מסכת

שבת

מן

תלמוד בבלי

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם
הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם
שנת אם תשיב משבת רגלך לפ"ק

ТАЛМУДЪ ВАВИЛОНСКІЙ
Трактатъ Шабатъ.
Съ Виленскаго изданія 1880 г.
Часть II.

1883.

Дозволено цензурою. — 2 Ноября 1883 года. Вильна.

ВИЛЬНА.
Типографія Вдовы и братьевъ Роммъ.
Жмудскій переулокъ собст. домъ № 2631.
1883.

מסכת

שבת

מן

תלמוד בבלי

עם פירוש רש״י, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא״ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז״ל, והגהות אשר״י מהג״מ ישראל מקרעמז ז״ל, ופירוש המשניות להרמב״ם ז״ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז״ל ופירוש רבינו אשר ז״ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז״ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע״י הג״מ יהודה אריה ליב ז״ל דיין בפפד״מ. מסורת הש״ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (סמני מנין הדינים שנסמנו בעין משפט), ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג״מ יהושע בועז ז״ל בעה״מ שלטי הגבורים להרי״ף. חלופי גרסאות. הגהות לש״ס והוספות במסורת הש״ס ועין משפט להג״מ יוסף שמואל ז״ל אבד״ק פפד״מ (כמש״נ בש״ס אמ״ד ופפד״מ בשנות תע״ד—תפ״א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג״מ ישעיה (פיק) ברלין ז״ל אבד״ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש״ל) להג״מ שלמה לוריא ז״ל.

ב) חדושי הלכות } (מהרש״א) להג״מ שמואל אליעזר הלוי

ג) חדושי אגדות } אידלש ז״ל אבד״ק אוסטרא.

ד) מאיר עיני חכמים (מהר״ם לובלין) להג״מ מאיר מלובלין ז״ל.

ה) חדושי הלכות מהר״ם שיף להג״מ מאיר שיף ז״ל אבד״ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג״מ מרדכי מארדוש ז״ל אבד״ק פאריצק

ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך

ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות

על הרא״ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה להג״מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז״ל (בעה״מ תוספות יו״ט).

ח) פלפולא חריפתא על הרא״ש סדר נזיקין.

ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא״ש, להג״מ אהרן שמואל קאידנוור ז״ל (מהרש״ק).

י) קרבן נתנאל על הרא״ש לסדר מועד ונשים, להג״מ נתנאל ווייל ז״ל אבד״ק קארלסרוא.

יא) חסד אברהם פי׳ על שמונה פרקים להרמב״ם ז״ל, מהג״מ אברהם הלוי הורוויץ ז״ל (אביו של בעל השל״ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג״מ מרדכי יפה ז״ל אבד״ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג״מ מרדכי זאב הלוי איטינגא ז״ל וגיסו הג״מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז״ל אבד״ק לבוב (בעלי מפרשי הים).

יג) הגהות הב״ח להג״מ יואל סירקש ז״ל אבד״ק קראקא (בעהמ״ס בית חדש).

יד) הגהות הגר״א להג״מ אליהו ז״ל הגאון מווילנא (הוגהו ונתקנו ע״פ כי״ק מגליון הש״ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות מסנו).

טו) מראה יחזקאל הגהות להג״מ יחזקאל הלוי לנדא ז״ל אבד״ק פראג (בעהמ״ס נודע ביהודה כו׳).

טז) מעשה ר״ב הגהות להג״מ בצלאל רנשבורג ז״ל (בעהמ״ס הורה גבר).

יז) גליון הש״ס להג״מ עקיבא איגר ז״ל אב״ד דק״ק פוזנן.

יח) גליון מהרש״א הגהות לבנו הג״מ שלמה איגר ז״ל אבד״ק פוזנן.

יט) הגהות הג״מ שאול קאצנעלנבוגן ז״ל מווילנא.

כ) הגהות הג״מ אלעזר לנדא ז״ל אבד״ק בראדי (בעהמ״ס יד המלך).

כא) חדושי והגהות הרש״ש להג״מ שמואל שטראשון ז״ל מווילנא. (ע׳ מעל״ד סי׳ פ״ז). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושבו עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוספו בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש״ס בלעדו כמש״נ בש״ס תוצאת דפוסנו משנת תקצ״ה, ותוצאה השניה משנת תרי״ט).

☜ וראה זה חדש הוא אשר הוספנו בו על כל אלה ☞

יותר ממאה הוספות חדשות נכבדות

כוללות פירושים חדושים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי רובם היו גנוזים עד כה בכתבי יד בגנזי הספרים אשר להממשלות או ליחידים זה בכה וזה בכה, ועין הדפוס לא שזפתם עוד. ונקובים בשמותיהם מעבר לדף הזה:

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

ואלה ההוספות החדשות שהוספנו בהש"ס הזה :

יש מהן שנוספו על כל מסכתות הש"ס ויש שלא באו רק על איזה מסכתות :

...הם נדפסו בפנים הש"ס או על גליון הדף :

א) ...כלה רבתי — השלמה — מרובה בפרקים ...ת ישרות יתר על הנדפסת בכל ספרי הש"ס. ...כ"י רבינו אברהם בר נתן הירחי ז"ל בעל המנהיג, עם ...ת רבות ומראה מקומות, ויצאה לאור פ"א ע"י בעהמ"ס בית נתן).

ב) מסכתות קטנות נוספות : מסכתות ספר תורה, תפילין, מזוזה, וציצית, (נמצאו בכ"י ונדפסו בספר"ע בשנת תרי"א).

ג) חלופי גרסאות בש"ס ע"פ נוסחאות ישנות.

ד) נוסחאות ישנות ונוסחת הבבלי במסכת שקלים.

ה) נוסחת הירושלמי במסכת הוריות.

ו) נוסחאות כתבי יד במסכת סופרים.

ז) נוסחא חדתא למס' גרים מספר מראית העין להרחיד"א ז"ל עם פירושו עליה מספרו ההוא.

ח) פירוש רב האי גאון ז"ל, למשניות סדר טהרות.

ט) — רב נסים (גאון) בר יעקב ז"ל (תלמיד רב האי גאון ומרבותיו של הרי"ף), למסכת ברכות, שבת, ועירובין (ונקרא בשם מפתח מנעולי התלמוד).

י) [כ"י] — רבינו חננאל בר חושיאל ז"ל (ג"כ מרבותיו של הרי"ף), לחצי הש"ס.

יא) [כ"י] — רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה ז"ל (רבינו דרבי' דרש"י) למס' תענית ובבא בתרא ולכל סדר קדשים מלבד זבחים.

יב) — רש"י למסכת אבות, ע"פ נוסחאות שונות.

יג) — הרשב"ם העקרי למס' ב"ב דף פ"ז, פ"ח, פ"ט, ק"ל, קל"א. שלא נדפס רק בדפוס פיזרו בשנת רע"א ובכל שאר הדפוסים נדפס בטעות פי' אחר בשמו כמ"ש בהערה לפי' הרשב"ם בדף פ"ט סוף ע"א.

יד) פי' רבינו זרחיהו הלוי ז"ל (הרז"ה בעל המאור) למס' קנים.

טו) —רבינו אברהם בר דוד ז"ל (הראב"ד בעל ההשגות) למסכת קנים ותמיד.

טז) [כ"י] תוספות ר"י הזקן ז"ל, למס' קדושין (כך ייחסום לו רושמי הספרים, אבל נראה כי טעו בזה, כי בכמה מקומות מובא בהן ספר התרומה ומחברו הלא היה תלמידו של ר"י הזקן).

יז) פי' רבינו שמשון משאנץ (משאנזא) ז"ל, למס' עדיות לתשלום מסכת בכורים, ולפרק אנדרוגינוס. ועליו נלוה גם פי' הרמ"ע מפאנו ז"ל.

יח) (כ"י) תוספות הר"ש משאנץ הנ"ל, למס' סוטה.

יט) (כ"י) תוספות ישנים למסכת יבמות.

כ) (כ"י) פי' ריב"ן השלם למס' נזיר. הפירוש שנדפס בש"ס למס' נזיר וייחסוהו לרש"י, הוא באמת לרבינו יהודה בר נתן ז"ל (כדמוכח מתוך הכ"י שמצאנוהו) אולם הנדפס משובש מאד, גם חסר ממנו הרבה, ועתה נמצא פירושו השלם בכ"י קדמון ומדוייק וההוספות והשנוים שמצאנו בו נדפסו בצד הפירוש הנ"ל הנדפס בשם רש"י ונקראו בשם נוסחת הריב"ן.

כא) [כ"י] פי' רבינו יצחק בר מלכי צדק סימפונטי ז"ל, למשניות סדר זרעים.

כב) [כ"י] פי' רבינו יהודה בר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים (רבו של בעל שבלי הלקט), למס' שקלים.

כג) [כ"י] פי' רבינו מאיר (מהר"ם) מרוטנבורג ז"ל, למס' נגעים ואהלות.

כד) קובץ פירושי מהר"ם מרוטנבורג לסדר טהרות, שהביאם התוי"ט, מלבד למס' נגעים ואהלות שהדפסנוהו ע"פ כ"י הנ"ל.

כה) פי' רבינו יונה החסיד מגירונדא ז"ל, למס' אבות.

כו) [כ"י] תוספות רי"ד מאת רבינו ישעיה די טראני (ר' ישעיה הראשון ז"ל) למס' כתובות ולמס' גיטין.

כז) [כ"י] תוס' חד מקמאי למס' יבמות, והוא ניהו נכדו של רבינו משלם ז"ל. ובראש הספר כתוב בכתב ובת"י הרחיד"א ז"ל בזה"ל: „חדושי יבמות לחד מקמאי ז"ל, מזכיר להרב אביו לשבח, הוא היה בזמן הראב"ד, ובא מעשה לפניהם. החיד"א ס"ט" עכ"ל.

כח) [כ"י] פי' הרא"ש ז"ל למסכת נזיר, שהיה בכ"י ישן בעקד הספרים של הרחיד"א ז"ל (והרחיד"א ז"ל חתום עליו בעצם כ"י קדשו).

כט) תוס' הרא"ש ז"ל למס' הוריות (ע"פ הנדפס בפעם הא' בפראג).

ל) פירוש הרא"ש למסכת קנים תמיד ומדות.

לא) [כ"י] תוספי הרא"ש ז"ל למסכת נדה.

לב) [כ"י] שיטה מקובצת לרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל, קבוצת הגהות וחדושי הראשונים ז"ל לכל סדר קדשים (וחסר רק למס' חולין) ובהרבה מקומות מביא פי' רש"י האמתי שמצא בכ"י תחת המפרש האחר שנדפס על שם רש"י בכל ספרי הש"ס. (נעתקו מכי"ק מגליון הש"ס שלו במגנזת בירושלים תוב"ב. והרחיד"א ז"ל בשה"ג ח"ב מזכירו בזה"ל: הגהות נפלאות אמתיות מתוך גפ"ת כ"י שהיו לו, ולא זכינו עדיין שיצאו לאור הדפוס עכ"ל. ולמס' חולין נעתק בעצם כי"ק של תלמידו הג"מ שלמה בר ישועה עדני זצ"ל (בעה"מ פי' מלאכת שלמה על משניות שעודנו בכ"י).

לג) חכמת שלמה (מהרש"ל) לפרק חלק, אשר נשמט מכל ספרי הש"ס, ולא נדפס רק בס' ח"ש תוצאה א' בשנת ושלו"ה.

לד) [כ"י] חדושי מהרש"ל על הרא"ש למס' שבת עירובין וגיטין.

לה) פירש"י והג"י וכו' שעל הרא"ש, הוגהו ונוספו בם הרבה ע"פ הנדפס בפראג בשנת שפ"ח על ידי בעל התוי"ט.

לו) [כ"י] הגהות הב"ח להל"ק מהרא"ש.

לז) הגהות מס' תמת ישרים, על אדר"נ ועל מסכתות קטנות.

לח) הגהות מס' ברכת הזבח ומס' צאן קדשים לסדר קדשים.

לט) תפארת שמואל, השגות על מהרש"א להג"מ אהרן שמואל קאיידנובר ז"ל (מהרש"ק) (בעהמ"ס ברכת הזבח) (מלבד הגהותיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

מ) [כ"י] פסקי תוספות למס' מעילה שלא נדפסו עד כה בכל ספרי הש"ס ואנחנו מצאנום בפסקי תוס' כ"י ישן על קלף.

מא) [כ"י] נוסחאות ישנות בפסקי תוס' שנמצאו בכ"י ישן נושן על קלף.

מב) פי' קרבן העדה למס' שקלים, להג"מ דוד ז"ל אבד"ק דעסויא.

מג) פי' הג"מ חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (מספרו כסא רחמים) לאדר"נ ולמסכתות קטנות.

מד) [כ"י] הוספות להגהות הגר"א ז"ל. וביותר בסדר זרעים ומסכת שקלים, מעצם כי"ק.

מה) הגהות הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד באורו שנזכר לקמן שנדפס בסוף).

מו) מים טהורים הגהות למסכת כלים להג"מ יהודה ליב הלוי עדיל ז"ל מ"מ מסלאנים (בעהמ"ס אפיקי יהודה).

מז) הגהות ותקונים בפי' הרא"ש למס' קנים מס' יעיר קנו.

מח) ספר תקלין חדתין על מס' שקלים מתלמוד ירושלמי, מהג"מ ישראל בהר"ש ז"ל מ"מ דשקלאב (תלמידו של הגר"א), עם הגהות הגר"א ז"ל למסכת ההיא.

מט) [כ"י] נמוקי הגרי"ב הגהות על מהרש"א להג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני (מלבד חדושיו על גפ"ת שבאו בסוף המסכתות).

נ) ספר בנין יהושע על אבות דרבי נתן, מאת הרב יהושע פאלק ב"ר יצחק אייזיק מליסא ז"ל.

נא) ספר נחלת יעקב למסכתות קטנות, מאת הרב יעקב (יאקב) ב"ר ברוך נוימבורג ז"ל.

נב) עין משפט, מסורת הש"ס, גליון הש"ס וציון ירושלים כלם למס' שקלים, מאת בעלי מפרשי הים ז"ל.

נג) הגהות על פי' הרמב"ם והר"ש לסדר זרעים מהג"מ שמואל פריינד ז"ל מדייני פראג (בעהמ"ס זרע קודש). ונדפסו על הגליון בצדם מבלי הזכרת שם מחברן.

נד) [כ"י] לב חכמים למסכת שמחות.

ואלה ילוו על הש"ס בסוף המסכת :

נה) [כ"י] פירוש קדמון למס' מעילה, הובא בשיטה מקובצת כ"י בשם „פירוש לא נודע למי".

נו) אור זרוע הקצר על מסכת יבמות, להג"מ חיים מנוואשטט בן הריא"ז ז"ל בעהמ"ס אור זרוע (ונדפס פ"א על גליון פסקי הרא"ש בש"ס דפוס וויניציאה).

נז) ספר מהדורא בתרא למהרש"א, עם חדושי הלכות ואגדות מחתנו הג"מ משה בר' יצחק בר בונם ז"ל אבד"ק לובלין.

נח) חכמת מנוח, חדושים מהג"מ מנוח הענדיל ז"ל (בדורו של מהרש"ל).

נט) מים חיים, חדושים מהג"מ יחזקיה די סילוא ז"ל (בעהמ"ס פרי חדש).

ס) כללי התלמוד, להג"מ חיים בנבנשתי ז"ל (מספרו כנה"ג ושיורי כנה"ג).

סא) [כ"י] הגהות ישנות למס' נדה שנכתבו בכ"י ספרדי ישן על גליון המסכת דפוס וויניציאה שנת רפ"ז.

סב) [כ"י] חדושי הג"מ משה ב"ר אברהם ז"ל אבד"ק הוראדנא (בעהמ"ס תפלת למשה).

סג) הגהות הג"מ נתן בורגיל ז"ל, לסדר קדשים ומס' הוריות (מספרו חק נתן).

סד) [כ"י] באור הגר"א ז"ל למס' ערכין ונקרא יד אליהו.

סה) [כ"י] הגהות חדשות מהגר"א ז"ל למס' תמורה, מלבד אלה שנדפסו על הדף מכ"י.

סו) [כ"י] באור הגר"א למשניות סדר טהרות (מלבד אהלות) אשר קבל ממנו תלמידו הג"מ בונם ז"ל משקלאב ונעתק ע"י הרד"ל ז"ל, וחלק גדול ממנו כלו חדש, שלא נמצא בא"ר.

סז) ספר אורח מישור למס' נזיר, מהג"מ יוחנן ב"ר מאיר ז"ל מקרעמניץ.

סח) הגהות הג"מ יחיאל היילפרין ז"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

סט) [כ"י] חדושים והגהות מהג"מ יעקב עמדין (היעב"ץ) ז"ל (מעצם כי"ק מגליון הש"ס שלו).

ע) [כ"י] חדושים מהג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל, על איזה מסכתות מכי"ק, ומספרו רגל ישרה לאדר"נ ומס"ק.

עא) חדושים מבנו הג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל בעהמ"ס תפארת ישראל על משניות.

עב) [כ"י] חדושים מהג"מ צבי הירש ברלין ז"ל (נכד לבעל החכם צבי ז"ל).

עג) חדושים מהג"מ משה סופר ז"ל אבד"ק פרעסבורג (בעה"מ שו"ת חתם סופר וכו').

עד) שדה צופים על הרא"ש להג"מ בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הורה גבר).

עה) חדושים מהג"מ זאב וואלף הלוי מבאסקוויץ ז"ל (בעהמ"ס סדר משנה).

עו) חדושים מהג"מ ברוך פרענקיל תאומים ז"ל (בעה"מ ספר ברוך טעם וכו').

עז) [כ"י] חדושים מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב (בעהמ"ס מלא הרועים וכו').

עח) [כ"י] הגהות למס' שבועות מהג"מ ליב ברלין ומהג"מ נח חיים צבי ז"ל (בעהמ"ס מעין החכמה).

עט) (כ"י) מצפה איתן להג"מ אברהם ז"ל ממינסק (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו'). (עם תוספת מרובה מכי"ק על הנדפס בש"ס דפוס זיטאמיר).

פ) [כ"י] חדושים מהג"מ שלמה איגר ז"ל, למסכתות שלא נדפסו עוד עליהן (מלבד הנ"ל מעל"ד).

פא) חדושים מהג"מ צבי הירש חיות ז"ל אבד"ק זאלקווא (בעה"מ שו"ת מהר"ץ וכו').

פב) [כ"י] קרני ראם להג"מ אהרן משה טויבש ז"ל אבד"ק יאסי (בעה"מ שו"ת תועפות ראם). כולל הערות על מהרש"א וחדושי גפ"ת (נוסף עתה מכי"ק על הרבה מסכתות שנדפסו בלעדו).

פג) [כ"י] הגהות בנו הג"מ שמואל שמעלקא טויבש ז"ל אבד"ק יאסי.

פד) ארץ צבי הגהות על הגהות אשר"י מהג"מ יהודה צבי ז"ל (בעה"מ שו"ת מנחת יהודה).

פה) [כ"י] שער הלקוטות הגהות מהג"מ יששכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

פו) [כ"י] חדושי הרד"ל מהג"מ דוד לוריא ז"ל מביחאוו ישן (בעל ההגהות על המדרש רבה ופדר"א וכו').

פז) [כ"י] הוספות לחדושי והגהות הרש"ש, וחדושים מבנו הג"מ מתתיהו שטראשון ז"ל מווילנא.

פח) [כ"י] חדושים מהג"מ יוסף חנינא ליפא מייזליש ז"ל (בעה"מ שו"ת תפארת יוסף).

פט) [כ"י] הגהות למסכת נזיר מהג"מ אשר הכהן ז"ל אבד"ק שערשב (בעהמ"ס ברכת ראש).

צ) [כ"י] חדושים מהג"מ שמחה ז"ל אבד"ק רעמוי (נכד של הג"מ צבי הריף ז"ל).

צא) [כ"י] מלאכת יום טוב מהג"מ יום טוב ליפמאן ז"ל אבד"ק קאפולי (בעהמ"ס קדושת יום טוב וכו').

צב) [כ"י] בן אריה מהג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק סעלז.

צג) חדושים מהג"מ אליהו גוטמאכר ז"ל אבד"ק גרידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).

צד) [כ"י] חדושים מהג"מ יצחק אייזיק חבר ז"ל אבד"ק טיקטין (בעה"מ שו"ת בנין עולם).

צה) [כ"י] חדושים מהג"מ נחמיה בירך הלוי ז"ל מרובראוונא (בעה"מ שו"ת דברי נחמיה).

צו) [כ"י] מראה כהן להג"מ בצלאל הכהן ז"ל מר"א פ"ק ווילנא (בעהמ"ס ראשית בכורים).

צז) [כ"י] חדושים מהג"מ אלעזר משה הלוי הורוויץ שליט"א אבד"ק פינסק.

צח) [כ"י] פורת יוסף להג"מ יוסף שליט"א מר"א פ"ק ווילנא.

צט) הגהות אמרות טהורות על פי' הר"מ והר"ש והרא"ש לכל סדר טהרות להג"מ שמואל פריינד ז"ל הנ"ל.

ק) [כ"י] חשק שלמה להג"מ שלמה הכהן שליט"א מר"א פ"ק ווילנא.

קא) [כ"י] יפה עינים להג"מ אריה ליב יעלין שליט"א אבד"ק בילסק (בעהמ"ס קול אריה וכו'). כולל מ"מ לתלמוד ירושלמי, למדרשים, ילקוט, ספרא, ספרי ומכילתא ופדר"א ופסק"ר, עם הערות וחדושים בחלופי גרסאות ושנוים שבין תלמוד בבלי לירושלמי. (ובהם הגהות ומ"מ בירושלמי למס' ברכות ושבת להג"מ ליב ברלין ז"ל ויזכרם בשם הגרל"ב).

קב) [כ"י] המתרגם כולל באור מלות הלועזיות שברש"י, תוספות, והרא"ש, ובפי' המשניות להרמב"ם והר"ש.

קג) פסקי תוספות, ומסורת הש"ס, ועין משפט, ותורה אור, שכל אלה נשתבשו מאד בכל ספרי הש"ס, הוגהו ונתקנו בש"ס הזה ע"י גדולי התורה.

גם הוספנו בו : א) הגהות מספר שיח יצחק על תוספות ישנים למסכת יומא. ובכ"מ שנדפס בהן מלפנים „עי' שיח יצחק" הדפסנו את תוכן דבריו מפורשים במקומם. ב) מראה מקומות בפירש"י ורמב"ם למסכת אבות. ג) ציוני הפרקים של התוספתא בר"מ ובר"ש. ד) שנוי נוסחאות בהקדמת הרמב"ם מכ"י ערבי. ה) ציוני המסכתות בתוספות.

ועל כל אלה נוספה בו הגהה כפולה ומכופלת מדויקת ומזוקקת שבעתים

ע"פ נוסחאות ישנות וספרים מדויקים היותר קדמונים, וע"פ הגהות גדולי המפרשים. גם נגלה אור חדש לעינינו, הוא ניהו ש"ס של הג"מ יעקב עמדין ז"ל אשר סדרו והכינו להדפיסו בחייו ויעמול בו שנים רבות להגיהו ולנקותו מכל שבוש ושגיאה, והעיר עליו הערות יקרות ויעטרהו בהגהות וחדושים רבים בציונים ומ"מ, הכל בעצם כתב ידו הקדושה מראש הש"ס עד סופו. חמדה גנוזה הזאת מצאנוה באמשטרדם, ומרגליות הטובות שבה, שבצנו בעטרת הש"ס לכבוד ולתפארת, והגהתו המדויקת היתה להמגיהים לעינים.

יציאות

*השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים [א]*פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכנים בעל הבית חייב והעני פטור: פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין [ב]*פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכנים שניהם פטורין: גמ' *תנן התם שבועות שתים שהן ארבע

ידיעות

שבועות ה.

לקמן ג.

שבועות ג.

רש"י

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות לשבת ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות הוציאו ומוציא מרשות לרשות: שתים שהן ארבע בפנים. לאותן העומדים בפנים שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבע"ה ובפ' הזורק (לקמן צו:) ברייתא נפקא לן מויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' לא תפיקו מרה"י לר"ה להביא נדבה למחנה לויה ויום השבת היה כדיליף התם ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה וכן בכל מלאכת שבת: שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור ולקמן מפרש להו ואזיל: ושתים שהן ד' בחוץ. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ ושתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור כדיליף בגמרא (דף ג.) שנים שעשאוה פטורים: פשט העני את ידו. והפך בתוכה: ונתן לתוך ידו דבעה"ב. דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י: או שנטל מתוכה והוציא. החפץ והניח בר"ה דעביד ליה עקירה [ברה"י] והנחה [ברה"ר]: העני חייב. שעשה מלאכה שלמה והרי שתים מן התורה לעומד בחוץ: ובעל הבית פטור. פטור לגמרי ואפי' לכתחלה מותר דהא לאו מידי עבד והכי מפרש בגמ' (דף ג.): פשט בעה"ב כו' בעה"ב חייב. והרי שתים מן התורה לעומד בפנים: פשט העני את כו'. דעביד ליה עקירה ונטל בעה"ב מתוכה והניח בפנים ועביד ליה בעל הבית הנחה: או שנתן לתוכה. דעביד ליה בעל הבית עקירה והוציא העני והניח: שניהם פטורין. שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחלה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת הרי שתים מדבריהם אחת לעני בחוץ ואחת לבע"ה בפנים וא"ת שנים הן לכל אחד ואחד עקירה לעני ועקירה לבע"ה הנחה לעני והנחה לבע"ה לקמן פריך לה ומשני דלא חשיב אלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למימר שמא יגמרנה: גמ' תנן התם. במסכת שבועות: שבועות שתים. שבועות של ביטוי להרע או להיטיב שתים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד האמור בפרשה (ויקרא ה) דנפקי מלהרע או להטיב דמשמע להבא אוכל ולא אוכל: שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי הכתוב לכל אשר יבטא האדם לרבות לשעבר אכלתי ולא אכל לא אכלתי ואכל:

ידיעות

תוספות

יציאות השבת שתים שהן ארבע. הקשה ריב"א דדיני הוצאות שבת היה לו לשנות גבי אבות מלאכות אחר פרק כלל גדול לקמן (דף עג.) דהתם קתני אבות מלאכות מ' חסר אחת וקתני הוצאה לבסוף והוה ליה להתחיל כסדר בדברים דמיירי בע"ש מבעוד יום כגון לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה אין שורין דיו וסמנין ואין צולין בשר ואח"כ במה מדליקין וכירה ובמה טומנין שהם דברים הנוהגים עם חשיכה ואח"כ במה בהמה ובמה אשה יוצאה דברים הנוהגים בשבת עצמו ושוב אבות מלאכות של שבת ודרך התנא לשנות כסדר זה כמו שמצינו בפסחים דמתחיל בליל י"ד ושוב בי"ד ושוב בשחיטת פסחים שהוא בין הערבים ואחר כך שונה מאכילת פסחים שהוא בלילה וכן ביומא מתחיל בז' ימי' קוד' יה"כ ואח"כ בעיה"כ ואח"כ ליל יה"כ ותירץ דהוצאה חביבא ליה לאקדומי משום דממשנה זו שמעינן כמה דברים הוצאה והכנסה דעני ועשיר ודבעי' עקירה והנחה ושנים שעשאוה פטורין וידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר ור"ת מפרש דדבר ההוה רגיל הש"ס לשנות תחילה וכן במס' ב"ק (דף ב.) השור והבור המבעה וההבער ולא *נקט כסדר הפרשה וכן מפרש רב האי גבי ד' צריכין להודות בפרק הרואה (ברכות דף נד:) דלא נקט הש"ס כסדר הפסוק ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום דבעי למימר לא יצא החייט במחטו אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים לכובס ולא המעביר משום במה טומנין הוצאה הוצרך לשנות טפי משום דמלאכה גרועה היא כמו שאפרש: יציאות. הוצאות הוה ליה למתני' אלא נקט יציאות לישנא דקרא אל יצא איש ממקומו (שמות טז) ודרשינן מינה (עירובין דף יז:) הוצאה אל יצא עם הכלי ללקט המן: שתים שהן ארבע בפנים. כן נראה כמו שמפרש רש"י כאן דמבפנים היינו לבעה"ב העומד בפנים ובחוץ היינו לעני העומד בחוץ שתים הוצאות והכנסות דחיוב שהן ד' הוצאות והכנסות דפטור ובשבועות* פרש"י בפנים היינו הכנסות פנים שנים דחיוב דעני ודעשיר ושנים דפטור ובחוץ היינו הוצאות חוץ* ואין נראה מדפירש מילי דעני לחוד ומילי דעשיר לחוד משמע כפי שפירש כאן ולפי' דהתם לא היה לו לערב הוצאות והכנסות יחד ומיהו שמא לפי שהיה צריך להאריך אם היה בא לפרש הוצאות לבד [והכנסו' לבד] מ"מ אין נראה לרבינו אלחנן מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות וקמפרש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים: פשט בעה"ב את ידו כו'. תימה לר"י אמאי צריך למתני תרתי דעני ודבעה"ב וכן בריש שבועות דמפרש בגמרא (דף ג. ושם) שתים דעני ודבעל הבית מה שייך לקרותו שתים מה לי עני מה לי עשיר ונראה לר"י דאיצטריך לאשמעי' משום דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי מוציא מרה"י לרה"י ולא הוה גמרינן הוצאה דעני מבעה"ב ולא בעה"ב מעני ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כדנפקא לן בריש הזורק (לקמן דף צו: ושם) מויכלא העם מהביא ובספ"ק דעירובין (דף יז:) נפקא לן מקרא אחרינא דדרשינן אל יצא איש ממקומו אל יוציא *והתם פירשתי והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרווייהו חד לעני וחד לעשיר *וכן בכל תולדות דאבות מלאכות לא חיישינן שיהא במשכן אלא אבות בלבד ובתולדות דהוצאה בעי' שיהא במשכן דתנן בהזורק (דף צו.) שתי גזוזטראות זו כנגד זו המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת לוים ובריש הזורק (ג"ז שם:) נמי בעי הזורק ד' אמות ברה"ר מנלן ודחיק לאשכחינהו במשכן עד דמסיק כל ד"א ברה"ר הלכתא גמירי לה וכל אלו תולדה דהוצאה נינהו ולא אבות שאין אבות אלא מ' חסר אחת וגבי הכנסה נמי אמרינן בפ' במה טומנין (לקמן מט:) הם העלו קרשים מקרקע לעגלה אף אתם אל תכניסו מרה"ר לרה"י* וא"ת כיון דהכנסה היתה במשכן מה צריך תו לקמן בהזורק (דף צו:) לפרושי דסברא הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי דהזורק ד' אמות ברה"ר משמע דאי הוה משכחת לה במשכן הוה ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא וי"ל דאיצטריך סברא להכנסה דבעה"ב דלא הוה במשכן דהם העלו קרשים כו' היינו הכנסה דעני דמסתמא בקרקע היו עומדים שהוא רה"ר ואם תאמר כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי"ל דתנא ליה איידי דבעי למיתני הם הורידו קרשים מעגלה ואתם אל תוציאו כו' אע"ג דהוצאה נפקא לן מקרא בהדיא איצטריך למיתני שהיתה במשכן משום דקתני ברישא בברייתא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן ואם לא היה מוצא הוצאה במשכן הייתי מחייב בכל מלאכות הדומות למלאכה גמורה אע"פ שלא היה במשכן כמו בהוצאה והא דאסמוך קרא דשבת למלאכת המשכן הוה דרשינן למילתא אחריתי: שבועות שתים שהן ארבע. בריש שבועות (דף ג.) מפרש שתים אוכל ולא אוכל דכתיב בהדיא בקרא להרע או להיטיב דהיינו להבא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי דאתי מדרשא והא דלא מפר' שהן ד' אזרוק ולא אזרוק והוה אתיא כולה כרבי ישמעאל ולא הוה צריך לאוקומי בתרי תנאי משום דמתני' בפ"ג (דף יט:) תנן בהדיא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי וא"ת אמאי לא קתני שתים שהן שמונה [אוכל ולא אוכל] אכלתי ולא אכלתי אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי ונראה דלכך פירש רש"י בריש שבועות שאינו שונה אלא דבר וחילופו ור' יצחק תירץ דלא נקט אלא אכלתי ולא אכלתי משום דפליג ר' ישמעאל והוי רבותא טפי אבל אזרוק ולא אזרוק דמודה ר"י לא חש למיתני וא"ת וגבי שבת אמאי קתני שתים שהן ד' והא לא ליתני נמי מושיט ומעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר דחייב כדאמר לקמן (דף צו:) וזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ומרה"ר לרה"י וי"ל דלא קתני אלא הכנסה *דדמיא להוצאה שהוא מרה"י לרה"ר לאפוקי מושיט ומעביר שהוא מרה"י לרה"י וזריקה נמי לא דמיא להוצאה שזה בהולכה ביד וזה בזריקה:

[ועי' תוספות פסחים פה: ד"ה הוצאה]

[דף ג. ודף ה. ושם ד"ה שתים]

[ת"י]

והתם פריך מי כתיב אל יוציא והיינו משום כנ"ל רש"ל

מצאתי כתוב בגליון ת"י וז"ל ועי"ל שתים שתי הוצאות דחיוב ופטור שהן ארבע הכנסות דחיוב ופטור עכ"ל ואין נראה דבירושלמי בעי מה שנים כו' ומסיק ב' לחיוב וב' לפטור ע"ש. [דבור זה שייך לתוס' לעיל ד"ה שתים שהן ארבע אחר פירש"י לפני ואין נראה ט"ו]

דדמיא לגמרי להוצאה כנ"ל

עין משפט נר מצוה

אזהרה בכלל דיני שבת כתב הרמב"ם פ"א מהל' שבת הלכה ג וז"ל כל מקום שנאמר שהעושה דבר זה פטור הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת ואיסורו מד"ס

א א מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ט ופי"ג שם הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמז:

ב ב מיי' שם הל' ו:

רבינו חננאל

יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים כו'. גמ' תנן התם בתחלת שבועות. שבועות שתים שהן ארבע. ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע. יציאות השבת שתים שהן ארבע. מראות נגעים שתים שהן ארבע. ואקשי' אמאי התם במסכת שבועות לא קתני בענין שבת שתים

[עי' מהר"ס]

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע(א) *מראות נגעים שנים שהן ד' יציאות השבת שתים שהן ארבע *מאי שנא הכא דתני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ארבע בחוץ ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע ותו לא הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותני תולדות התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני תולדות לא תני אבות מאי ניהו יציאות ויציאות תרי הויין וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא אף הכא נמי כולהו לחיובא אלא אמר רב פפא הכא דעיקר שבת הוא תני חיובי ופטורי התם דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי ניהו יציאות יציאות תרתי הויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן *המוציא מרשות לרשות חייב מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י וקא קרי לה הוצאה וטעמא מאי כל עקירת חפץ ממקומו תנא הוצאה קרי לה אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דקתני יציאות וקא מפרש הכנסה לאלתר ש"מ רבא אמר רשויו' קתני רשויו' שבת שתים: א"ל רב מתנה לאביי הא תמני הויין תרתי סרי הויין וליטעמיך שיתסרי הויין א"ל הא לא קשיא בשלמא

בבא

רש"י

ידיעות הטומאה. האמורות בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה) או נפש כי תגע וגו' ואמרינן במס' שבועות (פ"א דף ז ע"ב) שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש וילפינן התם (דף ד׳)שאינו מתחייב אלא בידיעה תחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים כגון שידע שנטמא ונעלם ממנו טומאה ואכל קדש ומשאכל ידע שאכלו בטומאה שתים הן ממשמעות הכתוב (שם) ונעלם ממנו והוא טמא משמע שנעלם ממנו טומאה אבל זכור הוא שאכל קדש ושזה מקדש הרי שתים העלם טומאה לגבי קדש והעלם טומאה לגבי מקדש: שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי ונעלם ונעלם ב' פעמים לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קדש כסבור שחולין הן או נעלם ממנו מקדש: מראות נגעים. ליטמא בהן שנים הן שאת ובהרת: שהן ארבע. מריבוי ספחת שהוא משמע טפילה כמו ספחני נא אל אחת וגו' (שמואל א ב) מרבה טפילה לזו ולזו תולדה לשאת ותולדה לבהרת ושנו חכמים בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל שאת כלומר לבן שניה לה כקרום ביצה מראה לשון זכר הוא משום הכי תני שנים שהן ד': תני אבות ותולדות. יציאות והכנסות שהיציאות אבות הן דמויעבירו קול במחנה (שמות לו) לא משמע אלא הוצאות אלא מסברא אמרינן (בריש הזורק דף צו:) מכדי מרשות לרשות קפיד קרא מה לי אפוקי מה לי עיולי: תרתי הויין. דעני ודבעל הבית ומאי שהן ארבע דקתני התם:מהן לחיוב ומהן לפטור. יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב ויציאות שתים של פטור שתי עקירות של הוצאה כגון פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל עני מתוכה הרי פטור של בעל הבית דקחשיב ליה תנא דמתני' וכגון פשט העני ידו ריקנית לפנים ונתן בעל הבית לתוכה הרי פטור שני של הוצאה (פ"א של עני) שהוא אסור לכתחלה דגזרינן שמא יעשה הנחה על עקירתו והיינו שהן ד' דקתני התם: הא דומיא דמראות נגעים קתני לה מה התם כולהו לחיובא. שבאיזו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש חייב ולהכי פריך ממראות נגעים דאילו שבועות וידיעות פלוגתא היא דאיכא מ"ד בשבועות (דף כה׳) אינו חייב אלא על העתיד לבא ובידיעות נמי איכא למ"ד (שם דף יד:) אינו חייב אלא על העלם טומאה: חיובי תני. כדמפרש לקמיה ב' הוצאות וב' הכנסות וכולן לחיוב ביחיד שעשאם עני לבדו או בעה"ב לבדו: חיובי מאי ניהו יציאות. כלומר יציאות קתני דמשמע הוצאה לכך מתמה הי מחיובי קתני ע"כ יציאות לחודייהו ותרתי הוא דהויין ומשני הכנסות נמי קתני בהדייהו: מדתנן המוציא מרשות לרשות. קחשיב מנין אבות מלאכות בפרק כלל גדול: מי לא עסקינן כו'. דהא ע"כ אהכנסה נמי חייב כדקתני מתני' העני חייב וקתני המוציא: מתניתין. דהכא נמי דיקא דהכנסה נמי קרי הוצאה: דקתני יציאות. ועל כרחיך לא מצית מפרש לה דיציאות לחודייהו קאמר ומאי שהן ארבע חיובי ופטורי דהא מפרש הכנסה ברישא דקתני כיצד פשט העני את ידו לפנים דהיינו הכנסה וקתני לה בפירושא דיציאות אלמא הכנסה נמי קרי לה הוצאה: רבא אמר. דקשיא לך לישנא דיציאה בין הכא בין התם רשוות קתני רשוות שתים רשות היחיד ורשות הרבים שהן ארבע בפנים כו' כלומר ועל ידיהן יש לך ארבע איסורין בפנים וכנגדן בחוץ ומהן לחיוב ומהן לפטור והיא דשבועות כולהו לחיובא כדאוקימנא: תרתי סרי הויין. ארבעה חיובי ותמניא פטורי שתי עקירות לעני בלא הנחה ושתי הנחות בלא עקירה וכן לבעל הבית כגון פשט העני את ידו מליאה לפנים ונטל בעל הבית מתוכה הרי עקירה לעני והנחה לבעל הבית או שנתן לתוכה והוציא הרי עקירה לבעל הבית והנחה לעני וכן פשט בעל הבית כו' כדקתני לה: שיתסרי הויין. דאיכא למיחשב נמי הנך פטורי דמיתנו גבי חיובי העני חייב ובעל הבית פטור וכן בעל הבית חייב והעני פטור:

בבא

תוספות

ידיעות הטומאה כו'. וא"ת ואמאי לא קתני העלמות שתים שהן ד' העלם טומאה והעלם קדש או נכנס למקדש שהן ד' העלם קדש והעלם מקדש והוה אתי שפיר דלא מצי למיפרך הני תמני הויין כדפריך אידיעות וי"ל דנקט ידיעות כדמפרש התם (פ"ב ד' יד:) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קחשיב בתרייתא דאיתנהו בכל התורה לא קחשיב א"נ ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קחשיב ולההיא לישנא דידיעות קמייתא קחשיב לא שייך למיתני גבי שבועות ושבת ידיעות שבועות וידיעות שבת ולאידך לישנא נמי דקאמר ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קחשיב לא תנא בהו ידיעות כיון דחילוק שתים שהן ארבע משכחת באיסורא גופיה אבל גבי טומאה החילוק דשתים שהן ארבע אינו בא אלא מחמת הידיעה: מראות נגעים וכו'. ברוב ספרים גרס שנים שהן ד' וכן בשילהי המזבח מקדש(זבחים פח:) ברוב ספרים גרס מראות נגעים ר' דוסא אומר שלשים ושש עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים דממראה יאמר מראות כמו ממחנה מחנות וכי היכי דכתיב ועתה הייתי לשני מחנות (בראשית לב) ה"נ קתני שפיר מראות שנים ואע"ג דהתם חשיב כולי האי והכא לא חשיב אלא ב' שהן ד' התם חשיב פתיכין ונגעי אדם וראש וזקן ונגעי בתים והכא לא חשיב אלא לבנות כדתנן במס' נגעים (פ"א מ"א) ומייתי לה בפ"ק דשבועות (דף ה׳) בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל כו'*: התם דלאו עיקר שבת אבות תני ותולדות לא תני. וא"ת והא במראות נגעים תני אבות ותולדות כדמפרש בשבועות שהן ארבע שאת ותולדתו בהרת ותולדתו אף על גב דהתם לאו עיקר נגעים הוא וי"ל דלא דמי דתולדות דנגעים כתיבי ותולדות דשבת לא כתיבי: והא דומיא דמראות נגעים קתני. הא דנקט מראות נגעים טפי משבועות וידיעות משום דאינהו גופייהו לא ידעינן דהוו להו כולהו לחיובא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני דבכולהו איכא פלוגתא בר ממראות נגעים: התם דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני פטורי לא תני. לא הוה צריך לומר משום דלאו עיקר שבת הוא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני דהוו כולהו לחיובא אלא משום דצריך לשנויי הכא דעיקר שבת תני חיובי ופטורי קמסיים נמי התם דלאו עיקר שבת הוא וגם המקשה לא הקשה דליתני התם כי הכא כיון דידע דדומיא דמראות נגעים קתני אלא פריך דליתני הכא שתים שהן ד' ותו לא: *וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור. רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו שבסמוך דעקירות קחשיב ולפי שיטתו היה לו לפרש שתים לפטור בעקירות דבעה"ב: והא יציאות קתני. לא פריך אלא אמתני' דשבועות דהוה כולהו לחיובא ולא משכחת אלא שתים אבל במתני' דהכא משכחת לה כולהו ביציאות כגון שלא יהיו כולם לחיובא שתים דהוצאה שיש בה חיוב חטאת ופטור אבל אסור דאתי לידי חיוב חטאת שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי לידי חיוב חטאת ופטור ומותר בעני וכן בעשיר לפירוש ריב"א בסמוך ולהכי לעיל כי משני הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות לא הוה מצי למיפרך והא יציאות קתני: מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י. ובפ"ק דשבועות (דף ה:) פריך ואימא דקא מפיק מרה"י לרה"ר ומשני א"כ ליתני המוציא לרה"ר מאי מרשות לרשות אפילו מרה"ר לרה"י וא"ת ומ"ש דתני תולדה דהוצאה ולא תני שום תולדה דכל שאר אבות ותירץ ריב"א דבכל שאר תולדות אם היה רוצה לשנותם היה צריך להאריך בלשונו אבל הכנסה דקרויה הוצאה כוללה עמו בקוצר: וקמפרש הכנסה לאלתר. וא"ת ואמאי לא דייק מכח דלא משכחת ארבע בפנים וד' בחוץ בלא הכנסות וי"ל דמשכחת להו כדפירשתי לעיל א"כ דמהא לא הוה שייך למימר מתני' נמי דיקא דמאי אולמא מההיא דשבועות דקיימא עלה דהתם נמי לא משכחת כולהו לחיובא אא"כ תחשוב הכנסות בכלל: רשויות קתני. רשויות שתים שהן ארבע פירוש דשתים קאי ארשויות רשות הרבים ורשות היחיד וקשה לריב"א דאם כן לא הוה ליה למיתני ושתים שהן ארבע בחוץ אלא שתים שהן ארבע בפנים וארבע בחוץ שתים שתים למה לי ופירש ריב"א רשויות שבת יש בהן שני חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ ויציאות נראה לריב"א דהוי כמו תוצאות דאשכחן רשויות דאקרי הוצאות דכתיב (במדבר לד) והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיה:

בבא

רבינו חננאל

שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. והכא קתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ד' בחוץ. ושנינן הכא דעיקר שבת תני אבות ותולדות כו' תרתות. ושני רב פפא הכא דעיקר שבת תני חיובי ופטורי. התם חיובי תני דומיא דשבועות. וידיעות הטומאה ומראות נגעים משום הכי פטורי לא תני התם. ואקשי' תוב והא תרתי אינון הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית. ושני שתים דהוצאה כדאמרן. ושתים נמי דהכנסה אחת דעני ואחת דבעה"ב הוצאה קרי לה. ופירשה רב אשי לטעמא ואמר האי תנא כל עקירת חפץ ממקומו כיון שמוציאו ממקום למקום אפילו הכנסה קרי לה הוצאה. וסייעיה רבינא ואמר דייקא דמתניתין הכי דקתני יציאות השבת וקא מפרש בתחלתדבריו פשט העני את ידו לפנים שהיא הכנסה ש"מ ההכנסה הוצאה קרי לה. רבא אמר שרשויות שבת שתים קתני. הוצאה והכנסה דעני. הוצאה והכנסה דבעה"ב. אקשי' תוב ד' בפנים וד' בחוץ הא תמניא ואנן תנינן י"ב. וכי תימא לטעמיך י"ו תווין

[ועי"ע תוס' שבועות ג. ד"ה מראות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע מראות נגעים שנים שהן ארבעה מאי שנא הכא:

רש"ל מוחק כל דיבור זה

נגעים פ"א מ"א

שבועות ב:

לקמן עג.

מסורת הש"ס

רש"ל

לקמן דף קז.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מ"ט ידו לא נייח גופו נייח א"ל ר' חייא:

לקמן דף נב:

ס"א רש"ל

גליון הש"ס

גמ' וצידת נחש. עיין סנהדרין דף קא ע"א ברש"י ד"ה ולוחשין ובנאר שבע שם: רש"י ד"ה פטורי דאתי וכו' כגון עקירות. עיין שבועות דף יד ע"ב תוס' ד"ה ארבע שהן קמייתא: תוס' ד"ה בבא דרישא וכו'. מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא. עי' טורי אבן בחגיגה דף יג ע"א בד"ה אין מוסרין: תוס' ד"ה הצד נחש וכו' וליה לא ס"ל כר"ש. עיין סנהדרין דף פד ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת ליה:

(א) ועי' תוס' ב"ב סא. ד"ה ולאיבעית וכו' ולומר ר"י דהתם לא קפיד אלא אלשון ועוד וכו' וקו"ע

(ב) ורשב"א פי' דהנחה פשיטא ליה ולפ"ה בעי על עקירה כדפריך לקמן דלמא הנחה לא בעי אבל עקיר' בעי ת"י:

(ג) ולרשב"א שמחלק בין עקירה להנחה לק"מ (ת"י) וכתב כמ"ש אך מ"מ קשה לי לפ"ה כיון דהוי הנחה אע"ג דלא נייח על גבי קרקע אפי' הוציא ידו מליאה לחוץ או לפנים יתחייב אלא ודאימשום כשידו דוקא ברשות אחרת לא הוי הנחה כדפרש"י משו' דבתר גופו גרירא ולר"י דלא מחלק בין עקירה להנחה קשה שהוא וידו ברשות ... הוי ...

רש"י

בבא דרישא · העני חייב ובעל הבית פטור ובעל הבית חייב והעני פטור דפטור מחטאת ומותר לכתחלה דהא לאו עקירה עבד ולא הנחה עבד [שהאחר] הניחה בידו: פטור אבל אסור · פטור מחטאת אבל אסור מדבריהם לכתחלה: צידת צבי וצידת נחש ומפיס מורסא · כולהו בפ' ר"א אומר האורג בסיפיה והתם מפרש טעמייהו מנא ליה בהו דפטור ומותר: מורסא · קויסטור"א: מפיס · עולר שתפתח ותצא הליחה: כי איצטריכא ליה · לאשמעינן דפטור ומותר בהנך דאית בהו מעשה כגון הני תלת ותו ליכא: איכא טובא · כגון הנך דבבא דרישא: פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת · °כגון עקירות שהן תחלת המלאכה דאיכא למגזר דילמא גמר לה אבל הנחות לא נ"לי למיתי לידי חיוב חטאת דהא ליכא עקירה גבי הא' וארבע דקתני בכל חד תרתי לחיובא ועקירה דפטורא דתרתי נינהו פשט העני ידו מלאה לפנים הא חדא או שנתן לתוכה בע"ה וידו של עני היתה ריקנית הא תרתי וכן באידך ורבותי' אומרים פשיטות יד לפנים [לגבי שניהם] בין מלאה בין ריקנית היא תחלת המעשה והוא הוא דקחשיב דהוו להו תרתי בעני ותרתי בבע"ה כל חיוב ופטור במסכת שבת בחטאת קאי ובשוגג: מעם הארץ בעשותה · גבי חטאת כתיב: הטעינו חבירו · שהיה גופו ברה"י והטעינו חבירו דאיהו גופיה לא עקר מידי: אוכלין ומשקין · אורחא דמילתא נקט דבר הצריך לשבת ודרך בני אדם להתעסק בהן בשבת: עקירת גופו · שנעקר את רגליו מן הבית לאחר שטענו: ואינו דומה לידו · הפשוטה לפנים וגופו לחוץ ונתן בע"ה לתוכה דפטר ביה תנא דמתני' אף לעני שהוציאה ידו לא נייח · הלכך כי הוציאה לא עקר מידי ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה: גופו נייח · ע"ג קרקע והויא עקירה. ל"א ידו בתר גופו גרירא ל"ג דיתירא היא:

גמרא

בבא דרישא °פטור ומותר לא קתני אלא בבא דסיפא דפטור אבל אסור קשיא מי איכ' בכולי שבת פטור ומותר והאמר שמואל *כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי °וצידת נחש ומפיס מורסא כי איצטריך ליה לשמואל פטורי דקא עביד מעשה פטורי דלא קא עביד מעשה איכא טובא מ"מ תרתי סרי הויין פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת לא קא חשיב שניהן פטורין והא אתעבידא מלאכה מבינייהו *תניא ר' אומר °מעם הארץ בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אותה פטורין איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא נזרקה מפי חבורה ואמרו בעשותה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין: בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי ומיחייב או דילמא לא א"ל °חייב ואינו דומה לידו (א) מאי טעמא גופו נייח ידו לא נייח א"ל

תורה אור: ויקרא ד

תוספות

בבא דרישא פטור ומותר · וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:) דקאי בתרי עברי דנהרא °מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור ואפילו אי מיירי בנכרי דלא שייך לפני עור מיהו איסור דרבנן נייהא איכא כדתניא בשילהי פירקין (דף יט·) נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלו וילא אין נזקקין לו משמע דווקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע דאסור ליתן להדיא ע"מ להוציא ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי דאפילו מכניס ומוציא כל היום אין כאן איסור כלל כיון שאין החפץ של בעל הבית*: בר מהני תלת · הקשה ר"ת הא איכא הא דתנן בפרק במה מדליקין (לקמן כט:) המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו' ואם בשביל החולה שיישן פטור ומוקי לה בחולה שיש בו סכנה וא"כ הוא פטור ומותר דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ותירץ דהא מלתא דפשיטא היא ולא איצטריך ליה לשמואל לאשמעי' כדמשני בסמוך דלא איצטריך ליה לאשמעי' פטורי דלא קעביד מעשה ולר נחש מיירי בדליכא סכנה שיוכל להנצל בענין אחר אלא משום לערא שרו ליה רבנן כמו במפיס מורסא וכן מוכח בריש פרק שמונה שרצים (שם קז:) דלר נחש לאו משום סכנה פטור דהא מוקי לה כר"ש דאמר מלאכה שא"צ פטור עליה וע"כ לר"י והא איכא הא דתני' בפ' במה אשה (שם סב·) ר"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון והוא פטור ומותר דהא בבריי' אחרת קתני התם ר"א יוצאה אשה בכובלת לכתחלה ותירץ ר"י בשם ר' אברהם דלא חשיב שמואל אלא פטורים השנויין במשנה דלר לבי משנה היא בהאורג (שם ד' קז:) הלר נחש ומפיס מורסא משנה היא בעדיות (פ"ב מ"ה) ולספרים דגרסי בפ' במה אשה (שם ד' סב·) איידי דאמר ר"מ חייב חטאת א"ל איהו פטור אבל אסור פי' דר"א קאמר לר"מ לדבריך נמי לכל היותר לא יהא אלא פטור אבל אסור לפי גרסא זו אתי שפיר: **הצד** נחש · הקשה בה"ג דשמואל אדשמואל דהכא סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור כר"ש ומשום לערא דגופא שרי ובפ' כירה (לקמן מב·) אמרינן בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר"י ותירץ ר"ת דשמואל קאמר דלר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור בהני תלת פטור ומותר כמו שמוכיח שמואל בסוף האורג (שם קז·) דודאי פטור ומותר קאמר °וליה לא ס"ל כר"ש ומיהו לדידן קי"ל כר"ש דרבא דהוי בתרא סבר כותיה בריש טטל (שם קמא:) (*): **ומפיס** מורסא · בעדיות (פ"ב שם) תנן אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וא"ת היכי מתחייב אפתיחת פה דמורסא הא אמרינן לקמן בפ' חבית (ד' קמו·) כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ותירץ ר"ת דהאי נמי עשוי להכניס אויר ולהוציא ליחה: **פטורי** דאתי לידי חיוב חטאת · מה שפירש"י דעקירות קחשיב אינו נראה לר"י חדא דעקירה בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב חטאת כלל ועוד דלפי' הקונט' קחשיב לבע"ה ג' יציאות והכנסה אחת ולעני ג' הכנסות והוצאה אחת ועוד דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת ודעשיר באחת כדחשיב חיובא ברישא ומפרש ריב"א דאתי לידי חיוב חטאת היינו אותו שפושט את ידו ומכניסה או מוציאה דכוותה בבא דרישא חייב חטאת והכא פטור לפי שלא עשה כל המלאכה שחיסר ממנה מעט או הנחה או עקירה והביא ראייה מירושלמי דקאמר לא אתיא מתני' אלא פטור שנגד החיוב ומשום הכי לא חשיב אלא פטור של אותו שכנגדו חייב למעלה בבבא דרישא כגון פשט העני את ידו לפנים כו' וקתני העני חייב פטורה דידיה חשיב בבבא דסיפא בפשט העני את ידו לפנים וכו' וכן לבע"ה: **שניהם** פטורין והא איתעבידא מלאכה מבינייהו · אינו קאי אמתני' שהרי רישא דשניהם פטורין דהיינו פשט העני את ידו לפנים קבעי לקמן (ד' ד·) אלא קאי אמאי דקאמר פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קחשיב אבל חטאת לית בהו אלא שניהן פטורין כדקתני מתני' ואמאי והא איתעבידא מלאכה מבינייהו ולא פריך שיתחייב הראשון דאין סברא דע"י השני שעשה הנחה וגמר המלאכה יתחייב הראשון אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שעל ידו נגמרה המלאכה: **בעשותה** · בכל הספרים גר' העושה את כולה ולא העושה מקצתה יחיד שעשה אותה חייב שנים שעשאוה פטורין פשטיה דקרא נראה דבעשותה קאי אנפש אבל הש"ס דריש ליה אמלאכה כלומר בעשות אותה וכולה מיירי בזה עוקר וזה מניח ואינו אלא כפל מלה וליכא למימר דב' שעשאוה איירי בב' שעשאוה בבת אחת דבפרק המצניע (לקמן צג· ושם) משמע דצריכי תרי קראי לזה עוקר וזה מניח ולב' שעשו מלאכה בבת אחת ועוד דבאיתמר נמי דקאי אמתניתין נמי קאמר האי ליכא יחיד ועשה אותה וכו' אך קשה דבפרק המצניע (שם·) משמע דזה עוקר וזה מניח נפקא מנפש או מאחת והכא נפקא לה מבעשותה קשה לר"י מדמצרכינן קרא לפטור משמע דזה עוקר וזה מניח היה במשכן ובפרק המצניע (צ"ז שם·) נמי פוטר ר"ש זה אינו יכול וזה אינו יכול אע"פ שהיה במשכן כגון ב' שנושאין את הארון ובירושלמי פרק הזורק אהא דתנן שתי גזוזטראות ברשות הרבים כו' היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב אמר רב חמא בשם ר' מיישא ובלבד על ידי ב' ופריך בכל אתר אמרת ב' שעשאוה פטורין וכאן אמרת חייבין ומשני שכך היתה עבודת הלוים והשתא מה בכך שהיתה במשכן מ"מ הוי ליה לפטור מושיט כיון דשניים עושין אותה ונראה לר"י דבמושיט אין זה עוקר וזה מניח אלא המושיט עשה עקירה והנחה ולא קשיא ליה בירושלמי אלא אמה שאינו מחייב מושיט אלא כשחבירו מקבל מידו אבל אם המושיט מניחו על רשות היחיד [אחר] פטור ובכל מקום על ידי חבירו פטור [טפי] כגון ב' שעשאוה וכאן אינו מתחייב אלא על ידי חבירו: **איתמר** נמי כו' · תימה דמייתי סייעתא משמעתא לברייתא ובפרק קמא דקדושין (ד' ו·) פריך יהודה ועוד לקרא וי"ל דנזרקה מפי חבורה דקאמר היינו חבורה של תנאים ור"י תירץ משום דברייתא דלעיל לא מתניא בי ר' חייא ור' אושעיא(א): **עקירת** גופו כעקירת חפץ דמי או לא · נראה לר"י דהכי נמי מצי למיבעי לענין (ב) הנחה כגון שהוציא חפץ לר"ה ועמד שם לפוש ולא הניחו ע"ג קרקע אם הנחת גופו הוה כהנחת חפץ או לא וממתני' דקתני או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ליכא למיפשט דאיכא לאוקמא שהניחו ע"ג קרקע וא"ת (ג) ואמאי לא פשיט ממתניתין (ד' יא:) דקתני לא יצא החייט במחטו שמא ישכח ויצא ואי עקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי אמאי לא יצא בה הא לא מצי למיתי לידי איסור דאורייתא וי"ל דאפ"ה אסרו רבנן: **מאי** טעמא ידו לא נייח · נראה לר"י כלשון אחר דגרס נמי ידו לא נייח מפרש ר"י דהיינו משום דבתר גופו גריר ורש"י פי' ידו לא נייח ע"ג קרקע משמע אפי' הוא וידו במקום אחד ונתן לו חבירו לתוך ידו והוציא פטור ואין נראה דבכל ענין שהטעינו חבירו בין על כתפו בין על ידו והוציא חייב דהא קתני או שנטל מתוכה והוציא חייב אלמא הנחת חפץ ביד בע"ה שהוא וידו ברשות אחת הויא הנחה מדחייב העני שעקר מיד בע"ה וכיון דהויא הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו ממקום הנחה:

(*) [וע"ע תוס' זבחים נב. ד"ה במלאכה]

להנחה קשה לי אמאי לא פשיט ממתניתין דעקירת גופו כעקירת חפץ כי היכי דהנחת חפץ ביד בעה"ב שהוא וידו ברשות א' הוי הנחה וצ"ל דגבי הנחה מודה הקונטרס שיש חילוק אבל בעקירות דתשיבי טפי אפי' הוי ידו ברשות שהוא שם לא הוי עקירה כיון דלא נח ע"ג קרקע [תוס' ישנים]:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ו · טוש"ע א"ח סי' שמז:

ד ב [illegible]

א"נ י"ל דמ"מ לאיסור שבת פטיר ומותר [ת"י]

רבינו חננאל

ד' פטורי דרישא דלית בהן מעשה כלל דפטור ומותר נינהו לא חשיב להן. לפיכך לא קשיא לי. ושמואל נמי דאמר כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבד מהני תלתי צידת צבי וצידת נחש ומפיס מורסא. דפטור ומותר לא אמר אלא במידי דאית בהו מעשה וליתא מלאכה גמורה. אבל כי הני לית בהו [מעשה] כלל לא אמר שכל מקום י"ב הווין. פי' בבא (ודישא) [דרישא] קתני פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית העני חייב בעה"ב פטור. כי נמצא שעקר מרשות הרבים והכנים והניח ברה"י לפיכך חייב חטאת. אבל בעה"ב שלא עקר כלל וגם לא הניח אלא העני הוא בא והניח לתוך ידו של בעה"ב פטור ומותר דהא בעה"ב לא עשה מעשה כלל. הנה שתים אחת לחיוב ואחת לפטור. או שנטל העני מתוך ידו של בעה"ב והוציא עני חייב שנמצא כי עקר מרה"י והניח לרה"ר אבל בעה"ב שלא עקר ולא הניח פטור ומותר. הנה העני עוד חייב ובעה"ב פטור. נמצאו שתים אחרות וכן כיוצא בבא שניה בעה"ב חייב שתים והעני פטור בשתיהן נמצא בהני תרתי בבי ח'. ד' מנהון חיובי חטאת. וד' מנהון פטורין (ותרין) [ומותרין] לגמרי דהא לית בהו מעשה כלל וכיון דלית בהו מעשה כלל (וכיון דלית בהו מעשה) בהני ד' לפיכך לא חשיב להו האי תנא ובבא תליתאה פשט העני את ידו לפנים ונטל בעה"ב מתוכה. נמצא העני עקר ובעה"ב הניח שניהם עשו מעשה מיהו ולא אחד מהן עשה מעשה כולו אלא מקצתו וקיימא לן שנים שעשו מלאכה פטורין לפיכך שניהם פטורין. הנה שתים לפטור אחד העני ואחד בעה"ב. ועוד קתני סיפא או שנתן בעה"ב חפץ לתוך ידו של עני והוציאו העני שניהם פטורין. נמצאו בעה"ב עקר בפנים והעני הניח מבחוץ לפיכך שניהם פטורין. הנה שתים אחרות. וכן נמצא בה בבבא ד' פטורי כיוצא באלו נמצאו שיתסרי

בר' בבי. הסר מהם ד' ראשונים דפטור ומותר דלית בהן [מעשה] דלא חשיב להו נשתיירו י"ב. והיאך שנינו ד' בפנים וד' בחוץ שהן ח' בלבד. ושנינו פטורי כיוצא דאתי בהן לידי חיוב חטאת הוא חשיב התנא. אבל פטורי דלא אתי בהן לידי חיוב חטאת לא קתני וזה פירושו פשט העני את ידו לפנים שיש בה חפץ שעקרו מרה"ר והכניסו לרה"י ולא הניחו וכיון שלא הניחו אין לו [אלא] אסור ואילו הניחו היה חייב חטאת וזהו פטור אבל אסור דאתי לידי חיוב חטאת אבל בעה"ב שנטל החפץ מידו של עני אע"פ שעשה מעשה ואסור מיהו לא אתי לידי חיוב חטאת לעולם. שאין*) כן דרך כדי שעקר. כבר עקרו העני ולא נשאר לו מה לעשות

*) אולי צ"ל שאין כאן דרך כדי לעקור שכבר עקרו העני וכו'

עין משפט
נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה ו :

ו ב ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' כ סמ"ג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמח וע"ש :

א"ל ר' חייא לרב *°בר פחתי לא אמינא לך °כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה דאי לאו דרבי גברא רבה הוא כספתיה דמשני לך שינויא דלאו שינויא הוא השתא מיהת שפיר משני לך דתניא היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום והוציאן לחוץ משחשיכה חייב לפי שאינו דומה לידו: אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם אינה לא כר"ה ולא כרה"י כר"ה לא דמיא מידו דעני כרה"י לא דמיא מידו דבע"ה בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלי' מי קנסוה רבנן לאהדורי לגביה או לא ת"ש היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותני אידך מותר להחזירה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר ככרמלי' דמיא ומ"ס לאו ככרמלית דמיא לא דכ"ע ככרמלית דמיא ולא קשיא כאן למטה מעשרה כאן למעלה מעשרה ואיבעית אימא אידי ואידי למטה מעשרה ולאו ככרמלית דמיא ולא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשיכה מבעוד יום לא קנסוה רבנן משחשיכה קנסוה רבנן אדרבה איפכא מסתברא °מבעוד יום דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסו' רבנן °משחשיכ' דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת לא ליקנסו' רבנן ומדלא קא משנינן הכי *°תפשוט דרב ביבי בר אביי דבעי רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת או לא התירו תפשוט דלא התירו °הא לא קשיא ותפשוט ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד בשוגג לא קנסוה רבנן במזיד קנסוה רבנן ואיבעית אימא אידי ואידי בשוגג °והכא *בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי מר סבר קנסו שוגג אטו מזיד ומר סבר לא קנסו שוגג אטו מזיד ואיבעית אימא לעולם לא קנסו ולא קשיא °כאן לאותה חצר

כאן

בר פחתי. *בן גדולים: לא תשייליה. כלומר שאין לבו למס' זו שמא יתביים: מבעוד יום. דהייטו דומיא דהטעינו חברו בשבת דהכא והכא ליכא עקירה לאיסור גביה: שאינו דומה לידו. הפשוטה לפנים וגופו לחוץ ונתן חברו לתוכה: אמר אביי פשיטא לי. ממתניתין דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה נזרקת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא עומד בה בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים: כרה"ר לא דמיא מידו דעני. דקתני מתני' דכי נטל בע"ה מתוכה פטור: וכרה"י לא דמיא. אם פשוטה לרשות הרבים: מידו דבע"ה. דקתני נטל עני מתוכה פטור: בעי אביי. השתא דחזינן דלאו בתר גופו שדינן לה לענין איחיובי מדאורייתא אלמא איפלוג רשותא מי אחמור עלה רבנן למיהוי כרמלית דהיכא דהושיט ידו מלאה לרשות אחרת לא יחזירנה אלא ותהא כך פשוטה עד שתחשך דכיון דלאו בתר גופו גרירא נעשית לה רשות אחרת מדרבנן לגזור רשות מדבריהם לשבת שאסור להכנים ולהוציא ממנו לרה"י ולרה"ר ושמו כרמלית כדתניא בפרקין (דף ו') ד' רשויות לשבת כרמלית *לשון יערו וכרמלו שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רה"י: מי קנסוה. הואיל והתחיל בה באיסור: למטה מי'. רה"ר הוא קנסוה רבנן ושויוה כרמלית דלא ליהדרה: למעלה מי'. דאויר מקום פטור הוא כדתנן בהזורק (לקמן ק.) הזורק ד"א בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר ופטור דלא הוי רה"ר למעלה מי' הלכך לא קנסוה דלאו איסורא עביד: ואיבעית אימא אידי ואידי למטה מי' טפחים ולאו ככרמלית דמיא. למהוי רשות לעצמה: כאן מבע"י. הושיטה מבע"י מחזירה משתחשך דלאו רשות לעצמה היא אלא בתר גופו גרירא: כאן משתחשך. הושיטה משחשיכה קנסוה ולא שתהא רשות לעצמה דא"כ אף מבעוד יום מיתסרא אלא קנסא בעלמא: מבע"י דאי שדי ליה. כלומר היכא דהושיטה מבעוד יום שאם תאסרנה להחזירה וישליך מידו החפץ כדי להקל טרחו לא אתי לידי חיוב חטאת דלא הוי עקירה בשבת אלא הנחה לחודיה ואיסורא דרבנן הוא דאיכא דעשה מקלתה וכדתנן שניהן פטורין אבל אסורין קנסוה רבנן שלא יחזירנה אבל היכא דהושיטה משחשכה דאי שדי ליה מידו על ידי קנס שתאסרנו להחזירה נמלא מתחייב חטאת אם שוגג הוא דעביד ליה עקירה והנחה לא קנסוה רבנן דמוטב שלא נקנסנו משנגרום לבא לידי חילול שבת דאורייתא ומדלא חיישת להכי תפשוט בעיא דרב ביבי דלא נמנעו חכמים מלהעמיד דבריהם מפני חשש שמא לא יעמוד האדם בהם ויעשה איסור חמור: הדביק פת בתנור. בשבת בשוגג ונזכר שהוא שבת קודם שתאפה וקיימא לן (לקמן דף קיז:) דרדיית הפת שבות היא שאינה חכמה ואינה מלאכה: התירו לו. את האיסור מדבריהם וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום אופה שהוא אב מלאכה או לא התירו לרדותה ולהוציאה מן התנור: בשוגג לא קנסוה רבנן כו'. ודרב ביבי לא תפשוט מהכא לא לאיסור ולא להיתר דהאי דלא קנסוה בשוגג לאו משום חששא דדילמא שדי להו מידיה הוא אלא משום דלא עבד איסורא במזיד וחזרת ידו אינה אפילו שבות אי לאו משום קנסא והכא לא קנים אבל רדיית הפת שבות הוא וגזרה במנין ומשום קודם שיבא לידי חיוב חטאת לא בטלו גזירתם ולאיסור נמי לא תפשוט מדקנסו במזיד דהתם ליכא למיחש דילמא ליסדינהו שיתחייב מיתת בית דין אבל הכא אי קנסינן ליה מלרדות על כרחיך יתחייב מיתת בית דין:

לאותה

היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום כו'. כשעמד לפוש משתכה איירי דבלא עמד לא מיחייב אע"ג דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי לא בטלה עקירה ראשונה כדאמר לקמן (ד' ה:) המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ונקט מבעוד יום לאשמעינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי דאי הוה נקט טוען עצמו משתכה ועמד לפוש לא היה משמע מידי דאפילו אי עקירה והנחת גופו לא הויא עקירה והנחה חייב משום עקירה ראשונה: מהו שתעשה ככרמלית. כגון שהוציא ידו מלאה לחוץ ולאהדורה אבל בע"א לא דהא תנן בפרק בתרא דעירובין (ד' נח:) עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ולא הויא כרמלית אלא לענין רשות שהגוף שם שדומה יותר לשתי רשויות: מי קנסוה רבנן לאהדורה. נראה לר"י דגרס מי אסרוה ולא גרס מי קנסוה דלקמן בסמוך כי מוקמא דלאו ככרמלית דמיא אמרינן דאסור להחזירה משום קנס ושמא הא דעבדוה ככרמלית נמי הוי קנסא וה"מ דאסור בשוגג *מבעוד יום: כאן למעלה מי'. וא"ת למעלה מי' לכתחלה נמי מותר להוציאה דהוי מקום פטור וי"ל דקמ"ל דאפילו הוציאה מתחלה דרך מטה מי' מותר להחזירה למעלה מי' ולא קנסינן ליה: התירו לו לרדותה. ואע"ג דאמרינן בר"ה בפרק י"ט (ד' כט: ושם) כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שחכמה היא ואינה מלאכה מ"מ מדרבנן אסורה כדאמר בכל כתבי הקדש (לקמן קיז: ושם) ולא ירדה במרדה אלא בסכין וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן דתנן בפ"ב דר"ה (ד' לג.) אין מעכבין התינוקות מלתקוע משום חינוך הא נשים מעכבין*: ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט. נראה לר"י דל"ג לעולם לא תפשוט דאע"ג דאיכא שינויא אחרינא דלא תיקשי שני ברייתות אהדדי עדיין איכא למיפשט דרב ביבי מבני בית המדרש מדלא משני איפכא מכלל דלא התירו ולרשב"א נראה דשפיר גריס ליה דממאי דלא משני איפכא ליכא למיפשט דסברי בני בית המדרש דלא התירו דהא דלא משני איפכא לפי שאין נראה סברא לעולם לומר משחשיכה לא קנסוה מבעוד יום קנסוה דאי משחשיכה לא קנסוה שוב אין לומר מבעוד יום קנסוה דהוי כחוכא ואטלולא ואע"פ שאין שייך טעם משחשיכה לומר כמבעוד יום ולעיל ה"פ מדלא משנינן הכי לפי שאין נראה להם סברא לומר כן והוצרכו לומר משחשיכה קנסו מבעוד יום לא קנסו כדי לדחות שלא לפשוט בעיא דאביי א"כ תפשוט בעיא דרב ביבי אע"ג דאיכא למידחי בשינויא קמא ואי בעית למפשט דאביי כאמר כשינויא בתרא וזיל הכא קמדחי ליה כו' מ"מ חדא מינייהו מיפשטא ממה נפשך והשתא א"ש דקאמר ואב"א לעולם לא תפשוט לא דאביי ולא דרב ביבי: *בשוגג לא קנסוה. ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למפשט דרב ביבי וא"ת משנויא קמא נמי נפשוט בעיא דרב ביבי דלא התירו דלמטה מי' אסור להחזירה ואפילו מוקמי' מבעוד יום הא פירשתי דאי מבעו"י לא התירו כ"ש משחשיכה וי"ל דאין לפשוט דהתם מה שלא התירו משחשיכה אע"ג דאתי לידי חיוב חטאת היינו משום מבעו"י דלא שייך טעם זה אבל גבי רדיית הפת לעולם אימא דהתירו:

כאן

נ"ל או מבעוד יום רש"ל ור"מ גורס ומבעו"י

*) [וע"ע תוס' ר"ה כ"ט: ד"ה רדיית הפת ועי' ערוך ערך רדידה]

[עירובין סח: גיטין נג:]

בח"ג כתוב שדיבור זה עם דלעיל הוא דיבור אחד

מסורת הש"ס

[ברכות יג: וש"נ]

גליון הש"ס

גמ' בר פחתי עיין לקמן דף כט ע"א: שם משחשיכה דאי שדי ליה וכו'. עיין עירובין ד"כ ע"א תוס' ד"ה לא יעמוד: שמתפשטו דרב ביבי וכו'. עי' ב"ק דכ"ג ע"א תוס' ד"ה תפשוט: שם הא ל"ק ותפשו' וכו'. זבחים דף פז ע"ב: שם והכא בקנסו שוגג וכו'. עירובין דס"ח ע"ב וד"ק ע"א וגיטין דף נ"ג ע"א: רש"י ד"ה בר פחתי בן גדולים. מלשון הכתוב זרובבל פחת יהודה (חגי א) ומלשון המשנה הפחו' והסגני' (בכורים פ"ג מ"ג):

וא"ת היכי תפשוט הא דרב ביבי וודאי אתי לידי חיוב חטאת וי"ל דהכא נמי וודאי דא"א לו נתפוס שם ידו כל היום א"כ צ"ל להשוות דרב ביבי אף של גב דאתי וודאי לידי חיוב חטאת מ"מ איכא חדא עיבותא דאיכא איסור כרדיה והכא נמי אע"ג דלא אתי וודאי לידי חיוב חטאת ליכא איסור בחזרה [פ"י]:

רבינו חננאל

לעשות יותר ממה שעשה. והמעשה שעשה הנחה איכא עקירה ליכא הלכך הוא פטור אבל אסור. כיוצא בה בעה"ב שעקר חפץ מרה"י ונתנו לתוך ידו של עני והוציאו העני והניחו ברה"ר בעה"ב שעקר מרה"י ואילו הוציאו והניחו ברה"ר היה חייב חטאת חשיב ליה. אבל העני שהניח דלא אפשר ליה לאיתחויבי כי האי גוונא חטאת לא קתני ליה. כללו של דבר העוקר אתי לידי חיוב חטאת אילו הניח שהנחה אחר עקירה היא. אבל המניח לא אתי לידי חיוב חטאת לעולם שכבר נעקר מקודם. ולא נשאר למניח מה לעשות. נמצאו בבבא ד' פטורי ב' מהן יתכן שיבוא לידי חיוב חטאת. וב' מהן לא. וכן בבבא דסיפא ד' כיוצא בהן. נמצאו בהני ד' בבי י"ו. ד' מנהון חייב חטאת. וד' מנהון פטור ומותר. וד' מנהון פטור ולא אתי בהו לידי חיוב חטאת. וד' מנהון אתי בהו לידי חיוב חטאת. והאי תנא ד' דאית בהן חיוב חטאת. וד' פטורי דאתי בהן לידי חיוב חטאת קתני הני אחריני דפטור ומותר ופטורי דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת לא קתני ועלתה השמועה יחיד שעשה חייב. שנים שעשו פטורין: ירושלמי מנין שההוצאה נקראת מלאכה שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר וגו'. בעא מיניה רב מר' הטעינו חבירו אוכלין ומשקין ברה"י והוציאו לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי וחייב או לא. א"ל חייב ואינן דומה לידו דמתניתין שהנותן לתוכה ומוציא שניהם פטורים. מ"ט ידו לא ניחא בתר גופיה גרירה. ומקום שגופו עומד שם ידו חשיבה. כי אם יעתק הגוף ידו נמשכת עמו. וכיון שהגוף בחוץ כמו כן היד בחוץ חשיבה והנה לא עקר מרה"י אבל בעת שהגוף בפנים גופו נייח ובעי עקירה. ואם נהנדנד כאילו עקר והוציא חייב שנמצא כל מעשה בידו הוא עקר מבפנים והוא הוציא והניח וכ"ש אם הוא משא כבד. אמר אביי ידו של אדם אינה חשובה כרה"י מידו דעני הנתונה בחוץ*). שאילו היתה כרשות היחיד לא היה בעה"ב הנוטלו מתוכה חייב. ועוד אילו היתה כרה"ר לא נתחייב העני הנוטלו מתוכה והוא בבית חייב וכיון דאמר אביי ידו של אדם אינה לא כרה"ר ולא כרה"י הוצרך לשאול מהו שתיחשב ידו ככרמלית ואם הוציאה בשבת בחפץ מותר לו להחזירה. כיון

שלא

*) בש"ס הגי' להיפך כרה"י לא דמיא מידו דבעה"ב וגי' רבינו המוה ואולי ט"ס נפל בדבריו וצ"ע

כאן לחצר אחרת כדבעא מיניה רבא מר"נ היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו להחזירה לאותה חצר א"ל מותר לחצר אחרת מהו א"ל אסור ומאי שנא לכי *תיכול עלה כורא דמילחא התם לא איתעבידא מחשבתו הכא איתעבידא מחשבתו: גופא בעי רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא התירו א"ל רב אחא בר אביי לרבינא היכי דמי אילימא בשוגג ולא אידכר ליה למאן התירו °ואלא לאו דאיהדר ואידכר *מי מחייב והתנן *[א]כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה אלא במזיד קודם שיבא לידי איסור סקילה מיבעי ליה אמר רב שילא לעולם בשוגג ולמאן התירו לאחרים מתקיף לה רב *ששת *וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך אלא אמר רב אשי לעולם במזיד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רב ביבי בר אביי [ב]הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה: פשט העני את ידו: אמאי חייב *[ג]והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא אמר רבה הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום ארבעה על ארבעה *דתנן הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים ר"ע סבר אמרינן *קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא ובתוך

רש"י

לאותה חצר. שהוא עומד בתוכה מותר להחזירה אבל לחצר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקה: לכי תיכול עלה כורא דמילחא. בבדיותא אהדר ליה כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעמו של דבר לישנא אחרינא לכשתאכל עליה כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו: מחשבתו. שנתכוון לפנותה מחצר זה לא נתקיימה הלכך לא גזרו אבל לחצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזור דילמא זימנא אחריתי שדי להו לרה"ר: ולא אידכר. קודם אפייה על שגגתו שהיא שבת או שמלאכה זו אסורה: למאן התירו. הא לא מסיק אדעתיה לבא לישאל על כך: ואלא דאיהדר ואידכר. קודם אפייה: מי מחייב. חטאת באפייתו: תחלתה וסופה. תחלת המלאכה וסופה לא נודעה לו שגגתו עד שנגמרה עבירה: לאחרים. אחר שראה ובא לפניו לישאל לרדותה קודם שיבא חבירו לידי חיוב חטאת: וכי אומרים לו לאדם. לא וחטא איסור קל כדי שלא יתחייב חבירך עונש חמור: בהדיא. סקילה ובלשון פשיטותא ולא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא מילתא דרב ביבי: מעל גבי מקום ד'. דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה וידו לאו מקום ד' הוא וקתני לה מתני' בין לעקירה בין להנחה דקתני ונתן לתוך ידו של בעל הבית הרי הנחה או שנטל מתוכה הרי עקירה: קלוטה. החפץ הואיל ונקלט באוירה של רשות הרבים כמי שהונחה בתוכו הוא ואע"ג דלא נח:

תוספות

כאן לחצר אחרת. ואסור להחזירה דקתני לא להחזירה אלא קאמר אלא להחזירה לחצר אחרת: ומאי שנא. בזו כנגד זו איירי דבדיוטא אחת שנא ושנא דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר א"נ בדיוטא אחת וכגון שאין מפסיק שם רה"ר:

ואלא דאהדר ואידכר מי מחייב. תימה דליסני אימא לידי (חיוב) איסור חטאת כדקאמר בסמוך קודם שיבא לידי איסור סקילה:

וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך. והא דאמר בבכל מערבין (עירובין לב: שם) רבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו דאמר לי' מלא לך כלכלה של תאנים מתאנתי אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו חטא אפי' איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור ואומר ריב"א דאפי' למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר דהתם עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה ומגילא יגמור לא יעשה אפי' איסור קל בידים והא דתנן בהשולח (גיטין דף מא: ושם) מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואע"ג דבהאי פירקא (דף לח:) א"ר יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא כדמשני התם בר"א שנכנס לבה"מ ולא מצא שם י' ושחרר את עבדו להשלימו לי' מצוה דרבים שאני ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כו' ואתי שפיר הא דאמרי' ברים תמיד נשחט (פסחים דף נט. ושם) דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עברי כהנים בעשה דהשלמה ומקריבין למחוסר כפורים כפרתו כדי שיאכל פסחו וכן בפרק בתרא דעירובין (דף קג: ושם) כהן שנמצא בו יבלת חבירו חותכה לו בשיניו אע"ג דהוי שבות וגבי חציה שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכפו את רבה בהשולח (גיטין דף לח:) משום שהיתה מחזרת וממגילה עצמה לזנות ודומי' לאנוסין *והוי כמי כמצוה דרבים: קודם שיבא לידי איסור סקילה. וא"ת מאי בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ותי' ריב"א *דאם לא התירו לא מיחייב סקילה כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו וכן בפסחים בס"פ האשה (דף נג. ושם) ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אלמא לא מיחייב כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי ליה למיעבד פסח וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק הוא דבשעה שהדביק פת בתנור שמא היה בדעתו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה ומה שלא רדה שמא שכח ההתראה ותי' ריב"א דכיון שהדביק תוך כדי דבור של התראה °ובודאי תאפה אם לא ירדנה לאו התראת ספק הוא °דודאי לא היה בדעתו לרדות קודם אפייה ולא הוי התראת ספק אלא בלוקה אם על הבנים למ"ד בפ' ואלו הן הלוקין (מכות דף טו.) בטלו ולא בטלו דשמא לא ישבור כנפיה או לא ישחטנה ועכשיו שמשבר כנפיה אין יכולין להתרותו דלא הויא התראה אלא על שלאו והלאו כבר עבר וכן בשבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה דכשמתרין בו בשעת אכילת איסור עדיין מחוסר מעשה אכילה של תנאי קודם שיתחייב מלקות אבל הכא כשמדביק פת בתנור אין האפייה מחוסרת מעשה: מתני' לה בהדיא. אית ספרים דגרסי בעי רב ביבי ומתני בהדיא בבעיא דרב ביבי איסור סקילה: והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד'. אומר ר"ת דאין רגילות להניח החפץ בפחות מד' וכן היה מסתמא במשכן ועוד אומר ר"י דאל יצא איש ממקומו משמע דקאי כמי אחפץ כלומר ממקומו של חפץ דדרשינן בעירובין (פ"ה ד' יז:) דאל יצא אל יוציא אע"ג דפשטיה דקרא קאי אמקומו של אדם דהיינו ד' אמות מ"מ משמע נמי מקום החפץ ואין מקום חשוב בפחות מד': *אבל למעלה מי' ד"ה פטור. יש להוכיח קצת מכאן דמושיט חייב נמי למטה מי' דאם תמצא לומר פטור לפי שלא מצינו במשכן מושיט למטה מי' שהעגלות היו גבוהים י' א"כ לימא הכא אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט אבל עתה דמושיט חייב למטה מי' אז לא מצי למימר למעלה מי' ד"ה חייב דא"כ למטה מי' מ"ט פטור זורק ומיהו אינו הוכחה דלא מצי למימר דלכ"ע ילפינן זורק ממושיט דא"כ הא דתנן לקמן בהזורק (דף נו:) היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב אלמא לא ילפי' זורק ממושיט אמאן תרמייה ותדע דהא כי נמי נימא דמושיט חייב למטה מי' הוי מצי למימר דלכ"ע ילפי' זורק ממושיט ובדיוטא אחת בין למטה מי' בין למעלה מי' ד"ה חייב ופליגי למטה מי' בזו כנגד זו דמר סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ומר סבר לא אמרינן אלא דלא מצי למימר דלכ"ע ילפינן זורק ממושיט משום מתני' דהזורק ולמאי שנפרש בסמוך אתי נמי שפיר דלא נקט הכי: דרבי עקיבא סבר ילפי' זורק ממושיט. וא"ת והא ע"כ זורק מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים לא היה במשכן דאם היה במשכן מה צריך למילף ממושיט ומ"ט כמי דרבנן דפטרי וכיון דלא היה במשכן אמאי מחייב ר"ע דבתולדה דהוצאה שהיא מלאכה גרועה אין לנו לחייב אלא דוקא אותן שהיו במשכן כדפרישית לעיל (ד' ב:) וי"ל דר"ע סבר דזורק דמי טפי למושיט ממאי דדמו שאר תולדות להוצאה: אבל למטה מי' ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה. °כשהחפץ בידו של עני או של בעה"ב לא שייך קלוטה דהא כשנותן בעה"ב לתוך ידו והוציא לא מחייב תימה לר"י אם ברייתא היא בשום מקום דבעינן הנחה על גבי מקום ד' וכדמשמע קצת בסמוך דא"ר זירא הא מני אחרים היא משמע דפליגי רבנן עליה אם כן היכי קאמר הכא ד"ה חייב אם כן ההיא ברייתא מני ונראה דלא קשה מידי שיעמיד ר"ע ורבנן כמתניתין ולא כההיא ברייתא דניחא ליה להעמיד מתני' ככ"ע: דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. וקשה לר"י דמאי פריך למימרא דפשיטא ליה לרבה מנא ליה דפשיטא ליה לרבה אי משום דקאמר הא מני ר"ע היא היינו מאי משום דלר"ע אית ליה ממה נפשך קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל אליבא דרבנן מספקא ליה ולהכי לא הוה מצי למימר הא מני רבנן היא ולא הייני אומרים הא דקאמר לעיל רבי עקיבא סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן כו' הכל מדברי רבה היא הוה אתי שפיר אך אין נראה שיהא מדברי רבה והומר ר"י דהכי פירושו והא מיבעיא בעי לרבה וכיון דאיכא לספוקי בפלוגתייהו איכא נמי לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ובזו כנגד זו לכ"ע פטור כי פליגי בדיוטא

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"א מהל' שבת הלכה יט ופ"ב מהל' שגגות הלכה א סמג עשין ריג:

ח ב מיי' פ"ג שם הל' י"ח ופ"ט הל' ה' ופ' כ"ב מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנד סעיף ו:

ט ג מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה א ופי"ד הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יט וטור סי' שמח:

קשה לרשב"א דכי אידכר נמי יכול לבוא לידי חטאת אם שכח לבסוף קודם שנאפה הפת כדמוכח ס"פ הזורק ואומר מהר"מ דהא לא שכיח שיחזור וישכח [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

שלא הניח החפץ אי לא. תני חדא מותר להחזירה ותניא אידך אסור. ושקלינן וטרינן ואסקינן הא דתני מותר להחזירה באותה חצר ופירשה רב נחמן באותה חצר שהוציאה ממנה שהרי לא עשה כלום כי לא נעשית מחשבתו. שרצה להשליכן לחצר אחרת ולא עלתה לו מחשבתו. והא דתני אסור להחזירה בחצר אחרת שהרי אם יחזירנה לחצר אחרת הרי נעשית מחשבתו ולפיכך אסור. בעיא דרב ביבי בר אביי תירצה רב אשי הכי הדביק פת בתנור בשבת במזיד התירו לו לרדותה קודם שתיאפה שלא יבא

תימה למהר"ר שמואל ממירבורגא א"כ מאי קא מיבעיא כיון דבין התירו בין לא התירו לא מחייב פשיטא דלא יתירו וי"ל דנ"מ אם התירו דמחייב אם לא ירדה א"נ כיא גופא קא מיבעי' ליה התירו דאם לא יתירו מחייב ול"ד להיא דפסחים כיון דפשע או לא התירו דלא מחייב אע"ג דפשע מתחלה השתא מיהא אינו מניח מלרדות אלא ע"י שאסרו לו חכמים [תוס' ישנים]

[שייך לע"ב]

רב נסים גאון

פרק א אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור ולא ילפי' זורק ממושיט. עיקרו במשנה בפרק הזורק (דף נו) היו שתיהן בדיוטי אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים ב' עגלות זו אחר זו ברה"ר משיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין ולפום דהוין

מסורת הש"ס

[עירובין לו.] חולין יב. קיב.

לקמן קב.

מנחות מח. [קידושין כה:] ועי' בעירובין לג:

[עי' תוס' לקמן ז. ד"ה ועמ]

לקמן ט

[גיטין עט. ב"ק ע:]

[בתוס' גיטין מח: סוף ד"ה כתבו ועוד מצוה דרבים שאני ב"ב ועי' תוס' פסחים פח: ד"ה כופין]

גליון הש"ס

גמ' ואלא לאו דאיהדר ואידכר מי מחייב. עיין שו"ת תולדות אדם ...

הגהות (בתחתית העמוד): אם לא אוכל זו לא הוי התראת ס' כיון דמחוסר מעשה אף דלא שייך לומר דהיה בדעתו שלא לאכלו דהא אפילו בהיפוך מראה דעתו לאכלו: תוס' ד"ה אבל למטה וכו' כשהחפץ בידו. ע"ל נב ע"א תוס' ד"ה התם.

מסורת הש"ס

ובתוך עשרה פליגי והא מיבעיא בעי לה רבה דבעי רבה *למטה מי' פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר *קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל למעלה מי' דברי הכל פטור ודכ"ע לא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מי' פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי' דברי הכל חייב מאי טעמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא הא לא קשיא בתר דאיבעי הדר איפשיטא ליה *דסבר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא אלא אמר רב יוסף הא מני רבי היא הי רבי אילימא הא ר' דתניא *זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא רבי מחייב וחכמים פוטרין התם כדבעי' למימר לקמן כדאביי *דאמר אביי הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לר"ה וזרק ונח אנופו דר' סבר אמרי' *שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו אלא הא ר' *דתניא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע *ר' מחייב וחכמים פוטרין ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' שתים אחת משום הוצאה ואחת משו' הכנסה אלמא לא בעי עקירה ולא הנחה ע"ג מקום ד' על ד' הא איתמר עלה רב ושמואל דאמרי תרווייהו

לא

ובתוך י' · דאילו למעלה מי' לאו אויר ר"ה הוא אלא אויר מקום פטור הוא ואפי' קלוטה ליכא : זורק ממושיט · דאילו במושיט מרה"י לרה"י דרך ר"ה אפי' למעלה מי' קיימא לן בפ' הזורק דחייב דיליף מעגלות של מדבר שמושיטין את הקרשים מזו לזו וכן רה"י וביניהם ר"ה ולא היו זורקים אותן שלא יתקלקלו: ודילמא הנחה הוא דלא בעיא · מדקתני ר"ע מחייב אבל עקירה בעי מעל גבי מקום ד' מדלא קתני ר"ע מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה: זרק · מר"ה מתחלת ד' לסוף ד' ונח' ע"ג זיז מכל עץ היוצא מן הכותל קרי זיז : רבי מחייב · אלמא דלא בעי הנחה על מקום ד' : שדי נופו בתר עיקרו · והוי כמונח בר"ה על מקום ד' דעיקר מחשב ליה לנוף: מחייב היה ר' שתים · דהוי כאלו נח ברה"י וחזר ונעקר משם והכנים לר"ה אלמא לא עקירה בעי ולא הנחה בעי ע"ג מקו' ד':

מקורס

בדיוטא אחת דר"ע סבר ילפי' זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן אלא דרבה לא חש לפרש כל הבעיות ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הש"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרינן קלוטה כמי שהונחה היינו לרבנן אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושיט דאי סבר כמי שהונחה דמיא *לא הוה מצי למילף זורק ממושיט דהא לא דמיא כלל דכיון דכמי שהונחה דמיא הוי [זורק למעלה מעשר'] כזורק מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"י ולא דמי כלל למושיט שהוא מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע אלמא ע"כ כיון דסבר ילפינן זורק ממושיט סבר קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא והשתא אתי שפיר דפריך למימרא דפשיטא ליה כו' ואתי נמי שפיר דלא מצי למימר לעיל אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט דלר"ע לא מצי למילף כיון דסבר כמי שהונחה דמיא וכן משמע קצת דהא רב חסדא בעי נמי בהזורק (לקמן דף צז:) כמו רבה דהכא ואי הא דקא מסיים קלוטה כמי שהונחה דמיא קאי נמי אדר"ע היכי מצי למימר לרב חסדא דלכ"ע כמי שהונחה דמיא ולקמן בפירקין (דף ח:) משמע דדוקא ברה"י לא בעי רב חסדא הנחה ע"ג מקום ארבעה ומיהו רשב"א פירש בסמוך אף ברה"ר לא בעי רב חסדא מקום ד' : **ודילמא** הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא · פירש"י דדייק מדלא מחייב ב' אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה וקשה *דילמא הא דלא מחייב ב' משום דלא מחייב אתולדה במקום אב ועוד דבסמוך קאמר רב יהודה מחייב היה רבי ב' אע"ג דקתני סתם רבי מחייב ה"נ לר"ע מנ"ל דלא מחייב שתים ונראה לפרש דפריך הא עקירה בעיא דילפינן ממשכן שהיו נוטלין מתיבתן שהיו בכן ארבע על ארבע ונותנין ליד עושי המלאכה ולפי מה שפירשתי לעיל דדרשינן מאל יצא איש ממקומו אתי נמי שפיר דבעקירה מיירי : **אלא** א"ר יוסף כו' · קשה לרשב"א מה נריכין רבה ורב יוסף להעמיד המשנה כתנאים והא סבירא להו בפ"ב דעירובין (ד' נט: ושם) דמחשבתו משויא ליה מקום דקאמר התם רב יוסף השתין ורק חייב חטאת ופריך והא בעינן מקום ד' וליכא ומשני מחשבתו משויא ליה מקום דאי לא תימא הכי הא דאמר רבה זרק בפי כלב או בפי כבשן חייב וכו' ותי' ר"ת דהא דאמר מחשבתו משויא ליה מקום היינו היכא דלא ניחא לי' בענין אחר אלא בענין זה כמו משתין ורק שאינו יכול להשתין או לרוק בענין אחר וכן זרק בפי כלב שרצונו שיאכלנו הכלב או שישרוף העץ בכבשן ול"ג התם ונח בפי כלב דנח משמע דאין כוונתו לכך אבל הכא אינו חושש אם מקבל בידו או בכלי אחר והא דאמר לקמן (ד' ה.) ה"א ה"מ היכא דאחשבה לידו אע"ג דניחא ליה שיקבלנו בע"א כמו בידו היינו משום דקאמר דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' אבל בשאר דברים לא משוי ליה מחשבתו אלא היכא דלא ניחא ליה בע"א : **זרק** ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב · וא"ת אכתי תקשה לך דילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר אבל קשה לספרים דגרסי לקמן בהזורק (ד' צז:) על מילתא דרב יהודה דאמר בסמוך מחייב היה רבי שתים ויתיב רב חסדא וקא קשיא ליה למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב וכו' א"ל רב יוסף מר אדר' מתני לה וקשיא ליה אנן אדר' יהודה מתנינן לה לדברי ר"י דאמר חייב ב' אבל לר' לא מחייב ב' דלא מחייב ר' אתולדה במקום אב אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני ר' היא אכתי תקשה דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וי"ל דסבר רב יוסף דדוקא אקלוטה דר"ע דליכא הנחה כלל איכא למיפרך הא עקירה בעי אבל אר' דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה סגיא בכל שהוא ומיהו להש"ס בסמוך לית ליה סברא דרב יוסף דפריך אדרבי זירא דילמא אחרים בעו עקירת מקום ד' ולא סגיא בכל שהוא כמו בהנחה ולר"ת נראה דגרסינן בהזורק יתיב רב יוסף וקא קשיא ליה א"ל רב חסדא וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה אדר' ובסמוך דפריך והא איתמר כו' הוה מצי למיפרך הא דקשיא ליה לרב יוסף בהזורק (שם:) דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב דתניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים וכגירסת ר"ת נראה דלההוא גירסא דמתני רב יוסף מילתא דרב יהודה דמחייב ב' אדרבי יהודה קשה דרב יוסף אדרב יוסף דהתם אומר בהדיא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא מחייב ר"י אלא אחת ויש לדחות דרב יוסף מסמי' דרב יהודה קאמר (*) ורב יהודה מחייב שתים וליה לא סבירא ליה : **באילן** העומד ברה"י ונופו נוטה לרשות הרבים · הכא בשמעתין הוה מצי לאוקמי באילן שעיקרו ונופו כולו קאי ברה"י ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו וחשיבא מקום ד' ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום ד' דברה"י נמי סברא שמעתין דבעינן מקום ד' על ד' מדאמר בסמוך תני טרסקל שבידו הא תינח ברה"י משמע דברה"י נמי מהדרינן לאשכוחי מקום ארבע אלא נקט בכה"ג משום דמילתא דאביי איתמר בפרקין אמילתא דרב חסדא דאמר נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב ופריך לימא דרב חסדא דאמר כרבי ומשני דברה"י כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר ומיירי אפילו אין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו דהויא כרה"י וחייב אע"ג דלא הוי מקום ד' כדרב חסדא ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו אבל קשה אמאי לא משני אביי לקמן באילן העומד כולו ברה"ר ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו כו' וחשיב מקום ד' ולרבנן לא הוי מקום ד' דברה"ר מודה רב חסדא דבעינן מקום ד' דברה"י דווקא קאמר רב חסדא כדמשמע לקמן דקאמר ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי כדרב חסדא ויש לומר דברה"ר לא מצי לאוקמי דאי הנוף למטה מג' לא הוו פטרי רבנן אע"ג דליכא ד' דכארעא סמיכתא היא ואי למעלה מג' לא הוה מחייב ר' דכרמלית היא אם רחב ארבע או מקום פטור אם אינו רחב ד' ולרשב"א נראה דברשות הרבים נמי משכחת לה למימר שדי נופו בתר עיקרו כגון שעיקרו פחות משלשה או גבוה ט' ורבים מכתפים עליו דהוו רה"ר ונופו עולה למעלה מג' דלרבי הוי נוף רשות הרבים דשדינן ליה בתר עיקרו כי היכי דשדינן ליה בתר עיקרו לשויא רה"י ולרבנן לא הוי כרה"ר והא דלא מוקי ליה אביי הכי *משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברשות הרבים דמ"ש ורב חסדא נקט רשות היחיד משום דבעי לאשמעינן אפילו גבוה מאה אמות משום דרה"י עולה עד לרקיע ואיידי דנקט איהו רשות היחיד נקט נמי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ולמאי דמוקי לה אביי לקמן אליבא דרב חסדא הא דנקט זיז כל שהוא דהא אפי' ברוחב ד' נמי פליגי אומר רשב"א דנקט כל שהוא משום למעלה מי' דאי הוי רחב ד' הוי רה"י ולא הוו פטרי רבנן*)(אי אין) גדיים בוקעין תחתיו אי סברי כר' יוסי בר' יהודה בהזורק (לקמן ד' קא.) ואין נראה לר"י דמשמע דמשום רבותא דר' נקט לה ואומר ר"י דאי הוה נקיט זיז סתמא הוה סלקא דעתך דמיירי ברחב ארבע וטעמא דר' לאו משום שדי נופו בתר עיקרו אלא ה"א דסבר כרבי יוסי בר"י דנעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל להכי נקט כל שהוא לאשמעינן דטעמא דרבי משום שדי נופו כו' ורש"י שפירש כאן משום שדי נופו בתר עיקרו והוי כמונח ברשות הרבים ע"ג מקום ד' אי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמנה וטח בצד הטוף :

נ"ל אפילו

לא

ואינה סוכחה דלא אמר קלוט' כמי שהונחה דמיא אלא להחמיר דאי להקל נמי אמרו א"כ זורק ד"א ברה"ר היכי משכחת לה [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

לידי איסור סקילה או לא שהאופה מאבות מלאכות היא*) ולא אפשיטא. וקשי' לן מכדי רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה. דגרסי' בפ' כל כתבי הקדש תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו. יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. וכיון שאינה מלאכה אמאי לא פשטי בה להיתרא. וקבלנו מרבותינו כי בעיא זו להתיר לו בפטור ומותר היא לפיכך לא איפשיטא וי"א כי רדיית הפת האפויה היא חכמה ואינה מלאכה. אבל רדייתה בעודה עיסה קודם שיקרמו פניה מלאכה היא. הלא תראה הפת האפויה אפשר לרדותה בסכין וכיוצא בה. אבל העיסה אי אפשר לרדותה אלא בידים שנמצא כמו לש ועורך. ומתקן הוא ואינו מקלקל. ולפיכך לא הזכירו במקום הזה. הא דתנא דבי שמואל כלל ללמד כי אינו דומה זה לזה כלל :

פיסקא פשט העני את ידו לפנים

אקשי' והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא דהא כל חיובי שבת לא מחייבי עד שיעקור ממקום ד' ויניח במקום ד' ואוקמה רבה לר' עקיבא דסבר קלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמיא. דתנן מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין. ודחינן ודילמא הנחה ע"ג מקום ד' לא בעי אבל עקירה מע"ג מקום ד' בעי דהא לא שמעי' ליה לר' עקיבא מהא מתניתין אלא בהנחה בלבד. אלא אמר רב יוסף ר' היא כו' ונדחת

*) מדברי רבינו ז"ל אלו נראה קצת דמפרש דגם רב אחא בריה דרבא מתני להא דרב ביבי בלשון בעיא ודלא כפרש"י רק דמתני בהדי בעי רב ביבי דמיירי במזיד ודו"ק :

רב נסים גאון

אבות המלאכות ילפי ממלאכות המשכן כמו שאמרו בפרק במה טומנין (דף מט) אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן וכו' והיתה עבודת הלוים בעגלות שמושיטין את הקרשים ולא זורקין גם כן המושים בשבת מגוזטרא לגוזטרא שהן בדיוטא אחת חייב והזורק פטור ועל העיקר הזה אמרו לא ילפינן זורק ממושיט :

[לקמן צז.] [ב"ק ע: לעיל ע"א וש"נ]

נ"א נהי דסבר

[לקמן ז:]

שם דף ח.

[שם ב"מ קיח:]

לקמן צז.

[גיטין עט.]

אין זה קושיא כ"כ דהא לא קאמר הא עקירה וודאי בעי אלא דילמא קאמר [תוס' ישנים]

דרבי יהודה בנ"ל

לא נתיישב לי דה"מ למימר דפליגי' דלא הוי נופו ברה"ר ולרבנן מקום פטור או כרמלי' הוא ועוד דה"מ אביי למימר איפכא באילן העומד ברה"ר ונופו נוטה לרה"י אלא תדא מינייהו נקט דברשות אחד לא מצי לאשכוחי' דלרבנן הוי עיקרו רה"ר ונופו כרמלית או מקום פטור ולר' הוי רבותא טפי דאפי' נופו לגמרי ברשות אחר שדי נופו בתר עיקרו [תוס' ישנים]

לא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה דאמרינן °ביתא כמאן דמליא דמיא אבל שאינו מקורה לא וכ"ת הכא נמי במקורה התינח ברשות היחיד מקורה בר"ה מקורה מי חייב *והאמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא א"ר הונא אמר רב המעביר חפץ ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר אלא א"ר זירא הא מני אחרים היא דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקבל חייב עקר ממקומו וקבל פטור עמד במקומו וקבל חייב הא בעינן הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא שמע מינה לא בעינן מקום ארבעה ודילמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן והנחה נמי דילמא דפשיט כנפיה וקיבלה דאיכא נמי הנחה אמר רבי אבא מתניתין (א) כגון (שקבל בטרסקל) והניח ע"ג טרסקל דאיכא נמי הנחה והא ידו קתני תני טרסקל שבידו התינח טרסקל ברשות היחיד אלא טרסקל שבר"ה רה"י הוא לימא דלא כרבי יוסי בר' יהודה דתניא *רבי יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה בר"ה ובראשו טרסקל זרק ונח על גביו חייב דאי כר' יוסי בר' יהודה פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק אפילו תימא רבי יוסי בר' יהודה התם למעלה מי' הכא למטה מי' קשיא ליה לר' אבהו מי קתני טרסקל שבידו והא ידו קתני אלא א"ר אבהו כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה והא עומד קתני בשוחה ואיבעית אימא בגומא ואב"א בננס °אמר רבא איכפל תנא לאשמעינן כל הני אלא אמר רבא **ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן [ב]זרק חפץ ונח בתוך ידו של חבירו חייב מאי קמ"ל ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' והא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבה הוא לידיה אבל היכא דלא אחשבה הוא לידיה אימא לא קא משמע לן א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן [ג]עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור תניא נמי הכי אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור בעי ר' יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו מאי קמבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה שני כחות באדם אחד קא מבעיא ליה שני כחות באדם אחד כאדם אחד דמי וחייב או דילמא כשני בני אדם דמי [ד]ופטור תיקו א"ר אבין א"ר יוחנן הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציא חייב מתקיף לה ר' זירא מה לי הטעינו חבירו מה לי הטעינו שמים איהו לא עביד עקירה לא תימא קיבל אלא קלט והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא אמר רבי חייא ברי' דרב הונא כגון שקלט מעל גבי הכותל על גבי כותל נמי והא לא נח כדאמר *רבא בכותל משופע הכא נמי בכותל משופע והיכא איתמר דרבא אהא דתנן

היה

רש"י

מקורה. יש לה גג: כמאן (ב) דמלי. דבר סתום מכל לד הוי כמלא תפלים עד גגו דאין אוירו חשיב אויר הלכך כל הנזרק לתוכו הוי כמונח: התינח רה"י. דבע"ה אלא רשות הרבים דעני מי מוקמת ליה במקורה: לדגלי מדבר. וכל מלאכות דשבת ממשכן גמרי לקמן מדנסמכה פרשת שבת לפרשת משכן בויקהל: הא מני. דלא בעי מקום ד' אחרים היא: עמד במקומו. זרק חפץ וקבלו אחר עמד המקבל במקומו וקבל: חייב. הזורק דאיהו עבד עקירה והנחה: עקר. המקבל ממקומו ורץ לקראת החפץ וקבלו: פטור. הזורק דלא איתעביד הנחה מכחו: דפשיט כנפיה. *פרס בגדו דהוי ד': טרסקל. סל: רשות היחיד הוא. ואמאי מחייב משום הוצאה: לימא. מתניתין דלא חשיב ליה רה"י דלא כרבי יוסי ברבי יהודה: וזרק. מרשות הרבים: ונח על גביו חייב. דאע"ג דלמטה לא הוי קנה רחב ד' הואיל ובראשו ארבע אמרינן גוד אחית מחילה והוי רה"י גמור: למעלה מי'. הוי רה"י הואיל ורחב ד': שלשל. השפיל כמו *היה משלשל בחבל: למטה מג'. דהויא כקרקע: והא עומד קתני. העני עומד בחוץ והא יושב הוא: בשוחה. כופף עצמו: ואיבעית אימא. בעומד בגומא וידו סמוכה לשפתה: איכפל תנא כו'. טרח התנא בכל זאת ולא היה לו להודיענו דמוציא מרשות לרשות חייב אלא על ידי דברים הללו שאין דרכן בכך לתני פשט כנף בגדו לפנים דהוי ד': היכא דאחשבה. זה העושה מלאכה נתכוון לתתה ליד חבירו כי מתניתין: אבל היכא דלא אחשבה. שהלכה ונחה מעצמו ביד חבירו דהאי דזריק לא אחשבה ליד חבירו לאנוחה בגווה דלא נתכוון לכך: עמד. המקבל במקומו וקבל: חייב. הזורק: פטור. הזורק דלא עביד הנחה: מאי קמיבעיא ליה. מאי ספיקא איכא מאיזה טעמא יפטור הא עבד עקירה והנחה: כשני בני אדם דמיא ופטור. דהוו להו שנים שעשאוה דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ולנוח אלא רץ אחריו ועכבו הויא ליה עקירה קמייתא בלא הנחה: מה לי הטעינו חבירו. דפטר ליה תנא דמתניתין דקתני או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין: לא תימא קיבל. פשט ידו וירדו לתוכה דלא עבד מעשה: אלא אימא קלט. השתא סלקא דעתך כשהיה הקילוח יורד הכה בידו אחת וקבלו בחברתה דעבד ליה עקירה:

קולח

תוספות

לא מחייב ר' אלא ברשות היחיד מקורה. נראה לרשב"א דמשמע ליה מדלא נקט מרשות היחיד לרה"י ורשות הרבים באמצע כמו בפלוגתא דר"ע ורבנן והיא דגיטין פ' הזורק (ד' עט: ושם) גבי היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כו' וקאמר כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לא סברי דרב ושמואל דהכא דאמרי דלא חייב ר' אלא ברשות היחיד מקורה ולדידהו צריך לשנויי דהתם משום איגטורי כדמשני התם אליבא דרבנן אפילו תימא רבנן כי פליגי רבנן לענין שבת אבל הכא משום איגטורי כו':

אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק. ואפילו משום מושיט ובדיוטא אחת לא מחייב °לפי הירושלמי דמצריך שיקבלנו שני מידו:

כאן למטה מי'. וא"ת נהי דרשות היחיד לא הוי ר"ה נמי לא הוי אלא ככרמלית כמו עמוד גבוה שלשה ורחב ד' ואמאי חייב וי"ל דאין כרמלית בכלים כמו שפירש רש"י לקמן גבי היתה קופתו מונחת כו' קשה לר"י מה עלה על דעתו של המקשן דע"כ ידע דמתניתין מיירי למטה מי' בלא פירכא דר' יוסי בר' יהודה *דכל למעלה מי' הוי מקום פטור ולא מחייב לכ"ע וא"כ מאי פריך מרבי יוסי ברבי יהודה הא מילתא דפשיטא היא דלמטה מי' לא הוה רה"י דהא תנן לקמן בהזורק (לקמן ד' צט.) חולית הבור והסלע שהם גבוהים י' ורחבים ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור ופשיטא דרבי יוסי ברבי יהודה לא איירי אלא למעלה מי':

כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה. וקסבר רבי אבהו דאגד יד שמיה אגד דאי לא הוי שמיה אגד מאי איריא דנטל עני מתוכה אפילו נתן בעה"ב לתוכה יהא חייב העני כשהוציא כיון דיד העני מיירי נמי דהוה למטה מג' דמסתמא יד בעה"ב ויד עני איירי בענין אחד דהא כי נטל מתוך ידו של בעה"ב דהוי למטה מג' הויא יד עני נמי למטה מג' ובכהאי גוונא אפילו נותן בעה"ב לתוך יד העני יהא חייב:

בגומא. צריך לפרש בגומא שהיא רשות הרבים כגון שרבים משתמשים בה למ"ד תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש (לקמן ד' ח:) או בענין שמהלכים שם רבים אבל גומא שהיתה כרמלית או מקום פטור כיון שגופו שם ידו שהיא פשוטה לרשות הרבים לא הויא כרה"ר דבתר גופו גריר אע"פ שהיא למטה מג' כיון דסבר אגד יד שמיה אגד כדפי':

ה"מ היכא דאחשבה לידיה. וא"ת ולימא הך ולא הויא דלעיל וי"ל דה"א דוקא לענין הנחה חשובה כד' על ד' אבל לגבי עקירה לא:

כשני בני אדם דמי ופטור. פי' כי היכי דבשני בני אדם פטור הראשון משום דלא עבד כלל הנחה ה"נ כיון שחטפו מהילוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הילוכו לא הויא הנחה דלא נח מכח הזורק או דילמא כאדם אחד דמי וכיון דעביד עקירה והנחה חייב ולא דמי לשנים שעשאוה ור"ח גריס איפכא כשני בני אדם דמי וחייב דהאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו ליחייב דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור:

היה

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ב:

יא ב ג ד מיי' שם הלכה טו:

אמר מהר"ש דמעיקרא ס"ד דמתני' איירי למעלה מי' ושולי הכלכלה למטה מי' ול"ל גוד אחית והוי שולי הכלכלה רשות הרבים [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

ואוקמה ר' זירא כאחרים. דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל אפי' בידו חייב. ש"מ לא בעי מקום ד'. ודחינן כגון שפשט כנפיה וקיבלה דאית בכנפיה מקום ד'. ואמרי' מתני' נמי כגון שקיבלה בטרסקל שבידו שיש בו ד'. פי' טרסקל סאבק. איני והא קיי"ל דטרסקל ברשות הרבים רה"י היא. נימא דלא כר' יוסי ב"ר יהודה. אפי' תימא ר' יוסי ב"ר יהודה היא מתני' והתם דתני נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל [וזרק] מרה"ר ונח על גביו חייב כשהיה טרסקל זה נתון למעלה מי' שאין רה"ר למעלה מי'. מתני' בטרסקל שבידו למטה מי' ודחי' לה ר' אבהו להא ואוקמה הוא כגון ששלשל ידו למטה מג' וקיבלה. דכל פחות מג' כלבוד דמי. וכאלו בקרקע הניח והאי העני עומד בשוחה כדכתיב (ישעיה ס) והלכו אליך שחוח. והוא פי' כפוף כדכתיב (שם נח) הלכוף כאגמון ראשו. פי' בגומא בור כדכתיב דופר גומץ: גומץ וגומא הכל אחד הוא. ננס קצור בקומתו. ונדחו אלו כולם. ואוקמא רבא הכי. ואמר האי סבר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. וכן א"ר יוחנן

רב נסים גאון

אמר ר' אבהו כגון ששלשל בידו למטה מג' וקיבלה ועיקר דבריהן במשנה אבל בתוספתא במס' כלאים ועירובין וסוכה אמרו כל פחות מג' כלבוד דמי ואם היתה ידו של עני סמוכה לארץ בפחות מג' לדברי ר' אבהו והניח בעל הבית בתוכה הרי אלו כאילו הניח בארץ ובמקום שיש בו ד' חייב וכבר אמרנו בברכות בפרק ג' (דף כה) כל פחות מג' כלבוד דמי והלכתא גמירי לה כמו שאמרו בפרק הזורק (דף לז) ואמרו עוד בעירובין ובסוכה לגוד וללבוד ולדופן עקומה:

מתקיף

מסורת הש"ס

לקמן נח. | ב"א כנף | [מכות ז.] ובס' היה נחבית | לקמן קא. עירובין לג: | כתובות לא: | גירסת רבה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אבא מתני' נמי כגון (שקבלה בטרסקל) תא"מ ונ"ב ס"א שעקר' מטרסקל: (ב) רש"י ד"ה כמאן דמלי דמי דבר:

גליון הש"ס

גמ' ביתא כמאן דמליא כו'. עירובין ד' פו ע"ב: שם אמר רבא איכפל תנא לאשמועינן כו'. זבחים פו ע"א. וק"ל דדילמא מש"ס נקט ידו דאיירי ע"כ בלמטה ומוכח מזה דאגד יד שמיה אגד: תוס' ד"ה אמאי חייב וכו' לפי ירושלמי וכו' סוכה לעיל ג ע"א תוס' ד"ה בעשותה:

*היה קורא בספר על האיסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לי' טפחים גוללו אצלו משהגיע לי' טפחים הופכו על הכתב והוינן בה אמאי הופכו על הכתב *הא לא נח ואמר רבא בכותל משופע אימור דאמר רבא בספר דעביד דנייח מים מי עבידי דנייחי אלא אמר רבא כגון שקלט מע"ג גומא גומא פשיטא מהו דתימא מים ע"ג מים לאו הנחה הוא קמ"ל ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו בעי רבא *אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים בתר אגוז אזלינן והא נייח או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נייח דנייד תיקו שמן שצף ע"ג יין מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן *דתנן שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד ר' יוחנן בן נורי אומר שניהם מחוברים זה לזה א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן היה טעון אוכלים ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי והוא שעמד לפוש *ממאי מדאמר מר תוך ד' אמות עמד לפוש פטור לכתף חייב חוץ לד' אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור מאי קמ"ל שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך הא אמרה רבי יוחנן חדא זימנא *דאמר רב ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן (א) המעביר חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך אמוראי נינהו מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא: ת"ר *המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר בשלמא *בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי אלא רבנן נהי נמי דקסברי מהלך לאו כעומד דמי היכא אשכחנא כה"ג דחייב א"ר ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן

מידי

רש"י

קורא בספר. כל ספרים שלהם עשוים כמגילה: ונתגלגל הספר מידו. וראשו אחד בידו: גוללו אצלו. ובפרק בתרא דעירובין מוקים לה באיסקופת כרמלית כגון גבוה ג' ורחבו ד' ורשות הרבים עוברת לפניו דאי נפל כוליה מידיה ומהדרי ליה מרה"ר לאיסקופה לאו חיוב חטאת איכא הלכך השתא דראשו אחד בידו ואין כאן עקירה אפילו משום שבות נמי לא גזור: היה קורא בראש הגג. שהוא רה"י: ונתגלגל הספר מידו. וראשו אחד בידו: עד שלא הגיע. ראש התחתון: לי'. התחתונים שהוא אויר ר"ה גוללו אצלו: הגיע לי'. אסור לגוללו דגזור רבנן משום שבות היכא דאוגדו בידו אטו היכא דנפק מידיה כוליה דלא לייתיה דאיכא חיובא דאורייתא: הופכו על הכתב. כתבו לצד הכותל והחלק כלפי ר"ה שלא יהא מוטל כל כך בבזיון: והא לא נח. ואמאי אסור לגוללו אצלו: משופע. בולט מלמטה ומצר מלמעלה דנח ליה על אותו שיפוע: מי עבידי דנייחי. אלא כדבר שיש לו תוך: מהו דתימא. לאו היינו הנחתן דתהוי עקירתו עקירה דהא ניידי ואזלו: קמ"ל. דהיינו הנחתן ועקירתן עקירה: שמן שצף ע"ג יין. ועקר השמן והוציאו לר"ה וה"ה ע"ג מים לענין שבת אבל לענין תרומה לא סגי דלא נקט יין: מחלוקת רבי יוחנן ורבנן דתנן שמן. של תרומה: שצף ע"ג יין. של תרומה: טבול יום. פוסל את התרומה מן התורה ביבמות בפ' הערל (דף עה.): לא פסל אלא שמן בלבד. לפי שאינו חבור זה לזה ושמן פסול הוא ולא טמא הילכך לא פסיל ליה ליין ולענין שבת נמי הוי כדבר אחר הצף על המים דלאו היינו הנחתו: היה טעון אוכלין ומשקין. משמע שלא טענו לכך אלא היה טוען ברה"י כדי להוליכו מזוית לזוית (ב)(או מבעוד יום) ומשעקר רגליו נמלך ויצא ונכנס כל היום כולו: אינו חייב עד שיעמוד. ואח"כ יעקור עצמו לצאת דעמידת גופו ודאי (ג) כעמידת חפץ דמי הלכך כי עמד ועקר ע"מ לצאת מיחייב אבל בלא עמידה ליכא עקירה אלא עקירה ראשונה והיא לא היתה ע"מ לצאת והתורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת וגמרינן ממשכן שיתכוין לעשות המלאכה אבל לא יודע שהוא שבת או כסבור שמלאכה זו מותרת: והוא שעומד לפוש. לנוח דהיא הויא עמידה ועקירה דבתרה הוי עקירה אבל עומד לכתף לתקן משאו על כתיפו לאו עמידה היא: מדאמר מר. רבה דהוא רביה דאביי: תוך ד' אמות. המעביר ד' אמות ברה"ר ועמד תוך ד' אמות לפוש וחזר והשלים והניח או עמד שם: פטור. שלא העביר ד' אמות בעקירה אחת ואם לכתף עמד בתוך הד' אמות וכשהשלים ד' אמות הניח או עמד שם לפוש חייב (ד)ועמידה דתוך ד' לאו עמידה היא שהיתה לכתף: חוץ לד' אמות. המעביר ד' אמות שלימות ועמד חוץ לד' אמות אם לפוש עמד הוי הנחת גופו כהנחת חפץ ואם לכתף עמד אין זו עמידה ואם נטלה אחר מידו אחרי כן שניהם פטורין: אמוראי נינהו. ר' אלעאי ור' אמי: מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא. ומיהו ר' יוחנן חדא זימנא אמרה: חנות. רה"י: פלטיא. רחבה והוא רה"ר: דרך סטיו. מקום איצטבאות שיושבים סוחרים ושם כרמלית עליה דלאו להילוכה הוא כרה"ר: חייב. הואיל ולא עמד בסטיו לפוש אין כאן הנחה אלא בפלטיא: ובן עזאי פוטר. כדמפ' קסבר מהלך כעומד דמי וכמלא נעקר מרה"י ומונח בסטיו ועוקר (ה) מסטיו ומניח ברה"ר: היכא אשכחן כה"ג. דמפסקא רשותא אחריתי מיחייב דילמא לא חייב' רחמנא אלא במוציא מרה"י לר"ה בהדיא:

מידי

תוספות

היה קורא בספר על האסקופה. ואם תאמר ולרבא בפרקין דלא גזר בכרמלית גזירה לגזירה גבי לא יצא החייט במחטו (לקמן ד' יא:) מאי איריא ספר אפילו כל מילי נמי שרי באגדו בידו כיון דאפילו באין אגדו בידו לא אסור אלא מדרבנן ואי אפשר לאוקמה אלא באסקופת כרמלית כדמסיק אביי בפרק בתרא דעירובין (דף צח: ושם) וי"ל דנקט ספר לאשמעינן אפילו ספר אם אין אגודו בידו אסור לאפוקי רבי שמעון דאמר התם כל דבר שהוא משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש: בכותל משופע. אור"י דאיירי כגון שרבים מכתפים עליו דהוי רה"ר: אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו. ואע"ג דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ט: ושם) ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי לה לגבי קנין שאני דלא אקרי חצר מהלכת דחצר ילפינן מיד *ויד נמי איהו דקא מסגי תותא וקא ממטי לה אבל הכא ממשכן ילפינן ושם לא היה מסתמא אלא כדרך שמניחים חפצים בני אדם ובעי אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים אם הוא דרך כך להניח חפצים או לא אע"ג דודאי לאו כמונח דמי דקי"ל רכוב כמהלך דמי ובריש פרק בתרא (דף קנג:) משמע נמי דאם נותן על אדם כשהוא מהלך דלא חשיב הנחה *דקאמר מניחו עליה כשהיא מהלכת ונוטל ממנה כשהיא עומדת ואמרינן נמי בהמוציא (לקמן דף פ.) הוציא דיו כשיעור שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתם זו היא הנחתם משמע דוקא כתבן שהניחן במקום שישארו שם לעולם אבל אם שפך לכלי אחר לא חשיב הנחה כיון שהוא מהלך: רבי יוחנן בן נורי אמר שניהם כו'. מדנקט טבול יום ולא נקט שני משמע דשמן חשיב משקה דשני אחר מטמא משקין להיות תחלה וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף יד: ושם) ומה שקשה ממנחות פירשתי שם בפסחים: בשלמא לבן עזאי מהלך כעומד דמי. קשה לר"י מה צריך להאי טעמא לימא בשלמא לבן עזאי לא אשכחנכה"ג דמיחייב כדפריך מהא טעמא לרבנן דאי משום דמודה בזורק קאמר האי טעמא הא אכתי לא ידע דמודה בזורק דאי ידע לפרוך נמי לבן עזאי הזורק ומושיט היכא אשכחן כו' ותירץ ר"י דה"ק בשלמא לב"ע אפילו משכחת כה"ג במשכן פטור דמהלך כעומד דמי אלא לרבנן תקשה היכא אשכחן כו' *ובירושלמי פריך על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב על ד' אמות ברה"ר לעולם דיעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר ומשני משכחת לה בקופץ והש"ס דידן לא חשיב לה פירכא כדאמר בהזורק (לקמן דף צו:) דד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה ולהכי לא מקשה עלה וכן קלוטה לר"ע אע"ג דכמי שהונחה דמיא בזורק ד' אמות ברשות הרבים חייב ולא אמרינן כמי שהונחה תוך ד' אמות ברשות הרבים וריב"א מספקא ליה כיון דבד' אמות ברשות הרבים *)לא אמר מהלך כעומד דמי אף על גב דבעלמא כעומד דמי לבן עזאי אם חייב לבן עזאי אפילו עמד לפוש תוך ד' אמות אם לאו וכן אם לא עמד חוץ לארבע אמות כגון שנטלה אחר מידו אם אמרינן מהלך כעומד דמי חוץ לד' אמות אם לאו וכן קלוטה לרבי עקיבא אם אמר כמי שהונחה דמיא חוץ לארבע אמות אפילו קלטה אחר או כלב או שנשרפה כיון דתוך ארבע אמות לא אמרינן נראה לרשב"א לרבי יוחנן דאמר לעיל המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאן פטור לית ליה דבן עזאי דלבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי הוה חייב וכן מוכח בהדיא בריש אלו נערות (כתובות דף לא. ושם):

מידי

*) הא ליכא למימר דלית ליה מהלך כעומד דמי בשום מקום כי הכא דהפסק סטיו חשיב כמונח דאי טעמא משום הפסק כרמלית א"כ זורק ומושיט נמי ליפטר אלא ודאי גם לרבי' או איסכא נמי אית ליה מהלך כעומד דמי לבד מד"א בר"ה הלכתא גמירי לה אבל מודה בזורק ומושיט רק במהלך פליג ב"מ טעמא לא משום הפסק כרמלית אלא משום דמהלך כעומד דמי בכל מקום והמוציא מרה"י לרה"ר כיון שנכנס לרה"ר חייב אבל עומד ברה"י ומושיט או זורק אינו חייב עד שתנוח לבן עזאי [תוס' ישנים]

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כא ס:ג לאוין סם טוש"ע א"ח סי' שנב סעיף א:

יג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

יד ג ד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ח מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג:

טו ז ח מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ח:

טז ט שם הלכה י:

יז י שם הלכה יב:

נראה דאם מהלך כעומד דמי וכלי בידו וכא א' ושם בכלי דדמי למניח אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים אבל רוכב או מניח ע"ג אדם דמי לאגוז ע"ג מים [ת"י]

[ועי' תוס' מעילה יב. סד"ה בשלמא]

רבינו חננאל

זרק והלכה ונחה בתוך ידו של חבירו חייב. וא"ר יוחנן עמד במקומו וקיבל, כגון שורק לחבירו (כבו מה) חייב בזה שנעשית מחשבתו. נעקר ממקומו אחרי שורק שקיבלה פטור הזורק שהרי לא נצטרכה כוונתו לקבל באותו מקום ממילא באה לידו. בעי ר' יוחנן זרק ונעקר הוא ממקומו וקיבל מהו שנמצא הוא שורק הוא עצמו שקיבל. שני כוחותיו הללו שורק ושנעקר וקיבל כשני בני אדם דמו וחייב. או דילמא אפי' הכי אדם אחר הוא לא נעקר ממקום[וה]ו הונח במקום אחר אלא מקום העקירה הוא מקום הנחה. כי שניהם כאדם אחד הן. ועלתה בתיקו. הא דא' משום ר' יוחנן הכנים ידו לחצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציאן חייב אתינן לאוקומה כגון שקלט מי גשמים הללו ולא כשהן יורדין אלא מעל גבי הכותל משופע דנחו ע"ג הכותל כגון הא דא' בסוף עירובין בהא דתנן היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו כו' כד נח זה הספר ע"ג כותל משופע ודחינן אימור דא' רבה בספר דעביד דניח. מיא מי עבידי דניחי. ואוקמא רבא כגון שקלט מע"ג הגומא ונמצא המוציאו לרה"ר שקלט ממקום ד' רבא לטעמיה דאמר רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו. כגון שעקר והוציא אגוזים מרה"י תתנם ע"ג מים ברה"ר עקירה איכא הנחה ליכא. בעי רבא הוציא ונתן אגוז בכלי והכלי נתון במים מהו. בתר אגוז אזלינן והא לא נח. או דילמא בתר כלי אזלינן והא נח חייב. ועלתה בתיקו. הוציא שמן ונתנן ע"ג [יין] מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן דתנן בפרק (ב' דטב"י) שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד. ור' יוחנן בן נורי אמר שניהם חיבור לתנא קמא לא נח. לר' יוחנן בן נורי נח כמו המים שאמרנו מים ע"ג מים היינו הנחתו פי' לפוש. כגון שיגע במשוי שעליו ומתכוין לעמוד להתרוח ולנוח כדי שיסור יגיעו זה חשוב כאילו יניח המשא שעליו. וכל כי האי גונא הוי הנחה. אבל לכתף שכוונתו לתקן המשאו שעל כתיפו פטור דכמהלך דמי ולא עקר ולא הניח. הא דא"ר יוחנן המתכוון לפנות חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור. שלא היתה עקירה בכוונה להוציאן לחוץ במקום חיוב אלא לזוית שאין שם חיוב ועיקרו באלו נערות וכבר פירשנוהו שם: פי' סטיו אצטבא. והוא איקרבימא ושושן כי האי גוונא בפני החנויות ועל זה שנינו בחיצונה המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר. סטיו

זהו

מסורת הש"ס

עירובין צח: [קג.]

[עירובין צח.]

לקמן פ.

ג"ז שם עירובין צח: טבול יום פ"ב מ"ה

[רש"ל אבל עומד לכתף פטור]

כתובות לא. ע"ש עירובין

לקמן לא:

[כתובות לא: עירובין לח.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יוחנן המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך: (ב) רש"י ד"ה היה טעון וכו' מזוית לזוית ומשעקר רגליו כצ"ל ותיבת או מבעוד יום נמחק: (ג) ד"ה אינו חייב וכו' גופו ודאי כהנחת חפץ דמי וכו' מחשבת דגמרי' ממשכן: (ד) ד"ה פטור וכו' לפוש חייב דעמידה דתוך ד' וכו' היא כיון שהיתה לכתף: (ה) ד"ה ובן עזאי וכו' בסטיו ונעקר מסטיו ומונח:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אגוז. ויד נמי איהו דמסגי תותא. תמוה לי הא בנזהן גט ביד עבדה אמרינן דהוי חצר מהלכת וכא הוי דומיא דידו. הע"כ דאמרינן דומיא דידו דא"א להלוך ממנו דהקונה ותמיד ידו אצלו כך בעי' חצר שאינה מהלכת ממנו דהקונה ונע"ג:

מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"ר התם לאו אע"ג דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור כי מנח ליה חייב ה"נ ל"ש מידמי התם כל היכא דמנח ליה מקום חיוב הוא הכא אי מנח ליה בסטיו מקום פטור הוא אלא מידי דהוה אמעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' התם לאו אע"ג דאי מנח ליה בתוך ד' אמות פטור כי מנח ליה בסוף ד' אמות חייב ה"נ ל"ש מי דמי התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא לכ"ע מקום חיוב הוא הכא לכ"ע מקום פטור הוא אלא מידי דהוה אמוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר התם לאו אע"ג דאי מנח ליה אצדי רה"ר פטור וכי מנח ליה ברה"ר חייב ה"נ ל"ש מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן *דאמרי צדי רה"ר לאו כרה"ר דמי אלא לר' אליעזר *(בן יעקב) דאמר צדי רה"ר כרה"ר דמי מאי איכא למימר א"ל רב אחא בריה דרב איקא אימור דשמעת לר"א *(בן יעקב) דאמר צדי רה"ר כרה"ר דמי היכא דליכא חיפופי אבל היכא דאיכא חיפופי מי שמעת ליה הלכך להא דמיא *א"ר יוחנן ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי *המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אחד המוציא ואחד המכנים (א) ואחד הזורק ואחד המושיט בן עזאי אומר המוציא והמכנים פטור המושיט והזורק חייב: *ת"ר ד' רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור ואיזו היא רה"י חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה ואיזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה אין מוציאין מרה"י זו לרה"ר זו ואין מכניסין מרה"ר זו לרה"י זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל אבל ים ובקעה ואיסטוונית והכרמלית אינה לא כרה"ר ולא כרה"י אין נושאין ונותנין בתוכה ואם נשא ונתן בתוכה פטור ואין מוציאין מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה ואין מכניסין מרה"י לתוכה ולא מתוכה לרה"י ואם הוציא והכניס פטור חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורים אדם עומד על האיסקופה נוטל מבעה"ב ונותן לו נוטל מעני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעה"ב ואם נטל ונתן שלשתן פטורים אחרים אומרים איסקופה משמשת ב' רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ואם היתה איסקופה גבוהה י' ורחבה ד' ה"ז רשות לעצמה : אמר מר זו היא רה"י למעוטי מאי למעוטי הא דר' יהודה *דתני' יתר על כן א"ר יהודה מי שיש לו ב' בתי' בשני צדי רה"ר עושה לחי

רש"י

מידי דהוה אמעביר חפץ בר"ה · יותר מד' אמות וכל כמה דלא מנח ליה פטור וכי אנחיה חייב ואע"ג דאיפסיק הילוכא בינו וביני : מתחלת ד' לסוף ד' · אמות מגומגמות : לכולי עלמא מקום חיוב · אם יטלהו חוץ לד' ויניחהו כאן שהרי העבירו ד' שלימות : אצדי ר"ה. מרה"י לר"ה (ב) כגון חצר שנפרצה לר"ה דהוי מקום המחילה לצדי ר"ה ופליגי בה ר' אליעזר ורבנן בעירובין בפ' כל גגות ואמרי רבנן דלאו כר"ה דמו ואפ"ה כי אפיק מרה"י לר"ה דרך שם חייב : היכא דליכא חיפופי · כגון ההיא דעירובין : היכא דאיכא חיפופי · נועצים יתדות קטנות לפני הכותל שיתופו שם עגלות וקרונות ולא יחופו בכותל ויפילוהו : מי שמע' ליה · דהוי ר"ה ואפילו הכי כי מפיק לר"ה דרך שם חייב : בזורק · מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב דהא לא נח בכרמלית מידי : המכנים והמוציא פטור · דמהלך כעומד והא נח גופו בכרמלית : ד' רשויות · כולהו מפרש ליה : גדר · כותל שהוא גבוה י' ורחב ד' הוי רה"י : סרטיא · מסילה שהולכין בה מעיר לעיר : פלטיא : רחבה של עיר שהם מתקבצין לסחורה : ומבואות · של עיר רחבים ט"ז אמה : המפולשין · משני ראשיהן *לפלטיא : ענוש כרת · בלא התראה : ונסקל · בהתראה : בקעה · שדות הרבה קנפני"א בלע"ז : איסטוונית · שלפני החנויות שיושבים שם סוחרים : והכרמלית · לקמיה פריך אטו כל הני ים ובקעה לאו היינו כרמלית דקתני תנא לעיל : אינן לא כרשות היחיד · משום דדמיא לרה"ר דאין להם מחיצות : ולא כרה"ר · דאינן דומין לדגלי מדבר דלאו להילוכא דרבים עבידי : אין נושאין ונותנין בתוכן · כלומר אין מטלטלין בהן אלא בתוך ד' משום דדומין לר"ה וגזרו בהן רבנן אטו ר"ה : ואם הוציא והכניס פטור · וזו היא כרמלית האמורה למעלה : חצר של רבים · שפתוחין לחצר בתים רבים וחצר פתוחה לרה"ר ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרה"ר : ומבואות שאינן מפולשין · שראשו אחד סתום וחצרות פתוחין לו ובני החצרות יוצאין דרך מבוי לרה"ר : עירבו · כל הבתים של חצר יחד בפת וכן לענין המבוי אם עירבו החצרות הפתוחות לו ביחד : מותרים · להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי : לא עירבו אסורין · מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות לכולן ונמצא מוציא מרשות לרשות אע"פ שאינן רה"י לעשות סייג לתורה להרחיק (ג) שלא יוציא מרה"י לרה"ר והך מילתא לאו מחילוק ד' רשויות היא דבין עירבו בין לא עירבו רה"י היא והמוציא מתוכו לרה"ר חייב : אדם עומד על האסקופה נוטל מעני העומד בחוץ ונותן לו כו' · וזה מקום פטור שהוזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ד' כדמפר' לקמן ובטל אגל רה"י ואגל רשות הרבים : ובלבד שלא יטול כו' · דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרה"י לרה"ר וגזירה דילמא אתי לאקולי ולאפוקי להדיא מרה"י לרה"ר : משמשת שתי רשויות · פעמים שהיא משמשת בתורת רה"י ופעמים כרה"ר ולקמיה מפרש לה בשילהי כולהי שמעתתא : הרי זו רשות לעצמה · אע"פ שהיא מרה"י כדאמרינן לעיל בגדר גבוה י' ורחב ד' הויא רשות בפני עצמה ואין מוציאין מן הבית לתוכה ולקמן מפרש טעמא : בשני צדי רה"ר · זו כנגד זו :

תוספות

מידי דהוה אמעביר חפץ בר"ה · ה"ל למנקט המוציא דאיירי ביה לעיל דכל כמה דלא מנח ליה מיפטר אלא משום דבתר הכי נקט מעביר נקט ליה נמי השתא ובכל עניני העברה בר"ה קאמר : התם כל היכא דמנח ליה מקום חיוב הוא · ומוציא ומושיט ומעביר ד"א בר"ה דרך למעלה מי' דחייב אע"ג דאי הוה מנח ליה *למעלה מי' פטור מ"מ תחתיו במקום שמהלך מקום חיוב הוא אבל סטיו הקרקע נמי מקום פטור הוא : מידי דהוה אצדי ר"ה · וא"ת מה פשוט לן יותר דרך צדי ר"ה מדרך סטיו וי"ל דדרך בית שיש לפניו לדדין וכן היה מסתמא במשכן : היכא דאיכא חיפופי כו' · ותימה (עירובין צד: וכם) בפ' כל גגות פריך ולפלוג בצדי ר"ה דעלמא פירוש ואמאי פליגי בחצר שנפרצה ומשני אי הוי פליגי בעלמא ה"א כי פליגי רבנן עליה ה"מ היכא דאיכא חיפופי אבל היכא דליכא חיפופי מודו קמ"ל משמע דר"א נמי פליג בדאיכא חיפופי וי"ל דה"ק קמ"ל דהיכא דליכא חיפופי דוקא פליגי אבל היכא דאיכא חיפופי מודה רבי אליעזר אי נמי ההיא סוגיא כרב פפא דהכא דלא מחלק : המושיט והזורק חייב · וא"ת אמאי מודה במושיט וזורק כיון דלא יליף דרך סטיו מדרך צדי לענין (ד) מעביר ה"נ לא נילף בזורק ומושיט וי"ל דלבן עזאי מעביר דרך צדי נמי פטור אע"ג דהיה במשכן משום דמהלך כעומד דמי אבל זורק ומושיט דרך סטיו יליף מזורק ומושיט דרך צדי : ארבע רשויות לשבת. ק' לרשב"א ליתני ה' רשויות דהא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק מר"ה לתוכו או איפכא חייב ואין מטלטלין בו אלא בד"א וי"ל דההיא רה"י גמור אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד"א עשאוה ככרמלית והרי כבר שנה רה"י וכרמלית ולהכי נמי לא תני חצר שלא עירבו*: כרמלית . בירושלמי בריש שבת תני ר' חייא כרמל רך (*ומלא) לא לח ולא יבש אלא בינוני ה"נ כרמלית אינו לא כרה"י ולא כר"ה : יתר על כן א"ר יהודה · הכי מיתני' בתוספתא פרק ז' דעירובין אחד חלון שבין ב' חצרות ואחד חלון שבין שני בתים כו' וגשרים ונפשות ור"ה מקורה מטלטלין תחתיו בשבת דברי ר' יהודה יתר על כן א"ר יהודה כו פירוש יתר ע"כ בשני בתים משני צדי ר"ה דאף על גב דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כמו בגשרים ונפשות ור"ה מקורה דאיכא אפ"ה נושא ונותן באמצע דקסבר ר"י ב' מחיצות דאורייתא כדאמרן בפ' כל גגות (עירובין כב:) וא"ת אמאי לא מייתי הכא מתני' דכל

רבינו חננאל

זהו כרמלית. לבן עזאי כאילו עומד בסטיו. שנמצא מוציא מכרמלית לרחבה אלא לרבנן אמאי חייב ואמרי מידי דהוה אמוציא דרך צדי רשות הרבים התם לאו אע"ג דאי מנח לית בצדי רה"ר פטור. כי מפיק לה לרה"ר חייב הכא נמי כך והוא דאית להחוא כותל שהוא צדי רה"ר. חיפופי. פי' אבנים. יוצאות מן הקיר כזיזים כדי שלא יתופו ויחככו הבהמות ובני אדם העוברים ובאין בקיר ויהרסוהו. דאפי' לר' אליעזר דאמר צדי רה"ר כרה"ר הן היכא דאיכא חיפופי דברי הכל לאו כרה"ר נינהו. א"ר יוחנן מודה בן עזאי שהזורק מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב. תניא נמי הכי אחד הזורק ואחד המושיט ואחד המוציא ואחד המכנים מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב. בן עזאי אומר המוציא והמכנים פטור המושיט והזורק חייב. מ"מ לא אמרי' קלוטה כמו שהונחה: ת"ר ד' רשויות לשבת.רה"י

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף א :
יט ב מיי' שם הלכה א וסמג שם טוש"ע א"ח שם :
כ ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :
כא ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :
כב ה מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ג :
כג ו מיי' פי"ד שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד :
כד ז מיי' שם הל' יא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף ג :
כה ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סע"ה :
כו ט מיי' פ"א מהלכות עירובין הל' א סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' שסו סעיף א וסי' שפו סעיף א :
[בעירובין ובכתובות לא נזכר בן יעקב]
כז י מיי' פי"ו מהל' שבת הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף כו :
תוספתא שבת פרק א
[ועי' תוס' עירובין ל"ט ומא:]
[צ"ל ומל וכך העתיק הערוך ועי' מגהות סו:]

מסורת הש"ס

עירובין כב: פסחים לח:
[ליתא] פי' לסרטי'
עירובין נח.
לקמן קיז: עירובין ו: [נב: כב. צט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואחד המכנים ואחד המושיט ואחד הזורק בן עזאי: (ב) רש"י ד"ה אצדי רה"ר מרה"י לרה"ר כגון: (ג) ד"ה לא עירבו וכו' להרחיק: (ד) תוס' ד"ה המושיט וכו' מדרך צדי לענין מעביר ה"נ לא נילף וכו' וי"ל דלבן עזאי מעביר דרך צדי :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם כל היכא כו' למעלה מי' פטור. עיין לקמן קב ע"א תד"ה והוציאו:

רב נסים גאון

מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן דאמרי צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דאמו אלא לר' אליעזר דאמר כרשות הרבים דאמו מאי איכא למימר ופליגא דר' אליעזר ורבנן במס' עירובין בפרק כל גגות העיר (דף צד) דתנן חצר שנפרצה לרה"ר המכנים מתוכה לרה"י או מרה"י לתוכה חייב דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים מתוכה לרה"ר ומרה"ר לתוכה פטור ואמרי' בגמ' ואיבעי תימה בצידי רה"ר קמיפלגי דר' אליעזר סבר צידי רה"ר כרה"ר דאמו ורבנן סברי צידי רשות הרבים לאו כרה"ר דאמו : הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן פירשו בתוספתא במסכת טהרות בפרק המסוכן [פ"ו] אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה מתוכה ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שנייה ומפורש הרביעה במסכת תעניות (דף ו) בפ' א' :

והא

לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך ואמאי קרו ליה גמורה מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי רה"י ה"מ לטלטל אבל לזרוק מודו ליה קמ"ל: אמר מר זו היא רה"ר למעוטי מאי למעוטי אידך דרבי יהודה *דתנן רבי יהודה אומר אם היתה דרך רה"ר מפסקתן יסלקנה לצדדין *וחכמים אומרים אינו צריך ואמאי קרו ליה גמורה איידי דתנא רישא גמורה תנא נמי סיפא גמורה ולחשוב נמי מדבר דהא תניא איזו היא ר"ה סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין [ב]והמדבר אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישראל שרויין במדבר כאן בזמן הזה: אמר מר אם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל בשוגג חייב חטאת פשיטא במזיד ענוש כרת ונסקל אצטריכא ליה הא נמי פשיטא הא קמ"ל כדרב דא"ר *מצאתי° מגלת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות מ' חסר אחת ואינו חייב אלא אחת איני *והתנן אבות מלאכות מ' חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר רבי יוחנן *שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת אלא אימא אינו חייב על אחת מהן והא קמ"ל האמהנך דלא מספקן: אמר מר אבל ים ובקעה והאיסטווניות והכרמלית אינן לא כרה"י ולא כרה"ר ובקעה אינו לא כרה"י ולא כרשות הרבים והא *תנן [ג]הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה בימות הגשמים רה"י *(לכאן ולכאן) אמר עולא לעולם כרמלית הויא ואמאי קרי לה רה"י לפי שאינה רה"ר [ד]רב אשי אמר כגון

לחי מכאן ולחי מכאן · בשתי פאות של אחד מן הבתים להיכר בעלמא דקסבר רבי יהודה ב' מחיצות הוו רה"י מדאורייתא והא איכא שתי מחיצות מעלייתא מחיצות של ב' בתים: מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר' יהודה · בברייתא ואמרי אין מערבין רה"ר בכך למהוי רה"י ה"מ לטלטל שיהא מותר לטלטל בתוכה כדקתני אין מערבין רה"ר בכך דגזור בה משום דדמי לרה"ר: אבל לזרוק · שהזורק מרה"ר לתוכה מודו ליה דחייב דשתי מחיצות דאורייי' ושם רה"י עליה: קמ"ל גמורה. כלומר זו היא שנגמרו מכיין מחיצות שלה שיש לה מחיצות מכל צד כגון חריץ וכן גדר דאמרינן מד' לדדין גוד אסיק פני המחילה על ראשו ונמלא ראשו מוקף מד' לדדין וחללו ד' אבל דרבי יהודה לא נגמרו מחילות שלה למניינן ולאו רה"י היא כלל: מפסקתן · לפסי בירלאות בפרק ב' דעירובין דהקילו חכמים משום עולי רגלים בבור בר"ה והבור עלמה רה"י שהיא עמוקה י' ורחבה ד' והממלא מתוכה ומניח על שפתה חייב והקילו חכמים לעשות ד' פסין וביניהן י' אמות דהוי חללו רה"י למלאות מן הבור וקאמר ר' יהודה אם היתה דרך רה"ר מפסקתן יסלקנה מביניהן דאתו רבים ומבטלי מחילתה והתם רמינן דרבי יהודה אדרבי יהודה דלעיל דאמר נושא ונותן באמלע דלא אתו רבים ומבטלין מחילות ורבנן אדרבנן ומשנינן לה: אינו לריך · והיינו דקתני זו היא רה"ר אבל הילוך דרבים לבין הפסים לא הוי רה"ר הואיל ואיכא שם ד' מחילות: ומאי גמורה · הכא ליכא למימר מהו דתימא כדלעיל דעיקר עשייתן משום לטלטל בתוכו וקאמרי רבנן אינו לריך דרשות היחיד היא אפילו לטלטל וכ"ש דהזורק לתוכה מרה"ר חייב: בזמן שהיו ישראל במדבר · חשיבא רה"ר: בזמן הזה · אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי: חייב חטאת פשיטא · כיון דתנא חדא רה"י וחדא רה"ר ניתני סתמא ואם הוציא והכניס חייב ואנא ידענא דשגגתו חטאת דהא שבת זדונו כרת הוא: הא נמי פשיטא · דבהתראה סקילה ממקושש: מגילת סתרים · שהסתירוה מפני שלא ניתנה ליכתוב וכששומעין דברי יחיד חדשים שאינן נשנין בב"ה וכותבין אותן שלא ישתכחו מסתירין את המגילה: אינו חייב אלא אחת · השתא משמע אם עשאן בהעלם אחד שלא נודע לו בין כל אחת ואחת שחטא אינו חייב אלא אחת דכל חילול דשבת גוף אחד של עבירה הוא: מנינא למה לי · ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' למה לי לאשמעי' מניינא הא מני להו ואזיל: חייב על כל אחת ואחת · ובא להודיענו סכום החטאות שאדם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד ואשמעינן מ' חסר אחת הן ותו לא שאפי' עשה תולדותיהן עמהן אינו מביא על התולדה היכא דעשאה עם אביה דה"ל כעושה וחוזר ועושה דכול' חדא עבירה היא: אינו חייב על אחת מהן · אחת יש בהן שאינו חייב עליה מיתה ולא פי' (רבי) איזו היא ואשמעי' תנא דמתנית' דקתני נסקל דהא הולאה והכנסה מהנך דלא מספקן היא דעל זו לא אמר איסי בן יהודה: בימות החמה · שאין בה זרעים: רה"י לשבת · דהא לאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה: רה"ר לטומאה · וספקו טהור דהא לאו מקום סתירה הוא שיש בני אדם נכנסים לה דספק טומאה לטמא מסוטה גמרינן לה והתם סתירה כתיב ונסתרה והיא נטמאה דבמקום סתירה טמאה היא לבעלה מספק ומכאן אתה דן לשרץ: בימות הגשמים · שהיא זרועה אין אדם נכנס לה: לעולם כרמלית הויא · והזורק מרה"ר לתוכה אינו חייב:

דכל גגות (עירובין פט.) דקתני התם ועוד אמר רבי יהודה מערבין למבוי המפולש וי"ל דמתני' איכא לפרושי דמערבין בצורת הפתח וקסבר ג' מחילות דאורייתא א"כ ה"א דמתני' איירי במבוי המפולש לרה"ר אבל אין ר"ה עוברת לתוכה להכי מייתי הברייתא דיתר על כן דאפי' רה"ר (גמורה) עוברת בה מטלטלין ע"י לחי או קורה משום דשתי מחילות דאורייתא ואע"ג דבפ"ק דעירובין (דף י.) אמתני' דהרחב מי' אמות ימעט משמע דלכל היותר לא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש *היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפי' ברוחב י"ו אמות מטלטלין דאית ליה ב' מחילות דאורייתא דע"כ ל"ל דרבי יהודה איירי ברה"ר גמורה שבוקעין שם רבים כדמוכח בפ"ק דעירובין דף ו: ושם) גבי כילד מערבין רה"ר ושם פירשתי* וא"ת והא מדקתני סיפא דמבואות המפולשין הוו רה"ר שמעי' שפיר לאפוקי מדר' יהודה דאית ליה ב' מחילות דאורייתא דלדידיה מבואו' המפולשות לא הוו רה"ר כיון דאיכא שתי מחילות וי"ל דמסיפא לא הוה שמעינן לאפוקי מדר' יהודה דה"א טעמא דרבי יהודה משום דקסבר לחי וקורה משום מחילה דאיכא מאן דסבר הכי בפ"ק דעירובין (דף טו:) להכי אלטריך למתני' זו היא רה"י גמורה *למעוטי דר' יהודה דלא הוי רה"י דלחי וקורה לא חשיב מחילה:

ואמאי קרי ליה גמורה כו' מהו דתימא · אומר ר"י דלשון גמורה אדרבה איפכא מסתברא זו היא רה"י גמורה אבל זו איכה רה"י גמורה אבל היא רה"י קלת ורש"י ישבה בדוחק (א) לפי הגמרא:

כאן בזמן שישראל שרויין במדבר · משמע קלת דאיכה ר"ה אלא א"כ מלויין שם *ששים רבוא כמו במדבר:

בשוגג חייב חטאת פשיטא · כיון דאשמעינן דהאי הוי רה"י והאי הוי ר"ה פשיטא דהמוליא מזה לזה בשוגג חייב חטאת:

הא קמ"ל כרב כו' · מכאן מדקדק ר"י דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה אבל חטאת חייב על כולם דאי קאי אחטאת א"כ כי פריך בשוגג חייב חטאת פשיטא הו"ל לשנויי הא קמ"ל כרב דהא דמשני במזיד ענוש כרת ונסקל אילטריכא ליה לא משני מידי ומעיקרא ודאי לא היה ידע דמיירי בסקילה מדפריך מדר' יוחנן דמיירי בחטאת והיינו משום דאינו חייב אלא אחת לא מצי לאוקמי בסקילה דאטו בתרי קטלי קטלינן ליה אבל כי קמפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי אז ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני' דכלל גדול (לקמן עג:) דקתני מניינא למימר דחייב על כל אחת ואחת ואתי שפיר הא דבריש פרק כלל גדול (שם סט·) קאמר ארבי יוחנן דאמר שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב כו' דידע לה לשבת במאי ומפרש דידע לה לתחומים ואליבא דר"ע ולא מצי למימר דידע לה בדאיסי דהא אכולהו חייב חטאת וכן פירש בקונטרס ולקמן בריש הזורק (דף נו:) מייתי לדאיסי לענין סקילה ולא מישתמיט בשום מקום לאתויי לענין חטאת והא דאמרינן לקמן בריש פרק בתרא (דף קכד.) לרמי בר חמא דילמא סבר קאמר כל שחייבין על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה אומר ריב"א דאליבא דרמי בר חמא אתיא ההיא ברייתא דלא כאיסי דלאיסי איכא דוכתא דחייב חטאת ולא סקילה:

ואמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחת כו' · אין לריך לפרש דפריך דמסתמא לא פליג איסי עלה אלא מדברי איסי נמי יש לדקדק כן מדקתני מניינא כדדייק לקמן בכלל גדול (דף עג:):

עין משפט נר מצוה
כח א מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה לג:
כט ב מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א:
ל ג ד מיי' פ"כ מהל' אבות הטומאות הל' ו:

נד"ס וכי תימא

ולא בעי למימר דזו היא רה"י גמורה למעוטי דרבנן דאם היה רה"ר מפסקתן זו היא רה"ר למעוטי אידך דרבנן דמי שיש לו שני בתים דלא הוי רה"ר דלחי וקורה משום מחילה דזהו לא מיסתבר עוד ניחא ליה טפי לאוקמי כרבנן [ת"י]

ב"ב קנג: טהרות פ"ו מ"ז

[בטהרות אי' לכך ולכך]

רבינו חננאל

ורה"ר כרמלית ומקום פטור. פשיטא היא זו הברייתא וגם פירשוה הראשונים ממני. איזו היא רה"י חריץ עמוק י' טפחים ורחב ד'. וכן גדר גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה (הבז) זו היא למעוטי הא דתני ר' יהודה מי שיש לו ב' בתים בשני צדי רה"ר עושה לחי מכאן וכי זה אינו רה"י לא לזרוק וכ"ש לטלטל. סרטיא ופלטיא ומבואות המפולשות זו היא רה"ר גמורה למעוטי הא דר' יהודה. דתנן בעירובין בפסי בירואת. ר' יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקתה יסלקנה לצדדין קמ"ל דאע"ג דלא סילקה אינה כרה"ר: אמר מר והוציא מרה"י זה לרה"ר זה בשוגג חייב חטאת במזיד בלא התראה ענוש כרת בהתראה נסקל פשיטא לא נצרכה אלא להא דאמר רב מצאתי במגילת סתרים בי ר' חייא וכתיב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אינו חייב על אחת מהן נמצא חייב על אחת בפני עצמה בספק זולתי המוציא מרשות לרשות דלא מספקא חיוב. דתני בהדיא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב כרת ונסקל הא דתנן בטהרות פ"ו הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ומטלטלין בה רה"ר לטומאה וק"ל ספק טומאה ברה"ר טהור בימות הגשמים שמלאה מים ואין אדם נכנס לתוכה רה"י לזה ולזה. משני עולא לעולם הבקעה כרמלית היא. והא

מסורת הש"ס
עירובין [כ.] כב.
לקמן ט:
לקמן סט. עג: [נו:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואמאי וכו' ורש"י ישבה בדוחק (לפי הגמרא) תא"מ ונ"ב פ"א לפירוש גמורה:

*הקשה ריב"א ומאי קמ"ל ר"י מתני' היא לקמן סז: ותי' דקמ"ל בהעלם זה וזה בידו א"נ בשבת בכרת וסויד בלאו כדלקמן דף ע: א"נ קמ"ל דלא כאיסי דאף בדאיסי חייב חטאת [ת"י]

גליון הש"ס

גמ' דאמר רב מלאתי מגילת סתרי' בי ר"ח בב"מ לב ע"א: תוס' ד"ה יתר היינו מדרבנן. ולא זכיתי להבין הא מה דקתני ונותן לחי כו' ונושא ונותן היינו אף מדרבנן דמדאורייי' ל"צ ללחי דהא סבר ב' מחילות דאורייתא: תוס' ד"ה כאן ס' ששים רבוא ס' עי' עירובין פ"א תוד"ה כילד:

כגון

לא

והא

כגון דאית לה מחיצות וכי הא דאמר עולא א"ר יוחנן *[א]קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין בשלמא רב אשי לא אמר (א) כדעולא אלא עולא מ"ט לא אמר כשמעתיה אמר לך אי דאית לה מחיצות בקעה קרי לה קרפף היא ורב אשי °רה"י קתני: והכרמלית אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא [ג]לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה כיון דלא ניחא תשמישתיה כי כרמלית דמי כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין העמודין נידון ככרמלית מ"ט אף על גב דדרסי בה רבים כיון דלא מסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה [ג]איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית למ"ד בין העמודים כ"ש איצטבא למ"ד איצטבא איצטבא הוא דלא ניחא תשמישתיה [ו]אבל בין העמודים דניחא תשמישתיה לא לישנא אחרינא אבל בין העמודין דזימנין דדרסי ליה רבים כרה"ר דמיא אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא לבינה זקופה ברה"ר [ו]וזרק ונח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל *היזמי *והיגי אע"ג דלא גביהי שלשה וחייא בר רב אמר אפילו היזמי והיגי אבל צואה לא ורב אשי אמר [ו]אפילו צואה אמר רבה דבי רב שילא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן *[ז]אין כרמלית פחותה מארבעה ואמר רב ששת ותופסת עד עשרה מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית ולא והאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו עשרה וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו °בתוכו אין מטלטלין בו אלא ד' אמות אלא מאי ותופסת עד י' [ח]דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' טפחים לא הוי כרמלית וכי הא דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מי' למאי הלכתא אילימא דאין רשות היחיד למעלה מי' והאמר רב חסדא *נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב מפני *שרה"י עולה עד לרקיע

אלא

רש"י

כגון דאית לה מחיצות . ואשמעינן דאע"ג דהיקפה יתר מבית סאתים ולא הוקף לדירה שאין ביתו סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל לתוכה הויא ככרמלית כדאמרינן בעירובין שאין מטלטלין בו אלא בד' אפ"ה דאורייתא רה"י היא והזורק מרה"ר לתוכה חייב : כדעולא . דאמר מחיצה היא לקרות רה"י אלא שמחוסרת דירה לכך אסורה לטלטל מדרבנן והא דקתני רה"ר לטומאה כגון שיש פתחים במחיצותיה ונכנסין בזו *ויוצאין בזו : עולא . דאמר אמאי קרי לה רה"י כו' מ"ט לא אמר כגון דאית לה מחיצות ורה"י גמורה קאמר וניזיל בתר שמעתיה דאמר הזורק לתוכו חייב : ורב אשי . אמר לך רה"י קתני וכרמלית לא קרי לה תנא רה"י : אטו כולהו . הנך ים ובקעה ואיסטוונית לאו זו היא כרמלית דהוזכר במנין רשויות הא קתני אינו לא כרה"י ולא כרה"ר ואין מוציאין כו' ש"מ זו היא רשות שלישי : לא נצרכה . כרמלית דקתני אלא לאוסופי כרמלית אחריתי כגון קרן זוית שנכנס בו בית לתוכו והניח מקרקעו לרה"ר : לא ניחא תשמישתיה . שאין יכולין להכנס לה להדיא דרך הילוכו אי נמי בית שפניו עומד באלכסון שזויתו אחת סמוכה לרה"ר והשניה משוכה מרה"ר ולפנים זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדי' בתוך כניסה של זוית האחרת : בין העמודים . שהיו עמודים ברחבה ותולין בהם התגרים פרגמטיא וגם אילטבאות היו לפניהם ליַשב שם התגרים : לא מסתגי להו להדיא . שהיו עמודים הרבה באורך ורוחב וזה שלא כנגד זה : לבינה . סתם לבינה ארכה ורחבה ג' ואין לעביה שיעור יש מהן עבות ויש מהן דקות : וטח על פניה . כגון דבילה שמינה או טיט : חייב . אם זרק ד"א דהוי כמונח ברה"ר דכל למטה מי' רה"ר הוא ובלבד שינוח (או) למטה מג' דהוי כקרקע או באויר כי האי דנדבקה בכותל וכדאמרינן במתני' לקמן הזורק ד' אמות בכותל למטה מי' טפחים כזורק בארץ וחייב וכי אמר למטה מי' ברוחב ד' כרמלית וכשאין רחב ד' מקום פטור הייני בתשמיש המסוים כגון גב לבינה וראש כותל או עמוד דהני מסתיים תשמישתייהו אבל אויר כגון פני הכותל דבר הנדבק בו לא הוי רשותא לנפשיה אלא אי למטה מי' הוא הוי רה"ר גמור ואי למעלה מי' הוא דלא שלטי ביה רבים הוי אוירא בעלמא מקום פטור כדתנן למעלה מי' טפחים כזורק באויר ופטור : על גבה פטור . כדמוקי לה אביי ורבא בגבוהה ג' דלא דרסי בה רבים דהוי מקום לעצמה: היזמי . דורנ"י : היגי . אינגלטי"ר : אע"ג דלא גבוה ג' . הוי מקום פטור לעצמו דלא דרסי בה רבים עליה שלא יזוקו : אפילו היזמי והיגי . דדרסי עליה בסנדליהון אבל צואה אע"ג דלא גבוה לא דרסי עלה ורב אשי אמר אפילו צואה : ה"ג אין כרמלית פחותה מד' . רוחב ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להוציא משם לרשות הרבים ולרה"י : ותופסת . בגובה עד י' ולקמיה מפרש לה : אילימא דאי איכא מחיצה י' כו' . כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה : וקירויו משלימו . שוכי קירויו : על גגו . דגבוה י' הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו : אלא בד' . דכיון דלא גבוה המחילה י' הוי כרמלית אלמא איפכא שמעינן לה : דעד י' הוי כרמלית . אויר של בקעה או של ים או של קרפף יתר על בית סאתים תופס את שמו עד י' אבל למעלה מי' אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסוייס כגון פני לבינה או פני כותל או קלט מן האויר למעלה מי' מותר להוציא לכתחילה משם לרה"י ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו כי היכי דאויר למעלה מי' ברה"ר לאו רה"ר הוא כדתנן לקמן למעלה מי' כזורק באויר גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא ובדבר מסויים כגון ראש עמוד וגב לבינה ליכא לאוקמיה דאי אית ביה ארבע פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי כרמלית דהא אפילו עמוד ברשות הרבים רשות היחיד הוא ואי דלית ביה ארבע ולמטה מעשרה מי הוי כרמלית הא קאמר אין כרמלית פחותה מארבע ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי *שם הכרמלית עליו אם כן מליתו חומר בכרמלית מרשות הרבים דאילו ברשות הרבים כי האי גוונא מקום פטור הוא ובטל ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד ואנן אמרינן בשמעתין דהאי תופסת עד י' מקולי רשות הרבים הוא הלכך לא מיתוקמא אלא באוירא : אילימא . דאין רה"י שולטת באלר באויר למעלה מי' אלא מקום פטור הוא ובטל אף לגבי רה"ר : נעץ קנה . סתמיה אין רחב ד': וזרק . מר"ה ונח על גביו : חייב . כמונח ע"ג קרקע דלא בעי הנחה על גבי מקום ד' ברה"י כדמפרש לקמיה בשמעתין : עד לרקיע . כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חצר בין אויר עמוד בר"ה גבוה י' ורחב ד' כנגדו עד לרקיע שם רה"י עליו :

אלא

תוספות

לא נצרכה אלא לקרן זוית . לא בעי למימר דאילטריך לגלויי רה"ר משום דלר"א כרה"ר דמי ואפילו אית בהו חיפופי או שנא מספקא ליה אי מודה להו רבי אליעזר אם לאו : אבל בין העמודים . כרה"ר דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר כיון שבני רה"ר בוקעין בה וחוץ לבין עמודים °רחב ששה עשר אמה : וטח בפניה חייב . אומר ר"ת דאם נח למעלה משלשה צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה ומה שמודבק בפני הלבינה חשוב כמונח עליה אע"פ שאינו אלא באויר וכן הא דתנן למטה מי' כזורק בארץ ומוקי לה רבי יוחנן בדבילה שמינה היינו טעמא נמי דכיון שנדבק בפני הכותל שהוא רוחב ד' על ד' חשוב כמונח עליו וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' על ד' דכיון שרואה את הקרקע חשיב כמונח ע"ג קרקע וקשה לר"י דלעיל (דף ד.) כי פריך אמתניתין דפשט ידו והא בעיא עקירה והנחה מע"ג מקום ארבע נוקי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה שרואה את פני הקרקע : אילימא דעד עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית . פרש"י כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקף לדירה וקשה לר"י דהא רשות היחיד היא בין לעולא בין לרב אשי ולא הוי צריך לאתויי מרב גידל ועוד דהיכי קאמר ואי לא לא הויא כרמלית והרי ים ובקעה אין להן מחיצות ונראה לר"י דהכי פירושו אילימא עד דאיכא מחיצות י' היינו אויר הראוי למחיצות עשרה לאפוקי בקעה מסוככת בפחות מי' על גבי קונדסין דלא הוי כרמלית כיון דאין גבוהה י' והוי מקום פטור ומותר לטלטל בכולו והאמר רב גידל כו' :

ואם

פי' קוצים

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טור שו"ע א"ח סי' שמו וסי' שנח :

לב ב ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ד טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד :

לג ד מיי' שם הל' ו :

לד ה ו מיי' שם הלכה ו טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף י :

לה ז ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יא:

רבינו חננאל

והא דתנן רה"י כלומר אינה רה"ר . רב אשי אמר (וקאמר) בבקעה דאית לה מחיצות מדקתני רשות היחיד : קרן זוית הסמוכה לרה"ר ואיצטבא שלפני העמודים ככרמלית נידונין · כל שאין גבוה מן הקרקע ג' טפחים כגון ליבני וכיוצא בה כרה"ר דמי. וכל הגבוה ג' טפחים ואין בו רחב ארבעה וזרק ונח על גביו פטור חוץ מן הזורק ונח על פי הכלב או בפי הכבשן או בידו של אדם וכיוצא בהן המפורשות בהמוצא תפלין משום דמחשבתו משויא להו מקום ומפורש בהמוצא תפלין כי האי גונא דכל פחות מג' בארץ כארץ חשיב . וא"ר יוחנן אין כרמלית פחותה מד' ותופסת עד י' טפחים אבל למעלה מי' מקום פטור הוא והכי פירושא בפ' הזורק כי הא דאמר שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מעשרה ואוקימנא בכרמלית ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור הוא מקולי רה"ר נמי דעד י' הויא כרמלי' למעלה מי' לא הויא כרמלית · אלא מקום פטור . הא דרב גידל דאמר בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקירויו

גליון הש"ס

גמ' קרפף יותר מבית סאתים כו' הזורק לתוכו חייב · עי' לקמן פ ע"א ברש"י ד"ה והוא שיש חיוב כו' וד' נט ע"ב ברש"י ד"ה מוקף לכרמלי' ולע"ג : שם רה"י קתני. וע"ש בטהרות פ"ו מ"ז שבילי בית הגלגל רה"י לשבת ושם מ"י איסטוונית רה"י לשבת וצ"ע : שם בתוכו אין מטלטלין וכו'. עי' עירובין סט ע"א תוס' ד"ה במחיצות: תוס' ד"ה אבל בין העמודים כו' רחב ט"ז אמה. עי' עירובין ו ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא :

מסורת הש"ס

עירובין סז:

ס"א והניא פ"ק דעירובין חצר שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו

[עירובין סז.]

ניטין עט. פ"ש [עירובין לג: לד:]

פי' סנה והוא אילן סרק

שם אויר כרמלית עליו כצ"ל רש"א

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב אשי לא אמר כעולא אלא עולא מ"ט:

עין משפט נר מצוה

לו א ב טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף טו :

[ועי' תוס' סוכה ד: סד"ה פחות משלשה]

[דף יז.]
לז ג מיי' פי"ד מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף ד :

לח ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יג:

[שם ד.]
לט ה מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף י :

מ ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע שם סעיף ס :

ועי"ל דהכא יש מחיצות גבוהות מבחוץ וא"צ לצרף הגידוד אלא דאין אויר י' וכשחקק דאיכא אויר י' במקום אחד הוי רה"י אבל בסוכה צריך לצרף הגידוד וביותר מג' לא מצטרף [תוס' ישנים]

אלא דאין רה"ר למעלה מי' מתני' היא *דתנן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ אלא אכרמלית דאין כרמלית למעלה מי' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר מקולי רה"י דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור בעלמא הוא מקולי רה"ר דעד י' טפחים הוא דהויא כרמלי' למעלה מי' טפחים לא הויא כרמלי': גופא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב [א]בית שאין תוכו י' וקרויו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי [ב]ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לי' מותר לטלטל בכולו מאי טעמא הוי חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר [ג]חורי רה"י כרה"י דמו חורי רה"ר אביי אומר כרה"ר דמו °רבא אומר [ד]לאו כרה"ר דמו א"ל רבא לאביי לדידך דאמרת חורי רה"ר כרה"ר דמו מ"ש מהא דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר ותיהוי כחורי רה"ר התם לא ניחא תשמישתיה הכא ניחא תשמישתיה תנן *הזורק ד' אמות בכותל למעל' מי' (א) כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והוינן בה מאי כזורק בארץ והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו ואי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר דמו למה לי לאוקמה בדביל' שמינה לוקמה בצרור וחפץ ודנח בחור °זימנין משני לה שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי זימנין משני לה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא זרק למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור וכי תימא מתני' דלית בהו ד' על ד' והאמר רב יהודה א"ר חייא *זרק למעלה מי' טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר *חוקקין להשלים ורבנן סברי [ה]אין חוקקין להשלים אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור שמע מינה: גופא אמר רב חסדא [ו]נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע לימא רב חסדא דאמר כרבי דתניא *זרק ונח ע"ג זיז כ"ש ר' מחייב וחכמים פוטרים (אלמא לא בעינן מקום ד' על ד')

אמר

רש"י

אלא. דאין אויר רה"ר למעלה מי' והוי אוירא מקום פטור: מתני' היא. ולמה ליה לשמואל לאשמעינן: הזורק ד' אמות. ברה"ר ונדבק בכותל כגון דבילה שמינה כדמוקי לה לקמן: כזורק באויר. ופטור דלאו ברה"ר נח ורה"י נמי לא הוי אלא דבר המסויים ורחב ארבע: כזורק בארץ. וחייב דאויר רה"ר משנח משהו הוי הנחה ולא דמי לנח על דבר המסויים למטה מי' דהוה חשיב למיהוי רשות חשוב לעצמו או כרמלית או מקום פטור ולא הויא הנחה ברה"ר: אכרמלית. כדפרישית: ואקילו בה רבנן. לעיל קאי אדרב דימי ורב ששת דאקילו בה רבנן בכרמלית הואיל ואיסורה מדבריהם אקילו בה: מקולי רה"י ורה"ר. רב דימי אשמעינן מקולי רה"י כי היכי דרשות היחיד ליתיה פחות מרחב ד' והמכניס מרה"ר עליו פטור כרמלית נמי לא הוי ומותר לכתחלה להכניס מרשות הרבים ומרה"י עליו ורב ששת אשמעינן דמקולי רה"ר נמי אקילו עלה דאינה תופסת באויר למעלה מי' כרה"י אלא למטה מי' כתורת רה"ר: חקק בו. בקרקע הבית באמצעיתו ארבעה באורך ורוחב: והשלימו. במקום חקק לחלל י' גבוה עד הקירוי נעשה כל הבית כולו חורי רה"י כמו כותלי רה"י ובהם חורים כלפי רה"י שהם כרה"י והני נמי כיון דנגד החקק רה"י גמור אינך הוי פיאות של תשמישי רה"י: חורי רה"ר. חורים שהכותלים כלפי רה"ר: לאו כרשות הרבים דמו. אלא רשות לעצמן הן ואם רחבים ד' הוי כרמלית ואי לא הוי מקום פטור: לא נצרכה. והכרמלית דתני בברייתא אוקמוה רב דימי בקרן זוית כו': תיהוי כחורי רשות הרבים. ואמאי הויא כרמלית: והא לא נח. וכי חוזרת נפלה לתוך ד' אמות דעל כרחך כשמכה בכותל קופלת לאחוריה: ושאני צרור וחפץ גרסינן. כלומר בכותל דאית ביה חור ואפילו הכי לא אוקמיה ר' יוחנן בדנח בחור משום דלאו אורחייהו דצרור וחפץ לנוח ע"י זריקה במקום שנופלין שם: אמאי כזורק באויר הא ה"ל מרה"ר לרה"י דהוה ליה גבוה י' ורשות לעצמו: רבי מאיר ורבנן. במסכת יומא גבי מזוזה: רבי מאיר סבר. דבר שאין בו שיעור ויש שם עובי ורחב לחקוק ולהשלים לכשיעור אמרינן כמאן דחקוק דמי והכא נמי לרבי מאיר חוקקין להשלים וחייב וסתם משנה ר' מאיר: דאמר כרבי. דלא בעי הנחה על גבי מקום ד': זרק ונח כו'. קס"ד מרה"ר לרה"י:

ונופו

תוספות

ואם חקק בו ד' על ד'. וקשה לריב"א מ"ש מסוכה דאינה גבוהה י' דאמר בפ"ק דסוכה (דף ד.) חקק בה להשלימה לי' אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מג' כשרה והכא מהני חקיקה אפילו מופלגת מן הכותל הרבה *ותירץ דשאני התם גבי סוכה דבעינן שיהיו מחיצות סמוכות לסכך דילפינן התם (דף ו:) מחיצות מבסכת בסכת בסכות כדאמרי' התם *הרחיק הסיכוך מן הדפנות פסולה ולהכי בעינן שיהא פחות מג' דצריך לצרף הגידוד של חקק למחיצות כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד הנקב ואע"ג דדופן עקומה מכשרת עד ד' אמות מתרץ לה הש"ס *ה"מ היכא דאיכא מחיצות מעלייתא אבל הכא דלשויה מחילה בפחות מג' מצטרף הגידוד עם המחיצות דהויא סמוך לסכך טפי לא מצטרף*: **התם** לא ניחא תשמישתיה. ולדי רה"ר לרבנן לאו כרה"ר דמי אע"ג דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית דהא אפילו ר"א דפליג בלדי רה"ר מודה בקרן זוית כדפרישי' לעיל אפ"ה לא הוי כחורי רה"ר דחורי רה"ר ניחא תשמישתיה טפי: **והלכה** ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן. תימה לר"י דבפרק קמא דעירובין (דף יא: ושם) בכיפה דפליגי בה ר"מ ורבנן אמרינן התם דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא בים ברגליה ג' וגובהה י' פי' גבוה ג' טפחים שיש בהן רחב ד' אבל אין ברגליה ג' או שאינה גבוה מי' לא אמרינן °וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקים להשלים לר"מ בחור כל שהוא ואומר ר"י דאיירי בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין שמפולשין לרה"ר ובלד רה"י הם רחבים ד' אבל לא מלד רה"ר ולכ"ע הוי חור רה"י דהא חורי רה"י כרה"י דמי ולא פליגי אלא לשויה מקום ד' על ד' דלרבי מאיר חוקקין להשלים והוי כד' על ד' אבל ממש בחור כל שהוא אפילו ר"מ מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' רואין את הכותל כגמום ודוקא אותם שלמעלה מי' חשיבי חורי רה"י אבל שלמטה מעשרה אין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רשות הרבים שמשתמשין בהן וה"פ וכ"ת דלית ביה ד' ואע"ג שהם חורי רה"י הוי כזורק באויר לפי שלא נח על מקום ד' והאמר רב יהודה כו' והא דלא מוקמינן מתני' בחור כל שהו ממש דלא אמרי' חוקקין לכ"ע היינו משום דסתם חורים כך הם ועוד דע"כ הוצרך לאוקמי בדביל' שמינ' דבחור כל שהוא ממש דלא אמר ביה חוקקין להשלים ליכא לאוקמי' דא"כ למטה מי' אמאי כזורק בארץ והא לא נח ע"ג מקום ד' ולא"ל כפרש"י דפריך מכח דסתם מתני' ר"מ היא אלא ע"כ לא מיירי בחור כל שהוא שאינו רחב ד' וצריך לאוקמה כר"מ דאמר חוקקין להשלים דלרבנן אמאי למטה מי' כזורק בארץ ויש ליישב פירש"י דהוצרך לפ' משום דסתם מתני' ר"מ קפריך דאי לאו הכי הוה ליה למפרך בהדיא וכ"ת דלית ביה ד' למטה מי' אמאי כזורק בארץ :

אמר

רבינו חננאל

משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכלו כי כרה"י הוא חשוב. דאמרי' בכי האי גונא גוד אסיק מחיצתא. בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. מ"ט כיון דלא חזי לדירה אין המחיצות מועילות. אלא כמו שאין שם מחיצות דמו: אמר אביי אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכל הבית. מ"ט אלו הארבעה שיש בגובהן עשר הן הבית והשאר חשובין כחורין. וקי"ל חורי רה"י כרה"י דמו. חורי רה"ר אביי אמר כרשות הרבים דמו ורבא אמר לאו כרשות הרבים דמו. והלכתא כרבא. הא דא' רב חסדא נעץ קנה ברה"י אפי' מאה אמה וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב. נימא כר' אמרה דתניא זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב וחכמים פוטרין

רב נסים גאון

והא דאמר רב יהודה אמר רב אמר ר' חייא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן ושמועה זו בפרק הזורק (דף ק) ותניא נמי הכי זרק למעלה מי' והלכה ונחה בחור כל שהוא ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים ותמצא בירור השמועה במס' עירובין בפרק א' (דף יא) אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תאני מר מידי בצורת פתח אמר ליה תנינא כיפה רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין דר' מאיר סבר חוקקין להשלים ולדבריו אם נחה בחור כל שהוא חייב ורבנן סברי אין חוקקין להשלים ואם נחה בחור כל שהוא פטור עד שתנוח בחור שיש בו ד' ועוד תמצא בפרק א' מן מסכת יומא (דף יא) (ובמסכת שבת בפרק המוצא תפילין) [עירובין דף קא] תנו רבנן פתחי גינה בזמן שיש להן בית שער מבפנים כו' ואמרו אמר אביי לעולם דלית ביה ד' ויש בו לחוק להשלימו לד' ובהא פליגי דר' מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים :

מסורת הש"ס

לקמן צו: ק.

[לקמן צט: ק.]

[ג"ו שם. ע"ש]

[לקמן ק.] יומא יא: [עירובין יא: נג: קא:]

[לעיל ד:]

רש"ל מ"ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר והוינן בה אמאי כזורק :

גליון הש"ס

גמ' רבא אומר לאו כרה"ר דמו. עיין עירובין פו ע"ב וברש"י שם ברה"ר ותוס': שם זימנין משני לה. כעין זה נדרים מח: תוס' ד"ה והלכה ונחה כו' וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקים כו'. עי' חולין קכו ע"א תוד"ה אלו:

אמר אביי ברה"י דכ"ע לא פליגי כדרב חסדא אלא הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק ונח אנופו דרבי סבר אמרי' *שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי *לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו: אמר אביי [ג]זרק כוורת לרה"ר גבוהה י' ואינה רחבה ו' חייב רחבה ו' פטור רבא אמר [ד]אפי' אינה רחבה ו' פטור מ"ט אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור רב אשי אמר אפי' שבעה ומחצה חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות: *אמר עולא [ה]עמוד תשעה ברה"ר ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה ולא כתופי מכתפי תשעה ודאי מכתפין עילויה א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא רבא אמר [ו]בגומא לא מ"ט תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש איתיביה רב אדא בר מתנא לרבא היתה קופתו מונחת ברה"ר גבוהה עשרה ורחבה ד' אין מטלטלין לא מתוכה לרה"ר ולא מרשות הרבים לתוכה פחות מכן מטלטלין וכן בגומא מאי לאו אסיפא לא ארישא איתיביה נתכוון

רש"י

ונופו נוטה לרה"ר וזרק · מתחילת ד' לסוף ד' וכח אנופו : שדי נופו כו' · דחשיב אגב עיקרו דאית ביה ד' ודרב חסדא דלא כרבי ודלא כרבנן ליסנא אחרינא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברה"י אפי' רבנן מודו וכי פליגי רבנן בשדי נופו בתר עיקרו הוא דפליגי: כוורת · עגולה היא : גבוהה י' · כלומר אפי' גבוהה י' אם אינה רחבה ו' באמצעיתה חייב דאכתי חפץ בעלמא הוא ואינה רשות לעצמה דלא הוי רשות דאוריי' אלא גבוהה י' ורחבה ד' על ד' כדאמרי' בעירובין (דף נא·) דכל שיעורין דשבת צריך הן ואלכסונן ודבר עגול כי מרבעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע לא משכחת ביה ד' מרובעים אי לא הוי עיגולו קרוב לששה כדאמרינן גבי סוכה העשויה ככבשן (סוכה פ"א דף ז:) דעל כרחיך צריך שתמלא בתוכו אלכסון של ד' על ד' וכל טפח בריבועו טפח ותרי חומשי באלכסונו הרי ה' טפחים וג' חומשין ואביי לא דק ולחומרא הוא דלא דק ולהפרישו מאיסור שבת אף ע"ג דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה אבל ודאי לענין קרבן לא מייתי אי הויא ה' טפחים וג' חומשין דהוי כזורק רשות: רחבה ו' פטור · דהוי רשות לעצמה ואנן ממשכן גמרינן °שהיו זורקין מחטיאין במלאכתן זה לזה *ולא היו זורקין רשויות וא"ת בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית ההיא לאו מדאורייתא הוה רשות אלא מדרבנן ולא להקל על דברי תורה בא כגון זו שיפטר מחטאת: אי אפשר · הואיל וגבוהה י' שלא יהא בה קרומיות מן השתי שגבוהים מחבריהם של ערב ועולין למעלה מי' שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא ניחא כולה ברה"ר לא הויא הנחה לאיחיובי : כפאה על פיה · וזרקה ואינה רחבה ו' קאי : ז' ומשהו חייב · אם גבוהה ז' ומשהו עדיין חייב וכ"ש פחותה מכן אלא אפילו גבוהה ז' ומשהו דאיכא למימר הואיל ומחיצותיה למטה וקיי"ל הלכה למשה מסיני דאמרינן לבוד (א) אכתי כולה ניחא ברה"ר דכי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע ואמר בהן לבוד והויא הנחה אכתי כולה באויר רה"ר היא וחייב : אבל גבוה ז' ומחצה · וה"ה לשני משהויין פטור דמכי מטא לפחות משלשה סמוך לקרקע אמרינן לבוד במחיצותיה והרי היא כמונחת כמאן שוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברה"ר ובשלא כפאה ליכא למימר לבוד דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות והא מילתא בין לאביי בין לרבא דאביי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים אלא דאביי לא חשיב קרומיות אבל בהא מודה דבלא קרומיות איתא למעלה מי' : לתוכן עשויות · להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה הלכך אין כאן תורת לבוד : תשעה · דוקא נקט דחזי לכתופי דאינו לא גבוה ולא נמוך : וזרק · מתחלת ד' לסוף ד' : מכתפי עילויה · וכיון דצריך לרבים רה"ר הוא °בין רחב בין קצר : גומא · עמוקה ט' : מאי · גבי רה"י דעשרה תניא לעיל (דף ו·) עומקה כגובהה דקתני חריץ עמוק י' ורחב ד' רשות היחיד הכא מאי אי אמרי' מנחי ביה בני רה"ר חפלים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי ליה ונמצא שצריכים לו רבים הלכך רשות הרבים הוא: ה"ג רבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש הלכך לאו צורך רבים הוא אלא כרמלית הוא: אין מטלטלין . דהוי רה"י לעצמה : פחות מכן · או בגובה או ברוחב מטלטלין וא"ת פחות מי' ורחבה ד' כרמלית היא לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא : מאי לאו · האי וכן אסיפא נמי קאי דפחות מכן מטלטל לכתחלה אלמא רה"ר חשיב ליה ואוקמא בעמוק ט' דמשתמשין בו קנת: לא ארישא · אגבוהה י' ורחבה ד' דהוי רה"י קתני וכן בגומא: נתכוון

תוספות

אמר אביי הכא באילן העומד כו' · תימה לר"י דטפי ניחא ליה למימר דפליגי בדרב חסדא ורב חסדא כרבי דלשנויא דאביי דלא שייכא פלוגתייהו בדרב חסדא כ"ש דקשה לרב חסדא דהא איכא ברייתא לקמן בהזורק (דף ק· ושם) דלא כרב חסדא דפליגי רבנן ורבי מאיר בזרק למעלה מעשרה ונח בחור כל שהוא דר"מ מחייב משום דאמרי' חוקקין להשלים והוי כמונח ע"ג מקום ד' וחכמים פוטרין אלמא כולהו מודו דבעינן מקום ד' ברה"י ושמא י"ל דטעמא דרב חסדא דלא בעי' מקום ד' ברה"י משום דאמרי' ביתא כמליא דמי וחשיב כמונח על גבי מקום ארבעה. אבל בכותל בעינן שיהא בחור ד' על ד':

רחבה ששה פטור · פר"ח דדוקא נקט ששה דדופני הכוורת יש בהן שני חומשין וצריך שיהא אויר ד' בתוך הכוורת וגבוה י' אף ע"ג דאין אויר גבוה י' אלא עם השולים מצטרפין עם האויר לענין גובה דהלכתא גידוד ה' ומחיצה ה' מצטרפין (עירובין דף נג· ושם) אף על גב דרש"י פי' דגידוד ה' ומחיצה ה' היינו שעשה מחיצה ה' על בור עמוק ה' אין פירושו נראה דהא תנן (שם פ"י דף צט: ולקמן דף צט.) בור וחוליתו מצטרפין ואם כן היכי פליג רב חסדא לומר אין מצטרפין כיון דמתניתין היא ובכל גגות (עירובין נג:) אמרינן בהדיא דמודה רב חסדא בתחתונה הואיל ורואה פני י' אלא צריך לפרש דגידוד ה' ומחיצה ה' היינו שעשה מחיצה ה' על תל גבוה ה' ואין נראה פירוש ר"ח דהא עובי חוליות הבור מצטרף נמי לחלל הבור לארבעה משום דחזי למינח עליה מידי ולהשתמש כדאמר בפ' חלון (עירובין דף עח.) גבי מלאו כולו ביתדות אלא נ"ל הא דנקט הכא ששה לא דק כדפירש"י :

רחבה ששה פטור . שהכוורת עצמה נעשית רה"י כשתנוח והוי כזורק מרשות היחיד לרה"י דרך רה"ר דפטור כדאמר לעיל (דף ד·) דלא יליף זורק ממושיט ואפילו לר' עקיבא דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא הכא פטור דכל מקום שהיא מונחת חשיב רה"י* השתא משמע דפשיטא ליה לאביי דחשיבא כאילו נחה אחר שנעשה רה"י ובפ' הזורק (לקמן צט:) בעי ר' יוחנן בור ט' ועקר ממנו חוליא והשלימו לי' והניחו ברה"ר עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא ואת"ל כיון דלא הויא מחיצה י' מעיקרא לא מיחייב בור י' וכתן לתוכו חוליא ומעטו מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה כו' וא"כ אביי דפשיטא ליה במחצלת דמבטל מחיצתה דקאמר התם בור ברה"ר עמוק י' ורוחב ח' וזרק לתוכו מחצלת וחלקו פטור משום דהשתא לא הויא רוחב ד' וכ"ש דפטור בעשיית מחיצה משום דכיון דלא הויא מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב וא"כ הכא הוי ליה לחיובי מהאי טעמא כיון דלא הויא מחיצה מעיקרא הרי נח ברשות הרבים וחייב וי"ל דטעמא דאביי משום דלא חשיב לא עקירה ולא הנחה כי אתי בהדי הדדי והכא נמי לא חשיבה הנחה כיון דהנחה ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו והא דפשיטא ליה לרבי יוחנן טפי בעשיית מחיצה מבסילוק מחיצה היינו משום דדילמא עקירה בעינן שתהא חשובה אבל בהנחה לא :

כפאה על פיה · נראה לריב"א דארחב ששה קאי וכי איכא שבעה ומשהו חייב דכשמגיעות המחיצות תוך שלש אין המחיצות גבוהות י' ועובי השולים אין מצטרפין דבעינן מחיצה הרואה את אויר הכלי שיהא גבוה י' ואע"ג דהיכא דכוורת גבוה י' מצטרפין השולים להיות על גבו רה"י כדאמר לעיל גבי בית שאין תוכו י' כו' וכיון דעל גבו רה"י פטור הזורק מ"מ כיון דאין גבוה י' אלא מחמת לבוד אין אויר פחות מג' מצטרף אלא א"כ יהיו המחיצות גבוהות י' לבד השולים דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות כדפירש בקונטרס תדע דבשולים למטה לא אמרי' לבוד :

שבעה ומחצה פטור · דכשמגיעות המחיצות תוך ג' יש שם מחיצות עשרה לבד השולים והרי הוא רשות היחיד וחשיב כנח באותה שעה ושוב אינו מתחייב אע"ג דלאחר מכן נופל לארץ ובטל ממנה רה"י ונעשה כמונח ברה"ר אבל אינו רחב ו' אפי' ז' ומחצה חייב דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות ומחיצות לא חשיבי אלא כשיש שם רחב ד' אבל כשאינו רחב ד' הרי הוא כשאר הפלים דעלמא ולא אמרינן לבוד : **אי** אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מי' . ולאביי לא חשיב קרומית ליחשב אגודו במקום פטור : **אמר** ליה וכן בגומא · כולל

ולא היו זורקין ... [תוס' ישנים]

ועוד דכל למעלה מי' פטר ר"ע [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

אמר אביי ברה"י כ"ע לא פליגי דרה"י עולה עד לרקיע . והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק מרה"ר ונח ע"ג נופו ר' סבר אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ומרה"ר לרה"י זרק דהא יש בעיקר האילן ד' ורבנן סברי כיון דנופו ברה"ר נוטה מרה"ר לרה"ר זרק ולא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו וקי"ל כחכמים : אמר אביי זרק כוורת לרה"ר גבוה עשרה ורחבה ששה פטור כו' חזינן לרבותא מגאונים. פי' שמועה זו. וכן אמרו כוורת זו עשויה ממחצלת של קנים והיא עגולה והיא צריכה ששה מפני שתחתיה לא יעשה משווה מרובע אלא מגלגל. ובהיות בין זוית לזוית ד' טפחים והוא משופע ועולה ימצא יתרון ב"ט. ואילו היתה מרובעת משווה לא הצריכה אלא רוחב ד"ט. ולא הצריכה ו"ט אלא במשופע כדי שימצא בה ד' משוין : ואנן קיבלנו מרבנן זכר ארונינו לברכה כי כוורת זו היא עגולה וצריך להיות הללה *)ו' טפחים על ו' טפחים מרובעות כדי להיחשב מקום רשות בפני עצמה. ואילו לא היה לה חלל **)ד' על ד' דיי לה מיהו כיון שיש בה חלל אינה חשובה רשות בפני עצמה עד שיהו בחללה ד' על ד' טפחים מרובעות וכוורת זו עם כתליה יש בה ו' טפחים על ו' טפחים מה' אצבעות בטפח נמצאו בה ו' אצבעות עובי כותלה סביבותיה כשתסיר ממנה בעובי הכל אצבע לכל רוח נמצא חללה כ"ח אצבע על כ"ח אצבע וכל אצבע היא חומש טפח שכן ימדנו החשבון חמש אצבעות בטפח וקיימא לן בהריא בחשבון מדוקדק כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא כשתחלק אלו כ"ח אצבעות לו' טפחים לכל טפח ה' אצבעות וב' אצבעות יתרון האלכסון על המרובע יבא ז' אצבעות לכל טפח נמצאו כ"ח אצבעות ד' טפחים על ד' טפחים חללה של כוורת בלא תוספת ובלא גירעון ולא אמרנו ה' אצבעות בטפח ממש אלא לפי שנוח למתלמד לבא החשבון הזה בלבו . אבל אם תעשהו ו' טפחים לפי חשבון תוציא עובי הכתלים אלו דברי אביי ורבא אמר אפילו אין רחבה ו' פטור אי אפשר לקרומיות של קנים שלא [יעלו] למעלה מי' וקי"ל דלמעלה מי' אין צריך ד' על ד' אלא אפי' קנה עולה למעלה מי' טפחים וזרק אם גבוהה ז' ומשהו וג' חסר משהו הרי עשרה ובעת תשלום למחיצות עשרה נחה על הקרקע לפיכך חייב. אבל אם הוא שבעה וחצי ושלשה פחות משהו הנה עשרה ועוד נמצאת בעת שנוחה בארץ גבוהה מי' טפחים ואין רה"ר למעלה מי' ונמצא כמוציא מרה"ר [illegible]

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יז:
מב ב מיי' שם הל' יט טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ו':
מג ג מיי' שם הלכה יט סמג לאוין סה:
מד ד מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף יוד:
מה ה שם סעיף יא:

מסורת הש"ס

[עירובין צ:] [שם וש"נ] [עירובין לג.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ז' ומשהו וכו' הלכה למשה מסיני דאמרי' לבוד אלא אפי' הכי חייב דכי מטיא אכתי כולה ניחא ברה"ר

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רחבה שהיו זורקין מחטיאין ... ברש"י ד"ה בין רחב בין קצר ...

*) נראה שצ"ל ...

מו א מיי' פ"ו מהלכות עירובין הל' ט סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' תט סעיף ב:

כמו בקופה. מיהו כאי וכן דקיימים ביה לפ"ז לאו דוקא כצ"ל רש"ל:

מז ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה י טוש"ע א"ח סי' שז סעיף כב וסי' שמב:

[ועי' תוס' חולין לו: ד"ה ואי אשמעינן ותוס' סנהדרין סג: ד"ה וטבול יום ותוס' זבחים יז. ד"ה הג"ה וכו' וקצ"ע בתוס' יבמות כג. ד"ה ואי אשמועינן]

מח ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה כד:

מט ד מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יא:

נ ה מיי' פי"ד מהלכות שבת הלכה יז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף א:

נא ו מיי' שם הל' טו:

נב ז מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה יד:

[לעיל ו.]

הוה מצי למימר דע"כ אסקופה מקום פטור הוא דהא אכתי לא תני מקום פטור ומיהו השתא נמי לא פי' דגבוה ג' ואינו רחבה ד' וא"כ לא בא לפרש איזהו מקום פטור ושמא מרישא שמעינן ליה עמוד גבוה י' ורחב ד' דהוי רה"י אבל אין רחב ד' הוי מקום פטור [ת"י]

לפניו מעיונו לשמאלו נגד גופו כצ"ל רש"ל

גי' רש"ל

תוספות

יכול לומר דוכן בגומא היינו כלומר אפי' (א) גבוהה ט' הוי רה"ר דמכתפין בה ע"י הדחק וכ"ש פחות מתשעה דיותר נוח להשתמש בה וכן משמע בסמוך דקאמר אברייתא דמייתי מאי לאו וכן בגומא אסיפא משמע דכל פחות מי' מטלטלין *כמו בקופה: **ואי** אשמועינן בימות הגשמים כו' · בגריכותא חדא סגיא דאי תנא חדא זימנא רקק הוה מוקמינא ליה בדדמי ליה להכי תנא תרי זימני רקק אלא כיון דמשכחת גריכותא עביד כאילו תנא בברייתא בהדיא רקק בימות החמה ורקק בימות הגשמים*: **לא** מיחייב עד דעקר לי' ממקומו · תימה מאי קמ"ל פשיטא דלא מיחייב כיון דלא עקר ועוד מה שייך הכא הך מילתא וי"ל דקמ"ל דאע"ג דדרך להוליכם בענין זה שאינן קלין לנושאן והוי כמו עומד לכתף (ב) דאמרי' לעיל (דף ה:) דחייב אפ"ה פטור ומשום דלעיל איירי בכיתוף עמוד ט' ברה"ר ורבים מכתפים עליו נקט ליה הכא ודוקא רמא וזקפיה דכשהניח ראשו האחד חוץ לד' אמות עדיין ראשו השני מונח בתוך ד' וכשחוזר ומשליך ראשו [הב'] חוץ לד' אמות עדיין אינו מתחייב דהוי כמגרר החפץ עד שהוליא ראש החפץ חוץ לד' אמות והניחו דאע"פ שחוזר ומושכו לחוץ פטור שלא נעשית המלאכה בבת אחת אבל אם מגרר זירזא דקני בבת אחת עד חוץ לד' אמות או מרה"י לרה"ר חייב כדאמרינן (לקמן המצניע דף נח:) בגונב כיס בשבת היה מגרר ויולא פטור משום דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ואומר ר"י דאם מגלגל חבית ד' אמות ברה"ר או מרה"י לרה"ר חייב דהוי כמו מגרר דאינו נח כלל אבל מגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור דהוי כמו רמא וזקפיה דא"א שלא תהא נחה קצת:

לימא תהוי תיובתא דרבא כו' · פרש"י (ג) אע"פ שהעבירו למעלה מי' דהוי מקום פטור ולא נהירא דא"כ ה"ל למיפרך מרבנן דאמרי (לעיל דף ה:) המוליא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ומאי פריך נמי לימא תהוי תיובתא דרבא לימא הא רבנן קיימי כוותיה ועוד דבהמולא תפילין (עירובין דף צח:) תנן עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוליא חוץ לד' אמות ודייק בגמרא הא הוליא חייב חטאת לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר כו' ולפי' הקו' מה ענין זה לזה לכך נראה כפי' ר"ח דמפ' שהעבירו דרך עליו שהעבירו *לפניו נגד גופו דה"א כיון שהגיע כנגדו הוי כמונח ונמלא שלא העביר ד' אמות יחד ומשני התם לא נח דאין זה הנחה *[דרך עלמו]: אף

גמרא

נתכוון לשבות ברה"ר והניח עירובו בבור למעלה מי' טפחים עירובו עירוב למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב היכי דמי אילימא בבור דאית ביה עשרה ולמעלה דדלאי ואותביה ולמטה דתתאי ואותביה מה לי למעלה ומה לי למטה הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא אלא לאו בבור דלית ביה עשרה וקתני עירובו עירוב אלמא תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש וזמנין משני ליה הוא ועירובו בכרמלית ואמאי קרי לה רה"ר לפי שאינה רשות היחיד וזמנין משני ליה *הוא ברה"ר ועירובו בכרמלית ורבי היא *דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ולא תימא דחויי קא מדחינא לך אלא דוקא קאמינא לך *דתנן אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכה ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מי' טפחים ורקק מים שרה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב בשלמא רקק רקק תרי זימני חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכא דאי אשמעינן בימות החמה דעבידי אינשי לקרורי נפשיהו אבל בימות הגשמים אימא לא ואי אשמעינן בימות הגשמים אגב דמטניף מקרי ונחית אבל בימות החמה לא צריכא אלא הילוך תרי זימני למה לי אלא לאו ש"מ הילוך על ידי הדחק שמיה הילוך תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש ש"מ אמר רב יהודה *האי זירזא דקני רמא וזקפיה רמא וזקפיה לא מיחייב עד דעקר ליה אמר מר *אדם עומד על האסקופה נוטל מבעה"ב ונותן לו נוטל מעני ונותן לו האי אסקופה מאי אילימא *אסקופת רה"ר נוטל מבעל הבית הא מפיק מרה"י לרה"ר ואלא אסקופת רה"י נוטל מן העני הא קא מעייל מרה"ר לרה"י אלא אסקופת כרמלית נוטל ונותן לכתחלה סוף סוף איסורא מיהא איתא *אלא אסקופה מקום פטור בעלמא הוא כגון דלית ביה ד' על ד' וכי הא *דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' טפחים מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו אמר מר ובלבד שלא יטול מבעל הבית ונותן לעני מעני ונותן לבעל הבית *ואם נטל ונתן שלשתן פטורין לימא תיהוי תיובתא דרבא *דאמר רבא *המעביר חפץ מתחילת ד' לסוף ד' ברשות הרבים אע"פ שהעבירו דרך

רש"י

נתכוון לשבות ברה"ר · המערב עירובי תחומין עירובו קונה לו שביתתו שם שיוכל לילך משם לכל רוח אלפים כאילו שבת שם וצריך שיתכוון לקנות שביתתו במקום שיוכל לאכול שם עירובו אם היה רוצה לאוכלו שמתוך כן מועיל לו עירובו לקנות שביתה דמקום פיתא גורם דהתם שייך אינש ואע"פ שהוא בתוך העיר כשקדש היום: למעלה מי' טפחים עירובו עירוב · קס"ד דיכול ליטלו בשבת: אי נימא בבור דאית ביה י' · עמוק: ומאי למעלה דדלאי ואותביה · שהגביהו והניחו למעלה מי' מקרקעיתו של בור: ומאי למטה דתתאי ואותביה · שהשפילו והניחו למטה מי' התחתונים אמאי עירובו עירוב הרי הבור רה"י הוא משפת אוגנו ולמטה וכל שמונח בו ברה"י הוא מונח וכיון דנתכוין שתהא שביתתו ברה"ר ולא הניח עירובו על שפת הבור נמלא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ואינו יכול להוציאו מרה"י לרה"ר לאוכלו: אלא לאו · האי למעלה מי' דקתני בבור דלית ביה י' וה"ק אם קרקעיתו של בור למטה מי' דהוי הבור חללו י' והוי רה"י אין עירובו עירוב כל מקום שהונח שם ואם קרקעיתו של בור למעלה מי' דה"ל חללו פחות מעשרה עירובו עירוב ולא חשיב ליה כמונח בכרמלית אלמא תשמיש לרבים חשיב ליה: הוא ועירובו בכרמלית · כגון שהיה בור זה בבקעה ונתכוון לשבות על שפתו ובור' נמי כיון דלא עמוק י' כרמלית הוא: ואמאי קרי ליה · נתכוון לשבות ברה"ר: לפי שאינה רה"י · דאילו הואי האי בור בחצר אפילו עמוק י' עירובו עירוב: וזמנין משני ליה · רה"ר דוקא קתני ובור שהוא פחות מי' כרמלית הואי כדאמרינן דלא שמיה תשמיש ודקשיא לך היכי מצי מפיק ליה על כרחיך קניית עירוב בין השמשות איתא כשקדש היום והוא ספק יום ספק לילה: ור' היא דאמרי' בעירובין (דף לד:) דשבות שגזרו חכמים באיסורי שבת לא גזרו עליה אלא בשבת ודאי ולא בין השמשות הלכך מכרמלית לרשות הרבים שבות בעלמא הוא ובין השמשות ראוי ליטלו משם ולאוכלו לפיכך קנה עירוב: ולא דחויי קא מדחינא לך אלא דוקא קאמינא לך · דלא שמיה תשמיש לרבים: רקק · גרוויל"א ומים צפין עליו: ורשות הרבים מהלכת בו · שעוברין בתוכו רקק ברגליהם: פחות מי' · שאין המים עמוקים י': חייב · שהוא כרשות הרבים גמורה: אלא הילוך תרי זימני למה לי · ליתני בסיפא ורקק מים שברה"ר הזורק לתוכו חייב רה"ר מהלכת בו לאשמועינן דבעינן שיהא נוח לרבים למה לי הא מרישא שמעינן ליה אלא להכי הדר תנייה דוקא שיהא הילוך לרבים דאף על גב דע"י הדחק הוא שמיה הילוך אבל אם היה נוח לרבים לתשמיש לא חשיב רשות לרבים: זירזא דקני · חבילה של קנים ארוכים: רמא וזקפיה רמא וזקפיה · הוליכו אמות הרבה ברשות הרבים כענין הזה שלא נטלו כולו מן הקרקע אלא זקפו והשליכו וחזר וזקפו והשליכו אין זו עקירה: אסקופת רשות הרבים · כגון אסקופת מבוי שאין עליה תקרה ואין גבוה ג' מן הקרקע ולחי של מבוי לפנים הימנה: רשות היחיד · כגון עומדת תחת התקרה או לפנים מן הלחי או גבוהה י' ורחבה ד': אסקופת כרמלית אינה גבוהה י' אלא רחבה ד' היכי קתני נוטל לכתחילה סוף סוף איסור דרבנן איכא: ומקום פטור · מקום שאין בו ארבע על ארבע הוא מקום מסויים שיש לו ראש רחב קצת וגבוה ג' ועומד סמוך לרשות היחיד ולרה"ר והכי מוקים לה בעירובין בגבוה ג': ובלבד שלא יחליפו · והכי נמי קתני לעיל ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית:

דרך

עירובין לג: לד: לה. [עח:]

לקמן קי

עירובין פ. צט. סה: קא:

עירובין לג ע"ש

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ליה וכו' כלומר אפי' נמוך ט' הוי רה"ר דמשתמשים בה על ידי הדחק: (ב) ד"ה לא וכו' כמו עומד לכתף חוץ ד' אמות דאמרי' לעיל: (ג) ד"ה לימא וכו' פירש"י. נ"ב עי' פרק המוצא תפילין דף צח תוס' ד"ה וכאמר:

רבינו חננאל

ואסיקנא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך. תשמיש ע"י הדחק לאו שמיה תשמיש כרבא והא דאמר רב יהודה זירזא דקני פי' חבילת קנים רמא וזקפה כגון שהיתה מוטלת [ע"ג הקרקע] והגביה הקצה האחת והאחרת מונחת ע"ג קרקע. והעמידה והשליכה אפי' כל היום לא נתחייב שהרי לא הגביהה כלל ואינו חייב עד דעקר ומנח הנחה היא: הא דא"ר יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' טפחים מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו מרשות זה לזה ועל זה הדרך העמדנו זו הברייתא דתניא אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו נוטל מן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני ולא מן העני ויתן לבעל הבית כגון זה הוא שא"ר יוחנן שלא יחליפו. ולא יטול מבעל הבית ויתן לעני כו' ואם נטל מבעה"ב ונתן לעני או מן העני ונתן לבעה"ב פטור. ואמרי' נימא תהוי תיובתא

רב נסים גאון

זמנין משני ליה [הוא] ברה"ר ועירובו בכרמלית ור' היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ועיקר דבריו של ר' בברייתא במס' עירובין בפרק בכל מערבין (דף לג) דתניא
למעלה

דרך עליו חייב התם לא נח הכא נח: *אחרים אומרים *אסקופה משמשת שתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ואף על גב דלית ליה לחי *והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו וכי תימא דלית ביה ד' על ד' והאמר רב *חמא *בר גוריא אמר רב תוך הפתח אע"פ שאין בו ד' על ד' צריך לחי אחר להתירו אמר רב יהודה אמר רב הכא באיסקופת מבוי עסקינן חציו מקורה וחציו שאינו מקורה וקירויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ רב אשי אמר לעולם באיסקופת בית עסקינן וכגון שקירה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה ואין בין זו לזו שלשה ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ: *ואם היתה איסקופה גבוהה י' ורחבה ד' הרי זו רשות לעצמה מסייע ליה לרב יצחק בר אבדימי דאמר רב יצחק בר אבדימי אומר היה רבי מאיר *כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברה"י גבוה י' ורחב ד' אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברה"ר:

מתני'

רש"י

דרך עליו. שהגביהו למעלה מי' דלא שליט ביה אויר רה"ר והוי מקום פטור: חייב. כי הדר אנחיה ואע"ג דדרך מקום פטור אזל: לא נח. במקום פטור והויא ליה עקירה מרה"ר והנחה ברה"ר: הכא נח. במקום פטור ביד העומד על האסקופה: פתח פתוח כו'. קס"ד במבוי שהכשירו בלחי ולחיו לפנים מן האסקופה והיינו דקא מתמה ואע"ג דלית ליה לחי מבחוץ והא אמר רב חמא כו': תוך הפתח. של מבוי דהיינו רחב האסקופה: צריך לחי אחר להתירו. שהלחי המתיר את המבוי שתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה וקסבר אסור להשתמש נגד הלחי אלא מחודו הפנימי ולפנים הוי היכר המחילה: וכ"ת דלית ביה רחב ד'. במשך עובי החומה לפיכך אינה רשות לעצמה ומותר להשתמש כנגד הלחי מחודו החיצון שהוא שוה לאסקופה אבל רה"ר ואין לך לחי גדול מעובי החומה שמכאן ומכאן שבהם המבוי ניתר: הכא באסקופת מבוי עסקינן. כדקאמרת אבל לא במבוי שהכשרו בלחי אלא במבוי שהכשרו בקורה וקורת המבוי שיעור רחבה טפח בפ"ק דעירובין (דף יג:) והאסקופה ועובי הפתח מסתמא רחבים הם נמצא חציו של עובי הפתח מקורה וחציו אינו מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי פנים לצד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחוד החיצון של קורה ולפנים וסבר לה כמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה או משום טעם ההיכרא מלבר כדמפרש פלוגתייהו בעירובין(דף ח:) אי משום דקורה משום מחילה דאמרינן חודה החיצון יורד וסותם: פתח נעול. והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחילה שאין בין חלל המחילות ד' אינן מחילות ולא שייכא בהו תורת גוד אחית ולהכי לא אוקמא באסקופת בית דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ונמצא עובי הפתח כולו מקורה ואפילו פתח נעול אמרינן יורד וסותם שהרי יש בחלל עביו ד' מן הדלת לסתימת פי התקרה וה"ה דמצי לאוקמא כולו מקורה אלא שאין ברחב עביו ד' אלא משום דסתם עובי החומה אינו פחות מד': באסקופת בית. שכולו פתח מקורה והיינו טעמא דפתח נעול כלחוץ כגון שקירה עובי הפתח בשתי קורות דאילו תקרה שיש בה ד' אמרינן בה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחילה ואפילו הוא שוקף באמצעיתו דלא דמי למבוי דקירת מבוי קלרה היא ולא הוכשרה אלא למבוי הלכך פתח נעול בטלה מתורת קורה דהא אזל ליה מבוי אבל תקרת ד' לא בטלה ירידת סתימתה בנעילת דלת דהלמ"מ הוא גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' והכא טעמא משום דשתי קורות הוו שאין בזו ארבע ולא בזו ארבע ולא ביניהן ג' והדלת מתוקן להיות נועל באמצע הלכך פתח פתוח כלפנים דכיון דאין ביניהם ג' אמרינן לבוד והוי כחדא ופיה החיצון יורד וסותם דהא השתא אית בה ד': פתח נעול כלחוץ. כיון דבאמצע הוא נמצא הוא מפסיק ביניהן ומחלקן זו מזו שאינן נראות יחד לומר בהן לבוד וליכא למימר בחיצונה פיה יורד וסותם דהא לית בה ד': ואם היתה אסקופה גבוהה י' כו'. סיפא דמילתא דאחרים דברייתא דלעיל והדר נקיט לה לפרושה כמו אמר מר: רשות לעצמה. ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואף על גב דשניהם רה"י: אומר היה ר"מ. דהוא אחרים כדאמרינן בהוריות*: והן רשות אחת. דשניהן רה"י אלא שזה נמוך וזה גבוה: כגון עמוד ברה"י כו'. אסור לכתף עליו מן החצר: משום תל ברה"ר. גבוה י' ורחב ד' דהוי רשות היחיד דאיכא חיובא דאורייתא מרשות הרבים לכתף עליו:

מתני'

תוספות

אע"ג דלית ליה לחי כו'. פרש"י דס"ד דמיירי באסקופת מבוי שהכשירו בלחי ולא נהירא מדקאמר בסמוך לעולם באסקופת בית אלא נראה דמיירי בכל אסקופה בין דמבוי בין דבית בין דחצר ונקט אע"ג דלית ליה לחי משום מבוי דבית וחצר אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים א"כ נקט לחי משום דבית וחצר נמי ניתרין בלחי מכאן ולחי מכאן ומיירי דקיימא אסקופה כנגד עובי החומה דהיינו בין לחיים שהוא תוך הפתח והדלת עומדת אצל עובי החומה של צד פנים ולהכי פתח פתוח כלפנים שאותו עובי רה"י גמורה היא שיש לה ג' מחיצות ב' מחיצות מעובי החומה ושלישית לצד פנים אע"פ שמצד רביעית הוא פרוץ במלואו אפ"ה כיון שהפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים שיש לו ד' מחיצות פתח נעול כלחוץ דכיון שהוא נעול אינו בטל למה שבפנים והוי כנפרץ במלואו למקום האסור ולאו דוקא כלחוץ דהא רה"י גמורה היא מדאורייתא כיון שיש לה ג' מחיצות ואסור לטלטל משם ולחוץ אלא קרי כלחוץ לפי שאינה כלפנים ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת א"כ יש ליישב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אבל באסקופה כולה ברה"ר חוץ לעובי החומה ליכא לאוקמא דאי לאו גבוה ג' אפילו פתח פתוח הויא כלחוץ דהוי רה"ר ואי גבוה ג' ורחבה ד' כרמלית היא ולא הויא לא כלחוץ ולא כלפנים ואם אינה רחבה ד' מקום פטור הוא ולעולם הוא כלפנים וכלחוץ ואי קיימא כולה לפנים א"כ לעולם הוא כלפנים וא"ת כיון דמיירי באסקופת בית א"כ מאי פריך אע"ג דלית ליה לחי והא אסקופת בית מסתמא מקורה הוא ואית לן למימר פי תקרה יורד וסותם ואור"י דע"כ באינו מקורה איירי דבמקורה אפילו פתח נעול נמי כלפנים: **תוך** הפתח אע"פ שאין בו ד' צריך לחי אחר להתירו. וא"ת לרבא דמוקי לה בפ' קמא דעירובין (דף ט׳ ושם) דהיינו דוקא בפתוח לכרמלית משום דמלא מין את מינו וניעור לוקי הכא בפתוח לרה"ר ולאביי נמי דלא מפליג התם בין פתוח לכרמלית בין פתוח לרה"ר נוקי באסקופה גבוה ג' דבפ"ק דעירובין (ג"ז שם) מוקי אביי הא דצריך לחי אחר להתירו בדליכא אסקופה ג' או בדליכא אסקופה כלל ואמאי דחיק רב לשנויי בע"א וי"ל דלא מצי לאוקמי הכי דא"כ אפילו נעול נמי כלפנים וכי קאמר וכי תימא דלית ביה ד' הוה מצי למיפרך ה"ה אפילו נעול נמי: **אמר** רב יהודה אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקינן. דוקא באסקופת מבוי פתח פתוח כלפנים כיון שהקורה ראויה להתיר את המבוי אע"פ שמבוי זה א"צ לקורה שהרי יש לו ד' מחיצות שהפתח והדלת ברביעית מ"מ כיון שראויה להתיר את המבוי מצטרף יחד והוי כאילו מקורה ד' טפחים אבל באסקופת חצר ובית כיון שהקורה אינה ראויה להתיר שם אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ הואיל ואינו מקורה אלא חציה ודוקא נקט הכא חציו מקורה דבכולה מקורה אפילו נעול כלפנים דסתם אסקופה שהיא תוך הפתח רחבה ד' אף על גב דאוקי אסקופה דאיירי בה ת"ק באינה רחבה ד' התם מיירי בעומדת חוץ לעובי הפתח ודוקא קירויו כלפי פנים אבל כלפי חוץ אפילו נעול הוי כלפנים דקסבר רב חודו החיצון יורד וסותם כדמסיק בפ"ק דעירובין (דף ח:) וה"ה דהוי מצי למנקט טפח א' מקורה וקירויו באמצעו בלבד שיהא פחות מארבע מחודו החיצון של אותו טפח עד הדלת*: **גזירה** משום תל ברה"ר. אומר ר"י דמבית לעלייה לא אסר ר"מ לטלטל דלא יבא לטלטל בכך מרה"ר לעלייה דמינכר מחילתא ולא טעו אינשי בהכי אלא דוקא תל ברה"י גזר אטו תל ברה"ר דליכא מחיצות ובריש כל גגות(עירובין דף פט: ושם)מפרש דלא אמר ר"מ אלא כגון עמוד ואמת הריחים דקביעי אבל לא מכתשת ודברים המטלטלים ואומר ר"י דאע"ג דקי"ל כר"מ בגזירותיו אפילו לגבי רבים כדמוכח בריש אע"פ(כתובות ד' נז:)גבי הא דאמר ר"מ אסור להשהות אשתו אפי' שעה אחת בלא כתובה הכא אין הלכה כר"מ דבפ' כל גגות(עירובין ד' צא. ושם) פסקינן בהדיא הלכה כר"ש דפליג עליה וקאמר א' גגות וא' חצרות וא' קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ושרי לטלטל מגג לחצר:

לא

עין משפט נר מצוה

נב א ש"ע א"ח סי' שמ"ה סעיף ג נהג"ה:

רבינו חננאל

ושנינן הא דרבא (ברנח) [בדלא נח] לפיכך חייב והא (בדלא נח)[ברנח]. פי' דרך עליו שהעבירו על עצמו מימינו ומשמאלו. הא דאחרים דאמרי אסקופה משמשת ב' רשויות פשוטה היא:

ס"א חנן בר רבא

גליון

אמר מהר"מ ה"מ לפינקט וקירויו כלפי חוץ וכגון שהדלת עומדת באמצע עובי הפתח אבל הקירוי אלא דרך הדלת לעמוד כולה בפנים והא דלא אוקימנא בלחי כדס"ד וכגון שהלחי באמצע האסקופה ואין משם עד הדלת ד' שמא לפי שאין דרך להעמיד לחי באמצע האסקופה אלא או בפנים או בחוץ או כמו שתירץ מהר"מ דלחי הוי משום מחילה ואפילו נעול הוי כלפנים ואע"ג דליכא ד' כמו תקרת ד' דאפילו נעול יורד וסותם [תוס' ישנים]

מסורת הש"ס

[לעיל ו.]
עירובין ט.
[שם]
[לעיל ו.]
[עירובין שם. ג:]
[דף יב:]

נב א מיי' פ"ו מהל' תפלה הלכה ח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רלב סעיף ב וטוש"ע ח"מ סי' ה סעיף ד :
נג ב ש"ע א"ח סי' רלה סעיף ג :
נד ג ד מיי' שם והל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רלב סעיף ג :

מתני' *לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין *ואם התחילו אין מפסיקין (*לקרות ק"ש) ואין מפסיקין לתפלה: **גמ'** הי סמוך למנחה אילימא למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות ביום טובא אלא סמוך למנחה קטנה אם התחילו אין מפסיקין נימא תיהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי *כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה לא לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה ולא למרחץ לכולא מילתא דמרחץ ולא לבורסקי לבורסקי גדולה ולא לאכול בסעודה גדולה ולא לדין בתחלת דין רב אחא בר יעקב אמר *לעולם בתספורת דידן לכתחלה אמאי לא ישב גזירה שמא ישבר הזוג ולא למרחץ להזיע בעלמא לכתחלה אמאי לא גזירה שמא *יתעלפה ולא לבורסקי לעיוני בעלמא לכתחלה אמאי לא דילמא חזי פסידא בזביניה ומטריד ולא לאכול בסעודה קטנה לכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאמשוכי ולא לדין בגמר הדין לכתחלה אמאי לא דילמא חזי טעמא וסתר דינא *מאימתי התחלת תספורת אמר רב אבין משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו ומאימתי התחלת מרחץ אמר רב אבין משיערה מעפרתו הימנו ומאימתי התחלת בורסקי משיקשור בין כתיפיו ומאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו ור' חנינא אמר משיתיר חגורה ולא פליגי *הא לן והא להו אמר אביי הני חברין בבלאי למאן דאמר *תפלת ערבית רשות כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת מנחה דלכולי עלמא חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי חנינא משיתיר חגורו התם

רש"י

מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר : סמוך למנחה . קודם למנחה : עד שיתפלל . שמא ישכח ולא יתפלל והא אפילו בחול נמי והא דתני הכא משום דדמי להא דתני גבה לא יצא החייט במחטו ע"ש עם חשכה שמא ישכח ויצא משתחשך: ולא יכנס. סמוך למנחה: לא למרחץ כו' · וטעמא דכולהו משום שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה : ואם התחילו . אחת מכל אלו : אין מפסיקין . אלא יגמור ואח"כ מתפלל ובגמרא (דף י.) מפרש בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור הזמן : מפסיקין לק"ש . דאיתא מדאורייתא : ואין מפסיקין לתפלה . ובגמרא (דף יא·) פריך הא תנא ליה רישא : גמ' מנחה גדולה. התחלת זמן תמיד של בין הערבים מכי מתחיל להעריב דהיינו מחצי שבע ולמעלה דהא חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם וקודרת כנגדה למטה ואינה נוטה לשום לד ומחצי ז' ולמעלה נוטה ברקיע למערב סמוך למנחה מהתחלת שבע : מנחה קטנה. בט' ומחצה שהיו רגילין שלא לאחרו יותר מכן כדאמרי' בתמיד נשחט סמוך לה מתחילת י' : אם התחילו אין מפסיקין . בתמיה ויעבור הזמן לימא תהוי תיובתא כו' דקתני הכא יגמרו סעודתם : בן אלעשה. חתנו של רבי היה ופזר מעות ללמוד תספורת של כ"ג [נדרי' נא.] שהיה מספר כל ראשו ולא לגמרי אלא מניח כל השערות קלא כדי שיהא ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו כסום יכסמו [את ראשיהם] (יחזקאל מד) ומימסיך טובא : בורסקי גדולה . עורות הרבה ובתחלת תקונן : לכולא מילתא דמרחץ. לחוף ראשו ולהשתטף בחמין ובצונן ולהזיע : שמא ישבר הזוג . של מספרים ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר: למרחץ. נמי לא תימא לכולא מילתא דמרחץ אלא להזיע בעלמא : יתעלפה . פשמי"ר בלע"ז : לעיוני בעלמא. שאין זה תחלת עשייתה ואפ"ה לכתחלה לא יכנס לה סמוך למנחה גדולה : דילמא חזי פסידא בזביניה . שמא נתקלקלו בתוכה העורות: ומטריד . ילטער ויהא טרוד בלערו ולא יתפלל : וסתרו דינא . יסתרו מה שפסקו ויחזרו בהן וחוזר להיות תחלת הדין : מאימתי התחלת תספורת. דנימא שוב אין מפסיק כדתנן אם התחילו כו' : מעפורת. סודר ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו : משיערה מעפרתו הימנו . סודרו הוא ראשון להפשטת בגדיו : משיקשור בין כתפיו . את בתי זרועותיו שקורין ברצייר"א : הא לן והא להו . *בני בבל היו חוגרין את עצמן בחוזק וכשאוכלין צריכין להתירם ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים : למאן דאמר תפלת ערבית רשות . במסכת ברכות (דף כז:) מפני שהיא כנגד הקטר חלבים ואימורים שאין מעכבין כפרתן : לא מטרחינן ליה . להפסיק אלא יגמור ואחר כך יתפלל : ולמאן דאמר חובה כו' . בתמיה : לא

תוספות

לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל . והא דאמר בערבי פסחים (דף נט: ושם) ערבי שבתות וערבי ימים טובים לא יאכל עד שתחשך היינו אפילו התפלל לא יאכל כדמפרש התם כדי שיכנס לשבת כשהוא בתאוה אבל לא התפלל אפילו בשאר ימים נמי אסור כדאמר הכא : **ואם** התחילו אין מפסיקין . אפילו התחילו באיסור כדמוכח בסוכה (דף לח·) גבי מי שבא בדרך ואין בידו לולב נוטלו על שולחנו ופריך למימרא דמפסיקין והא תנן אם התחילו אין מפסיקין ולא משני דהכא בהתחילו בהיתר וגבי לולב התחילו באיסור דמצפרא זמניה הוא וה"נ משמע בגמ' דקאמר כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה ויתיישב נמי הא דקשה בגמרא גבי לימא תהוי תיובתא דריב"ל : **אין** מפסיקין . ודוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל כדמשמע בגמרא דקאמר במנחה לא שכיח שכרות משמע דאין לו להפסיד תפלת מנחה ובסוכה (ג"ז שם) בהדיא מוקי מתני' בדאיכא שהות דמשני אמה שהבאתי לעיל הא דאיכא שהות והא דליכא שהות :

לימא תהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי . משמע ליה דאפילו התחיל מפסיק מדאמר אסור לטעום (א) וא"ת לוקי מתניתין בהתחיל בהיתר דאשכחן גבי הבדלה (ע"פ דף קז·) דקאמר נמי כי האי לישנא אסור לאדם *לטעום כלום קודם שיבדיל ואפ"ה משמע אם התחילו בהיתר אין מפסיקין דקאמר התם *הכי אמר רב הבדלה אינה קובעת וה"מ דקבעי ואכלי אבל אתחולי מעיקרא לא מתחלינן ויש לומר דאם התחילו אין מפסיקין משמע ליה אפילו התחילו באיסור כדפירש במתני' :

בתספורת של בן אלעשה כו'. נראה דהכי הלכתא ושרי סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה ודוקא סעודה גדולה כגון סעודת אירוסין ונשואין וסעודת מילה אסור ודלא כרב אחא בר יעקב דאסר אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דהלכה כלישנא קמא דסתם לן הש"ס ורב אשי שהוא בתראה סידר את הש"ס ואלכתא כותיה לגבי רב אחא בר יעקב ואמאי דאמר לקמן מאימתי התחלת דין אין להוכיח דמתניתין איירי בתחלת הדין דלא כרב אחא דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה ואם התחילו מפסיקין ואע"ג דהש"ס אי לאו דר' יהושע בן לוי הוה מוקי לה בסעודה קטנה וסמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין ולא קי"ל כר' יהושע בן לוי כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות כח:) מ"מ כיון דמסיק סתם הש"ס הכי משמע דבהא דאם התחילו מפסיקין קיימא לן כוותיה ודוקא בהא דאמר דאסור לטעום אפילו פירות לא קיימא לן כוותיה : **הא** לן והא להו . פי' בקונטרס בני בבל היו חוגרים עצמם בחוזק וכ"מ בסמוך מדקאמר הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה ורבי חנינא שהיה בא"י היה אומר לתלמידיו שהיו מבבל ורב שהיה מבבל אומר לתלמידיו שהיו מא"י לפי שדרכן היה להתרחק שלא היו יכולין לעסוק כל כך בביתם וקשה דבפרק כילד מברכין (שם דף מד·) בסופו קאמר רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ואמר התם לא פליגי הא לן והא להו מתקיף לה רב נחמן ארב חסדא אינהו אכלי ואנן מברכינן ומאי פריך לימא רב חסדא אומר לתלמידיו שהיו מארץ ישראל *וי"ל דקים ליה שבאותה שעה לא היו לפניו תלמידים מארץ ישראל* :

למ"ד תפלת ערבית רשות לא מטרחינן ליה . וא"ת תיפוק ליה משום ק"ש וי"ל כגון שקרא ק"ש ונראה לר"י אפילו למאן דאמר תפלת ערבית רשות אין לבטלה בחנם אלא בשביל שום צורך כמו בשרא המייניה דהכא או אם יש שום מצוה שאינה עוברת יעשה המצוה ולא יתפלל אע"פ שהמצוה אינה עוברת אבל בחנם אין לבטלה תדע שהרי יעקב תקנה ולמה יש לבטלה בחנם ועוד דאמרינן בפרק תפלת השחר (שם כו: ושם) שהיא כנגד הקטרת אברים שהיא כל הלילה דלא מעכבי כפרה אלא מצוה ה"נ תפלת ערבית מצוה ואין להאריך :

התם

סוכה לח.

[נ"ל לק"ש כ"א במשנה שבכי"ף והרא"ש וכן בפרש"י דהכא ובפיסקא דלקמן יא.]

ברכות כח:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימא וכו' דאסור לטעום כלום וא"ת :

פי' יתלוע [וכערוך ערך עלף גרס יתעלף פי' לשון עייפות כמו על ראש יונה ויתעלף ועי' רש"י חולין ג: ד"ה נתעלף]

[ברכות כ: מד. יומא כה: סוכה לו. מח. כ"ג כ"ם. יד: תענית ד: קדושין כט: ב"מ קו. ב"ב קמו.]

[ועי' תוספות ברכות מד. ד"ה אינהו ותוס' קדושין כט: ד"ה סד]

[פסחים שם תוס' ד"ה שיאכל]

[דף קה.]

ברכות ד: ט:

רבינו חננאל

מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל . אתינן לאוקמה סמוך למנחה גדולה שהוא מו' שעות ומחצה ולמעלה . ובתספורת בן אלעשה שצריך שהות הרבה ; כדגרסי' בסנהדרין ס"פ כהן גדול כסום יכסמו את ראשיהם תנא כמין תספורת * לוליאנית תספורת יחידתא היא כלומר שתהיה הראש מכוסה בשיער כור ראש זה השיער נוגע בעיקר השיער שלמעלה הימנו תניא א"ר לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות את התספורת כהן גדול; ובא רב אחא בן יעקב ודהאה ואוקמה למתני' בתספורת דידן וגזירה שמא ישבר הזוג שצריך לתקנו. מאימתי התחלתה משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו : ולא יכנס למרחץ להזיע בעלמא. ולכתחילה אמאי לא גזירה שמא יתעלפה . ומאימתי התחלתו משיערה מפרתו . ולא לבורסקי . לעיוני בעלמא . ולכתחלה אמאי לא דילמא חזי בהן פסידא וצריך לתקנו ומאימתי התחלתו משיקשור בין כתיפיו. ולא לאכול בסעודה קטנה. ולכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאמשוכי. מאימתי התחלת סעודה רב אמר משיטול ידיו ר' חנינא אמר משיתיר חגורו ולא פליגי בני א"י שמהלכין חלצים עד שיתירו הגורתם . ובני בבל משיטול ידיו . וי"א בני בבל מהלכין אזורי חלצים ועלייהו אמרו משיתיר חגורו ובני א"י נטילת ידים : ולא לדין בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דילמא מוספי טענתא וסתרי לדין

*) עי' ערוך ערך לולייני'

רב נסים גאון

למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב : **מנחה** גדולה מו' שעות ומחצה ולמעלה ומנחה קטנה מט' שעות ומחצה ולמעלה ופירושם במסכת ברכות בפרק תפלת השחר (דף כו): **תספורת** בן אלעשה מפורשת במס' סנהדרין בפרק כהן גדול (דף כב) מאי כסום יכסמו את ראשיהם תניא כמין תספורת לוליאנית מאי תספורת לוליאנית אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה היכי דמי אמר רבה ראשו של זה בצד עיקרו של זה שאלו את רבי איזהו תספורת של כהן גדול אמר להן צאו וראו תספורת של בן אלעשה תנא ר' לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות תספורת של כהן גדול : אמר זעירי בבלאי למאן דאמר תפלת ערבית רשות רבי יהושע הוא דסבר כי תפלת ערבית רשות כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (דף כז) תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות :

רב

גליון הש"ס רש"י ד"ה הא לן וכו' בני בבל היו חוגרין וכו' . מלינו כן ביחזקאל כג טז שאמר על בבל חגורי אזור במתניהם : **תוס'** ד"ה הא לן וכו' וי"ל דקים ליה וכו' . וכעין זה לקמן לב ע"א תד"ה וכמי וכו' ולקמן קט ע"ב תד"ה תנינא זעירי . ובעירובין כט ע"א תד"ה מאי אולמא ובפסחים קא ע"ב ברשב"ם ד"ה לקבעו. ובחולין כד ע"א תד"ה וחזיא לדר"מ ובשבועות מז ע"א תד"ה הלכתא מאי ובמנחות מ ע"א תד"ה מ"ע דר"י. ובנדה מד ע"ב תד"ה שלשים יום וביבמות פ' ע"ב תד"ה כיון . ובב"ק כט ע"ב תד"ה כי פליגי . ובב"ב קח ע"א תד"ה הלב. ובנדרים כד ע"ב בר"ן ד"ה ת"ש. ושם כז ע"א בר"ן ולר"ס . ובמרדכי פרק בתרא דיבמות במתני' דאין מעידין אלא עד ג' ימים :

תורה אור

התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות א"נ במנחה כיון דקביעא לה זימנא מירתת ולא אתי למפשע ערבית כיון דכולא ליליא זמן ערבית לא מירתת ואתי למפשע מתקיף לה רב ששת טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי משום שנא' °הכון לקראת אלהיך ישראל *רבא בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת וגו' רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמיה מריה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה כי איכא שלמא °לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר *מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוו עסקי בשמעתא נגה לצלויי והוה קא מסרהב ר' ירמיה קרי עליה ר' זירא °מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה מאימתי התחלת דין רב ירמיה ורבי יונה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינים ולא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא הא דלא עסקי ואתו בדינא רב אמי ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולי יומא הוה קא חליש לבייהו תנא להו רב חייא בר רב מדפתי °ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך *כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתיב התם °ויהי ערב ויהי בקר יום אחד עד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה אמר רב חמא מאי קרא דכתיב °אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי בגבורה של תורה ולא בשתייה של יין *תנו רבנן שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל לסטים שלישית מאכל יורשין רביעית מאכל פועלים חמישית מאכל כל אדם איני והאמר רב פפא רביעית זמן סעודה לכל אדם אלא רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים ששית מאכל ת"ח מכאן ואילך כזורק *אבן לחמת אמר אביי לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ מיתיבי *הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין יש שם מקרא ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח תפילין ואין צריך לומר שאינו חולץ מקום שבני אדם עומדים *ערומים ולבושין יש שם שאילת שלום ואין שם מקרא ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאילת שלום ואין צריך לומר מקרא ותפלה וחולץ תפילין ואין צריך לומר שאינו מניחן כי קאמר רב אדא בר אהבה במרחץ שאין בו אדם *והא אמר רבי יוסי בר חנינא [י] מרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה אלא כי קאמר רב אדא בחדתי והא מבעיא בעא ליה רבינא *הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון ולא איפשיטא ליה לאו הוא הדין למרחץ לא דילמא שאני

עמוס ד · משלי כח · שמות יח · בראשית א · קהלת י

לא שכיחא שכרות. אין דרך להשתכר מבע"י לפיכך גומר ויתפלל אבל בלילה עשוי להשתכר בסעודתן: הכון לקראת אלהיך · התנאה לפניו: רמי פוזמקי · נותן אנפילאות חשובים ברגליו ובלע"ז קאלצו"ש: שדי גלימא · משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב: ופכר ידיה · חובק ידיו באצבעותיו מרלי"ר בלע"ז כאדם המצטער מאימת רבו: חיי עולם · תורה תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה לשלום ולמזונות: נגה · איחר: מסרהב · ממהר לעמוד: דיינין מתעטפין בטליתן · כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם: עסיקי ואתו · בדין אחר וכבר מעוטפים הן וכשנגמר אותו דין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הויא התחלתן משיפתחו בעלי הדין בטענות דהכא ליכא למימר משיתעטפו: עמודי · שעליית בית המדרש נשען עליהם: חליש לבייהו · מצטערין שלא עסקו אותו היום בתורה: תנא להו חייא בר רב · שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו ול"נ דאין זה [משמעות] לשון לבייהו אלא לשון חלש דעתייהו ולשון חלש לבייהו לשון תענית הוא שלא סעדו כל היום תנא להו חייא בר רב שאין צריכין לישב ולידון כל היום אלא מקצת היום ומה שאמר מן הבקר עד הערב מדרש הוא שחשוב הדבר כמעשה בראשית שנאמר בו ערב ובוקר: שמלכך · דייניך שהדיין קרוי מלך שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט): לודים · אומה שקורין קנליגש ואוכלי אדם הן והם רעבתנין: מאכל יורשים · יורשי הון רב שלא טרחו בו ואין עסוקים ודואגין לסוט אחרי מזונות ולעסוק במלאכה: כזורק אבן לחמת · קשה לגוף ולי נראה לא קשה ולא יפה: מרחצאות שלהן ג' חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיורד לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחיצון וגומר לבישתו ונח שם שעה מגיעת המרחץ: עומדים ערומים · פנימי: מקרא · ק"ש: ערומים ולבושים · אמצעי שיוצא בו ערום וממהר לכסות את עצמו ויוצא לחיצון: וחולץ תפילין · מראשו ואין צ"ל שאם אוחזן בידו בתיק שלהן שאינו מניח והא דתני ואין צ"ל כו' איידי דבעי למיתני מציעתא ואינו מניח ואינו חולץ שאמצעי לא כמרחץ גמור הוא ומקצת תורת מרחץ עליו הלכך היו בראשו אין צריך לחלוץ היה אוחזן אסור להניחן שם בראשו אלא יוצא לחיצון ומניחן: אף על פי שאין בו צואה · שפנוה משם: בהדתי · שלא רחץ בו אדם מעולם אלא שהזמינו לכך: שאני

ע"ז רבה

[לקמן לג. ביצה טו: תענית כח.]

סנהדרין ז. מגילה טו:

פסחים יב: ע"ש

תוספתא ברכות פ"ב (לקמן קכ: ע"ז מד: זבחים קב: קידושין לג:)

ברכות כו: ע"ש

שם נדרים ז.

התם לא שכיחא שכרות · וא"ת דבריש פ' בתרא דתענית (דף כו: ושם) אמרינן שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיח שכרות לא גזרינן מנחה ונעילה דשכיח שכרות חיישינן אלמא גם במנחה שכיח שכרות וי"ל דהתם לענין נשיאת כפים שאני דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור לישא את כפיו: **טריחותא** למיסר המייניה ועוד ליקו הכי ולילי ומשני משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. °ולא חייש לשנויי קושיא קמייתא מכאן שצריך לאזור חלציו כשמתפלל ובמחזור ויטרי מפרש דטעם דבעינן אזור שלא יהא לבו רואה את הערוה ודוקא להן שלא היה להם מכנסים לכך היו צריכים לאזור בשעת תפלה אבל לדידן שיש לנו אבנט של מכנסים אין אנו צריכין לאזור: **רמי** פוזמקי · מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בט' באב ויו"כ: **אי** איכא דאית ליה דינא ליעול · משמע דעדיף דין מתלמוד תורה והא דאמרי' בפ' בתרא דמ"ק (דף יז·) גבי ההוא דטרקיה זיבורא ושכיב עיילוהו למערתא דחסידי ולא קבלוהו למערתא דדייני וקבלוהו התם בדיינין שאינן מומחין שפעמים נוטין אחר השוחד: **דין** אמת לאמיתו · לאפוקי °*דין מרומה: שאני

נז א טוש"ע א"ח סי' נח סעיף ג:

נח ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע שם סעיף ה:

נט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

ס ד מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' צה סעיף ג·

סא ה מיי' שם ופ"ג מהל' ציצית הלכה יא טוש"ע א"ח סי' צא סעיף ו ובהג"ה וסי' כד סעיף א:

סב ו מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ז ופ"ו מהלכות תפלה הל' ו סמג עשין צז טוש"ע א"ח סי' רלב סעי' ב וטוש"ע ח"מ סי' ה סעי' ה:

סג ז מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' א סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סי' ה סעיף ג:

סד ח ט י מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טוש"ע א"ח סי' קנז [וסי' פד]:

סד [י] [מיי' שם הל' ב טוש"ע א"ח סימן פג סעיף א]

[עי' ב"ב דף ח ע"ב]

סה כ מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טוש"ע א"ח סי' פד וסי' מה סעי' ב [ברי"ף כאן ובפ"ג דברכות ד' כ. וכן ברא"ש כאן ובס סי' מז]

[כגון חמת יין שהוא חסר וזורק לתוכו אבן שיתמלא וזה לא מעלה ולא מוריד וטוב היה שימלאהו יין של"ה והביאו המג"א סי' קנז סק"ג]

מס' ד"א פ"י ע"ש ונ"ע

רבינו חננאל

ומאימתי התחלת דין. אי הוו עסקי בדינא אחרינא משיפתחו בעלי הדין טענותיהן ואי לא משיתעטפו הדיינין: עד מתי יושבין בדין עד זמן סעודה. ואסיקנא ארבע זמן סעודה לכל היא: כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפי' שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו סייע במעשה בראשית מ"מ במעשה בראשית כתיב ויהי ערב ויהי בוקר והכא כתיב ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב: פיסקא עד שיתפלל. אריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום קודם שיתפלל תפלת המנחה אין הלכה כי הא דריב"ל וכבר פירשנוה בברכות בפ' תפלת השחר: אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דכי איכא צערא [בעלמא] שדי גלימיה וכסי ידיה ומינח כרעיה כעבדא לקמיה מריה ומצלי. וכד איכא שלמא לביש ומכסי ומעטף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. וכן ראוי לעשות: אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם במרחץ. ואותיבנא עליה מהא הנכנס למרחץ. מקום שבני אדם עומדים לבושים יש שם מקרא קריית שמע ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח שם תפלין ואין צ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים יש שם שאילת שלום ואין שם קרית שמע ולא תפלה ולא תפלין ואם היה לביש אותם *)חולצן מקום שב"א כולן ערומין אין שם שאילת שלום ואין צ"ל ק"ש ותפלה וחולץ תפלין אחד מרחץ ואחד ביהכ"ס. ושנינן כי קאמר רב אדא במרחץ חדש ואשמעי' דהזמנה במרחץ לאו מילתא היא אבל הזמנה בביהכ"ס לא איפשיטא ונקטינן לה לאיסורא: אמר

*) לפנינו בגמרא הגי' אינו חולץ תפלין ונראה דט"ס נפל בדברי רבינו וצ"ל באמת אין חולצין.

גליון הש"ס גמ' לביש ומתכסי. עי' ברכות ל ע"ב: תוס' ד"ה טריחותא וכו' ול"ה לשנויי קושיא קמייתא וכו'. וכעין זה פסחים עה ע"א וכמו שכתב המהרש"א שם ובכתובות לט צ"א תד"ה שהם איתו דאפסיד ובזבחים ע"א תד"ה דלמא. וברמב"ן פ"ב דב"ב במלחמות ד"ה ועוד ט' אלא אמר רבינא: ד"ה דין אמת וכו' לאפוקי דין מרומה. עי' מגילה ט"ו ע"ב תוד"ה הדן וב"ב ח' ע"ב:

עין משפט
נר מצוה

סו א מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ה טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ב :

סז ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה יג סמג עשין צו טור ח"מ סי' רפב:

תורה אור

שאני בית הכסא דמאיס: אין שם שאילת שלום מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר °ויקרא לו ה' שלום אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית הכסא דכתי' °האל הנאמן וכ"ת ה"נ והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב *שרי למימר הימנותא בבית הכסא התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר °לדעת כי אני ה' מקדשכם *תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן ארשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו מאי עביד ליה אמר אביי *שאיף ליה משחא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישי' לכשפים מאי אמר רב פפא שאיף לי' מאותו המין איני *והאמר רב חמא *(בר) חנינא הנותן מתנה לחבירו א"צ להודיעו שנאמר °ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו לא קשיא הא במילתא דעבידא לאגלויי הא במילתא דלא עבידא לאגלויי והא שבת דעבידא לגלויי מתן שכרה לא עביד לגלויי רב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא ליה ניהליה א"ל רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם יהבה ניהליה אמר חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי א"ל אין א"ל היינו דאמר רב מילתא אלבישיהו יקירא א"ל אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא ואי הוה נקיטנא אחריתי יהיבנא לך: *ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב °לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם יחזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה שמתוך שישיבתה קרובה עונותיה מועטין שנאמר °הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער מאי קרובה אילימא קרובה דמיקרבא וזוטא והא קא חזו לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערין א"ר *אבין מאי קרא דכתיב °אמלטה נא שמה נ"א בגימטריא נ' וחד הוי ושל סדום נ' וב' ושלותה כ"ו

רש"י

שאני בית הכסא דמאיס · ושם מגונה עליו מש"ה מספקא לן בהזמנתו : ויקרא לו · גדעון להקב"ה ה' שלום : הימנותא . להזכיר אמונה בבית הכסא : צריך להודיעו · מתן פלוני אתן לך וזהו דרך כבוד דשמא יתבייש לקבלה ומתוך כך מתרצין בדברים ואינו בוש בדבר וכן אם נתנה בביתו שלא מידיעתו צריך להודיעו שמידו באה לו שמתוך כך יהא אוהבו : לדעת כי אני ה' וגו' · להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם : שייף ליה משחא · ישפשפנו בשמן בין עיניו דבר הנראה שתשאלנו אמו מי עשה כן ויאמר לה התינוק פלוני עשה וגם פת נתן לי : ומלי ליה כוחלא · נותן כחול סביב עינו וכן לשונו בתלמוד : לכשפים · שתחשדנו שכשפו : לאגלויי · מי נתנו לו : מתן שכרה כו' · והוא הודיעם [ע"י משה] בעל פה מה שכרה : רב חסדא · כהן הוה *כדאמרינן (ברכות פ"ו דף מד.) גבי עיר אחת היתה בא"י ובה שמונים זוגות אחים כהנים הנשואים שמונים זוגות אחיות כהנות ובדקו מסורא עד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא דהוו נסיבי לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא : הוה נקיט תרתי מתנתא דתורא · זוג של זרוע לחיים וקיבה שנתנה לו ורשאי להאכילן לישראל ואע"ג דרב חסדא בח"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כתלתא סבי (ברכות דף כב:) כרבי יאשיה בכלאים וכרבי יהודה בטבילת בעלי קריין לת"ת וכרבי אלעאי בראשית הגז שהיה אומר אינו נוהג אלא בארץ וכן מתנות בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כר' אלעאי ובימי ר"נ בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז לא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי (א) דאחזו במנהג בראשית הגז בימי ר"נ ולא מחינא בהו ונהגנא כולא כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהגא : חדתא · חדשה שלא שמעתיה : מילתא אלבישי' יקירא · מעיל דמיו יקרים למי שרגיל ללובשו כלומר לפי שאתה תלמידו של רב ורגיל בשמועותיו אתה מחזר אחריהם : משקל ב' סלעים · לאו דוקא נקט בתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי כתונת פסים סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת : שישיבתה קרובה · שנתיישבו בה מקרוב כלומר עיר חדשה: דמקרבא · לנוס שם : וזוטא · ולא צריכין אתם להקפיד על קיומה: הא קא חזו לה · למה ליה למימר להו : שישיבתה קרובה · שנה אחת קדמה לה סדום כדמפרש של סדום חמשים ושתים דע"כ בוני מגדל בארץ שנער היו ולא היה ישוב בעולם אלא באותה בקעה כדכתיב (בראשית יא) ויהי כל הארץ שפה אחת וגו' ויהי בנסעם מקדם ומשם נפוצו למקומות אחרים כשנתפלגו ובנו להם עיירות ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אינו אלא חמשים ושתים שנה שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו הארצות כדתניא בסדר עולם אמר רבי יוסי נביא גדול היה עבר שקרא בנו פלג כי בימיו נפלגה הארץ ואם תאמר בתחלת ימיו והלא יקטן אחיו קטן ממנו והוליד משפחות ונתפלגו ואם תאמר באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש נתן לך סימן ולא תדע באיזו משנותיו אלא בסוף ימיו לא וחשוב שנותיו של פלג ונמצא שנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם וכשחרב סדום שנת צ"ט לאברהם שהרי בו ביום נתבשרה שרה ולשנה אחרת ילדה ואברהם בן מאת שנה וגו' (שם כא) : ושלותה · האמורה בה גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה וגו' (יחזקאל טז) וכתיב נתיב לא ידעו עיט לא הדריכוהו וגו' (איוב כח) :
עשרים

תוספות

שאני בית הכסא דנפיש זוהמא · תימה בסוף פ"ק דנדרים (דף יז:) גרס בעי רבינא הזמינו לבית הכסא והזמינו לבית המרחץ מהו אלמא במרחץ נמי מיבעי ליה ויש שמוחקין אותו שם מן הספרים משום הך דהכא ומיהו יש לקיים שם הגירס' והכא ה"פ מאי לאו כי היכי דלא איפשיטא ליה מבית הכסא ה"נ לא איפשיטא ליה מבית המרחץ ומשני שאני בית הכסא דנפיש זוהמיה להכי לא איפשיטא ליה אבל מרחץ בתר דבעיא הדר פשטא א"נ הזמינו לבית המרחץ אינו מדברי רבינא אלא הש"ס הוא דמסיק שאינו רוצה לחלק וכן יש בכמה מקומות :

דמתרגמינן אלהא מהימנא · תימה דשלום נמי מתרגמינן דעבד ליה שלום וי"ל דהתם קראו שלום על שם שהוא עושה שלום דאי לא קראו שלום אלא בעי למימר ה' שלום ה' העושה לו שלום א"כ ה"ל למימר ה' שלומו :

הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו · ודוקא במתנה שנותן לו ע"י אהבה שאין המקבל מתבייש אבל הנותן לדקה שהמקבל מתבייש מתן בסתר יכפה אף (משלי כא) :

יהבה ניהליה · דמותרת לזרים כפירוש הקונטרס והכי מוכח בפרק הזרוע (חולין קלב:) והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף כה:) חזקה לכהונה חילוק מתנות כגון שמעיד לו דבתורת כהונה יהבה ניהליה :

ה"ג נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים · ואע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב (בראשית טו) ועבדום וענו אותם שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי ארבע מאות שנה התחילו *קודם שנולד יצחק ל' שנים : ושל סדום כ"ב שנה · כמו שמוכיח בקונ' שהיה אברהם בן מ"ח שנה כשנבנית סדום ושלותה כ"ו שנים משמע שהיה אברהם בן ע"ג כשהרג את המלכים ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים דקאמר התם אברהם אבינו כשנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה היה שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו' וחזר לחרן ושהה שם ה' שנים שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן וגו' ואותה שנה שיצא מחרן שנת רעב היתה ירד למצרים ושהה שם ג' חדשים בא וישב לו באלוני ממרא היא שנה שכבש את המלכים ולפ"ז לא היתה שלותה אלא כ"ד וצריך לומר שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה:
ולא

רבינו חננאל

אמר רב המנונא אסור ליתן שלום לחבירו בביהכ"ס שהשם גופיה איקרי שלום שנאמר ויקרא לו ה' שלום אבל לומר נאמן בבית הכסא מותר שאינו שם שנא' האל הנאמן ומתרגמי' אלהא מהימנא : אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם . ותני מילי במילתא דלא עבידא לאיתגלויי. אבל במילתא דעבידא לאיתגלויי לא . שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו : אמר רב לעולם אל ישנה אדם בנו אחד משאר בניו . שהרי בשביל ב' סלעים מילת שהוסיף יעקב אבינו ליוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים : אמר רב לעולם יחזור אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה [שמתוך שישיבתה קרובה] עונותיה מועטין א"ר חנן מאי קרא שנאמר הלא מצער היא ותחי נפשי כלומר מצער עתה בקרוב נתיישבה . א"ר יצחק ישיבת צוער נ"א שנה היתה שנאמר אמלטה נא שמה נא בגימטריא הכי הוו . ישיבתה של סדום נ"ב שנה הוה שהיתה מוקדמת לצוער שנה ושלותה כ"ו דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו הרי כ"ה שנה ובארבע עשרה למרידה בא כדרלעומר והחריבה נמצאת שלותה כ"ו שנים ותשולם נ"ב לישיבתה :

מסורת הש"ס

תוספת' ו

דברים ז

שמות לא

עי' רש"י חולין מד: ד"ה רב חסדא ותוס' ערכין טז.

[ביצה טז. ע"ש]

[צ"ל ברבי]

שם לד

מגילה טז:

בראשית יט

כ"א א"ר יצחק ישיבתה של צוער נ"א שנה

שם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה נקט וכו' וכי היכי דלחזו במנהג בראשית הגז :

גליון הש"ס

ג"ב שם.

ג"ז שם

גירסת רש"ל משנולד יצחק וכצ"ל בכל דף קמ"ה. וכמו שמוכח ד"ה כנון שומר וכו' ביאור יפה בדברי תוס' ...

רב נסים גאון

רב חסדא הוה נקט מתנתא דתורא בידיה. רב חסדא כהן הוה ותמצא במסכת ברכות בפרק כיצד מברכין (דף מד) אמר ר' יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנא שמה והיו בה שמונים זוגים אחים כהנים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא כו' ואע"ג דאינהי כהנתא אינהו לא כהני :

רבא

כ"ו דכתיב °שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה וגו': ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב *כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר °לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו והנ"מ בבתים אבל *בקשקושי *ואברורי לית לן בה אמר רב אשי אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה והא חרבה מאותו עון לא חרבה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תחת ישמעאל ולא תחת נכרי תחת נכרי ולא תחת חבר תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם תחת ת"ח ולא תחת יתום ואלמנה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל חולי ולא חולי מעים כל כאב ולא כאב לב כל מיחוש ולא מיחוש ראש כל רעה ולא אשה רעה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב חללה של רשות מאי קראה אמר רב משרשיא °שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר: *ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת אמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת רבי יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדי ליה עיגלא תילתא אמרו ליה לטעום מר מידי אמר להו בתענית יתיבנא אמרו ליה ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה דאמר *רב יהודה ילוה אדם תעניתו ופורע א"ל תענית חלום הוא ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת: ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש: הא תנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אתאן לדברי תורה דתניא °חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה והתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש כי תני ההיא °בעיבור שנה דאמר רב אדא בר אהבה וכן תנו סבי דהגרוניא אמר רבי אלעזר בר צדוק כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה:

מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה °שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו *ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה:

גמ' תנן התם לא *יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר וישתה ברה"י אבל אם הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר וכן

רש"י

עשרים ושש דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר. אין זו שלוה וי"ג מרדו אין זו שלום שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוה כ"ו הנותרים מכ"ב: לרומם בית אלהינו. ועל ידי כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה: קשקושי ואברורי. *בירניות ומגדלים: רב אשי ראש ישיבה היה במתא מחסיא ומנעם מלהגביה בתיהם יותר מבהכ"נ: תחת ישמעאל. לשמשו: ולא תחת נכרי. אדומים שהיו רשעי' יותר: חברי. (א) אומה מבני פרסיים: תלמיד חכם. אם יקניטו יענישנו וכן יתום ואלמנה מפני שדמעתן מצויה: חולי. הוא חולי ארוך המכונה והולך ומתיש כח כגון אשתא וחולי הראש: כאב. הוא ההולך ובא כגון כאב שן כאב מכה: מיחוש. חששא בעלמא לפי שעה וקל: חללה של רשות. עומק לבם שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקצוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד: עיגלא תילתא. (ג) שלישי לבטן שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכחה והולד ראשון ושני אינו בריא: והא תנא ליה רישא אם התחילו אין מפסיקין. וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למיתני ואין מפסיקין לתפלה: אתאן לדברי תורה. ומילתא אחריתי נקט: חברים העוסקין בתורה מפסיקין. תורתן לקריאת שמע דזמנה דאוריי' ובשכבך ובקומך ואין מפסיקין לתפלה: אבל אנו הואיל ומפסיקין תורתנו לאומנתנו כ"ש שנפסיק לתפלה: עיבור שנה. שהיו עולים שבעה לעלייה ונושאין ונותנין אם השנה ראויה וצריכה להתעבר כדאמר בסנהדרין (יא:) על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה:

מתני' שמא ישכח ויצא. משתחשך: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו דמתרגמינן בערתי פליתי (דברים כו) ולקמן (יב.) מפרש טעמא: ולא יקרא לאור הנר. בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן. חזן הכנסת המקרא שבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן: כיוצא בו. לעשות הרחקה לעבירה אמרו: לא יאכל הזב עם הזבה. וכ"ש טהור עם הזבה: מפני הרגל עבירה. מפני שמתוך שמתיחדין יבא לבעול זבה שהיא בכרת:

גמ' לא יעמוד אדם. *)ברה"י ויושיט פיו וראשו לרה"ר לאחוז כלי ולשתות גזרה שמא יוציא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת:

*) בדפ"א הגי' ברה"ר וכו' לרה"י

תוספות

ולא תחת חבר. פירש בקונטרס חבר פרסיים ול"נ דפרסיים היו בבבל מימות כורש כדפירש"י בפ"ב דגיטין (דף יז.) וחברים בימי רבי יוחנן אתו לבבל כדאמר בהבא על יבמתו (יבמות סג:) ועוד דאמרינן בקדושין (עב.) הראני פרסיים דומין לחיילות בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה משמע דחברי אומה אחרת היא והא דאמר בפרק ב' דגיטין (דף יז.) אתא חברא שקל שרגא מקמייהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דבני אדומים מעלי מפרסיים והתניא אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה שאין ישראל יכולים לקבל רוב גזרותיו של עשו הרשע עמד והגל' אותם לבבל לאו משום דחברים היו פרסאי אלא עיקר היו הפרסיים והחברים שביניהם היו כפופין להן ומשני הא מקמי דאתו חברי לבבל היו פרסאי מעלו מרומאי והא דקאמר או בטולך או בטולא דבר עשו בתר דאתו חברי לבבל בימי ר' יוחנן כדמוכח בהבא על יבמתו (יבמות סג:) והרשיעו את הפרסיים דרומיים מעלי מפרסאי ורש"י פירש שם דאתו חברי לבבל פרסיים בימי כורש ול"נ כדפרישי' דהא בימי רבי יוחנן אתו חברי ופרסיים בימי כורש וכדמוכח בקדושין (דף עב.) דלאו אומה אחת הן והר"ר יעקב מקורביל (ג) *מפרש דחברים היו משרתים מפרסיים דומים למלאכי חבלה לפי שלובשים בגדים שחורים ורחבים והיינו דשקל הכומר שרגא להביא לע"ז שלהן:

כגון אנו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה. והא דאמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה *מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת:

כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו. והא דאמר לקמן (דף לג:) כי הוה מטי *(זמן תפלה) לביש ומכסי ומצלי ההוא °מצלי היינו ק"ש:

בעיבור שנה. שלא יתקלקלו המועדות:

שמא ישכח ויצא. אליבא דרבא דאמר לא גזרי גזירה לגזירה אין לפרש שמא ישכח המחט דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאיתא בפ"ב דב"ק (דף כו:) הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמא ישכח את המחט להצניעו עד שיהיה שבת ולבסוף כשיזכור את המחט ישכח שהוא שבת ויצא:

לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י. בהמוצא תפילין (עירובין דף צט.) מוקי לה בחפצים הצריכים לו ודברי הכל פי' אפי' רבנן דאמרי עומד אדם בר"ה ומטלטל ברה"י הכא מודו דכיון דצריך לשתות איכא למיחש שמא יביאם אצלו וא"ת השתא נמי כי יכניס ראשו ורובו אמאי שרי הא מפיק מרה"י לרה"ר שלוקח ברה"י ונחית בבטנו ברה"ר דהכי אמר התם השתין מים ורק חייב חטאת ויש לומר דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה ששוב נכנסים לתוך מעיו כדאמר (לקמן דף פ.) הוציא דיו לכתוב ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן ואתי שפיר הא דפרק אמרו לו (כריתות דף יג:) יש אוכל אבילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה דלא מחייב עלה עד שתנוח במעיו בהדי הנהו דמחייב

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ו מהל' תפלה הל' ב טוש"ע א"ח סי' קו סעיף ב:
סט ב טוש"ע שם:
ע ג מיי' פ"א מהלכות תענית הלכה יב סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' רפ סעיף ב [ובריי"ף כאן ובפ"ק דתענית ד' קע"ב. ובהרא"ש כאן ובפ"ט דברכות סי' ה' ובפ"ק דתעני' סי' טז]:
עא ד מיי' שם טוש"ע או"ח סי' תקסח סעיף ב:
עב ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רפח סעיף ד:

[בלשון ישמעאל מגדל] ואמר רבינו יעקב דהני גגין דידן קשקושי דמיין לפי שאין משתמשין עליהן כמו שהיו רגילין להשתמש על גגותיהן בימי חכמים ולפ"ז א"צ להגביה בהכ"נ יותר משאר גגין [תו"י]

עג ו מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה טז סמג לאוין רמב טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב:
עד ז ח מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה ופ"ו מהל' תפלה הל' ח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קו סעי' ג:
עה ט מיי' פ"ב מהל' ק"ש הלכה ה:
[וכן מפרש בערוך בערך חבר]
עו י מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו:
עז כ מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א:
[לעיל יו"ד.]

[תי' עיין גלוין]

רבינו חננאל

וכל עיר שגגותיה גבוהות מבהכ"נ סופה ליחרב שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו. אמר רב אשי [אנא] עבדי למתא מחסיא שהגבהתי [את בית] הכנסת למעלה מכל גג דלא ליחרב מהאי עון *)לעולם: אמר רב תחת נכרי ולא תחת ישמעאל. תחת ישמעאל ולא תחת חבר שהן רעים כדגרסי' ביבמות (סג:) תחת חבר ולא תחת ת"ח. כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בזרוע רמה. וכ"ש יתום ואלמנה: אמר רב כל חולי ולא חולי מעיים. כל כאב ולא כאב לב. כל מחוש ולא מחוש ראש: אמר רב יפה תענית לחלום כאש בנעורת. אמר רב חסדא ובו ביום אמר רב יוסף ואפי' בשבת. ואינו תענית חלום. זה שאמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אלא שקבל עליו מעצמו להתענות בו. ואפי' אם אירע בו אונס לוה ופורע. ודייקינן מהא דגרסי' בתעניות צערא קביל עליה כי הא שמעי' אירע בו [אונס]. אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין כך ובין כך לא: אם התחילו אין מפסיקין (בו) [כו']. ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה. דתניא חברים שהיו עסוקין בתורה מפסיקין אין מפסיקין לתפלה. א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפי' לתפלה והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ההיא בעיבור שנה תניא [ר' א]לעזר ב"ר צדוק כשהיינו עסוקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה: מתני' לא יצא החיים במחטו סמוך לחשכה כו'. ירושל' [לעיל בהלכה ב'] ממה דתנינן מנחה ותני [ו]ויא חשיכה. הדא אמר אפילו חשיכה דתנינן בתרה מנחה היא: תנן התם בסוף עירובין לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ולא ברה"ר וישתה ברשות היחיד אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום ששותה

*) אולי כיון רבינו בתיבת לעולם למש"כ התו"ש בחידושיו לשבת בתוספת שעשה רב אשי שלא תהא נשארת כחורבנה לעולם כשעתיד הקב"ה לחזור בתי צדיקים לישובן וכדאיתא בברכות נ"ח ב' תחזור לישובה. והיינו דכתיב ולהעמיד את חרבותיו ע"ש ודו"ק:

מסורת הש"ס

פי' בניינים כפשוטן לנוי

[גי' הערוך אבוראי פי' חומת העיר בלשון פרס]

תענית יב: ע"ש

[ע' תוס' לקמן כד. ד"ה תענית]

עירובין צ. פ"ט לט. ע"ש

[לקמן קמט.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חבר אומה. נ"ב ורש"י בפ"ב דגיטין דף מה ריש ע"א חברי שם אומה שהיתה עם פרסיים עכ"ל: (ב) ד"ה עגלא תלתא שלישי. נ"ב ובעירובין דף סג. דחה רש"י בעצמו פי' זה ע"ש: (ג) תוס' ד"ה ולא תחת וכו' והר"ר יעקב מפריש פירש דחברים הם כומרים מפרסיים דומי' למלאכי חבלה:

גליון הש"ס גמ' חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש. עי' מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כאן במצוה וכו' וצ"ע ועמד בזה הרא"ה בתשובותיו: מתני' שמא ישכח ויצא. עיין לעיל ג ע"א תוס' ד"ה עקירת גופו: תוס' ד"ה כגון ר"ש וחבריו. מצלי היינו קריאת שמע. עיין ברכות טו ע"א תוס' ד"ה אמן:

וכן בגת *איבעיא להו כרמלית מאי אמר אביי היא היא רבא אמר **היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אמר אביי מנא אמינא לה דקתני וכן בגת מאי גת אי רשות היחיד תנינא אי רשות הרבים תנינא אלא לאו כרמלית רבא אמר וכן בגת לענין מעשר וכן אמר רב ששת וכן בגת לענין מעשר *דתנן שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן ופטור דברי ר' מאיר ר' אלעזר בר' צדוק מחייב וחכ"א ג'על החמין חייב על הצונן פטור *מפני שהוא מחזיר את המותר תנן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא מאי לאו דתחובה לו בבגדו ג'לא דנקיט ליה בידיה ת"ש לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו מאי לאו בערב שבת לא ג'כי תניא ההיא בשבת והתניא לא יצא החייט במחטו התחובה בבגדו בע"ש עם חשיכה הא מני רבי יהודה היא דאמר אומן דרך אומנתו חייב *דתניא ג'לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא סורק במשיחה שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ולא צבע בדוגמא שבצוארו ולא שולחני בדינר שבאזנו ואם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ ר' יהודה אומר אומן דרך אומנתו חייב ושאר כל אדם פטור תני חדא לא יצא הזב בכיסו ואם יצא פטור אבל אסור ותניא אידך ג'לא יצא ואם יצא חייב חטאת אמר רב יוסף לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה א"ל אביי אימור דשמעת ליה לרבי מאיר במידי דלאו היינו אורחיה במידי דהיינו אורחיה מי שמעת ליה דאי לא תימא הכי אלא *מעתה הדיוט שחקק קב בבקעת בשבת לר"מ הכי נמי דלא מחייב אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל שתי ראיות כאן בזב בעל ג' ראיות מ"ש זב בעל שתי ראיות דחייב דמיבעי ליה לבדיקה זב בעל ג' נמי מיבעי ליה לספירה לא נצרכא אלא לבו ביום והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו א"ר זירא האי תנא הוא דאמר °כל אצולי טינוף לא קא חשיב דתנן *ג'הכופה קערה על הכותל אם בשביל שתודח הקער' הרי זה בכיותן אם בשביל שלא

וכן בגת · לקמיה מפרש לה : כרמלית · כגון בקעה דמדרבנן הוא דאסור להכנים ולהוציא : מהו · לעמוד ברה"י או ברה"ר ויושיט ראשו לכתחלה לתוכו וישתה : היא היא · כשם שאסרנו זו במשנתנו כך זו אסורה : היא גופה · אפי' יוציא הכלי מתוכה לרשות היחיד או מתוכה לרה"ר מדרבנן בעלמא הוא : ואנן ניקום ונגזור · הושטת ראשו אטו הוצאת כלי : אי נימא רה"י · כגון גבוה י' וקאמר דלא יעמוד ברה"ר וישתה לתוכה תניא: ואי רה"ר · כגון אינה גבוה ג': לענין מעשר · דשתיה על הגת ממש שלא עקרו משם להוציאו חוצה הויא שתיית ערא' ופטור ממעשר כל זמן שלא ירד לבור שהוא גמר מלאכתו למעשר אבל להוציאו משם הוי קבע שאין בדעתו להחזיר המותר ואע"ג דלא נגמר מלאכתו למעשר אסור : בחמין · שמזגו בחמין שוב אינו ראוי להחזיר המותר שלא יחמיץ את היין מחמת החמין : מאי לאו דתחובה בבגדו · שאין דרך הוצאה בכך ואפי' הוציאה לרשות הרבים משחשכה שבות בעלמא הוא וקא גזור סמוך לחשכה אטו חשכה אלמא גזרינן לאיסור שבת גזירה לגזירה: כי תניא ההיא · בשבת עצמה דחדא גזירה היכא גזירה תחובה בבגדו אטו היכא דמפיק בידים : אומן · המוציא דרך אומנתו שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב דהשתא לדידיה ליכא אלא חדא גזירה דגזרינן סמוך לחשכה אטו חשכה : בקיסם שבאזנו · קיסם ארוך ושוה כעין סרגלא שמשרטטין בה ספרים שקורין וירג"א בלע"ז ובו משוין את הנסרים כדרך נגרים שלנו משוים בנטיית קו ולי נראה שכל השנויין כאן אינו אלא שנותנין אותו בני האומנות עליהן בצאתם לשוק כדי שיכירו מאיזו אומנות הוא וישכרוהו למלאכה: סורק · בגדים שקורין פיליר"ש : במשיחה · הוא קושר הקוצים שקורין קרדונ"ש וגם את הבגד תופר ומחבר בו ב' ראשין כשמותחו על יתדות האומנות לחובטו במקלות לזקוף את שערו : אירא · הוא למר או למר גפן שסותם בו פי הקנה לאחר שהניח בתוכו פקעיות הערב ומשייר בנקב מלא חוט לאריג וזורקו לקנה והפקיע מתגלגל לתוכו ונלאת אינה יכולה שנסתם הנקב : דוגמא · מעט למר צבוע אדום ומעט צבוע שחור וכן בכל מיני צבע שמראה בהם דוגמא לאחר כזה תרצו או כזה תרצו : כיס · שעושין לזב וקושרו לפי האמה לקבל בו את הזוב : הא רבי יהודה · דזו דרך הוצאתו בחול : במידי דלאו היינו אורחיה · כגון כל אלו השנוין למעלה אין דרך הוצאתו אלא ביד אפילו לאומן אלא בשעה שהוא רוצה להכריז לעצמו שהוא אומן אבל כיס לזב אין דרך הוצאתו אלא בכך מי שמעת ליה דפטור : דאי לא תימא הכי · דמודה ר"מ במי שכל דרכו בכך : הדיוט שחקק קב בבקעת · הואיל ואינו אומן ואין דרך חקיקה בכך הכי נמי דפטור לרבי מאיר א"כ לא מחייב ר' מאיר בשבת אלא אומנין אלא על כרחיך הואיל וכל דרך חקיקתו של זה בכך מיחייב והכא נמי הואיל וכל דרך הוצאה זו לזה בכך חייב : זב בעל שתי ראיות · חייב לפי שהכיס צריך לו לבדוק עצמו אם יראה עוד שלישית ויהיה זב גמור לקרבן וכיון דצריכה לו הויא ליה לדידיה דרך הוצאתו בכך : מיבעי ליה לספירה · דכתיב (ויקרא טו) וכי יטהר הזב וספר לו שבעת ימים ז' נקיים וצריך הוא לכיס לברר לו היום בנקיות שאילו יראה באחד מהן יסתור את הכל דבעינן רצופין דכתיב לטהרתו טהרה אחת לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן : לבו ביום · באותו יום שבת ראה הראיה שלישית דשוב אינו צריך לכיס כל אותו היום שאין אותו יום ממנין הנקיים : לא חשיב · הלכך לאו דרך הוצאה היא לו : כפה קערה על הכותל · שיורדין גשמים עליו : הרי הוא בכי יותן · דאחשבינהו להנך משקין הראה בדעתו שצריך להן ואע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפירות לאחר זמן הוי מוכשרין דתנן (מכשירין פ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר :

דמחייב בשבת בליעה אלא אהוצאה מחייב נמי בשעת בליעה כדפרישית ורש"י תירץ בענין אחר בהמוצא תפילין (עירובין דף צט:) ובפ"ב דעירובין (דף כ: ושם) פירשתי ונראה דאע"ג *דהלכה כר"מ בגזרותיו בהא דאמר לא יעמוד ברה"ר ומטלטל ברה"י או איפכא לית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דשרו כדמוכח בהמוצא תפילין (שם דף צח:) דאמר מתני ליה רבי חנינא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב לא יעמוד כו' א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ : **אמר** אביי מנא אמינא לה·דגזרינן גזירה לגזירה °דוקא בהוצאה גזר אביי וכל הנהו דמייתי ראייה איירי בהוצאה אבל בעלמא לא גזר דהא בריש ביצה (דף ג·) פריך אביי למאן דגזר ביצה שנולדה בי"ט אטו פירות הנושרים היא גופה גזירה ואנן ניקום כו' : **אלא** לאו כרמלית · ואע"ג °דאין כרמלית בכלים האי גת כיון דמחובר לקרקע לא שמיה כלי : **ואם** יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ · והא דתנן בפרק במה אשה (לקמן דף סב·) ואם יצאה אשה במחט הנקובה חייבת חטאת התם לגמרי דרך הוצאה בכך וכן גבי הא דאמר ר"מ אם (א) שכח והוציאה בפיו חייב התם נמי דרך להוציא המאכל בפה : **כל** אצולי טינוף לא קא חשיב · אע"ג דהוי אורחי' בכך כיון דלא הוי אורחיה אלא משום אצולי טינוף לא חשבינן הוצאה כי אורחיה תדע דהא הכופה קערה בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן אע"ג דניחא ליה שנופלים המים ברחוק מן הכותל ע"י הקערה כיון דלא ניחא ליה אלא משום אצולי טינוף לא חשבינן ניחותא לגבי הכשר ה"נ לא חשיב הוצאה כי אורחיה ופריך התם לא ניחא ליה בהני משקין כלל הכא ניחא ליה בהאי כיס לקבולי בי' זיבה וכה"ג שמקבל מים לאצולי טינוף חשוב משקה לרצון כדמוכח מסיפא וכי היכי דחשיב משקין המתקבלין אע"ג דלאצולי מטינוף (ב) משום דאחשבינהו קבלתן ה"נ חשיב כיס המקבל זיבה לאצולי מטינוף הוצאה כי אורחיה : ושבתוכה

מסורת הש"ס
עירובין צט:
[ביצה ג. וש"נ]
עירובין שם מעשרות פ"ד מ"ד
[הך טעמא מפני שהוא מחזיר כו' ליתא במשנה דמעשרות רק בעירובין]
תוספתא פ"א
[פי' מס סופרים בערוך ערך קב]
חולין סח. מכשירין פ"ד מ"ג

עין משפט נר מצוה
עח א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א :
עט ב מיי' פ"ה מהל' מעשר הלכה טז :
פ ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו :
פא ד ה מיי' שם הלכה כא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף יב :
פב ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף יג:
פג ז מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הל' ג:

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה ואם יצא וכו' ר' מאיר אם סיכה שבת והוציא בפיו: (ב) ד"ה כל וכו' ואע"ג דלאצולי מטינוף מן משום:

גליון הש"ס
גמ' כל אצולי טינוף וכו'. עי' לקמן סד ע"ב תד"ה וכמון: תוס' ד"ה אמר אביי וכו' דוקא בהוצאה וכו'. עי' עירובין לא. ע"א תד"ה אלא
אמר אביי : ד"ה אלא לאו וכו' דאין כרמלית בכלים . כמו שפירש"י לעיל ח ע"א ד"ה פתוח :

רבינו חננאל

וכן בגת: איבעיא להו מהו לעמוד בכרמלית וישתה ברה"י או ברה"ר אע"פ שאינו מכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה . אמר אביי היא היא כלומר אסור . רבא אמר היא נופה טירה להכנים ראשו ורובו למקום ששותה משום חששא שמא יוציא מרשות לרשות ליקום וניגזור בכרמלית לחייבולהכנים ראשו ורובו העומד (ברה"י) [בכרמלית] ושותה (בכרמלית) [ברה"י] למקום ששותה אםו עומד ברשות [הרבים] ושותה ברה"י שהוא עצמו גזירה נזרינן עליה שמא יוציא מרשות לרשות אלא מותר בכרמלית ובקש להביא ראיה לדבריו מסיפא דקתני וכן בגת. כלומר הגת ככרמלית הוא ואסור . ודחה רבא ואמר האי דקתני וכן בגת לענין מעשר . והכי קאמר כשם שהעומד ברה"ר ושותה ברה"י אינו מותר לו לשתות אא"כ יכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה . שאם ישאר לו מים מותר להחזירן למקומן כן בגת לענין מעשר אינו מותר לו לשתות מן היין שבגת קודם שיעשר אלא אם הן צונן שיתכן לו להחזיר המותר. אבל בחמין שמפסידין היין ואי אפשר לו להחזיר המותר אסור לו לשתות שכיון שמזגו בחמין נקבע למעשר ואסור ואקשי' עליה דרבא מהא דתנן לא יצא החייט במחטו שהוא גזירה לגזירה כי זו המחט היא תחובה לו בבגדו וגזרי' עליה שלא יצא בה בבין השמשות שמא יצא בה במחט התחובה בבגדו בשבת.וגזרינן בה בשבת שמא יצא במחטו בידו. ושני רבא הכי הא דתנן לא יצא החייט במחטו כשאוחז המחט בידו . וגזרינן עליה בין השמשות שמא יוציאה בשבת דחדא גזירה היא והא דתניא בהדיא במחט התחובה לו (והברייתא דתניא במחט התחובה לו) בבגדו העמידה בשבת עצמה וגזירה שמא יוציאנה בידו דחדא גזירה היא והא דתניא בהדיא במחט התחובה לו בבגדו ע"ש עם חשיכה אוקמא כר' יהודה דאמר אומן דרך אומנותו חייב כלומר החייט חייב במחט התחובה לו בבגדו כאחד המוציאה בידו דלאו גזירה לגזירה היא : תני חדא לא יצא הזב בכיס שלו ואם יצא פטור אבל אסור ותניא אידך לא יצא ואם יצא חייב חטאת קשיין אהדדי ופריק רב יוסף לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה ונדחת זו גם פירק רב המנונא דהא דקתני פטור בזב בעל שלש ראיות והא דקתני חייב חטאת בזב בעל ב' ראיות דבעי ליה כיס שאם יראה אחרת חייב קרבן דחינן דגם בבעל ג' ראיות בעי כיס שאם יספור ימים טהורים וראה אח"כ סותר כל הימים הטהורים וחוזר לחשוב מאותו היום ולהבא ז' ימים טהורים ואח"כ יטהר . ושנינן כגון שראה זוב בו ביום בשבת ולא ספר ימים טהורים עדיין ואין צריך כיס לסתירה . ודחינן אם אין שם צורך הכיס לסתירה צריך לו כדי שלא יטנפו כליו . ודחה רב זירא ואמר האי תנא כל אצולי מטינוף לא חשיב ליה מלאכת מחשבת וכי האי תנא דהכופה קערה על פי הכותל :

רב נסים גאון

רבא אמר גזירה היא וניקר לגזור גזירה לגזירה היא וגזירה הזכורה בפרק עושין פסין (עירובין כ) גזירה דילמא חזי ליה לאיבוס דמיקלקל ושקיל ליה לדוולא ומפיק ליה וחזאי ליה לאידך ניסא נמי דמיקלקל ומנח ליה ומפיק ליה מרה"י לרה"ר. ואיתא במס' יום טוב בפ' המביא כדי יין (דף לה) אמרו כל דבר שמותרו חוזר לא קבע וכן השותה על הצונן פטור מן המעשר מפני שמחזיר את המותר . אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל ב' ראיות וכאן בזב בעל ג' ראיות ומה הפרש בין זב הרואה ב' ראיות ובין זב הרואה ג' ראיות זכור במשנה בפ' מגילה נקראת (דף ח) אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה ג' אלא קרבן ובתלמוד בררו הדבר ופירשו מן הכתוב מנה הכתוב שתים וקרא טמא דכתיב(ויקרא טו) איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא הזכיר הזיבה ב' פעמים וכן אמר טמא ודן עליו ליטמא בב' ראיות וחזר ואמר (שם) וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא מנה הכתוב ג' וקרא טמא הזכיר הזיבה ג' פעמים וכן אמר טמא ואם בב' ראיות דן עליו ליטמא ובג' ראיו' אינו דין שיהא טמא שעד שלא ראה ג' ראה ב' ומאי (כו) אהני לן האי קרא אחרינא ונמרי' מרבנן פירושא דיליה ב' ראיות לטומאה וג' לקרבן ובמשנת זבין בפ' ב' ראה ראייה ראשונה בודקין אותו וכו' ר' אליעזר אומר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן.וכן עוד לדבריהן זב בעל שלש ראיות נמי מיבעי ליה לסתירה *) עיקר דיליה בקרא לפום מאי דגמרינן בפירושיה והוא שאמר הכתוב (ויקרא טו) וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים ואמרו בתורת כהנים שבעת ימים יכול בין סמוכין ובין מפוזרין ת"ל לטהרתו שתהא טהרתו אחת כלומר צריך שיהיו ימי הטהרה רצופין כדי שלא תפסיק טומאה ואם יראה במקצתן זיבות הרי סתר כל מה שעברו עליו מימי הספירה וחייב לספור אחר שיטהר מטומאתו ז' ימי טהרה מתחלה עד שימלאו לו כולם בטהרה והוא טהור ובמשנת זבין בפרק א' אמרו אבל אם ראה זוב אפי' יום ז' סתר שלפניו ובמסכת נדה בפרק המפלת (דף כב) אמר ליה גזירת הכתוב היא זיבה גמורה סתרת כל ז' צחצוחי זיבה לא סתרה כל ז' ובפ' בנות הכותים (נדה דף לג) בעי רמי בר חמא פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה רואה היא וכו' וליטעמיך זב גופיה היכי סתר אחרי טהרתו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאה זיבה מפסקת ביניהן ובפ' כל הזבחי' (ד' כט) תנינא אמרו אמר לו ר' עקיבא מצינו בזב וזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה וכיון שראו סתרו ובסוף הפרק הא' מן כריתות (דף ח) אמרו הא קמ"ל דווקא דראה בלילי ח' אבל ביממא דז' לא דקסבר כל ראייה שהיא סותרת אין מביאה לידי קרבן ובפסחים בפ' כיצד צולין את הפסח (ד' פא) ובנזירות בסוף פ' הריני נזיר (ד' טו) אמרו תאני ר' אושעיא אבל הרואה זב בשביעי סותר שלפניו ורבים כמו אלה ובנזיר אמרו עוד והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אחרונים סותר כו' כי טמא נזרו הטומאה סותרת הכל ואין התגלחת סותרת הכל כו':

*) [לפנינו בגמ' איתא לספירה]

לא

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ח:

פג ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ו:

פד ג מיי' שם ופ"ד מהלכות תפילין הלכה יד סמג עשין כב טוש"ע או"ח סימן כח סעיף א:

[קהלת פסוק ברכות טעונה]

פה ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ז:

פו ה מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן ערה סעיף א:

פז ו מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף יא:

פח ז ח מיי' פי"א מהל' שבת הל' ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שטז סעיף ט:

פט ט מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה ס"ג שם טוש"ע או"ח סי' שו סעיף ו וסימן רפז:

גמרא

תורה אור

שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן מי דמי התם לא קא בעי להו להני משקין כלל הכא קא בעי להו להאי כיס לקבולי ביה זיבה הא לא דמיא אלא לסיפא עריבה (א) שירד דלף לתוכה מים הניתזין והנצפין אינן בכי יותן ושבתוכה הרי זה בכי יותן אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו ל"ק הא ר' יהודה והא ר' שמעון תני דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין בע"ש עם חשיכה מאי טעמא כיון *דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה (שמות כח) על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה הלכך מידכר דכיר להו תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש *עם חשכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת: לא יפלה את כליו כו': איבעיא להו לא יפלה את כליו ביום שמא יהרוג ורבי אליעזר היא דתניא אמר רבי אליעזר *ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל ולא יקרא לאור הנר שמא יטה או דילמא תרוייהו שמא יטה ת"ש אין פולין ואין קורין לאור הנר מי אלימא ממתניתין ת"ש *אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר *אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ש"מ דתרוייהו שמא יטה ש"מ אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו אמר רבא לא אמרן אלא דבני מחוזא אבל דבני חקליתא מידע ידעי ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות אבל דילדות מידע ידיעי ת"ר אין פולין ברה"ר מפני הכבוד כיוצא בו אמר *(רב) יהודה ואמרי לה רבי נחמיה אין עושין אפיקטויזין ברה"ר מפני הכבוד ת"ר *המפלה את כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו ואפי' בחול רבה מקטע להו ורב ששת מקטע להו רבא שדי להו לקנא דמיא אמר להו רב נחמן לבנתיה קטולין ואשמעינן לי קלא דסנוותי תניא *רשב"א אומר אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין וכן היה רשב"א אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות לארס ולא את התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין חולין בשבת דברי בית שמאי וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה *) אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ור"מ אומר יכולה היא שתרחם

רבי

*) [נ"ל בשבת אומר וכו']

רש"י

שלא ילקה כו'· דהיינו אגולי טינוף לא חשיב ליה הך כפיי': מי דמי. (ב) הא לא ניחא ליה בהנך משקין כלל וברצונו לא ירדו והכי נמי דכפיית קערה חשיבא ליה אגן חשיבותא דמשקין בעינן וכפייה זו אינה אלא לגלות עליהן שאינו חפץ בהן אבל הכא לענין שבת אחשיבותא דהוצאה קפדינן והך הוצאה דכיס חשיבא דקא מיבעי ליה להציל על בגדיו: הא לא דמיא· ע"כ אם להכשר זרעים בא לדמויה לא תדמיה אלא להך: שירד דלף לתוכה כו'· משנה היא במסכת מכשירין (פ"ד משנה ה) השנויה אחר הסיפא דהכופה את הקערה והכי תנן עריבה שירד הדלף לתוכה כו' הניחה שירד הדלף לתוכה מים הניתזין והנצפים ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן נטלה לשופכה אלו ואלו מודים שהן בכי יותן ומ"מ יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים (וכב"ה) כתנה לעריבה זו שירד הדלף לתוכה אע"ג דאגולי טינוף הוא אפילו הכי מדלא כפאה גלי דעתי' דאחשבינהו לקבלן והוו חשובים אותן שבתוכה והך הוצאה נמי אחשבה לקבולי בהאי כיס האי זיבה אע"ג דזיבה לא ניחא ליה אגן לחיובי אהוצאת זיבה לא מהדרינן אלא אהוצאת כיס: הניתזין· למרחוק: והנצפין· מלמעלה כשהיא מלאה: אינן בכי יותן· דלא ניחא ליה בהו: הא רבי יהודה· דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה שברצונו לא תעשה ואינו צריך לעיקר (תחלתה) [תכליתה] כי הכא שאינו צריך לזיבה זו שעל ידה בא הכיס הזה ואעפ"כ חייב עליה ופלוגתייהו בהמצניע (לקמן דף צג:) גבי מוציא המת במטה חייב ואע"ג דהוצאת המת לא ניחא ליה ביה ור"ש פוטר: עם חשיכה· ולא חיישינן דילמא נפיק בהו משתחשך: והיה על מצחו תמיד· קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן: למשמש בבגדו· שלא יהא כרוך בשום דבר פן יוציאנו: הלכתא רבתי· דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: שמא יהרוג· וביום נמי עסקינן ולאור הנר דמתני' אלא יקרא קאי: כהורג גמל· כלומר דגדול מאד: או דילמא· לאור הנר דקתני אתרוייהו קאי ותרוייהו שמא יטה אבל ביום שפיר דמי: מי אלימא ממתניתין· דקתני לאור הנר בסוף ואפ"ה מספקא לן דאיכא לפלוגי בהו ולמימר דלאור הנר אלא יקרא קאי הכא נמי איכא למימר דאין פולין אפילו ביום ולאור הנר אאין קורין קאי: ת"ש. דקתני לאור הנר בתרוייהו: בני מחוזא· מפנקי ולא עבדי מלאכה ובגדיהם רחבים כשל אשה וצריכים עיון: מידע ידעי· שבגדי האנשים קצרין שעוסקין בשדות במלאכה ושל נשים רחבים בתי יד שלהן: דזקנות. קצרים במקצת ושל אנשים מעוגנין רחבים ודומין זה לזה וגזרינן שמא יטה: אבל דילדות· רחבים הרבה ואין של אנשים דומין להם: ברה"ר· בחול: מפני הכבוד· של עוברין שלא ימאסו: אפיקטויזין· הקאה גומיטא בלע"ז כך מצאתי: מולל וזורק· בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו אליו ובלבד שלא ימלול בדוחק ויהרוג דסבירא ליה הריגת כינה שבות ואבא שאול כר"א ומחייב חטאת הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג: מקטע להו· הורגן ובשבת: לקנא· ספל: מאכולת· כינה: מתירין· כדמפרש טעמא בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) מאילים מאדמים דמשכן מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכינה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת: וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר· דבהני נמי פליגי ב"ש וב"ה: אין משדכין· בשבת משום ממצוא חפצך: וב"ה מתירין· דקא סברי חפצך ולא חפצי שמים: ואין מנחמין· משום דמצטער עם המצטערין: שבת היא מלזעוק· צריך (ג) להרחיב דעתם בתנחומים שלא יצטערו: יכולה היא שתרחם· אם תכבדוה מלהצטער בה:

תוספות

ושבתוכה הרי זה בכי יותן · אין זה במשנה אלא שהש"ס מדקדק מדנקט הניתזין והנצפין אינן בכי יותן משמע הא שבתוכה הרי הן בכי יותן: שמא יהרוג · פירש הרב יוסף מאורלייני"ש דכינה היינו שחורה הקופצת דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים (שמות ח) ודרך שחורה הקופצת לצאת מן הארץ ובזאת נחלקו עליו רבנן אבל פרעוש היא הכינה הרוחשת וחייב עליה אפילו לרבנן כדאמרי' בפ' שמונה שרצים (לקמן דף קז: ושם) ואין נראה לר"ת דאמרינן במדרש *אף כי אנוש רמה אלו כנים שבראש (ד) ובנדה פ"ב (דף כ:) שלח לה מסריקותא מקטל קלמי ופי' בקונטרס מסרק להרוג כנים ואין דרך שחורה הקופצת להיות בראש ועוד בברכות (פ"ז דף נא:) אמרינן ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי ודרך כנים לבנות הרוחשות להיות בסמרטוטי מבגדים ישנים ועוד דפרעוש אמר לקמן בפרק שמונה שרצים (דף קז:) שהוא פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם לכך נראה לר"ת דשחורה הקופצת היא פרעוש וחייב עליה לכ"ע וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין ובקונטרס נמי פירש בסמוך דרבה מקטע להו בשבת: מי אלימא ממתניתין · והפוסק ס"ד דברייתא דרכה לפרש טפי ממתניתין ועוד דבברייתא קתני אין פולין ואין קורין משמע טפי דקאי לאור הנר אתרוייהו מבמתני' דקתני ולא יפלה את כליו: אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו · דרכן היו להיות שוין מכאן נראה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו לאור הנר: נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול · נראה לפרש דאבא שאול כרבנן וגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוש ומלילה דפרעוש שמא יהרוג וכולה חדא גזירה היא ורש"י פי' דכר' אליעזר סבירא ליה וקשה דמשמע דרבי אליעזר סבירא ליה דלפלות נמי אסור דקאמר לעיל לא יפלה שמא יהרוג ור' אליעזר היא ומיהו י"ל דלעיל לא קאי הכי: רבה מקטע להו · מפרש ריב"א בחול וקאי אדרב הונא דקאמר זהו כבודו אפילו בחול ואנן סמכינן ארש"י דפי' בשבת וקיימא כבית הלל דשרו בסמוך:

מסורת הש"ס

[לקמן עג: וש"נ]

יומא ז: מנחות לו:

[עי' תוס' מנחות לו: ד"ה אי קסבר]

לקמן קז:

[לקמן יג:] [עם א"י ואלו]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא לסיפא עריבה שירד וכו': (ב) רש"י ד"ה מי דמי הא לא ניחא: (ג) ד"ה שבת היא מלזעוק צריך (להרחיב) וכו': (ד) תוס' ד"ה שמא וכו' אלו כנים שבראש וכו':

גליון הש"ס

גמ' מי אלימא ממתניתין וכו'. לקמן דף פג ע"ב עירובין דף פג ע"ב: שם ואין מבקרין חולין ובית הלל מתירין. לקמן קכ ע"א:

רבינו חננאל

ואיפרכא הא דרבי זירא ואמרינן מי דמי הכים דזב לקערה בכותל כו' ואוקמינה אביי ורבא הא דקתני חייב ר' יהודה דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דקתני פטור לר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וקיי"ל כר' שמעון: תני דבי שמואל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה. מ"ט כיון דאמור רבנן חייב אדם למשמש בתפלין בכל שעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה תמיד תפלין שיש בהן הזכרות הרבה עאכו"כ הלכך מדכר דכיר להו. תניא חנניא [אומר] חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת וכן הלכה: לא יפלה את כליו איבעיא להו שמא יטה או שמא יהרוג כנים ומתניתין רבי אליעזר היא דקתני ההורג כינה בשבת והוא הפרעוש כהורג גמל בשבת ופשטנא לא יפלה שמא יטה את הנר. אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדה והני מילי בבני מחוזה ובזקנות אבל בילדות בגדיהן מידע ידיעי שהקרחבות ודבבני חקליאתא נמי מידע ידיעי: תנו רבנן אין פולין ברשות הרבים ואין עושין אפיקטויזין ברה"ר

רב נסים גאון

לא קשיא הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אבל עיקר דבריו של ר' שמעון במשנה בפרק המצניע (דף צג) דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייבין ור"ש פוטר ובגמ' אמרי שומר הוה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו וזאת ההוצאה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא לפי שזה שהוציא כלים מרשות לרשות לא לצורך נפשו הוציא לא לאכלו ולא ליהנות ממנו ולזאת נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה שאם חס ושלום יהיה זה המת סרוח או זאת הנבילה סרוחה ואין יכול לעמוד עמה מפני הריח הרע אז ר' שמעון מודה שאם הוציאה חייב חטאת מפני שהיא באותה שעה נעשית מלאכה שצריכה לגופה ופרק אמר ר' עקיבא (דף צ) תנו רבנן המוציא ריח רע כל שהוא ובגמ' דבני מערבא אמרי את המת במטה חייב דברי הכל ולא כן תאני אף ריח רע כל שהוא ואמר ר' לא ור' שמעון מודה ליה אבל דברי ר' יהודה כבר אמר בעל ההלכות גדולות בהלכות שבת כופין את הקערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך אמר ר' יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר וחושש אני לו מחטאת הא דאמרי' בכל דוכתא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה לא אשכחנן לה (עיקבא) [עיקרא] אלא מן האי וממאי דכי פליגי תנא קמא ור' יהודה בהא מתניתא במלאכה שאינה צריכה פליגי דקא אמרינן איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב מאן תנא אמר ר' יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וקא פשטינן ליה להההוא דפטור ומותר מהא ועל עקרב שלא תישך אלמא כי פליגי במתני' במלאכה שאינה לגופה תנא קמא דאמר כופין קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ור' יהודה קאמר חייב עליה ומעשה נמי אתא לקמיה רבן יוחנן בן זכאי ואסר וכתב אדוננו האי ז"ל דהני מילי דכתיבן בהלכות רבואתא דבתר רבנן סבוראי פרישו להו ותמצא במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב בסופו (דף כ) תנו רבנן החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והבעירו מאיליהן תני חדא חייב ותניא אחריתי פטור הא דתניא פטור קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והא דתניא חייב קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והתנאי שהזכרתי על דברי ר' שמעון שאם יהיה ריח רע והוציאו חייב חטאת כך מצאתי בפי' אדוננו האי ואלו דבריו ומדקדקי רבנן בהאי דקא מיפטר המוציא את המת הני מילי דלית ליה ריחא דאי אית ליה ריחא [illegible] ר' שמעון כו' לא הויא

נ"ע ואני עיינתי בתלמוד ארץ ישראל [illegible]

סייעתא אבל סמכתי על דברי אותם הגאונים ז"ל.

עין משפט
נר מצוה

צ א ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רפז וטוש"ע יו"ד סימן שלה סעיף ו :

צא ג טוש"ע או"ח סימן קא סעיף ד :

צב ד טוש"ע יו"ד סי' שלה סעיף ה :

צג ה מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ו סמג עשין ב טור שו"ע שם סעיף ג :

צד ו מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' ערה סעיף א :

צה ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ב ג :

צו ח שם סעיף ה :

צז ט שם סעיף ד :

צח י כ מיי' שם הלכה טז טור ש"ע שם סעיף יב :

צט ל מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ט י :

גמרא

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום *וביציאתו אומר *שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כר' יוסי ואמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר (ליה) רחמנא ידכרינך לשלם היכי עביד הכי *והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי *ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו °שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי ישאני חולה דשכינה עמו *דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה *סועד את החולה שנאמר °ה' יסעדנו על ערש דוי תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה °ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו מפני ששכינה למעלה °מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי *ואמר רבא אמר רבין מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי : ולא יקרא לאור הנר : *אמר רבה אפילו גבוה °שתי קומות ואפי' שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זו על גב זו חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והתניא לא אחד ולא שנים אמר ר' אלעזר לא קשיא כאן בענין אחד כאן בשני ענינים אמר רב הונא ובמדורה אפי' עשרה בני אדם אסור אמר רבא °אם אדם חשוב הוא מותר מיתיבי *לא יקרא לאור הנר שמא יטה אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה פעם א' קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר ר' נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בהמ"ק °אביא חטאת שמנה א"ר אבא שאני ר' ישמעאל בן אלישע הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט תני חדא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע ולא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מהו אמר רב הלכה ואין מורין כן ור' ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן ר' ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא אמרה ליה דביתהו ומר לא עביד הכי אמר לה שבקיה כרביה ס"ל: באמת אמרו החזן כו': והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא לסדר ראשי פרשיותיו וכן אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו וכולה פרשה לא

מיתיבי

תהלים מא

רש"י

בתוך חולי ישראל. שמתוך שכוללן עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים : שבנא איש ירושלים. אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא : רחמיו. של הקב"ה מרובים : שבתו בשלום. נוחו בשבתכם לשלום : בקושי התירו. מפני שמצטער : בתפיחה. בחולה : זימנין אמר לה. בלשון קדש וזימנין אמר לה בלשון ארמי והא לאו לענין שבת נקט : דשכינה עמו. ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפנים מן הפרגוד : סועד. סומך בתשות כחו ומשום רבינו יעקב סועד תרגומו של פוקד כלומר מבקר כמו ואת אחיך תפקוד לשלום (שמואל א יז) ומתרגמי' ואת אחיך תסער לשלם ולהך לישנא גרסינן אל תקרי יסעדנו אלא יסערנו : מתעטף. מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואין פונה לצדדין : ואפי' גבוה. דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור לא פלוג למילתייהו : הא תרי שפיר דמי. שאם יבא להטות יזכירנו חברו : בשני ענינים. בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין לעצמו אין מכיר במעשה חבירו : במדורה. מדורת אש גדולה אסור דהואיל ויושבין רחוק זה מזה ועוד שזנבות האודים סמוכים להם אין זה מכיר בבא חבירו להבעיר ולחתות : מותר. לקרות לאור הנר שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו : שמש קבוע. לא יבדוק מפני שאימת רבו עליו אם ימצא בהן דבר מגונה ובודקן יפה וחיישינן להטייה : שאינו קבוע. לא רמיא עליה כולי האי : הא והא בשמש קבוע גרסי' : בדנפטא. שהוא מסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי להטות : שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי. כיון שאינו קבוע אינו מטה אפילו בחול והלכך בשבת מותר או דילמא בדמשחא הואיל ולא מאיס דרכו להטות בחול הוא : הלכה. דמותר : ואין מורין כן. שלא יזלזלו : קם שמעי'. דר' ירמיה דהוא שמש שאינו קבוע בבית רב אסי : אמרה ליה לביתהו. דרב אסי לרב אסי מר לא עביד הכי : כרביה. ר' ירמיה דאמר הלכה ומורין כן : ראשי פרשיות. ומרינן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמיה בלחש : ואימת

תורה אור

ס"א שלום
סוטה לג.
[בסוטה א' דאמר]
נדרים מ. ע"ש
[נ"ל סד את החולה שנאמר ה' יסעדנו קרי בי' יסערנו פי' סר סער]
[שם ע"ש]
לקמן קמט. [תוספתא פ"א]
תוספתא פ"א
וכ"ה לקמן קיט:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שבנא וכו' אלא כשכנא והלל כצ"ל ותיבת אחי נמחק :

תוספות

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך כו'. ק' לר"ת מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יהודה דקאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז· ושם) הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין של כל אחד ואחד נחתם בזמנו בפסח על התבואה ואדם ביום הכפורים ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום ואמר התם אמר רב יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי כר' יוסי משמע דלר"מ ולר' יהודה לא מהניא צלותא וי"ל דהכא בשבת שבין ר"ה ובין יוה"כ איירי ולפי מאי דמשני התם איבעית אימא כדר' יצחק דאמר ר' יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גז"ד כו' אתי הכא שפיר : שבנא איש ירושלים°. ר"ת לא גרים שבנא דשבנא רשע הוה ולא מסקינן בשמיה דשם רשעים ירקב כדאמר בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לח:) אלא גרס שכנא דהוי נמי שם אדם כדאמר בסוטה (דף כא·) אלא כשכנא (א) אחי הלל ונראה לר"י דשפיר גרס שבנא דאטו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ואשכחן דתרי שבנא הוו כמו שמוכיח בישעיה (כב) דכתיב שבנא אשר על הבית וכתיב וקראתי לעבדי לאליקים וגו' וממשלתך אתן בידו וכתיב בתר הכי (שם לו) ויבא אליו אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר משמע דשבנא אשר על הבית כבר מת והיה אליקים במקומו ושבנא הסופר היה אחר* : שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי · לבד מגבריאל כדאמר בסוטה בריש אלו נאמרין (דף לג·) דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשונות ליוסף ותימה °דאפי' מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים : לא ישב על גבי מטה ולא על ספסל. נראה דדוקא כשחולה שוכב בנמוך שלא ישב גבוה ממראשותיו של חולה : רבי נתן אומר קרא והטה. הכא ובמכות (דף ה:) גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ובהאשה רבה (יבמות דף צו:) גבי הא שנקרע ס"ת בחמתו לא פריך ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כו' אומר ר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגנאי הוא לצדיק ביותר וההוא דערבי פסחים (פסחים דף קג: ושם) דר' ירמיה איטעי · וטעים קודם הבדלה והנהו · דמס' ר"ה (דף כא·) דקאמר בשיש תבשילא דבבלאי בנומא רבה דמערבא התם לא הוה מאכל איסור אלא השעה אסורה ובבראשית רבה *אמרינן ר' ירמיה שלח לר' זירא חד טרסקל דתאנים ומשיק בין דין לדין מתאכל תאנתא בטבלא הא קאמר עלה ר' אבא בר זימנא בשם ר' אליעזר זעירא אם הראשונים מלאכים אנו בני אינש ואם הם בני אינש אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר* : שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי. ללישנא בתרא מבעי ליה ור"ת גריס הא והא בשמש שאינו קבוע איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעבירוהו אבל קבוע לא מרתת שיעבירוהו בשביל כך כיון שהוקבע כבר :

[ועי' תוס' יומא לח: ותוספות כתובות קד: ד"ה שני]

רבינו חננאל

מפני הכבוד · אמר רב הונא הלכך מולל וזורק חהו כבודו ואפי' בחולי · תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר' שמעון בן גמליאל אין הורגין את המאכולת בשבת ואין משדכין על התינוקת לארסה ועל התינוק ללמדו ספר ואומנות ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין את החולה דברי ב"ש וב"ה מתירין בכולן · ת"ר המבקר חולה בשבת אומר שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבוא : רבי יהודה אומר יכולה היא שתרחם עליו ועל כל חולי ישראל. רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל' כמאן אמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו יערבנו בתוך חולי ישראל כר' יוסי וכמאן (אמרי')[מצלי']האידנא אקצירי ומריעי כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום ומפורש בר"ה פ"א. שבנא איש ירושל' בכניסתו אומר שלום ביציאתו היה אומר שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבוא ורחמיו מרובין אחינו שבתו לשלום א"ר חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת משום דחיישינן שמא יבקש עליו רחמים בצרה ובצעקה · רבי אלעזר כד הוה שאיל בתפיחה אמר ליה המקום יפקידך לשלום וזמנין אמר ליה רחמנא ידכרך לשלם · ואפילו בלשון ארמי שפיר דמי דשכינה עמו · דתניא הנכנס לבקר חולה לא ישב ע"ג מטה ולא (בכפא) [בכסא] ולא בספסל אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה עליו שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי ואמר (רבי) [רבין] אמר רב מנין שהקב"ה זן את החולה שנא' ה' יסעדנו על ערש דוי : ולא יקרא לאור הנר אמר (רבא) [רבה] ואפי' גבוה ב' קומות או ב' (מרועות) [מרדעות] או אפילו כמה בתים זה על גבי זה אסור וקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאע"ג דבפרקין שואל אדם מחבירו אוקימנא להא דרבה כתנאי כיון דסתם לן תנא כוותיה דתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו מפיו אבל לא מן הכתב לא חיישינן להא מחלוקת דברייתא וכבר פירשנוה שם דהלכתא כרבה : לא יקרא דייקינן ממתניתין דוקא חד אבל תרי שרי והני מילי בענין אחד אבל בתרי עניני אסור דחיישינן שמא יטה ואפילו אדם חשוב ממעשה דר' ישמעאל* : ירושלמי תני רבי חייא אבל מסתכל מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש · לא יקרא אמר שמואל לא שנו אלא אחד אבל שנים מאחר שיכולין למחות זע"ז מותר : תני חדא השמש בודק הקערות והכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק וסוגיין דשמעתא בין שמש קבוע בין שמש שאינו קבוע בודק כוסות וקערות לאור הנר. ודווקא בנפטא דמאיס ונפיש נהוריה ולא אתי לאצלויי ביה אבל בדמשחא שמש שאינו קבוע ודאי אסור שמש קבוע פלוגתא והלכתא בודק ואין מורין כן : פיס' באמת [אמרו] החזן רואה וכו' · ואסיק' אבל מסדר הוא לתינוקות ראשי פרשיות :

*) לפנינו בגמ' [illegible] מסיק דאדם חשוב מותר ומר' ישמעאל אינו ראיה ואולי דרבינו היה לו גי' אחרת בסוגיא וצ"ע.

גליון הש"ס

גמ' שאין מלאכי השרת כו'. עי' בתמים דעים להראב"ד סימן קפ"ד : שם ולא ע"ג כסא. גירסת הרי"ף והרא"ש ולא ע"ג שרפרף ולא ע"ג מקום גבוה : שם מראשותיו של חולה שנאמר וכו'. עיין ברש"י בחומש פרשה ויחי בפסוק וישתחו ישראל על ראש המטה : שם אפילו גבוה ב' קומות. עי' ברא"ש פ"ו דעירובין סימן ג' : שם אביא חטאת שמנה וכו'. עי' יבמות דף ו ע"ב תוס' ד"ה לא אינו : תוס' ד"ה שבנא וכו'. ר"ת ל"ג כו' עי' כתובות דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ב' דייני וכו' ומגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה בר עופרן : שם ד"ה שאין אפילו מחשבה. ועי' בס' משכיל לדוד להרב מהר"ם שאוה על פרש"י בתורה פ' ויקרא ד"ה ויקרא בשם משנת חכמים למהר"ם חאגיז ז"ל :

מיתיבי *רשב"ג אומר התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיו' וקורין לאור הנר אי בעית אימא ראשי פרשיותיו ואי בעית אימא [א]שאני תינוקות הואיל [ב]ואימת רבן עליהן לא אתי לאצלויי: [ג]כיוצא בו לא יאכל הזב: *תניא ר"ש בן אלעזר אומר בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא ירגילנו אצלו וכי מרגילו אצלו מאי הוי אלא אימא שמא יאכילנו דברים טמאין אטו זב פרוש לאו דברים טמאין אכיל אמר אביי גזירה שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנין ורבא אמר *רוב עמי הארץ מעשרין הן אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאין בימי טהרתו איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו אמר רב יוסף ת"ש *העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל דברי ב"ש ב"ה אומר לא עולה ולא נאכל שאני התם דליכא דיעות ה"נ מסתברא דהיכא דאיכא דיעות שאני דקתני סיפא *רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה אוכל בשר וזה אוכל גבינה ואין חוששין ולאו אתמר עלה *אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסורים וה"נ מכירין זה את זה נינהו הכי השתא התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי איכא דאמרי ת"ש רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואתמר עלה אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור והני נמי מכירין זה את זה נינהו התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי ת"ש לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה ה"נ דיעות איכא שינוי ליכא ת"ש °אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור [ד]אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ש"מ *ופליגא דר' פדת דאמר ר' פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד שנאמר °איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה *עולא כי הוי אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חדייהו ואמרי לה אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא [ה]אפי' שום קורבה אסור *משום לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: תני דבי אליהו *מעשה בתלמיד א' *ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה °כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה

תורה אור: יחזקאל יח; ויקרא יח; דברים ל

ואימת רבן עליהן. אין פושטין יד לשום דבר ואפי' בחול אלא על פי רבן: פרצה. גברה כמו ופרצת ימה וקדמה (בראשית כח): שלא שנינו לא יאכל טהור עם הטמאה. מפני הערוה לפי שלא הוצרכו לכך שכולן אוכלין חוליהן בטהרה היו ולא היו אוכלין עם נשותיהן טמאות: אטו זב פרוש לאו דברים טמאין קאכיל. והלא כל מגעו טמא: מעשרין הן. ולא גזרי' גזירה לגזירה: שתישן עם בעלה. במטה כגון שהוא טמא דליכא למיחש משום טהרה או בזמן הזה שאין בו טהרה מי חיישי' להרגל עבירה או דילמא כיון דאיכא היכרא מדכר דכירי: על השולחן. שאוכל עליו מותר להניח בשר העוף אצל הגבינה דקסברי בית שמאי בשר עוף בחלב לאו דאורייתא ולא גזרי' העלאה אטו אכילה: ואינו נאכל. עמו: וב"ה אומרים כו'. ש"מ דאסור: דליכא דיעות. שני בני אדם שיזכירו זה לזה וה"ה נמי דמצי לשנויי דליכא שינוי להיכרא ומיהו דעדיפא נקט דאפי' דיעות ליכא: שאין מכירין. דלא אתי חד למשקל מדחבריה ומיכל: אבל מכירין. אסור ואשה ובעלה [נמי] מכירין זה את זה וש"מ דאסור: שינוי ליכא. שאוכלין בדרך אכילה: איכא שינוי. שאין דרך לישן אלא בקירוב בשר כדכתיב שארה כסותה ועונתה ואמר מר שאר זה קירוב בשר שאם אמר אי אפשי אלא היא בבגדה והוא בבגדו יוציא ויתן כתובה במס' כתובות (פ"ד דף מח.): אל ההרים לא אכל. בפרק אלו הן הנשרפין בסנהדרין (דף פא.) מפרש ליה שלא נתפרנס בזכות אבות שלא הוצרך לכך לפי שהוא צדיק: מה אשת רעהו כו'. דאסור לן יחוד מן התורה בקדושין (פ"ד דף פ:) מאחיך בן אמך: ופליגא. דרב יוסף דפשט מדרשה דהאי קרא לאיסור אדרבי פדת: גילוי עריות. תשמיש ממש ושאר קורבה ואפי' קירוב בשר מדרבנן והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למגזר: וסימם תשמיש ממש ואפילו הכי אסרי' הוא בבגדו והיא בבגדה: ופליגא דידיה אדידיה. והוא היה יודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור שצדיק גמור היה כדאמרינן בפרק ב' דכתובות (דף יז.) *דרב אדא בר אהבה מרכיב לה אכתפיה ומרקד א"ל רבנן אנן מהו למעבד הכי א"ל אי דמיא לכון כי כשורא לחיי ואי לא לא והספר לא חש לפרש ולהאריך כאן למה היה עושה:

מיתיבי התינוקות של בית רבן מסדרין פרשיותיהן כו'. אומר הר"ס לפי' הקונטרס שפי' במתני' החזן רואה היכן התינוקות קורין לאור הנר הא דלא פריך ליה ממתני' משום דאיכא למימר דקורין באיסור ואין מוחין בידם אבל הכא דקתני מסדרין משמע שמותרין לעשות כן: רבא אמר רוב עם הארץ מעשרין הן. וא"ת האמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מח.) שיוחנן כהן גדול גזר על הדמאי לפי שצלא בכל גבול ישראל וראה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד וי"ל דה"ק שלא היו מפרישין כולם אלא תרומה גדולה אבל רובן היו מעשרים והא דחשו הכא טפי למיעוט מבמקום אחר משום דהויא מיעוט דשכיח טובא והיו הרבה נכשלים ומה שקשה דאביי אדאביי ודרבא אדרבא מפורש בפ"ב דכתובות (דף כד. ושם) גבי חיישינן לגומלים: מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. והתם סברא הוא לאסור לפי שיצרו תוקפו ומתגבר עליו ביותר ורש"י פי' אפי' ביחוד נמי אסור מדאורייתא ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה תימה דיחוד דאסור מן התורה לא ילפי' מאשת איש ושרי בנדה כדכתיב סוגה בשושנים (סנהד' פ"ד לז.) והוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפי' באשת איש אלא מדרבנן אסור בנדה מהיקשא טפי הוה לן למיסר יחוד מהיקשא ולמישרי הוא בבגדו והיא בבגדה בלא יחוד כגון שפתח פתוח, לרה"ר מסוגה בשושנים*: ופליגא דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא כו'. תימה מנא ליה דפליגי דילמא מדרבנן אסור אפי' הוא בבגדו ורש"י דפירש כאן כיון דמדאורייתא לא אסור אלא תשמיש ממש מדרבנן לא אסור אלא קירוב בשר לא נהירא דמסתמא לא פליגי אמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה ועוד וכי לית ליה דאשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ומפרש ר"ת דפליגא דר' פדת דכיון דלא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות בלבד א"כ אין לנו לאסור ולגזור אלא כעין שאסר הכתוב דהיינו דיעות בלא שינוי כגון לא יאכל הזב עם הזבה אבל הוא בבגדו והיא בבגדה דאיכא דיעות ושינוי לא יסבור ר' פדת דאפי' באשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה שרי ור"י פי' ופליגא דר' פדת כיון דאית ליה דלא שייך לשון קריבה אלא בגילוי עריות ממש וא"כ ואל אשה נדה לא יקרב היינו תשמיש ממש שוב אין ללמוד בהיקש מאשת איש לאסור הוא בבגדו כו' לאפוקי לשון קריבה ממשמעותו ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טמא משמע

בימי

עין משפט נר מצוה

ק א ב מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ז:

קא ג מיי' פי"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יח ופי"ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה יא סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצה סעיף ג:

קב ד מיי' פי"א מהלכות א"ב שם טוש"ע שם סעיף ו:

קג ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כא סעיף ז:

רבינו חננאל

כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה. בוא וראה עד היכן פרצה [טהרה]בישראל*)כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא יהי רגיל אצלו ויאכילנו בימי טהרתו דברים טמאים אבל לדברים שאינם מתוקנים לא חיישינן דאמר רבא רוב עמי הארץ מעשרין הן. איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו ובעי רב יוסף למפשטא מהא דתנן בשחיטת חולין פרק כל הבשר העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל כו' ונדחה זו ופשטנ' מהא דכתב ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב. מקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה כיוצא בהן. ואף על גב דפליגא דר' פדת ומהא עובדא נמי דההוא דקרא ושנה

*) נראה דחסר כאן וצ"ל שלא שנינו לא יאכל טהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה.

[פסחים מ: ב"מ לג. ע"ז יז. נח: נט. יבמות מו.]

רב נסים גאון

מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל אומר תינוקות מסדירין פרשיותיהן לאור הנר זאת התיובתא פירקו עליה ב' פירוקין בתלמודנו ובתלמוד ארץ ישראל פירקו פרוק אחר חביב רציתי לכתבו

בכאן וכך אמרו אילן בעו דיספי בוצינא ואילין לא בעי דיספי בוצינא ופי' דבריהם כי התינוקות יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו בטוחים בהן כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו אבל החזן לא יקרא דחיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך מבטלין התינוקות מן הקריאה: בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל פירשו בגמ' דבני מערבא כי זו התלה למרנוה ממה שאמר הכתוב (בראשית ל) כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרוב כלומר מרוב שמשמרין ישראל הטהרות ירוב שמזדהרין מליגע ומליקרב לדבר שגורם לטומאה:

מלא

מסורת הש"ס

תוספתא פ"א; שם; לקמן כג. כתובות כד. גיטין סא: [ביצה לה: מנחות לא.]; חולין קד: עדיו' פ"ה מ"ב; [חולין קז:]; [שם]; יחזקאל יח; ע"ז יז.; ויקרא יח; ע"ז שם; [אדר"נ פ"ב]; [באדר"נ פ"ב אי' שקרא הרבה ושנה הרבה וכו' וכ"א בכרי"ף והרא"ש]; [בכתובות שם אי' רב אחא]

קד א מיי' פי"א מהלכו' א"ב הלכה יח סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצה סעיף ב :

קה ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף יד :

ושימש תלמידי חכמים הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה והיתה מסיחה כל אותו מאורע ואמרתי לה בתי בימי נדותך מה הוא אצלך אמרה לי חס ושלום *אפי' באצבע קטנה לא נגע [בי] בימי לבוניך מהו אצלך אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה דעתו על דבר אחר ואמרתי לה ברוך המקום שהרגו *שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה °ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב (ויקרא יח) כי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי במערבא אמרי אמר רב יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה :

מתני' ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון שעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על ב"ה וי"ח דברים גזרו בו ביום :

גמ' א"ל אביי לרב יוסף אלו תנן או ואלו תנן ואלו תנן הני דאמרן או אלו תנן דבעינן למימר קמן תא שמע *אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון ש"מ ואלו תנן ש"מ : ת"ר מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות אמר רשב"ג אף אנו מחבבין את הצרות אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין ד"א אין שוטה נפגע ד"א אין בשר המת מרגיש באיזמל איני *והאמר רב יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנא' °אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל (איוב יד) אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל אמר רב יהודה אמר רב *ברם זכור אותו האיש לטוב וחנניה בן חזקיה שמו שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלו לו ג' מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשן : ושמנה עשר דבר גזרו : מאי נינהו שמנה עשר דבר *דתנן אלו פוסלין את התרומה האוכל *אוכל ראשון והאוכל אוכל שני והשותה משקין טמאין *והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין *והספר והידים והטבול יום והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין (פסחים יט:) מאן תנא האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני מפסל פסלי טמויי לא

רש"י

ושימש תלמידי חכמים·להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא תלמוד : נדותיך · כל שבעה של ראייה ראשונה : ליבוניך · כגון זבה שסופרת שבעה נקיים מספסקה וצריכה להיות לובשת לבנים לבדיקה שמא תראה ותסתור ספירתה : בנדת טומאתה · ועד שתבא במים לטבילה היא בנדתה דמרבינן מתהיה בנדתה בהוייתה תהא עד שתבא במים בתורת כהנים*:מטה חדא הואי·רחבה ולא קירוב בשר הואי וסבר דשרי בהכי: סינר· פורלייג"ט שהיא חוגרת בו ומגיע ממתנים ולמטה : מתני' ונמנו ורבו · באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין : גמ' ה"ג ואלו תנן הני דאמרן או דלמא אלו תנן הני דבעינן למימר קמן · ואלו קאי אדלעיל לא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר ואלו מן ההלכות כו' או דילמא אלו תנן וקאי לקמן אאין סורין דיו: ת"ש· דאתרתי קמייתי קאי אבל אינך לאו משמונה עשר דבר נינהו ולקמן בגמרא מפרש להו : מגילת תענית· לפי שאר כל משנה וברייתא לא היו כתובין דאסור לכתבם וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית לכך נקרא מגלה שכתוב במגלת ספר : מחבבין את הצרות · שנגאלין מהן והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקב"ה וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב כגון אלין יומין דלא להתענאה בהון כו':אין אנו מספיקין· לפי שהן תדירות · *ל"א אין אנו מספיקין מלעשות י"ט בכל יום : אין שוטה נפגע · אין פגע רע בא עליו כלומר אינו מכיר בפגעיו כך כמה נסים באים לנו ואין אנו מכירין בהן: בשר מת שבחי · הגדל באדם החי מחמת מכה או מחמת כויה אינו מרגיש באיזמל כשחותכין אותו : דברי תורה· כגון נבילה וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים הא ישראל אוכלים וכגון וכן תעשה בשבעה בחודש היכן נרמז קרבן זה בתורה : גרבי · למאור ולמזוזות : דרשן · כדדרשינן להני קראי במנחות (דף מה·) דמשום דאשתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו הוצרך להזהירם על מליקת חולין שהיא נבילה: האוכל אוכל ראשון·מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבלת עוף טהור אבל נבלת בהמה לא כדאמר במסכת נדה (פ"ה דמ"ב:) מי שאין לו טומאה אלא באכילתה יצתה זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה וכ"ש אוכל ראשון שאינו אב הטומאה אבל הן גזרו באותו היום כדמפרש טעמא לקמן בכולהו ושיעורן לפסול את הגויה בחצי פרס בפרק יום הכפורים (יומא ד' פ:) והתם נמי אמר הכא לטומאת גויה דלאו דאורייתא ומצאתי בספר ערוך* מסוכה טומאה זו מטומאה דאורייתא דסגי לה בטבילה לתרומה דלא בעיא הערב שמש דתניא בספרי אין האוכל אוכלים טמאין ולא השותה משקין טמאין טמא טומאת ערב : והבא. לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום : וטהור. גמור שנפלו על ראשו כו' : והספר. כל כתבי הקודש תורה נביאים וכתובים פוסלין תרומה במגען : והידים. סתמן קודם נטילתן : וטבול יום. ולקמן פריך טבול יום מדאורייתא הוא : והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין. לקמן בעי לה : מאן תנא. מי הוא האומר כן : פסלי · את התרומה ואותה תרומה לא תפסול אחרת שוב במגעה :
לא

תוספות

בימי לבונך מהו אצלך · לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון דהא אמר ר"ע בפרק במה אשה יוצאה (לקמן דף סד:) הרי היא בנדתה עד שתבא במים אלא לפי שידע אליהו שבכך היה המעשה ור"ח ורש"י פירשו בפרק אע"פ (כתובות דף סא· ושם) גבי שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא היינו בימי ליבונה אין נראה כדפירשתי ור"ת פירש שהיו רגילים לטבול שתי טבילות אחת לסוף שבעה לראייתה שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה ואחת לסוף ימי ליבון לכך היה מיקל אותו האיש ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח מידו לידה בימי נדותה ונראה לר"י שיש סמך מסדר אליהו דקתני אמר לה שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך ומיהו התם מסיים ונגע בך באצבע הקטנה ומפרק אע"פ (שם) דאמר אביי מנח' ליה אפומיה דכובא ורבא מנח' ליה אבי סדיא אין ראיה כי שמא דוקא במזיגת הכוס שיש חיבה יותר כדאמר התם אבל שאר דברים לא ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה : מטה חדא הואי · ופלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לבינה (סנהדרין פ"ב דף יט:) איכא למימר שרחוק ממנה היה ביותר והיה פתוח לרה"ר שלא היה משום יחוד או שמא סבר כשאול שלא היתה מקודשת לדוד ומחמיר על עצמו היה מלבא עליה : רש"י גרים [וכן ר"ת] ואלו תנן הני דאמרן ומביא ראיה דאומר במדרש (פ' משפטים) כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים אלה פסל את הראשונים ועל המדרש קשה לר"י דאלה דברי הברית (דברים כח) קאי אמה שכתוב למעלה : ש"מ ואלו תנן · דלא קתני בתר הכי כדקתני במתניתין : אוכל ראשון ואוכל שני · אי תנן אוכל ראשון לחוד לא הוה ידעינן מיניה אוכל שני ואי תנא אוכל שני הוה אמינא דאוכל ראשון נמי טמויי מטמא* : והשותה משקין טמאים · לא שייך בהו ראשון ושני דלעולם משקין תחלה הוו אע"ג דאכתי לא נגזר כמו שאפרש בסמוך מ"מ היה בדעתם לגזור מיד וצריכא לאשמעינן משקין ואוכלין כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דחמירי אבל אוכל לא פסיל כלל : והבא ראשו ורובו במים שאובין· וא"ת תיפוק ליה שהוא טבול יום וי"ל דנפקא מינה דאפילו העריב שמשו פוסל עד שיחזור ויטבול : וטהור שנפלו על ראשו כו'. וא"ת מ"ש דבטהור לא גזרו כ"א בנפל ולא גזרו נמי בביאה כמו בטבול יום ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר אלא דוקא בנפילה כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובים אחר שטבלו במים סרוחים כדאמר בסמוך והיו נותנים עליהם ג' לוגים מים שאובים [וע"ע תוס' גיטין טז· ד"ה הבא]:
רבי

ואי תני משקי' ואוכל שני ה"א דמיירי במשקי' שני' אבל אוכל ראשון ה"א דמטמא ואע"ג דהמשקין לעולם תחלה הוי אכתי לא נגזר ועוד אוכל ראשון דהוי ראשון דאוריי' ה"א דחמור ממשקין שהם תחלה רק מדרבנן [תוס' ישנים]

[וכ"א לקמן סד:] [לעיל יג.] ס"א אינו אוכל פירוש אחד · לקמן קנ. ברכות יט: · חגיגה יג: מנחות מה. · זבין פ"ה מ"ב [פי' מאכל כמו ויתן אוכל בעריס בפרשת מקץ ועי' תוי"ט פרק ג' דסוכה מ"ט] · [ערך גוס] · פסחים יט:

רבינו חננאל

ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו ושאל אליהו את אשתו בימי (נדותיך) [לבוניך] מהו אצלך. פירוש בז' ימי נקיים[והיא](ואף)אמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלה על דעתו דבר אחר אמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב.במערבא אמרי כך אמרה לו מטה חדא הוה וסינר מפסיק ביניהם : פשטנא ממתניתין דתני אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניא בן חזקיה בן גרון ש"מ אלו תנן שכבר הזכרנום ולא מה דבעו למימר לקמן:ת"ר מי כתב מגילת תענית אמרו חנניה בן חזקיה בן גרון וסייעתו שהיו מחבבין להזכיר ימי צרות בשמחה. ארשב"ג אף אנו כו' שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שדבריו סותרין דברי תורה פירוש יש בספר יחזקאל דברים שמראין כאילו סותרי ד"ת כגן קרבנות המועדים והנוכות וכיוצא בהן. ובא חנניא בן חזקיה ודרשן כגון (הכתוב כת"י*) ונתברר שספר יחזקאל והתורה שוין : פיס' שמונה עשר דברים גזרו בו ביום ואלו הן דתנן פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני כו' פי' אוכל ראשון הוא שנגע בו השרץ ואוכל שני הנוגע במשקין במה שנגע בו השרץ אבל אוכל לא שאין אוכל מטמא אוכל ושניהם אליבא דר' יהושע האוכל אותם שני הוא ופוסל את התרומה דתנן בטהרות פרק ב' ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני והשותה משקין טמאים שאלו כולן פוסלין טפו של אדם כדתנן במעילה פרק ד' כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כבחצי פרס פירוש אוכלין טמאים. וכל המשקים פירוש הטמאין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית' [והבא ראשו ורובו במים שאובין] וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין פוסלו בתרומה פי' לולי שאמר כי בטהור טימאוהו לא עמדה בטמא שלא טיהרוהו. גזרו על הספר מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה גבי הספרים והיו העכברים באין על האוכלין ומפסידין הספרים. ידים מפני שהן עסקניות חיישינן דילמא נגעו בטומאה הלכך גזרו בהו טומאה ומתחלה גזרו על הידים הנוגעות בספר להיות פוסלין התרומה כדי שלא יהו מצוין ליגע ס"ת אלא במפה וגזרו נמי על האוכלין שנטמאו מן המשקין שנטמאו מחמת ידים שיפסלו התרומה מידת משום משקין שנטמאו מחמת שרץ. ועל הכלים שנטמאו במשקין הבאים מחמת שרץ גזירה משום זב. טבול יום אסיק' סמי מכאן טבול יום ואסיק' שלמה תיקן טומאת לידים לקדשים והלל ושמאי גזרו לתרומה נמי ולא קבילו מינייהו אתו תלמידיהן גזרו וקבילו מנהון אמר רב יהודה בי"ח דבר נחלקו ובי"ח גזרו ואסיק' בי"ח שנחלקו בו ביום למחר השוו :

*) אולי צ"ל כתוב ביחזקאל מ"ד.

לא מטמו אמר רבה בר בר חנה ר' יהושע היא דתנן *ר' אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ראשון ואוכל אוכל שני שני אוכל שלישי שלישי ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקודש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה *דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו שותה משקין טמאין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דזימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו היינו הך מהו דתימא *הא שכיחי והא לא שכיחי קמ"ל והבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה א"ר ביבי אמר רב אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן *מים שאובין התחילו ועשאום קבע גזרו עליהם טומאה מאי קבע אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין אמר ליה רבא מאי נפקא מינה הא קא טבלי בהנך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין *וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דאי לא הא לא קיימא הא וספר מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה אמר רב משרשיא שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדש והאי קדש כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא גזרו ביה רבנן טומאה והידים מפני שהידים עסקניות הן תנא אף ידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך *דא"ר פרנך א"ר יוחנן האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ס"ד אלא א"ר זירא ערום בלא מצות בלא מצות ס"ד אלא אימא ערום בלא אותה מצוה הי גזור ברישא אילימא הא גזור ברישא כיון

מקוואות פ"ג [ת"י] גיטין מו.

רש"י

לא מטמו · את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחרים : האוכל אוכל ראשון . נעשה גופו ראשון ומטמא את התרומה להיות שנייה והיא תחזור ותפסול שלישי : שני . פוסל ואינו מטמא : שלישי. אינו פוסל תרומה במגעו אבל הקדשים פוסל ובפ"ב דשחיטת חולין מפרש טעמא דתרוייהו : ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון הוי שני וכן האוכל אוכל שני הוי שני. והתם מפרש טעמא מלינו שהשני עושה שני ע"י משקין דמשקין אפי' הן שניים נעשין תחלה ועושין מגען שני ואף כאן החמירו בשני לעשות האוכלו כיוצא בו : שלישי שני לקדש . האוכל אוכל שלישי עושה גופו שני לקדש והתם מפרש טעמא דהאי אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וטהרתן טומאה היא אלא הקדש הלכך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קודש וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא והאוכלו שני: בחולין שנעשו על טהרת תרומה . כלומר באיזו חולין אתה מוצא אוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאילו חולין גרידא לא משכחת בהו שלישי : מאי טעמא גזור . באדם האוכל שיהא טמא : ופסיל להו . והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה : הא שכיחא. שאדם שותה עם אכילתו : והא לא שכיחא. שיהא אוכל עם שתייתו : ה"ג היו טובלין במי מערה סרוחים מכונסין . שיש בה מ' סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טמא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים : והיו נותנין עליהן . על גופן מים שאובין להעביר סרחון המקוה : התחילו . הטובלין ועשו השאובין קבע לפיכך גזרו על השאובין טומאה לטמא אדם אחר טבילתו אבל אין מטמא שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ : לא אלו. דמקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמתוך שהורגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הזוהמא היו השאובין באין אלא לטהר : מאי נפקא לן מינה . כיון שכולן טובלין תחלה במקוה מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה : אלא אלו מטהרין . וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא) : מ"ט . הא לאו לאחר טבילה הוא : אי לאו · דגזור אף על הטהור לא קיימא גזירה הבא אחר טבילה דאמרי מ"ש האי מהאי : לידי פסידא · עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר אבל בחולין לא הוצרכו לגזור דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש : עסקניות הן . ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין כשנוגע בה בידים מסואבות ורבותינו מפרשים חיישינן שמא נגעו [ידיו] בטומאה [ונטמא] וקשיא לי אם כן ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון ויטמאנה ועוד מאי שנא ידים לחודייהו בכל גופו נגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תסגי להו בנטילה אלא בטבילה : ספר תורה ערום . אלא על ידי מטפחת : אילימא הא . דסתם ידים גזור ברישא : *הא תו למה לי . הך מי נפקא מכלל סתם ידים: *) אלא הא גזור ברישא . דסתם ידים לא גזרו (סמוך) לנטילתן מגע לתרומה :

*) ס"א הא גזרו סמוך לנטילתה מגע התרומה רש"ל .

תוספות

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ושני שני . בפ"ב דחולין (דף לד: ושם) מפרש טעמא משום דמלינו שני עושה שני על ידי משקין וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא נימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך בגמרא משום דזימנין דאכל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה כו' וי"ל משום גזירה דתרומה אין לנו לעשות אוכל שני שני אם לא שמלינו כזה משום דדמי לחוכא ואיטלולא : זמנין דאכיל אוכלין טמאין כו' . אומר ר"ת דפסול גוייה הנזכרת בכל מקום דאמרי' (בעירובין פ"ח דף פב: ושם) ואלי חליה לפסול את הגויה דהיינו שיעור שני ביצים ולמ"ד ביצה ומחצה לאו היינו גזירה דהכא דמהך טעמא דהכא אפילו כביצה פסול אלא פסול גויה גזירה קדמוניות היתה וגזרו שלא יהיו באים לטעות ולומר כמו שמותר לאכול תרומה אחר אוכלים טמאין אע"פ שנוגע התרומה באוכלין טמאין שבמעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאים כחצי פרס שיהא גופו נפסל מלאכול בתרומה אבל *ע"י מגע לא גזרו ודוקא כחצי פרס אבל כביצה ליכא למטעי שנשאר בין השינים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי מכביצה אוקמי אחצי פרס אבל גזירה דהכא גזרו שיפסול אף למגע ואף בכביצה משום טעמא דמפרש *תדע דגזירה קדמוניות היתה דבעומא בפ' בתרא (דף פ: ושם) ס"ד למימר דפסול גויה דאורייתא ובי"ח דבר היו כולם בקיאים ואיך היו טועים לומר דהיא דאורייתא דא"כ חסר להו :

ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו · ואע"ג דמשקים תחלה הוו כדאמר (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הכא דקאמר ופסיל להו משום דאכתי קודם י"ח דבר לא גזרו להיות משקין תחלה כמו שאפרש :

תנא אף הידים הבאות מחמת ספר . והא דלא מייתי מתני' דמסכת ידים (פ"ג מ"ה) כל כתבי הקדש מטמאין את הידים משום דמצינו למימר דה"מ לקדש להכי מייתי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וא"ת ומאי אריא ידים הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך אפילו מחמת כל פסולי תרומה נמי כדתנן במסכת ידים (פ"ג משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות °וי"ל דהיינו דווקא לקדש דומיא דיד דמטמאה את חברתה שאינו אלא לקדש כדמוכח בחגיגה (דף כד:) ופ"ב דחולין (דף לד: ושם) דקאמר מצינו שני עושה שני על ידי משקין הוי מצי נמי למימר דמצינו דע"י ספר שני עושה שני ושמא כשראה שלא קבל רבי אליעזר תשובתו במשקין חזר והשיב לו מכתבי הקדש* :

תנא אף הידים כו' · וא"ת הא דתנן (ידים פ"ג מ"ב) היד מטמאה חבירתה ד"ר יהושע אמרו לו כו' א"ל מצינו כתבי קודש כו' א"ל אין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס ע"ש והשתא היכי מייתי ראיה מכתבי קודש שהן שני ומטמאות ידים אף לתרומה ליד דלא מטמא חבירתה רק לקודש וי"ל דאינו חושש רק להשיב על סברתם שאמרו דאין שני עושה שני ועוד נראה לפרש דהטיא דכתבי קודש היינו דוקא לקודש ולאו היינו גזירה דהכא דידים הבאות מחמת ספר דר' פרנך ומה שמקשה וכי לית להו לרבנן האוכל אוכל שני שני כיון דאין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס נראה היכא דאיכא טעמא אית להו לרבנן שני עושה שני *כגזירה הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך והאוכל אוכל שני כדמפרש כאן זימנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה לפומיה (ת"י) :

אף הידים הבאות מחמת ספר . מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידים לבסוף גזרו כדאמר לקמן א"כ ידים הבאות מחמת ספר בו ביום גזרו דהא בין גזירה דספר לגזירה דסתם ידים גזרו עליהם וא"כ הוה טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אך לשון אף לא משמע כן ועוד לא יתכן שגזרו על הידים ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה :

האוחז ספר תורה ערום · קצת משמע דלאו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים* °שמטמאין את הידים : בלא אותה מצוה . אם אוחזו ללמוד בו אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה : כיון

עין משפט נר מצוה

קה א ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומ' הלכה י :

קו ג מיי' שם פ"ט הלכה א :

קז ד שם הלכה ה :

קח ה ו מיי' שם ופ"ח הלכה ח :

קט ז מיי' פ"י מהלכו' ס"ת הלכה ו טור וש"ע א"ח סימן קמז סעיף א וטור ש"ע י"ד סימן רפב סעיף ד

אבל למגע כנ"ל

וריב"א מפרש דפסול גויה היינו גזירה דהכא ולא גזרו אכביצה לפי שאין אדם נמנע לשהות עד שיאכל חצי פרס ומשקין טמאים שצריך רביעית משום דמדאורי' לא נטמו אחרים אלא ברביעית כפירש"י [ס"י]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' וי"ל היינו דוקא לקדש וכו' · עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה שאין טומאת ידים : תוס' ד"ה האוחז ס"ת וכו' שמטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה . ועי' תוס' סוטה יז ע"א ד"ה לא על הלוח בסוס"ד :

[ועי' תוס' חגיגה כה ד"ה דתנן וט']

כידים

מסורת הש"ס

סוטה ל. חולין לג: טהרות פ"ב מ"ב

[עי' תוס' חולין לג: ד"ה האוכל]

ס"א למימר דה"א משקין דחמירי טעמו [תוס' ישנים]

[נ"ל ג' לוגין מים וכו' כן גי' הרא"ש בסוף מס' זבין ועי' תוי"ט שם וכן היא גירס' תוס' בגיטין טו. ד"ה והבא כו' ע"ש וכן משמע גירסת תוס' לעיל יג: ד"ה וטהור וכ"ג תוס' ב"ב סו: בד"ה מכלל]

מגילה לב. פ"ש מסכת סופרים פ"ג [הלכה טו]

הג"ה

שייך לע"ב

ר"מ מ"ז

[סי' פ"ס]

עין משפט נר מצוה

קי א מיי׳ פ״י מהלכות אבות הטומאות הלכה א :

קיא ב מיי׳ פ״ח שם הלכה י :

קיב ג מיי׳ פ״ז שם הלכה ב :

קיג ד מיי׳ פ״ח שם הלכה ח :

ופ״ה דה״מ למיפרך א״כ טמויי נמי ליטמו לר״ע דאית ליה שני עושה שלישי בחולין [ת״י]

פ״ה לשנויי דקודם גזרו אתלוייה אע״פ שאין אנו יודעין מתי דהא על ו׳ ספיקות שורפין תרומה ע״כ קודם לכן גזרו אתלוייה אע״פ שלא מצינו אלא דעדיפא מיניה פריך [תוספות ישנים]

תורה אור

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי אלא הך גזור ברישא והדר גזור בכולהו ידים וטבול יום *טבול יום דאורייתא הוא דכתיב °ובא השמש וטהר (ויקרא כב) סמי מכאן טבול יום והאוכלין שנטמאו במשקין דמאי אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאוריי׳ נינהו דכתיב °וכל משקה אשר ישתה (שם יא) אלא ׳במשקין הבאין מחמת ידים וגזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ והכלים שנטמאו במשקין כלים דאיטמאו במשקין דמאי אילימא במשקין דזב דאוריי׳ נינהו דכתיב °וכי ירוק הזב בטהור (שם טו) *מה שביד טהור טמאתי לך אלא ׳במשקין הבאין מחמת שרץ וגזירה משום משקין דזב וידים תלמידי שמאי והלל גזור שמאי והלל גזור דתניא יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית *שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות שמאי והלל גזרו טומאה על הידים וכ״ת שמאי וסיעתו והלל וסיעתו והאמר רב יהודה אמר שמואל י״ח דבר גזרו ובי״ח נחלקו ואילו הלל ושמאי לא נחלקו אלא בג׳ מקומות °דא״ר הונא *בג׳ מקומות נחלקו ותו לא וכ״ת אתו אינהו גזור לתלות ואתו תלמידייהו וגזרו לשרוף *והאמר אילפא *׳ידים תחלת גזירתן לשריפה אלא אתו אינהו גזור ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזרו וקבלו מינייהו ואכתי שלמה גזר *דא״ר יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין °ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה °בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (משלי כג) °חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר (שם כז) אתא שלמה

ובא השמש וטהר · ומקמי הכא לא ואוקמינן להאי קרא בתרומה ביבמות בפ׳ הערל (ד׳ עד:) ואפי׳ לנגיעה אשכחן קרא התם *כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים (א) וגו׳ והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש אלמא פסיל בנגיעה דאי לא פסיל למאי קרי ליה וטהר השתא מכלל דמעיקרא לא הוי טהור גמור והאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמינן דהא לאו טמא איקרי: סמי מכאן · הסר מכאן: מחמת שרץ · שנטמאו בשרץ: דאורייתא היא · שהמשקין ראשון והאוכל שני ופוסל תרומה להיות שלישי: דכתיב וכל משקה וגו׳ · ואע״ג דהאי במשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס כתיב דהא כתיב לעיל מיניה כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל כלומר אם יש בתוכו אוכלין או משקין והני שניים נינהו שהכלי היה ראשון והם שניים והאוכל הנוגע בהן אינו פוסל את התרומה (א״ה) הא גמרינן משקין הבאין מחמת שרץ מנייהו בק״ו ובפ״ק דפסחים (דף יח:) וכיון דמקבלי טומאה מדאורייתא ממילא עבדי לאוכל שני דהכי גמרינן סדר טומאה התם דמשקה מטמא אוכל ואוכל משקה דלא משכחת רביעי בקדש אלא בהכי דהא אין טומאה עושה כיוצא בה לא להיות אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה ולא אוכל ומשקה מטמאין כלים דאין כלי מיטמא אלא באב הטומאה: מחמת ידים · לפני נטילה דגזרו רבנן בידים וכן בשאר כל פוסלי תרומה השנויין לטמא משקין להיות תחלה: גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ · דאשכחן בהן שהן ראשונים דאורייתא והא דגזור בכל טומאת משקין להיות תחלה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום אוכל הבא מחמת שרץ הייני טעמא דאחמיר רבנן במשקין משום דעלולין לקבל טומאה שאינן צריכין תיקון הכשר להביאן לידי טומאה אבל אוכלין צריכין תיקון נתינת מים להכשירן לקבלת טומאה כל הכשר שבש״ס לשון תיקון: משקה הזב · היוצא ממנו רוקו וזובו ומימי רגליו: וכי ירוק הזב וגו׳ · וכבס בגדיו אלמא אב הטומאה הוא לטמא אדם ובגדים דהיינו כלים ושאר משקין היוצאין ממנו גמרינן מרוק מה רוק מתאסף תחלה ואח״כ יוצא אף כל מתעגל ויוצא כגון מימי רגליו : מה שביד טהור טמאתי לך · איני צריך כאן דטומאת משא ילפינן מיניה לרוק במסכת נדה (פ״ז דף נה:): אלא בבאין מחמת שרץ. דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כדתניא בפסחים (דף כ:) יכול יהו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס ת״ל מכל האוכל וגו׳ אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס כו׳ אלמא לא אתי כלי טמא ומטמא ליה וכ״ש אוכל ומשקה וגזור רבנן דליטמא לענין תרומה משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה: על ארץ העמים · ומשום ספק קברות שלהן דנכרי מטמא במגע ובמשא ואהל לרבנן *ולרבי שמעון נמי דאמר אין מטמאין באהל מטמאין הן במגע ובמשא ורקב: ועל כלי זכוכית · דלא כתיב באורייתא טומאה: תיקן כתובה · שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובה לפי שהיה מייחד לה כתובתה וכשהיה כועס עליה אומר לה טלי כתובתיך ולאי בכתובות בסוף האשה שנפלו (דף כב:) : וגזרו טומאה על כלי מתכות · לקמן מפרש : שמאי וסיעתו כו׳ · והם עצמן היו עם תלמידיהם במחלוקת של י״ח דבר : ובי״ח דבר נחלקו · כלומר אותם י״ח שגזרו במחלוקת היו אלא שנמנו ונמצאו ב״ש רבים : שלשה מקומות · לקמן מפרש: לתלותי תרומה על מגען לא אוכלין ולא שורפין: לשריפה · שיהו שורפין תרומה עליהן: שלמה גזר · דכתיב (קהלת יב) ואיזן וחקר שעשה אזנים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באזנים ואין נוגעין בה: עירובין · אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו ואע״פ ששניהם רה״י:

ולמחר

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי · ואם תאמר והא נפקא מינה לנוגע בספר מיד אחר נטילה ולא הסיח דעתו ואפילו הכי ידיו טמאות משום דרבי פרנך ויש לומר דמשום הא לא היו גוזרין דמילתא דלא שכיחא היא שיגע בספר מיד אחר נטילה ומיהו השתא דגזור ידים מחמת ספר ברישא אפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה שלא חלקו :

סמי מכאן טבול יום · לא מן המשנה אלא דלא הוי ממנין י״ח דבר:

משקין הבאים מחמת שרץ · דאורייתא נינהו *לרבי עקיבא פריך דאית ליה בפרק קמא דפסחים (ד׳ יד:) משקין לטמא אחרים דאורייתא : דכתיב וכל משקה אשר ישתה · האי קרא במשקין הבאין מחמת כלי איירי ומשקין הבאין מחמת שרץ אתיא בק״ו מינה ואם תאמר ומאי פריך דאורייתא נינהו נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא ליהוי אלא שני כמשקין הבאין מחמת כלי והאוכלין הנוגעין בהן לא פסלי תרומה וי״ל דאין דבר הנוגע בשרץ שלא יהא ראשון ובפ״ק דפסחים (ג״ז שם) הארכתי יותר:

אלא במשקין הבאין מחמת ידים · וא״ת ומה הוצרכו לגזירה זו דכיון דגזרו דידים פוסלות את התרומה א״כ משקין שנגעו בהן הוי תחלה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה וי״ל דהאוכלים שנטמאו במשקין הייני גזירה דכל הפוסל את התרומה ועד השתא לא נגזרה והא דקאמר במשקין הבאים מחמת ידים ה״ה מחמת כל פוסלי תרומה והא דקמהדר ר׳ יהושע לרבי אליעזר (חולין פ״ב דף לד·) מצינו ששני עושה שני ע״י משקין ואע״ג דאכתי לא נגזרה מ״מ היה דעתן לגזור מיד :

אלא במשקין הבאים מחמת שרץ · אומר ר״י דה״ה דהוה מצי למנקט משקין הבאים מחמת ידים שגם הם מטמאים כלי לפסול תרומה כדאמר בברכות בפרק אלו דברים (דף נב·) ב״ש אומרים נוטלים לידים ואחר כך מוזגים את הכוס שאם מוזגים תחלה יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס אלא נקט משקים הבאים מחמת שרץ לאשמעינן דאפילו הנך לא הוי אלא מדרבנן :

שמאי והלל גזור · לא בעי לשנויי דשמאי והלל גזור בידים הבאות מחמת ספר ולא בסתם ידים דגזרו טומאה על הידים סתמא קתני דמשמע כל סתם ידים : ואילו שמאי והלל לא נחלקו אלא בג׳ דברים בלבד · ואם תאמר לימא דבג׳ דברים נחלקו ועמדו במחלוקתם ובשאר י״ח דברים נחלקו ולמחר הושוו כדמשני לקמן כי פריך והא איכא בוצר לגת כו׳ הא שתיק ליה הלל לשמאי להכי לא מני לה בהדי ג׳ דברים וי״ל דלא דמי להתם דבהבוצר לגת שתיק ליה הלל לשמאי והודה לו מיד באותו מעמד להכי לא חשיב אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר לא הוה ליה למימר לא נחלקו ואע״ג דקאמר משמע שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו י״ח דבר (דהא) כי היכי דקתני (דף יז·) גבי בוצר לגת אותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כו׳ וה״נ קתני בתוספתא דשבת גבי י״ח דברים מ״מ צריך לומר דשני מעשים הוו:

אלא

גליון הש״ס

גמ׳ דאמר רב הונא בג׳ מקומות נחלקו וכו׳ ע״יין חגיגה דף טז ע״א תוס׳ ד״ה יוסי בן יועזר: שם ונטילת ידים וכו׳ רש״א מותק ונטילת: תוס׳ ד״ה ואילו וכו׳ ובשאר י״ח דברים נחלקו ולמחר הושוו וכו׳ וכדאיתא בה״ג חולין דנ״ס ע״ב לא נחלקו לא עמד ר״מ במחלוקת:

מסורת הש״ס

[שם עה.] [נדה נה:] [לקמן טז: ועי׳ כתובות פב:] [לקמן טו.] [שם:] עירובין כא: ע״ש [יבמות פא.]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ובא השמש וכו׳ אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר וגו׳ והאי נגיעה :

*שלמה גזר לקדשים ואתו אינהו וגזור אף לתרומה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל י"ח גזרו ובי"ח נחלקו והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו גופא אמר רב הונא בג' מקומות נחלקו שמאי והלל *שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא ◦קב ומחצה חייב בחלה משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים קמח חייבין בחלה ר' יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין ואידך *הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלים את המקוה *שחייב אדם לומר בלשון רבו שמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו ב' גרדיים משער האשפה שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון ◦ששלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם ואידך *שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא ◦מעת לעת ממעט ע"י מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת ותו ליכא והאיכא *הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא בהדייהו והאיכא *הבוצר לגת שמאי אומר הוכשר והלל אומר לא הוכשר בר מיניה דההיא דהתם קא שתיק ליה הלל לשמאי: יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומא' על ארץ העמים ועל כלי זכוכית: והא רבנן דשמנים שנה גזור *דאמר רב כהנא כשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' וג' דברים שאמרת(א) (לנו) משום אביך שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית מ' שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בחנויות למאי הילכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות ס"ד אלא אימא שלא דנו דיני נפשות וכי תימא בפ' שנה נמי אינהו הוו והתניא הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן *(לפני) הבית מאה שנה ואילו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן הוו קדמי טובא

אלא

רש"י

ולמחר הושוו. שחזרו בהן ב"ה: קב ומחצה. ירושלמי' שהן ז' לוגין ובילה וחומש בילה למדה מדברית והוא עומר לגלגולת עשירית האיפה שחייב בחלה לדכתיב עריסותיכם כדי עיסת מדבר והוסיפו שתות בירושלים נמצא שש מדבריות נכנסות בחמש ירושלמיות ולוג הנשאר ובילה וחומש בילה עולין ללוג ירושלמי שהלוג מדברי ששה ביצים נכנסין בחמשה ביצים גדולים נמצא הלוג חסר ביצה גדולה מן ביצה וחומש ביצה תחת ביצה גדולה שהחומש הוא שתות מלבר [נוסף] על הביצה נמצאו ששה ביצים גדולים שהן לוג גדול הרי הן ששה לוגים ירושלמי' דהן קב ומחצה: משהגדילו המדות. היא מדת צפורי שהוספ' שתות על ירושלמית* נמצאו הו' לוגין ה': ה' רבעים. לוגין שהן רביעית הקב: חמשה ועוד חייבין. דסבר רבי יוסי מדה מדברית היו ביצים גדולים משלנו והכי נמי א"ר יוסי בעירובין בפרק כיצד משתתפין (דף פג:) כמה שיעור חצי פרס שני ביצים שוחקות והתם מפרש האי ועוד אחד מכ' בביצה לכל ביצה: הין. י"ב לוג: פוסלין. אם נפלו לתוכן קודם שנשלם אבל אם נשלם שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף סאה: שחייב אדם כו'. כלומר הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמעה מפי שמעיה ואבטליון ורבותי מפרשין [בלשון] משה רבינו ולבי מגמגם שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך: שני גרדיים משער האשפות. במסכת עדיות* מפ' למה הוזכר שם אומנותם ושם מקומם לומר שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כהן גדול ולא מלך כדאמרינן בקדושין (דף פב.) ואין שער בירושלים פחות משער האשפות והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל: כל הנשים. הרואות דם: דיין שעתן. לטמא טהרות משעת ראייתן ואילך: מפקידה לפקידה. למפרע בדקה היום ומצאתה טהורה ובדקה לסוף שבוע ומצאתה טמאה חוששין למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם סילוק ידיה ראתה: מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה. שני זמנים הוזכרו בה למפרע להלך אחר הקל שבהן אם מפקידה לפקידה יתר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ואם מעת לעת יתר על מפקידה לפקידה הלך אחר הפקידה · ממעט על יד · ממעט אחריו: לסמוך. פלוגתא היא *דב"ש וב"ה גבי מביאין נדרים ונדבות וסומכין בי"ט: כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבוותא. שלש מקומות שאמר רב הונא לא נחלקו בהן רבותיהן הראשונים אבל סמיכה כל האבות ב"ד (ב) והנשיאים מיוסי בן יועזר עד הלל נחלקו בה במסכת חגיגה: הבוצר. ענבים לדורכן בגת דאילו הבוצר לצימוקין משקה היוצא מהם אין מכשירים דלא ניחא ליה. שמאי אומר הוכשרו. ביין הנדלף מהן על גביהן ואע"ג דאזיל לאיבוד לארץ ששותת מן הסלים גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות כדמפרש לקמיה (דף יז.): הא שתיק ליה הלל. ולא עמד במחלוקתו כדתניא בפרקין (שם) אותו היום היה הלל כפוף כו': המלכות. הרשעה רומי: פשטה. התחילו לכובשן: הלל ושמעון. רבן שמעון בנו של הלל היה: ורבן גמליאל. הוא רבן גמליאל הזקן: ושמעון. הוא (ג) רבי שמעון הנהרג עם הרוגי מלכות והוא היה אביו של ר"ג דלעריה לרבי יהושע בן חנניה (ברכות פ"ד דף כז:) ושעשה מחלוקת עם ר"א בן הורקנוס (ב"מ פ"ד דף נט:): בפני הבית. בעוד הבית קיים: ק' שנה. אחרונים שלפני החורבן התחיל נשיאותו של הלל ופרנסו אלו ארבע דורות ק' שנה אלמא הלל קודם לחורבן ק' שנה: ואילו יוסי בן יועזר. קדים להלל כמה דורות במסכת אבות:

אתו

תוספות

אלא שלמה גזר לקדשים. תימה דבפ"ק דפסחים (דף יט: ושם) קאמר רבי עקיבא זכינו שאין טומאת ידים במקדש ופריך ולימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש ומשני רב יהודה ידים קודם גזירת כלים נשנית א"ל רבה והא תרווייהו בו ביום גזרו דתנן הספר והידים והכלים כו' והשתא מאי קפריך רבה והא ידים דקדש דמיירי התם שלמה גזר וכלים גזרו בי"ח דבר ויש לומר דר"ע אי"ח דבר קאי שהיה מחדש וה"ק זכינו שכשעסקו בי"ח דבר בדיני ידים שלא רצו לגזור טומאת ידים במקדש ורב יהודה דשני ידים קודם גזרת כלים נשנית דהיינו בימי שלמה ולהכי לא נקט ר"ע אלא ידים משום דלעולם הוי (ד) זה זכות במקדש אפילו בימי שלמה אפילו הכי חוזר ומקשה לו רבה והא תרווייהו כו' משום דלא משמע ליה לישנא הכי:

שלמה גזר כו'. והשתא לא הוי צריך לשנויי דאינהו גזור ולא קבלו מינייהו אלא אינהו גזור לתלות כו' ואילפא קאמר דידים דגזור שלמה תחלתן לשריפה אלא משמע ליה דקאי אילפא אי"ח דבר [ת"י]:

שמאי אומר מקב לחלה הלל אומר מקביים. בירושלמי מפרש טעמא דשמאי והלל משום דאיפה י"ח קבים ועשירית מלבר הייני ב' קבין ובאותו שיעור צריך להפריש חלה להלל ושמאי סבר דצריך ב' חלות לעומר שהיו עושין ממנו ב' אכילות אחת בבוקר ואחת בערב וכשיעור אכילה אחת חשיב שמאי עיסת מדבר:

רבי יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין. דקסבר ראשית עריסותיכם שכשיפריש חלה שעדיין ישאר כדי עיסת מדבר ואור"ת דאין למחוק בפרק כלל גדול (לקמן דף עז.) ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מח.) דמייתי התם חמשה רבעים ועוד חייבין בחלה דאתיא כר' יוסי*:

אלא שלא דנו דיני נפשות. תימה דוקמת ועלית אל המקום דדרשינן מיניה (סנהדרין יד: פז.) מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא ובזקן ממרא גופיה לא כתיב אלא בהמראתו שצריך שימרה עליהם במקומן אבל לדונו יכול אע"פ שאין ב"ד הגדול בלשכת הגזית ואין נראה לומר דבעינן שיהיו במקומן בשעת עבירה כמו בזקן ממרא דהא בזקן ממרא לא על המראתו לבד מיחייב אלא עד שיחזור לעירו ועשה כהוראתו והא לא כתיב מקום ועוד דלא מצינו בשום מקום שהיו בודקין אם היו ב"ד בלשכת הגזית בשעת עבירה אם לאו*:

אתו

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ח מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ה

קטו ב מיי' פ"ו מהלכות בכורים הלכה טו סמג עשין קמא טור שו"ע או"ח סימן תנו סעיף א וטור שו"ע יו"ד סימן שכד סעיף א:

קטז ג מיי' פ"ד מהלכות מקואות הלכה ב סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רא סעיף טו:

קיז ד מיי' פ"ג מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד סמג עשין רמג:

עדיות פ"א מ"ג

[ברכות מז. וש"נ]

עדיות פ"א מ"א נדה ב.

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר שמואל בג' מקומות נחלקו שמי והלל שמי אומר מקב חלה כו' וכולן מפורשים במשנתנו בתחלת עדיות והיא מסכת בחירתא: ארץ העמים יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו על

[וע"ע תוס' עירובין פג: ד"ה שבעה ותוס' פסחים מח: ד"ה חמשה]

[נ"ל בפני]

[וע"ע תוס' ע"ז ח: ד"ה מלמד כו' ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד]

רב נסים גאון

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה שיעור ההין י"ב לוג והקב יש בו ד' לוגין הנה במ' קבין ל"ו לוג ופירושן מבואר במס' עדיות ובתלמוד בפרק ערבי פסחים וקבא מנלן דארבע לוגי הויא דתניא (עדיות פ"א) הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה וכמה הין י"ב לוג שמי אומר ט' קבין שהן ל"ו לוג אלמא קבא ארבעה לוגי הויא ולוגא מנלן דארבעת רביעתא הויא דתניא (מנחות דף פט) הין וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית אלמא לוג ארבעה רביעיתא הויא ובגמרא דשתי מדות אמרו (שם דף פט) והין תריסר לוגי הוי דכתיב יהיה זה זה בגימטריא י"ב לוגי הואי:

מסורת הש"ס

עדיות פ"א מ"ב

[נמצא הו' לוגין חמש שהן ה' רביעי הקב שהקב ד' לוגין כצ"ל וכ"ה בפי' הברטנורא [אולם לפי הגה' מהרש"ל לוגין ה' הוא ס"ד כאשר לפנינו וכ"ע ובד"ה ה' רבעים צריך למחוק אות ה' וכ"ה בדפוס ישן]

חגיגה טז.

[כתוספ' פ"א]

[לקמן יז. ע"ז לט: חולין לו:]

ע"ז ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וג' דברים שאמרת משום כצ"ל ותיבת לנו נמחק: (ב) רש"י ד"ה כי קאמר וכו' האבות ב"ד עם הנשיאים וכו' במסכת חגיגה כ"ב פ' אין דורשין דט"ז סוף ע"א: (ג) ד"ה ושמעון הוא שנקרא רשב"ג הנהרג עם הרוגי: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' הוי זכות זה במקדש:

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פי"א מהל' טומאת מת הלכה ח ב :

קיט ב ג מיי' פי"ג מהלכות אבות הטומאות הלכה יג :

קכ ד ה ו מיי' פ"א מהל' כלים הל' ה :

גמרא

אלא אתו *אינהו גזור אגושא לשרוף ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנה גזור אאוירא לתלות למימרא (א) דחדא גזירתא הוה לשריפה *והאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה ידים הוא דתחלת גזירתן לשריפה הא מידי אחרינא לא אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנה גזור אגושא לשרוף ואאוירא לתלות ואכתי באושא גזור *דתנן בעל ו' ספקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים °ועל ספק בגדי עם הארץ ועל ספק כלים הנמצאין ועל ספק הרוקין ועל ספק מי רגלי אדם שבנגד מי רגלי בהמה געל ודאי מגען *(ועל) ספק טומאתן שורפין את התרומה ר' יוסי אומר אף על ספק מגען ברה"י שורפין וחב"א ברה"י תולין ברה"ר טהורין ואמר עולא אלו ו' ספיקות באושא התקינו אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דשמנים שנה גזור אידי ואידי לתלות ואתו באושא גזור אגושא לשרוף ואאוירא כדקאי קאי: דכלי זכוכית מ"ט גזור בהו רבנן טומאה *א"ר יוחנן אמר ר"ל הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס אלא מעתה הלא תהא להן טהרה במקוה אלמה תנן *ואלו וחוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית הכא במאי עסקינן כגון שניקבו והטיף לתוכן אבר ור"מ היא דאמר *הכל הולך אחר המעמיד °דתניא *כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר אמר רבן שמעון ב"ג ר"מ מטמא וחכמים מטהרין אלא מעתה לא

רש"י

אתו אינהו · יוסי (ב) ויוסי : גזור אגושא לשרוף · תרומה הנוגעת בגוש העפר : ואאוירא לתלות · תרומה הנכנסת באוירא ואין דבר מפסיק בינתים כגון שידה פרולה מתחתיה : ואכתי · אגושא לשרוף באושא גזור : על ספק בית הפרס · כלומר על ספקו של בית הפרס כגון תרומה שנכנסת לבית הפרס דהוא שדה שאבד בה קבר היינו ספק דלא ידעינן אם האהילה על הקבר אם לאו: ועל ספיקו של עפר ארץ העמים · דכל עפר ארץ העמים מספקא לן בקבר של מת : ועל ספיקו של בגדי עם הארץ · דכולהו מספקא לן שמא ישבה עליהם אשתו נדה כדתנן (חגיגה דף יח:) בגדי ע"ה מדרס לפרושים: ועל ספק כלים הנמצאים · דלא ידעינן אם טמאים הן: ספק רוקין · כל רוקין מספקא לן דדילמא דזב נינהו : ועל ספק מי רגלי אדם · הך ספק לא דמי להנך דלעיל אלא אפי' מספקא לן אם מי רגלי אדם הן אם מי רגלי בהמה הן דאיכא תרי ספיקי לקולא דאם תמצי לומר דאדם שמא טהור: שכנגד מי רגלי בהמה · רבותא אשמעינן דלא תימא מדהני דבהמה הני נמי דבהמה: ודאי מגען וספק טומאתן · יודע ודאי שנגע בהן תרומה אבל אינו יודע אם הם טמאים אם לאו כדמפרש בכולהו: שורפים · והיינו אגושא: באושא התקינו · כמה שנים אחר חורבן כדאמרינן בר"ה (פ"ד דף לא·) גבי י' מסעות נסעה שכינה : ואלו חוצצין · לגבי טבילה : הזפת והמור גרסינן : בכלי זכוכית · שהן חלקין ואין אדם מקפיד על טיט ודבר אחר הנדבק בהן לפי שנופל מאיליו והכי הוא דמדבקי טובא וקפיד עלייהו ואין חוצץ אלא דבר המקפיד עליו : כגון שנקבו · וטהרו מתורת כלי חרס דכלי חרס שבירתו מטהרתו: והטיף לתוכו אבר · דחשיב ליה ככלי מתכות דכל קבלת טומאתו משום אבר המעמידו הלכך אית ליה טהרה במקוה : מטמא · ולא אמרינן בטיל ליה מתורת כלי כשאר כלי חרס הנשבר דקסבר הלך אחר המעמיד ותורת כלי מתכות עליו : אלא מעתה · הואיל ושוינהו ככלי חרס :

נתר

תוספות

אתו אינהו גזור אגושא לשרוף כו' · וקשה דמכלי זכוכית לא תירץ כלום אפי' לפי המסקנא דהא ליכא למימר דמעיקרא גזור אזכוכית לתלות ולבסוף גזור לשרוף כדמסקינן אגושא דאכלי זכוכית לא שורפים כדאמרינן לקמן דעבוד רבנן היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים וי"ל דדוקא בטומאת גבן אמר לקמן דאין שורפין תרומה וקדשים דאינו טמא אלא משום דמדמי להו לכלי מתכות אבל שאר טומאות המטמאין מתורת כלי חרס שפיר שורפים תרומה וקדשים דהא דמו לגמרי לכלי חרס וכן בלאו הכי צריך לפרש כן לקמן ולספרים דגרסי הכא אלא מעיקרא גזור ולא קבלו מינייהו ואתו רבנן דשמונים שנה וגזרו וקבלו מינייהו למימרא דחדא גזרה הואי לשרוף והאמר אילפא כו' אתי שפיר דכלי זכוכית נמי בשינויא קמא תירץ : ואאוירא לתלות · תימה דתנן במסכת אהלות (פ"ב מ"ג) אלו מטמאין במגע ובמשא ולא באהל עצם כשעורה וארץ העמים °וי"ל דהתם מיירי כגון שהביא עפר מארץ העמים לארץ ישראל אי נמי כר' שמעון דאמר *קברי עכו"ם אין מטמאין באהל דלא החמירו בארץ העמים יותר מקבריהם. ועוד תירץ דהיא משנה נשנית קודם גזירה שגזרו על אוירה אלא על גושא בלבד וכן משמע מדקאמר על גושא לתלות ועל אוירה ולא כלום ואמאי קאמר ועל אוירה ולא כלום לימא דמעיקרא גזרו על תרוייהו לתלות ולבסוף גזרו על גושא לשרוף ועל אוירה כדקאי קאי אלא משום דמוכח ממתניתין דאהלות דמתחלה כשגזרו על גושא לא גזרו על אוירה והא דבעי בנזיר בפרק כהן גדול (דף נד: ושם) ארץ העמים משום אוירה גזרו עליה או משום גושא גזרו עליה הא פשיטא דאאוירה נמי גזרו כדקאמר הכא אלא התם ה"פ משום אוירה (ג) גזרו עליה שלא יכנס באויר ארץ העמים בשום ענין אפי' ע"י שידה תיבה ומגדל או משום גושא שהוא מאהיל על הגוש אבל כשאינו מאהיל על הגוש כגון ע"י שידה תיבה ומגדל טהור* : על ששה ספקות שורפין · אומר ר"י דאפי' איכא ספקות יותר ששורפין את התרומה עליהן כגון סככות ופרעות וכיוצא בהן הכא לא חשיב אלא הנהו דתקינו באושא : על ספק בית הפרס · נראה לר"י דמיירי בשדה שנחרש בה קבר דטהור מדאורייתא ולא חיישינן לעצם כשעורה ולא הוי אלא מדרבנן אבל שדה שאבד בה קבר הוי ספיקא דאורייתא כדמוכח במו"ק (ד' ה:) וא"כ לחכמים אמאי קאמרי אף ספק מגע ברשות היחיד תולין והתנן בפ' ו' דטהרות דכל ספקות ברשות היחיד טמא : ועל בגדי עם הארץ · דגזרו עליהם שיהיו כזבין לכל דבריהם ואפילו רוק שלו טמא דאמר בפ' בתרא דחגיגה (ד' כב·) גזירה משום ליגורא דעם הארץ ואפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא אלא שעשאוהו כזב לבד מהיסט ומדרס שלא גזרו עליו כדתנן במסכת טהרות (פ"ז מש"ה ו) דקתני התם בגנבים שנכנסו לבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים ומה הן מטמאין אוכלים ומשקין אבל כלי חרס המוקף צמיד פתיל ומשכבות ומושבות טהור ואם יש עמהן נכרי או אשה הכל טמא ובהניזקין (גטין דף סא: ושם) משמע נמי הכי דפריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה משמע דהוא אינו מטמא בהיסט ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של עם הארץ הן שרוקו טמא היינו כדפרישית ולא כפ"ה דפירש דבגד ע"ה טמא דחיישינן שמא ישבה עליו אשתו נדה : ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה · פ"ה דספק ספיקא הוא וקשה דבפרק בנות כותים (נדה דף נג: ושם) תנן דאין שורפין עליהן תרומה מפני שטומאתן בספק ורמינהו על ו' ספקות שורפין כו' ומשני דמתני' דהתם מיירי דאיכא ספק ספיקא ומש"ה אין שורפין ולפירוש הקונטרס הא על ספק מי רגלי אדם שורפין אע"ג דהוי ספק ספיקא ונראה לר"י דנקט מי רגלי בהמה משום דכשהן זה אצל זה הן ניכרות טפי שהן של אדם וליכא אלא ספק אחד : אלמה תנן אלו חוצצין בכלים · וליכא למימר דהיא טבילה בכלים חדשים מיירי כשקונים מן הנכרים כדאמר בסוף מסכת ע"ז (דף עה:) דצריכי טבילה דהא קתני סיפא בפ"ט דמסכת מקוואות (משנה ה) על השלחן ועל הטבלא ועל הדרגש (ועל הדולבקי) חוצצין : ורבי מאיר היא דאמר הכל הולך אחר המעמיד · ובפרק במה אשה (לקמן דף נט:) דקתני שהיה רבי נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו בסולם הלך אחר שליבותיו כו' וחכמים אומרים הכל הולך אחר המעמיד לא מייתי הכא דהכא קרי מעמיד זה מה שנותנין לתוכם והתם קרי מעמיד דבר המעמיד כלי עצמו כגון עמודי סולם שמחברים את השליבות : וחכמים מטהרין · ואם תאמר והיכי מוכח מהכא דרבי מאיר סבר הכל הולך כו' דילמא הא דמטמא ר' מאיר משום דחשיב סתימה מעלייתא ומטמא מדין כלי זכוכית ולא מדין כלי מתכות וחכמים לא חשבו ליה סתימה מעלייתא ולכך מטהרים לגמרי ויש לומר דמסתבר ליה דלכולי עלמא הוי סתימה מעלייתא ופליגי דר' מאיר מטמא טומאה דאורייתא מדין כלי מתכות דסבר הכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרין מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא טמא לפי שגזרו על כלי זכוכית דסתימה מעלייתא היא אבל אין לפרש דרבנן מטהרין

רבינו חננאל

גושה שהוא קרקע עצמו כדכתיב (איוב ז) וגוש עפר לתלות כלומר טומאתה בספק לפיכך קדשים הנוגעים בה תולין לא אוכלין ולא שורפין ועל אוירן ולא כלום כלומר אם נכנסה התרומה בשידה תיבה ומגדל ולא נחה בקרקע חוצה לארץ אלא באוירה ולא כלום ורבנן דשמוני' שנה גזרו על אוירה נמי לתלות ואתו רבנן דבאושא גזרו תרומה שנגעה בגוש חוצה לארץ לשרפה ועל אוירה כדקאי [קאי] לתלות. על כלי זכוכית מ"ט גזרו יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן טומאה בהן א"ר שמעון בן לקיש הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס ואקשינן אם ככלי חרס הן לא יטהרו במקוה אלמה תנן ואלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית (ושביק) מכלל שאם אין עליה דבר החוצץ עלתה להן טבילה ונטהרו ושנינן האי ר"ל זכוכית שניקבו והטיפו לתוכן אבר וסתם הנקב. והעמ' חמשה: מלצאת

מסורת הש"ס

[לעיל יד:]

נדה לג: טהרות פ"ד מ"ה

[נ"ל שהוא וכן איתא במשנה]

מקוואות פ"ט [משנה ה]

[לקמן ס.]

ר"ה יט. ע"ש

[יבמות סא.]

נדפו"י ליתא א"ר יוחנן

[עי' תוספות גיטין ס: ד"ה דגזרו]

הגהות הב"ח

(א) גמרא למימרא דתהלה חדא גזירתא : (ב) רש"י ד"ה אתו אינהו יוסי ויוסף : (ג) תוס' ד"ה ואאוירא וכו' ה"פ משום אוירא ממש גזרו :

גליון הש"ס

גמ' ועל ספק בגדי ע"ה. פי' נדה דף לד ע"א תוד"ה וזובו : שם דתני' כלי זכוכית. עיין פרק בתרא דכלים מ"ג : תוס' ד"ה ואאוירא וכו' וי"ל דהתם מיירי כגון שהביא עפר. עי' סנהדרין די"ב ע"א תוס' ד"ה הושבין ·

לא ליטמו מגבן אלמה תנן *כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן ושבירתן מטהרתן כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא אמרי *כיון °דכי נשתברו יש להם תקנה שוינהו ככלי מתכות אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות *דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה ואילו גבי כלי זכוכית תנן *כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית *פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא *מכאן ולהבא אין למפרע לא טומאת כלי זכוכית דרבנן וטומאה ישנה דרבנן בטומאה דאורייתא אחיתו בה רבנן טומאה בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה פשוטיהן מיהא ליטמא דהא פשוטי כלי מתכות דאורייתא נינהו °געבדי בהו רבנן *היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים

רב

נתר. מין אדמה לבנה: מיטמאין ומטמאין מאוירן. נתלית טומאה באוירן נטמא מן האויר חזר ותלה אוכלין באוירן מטמאין את האוכלים ואע"פ שלא נגעו טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא ואפי' מלא חרדל שאין נוגע בדפנותיו אלא הסמוך לדפנות: ומיטמאין מאחוריהן. אם נכנס טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכלי עץ: ואין מיטמאין מגבן. דכתיב אל תוכו: יש להן תקנה. להתיכן ולחזור ולעשותן כלים: לטומאתן ישנה. אם נטמאו ונקבו וטהרו וחזר ועשה מהן כלים יחזרו לטומאתן להצריך טבילה הואיל וככלי מתכות נינהו: טהרו. דאינה כלי: חזרו לטומאתן ישנה. לקמיה מפרש טעמא: פשוטיהן טהורים. דאיתקש עץ ועור לשק דיש לו בית קבול וכלי עצם איתקש לעץ ועור בפרשת מדין (במדבר לא) כל בגד וכל כלי עור וגו' ואמרי' בהכל שוחטין (חולין דף כה:) להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן העצמות ומן הטלפים וכלי זכוכית לקמן מפרש טעמא אמאי פשוטיהן טהורים מאחר דדמו למתכות: וטומאה ישנה. שיחזרו לה מאחר שטהרו ממנה דרבנן היא כדלקמן בהילכתא: בטומאת כלי מתכות דאורייתא. גזור טומאה ישנה אבל בכלי זכוכית דעיקר תחילת טומאתו ליתא אלא מדרבנן לא גזרו טומאה ישנה: פשוטיהן מיהא ליטמא. ככלי מתכות דהא פשוטי כלי מתכות דאוריי' וכיון דכוותייהו שוינהו ליטמא דליכא לשנויי בהא כדשני' בטומא' ישנה: עבדי רבנן היכרא. בטומאת כלי זכוכית וחילקו בה מטומאה דאורייתא להודיע שהיא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר מן ו' ספיקות (לעיל דף טו:):

מטהרין לגמרי משום דחשיבי להו ככלי חרס דאמרי' בתוספתא כלי חרס שטיהר שפה אחת שוב אין לו טומאה לעולם דא"כ מגלן דרבי מאיר אזיל בתר מעמיד דילמא לאו מדין כלי מתכות מטמא ליה אלא משום דאזיל לטעמיה דאית ליה בתוספתא דכלים דכלי חרס שטיהר שוב יש לו טומאה דתניא התם שולי המחצין ושולי הפחתים וקרקרות הכלים ודופנותיהן כו' שיפן ועשאן כלים ממלאין בהן כו' ומקבלים טומאה מכאן ולהבא דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל כלי חרס שטיהר שפה אחת שוב כו' ורבינו שמואל גרים ור"מ היא דחשיב סתימה מעלייתא ולא גרים דאמר הכל הולך אחר המעמיד ומפרש דפליגי ר"מ ורבנן בהכי דר"מ חשיב ליה סתימה מעלייתא ורבנן לא חשיבי להו סתימה מעלייתא הלכך מטהרים לגמרי ולכ"ע אי הוה סתימה מעלייתא הוה אזלינן בתר מעמיד הלכך לר"מ יש לו טהרה במקוה*:

אלא מעתה לא ליטמאו מגבן. וה"ה דה"מ למימר וליטמאו מאוירן וכי משני דהא דמיטמאו מגבן מפני שנראה תוכן כברן לא מצי למיפרך אכתי ליטמאו מאוירן דאיכא למימר אה"נ והא דלא תני בהדי נתר וכלי חרס משום דכלי זכוכית מיטמי מגבן:

לא ליטמאו מגבן אלמה תנן כלי נתר וכלי חרס כו'. וקשה לרשב"א דהוה ליה לאתויי ברייתא דתוספתא דכלים מחט וטבעת ושולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מגילין בצמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן ואמאי מייתי הא דלא מצי לאוכוחי מינה אלא על ידי דיוק כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה כו' ועוד אהך דמייתי איכא למימר דלא חשיב אלא כלי נתר וכלי חרס דהוו דאורייתא דכלי נתר נפקא לן בת"כ דכתיב [וכל] כלי חרס לרבות כלי נתר: **ה"ג** רש"י מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן *ואין מיטמאין *מגביהן ופירש דמיטמאין מאחוריהן במקום חקק בית מושבן כל שכן דמטמאין אחרים כדמוכח בפ' העור והרוטב (חולין דף קיח) מרובה מדה לטמא ממדת ליטמא דהשתא עיולי עיילא אפוקי מיבעיא והא דלא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהן כדתנן גבי אויריהן משום דגבי אויריהן יש חידוש משניהם מה שאין כן בכלים אחרים שאינם מטמאין ולא מיטמאין מאויר אבל במה שמטמא אחרים מאחוריו אין זה חידוש דאפילו מגבן נמי מטמאין אחרים וכן כל הכלים וכ"ש אלו מאחוריהן דאיכא חקק אבל מיטמאין מאחוריהן תנא לאשמעינן דאע"ג דאין מיטמאין מגבן אפילו הכי מיטמאין מאחוריהן ולהכי לא עריב להו מטמאין ומיטמאין מאויריהם ומאחוריהן משום דבאויריהן הוי חידוש משניהם אבל באחוריהם אין חידוש אלא במיטמאין לחוד א"נ מטמאין מאויריהן היינו דאוריי' אבל מאחוריהן לא הוי אלא מדרבנן ועוד דמיטמאין מאויריהן היינו כל הכלי אבל מיטמאין מאחוריהן מצי למימר שאין מיטמא אלא גבו לבד והא דתניא בת"כ מרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואין מיטמא מאחוריו מצינו למימר דאחוריו דקאמר התם היינו גב ולא חקק בית מושב א"נ אינו מיטמא מאחוריו מדאוריי' אבל מדרבנן מיטמא א"נ אפי' מדאוריי' מיטמא מאחוריו והא דקאמר אינו מיטמא מאחוריו היינו כולו דאינו טמא כשקבל טומאה מאחוריו אלא גבו אבל תוכו לא והשתא אתי שפיר הא דאמרי' בפ' אלו מומין (בכורות דף לח: ושם) כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו משמע דגבו מיהא טמא והיינו כי נטמא מאחוריו במקום חקק וקרי ליה זימנין גבו וזמנין אחוריו ומה שכלי חרס מגיל היינו אפילו ביש לו חקק שאם נטמא גבו תוכו טהור גמור והא דתניא בתוספתא דכלים כלי חרס אין לו טומאה אלא מאוירו והיסטו לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא והקשה ה"ר אליעזר הזקן ז"ל לפ"ה דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כפוי בכלי חרס טהור ואחורים הן משתמשין כפויים ותירץ רבינו שמואל דהתם בכיסוי קדרה ואלפס דאיירי בהם התם לעיל כמו שמפורש הטעם בת"כ יכול שאני מרבה אף חפוי הכלי ת"ל אשר יעשה מלאכה בהם פרט לכיסוי הכלי שאין עושין בהן מלאכה אבל אחורים פעמים שכופין פניהם למטה ועושין בהן מלאכה בתוך אחורים ור"י מפרש דגרסי' הכי מטמאין מאחוריהם פירוש מאויר אחוריהן אם קבלו טומאה מתוכן ואין מיטמאין מגבן פירוש לא מקבלי טומאה אפילו בנגיעת גבן וכ"ש מאויר אחוריהן דאין מקבלין טומאה וה"ה בנגיעת אחוריו נמי לא מקבלי טומאה והא דלא נקט דאין מיטמאין מאחוריהם משום דלא נטעי לומר דהיינו אויר אחוריהן טמא להכי נקטו ואין מיטמאין מגבן דאין כאן אלא נגיעה והא דלא עריב ותני להו מטמאין ואין מיטמאין מאחוריהן ומגביהן היינו משום שלא הוי מפרש רבותא בגביהן ורבותא באחוריהם אבל השתא תנן מטמאין מאחוריהן לרבותא דאפי' באויר אחוריהן מטמאין ואין מיטמא מגבן דאפי' בנגיעה לא מקבלין טומאה*:

אלא כיון דכי נשברו יש להם תקנה. ל"ג אלא דלא הדר ביה ממאי דאמר שוינהו רבנן ככלי חרס דמשום טעם דנשברו יש להם תקנה אין סברא להוריד להם טומאה אלא משום דלכלי חרס דמי לגמרי וכיון דכבר הורידו להם טומאה משום דדמו לכלי חרס משום כיון דנשברו יש להם תקנה שוינהו רבנן כמתכות לענין טומאת גבן: **בטומאה** דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה. וקשה לר"י דאמר במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נב: ושם) ריתך כלי לע"ז מהו אמר רב המטגנא טומאה ישנה קמיבעיא להו דתנן חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה אלמא אפילו בטומאה דרבנן נמי איכא טומאה ישנה ויש לומר אע"פ דאמר התם בטומאה דרבנן היא מ"מ הכלי מקבל טומאה מדאורייתא אבל הכא כלי זכוכית דלא מקבל שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן פשיטא ליה דלא אחיתו להו רבנן טומאה: **עבדי** רבנן היכרא דלא לישרוף תרומה וקדשים. במאי דאין חוזרין לטומאה ישנה לא הוי היכרא דהא כלי מתכות נמי אין חוזרין לטומאה ישנה אלא מדרבנן וליכא היכרא דאורייתא וקשה לר"י דילמא לעולם לכלי חרס דמו דאין מטמאין מגבן והאי דלא תני ליה בהדי כלי נתר וכלי חרס משום דהנהו מיטמאין באויר אבל כלי זכוכית לא מיטמא מאויר דעבדו רבנן היכרא דלא נישרוף וכו' דכה"ג אמר בפרק במה טומנין (לקמן דף מח:) דבית הפך ובית התבלין ר' מאיר מטמא במגע אבל לא באויר דעביד רבנן היכרא ותי' ר"י הבחור דע"כ כלי זכוכית מטמו מגבן מתוספתא דכלים שהבאתי לעיל שאין מגילין בצמיד פתיל ולמאי דפרישית נמי לעיל דדווקא לטומאת גב לא שורפין שאין טמא אלא משום דדמי לכלי מתכות אבל ממה שמטמא מתורת כלי חרס שורפין אתי נמי שפיר:

רב

עין משפט נר מצוה

קכד א מיי' פי"ב מהל' כלים הלכה י:

קכה ב מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ה:

[וע"ע תוס' ר"ה יט. ד"ה יהודה בן שמוע]

והא דאמר בבכורות [לח.] נטמא גבו לא נטמא תוכו ה"ה דגבו נמי לא נטמא אלא אגב דקאמר נטמא תוכו נטמא גבו קאמר נמי נטמא גבו לא נטמא תוכו והא דלא מקבל טומאה מגבו נפקא לן בפ"ק דחולין [כה.] ממוקף צמיד פתיל דטהור והא דדריש בת"כ אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו ולא מאויר אסמכתא היא דהא תוך דרשינן בפ"ק דחולין לדרשה אחריתי [תוספות ישנים]

רבינו חננאל

ור"מ הוא דאמר כיון שהטיפו לתוכן אבר ככלי מתכות דמי שהכל הולך אחר המעמיד ומטמאין ומטהרין דתניא כלי זכוכית שניקבו כו' ואקשינן אם ככלי מתכות הן יחזרו לטומאתן ישנה כו' ושנינן טומאה ישנה דרבנן וכי אחיתו להו רבנן טומאה בטומאה דאורייתא בטומאה דרבנן לא אחיתו להו טומאה ואקשינן והא פשוטיהן טומאה דאורייתא היא בכלי מתכות ובכלי זכוכית שנינו פשוטיהן טהורין ושנינן עבדו בהו רבנן היכירא ללמד כי אינן ככלי מתכות לכל מילי.

רב

מסורת הש"ס

כלים פ"ב מ"א

[ע"ז עה:]

פ"ז נב. כלים פי"א מ"א

כלים פ"ב מ"א

הא דלא חשיב כלי חרס בהדייהו משום דכלי חרס מטמא אפילו בלא שוליים א"נ משום דהנהו דחשיב מקבלי טומאה אפילו מגבן [תוס' ישנים]

הא דעביד הכירא בפשוטי כלי ספי מגבו משום דאין סברא לטהר ספי מגבו מפשוטי כלי כיון שיש לו בית קיבול [ת"י]

וע"כ לא אתי למעוטי אלא גבו דהא מקבל טומאה על ידו דאמר במפלת [כו.] אבן היולה מן הכירי' ומן התנור וכו' והיינו אפילו לאכנים כדאמר בר"פ העור והרוטב [קיח:] ומיהו יש לדחות דהתם איירי בטומאת אוכלין וכלי שטף אבל בכלי חרס לא יכנים [תוס' ישנים]

[וע"ע תוס' חולין כד: ד"ה וגבו ותוספות בכורות לח. ד"ה סרי]

גליון הש"ס

גמ' דכי נשתברו יש להם תקנה. עיין סנהדרין דף נ"א ע"א ברש"י ד"ה יש להם תקנה: שם עבדו בהו רבנן היכירא.

לקמן דף מח ע"ב נדה דף נ ע"א:

עין משפט נר מצוה

קבו א מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ס:

קבז ב מיי' פי"ב מהל' כלים הלכה ג:

קכח ג ד ה מיי' פ"ד מהלכות מקואות הלכה ד סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סימן רא סעיף מא:

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו ודקא קשיא לך לא ליטמו מגבן הואיל ונראה תוכו כברו *שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות כלי מתכות דאורייתא נינהו דכתיב °אך את הזהב ואת הכסף וגו' לא נצרכה אלא לטומאה ישנה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה בשל ציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל כליה ושברתן ונתנתן לצורף וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה מ"ט משום גדר מי חטאת נגעו בה הניחא למאן דאמר לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת המת בלבד אמרו שפיר אלא למאן דאמר לכל הטומאות אמרו מאי איכא למימר אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו רבא אמר גזירה *שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לה מאי בינייהו °א"ב דרצפינהו מרצף: ואידך מאי היא *דתנן המניח כלים תחת הצינור לקבל בהן מי גשמים אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים ואפילו כלי אבנים וכלי אדמה וכלי גללים פוסלין את המקוה אחד המניח ואחד השוכח דברי ב"ש וב"ה מטהרין בשוכח אמר ר' מאיר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ומודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת אמר רב משרשיא דבי רב אמרי הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים טמאים בשעת פיזור עבים ד"ה טהורין לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מר סבר בטלה מחשבתו ומר סבר לא בטלה מחשבתו [א] ולר' יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת בצרי להו א"ר נחמן בר יצחק אף *בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו: ואידך מאי היא *דתנן כל המטלטלי' מביאין את הטומאה בעובי המרדע אמר רבי טרפון אקפח

תורה אור: במדבר לא

רש"י

לעולם לכלי חרס דמו. הואיל ובריתן מן החול הלכך פשוטיהן טהורין ואין בהן טומאה [ישנה]: הואיל ונראה תוכו. מבחוץ דלך דפנותיו לא חשיב גב אלא תוך: בשל ציון. בימי שמעון בן שטח היתה: כל כליה. במת שהיתה צריכה להמתין הזאת שלישי ושביעי לפיכך שברתן למהר טהרתן לבו ביום: וריתכן. שולדי בלע"ז שמחבר כסף במקום שבר: גדר מי חטאת. כמלאו מי חטאת בטלים שאין לך אדם ממתין ז' ימים אלא שוברן ותשתכח תורת מי חטאת: למ"ד כו'. °לא ידענא היכא: אמרו. שיחזרו: בכדי טהרתו. כמולייא רמון: בת יומא. בלא הערב שמש שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו סובר שהטבילום: עולה. מועלת: דרצפינהו מרצף. הריקן ושברן כולן כמו *מאכולת רצופה שמא לא יקבנו ליכא ושמא יאמרו איכא ואיכא דאמרי שמא לא יקבנו איכא שמא יאמרו כו' ליכא דהא מינכר עשייה שנתחדש כולו וזה נראה בעיני: תחת הצינור. שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו פוסל אבל הכלים פוסלים משום שאיבה: ואחד כלים קטנים. דלא תימא לא חשיבי: ואפילו כלי גללים. שאינם קרויין כלים לענין קבלת טומאה הוו כלים לענין שאיבה: גללים. (א)°שיים: כלי אדמה. דלאו ע"י גיבול הוא ככלי נתר וכלי חרס: מטהרין. דשוכח לא חשיבה שאיבה הואיל ולא לכך נתכוון: בחצר. שלא תחת הצינור ונתמלא מן הנוטפין ונפלו למקוה שהוא טהור דבמניח תחת הצינור וכשהניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושכחן כדמוקי לקמן הוא דפליגי ביה דגלי דעתיה שרצה שיפלו לתוכו ומשום פזור עבים לא בטלה מחשבתו ראשונה אבל במונח בחצר ואפי' בשעת קישור ונתפזרו לא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר מעיקרא הלכך בטלה: במקומה עומדת. במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי בית הלל דלא חזרו בהן: הניחן. תחת הצינור בשעת קישור עבים ואיחרו גשמים לבוא וילך למלאכתו ושכחן דברי הכל הואיל ומתחלה לכך נתכוון לא בטלה מחשבתו בשכחתו: דברי הכל טהורים. דליכא גלויי דעתא: בטלה מחשבתו. דכי נתפזרו אסח דעתיה דסבר לא ירדו גשמים עוד: בצרי להו. י"ח דבר שאין זו מן המנין דכל זמן שלא נמנו ורבו הויא הלכה כבית הלל וטהור: נדות מעריסתן. מיום שנולדה דגזרינן דילמא חזאי נדות דקטנה בת יומא מטמאה בנדה דתניא אין לי אלא אשה תינוקת בת יום אחד לנדה מנין תלמוד לומר ואשה וכותים אין דורשין מדרש זה וכי חזיין לא מפרשי לה הלכך גזור בהו רבנן: כל המטלטלין מביאין את הטומאה. משום אהל שאם היאל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים מביאין להן טומאת אהל המת ליטמא ז' ימים ולהיות אב הטומאה כדין אהל טמא: בעובי המרדע. אפילו אין בהן פותח טפח אלא כעובי המרדע ולקמן מפרש יש בהיקפו טפח חוט טפח צריך להקיפו ואף על גב דאהל דאורייתא פחות מטפח לא הוי דהלכה למשה מסיני הוא כשאר כל השיעורין הכא גזור רבנן היקפו משום עביו: אקפח

תוספות

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו. הכא לית ליה לרב אשי טעמא הואיל וכי נשברו יש להם תקנה שויכהו כו' ומיהו לענין להצריכן טבילה כשהן חדשים אית ליה לרב אשי האי טעמא בהדיא בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עה:): דאמר רב יהודה מעשה בשל ציון המלכה. ומייתי ראיה דבימי שמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות דיחזרו לטומאתן ישנה דהוא היה בימי של ציון המלכה כדאיתא בפרק ג' דתענית (דף כג:) דאמר מעשה בימי ר"ש בן שטח *ושל ציון המלכה שהיו גשמים יורדים מע"ש לע"ש וכו': הניחא למ"ד דלא לכל הטומאות אמרו. רשב"ג סבירא ליה הכי (ג) (בתוספתא) דכלים (*פ"א) גבי ההוא דמייתי לעיל (*כלי עץ וכלי עור כו') ופליג את"ק דאמר סתמא יחזרו לטומאתן ישנה וטעמא משום דטומאת מת היא זמן מרובה וישבר ולא ירצה להמתין: אחד כלים גדולים. שמרוב גודלן אינן מקבלים טומאה כגון כלי עץ שהן יתרים על ארבעים סאה שאינן מיטלטלים מלא וריקן אפ"ה מיקרי שאיבה ואחד כלים קטנים כדתנן במס' כלים (פ"ב מ"ג) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין דף נד:) הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודפנותיהם יושבין שלא מסומכים שעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג אבל בגיר מהכי טהורים: אף בנות כותים. תימה לר"י דבריש בנות כותים (נדה דל"ב: ושם) מוקי לה כר"מ דחייש למיעוטא והאי טעמא לא שייך אלא למ"ד כותים גרי אמת הן ואם ראתה טמאה מדאורייתא אבל למ"ד כותים גרי אריות הן לא שייך האי טעמא דאפי' אם ראתה טהורה מדאורייתא דעו"ג לא מטמאו בזיבה ובשמעתין מוכח דלכ"ע בנות כותים הוי מי"ח דבר ולמאן דלא חייש למיעוטא או למ"ד גרי אריות הן היכי מני לה בי"ח דבר ועוד דר' יוסי אית ליה דגרי אריות הן במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סו: ושם) דאית ליה תורמין משל עו"ג על של כותים ומשל כותים על של עו"ג והכא חשיב אליבי' בנות כותים בי"ח דבר וי"ל דבנות כותים אתיא לכ"ע וגזרו עליהן שיהיו נדות שלא יטמעו בהן והא דמוקי התם מתני' כר"מ משום דסיפא מוכחא דלא הוי משום טימוע דקתני הכותים מטמאין משכב התחתון כעליון מפני שהן בועלי נדות מספק ומסיים ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן ספק משמע דקאי אף אקטנות דאיירי בהן והא דקאמר התם רבי יוסי מעשה היה בעינבול והטבילוה קודם לאמה לאו משום דחייש למיעוט מייתי ראיה דמיעוט דשכיח הוא דהא טעמא דרבי יוסי משום טימוע אלא לכך מייתי ראיה דאי לאו דשכיח הוא לא הוי לן למיגזר שיהו נדות מעריסותיהם משום טימוע דלא ליהוי כחוכא ואיטלולא וא"ת היכי חשיב ליה לר"מ בי"ח דבר והלא בלאו הכי בכל מקום חייש ר' מאיר למיעוטא וי"ל דהכא הוצרכו לגזור משום דדמי לחזקה ורובא שלא ראתה דמסתמא עם יציאתה לעולם לא ראתה ואוקמי אחזקה וסמוך רובא לחזקה ואיתרע ליה מיעוטא ולא הוה חייש רבי מאיר אי לאו דגזרו ליה בי"ח דבר דהוה ליה מיעוטא דמוכח כדמוכח בריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט.) וא"ת למ"ד בפ"ב דמסכתא ע"ז (דף לו:) גזרו על בנותיהן משום דבר אחר היינו שיהו נדות מעריסותן אמאי חשיב להו בתרתי גזרות בנותיהן ובנות כותים וי"ל דהיכי דאי גזרו בעו"ג ה"א משום דאדוקי בעבודת כוכבים טפי אבל בנות כותים לא ואי גזרו בכותים משום דרגילין ושייכי טפי גבי ישראל מעובדי כוכבים אבל עכו"ם לא: כל המטלטלין. נקט מטלטלין משום שלא גזרו טומאת אהל בעובי המרדע אלא על האדם הנושאן אבל בפותח טפח אפילו במחוברים נמי מביאין את הטומאה דדוקא זרעים וירקות לפי שאין בהן ממש קתני התם דלא מביאין ולא חוצצים דהוי כמו טיפת הברד והשלג וכפור והגליד והמלח אבל אילן המיסך על הארץ קתני התם דמביא את הטומאה:

*) אקפח את כו'. לשון שבועה הוא כלומר אקפח את בני אם אין זה דבר אמת שהלכה זו מקופחת וכענין זה מליט במקרא (בראשית מב) חי פרעה אם תצאו מזה כלומר °שלא תצאו מזה *:

*) שייך לדף יז:

שמע

[נ"ל כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן כו']

רבינו חננאל

רב אשי אמר לעולם כלי זכוכית ככלי חרס הן ודקא קשיא לך אם ככלי חרס הן לא יטמאו מגבן דהא אין כלי חרס מטמא אלא באויר ולא מגבו מה שאינן [בשאר כלים] דגרסינן בשחיטת חולין סו"פ ראשון. ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור אויר כל הכלים טהורין וגבן טמא ותו אמרינן וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא איזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחיו הוי אומ' זה כלי חרס וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור הא למדת שכלי חרס אם אינו צמיד פתיל [עליו] טומאה קודמת לפתחו ואפילו באויר ואם הוא צמיד פתיל אינו מטמא מגבו ושאר כל הכלים אפילו הן צמיד פתיל ונגעה בהן טומאה מגבן נטמאו ושומי כלי זכוכית אין מקבלין טומאה ככלי חרס דתנינן (כלים פ"ב) זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים פי' אין מטמאין מגבן באויר שאין כלי חרס מטמא באויר מגבו אלא מתוכו שנאמר אל תוכו לפיכך מוקף צמיד פתיל טהור מפני שאינו מטמא מגבו שהן אחוריו אבל שאר הכלים ואפילו כלי זכוכית אין צמיד פתיל מציל בהן בזמן שיש לכלי זכוכית בית קבול מפני שמטמאין מגבן הכא אמר רב אשי כלי זכוכית ככלי חרס הן ובסוף ע"ז אמרינן כלי זכוכית ככלי מתכות הן ושנינן לא קשיא הכי קאמר כלי זכוכית ככלי חרס הן ולא מקבלי טומאה אא"כ יש להן תוך ככלי חרס והוא בית קבול אבל פשוטיהן טהורין וגזרו עליהן להיות מיטמאין מגבן הואיל וכלי זכוכית מראת הטומאה מגבן שהוא אחוריו כאילו בתוכו היא. אבל לעלות מידי טומאתן כלי זכוכית ככלי מתכות הקוצריכין טבילה במ' סאה והכין קיי"ל כרב אשי דהוא בתראה: שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה מפורש במס' כתובות פ' האשה שנפלו לה נכסים בסופו עד שבא שמעון בן שטח [ותיקן שיהא כותב] כל נכסיו אחראין לכתובתיך. וגזר טומאה [על כלי מתכות] ואסיק' טומאה ישנה כגון שנטמאו כלי זכוכית ועמד ושיברן כדקיי"ל נשברו טהרו וריתכן ועשאן מיד כלי גזרו עליהן לחזור לטומאתן הישנה ולא לכל טומאה גזרו גזירה זו אלא לטומאת מת בלבד ומ"ט אמר עולא משום גדר מי חטאת פי' דאי מטהרת להן אתי לאקולי ואקשינן ולמאן דאמר דלכל הטומאות חוזרין לטומאתן ישנה ושבירתן כהאי גוונא לא טיהרתן מ"ט אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו כדתנן (כלים פי"ד) כלי מתכות כמה שיעורן הדלי למלאות רבא אמר גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה פי' הרואה כי שברו ותקנו ונטהר מידי כך יטבילוהו וישתמש בו מיד בלא הערב שמש יאמרו שבירתן מטהרתן וטבילתן מטהרתן מה שבירתו אינה צריכה שמש אף טבילתו אינה צריכה הערב שמש מכדי אביי ורבא סברי תרווייהו יחזרו לטומאתן ישנה מאי ביניהו איכא בינייהו דרצפינהי מרצף פירוש כגון שפוד שנרצף שיקע כותלי הכלי בתוכן ונעשה כאלו נשבר ואביי דחייש שמא לא יקבנו בכדי טהרתו אע"ג דרצפה חייש ועדיין טומאתו ישנה עליו ולרבא פרחה טומאתו דהא רציף ולא כלי הוא: המניח את כליו תחת הצינור. כולה פשוטה היא:

רב נסים גאון

שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה תמצא דבריו מבוארין במס' כתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פב) תניא נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וכו' עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב כל נכסאי אחראין לכתובתיך ועיקר זאת הברייתא בכתובות בראש פרק י"ב והוא אחרון המסכת: הניחא למאן דאמר לא כל הטמאות אמרו לרבן

מסורת הש"ס

[לעיל יד: פ"ש כתובות פב:]

[חולין קכג.]

מקוואות פ"ד מ"א

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולר' יוסי דאמר כו' עד בו ביום גזרו.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גללים שיים.

(ג) תוס' ד"ה הניחא וכו' סבירא ליה הכי במסכת כלים.

גליון הש"ס

[ועי' תוס' חגיגה כב: ד"ה אלא]

*אקפח את בני שזו הלכה מקופחת ששמע השומע וטעה *האיכר עובר ומרדעו על כתפו ואיהל צדו אחת על הקבר טימאו אותו משום כלים המאהילים על המת א"ר עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימים ^אשיהו כל המטלטלים מביאין את הטומאה על האדם שנושא אותן בעובי המרדע ועל עצמן בכל שהן ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח וא"ר ינאי ^במרדע שאמרו אין בעביו טפח ויש בהיקפו טפח וגזרו על היקפו משום עביו [א] ולר' טרפון דאמר אקפח את בני שהלכה זו מקופחת בצרה להו א"ר נחמן בר יצחק אף בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו ובאידך ס"ל כר' מאיר: ואידך *הבוצר לגת שמאי אומר ^גהוכשר הלל אומר לא הוכשר א"ל הלל לשמאי *מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה א"ל אם תקניטני °גוזרני טומאה אף על המסיקה נעצו חרב בבית המדרש אמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא ואותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כאחד מן התלמידים *והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל וגזור שמאי והלל ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזור וקבלו מינייהו מ"ט אמר (ר') זעירי אמר ר' חנינא גזירה שמא יבצרנו בקופות טמאות °הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין שפיר אלא למ"ד אין כלי טמא חושב משקין מאי איכא למימר אלא אמר זעירי אמר ר' חנינא גזירה שמא *יבצרנו בקופות מזופפות רבא אמר גזירה משום הנושכות (דאמר) רב נחמן אמר רבה בר אבוה ^דפעמים שאדם הולך לכרמו לידע אם הגיעו ענבים לבצירה או לא ונוטל אשכול ענבים לסוחטו ומזלף על גבי ענבים ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהם: ואידך אמר

טבי

רש"י

אקפח את בני. מצטער היה על תורה המשתכחת ומקלל את עצמו: אקפח. אקברם לשון חיתוך וקיצור: ששמע השומע. כשנשאלה השאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאוהו וטעה ולא ידע משום מה טמאוהו הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת שהכלי עצמו המאהיל טמא בכל שהו דלא בעינן פותח טפח אלא לשוויה אהל להביא טומאה תחת רחבו השני להביא טומאה על אחרים אבל לגבי דידיה בכל שהו וטמאוהו לאיכר טומאת ערב משום שנגע באותו כלי שהוא אב הטומאה וזה שנגע בו ראשון והשומע טעה לומר שעשאוהו לאיכר אב הטומאה לטמא ז' ולטעון הזייה: אני אתקן שיהו דברי חכמים. שאומרים עובי המרדע מביא טומאה קיימין יש דבר שמביאין עליו טומאה ממש לטעון הזייה מדבריהם כגון על האדם הנושאן שטמא בו טומאת מגע מן התורה גזרו עליו בעובי המרדע ליטמא טומאת אהל מדבריהם גזירה הקיפו משום עביו דכיון דמטמאת ליה על כרחך טומאה דאורייתא לאצרוכיה הערב שמש והוא לא נגע במת כסבור שמשום אהל אתה מטמאו ומשום שיש בהיקפו טפח וכיון דלא מטמאת ליה טומאת ז' אתי למימר באהל גמור נמי טומאת ערב אבל שאר אדם וכלים שאין נוגעין בו ואין עליך לטמאן כלל אין מביאין שום טומאה אלא בפותח טפח ר"ע מילתייהו דרבנן פריש: וא"ר ינאי גרסינן: מרדע שאמרו. דמביא את הטומאה על נושאו לטמאו שבעה מדבריהם: אין בעביו טפח. דאם כן הוי אהל דאורייתא: ולר' טרפון. דאמר לא גזרו שום גזירה אלא בדין תורה דלא טמאוהו אלא טומאת ערב משום מגע בצרי להו י"ח: בנות כותים כו': ובאידך. דמניח כלים: סבר לה. ר' טרפון כר' מאיר דחשיב ליה בי"ח דבר ואפיק הא ועייל הך דבנות כותים: מפני מה בוצרין בטהרה. מפני מה אתה מצריך לבצור בכלים טהורים דקאמרת הוכשר ואין אתה מצריך למסוק זיתים בכלים טהורים: יכנס. לבית המדרש: והיוצא אל יצא. לפי שהיו רוצין לעמוד במנין: קשה. לפי שהלל נשיא ועניותן: וגזור שמאי והלל ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזור וקבלו מינייהו: מ"ט. הוכשר הא לא ניחא ליה בההיא משקה דנפיק וקאזיל לאיבוד: בקופות טמאות. דאתיא טומאת הכלי ומחשבה ליה למשקה להכשיר הואיל וטומאתו והכשרו כאחת: הניחא למאן דאמר. °לא ידענא היכא: חושב משקה. להכשיר אוכל שבתוכו ואף על גב דלא אחשביה הוא: מזופפות. כיון דלא אזיל לאיבוד ניחא ליה ניצאתו: הנושכות. אשכולות הנושכות זו את זו וכשבא להפרידן נסחט המשקה עליהן וכיון דעבד בידים ולא אפשר בלא סחיטה מכשר:

תוספות

ששמע השומע וטעה כו' טמאוהו משום כלים המאהילים על המת. פי' בקונטרס טמאוהו לאיכר טומאת ערב משום דנגע בכלים המאהילים שהן טמאין טומאת ז' כדין הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב מדאורייתא וקשה למה טעה השומע והיה סבור שטמאוהו טומאת ז' כיון דדבר פשוט הוא שאדם הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב ועוד דמן התורה האיכר טמא טומאת ז' משום טומאה בחבורים דיקרב בדיקרב בחבורים טמא ז' מדאורייתא' כדאמר בפ"ב דע"ז (דף לז: ושם) ואפילו בחבורים על ידי אהל טמא טומאת ז' כדמוכח בריש אהלות (פ"א מ"ג) לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחבורים והשומע טעה לפי שאינו פשוט כ"כ דין טומאה בחבורים והיה סבור דמשום אהל טמאוהו כיון שיש בהקיפו טפח לכך שנה כל המטלטלין מביאין טומאה לטמא כל אשר תחתיו משום אהל בעובי המרדע:

*אמר רבי עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימין שיהו כל המטלטלין מביאין טומאה על האדם הנושאן בעובי המרדע. משום אהל לטמאו טומאת שבעה °אפי' היכא דלא שייך טומאה בחבורים כגון שיש סודר מפסיק בין המרדע לבשרו שהסודר טמא טומאת שבעה משום חבורים דהיינו *חבורי אדם במת והאדם אינו טמא אפי' מדרבנן אלא טומאת ערב דטמא מדאורייתא כדמוכח בפ' ג' מינין (נזיר דף מג: ושם) גזרו שיהא אדם טמא טומאת ז' משום אהל שלא יטעו אותם שאין יודעים דין טומאה בחבורים ויאמרו שטמא טומאת ערב משום אהל כיון שיש בהיקפו טפח א"כ אתי למימר שאין באהל אלא טומאת ערב לכך גזרו שיהא טמא ז' כאדם המיטמא באהל שלא חלקו אפילו יהא מפסיק בינו לבין המרדע שלשה סודרים או ד' ויהא אדם רביעי או חמישי או יותר ואפי' הם המטלטלין פשוטי כלי עץ שאינן בני קבולי טומאה דלא שייכא בהם טומאה בחבורים ודוקא בעובי המרדע שיש בהיקפו טפח אבל בפחות מכן ליכא למטעי כלל שהיא משום אהל ואף על פי שלא ידעו טומאה בחבורים לא יטעו אלא ישאלו הטעם: ועל שאר אדם וכלים בפותח טפח. כיון דליכא בהן שום טומאה בחבורין בעי אהל חשוב כבשאר דברים וא"ת למה טמאוהו ז' משום חבורים לר' טרפון והא מרדע פשוטי כלי עץ הוא ולא מקבל טומאה דהא ע"כ איירי שאין הדרבן בתוך המרדע שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא אפילו בכל שהוא כל מה שתחתיו דחרב הרי הוא כחלל אפי' ע"י אהל כדמוכח בריש אהלות וכל הפסוק דבחלל חרב דרשינן ליה בטומאת אהל בנזיר פ' כ"ג (דף נג:) ואור"ת דחשיב בית קבול מקום שנותנין דרבן במרדעת ולא הוי בית קיבול העשוי למלאות שאין קובעין אותו שם אלא פעמים מניחין ופעמים מסירין וכן מוכח במסכת כלים דחשיב בית קבול דתנן* המרדע יש לו אחורים ותוך והא דתנן בפ"ט דכלים (משנה ו) כוש שבלע ליגורא ומלמד שבלע דרבן כו' היו טהורים ונכנסו לאהל נטמא פי' הדרבן לבדו נגע בהן ככר של תרומה טהור משמע דמלמד חשוב פשוטי כלי עץ לכך טהור ככר של תרומה שנגע במלמד שהמלמד לא קיבל טומאה מן הדרבן ומלמד ומרדע מסתמא הכל אחד ואור"י דאיכא לאוקמי בכה"ג שא"א להוציא הדרבן אא"כ ישבר בית קבולו ולכך לא חשיב תו בית קבול: גוזרני טומאה אף על המסיקה. פי' הר"ר פורת דלהכי לא גזרו על המסיקה דגזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות °לא שייך בזיתים דמוהל היוצא מהם לא חשיב משקה והא דתנן במס' מכשירין (פ"ו מ"ה) מוהל השמן כשמן י"ל דהייטו במוהל היוצא לאחר אגילה לאחר שעמדו בכומר ב' ימים או ג' ואתיא כר' יעקב דריש חבית (לקמן קמד:) אבל מוהל היוצא ע"י מסיקה אפי' רבי יעקב מודה דטהור וכן גזירה דנושכות ופעמים שאדם יוצא לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור נמי לא שייך בהן והשתא אתי שפיר דתניא לקמן בריש חבית (דף קמה. ושם) המפלע בזיתים לידע אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר*: הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה. [בתוספתא][א] דמכשירין (פ"ד מ"ה) גבי עריבה שירד דלף לתוכה ב"ש אומר הרי זה בכי יותן כו' בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים הרי זה בכי יותן דברי רבי מאיר ר' יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינו בכי יותן:

כיון

רבינו חננאל

מרדע שאמרו אין בעביו טפח ויש בהיקפו טפח והוא לא חשיב ליה אוהל עד דהוי בעביו טפח וגזרו על מי שיש בהיקפו טפח להחשב אהל אטו עוביו: הבוצר לגת כו' אוקימנא לעילא שתיק ליה הלל לשמי פי' מי שבצר ענבים שכוונתו להוצאת יין מהן ואמרו בזה כמה טעמים אחד גזירה שמא יבצרנו בקופות טמאות [שחושב] (שהשיבת) משקין גזרו אפילו על הטהורות: שני שמא יבצרנו בקופות מזופפות שאינן פולטות משקין וכאילו מתכוין באותן משקין ודעתו עליהן: שלישי גזירה משום הנושכות פי' יש מי שאומר כגון שיש לקופו' הללו אוגנין ונושכות בהן הענבים ופולטין משקין ויש מי שאומר שנושך אדם מאשכול ונוטפין ממנו משקין ורב נחמן אמר גזירה שמא יש עליהן בשעת בצירה משקין ממה שזולף עליה' בעודם מחוברין והמשקה ההוא עדיין טופח פירוש טופח שאם תטפח ידך עליו מתלחלחת היד:

רב נסים גאון

לרבן שמעון בן גמליאל דאמר לא לכל טמאות אלא לטומאת מת אלא למאן דאמר אף לכל הטמאו' אמרו מאי איכא למימר מחלוקת התנא קמא דפליג עליה רשב"ג והמשנה שחלקו בה התנאים היא. שהזכירה

עין משפט נר מצוה

קכו א ב מיי' פי"ד מהלכות טומאת מת הלכה ה סמג עשין רמג:

קכז ג ד מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלין הל' א סמג עשין רמו:

[לקמן קנד זבחים יג.]

מהרש"ל ומהרש"א כתבו דהך עם דיבור התוספות דבסמוך ד"ה ועל כו' כולם דיבור אחד עם דלעיל ד"ה ששמע

חיבורי אוהל במת והאדם כו' כצ"ל מהרש"א ועי' ר"מ ורש"ל

מסורת הש"ס

ולי"ד לקופן ושוף הפורח דלא משבינן כמס' אהלות דהל רגלי האיכר נוגעים בהלכן כשהוא עובר [ת"י]

[לעיל טו.] ע"ז לט: חולין נו: כלומר היה לך לגזור אף במסיקה משום דאי לא הא לא קיימא הא [תוס' ישנים]

[תוספתא פ"א]

[תוספתא פ"ק דמכשירין]

[כלים פכ"ה מ"ב]

[וע"ע תוס' פסחים ג: ד"ה אין ותוס' חגיגה כה. ד"ה יתננה]

[יבמות טו: ד"ה לריכה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולר"ט דאמר כו' נמס' מכשירין. נ"ב תוספתא הני נכי ולא במשנה עיין בפ' ג' דמסכת מכשירין בפי' הרב משמשון ז"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולר"ט דאמר כו' עד בצרה להו) תא"מ:

תכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין כו' ודבריה בראש פר' י"א מן מסכת כלים: אמר ר' ינאי ומרדע שאמרו אין בעביו טפח כו' תמצא בתוספתא כלים פר' י"ד עובי המרדע ב' אצבעות והיקפו טפח: הניחא דאמר כלי טמא חושב את המשקין אלא למאן דאמר אין כלי טמא חושב את המשקין מאי איכא למימר דע כי זו החלוקה נלאו למצוא אותה הרבה מהחכמים ולא תמצא אחד מן הקדמונים שפירשה ובירורה ברחמי שמיא כבר יגעתי ומצאתי בתוס' מכשירין (פ"ג) עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין אינן בכי יותן נטלה לשפכה בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינן בכי יותן במה דברים בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהן בכי יותן דברי ר"מ ר' יוסי אומר אחת טהורה ואחת טמאה בית שמאי אומרים הרי זה בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן סבר ר"מ כי בעריבה טמאה מודים ב"ש וב"ה בכי יותן וכלי טמא חושב את המשקה ור' יוסי סבר כי לא (פרש) [כי לא יש הפרש] אצל בית הלל בין הטמאה לטהורה שאינו בכי יותן ואין כלי טמא חושב את המשקה והזהר לך בזה הפירוש כי נסתר הוא מאד

גליון הש"ס

גמ' גוזרני טומאה אף על המסיקה. עי' חגיגה דף כה ע"א תוס' ד"ה יתננה: שם הניחא למ"ד כלי טמא חושב. עי' טורי אבן חגיגה דף יט ע"א ד"ה ידיו טהורות: רש"י ד"ה הניחא ל"י היכא. עי' ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' וש"נ: תוס' ד"ה אמר ר"ע וכו' אפי' היכא דלא שייך טומאה בחיבורין. עי' בב"מ דף קט ע"ב תוס' ד"ה על אדם: תוס' ד"ה גוזרני טומאה וכו' לא שייך בזיתים דמוהל וכו'. עי' רפ"ט דטהרות ברע"ב ובתוי"ט שם :

טבי רישבא אמר שמואל אף *גידולי תרומה תרומה בו ביום גזרו מ"ט א"ר חנינא גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל אמר רבא אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו (אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר למעבד חטה אחת *כדשמואל ולא קעביד הימוני מהימני *אלא גזירה *משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה גביה ואתי לידי תקלה: ואידך אמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא אף *מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו: *ואידך אמר באלי אמר אבימי סנוותאה פתן ושמנן ויינן ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן הניחא לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבסרי הוין איכא הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר אדא אמר ר' יצחק גזרו על פתן משום שמנן ועל שמנן משום יינן על פתן משום שמנן מאי אולמיה דשמן מפת אלא גזרו על פתן ושמנן משום יינן ועל יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר משום דבר אחר מאי דבר אחר *אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור אי הכי לר"מ נמי תשסרי הוין אוכלין וכלים שנטמאו במשקין בחדא חשיב להו: **מתני'** ב"ש אומרים אין שורין דיו וסמנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט העין וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו ואין מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן בית הלל מתירין עם השמש

רש"י

טבי · שם האיש: רישבא · פורש נשבין לצוד חיה ועוף: גידולי תרומה · אם זרעה ואפי' דבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטנית: תרומה טהורה ביד ישראל · ועינו צרה ליתנה לכהן וזורעה לבטלה מתורת תרומה: אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו · אלא חטה אחת מן הכרי כדשמואל ומדאפרשו ש"מ לא חשידי: משום תרומה טמאה ביד כהן · שאסורה באכילה ובא לזורעה וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה דחיישינן דילמא משהי לה עד זמן זריעה ואתי למיכל בטומאתה: נותן כיסו לנכרי · ולא יטלטלנו פחות פחות מד' אמות: סנוותאה · שם מקום: ובנותיהן · במס' ע"ז פרכינן בנותיהן דאורייתא נינהו: כולן מי"ח דברים הן · והל' כולהו חדא היא דגזרו על פיתן משום שמנן ועל שמנן כו' כדלקמן: הניחא לר"מ · דמנו להא דמניח כלים תחת הצינור הוו להו י"ח ט' דפסלי תרומה ואין קורין ואין פולין הא חדסר פשו להו ז' צינור ומרדע ובנות כותים ובוצר וגידולי תרומה ונותן כיסו ופיתן ושמנן חדא: איכא הא · דמוסיף רב יצחק אדאבימי על דבר אחר משום ד"א: ועל בנותיהן משום ד"א · ע"ז ועוד גזרו על ד"א שלא הוזכר כאן: שמטמא בזיבה · ואפילו אינו זב: אוכלין וכלים שנטמאו *במשקין חדא חשיב להו: **מתני'** סמנין · לצבע: כרשינין · למאכל בהמה בינ"א בלע"ז: וב"ה מתירין · משכתן את המים מבעוד יום: אונין · ארישב"א והן אגודות של פשתן מנופץ ונותנין אותו בקדרה לתנור ומתלבן: שיהבילו · שיתחממו (א): העין · הצבע שיקלוט מבעוד יום: מתירין · לתתה מבעו"י והיא קולטת כל הלילה: ולא טוענין עמו · על החמור: ולא מגביהין עליו · משאוי על כתיפו דנראה כמסייעו להוליך בשבת: אלא כדי שיגיע למקום קרוב · כלומר שיהא המקום קרוב שיוליכנו שם מבעו"י: עם

תוספות

כיון דאפשר למיעבד כשמואל מהימני · הקשה ריב"א תרומת מעשר דלא אפשר להו למיעבד כשמואל ליגזור ותירץ ר"י דמ"מ אמת הוא שגזרו אף על גידולי תרומה גדולה ורוצה לפרש טעם בכולן: ומהר"ם אמר דתרומת מעשר מהימני הלוים דאין נותנין מעשר אלא לחברים וריב"א תירץ דאותן שהיו חשודים לא היו מפרישין כלל כדאמ' בסוטה והחברים שהיו מפרישים מהימני [תוס' ישנים]: **דילמא** משהי ליה גביה ואתי ביה לידי תקלה · פי' בקונטרס ולכך גזרו דאפי' יזרענה דהוי טמאה וקשה לר"י דאמר בהדיא בפרק כל שעה (פסחים דף לד· ושם) שתילי תרומה טמאה טהורים מלטמא ואסורין מלאכול פי' לזרים כדמפרש התם אלמא לכהנים שרי וי"ל כיון דאין נאכלין לזרים משום ריוח פורתא שמטהרין לא משהי גביה והא דהכא חיישינן לתקלה ובספ"ק דפסחים (דף כ:) אמרי ב"ה תעשה זילוף איכא למימר דהכא מודו ב"ה דפעמים שצריך להשהות שנה שלימה עד זמן זריעה*: **על** פתן ושמנן משום יינן. הקשה ריב"א מ"ש שהחמירו טפי ביין לאסור בהנאה מפת ושמן ותירץ מפני שהיין משמח אלהים ואנשים והיו רגילין לנסכו אפי' שלא בפני ע"ז הואיל והוצרכו לאוסרו משום בנותיהם נתנו בו חכמים דין וחומר יין נסך ממש כיון דפעמים היו מנסכין אותו אפי' שלא בפני ע"ז: **הניחא** לר' מאיר אלא לרבי יוסי שבסרי הוין. ה"מ נמי למימר אלא לר' טרפון מאי איכא למימ' רש"י חשיב אין פולין ואין קורין בתרתי וכן משמע מדקתני בברייתא אלו מן ההלכות ולא קתני בברייתא אלא הנהו תרתי והא דלא חשיב מבחין בין בגדו לבגדי אשתו ושמש הבודק כוסות וקערות לאור הנר הנך נפקו מכלל הני תרתי שהן עיקר מיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב עם הזבה דודאי מי"ח דבר הוה דקתני לה במתניתין בהדיא ולפי זה אוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו א"כ הבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו כו' חשיב חדא משום דאי לא הא לא קיימא הא כי היכי דפתן ושמנן ויינן ובנותיהן חשיב גזירה אחת והשתא דלא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ דקתני עלה בתוספתא אלו מן ההלכות איכא למימר דהוי בכלל לא יאכל הזב עם הזבה: **ועל** בנותיהם משום דבר אחר. ואם תאמר הניחא למ"ד דמפרש בפרק ב' דמסכתא ע"ז (דף לו:) דעל בנותיהם גזרו יחוד דשייך למיגזר משום ע"ז אלא למ"ד דעל בנותיהם גזרו נדות מה שייך הך גזירה לע"ז וי"ל דע"י שגזרו עליהם נדות יפרשו ממגען ולא יטמעו בהם כ"כ: **אונין** · פי' בקונ' נותנים בתנור *ומתלבן וכן משמע בפ"ב (דף כז:) דאמרי' האונין של פשתן משיתלבנו: **אין** פורסין מצודות כו'. אע"ג דבשבת נמי אם פירש מצודה אינו חייב חטאת שאינו יודע אם יצוד אם לאו מ"מ גזרו לפרוש מצודה דפעמים אתי לידי חיוב חטאת כגון שבשעת פריסתו ילכוד דהכי קתני בתוספתא הפורש מצודה לבהמה או לעוף ונכנס לתוכה חייב: **אלא** כדי שיצודו. וא"ת מנא ידע מתי יבא החיה וי"ל דבירושלמי מוקי לה בפורש בחורשין דמלוין שם חיותא ומיירי בענין זה שלא יוכל ללכוד במצודה אלא א' או ב' דהא מה מועיל שיצודו מבעוד יום אם יכול לצוד גם משתחשכה: **אין** מוכרים לנכרי. אף על גב דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת מ"מ מאחר שהנכרי מחמר או עושה בשבת בידים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו רבנן עם חשכה כדפירש בקונטרס משום דמיחלף בשלוחו אבל בהנך דברים דרישא שאינו עושה בשבת איסור בידים לא גזרו אי לאו דמיחייב חטאת והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן: **אין** נותנין עורות לעבדן וב"ה מתירין. מכאן היה נראה לר"ת להתיר על ידי קבלנות נכרי לבנות בשבת ועוד מביא ראיה מריחים דשרי ב"ה אליבא דרב יוסף בגמ' דמתירין להניח שם חיטין מבעוד יום ויניחו כל השבת כל שכן קבלנות על ידי נכרים דשרי ואינו ראיה דידעי כ"ע שהריחים טוחנות מעצמם וידעי נמי שהחטין הושמו שם מע"ש אבל קבלנות יאמרו שצוה להם בשבת לעשות ועוד מביא ראיה מסוף פ"ק דע"ז (דף כא: ושם*) דאמר רשב"ג משכיר אדם שדהו לנכרי מ"ט אריס אריסותיה קעביד וה"נ קבלנותיה קעביד ואף על גב דר"ש בן אלעזר פליג עליה קיימא לן כרשב"ג דסתם מתני' כוותיה והא דאמרינן במ"ק (דף יב· ושם) מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר מוקי ר"ת התם כולה שמעתיה באבל ולכך החמיר ול"נ דהתם איכא דמחמרי בחול המועד טפי מבאבל ואפילו למאן דמחמרי טפי באבל מבחול המועד מודה בשבת דחמיר טפי ונראה לר"י דהא דשרי בשמעתין עורות לעבדן היינו בתלוש דלא מפרסמא מילתא שהנכרי עושה מלאכה בביתו ולא ידעי שהוא של ישראל וכן נמי אמר במ"ק (דף יא:ושם) גבי אבל מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו בבית אחרים יעשו אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל דמפרסמא מלתא אסור בתוך התחום דהרואה יאמר שכירי יום נינהו והכי משמע בירושלמי דפירקין דקאמר התם אומני נכרים שהן עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך ביתם מותר אמר ר' שמעון בן אלעזר בד"א בקבולת אבל

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה כא:

קכט ב מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה ט יב סמג לאוין קמח טוש"ע יו"ד סימן קיב סעיף א:

קל ג מיי' פי"א שם הלכה ג סמג לאוין קמט טוש"ע יו"ד סימן קכג סעיף א:

[קידושין נח: ע"ז עג: חולין קלו:]

קלא ד מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הל' א סמג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סי' טז סעיף א:

קלב ה מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ד ופ"א מהל' טומאת מת הלכה יד ופ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י:

[וע"ע תוס' ב"ק קטו: ד"ה אתי]

קלג ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ב' ופ"ו שם הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רמד סעיף א וסימן רנג סעיף א ב:

[ג"ז שם: ע"ש]

רבינו חננאל

גידולי תרומת תרומה' אסיק' משום תרומה טמאה ביד כהן אבל משום טהורה ביד ישראל לא פי' דאפשר למעבד כדשמואל דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי ומפורשת הא דשמואל בסוף ע"ז. הא דאמר עולא הא דאמר באלי פשוטות הן: י"ח דברים שגזרו בו ביום אלו הן שפוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון או אוכל שני אע"ג דסוניין הכא כר' יהושע דאמר זה וזה שני הוא הא מיפרש בשחיטת חולין פרק השוחט (דף לד ע"א) מימרא דרבה בר בר חנה (דילנ) האוכל אוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני כי שנים הם והשותה משקין טמאים והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו עליו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין והספר והידים אבל טבול יום לא דאמרינן (פוסל האוכלין) שמי מיכן טבול יום כלומר טבול יום אינה גזירה אלא מן התורה פוסל. האוכלין והכלים לר' מאיר דמחשב להו בחדא הרי ח' דברים הללו שפוסלין את התרומה גזרו בו ביום ועוד גזרו עשרה אחרים ואלו הן המניח כלים תחת הצינור וכלים המטלטלין מביאין הטומאה והבוצר לגת וגדולי תרומה ומי שהחשיך ופיתן ושמנן ויינן ובנותיהן ודבר אחר הרי י"ח דברים אליבא דר' מאיר ולר' יוסי דאמר כי המניח כלים תחת הצינור לא גזרו בו אלא עדיין הוא מחלוקת פיתח זה ומחשב זה אוכלין והכלים שנטמא במשקין שניים הרי גם לר' יוסי י"ח דבר שגזרו ובנות כותים נדות מעריסתן ותינוק נכרי שיהא מטמא בזיבה כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו בעבירה: **ירושלמי** ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה לחבית מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין מחזקת פי' הוסיפו גזירות לגזור גזירות ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה לא הוסיפו ולא גרעו אלא התירו המותר ואסרו האיסור לחבית מלאה שמן אם יתן לתוכה מים מקיא השמן. תני רשב"י בו ביום גזרו פיתן ויינן וגבינתן וחמצן וצירן ומורייסן וכבושיהן ושלוקיהן ומלוחיהן ועל החליקה ושחיקה וטיסני ועל לשונם ועל עדותן ומתנתן ובכוריהן ובניהן שנטמאו בזיבה מבן ט' שנים ויום אחד כדי שלא יהא תינוק ישראל מצוי אצלו במשכב זכור ובנותיהן מבת ג' שנים ויום א'. פת עימעמו עליה והתירוה במקום שאין פת ישראל מצויה מפני חיי נפש. שמן רבי ובית דינו התירוהו מפני שלא פשט איסורו ברוב ישראל ופירושן במס' ע"ז [ל"ו ע"א].רבי חייא רבה מפקד לרב אין את יכול מיכל כל שתא בטהרה אכול.ואין לא תהא אכול ז' יומין בשתא.מיכן היה ר' פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה [לידי נקיות נקיות מביאה] לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי רוח הקודש רוה"ק לידי חסידות חסידות לידי תחיית המתים תחיית המתים לידי אליהו ז"ל זריזות לידי נקיות שנאמר וכלה מכפר, נקיות לידי טהרה שנאמר וכפר וטהר וגו'. תני בשם ר"מ כל הקבוע בא"י ואוכל חולין ,בטהרה ומדבר בלשון הקודש וקורא את שמע בבקר ובערב מובטח לו שהוא בן העולם הבא: **אלו** כולן ששנינו במשנתינו כגון שריית דיו ונתינת אונין של פשתן לתנור וכיוצא בהן: **הלכתא** כב"ה דמתירין עם השמש

מסורת הש"ס

[תרומות פ"ט מ"ד] פסחים לד. נדרים נז.

רש"ל מ"ז

אלא אמר רבא כצ"ל רש"ל

לקמן קנג.

ע"ז לו. ע"ב

נ"א אוכלין וכלים שנטמאין משקין ע"י מהרש"א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיהבילו שיתחממו הס"ד ואח"כ מתחיל ד"ה שיקלוט מבעוד יום הוא סו"ד ואח"כ מ"ה העין הצבע:

וריב"א לא לפרש ... כדי ... [תוס' ישנים]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שמטמא בזיבה ואפי' אינו זב. עיין מהרש"א לקמן דף כא ע"ב בתוד"ה שהיה מונח

רב נסים גאון

וכבר סייעני המקום לגלותו ולברוו: **אלא** אמר רבה ישראל כיון דאפשר למיעבד כשמואל ולא קא עבדי דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי ותמצא במס' קידושין (דף נח) בסוף האיש מקדש ובמסכת *)בכורות בפרק יש בכור לנחלה ובשחיטת חולין בפ' ראשית הגז (דף קלו). ואידך אמר באלי נוותאה משמיה דרב פיתן ושמנן ויינם ובנותיהם כולן אסורין משמונה עשר דבר תמצא בפ' אין מעמידין בהמה (ע"ז דף לו) כבר הודו ואמרו בנותיהן דאורייתא היא דכתיב (דברים ז) לא תתחתן בם והזכירו בזה הענין הרבה פנים ולא נתקיימו ובירורו בסוף הדברים דאורייתא יחוד דאשת איש אתא דוד גזר אפילו יחוד דפנויה אתו אינהו גזור

*) לפנינו לא נמצא בפ' יש בכור מימרא דשמואל הלזו רק הוא בע"ז ד' עג ע"ב.

השמש *אמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת ושוין אלו ואלו שטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת: גמ׳ מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתן אמר רב יוסף רבי היא דתניא *אחד נותן את הקמח וא׳ נותן (א) את המים האחרון חייב דברי רבי רבי *יוסי אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי ודילמא עד כאן לא קאמר ר׳ יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל דיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב לא סלקא דעתך דתניא אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי ר׳ יוסי ברבי יהודה אומר עד שיגבל ודילמא מאי אפר [א]עפר דבר גיבול הוא והתניא אפר והתניא עפר *מידי גבי הדדי תניא: *ת"ר [ב]פותקין מים לגינה ע"ש עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים *(ע"ש) ומתגמרין והולכין כל היום כולו ומניחין גפרית תחת הכלים *(ע"ש עם חשיכה) ומתגפרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור ע"ג העין ואיספלנית על גבי מכה *(ע"ש עם חשיכה) ומתרפאת והולכת כל היום כולו אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמעת קול א"ל רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים *דתניא °ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים דאורייתא גפרית ומוגמר מאי טעמא שרו משום דלא קעביד מעשה אונין של פשתן מאי טעמא שרו משום דלא עביד מעשה ומינח נייחא מצודת חיה ועוף ודגים דקא עביד מעשה מאי טעמא שרו התם נמי בלחי *וקוקרי דלא קעביד מעשה והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ולא בית הלל *לב"ש בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור לבית הלל [ג]אע"ג דקעביד מעשה שרי והשתא דאמרת דלב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור אי הכי מוגמר

שמות כג

תורה אור

עם השמש · בעוד החמה זורחת: כלי לבן · שהוא קשה לכבס וצריך ג׳ ימים ומחמירין על עצמן כב"ש: שטוענין · את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעיגולי הגת שלא היו עוצרין אותן בגלגל כמו שלנו אלא טוענין אותן בקורות כבדין והני דגת קרי עיגולין שהיו דפין עבין עשוין כעיגולין ושוין שטוענין אותן מבעוד יום והמשקה הולך וזב כל השבת ובגמרא (דף יט·) פריך מאי שנא דלא פליגי ב"ש בהא ומפרש משום דאי כמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרי׳ סחיטת זיתים וענבים אב מלאכה בפ׳ חבית שנשברה (לקמן דף קמג:) הני מילי בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק דבר ממשאו הגדל בתוכו והיא תולדה דדש אבל הכא אין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה בריחים וכן ענבים דורכין אותן תחלה ברגל ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ולא דמי לדש: גמ׳ מאי שנא בכולהו כו׳ ל"ג לה הכא אלא לקמן במשנה ושוין שטוענין: מאן תנא נתינת מים לדיו · ואע"פ שלא גיבל הדיו זו היא שרייתן והוי לישה דידיה בהכי ומיחייב משום לש דהא מתני׳ ליכא גבול ואפליגו בה מבעוד יום מכלל דבשבת חייב חטאת הוא: האחרון חייב · משום לש שהוא אב מלאכה: אפר · לאו בר גיבול הוא: עפר · בר גיבול הוא לטיט של בנין: והא תניא·תרתי מתניתא חדא דאפר וחדא דעפר: מידי גבי הדדי *תנינהו· חדא תניא ר׳ חייא וחדא תניא רבי אושעיא וחדא מינייהו תניא לעפר בלשון אפר: פותקין · פותחין עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: מוגמר· לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף: גפרית· תחת כלי כסף שמלבנין בהם פרחים וצורות בחרט ומעשנן בגפרית והן משחירות וניכרות וקורין ניילו"ר: קילור · תחבושת שקורין לוז"א: ואספלנית· רטייה: ברחיים של מים· וכ"ש ברחיים של יד ושל חמור דאדם מצווה על שביתת בהמתו: שיטחנו מבעוד יום · מפני שמשמעת את הקול ואוושא מילתא בשבת ואיכא זילותא: לרבות שביתת כלים·דכתיב לעיל מיניה למען ינוח שורך וחמורך וגו׳: והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביתת כלים · דהא על כרחיך הא מתניתא בית הלל מדשרי בהנך וקתני דרחיים אסור משום שביתת כלים: מוגמר וגפרית אמאי שרו · וה"ה לכל הנך דמתני׳ הרי המוגמר מונח בעדשקאות ומלא כלי עושה מלאכה: לא קא עביד הכלי שום מעשה · אלא מונח על הארץ והן בתוכו אבל הרחיים עבדי מעשה ולב"ש כיון דמונחין בגווה הייתו מעשה דיליה: מצודות דקא עבדי מעשה· שהפח נקשר ותופס העוף וכן יקוש שפוסטים לחיות ללוכדן ברגלים כשנוגעין בו קופץ ומתחבר מאליו ולוכד: בלחי · חכה שקורין איימ"א שהדג בולעו ומהדקו והכלי אינו זז ממקומו: וקוקרי · שעושין סלים פיה אחד רחב ופיה השני קצר מאד והדג (ס"א והחיה) נכנס שם ומוציא ראשו בפי הקצר ואין גופו יכול לצאת וכשבא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו דהשתא לא עביד כלי מידי:והשתא דאמרת כו׳ ב"ש היא· והא דריחים ב"ש וב"ש לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד דהא אסרי באונין דמתני׳ וכיון דב"ש היא:

אבל בשכר אסור פירוש שכיר יום בד"א בתלוש אבל במחובר אסור ובעיר אחרת בין בתלוש בין במחובר מותר אמר ר"ש בר כהנא בשם רבי אחא בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כר"ש בן אלעזר ורבינו תם כמי כשבנה את ביתו לא סמך על תשובתו ולא רצה להתיר:

ומיהו בשדה מותר כרשב"ג דבשדה רגילות לעשות באריסות ולא בשכירות יום וכשישראל אומר לנכרי לתקן מנעלים או לקנות אל יאמר תעשה למחר דא"כ הוי כשכיר יום אלא תעשה לכשתרצה ואם הביא לו נכרי כליו ויודע שכבסן בשבת אסור ללובשן בשבת דאמר לקמן (קכב·) נכרי שהדליק נר בשביל ישראל אסור להשתמש לאורה (תוספות ישנים):

אבל דיו דלאו בר גיבול הוא · והא דאמר בבמה מדליקין (לקמן דף כג· ושם) כל השמנים יפים לדיו איבעיא להו לגבל או לעשן לאו דוקא גיבול אלא האי גיבול הייתו עירוב בעלמא ואם תאמר והא מורסן דאמר בפרק בתרא (דף קנה: ושם) דלאו בר גיבול הוא וקאמר התם ר׳ יוסי ברבי יהודה אינו חייב עד שיגבל וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו בר גיבול אבל בר גיבול הוא טפי מדיו ולהכי לא מייתי מיניה הכא אדיו ומכאן קשה על המפרש ההא דאמר בבילה בפרק המביא (דף לב: ושם) קיטמא שרי הייתו כשנותנין מים לתוכו לשרוק התנור שביב הואיל ולאו בר גיבול הוא והכא משמע דאדרבה דמידי דלאו בר גיבול הוא חייב טפי אלא יש לפרש קיטמא שרי בלא מים לשרוק התנור סביביו וקמ"ל דלא גזרינן שמא יגבל בי"ט:

ומתרפאת והולכת כל השבת כולה · ואם תאמר הא דאמר בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) שורין קילורין מע"ש ומניח תחת העין בשבת וא"כ בשבת נמי שרי להניח ויש לומר דלקמן מיירי באדם בריא ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סממנים והכא מניח בעין לרפואה ולא שריא אלא מערב שבת*:

אונין של פשתן מאי טעמא שרו · הא דנקיט אונין טפי מדיו וסממנין וכרשינין משום דהתם פשיטא דליכא מעשה כלל אבל באונין התנור עושה קצת מעשה כשמחממו ועוד דבהנך לא הזכיר כלי אבל גבי אונין הוזכר התנור:

ולימא מר משום שביתת כלים · ואם תאמר למאי דמסיק מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש מאי פריך רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת הקול ואתי כב"ה וי"ל דלא סבירא ליה לרב יוסף טעמא דהשמעת הקול כלל ומסתברא ליה טפי לאוקמה כב"ש משום שביתת כלים ונראה דרבה סבר דטעמא דב"ש לאו משום שביתת כלים הוא אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן דילמא אתי למעבד בשבת דאי לרבה נמי טעמא דב"ש משום שביתת כלים למה היה צריך רב יוסף להביא הברייתא והא מתני׳ היא דאסרי בית שמאי משום שביתת כלים ועוד דאמר לקמן (דף יט·) הני דאי עביד להו בשבת חייב חטאת גזרו בית שמאי עם חשכה משמע דטעמא דבית שמאי משום גזירה ולא משום שביתת כלים ולרב יוסף לא תקשה אמאי [לא] אסרי בית שמאי טעינת קורה משום שביתת כלים דהתם אתי ממילא טפי מכל הנך דמתניתין ואם תאמר לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה ויש לומר דרבה סבר דברייתא דשביתת כלים בית שמאי היא והיכא דעביד מעשה אבל היכא דלא עביד מעשה כי הנך דמתני׳ טעמייהו משום גזירה ומצודות דמתני׳ בלחי וקוקרי:

והשתא דאמר רב אושעיא הא מני ב"ש היא · אומר ר"ת דהלכתא כרב יוסף דמוקי ברייתא כב"ש דהא רב אושעיא קאי כוותיה ולפ"ז ריחים מותרים לדידיה לב"ה שרי אפי׳ היכא דקעביד מעשה ולא חיים להשמעת קול ולי נראה דרב אושעיא לא מוקי לה

קלד א מיי׳ פ"ח מהל׳ שבת הלכה טז סמג לאוין סה:

קלה ב ג מיי׳ פ"ג מהל׳ שבת הלכה ב ופ"ו הלכה טז סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסימן רשי סעיף א:

[מכילתא פרשת משפטים]

א"נ התם אינו משים קילור עצמו בתחבושת אלא שורה הקילור במים ולגבי דידיה ליכא למיגזר שיודע כי לא התירו לו אלא ע"י שרייה ואחרים סבורין שלרחוץ מים הוא צריך [תוס׳ ישנים]

רבינו חננאל

אלו ששנינו בברייתא פתיחת מים לגינה בע"ש והנחת מוגמר תחת הכלים והנחת גפרית תחת הכלי׳ כולן מותרין וכן קילור על העין בע"ש ואיספלנית על המכ׳ ומתרפאת והולכת בשבת · ואע"ג דקיי"ל כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים נתינת חטים ברחיים של מים בע"ש להטחן בשבת אסור דלא אמרו משום

רב נסים גאון

אפילו יתוד דנכרית ונתבאר עוד בזה הפרק כי תינוק נכרי מטמא בזיבה בן ט׳ שנים ויום אחד לדבריהם אימתי ראוי לביאה בן ט׳ שנים ויום אחד אימתי מטמא בזיבה בן ט׳ שנים ויום אחד:

[עי׳ תוס׳ ע"ז כא: ד"ה מאי טעמא]

לקמן קנה:

[נ"ל יוסי ברבי יהודה וכ"א לקמן קנה:]

[עירובין כ: וש"נ] תוספתא פ"א

[ברב אלפס וברא"ש ליתא]

[ג"ז שם ליתא]

[ג"ז שם ליתא]

תנינהו וחד תני לתרוייהו וכיון דלאו גבי הדדי תנינהו חדא תניא כצ"ל רש"ל

[עי׳ בערוך ערך לח ובערך קקרי שהאריך לפרש ענייננם קחנו משם]

הא מני ב"ש היא ולב"ש ס"א

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ ואחד נותן לתוכו את המים וכו׳ ודילמא לא סיא ע"כ:

עין משפט
נר מצוה

קלו א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנד סעיף ח:

קלז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

קלח ג מיי' פ"ג שם הלכה יד:

קלט ד מיי' שם הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף א וסימן שיח סעיף יא:

שייך לעיל ע"א ושם הגי' דלב"ש

קמ ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנג סעיף א:

קמא ו ז מיי' שם הלכה יג וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן רנד סעיף א:

קמב ח ט מיי' שם הל' טז טור שו"ע שם סעיף ב:

קמג י מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה יט סמג שם טוש"ע או"ח סימן רמו סעיף ב:

קמד כ מיי' פ"ג מהל' חמץ ומצה הלכה יא סמג לאוין עו טור שו"ע או"ח סי' תמג סעיף א:

מוגמר וגפרית מ"ט שרו ב"ש התם מנח ארעא גיגית ונר וקדרה ושפוד מ"ט שרו ב"ש דמפקר להו אפקורי מאן תנא להא דת"ר *[א]לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשכה ואם נתנן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו כיוצא בו [ג]לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם חשכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו לימא ב"ש היא ולא ב"ה אפילו תימא ב"ה גזירה שמא יחתה בגחלים א"ה מוגמר וגפרית נמי לגזור התם לא מחתי להו דאי מחתי סליק בהו קוטרא וקשי להו אונין של פשתן נמי ליגזור התם [ג]כיון דקשי להו זיקא לא מגלו ליה צמר ליורה ליגזור אמר שמואל ביורה עקורה וניחוש שמא מגיס בה [ד]בעקורה וטוחה והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים [ה]האי *קדרה חייתא שרי לאנוחה ע"ש °עם חשיכה בתנורא מ"ט כיון דלא חזי לאורתא אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי גחלים ובשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסיר ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלו ליה האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסור דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדיפתי אסיר ולרב אשי דשרי *(והתניא) *אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום התם דברחא ולא שריק איכא דאמרי *[ו]דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא נמי ושריק שפיר דמי כי פליגי דברחא ולא שריק דרב אשי שרי [ז]ורב ירמיה מדפתי אסיר ולרב אשי דשרי *(והתניא) [ח]אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום התם °בבשרא אגומרי אמר רבינא האי קרא חייא שפיר דמי כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי: ב"ש אומרים אין מוכרין: ת"ר ב"ש אומרים [ט]לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה רבי עקיבא אומר כדי שיצא מפתח ביתו א"ר יוסי בר' יהודה הן הן דברי רבי עקיבא הן הן דברי בית הלל לא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי ב"ה: ת"ר *בש"א לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח דברי ב"ש ובית הלל אומרים [י]כל זמן שמותר לאוכלו מותר למוכרו רבי יהודה אומר כותח

רש"י

מוגמר וגפרית מ"ט שרו. הא מנחי בכלים: כגון דמנחי מוגמר וגפרית בארעא. ולא בכלי: גיגית. שהשכר בתוכו ואי אפשר לשופכו לארץ והשעורין נשורין כל השבת יותר מח' ימים והשבת בכלל וכן נר הדולק בשבת וכן קדרה שעל גבי כירה שאי אפשר שלא תלטמק בשבת וכן שפוד המונח בתנור כדתנן (דף יט:) משלשלין את הפסח ולא פליגי ב"ש: בדמפקר להו. לכלים ושוב אינו מצווה על שביתתן: עססיות ותורמסין. מיני קטניות וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת: יחתה בגחלים. למהר בישולן: סליק בהו קוטרא. של עלים ומשחיר הבגדים ועשן העלים קשה להם וכן בגפרית: לא מגלי. משטח פי תנור וליכא למגזר שמא יחתה בגחלים: לגזור. שמא יחתה בגחלים: עקורה. מעל האור: מגיס. מהפך בה ובמבושל הוי בישול: וטוחה. מכוסה בכיסוי שלה וטוחה בטיט סביב דכולי האי לא טרח ומידכר: והשתא דאמר מר. דהנחת קדרה לא אסירא אלא משום חתייה: האי קדר' חייתא שפיר דמי. להשהותה לכתחלה מבעוד יום בתנור והיא מתבשלת כל הלילה דודאי חייתא לאו אדעתא למיכלה לאורתא אנחה התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לה שהות גדול ולא דמי לעססיות ותורמסין שאין כל הלילה והיום די להן: ובשיל שפיר דמי. מבושלת כל צרכה שפיר דמי להניחה דלא בעי חיתוי: שדא ביה גרמא חייא. דלאו דעתיה למיכליה לאורתא: גדיא. קשי ליה זיקא: שריק. פי התנור בטיט סביב כיסוי אינו מוכן לחתות: ברחא. איל גדול לא קשיא ליה זיקא ואתי לגלויי פי התנור ליטול כיסויו לחתות: דגדיא ולא שריק. איכא חדא לאיסורא וחדא להיתרא: בבשרא אגומרי. שאינו בתנור דאפילו כיסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות: לא ישאילנו. שאלה דבר החוזר בעין הלואה בדבר הניתן להוצאה: אלא כדי שיגיע. הנכרי לביתו מבעוד יום ואע"ג דבדידיה קטרח מחמירין ב"ש דמיחלף בשלוחו: בית הסמוך לחומה. של עיר אחרת שהנכרי דר שם שהרי יכול להניחו שם: מפתח ביתו. של ישראל: הן הן דברי כו'. לא בא ר"ע לחלוק על ב"ה אלא לחלוק על תנא בן מחלוקתו שאמר אליבא דב"ה לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא אמרו ב"ה כן אלא כו':

תוספות

לה כב"ש אלא הש"ס הוא דקאמר הכי הא מני ב"ש היא אליבא דרב יוסף דמוקי לה משום שביתת כלים אבל לרב אושעיא מצינן למימר דמוקי לה כב"ה ואית ליה השמעת קול כרבה וכן פסק ר"ח דטעמא דריחים משום השמעת קול ואתי כב"ה ועוד דסוגיא דלקמן לא מיתוקמא אלא כרבה כדפי' וקי"ל כרב אושעיא דמאן תנא שביתת כלים בית שמאי היא ומותר להשאיל כלים לנכרי ואין לחוש במה שיעשה בו הנכרי מלאכה אבל בהמתו אסור להשאיל דשביתת בהמתו עליו דאורייתא: *ולבית שמאי אף על גב דלא קעביד מעשה וכו'. השתא דטעמא דב"ש משום שביתת כלים הנך ג' בבות קמייתא אין שורין דיו וסממנים ואונין ומצודות הוו משום שביתת כלים שהמלאכה נעשית בתוך הכלי וכמלא שהכלי עושה המלאכה אבל מוכרין לנכרי ועורות לעבדן וכלים לכובס לא הוי משום שביתת כלים דבמה שהעורות מתעבדין אין העור עושה המלאכה אלא האדם המעבד עושה המלאכה וכן בגד המתלבן האדם המלבנו עושה המלאכה אלא טעמא דאסרי בית שמאי משום דמיחלף בשלוחו ולהכי נמי מוגמר וגפרית דמוקי בסמוך דמנחי אארעא אף על גב שהכלים העליונים מתגפרים ונצבעים לא שייך שביתת כלים כדפרישי' שהכלי שאין המלאכה נעשית בו אין בהן משום שביתת כלים:

דמפקרא להו אפקורי. אע"ג דאמר בנדרים (דף מה:) דבעינן הפקר בפני ג' הכא לא בעינן דמסתמא *מפקיר להו ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקיר דהכא שאני משום דלא אפשר בענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם*:

לא ימלא נחתום כו'. כדמסיק גזירה שמא יחתה אף ע"פ שיש שהות הרבה להתחמם חיישינן שמא ילטנן לפי שרגילים לחמם על אש רפה ויהא צריך לחתות:

גזירה שמא יחתה. ואם תאמר מעיקרא דלא ידע האי טעמא תקשי ליה מתני' דבשר בצל ובילה וחררה ויש לומר דהתם ידע שפיר דהוי טעמא משום שמא יחתה שאין דבר מפסיק ° בינו לגחלים:

דילמא מגיס בה. והוי לובע:

ביורה עקור' וטוחה. ואין לחוש שמא יגלה ויגיס שאין דרך להגים כמו לחתות ועוד דשמא מיהדק טפי:

בשיל ולא בשיל אסור. נ"ל דלא הוי כמאכל בן דרוסאי דאי הוה כמאכל בן דרוסאי שרי להשהותו על גבי כירה אע"פ *שאינה גרופה וקטומה:

האי בישרא דגדיא ושריק. מפרש בה"ג דמכאן ואילך איירי בגלי וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בצל ובילה ולקמן בפרקין נמי מייתי לה אמשלשלים את הפסח ולהכי ברחא ולא שריק אסור אפי' בחייא כיון דמיירי בגלי ראוי לאוכלה בלילה ואתי לחתויי:

התם בבשרא אגומרי. וא"ת לרב אשי דשרי ברחא ולא שריק ולא אסר אלא בשרא אגומרי תיקשי ליה מתני' דאין נותנין הפת בתוך התנור (דף יט:) ועוד משלשלין את הפסח (א) אמרי' מאי טעמא משום דבני חבורה זריזין הן *כדמפרש לקמן (דף כ:) והא בלאו הכי נמי שרי ויש לומר דמיירי שהתנור פתוח דהוי כמו בשרא אגומרי ונראה דאין הלכה כרב אשי בהאי לישנא דשרי ברחא ולא שריק דסוגיא דלעיל דקאמר כיון דקשי ליה זיקא לא מגלה לה לא אתיה כוותיה וכן סוגיא דלקמן גבי בני חבורה דזריזין הם דמשני האי מנתח פי' וקשי ליה זיקא והאי לא מנתח ולרב אשי אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא שרי:

ולא ישאילנו כו' אלא כדי שיגיע לביתו. לא מיירי בכלים דלאסור לב"ש משום שביתת כלים דאפילו ברביעי או בחמישי נמי אלא כגון חלוק ושאר דברים וטעמא משום הואיל ונראה כשלוחו כדפ"ה:

מסורת הש"ס

תוספתא שבת פ"ד

[עי' תוס' תענית ח. ד"ה ל"יראים]

[לקמן יט:]

[לקמן כ.]

[נ"ל והתנן]

[עי' תוס' ב"מ ל: ד"ה אפקרים]

[נ"ל והתנן]

[ולא השכיר או השאיל בהמתו לנכרי ועיכבה נכרי אצלו בשבת הוי צריך להפקיר בפני שלשה תוס' ישנים]

[כדלקמן ריש פ' כירה]

פסחים כא.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה התם וכו' את הפסח בתמיה אמרינן

גליון הש"ס

גמ' האי קידרה חייתא וכו' עם חשיכה בתנור. עיין לקמן דף לח ע"א תוס' ד"ה שכח: תוס' ד"ה גזירה שאין דבר מפסיק. ק"ל הא מ"מ תיקשי ליה מתני' דר"ש

רבינו חננאל

שביתת כלי אלא רב יוסף אבל רבה אמר מפני שמשמעת את הקול וכוותיה מסתברא וכל היכא דאיכא למיחש שמא יחתה בגחלים כגון הנחת קדרה בתנור או חבית של מים וכיוצא אפילו ב"ה אסרי והא דתניא לא ימכור אדם חמצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו כו' קי"ל כר' עקיבא דאמר כדי שיצא מפתח ביתו כר' יוסי דאמר הן הן דברי ר"ע הן הן דברי בית הלל וכן נמי חמץ אוקמנא בפסחים (כא.) כל שעה שמותר לאכול כהן תרומה מותר למכור ישראל חמץ לנכרי

כותח הבבלי וכל מיני כותח אסור למכור ל' יום קודם הפסח: ת"ר נותנין מזונות לפני הכלב בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות °לפני הנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה קמ"ל: ת"ר *לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש בד' ובה' מותר כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בע"ש בד' ובה' מותר אמרו עליו על ר' יוסי הכהן ואמרי לה על ר' יוסי החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם ת"ר אין משלחין איגרת ביד נכרי ע"ש אא"כ קוצץ לו דמים ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והלא קצץ אמר רב ששת ה"ק ואם לא קצץ בית שמאי אומרים עד שיגיע לביתו ובית הלל אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה *והאמרת רישא אין משלחין לא קשיא הא דקביע בי דואר במתא והא דלא קביע בי דואר במתא: ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בע"ש מותר: ת"ר *אין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר °עד רדתה אפי' בשבת: אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו וכו': תניא *א"ר צדוק כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל שהיו נותנין כלי לבן לכובס ג' ימים קודם לשבת וצבועים אפילו בע"ש ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין אביי הוה יהיב ליה ההוא מנא דצביעא לקצרא אמר ליה כמה בעית עילויה א"ל כדחיורא אמר ליה *כבר קדמוך רבנן אמר אביי האי מאן דיהיב מנא לקצרא במשחא ניתיב ליה ובמשחא נשקול מיניה דאי טפי אפסדיה דמתחיה ואי בציר אפסדיה דכווציה: ושוין כו': מאי שנא כולהו דגזרו בהו ב"ש ומ"ש קורות בית הבד ועיגולי הגת דלא גזרו הנך דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו בהו ב"ש ע"ש עם חשכה קורות בית הבד ועיגולי הגת דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת לא גזרו מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר רב יוסי *(בר) חנינא רבי ישמעאל היא דתנן *השום והבוסר והמלילות שרסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ורבי עקיבא אומר לא

דבריס כ

רש"י

כותח הבבלי. טותנין בו חמץ כדאמרי' באלו עוברין ואינו עשוי לאכול יחד אלא לטבול בו ואינו כלה עד זמן מרובה: שלשים יום. שמתחילין לדרוש בהלכות הפסח חלה אזהרת פסח עליו: כלב. רמי עליה לזונו: לא ישכיר אדם כליו. לעשות בהן מלאכה בע"ש דנראה שמשכירו לו לצורך השבת: תורה אור

שלא נמצא כתב ידו · שלא יוליכנו בשבת: אלא אם כן קצץ לו דמים. דכיון דקוצץ לו דמים בדידיה טרח וב"ש לא מודו בקצץ דאפילו בקצץ פליגי דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל ונותן מתנה אלא מילתא דב"ה אשמעינן דבדלא קוצץ לא פליגי דאסור: לביתו. של מי שנשתלח לו: לבית הסמוך. לחומת העיר שנשתלח שם: והלא קצץ · ואמאי אסרי ב"ה הא איהו שרו לעיל: והא אמרת רישא אין משלחין. אא"כ קצץ: דואר. שלטון העיר ולו רגילין לשלוח איגרות: שכיחא במתא. משלחין בלא קוצץ בכדי שיגיע השליח למר לבית הדואר ולמר לבית הסמוך לחומה ורישא דאין משלחין בלא קוצץ כלל דלא קביע במתא ואם לא ימצאנו יהא צריך לילך אחריו בשבת: מפליגין. מפרישין מן היבשה לים וזהו לשון [הפלגת]ספינה על שם שמפליג עצמו מן היישוב ומרבינו יעקב שמעתי בעירובין שאמצעיתו של ים נקרא פילגוס ואף בלשון לעז פילגס: ופוסק· עם הנכרי ע"מ לשבות ואין צריך לשבות: ומצור לצידן. אין אלא מהלך יום ובע"ש היה שם יום השוק כדאמרינן בפסחים במקום שנהגו [דף נ:]:ומדבריהם למדנו כו'.ונפקא מינה לשכר הכובס: לקצרא. כובס: כמה בעית עלויה. בשכר כיבוס: כבר קדמוך רבנן. שלמדונו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים: לימשחיה. ימדדנו בנתינתו ובחזירתו: דכוולי. ברותחין: דאתי ממילא. כגון משקין הללו שנסחטים מאליהם ובלבד שיתחיל מבעוד יום: בוסר. ענבים בתחילתן כשהן דקים מוציא מהן משקין לטבל בו בשר לפי שהוא חזק וקרוב להחמיץ:מלילות.שבולין שלא בשלו כל צרכן מרסקן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו: יגמור. מאחר שרסקן וכבשם בכובד יניחם בכלים ויצאו מעצמן ומותר לכתחילה:
לא

תוספות

נותנין מזונות לנכרי בחצר. בשבת אפילו לב"ש דרגיל לאוכלו מיד ודוקא מזונות אבל שאר חפצים אסורים אפילו לב"ה דלא שרי ב"ה אלא בע"ש אבל בשבת לא וא"ת ואמאי נותנין מזונות לנכרי בשבת הא כיון דאין מזונותיהן עליך כדאמרינן הכא ובפ"ב דביצה (דף כא:) דמוליא אני את הנכרי שאין מזונותיהן עליך ליתסר כדאמרינן בפרק בתרא (דף קנה:) דאסור לטרוח בשבת לתת מזונות לפני חיה משום דאין מזונותי' עליך ה"נ ה"ל למיסר בנכרי וי"ל כיון דמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל *משום דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסור דאורייתא לא חשיב מזונותיו עליך:

כתוב בא"ז שפ"א חלה נכרי ושלח ליהודי א' בי"ט שישלח לו מיינו ואם לא ישלח לו ימות והנכרי היה מוחזק בעיר והתיר לשלוח לו ע"י נכרי משום דרכי שלום ושלח אל רבינו שמחה והתיר לו אבל לא ע"י ישראל ולה"ר יצחק נראה דהוא הדין בשבת אם היה הענין כך שהיה דבר שייך דרכי שלום כגון שהיה הנכרי אלם נראה שמותר לשלוח לו על ידי נכרי לדידן דלית לן השתא רשות הרבים דאורייתא [תוס' ישנים]:

לא ישכיר. אין לפרש משום שביתת כלים וכב"ש דא"כ אפי' ברביעי ובחמישי נמי אלא כב"ה היא דלית להו שביתת כלים או בחלוק וטלית וכיוצא בהן איירי דלא שייך שביתת כלים ואסור לפי שנראה כנוטל שכר שבת אף על פי שמשכירו יחד חדש או שבוע דאם משכירו ליום אפילו ברביעי ובחמישי אסור כדמשמע בסוף הזהב (ב"מ דף נח.) גבי שוכר פועלים לשמור פרה או תינוק ודוקא לשוכרו דמיחזי כנוטל שכר שבת אבל שאלה שריא:

אלא אם כן קוצץ לו דמים. מתני' נמי דנותנים כלים לכובס ועורות לעבדן איירי נמי בקוצץ והא דפריך והלא קצץ לב"ה פריך:

אין מפליגין בספינה· אפילו תוך התחום אסור משום שט כדמוכח בפ' תולין (לקמן קלט: ושם) גבי ההוא צורבא מדרבנן דאמר למיגס בעינא ואזיל לאידך גיסא ושמר פירי משמע דתוך התחום היה ואפ"ה בלא הערמה אסור*:

השום והבוסר והמלילות. למאי דקאמר בריש חבית (לקמן קמג:) מודים חכמים לר' יהודה בשאר פירות ומייתי מדתניא סוחטין בפגעין (א) ועוזרדין אבל לא ברמונים נ"ל דשום ובוסר יותר עשוין למשקין מפגעין ועוזרדין ומיהו התם מסיק דתרדין אע"ג דלאו בני סחיטה נינהו הואיל ואחשבינהו ה"ל משקין ולפ"ז הא דקתני סוחטין בפגעים לאו סחיטה גמורה קאמר אלא מיתוק בעלמא: רבי ישמעאל אומר יגמור. פי' אינו צריך לסלק הטעינה סמוך לחשכה אלא מניחן כל השבת קשה לר"י היכי מוכח דסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא אפי' עביד בשבת ליכא חיוב חטאת דילמא ר' ישמעאל סבר כב"ה דשרו אפי' בהנך דלא אתי ממילא והא דנקט ריסקן משום רבותא דר"ע ועוד תימה דר"ע דאמר *לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה ונראה לר"י דיגמור היינו דיגמור ויאכל בשבת ולא דמי למשקין שזבו שאסורין דגזרינן שמא יסחוט דהכא אפילו יסחוט ליכא איסור דאורייתא משום דאתי ממילא והשתא מייתי שפיר דקסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא ש"ד אפי' לב"ש כיון דאי עביד ליה בשבת לא מיחייב ור"ע דאמר לא יגמור לא שצריך להסיר הקורה דסבר כב"ה אלא שלא יגמור כדי לאכול משקדש היום דאסורין אפי' לב"ה כשאר משקין שזבו דאסורין דהך סחיטה נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא ועי"ל דיגמור בידים משתחשך דלא דמי למתני' דלא שרו ב"ה אלא טעינת קורה אבל בידים לא דהכא כשאין מחוסרין דיכה כדאמר בסמוך והשתא מייתי שפיר דכיון דשרי ר' ישמעאל לסחוט בידים ולא גזר אטו מחוסרי דיכה א"כ במחוסרי דיכה נמי סבר דלא מיחייב ובתר הכי קאמר דלרבי ישמעאל במחוסרי דיכה מיחייב ואפ"ה כשאין מחוסרין שרי בידים ולא גזר אטו מחוסרין אבל כר"ע לא אתיא כיון דאסר בשאין מחוסרין דיכה אטו מחוסרין דיכה מכלל דמחוסרין דיכה מיחייב וא"כ אסור עם חשכה לב"ש:
שמן

עין משפט נר מצוה

קמה א ב מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה כב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שכה סעיף א:

קמו ג ד ה מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן רמז סעיף א:

קמז ו מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל' ו ופ"ו שם הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רמח סעיף א:

[גיטין סא.]

קמח ז מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה כב ופ"ו הלכה יג ופ"ו מהל' מלכים הלכה יא טור או"ח סימן רמז:

קמט ח מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ... טור וטוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסימן שכ סעיף ג:

[תוספתא עירובין פ"ג]

[תוספתא פ"א]

[וע"ע תוס' עירובין מג. ד"ה הלכה]

עדיות פ"ב מ"ו

מסורת הש"ס

[תוספתא פי"ד]

[כ"ב קס. חולין קס.]

[ת"ל ברבי]

לא יגמור כב"ש ולא כב"ה כצ"ל מהרש"א

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה השום וכו' בפגעים ופריסים ועוזרדין:

תוס' דילמא רישא ס"ק אין משלחין באינו יכול להגיע אלא א"כ קצץ והיינו בפלוגת' דשיטא בלא קצץ אם יכול להגיע דשרי ויש ספרים דגרסי והתניא דאין משלחין והיינו ברייתא דלעיל דכיוצא בו וכן הגיה מ"ר יהודה בספרו [ת"י]

גליון הש"ס

גמ' לפני נכרי בחצר. עי' לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה בבא דרישא:

רבינו חננאל

והיא שעה חמישית כרבן גמליאל דאמר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל המש'נתינת מזונות לפני נכרי בחצר או לפני כלב מותר ואם נטל ויצא אין נזקקין לו: ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש כו' ת"ר אין משלחין אגרת ביד נכרי בע"ש כו' אוקימנא כדברי בית הלל אי לא קביעא דואר במתא פי' איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא המשכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה לו אין משלחין אא"כ קצץ שכר לשליח או אם יכול השליח להגיע במקום שהוא שרוי (בין) מי שהאגרת שלוחה אליו מבעוד יום ואפילו בבית הסמוך לחומה ואי קבוע דואר במתא כעניין שפירשנו למעלה אע"פ שלא קצץ שרי דהא אגרת לבי דואר שדורה ובי דואר הוא במתא בהדיה ואם קצץ שכר המשלח לשליח בין יש בי דואר בין אין שם בי דואר בין מגיע אצל מי שנשלחה לו בין אין מגיע מותר. אמרו על יוסף הכהן החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם. הא דתנן נתינת כלי לבן לכובס נכרי פשוטה היא. הא דתנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת יש מי שאומרים בזמן שגוששת ואין במים י' טפחים ומשום גזירת תחומין נגעו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו ומשום הכי נהגו להפליג בים הגדול: ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר. ופוסק עמו לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך לפסוק. והלכתא כרשב"ג דכי קיי"ל הילכתא כו' מחבירו ולא מאביו וכבר פירשנוהו למעלה בספינה גוששת שאין במים י' טפחים ומשום תחומין גזרו אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו: ושוין ב"ש וב"ה שטוענין בקורת בית הבד כו' ודייקינן ממתניתין דכל מידי דאי עביד הוא מעשה חייב עליו חטאת כגון שריית דיו ונתינת אונין של פשתן וכיוצא בהן בהני פליגי ב"ש אבל הכא דאי עביד לעצמו לא מחייב חטאת אפילו ב"ש מתירין וזהו שאמרו כל מידי דאתי ממילא שפיר דמי:
אוקמה

עין משפט נר מצוה

א"נ ונראה לר"י וכ"ה בתוס' ישנים

קנ א ב מיי' פרק כ"א מהלכות שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שכא סעיף יט:

קנא ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד:

קנב ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט:

קנג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב:

קנד ו מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה טז סמג שם טור שו"ע או"ח סי' רנד סעיף ב:

קנה ז מיי' שם הלכה יח טור שו"ע שם סעיף ה:

גמרא

לא יגמור ורבי אלעזר אמר רבי אלעזר היא דתנן *חלות דבש שריסקן בערב שבת ויצאו מעצמן אסור ורבי אלעזר מתיר ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא אמר כרבי אלעזר אמר לך התם הוא °דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל הכא מעיקרא אוכל והשתא משקה ור' אלעזר אמר לך הא שמעינן ליה לר' אלעזר דאפילו זיתים וענבים נמי שרי דהא *כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ר' אלעזר ור"ש מתירין ורבי יוסי בר חנינא *ברייתא לא שמיע ליה ור' אלעזר מ"ט לא אמר כר' יוסי בר חנינא אמר לך לאו איתמר עלה אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן ᵃבמחוסרין דיכה דכ"ע לא פליגי כי פליגי במחוסרין שחיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמו הורה רבי יוסי בר חנינא ᵇכרבי ישמעאל שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ᶜושמואל שרי *הני כרכי דוזי רב ᵈאסר ושמואל שרי א"ר נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא °ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל אמר ᵉמותר וקמיפלגי בפלוגת' דר' יהודה ור' שמעון ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון שמתיה רב המנונא והא כר' שמעון סבירא לן באתריה דרב הוה לא איבעי ליה *למיעבד הכי הני תרי תלמידי חד מציל בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מאני וקמיפלגי בפלוגתא *דרבה בר זבדא ורב הונא: **מתני'** ᶠ*אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי *שיצולו מבעוד יום *ᵍאין נותנין פת לתנור עם חשכה [לקמן לז:] ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי *שיקרמו פניה מבעוד יום ר"א אומר כדי שיקרום התחתון שלה *משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין

רש"י

לא יגמור · אסור להכניס מבעוד יום תחת כובדן כדי לגמור משתחשך: ור' אלעזר אומר · הוא ר' אלעזר בן פדת דהוא המורא: ר' אלעזר היא · הוא ר' אלעזר בן שמוע שהם ר' אלעזר של משנה וברייתא: חלות דבש · שהכוורת רודה ועשויין כמין חלות של שעוה והדבש בתוכן: שריסקן. כותשן: אסורין. לאותו שבת באכילה: דבש לאחר שזב מן החלות נמי אוכלא הוא הלכך ליכא למיגזר ביה שמא יסחוט משתחשך דלא שייכא ביה סחיטה: הכא. זיתים וענבים דמתני' דמעיקרא אוכלא והשתא משקה איכא למיגזר שמא יסחוט משתחשך דהא ודאי סחיטה היא: ור' יוסי בר' חנינא. הך ברייתא דקתני דפליג ר' אלעזר אף בזיתים ובענבים לא הוה שמיע ליה ומההיא דחלות דבש שהיא משנה בפרק חבית שנשברה לא הוי מצי לדמויה למתני' משום פירכא דלעיל: במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי. דאסירי דטעינתן היא גומרת וגמלא הכל עשוי בשבת: שחיקה. יותר מדיכה לשון או דכו במדוכה (במדבר יא) ורבותי גורסין כי פליגי במחוסרין סחיטה שנידוכו יפה ואין טעינתן גומרת אלא סחיטה ולמאן דגריס שחיק' טעינתן שוחקתן והני דמתני' מחוסרין דיכה הן וטעינתן היא דיכתן היא שוחקתן היא סוחטתן ובהא ר' ישמעאל מודה לאסור: שמן של בדדין. איידי דאיירי בבית הבד נקט ליה שמן המשתייר בזויות הבד תחת הטעינה והוא ניתן לבדדין וכן מחצלות של בדדין שמכסין בהן את הזיתים: רב אסר · לטלטולי משום מוקצה דרב סבר כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כר"ש דלית ליה מוקצה והכי אמרינן במי שהחשיך: כרכי דוזי · זוג של מחצלות שמכסים בהן את פרגמטיא של ספינה וזוזי לשון זוג לפי שהן שתים ועשויות כאהל ובתשובות הגאונים מצאתי כרכי דזיווי (א) ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי: עז · העומדת לחלבה: וכן רחל · העומדת לגיזתה: ותורא דרידיא · העומד לחרישה: ותמרי דעיסקא · העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר: פלוגתא דר' יהודה כו' · דלר' יהודה דאית ליה מוקצה בפרק אחרון (דף קנו:) אסור לשוחטן ביום טוב אלא אם כן הזמינן מבעוד יום ולר' שמעון שרו: חרתא · שם מקום: דארגיז · אדם אחד היה אמגושי שבנה לאותה העיר ורב המנונא דר בה ועדיין מערת קבורתו קיימת שם °כך מצאתי בתשובה: והא כר' שמעון סבירא לן · השתא כדלקמן *ואמאי שמתיה: חד מציל · אוכלין ומשקין מפני הדליקה הרבה לחצר המעורבת: בחד מנא · כדתנן מצילין של מלא ככרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות: וחד מציל בארבע וחמש מאני · אלא שמקפלן כולן לתוך כלי גדול ונושאן בפעם אחת: וקא מיפלגי כו' · בפרק כל כתבי הקדש*: **מתני'** חררה · עוגת רצפים (מלכים א יט) פוגא"ה בלע"ז: יקרמו · כמו קרום קרוסטי"ן בלע"ז: התחתון · מפרש בגמרא: משלשלין את הפסח כו' · והוא גללה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור · מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעזרה והיא מתבערת והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהו כהנים נריכין להבעירה משתחשך כדמפרש בגמרא: בית המוקד · לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת תמיד מפני שמהלכין יחפים על רצפת שיש בעזרה כדאמרי' בזבחים (פ"ב דף כד·) הואיל ורצפה מקודשת דכתיב* ביום ההוא קדש המלך תוך החצר וכלי שרת [מלכים א ח] מקודשין דכתיב* וימשחם ויקדש אותם מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ [ויקרא ח] בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה: ובגבולין

תוספות

שמן של בדדין · פ"ה המשתייר בזוית בית הבד וקשה לר"י דמה לו להזכיר כאן דין מוקצה ועוד דלמה יהיה השמן מוקצה *ותירץ ר"י דקאי אדלעיל דקאמר דאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולכת כל השבת רב אסר אותו שמן משום מוקצה דהוי נולד גמור דמחמת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות לאכילה אע"ג דע"מ כן הניחו וסמך על זה שיזוב כל השבת כיון דאין משקין בעולם האי סמיכה לאו מידי היא והוי נולד גמור ולא דמי לקדרה חייתא דשרי אע"ג דבין השמשות לא חזי לאכילה דהתם כיון דהבשר בעולם מהני דע"מ כן מניחה וכן מטייטות הנובעות כבר הם בעולם °וכן נואת קטן שהיה כבר במעיו מהני בכן סמיכה ולא דמי לזיתים וענבים שריסקן מבעוד יום וכן השום והבוסר שריסקן מבערב דהתם חזו מבערב לאכילה אבל הכא דלא חזו בין השמשות לאכילה והמשקה איננו בעולם הרי נולד גמור ואסור לרב וא"ת בפ"ב לקמן (דף כט.) דאמר רב אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה לא בארמייתא וקבלה והשתא היכי המ"ל דהוי פרסייתא והא רב אסר נולד הכא ויש לומר דה"פ מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה משום דלא חשיבא ליה רב נולד כיון דמעיקרא גרעין והשתא גרעין אבל הכא שמן הבלוע בזיתים כל זמן *שלא יצא הוי נולד גמור ולא הוי משקה:

ושמואל שרי. תימה דבס"פ נוטל (לקמן קמג.) אמרי' דשמואל הוה מטלטל גרעיני פרסייתא אגב ריפתא פי' בשולת כל נרכן שאין נשאר מן האוכל עליהם כלל וכיון דשרי נולד כר"ש בלא ריפתא נמי לישתרי ותירץ ר"ת דשמואל מחמיר על עצמו היה לפי שהיה אדם חשוב וכן מוכח סוגיא התם דקאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא: **הני** כרכי דוזי רב אסר. לטלטל משום מוקצה תימה דבפ' מפנין (לקמן דף קכח.) אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה ובמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש והכא אוסר לטלטל לכרכי דוזי ומפרש ר"ת דכרכי דוזי °הן מוקצה מחמת מיאוס *כגון בגדים ומחצלות שמכסין בהם דגים ושאר דברים המלכלכין אותם והתם דקאמר רב דבמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש במוקצה שמקצה האדם מדעתו לעיסקא לאוצר שאין בו מיאוס והא דאמר בפרק בתרא (דף קנו:) דאף רב ס"ל כר' יהודה מדכרכי דוזי דרב אסר מפרש ר"ת דנבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דאף לכלבים איננו ראוי מחיים ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס והא דאמר בפ"ק דחולין (דף יד:) בשמעתא וסברין חבריא למימר מתני' ר' יהודה היא אימור דשמעת ליה לרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס במוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה דיחוי בעלמא הוא ולפי המסקנא נאמר דמוקצה מחמת איסור טפי חמור תדע דהא קאמר התם אימור דשמעת ליה לר' מאיר במבשל דראוי לכוס שוחט דאינו ראוי לכוס מי שמעת ליה משמע דאית ליה לר' מאיר מוקצה מחמת איסור ובפרק כירה *משמע דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס גבי מטלטלים נר חדש אבל לא ישן ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלים חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת: **וחד** מציל בארבע וחמש מאני · פי' בקונטרס ומקפלן כולן בתוך כלי אחד ונושאן בבת אחת ואין נראה לר"ת דבפ' כל כתבי (לקמן דף קכ.) לא פליגי אמוראי בהא דבעיא היא ופשיט דכבא לעיל דמי ושרי לכ"ע ומפרש ר"ת דחד מציל בחד מנא אפי' מאה סעודות אבל בארבע וחמש מאני כגון להציל ולחזור ולהציל אפי' באותו חצר לא וחד מציל בד' וה' מאני לאותו חצר ובהא פליגי התם רבה בר זבדא ורב הונא: איבעיא

מסורת הש"ס

לקמן קמג. · שם קמה: · [לקמן קמ. עירובין יט: פסחים קח: גיטין סה. ערכין ל.] · לקמן קטו: · ס"א למימר · [לעיל יח:] · ס"א שיתבשלו · [דף קכ.] · [מלכים א ח] · [ויקרא ח]

[לקמן קכ.] · [עי' תוס' מנחות עט: ד"ה פורסא] · עירובין קג. · [עי' תוס' עירובין קג.]

שלא יצא לא הוי משקה לגמרי הוי נולד גמור כצ"ל וכ"ה בתוס' ישנים

קשה הר"מ מה צריך להעמיד במוקצה מחמת מיאוס יעמיד אותו במוקצה משום סתירת אהל [ת"י]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כרכי דוזי וכו' בגאונים מצאתי כרכי דזיווי. נ"ב ולי נראה דלגירסת כרכי דזיווי יותר מתיישב לפרש מלשון זוג כאשר דקאי אמדים בזווי דס"פ מפנין:

רבינו חננאל

אוקמה רבי יוסי ב"ר חנינא לר' ישמעאל ור' אלעזר בן פדת אוקמה לר' אלעזר ב"ר (שמעון) [שמוע]. חלות שריסקן פירשנוהו בפ' חבית שנשברה כי שם מקומה. הורה ר' חנינא [כר' ישמעאל] שמן של בדדין [ומחצלות של בדדין] רב אסר ושמואל שרי פירוש שמן הנמשך מתחת קורות בית הבד וזב בשבת אסור באכילה בשבת ומחצלות המוקצות למלאכת בית הבד אסור לישב עליהן (כרב) [לרב] פי' כרכי דוזי מחצלות סדורות שתים שתים זוגות זוגות והן עשויות לסחורה להשתלח בספינות אסור להתירן בשבת ול... אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי לעסקא פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון פי' כל אלו שהעמידו לדברים הללו ולא העמידו לאכילה עכשיו אם ביקש לוכל ... הללו בשבת או העז והרחל וכיוצא בהן לשוחטן ביו"ט מותר וקיי"ל הלכה כר"ש דלית ליה מוקצה אלא גרוגרות וצימוקים בלבד. הנהו תרי תלמידי חד מציל של מלא ככרות אפילו באותה חצר בחד מנא ...

רב נסים גאון

אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה: כולה פלוגתא דר' יהודה ור"ש נתבאר פלוגתם במוקצה ועיקר דבריהם בפרק כירה (דף מד) דתנו רבנן מטלטלין נר חדש בשבת אבל לא ישן דברי ר' יהודה ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין בשבת חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה ובסוף המס' (דף קנו) מחתכין את הדילועין לפני הבהמה כו' ואמרו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת כו' ובמקומות הרבה מן התלמוד תמצא פלוגתן והנה תמצא עיקר פלוגתן לדבריה... לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין ופרישו טעמא דהא מילתא בגמ' דבני מערבא במס' יום טוב (פ' כמכיל...) עשרות (פ"א) אמר רב שמואל בר סוסרטא מפני שמסריחות בנתים: **הנך** תרי תלמידי חד מציל בחד... מציל בתרי תלתי מאני קמיפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא פליג ר' אבא בר זבדא... בפ...

גליון הש"ס גמ' דמעיקרא אוכל. עי' כר"ש פ"ג מי"א דעוקצין: שם ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל כו' . גי' כרי"ף והרא"ש ותמרי דעיסקא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה: רש"י ... וכו'. כך מצאתי בתשובה. וכ"כ רש"י בעירובין דף סג ע"א ד"ה דארגיז: תוס' ד"ה שמן של בדדין. וכן נואת קטן. לקמן דקכ"א ע"ב: שם ד"ה הני כרכי דוזי כו' הן מוקצה מחמת מיאוס. עי' ... דקל"ט ע"ב ד"ה תלא דביסרא:

תורה אור

ובגבולין כדי שתאחוז האור ברובו ר' יהודה אומר *בפחמין כל שהוא: **גמ'** וכמה א"ר אלעזר אמר רב כדי שיצולו מבעו"י כמאכל בן דרוסאי איתמר נמי *אמר רב אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים *תניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה ואע"פ שאין גרופה וקטומה: אין נותנין את הפת כו': איבעיא להו תחתון האיך דגבי תנור או דילמא תחתון האיך דגבי האור ת"ש ר"א אומר כדי שיקרמו פניה המדובקין בתנור: משלשלין את הפסח: מ"ט *משום דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא והאמר *מר גדיא בין שריך בין לא שריך שפיר דמי התם מינתח הכא לא מינתח: ומאחיזין את האור וכו': מנהני מילי אמר רב הונא °לא תבערו אש בכל מושבותיכם בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר °אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד מתקיף לה רב חסדא אי הכי אפילו בשבת נמי אלא אמר רב חסדא קרא כי אתא למשרי אברים ופדרים הוא דאתא *וכהנים זריזין הן: ובגבולין כדי שתאחוז כו': מאי רובן אמר רב רוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהן תנא רב חייא לסועיה לשמואל כדי *שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא שלהבת עולה ע"י דבר אחר עץ יחידי רב אמר רוב עביו ואמרי לה ברוב היקפו °אמר רב פפא הלכך °בעינן רוב עביו ובעינן רוב היקפו כתנאי ר' חייא אמר (א) כדי שישחת העץ ממלאכת האומן רבי יהודה בן בתירא אומר כדי שתאחז האש משני צדדין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר °את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה: °והאח לפניו מבערת מאי אח אמר רב אחוונא ושמואל אמר עצים שנדלקו באחוונא ההוא דאמר להו מאן בעי אחוונא אשתכח ערבתא א"ר הונא קנים אין צריכין רוב אגדן צריכין רוב גרעינין אין צריכין רוב נתנן בחותלות צריכין רוב מתקיף לה רב חסדא אדרבה איפכא מסתברא קנים מבדרן אגדן לא מבדרן גרעינין מבדרן נתנן בחותלות לא מבדרן איתמר נמי אמר רב

[רש"י]

ובגבולין · לריך להבעיר מדורתן מבעוד יום כדי שתאחוז האש ברובו: ר' יהודה אומר · אם היתה מדורת פחמין אין לריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה והולכת וא"ל לחתות בהן: **גמ'** בן דרוסאי · לסטים היה ומבשל בישולו שליש: איתמר נמי · דמאכל בן דרוסאי חשוב בישול: כל שהוא · מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בגמרו משום בישולי נכרים: גרוף · מן הגחלים במגריפה שקורין וודיל: קטום · מפזרים אפר מלמעלה כדי להפיג חומו שלא יוסיף הבל בשבת וזה תבשיל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא חיישי' אם מתבשל והולך בשבת: דגבי תנור · שהככרות נדבקים בדופני התנור סביב הילכך מבעיא ליה הי קרי תחתון הנך פנים דגבי דופני התנור או פנים הפונים למטה לחלל התנור לגד האור: מדובקים בתנור · וחומרא היא דפנים שכלפי האור ממהרין לקרום: התם מנתח · ואם פותח פי התנור עייל ביה זיקא וקשי ליה: הכא לא מנתח · דכתיב (שמות יב) על ראשו ועל קרבו ואי מגלי ליה לא קשי ליה זיקא הלכך אי לא דזריזין הן אסור: אברים ופדרים הוא דאתא· להתיר את הקטירן כל הלילה אבל מדורת בית המוקד שאינה לורך גבוה אלא לורך כהנים לא הותרה וסמוך לחשיכה היינו טעמא דלא גזור משום דכהנים זריזין הם שכולם היו בני תורה וחרדים ונזכרים ולא אתו לחתויי משתחשך: כל אחד ואחד · כל עץ ועץ ולא תימא כיון שאחזה ברוב מנין העצים: ושמואל אמר· כדי שלא לריך לומר הבא עלים דקים ונניח תחתיהן להבעיר את אלו: תני ר' חייא · בפ' במה מדליקין לגבי מנורה להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאליה אלמא בכי האי גוונא הויא הדלקה משום ר"י הלוי וקשה לי חדא דרמי בר חמא קתני לה התם ועוד דלאו מתניתא היא אלא הוא אמר לה בפירוש דמתני' אחריתי ושאר רבותינו תנו לה לענין מדורה ואני מצאתי אותה בת"כ לגבי מנורה: עץ יחידי · כעין נוק"ש שלנו: רוב עביו · שיכנס האור בתוך עביו עד רובו: רוב היקפו · מבחוץ: כתנאי · רוב עביו או רוב היקפו: שישחת · רוב עביו: ב' לדדיו · רוב היקפו: זכר לדבר · דשוב הולך ודולק: שני קצותיו אכלה האש · בידוע שתוכו נחר והלכה לחה שלו ונעשה יבש: נחר · פסק לחה שלו ויבש כמו נחר גרוני (תהלים סט) וכן חרה מני חורב (איוב ל): והאח · בשריפת יהויקים המגילה כתיב: אחוונא · ערבה: באחוה · כל העלים נדלקין זה מזה הקטן מדליק הגדול: אין לריכין רוב · להלית את האור ברובן מע"ש אלא מאחיז בהן אור מבעוד יום לפי שאין כבין והולכים אלא דולקים והולכים: לריכים רוב · לפי שאין שלהבת יכול ליכנס ביניהם: גרעינין · של תמרה אם עשה מהם מדורה לכשיבשו אין לריכין רוב: נתנן בחותלות · כלים שעושין מלולבין ונתן הכלי מלא במדורה לריכין רוב לפי שלבורין יחד ואין השלהבת יכולה להכנס בהן: קנים מבדרן · לכאן ולכאן ואחת מהן היולאה לא תמלא את חברתה לבערה הלכך כי לא אגדן לריכי רוב אבל אגדן לא מבדרן ואין לריכין רוב וכן גרעינין:

[תוספות]

איבעיא להו תחתון האיך דגבי תנור · ולפ"ה דפי' דלגבי האור ממהר לקרום ומיבעיא ליה אם תחתון דקאמר ר' אליעזר דגבי תנור והא דקאמרי רבנן עד שיקרמו פניה אחת מפניה ואפילו בעליון סגי ואם תחתון דקאמר ר"א היאך דגבי האור אם כן הא דקאמרי רבנן עד שיקרמו פניה היינו כל פניה הא שמע ר' אליעזר כו' ופושט דר"א לחומר' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא דקאמר התם ומודה ר"א בלחם הפנים שאין קרוי לחם עד שיקרמו פניו בתנור משמע דהכא סגי בקרימה כל דהו אבל בלחם הפנים בעינן קרימה מעליא · ריב"א*.

למשרי אברים ופדרים. וא"ת הי אברים ופדרים דחול כדפ"ה הא אמר בפרק [במה מדליקין] (דף כד:) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ואי אברים ופדרים דשבת ואשמועינן מבכל מושבותיכם דאע"ג דמנותן כל הליל' ואפשר להקטירן במולאי שבת אפ"ה דחי שבת הא מעולת שבת בשבתו נפק מדממעט עולת חול דהיינו ע"כ אברים ופדרים דחול דשחיטה וזריק' עבר זמנו בשקיעת החמה א"כ אברים ופדרים דשבת קרבים בשבת וי"ל דאתי למשרי אברים ופדרים דחול כשמשלה בהן האור מבעוד יום והא דקאמר ולא עולת אברים ופדרי' דחול בשבת היינו דוקא בשלא משלה בהן האור וכן הא דאמר בפרק טרף בקלפי (יומא דף מו· ושם) אברי *חול שנותרו עושה להן מערכה בפני עלמן ומודרן אפי' בשבת ואפי' לרב הונא דפליג התם היינו דאמר דאין עושה להן מערכה בפני עלמן אבל ד"ה דסודרן על המערכה גדולה היינו כשמשלה בהן האור כדמוכח התם והא דקאמר התם לחד לישנא דדוקא בפסולין אי משלה בהן האור אין אי לא לא לאו משום דכשרים לא בעינן משלה בהן האור אלא ה"ק דדוקא בפסולים אלטריך לאשמעינן במשלה בהן האור אבל בכשרים לא איצטריך לאשמעי' וריב"א מסתפק בשאר קרבנות כשמשלה בהן האור אם נעשו כלחמו של מזבח לממרינהו בשבת אי לאו דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא משום דשם תמיד דוחה שבת וקשה דהתם מפיק ליה ביומא מבמועדו ואפי' בשבת והכא מפיק ליה מבמושבותיכם ונראה דעיקר דרשא מבמושבותיכם והתם נקט במועדו ואפי' בשבת אגב דבעי למנקט במועדו ואפי' בטומאה וע"ק והא במושבותיכם אצטריך לשריפת בת כהן דלא דחיא שבת כדדרשי' פ"ק דיבמות (דף ו: ושם) ופרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לה:) נאמר כאן במושבותיכם כו' אף מושבות האמור כאן כו' וי"ל דהכא מכם דרים מדכתי' מושבותיכם ולא כתיב *מושבות והא דדרשי' בפ"ק דקדושין (דף לז· ושם) מושבות דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל וקאמר דסד"א הואיל ובענין מועדות כתיב תבעי קדוש ב"ד כמועדות קמ"ל לא מלא תבערו אש בכל מושבותיכם דריש כדפירש הקונטרס דההוא לא כתיבא בענין דמועדות ואלטריך לה נמי כדדרים הכא אלא מושבותיכם דכתי' באמור (ויקרא כג) דההוא כתיב בענינא דמועדות*:

כדי שתהא שלהבת עולה מאליה · אלמא במקום שהקפיד הכתוב שלא יכבה סגי שתהא שלהבת עולה מאליה ואין לריך שתהא הפתילה שורפת ברובה: **עד** שישחת ממלאכת האומן · אבל למ"ד משתאחוז האור משני לדדין איט נשחת בהכי ממלאכת האומן ואע"ג דכתיב את שני קצותיו אכלה האש היצלח למלאכה היינו גבי עץ הגפן אבל שאר עלים אין נשחתין כ"כ במהרה ממלאכת האומן:

הדרן עלך יציאות השבת

קנו א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יט טור וש"ע או"ח סי' רנג סעיף ב:
קנז ב מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה טז טור ש"ע או"ח סימן רנד סעיף ג:
קנח ג מיי' פי"ז מהל' מ"א טור וש"ע יו"ד סי' קיג סעיף ה:
קנט ד מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טור ש"ע או"ח סימן רנד סעיף ה:
קס ה ו מיי' שם הלכה טו:
[ועי' תוס' מנחות נז: ד"ה ושמעינן]
קסא ז מיי' שם הל' כ:
קסב ח ט מיי' שם הל' יט סמג שם טור ש"ע או"ח סימן רנה סעיף א:
[לעיל יח:]
[שם איתא עולת ועי' ברש"י שם ד"ה הכי גרסינן]
לקמן כה.

רבינו חננאל

וחד מציל בר' ה' מאני כר' אבא בר זבדא וחלוקת רבי אבא בר זבדא ורב הונא בפ' כל כתבי הקודש: צליית בשר וביצה אסיק' כמאכל בן דרוסאי וכל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה. קרומיו של פת אוקימ' קרומת פנים המדובקים בתנור וכיון שקרמו פנים מותר לשהותה והכין מפרשא בפ' דלקמן בכירה (לז:): משלשלין את הפסח לתנור עם השכה אוקימ' משום דבני חבורה זריזין הן הא שאר בני אדם לא ואי גדיא הוא מינתח הוא כלומר אינו שלם אלא מנותח אברים כיון דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה הלכך לא אתי לחתויי בגחלים בין שריק התנור בין לא שריק התנור שרי. אברי דברחא שריק שרי לא שריק רב ירמיה מדפתי אסר ורב אשי שרי וקיי"ל כוותיה. בשרא אגומרי אסיר אלא א"כ נצלה כל צרכן. קרא חייא בתנור רבינא שרי. ומחיזין את האור במדורות בית המוקד משום דכהנים זריזין הם. וקרא לאברים ופדרים הוא דאתא דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם בכל מושבותיכם אינכם מבערים אבל אתם מבערים לאברים ופדרים ובגבולין כדי שיצית האור ברובו רב אמר רוב כל עץ ועץ. ושמואל אמר כדי שאין צריכין להביא אחרים תחתיהן כדי שידליקם והלכתא כשמואל דתני ר' חייא לסיועיה [לשמואל] שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא על ידי דבר אחר. עץ יחידי אסיק' בעינן רוב עביו ורוב היקפו ואת

רב נסים גאון

בפ' כל כתבי הקודש (דף כ) דתנן מצילין סל מלא ככרות כו' ואמרינן אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל ר' אבא בר זבדא אמר רב כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת: סליק פירקא קמא

אמר רב כהנא קנים שאגדן [א]צריכין רוב [ב]לא אגדן אין צריכין רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות אין צריכין רוב תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכין רוב של זפת ושל גפרית ושל [ג]גבינה *ושל רבב במתניתא תנא אף של קש ושל גבבא א"ר יוחנן עצים של בבל אין צריכין רוב מתקיף לה רב יוסף מאי היא אילימא סילתי השתא פתילה אמר עולא *המדליק צריך שידליק ברוב היוצא סילתי מבעיא אלא אמר רב יוסף שוכא דארזא רמי בר אבא אמר *זאזא:

הדרן עלך יציאות השבת

*במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין לא *בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים *ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב *נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

גמ' לכש שוכא דארזא שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן: אמר רב יוסף נעורת של פשתן אמר ליה אביי והכתיב והיה *החסון לנעורת (מכלל דחוסן לאו נעורת הוא) אלא אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך: אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי (*לה) כולכא שמיה רב יצחק בר זעירא אמר גושקרא רבין ואביי הוו יתבי קמיה דרבנא נחמיה אחוה דריש גלותא חזייה דהוה לביש מטכסא א"ל רבין לאביי היינו כלך דתנן א"ל אנן שירא פרנדא קרינן ליה מיתיבי *השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצית (תיובתא דרבין) *תיובתא איבעית אימא שירא לחוד ושירא פרנדא לחוד*): ולא בפתילת האידן: אחוינא: רבין ואביי הוו קאזלו בפקתא דטמרוריתא חזינהו להנהו *ארבתא אמר ליה רבין לאביי היינו אידן דתנן אמר ליה ההיא עץ בעלמא הוא קלף ואחוי ליה עמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר: שברא: ולא בירוקה שעל כו': מאי היא אילימא אוכמתא דהריצי איפרוכי מפרכן אלא אמר רב פפא אוכמתא דארבא תנא הוסיפו עליהן של צמר ושל שער ותנא דידן צמר מבווץ כוויץ שער איתרוכי מיחרך: ולא בזפת: זפת זיפתא שעוה קירותא תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילות נמי לא חזיא קא משמע לן אמר רמי בר אבין עטרנא פסולתא דזיפתא שעוה פסולתא דדובשא למאי

*) רש"ל גורס ואב"א פירושא קא מפרש

רש"י

רב כהנא אמר קנים שאגדן צריכין רוב. כרב הונא דלא עיילא בהן טרא ולאבדורי לא חיישינן דארוכין הן וכבדין: גרעינין שנתנן בחותלות אין צריכין רוב. כרב חסדא שעושין לידלק אבל בלא חותלות מבדרי: מדורה. לשון היסק גדול: רבב. שומן ושעוה וכל דבר הניתך: גבבא. שגובבין מן השדה בל"א שטובל"א: קש. זנבות שבולין אשטרי"ם: סילתי. לאחר שעשאוס עצים דקים ובבבל נוהגין כן: השתא פתילה. של בגד הטבולה בשמן ונוח לידלק: אמר עולא המדליק. נר של שבת צריך שידליק ברוב היוצא מראש הפתילה חוץ לנר: שוכא דארזא. יבש הוא ודק ויש כמין נמר בין קליפה לעץ והוא מבעירו משאחזה בו אור: זאזא. מולש"א בלעז:

הדרן עלך יציאות השבת

במה מדליקין. לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמרא: לא בזפת ולא בשעוה. לאו לענין פתילה אלא לתת במקום שמן וכל הני מזפת ואילך פסולי שמנים הן: גמ' עץ בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא. כמין נמר יש בין קליפתו לעצו: והיה החסון לנעורת. אלמא חסון לאו נעורת הוא: כיתנא דדייק ולא נפיץ. דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך אחריו נפיץ קרפר"י ונעורת מן הדק שבו והכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת כלומר הגבור יהיה חלש: גושקרא. פסולת של משי העשוי ככובעים והוא בית התולעת וקורין לו פולויי"ל ונופצים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה כדאמר בכל פסולי פתילות דמתניתין שהאור מסכסכת בהן קופלת ונפסקת ואין השלהבת עומדת במקומה: גושקרא. על שם פסולת וגם פת סובין כמו כן נקראת במסכת גיטין (דף נו:): מטכסא. לבוש העשוי מאותו כלך: שיראים. מטיל העשוי מעיקר המשי: סיריקין. עשוי מן המשי הרך המתפלל ומלוי במשי וקורין לו במקומו ידי"ש: חייבין בציצית. ודלא כמאן דאמר כל בגדי צמר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא אי נמי מדרבנן קתני מיהא השיראים והכלך אלמא שיראין לאו היינו כלך: אחוינא. ערבה ויש כמין נמר בין קליפה לעץ: בפקתא. בקעה: עץ בעלמא הוא. והיכי ליחזי לפתילה: שברא. מין עשב ארוך וקורין אותו אורטי"א: אוכמתא דהריצי. מקום כנוס מים גדל עליהם כמין ירקרוקת: איפרוכי מיפרכן. ולא מצי ליעבד פתילה מינה: אוכמתא דארבא. ספינה המתעכבת במקום אחד במים גדל ירקרוקת סביב שוליה מבחוץ: מבווץ כווץ. מפני האור ואין דולק כלל ואין שלהבת אוחזת בו ולא צריך למתנייה: עד כאן. עד ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: מכאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן חתיכה זפת או שעוה בנר במקום שמן: שעוה איצטריכא ליה. לפי שרגילין לעשות כמין פתילה ארוכה והפתילה לתוכה כמו שאנו עושין: מהו דתימא לפתילה נמי. קאסר לה: פסולתא דזיפתא. לאחר שיוצא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור, פסולת צלול כשמן והוא עיטרן (א): למקח

תוספות

במה מדליקין כו'. פעמים מפרש מאי דסליק מיניה ופעמים במה שהתחיל*: אחד מבושל כו'. הכא מזכיר שאינו פשוט תחילה וכן בכמה מקומות ומה שקשה על גירסת רש"י דסוכה [דף ז:] מפורש במקום אחר*: בעמרניתא דאית ביה. וא"ת הא מסיפא שמעינן ליה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכן קשה גבי אידן ויש לומר דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ*: אנן שירא פרנדא קרינן ליה. פר"ת דכלך דמתניתין קרינן שירא פרנדא אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר חורבן כדאמר בפ' בתרא דסוטה (דף מח:) משחרב בית המקדש בטל שמיר וזכוכית לבנה ושירא פרנדא ור"י מפרש דקאי נמי אמטכסא והא דקאמר התם בטל לא לגמרי בטל אלא שלא היה נמצא כ"כ דהא זכוכי' לבנה היתה אחר חורבן דאמרי' בפ' אין עומדין (ברכות דף לא.) תבר קמייהו זכוכית חיורתא בחופת בנו*: ותנא דידן צמר מבווץ כווץ ושער איתרוכי מיחרך. ולא איצטריך תנא דמתני' למיתני וא"ת כיון דמתני' נמי סברה דצמר ושער פסולים להדלקה א"כ מאי הוסיפו וי"ל דהוסיפו היינו טעמא מפני שאין מושכין השמן יפה ותנא דמתניתין פסיל להו משום דצמר כוויץ ושער מחרך ולא איצטריך למתני: עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. בכי נרבונא אוסרין נר שעוה שלנו ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילות נמי לא שאם שם נר שעוה בנר שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים כיון שיש בו שמן כשר מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולי נראה דאם אסור להדליק בלא שמן כי הניחה בשמן נמי אסור כדאמרינן לקמן כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין דאסור אלא ודאי כי לא הניח בשמן נמי שרי: למאי

עין משפט נר מצוה

[קך מסיק הש"ס נדרים כ: ובנזיר ב.]

[עי' תוס' פסחים פה. קח: ד"ה אחד ובסוכה כ. ד"ה אחת זבחים לב: ד"ה אי הכי מנחות סג: ד"ה ר"י ועי' תוספות קידושין יג. ד"ה כשא]

[כדאיתא עירובין כו:]

קסג א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה כא כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רנה ס"ג:

א ד מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג שם טור או"ח סימן רסד:

ב ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ג ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף א:

ד ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

[ועי' תוס' ב"מ כט: ד"ה בזכוכית ותוספות חולין פד: ד"ה בזוגיתא]

[עי' רש"י לקמן כד: ד"ה ה"ג נחום וכו']

רבינו חננאל

האח לפניו מבוערת רב אמר אחואנה. פי' עצי (מערכה) [ערבות] תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכות רוב של זפת ס"א של נפת ושל גפרית ושל רבב ושל גבינה. פתילה אמר עולא צריך להדליק ברוב היוצא עצים של בבל שוכא דארזא פי' זאזא גורתא יבש דרומני:

פ"ב במה מדליקין כו' לכש עמרניתא וביני ביני דארזא. חוסן כיתנא דדייק ולא נפיץ. כלך רבין אמר מיטכס' השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצי' פתילת האידן ערמניתא דביני ביני ערבה. פתילת המדבר שיברא. ירושלמי אמר שמואל בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד שערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן: לא בזפת ולא בשעוה תנא ע"כ פסול פתילות

הגהות הגר"א

[א] גמ' קנים שאגדן. נ"ב אין גירסת הרא"ש אבל הרי"ף והמכ"ם גרסי כל הא׳ שמעתא בסיפך מגירסת הרא"ש: [ב] שם (לא אגדן א"צ רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות א"צ רוב) תא"מ ונ"ב הרי"ף והרא"ש לא גרסי כל זה: [ג] שם גבינה. נ"ב גירסת הרי"ף קירה:

מסורת הש"ס

גי' הרי"ף גפרית ושל רבב ושל קירה

לקמן כח:

ענף של עץ [עי' ערוך]

[נדרים כ: נזיר ב.] [גי' הערוך בלגש ע"ש]

[גי' רש"י וכן הרב מברטנורה לא בזפת וכן נכון כי זה התחלת בבא דפסול שמנים]

יש מפרשים דקרא משמע שהנעורת דולק ואין נראה דקש נמי דולק יפה ואין דומה לפתילה [פ"י]

מנחות לט:

[גיטין כח. זבחים סה.]

נ"ל ערבתא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פסולתא דזיפתא וכו' והוא עיטרן שקורין דוסיס בלשון כנען הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' מיתיבי השיראים והכלך. ק"ל אמאי פריך מברייתא ולא פריך ממתניתין פ"ט מ"ב דכלאים: תוס' ד"ה אנן שירא כו' שלא היה נמצא כל כך. עיין בר"מ פ"ט מ"ב דכלאים:

רש"י

למקח וממכר . למאן דמתני לממזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדובשא : אבל עושין מהן מדורה . היסק גדול שאחד מבעיר חבירו : לנר . קרויז"ל : בשמן קיק . שמן של עוף אחד נותנין בנר ודולק : משחא דקאזא. שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: קיקיון . כעין אותה של יונה : לדידי חזי לי . מין קיקיון דיונה : ומדפסקי רבי . בבלעי המים הוא גדל : ועל פום חנותא מדלן יתיה . על פום החנויות מדלין אותו לצל ולריח טוב : מפרצידוהי . מגרעיניו : נייחין . שוכבין : בריחי . חולין : מסכסכת . כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אגמילי"ד בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ לישנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו ברואט"ש בלע"ז : שאין נמשכין . ואתי להטות : שמן כל שהוא. שמן הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה : לפי שאין מדליקין. בעינייהו וגזרינן הא אטו הא : כרך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו . כגון פסול פתילות דמתני' : קתני מיהא . בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובות שפיר דמי : מעשה רב . הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא : מאי לאו להדליק. היו כורכים שתדליק הפתילה עם האגוז : לא להקפות . לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו) : חלב מהותך . פונד"ר בלע"ז : הני מימשכי בעינייהו . אחר הפתילה ובלא תערובות שמן נמי חזו אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעינייהו גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור ע"י תערובת אטו בעינייהו : והוא אמר לה. מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: ולא שתהא עולה כו'.ולא שתהא צריכה תיקון והטייה : מבלאי מכנסי הכהנים . ממכנסי הכהנים הבלואים: היו מפקיעין . קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים : ומהמיניהם . של כלאים הם דכתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא ותני' לעיל לענין שבת הוסיפו עליהן של צמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש : שמחת בית השואבה שאני. דלא כתיב להעלות בה ולאו דאורייתא היא : מאי לאו דכלאים . כגון אבנט: כבתה . נר חנוכה: זקוק לה . לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה : ומותר להשתמש לאורה . הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש :

אין

תוספות

למאי נ"מ למקח וממכר . פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעטרן כדאמרינן שעוה קירותא לכך קאמר למאי נ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעוה יתן לו פסולתא דדובשא ואין יכול לכופו לתקן לו וכן עיטרן אבל לעיל דקאמר מאי לכש שוכא דארזא לא קאמר למאי נ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכש ומפרש שהוא שוכא דארזא :

מפני שאין נמשכין כו' . שמעתי ממהר"א ז"ל שמשמע באם שיש רק נר א' בשר בבית ע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף ור"ש מקולי' אומר דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים] :

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כו'. ∘קרבי דגים לאו היינו שמן דגים דשמן דגים שרי ליה מתני' בעיניה (לקמן דף כד:) : שמחת בית השואבה שאני . תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד · ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב"ד מתנה עליהן *דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאבתם מים בששון (ישעיה יב) צורך קרבן חשוב ליה והא דאמר (סוכה פ"ה דף נג·) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לברור ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה לר"י מאי פריך *ממכנסי הכהנים הלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר (שמות כח) וטוב לפתילה דהוי ככרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעיניה אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ונראה לר"י דכיון שאין מן הפשתן אלא רביע בטל בשאר מינים והוי כאילו אין בו פשתן כלל:

ומותר להשתמש לאורה . וא"ת מנא ליה לרבא דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה דילמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה ואין

גמרא

תורה אור

למאי נפקא מינה למקח וממכר : *ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת *אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין על גבי [א]*כירה ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה לנר בלבד : ולא בשמן קיק וכו' : מאי שמן קיק אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא ריש לקיש אמר קיקיון דיונה אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה *ולצלוליבא דמי ומדפשקי רבי ועל פום חנותא מדלן יתיה ומפרצידוהי עבדי משחא ובענפוהי נייחן כל *בריחי דמערבא אמר רבה [ב]פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא א"ל° [ג]אין מדליקין מאי טעמא *לפי *שאין מדליקין איתיביה *כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו (אמר) *רשב"ג [נ"ל רשב"ג אומר] של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין קתני מיהת מדליקין א"ל אדמותבת לי מדרשב"ג סייעינהו מדת"ק קמא הא לא קשיא *מעשה רב מ"מ קשיא מאי לאו להדליק לא להקפות אי להקפות מ"ט דת"ק כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו [ד]בד"א להדליק אבל להקפות מותר שרבן שמעון בן גמליאל אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז איני והאמר רב ברונא *אמר רב [ה]חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק הני מימשכי בעינייהו והני לא מימשכי בעינייהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו וליגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן משום חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן *) היא גופה גזירה *ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה : תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת [ו]°אין מדליקין בהן במקדש משום שנא' °להעלות נר תמיד (שמות כז) הוא תני לה והוא אמר לה כדי *שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר תנן *מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה שאני ת"ש דתני רבה בר מתנה [ז]בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש מאי לאו דכלאים לא [ח]דבוץ : אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה

אין

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנה סעיף א :

ו ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסד סעיף א ג :

ז ג מיי' שם הלכה ט טור שו"ע שם סעיף ד :

ח ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב :

ט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה :

י ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה טו :

יא ז ח מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו :

רבינו חננאל

מיכן ואילך פסול שמנים : ת"ר כל אלו שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת משום פסול פתילות אבל עושה בהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה לא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד. בשמן קיק שמואל אמר (עץ) [עוף] ושמו קיק ר"ל אמר קיקיון דיונה' אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שפסלו[חכמי']מפני שאין נמשכין אחר הפתילה . בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק א"ל אסור לפי שאין מדליקין כלומר כיון שאין מדליקין בפני עצמן כשישלים השמן שתתן בתוכו שוב אין מדליקין שכבר אמרו אין נמשכין אחר הפתילה ואותיב עלה ותרצה הכי כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין כו' וקיי"ל (כרבא) [כרבה] איני והא אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך (מ"ש) [פי'] מלשון היתוך כדכתיב(יחזקאל כב)כהתוך כסף בתוך כור וכתיב (איוב ג) ויתכו כמים וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק ושנינן הני ממשכי בעינייהו אבל הני לא ממשכי בעינייהו ואסיק' לקמן*)דשני הני משמן דגים לפיכך שמן מזוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך תערובת . תני רמי בר חמא פתילות שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת גם במקדש אין מדליקין בהם שנאמר להעלות נר תמיד והא דתנן מבלאי מכנסי ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין והאבנט יש בו צמר הני לשמחת בית השואבה אבל למנורה אין מדליקין אלא בשל (בוץ) [פשתן] וכבר פירשנוהו היטב בראיות בפרק החליל .

*) לפנינו ליתא בגמ' הני משמן דגים ואולי דכוון למ"ש לקמן דף כ"ו ע"א איכא בינייהו דרב ברונא ומפרש כפי' ר"ת שם בתוס' ודו"ק היטב · ועי' תוס' כאן ד"ה חלב :

הגהות הגר"א

[א] גמ' כירה: נ"ב מנורה גירסת רי"ף ורא"ש וכן בתוספתא:

מסורת הש"ס (בגליון)

תוספתא פ"ב · פ"א מנורה · ערוך פי' אילן סרק · [נ"ל בריחי עי' ערוך ערך כרת ובמתורגמן] · [לקמן קכו: ב"ב פג. קל. נדה סה:] · [לקמן כד:] · ג"א שאינן נדלקין תוספתא פ"ב · [נ"ל מהמיני' דהיינו אבנט ועי' רש"א]

ועוד דלא מצינו לב"ד באה דכיון דכבר קדשו בגדי כהונה לא נפקי לחולין בלא פדיון [תו"ח]

וא"ת אכתי הוי גזירה לגזירה מהותך אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך שמא יטה וי"ל דהדא גזירה היא דא"א שלא יטה וריב"ן פי' דהא דאמר לעיל נמשכין אחר הפתילה לא משום שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא בית [תוס' ישנים]

גליון הש"ס

גמ' אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין. כעין זה עירובין דף לו ע"א גו"ק דף כו ע"ב גיטין דף ס ע"א נדה דף ס ע"א וכן בלשון התורה ויקרא כ"ב אשר יהיה בו מום לא יקרב כי כל איש אשר בו מום לא יקרב ועי' ריטב"א קידושין דף ו ע"ב ד"ה ה"ג : שם שמנים ופתילות כו' אין מדליקין בהם במקדש. ק"ל למאי נקט שמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך : תוס' ד"ה חלב מהותך כו' קרבי דגים לאו היינו . ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא :

אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב *פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו מצותה *משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל *דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת"ר *נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא *צריך נר אחרת [א] להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך נר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון [ב] ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו °כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה *)תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב *גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור *אמר רבינא *(משום דרבה) זאת אומרת °נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: *אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום

נר

*) ב"ק סב: ב"ב כו:

רש"י

אין זקוק לה. הלכך בחול שרי: ואסור להשתמש לאורה. שיהא ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטייה: ולא קבלה. שלא חשבו לסמוך על דבריו: אי זכאי. אילו הייתי זוכה ללומדה הייתי גורסה כשמעתיה ראשון: גירסא דינקותא. מתקיים יותר משל זקנה: לשיעורה. שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו אם כבתה אין זקוק לה: רגלא דתרמודאי. שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבין בשוק עד שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן: נר איש וביתו. נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד: והמהדרין. אחר המצות עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית: כנגד ימים הנכנסים. העתידים לבא: ימים היוצאין. שיצאו כבר וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאין: פרי החג. מתמעטים והולכים בקרבנות דפרשת פנחס: מעלין בקדש ואין מורידין. מקרא ילפינן לה במנחות בפרק שתי הלחם (דף צט.): מבחוץ. משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר: ואם היה דר בעלייה. שאין לו מקום בחצרו להניחה שם: מניחה. מבפנים כנגד חלון הסמוך לרה"ר: הסכנה. שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם כדאמרינן בגיטין (פ"ב דף יז:): נר אחרת. לעשות היכר לדבר: ואי איכא מדורה. אם לא צריך נר אחרת לפי שמשתמש לאור המדורה ויש היכרא שהנר של מצוה היא: ואי אדם חשוב הוא. שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה: צריך נר אחרת. דאי לא לא הוי היכר: מאי חנוכה. על איזה נס קבעוה: בחותמו. בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו: ה"ג ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה: גץ. נילון אישטינצל"א: פטיש. קורנס גדול של נפחים: בעל גמל חייב. שלא היה לו להגדיל בחבילתו שתכנס לחנות: בנר חנוכה פטור. חנוני שברשות פירסום מצוה הניחה שם: זאת אומרת. הא דקתני בנר חנוכה פטור:

פסולה

תוספות

ואין יכול להדליק בשבת וי"ל דא"כ לא הוה צריך ליה למימר בין בחול בין בשבת כיון דחד טעמא הוא אלא ה"ל למימר *אין מדליקין סתם מדקאמר בין בחול בין בשבת ש"מ שעוד יש טעם אחר בשבת שלא להדליק לבד מטעם חול והיינו שמא יטה וא"כ סבר דמותר להשתמש לאורה ומיהו רב דקאמר מדליקין בין בחול בין בשבת לא הוה מצי למימר מדליק סתם דה"א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין שמא יטה דבשמא לא הייתי אומר שמוש אדם יתמיד לאסור להשתמש לאורה וכן הלכתא דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה כרב וכר' יוחנן ואביי נמי קיבלה ורב יוסף נמי משמע לקמן דס"ל הכי וכבתה אין זקוק לה דכולהו סבירא להו הכי ורב הונא יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה:

דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואילך עבר הזמן אומר הר"י פורת דיש ליזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרינא ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים:

והמהדרין מן המהדרין. נראה לר"י דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפי' יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית:

מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. ומיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר דאמר לקמן *חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות ואמרי' נמי נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל אי מניחים על פתח החצר אתי שפיר:

ובשעת הסכנה. נראה לר"י דהיינו מכי אתו חברי לבבל כדאמר בפ' כירה (לקמן דף מה. ושם) מהו לטלטל שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא וא"ת דעל השלחן נמי יקחו אותו כדאמר בגיטין (דף יז.) רבה בר בר חנה חלש אתא חברא שקל שרגא מקמייהו וי"ל דאין רגילות כ"כ לחפש בבתים*:

שהיה מונח בחותמו של כ"ג. אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים *(נדה פ"ד דף לד.) צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא °הסיטו הכלי:

עין משפט נר מצוה

ובפא ליכא למימר דאי הוי אמר אין מדליקין סתם ה"א דהיינו בשבת ומשום דמותר להשתמש לאורה אבל בחול מדליקין דכבתה אין זקוק לה דא"כ לא ה"ל למימר אין מדליקין בחנוכה אלא בהדיא הל"ל כיון מותר להשתמש לאורה [תוספות ישנים]

יב א מיי' פ"ד מהלכות חנוכה הלכה ו סמג לאוין ס ועשין ה טוש"ע או"ח סימן תרעג סעיף א:

יג ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:

יד ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף א:

טו ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סימן תרעב סעיף א:

טז ה מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ב:

יז ו ז מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע או"ח סימן תרעא סעיף ב:

יח ח ט מיי' שם הלכה ז ח טור שו"ע שם סעיף ס:

יט י מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הלכה א ב סמג שם טור שו"ע או"ח סימן תרע סעיף א:

כ כ ל מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הלכה יג טוש"ע חו"מ סימן תיח סעיף יג:

כא מ טוש"ע או"ח סי' תרעא סעיף ו:

רבינו חננאל

אמר רב פתילו' ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהם בחנוכה בין בחול בין בשבת מ"ט קסבר כבתה אין זקוק לה ואסו' להשתמש לאורה. מיתיבי מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה ושנינן לא אי לא אדליק נר של חנוכה עדיין לא יאמר כבר עבר זמנה אלא מדליק עד דכלי רינלא דתרמודאי אי נמי שיעורא דשמן דנר חנוכה כמה הוא כדי שיהא דולק משקיעת החמה עד שתכלה רגלא דתרמודאי: ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מיכן והילך מוסיף והולך. פי' המהדרין מהדרי מצות כדאמרינן (ב"ק ט ב) להדור מצוה עד שליש במצוה. ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוך לרה"ר ובשעת הסכנה מניחו על השולחן והי אמר רבא וצריך נר (אחד) [אחר] לתשמישו [ואי איכא מדורה לא צריך] ואי אדם חשוב הוא אף על גב דאית ליה מדורה צריך נר (אחד) [אחר] לתשמישו ואפיק'

מסורת הש"ס

[מס' סופרים פ"כ הלכה ד ועי' תוספות זבחים נו. ד"ה מנין ותוספות מנחות כ: ד"ה נפסלו]

[ברכות כח. יומא יב: עג. מגילה ט: כח: הוריות יב: מנחות צט: לט.]

[מס' סופרים פ"כ הלכה ס]

ב"ק כב. סב:

[נ"ל משמיה דרבא]

[ב"ק סב:]

הגהות הגר"א

[א] גמרא (להשתמש לאורה) תא"מ: [ב] שם (ודלא להתענות בהון) תא"מ:

גליון הש"ס גמ' כל השמנים שבהיכל. עי' ברמב"ם פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה ח ועיין בתשובת בתי כהונה ח"א בבית ועד סימן א': תוס' ד"ה שהיה מונח וכו' שלא הסיטו. עיין לקמן דף פד ע"ב תוספות ד"ה שטהורים בזב:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ז סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ז :

כג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז :

[ועי' תוס' עירובין ב: ד"ה סוכה ותוס' סוכה ב: ד"ה דאורייתא]

כד ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרעג סעיף א :

כה ה מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' טז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלח סעיף ב :

כו ו טוש"ע א"ח סימן תרעז סעיף ד :

ר"ל לא איתסר בה"ש של ח' וט' אלא משום דאתקצי בה"ש של ז' וח' ור"ל גורס ולא איתסר בשמיני משום דאתקצי כו' דבה"ש של ז' נמי אסור :

כז ז מיי' פ"ד מהלכות חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעד סעיף א :

כח ח מיי' פ"א מהל' ציצית הל' יג סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' טו סעיף א :

כט ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף א :

מסורת הש"ס

[שבת יא:]

[בשאלתות פ' וישלח סי' כו איתא ירמי']

[בכה"ש ליתא' וכן משמע מלשון רש"י ד"ה תלי]

חולין פז·

[עירובין עה: כתובות ב· ב"ב קלד:]

לקמן מה· ביצה ל: סוכה י· [תוספתא סוכה פ"א]

מנחות מא:

יבמות לקמן מ· פסחים קא·

לקמן כט: מו· [פסחים קא·] ביצה כג: [מנחות מא:] [תוספתא ביצה פ"ב]

[תוספתא דמעשר שני רפ"א]

תורה אור

נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי : ואמר *רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב °והבור רק אין בו מים ממשמע שנא' והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו : אמר רבה נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח והיכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין רב *שמואל מדפתי אמר משמאל והילכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין: אמר רב יהודה אמר רב אסי (אמר *רב) אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו *דתניא °ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו ה"נ שלא יהו מצות בזויות עליו : בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה א"ל הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אמר רב יוסף *מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא סוכה תניא חנוכה לא תניא *דתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים יינות (של) שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו אלא אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם : *איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר מתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון בגרירה **אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כרבי שמעון בגרירה *דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה אמר להו לא תציתו ליה טעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מדליק משרגא לשרגא מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק מ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור מתיב רב אויא[א] *סלע של מעשר

רש"י

פסולה · דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא : כסוכה וכמבוי · דתנן בהו בהדיא בעירובין ומסכת סוכה דפסילי : מצוה להניחה · בחצר או ברה"ר בטפח הסמוך לפתח שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעה"ב הניחו שם: מימין · בכניסתו לביתו לימין : מזוזה · קי"ל דבימין דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא*: להרצות · למנות: במה ששפך · בידו ששפך בה ולא ברגלו : נויי סוכה · פירות שתולין בה לנוי : מריה דאברהם · לשון תמיה הוא: תלי · סוכה דתניא בברייתא בהדיא כדמפרש ואזיל : בדלא תניא · בנר חנוכה דמימרא דרב אסי הוא ואינו ברייתא : ועטרה בקרמים · פארה ביריעות של צבעים שקורין אובריי"ן : התנה עליהן · במס' ביצה (דף ל:) אוקימנא באומר איני בודל מהן כל בין השמשות של קידוש יו"ט ראשון דלא חל עלייהו קדושה כלל אבל תנאי אחר אינו מועיל: אבוהון דכולהו · שילמדו כולן ממנו : דם · כיסוי הדם דנפקא לן מקרא ושפך וכסה ומפרש בה טעמא שלא יהיו מצות בזויות עליו : מנר לנר · דחנוכה כדמפרש טעמא לקמיה : מתירין · להטיל ציצית מטלית ישן לטלית חדש ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאסר: הלכ' כר"ש · דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דקעביד חריץ והוי תולדה דחורש או בונה ומשום דהילכתא *כרב באיסורי בכוליה הש"ס בר מהני תלת נקטינהו גבי הדדי : כל מילי דמר · רבה בר נחמני : לעשות חריץ גרסינן: טעמא דרב · מנר לנר משום ביזוי מצוה שמדליק קיסם שאינה מן המצוה מנר של מצוה וממנו מדליק האחר : אכחושי · דמיחזי כמאן דשקיל נהורא ומואב קצת מלחלוחית שמנו : משרגא לשרגא · מביא נר אצל נר ושתיהן של מצוה ולא בקיסם :

תוספות

נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי · וא"ת הוה ליה למימר ימעט כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא והיכא למימר דנקט פסולה משום דבעי למימר כסוכה שהיא מן התורה אי נמי לא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליק' דלמטה ולהניחה כמו שהיא דולקת אי אפשר כדמוכח לקמן* : אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון · והא דשרי אתרוג ביו"ט האחרון טפי מסוכה מפרש בפרק לולב וערבה (סוכה מו:) משום דסוכה בספק שביעי ספק שמיני יתובי יתבינן ואי מתרמי ליה סעודה בין השמשות אכיל ליה התם והואיל ואיתקצי בין השמשות איתקצי כוליה יומא של ספק ח' וט' אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' *ולא איתסר בספק שמיני (א) אלא משום דאיתקצי בין השמשות של ז' ואע"פ דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום הואיל ולא אסור אלא משום ספק יום וספק לילה לא איתקצי בכך כולי יומא מידי דהוה אביצה שנולדה בזה למותרת בזה אע"פ דבין השמשות אסור משום ספק יום וספק לילה : סוכה תניא · משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י בפרק כירה (לקמן דף מה· ושם) משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצי למצותה ותירץ דצריכי לתרווייהו דמשום דאיתקצי למצותה לא הוה אסרינן בחולו של מועד דלא שייך מוקצה אלא (בנפל) בשבת וביו"ט ומשום ביזוי מצוה לא הוה אסרינן להו היכא דנפלו אבל השתא דאמרי' דאיתקצי וביזוי מצוה אסרינן אפילו נפלו ואפי' בחוה"מ *וקשה לר"י כיון דנויי סוכה אסורין משום ביזוי א"כ מאי פריך בביצה בפ' המביא (דף ל: ושם) מנויי סוכה אעצי סוכה דקאמר וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתני' סככה כהלכתה כו' ומאי קושיא דילמא עצי סוכה לא מהני ביה תנאה דמקרא נפקא כדדריש התם מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות ז' ימים וגו' ודרשה גמורה היא כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף ט· ושם) דב"ש פסלי מהאי קרא סוכה ישנה וב"ה מכשירין דההוא מיבעי ליה לעצי סוכה שאסורין כל שבעה אבל נויי סוכה דלא אסירי אלא משום ביזוי מהני בהו תנאה ועוד בפרק כירה (לקמן דף מה·) משמע בהדיא *דעצי סוכה לא אסור אלא משום דאיתקצאי למצותה *והשיב ר"ת דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים על הכשר סוכה לא אסירי אלא משום ביזוי או משום הואיל והוקצה למצותו ולא אסירי מקרא אלא דווקא כדי הכשר סוכה והמקשה דפריך בביצה (דף ל:) מנויי סוכה אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני באומר איני בודל מהם כל בה"ש דלא חיילא קדושה על נויי סוכה וכן על עצים היתרין על הכשר סוכה מהני בה תנאה אבל עצי סוכה כדי הכשר חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל שבעה ולא מהני תנאה והא דקאמר התם ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ופריך למימרא דמהני בה תנאה כו' ומשני סיפא אתאן לסוכה דעלמא ובתר הכי פריך וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתניא סככה כו' לא בעי לשנויי הכל לפי תנאו על יתרות מכדי הכשר סוכה דהכל לפי תנאו משמע בכל הסוכה : אבוהון דכולהו דם · הא דלא קאמר אבוהון דכולהו עצי סוכה דנפקי מקרא כדאמר בריש המביא בביצה (דף ל: ושם) אומר ר"י משום דמעצי סוכה לא הוה ילפינן דשאני סוכה דבמסתפק מהן איכא ביטול מצוה אבל בנויי סוכה ובהרצאת מעות לאור נר חנוכה ליכא ביטול מצוה : רב אמר אין מתירין מבגד לבגד · לא מבעיא אי חובת טלית הוא דאסור אלא אפילו חובת גברא הוא נמי אסור כדאשכחן במזוזה דנטעם אותו שנטלה בבבא מציעא בסוף פרק השואל (דף קב·) אף על גב דחובת הדר היא ושמואל אמר מתירין אע"ג דשמואל גופי' סבר *דחובת טלית היא אפ"ה מתירין כיון שעושהו לצורך בגד אחר וגבי מזוזה שנטעם שמא לא היה בדעתו להניח בבית אחר א"כ מזוזה שאני שעשויה להציל מן המזיקין ואע"ג דלכ"ע אין מתירין שלא להניח בבגד אחר אין קשה מה שנהגו להתיר ציצית מטליתות של מתים דדווקא בטלית של חי שהוא בר חיובא אין מתירין : כל מילי דמר עביד כרב · קושיא דפ"ק דכתובות (ד' ו) שם כתובה וכי

אי נמי טעמא דמוקצה למצותו נ"מ דאסירי אפי' ביו"ט האחרון משום דאתקצי בה"ש דלטעמא דביזוי ליכא · א"כ בכל אחד אתקצי למצותו משום ביזוי מצוה [ת"י]

*אולי צ"ל דמי

פי' ר"ת נראה דחוק דלא ה"ל למימר באומר איני בודל כו' אלא בהדיא התם בהכשר סוכה ומיהו נראה דאצטריך לשנויי באומר איני בודל דתנאי אחר לא מהני בהו משום ביזוי מצוה אבל כשהוא אומר איני בודל לא חייל עלייהו קדושה כלל וליכא ביזוי [ת"י]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אסור וכו' ולא איתסר בספק שביעי ושמיני אלא וכו' של ז' ומ"מ ואע"ג דבין השמשות של ח' וט' נמי אסור:

[מנחות מא·]

רבינו חננאל

נר חנוכה למעלה מעשרים אמה פסולה כמבוי וכסוכה ומצוה להניחה מבחוץ בתוך י' טפחים בטפח הסמוך לפתח בצד שמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל דרך ביאתו לביתו · ואסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה שלא יהא מצות בזויות עליו כמו הדם דאמר רחמנא ושפך וכסה שלא יכסנו ברגל וכו' וכן סככה כהלכתה כו' אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם פי' כל המצות מן הדם לומדות שלא יהא מצות בזויות עליו : תניא בכ"ה בכסליו חנוכה תמניא יומי דלא למספד שכשנכנסו עכו"ם להיכל טמאו כל שמן שבמקדש וכשגברו כו' : אתמר רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד כלומר מזו הטלית ומטילין לטלית אחרת וכו' · אין מדליקין מנר של חנוכה נר אחר ואין הלכה כרבי שמעון בגרירה · רבה בר נחמני לעולם היה עושה כרב בר מהני תלתי דעביד כשמואל דהוה שרי להתיר ציצית מבגד לבגד ולהדליק מנר של חנוכה נר אחר של חנוכה והלכתא כר"ש דאמר גורר אדם

הגהות הגר"א [א] גמ' (סלע של) תא"מ :

גליון הש"ס גמרא אמר אביי כל מילי דמר · עיין לקמן דף מו ע"א תוספות ד"ה דנפקא ובעירובין דף צ ע"ב תוספות ד"ה לא תימא :

עין משפט
נר מצוה

לא ב מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יט :

לא ג מיי' פ"ג מהל' תמידין הלכה יד :

לב ד ה מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ס טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א :

[בילקוט סוף פקודי לית']

[במנחות פו: איתא רבא וכ"א בילקוט פרשת תצוה רמז שעת]

[וע"ע תוס' מנחות פו: ד"ה ממנה וכו']

מסורת
הש"ס

מנחות פו:

[דף נח:]

תמיד לג· פ"ו מ"א

תורה אור

ויקרא כד

*מעשר שני אין שוקלין כנגדו דנרי זהב ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא אמר רבה גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין מתיב רב ששת °מחוץ לפרוכת העדות יערוך *וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר *רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה *וממנה היה מדליק °ובה היה מסיים והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא משקיל ואדלוקי קשיא בין למ"ד משום בזויי מצוה ובין למ"ד משום אכחושי מצוה תרגמא ר"פ בפתילות ארוכות סוף סוף למ"ד משום אכחושי מצוה קשיא מאי הוי עלה א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ת"ש דאמר רבא היה תפוש נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום שמע מינה הנחה עושה מצוה התם הרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה ת"ש דאמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום אא"ב הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום התם נמי הרואה הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי

עששית

מעשר שני · דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין לראות שיהיו שלימים : אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר · ממש ולא בקיסם ובהא הוא דשרי שמואל דלא חייש לאכחושי אבל בקינסא דביזוי הוא מודה הא לאו הויא תיובתיה דהנך דינרים דחולין לאו גופייהו מצוה ואע"ג דלמצוה קבעי להו לקינסא דמיא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי שמואל הואיל וצורך מצוה הוא הא הויא תיובתיה דאסר לשקול ואע"ג דצורך מצוה : לא יכוין משקלותיו · שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתירים ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך : ומפיק להו לחולין · כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן: נר מערבי · למ"ד במנחות *מזרח ומערב מונחין סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבצד החיצון שהוא במזרח ולמ"ד לצפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו' של צפון היו פונות לדרום ושבדרום פונות לצפון · נרות לוצ"ש של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה : כמדת חברותיה · חצי לוג שיערו בה ללילי תקופת טבת הגדולים ואם ידלק ביום (ובלילה) בלילות הקצרים ידלק אבל פחות לא שלא יכבה בטבת בלילה והתורה אמרה מערב עד בקר: וממנה היה מדליק · הנרות בין הערבים : ובה היה מסיים · הטבת הנרות שדלק כל היום ואינו מטיבו עד הערב ומשנה זו בת"כ שנויה וסבירא ליה דמזרח ומערב מונחין והכי תניא לעיל מיניה להעלות נר תמיד שתהא נר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומדלא כתיב להעלות נרות ש"מ הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום וזהו נר מערבי השני של מזרח והכי תנן (תמיד לג·) נכנס ומצא נרות מזרחים דולקות מדשן המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את המנורה בין הערבים מצאו שכבה כגון משמת שמעון הצדיק מדליקו ממזבח העולה ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעבירין על המצות וכי עייל בהיכל בקמא פגע ברישא וביה לא מצי לאתחולי דכתיב יערוך אותו לפני ה' צריך שיהא אחד חוצה לו דאי לא לא קרינן ביה לפני ה' והכי אמרינן במנחות (דף נח:) דכתיב בנר מערבי לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו' ובה היה מסיים ההטבה לפי שהשאר היה מטיב שחרית וזו מטיב בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד(א) שנותן שמן ופתילה ומדליקה ומדליק ממנה את השאר והא דאמרינן בסדר יומא (דף לג:) הטבת ה' נרות קודם להטבת ב' נרות משמע כולהו הוה מטיב שחרית ויליף לה מקראי היינו בשלא הי' הנס מתקיים והי' מוצאו שכבה דלא סמך קרא אניסא וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה : והא הכא כיון דקביעי נרות · במנורה ולא היה יכול לנתק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים על כרחיך הא דקתני ממנה הי' מדליק לא סגי דלאו משקל קינסא: ואדלוקי · לקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר : בפתילות ארוכות · כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והשאר זו מזו : סוף סוף למ"ד כו' · דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור : אי הדלקה עושה מצוה · אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כדאשכחן במנורה: ואי הנחה עושה מצוה· ועיקר מצותה תליא בהנחה: אין מדליקין מנר לנר · דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי : דאיבעיא להו גרסי' · כלומר דהא מילתא כבר איבעיא לן ומפשטא דהיא בעיא מיפשטא לן הך : היה תפוש נר חנוכה · בידו משהדליקה עד שכבתה : ועומד · לאו דוקא אלא כן לשון הש"ס : לצרכו · להשתמש וליכא היכר ניסא : בפנים · בבית : והוציאה לחוץ . כדאמר לעיל דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ : אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום · דכיון דזו היא מצותה צריך שתיעשה במקום חובתה :

עששית

וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ' שנה כו' · תימה אמאי נקט מ' שנה לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין וי"מ וכי אהרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך והלא מ' שנה היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות כדאמרינן בברייתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטפיח *(ורואה בו) ויודע מה בתוכו בחבית ויודע מה בתוכה וכן משמע בת"כ דאכהנים קאי דגרס התם וכי צריכים לנר והלא כל אותן מ' שנה לא הוצרכו לנר שנא' כי ענן ה' על המשכן וגו' ומיהו בשלהי כל קרבנות (מנחות ד' פו: ושם) משמע דאשכינה קאי דמייתי לה גבי הא דא"ר אליעזר לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך וקאמר נמי התם לפרוכת העדות עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל וא"ת לאורה אני צריך והלא כל אותן ארבעים שנה : ובה היה מסיים · פירש בקונטרס ובה היה מסיים ההטבה שהשאר היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים ואותו הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה ומדליקה ומדליק השאר ממנה וקשה לריב"א שאם (ג) אפשר להדליק מן הישנה א"כ גם השאר ידליק ממנה ומאי פריך לרב כיון דהוציא הפתילה הישנה מן הנר תו ליכא לא משום בזיון מצוה ולא משום אכחושי מצוה אלא ודאי א"א לעשות כן וכשבא להטיב היה מטיב כל מה שבנר והפתילה היתה כבה מאליה אלא בעוד שהפתילה ישנה בנר מערבי דולקת היה מדליק ממנה השאר והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשה ומדליקה מן השאר ובה היה מסיים היינו ההדלקה* : והא הכא כיון דקביעי נרות כו' · כמ"ד בפרק ב' מדות (מנחות ד' פח:) דנר של פרקים היה דמשמע התם דמחובר הוה והיה של פרקים כדי שיוכל להטיבו יפה ואיכא מ"ד התם דלא הוה קבוע אלא היה מסלקו לגמרי בשעת הטבה ואחר כך מניחו : מאי הוי עלה · תימה מאי קמיבעיא ליה ומאי קאמר נמי חזינן אי הדלקה כו' הא לכאורה משמע דהלכה כשמואל דהא רבה עבד כוותיה וא"כ קינסא נמי שרי דהא ע"כ בקינסא פליגי ובביזוי מצוה דהא מאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה איתותב וי"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר ומבעיא ליה אי הנחה עושה מצוה ואסור לרב מנר לנר משום ביזוי מצוה כמו בקינסא או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה דלא חיישינן לאכחושי מצוה ומסיק דהדלקה עושה מצוה ושרי א"נ מצאתי בשם ריב"ס דמיבעיא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה אי שרי בקינסא אי לאו ומיבעיא ליה אי קי"ל כמו שאמר למעלה דלמ"ד משום בזויי מצוה שרי להדליק מנר לנר ואם כן בקינסא פליגי ושרי שמואל בקינסא או דילמא לא קי"ל הכי ומנר לנר נמי איכא ביזוי מצוה ואסר רב (פי') דהנחה עושה מצוה ולא דמי למנורה ודוקא מנר לנר שרי שמואל אבל בקינסא אפילו שמואל מודה דאסור ומסיק חזינן דאיבעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה ולשמואל אפילו בקינסא שרי : דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה כו' · ונפקא מינה אם הדליקה חש"ו או הניחה :

מכבה

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובה היה מסיים וכו' מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה וכו' (ב) תוס' ד"ה ובה היה וכו' וקשה לריב"א שאם היה אפשר להדליק בישנה א"כ :

גליון
הש"ס

גמרא ובה היה מסיים · עיין חגיגה ד' כו ע"ב תוס' ד"ה מנורה :

רבינו חננאל

ארם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ ואסיקנ' דטעמא דרב משום בזוי מצוה וכיון דנר של מצוה הוא [דמדליק מנר של] מצות ליכא בזיון מצוה והדלקה היא המצוה ולא הנחת הנר בטפח הסמוך לפתח הלכך מותר להדליק נר של חנוכה מנר של חנוכה שנמצא מדליק מצוה ממצוה שהדלקת נר השני היא מצותו

תורה אור

עששית *שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה *שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרי כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם: *א"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך אמר רב יהודה *יום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס כל יומי איתיה מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה* והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור (דברים יז) רב *נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (שם לג) מתיב רב עמרם *הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו *ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן *והיה מחניך קדוש (שם כג) וליכא אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזילזולי בה *רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות (*ואמר) (נ"ל אמר) רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"ט אילימא משום חשדא חשדא דמאן אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישינן לחשד *דתניא אמר רבי שמעון בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום בל תכלה (ויקרא יט) מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנויה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה ומפני

דמאי פ"ה מ"ד

רש"י

עששית · כלי גדול של זכוכית בלעז לנטרנ"א: דולקת · שהדליקה למצות חנוכה בע"ש: ומדליקה · למצות הלילה: היו באותו הנס · שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה ועל יד אשה נעשה הנס: אכסנאי · אורח: בתר דנסיבי · ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: עלי · בשבילי: בגו ביתאי · בביתי: משוך נהוריה · אינו ממהר לכלות כשמן זית: צליל נהוריה · צלול ומאיר: לגבל · מצאתי בתשוב' הגאוני' שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורי' ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: לעשן · כמו כדפרישית: שרף · גומא: קטף · פרוכיי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף: הרואה · העובר בשוק ורואה באחד הנרות דולק ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינ': הרואה מברך שתים · שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: מאי ממעט · המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט: כל יומי איתיה · שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיעתו להתחלת זמן הגיעתו: היכן צונו · הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם: מלא תסור · מן הדבר אשר יגידו לך וגו': מערבין בו · עירובי חצרות ותחומין: משתתפין בו · במבוי דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן מאכילין את העניים דמאי הלכך חשוב דידיה: ומברכין עליו · המוציא: ומזמנין עליו · ברכת הזימון: ומפרישין אותו · אדם שהוא ערום כלומר דלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו: והיה מחניך קדוש · ולא יראה בך ערות דבר אפילו דבור דהזכרת השם לא יראה בך ערות דבר: ודאי דדבריהם · כגון נר חנוכה: ספק דדבריהם · כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: ובעי ברכה · קדוש היום: רבא אמר · ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין: חצר שיש לה ב' פתחים · שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכ' שתי נרות נר לכל פתח כדמפ' טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר: מב' רוחות · אחד בצפון ואחד במזרח: חשדא דעלמא · בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: אפי' מרוח אחת נמי · סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: ואי חשדא דבני מתא · שיודעים שאין חלוק: לסוף שדהו · בגמר קצירו כדכתי' לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצה אותה קודם לכן: מפני בטול עניים · וכולהו מפרש להו: שעה פנויה · שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השדה העניים רואין ובאין:

תוספות

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה · וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעתה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה · ריב"א:

שמע מינה הדלקה עושה מצוה · וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר אין לשנות המנהג:

מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי · נראה דאנר חנוכה קאי ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכולהו כדמוכח במתניתין דכולהו מודו ביה למדליקין:

כל השרפים יפים לדיו · פירש בקונטרס שרף גומא ואין נראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא כדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף יט· ושם) בכל כותבין בדיו בסם ובסקרא ובקומוס ומפרש בגמרא קומוס גומא ודיו כמי אין זה מי עפצים שרגילין להניח בהן גומא דהא בברייתא קתני התם כתבו במי טריא ועפצא דהייטו עפצים כשר משמע דלאו הייטו דיו דקתני במתניתין ועוד דכשר משמע דיעבד ובדיו היא עיקר הכתיבה ועוד דבפרק כל היד (נדה דף כ· ושם) אמרינן פלי קורטא דדיותא ובדיק דהייטו דיו שלנו שהוא קשה ולא של עפצים ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו אלא שרף [דהכא] הייט לחלוחית של אילן כמו שאנו עושין דיו שלנו וכן יש בנדה בפ"ק (דף י:) גבי בתולה זו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי וכן בפ' כל שעה (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין דע"כ ההוא שרף הייטו לחלוחית ועל כן היה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו דאשר לא מיקרי דיו כדפי' ואמרי' בפ' הבונה (לקמן קג:) כתבו שלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמי' לה בהקומץ רבה (מנחות דף לד*) בס"ת:

סדר

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעה סעיף א:

לד ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

לה ה ו ז מיי' פ"ד שם הל' יא סמג שם טוש"ע א"ח סימן רסג סעיף ז וסימן תרעז סעיף א:

לו ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יא סמג לאוין שם טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו וסימן תרעג סעיף א:

לז ט מיי' פ"א מהל' תפילין הל' ד סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג:

לח י מיי' פ"ג מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעו סעי' א ב ג:

לט כ מיי' פי"א מהל' ברכות הל' ג סמג עשין כז:

מ ל מיי' פ"ג מהלכות חנוכה הל' ה וע"ש במ"מ:

מא מ נ מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' י סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף א:

מב ס מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הלכה יב:

[נ"ל בא"י אמ"ה שעשה נסים וכו' ושהחיינו וכו' וכ"א בכרי"ף וכרא"ש]

[לפי פרש"י ד"ה והיה מחניך כו' סמיך הש"ס אסיפא דקרא כמ"ש תוס' כתובות כט· סד"ה אלו וכן כתבו בשאר דוכתא ועי' ב"מ קיד: מנין לערום שלא יתרום דכתי' ולא יראה בך ערות דבר ע"ש פרש"י]

מסורת הש"ס

[פסחים קח: מגילה ד· ערכין ג·]

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו לגבל· עי' לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו:

סוכה מו·

[מס' סופרים פ"כ הלכה ו]

[בשאלתות סי' כו איתא רב נחמן בר יצחק] *ומברכין הייט ברהמ"ז בג' ומזמנין בי' דאילו ברכת המוציא פשיטא דמברכין דאסו' ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה [ת"י] לעיל יג· כתובות כד· כו: גיטין סא· [ביצה לה: מנחות לא·]

תוספתא דפאה פ"א ת"כ פ' קדושים

רבינו חננאל

ובעי'(להדליק)[שידליק] מי שהי' חייב וכר מצות והנשים מדליקות עששיות שהיתה דולקת כל היום כולו לערב מכבה ומדליקה ואכסנאי חייב בנר חנוכה ואי משתתף בהדי אושפיזי או אם היה נסיב תו לא צריך · כל השמנים יפין לנר ושמן זית יפה מכולם המדליק ביום ראשון מברך להדליק ושעשה נסים וזמן · מיכן והילך מברך שתים ומניח זמן' היכן צונו דמברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו. להדליק רב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך כו' [רב] אויא אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך הנה צונו אלהינו לשמוע דברי חכמים ואקשינן וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה והתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום בין השמשות ואי אמרת דכל מצוה מדרבנן בעי ברכה היכי מברך ערום הא בעינן והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וליכא ושני אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה אבל דמאי דאפי' לרבנן ספק הוא לא בעי ברכה איני והא יו"ט שני דספק מדרבנן הוא ומברכינן ומשנינן התם הוא משום דלא ליזלזולי בה רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן לפיכך לא בעי ברכה בדמאי השתא מן רבנן דדייק ואמרי לענין נולד כשהוא מהול אע"ג דקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאמר שמא ערלה כבושה הוא לפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית בחול כיון שהוא ספק מדבריהם כד מהיל ליה בחול לא צריך ברכה כמו הדמאי · אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' נרות דחיישינן לחשדא ומנלן דחיישינן דתני

ומפני ביטול עניים שלא יהו עניים יושבין ומשמרין עכשיו מניח בעה"ב פאה ומפני חשד שלא יהיו עוברין ושבין אומרים תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו ומשום °בל תכלה אטו כולהו לאו משום בל תכלה ניהו אמר רבא מפני הרמאין: אמר רב יצחק בר רדיפה א"ר הונא °נר שיש לה שני פיות עולה לב' בני אדם אמר רבא °מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד נמי אינה עולה: אמר רבא פשיטא לי °נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום *פרסומי ניסא בתר דאבעיא הדר פשטה °נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא: אמר רב הונא °הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר גברא רבא נפק מהכא נפק מינייהו רב שיזבי דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא * °לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא °ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר: °אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן[א] דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן[ב] דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה וכו': מאי שמן שריפה אמר רבה °שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו לה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי אלמה תנן *אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט גזרה י"ט אטו שבת רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישינן אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי *שאין שורפין קדשים ביו"ט והא מדקתני סיפא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי' א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט תניא

ויקרא יט | שמות יג

רש"י

ומפני בטול עניים · שלא היו יודעים מתי יקצור אותם: מפני החשד · שהעוברין רואין בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל לא ידעו שנתנה כבר: ומשום לא תכלה · דמשמע שעת כילוי: אטו כולהו · הני דאמרן לא טעמא דלא תכלה קא מפרשי מאי שנא שעת כילוי: אמר רבא מפני הרמאין · העוברין על לא תכלה ואומרים כבר הנחתי: שתי פיות · שהנרות שלהם של חרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בגלדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם חלל יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט אם יש בו שני נקבים משני צדדין עולה לשני בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד: עשאה כמדורה · שהאש מתחברת לאמצעיתה ואינו דומה לנר: נר ביתו ונר חנוכה · נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות: שלום ביתו · והכי אמרינן לקמן (דף כה:) ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישב בחשך: בנים תלמידי חכמים · דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה: דרבי אבין נגרא · חרש עצים: בשרגא · דשבת: חליף ותני · עובר ושונה כלומר עובר תמיד: דבי נשא(א)· אביו ואיכא דאמרי חמיו: נפק מינייהו דחתנו כבנו: מאחרה ומדלקת· נר של שבת סמוך לחשכה: לא ימיש · קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב וה' הולך לפניהם יומם: עמוד הענן · של יום משלים אורו לעמוד האש שהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן אלמא אורח ארעא בהכי: לאקדומי · בעוד היום גדול: תנינא · שונה אני: שלא יקדים · דלא מינכרא שהיא של שבת: דרחים · אוהב: הוו ליה בנין רבנן·(ב) והאהבתו עליהם כאב על בן: ואי לאו בר הכי (ג) · שאינו רגיל לעסוק בתורה: ולשריפה עומד · שאסור באכילה: שמצוה עליו לבערו · דילמא אתי ביה לידי תקלה דאכילה: שמא יטה · כדי שיתבער מהר: ביום טוב · דליכא למיחש להטייה לישתרי: בערב שבת · והוא צריך להדליקה מבעוד יום כמלא שורף קדשים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד:) ילפינן מקראי דאין שורפין:
בברכת

תוספות

הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא · ונראה לרשב"א כשחל ר"ח טבת להיות בשבת שיש להפטיר בנרות דזכריה משום פרסומי ניסא ולא בהשמים כסאי שהיא הפטרת ר"ח ועוד כיון שהמפטיר קורא בשל חנוכה יש לו להפטיר מענין שקרא ומה שמקדימים לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה כיון דמצי למיעבד תרוייהו תדיר ופרסומי ניסא עבדינן תרוייהו ותדיר קודם אבל היכא דלא אפשר למעבד תרוייהו פרסומי ניסא עדיף ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסומי ניסא שאינו מזכיר בה נרות כמו בהפטרה ועוד נראה לרשב"א דעל כן הקדימו של ר"ח כדי שהמפטיר יקרא בשל חנוכה ויפטיר בנרות דזכריה:

ה"ג חזא דהוו רגילי בשרגא · פי' הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה לבדה לכך קאמר דנפיק חד גברא רבא בזכותה:

דבי נשא דרב שיזבי · אומר ר"ת דכבר נפטר אביו לכך קאמר בהאי לישנא דאי מחיים הוה ליה למימר דבי אבוה ואומר ר"ת בשם רבינו שמואל שכשכותבין כתובה אם אבי הכלה מחיים כותבין דהנעלת ליה מבי אבוה ואם כבר מת כותבין דהנעלת ליה מבי נשא ולרשב"א נרא' דאפי' מחיים אשכחן דקאמר בי נשא בפרק מי שהחשיך (לקמן דף קנו·) לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשא דקגביל וספי לתוריה בטש ביה אתא אבוה אשכחיה כו' ויכול לכתוב בכתובה כאשר ירצה* :

[ועי' תוס' ב"ב יב: ד"ה אמגושא]

גזרה יו"ט אטו שבת · וא"ת בכל שמנים שאין מדליקין בהן בשבת נגזור יו"ט אטו שבת ובמתני' תנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משמע דבשאר שמנים מדליקין וי"ל דבשאר שמנים דכיון דאין נמשכין אחר הפתילה כי שרי ביו"ט לא אתי למישרי בשבת דפשיטא הוא דאיכא למיגזר בהן שמא יטה אבל שמן שריפה אי שרי ביו"ט איכא למטעי ואתי למשרי בשבת כיון דנמשך אחר הפתילה לפי שאינו פשוט לעולם דטעמא דמתוך שמצוה עליו לשורפו גזרה שמא יטה הקשה ה"ר אליעזר דהכא מפרש רבה דטעמא גזרה יו"ט אטו שבת ולקמן (דף כד:) מפיק מקרא דהוא לבדו והשיב לו רבינו שמואל דע"כ לקמן הוי רבא שהוא אחר אביי והכא רבה שהרי משיב לו אביי תלמידו וגם פליג עליה רב חסדא חבירו אדקשה מאי פריך הכא אביי אלא מעתה ביו"ט ליתשרי והוא גופיה מפיק לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו ונראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי אמאי דקאמר מ"ט אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ולית להו האי גזרה [תרומה אטו קדשים] אלא קיימי לפרושי מנ"ל שאין שורפין קדשים ביום טוב ורשב"א מפרש הכי אלא מעתה ביום טוב ליתשרי אי אמרת בשלמא דמיירי ביום טוב שחל בערב שבת וטעמא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב כדמוקי לה רב חסדא שפיר אלא כיון שאמרת טעמא דאין מדליקין בשבת גזירה שמא יטה השתא לא מצי לפרושי דביום טוב אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט דהא מה שייך יו"ט למיתני הכא כיון דביו"ט טעמא אחרינא הוא אלא צריך לפרש דביו"ט נמי שמא יטה ומאי יטה שייך ביו"ט ולפ"ז מתיישב לישנא אלא מעתה דמשמע שיש לפרש בענין אחר שלא יקשה ביו"ט ליתשרי ולא קשה דלאביי אדאביי ואם תאמר דהכא גזר רבה יו"ט אטו שבת ושבת גופיה שמא יטה א"כ סבר דגזרינן גזרה לגזרה ובריש פירקין קאמר היא גופה גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה ולא

רבינו חננאל

דתני ר' שמעון בשביל ד' דברים אמרה תורה הנח פאה בסוף שדה מפני החשד כו' אמר רב הונא [נר] שיש לו ב' פיות עולה לב' בני אדם אמר רב מילא קערה שמן והקיפה פתילות עולה מנין פתילות לבני אדם · אלו הן מן המהדרין שצריכין נר לכל אחד ואחד ואם לא כפה עליה כלי נעשת כמדורה ואפילו לאחד אינו עולה· אמר רבה נר ביתו עדיף מנר חנוכה ומקדוש היום משום שלום ביתו שנאמר (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך ונר חנוכה עדיף מקדוש היום כדי לפרסומי ניסא· אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הווין לו בנים ת"ח הזהיר במזוזה כו' · דביתהו דרב יוסף הוית מאחרה ומדלקה סמוך לחשיכה בע"ש · אמר רב יוסף תנינא לא ימיש עמוד הענן יומם וגו' מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש כלומר בא עמוד האש ועדיין עמוד הענן קיים · סברה לאקדומי סובא תנא ליה ההוא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר אלא בעת שקיעת החמה תהיה הדלקה: ולא בשמן שרפה · יוקמה רב חסדא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקי' דבעי אדלוקי נר של שבת מבעוד יום ונמצא מדליקו ביו"ט ואין מדליקין שמן שרפה ביו"ט דקי"ל שאין שורפין קדשים ביו"ט ותניא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ג:

מד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מה ג ד מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' יד טוש"ע א"ח סי' רסג סעי' ג' וסי' רנו סעיף ה וסי' תרעח:

מו ה מיי' פ"ה מהל' שבת הל' א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף א ב:

מז ו [מיי' פ"ד מהל' חנוכה הל' ה] טוש"ע א"ח שם סעיף ד:

מח ז מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה א:

מסורת הש"ס

[ברכות יד·]

[תוספ' סוטה פי"ד]

[לקמן כד:]

[לקמן כד:] [מנחות פ:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דבי נשא· כ"כ ע"ל בדף קטו ע"ב מבואר דבי נשא פי' אביו: (ב) ד"ה הוו ליה בנין רבנן הוא"ל והאהבתו: (ג) ד"ה ואי לאו בר הכי הוא שאינו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דמוקיר רבנן. נ"ל דדחיל מרבנן: [ב] שם דדחיל מרבנן. נ"ל דמוקיר רבנן:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבה דרחים רבנן · עי' מכות יו"ד פ"א:

רש"י

בברכת המזון · בתפלה פשיטא לן שהרי להלל ולהודאה נקבעו כדאמרינן לעיל* : לא מזכרינן · לא חייבו להזכיר : אינו מזכיר · אינו צריך להזכיר : מה תפלה בברכת הודאה · דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה : בהודאה · בברכת הארץ : ואומר מעין המאורע בעבודה · לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום : שני וחמישי · משמע של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו לזוכרם ולחלקם משאר ימות השנה : של תעניות · שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני] במס' תענית (דף י·): ושל מעמדות · כלומר לימים של מעמדות שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי ומעין המאורע דידהו תפלת תענית : ערבית · לילי כניסתן ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית · ובתשו' הגאונים מצאתי ברייתא שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית וסוף דברי הגאונים כתבו אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו : אין מחזירין אותו · דלאו דאורייתא נינהו : בברכת המזון · של ערבית בכניסתו וכ"ש ביציאתו שכבר עבר היום : של חנוכה במוספין · בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה : בד' תפלות · ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זה היום אינה פחותה משאר תפלות של יום : אין נביא בר"ח · הכא נמי הואיל אלמלא ר"ח אין מוספין בחנוכה לא בעי לאזכורי : הכא איתיה (*בשחרית וערבית) ומנחה וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות כזו כן זו : המפטיר בנביא במנחה בשבת · מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו גזרה שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו : אין נביא במנחה ביום טוב · ואף על גב דאיתיה שחרית הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי לא מזכרינן :

ככל

גמרא

תניא כוותיה דרב חסדא *כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב : איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבונה ירושלים אמר להו רב ששת כתפלה ״מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה : איבעיא להו מהו להזכיר ראש חודש בברכת המזון אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מזכרינן רב אמר ״מזכיר רבי חנינא אמר אינו מזכיר אמר רב זריקא נקוט דרב בידך דקאי רבי אושעיא כוותיה דתני ר' אושעיא *״ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא שני וה' וב' של תעניות ומעמדות ״ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ״ואם לא אמר אין מחזירין אותו *(ואין בהן קדושה על הכוס) ואין בהן הזכרה בברכת המזון : איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו ״מזכיר אמר אביי לרב יוסף הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש מי דמי התם נביא בדר"ח ליכא כלל הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב

ולית

תוספות

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן אטו לא נתן דבלא נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין מהותך אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזרה לגזרה דגזרי' אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך אטו שמא יטה הא לא חשיב גזרה לגזרה דכשאינו מהותך דאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה אבל הכא משום שמלוה עליו לית לן למימר ודאי יטה ותירץ ר"י דהכא לא חשיב גזירה לגזרה דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו כדאמרינן בפרק במה אשה (לקמן דף סי· ושם) גבי סנדל המסומר וקשה לרשב"א דהכא גזרינן יו"ט אטו שבת ובריש כל הכלים (לקמן דף קכד· ושם) מסקינן דלא גזרינן ושמא אין להשוות גזרות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה אחת : **גזירה** יו"ט אטו שבת · וקשה לרשב"א הא דתנן בפ"ג דבילה (דף כז: ושם) מעשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ואמרו לו לא יזיזם ממקומם והשתא לרבה אמאי לא יזיזנה והא חזיא להיסק תחת תבשילו דלא שייך בה למיגזר יו"ט אטו שבת כמו בשמן ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב ניחא וצריך לדחוק דגזרינן חלה בשבת אטו שמן* :

תניא כוותיה דרב חסדא · וא"ת והא משמע חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת ולא ביו"ט והיינו דלא כרב חסדא דלדידי' מדליקין בשבת וי"ל דה"ק כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין ביום טוב וכ"ש אותו שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב חוץ משמן שריפה שאף על פי שמדליקין בשבת אין מדליקין ביום טוב וכו' :

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון· תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה :

מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז · בתפלה פשיטא ליה דמזכיר משום דתפלה בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז שבבית ליכא פרסומי ניסא כולי האי :

מזכיר בהודאה · דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה :

בבונה ירושלים · כמו בר"ח שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים ומשום דיעלה ויבא היא תפלה ותחנונים תקנוה בבונה ירושלים דהיא נמי תפלה ובי"ח תיקנוה בעבודה שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים : **או** דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה כו' · והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כב: ושם) כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ציבור וט' באב קורין שלשה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראש חודש וחולו של מועד קורין ד' היינו מנהג בעלמא שאין רגילין לעשות מלאכה* :

דתני ר' אושעיא (כוותיה) כו' · מהכא לא הוי בעי למיפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בברכת המזון דאיכא למידחי דדוקא נקט תעניות ומעמדות אבל חנוכה ופורים אף על פי שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא והיפכא ליכא למיפשט דדילמא נקיט תעניות ומעמדות משום תפלת מוסף והוא הדין לחנוכה ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה אין מחזירין אותו כדתניא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק ת"ה) : **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו' · מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו ומה שש"ל מתפלל שחרית הייט לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם וקשה לר"י אם כן היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא·) דאמר ליזוף מר וליפרע הלא כבר התפלל תפלת תענית : **אלא** להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו' · תימה תרתי מילתא דרב למה לי לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת וכ"ש ראש חודש דליכא נביא כלל ותירץ ר"י דחדא מכלל חבירתה איתמר :

שאלמלא שבת אין נביא במנחה · וקשה לר"י דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא· ושם ע"ש) בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא ותירץ ר"ת דנביא דהכא הייט כתובים שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה כדאמר בפרק כל כתבי (לקמן דף קטז:) בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ובמגילה איירי בנביא ממש :

ולית

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ב (מהל' תפלה הל' יג ופ"ב) מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף א :

נ ב מיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' תכד :

נא ג מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה י סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תכב סעי' א וסימן תנ סעיף ב :

נב ד מיי' שם הל' יד טור וש"ע א"ח סי' תקסה סעיף א ג :

נג ה שם סעיף ב :

נד ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרפב סעיף ב :

עיין רש"א

רבינו חננאל

ותניא כותיה כל השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אבל מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה שאין שורפין קדשים [פסולין] ביו"ט: אמר רבא מזכיר של חנוכה בברכת המזון כתפלה מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה אמר רב מזכיר של ר"ח בברכת המזון דתני רב הושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומרין מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהם קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בבהמ"ז · ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני והמישי ושל תעניות ומעמדות ערבי' ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהם קידוש על הכוס ולא הזכרה

[וע"ע תוספות תענית יח: ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג: ד"ה משום ותוס' מגילה כב: ד"ה ואין]

מסורת הש"ס

[דף כא:]

תוספתא פ"ג

[תוספתא ברכות פ"ג ע"ש וקל"ע]

סוכה נ"ג

[נ"ל בערבית וש תרים]

גמרא

תורה אור

ולית הילכתא *ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב"ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא יו"ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקוני משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו': חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו *דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי:

מתני' *אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד:

גמ' *מ"ט לפי *שאין שורפין קדשים ביו"ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן *תנא דבי חזקיה אמר קרא °ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר* שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר *אמר קרא °עולת שבת בשבתו *ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט רבא אמר אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו רב אשי אמר (שבת) °שבתון

עשה

(שמות יב; במדבר כח; שמות יב; ויקרא כג)

רש"י

ככל הני שמעתתא · רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי אלא כתפלה אחת כך הברכה לכל דבר היום ומזכיר: צריך להזכיר של שבת · לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת ויוה"כ ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת: יום הוא שנתחייב בד' תפלות · לאו תפלת הלילה בכלל אלא תפלות היום שחרית מוסף מנחה ונעילה: שליח ציבור היורד ערבית · המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: משום סכנה · מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן ובגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: *הכי גרסינן נחום(א) אומר מדליקין בחלב מבושל· והוא מהותך: היינו ת"ק · דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע: דרב ברונא · דשרי ע"י תערובת שמן כל שהוא: ולא מסיימי· אין ניכר מי אוסר ומי מתיר: **מתני'** שמן שריפה · שמן של תרומה טמאה ובגמ' מפרש טעמא: רבי ישמעאל אומר כו' · בשבת: עטרן · °פסולתא דזיפתא: מפני כבוד השבת · שריחו רע: שמן שומשמין כו' · מסקנא דמילתא דחכמים היא: צנונות · לנון: שמן דגים · °מקרבי דגים שנימוחו: פקועות · °דלעת מדברי: נפט · מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (דף לט·) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ'** מנהני מילי · דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו וידחה את לא תעשה כל מלאכה: שאין ת"ל עד בקר · זימנא אחריתי אלא והנותר ממנו באש תשרופו דהא כתיב עד בקר ברישא: בקר שני · שהוא חולו של מועד והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון עד בקר שני תמתינו ותשרפהו: עולת חול · כגון אברי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משתחשכה וכ"ש קדשים פסולים לא שרפינן: הוא לבדו · קראי יתירי נינהו דמצי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: מכשירין · מכשירי האוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: לבדו · למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו"ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק"ו דתידחי בפ' ר' אליעזר (לקמן קלב:) דהכי תניא התם ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק"ו דלא תדרוש ליה וממילה שמעינן מינה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה"ה לשריפת קדשים טמאים:

עשה

תוספות

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא · פי' בקונטרס כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל בהדייהו דאפילו ריב"ל מודה דאין צריך להזכיר של ראש חדש בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא כלל וכן אנו נוהגין שלא להזכיר*:

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי · הקשה ריב"א אמאי לא מסיימי והא אמר בהמוכר פירות (ב"ב דף צג:) דכל תנא בתרא לטפויי אתא °וי"ל דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר דלא אתא לטפויי אלא אנחום המדי דאמר מדליקין בחלב מבושל בטיניה ואתו חכמים למימר אפילו במבושל אין מדליקין בטיניה אבל בנתינת שמן לתוכו מותר וטעמא דת"ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דזפת ושעוה ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא לטפויי אתא: **לפי** שאין שורפין קדשים ביו"ט · וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יו"ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותר' נמי שלא לצורך אלא שלא לצורך אוכל נפש אבל צריך שיהא קצת צורך להתחמם או לשום הנאה אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנו' בשעת שריפה למה יאסר מאי שנא משמן חולין שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו דהא נמי תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע ואומר ריב"א דודאי גרע *דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור' ולהכי לא דחיא יו"ט מידי דהוה אנדרים ונדבות *דאין קרבים ביו"ט למ"ד משלחן גבוה קא זכו וכן שתי הלחם לדידיה אין אפייתן דוחה יו"ט אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה הלכך אסור ביו"ט כשאר קדשים ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה לומר משולחן גבוה קא זכו ולא דמו לשתי הלחם שהאפייה היא לצורך גבוה שהרי אחר אפייה צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום וליכא למימר בה משולחן גבוה קא זכו והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשים *וא"ת ומאי איריא אטו קדשים משום דאין שורפין קדשים ביו"ט °נגזור משום תרומה שלא לצורך דאפילו שורפין קדשים ביו"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה תרומה שלא לצורך אין שורפין דמשמע מתוך פרש"י בסמוך דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח דשום אדם לא ישרפנה חנם כיון שיכול ליהנות בשריפתה וכדמוכח בירושלמי כלשון הזה: **בקר** שני לשריפתו · וא"ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בליל מוצאי יו"ט היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב הא ע"כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב דהא בליל מוצאי יום טוב נמי אין שורפו ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני וי"ל הא דאין שורפין בלילה היינו משום דהקפיד הכתוב שלא לשרוף הקדשים בלילה כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אין נשרפין אלא ביום שלישי כדדרשינן בריש פסחים (דף ג' ושם) ביום השלישי באש ישרף ביום אתה שורפו כו': **ולא** עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב · תימה כיון דקרא בשבת איירי מנא ליה למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב וי"ל דאביי סבר כרבי עקיבא דדריש בפרק אלו קשרים (לקמן דף קיד·) עולת שבת בשבתו בשבת אחרת לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב אם כן עולת חול ביום טוב אסור דסבר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב כדאמר התם ורבי ישמעאל פליג התם ודריש עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין בי"ה אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב: **ולא** מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו · פירש בקונטרס מה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית כו' וקשה בפרק ר"א דמילה (לקמן דף קלב: ושם) לית ליה לרבה א) האי קל וחומר דקסבר האי דצרעת דוחה את העבודה לאו משום דחמירא אלא משום דגברא הוא דלא חזי והר"ר יוסף פורת לא גרים דאתיא בק"ו:

בק"ו

א) ור"ת עשה ק"ו מאוכל נפש שלא נכרתו עליו [י"ג כריתות] ואיכא למיפרך מה לאוכל נפש שכן מצוה עוברת [ת"י]:

רבינו חננאל

בבהמ"ז ואסיקנא נמי דמזכיר של חנוכה בתפלת המוסף של שבת ושל ר"ח טבת כרבי יהושע בן לוי דאמר יוה"כ שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בד' תפלות והלכתא כרבא דאמר ש"ץ היורד ערבית ביום טוב שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין ש"ץ יורד ערבית ביום טוב ומשום סכנה הוא בשבת אין ביום טוב לא אבל הא דאמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח וגם זה שאמר המפטיר בנביא במנחה ביו"ם שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ם שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט בהני (תלת) [תרתי] לית הלכתא כוותיה דרב: ואקשינן אהא דתנן וחכ"א אחד הלב מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו היינו ת"ק דתני לא באליה ולא בחלב ונחום פליג עלייהו ואמר מדליקין בחלב מבושל מכלל דת"ק אסר אפילו בחלב מבושל ושנינן יש לומר כן ת"ק סבר אין מדליקין בחלב מבושל בפני עצמו ואם נתן בהו שמן מותר כרב ברונא אמר רב נחום מתיר בחלב מבושל אע"פ שלא נתן בהו שמן ורבנן בתראי אסרי אפילו בשנתן בהו שמן: ומנא לן שאין שורפין קדשים ביו"ם חזקיה תני מלא תותירו אביי אמר עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת יו"ם בשבת וכן לא עולת חול ביו"ם רבא אמר כתיב הוא

רב נסים גאון

פרק ב לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה מק"ו · עיקרה בפ' ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת (דף קלב) דת"ר מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יו"ם אינה דוחה אלא בזמנה ואמרי' (שם דף קלג) מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר וגו' והכין כתב אדוננו האיי גאון בפירושיה מילה אינה דוחה יו"ם אלא בזמנה ומי שעבר שמיני שלו אינו נימול ביו"ם ותנן (שבת דף קלז) קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב ותני בה יו"ם אחר שבת נימול לי"א ואפי' י"ם שני אינה דוחה דקתני ב' ימים טובים של ראש השנה נימול לי"ב מנהני מילי ושמעתא דעיקר דילה בגמ' דכיצד צולין (פסחים דף פג) דתנן העצמות והגידים והנותר כו' שאין דוחין לא את השבת ולא את יו"ם ואיתמרו בה הני ד' טעמי וקאמר רבה מילה הבאה שלא בזמנה לא דחי יו"ם

עין משפט נר מצוה

[ועי' תוספות כתובות עד. ד"ה לית]

נה א מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' יו טוש"ע א"ח סי' רפד ס"ב וסי' תכה סעיף ג:

נו ב מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' ז טוש"ע א"ח סי' תרכג סעיף ג:

נז ג מיי' פ"ט מהלכות תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רסח ס"ב וסי' תריט סעיף ג:

נח ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:

נט ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ו:

ס ו מיי' פ"ג מהל' י"ט הל' ח

תוספתא פ"ב

[ועי' מ"ש רש"י במשנה ביצה כז: ד"ה הלכה וכו']

[עי' תוס' לעיל כג: ד"ה גזרה]

[ביצה יט·]

כדפוי' ליתא

[ועי' תוס' פסחים מז· ד"ה לא תקרא ותוס' ביצה כג: ד"ה ועל]

מסורת הש"ס

[עיין לעיל במשנה כ:]

[לעיל כא:]

[לעיל כג:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נחום המדי אומר:

[לעיל כג: וש"נ]

לקמן קנג: פסחים פג: תמורה ד: ע"ש

[נ"ל באש תשרופו שאין כו]

[פסחים נט:]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עטרן פסולתא דזיפתא. עי' לעיל כ ע"ב: שם ד"ה שמן דגים מקרבי דגים שנימוחו · עי' לקמן כו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו: שם ד"ה פקועות דלעת מדברי · עיין רד"ק (מ"ב ד לט): תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא כו' וי"ל דהכא דאיכא שלשה תנאים · עיין בב"ק נט ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו כתם גופנא: שם ד"ה לפי כו' נגזור משום תרומה שלא לצורך · ק"ל הא גם בשלא לצורך הוי רק דרבנן דמדאורייתא שרי הואיל ואי מקלעי אורחים מש"ה לא גזרי' בכך · ואולי דקושייתם אהכות דלעיל כג ע"ב ר"ת אמר כו' לפי שאין שורפין קדשים דאיהו לא ס"ל הואיל גבי האופה מיום טוב לחול:

עשה והוה ליה *יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ביום טוב הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו *כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה *בשעת ביעורה תיהני ממנה היכן אמרה תורה מדרב נחמן *דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי *בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואיבעית אימא מדרבי אבהו דאמר *רבי אבהו א"ר יוחנן °ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא *מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

תורה אור: ויקרא כג / במדבר יח / דברים כו

רש"י

עשה הוא · דמשמע שבות בו : ואין עשה · דבאש תשרופו דוחה יו"ט דהוא לא תעשה ועשה ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם זו לא יצא מן הכלל : הא בחול שפיר דמי · לאיתהנויי מינה : מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת · דדמיא לקדש ועוד משום תקלה : לא בערתי ממנו · במעשר שני כתיב : בטמא · בין שאני טמא בין שהוא טמא : קדש לא ממעיטנא · מהך חומרא : שכן · יש בו חומרי פנקעכ"ם וראוי גם לזו חייבין עליו משום פיגול שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה וקרוי קרבן ויש בו מעילה ואף על גב שקדש *(הנותר) לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמים לאפוקי תרומה דלית בה כלל : וכרת · לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי : אסור לאונן · ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף ע:) זר זר ב' פעמים זרות אמרתי לך ולא אנינות · אונן כל זמן שלא נקבר מתו : מחפ"ז · מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש מפעה שיש היתר לכהנים כתרומה ויצא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה סומא דחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:) :

ואין

תוספות

בק"ו דהא בלאו ק"ו כמי אתיא דאתי עשה ודחי לא תעשה ורב אשי הוא דמשני דיו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י דבפ"ק דביצה (דף ח: ושם) משמע *דאית ליה לרבא דיו"ט עשה ולא תעשה הוא גבי אפר כירה דפריך סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דכיסוי דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבא כו' ודוחק למימר דהש"ס ניחא ליה למיפרך דיו"ט עשה ולא תעשה הוא דקי"ל כרב אשי אבל רבא אע"ג דלית ליה ליו"ט עשה ולא תעשה מ"מ אין כיסוי דוחה יו"ט מלבדו ור"י מפרש דאתיא בק"ו מנדרים ונדבות דלדחו יו"ט אף על גב שלא נכרתו עליהם י"ג בריתות מילה לכ"ש וקסבר רבא דקריבין ביו"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שכן לצורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (לקמן קלא:) מה לעומר ושתי הלחם שכן לצורך גבוה דהא לאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי לאייתינהו ואית ליה לרבא דיום טוב עשה ולא תעשה כדמוכח בביצה להכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך קרא למיסר ורבא לא קאי אשריפת קדשים אלא הש"ס מייתי משום דמינה כמי שמעינן דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט :

ה"ל יו"ט עשה כו' · וא"ת הנך אמוראי דלעיל דסברי דיו"ט לא תעשה גרידא נילף מהכא דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא פריך בפ"ק דיבמות (דף ו·) וטמא מיכן לא נילף לפי שיכול לעשות אחר יו"ט [ת"י] :

הא בחול שפיר דמי מ"ט כו' · תימה מהיכא תיתי דתרומה טמאה אסורה בהנאה דבעי מ"ט אי ממעשר הקל כדמשמע בסמוך איכא למיפרך מה למעשר שכן הד"ס ט"ב כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) וליכא למימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט·) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד·) דא"כ מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא תיתי איסור תרומה וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לבכורים ובכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו אלא אהיקשא סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד·) וליכא למיפרך שכן הד"ס ט"ב דכולהו איתנהו בקדש בר מוידוי ואר"ת דמוידוי לא שייך למיפרך דלא שייך וידוי גבי קדש אבל בתרומה שייך דהא אגב מעשר מתודה נמי אתרומה כדאמר *וגם נתתיו ללוי זו תרומה ואין לה וידוי בפני עצמה °וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו קדש ממעשר הא איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורה כדפריך בפרק בתרא דמכות (דף יז:) ואור"י דלא שייך האי פירכא אלא דוקא גבי חוץ לחומה כדהתם דבעי למילף דאוכל תודה או שלמים חוץ לחומה דלוקה ממעשר ואם תאמר הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה ועדלה דאסורה בהנאה ושרי ליהנות בשעת ביעור כדאמר בפרק כל שעה (פסחים כז:) ולא משכח התם עלים לרבנן דאסורים אלא בשרשיפא וצריך לדחות ולומר דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין טפי בשעת היסק מעלים :

כך אתה מצווה לשרוף את התרומה · פי' בקונטרס משום דלא ליתי בה לידי תקלה לפי טעם זה נראה דלאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור וכ"פ בהדיא באלו עוברין ול"נ דבסוף תמורה (דף לג:) קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין וקתני התם הנשרפין לא יקברו ע"כ נראה דשריפה דוקא משום דדמיא לקדש °ומדרבנן א"נ מדאורייתא מדאיקרי קדש ואם תאמר דאמר בספ"ק דפסחים (דף כ:) גבי תרומה טמאה שתעשה זילוף הא תנן בתמורה הראוי לקבורה קבורה פירוש כגון משקין ויש לומר דלא קאי אלא אערלה וכלאי הכרם ולא אתרומה דשריא בהנאה* :

אחת תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה · ואף על גב דדריש רבי אליעזר (בכורות דף לד· ושם) אחת תרומה טהורה ואחת תלויה יניחנה במקום המולגע ולא במקום התורפה דלאסור לגרום לה טומאה התם דריש משמרת תרומותי משמע שתי תרומות לריבות שימור דהיינו טהורה ותלויה והכא דריש מלך :

שכן פנקעכ"ם · תימה דמאי לאחשובי נמי דחמירי קדשים מתרומה בהא העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים* :

פגול · היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו ובכלל זה הוי אוכל חוץ לחומה דלוקה בקדשים ונותר היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו והוי נותר בכלל זה והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר כו' (פסחים דף טז:) ולא כמו פיגול שבכל הש"ס דקרי פיגול דחישב לאוכלו חוץ לזמנו דהיינו נותר דהכא :

כרת · שאינו מגיע לששים שנה שהוא מיתת כל אדם כדמשמע בשילהי מ"ק (דף כח· ושם) דאמר התם רב יוסף כי הוה בר שיתין שנין עבד יומא טבא לרבנן אמר השתא נפקי לי מכרת א"ל אביי נהי דנפק מר מכרת דשני מכרת דיומי מי נפק מר פירוש כדאמר התם מת ביום א' מיתה של זעם שנים מיתה של בהלה שלשה מיתה של כרת ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע אלא שמת בשביל עון זה אפי' אין בידו עון אחר ואפי' למ"ד (לקמן דף נה·) יש מיתה בלא חטא בשביל עון זה יקצרו ימיו ומיהו בירושל'* קאמר דכרת אינו מגיע לחמשים ומפיק לה מאל תכריתו את שבט הקהתי וגו' וזאת עשו להם וחיו פי' אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמשים וכתיב אל תכריתו משמע כרת היינו שמת קודם חמישים ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו שמת עד ששים דכתיב במדבר הזה יתמו ושם ימותו ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים וקרי לה מיתה אבל זרעו אומר ריב"א דאין בכרת אלא בהנהו דכתיב בהו ערירי ואין נראה לר"ת דהא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נה·) קאמר ערירי דכתב רחמנא גבי דודתו למה לי לכדרבא כו' ואי אין זרעו נכרת אלא דוקא בהנהו דכתיב ערירי *מאי קבעי והא דלא קאמר במועד קטן (דף כח· ושם) נהי דנפק מר מכרת דבני מי נפק מר התם מיירי כשאין לו בנים קטנים ודוקא קטנים נענשים בעון אביהם ולא גדולים כדמשמע בפירקין (דף לב:) ומיהו קשה דבתורת כהנים ממעט אשת אח מן האם מכרת מדכתיב אשת אחיו נדה היא מה נדה יש לה היתר אף אשת אח דיש לה היתר דהיינו מן האב דשריא כשאין לה בנים ובכולי הש"ס משמע דיש בה כרת כמו בשאר עריות דהא מני לה גבי חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ולפירוש ריב"א אתי שפיר דמלינן למימר דממעט לה מערירי ואין להאריך [וע"ע תוספות יבמות נ: ד"ה אשת] :

תתן

מסורת הש"ס: [ביצה ח:] · תמורה לג: · בכורות לד· פ"ש יבמות עדי ע"ש · [יבמות ססי ולקמן כו.] · יבמות עג: · [פסחים כד·] · [ועי' תוספות פסחים כ: ד"ה לאוי] · [ביבמות עג: ד"ה שכן וכו' כתבו בפשיטות מחוסר כפורים לא חשיב משום דמשאי טעמא נפקא נפקא לן וכו'] · [ע"ב דבכורים] · [אע"ג דאוקמו כל עריות זה לזה דילמא קרא אתא לאשוויניהו כ' כתובים הבאים כאחד. [ת"י]:

גליון הש"ס

תום' ד"ה הא בחול וכו' וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו · עיין זבחים קא ע"א תום' ד"ה ומה מעשר : **שם** ד"ה כך אתה מצווה וכו' ומדרבנן אי נמי מדאורייי' מדאיקרי קדש · עיין פסחים פ"ב ע"ב תוס' ד"ה אבל נטמא וצ"ע · [במעשר שני פ"ב מ"י]

עין משפט נר מצוה

סא א ב מיי' פ"ב מהל' תרומות הי"ד ופ"א ה"א טוש"ע י"ד סימן שלא סי"ט בהג"ה :

*ועי"כ אית ליה לרבא דיו"ט עשה ול"ת הוא דאי לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי מוקי קרא אמילתא דאיכא ק"ו ולוקמא בנותר או בשאר דליכא ק"ו ומיהו אכולהו ק"ו איכא למיפרך שכן נוהגים בנשים כבאנשים תאמר במילה שאינה נוהגת כ"א באנשים ואיכא למימר עולת ראיי' תוכיח דקריבה לב"ה ביו"ט · וא"ת בפרק ר' אליעזר דמילה דבעי למילף מילה שלא בזמנה דלא דחי יו"ט להזקיה מנותר ולאביי מעולת שבת והיכא בעי למילף הא במילה איכא ק"ו [ת"י] :

רבינו חננאל

לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו ומה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות שלא בזמנה אין דוחה יום טוב קדשים שלא נכרתו עליהן ברית אינו דין שלא ידחו יו"ט שלא בזמנם כגון קדשים שעבר זמנן שנעשו נותר וטעונין שריפה :

תרומה טמאה ביו"ט אסור לשורפה הא בחול מותר מנלן אמר רבא כשם שמצוה לשרוף קדשים הפסולים בחול כן מצוה לשרוף התרומה שנטמאת ואמרה תורה בשעת שרפתה תהנה ממנה שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בב' תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא בשתיהן נתתי לך שלך תהא להסקה תחת תבשילך להנות ממנה ור' יוחנן אמר מהכא לא בערתי ממנו בטמא (מן המעשר) ממנו אינו מבעיר בטמא אבל מבעיר בשמן תרומה שנטמאה : ואקשינן אמאי קא מרבית תרומה להנאה תרבה קודש שנטמא שמותר להנות ממנו ודחי' (קאי') ק"ו הוא ומה מעשר הקל (יום) [אם] נטמא אסור בהנא' קדש החמור לא כ"ש אי הכי תרומה נמי נימא ק"ו ותהיה אסורה בהנאה ודחי הא כתיב במעשר ממנו מכלל שיש אחד שמותר בהנאה כו' ומייתינן בק"ו הקדש שכן חומר מן התרומה כי הקדש יש בו חומרא שנעשה פיגול ונותר כי בשר הוא וקבוע לו זמן לאכילתו ואם עבר [הזמן] נעשה נותר והאוכל קודש וטומאתו עליו חייב כרת והנהנה מן הקדש מביא קרבן

רב נסים גאון

יו"ם מק"ו והיכי דאמי מה עצמות · וגידים ונותר דפסח לא דחו ועולת חול לא דחיא יו"ם מילה שלא בזמנה לא כל שכן ושמעתי בה פירוש אחר בפגים אחרות והבין איתמר לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו הראה כי המילה שלא בזמנה ביו"ם הייתי סבור שהיא מותרת מק"ו והיה לי לומר (א"ב) [דמה] עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון שחיטה ובישול ואפייה פטרה רחמנא עשייתו ביו"ם מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כל שכן שתעשה ביו"ם לפיכך הוצרך לבדו להודיענו כי אוכל נפש לבדו מותר לעשותו ביו"ם ולא מילה שלא בזמנה ונודעה מה שהייתי סבור מק"ו בזה המיעום שמיעט

ואין לה פדיון ואסורה לזרים הנך נפישן ואיבעית אימא קדש חמור שכן ענוש כרת *רב נחמן בר יצחק אמר קרא °תתן לו לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא : רבי ישמעאל אומר כו' : מאי טעמא אמר (א)רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר *הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר ג מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין° ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להן בני לא כך שניתי לכם *סדין בציצית בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו ג סברי גזירה משום כסות לילה : °ותזנח משלום נפשי מאי ותזנח משלום נפשי אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ(ב) (*אמר רבי יוחנן) זו רחיצת ידים ורגלים בחמין ר' יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה ר' אבא אמר זו כ... מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים : ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר : סימן מ"ט ק"ס : רבי טרפון אומר כל שיש לו ק' כרמים ומאה שדות וק' עבדים שעובדין בהן רבי עקיבא אומר כל שיש לו אשה נאה במעשים רבי יוסי אומר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו *תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ד אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר רבה מתוך שריחו נודף גזרה שמא יסתפק ממנו אמר ליה אביי לימא

רש"י

ואין לה פדיון · להוציאה לחולין אבל קדש יש קדש שנפדה כגון שהומם לפני שחיטה : ואסורה לזרים · לעולם אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים : הנך נפישין · בשם : כרת · עדיפא דאית בה תרי° חומרי ימיו נכרתין והולך עירירי : ראשית דגנך תתן לו ולא לאורו · מכאן שאין תורמין מן הטמא על הטהור דכתיב תתן לו דבר הראוי לו לאכול ולא לתת לאורו להסיק ומדאיצטריך למעוטי מכלל דבת אורו היא להסקה : ויצא · מאי איכפת לן : חובה · כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא בפרק בתרא דיומא (דף עה:) : רחיצת ידים ורגלים · ערבית ליל שבת: בסדינין המצויי' · סדינים של פשתן ובהן ציצית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך (מנחות פ"ד לט:) : מחבין ממנו כנפי כסותן · שהיו להם סדינים שאינן מצוייצין : בית שמאי פוטרין · ואף על גב דציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא דלא דרשי סמוכין:וב"ה מחייבין· דדרשי סמוכין: ואינהו סברי · [תלמידיו] שהיו אוסרין סבור נהי דהלכה כב"ה ומחייבין מדאורייתא מיהו [רבנן] גזור בהו משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב וראיתם אותו וביבמות *פרכינן וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשני שב ואל תעשה שאני : הדלקת נר בשבת · שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל (ג)והולך באפילה: איזהו עשיר· נפקא מיניה למטרח להדורי אמילתא: נחת רוח בעשרו · שמח בחלקו אם מעט אם רב : שעובדין בהן · בשדות עבודה הצריכה להם : שמא יסתפק ממנו · ותניא בתוספתא* הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה במסכת ביצה בגמרא דיום טוב (דף כב.) : שהוא

תוספות

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא · ואם תאמר מידי ולא לאורו כתיב אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כלל וי"ל דאם כן לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה° מדכתיב לו משמע לו ולא לאורו :

הדלקת נר בשבת חובה · פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לד.) על ג' עבירות נשים כו' על שאינן זהירות בהדלקת הנר :

חובה · לגבי רחיצת (ד)ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה *משום סכנה דמלח סדומית ששהרגו הנפש ותמירי טפי מנהראשוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעונין ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד *דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלז:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:) :

מתוך שריחו רע · ואף על גב דנפט נמי ריחו רע כדאמר בפ"ק (דף יב:) הא בדמשחא והא בדנפטא ובפרק אמר להם הממונה (יומא דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך אין ריחו רע כמו עטרן :

סדין בציצית ב"ש פוטרין · פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין והא דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית והכא פטירי דלא שייך למיתני בהו אוסרין ובסיפא דהך ברייתא קתני בפ' התכלת (מנחות דף מ:) א"ר אליעזר כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פי' *א"כ (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני גזרה שמא יקרע סדינו כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו חייב והא דא"ל *מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה הייט ציצית מן המובחר מה תהא עליה אבל ציצית במינו היה עושה ובשמעתין נמי היה להם ציצית של מינו והיו מחביאים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא ואינהו סבור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא.) מהדר לאתויי דציצית חובת טלית הוא מחסידים הראשונים משארגו בבגד ג' היו מטילין בו ציצית ודחי לה ואמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין ועוד דבה"ג פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בציצית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד.) גבי כלאים בציצית דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא במשנה תורה דריש ואיך יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ועוד אמאי נקט סדין בציצית הוה ליה למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר בר' צדוק כל המטיל תכלת בסדינו כו' וב"ה מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ש קי"ל כדמוכח בסיפא דהך ברייתא והשתא ניחא דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ש קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה* :

גזירה משום כסות לילה · מדנקט סתמא דש"ס האי טעמא ולא נקט טעמא שמא יקרע משמע דקי"ל כרבי שמעון דפוטר כסות לילה בפ' התכלת (מנחות ד' מג.) וכן משמע בפ"ב דברכות (ד' יד:) דאמר במערבא לא היו אומרים פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל אמר אביי כיון דאינהו מתחילין אנן נמי מתחלינן וכיון דמתחלינן מסיימינן משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכך נשים פטורות מן הציצית ורב יהודה ורב עמרם דהוו רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה בהתכלת (ד' מג.) ובפרק קמא דסוכה (ד' יא. ושם) משום דסברי דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא לא קיימא לן כוותייהו דהא משמע שהם דווקא היו עושין ולא האחרים ובפרק קמא דקדושין (ד' לג:) תנו רבנן מצות עשה שהזמן גרמא שופר ולולב סוכה וציצית :

ולימא

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ב :

סג ב מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ב' סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רס סעיף א :

סד ג מיי' פ"ג מהלכו' ציצית הלכה ז סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יח סעיף ב :

סה ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג' :

[חולין קה:]

רבינו חננאל

מעילה והוא קרבן לפיכך אסור לאונן משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאלו כולן בתרומ' אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו והנהנה ממנה משלם אותה וחומשה ואין לה פדיון ואסורה לזרים מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל שאין זרים ואם נפסלו*) יש להן פדיון אפ"ה חומרות דקודש נפישי : אמרו משמיה דרב הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] וכן אמר רבא הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] **) ורב חנן אמר אפילו רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה ממנהג של רבי אלעזר וי"א רחיצת ידים ורגלים בחמין מצוה : סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה : ותזנח משלום נפשי זו הדלקת הנר נשיתי טובה זו בית המרחץ רבי יוחנן אמר רחיצת ידים ורגלים

*) נ"ל אם נפסלו ע"י מום קודם שחיטה וכ"ה בפירש"י .

**) נ"ל דכן צ"ל רב חנן משמיה דרב אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה ממנהג של ר"י בר אלעאי .

[שם מא:]

רב נסים גאון

שמיעם בו הכתוב דהיינו לבדו ולולי הוא היה עולה על דעתנו כי מילה שלא בזמנה ביום טוב מותרת מקל וחומר: אינהו סבור גזירה משום כסות לילה· עיקר דילה במס' מנחות בפ' התכלת (דף מ) דתנו רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה וכו' רב זירא אמר גזירה משום כסות לילה :

מסורת הש"ס

שבת כג: · דברים יח · פסחים לג: · [נ"ל ר' יוחנן אמר] · [דף ג:] · [תוספתא פ"ב] · [פי"ב] · [ועי' תוספות יבמות ד: ד"ה כולהו ותוס' מנחות מ: ד"ה סדין]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מתוך שריחו: (ב) שם זו בית המרחץ רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת: (ג) רש"י ד"ה הדלקת וכו' ונכשל (והולך) תא"מ ונ"ב ס"א והולך: (ד) תוס' ד"ה חובה לגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי (אלא) כל כך מצוה קרי ליה חובה ומים אחרונים :

מנחות מ· עדיות פ"ד [מ"י]

א"כ כיון דהל' כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כצ"ל מהרש"א ובת"י אי' א"כ שמתמיהין עליו למה אסרן כיון דהלכה כב"ה :

גליון הש"ס גמרא ודומה למלאך ה' צבאות · עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומים למלאכי השרת : רש"י ד"ה כרת עדיפא דאית בה תרי וכו' · עיין בסמ"ע ס"ס דסנהדרין : תוס' ד"ה תתן לו וכו' דאין נתינה פחות משוה פרוטה · עיין גיטין דף כ ע"א תוספות ד"ה דלמא :

ולימא מר מפני שהוא עף חדא ועוד קאמר חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ההיא חמתא דהות סניאה לה לכלתה אמרה לה זיל איקשיט במשחא דאפרסמא אזלא איקשיט כי אתת אמרה לה זיל אתלי שרגא אזלא אתלא שרגא אינפח בה נורא ואכלתה: °ומדלת הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוגבים כורמים תני רב יוסף אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא יוגבים אלו צײדי חלזון מסולמות של צור ועד חיפה: ת״ר ^א^אין מדליקין בטבל טמא בחול ואצ״ל בשבת כיוצא בו ^ב^אין מדליקין בנפט לבן בחול ואצ״ל בשבת בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף אבל טבל טמא מאי טעמא אמר קרא °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי *בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך: גופא ר״ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר *צרי אינו אלא שרף מעצי הקטף *ר׳ ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר׳ ישמעאל בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי ר׳ טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נפט אלא ^ג^אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין ומדליקין בשמן דגים ובעטרן רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט סומכוס אומר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו אלא בשמן דגים סומכוס היינו ת״ק איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי *תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ^ד^כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן אמר אביי ר׳

תורה אור: מלכים ב כה | במדבר יח

רש״י

שהוא עף · ונדבק בכותלי הבית ומדליק את הבית: חמתא · חמותה: איתלי שרגא · הדלק את הנר: עד רמתא · שם מקום: לכורמים · לשון מאספים כמו כורמים עליו את הכלים לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פח:): וליוגבים · לשון יקבים שעוצרין ופוצעין את החלזון להוציא דמו כדאמרן בפרק כלל גדול לקמן (דף עה·) והכינס נבוזראדן ללבושי המלך: סולמא דצור · מעלה הר וקצרה המסילה וגבוהה וקורין אותה פויי״אה: אין מדליקין בטבל טמא · וכ״ש בטהור ולקמיה מפרש טעמא: מה תרומה טהורה · שהיא לאכילה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסירא שהרי טבל הוא במיתה לאוכלה אף תרומה טמאה אע״פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקו בטבלו: אין מדליקין בצרי · כדמפרש לעיל ועוד כדקתני ואזיל דאינו בא מן הפרי אלא מן העץ שרף בעלמא והוה ליה כזפת ואינו נמשך ליסגא אחריגא וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כו׳ לאו טעמא למילתיה יהיב אלא הכי קאמר ועוד היה אומר דבר אחר בצרי: עצי הקטף · כך שמם: מן הפרי · לאפוקי שמן דגים ועטרן וצרי: אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין בהן · כגון פסולי שמנים דמתניתין: ומדליקין בשמן דגים · ואע״ג דדמי לחלב ואינו יוצא מפרי: ובעטרן · ואע״ג דזופת קאתי: סומכוס היינו ת״ק · רבי יוחנן בן נורי דפסיל כל הנך דמתניתין וחלב אימני בהדייהו דהוא יוצא מן הבשר ואכשר בשמן דגים: איכא בינייהו דרב ברונא · דאמר צריך לתת לתוכו שמן כל שהוא אי נמי דאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא חד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא דחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים על ידי תערובת אבל חלב כלל וכלל לא: אין בו משום שלש על שלש · לקבל טומאה בג׳ אצבעות: יוצא מן העץ · כמו קנבוס וצמר גפן: ומסככים בו · סוכה הואיל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה כדילפינן במסכ׳ סוכה (דף יב:) מגרנך ומיקבך: חוץ מפשתן · דילפינן לקמן דאיקרי עץ ומקבל טומאת נגעים אפילו אוגין שבו כדלקמן הלכך אין מסככין באוגין:

תוספות

ולימא מר מפני שהוא עף · ויהא בחול על ממונו ויבא לכבות תימה דה״ל למימר אפילו בחול נמי ליתסר כדאמר לקמן דאין מדליקין בנפט לבן אפילו בחול מפני שהוא עף:

חדא ועוד קאמר · וקשה לר״י דתניא בסמוך צרי אינו אלא שרף מעצי הקטף משמע דהטעם לפי שאינו נמשך אחר הפתילה ומה הוצרך לבדות הטעם מדעתו:

אין מדליקין בטבל טמא · פירש בקונטרס וכ״ש בטבל טהור ואין נראה דלא הוי כ״ש דמהיכא תיתי אלא ה״ה בטבל טהור דילפינן טבל טהור מטבל טמא מה טבל טמא אין לך בו שום הנאה של כילוי אלא מהרמה ואילך אף טבל טהור כן אבל הנאה שאינה של כילוי שרי דלא מצינו בשום מקום שיהא טבל אסור בהנאה ומהכא נמי ילפינן כהן שסכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה (יבמות פ״ז דף סו:) דהנאה של כילוי אסורה לזרים אבל שאר הנאות שרי דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף כו:) דמערבין לישראל בתרומה*:

רבי ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו · הא דלא קתני אלא פשתן כדקתני במתני׳ משום דמתניתין איירי בפסול פתילות והכא איירי בפסול שמנים קשה לרשב״א דרבי ישמעאל דתני במתני׳ דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע שנמשך אחר הפתילה יפה אלא דגזרינן שמא יניחנו ויצא כדמפרש לעיל והכא משמע כל היוצא מן העץ אינו נמשך אחר הפתילה ועטרן יוצא מן העץ הוא דהוא פסולתא דזיפתא כדאמר לעיל:

רבי שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט · *קשה לרשב״א מה בא לומר רבי שמעון שזורי דהא לרבי יוחנן בן נורי נמי מדליקין בהן מדקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין משמע דוקא הנהו אבל שמן פקועות ונפט מכשיר ועוד דנפט מכשיר בהדיא רבי יוחנן ואין לומר דרבי שמעון שזורי איירי בנפט לבן דהא אפי׳ בחול אמר לעיל אין מדליקין בו ואי גרסינן אין מדליקין במילתיה דרבי שמעון שזורי אתי שפיר:

איבא בינייהו דרב ברונא · פירש בקונטרס דחד מינייהו סבר דחלב מהותך שרי בתערובות אבל שמן דגים אפילו בעיניה וחד סבר שמן דגים בתערובות אבל חלב כלל וכלל לא והשתא תרוייהו לא סברי בכולה מילתא כרב ברונא ולא משמע הכי ובקונטרס דחק לפי שפירש במתניתין דשמן דגים היינו קרבי דגים שנימוחו ונראה לר״ת דשמן דגים היינו שמן שבא מטינו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה (ב״ב דף עג:) נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעיניה והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא:

ולא מסיימי · ולא שייך הכא תנא בתרא לטפויי אתא *דמוכח קנא דת״ק להחמיר מדקאמר אין לך אלא מה כו׳ ומדליקין בשמן דגים ובעטרן משמע דווקא הנך מדנחת לפרושי ולא פי׳ כמי דרב ברונא:

אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן · קשה לריב״א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפי׳ בשל פשתן ובפ״ק דסוכה (דף טז:) אמרינן סיככה במטלניות שאין בהן שלש על שלש פסולה ותירץ דהתם איירי דבאות מבגד גדול שכבר היו ראויות לקבל טומאה אבל הכא מיירי בהנהו שלא היה בהם מעולם שלש על שלש וקשה לרשב״א דאפי׳ אם לא נארג בו מעולם שלש על שלש מקבל טומאה כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סג:) אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו וי״ל דהתם מיירי כשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא מיירי כשיש בדעתו לארוג בו יותר הלכך אם אין בו שלש על שלש טהור:

רבי

עין משפט נר מצוה

סו א מיי׳ פ״ו מהלכות מעשר הל׳ ב טוש״ע י״ד סי׳ שלא סעיף קנז:

סז ב מיי׳ פ״ה מהל׳ שבת הלכה י:

סח ג ד מיי׳ שם הלכה יא ופכ״ב מהלכות כלים הל׳ א סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ רסד סעיף ו:

[ועי׳ תוס׳ מנחות סז: ד״ה כדי שתהא ותוספ׳ פסחים לד׳ ד״ה מחמין לו]

[לפי מ״ש תוס׳ בחולין עה: ד״ה אלא כי האי ס״ל כו׳ דר״ש שזורי דוקא קאמר ולא בא להוסיף אלא רק כסך דקחשיב בלחוד מכשיר ע״ש אין מקום לקושית הרשב״א ודע עוד התם בחולין הביאו תוס׳ במלתא דר״ש שזורי בעטרן ובנפט]

מסורת הש״ס

[לעיל כה: וש״נ]

[כריתות ו׳]

תוספתא פ״ב

תוספתא שם

[עי׳ תוס׳ לעיל כה: ד״ה איכא בינייהו וכו׳]

רבינו חננאל

בחמין: ת״ר אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צ״ל בשבת מ״ט (בתרומה) [בב׳ תרומות הכתוב מדבר] מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה · תניא אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניח הנר ויצא · אין מדליקין בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו · ועוד מפני שהוא עף · רבי [טרפון] אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד · א״ר יוחנן בן נורי מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין · מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים · ואנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות · אין לך אלא השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן וכן הלכה · רבי שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש · ומסככין בו חוץ מן הפשתן שבגד פשתן מקבל טומאה אפילו אין בו אלא שלש על שלש אצבעות ואין מסככין בו · ואתא אביי למימר כי רבי

רב נסים גאון

איבא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי · [והוא] שמעתתא דאיתמרא בפירקא (דף כג) חלב מהותך וקירבי דגים שנימוחו:

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' י ופכ"ב מהל' כלים הל' יב:

ע ב מיי' פי"ג שם הל' א סמג עשין רלא:

מסורת הש"ס

יבמות ד: מנחות לט:

ב"י לר'

תורה אור

ויקרא יג

שם

שם

גמרא

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' שמעון בן אלעזר הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל מאי היא *דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים מה להלן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו *דר' שמעון בן אלעזר אית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל לית ליה דכולי עלמא מיהת שלש על שלש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן דתניא בגד אין לי אלא בגד אשלש על שלש מנין ת"ל °והבגד ואימא לרבות שלשה על שלשה לאו ק"ו הוא השתא שתי וערב מיטמא שלשה על שלשה מיבעיא אי הכי שלש על שלש נמי ליתי בק"ו אלא שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים בין לעניים אתי בק"ו שלש על שלש דלעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין לא אתי בק"ו טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אמר קרא °בגד צמר ופשתים ב בגד צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא (א) תרי מיעוטי כתיבי °בגד צמר או [בבגד] פשתים חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטי משלשה על שלשה ורבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא

רש"י

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד · דמהיכא תיתי לר' שמעון למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו דאית ליה הא דתנא דבי ר' ישמעאל והלכך יוצא מן העץ לאו דווקא נקט דה"ה לנוצה של עזים וכל מידי דלאו צמר ופשתים הוא ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט לה נמי לענין טומאה: הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם · כגון בטומאת שרצים וטומאת מת דכתיב בטומאת שרצים או בגד או עור ובמת וכל בגד וכל כלי עור וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו' ובציצית על כנפי בגדיהם: ופרט לך הכתוב באחד מהן · בטומאת נגעים כלל תחלה ואח"כ פרט והבגד כי יהיה בו נגע צרעת כלל בבגד צמר כו' פרט אף כל בגדים הסתומים ילפי' במה מצינו דהוא בנין אב דאינו אלא צמר ופשתים: שלשה · טפחים: לר' שמעון אית ליה · דבהדיא תנא אין בו משום שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דחזי אף לעשירים מיטמא ולקמן יליף מנליה בהו טומאה כלל הואיל ומנגעים יליף דאי לא יליף מנגעים מהיכא תיתי ליה לחלק בין פשתן לשאר מינין: דכולי עלמא · בין לאביי בין לרבא אליבא דהני תנאי: בגד אין לי כו' · כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמיטמא בנגעים אלא בגד שלם: לעשירים לא חזיין · אין מקפידין להצניע ובטולי מבטלי להו לא אתיין בק"ו: וטעמא דכתביה קרא כו' · מסקנא דפירושא דמילתא היא ובניחותא כלומר הלכך טעמא דכתב קרא והבגד לרבוייניהו הלכך מיטמו הא לא רביניהו לא מיטמו: ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים · ושלש על שלש בצמר ופשתים מיטמו מק"ו והאי רבויא לשלשה על שלשה אתא ולשאר בגדים: אמר קרא בבגד צמר · פרט אחר כלל למימר דאפי' גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים: ואימא כי אמעיט · שאר בגדים משלש על שלש דבצמר ופשתים אתי בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה מיטמו מריבויא דוהבגד: תרי מיעוטי כתיבי · תרי זימני כתיבי בגד צמר ופשתים זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים: מנא ליה · לרבי שמעון שום טומאה בשאר בגדים הואיל ושאר בגדים הסתומים למדין הן מן המפורש:

מהו

תוספות

רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד · וא"ת כיון דבשאר בגדים אפי' שלשה על שלשה טהור לר' שמעון בן אלעזר אמאי נקט שלש על שלש ותירץ הרב פורת דנקט שלש על שלש משום פשתן דאפי' שלש על שלש טמא ואע"ג דאמר לקמן (דף כז:) ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד דאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה משמע דהא דקאמר הכא חוץ מפשתן היינו טווי ולא בגד וי"ל דעיקר מילתיה איירי בבגדי פשתן ומ"מ דייק לקמן מדלא קאמר חוץ מבגד פשתן דבטווי נמי איירי וא"ת מאי דוחקיה דאביי לאוקמה דתנא שלש על שלש משום פשתן ולימא דדוקא נקט כמו שאמר רבא ואי משום דלא ליפלוג ר"ש בן אלעזר אתנא דבי ר' ישמעאל הא אביי גופיה קאמר לקמן דהאי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל י"ל דסבירא ליה לאביי הא דמרבה לקמן תנא דבי ר' ישמעאל שאר בגדים היינו אפי' שלש על שלש וסבר דשאר בגדים או יהיה בהן טומאה כמו בצמר ופשתים או יהיו טהורים לגמרי:

השתא שתי וערב מיטמא · תימה לר"י דילמא הא דתנן בפ"א דנגעים (משנה ה) כמה יהא בפקיע ויטמא כדי לארוג בו שלש על שלש היינו בתר דקי"ל באריג דמיטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן באריג גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו הרבה וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו דשתי וערב ותירץ ר"י דנראה לו להש"ס סברא דאריג שלשה על שלשה עדיף משתי וערב אפי' כדי לארוג בו אלף על אלף ולרשב"א נראה דודאי בבגד שייך לחלק בשיעורו משום דכתב רחמנא בגד דמשמע בגד שלם אבל שתי וערב השיעור תלוי בסברא והיינו שלש על שלש דחזי אפילו לעשירים דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול:

אתי בק"ו · מפרש הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא דמילתא ובלאו ק"ו נמי אין צריך ריבוי לשלשה על שלשה דכיון דחזו לעניים ולעשירים בגד חשוב הוא דמה לי שלשה על שלשה ומה לי ד' או ה' אמות כיון שגם זה ראוי כמו זה וכן מוכח מדברי רבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים מאי בגד ומנא ליה דילמא איצטריך קרא לבגד שלם אלמא משמע דאין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה וכן אביי דמוקי או בגד לשלש על שלש בצמר ופשתים דמיטמא בשרצים ולא מוקי לשלשה על שלשה משום דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד ולא צריך ריבוי וכן משמע ממאי דפריך ואימא כי אימעוט משלש על שלש ושם אפרש ויש ליישב דאיצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו ה"א בגד משמע בגד שלם אבל השתא דאיכא ק"ו גלי לן דבכל מקום דכתיב בגד הוי שלשה על שלשה:

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים · פי' בקונטרס אבל שלש על שלש בצמר ופשתים אתי בק"ו ולא נהירא דהא אמרן כיון דלא חזי לעניים ולעשירים לא אתי בק"ו ונראה לפרש (ב) דהכי פריך ואימא לרבות שלשה על שלשה פי' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעוטינהו וצמר ופשתים אתי למעוטי שאר בגדים משלש על שלש דאי לאו צמר ופשתים הוה מרבינן בכל בגדים מוהבגד שלש על שלש כיון דקרא סתמא כתיב ומשני צמר ופשתים כתיב והמתרץ לא הבין קושייתו והיה סבור שהמקשה לא ידע דצמר ופשתים כתיב ולהכי הדר פריך אימא כי אימעוט משלש על שלש היינו קושיא ראשונה אלא שמפרש היטב:

ואימא כי אימעוט משלש על שלש · מכאן נמי משמע כפי' הרב פורת דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד וק"ו להרווחא דמילתא נקט דאי שלשה על שלשה לא שמעי' מבגד אלא מק"ו א"כ מאי פריך כי אימעוט משלש על שלש מה צריך מיעוט מהיכא תיתי לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבויא דוהבגד בצמר ופשתים מוקמית לה אפי' בשלש על שלש דשלשה על שלשה לא איצטריך בצמר ופשתים דהא מק"ו דשתי וערב אתי אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו דהא בשתי וערב בהדיא כתיב צמר ופשתים איצטריך ריבוי מוהבגד *לשלש על שלש ומיהו שמא המקשה סבר דיש לרבות בשאר בגדים שלש על שלש כמו בצמר ופשתים כיון דקרא סתמא כתיב וחד ריבוי לכולהו:

תרי מיעוטי כתיבי · ואם תאמר לשתוק מריבויא דוהבגד וע"כ שלש על שלש טמא בצמר ופשתים דאי לאו הכי תרי מיעוטי למה לי וי"ל *דאי לאו ריבויא דוהבגד הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (ולבי מהסס דהיאך נאמר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ויותר נראה לומר כיון דאיכא לאוקמי שפיר תרי מיעוטי ליכא למימר דאתי לרבות) [ת"י] ושלש על שלש בצמר ופשתים ה"א דטהור אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד ע"כ הנך תרי מיעוטי אתי למעוטי ולאו לרבות דאי לרבות מוהבגד וחד מיעוט הוה ידעינן שלשה על שלשה בשאר בגדים כדפרישית לעיל וא"ת אכתי לשתוק מריבויא דוהבגד וחד מיעוטא ולא ניכתב אלא חד צמר ופשתים ואנא ידענא דשאר בגדים דלא יטמאו בנגעים דמהיכא תיתי וידעינן נמי דצמר ופשתים מיטמו בשלש על שלש דאי לאו הכי אמאי כתב רחמנא טומאה כלל בבגד צמר ופשתים דשלשה על שלשה שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא ודאי לשלש על שלש אתיא וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה דנגעים בבגדים ילפינן השיעור שפיר בק"ו דשתי וערב אבל אי לאו איכתיב טומאת בגדים לא הוה ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד וה"א דאין שייך נגע אלא בשתי וערב אבל בבגד לא שייך נגע דשמא לא יבא בו נגע כלל:

נפקא

רבינו חננאל

רבי שמעון בן אלעזר כתנא דבי ר' ישמעאל תני הא מתניתא דיליה ודחי רבא ואמר שלשה על שלשה טפחים בשאר בגדים זולתי בגדי פשתן איכא בינייהו · ר' שמעון בן אלעזר לא מיעט שאר בגדים אלא משלשה על שלשה · אבל ג' על ג' טפחים אפילו דשאר בגדים מקבלי טומאה ותנא דבי רבי ישמעאל סבר לא איקרי בגד אלא צמר ופשתים · ובגדים אחרים שעושין משאר עצים לאו בגדים נינהו ולא מיטמא ג' על ג' ולא שלשה על שלשה ושקלינן וטרינן

הגהות

כ"ה גירסת הרש"ל שזהו דיבור בפ"ע וגרים לעיל דאריג שלש על שלש עד ף אבל בת"י גרים לעיל דאריג שלשה על שלשה כו' וכן מפ' הרב פורת שייך לדיבור א' עם דלעיל וקאי אק"ו דשלשה על שלשה

[נ"א לשלשה על שלשה]

מצאתי בשם ה"ר שלמה אסטרוביצ"ג ז"ל ק"ל א"כ יהיו שוין כל הבגדים ולמה כתב ד' תיבות הללו בגד צמר בגד פשתים אלא י"ל אי לא יתורא דוהבגד ה"א אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים וממילא נרבה שלש על שלש בשאר בגדים דסברא הוא שיהא שוין אם אין מיעוט כדפיר' לעיל וכך מועיל יתור של שני מיעוטים כמו והבגד אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים אם כן אתי תרי מיעוטי למעט ולמעוטי זה וזה משאר בגדים דאי לרבות ליסתוק מרבוי דוהבגד [ת"י]:

(א) תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר ופשתים כצ"ל ובת"י כתבו על זה גם זה משמע כפי' ה"ר פורת דאי שלשה על שלשה אינו בכלל בגדים נוקי תרי מיעוטי חדא לשלש על שלש וחדא לשלשה על שלשה ואכתי בגד שלם בשאר בגדים דלא מטמא בנגעים מנא ליה אלא משמע כפי' ואין זה הוכחה דבמיעוט אי נתמעט גם משלשה על שלשה דשלש על שלש ושלשה על שלשה שניהם איתרבו לשאר בגדים מריבוי אחד מוהבגד אבל מ"מ קצת יש להוכיח מדלא קאמר כי אימעוט מג' על ג' ומשלשה על שלשה דמחד ריבוי נפקא תרווייהו אבל בגד שלם מטמא [ת"י]: (ב) אבל אין לפרש ואימא לרבות מוהבגד שלשה על שלשה בשאר בגדים ולא שלש על שלש בצמר ופשתים דהא מדאיצטריך ריבוי לשאר בגדים ידע דצמר ופשתים כתיב ועוד דבקושיא שניה ידע דצמר ופשתים כתיב א"כ מה פריך כיון דצמר ופשתים כתיב טפי הוי לן לאוקמי ריבוי לג' על ג' בצמר ופשתים ממה שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כמו בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים כמו בצמר ופשתים דהא רבוי צמר ופשתים נכתב בהנס כדאמר לקמן קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים ועוד מה פריך אימא כי אימעוט מג' על ג' אבל שלשה על שלשה מטמא מנ"ל כיון דאיצטריך ריבוי לג' על ג' בצמר ופשתים וי"ל ואימא לרבות נמי שלשה על שלשה בשאר בגדים וזהו כפי' המפורש בפנים [ת"י]:

מנא ליה נפקא °מאו בגד דתניא בגד אין לי אלא בגד ^א שלשה על שלשה בשאר בגדים מנין ת"ל או בגד ואביי האי או בגד מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים ורבא גלי רחמנא גבי נגעים והוא הדין לשרצים ואביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהם ואידך אי ס"ד נגעים חמירי לכתוב רחמנא גבי שרצים וליתו נגעים מינייהו ואידך נגעים משרצים לא אתו דאיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה *אמר אביי האי תנא דבי רבי ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל דתני דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים ^ב מניין לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים נוצה של עזים והשירין והכלך והסריקין תלמוד לומר או בגד רבא אמר כי לית ליה להך תנא דבי רבי ישמעאל בשאר בגדים שלש על שלש שלשה על שלשה אית ליה והא רבא הוא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה הדר ביה רבא מההיא ואב"א *הא *רב פפא אמרה רב פפא אמר אף כל ^ג לאתויי כלאים בהדיא כתיבי ביה °לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ס"ד אמינא ה"מ דרך לבישה אבל בהעלאה כל תרי מיני אסור ולאו ק"ו הוא ומה לבישה דקא מיתהני כולי גופיה מכלאים אמרת צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא העלאה לא כ"ש אלא דרב פפא *בדותא היא רב נחמן בר יצחק אמר אף כל לאתויי

ויקרא יא | דברים כב | תורה אור

רש"י

מהו בגד · דכתיב בשרצים או ריבויא הוא : דתניא ל"ג דאי מתניתא היא היכי פליג עלה אביי ואמר מיבעיא ליה לשלש על שלש הא תנא תני בהדיא שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין אלא דרשא דרבא היא : גלי רחמנא בנגעים · דרבייה מן והבגד וה"ה לשרצים דכיון דכתיב בהן בגד כי התם מיניה ילפינן בבנין אב : שרצים אין שתי וערב מטמא בהן · דבגד כתיב בהו ולא שתי ולא ערב : ואידך אי ס"ד · ורבא אמר לך על כרחיך לשלשה על שלשה בשאר בגדים אתא דאילו ג' על ג' בצמר ופשתים בשרצים מנגעים יליף דאי נגעים חמירי לכתוב רחמנא האי ריבויא בשרצים ולשתוק מריבויא דהבגד בנגעים אלא לדרשא אחריתי אתא : בכעדשה · ונגעים בעינן כגרים : מפיק מאידך · כלומר מולא הוא מסברת אידך תנא דפליג עליה דאשכחן דמרבי שאר בגדים לטומאת שרצים : של עזים · קרי נוצה על שם שאין גוזזין אותם אלא מורטין : רבא אמר כי לית ליה · לתנא דרישא בשאר בגדים בשרצים ג' על ג' דילמד סתום מן המפורש אבל שלשה על שלשה בשרצים אית ליה בהו דאיתרבו מאו בגד : הדר ביה רבא מההיא · ואמר דתנא דבי רבי ישמעאל ורשב"א אמרו דבר אחד ולאו כאביי אלא דלתרוייהו בשאר בגדים טומאת ג' על ג' ליכא שלשה על שלשה איכא : ואיבעית אימא הא · שמעתא דסיפא לאו רבא אמרה אלא רב פפא אמרה לאוקמי תרוייהו תרי תנאי דרבי ישמעאל כהדדי ולמימר דמודה תנא דרישא דיש טומאת שרצים בשאר בגדים : ה"ג דרב פפא אמר אף כל לאתויי כלאים · אף כל דתנא דרישא דקאמר אף כל בגדים סתם צמר ופשתים לאו לפרושי בגדים סתומים דטומאה קא אתי דבשאר טומאה ודאי מטמאו שאר בגדים דאיתרבו מאו בגד אלא לפרושי בגד האמור בכלאים סתם ובגד כלאים שעטנז וגו' הלכך לרב פפא *לא מפיק האי תנא מילתיה דהאי תנא והך פירוקא דסיפא איהו אמרה ולא איתמר כדאמרת ליה אליבא דרבא דמפליג בין ג' על ג' לשלשה על שלשה אלא הכי איתמר רב פפא אמר לא מפיק האי תנא מאידך תנא דאף כל לאתויי כלאים דכי הוה מוקמינן ליה כרבא הוה צריך לפלוגי דכיון דאף כל לטומאת שרצים כמי אתא על כרחיך אף כל למעוטינהו משלש על שלש כדין נגעים ואו בגד לרבויי שלשה על שלשה ואף על גב דלא מטמו שאר בגדים בנגעים דהא נתמעטו בתרי מיעוטי איתרבו בשרצים אבל לרב פפא לא מיבעי לן לפלוגי דכיון דאתרבו שאר בגדים לשרצים איתרבו לכל תורת צמר ופשתים בין לשלש בין לשלשה : בהדיא כתיבי ביה · צמר ופשתים לא תלבש שעטנז וגו' : לאתויי

תוספות

נפקא ליה מאו בגד דתניא בגד כו' · פירש בקונטרס דלא גרסינן דתניא דאי ברייתא היא היכי פליג אביי ולאו פירכא היא דהא אביי מודה דלאו אתא לרבות שאר בגדים לאידך תנא דבי רבי ישמעאל כדאמר אביי גופיה בסמוך והיינו ההיא ברייתא גופיה דלקמן אלא שקילה· רבא והא דקאמר לאביי האי או מאי עביד ליה היינו אליבא דרשב"א והיך תנא דבי רבי ישמעאל אבל לאידך תנא דבי ר' ישמעאל אתא או לרבות שאר בגדים אפי' לשלש על שלש כדפריש' לעיל *ולרבא דאמר דאידך תנא דבי רבי ישמעאל לא מרבה שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה לא מפיק האי תנא דבי רבי ישמעאל מאידך וה"נ דהוה מצי למיבעיא הכא ורבא האי או להך תנא דבי ר' ישמעאל מאי עביד ליה דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א וכמו שדורש אביי כן צריך למדרש רבא אליבא תנא דבי ר' ישמעאל דהכא :

תלמוד לומר או בגד · תימה דלקמן בפרק במה אשה יוצאה (דף סג:) דרשינן מאו בגד דאריג כל שהוא טמא וכי תימא שקולים הם ויבואו שניהם מ"מ כי פריך ואביי האי או בגד מאי עביד ליה לימא דאיצטריך לאריג כל שהוא ואפי' אם נמחק שם ספרים דכתוב בהן או בגד וניגרוס דיליף מאו בבגד פשתים דכתיב גבי נגעים הניחא לרבא דיליף שרצים מנגעים על ידי דגלי רחמנא וה"ה לענין אריג כל שהוא אלא לאביי מאי איכא למימר : **מה** לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן · אבל בשרצים לא כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סד.) יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג : **אי** ס"ד נגעים חמירי · הא ודאי דנגעים חמירי אלא מפר' הר"ם דה"ק אי ס"ד כדקאמרת דאו בגד לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים דהא נגעים חמירי :

שכן מטמא בכעדשה · ורבא אע"ג דפירכא גמורה היא לא חשיב ליה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא דגלי רחמנא בנגעים דג' על ג' קרוי בגד בצמר ופשתים והוא הדין בשרצים והקשה ה"ר יעקב מקורביי"ל הקדוש ונימא ק"ו *[הכי] מה שתי וערב דטהור בשרצים טמא בנגעים ג'על ג' שטמא בשרצים אינו דין שטמא בנגעים ויש לומר דכלים יוכיחו שמטמא בשרצים ולא בנגעים אף אני אביא ג' על ג' וכי תימא מה לכלים שכן אין מטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר דג' על ג' נמי אין נעשה אהל כיון דלית ביה פותח טפח אי נמי שק יוכיח אי נמי בגד לבוע ובגד נכרי יוכיח שטמא בשרצים °ולא בנגעים כדאמר בת"כ וא"ת דהכא משמע דעדשה הוי פחות מכגרים ותימה לר"י בפסחים בריש אלו דברים (ד' סז:) קאמר מצורע חמור מבעל קרי שכן טעון פריעה ופרימה אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו סבר ליה כרבי נתן דאמר כחתימת פי האמה משמע דחתימת פי האמה לא הוי פחות מכגרים והתם לעיל מיניה קאמר זב חמור מכרך שכן טומאה יוצאה עליו מגופו ואי כעדשה הוי פחות מגרים ומחתימת פי האמה ליפרוך *מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה ומיהו אי לא משמעתיה מסברא אין להקשות דאיכא למימר דכעדשה שהיא עבה כדמרדד לא הוי רחבה טפי מגרים :

מנין לרבות צמר גמלים · וא"ת צמר גמלים אמאי לא הוי בכלל צמר ומה צריך ריבוי וי"ל דסתם צמר הוא של כבשים אבל של גמלים לא איקרי צמר סתם אלא צמר גמלים וכן שאר צמר והוא"ל דיש להם שם לווי איצטריך ריבוי כדאמר באלו טרפות (חולין דף סב:) אזוב ולא אזוב כוחלית : **ונוצה** של עזים · תימה מאי איצטריך ריבוי לנוצה של עזים הא כתיב שק בהדיא בקרא ושק הוי מדבר הבא מן העזים כדמוכח בפרק במה אשה (לקמן דף סד:) ותירץ ר"י דשק הוי מן השער של עזים וההיא מיקרי שער ולא נוצה ומן הדק דאיקרי נוצה עושים בגדים ולא שק ועל שם שמורטין אותה כמו נוצת התרנגולין קרי ליה נוצה ואור"י דכן משמע בפרק ראשית הגז (חולין דף קלז:) דקאמר דראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים דאמר קרא ראשית גז צאנך ואתיא גיזה גיזה מגז כבשי יתחמם (איוב לא) ופריך התם ונילף גיזה גיזה מבכור ויהא נוהג אף בשוורים אמר קרא תתן לו ולא לשקו ופריך נוצה של עזים ליחייב אלמא נוצה לא הויא בכלל שק :

הדר ביה רבא מההיא · ומשום שלא יחלוק ההוא תנא דבי רבי ישמעאל אהך הדר ביה מההיא דלעיל ולא מהך דהכא ואית ליה לרבא אף כל לאתויי שרצים וא"ת בריש יבמות (דף ד: ושם) היכי פריך הש"ס והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא ההיא דהכנף מין כנף מנא ליה דלית ליה הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים דלאו לאו אף כל ה"א דמיירי גבי שרצים בכל בגדים ולאו לג' על ג' אבל השתא דאמר אף כל צמר ופשתים אצטריך או לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אבל שלש על שלש בשאר בגדים לא וי"ל דהתם קאמר אליבא דרב נחמן בר יצחק דאמר אף כל לאתויי ציצית דהשתא ודאי לית ליה דרבא דאיהו מחייב שאר מינים בציצית : **אלא** הא דרב פפא בדותא היא · תימה לר"י דבריש יבמות (גם זה שם) משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל אף כל לאתויי כלאים כי היכי דליהוי צמר ופשתים מופנה למדרש

מנחות לט: | גליון הש"ס תוס' ד"ה שכןמטמא וכו' ולא בנגעים כדאית' בת"כ· ומפורש כן במתני' רפי"א דנגעים : | [ב"ק סו: שבועות כו· בכורות נד:] | וק"ק דהא רב פפא אמרה משמע ממש מילתא דרבא דאמר כי לית ליה ג' על ג' ונראה דלרב פפא נמי לא מרבינן שאר בגדים אלא דוקא שלשה על שלשה והא דקאמר לאתויי כלאים ניחא ליה למינקט כלאים דמילתא דפסיקא דאמר ופשתים דוקא : [תי"י] | וי"ל דבשילות מהנות נפקא לן טמא שרץ מוכל טמא לנפש ולהכי ליכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדש' ·דאיכא למימר טמא מת יוכיח אבל צמר ופשתים אמאי לא נימא הכי טמא מת יוכיח דילפינןמשרצים מג"ש דבגד ועור ומיהו איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן מטמא שק ושאר כלים [תי"י]

עא א מיי' פכ"ב מהל' כלים הל' א ופכ"ג הלכה ב :
עב ב מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יא :
עג ג מיי' פ"י מהלכות כלאים הלכה א סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סימן רצח סעיף א :

כי תי"י וכ"כ הרש"ל דהך ולרבא וכו' עד מאידך הוי גליון :

[עי' מעל"ד תוספות ד"ה ר"פ]

[עי' מ"ש על הגליון פסחים יא·]

רבינו חננאל

ואסיקנא הדר ביה רבא מההיא · ואיתוקמה דאביי ואמר רב נחמן בר יצחק אהא דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בתורה בגדים סתם ופרט לך הכתוב בא' מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים לאיתויי ציצית שאינו חייב בציצית אלא צמר ופשתים ואקשינן ציצית בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים גדילים תעשה לך · כלומר אינו חייב לעשות גדילים אלא צמר ופשתים · ושנינן איצטריך סד"א כדרבא דרבא רמי כתיב על ציצית הכנף מן כנף · כלומר האי קרא משמע תו ציצית מכנף עצמו של זה הבגד וכתוב אחרינא צמר ופשתים גדילים תעשה לך הא כיצד שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין · אבל אם תעשה ציצית מן צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן קמ"ל דליתיה לדרבא ואתינן לרבויי שאר בגדים לציצית מאשר תכסה · ודחינן האי אשר תכסה לרבות כסות סומא שחייב בציצית:האי תנא דתנא אין מטמא בגדים אלא בגד צמר ופשתים מפיק מהאי תנא דבי רבי ישמעאל דתני רבי ישמעאל בגד צמר אין לי אלא בגד צמר מנין לרבות צמר גמלים צמר ארנבים נוצה של עזים והשיראין והכלך והסיריקין מניין ת"ל או בגד · ואמרינן

רב נסים גאון

מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה · עיקר דילה בתורת כהנים (ויקרא יא) כל הנוגע בהם יכול בכולם תלמוד לומר מהן אי מהן יכול במקצתן תלמוד לומר בהם הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא ככולו שיערו חכמים בכעדשה שכן החומט תחילת ברייתו כעדשה ותמצא בגמרא דחגיגה (דף יא) בסוף פרק הכל חייבים בראייה ובנזירות (דף נג) בפרק כהן גדול :

לאתויי ציצית בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים וכתיב גדילים תעשה לך סד"א כדרבא *דרבא רמי כתיב הכנף מין כנף וכתיב צמר ופשתים יחדיו הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין ס"ד כדרבא קמ"ל אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי לתנא דבי רבי ישמעאל מאי שנא לענין טומאה דמרבי שאר בגדים דכתיב או בגד הכא נמי לימא לרבות שאר בגדים מאשר תכסה בה ההוא לאתויי כסות סומא הוא דאתא דתניא *וראיתם אותו פרט לכסות לילה אתה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסות סומא כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור הא מה אני מקיים וראיתם אותו פרט לכסות לילה ומה ראית לרבות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינה בראייה אצל אחרים ואימא לרבות שאר בגדים מסתברא קאי בצמר ופשתים מרבה צמר ופשתים קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים: אמר אביי רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד רשב"א הא דאמרן סומכוס דתניא סומכוס אומר סיככה בטווי פסולה מפני שמטמאה בנגעים כמאן כי האי תנא דתנן *שתי וערב מטמא בנגעים מיד *דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד והאוני' של פשתן משיתלבנו: **מתני'** כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: **גמ'** מנלן דפשתן איקרי עץ אמר מר זוטרא דאמר קרא והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ: והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: מנלן אמר רבי אלעזר *גמר אהל אהל ממשכן

לאתויי ציצית · דלא מחייבי בציצית אלא בגדי צמר ופשתים: גדילים תעשה לך · נאלו: סד"א כדרבא · כלומר סד"א דלא דרשינן הכי סמוכין לענין טלית למימר דטלית צמר ופשתים תעשה ציצית ולא לשאר טלית אלא לענין ציצית תדרשיה גדילים תעשה לך מצמר ופשתים ולא משאר מינין כדדריש ליה רבא: כתיב הכנף מין כנף · דהאי כנף קרא יתירא הוא דהא כתיב על כנפי בגדיהם והוה ליה למכתב ונתנו על הציצית פתיל תכלת: מין כנף · מין הטלית יהא הציצית דהכי משמע ציצית של כנף תהא ואם של משי הוא ציצית של משי פוטר בה: וכתיב צמר ופשתים · גדילים תעשה לך דמשמע כמי מהן תעשה: סד"א כדרבא · דאמר דהכנף אתא לאשמועינן דלא תדרוש סמוכין למיפטר שאר בגדים דודאי מיחייב מיהא בציצית דמינן קמ"ל אף כל דלא תדרוש הכנף הכי אלא אורחיה דקרא הוא ולאשמעינן דמצות ציצית בשני מיני צבע שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן דהיינו מין כנף דסתמיה לבן: מאי שנא כו' · אליבא דרב נחמן קבעי לה דאמר אף כל לאתויי ציצית: אשר תכסה · ריבויא דקרא הוא: לכסות לילה · כסות המיוחד ללילות דלא ניחייב: שישנה בראייה אצל אחרים · וקרינן ביה וראיתם לאחרים ביום ולא אתי אשר תכסה ומפיק וראיתם: שאינה בראייה · ואי מרבינן לה מאשר תכסה קא עקרת ליה וראיתם: ואימא לרבות שאר בגדים · ולא כסות סומא: קאי בצמר ופשתים · כדאמר דסמך צמר ופשתים לגדילים מרבה כסות סומא דצמר ופשתים: מרבה שאר בגדים · בתמיה: אמרו דבר אחד · דדבר המיטמא בנגעים אין מסככין ואע"ג דאינו מטמא בטומאת מגע: הא דאמרן · חוץ מפשתן ולא קאמר חוץ מבגד פשתן משמע אע"ג דלאו בגד שלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג אין מסככין הואיל ומטמו בנגעים ואע"ג דלא מטמא בשרצים: סיככה בטווי · הואיל ומטמו בנגעים דכתיב או בשתי או בערב וה"ה נמי לאונין משיתלבנו והאי דנקט טווי לאשמעינן דטווי מטמא מיד דטוויתו הוא גמר מלאכתו ולא בעי שישלה: כמאן · כר' מאיר דאמר מטמא מיד שנטווה ל"א כמאן אמרה אביי להאי מילתא דהיא חוץ מפשתן פשתן דווקא קאמר אע"ג דלאו בגד ועל כרחיך אפי' אונין במשמע אלמא אונין מיטמא בנגעים: כי האי תנא · כר' יהודה: משישלה · שיהיו שולין אותו מן היורה ששולקין אותו בה ללבנו: משיתלבנו · בתנור: **מתני'** אין מדליקין בו · לעשות פתילה מקנבוס ובגד קנבוס מצמר גפן: אינו מטמא טומאת אוהלים · אם עשה מהן אהל והמת תחתיו הוי כשאר בית וא"צ להטביל האהל עצמו דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: אלא פשתן · שאף אהל טמא כדכתיב והזה על האהל ובגמ' יליף דבפשתן משתעי קרא: **גמ'** ממשכן

למדרש סמוכין להתיר כלאים בציצית וי"ל דהיינו עד דלא ידע דשעטנז לאפנויי אבל במסקנא דאמר לרבנן שעטנז לאפנויי הכי נמי לתנא דבי ר' ישמעאל צמר ופשתים לגופייהו אתו הלכך לא צריך אף כל לאתויי כלאים וא"ת לתנא דבי ר' ישמעאל צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל דמדכתיב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שמעינן דכל בגדים צמר ופשתים הן וי"ל דה"א דווקא העלאה אבל בלבישה כל תרי מיני אסירי והשתא ליכא למימר לתנא דבי ר' ישמעאל דתיתי שעטנז שעטנז מהעלאה כדאמר בריש סוגיא ביבמות (דף ד: ושם) דהא השתא איצטריך שעטנז לאפנויי למדרש סמוכין ולא מופנה למדרש מיניה גזירה שוה: ***רב** פפא אמרה · לא בעי למימר רב נחמן בר יצחק אמרה דאמר אף כל לאתויי ציצית דאין לטעות ולהחליף דברי רבא לרב נחמן אלא ברב פפא שהיה תלמידו ומלך אחריו וכשהיה אומר דבר לא היו יודעים אם מדעתו אמרה או למדה לפני רבו *: **סד"א** כי דוקיא דרבא · ל"ג כי דוקיא דהא מגופ מילתא דרבא הוא דמפיק ובריש יבמות (ג"ז שם) הוא דגרס לה ונראה אע"ג דבפרק התכלת (מנחות ד' לט: ושם) אמר רב נחמן הסיראין פטורין מן הציצית קיי"ל כרבא דבתרא הוא וחייב בציצית מדאורייתא: **מסתברא** קאי בצמר ופשתים כו' · לא שייך למיפרך אדרבה קאי ברואין מרבה רואין קאי ברואין מרבה סומין דהא עיקר המצוה היא בטלית ולא באדם שאם אין לו טלית בת ד' כנפות פטור מן הציצית: **רבי** שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד · וא"ת דר"ש בן אלעזר קאמר מסככין בו חוץ מן הפשתן משמע אפי' לא נטוה וכדאמרינן נמי בפ"ק דסוכה (דף יב: ושם) סיככה באניצי פשתן פסולה ומשמע התם דהיינו דייק ונפץ אע"ג דלא נטוה וסומכוס קאמר דדוקא בטווי פסולה וי"ל דלרשב"א קאסר מדרבנן *וסבר בדדייק ונפיץ לפי שהוא קרוב לטווי וטווי הוא דאסור מן התורה הואיל דמטמא בנגעים והיינו אמרו דבר אחד דהא דקאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה היינו דבר תורה מדאמר מפני שמטמא בנגעים דמדרבנן אין סברא לאוסרו אי מדאורייתא שרי לסכך בטומאת נגעים גזירה משום טומאת מת וכיון דבטווי אסור מדאורייתא' א"כ באניצי פשתן יאסור מדרבנן מפני שהוא קרוב לטווי כדפרישית: **אונין** של פשתן · פי' בקונטרס שלא נטוה ודחק לפרש כן מפני דכבר תנא שתי וערב וקשה לריב"א דמנלן לטמאותו בנגעים הא שתי וערב כתיב ונראה לר"י דאונין היינו מטוה וכן פי' בערוך* ושתי וערב דקאמר היינו צמר לפי שבצמר ניכר בין שתי לערב דהשתי הוא מן הלשונות של צמר הגדול וטווי כלאחר יד ולא כמו שטווים הערב ודרך היה לשולקו אע"פ שעכשיו אין רגילין ואונין של פשתן שהוא הטווי לא הוזכר לא שתי ולא ערב לפי שלא ניכר איזה של שתי ואיזה של ערב כדאמר בפ"ק דמס' ע"ז (ד' יז:) אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא אתא זיבורא *(למיתב) על דערבא כו' אלמא לא מינכר בפשתן*: **כל** היוצא מן העץ אין מדליקין · פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס וצמר גפן ואין נראה לר"ת דא"כ יהא אסור להדליק בו ומעשים בכל יום שמדליקין בצמר גפן וגם טוב מאד לפתילה ואור"י ודאי מותר להדליק בקנבוס וצמר גפן דאינם יוצאים מן העץ אלא זרע הוא כדאמרי' במנחות קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים כו' ופשתן נמי מין זרע כמו קנבוס אלא דאיצטריך במתני' למשרי פשתן משום דאיקרי עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ וכמו עץ הדעת *למ"ד חטה היתה וקרי לה עץ אע"פ שאינה עץ ועוד דאמר בכיצד מברכין (ברכות דף מ: ושם) כל היכא דאי שקלת לפירא ולא הדר אילנא ומפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ ופשתן וקנבוס וצמר גפן אי שקלת לפירא היינו הזרע לא הדר אילנא ומפיק הלכך לאו יוצא מן העץ ניניהו: **ואין** מטמא טומאת אהלים אלא פשתן · והא דאמר לעיל בפ"ק (דף יז·) ועל עצמן בכל שהן משמע דכל הכלים נעשה אהל לקבל טומאה מחמת אהל הכא איירי בדבר הקבוע שחיברו לקרקע אע"ג שמתחילה היה בגד כיון שחיברו לאהל בטלו מתורת בגד ואין מיטמא אלא פשתן אע"פ שאינו מחובר כדכתיב והזה על האהל כו' וקשה לר"י דתנן באהלות (פ"ח מ"א) אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה כו' והסדינים שהם עשוים אהלים ואיך חוצצין סדינין של פשתן בפני הטומאה והא כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה וי"ל דמיירי בסדינין של משי וקבועין שאינן מטמאים ורשב"א פירש במשכנות בפ"א:

ויפרוש

עד א מיי' פ"ג מהל' ציצית הלכה א סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' ט סעיף א:

עה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סע"ב:

עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

עז ד ה מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' יז סעיף א וסי' יח סעיף א:

עח ו מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ד סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף ד:

סייך לעיל ע"א

עט ז מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת ה"ח:

פ ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף א:

[וע"ע תוס' שבועות כו· ותוס' בכורות כד: ד"ה מהו ותוס' ב"ק סז: ד"ה רבא]

פא ט מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הל' יב:

ג"א מסברא

[סוכה כא·]

[ערוך אניצי ע"ש]

[צ"ל ויתיב]

מנחות לט: יבמות ד: נזיר נח· ע"ש

זבחים יח: מנחות מג·

נגעים פי"א מ"ח ת"כ פ' תזריע [במשנה דנגעים לא נזכר דברי ר' מאיר ומעתה זה כתבו תוס' בסוכה יב: ד"ה באניצי וכו' וליישב דלא קאמר הכא דשבא וסומכוס ורבי מאיר אמרו דבר אחד וגם דלא אמר כמאן כר' מאיר ע"ש ודע דגם בת"כ ליתא דברי רבי מאיר]

גליון הש"ס

גמ' אמר מר זוטרא דאמר קרא. ברכות מ"ע ע"ב:

[וע"ע תוספות סוכה יב: ד"ה באניצי]

[ברכות מ:]

רבינו חננאל

ואמרינן אינן מטמא בג' על ג' אלא צמר ופשתים והאי דתני דמיטמאין בנגעים שאר בגדי' בשלשה על שלשה' אמרנו בתחלת הפרק השיראין והכלך והסיריקין חייבין בציצית' ואמרינן בתחלת יבמות אמר רחמנא עביד ציצית פתיל תכלת ותכלת עמרא הוא · וממאי דתכלת עמרא הוא ואמרינן מרשש כיתנא דכתיב שש ברקמה ממצרים כו' · כמו שנתפרש ביומא · מרשש כיתנא תכלת עמרא הוא שמעינן מינא דעמרא הוא דמיקריא הילכך ליכא ציצית אלא עמרא · תנינא שתי וערב מטמאין בנגעים מיד דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד · והאונין של פשתן משיתלבנו: מתני' כל היוצא מן העץ ...ו אלא פשתן [כו']: גמרא מנלן דפשתן] איקרי עץ שנאמר ותטמנם בפשתי העץ: כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן מנהני מילי אמר רבי אלעזר ילין מם

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

רש"י

ממשכן . דלא הוה ביה שום יולא מן העץ אלא פשתן כדכתיב עשר יריעות שש משזר : שזורין . דטור"ש בלע"ז דכתיב משזר : וחוטן כפול ששה . כדאמרינן בפ' בא לו דסדר יומא (דף עא:) דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה ואי קשיא כיון דיליף ממשכן כלים ואדם שתחת גג הבית וכל שאר אהלים דלא תורה אור דמו למשכן מנלן דמטמו בספרי תניא מנין לעשות שאר המאהילים כאהל אמרת מה מצורע הקל עשה בו כל המאהיל כו' : אף כאן קרשים. ואימא דעץ נמי איקרי אהל : משכן קרוי משכן . כגון עשר יריעות שש משזר ומשכן איקרי אהל דכתיב (שמות לט) את משכן אהל מועד : הכי נמי . דמכסה עורות לאו אהל ולענין טומאה נמי לא מקבל : השתא עור בהמה טהורה . כגון אילים מאדמים: מה תחתון . עשתי עשרה יריעות עזים לאהל על המשכן דמשכן היינו עשר יריעות המחוברות בקרסי זהב מלמעלה מהן אהל יריעות עזים ולמעלה מהן מכסה העורות : מאי קמיבעי ליה . הא ממשכן גמר לה ר' (*אליעזר) לעיל ברים שמעתין והתם טהורה היא דהוי למלאכת משכן : מכסה אחד היה . חציו של אילים וחציו של תחשים ולמעלה דקרא אתרוייהו כתיב דבין אילים בין תחשים היה מכסה אחד מלמעלה לאהל יריעות העזים : תלא אילן . חיה טמאה היא ומנומרת בגוונין : אי הכי . חייתא היא : ששש. ששמח ביופיו בגוונין : עור או בעור . גבי נגעים כתיב או בעור והוה מצי למכתב או עור : ושלקה ביד כהן . משהראהו ביד כהן נעשה נגע ומתחלה לא היה נגע : קצץ מכולן . מכל האמורים בפסוק וחיברן יחד : שרצים מטמאין בכעדשה ומת בכזית ונגעים בבגדים והוא פחות מכזית : אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו. כדאמר לעיל מקיש עליון לתחתון דקרוי אהל : *שאינה מטמאה בנגעים . דהא נמר ופשתים כתיב : מטמא

גמרא

ממשכן *כתיב הכא °זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב התם °ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן של פשתן קרוי אהל אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו' ת"ל *אהל אהל ריבה אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי אם כן גזירה שוה מאי אהני ליה ואימא מה להלן קרשים אף כאן קרשים אמר קרא °ועשית קרשים למשכן משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן אלא מעתה ועשית מכסה לאהל הכי נמי מכסה לא איקרי אהל אלא הא דבעי רבי אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת השתא עור בהמה טהורה לא מטמא עור בהמה טמאה מיבעיא שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב °ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מקיש עליון לתחתון מה תחתון קרוי אהל אף עליון קרוי אהל : גופא בעי רבי אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא טומאת אהלין מאי קמיבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה טמא היה או טהור היה אמר רב יוסף מאי תיבעי ליה תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד מתיב רבי אבא רבי יהודה אומר שני מכסאות היו אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים רבי נחמיה אומר מכסה אחד היה ודומה כמין תלא אילן והא תלא אילן טמא הוא ה"ק כמין תלא אילן הוא שיש בו גוונין הרבה ולא תלא אילן דאילו התם טמא והכא טהור °א"ר יוסף א"ה היינו דמתרגמינן ססגונא ששש בגוונין הרבה רבא אמר עור בהמה טמאה דמטמא באהל המת מהכא דתניא עור או בעור ריבה *עור בהמה טמאה °ושלקה ביד כהן *)°קציץ מכולן ועשה אחת מהן מנין תלמוד לומר °או בכל מלאכת עור ואיכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור בהמה טהורה עור בהמה טמאה מנין תלמוד לומר או עור ואיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה נגעים יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעור טמא בהן ועשה עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו ונעשה בו עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אמר ליה רבא מברניש לרב אשי איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן טמאין בפחות מכזית תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית אלא אמר רבא מברניש אתיא

*) מעילה יח. ע"ש

תוספות

ויפרוש את האהל וגו' . תימה לר"י מנא ליה דהאי אהל היינו שש משזר אימא היינו יריעות עזים דאשכחנא בהדיא דאיקרי אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן וכן משמע פשטיה דקרא ויפרוש את האהל דהיינו יריעות עזים על המשכן *דהיינו שש משזר כדכתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ויש לומר דדייק משום דקרא כתיב בהקמת המשכן וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדנים (ואח"כ עמודים)(א)ואחר כך הקרשים וכתיב אחר הקרשים ויפרוש את האהל משמע היינו יריעות התחתונות שהם שש משזר דהם תחלת הפרשה ותימה דמאי לא יליף מהא דמשכן היינו יריעות שש משזר כדכתיב ואת המשכן תעשה וגו' ומשכן איקרי אהל דכתיב את משכן אהל מועד ושמא אהאי קרא סמיך : **אם** כן ג"ש מאי אהני ליה . והא דאמר כל פותח טפח מביא את הטומאה היינו מק"ו ממצורע כדיליף בספרי וכדפיר' בקונטרס וא"ת והיכי יליף נימא דיו כמצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב ודווקא בעומד או ביושב ולא עובר כדתניא במסכת נגעים ומייתי לה *ובפ"ק דקדושין (ד' לג:) טמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא כו' וי"ל דאינו אלא גילוי מילתא בעלמא מק"ו דמצורע דלית לן למילף אהל אהל ממשכן לענין למעט הבאת טומאה בשאר אהלים דלאו פשתן ולא ילפינן ממשכן אלא לטומאת עצמו אפילו מחובר דדוקא פשתן ולא שאר יוצא מן העץ ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לרבי יהודה בפ"ב דסוכה (דף כא. ושם) דלא מצינן למילף ממצורע ולא אשכחן ביה קרא לא למעט ולא לרבות(ב) *אהל שאינו עשוי בידי אדם : **אי** מה להלן קרשים כו' . פירש בקונטרס דאף עץ יהא קרוי אהל וקשה לריב"א דהא דפנות אינקרויות אהל אלא המכס' שמלמעלה הוא קרוי אהל ומפ' דה"ק אי מה להלן קרשים בהדי פשתן אף כאן בטומאת אהל קרשים בהדי פשתן ואע"ג דאהל אהל ריבה לענין דלא בעינן שזורים ולכפול ששה וכן לענין דלא בעינן נמר ופשתים יחד כי התם אלא אפילו פשתים ולא נמר מ"מ פריך דליהוי קרשים בהדי פשתים דסתם אהל קרוי עם הכיסוי ועם הדפנות : **ואין** קרשים קרוים משכן . וקשה לר"י הא כתיב יהיה סרוח על לדי המשכן מזה ומזה לכסותו ואמר לקמן בהזורק (דף נח:) לכסות אמה של קרשים ואיכא למ"ד אמה של אדנים אלמא דקרשים איקרי משכן ויש לומר דלדי המשכן איקרי ולא משכן : **ריבה** עור בהמה טמאה . פירש רבינו שמואל דלהכי אילטריך לרבויי עור בהמה טמאה כדקתני בת"כ (פ' תזריע) נמר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' דומיא דנמר שהוא דוקא של כבשים מנין לרבות עור בהמה דקה ואין נאכלת בהמה גסה נאכלת ואין נאכלת עד שתהא מרבה עורות שרלים תלמוד לומר *בעור בעור ונראה דהא דנקט בהמה גסה נאכלת אגב אחריני נקט דאיהי לא בעיא קרא דהא בשמעתין ילפינן לענין טומאת אהל כל מין טהורה מאילים : **ושלקה** ביד כהן . מפרש נמי רבינו שמואל דאילטריך לרבויי משום דכתיב והבגד כי יהיה בו נגע לרעת וגו' והראה אל הכהן דמשמע דהם לא היתה בו נגע קודם שהראהו לכהן טהור : **שכן** שתי וערב טמא בהן . מה שאין כן במת כדנפקא לן בפרק במה אשה (לקמן דף סד:) : **אלא** גמר משרלים דתניא עור אין לי אלא עור של בהמה טהורה . וא"ת מנלן דאיירי קרא בעור בהמה טהורה ויש לומר כמו בנגעים דהכא כתיב שק וה"א מה שק מין בהמה דקה ונאכל כדמוכח בת"כ ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העזים אף עור מין בהמה דקה ונאכל אע"ג דבת"כ מרבה אף שק הבא מחזיר שהוא דבר טמא אפ"ה הוה אמינא דלא הוקשה עור אלא למשמעות דשק דהיינו של עזים ולא הוקש למאי דמרבי בשק לכך אילטריך ריבוי · הרב פורת : **מה** לשרלים . וליכא למיפרך שיטמא מת בכעדשה מק"ו דהא כל שיעורים הם הלכה למשה מסיני וקשה לר"י ונילף מת משרלים בגזירה שוה דבגד ועור כדאמר לקמן בפרק במה אשה (ג"ז שם)ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן סתרה לה לכך אילטריך ריבוי ועוד י"ל דג"ש לא איירי בטומאת אהל[המת]עצמו המחובר: אתיא

פב א ב ג מיי' פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יב :

פג ד מיי' פ"ו מהלכות טומאת צרעת הל"ו :

דאי על האהל הוי יריעות שש משזר ועל המשכן היינו על הקרשים הא אין הקרשים קרויים משכן [תוס' ישנים]

פד ה מיי' שם פי"ב הלכה יב :

רבינו חננאל

ממשכן כתיב זאת התור' אדם כי ימות באהל וכתיב ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן שש ותכלת והן צמר ופשתי' אף הכא צמר ופשתים . כיון דיליף אהל דטומאת מאהל המשכן . בעי ר' אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת . ומיבעיא ליה תחש שהיה בימי משה טהור היה או טמא היה . ומפרש רב יוסף תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד . איני והא"ר נחמיה דומה כמין תלא אילן ותלא אילן טמא הוא . ושנינן דומה לו שיש לו גוונין הרבה כמותו . אבל טהור הוא . רבה אמר עור בהמה טמאה דמטמאה באהל המת . אתי בק"ו מנגעים . דתניא היה לו לומר עור למה כתב בעור לרבו' עור בהמה טמאה . ושלקה ביד כהן שמטמאה בנגעים קיצץ מכולן . פי' כגון שנטל מזה העור רצועה ומזה רצועה ודיבקן ועשאן אחד . מנין שמטמא בנגעים ת"ל או בכל מלאכת עור . פי' שלקה ביד כהן כגון שהחזיק הכהן בעור לבודקו ועודנו בידו לקה בצרעת לאלתר . איכא למיפרך מה לנגעים שכן מטמאין שתי וערב כו' מה להצד השוה שבהן שכן טומאתן פחות מכזית . הבגדי' טומאתן בבגדים. והשרץ כעדשה אלא

רב נסים גאון

אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו'' ותמצא עוד עיקרו במס' דיומא בפרק בא לו כהן גדול(דף ע"א) ת"ר בגדים שנאמר בהן שש חוטן כפול ו' וכו' ואמרו קראי כמה הוו שיתא חד לגופיה דכיתנא ניהו וחד שיהו שזורין וחד לחוטן שיהא כפול ו' ומהנה יודע לנו כי כל בגד שכתב בהן שש העשויים במשכן היו שזורים וחוטן כפול ו' : תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית עיקר דילה בספרי הנוגע במת יכול כל שהוא וכו' אחר שרבה הכתוב מיעט אמרו כזית מן המת טמא שכן היא תחלת ברייתו ובמשנה במס' אהלות בפרק ב' אלו מטמאין באהל המת וכזית מן המת ולא היה ביניהם הפרש והוא כבר פירושו בפרק ג' כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו

בד' ספחים ובתוספ' בראש סדר טהרות חוזר בכזית (מוה) [מן] המת שכזית פתחו בטפח ומת פתחו בד' ספחים ובתוספתא דמגילה בפרק א' אין בין כזית מן המת למת אלא שכזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד'

קשה מהר"מ מה צריך אהל אהל ריבה ליגף מק"ו מצורע של עזים דלא מטמא בנגעים מטמא באהל המת שאין חוטן כפול ששה דמטמא בנגעי' לא כ"ש ותי' דהכא קיימינן אליבא דר"א דלית ליה ק"ו מדבעי בסמוך עור בהמה טמאה מהו ושני דאית להו ק"ו דרשי אהל אהל לדרשה אחריתא [ת"י]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ויפרוש וכו' דמתחלה נתן אדנים ואח"כ קרשים ואח"כ עמודים וכתיב אחר העמודים ויפרוש את האהל :

(ב) ד"ה א"כ וכו' לא למעט ולא לרבות הס"ד והשאר נמחק :

[שייך לע"ב]

נראה קצת דכל כלי עור דכתיב במת ושכבת זרע דאתי לדרשה אחריתא ולא לעור בהמה טמאה דא"כ תקשי אמאי איצטריך למיכתבינהו דליתי בג"ש דבגד ועור משרצים [ת"י]

ס"א או בעור

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יוסף א"ה היינו דמתרגמינן . עי' קדושין דף מו ע"א תוס' ד"ה אר"י :

אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת עור בהמה טמאה שמטמאה בנגעים אינו דין שמטמאה באהל המת ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא "לתפילין תפילין בהדיא כתיב בהו °למען תהיה תורת ה' בפיך *מן המותר בפיך אלא ללעורן °והאמר אביי שי"ן של תפילין *הל"מ אלא לכורכן בשערן ולתופרן בגידן הא נמי הל"מ הוא *דתניא תפילין מרובעות הל"מ *נכרכו' בשערן ונתפרות בגידן אלא לרצועו' והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי מאי הוי עלה דתחש שהיה בימי משה א"ר אלעא אמר רשב"ל אומר היה ר"מ תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה נזדמן לו למשה ועשה ממנו משכן ונגנז *מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו ש"מ טהור היה *דא"ר יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר °ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר ר"נ בר יצחק מקרן כתיב וליפשוט מיניה דמין בהמה הוא כיון °דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא חדא קרן איכא למימר מין חיה הוא:

מתני' פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה רע"א טהורה היא ומדליקין בה:

גמ' בשלמא לענין טומאה בהא פליגי דר"א סבר קיפול אינו מועיל ובמילתיה קמייתא קיימא ור"ע סבר קיפול מועיל ובטולי בטיל אלא לענין הדלק' במאי פליגי א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן א"ר אדא בר אהבה הכא בג' על ג' מצומצמות עסקינן ובי"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דכ"ע אית להו דר' יהודה *דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ודכ"ע אית להו דעולא דאמר עולא *המדליק צריך שידליק ברוב היוצא ר"א סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קמדליק ור"ע סבר קיפול מועיל ואין תורת כלי עליו וכי קמדליק בעץ בעלמא קמדליק °אמר רב יוסף היינו דתנינא ג' על ג' מצומצמות ולא ידענא למאי הלכתא ומדקא מתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דר' יהודה ש"מ כר"י ס"ל ומי א"ר אדא בר אהבה הכי והא"ר אדא בר אהבה

נכרי

מטמא באהל המת. אם עשאו אהל דהא ממשכן גמר ליה ועיקר אהל דכתיב במשכן יריעות עזים כתיב הא דכתיב בספרים כל מעשה עזים ל"ג ליה דמהכא לא נפקא לן אהל דבכלים הוא דכתיב וכדאמר בעלמא להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים: אלא הא דתני רב יוסף כו'. כיון דרבינן עור בהמה טמאה לאהל המת הא דתני רב יוסף למאי הלכתא מאי דהוה הוה אי לאו למילף מיניה לטומאה: לתפילין. איתמר דהיא נמי מלאכת שמים: לעורן. עור דפוס שלהן שהכתבים של פרשיות מונחים בו דהאי לא מלמען תהיה נפקא דהא לאו תורה כתיבא ביה: שי"ן של תפילין. שיהא העור נקמט מבחוץ ג' קמטין ודומה לשי"ן והרצועה נקשרת כמין דלית *ויש רצועה כפופה כמין י' דהיינו שדי וכיון דאות השם נכתב בקמטין שלו מותר בפיך בעינן ומקרא נפיק: אלא לכורכות בשערן. תניא להדיא דרב יוסף שצריך לקשור איגרות הפרשיות בשער עור בהמה טהורה ולתופרן בגיד בהמה טהורה: בשערן. בשער *מן הקלף כלומר בשל טהורה: לרצועותיהן. שיהיו מעור בהמה טהורה: הל"מ. וכיון דהלכתא רצועות מסיני טהורות נמי הל"מ ומתניתא דרב יוסף לאו הל"מ קאמר: מאי הוי עלה דתחש. הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר לא איפשיט בעיין: מקרין תרתי משמע. דמשמע מקרין כל קרניו:

מתני' שקיפלה. כמו שגודלין פתילות: ולא הבהבה. על השלהבת כדי שתהא מחורכת ותדליק יפה: טמאה היא. דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלש על שלש דקפול אין מבטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: ואין מדליקין בה. כדמפרש טעמא בגמ': גמ' קפול מועיל. לבטולה מתורת בגד: מצומצמות. דאי הוה טפי פורתא לכולי עלמא מדליקין: ובי"ט שחל להיות בע"ש. דשייך ביה איסור מוקצה עסקינן: ואין מסיקין בשברי כלים. שנשברו בו ביום דהוו להו נולד אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטלן: ודכולי עלמא אית להו. צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר הלכך על כרחך צריך לעסוק בו לאחר שנפחתת משלש הלכך טעמא דר"א דאסר קסבר קיפול אינו מועיל והוה ליה כלי שנשבר בי"ט וכי קמדליק ביה פורתא כיון דמצומצמות היו הוו שברי כלי דפחות משלש לאו כלי הוא והוה ליה כלי שנשבר בי"ט וכי קמדליק בידים להשלים רוב היוצא בשבר כלי קמדליק והא דאמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת אלא אם כן ריבה עליו עצים מוכנים כדלקמן (דף כט.): קיפול מועיל. ועל כרחך מעי"ט קיפלה דאין גודלין פתילה בי"ט כדתניא בהמביא

(ביצה לב:) וכבר נתבטל הכלי מבע"י ואין כאן שבר כלי: היינו דתניא. שהייתי שונה מרבותי משנה ג' על ג' מצומצמות ולא הוה ידענא למאי הלכתא איתמר דאי לענין טמויי כל שכן דאי איכא טפי דמטמא: ומדקא מתרץ כו'. מילתא באפי נפשיה היא בתמיה למירמי דרב אדא אדרב אדא מדקא מתרץ למתניתין ואוקי דכולי עלמא אית להו אין מסיקין בשברים דהיינו אליבא דר"י דאית ליה נולד ש"מ כו':

שחקק

אתיא בק"ו מנוצה של עזים. וא"ת נימא שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' ועוד קשה אמאי איצטריך קרא בשרצים לעור בהמה טמאה ליתי בק"ו מנוצה של עזים שאין מיטמא בנגעים מיטמא בשרצים וי"ל דאי לא הוה כתיב קרא בשרצים ליכא למילף עור בהמה טמאה בק"ו מנגעים לא בשרצים ולא באהל המת דאיכא למימר שתי וערב יוכיח אבל השתא דכתיב טומאה בשרצים ילפינן שפיר בק"ו מנגעים שיטמא באהל המת וליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אינו מטמא בשרצי' תאמר בעור בהמה טמאה שמטמא בשרצים הכי נמי יטמא באהל המת:

ור"י אומר דליכא למימר שתי וערב יוכיח דהכי עביד ק"ו ומה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת ככלי העשוי מנוצה של עזים עור בהמה טמאה שטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהל המת ככליו דהשתא לא שייך למימר שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ולא באהל המת דשתי וערב אין שייך בו כלי ואין לומר דכל היוצא מן העץ ועלם יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת דמה שמטמא בנגעים אינו מחמת עצמו אלא מחמת הבית דהא בית שסיככו בזרעים אמר בהעור והרוטב דמטמא בנגעים אבל נולה והעור מטמא מחמת עצמו. ומהר"ם כתב דליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין לא במת ולא בש"ז תאמר בעור בהמה טמאה דמטמא דהא כתיב במת ובש"ז כל בגד וכל כלי עור. ולעיל כי פריך מה לשרצים ליכא למימר נגיעת מת וש"ז יוכיח דמה לכולהו שכן פחות מכזית דנגיעת מת בכשעורה וש"ז במשהו או בחתימת פי האמה (והוא תי' דאיצטריך קרא בשרצים לאפוקי מהיקש דסק) וזה אין נראה דע"כ דגם לענין אהל הוי שיעורו בכזית להביא טומאה על כל הכלים ועל עצמן אפי' יוצא מן העץ דזהו תלום קיי"ל דמביא. וי"ל דלא שייך כלל למימר אהל תלום יוכיח כיון דלא אתינא למילף אלא לענין אהל המחובר דלא מטמא אלא מאי דילפי' ממשכן וכי האי גוונא איכא בפ"ק דמנחות גבי טריפה שהיתה לה שעת הכושר דלא ילפינן מטריפה שלא היתה לה שעת הכושר אפי' במה הצד [ת"י]:

והקשה השר מקוצי מאי בעי בסמוך מאי הוי עלה דתחש תיפוק ליה דטהור היה מדאיצטריך קרא בשרצי' לטמא עור בהמה טמאה דאי טמא היה לשתוק קרא בשרצים ותיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין באהל המת תאמר בעור בהמה טמאה דמיטמא באהל המת כיון דתחש טמא היה וי"ל דמהכא ליכא למיפשט דטהור היה דאפילו טמא היה כתיב בשרצים דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתו מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיח דמטמא בנגעים ולא בשרצים: למאי הלכתא. לא בעי למימר לאשמעינן דתחש טהור היה דמשמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה:

תפילין בהדיא כתיב בהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י וכי אין לברייתא לשנות מה שדורש מן הפסוק וכל הנך דמייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו יצחק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אתי לאשמעי' הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה ולא איצטריך לאשמעי' וקאמר אלא לעורן והאמר אביי שין של תפילין ט' ובזה הלשון הוה ליה לרב יוסף למימר והוה ידעינן שפיר דבעי עור בהמה טהורה דדרשה דמן המותר בפיך היא פשוטה אלא לכורכן בשערן צריך בהמה טהורה הא נמי הל"מ דתניא כו' מדלא קתני רב יוסף בהאי לישנא וכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יצחק רצועות שחורות הל"מ וכיון דמצריך שיהו הרצועות שחורות כמו הקליפה כל שכן דבעינן שיהו טהורות כמו הקליפה דסברא הוא להקפיד על הטהרה מעל השחרות ואי הא אתא רב יוסף לאשמעי' לישמעינן שיהיו שחורות וטהורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: לא צריכא אלא לכורכן בשערן. קשה לרשב"א אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה:

רבה

נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקה *ביו"ט ואמאי נולד הוא לדבריהם דר"א ור"ע קאמר ליה וליה לא סבירא ליה רבא אמר היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת ולא בסמרטוטין שאינן מהורכין אלא הא דתני רב יוסף ג' על ג' מצומצמות למאי הלכתא לענין טומאה *דתנן ג' על ג' שאמרו חוץ מן המלל דברי ר"ש וחכ"א [א]ג' על ג' מכוונות: אמר רב יהודה אמר רב *[ב]מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי רבי יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרין [ג]אבלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי רבי יהודה ור"ש מתיר מסיקין באגוזים אבלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רבי יהודה משום דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי והוה ליה נולד ואסור אבל תמרים דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אימא שפיר דמי ואי אשמעינן גרעינין הוה אמינא דמעיקרא מכסיין והשתא מיגליין אבל קליפי אגוזין דמעיקרא מיגלו והשתא מיגלו אימא שפיר דמי צריכא והא דרב *לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב אכל תמרי ושדא קשייתא *לבוכיא אמר ליה רבי חייא *בר פחתי כנגדו ביו"ט אסור קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש דכי אתא רב לבבל אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייאתא ולא קיבלה לא *בארמיאתא הואיל וחזי אגב אימייהו א"ל ר' שמואל בר בר חנה לרב יוסף לרבי יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים [ד]כיון דאדליק בהו פורתא הוה ליה שברי כלים וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך דעבד כדרב מתנה *דאמר רב מתנה אמר רב [ה]עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עצים מוכנין ומסיקן רב המנונא אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן *ומקולי מטלניות שנו כאן ואזדא ר' אליעזר לטעמיה ור"ע לטעמיה *דתנן פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הרחיים בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן טמא דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא ושלא מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים זרקו באשפה דברי הכל טהור

הניחו

רש"י

שחקק קב · ביו"ט דהוה ליה נולד: לדבריהם דר' אליעזר ור' עקיבא קאמר · האי דאוקים להו רב אדא אליבא דר' יהודה דאזיל פלוגתייהו דלא מיתוקמא אלא אליבא דר' יהודה ומיהו איהו לא סבירא ליה אלא כר' שמעון: טעמא דרבי אליעזר · בהדלקה משום דאין מדליקין בו שאין דולקין יפה ובכל שבתות השנה אסור ולאו משום נולד: חוץ מן המלל · דרך תופרי בגדים למלול מן הבגדים לכופלן מעט סביב התפירה ואח"כ תופר וג' על ג' סופו לתפור לטלאי בבגד עני לכן אחשבוה להיות כלי הלכך צריך להיות בו יותר משיעור המלל כדי שיהא הטלאי שלש על שלש: מכוונות · מצומצמות ובהכי אחשבוה ואע"ג דכשיתפור לא הוה שלש והיינו הך דרב יוסף ולאו משום דאי הוה טפי לא מיטמא *(דכל שכן) אלא לאפוקי מדתנא קמא: מסיקין בתמרים · דאגב דמטלטל להו לאכילה חזו נמי להסקה: אבלן · ביו"ט אין מסיקין בגרעינין ביו"ט דהוה להו נולד: והשתא מגליין · הלכך נולד הוה: והא דרב · דאמר לר' יהודה אין מסיקין בגרעינין לאו בפירוש איתמר: אכל תמרי · בחול: לבוכיא · בירה של רעפים שקורין טיול"ש והיא חלולה וספרים שכתוב בהן לבי תפי היינו נמי בירה והוא תרגום של בית שפיתת שתי קדרות: קשייתא · גרעינין: בר פחתי · בן גדולים: אכל תמרי · ביום טוב: פרסייתא · תמרים טובים ומתבשלים יפה וכל אוכל שלהם נפרש מעל גרעיניהן ואין הגרעינין ראוין לטלטל ואפ"ה שרי לטלטלן למישדינהו לחיותא אלמא לא קיבלה מיניה: בארמיתא · דאין מתבשלות יפה ואין האוכל נפרש מהן ומשתייר בגרעיניהן וחזו לאדם: אגב אימייהו · שיש עוד מאמן עליהן: מרבה · עליהן ומבטלן ברוב: רב המנונא אמר · מתניתין בפחות משלשה טפחים על שלשה טפחים פליגי לענין טומאה: ומקולי מטלניות · מטלניות הקלות בעיניו דומיא דמתוקנות לפקוק מרחץ דמידי דלא חשיב הוא וקיפול דנקט במתניתין משום הבהוב דנקט דוקא ולפלוגתא דהדלקה תנא קיפול: פחות משלשה כו' · דאילו שלשה על שלשה חשיבי ולא בטלי ואע"ג דקילי כגון סמרטוטין: שהתקינו לכך · שהקצו לכך: לפקוק המרחץ · נקבים שהמים באים דרך שם למרחץ: ולנער בו את הקדרה · לאחוז בהן שולי הקדרה ולנערה לתוך התמחוי: בין מן המוכן · לקמיה מפרש:

הניחו

תוספות

רבא אמר היינו טעמא דר' אליעזר · משמע דרבא לענין טומאה לית ליה שינויא דרב אדא בר אהבה ולקמן משמע דאית ליה שינויא דרב המנונא דאמר מקולי מטלניות שנו כאן דקאמר והדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע על כן נראה דהכא גרס רבה ולקמן רבא וכ"ל דבהם נהגו אנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובהבת דהא אין הלכה כרבי אליעזר דשמותי הוא ועוד אמרינן לקמן הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן משמע דיכול להדליק אע"פ שאינה מהובהבת:

ולא בסמרטוטין שאינן מהורכין · קשה כיון דתנא דאפילו בפתילה שאינה מהורכת אין מדליקין כ"ש בסמרטוטין שאינם מהורכין ומיהו בתוספתא גרס ולא בסמרטוטין אפי' מהורכין:

אבלן אין מסיקין בגרעיניהן · תימה לר"י דבפרק נוטל (לקמן דף קמג:) אמר למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה פירוש דאסר נבלה שנתנבלה בשבת והא"ל לשמעי' טווי לי בר אווזא ושדי מיעיה לשונרא ומשני התם כיון דמסרח דעתיה עילויה מאתמול אלמא כיון דדעתו מאתמול לתת לשונרא כשיסריח למחר שרי אע"ג דכל זמן שלא הסריח חזי לאדם *משום דחשיב כאילו הכינו מבעוד יום לשונרא ה"נ מאתמול דעתיה עילויה להסיר הגרעינין כשיאכל התמרים למחר ואמאי חשיב ליה טפי נולד ממיעיה דבר אווזא וי"ל דהתם בר אווזא נשחט מעי"ט ואין המעיים צריכים לאווז וכיון דמבעוד יום דעתיה למיתביה לשונרא אם יסריחו חשיבה הכנה מעלייתא אבל הכא הגרעינין צריכין לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים לכך חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתו עליהם מאתמול:

והא דרב לאו בפירוש איתמר כו' · הא פשיטא דרב אסר נולד כרבי יהודה מכרכי דזוזי (לעיל דף יט:) אלא מייתי ראיה דאף בגרעינין דאיכא למימר מעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר רבי יהודה וה"ה ובאגוזים דמעיקרא מגלו והשתא מגלו מכלן דאסר וי"ל דאע"ג דמטעם זה עושה גריכותא מ"מ מטעם זה לפי האמת אין נראה לו לחלק ביניהם:

בין מן המוכן כו' · פירש בקונטרס מוכן דרבי אליעזר קופסא שאינו מוכן תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ומוכן דר' יהושע תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת *ושאינו מוכן זרקו לאשפה ורבי עקיבא מוכן תלאו במגוד ושאינו מוכן הניחו אחורי הדלת וקשה לר"י דהשתא מוכן ושאינו מוכן דהאי תנא לא הוי כאידך ועוד מה להם להזכיר בדבריהם קופסא ואשפה דלא פליגי בה ועוד דבפרק כירה (לקמן דף לט: ושם) קרי לרבי עקיבא מכריע ואמאי והלא לא גילו בדבריהם רבי אליעזר ורבי יהושע שיש לחלק בין תלאו במגוד להניחו אחורי הדלת ונראה לר"י דמוכן דכולהו היינו תלאו במגוד ושאינו מוכן היינו הניחו אחורי הדלת והאי דקאמר אמאי קרי ליה שלא מן המוכן פירש רבי אליעזר אמאי קרי להניחו אחורי הדלת שלא מן המוכן הואיל והוא טמא ומשני משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולא בעי למימר משום דלגבי מגוד לאו מוכן הוא דלא חשיב כולי האי תלאו במגוד מאחורי הדלת דהוה קרי ליה לגביה שלא מן המוכן וכן לר' יהושע קא בעי אמאי חשיב לתלאו במגוד מן המוכן הואיל והוא טהור ומשני דלגבי אשפה מוכן הוא והא דלא קאמר דלגבי אחורי הדלת מוכן הוא משום דלא גריע כולי האי טפי ממגוד דליהוי אינו מוכן לגביה:

גזירה

צה א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה א:

צו ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקא סעיף ו:

צז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

צח ד שם סעיף ו בהג"ה:

צט ה מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ב:

[ביצה לב: וש"נ עי"ש]

ורש"י פי' לקמן משום דאין דרך לאכול מעיים ביו"ט ולא נהירא דמשום זה לא הוי אסור לטלטלו כמו בשר מלוח דמותר לטלטלו [תוס']

[לעיל ג: וש"נ]

גם בירושלמי פירש כן

ר"ה בח

כלים פכ"ח מ"ו

ס"א נ"ג

[ברכות פי' וש"נ]

[גי' הערוך לבוביא]

[פי' תמרי ארמיתא גרעינייהו רכין ואכלין גרעיניהן עם התמרים ערוך ערך ארם]

ביצה ד:

[לקמן לט:]

כלים פכ"ח מ"ב

רבינו חננאל

מדליק רבא אמר טעמא דר' אליעזר לפי שאין מדליקין לא בסמרטוטין ולא בפתילה שאינה מהורכת · ורבי עקיבא מתיר: ירושלמי מהו מהורכין מפספסין דכתי' (דניאל ג') ושער ראשיהון לא התחרך · ג' על ג' מצומצמות שאמרו חוץ מן המלל דברי ר' שמעון וחכ"א ג' על ג' מכוונות:

אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים · מסיקין בתמרים · אבלן אין מסיקין בגרעיניהן · מסיקין באגוזים · אבלן אין מסיקין בקליפיהן דברי רבי יהודה · ורבי שמעון מתיר בכולן · וצריכא דאי אשמעינן וכו' ופשוטה היא · עד אבל קליפי · אגוזים דמעיקרא מיגלו אימא קא שרי ר' יהודה צריכא · והא דרב מכללן איתמר דרב אכל תמרי ושדא קשייתא לבוכיא א"ל ר' חייא בר פחתי כנגדו ביו"ט אסור ואסיקנא קיבלה מיניה והא כי אתא רב לבבל אכל תמרי ושדא קשייתא לחייתא · ואוקימנא בתמרי ארמייתא שגרעיניהן רכים · והואיל וראוין להיאכל בכלל התמרים כאוכל הן ולפיכך מלטלם · אבל שדו גרעינין דלא חזי אגב אימיהו אסור כר' חייא אליבא דרבי יהודה · קסבר הלכה כר' יהודה ביו"ט הואיל וסתם לן כוותיה ביו"ט · ומדמתרץ להו דר' יהודה כרב מתנה שמע מינה הלכתא כוותיה · דאמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן · ואוקמה רב המנונא למתני' במטלניות פחות מג' אצבעות והא דמייתי ראיה ממטלת פחותה מג' על ג' מקולי מטלניות שנו כו' · דתנן בכלים בפ' כ"ח פחות מג' על ג' שהתקינו לפקק את המרחץ ולנער בו הקדירה ולקנח בו הריחיים בין מוכן בין שאינו מוכן טמא דברי ר' אליעזר · ר' יהושע אומר בין מוכן בין שאינו מוכן טהור · רע"א

רב נסים גאון

מאי לאו בפריסאתא ולא קבלה לא בארמיאתא הואיל וחזיאן אגב אימיהו' תמצא פירושיה בסוף פ' נוטל אדם את בנו (דף קמג) הני גרעיני דתמרי ארמיאתא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזיאן אגב אימן כי התמרים יבשים תאכל אותם הבהמה ודפריסאתא אסור לפי שהרוטב של תמרים לא תאכל הבהמה אלא גרעינא בלבד לא חזיין אגב אימן:

הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו לאחורי הדלת ר' אליעזר סבר *מדלא זרקו באשפה דעתיה עילויה ומאי(א) קרי ליה שלא מן המוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ור' יהושע סבר מדלא הניחו בקופסא בטולי בטליה ומאי קרי ליה מוכן דלגבי אשפה מוכן הוא ור' עקיבא בתלאו במגוד סבר כרבי אליעזר בהניחו אחורי הדלת סבר לה כרבי יהושע *והדר ביה ר"ע לגביה דר' יהושע ממאי אמר רבא מדקתני פתילת הבגד מאי איריא דתני פתילת הבגד ליתני פתילה של בגד מאי פתילת הבגד דעדיין בגד הוא:

מתני' [ב]לא *[י]יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד [ג]לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר:

גמ' וצריכא דאי אשמעינן שפופרת של ביצה בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מינה אבל של חרס דמאיסא אימא מודו ליה לרבי יהודה ואי אשמעינן של חרס בהא קאמר רבי יהודה אבל בההיא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן הנך תרתי בהני קאמר רבי יהודה משום דלא מיפסק אבל קערה דמיפסקא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן בההיא בההיא קאמרי רבנן אבל בהני תרתי אימא מודו לרבי יהודה צריכא: ואם חברה היוצר מתחלה מותר וכו': תנא אם [ד]חברה בסיד ובחרסית מותר והאנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר: *תניא א"ר יהודה פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה בלוד והביאו לנו שפופרת של ביצה ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה על פי הנר והיה שם ר"ט וזקנים ולא אמרו לנו דבר אמרו לו *משם ראיה שאני בית נתזה דזריזין הן אבין ציפוראה גרר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מרבי יצחק בן אלעזר א"ל אי שתוקי לך כדשתיקו ליה חבריא לר' יהודה נפיק מיניה חורבא °גזירה עליתא דשישא אטו עליתא דעלמא ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה א"ל כמאן *כר"ש אימר דאמר ר"ש בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר מתיב רב יוסף *ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ קתני גדולים וקתני קטנים קשיא לתרווייהו עולא מתרץ לטעמיה ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמיה עולא מתרץ לטעמיה מטה דומיא דכסא ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמי' כסא דומיא דמטה מתיב רבה *מוכרי [ה]כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן והא הכא דאפשר למיעבד כצנועין דכי קטנים דמי וכי [ו]לא מתכוין שרי ר"ש לכתחלה תיובתא דר"י רבה *תיובתא:

מתני' [ז]המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים ומפני ליסטי' מפני רוח רעה מפני החולה שיישן פטור כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב [ח]רבי יוסי *פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם:

גמ'

רש"י

הניחו בקופסא · גלי דעתיה דחשיב ליה : במגוד · קבילא דגרע מקופסא ועדיף מאחורי הדלת ואחורי הדלת עדיף מזרקו לאשפה ומוכן דר' אליעזר היינו קופסא ושלא מן המוכן מגוד ואחורי הדלת : ומאי (ב) קרי ליה שלא מן המוכן · הואיל ולרבי אליעזר חשיב לקבולי טומאה דלגבי קופסא לאו מוכן הוא : ורבי יהושע סבר כו' · ומוכן דרבי יהושע מגוד ואחורי הדלת ושלא מן המוכן זרקו לאשפה: ומאי(ג) קרי ליה· למגוד מוכן הואיל ולר' יהושע בטל דלגבי אשפה דאיירי בה רבי יהושע מוכן הוא ורבי עקיבא תלאו במגוד קרי מוכן ואחורי הדלת שלא מן המוכן : והדר ביה ר' עקיבא לגבי רבי יהושע · ומטהר אף במוכן : מדקתני · במתניתין פתילת הבגד דמשמע שעדיין בגד הוא קלת וחשבו בעיניו ואפ"ה קאמר רבי עקיבא במתני' טהורה היא אלמא הדר ביה : של בגד · משמע שקפלה מבגד הבגד משמע שקפל הבגד עצמו שלם ולענין הדלקה כדאוקימנא לעיל טעמא דרבי אליעזר דבעי פתילה מחורכת שתדלק יפה : **מתני'** שתהא מנטפת · ויתקיים הנר שתהא השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר וטעמא משום גזרה שמא יסתפק הימנו וכיון שהקלהו לנר חייב משום מכבה ואפי' אותה שפופרת של חרס דמאיסא ליה גזרינן : אבל אם חיברה · ליכא למיחש למשום איסור שבת בדיל מיניה : ויתן ראש הפתילה · השני שהוא יוצא דרך הנקב האחר שבנר לשאוב ושמן נמשך דרך הפתילה לראש הדולק : ורבי יהודה מתיר · דלא גזר : **גמ'** דלא מיפסק · מידי שהוא מונח בתוך חלל הנר למעלה מכיסוי : דמפסקא · שהרי אצל הנר מונחת ויש כאן הפסק וליכא למימר גופיה הוא אימא מודה דנגזור : תנא אם חיברה · בעה"ב עצמו מבעוד יום בסיד או בחרסית מותר : כעין יוצר · שחברה שפיר : דשישא · רצפה של שיש דלא עביד בה חריץ : לעילא מרבי יצחק · לפניו : כדשתיקו ליה חבריא · רבי טרפון וזקנים שמפני שלא אמרו לו דבר דימה והעיד דמותר : נפק מיניה חורבה · וינהגו היתר בדבר ור' יצחק סבירא ליה כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור ואע"ג דבשיש לא עביד חריץ גזר אטו עיליתא דעלמא : ריש כניסתא · מפטיר כנסיות המכניס ומוציא ומיישב תלמידים ותינוקות : דבצרה · שם מקום כי זבח לה' בבצרה (ישעיה לד) : כר' שמעון · דאמר גורר אדם : דלא אפשר · אלא בגרירה שאין יכול ליטלן בידו : מחלוקת בקטנים · ואע"ג דאפשר בטלטול שרי רבי שמעון הואיל ואין מתכוין לחריץ ורבי יהודה סבר כיון דאפשר אסור : קתני גדולים · מטה : וקתני קטנים · כסא ורבי יהודה פליג עליה דתנן במסכת ביצה רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררים דאי לאו משום פלוגתייהו למה לי למיתני גדולים השתא קטנים שרי רבי שמעון גדולים מיבעיא אלא תנא קטנים משום ר' שמעון ותנא גדולים משום רבי יהודה : דומיא דכסא · קטנים ובהא הוא דאסר רבי יהודה אבל בגדולים שרי : כסא דומיא דמטה · גדולים ובהא הוא דשרי רבי שמעון אבל בקטנים אסר : מוכרין כדרכן · כסות של כלאים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו דלא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם כדרך כל הלובשים והעלאה דומיא דלבישה כמי דמיתהני בה : ובלבד שלא יתכוין כו' · ור' שמעון הוא דאזיל בתר כוונה : והצנועים · כשרים שמרחיקין עצמן מכל לזות שפתים : והא הכא דאפשר · לכל אדם למעבד שלא על ידי איסור ואפילו הכי שרי : **מתני'** מפני נכרים · כגון פרסיים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית עבודת אלילים שלהם : ומפני הלסטין · שלא יראו שיש שם אדם ויבאו עליו : ומפני רוח רעה · *) הבאה עליו וכשאינו רואה נוח לו : פטור · ובגמרא מפרש לכולה : כחס על הנר · שראוהו שמתקלקל וחס עליו וכבה את הפתילה : הנר · קרויז"ל : חייב · ובגמרא מפרש לה : פוטר בכולן · מפרש בגמרא (דף לא:) : שהוא עושה פחם · בכיבוי זה והוי מלאכה הצריכה לגופה כדאמר בגמרא : גמ'

*) ס"א מרה שחורה

תוספות

גזירה עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא · והא דקאמר בסוף המצניע (לקמן דף צה· ושם) אמימר שרא זילחא במחוזא ומפרש דטעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשויי גומות הכא ליכא גומות ומפרש בקונטרס דכולה מחוזא רצפה היתה התם אין לגזור מחוזא אטו שאר עיירות אבל בעיר אחת גזרינן עלייה זו °אטו עלייה אחרת : ה"ג מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר · ול"ג ד"ה אסור דבפרק כל שעה (פסחים דף כה: ושם) משמע דטפי שרי היכא דלא אפשר מהיכא דאפשר : ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו' · ובענין דלא הוי פסיק רישיה כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים להגין עליו מפני החמה ומפני הצינה : שהמרו

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה כב :

קא ב מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יב טוש"ע א"ח סי' רסה סעיף א :

קב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :

קג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף א :

קד ה מיי' פ"י מהל' כלאים הל' טז סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף ו :

קה ו מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף א :

קו ז ח מיי' פ"א שם הלכה ז ופי"ב הלכה ב סמג שם טוש"ע א"ח סימן רעח :

מסורת הש"ס

[לקמן מ.]

פסחים יא.

[לקמן פב· ברכות יא· עירובין יג: מה: פז. ר"ה כד: סוכה כג: יד: כח. לא: לו: מגילה כז: יבמות כה: קד: ב"מ סג· ב"ב קט: ע"ז כד. מח: מג. מד. סנהדרין יב. מנחות כח: בכורות מה: חולין נו: ערכין לא· נדה כ: סא.]

[לקמן מו: וש"נ]

לעיל כב. לקמן מו: ביצה כג: [תוספ' כלים פ"ב] פסחים קא. מנחות מא:

כלאים פ"ט מ"ה לקמן מו: פסחים כו:

תוספתא פ"ב ע"ש

[עיין תוספות פסחים כה: סד"ה לא אפשר]

[אע"ג דר' יוסי אית ליה דהבערה ללאו יצאת בכיבוי מודה דחייב אף בפני עצמו כדתנן בפרק כלל גדול · ושוב אמר מהרש"א דמהרש"א אמר דפי' ספק אכל בהדיא פוטר רבי יוסי בהבערה ומחייב בכיבוי [ת"י]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומאי קרי ליה שלא וכו' ומאי קרי ליה מוכן: (ב) רש"י ד"ה ומאי קרי ליה שלא: (ג) ד"ה ומאי קרי ליה למגוד :

גליון הש"ס

גמ' גזירה עיליתא דשישא · עיין לקמן דף קנא ע"ב : תוס' ד"ה גזרה וכו' אטו עלייה אחרת · ועיי' לקמן דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה קרקע :

רבינו חננאל

[רע"א מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור] ואוקימנא בשזרקו לאשפה דברי הכל טהור הניחו בקופסא דברי הכל טמא · כי פליגי בשתחבו בבגדו או בשהניחו אחורי הדלת · רבי אליעזר סבר מדלא זרקו לאשפה דעתיה עילויה לפיכך הוא טמא ואמאי קרי ליה אינו מוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא · ורבי יהושע סבר כיון שלא הניחו בקופסא בטליה הלכך טהור הוא · ואמאי קרי ליה מוכן דאחורי הדלת או תחוב בבגדו לגבי אשפה מוכן הוא · ור' עקיבא (סבר מספקא ליה) בתחבו בבגדו סבר לה כר' אליעזר שהוא טמא בהניחו אחורי הדלת סבר לה כר' יהושע והדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע ואמר אפי' התחובה בבגדו טהור ממאי מדקתני במתני' פתילת הבגד ולא קתני פתילה של בגד ש"מ דעדיין בגד הוא ותני ר' עקיבא אומר טהורה ומדליקין בה · ומאן דחזא רב המנונא דאייתי ראיה מג' על ג' מוקים לה לפתילה דקתני במתני' פתילה שיש בה פחות מג' [טפחים] והא דתויה היא דהכי קתני ר' עקיבא אומר טהורה ומשנה שלימה שנינו מפני שאמרו ג' על ג' שנתמעטה טהורה אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אע"פ שטהר מן המדרס טמא בכל הטומאות אלא פחות משלש הוא (וכן) [וכיון] דאוקימנא רב אדא בג' אוקימנא רב המנונא בפחות משלש והאי (דקתני) [דקאמר] שלשה דהכנת מטליות בהדיא [בפחות] משלשה קתני לה והוא הדין לפחות מג' *) והלכה כר"ע דקאי ר' יהושע כוותיה דהא הדר ביה ר' עקיבא לגבי דר' יהושע וכן מפורש בכירה : **מתני'** לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו' · ופשוטה היא זו השפופרת של חרס · תנא אם חיברה זו השפופרת של חרס בסיד ובגפסים כעין היוצר מותר' ומלאנה שמן ונקבנוה והנחנוה ע"פ הנר' והיה שם ר' טרפון והזקנים ולא אמרו לנו דבר אמרו לו משם ראיה מפני כי [בית] נתזה (זהיר) [זריז] הוה: **תנא** (תוספתא פ"ג) נותנין מים או חרסית תחת [הנר] או גרגיר מלח או גרים של פול ע"ש מבעוד יום ע"פ הנר להיות שוהה. אבין ציפוראה גרר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מר' יצחק בן אלעזר אמר ליה [אי] שתוקי לך כי האי דשתקו ליה חבריא לר' יהודה בשפופרת של ביצה ונפיק מינה חורבה דהוראה להיתר לאו שפיר עבדת בגרירת ספסילא גזירה עיליתא דשישא דלית בה חריץ אטו עיליתא דעלמא · ריש כנישתא דבצרה גרר ספסילא לעילא מר' ירמיה רבה א"ל כמאן כר' שמעון אימור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אפשר להגביהן בקטנים דאפשר להגביהן מי אמר · עולא אמר מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר ומותבינן לתרווייהו מהאי ר' שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ הנה קתני מטה דהיא גדולה וקתני כסא וספסל שהן קטנים מכלל דפליגי בקטנים ובגדולים קשיא לתרווייהו ופרק' ר' ירמיה רבה כסא וספסל גדולים הן דומיא דמטה' עולא מפרק לטעמיה מטה קטנה שיכול להגביהה דומיא דכסא וספסל · מתיב רבא מוכרי כסות של כלאים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים · שאם יתכוין נמצא נהנה מן הכלאים ואסור והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן כדי שלא יהא כלאים עולה על גופן כלל · והא הכא דאפשר למעבד כצנועים כי היכי דאפשר להגביה כלים · וכי לא מכוין קא שרי רבי שמעון בהעלאה עליהן · תיובתא דרבי ירמיה רבה תיובתא : **מתני'** המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו'.

*) עי' ברי"ף שסתרו · אוקימנא

רב נסים גאון

מותיב רבא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים' זו המשנה שנויה בפרק ט' דמסכת כלאים בסוף המסכת לפי שאמרו קודם לכן אין עראי לכלאים כו' הוצרכו להתיר לאלו דברים שהם רגילים בהם ובלבד שלא יתכוונו בהם להרחיק הזק החמה בעת החום והזק הגשמים בעתם וכמוהו התירו לתפרים כמו ששנינו תופרי כסות תופרין כדרכן כו' כלומר

עין משפט נר מצוה

קז א ב מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סימן רעח:

מסורת הש"ס

גמ' מדקתני סיפא חייב ש"מ ר' יהודה היא רישא במאי עסיקנא אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה לעולם בחולה שיש בו סכנה *ובדין הוא דליתני מותר ואיידי *דבעי למתני סיפא חייב תנא נמי רישא פטור והדתני רבי אושעיא אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור ההיא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא: שאול *שאילה זו לעילא מר' תנחום דמן נוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חכמתך אן *סוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר °לא המתים יהללו יה ואת אמרת °ושבח אני את המתים שכבר מתו וחזרת ואמרת °כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הכי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר ר' יוחנן *מאי דכתיב °במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקב"ה ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר °זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו דבר אחר מנהגו של עולם שר ב"ו גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואם תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים וגו' ד"א ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה *רבונו של עולם מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע *כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר °שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד רהטו בתריה למיבלעיה אמרו מי הוא זה מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר °שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר °ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו* והיינו דכתי' °ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו (ולישראל עמו' לדוד עבדו) שמחל לו על אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון דיום הכפורים ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא ארעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הודיעני ה' קצי אמר לו גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם ומדת ימי מה היא גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם ואדעה מה חדל אני אמר לו *בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך *ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בערב שבת *אמר לו °כי טוב יום בחצריך מאלף °טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח
כל

תהלים קטו | קהלת ד | שם ט | תהלים פח | [שמות לב] | תהלים פו | סנהד' קז: ע"ש | מ"ק ע: | תהלים כד | שם | דה"ב ו | מלכים א ח | תהלים לט | [ברכות מח: מ"ק כח: יומא לח: תענית ה:] | [מכות י.] | [עי' תוספות חגיגה יז ד"ה אף עצרת כו'] תהלים פד

[עירובין טז. פסחים ז: יבמות לג: קב: כתובות ל. נדרים כח: פב: נזיר לה: ב"ק מט: לד: ב"מ סב: סנהדרין נו. זבחים לה: חולין סח. קט: בכורות מו:]

[תרגום אונקלוס של בחכמה ובתבונה בחוכמתא ובסוכלתנו כפי' תשא]

[לקמן קנא: ע"ש ולא תסכיל ותכין פרש"י דהכא ד"ה דאמר רבי יוחנן וכו' נדה סא:]

[מ"ק ט.]

גמ' מדקתני סיפא · כחס על הנר כו' חייב חטאת אם שגג בשבת ששכח שהוא שבת או סבר שכיבוי מותר בשבת: ש"מ ר' יהודה היא · דאמר *מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דכיבוי זה אין צריך לגופו אלא לצורך דבר אחר שלא תדלק הפתילה או שלא יפקע הנר ואין לך כיבוי הצריך לגופו אלא כיבוי של פחמין כשעושין אותו וכיבוי של הבהוב פתילה שהכיבוי נעשה להאחיז בו האור מהר כשירצה להדליקו וכיון דרבי יהודה היא רישא דפטר משום חולה וה"ה לשאר פטורי דמתניתין: אי · דאית בהו סכנת נפשות ומשום פקוח נפש שר- להו ליתני מותר לכתחלה: חייב מיבעי ליה · הואיל ורבי יהודה היא דלא פטר ליה משום דאינה צריכה לגופה: והא דתני רבי אושעיא · בהדיא אבל אסור: ור' שמעון היא* · דפטר ליה משום אינה צריכה לגופה: שאול שאילתא · שאלו שאלה: לעילא מר' תנחום · לפניו וכן לשון הש"ס (א) והמקרא שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו') ועל שם שיראים להתקרב לפניו עומדין מרחוק: דמן נוי · מקום: באישא · חולה תרגום של רעה בישתא: פתח ואמר · כך היו רגילין לפתוח באגדה תחילה והוא דומה לשאלה ודרש: כי לכלב חי · כלומר גדולים החיים ופקוח נפש: אן היא · אנה הלכה: וחזרת ואמרת · לסתור דברי עצמך: לא קשיא · איהו גופיה הוה מפרש להו: דאמר ר' יוחנן · קרא קא דריש במתים חפשי: ושבח אני את המתים · שעסקו בחייהם בתורה ומצות ומתו ראויים לשבחם אפילו מצדיקים חיים שגדולים הן במיתתן מבחייהן: עמד משה · ואין לך צדיק ממנו ולא נענה בזכותו: ד"א ושבח אני את המתים · הראשונים מן החיים של עכשיו שהראשונים טובים מאלה תדע שמתקיימות גזרותיו של משה ואין מתקיימות גזירות שרים של עכשיו: ותקן כמה תקנות · כי ההיא דתני במגילה (דף ד' ולב·) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענייני של יום: על אותו עון · דבת שבע: דבקו שערים · של בית קדשי הקדשים: כ"ד רננות · רנה תפלה תחינה כתובים בתפלת שלמה עד כ"ד ויש אומרים כ"ד ברכות דתענית ולא נהירא *): רהטו שערים בתריה למבלעיה · סברי דעל עצמו אמר מלך הכבוד א"ל שערים מי הוא זה מלך הכבוד אמר איהו ה' עזוז וגבור (תהלים כד): שונאי דוד · משפחת שאול שמעי וכיוצא בו: דיום הכפורים · שאכלו ושתו בחנוכת הבית כדכתיב את החג שבעת ימים ושבעת ימים כדאמרינן במועד קטן (דף ט·): ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מאריה המת · לאו לענין תשובתא אמרו אלא לענין הלכות שבת וי"ט: קילי · העתידות לבא עלי: *מדת ימי · כמה ימי חיי: מה חדל אני · באיזה יום אני חדל ובטל מן העולם: אמות באחד בשבת · שיוכלו להתעסק בי ובהספדי: כי טוב יום בחצריך · כלומר כבר אמרת לפני טוב יום שאתה עומד בחצרי ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להעלות כדכתיב (מלכים א ג) אלף עולות יעלה שלמה וגו':

*) משום דבברכות דכ"ט ע"א איתא להיפך. כ"כ בכתנות אור פ' שמיני

[עי' תוספות לקמן לד: ד"ה את המת]

[לקמן לג:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעילא מר' תנחום וכו' הש"ס והמקרא · כ"ב ע"ל בפ' ר"ע דף פ"ח ע"א פי' בדרך אחר:

גליון הש"ס

גמ' טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה · ובירו' פ"ג דברכות איתא חביבי עלי משפט ולדקה שאתה עושה יותר מקרבנות:

ל"א קלי מנין שנותי מדת ימי באיזה יום בשנה לדעת מנין ימי שאני מתקיים בשנה אחרונה כנ"ל

רבינו חננאל

אוקימנא למתני' כרבי יהודה ובחולה שיש בו סכנה שאם יראה אור הנר ימות והוא הדין לכל הזכורין במשנתנו ובדין הוא דליתני מותר ואיידי דתני סיפא בפחם חייב תני רישא פטור דמשמע פטור אבל אסור ואינו אלא פטור ומותר והא דתני רבי אושעיא אם בשביל שיישן חולה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור ההוא בחולה שאין בו סכנה ואליבא דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור*) נשאלה שאלה זו לפני ר' תנחום דמן נוי שם מקום מן

*) עי' בכריתות כ' כ' ובתוספות שם ·

רב נסים גאון

[ש"מ ר' יהודה היא]· כלומר הדבר שנא' לדעת ר' יהודה שהיה סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה וכבר הקדמנו פירושו בפרק הראשון [רישא] במאי עסקי' אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה העיקר דיליה הוא דאמר הכתוב (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ובפרק יום הכפורים (יומא דף פה) אמרו וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר וישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהם נשאלה שאילה זו לפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת נענה רבי ישמעאל ואמר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב ולאחר דבריו אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מילתא דעדיפא מכולהו וחי בהם ולא שימות בהם אמר רבא לכולהו איתי להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא וכו' וכבר אמרו קודם (שם דף פב) שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ובפרק מפנין (דף קכט) אמרו מר זוטרא מתני לקולא טעמא דאמרה אין צריכה הא סתמא מחללין עליה את השבת אמר ליה רבינא (למרי) [למרימר] הילכתא כמאן אמר ליה כמר זוטרא שספק נפשות להקל ואמרו (שם) אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא איתמר אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ושנו במשנה (פרק ר"א דמילה דף קלד) רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ואמרו בתלמוד כי אתא רב דימא אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה עצמה אמר להו ההוא מרבנן ורבי (עקיבא) [יעקב] שמיה מסתברא דהרחצת כל גופו דאי סלקא דעתך הרחצת מילה עצמה מי גרע מחמין שעל גבי מכה בשבת דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו מערב שבת פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדים ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו כי אתא רבין אמר ר' אבא אמר רבי אלעזר ואמרי לה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת ובין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בהרחצת כל גופו ובין בהרחצת מילה מפני שסכנה היא לו ואלו העיקרים אמרו ובחולה שיש בו סכנה מותר מיבעיא ליה ובמסכת ע"ז תמצא כמו אלו העיקרים רבים: ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות מעצמו לישראל והרי אנו מזכירין מהן מה שיזדמן לנו במסכת דיבמות אמרינן בפרק הערל (דף עט) אמרו ונתינים דוד גזר עליהם משה גזר עליהם מחוטב עציך עד שואב מימיך ובמסכת ברכות בפרק שלשה שאכלו כאחת (דף מח) אמר רב נחמן משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להן המן ובמסכת מגילה בפרק בני העיר (דף לב) תנו רבנן משה תיקן להן לישראל שיהו קורין ודורשין בעניינו של יום ובפ' יוה"כ (יומא עה) משה תיקן להם זמן סעודה (ובפ') [ובמסכת] תעניות (דף כז) [בפרק] בג' פרקים בשנה משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר: בשלמא לדוד עבדו שמחל לו הקב"ה על אותו עון אלא לישראל עמו מאי היא שמחל להם עון יום הכפורים תמצא פירו' בפרק משקין בית השלחין (מו"ק דף ט)
אמר

כל יומא דשבתא · של כל שבתות השנים : הוה יתיב וגרים · שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרינן בסוטה (דף כא·) : סליק ובחיש באילני · מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה : וכלבים של בית אבא רעבים · לשתי שאלות הללו הוצרך : ולא יפה אמר כו' · שלתקנת הכלבים לא הצריכוהו לשנות טלטול נבילה ואת האריה המת אסרו לטלטל אלא על ידי ככר או תינוק ל"א שהקדימוהו תשובת הכלב לתשובת האריה לשון רבותי : ולענין שאילתא · דמהו לכבות : דשאילנא קדמיכון · דרך ענוה אמר דהוה ליה למימר דשאילתון קדמי :

תורה אור

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגרים כולי יומא ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא אמר מאי אעביד ליה הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני נפק למיחזי הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשיה שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה *חתוך ינבלה והנח לפני הכלבים ואביך *הנח יעליו ככר או תינוק וטלטלו ולא יפה אמר שלמה °כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת ולענין שאילה דשאילנא קדמיכון נר קרויה נר ונשמתו של אדם קרויה נר מוטב תכבה נר של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה : אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה דכתיב °מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו סופו דברי תורה דכתיב °סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם *מאי כי זה כל האדם אמר רבי *(אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה ומאי דבריו סותרין זה את זה כתיב °טוב כעס משחוק וכתיב °לשחוק אמרתי מהלל כתיב °ושבחתי אני את השמחה וכתיב °ולשמחה מה זה עושה לא קשיא טוב כעס משחוק טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה ולשחוק אמרתי מהלל זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא ושבחתי אני את השמחה ישמחה של מצוה ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה *ללמדך ישאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך *שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר °ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' אמר רב יהודה וכן לדבר הלכה אמר רבא וכן לחלום טוב איני והאמר רב גידל אמר רב *כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר °שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר *אל תקרי שושנים אלא ששונים לא קשיא הא ברבה והא בתלמיד ואיבעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דלפתח הא לבתר דפתח כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ואף ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו אמרי ספר קהלת לאו עיינינן ואשכחינן טעמא הכא נמי ליעיינן ומאי דבריו סותרים זה את זה כתיב °אל תען כסיל כאולתו וכתיב °ענה כסיל כאולתו לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה אשתך אשתי ובניך בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אמך אשתי ואתה בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע אמר רבי חייא אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לשוייה בני ממזירי דרבי כי הוה מצלי אמר *יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילני היום מעזי פנים ומעזות פנים בדברי תורה מאי היא כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה *שתלד בכל יום שנאמר °הרה ויולדת יחדיו ליגלג עליו אותו תלמיד אמר אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתן בעוה"ז נפק אחוי ליה תרנגולת ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנאמר °ונשא ענף ועשה פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום ליגלג עליו אותו תלמיד אמר והכתיב אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתם בעולם הזה נפק אחוי ליה צלף ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש *עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר °יהי פסת בר בארץ ליגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה נפק אחוי ליה כמיהין ופטריות ואכלי מילת נברא בר קורא : *ת"ר ילעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בשני בני אדם שהמרו

קרויה נר · נר *אלהים נשמת אדם (משלי כ) : מוטב תכבה נרו כו' · לאו מהכא יליף חלול שבת דפיקוח נפש נפקא לן *מוחי בהם ולא שימות בהם אלא להטעימן הדבר באגדה המושכת את הלב לפי שהיו באים לשמוע הדרשה נשים ועמי הארץ והיו צריכין הדרשנין למשוך את לבבם : תחלתו וסופו · וכ"ש שיש עוד בינתיים : קודם השמש · אם יעמול בתורה שקדמה לשמש *יש יתרון : לצוות · צוותא שולא"ש : מהולל · משובח : משחוק שמשחק עם הרשעים · שנותן להם שעה משחקת כדי להאכילן חלקן ולטורדן מן העולם הבא : שמחה של מצוה · כגון הכנסת כלה : שחוק · שחוק ממש שאין דעת שוחק מיושבת עליו ואפילו אינו של לצון מ"מ אין בו יישוב : קלות ראש · לצון : קחו לי מנגן · מצוה היא להשרות עליו שכינה : לדבר הלכה · צריך לפתוח במילי דבדיחותא ברישא : לחלום טוב · אם בא לישן מתוך שמחה מראין לו חלום טוב : נוטפות מר · מרירות מחמת אימה : ובדחי רבנן · נפתח לבם מחמת השמחה : מעזי פנים · שלא יזיקוני : ומעזות פנים · שלא יצא עלי שם ממזרות דהוא עז פנים : בדברי תורה · מותר לענות כאולתו : הרה ויולדת יחדיו · ביום שהרה זה יולדת ולד אחר כמו תרנגולת וכיון שמשמשת בכל יום נמצאת יולדת בכל יום דהכי משמע קרא בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממהרת לגמור צורת הולד לזמן מועט : בא ואראך · טרח לענותו כאולתו כדי להעמיד דברי תורה על מכונו : ליגלג · זו אוולת : צלף · מין אילן הטוען ג' מיני פירות אביונות וקפריסין ותמרות וכי איתיה להאי ליתיה להאי כדאמר בריש חזקת הבתים* : פיסת בר · משמע גלוסקאות שרחבות כמין פס יד ומשמע כלי מילת כמו כתונת פסים : בר · כמו לשבור בר (בראשית מב) ולענין כלי מילת בר נקי כמו ברה כחמה (שיר ו) : כמהין ופטריות · שיוצאין כמות שהן בלילה אחד ורחבין ועגולין כגלוסקאות : נברא בר קורא · שיב כמין לבוש מצוייר גדל סביבות הקור של דקל כשהוא רך קור ענף האילן כשהוא רך יוצא בכל שנה קודם שיתקשה קרוי קור :

שהמרו

רב נסים גאון

אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל צום הכפורים כו' : ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו · תמצא עיקר המעשה בפרק כירה (דף מג) איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורבי חיננא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ובפ"ק נוטל אדם את בנו (דף קמב) אמרו לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד מיכן נלמוד כי אותם שמניחין פת על המטות שהדליקו את הנר עליה כדי שיסירו המנורה ממקומה עוברין הב על המצות ואסור לעשות כן שלא התירו חכמים להניח ככר אלא למת בלבד ולא לדבר אחר :

פלינו

רבינו חננאל

העיירות : מהו לכבות בוצינא דנהורא מקמי באישא בשבתא · פי' באישא שכיב מרע : פתח ואמר אנת שלמה אן הוא חכמתנותך ומוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי אביך כו' ולענין שאילתא דשאילנא ת"ש נשמתו של אדם היא נרו של הקב"ה שנאמר נר ה' נשמת אדם · מוטב תכבה נרו של ב"ו מפני נרו של הקב"ה · כלומר אם הוא חולה שיש בו סכנה שרי : אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים · וכן לדבר הלכה והני מילי ברבה אבל בתלמיד לא שפל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר תכוינה : תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בב'

עין משפט
נר מצוה

קח א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ז :

קט ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף א :

קי ג מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה טו :

קיא ד מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה הלכה ד [ברא"ש פ"ה דברכות סימן כ:]

קיב ה מיי' פ"ג מהל' דעות הלכה ג :

לקמן קנו:

ברכות ו: [צ"ל אליעזר]

פיין בערוך ערך טף

כתובות קיא:

מסורת הש"ס

[צ"ל ט'] [יומא פה:] [כדאי' פסחים כב. נדרים לט:] לקמן מ"ג קמב: [דף כח:] [לקמן פח: פסחים קיז:] [ברכות טז: ושם איתא שתצילני וכו' וכן לאוי להיות] [עי' תוספות ע"ז ס: ד"ה אין כל דוד] [אבות דר"נ פט"ו ע"ש שינויים רבים]

קהלת ט · קהלת א · קהלת יב · שם ז · שם ח · שם ב · פסחים קיז. ע"ש · שמחה · מלכים ב ג · שיר השירים ה · משלי כו · ירמיה לא · יחזקאל יז · תהלים עב

תורה אור

שהמרו זה את זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ד' מאות זוז אמר אחד מהם אני אקניטנו אותו היום ע"ש היה והלל חפף את ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שאין להם חיות פקחות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה עיניהן של תרמודיין תרוטות אמר לו בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין החולות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו א"ל בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין בצעי המים אמר לו שאלות הרבה יש לי לשאול ומתירא אני שמא תכעוס נתעטף וישב לפניו א"ל כל שאלות שיש לך לשאול שאל א"ל אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל א"ל הן א"ל אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל א"ל בני מפני מה א"ל מפני שאבדתי על ידך ד' מאות זוז א"ל הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות זוז וד' מאות זוז והלל לא יקפיד: ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם אמר לו שתים תורה שבכתב ותורה שבעל פה א"ל שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב גער בו והוציאו בנזיפה בא לפני הלל גייריה יומא קמא א"ל א"ב ג"ד למחר אפיך ליה א"ל והא אתמול לא אמרת לי הכי א"ל לאו עלי דידי קא סמכת דעל פה נמי סמוך עלי: שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני °הלל *גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור: שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר °ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכהן גדול אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגייר בשביל שישימוני כהן גדול בא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה א"ל כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות לך למוד טכסיסי מלכות הלך וקרא כיון שהגיע °והזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר א"ל אפי' על דוד מלך ישראל נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם °בני בכורי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה בא לפני שמאי א"ל כלום ראוי אני להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת בא לפני הלל א"ל ענוותן הלל *ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה: אמר ר"ל מאי דכתיב °והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' אמונת זה סדר זרעים עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפ"ה °יראת ה' היא אוצרו אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו *נשאת *ונתת באמונה *קבעת עתים לתורה עסקת בפו"ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן קב חומטון א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העליתה: תנא דבי ר"י *מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה ואינו חושש: אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת

שמות כח | במדבר א | שמות ד | ישעיה לג | שם

שהמרו · נתערבו כמו שממרין את היוניס דסנהדרין (דף כה:): מי כאן הלל · כלוס כאן הלל ולשון גנאי לנשיא ישראל: מפני מה ראשן של בבליים סגלגלות · בילונ"ה בלעז שאינו עגול ליפנא אחריגא ראשן של בבליים סגלגל עגול: תרוטות · רכות: שדרים בין החולות · והרוח נושבת ונכנס בתוך עיניהם ובמקום אחר *מפרש תרוטות לשון עגולות בית מושב שלהן ואף כאן אני אומר כן ומפני שדרים בין החולות צריך אותם המקום שלא יהא סדק של עיניהם ארוך כשלנו ויכנס בו החול וכן רגליהם של אפרקיים רחבות שלא יטבעו בבצעי המים ורבותינו מפרשים שדרים בין בצעי המים והולכין יחפין ומתפשטין רגליהן לפי שהמנעל דוחק הרגל ומעמידו על דפוס שלו: כדי הוא הלל · ראוי לכך: הוציאו בנזיפה · דתניא הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד וכן גר הבא להתגייר וקבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו במסכת בכורות (דף ל:): גייריה · וסמך על חכמתו שסופו שירגילנו לקבל עליו דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד שלא היה כופר בתורה שבעל פה אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה והלל הובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו: אפיך ליה · כגון תשר"ק: לאו עלי קא סמכת · מנין אתה יודע שזו אלף וזו בית אלא שלמדתיך וסמכת עלי דעל פה נמי סמוך על דברי: אמת הבנין · מקל שהוא אמת אורך ומודדים בו אורך הבנין שהיו קוצצין עם האומנין כך וכך אמות בכך וכך דמים: דעלך סני לחברך לא תעביד · ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כז) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חבירך על דבריך נ"א חבירך ממש כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות: אידך · שאר דברי תורה: פירושה · דהא מילתא הוא לדעת איזה דבר שנאוי זיל גמור ותדע: סופר · מלמד תינוקות: טכסיסי · תיקוני דרכי המלך לפי הכבוד: שלשתן · הגרים הללו: סדר זרעים · שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו כראוי: חוסן · לשון יורשין ועל ידי אשה נולדו יורשין: סדר נזיקין · מושיען מזהיר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממון: דעת · עדיף מחכמה: היא אוצרו · הוא עיקר החשוב בעיניו לאצור ולעשות סגולה לזכרון: קבעת עתים · לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ שאם אין דרך ארץ אין תורה הוצרך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב שלא ימשך כל היום לדרך ארץ: בפריה ורביה · היינו חוסן: צפית לישועה · לדברי הנביאים: הבנת דבר מתוך דבר · היינו דעת: קב חומטין · ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע: ואינו חושש · למוכרה בדמי חטין דלאו אונאה היא שהרי שמירתן בכך: יראת

שהמרו זה את זה · דיני אסמכתא מפורש במקום אחר (בבא מציעא דף עד· וסס): אמונת זה סדר זרעים · מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזורע: וסותר

עין משפט נר מצוה

קיג א טור וש"ע א"ח סי' קנו:

קיד ב מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ח טור וש"ע א"ח סימן קנה סעיף א:

רבינו חננאל

בג' בני אדם שהמרו זה את זה · כל מי שיקנים הלל יטול [ד' מאות]זוז כו' אמר ר"ל והיה אמונת עתיך וגו' אמונת זה סדר זרעים · עתיך זה סדר מועד·חוסן זה סדר נשים · ישועות זה סדר נזיקין · חכמת זה סדר קדשים · ודעת זה סדר טהרות · ואף על פי [כן] יראת ה' היא אוצרו · אי איכא יראת ה' אין ואי לא לא: רבא אמר בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה · קבעת עתים לתורה · עסקת בפריה ורביה · צפית לישועה · פלפלת בחכמה · הבנת דבר מתוך דברי' אע"פ שיש בידך כל אלו אי איכא יראת שמים אין ואם לא לא · פי' חומטון חול מערבין בתבואה · ואינו בא בה סלמנטון · והיא רצינתא' ומפורש בסוף המוכר את הספינה: כל ת"ח שיש בו תורה ואין בו

[עי' תוס' יבמות קט: ד"ה לעד וכו']

[עי' תוס' סנהדרין ז' ד"ה אלא ותוס' קדושין מ: ד"ה אין]

מסורת הש"ס

[סוטה מז. סנהדרין קז: בכורות מד.]

[ברכות נג· וש"נ]

זה ביד לדיני מ"כ רס

גליון הש"ס

גמרא הלל גייריה · עי' יבמות דף כד ע"ב תוס' ד"ה לא בימי ודף קט ע"ב תוס' ד"ה רעה:

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"י מהל' שבת הל' ו ופי"ב הל' ב סמג לאוין סה טור א"ח סימן רסה :

קטז ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טו :

קיז ג מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' רפ סעיף ג :

[ילקוט פרשת עקב רמז תתנה איתא רבי ור' אלעזר בר' שמעון הוו יתבי וכו' ועי' ילקוט קהלת רמז תתקסט]

[מ"ק כח. סנהדרין פו: ע"ש]

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל *מכריז רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר °והאלהים עשה שייראו מלפניו *ר' סימון ור' אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר *בר אוריין הוא א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא דא"ר יוחנן משום ר' *אלעזר °אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר °ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתיב °ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' *שכן בלשון יוני קורין לאחת הן *תסתיים : דרש רב עולא מאי דכתיב °אל תרשע הרבה וגו' הרבה הוא דלא לירשע הא מעט לירשע אלא מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב °כי אין חרצובות למותם ובריא אולם אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום המיתה אלא שלבם בריא להן כאולם והיינו דאמר רבה מאי דכתיב °זה דרכם כסל למו ידעין רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם שמא תאמר שכחה היא מהן ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה : כחס על הנר כו' : ר' יוסי כמאן ס"ל *אי כר' יהודה ס"ל אפילו בהנך נמי ליחייב ואי כר"ש ס"ל פתילה נמי ליפטר אמר עולא °לעולם כר' יהודה ס"ל וקסבר ר' יוסי °סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר על מנת לבנות שלא במקומו לא הוי סותר א"ל רבה מכדי *כל מלאכות ילפינן להו ממשכן והתם סותר ע"מ לבנות שלא במקומו הוא א"ל שאני התם כיון דכתיב °על פי ה' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ור' יוחנן אמר לעולם כר"ש ס"ל ומאי שנא פתילה כדאמר רב המנונא ואיתימא רב אדא בר אהבה הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבההיא אפילו ר"ש מודי דקא מתקן מנא אמר רבא דיקא נמי דקתני שהוא עושה פחם ולא קתני מפני שנעשית פחם ש"מ : **מתני'** על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה בחלה °ובהדלקת הנר : **גמ'** נדה מ"ט א"ר יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה תינח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה *רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית

תורה אור

קהלת ג · איוב כח · קהלת ז · תהלים עג · תהלים מט · במדבר ט · דברים י

רש"י

יראת שמים דומה · לפתחים חיצונים שדרך להם נכנסים לפנימיים כך אם יראת שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות ואם לאו אינו חש לתורתו: בהי עייל · באיזה פתח נכנס לפתוח את הפנימים : (א)(*ואכא) אמינא לך · כלומר אתה מיעטת בשבחו : הן יראת ה' · יחידה היא היראה בעולם : מי שאכל שום וריחו נודף כו' · פירוקא הוא כלומר הכי קאמר קרא אם רשעת מעט אל תוסף על רשעך דמי שאכל שום וריחו נודף כבר לחבריו כלום יחזור ויאכל עוד אחר ויהיה נודף יותר לזמן ארוך : חרדין ועצבין · נוטריקון דחרצובות : כאולם · שפתחו פתוח ורחב : זה דרכם · לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו לעולם דהיינו קבורה והדר כתיב זה דרכם כסל למו כלומר יודעין הם שזו דרכם אבל כסל למו כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב (ב)כליותיהםמחשבת סופם ושמא תאמר מחמת החלב שכחו והרי הם שוגגין ת"ל ואחריהם את העתיד לבא לנפשם אחרי אובדם בפיהם ירצו ויספרו תמיד ואעפ"כ אינן חוזרין : אפי' בפתילה נמי ליפטר· דחס על הפתילה כמי אינה צריכה המלאכה לגופה דמלאכה היינו כיבוי וכיבוי עצמו אינו צריך לו דאם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה אם מתחלה הובהבה הואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה : לעולם כר' יהודה סבירא ליה · דמשום אין צריכה לגופה לא מיפטר הואיל וצריכה לדבר אחר מלאכת מחשבת הוא וכי מכבה לה משום חייסא דשמן וגר היינו טעמא דפטור קסבר דסותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר כל מקלקל דשבת הוי פטור דלאו היינו מלאכת מחשבת וסותר דתנן *באבות מלאכות דמיחייב סותר ע"מ לבנות הוא ואינו יכול לבנות אלא אם כן סותרו והשתא לאו קלקול הוא ור"י סבר דאם במקומו חוזר ובונה הוא דמחייב אסתירה ואי לא לא ומכבה דומיא דסותר הוא וכן קורע דומיא דסותר ולהכי תנן הקורע ע"מ לתפור וכן מוחק תנן ע"מ לכתוב דכולם סותר נינהו הלכך על הפתילה חייסא דידיה אינה אלא להדליק הלכך מכבה על מנת להדליק היינו במקומו· אבל כי חס על הנר או על השמן ועל הפתילה אינו חס ואינו חושש אם מבליבה אפי' צריך לשמן להדליק בו פתילה אחרת לאחר זמן בתוך נר זה אין זה סותר ע"מ לבנות במקומו שאין הכיבוי וההבערה לא בשמן ולא בנר אלא בפתילה הלכך לא שייכא סתירה ובנין אלא בפתילה וכיון דאין מחשבת סופו לחזור ולהדליק פתילה זו אין כאן עוד בנין במקום סתירה ודקתני שהוא עושה פחם כלומר מפני שהם עושין פחם מתחלתה ועומדת לחזור ולהאחיז בה אור ואיכא בנין במקום סתירה ורבותינו מפרשין נר ושמן איכא למימר מיבעי ליה למידי אחריני ולא להדליק ולי נראה שאין צריכין אנו לדוחק זה דמשום דאיכא למימר לית לן למיפטריה שהרי הוא יודע למה חס עליהן וסתם נר אינו אלא להדליק בו פתילה : ומשכן סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא · שהיו סותרין אותו בחנייה זו ונוסעים למקום אחר וחונים וחוזרים ומקימין אותו : כר' שמעון · דפטר ליה משום דאין צריכין לגופה וכחס על הפתילה היינו טעמא דמחייב כגון שצריך להבהבה שלא הובהבה מבעוד יום דכיבוי זה צריך לגופו שיהא הלהב נוח לאחוז בה כשיבא להדליקה : שהוא עושה פחם · שהוא °מתכוין ממש לעשותה כמין פחם עכשיו אלמא בכבוי הצריך לגופו מיירי ולא קתני שנעשית פחם מתאליו שהובהבה דנימי למימר טעמא משום דבת בנין היא דאיכא בנין במקום סתירה מה שאין כן בשמן וגר דלא שייך בהו בנין וסתירה : **מתני'** בשעת לידתן · בגמרא מפרש מאי שנא שעת לידתן : **גמ'** הכי גרסינן בנדה מאי טעמא : בחדרי בטנה· מקור דמה : קלקלה · מרדה : רביעית דם · חיי אדם תלויין בה : ראשית

תוספות

וסותר על מנת לבנות במקומו · ור"ש פוטר אפי' בסותר על מנת לבנות במקומו אלא במקום שע"י סתירה יש תיקון (בבנין אחרון) יותר משלא היה בנין ראשון מעולם שם כגון בפתילה שצריך להבהבה דמחייב ר' שמעון כדאמר בסמוך ואם תאמר לר' שמעון הא דתנן בפרק כלל גדול (לקמן דף עג·) המכבה והסותר בשלמא מכבה משכחת לה דמתקן כדפירש כגון לעשות פחמין אלא סותר לא משכחת שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם ואמאי חייב לר' שמעון וי"ל דכולהו ממשכן ילפינן לה ולא היה כיבוי במשכן כ"א לעשות פחמין ולהכי לא מחייב ר"ש אלא בכה"ג אבל סותר אשכחן במשכן שאין מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם ולהכי מחייב שם אפי' ר"ש וא"ת כיון דסותר ומכבה בעינן ע"מ לבנות ולהבעיר א"כ בפרק כלל גדול (שם) דתנן המכבה והסותר הוי ליה למיתני המכבה ע"מ להבעיר והסותר ע"מ לבנות כי היכי דקתני המוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות וי"ל דהתם נמי לא קתני ליה אלא משום דבעי למיתני שיעורא דשתי אותיות ושתי תפירות אבל במכבה וסותר על מנת להבעיר ולבנות כל שהוא מיחייב לא איצטריך למיתנייה : על

מסורת הש"ס

זילאכא · יומא עב: · [בגיטין סב· פרש"י בנתורם] · [בילקוט פרשת עקב סב"ל איתא ר' אלעזר בר' שמעון] · [במגילה כו· פרש"י ד"ה תסתיים יש סימן] · לעיל יב· לקמן עג: וש"נ · [לקמן מט:] · [סוטה כ· ע"ש רש"י ותוספות ד"ה אדם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בהי וכו' הפנימיים הס"ד ואח"כ מ"ה אמינא לך אלא כלומר : (ב) ד"ה זה דרכם וכו' מהשיב אל כליותיהם וכו' ירצו סלה ויספרו :

רבינו חננאל

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות והחיצוניות לא מסרו לו בהי עייל מכריז ר' יוחנן חבל על דלית[ליה]דירתא ותרעא לדירתה עביד · אמר להו [רבא] לרבנן במטו מינייכו רבנן לא תירתון תרתי גיהנם *) : א"ר יוחנן אין לחקב"ה אלא יראת שמים בלבד שנא' ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה: פיס' כחס על הנר כחס על השמן וכו' · אוקימנא למתני' כולה המכבה את הנר כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה כו' לר' יהודה דסבר דבר שאין מתכוין אסור וחלק עליו רבי יוסי בכולהו והודה לו בפתילה · ואוקמה עולא דרבי יוסי נמי כרבי יהודה סבירא ליה דדבר שאין מתכוין אסור · מיהו אמר לך לא מחייב אלא היכא דקא מתעבדא מלאכה וסותר ע"מ לבנות במקומו כגון פתילה שכבה ע"מ להדליק במקום שכבה בראש הפתילה הוי סותר ונגמרה מלאכה לפיכך חייב · אבל מכבה הפתילה ליטול השמן או הנר נמצא סותר בפתילה ובונה בנר או בשמן כי האי גוונא לא הוי סותר ואין שם מלאכה כלל לפיכך פטור . ואקשינן מכדי מלאכות דשבת ילפינן להו [ממשכן] ובמשכן סותר מזה המקום שנוסעין ממנו לבנות במקום אחר הוא והנה סותר שלא לבנות במקומו הוי סותר ושנינן כיון דכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו · ויתכן שיאמר להם שובו חנו במקום שסרתם כסותר ע"מ לבנות [במקומו] דמי רבי יוחנן אמר לעולם רבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה ומתני' בפתילה שצריך להבהבה עסקי' · דבהא אפילו רבי שמעון מודה דקא מתקן מנא דהירוכי משויא ליה מנא ודייקא נמי מתני' הכי דקתני מפני שהוא עושה פחם כלומר מתכוין לעשותה פחם הוא ולא קתני שנעשה פחם בלא כוונתו ש"מ · נתברר כי ההבהוב הוא חירוך כדכתיב (דניאל ג) ושער ראשיהון לא התחרך והחירוך הוא עשייה כמין פחם : **מתני'** על שלש עבירות נשים וכו' · אסיקנא כי הא דדריש ההוא גלילאה

גליון הש"ס גמרא אין לו להקב"ה בעולמו · עיין ברכות דף לג ע"ב : **רש"י** ד"ה מפני שהוא עושה פחם · שהוא מתכוין ממש · וק"ל הא בפשוטו י"ל דתוך מן הפתילה היינו דחוך כחס על הפתילה חייב דמיירי בלא הובהבה מבעו"י וכיון דרצונו לחזור ולהדליק הפתילה וניחא ליה בפחם מיקרי צריכה לגופה דאפילו באינו מתכוין אלא דהוי פ"ר היכא דניחא ליה מקרי צריכה לגופה כדלקמן קג ע"א בתולש עולשין בארעא דידיה · ומרווח יותר דבפתילה שצריך להבהבה עסקינן היינו דהוא אינו מתכוין לכך אלא דממילא ניחא ליה :

*) לפנינו ליתא כאן מימרא דרבא אלא ביומא ד' עב ע"ב :

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ו סמג עשין עט ש"ע י"ד סי' קיז סעיף ה בהג"ה :

קיט ב מיי' פ"א מהל' תשובה הל' א סמג עשין יג טוש"ע קטו סי' שלח סעיף א :

תורה אור

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר *על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם ומ"ש בשעת לידתן אמר *רבא נפל תורא חדד לסכינא אביי אמר תפיש תירוס אמתא בחד מחטרא ליהוי רב חסדא אמר שבקיה לרויא דמנפשיה נפיל מר עוקבא אמר רעיא חגרא ועיזי ריהטן אבב חוטרא מילי ואבי דרי חושבנא רב פפא אמר אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי אבב בזוני לא אחי ולא מרחמי וגברי היכא מיבדקי אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר גשר ותו לא אימא כעין גשר רב לא עבר במברא דיתיב ביה עכו"ם אמר דילמא מיפקיד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם אמר שטנא בתרי אומי לא שליט ר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמיה *דאמר [א]לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רבי חנין מאי קראה °קטנתי מכל החסדים ומכל האמת רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלא אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר אמר מר עוקבא מאי קראה °כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיה תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו (ממנו) ראוי זה ליפול משששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא *שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב : ת"ר [ב]מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר °אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו' : ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר מליץ אחד מני אלף : תנו רבנן על שלש עבירות נשים מתות יולדות רבי אלעזר אומר נשים מתות ילדות ר' אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת וי"א על שקורין לארון הקודש ארנא : תניא ר' ישמעאל בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם תניא ר' יוסי אומר *שלשה בדקי מיתה נבראו באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה נדה וחלה והדלקת הנר חדא כר' אלעזר וחדא כרבנן *תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו

על שקורין לארון הקדש ארנא · לא ארון שעשה בצלאל קאמר דמסתמא לא היו מזכירים ארון שהיה לפני כמה שנים שנגנז בבית הראשון אלא לארון שבבית הכנסת אע"ג דבכל דוכתי קרי ליה תיבה כדתנן העובר לפני התיבה היורד לפני התיבה (ברכות פ"ה דף לד·) אור"י אשכחן נמי דקרי ליה ארון כדאמר תשעה וארון מצטרפין (שם פ"ז דף מז:) : מקרא

ראשית קראתי אתכם · ראשית תבואתה (ירמיה ב) : עסקי ראשית · ראשית עריסותיכם (במדבר טו) : הריני נוטל נשמתכם · ותאבד רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם ונשים נלקו על כך כדאמרינן בבראשית רבה היא איבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדה"ר שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שצרכי הבית תלוין בה : נפל תורא · לארץ שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדדו לסכינא עד שלא יקום ויהא טורח להשליכו כך הואיל ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבא : תפיש תירוס אמתא · תרבה פשעים השפחה וכולן תלקה בחבטה אחת : תפיש · תרבה : תירוס · פשע והתרסה : מחטרא · בעדו"ר בלע"ז כלומר אשה עומדת ליסורי לידה על עונשה של חוה ומצרפין לה עונשין הרבה לאותו מלקות : שבקיה לרויא · לשיכור אינך צריך להפילו שהוא יפול מאליו כך האשה עומדת ליולד משנתעברה והיא צריכה לבקש להקב"ה לפתוח רחמה והוא נמנע והיא מתה מאליה כל הני משל הדיוט נינהו : רעיא חגרא ועיזי רהיטין · קלים לרוץ ואינו יכול להגיען ולהלקותן על סרחונן : אבב חוטרא מילי · כשהיא באה לפני גדרות צאן שם הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה ואבי דרי לבית הדיר של צאן באין לחשבון · גדרות צאן מתרגמינן חוטרין דען (במדבר לב) כלומר האשה כשהיא בבריאות פעמים שזכיותיה תולין ואין כח במקטרג להזכיר עונה אבל משהגיעה לפתח הסכנה וצריכה לנסים שם מזכירין עונותיה ומעשיה אם ראויה היא לנס אם לאו : אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי · לפתח החנות שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר הרבה אחים והרבה אוהבים יש הכל נעשים אוהבים : מרחמי · אוהבים : אבב בזוני · במקום שיש הפסד ועוני לא אחי ולא מרחמי כך בשעת הסכנה הורע מזלה וחשיבותה וחדלו פרקליטין שלה : וגברי היכא מיבדקי · מעשים שלהם להזכיר עונם וזכותם : כעין גשר · כל מקום סכנה כגון קיר נטוי ויוצא לדרך : דילמא מיפקיד · נכרי דינא על חטאיו ומתפיסנא בהדיה : מברא · ספינה שעוברין בה את הנהר : בדיק · הספינה שלא יהא בה נקב : מנכין · פוחתין : קטנתי מכל החסדים · הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית וגו' : יומא דשותא · שמנשבת בו הרוח דרומית חזקה המפלת חומות ועוקרת אילנות : לביני דקלי · שלא יפיל הרוח דקל עליו : ממנו להביא ראיה · מאחר שהוא נופל צריך למצוא ממנו וממעשיו ראיה לזכות : מששת ימי בראשית · דכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מא) שנגלו לפניו הדורות ומעשיהם *וקנס פורענותם : שהרי · כשניתנה תורה עדיין לא נפל זה והכתוב קראו נופל : על ידי חייב · בע"ה זה שלא קיים מצות מעקה : אומרים · העומדין שם : שכן דרך כל המומתים מתודין · כדתנן בסנהדרין שכל המתודה יש לו חלק כו' שכן מצינו בעכן שאמר לו יהושע כו' בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מד:) : לשוק · מצויים שם מריבות ובעלי דינים נכרים וישראלים : דומה כמו שנמסר לסרדיוט · להוליכו לפני השופט: חש בראשו· חששא בעלמא מיחוש קל: נתנוהו בקולר · הוי טפי משנמסר לסרדיוט וגרוע מעולה לגרדום שאין דנין שם אלא להריגה ועל סרחון חמור וצריך פרקליטין גדולים : עלה למטה· שחלה הרבה שצריך לעלות וליפול למשכב: ואלו הן פרקליטין· (א)שעושה למטה(ב) רצוי לב"ד של מעלה תשובה ומעשים טובים: באותו מלאך · שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול באחת של זכות שנאמר מליץ אחד מני אלף במליצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו ומשמע נמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלף דהא מלאך כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה אלא מדלא כתיב אם יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלף איכא למידרשיה אמלאך ואמליצה : יולדות · בשעת לידתן : שלש עבירות · הנך דמתניתין : ילדות · בחורות ואפילו שלא בשעת לידה : רבי אחא אומר · הילדות מתות על עון שמכבסות : ארנא · כך היו קורין מגלות שלהם פריט"י ובלשונינו משטי"ר : בית עם · לשון ביזוי שמתקבצין בו הכל : ולארון הקדש ארנא · אין קורין אותו ארון הקדש : בדקי(ג) · עונות שבודקין אותן בהן בשעת סכנה כרבנן דאמרי יולדות : דבקי · שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה כר' אלעזר דתני ילדות : ונמסרו

[כדכתיב גר' פ' נשמת אדם תנחומא ריש פי' נח] [נ"ל רבה]

תענית כ

[סנהדרין מ· ב"ב קיט: תוספתא יומא פ"ד]

ירמיה ב

דברים כב

איוב לג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלו הן פרקליטין (שעושה למטה) תא"מ וכ"ב ס"א אין זה : (ב) בא"ד שבהן רצוי לב"ד: (ג) ד"ה בדקי מיתה עונות :

תוספתא פ"ב ברכות לא:

תוספתא פ"ב

כ"א וזמן

רבינו חננאל

גלילאה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי [אתכם] כגון החלה והתרומה נשמה שקרויה נר נתתי בכם על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימין אותן מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם · ולמה בשעת לידה אמר רבה נפל תורא חדד סכינא תיפוש תירוס אמתא חד מחבטא ניהוי פי' תרבה להתרומם השפחה על אדונתה אחת הכאה תהיה עליה · כלומר פעמים רבות מכעסת אדונתה ומקבעת אדונתה את הכל בלבה והיא משלמת לה בהכאה אחת הכל · וכן רעיא מהגרא ועיזא רהיטתא אבב חוטרא ואבי [דרי] חושבנא · *) פי' רועה פסח שאין יכול לרוץ · ועז בורחת ורצה בשדות כשמגיע בשער גדרות הצאן כדמתרגמינן חוטרין דען ובבית הדיר (בו) כדתנן הכונס צאן לדיר שם מעלה חשבון הבריחות שברחה ושם מכה אותה · בחנות של יין הכל (אי הכין) [אוהביו] באין שם ושואלין בשלום בעל החנות כדי שישתו עמו אבל אם רואין שנתפס אדם בבית המכס או בבית המושל להיענש כל אוהביו בורחין אין אחד מהן פונה אליו : לא יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס [שמא] אין עושין לו נס · ואם עושין לו מנכין לו מזכיותיו שנא' קטנתי מכל החסדים וגו' : לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכיות והפטר : ת"ר חלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתים מתודים אדם יוצא לשוק יהיה דומה כמי [שנמסר] לסרדיוט חש בראשו דומה כמי שנתנוהו בקולר עלה למטה דומה · כמי שהעלוהו לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין המלמדין עליו זכות נצול אם לאו לא נצול תשובה ומעשים טובים הן פרקליטין של אדם · אפי' תתקצ"ט מלמדין עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות נצול שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר : שלשה בדקי מיתה · כרבנן דאמרי מתות יולדות [ואמרי לה ג' דבקי מיתה כר"א דאמר מתות ילדות]. כלומר דבקה בהו מיתה שלא בעתה · פי'

*) ע' ערוך ערך גב.

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' ציצית הל' יב סמג עשין כו טור א"ח סימן כד:

[כדאיתא בקדושין כט:]

ונמסרו לעמי הארץ: תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשה של אדם שנאמר °אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך (משלי כב) רבי אומר *בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים °שנאמר °אל תתן את פיך לחטיא את בשרך (קהלת ה) ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם ת"ר בעון נדרים בנים מתים דברי ר"א בר"ש ר' יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה בשלמא למאן דאמר בעון נדרים כדאמרן אלא למ"ד °בעון ביטול תורה מאי קראה דכתיב °לשוא הכיתי את (ירמיה ב) בניכם מוסר לא לקחו ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא מכדי *ר' יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה מר"א בר' שמעון פליגי בה ר' חייא בר אבא °ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה למ"ד בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמ"ד בעון ביטול תורה *מקרא נדרש לפניו ולפני פניו: פליגי בה ר"מ ור' יהודה חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב °וכתבתם על מזוזות ביתך (דברים יא) וכתיב בתריה למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ"ד בעון ציצית מ"ט א"ר כהנא ואיתימא שילא מרי דכתיב °גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים (ירמיה ב) נקיים ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא דכתיב °לא במחתרת (שם) מצאתים שעשו פתחים כמחתרת אמר ר"ל *כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים שנא' °כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר (זכריה ח) יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו': סימן שנא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שיפוכתא גילויא ונבלותא: תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים: ר' אלעזר בר' יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר °אף אני אעשה זאת לכם (ויקרא כו) והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר °[ו]ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: (יחזקאל מד) בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מגיעין שנאמר °ציה גם חום (איוב כד) יגזלו מימי שלג שאול חטאו מאי משמע *תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים ואם נותנין מתברכין שנאמר °הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף (מלאכי ג) בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די *מאי עד בלי די אמר רמי בר (*רב) א"ר עד שיבלו שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלים בשר בניהן ובנותיהן שנאמר °שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר (עמוס ד) שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים אמר רבא כגון* הני נשי דמחוזא דאכלן

תוספות

מקרא נדרש לפניו ולפני פניו · תימה לר"י דבפ"ק דקדושין (דף לד· ושם) דאמר כל מצות עשה כו' ופריך ונקיש מזוזה לתלמוד תורה פי' וליפטרי נשים ממזוזה כי היכי דפטירי מתלמוד תורה ומשני לא ס"ד דכתיב למען ירבו ימיכם וגו' אטו גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי והשתא הא קאי נמי אתלמוד תורה כדמשמע הכא אע"פ שאין הנשים חייבות וי"ל דבת"ת הוה מחייבינן נמי מהאי טעמא אי לא מיעט קרא בהדיא *דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא היקשא מהאי טעמא אית לן למימר דאין להקיש: רבי יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר · והכא לא משני דאף בעון ביטול תורה קאמר כדמשני לקמן (דף לג:) גבי אף על לשון הרע דהתם שייך למימר דאף קאמר דבברייתא שניה שמביא אחריה קאי נמי אתנא קמא דקאמר על לשון הרע וקאמר איהו אף שאוכלים דברים שאינם מתוקנים אבל הכא אי אף קאמר א"כ ברייתא דלעיל דלא קאי את"ק הוה ליה למינקט נמי בעון ביטול תורה: בעון ציצית כו' · דוקא בימיהם שהיו מלבושיהם כך בארבע כנפות היו נענשים מי שלא היה להם ציצית כדמוכח (מנחות מא·) גבי א"ל מלאכא לרב קטינא כו' אבל השתא שאין העולם רגילים במלבושים כאלו אין צריך לקנות · אך טוב לקנות טלית ולברך עליו בכל יום כדאמר בסוף פרק קמא דסוטה (דף יד·) וכי לאכול מפריה היה רוצה משה אלא אמר משה מצוה שאוכל לקיים יתקיים על ידי [ת"י]: ה"ג

רש"י

ונמסרו לעמי הארץ · שלא מסרו לב"ד למנות שומרין לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן וכן הן גופי תורה שחברים אוכלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות והקדש נמי מסור לכל אדם להקדים ואל הקדש ע"פ כל אדם וכן גופי תורה שהיינו צריכים לחוש במטלטלין שמא הקדישו וחזר בו ולאע"ג דתקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתו ורבותי מפרשים הלכות הקדש כגון יין לנסכים כדמפרש בחומר בקדש (חגיגה דף כו:) שעמי הארץ נאמנים עליו וקשיא לי אי מדרבנן קאמר דחשיב מאי דהימנוהו רבנן לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות דרבנן לא הימנוהו: אם אין לך לשלם · עולות והקדשות שתדור: משכבך · אשתך: אל תתן את פיך(א) · בנדר לחטיא את בשרך לחייב את בניך: לפני המלאך · גזבר של הקדש: כי שגגה · בשוגג קפלתי לנדור ולא אשלם: על קולך · בשביל קול נדריך: לשוא הכיתי · בתמיה וכי בחנם הכיתים אינו אלא בשביל המוסר דהיינו תורה לא לקחו לא למדו לשון לקח: על עסקי שוא · שעקרו בנדריהם דדמי לשבועה: והא בעון נדרים אמר בברייתא קמייתא ומשני ההיא קמייתא בתר הך איתמר דמעיקרא אמר בעון ביטול תורה ובתר דשמע מר' אלעזר דשמע מר' שמעון אבוה דהוה רביה דרבי בעון נדרים אמר איהו נמי הכי: מקרא נדרש · למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמיה דמשתעי במזוזה ולא לפני פניו ולמדתם אותם את בניכם: ולפני פניו · ואף בעון בטול תורה קאמר: גם בכנפיך · בשביל כנפיך שבטלת מצותם נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים בנים קטנים שלא חטאו: במחתרת · שאין לה פצימין הכי אמר קרא לא במחתרת *פתחיהן מצאתים שלמים במצותי כי על כל אלה הכיתי דהאי קרא בתר לשוא הכיתי את בניכם כתיב: בכנף איש יהודי · בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון ולארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: שנאת חנם · שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו ושונאו: מריבה רבה · מדה כנגד מדה: ובניו קטנים מתים · אהבתו ניטלת ממנו היינו נמי במדה: במכונס · באוצרות יין ושמן ומתוך כך באה מארה בשערים שמוכרים ביוקר: בחלה · בעון חלה: והפקדתי · כמו לא נפקד ממנו איש (במדבר לא) אמעט את מה שעליכם שכנסתם כבר: השמים נעצרים · ומתוך שאין גשמים היוקר הוה: ושכר אבד · שכר ריוח: ציה גם חום · ציה כמו צווי דברים שצויתי אתכם בשעת החום היינו תרומות ומעשרות: דאכלן

מסורת הש"ס

כתובות עב· ע"ש

[יבמות סג· קדושין סג.]

[ר"ה ט: קדושין טו: ב"מ לה· זבחים כה: מנחות יב· חולין קיח:]

ס"א פצימיהן

[תענית ז:]

[נ"ל חמא]

[פסחים נ:]

מכות כג: תענית פ· [כב: ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אל תתן את פיך · נ"ב עי' בתוספות ר"פ הדיינין בד"ה ואין בשרך:

רבינו חננאל

פי' מקרא נדרש לפניו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו' ולפני זה הפסוק כתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו' · ונדרש בזכות שתעשה מזוזות ירבו ימי בניכם רבי יהודה הנשיא אמר לפני פניו כתיב ולמדתם אותם את בניכם לדבר והן התורה ומקרא זה למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו שהוא המזוזה ולפני פניו בטול תורה: תניא רשבג"א הלכות קודש ותרומה ומעשרות הן הן גופי תורה · וכולן נמסרו לעמי הארץ: ירושלמי תני רשב"ג הלכות קודש חטאת והבכורות הן הן גופי הלכות ושלשתן נמסרו לעמי הארץ (הלכך הקודש) [וכמו דתנינן בחגיגה כד] אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש (שמו) [נאמן] וכו' ושאר כל השמועה כולה ופשוטה היא:

רב נסים גאון

פליגי בה ר' אבא (חייה) [חייא] בר אבא ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורת · פי' הוא שאמר הקב"ה לישראל (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם וכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך ואמר שכרה כנגדה למען ירבו ימיכם וימי בניכם והך דאמר בעון מזוזה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו כלומר כי תתן שכרו של מי שקיים מצות מזוזה שיאריכו חיי בניו והילופה שאם יעזוב עשייתה ויהיו דברי הכתוב למען ירבו חוזרין על הפסוק שלפניו שהוא וכתבתם על מזוזות ביתך והך דאמר בעון ביטול תורה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וכי זו ההבטחה ומתן השכר הכתוב בפסוק שהוא למען ירבו ימיכם שלא הבטיח הקב"ה אלא למי שמלמד את בנו תורה כמו שאמר בפסוק שהוא לפני פניו ולמדתם אותם יהיה עכשיו זה שכתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם חוזר על הפסוק שכתב ולמדתם אותם הלכך כל מי שמלמד תורה לבניו זוכין לאריכות ימים והילופה כי אם אינו מלמדם תורה לא תהיה להם אריכות ימים כי הם מתים בעון ביטול תורה: כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנא' (זכריה ח) כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי כבר ידעת כל לשונות הגוים הם שבעים לשון ואם יהיו י' אנשים מכל לשון לע' לשון יהיו הכל שבע מאות הרי אלו יחזיקו בכנף אחד והטלית שעל ישראל יש לה ד' כנפים שנאמר (דברים כב) על ארבע כנפות כסותך הרי אם יהיו שבע מאות מחזיקים בכנף אחד יהיו כל המחזיקים בד' כנפים אלפים ושמונה מאות:

גליון הש"ס גמ' שנאמר אל תתן · עי' שבועות דף לט ע"א תוס' ד"ה ואין בשרך: שם בעון ביטול תורה מאי קראה · במסכת כלה איתא רבי יהושע אומר בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים דכתיב ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני: שם רבי חייא בר אבא ורבי יוסי · נ"ל ור' אסי או ר' אמי סדר הדורות בהקדמה אות ד':

אמר

מסורת הש"ס

תורה אור

עמוס ד דאכלן ולא עבדן וכתיב °הכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם
יואל א וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב °יתר הגזם אכל הארבה ויתר
ישעיה ט הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי' °ויגזור על ימין ורעב ויאכל על
שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו:
בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה ודבר
ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב
ויקרא כו °והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה *שנאמר
ירמיה לג °אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב °בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים ויקרא ט
וגו' וכתיב °יען וביען במשפטי מאסו: בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול שם
השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים
משתוממין שנא' °ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב שם
שם °והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר °ולא תשבעו בשמי
שם כג לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב °ולא תחללו את שם קדשי
שמות לא ובחלול שבת כתיב °מחלליה מות יומת ויליף חילול חילול משבועת שקר:
במדבר לה בעון *שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר
°ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן
בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה: בעון
גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם
ויקרא יח ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר °כי את כל התועבות האל
עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב
שם °ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב °ונתתי את שם ט
פגריכם וגו' וכתיב והשמותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין
שם וביובלות כתיב °אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ
שם אויביכם וגו' וכתיב °כל ימי השמה תשבות: בעון נבלות פה צרות רבות
וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין
ישעיה ט ואינן נענין שנא' °על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו [ואת](ו) אלמנותיו
לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו
נטויה מאי *ועוד ידו נטויה א"ר חנן בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה
לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה
הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו
משלי כב מעמיקין לו גיהנם שנאמר °שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף
שם שומע ושותק שנאמר °זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו
שם כ לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר °חבורות פצע תמרוק ברע ולא
שם עוד אלא שנדון בהדרוקן(א) שנאמר °ומכות חדרי בטן אמר רב נחמן בר יצחק
*סימן לעבירה הדרוקן ת"ר ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח
ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפיס איתסי אביי חש
ביה אמר רבא ידענא ביה *בנחמני דמכפין נפשיה רבא חש ביה והא
רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן שאני רבא דאנסי ליה רבנן
בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת
חנם ירקון סימן *לגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם
על

דאכלן ולא עבדן · ונמלא שגוזלות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגזול: וכתיב · בההיא פרשה בנבואת עמוס הכיתי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם(ב) וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב ביואל יתר הגזם דמשמע שהגזם אינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גובאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גובאי עולין רעב הוה וכיון דהרעב הוה כתיב בישעיה ויגזור על ימין ורעב וגו' וסיפיה דקרא איש בשר זרועו יאכלו: עינוי הדין · שמאחרין הדיינין לדונו ולא נשא שמים אלא לאחר שהוברר לכן הדין משהין אותו: עוות הדין · שמעוותין אותו מזידין: קלקול הדין · שלא היו מתונין בו לעיין כל צרכן ונתקלקל מאליו: חרב וביזה רבה כו' · דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה והגית בו יומם ולילה וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גיסות מלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם הרי בצורת וכתיב בסוף כל הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל: שבועות שוא · כל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה שבועת שקר שאין בדאותו ניכרת ומאמין שקר לבריות: והדרכים משתוממין · מאין עובר: אלא באלה · ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחילול השם כתיב חילול וגמרינן משבועה: חילול השם · אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נזהר במעשיו כמנהג הקטנים מזלזלין בתורה על ידו ואומרים זהו מבין שאין ממש בתורה ובמצות ונמצא השם מתחלל כעסה דבריו חולין: אין אני שוכן · חורבן הבית במשמע שאין משכני (ג) בתוכם: כי את כל התועבות · בפרשת עריות כתיב: ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם · דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהם גולין ואויביהם יושבין במקומן: שבתותיה · שמיטין: ואתם בארץ אויביכם · ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם: לא ישמח · הרי צרות וגזירות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי צועקין ואינם נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שכן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: הכל יודעין כו' · ולא הוצרך לאדם לפרש למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו': שוחה עמוקה · מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה: זעום ה' יפול שם · זעם של הקב"ה הוא שוחה שם אצל פי זרות היושב אצלו ושומע קרוי זעומו של הקב"ה: הממרק עלמו · מפנה לבו לכך ממרק עלמו מאחר עסקים להתעסק בעבירות: תמרוק ברע · הממרק ברע: הדרוקן · חולי הוא: של עבירה עבה · הבאה בשביל עבירה עבה בשרו מתקשה ועב ונפוח בעובי: תפוח · שיינ"ס נפוח עורו על בשרו ומים בינתיים ונראה כזכוכית ורך מתוכו: דק · בשרו דק וכחוש: מי מפיס · מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת ואין הכל יודעין בג' סימנים שאמרנו ופעמים שמשתכין: ידענא ביה · שמחמת רעב בא לו ואין צריך לחשדו: והא רבא דאמר · כלומר למה חש בו והא לא הרעיב את עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהמרעיב עצמו רע בעיניו ואי משום שהיה משהה נקביו ואמרינן בבכורות (דף מד:) גוזה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית נקבים הוא בא: הא איהו אמר נפישי קטילי קדר · רבים הרוגי נקבים ממשוי הדרוקן של רעב קדר לשון קדרה על שם שסופך כקדרה: דאנסי ליה רבנן בעידניה · התלמידים הקבועים להם עת לפניו אונסין אותו להשהות נקביו: סימן לגסות הרוח עניות · בפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דתורה: אסכרה · חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בונמלא"ן:

[נדרים לב.] [יומא פה. ע"ש] [כתובות ח:] יבמות סג: ע"ש [קדושין מט:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' שנידון בהדרוקן כ"ב עי' בעירובין דף מא ע"ב: (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם וזיתיכם: (ג) ד"ה אין אני וכו' משכני (בתוכם) תו"מ וכ"ב ס"א בתוכה:

[עי' רש"י גטין לד: ד"ה והלכתא והר"ן נדרים כד: ד"ה איתמר טעם דיקרא נתמני]

עין משפט
נר מצוה

קכא א מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ס :

על המעשר ר' אלעזר בר' יוסי אומר על לשון הרע אמר רבא ואיתימא ריב"ל מאי קראה °והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר איבעיא להו רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור' אלעזר בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה נענה רבי יהודה ברבי אלעאי *ראש המדברים בכל מקום ואמר אע"פ *שכליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאין דברים טמאים סלקא דעתך אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן נכרים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלין את אביהן תינוקות של בית רבן יוכיחו התם כדרבי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור *אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור א"ר יצחק בר זעירי ואמרי לה א"ר שמעון בן נזירא מאי קראה °אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים הממושכנין על הרועים ש"מ אף על לשון הרע נמי קאמר ש"מ ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתיב יהודה בן גרים גבייהו פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא *תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס הלך יהודה בן גרים °וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי שמעון שגינה יהרג אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתא °א"ל לבריה *נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו *משלחי מנייהו והוו יתבי עד צואריהו בחלא כולי יומא גרסי °בעידן צלויי לבשו מיכסו °ומצלו והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו איתבו תריסר שני °במערתא אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר *מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא אמרי *משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי *מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד °זכור וחד כנגד °שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייליה לבי בניה הוה קא *אריך ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה קא בכי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה א"ל אוי לי שראיתיך בכך א"ל אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב °ויבא יעקב שלם ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו °ויחן את פני העיר אמר רב מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם אמר איכא מילתא דבעי לתקוני אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה ואית

תהלים פג | שיר א | שמות כ | בראשית לג

ה"ג ר"ת הלך רבי יהודה בן גרים וסיפר דברים ונשמעו למלכות ויש ספרים שכתב בהן יהודה ואין נראה לרבינו תם דאמרינן בפרק קמא דמועד קטן (דף ט·) כי הוו מיפטרי ר' יהודה בן גרים ור"ש בן חלפתא מר' שמעון בן יוחי אמר ליה לבריה אנשים הללו אנשי צורה הם זיל גבייהו דליברכוך מכלל דגברא רבה היה ובסוף שמעתא ל"ג גל של עצמות בלשון גנאי אלא נח נפשיה :

עכד

על המעשר · האוכל פירותיו טבלים והוא במיתה בידי שמים וזוהי מיתתו מדה במדה דלך גרונו נכנס במעיו : יסכר · אסכרה : לכרם · זה בית המדרש שיושבין שורות שורות ככרם כך מפורש בירושלמי בברכות : מכה זו · אסכרה : ראש המדברים · במלות המלך שלוה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן : פה גומר · לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעיים ומסיים בפה שהלב מבין לספר לשון הרע ובודה הדברים מלבו : פה גומר · הכל יוצא מן הגרון : דברים טמאים סלקא דעתך · וכי עונשה מיתה דבשלמא לשון הרע עונשה מיתה דכתיב (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית : מתוקנין · מעושרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף באלו הן הנשרפים (סנהדרין דף פג·) : בעון בטול תורה · דענוש נמי מיתה כדאמרן מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם הא אם לא תלמדו יתמעטו : נשים יוכיחו · שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם ומתות באסכרה אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: תינוקות יוכיחו · שאינן בני לימוד אמר להן אף הן בעון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולצונן ולפייסן באגוזים : של בית רבן · לא בטלין ולא מבטלין : אם לא תדעי לך · לשמור מצותי לאי לך ובקשי רחמים בזכות עקבי הצאן אבות הראשונים שהיו רגלי הצאן והזוקס ורעי בזכותן את גדיותיך תינוקות שלך שלא יתפשו על משכנות הרועים רועי הדור ופרנסיו : ש"מ אף על לשון הרע · ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דברים שאינן מתוקנין : בן גרים · בן גר וגיורת היה : של אומה זו · רומיים : שווקין · סדר מושב שווקי עיירות וחוצותיהן : וסיפר דבריהם · לתלמידיו או לאביו ואמו ולא להשמיען למלכות ונשמעו על ידו למלכות : יתעלה · להיות ראש המדברים : איברי להו חרובא · לאכול פירותיו ועינא דמיא לשתות : בחלא · בחול שהיו פושטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול : כרבי · חורשים : ועוסקין בחיי שעה · דאפשר על ידי נכרים והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו : משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש · שנאמר (ישעיה סו) ואשם לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר אף הכדונים בו במשמע מה שבתות למינוי שלהם אף חדשים למינוי שלהן והאי ודאי בפושעי גיהנם משתעי דכתיב לעיל מיניה ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ו) : די לעולם · בעוסקי תורה אני ואתה : תרי מדאני · חבילות של הדס להריח בשבת : מדאני · כמו מעדנות כימה (איוב לח) : אריך · מתקן ומחליק : פילי · בקעים סדקים מחמת החול : וקמצווחו ליה · לר' שמעון שהדמעות מלוחין ומכאיבין את המכה בתחלתן : אתקין מילתא · כדרך שעשה יעקב כשניצול מיד עשו : שלם בגופו · שנתרפא מצלעתו : שלם בתורתו · שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך : תיקן להם · דברי חן וחנייה ולי נראה מויקן את חלקת השדה לשון תיקון :
ואית

גליון השש"ס
שם א"ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן · עי' מג"א סס"י קנ"ו : שם בעידן צלויי לבשו · עיין לעיל דף יא ע"א תוס' ד"ה כגון רשב"י : גמ' במערתא אתא אליהו · בירושלמי פ"ט דשביעית הוא בענין אחר ועוד שם עניינים נפלאים מרשב"י :

מסורת הש"ס
[ברכות סא.]
[ברכות סג: מנחות קג:]
[שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט) כך כתב רש"י כתובות ה: ד"ה תשיב את]
ע"ז ב
[קידושין מ:]
[עי' תוספות לעיל יא· ד"ה כגון ר"ש]
[לעיל י· ביצה טו:תעני' כא·]
[עדיות פ"ב מ"י ר"ה יז·]
דברים ה
[כלומר עורך בשר גופו ומתקנו ערוך ע"ש בערך א]

[תרגום של ויפשיטו ויפלחו ועי' רש"י כתובות סה: ד"ה האי תנא וכו' ורש"י סוטה ח: ד"ה בהני אית לה]

[ג"יר' הערוך מדני פי' צן פיי"ן מובלע והוא מעדן כדכתיב. מעדנות כימה איוב ל"ח ע"כ וע' סוכה יג: וברש"י שם ד"ה ראשי מעדנים וכו' ולכאורה טוב לגרוס בכא בגמרא וברש"י מעדני אסא]

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה א"ל ההוא סבא כאן קיצץ *בן זכאי תורמסי תרומה עבד איהו נמי הכי כל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי צייניה אמר ההוא סבא טיהר בן יוחי בית הקברות א"ל אילמלי *(לא) היית עמנו ואפי' היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן יהב ביה עיניה ונח נפשיה נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם *נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות:

מתני' *ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל *מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין:

גמ' מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי אמר קרא וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא *תחטא אמר רבה בר רב הונא *אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסברא הא גופא קשיא אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עם חשכה אין ספק חשכה לא והדר תני ספק חשכה ספק אינו חשכה מערב: *סימן *בגופיא *זימרא *ציפרא *בחבלא *דמילתא: א"ר אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא קשיא כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות *ואמר *רבא אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה שניהם קנה עירוב מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות ליליא הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספקא הוא *וספקא דרבנן לקולא: *(ואמר) רבא מפני מה אמרו *אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא ירתיחה אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזור א"ל סתם קדירות רותחות הן ואמר רבא מפני

*[נ"ל אמר]

רש"י

ואית להו צערא לאקופי · שהיה אותו שוק שהספק בו מקום מעבר העיר לרבים והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה וצריך להקיף דרך אחר ארוך : איכא דידע דאיתחזק טהרה · בהאי שוק מימיו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו : כאן קיצץ בן זכאי · שתלן ועקרן לאחר גידולן : תורמסי תרומה · הצריכות לשמרן בטהרה וגם הוא היה כהן כדאמרינן [*בתוספתא דפרה] (פ"ג) אם מה שעשו ידי שכחתי : עבד איהו נמי הכי · היה מקלץ תורמסין ומשליכן שם ונעשה נס וצף המת במקום שהוא שם וציינו למקום הקבר הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר ובסדר זרעים ירושלמי*) : היית · במעמד : ונמנית · הסכמת לדעתנו להיות מן המנין : מפרכסות זו את זו · את שער חברתה להיות נאה: גל של עצמות · כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה: מתני' עם חשכה · שאם ימהר להזכירם מבעוד יום יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות : עשרתם · פירות האילן לסעודת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר כדאמרינן במסכת ביצה (דף לד:) דשבת עונג איקרי מכל שהוא הוי עונג: ערבתם · ערובי *תחומין וחצירות והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא : ספק חשכה · כגון בין השמשות אין מעשרין את הודאי דתיקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא היא קסבר גזרו על השבות אף על בהש"מ : ואין מטבילין את הכלים · דהוי נמי שבות כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח·) דנראה כמתקן כלי : ואין מדליקין את הנרות · כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני : אבל מעשרין את הדמאי · דלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן : ומערבין · עירוב ובגמרא פריך הא תנן לעיל עם חשכה ערבתם מקמי דליהוי ספק : וטומנין את החמין · נותנן בקופה של מוכין להיות חומם משתמר בהן אבל משחשכה ודאי אין טומנין בהן כדמפרש בגמ' : גמ' עם חשכה · מבעוד יום הוא ויש שהות לעשר ולערב(א) : בעירובי תחומין · תיקון מעליא דאסמכוה רבנן תחומין אקראי ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (דף נא·) ילפינן מקום ממקום ומקום מניסה כו' אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא הוא ולא מיקרי שביתה מעלייתא וספקא דבין השמשות שפיר דמי : בין השמשות קונה עירוב · שהוא תחילת קדושת היום : נאכל · שאכלו כלב או אדם : שעירב עליו מבעוד יום · הניח עירוב לסוף התחום מבעוד יום ולא הספיק להחשיך ממש עד שנאכל בין השמשות : שניהם קנו עירוב · דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוינן ליה ליליא ואמרינן כבר קדש היום בעוד העירוב קיים וקנה עירוב דהלכה כר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה·) ספק עירוב כשר ולגבי דהאי שהונח עליו בין השמשות ונתקיים עד שחשכה משוינן לבין השמשות יממא ועדיין לא קדש היום כשהונח ונמצא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב : בתרא ליקני · זה שהונח עליו בין השמשות : קמא לא ליקני · שהרי נאכל מבעוד יום : ה"ג ספקא דרבנן היא · כלומר הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות יממא או ליליא במילתא דרבנן איתרע לן בעירובי תחומין דרבנן וכל ספקא דרבנן לקולא : ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל · כגון נמר ומוכין : משחשכה · כדתנן במתניתין וטומנין את החמין טעמא דספק חשכה הא ודאי חשכה אין טומנין וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור כדתנן בפ"ד (דף מז:) אין טומנין לא בגפת כו' גזירה שמא ימצא קדרתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת : אי הכא בין השמשות נמי ניגזר · דהא שבות מעלייתא היא דהא איכא גזירת איסור דאורייתא ותנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבות ביה"ש דקתני אין מעשרין את הודאי: רותחות הן · שסמוך לביה"ש הוא מעבירם מעל האור וליכא למיחש לשמא נצטננה וירתיחנה :

תוספות

עבד איהו נמי הכי · מפר"ת כמו יעקב אבינו ותיקן מילתא : כל היכא דהוה קשי טהריה · כדאיתא בנדה בפרק האשה (דף עא· ושם) דתניא אמר רבי יוסי בן שאול מעשה בסלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי סדינין הביאו לו ושראן במים ופרסו עליו מקום טומאה לח מקום טהרה נגוב: לא קשיא כאן בעירובי תחומין כו' · נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מחמרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ח וכן יש בירושלמי וכן משמע בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מו: ושם) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אילטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף עא:) ובחלון (שם דף פא· ושם) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממים ומלח *ואין נראה דהא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה·) ואפ"ה אית ליה בהדר* דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אשכחן דפליג ר"מ אסתם משנה דבכל מערבין וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום *דאין מערבין אלא לדבר מצוה : נאכל עירובו משחשכה · לאו דווקא וה"ה לא נאכל : שניהם קנו עירוב · פירש בקונטרס דרבא איירי בעירובי תחומין וכן משמע לשון צא וערב ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כשר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה·) ספק עירוב כשר וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה ספק עירוב [כשר] אלא משום חזקה כדתניא התם בהדיא (דף לו·) כיצד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר כו' אבל בספק כי הכא שהניחו בין השמשות או נאכל בין השמשות לא מכשר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות וכן פר"ח וכן מוכח בסוף הדר (שם דף עו·) ולא אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר כמו לא ושכור לנו פועלים (ב"מ דף פג·)* : ורבי

רבינו חננאל

מתניתין ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו כו' ואסיקנא צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דנקבלו אינשי ביתיה מיניה מנא לן דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו' ואין שלום אלא באור שנא' וירא אלהים את האור כי טוב ואוקימנא הא דתנן הכא ערבתם בעם חשכה הן עירובי תחומין והא דתנן בסיפא בספק חשיכה ומערבין וטומנין את החמין עירובי חצרות אמר רבא אמר (לשנים צאו ועירבו עלי) [אמרו]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עם חשכה וכו' ולערב הס"ד ואח"כ מ"ה כאן בעירובי תחומין תיקון מעליא הוא דאסמכוה:

גליון הש"ס

גמ' מתני' ספק חשיכה · עי' ר"ה דף ט ע"א תוס' ד"ה ור"ע : שם אבל מעשרין · עי' חולין דף ז ע"א תוס' ד"ה ודילמא וגיטין דף לא ע"א תוס' ד"ה במחשבה : גמ' סימן בגופיא · מבואר במהרש"א · וה"מ למחשב עוד הסימן דלקמן דף כ ע"ב :

לו שנים צא וערב עלינו) פי' ערובי חצרות (אחר) [לאחד] עירב עליו מבע"י (ואחד) [ולאחד] עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבע"י נאכל ערובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב . מה נפשך וכו' ואסיקנא בין השמשות ספק מן היום הוא ספק מן הלילה הוא ועירובי חצירות דרבנן וספק דבריהם להקל : ירושלמי הדא דתימר בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן : וטומנין החמין אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבע"י גזרה שמא ירתיח *) בין השמשות ומפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף משחשיכה גזרה שמא יטמין

*) נראה דחסר כאן כדברי רבינו וצ"ל ובבין השמשות לא גזרינן דבביה"ש סתם קדרות רותחות הן :

רב נסים גאון

אמר רבא מפני מה אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה (מה שחשכה) דבר המוסיף היא הנזכר בבמה טומנין (לקמן מז) גפת וזבל ומלח וסיד וחול ודבר שאינו מוסיף תבן וזגין ומוכין ועשבין בזמן שהן יבשים ומה שהתירה המשנה מהטמנה מבעוד יום אבל בשבת לא כמו שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין אבל ודאי חשיכה אין טומנין כלל ואפילו בדבר שאינו מוסיף ופירוש דילה בתוספתא (פרק רביעי) אין טומנין את החמין בתחילה ובסוף פרק במה טומנין (דף נא) תנו רבנן אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף כו' ולפי שהיתה הטמנת החמין בשבת אסורה מכל צד למדנו ראיה מזה על דבר המשנה שאמרה אבל טומנין בהן יבשין אינן אלא מבעוד יום ערב שבת ואפילו הכי הרי אמרו אין טומנין כו' לא בגפת ולא בזבל כולה ובפ' כירה אמרו (דף לט) אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואמרו להן רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום ועמד לנו מדבר זה כי הגפת והזבל וכל דבר שהוא מוסיף הבל לא נכשר ההטמנה בהם ואפילו מבעוד יום ואין

עין משפט
נר מצוה

קכט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנז סעיף א:

קל ב מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל' יב יג יד:

קלא ג ד מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ד סמג עשין לב טוש"ע א"ח סימן רסא סעיף ב:

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת אמר ליה אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים: ת"ר ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר שני ימים ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל *רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין *זה נכנס וזה יוצא (א)ואי אפשר לעמוד עליו אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אמר רב הונא בריה דרב יהושע לענין טומאה *כדתנן ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה הא גופה קשיא אמרת איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה הוא והדר תנא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו ביה"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל מאי ג' חלקי מיל אילימא תלתא פלגי מילא נימא מיל ומחצה אלא תלתא תילתי מילא נימא מיל °אלא תלתא ריבעי מילא ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל מאי שני חלקי מיל אילימא תרי פלגי מילא לימא מיל ואלא תרי רבעי מילא לימא חצי מיל אלא תרי

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום · כדתנן לקמן *לא בגפת ולא בזבל ואף על גב דשהם הטמנה מבעוד יום הוא דהא אסרינן משחשכה: ברמץ · אפר המעורב בגחלים: ויטמין · דהא מבעוד יום הוא: גזירה שמא יחתה בגחלים · משחשכה · שבא לבשל הקדרה שלא בשלה כל צרכה וגזרו אף בבישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום והכי מסקינן בפרק כירה (דף לז:) דאמר *רבי קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו וכן אמר רבי יוחנן*: מן היום ומן הלילה · כלומר ספק(ג) יש בו משניהם: ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה · הרי ג' ספיקות לפיכך מטילין עליו חומר שני הימים ולקמן מפרש למאי הילכתא שייך לומר שמא יש בו משניהם: מאדימין · שנראה אדמומית חמה בעבים: הכסיף · השחיר: התחתון · תחתון של כיפת הרקיע הסמוכה לארץ: עליון · גובהה של כפה אינה ממהרת להכסיף ולקמן פריך מאי קאמר דקשיא סיפא ארישא: חצי מיל · זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: כהרף עין · כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה: זה נכנס · הלילה נכנס והיום יוצא יציאת זה עם כניסת זה כשהם מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: למאי הילכתא · יטילו עליו ספק שמא משניהם יש בו בשלמא ספק כולו מן היום איכא למימר לענין מוצאי שבת להביא אשם תלוי ספק כולו מן הלילה לענין לילי שבת אלא חומר שניהם למאי הילכתא: ראה שני ביה"ש · זיבה דזב מטמא בימים ובראיות בין שראה שתים ביום אחד בין שראה שתים בשני ימים רצופים בין שראה אחת בשני ימים כגון בין השמשות חשיב ליה כשתי ראיות משום ימים דילפינן מלזכר ולנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים וראיות בגופיה מיפרשא כדתניא במגילה (דף ח·) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו': ספק לטומאה ולקרבן · ספק טמא ספק טהור ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן אבל טמא שבעה דזב בעל שתי ראיות או שני ימים כל תורת טומאת זבין עליו ושלישי מביאתו לידי קרבן וזה שראה שני בין השמשות ספק יום אחד הוא וטמא בשני ראיות או שני ימים רצופין הן וטמא כמי בתורת ימים ספק ב' ימים שאין רצופים הן וטהור מטומאת שבעה אלא כבעל קרי בעלמא דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים רצופין איכא ספק שהן ג' ימים רצופין דזב גמור הוא אף לקרבן כיצד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום וביה"ש השני כולו מן הלילה ונמצא יום אחד הפסק בינתיים וטהור או שניהם מן היום דהוו להו שני ימים רצופין וכן אם שניהם מן הלילה הוו להו נמי שני ימים רצופין או שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום הוו להו נמי שתי ראיות ביום אחד וטמא שבעה בכל אלו ואין כאן קרבן או שמא שתיהן הראיות היו מקצתן ביום ומקצתן בלילה ויש כאן שלשה רצופים וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשניה כולה מן הלילה או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה הוו להו ג' ימים רצופין וטעון קרבן הלכך ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת דשמא לאו בר קרבן הוא ומליקת חולין נבלה: ראה אחת ביה"ש ספק לטומאה · שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה והיינו חומר ב' ימים וטמא ז' או שמא כולה או מן היום או מן הלילה ואין כאן אלא אחת: פני מזרח מאדימים · עדיין לא הכסיף אפי' תחתון: כרוך ותני · שני הדברים בכרך אחד בתורה אחת: ואזדו לטעמייהו · דרבה סבר שיעור ביה"ש נפיש ורב יוסף סבר זוטר:

פלגא

רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין · פירש רשב"א דאין להסתפק בו אלא כשהוא כהרף עין ולא בזמן גדול כמו שמסתפק בו תנא קמא אבל אין לפרש רבי יוסי אין מסתפק בבין השמשות כלל והכי קאמר כהרף עין אני מכיר ובקי בו מתי זה נכנס וזה יוצא ויודע אני מתי הוא יום מתי הוא לילה דהא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק קתני וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחד בין השמשות ואחד ודאי ספק לטומאה ולקרבן פירוש שראה במוצאי שבת ביה"ש וביום שני ראה ביום ספק לטומאה דשמא בין השמשות כולו מן היום והוי יום מפסיק וטהור או שמא כולו מן הלילה והוו שני ימים רצופין וטמא ושמא מן היום ומן הלילה ואיכא שלשה ימים רצופין וחייב קרבן אלמא דר' יוסי נמי מספקא ליה בההוא כהרף עין: ספק לטומאה ולקרבן · פירש בקונטרס דשמא בין השמשות ראשון כולו מן היום ושני כולו מן הלילה ול"נ דאי ראשון כולו מן היום שני נמי כולו מן היום ותו דאמר לקמן בשמעתין (דף לה:) העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך ולפירוש הקונטרס הא איכא למימר שמא בין השמשות דע"ש כולו יום ומוצאי שבת כולו לילה ולא יתחייב חטאת אלא אשם ומפרש רשב"ם ספק לטומאה ולקרבן שראה בין השמשות במוצאי שבת וביה"ש דמוצאי יום שני דשמא בין השמשות שניהם כולו מן היום או כולו מן הלילה מפסיק יום אחד בינתים ואין כאן טומאה או שמא חציו מן היום וחציו מן הלילה והוו רצופין וטמא טומאת שבעה ומתחייב קרבן וקשה לפירושו חדא דשני ימים בין השמשות משמע רצופין ועוד דלפי זה לא משכחת טומאת ז' בלא קרבן וליתנא משמע ספק טומאה לחוד ולקרבן לחוד ועוד קשה לר"י דהס מיירי כשראה כל בין השמשות כמו העושה מלאכה שני בין השמשות כדמפרש רשב"ם א"כ בראיה אחת חייב קרבן דהא ביה"ש הוי לכל הפחות חצי מיל דהוו אלף אמה דשיעור מיל הוי אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סז: וסס) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג.) ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדיון לשילה שהם שתי טבילות ושני ספוגין הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה לכך מפרש ר"ת דמיירי שלא ראה כל בין השמשות אלא שעה אחת מועטת דבין השמשות זה ושעה אחרת בין השמשות אחר ובכל שהוא שבין השמשות יש להסתפק שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה או חציו יום וחציו לילה והשתא אתי שפיר דספק לטומאה דשמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה ומפסיק יום בינתים או שמא תרוייהו יום או תרוייהו לילה ואיכא ב' ימים רצופין וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה והשני לילה או הא' יום והב' חציו יום וחציו לילה ואיכא ג' רצופין והויא דהעושה

רבינו חננאל

יטמין ברמץ ויבא לחתוי בגחלים: ת"ר בין השמשות [ספק] מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר ב' ימים ואמרינן למאי הלכתא לטומאה כדתנן במסכת זבין פרק א' ראה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן פי' האיש מטמא בראיות והאשה בג' ימים · עכשיו איש שראה ביום שבת בין השמשות אם תאמר בין השמשות כולו (א') יום הוא הנה [ראה] ראיה אחת בשבת עוד ראה ביום ראשון בין השמשות הנה ראיה שניה ביום ראשון וא"ת בין השמשות של יום ראשון חציו מליל יום ב' הוא נמצא שראה ג' ימים (בג') [בב'] ראיות בשבת וביום א' ויום שני וקיי"ל ב' לטומאה וג' לקרבן ראה אחד ביה"ש ספק לטומאה יש לומר כולו מן היום ובעל קרי הוא ואינו טמא אלא יומו ויש לומר בין השמשות חציו יום [ותצטרף] (לג') [וג'] ימים או (לג') [וג'] לילות הרי זה זב גמור ותניא בתוספתא (פ"א דזבים) ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אף על פי שאין כאן כדי טבילה וסיפוג יש בו ב' ראיות שב' ימים חולקין אותה וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחת בין השמשות ספק לטומאה ופטור מן הקרבן ראה שתים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן אחת ודאי ושתים בין השמשות או אחת בין השמשות [ושתים ודאי] ודאי לטומאה וספק לקרבן שתים ודאי ואחת בין השמשות [או שתים בין השמשות ואחת ודאי ודאי לטומאה ולקרבן] סוף הברייתא ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון (והוה יום) [ביה"ש] הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ור' נחמיה אומר בה"ש משתשקע החמה עד כדי הילוך חצי מיל רבי יוסי אומר ביה"ש כהרף עין הלילה נכנס והיום יוצא ואי אפשר לעמוד עליו ואמרי על הא דר' יהודה הא גופה קשיא ומתרץ רבה כרוך ותני איזהו בה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין את המזרח וסימנך כוותא · פי' אם יהיה נר דולק בבית ובו חלון פתוח למערב מתראה אור הנר כנגד פתח החלון במזרח וגם הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון עדיין ביה"ש הוא · הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה · ורב יוסף תני לה הכי איזהו ביה"ש משתשקע החמה וכ"ז שפני מערב מאדימין למזרח עדיין הוא יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאתמר שיעור בין השמשות בכמה רבה אמר כדי הילוך ג' רבעי מיל [ור"י אמר ב' שלישי מיל] נתננו סימן זה לדבר שיהא *(נום) לתלמיד בהין של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושליש ד' לוגין נמצאו ג' רביעית ט' לוגין ונמצאו שני שלישי הין ח' לוגין הרי יש בין ג' רביעיות ובין ב' שלישים לוג א' שהוא חצי שתות כמוהו חשבון המיל ששיעורו בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי הילוך חצי שתות מיל ש"מ שלא נתנו סימן לשיעור אלא לדבר שנחלקו בו שהוא משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדימין והיינו חצי שתות מיל (משיכסיף עליון עד שישוה לתחתון) [משתשקע החמה עד שיכסיף התחתון]

*) אולי צ"ל נוח

רב נסים גאון

ואן אל תבן אל יאבס וכל דבר (שמוסיף)[שאינו מוסיף]הבל פי' אלחרארה אנמא אבאח אל הטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור*) הרי מכאן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפי' מבעוד יום ואין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה כי העת שאסרו בו ההטמנה בגפת ובזבל בו בעת עצמו אמרו אבל טומנין בהם יבשים ואי אפשר להיות משחשיכה מפני שאמרו אין טומנין בתחלה בשבת ולא יתכן להיות אלא מבעוד יום ואעפ"כ אסרו דבר שהוא מוסיף ולא התירו אלא דבר שאינו מוסיף ואם היה דבר שאינו מוסיף מבעוד יום הוא שמותר מכלל שמשחשיכה אסור: ראה ב' ימים בין השמשות ספק לקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה כבר ידענו כי הזב אפילו ראה ג' ראיות מופסקין ביום אחד הרי הוא זב גמור כרתניא (ב"ק פרק כיצד הרגל דף כד) תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזבה בימים וכן אם לא יהיו מופסקין אלא מחוברין ויש בהן שיעור שיטבול אדם ב' טבילות ויסתפג ב' סיפוגין הרי (זה)[זב] גמור כדתנן (מס' זבים פ"א משנה ה) ראה אחת מרובה כשלש שהיא (כמי גדיון) [כמן גד יון] לשילוח שהן כדי שתי [טבילות] וכשני סיפוגין הרי זה זב גמור וכן נמי אם יראה בסוף היום ראיה אחת מחוברת שלא פסקה עד שנכנס הלילה הרי דינה כדין ב' ראיות כי יציאת היום וכניסת הלילה מחלקין הראיה ומפסקין אותה שאמרה המשנה ראה אחת ביום ואחת בין השמשות אחת בין השמשות ואחת למחר אם ידוע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה ולקרבן ואם ספק שמקצתה היום ומקצתה למחר ודאי לטומאה וספק לקרבן אבל אם ראה בין השמשות הואיל ובין השמשות הוא סוף היום שעבר ותחלת יום שאחריו ואנו מסתפקים בו יהיה דין זה האיש ספק לטומאה כי

*) פי' הדברים אמנם התבן היבש וכל דבר שאינו מוסיף הבל אינו אסור ההטמנה בהם מבעוד יום אבל משחשיכה אסור וכן הוא במשנה אבל טומנין בהן כשהן יבשין:

מסורת הש"ס

[דף מז:]

שם איתא ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא

[לקמן לז:]

ברכות ב:

[נדה נג.]

[עי' תוספות פסחים ב. ב"ק פ: ד"ה לעולם יכנס]

זבים פ"א מ"ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' וזה יוצא (ואי אפשר לעמוד עליו) תא"מ ונ"ב בתוספות משמע דלא גרסי' ואי"א לעמוד עליו גם בהאשרי' ל"ג ליה אבל בהלכות גרס ליה: (ג) רש"י ד"ה מן היום וכו' ספק אי יש בו:

גליון הש"ס

גמ' אלא תלתא רבעי · עיין פירש"י ברכות דף ב ע"ב ד"ה והלא כהנים ובנדה דף נג ע"א ברש"י ד"ה ביה"ש וצ"ע:

תרי תילתי מיל מאי בינייהו איכא בינייהו פלגא דדנקא וחילופה בחלתא דאמר רבה *חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה ובת תלתא כורי אסור לטלטולה ורב יוסף אמר בת תלתא כורי נמי שרי בת ארבעה כורי אסור אמר אביי בעי מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי כמאן כהאי תנא דתנן * כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אע"פ[א] שיש להם שולים והן מחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים *אמר אביי שמע מינה *האי גודשא תילתא הוי אביי חזייה לרבא דקא דאוי למערב א"ל והתניא כל זמן שפני מזרח מאדימין א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימין את המזרח א"ד רבא חזייה לאביי דקא דאוי למזרח א"ל מי סברת פני מזרח ממש פנים המאדימין את המזרח וסימניך כוותא: ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל: א"ר חנינא הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של ר' נחמיה א"ר חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של מרים אמר רב מעין המיטלטל טהור וזהו בארה של מרים: אמר רב יהודה אמר שמואל ביה"ש דר' יהודה כהנים טובלין בו למאן אילימא לר' יהודה ספקא הוא אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא מהו דתימא בין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה קא משמע לן דשלים בין השמשות דר' יהודה והדר מתחיל בין השמשות דר' יוסי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כר' יוסי לענין תרומה בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא אילימא לטבילה ספקא היא אלא

רש"י

פלגא דדנקא · אחד מי"ב במיל דשיעורא דרבה תלת ריבעי מילא היינו תשעה פלגי דנקא ושיעורא דרב יוסף שמונה פלגי דנקא · דנקא שתות: וחילופה · איפליגו רבה ורב יוסף בחלתא דהתם שיעורא דרב יוסף נפיש מדרבה רבה דאמר הכא תלתא אמר התם תרי ורב יוסף דאמר הכא תרי אמר התם תלתא: חלתא · כוורת: שרי לטלטולה · דתורת כלי עליה: בת תלתא · גדולה יותר מדאי ואין תורת כלי עליה: בעי מיניה דמר · רבה: בשעת מעשה · שהייתי צריך לדבר: כמאן · הא דאפי' בתרתי כורי לא שרא: קש · זגבות שבולין אשטריי"ם: ובור ספינה אלכסנדרית · ספינה גדולה שפורשים בה לים הגדול ומי הים מלוחין ועושין כלי גדול כמין בור ונותנין לתוכו מים יפים: לח · אין בו גודש: שהן כוריים · ששים סאה ביבש שהגודש מחזיק שליש בכלים שלהם שהיו עשויין כיס שעשה שלמה גובהן כאלו רחבן והם עגולים: טהורין · דאיתקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא וריקן וזהו אינו מיטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואם יטלטלוהו ישבר בידיהם: דאוי · מביט ערב שבת לראות אם יש שם אדמומית חמה: פנים המאדימים את המזרח · לערב חמה שוקעת במערב וזהרורי החמה מאדימין את המזרח כחלון דכשהחמה נכנסת בה מאדמת כותל שכנגדה: וסימנך כוותא · חלון כמו שפירשתי: כרמל · הר שעל שפת הים וחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים ובכדי שירד ויטבול ויעלה הוי לילה: כמין כברה · סלע עגול ועשוי ככברה: זהו בארה של מרים · שהיה מתגלגל עם ישראל במדבר בזכותה של מרים דכתיב (במדבר כ) ותמת שם מרים וסמיך ליה ולא היה מים לעדה: טהור · מלקבל טומאה וטובלין בו דלאו ככלי דמי להיות המים הנובעין ממנו כשאובין ואין לך מעין מיטלטל אלא בארה של מרים: כהנים טובלין בו · ואע"פ שצריכין הערב שמש אחר טבילה לאכול בתרומתן קסבר יממא הוא ויש שהות אחריו לשקיעת החמה: ספק הוא · לדידיה הואיל וקרי ליה בין השמשות כוליה ספקא הוא ושמא טבלו בלילה ואין כאן הערב שמש: אלא בין השמשות דרבי יוסי לרבי יהודה לא גרסינן דהא בהדיא אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהנים טובלין בו ומאן דגריס ליה מפרש הכי אלא בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה והכי אתמר בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה כהנים טובלין בו ואשמעינן שמואל דבין השמשות דר' יוסי קדים לדר' יהודה ותחלת בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי ליליא הוא ודר' יוסי לר' יהודה יממא הוא והא בעי הערב שמש כהי דלר' יהודה יממא הוא מיהו היכי טביל הא בין השמשות דר' יהודה ספק לילה הוא וכיון דבין השמשות דר' יוסי כהרף עין מקמי דסליק מטבילה שליס ועייל בין השמשות דר' יהודה וספק לילה הוא ואין כאן הערב שמש ולאו מילתא היא דליכא למימר דר' יוסי קדים מדקאמר בסיפא אלא דרבי יהודה לר' יוסי ופרכינן פשיטא ואי הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדים מאי פשיטותא טובא אשמעינן שמואל דאשמעינן דבין השמשות דר' יהודה קדים: פשיטא · דלר' יוסי כהנים טובלים בו בדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי כהרף עין וכל למעלה הימנו יממא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיש טובא ומעריב שמשיה: *בין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה · בסופו הוא נכלל וכי שליס דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי וכי טביל בסוף בין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש קא משמע לן שמואל דכל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי יממא הוא וכשר לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא · כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה להכי והלכה כר' יוסי להכי ש"מ מספקא ליה הלכך על כרחך לחומרא בעי למיזל ובשלמא כי אמר הלכה כר' יהודה לענין שבת איכא למימר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאם עשה בו מלאכה מביא אשם תלוי אבל במוצ"ש לא עבדינן כוותיה למימרא דביה"ש דידיה ליליא הוא: אלא לענין תרומה אילימא לטבילה · דס"ל דכהנים טובלין בדר' יהודה כדקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין שבת קאי כוותיה לחומרא: אלא

תוספות

דהעושה מלאכה בשני בין השמשות היינו שעשה כל בין השמשות או שעשה בשניהם בתחילת בין השמשות וכן הא דתניא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק דשני בין השמשות ודאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי דידעינן כגון שראה בשניהם בתחילת בין השמשות ועוד י"ל דמיירי כשראה כל בין השמשות דר' יוסי תני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא ביה שיעור שלשה ראיות: **תרי** תילתי מיל · קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא תלתא ריבעי מיל ור' יהודה גופיה בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף צג. ושם) סבר דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין וצאת הכוכבים לילה הוא כדאמרינן בריש פ"ק דפסחים (דף ב: ושם) וכדמוכח קרא (נחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה וגו' דמייתי מפיק בפ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יממא הוא ואומר ר"ת דהתם מיירי בתחילת שקיעה והכא משתשקע מסוף שקיעה אחר שנכנסה חמה בעובי הרקיע אבל תימה לר"י דמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה כדפי' וי"ל דאמרינן לקמן לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים כו' אלא בינונים והשתא פליגי דלר' יהודה מספקא ליה בכל כוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו וע"ק דניחזי אנן באדם בינוני שילך מתחילת שקיעת החמה ד' מילין כדאמר בפסחים וי"ל דמספקא להו מהו אדם בינוני: **ואפילו** בת תרי כורי לא שרא לי · לית הילכתא הכי שיתבטל ממנו תורת כלי משום כובדו דאמר בפ"ב דעירובין (דף קב: *ושם) ההיא שריתא דהוה בי רבי פדת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדשא אמר תורת כלי עליה אפילו אביי גופיה לא קיבלה כדאמרינן בפרק כירה (לקמן דף מה:) מנרתא שאני שאדם קובע לה מקום א"ל אביי והרי כילת חתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה ולפורקה בשבת אלא אמר אביי כו' והא דאמרינן בשילהי כל כתבי (לקמן קכב:) פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין בידו אחת או בשתי ידים אמר ליה כאותן של בית אביך פירוש שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן של בית אביך שהם קטנות דהא מוכח בהדיא בפ' כירה (לקמן מו·) דמנורות דלית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות: **וירד** ויטבול ויעלה · פי' בקונטרס ובתוך כדי שירד ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאתא לאשמעינן דטבילה מעליא היא ובירוש' משמע בפ' (ב') [א'] דברכות דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש *וה"ה דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין השמשות דרבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דרבי יהודה אינו מתחיל משתשקע החמה אלא משהכסיף התחתון: אלא

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ו [וע"ש במ"מ] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף ב:

קלג ב מיי' פ"ג מהל' כלים הלכה ב

[עירובין יד: קאמר אביי הך מלתא אקרא דש"מ הלי גודשא וכו' וע"ש]

מסורת הש"ס

עירובין יד: כלים פט"ו מ"א אהלות פ"ח מ"א

[עי' תוספות עירובין יד: ד"ה ש"מ וכו' דנ"מ לענין מקח וממכר]

הגהות הגר"א

[א] גמרא (אע"פ) תא"מ:

פרש"י לא גרס בין השמשות אך גרס ומעריב שמשיה דר"י סוף דיבור ולר"י מתחיל דר' יוסי מישך שייך הוא נכון

רבינו חננאל

התחתון] כדי הילוך חצי שתות מיל (וכיון שפירשנו רבה) [וע"ז שפירשנו דרבה] אמר ג' רביעי מיל ורב יוסף אמר ב' שלישי מיל · אמרו וחילופה בחלתא רבה נותן בה מדת ב' כור ורב יוסף נותן בה מדה ג' כור (ביותר) [יותר] אסור נמצא רב יוסף מוסיף על שיעורו של רבה ותרווייהו סבירא להו דכהאי שיעורא מטלטלא מליאה וריקנית ומנא היא והלכך שריא לטלטולה · אמר אביי בעי מיניה דמר הלכה למעשה ואפילו חלתא בת ארבעים סאה שהוא כור ושליש כור לא התיר לי כי האי דתנן בכלים פרק (י"ד) [ט"ו] כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אף על פי שיש להם שולים ומחזיקות מ' סאה בלח שהן כורים ביבש טהורים כלומר אינה כלי לפיכך אינה מקבלת טומאה והלכתא כרבה: רבי נחמיא אומר משתשקע החמה עד שיעור כדי הילוך חצי מיל וזהו בין השמשות אמר רבי (נחמי') [חנינא] הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בימא של טבריא ויעלה וזהו שיעור של ר' נחמיה א"ר

גיר' רש"ל וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עליה אלא כשירד ויטבול ומו לא

רב נסים גאון

כי בחליפת זה היום ובכניסת יום אחר נתחלף הראיה ויהיה על זה האיש דין הטומאה כאילו ראה ב' ראיות ותמצא ברור זה הדבר בפרק ראשון מתוספתא עבין ומודה רבי יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג ויש בידו ב' ראיות מפני שב' ימים הולקין אותו ומטילין אותו לחומרי ב' ימים וספק לטומאה ולדאלך *) אמרו מטילין לחומרי ב' ימים: אמר אביי ש"מ מי' גדאשא תילתא הוי דייק לה אביי מדברי המשנה והן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש כי הכור ל' סאין כמו שתמצא בפרק המוכר את הספינה (ב"ב דף פו) כור בל' סאה נמצא אני מוכר לך והואיל והכלי שיכיל מן היבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הס' מכלל שהשליש הנשאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה והואיל ובזמן

*) ולדאלך פירושו בלשון ערבי ולזה

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל [א]כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי(א) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה [ב]אלא בינונים א"ר יוסי בר' זבידא [ג]העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה [ד]אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני : ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר והנויות שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין [ה]ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מה נעשה להם לבבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא אלא שלישית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא דבי רבי ישמעאל [ו]שש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין רשאין ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת א"ר יוסי *(בר) חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו אמר לו *אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע ישלו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מיטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב (*יוסי) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק

רש"י

אלא לאכילה · וכולה מילתא דר' יוחנן לאומרא דלא תימא כי שנים בין השמשות דר' יהודה לילה הוא וניכול וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרינן כר' יהודה דנימא דר' יוסי לילה הוא ושרי : בשני בין השמשות · ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם אחד אין כאן עוד אשם תלוי אלא חטאת : ממה נפשך · אי לילה הוא חייב על ערב שבת ושל מוצאי שבת איתו כלום ואי יממא הוא חייב על מוצאי שבת ואין של ערב שבת כלום וכגון דעבד ליה כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו : בשיעורי דרבנן · בין השמשות : אתלו · הדליקו את הנר מבעוד יום : חזו תרנגולין · היושבים על הקורות מבעוד יום וכן העורבים בשדה : אדאני · עשב הקרוי מלוו"א ועלין שלו נוטין לנגד החמה שחרית כפופין למזרח ובחצי היום זקופין ולערב כפופים אצל למערב : שש תקיעות · אף התרועות במנין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה : להבטיל ממלאכה שבשדות · ויהא להן שהות ליכנס לעיר : להבטיל העיר · ממלאכה : והחנויות · ממקח וממכר : לחלוץ תפילין · והדלקת נר ברביעית : להדביק פת בתנור · ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש : ותוקע ומריע ותוקע · הרי שש : ושובת · חל שבת עליו : מלעדור · מלחפור : ויכנסו כולם כאחד · שלא יחשדו הנכנסים באחרונה לומר שעסקו במלאכתן אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מכירין מי קרובים ומי רחוקים : תריסין · הן דלתות *החנויות ומסלקין אותן ומניחן ע"ג יתדות ומוכרין עליהן תבלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים : חמין · מים חמין למזוג בהן יין לשתות : סילק המסלק · קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה : והטמין המטמין · את הראויות למחרת : חזן הכנסת · שמש הציבור : להוליך שופרו לביתו · שהיה גג מיוחד בגובה העיר ואמצעיתה לתקוע שם ומשם מוליכו לביתו אלמא אכתי לא נקיט קדושת שבת עלייהו : לשיעורין · פעמים שביתו קרוב פעמים שביתו רחוק : בראש גגו · שתקע שם : שאין מטלטלין · אפילו ברשות היחיד : והתניא שופר מיטלטל · לפי שכפוף ראשו וראוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק : חצוצרות · פשוטה ואינה ראויה אלא לתקוע והוי דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה : לתינוק

תוספות

אלא לענין אכילה · קשה דמשום שיעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוי ליה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי איתו מיד אחר בין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו א"כ(ב) הא דאמר רב יהודה כו' בין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים בו מאי איריא בין השמשות אחר בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל דאיתו מתאחר כל כך שיהא שיעור טבילה בינתיים א"כ ספק היה להם אם היה מתחיל מיד אחר דר' יהודה או מתאחר הרבה ולהכי אילטריך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי שלים בין השמשות דרבי יוסי :

הקשה ה"ר פורת דשבת גופיה הוה מצי למינקט הלכה כר' יהודה בע"ש וכר' יוסי במוצאי שבת וכן לענין תרומה הוה מצי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכר' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דאפי' בשבת דחמיר מיקל ר' יוסי ושרי לעשות מלאכה בבין השמשות דר' יהודה ואפי' בתרומה דקיל משבת או בתרומה דרבנן מחמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד דשלים בין השמשות דידיה :

רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ כו' · פירש"י ורביעית להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אתרתי קמייתא ועוד דאמר בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא וליכא למימר נמי דאף לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מדקאמר אלא ג' להדליק את הנר כמאן כר' נתן משמע ולא כר' יהודה הנשיא וקשה דבס"פ ד' מיתות (סנהדרין דף סח· וסם) גבי שחלה ר"א ואותו היום ע"ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גער בו אביו ויצא בנזיפה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת נר קודם לחליצת תפילין וי"ל דשאני התם דמשום חוליו איחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד שהיה סמוך לחשכה ולכך אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראיה דחליצת תפילין קודמת מדרצה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע שכך היו רגילין לעשות :

שש תקיעות · כמו שפירש בקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה אע"ג דקצת משמע לקמן דשלש ראשונות תקיעות הן דקתני התחיל לתקוע תקיעה שניה לאו דווקא נקט תקיעה וכן מוכיח בפרק החליל (סוכה דף נג: וסם) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב באותן מ"ח שלש להבטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת אל יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ומפרש במאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת :

והתניא שופר מטלטלין כו' · תימה לר"י הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה לצל אפי' ר' שמעון אסר כמו שמפרש בסמוך דשופר מלאכתו לאיסור הוא ובברייתא דלעיל דאסר להצניעו היינו מחמה לצל והוי כמו מרא שלא יגנב בפרק כל הכלים (לקמן דף קכג:) דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר בברייתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקתני לפי שאין מטלטלין ולא קתני לפי שאין מצניעין וא"ת וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו א"כ חצוצרות אמאי אין מטלטלין וי"ל דחצוצרות מוקצה יותר משופר כמו שמפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר :

הא

עין משפט נר מצוה

קלד א ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ד ופ"ז מהל' תרומות הל' ב טוש"ע א"ח סי' רלה סעיף א :

קלה ג מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ד :

קלו ד טוש"ע א"ח סי' רסא סעיף ג :

קלז ה מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יח יט סמג עשין ל טוש"ע א"ח סימן רנו :

רבינו חננאל

חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה בראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים והיא בארה של מרים אמר רב יהודה אמר רב מעין המטלטל מטהר זה היא בארה של מרים : ואסיק' בתר דשלים ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי הלכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא העריב השמש ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו · א"ר יוחנן הלכתא כרבי יהודה לענין שבת דאמר משתשקע החמה קידש היום והלכתא כר' יוסי דאין כהנים טבולי יום אוכלין בתרומה עד שלים ביה"ש דר' יוסי אמר רב יהודה אמר שמואל תניא נמי הכי ר' יוסי אומר כוכב א' יום ב' ביה"ש ג' לילה ולא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים : ירושלמי בתחלת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום שנים ספק ג' לילה · ואסיק' הדא דתימר באילין דלית אורחיהן למיחמי ביממא ברם באילין דאורחיהן למיתחמי ביממא לא משערינן בהו א"ר יוסי בר אבין ובלחוד דתיחמון תלתא כוכבים בר מן*) חד כוכבתא · אמר להו רבא לבני מחוזא**) אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דיקלא אתלו [שרגא] . פירוש אדליקו שרגא . ביום המעונן במתא חזי תרנגולא אימתי עיילי בקינייהו בדברא חזי עורבי אימתי עיילו בקינייהו א"נ אדוני פי' ירקות השדה הן ידועין העלין שלהן בבוקר מתפתחין ומתפשטין ומבין השמשות מתכווצין ונראין כפתומין : העושה מלאכה בשני בין השמשות בע"ש ובשבת חייב חטאת · ממה נפשך אי ביה"ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה שעשה בשבת אם לילה הוא נתחייב במלאכה שעשה בע"ש : ת"ר ו' תקיעות תוקעין בע"ש תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות שניה להבטיל מלאכה שבעיר ושבחנויות שלישית להדליק נר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ את התפילין כו' תנא דבי שמואל ו' תקיעות תוקעין ע"ש התחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעדור ומלזרוע ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין הנויות פתוחות ותריסין מונחים . תקע שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין החמין והקדירות מונחין ע"ג הכירה תקע שלישית סילק המסלק

מסורת הש"ס

[חנויות] עי' ביצה · רש"י ד"ה תריסין

[צ"ל ברבי]

[מגילה יח: גיטין יד. ב"ב כט. חולין ע. נג:]

[צ"ל יוסף]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבי יוסי בר אבין לא כוכבים : (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' דא"כ הא דאמר :

גליון הש"ס

גמרא ושוהה כדי צליית דג. עי' בר"ן בפירקין בסוגי' חנוכה דף י ע"ב :

*) לפנינו הגי' שם בירושלמי מן הדא כוכביא וכ"ה בחדושי הרשב"א כאן · ועי' בהגהות מיי' פ"ה מהל' שבת עוד גי' אחרת בירושלמי . **) וכן בספר דברי יוסף מביא ג"כ נוסחא זו בשם ש"ס כ"י .

רב נסים גאון

ובזמן שהוא גדוש יכיל ס' אע"פ שמן הלח לא יכיל אלא ארבעים נפקא לן מינה הא דאביי שהגדוש על פי המדה הוא שליש מה שתכילנו כלל המדה : במאי קמיפלגי **) בפלוגתא דר' אלעזר והורקנוס בנו · תמצא פירוש דבריהם במסכת סנהדרין בסוף פרק ד' מיתות (דף סח) תניא כשחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטריקלין שלו ואותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו גער בו אביו ויצא בנזיפה אמר להן חבריו של אבא כמדומה שדעתו של אבא נטרפה אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבות סבר ר' אליעזר הדלקת הנר שהוא איסור סקילה קודמת להליצת תפילין שהוא איסור שבות וצריך להקדים הדלקת הנר ואחר כן יחלוץ והורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת להדלקת הנר ותמצא בפרק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה נוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו אמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת

**) נלאה דחסר כאן בדעת הגאון וצריך לציין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר"י הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין וע"ז אמר דקמפלגי בפלוגתא דר"א והורקנוס בנו וכו' ועי' תוס' ד"ה ר"י.

לתינוק בציבור נמי חזי לגמע לתינוק עני ותו הא דתניא כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין את חצוצרות מני אלא לא קשיא הא ר' יהודה הא *ר' שמעון הא *ר' נחמיה ומאי שופר נמי חצוצרות כדרב חסדא דא"ר חסדא *הני תלת מילי אישתני שמייהו מכי חרב בית המקדש חצוצרתא שופרא שופרא חצוצרתא למאי נפקא מינה לשופר של ראש השנה ערבה צפצפה צפצפה ערבה למאי נ"מ ללולב פתורה פתורתא פתורתא פתורה למאי נ"מ למקח וממכר אמר אביי אף אנו נאמר הובלילא בי כסי בי כסי הובלילא למאי נפקא מינה *למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות דמצד אחד כשירה ומשני צדדים טריפה אמר רב אשי *אף אנו נאמר בבל *בורסיף בורסיף בבל למאי

רש"י

תינוק עני · שעל הציבור לפרנסו: הא ר' יהודה · שופר מיטלטל וחצוצרות אין מיטלטלין דמוקצה הוא אבל שופר תורת כלי עליו כדאמרן לעיל: הא · דקתני תרוייהו מטלטלין ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה: הא · דקתני אף שופר אין מטלטלין ר' נחמיה דאמר *אפי' תרווד אפי' טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישו המיוחד ועיקר שופר לאו לגמוע מים קאי: ומאי שופר · דקתני בההיא דר' נחמיה דאקדמית בה לחצוצרות לאיסורא וכיון דתני אין מטלטלין את השופר תו לא צריך למתני חצוצרות דכ"ש היא הואיל ואינו ראוי לגמע בו תינוק אלא שופר דתנא רישא הוא חצוצרות וחצוצרות דתנא בסיפא הוא שופר דאישתנו שמייהו כדרב חסדא: לשופר של ראש השנה · אין תוקעין אלא באותו שעם הארץ קורין חצוצרות והוא שופר או אם בא עם הארץ לשאול במה יתקע אומרים לו בחצוצרות: צפצפה · פסולה ללולב ועלה שלה עגול וקנה שלה לבן כדאמרן בסוכה: פתורה · מתחילה היו קורין לגדול פתורה ולקטנה פתורתא ועכשיו נשתנו: אף אנו נאמר · אף אנו יכולים להוסיף אדרב חסדא לומר שגם זה נשתנה: הובלילא · מתחילה היו קורין להמסס הובלילא ולבית הכוסות בי כסי ועכשיו נשתנו: המסס · הוא הסמוך לבית הכוסות עשוי סגלגל כמין כדור ובתוכו קליפות קליפות הרבה כגלגל של ריחים וקורין ליגפי"ל ודופנו דק מאד: בית הכוסות · סוף הכרס שקורין פאנצ"א ויש בו עובי שקורין דובלון ותוכו עשוי כמין כוס טובי בית הכוסות דופן כפולה ודבוקין הכפלים זה בזה בשומן: מצד א' · שלא ניקב אלא א' מן הכפלים כשרה שחבירו סותמו: מב' צדדין · שניקבו שניהם טריפה ובבית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי בין צד א' לשני צדדין אבל בהמסס אפי' מצד א' שלא נראה הנקב לחוץ אין זו סתימה לפי שהדופן דק מאד: לגיטי

תוספות

הא ר' יהודה · לר' יהודה מטלטלין שופר אע"ג דמלאכתו לאיסור שרי לטלטלו לצורך גופו ומקומו כדמוכח בפרק כל הכלים (לקמן קכד:) דאמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטל בשבת ושל תמרה אסור פירוש לפי שמלאכתו לאיסור ור' אלעזר אמר אף של תמרה במאי עסקינן אילימא לצורך גופו ומקומו בהא לימא רב של תמרה לא והא רב כרבא ס"ל דשרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו. ואי ר' יהודה אסר והא רב סבר כר' יהודה דאית ליה מוקצה. ובפרק תולין (לקמן דף קמא: ושם) גבי הא דפריך לאביי [ורבא] ממנעל שעל גב האימום משמע בהדיא דשרי ר"י בדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו ותניא נמי בפרק כירה (לקמן דף מד·) ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת אבל בחצוצרות אסר משום דכיון דלא חזי למלאכת היתר אלא מעט מקצה ליה לגמרי ממלאכת היתר והוי כמטה שיחדה למעות והניח עליה מעות דאמר רב יהודה א"ר (לקמן דף מד:) דאסור לטלטלה °ומוקי לה כר' יהודה וכמו קינה של תרנגולים דמשמע לקמן (דף מה:) °דאסור לר' יהודה אפי' לצורך גופו ומקומו: **הא** ר' שמעון · דלית ליה מוקצה אלא מוקצה מחמת חסרון כיס ודוקא לצורך גופו או מקומו הוא דשרי אבל מחמה לצל מודה ר"ש דאסור דתנן בפרק כל הכלים (לקמן דף קכב:) נוטל אדם את הקורנס לפצע בו את האגוזים קורדום לחתוך בו דבילה אבל מחמה לצל אסור וכר' שמעון היא מדקתני סיפא מחט של יד ליטול בו את הקוץ ובהכחנקין (סנהדרין דף פד:) מוקי לה כר' שמעון ובשילהי האורג (לקמן קז·) נמי מוכח מינה דמפיס מורסא מותר לכתחילה וההיא דמפיס מורסא מוקמא כר"ש בריש פ' ח' שרצים (לקמן דף קז:) ובפ' בתרא (לקמן קנז·) נמי פשיטא לן דמתניתין דכל הכלים אתיא כר"ש דקאמר דבמוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר"ש דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וגבי מכבדות של תמרה (דף קכד:) דפריך אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה ואי שרי ר"ש אף מחמה לצל מאי קושיא דילמא ר' אלעזר כר"ש ס"ל:

הא ר' נחמיה · ההיא דאסרה שופר וחצוצרות דתניא בפרק חבית (לקמן דף קמו·) אפי' ·תרווד אפי' סכין אין נוטלין אלא לצורך תשמישן ופי' בקונטרס תשמישן המיוחד להם ומשמע לפי' דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לשום צורך דהא מיוחד למלאכת איסור ואנן בעינן שיהא מיוחד לצורך אותו דבר שנוטלו בשבת וקשה לר"ת דאמר בפרק חבית (ג"ז שם) חותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ומוקי לה כר' נחמיה וכן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לה· ושם) הכא במגעול דקטיר במיתנא ובעי סכינא למיפסקיה ומוקי כר' נחמיה ואמאי אסר בסכין כיון שהוא עומד ומיוחד לחתיכה והר"ר שמעון הזקן הקשה לפירוש הקונטרס דהיכי קאמר רבא בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד·) ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו או לצורך מקומו אין מחמה לצל לא היכי שרי לצורך מקומו והלא אין זה תשמיש המיוחד לו *ודוחק ר"ת לומר לפי' הקונטרס דקערות אחר שאכלו בהן דדרך להסירן כל שעה חשיב לצורך מקומו תשמיש המיוחד לו ונראה לר"ת דלא שרי ר' נחמיה אלא תשמיש הרגיל לעשות בו בחול אפי' אינו תשמיש המיוחד לו ואפי' דבר שמלאכתו לאיסור שרי כיון שדרך אותו תשמיש לעשות ממנו בחול כגון קורנס לפצע בו את האגוזים וקורדום לחתוך בו את הדבילה והיינו לצורך תשמישו דקאמר כלומר מה שרגיל לעשות בו בחול ולא אתא לאפוקי אלא מחמה לצל וכגון תשמיש שאינו רגיל לחתוך כגון חותלות של תמרים בסכין או מגעול דקטיר במיתנא ושופר נמי אין דרך בחול לגמע בו מים לתינוק והסקה בכלים דתניא בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד: *) אין מסיקין בכלים כו' ומוקי לה כר' נחמיה ומביא ר"ת ראיה מפרק כל הכלים (ג"ז שם) דתנן כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך ומפרש רבה בגמרא דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא והשתא מה לו להזכיר דבר שמלאכתו לאיסור כיון דמתניתין לא איירי אלא במלאכתו להיתר אלא ודאי משום ר' נחמיה נקטיה דבעי למימר ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' דבר שמלאכתו להיתר כו' ומשום דמשום ר' נחמיה מלאכתו להיתר למלאכתו לאיסור נקט מלאכתו לאיסור דלר' נחמיה תרוייהו לצורך גופו שרי ולצורך מקומו לא ולרבא תרוייהו לצורך גופו ומקומו שרי מחמה לצל לא ולשון אפי' משמע נמי הכי:

למחט שנמצאת · דתניא באלו טרפות (חולין דף נ· ושם) ובהמדיר (כתובות דף עו:) מצד אחד כשירה מב' צדדין טרפה ופי' בקונטרס בעובי בית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי הכי אבל בהמסס אפי' מצד אחד שלא נראה הנקב לחוץ טרפה דאין זו סתימה והקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ דהא תנן *המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ משמע דבהמסס נמי לא מיטרפה אלא בנקב מפולש ואור"י דהאי לחוץ לא לגמרי לחוץ אלא כלומר לצד חוץ לאפוקי ניקבו זה לתוך זה דכשירה כדקתני בתר הכי וקמ"ל דמצד אחד כשירה אע"ג דניקב עור אחד שלם אבל הא דקתני מב' צדדין טרפה אין חידוש אי נמי מב' צדדין טרפה נמי חידוש הוא דקמ"ל אע"פ ששוכב על המסס וס"ד שמגין כמו חלחולת שנקבה וירכים מעמידין אותה דכשירה קמ"ל דהכא טרפה ור"ת אומר דבהמסס נמי מצד אחד כשירה ופשיטא דלא הויא טרפה אא"כ ניקב נקב מפולש לחוץ דאין סברא שיהיה טרפה בשום מקום אלא בנקב מפולש והא דנקט בברייתא בית הכוסות לאשמועינן מצד אחד כשירה אע"ג דניקב עור שלם ונפקא מינה הא דשמעינן דאישתני שמייהו אע"ג דדינא שוה דאי לא אשמעינן ה"א דהאי דקתני מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות היינו דקרו השתא בי כסי שאין לו אלא עור אחד והוה אתי למימר דדוקא בההוא מצד אחד כשירה אבל במאי דקרו הובלילא אפי' מצד אחד טרפה כיון שניקב עור אחד שלם להכי אשמעינן דאישתני שמייהו דאפי' בהובלילא מצד אחד כשירה ועוד אור"י דמצינו למימר כפי' רש"י דבהמסס אפי' מצד אחד טרפה דחיישינן שמא ניקב לחוץ וחזר והבריא כמו ישב לו קוץ בוושט* דהכי הלכתא התם דחיישינן שמא הבריא וחוששין לספק דרוסה ואפי' למאן דלא חייש התם בקוץ שמא במחט שהוא דק חיים והא דבעי באלו טרפות ניקבו לחוץ היינו כגון דידעינן דשוב לא הבריא כגון שאכלה מחט בפנינו ושחטוה מיד: נפקא

רבינו חננאל

והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו' ואסיק' מקום צנוע יש בראש גגו ששם מניח את השופר שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות ותניא מטלטלין שופר והחצוצרות ותניא מטלטלין שופר ולא חצוצרות ואוקימנא להו הא ר' יהודה הא ר' שמעון והא ר' נחמיה:

הדרן עלך
במה מדליקין

רב נסים גאון

ובאת לחלוץ תפילין שהן רשות, ואינן אלא מצוה: למאי נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות תמצא אצל דלך*) בפרק אלו טריפות (דף נ) ובכתובות בפ' המדיר (דף עו):

*) פירושו בערבי תמצא עיקר זה:

עין משפט נר מצוה

קלח א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף ג ד:

מסורת הש"ס

[לקמן קמו.]
[לקמן קכג. קכד. קמו. עירובין לה. ביצה לג.]
[כתובות עו: חולין מח: נ:]
[סוכה לד. ע"ש]
סוכה לד. ע"ש
[עי' בערוך ערך תלגלת ובסנהדרין קט: מאי בורסיף וכו']
[ושם]
[חולין מג.]
חולין מג:

ועוד קשה הא דא"ל אביי (שם) לרבה אליבא דר"נ קערות היכי מטלטלים להו ולרבה דידיה מי ניחא הא לא מטלטלי אלא לתשמיש המיוחד לו ודוחק ר"ת כו' [ת"י]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' ומוקי לה כר' יהודה · וע"ש ע"ב תוס' ד"ה הא אין עליה: בא"ד דאסור לר' יהודה · עי' פירש"י שם ד"ה אלא לתרנגולין:

למאי נפקא מינה לגיטי נשים :

הדרן עלך במה מדליקין

כירה ‏°שהסיקוה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין : **גמ'** איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום ומני חנניה היא דתניא *חנניה אומר °כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום או דילמא °לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא וכל שכן להחזיר ת"ש מדקתני תרי בבי במתני' ב"ש אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין אי אמרת בשלמא לשהות תנן הכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא משהין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא ישהא עד שיגרוף או עד שיתן אפר ומה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל וכי היכי דפליגי בלשהות פליגי נמי בלהחזיר שבית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין אלא אי אמרת להחזיר תנן הכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר ומה הן מחזירין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין הא *תו למה לי

לעולם

רש"י

לגיטי נשים · דקיימא לן בני בבל בקיאין שצריך לכתוב גט לשמה והמביא גט משם אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובני שאר ארצות אין בקיאין וצריך ועכשיו בני בורסיף היא בבל ובבל של עכשיו היא בורסיף והן עמי הארץ כדאמרינן בעלמא (סנהדרין דף קט·) בור שאפי שנטלו מימיו ואני אומר נפקא מינה לגיטי נשים לענין שינה שמו ושמה ושם עירו ועירה פסול וצריך לכתוב שם של עכשיו :

הדרן עלך במה מדליקין

כירה · עשויה כעין קדירה ושופתין קדירה לתוכה : קש · זנבות השבולין : גבבא · הנגבב מן השדה איסטובל"א : גפת · פסולת של שומשמין שהוציא שומנן : עד שיגרוף · הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמא פרישנא בפרק דלעיל* שמא יחתה בגחלים : או עד שיתן אפר · על גבי גחלים לכסותם ולכנסם : בית שמאי אומרים · נותנין עליה חמין אחר שגרפה דלא צריכי לבשולי דליכא למגזר שמא יחתה : אבל לא תבשיל · דניחא ליה בישוליה ואתי לאחתויי א"נ נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל : לא מחזירין · בשבת דמיחזי כמבשל(א) : אף מחזירין · הואיל וגרוף : **גמ'** קטום · היינו נתן אפר על הגחלים דאפר מתרגמינן קיטמא : תרי בבי · בית שמאי אומרים חמין וכו' ותו תנא בבא אחריתי נוטלין ולא מחזירין : ומה הן משהין · בגרוף וקטום : פליגי נמי בלהחזיר · את המותר לשהות כגון חמין לבית שמאי וחמין ותבשיל לב"ה : אלא אי אמרת להחזיר תנן הכי קתני · כלומר ע"כ הכי מפרשא : ב"ש אומרים נוטלין ולא מחזירין · ע"כ אתבשיל קיימי דהא שרו בחמין : הא תו למה לי · הא תנא ליה רישא אבל לא תבשיל :

תוספות

נפקא מינה לגיטי נשים · מה שפי' בקונטרס לענין שינה שם עירו ושם עירה אין נראה לרשב"א דבבל הוא שם מדינה ולא שם העיר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עא·) כל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל וקאמר נמי התם *עד היכן היא בבל ולא אשכחן שום דוכתא עיר ששמה בבל אלא מדינה היא ואין כותבין שם מדינה בגט :

הדרן עלך במה מדליקין

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא · נראה לר"י דקש היינו זנבות השבולים שנשאר בשדה הנקרא אשטובל"א בלעז ותבן הוא הנקצר עם השבולת דהכי משמע לקמן בפרק שואל (לקמן דף קנ:) דקאמר בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה ומסיק בתבנא סריא והא דאמר בריש המקבל (בבא מציעא דף קג·) גבי מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור משום דאמר ניחא לי דתיתבן ארעאי הוה ליה למימר דתיתקש דהנשאר בקרקע נקרא קש כדפירש רש"י אלא משום דתיתבן משמע טפי לשון זיבול נקט ליה* : **לא** יתן עד שיגרוף · פירש בקונטרס משום תוספת הבל ואין נראה לר"י דאפילו גרופה וקטומה היא מוספת הבל יותר מכמה דברים השנויין בבמה טומנין ועוד דחנניה שרי להשהות אף כשאינה גרופה ולא אסרו מוסיף הבל אלא דוקא בהטמנה אבל להשהות שרי וכשאינה גרופה אסרי רבנן דחנניה משום דילמא אתי לאחתויי :

חמין ותבשיל · נראה לר"י דסתם חמין ותבשיל היינו אפי' לא בשיל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי דהא כי מוקי מתניתין להחזיר תנן הוי מתניתין כחנניה דשרי חמין ותבשיל להשהות על גבי כירה אפילו באינה גרופה אפילו לא בשיל כל צרכו ולא כרבנן ואמאי ודילמא מתניתין אפילו כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אלא ודאי משום דסתם חמין ותבשיל כמאכל בן דרוסאי נמי משמע ומיהו סתם חמין ותבשיל הוי נמי בשיל כל צרכו כדמוכח בסוף שמעתין (דף לח·) גבי קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר אע"פ שיש לדחות ושם אפרש בע"ה ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוה בשיל כל צרכו צריך לומר הא דאסרי בית שמאי להחזיר היינו אפילו חמין שהוחמו כל צרכן וכן לבית הלל באינה גרופה מדקאמר בגמרא (דף לח:) ואף רבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דאמר רבי אושעיא פעם אחת כו' והעלנו לו קומקומוס של חמין ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ואי לא אסיר בהוחמו כל צרכן מנא ליה דמחזירין אפילו בשבת דילמא הוחם כל צורכו הוה ואם תאמר ואם סתם חמין ותבשיל הוי בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל אם כן סברי בית שמאי מצטמק ויפה לו אסור כיון דאסיר תבשיל שבישל כל צרכו ואם כן היכי שרי חמין שלא הוחמו כל צרכן והא יפה לו הוא ואור"י דודאי תבשיל אסרי בית שמאי משום דלעולם יפה לו אע"ג דנתבשל כל צרכו אבל חמין שאין יפה להם אלא עד כדי צרכן אבל מכאן ואילך רע להן כדמוכח לקמן לא אסרי בית שמאי דליכא למיגזר שמא יחתה דבלא חיתוי יוחמו כל צרכן : **וב"ה** אומרים אף מחזירין · אפילו בשבת מחזירין *כדאמר בגמרא ולשון נוטלין נמי משמע דבשבת מיירי דבחול לא הוה צריך למיתני נוטלין ולמאן דאסר להחזיר אסר אפילו בחול לבית הלל כשאינה גרופה ולבית שמאי אפי' בגרופה מדקאמר בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול ועוד מדקדק ר"ת מדקאמר לא יתן עד שיגרוף ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא היאך יגרוף או יקטום בשבת °והוה ליה למימר אלא אם כן גרף וקטם אלא בחול נמי אסור להחזיר וא"ת מה שיעור הוא נותן לאסור בע"ש דהיכא דסלקו בהשכמה פשיטא דשרי להחזיר ואומר ר"י דמשעה שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום אסור להחזיר ומיהו בשבת אפילו רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכי מנא ליה דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דילמא קומקמוס של חמין רותח הוה ועוד אומר ר"י דמצינו למימר דבערב שבת נמי אסור להחזיר אפילו רותח משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבע"י וקשה לרשב"א היכי שרי להחזיר קדרה על גבי כירה בשבת והא אמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לג: ושם) דבילים וקדרה וחביתא ופוריא מלמטה למעלה אסור משום אהל ואור"י דכי אסרו חכמים אהל עראי ה"מ כשעושה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאיליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה ומיהו הא דאמר בהמולא תפילין (עירובין דף קב·) גבי דיכרי דרב הונא דאמר ליה כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר מוסיף על אוהל עראי הוא משמע דבלא שיור אסור אע"ג דהדפנות כבר עשויות ואור"י התם משום דדמי אהל טפי אסור אפי' בלא עשיית דפנות אבל קדרה דלא דמי אהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות :

לעולם

רבינו חננאל

פ"ג **כירה** שהסיקוה בבקש ובגבבא וכו' · כירה זו היא מקום שפיתת ב' קדרות . איבעיא להו הא דתנינן לא יתן עד שיגרוף · או עד שיתן האפר על גבי גחלים נתינה זו בע"ש וקמ"ל דאסור לשהות ע"ג כירה אא"כ גרופה וקטומה או דילמא נתינה זו החזרת הקדירה היא בשבת וקמ"ל דאסור להחזיר אלא ע"ג כירה קטומה או גרופה אבל לשהות מותר · ומתני' מני חנניה היא דתניא כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה ·

רב נסים גאון

נפקא מינה לגיטי נשים · כלומר בדאלך*) הסביא גט מבבל או מבורסיף אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לדבריהם שאמרו במסכת גיטין בפר' א' (דף ו) בבל רב אמר כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל ובפרק עשרה יוחסין (דף עב) היכא חביל ימא אמר רב פפא סבא משמיה דרב זו פרת בורסיף ובבראשית דר' אושעיא (פרשה לח) חד תלמיד ר' יוחנן הוה יתיב קדמוי הוה מסבר ליה ולא סבר אמר ליה מה דין לית את סבר אמר ליה דאנא גלי מן אתראי אמר ליה מן הדין אתר את אמר ליה מן בורסיף אמר ליה לא תאמר כן אלא בולסיף שנאמר (בראשית יא) כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ובגמרא דכל ישראל יש להן חלק (סנהדרין דף קט) אמרו אמר רב יוסף בבל בורסיף סימן רע לתורה מאי בורסיף אמר רב אסי בור שפת ואדוננו האיי ז"ל אמר בבל בורסיף בבל כוונת דבר זה לאותה ששנינו במשנה שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פסול הרי נודע כי בבל ובורסיף עיר אחת הן והגט כשר : סליק פרק במה מדליקין

*) פירושו כזה

עין משפט נר מצוה

[דף עא:]

א א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ד ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנג סעיף א :

[וע"ע תוס' ב"מ קג· ד"ה המקבל]

ומיהו רש"י פי' בגמרא מחזירין אפילו בשבת למחרת דנראה דאין דעתו להחזיר ובטלה הטמנה אבל בלילה אין נראה כן [תו"י]

מסורת הש"ס

[דף לז:]

לעיל כ.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא תבשיל וכו' כמבשל סס"ד ואח"כ מ"ה אבל לא :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וב"ה אומרים וכו' וכו"ל אא"כ גרף · לענ"ד הא מצינו כזה במ"ק דף ד ע"ב עד שיעמיק כו' כגון שהעמיק:

ולא רצה לומר דתנא רישא דאפילו בחול אין מחזירין לב"ש כדמשמע עד שיגרוף וסיפא קתני דאפילו בשבת מחזירין לב"ה כדמשמע נוטלין דבלאו תרי בבא סברא הוא דבתרווייהו פליגי דהא אי להשהות תנן ליכא אלא חד בבא בהחזרה ומהר"מ אומר דאי משום ב"ה תני סיפא לא ה"ל למיתני דברי בית שמאי [תו"י]

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא והכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום ומה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל היא אלא מחלוקת בית שמאי ובית הלל שבית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין ת"ש דאמר ר' חלבו א"ר חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה אלא אי אמרת לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה מי סברת ר' חלבו ארישא קאי אסיפא [א]קאי ובית הלל אומרים אף מחזירין ואמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל תוכה אסור *תא שמע [ב]ב' כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה ואינה קטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה ואינה קטומה ומה הן משהין בית שמאי אומרים ולא כלום ובית הלל אומרים חמין אבל לא תבשיל עקר דברי הכל לא יחזיר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין אי אמרת בשלמא לשהות תנן מתני' מני רבי יהודה היא אלא אי אמרת להחזיר תנן מתניתין מני לא רבי יהודה ולא ר' מאיר אי רבי מאיר קשיא לב"ש בחדא ולבית הלל בתרתי אי רבי יהודה קשיא גרופה וקטומה לעולם אימא לך להחזיר תנן ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כרבי יהודה בחדא בחמין ותבשיל ונוטלין ומחזירין ופליג עליה בחדא דאילו תנא דידן סבר לשהות ואף על פי שאינו גרוף וקטום ורבי יהודה סבר בלשהות נמי גרוף וקטום אין אי לא לא איבעיא להו מהו לסמוך בה תוכה וגבה אסור אבל לסמוך בה שפיר דמי או דילמא לא שנא תא שמע שתי כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה וקטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך דילמא שאני התם דכיון דמידליא שליט בה אוירא תא שמע דאמר רב ספרא אמר רב חייא קטמה ונתלבתה סומכין לה ומקיימין עליה ונוטלין ממנה ומחזירין לה שמע מינה לסמוך נמי קטמה אין לא קטמה לא ולטעמיך נוטלין ממנה דקתני קטמה אין לא קטמה לא אלא תנא נוטלין משום מחזירין הכא נמי תנא סומכין משום מקיימין הכי השתא התם נוטלין ומחזירין בחד מקום הוא תנא נוטלין משום מחזירין אלא הכא סומכין בחד מקום הוא ומקיימין בחד מקום הוא מאי הוי עלה ת"ש *[ג]כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין אא"כ גרופה וקטומה [ד]גחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו שמע

לעולם אימא לך להחזיר תנן · ואילו לשהות אע"פ שאינו גרוף שרי: והך חזרה דאמרי לך · לא יחזיר עד שיגרוף דכי גרוף מיהא שרי: לאו דברי הכל היא · ולבית שמאי לא סבירא להו: לא שנו · שריותא דמתני' אלא על גבה דלא נפיש הבלא כולי האי אבל תוכה אסור: אי אמרת בשלמא להחזיר תנן · אבל לשהות משהין אפילו בשאין גרופה כדמחסרינן ליה חסורי ורבי חלבו אשריותא דלשהות על שאינה גרופה קאי: היינו דשני בין תוכה לעל גבה · דכי משהי לתוכה דשאינה גרופה מטמין ממש ברמץ: אלא אי אמרת לשהות תנן · דאפילו לשהות בעי גרופה כיון דגרופה ומבעוד יום הוא נותנו לתוכה מה לי תוכה מה לי על גבה: ארישא · עד שיגרוף: אסיפא קאי · דאיירי בחזרה אבל רישא לשהות הוא ובין תוכה ובין גבה שרי: שתי כירות המתאימות · מחוברות יחד וקיר של חרס מפסקת ביניהם: משהין על גבי גרופה וקטומה · דלא חיישינן משום דסליק לה הבלא מאידך: ומה הן משהין · על הגרופה: לא יחזיר · בשבת: אא"ב · רישא דמתניתין לשהות קאמר דבעי גרופה ובלשהות פליגי בחמין ובתבשיל ובגרוף וסיפא פליגי בחזרה מתני' ר' יהודה היא אלא אי אמרת להחזיר תנן דבעי גרופה אבל לשהות לא בעי גרופה ופלוגתא דחמין ותבשיל כשאינו גרוף כדקמחסרת ומתרצת לה: קשיא לב"ש בחדא · דקאמרי ב"ש במתני' משהין חמין אף בשאינו גרוף והכא קאמר רבי מאיר לב"ש דאפילו גרוף ולא כלום וכ"ש כשאינו גרוף והא כולה חדא פירכא היא דבית שמאי לא שני להו בין גרוף לשאינו גרוף: ולב"ה בתרתי · דבמתניתין שרי בית הלל להשהות חמין ותבשיל אף בשאינו גרוף והכא קתני דבגרוף חמין אין תבשיל לא ובשאינה גרוף אין משהין כלל ולענין חזרה בגרוף תנן במתניתין לב"ה מחזירין והכא קתני עקר דברי הכל לא יחזיר: ואי ר' יהודה · דאמר נמי כי מתניתין מ"מ גרופה וקטומה קשיא דמתניתין תרגמת דפלוגתא קמייתא בשאינו גרוף ושרו ב"ש חמין ובית הלל חמין ותבשיל והכא קתני אין משהין על גבי שאינה גרופה ואינה קטומה כלל ופלוגתא דלשהות בגרופה וקטומה: בחמין ותבשיל ונוטלים ומחזירין · דמוקי פלוגתא דב"ש וב"ה בשהיית חמין ותבשיל דבית שמאי שרו חמין ותבשיל לא וב"ה חמין ותבשיל ולא כר' מאיר דאמר לב"ש לא כלום: מהו לסמוך · קדרה אצל דופן הכירה בלא גרופה שהכירה מטלטלת היא ומושיבים אותה על גבי קרקע: גבה · עובי שפתה או כסוי שעל חללה: דמדלי · הקדרה על גבי הכירה: ונתלבתה · חזרה והובערה: התם · נוטלין ומחזירין בחד מקום · ולא שייך למתני מחזירין עד דתני נוטלין: נעורת · ארישט"ש: שהוחמו כל צרכן · דליכא למיחש לחיתויי: מצטמק

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא כו' · °משום דקיי"ל כחנניה כמו שאפרש בע"ה דחיק לאוקמא מתני' כוותיה:

אא"ב להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה · פי' בקונטרס משום דאי להחזיר תנן(א) א"כ לשהות משהין אפילו באינה גרופה להכי שני בין תוכה דהוי מטמין ממש ברמץ לעל גבה וקשה להר"ח דלחנניה אפילו תוכה משהין אפי' באינה גרופה דהא תנן (לעיל דף יט:) ולא חררה על גבי גחלים אלא עד שיקרמו פניה הא קרמו פניה שרי אע"ג דחררה בתוכה היא ובלאו הכי אור"י דבחנם דחק רש"י לפרש כן דאיכא למימר שפיר היינו דשני לן בין תוכה לעל גבה מהא דשרי להחזיר בגרופה ובהשהאה דוקא לא ניחא ליה לחלק אבל בהחזרה ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח במאי דמשני מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי כו' קשה לר"י *היכי בעי למימר אליבא דרב דמתניתין להחזיר תנן אם כן אתיא מתניתין כחנניה ורב דלא כחנניה דהא חנניה שרי במצטמק ויפה לו דהא דתנן (שם) אין צולין בשר ובילה אלא כדי שיצולו מבעוד יום אתיא כחנניה ובילה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו הוא ורב אסר לקמן *דמצטמק ויפה לו וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא דהא ר"מ ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפילו במצטמק ורע לו ורב שרי במצטמק ורע לו אפילו באינה גרופה דבגרופה לא אשכחן שום אמורא דאסר אפילו יפה לו ועוד דרב קאי אמילתיה דרבי יוחנן דאיירי באינה גרופה וכן רבי יוחנן דשרי לקמן חמין ותבשיל שבישל כל צרכו באינה גרופה אבל לא בישל כל צרכו אסור לא אשכחן תנא דסבר הכי:

מהו לסמוך · באינה גרופה קבעי ואי מתניתין להשהות תנן קא בעי להשהות ולהחזיר ואי להחזיר תנן ושרי להשהות אפי' תוכה וגבה בעי להחזיר ולהשהות היכא שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי:

תא שמע כירה שהסיקוה כו' · ומסיק דשרי לסמוך ומכל מקום אין ללמוד מכאן לסמוך אצל האש דשאני הכא דדופני כירה מפסיקין בינו ולאש:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנג סעיף ב:
ג ב שם סעיף א בהג"ה:
ד ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף א:
ה ד מיי' שם הלכה ד:

ולפסק דרב מוקי מתני' בלהחזיר אבל להשהות אפילו אינה גרופה שרי מצטמק ורע לו ולרבי יוחנן אפי' מצטמק ויפה לו [ת"י]

רבינו חננאל

ושקלינן וטרינן ותריצנן כירה שהסיקוה בגפת או בעצים אסור להחזיר אבל לשהות משהין בה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה בין תבשיל בין חמין כחנניה: ואע"ג דעמדה אמרינן תוב תא שמע ב' כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה ולא קטומה כו' לר' מאיר אליבא דבית הלל משהין ע"ג גרופה וקטומה חמין אבל לא תבשיל ולב"ש לא כלום לר' יהודה אליבא דב"ש משהין חמין אבל לא תבשיל · וב"ה חמין ותבשיל ב"ש אומרים נוטלין חמין אבל לא (תבשיל) מחזירין · וב"ה [אומרים] נוטלין אף מחזירין בשלמא אי אמרת מתני' לשהות [נמי בעינן] ע"ג גרופה וקטומה מתני' ר' יהודה היא · אלא אי אמרת להחזיר היא אבל לשהות בש"א משהין חמין ובה"א חמין ותבשיל אף על פי שאינה גרופה ולא קטומה · מני מתני' אי ר' מאיר קשיא לב"ש (בהו) [בחדא] במתני' דקתני בש"א חמין אבל לא תבשיל · ודבי מאיר קתני לבית שמאי ולא כלום · ולבית הלל בתרתי דר' מאיר קתני לב"ה משהין חמין אבל לא תבשיל · ומתני' קתני לב"ה חמין ותבשיל · ותוב דרבי מאיר קתני דברי הכל לא יחזיר ומתני' קתני לב"ה אף מחזירין · אי לרבי יהודה קשיא גרופה וקטומה דכי קתני משהין לב"ש חמין לב"ה חמין ותבשיל בגרופה וקטומה קתני ומתני' אע"פ שאינה גרופה וקטומה · ושנינן לעולם אימא לך להחזיר תנן · ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא ופשוטה היא ועמדה [הסוגיא] דמתני' להחזיר תנן. עכשיו יש מי שאומר כיון דלא איפשיטא בהדיא להחזיר אשנויי לא סמכינן [ומוקמי] מתני' לשהות · ויש מי שאומר הלכה להחזיר תנן ומסייעא ליה הא דא"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בישל כל צרכו עקר לא יחזיר וקסבר מתני' להחזיר תנן כו' · ועוד מדאמר רבא תרוייהו תנינהי ואמרינן מכדי תרוייהו תנהי ר' יוחנן מאי אתא לאשמעינן ואמר דיוקא דמתני' קמ"ל ש"מ דרבי יוחנן סבר דוקא דמתני' להחזיר הוא ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדירה יושבת עליה והיא תלוית (או) באבנים [או] כיוצא בה · אבל הטמנה ע"ג גחלים דברי הכל אסור · דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף אסור ואפילו מבעוד יום : איבעיא להו מהו לסמוך לה · תוכה וגבה אסור · אבל לסמוך שרי או דילמא לא

מסורת הש"ס

תוספתא פ"ג

תוספתא [פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אא"ב וכו' דאי להחזיר תנן אבל לשהות:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לעולם וכו' משום דקיי"ל כחנניה · כעין זה בתוספות מגילה דף יט ע"ב ד"ה ודילמא:

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר שאני הכא דקטמה אי הכי מאי למימרא הובערה איצטריכא ליה מהו דתימא כיון דהובערה הדרא לה למילתא קמייתא קמשמע לן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו ואפי' גחלים של רותם ש"מ מצטמק ויפה לו מותר שאני הכא דקטמה אי הכי מאי למימרא הובערה אצטריכא ליה היינו הך גחלים של רותם אצטריכא ליה אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו עקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר קסבר מתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום אמר רבא תרווייהו תננהי לשהות תנינא *אין נותנין את הפת בתוך התנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה הא קרמו פניה שרי להחזיר נמי תנינא בית הלל אומרים אף מחזירין ועד כאן לא קשרו בית הלל אלא בגרופה וקטומה אבל בשאינה גרופה וקטומה לא ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ל אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן *כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין(א) עליה תבשיל שבישל כל צורכו וחמין שהוחמו כל צורכן ואפי' מצטמק ויפה לו אמר ליה ההוא מדרבנן לרב שמואל בר יהודה הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו אסור אמר ליה אטו לית אנא ידע דאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מצטמק ויפה לו אסור כי קאמינא לך לרבי יוחנן קאמינא אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל אנן נעביד כרבי יוחנן אמר ליה אביי לרב יוסף מהו לשהות אמר ליה הא רב יהודה משהו ליה ואכיל א"ל בר מיניה דרב יהודה דכיון דמסוכן הוא אפילו בשבת נמי שרי למעבד ליה לי ולך מאי אמר ליה בסורא משהו דהא רב נחמן בר יצחק *מרי דעובדא הוה ומשהו ליה ואכיל אמר רב אשי קאימנא קמיה דרב הונא ושהין ליה כסא דהרסנא ואכל ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר אי משום דכיון דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו הוא אמר רב *נחמן [ג]מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר כללא דמלתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לבר מתבשיל דליפתא דאף על גב דאית ביה מיחא מצטמק ויפה לו הוא והני מילי דאית ביה בשרא אבל לית ביה בשרא מצטמק ורע לו הוא וכי אית ביה בשרא נמי לא אמרן אלא דלא קבעי לה לאורחין אבל קבעי לה לאורחין מצטמק ורע לו לפדא דייסא ותמרי מצטמק ורע להן בעו מיניה מרבי חייא בר אבא

רש"י

מצטמק · מתמעט וכוין רטיי"ט לשון שדים צומקין (הושע ט) כמו שאתה אומר בלשון צוי נצטוה ובלשון צדק נצטדק וכן כל תיבה שראשה יסודה צד"י כשהיא מתפעלת טיתן ט' אחר צד"י : מותר · להשהותן בכירה דאי לא במצטמק ויפה לו קאמר מאי אתא לאשמעינן אלא ע"כ במצטמק ויפה לו קאמר ואפילו הכי לא גזרו משום חיתוי הואיל ונתבשל כל צרכו ותנא חמין לאשמעינן דבעינן שהוחמו כל צרכן מבעוד יום : שאני הכא דקטמה · וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצמוקי : גחלים של רותם · חמין יותר משאר גחלים ואינם ממהרין לכבות כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד:) : משהין עליה · ואע"פ שלא קטמה ואמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן : מתניתין · דקתני עד שיגרוף : להחזיר תנן · דלא שרו בית הלל להחזיר עד שיגרוף ופירוקא דמתניתין כדאמרינן לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר הואיל ואינה גרופה : תרוייהו תנינהי · בין לשהות בשאינה גרופה תנינא בהדיא סתם משנה דמותר ועקר לא יחזיר נמי תנינא ולמה ליה לרבי יוחנן לאשמעינן : הא קרמו פניה שרי · והייטו לא בישל כל צרכו ותנור לאו גרוף וקטום הוא ואי נמי גרוף בתנור לא מהניא גריפה כדתנן במתניתין וכ"ש פת דאדעתא לבשולי יהביה בגוויה : ועד כאן לא שרו כו' · דמתניתין אלאחר שיגרוף קאי דקתני לא יתן עד שיגרוף ובין למאן דאמר לא ישהה ובין למ"ד לא יחזיר מ"מ חזרה דסיפא אגרוף וקטום מהדר : ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ל · משום דלא מתני לה בהדיא הא קרמו שרי ואנן דמשהינן קדירה על גבי כירה שאינה גרופה אדחנניה סמכינן הואיל ותנן סתם מתניתין כוותיה כדאמר הא קרמו שרי ואע"ג דלא בישל כל צרכו ואמר רב ששת משמיה דרבי יוחנן כוותיה דמתניתין דפרקין משום חזרה הוא דבעי גרופה אבל לשהות לא וכל הני אמוראי דאסרי סברי מתניתין לשהות תנן : מהו לשהות · בשאינה גרופה : מסוכן הוא · רגיל לאוחזו בולמוס וצריך לאכול מאכל מתוק וטוב : מרי דעובדא · מדקדק במעשיו : מיחא · קמח : כסא דהרסנא · דגים המבושלים בשמן בקמח : דאית ביה בשרא · מצטמק ויפה לו שומן הבשר משבר כח הלפת כדאמר בברכות (דף מד:) : לאורחין · צריך חתיכות חשובות לשום לפניהם ואין דרך כבוד בתבשיל המצטמק שאין הבשר ניכר בו : לפדא · מאכל שעושה מתאנים : תמרי · מאכל תמרים :

תוספות

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר · פירש בקונטרס דאי האי תבשיל במצטמק ורע לו מאי אתא לאשמעינן וקשה לר"י הא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה דאסרי בשאינה גרופה אפילו חמין דמצטמק ורע להם ועוד קשה כיון דהשתא ס"ד דמשום דהובערה הדרא למילתא קמייתא כי משני שאני הכא דקטמה מאי פריך מאי למימרא הא איצטריך טובא לאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא ונראה לר"י דהשתא ס"ד דלא חשיבא קטומה כלל משום דהובערה ואשמעינן דהדרא למילתא קמייתא דאי חשיבא קטומה אמאי נקט בישל כל צרכו אפי' לא בישל כל צרכו שרי דאפילו רבי מאיר דמחמיר מכולהו תנאי שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכן כדפירשנו לעיל דסתם חמין ותבשיל הוי שלא הוחמו כל צרכן ופריך שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר דהא סתם תבשיל אמר לקמן דמצטמק ויפה לו הוא ומשני שאני הכא דקטמה פירוש וחשיבא לגמרי קטומה וה"ה אפילו לא בישל כל צרכו שרי והא דנקט בישל כל צרכו לאשמעינן דאי לאו קטומה אפילו בישל כל צרכו אסור משום דמצטמק ויפה לו הוא ופריך אי הכי מאי למימרא אף על גב דאשמעינן דאי לא קטמה אסור מ"מ מדנקט למילתיה בלשון היתר משמע דהתירא אתי לאורויי לן ואף על גב דאשמעינן דלא הדרא למילתא קמייתא נראה לו דהא לא איצטריך לאשמעינן דסברא הוא דלא הדרא למילתא קמייתא ואף על גב דמעיקרא הוה בעי למימר דהדרא למילתא קמייתא לאו משום דסברא הוא לומר כן אלא משום דנקט במלתיה בישל כל צרכו היה ר"ל כן כדפרישית ומשני דמכל מקום אצטריך דמהו דתימא כו' ועוד יש לומר שאני הכא דקטמה דלאו לגמרי מהניא קטימה אלא דוקא משום דבישל כל צרכו אבל לא בישל כל צרכו אסור משום דהובערה והשתא אתי שפיר הא דנקט הכא קטמה והובערה ולעיל נקט נתלבתה דנתלבתה הוי פחות מהובערה והויא לגמרי כקטומה ופריך א"ה מאי למימרא דהא בלאו מילתיה מסברא ה"א דלא הדרא למלתא קמייתא כמו בנתלבתה ושרי ואפי' לא בישל כל צרכו ובלשון איסור ה"ל לאשמעינן ולא בלשון היתר ומשני הובערה איצטריך ליה ואי לאו מילתיה לא היה פשוט היתר אלא הוה ס"ד למימרא דהדרא למילתא קמייתא :

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה תבשיל שלא בישל כל צרכו כו' · פסק ר"ח דהלכה כרב ששת אמר ר' יוחנן דרבא דאמר תרוייהו תנינהי סבירא ליה כוותיה וכן פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק קמא (דף יט:) כחנניה ומותר להשהות אפי' בשאינה גרופה אבל להחזיר ודאי אסור אא"כ גרוף וקטום ואפי' *בישל כל צרכו כדפי' לעיל: דיוקא דמתני' קמ"ל · פי' רש"י דקמ"ל דקרמו פניה שפיר דמי ואין נראה דדיוק פשוט הוא דהא כיון דתנא עד שיקרמו פניה ממילא שמעינן דקרמו פניה שרי ונראה לפרש דדיוקא דמתניתין דכירה אתא לאשמעי' דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא והכי קתני : מהו להשהות · בשאינה גרופה ולא בישל כל צרכו קבעי או במצטמק ויפה לו :

עין משפט נר מצוה

ו א ב (מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ד') סמג לאוין סה עוש"ע א"ח סימן רנג סעיף א :

רבינו חננאל

לא שנא ופשטנא מהא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין ואין מקיימין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה עממו הגחלים או שנתן לתוכה נעורת של פשתן דקה הרי כקטומה (רבי) [אמר רב] (שמעון) [שמואל] בר יהודה א"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו ודוקא כירה שהיא שפיתת ב' קדרות אבל אם אין בה אלא שפיתת קדרה אחת אסור ואפי' מצטמק ויפה לו מותר ואע"ג דרב ושמואל פליגי הא קי"ל דרבי יוחנן לגבי רב ושמואל הלכתא כר' יוחנן ומה שאמר רב (עקיבא) [עוקבא] ממישן לרב אשי אתון דמקרביתון לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לאו משום דהלכתא כוותייהו אלא לעולם הלכתא כר' יוחנן דשרי אבל אתון דנהיגתון איסורא כרב ושמואל הוו להו דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם והא דאמר רב יהודה מסוכן בשבת שרי למיעבד ליה פשוטה הוא : הא דאמר רב נחמן בר יצחק מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר · כללא דמילתא כל דאית ליה מיחא מצטמק ורע לו הוא בר מתבשילא דליפתא דאע"ג דאית ליה מיחא מצטמק ויפה לו הוא כו' · האי כללא (לגברי) [לגבי] רב ושמואל אמרה ולית הלכתא אלא כר' יוחנן דהא סייעיה ר' עקיבא ממישן לרב אשי · לפרא דייסא ותמרי מצטמק ורע לו מותר

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן כירה וכו' משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו ואפי' מצטמק

לעיל יט:

[ביצה כט: חולין קי.]

לספרי' דגרסי הכא רנב"י צ"ל דאליבא דרב ושמואל קאמר דהא איהו גופיה משהי ליה ואכיל [ת"י]

תימה אמאי אסור להחזיר מ"מ מדאמר לקמן [דף מ:] נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה שתפיג צינתן ושמן איכא מאן דשרי אפילו יד סולדת בו ואם כן אמאי אסור תבשיל שבישל כל צרכו להחזיר הא לא שייך ביה בישול ולעיל [דף לד.] נמי דאסור להטמין משחשיכה אפילו באין מוסיף הבל גוזרים שמא ירתיח הא לא שייך ביה בישול וי"ל דודאי בשמן לא שייך בישול אבל בתבשיל אפילו במבושל מבעוד יום שייך בישול והא דצריכן קיתון של מים היינו ליתן במקום שאפי' תהיה שם כל היום לא תהיה יד סולדת בו [ת"י]

שבח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו אישתיק ולא א"ל ולא מידי למחר נפק דרש להו *המבשל [א]בשבת *בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא מאי ול"ש רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להיתירא מבשל הוא דקא עביד מעשה במזיד לא יאכל אבל האי דלא קא עביד מעשה במזיד נמי יאכל רב נחמן בר יצחק אמר [ב]לאיסורא מבשל הוא דלא אתי לאיערומי בשוגג יאכל אבל האי דאתי לאיערומי בשוגג נמי לא יאכל מיתיבי *שבח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בד"א בחמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו אבל חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו בין בשוגג בין במזיד יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר חמין שהוחמו כל צורכן מותרין מפני שמצטמק ורע לו ותבשיל שבישל כל צורכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו וכל המצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולים ובשר *טרוף אסור וכל המצטמק ורע לו מותר קתני מיהא תבשיל שלא בישל כל צורכו בשלמא לרב נחמן בר יצחק לא קשיא כאן קודם גזרה כאן לאחר גזרה אלא רבה ורב יוסף דאמרי להיתירא אי קודם גזרה קשיא מזיד אי לאחר גזרה קשיא נמי שוגג קשיא מאי גזירתא דאמר רב יהודה בר שמואל א"ר אבא אמר רב כהנא אמר רב בתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה"ה לשוכח משרבו משהין במזיד ואומרים שכחים אנו חזרו וקנסו על השוכח קשיא דר' מאיר אדר' מאיר קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דר' מאיר אדר"מ לא קשיא הא לכתחילה הא דיעבד דר' יהודה אדר' יהודה נמי לא קשיא כאן בגרופה וקטומה כאן בשאינה גרופה וקטומה איבעיא להו עבר ושהה מאי מי קנסוהו רבנן או לא ת"ש דאמר שמואל בר נתן א"ר חנינא כשהלך רבי יוסי לציפורי מצא חמין שנשתהו על גבי כירה ולא אסר להן ביצים מצומקות שנשתהו על גבי כירה ואסר להן מאי לאו לאותו שבת לא [ג]לשבת הבאה מכלל דביצים מצומקות מצטמקות ויפה להן נינהו אין דאמר רב חמא בר חנינא פעם אחת נתארחתי אני ורבי למקום אחד והביאו לפנינו ביצים מצומקות כעוזרדין ואכלנו מהן הרבה: ב"ה אומרים אף מחזירין: אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין

רש"י

שכח קדרה· אליבא מאן דאסר: המבשל בשבת· משנה היא: ולא שנא. אבל האי דשכח קדרה לא שנא בין שוגג למזיד והכי דרש להו סתמא ולא פירש אי השוגג מדמה לה ומותר לאוכלה אי המזיד מדמה לה ואסור: במזיד נמי· אם השהה על גבי כירה מבעוד יום יאכל: דלא אתי לאיערומי· ולעשות מזיד ולומר שוגג הייתי דלא נחשדו ישראל על השבתות: דאתי לאיערומי· דאיסור דרבנן הוא וקילא ליה ואתי לשהויי מזיד ויאמר שכחתי: מיתיבי שכח קדרה כו' בשוגג· כגון האי דשכח יאכל בשבת: במזיד· דלא שכח אלא הניח לא יאכל: ובשר טרוף· דגלי דעתיה דלא לאורחים קבעי לה: וכל המצטמק ויפה לו· כלומר וכן כל שאר המצטמק ויפה להם אסור לאוכלן אם השהן מזיד: קתני מיהת· בשלא בישל כל צרכו דיש חילוק בין שוגג למזיד במשהה קשיא בין לרבה ורב יוסף דשרו מזיד בין לרב נחמן דאסר שוגג: בשלמא לרב נחמן· מצי לתרוצי כי תניא ההיא דשוגג יאכל לפני גזירה דאמרינן לקמן דגזרו על השוכחין וכי איתמר דר' חייא בר אבא דתריצנא אליביה דשוגג אסור לאחר גזירה: אלא דרבה ורב יוסף· דאמרי אליבא דר' חייא בר אבא להתירא אף במזיד: אי קודם גזירה· אתמר דר' חייא: קשיא מיהא מזיד· דהכא תניא במזיד לא יאכל: ואי לאחר גזירה קשיא נמי שוגג· דאפי' שוגג ה"ל למיסר דאילו מתני' קודם גזירה נשנית: המבשל בשבת· בידים דאיכא חיובא דאורייתא: וה"ה לשוכח· דהמשהה נמי מבעוד יום אם שכח בשוגג יאכל ואם במזיד השהה לא יאכל כאילו בשלה בידים בשבת: קשיא דר' מאיר אדר' מאיר· דתנן לעיל בריש פירקין לר' מאיר אליבא דב"ה חמין אבל לא תבשיל והכא שרי חמין ותבשיל שבישל כל צרכו: וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה· דהתם א"ר יהודה חמין ותבשיל והכא אסר תבשיל שבישל כל צרכו: הא לכתחלה· משנה קמייתא לשהות לכתחלה קמיירי והך בהשהה כבר קאמר דמותר לאוכלה: כאן בגרופה וקטומה· ההיא דלעיל איירי בגרופה וקטומה כדקתני בה משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה ומה הן משהין על הגרופה שהתרנו לשהות ר"מ אומר כו' הלכך אפי' לכתחלה שרי ר' יהודה והכא כשאינה גרופה הלכך דיעבד אסר: עבר ושהה במזיד מאי· מותר לאוכלה או לא: חמין לא אסר· דמצטמק ורע לו: ביצים אסר· דמצטמק ויפה לו: מאי לאו לאותו שבת· אסרן עליהן באכילה: לא לשבת הבאה· אסר להן עכשיו שלא לעשות כן לשבת הבאה אבל באכילה שרו: מכלל דביצים מצומקות כו'· בעיא היא: והביאו לפניו· בחול: כעוזרדין· שנצטמקו עד שנעשו דקות כעוזרדין קורמ"ש בלע"ז ומדאמר ואכלנו הרבה מכלל דיפה להן:

תוספות

שבח קדרה על גבי כירה ובישלה בשבת מהו· אע"ג דקיי"ל כחנניא הכא בעי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דמודה ביה חנניא אי נמי בעי אפי' בקידרא חייתא והא דשרינן בפ"ק (דף יח: ושם) קידרא חייתא הייט דוקא בתנור שחומו רב דבלא חיתוי יתבשל עד למחר אבל כירה דשליט בה אוירא אסור, דאיכא למיחש שמא יחתה:

אבל האי דלא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל· תימה דהא אמר בפ"ק (שם) לא תמלא אשה קדרה עססיות כו' ואם נתנה למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר מברייתא דמייתי:

בשלמא לרב נחמן בר יצחק כאן קודם גזירה כו'· תימה לר"י *לימא תרווייהו קודם גזירה והא דשרי בברייתא שוגג היינו בבשיל כמאכל בן דרוסאי ורב נחמן איירי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי כדפי' ותירץ ר"ת דבישלה בשבת משמע שלא היתה קודם לכן כלל מבושלת ולא בעי למימר נמי דרב נחמן סבר כר' יהודה דאסר תבשיל אפי' בישל כל צרכו וכ"ש לא בישל משום דדילמא ר' יהודה לא איירי אלא במזיד אבל בשוגג מודה לר"מ דשרי אפי' לא בישל כל צרכו:

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר· כאן משמע דסתם חמין ותבשיל הוי נמי מבושל כל צרכו דאי לאו הכי לא הוה פריך מידי ורשב"א אומר דאפי' אי סתם חמין ותבשיל הוי בלא בשיל כל צרכו פריך שפיר דהא באינה גרופה משמע בברייתא דלעיל דאין משהין כלל אפי' בישל כל צרכו דאי הוה שרי בישל כל צרכו ה"ל לפרש מה הן משהין באינה גרופה כדמפרש אגרופה והכא שרי ר"מ בישל כל צרכו אפי' באינה גרופה מ"מ נראה דסתם חמין ותבשיל הוי נמי בבשיל כל צרכו מדפשיטא ליה לתלמודא דמאן דאסר להחזיר אסר אפי' בישל כל צרכו כדמוכח גבי ואף ר' אושעיא סבר כו':

הא לכתחלה הא דיעבד· לא סגי בהאי שינויא דהא לעיל שרי ר' מאיר סתם חמין דהויא אפי' לא הוחמו כל צורכן אפי' לכתחלה והכא אסר חמין שלא הוחמו כל צורכן אפי' דיעבד אלא צריך לשנויי כדמשני אקשיא דר' יהודה אדר' יהודה הא בגרופה וקטומה הא בשאינה גרופה ואדרבי יהודה נמי צריך לשנויא (דהכא) דהא לכתחלה הא דיעבד דהא בשאינה גרופה אסר לעיל אפי' חמין שנתבשל כל צרכו והכא שרי אלא דאיכא לשנויי הא לכתחלה הא דיעבד:

עבר ושהה מאי· בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא לאוקמי דהא כבר פשט לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק ונראה לר"י בשוגג ואליבא דר' יהודה אע"ג דאין הלכה כר' יהודה אי אסר מצטמק ויפה לו דוקא במזיד או דילמא אפי' בשוגג ומייתי ראיה ממעשה דר' יוסי דאסר ומשמע ליה דאפי' בשוגג היה מדקאמר נשתהו ולא קאמר שיהו ומיהו לשון עבר ושהה משמע במזיד כמו עברה ולשה דפסחים (דף מב.) ואומר רשב"א דקודם גזירה בעו דאחר גזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו מזיד:

לא לשבת הבאה· כולה סוגיא בשאינה גרופה דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר כדפרישית לעיל והיינו כרב דאסר לעיל מצטמק ויפה לו אפי':

רב נסים גאון

פרק כירה אמר רבי חנינא כשהלך רבי יוסי לציפורי· הדבר שגרם לו לילך לציפורי הוא שמפורש בבמה מדליקין (דף לג) יוסי ששתק יגלה לציפורי:

ז א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ו הל' כג סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סימן רנג סעיף א

ח ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף א:

[עי' תוספות ע"ז מו: ד"ה אמר רבא]

ושמא לתלמודא לא נראה לחלק כיון דר"מ אוסר אפילו תבשיל

רבינו חננאל

הא דבעו מר' חייא בר אבא שכח קדירה ע"ג כירה ובישלה בשבת ודרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא כלומר במבשל יש להפריש בין שוגג למזיד אבל בשוכח השוגג והמזיד שוין: רבה ורב יוסף אמרי שוכח בין שוגג ובין מזיד מותר לא קנסו רבנן אפילו במזיד רב נחמן בר יצחק אמר שניהן אסורין וקי"ל כוותיה ואותבינא עליה שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו'· ועלתה לרבה ורב יוסף בקושיא ואקשינן הכא א"ר מאיר חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו בין בשוגג בין במזיד מותר ובתחלת הפרק אמר ומה הן משהין בש"א ולא כלום ובה"א חמין אבל לא תבשיל [ושנינן התם] לכתחילה דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא הא דקתני רבי יהודה הכא תבשיל שבישל כל צרכו אסור כירה שאינה גרופה ולא קטומה ולפיכך אסור והאי דקתני התם משהין ע"ג כירה לב"ה חמין ותבשיל בגרופה וקטומה וכיון שנתקשה רבה ורב יוסף נתקיימו דברי רב נחמן בר יצחק וקי"ל כוותיה כל השוכח קדירה ובישלה קודם גזירה הוה שרי ובתר גזירה קנסו רבנן אפילו שוגג ומאי גזירה דבתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה"ה לשוכח ומשרבו משהי שוכחים ואומרים שוכחים אנן גזרו אף על השוכח: וכיון דסלקי דמצטמק ויפה לו אסור איבעיא לן עבר ושהה מאי ואתינן למפשטא מהא דתניא דאמר רבי יוסי בצפורי ביצים מצומקים שנשתהו על גבי כירה (שמא) [ש"מ] עבר ושהה קנסו רבנן ודחינן לא אסר להו לעשות

תוספתא פ"ג
ב"ק עא.
חולין טו.
גיטין נג:
ביצה יז:
[תרומות פ"ב מ"ג]
כתובות לד.

תוספתא פ"ג

[פי' מתחתכין אותו חתיכות קטנות ומרסקין אותו עד שנערך כמקפה או בטיסני של זמן שמצטמק יותר ממנו ומתערב עם הביצים ערוך ערך טרף ג]

עין משפט
נר מצוה

ט א ב ג ד ה ו ז מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ב ז י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף ב :
י ח מיי' פט"ז מהל' כלים הלכה יג :
יא ט י מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ג ג טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף ג :
יב כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכו סעיף ג וסימן רנז סעיף ה ו וסעיף א :
[יב] כ [מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה כ] :

מחזירין אפילו בשבת ואף ר' אושעיא סבר אף מחזירין אפי' בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים לעילא מר' חייא רבה והעלנו לו קומקמום של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר א"ר זריקא א"ר אבא א"ר תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן ע"ג קרקע אסור א"ר אמי ר' תדאי *דעבד לגרמיה הוא דעבד אלא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן אפילו הניחה על גבי קרקע מותר פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה ותרווייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי חד אמר עודן בידו מותר ע"ג קרקע אסור וחד אמר הניחן על גבי קרקע נמי מותר אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דעל גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור איכא דאמרי אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת על גבי קרקע אסור לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר אבל דעתו להחזיר מותר מכלל שבעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר מותר בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן על גבי מטה מהו בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו תיקו: מתני' תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא ה"ז ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור: גמ' תנור שהסיקוהו סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל לסמוך שפיר דמי איתיביה אביי כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור הא ככירה שרי במאי עסקינן אילימא על גביו ובמאי אילימא כשאינו גרוף וקטום אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסיר אמר רב אדא בר אהבה הכא בכופח גרוף וקטום ותנור גרופה וקטומה עסקינן הרי הוא כתנור דאע"ג דגרוף וקטום על גביו אסור דאי ככירה כי גרופה וקטומה שפיר דמי: תניא כוותיה דאביי תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צריך לומר על גביו ואין צריך לומר לתוכו ואין צריך לומר בגפת ובעצים כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו [א] ואין נותנין על גביו בגפת ובעצים אין סומכין לו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי אי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור היכי דמי כופח היכי דמי כירה א"ר יוסי בר חנינא כופח מקום שפיתת קדרה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדרות אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא *כירה שנחלקה לאורכה טהורה לרחבה טמאה כופח בין לאורכו בין לרוחבו טהור: מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: גמ' איבעיא להו גלגל מאי אמר רב יוסף [ב] גלגל חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא כל

רש"י

מחזירין אפילו בשבת · ביום המחרת ולא תימא פלוגתייהו משחשכה והתם הוא דשרו משום דמוכחא מילתא דאדעתא דאהדורי לצורך מחר שקיל ליה אבל ביום לא מוכח דשקיל ליה אדעתא דאהדורי ובטלה לה הטמנה וה"ל כמטמין לכתחלה : קומקמום · יורה קטנה : דיוטא · עלייה : למקומו · לכירה : אבל הניח על גבי קרקע אסור · להחזיר דבטלי לה הטמנה דאתמול והוי כמטמין לכתחלה : לגרמיה · יחיד הוא בדבר ואין הלכה כמותו : תלאן במקל מהו · כעודן בידו דמי או כהניחן ע"ג קרקע דמי : פינן ממיחם למיחם מהו · מי הוי כמטמין לכתחלה ואסור להחזירן לכירה או לא : מיחם · קומקמום שמחמם בו חמין : מתני' תנור · מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: כופח · בגמרא מפרש לה עשוי חלל ככירה אבל ארכו כרחבו ואין בו אלא שיעור שפיתת קדירה אחת וכירה יש בה שפיתת שתי קדירות : גמ' על גביו · על שפתו : אבל לסמוך · אגל דופנו : הא ככירה שרי · כלומר מדקתני הרי הוא כתנור מכלל דאי הוה מדמי ליה לכירה הוה שרי ושמעינן מינה דכירה שהוסק בגפת ובעצים שרי : ובמאי קאי · קס"ד בשאינה גרופה ואי על גבה מי שרי : תניא כוותיה דאביי · דאסור לסמוך אתנור : אפי' בגפת ועצים · לשתרי בגרופה וקטומה : שנחלקה לאורכה · הרי בטלו שתי שפיתותיה שנחלקת רחבה לשתים הלכך טהרה מטומאתה שהרי ניתלה : נחלקה לרחבה . נמצאו שתי השפיתות קיימות זו לבדה וזו לבדה : כופח בין לאורכה בין לרחבה טהורה · שהרי ארכה כרחבה וכולה מקום שפיתה אחת : מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם · קומקמום של נחשת : בשביל שתתגלגל · שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת : ולא יפקיענה בסודרין · לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר : בחול ובאבק דרכים · שהוחמו מכח חמה ובגמרא מפרש אמאי לא פליג רבי יוסי בהא : והביאו סילון · מבעוד יום : של צונן · כדי לחממן דהמים נמשכין ובאין כל השבת : לתוך אמה · של חמי טבריא : אם בשבת · הוחמו שבאו בשבת : ה"ג כחמין שהוחמו :

תוספות

אפילו בשבת · פירש בקונטרס בשבת ביום המחרת ולפי"ז ה"ל למינקט אפי' ביום השבת ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר : פינה ממיחם למיחם מהו · וא"ת דבפרק במה טומנין (לקמן דף נא.) תניא וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר אלמא במיחם אחר שרי טפי והכי משמע איפכא ואור"ת דהכא גבי השהה ע"ג כירה כשהוא באותו מיחם שהוא חם לא אתי לחתויי אבל במיחם אחר שהוא קר אתי לחתויי אבל גבי הטמנה שרי טפי כשהוא קר דבחיתוי מועט לא יועיל: ורשב"א מפרש בשם ר"י דהתם בהטמנה דהוי לצורך מחר ליכא למיחש לחיתויי דבלא חיתוי יתחמם הרבה אבל הכא דבעי לה בלילה איכא למיחש לחיתויי ומיהו קצת משמע התם דמיירי במטמין בלילה (ת"י) :

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן כו' · אי להחזיר תנן הכא כמי האי לא יתן לא יחזיר אבל להשהות משהה אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כדמשמע בפ"ק (דף יח:) *דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי אפילו באינו גרוף וקטום ומשמע התם דבתנור איירי דקאי אהא דקתני התם לעיל לא תמלא אשה קדרה *עססיות כו' :

אילימא בשאינה גרופה · האי ליסנא לאו דוקא דאביי סבר דלא מיתוקמא בגרופה דבגרופה לא מסתבר ליה שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא דאי הוה מצי אביי לאוקמה בגרופה כדמוקי לה רב אדא לא הוה מצי למפשט מידי ורב אדא דמוקי לה בגרופה סבר דיש לעולם יותר חום כשהסיקוה בגפת ובעצים אע"ג דגרופה מבקש ובגבבא :

תניא כוותיה דאביי כו' · יש דגרסי בסיפא כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים *אין סומכין לה דאי גרס סומכין לה לא אתא כוותיה דאביי דאית ליה דבכופח נמי אין סומכין כדאמרינן לעיל וי"ל דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמה בגרופה ונקט גפת ועצים לרבותא דאפילו הכי סומכין לה :

לא יטמיננה בחול · אע"ג דאמר בלא יחפור (ב"ב דף יט: ושם) דחול דקריר מקרר דחמים מחים והכא בילה היא קרה הכא מיירי בחול שהוחם בחמה דומיא דאבק דרכים :

מעשה והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין כו' · מבעוד יום הביאוהו כדפירש בקונטרס ואין שום איסור כלל בהבאה כדתניא בפרק קמא (דף יח.) פותקין מים לגינה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ואסרו ברחיצה גזירה שמא יערבם בשבת ולערבם בשבת אסור משום תולדות האור וחשיבא כחדא גזירה *ואם היינו מפרשים דבסילון היו בו נקבים וכשהיו רוחצים בשבת היו פותחים הנקבים ומתערבין הצוננין בחמין הוה אתי שפיר טפי דהשתא ליכא אלא חדא גזירה אטו חמי האור אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבעוד יום ויליף מינה לאסור להטמין

ואי מתני' להשהות תנן בתנור נמי אסור להשהות אע"ג דקידרא חייתא לעיל שרי ההוא כחנניה ומתני' אי להשהות תנן אתיא דלא כחנניה [ת"י]

ולפי"ז צריך למגרס בתר הכי וא"צ"ל ע"ג וא"צ"ל בתוכה ואי גרסי' סומכין גרסי' ונותנין אפילו ע"ג ואפילו בתוכה [ת"י]

והא דחשיב לה כחמין שהוחמו בשבת משמע טפי כפי' ראשון [ת"י]

מסורת הש"ס

[ברכות מח: וש"נ]

כלים פ"ו מ"ג

הגהות הגר"א

[א] גמ' סומכין לו ואין נותנין. נ"ב צ"ל סומכין לו ונותנין כו' :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנור כו' דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי · ק"ל הא שם לא נזכר מן מאכ"ד אלא סתם ובשיל שפיר דמי אלא דתוס' כתבו שם דהיינו כמאכ"ד דהא קיימא לן כחנניה וא"כ איך עשו כאן הוכחה מזה דלמא באמת תנור חמיר דכמאכ"ד אסור ודאמרי' ובשיל ש"ד היינו כפשוטו ובשיל לגמרי גם אמאי לא הוכיחו כפשוטו דהא קתני ולא תגרה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה תגרה היינו בתנור כמ"ש תוס' לעיל דף לו ע"ב ד"ה אא"כ וכו' אף על גב דתגרה בתוכה היא · והיינו ע"כ משום דתגרו אוסין בתנור עכ"פ לאיתס מס"ק תמוה מאד :

רבינו חננאל

כן אלא לשבת הבאה וכן סוגיא דשמעתא : פיס' בה"א אף מחזירין אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפי' כמה פעמים ודוקא בכירה גרופה וקטומה והני מילי שלא הניחם ע"ג קרקע כלל אלא מחזיקם בידו ודעתו עליהם להחזירם הוא ששנינו אף מחזירין אבל אם הניחם ע"ג קרקע אע"פ שהיה בדעתו להחזירם לכירה אסור ואסיקנא לשמעתא בתרי לשני · וקי"ל כל כי האי גוונא בדאורייתא עבדינן לחומרא · ושבת איסורא דאורייתא היא: תלאם במקל או הניחם ע"ג המטה או הניחם בכרעי המטה או פינם ממיחם למיחם הני כולהו איבעא ולא אפשיטו ועלו בתיקו · וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא : מתני' תנור שהסיקו בקש ובגבבא כו' אוקמא אביי לא יסמוך · תניא כוותיה תנור שהסיקו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל על גביו · ואין צ"ל שהסיקו בגפת או בעצים · כופח שהסיקוה בקש ובגבבא הרי הוא ככירה · בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור · ואע"פ שהוא גרוף וקטום · ואסיק' כופח מקום שפיתת קדירה אחת · כירה מקום שפיתת ב' קדירות · ודייקינן לה מהא דתנן כירה שנחלקה לארכה טהור לרחבה טמא פי' עדיין תורת כלי עליה דהא יכול לשפות קדירה אחת · כופח בין לארכה בין לרחבה טהורה · והאי כופח נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור וקי"ל מתני' בתנור של נחתומין · מפורש בלא יחפור (ב"ב כ:) אבל תנור [דידן] ככירה של נחתומין הוא : פיס' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל

גלגל

כל *שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ש"מ: ולא יפקיענה בסודרין: והא דתנן *נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא רבי יוסי היא ולא רבנן אמר רב נחמן [א]בחמה דכ"ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות החמה מר סבר גזרינן [ב]תולדות החמה אטו תולדות האור ומר סבר לא גזרינן: ולא יטמיננה בחול: וליפלוג נמי ר' יוסי בהא רבה אמר גזרה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח מיתיבי רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ ליכא למיגזר אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזר סתם גג לית ביה עפר ת"ש מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין וכו' בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי איכא למימר מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ארישא קאי לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן אמר להו ההוא תולדות אור הוא [ג]דחלפי אפיתחא דגיהנם אמר רב חסדא ממעשה

גמ' כל שבא בחמין · כל מלוח שבא בחמין מע"ש חוזרין ושורין אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר: מדיחין · שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין: חוץ מדג מלוח ישן או קוליים האיספנין · דג שקורין טונינ"א: שהדחתו זהו גמר מלאכתו · שמדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו בישולו וחייב: והא דתנן · בפרק חבית נותנין כו' המים לונן: בחמה · בשמש: דשרי · דאין דרך בישולו בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזר הא אטו הא: בתולדות האור · כגון אם הוחם הסודר הזה באור מתחילה: דאסיר · דהוי בישול: תולדות חמה · שהוחם הסודר בחמה: אטו תולדות האור · דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו: שמא יטמין ברמץ · דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרוייהו דרך הטמנה מה לי רמץ מה לי חול ומשום הכי מודה ר' יוסי: שמא יזיז עפר · שמא לא יהא שם חול עקור לכל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא: עפר תיחוח · כלומר תיחוח בעומק דליכא למיחש למזיז: גג רותח: שרתחו חמה: ואין מגלגלין בסיד רותח · דהוא תולדות האור: ליכא למיגזר · בגג רותח דהא לא מטמין ליה: אלא · לשמא יזיז עפר ויכסנו בו ליגזר: לתוך אמה של חמין · וחמי טבריא לאו תולדות האור נינהו ואפ"ה אסרו להו ומודה בהא ר' יוסי: דדמיא להטמנה · שמטמין מים במים: מי סברת מעשה (א) אסיפא קאי · לסייעתא דחול ואבק ולאורויי דתולדות חמה כי האי גוונא אסירי לדברי הכל: ארישא קאי · אפלוגתא ורבנן הוא דאמרי לה אבל לר' יוסי כה"ג לא מיתסר אלא משום דהכי תולדות האור נינהו: והא מעשה · דחמי טבריא דתולדות חמה נינהו ודמי לאפקעתא דסודרין דליכא למגזר לשמא יזיז ואסרי להו: בטלה

להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ *ושמא יחתה ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא הוה דמי להטמנה וליכא למילף מינה דאיכא למימר דאסרי להו מפני שמבשל המים צוננין ונראה לו דסילון לא היה מתערב בחמין כי היה מוקף מחיצות מכל צד והיו מתחממין המים צוננים שבסילון מחמת חמי טבריא ולא היו רוצות בחמי טבריא עצמן לפי שריחן רע והשתא דמיא להטמנה שמים צוננין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם:

כל שבא בחמין מלפני השבת · פירוש שנתבשל לגמרי כדמפרש לקמן בפרק חבית (דף קמה:) כגון תרנגולת דרבי אבא שורין אותו בחמין אפילו בכלי ראשון וכל שלא בא כו' מדיחין אותו לפירוש רשב"א דמפרש דעירוי ככלי שני אתי שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי אבל לפר"ת דמפרש דעירוי הוי ככלי ראשון ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא"כ מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי ואומר ר"י דאפילו בכלי שני אין שורין דהואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל ואע"ג דתנן לקמן (דף מב:) אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל א"כ ה"ה שורין אותו כיון דאיירי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הויא גמר מלאכה במליח הישן וקוליים האיספנין: שמא יטמין ברמץ · אבל הפקעת סודרין לא גזרו אטו שמא יטמין ברמץ דסודרין לא דמו לרמץ ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי ר' יוסי למיגזר דאין דרך לחממן כל כך שלא יהיו נשרפין: מפני שמזיז עפר ממקומו · פי' בקונטרס מתוך שלא יהיה לו חול עקור כל הצורך לכסות אתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וצריך לומר לפי פירוש הקונטרס גזירה שמא יחפור הגומא לטמון הבילה בתוכה ור"ת *הקשה לפירוש הקונטרס דמאי דמשני בסמוך סתם גג לית ביה עפר אדרבה הא סתם גג יש בו מעזיבה וכיון דגזרינן שמא יחפור לגזור שמא יחפור במעזיבה ויכסה ועוד שמצא בספרים ישנים מפני שמזיז עפר ממקומו ולפירוש הקונטרס צריך לגרוס שמא יזיז ומפרש ר"ת שמזיז עפר שהוא מוקצה ממקומו כשתוחב הבילה בתוך העפר וסבר רב יוסף דטלטול מן הצד שמיה טלטול ואיכא בינייהו עפר תיחוח היינו שהוא תיחוח כל כך כשמניח הבילה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידים והשתא אתי שפיר דסתם גג לית ביה עפר כל כך שיוכל להטמין בתוכו דלחפירת מעזיבה לא חיישינן ולפירוש זה הוה מצי למימר איכא בינייהו עפר מוכן ובלאו הכי איכא בינייהו טובא כגון גג דאית ביה עפר שמא יטמין ליכא למימר ושמא יזיז איכא וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז אבל קשה לרשב"א דקאמר בסמוך אלא למ"ד שמא יזיז עפר לגזור ולהאי פירוש לא שייך למימר לגזור אלא הוה ליה למימר ליתסר ויש ליישב דמשום דכל איסורי דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא ועוד פירש רבינו תם בספר הישר שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפילו בעפר תיחוח כגון חול ואבק דרכים כדמוכח בבילה (דף ח· ושם) דקאמר והא קעביד כתישה בעפר תיחוח והא קעביד גומא אלמא בעפר תיחוח שייך נמי גומא והא דקאמר הכא איכא בינייהו עפר תיחוח היינו כל כך תיחוח כשמניח בילה עליו נשקעת מאליה דבההוא ודאי לא שייך חורש וקשה לפי' דאמאי פליג רבה אדרב יוסף ולא חייש למה שמזיז עפר מדקאמר אלא למאן דאמר שמזיז כו' משמע דלרבה ניחא ויש לומר דרבה סבר דלא שייך גומא אלא כשנוטל בידו מן העפר ונשאר מקום מן הגומא אבל בנטילת בילה לא שייכא גומא לפי שאינה ניכרת:

איכא בינייהו עפר תיחוח · פירש בקונטרס דבעפר תיחוח לא שייכא גומא והא דמשמע בבילה (שם) דבעפר תיחוח נמי שייך גומא צריך לומר לפי' דהתם איירי שיש מעט עפר תיחוח וסביבו קרקע קשה דכשמסיר עפר תיחוח תשאר הגומא קיימת אבל הכא כשיש עפר תיחוח הרבה כשיעשה גומא אינה מתקיימת כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים לפי שאין הקרקע קשה:

ואין מגלגלין בילה על גבי סיד רותח · קשה אדמפליג בין תולדות חמה לתולדות האור לפלוג בתולדות חמה גופייהו בין גג רותח לחול ואבק דרכים וגג דאית ביה עפר ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ אתי שפיר דמפליג בין גג רותח לסיד רותח שלא כדרך הטמנה אבל בתולדות חמה גופייהו לא מצי למיפלג אלא בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו על גביו שרי: אלא למ"ד שמא יזיז וכו' · וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ והא מהאי טעמא אסרינן להטמין בדבר המוסיף הבל ויש לומר דמבעוד יום איכא למיגזר שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה אבל הכא לא שייך למיגזר דאטו הי שרינן לבשל בחמי חמה ניחוש דילמא אתי לבשל בחמי אור בשבת וא"ת הא אסרינן משחשיכה להטמין אף כשאין מוסיף הבל גזירה שמא ירתיח ויש לומר דהני מילי בדבר המבושל איכא למיחש שמא ירתיח אבל בישול גמור כי הכא לא טעו אינשי אטו תולדות חמה:

ממעשה

עין משפט
נר מצוה

וביו"ט נמי אסרי שמא יחתה דאף ביו"ט אסור לחתות לצורך רתיחה [ת"י]

יג א ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ג ופכ"ב הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף ג:

רבינו חננאל

גלגל מאי · אמר רב יוסף גלגל חייב חטאת כענין מליח ישן וקולים האיספנין שהדחתן היא גמר מלאכתן: ולא יפקיענה בסודרין · ור' יוסי מתיר · ואוקמה רב נחמן [בחמה כ"ע לא פליגי דשרי] בתולדות האור כולי עלמא לא פליגי [דאסור] כי פליגי בתולדות חמה ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות אור · ור' יוסי סבר לא גזרינן ואמרו ליה רבנן לרבי יוסי והא מעשה שעשו אנשי טבריא תולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן לאנשי טבריא [אע"ג דדחי ר' יוסי ואמר תולדות אור הן]

מסורת
הש"ס

לקמן קמה:

שם קמו:

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה מי סברת מעשה טבריא אסיפא:

גליון
הש"ס

גמרא דחלפי אפיתחא דגיהנם · עיין חולין דף ח ע"א תוס' ד"ה בחמי טבריא:

ואין נראה כ"כ קושיא דלא חיישינן שמא יחפור במעזיבה אלא בחול דוקא חיישינן ובשאין לו כל הצורך וחסר לו מעט [ת"י]

יד א ב מיי׳ פ״א מהל׳ יו״ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש״ע או״ח סימן תקיא סעיף ב:

הא דלא מייתי בפסר ובהם מהכא דאסור דשאני הטמנה דיש להחמיר [ת״י]

טו ג ד מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן שכו סעיף א:

כיצם כא:

[וכ״כ תוספות עירובין טז: ד״ה אימא ובכתובות נא: ד״ה מני ודף סס. ד״ה ש״מ וב״ב כו: ד״ה הא ועי׳ תוס׳ לקמן מו: ד״ה כבתה ותוס׳ ברכות מב: ד״ה הסבו ותוספות ב״מ יג: ד״ה הא מבני וע״ע רש״י ב״מ כג: ד״ה הא של ב״נ]

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה *הטמנה בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום אמר עולא הלכה כאנשי טבריא א״ל רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו: מעשה שעשו אנשי טבריא: מאי רחיצה אילימא רחיצת כל גופו אלא חמין שהוחמו בשבת הוא דאסורין הא חמין שהוחמו מע״ש מותרין והתניא *חמין שהוחמו מע״ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אלא פניו ידיו ורגליו אימא סיפא *בי״ט כחמין שהוחמו בי״ט ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה לימא תנן סתמא כבית שמאי דתנן *בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אא״כ ראויין לשתיה וב״ה [ג]מתירין א״ר איקא בר חנניא להשתטף בהן כל גופו עסקינן והאי תנא הוא דתניא *לא [י]ישתטף אדם כל גופו בין בחמין ובין בצונן דברי ר״מ ר״ש מתיר ר׳ יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב חסדא מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל מותר והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן אלא אי איתמר °הכי איתמר [י]מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה א״ל רב יוסף *בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר רב תנחום א״ר יוחנן א״ר ינאי אמר *(רב) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ *מקולי מטלניות שאף על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ור׳ עקיבא מכריע אין הלכה כדברי המכריע חדא דרבי עקיבא תלמיד הוא ועוד הא

הדר

בטלה הטמנה · נאסרה הטמנה בדבר המוסיף הבל דהא מבע״י נתנו שם הסילון ומפני שהלוגנין מתחממין בכך ואע״ג דממילא אסור: לסילונייהו · לסילונין שלהן שחזרו בהן: ראוין לשתיה · דמחים להו לשתייה ואי בעי רוחץ בהן פניו: להשתטף · שטתן על גופו ומשתטף: והאי תנא · ר׳ שמעון היא דמתיר להשתטף כל גופו בשבת בחמין שהוחמו מע״ש והיינו דקאמר כחמין שהוחמו בשבת אסור (א) הא שהוחמו מאתמול שרי ואי בי״ט כחמין שהוחמו בי״ט ואסור ברחיצה דאפי׳ בית הלל לא שרי להחם בי״ט אלא לפניו ידיו ורגליו אבל לשיטוף כל גופו לא: לא ישתטף · בשבת: בין בחמין · ואפי׳ הוחמו בחול: בכלי · דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מילתא דתולדות האור נינהו ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין: אבל בקרקע · כגון אמבטאות של מרחצאות והן חמי האור: מותר · דבטלי להו מתורת חמין: והא מעשה דאנשי טבריא ט׳ · אלמא במילתייהו קיימי:

הדר

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם בטלה הטמנה מבע״י בדבר המוסיף הבל · וא״ת מה צריך למילף ממעשה דאנשי טבריא הא מתני׳ היא דאין טומנין בדבר המוסיף הבל בפרק במה טומנין (לקמן ד׳ מז: ושם) ומבע״י איירי דמשתשיכה אפי׳ בדבר שאינו מוסיף הבל אסור כדאמרינן בפ״ב (לעיל דף לד:) ואור״י דמתניתין דלקמן איכא לאוקמא בבין השמשות אבל מבעוד יום ה״א דשרי וא״ת והא קתני טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן ואי בין השמשות איך טומנין בהן והא אסור לטלטלן וי״ל דהוה מוקמינן כר׳ דאמר (לעיל ד׳ ה:) כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וא״ת אי כר׳ אתיא אי מבעוד יום שרי להטמין ביה״ש נמי שרי דכל דבר שהוא משום שבות כו׳ וי״ל דה״א בהטמנה החמירו וה״ר שמואל מוורדין מפרש ממעשה אנשי טבריא בטלה הטמנה דאסור אפי׳ לאכול כדקתני ואסורין בשתיה וה״ר יונה מפרש בטלה אפי׳ בקדירה חייתא והיינו דקאמר בטלה משמע לגמרי מכל דבר: אלא פניו ידיו ורגליו כו׳ · הכל היה יכול לדקדק מסיפא דקתני בי״ט כחמין שהוחמו בי״ט אילימא רחיצת כל גופו הא הוחמו מעי״ט שרי והא לקמן אסר רחיצה בי״ט דקאמר למחר נכנס ומזיע אבל רוחץ לא ודוקא שטיפה שרי בבית החיצון אלא דרך הש״ס *מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק ומיהו קשה לרשב״א דמגופה דמתניתין הוי מצי למידק בלא הך ברייתא דמייתי מדקתני ואסורין בשתיה כ״ש פניו ידיו ורגליו דאסירי: אלא אם כן ראויין לשתיה · נראה לר״י °דוקא שמחמם אותם לצורך שתיה אבל לצורך רחיצה אע״ג דראויין לשתיה אסרי ב״ש °דהא לית להו מתוך (ביצה ד׳ יב· ושם) ובפ״ב דביצה (ד׳ כא: ושם) אסרי ב״ש מדורה להתחמם כנגדה ואע״ג דראויה היא לבשל ולאפות ועוד אומר ר״י דמהכא נמי יש לדקדק דאי שרו ב״ש לצורך רחיצה משום דראויין לשתיה א״כ לא אתיא מתני׳ אפי׳ כב״ש דקתני ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה ומדקתני ומותרין בשתיה מכלל דראויין לשתיה ואפ״ה קתני דאסורין ברחיצה אלא ודאי לא שרו ב״ש אלא כשעושה לצורך שתיה ונראה לר״י דיכול לחמם אפי׳ ביותר מכדי שתיה כדאמר בפרק הדר (עירובין ד׳ סח·) °נשיילה לאימיה אי צריכה נחיימו אגב אימיה ודוקא בכדי שיעור לרגליו אבל לצורך כל גופו לא והיינו טעמא שהבלנים חשודים דפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה: וב״ה מתירין · משמע דוקא לרגליו אבל לצורך כל גופו לא וכן משמע בכולה שמעתין דמחמירין בחמין שהוחמו בי״ט כחמין שהוחמו בשבת וגזרו על הזיעה ביו״ט כמו בשבת כדאמר בביצה בהמביא ולקמן (דף מ· ושם) א״כ משמע שאסור לעשות הבערה משום רחיצה שאם לא כן לא היו גוזרים על הזיעה ותימה דמ״ש הבערה דרחיצה מהבערה דזיעה דשרי מדאורייתא כדמוכח התם ואומר ר״י בשם ריב״א דרחיצה אינה אלא לתענוג ואסורה כמו מוגמר דאסור בפ״ק דכתובות (ד׳ ז· ושם) משום דאין שוה לכל נפש וכן משמע בירושלמי דהיינו טעמא דרחיצה אבל זיעה שוה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא לבריאות והא דתניא לקמן (ד׳ מ·) מרחץ שפקקו נקביו מעי״ט למחר נכנס ומזיע ה״ה אפי׳ הוחם בו ביום אלא נקט מעי״ט דאפ״ה דוקא מזיע אבל רוחץ לא: בין בחמין בין בצונן · נראה לר״י דהייט אפי׳ חמין שהוחמו מע״ש דהא אוסר אפי׳ צונן ומסתמא בהנך חמין אסיר ר׳ יהודה ועוד דמסתמא לא מיירי בדעבדי איסורא והאי תנא הוא דקאמר הייט ר״ש ועוד אומר ר״י דיש להוכיח דבחמין שהוחמו מע״ש פליגי דאמר בפרק חבית (לקמן ד׳ קמז· ושם) מה חמי טבריא חמין אף מי מערה חמין הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף אפי׳ לכתחילה מני ר״ש היא דתניא לא ישתטף כו׳ ואי בשהוחמו בשבת פליגי אבל מערב שבת שרי ר׳ יהודה אמאי צריך לאוקמה כר״ש לוקמה כר׳ יהודה ובהוחמו מע״ש דהא דומיא דחמי טבריא קתני: והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו · הקשה ה״ר אליעזר ממי״ץ מאי פריך התם הוחמו בשבת כדקתני כחמין שהוחמו בשבת משמע דבהוחמו מע״ש שרי והכא *בהוחמו מע״ש פליגי כדפרישית ומפרש הר״ר יוסף דס״ל להש״ס מדמחמיר ר״מ כ״כ דאוסר אפי׳ צונן מחמיר נמי לאסור ע״ש אטו שבת ולהכי פריך והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו בהוחמו בשבת ורב חסדא קאמר אבל בקרקע ד״ה מותר אפי׳ בהוחמו בשבת דהא לר״מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע״ש נמי הוה אוסר וקשה דר״מ אוסר להשתטף בצונן אפי׳ בקרקע כדמסיק דבקרקע פליגי ובפרק שמונה שרצים (לקמן דף קט· ושם) משמע דשרי דקאמר התם רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ורמינהו רוחצין במי טבריא ובים הגדול כו׳ ומוקים בתרייתא כר׳ מאיר וי״ל דבקרקע דהכא דאסר היינו דומיא דכלי דדמי לרוחץ בחמין והתם בנהר התירו שנראה כמיקר בנהר ואפי׳ בחמי טבריא לא דמי לאדם רוחץ בחמין: אמר רבה בר בר חנה *) הלכה כר׳ יהודה · אע״ג דר׳ יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה הכא משום דר׳ יהודה מכריע הוא אין הלכה כסתם וקשה דבפרק קמא דפסחים (דף יג· ודף כא· ושם) פריך וניגמא מר הלכה כר׳ מאיר דסתם לן תנא כוותיה אע״ג דסבר דרבן גמליאל מכריע הוא דפריך בתר הכי וניגמא מר הלכה כרבן גמליאל דהוה ליה מכריע וי״ל דסתם דהכא גריע מההוא סתם דהכא סתם במתני׳ ומחלוקת בברייתא והלכה כמכריע ומיהו אי לאו הכרעה הוה הלכה כסתם מתני׳ אע״ג דמחלוקת בברייתא: (לעיל) הא חמין שהוחמו מבעוד יום מותרים והתניא המין שהוחמו כו׳ · תימה לוקי ההיא ברייתא דאסרה בכלי משום דהרואה אומר היום הוחמו ומתניתין בקרקע כמשמעה כדמפליג בסמוך בין כלי לקרקע וי״ל דדוקא בשיטוף דקיל איכא לפלוגי אבל ברחיצה דחמירא לא מסתברא לפלוגי בהכי:

*) [אמר ר׳ יוחנן הלכה כו׳]

דילמא

דילמא

[לקמן מ׳ ואם תאמר ולימא דמתני׳ קודם גזירה וי״ל דמשמעא אחר גזירה דגזירי קדמוני׳ סיפא [ת״י]]

לקמן קמו: ע״ש תוספתא פ״ד

[גירסת פי׳ וס״ע]

[ת״ל רבי]

[נעיל כט.]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה והאי תנא וכו׳ שהוחמו בשבת אסור כרתיה הא שהוחמו:

ומהר״מ מפרש דהמין שהוחמו מע״ש היינו שנסתלקו מעל האור מבע״י ושהוחמו בשבת היינו נמי שהוחמו מבע״י כל צרכן אך מתחממים והולכין גם בשבת דומיא דאנשי טבריא ובהנהו פליגי ר״מ ור״י ור״ש וצוננין קרי שהיו המין כבר ונצטננו אבל בנסתלקו מבע״י אפילו ר״מ מודה דשרי להשתטף ולא לרחוץ והאי תנא הוא ר״מ ור״י דאסרי המין שמתחממין והולכין גם בשבת והשתא פריך שפיר והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוי ויתיישב נמי הסיא דפ׳ שמונה שרצים דשרי ר״מ לרחוץ בקרקע וכן בפרק חבית דמוקי כר״ש [ת״י]

רבינו חננאל

קי״ל כת״ק אמר רב חסדא מדאסרו להו רבנן] שמע מיניה דבטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום · אסיקנא דכופח מקום שפיתת קדירה אחת הוא · ואם הוסק בגפת או בעצים הרי הוא כתנור ואסור לסמוך בו · וכ״ש בתוכו או על גבו · וכן לשהות בו אע״פ שהוא גרוף וקטום אסור · נמצא האסור שני פנים · צונן שלא הוחמו כל עיקר · ותבשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי · ומותר שני פנים· חמין שהוחמו ולא בשלו כל עיקר ושבשלו כמאכל בן דרוסאי · ואפילו [לא] בשלו כל צרכן מותר · ומאי דקשי ליה [זיקא] מסקנא כלישנא בתראה דרב אשי דבין דגדיא ובין [דברהא] בין שריק ובין שלא שריק שרי · ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה דברי הכל אסור: מעשה שעשו אנשי טבריא הביאו סילון של צונן כו׳ אין הלכה כאנשי טבריא דהא תברינהו לסילונייהו אוקימנא הא דתנן אסור ברחיצה להשתטף בהן כל גופו ור׳ שמעון הוא דשרי בחמין שהוחמו מע״ש להשתטף דתניא אסור להשתטף בין בחמין בין בצונן דברי רבי מאיר ורבי שמעון מתיר רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר · אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כר׳ יהודה: הא דקאמר שמואל המין שהוחמו מע״ש אינו רוחץ בהן בשבת אלא פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה וקי״ל כוותיה דשמואל בהא: א״ל לרבה בר בר חנה בפירוש שמיע לך מיניה דר׳ יוחנן דהלכתא כר׳ יהודה דבצונן מותר להשתטף אבל בחמין אסור · או מכללא · מאי כללא דא״ר יוחנן א״ר ינאי כל מקום ששנים חולקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ מקולי מטליות שפירשנום בפרק של מעלה · והוא זה ששנינו בכלים בפרק כ״ח פחות משלשה על שלשה שהתקינה לפקק בה את המרחץ כו׳ · אף על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ורבי עקיבא מכריע שאין הלכה כרבי עקיבא · חדא דתלמיד הוא ואין תלמיד מכריע על רבו ·

רב נסים גאון

הדא דר׳ עקיבא לגבי רבי אליעזר ורבי יהושע תלמיד הוא · פירוש שלו תמצאנו בנדרים בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) ר׳ עקיבא אקדשא ליה ברתיה דבר כלבא שבוע כו׳ אמרה ליה זיל הוי בבי רב אזל הוה י״ב שנין קמיה רבי אליעזר ורבי יהושע ובהרבה מקומות תמצאנו כשהוא מדבר עם אחד מהן אומר ר׳ תרשני לומר לפניך דבר אחד ממה שלימדתני תגד דאלך (פירושו, המלא זה) בר״ה (כה) בשעה ששיגר רבן גמליאל לר׳ יהושע גוזר אני עליך שתבוא אצלי במקלך כו׳ דתניא הלך ר״ע לר׳ יהושע מיצר א״ל ר״ע ר׳ תרשני לומר לפניך דבר אחד שלימדתני ובסנהדרין (פ׳ ד׳ מיתות דף סח) ר״ע אומר משום ר׳ יהושע שנים מלקטין קישואין כו׳ ובתלמוד אמרו גמרה מר׳ אליעזר ולא סברה הדר גמרה מר׳ יהושע ואסברה ניהליה · ועוד הא הדר ביה רבי עקיבא לגבי ר׳ יהושע מפורש זה בפרק במה מדליקין (דף כט):

גליון הש״ס גמ׳ הכי איתמר מחלוקת בקרקע· עי׳ מ״ק דף יט ע״ב תוס׳ ד״ה שאסור וצ״ע: תום׳ ד״ה ממעשה וכו׳ בטלה אפילו בקדירה חייתא · עי׳ לקמן דף מז ע״ב תוס׳ ד״ה במה טומנין: ד״ה אלא אם כן וכו׳ נראה לר״י דוקא שמחמם · עי׳ לקמן דף עו ע״א תוס׳ ד״ה הואיל ורלוין: בא״ד דהא לית להו מתוך · דבריהם צ״ע דלענין מתוך מה הפרש בין ראויים או אינן ראויים · וראיתי ברשב״א שהוסיף ומאן דלית ליה מתוך לית ליה הואיל ויסוד זה נסתר מפירכת הגמ׳ פסחים דף מו ע״ב וכמ״ש התוס׳ שם ד״ה אהבערה לא ליחייב וצע״ג ובתשובה וגם בדרשות הארכתי בזה בעה״י: בא״ד כדאמרינן פרק הדר נשייליה ק״ל גמאי הוצרכו לראיה זו דאפשר לצורך מילה עדיף · כא לכדיא איתא ברייתא ערוכה בכילה ממלא נחתום הבית מים אע״פ שא״צ אלא לקיתון אחד:

*הדר ביה ר"ע לגביה דרבי יהושע *ואי מכללא מאי דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא א"ל אנא בפירוש שמיע לי [ברכות יז: תענית א] אתמר חמין שהוחמו מע"ש רב אמר למחר רוחץ בהן כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו מיתיבי חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו תיובתא דרב אמר לך רב לא כל גופו בבת אחת אלא אבר אבר והא פניו ידיו ורגליו קתני כעין פניו ידיו ורגליו תא שמע לא התירו לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש אלא פניו ידיו ורגליו ה"נ כעין פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה דשמואל* *חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט רבה מתני לה להא שמעתא דרב בהאי לישנא חמין שהוחמו מע"ש למחר אמר רב רוחץ בהן כל גופו ומשייר אבר אחד איתיביה כל הני תיובתא תיובתא א"ל רב יוסף לאביי רבה מי קא עביד כשמעתיה דרב א"ל לא ידענא מאי תיבעי ליה פשיטא דלא עביד דהא איתותב (*דילמא) לא שמיעא ליה ואי לא שמיעא ליה ודאי עביד *דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל (*) מטילין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר והלכה כר"ש בגרירה כחומרי דרב עביד בקולי דרב לא עביד *ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצ"ש רוחץ בו מיד פקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון אמר רב יהודה מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ראב"ע ור"ע והזיעו בו ויצאו ונשתטפו בבית החיצון אלא שחמין שלו מחופין בנסרים כשבא הדבר לפני חכמים אמרו אף על פי שאין חמין שלו מחופין בנסרין ומשרבו עוברי עבירה התחילו לאסור אמבטיאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש מאי עוברי עבירה דא"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש התחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו את החמין והתירו את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו אסרו להן את הזיעה והתירו חמי טבריה ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן ראו שאין הדבר עומד להן התירו להן חמי טבריה וזיעה במקומה עומדת אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא כמאן

כי

(*) בכל המקומות איתא מתירין

רש"י

הדר ביה רבי עקיבא. כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף כט:) לשון מכריע מכביד מטה כף מאזנים ומכריע את שכנגדו כגון הכא בחמין אסור השתא הוה ליה ר' שמעון דמתיר בחמין יחיד במקום שנים נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולת שהרי ר' יהודה עם רבי מאיר שוים לאיסור ובצונן מותר הוי ליה ר' מאיר בצונן יחיד במקום שנים נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולת: ה"מ. דא"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע במשנה כי ההיא דמטלניות: כעין פניו. כלומר כל אבר בפני עצמו: רוחץ בהן כל גופו. ביחד אלא שמשייר אבר אחד: איתיביה כל הני. וליכא לשנויי כעין פניו ידיו ורגליו דהא כל גופו יחד קאמר חוץ מאבר אחד: א"ל רב יוסף לאביי. משום דגדל אביי בבית רבה בר נחמני שהיה ראש קודם לרב יוסף ומת היה שואלו רב יוסף איך היה רואהו נוהג: מי עביד כשמעתי' דרב. בהא מילתא דרחיצה: מאי תבעי ליה. שיטה דהש"ס פרכא ליה: לא שמיע ליה. *לרבה הא תיובתא משום הכי מספקא ליה לרב יוסף ברבה דדילמא עביד כרב: ואי לא שמיעא ליה. אמאי מספקא ליה לרב יוסף: הא ודאי עביד. רבה בכל מילי כרב: כחומרי דרב הוה עביד. בר מהני תלת חומרי אבל כקולי דרב היכא דלא עביד והא קולא היא ודילמא לא עביד: שפקקו נקביו. שלא יצא חמימותו: רוחץ בו מיד. ואין צריך להמתין בכדי שיעשה ל"א שפקקו נקביו אותן נקבים שמרחץ מתחמם על ידיהן שאור ניסקת מבחוץ מתחתיו *לוי"ה ועיקר רוחץ בו מיד שהרי לא נתחמם בשבת אבל בשבת לא שהרי גזרו על הרחיצה: ומשתטף בבית החיצון. שלפני המרחץ ולא בתוך המרחץ שלא יאמרו רוחץ הוא כדאמרן דאסרו את הרחיצה אבל הזיעה התירו והילך היא זיעה עומד או יושב בבית המרחץ ואינו נותן מים עליו והוא מתחמם ומזיע: מחופין בנסרים. ולא היו צריכין לחוש שמא נתחממו בשבת מחומו של מרחץ: התחילו לאסור. את הזיעה: אמבטאות. בתי מרחץ גדולים: מטייל בהן. מהלך בתוכן לפי דרכו ולא להזיע: ואינו חושש. שמא יאמרו מזיע הוא ואע"ג דאסרו את הזיעה: מאי עוברי עבירה. דקאמר לעיל שאסרו זיעה על ידיהן: אסרו להן את החמין. לגמרי: ועדיין היו רוחצין בחמין. שהוחמו מבע"ש: שאין הדבר עומד. שלא היו ציבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם את הכל: במקומה עומדת. לאיסור:

כי

תוספות

דילמא ה"מ במתני' אבל בברייתא לא *אע"ג דלא קאמר במשנתינו *הכא משמע דאין הלכה כמותו משום דבתם מתני' דלא כוותיה*: הלכה כדברי המכריע. הכרעה כגון קולי מטלניות שר"א ור"י הזכירו בפירוש בדבריהם מוכן ושאינו מוכן דהיינו תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת שגילו בדבריהם שיש סברא לחלק ביניהם אלא שכראה להם דסוף סוף אין לחלק ביניהם לכך הוי ר' עקיבא שמחלק ביניהם מכריע וכן ר' יהודה הוי מכריע דר' שמעון ור"מ הזכירו בדבריהם חמין וצונן והכרעה שלישית דלא הויא הכרעה הוי כי ההיא דפ"ק דפסחים (דף כא.) הבית של יין של תרומה שנטמאה ב"ש אומרים תשפך *הכל וב"ה אומר תיעשה זילוף אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אני אכריע בשדה תשפך *הכל ובבית תעשה זילוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת משום דלא הזכירו ב"ש וב"ה בדבריהם בית ושדה ולא גילו שיש סברא לחלק בין בית לשדה חשיב לה הכרעה שלישית ולא כפירוש הקונטרס דפירש התם דטעמייהו דב"ש לא משום תקל' אלא מטעם אחר כמו משום ריחא אלא משום דלא הזכירו בדבריהם בית ושדה כדפי' וה"ה דהוה מצי למימר ליה דאין הכרעת תלמיד הכרעה כדאמר הכא אלא רבותא אמרו דאפי' לא היה תלמיד אינה הכרעה והא דתנן בברכות (דף מג:) ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדס וב"ה אומרים מברך על ההדס ואח"כ על השמן א"ר גמליאל אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו וא"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע פר"ת התם דהויא כהכרעה שבכל הש"ס ולא נהירא דלא הויא הכרעה אלא כדפי' והתם אינו אלא מפרש טעמא דבית שמאי ור"ח פי' אין הכרע' שלישית מכרעת היינו הכרע' דור שלישי כמו ר' ישמעאל בר' יוסי שהיה דור שלישי לב"ש וב"ה ולאו דוקא דור שלישי אלא ה"ה שני ובכל מקום נקט הכרעה שלישית משום ברייתא דפסחים*:

למוצאי שבת רוחץ מיד. דוקא לרחוץ אבל להזיע נכנס אפי' בשבת ומזיע כמו בי"ט כדאמר בסמוך דאפי' בשבת הוי זיעה שריא עד הגזירה ולאחר גזירה אפילו בי"ט אסרו דאיום טוב קתני משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור והוה מצי לערובינהו וליתנינהו מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת או מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ולמוצאי שבת ויום טוב רוחץ מיד אלא אי עריב ותני להו הוה אמינא דדוקא בשבת אסרו הזיעה ולא ביום טוב דעובדא דמייתי בשבת הוה להכי מפליג להו השתא משרבו עוברי עבירה קאי איום טוב אבל לא אשבת דזיעה לא הוזכרה גבי שבת: אלא שחמין שלו מחופין בנסרים. פי' בקונטרס שלא היו צריכין לחוש שהוחמו בשבת מחום המרחץ משמע שסובר שנשתטפו בחמין שהוחמו מע"ש ולעיל אסר רבי יהודה גופיה ומאי יחלק בין שבת ליום טוב ומיהו בתוספתא גרסינן ונשתטפו בצונן אלא שחמין שלו מחופים ולא יסברו העולם שרחצו בחמין:

מפני

רבינו חננאל

הדר ביה ר"ע לגבי דר' יהושע. ואסיקנא דאי מכללא מאי הוי ר' יהודה מכריע הוא והלכתא כדברי המכריע ובין [בפי' ובין] מכללא חדא הוא. ואמרינן דילמא הני מילי אם תהיה מחלוקתם במשנה אבל חלוקתם בברייתא לא. אמר ליה בפירוש שמיעא לי. והא דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת. אסיקנ' רבה כחומרי דרב הוה עביד. בקולי דרב לא הוה עביד: ת"ר מרחץ שפקקו. פקקו סתמו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ בה מיד. פקקו נקביו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון. וכן עשו ר' אלעזר בן עזריה ור"ע במרחץ של בני ברק. משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור שהיו מחמין בשבת ואומרים מע"ש החמנו. אסרו להן חמין והתירו הזיעה כו'. ואסיקנא אסרו להן אפילו חמין שהוחמו מע"ש ואפילו חמי טבריא וכ"ש חמי האור. ואפילו זיעה אסרו להן

עין משפט נר מצוה

[עי' ברכות יט: במשנתינו קאמרינן והא ברייי' היא]

[ועי' תוס' מנחות לה: ד"ה מי קאמר וכו' תירצו באופן אחר]

טז א מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

יז ב שם סעיף יא:

יח ג מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה טור שו"ע או"ח סימן תקיא סעיף ב:

שם איתא הכל

הכל

יט ד מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

כ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

לעיל כב. פסחים קא. מנחות מא:

תוספתא שבת פ"ד

[ועי' יתר אריכות בתוס' ב"ק קטו: ד"ה הכרעה]

מסורת הש"ס

[לעיל כט:]

[לעיל נט:]

מאן דגרס בגמ' דילמא גרס הכא לא שמיע ליה לרב יוסף

[רש"ל מ"ז]

תיבת לוי"ה רמז לרבינו יהודה הלוי

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דילמא ה"מ במתניתין וכו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו. עי' משנה למלך רים הלכות בית הבחירה:

עין משפט
נר מצוה

כא א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ד:
כב ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ו:
כג ג ד מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יד:
כד ה ו מיי' פכ"ב שם הלכה ה ו טור שו"ע שם סעיף יג וטוש"ע יו"ד סימן קס סעיף ג:
כה ז ח ט מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד ה טוש"ע או"ח סימן פה סעיף ב:
כו י מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה ג טוש"ע או"ח סימן שלו סעיף ג:
כז כ מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ג:

והכא באמבטי במקום שרצה להניח הפך היתה יד סולדת בו והא דלא א"ל תן במקום שאין היד סולדת דהיינו במקום שרחק ודאי לא היה היד סולדת ושמא שם לא היה יכול להפשיר א"נ פעמים החמירו בכלי ראשון אף אם אין היד סולדת בו וכן החמירו חכמים אפי' בכלי שני לקמן (מב:) גבי ספל הי"ה כאמבטי [תו"י]

כח ל מ מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ה טור שו"ע או"ח סימן שלט סעיף ב:

מסורת הש"ס

כי האי תנא אמבטיאות של כרכים מטייל בהן ואינו חושש אמר רבא דוקא כרכין אבל דכפרים לא מ"ט כיון דזוטרין נפיש הבלייהו ת"ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו *ת"ר מיחם אדם אלונטית ומניחה על בני מעים בשבת ובלבד שלא יביא קומקומוס של מים חמין ויניחנו על בני מעים בשבת ודבר זה אפי' בחול אסור מפני הסכנה *ת"ר מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן ר' יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר רשב"ג אומר אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת איבעיא להו שמן מה הוא לתנא קמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להתירא רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להתירא שמן אע"פ שהיד סולדת בו מותר קסבר ת"ק שמן אין בו משום בשול ואתא רבי יהודה למימר שמן יש בו משום בישול והפשרו לא זה הוא בשולו ואתא ר' שמעון בן גמליאל למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא שמן אע"פ שאין היד סולדת בו אסור קסבר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו ואתא ר' יהודה למימר הפשרו לא זהו בשולו ואתא רשב"ג למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו רשב"ג היינו ת"ק איכא בינייהו כלאחר יד א"ר יהודה אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר והיכי דמי יד סולדת בו אמר רחבא כל שכריסו של תינוק נכוית א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בשול וש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשרו זהו בשולו היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן *בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא וכ"ת בלשון חול א"ל והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש של קודש אסור לאומרן בלשון חול אפרושי מאיסורא שאני תדע דאמר *רב יהודה אמר שמואל מעשה *בתלמידו של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח קרקע ואמר לו אין מדיחין לסוך לו קרקע אמר לו אין סכין אלמא אפרושי מאיסורא שאני הכא נמי לאפרושי מאיסורא שאני אמר רבינא שמע מינה המבשל בחמי טבריה בשבת חייב דהא מעשה דר' לאחר גזירה הוה ואמר ליה טול בכלי שני ותן איני *והאמר רב חסדא המבשל בחמי טבריה בשבת פטור מאי חייב נמי דקאמר *מכת מרדות א"ר זירא אנא חזיתיה לר' אבהו דשט באמבטי ולא ידענא אי עקר אי לא עקר פשיטא דלא עקר דתניא לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפי' עומדת בחצר לא קשיא הא
דלית

תוספות

מפני שמפשיר מים שעליו. בכולה שמעתא ובמתניתין גבי מיחם שפינהו משמע דלהפשיר מים לצורך שתייה מותר דהפשירן לא זהו בישולן. והכא דאסורין מפרש ריב"א דדומה כרוחץ במים חמין ויבא להם חמין לרחוץ גופו:

ובלבד שלא יביא קומקומוס כו'. פירוש כל זמן שהאלונטית שם שמא יפלו המים על האלונטית ואתי לידי סחיטה אי נמי לא יביא משום רפואה וגזרו אטו שחיקת סממנים טפי מבאלונטית דלא מיחזי כרפואה כ"כ:

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל. תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן *שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר:

וכי תימא בלשון חול קאמר ליה. ואע"ג דאסור להרהר נימא דאין אסור להרהר אלא בלשון קדש והוא הרהר בלשון חול:
פשיטא

רש"י

כי האי תנא. דאמר לעיל משהתחילו עוברי עבירה התחילו לאסור הזיעה והרי לא נאסרה אלא ע"י הרוחצין בחמין מאתמול ואומרים מזיעין אנחנו ואין כאן אלא עבירת דבריהם שאסרו את החמין: נפיש הבלייהו. ומזיע: מפשיר. מחמם לשון פושרין: מיחם אדם. מחמם: אלונטית. טויל"א ונראה לי בגד שמסתפגין בו דבכל דוכתא קרי ליה אלונטית: על גבי מעיים. כשהוא חש במעיו מחממין לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: ובלבד שלא יביא קומקומוס כו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין: מפני סכנה. פעמים שהן רותחין: לא שיחמו. לא שיניחם שם עד שיחמו: אלא שתפיג צינתן. במקצתן שתפיג שתתחלף כמו וריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן וריחיה לא פג: לא בשביל שיבשל. שלא תניחנו שם כדי בישול שתהא היד סולדת בו: סכה ידה. אבל להפשירו בפך כדרך שעושה בחול לא ופליג אדרבי יהודה: להתירא. מאי דאסר רבי יהודה בשמן בישול שרי ת"ק ומים דוקא נקט ולא שיחמו דיש בהן בישול אבל שמן אע"פ שהיד סולדת דהיינו בישול דר' יהודה שרי לת"ק: סולדת. נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה וזהו לשון ואסלדה בחילה (איוב ו) ואדאג ברעדה ואמשך מתלונתי מדאגת יום הדין אם הייתי יודע שמיתתי קרובה ולא יחמול: שמן יש בו משום בישול. הלכך לא כדי שיבשל אלא כדי שיפשר שרי דהפשרו אין זה בישולו: ואתא רבי שמעון למימר דהפשירו זהו בישולו. הלכך כדעבדין בחול לא ליעביד אלא כלאחר יד על ידי שינוי: לאיסורא. אמרה תנא קמא לשמן דמיא הוא דשרי להפשיר אבל שמן הפשרו זהו בישולו: איכא בינייהו כלאחר יד. דלתנא קמא אפי' ע"י שינוי אסור: והיכי דמי. סלוד יש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד: נכנסתי. בשבת ובחמי טבריא הוה שלא נאסרו כדאמר לעיל התירו להם חמי טבריא: באמבטי. כגון בריכה עשויה בקרקע שהמים נכנסים שם ונאספין: ובקשתי להניח שם פך שמן. להפשיר לסוך הימנו קודם הרחיצה: טול. מן המים: בכלי שני. שיתננו מעט דכלי שני אינו מבשל ואח"כ תן הפך לתוך אותו כלי שני דהך אמבטי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו שאע"פ שהעבירו מעל האור מבשל כדתנן לקמן (ד' מב:) האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין: וש"מ הפשרו. במקום הראוי לבישול: זהו בישולו. דהא להפשיר בעלמא הוא דקבעי ואסר ליה: והיכי עביד הכי. להורות הוראה שהוא דבר תורה בבית המרחץ: להרהר. בדברי תורה: דברים של קדש. דברי תורה: אסור לאומרן. במקום הטנופת ואפי' בלשון חול: אין מדיחין. דלמא אתי לאשויי גומות: דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה. שגזרו על הזיעה ועל כרחין בחמי טבריא הוא דהוי ורבי יהושע (א) דאמר לעיל בימי רבי הוה אלמא בימי רבי כבר נגזרה: וקאמר ליה טול בכלי שני. אבל ראשון לא אלמא יש בהן משום בישול: מרדות. רדוי: שט. לף: דשט באמבטי. בשבת: ולא ידענא אי עקר. רגליו מן הארץ דקסבר כי תנן אין שטין על פני המים במשילין פירות *בנהר גדול תנן דאיכא למגזר שמא יעשה חבית של שייטין כדאמרינן התם אבל באמבטי לא: אי לא עקר. רגליו: לא ישוט. דאע"ג דליכא למיגזר אסור: ואפילו עומדת בחצר. דליכא למיגזר שמא יתיז מים ברגליו חוץ לארבע אמות: הא. דאסיר:
דלית

תוספתא שבת פ"ד

[תוספתא שם]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דהא מעשה וכו' ורבי יהושע בן לוי דאמר:

ברכות כד: (לעיל י.) לקמן קנ. זבחים קב: ע"ז מד: קדושין לג.

[לקמן קנ:]

[עי' תוס' לקמן קמז: ד"ה דתניא]

פסחים מא.

[יבמות נב. כתובות מה: מ"ק כו. נח: חולין קמא:]

[דף לו:]

רבינו חננאל

להן אלא צונן בלבד. ראו שאין הדבר עומד הזרו והתירו להן חמי טבריא בלבד. וזיעה במקומה עומדת באיסור אמר רבא מאן דעבר על דברי חכמי' שרי למיקריי' עבריינא. כי האי תנא דתנא משרבו עוברי עבירה: תנא אמבטאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש. והני מילי דכרכין אבל דכפרין כיון דזוטרן נפיש הבליהון: ת"ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא (ומשתטף בצונן) [ובלבד שלא ישתטף בצונן] ויתחמם כנגד המדורה מפני שנפשרו המים שעליו: ת"ר מיחם אדם אלונטית ומניחה ע"ג מעיו בשבת ובלבד (ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שתפשר המים) שלא יביא קומקומוס של חמין ויניחנו על גבי מעיו בשבת. ודבר זה אפילו בחול [אסור] מפני הסכנה שלא יכוה: ת"ר מניח אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן. ר' יהודה אמר מנחת אשה פך שמן כנגד המדורה לא שיתבשל אלא כדי שתפשר. רשבג"א אשה סכה ידה שמן כנגד המדורה. וסכה לבנה קטן ואינה חוששת: איבעיא להו שמן מה לי בו אמר ת"ק, ואסיק' אמר רב אמר שמואל אחד שמן ואחד מים אם נתחמם כשעור שהיד סולדת בו אסור אין היד סולדת בו מותר. ושיעור שהיד סולדת בו. פי' (פירוש') [בירושל'] שהיד *) שולטת בו סולדת היא שולטת והוא כל שכריסו של תינוק נכוית הימנו. הא מעשה דר' שבקשו לו פך של שמן באמבטי ואמר להן טלו בכלי שני ותנו. שמעינן מינה תלת. ש"מ שמן יש בו משום בישול. ולפיכך בכלי ראשון אסור. שנמצא מבשל שמן בשבת. וש"מ מרשרי בכלי שני דכלי שני אינו מבשל. וש"מ הפשרו לא זהו בישולו: אמר רבינא ש"מ המבשל בחמי טבריא הואיל וגזרו רבנן עלייהו חייבין מכת מרדות מדרבנן. ואקשינן דר' היאך מורה הוראה במרחץ ואמר טלו בכלי שני כלומר זהו מותר וזהו אסור. והא"ר יוחנן כל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא. ולא דאקשינן מדברי ר' יוחנן לר' דר' יוחנן לגבי דר' תלמיד קטן הוא. (ולא) [אלא] הא דר' יוחנן דברי הכל קבלה
הוא

*) ט"ס יש כאן ולשון הירושלמי הובא בר"ש.

תורה אור

דלית ליה גידודי הא דאית ליה גידודי: וא"ר זירא אנא חזיתיה לר' אבהו שהניח ידיו כנגד פניו של מטה ולא ידענא אי נגע אי לא נגע פשיטא דלא נגע דתניא *ר' אליעזר אומר [א]כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי עשאוה כבולשת דתנן *בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך אלמא כיון דבעיתי לא מנסכי ה"נ כיון דבעית לא אתי להרהורי והכא מאי ביעתותא ביעתותא דנהרא איני והאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו לא קשיא הא כי נחית הא כי סליק כי הא דרבא שחי ר' זירא זקיף רבנן דבי רב אשי כי קא נחתי זקפי כי קא סלקי שחי *ר' זירא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה [ב]כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר °בבלה יובאו ושמה יהיו [ירמיה כז] אמר איזיל ואשמע מיניה מילתא ואיתי ואיסק אזל אשכחיה דקאי בי באני וקאמר ליה לשמעיה הביאו לי נתר הביאו לי מסרק פתחו פומייכו ואפיקו הבלא ואשתו ממיא דבי באני אמר אילמלא *(לא) באתי אלא לשמוע דבר זה דיי בשלמא הביאו נתר הביאו מסרק קמ"ל דברים של חול מותר לאומרם בלשון קדש פתחו פומייכו ואפיקו הבלא נמי כדשמואל דאמר שמואל הבלא מפיק הבלא אלא אשתו מיא דבי באני מאי מעליותא דתניא [ג]אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחילת חולי מעיים *אכל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזהו תחילת ריח רע הנצרך *לנקביו ואכל דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו וזהו תחילת ריח זוהמא רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן רחץ ולא סך דומה למים ע"ג חבית: **מתני'** מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה: **גמ'** היכי דמי מוליאר הגרוף תנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ אנטיכי רבה אמר בי כירי רב נחמן בר יצחק אמר בי דודי מאן דאמר בי דודי כ"ש בי כירי ומאן דאמר בי כירי אבל בי דודי לא תניא כוותיה דרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה וקטומה אין שותין הימנה מפני שנחושתה מחממתה: **מתני'** המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: **גמ'** מאי קאמר אמר רב אדא בר מתנא הכי קאמר [ד]המיחם שפינה ממנו מים חמין לא יתן לתוכן מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן

והלא

רש"י

דלית ליה גידודי. שאין שפתה גבוהה שיהיו המים עמוקים אצל שפתה כמו באמצע דכיון שאין עמוקים שם כי מטי סמוך לשפתה נועץ רגליו בקרקע וחופר וממחה העפר לתוך המים ודמי למגבל ולי נראה דאית ליה גידודי שרי דלא דמי לנהר אלא לכלי דלית ליה גידודי דמיא לנהר ואסור: שהניח ידיו. כשהיה רוחץ משום צניעות: אי נגע. באמה: כאילו מביא מבול לעולם. שמתחמם ובא לידי קרי וזה קלקולו של דור המבול מוציאים שכבת זרע לבטלה דכתיב כי השחית כל בשר וגו' (בראשית ו): כבולשת. עשאוה להא דר' אבהו בולשת חיילות גיים הבא לעיר על שם שמחפשין ובולשים את העיר קרי לה בולשת: בשעת שלום. כגון שהוא של אותה מלכות: כאילו כופר. דנראה שהוא בוש בדבר: כי נחית. לנהר פניו כלפי הנהר ואין כאן משום צניעות אסור לכסותו: כי סליק. ופניו כלפי העם מותר משום צניעות: ר' זירא זקיף. דחייש לדרב שלא יראה ככופר: משתמיט. היה ירא ליראות לו משום דהוה בעי רבי זירא למיסק לארעא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה וירא פן יגזור עליו מלילך: בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו'. ור' זירא אמר לך האי קרא בכלי שרת כתיב כדאמרינן בשני דייני גזירות (כתובות קיא.): הביאו לי נתר. לחוף את ראשי וקאמר להו בלשון הקודש: פתחו פומייכו. ויכנס הבל בית המרחץ לתוך הגוף ויוציא הבל של זיעה: ואשתו. מן מים חמין ואפי' לא הוחמו אלא לרחיצה: מותר לאומרן. בבית המרחץ ואפי' בלשון קודש: הבלא. דמרחץ הנכנס דרך הפה: מפיק הבלא. דזיעה: ולא הלך ד' אמות. קודם שישן: מרקבת. אינה מתעכלת לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזוהם בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מבפנים. שאינו מטיב לכלום: ולא הכניסוהו לצונן. שהן מחזקין את הברזל: למים ע"ג חבית. על שוליו ולדדיו שאינם נכנסים לתוכו: **מתני'** מוליאר הגרוף. מן הגחלים מבע"י: שותין. ממימיו בשבת ואע"פ שהוחמו קצת מחמת הכלי לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יצטננו בגמרא מפרש מוליאר מים מבפנים וגחלים מבחוץ כלי שיש בו בית קיבול קטן אצל דופנו מבחוץ מחובר לו ונותן שם גחלים והמים בקיבולו הגדול ורבותינו מפרשים מוליאר שני שולים ואנטיכי בי דודי מחילה בינתיים ולי נראה להפך דאם כן ה"ל למיתני מים מלמעלה וגחלים מלמטה ועוד דנקטתה דתני באנטיכי לשון שולים הן והן אומרים לשון נחושת ושאני נחשת מחרס: אנטיכי. מפרש בגמרא: **גמ'** בי כירי. חלל יש בכירה אצל חלליה שהגחלים בו ומים נתונים בחללה השני ואע"ג דדמי למוליאר מיהו כירה דופנה עב והאור תדיר בתוכה כל ימות החול ודופנה חם מאד ומוסיף הבל במים אע"פ שגרופה מן הגחלים: בי דודי. יורה גדולה עושין לה שתי שוליים ונותנין גחלים בין שניהם והמים על העליונים: וכל שכן. דבי כירי אסור כדפרישית שמתוך שהאור תדיר בו ודופנו עב מרתיח: אבל בי דודי לא. שהרי הוא כמוליאר: שנחושתה. נחושת שלה אלמא ביורה של נחשת קאי ונחשת משמע רתיחתו ואני אומר נחושתה לשון שולים כדכתיב (יחזקאל טז) יען השפך נחשתך ולשון של המשנה נחשתו של תנור במסכת כלים (פ"ה מ"ג) ושאני אנטיכי ממוליאר דמתוך שהשולים מכוסים חומם משתמר ואע"ג שגרפו גחליהם: **מתני'** המיחם. קומקמוס של חמין: שפינהו. כולה מתניתין מפרש בגמרא: **גמ'** מאי קאמר. מאי פינהו ומאי לא יתן והדר אמר אבל נותן:

והלא

תוספות

פשיטא דלא נגע דתניא ר' אליעזר אומר כו'. ואע"ג דרבנן פליגי עליה ושרו בפרק כל היד (נדה יג: ושם) לא שרי אלא משום ממזרות שלא יראה ככרות שפכה ויוציאו לעז על בניו שהן ממזרים*: רחץ ולא סך. ול"ג מעיקרא דהא בכולי הש"ס רחיצה קודם סיכה כדאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) רחצו סכו וקרא כתיב ורחצת וסכת (רות ג) מיהו קרא איכא לאוקמי בסיכה שהיתה מתקשטת עצמה לריח טוב לכן לא היתה סכה בתחלה שעל ידי רחיצה היתה מעברת הסיכה מעליה:

מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת. פי' בקונטרס לפי שאין מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהן ואנטיכי אפי' גרופה אין שותין הימנה לפי שמוספת הבל ואין נראה דלא שייך למיגזר במוסיף הבל אלא בהטמנה גזירה שמא יטמין ברמץ ועוד דדוחק לומר דמתני' איירי כשעשה האיסור ועוד דאנטיכי אוסר בכל ענין לשתות הימנו אפילו בהשהאה ואי להחזיר תנן משהין אפילו באינו גרוף ועוד אי משום תוספת הבל אסרה ליה מתני' בשתיה תקשה לרבה ורב יוסף דשרו לעיל (דף לח.) בשכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת אע"ג דלא נתבשלה כמאכל בן דרוסאי ואפי' במזיד ונראה כפי' ה"ר פורת מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת שמוזגין המים חמין ביין לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאר שיתבשל היין מן המים שמוזגין לתוכו אבל אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה לפי שאנטיכי יש בה הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה וכ"מ בירושלמי:

והלא

נדה יג. מג.
ע"ז ע: כתובות כז. [נדה יג.]
כתובות קי. ברכות כד:
[עי' תוספות מגילה כח. ד"ה אלמלא]
[עי' ב"מ קיג:]
[לקמן פב. ע"ש]
[וע"ע תוספות יומא ג. ד"ה מגוה]

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כג טוש"ע או"ח סימן ג סעיף יד וטוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ד:
ל ב מיי' פ"ה מהלכות מלכים הלכה יב:
לא ג מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה ב:
לב ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה א ופכ"ב הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יב:

רבינו חננאל

הוא ומשום דשמעיה מר' יוחנן הוכיח בעל השמועה. ושנינן לאפרושי מאיסורי שרי כמעשה דתלמידו של ר' מאיר: תניא לא ישוט אדם בבריכה מליאה מים ואפילו עומדת בחצר א"ר זירא חזיתיה לר' אבהו שהניח ידיו כנגד פניו של מטה וכו' פי' ר' אבהו היה יורד בנהר לטבול ואפילו (לא) נגע לא חיישינן (לה) [והא] דתניא ר' אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין מביא מבול לעולם כלומ' מתחמם ומוציא ש"ז ונמצא משחית זרעו על הארץ. הני מילי היכא דלא מיבעית אבל היכא דמיבעית כגון ר' אבהו דהוה מבעית מעליית הנהר אין לו פנאי להתחמם כמו שאין פנאי לבלשת לנסך. הלכך אפילו נגע לא חיישינן ליה והני מילי דשרי להניח ידיו כנגד פניו של מטה כשעולה מן הנהר אבל כשיורד בנהר לא כרב דאמר כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו וכרבנן דבי רב אשי דכי נחתי זקפו כי סלקי שחו: אמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה [יהיו] עד יום פקדי אותם נאם ה'. והלך ר' אבא ומצא לר' יהודה במרחץ והי' אומר לשמשיו בלה"ק הביאו לי נתר הביאו לי מסרק פתחו פומייכו והסיקו הבלא ואשתו מיא דבי באני למדנו ממנו כי דברים של חול מותר לאומרן במרחץ בלה"ק. אמר אילו לא [באתי] אלא לשמוע דבר זה דיי: מתני' מולייר תנא מים מבחוץ וגחלים מבפנים והוא של חרס ואם גרף גחלים שרי: אנטיכי א"ר נחמן בי דודי ושל נחושת היא ותניא כרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה: ירושלמי מולייר שאינו גרוף אסור מפני שהגחלים נוגעות בגופו ר' חנניא בר הלל אמר מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות. ר' יוסי בר אבין א' מפני שעשו פרקין פרקין ומתיירא שמא נתאכל דיבוקו ומוסיף מים. אנטיכי בשם ר' יוחנן אמרי מפני שמתחממת מכתליה: פיסקא מיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן

והלא מצרף ר' שמעון היא דאמר *דבר שאין מתכוין מותר מתקיף לה אביי מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני מיחם שפינהו קתני אלא אמר אביי הכי קאמר המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים *כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אמר רב ל"ש אלא להפשיר אבל לצרף אסור ושמואל אמר אפי' לצרף נמי מותר לצרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפי' שיעור לצרף מותר

רש"י

והלא מצרף. כשכלי מתכות חם ונותן לתוכו צונן מחזקים את הכלי וזו היא גמר מלאכת הצורפין שרתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר והמים מצרפין פעפועיו שולדי"ר בלע"ז: שפינהו. משמע שפינהו לעצמו מעל האור: אבל לצרף. שפינהו ממנו החמין: הכי איתמר לא שנו. דפינהו שרי לתת לתוכו צונן: אלא שיעור להפשיר. ולא לצרף כגון שלא מלאהו כולו ורב משמע ליה פינהו כרב אדא שפינה ממנו חמין: אפילו שיעור לצרף. שמלאהו טנו:

תוספות

והלא מצרף. וליכא לשנויי בשלא הגיע לצירוף כדמשני בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לד: ושם) דהתם מיחם הגיע לצירוף הוא: מידי מיחם שפינה הימנו מים קתני המיחם שפינהו קתני. תימה והכתיב ופנו את הבית (ויקרא יד) ואנכי פניתי הבית (בראשית כד) כולו פנו דרך (יש' נז) וכן בש"ס *פנו מקום לבר ליואי שאינו מפנה אלא מה שבתוכם וי"ל כיון דבכמה מקומות הוזכר פינוי על הדבר המפנין כגון *המפנה חפציו מזוית לזוית *) מפנין ד' וה' קופות (*) פנו כלים (מבית) הטומאה *(תנן) ועתיד לפטתו לא הוה ליה למנקט פינהו אלא פנה ממנו מים כיון דאיכא למיטעי: מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ורבי יהודה היא. אבל לר"ש שרי אע"פ שמצרף כיון דאינו מבשל כגון שיש בו מים הרבה שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים שבתוכו כדאשכחן בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לד: ושם) שאין מבשל ומצרף דקאמר רבי יהודה מביאין עששיות של ברזל ומטילין לתוך המים שתפיג צינתן ואם היה מבשל היה אסור ואפ"ה פריך והלא מצרף ואע"ג דאביי סבר כר"ש דהא אמר לעיל *כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל וחד מינייהו הלכה כר"ש בגרירה ומסתמא אביי כרביה סבירא ליה מ"מ מוקי מתניתין כרבי יהודה משום דקשיא ליה מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני ורב אדא לא חייש לקושיית אביי ומוקי לה כהלכתא כר"ש ול"ג לעיל אמר רב אדא בר מתנא אמר רב דרב סבר *כר' יהודה בגרירה ועוד דבהדיא מוקי בסמוך מתני' כר' יהודה וצ"ל דלא הוי פסיק רישיה שיכול להיות שלא יצרף דבפסיק רישיה מודה ר"ש והא דפריך והלא מצרף ה"ק והלא שמא מצרף קשה דהכא משמע דבצירוף אסר ר' יהודה נמי דבר שאין מתכוין ובפרק אמר להם הממונה גרים רש"י ה"מ דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן ול"ג אין שבות במקדש ומפרש דדוקא בדבר שהוא מן התורה אית ליה לר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור אבל בצירוף שהוא דרבנן לא ומיהו בלאו הכי קשה לפי' דהא ר' יהודה אסר בגרירה במתניתין דבילה דפרק י"ט (דף כג:) דתנן ואינה נגררת אלא ע"ג כלים דמשמע אבל ע"ג קרקע לא ומוקמינא כר' יהודה דאסר באין מתכוין אע"ג דבגרירה ליכא איסורא דאורייתא אפי' במתכוין כדמשמע בסוף פירקין דהוי חורש כלאחר יד ועוד דשמעתא דהתם קשה דמשני אביי אפי' תימא כשהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר ופריך ומי אמר אביי הכי והתניא ימול בשר ערלתו אפי' במקום בהרת יקוץ דברי רבי אושעיא והוינן בה קרא ל"ל ואמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור והשתא אמאי לא מייתי ההיא דבילה דהיא משנה שלמה דאסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין ומייתי מילתיה דאביי ועוד מוחק הספר דגרס ואין שבות במקדש לכך נראה לפרש התם אביי אמר אפילו כו' דבר שאין מתכוין מותר פי' מותר לר' יהודה ולא אסר ״ליה ר' יהודה דבר שאין מתכוין אלא מדרבנן ופריך מימול בשר ערלתו דמוקי אביי דאיצטריך לר' יהודה קרא א"כ ש"מ דאסר ר' יהודה אין מתכוין מן התורה ומשני וה"ג ה"מ בכל התורה כולה פי' בכל התורה כולה חוץ משבת אסור מן התורה אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן דכיון דאין מתכוין לא הויא מלאכת מחשבת ושרי דאין שבות במקדש והשתא א"ש הכא וסוגיא דהתם וקשה דבפרק ספק אכל (כריתות דף כ: *ושם) א"ר אשי כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאליהן ת"ק סבר לה כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור ולכך קאמר דחייב חטאת ומאן דפטר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אלמא משמע דדבר שאין מתכוין אסור לר"י אפי' בשבת מן התורה וי"ל דהתם הוי פסיק רישיה שאי אפשר כלל לכבות עליונות אם לא יובערו התחתונות וחשיב מלאכת מחשבת ואע"ג דהוי פסיק רישיה פטר ר"ש משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאינו צריך להבערת התחתונות והא דנקט ליענא מתכוין ושאין מתכוין ולא נקט ת"ק כר"י דאמר מלאכה שאינה צריכה כו' משום רבותא דר"י נקט דלא תימא דלא מחייב ר"י מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא במקום שמתכוין לעשות המלאכה כגון מכבה גחלת של עץ שלא יזוקו רבים שמתכוין לכיבוי אבל התם שאינו מתכוין להבעיר התחתונות לא קמ"ל כיון דהוי פסיק רישיה חייב ובההיא דהחותה גחלים להתחמם והובערו מאליהן נקט הא ר"י דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב הא ר"ש כו' אע"ג דאין כוונתו להבעיר מדפטר ר"ש דאי כוונתו להבעיר הויא צריכה לגופה מ"מ כיון דניחא ליה בהך הבערה לא קרינן ביה שאינו מתכוין ולהכי לא נקט ליענא דאין מתכוין אבל בנתכוין לכבות העליונות לא ניחא ליה בהבערת התחתונות כלל שהרי בא לכבות שייך ליענא דאין מתכוין אע"ג דהוי פסיק רישיה ור"ש שרי בחותה גחלים להתחמם אע"ג דבפרק הבונה (לקמן קג: ושם) משמע דהתולש לאכילה או לבהמה בארעא דידיה חייב חטאת בכל שהוא אע"ג דאין מתכוין ליפות הקרקע לא דמי לכל מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון חותה להתחמם דהתם אע"פ שאין מתכוין ליפות אגן סהדי דניחא ליה אבל בחותה אינו נהנה בהבערה זו דבלא הבערה זו יתחמם וכיון שאינו נהנה (א) בברור לא נתכוון להבעיר והויא מלאכה שאינה צריכה לו*: לא שנו אלא להפשיר. מתוך פי' הקונט' משמע דמפרש הסוגיא כן לא שנו אלא בדבר שאין שייך צירוף אלא פישור כגון מיחם שפינו ממנו מים אסור ושמואל אמר אף לצרף כלומר אף בדבר ששייך צירוף מותר ומשמע אפי' במתכוין ולהכי פריך ולצרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו דפינה ממנו מים שרי לתת לתוכו צונן אלא שיעור להפשיר ולא לצרף כגון שלא מלאהו כולו דליכא צירוף עד שימלאנו על כל גדותיו ורב מפרש פינהו כרב אדא והא דפריך לעיל והא מצרף משום דמשמע ליה הא דקאמר אבל נותן לתוכו מים מרובין שיש שיעור לצרף מדקאמר מרובים אבל כשפינהו והמים בתוכו א"א להיות צירוף ודוחק ור"י מפרש בענין אחר דפינהו נמי איכא צירוף כשמילאהו ובפינה ממנו מים כל שהוא יש בו שיעור לצרף מדפריך לעיל והלא מצרף ולא משני שאין בו שיעור לצרף ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים אסור מפני שמצרף משמע דהתם פשיטא ליה שמצרף ולא שייך לפלוגי ביה דבכל שהוא הוא מצרף וה"פ לא שנו אלא להפשיר פי' שמתכוין להפשיר השתא סבירא ליה דמיירי רב אפי' בשיעור לצרף אבל לצרף שמתכוין לצרף אסור כר"ש ומפרש פינהו שפינה ממנו מים כרב אדא אי נמי פינהו עם המים כאביי ומיירי כשיש בו שיעור לצרף כגון שממלאו כולו מים צוננין דאע"ג דהמים חמין שבתוכו לא נסתלקו יש שיעור לצרף ומחלק בין אין מתכוין למתכוין כר"ש ולא כאביי דמוקי לה באין בו שיעור לצרף וכר' יהודה וכי פריך אליבא דשמואל ולצרף לכתחילה מי שרי ה"ה דהוה מצי למיפרך אליבא דרב כיון דסבר דהלכה כרבי יהודה בגרירה דהיינו בדבר שאינו מתכוין מאי דוחקיה לאוקמי מתני' כשיש בו שיעור לצרף וכר"ש לוקמה כשאין בו שיעור לצרף כאביי וכרבי יהודה דסבירא ליה כוותיה אלא אדשמואל קפריך דעדיפא ליה אלא אי איתמר הכי איתמר השתא מפרש מתניתין כאביי לגמרי שפינהו עם המים וה"פ לא שנו אלא שיעור להפשיר שאינו ממלא המיחם על כל גדותיו אבל שיעור לצרף אע"פ שאינו מתכוין אלא להפשיר אסור כרבי יהודה דסבר כוותיה אבל פינה ממנו מים לעולם אסור דבכל ענין יש שיעור לצרף כדפי' וכי קאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים כו' ה"ה דמצי למימר בד"א בשיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור אלא ניחא ליה למינקט האי ליענא משום דמלשון פינהו דייק דהתיא כר' יהודה שמואל אומר אף שיעור לצרף מותר כר"ש וא"ת מדקאמר שמואל אף שיעור לצרף אם כן מוקי מתני' כאביי דדייק שפינהו דלרב אדא דמפרש שפינה ממנו מים לעולם יש שיעור לצרף ומאי אף שיעור לצרף דקאמר שמואל וכיון דמפרש כאביי אם כן נידוק דווקא פינהו הא פינהו ממנו אסור כר"י וי"ל דשמואל קאי אמילתיה דרב וקאמר אף שיעור לצרף שרי דאנא סבירא לי כר"ש מוקמי' מתני' כוותיה דרב אדא כשפינה ממנו מים ויש לעולם שיעור לצרף:

לא שנו אלא להפשיר. פ"ה דרב משמע ליה מתני' פינהו כרב אדא שפינה ממנו המים ושיעור להפשיר כשלא מלאהו ושיעור לצרף כשמילאהו וקשה כי פריך לעיל והלא מצרף לימא כשלא מילאהו ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו כל עיקר מפני שהוא מצרף משמע בכל ענין הוא מצרף אפי' לא מילאהו וי"ל דמשמע ליה פינהו כאביי וקאמר לא שנו אלא שיעור להפשיר שלא נתן בו מים כ"כ שיצטנן החמין אבל נתן בו מים כ"כ שיצטנן החמין אסור ואע"פ שאינו מתכוין לצרף מיתסר (מו"י בשם מהר"ם מגירזבורג) :

אפילו

מסורת הש"ס

[כתובות עז:]

[עפר ועתיד לפנותו עירובין עט.]

לסברת התוס' אליבא דרש"י דאינו מצרף אלא כשהוא מלא ממש צריך למחוק תיבות כל עיקר [תו"י]

[לעיל כב.]

*[עירובי' כו:] *)[לקמן קכו:] (*) [פנו כלים מפני הטומאה ברכות כח:]

[לעיל כט: ביצה כג: כתובות ה: פסחים כה: נזיר מב. לקמן ו. כריתות כ:]

[וע"ע תוספות בסמוך ד"ה ל"ש. ותוס' לקמן מב. ד"ה אפי' ותוס' לקמן קג. ד"ה לא צריכא ותוס' לקמן קיא. ד"ה האי ותוספות יומא לד: ד"ה ה"מ ותוספות סוכה לג: ד"ה מודה ותוספות כתובות ה: ד"ה את"ל ועוד שם ו. ד"ה האי ותוס' כריתות כ: ד"ה סבירא]

הגהות הב"ח

(א) תוס' סוף ד"ה מיחם וכו' וכיון שאינו נהנה. נ"ב ע"ל פ' כלל גדול דף עה בד"ה פסיק רישא :

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מיחם שפינה וכו' ליה ר"י דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן. וכ"כ רש"י לקמן קכא ע"ב ד"ה לפי תומו. ועיין לקמן דף לה ע"א תוס' ד"ה

רבינו חננאל

אוקמא מיחם שפינהו מע"ג הכירה ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי לפשר. פינה ממנה החמין לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני (הוא) שמצרף. ור' יהודה הוא דאמר דבר שאין מתכוון אסור אמר רב לא שנו אלא מים מועטין שיעור להפשיר אבל מים מרובין שיעור לצרף אסור. פי' צירוף הכלי בעת שיתחמם נעשה כגחלת וכשמביאו בשעת גמר מלאכתו בצונן מחזקתו ולוטש פניו ונמצא לו כמו צירוף רב אמר שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר *) ואוקמה שמואל כר"ש ורב אדא בר מתנה כר' שמעון וראביי נמי בבא דרישא (נמי) קאי כשמואל וסוגיא כשמואל אליבא דר"ש [ור' אדא] ואקשינן

*) מן ואוקמה עד קאי כשמואל הובא גם ברמב"ן במלחמת בשם ר"ח :

[ע"ש]

רב נסים גאון

ר"ש היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר וזה העיקר בפרק במה מדליקין (דף כט) דתניא ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. ור' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור עיקר דברי ר' יהודה במשנה במס' יו"ט בפ' יום טוב שחל להיות ערב שבת (דף כג) דתנן ר' יהודה אומר אין מקרדין ביו"ט מפני שהוא עושה חבורה ובגמ' גרסי' ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור ובמס' בכורות בפ' כל פסולי המוקדשין (דף לג) שנינו בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה כו' ר' שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה מום הרי מיכן תדע שר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור ור"ש [סבר] דבר שאין מתכוין מותר :

מותר למימרא דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה *והאמר שמואל [א]מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים [ב]אבל לא גחלת של עץ ואי ס"ד סבר לה כרבי שמעון אפילו של עץ נמי *בדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה אמר רבינא [ג]הלכך *קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות ובכרמלית אפילו טובא: אבל נותן כו': ת"ר נותן אדם חמין לתוך הצונן ולא הצונן לתוך החמין דברי בית שמאי ובית הלל אומרים [ד]בין חמין לתוך הצונן ובין צונן לתוך החמין מותר בד"א בכוס אבל באמבטי חמין לתוך הצונן ולא צונן לתוך החמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי א"ל אביי תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי ארישא קאי ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך החמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין לימא רבי שמעון בן מנסיא דאמר כב"ש הכי קאמר *לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה לרבא דלא קפיד *אמנא מדתני רבי חייא נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין אמר ליה רב הונא לרב אשי דילמא שאני התם דמיפסק בלי אמר ליה מערה איתמר [ה]מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין: **מתני'** *[ו]האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל

רש"י

מותר. שאין מתכוין לכך: גחלת של מתכת. שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל דלא שייך כבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן אסורה. והיכא דאיכא נזקא לרבים לא גזרו על השבות: אבל לא של עץ. דאיסורא דאורייתא היא וחייב סקילה: אפילו של עץ נמי. דהא לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכל כיבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה: הלכך. כיון דאמרת לא גזרו שבות דכיבוי מתכת במקום נזקא דרבים: קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות. עד שיסלקנו לצידי רשות הרבים דאיסורא דרבנן הוא: ובכרמלית. דטלטול דידיה דרבנן: אפילו טובא. יעבירנו בעקירה אחת: חמין לתוך צונן. דקסבר תתאה גבר ואין החמין מרתיחין את הצונן אלא מפשירין: ולא צונן לתוך חמין. שהתחתונים מרתיחים את העליונים דתתאה גבר: בכוס. דלשתיה קבעי להו ולא ניחא ליה שיחמו הרבה ועוד דכלי שני הוא: אוסר. אפילו חמין לתוך צונן: ספל הרי הוא כאמבטי. ואף על גב דכלי שני הוא הואיל ולאו לשתיה אלא לרחיצה אסירי דניחא ליה שיחמו הרבה וגזרינן: אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא. בתמיה דהא לרבי שמעון אפילו חמין לתוך צונן אסור לא משכחת חמין שהוחמו ואפילו מע"ש שלא יהיו צריכין להפיג רתיחתן ואם כן לא ירחוץ אפילו פניו ידיו ורגליו בחמין: מי סברת ר' שמעון אסיפא קאי. דלא שרי ת"ק אלא חמין לתוך צונן ואתא איהו ואסר אף חמין לתוך צונן: ארישא קאי. אשתיה וצונן לתוך חמין דקשרו ב"ה קאסר: **מתני'** שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל

תוספות

אפילו של עץ נמי. ואם תאמר ומאי ס"ד דמקשה וכי משום דסבר שמואל כרבי שמעון באין מתכוין יסבור כמותו במלאכה שאינו צריך לגופה וי"ל דס"ד דמקשה דתלי הא בהא תליא משום דסבר רבי יהודה דמלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה היכא דמתכוין בשאין מתכוין נמי החמירו חכמים אבל לרבי שמעון דפטור עליה מן התורה אף במתכוין לא תם לאסור מדרבנן כשאין מתכוין כיון דמתכוין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן ומיהו לפי האמת לאו הא בהא תליא דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר כרבי יהודה דחייב [מתיר] באין מתכוין ולרבי יהודה נמי אסור אין מתכוין אפילו בגרירה דמתכוין עצמו לא אסיר אלא מדרבנן כדאמרי' לקמן ובשילהי כל התדיר (זבחים דף נא: ושם*) דאמר שמואל המתנדב יין מביאו ומזלפו ע"ג האשים ופריך והא קא מכבה ומשני דסבר דבר שאין מתכוין מותר ופריך כי הכא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת אבל לא של עץ והשתא אומר רשב"א דפריך מכ"ש דכיון דסבר שמואל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב א"כ סבירא ליה נמי בשבת דבר שאין מתכוין אסור דסבר המקשה דהתם דהא בהא תליא כמו מקשה דהכא וכיון דבשבת אסור אין מתכוין כ"ש בעלמא אך הקשה דמשמע דאי אי סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לו פטור עליה הוה אתי שפיר ואמאי והא מלאכה שאינה צריכה לגופה בשאר איסורים דלאו שבת חייב עליה וכיון דסבירא ליה דהא בהא תליא א"כ אמאי קאמר התם דבר שאין מתכוין מותר:

נותן אדם חמין לתוך צונן. *אפי' בכלי ראשון דחמין לתוך צונן אינו מבשל כמו שאפרש ולא צונן לתוך חמין אפילו בכלי שני דגזרי ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכלי שני כדקתני בד"א בכוס משמע דבכלי ראשון מודו ב"ה ולא משום דסברה להך ברייתא דתתאה גבר כדפירש בקונטרס דאם כן יקשה מהכא למ"ד *עילאה גבר ולמאן דאמר תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה כמו שאפרש לקמן בע"ה אלא נראה כמו שאומר ר"ת דחמין לתוך צונן משמע שהצוננין של מטה מרובים שדרך ליתן המועט במרובה ולכך אין מבשלים החמין המועטים כלל לפי שמתערבין בצוננין המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין שהחמין של מטה מרובין ומתערבין בהן הצוננין המועטין ומתבשלין: **אבל** באמבטי כו'. נראה דהאי אמבטי איירי כגון שהוא כלי שני ולא הוי כההוא אמבטי דלעיל *דקאמר בקשתי להניח פך באמבטי מדקאמר ספל אינו כאמבטי והאי ספל ע"כ כלי שני דאי כלי ראשון אמאי אינו כאמבטי ודכוותיה אמבטי הוי כלי שני ועוד דאי באמבטי שהוא כלי ראשון איירי לא הוה ליה למינקט אמבטי אלא מיחם שהוא לשתיה דומיא דכוס ומדנקט אמבטי משמע דבכלי שני איירי ואתא לפלוגי בכלי שני בין כוס שהוא לשתיה לאמבטי לפי שחמין הרבה והיכא למיגזר דהרואה אותן חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא ובמתני' דנקט במיחם שהוא ראשון לא יתן לתוכו מים הוה מצי למימר באמבטי שהוא שני לא יתן לתוכו מים אלא דמתני' מיירי בשתיה ומפליג בין מיחם לכוס: **מי** סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי. הייני דוקא למאי דס"ד לרב יוסף מעיקרא אבל למאי דמסקי' דספל אינו כאמבטי קאי אסיפא בכוס וסבר שפיר ר"ש בן מנסיא כב"ה דאפילו צונן לתוך חמין מותר ואתיא מתני' דשריא לתוך הכוס אליבא דהלכתא דהלכה כר"ש בן מנסיא וא"ת למאי דסלקא דעתך דארישא קאי ואסר בכוס צונן לתוך חמין מאי קמ"ל רב יוסף דספל הרי הוא כאמבטי כוס נמי הרי הוא כאמבטי לר"ש בן מנסיא דהלכתא כוותיה וי"ל דרב יוסף לב"ה אתא לאשמעינן דשרו בכוס: **נותן** אדם קיתון של מים. וא"ת ואמאי לא מייתי ברייתא דלעיל דספל אינו כאמבטי ואמאי איצטריך נמי רבי חייא למיתני תרוייהו וי"ל דהשתא קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין דההיא דספל אינו כאמבטי ה"א דקאי אר"ש בן מנסיא דאסר באמבטי אפי' חמין לתוך צונן ועליה קאמר דספל אינו כאמבטי ושרי חמין לתוך צונן אבל צונן לתוך חמין ה"א דאסור והפסר ההיא דלעיל הייני הך דהכא אלא שקילרה ונקטו ליסנא דרב יוסף דמייתי עלה: **שאני** התם דמפסיק כלי. וא"ת דאמר לעיל (דף מ:) טול בכלי שני ותן אבל בכלי ראשון לא אע"ג דמפסיק מנא וי"ל דהתם בכלי ראשון והכא דבכלי שני קאי: אבל

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ז ופי"ב הלכה ב טוש"ע או"ח סי' שלד סעיף כז:

לד ג מיי' שם פ"א הל' ז טוש"ע או"ח סי' שח סעיף יח:

לה ד ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יב:

לו ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ט:

[ושם נב.]

עוד נכול לומר חמין לתוך צונן דוקא כב"ש שרי ב"ש אבל בכלי ראשון אסור אטו צונן לתוך חמין [תוי"ט]

רבינו חננאל

למימרא דשמואל כר' שמעון (ורב אדא) והאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל גחלת של עץ לא ואילו ר"ש סבר אפילו של עץ מותר לפי שאין מתכוון לכבות אלא כדי שלא יזוק וכי האי גוונא פטר ר' שמעון ואסיק' לעולם כר' יהוד' סבירא לי' דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה *) מיהו דבר שיש בו היזק לרבים כגון צידת נחש וכבוי גחלת של מתכת בזמן שהיא חמה והיא שחורה והרואה אותה דומה שהיא צוננת לפי שאין בה אדמומית כגחלת לוחשת ונמצאו בני אדם ניזוקין בו לפיכך מותר אבל הגחלת של עץ אם תסיר אדמומיתה נכבת כבר ואינה מזקת ואם אדמומיתה בה כל הרואה אותה מתרחק ממנה ומכל פנים אין אדם ניזוק שהשחורה כבר כבתה והאדומה מתרחקין ממנה לפיכך המכבה אותה חייב ולפיכך היה שמואל אוסר בגחלת של עץ. (ומדוקיה) אמר רבינא קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות ואע"ג דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי בהא קיי"ל כשמואל דאמר במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש ומדרב אחא ורבינא שמע מינייהו דהלכתא כר' שמעון: פיסקא אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. ת"ר לא יתן אדם חמין לתוך צונן [ולא צונן] לתוך חמין וב"ה מתירין כו'. ואוקימנא להא דר"ש בן מנסיא שאוסר כלומר לא נחלקו ב"ש וב"ה אלא אפילו ב"ה אוסרין ואע"ג דאמר רב נחמן הלכתא כר' שמעון בן מנסיא כיון דאמר רב הונא חזינא לרבא דלא קפיד זימנין עביד כמר וזמנין עביד כמר מדתני' ר' חייא דתני ר' חייא נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל כו' ורב אשי מתרץ להי לרב הונא ואמר ליה מערה תניא כלומר מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין קיי"ל כוותייהו דאינון בתראי ומעשה רב ולא עוד ספל לאמבטי וכוס למיחם דאוקימנא ליה שאסור לתת בתוכו צונן מועטין בהיות חמין בו כדי שיחמו אלא מרובין כדי להפשיר כי המיחם הוא עצמו מייחם אבל ספל ואמבטי וכוס שמחממין בכלי אחד ומערין בתוך

מסורת הש"ס

אחים לה:

[שם נב.]

[כילה כח:]

[לקמן קלה. יבמות כח. כ"ק נד. סוכה סו.]

[בסה"ש ליתא ועי' ברב אלפס]

פסחים מ:

ודף מ:]

*) עי' ביאור דברי רבינו ז"ל בהידושי הרשב"א ז"ל ד"ה גחלת של מתכות ע"ש היטב.

אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר *לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: **גמ'** איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולקולא או דילמא אסיפא קאי ולחומרא ת"ש דתניא רבי יהודה אומר לכל אילפסין הוא נותן לכל הקדירות רותחות הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה ובכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא ואיכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה בכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני ר' חייא °מלח אינה כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא: **מתני'** °אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנוה מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: **גמ'** אמר רב חסדא °אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה כלי שלא תשבר אמר רבה מ"ט דרב חסדא קסבר תרנגולת עשויה להטיל ביצתה באשפה ואינה עשויה להטיל ביצתה במקום מדרון והצלה מצויה התירו והצלה שאינה מצויה לא התירו איתיבי' אביי והצלה שאינה מצויה לא התירו והתניא *נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה בגולפי חדתי דשכיחי דפקעי איתיביה *נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות נמי שכיחי איתיביה

רש"י

אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כעין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם מערה לקערות: ר' יהודה אומר לכל וכו'. בגמ' מפרש אהי קאי אכלי ראשון או אכלי שני: חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין: ציר. הנוטף מן הדגים כשכובשים אותן במכבש: **גמ'** ארישא קאי. אאילפס דקא אסר ת"ק וקאמר ר' יהודה לכל אילפסין הוא נותן דכלי ראשון לא מבשל: או דילמא אסיפא קאי. אקערה ותמחוי דקא שרי ת"ק וקא אמר ליה רבי יהודה בכל קערות ותמחויין מודינא לך חוץ מדבר שיש בו חומץ ואפילו כלי שני נמי לא: דבכלי ראשון נמי לא בשלה. ומותר ליתן ואפילו בכלי ראשון משהעבירו מן האור: **מתני'** אין נותנין. בשבת: כלי תחת הנר. לקבל בו שמן המטפטף משום דשמן מוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו *(משום) דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו: מותר. להניחה שם: ואין ניאותין. נהנין: **גמ'** אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה. כשהיא מטילתה במקום מדרון שמא תתגלגל ותשבר ומדיוקא דמתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו שמן: אבל כופה עליה כלי. ולא תימא אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: באשפה. ויש לחוש שמא תשבר ברגלי אדם וכופה עליה כלי: והצלה מצויה התירו. לטלטל כלי לצרכה ואף על פי שהצילה דבר שאינו ניטל בשבת: שאינה מצויה. כגון מדרון וטיפטוף השמן דמתני': נשברה לו חבית של טבל גרסינן: מביא כלי. ואף על גב דטבל דבר שאינו ניטל הוא וחבית לא שכיחא דפקעה: גולפי. חביות: נותנין כלי. מתניתין היא ומותיב ליה מינה: ניצוצות. שלהבת הנוטפת מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיה ואע"ג דניצוצות לא מיטלטלי ולא שכיחי: איתיביה

תוספות

אבל נותן הוא לתוך הקערה כו'. מהכא ליכא למידק דעירוי ככלי שני מדקתני לא יתן לתוכה תבלין ולא אשמעינן רבותא אפילו שלא יערה על הקערה שתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני מערה על הקערה שתבלין בתוכה ורבינו שמואל מביא ראיה דעירוי ככלי שני מהא דקי"ל תתאה גבר ולר"י נראה דעירוי ככלי ראשון ומביא ראיה דבזבחים בפרק דם חטאת (דף צה: ושם) ת"ר אשר תבושל בו אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניין תלמוד לומר [אשר תבושל] בו ישבר אלמא דעירוי חשיב מבשל ובירושלמי בפרק כירה בעי מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה ר' יונה אמר אסור דעירוי ככלי ראשון חיליה דר' יונה מן הדא אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח ודחי ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל השיב רבי יוסי בר בון והתניא מניין שבכלי נחשת כן תלמוד לומר ואם בכלי נחשת בשלה אית לן למימר כלי נחשת בלע בתמיה פי' ע"י עירוי אם אינו מבשל לא בלע אלמא דמסיק דעירוי ככלי ראשון ונראה דעירוי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כוותיה בכילד צולין (פסחים עו.) ומ"מ מבשל כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חם לתוך צונן או צונן לתוך צונן מדיח ופריך חם לתוך צונן אדמיקר ליה בלע אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח וכן משמע בשילהי מסכת ע"ז (דף עו.) דאמר מר *עוקבא זבן יורה מעכו"ם אהדר ליה גדנפא ומסיק כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות ואי עירוי ככלי ראשון °מאי איריא משום דבלע בניצוצות אפילו בלע בליעה גמורה פלט בניצוצות שהוא עירוי אלא ודאי לא מבשל אלא כדי קליפה ואם עירו רותחים על התרנגולת צריכה קליפה וכלי שתשמישו ע"י עירוי כגון קערות יכול להגעילן ע"י עירוי דכבולעו כך פולטו אבל כלי שנתבשל בו איסור לא סגי להגעילו על ידי עירוי והא דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עד:) דרש רבא נעוה ארתחיה דהתם מסתמא ע"י עירוי שאני התם דאותה נעוה לא בלעה ע"י רותח**: **לכל** קדרות רותחות הוא נותן. נראה דדוקא בתבלין פליג אבל בשאר דברים מודה דכלי ראשון מבשל אף כשהעבירו מעל האור: **והיינו** דר"נ. נראה דאף לפי' הקונטרס שפי' *)דבכל מקום דאיכא לישני דפליגי בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המיקל וכן לריב"א שפירש שבכל מקום איכא דאמרי טפל לגבי לשון ראשון שהוא עיקר הכא הלכה כלישנא בתרא דללישנא קמא פליג ברייתא דרבי חייא אדרב נחמן וללישנא בתרא היינו דרב נחמן ומתוך כך פסק רבינו שמואל שמותר לתת מלח בתבשיל בשבת אפילו בכלי ראשון שהעבירו מן האור והמחמיר כלישנא קמא שלא ליתן מלח בקערה כל זמן שהיד סולדת בו תבא עליו ברכה: **ואם** נתנוהו מבעוד יום מותר. הלשון דחוק דהוה ליה למימר אבל מבעוד יום נותנין: **ואין** נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן. איכא לאוקמה כר"ש *דמתיר מותר השמן שבנר ואין ניאותין דקתני הכא היינו כל זמן שדולק °דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש כדאמר בגמ' לקמן (דף מה.) אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ולא שבנר ממש קאמר דהיא אסור בלאו הכי משום מכבה כדאמר בביצה פ"ב (דף כב. ושם) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא כלומר שמן המטפטף מן הנר והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם דהוקצה למצותו ולא אסור לטלטלו אלא משום דנעשה בסיס לדבר האסור כדאמרינן בסוף פירקין (דף מז.) הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור אבל מטעם דהוקצה למצותו לא היה אסור לטלטלו שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו: **אע"פ** שאמרו חכמים אין נותנין כו'. אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ה"ל למימר דתנן במתניתין וכלי לקבל ביצה לא שמעינן אלא מדיוקא דמתני' אלא משום דבעי למימר אבל כופה עליה כלי נקט ביצה: **הצלה** שאינה מצויה לא התירו. פי' בקונטרס לדבר שאינו ניטל וגרס בההוא דפריך אביי מינה בסמוך נשברה לו חבית של טבל בראש גגו דטבל אינו ניטל וקשה לריב"א דאי גרס בה טבל אמאי פריך לרב יוסף מברייתא אחרת מהך דהכא הוה ליה לאקשויי ועוד דבפרק כל כתבי (לקמן דף קיז: ושם) משמע בהדיא דלא גרסי' בברייתא דהכא טבל דלא בשל טבל מיירי דקתני סיפא נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר כו' ונראה לו לפרש דהצלה שאינה מצויה לא התירו לטרוח בכל דבר אפילו בדבר הניטל משום טירחא: **שאינה** מצויה לא התירו. והא דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן חשיב הצלה שאינה מצויה לפי שרגילים לעולם לתת כלי תחת הנר מבעוד יום וניצוצות אע"ג דקאמר בסמוך דשכיחי לא שכיחי כולי האי שיחושו לתת שם כלי מבעוד יום ולהכי חשיב לה הצלה מצויה: דמבטל

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שי"ח סעיף ט:

לח ב מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כג ופ"ה הלכה יג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רסה סעיף ג:

לט ג מיי' פכ"ה שם סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן שי סעיף ו וסימן שכב סעיף א וסי' תקיג סעיף ד:

מסורת הש"ס

[כהאי גוונא במעשרות פ"א מ"ז]

[נ"ל משום]

לקמן קיז: ע"ש

לקמן מג. מז:

[ועי' תוספות זבחים צה: ד"ה עירה כו'] *) [עי' תוס' ע"ז ז. ד"ה בשל תורה]

[לקמן מד.]

יש ספרים שגורסין כאן בתוס' רב עקביא כמו שהביא הגאון מהרי"ף בע"ז שם בהגהותיו. ואולי יאלה גירסת מר עוקבא מסוגיא דכ"מ ע. ההוא דודא דבני מר עוקבא כמו שהעיר בסס"ד

א"נ ארתחי' שיעשה האש למטה והיא של חרס דבפ' כל שעה איכא למ"ד זה וזה לפטור המעסה והחלטה ומוגלשין ואיירי בשים לצלוס כשיעור חלה ולהכי בין תתאה גבר בין עילאה גבר מבשל כדי קליפה ובצר ליה משיעור חלה [תוי"ט]

רבינו חננאל

בתוך חללו לפיכך מותר שנמצאו כלי שני וקיי"ל כלי שני מותר: ר' יהודה אומר לכל הוא נותן כו' אסיק' ר' יהודה ארישא דקתני האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן בתוכן תבלין התם פליג ומקיל הוא דתניא ר"י אומר לכל אלפסין רותחין [הוא נותן] לכל קדרות רותחין הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. מלח כתבלין הוא אי לא ואסיק' כדתני ר' חייא מלח אינו כתבלין דכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דרב נחמן דאמר צריכה מילחא בשולי כבשרא דתורא ש"מ כי נותן מלח בתבשיל בשבת ואפילו בכלי ראשון אינו בישול: מתניתין אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן כו' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין נר תחת התרנגולת כו' כלומר אפילו אם עומדת במקום מדרון ורואין כיון שתלד תפול הביצה במקום מדרון ותשבר לא התירו לו להטיל תחתיה כלי לקבלה לביצה כדי שלא תשבר שזה לילד התרנגולת במקום מדרון דבר שאינו מצוי הוא ומשום אחת שנזדמנה לה כך לא חיישינן לה. אבל כיון שדרך רוב התרנגולת להטיל ביציהן לאשפה התירו לכפות על גיתה ביצה כלי בשביל שלא תשבר וזהו פירוש הצלה מצויה התירו הצלה שאינה מצויה לא התירו ואקשינן והצלת שאינה מצויה לא התירו והא חבית שנשברה בראש גגו כו' ושנינן בגולפי חדתי פי' קנקנים חדשים

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל. מאי איריא משום דבלע בניצוצות. ק"ל דלטעמיך אף אם עירוי לא הוי ככ"ר היינו בעירוי על צונן אבל הכא דהעירוי על גופה הכלי שהוא חם. אף אם היה העירוי מצונן לחם היה חם דתתאי גבר מכ"ש בעירוי מכ"ר על כ"ר וה' יאיר עיני: שם ד"ה ואין נאותין דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש. וכיון דאינו ראוי לאכלו ממש באותה שעה הוי מוקצה בעצמותו כדין כל מאכל שאינו חזי לכלום. עי' מג"א ריש סימן תקט"ו ורק בטלטול הנר בשעה שהוא דולק להאיר זהו מדינא מותר אלולי טעמא דבסיס ולק"מ קושית המהרש"א:

איתיביה *כופין קערה על הנר שלא יאחז בקורה בבתי גחיני דשכיח בהו דליקה *וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל ובארוכות המטה בכשורי חדתי דעבידי דפקעי *נותנין כלי תחת הדלף בשבת בבתי חדתי דשכיחי דדלפי רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא *משום *דקא מבטל כלי מהיכנו איתיביה אביי *חבית של טבל שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיה א"ל *טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן *נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות א"ר הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש *וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה דרפי דאי בעי שקיל ליה *נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי *כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו קסבר מותר לטלטלו והתניא *אסור לטלטלו בעודן עליו והתניא אע"פ שאין עודן עליו אסור א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא א"ר יצחק כשם שאין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה כך אין כופין עליה כלי בשביל שלא תשבר *קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת מיתיבי כל הני תיובתא ושני בצריך למקומו תא שמע *אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין לא לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר הכא נמי בצריך למקומו *ת"ש פורסין מחצלות על גבי אבנים בשבת באבנים מקורזלות דחזיין לבית הכסא ת"ש *פורסין מחצלות על גבי לבנים בשבת דאישתיור מבנינא דחזיין למיזגא עלייהו ת"ש פורסין מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכוין לצוד הכא במאי עסקינן דאיכא דבש א"ל רב עוקבא ממישן לרב אשי תינח בימות החמה דאיכא

רש"י

איתיביה כופין קערה. של חרס על גבי הנר כו': גחיני. נמוכין: וכן קורה שנשברה כו'. משנה היא לקמן: שנשברה. בשבת: ארוכות המטה. לימוכ"ש: בספסל. דכלי הוא ומותר לטלטלו: בכשורי חדתי. שלא נבדקו עדיין וכשמכביד משא הבית עליהן שהיו טחין על גגותיהן בטיט שכיחי דפקעי: תחת הדלף. לקבלו: טעמא דרב חסדא. דאין נותנין כלי תחת התרנגולת: מפני שמבטל כלי מהיכנו. שהיה מוכן מתחלה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה: מוכן הוא. שאין בו מוקצה אלא איסורו ואם בא אחד ועבר על דברי חכמים שאסרו לתרום בשבת ותיקנו מתוקן ומותר לטלטלו ולאוכלו הלכך לאו מבטל כלי מהיכנו חשיב ליה: אין בהן ממש. ומותר ליטלן אחר שנפלו לתוכו: וכן קורה כו'. קס"ד שמהדקו שם ואינו יכול שוב ליטלו: הראוי. לשתיה כל אלו משניות הן: כל בין השמשות. אבל נתנו שם משחשיכה מותר ליטלו אם אין האפרוחים עליו: בצריך למקומו. להשתמש במקום הכלי ומתוך שיכול ליטלו לצורך מקומו מוליכו למקום שירצה: לכסות בה את הכלי. לסתום פי לגוחית: על גבי אבנים. מפני הגשמים שלא ימחו או לא יקבלו סיד מאחר ששרויות במים: מקורזלות. ראשן חד וראויות לקינוח דהוי דבר הניטל: למיזגא. להסען שכל הסבתן כך היתה יושב קצת ונסען קצת על שמאלו: דאיכא

תוספות

דמבטל כלי מהיכנו. בפרק בתרא *פירש בקונטרס דאסור משום דמתחזי כסותר וכאן פירש דחשיב כאלו מחברו בטיט: טבל מוכן הוא אצל שבת. אף על פי שאסור לטלטלו כדתנן בפרק מפנין (לקמן קכו:) מ"מ לא חשיב מבטל כלי מהיכנו כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן ק' לרשב"א דתנן במסכת תרומות בפ"ב (משנה ג) ומייתי לה בהניזקין (גיטין נד.) המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולישנא דקאמר הכא אם עבר ותיקנו משמע במזיד מדלא קאמר *שאם שגג ותיקנו ונראה דנקט עבר כגון דלית ליה פירי אחריני דאמר בביצה בפרק י"ט (דף יז:) דאפילו במזיד יאכל עוד הקשה דבפרק בתרא (דף קנד:) תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששית מתיר את החבלים והשקים נופלים ואע"פ שמשתברין משמע דאסור להניח תחתיהן כרים וכסתות אלמא טבל לאו מוכן הוא ואור"י דאף על פי שמשתברין לא קאי אטבל אלא אעששית ועוד הקשה כי היכי דאמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ה"נ כשמניח כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה נימא שאם עבר והסיר הביצה מותר הכלי לטלטל ואם כן ביטלת תורת ביטול כלי מהיכנו ולאו פירכא היא דהא כמו שהכלי עם הביצה אין לה היתר אבל טבל יש לו היתר על ידי תיקון ועוד הקשה היכא דאית ליה פירי אחריני בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ועוד מ"ש דהכא אמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ובביצה בפ' אין צדין (דף כו: ושם) גבי בכור לר"ש דאמר אין רואין מומין בי"ט אמר שאם עבר וביקרו אינו מבוקר והדא בר אוכמי דאמר בשוגג מבוקר אמרינן התם דליתא דמשבש ותני*: כופין את הסל. לעיל לא מצי פריך מינה דהצלה מצויה היא: בעודן עליו. אבל אחר שירדו מותר לטלטלו נראה לר"י דקסבר דאין מוקצה לחצי שבת דלמ"ד בפ' אין צדין (ביצה כו: ושם) דיש מוקצה אסור לטלטלו אף אחר שירדו וקשה לרשב"א למ"ד יש מוקצה לחצי שבת אמאי כופין את הסל לפני האפרוחים והא מבטל כלי מהיכנו וקי"ל דאסור לבטלו דבסוף פירקין *פריך סתמא דהש"ס והא קא מבטל כלי מהיכנו וכן בפ' מפנין (לקמן קכח:) ובפ' בתרא (דף קנד:) פריך אליבא דרב הונא אע"ג דלא מצינו שהיה סובר כן משמע דלכ"ע אסור לבטל כלי מהיכנו וכן אפרש בסמוך וי"ל דלמ"ד יש מוקצה לחצי שבת הך דכופין את הסל מוקי כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו דאפי' מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא לית ליה דהא מתיר להסתפק מן הנר שכבה *א"כ הא דיש מוקצה לחצי שבת היינו לאכילה ולא לטלטול וא"ת רב יוסף דמפרש מתני' משום דאסור לבטל כלי מהיכנו לא אתיא מתני' כר"ש דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו כיון דשרי לאחר שכבה כי היכי דלא חשבינן הכא כפיית הסל ביטול כלי משום דשרי אחר שירדו וי"ל דלא דמי דהכא ודאי לא חשיב ביטול כלי כי מיד כשבאו על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם: בעודן עליו כל בין השמשות. תימה הא כיון דבידו להפריחם למטה הוי גמרו בידי אדם ולית לן למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כדמוכח בפ' אין צדין (ביצה כו:) דפריך ר' זירא למ"ד יש מוקצה לחצי שבת והא פולין ועדשים דמבשלים בי"ט דמעיקרא חזו לכוס כי שדינהו בקדרה חייתא (א) אידחו להו גמר בישולייהו איסתרו להו א"ל אביי ולטעמיך תקשי לך קדירות דעלמא דהא קדירות דשבתא בין השמשות רותחות הן ולאורתא קא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא קמבעיא ליה כי קא מיבעיא ליה גמרו בידי שמים וי"ל דשאני קדירות אם הוה צריך להו בין השמשות היה מקררן וכן פולין ועדשים רצונו שיתבשלו בלא שום דיחוי אבל הכא רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל שלכך כפאו והרי שעה אחת הקצה אותו לצרכן ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא: ושני ליה בצריך למקומו. ההיא דנותנין כלי תחת הדלף איכא נמי לשנויי בדלף הראוי כדשני לעיל ובפרק משילין (ביצה לו: ושם) משני ליה הכי לרבי יצחק תימה לר"י מ"ש דגבי שמן תנא אין נותנין וגבי ניצוצות נותנין בתרוייהו הוה מצי למתני נותנין בצריך למקומו או בתרוייהו אין נותנין באין צריך למקומו ונראה לר"י דמעיקרא אשמעינן דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת וגבי ניצוצות דבתר הכי אשמעינן דבצריך למקומו שרי אי נמי ר' יצחק אית ליה נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו ולהכי גבי שמן אין נותנין אפילו בצריך למקומו ולרב הונא נפרש בסמוך דאית ליה נמי תרוייהו אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואסור לבטל כלי מהיכנו ואם נאמר דלרב יוסף לא אתיא מתניתין כר"ש דכיון דלדידיה מותר לאחר שכבה לא חשיב ביטול כלי אם כן מצינן למימר דאפילו רבה אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו ואיצטריך למימר דהצלה שאינה מצויה לא התירו כדי לאוקמה מתניתין כר"ש וא"ת מאי צריך בכל הני משניות לאשמעינן דבצריך למקומו שרי ויש לומר דלגבי ניצוצות איצטריך לאשמעינן דלא תימא אפילו בצריך למקומו אסור משום דילמא אתי לכבויי וכן ההיא דכופין קערה שלא תאחוז כו' וההיא דקורה שנשברה נראה לרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דלא חיישינן שמא יעלה את הקורה דאסור להעלות כדתנן בפ' שואל (לקמן קנה:) וכן קורה שנשברה סומכין אותה כו' לא שתעלה אלא שלא תוסיף: כופה עליה כלי שלא תשבר כו'. כל הנהו דמייתי ידע המקשה דמצי לשנויי בצריך למקומו אלא שרוצה לידע אם יש לתרץ בענין אחר: דאיתור מבניינא. כדאמר לקמן בפ' כל הכלים (דף קכד:) הני לבני דאייתרי מבניינא שרי לטלטולינהו: דחשיב

וזה אין להקשות דלר"ש אמאי חשיב במתניתין ביטול כלי מהיכנו הא עבר וכיבה מותר השמן כמו גבי טבל שאם עבר כו' וי"ל שאני דכיבוי איסורא דאורייתא ולא אמר ביה שאם עבר כו' [תוספות ישנים]

רבינו חננאל

חדשים שהן מצוין להפקיע, וניצוצות תחת הנר נמי מילתא דשכיחא היא ובבתי גחיני כלומר בתים נמוכים להיאחז בהן דליקה מילתא דשכיחא היא וכן כולם. פירק רבא לדבריו דהצלה מצויה התירו הצלה שאינה מצויה לא התירו אליבא דרב חסדא. רב יוסף אמר מ"ט דרב חסדא משום דאי שרית ליה לקבל הביצה בכלי במקום מדרון כבר ביטל אותו הכלי היום שאסור לטלטלו והביצה בתוכו. כשם שאסור לטלטל הביצה. אבל כפיית הכלי על הביצה אינו ביטול שאם הוצרך הכלי מותר לו לטלטלו שהרי אין בכלי כלום ולא מבטל כלי מהיכנו. איתיביה אביי (טלטל) [חבית של טבל] כו' והא טבל אסור לטלטלו ושני ליה טבל מוכן הוא שאם עבר ותיקנו מתוקן הוא. ושני בניצוצות. ניצוצות אין בהם ממש והכלי שמקבל בו הניצוצות לא מיבטיל ומותר להשתמש בה. וספסל שסמוך בה הקורה רפויה היא שיכול ליטלה ולהשתמש בה. והכלי שמקבל בו הדלף בדלף הראוי לשתיה שהמים מותרים וכ"ש הכלי. וכן הסל שכופין שיעלו וירדו בו האפרוחים אוקמה בעודן האפרוחים עומדין על הסל [או שהיו עומדין על הסל] בין השמשות אסור לטלטל אותו הסל שנעשה מוקצה ואם לאו מותר. ור' יצחק חולק על רב חסדא ואומר אפי' כלי לכוף עליה בשביל שלא תישבר ביצה בשבת אסור. קסבר אין כלי ניטל [אלא] לדבר הניטל בשבת. ואותיבנא עליה כל הני תיובתא. ומשני בצריך למקומו. ת"ש אחת ביצה [שנולדה] בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה. אבל כופה עליה כלי כו' ומשני הכא נמי בצריך לאותו מקום · פי' לאותו מקום של כלי ולא למקום הביצה.

רב נסים גאון

באבנים מקורזלות של בית הכסא · תמצא פירושו בפרק המוציא יין (דף פא) וזנין על לבי מדרשא אמר להו רבותי שיעור אבנים מקורזלות בכמה אמרו. לו כזית וכאגוז וכביצה תנו רבנן בשבת ג' אבנים מקורזלות מותר להכניסן לבית הכסא כו': בליבני דאייתור מבניינא דחזיין למיזגא עלייהו ויקרם בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכד) אמר רב נחמן הני ליבני דאשתיור מבניינא שרי לטלטולינהו בשבתא משום דחזו למיזגא עלייהו ובמס' יום טוב (דף לא) בפרק המביא כדי יין ממקום למקום. אמר ליה לא נצרכה אלא לאותן ב' חלות מנהג הוא בעת חתיכת הדבש מן הכוורת להניח ב' חלות לעסק הדבורים ותישתכח עיקר דיליה בבבא [בתרא] בפרק המוכר את הספינה (דף פ) חלות דבש מניח שתי חלות חיצונות:

עין משפט נר מצוה

[דף קנד: וכ"כ רש"י לקמן קכח: ד"ה והא]

מ א מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שי סעיף ו:

מא ב מיי' שם הל' כה:

מב ג מיי' שם טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף ז:

מג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע או"ח סימן שלג סעיף ה וסימן תקכא סעיף ג:

מד ה ו מיי' שם הלכה כה סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף לט:

מה ז מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שע"ז סעיף ד:

מסורת הש"ס

לקמן קז. קכח. · לקמן קכח: · ביצה לג: · [לקמן מז: קכח: קנד:] · [תוספתא פ"ד] · [ביצה לד: לה.] · לעיל מב: · לקמן מז: · לקמן קכח: · [תוספ' פט"ז] · [תוספתא שם] · [ביצה לו.] · ביצה ג: · [שם לו. כל הסוגיא ע"ש כמה שינויים] · שם לו. · [דף מז:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בעודן וכו' כי שדינהו בקדר' אידחו כצ"ל ותיבת חייתא נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טבל מוכן. שאם שגג. עי' לעיל לח ע"א תוס' ד"ה עבר ובפסחים דף מב ע"א ברש"י ד"ה היכא דאתמר ובהרא"ש שם: תוס' ד"ה בעודן עליו. א"כ הא דיש מוקצה. עיין לקמן דף מד ע"ב תוס' ד"ה יש עליה מעות:

מו א מיי' פכ"ה מהלכו' שבת הלכה ו ופכ"ו הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ו:
מז ב ג מיי' שם פכ"ו הלכה כא טור שו"ע או"ח שם סעיף ה:

מה"ר שכנא הגיה וסלא משמע דאע"ג דאינו כו'

דחשיב עלייהו. וא"ת והא אסור לרדותה כדתניא בסוף פרק המצניע (לקמן צה. ושם) הרודה חלות דבש בשוגג חייב חטאת דברי ר"א ולרבנן שבות מיהא איכא והוי דבר שאינו ניטל וי"ל דמיירי ברדויות ומונחות שם בכוורת אי נמי רגילות שיש דבש לף ע"ג חלות ואותו אינו צריך רדייה:

שלא יעשנו כעין מצודה. וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור *והא לא משמע מברייתא דאע"ג דאינו מתכוין אסור וי"ל דאמר בפ' משילין (ביצה לו: ושם) דקמ"ל דס"ד במינו ניצוד אסור שאין במינו ניצוד מותר: רב אשי אמר כו'. מסתמא רב אשי השיב מיד כן לרב עוקבא כששאלו אלא שסידר הש"ס תירוץ שלו תחילה ורשב"א אומר דבניהם השיב רב אשי דבמסכת ביצה גרס א"נ לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות ובשינויא דהכא גרס ואב"א מי קתני בימות החמה כו': כבר תירגמ' רב הונא לשמעתיך. בפרק בתרא (דף קנד:) משמע דאית ליה נמי לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו דפריך אמילתיה דקאמר התם רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן והא קמבטל כלי מהיכנו ומשני בשליפי זוטרי וא"ת אכתי תקשה ליה התם דהא רב הונא סבר הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל וי"ל דמיירי בצריך למקומו וא"ת וכי פריך ליה התם מהא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועששית לימא דמיירי באין צריך למקומו וי"ל דהוה מצי לשנויי הכי דה"נ הוה מצי לשנויי בשליפי רברבי ור"י מתרץ דאיסור דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל שרי *היכא דאיכא הפסד מרובה וכן משמע דקאמר התם מהו דתימא כי היכי דלהפסד מרובה חששו כו' משמע חששו והתירו לטלטל אף לדבר שאינו ניטל דמה חששו *להתיר אם לא זה האיסור: חם להם מלמטה. תימה בלא שום חום מאי איסור איכא שיביאו כל אחד מטה ליסב עליה ותו אמאי מייתי ברישא מטה והדר מחצלת ימתינו עד שיחם להם גם מלמעלה ויביאו מטות ומחצלות יחד ונראה דאחמור רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך חי כל כמה דאיפשר למיעבד: ופורסין עליהן זה זוקף כו'. דוקא בכה"ג [א]כמו שפי' רש"י אבל ממטה למעלה אסור משום אהל כדאמרי' בהמביא כדי יין (ביצה לב: ושם) אמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא וכן קידרא וכן חביתא ופוריא דהא דאמרי' בהמוצא תפילין (עירובין קב.) גבי דיכרי דרב הונא אתא לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פשטוה מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי אבל בלא שיור אסור היינו משום שהמחיצות התחתונות היו כבר עשויות ואם היה פורס עליהן היה עושה אהל כדרך לעשות אהל ואע"ג דרב הונא אית ליה הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל [ס]מה שהיה מוסיף למחר לא חשיב טלטול או שמא היו מושיבין שם אדם א"נ משום הפסד מרובה שרי כדפירש לעיל: זה זוקף מטתו. תימה לר"י (*) דרבא לא שרי אלא בשביל חי ובפ' מי שהוציאוהו (שם מד: ושם) תניא זוקף את המטה פורס עליה סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין והתם מוקי לה במחיצה רביעית שסוכה כשירה בלאו הכי ולא הוי אלא תוספת אהל אבל מ"מ (אין) ניטל הכלי בשביל מת ויש לומר דהתם נמי לא שרי אלא בענין שאומר כאן שעושה בשביל חי אי נמי שיש אוכלין עם המת: ונשמט והולך לו. ואין צריך לישאר שם תחת האהל כדי שיהא נראה שנעשה בשביל חי כיון דבשעת עשייה היה נראה שעושה בשביל חי: דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול. נראה לר"י דכן הלכה מדלא קאמר דכ"ע לא שמיה טלטול וכגון דליכא ככר ותינוק ואין לו אלא מטה אחת וטעם דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול כו'. אלא משום דהלכתא דשמיה טלטול נקט הכי וקשה לר"י דבריש כל הכלים (לקמן קכג.) פסיק רב נחמן כר' אלעזר בן תדאי דקסבר לא שמיה טלטול וע"ק דרב אדרב דהכא סבר שמיה טלטול ובסוף פ' תולין (שם קמא.) אמרי בי רב טלטול מן הצד לא שמיה טלטול [ו]ובדוכתא אחריתי פריך מדרב אאמרי בי רב ובפרק בית כור (ב"ב קה:) מגריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב ועוד אמאי אסר רב

(*) נ"ל דהכא

דאיכא דבש בימות הגשמים דליכא דבש מאי איכא למימר לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות והא מוקצות נינהו דחשיב עלייהו הא לא חשיב עלייהו מאי אסור אי הכי הא דתני ובלבד שלא יתכוין לצוד לפלוג ולתני בדידה בד"א כשחישב עליהן אבל לא חישב עליהן אסור הא קמ"ל אע"פ שחישב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד מני אי ר"ש *לית לי' מוקצה אי ר' יהודה כי לא מתכוין מאי הוי הא דבר שאין מתכוין אסור לעולם ר' יהודה מאי ובלבד שלא יתכוין לצוד שלא יעשנה כמצודה דלישבוק להו רווחא כי היכי דלא ליתצדו ממילא רב אשי אמר מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה (ואיכא צינה) ואיכא גשמים ואיכא דבש אמר להו רב ששת פוקו ואמרו ליה לר' יצחק כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל דא"ר הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת מאי היא דא"ר שמואל בר יהודה וכן תנא שילא מרי *מת המוטל בחמה באים שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה חם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהן זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל [ג]הופכו ממטה למטה רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר *מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי [ס]כי פליגי דלית ליה מ"ס *טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ס לא שמיה טלטול לימא כתנאי *אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ"ט דתנא קמא אי דליכא מ"ט דר' יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי דמר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ"ס לא שמיה טלטול לא [ד]דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו טעמא דר' יהודה בן לקיש *דמתוך שאדם בהול על מתו אי

דאיכא דבש. דבר הניטל: שתי חלות. כל הכוורת עושין אותה הדבורים חלות חלות של נפיחות דבש ושעוה וכשרודים אותן מניחין בה שתים שיתפרנסו מהן הדבורים כל ימות הגשמים כדתנן בהמוכר את הספינה (ב"ב פ.) הלוקח חלות כוורתו של חבירו מניח שתי חלות דסתמא לא מכרן: מוקצות נינהו. לדבורים הדר הוה ליה דבר שאינו ניטל ואפ"ה מטלטלין מחצלת להצלתן: דחשיב עלייהו. מאתמול לאכילה: ומני. היא שהצרכת לתרוצה כשחישב וקתני דדבר שאין מתכוין מותר כר"ש: אי ר"ש. אמר [ס]למה לי לאוקמיה בשחישב: שלא יעשנו כמצודה. שלא יכסנה כולה אלא דנשבוק רווחא שיוכלו לצאת כי היכי דלא ליתצדו בהאי כיסוי ממילא ואע"ג דלא מיכוין למיצד אסור: רב אשי אמר. לעולם דאיכא דבש טובא ודקשיא לך ימות הגשמים מי קתני בה ימות הגשמים: לשמעתיך. דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל: מת המוטל בחמה. ויש לחוש שמא ימהר להסריח: ויושבין בצדו. ע"ג הקרקע כדי שילטערו מחום הקרקע ויצטרכו להביא מטות ליסב עליהן והמטות יהיו למחיצה כדמסיים ואזיל: חם להם למטה. מן הקרקע שרתחו חמה: ופורסין. על ראשן צל: זה זוקף מטתו. שתהא המחצלת מונחת עליה וכן זה נמצאת מחיצה עשויה מאליה ולכשירצו נשמטין והולכין להם ודוקא נקט חם להם מלמטה ברישא שיביאו המטות ליסיבה ברישא והדר מחצלת לפרוש עליהן לצל ואוחזין אותה בידיהן עד לאחר שעה שיזקפום וישמטום דהוה ליה כי ההוא דאמרינן (עירובין דף קא.) האי מדורתא מלמעלה למטה שרי אבל לאתויי מעיקרא מטות לצורך האהל לא דהוה ליה מלמטה למעלה כדרך בנין וקי"ל אין עושין אהל עראי בתחילה בשבת: הופכו ממטה למטה. עד שמגיע לצל: מן הצד. כלאחר יד: אי דליכא. והאי מצילין דקאמר ר' יהודה בן לקיש דמטלטל ליה להדיא הוא: מאי טעמא דר' יהודה. אלא לאו מן הצד הוא דקשרי: אי

ומשמע ליה שיש שם חלות הרבה דלא הוי מוקצה מחמת הסרון כיס [תוס' ישנים]

[לעיל ל: לקמן קמב:]

[לקמן קכג. קמא.]

[תוספ' פי"ד] יומא פה.

יומא שם

ולעיל מיניה ס"מ לשנויי דשרי משום הפסד אלא דמשני שינויא חדא לכולהו בצריך למקומו [תו"י]

ומיהו דוחק הרשב"א דחששו להתיר טורח (דהמלאכה) [דהא רבה] דמפרש טעמא משום כלה שאינה מצויה ולית ליה דביטול כלי ולא טעמא דאין כלי ניטל (אלא) [הלא] תיקשי ליה ברייתא דאסרי' בפ' בתרא דף קנד: להביא תחתיו כרים וכסתות אלא ודאי משום טורח [תו"י]

רבינו חננאל

וכיון שמותר לפנותו מאותו מקום ולטלטלו מטלטלו למקום הביצה (כו') וכופהו על הביצה וכן כולם *) ולא יתכון לישב ע"ג הביצה כדי שלא יטנפו בגדיו. לפיכך כופה עליה [כלי] וישב עליו. וכל התיובתות פשוטות הן. ושנינו על הכוורת באותן ב' חלות ששנינו בפ' המוכר את הספינה בענין המוכר חלת דבש כוורתו לחבירו שחייב הקונה להניח לו שתי חלות דבש כדי שיהו מזון לדבורים שלא יברחו. ולפיכך אמרנו אותן ב' חלות מוקצות ממאכל אדם הן (לא השאילו) דשאולין לדבורים. ושנינן כגון (שחייב) [שחשב] עליהן בפירוש למאכל אדם. ואקשינן אי הכי אדתני ומזהיר בפריסת ע"ג הכוורת ובלבד שלא יתכוין לצוד. ליפלוג עליה כו'. ואסיקנא לעולם ר' יהודה [היא] והאי דקתני ובלבד שלא יתכוין לצוד. שלא ישלשל המחצלת וידחקנה בבותלי הכוורת שנמצא הדבורין כסתומין בכוורת אלא ירויח כמעט המחצלת מן הנקב של כוורת שהוא פתח לצאת ולכנוס בו הדבורים כו'. אמר רב ששת כבר תירגם רב הונא לשמעתיה דר' יצחק בבבל דאמר עושין מחיצה למת בשביל החי ואין עושין מחיצה למת בשביל המת כיצד מת מוטל בחמה באין ב' בני אדם ויושבין בצידו. חם להם מלמטה [זה] מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה כו'. איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה. ומשמיה דרב אמרו מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ואסקינן בשיש ככר או תינוק כ"ע לא פליגי שמניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו (וכ"ע) [כי פליגי היכא דל"ל מ"ס] טלטול מן הצד שמיה טלטול. [ומ"ס לא שמיה טלטול]. ואתינן ואוקמינן באין מצילין [את המת] מפני הדליקה. אמר ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. ואמרינן כ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול. היינו טעמא דר' יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול

באמת דפירכת הש"ס דלר"ש ל"צ כלל לתרץ דאיכא ב' חלות מבואר דס"ל לרש"י שם (דלר"ש ליכא לדינא דריין). ולדברי רש"י אלו כוונת הרז"ה פ' מי שהחשיך שכתב דריין הוא רק לר"י וכתב עלה שכ"כ רש"י: נמי כי פליגי דלית ליה. ק"ל אמאי לא הוי המטה עצמה במקום ככר או תינוק ועי' מג"א סי' ש"ח ס"ק כ"א ובתוספ' שבת. ומזה לא הערו כלום ועע"ג: תוס' ד"ה ופורסין וכו' מה שהיה מוסיף למחר. עי' לקמן דף קנד: תוס' ד"ה מהו ליתן: שם ד"ה דכו"ע וכו' ובדוכתא אחריתי. עי' בכורות דף כו ע"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אי ר"ש למה לי בשחישב. משמע דמכ"מ צריכים לשינויא דאיכא ב' חלות דס"ל לרש"י שסדלר"ש ליכא לדינא דריין הייט אפילו לר"ש דמיקל במוקצה ואולם רש"י בביצה כי

*) ע"ס כאן ופי' אחר הוא בצריך למקום הכילה ליסב.

אי לא שרית ליה אתי לכבויי א"ר יהודה בן שילא א"ר אסי א"ר יוחנן *הלכה כר' יהודה בן לקיש במת: אין ניאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן: תנו רבנן *ג מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר: מתני' *מטלטלין נר חדש אבל לא ישן רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת: גמ' *ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר ד כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו *בשבת ר' שמעון אומר חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם ור' אליעזר בר' שמעון אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף ואפי' בשעה שהנר דולק אמר אביי רבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כאבוה בחדא דלית ליה מוקצה ופליג עליה בחדא דאילו אבוה סבר כבה אין לא כבה לא ואיהו סבר אע"ג דלא כבה אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם מאי שנא הני אמר עולא סיפא אתאן לר' יהודה מתקיף לה מר זוטרא אי הכי מאי אבל אלא אמר מר זוטרא לעולם רבי שמעון וכי קשרי רבי שמעון בנר זוטא דדעתיה עלויה אבל הני דנפישי לא והתניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר התם קערה דומיא דנר הכא קערה דומיא דכוס א"ר זירא פמוט שהדליקו בו בשבת לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מותר למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה מוקצה מחמת איסור לית ליה והתניא *ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו *בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת ד"ה אסור לא הדליקו עליו ד"ה מותר: אמר *רב יהודה א"ר מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה מיתיבי' רב נחמן בר יצחק מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ומה

רש"י

אי לא שרית ליה וכו'. אבל במוטל לחמה לא שרי: מתני' מטלטלין נר חדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי (א) להדיא שלא דלק בו נר מעולם: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא: גמ' חוץ מן הנר שהדליקו. ואף על גב שכבה אסור דאית ליה לרבי מאיר מוקצה מחמת איסור ולית ליה מוקצה מחמת מיאוס: *חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק אסור שמא יכבה האור: עששית. כוס גדול של זכוכית שקורין לנפ"א: לא יזיזם ממקומן. ואפי' כבה הנר ולקמן מפרש טעמא: מן הנר הכבה. דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה: כבה אין לא כבה לא. דלא שמעינן ליה לרבי שמעון דשרי במתני' אלא מותר שמן שבנר ושבקערה דמשמע לאחר שכבה: מאי אבל. מדקאמר אבל מכלל דבנר מותר: זוטא. דדעתי' עליה מבע"י סבר שיכלה השמן מהר ואשתמש בנר לכשיכבה: אבל הני. לא אסיק אדעתיה שיכבו כל היום: ור' שמעון מתיר. וקערה נפישא קשיא קערה אקערה: דומיא דנר. קתני לה דזוטרא: פמוט. מנורה של מתכת ואינה מאוסה: לדברי המתיר. ר' מאיר המתיר בנר ישן: אוסר. בהאי דמוקצה מחמת איסור כדקתני לעיל חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת: לדברי האוסר. רבי יהודה האוסר בנר ישן של חרס התם הוא דמאיס אבל הכא שרי ולית ליה מוקצה מחמת איסור: נר של מתכת. לא מאיס כגון של נחשת דלא בלע: שיחדה למעות. מיתסרא בהזמנה בעלמא ואע"פ שלא הניח עליה מעולם: מטלטלין נר חדש. והא רבי יהודה קאמר לה דאית ליה מוקצה אלמא לא מיתסר בהזמנה מדקאמר אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד לכך:

הניח

תוספות

רב הונא טלטול מן הצד הא תנן בפ' נוטל (לקמן קמב:) מטות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות ואבן שעל פי החבית מטה על צדה וכו' ומוקי לה רב התם בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והכא (ב)(חשיב) בשוכח מדשרי שמואל וכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת *אפילו מניח חשיב כשוכח כי ההיא דמנער את הכיסוי והם נופלות אע"פ שבמתכוין כיסה בדבר שאינו ניטל ואפי' רבנן דרבי אלעזר בן תדאי שרו בכי האי גוונא דהכא דהא שרו פגה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתה ובמכוסה כולה פליגי דרבי אלעזר שרי אפי' מכוסה כולה דתוחב בכוש או בכרכר ואומר ר"י דיש לחלק *דהכא עיקר הטלטול לצורך מת ולא דמי לכל הנהו שעושה עיקר הטלטול לצורך כר וחבית ולא לצורך מעות ואבן *ולהכי לא מייתי הכא פלוגתא דר' אלעזר בן תדאי ורבנן וע"ק לר"י דאפי' בטלטול דמת שיש לאסור יותר משאר טלטול מן הצד כדפי' שרי שמואל ובסוף במה טומנין (לקמן דף נ:) אמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לא אסיר ופירש בקונט' לקמן דאסור משום טלטול מן הצד וכן קשה דרב הונא אמר התם האי סליקוסתא דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לאו אסור א"כ אסר טלטול מן הצד ובסוף חולין אמרי בי רב טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ואמרי בי רב היינו רב הונא כמו שמפרש ר"ת בספ"ק דסנהדרין*(דף יז: ושם) ונראה לר"י דרב הונא ושמואל לא אסרי התם משום טלטול מן הצד אלא משום שמסיר עפר ומרחיב הגומא ואיידי דאיירי לעיל מיניה בגומא נקטה ומותיב מהטומן לפת וצנונות דהתם לפת וצנונות לאו דלה ושלפה ולהכי חשיב הש"ס תיובתא ור"ה ושמואל *הוו ידעי לה דמתני' היא בסדר זרעים אלא דדחקי לאוקמה בדלה ושלפה והש"ס לא ניחא ליה לאוקמה הכי ועומדת בתיובתא:

*מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית לי' אתי לכבויי. ואע"ג דגבי ממון אמרינן *איפכא אי שרית ליה אתי לכבויי היינו משום שאין מצטער על ממונו כמו על מתו ואי שרית ליה מתוך שיהא טרוד להציל ישכח שהיום שבת ויבא לכבות בשוגג אבל על מתו מצטער ביותר ואי לא שרית ליה אתי לכבויי במזיד:

שבנר ושבקערה אסור ור' שמעון מתיר. ואחר השבת מותר אפי' לר' יהודה וה"נ תניא לקמן גבי נויי סוכה אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון אבל בתר הכי שרי וקשה לר"י דמ"ש מנר חנוכה דתניא *כבה ליל ראשון מוסיף עליו בליל ב' ומדליק בו כבה ליל ח' עושה לו מדורה בפני עצמו מפני שהוקצה למצותו ואומר ר"י דנר חנוכה עיקרו לא להנאתו בא אלא לפרסומי ניסא ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שיכבה אלא מקצה לגמרי למצוה אבל נר שבת להנאתו בא יושב ומצפה שיכבה ולכך מותר וא"ת ומ"ש נר שכבה דאסור לטלטל לר' יהודה מסוכה רעועה דעלמא דמהני בה תנאי כדאמר לקמן בשמעתין ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומוקי לה במסכת ביצה (דף ל:) בסוכה דעלמא ורעועה דאתמול דעתיה עילויה שתפול ונר נמי דעתיה עילויה שיכבה ואמאי אין מועיל תנאי להסתפק ממותר השמן ולר"ש נמי יועיל תנאי להסתפק מן השמן המטפטף בשעה שהנר דולק וי"ל דהתם סוכה דעלמא היתה עשויה מזמן גדול ועתה ביה"ש אינו בודל ממנה ויושב ומצפה מתי תפול אבל נר עיקר הקצאתו הוא ביה"ש ודחייה בידי' לצורך שבת ואמיר טפי ולא מהני ביה תנאי*:

לדברי המתיר אסור. פי' בקונטרס לדברי ר' מאיר וא"ת מאי קמ"ל הא בהדיא קאסר ר' מאיר נר שהדליקו בה באותו שבת וי"ל דה"א ה"מ בנר של חרס דאית ביה תרתי מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור קמ"ל דאפי' בשל מתכת דלא מאיס ולית ביה אלא מוקצה מחמת איסור אסר ר' מאיר ואין נראה לר"ת דלפי זה הא דמסיק דברי הכל אסור לא הוי אלא ר' מאיר ור' יהודה דקאי עלייהו ולא ר"ש ומפרש וכן פר"ח לדברי המתיר היינו ר' שמעון אסר כאן בפמוט דהא פמוט גדול הוא ככוס וקערה ועששית כמו פמוטות של בית ר' דשילהי כל כתבי (לקמן קכא:) לדברי האוסר היינו ר' מאיר ור' יהודה דאסרי בנר חרס שהדליקו בו באותו שבת וה"מ בנר של חרס דאיכא תרתי מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור אבל בנר מתכת שרו ומסיק דאפי' בשל מתכת אסר ר' מאיר וה"נ אמרי' בפ"ק דחולין (דף טו.) ע"כ לא שרי רבי מאיר אלא במבשל דראוי לכוס אבל בשוחט לא*:

מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה. נראה דאפי' לצורך גופה או לצורך מקומה אסור דכיון שיחדה למעות שוב אין עושין ממנה שום תשמיש *והויא כאוגרות דאסור לטלטלה לרבי יהודה אפילו לצורך גופה ומקומה ולרבי שמעון לא אסור שום מוקצה לצורך גופו ומקומו אלא מוקצה מחמת חסרון כיס:

ומה

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ח:

מט ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יב ופרק כו הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רסה סעיף ג וסימן רעט סעיף ח:

נ ג מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה י טוש"ע או"ח סימן רעט סעיף א:

ולר"ש דהכא שרי טפי ככר או תינוק מטלטול מן הצד ובפ' נוטל (דף קמב:) אמר לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד ואפילו לר"ש ע"י ככר או תינוק שאר דברים שלא במת אע"ג דשרי טלטול מן הצד למת [ת"י]

כתוס"ם אלא

[בס"ם לא נמצא מקומו אלא בשאלתות פ' וישלח סביאו הכל"מ בפ' במה מדליקין כס"פ ונכפל וב"י סימן תרעג]

ורשב"א מפי' דהכא חמיר טפי לפי שהוא דבר האסור [ת"י]

ורשב"א מפרש דאפילו למאי דס"ד אתי הסיה דחולין סבר דמוקצה מחמת איסור

מסורת הש"ס

[דבור זה שייך לעיל במשנה]

[לקמן מו: ביצה ל:]

חולין יד:

תוספתא שבת פ"ד

י"ג באותה שבת

חולין טו. בכ"י באותה שבת

[לפמ"ש תוס' יבמות קח: ד"ה אמר וכו' מוכח דסי' גרסי' הכא רב הונא ע"ש]

[לקמן קיז:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מטלטלין וכו' לאשתמושי להדיא: (ב) תוס' ד"ה טלטול וכו' אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והכא חשיב כשכח מדשרי שמואל דאפילו מניח דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת חשיב כשכח כי ההיא דמנער:

רבינו חננאל

[אי לא] שרית ליה לטלטולי אתי לכבויי ולמעבד איסורא דאורייי' א"ר יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בן לקיש במת: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: ת"ר מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו. ור"ש מתיר (מטלטלין נר חדש אבל לא ישן) אע"ג דקיי"ל דהלכתא כר' שמעון בכולה שבת בהא לית הלכתא כוותיה. דתנא דידן קתני דברי ר' יהודה סתמא במתניתין [מטלטלין נר חדש אבל לא ישן]. ובברייתא מפרש דברי ר' יהודה מטלטלין נר חדש אבל לא ישן. ר' מאיר [אומר] כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת. נמצא ר' מאיר ור' יהודה שניהן אוסרין בנר שהדליקו בו באותה שבת. ור"ש מתיר ואין הלכתא כוותיה. [illegible]

אפי' ר"ש מודה אף על גב דסברי בנתנבלה בשבת התם אינו מעלה על לבו שיסתפקנה שום אדם בשבת [illegible] (תוספות ישנים)

רב נסים גאון

אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו באותה שבת לדברי המתיר אוסר לדברי האוסר מתיר פמוט מין מנורה ויש לה קנה אחד [illegible]

גליון הש"ס

[illegible]

נא א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה י טוש"ע א"ח סימן שי סעיף ז:

ומה נר דלהכי עבידא כי לא הדליק בה שרי לטלטולה מטה דלאו להכי עבידא לא כ"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב °מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היו עליה בין השמשות אמר עולא מתיב ר' *אליעזר *מוכני שלה °בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אף על גב דהוו עליה ביה"ש ההיא ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה ורב כרבי יהודה סבירא ליה

הכי

הניח עליה מעות. אפילו בחול הרי הוקצה לאיסור ואסור לטלטלה ואפילו נסתלקו המעות מבעוד יום ולא דמי לנר של מתכת דשרי רבי יהודה דהתם בלא יחדו: לא יחדה למעות. אין עליה מעות בשבת: מותר לטלטלה. ואע"ג דהניח עליה מעות בחול: והוא שנסתלקו מבעוד יום. שלא היו עליה כל בין השמשות אבל היו עליה כל בין השמשות איתקצאי לכולי יומא: מוכני שלה. גבי שידה תנן במסכת כלים והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים· מוכני אופן: בזמן שהיא נשמטת. כעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: אינו חיבור לה. דחשובה היא כלי לעצמה דאי שידה בת קבולי טומאה היא כגון שאינה מחזקת מ' סאה בלח ונטמאה השידה לא נטמא המוכני ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני המוכני טמאה לעצמה דלא חשיבה משידה והיא מטלטלה מלאה וריקנית דיש לה בית קיבול: ואינה נמדדת עמה. לענין טומאה כדפרישית דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהור כדאמרי' בבמה מדליקין (דף לה.) דכלי עץ איתקש לשק שיהא מיטלטל מלא וריקן וזו אינו מיטלטל מלא ותנן במסכת כלים* ומייתינן בגמ' דמנחות *השידה ב"ה אומרים נמדדת מבחוץ דרואין אותה כאילו היא עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסבר אף עוביה נמדד עמה והמוכני אינו נמדד עמה להשלים דרואין כאילו ניטל המוכני ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי: ואינה מצלת עמה באהל המת. דאם השידה מחזקת מ' [סאה] דאינה מקבלת טומאה מצלת באהל המת והוי אהל לעצמה ולא שנכנסה לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה אלא כגון שנכנסה לבית הקברות כדאמרינן בעירובין* ר' יהודה אומר אף בבה"ק מפני שיכול לחוץ בשידה תיבה ומגדל בפ' בכל מערבין* דקסבר אהל זרוק כלומר אהל המיטלטל שמיה אהל ומפסיק (א)כלפי הטומאה והמוכני אם הוא גבוה מדופני השידה וכלים [בולטים] מלמעלה מדופני השידה וגובה המוכני מגין עליהם אינו מצילן דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה ורבותי דוחקין ומפרשין אותה באהל המת ממש ובשל חרס המוקפת צמיד פתיל והרבה תשובות יש חדא דנמדדת לא שייך בשל חרס דלא איתקש לשק ובין מיטלטל ובין אינו מיטלטל טמא ועוד אם המוכני מוקף צמיד פתיל יציל בפני עצמו כלים שבתוכו ועוד בפירוש נשנית במסכת כלים בהלכות כלי עץ והלכות כלי חרס נשנו לבדן והלכות כלי עץ נשנו לבדן: ההיא ר' שמעון היא. ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה רבי שמעון דעודן עליו אסור:

מניחין

ומה נר דלהכי עבידא כו'. פי' בקונטרס דדייק מדקתני אבל לא ישן משמע דוקא ישן אבל חדש אפילו יחדו וקשה לר"י דלמאי דמסיק נמי מטה שיחדה והניח עליה מעות כו' תקשה ליה מנר של מתכת דשרי ר' יהודה אפילו יחדו לעיל מדקתני חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת אבל לא הדליקו בה באותה שבת אע"פ שיחדה והדליקו בה בחול שרי ונראה לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן אלא דוקא בנר של חרס הוא דקאמ' דלהכי עבידא שתחלת עשייתה היא להדלקה והוי כמו יחוד שמיד שמדליקין בה פעם אחת נמאסת ואין ראויה לתשמיש אחר ולכך תחלת עשייתה אינה אלא להדלקה אע"פ שראויה לתשמיש אחר בין עשייה להדלקה מ"מ אין עושין אותה לכך שאין זה אלא זמן מועט אבל בנר מתכת אין עשייתה להדלקה לבד דראויה כל שעה לתשמיש אחר: לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה. ואגוזרות דאסר ר' יהודה לעיל (דף מו.) נראה לר"י דאסר אפי' לא תקע בה דאגוזרות לא חזיא אלא לתקיעה ואין לחלק בין תקע ללא תקע אבל מטה ונר חזי לתשמיש אחרינא: יש עליה מעות אסור לטלטלה. ע"כ במניח איירי *דבשבת תנן פרק נוטל (לקמן קמב:) מנער הכר והן נופלות ובמניח בשבת איירי דבהניח מבעוד יום והיו עליה בין השמשות אפילו אין עליה מעות אסור לטלטלה כדקאמר בסיפא דמילתיה וקשה דהיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת וי"ל כגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל וא"ת אמאי לא מוכח מהכא בפ' אין צדין (ביצה כו:) דאין מוקצה לחצי שבת וי"ל דאיכא לאוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה והוו כגמרו בידי אדם ולמאי דפרישית לעיל דהא דיש מוקצה לחצי שבת היינו באיסור אכילה ולא בטלטול א"ש: מוכני שלה. פי' בקונטרס דגבי שידה תנן לה במסכת כלים (פי"ח מ"א) והיא עשויה למרכבת אנשים ונשים *ואין נראה לר"י דאי חזיא למדרס לא שייך בה מדידה דלא איתקש לשק ולא בעינן מיטלטל מלא וריקן כדמוכח בפרק אלו מומין (בכורות לח. ושם) דפריך ושאין לו תוך בכלי שטף מקבל טומאה הוא והא דומיא דשק בעינן ומשני בהנך דחזו למדרסות לכך נראה דאינה עשויה אלא לכלים והא דאמר לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פד. ושם) שלש תיבות הן תיבה שפתחה מלצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה מת פי' אבל מדרס לא לפי שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו והבאה במדה טהורה מכלום פי' שיש לה מ' סאה אור"י דצריך לומר דלא קאי אפתחה מלצדה דכיון דחזיא למדרס אפילו באה במדה טמאה כדפי'*): ואין מצלת עמה באהל המת. פי' בקונט' בבית הקברות (ב)שהכלים על דופני השידה וקשה דמי יביא טומאה על הכלים ומפרש ריב"א דמיירי שפיר דקיימא השידה באהל המת ומוקפת צמיד פתיל ואע"ג דכלי עץ אינו מציל בצמיד פתיל היכא דמקבל ארבעים סאה מציל כיון דלא מקבל טומאה כדתנן במסכת כלים ואלו מצילין בצמיד פתיל כלי גללים כו' וכלי עץ הטהורים ואין צ"ל דמוכני יש לו בית קיבול אלא פשוטי כלי עץ הוא ויש נקב בשידה בלדה והכלים בתוך השידה והמוכני חופפת שם וממעטת אותו נקב עד שאין נשאר פותח טפח וקאמר כיון דנשמטת אינו ממעט דדוקא כי מבטלו שם ממעט בחלון כדמוכח בלא יחפור (ב"ב כ: ושם) דפריך אהא דקתני דכלי חרס ממעט בחלון הא קחזי ליה פי' ולא מבטל התם והיכי ממעט ומשני דמטונף ומיירי שאינו סותם כל הנקב דאם סותם כל הנקב אפי' אינו מבטלו שם סותם כדאמר בפ' בתרא (דף קנז.) בימי אבא שאול בן בטנית פקקו את המאור בטפיח והתם לא בטלוהו שאם ביטלוהו בשבת היה חייב משום בונה דהא מוסיפים על הבנין אלא ודאי בלא ביטול איירי ואפ"ה סותם ובכלי עץ אמרינן נמי בפ' בתרא דמגילה (דף כו:) ההיא בי כנישתא דרומאי דהות פתיחה להההוא אדרונא דהוו מחתי בה מיתי בעו כהני למיזל לצלויי התם אמרו ליה לרבא אמר להו זילו דלו תיבותא ואותבוהו אבבא דה"ל כלי עץ העשוי לנחת ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם שהרי ס"ת מניחין בתוכו ומיהו תבן וגרוגרות אין להם דין כלים דאפי' סותמין כל החלון צריכין ביטול כדמוכח בפרק לא יחפור (ב"ב יט:) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני האי אופן דאין דרך להניח מעות על האופן דקתני ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות ומפרש דמוכני היינו כן של שידה כמו את הכיור ואת כנו (שמות ל) וכמו מכונות במלכים (א ז) פי' בסיס שהשידה מונחת עליו ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני והיא בבה"ק והטומאה נכנסת דרך נקב בשידה ואין המוכני מצלת כיון שהיא נשמטת ואין מבטלין אותה שם ומיירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו מפותח טפח כדפי' לעיל וצ"ל דמיירי שאין הטומאה כנגד הנקב דכשהטומאה נגד הנקב אפילו אין בו פותח טפח בוקעת ועולה כדאמר בפ"ק דסוכה (דף יח: ושם) ארובה בבית ואין בה פותח טפח טומאה כנגד ארובה כל הבית טהור לפי שבוקעת ועולה וכן במסכת אהלות* ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין קכה:) חבילי המטה וסריגי חלונות כו' פירסן על המת באויר הנוגע כנגד הנקב טמא שלא כנגד הנקב טהור והתם אין בנקבים פותח טפח דקתני רישא דמפסיק בין בית לעלייה: אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. מפרש ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מותר לגוררה אע"פ שיש עליה מעות דכיון שאינם ע"ג השידה שהיא עיקר הכלי שרי: הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות. קשה לרשב"א דמאי פריך לוקמא בשבת ולהכי אין עליה מעות אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות שריא כדאמר בפרק נוטל (לקמן קמב:) ובזמן שיש עליה מעות אסור לגוררה אפי' בשבת שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה טלטול גמור ומתרץ דע"כ במניח איירי דהא אין גוררין אותה משמע אפי' לצורך מקומה ואי בשבת הא אמרי' בפרק נוטל (ג"ז שם) לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו (*ומיהו מטה שיחדה והניח עליה מעות °איכא למימר דמודה ר"ש דמדקפיד עליה מיחד לה מקום כדאמרי' בריש כל הכלים (שם קכג: ושם) הכל מודים כיון דקפיד עליה מיחד לה מקום ופר"ת דהכל מודים אפי' ר"ש והא דפריך לעיל מנר היינו משום שאין לחלק בין מטה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות ולפ"ז לא קשה לעיל אפי' הקונטרס שפי' דדייק מדקתני אבל לא ישן):

*) [ועי' תוס' מנחות לא. ד"ה שידה]

הכי

[לקמן מו:] כלים פי"ח מ"ב

פי"א מ"א

[דף לא.]

[דף ל:]

[שם]

[סוף בתוספתא דאהלות פ"ט]

רש"ל מ"ז ומהרש"א כתב שזהו שייך לסוף דיבור שאח"ז ועי' מהר"מ

ובסוכה [מג:] דקאמר גבי אורביות וכו' ע"ש משמע דדוקא ע"י ע"ה אבל ת"ח לא היו עושין אף על גב דבייתוסין. לא הניחו לדעתם לא חשיב כשבת א"נ לא היו יכולין לגערם בלא טלטול קצת אע"ג דקאמר ושמטום [תו"י]

ורשב"א פירש במשניות דכיון דאין נכנסין לה אלא באקראי בעלמא לא הוי בכך מיוחד למדרס שהרי ספינה עשויה לישב בה בני אדם ואפ"ה כשמחזקת מ' סאה טהורה [תוספות ישנים]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואינה מצלת וכו' ומפסיק בפני הטומאה: (ב) תוס' ד"ה ואין מצלת וכו' בבית הקברות והכלים מעל דופני השידה:

גליון הש"ס

גמ' בזמן שהיא נשמטת. עי' לקמן דף מח ע"ב תוס' ד"ה דבר תורה: תוס' ד"ה הא אין וכו'. איכא למימר דמודה ר"ש. עי' לעיל ד' לו ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה:

רבינו חננאל

הכל פמוט שהוא מנורה שאין לה אלא קנה אחד ואין על ראשה אלא כף אחת הדליקו עליו באותה שבת דברי הכל (אחר) [אסור]. לא הדליקו עליו דברי הכל מותר. הא דאמר רב מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות *) והיו עליה המעות כל בין השמשות. אע"פ שנטלו המעות עכשיו ואינם במטה אסור לטלטלה. אסיקנא דרב כר' יהודה אמרה לשמעתיה. מתיב ר' אליעזר הא דתנן בכלים פ' י"ח מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חבור ואינה נמדדת עמה ואינה נצלת באהל המת. פי' (כאן) [כן] של שידה בזמן שהיא נשמטת אינה כמו השידה ואינה נשלפת עמה ולא נצלת עמה מפני שהשידה כלי וזו אינה כלי **) מכללא לפיכך אמרו אין טררין

*) ס"ס כאן. **) ס"ס כאן ועי' ברמב"ן וברשב"א.

רב נסים גאון

זהב באה קנים אינה באה זהב אינה באה קנים השיבו ההוא פמוט מיתקרי והפמוט שהזכיר ר' זירא בשמועה זו נחשת היא וחדש ואינו נמאס ואם הדליקו עליו נר באותו שבת הרי הוא מוקצה מחמת איסור ולפי שהוא מנוקה מלכלוך לא הוי מוקצה מחמת מיאוס ועל דעת ר' מאיר שהיה מתיר טלטול הפמוט אם לא הדליקו עליו באותה שבת זה הפמוט אע"פ שהוא כחדש שאינו נמאס אסור לטלטלו לפי שנהיה מוקצה מחמת איסורו מפני הנר שהדליקו עליו באותו יום ועל דעת ר' יהודה שהיה אוסר טלטול נר [כל ישן] (חדש) [של חרש] הרי הפמוט מותר לטלטלו לפי שנראה נר חדש ואינו מאוס ולפיכך באה הקושיא מידי למימרא דר' יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה מוקצה מחמת איסורו לית ליה והתניא ובגמ' דבני מערב' גרסי מעשה היה וטלטלו פמוט מתחת הנר בשבת מה אנן קיימין אי כר' מאיר אפילו פמוט יהא אסור כמו שאסר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת וזה הפמוט הדליקו בו באותה שבת והרי הוא לר' מאיר אסור ואי כר"ש אפילו נר עצמו יהא מותר וכל שכן הפמוט שיהא מותר ואין אנו צריכים להודיענו זה ההיתר בפמוט על דעת ר' שמעון שהיה סובר נר עצמו מותר לטלטלו וכ"ש פמוט מתחתיו אלא כן אנן כר' יהודה דר' יהודה אומר נר מאוס פמוט אינו מאוס וזה סיוע הפירוש שפירשנו אבל בארתי זה הטעם כי ראיתי מי שפירש אותו בטעם אחר וסבר שר' שמעון

שהוא

הכי נמי מיסתברא דרב כר' יהודה סבירא ליה דאמר רב *מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל בי"ט אי אמרת בשלמא דרב כרבי יהודה סבירא ליה היינו דשני בין שבת לי"ט אלא אי אמרת כרבי שמעון סבירא ליה מה לי שבת ומה לי י"ט ורב כרבי יהודה ס"ל והא בעו מיניה דרב מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא ואמר להו שפיר דמי שעת הדחק שאני דהא א"ל רב כהנא ורב אשי לרב הכי הלכתא אמר להו *כדי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע וביצים שתחת תרנגולת מהו כי לית ליה לר' שמעון מוקצה היכא דלא דחייה בידים היכא דדחייה בידים אית ליה מוקצה או דילמא ׳לא שנא א"ל אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו *הוקצה לאיסורו ולית ליה הוקצה למצותו *והתניא סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזין אפרסקין שקדים ורמונין ואפרכלי של ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו וממאי דר' שמעון היא דתני *ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה בי"ט אלא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו כעין שמן שבנר קאמרינן הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו איתמר נמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין מוקצה לרבי שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד ומידי אחרינא לא והתניא *היה אוכל בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צימוקין לא יאכל עד שיזמין וכן אתה אומר באפרסקין וחבושין ובשאר כל מיני פירות מני אילימא רבי יהודה ומה היכא דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה היכא דדחייה בידים לא כל שכן אלא לאו ר' שמעון היא לעולם רבי יהודה ואוכל אצטריכא ליה סד"א כיון דקאכיל ואזיל לא ליבעי הזמנה קמ"ל כיון דהעלן לגג אסוחי אסחי לדעתיה מינייהו *בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי פצעילי

רש"י

מניחין נר. מבעוד יום: ע"ג דקל. וידלק הס בשבת דליכא למיחש לכשיכבה ליסקליה מיניה ונמלא משתמש במחובר דכיון דאקלייה לדבר האסור בין השמשות איתקלי לכולי יומא: ואין מניחין כו' בי"ט. דשקיל ומנח ליה ומשתמש באילן: מה לי שבת כו'. בשבת נמי שקיל ליה לכשיכבה: שרגא דחנוכתא. אחר שכבה: מקמי חברי. שלא יראוהו בחצר כדאמרינן בפרקין דלעיל (דף כב:) דנותנו בטפח הסמוך לרשות הרבים וידעו שהדליקו בו נר והם גזרו שלא להדליק אי נמי ביום חגם אין מניחין לדלוק אור אלא בבית ע"ז: חברי. שם אומה שהיתה עם פרסיים: הכי הילכתא. בתמיה: בשעת הדחק. סכנה אלמא שלא בשעת הדחק אסור: שזרען בקרקע. ועדיין לא השרישו מהו ללקוט ולאכול: אין מוקצה לר' שמעון בדבר הראוי. אלא בשמן שבנר בשעה שהוא דולק כדתניא לעיל: הואיל והוקצה למצותו. לשבת: הוקצה לאיסורו. איסור כיבוי: והוקצה למצותו לית ליה. בתמיה דקס"ד שמן שבנר דוקא קאמר דאיכא תרתי מוקצה למצוה ומוקצה של שעת דליקתו משום איסור כיבוי אבל מוקצה למצוה גרידא לא אסר ואפילו בשעת המצוה: והתניא סיככה. לסוכה כו': קרמים. בגדי צבעונים שקורין אובריי"א: אפרסקין. פירסיק"י בלע"ז: יינות שמנים. בכלי זכוכית: עד מוצאי י"ט האחרון. והכא מוקצה למצוה איכא מוקצה דאיסור ליכא דאי משום סתירת אהל כי מטא חולו של מועד לסתרי דומיא דנר שכבה: והא ממאי דר' שמעון היא. דמותיבנא לך מיניה: דתני ר' חייא כו' אין נוטלין עצים. בפסח ועצרת מסוכה העשויה לצל ואפילו נפלו משום מוקצה דאיתקצאי מחמת סתירת אהל בי"ט: אלא מן הסמוך לה. אם סמך חבילות עצים אצל דופנה ליכא איסור מוקצה דדעתיה עילויה מאתמול למישקלינהו למחר דלא סתר בהו אהלא ומהך דתני ר' חייא בר יוסף הוי מצי לאותבי ברישא אלא ניחא ליה לאותבי ממתניתא דר' חייא ור' אושעיא כדאמרינן בעלמא (חולין דף קמא·) כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא כו': ור' שמעון מתיר. אם נפלה דלית ליה מוקצה והכי מוקמינן ליה במסכת ביצה: ושוין בסוכת החג בחג. שהוקצה למצותה דמצותה כל שבעה אלמא כל שעת מצותה נוהג מוקצה שלה ואע"ג דליכא איסור סתירה: כעין שמן קאמינא. ולא משום איסור אלא משום מצוה דהואיל דהוקצה למצותו דשבת הוקצה לכל זמן איסור דליקתו ולא יותר דאין מצותו אלא בשעת דליקתו ומשכבה אין בו מצוה אבל בסוכת החג מצותה כל שבעה והקצאתה כל זמן מצותה: אלא גרוגרות וצמוקין. גרוגרות תאנים שמעלה לגג ליבשן ומשנשתהו שם מעט אין ראוים לאכילה עד שיתייבשו וכן צימוקים דענבים: היה אוכל בתאנים. רבותא אשמעי' (א)דהוה אכיל ואזיל מכיון דאסקינהו אסח דעתיה ואקצן: חבושין. קויינ"ץ: וכן אתה אומר כו'. ואע"ג דהני חזי כל שעתא ואפי' כשהן לא נתקלקלו מיהו הואיל ואקצינהו אסירי: אי נימא ר"י. למה לי הנך דנקט דדחינהו בידים אפי' הכניסן נמי לאוצר בעו הזמנה: פצעילי

תוספות

הכי נמי מסתברא דרב כר' יהודה ס"ל. בכמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה דאסר מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות ואילו לר' שמעון שרי דהא שרי אגוזרות אפי' תקע בה כמה זמני ודכרכי דזוזי (לעיל דף יט:) אלא דבעי לאוכוחי דסבר כר' יהודה במיגו דאיתקצאי בין השמשות כו': מקמי חברי בשבתא. שביום חג שלהם לא היו מניחין נר אלא בבית ע"ז ומאי דקמבעיא ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת משום דלצורך אכילה היו מניחים להם ואע"ג דבשעת הסכנה אמרינן בבמה מדליקין (לעיל דף כא:) דמניחה על שולחנו ודיו הכא מיירי אם יארע שלא הניחה על שולחנו א"נ אומר ר"י דשעת הסכנה דלעיל לאו סכנת חברים קאמר אלא סכנת גזירה שגזרו שלא להדליק נר חנוכה: היכא דדחייה בידים אית ליה. ואף על גב דנר שכבה שרי ר' שמעון אף על גב דדחייה בידים דהתם שאני כיון שכבר פסק דיהוי שלה אבל הכא לעולם הן דהויין כל זמן שמונחין שם: אלא שמן שבנר. לאו דווקא שבנר דההוא אסור משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב·) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא המטפטף מנר ומשום דמוקצה למצותו לא אסור °נר הדולק לטלטל כדפרישית לעיל אלא כדאמר בסוף פירקין משום דהוי בסיס לדבר האסור תימה לר"י דאמאי נקט שמן שבנר טפי ה"ל למינקט אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקין דדמו טפי לחיטין שזרען דלא איתקצאי לא מחמת מצוה ולא מחמת איסור וליכא למימר דסבר ר' יוחנן דלר' שמעון אין מוקצה בגרוגרות וצימוקין דהא רבי קאמר בסמוך דאית ליה לרבי שמעון מוקצה בגרוגרות וצימוקין ומסתמא לא פליג: עד מוצאי י"ט האחרון של חג. הקשה ר"ת ביום טוב האחרון דלא אסר אלא מטעם מיגו דאיתקצאי בין השמשות מחמת יום שעבר והא רבי שמעון שרי מותר השמן שבנר אף על גב דהוקצה בין השמשות למצותו משום יום הבא ונראה לר"י דבמה שאוסרת הברייתא יום טוב האחרון לא אתיא כר' שמעון: ולא מן הסמוך לה. בפרק המביא כדי יין (ביצה ל: ושם) גרס במשנה אלא מן הסמוך לה ופריך בגמ' והא קסתר אוהלא ומשני מאי מן הסמוך לה סמוך לדפנות והשתא אי גרס בברייתא דהכא אלא מן הסמוך לה הוי בסמוך לדפנות ואי גרס ולא מן הסמוך לה מיירי במה שעל הסכך וטעמא משום דסתר אוהלא כדאמר התם: ואם התנה הכל לפי תנאו. בריש המביא (ג"ז שם) פריך עלה והא קא סתר אוהלא ומוקי לה בסוכה נפולה וברעועה דמאתמול דעתיה עלה: אלא בגרוגרות וצימוקין. בירושלמי מפ' שמסריחין בינתיים כיון שמתקלקלין כל כך אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב: וכן אתה אומר באפרסקין. אף על פי שאין מתקלקלין כל כך מקצה אותם מדעתו: היכא דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה. כגון הא דתנן בפרק מפנין (לקמן קכו:) ולא את האוצר ותנן נמי בפרק בתרא (דף קנז:) רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה כו': ואוכל איצטריכא ליה. מדנקט אוכל במוקצה דדחייה בידים נראה דאזיל ואכיל שרי ליה לר"י במוקצה דלא דחייה בידים כגון גבי אוצר לדבריו

נב א מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יז ופ"ד מהלכות י"ט הלכה ה סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רעז סעיף ד וסימן תקי"ד סעיף ו:
נג ב מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ג:

רבינו חננאל

אותה בשבת. בזמן שיש עליה מעות. פי' מוכני כן. מלשון את הכיור ואת כנו. נמדלת מלשון שילוף. כדתנן המידל בגפנים. וגרסינן במשקין (מ"ק ג) מאי מדלי שלופי. נמצלת מלשון צל. קתני מיהת אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שרי. ואע"ג דהוו עליה בין השמשות. ושנינן משנה זו לר' שמעון היא. ורב דאמר כרבי יהודה. דהא רב הוא דאמר מניחין נר ע"ג דקל בשבת[ואין מניחין נר ע"ג דקל ביום טוב]. מכלל דרב כר' יהודה סבר ליה דאמר הנר שהדליקו בו בשבת אין מטלטלין אותו. אבל ביו"ט שמטלטלין אותו ונמצא משתמש במחובר לקרקע אסור. (ואין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט) ואוקימנא אליבא דר' יהודה דשני ליה בין שבת ליו"ט. אבל ר' שמעון לא שני ליה בטלטול הנר בין שבת ליו"ט. איני דרב כר' יהודה עביד ליה. והא רב התיר לטלטל נר מפני חבארי בשבת. ושנינן הא אמר רב בהא כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק מכלל דרב סבר לית הלכתא כר' שמעון. והא דא"ר יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא מידי דאיתקצאי לאיסורא כגון שמן שבנר בשעה שדולק או כגון עיטורי סוכה וכיוצא בהן הואיל והוקצו למצוה פשוטה היא

רב נסים גאון

שהוא מתיר בנר אומר בפמוט ולדבריהם בתלמוד ארץ ישראל או כר' שמעון אפילו נר עצמו יהא מותר נתבאר כבר שר' שמעון מתיר הנר עצמו וכ"ש הפמוט: מהו לטלטולי שרגא דחנוכה מיקמי חבארא בשבתא. שמענו כי בימי החברים פרסיי' היו חברים מחזרין בכל בתי ישראל ומכבין את הנרות ולוקחין מכל בית נר והיה צער גדול לישר' מזה המעשה מפני שהיו מוליכין את נרותיהם לע"ז ואשכחנן בפרק ב' (דגיטין דף טז) רבה בר בר חנה חלש על ר' יהודה ורבנן לשיולי ביה בעו מיניה שנים שהביאו גט ממדינת הים צריכים שיאמרו בפנינו נכתב בפני' נחתם או אין צריכין אמר להו אין צריכין ומה אילו אמרו בפנינו נירשה מי לא מהימני ארהכי אתא ההוא חברא שקלא לשרגא מיקמייהו

[ברכות ט. עירובין מו.] גיטין יט. נדה ו. ט:
נ"ל והוקצה [תוס' ישנים]
לעיל כב. ביצה ל: סוכה י. [תוספתא סוכה פ"א]
ביצה ל:
ביצה כו:
[ביצה מ.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היה אוכל וכו' רבותא אשמעי' אע"פ דהוה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא שמן וכו' נר הדולק לטלטל כדפי' לעיל דף מב ע"ב תוס' ד"ה ואין נותנין:

אמרי רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דרומאי מעלו מפרסאי והא תני ר' חייא·מאי דכתיב (איוב כח) אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה ידע הקב"ה בישראל שאין יכולים לקבל גזירות של עשו הרשע לפיכך הגלה אותם לבבל ובמס' יבמות בפרק הבא על יבמתו (דף סג) אמרו מאי דכתיב בגוי נבל אכעיסם ר' יוחנן אמר אלו חברים אמרו ליה לר' יוחנן אתו חבארי לבבל(שאג) [שגא] ונפל [א"ל] מקבלי שוחדא תריץ ויתיב גזרו על שלש מפני שלש על בשר מפני המתנות על מרחצאות מפני טבילה קא מחטטי שכבי מפני ששמחים ביום אידם ובשאלתות דרב אחא מן שבהא כך פי' בפרשת וארא אל אברהם ובמלכות פרסיים היו חברים שבהן מחזרין על בתי ישראל ומכבין את הנרות וחותין את הגחלים ומוליכין אותן לבית האור שלהן שהיא ע"ז ולא היו עוזבים לא אש ולא גחלים שילינו בלילה חוץ מע"ז שלהן שהוא בית נורא: כדי הוא ר' שמעון בן יוחי לסמוך עליו בשעת הדחק.הוא ר' שמעון שאמר הנר שכבתה מותר לטלטלה דלית ליה מוקצה וכל ר' שמעון סתם במשנה ובברייתא הוא ר"ש בן יוחאי וכל ר' יהודה סתם הוא ר' יהודה בר' אלעאי ובמס' מנחות בפרק הקומץ (דף יח) אמרו מפני שר' יהודה בנו של ר' אילעאי ור' אילעאי תלמידו של ר' אליעזר שנה לך משנת ר' אליעזר:

פצעילי *תמרה לרבי שמעון מהו א"ל *אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד ורבי לית ליה מוקצה והתנן *אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ותניא *אלו הן מדבריות כל שיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה בייתות כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום ר' אומר אלו ואלו בייתות הן ואלו הן מדבריות כל שרועות באפר ואין נכנסות לישוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים איבעית אימא הני נמי כגרוגרות וצימוקין דמיין ואי בעית אימא לדבריו דר"ש קאמר ליה וליה לא סבירא ליה ואיבעית אימא לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי לית לי מוקצה כלל לדידכו אודו לי מיהת דהיכא דיוצאות בפסח ונכנסות ברביעה דבייתות נינהו ורבנן אמרו ליה לא מדבריות נינהו אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן אמרו הלכה כרבי שמעון ומי א"ר יוחנן הכי והא בעא מיניה ההוא סבא קרויא ואמרי לה סרויא מר' יוחנן קינה של תרנגולת מהו לטלטולי בשבת אמר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולין הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת הניחא למר בר אמימר משמיה *(דרב) *דאמר מודה היה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר חלוק היה רבי שמעון [אפי'] בבעלי חיים שמתו שהן מותרין מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן בדאית ביה ביצה והאמר *רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד דלית ליה מוקצה לית ליה נולד דאית ביה ביצת אפרוח כי אתא רב יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה ור' יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי שמעון אמר רב יוסף היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כרבי שמעון אמרו וליה לא סבירא ליה א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דר' יוחנן כר' יהודה הא ר' אבא ורבי אסי איקלעו לבי ר' אבא דמן חיפא ונפל מנרתא על גלימיה דר' אסי ולא טילטלה מאי טעמא לאו משום דרבי אסי תלמידיה דר' יוחנן הוה ור' יוחנן כרבי יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה א"ל מנרתא קאמרת מנרתא שאני דא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי הורה ריש לקיש בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון אבל מנורה בין ניטלה בידו אחת בין ניטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה וטעמא מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הואיל ואדם קובע לה מקום אמר ליה אביי לרב יוסף והרי כילת חתנים דאדם קובע לו מקום ואמר שמואל משום רבי חייא *כילת חתנים מותר

פלעילי תמרה. א) תמרים הגלקטים קודם בישולן וכונסין אותם בסלים שעושין מלולבין והן מתבשלות מאליהן מהו לאכול מהן קודם בישולן מי מודה בהן דמוקצות הן כגרוגרות וצימוקין או לא: אלא בגרוגרות וצימוקין. דאיכא תרתי דדחינהו בידים ולא חזו: ור' לית ליה מוקצה. דקס"ד מדבעי מיניה אליבא דרבי שמעון אלמא הוה שמיע ליה מאבוה דכרבי שמעון סבירא ליה: משקין. דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה להפשיט: המדבריות. הבייתות: ברביעה. במרחשון: ואלו מדבריות כל שרועות באפר. והני מיהא אסירי אלמא אית ליה מוקצה: איבעית אימא הני. מדבריות נמי כגרוגרות דמי דדחינהו בידים ויש טורח לילך ולהביאם: ואיבעית אימא. ההיא דפלעילי תמרה לדבריו דרבי שמעון קאמר ולר' לא ס"ל: ה"ג אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר' שמעון: אמרו. בני הישיבה: סרוייא קרוייא. על שם מקומו: כלום עשוי. לשום תשמיש: אלא לתרנגולין. הלכך ה"ל מלאכתו לאיסור ואסור אלמא אית ליה מוקצה: דאית ביה אפרוח מת. דלא חזי למיכל ולכלבים נמי לא חזי ואף על גב דא"ר שמעון מחתכין את הנבלה לפני הכלבים הני מילי במסוכנת אבל בריאה לא דלא הוה דעתיה מאתמול לכלבים והאי אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מאתמול לכלבים: הניחא למר כו' דאמר מודה היה ר"ש. דאע"ג דאמר מחתכין הנבלה לפני הכלבים ה"מ במסוכנת דדעתיה עליה מאתמול לכלבים אבל מודה הוא בבעלי חיים כלומר בבריאים שמתו שאסורין שפיר קתרלת דלרבי שמעון גופיה לא חזי לכלבים: מאי איכא למימר. הא חזי לכלבים: דאית בה ביצה. שנולדה היום ומודה ר' שמעון בנולד: והא אמר רב נחמן כו'. בשמעתא קמייתא דביצה: דאית בה ביצת אפרוח. וכלב לא אכיל לה משום *קליפה: וליה לא סבירא ליה. לר' יוחנן לא סבירא דתיהוי הלכה כר' שמעון והיינו דרב יצחק: ואת לא תסברא. ומקמי דשמעת ליה לדרב יצחק לא הוה ידעת דר' יוחנן כר' יהודה: בשתי ידים אסור לטלטלה. כדמפרש טעמא לקמיה דלאו לטלטולי עבידא דאדם קובע לה מקום: ור' יוחנן אמר אנו אין לנו. שום היתר בהלכות טלטול נרות: אלא בנר. ישן כרבי שמעון דמתיר אבל מנורה כו' הלכך אי לאו מדרב יצחק לא הוה ידענא ליה אבל השתא ידענא דכר' יהודה סבירא ליה בכולהו בר ממוקצה מחמת מיאוס דנר ישן:

לדבריו דר' שמעון קאמר ליה וליה לא סבירא ליה. משמע דמספקא ליה אי ר' סבר לה כר' שמעון ותימה אמאי לא מוכח מההיא דלקמן דסבר כר"ש דאמר פעם אחת הלך ר' כו' והורה במטרה כר"ש בנר וכן מברייתא דמייתי כאין נדין* בכור הם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מי שבקי במומין ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט כו' ומיהו כמאי דמתיר לראות במומין לא אתי כר"ש אלא כמאי דלית ליה מוקצה ומיהו רש"י לא גרים בכור תם אלא בכור שנפל לבור והשתא מצי אתי כר' יהודה ויראה אם היה בו מום זה מעי"ט*: הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת. פירש הר"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי משום דחי חזי לשחק בו תינוק כשבוכה ואין נראה דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל ועוד אי מחיים שרי אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא ודאי בעלי חיים *מוקצין הם כגרוגרות וצימוקין ומקצה אותם גם מכלבים ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש מדפריך בפרק מפנין (לקמן קכח.) על רב הונא דשרי והא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה אבל לר' שמעון משמע דשרי משום דאינו מקצהו מכלבים כמו בעלי חיים: דאית ביה בילה. דאסור משום נולד נ"ע דר' יוחנן גופיה *מפרש טעמא דבילה משום משקין שזבו ואפשר דמשום הכי לא הוה אסר ר"ש לטלטלה אלא לאכילה: דאית ביה בילת אפרוח. נראה לר"י דאסור לר' שמעון משום דכיון דאית ביה אפרוח הוי *כמו גרוגרות וצימוקין וקא מיבעיא ליה לסבא קירוייא אי שרי לטלטולי על ידי שינער משם הבילה אי חשיב כמו מניח או כשכח והשיב לו רבי יוחנן כלום עשוי אלא לתרנגולין ואין זה כשכח אלא כמניח ואסור: אמר ליה מנרתא שאני. וא"ת אמאי לא מוכח מהא דא"ל יוחנן בפ' לולב וערבה (סוכה מו:) דסוכה אפי' בשמיני אסורה אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי כו' כר' יהודה ותירץ ר"י דנר אינו מוקצה למצותו מטלטול שאין ביטול מצוה בטלטול ולא דמי לסוכה דאיתקצאי בין השמשות מחמת מצוה ולהכי אינו יכול להוכיח מסוכה אנר: לעיל לאו משום דר' אסי תלמידו דר' יוחנן כו'. וא"ת דילמא ר' אסי כרב רביה סבירא ליה כדאמר לעיל גבי שרגא דחנוכה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הילכתא הכי ונראה דרב אסי דלעיל לאו הייט ר' אסי דהכא דההוא דלעיל חבירו של רב כהנא והכא ר' אסי חבירו של ר' אמי*: אין לנו אלא בנר כר' שמעון. פי' במוקצה מחמת מיאוס דהיינו נר ישן שלא הדליקו בה באותה שבת ולעיל דפסיק כרבי יהודה היינו בהדליקו בה באותה שבת דהוי מוקצה מחמת איסור והא דפסיק בפרק בתרא* כר"ש בנבלה לפני הכלבים אף על גב דנבלה מוקצה מחמת איסור היא כדפר"ת (לעיל יט: ד"ה ומוהל) התם *לא דחייה בידים אבל הכא דדחייה בידים סבר כר' יהודה ולפי זה לא קיימי ר' יוחנן וריב"ל דפסקי כר' שמעון אהדא ברייתא דר' יוחנן קאי אברייתא דכל הנרות של מתכת מטלטלין כו' אבל במאי דקאמר ר' יהודה בברייתא דלעיל מטלטלין נר חדש אבל לא ישן לא סבר רבי יוחנן כוותיה וריב"ל אברייתא דמטלטלין נר חדש קאי דבההיא ברייתא שרי רבי

א) אין נראה לר"י פירוש זה דלי"ד לגרוגרות וצימוקין דלא דחיה בידים ונ"ל כפירוש הערוך שפירש פלעילי תמרה לשון מפלע שמפלעין תמרים כדי להתבשל ולהתייבש ובשעת הפליעה מתקלקלת מראיתה ואחר זמן מתבשלות ודמי לגרוגרות וצימוקין אף שגרוגרות וצימוקין מתקלקלות יותר מהם. [תוספות ישנים]:

נד א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב:

[דף כו.]

נה ב ג מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ב סמג לאוין עה טור שו"ע או"ח סימן תצז סעיף ב וסימן תצח סעיף ג:

[ועי' תוספות ביצה כו. ד"ה ת"ר]

והא דלא בעי באפרוח חי אם מותר לטלטל הקינה משום דאפשר להפריחו: [תוספות ישנים]

[ביצה ג.]

א"כ הוי מוקצה מחמת חסרון כיס [תוי"ט]

[ועי' תוספות חולין יט. ד"ה אמר רב הונא]

ביצה ט.

שם:[לקמן קכח.]

[ביצה שם]

[נ"ל דרבא]

ביצה כו:

שם ב.

קשה לפסקר לפסקי הקליפה ויאכלנה הכלב [תוס' ישנים]

עירובין קב. לקמן קלה:

[דף קטו:]

רבינו חננאל

וכן הא דאמר ליה [ר'] לר' שמעון בריה אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד פשוטה היא: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר"ש איני והא בעא מיניה ההוא סבא קרוייה קינה של תרנגולין מהו לטלטלה בשבת ואמר ליה אסור כלום עשוי אלא לתרנגולים מכלל דר' יוחנן כר' יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה. ושנינן בראית ליה בהאי קינה אפרוח מת ומשום הכי אסורה לטלטלה. הניתא למ"ד בעלי חיים שמתו בשבת דברי הכל אסור לטלטלן בשבת הא אפילו לר' שמעון ואלא למ"ד ר"ש מתיר בבעלי חיים שמתו שמותר לטלטלן אע"ג דאית בהאי קינה אפרוח שמת בשבת ר"ש מתיר אמאי קא אסר ר' יוחנן והא איהו הלכתא כר' שמעון סבירא ליה. ואסיקנא בדאית בהאי קינה ביצה שיש בה אפרוח דלדברי הכל אסורה. ואעפ"כ לא נתברר כי ר' יוחנן כר' שמעון סבירא ליה. וכי אתא רב יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן הלכתא כר' יהודה וריב"ל אמר הלכה כר"ש. אמר רב יוסף היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר"ש וליה לא סבירא ליה. ודייק נמי אביי מדר' אסי נפלה מנרתא על גלימיה [בבי] ר' אבא ולא טלטלה. ואמר (משמיה) [משום] דר' אסי תלמיד דר' יוחנן הוא. ור' יוחנן במוקצה סבר לה כר' יהודה. ודחינן להא דאביי. ואמרינן לא אפילו תימא ר' יוחנן כר' שמעון מנרתא שני

מותר לנטותה ומותר לפרקה בשבת אלא אמר אביי בשל חוליות אי הכי מ"ט דר"ש בן לקיש דשרי מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חידקי הלכך "חוליות בין גדולה בין קטנה אסורה לטלטלה גדולה נמי דאית בה חידקי גזירה אטו גדולה דחוליות כי פליגי בקטנה דאית בה חידקי "מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן ומי א"ר יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן *מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא ואע"ג דהוו עליה ביה"ש א"ר זירא תהא משנתינו שלא היו עליה מעות כל ביה"ש שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן א"ר יהושע בן לוי פעם אחת הלך רבי לדיוספרא והורה במנורה כר' שמעון בנר איבעיא להו הורה במנורה כר' שמעון בנר להיתרא או דילמא הורה במנורה לאיסורא וכר' שמעון בנר להיתרא תיקו רב מלכיא איקלע לבי רבי שמלאי וטילטל שרגא ואיקפד ר' שמלאי ר' יוסי גלילאה איקלע לאתריה דר' יוסי ברבי חנינא טילטל שרגא ואיקפד ר' יוסי בר' חנינא *ר' אבהו כי איקלע לאתריה דר' יהושע בן לוי הוה מטלטל שרגא כי איקלע לאתריה דר' יוחנן *לא הוה מטלטל שרגא מה נפשך אי כרבי יהודה סבירא ליה ליעבד כרבי יהודה אי כר' שמעון סבירא ליה ליעבד כר' שמעון לעולם כר' שמעון ס"ל ומשום כבודו דר' יוחנן הוא דלא הוה עביד °א"ר יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולה דנפטא אסור לטלטולה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו דנפטא נמי שרי לטלטולה (דהואיל וחזי לכסות ביה מנא) רב אויא איקלע לבי רבא הוה מאיסן בי כרעיה בטינא אתיבי אפוריא קמיה דרבא איקפד רבא בעא לצעוריה א"ל מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו שרגא דנפטא נמי שרי לטלטוליה א"ל הואיל וחזיא לכסויי בה מנא אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזיא לכסויי בהו מנא א"ל הא איכא תורת כלי עליה הני ליכא תורת כלי עליה מי לא תניא

השירים

רש"י

מותר לנטותה. דסתם כילת חתנים אין לה גג טפח שנקליטין יוצאין לשני ראשי המטה באמצעה אחד לכאן ואחד לכאן ונותן כלונס' מזה לזה ומשליך האהל עליה והוא שופע לכאן ולכאן וכיון שאינו רחב טפח אינו אהל ואין בו לא בנין ולא סתירה: בשל חוליות. במנורה של פרקים שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי: חידקי. חיתוכין סביב לה קרונ"ש ודומה לפרקים ומאן דחזי סבר של פרקים הוא: גדולה. הואיל ודרכה לעשותה של חוליות כי אית ביה חידקי סברי דחוליות הן ואסור אפילו לריש לקיש כדאמר לעיל ניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה: כי פליגי בקטנה דאית בה חידקי. דכולי עלמא ידעי דלאו חוליות נינהו: גזרינן. אטו חוליות: ומי אמר רבי יוחנן הכי. הלכה כר' יהודה: תהא משנתינו. דמוכני דקתני הא אין עליה מעות שריא כגון שלא היו עליה בין השמשות והכי תידוק מינה טעמא דיש עליה מעות כשקדש היום הא אין עליה כשקדש היום שריא: לדיוספרא. מקום: איבעיא להו. חדא הוראה הואי והכי קאמר הורה במנורה להיתרא כדרך שהיה ר' שמעון מתיר בנר ישן או דילמא שתי הוראות הוה הורה במנורה לאיסור כדאמרן בדחידקי וגזרינן אטו חוליות וכר"ש הורה בנר להיתר: וטלטל שרגא. נר שכבה: לעולם כרבי שמעון סבירא ליה. דאי סבירא ליה דאסור לא הוה מטלטל ליה לכבוד ר' יהושע בן לוי דליעבד איסורא: שרגא דמשחא. שדלק בו של שמן: שרי לטלטולה. אחר שכבה כר' שמעון דלא מאיס: אבל בנפטא. דמסרח אפילו רבי שמעון מודה דלא חזי אלא למלאכתו: איקפד רבא. משום טינוף המטה: ובעא לצעוריה. בשאלות:

תוספות

רבי שמעון נר שהדליקו באותה שבת והא דלא פסיק רבי יוחנן כרבי מאיר דהא סבר לגמרי כוותיה דשרי מוקצה מחמת מיאוס ואסר מוקצה מחמת איסור נקט רבי יהודה משום דבכל מקום הוזכר גבי מוקצה ועוד דלא מליט דאית ליה לרבי מאיר מוקצה מחמת איסור גרידא אלא בנר ישן דאיכא תרתי מחמת מיאוס ומחמת איסור אך לפי זה קשה לרשב"א דמשמע דנקט במנורה אין לנו כרבי שמעון אבל רבי שמעון מיהא שרי במנורה ולמאי דמפרש טעמא דמנורה משום דאדם קובע לו מקום היכי שרי רבי שמעון הא אמרי' בריש כל הכלים (לקמן דף קכג.) הכל מודים בסיכי וזירי ומזורי כיון דקפיד עלייהו מיחד להו מקום ונראה לפרש דרבי יוחנן פסק כרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס וכ"ש במוקצה מחמת איסור *כדמוכח בפרק בתרא (דף קנז.) דקאמר בכולי שבת הלכה כרבי שמעון בר ממוקצה מחמת מיאוס וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון בר ממוקצה מחמת איסור דהיינו שהדליקו בה באותה שבת והא דקאמר אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון לאו משום דסבר טותיה בנר אלא כלומר אין לנו שיתיר אפי' רבי שמעון דמיקל אלא בנר אבל במנורה אסר והשתא קיימי תרווייהו אחד ברייתא ולא מצי נמי למינקט רבי מאיר:

והא כילת חתנים דאדם קובע לה מקום. פי' רשב"א דאדם קובע לה מקום כמו למנורה ואפ"ה שרי שמואל אלא ודאי לא חשיב קביעות שלה ושל מנורה קביעות אלא היכא דקבע מקום לגמרי כדאמר בפ' כל הכלים (לקמן קכג. ושם):

דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה. קשה לר"י דבפ"ב דביצה (דף כח:) תנן ג' דברים ר"ג מחמיר כב"ש וחשיב אין זוקפין את המנורה ומשמע דב"ה שרי ומפרש התם בגמרא *הכא במנורה של חוליות עסקינן משום דמיחזי כבונה דב"ש סברי יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים וב"ה סברי אין בנין כו' אלמא שרי ב"ה מנורה של חוליות להחזיר ומאן דשרי בסוף פירקא להחזיר מטה של חוליות ברפוי איכא לאוקמא ה"ע ברפוי אבל למאן דאסר קשה ותירץ ר"י דהתם מיירי כגון שהחוליות מחוברין יחד ואינם מתפרקין ופעמים מטין אותן ופעמים זוקפין אותן *: **הורה** במנורה להיתרא וכר"ש בנר נמי להיתרא או דילמא במנורה הורה לאיסורא וכר"ש בנר להיתרא. וא"ת אמאי לא קאמר נמי או דילמא הורה במנורה להיתרא כרבי שמעון בנר וכרבי שמעון בנר לא סבירא ליה דכה"ג איתא בהלו טריפות (חולין דף נג: ושם) הורו בטרפחת כרבי בזפק איבעיא להו הורו בטרפחת לאיסורא וכרבי בזפק להיתרא או דילמא הורו בטרפחת להיתרא כרבי בזפק וכרבי בזפק לא סבירא להו וי"ל דהכא לא שייך למיתלי מנורה בנר כדתלי טרפחת בזפק דהכא אין טעם אחד לשניהם דנר משום מוקצה ומנורה משום בנין ועוד דלא בעי למימר דר' לא סבר בנר כר"ש משום דריב"ל פסיק לעיל כר"ש ואם תאמר ובההיא דאלו טריפות אמאי לא קאמר נמי תרווייהו להיתרא כדאמר הכא או דילמא הורו בטרפחת להיתרא וכר' בזפק נמי להיתרא ומיהו בלאו הכי מגיהין שם הספרים ול"ג הורו בטרפחת לאיסורא דהא כ"ע שרו לה דתניא התם *היא האם היא טרפחת היא שלחופית וביטל האם *הוה עובדא והאכילה רבי טרפון לכלבים ואמר הלכה חמורך טרפון ואמר ליה רבי עקיבא טועה בדבר משנה אתה וגרס התם הורו בטרפחת להיתרא וכרבי בזפק להיתרא כו' ורש"י פי' הורה במנורה להיתרא כר"ש בנר וחדא הוראה הוי ואין נראה דאין לתלות מנורה בנר ועוד דהכתי הוי ליה למיבעיא או דילמא תרווייהו להיתרא: **דנפטא** אסור לטלטלה. פי' בקונט' אפילו לר"ש וכן משמע דהא שרגא דמשחא דשרי לטלטלה הייט לר' שמעון ועוד מדפריך רבא בסמוך לרבה ורב יוסף מ"ש מצרורות שבחצר ואי שרי ר' שמעון דנפטא תיקש' ליה לכ"ע אליבא דרבי שמעון לכך פי' בקונט' דהכא אליבא דר' שמעון קאי ואע"ג דרב אית ליה מוקצה *גבי מטה שיחדה למעות °ורבה נמי אית ליה כדאמר אביי *כל מילי דמר עביד כרב ורב יוסף נמי משמע דאית ליה מוקצה בפ' טטל (לקמן קמב:) דקאמר כמה חריפה שמעתתא דרדקי איסור דאמור בספק לכתחילה מי אמור הכא אליבא דר"ש קאמר וליה לא ס"ל ומיהו נראה לפרש דהכא מיירי נמי אליבא דרבי יהודה ולא מיירי בהדליקו בו באותה שבת וה"ק שרגא דמשחא של מתכת שרי לטלטולה ואפילו לרבי יהודה כדתניא לעיל (ד' מד.) כל הנרות של מתכת מטלטלין דנפטא אסור אפי' לרבי שמעון דמאיס טפי מנר ישן ורבה ורב יוסף שרו אפי' לרבי יהודה דלא מאיס אלא שריחו רע וחזי לכסויי ביה מנא אבל נר ישן מקצה ליה לגמרי משום דמאיס ואפילו מכיסוי מנא: [ועי' תוס' מנחות מא: ד"ה כל מילי]:

ואמר

מסורת הש"ס

[לקמן פא: קיב: קמז: קמח: קנו: עירובין לב. ביצה לז: תענית יח. יבמות טז: מב: גיטין פא: ב"ק כט: לג. סט. לב: ב"מ לג. סנהדרין לד: שבועות ג: מנחות נב: חולין לט: מג. נדה ג. נו:]

יבמות יד. ע"ש

[פי' תוספות יבמות יד. ד"ה לא טוב]

רש"ל מוחק זה

[עי' תוספות ביצה כב. ד"ה וכ"ס]

[חולין נג:]

[סנהדרין לג.]

[לעיל מד:]

[לעיל כג.]

[דף כג.]

עין משפט נר מצוה

נו א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יא טוש"ע או"ח סי' רעט סעיף ו:

[לעיל מה: כלים פי"ח מ"ג]

ולפי זה תמור מוקצה מחמת מיאוס ממוקצה מחמת איסור לר' יוחנן דלא דחייה בידים כמו נבילה דפסק כר"ש ורב סבר איפכא דקאמר בפ"ק דחולין [דף טו.] ע"כ לא שרי ר"מ כו' אבל שוחט דאין ראוי לכוס לא ור"מ לית ליה בפרקין [לעיל מד.] מוקצה מחמת מיאוס להכי אמר בפרק בתרא דרב סבר כר"י מדכרכי דזוזי אסור דהוי מוקצה מחמת מיאוס כדפי' ר"ת בפ"ק מוכת מכ"ש דלדידיה מחמת איסור חמיר טפי. [תוס' ישנים]:

רבינו חננאל

שני דא"ר יוחנן אנו אין לנו כר"ש אלא בנר. אבל מנורה בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בב' ידים אסור לטלטלה וטעמא מאי ואוקמה רחבה במנורה דאית בה חידקי חידקי שהן כעין חוליו' שנראה המעמידה או המטלטלה כבונה. הילכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה. לית בה חוליות ואית בה חידקי חידקי גדולה אסורה דמיחלפא בגדול' של חוליות. כי פליגי במנורה קטנה דאית בה חידקי חידקי. ר' יוחנן סבר גזרינן קטנה דאית בה חידקי אטו גדולה דאית בה חידקי. וריש לקיש סבר לא גזרינן. איני דגזר ר' יוחנן והא איהו דאמר הלכה כסתם משנה. ותנן סתמא בכלים פ' י"ח במוכני של שידה ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. ודייקינן מינה. הא אין עליה מעות שריא. ואע"ג דהוו עליה כל בין השמשות ולא גזרינן כשאין עליה מעות אטו כשיש עליה מעות. וא"ר זירא תהא משנתנו בשלא היו עליה מעות כל בין השמשות (גזרי') שלא לשבור דברי ר' יוחנן. כלומר לא תקשי לך דר' יוחנן אדר' יוחנן. והא דהורה ר' (זירא ספרא) [בדיוספרא] עלתה בתיקו. ועבדינן בה לחומרא ומוקמינן לה הורה ר' במנורה לאיסורא וכר' שמעון בנר להיתרא: ר' אבהו מטלטל שרגא כר"ש. ובאתריה דר' יוחנן לא הוה מטלטל ליה משום כבודו דר' יוחנן (רב) [אמר רב יהודה] שרגא דמשחא שרי לטלטלה. אבל שרגא דנפטא (הוה) אסיר ורבה ורב יוסף שרו אפילו שרגא דנפטא. ואסיקנ' משום דחזו לכסויי בהו מני דנפטא. ואם תאמר אי הכי כל צרורות שבחצר יטלטלו הואיל וחזו לכסויי בהו מנא דנפטא. שני

גליון הש"ס

גמ' אמר ר' יהודה שרגא דמשחא. עי' לקמן דף קכב ע"ב תוס' ד"ה רמת: תוס' ד"ה דנפטא וכו' ורבה נמי אית ליה. עי' מנחות דף מא ע"ב תוס' ד"ה כל מילי. ובעירובין דף לג ע"ב תוס' ד"ה לא תימא:

גמרא

א) *השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר °ואמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליה הכא נמי הואיל ואיכא תורת כלי עליה א"ר נחמן בר יצחק בריך רחמנא דלא כסיפיה רבא לרב אויא רמי ליה אביי לרבה תניא *מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר אלמא לר' שמעון לית ליה מוקצה ורמינהו *רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן הכי השתא התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום מימר אמר מי יימר דנפיל ביה מומא ואת"ל דנפיל ביה מומא מי יימר דנפיל ביה מום קבוע ואם תמצי לומר דנפל ביה מום קבוע מי יימר דמזדקק ליה חכם מתיב רמי בר חמא *מפירין נדרים בשבת [ונשאלין לנדרים שהן] לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמיזדקק לה בעל התם כדרב פנחס משמיה דרבא *דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ת"ש *) נשאלין לנדרים של צורך השבת בשבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק ליה חכם התם אי לא מיזדקק ליה חכם סגיא ליה בג' הדיוטות הכא מי יימר דמיזדקק ליה חכם רמי ליה אביי לרב יוסף מי אמר ר' שמעון כבתה מותר לטלטלה כבתה אין לא כבתה לא מאי טעמא דילמא בהדי דנקיט לה כבתה הא שמעינן ליה לר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דתניא *ר' שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין גזר ר"ש מדרבנן כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מיכוין שרי ר"ש לכתחילה מתיב רבא *מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן והא הכא דכי מיכוין איסורא דאורייתא איכא כי לא מיכוין שרי רבי שמעון לכתחילה אלא אמר רבא הנח

*) לקמן קמז. נדרים עז:

רש"י

השירים . ולטבעות : הרי הן ככל הכלים . אע"פ שאסור לצאת בהן לרה"ר כדאמרי' בפרק במה אשה יוצאה (לקמן נט:) גזירה דילמא שלפא ומחויא מיהו תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן שלא כדרך מלבוש : מומו ניכר . גבי בכור קאי : מי יימר דמזדקק ליה חכם . שימצא חכם שיזקק לו ביו"ט לראות אם מום קבוע הוא או לא : מפירין נדרים . בעל לאשתו : ונשאלין לנדרים . לחכם להתירן : שהן לצורך שבת . כגון נדר שלא יאכל היום : ואמאי . מותרת לאכול ואפי' שרי לה בעל ליתסר לה משום מוקצה דהא אסחה דעתה ואמרה מי יימר דמזדקק לה בעל : על דעת בעלה . ע"מ אם ירצה הבעל וסמכה עליה דמזדקק לה ביום שמעו : הכא מי יימר כו' . והדיוטות לא מצו למישרייה לבכור אלא במום הידוע לכל כגון מחוסר אבר : איסורא דאורייתא . כיבוי אב מלאכה הוא חריץ ליכא איסור דאורייתא דחופר כלאחר יד הוא דחופר דאמר לקמן תולדה דחורש וחייב ה"מ חופר כדרכו במרא וקרדום : מוכרין כדרכן . ואפי' של כלאים לובשו להראותו בשוק : ובלבד שלא יתכוין . להנאת חימום והא ר"ש היא מדאזיל בתר כוונה : לדבר

תוספות

ואמר עולא מה טעם . להכי איצטריך לפרושי האי טעמא משום דמשמע ליה דסבר האי תנא כמאן דאסר לקמן להתקשט בהן בחצר מדקתני הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר פירוש ככל הכלים שמלאכתן לאיסור דשרי לצורך גופן ומקומן ולהכי מפרש עולא דאיכא תורת כלי עליה וקשה לר"י דאמר בפ' מי שהפך (מ"ק יג: ושם) ר' יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושא [עי' פי' רש"י שם] שמע ר' אמי ואיקפיד אמר רב יוסף מ"ט איקפיד והתניא השירים והנזמים כו' ומאי פריך מינה אדרבה מינה משמע דאסור לצאת בהן כדפי' והתם קאמר נפק דמשמע דרך מלבוש ונראה לר"י דחומרתא דמדושא הייתו טבעת של עץ כמו שמפרשים רבותיו של רש"י ולא של אלמוג כמו שהוא מפרש דאלמוגין מפרש בראש השנה (דף כג.) כסיתא והכא קאמר דמדושא אלא של עץ אחר הוא ששמו מדושא ואין שם תכשיט עליו וכשיוצאים בו דרך מלבוש לא הוי קישוט אלא טלטול בעלמא ולהכי ידע רב יוסף דר' אמי לא איקפד אלא משום טלטול והשתא מייתי שפיר מהך ברייתא דשרי לטלטל לצורך גופו או לצורך מקומו כשאר כלי' שמלאכתן לאיסור דניטלין לצורך גופו או לצורך מקומו ונפק לחצר קאמר אבל לרה"ר אסור כדאמרי' בפ' הדר (עירובין סט. ושם) ההוא גברא דנפיק בחומרתא דמדושא חזייה לר' יהודה נשיאה כסייה אמר כגון זה מבטל רשות לר' יהודה : והתנן ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן : קשה לר"י מאי קא פריך הא ע"כ טעמא דר"ש לאו משום מוקצה אלא משום דסבר דאין רואין מומין ביו"ט דהא ר' יהודה דאית ליה טפי מוקצה שרי התם ברים אין לדין (ביצה כה: ושם) בכור שנפל לבור ירד מומחה ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט וי"ל דדייק מדלא קתני ר"ש אוסר לפי שאין רואין מומין בי"ט דהוה משמע לכתחילה אסור אבל בדיעבד מבוקר ומדקתני אין זה מן המוכן משמע דהוי מוקצה ואפי' בקרו אינו מבוקר ובהכי פליגי דר' יהודה סבר רואין מומין בי"ט הלכך לא הוי מוקצה דמיירי בנפל בו מום מעי"ט כדמוקי לה התם ור"ש סבר אין רואין ולכך אפי' ביקרו אינו מבוקר משום מוקצה וה"ת דבביצה משמע דאביי סבר כאדא בר אוכמי דאמר לר"ש היכא דנפל בו מום מעי"ט אם בקרו מבוקר דאמר אביי התם כוותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני תלת בבי בברייתא*(ומוקמא ההיא ברייתא כאדא בר אוכמי) וע"כ הא דשני ליה בין נפל בו מום קבוע מעי"ט לנפל בו מום בי"ט משום דבנפל בו בי"ט ב) איכא תלתא מי יימר כדקאמר בסמוך ובנפל בו מעי"ט ליכא אלא חד מי יימר דמיזדקק ליה חכם מאי קשיא מגר שכבה דליכא כל הני מי יימר וי"ל דחזר בו אביי ולית ליה *(דאדא בר אוכמי) משמע מתני' דרב אושעיא דאדא בר אוכמי משבש ותני דמתני' דהתם נמי דיקא כרב אושעיא כדמפרש התם : מי יימר דנפל ביה מומא . נראה דכל הני מי יימר דקאמר רבה לאו דווקא דהא ר"ש אסר אפי' בנפל בו מום קבוע מעי"ט דהשתא ליכא אלא חד מי יימר דמיזדקק ליה חכם דהא קאי אר' יהודה דלא שרי אלא כשהיה בו מום קבוע מעי"ט דהא פריך אהא דקאמר ר' יהודה ואם לאו לא ישחוט פשיטא ומשני לא צריכא דנפל ביה מאתמול מום עובר והשתא הוה ליה מום קבוע מהו דתימא כיון דדעתיה עילויה נשחטיה קמ"ל א"כ הא דקאמר אם יש בו מום יעלה וישחוט הייתו ע"כ מום קבוע מעי"ט ואפי' לאדא בר אוכמי דשרי ר"ש בדיעבד בחד מי יימר מ"מ בנפל בו מום עובר מעי"ט דאיכא תרתי מי יימר לכאורה משמע התם דאסר לכך נראה דלאו דוקא הן דאפי' בחד מי יימר סגי וכן מוכחא מאתקפתא דרמי בר חמא דפריך מחד מי יימר : מי יימר דמיזדקק לה בעל . ואע"ג דפירות שנדרה מהם אינם מוקצין לענין טלטול °דהא חזו לשאר בני אדם מ"מ אית לן למימר מיגו דאיתקצאי בין השמשות מאכילתם איתקצאי לכולי יומא אי נמי מיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם : מי יימר דמיזדקק לה בעל . תימה מי דמי התם ודאי לא מיזדקק ליה חכם דאין רואין מומין בי"ט אבל הכא דאין לך איסור בדבר מיזדקק לה בעל ולית לן למימר מי יימר דהא לר' יהודה דקסבר רואין מומין בי"ט לא אמרי' מי יימר *וי"ל דבעל נמי לא ניחא להזדקק דזימנין דשרי נדרים שנדרה לדבר מצוה : התם אי לא מיזדקק ליה חכם סגי ליה בג' הדיוטות אבל הכא כו' . ואע"ג דבפ"ק דחולין (דף יח:) אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה הייתו דוקא במומין מובהקין כגון ניסמת עינו נקטעה ידו נשברה רגלו כדאמרינן בשילהי כל פסולי המוקדשין (בכורות לו:) וה"נ דהוה מצי למימר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות דודאי לא מיזדקקי ליה משום דאין רואין מומין בי"ט והא דנקט דמיזדקק ליה חכם משום דחכם שרי בכל מומין : ולפ"ז א"ש גבי טבל דאמר אם עבר ותיקנו מתוקן דדוקא חכם אמר הכא לא מיזדקק אבל בג' הדיוטות לא אמר מי יימר ומיהו לפי מ"ש בפנים ה"נ המ"ל כו' לא א"ש טבל כדפי' לעיל ולהכי נקט חכם משום דמתיר בכל מומין ועיקר טעמא משום דהכא איכא איסורא והתם ליכא והא דנקט התם אם לא מיזדקק ליה חכם סגיא בג' הדיוטות אע"ג דשרי חשיב מוקצה אי לא סגיא ליה בג' הדיוטות [ת"י] :

כבתה אין לא כבתה לא . כן דרך הש"ס דאע"ג דהוה מצי לאתויי רישא דקתני בהדיא חוץ מן הנר הדולק בשבת מייתי סיפא ודייק מינה*: דכל היכא דקמכוין איכא איסורא דאורייתא. וא"ת דהכא בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא וי"ל דה"ק דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כגון בפתילה וצריך להבהבה °אע"פ שזה התירוץ דחוק הוא הא בלאו הכי פריך ליה שפיר הרב פור"ת:

רבינו חננאל

שני צירוף' הואיל ואיתה תורת כלי עליהן כמו (ש"מ עולה)[שא' עולא] בשירים ונזמים וטבעות הואיל [תורת] כלי עליהן: תנא מותר שמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו . ור"ש מתיר . אלמא לר"ש לית ליה מוקצה . איני והא לענין בכור שנפל בו מום ביו"ט אמר ר"ש אין זה מן המוכן . ושנינן שני זה מזה . אדם מצפה מתי תכבה נרו ויסתפק מן השמן ומכין ליה · אבל לגבי מום ליכא למימר הכי . דאמר מי יימר דנפיל ביה מומא . ואי נפל מי יימר דמזדקיק ליה חכם ומותבינן מהא דתנן מפירין נדרים בשבת *) לצורך השבת ושנינן כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ומבתחלה כך נדרה בחזקת שיפר לה בעלה והא [דתנן] נשאלין נדרים לצורך השבת נימא מי יימר דמיזדקיק ליה חכם . ושנינן שני התם דסגיא בג' הדיוטות: רמי אביי ומי אמר ר' שמעון כבה הנר מותר לטלטלו . מכלל דאי לא כבה הייש . דילמא כי מטלטל ליה שמא יכבה והא איהו דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ הנה דאע"ג דנעשה חריץ כיון דבלא כוונה נעשה לא חייש ר' שמעון . ושני כל היכא דכי מכוין אתי למנגע באיסורא דאורייתא כגון כביית הנר וכיוצא בו חייש ר"ש וגזר מדרבנן . וכל היכא דכי מכוין איסורא [דרבנן] היא . כי לא מכוין שרי ר"ש לכתחלה איני והא מוכרי כסות כו' וכלאים איסורא דאורייתא היא . וכי לא מיכוין שרי ר"ש לכתחלה . ומשני רבא

*) עי' בחלופי גרסאות

רב נסים גאון

התם אי לא מודקק ליה חכם סגיא בג' הדיוטות. משתכח עיקר דילה במסכתא דנדרים בפרק נערה מאורסה (דף עח) אהרן ובניו וכל ישראל בפרשת נדרים למאי הילכתא אמר רב אחא בר יעקב להכשיר ג' הדיוטות וכותיה גרסי' בפרק יש נוחלין (בבא בתרא דף קכ) :

גליון הש"ס

גמ' ואמר עולא . עי' לקמן דף נט ע"ב תוס' ד"ה מאן דרכה : תוס' ד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל ואע"ג וכו' דהא חזי לשאר ב"א. עי' לקמן דף קכז ע"ב תוס' ד"ה כיון דתניא · שם ד"ה דכל היכא וכו' אע"פ שזה התירוץ דחוק . עי' בבכורות דף כח ע"א תוס' ד"ה דהוי ליה ·

הגהות

והר"ש תירץ דהכא בנדרים דדחיא בידים הוי לנו לאסור כי התם דלא דחיא בידים [תוס' ישנים]

[עי' תוס' לעיל ל"ט: ד"ה אלא פניו וע' סר"מ]

הגה

א) הא דלא מייתי מתניתין דכל הכלים נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים משום דהתם נמי מיוחד לסיבר לפצוע בו אגוזים אבל השירים כו' אין עשוין כ"א ללבוש וכיון דאסור להתקשט בהן כ"ל לאסרן לטלטל אפ"ה כיון דאיכא תורת כלי עליה שרי והכא נמי ל"ש [תו"י]: ב) וליכא למימר דאע"ג דנפל מום מעי"ט איכא ג' מי יימר דהבעלים לא היו יודעים בכל שהיה בו מום לא היה דהתם מפ' כל שאין מומו ניכר לחכם משמע אבל בעלים יודעים ולאדא בר אוכמי נ"ל דאע"ג דר"ש איירי דנפל ביה מום מעי"ט מדקאי על ר"י מ"מ מיירי נמי בנפל בו מום ביו"ט או מום עובר מעי"ט מדקתני אין זה מן המוכן דמשמע אפילו ביקרו אינו מבוקר [תו"י]:

מו"ק יג: · [לעיל מד: ביצה לג] · ביצה כו. · לקמן קמז. נדרים עז: · יבמות כט: גיטין פג: נדרים עב: נדה מו: · [תוספתא ביצה פ"ב] [לעיל כב: כט: ביצה כג: פסחים קא. מנחות מא:] · כלאים פ"ט מ"ה לעיל כט: פסחים כו: · רש"א · רש"א

הנח לנר שמן ופתילה הואיל (א) דנעשה בסיס לדבר האסור א"ר זירא א"ר אסי א"ר יוחנן אמר ר' חנינא אמר רבי רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה א"ל רבי זירא לרבי אסי מי אמר רבי יוחנן הכי והתנן *נוטל אדם בנו והאבן בידו או כלכלה והאבן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מלאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי הא לית בה פירי לא *°אישתומם כשעה חדא ואמר הכא נמי דאית בה קרטין אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי וכי תימא חזו לעניים והתניא *בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים *אבל דעניים לעשירים לא אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של ריעי אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא גרף של ריעי מאים והאי לא מאים ועוד גרף של ריעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן "הוה *מטלטלינן כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל *אמר אביי "בגלילא שנו לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת אמרו ליה "שפיר דמי אתא לקמיה דרב יהודה אמר הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת מיתיבי *המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור רבי סימאי אומר °קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור אינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיבס "לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל

רש"י

לדבר האסור. לשלהבת דבהאי מוקצה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו ולאו משום דחייש לכבייה: בסים. מושב את כנו מתרגמינן בסיסיה: א"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה. של לבונה באפרה קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקצה ולא היא צריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: נוטל אדם. הכלכלה בשבת והאבן בתוכה: הא ליכא פרי לא. דכלי נעשה בסיס לאבן וטפלה לו ובטל תורת כלי דידיה והכי נמי נעשית מחתה בסיס לאפר ורבי יוחנן שמעי' ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: דאית ביה קרטין. שנשתיירו מן האור ולבונה דחזיא להריח ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה: קרטין. של שיור לבונה: בי רבי. דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: בגדי עניים. שלש על שלש או שחוטן עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: בגדי עשירים. שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים אבל בגדי עניים לעשירים לא הוה בגד גבייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ב) בטלי קרטין: אלא אמר אביי. הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחצר: גרף. כלי חרס המוכן לכך: מיכסי. כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: כנונא. כלי נחשת שמביאין בו האור לפני שרים להתחמם: אגב קטמיה. שהיו צריכין לאפרו לכסות רוק או צואה וא"ת מה צד איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים והא דר' רומנוס נמי האי מחתה באפרה דקאמר מחתה בשביל אפרה שהיה צריך לו ודעתייהו עליה מאתמול ורבותא אשמעינן (כיון) אע"ג דאיכא עליה שברי עצים דהוי ככלכלה של פירות והאבן בתוכה: ושוין. ר' יהודה ור"ש שנחלקו בנר ישן: בגלילא שנו. שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה נר בסיס להן: טרסיים. צורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: חייב חטאת. הוא תחלתו וגמרו ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בנין בכלים: קנה מנורה. שעושין ממנה קנים לנרות הרבה ונוטלין הימנה ובשעת הצורך מחזירין אותו: קנה של סיידין. הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קצר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: פטור. שאין זה גמרו שהרי צריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה. שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכנים בהן חלילים ומוציאין קולות הרבה קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט מכניסו בריוח ודרכן לפרקם תמיד ופטור קתני מיהת בקני מנורה דחייב והוא הדין למטה של טרסיים: אינהו. רבי אבא ורב הונא בר חייא: דאמור כי האי תנא. כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: מלבנות המטה. כעין רגלים קטנים יש להן בית קיבול ומכנים לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: לווחים של סקיבס. עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין ארבלשטר"א שעליו מושך החץ:

יתקע

תוספות

הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור. איצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס לדבר האסור דאי לאו הכי לא היה הנר אסור לטלטל דהוי בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדאמר בסמוך כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא אע"ג דאיכא עליה שברי עצים ואם תאמר פתילה אמאי קאמר דהויא בסיס לדבר האסור היא עצמה הויא דבר האסור כדאמר לקמן ושוין שאם יש בה שברי פתילות שאסור לטלטלה וי"ל דשברי פתילה הוי שברי כלים ודמי לצרורות אבל פתילה שלימה שהיא כלי הוה שרי אי לאו דנעשה בסיס לדבר האסור: לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה. השתא ס"ד דאפר מחתה מוקצה הוא: ואמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כו'. תימה אמאי לא פריך בלאו מילתיה דרבי יוחנן ממתני' דפ' נוטל (לקמן דף קמב:) דתנן מעות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות וכן אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת אבל טלטול גמור אסור ואור"י דה"א דשאני מעות דחשיבי ולא בטלי ואבן שע"פ החבית ה"א דמיירי שהוא מתוקן לסתום פי החבית והחבית צריכה לה ולכך לא בטלה: בגדי עניים לעניים. אומר ר"ת דדוקא בטומאת מדרס דבייחוד תליא מלתא אבל בשאר טומאות לא תליא מלתא בייחוד דאפי' היה מוטל באשפה מרבינן [סוכה יז:] *מהבגד דשלש על שלש מיטמא בין לעניים בין לעשירים דבקרא לא מפליג מידי ומייתי ר"ת ראיה דתנן במסכת כלים (פרק כ"ז מ"ב) דבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס משום שלש על שלש לטמא מת וע"כ בעשירים מיירי דבפכ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס וא"ת הכא דפריך מברייתא אמאי לא פריך ממתני' דפכ"ח דכלים שהבאתי ואור"י דאי ממתני' ה"א דבגדי עניים היינו כעין שק שעיקרו עשוי לעניים ואפי' ביד עשירים אינו צריך שלשה על שלשה אבל שאר בגדים בעי שלשה על שלשה שאינו עומד אלא לעשירים להכי מייתי ברייתא דלא שייך לפרשה הכי: הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא. פי' כנונא מחתה והיינו מחתה באפרה דלעיל פי' אגב אפרה שהוסק מע"ש דמוכן הוא דחזי לכסות בה רוק או צואה וקשה דמשמע דוקא אגב קיטמא שרי הא לאו הכי נעשה בסיס לדבר האסור ואילו בפ"ב דביצה (כא: ושם) אמר גבי אין מזמנין נכרי בשבת משום שיורי כוסות פריך וניטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים ומאי פריך שאני כנונא דאגב קטמא מטלטל לה אבל בכוס ליכא אלא דבר האסור ואור"י דשיורי כוסות לא חשיבי למיהוי כוס בטל לגבייהו אף על גב שאין היתר עמהן בכוס טפי גרעי משברי עצים שעם הקיטמא בכנונא: אע"ג דאיכא עליה שברי עצים. נראה לרבינו תם דשברי עצים חשיבי טפי מאבן שבכלכלה דאם לא כן מאי קמ"ל והדמקשי ליה מברייתא דשוין כו' ליסייעיה ממתני' דכלכלה והאבן בתוכה אלא שברי עצים חשיבי טפי ויש לדמות שברי עצים לגבי אפר כשברי פתילה לגבי שמן: בגלילא שנו. פי' בקונט' שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדי פשתן מצויין להם ואין נראה לר"ת דהא אמרי' בשילהי ב"ק (דף קיח:) לוקחין מן הנשים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל משמע שמצוי פשתן הרבה שם ומפרש ר"ת בגלילא שנו שהיה להם רוב שמן ולהכי לא בטלי שברי פתילה אגב שמן וכן משמע בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) גבי טול איגרת וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ותתאה כו' דזמן ביעורא מטא לאפרושא מעשרא ממעטני זיתא ואמר בנזיר בפרק בית שמאי (דף לא:) בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא ויין היה מצוי להם הרבה כדאמר בהמוציא יין (לקמן עח.) גבי מים כדי לשוף בהן את הקילור וקאמר בגלילא שנו *דרפואת מים שכיח טפי משתיה שהיה להן רוב יין והיו שותין הכל יין ואפילו הכי חמרא עדיף להו ממישחא כי השמן היה להם בזול יותר ורש"י פי' נמי בהמוציא (שם) שמחמת עניותא היו עושין רפואה מן המים ואין עושין מן היין רק שתייה ולפיכך היתה רפואת מים שכיחא ואין נראה דכיון שלא היה להם יין לשיפות הקילור א"כ שכיחא שתיית מים טובא ואמרי' בעלמא *אף ערב יוה"כ בגליל שהיו מרבים בסעודה משמע שעשירים היו [וע"ע תוספות חגיגה כה: ד"ה בגלילא]:

*[חולין פג.]

רשב"ג

מסורת הש"ס

[לקמן קמב:] [מו"ק ג: קידושין לט: סוכה מד. חולין כא.] [עירובין כט:] [ע' תוספות לקמן קכז: ד"ה כיון וכו'] ביצה לו: ע"ש [לקמן עח.] [תוספ' פי"ג]

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שי סעיף ח:

נח ג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כו כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שיג סעיף ו:

רבינו חננאל

הנח לנר ופתילה ושמן דלא גזר ר"ש אלא הואיל ונעשה כל אחד בסיס לדבר האסור. ופשוטה היא: אמר רבא כי היינו בי רב נחמן היינו מטלטלי כנונא אגב קיטומא אף על גב דאיכא עליה שברי עצים. מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטלה. ופריק אביי בגלילא שנו. פירוש בגליל שנו שדרכם להדליק בשברי פתילות. וכיון שדרכם להדליק בשברי פתילות נעשו מוקצות בשבת לפיכך אסור לטלטל אפילו הנרות שיש בהן שברי פתילות. אבל שברי עצים דכנונא לא חשיבי ובטלי: לוי בר שמואל בעא מר' אבא ומרב הונא בר חייא מהו להחזיר מטה של(פרסיים) [טרסיים] בשבת אמרו ליה שרי. אמר להו רב יהודה רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של (פרסיים) [טרסיים] בשבת חייב חטאת. מיתיבי המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה של ציירין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור. ר' סימאי א' קרן [עגולה חייב קרן] פשוטה פטור. קתני מיהת המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת. קשיא לר' אבא ולרב הונא דשרי. ושני' אינהו דאמור כי האי תנא דתניא אם היה רפוי מותר. דתניא מלבנות המטה וכרעי המטה [ולווחין] של סקיבס לא יחזיר. ואם החזיר פטור אבל

רב נסים גאון

אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של רעי. משתכח במס' יום טוב בפרק משילין פירות (דף לו) אמר שמואל גרף של רעי ועבים מימי רגלים מותר להוציאו לאשפה ובפרק נוטל אדם את בנו (דף קמג) אמרו הני גרעיני דתמרי כול' רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו גרף של רעי וכן אמימר עביד להו גרף של רעי: אמר אביי בגלילא שנו. כבר טרחו בזה השינוי ששינה אביי הרבה מן החכמים ולא שמעתי מהם כלום ולא מצאתי בו לאחד מן הגאונים פירוש אבל טרחתי על שינויו ומצאתי במס' נזירות בפ' בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש (דף לא) והא שמן עדיף מיין אי משום הא לא קשיא בגלילא שנו דחמרא עדיף ממשחא זה מודיע שהשמן היה אצלם מצוי הרבה וכי מה שהושם בנר ויש בו שברי פתילה אין לו חשיבות אצלם ואינן משתמשין בו לצרכם והרי הוא כדין המוקצה שאסור לטלטלו ולכך שנו חכמים כי בגליל אסור לטלטל נר שיש בו שברי פתילה לפי שהשמן הנותר בנר לא חשיב להו וכבר זה הפירוש הודעט באלו הימים לתלמידנו ופירשנו להם בזה הענין ואפשר להיאמר בו פירוש אחר שאנשי גליל לפי שלא היו מקפידין על לשונם ולא דייקי לישאנא ולא גמיר מחד רבה ולא גלו מסכתא למסכתא כמו שהוא מפורש במסכת עירובין בפרק כיצד מעברין (דף נג) ולא היה תלמודם מקויים בידם אסרו עליהם החכמים טלטול נר שיש בתוכו שברי פתילה *) עלי דרך האיסורים ואל תחבט ואל תסייג ויקוי דאלך איצא קולהם פי עדה (מוצאע) [מואצע] מן אל תלמוד מתל הדא אל קול עלי פריק אל תנקיץ להם

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופתילה הואיל ונעשה בסיס: (ב) רש"י ד"ה עשירים וכו' בי רבי נמי בטלי קרטין וכו' בטלי בקרטין ונעלי' כ"ד:

גליון הש"ס

גמ' קרן עגולה חייב. עי' כלים פי"א מ"ז:

ורבינו מאיר פי' כי מרוב שתיית יין הי' להם הגליליים עניים ושכיחי רפואת מים טובא [תוי"ט]

*) פירושו בערבי על דרך האיסורים והגדר והסייג ונמצא סיוע לזה במקומות הרבה מהתלמוד משל זה המאמר על דרך הגירעון להם נזכיר מזה מה שנמצא בפ' חומר בקודש.

נט א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו וסמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ט :
ס ב מיי' שם טור טוש"ע שם סעיף ו :
סא ג מיי' שם פ"ה הלכה יג סמג שם טוש"ע או"ח סימן רסה סעיף ד :
א ד ה מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ג :

עי' לקמן קלט. רש"י ד"ה וכסא גלין

[לעיל מב: מג.]

[לעיל מג: וש"נ]

לקמן קכ.

כבא בתרא יט. [נדרים ב: מיר ב.]

לעיל לד:

אבל אסור [א]ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"ג אומר [ב]אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה מטה גללניתא הוה מהדרי לה ביומא טבא א"ל ההוא מדרבנן לרבא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר : מתני' *[ג]נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה : גמ' והא *קמבטל כלי מהיכנו אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש : ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה : לימא תנן סתמא כרבי יוסי *דאמר גורם לכיבוי אסור ותסברא אימור דאמר ר' יוסי בשבת בערב שבת מי אמר וכי תימא הכא נמי בשבת והתניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צריך לומר בע"ש ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מע"ש ואין צריך לומר בשבת אלא אמר רב אשי אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבויו :

הדרן עלך כירה

במה *[ד]טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל לא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין : גמ' איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין שפיר דמי או דילמא דשומשמין תנן וכל שכן דזיתים ת"ש דאמר ר' זירא משום חד דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן לעולם אימא לך [ה]לענין הטמנה דשומשמין נמי אסור לענין אסוקי

רש"י

יתקע-בחוזק על ידי יתדות שקורין קוי"ש : מטה גללניתא. טירנדי"ן והוא כעין של טרסיים* : מן הצד. מפני שאינה תקועה ומהדקה בחוזק קרי לה מן הצד כלומר ע"י שינוי : גמ' והא קא מבטל כלי מהיכנו. דלא יוכל ליטלו משם כל היום דנעשה בסיס לניצוצות לימא תהוי תיובתיה דרב חסדא דאסר בפירקין (דף מג.) : אין בהן ממש. משככו ומותר ליטלן : כרבי יוסי. בכל כתבי הקדש דקתני עושה מחילה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנין כדי שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל האור והן מתבקעים ומכבין את הדליקה : בערב שבת. כגון זה שנותן המים מבעוד יום בכלי תחת הנר : וכי תימא הכא נמי. אין נותנין לתוכו מים בשבת קאמר ור' יוסי היא : והתניא. אפילו בע"ש אסור ואי נגרס כיבוי מדמית לה אפילו כרבי יוסי לא מיתוקמה דבע"ש לא אמר רבי יוסי : אלא אמר רב אשי. מתניתין אפילו לרבנן דלא דמי לגרם כיבוי דהתם כי מטי דליקה לכלים דליקה הוא דפקע להו וגרמא בעלמא הוא אבל זה שנתן המים ממש תחת הנר מכבה ממש הוא וגזירה מבעוד יום אטו משחשכה : שמקרב את כיבויו. זימן כיבוי להדיא והוה ליה מכבה ממש אי הוה יהיב ליה בשבת :

הדרן עלך כירה

במה טומנין. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים *אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל מי הוא המוסיף ואסור : גפת. פסולת של בית הבד של שמן שהוא כנוס יחד וחם מאד : לחין. יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין : זגין. פסולת של יקב יין : מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון למר גפן ותלישי למר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים : גמ' קופה שטמן בה. שנותן בה מוכין וטומן בה קדירה:לענין הטמנה. לטומנו בתוכה:

תוספות

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר. ולעיל נמי מיירי ברפוי *וקשה קצת דהיכי פליגי כולי האי דמר מחייב חטאת ומר שרי אפי' לכתחלה ועוד הא אין בנין וסתירה בכלים ועוד תקשה לרב יהודה קך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת ויש לומר דהכי קאמר לעיל הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת כשאינו רפוי ואם כן ברפוי אין סברא להתיר לכתחלה :

לימא תנן סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכיבוי אסור. הוה מצי למימר וליטעמיך הא רבי יוסי גופיה לא אמרה אלא בדליקה משום דאדם בהול על ממונו אי שרינא ליה אתי לכבויי והכי מפרש בכל כתבי (לקמן קכ:) אבל הכא ליכא למגזר דהא יש כלי תחת הנר ואינו בהול ובכמה מקומות בהש"ס יכול לומר וליטעמיך ואינו אומר :

מפני שמקרב את כבויו. פירוש דגזרינן ע"ש אטו שבת ובשבת יכול לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות ואם תאמר מאי שנא שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה דשרינן בפ"ק (דף יז:) עם השמש והכא אסרינן מע"ש שלא יבא לעשות בשבת ותירץ הרב פור"ת דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת דהא אב מלאכה הן אבל הכא איכא למיחש דלא דמי איסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבא לידי כיבוי שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידים או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות כדפרישית ואף על גב דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא החמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת ואע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דהכא שייך למגזר טפי ורש"י דפי' דהוה מכבה ממש לאו דוקא אלא כלומר שיוכל לבא לידי כיבוי ור"ת גריס כפירוש ר"ח מפני שמקרב כיבוי דהתם הוא דשרי לעשות מחילה מכלים שיש בתוכן מים שאינו מכבה כלום עד שיתבקעו הכלים אבל הכא אין הפסק בין מים לניצוצות ומיד נכבות כשנופלות בכלי והוי כמחילת מים דאסירא כגון מחילת שלג וברד וקשה לפירושו דבירושלמי מוקי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן אפי' מחיצות של מים מותר ובפ' כל כתבי (לקמן קכ:) נמי שרו רבנן דר' יוסי בטלית שאחז בו האור מצד אחד ליתן עליו מים מצד אחר ואם כבתה כבתה ונראה דלפי הש"ס שלנו יש לחלק דבמחילה של מים אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ שרי שאין האש נופלת לתוך המים להדיא כי הכא שהמים תחת הניצוצות ומקרב כיבוין טפי ועוד דאיכא למימר דהש"ס שלנו אוסר במחיצות של מים לרבנן ומשום הכי מוקי מתניתין כרבנן ופליג אירושלמי ולא דמי לטלית שאחז בו האור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האור ומה שרגילים לתת מים בזכוכית שקורין לאמפ"א ונותנין עליה שמן בע"ש אין זה קרוי קירוב כיבוי דכיון שאין מתכוין לכיבוי כלל אלא להגביה את השמן לא שייך למגזר מידי שמא יעשה בשבת ושרי אפי' לר' יוסי וכ"ש לרבנן דאל"כ אפי' בלא מים אסור שהניצוצות נופלות בשמן : ועוד איכא למימר דתלמוד שלנו אסר מחילה של מים לרבנן ומש"ה מוקי מתני' כר' יוסי ופליג אירושלמי ול"ד לטלית שאחז בו האור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האור [ת"י] :

הדרן עלך כירה

במה טומנין וכו' אין טומנין לא בגפת. פירש הר"ר יוסף בשם רבינו שמואל דמיירי בבשיל ולא בשיל [ו]אבל קדרא חייתא ובשיל שרינן בפ"ק (דף יח:) ואין נראה לר"ת דהא אית לן לאוקמא מתניתין בשאר קדרות שהן מבושלים בין השמשות ועוד דמסתמא איירי מתני' דומיא דמתני' דכירה דמיירי בבשיל כמאכל בן דרוסאי ונראה לר"ת שיש לחלק בין השהאה להטמנה דודאי להשהות מותר כשהוא מאכל בן דרוסאי שאין חיתוי מעט מועיל לו שהרי מגולה הוא ושליט ביה אוירא אבל הטמנה שטושין לצורך מחר והוא מוטמן יש לחוש שמא יחתה שמעט חיתוי מועיל לו ליתפס חומו וגזרו להטמין בכל דבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה :

רבינו חננאל

אסור. לא יתקע ואם תקע חייב חטאת רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר המחזיר קני מנורה חייב חטאת כמשמעו מפני שמתקן כלי כבנין. קנה של ציידין דרכם לתת קנה דק דק בתוך ראש קנה עבה כדי שיהא (נכוה) [גבוה]ולא יהא נשבר וזהו פטור אבל אסור. קרן עגולה חייב פשוטה פטור. אלו הן כלי שיר. והן של חליות ויש מהן קרן עגולה וקרן פשוטה כדכתיב (דניאל ג) קל קרנא משרוקיתא. וזה שהיא עגולה היא כלי יש בו מלאכה להחזירה לפיכך חייב חטאת אבל פשוטה אין בה עסק כלום כדתנן בכלים פ' י"א. הכוש והאימא והמקל וסומפאניא וחליל של מתכת טמאין והמצופין טהורין וסמפאניא שיש בה בית קיבול כנפים בין כך ובין כך טמאה. קרן עגולה טמאה וכו' טמאין ובשעת חבורן הכל טמאה בי רב חמא הוה ליה מיטה גליתא והוו מהדרי ליה בי"ט א"ל לרב חמא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאוריי' ליכא דרבנן מיהא איכא. א"ל רב חמא אנא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי אם היה רפוי מותר. נמצא רב חמא כר' אבא ורב הונא דשרו. ומסתברא מטה של טורסיים הוא כגון מטה גליתא : נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות. והא קא מבטל כלי מהיכנו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש ומותר להשתמש באותו כלי ולא יתן בתוכו מים מפני שהוא מכבה. לימא תנן סתמא כר' יוסי דאמר גרם כבוי אסור דתנן ר' יוסי אוסר לעשות מחיצה שלא תעבור הדליקה בכלי חרש חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין הדליק' ודחי אימור דאסר ר' יוסי בשבת. בע"ש מי אסר. וכי תימא הכא נמי כי תנן אסור בשבת אבל בע"ש שרי. והא תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צורך לומר בע"ש. ולא יתן לתוכו מים בע"ש מפני שהוא מכבה ואין צריך לומר בשבת. ואוקמה רב אשי אפילו לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי הכא אסרי מפני שמקרב כיבויו פי' כיון שנופלין הניצוצות במים מיד נכבין ובכלים עד שיתבקעו. וקי"ל דהלכתא כר"ש דאפי' במוקצה מחמת מיאוס שרי : ואין הלכה כר"ש במוקצה מחמת איסור כגון במנורה ופמוט שהדליקו עליהן באותה שבת וכיוצא בהן וכגון מטה שיחדה למעות ונכרי שהביא דורון לישראל דבר המחובר לקרקע וכיוצא בהן דמוקצה מחמת איסור הן. וגרסי' במי שהחשיך בדרך פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכתא כר"ש בר ממוקצה מחמת מיאוס וחד אמר אפילו במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור בלבד וקי"ל דבכל התורה רב אחא להומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת אומצא כו' ואע"ג דעולא ולוי ורב אמרו הלכה כר' יהודה הא שמואל ווערי ור' יוחנן אמרו הלכתא כר' שמעון. ורבינא דהוא בתראה פסק הלכתא כר' שמעון כדאמרן. לפיכך כל מוקצה מותר לבר ממוקצה מחמת איסור כמו שפירשנו. ומוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר' שמעון וגרוגרות וצמוקין כדאמרן : הדרן עלך כירה

פרק רביעי במה טומנין ובמה אין טומנין כו' אין טומנין בגפת. אוקימנא בגפת של שומשין וכל שכן בגפת של זיתים דמסיק נמי הבלא אסיק' אמר רבא אנוחי

רב נסים גאון

נדבר מן דאלך מא יחצרנא בפרק חומר בקודש (דף כה) אמרו אמר רב יוסף בגלילא שנו מינו דלא מהימני אקודש לא מהימני אתרומה נמי בנדרים בפרק *) ואלו נדרים ובגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים ובפרק המוציא יין (דף עח) ובפרק מקום שנהגו (דף נה) בפסחים עוד ובגמרא (ירושלמי שבת פרק כל כתבי הלכה ח) גרסי אמר עולא י"ח שנין עבד רבן יוחנן בן זכאי יתיב בהדה ערב ולא אתא קימוי אלא אילין תרתין עובדיה אמר גליל גליל שנאת את התורה סופך להעשות במציקין וכל דין סיוע לפירושנו : לימא תנן סתמא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור. עיקר דיליה במשנה בפרק כל כתבי הקודש (דף קכ) דתנן ר' יוסי אוסר בכלי חרש חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל את האור והם מתבקעין ומכבין את הדליקה ובגמ' גרסי' ר' יוסי סבר גרם כיבוי אסור : סליק פרק כירה

*) צ"ל ואלו מותרין דף יח במשנה.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רשב"ג וכו' וקשה קצת. עי' לקמן דף קלח ע"א : שם בד"ה במה טומנין וכו' אבל קידרא חייתא. עי' לעיל דף לט ע"ב תוספות ד"ה ממעשה :

אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזיוה להוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא *נזהיה רבה א"ל ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם א"ל התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא ואנח נטלא עילויה נזהיה רבה א"ל ר' זירא אמאי אמר ליה השתא חזית לטוף חזייה דקא מעצר ליה א"ל מאי שנא מפרונקא א"ל התם לא קפיד עילויה הכא קפיד עילויה: ולא בתבן: בעא מיניה רב אדא בר מתנה מאביי מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת א"ל יוכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין לימא מסייע ליה *טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן אי משום הא לא איריא הכי קאמר אם לא טמן בהן אין מטלטלין אותן אי הכי מאי למימרא מהו דתימא חזי למזגא עלייהו קמ"ל: רב חסדא ישרא לאהדורי *אודרא לבי סדיא בשבתא איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביו"ט ואין צריך לומר בשבת לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי תניא נמי הכי אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת בי"ט ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אמר רב יהודה אמר רב *הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב כהנא

מה

אסוקי הבלא. כגון זה שהטמין בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה: אפומא דקומקומא. מיחם של חמין והכוזא היתה מלאה צונן: נזהיה. גער בו: מאי שנא ממיחם על גבי מיחם. דתניא בברייתא בסוף פרקין דשרי: התם אוקומי מוקים. שהמיחם העליון גם בו יש מים חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג: דסתודר. סודר של ראש: דכובא. קנקן: נטלא. כלי ששואבין יין מן הכובא: דקא עצר. שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו: מאי שנא מפרונקא. בגד העשוי לפרוש על הגיגית שפורסין אותו בשבת: לא קפיד עליה. אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה: מוכין. אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלט"ר ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת או לא: עומד ומפקיר לכך. קופה של מוכין שדמיה יקרין אין דרך בכך ולא בטלי להטמנה: גיזי של צמר. כמות שנגזזו: ציפי צמר. לאחר שנפצוה וטפחוה כמין מחצלות מטויחין: לשונות. לאחר שלבנן וסורקין אותן כעין לשונות ארוכין לטוותן: ואין מטלטלין אותן. קס"ד דהכי קאמר ואע"פ שטמן בהן אין מטלטלין אותן: אם לא טמן בהן כו'. ומילי מילי קתני ברישא אשמועינן דטומנין בהן דלא מוספי הבלא ואשמועינן סיפא דסתם מוכין מוקצות ניניהו אבל הני דטמן בהן הוי כמי שיחדן לכך: למזגא. להיסב עליהן: לאהדורי אודרא לבי סדיא. להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכן: מתירין בית הצואר. שדרך הכובסים לקושרן: אבל לא פותחין. לכתחילה דהשתא עביד ליה מנא: בחדתי. שלא היו מעולם לתוכו אסור דהשתא עביד ליה מנא: בעתיקי. להחזירו לכר זה שנפלו ממנו: הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחילה: חייב חטאת. דהשתא קמשוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה:

דזיתים מסקי הבלא. מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדרה אפי' יתן עליהן אפר אין להטמין קדרה עליהם שהרי הגחלים מעלין הבל למעלה כמו גפת של זיתים ויש תימה היאך אנו מטמינין על כירות שלנו שקורין אשטר"א ואע"פ שגורפין אותו הוא מוסיף הבל כמו גפת של זיתים ואומר ר"י שיש ליתן טעם לקיים המנהג דגבי גפת איכא למיחש שמא יטמין כולה בתוכה אבל בכירות שלנו לא שייך למיחש הכי ועוד יש שעושין חפירה גדולה ועושין בה בנין לבנים סביב מכל צד ולמטה ומחמין אותה היטב וגורפין אותה ומטמינין בה את הקדרה ולא דמיא לטמנין בדבר המוסיף הבל דלא אסרו אלא כשמטמין ומדביק סביב הקדרה דומיא דרמץ אבל תנור או חפירה שיש אויר בין הדפנות לקדרה אין לאסור יותר מהשהאה אף על פי שכל הקדרה בתוך התנור ורבינו ברוך פי' שיש לחלק בין תוספת הבל דגפת לתוספת הבל דכירה שלנו לפי שהכירה אין חומה אלא מחמת האש ולעולם מתקרר והולך אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו אומר רבינו שמואל דמותר לשום תפוחים אצל האש סמוך לחשכה אע"פ שלא יוכלו לצלות מבע"י דנאכלין טפי כמו שהן חיין מתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דשרי ואע"ג דבפ"ק (ד' יט:) תנן אין צולין בשר בצל ובילה אלא כדי שיצולו מבע"י אע"פ שפעמים אוכלים בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול חי כמו תפוחים ורוצה להפיג חריפותן ולמתקן בבישולו ואם הטמין תפוחים עם הקדרה אסור להחזיר כרים וכסתות על הקדרה שטמנן או להוסיף על אותן כרים אע"ג דאם אין שם תפוחים מותר להחזיר כדתנן בפירקין (ד' נא:) כסהו ונתגלה מותר לכסותו ולהוסיף נמי אמרינן בגמרא (שם.) אם בא להוסיף מוסיף כשיש עם הקדרה תפוחים אסור דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבשל בשבת ומה שנהגו להסיר הקדרה מעל הכירה ומניחין על הקרקע עד שיגרפו הכירה שמא סבירא לן כהך לישנא דריש כירה (לעיל דף לח:) דשרי חזקיה משמיה דאביי הניחו על גבי קרקע אם דעתו להחזיר: מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם. קשה לר"י דבברייתא גופה דשרי מיחם ע"ג מיחם בסוף פרקין קתני בהדיא ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין ואומר ר"י דברייתא לא שמיע ליה ולא מכח ברייתא פריך אלא ממעשים בכל יום שנותנין מיחם על גבי מיחם תימה דהיכי דמי אי יד סולדת בו היכי הוה בעי למישרי אע"פ שמבשל מי לא ידע דתולדות האור כאור דתנן (לעיל דף לט.) אין נותנין ביצה בצד המיחם ואמר אם גלגל חייב חטאת ותנן נמי (דף מא.) המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן ואי להפשיר היכי מסיק דאסור והא תניא בפ' כירה (דף מ:) נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפוג צינתן והיינו הפשר כדמוכח סוגיא דהתם ורב יהודה נמי קאמר התם אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר ואין לחלק דגבי מדורה יזהר שלא יבשל כיון שהוא אצל האש אבל הכא אפילו אין יד סולדת בו אסור דשמא יבא לטעות ויניח עד שיתבשל דהא גבי מיחם שריגן לתת לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ולא גזרינן אטו מים מועטין אע"פ שאינו אצל האש ונראה לרשב"א דהא דשרינן לתת קיתון של מים כנגד המדורה היינו ברחוק מן המדורה שלעולם לא יוכל לבא לידי בשול אבל בקרוב אסור אפי' להפשיר דילמא משתלי ואתי להניחן שם עד שיתבשל ולהכי מסיק הכא דאסור ולא בשביל שיחמו דקתני התם היינו כלומר במקום שיכול לבא לידי שיחמו והלשון דחוק קצת: מאי שנא מפרונקא. פר"ח דאמר רבא בפרק תולין (לקמן קלט:) האי פרונקא אפלגא דכובא שרי דלא הוי אהל ולא חיישינן שמא יסחוט: התם לא קפיד. פר"ת בפ"ק דכתובות (דף ו.*): יוכי מפני שאין לו קופה של תבן כו'. וא"ת מאי קבעי הא תנן במתניתין טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן והיינו אפילו טמן דהא קתני בהדיא כיצד עושה מנער את הכיסוי והן נופלות וכי מייתי מברייתא דמסייע ליה לייתי ממתניתין דלא.מצי למדחי ממתניתין כדדחי ברייתא וליכא למימר דמתני' איכא לאוקומי בשל הפקר כדמוקי לקמן רבינא ע"כ סוגיא דהכא לא סבירא כרבינא מדלא מוקי ברייתא דמייתי בשל הפקר ותירץ ר"י דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכין ואסורים לטלטל יותר ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפילו גיזי צמר טמן בהן מטלטלין אין לחוש אי פליגא אאביי דהכא כיון דלא קיימא לקמן מילתיה דרבא ולמאי דמשני רבינא מילתיה דרבא ומוקי מתניתין בשל הפקר ודרבא בשאין של הפקר אומר רשב"א דה"כ מיירי במוכין של הפקר ולא פליגא דרבא אדאביי אך ק"ק דמאי משני בסמוך מהו דתימא חזי למזגא עלייהו כיון דמיירי בשל הפקר היכי ס"ד דשרי לטלטל משום דחזי למזגא עלייהו:

הא בחדתי הא בעתיקי. אמוכין קאי ולא אגיזי צמר דגיזי צמר אפי' טמן אין מטלטלין: ה"ק אם לא טמן אין מטלטלין אותן. אומר ר"י שאם נתקו חוטי הסרבל אם הנקב רחב ויכול להכניסם בלא טורח שרי כיון דעתיקי ובלבד שיתנם בענין זה שלא יהא לחוש שמא יתקע דבענין שהוא רגילות לתקוע ולקשור נראה דאסורין להחזיר כדאסרינן בריש כל הכלים (דף קכב:) החזרת שידה תיבה ומגדל גזירה שמא יתקע:

וכי

ב"ב יט.

[גי' הערוך אודרא פי' סגולה]

מכות ג:

ד"ה אלו

עין משפט נר מצוה

ב א טוש"ע או"ח סימן ש"ח סעיף יז:

ג ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה טו טור ושו"ע או"ח סימן שכ סעיף טו:

ד ג מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

ה ד מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כג טור ושו"ע או"ח סימן ש"מ סעיף ח:

ו ה מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה י טוש"ע או"ח סימן ש"ז סעיף ג:

רבינו חננאל

כוזא דמיא אפומא דקומקומא משום דמיא צונן ומוליד חימום. ואסר נמי למפרס סודרא אפומא דכובא ולאנוחי נטלא אגביה דסודרא משום (דשארי) [דשיורי] הכוס מתחזין בסודרא וקפיד בנשירא דסודרא וסחיט ליה ולא דמי לפרונקא שהיא טלית קשורה בפומא דכובא כדגרסי' בפ' דר' אליעזר אומר תולין (ד' קלט:) אמר רבא האי פרונקא אפלגי דכובא שרי ולא חייש דניחזי כמו מסננת אפומא דכולא כובא אסיר דהא עביד (אבל) אהל כמסננת. ואמאי שרי רבא התם אפלגי דכובא ליחוש שמא יסחוט המטלית. ושנינו מטלית לא קפיד בנשירותא מלשון (לקמן קמו:) מי שנשרו כליו בדרך שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם סודר קפיד בנשירותא הילכך האי אסור והאי שרי: פי' מוכין סמרטוטין. בגדים מקוצצין כדתנן בנגעים פרק י"א בגד מוסגר שנתערב באחרים כולן טהורין קיצצו ועשאו מוכין טהור. מוכין אסיקנא כי הא דתניא אין נותנין מוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת בי"ט ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת [ואין צריך לומ' ביו"ט]. אמר רב הפותח בבגד בית הצואר בשבת חייב

רב נסים גאון

פ"ד אמר ליה ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם. בסוף הפרק (דף נא) בברייתא גרסי' ומניחין מיחם על גבי מיחם ומאי שנא מפורנקא. עיקר דיליה בפרק ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט (דף קלט) אמר רבא האי פרונקא אפלגא דפומא דכובא שרי וכו' ואיכא דאמרי מאי שנא מפרונקיה דמר לפי שר' זירא עם רבא הוה מפליג והוא

מה בין זו למגופת חבית א"ל רבא זה חיבור וזה אינו חיבור רמי ליה ר' ירמיה לרבי זירא *תנן **א שלל של כובסין ושלשלת של מפתחו' והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להתיר אלמא שלא בשעת מלאכה נמי חיבור ורמינהו *מקל ב שעשה (א) יד לקורדום חיבור לטומאה בשעת מלאכה בשעת מלאכה אין שלא בשעת מלאכה לא א"ל התם שלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזורקו לבין העצים הכא שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה דאי מיטנפו הדר מחוור להו בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו משמי' דרב כהנא ואמרי לה משמיה דרבא מאן תנא הא מלתא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו א"ר יהודה אמר רב ר"מ היא דתנן *ג בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר' מאיר ור"ש מטהר בשלמא לר"ש קסבר לאו ככירה דמו אלא לר' מאיר אי ככירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו אי לאו ככירה דמו אפילו במגע נמי לא ליטמו לעולם לאו ככירה דמו ורבנן הוא דגזרו בהו אי גזרו בהו אפילו באויר נמי ליטמו °עבדו בהו רבנן היכרא כי היכי דלא אתי למשרף עליה תרומה וקדשים *תנו רבנן ד מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא אמר רבא דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה ושלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו

רש"י

מה בין זו למגופת חבית. דתניא בפרק חבית שנשברה (לקמן דף קמו.) מביא אדם חבית ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים: מגופה. אינה מן החבית עצמו ואע"פ שדבוקה בו אינו חשוב חיבור שהרי ניטל עומדת אבל הבגד כשנארג כולו חבור: שלל של כובסים. דרכם לשלול הבגדים זה עם זה קטנים עם הגדולים כדי שלא יאבדו*: ובגד שתפרו בכלאים. והן שתי חתיכות של בגד למר שתפרו בחוט של פשתן דודאי סופו ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים וכן שלל של כובסין סופן להפרד אפ"ה חיבור לטומאה ואם נטמא זה נטמא זה: עד שיתחיל להתיר. דמעשה מוכיח מיד מעשה וכיון שהתחיל להתיר גלי על ידי מעשה דלאו חד בגד הוא: שלא בשעת מלאכה. כגון שלל של כובסין שלא הוצרך לשוללו אלא משום שעת כיבוס ואפילו הכי חשיב ליה חיבור אחר כיבוס: מקל. של עצים בעלמא: שעשאו יד לקורדום. שלא קבעו לתוכו: חיבור בשעת מלאכה. ואע"פ דבאנפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה הכא בית יד הוא ונתרבו ידות לכל תורת כלי או האוכל בפ' העור והרוטב (חולין קיח.): לזורקו. למקל ומניח הקורדום לבדו: ניחא להו. שיהו שלולין: דאי מיטנפי הדר מחוור להו. ע"י השלל הזה: להא שמעתין. דלקמיה מאן תנא להא כו'. כל המחובר לו כגון שלל של כובסין דאמרן לעיל חיבור ונטמא אף זה שלא נגעה בו הטומאה ואי לאו דחיבור הוא הוי טהור ואע"ג דנגע בהאי דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. כירה זו מיטלטלת היא ומחוברין לה כלי חרס קטנים · בית הפך שמושיבין בתוכן שמן להפשיר: מטמאין במגע. אם נפלה טומאה באוירן או לאויר הכירה ונגעה הטומאה לשולי הכירה נטמאו גם אלו או נגעה טומאה לשוליהם של אלו נטמאת הכירה: ואין מטמאין. בטומאת הכירה כלומר בטומאת האויר שאם נפל שרץ באויר הכירה ולא נגעה הטומאה בדופניה היא טמאה דכלי חרס מטמא באויר והן טהורין שאינן חיבור לה אלא לענין מגע כדמפרש טעמא לקמיה: ור' שמעון מטהר. במגע את מי שלא נגעה בו הטומאה דכל חד כלי באנפי נפשיה הוא אלמא לרבי מאיר חיבור ופליגי עליה: אפי' באויר ליטמו. מחמת כירה אם נטמאת כירה מאוירה בלא נגיעה: דגזרו בהו. דליהוו חיבור מדרבנן: עבוד בהו רבנן היכרא. דלא עבדו להו ככירה ממש ליטמא באויר כי היכי דלידעו שחיבור מדבריהם ולא לשרוף על טומאתן תרומה וקדשים: איזמל של רהיטני. פלייג"א שממחקים בה את התריסין ונותנין הברזל לתוך דפוס של עץ המתוקן לו ולאחר מלאכתו נוטלו הימנו: חיבור לטומאה. נטמא זה טמא זה: ואין חיבור. להזאה. וצריך להזות על שניהם:

תוספות

וכי מה בין זה למגופת חבית. פי' בקונטרס דתניא לקמן בפרק חבית (דף קמו. ושם) רשב"ג אומר מתיזה בסייף ומניחה לפני האורחין ואין נראה לר"י דא"כ מאי משני זה חיבור וזה אינו חיבור התם נמי חיבור הוא דרשב"ג שרי להתיז אפילו גוף החבית עם המגופה כדמוכח התם דבעו מיניה מרב ששת מהו למיברז' חביתא בבורטיא כו' אמר להו לפתחא קא מכוין ואסור ופריך מהא דשרי רשב"ג להתיז ראשה בסייף ומשני התם ודאי לעין יפה קא מכוין אבל הכא אי לעין יפה קא מכוין ליפתחיה מיפתח והא דאסר למיברז חביתא היינו בגוף החבית דחביתא חבית גופא משמע ועוד דמגופה שרי דתנן במתני' אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין משמע דשרי רשב"ג אפי' בגוף החבית דלעין יפה קא מיכוין והכי הוה ליה לשנויי בשמעתין הכא לפתחא מכוין התם לעין יפה מכוין ופיר"ת וכי מה בין זה לנקיבת מגופת חבית דתנן בפ' חבית (גם זה שם) אין נוקבין מגופת חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין וא"ת [התם] לכ"ע לא מיחייב חטאת כדאמר התם בגמ' דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח אבל הכא פתח בית הצואר עשוי הוא להכנים ולהוציא ואם כן מאי קשיא ליה ויש לומר דהכי פריך כיון דמחייבת חטאת בפותח בית הצואר משום דעשוי להכנים ולהוציא א"כ נמי גבי מגופה אם עשוי להכנים ולהוציא היה חייב חטאת הלכך השתא נמי שאינו עשוי אלא להוציא היה לאסור מדרבנן ומשני זה חיבור וזה אינו חיבור שהמגופה אינה מן החבית ואפילו אם היה עשוי נקב שבמגופה להכנים ולהוציא לא היה חייב חטאת לכך שרו רבנן:

חיבור עד שיתחיל להתיר. הא חיבור היינו לטומאה ולא להזאה כדתנן במסכת פרה (פי"ב מ"ט) וא"ת ואמאי לא מייתי מתני' דמסכת פרה וי"ל משום דלא קתני בה עד שיתחיל להתיר ולא הוה מצי לאוכוחי מינה דשלא בשעת מלאכה נמי חיבור: אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא. אההיא דשלל של כובסים קאי וכן פירש בקונטרס דבההיא דמקל שמא אפי' רבי שמעון מודה דכיון שצריך הקרדום למקל הוי חיבור: עבדו רבנן היכרא כו'. וגבי שלל של כובסין איכא נמי היכרא מה שאינו חיבור להזאה והכא גבי כירה לא שייך הך היכרא דלית ביה הזאה: אי חיבור הוא אפי' להזאה נמי כו'. קשה לר"י דבשלל של כובסין נמי תקשה לן הכי אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא לטומאה נמי לא ורבא נמי דקאמר דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה אמאי לא קאמר דבין שלא בשעת מלאכה בין בשעת מלאכה גזרו בה רבנן טומאה כי ההיא דשלל של כובסין ותירץ ר"י דשלל של כובסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה שאינם צריכים זה לזה ולהכי מדמה לה לבית הפך ולבית התבלין שכל אחד הוא תשמיש בפני עצמו ולהכי אינו חיבור להזאה כיון דמדאורייתא אינו חיבור אבל מספורת של פרקים פשיטא ליה דבשעת מלאכה הוי חיבור דבר תורה כיון שמשמשין שניהם תשמיש א' °וצריכים זה לזה בשעת מלאכה מה שאין כן בשלל של כובסים שאין תשמיש בגד זה צריך לזה כלל והא דפריך אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא לאו דוקא ועיקר קושיתו הוא דאמאי אינו חיבור להזאה ורשב"א מפרש דגבי שלל של כובסין אתי ליה שפיר אע"ג דאינו חיבור להזאה משום דלא הוי חיבור מן התורה גזרו רבנן שיהא חיבור לטומאה כיון שכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה אבל גבי מספורת פריך שפיר אי לאו חיבור הוא מדאורייתא אם כן אמאי גזרו חכמים טומאה כלל דהא כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן דתנן במס' כלים בפי"ג (מ"א) מספורת שנחלקה לשנים רבי יהודה מטמא וחכמים מטהרים אף על גב דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים ולפי זה הא דאמר השחור והזוג של מספרים אף על פי שנחלקו טמאים אתי כרבי יהודה ודוחק והא דאמר דגזרו על הזאה שלא בשעת מלאכה משום הזאה שבשעת מלאכה אף על גב דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כלל מ"מ כשחוזרים ועושים בו מלאכה חוזר לטומאתו ישנה והחמירו חכמים בטומאה ישנה שלא תועיל לו הזאה שלא בשעת מלאכה כיון שאינו חיבור דבר תורה וגזרו על הזאה שבשעת מלאכה אטו הזאה שלא בשעת מלאכה · רשב"א:

דבר תורה בשעת מלאכה חיבור. תימה מאי שנא ממוכני דאמר (לעיל דף מד:) בזמן שהיא נשמטת דאינו חיבור וצריך לחלק: ועל

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ב מהלכות פרה הלכה ו:

ח ב מיי' פ"כ מהלכות כלים הלכה יג:

ט ג מיי' פי"ז מהלכות כלים הלכה ה:

י ד מיי' פי"ב מהלכות פרה הלכה ד:

[עוקצין פ"ב מ"ו פ"ש]

רבינו חננאל

חטאת מפני שהוא מחובר בבגד אבל מגופת החבית שאינה מן החבית עצמה מותר לפתחה בשבת. רמי ליה (ר' יוחנן) ר' ירמי' לר"ז שלל הכובסין כו' עד המקל שעשאו יד לקורדום כו' פירוש הכובסין שוללין יריעות זו עם זו כדי שיהו נוחין לכביסה ואינה תפירה אלא שלילה מלשון (מו"ק כב:) על המתים כולן שולל לאחר שבעה ומשני ליה ר' זירא מקל שעשאו יד לקורדום כיון שמשלים מלאכתו זורק אותו מקל לבין העצים אבל שלל של כובסין אע"פ ששלמה כביסתם רוצה בשלילותן שמא ימנפו יחזור ויחוורום: מאן תנא כל המחובר לו הרי הוא כמוהו אמר רב ר"מ היא ונדחה ופשוטה היא: ת"ר מספורת של פרקין פי' שמתפרק זה מזה וכן איזמל של רהיטי. חיבור לטומאה ואם נטמא אחד נטמא האחר ואינן חיבור להזאה. פרשה רבא דבר תורה בשעת מלאכה. כלומר בשעה שעוז בהן חיבור הן לטומאה ולהזאה. שלא בשעת מלאכה אינן חיבור לא לטומאה ולא

רב נסים גאון

בעל השמועה: אי כבירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו. עיקר דילה משתכח בתורת כהנים וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו הוא מיטמא ואינו מטמא מאחוריו כו' יכול אף הכלים יהו מיטמאין באויר כלי חרש תלמוד לומר[וכו'] אוכלין מיטמאין באויר כלי חרס ואין הכלים מיטמאין באויר כלי חרס ובפרק ב' מן מס' כלים שנינו כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה ומטמאין באויר ותמצא בפרק יציאות השבת (דף טז) והמשנה והתוס' מליאה מענין זה ובתלמוד בפ' ראשון מן שחיטת חולין (דף כד) שנו במשנה הטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס ובברייתא גרסינן ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור:

מסורת הש"ס

וכלים פ"ז. פירש"י כעס"א בלע"ז ע"ש [גי' הערוך בערך שלל תנן שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה וכו'].

כלים פי"ט מ"ג

לקמן נח: [שתי ברייתות הן בתוספתא דכלים ב"מ פ"ג]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקל שעשאו יד:

גליון הש"ס

גמ' עבדו בהו רבנן היכרא. לעיל דף טז ע"א נדה דף נד ע"א: תוס' ד"ה אי חיבור וכו' וצריכים זה לזה בשעת מלאכה. עי' ביצה דף כג ע"ב תוס' ד"ה משום שלשה כלים:

וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה: בזמן שהן לחין: איבעיא להו לחין מחמת עצמן או דילמא לחין מחמת דבר אחר ת"ש לא בתבן ולא בזגים ולא במוכין ולא בעשבים בזמן שהן לחין אי אמרת בשלמא לחין מחמת דבר אחר שפיר אלא אי אמרת לחין מחמת עצמן מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי והא דתני רבי אושעיא טומנין בכסות יבשה ובפירות יבשין אבל לא בכסות לחה ולא בפירות לחין כסות לחה מחמת עצמה היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי: **מתני'** טומנין בכסות ובפירות בכנפי יונה ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן *דקה רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה: **גמ'** *א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי *כאלישע בעל כנפים מאי היא אביי אמר שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים *ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה שנאמר °כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: בנסורת של חרשין וכו': איבעיא להו רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי ת"ש דתניא *רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל ש"מ אנעורת של פשתן קאי ש"מ: **מתני'** טומנין בשלחין ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והן נופלות ר"א בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכ"א נוטל ומחזיר: **גמ'** יתיב ר' יונתן בן עכינאי ורבי יונתן בן אלעזר ויתיב ר' חנינא בר חמא גבייהו וקא מיבעיא להו שלחין של בעה"ב תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלינן להו או דילמא של אומן תנן וכ"ש של בעה"ב אמר להו ר' יונתן בן אלעזר מסתברא של בעה"ב תנן אבל של אומן קפיד עלייהו אמר להו ר' חנינא בר חמא כך אמר ר' ישמעאל בר' יוסי

אבא

וגזרו על הטומאה שלא בשעת מלאכה. שיהא חיבור: ועל הזאה שבשעת מלאכה. שלא יהא חיבור הלכך חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה כלל: לחין מחמת עצמן. מחממות טפי מלחין מחמת משקין שטופלין עליהן משיבשו: ה"ג מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה: ממרטא דביני אטמי. מלמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו להכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא: **מתני'** נעורת. דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין אריסט"ש: נסורת. שמנסרים הנגרים מן העצים: ובפירות. כגון חטין וקטניות: כנפי יונה. נוצה: **גמ'** שלא יפיח. שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח: שלא יישן בהן. שמא יפיח או יראה קרי אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהן כל הגופים נקיים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן: ינקרו את מוחו. שהוא תחת התפילין ינקרו לשון ניקור עינים: קסדור. מגיסטרא"ל שהיה ממונה על כך: כנפי יונה. כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים: כנפיה מגינות עליה. מן הצנה ומכל עוף ואדם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפה מה שאין כן בשאר עופות: הרי הוא כזבל. דמוסיף הבל: **מתני'** שלחין. עורות כמו והפשיט תרגום וישלח: ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזו למזגא עלייהו: ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן: נוטל כיסוי. של קדרה שיש תורת כלי עליה ואף על גב שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטול הקדרה מטה הקופה על צדה: שמא יטול. הקדרה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שישבה בהן ואם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה: נוטל ומחזיר. בגמרא מפרש לה: **גמ'** שלחין של בעה"ב תנן. דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו כי מטנפי וחזי למזגא עלייהו: אבל של אומן. שעומדות למוכרן קפיד עלייהו הלכך לא למזגא קיימי ואין מטלטלין אותן:

שלחא

ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה. תימה דהא גבי מקל שעשאו יד לקורדום קאמר דהוי חיבור לטומאה משמע אבל לא להזאה ואמאי והא לא שייך למגזר התם אטו שלא בשעת מלאכה כדאמר לעיל דאדם עשוי לזורקו בין העלים וי"ל דהתם לא הוי חיבור להזאה משום דאפילו בשעת מלאכה לא הוי חיבור דבר תורה דלא חשיב כלל בית יד בשום פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה:

אבל לא בכסות לחה כו'. נראה דרבי אושעיא פליג אמתני':

כאלישע בעל כנפים. להכי נקט אלישע דמסתמא כיון שנעשה לו נס בתפילין היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר שהרי בזה אנו יכולין להזהר ואין תימה על מה שמצוה זאת רפויה בידינו שגם בימי חכמים היתה רפויה כדתניא בפרק ר' אליעזר דמילה (לקמן קל.) ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שלא מסרו עצמן ישראל עליה בשעת גזירת המלכות כגון תפילין עדיין היא רפויה בידם והא דאמרינן בפ"ק דראש השנה (דף יז.) פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין אומר ר"ת דמיירי באותן שפושעין מחמת מרד ומבזין המצות ושוחקין ברצועה שבידם וברשעים כדאמר ביומא (דף לו:) פשעים אלו המרדין והא דאמר במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאים אין נראה לר"י דמשום רמאין נמנעו מלעשות מצוה אלא ה"פ מפני מה לא החזיקו נאמנות באדם המניח תפילין *וקאמר מפני הרמאין שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם כדמפרש התם מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהיה מניח תפילין כשתבע בו אמר להד"ם אמר ליה אותו תלמיד לא לך הפקדתי אלא לתפילין שעל ראשך וכ"ע שם:

אביי אמר שלא יפיח בהן. שיוכל לשמור עצמו מלהפיח עד שיסיר תפילין כדפירש בקונט' אבל לא חיים שמא ישן דאע"ג דפעמים יוכל ליזהר משינה ורבא מצריך גם שיכול להעמיד עצמו בשעה שתאחזנו השינה שלא ישן פתאום ומיהו אביי נמי מודה דאסור לישן בהן כדתניא בפרק הישן (סוכה כו. ושם) דאסור לישן בתפילין בין שינת קבע בין שינת עראי:

שלא יישן בהן. משום שלא יפיח בהן בשעת שינה או משום היסח הדעת אבל משום קרי אין לחוש כדאמר בפ' הישן (ג"ז שם:) דא"ר יוסי ילדים לעולם חולין מפני שרגילין בטומאה ופריך לימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים ונשותיהם עמהם עסקינן שמא יבאו לידי הרגל דבר אבל משום קרי לא בעי למיסר: **נטלם** מראשו. ואף על גב דאמר בסנהדרין (דף עד: ושם) בשעת גזרת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ואפילו לשנויי ערקתא דמסאנא אסור היינו משום דבשינוי ערקתא מתנהג כעובד כוכבים ודומה שמוציא עצמו מכלל ישראל אבל הכא איכו עושה כלום אלא שאין לו תפילין בראשו שעה אחת והרבה ישראל שאין להם תפילין כמותו: **בכנפיה** מגינות עליה. אור"י דאמרינן במדרש* כל העופות כשהן יגעין נינוחין ע"ג סלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת וניטוחת באחת: **טומנין** בשלחין ומטלטלין אותן. הא דאמר בפ"ק דביצה (דף יא.) נותנין העור לפני הדורסן דהתירו סופן משום תחלתן פי' כדי שישחוט לצורך יו"ט אבל עור דמערב יו"ט משמע התם דאסור לטלטל ובפרק כל כתבי (לקמן קטז:) קאמר אם מטלטלין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר משמע דעור בלא בשר אסור פירש"י בפרק כל כתבי (ג"ז שם*) דהכא מיירי בעור בהמה גסה והתם בעור בהמה דקה דלא חזי למזגא כולי האי ולפירושו האי דביצה נמי מיירי בעור בהמה דקה והא דתנן בפ' כל כתבי (דף קכ.) פורסין עור גדי על גבי התבה ט' צריך לומר לפי' דמיירי כשיחדו לישיבה ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשין דחזי למזגא עלייהו והתם בלחין:

אבא

רבינו חננאל

להזאה וגזרו שאם נטמא הא' שלא בשעת מלאכה נטמא גם האחר בכל מקו' שהוא. ודוק' אם הוא (מחברן) מחובר עדיין משום טומאה שבשעת מלאכה. וגזרו נמי על הזאה שאם יזה על הא' אפילו בשעת מלאכה לא נטהר האחר אע"פ שהוא מחובר עמו משו' הזאה שלא בשעת מלאכה. פי' אם יראה שהזה בשעת מלאכה על האחד ונטהר גם האחר יטהר הוא כשיזה על האחד אפילו השני שלא בשעת מלאכה: פי' מירטא דביני אטמא העמר שבין הירכות של בהמה כיון שתמיד השתנתה שותת בין ירכותיה יש בו לחלוחית לעולם ואינו מתנגב לעולם ואפילו עושה מאותו צמר כסות יש בו לחלוחית: תפלין צריכין גוף נקי. קיי"ל כרבא דאמר שלא יישן בהן: ר' יהודה אוסר. אוקימנא בנעורת: טומנין בשלחין ומטלטלין אותן. פירוש שלחין עורות גלשין שנגזז (כצמר) [הצמר] ועדיין לא נעבדו: אבא שלחא פירש

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א:

יב ב מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ג:

יג ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין כב טוש"ע או"ח סימן לז סעיף ב ג:

יד ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה א:

טו ה מיי' פ"ד מהלכות שבת שם ופכ"ו הל' יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

[בר"ף ובר"ש ליתא]

[ועי' ירושלמי פרק ט"ס קורא הלכה ד]

מסורת הש"ס

לקמן קל.

[עי' תוספות בבא בתרא י: ד"ה אלא]

[ברכות נג: ע"ש גיטין מה. סנהדרין לה. לקמן קל.]

[לקמן נא:]

תהלים סח

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טומנין בשלחין וכו' ור"ת מפרש. עי' זבחים דף צג ע"ב תוס' ד"ה מנין כסס"ד:

[רבה סדר לך לך פרשה לט]

בד"ה בתרתי פליגי

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף כה:

יז ב שם סעיף כו:

יח ג מיי' פכ"ו מהלכות שבת שם סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

אבא שלחא הוה °ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן מיתיבי [ג]נסרין של בעה"ב מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן ואם חישב לתת עליהן פת לאורחין בין כך ובין כך מטלטלין שאני נסרים דקפיד עלייהו ת"ש עורות בין עבודין ובין שאין עבודין מותר לטלטלן בשבת לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד מאי לאו לא שנא של בעל הבית ולא שנא של אומן לא של בעה"ב אבל של אומן מאי אין מטלטלין אי הכי הא דתני ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד לפלוג וליתני בדידה בד"א בשל בעה"ב אבל בשל אומן לא כולה בבעל הבית קמיירי כתנאי עורות של בעה"ב מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן ר' יוסי אומר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן: הדור יתבי וקמיבעיא להו הא *דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו ר' חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן אמר להו ר' יונתן בר' אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא כנגד *מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת בעי רב יוסף °ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא או לא א"ל אביי וליתי ספר תורה ולימני מי לא *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום אמר ליה כי קא מספקא לי משום דכתיב °והמלאכה היתה דים ממנינא הוא והא כמאן דאמר* לעשות צרכיו נכנס או דילמא ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא והאי והמלאכה היתה דים הכי קאמר דשלים ליה עבידתא תיקו תניא כמאן דאמר כנגד עבודות המשכן דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו הם קצרו ואתם לא תקצרו הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם לא תכניסו מרה"ר לרה"י הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם לא תוציאו מרה"י לרה"ר הם הוציאו מעגלה לעגלה ואתם לא תוציאו מרה"י לרה"י מרה"י לרשות היחיד מאי קא עביד אביי ורבא דאמרי תרווייהו ואיתימא רב אדא בר אהבה מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים: בגיזי צמר ואין מטלטלין: אמר רבא [ד]לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל

רש"י

שלחא הוה. אומן לעבד עורות: ואמר. בחול: הביאו שלחין ונשב עליהן. אלמא לא קפיד: דקפיד עלייהו. שמא יתקלקלו: ולא אמרו עבודין. לא הוזכרו לחלק בין עבודין לשאינן עבודין: אלא לענין טומאה. דעבודין מקבלין טומאה ולא שאינן עבודין: לפלוג בדידה. בטלטול גופיה איכא לפלוגי בשל אומן בין עבודין לשאינן עבודין דעבודין קפיד עלייהו: בד"א. דעבודין מותר לטלטלן בשל בעה"ב אבל של אומן מאחר שעבדן קפיד עלייהו: כולה בבעה"ב איירי. ומהדר ליפלוגי בבעה"ב דאיירי ביה ולא אשכח לפלוגי אלא לענין טומאה ואי שבקיה לבעה"ב דאיירי ביה ונקט אומן *מפסקה למילתיה טפי מדהשתא: הדור יתבי. הנך רבנן דלעיל: כנגד עבודות המשכן. אותן המנויות שם בפרק כלל גדול היו צריכין למשכן ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה: שבתורה. שכתובים בכל התורה והכי קאמר קרא (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה כמנין כל מלאכה שבתורה: לא זזו משם. °לא ידענא היכא איתמר ומיהו [אפשר] לענין וי"ו דגחון אתמר מדפרכינן לה נמי בקדושין *גבי וי"ו דגחון ומתרצינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות ש"מ לענין אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי הכי: משום דכתיב והמלאכה היתה דים. ואי מנינן לתרוייהו הוו ארבעים ומדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת איכא חד דלא ממנינא ובהני תרי דאיכא למימר דלא מלאכה נינהו ולא ידענא הי מינייהו נפיק והכי קא מיבעיא ליה והמלאכה היתה דים ממנינא היא ומלאכה ממש קאמר והכי קאמר המלאכה שהיו עושין היו עושין די לא פחות מן הצורך ולא יותר מן הצורך כגון רידודי טסין לציפוי הקרשים לדי היו מרדדין אותם וכן בטווי של יריעות והאי לעשות מלאכתו הוא דמפיק ומסייע למאן דאמר במסכת סוטה לעשות צרכיו נכנס לשכב עמה אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד רצונך שימחה שמך מביניהם כו' או דילמא האי לעשות מלאכתו מלאכה ממש הוא ומסייע לה לאידך: והאי והמלאכה היתה דים. לאו מלאכה היא אלא כדמשמע קרא בהבאת נדבה וכמאן דאמר שלימא ליה עבידתא מלאכת ההבאה שלא היו צריכין עוד וכל מידי דרמי עליה דאינש קרי ליה עבידתא כדאמרינן במסכת סוטה (דף לג.) בטילת עבידתא דאמר סנאה לאייתויא להיכלא והיא אלא נבא מלחמה להחריב: הם זרעו וקצרו סמנין. לצבוע תכלת ועורות אילים וטחנו ולשו נמי סמנין לצבוע ואופה דקתני במתני' באבות מלאכות הוא בישול סמנין אלא דנקט סידורא דפת והכי מפרש בפרק כלל גדול (לקמן דף עד:): קרקע. רשות הרבים: עגלה. רשות היחיד שגבוהה י' ורחבה ד': דרך רשות הרבים. דאויר שבין העגלות רשות הרבים: אבל טמן בהן מטלטלין אותן. קס"ד השתא דמילי מילי קתני מתניתין ולאו אהך דטמן בהן קאי: ההוא מרבנן בר יומיה. אותו היום בא לבית מדרשו תחלה*: נוטל

תוספות

אבא שלחא. פר"ח ואמר הביאו לי שלחין בשבת והלכה כר' יוסי דקי"ל מעשה רב וכן נראה דאי בחול איירי כדפי' בקונט' ולא מייתי ראיה אלא דאומן נמי לא קפיד טפי, הוה ליה לאתויי דר' יוסי אבוה דשרי לקמן בהדיא של אומן: לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד. פרש"י שאין עור מקבל טומאה עד לאחר עיבוד ואם תאמר והא אמר בזבחים בפ' דם חטאת (דף צג: ושם) מניין לרבות עור משהופשט תלמוד לומר אשר יזה עליה תכבס יכול אף עור שלא הופשט תלמוד לומר בגד מה בגד מקבל טומאה אף כל דבר המקבל טומאה משמע דעור משהופשט מקבל טומאה ויש לומר דהתם כשיחדו לישיבה והכא כשלא יחדו ואפ"ה מותר לטלטלו בשבת והא דאמר רבא בריש כל הכלים (לקמן קכג.) מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא גבי מחט שניטל חורה או עוקצה ה"פ מדלענין טומאה לאו מנא הוא אפי' ע"י יחוד דניטל חורה או עוקצה טהורה ולא מהני בה יחוד והא דתנן במסכת כלים בפרק י"ג (משנה ה) מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה ואם התקינה למיתוח טמאה אומר ר"י דהתם מיירי כשעשה בה שום שינוי ותיקון למיתוח אבל ביחוד בעלמא למיתוח איכא טמאה אבל היכא דהוי מנא לענין טומאה ע"י יחוד לגבי שבת הוי מנא בלא יחוד וכן משמע התם דקאמר תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי דזימנין דמימליך עלייהו ומשוי להו מנא להכי מותר לטלטלה אע"ג דאכתי לא אימליך עלה והיא טהורה: ארבעים אבות מלאכות חסר אחת כנגד מי. דהרבה מלאכות יש דדמיין להדדי והוה לן למחשבינהו כולן כאחת כדפריך בפרק כלל גדול (לקמן עג:) היינו זורה היינו בורר היינו מרקד ומשום חילוק מועט שביניהם לא הוה מחלקינן להו אי לאו דקים להו דל"ט מלאכות הן כנגד שום דבר לכך בעי כנגד מי: כנגד כל מלאכה שבתורה. לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן שהרי לכך נסמכה פרשת שבת לפרשת משכן ועוד דאי לא יליף ממשכן א"כ היכי ידעינן לדידיה הי נינהו אבות מלאכות והי תולדות דאין סברא לומר שמדעתם בררו מלאכות החשובות ועשאום אבות ועוד דבהדיא תנן לקמן בהזורק* המושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים אלא לפי שיש מלאכות דומות זו לזו ואנו עושין שתיהן אבות כגון מרקד ובורר לכך חלקום חכמים להשלים מנין מלאכות שבתורה הואיל וחלוקות קצת זו מזו ואי אפשר לומר כן דלא פליג מדקאמר בסמוך תניא כמ"ד כנגד עבודות המשכן משמע דפליגי ועוד למאן דלית ליה דרשא דמלאכת ומלאכה מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים ועוד לקמן משמע דמטעם דכנגד עבודות המשכן גרידא אית לן לאחשובינהו בתרתי דקאמר אביי ורבא בפרק כלל גדול (לקמן עג:) כל מילתא דהואי במשכן אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה: הם העלו קרשים כו'. אפילו רבנן דפליגי אדרבי יוסי ברבי יהודה גבי *) נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל ולית להו גוד אחית מודו בעגלה שהיא רשות היחיד כיון דעגלה גופה יש. אורך בזקיפה עשרה ורוחב ארבעה אע"פ שתחתיה רשות הרבים וברים כל גגות (עירובין פט.) [ד"ה במחילות] הארכתי יותר: ואתם אל תכניסו. ואפ"ה לא הויא אב כדפרישית לעיל (דף ג.) [ד"ה פשט]: אלא

*) [לעיל ה. לקמן קא.]

רבינו חננאל

פושט עורות היה וקבלנו מרבותינו דהלכתא כר' יוסי דקיי"ל מעשה רב ואמר ר' ישמעאל בר' יוסי אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן. נמצא כי עשה מעשה בשמועתו דתניא עורות של בעל הבית מטלטלין אותן. של אומן אין מטלטלין אותן. ר' יוסי אומר זה וזה מטלטלין הלכך עורות של אומן הואיל וראויין לישב עליהן ואין נפסדין אינו מקפיד עליהן ומותר לטלטלן. אבל נסרין של אומן הואיל ואם ישב עליהן נפגמין הלכך קפיד עליהן ואסור לטלטלן: אמר ר' חנינה הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד עבודות המשכן. ותניא כוותיה אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן כיצד הן זרעו וקצרו והעלו קרשים מקרקע לעגלה אתם לא תזרעו ולא תקצרו כו' הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו'. וא"ר יונתן בן אלעזר כנגד מלאכת ומלאכה שבתורה *) והן ס"א. כשתוציא ג' מלאכות הכתובין בויכולו השמים וד' שכתוב בהן ועשית ויעשה ותעשה ולרגל המלאכה וי"ג שכתב כל מלאכת עבודה הרי כ"א נשארו מ' ובכללם ששת ימים וכו' לא תעשה מלאכה. ולמה (זכה) כי בפירוש אמרו בתלמוד א"י שבא זה הכתוב להשלים ל"ט מלאכות בתורה ויש מי שמוציא מכלל אלו מ' ויבא יוסף הביתה לעשות מלאכתו. ונשארו ל"ט ויש מי שמוציא והמלאכה היתה דים ולדברי הכל נשארים ל"ט מלאכות: פים' בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן וקיי"ל

*) עי' רמב"ן סימן ס"ג שמבאר היטב דברי ר"ח כמ"ש כאן ורמב"ן ורשב"א ע"ש:

רב נסים גאון

ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד. עיקר דיליה מישתכח במסכת חולין בפ' העור והרוטב (דף קכב) וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין ובתוספתא וכולן שעיבדן ושהילך בהן כדי עבודה טהורין משום עור: אותיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא זה התלמיד אמרו עליו באותו היום נכנס לבית המדרש כן קרו ליה בר יומיה וכיוצא בו אמרנו בשחיטת קדשים (זבחים פ"ה דף נז) היה שם תלמיד אחד שבא לשמש לבית המדרש ור' יוסי הגלילי שמו וכבר היה רב אידי אבוה דר' יעקב בר אידי הוו קרי ליה בר בי רב דחד יומא כמו שאמרו (חגיגה דף ה) רב אידי אבוה דר' יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אתי תלתא ירחין באורחא והוה קאי חד יומא בבי רב והדר אזיל תלתא ירחין באורחא הוה קאי חד יומא באושפיזיה הוה קא קרו ליה בר בי רב דחד יומא חלש דעתיה קרי אנפשיה (איוב יב) שחוק לרעהו אהיה אמר ליה ר' יוחנן במטותא מינך לא תעניש רבנן נפק ר' יוחנן ודרש (ישעיה נח) ואותי יום יום ידרושון דורשין אותו ובלילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה לשמה מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק כל השנה כולה:

מסורת הש"ס

ס"א מספקא

ב"ק ב. לקמן עג. וש"נ

[דף ג.]

[ועי' תוס' שבת מ"ב אבות ד"ה ידיעות ורשב"א פיר"ח] קידושין ל. ע"ש

סוטה לו:

[פי' אחר רב אידי הוה דהוו קרי ליה בר בי רב דחד יומא כחגיגה ה: ערוך]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לא זזו כו' לא ידענא כו'. עיין ברכות דף כה ע"ב רש"י ד"ה מאן מטמא ליה וצ"ע:

נוטל את הכיסוי והן נופלות אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יעקב א"ר אסי בן שאול אמר רבי לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן רבינא אומר *בשל הפתק שנו תניא נמי הכי *גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מטלטלין אותן תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב *חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשב"ג אומר אין צריך לקשר הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב *ורב אסי אמר יושב אע"פ שלא קישר ואע"פ שלא חישב בשלמא רב הוא דאמר כת"ק ושמואל נמי הוא דאמר כרשב"ג אלא רב אסי דאמר כמאן הוא דאמר כי האי תנא דתניא *יוצאין בפקורין ובציפא בזמן שצבען (בשמן) וכרכן במשיחה לא צבען (בשמן) ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהם ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום אע"פ שלא צבע ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא *הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו אבל אם היה (עליו) מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מבעוד יום מנענעו בידו ש"מ ומאן תנא דפליג עליה דרשב"ג רבי חנינא בן עקיבא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא פעם אחת הלך רבי חנינא בן עקיבא למקום אחד ומצא חריות של דקל שגדרום לשום עצים ואמר להם לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא ידענא אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה מדקאמר אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה דוקא בית האבל או בית המשתה דטרידי אבל הכא קשר אין לא קשר לא *אמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שיחד לו קרן זוית אמרו רבנן קמיה דרב פפא כמאן כרבן שמעון בן גמליאל דאי כרבנן האמרי בעינן מעשה אמר להו רב פפא אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה לא נימא כתנאי בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון *הא נתר וחול מותר והתניא *נתר וחול אסור מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר בעינן מעשה ומר סבר לא בעינן מעשה לא דכולי עלמא לא בעינן מעשה ולא קשיא (הא רבי יהודה הא ר' שמעון) הא *רבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור הא ר' שמעון דאמר *דבר שאין מתכוין מותר במאי אוקימתא להא דשרי כר"ש אימא סיפא אבל לא יחוף בהם שערו ואי ר"ש משרא קשרי דתנן נזיר

רש"י

נוטל את הכיסוי. אלמא בהנך דטמן נמי קאסר לטלטולי אלא על ידי כיסוי: יחדן להטמנה. לעולם: רבינא אומר. לעולם כדקאמר רבא אם טמן בהן מותר לטלטל דכמאן דיחדן להכי דמו ורבא לאו אמתניתין קאי דמתניתין בגיזין של הפתק דודאי עתיד להחזירן משם ולא יחדן לכך: הפתק. מערכה גדולה שעורכין ומושיבין להצניען לסחורה שקורין ט"ש בין של בגדים בין של צמר בין של תגבים ובשר מלוח: חריות. ענפים קשים כעץ משהוקשו שדראות של לולבין וכפלו עלין שלהן קרי להן חריות: שגדרן. כל (לקיטת) [קצירת] תמרים קרי גדירה: צריך לקשר. לקשרם יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר דלא הוי יחוד במחשבה: ורב אסי אמר ישב. עליהן מבעוד יום: ואע"פ שלא חישב. עליהן לישב למחר גלי דעתיה דלישיבה קיימי: פקורין. פשתן סרוק שנותנין על המכה: בציפא. צמר מנופץ הניתן על המכה: בזמן שצבען בשמן. גלי דעתיה דלמכה קיימי להניחן עליה בשבת דלאו לרפואה נינהו אלא שלא ישרטו מלבושיו את מכתו והוה ליה כמלבוש דעלמא אבל לא צבען בשמן דלאו מלבוש נינהו הוה ליה משאוי ואין יוצאין בו לר"ה: ואם יצא בהן כו'. הייט כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חישב: אף אנן נמי תנינא. כרב אסי: קש. סתמיה לטינא קאי ללבנים או להסקה ומוקצה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והוצרך לנענעו ולשוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: לא ינענעו בידו. שאסור לטלטלו: אבל מנענעו בגופו. כלאחר יד: או שהיה עליו כר או סדין. ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו דהייט כרב אסי: ומאן תנא. דלעיל דאמר צריך לקשור ופליג אדרבן שמעון: ולא ידענא. זעירי קאמר לה: דטרידי. ולא יכלו לקשור מבעוד יום והתם הוא דשרי בלא קישור אבל בעלמא לא: מכנים מלא קופתו עפר. לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צרכיו: והוא שייחד לו קרן זוית. דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקצה ואסור: כרבן שמעון. דשרי במחשבה בעלמא שאין מעשה מוכיח שעומד לעשות צרכיו: דבר מעביד מעשה. שבן מעשה הוא שיכול לעשות בו מעשה הוכחה: לימא כתנאי. הא דרב יהודה במידי דלאו בר מעשה: חפין. משפשפין את הכלים בשבת לנאותן: חוץ מכלי כסף בגרתקון. כמין עפר שגדל בחבית של יין וקורין לו אלו"ס והוא עיקר תקון כלי כסף וגורר אותו שהכסף רך והוא ממחק שהוא אב מלאכה: אבל נתר וחול מותר. דלא גריר ליה לכסף: מאי לאו. הא דתניא אסור לאו משום דגריר ליה אלא משום מוקצה קאסר ליה והנך דשרי כגון שהכניס מלא קופתו לכך ועירה על גבי קרקע ומאן דאסר קסבר בעינן מעשה וזה לא יכול: לא דכולי עלמא. במידי דלאו בר מעשה לא בעינן מעשה דהיינו להו הא דרב יהודה וטעמא מאן דאסר דזימנין דגריר ואף על גב דלא מיכוין נגרור אסור כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי כר"ש ומיהו גרתקון אסור דודאי גריר ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות: לא יחוף בהן. בנתר וחול שערו בשבת מפני שמשירו: נזיר

תוספות

אלא אי איתמר כו'. אין גירסא זו נכונה דלכאורה משמע שלרבא עצמו היה מקשה וטפי הוי ניחא אי הוה גרס אלא אמר רבא אבל לפי זה הוה צריך לומר דרבינא לפלוגי אתא:

רבינא אומר בשל הפתק שנו. ומילתא דרבא כדקאמר מעיקרא ובשאינה של הפתק ותימה דרבא קאמר לא שנו משמע דאמתניתין קאי והא מתניתין מיירי בשל הפתק וי"ל דרישא מיירי בכל גיזי צמר בין של הפתק בין שאינם של הפתק דאין מטלטלים אותן וקאמר רבא לא שנו בהנהו שאינה של הפתק אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלים אותן והא דקתני סיפא כיצד הוא עושה כו' בשל הפתק קאמר ואע"פ שטמן בהן אין מטלטלין כיון שלא הזמינן:

ורב אסי אמר ישב אע"פ שלא קשר ושלא חישב. רבינו שמשון הזקן פסק כרב אסי מדקאמר בסמוך רב אסי שהוא בתראה מתני' נמי דיקא ור"ת פוסק כרב מכח קושיא כמו שמפורש בפרק כל הכלים (לקמן דף קכו. בד"ה ר"י אומר ושם):

בפקורין ובציפא. פר"ח כיפה שיש בה שער ונותנין אותה בראש הקרח, ונראה שהוא שער ראשו: **אבל** לא צבען בשמן אין יוצאין בהן. לאו דוקא אין יוצאין דאפילו לטלטלם אסור לפי שאינם מוכנים אלא נקט אין יוצאין אגב רישא ובסמוך נמי דקאמר אבל יצא בהן שעה אחת מבעוד יום לאו דוקא יצא דהוא הדין ישב בהן בביתו:

ואם יצא בהן שעה אחת כו'. אע"פ *שלא צבע ולא חישב הייט כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא חישב ולא קישר קשה לר"י רישא דקתני יוצאין בהן בזמן שצבען מאי אריא צבען אפילו חישב נמי דהא כיון דמתיר יצא אע"פ שלא צבע ולא חישב כל שכן חישב ולא צבע דלכאורה ישיבה גריעא ממחשבה וכן נמי יציאה ותירץ דהאי דקאמר צבען לא לצאת בהן בשבת אלא כדי לצאת בהן מבעוד יום ואחר כך נמלך ואפ"ה יכול לצאת בהן בשבת:

ולא ידענא אי בית האבל הוה. פי' אי משום בית האבל התיר אי משום בית המשתה:

רבי

שלא צבען ולא כרכן במשיחה והיינו כרב אסי כצ"ל

עין משפט נר מצוה

יט א (מיי' פכ"ה מהל' שבת) סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף א:

כ ב ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כא טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף כ:

כא ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טז טור שו"ע שם סעיף כד [וסי' שא סעיף כ]:

כב ה ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כב סמג שם טוש"ע שם סעיף לח וסימן תנא סעיף יז:

כג ז מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכג סעיף ט:

מסורת הש"ס

[תוספתא פ"ד]

לקמן קמב: קכו:

[עי' תוס' לקמן קכה: סד"ה ולאו]

[תוספתא פ"ו]

רש"ל מ"ז עי"ש

לקמן קמא.

ביצה ח.

ב"ק אבל [תוספת' ביצה פ"ד]

[לעיל מא:]

[שם וש"נ]

רבינו חננאל

כרבא דאמר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן דהא ר' נמי תני כוותיה. ורבינא דהוא בתראה אוקמה למשנתנו בשל הפתק *). פי' הפתק לשון יוני הוא. כגון אוצר המוטל לסחורה. כדתנן בע"ז (נ"ט:) החגבים הבאים מן הסלילה אסורין ומן ההפתק מותרין ותני' (שם מ:) חגבין והקפלוטאות הבאים מן ההפתק ומן האוצר ומן הספינה מותרין. כדתנינן גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן אם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מותר: חריות של דקל שגררן לעצים ונמלך עליהן לישיבה. אוקימנא ר' חנינא בן עקיבא אומר צריך לקשר. ר' שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשר. אמר רבה בר בר חנה הלכתא כרשב"ג ואע"ג דאמר רב יקשור הא אמר שמואל יחשוב כרבה בר בר חנה. ודר' אסי נמי דאמר כי האי תנא דתני יוצאין בפיקריון ובציפא כו' פי' פאה נכרית והוא שיער שעושה בקפח והקרח נותנן בראשו ונראה כי אותו שיער שבקפח שיער ראשו הוא ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום דיו והא דאמר רב אסי עדיפא מדשמואל. ונמצא רב לגבייהו יחיד ויחיד ורבים הלכה כרבים: **הא** דאמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר כבר פרשתי' במס' י"ט ולא (אכרע בהא מילתא) [בר מיעבדא]

*) עיין ערוך ערך אפתק.

תורה אור

אנזיר חופף *ומפספס אבל לא סורק אלא הא והא ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה האי תנא אליבא דר' יהודה סבר גריר והאי תנא אליבא דר' יהודה סבר לא גריר במאי אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שיער איבעית אימא בקטן ואיבעית אימא באשה ואיבעית אימא בסריס אמר רב יהודה בעפר לבינתא שרי אמר רב יוסף *כוספא דיסמין שרי אמר רבא עפר פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא שרי מאי ברדא אמר רב יוסף תילתא אהלא ותילתא אסא ותילתא סיגלי אמר רב נחמיה בר יוסף גכל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי בעו מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת אמר להו וכי בחול מי התירו קסבר משום הפסד אוכלין לימא פליגא דשמואל דאמר שמואל *דעושה אדם כל צורכו בפת אמרי פת לא מאיסא הני מאיסי אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו לקמייהו ברדא אמימר ורב אשי משו מר זוטרא לא משא אמרו ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת ברדא שרי אמר להו רב מרדכי בר מיניה דמר דאפילו בחול נמי לא ס"ל סבר לה כי הא דתניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צערו אם בשביל ליפות אסור ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא *רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר °כל פעל ה' למענהו: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול וכו': אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי *(אמר רב) ההכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר תנן וחכמים אומרים נוטל ומחזיר היכי דמי אי דלא נתקלקלה הגומא *שפיר קא אמרי רבנן אלא לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא לא לעולם דלא נתקלקלה והכא בחוששין קמיפלגי מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא ומר סבר ואין חוששין אמר רב הונא °זהאי סליקוסתא *דצה שלפה והדר דצה שריא ואי לאו אסיר אמר שמואל האי חסכינא דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה שרי ואי לאו אסיר מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר בגורדיתא דקני שפיר דמי אמר ליה רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא *הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היה מקצת עליו מגולים אינו חושש

לא

רש"י

נזיר. בחול ככל אדם בשבת: חופף. שערו בנתר וחול*: ומפספס. מנפץ שערו דכיון דאיט מתכוין מותר ועל כרחיך ר"ש קא אמר לה אלמא נתר וחול זימנין דאיט משיר ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות: אבל לא סורק. במסרק דודאי משיר: אלא הא והא. הנך תרתי מתני' דלעיל דפליגי בנתר וחול ר' יהודה ומאן דאסר סבר זימנין דגריר ור' יהודה האמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי סבר לא גריר כלל ואין כאן משום ממחק: במאי אוקימתא כר' יהודה ה"ג. ול"ג להא דתניא אסור דהא תרוייהו כר' יהודה אוקימנא להו ועוד הך סיפא דפריך אבל פניו ידיו ורגליו מותר לאו סיפא דההיא דתניא אסור הוא אלא סיפא דההיא דתניא מותר דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכנא ליה לעיל: בקטן אשה וסריס. דלית להו זקן: עפר לבינתא. כתישת לבינה: שרי. לחוף פניו ואפי' מי שיש לו זקן: כוספא דיסמין. פסולת שומשמין: עפר פילפלי. שחיקת פלפלין: ברדא שרי. לרחוץ פניו: אהלא. שורש עשב ששמו אהל: אסא. הדס: סגלי. עשב שקורין ויאו"ל ויש בו שלשה עלין: כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי. ואפי' הוי טפי מתלתא אהלא ופליג אדרב יוסף דרב יוסף תלתא אהלא דווקא קאמר שהאהל עשוי ללבן ולנאנא כבורית ומשיר שיער: לפצוע זיתים. בלע"ז על הסלע למתק מרירותו: כל צרכו. בין תשמיש בין לפרר אותה ולמחתה בתבשיל רותח: משום ליפות את עצמו אסור. משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב): בשביל קונהו. לכבוד קונהו דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו' ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו: כל פעל ה' למענהו. הכל ברא לכבודו: שאם נתקלקלה הגומא. שנפלו הגיזין למקום מושב הקדרה: שאסור להחזיר. לפי שמזיז הגיזין לכאן ולכאן: שפיר קאמרי רבנן. ומאי טעמא דר' אלעזר: חוששין. אי שרית ליה ליטול לכתחלה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: סליקוסתא. עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו ונותנו לפני שרים וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבעוד יום דצה לתוך העפר ושלפה והדר דצה שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבעוד יום ואיט מזיז עפר: סכינא דביני אורבי. שנועצין סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: בגורדיתא דקני. קנים דקלים(א) שיוצאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו ואין חוששין שמא יגרור הקליפה וחייב משום מוחק: מתיב רב קטינא תיובתא. להנך רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור: הטומן לפת. להשתמר בקרקע שכן דרכו הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה ולאו משום מידי אחריני דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז העפר בידים:

תוספות

רבי שמעון אומר נזיר חופף ומפספס כו'. ומיירי בנתר וחול דתנן בתר הכי בפ' ג' מינין (נזיר דף מב.) ר' ישמעאל אומר נזיר לא יחוף ראשו באדמה לפי שמשיר את השער: אבל לא סורק. התם מפרש טעמא משום דלהשרת נימין המדולדלות מתכוין:

במאי אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא כו'. בשלמא אי כר"ש אתיא שפיר דאיכא למימר דשערות פניו ידיו ורגליו אינם טשרות מהר ולא הוי פסיק רישיה ושרי אבל בראשו אסור דהוי פסיק רישיה אבל השתא דאוקימתא כר' יהודה אע"ג דלא הוה פסיק רישיה הוה לן למיסר:

מהו לפצוע זיתים בשבת. פירש בקונט' להכותם על הסלע למתק מרירותן ומיבעיא ליה אי אסיר בשבת משום שווי אוכלא ותיקוני אוכלא ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד אוכלין שנפסד המשקה הזב מהן: וקשה לפ"ז דבפ' חבית גבי דיני סחיטה ה"ל למיתני ועוד מה הפסד אוכלין יש כיון שעושה לתקנם ומפרש ר"י מהו לפצוע לחוף פניו ידיו ורגליו כי ההוא דלעיל ודרך מי זיתים להעביר וללבן כדאמר במסכת ע"ז חולטן ברותחין או מולגן במי זיתים ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד דנמאסין לאכילה. (ת"י)

בשביל צערו. ואם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בני אדם שרי דאין לך צער גדול מזה:

הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסורה להחזיר. ואפי' לר"א בן תדאי דאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכג:) תוחב בכוש או בכרכר והן ננערות מאליהן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול וכן קי"ל הכא עדיף טפי מטלטול מן הצד שצריך לטלטל אילך ואילך כשרוצין להטמין: אי לא נתקלקלה הגומא פשיטא. טפי הוה ליה למפרך מ"ט דמאן דאסר:

גורדיתא דקני. מין אילן כפירוש הקונטרס כדמשמע בעושין פסין (עירובין יט:) ומיירי למטה מג' דליכא איסור משתמש במחובר כדאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכה:) ובפרק בתרא דעירובין (דף ק.):

הטומן לפת וצנונות כו'. ע"כ בשלא השרישו מיירי דבהשרישו לא היו ניטלין בשבת ואם תאמר בשלמא כלאים ושביעית איצטריך לאשמעינן דלא גזרינן כשמתכוין להטמין אטו דילמא אתי לנטועה אבל מעשר אמאי נקטיה דאפי' השרישו לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת ואי נקטיה דשרי לעשר מן התלוש ממקום אחר עליו או לעשותו מעשר על התלוש ולא חיישי' דילמא אתי לעשר מן התלוש על המחובר או להפך א"כ הוה ליה למיקט תרומה דבכל דוכתא רגיל להזכיר תרומה על זה כדאמר (תרומות פ"א מ"ה) אין תורמין מן התלוש על המחובר *פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין ואומר ר"י דרגילות הוא שמתוספין מחמת ליחלוחית הקרקע כמו שאנו רואין שומין ובצלים שמתוספין אפי' כשמונחין בחלון ועל אותו תוספת קאמר דלא בעי לעשורי ודוקא נקט הטומן אבל במתכוין לנטיעה חושש משום כולן:

מקצת עליו מגולים. משום דבעי למתני וניטלין בשבת נקט מקצת עליו מגולים כדפירש בקונטרס ובערוך* משמע דמשום כולהו נקט דפירש בשם רב האי גאון דגרס אם היו מקצתם מגולים שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים הרי זו זריעה מעולה אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית דלאו זריעה היא ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא לאו פירכא היא דבלא השרישו איירי כדפרישית ולפירושו קשה דבפרק חלון (עירובין דף עז. ושם) קאמר רב יחיאל כפה ספל ממעט ופריך והא ניטלת בשבת הוא

רבינו חננאל

מיעברא ביה מעשה]: נימא כתנאי בכל חפין את הכלים כו' מלשון אשה חופפת וסורקת כו' ברחיצת ידים דקא אמרי' אבל רוחץ פניו ידיו ורגליו הא תנא דסבר משום השרת נימין מדולדלות · אליבא דר' יהודא מוקים לה בקטן וסרים ואשה דלית להון שיער אבל הלכה כר' שמעון דאפי' גברי בעלי שיער שרו וכן עפר לבינתה שרי למימשא ביה ידיה · ויש מי שמפרש לבינתה מלשון (ש"ה ג) מור ולבונה · כן כוספא דיסמין · וכן ברדא דהיא תילתא אהלא · תילתא סיגלי · תילתא אסא הני כולהו לענין רחיצת ידים בהן · וקיי"ל דבכולהו הני שרי אבל רובא אהלא רב נחמיה לא הוה שרי וכ"ש כולה (אוכלין וכ"ש בשבת) לפצוע זיתים וכיוצא בהן לרחוץ בהן ידיו בחול אסור משום הפסד אוכלין · וכ"ש בשבת שאסור · וזה שאמר שמואל עושה אדם כל צורכיו בפת לית הלכתא כוותיה והאוסר ידיו לרחוץ (כרב אדא) [בברדא] סבר ליה כי האי תנא דתניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צערו · ואם לייפות עצמו אסור · והמתיר סבר לה כר' שמעון בן גמליאל דאמר רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשביל כבוד קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו: מתני' ר' אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל כו' · אסיקנא הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר סליקוסתא שהיא אגודה של חבצלת וכיוצא בה אמר רב הונא דעצה בחול או בטיט והלצת והרויח בטיט מע"ש כדי שתהא נכנסת ויוצא בגומא מותרת (כולה) [לטלטלה] בשבת וכן אמר שמואל בסכינא דנעיצא ביני אורבי כמו שאמר בסליקוסתא' ומותבינן עליה הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצתן מגולין

עין משפט נר מצוה

[בלא תוספות הללו ר"ש אומר לריך תיקון ולא"ת לומר דהכי קא סברי להדיא לפניהם שכרי המריכה כנזיר מב. עלה דקך משנה דתקן מיר חופף וכו' ומפספס מני ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוין וכו' ע"ש]

כד א מיי' פ"ה מהלכות נזירות הלכה יד סמג לאוין רנד:

כה ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ט:

כו ד טוש"ע או"ח סימן קעא סעיף א:

כז ה ו מיי' פ"ד ופכ"ו מהלכות שבת [דין זה ליתא ברמב"ם ועיין בכ"מ] סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ג:

כח ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה טו טור שו"ע או"ח סימן שלו סעיף ו:

כט ח טוש"ע או"ח סי' שיד סעיף ח:

מסורת הש"ס

ע"י רש"י ברכות ו. ד"ה מתופיל

לקמן קלג: נזיר מב.

[פי' פסולת שומשמין שכובשין אותו בורד של ימות: ומייבשין אותן ושוחקין אותן ורוחצין בהן ידים מזוהמות ערוך בערך כספן ועיין רש"י שקיד בזה למאל]

ברכות נ: לקמן קמא. ביצה כח.

[תוספ' ברכות פ"ד ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בגורדיתא דקני (קנים דקלים) הא"מ ונ"ב ס"א קנים הדוקים:

[כמו דעצה אלא שמבליע סעיין ומקלר את לשון ב"כ רש"י ויצא למ"ד פל"ס]

גליון הש"ס

גמ' האי סליקוסתא. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

[ערך לפת]

לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת תיובתא: **מתני'** לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך [א]כסהו ונתגלה מותר לכסותו ממלא את הקיתון ונותן להתחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]מותר להטמין את הצונן אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ממלא אדם קיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת אמר ליה אביי טובא קמ"ל דאי ממתני' הוה אמינא ה"מ דבר שאין דרכו להטמין אבל דבר שדרכו להטמין לא קמ"ל אמר רב הונא *(אמר רב) אסור להטמין את הצונן והתניא רבי התיר להטמין את הצונן לא קשיא הא מקמיה (א)דלישמעיה מר' ישמעאל ברבי יוסי הא לבתר דלישמעי' *כי הא דיתיב רבי ואמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא התיר להטמין את הצונן אמר *כבר הורה זקן אמר רב פפא *בא וראה כמה מחבבין זה את זה שאילו ר' יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי דממלא מקום אבותיו הוה וכפוף ויושב לפני רבי וקאמר כבר הורה זקן אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה *שמע רבי אמי ואיקפד אמר רב יוסף מ"ט איקפד כרבוותיה עביד חדא כרב וחדא כשמואל כשמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן כרב *דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב [ג]כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים (*הוא) סבר *אדם חשוב שאני: *ת"ר [ד]אע"פ שאמרו* אין טומנין אפילו בדבר [לעיל לד.] שאינו מוסיף הבל משחשכה אם בא להוסיף מוסיף כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין וכן היה רשב"ג אומר [ה]לא אסרו אלא אותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר השתא אקורי קא מקיר לה ארתותי קא מירתח לה *[ו]טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת וכיסה בדבר הניטל בשבת הרי זה נוטל ומחזיר [ז]טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו אינו

רש"י

לא משום כלאים. דאין זו שתילה: ולא משום מעשר דגימא בטלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטה מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוסף: וניטלין בשבת. שאוחז במקצת עליה המגולין ולא חייש אם העפר ניזוז מאליו וה"ה לסליקוסתא:

מתני' לא יכסנו משתחשך. הא פרישנא טעמא בפ"ב (דף לד:) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח: ממלא הקיתון. של צונן: ונותן לתוך הכר. שלא יחמו בחום הקיץ והחמה כגון כר וכסת של נבדין שאינו מחמם: **גמ'** מותר להטמין את הצונן. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו: אי ממתני' הוה אמינא הני מילי. כגון מים צוננין שאין דרכן להטמין תחת כר וכסת לחממן שאין מתחממין בכך הלכך ליכא למיגזר: אבל דבר שדרכו להטמין. לחמם כגון תבשיל אימא לא יטמיננו מפני החמה: התיר להטמין את הצונן. מפני החום: זקן. ר' יוסי: ממלא מקום אבותיו. גדול כאביו: היה כפוף ויושב לפני רבי. מפני כבוד הנשיאות ולא היה מורה לפניו אע"פ שגדול הימנו: כבר הורה זקן. גדלו ונשאו עליו: אטמין לי צונן. בשבת: ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. שהחמן נחתום נכרי ובחול ולאשמועינן דאין בהן משום בשולי נכרים: כרבוותיה. כרבותיו: אדם חשוב שאני. שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: אין טומנין את החמין משחשיכה ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל. וכדאמרן שמא ימצא קדרתו צוננת כשירצה להטמינה וירתיחנה בשבת אבל אם בא להוסיף כיסוי על כיסוי משחשיכה מוסיף: גלופקרא. קו"ט ויש בו הבל יותר מן הסדינין ונוטל את הגלופקרא בימות החמה אם ירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב כיסוי: וכן היה רשב"ג. מיקל קולא אחריתי בהטמנה: לא אסרו. להטמין משחשיכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיח: אבל מפנה הוא ממיחם למיחם אחר ומטמין זהו לשון התוספתא והיינו נמי פינהו ממיחם למיחם מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח להו בתמיה: טמן. הקדרה בדבר הניטל מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן: וכיסה. על פיה נמי דבר המוכן כגון כלי: או שטמן בדבר שאינו ניטל. וכיסה בדבר הניטל: הרי זה נוטל ומחזיר. דהואיל והכיסוי ניטל מגלה הקדרה ואוחזה אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או אפי' טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנה ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה(ב) ויטנה על צדה ויפול הכיסוי כי ההיא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת ואם היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת הא אוקימנא התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקצתו אין זה טלטול שמגלגלו והכיסוי נופל מאליו: הרי

תוספות

הוא ואמאי ממעט ומשני דאית לה אוגנים וחבריה בארעא ופריך וכי יש לו מאי הוי והתנן הטומן לפת כו' ואי גרס מקצת מגולים מאי פריך הא לא דמי לספל שיש לו אוגנים ואומר ר"י דיש לומר דבנטיעה איכא קרקע קשה ודבוק ביותר ומדמה ליה לספל שיש לו אוגנים ואין להקשות לפירוש הערוך דמאי פריך מינה לשמואל לימא דהך משנה סבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול(ג) כאלעזר בן תדאי ומקצת מגולין נקט משום אחריני ולא משום שבת ושמואל סבר כרבנן דאיכא למימר דמשמע ליה דמשום שבת נמי נקט לה מדלא תנא בהדיא וניטלין בשבת אפילו מכוסין ש"מ דמכוסין אסורין כרבנן ואפ"ה מקצתן מגולין שרי: **כסהו** ונתגלה מותר לכסותו. נראה לר"י דה"ה דמותר לגלותו בידים ולחזור ולכסותו כמו שמותר ליטול הקדרה ולהחזירה והא דנקט כסהו ונתגלה משום דנתגלה מבעוד יום איירי דומיא דרישא לא כסהו מבעוד יום וקאמר דמותר לכסותו משתחשך אבל אם גילהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך אסור לכסותו משתחשך דדמיא לתחלת הטמנה:

אילו היה ר' יוסי קיים היה כפוף כו'. פי' רבינו שלמה מחמת נשיאותו דהא ר"י היה גדול מרבי כדמוכח בפ"ב דנדה (דף יד: ושם) דאמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי לר' חמא בר ביסנא כדברי רבי אומר לך או כדברי אבא אמר ליה כדברי רבי אמור לי אמר ליה זהו שאומרים עליו דאדם גדול הוא שמניח דברי הרב ושומע דברי התלמיד ור"ת מפרש דודאי מתחלה היה רבי תלמידו של רבי יוסי אבל אח"כ נתחכם רבי כדקאמ' התם ור' חמא סבר רבי ריש מתיבתא שכיחי רבנן גביה ומחדדן שמעתתיה: **כיצד** הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין כו'. נראה לר"י ולה"ר פור"ת דל"ג כיצד הוא עושה דרשב"ג פליג את"ק דלא שרי אלא להוסיף אבל להחליף אסור ורשב"ג שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר דלא הוי כל כך תחלת הטמנה והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג אומר כלומר שהיה מיקל קולא אחריתי גבי הטמנה:

אבל פינה ממיחם למיחם מותר. ול"ד להא דכירה דבעי בפרק כירה (לעיל לח:) פינה ממיחם למיחם מהו דהתם רוצה בחמימותן לכך יש לאסור כשהוא צונן אבל הכא גבי הטמנה כל כמה שהוא צונן טפי שפיר דמי כדאמר לעיל רבי התיר להטמין את הצונן וא"ת ורבי לא ידע לעיל דמותר להטמין את הצונן וכי לא ידע דשמיע ליה מאבוה הכא דשרי וי"ל דהכא דוקא דמוכח מילתא שנתכוין לצנן שפינהו ממיחם למיחם אבל קיתון של מים דלא מוכח מידי יהא אסור להטמין. מתוספות רבינו יהודה (ת"י):

או שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל. הקשה בקונט' יפנה סביבה ויאחזנה בדופניה ויגביהנה ויטנה על צדה כדתנן בפרק נוטל (לקמן קמב:) היתה בין החביות מגביהה כו' ומתרץ דהא אוקמינן התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור וקשה דאי חשיב הכא כמניח אם כן במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן שעל פי החבית דאסרי' במניח אפי' להטותה על צדה ועוד קשה לר"ת דהא תנן נוער את הכיסוי והן נופלות אפי' אינן מגולות מקצתן ועל כן אומר ר"ת דלא חשיב כמניח °כיון שדעתו ליטלו בשבת ובפ' נוטל (שם דף קמג.) נמי תנן בית שמאי אומרים מגביהין מעל גבי השלחן עצמות וקליפים וב"ה אומרים מסלק את הטבלא ומנערה ולא חשיב לב"ה כמניח והכא איירי בכיסוי כעין כלי חרס שנותנים על הקדרה שהקדרה בלועה בתוכה ואי אפשר לנער הכיסוי אלא אם כן יגביהו קצת ור"י מפרש כגון שטמן הקדרה בקופה בדבר הניטל ולמעלה מן הקדרה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שאי אפשר לו להגיע לקדרה אם לא יטלטל דבר שאינו ניטל בידים*:

איט

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ד:
ל ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
לא ג מיי' פי"ז מהלכות מאכלות אסורות הל' יד סמג לאוין קמב טור שו"ע יו"ד סימן קיג סעיף א:
לב ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ד:
לג ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:
לד ו (מיי') סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ד:
לה ז שם סעיף ה:

[לקמן קמב: ברכות יט. פסחים קי. מו"ק יח: יב. מגילה כב: כתובות נג: פו. ב"מ עג. ע"ז ה: כח. מח: חולין קלד:]

רבינו חננאל

מגולין אין חושש משום כלאים דלא ירק באילן הוא ולאו משום שביעית דלאו זריעה היא וכן משום מעשר וניטלין בשבת דלאו מחובר לקרקע אינון. ועלתה בתיובתא לשמואל. וקיי"ל כי הא מתניתא דמותבינא מינה ש"מ דסליקוסתא אע"ג דלא ארווח בגומא שרי וכ"ש סכין דנעיצה בין הנדבך ובין הקנים. וזו הלפת טומנה להתרכך כגון טמינת פגא בתבן: ממלא קיתון כו' ואסיק' מותר להטמין את הצונן אפי' בדבר שדרכו להטמין [כי] הא דאמר רב נחמן לדראי עבדיה אטמין לי את הצונן ואייתי לי חמין דאחים קפילא ארמאה. ואסי' אע"ג דקיי"ל דשרי להטמין

גליון הש"ס

תוס' ד"ה או שטמן וכו' כיון שדעתו ליטלו בשבת. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

מסורת הש"ס

[נ"ל אמר רבי]
סנהדרין כד.
שם ודף כט:]
[שם כד.]
[מו"ק יב:]
מו"ק יב: יבמות מו. פ"ז לח. נט.
[נ"ל והוא]
תוספתא פ"ד
[תוספתא שם כל הענין עד סוף הפרק]
[ועי' תוספות לקמן קכב. ד"ה הלי סוגלא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקמי' דשמעיה מר' ישמעאל וכו' לבתר דשמעיה כו': (ב) רש"י ד"ה או שטמן וכו' ויאחזנה בדופניה ויגביהנה ויטנה: (ג) תוס' ד"ה מקצת וכו' טלטול כרבי אלעזר בן תדאי:

אינו נוטל ומחזיר *רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל *מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה *אבל לא קדרה על גבי מיחם ומיחם על גבי קדרה וטח את פיה בבצק ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן *ואין מרזקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש :

הדרן עלך במה טומנין

*במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא הגמל *באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא וסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר *ומזין עליהן(א) *וטובלן במקומן : גמ' מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה *נאקתא חיורתי בזממא דפרזלא : ולובדקים בפרומביא : אמר רב הונא חמרא לובא *בפגי דפרזלא לוי שדר זוזי לבי חוזאי למיזבן ליה חמרא לובא צרו שדרו ליה שערי למימר דניגרי דחמרא שערי אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך כיון דלא מינטרא ביה משאוי הוא כי תיבעי לך גמל בחטם מאי כיון דסגי ליה באפסר משאוי הוא או דילמא נטירותא יתירתא לא אמרי' משאוי הוא אמר לפניו ר' ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר כתנאי אין חיה יוצאה בסוגר חנניה אומר יוצאה בסוגר ובכל דבר המשתמר במאי עסקינן אילימא בחיה גדולה מי סגי לה סוגר ואלא בחיה קטנה מי לא סגי לה סוגר אלא לאו חתול איכא בינייהו תנא קמא סבר כיון דסגי לה במיתנא בעלמא משאוי הוא וחנניה סבר כל נטירותא יתירתא לא אמרינן משאוי הוא אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה לוי בריה דרב הונא בר חייא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי באורחא קדמיה חמרא דלוי לחמרא דרבה בר רב הונא חלש דעתיה דרבה בר רב הונא אמר אימא ליה מילתא כי היכי דאיתותב

הרי זה כזבל. דמוסיף הבלא ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום : מיחם. של נחשת : קדרה. משל חרס יש ספרים שכתוב בהן אבל לא מיחם על גבי קדירה ומפרשים טעמא מפני שהקדירה מרבה חמימות ומוספת הבלא למיחם אבל בתוספתא גרסינן ומיחם על גבי קדירה : וטח את פיה (ב) בבצק. הגילום מבעו"י כל הנך מניחין נמי בשבת: ולא שיחמו. שיהא העליון צונן ונתנו כדי שיחום מחומו של תחתון: אלא שיהו משומרין: שהיו שניהן חמין ונתנו על גביו של זה כדי שיהא חומו משתמר בהן : ואין מרזקין. כמו מרסקין משברין לחתיכות דקות ברד גלצ"א בלע"ז : כדי שיזובו מימיו. משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים הללו : אבל נותן לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנימוח מאליו ואינו חושש :

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה כו'. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט ואורחא ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי : אפסר. קבישטר"א : נאקה. דרומי"ל : בחטם. מפרש בגמרא : ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמ' : בשיר. כמו אצעדה שביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו רצועה או חבל ומושכין הבהמה : וכל בעלי השיר. כגון כלבים [של] ציידים וחיות קטנות שנותנין שיר לצוארם לנוי : יוצאין ונמשכין. מפרש בגמ' : ומזין עליהם במקומן · כמו שהם בצואר הבהמה אם נטמאו : וטובלן במקומן. מכניסין בהמה למים להטביל את השיר : גמ' מאי נאקה. ומאי חטם : חיורתי · שהיא קשה להשתמר מפני שבורחת : בזממא דפרזלא. מוזי"ל בלע"ז נוקב את חוטמו ומכניסו בתוכו והוא כמין טבעת: חמרא לובא. חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים דאסא בדברי הימים (ב טז) : בפגי דפרזלא. פריי' כעין שלנו פגי כמו זה קנה חמור ובית פגי (ב"מ ד' פ·) קיבליי"ל בית ראשה ולחייה : צרו שדרו ליה שערי. צרו מעותיו ושלחו לו שעורים בצרור מעותיו ולא רצו לקנות לו חמור מפני שהוא רחוק מבבל מהלך חצי שנה כדאמר בהגוזל (ב"ק ד' קיב:) והשיאוהו עצה לקנות חמור במקומו ויאכילנו שעורים תמיד ונמצא חמורו טוב ומשובח : ניגרי דחמרא שערי. פסיעותיו של חמור לפי שעורים שהוא אוכל : מחליפין : שאילתא נאקה באפסר וגמל בחטם מהו משוי הוא ואסור : לאו למעוטי גמל בחטם. והכי קאמר ארבע בהמות הללו משתמרים באפסר ואסורות לצאת בחטם : לא למעוטי נאקה באפסר. דהואיל ולא מינטרא ביה משאוי הוא אבל נטירותא יתירתא כגון חטם לגמל לאו משאוי הוא : יוצאין באפסר. דלובדקי נמי מינטרא ביה : ה"ג כתנאי אין חיה יוצאה בסוגר : כתנאי. נטירותא יתירתא אי משוי הוא או לא : בסוגר. קולא"ר של חבל כדמתרגמינן ויתנהו בסוגר בקולרין (יחזקאל יט) : בחיה גדולה. כגון דוב : קטנה. כגון נמייה וחולדה: חתול. לא בעי נטירותא אפילו כחיה קטנה שאינו תאב לברוח כל כך : במיתנא. חבל קטן : הלכה כחנניה. ונטירותא יתירתא לאו משאוי הוא: חלשא דעתיה דרבה בר רב הונא. שהיה גדול וכסבור שעשה מדעת דלאיתותב

אינו נוטל ומחזיר. נראה לרשב"א דהיינו כרשב"ג דאמר בפרק נוטל כל היכא דאיכא איסורא והיתרא בהיתרא טרחינן באיסורא לא טרחינן אבל לרבנן דפליגי עליה שרו במכוסות לגמרי ליטול בידים דבר שאינו ניטל דבפרק נוטל (לקמן קמב:) מתני' דהיתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה מוקי לה כרשב"ג משמע דרבנן דרשב"ג שרו לטלטל את האבן עצמו: אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד. מכאן יש ליזהר שלא ירחוץ ידיו בשלג וברד בשבת *ופעמים שמתקרשים ויש ברד מעורב בהם אין לרחוץ בהן דאי אפשר שלא ירסק הברד וכל הזהיר בו תבא עליו ברכה :

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה. דאדם מוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח וגו' ומיהו לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך ליכא אלא במחמר אחר בהמתו כדמוכח בריש מי שהחשיך (לקמן קנג·) ובריש נדרים (דף ב:) דייק בהך דהכא ובכל הני דלעיל דאיכא דוכתא דתנא ברישא הא דסליק מיניה ואיכא דוכתא דתני ברישא הא דפתח ביה : חמרא לובא. אומר ר"ת דלובא היינו מצרים דכתיב (נחום ג) פוט ולובים היו בעזרתך ואמרינן בירושלמי גרים הבאים מלוב מהו להמתין להם שלשה דורות ומייתי עלה דהדא עלם מצראה דלווחין ליה לוב* : או דילמא כל נטירותא יתירתא לאו משוי היא. וא"ת תפשוט ממתניתין דתנן ולובדקים בפרומביא אע"ג דסגי לה באפסר כדאמר בסמוך תנא לובדקים וגמל יוצאים באפסר ופרומביא עדיפא מאפסר דאמר לקמן חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא בשבת אלמא משמע דעדיף מאפסר וי"ל דלא הוי נטירותא יתירתא ואורחיה נמי בהכי ולא חשיב משוי : קדמיה חמרא דלוי. משמע שמכבדין בדרכים ובפ' אמר להם הממונה (יומא לז·) נמי אמרינן שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו במלאכי השרת שבאו אצל אברהם וכו' והקשה ר"ת דבפ' שלשה שאכלו (ברכות מז·) מסיק דאין מכבדין אלא בפתח הראוי למזוזה ותירץ רבינו תם דהתם כשאין הולכים בחבורה אחת אלא כל אחד הולך לצורך עצמו אבל כשהולכים בחבורה אחת מכבדים בכל מקום : אמר

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנח וסימן שיח סעיף ו :

לז ב מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף טו וסי' שיח סעיף טז :

א ג מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שה סעיף א :

נ"ל ומים שמתקרשים רש"א

[בתוספתא פ"ד איתא מרסקין בסמ"ך וכ"א בפירש"י דהכא על נכון יכן בערוך ורי"ף ורא"ש ובב"י סי' שית מרסיקין]

ב ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ה :

ג ה מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג :

ד ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף א :

[עי' תוס' שם ד"ה וטובלין]

[ועי' תוס' בכורות ס: ד"ה קטעים וכו']

רבינו חננאל

את הצונן וכל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים · אדם חשוב לא איבעי ליה למיעבד הכי : ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף[הבל] אבל אם בא להוסיף מוסיף כיצד ר"ש ב"ג אומר נוטל הסדינין ומניח [את] הגלופקרין כו' פשוטה היא ר' יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל ומניחין מיחם ע"ג מיחם וקדירה על גבי קדירה וקדירה ע"ג מיחם ומיחם על גבי קדירה וטח פיהן בבצק ולא כדי שיחמו אלא כדי שישתמרו כו' רבי התיר להטמין את הצונן כו' :

הדרן עלך במה טומנין

פ"ה במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה · יוצאה הגמל באפסר כו' ונאקה בחטם נקתא חורתי בזממא דפרזלא · לובדקים בפרומפיא · חמרא לובא בפגי דפרזלא לבדקם לובא חמור לוב · ממקום ששמו לוב · כדכתיב (דניאל י"א) לובים וכושים במצעדיו · כדגרסי' בירושלמי גרים הבאים מלוב מהו להמתין להו ג' דורות וקיי"ל כר' יוסי דאמר ארבע בהמות יוצאות באפסר בשבת הסוס והפרד והחמור והגמל : ירושלמי אמר חזקיה וסמניך וכן תהיה מגפת חסום וגו' למעוטי גמל בחטם שלא יצא · רב אמר הלכה כר' יוסי · ולית הלכתא כחנניה דתני כל נטירותא יתירתא לאו (משום) [משוי] הוא ושפיר דמי ועא"ג דאמר שמואל הילכתא כחנניה פליג רב עליה :

מסורת הש"ס

[לעיל מט.]

הך אבל לא הוא טעות וצ"ל וקדירה ע"ג וכו' ואע"ג דרש"י גרס אבל לא היינו במיחם ע"ג קדירה אבל בקדירה ע"ג מיחם ליכא מאן דפליג עי' בב"י בא"ח סימן רנח

[נדרים ב: נזיר ב.]

[עי' תוס' נב. ד"ה מזין]

גמלא נקיבה גדולה ערוך

פי' רסן שבלחי

הגהות הב"ח

(א) במשנה ומזין עליהן במקומן וטובלין :

(ב) רש"י ד"ה וטח את פיה בשבת בבצק :

תורה אור

דאיתותב דעתיה א"ל חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא בשבת א"ל הכי אמר אבוך משמיה דשמואל הלכה כחנניא תנא דבי מנשיא ^א^עז שחקק לה בין קרניה יוצאה באפסר בשבת בעי רב יוסף תחב לה בזקנה מהו כיון דאי מנתח לה כאיב לה לא אתיא לנתוחה או דילמא ^ג^זימנין דרפי ונפיל ואתי לאתויי ד"א ברה"ר תיקו *תנן התם ולא ברצועה שבין קרניה אמר (ליה) ר' ירמיה בר אבא פליגי בה רב ושמואל חד אמר ^ב^בין לנוי בין לשמר אסור וח"א לנוי אסור ולשמר מותר אמר רב יוסף תסתיים דשמואל הוא דאמר לנוי אסור לשמר מותר דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניא א"ל אביי אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר בין לנוי בין לשמר אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו אמר לפניו *ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ד' בהמות יוצאות באפסר הסוס הפרד והגמל והחמור לאו למעוטי גמל בחטם סמי הא מקמי הא ומאי חזית דמסמית הא מקמי הא סמי הא מקמי הא (דאשכחן שמואל הוא דאמר לנוי אסור לשמר מותר דאתמר) רב חייא בר אשי *אמר רב בין לנוי בין לשמר אסור ורב חייא בר אבין *אמר שמואל לנוי אסור לשמר מותר מיתיבי קשרה בעליה במוסרה כשרה ואי ס"ד משאוי הוא °אשר לא עלה עליה עול אמר רחמנא אמר אביי במוליכה מעיר לעיר רבא אמר שאני פרה דדמיה יקרין רבינא אמר ^ד^במורד': הסוס בשיר וכו': מאי יוצאין ומאי נמשכין אמר רב הונא ^ה^או יוצאין כרוכין או נמשכין ושמואל אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאין כרוכין במתניתא תנא יוצאין כרוכין לימשך אמר רב יוסף חזינא להו לעיגלי דבי רב הונא יוצאין באפסריהן כרוכין בשבת כי אתא רב דימי אמר ר' חנינא מולאות של בית רבי יוצאות באפסריהן בשבת איבעיא להו כרוכין או נמשכין ת"ש כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר חנינא מולאות של בית רבי יוצאות באפסריהן כרוכים בשבת אמרוה רבנן קמיה דרב אסי הא דרב שמואל בר יהודה לא צריכא מדרב דימי נפקא דאי ס"ד דרב דימי נמשכין קאמר מדרב יהודה אמר שמואל נפקא דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין היו לפני רבי של זו בזו מהו אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאת באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור אמר להו רב אסי איצטריך להו דאי מדרב יהודה נפקא הוה אמינא אמר לפניו ולא קיבלה מיניה קמ"ל דרב דימי ואי דרב דימי הוה אמינא ה"מ נמשכין אבל כרוכין לא קמ"ל דרב שמואל בר (רב) יהודה: ומזין עליהן וטובלן במקומן: למימרא דבני קבולי טומאה נינהו והתנן *^ו^טבעת אדם טמאה ^ז^וטבעת בהמה וכלים ^ח^ושאר כל הטבעו' טהורות

רש"י

דאיתותב דעתיה · להודיעו שלא נתכוונתי : בפרומביא · מי הוי נטירותא יתירתא לגביה או לא: הלכה כחנניא · ולא איכפת לן אי הוי נטירותא יתירתא : יוצאה באפסר · אם תחבו בחקיקת קרן אבל בקשירה בעלמא לא דילמא שלפא מרישה מתוך שראשה דק והיא מתנתקת לכאן ולכאן כשמושכין אותה ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים : תחב לה בזקנה · שקשר שער זקנה כמין נקב ותחב האפסר לתוכו : מנתחא · מתנתקת וקופלת אנה ואנה לברוח מידו : כאיב לה · הזקן שנתלש השער ומכאיבה : תנן התם · בסוף פרקין ולא פרה ברצועה שבין קרניה : לנוי · שצובעה וקולעה לנוי בין קרניה כמין קליעה מקרן לקרן ואינו אוחזה בה : לשמר · שאוחזה בה: אסור · דפרה מינטרא בלא אחיזה אלא מוליכה לפניו וקסבר נטירותא יתירתא משוי הוא: ולשמר מותר · קסבר נטירותא יתירתא לאו משוי הוא : ארבע בהמות . וקס"ד דהכי קאמר באפסר יוצאו' ולא בחטם אלמא נטירותא יתירתא משוי הוא : ומאי חזית . דמסמית האי דשמואל מקמיה ההיא סמי ההיא מקמי הא : דאיתמר · בהדיא דשמואל הוא דשרי וההוא דמחליפין כדאוקימנא דלא (א) למעוטיכהו מחטם אלא למעוטי נאקה מאפסר דלא מינטרא ביה: קשרה בעליה · לפרה אדומה : במוסרה · אפסר : במוליכה מעיר לעיר · ושתם פרה פונה למקום מרבץ שלה וצריך לאוחזה כשמוליכה לעיר אחרת ולאו נטירותא יתירתא הוא אלא אורחא היא : שאני פרה · אדומה : דדמיה יקרים · ובעי נטירותא יתירתא משמולדה : יוצאין כרוכין · הרצועה סביב צוארן ואע"פ שאינו אוחזה לאו משוי הוא דלנוי נמי אורחייהו הוא : נמשכין · שמושכה ברצועה הקבועה בטבעת השיר : יוצאין נמשכים · דנטירותא אורחא הוא : ואין יוצאין כרוכים · דלנוי לאו אורחא הוא : כרוכין לימשך · כרוכים בריוח שיכול להכניס ידו בין הכרך לצואר או יניח מעט מן החבל שאם באת לברוח ימהר ויאחזנה : מולאות · פרדות : דאי ס"ד רב דימי נמשכין לחוד קאמר · אבל כרוכין לא ולא אתא לאשמעינן אלא דמולאות משתמרות באפסר ולא הוי משוי להו : מדרב יהודה אמר שמואל נפקא · דקס"ד דקיבלה רבי מיניה דרבי ישמעאל ברבי יוסי : טבעת אדם · שנותן באצבע לנוי : טמאה · דתכשיט הוא וממדין ילפינן דמנה בהן תכשיטין אצעדה וצמיד וגו' ואכולהו קאי תתחטאו אתם ושביכם (במדבר לא) : טבעת בהמה · כגון שיר : טבעת כלים · כעין שעושין בראש ידות הכלים : ושאר כל הטבעות . כגון הטבעות לדלת :

תוספות

אמר שמואל הלכה כחנניא · פר"ח דהלכה כרב דאמר בין לנוי בין לשמר אסור מדמשני אביי ורבא ורבינא דהוו בתראי אליביה ההיא דקשרה בעליה במוסרה ועוד דקיי"ל *דהלכתא כרב באיסורי הלכך אומר הרב פור"ת דכל נטירותא יתירתא אסור כגון פרה באפסר ובכל נוי בהמה אסור לצאת ומיהו עגלים יוצאות באפסר כדאמר בסמוך ויוצא סוס ברסן דאורחיה בהכי או באפסר אבל בשניהם ברסן ובאפסר אסור ומותר להשים הרסן או האפסר בראש הסוס בשבת ואין בו איסור טלטול דמוכן הוא לבהמה ואדם המנהיג סוס ברשות הרבים יזהר שלא יוציא ראש החבל מתחת ידו טפח ומה שבין ידו לסוס יגביה מן הקרקע טפח דהכי אמרינן לקמן בפרקין(ב) ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר הבהמה ולצאת דהא עגלי דרב הונא ומולאות של בית רבי יוצאים כרוכין :

אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר כו' · תימה לרשב"א מה ראייה מייתי מדאמר שמואל מחליפין לפני רבי כו' דלכאורה משמע דהא דקאמר לעיל לא למעוטי נאקה באפסר דכל זה מדברי שמואל:

קשרה בעליה במוסרה · הוה מצי לשנויי הא מני חנניא היא והא דמשמע בריש הכונס (ב"ק נה:) דמוסרה שמירה פחותה היא היינו דוקא בשור:

אף יוצאין כרוכין · פי' בקונט' דמכוין לנוי וכן פירש במתניתין וקשה לרשב"א ולהרב פור"ת דלעיל משמע דלנוי לכ"ע אסור ותירץ הרב פור"ת דבהא פליגי דרב הונא סבר דנטירותא נמי איכא בכרוכין שאם רוצה הבהמה לברוח יתפסנה בכריכת האפסר ולא הוי משוי ושמואל סבר כרוכין לא הוי נטירותא :

במתניתא תנא כרוכין לימשך · רב הונא מתרץ כרוכים לימשך שיש חלל בין אפסר לצואר שהוא נוח לימשך כשירצה ושמואל סבר לימשך דוקא שיש חבל תלוי באפסר:

*בבאין מנוי אדם לנוי בהמה · פירש"י ובטעו לאדם נטמא ובחנם פירש כך דאפילו אחר שיחדו לבהמה מקבל טומאה שאינו עולה מלקבל טומאה מכאן ואילך אלא בשינוי מעשה כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף יג:) גבי קוצר לאכילה ונמלך לסיכוך ורש"י בעצמו פירש כן בריש במה אשה (לקמן נח:) °וכופת שאור שיחדו לישיבה דאמר טהור אור"י דמיירי כשיש שינוי מעשה :

*ומזין עליהם במקומן · הוצרך לאשמעינן במקומן דלא חיישינן שמא תפול הזאה על הבהמה ויפסלו דתנן במסכת פרה (פי"ב מ"ג) נתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה אם יש באזוב [לא] ישנה :

וטובלין במקומן · הקשה הר"ר אליעזר אמאי לא מקשה הכא טבילה מאן דכר שמיה כדפריך בריש במה אשה (דף נז.) אמאי דתנן ולא תטבול עד שתרפם ותירץ ר"ת דהכא לא פריך משום דמתני' מיירי בדין כלים שמחלק בין כלי לכלי ואיזה מותר לצאת בו ואיזה אסור ואגב אורחיה אשמעינן שאר דיני כלים ומזין עליהם וטובלן במקומן דכן דרך התנא כי הסוא (לקמן דף כו.) דקיטע יוצא בקב שלו ואם יש בו בית קבול כתותין טמא אבל בריש במה אשה דמיירי בדיני כלים ואשמעינן דין טבילת אשה פריך שפיר טבילה מאן דכר שמיה : והא

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יא :

[בכורות מט:]

ו ג מיי' שם סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שה סעיף יז :

ז ד מיי' שם ופ"א מהל' פרה אדומה הלכה ז' סמג עשין רלב טוש"ע א"ח סי' שם סעיף ד :

ח ה (מיימ' פ"כ מהל' שבת הל' ח') טור וש"ע שם סעיף ה :

ט ו מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה ו :

י ז שם הלכה ז :

יא ח שם הלכה ט :

רבינו חננאל

רב עליה . ואמר בין לנוי בין לשמר אסור . ושמואל אמר לנוי אסור לשמר מותר . ומותבנן לרב קשרה לפרה אדומה בעליה במוסרה כשרה . קשיא לרב דאמר לשמור בשבת אסור שנמצאת מוסרה בפרה (מחוי) [משוי] . והמשאוי פוסל בפרה אמאי קתני כשרה. ופריק אביי ורבא ורבינא דאיהו בתרא לעולם לשמר כמשאוי והכא בפרה מורדת ומשום הכי לא היה מוסרה משאוי עליה . אבל כולי עלמא משאוי היא כרב ומדמשני רבינא לאוקמה כרב שמע מינה הלכתא כוותיה דרב : יוצאין כרוכין . שהיו אפסריהן כרוכין על צואריהן . ואסיקנא דיוצאין כרוכין וכ"ש נמשכין . מולאות פי' פרדות של בית רבי היו יוצאות באפסריהן כרוכין בשבת . יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן . פי' שיר כעין צמידין . כדמתרגמינן שירין . ואקשינן וכי טבעות של בהמה בני קיבולי טומאה נינהו . והתנן בכלים פ' י"ב טבעת אדם טמאה . טבעת בהמה וכלים ושאר כל

רב נסים גאון

פ"ה שאני פרה דדמיה יקרין . במס' ע"ז בפרק אין מעמידין בהמה(דף כ"ד) דברו עלה *) פי דאלך למא קאל ר"א אומר ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה הסבב מאגא אל תירוץ קאלו עלי טריק אל סואל מנא ידעינן וג' אל גואב אמר רב כהנא כופ אדום מעבירין לפניה בשעה שעולה עליה זכר אי הכי אמאי דמיה יקרין הואיל ושתי שערות פוסלות בה:

*) כוונת הדברים כן הוא . כי דברו בזה הענין למה שאמר רבי אליעזר לפי מה שבא התירוץ אמרו בדרך שאלה מנא ידעינן ובאה התשובה אמר רב כהנא וכו' .

מסורת הש"ס

לקמן נד:

[תוספ' פ"ה]

ס"א אינו וה"ג מאי הוה עלה אתמר וכו' [לקמן נד:]

[שם]

כלים פי"ב מ"א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאתמר וכו' דלאו למעוטי גמל מחטם אלא: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' לקמן בפירקין. נ"ב ד' נד ע"ב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בבאין וכו' וכופת שאור שיחדו לישיבה דאמר טהור . חולין קכט ע"א ועי' ב"ב יט ע"ב תוס' ד"ה סיפוק ליה :

יב א מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה ב :
יג ב ג שם הלכה ט :
יד ד מיי' פ"ג מהל' מקוואות הלכה טו :
טו ה מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה י :
טז ו שם הלכה ט :
יז ז מיי' פ"ד מהל' כלים הלכה ו :
יח ח מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה יד :
יט ט שם הלכה טו :
כ י מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו :

[ועי' תוס' סוכה יב: ד"ה מהו דתימא ומה שנתקשה בזה עפ' הגליון וע"ש לייבר קנח]

טהורות א"ר יצחק (נפחא) "בבאין מנוי אדם לנוי בהמה ורב יוסף אמר "הואיל ואדם מושך בהם את הבהמה מי לא תניא "מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה מה טעם הואיל ואדם רודה בהן ה"נ הואיל ואדם מושך בהן : "וטובלן במקומן : והאיכא חציצה א"ר אמי בשריתכן לימא ר' אמי כרב יוסף סבירא ליה דאי כר' יצחק (*נפחא) דאמר בבאין מנוי אדם לנוי בהמה כיון דריתכן עבד בהו מעשה ופרחה לה טומאה מינייהו דתנן*) כל "הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה סבר לה כרבי יהודה דאמר מעשה לתקן לאו מעשה הוא דתניא ר' יהודה אומר לא אמר שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל במתניתא תני במחוללין *שאל תלמיד אחד מגליל העליון את ר"א שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת אמר לו שמא לא שמעת אלא לענין שבת דאי לענין טומאה דא ודא חדא היא ולענין טומאה דא ודא אחת היא *והתנן טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה וכלים "ושאר כל הטבעות טהורות כי קאמר ליה איהו נמי דאדם קאמר ליה ודאדם דא ודא אחת היא והתניא* "טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו ולקשר בה בין כתפיו טהורה ולא אמרו טמאה אלא של אצבע בלבד כי קאמר ליה איהו נמי דאצבע קאמר ליה ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן *"טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה כי קאמר ליה איהו נמי כולה של מתכת קאמר ליה ועוד שאל שמעתי שחולקין בין מחט למחט אמר ליה שמא לא שמעת אלא לענין שבת °דאי לענין טומאה דא ודא אחת היא ולענין טומאה דא ודא אחת היא *והתנן "מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה כי קאמר ליה °בשלימה ובשלימה דא ודא אחת היא *והתנן °מחט שהעלתה חלודה אם מעכב את התפירה טהורה ואם לאו טמאה ואמרי דבי ר' ינאי והוא שרישומה ניכר כי קאמר ליה בשיפא קאמר לי' ובשיפא דא ודא אחת היא והתניא *מחט בין נקובה בין אינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא *אמרינן נקובה אלא לענין טומאה בלבד הא *תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי : **מתני'** "חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה בו זכרים יוצאין לבובין רחלות יוצאות שחוזות כבולות וכבונות העזים יוצאות צרורות רבי יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלין הכבונות רבי יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב : גמ'

*) כלים פכ"ה מ"ט לקמן נח: סוטה יג: קדושין נט. [מנחות סט:]

נ"א אמרו

תוספות

והא איכא חציצה · פירש בקונטרס שטבעת תקוע בשיר בחוזק ואין המים נכנסים שם ואומר ר"י דצריך לומר שפעמים מסירים אותן ועושים מהן מלאכה בפני עצמן שאם כל שעה היו קבועים בצואר הבהמה היה הכל חשיב כלי אחד ולא הוי חציצה וה"ר פור"ת פירש והא איכא חציצה לפי שהוא דבוק בצואר הבהמה :

בשריתכן · להכי לא מוקי לה במחוללין דאין דרך השיר להיות כן :

טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו · נראה לר"י דהיינו לחגור מלבושיו שהן רחבים ואוגדם כנגד מתניו בטבעת כעין שפי' בקונטרס לקשור בה את כתפיו :

היא של אלמוג וחותמה של מתכת · וא"ת והא יש בה בית קיבול מקום מושב החותם וי"ל דאין זה בית קיבול דאמרינן בית קיבול העשוי למלאות °לא שמיה בית קבול* :

והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקוב' · נראה לר"י דלא פריך אליב' דאביי דאיהו הוה מפרש שאינה נקובה היינו שניטל חורה או עוקצה אלא אליב' דרבא פריך דלדידיה לא מצינן לפרש הכי כדמוכח בריש כל הכלים (לקמן קכג·) ותימה לר"י דכיון דלא ידע המקשה דמיירי בגלמי א"כ בלאו הכי תקשה ליה לרבא כדפריך בריש כל הכלים (ג"ז שם) :

רש"י

טהורות · דלאו משום תכשיט מיטמאו דאין תכשיט לכלי וכלי נמי לא הוו אלא תכשיט כלי ומיהו בעודן מחוברות לכלי מיטמו עם הכלי דהוי יד לכלי דכל המחובר לו הרי הוא כמוהו : בבאין מנוי אדם לנוי בהמה · מתני' כגון שנעשה שיר זה לתכשיט אדם ובעודו לאדם נטמא ולאחר טומאתו נתנו לבהמה וצריך להטבילו מטומאתו ראשונה שלא יגע בטהרות : הואיל ואדם מושך בהן את הבהמה · חשיב ליה כלי תשמיש דאדם : מקל של בהמה · שרודין בו את הגמל או את האנקה *אי נמי כעין שעושין להנהיג את הדוב : של מתכת · דאילו של עץ פשוטי כלי עץ לא מקבל טומאה : מאי טעם · הרי צורך בהמה: רודה · מכה ומייסרה : והאיכא חציצה · שטבעת הקבוע בשיר קבוע בו בחוזק ואין המים נכנסין שם : בשריתכן · הכה בפטיש עד שנתפשט ונתרחק הנקב סביב סביב : כרב יוסף סבירא ליה · דאמר כשהן של בהמה נמי מקבלי טומאה הואיל ואדם מושך בהן הלכך כי ריתכן לאחר טומאה אכתי במילתייהו קיימי ולא פרחה טומאתן דאכתי חזו לבהמה : דאי כרבי יצחק · דאמר לא מקבל טומאה אלא בעודן לאדם טומאה זו שקבלו בעודן לאדם כיון דריתכן ושוב אין נאים לאדם בטלי להו מתורת תכשיט וטהרו מטומאתן : יורדין לידי טומאתן במחשבה · מאחר שחישב עליו שיניחנו כמות שהוא עכשיו ולא יוסיף תיקון אחר הוא גמר מלאכתן ומקבל טומאה : ואין עולין מטומאתן · מאחר שחישב על העור לעשות שטיח ירד לידי טומאה ואם חזר וחישב עליו לרצועו' וסנדלים לא בטל מתורת כלי *ולא טהר בכך עד שיתן בו אזמל דהוי שינוי מעשה הא בשינוי מעשה מיהא עולה מטומאתו : לתקן · וזו היא תקונו לצורך בהמה: לאו מעשה הוא · לבטל מתורת כלי : במחוללין · מתחלה נעשו חלולין רחבים שיש חלל בדביקתן שנתן טבעת בתוך טבעת כמות שהוא רחב : שחולקין · יש חילוק בהלכותיהן ואיני יודע מהו חילוקן : אלא לענין שבת · לענין הוצאת שבת יש חילוק בין יש עליה חותם לשאין עליה חותם כדאמר לקמן בפ' במה אשה (דף נט·):דא ודא אחת היא · כל טבעות דין אחד להן : שהתקינה לחגור בה מתניו · שקבעה ברצועה ועשאה כמין בוקלא שעושין לסרגין של סוסים : ולקשור בה בין כתפיו · בתי זרועותיו ברא"יר"א : טהורה · דהדר הויא לה כטבעת כלים ולא דמיא לאדם מושך בהם שאינו משתמש בה כלום אלא מונחת ועומדת לרצועה ומיהו עם הרצועה מקבלת טומאה אבל אם היה נוטלה ומחזירה אינה מקבלת טומאה לעצמה : כי קאמר ליה איהו נמי · דא ודא אחת היא : דאצבע קאמר ליה · ולענין שבת יש חילוק : אלמוג · עצי אלמוגים והוא נאה : טמאה · דבתר טבעת אזלינן ופשוטי כלי מתכות טמאים : היא של אלמוג טהורה · דפשוטי כלי עץ הוא : אלא לענין שבת · לענין הוצאת שבת יש חילוק בין נקובה לשאינו נקובה דנקובה קתני חייב חטאת ובשאינה נקובה כגון אישפינגל"א שהיא תכשיט קתני אינו חייב חטאת בפרק במה אשה (דף נז:) : חורה · חור שלה : עוקצה · פונטא : חלודה · רואיירא"ה : והוא שרישומה· של מחט ניכר דהוי כלי וטמאה · ל"א שרישומה של חלודה ניכר בבגד היינו עיכוב תפירה וטהורה·: בשיפא · ניטופת בשופינא שקורין לימ"א שאין בה חלודה : מותר לטלטלה בשבת · באגר דהא חזיא ליטול את הקוץ ותורת כלי עליה: ולא אמרו נקובה · חלוקה להלכותיה אלא לענין טומאה בלבד דנקובה מקבלת טומאה ושאינה נקובה לא : הא תרגמא אביי · בפרק כל הכלים : בגלמי · שהוא גולם שנקצצה מן החוט ועומדת לינקב התם הוא דכל זמן שלא נקבה אינה מקבלת טומאה דהא לא נגמרת מלאכתה ולענין טומאה כלי מעשה כתיב (במדבר לא) שנגמר כל מעשהו ומיהו לענין שבת שריא דזימנין דממליך עלה ומנח לה הכי ומשוי לה מנא לנטילת קוץ אבל מחט שנגמרה מלאכתה כגון אישפינגל"א שאינה עומדת ליקב דא ודא אחת היא לטומאה : **מתני'** מרדעת · בשטי"ל ומניחין אותו כל היום על החמור לחממו דאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה : שהיא קשורה בו · בגמ' מפרש : זכרים · אילים : לבובים שחוזות כבולות וכבונות · מפרש בגמרא : צרורות · דדיהן צרורות פעמים ליבש שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד ויתעברו או יהו שמנות לאכול ופעמים לחלב לשמור החלב שלא יטפטף לארץ וקושרין להם כים בדדיהן : ר' יוסי אוסר בכולן · דמשוי הוא : חוץ מן הרחלים הכבונות · שהוא שמירת למרן שלא יטנף והוי להו תכשיט : יוצאות צרורות ליבש · ר' יהודה סבירא ליה כתנא קמא דלאו משוי הוא ומיהו ליבש דמיהדק שפיר וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאיתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן :

גמרא

מסורת הש"ס

רש"ל כי דמאי · א"כ שייך אחר דיבור רודה ואי ודאי דמש ... כלו לכשמשיטין עניינו של מקל אבל ודאי דמש שפי' רודה מכה ומייסרה ואינו אלא לפי' אחד של רש"י ולא פי' אית' רודה שמושכ' בו את הבהמה

תוספתא דכלים (ב"מ) פ"ד

כלים פי"ב מ"א

תוספתא שם

לקמן נח: כלים פי"ג מ"ו

לעיל נב: כלים

לקמן קכג. כלים שם מ"ה

כלים שם

לקמן קכג: [תוספתא שם]

[לקמן קכג. קטו: עירובין קב. פסחים סה: יבמ' יג. כתובות יג. ב"מ כב. פסקי קט. בכורות נג. ועי' סוכה ל: ותוס' סה ד"ה שיכן]

גליון הש"ס

גמ' ושאר כל הטבעות. עי' כלים פי"א מ"ג בר"ש ד"ה מקל : שם דאי לענין טומאה דא ודא אחת היא. עי' לקמן ס ע"א תוס' ד"ה לשמא : שם בשלימה. תוס' זה בשיפא ... בכלים פ"ד ... תוס' סוכה ... הוא ... אלמוג וכו' לא שמיה ביתקבול. עי' לעיל ד' יז ע"א תוס' ד"ה ועל שאר. סוכה דף יב ע"ב תד"ה מהו

רבינו חננאל

הטבעות טהורות. ואוקמה ר' יצחק נפחא בבאין מנוי אדם. כלומר טבעת אדם היתה ונעשה עתה שיר לבהמה. ואוקמה רב יוסף הואיל ואדם מושך בהן. פי' פעמים שמכניס אדם אצבעו באותו השיר ומושך בה הבהמה שנמצאת טבעת העשוי' לאצבעו של אדם. כמו מקל בהמה של מתכת טמאה מפני שמחזיקה אדם ורודה בה כו'. וטובלן במקומן והא עביד חציצה. כלומר כיון שהשירים הללו נושכין בו לזה הרי מקום הטבילה סתום ואין המים באין בהם. ופריק ר' אמי בשריתכן. כלומר ריתכן באור והטבילן במים בעודן השירין כמו נחלים לוחשות שהמים באין אליהם מכל צד. ואתרגמא אפירוקא דר' אמי דלא כר' יצחק נפחא דאי כר' יצחק נפחא דאמר דבאין מנוי אדם לנוי בהמה הוא. דאי אליבא דר' יצחק נפחא טבעת של בהמה אינו יורד לקבל טומאה. אפי' אם יחשב עליה להיות טבעת של בהמה וטבעת של אדם אינה עולה מידי טומאה להבטל מעלה תורת כלי אלא בשינוי מעשה כדתנן כל הכלים יורדין לידי טומאתן כו' ואי בשריתכן הנה עשה בהן מעשה ונסתלקה תורת כלי מעליהן. ואין צריכין לא הזאה ולא טבילה. (כי בעינן) [ושנינן] מעשה לסלק תורת כלי מעליהו מעשה' לקלקל כגון שבירה וכיוצא בה. אבל ריתוך שהוא תיקון וחיזוק לכלי מתכת כי האי גוונא אינו מעשה לטהר ולא מבטל הטומאה מעל הטבעת. במתניתא תנא במחוללין. כלומר חלולין הן מלשון נבובים אלו השירין. והמים באין בהם מכל צד. ואין שם חציצה. תנא (תוספתא פ"ה) ומכניס חבלים לתוך ידו. ובלבד שלא יכרוך לתוך ידו. ובלבד שלא יכרוך ע"ג ידו ולא ישלשל חבלים מידו יתר מטפח : שאל תלמיד את ר' אלעזר שמעתי חלוקה בין טבעת לטבעת. א"ל לענין שבת בין טבעת שיש עליה חותם. לטבעת שאין עליה חותם. אבל לענין טומאה כל טבעות דינם אחד. ואסיקנא טבעת של אצבע של אדם של מתכת הכל לענין טומאה. וכן נמי מחט שלימה שיפא [נקובה ושאינה] נקובה הכל דינם אחד לענין טומאה. ואם היא ניטל חרירה או עוקצה או העלת חלודה ומעכבת התפירה (או נקובה) טהורה היא. ואקשי (שבת אנה) [טומאה אינה] היא חלוקה בין מחט למחט. והתניא מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת. [ולא אמרו כו'] ושנינן הא תרגמה אביי זו הברייתא אליבא דרבא דאמר מחט שני או חרירה מדלענין טומאה לאו כלי הוא וטהורה היא. לענין שבת נמי לאו כלי ואסור לטלטלה. מתניתא דקתני בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בגלומי כלי מתכת היא. כלומר עדיין חוט של ברזל ועדיין הוא צריך לנקבו ולחרר לו עוקם לעשותה מחט. ועכשיו אין לה לא נקב ולא עוקם. ואמרינן זמנין דמימליך עליה דהאי גולם ומשוי ליה מנא כמות שהיא. אבל מחט שניטל חרירה עוקצה לבין גרוטאות זריק לה : [מתני'] חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו כו'. אוקמה שמואל בשקשורה לו מע"ש. וקיי"ל כוותיה. ומתניתא מסייעא ליה. נתינת מרדעת ע"ג חמור

רב נסים גאון

והא איכא חציצה. בראש מס' (עירובין דף ד) אמרו חציצין דאורייתא נינהו דכתיב (ויקרא טו) ורחץ במים את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין מים לבשרו ועיקר דילה במס' (סוכה דף ו) ובפרק א' דמס' מקוואות בפ"ט [illegible]. ותמצא עיקר דיבור זה בפ' כל הכלים (ד' קכג) : הא תירגמא אביי בגלמי. [illegible] הניטלין בשבת ואני אבאר לך פירושו כי ראיתי פירוש להרבה מן החכמים מחט נקובה שנגמרה מלאכתה אם ניטל חרירה או עוקצה טהורה [illegible] לה תקנה [illegible] שניטל עוקצה

גמ' אמר שמואל *והוא שקשורה לו מע"ש אמר רב נחמן מתני' נמי דיקא דקתני *אין החמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו היכי דמי אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא דילמא נפלה ליה ואתי לאתויי אלא לאו שאינה קשורה מע"ש מכלל דרישא שקשורה לו מע"ש ש"מ תניא נמי הכי *חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה לו מע"ש ולא באוכף אע"פ שקשורה לו מע"ש רבן שמעון בן גמליאל אומר אף באוכף בזמן שקשורה לו מע"ש ובלבד שלא יקשור לו מסריכן ובלבד שלא יפשול לו רצועה תחת זנבו בעא מיניה רב אסי בר נתן מר' חייא בר רב אשי מהו ליתן מרדעת על גבי חמור בשבת אמר ליה מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק איתיביה אוכף שעל גבי חמור לא יטלטלנה בידו אלא מוליכה ומביאה בחצר והוא נופל מאיליו השתא ליטול אמרת לא להניח מיבעיא אמר ליה ר' זירא שבקיה כרביה סבירא ליה דאמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין *טרסקל לבהמה בשבת וקל וחומר למרדעת ומה התם דמשום תענוג שרי הכא דמשום צער לא כל שכן שמואל אמר מרדעת מותר טרסקל אסור אזל ר' חייא בר יוסף אמרה לשמעתא דרב קמיה דשמואל א"ל אי הכי אמר אבא לא ידע במילי דשבתא ולא כלום כי סליק ר' זירא אשכחיה לר' בנימין בר יפת דיתיב וקאמר ליה משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת על גבי חמור בשבת א"ל *יישר וכן תרגמה אריוך בבבל *אריוך מנו שמואל והא רב נמי אמרה אלא שמעיה דהוה מסיים ביה ואין תולין טרסקל בשבת א"ל יישר וכן תרגמה אריוך בבבל דכולי עלמא מיהת מרדעת מותר מאי שנא מאוכף שאני התם דאפשר דנפיל ממילא רב פפא אמר כאן לחממה כאן לצננה לחממה אית לה צערא לצננה לית לה צערא והיינו דאמרי אינשי חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא לה מיתיבי *לא יצא הסוס בזנב שועל ולא *בזהורית שבין עיניו *לא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן ולא פרה בחסום שבפיה ולא סייחים בטרסקלין שבפיהם לרה"ר ולא בהמה בסנדל שברגליה ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה וזו חומר בבהמה מבאדם אבל יוצא הוא באגד שעל גבי המכה *ובקשישין שעל גבי השבר ובשליא המדולדלת בה *ופוקקין לה זוג בצוארה ומטיילת עמו בחצר קתני מיהת ולא סייחין בטרסקלים שבפיהם לרה"ר לרה"ר הוא דלא הא בחצר שפיר דמי מאי לאו בגדולים ומשום תענוג לא בקטנים ומשום צער דיקא נמי דקתני דומיא

רש"י

גמ' מתניתין נמי דיקא · לקמן בהאי פירקא: אף באוכף · דאיהו נמי מהני לחממה: ובלבד שלא יקשור לו מסריכן · פוטרא"ל דמיחזי כמי שרוצה להטעינו משוי: רצועה תחת זנבו · פושל"א שנותנים שם שלא תרד האוכף והמשוי על צוארה כשהיא יורדת לעמק והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על ההרים: מהו ליתן מרדעת · ולא לצאת לרה"ר אלא בחצר ומפני הצינה: ה"ג אמר ליה מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק: איתיביה כו' · כסבור הא דאישתיק משום דלא אשגח ביה דסבר אוכף נמי שרי ואותיביה מברייתא דאסר ליטלה והשתא ליטול אמרת לא להניח מיבעי' דדמי כאילו צריך להטעינה משוי: כרביה · רב: טרסקל · סל מלא שעורים תולין לה בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת ותענוג בעלמא הוא שלא תטרח לשוח צוארה לארץ: צער · של צינה: מרדעת מותר · דלצערא היא הלכך אורחה בהכי ולאו משוי הוא: לשמעתא דרב · דשרי בטרסקל: אבא · *חברי כמו אברך אבא למלכא (בראשית מא): שמואל קרי אריוך על שם שהיה בקי בדינין ושופט כמלך השופט על הארץ לשון ריכא *מלך (ב"ב דף ד·): והא רב נמי אמרה · דכיון דשרי בטרסקל כ"ש מרדעת: מאי שנא מאוכף · שאסור ליטול וכ"ש להניחו: דנפיל ממילא · כדקתני מוליכו ומביאו לחצר והוא נופל מאליו: כאן לחממה · מרדעת צריך לחממה ומותר משום צער דצינה אבל נטילת אוכף אינו אלא שיצטנן שנתחממה ע"י משאוי שנשאה מבעוד יום ואי לא שקיל ליה לא איכפת לן שהרי הוא יצטנן מאליו דאמרי אינשי וכו': בזנב שועל · שתולין לו בין עיניו שלא ישלוט בו עין: זהרורית · לגוי: בכיס שלו · שתולין לו באמתו לקבל זוב ולבדוק מנין ראיותיו שאינו תכשיט לו: בכיס שבדדיהן · לקבל חלב הנוטף אי נמי שלא ישרטו דדיהן על הקוצים שהיו דדיהן גסין: בחסום שבפיה · שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתם נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגליה · שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים: קמיע · כתב לרפואת חולי: מומחה · שריפא כבר ג' פעמים: וזה חומר בבהמה מבאדם · קס"ד השתא דאקמיע קאי דאמרינן לקמן בפרק במה אשה יוצאה (ד' סא·) שהאדם יוצא בקמיע מומחה וכל הני דקתני לא תצא הנך דלאו שמירת גופה הוא אלא משאוי וסנדל משום דדילמא מישתליף ואתי לאתויי: אגד שעל גבי המכה · ליכא למימר אתי לאתויי: קשישין שעל השבר · בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרים אותן שם והן מעמידין העצם שלא יזוז אנה ואנה עד שמתחבר: ובשליא המדולדלת בה · שיצתה מקצתה: ופוקקין לה זוג · אבל כשאינו פקוק אפי' בחצר לא תצא מפני שהעינבל שבתוכה מקשקש ומוליד קול לכך פוקק בצמר או במוכין שלא יקשקש העינבל שבתוכה: זוג · אישקלי"ט: עינבל · בטדי"ל: ומטיילת · באותו זוג בחצר אבל לא תצא בו לרה"ר כדמפרש לקמן בפרקין (דף נד:) דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: מאי לאו · בסייחים גדולים קאמר דצוארן ארוך ואין להם צער לשוח ולאכול מע"ג הקרקע ותולה להן טרסקל לתענוג וקשיא לשמואל: קטנים · ארכובותיהן גבוהין וצוארן קטן ויש להם צער לשוח ע"ג הקרקע ולאכול: דומיא

תוספות

והוא שקשורה לו מע"ש · רש"י פי' לקמן דבקשורה מע"ש הוי מלבוש החמור אבל באינה קשורה מע"ש הוי משאוי ועוד יש לפרש דבאינה קשורה מע"ש מיחזי כמתכוין להוצאת המרדעת וה"ר פור"ת פירש דמיחזי כאילו מתכוין להוליך הבהמה למקום רחוק:

אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא · ולא בעי למפרך דמרישא שמעינן לה דקתני בזמן שהיא קשורה הא אינה קשורה לא דדרך משניות כן במסכת ע"ז (דף לה:) אלו דברים אסורין באכילה כבשים שדרכן לתת לתוכן יין כו' ובסיפא (שם דף לט:) קתני ואלו מותרים באכילה כו' וכבשים שאין דרכן לתת כו' ובפרק אלו טרפות (חולין דף נד·) קתני אלו כשרות אע"ג דאיכא מינייהו דשמעי' מרישא *וא"ת ונפשוט מרישא דבקשורה מערב שבת איירי מדאיצטריך למיתני בזמן שהיא קשורה דבלאו הכי הוה ידעי' דאיירי בקשורה דאי באינה קשורה פשיטא דאסור דילמא נפלה ואתי לאתויי כדקאמר הכא אילימא כו' אלא ודאי בזמן שקשורה מע"ש קאמר וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה ה"א דלהכי תנא בזמן שהיא קשורה לאשמעי' דאפי' קשורה בשבת דאי לא תנא ליה ה"א דוקא בקשורה לו מע"ש אבל בקשורה בשבת לא קמ"ל להכי דייק מסיפא:

מהו ליתן המרדעת ע"ג חמור בשבת · ואין לאסור משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דבהמה חשיבא כדבר הניטל כיון דיכול למושכה ולהוליכה בכל מקום ורב אסי בר נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחזי כרוצה להוליך הבהמה למקום רחוק דא"כ היכי דייק דמאן דשרי טרסקל כ"ש מרדעת · ואין לפרש נמי דבעי למיסר בחצר אטו רה"ר כדאמר גבי אשה בפ' במה אשה (לקמן דף סד:) דגבי בהמה לא גזרו כדתניא בסמוך גבי זוג ומטיילת עמו בחצר אלא נראה לר"י דטעמא משום טרחא דשבת ואע"ג דשריא קרצוף בפ"ב דביצה (דף כג·) התם יש לה צער ביותר א"נ לא שרי אלא בי"ט אבל בשבת אסור:

אוכף שע"ג החמור · וא"ת ויתיר האוכף וינער ויפול כדאמר *בפ' כל כתבי גבי היתה בהמתו טעונה טבל כו' וי"ל דהתם מיירי בשקין שתוכל הבהמה להתקלקל אבל מחמת האוכף לא תוכל הבהמה להתקלקל לכך לא התירו:

תולין טרסקל · וא"ת ותאסר משום דמשתמש בבע"ח כי היכי דאסור להניח נר על גבי דקל בשבת משום דמשתמש במחובר וי"ל דהתם מנענע הענפים אבל הכא אינו מנענע הבהמה בכך ורב אסי ברבי נתן דבעי למיסר *אפשר משום דילמא אתי להשתמש בבע"ח (ת"י):

אריוך · שם מלך כדכתיב אריוך מלך אלסר (בראשית יד) ונקטי' טפי מאלו מלכים לפי שמובלע בו לשון ארי: דשמעיה דקא מסיים בה כו' · אע"ג דקיי"ל *כרב באיסורי הייגו לגבי שמואל לחודיה אבל הכא ר' יוחנן דקי"ל כוותיה לגבי רב קאי כשמואל וברייתא דאוכף נמי קיימא כשמואל למאי דמשני כאן לחמה כאן לצנה ומתני' דאין סכין ומפרכסין לבהמה דמייתי לקמן נמי פליגא אדרב כדפירש בקונטרס: מאי לאו בגדולים ומשום תענוג · וא"ת ומאי קושיא דילמא הכא מיירי בטרסקל שנתלה מע"ש אבל לתלות בשבת אפי' בחצר אסור ותירץ דדייק מדנקט רה"ר גבי טרסקל טפי מאחר דכולהו נמי ברה"ר איירי אלא נקט רה"ר דבחצר מותר בכל ענין: כגון

עין משפט נר מצוה

כא א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הל' י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ז:

כב ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' ח:

כג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

כד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

כה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

כו ז שם סעיף י:

[חולין מ"ב.וע"ש בתוס' ד"ה ניקב ותוס' נד. ד"ה ואלו כשרות כולהו צריכי וקל"ע]

[גי' הערוך קרטבל וכן איתא ברי"ף]

[חולין מו:]

מסורת הש"ס

לקמן מ:

[תוספ' פ"ה]

[ע' ברש"י חולין מה:]

[וחולין עו: פרש"י על שם אריוך מלך אלסר כמ"ש תוס' כאן ומנחות לח: פרש"י כמו גור ארי' יוסדס ולהכי קרי לשמואל אריוך דקי"ל הלכתא כשמואל בדינא וקדושין נט. לפרש"י כלום]

[תוספתא פ"ה]

[פי' לשון של זהורית שתולין משום עין ערוך]

[גי' הערוך בערוך קש ובקשקשין]

לקמן כד:

רבינו חננאל

מותר לדחות צער בהמה לתלות(קרצטל)[טרסקל] בפיה משום תענוג הוא. ור' יוחנן ושמואל אסרי וכן הלכה והני מילי בבהמות גדולות ומשום תענוג. אבל קטנים דמשום צערא הוא ברה"ר אסורים לצאת הסייחין (בקרצטלין) [בטרסקלין] שבפיהם אבל בחצר שרי. מסורכו פי' חגורו: תניא יוצא אדם באגד שעל גבי (בהמה) [המכה].

רב נסים גאון

או חרירא אדם זורקה לבין הגרוטאות ונתיאש ממנה מלעשותה כלי וטהורה היא ואם היתה מחט שאינה נקובה ויש לה עוקץ וכבר שיפה איתה ומירקה ואע"פ שעדיין לא נקבה מפני שהיא ראויה ליטול בה את הקוץ הרי היא כתורת כלי וטמאה כמו הנקובה לפי שהנקובה ראויה לתפירה והיא ראויה להוציא בה את הקוץ וזו וזו שוין בתורת טומאה כמו שאמרו אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא ובכדומה לו אמרו בתוספתא (דב"מ דכלים פי"א) ואם מתחילה עשאו לכן אפי' פחות מיכן טמא ובנסטרא אמרו (מס' כלים פ"ד מ"ג) אי זו היא נסטרא כל שניטלו אזניה ואמרו בתוספתא (ב"ק דכלים פ"ג) ואם מתחלה עשאה בלא אזנים נידונית כחבית ואשר אמרו בין נקובה ובין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד הוא דתירגם אביי אליבא דרבה בגלומי והוא ברזל חתוך שראויה להעשות מחט והואיל ויש לומר שאם ירצה בעלה לעשותה כלי יכול הוא לעשות כמו שאמרו זימנין דמימליך עלה ומשוי לה כלי מותר לטלטלה בשבת ונחשוב אותה לענין טלטול כמו הכלים והיא כמי מחט נקובה לענין שבת אבל לענין טומאה לא והרי היא בחזקת טהורה עד שיגמור מלאכתה ותהיה כלי כמו שאמרו בתוספתא בסוף בבא קמא דכלים גולמי כלי מתכות הרי הן ככל הכלים אלא שהן טהורין:

אמר

כז א מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יג טוש"ע א"ח סי' שה סעי' יז בהג"ה :

כח ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לי סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כב וסי' שלב סעיף ג :

כט ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שלב סעיף ג וסעיף ד :

ל ה ו ז מיי' פ"כ מהל' שבת הל' יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו :

דומיא דקמיע ש"מ: אמר מר ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה והא אנן תנן *ולא בקמיע שאינו מומחה הא מומחה שפיר דמי ה"נ *שאינו מומחה והא אע"פ שהוא מומחה קתני מומחה לאדם ואינו מומחה לבהמה ומי איכא מומחה לאדם ולא הוי מומחה לבהמה אין אדם *דאית ליה מזלא מסייע ליה בהמה דלית לה מזלא לא מסייע לה אי הכי מאי זה חומר בבהמה מבאדם מי סברת אקמיע קאי אסנדל קאי ת"ש [ב]סכין *ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער לא [ג]דגמר מכה ומשום תענוג ת"ש בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין אי הכי *אדם נמי אדם נראה כמיקר א"ה בהמה נמי נראה כמיקר אין מיקר לבהמה °ולבהמה מי גזרינן והתניא *היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה ולא גזרינן דילמא אתי לאתויי אמר רבינא כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו ר"נ בר יצחק אמר שחיקת סממנין גופה תנאי היא דתני' בהמה שאכלה כרשינין לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ורבי *[ד]אושעיא מתיר דרש רבא הלכה כרבי *אושעיא: אמר מר לא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן והתניא יוצאות עזים בכיס שבדדיהן אמר רב יהודה לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק רב יוסף אמר *תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתנן העזים יוצאות צרורות רבי יוסי אוסר בכלן חוץ מן הרחילות הכבונות ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב ואיבעית אימא הא והא ר' יהודה ולא קשיא [ה]כאן ליבש כאן ליחלב תניא אמר ר' יהודה מעשה בעזים בית אנטוכיא שהיו דדיהן גסין ועשו להן כיסין כדי שלא יסרטו דדיהן: ת"ר מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק ולא היה לו שכר מניקה ליתן ונעשה לו נס ונפתחו לו דדין כשני דדי אשה והניק את בנו אמר רב יוסף בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה א"ל אביי אדרבה כמה *גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית אמר רב יהודה בא וראה כמה קשים מזונותיו של אדם שנשתנו עליו סדרי בראשית אמר רב נחמן תדע דמתרחיש ניסא ולא אברו מזוני: ת"ר מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה עד יום מותה אמר *רב בא וראה כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה אמר לו רבי חייא זו דרכה בכך אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו: [ו]זכרים יוצאין לבובין: מאי לבובין אמר רב הונא תותרי מאי משמע דהאי לבובין לישנא דקרובי הוא דכתיב °לבבתני אחותי כלה ^{שיר ד} עולא אמר עור שקושרין להם כנגד לבם כדי שלא יפלו עליהן זאבים זאבים אזכרים נפלי אנקיבות לא נפלי משום דמסגו בריש עדרא וזאבין בריש עדרא נפלי בסוף עדרא לא נפלי אלא משום דשמני ובנקבות ליכא שמני ותו מי ידעי בין הני להני אלא משום דזקפי חוטמייהו ומסגו כי דוו רב נחמן בר יצחק אמר עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדקתני סיפא [ז]והרחלים יוצאות שחוזות מאי שחוזות שאוחזין האליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן זכרים מאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלויי הוא דכתיב °והנה אשה לקראתו ^{משלי ז} שית

תורה אור

שיר ד · משלי ז

[נ"ל יאשיה]

[עירובין נו: פסחים מה: גיטין יט. סנהדרין סח.]

[נ"ל רבי]

דומיא דקמיע · משום חולי : והא אנן תנן · גבי אדם לקמן בפ' במה אשה (דף ס:): הא מומחה שפיר דמי · מאי שנא בהמה מאדם: מזליה · מלאך שלו ומליץ עליו : אי הכי · דבהמה נמי נפקא בקמיע המומחה לבהמה : מאי זה חומר · אדם נמי לא נפיק אלא בקמיע מומחה לאדם: אסנדל קאי · וזה חומר דקתני ולא בהמה בסנדל שברגליה : סכין · שמן : ומפרכסין · גלדי מכה : ומשום צער · [ואפילו] הכי לבהמה לא וקשיא בין לרב בין לשמואל דשרי במרדעת : לא דגמר מכה · שנתרפאה המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג ולרב ודאי קשיא והיא מתניתא קמייתא דאוכף נמי קשיא ליה דנהי נמי דלצינה ליכא צער תענוג מיהא הוא אלא רב תנא הוא ופליג : שאחזה דם · אנפודור"א : אין מעמידין כו' · אלמא אפילו צער נמי אסור : גזירה משום שחיקת סממנים · במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן : אין מיקר לבהמה · אין דרך להקר בהמה הלכך כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין ואתי למישרי שחיקת סממנים : ומי גזרינן · במקום פסידא כי האי גוונא : חוץ לתחום · קס"ד חוץ לתחום שלו היתה עומדת בהמה : שהיה תחום שלה מובלעת בתוך תחום שלו · דחוץ לתחום דקתני חוץ לתחום שלה שהבהמה המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגליו והרועה וזה הקורא לה בעליה ויכול לילך כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום ואפילו הכי לא יביאנה ממש בידיו הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד' אמות ומיהו קורא לה והיא באה דלא הוזהר הוא על תחום בהמתו ובלבד שלא יביאנה ממש בידיו : תנאי היא · דאיכא דלא גזר שאר רפואות אטו שחיקת סממנין: שאכלה כרשינין · הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מינייזונ"א וצריכה להשתלשל ולהוציא רעי ומרילה : כדי שתתרפה · גרסינן הכא לשון ריפוי שיהיו מעיה רפויים בשילשול ומוציאה רעי : לא יריצנה · גזירה בכל רפואה אטו שחיקת סממנין : דמיהדק · דליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי : תנאי שקלת מעלמא · איבדת כולם שאין אתה מוצא תנאים שנחלקו בכך דתוקי הנך תרתי מתניית' חדא כמר וחדא כמר : תנאי היא · במתניתין ר"מ שרי ר' יוסי אסר : ליבש · מיהדק שפיר ולענין משוי נמי לא הוי משוי דלורך גופה היא דחלבה מכחישה: ליחלב · הוי משוי שטוענת את החלב בכיס : גסין · גדולין ונגררין על הקוצין ומסרטין דדיהן : שנשתנו עליו כו' · ולא זכה ליפתח לו שערי שכר : תדע · דקשין דמרחשי ניסא · מן השמים לכמה הצלות לנפשות אדם : ולא איברו מזוני · ואין נס זה רגיל שיבראו מזונות לצדיקים בביתם שימצאו חטין גדלין באוצרותיהן : גידמת · ידה קטועה : זו דרכה בכך · לכסות כל אשה עצמה וכ"ש זו שהיתה צריכה לכך : תותרי · קופל"א שמחברין אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו : לבבתני · קרבתני אצלך מחמת נוי מעשיך : דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה : אנקבות לא נפלי · בתמיה : דמסגי · מהלכין : בסוף עדרא לא נפלי . בתמיה : כי דוו · מביטין כאן וכאן לפיכך מתקנאין בהם כסבורים שרוצים להלחם בהם : אליה · זנב שלהן קושרים כלפי גבן שלא יכסה ערותן : שית

כגון שהיה תחום שלה מובלע כו' · ומ"מ לא התירו אלא דרך קריאה אבל לילך מעבר לבהמה ולרודפה לעיר לא :

תנאי היא · רב יהודה ידע שפיר דתנאי היא אלא דניחא ליה לאוקמי תרי סתמי דברייתא אליבא דחד תנא :

כאן ליבש כאן ליחלב · פי' בקונט' ליחלב שיקבלו בכיס את החלב וקשה דהא ודאי משוי הוא ולכ"ע חייב דהויא מלאכה הצריכה לגופה ופי' ה"ר פור"ת ליחלב לשמור החלב בדדיהן שלא יזוב לארץ ושרי ת"ק דהוי כמו רחלים כבונות דחשבי' ליה מלבוש אף על פי שאינו עשוי לצורך עצמן אלא לשמור הצמר ור"י פירש דבין ליבש ובין ליחלב תרווייהו עבדי להו כדי שלא יסרטו דדיהן כדאמרינן בסמוך וליבש בזמן שאינו חפץ בחלב שרי לפי שמהדקו וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי אבל ליחלב שאינו רוצה שיתייבשו אינו מיהדק איכא למימר דילמא נפיל ואתי לאתויי :

שקושרין להן כנגד זכרותן כו' · ולשון לבובין הוי שלא לקרב כמו ובכל תבואתי תשרש (איוב לא) וכמוהו הרבה :

ממאי מדקתני סיפא · טפי הוי ליה לאתויי כבולות דהוי ממש כעין זה אלא משום דשחוזות הוי ברישא :

עד

רבינו חננאל

ובקשישין : תניא אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל לרפאותו . מ"ט משום דנראה כמיקר . אבל בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים כו' . אמר עולא בהמה גזירה משום שחיקת סמנים . ושחיקת סמנים תנאי היא . דתניא בהמה שאכלה כרשינין הרבה אין מריצין אותה בחצר בשביל לרפאותה . ור' יאשיה מיקל . והלכתא כוותיה דדרש רבא הלכתא כר' יאשיה. והא דר' יאשיה מסייעא לשמואל. מעשה שנעשה נס ונפתחו שני דדין כשני דדי אשה כו' וזו שהיתה גידמת כו' . פשוטות חן : פי' תותרי . סמרטוטין של רקמה ושל משי שעושין על הבהמה ליפותה . עולא אמר עור שמעמידין להן כנגד לבן שלא יפלו עליהן זאבים . משום דמסגו כי דוו . ומסתברא כוותיה דתנן (כע"ז דף כט:) באיסורי הנאה ועורות לבובין . ות"ר (שם דף לב.) איזהו עור לבוב . כל שהוא קרוע כנגד הלב . (וקרודה) [וקדורה] כמו ארובה כו' . שחוזות מלשון שית וגו' :

מסורת הש"ס

[לקמן ס.]

[ב"ק כ:]

[גירי' הערוך ומפרכין פי' מגרדין]

[ביצה יח:]

[לקמן קנא. ותוספ' פי"ח]

[נ"ל יאשיה וכ"א כר"א והרא"ש וכן הסתיקו תוס' מ"ק י: ד"ה ואין]

ובבראשית רבה על פסוק ויהי אומן את הדסה שנפתחו למרדכי שני דדים כדדי אשה ליכא למימר הכי דהכי קאמר נפתחו דלא ס"ל שכר מניקה ומרדכי ס"ל שכר אך לא ס"ל מולא מניקה [תו"י]

גליון הש"ס

גמ' ולבהמה מי גזרינן והתניא . ק"ל דלמא משום שחיקת סממני' דאורייתא' גזרי' אבל בתחומין דרבנן לא :

שית זונה ונצורת לב: הרחלים יוצאות כבולות: מאי כבולות ^א^שמכבלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאי כבול לישנא דלא עביד פירי הוא דכתיב °מה הערים [האלה] אשר נתת לי אחי ויקרא (להן) ארץ כבול עד היום הזה מאי ארץ כבול א"ר הונא שהיו בה בני אדם שמכובלין בכסף ובזהב אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב (°*כי לא) ישרו בעיניו מפני שמכובלין בכסף ובזהב לא ישרו בעיניו אמר ליה אין כיון דעתירי ומפנקי לא עבדי עבידתא רב נחמן בר יצחק אמר ארץ חומטון היתה ואמאי קרי לה כבול דמשתרגא בה כרעא עד כבלא ואמרי אינשי ארעא מכבלא דלא עבד פירי: כבונות: מאי כבונות ^ב^שמכבנין אותו למילת *כדתנן שאת כצמר לבן *מאי צמר לבן אמר רב ביבי בר אביי כצמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת: והעזים יוצאות צרורות: איתמר רב אמר ^ג^הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר' יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשיה רב אמר ליבש מותר ולא לחלב ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור ואיכא דמתני לה אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב משום ר' יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפים איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מכירים אחד זה ואחד זה אסור אמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא כי אתא רבין אמר ר"י הלכה כת"ק: מתני' ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות ^ד^לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך: גמ' תנא ^ה^לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה: לא ^ו^עקוד ולא רגול: א"ר יהודה *עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור מיתיבי עקוד שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור הוא דאמר כי האי תנא דתניא עקוד עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור ואכתי לא דמי בשלמא רישא וסיפא ניחא מציעתא קשיא אלא הוא דאמר כי האי תנא עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים: מאי טעמא אמר רב אשי משום דמיחזי *כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים: אמר רב אשי לא שנו אלא לענין כלאים כלאים דמאי אילימא כלאים דאדם והתנן *אדם ^ז^מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא כלאים דחבלים *והתניא *התוכף ^ח^תכיפה אחת אינה חיבור לעולם כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל ^ט^ובלבד שלא יצא [חבל] מתחת ידו טפח והא תנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל טפחיים *הלכה למעשה אתא לאשמעינן והתניא

רש"י

שית זונה · נוטריקון דשחוזות : שית · בית הבשת : שכבולין · לשון כבלי ברזל קשורה : ויקרא להם · בעשרים ושתים עיר שנתן שלמה לחירם משתעי קרא : מכובלין · מעוטפין ומקושרין : עבידתא · אנגריא של מלך : חומטון · מלחה ומתבקעת : דמשתרגא בה כרעא · טובעת בה הרגל : עד כבלא · פרק התחתון שקורין קויל"ה : שמכבנין · קושרין בגד סביבו °ביום שנולד שצמרו נקי ומשמר צמרו שלא יטנף : למילת · לעשות מצמרו כלי מילת* : מכבנין · על שעושין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד כמו תנן כבינתי לבתי (גיטין דף טו·) נוסק"א בלע"ז : באפי נפשה · ולא אפלוגתא דמתני' : ואיכא דמתני · להא דשמואל אהא : כך הלכה · דליבש מותר ולחלב אסור : אבל מי מפים · מי מטיל גורל ומבחין איזו ליבש ואיזו לחלב והרואה אותם צרורות ליבש אומר דלחלב הוא ואתי למישרי תרווייהו : כת"ק · דמתני' דשרי בתרווייהו : מתני' מטולטלת · י"מ פושלא שתחת זנבו וי"מ מרדעת והאחרון נראה בעיני דאי רצועה שתחת הזנב קשורה ומחוברת לסרגא והיך תפול וטעמא דמתני' משום שמא תפול ומייתי לה הוא : לא עקוד ולא רגול · מפרשינן בגמ' שעוקדים ידיהם עם רגליהם בכבלים שלא יברחו : ולא יקשור גמלים זו לזו וימשוך · האחד כדמפרש בגמרא : ובלבד שלא יכרוך · החבלים בכרך אחד ובגמרא מפרש טעמא : גמ' בזנבו ובחוטרתו · דכיון דקשורה בשניהם לא נפלה : חוטרתו · אלדרוב"א שיש לכל גמלים על גביהם : בשלייתה · דכיון דכאיב לא מנתחא לי' ול"נ מטולטלת כר קטן מלא מוכין נותנין לו תחת הזנב כדי שלא תשחית הרצועה הבשר לפי שהמשוי שעל גבה כשהגמל יורד מכביד ויורד כלפי צוארה אלא שהרצועה מעכבתו : יד ורגל · אחד מן הידים ואחד מן הרגלים כובל ביחד : יד על גב זרועו · אחד מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהו לו אלא ג' רגלים לברוח: שתי ידים · כאחד או שתי רגלים כאחד : ואכתי לא דמי · האי תנא לדרב יהודה : רישא וסיפא ניחא · כדרב יהודה אבל מציעתא דקתני או שתי ידים או שתי רגלים קשיא לדרב יהודה דלא קרי עקוד אלא יד ורגל כיצחק בן אברהם דכתיב (בראשית כב) ויעקד כפף ידיו ורגליו לאחוריו וקשר יד ורגל יחד ונפשט צוארו לאחוריו : לחינגא · לשוק למוכרס חינגא ע"ש שסובבין את השוק מחולות מחולות עגולות של בני אדם: לענין כלאים שנוי · האי שלא יכרוך דמתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל : כלאים דחבלים · שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתן וקסבר °דבר שאין מתכוין אסור : אי נימא כלאים דאדם · דכי כריך להן סביבות ידו נמצא קשור עם הגמלים ופעמים שהן מושכין שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגין יחד : והתנן אדם מותר עם כולם · עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד כעין שור וחמור ומשנה זו במסכת כלאים : התוכף · בגדי צמר ופשתים : בתכיפה אחת · כגון ע"י מחט פעם אחת או שקשר קשר אחד : אינו חיבור · דכתיב (דברים כב) צמר ופשתים יחדו לא אסרה התורה אלא חבור יפה המתקיים : כריכה וקשירה · בשתי תכיפות : שלא יצא חבל · ראש החבל לא יצא מתחת ידו טפח למטה דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמלים : שמואל · דאמר טפח לאורויי הלכה למעשה אתא לאשמעינן דהבא לימלך לפנינו אמרינן ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור :

תוספות

עד כבלא · מפרש ר"י עד השוק כדאמר בפ' במה אשה (לקמן דף סג:) בירית באחת כבלים בשתים שמניחין הכבלים בשוק :

רב אמר ליבש מותר כו' · וא"ת לימא מר הלכה כמר וי"ל משום °דאיכא דמפכי להו לתנאי* :

הלכה כר' יהודה בן בתירא · הא דנקט ר' יהודה בן בתירה ולא נקט ר' יוסי משום דבמקום שאין עושין כלל אלא כדי ליבש שרי ר' יהודה בן בתירא דלא שייך התם מי מפים ור' יוסי אוסר משום דילמא נפיל : ר"ת גרים

אמר רב הלכה כת"ק ושמואל אמר כו' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כתנא קמא ואתי שפיר איכא דמתני לה לדרב ושמואל דלעיל אהא :

והתנן אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך · וא"ת אפי' יהא אדם נמי אסור תקשה דמאי כלאים שייך הכא כיון שאינו מושך בעגלה ובקרון דהא בשבת איירי ואין לומר דאסור להנהיג בכלאים אפי' לא ימשוך שום דבר דא"כ כן יהא אסור להוליך ולהזיז ממקומו שור פסולי המוקדשין דחשיב כשני מינים כדאמרי' בפרק בתרא דמכות (דף כב·) המנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופים וי"ל דה"ק אילימא כלאים דאדם והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר כדאוקימנא לעיל (פ"ב דף כג:) ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט ומיירי שמושכין שום דבר אי נמי י"ל דחשיב משיכה מה שנושאים שניהם את החבלים :

מ"ט

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו:

[ועי' תוספות מנחות לג: ד"ה וליתא]

לב ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' טו:

לג ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יג:

לד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

לה ז מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה יו"ד סמג לאוין רפ"ב טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף טז:

לו ח מיי' פי' מהל' כלאים הלכה כד סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' ש' סעיף ג:

לז ט מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"ס סעיף טז:

כלאים פ"ח מ"י [יבמות ס': מנחות לט.]

מסורת הש"ס

[עי' רש"י יחזקאל כו יח ולמר לחר]

[נ"ל להם]

[נ"ל ולא]

שבועות ה: נגעים פ"א מ"א [שבועות ו:]

[תמיד לא:]

[ביצה לג.]

כלאים פ"ח מ"ו [ב"ק נד:] [נ"ל והתנן]

[ביצה כט:] [ברכות כד. ושם נסמן]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שמכבנין וכו' ביום שנולד. עי' רש"י יחזקאל כו יח: שם ד"ה כלאים דחבלים וכו' דבר שאין מתכוין אסור. עי' לקמן קמ ע"א ברש"י ד"ה אבל נוטל: תוס' ד"ה רב אמר וכו' דאיכא דמפכי להו לתנאי · כעין זה מגילה לב ע"א

רבינו חננאל

כבולות מלשון כבלים כדכתיב ארץ כבול וגו' ופי' [דמשתקעא] כרעא בגוה כי כבלא שהיא עפרא וחול וזו היא חומטון. כבונות. מכבנין עור הטלה מיום לידתו עד ח' ימים וזהו צמר רך הנקרא (מילא) [מילת]. ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב כיון דאשתכח' ת"ק דברייתא כר' יהודה דמתניתין ורב אמר הלכתא כוותייהו הלכה כמותם ואפי' ר' יהודה לא חלק אלא אמר כך הלכה. לצרור דדי הבהמה לצמקן כדי שתתעבר הבהמה מותר. אבל מי מפים כלומר מי המבחין בין קשירת דד ליבש לקשירת דד לחלב וקי"ל הלכתא כרב באיסורי וכן הלכתא ואע"פ שר' יוסי חולק: לא יצא הגמל במטולטלת כו' תנא [לא] יצא הגמל במטולטלת בחטרתא שתכנס בו הרוח אבל יוצא בזנבו הקשורה בחטרתו שלא תכנס בו הרוח. לא עקוד ולא רגול. אוקמה רב יהודה עקוד יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם. רגול שלא יכוף על זרועו ויקשור. ותנאי כוותיה ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך: ירושלמי שלא יהו אומרים פלוני יוצא לעשות מלאכתו בשבת. פי' חינגא שוקי מלשון חגאיד חגיגת נכרים. אבל מכנים הוא חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך·אתינו למימר הא דתנן ובלבד שלא יכרוך משום דנראה כאלו מושך האדם עם הבהמה ומשום כלאים. והתנן בכלאים בסוף פרק ח' אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא משום כלאים דחבלין חיישינן דלמא חבל אחד צמר ואחד פשתים וכיון שיכרוך עובר משום כלאים והתנן התוכף תכיפה אחת אינה חיבור הנה תכיפה שהיא כגון תפירה אחת אינה חיבור וכ"ש כריכה שאינה חיבור. ושנינן מתניתין לא יכרוך ויקשור שנמצאת כריכה ותפירה כעין שתי תכיפות. אמר שמואל ובלבד שלא יהא אפסר יוצא מתחת ידו טפח ואסיק' הלכה למעשה שלא יהא אפסר יוצא מתחת ידו טפח כלומר אינו משולשל האפסר מתחת ידו כדי כריכה וכן לא יהא אפסר הניתן בראש הבהמם וראש

עין משפט
נר מצוה

לח א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה י יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף יז [ורב אלפס כ"מ עז.]

לט ג מיי' פיו מהל' דיעות הלכה ז סמג עשין יא:

רבינו חננאל

וראש האפסר (בין) [ביד] המושך הבהמה אותו וביני ביני יגביהנו שלא יהא קרוב לקרקע טפח. וכן הלכה. פי' מטוטלת צפיחה. פי' דלא נחמסה שלא יעלת כעין עיפוש באליה. חנונות עץ ושמו עץ וחנון. ומניחין קיסם ממנו בחוטמו כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה. שמעון נזירא אומר כו'. גמון עץ קטן כמו עול. לא פרה בעור הקופר ברצועה שבין קרניה אי לרב בין כך ובין כך אסור אי לשמואל לשמר מותר לנוי אסור וזה היתה לנוי: כל מי שיש בידו ספק למחות ואינו מוחה נתפס עליו כו'. ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא על שלא מיחו:

גמרא

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני: **מתני'** *אין *חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו *ולא בזוג אף על פי שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור *הקופר ולא *ברצועה שבין קרניה *פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים: **גמ'** מאי טעמא *כדאמרן: ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק: משום *דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: ולא בסולם שבצוארו: א"ר הונא בי לועא למאי עבדי ליה להיכא דאית ליה מכה דלא הדר חייך ביה: ולא ברצועה שברגלו: דעבדי ליה לגיזרא: ואין התרנגולין יוצאין בחוטין: דעבדי ליה סימנא כי היכי דלא ליחלפו: ולא ברצועה: דעבדי ליה כי היכי דלא ליתברו מאני: ואין הזכרים יוצאין בעגלה: כי היכי דלא לחמטן אלייתיה: ואין הרחלים יוצאות חנונות: יתיב רב אחא בר עולא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משעה שגוזזין אותה טומנין לה עוק בשמן ומניחין לה על פדחתה כדי שלא תצטנן אמר ליה רב חסדא א"כ עשית' מר עוקבא אלא יתיב רב פפא בר שמואל קמיה דרב *חסדא ויתיב וקאמר בשעה שכורעת לילד טומנין לה שני עוקין של שמן ומניחין לה אחד על פדחתה ואחד על הרחם כדי שתתחמם א"ל רב נחמן אם כן עשיתה ילתא אלא א"ר הונא עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו ומביאין קיסם ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה אי הכי זכרים נמי כיון דמנגחי זכרים בהדדי ממילא נפלן שמעון נזירא אמר קיסמא דריתמא בשלמא דרב הונא היינו דקתני חנונות אלא לרבנן מאי חנונות דעבדינן להו מילתא דמרחמינן עלייהו: ואין העגל יוצא בגימון: מאי עגל בגימון א"ר הונא בר נירא אמר ר' אלעזר מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכף דכתיב °הלכוף כאגמון ראשו: ולא פרה בעור הקופר: דעבדי לה כי היכי דלא למציוה יאלי: ולא ברצועה שבין קרניה: אי [ב]לרב (דאמר) *בין לנוי בין לשמר אסור אי לשמואל (דאמר) לנוי אסור לשמר מותר: פרתו של רבי אלעזר בן עזריה: *וחדא פרה הויא ליה והא אמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו *רב ורבי חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתנו בכוליה דסדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן [ג]כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא כי הא דאמר רבי חנינא מאי דכתיב °ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים

רש"י

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח · אבל כל כמה דבעי ניפוק מתותיה ידיה: בחבלא דביני ביני · שבין ידו לגמל בההוא קאמר כמה דבעי נהוי ובלבד שיגביהנו מן הקרקע טפח כדי שתהא נראה הבהמה נמשכה בו דאי לא לא מיתחזי נטירותא דבהמה אלא כמשאוי בעלמא שאין נראה שאוחז

תורה אור

ראשה בידו: **מתני'** בזוג · איסקליטא: אע"פ · שהלנו פקוק במוכין שאין העינבל שלו מקשקש להשמיע קול ובגמ' מפרש טעמא: סולם ורצועה וכל הנך דמתניתין מפרש בגמרא וכולהו משום דחיים עלייהו ואי נפלי אתי לאיתויי: עגלה · כגון קרון קטן שעושין לו תחת זנבו שראש זנב אותן האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרט ונשחת ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו כשהוא הולך והזנב קשור עליה: קופר · שרץ הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו"ן וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יניקוה שרצים: ולא ברצועה שבין קרניה · דמשאוי הוא לה כדמפרש בגמרא: **גמ'** כדאמרן · שאינה קשורה בו מע"ש דלא גלי מאתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש: פקוק · סתום: לחינגא · לשוק למכור ותולין לו זוג להנאותו: בי לועא · שקושרין אצל הלחי: דלא הדר חייך לה · שלא יוכל להחזיר צוארו לצד המכה לחככה בשיניו וקושרין בצוארו וחשובים הן יותר מקשישין שעל גבי השבר ואי נפלו חיים עלייהו ומייתי להו בשגגה: לגיזרא · אגטורטלייר"י בלע"ז בהמ' שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה עושין לה כמין טבעת של עקלים או רצועות עבות וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל מקום שמנקשין זו בזו: דלא ליחלפו · בתרנגולי חבריהם: דלא ליתברו מאני · שקושרין שני רגליה יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להרים רגליה ולהתיז: דלא ליחמטן · שלא ילקו בסלעים וטרשים בלשון לע"ז: לאחר שגוזזין אותה טומנים לה עוק בשמן · עד שיגדל למרה: עוק · למר גפן או כל דבר רך: פדחתה · מצחה: עשיתה מר עוקבא · ניהגת ברחל זו חשיבותו של מר עוקבא שהיה עשיר ואב בית דין וכי דרך חשיבותה לכך: ילתא · אשתו של רב נחמן: דרני · תולעים: קיסמא דריתמא · קיסם של רותם שמניחין לה בחוטמה: בר נירא · עול קטן שמניחין* לעגל בצוארו שיהיה למוד לכוף ראשו לכשיגדל: דלא למציוה יאלי · שלא ינקוה עלוקה שקורין סנגשוא"ש: בין לנוי בין לשמר אסור · דכל נטירותא יתירתא אמרי' משאוי הוא: (מתנו) בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא · ארבעתן יחד: חלופי ר' יוחנן · יש מחליפין ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן: נתפס · נענש על עבירות שבידן: בכל העולם כולו · בכל ישראל כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחות שיראין מפניו ומקיימין דבריו:

זקנים

תוספות

מאי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי · אע"ג דאוקימנא לעיל דאיירי בקשורה הכא מפרש לפום משמעות ריהטא דמתני' ומשום שהאריך לעיל לא חש להאריך הכא ומתוך פי' הקונט' משמע דל"ג דילמא נפיל ואתי לאתויי: **משום** דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא · אבל משוי אינו שבטל אגב אפסר ומשום דילמא נפיל נמי ליכא למיחש כדחיש גבי זוג ברים במה אשה (לקמן דף נח:ושם) דהכא מיירי באריג ואמר התם כל שהוא אריג לא גזרו:

דלא למציוה יאלי · פירש"י שאנשוא"ש דהיינו עלוקה ואין נראה דאין מוצצות אלא דם ועוד דהוה ליה למימר עלוקות ולא אשכחן דקרי להו יאלי בשום מקום ונראה דיאלי היינו נמי קופר דמתני' כדאמר בריש בבא בתרא (דף ד·) גבי הורדוס אהדר ליה כלילא דיאלי ונקרינהו לעיניה והאנקה מתרגמינן יאלי (ויקרא יא) והוא שקורין הירצו"ן:

הוה מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שתא ושתא · הקשה ר"ת דאמר בפ' בתרא דבכורות (דף נג: ושם) דאין מעשר בהמה נוהג אחר החורבן מפני התקלה א"כ בזמן הבית הוה מעשר ומסתמא בן י"ג שנה היה כשעישר וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ לא היה בשעת חורבן הבית לכל היותר כי אם בן י"ד או ט"ו שהרי רבי יוחנן בן זכאי משך נשיאותו אחר החורבן שנה או שנתים דכמה תקנות תקן אחר החורבן כדתנן* משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי ואחריו ר"ג היה נשיא שנתים או ג' קודם שמינו רבי אלעזר בן עזריה כדאמר בפרק תפלת השחר (דף כז:) אסתקד לעריה *לרבי צדוק וקודם לכן לעריה לרבי יהושע על תקנת המועדות וכשהעמידוהו נשיא היה בן י"ח שנה כדאמר התם הרי בשעת החורבן היה בן י"ד או ט"ו לכל היותר וי"ל דקודם גזרה הוה מעשר אי נמי אפוטרופוס הוה מעשר בקטנותו °והר"ר אלחנן מפרש הוה מעשר אחר חורבן בהמת ארנונא למלך*: **רב** ור' חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתני · פירוש מתני הך שמעתא דאמר בסמוך והשתא פסק הש"ס למילתיה וקאמר בכולי *(הש"ס)(א) כל כה"ג זוגא מיחלפא רבי[ת"ג] יוחנן כו' ולא קאי מתני אחילוף כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו שלמה ששמע מרבי אליעזר רט:

ולא

[ג"ז סגנוו השפר] [ברכות כח.] [כ"ה סדר מועד] [במשנה דרבי צדוק כג"ן] [גרסי' מאין כ"ל]

[וע' תוספות בכורות נג. ד"ה אלא וכו' שם דמו פי' זה וגם לתי' דאפוטרופוס ע"ש אבל בנילה כג. ד"ה תליסר וכו' כתבו כמו הכא וע"ע תוס' ע"ז יג. ותוס' יומא סו. ד"ה אין מקדישין]

רב נסים גאון

אמר ליה רב נחמן אם כן עשיתה ילתא ילתא היא אשתו של רב נחמן ותגד דאלך*) בסוף פרק שלשה שאכלו כאחת (ברכות דף נא) עולא בר רב איקלע לבי רב נחמן בריך וכו' שמעא ילתא ואיקפדה ובעשרה יוחסין (קדושין דף ע) אמר רב נחמן לרב יהודה נישדר מר שלמא לילתא:

*) סורלתו ותמצא זכי

מסורת הש"ס

[לעיל נג.] [לקמן סד:] [לעיל נג.] עדיו' פ"ג מ"ב בילה דף כג. לעיל נג. [לעיל ע"א וביצה לג.] גירס' רש"ל רב נחמן כד"א שמניחין [לעיל נג:] ביצה כג. סוכה ד: מגילה ישעיה ג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב וכו' בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא מיחלפא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הוה מעשר וכו' והר"ר אלחנן מפרש עי' מ"ע רפ"ג מהלכות בכורות:

זקנים מה חטאו אלא אימא על זקנים שלא מיחו בשרים °רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה ולא הוה משגח בה א"ל לא סבר ליה מר °אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה א"ל *שיננא רישך בקרירי רישא דרישיך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב ב"ד דכתיב °בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רוע מעלליהם וגו' °א"ל ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא מקבלי מינאי א"ל אע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר דא"ר אחא בר' חנינא מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה דכתיב °ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו' א"ל הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה לפניו רבש"ע היה בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם (*אמר) לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי להם מי גלוי והיינו דכתיב °זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו וממקדשי תחלו וכתיב ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית *תני רב יוסף אל תקרי מקדשי אלא מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו ומיד °והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים וקסת הסופר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחושת מי הוה אמר להו הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני ומאן נינהו ששה אנשים א"ר חסדא קצף אף וחימה ומשחית ומשבר ומכלה ומ"ש תיו אמר רב תיו תחיה תיו תמות ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות ור"ל אמר תיו סוף חותמו של הקב"ה *דאמר רבי חנינא חותמו של הקב"ה אמת (אמר) ר' שמואל בר נחמני *אלו בני אדם שקיימו את התור' כולה מאלף ועד תיו מאימתי תמה זכות אבות °אמר רב מימות הושע בן בארי שנא' °אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי ושמואל אמר מימי חזאל שנאמר °וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתיב ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה ר' יהושע בן לוי אמר מימי אליהו שנאמר °ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו' ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו שנאמר °למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו': אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון אין מיתה בלא חטא דכתיב °הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו' אין יסורין בלא עון דכתיב °ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם מיתיבי

רש"י

זקנים: סנהדרין: ריסך בקרירי · אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא ראש לי ולך ואב ב"ד יכוה בחמין: דכתיב בית דוד וגו' · לא נענש אלא מי שבידו לשפוט: חוץ מדבר זה · שנא' במקרא זה שהוציא דבור לטובה ומפני עונש תוכחה חזר בו: והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים תורה אור על כל התועבות הנעשות בתוכה · אלו צדיקים: שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה · שאני רוצה לשלוח בעיר: הייט דכתיב · מעיקרא ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ולבסוף וממקדשי תחלו: ממקודשי · שהודה למקטרג מדת הדין וחזר מן הטוב: מי הוה מזבח הנחשת · בימי יחזקאל והלא שלמה גנזו ועשה מזבח אבנים של כ"ב אמה דכתיב (מלכים א ח) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל *כאדם האומר לחבירו ננס פלוני ופסול לעבודה: ממקום שאומרים שירה · מן הלוים שאומרים שיר בכלי נחשת: תיו תמות · לרשעים: חותמו של הקב"ה אמת · אמצעית לאותיות וראשון ואחרון על שם אני ראשון ואני אחרון ואני הוא: אלו בני אדם שקיימו התורה כולה · התיו סימן להם שקיימו התורה מראש עד סוף: ואיש לא יצילנה · שאין עוד זכות לאבות שאכלוה: ויפן אליהם למען בריתו את אברהם וגו' ולא השליכם מעל פניו עד עתה · אבל מכאן ואילך השליכם ולא פנה אל ברית אבות: ה' אלהי אברהם ואלהי יצחק וישראל היום יודע · שאתה זוכר ברית אברהם יצחק וישראל מדקאמר היום יודע ותו לא מכלל דתמה ועל ידי רחמים הוזכרה להם בימי חזאל: בימי חזקיהו · דכתיב מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות: בלא חטא · וחטאו של אדם גורם לו מיתה: בשבט ובנגעים · היינו יסורים וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון: בעטיו

תוספות

ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר · היינו היכא דספק אי מקבלי כדאמר בסמוך לפניהם מי גלוי אבל היכא דודאי לא מקבלי הנח להם מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן בהמביא כדי יין (ביצה דף ל. ושם) ובפרק שואל (לקמן דף קמח:) גבי תוספת יוה"כ*:

ועל הרשעים תי"ו של דם · לא מקרא קאמר הכי אלא מסבר' דהא דכתיב והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה היינו בצדיקים גמורים: **מזבח** נחשת בימי שלמה מי הוה · כדכתיב ששלמה הסירו כי היה קטן מהכיל וא"ת והא כתיב בדברי הימים (ב ד) ויעש שלמה את מזבח הנחשת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא מזבח שאומרים לפניו °שירה בכלי נחשת:

קצף אף וחימה · קשה לרשב"א דאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (דף ד· ושם) כתיב חימה אין לי וכתיב נוקם ה' ובעל חימה ומשני כאן לישראל כאן לנכרים אלמא דאין להקב"ה חימה על ישראל והההיא דמס' ע"ג קשה דבס"פ ארבעה נדרים (דף לב·) אמר חימה משה הרגו דכתיב חימה אין לי ופריך והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הוו:

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות · אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות ואכן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית °ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס ונר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו':

אין מיתה בלא חטא · פי' (מיתה) לפי שהגזירה באה אף על השגגה ואין יסורים בלא עון של מזיד כדאמר ביומא (דף לו:) חטאים אלו השגגות עונות אלו הזדונות ואף על גב דאמר (שבועות דף ח:) גבי שעיר של יה"כ להגין עליו מן היסורים משמע דיסורים באים על שוגג הכא מיירי ביסורי נגעים שהן מכוערים כדמייתי קרא: ארבעה

[וע"ע תוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב ובתוס' ע"ז ד. ד"ה ששים בידם]:

רבינו חננאל

ד' מתו בעטיו של נחש כבר פירשנוהו:

רב נסים גאון

דאמר ר' חנינא חותמו של הקב"ה אמת: תמצא עיקר דברי ר' חנינא בפרק בא לו כהן גדול (דף סט) במס' יומא ובפ' ד' מיתות (דף סד) במס' סנהדרין ובתלמוד ארץ ישראל במסכת סנהדרין (כרלא פ"א) אמרו בדבר זה טעם נאה ביותר ונראה לי לכתבה הנה והכי אמרו מהו חותמו של הקב"ה רב ביבי בשם ר' ראובן אמר אמת מהו אמת אמר ר' אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם אמר ר' שמעון בן לקיש אלף ראשה דאלפא ביתא מם באמצעיתה תיו בסופ' לומר (ישעי' מד) אני ה' ראשון שלא קיבלתי מלכותי מאחר ומבלעדי אין אלהים שאין לי שותף ואת אחרונים אני הוא שאין אני עתיד למוסרה לאחר ואיתא נמי בבראשית [רבה] דר' אושעיא (פרשה פא):

גליון הש"ס

גמ' ר"י הוה יתיב. עי' ב"ב דף י ע"ב תוס' ד"ה עליונים: שם א"ל ר"ז לר' סימון לוכחינהו. עי' מדרש רבה איכה שני ד"ה ולא זכר הדום רגליו: שם אמר רב מימות הושע בן בארי · ירושלמי פרק חלק ושם איתא כך לימוד בשם שמואל: תוס' ד"ה מזבח נחושת וכו' שירה בכלי נחושת. עי' זבחים דף ס ע"א תוס' ד"ה ה"ק: שם ד"ה ושמואל וכו' ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל· אולם בירושלמי פ' חלק מסיים עד עתה עד אותה שעה הזכות קיימת והיינו כפי' רש"י:

[לקמן קנב: וש"נ ועי' מ"ש בחגיגה טו: על הגליון] משלי כא ירמיה כא יחזקאל ט [זבחים נט:] [צ"ל אמרה] שם [ע"י ד. ע"ש] [שם] יומא סט: סנהדרין סד. [צ"ל אמר אלו וכו'] הושע ב מלכים ב יג מלכים א יח ישעיה ט יחזקאל יח תהלים פט

מיתיבי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו א"ל °מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנא' °יען לא האמנתם בי *הא האמנתם בי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם מיתיבי °*ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא דכתיב °ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב (*שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי דכתיב °ואחיותיהן צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש מני אילימא תנא דמלאכי השרת והא איכא משה ואהרן אלא לאו ר"ש בן אלעזר היא וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיובתא דרב אמי °תיובתא: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנאמר °ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת אלא מה אני מקיים °וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר °ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו עלבון אמו תבע אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי עמד ובלבל את מצעה אחרים אומרים שתי מצעות בלבל אחת של שכינה ואחת של אביו והיינו דכתיב °אז חללת יצועי עלה (אל תקרי יצועי אלא יצועיי) כתנאי פחז כמים אל תותר ר' אליעזר אומר פזתה חבתה זלתה ר' יהושע אומר פסעתה על דת חטאת זנית ר"ג אומר פיללתה חלתה זרחה תפלתך אמר ר"ג עדיין צריכין אנו למודעי ר' אלעזר המודעי אומר הפוך את התיבה ודורשה *זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך רבא אמר ואמרי לה ר' ירמיה בר אבא זכרת עונשו של דבר חלית עצמך חולי גדול פירשת מלחטוא: ראובן בני עלי שמואל דוד ושלמה ויואש* סימן: *אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר °ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס כהנים לה' סבר לה כרב דאמר רב פנחס לא חטא מקיש חפני לפנחס מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום גופא אמר רב פנחס לא חטא שנאמר °ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו' אפשר חטא בא לידו והכתוב מייחסו והלא כבר נאמר °יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות *אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה אלא לאו שמע מינה פנחס לא חטא אלא הא כתיב °אשר ישכבון *ישכבן כתיב והכתיב °אל בני כי לא טובה השמועה א"ר נחמן בר יצחק בני כתיב והכתיב מעבירים א"ר הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב והכתיב בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר

בני

רש"י

ארבעה מתו בעטיו של נחש · והא דכתיב (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר: **וש"מ** יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון · ואע"ג דבמאי דקאמר אין יסורין בלא עון לא איתותב: **כל** האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה · פירוש במאי דכתיב אשר ישכבון לא חטאו אלא מבזים קדשים היו כדכתיב (שמואל א ב) בטרם יקטירון החלב וגו': בעטיו של נחש · בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו · בעטיו כמו עטא וטעם (דניאל ב): ואחיותיהם · בבני ישי משתעי: אלא לאו ר"ש בן אלעזר · דאמר משה ואהרן בחטאם מתו ומודה בהני: כל האומר ראובן חטא · במעשה בלהה: דכתיב · תורה אור בההוא קרא: ויהיו בני יעקב וגו' · להוציא מלבך שלא תחשדנו: ויבא חטא זה לידו · ויגזור הקב"ה שיהיו מן המקללים: אחת של שכינה · כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו מעמיד מטה לשכינה ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן אותו הלילה: חללת · אותו שם שעלה על יצועי דהיינו שכינה מדלא כתיב יצועי עלית טעם אחר עד שלא נבנה אהל מועד היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים: פחז · נוטריקון הוא: פזתה · לשון עמא פזיזא (לקמן דף פח·)· פזתה מיהרת בעלמך וחטאת: זלתה · זלזלת: פיללת · לשכלל מן החטא: חלתה· *ויחל משה (שמות לב): זעזעת'· יראת לחטוא לר' אליעזר ור' יהושע חטא ולרבן גמליאל ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא: חלית · חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך: כל האומר בני עלי חטאו · באשת איש אינו אלא טועה ומיהו בבזיון קדשים חטאו: דאמר רב · לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא ור' יונתן יליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס: ששהו את קיניהן · שהיו מסרבין להקריב שום קרבן אלא בקושי כדכתיב (שמואל א ב) גם בטרם יקטירון את החלב וגו' וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קיניהן והן היו משהין מלהקריבם והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קיניהן קרבין והיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום שהיו מונעים אותן מפריה ורביה: פנחס לא חטא· באשת איש דאשר ישכבון את הנשים אינו אלא חפני לבדו: ואחיה בן אחיטוב וגו' כהן ה' · בשילה נושא אפוד הרי שמיחסו לשבח ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו: אפשר בא חטא לידו והכתוב מייחסו· לשבח ואת בן בנו מייחסו אחריו והכתיב גבי עבירה דנואפים יכרת ה' לאיש וגו' והאי קרא בבא על הנכרית ועל הזונה מישתעי כדדרשינן ליה באלו הן הנשרפין *דכתיב לעיל מיניה כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ודרשינן כי חלל יהודה קדש זו זונה וכן הוא אומר לא תהיה קדשה וגו': ער · חריף להבין ולהורות בין החכמים כדאמרי' בעירובין (דף נג:) אהרנית ערנית: ואם כהן הוא כו' · וכאן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: והכתיב אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה' אביהם היה מוכיחם: והא כתיב מעבירים אמר *רב הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב ·

תוספות

מעבירם כתיב · הש"ס שלנו חולק על ספרים שלנו שכתוב בהם (*מעבירים) וכן מצינו בירושלמי בשמשון והוא שפט את ישראל ארבעים שנה מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו כמו בחייו °ובכל ספרים שלנו כתיב כ' שנה (שופטים טז): **מתוך** שהיה לו לפנחס למחות · ופליג אר' יונתן דאמר שניהם לא חטאו: שניהם

קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא ול"ג לה להא מילתא שהרי בספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין ולא נמנה זה והם מנויין ע"פ החשבון וזו אינה קשיא דהאי מעבירים לאו לשון עבירה הוא אלא לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו) וה"ק להו לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים ומכריזין וקובלים עליכם והאי מעבירים לשון רבים הוא והעם ה' קאי ולאו אבני עלי שהרי הם היו עוברים ולא היו מעבירים את אחרים:

בני

[יומא פז.] · ב"ב יז. · [נ"ל כמו ויחל משה] · [נ"ל עלי] · רש"ל מ"ז ועי' רש"י · לשון רש"י · נ"ל ויאשרו · יומא ט. · סנהדרין פב. [פג.] · [עי' תוספות סנהדרין ד. ד"ה ורבנן] · מהרש"א גורס רנא

[נ"ל מעברים]

גליון הש"ס

גמ' ד' מתו בעטיו של נחש עי' בזוה"ק פ' בראשית ועל דא יהושע לא מת אלא בעטיו דנחש וכו' ובזוה"ק פ' בראשית בפסוק וינחם ה' תלתא דאיסתלקו בגין ההוא עטיא דנחש עמרם לוי בנימין ואית דאמרי אף ישי: שם תיובתא · עי' ברא"מ פ' וישלח ד"ה אומרא ובפ' שופטים ד"ה ריה"ג: תוס' ד"ה מעבירם כתיב וכו' ובכל ספרים שלנו. וכן מצינו בנדה דף לג ע"א תוס' ד"ה והנושא שכתבו דהמסורת שלנו מחולק עם הש"ס. ובמגילה דף כב ע"א כתבו תוס' דויחל הוא ב' פסוקים סמוך לפרשה שלפניו וכן והקרבתם ובס"ת שלנו ויחל הוא ד' פסוקים מהפרשה וכן והקרבתם ג"פ וכמ"ש מהרש"א שם ובפסחים דף קיז ע"א בתוס' ד"ה שעומדים כתבו שלא יתכן שיהיה מזמור ב' פסוקים ואלו בספרים שלנו מזמור קיז הוא ב' פסוקים. עי' מהרש"א שם ע"א ובסנהדרין דף ד ע"א פירש"י שם דבכבשה דיחיד כתיב קרנות מלא ובס"ת שלנו כתיב חסר. ובדף ד ע"א כ' רש"י דבפרשה והיה כי יביאך כתיב לטטפת חסר ובפ' והיה אם שמע כתיב מלא. ובס"ת שלנו גם בפ' והיה כי יביאך כתיב מלא. ובדף כ ע"א כתי' להכרית וקרי להכרו' ובספרים שלנו גם הכתיב להכרות. עוד שם דף קג ע"א. ויחתר לו ויעתר לו מיבעיא ליה. ובספרים שלנו כתיב ויעתר. ובב"ב דף ט ע"א הלא פרוש בשין ובספרים שלנו כתיב בסין. ועי' בח"א שם במהרש"א. ובקדושין דף ל ע"א. והתגלח חציין של פסוקי' ובתיקונים בפ' ט בפסוק ויאפוד לו בו ציין דשם חצי התורה בפסוקים. ובירושלמי שהביא תוס' בכתובות דף ז ע"ב דבמקהלת ברכו אלהים חסר. ובספרים שלנו כתיב מלא. וברש"י בחומש פ' תרומה ואת כל אשר אצוה הוא וי"ו יתירה ולפנינו כתיב את בלא ו'. עי' ברא"ם שם· ובמדרש רבה שיר השירים בפסוק אחזו לנו שועלים שעלים א"ר ברכיה קדמאה מלא תניינא חסר. ובמסורה אינו כן אלא תרווייהו חסר. ובברכות דף ז ע"ב כתי' לבלותו ובספרי' שלנו בד"ה א יז כתיב לבלותו. (ובפסחים דף ג ע"א ו' דטהור. ובספרים שלנו כתיב טהר חסר ו'). ובנדרים דף לז ע"ב את דהוגד הוגד קרי ולא כתיב. ובספרים שלנו הוא קרי וכתיב כמ"ש הר"ן שם · ובפסוק אני ה' אלהיך אשר הוצאתיך איתא בירושלמי פ"ג דסוכה דחסר י'. ובספרים שלפנינו הוא מלא יו"ד. ובמדרש ויקרא רבה פ' ט' ושם דרך. א"ר ינאי ושם כתיב ובספרים שלנו כתיב בשין. ובפירש"י בחומש בראשית כ"ד הפילגשים חסר כתיב ובכל הספרים איתא מלא. ובמדרש בראשית רבה פרשה ע"ז ר"ל אמר הנתרת כתיב ובכל הספרים שלנו כתיב הנותרת. ובערובין דף לב ע"א בתוספת ד"ה אשר דרש"י כ' דהכתיב ויקרא כ"ה אשר לוא חומה וכם כתבו דהכתיב אשר לו והקרי לא ובספרים שלנו הכתיב לא באל"ף והקרי לו כמ"ש התי"ע שם :

מסורת הש"ס

[נ"י כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו]

[חולין קלג. תוספ' סוטה פי"ד]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא משכחת ביה רק בדבר אוריה כצ"ל ותיבת בר מדאוריי' דכתי' נמחק:

כתובות ט:

קידושין מג.

יומא כב:

[נ"י בלו]

[נ"י ואיה]

רש"י מפ' דעת אמיתית של מפיבושת דהא דלא קיבל היינו משום שעוד היה מצפה שכשיושיבו לדוד במלכות יתנאה [כ"מ] ורש"י גרס ועד עתה הי' מצפה:

תורה אור

בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר ויהי (*כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים ויטו אחרי הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן כתנאי *ויטו אחרי הבצע ר' מאיר אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר מלאי הטילו על בעלי בתים ר' עקיבא אומר קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע: א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו אלא מה אני מקיים מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולא עשה אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע רבי אומר משונה רעה זו מכל רעות שבתורה שכל רעות שבתורה כתיב בהו ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות ולא עשה את אוריה החתי הכית בחרב שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנת ואת אשתו לקחת לך לאשה ליקוחין יש לך בה *דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו שנאמר ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיך תפקוד לשלום ואת ערובתם תקח מאי ערובתם תני רב יוסף דברים המעורבים בינו לבינה ואותו הרגת בחרב בני עמון *מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא מורד במלכות הוה דאמר ליה ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רב כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה בר מדאוריה (א) רק בדבר אוריה החתי אביי קשישא רמי דרב אדרב מי אמר רב הכי *והאמר רב קיבל דוד לשון הרע קשיא גופא רב אמר קיבל דוד לשון הרע דכתיב ויאמר לו המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל *(בלא) דבר וכתיב וישלח המלך ויקחהו מבית מכיר בן עמיאל *(מלא) דבר מכדי חזייה דשקרא הוא כי הדר אלשין עילויה מ"ט קיבלה מיניה דכתיב ויאמר המלך *(אל ציבא איה) בן אדוניך ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא) יושב בירושלים וגו' ומנא לן דקיבל מיניה דכתיב ויאמר המלך הנה לך כל אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחויתי אמצא חן *(בעיני) המלך ושמואל אמר לא קיבל דוד לשון הרע דברים הניכרים חזא ביה דכתיב ומפיבושת בן שאול ירד *(לפני) המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כיבס וגו' וכתיב ויהי כי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדוני המלך עבדי רמני כי אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח עבדך

בני שמואל חטאו. במקח שוחד והטיית דין: לחזניהם. שמשיהם שסוכרין אותן לילך ולהזמין את הנקראים לדין: ולסופריהם. לשטרי בירורין ולאגרות שום: מלאי הטילו על בעלי בתים. נותנים להן פרגמטיא לעסוק בה ולתת להם השכר ומתוך כך היה נמשך לבם להטות דין כשבאין לפניהם לדון והיינו חטאם: חלקם שאלו בפיהם. מעשר ראשון הראוי להם שלוים היו שאלו בפיהם מתוך שהיו גדולי הדור ושופטים לא היו מונעים מהם ושאר לוים עניים מצטערים ולר' מאיר לא חטאו בהטיית משפט: קופה יתירה. יותר מן הראוי: מתנות. זרוע לחיים וקיבה והם לא היו כהנים ל"א מתנות לויה כגון מעשר וקרא כתיב ונתן לכהן ודרשינן ולא שיטול מעצמו בשחיטת חולין בפ' הזרוע (דף קלג:) וה"ה לכל מתנות כהונה ולויה: דוד חטא. בבת שבע קודם שקבלה גט: שבקש. לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח לה מן המלחמה שאם ימות לא תיזקק ליבום או שמא יהרג ואין מעיד עליו ותתעגן אשתו או שמא יהא שבוי כדאמרינן לקמן כל היוצא למלחמת בית דוד כו': משונה רעה זו. בכתיבתה ובלשונה: שהיה לך לדונו. על שמרד במלכות כדלקמן: ליקוחין יש לך בה. קדושין תופסין בה שאינה אשת איש כדשמואל כו': גט כריתות. על תנאי שאם ימות תהא מגורשת מעכשיו ופעמים שהוא טרוד בלאתו ושולחו מן המלחמה: ואת ערובתם תקח. במלחמת שאול כתיב: דברים המעורבים ביניהם. הייט קדושין תקח תבטל ע"י גט שתביא להם מן המלחמה: בחרב בני עמון. כאותן שהורגים בני עמון שלא מדעתך: ואדוני יואב. לאו אורח ארעא לקבל עליו מרות אחרים בפני המלך: רק בדבר אוריה. מקרא כתיב כך בדבר אוריה שגרם לו שיהרג אבל בבת שבע לא חטא: לשון הרע. לקמיה מפרש: בלא דבר. איט חכם בתורה והוא מצאו מלא דבר וחכם בתורה: חזייה דשקרא הוה. מתחילה מצאו שקרן בכך: כי הדר אלשין עליה. ליבא על מפיבושת כשהיה דוד בורח מפני אבשלום מאי טעמא קביל מיניה: איה בן אדוניך ויאמר הנה יושב בירושלים. כי אמר היום ישיבו לי את ממלכת אבי: דברים הניכרים חזא ביה. במפיבושת כשנהרג אבשלום וחזר דוד למלכותו ובא לפניו לא עשה רגליו ולא עשה שפמו כסבור דוד שניכרים דברי ליבא שנצטער על שחזר דוד ולא קישט עצמו *ועוד היה מצפה שכשיושיבוהו במלכות יתנאה ויסתפר לכך לא קבל דבריו ואמר לו אתה וציבא תחלקו השדה והוא השיבו קשה אין לי לצעוק אלא על מי שהביאך בשלום הנה שמצטער על שובו ואם לא שראה בו דברים הניכרים היה חוזר ממה שאמר הנה לך כל אשר למפיבושת ואע"פ שמיהר ואמר לו מתחלה הנה לך כל אשר למפיבושת אין זו קבלה כי כל זמן שלא היה דוד שב למלכותו יודע היה שאין מתנתו מתנה ולא אמר לו אלא על תנאי אם יראה אמת בדבריו: על

שהיה לך לדונו בסנהדרין. קשה לר"י דפ"ק דמגילה (דף יד: ושם) אמרינן גבי נבל דמורד במלכות לא בעי למדייניה ואוריה מורד במלכות הוה כדאמר בסמוך ויש לומר דודאי צריך לדונו ולידע אם הוא מורד במלכות אבל לעיין בדינו ולעשות הלנת דין ולהמתין עד למחר אין צריך וכן משמע דבסנהדרין (דף לו. ושם) אמר שדן דוד את נבל בסנהדרין מויחגרו איש חרבו וגו':

ליקוחין יש לך בה. אף על גב דאפילו חטא נמי יש לו בה ליקוחין דהא אנוסה היתה ושריא לבעל וה"ה לבועל מ"מ ליקוחין יש לך בה משמע לא היה לך בה עבירה:

גט כריתות כותב לאשתו. פרש"י על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו וצריך לומר לפירושו דאף על גב דאוריה בא מן המלחמה התנאי היה שאם לא ישוב בסוף המלחמה שיהא גט אך קשה דתנן במי שאחזו (גיטין דף עג. ושם) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה ואם כן לר' יהודה היתה אשת איש גמורה ונראה לר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי והא דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט. ושם) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מדוד קרי לה ספק אשת איש לפי שהיו מגרשים בצנעה והעולם סבורים שהיא אשת איש:

דאמר ליה ואדוני יואב. פרש"י דמורד במלכות הוה משום דקאמר ואדוני יואב °ואין נראה דאין זה מורד שלא היה בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' שדוד אמר לו לעשות ולא רצה לעשות:

רק בדבר אוריה החתי. קשה דהא איכא מעשה דהסתה בריש פ"ב דיומא (דף כב:) וי"ל דלא חשיב ליה דלא הוי כל כך עון גדול וגם שגג: אלא

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סי' ט סעיף ד:

מא ב מיי' פ"ג מהל' אלכים הלכה ח:

גליון הש"ס

גמ' שהיה לך לדונו בסנהדרין עי' מגילה דף יד ע"ב תוס' ד"ה מורד במלכות: תוס' ד"ה דאמר ליה וכו' ואין נראה. עיין יומא דף סו ע"ב תוס' ד"ה מהו לנהיל:

[נ"י מלו וע' במהרש"א]

[נ"י בעיניך אדוני]

[נ"י לקראת]

עין משפט
נר מצוה

סב א טוש"ע ח"מ סי' ז' סעיף ג:

רב נסים גאון

נצא בר נצא [נצא] הא דאמרן בר נצא דכתיב (ש"א טו) ויבא שאול עד עיר (שלמה)[עמלק] וירב בנחל אמר ר' מני על עסקי נחל בשעה שאמר הקב"ה לשאול ועתה לך והכיתה את עמלק נשא שאול קל וחומר בעצמו ואמר ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל המאבד נפשות הרבה על אחת כמה וכמה ועוד אם אדם חטא בהמה מה חטאת אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו:

סליק פרק במה בהמה

אלא מעתה אז יבנה יהושע כו'. הקשה הר"ר אלחנן דבחלק (סנהדרין דף צא:) מפקינן מדכתיב אז יבנה יהושע ולא כתב אז בנה מכאן לתחיית המתים מן התורה אם כן אתא לדרשה ה"נ אתא לדרשה דהכא ואומר ר"י דמ"מ פריך מדלא כתיב שבקש לבנות אלא יבנה ש"מ שרוצה לומר שבנה כההוא דיהושע דודאי בנה:

מה אחרונים לא עשו ותלה בהן כו'. לא שייך למימר הכא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז' ושם:) גבי נחש נחשת שביער חזקיה דהתם לא ביערוהו אבותיו שהיו יראים לבערו לפי שעשאו משה על פי הדבור אבל הכא למה היו מניחים מלבערם:

דצוציתא· אומר ר"ת דאמר במדרש שהיה נר דולק °על ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

עבדך וירגל בעבדך אל אדוני המלך ואדוני המלך כמלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה ויאמר מפיבשת אל המלך גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדוני המלך בשלום אל ביתו אמר לו אני אמרתי מתי תבא בשלום ואתה עושה לי כך לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום היינו דכתיב °ובן יהונתן מריב בעל וכי מריב בעל שמו והלא מפיבשת שמו אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו יצתה בת קול ואמרה לו נצא בר נצא נצא הא דאמרן בר נצא דכתיב °ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל אמר רבי מני על עסקי נחל *אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיבשת אתה וציבא תחלקו את השדה יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה אמר רב יהודה אמר רב אילמלי *לא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו ישראל ע"ז ולא גלינו מארצנו: אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה שנאמר °ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא אלא מה אני מקיים °ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ההיא כרבי נתן דר' נתן רמי כתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו והכתיב כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא הכי קאמר ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים ולא הלך והכתיב °אז יבנה שלמה במה לכמוש שקוץ מואב שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה °אז יבנה יהושע מזבח לה' שבקש לבנות ולא בנה אלא דבנה הכא נמי דבנה אלא כדתניא רבי יוסי אומר °ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר *המשחה אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרות שקוץ צדונים וגו' *אפשר בא אסא ולא ביערם יהושפט ולא ביערם עד שבא יאשיה וביערם והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלה בהן לשבח אף ראשונים לא עשו ותלה בהן לגנאי והכתיב °ויעש שלמה הרע בעיני ה' אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא אמר רב יהודה אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לדבר אחר ואל יכתב בו ויעש הרע בעיני ה' *אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה הכניסה לו אלף מיני זמר ואמרה לו כך עושין לעבודה זרה פלונית וכך עושים לע"ז פלונית ולא מיחה בה *אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול [של רומי] במתניתא תנא אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדן נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר יאשיהו חטא אינו אלא טועה שנאמר °ויעש הישר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו אלא מה אני מקיים °וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב וגו' *שכל דין שדן מבן שמנה עד שמנה עשרה החזירן להן שמא תאמר נטל מזה ונתן לזה תלמוד לומר בכל מאודו שנתן להם משלו ופליגא דרב דאמר רב אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו ואחד בדורנו ומנו אבא אבוה דרבי ירמיה *בר אבא ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא דאמר מר רבי אבא ואחא אחי הוו אמר רב יוסף ועוד אחד בדורנו ומנו עוקבן בר נחמיה ריש גלותא והיינו *נתן דצוציתא אמר רב יוסף הוה יתיבנא בפירקא והוה קא מנמנם וחזאי בחילמא דקא פשט ידיה וקבליה:

הדרן עלך במה בהמה

על עסקי נחל. ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל נפשות הללו על אחת כמה וכמה אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו*: ולא עבדו ישראל עבודה זרה. שעל ידי שנחלקה המלכות העמיד ירבעם העגלים שלא יעלו ישראל ירושלים לממשלתו של רחבעם: שלמה חטא. בע"ז: כדר' נתן. דשני קרא הטו ללכת והוא לא הלך: הכא נמי דבנה. קשיא היא: אלא. מהכא תילף דלא בנה כדתניא רבי יוסי אומר כו': להר המשחה. לשון שמן דמתרגמינן משחא והוא הר הזיתים: מקיש ראשונים. מקיש את בנינו של שלמה לביעורו של יאשיהו מה יאשיהו לא עשה ביעור זה ותלו בו מן השמים לשבח הואיל וביער השאר שנעשה משמת יהושפט אף שלמה לא עשה בנין זה ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו: שמש. לחטוב עצים ולשאוב מים בשכר לע"ז: ואל יכתב בו דבר זה. ללמדך שקשה התוכחה במי שבידו לימחות: מיני זמר. כלי שיר: נעץ קנה. ושרטון מדבק בו עד שנוסף והולך וגדל שרטון חול ורפש וטיט שהים גורש: כרך גדול של רומי. שהוא מיצר לישראל והוא (איטליא) של יון במסכת מגילה (דף ו:): ביום שהעמיד ירבעם את העגלים נבנה צריף אחד. באותו שרטון שגדל שם בימי שלמה צריף כוך קטן מליידין שעושין מן קנים ומן ערבה ומאז נתוספו בתים על בתים: איטליאה. שם העיר והיא ממדינת יון וכשנטלה רומי מלכות יוונים לכדוהו ונהפך להם: יאשיהו חטא. דכתיב שב אל ה' משמע דחטא מעיקרא: מבן ח'. שישב על כסא מלכותו דכתיב בן ח' שנה וגו': עד בן י"ח. שמצא חלקיה את הספר ועיין ודקדק בתורה ובדיניה בכתב ובעל פה והבין שמא טעה בדינא: נטל מזה. ממי שנתן לו תחילה: ה"ג ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא: נתן דצוציתא. על שם ניצוצין דטרא שהמלאך פשט את ידו וקיבל תשובתו ליטנא אחריתא על שאחזו המלאך בציצית ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

מסורת השש"ס

[כדמפרש ביומא כב:]

יומא כב:

[עי' תוספת מגילה כה.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דצוציתא וכו' על ראשו. עי' סנהדרין דף לא ע"ב ברש"י ד"ה לדויו ליס:

[בקרא כתיב המשחית וגם בע"י איתא כך ועי' פירש"י במלכים שכתב שוא הר המשחה וכיון שהזכיר את שמו ע"י ע"ז שינו שמו לגנאי עכ"ל]

סנהדרין כא: ע"ש

מלכים ב כג

שם כג

עי' ברכות מכה כריתות כה:

[חולין ו: ועי' תוס' שם ז. ד"ה אלא]

בכ"י בג"י ואמר וכן לקמן

[ועמ"ש רש"י סנהדרין לא: ד"ה לדויו וכו' שהיה מר עוקבא בעל תשובה שנתן עינו וכו' וכשהוא יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרא ליה רבי נתן צוציתא וכו']

*במה ^אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהן עד שתרפם ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורים ולא בכבול לרה"ר ולא *בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמים ^ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת: **גמ'** טבילה מאן דכר שמה אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבוה מה טעם קאמר מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהן עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר בעא מיניה רב כהנא מרב תיכי חלילתא מאי א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו איתמר נמי *אמר רב הונא בריה דרב יהושע ^כל שהוא אריג לא גזרו ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא לאחוותי דלא קפדן עלייהו מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא איכא בינייהו דטניפן להך לישנא דאמר כל שהוא אריג לא גזרו הני נמי ארוג ולהך לישנא דאמרת משום קפידא ^כיון דטניפא מקפד קפדא עלייהו *תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן אמר רב הונא וכולן בראשי הבנות שנינו מתקיף לה רב יוסף למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר ודמאי אילימא למעוטי דצמר השתא רך על גבי קשה חוצץ רך על גבי רך מיבעיא ואלא למעוטי דחוטי פשתן השתא קשה על גבי קשה חוצץ קשה על גבי רך מיבעיא אלא אמר רב יוסף היינו טעמא דרב הונא ^לפי שאין אשה חונקת את עצמה איתיביה אביי הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן אבל לא בחבקין שבצואריהן ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקין שבצואריהן אמאי לא ^אמר רבינא

הבא

רש"י

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא משוי והיכא דהוי תכשיט וגזור ביה רבנן דילמא שלפא ומחויא לחברתה חשיבותו ודילמא אתי לאיתויי ד' אמות: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה: שבראשה. אכולהו קאי ובגמ' מפרש טעמא: ולא תטבול בהן. משום חציצה: עד שתרפם. שתתירם קצת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהם לשער: טוטפת וסרביטין. מפרש בגמרא וחשובין הן וחיישינן דילמא שלפא ומחויא לחברתה: בזמן שאין תפורין. עם השבכה שקורין שקופיי"א אבל תפורין ליכא למיחש לאחויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמ': לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הנזכרים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברה"ר וחדא גזירה היא דגזור בהם שלא תתקשט בהם בשבת כלל ובכבול התירו כדמפרש לקמן בפרקין (דף סד:) שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. כמין נסקא ומציירין בה כמין עיר: קטלא. מפרש בגמרא (לקמן דף נט:): חותם. צורה לחתום בה איגרת או כל דבר סגור: שאינה נקובה. כגון איספינגל"א: ואם יצאת אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזור בהו דילמא שלפא ומחויא: **גמ'** טבילה מאן דכר שמה. מה ענין טבילה אצל הלכות שבת: ושריא להו. ומתרת אותם לטבול בשבת שעל הטבילה לא גזרו כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח.) אדם נראה כמיקר ואין נראה כמתקן עצמו: תיכי חלילתא. שרשרות של חוטין חלולות ועגולות: מהו. לקלוע בהן שערה ולצאת בשבת שאינה יכולה לנותקן ולדוחקן על השער בחוזקה והמים נכנסין בה ומיבעיא ליה מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת טבילת מצוה או לא הוי חציצה: כל שהוא אריג לא גזרו. לצאת בו בשבת דלענין חציצה לא חייץ דלא מצי לאהדוקי שפיר: לאחוותי דלא קפדן עלייהו. ליטלן מראשן כשהן רוחצות בחמין אלמא עיילי בהו מיא שפיר אפילו להנאת רחיצה וכיון שכן לענין טבילה נמי לא צריכין להתירן ומותר לצאת בהן בשבת דהא אי מתרמי טבילה לא שרו להו לא משום חציצה ולא משום קפידא: דמיטנפי. שנטנפו הנך תיכי בטיט: הא נמי אריג הוא. והא קאמר לא גזרו כלל לצאת ולהאי לישנא דלא קפדי משמע דאי קפדי לנטלן מראשן כשהן רוחצות אסור לצאת בהן בשבת ואע"ג דלענין אהדוקי לא חייצי ומותרות לטבול בהן הלכך הני כיון דמיטנפי מקפד קפדן שלא להיות בראשן בשעת טבילתן מפני שהמים ממחין את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דחציצה לא הוי דהא עיילי בהו מיא מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף אתי לאיתויינהו ואסור לצאת בהן וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה ורבותי מפרשין הך קפידא לענין חציצה כדקי"ל רובו ומקפיד עליו חוצץ (עירובין דף ד:) וקשיא לי בגוה טובא חדא דכי איתמר ההוא במידי דמיהדק איתמר ואשמעינן דאע"ג דלא עיילי ביה מיא כיון דלא קפיד עליה חשיב כגופיה ובטל לגבי שערו אבל במידי דלא מיהדק ועיילי ביה מיא מאי חוצץ איכא למימר הא לאו חוצץ הוא ואי אתית למימר דההוא חוצץ דהתם לא דק בלישניה ומיהו כל מידי דקפיד עלייהו אסור היכי אמרינן הכא האי נמי אריג הוא ומותר כיון דפסיטא לן דהיכא דמיטנפי מקפד קפדן על כרחיך חייץ דהא רב הונא בריה דרב יהושע אהלכה למשה מסיני לא אתא לאיפלוגי: ואלו חוצצין באדם. משום דתני התם אלו חוצצין בכלים תני לענין טבילת אדם ואלו חוצצין באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. דלא מיהדק על גבי שער: הבנות קטנות. אורחא דמילתא נקט: וכולן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצועות לחודייהו קאי אלא אחוטין נמי קאי: למעוטי מאי. אשמעינן רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: אילימא למעוטי. חוטין הקשורין בצוארן דלא חייצי: ודמאי. הי חוטין אתא למעוטי דלא חייצי בצואר: צמר קרוי רך לגבי פשתן ולגבי שער: על גבי קשה. שער: ע"ג רך. בשר. מיבעיא. בתמיה הא ודאי על גבי רך טפי מיהדק: לפי שאין אשה חונקת עצמה. להדק חוטין בצוארה וקושרתן בריוח שיהו רפין: בחוטין שבאזניהם. שנותנין שם שלא יסתם הנקב. חבקין. ענקי רצועות שאין מוזהבות רחבות דלאו לתכשיט עבידן דומיא דחוטין שבאזניהן: חבקין. לשון קילקלי ותבק (לקמן דף סד.) ניגגל"א לאסור בו סוס בקטלא

תוספות

במה אשה כו' לא בחוטי צמר. מפרש בגמ' משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושרי להו ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברה"ר אומר ר"י דהיינו דוקא בחוטין שאינן נתונין בקליעת השער אבל חוטין הנתונין בקליעת השער יוצאה בהן דבהנהו ליכא למיגזר דילמא שריא להו כדתנן בהמצניע (לקמן דף צד:) דאיכא לכל הפחות איסור שבות בגודלת וסברא הוא דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה וא"ת מהאי טעמא תהא אשה אסורה לצאת בטלית דהא ודאי שריא לה בשעת טבילה וניחוש דילמא אתי לאתויי וי"ל דבדברים שהם עיקר מלבוש ליכא למיגזר דאפילו בחול אין דרך ללכת כלל ממקומו עד שילבישם אלא דוקא בדברים קטנים יש לחוש שאין מקפיד אם אינם עליו ורגילות הוא בחול כשמתירן פעמים נושאן בידו עד ביתו ונראה לר"י דדוקא בדברים שרגילות להסירן כדי להראותן או משום חציצה או משום קפידא גזרו שלא לצאת דשמא כשיסיר ישכח שהוא שבת ואתי לאתויי אבל דברים שמותר לצאת בהן שאין רגילות להסירן מותר לקשור ולהתיר ברה"ר דליכא למיחש למידי דאם יהא זכור שבת בשעת התרה לא אתי לאתויי ואם לא יהיה זכור שבת אפילו נאסר להתיר ולהסיר לא יועיל וכ"מ לקמן (דף סא.) דקתני בברייתא וקושר ומתיר קמיע אפילו ברה"ר והא דאיצטריך התם לאשמעי' דשרי אע"פ שכל דבר מותר להסיר כדפרישית איצטריך לאשמעינן דלא אסרינן משום דמיחזי דקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציא כי היכי דאסור בפילפל וגרגיר מלח לכתחילה לתת בפה בשבת או להחזיר אלא כמלבוש גמור חשיב מחמת הרפואה:

השתא רך על גבי קשה חוצץ כו'. וא"ת דילמא רב הונא נקט וכולן בראשי הבנות לרבותא דאפילו בראשי הבנות דהוי רך ע"ג קשה חוצץ ואור"י דבלאו רב הונא הוה ידעינן דבכל מקום חוצצין אפילו בראש אלא ודאי למעוטי שום דבר אתא: **השתא** קשה ע"ג קשה חוצץ. סבר הש"ס דקשה ע"ג רך חייץ טפי מקשה ע"ג קשה ורך ע"ג קשה לא חייץ כקשה ע"ג קשה דהא לר' יהודה חוטי צמר אין חוצצין דהוי רך על גבי קשה וחוטי פשתן דהוי קשה ע"ג קשה חוצצין וחוטי שיער דהוי נמי קשה על גבי קשה לכ"ע אין חוצצין אף על פי שחוטי פשתן חוצצין לכולי עלמא:

אלא א"ר יוסף. לפי שרב יוסף בעצמו מקשה שייך לומר אלא:

הכא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ו' ומיי' פ"ב מהל' מקואות הל' ה סמג לאוין סה וסמג עשין רמח טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קצח סעיף ג:

ב ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ד' טוש"ע א"ח סי' שג סעיף י וסעיף יח:

ג ג ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קצח סעיף ג:

ד ה ו מיי' שם הלכה ז י טוש"ע א"ח שם סעיף ב וטוש"ע י"ד שם סעיף ב:

רבינו חננאל

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה. לא תצא אשה בחוטי כו'. אוקמה רב נחמן גזירת שמא תזדמן לה טבילה של מצוה ומשום שחוצצת מתרתן ומהלכת בהן ד' אמות ברה"ר. אבל תיכי חלילתא לא גזרו בהו רבנן דהא אחוותיה דרב הונא בריה דר' יהושע הוו טבלי ברמתן הני תיכי חלילתא בראשיהן ולא הוו קפדי וכיון דלא הוו קפדי שרו. וה"מ תיכי חלילתא אבל תיכי טמימתא לא דחוצצות ואסיק' דחוטי שיער אינן חוצצין ואפילו הן קשורין בראש הבנות ואע"פ שהראש קשה הוא המים נכנסין בשיער ואין חוצצין אבל חוטי צמר וחוטי פשתן בראש הבנות חוצצין וכ"ש אם הן קשורין בצואר שמשתקעין בבשר ואין המים באין תחתיהן. ולפיכך חוצצין. כיוצא בהן החבקין שבצוארי הבנות ואוקימנא

מסורת הש"ס

[נדרים נ: נזיר ב.]

[ע' תוס' לקמן סד. ד"ה ולא]

לקמן מח.

מקואות פ"ט מ"א

גליון הש"ס

גמ' תיכי חלילתא מאי. עי' זבחים דף לד ע"א תוס' ד"ה מקנחת:

הכא בקטלא עסקינן °דאשה חונקת את עצמה דניחא לה שתראה כבעלת בשר : ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן : אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בחוטי שער *א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי וכי תימא אי לאו דשמעינן מתנא קמא דאיירי בחוטי שער איהו נמי לא הוה מיירי ודילמא כשם קאמר להו כי היכי המודיתו לי בחוטי שער אודו לי נמי בחוטי צמר *איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל °מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער תניא נמי הכי חוטי צמר חוצצין חוטי שער אין חוצצין ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא *דקתני יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חברתה מני אילימא רבי יהודה אפילו חוטי צמר נמי אלא לאו רבנן היא וש"מ בחוטי שער לא פליגי ש"מ : לא בטוטפת : מאי טוטפת א"ר יוסף חומרתא דקטיפתא א"ל אביי ^בתהוי כקמיע מומחה ותשתרי אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי *אפוזיינו תניא נמי הכי ^גיוצאה אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין הקבועין בה איזו טוטפת ואיזו סרביטין א"ר אבהו טוטפת המוקפת לה מאזן לאזן סרביטין המגיעין לה עד לחייה אמר רב הונא עניות עושין אותן של מיני צבעונין עשירות עושין אותן של כסף ושל זהב : ולא בכבול : אמר רבי ינאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי או דילמא כיפה של צמר תנן וכ"ש כבלא דעבדא *אמר רבי אבהו מסתברא כמ"ד ^דכיפה של צמר תנן ותניא נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר ר"ש בן אלעזר אומר *אף בכבול לרה"ר כלל °אמר רשב"א כל שהוא למטה מן השבכה ^היוצאין בו כל שהוא למעלה מן השבכה אין יוצאין בו מאי איסטמא א"ר אבהו ביזיוני מאי ביזיוני אמר אביי אמר רב כליא פרוחי ת"ר *ג' דברים נאמרו באיסטמא ^ואין בה משום כלאים ^ואינה מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה לרה"ר משום ר"ש אמרו אף אין

רש"י

בקטלא עסקינן. בגד חשוב לתלות בצוארה כנגד לבה שלא יפול מה שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנלים כעין שעושים למכנסים ותוחב בו רצועה רחבה ומוללתו סביב הרצועה שהכנגד רחב הרבה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת עצמה בחוזק כדי שתהא בשרה בולטת ותראה בעלת בשר ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה : מכלל דפליגי. בתמיה והא ת"ק לא איירי בשערה שמע מינה בשער מודה דלא מיהדק על גבי שער : דילמא. הא דאדכר שער : כשם קאמר להו. כשם שאתם מודים לי בחוטי שער אודו לי בחוטי צמר (א): חומרתא דקטיפתא. קשר שעושין לרפואות קיטוף עין רע שלא תשלוט: ותיהוי כקמיע מומחה. דקתני מתני' ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מומחה שפיר דמי : אפוזייני. פרונטי"ל של זהב : שבכה. קופי"ה דאי שלפא ליה מיגליא ראשה: המקפת. את הפדחת מאוזן לאוזן : המגיעים עד לחייה. על ראשה כורכתו ותולה לה על לחייה מכאן ומכאן : אי כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין לעבד בכסותו לסימן הוכחה שהוא עבד ובההוא קתני מתני' דשפחה לא תצא בו : אבל כיפה של צמר. כובע שתחת השבכה דמקרי נמי כבול ומתקשטת בו : שפיר דמי. דכיון דמיגליא שערה לא שלפא ומחויא : או דילמא כיפה תנן. דלא תצא דחיישינן דילמא שלפא ומחויא מתחת השבכה ואינה מגלה וכל שכן כבלא דעבדא : בכבול ובאסטמא. לקמיה מפרש מאי אסטמא ומדקתני כל שהוא למטה מן השבכה ש"מ כיפה תנן: כליא פרוחי. מגנפת קטנה לאחר קישוריה שקולעת ראשה וכסתה יש שערות קטנות שיוצאין חוץ לקישוריה והן נקראין פרוחי על שמפריחין ויוצאין לחוץ ואוגדתן לתחת קישוריה ע"י מגנפת קטנה: כליא. מונעת אותן שערות מלצאת: אין בה משום כלאים. שעשויה כמין לבד שקורין פולטר"א ואינה טוויה: ואינה מטמאה בנגעים. מהאי טעמא גופיה דגבי נגעים כתיב נמי בגד ויליף מכלאים שוע וטווי :

אין

תוספות

הכא בקטלא עסקינן. תימה דמשמע דקטלא טעמא משום חציצה וא"כ אמאי תני (ג) במתניתין בסיפא בהדי חוטי לאמר ברישא הוה ליה למיתנייה ואומר רשב"א דקטלא נמי דבר של נוי הוא ויש לחוש דילמא שליף ומחויא ומיירי מתני' ברפוי דליכא חציצה ולכך אין לאוסרו אלא משום תכשיט אבל ברייתא דהכא איירי במיהדק דליכא למיחש דילמא שלפא שאינה מסירה לפי שלא תראה בעלת בשר וא"ת ומאי דוחקיה לאוקמא ברייתא משום חציצה לוקמא ברפוי ומשום משלפא כמתני' וי"ל דברייתא משמע ליה דטעמא משום חציצה דומיא דרישא דקתני הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם דלא איצטריך דליכא למיחש דילמא שלפא ומחויא דפשיטא הוא דמאי נוי שייך בחוטין אלא איצטריך לאשמעינן דאין בו חציצה ואינה מסירתן בשעת טבילה וה"נ סיפא טעמא משום חציצה : **תניא** נמי הכי כו'. מדתני (ג) וסרביטין הקבועים בה ולכך לקבוע אפזיינו בסבכה אבל חומרתא דקטיפתא אין קובעין : **אי** כבלא דעבדא תנן. תימה אי כבלא דעבדא תנן אמאי קתני טפי גבי אשה וי"ל דבעי למיתני בסיפא דמתני' יוצאה בכבול ובפאה נכרית לחצר ופאה נכרית לא שייכא אלא באשה וא"ת אמאי לא תני נמי ברישא פאה נכרית בהדי כבול דאין יוצאין בה לרה"ר ויש לומר דמילתא דפשיטא היא דאסור לצאת בה לרה"ר דודאי משלפה משום דמחכו עלה וא"ת אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי בחצר טפי משאר דברים אבל אי כיפה של צמר תנן ניחא דשרי בחצר שלא תתגנה על בעלה כדמפרש עולא לקמן (דף סד:) וי"ל דכבלא דעבדא שרי כדי לעשות בו קורת רוח לרבו שאם היה כל היום בלא כבול אפילו בחצר בדבר מועט שיעשה העבד כנגד רבו סבור רבו שדעתו למרוד בו ואתי לידי קטטה ולקמן *דפירש"י דבסיפא מודו כ"ע דכבול כיפה של צמר היא קשה לר"י דהא משמע הכא למ"ד כבלא דעבדא תנן שרי כיפה של צמר אף לרה"ר : **אין** בה משום כלאים. פרש"י משום שאינה טווי וריב"א אומר דמשום הכי אין להתיר דהתנן *הלבדים אסורין מפני שהן שועין אלא משום דאיסטמא דבר קשה הוא ובדבר קשה לא אסרו רבנן משום כלאים כדאמר בפרק קמא דביצה (דף טו· ושם) א"ר הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא לפי שהיא קשה וכן משמע ביומא פרק בא לו (דף סט·) רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולכך שרי להציע תחתיהם כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דנרש שריא וקשה לר"ת דאמרינן בפ"ק דערכין (דף ג:) הכל חייבים בציצית כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני כהנים אילטריך ליה סד"א הואיל ואישתרי כלאים לגבייהו כו' לא ליחייבי והשתא היכי אישתרי להו והא בגדי כהונה קשין הן וכה"ג לישראל נמי שרי ואומר ר"ת דדבר שהוא שוע טווי ונוז [ובדרך מלבוש והעלאה] דאסור מן התורה אין חילוק בין רך לקשה דבכל ענין אסור מן התורה אבל בכלאים דרבנן כגון לבדים שאינם אלא שוע שרי בקשין אפילו ללבוש כיון דאין בהו כלאים אלא מדרבנן ובגדי כהונה נמי כיון דשרי מדאורייתא *להציע תחתיהן כדתניא לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן כו' שרי אפילו מדרבנן כיון דקשין הן דבקשין לא גזרו רבנן כלל ובדבר רך נמי היכא דלא שכיח כריכה מותר להציעו תחתיך כגון מרדעת החמור וכרים וכסתות ומילי אחריני דחשיב במס' כלאים ועל אותן קוטש פורפונטש השיב ר' יצחק שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן ונתחב בהן המחט שתי תפירות דאסורין בהעלאה אפילו חוט התפירה של קנבוס או של משי שלא התירו כרים וכסתות אלא בהצעה אבל בהעלאה לא אבל אם אין בתוכן רק גיזי צמר יכול להיות דמותר אף בהעלאה שאין חוט התפירה מחברן לבגד כלל אלא שמחבר ומקרב שני הבגדים של פשתן שהן כסוי הקוטש משני לדדין ומתוך כך מתהדק הצמר שבינתים ואין זה חיבור כחיבור אריג או תפירה או קשירת חבלים דבמה בהמה: **ואינה** מטמאה בנגעים. קשה לר"י מאי איריא בנגעים אפי' במת ושרץ לא מטמא דבעינן טווי ואריג כדאמר לקמן (דף סד·) ואומר ר"י דמטמא במת ושרצים מק"ו דפכין קטנים שטהורין בזוב וטמאים במת ושרץ איסטמא שטמא בזוב דשייך בה מדרס כמו בכפה דאמר (כלים פרק כ"ח משנה ה) כפה שנתנתו לס"ת טהור מן המדרס אינו דין שיטמא במת ושרץ ובערוך פי' איסטמא חתיכה של בגד מוזהב וקובעין בה אבנים טובות ומרגליות ולפ"ז ניחא דמטמא במת ושרצים כשאר תכשיט אבל בנגעים לא שאין הבגד עיקר כ"א הזהב והאבנים טובות ומהאי טעמא נמי אין בה משום כלאים : והאמר

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ב מהל' מקוואות הלכה ט סמג עשין רמח טור ושו"ע יו"ד סי' קצח סעיף ד :

ו ב (מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז) טוש"ע או"ח סי' שג סעיף טו :

ז ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שג סעיף טו :

ח ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ג :

ט ה מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה כ סמג לאוין רפג טור ושו"ע יו"ד סי' שא סעיף יג :

י ו מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת הלכה א :

רבינו חננאל

בקטלא ומשום דאשה חונקת עצמה כדי שתראה בעלת בשר. פירש רב יוסף טוטפת זו מי שאומרים כי הוא מפני מרגליות שתולות הנשים בצואריהן משום עין רעה. ונדחו דבריו. ואיתוקמא מאי טוטפת אבוייני כלומר אב שיש בו מינין הרבה. כי מינין תרגם וני דכתיב (דניאל ג) וני זמרא פירוש כל מיני זמר והיא נקראת טוטפת מפני שנותנת למעלה מן המצח במקום המוספת כדתניא יוצאה אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין ואוקמה ר' אבהו טוטפת המוקפת מאוזן לאוזן סרביטין המגיעין לה עד לחייה : ולא בכבול אוקמה ר' אבהו כיפה של צמר דתניא יוצאה אשה בכבול ובאיצטמא לחצר ר' שמעון בן אלעזר אומר בכבול אף לרה"ר כו' דייקינן דבכבול דומיא דאיצטמא מה איצטמא כיפה אף כבול כיפה. וכדגרסינן (חולין קלח ע"א) כיפה של צמר היה מונח בראש כ"ג ועליו הציץ שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת. והן חוטין גדילין מעשה עבות רחבין בשתים ושלש אצבעות כגון אבנט ולית הלכתא כשמואל דאמר כבלא דעבדא דאין עושין בדבר של תורה להקל מספקא אלא הכבול שאסרה משנתנו היא כיפה של צמר וכ"ש כבלא דעבדא שאסור. איצטמא היא ביזוני. כלומר חוטין הרבה מפני צבעונין ותולין אותן בפני הכלה שלא יצערוה הזבובין שמתביישת להסיר הזבובין מעליה ותולין זה בפניה ונקראת כליא דיבי והוא כגון אותה ששנינו (מדות פ"ד מ"ו) אמה כלה עורב. לפי שבמקדש [ראשון] שהיתה קדושתו בכל הבית והיתה השכינה שרויה בו לא היו עופות פורחות עליו אבל במקדש שני פחדו שמא אין קדושתו כקדושת ראשון ושמא יפרחו העופות על המקדש וישליכו שם דבר טומאה ועשו צורה להברית העופות מפני ההיכל וקראו אותה כולה עורב כלומר זו מונעת העורבים מלפרות בגג ההיכל וא' צורה כדרך שעושין עכשיו שומרי הזרעים: ת"ר שלשה דברים נאמרו באצטמא אין יוצאין בה לרה"ר לפי שאינה כליו כמשאוי חשוב ואין בה משום כלאים דלא אריג הוא ואינה מטמאה בנגעים

מסורת הש"ס

[לקמן סו: וש"נ]

ס"א לא מודו איתמר אמר רב יוסף אמר ר"י אמר שמואל

לקמן סה:

פי' ע"ז [ובערוך ערך אב כ' ...]

ס"א איתמר רב אמר כיפה של צמר תנן ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי

[תוספ' פ"ה]

להציע כלאים תחתיהן כצ"ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כשם קאמר וכו' לי בחוטי צמר הס"ד ואח"כ מה"ד אלא מודים איתמר כו' ע"ב בספר סיסין הסכיף וכ"ב שהוא ס"ח: (ב) תוס' ד"ה הכא וכו' אמאי תני לקטלא במתניתין : (ג) ד"ה תניא וכו' מדתני ובטוטפת ו...

רב נסים גאון

פ"ז **תנו** רבנן שלשה דברים נאמרו באיסטמא וכו' לדברי תנא קמא אין בה משום עטרת חתנים ולדברי ר' שמעון בן אלעזר אין בה משום עטרות כלות הוא מחמת הטעם שאמרו במס' סוטה בפרק האחרון (דף מט) בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ובפ' א' מן גיטין (דף ז) אמרו אמר ליה ריש גלותא לרב הונא כלילא מנלן דאסיר אמר ליה מרבנן דתנן בפולמוס של אספסינוס קיסר גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס אדהכי קם רב הונא לאיפנויי אמר ליה רב חסדא קרא כתיב (יחזקאל כא) כה אמר ה' הסר המצנפת וכי מה מצנפת אצל העטרה לומר לך-בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול תהא עטרה בראש חתנים נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול תסתלק העטרה מראש כל אדם אדהכי אתא רב הונא אשכחינהו דהוו יתבי וקאמרי להא שמעתא אמר להו האלהים מדרבנן הוא דאמרי הוא

גליון הש"ס גמ' דאשה חונקת את עצמה. ומזה השעם נקרא קטלא. כרע"ב פי"א מ"ח דכלים: שם כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן השבכה לקמן דף סה ע"א:

אין בה משום עטרות כלות ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו לא קשיא [א]הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה במאי אוקימתא להא דשמואל דעבד ליה רביה בחותם שבכסותו אמאי לא דילמא מיפסק ומירתת ומיקפל ליה ומחית ליה אכתפיה כדרב יצחק בר יוסף דא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן *[ב]היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפיו בשבת חייב חטאת וכי הא דא"ל שמואל לרב חיננא בר שילא כולהו רבנן דבי ריש גלותא לא ליפקו בסרבלי חתימי לבר מינך דלא קפדי עליך דבי ריש גלותא: גופא אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו תניא נמי הכי [ג]יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהו לא יצא העבד בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו [ג]זה וזה אין מקבלין טומאה ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו [ד]זה וזה מקבלין טומאה [ה]ולא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבכסותה ולא בזוג שבצוארה זה וזה אין מקבלין טומאה לימא הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה לא אידי ואידי דעבד ליה רביה וכאן [ו]בשל מתכת וכאן בשל טיט וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד עליו רבו אין יוצאין בו דבר שאין מקפיד עליו יוצאין בו ה"נ מסתברא מדקתני זה וזה אין מקבלין טומאה אי אמרת בשלמא של מתכת הני הוא דלא מקבלי טומאה הא כלים דידהו מקבלי טומאה אלא אי אמרת בשל טיט תנן הני הוא דלא מקבלי טומאה הא כלים דידהו מקבלי טומאה והא *תניא [ז]כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אלא ש"מ של מתכת ש"מ: אמר מר ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו *זוג שבצוארו אמאי לא דילמא מיפסיק ואתא לאיתויי זוג שבכסותו נמי ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי הכא במאי עסקינן דמיחא ביה מומחא וכדרב הונא בריה דרב יהושע דאמר *רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא ארוג לא גזרו: אמר מר לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה זה וזה אין מקבלין טומאה וזוג דבהמה אין מקבלין טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה ושל

רש"י

אין בה משום עטרות כלות · דגזרו עליהן שלא תלא כלה בכתר מוזהב ואילך משום לער במס' סוטה (דף מט.): ושמואל אמר · כבול דמתני' כבלא דעבדא ופליג אדר' אבהו: חותם שבצוארו · הוא כבלא דעבדא והיו עושין אותו משל טיט: דעביד ליה רביה · אית ליה אימתא ולא שקיל ליה מצוארו להוליכו בידו: מיפסק · החותם ונשבר ומירתת מרבו שלא יאמר שהוא נטלו להראות בשוק שהוא בן חורין: ומקפל ליה · הטלית על כתפיו כדי שלא יראה מקום החותם ולא יביטו שנפל ודמי הטלית על כתפו כמשוי: חייב חטאת · דאינו תכשיט אלא בזמן שלובשו דרך מלבוש: כולהו רבנן לא ליפקו בסרבלי חתימי · היו עושין חותמות לטליתות שלהן כעין עבדים להראות שהן כפופין לריש גלותא לא ליפקו דאי מפסקי מרתתי ומקפלי להו: דלא קפדי עלך · אם תלך בלא חותם: יוצא העבד בחותם שבצוארו · ובשל טיט דלא קפיד עליה לאתויי ואי משום דמירתת מאי חורבא נפקא מינה משום אימתא דרביה לא מייתי ליה בידיה דהא לאו הוכחה היא דעבדות אלא כשישנו על צוארו או בכסותו: וזה וזה אין מקבלין טומאה · דלאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט ואע"ג דבשל מתכת מוקמינן לה להא לקמן מיהו לאו לנוי דיליה הוא אלא לגנאי וכלי תשמיש נמי לא הוי: זוג · לנוי עביד: ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו · לקמיה מפרש טעמא: מקבלין טומאה · שתכשיט הוא: שבכסותה · עושים לסוסים מעילין שלא יטנפו: לא הגא · כדאמרינן באידך פרקין (ד' נד:) דמתחזי כמאן דאזיל לחינגא: אין מקבלין טומאה · דאין תכשיט לבהמה: לא אידי ואידי דעבד ליה רביה · דאע"ג דכבול דמתניתין אוקימנא בדעבד איהו לנפשיה התם הוא דאיכא לאוקמיה בשתם חותמות של טיט דאי מיתבר אין מקפיד עליו להביא שבריו לבית אדונו הלכך ליכא לאוקמיה בדעבד ליה רביה דאי עבד ליה רביה לא הוה מיתסר דכל זמן שלא נפסק לא שקיל ליה מצוארו משום אימתא דרביה ואי מיפסק לא קפיד עליה בעליו משום פסידא דליכא פסידא הלכך לא מייתי ליה אבל הך לא איכא לאוקמא בשל טיט כדמסתברא לקמן מסיפא הלכך אפילו עבד ליה רביה נמי אסור דאי מיפסק קפיד עליה משום פסידא ומירתת עבד ומייתי ליה בידיה: דבר המקפיד עליו רבו · אם יאבד לא יצא דאי מפסיק מייתי ליה: מסתברא · דבשל מתכת קאי מדאיצטריך למיתני אין מקבלין טומאה וטעמא משום דלאו לנוי עבידא: הני הוא דלא מקבלין טומאה · משום דלאו כלים נינהו הא שאר כלי מתכות מקבלין: כלים דידהו · דמתכות: אלא אי אמרת · כלים דידהו כלי העשוי מטיט כזה שאינו מצרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דניהוי קרוי כלי חרס אלא כלי אדמה מי מקבל טומאה בתמיה: כלי גללים · [ה]לפיטי בקר שעשה מהן כלי: דמיחא מומחא · שארגו בבגד והוו לא מיפסיק: לא גזרו · לצאת בו ודרב הונא לענין ארוג כי האי גוונא נמי איתמר דאשמעינן דלא חיישינן תו לדלמא מיפסק:

תוספות

והאמר שמואל יוצא העבד בחותם כו' · ולא בעי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו דניחא ליה לאוקמה בדעבד איהו לנפשיה ואיירי מתני' בכל חותמות: הא דעבד איהו לנפשיה · קשה לרשב"א אמאי שריא מתני' בדעבד איהו לנפשיה בחצר כיון דליכא קפידא דרבו וי"ל דאיכא קצת קפידא אבל לא כל כך כמו בעבד ליה רביה: במאי אוקימתא להא דשמואל בדעבד ליה רביה כו' · אבל אי מיירי בדעבד איהו לנפשיה אתי שפיר דבצוארו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים כדי שלא יביטו הרואין שהוא עבד אבל בכסותו איכא למיחש דלמא מקפל טליתו לכסות החותם ולא ידע דיש בזה חיוב חטאת אבל בדעבד ליה רביה משום אימתא דרביה ירא לקפל והשתא נמי ידע הש"ס לדרב יצחק אלא דלא ידע שיש לחוש דילמא מיפסיק ובתר דמשני מייתי דרב יצחק ונחת לפרושי שיש חיוב חטאת בקיפול: דילמא מיפסק ומרתת ומקפל ליה · דניחא ליה טפי שיהיה מקופל משירא' רבו שנפסק לגמרי ויסבור שבמזיד פסקו למרוד בו: לא תצא בהמה כו' · דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא כדפי' בקונ' דלא מצינן למימר משום דילמא מיפסיק ואתי לאתויי דהא לעיל (דף נד:) מפרש דזוג אסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא ולא קאמר דלמא מיפסק דומיא דחותם: מאי שנא זוג שבצוארו דלמא מיפסיק ואתי לאתויי · והא דתנן לקמן (דף סו:) בני מלכים יוצאין בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה אומר ר"י דמיירי בזוגין יקרים שיוצאין בהן בני מלכים כגון של כסף ושל זהב דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק דמסתמא תקועין הן יפה בשלשלאות של כסף והכא מיירי בזוג דעלמא דומיא דזוג של בהמה ולנותי דמוקי לה בגמרא בארוג בכסותו אתי נמי שפיר: הב"ע דמחי · וא"ת כי היכי דזוג איירי במחי הכי נמי איירי חותם שבכסותו במחי ואם כן אמאי אסור וי"ל דזוג מותר לפי שדרך לאורגו בבגד שאין שום בגד שלא יהא ראוי לנוי ותכשיט כזה ולא הטריחוהו לפוסקו מכל בגדים ולגנות הבגד אבל חותם אין דרך לעשותו בכל הבגדים שאינו יפוי הבגד ולכך גזרו חכמים אפילו בארוג בכסותו שיהא צריך לפוסקו אטו היכא שאין ארוג וא"ת אדמפליג בין זוג שבצוארו לזוג שבכסותו ליפלוג בזוג שבכסותו גופיה בין מחי ללא מחי ויש לומר דניחא ליה לאשמעינן דזוג שבצוארו אסור אפילו בחתיכת הבגד שסביב צוארו ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה: כדרב הונא כו' · ואע"ג דמילתא דרב הונא אייתי לעיל (דף נז:) גבי חלילה מדקאמר כל שהוא ארוג משמע דה"ק בין לענין חלילה בין לענין דלמא מיפסיק לא גזרו: אע"פ שחברו בדלת וקבעו במסמרים טמא · והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כד.) סדין שעשאו וילון טהור מן המדרס לאו משום קביעות גרידא טהור אלא מיירי שעשה שום שינוי מעשה · והא דאמר בנגמר הדין (סנהדרין דף מח:) כפה שנתנתו לספר טהור מן המדרס אף על פי שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דנאסר בהנאה ע"י כן חשוב כשינוי מעשה:

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יח [ועיין בכ"מ] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' דש סעיף א' בהג"ה:

יב ג מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ט:

יג ד שם הלכה ח:

יד ה מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף יב:

טו ו מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע א"ח סי' דש סעיף א בהג"ה:

טז ז מיי' פ"א מהל' כלים הלכה ו:

רבינו חננאל

שתי וערב. [אמר] רב הונא טוטפת עניות עושות של מיני צבעונין עשירות עושות אותן של כסף ושל זהב: הא דאמר שמואל יוצא העבד בשבת בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו הא והא בחותם דעבד ליה רביה ובחותם שבכסותו אמאי לא נפיק חיישינן דלמא מיפסק ומירתת מרביה ומכפל לכסותיה ומנח ליה אכתפיה וכר' יוחנן דאמר היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת וכדאמרו ליה לרב חנניא בר שילא רבנן כולהו לא ליפקו בסרבלא חתימה פי' דת המלך היתה באותה העת כל הקונה סרבלא מייתי לה גבי מוכס ויהיב ליה מיכסיה וחתים עליה במטבע של אינך כדי לידע שניטל מיכסא וכל טלית שנמצאת בלא חותם אינך נתפש לובשה כגנב המכס הלכך מתיירא כל אדם לצאת בטלית שתלוי עליה חותם זה חיישינן שמא יפסק החותם ומפני פחדו מן המוכס יסירה מעליה ויקפלה וישאנה על כתיפו כמשא לפיכך אסורה לכל אדם לצאת בטלית שיש עליה חותם אבל רב חנינה בר שילא שיש לו נשיאות פנים ואינו חושש מן המוכס מותר לו לצאת בטלית שיש בה חותם שאם יחתך החותם אינו חושש שאינו מתיירא מן המוכס ולא מזולתו ומפני זה הטעם אסר שמואל לצאת העבד בחותם שעשה לו רבו בכסותו. תנ"ה יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו איני והא תנינן לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו זה וזה אין מקבלין טומאה כו' ושנינן הא והא דעביד ליה רביה. ולא קשיא*) הא דתני

*) נראה דחסר כאן וכצ"ל ולא קשיא כאן בשל מתכת וכאן בשל טיט אמר מר לא תצא בהמה וכו' זה וזה אין מקבלין טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה לא קשיא וכו'.

מסורת הש"ס

לקמן קמו.

[כלים פי"מ"א ע"ש] מנחות סט: [וכם איתא דבר זה בשם דאמר מר כלי אבנים]

מ"ש זוג שבצוארו דלא דילמא כו' כצ"ל רש"ל

[לעיל מ.]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כלי גללים לפיטי בקר. ע"ל דף עז ע"ב ברש"י ד"ה גללים. וע' מנחות סט ע"ב תד"ה כלי גללים:

ושל דלת טהורה *של דלת ועשאו לבהמה טמאה של בהמה ועשאו לדלת אף על פי שחיברו לדלת וקבעו במסמרים טמא שכל הכלים *יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה לא קשיא הא דאית ליה עינבל הא דלית ליה עינבל מה נפשך אי מנא הוא אע"פ דלית ליה עינבל אי לאו מנא הוא עינבל משוי ליה מנא אין כדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן *דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר °כל דבר אשר יבא[במדבר לא] באש תעבירו באש אפי' דיבור יבא באש במאי אוקימתא בדלית ליה עינבל אימא מציעתא ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו וזה וזה מקבלין טומאה אי דלית ליה עינבל מי מקבלי טומאה ורמינהו *העושה זגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות ספרים ולמטפחות תינוקות יש להם עינבל טמאין אין להם עינבל טהורין ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהם ה"מ בתינוק דלקלא עבידי ליה אבל גדול תכשיט הוא ליה אע"ג דלית ליה עינבל: אמר מר ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן למאי חזו אמר אביי הואיל שההדיוט יכול להחזירו מתיב רבא *הזוג והעינבל חיבור וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי והתניא *מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה ואמרינן מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה (א) ואי לא חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא ואמר רבה דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שהיא בשעת מלאכה ועל הזאה שהיא בשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אלא אמר רבא הואיל

ושל דלת טהור · דלת מחובר לבית הוא שהוא חבור לקרקע ואינו כלי לקבל טומאה וזוג העשוי לו בטיל לגביה כדאמרי' בריש פרקין דלעיל* כל המחובר לו הרי הוא כמוהו : של דלת ועשאו לבהמה טמאה · מכאן ולהבא ואע"פ דלא עבד ביה מעשה אלא שחישב עליו ותלאו ותלייה לאו מעשה היא שכל הכלים יורדים לידי תורת טומאה במחשבה שלו : של בהמה ועשאו לדלת טמא · ואפי' מכאן ולהבא יקבל טומאה שאין חיבורו מעשה עד שישנהו מכמות שהיה : שאין עולין מטומאתן · מתורת טומאה שירדה להן ואע"פ שעדיין לא נטמאו משנמלך עליהן אין עולין מלקבל טומאה אלא בשינוי מעשה : עינבל · בטדי"ל שעשוי בתוכו להשמיע קול : אי מנא הוא · דתכשיט חשיב ליה : עינבל משוי ליה מנא · בתמיה משום העינבל מי הוי תכשיט : אין · עינבל משוי ליה מנא ולא משום תכשיט אלא משום כלי : כל דבר שיבא באש · בכלי מתכות משתעי במעשה מדין : אימא מציעתא · זוג דאדם : מי מקבל טומאה · אפי' דאדם : העושה זגין למכתשת · שמפטמין בה סממנין להקטיר לריח דקיי"ל בכריתות (פ"א ד' ו) שהקול יפה לבשמים: ולעריסה · שהתינוק שוכב בתוכה שקורין בירצ"ה ותולה בו זגין לקשקש כדי שישמע התינוק ויישן : ולמטפחות ספרים · כשנושאין אותן לבית הכנסת שהתינוקות של בית רבן קורין שם מקשקשין הזגין והתינוקות שומעין ובאין : ולמטפחות תינוקות · שתולין בצוארן : ניטלו עינבליהם כו' · (אם ניטלו קודם שנטמאו תורת טומאה עליהם ומקבלין טומאה כדמפרש טעמא לקמיה מעיקרא כי אין להם עינבל דקתני טהורין (ב) דעדיין לא נגמרה מלאכתן אבל משירדה להם תורת טומאה לא בטל שם כלי מעליהם בנטילת העינבל) ואם ניטל לאחר שנטמאו עדיין טומאתן עליהן דלא הוי ככלי שנשבר ובטל מתורת כלי ליטהר מטומאתו : הדיוט · שאין צריך אומן : הזוג והעינבל חיבור · כשהן יחד הרי הן כלי אחד נטמא זה נטמא זה הזה על זה טהור זה וכיון דקרי ליה חיבור שמע מינה דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקלתו ואף על גב דהדיוט יכול להחזירו כל כמה דלא אהדריה לאו שלם הוא : וכי תימא · דהאי חיבור דקאמר הכי קאמר אפי' מפורדים קרינן ליה חיבור ואתא לאשמעי' דאם נתפרדו משנטמאו לא עלו מטומאתן : הא תניא · גבי ההיא : מספורת של פרקים · שתי סכינים שלא מתפרדין : ואיזמל של רהיטני · פליינ"א של אומנים תריסים שנותנים האיזמל לתוך בין שני עצים העשוין לכך ולאחר מלאכתו נוטלו ומצניעו : חיבור לטומאה · ואם נטמא זה נטמא זה : שלא בשעת מלאכה · הואיל ואין צריכין להיות מחוברין הוו להו כשני כלים ואין חיבור ואף על פי שמחוברין דע"כ שלא בשעת מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר ובשעת מלאכה מחוברין הן אלמא במחוברין עסקינן וגזרו לחומרא על הטומאה דליהוי חיבור ועל הזאה דלא ליהוי חיבור ומשום הכי קתני חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה לעולם : אלא אמר רבא. לא תימא הואיל והדיוט יכול להחזיר דודאי (ג) חד מנא הוי כדקתני בברייתא הזוג והעינבל חיבור וכי מיפרדי הוי כלי שניטל מקלתו *ואינו מקבל טומאה העינבל לעצמו אבל הזוג טמא לעצמו דלא בטל ליה מתורת כלי :

הואיל

אין כדר' שמואל כו' · דחשיב ליה כלי תשמיש לאדם משום דבעי ליה לקלא דע"י הזוג ששומע יודע היכן בהמתו עומדת ומוצאה ע"י כך °והוי כמקל של בהמה של מתכת דטמאה הואיל ואדם רודה בה וכ"מ לקמן גבי בירית טהורה דמשמיע [קול] בכלי מתכות אינו טמא אלא היכא דבעי ליה לקלא והא דמשני הא דאית ביה עינבל הא דלית ביה עינבל ולא מחלק באית ביה עינבל בין בעי ליה לקלא בין לא בעי אומר ר"י דלא שכיח שיעשו עינבל אלא אם כן בעי ליה לקלא :

כל דבר אשר יבא · ואע"ג דהאי קרא לא לגבי טומאה כתיב אלא לגבי הגעלה מסתברא דהתם אין דיבור מעלה ומוריד ואם אינו ענין להגעלה תנהו לענין טומאה :

מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור · פי' בקונטרס מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקלתו ואע"ג דהדיוט יכול להחזיר כל כמה דלא אהדרי' לאו שלם הוא וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא דהוי כלי שניטל מקלתו ולהכי פריך למאי חזו ומשני דודאי באפי נפשה לא חזו לא זוג ולא עינבל אלא משום דהדיוט יכול להחזירו ומה שפירש נמי והתניא כו' גבי ההיא מספורת של פרקים לא עיין דההוא דזוג ועינבל משנה היא במסכת פרה (פי"ב משנה ח) וההיא דמספורת בתוספתא דכלים ומפרש הרב פור"ת בשם ר' שמואל הואיל והדיוט יכול להחזירם ואע"ג דהשתא בלא עינבל לא חזי מידי כיון דהדיוט יכול בקל להחזירה כמאן דמיחברי דמי ואם נטמא העינבל נטמא גם הזוג כאילו הן מחוברין נפקא מינה דלכשיתחברו יטמא הזוג את הנוגע בו ומיהו בלא חיבור לא יטמא כי אם העינבל לבדו שנגע בטומאה והכי משמע לישנא דקאמר וכי תימא ה"ק אע"ג דלא מיחברי כמאן דמיחברי דמי משמע דאביי הכי סבירא ליה דמדתלי טעמא בחזרת הדיוט משמע דסבר דלא חזי השתא למידי ואי לאו כמחובר חשיב ליה היאך יקבל טומאה מאחר דלא חזי מידי בלא חזרה: *מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור · שאם נטמא זה נטמא זה וה"מ כשמחוברים אבל שלא בשעת חיבור אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן להדיוט יכול להחזיר דהשתא מיהא לאו מחוברין ניהו וממשנה זו אין לנו להוכיח דמיירי בשעת חיבור כדקאמר וכי תימא כו' אבל מכח ברייתא מוכיח דבשעת חיבור מיירי ומברייתא גרידתא הוה מצי רבא לאותוביה לאביי אלא דניחא ליה לאקשויי מהך דמיירי בזוג ועינבל בהדיא לאביי דאיירי נמי בזוג ועינבל : (וכי תימא כו') והתניא מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני. שתי ברייתות הן במסכת כלים* כל אחד בפני עצמה וברישא קתני בהדיא דכשאינן מחוברין מקבל כל א' טומאה בפני עצמו וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה שיהא חיבור לטומאה ליטמא זה כשניטמא זה משום דדמי לשעת מלאכה אבל שלא בחיבורין משמע דאפי' גזירה דרבנן ליכא ואם נטמא זה לא נטמא זה דלא חיים למה שהדיוט יכול להחזירו : (אלא) אמר רבא הואיל ויכול להקישו · פי' מקבל טומאה הזוג אבל עינבל דאין ראוי להקישו לא ומספורת ואיזמל נמי בלא חיבור ראויין למעין מלאכה. ראשונה ומקבלי טומאה כל אחד בפני עצמו כדתני בתוספתא : אלא אמר רבא כו' · פירש בקונטרס דטומאה לא פרח הימנו כשנפרד משקיבל הואיל וראוי להקישו והוה ליה ככלי (עץ) שניקב בפחות ממוציא רמון דלא טהר מטומאה ומשמע שרוצה לומר דמכאן ואילך לא מקבל טומאה וקשה לר"י דלמה לא יקבל טומאה כיון דנפחת פחות מכשיעור דהוי כאילו שלם לגמרי ונראה לר"י דודאי גם מקבל טומאה מכאן ולהבא ולקונטרס דחקו לפרש כן משום דכשלא היה להם עינבל טהורין ולא מקבלי טומאה אף על גב דראוי להקישו ואינו דומה דכשלא היה בו עינבל מעולם ודאי טהור דכיון שעומד ליתן בו עינבל דהא עביד לקלא והוי גולמי כלי מתכות אבל משנגמר שהיה בו עינבל אף על פי שניטל מקבל טומאה שלא בטל מתורת כלי שהיה עליו קודם לכן והר"ם הביא ראיה מחמת שתפרה ושייר פחות ממוציא רמון דטהורה (חולין קלח:) אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות

פחות

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה יב :

יח ב מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה ז :

יט ג מיי' פ' יב מהל' פרה הלכה ט :

רבינו חננאל

אין מקבלין טומאה בדלית ליה עינבל והא דתני טמא בזוג שיש לו עינבל פי' עינבל הברזל שבתוך הזוג המקיש בדופני הזוג ומשמיע הקול וכי הא דאמר כו' מנין למשמיע קול בכלי מתכות שטמא שנאמר כל דבר אשר יבא באש אפילו דבור במשמע ואקשינן במאי אוקימנא להא דתני בזוג בהמה אין מקבלין טומאה בדלית לה עינבל אימ' מציעתא אין העבד יוצא בזוג שבצוארו אבל יוצא בזוג שבכסותו וזה וזה מקבלין טומאה ואי לית ליה עינבל מי מקבלי טומאה והתנן העושה זגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות ספרים ולמטפחת תינוקו' כולן יש להן עינבליהן טמאין אין להן עינבליהן טהורין כו'. ושנינן הא בתינוק דלקלא עבידי אבל גדול כגון העבד דלתכשיט עביד ליה רביה אע"ג דלית ליה עינבל מקבל טומאה ואקשינן ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן אי נטלו עינבליהן למאי חזו ושנינן בזה דכיון דהדיוט יכול להחזירו אע"פ שעדיין לא החזירו כמוחזר דמי. איני והא תנינן מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני כו' וכבר פירשנו למעלה (מח:) ומשני

רש"ל ומהר"מ כתבו דכל הנך דיבורי תוס' הם דיבו' אחד מן מתיב רבא עד סוף ד"ה אלא וכו' כדתני בתוספתא

ר"מ מ"ז

[נפ"ג דבבא מציעא]

רב נסים גאון

הזוג והעינבל חיבור . ראוי לידע כי זה הזוג זולתי הזוג הנאמר גבי נזיר ותמצא פי' דבר זה במסכת נזירות בפ' ג' מינין (דף לד) חרצנים אלו החיצונים הזגין אלו הפנימיים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר שלא תטעה בזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי

מסורת
הש"ס

דף נב:

כלים פכ"ב מ"ט סוכה יג: לעיל נב: קדושין נט. [מנחות סט.]

לקמן סג:

תוספ' דכלים ב"מ פ"א

רש"ל מוחק כ"ז

פרה פי"ב מ"ח

לעיל מח: [תוספ' כלים ב"מ פ"ג]

הגהות
הב"ח

(א) גמ' אפי' להזאה נמי ואי לאו חיבור :

(ב) רש"י ד"ה ניטלו עינבליה' וכו' ומעיקרא כי אין להם עינבל דקתני טהורין משום דעדיין :

(ג) ד"ה אלא אמר וכו' דודאי לאו חד מנא :

גליון
הש"ס

תוס' ד"ה אין וכו' הוי כמקל של בהמה לעיל נב ע"ב :

ואינו מקבל טומאה הזוג לעצמו אלא לענין מסרת טומאה מידי פרה מידה מקבלה כצ"ע והכא נמחק רש"ל

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס איתמר נמי אמר ר' יוסי בר' חנינא הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ור' יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה *והתניא °וכל כלי אשר ישב עליו וגו' *יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר (א) אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ר' אלעזר אומר במדרסות אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו ור' יוחנן אמר אף אומר בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו איפוך קמייתא ומאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה (*דתניא) *סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין רב לר' חנינא איכא בינייהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא בינייהו דיקיר: ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא כדעבד

רש"י

הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס · ומשמיע קול כבתחלה ולא בטל ליה ממלאכה ראשונה והוה ליה ככלי שניקב בפחות ממוציא רימון דקי"ל דלא טיהר מטומאתו משום דראוי למלאכתו והשתא איתרצו כולהו דבהמה טהורה בלא עינבל כדקתני במתני' קמייתא דלאו מנא הוא ובעינבל טמא כדאוקמינן בבתרייתא דעינבל משוי לה מנא ולאדם גדול אף בלא עינבל טמא דלתכשיט הוא ולא בעי עינבל והיינו דקתני בקמייתא דמקבלין טומאה ודקטנים דלקלא עביד קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל כדקתני אין להם עינבל טהורים בשלא היה לו עינבל מעולם דלא נגמרה מלאכתן *נטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה טמאים דלא נשתברו כשיעור: ה"ג לה בת"כ וכל הכלי אשר ישב עליו · רישא דקרא וכל המשכב וגו' יכול כל כלי במשמע ואפי' אין עשוי לישיבה: תרקב · חצי סאה פי' תרי וקב: ת"ל אשר ישב מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר ישב וכתיב ישכב ישב משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד במיוחד לשכיבה ולישיבה וגבי משכב נמי דריש ליה התם הכי ובכל הספרים כתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו וקרא אחר הוא ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב היושב על הכלי אשר ישב עליו שתי ישיבות ריבה הכתוב ללמדך דבמיוחד לישיבה קאמר ולא היא דשתי ישיבות דקאמר טובא צריכי כדמפרש התם יושב אע"פ שלא נגע אלא ישב או נתלה ולא נגע טמא דאיצטריך למיכתב גבי זב שטימא כלי בישיבתו ואע"פ שלא נגע ואיצטריך גבי טהור נמי שנטמא גם הוא ביושבו עליו אע"פ שלא נגע ועוד בת"כ לאו אההוא קרא קתני לה: ר' אלעזר אומר במדרסות כו' · בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למיהוי אב הטומאה בין בסוף טומאה כגון ג' על ג' שנטמאו מדרס למיהוי אב הטומאה ונחלקו טהור מן המדרס דאמרינן בו עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה שהיה ראוי לישיבה והרי עתה אינו ראוי לכך הלכך טהור מן המדרס ואע"ג דאית בכל חד שלש על שלש והוי כלי לקבל טומאה מיהו מתורת אב הטומאה טיהר לו: ואין אומרים · לענין אב הטומאה של טומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו כלומר אם נטמא ונשבר ועודהו ראוי למלאכה בעלמא שאין מעין מלאכה ראשונה טמא ולא אמרי' עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה וכיון דלא חזי להכי יהא טהור וכ"ש דבתחלת טומאה אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה דנימא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת דהא כלי מעשה כתיב: אומר כו' · דאי לא עביד מעין מלאכה ראשונה טהור ועל כרחיך לא איתמר דר' יוחנן אלא לענין שנשבר ולטהרו כדפרישית דליכא לפרושא כי ההיא דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת דהא כתיב (במדבר יט) והזה על האהל ועל כל הכלים: איפוך קמייתא · דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: סנדל של בהמה · שלא ליזוק בפרסותיה באבנים: למאי חזי · אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה: מניחו ברגליו · הוא בעצמו אלמא הואיל ולשם סנדל עשאו אי לאו דראוי לנעילה לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: איכא בינייהו דמאים · לרב לא מטמא דאין ראוי לשתות ורב סיכה לית ליה קסבר אין מוליכין שמן למלחמה לסוך וה"ה בין רב (בין) לר' יוחנן נמי איכא בינייהו דמאים: בין ר' חנינא וכו' איכא בינייהו דיקיר · כבד ואין ראוי בו לברוח: כדעבד

תוספות

פחות ממוציא רימון מקבל טומאה ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו כדאשכחן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) גבי מטה דאפי' מפורקת לא פרחה טומאה מינה אא"כ נגנבה או שאבדה חציה או שחלקוה אחים או שותפים שאין סופן לחברה ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל בה טומאה כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולאביי נמי הוה בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירו מקבלין שניהן זוג והעינבל טומאה מכאן ולהבא וריצב"א הביא ראיה לפי' הקונט' דתניא בתוספתא דמסכת כלים בפ' רשב"ג העושה זוג למכתשת ולעריסה ולמטפחות תינוקות ניטלו עינבליהן טהורין משמע דזגין טהורין ולפירוש הקונט' ניחא דטהורין דלא מקבלי טומאה מכאן ולהבא אבל לפר"י קשה אמאי טהורין ור"י השיב דכמה ברייתות יש בתוספתא דפליגי אש"ס שלנו: **ורבי** יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק · קשה לרשב"א דע"כ בלא ייחדו מיירי מדקאמר הואיל וראוי משמע בראוי בעלמא אפי' בלא ייחוד ועוד דביחדו לכך לא הוה פליג ר' יוסי בר' חנינא ועוד דביחדו אפי' לא היה לו עינבל מעולם נמי מקבל טומאה ועוד אי ביחדו מיירי מאי פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן הא התם ע"כ איירי בלא ייחדו דביחדו אפי' במדרסות נמי אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ולקמן בס"פ המצניע (דף צה: ושם) גבי ניקב כמוציא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים ופי' בקונטרס אם ייחדו לרימונים ואי לאו פי' הקונט' דהתם הוה ניחא וי"ל דאפי' לפירוש הקונטרס הכא חזי טפי ע"י גימוע משום דהואיל דמעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דבר מועט שעדיין ראוי לגמוע בו מים חשיב כלי אפי' בלא ייחוד ולמ"ד נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין מלאכה ראשונה אתי שפיר בכל ענין דאפי' לא בעינן בעלמא ייחוד הכא אתי שפיר דלא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר בו העינבל ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו וכ"ש דאי בעינן בעלמא ייחוד דאתי טפי שפיר: **ואין** אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו · לפירוש הקונט' קשה לר"י למה ליה לאתויי ברייתא דתרקב כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א אומרים במדרסות עמוד מעל תרקב זה ונעשה מלאכתנו שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו הואיל ואינו מיוחד לכך כדקתני בברייתא ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמוע מים בזה הזוג או בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן בו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי בר קבולי טומאה דחשיב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה ולא מהני ליה מידי לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת אבל הקשת זוג ע"ג החרס והנחת סנדל של בהמה ברגלו כשבורח מן הקרב הוי מעין מלאכה ראשונה ולהכי הוי בר קבולי טומאה ולא שייך למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתנו דהיינו נמי מלאכתו: **סנדל** של בהמה של מתכת · ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים דמפרש בסמוך דדרך הבהמה לקלקלו ורבינו שמואל גריס סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של סיידין דלקמן (סו.): **הואיל** וראוי לשתות בו מים במלחמה. וא"ת והא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמוע והכא חשוב כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם דכיון דנעשה לצורך בהמה אינו מקבל טומאה וי"ל דתחלתו נמי עשוי לשתות בו מים במלחמה או לסוך אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין במלאכה ראשונה: **בשעה** שבורח מן הקרב מניחו ברגליו. תימה א"כ יטמא מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טהור: *__ולא__ בעיר של זהב. אור"ת דלאו היינו עטרה כדפי' בקונט' דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט:) מאי עטרות כלות עיר של זהב משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אסרו אלא בשבת אור"ת דדוקא לחתנים וכלות גזרו ולא לשאר בני אדם*):

*) [מפני שיש להן שמחה כבן ועי' תוס' גיטין ז. ד"ה עטרות]

מאן

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה ח:

כא ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' שג סעיף ד:

[כלים פי"ד מ"ה]

תורה אור: ויקרא טו

חגיגה כג: נדה מט:

נטלו עינבלין אחרי טומאתן טמאין דלא כצ"ל רש"ל

[צ"ל דתנן]

[ועיין במשנה דלעיל נז.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תלמוד לומר וכל הכלי אשר ישב:

רבינו חננאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרס ולהשמיע קול. ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק עדיין תורת כלי עליהן ולפיכך עדיין טומאתו עליהן ואקשינן וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שיהא] בכלי המשמש מעין מלאכתו [והתניא] והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא יכול כפת סאה וישב עליה כפה כו' עד ור' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ויעשה מלאכתנו הנה בפי' ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו ואפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה דתניא סנדל של מתכת של בהמה טמא ואמרינן למאי חזית [רב] אמר חזי לשתות מים. ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו כשבורח ורץ על הקוצי' ועל הברקנים הנה שמענו לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחלה למנעל הרגל כך באחרונה: מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זהב. מאי עיר של זהב. ירושלים דדהבא

רב נסים גאון

עינבל: מאי עיר של זהב אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כי דעביד לה (ר' יוחנן) [ר"ע] לדביתהו תמצא במס' נדרים בפרק הנודר מן המבושל (ד' נ) ר' עקיבא איקדשא ליה ברתיה דכלבא שבוע שמע אבוהא אדרא הנאה מכל נכסיה אזלא ואיתנסיבא ליה בסיתוא הוה גנו בי תיבנא הוה מנקיט לה תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלם דדהבא והזכירו אחר כך

שציע

עין משפט
נר מצוה

כב א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה י' טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ה:
כג ג מיי' שם הל' כ' סמג לאוין כה:
כד ד טוש"ע א"ח סי' שא סעיף לו:
כה ה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ו:
כו ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:

תורה אור

כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו *ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה *רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה במאי קמיפלגי ר"מ סבר משוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתויי ור"א סבר מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא כלילא רב אסר ושמואל [א]שרי דאניסכא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דארוקתא מר סבר אניסכא עיקר ומר סבר ארוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא [ב]דארוקתא דכולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסכא מר סבר דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא °א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי *אמרו ליה לרב אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש כלילא שרי אמר מאן גברא רבה אריכא [דאיטלע] לוי ש"מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב ר' חנינא ברישא ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה (א) וקאתי להכא ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא ור' אפס כדקאי קאי ולא הוה ליה איניש ללוי למיתב גביה וקאתי להכא אם איתא דרבי חנינא שכיב לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך דכי הוה קא ניחא נפשיה דרבי אמר חנינא בר' חמא יתיב בראש וכתיב בהו בצדיקים °ותגזר אומר ויקם לך וגו' דרש לוי בנהרדעא כלילא שרי נפיק עשרין וארבע כלילי מכולה נהרדעא דרש רבה בר אבוה במחוזא כלילא שרי ונפקו תמני סרי כלילי מחדא מבואה אמר רב יהודה אמר רב שמואל קמרא שרי איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת ואיכא דאמרי [ג]דאניסכא ואמר רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים א"ל רבינא לרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי א"ל [ד]תרי המייני קאמרת אמר רב אשי האי רסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר: ולא בקטלא: מאי קטלא מנקטא פארי: נזמים: [ה]נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם: הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט הוא ורמינהו *תכשיטי נשים טמאים ואלו הן תכשיטי נשים קטלאות נזמים וטבעות וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ונזמי האף ואמר רבי זירא לא קשיא הא ר' נחמיה הא רבנן *)דתניא *היא של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה ורבי נחמיה מטמא שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו בקולב

*) [בכלים פי"ג מ"ו לא נזכר פלוגתא דר' נחמי' הלכך ספיר גרסי דתניא]

רש"י

כדעבד ליה ר' עקיבא לדביתהו · במסכת נדרים (דף נ:): כלילא · על פדחתה היא קושרתו מאזן לאזן יש שכולו טס זהב שקורין לימ"א ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז"ש: דניסכא · טס העשוי כולו מניסכא דהיינו זהב או כסף דבר הניתך: דאסיר · מנו דחשיב גזירה דילמא שלפא ומחוייא: דארוקתא · רצועה שמצויירת בזהב ובאבנים טובות: אניסכא · דאית ביה עיקר ומחויא ליה ומר סבר ארוקתא הוא עיקר דידיה ולא חשיב ליה ולא מחויא ליה: כולי עלמא לא פליגי דשרי · דארוקתא עיקר: בפירוש אמרת לן משמיה דרב · לפני חלייך קודם ששכחת תלמודך: כלילא שרי · אלמא דרב אשי עיקר דמוקי פלוגתא בדניסכא אבל בארוקתא מודה רב ואיכא לאוקמי לדידיה בארוקתא: גברא רבה אריכא ומטלע · לוי איטלע דאחוי קידה קמיה דרבי*: נח נפשיה דרבי אפס · במסכת כתובות בהנושא (קג:) אמרינן דכי שכיב רבי אמר רבי חנינא בר חמא ישב בראש ולא קיבל עליו רבי חנינא שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים (ב) ויתיב רבי אפס ברישא ומתוך שהיה רבי חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשום כבודו ישב לו לוי אצלו: וקאתי להכא · שלא היה רבי חנינא גדול הימנו לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי ובא לכאן: לוי לרבי אפס מיכף הוה כייף ליה · שהרי זקן ממנו: קמרא · אבנט חשוב יש שעושין אותו טס של זהב ויש שעושין אותו רצועה משבצות זהב ואבנים קבועות בו: מידי דהוה אטלית מוזהבת · דהוי תכשיט ושריא ולמישלף ואחויי כמי לא חיישינן שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו: אאבנט של מלכים · שעשוי כולו דניסכא °וכל ישראל בני מלכים ראוים לו: תרי המייני קאמרת · הא ודאי משאוי הוא ואסור לשון תלמידי רבינו יצחק (ג) כ"ע [ובתלמידי] רבינו הלוי מצאתי מותר והראשון נראה לי משום דגבי הלכת דליקה מנינן לר' יוסי שמנה עשר כלים והתם חד חגור הוא דמנינן בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ.) ואי שני חגורות שרי לכתחילה נימני התם תרי: רסוקי · חתיכת מעיל רחבה: אי אית ליה מפרחייתא · רצועות קצרות תלויות בה לקושרה בהם ולהדקה סביבותיו: שרי · דמיהדק שפיר וליכא למיחש דילמא משתרי קטרי ונפיל ואתי לאיתויי: מפרחייתא · פינדל"א בלע"ז: מנקטא פארי (ד) · מוסטניל"א והוא בגד שיש לו שנצים כעין מכנסים ומכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב וי"מ כמין חצי עגול עשוי כמין כלבוס* (ה) אוחזת בו מפתחי חלוקה והפגם בולע צוארה והיא של זהב לוי"ה: נזמי האף · אבל נזמי האוזן מותרין לכתחלה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישורין: ולא בטבעת שאין עליה חותם · קתני מתניתין דהא יצאת פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיתסר: הא יש עליה חותם חייבת חטאת · דלאו תכשיט הוא והוי משאוי: נזמים · נזמי האוזן: וטבעת בין שיש כו' · כלומר וטבעת שאמרנו בין שיש עליה כו': הא רבי נחמיה · דאמר עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא חייבת חטאת דחותם לאשה לאו תכשיט הוא דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלוחים שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה והא דקתני תכשיט הוא רבנן דאמרי גופה של טבעת עיקר ולדעתא דטבעת נפקא ביה וטבעת ודאי תכשיט הוא: טמאה · דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות: היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה · דהוה ליה פשוטי כלי עץ: הלך אחר סמלוניו · ואם של מתכות הם טמא: סמלוניו · העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלק ונוקבים בו שני נקבים וביניהם כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתדות והם סימלונין: בקולב

תוספות

מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה · אומר ר"י דדוקא בכלילא שרי שמואל הכא וכן רבי אליעזר דוקא בעיר של זהב שאין כל הנשים רגילות בהן אלא אשה חשובה אבל שאר תכשיטי נשים אסירי אפי' לאשה חשובה דאין לחלק בין הנשים והביא ראיה מס"פ כירה (לעיל דף מו:) דקאמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן ומה דחק לומר כן כיון דחזי לנשים חשובות דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מודו בשאר תכשיטים איכא דשמואל דשרי כלילא אפילו לרבנן:

אאבנט של מלכים · שמלבושם הוא ואין להם אבנט אחר ה"נ שרי האי קמרא לאיתתא דמלבושה היא ולא משלפא ומחויא:

תרי המייני קאמרת · לשון אחד פי' בקונטרס לאיסור ואע"ג דחשיב בפ' כל כתבי (לקמן דף קכ:) בי"ח כלים פונדא וחגור ופי' התם בקונט' דפונדא הוא אזור היינו כגון שיש בגד מפסיק בינתים אבל תרי המייני זה על גב זה אסור ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור אבל תרי המייני מה הנאה יש ואין דרך לחגור ומשוי הוא:

מנקטא פארי · פירורי הפת ותכשיט הוא:

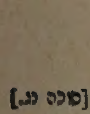
נזמי האף · ונזמי האוזן שרו כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר לקמן [דף סה.] *הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן ואמר בגמ' דשל מיני צבעונים אסירי דילמא משלפי הואיל ותכשיט נינהו התם יותר קל °ליטלם מנזמי האוזן:

הא יש עליה חותם חייבת חטאת · [לקמן סב.] אסיפא סמיך *דקתני בהדיא דחייבת חטאת:

רבי נחמיה מטמא · נראה לר"י דברישא מטהר דלא בעי למימר הלך אף אחר חותמה אלא דוקא אחר חותמה שהוא עיקר וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת [פי"ג בבא מציעא] כלים *דתניא טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למיתב גביה וקאתי: (ב) רש"י ד"ה נח נפשיה וכו' שתי שנים ומחלה ויתיב: (ג) ד"ה תרי וכו' ר' יצחק בר יהודה כ"ע: (ד) ד"ה מנקטא פארי. נ"ב ע"ל דף נז ע"ב במה ספירש: (ה) בא"ד כמין כלבוס כזה

מסורת הש"ס

[לקמן קלח. תוספ' פ"ה] · עדיות פ"ב מ"ו · [סוכה נג.] · כתובות קג: · איוב כב · [כלים פי"א מ"ח ע"ש] · [לעיל נב: תוספתא דכלים ב"מ פ"ג כלים פי"ג מ"ו]

גליון הש"ס

גמ' א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף. לקמן קמו ע"ב: רש"י ד"ה אאבנט וכו' וכל ישראל בני מלכים. עיין לקמן דף קיא ע"א: תוס' ד"ה נזמי האף וכו' ליטלם מנזמי האוזן. עיין תשו' כ"ח סהדבות סי' מ"ל:

רבינו חננאל

כדעבד ר' עקיבא לדביתהו. ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצא חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכ"א לא תצא ואם יצאת פטורה. ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה: כלילא רב אסר ושמואל שרי. פי' נסכא חוטין מלשון המסכת (כלים פכ"ח). רוקתא מטלית. וקיי"ל כרב אשי דהוא בתראה דאמר ארוקתא כו' כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגא כלילא דאניסכא רב אסר ושמואל שרי וקיי"ל כרב באיסורי ואע"ג דאיכא למימר מעשה רב והא דדרש [לוי] כלילא [שרי] ונפקו כ"ד כלילי מנהרדעא וכן הא דדרש רבה בר אבוה במחוזא כלילא שרי כלילא דאניסכא דרשו דשרי. כיון דלא איתמרא בהדיא לא שרינן לה דדלמא לא שרי אלא דארוקתא: אמר רב ששת קמרא שרי הוא חגור שבמתנים כגון אבנט רחב מרבעא רבינא מרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי ואמר ליה תרי המייני קאמרת ש"מ דקמרא המיינא הוא והא דרב אשי אתמר בה תרי לישני ולישנא בתראה אניסכא שרי פי' כלילא וקמרא. חתיכות חתיכות של זהב נקובות ובהן מרגלית ומעמידין בחוטין שמכניסין בנקבין. נמצא דאניסכא כגון מלאכת אבנט של מלכים כי כן מלאכתן היעשות בחוטין. רוקתא מטלית. שנמצא בין כלילא בין קמרא חתיכות של זהב נקובות ומרגלית קבועי' במטלי' שנמצאת מלאכתן כגון מלאכת טלית מוזהבת. אמר רב אשי ריסוקא. פי' חגור של עור אי אית ביה מפרחייתא שרי ותכשיט הוא ואי לא אסור פי' אם יש לו מפרחייתא חתיכות יוצאות ועודפות ממנו לימינו ולשמאלו תכשיט הוא ואי לא אינו מלאכת תכשיט ואסור לצאת בו בשבת כי אינו כלי. קטלא תכשיט בצואר. כגון ענק והיא בלשון ערבי מכנקא. נזמים יש נזמי האף ונזמים שבאזנים: ולא בטבעת שאין עליה חותם הא יש עליה חותם משאוי ואם תצא בו חייבת חטאת. אלמא לאו תכשיט הוא איני והתניא תכשיטי נשים עיר של זהב קטלאות נזמים וטבעות אחת טבעת שיש עליה חותם ואחת טבעת שאין עליה חותם ונזמי האף [טמאים] ומשני ר' זירא בטבעת של אלמוג וחותמה של מתכת ומתניתין [כרבנן] בכלים פרק י"ג דאמרי טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג [טמאה היא של אלמוג] וחותמה של מתכת טהורה. ור' נחמיה מטמא: סימלוניו פי' רצועות שהן בעול דתנינן בתורת כהנים מיד בא ושיבר העול וקיצץ סימלונין כדכתיב [וכיון] לענין טומאה לאו כלי הוא לענין שבת נמי לאו כלי הוא. ומשוי הוא. הא ברייתא ר' נחמיה היא דמשוי ליה לענין [טומאה] מנא לענין שבת נמי תכשיט הוא דתנינן

רב נסים גאון

שהגיע לעושר גדול כמו שאמרו מן ו' מילי איעתר ר' עקיבא ולאחר שהגיעה ידו שילם לה נדרו ועשה לה ירושלם דדהבא ובגמ' דהדין פירקא דבני מערבא אמרי מעשה ברבי עקיבא שעשה לאשתו עיר של זהב חמתה איתתיה דרבן גמליאל וקניאת בה אתת ואמרה קמי בעלה אמר לה מה הוית עבדא לי כמה דהוות עבדא ליה דהות מזבנא מן קלעיתה דשערה ויהיבא ליה והוא לעי באורייתא: גברא רבא אריכא אתא לנהרדעאי ומטלע פירוש והוא צולע על ירכו כדמתרגמינן והוא מטלע והדבר שגרם לו זה מפורש בפ' ג' דתענית (דף כה) לוי גזר תעניתא בעא רחמי ולא אתא מיטרא אמר לפניו רבונו של עולם עלית וישבת למעלה במרום ואי אתה משגיח על בניך ואתא מיטרא ואיטלע אמר ר' אלעזר אל יטיח אדם דברים כלפי למעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי למעלה ואטלע ובמסכת סוכה (דף נג) בפ' החליל קאמרי לוי אחוי קידה קמיה דר' ואטלע ואמרו בפירוקה הא והא גרמא ליה אבל מעשה דר' אפס ור' חנינא בר חמא ומה דאמר רבנו הקדוש בצוויו חנינא בר חמא ישב בראש כו' (מעשה כמפורש) [מפורש] בפרק הנושא

תורה אור

בקולב הלך אחר מסמרותיו בסולם הלך אחר שליבותיו בערסי הלך אחר שלשלותיו וחכמים אומרים *הכל הולך אחר המעמיד רבא אמר לצדדים קתני יש עליה חותם תכשיט דאיש אין עליה חותם תכשיט דאשה רב נחמן בר יצחק אמר *טומאה אשבת קרמית טומאה °כלי מעשה אמר רחמנא (במדבר לא) וכלי הוא שבת משום משוי אמר רחמנא אין עליה חותם תכשיט יש עליה חותם משוי: ולא במחט שאינה נקובה: ^א למאי חזיא אמר רב יוסף הואיל ואשה *אוגרת בה שערה א"ל אביי ותהוי כבירית טהורה ותשתרי אלא תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה בשבת למאי חזיא אמר רבא טס של זהב יש לה על ראשה בחול חולקת בה שערה בשבת מניחתה כנגד פדחתה: **מתני'** ^ב לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא ^ג ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין *ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה °ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: **גמ'** סנדל המסומר מאי טעמא אמר שמואל שלפי הגזרה היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא וראוהו אויבים ועכשיו באין עליהן דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם אויבים רבי אילעאי בן אלעזר אומר במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים רמי בר יחזקאל אמר בבהכ"נ היו יושבין ושמעו קול מאחורי בהכ"נ כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל יצא אדם בסנדל המסומר אי הכי בחול נמי ליתסר מעשה כי הוה בשבת הוה ביום טוב לישתרי אלמה תנן משלחין

רש"י

בקולב. הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומיטלטל והחנוני מעמידו לפני חלון חנותו ומסמרין תחובין בו ותולין בהן אבנטים ורצועות למכור: בערסה. אישטרייד"א בלע"ז והן מאזנים גדולות לשקול צמר ופשתה ונחשת והן של עץ: הלך אחר שלשלותיו. שתלוי בהן ואם של מתכת הן טמאות: המעמיד. גוף הטבעת מעמיד החותם והעול מעמיד את סמלוניו והקולב את מסמרותיו והסולם את שליבותיו שהרי בהם קבועים והערסה הוא עץ (א) ארוך שהקנה שקורין יי"ש"א והלשון תחוב בו והשלשלות קבועות בקנה וכולן העץ ארוך מעמידן שהוא פליי"ל שתי כפות המאזנים תלויות בב' ראשין: רבא אמר. ברייתא דקתני וטבעת הוי תכשיט בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם לאו ארישא דאיירי בתכשיטי נשים קיימי תרווייהו אלא חד תכשיט דאיש וחד תכשיט דאשה ולצדדין קתני: טומאה אשבת קרמית. הא דקתני וטבעת בין שיש עליה כו' לאו ארישא קאי דקרי ליה תכשיט נשים אלא הכי קאמר וטבעת שאמרו שנטמאת בין שיש עליה חותם דלאו תכשיט הוא מיהו כלי מעשה הוא בין שאין עליה חותם דהוי תכשיט וכי קתני רישא תכשיטי נשים אשאין עליה חותם: למאי חזיא. לתכשיט דקתני אינה חייבת חטאת: אוגרת בה שערה. שיוצא חוץ לקישוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט בשבכה מתחתיה שלא יראה שערה: ותיהוי כבירית. דתנא מתניתין (לקמן דף סג.) בירית טהורה מלטמא ויוצאין בה והיא כמין אצעדה שעושה לשוקיה מעל בתי שוקיה להדקן שלא יפלו על רגלה: טהורה. דלאו תכשיט היא אלא תשמיש לבתי שוקיה והוי (ב) כטבעת הכלים דאמרן טהורות בפרקין דלעיל ויוצאין בה שצריך לה עם בתי שוקיה ולא הוי משאוי ויוצאין דכיון דלצניעותא היא לא שלפא ומחוי והאי מחט נמי לצניעות דשער באשה ערוה ולא מחויא ואמאי לא תנא לכתחילה: חולקת. לכאן ולכאן באמצע ראשה שקורין גריוו"א בלע"ז: ובשבת למאי חזיא. הרי בשבת אינה חולקת שערה: טס של זהב יש לה על ראשה. האחד והשני עוקץ הוי: בחול חולקת שערה. בעוקץ: ובשבת. תוחבת העוקץ בשבכה והטס שבראשה השני מונח על פדחתה: **מתני'** סנדל המסומר. של עץ הוא ותוחבין מסמרות (ג) למעלה לחזק התחתון עם העליון *(העץ עם העור שלמעלה הימנו ויש לו שתי פיות ותוחב רגלו בו) ובגמרא מפרש מאי טעמא גזרו ביה: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. בש"ס ירושלמי מפרש דלא ליחשדיה דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה ולשון רבותי דילמא מחייכי עליה ושקיל דשליף ליה וממטי ליה בידי' בשכחת שבת ומיהו בזמן שיש ברגלו מכה שרי ובגמרא בעי בהי מינייהו יהיב ליה: ולא בתפילין. כדמפרש טעמא בגמרא (לקמן דף סא.): ולא בקמיע. שכותבין וטוענין לרפואה: שאינו מן המומחה. אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: שריון קסדא ומגפיים. מפרש בגמרא: אינו חייב חטאת. דכולהו מין מלבושין נינהו בחול למלחמה: **גמ'** שלפי הגזירה היו. בני אדם הנשמטים מן הגזירה היו: הנכנס יכנס. הרוצה ליכנס יכנס שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואה: והיוצא אל יצא. שמא יש אויבים מבחוץ והוא לא ידע ויראוהו ויבינו שאנו כאן: נהפך סנדלו. שיש לו שתי פיות ויכול לנועלו מב' צדדין אבל ניכר מי הוא לפנים ומי הוא לאחור וכשנועלו זה הפוך נראה הנכנס כאילו הוא יוצא וניכר מקומו בקרקע: והרגו זה את זה. בדחיקתן שהיו סנדליהן מסומרין כעין אותם שטושין לרגלי הסוסים ראשיהן עבים: אל יצא. האיש בשבת כדמפרש לקמיה דבשבת היה מעשה ומעין המאורע אסרו: אלמה תנן. במסכת ביצה: משלחין

תוספות

רב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קא רמית. דאפילו בלאו טעמא דהוי תכשיט לאיש היא טמאה מכל כלי מעשה והשתא בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק מוקמי תרווייהו כרבי נחמיה ולא מטמא מטעם תכשיט דאשה אלא מטעם תכשיט דאיש או מטעם דהוי כלי מעשה ולצדדין קתני בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק:

למאי חזיא. פי' בקונטרס למאי חזיא והא משוי הוא וקשה לר"י דאם כן מאי משני הואיל ואשה חולקת בה שערה אטו משום הכי לא הוי משוי והא אינו לא מלבוש ולא תכשיט אלא נראה לפרש למאי חזיא למה היא רגילה לצאת בה בחול אמר רב יוסף כו' ובתר הכי פריך ובשבת למאי חזיא כהי שרגילה לנושאה בשביל שצריכה לחלק בה שערה בשבת תיהוי משוי כיון דאינו לא מלבוש ולא תכשיט ובקונטרס פי' בסמוך בשבת למאי חזיא והלא בשבת אינה חולקת שערה וקשה לר"י חדא דהא מנא ליה לאסור לחלק בה שיער בשבת ועוד דאמאי פריך והא אסור אפילו יהא מותר תקשה והא משוי הוא:

הואיל ואשה אוגרת בה שערה. נראה לר"י שתוחבת המחט בתוך השבכה ודוחקת את השבכה כדי שלא יפלו שערותיה חוץ לקישוריה והשתא אתי שפיר דהויא כעין בירית שאוחזת בתי שוקיה שלא יפלו ולא כפירוש הקונטרס:

ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. פירש בקונטרס דכי היכי דהתם לא חיישי לדילמא משלפא ומחויא הואיל ולצניעותא עבידא ה"נ לא ניחוש למישלף ואחויי מהאי טעמא וקשה לר"י דהא כבלים אין יוצאין בהן בשבת דחיישינן דילמא משלפא להו משום דהוי תכשיט כמו שאפרש אע"ג דלצניעותא עבידא כמו בירית דהכל ענין אחד אלא שבירית באחת וכבלים בשתים כדאמרינן לקמן (דף סג:) ועוד דלמה לו להזכיר כאן טהרת בירית הוה ליה למימר ותיהוי כבירית ותשתרי ונראה לר"י דה"פ ותהוי כבירית שיוצאין בה לפי שהיא טהורה משום שאינה תכשיט דאינה נוי לאשה כיון דאינה כ"א באחת והויא כטבעת הכלים דאינה כ"א לצורך בתי שוקים ה"נ האי מחט שהיא טהורה לפי שאינה אלא כטבעת הכלים תשתרי דאינה תכשיט וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס של זהב יש לה בראשה כדמשני לאידך שינויא דבסמוך וי"ל דאם היתה אוגרת בה שערה לא היתה מניחתה לעולם כנגד פדחתה ואינה חשובה תכשיט אלא טס וקשה לרשב"א לפירוש זה דכיון דמחט שאוגרת בה שערה היא טהורה היכי קאמר לעיל (דף נב:) אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא הרי יש חילוק אפילו בשלימה דאותה שאינה אוגרת בה טמאה ואותה שאוגרת בה טהורה וצריך לומר דאטומאה כמי פריך ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה גם תשתרי לצאת בה:

ומניחתה כנגד פדחתה. השתא לא היה צריך לומר שחולקת בה שערה כלל אלא האמת מפרש:

ושמעו קול מעל גבי המערה. קול של סנדל המסומר: (שייך לע"ב) לא *בסנדל המסומר [נ"ל סנדל] ולא *במנעל שאינו תפור [נ"ל מנעל]. תימה לר"י והא קתני סיפא זה הכלל כל שניאותין בו משלחין אותו ביו"ט ומפרש בגמ' דכל שנאותין בו בחול קאמר וסנדל המסומר ניאותין בו בחול ואמאי אין משלחין אותו בי"ט וי"ל דהחמירו בו לפי שבא תקלה על ידו כי היכי דאסר ליה במתנין ר' אלעזר בר' שמעון לטלטלו לכסות בו את הכלי או לסמוך בו כרעי המטה אע"פ *שאר כלים שמלאכתן לאיסור שרי לטלטלן לצורך גופן ומקומן [לקמן קכד:] וזה הכלל דקתני התם לא קאי אלא אמנעל שאינו תפור ונראה לר"י דאפי' לרבנן דר' אלעזר דשרי לטלטל לצורך גופו ומקומו אסור לשלחו בי"ט אע"ג דשילוח משום שמחת י"ט חשיב כמו לצורך גופו מדשרי' לשלוח דברים שמלאכתן לאיסור כיון שבאת תקלה על ידו ליכא שמחת י"ט:

אין

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ט:

כח ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ג:

כט ג מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ז:

רבינו חננאל

ה' צדיק קצץ עבות רשעים. קולב. יש מי שאומרים ממיני תכשיט הוא להשמיע קול כדורך בנת ומחוקו במסמרים: שליבות ושלשלאות פשוטות הן. רבא אמר הא מתניתא לצדדין קתני אין עליה חותם תכשיט דאשה יש עליה חותם תכשיט דאיש והדין כך הוא. שיהא האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם והאשה בטבעת שאין עליה חותם. מפני שתכשיט הוא להן וכל תכשיט שרי אלא משום גזירה *) דרבא כדבעינן למימר לקמן (סב.) דאמר פעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל האומן ומניחת באצבעו עד שמגיע אל האומן. ופעמים שהאיש נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להניחה בקופסא ומניחתה באצבעתה עד שמגעת לקופסא. לפיכך אסרו אחד האיש ואחד האשה לצאת בין בטבעת שיש עליה חותם בין בטבעת שאין עליה חותם. רב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קרמית כו'. ולא במחט שאינה נקובה אוקימנא כדתניא כמין טס של זהב יש לה על ראשה. בחול חולקת בה שערה בשבת מנחת על פדחתה. ונוי הוא לה: לא יצא בסנדל מסומר כו'. מ"ט שלפי השמד כו' פשוטה היא.

*) עי' ברשב"א שתמה ע"ד רבינו בזה.

מסורת הש"ס

[לעיל סו:]

לקמן קכג.

[גי' הערוך בערך אגד אוגדת]

[לעיל נג:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המעמיד וכו' והערסה הוא עץ הארוך שהוא קנה שקורין: (ב) ד"ה טהורה וכו' והרי הוא כטבעת: (ג) ד"ה סנדל וכו' מסמרות לחזק כצ"ל ותיבת למעלה נמחק:

גליון הש"ס

מתני' ולא בשריון. עי' לקמן סד ע"ב ברש"י ד"ה כל שאסרו:

רש"ל מוחק זה

*(משלחין [א]כלים בי"ט בין תפורין בין שאינן תפורין) [ב]אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור (*בי"ט) בשבת מ"ט דאיכא כינופיא בי"ט נמי איכא כינופיא תענית צבור איכא כינופיא ליתסר מעשה כי הוה בכינופיא דאיסורא הכא כינופיא דהתירא הוה ואפילו לר' *חנינא בן עקיבא *דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה הני מילי ירדן דשאני משאר נהרות אבל י"ט ושבת כי הדדי נינהו *דתנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד א"ר יהודה אמר שמואל [ג]לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ור' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא לך לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו לר' חנינא ג' מכאן וג' מכאן ואחת בתרסיותיו מיתיבי סנדל הנוטה עושה לו שבע דברי רבי נתן ורבי מתיר בי"ג בשלמא לרבי חנינא הוא דאמר כרבי נתן אלא רבי יוחנן דאמר כמאן הוא דאמר כר' נהוראי דתניא ר' נהוראי אומר ה' מותר ושבע אסור א"ל איפה לרבה בר בר חנה אתון תלמידי רבי יוחנן עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כרבי חנינא בעא מיניה רב הונא מרב אשי חמש מהו א"ל אפילו ז' מותר ט' מאי א"ל אפילו ח' אסור בעא מיניה ההוא רצענא מרבי אמי תפרו מבפנים מהו א"ל מותר ולא ידענא מ"ט אמר (א) רב אשי ולא ידע מר מ"ט כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל בסנדל גזרו ביה רבנן במנעל לא גזרו ביה רבנן בעא מיניה ר' אבא בר זבדא מר' אבא בר אבינא עשאו כמין *כלבוס מהו א"ל מותר איתמר נמי אמר רבי יוסי בר' חנינא עשאו כמין כלבוס מותר א"ר ששת חיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר תניא כוותיה דרב ששת *לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא יטייל מבית לבית אפילו ממטה למטה אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה ור' אלעזר בר' שמעון אוסר נשרו רוב ממסמרותיו ונשתייר בו ד' או ה' מותר ורבי מתיר עד שבע *חיפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה מותר עשאו (ב) כמין כלבוס או כמין טס או כמין יתד או שחיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר הא גופה קשיא אמרת נשרו רוב מסמרותיו אע"ג דנשתיירו ביה טובא והדר תני ארבע או חמש אין טפי לא א"ר ששת לא קשיא כאן שנגממו כאן שנעקרו : ארבע או חמש מותר : השתא חמש שרי ארבע מיבעיא א"ר חסדא ארבע מסנדל קטן וחמש מסנדל גדול : ורבי מתיר עד שבע : והתניא רבי מתיר עד שלש עשרה נוטה שאני השתא דאתית להכי לרבי יוחנן נמי לא קשיא נוטה שאני אמר רב מתנה ואמרי לה אמר רב אחדבוי בר מתנה אמר רב מתנה אין הלכה כר' אלעזר בר' שמעון פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון בהא קמ"ל אמר רבי חייא אי לאו דקרו לי בבלאי שרי איסורי שרינא ביה טובא וכמה בפומבדיתא אמרין עשרין וארבע בסורא אמרין עשרין ותרתין אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרתי : ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה:

משלחין כלים ביו"ט בין תפורין בין שאינן תפורין אבל לא סנדל המסומר. אלמא לאו בר מנעלי' ביו"ט הוא דהא קתני התם כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו : איכא כינופיא. שאין עושין מלאכה ונקבצין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות כי הויא מעשה דהוה כינופיא : לאיסורא. בעשיית מלאכה : ואפילו לרבי חנינא בן עקיבא. בפרק חומר בקדש גבי טשא מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה שנמצא כזית מן המת תחוב בקרקעית' של ספינה °ונטמאו וקאמרי רבנן דגזרו שלא יעביר אדם מי חטאת בספינה ולא על הגשר ולא ישוט על פני המים אחד ירדן ואחד שאר נהרות ופליג ר' חנינא ואמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה ולא גשר ושאר נהרות דגזירה שגזרו מחמת מאורע אין להם לגזור אלא מעין המאורע : דשאני משאר נהרות · ברוחב או בעומק : אלא לחזק. שמסמרותיו נעשו לחזק העקב שקורין סול"א עם הפנתא שקורין אינפייל"א אבל לנוי מותר דלא גזרו אלא מעין המאורע והנהו לחזק היו כשהם מסמרים דסנדל : שתים מכאן. לצד חילון אחד בראשו לצד האצבעות ואחד לצד עקיבו ושתים מכאן לצד פנימי לעבר בין הרגלים : תרסיותיו. רצועותיו : סנדל הנוטה. שתחתון שלו אינו שוה שעב מצד זה ודק מצד זה וכשדורס נוטה לצד הדק וצריך להגביהו שיהא שוה לצד שכנגדו : איפה. שם חכם ובנו של ר' רחבה דפומבדיתא הוה* : תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור לפנים מן הסנדל תפרו פורדרי"ן בלע"ז : מותר. שמעתי מרבי יוחנן וטעמא לא ידענא : מותר. לקבוע בו מסמרים מבחוץ : עשאו. למסמר כמין כלבוס בלע"ז טינפיילו"ן שני ראשין חדין וכפופין ונועץ שני ראשים בעץ כדאמרי' בסוטה (יט:) כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה : מותר. הואיל ונשתנה משאר מסמרים דלא גזרו אלא מעין המאורע : חיפהו. מלמטה:אבל מטלטלין אותו. דתורת כלי עליו: אוסר. דילמא אתי לנועלו: נשרו רוב מסמרותיו כו'. לקמן מפרש לה : מותר.הואיל ונשתנה מכמו שהיה דמעין המאורע גזרו : עשאו. לראש מסמר רחב כמין טס או שעשאו חד כמין יתד : אע"ג דישתאר טובא . ובלבד שיהיו מעוט : שנגממו . מלמעלה ורשומו ניכר בתוך העץ אפילו טובא דהא מינכר שאינו כברייתו : שנעקרו. לגמרי שאין ניכר שהיה בו יותר ד' או ה' [אין] טפי לא לוי"ה ולשון חבירו איפכא:נוטה שאני. שכולן צריכין לו להשוותו ואין אחד מהן לחזק: השתא דאתית להכי. לחלק בין נוטה לשאין נוטה : לרבי יוחנן נמי.דקפרכת לעיל מינה ואמרי דאמר כמאן איכא נמי לתרוצי לעולם כרבי נתן ונוטה שאני דהתם מתיר עד שבע אבל אין נוטה ה' ותו לא : מסתברא טעמא . דאסור לטלטל שמא ינעלנו : בבלאי שרי איסורי . דר' חייא מבבל הוה כדאמרינן בסוכה* עלו ר' חייא ובניו ויסדוה : עד דאתא רבי חייא . כשעלה מבבל לארץ ישראל ובא דרך סוריא מפומבדיתא : חסר תרתי . נפלו שתים ממסמרותיו בדרך: לסורא חסר. (תרתי) דומה אגל דומה:

הא

אין בין יו"ט לשבת כו' . ואע"פ דבפ' משילין (ביצה דף לז: ושם) ולקמן בפ' כל הכלים (דף קכד: ושם) מוקמינן לה כב"ש דאי כב"ה הא אמרי מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך מ"מ דמי טפי יו"ט לשבת הואיל ולא שריא שאר דברים אלא מטעם שהותרה לצורך אוכל נפש :

השתא חמש שרינן כו' . בפרק קמא דסוכה (ד' ג: ושם) גבי רבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה לא פריך השתא חמשים כו' וכן ברים אע"פ (כתובות דף נז: ושם) גבי אבל חכמים אומרים משהה אדם עם אשתו אפילו שתים ושלש שנים בלא כתובה ונראה לר"י דכל היכא דפשיטא ליה דבעי למימר אפי' טובא לא פריך אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה סנדל המסומר וכן בפרק בנות כותים (נדה דף לז: ושם) פריך [גבי] וכמה היא קישויה ר' מאיר אומר אפילו מ' וכ' יום דליכא למימר אפילו טובא דאין סברא שיחשב דם קישוי מיום תחלת עיבורה ומשמע ליה בכל הני דשיעורא בתרא דוקא ולהכי פריך דלימא שיעורא בתרא ולא לימא שיעורא קמא ולקמן בפרק מפנין ד' וה' קופות (דף קכו:) פריך נמי השתא חמש שרי ד' כו' משמע ליה דטפי לא שרינן משום טורח שבת ומשני רב חסדא ד' מאוצר קטן חמש מאוצר גדול ושמואל משני ד' וה' אפילו טובא כדאמרי אינשי דסבר אפילו טובא מצי לפנות ובלבד שלא יגמור את האוצר פי' קרקעית האוצר משום אשויי גומות וכדאמרן התם וא"ת דבפרק אע"פ (כתובות דף ס. ושם) אמרינן תינוק יונק והולך אפילו ד' וה' שנים ולא פריך אף על גב דהוי דוקא מדפריך התם מחבילתו על כתפו ומשני אידי ואידי חד שיעורא וי"ל הא בכחוש הא בבריא והא דאמרינן בפרק הזרוע (חולין דף קלב:) כהן טבח שתים וג' שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב במתנות אומר ר"י דנקט שתים לרבי דאית ליה בהבא על יבמתו (יבמות דף סד:) דבתרי זימני הויא חזקה וג' לרשב"ג*):

דעבר

*)[וע"ע תוס' עירובין ג. ד"ה עד ותוס' יומא כג. ד"ה שתים ותוס' סוכה ב: ד"ה עד ותוס' כתובות נז. ד"ה שתים ודף ס. ד"ה רבי יהושע ותוס' ב"מ ע"ט: ד"ה השתא ותוס' נדה לו: ד"ה ארבעים

הא

עין משפט נר מצוה

ל א טוש"ע א"ח סי' שקטז סעיף ג :

לא ב ג מיי' פ' יט מהל' שבת הלכה ג :

רבינו חננאל

ואסיקנא בסנדל מסומר אחד שבת ואחד יו"ט אסור דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו : הא דר' חנינא בן עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה . וכמעשה שהיה מפורש ביבמות פרק האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים . מעשה באחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצאת כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה. באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה [וצריך לעיין] התם כדי שיתברר לו השמועה היטב : קי"ל סנדל המסומר לחזק אסור לנוי מותר כרב יהודה אמר שמואל דהא דייקי אשמעתיה לאוקומה דאמרינן וכמה לנוי דשרי ר' יוחנן אמר ב' מכאן וב' מכאן וא' בתרסיותיו ר' חנינא אמר ג' מיכן ג' מכאן וא' בתרסיותיו וכר' חנינא קיי"ל דר' יוחנן לגבי ר' חנינא תלמיד הוא . והא דאמר ליה איפה לרבה בר בר חנה אתון תלמידי דר' יוחנן (אתון)עבידו כר' יוחנן לאו משום דהלכה כר' יוחנן אלא משום דבאתריה דר' יוחנן ביותר מחמש נהגו בו איסור.ודברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם. *)ור' אמי נמי קם ליה כר' חנינא דשבע מותר והא דקתני ר' מתיר עד י"ג בנוטה הוא. כגון שניטל עקיבו ולדברי הכל . ור' חייא מתיר בה הרבה . בסורא אמרו כ"ב בפומבדיתא אמרי כ"ד . תפרו לסנדל מבפנים שרי משום דהוי ליה מנעל ואסנדל גזרו רבנן אמנעל לא גזרו . כמין כלבוס מותר . אמר רב ששת חיפהו כולו במסמרים כדי שלא יהא קרקע אוכל ממנו מותר תניא כוותיה דרב ששת לא יצא האיש בסנדל מסומר ולא יטייל בו מבית לבית כו' : ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה . ירושלמי אמר ר' אבא מפני חשד שלא יאמרו איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בבית שחיו:

*) מדברי רבינו נראה שהיה גורס בעי מיניה רב הונא מרב אמי וכו' .

רב נסים גאון

הנושא את האשה בכתובות(קג):ואפי' לר' חנניא בר עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן וספינה וכמעשה שהיה. וזה המעשה עיקרו במעשה חגיגה בפ' חומר בקודש (דף כג) וביבמות בפרק האשה [שהלכה] היא ובעלה למדינת הים שלום בינה לבינה (קטז) מאי מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר

המאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקיעת' של ספינה באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה :ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה גרסי. דבני מערבא אמר ר' אבא

מסורת הש"ס

ביצה יז:

[במשנה ליתא]

[תוספ' פרק פ"א] יבמות קטז: חגיגה כג.

לקמן קכד: קלז: מגילה ז: ביצה כח. לו: [תוספ' דמגילה פ"א]

[סנהדרין יג:]

[תוספ' פ"ס ותוספ' יומא פ"ד]

[שם פ"ט]

[ברכות מ. וש"נ]

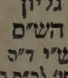
[דף כ.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רב אשי ולא : (ב) שם מלמעלה מותר עשאו כמין טס כצ"ל ותיבות כמין כלבוס או נמחק :

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואפי' לר"ח בן עקיבא וכו' ונטמאו . עי' זבחים נג ע"א תוס' ד"ה מי חטאת :

כזה

הא יש ברגלו מכה נפיק בהי מינייהו נפיק אמר רב הונא באותה שיש בה מכה אלמא קסבר סנדל לשום צער עביד וחייא בר רב אמר *באותה שאין בה מכה אלמא קסבר לשום תענוג עביד וזו שיש בה מכה מכתה מוכחת עליה ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב הונא דאמר ליה ר' יוחנן לרב שמן בר אבא הב לי מסנאי יהב ליה דימין אמר ליה עשיתו מכה ודילמא כחייא בר רב ס"ל והכי קאמר עשית של שמאל מכה ואזדא רבי יוחנן לטעמיה דאמר ר' יוחנן כתפילין כך מנעלין מה תפילין בשמאל אף מנעלין בשמאל מיתיבי כשהוא נועל נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל אמר רב יוסף השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי דעבד הכי עבד ודעבד הכי עבד אמר ליה אביי דילמא רבי יוחנן הא מתני' *לא הוה שמיע ליה ואי הוה שמיע ליה הוה הדר ביה ואי נמי שמיע ליה וקסבר אין הלכה כאותה משנה *אמר רב נחמן בר יצחק ירא שמים יוצא ידי שתיהן ומנו מר בריה דרבנא [א]היכי עביד סיים דימיניה ולא קטר וסיים דשמאליה וקטר והדר קטר דימיניה אמר רב אשי חזינא לרב כהנא דלא קפיד תנו רבנן *כשהוא נועל נועל של ימין ואחר כך נועל של שמאל [ב]כשהוא חולץ חולץ של שמאל ואח"כ חולץ של ימין [ג]כשהוא רוחץ רוחץ של ימין ואח"כ רוחץ של שמאל כשהוא סך סך של ימין ואח"כ של שמאל והרוצה לסוך כל גופו סך ראשו תחילה מפני שהוא מלך על כל איבריו : [ד]ולא בתפילין : אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמ"ד *שבת לאו זמן תפילין הוא אלא אפילו למ"ד שבת זמן תפילין הוא לא יצא דילמא אתי לאיתויי ברה"ר ואיכא דמתני לה אסיפא ואם יצא אינו חייב חטאת אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמ"ד *שבת זמן תפילין הוא אלא אפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא אינו חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבידא : [ה]ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה : אמר רב פפא [ו]לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע אלא כיון דמומחה גברא אף על גב דלא מומחה קמיע דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה ש"מ : [ז]ת"ר *איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה לא שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר אפילו ברה"ר ובלבד שלא יקשרנו

בשיר

רש"י

הא יש ברגלו מכה. היכא למידק דנפיק ביחיד והשתא בעי תלמודא בהי מרגליו נפיק : סנדל לשם לער עביד. שלא ינגף ביתדות הדרכים ויצטער הילכך כשרואין אותו נולע ויודעין שיש ברגליו מכה אין חושדין אותו שטוען את השני בידו אלא מכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות הדרכים ולא נועלו אלא משום מכה ודיו בזה לבדו וללשון רבותי אי נמי מחכו עלה דלא חזו למכה לא שליף לה דמצטער ביתדות הדרכים מחמת המכה: לשום תענוג עביד. אדם איסטניס ורך ומכירין מתוך מעשיו שנעל נעלו אחת שהוא איסטניס וזו מכתה מוכחת עלה ומבינין שהמכה מונעתו מלנעול ולא חשדי ליה ולענין אחוכי נמי לא מחייכי עליה: עשיתו מכה. ורבי יוחנן סבירא ליה דהנועל סנדלים נועל של שמאל תחילה ואח"כ של ימין וקס"ד דהכי קאמר ליה א"כ שאנעול זה שוב לא אנעול של שמאל אחריו והנני יוצא ביחיד ועשית את זו של ימין כאילו היתה בה מכה אלמא קסבר באותה שיש בה מכה נועל : ודילמא כר' חייא סבירא ליה. דאמר באותה שאין בה מכה נועל והכי קאמר ליה א"כ הריני יוצא ביחיד בזו של ימין ועשית את רגלי של שמאל כאילו יש בה מכה דהא ביחיד באותה שאין בה מכה : ואזדא ר' יוחנן. דאמר עשית מכה דשמעינן מינה דאי הוה נעיל דימין ברישא תו לא הוה נעיל דשמאל בתריה לטעמיה דאמר דשמאל חשיבא : תפילין בשמאל. כדילפינן במנחות (דף לז.) מעל ידכה מלא יד כהה דהיינו שמאל שהיא כהה לענין תשמיש : הוה הדר ביה. ולא עבדינן כר' יוחנן : אין הלכה. וכרבי יוחנן בעינן למעבד : יוצא ידי שניהם. עביד כתרוייהו : וסיים דשמאליה וקטר. נמצא נעילת ימין קודמת לשמאל כי מתניתא וקשירת שמאל לשל ימין כר' יוחנן : חולץ של שמאל: דזהו כבודו של ימין בכולהו גרסינן של ימין ברישא חוץ מחולץ : לא תימא כו'. בפרק בתרא דעירובין (ד' צה:) מייתינן פלוגתייהו בגמרא : דילמא. שקיל להו מרישא אם בא לפנות וממטי להו ד' אמות : דמומחה גברא ומומחה קמיע. שעשה אדם זה קמיע זו לג' אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא ג' אנשים והקמיע מומחה שריפא כתב זה ג' אנשים א"כ שכתב אדם זה ג' מיני קמיעים של ג' מיני חלאים לג' אנשים היינו איתמחי גברא בכל קמיעים שיעשה לעולם ומומחה קמיעה שנעשית [קמיע זו] לג' אנשים מחולי זה בין שכתבה רופא זה בין שכתבה רופא אחר נעשה הקמיע מומחה : אלא כיון דאיתמחי גברא. בג' מיני קמיעות לג' בני אדם אע"ג דלא איתמחי קמיע שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם : מן המומחה. משמע מאדם מומחה : ולא קתני בזמן שאינו מומחה. דליהוו משמע דקפיד אמומחה קמיע עצמו קמיע אינו אלא לשון קשר ודעיקרין של שרשי סממנין נמי קרויין קמיע : ולא שנכפה. כלומר לא תימא דלא יצא אלא מי שבא עליו החולי כבר פעם אחת : נכפה. היינו חולי שאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו בראשו במוחו ומפילו : אלא שלא יכפה. שבא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה :

בשיר

תוספות

דעבד הכי עבד. פירוש דברייתא לא פליגא ארבי יוחנן ולא ר' יוחנן אברייתא וה"פ כתפילין אע"ג דימין חשובה לענין בהן יד ובהן רגל וכן לענין חליצה יכול לנעול של שמאל תחילה ברייתא נמי קמ"ל דאע"ג דשמאל חשובה לתפילין יכול לנעול של ימין תחילה וא"ת א"כ אמאי הקפיד רבי יוחנן על רב שמן שנתן לו של ימין כיון דיכול לנעול איזה שירצה תחילה ונראה לר"י דה"פ דעבד הכי עבד מי שרוצה לחבב של שמאל משום מצות תפילין הרשות בידו ומי שרוצה לחבב של ימין יותר משום חשיבות של ימין הרשות בידו ורבי יוחנן היה דרכו לחבב כל שעה של שמאל יותר ורב שמן בר אבא (לא) היה יודע מנהגו : וסיים דשמאליה וקטר. אומר ריב"א דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי משום דחשיבות תפילין הוא בקשירה אבל איפכא לא ולהאי טעמא יש לנעול של ימין תחלה במנעלים שאין בהן קשירה : דילמא מיפסקי ואתי לאתוייניהו ד' אמות ברה"ר. קשה לר"י דאפילו לא חיישינן דילמא מיפסקו אסור משום דזימנין דאיצטריך לבה"כ ואתי לאתוייניהו ד"א ברה"ר דהכי אמר לקמן גבי קמיע ומתוך פי' הקונטרס משמע דלא גרס דילמא מיפסקו ופי' דילמא שקיל להו מראשו אם בא ליפנות והקדוש מקורבי"ל אומר דגרסינן לה שפיר ואיצטריך טעמא דמיפסקו לתפילין של יד דאין צריך לחלוץ כשצריך °לבה"כ אלא של ראש משום שי"ן : עד דמימחי גברא ומימחי קמיע. נראה לר"י שאם כתב לחש אחד בשלש איגרות וריפאו שלשתן ג' בני אדם כל אחד אדם אחד היינו מומחי גברי וכאשר רפאו שלשתן אדם אחד בעיא היא בסמוך אי מימחי גברא או לא ודוקא לאותו לחש הוא מומחה אבל לשאר לחשים לא ודוקא שכתבם הוא אבל אחר לא ואם כל אחת מאיגרות ריפא שלש פעמים אפילו אדם אחד מומחות שלשתן ואין הלחש מומחה כל מקום שהוא אלא דווקא איגרת לבדה שהומחת והיינו מומחה גברא ומומחה קמיע שקמיע זה הומחה שריפא שלש פעמים וכתבו אדם מומחה שכתב שלשה קמיעין והועילו שלשתן : אע"ג דלא מימחי קמיע. נראה דכל שכן מימחי קמיע ולא גברא שהמחאת קמיע עדיפא מהמחאת הרופא כדמוכח לקמן דבהמחאת קמיע פשיטא ליה דאיתמחי אפילו בחד גברא ובאיתמחי גברא מספקא ליה אי איתמחי בתלת קמיע לחד גברא אי לא : אע"ג דלא מימחי קמיע. קשה לרשב"א היכי משכחת לה דאתמחי גברא ולא קמיע כיון שהאיש מומחה לכתוב לחש זה א"כ אגרת זו שכתב ודאי תועיל ואומר ר"י דכ"מ שהסאבדה מחאתו שכתב ג' קמיעים ולא הועילו אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד אדם מחאתו: ולא קתני בזמן שאינו מומחה. קשה לרשב"א דילמא לעולם בעינן תרוייהו ואי הוה תני הכי הוה משמע מומחה קמיע ולא גברא וי"ל דאינו מומחה משמע שפיר בין אגברא בין אקמיע דהא לקמן תניא איזהו קמיע מומחה כו' ומוקמינן לה לאמחויי גברא :

כל

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ז :
לג ב טוש"ע א"ח סי' ב סעיף ד :
לד ג שם סעיף ה :
לה ד טוש"ע א"ח סי' ד סעיף י :
לו ה מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ז :
לז ו ז ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף כה :

רבינו חננאל

סוגיא כחייא בר רב דאמר נועל הרגל(עראי) [שאין]בה הכאה.כיהרגל שיש בה הכאה המכה מוכחת עליה.*דר' יוחנן קאי כוותיה הלא תראה כיון שהביא לו רב שמן בר אבא הסנדל של ימין והיה ראוי לו [להביא] של שמאל שהדין לנעול השמאל תחלה אמר לו עשיתה השמאל מכה ואמרת בדעתך כיון שהשמאל מוכה אין לה נעילת סנדל לפיכך הבאתה לי של ימין ש"מ דסבר ר' יוחנן כי מי שאין עליה מכה היא שיש בה נעילת סנדל , ומי שיש בה המכה היא נשארת יחיפה . ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר כתפילין מה תפילין בשמאל אף מנעל בשמאל . ואסקא רב אשי דזמנין חזינא לרב כהנא דנועל של שמאל תחלה ואח"כ של ימין וזמנין חזינא דנועל של ימין תחלה ואח"כ של שמאל . ולא קפיד וקיי"ל כוותיה דרב אשי דהוא בתרא : ולא בתפילין ואם יצא אינו חייב חטאת . אסיקא לישנא בתרא . אמר רב ספרא לא תימא מתניתין דקתני אם יצא אינו חייב חטאת אליבא דמאן דאמר שבת זמן תפילין היא אלא אפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא חיוב חטאת ליכא מ"ט דרך מלבוש עבידן . והוצאה דרך מלבוש אינו חייב ומפורש בפרק אחרון דעירובין : ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. אוקמה רב פפא אי אתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיעא שרי למיפק ביה בשבת ודייק ממתניתין דקתני בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו (מן המומחה) [מומחה] הקמיע עצמו.
* נראה מזה כי רבינו הי' לו גי' אחרת בסוגיא דר"י ע"כ ס"ל כחייא בר רב וצ"ע .

רב נסים גאון

אבא מפני החשד שלא יהו אומרים איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בבית שחיו : אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא וכו'. משתכח עיקר דילה במס' עירובין בפרק המוצא תפילין (דף צו) דתניא ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה ימים ולא לילות סימים ולא כל הימים פרט לשבתות ולימים טובים דברי ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא כר' יוסי הגלילי סבירא ליה דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא כמו שאמרה הברייתא דתניא ר' עקיבא אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים ת"ל והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות והקרו בתלמוד לידע איזה תנא דקסבר שבת לאו זמן תפילין ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה עד שקיימו כי הוא ר' מאיר כדאמרינן בסיפא אלא האי תנא הוא דתניא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד איש ואחד אשה כו' עד כאן לא פליגי אלא בחדשות ובישנות אבל באשה לא פליגי דקסברי תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא ונשים חייבות ומכלל דבריהם למדנו שר' מאיר ור' יהודה סברי שבת זמן תפילין הוא ועל דעת מי שסבר שבת לאו זמן תפילין הוא הויא לה מצות עשה שהזמן גרמא לפי שהיא נוהגת בחול בלבד ואלו שחייבו הנשים בה סברו כי חובתה נוהגת בכל עת ואינה מיוחדת בזמן ידוע ובפ' האשה נקנית (קידושין לה) אמרו מאן שמעת ליה דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא ר' מאיר היא ואמרו עוד ולר' יהודה דאמר ב' כתובין הבאין כאחד מלמדין ותפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא מאי איכא למימר זה הברייתא דפליגו בה ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא עם הברייתא בתראה דהיא דברי ר' עקיבא אשכוחנן במס' דמנחות בפ' הקומץ את המנחה (לו) ואשכחנן עוד בגמ' דלא תצא אשה במחט נקובה (לקמן סב) אקשייה אביי לרב יוסף מדברי הברייתא ואותביה רב יוסף התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין ושבת זמן תפילין:

סותיב

מסורת הש"ס

[לעיל יט: וש"נ]
[ברכות נט:]
[מגי' ד"א ס"ין]
[עירובין צה: מנחות לו:]
[עי' לקמן סב.]
[תוספתא פ"ה]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דילמא מיפסקי וכו' אלא של ראש משום סי"ן. עי' מנחות לה ע"ב תוס' ד"ה אלו תפילין:

בשיר ובטבעת ויצא בו ברשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד לא קשיא הא למחויי גברא הא למחויי קמיעא אמר רב פפא פשיטא לי תלת קמיע לתלת גברי תלתא תלתא זימני איתמחי גברא *ואתמחי קמיע תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא גברא איתמחי קמיעא לא איתמחי חד קמיע לתלתא גברי קמיעא איתמחי גברא לא איתמחי בעי רב פפא תלתא קמיע לחד גברא מאי קמיעא ודאי לא איתמחי גברא איתמחי או לא איתמחי מי אמרינן הא אסי ליה או דילמא [א]מזלא דהאי גברא הוא דקא מקבל כתבא תיקו: איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או דילמא אין בהן משום קדושה למאי הילכתא אילימא לאצולינהו מפני הדליקה ת"ש *הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות ומענינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפים במקומן אלא לענין גניזה *ת"ש היה [ב]כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה *יגוד ויגנזו אלא ליכנס בהן בבית הכסא מאי יש בהן קדושה ואסיר או דילמא אין בהן קדושה ושרי ת"ש ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מן המומחה נפיק ואי אמרת קמיעין יש בהן משום קדושה זמנין דמיצטריך לבית הכסא ואתי לאיתויינהו ד' אמות ברה"ר הכא במאי עסקינן בקמיע של עיקרין והתניא אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אלא הכא במאי עסקינן בחולה שיש בו סכנה והתניא אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה אלא כיון דמסי אף על גב דנקיט ליה בידיה נמי שפיר דמי

והתניא

בשיר. אלעדה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא לתכשיט ולאו תכשיט הוא אלא מחמת דאגת חולי: והתניא כל שריפא ג' בני אדם. ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש ואפילו אדם אחד: הא למחויי גברא כו'. הא דקתני ג' בני אדם משום דהתם ג' בני אדם שלשה מיני חלאים ואיירי בג' מיני קמיעין שאינן דומין זה לזה ולאמחויי גברא שנעשה מומחה בכל קמיעים שיעשה לעולם כדאמרינן בב"ק (דף לז:) נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחד מהן: והא. דקתני כל שריפא ושנה ושילש מיירי בחולי אחד וכתבו זה הלחש וריפא ג' פעמים או לאדם אחד או לשלשה ולאיתמחויי קמיעא מיירי דנעשה הקמיע לבדו מומחה על יד אדם זה או אם כתבום שלשה רופאים נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם: תלתא קמיעי. ג' מיני לחש: תלתא תלתא זימני. כל לחש ריפא שלשה פעמים ואפילו אדם אחד: אתמחי גברא. בכל קמיעות לעולם שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעים: ואתמחי קמיע. שלשה קמיעין הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל אחד ג"פ ואין לומר מזל הרופא גורם דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו ואין לומר נמי (א) החולה גרם שמתרפא על ידי קמיעין שהרי בשלשה אנשים הוחזק: קמיעא לא אתמחי. לבא מיד רופא אחר: חד קמיע לתלתא גברי. לחולי אחד: קמיעא איתמחי. מיד כל אדם: גברא לא איתמחי. לקמיע אחר שאינו של לחש [זה] ושל חולי זה: תלתא קמיעי. של שלש מיני חולי: קמיעא ודאי לא איתמחי. מיד אדם אחר שהרי לא ריפא אלא פעם אחת: מזליה דהאי גברא. מלאכו של חולי זה דמקבל קמיעא וא"ת ממתני' דלעיל שמעינן לה דתני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע לאדם אחד ואוקימנא דאיתמחי קמיעא ולא אמרינן מזליה הוא לא דמי התם חד קמיעא הוא וליכא למיתלייה במזלא דגברא אלא בקמיע הני ודאי בגברא תלוי או ברופא או במתרפא הלכך מיבעיא לן במאי ניתליה: לאצולינהו. בשבת [ג]לחצר *המעורבת כשאר כתבי הקדש: הברכות. שתקנו חכמים כגון תפלה של ר"ה שיש בהן מלכיות וזכרונות ושופרות: מעניינות. מפרשיות הרבה שכותבין בהן את מקראות של רפואה: היה כתוב שם יגוד. *יקוץ מקום השם ויגנזו: שהם בית הכסא שלהן בשדות: שיש בו סכנה. אי שקיל ליה מיניה דשרי למיעל בהן לבית הכסא משום פקוח נפש: אף על גב דנקיט ליה בידיה. תכשיטו הוא הלכך אי נמי מייתי ליה ד' אמות בידים לא מחייב:

שלא

כל שריפא שלשה בני אדם כאחד. נראה לר"י דגרסינן כאחד והכי פירושו מדקתני כאחד אלמא משמע דבג' קמיעים מיירי ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש משמע קמיע אחד ומשני דההוא דלעיל לאמחויי קמיע והך לאמחויי גברא וה"ה אפילו לא נתרפאו יחד אלא הא דנקט כאחד לאשמעינן דבג' קמיעין מיירי ולאמחויי גברא:

תלתא קמיעין לג' גברי תלת תלת זימני. פירוש שכתב לחש אחד בג' איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאחד שלש פעמים קשה לרשב"א קמיע ג' היכי איתמחי הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע ג' [פעם א'] איתמחי גברא וכיון דאתמחי גברא ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילך וי"ל כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי וקמיע שלישי לחד מהנך תרי גברי תרי זימני והשתא מימחו כבר תרי קמיעי וגברא וקמיע שלישי אכתי לא איתמחי וחזר וריפא קמיע שלישי אדם שלישי דהשתא בא בבת אחת המחאת גברא והמחאת קמיע:

תלת תלת זימני. הוה מצי למימר חד תלת זימני ואיך חד זימנא אלא בעי למימר שיהיו שלשה קמיעין מומחין: חד קמיע לתלת גברי. נראה לר"י דה"ה לחד גברא תלת זימני דודאי לגבי המחאת גברא הוא דמבעיא ליה בסמוך אי אתמחי בחד גברא מתלת קמיעי אבל לענין המחאת קמיע דעדיף לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דתלינן בהמחאת קמיע ולא אמרינן מזליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא והאי דנקט לתלתא גברי משום רבותא דאפילו הכי גברא לא אתמחי: תלת קמיע לחד גברא מאי. תימה תיפשוט ליה מדתני לעיל איזהו קמיע מומחה כל שריפא שלשה בני אדם ומוקמינן לה לאמחויי גברא משמע דוקא תלת גברי אבל חד גברא לא מדלא קתני כל שריפא אדם א' בג' קמיעין ובקונטרס פי' בפי' א' מימחי גברא מימחי קמיע שעשה אדם זה קמיע לשלשה אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים והקמיע מומחה שריפא כתב זה ג' אנשים ולהאי פירושא נמי לא מימחי גברא אלא דוקא לאותו לחש וקשה לר"י לפירוש זה דהא אמרינן לקמן חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי *גברא לא איתמחי ויש ליישב לשון הקונטרס דה"ק שעשה אדם זה לחש זה בשלשה איגרות לג' אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא לג' אנשים והלחש מומחה שריפא לחש זה ג' אנשים וגם זה אין נראה לר"י דאם בענין זה נמי קרוי חד קמיע לתלתא גברא הדרא קושיא לדוכתיה ואם הוא קרוי בענין זה תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא הא אמרינן לקמן דגברא איתמחי ולא קמיע לכך נראה לר"י כדפירש וכן פירוש אחר שפי' בקונטרס מיושב מן הראשון: *הא לאמחויי קמיע. פירש בקונטרס דנעשה הקמיע לבדו מומחה ע"י אדם זה תימה דהוא עצמו פירש בסמוך גבי תלת תלת זימני דכל לחש שריפא ג' פעמים נעשו ג' קמיעות הללו מומחים מיד כל אדם חע"פ שרוצה לומר הקונטרס שרופא אחד כתבם מדפירש ואין לומר שמזל הרופא גרם וכן נראה ודאי עיקר דלא ע"י אדם זה לבד נעשה הקמיע מומחה אלא אף מיד כל אדם דהא אמרינן בסמוך תלתא קמיע לתלתא גברי תלת תלת זימני איתמחי גברא ואיתמחי קמיע והאי תלתא קמיעי לתלתא גברי דקאמר איירי שרופא אחד עשאם דבענין אחר לא איתמחי גברא וא"כ האי דקאמר נמי תלת תלת זימני איירי נמי ברופא אחד כמו רישא וקאמר דאיתמחי קמיע והיינו ע"כ מיד כל אדם דאי מיד רופא זה הא בלאו הכי הוא מומחה בכל קמיעין שבעולם וממה שפירש נמי גבי תלת תלת זימני כל לחש ריפא ג' פעמים ואפילו אדם אחד חזר בו מזה דפירש איתמחי קמיע ואין לומר מזל החולה גרם שמתרפא ע"י קמיעתא שהרי בשלשה אנשים הוחזק משמע דלא אמרינן איתמחי קמיע אלא א"כ ריפא ג' אנשים:

איתמחי קמיע. פירש הקונטרס ואין לומר מזל הרופא גרם דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו משמע שרוצה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע במזל הרופא היה לנו לתלות שכבר הומחה שריפא ג' אנשים בג' מיני קמיעים ולא היה לנו לתלות בקמיע ולא ידע רשב"א מה טעם נותן על זה דהא לא איתמחו שאר קמיעין של שאר חולאים אע"ג דהרופא איתמחי בכל קמיעין שבעולם ה"נ אלו ג' קמיעים נמי לתלות ברופא אלא צריך לתרץ כמו שפירשתי ללשון ר"י בענין שיבא המחאת קמיע והמחאת גברא בבת אחת:

והתניא

לח א מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף כה:

לט ב מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ו סמג לאוין ג:

ק"ק דאכתי לא מצינו שיתמחי הקמיע הג' את"ל דגברא אתמחי אפילו בג' קמיעין לחד גברא והיכי קאמר פשיטא לי דמשמע נמי דקאי אקמיע שלישית מדקאמר תלת זימני משמע דהומחו שלשתן וי"ל אע"ג דכבר אתמחי גברא כי ריפא כל אחד ג"פ יש לנו לתלות גם בקמיע דעדיף כל מה שאנו יכולין למימחי קמיע ולא גברא כגון שכתב זה ריפא תלתא זימנא חד גברא ואתמחי גברא ולא קמיע כגון שריפא בג' אגרות לג' אנשים [ת"י]:

רבינו חננאל

וכדתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד. בעי רב פפא תלתא גווני קמיע רפאו לאחד ג' מיני חלאים כל קמיע ריפא חולי מאי קמיעא ודאי לא אתמחאי גברא מאי מי אמרינן הא מסי ליה ג' זמני או דלמא מזלא דהאי גברא דמקבל קמיעא ועלתה בתיקו. ולא אתמחי לא גברא ולא קמיעא. ירושלמי נאמן אדם לומר קמיעא זו ריפאתי בו ב' וג' פעמים. קמיעין יש בהן משום קדושה ואסיר למיעל בהו לבית הכסא אי לא [לגניזה] לא קא מיבעי לן דלא גרעי הקמיעין מן הכלים שאם היה שם כתוב עליהן תנינן הרי זה יגוד ויגנז [כי] קא מיבעיא לן למיעל בהו לבהכ"ס.

גברא לא איתמחי ולהאי פי' היינו דלא איתמחי אפילו ללחש זה כנ"ל [ת"י]

שייך לעיל קודם ד"ה תלתא

לקמן קטו: וש"נ

ערכין ו. [מס' סופרים פ"ה הי"ג] [גי' הערוך יגוד]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיתמחי כו' נמי מזל החולה גרם:

לחצר שאינה מעורבת כצ"ל וכ"ה ברש"י שבאלפס

וגי' הערוך יגוד בריו"ם פי' יגוד אותו במגירה רש"ל

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לאצולינהו בשבת לחצר המעורבת. עי' לקמן קטו ע"א ברש"י ד"ה מצילין אותן וצ"ע:

והתניא רבי אושעיא אומר ובלבד שלא יאחזנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים [אלא] *הכא במאי עסקינן במחופה עור והרי תפילין דמחופה עור ותניא *הנכנס לבית הכסא חולץ תפילין ברחוק ארבע אמות ונכנס התם משום שי"ן דאמר אביי [ב]*שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי ד' של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי יו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני: ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים: שריון *זרדא קסדא אמר רב סנוארתא מגפיים אמר רב פומקי: **מתני'** לא תצא אשה במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא בכוליאר ולא *בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון °ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: **גמ'** אמר עולא וחילופיהן באיש אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש לא חזי לאשה ומידי דחזי לאשה לא חזי לאיש מתיב רב יוסף *הרועים יוצאין בשקין ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של הרועים לצאת בשקין [אלא] אמר רב יוסף קסבר עולא נשים עם בפני עצמן הן איתיביה אביי [ה]*המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה ואי אמרת נשים עם בפני עצמן הן והא מצות עשה שהזמן גרמא הוא *וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין הוא *ושבת זמן תפילין הוא הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות והא הוצאה כלאחר יד היא אמר רבי ירמיה באשה גזברית עסקינן אמר *רבה (בר בר חנה אמר רבי יוחנן) תרצת אשה איש מאי איכא למימר אלא אמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה עד שמגעת לקופסא ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן: ולא בכוליאר ולא בכובלת: מאי כוליאר א"ר *מכבנתא כובלת אמר רב חומרתא דפילון וכן אמר רב אסי חומרתא *דפילון ת"ר לא תצא בכובלת ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר משאוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא ודילמא שלפא ומחויא ואתיא לאיתויה ורבי אליעזר סבר מאן דרכה למירמיה אשה שריחה רע לא שלפא ומחויא ולא אתיא לאתויה ארבע אמות ברשות הרבים °והתניא *ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון לא קשיא הא *כי קאי אדרבי מאיר הא כי קאי אדרבנן כי קאי אדרבי מאיר דאמר חייב חטאת אמר ליה פטור כי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור אמר איהו מותר לכתחלה ומאי

רש"י

שלא יאחזנו. דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש: במכוסה עור. דליכא גנותא אי מעייל לבית הכסא ולא בעי למיסקליה: חולץ תפילין. ואע"ג דמכוסה עור שהארבע אגרות שהפרשיות כתובות בהן תחובות בדפוסין של עור: התם משום שי"ן. שעשויה מעור החילון עצמו קומט בו ג' קמטין כעין שי"ן מש"די והדלי"ת והיו"ד עשויין בקשר שקושר הרצועה (א) אחת לצפון ואחת למזרח כמין ד' ורצועה קטנה מאד תלויה בה ואין בה אלא כפיפה כמין יו"ד וכופלה בעוד העור לח והיא כפופה לעולם: זרדא. ברוני"א: סנוארתא. כובע עור תחת כובע המתכת: פומקי. אנפלייאות של ברזל במלחמה: **מתני'** בכוליאר. מפרש בגמרא וכן כובלת: פלייטון. בלסמ"א משחא דאפרסמא: חייבת חטאת. קסבר לאו תכשיט ניהו: **גמ'** אמר עולא וחילופיהן באיש. אטבעת קאי דטבעת שיש עליו חותם אם יצא פטור ואם אין עליו חותם ויצא חייב חטאת: בשקין. שמתכסין בהן מפני הגשמים שקין מלבוש שק: אלא כל אדם. אלמא אע"ג דלא רגילי ביה מגו דלגבי האי תכשיט לגבי האי נמי תכשיט הוא: המוצא תפילין. בשבת בשוק או בדרך: מכניסן. לעיר דרך מלבוש: זוג זוג. כדרך שהוא לובש בחול אחד בראשו ואחד בזרועו ומוליכן וחוזר ומניח זוג אחר ומכניסן וכן כולן: ואחד האשה. ואע"ג דלאו תכשיט דאשה ניהו מגו דהוו תכשיט לאיש שרי אף לאשה: לילה זמן תפילין הוא וכן שבת. הלכך לעולם זמנם הוא ואין להם זמן קבוע שתהא מצותן מצות עשה שהזמן גרמא להפטר נשים מהן הלכך נקט לילה ושבת משום דפלוגתא בתרווייהו ואי הוי סבירא ליה לרבי מאיר בחד מינייהו דלאו זמן תפילין הוא נמצא זמן קבוע לתפילין והוו להו נשים פטורות: נשים חייבות. הלכך תכשיטין הן לה: והא הוצאה כלאחר יד הוא. אמתני' קאי והוצאת טבעת שמוציאתה דרך מלבוש באצבע וזה שאינו תכשיט לה אמאי חייבת חטאת הרי לא הוציאה כדרך כל המוציאין שכל המוציא דבר שאינו תכשיט לו מוציאין אותו בידים ולא דרך מלבוש: גזברית. שעולה חותמות תמיד לממונין תחתיה לאמר תנו כך וכך מעות לפלוני והרי חותמה בידה הלכך רגילה היא להניחה באצבעה ומיהו תכשיט לא הוי לדידה דאין דרך נשים בכך ומיהו דרך הוצאתה של זו בכך: איש מאי איכא למימר. דקאמר עולא וחילופיהם באיש דמחייב אטבעת שאין עליה חותם והא הוצאה כלאחר יד הוא שאין דרכו להוציא בזו דרך מלבוש: לקופסא. אישקריי"ה בלע"ז כדי להצניעה שם וי"מ שהקופסא חתומה בו וכשפותחה חוזרה וחותמת בה ולא נהירא דאם כן מנחתה באצבעה עד שמחזירתה לבעלה מיבעי ליה: אצל אומן לתקנה ומניחה באצבעו. אלמא דרך הוצאה היא: מכבנתא. טשקא"ה *ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק: חומרתא דפילון. קשר שקשור בו °סם ששמו פילון וריחו ערב ובלע"ז בלסמ"ו ואשה שריחה רע טוענתו עליה: ורבנן סברי תכשיט הוא. הלכך אם יצאת פטורה ומיהו לכתחלה לא תצא דילמא שלפא ומחויא: למרמיה. להניח בצוארה כמו שקיל ורמי: ה"ג ואשה שריחה רע לא שלפא ומחויא. שגנות הוא לה: והתניא ר' אליעזר פוטר. והכא שרי לכתחלה: הא. דקתני פוטר: כי קאי אר' מאיר. בההיא מתנית' לא איירו רבנן אלא ר"מ לחודיה וגבי חיוב דר"מ שייך למיתני רבי אליעזר פוטר ואע"פ שהוא מתיר לכתחלה: הא כי קאי ארבנן. במתנית' דלעיל דאיירו רבנן בה ואמרו פטור פריש ר' אליעזר בהדיא למילתיה לאיפלוגי עלייהו ואמר יוצאה לכתחלה: ומאי

תוספות

והתניא ר' אושעיא אומר ובלבד כו'. תימה לר"י דילמא משום מראית העין דוקא הוא אסור מדרבנן כמו קושר בשיר ובטבעת דהשתא ליכא למיגזר דאפילו מייתי לה ליכא איסורא מדאורייתא ואומר ר"י דשלא יאחזנו בידו משמע אפילו בקומצו דליכא מראית העין אלא איסורא דאורייתא איכא ואפילו למ"ד כל דבר שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור הכא לא שייך למיגזר דאפילו עומד בשוק ונושאן בקומצו אין כאן מראית העין:

שי"ן של תפילין. ול"ג דלי"ת ויו"ד של תפילין כו' כדמוכח בפ' במה מדליקין (לעיל כח:) גבי הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים כו' ומוקי לה לרצועותיהן ולא פריך דלי"ת של תפילין הלכה למשה מסיני כדפריך גבי שי"ן*:

וחילופיהן באיש. °אור"ת דלחיוב חטאת קאי:

וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. פירוש דהוי משוי וליתסר וא"ת והא הוצאה כלאחר יד היא ושריא משום בזיון תפילין וי"ל כיון דמשוי הוא ויכול לבא לידי חיוב חטאת היכא דמוליא בלא שינוי משום בזיון לא שרינן ליה:

אין

ברכות כג.
לעיל כח: מנחות לה.
פירוש שריון אטבעות קטנו'
[גיר' הערוך בכובלת]
[תוספ' פ"ו נדרים נה:]
עירובין צו: תוס' דעירובין פ"ח ביצה טו.
[לעיל נח. וש"נ]
[עתוס' ב"ב קנו: ד"ה כגיתין]
[לקמן סה. תוספתא פ"ה ע"ש]
עי' רש"י יומא כה. ד"ה בכוליאר
[קידושין כט. וש"נ]
נ"ל רבא
[illegible]
[עי' תוס' לעיל ג. סד"ה כל מהני]
[וע"ע תוס' ברכות ו. ד"ה אלו וכו']

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם וכו' הרצועה אחת לצפון:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"י מהל' ס"ת הלכה ה טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ז:

מא ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה יז: סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מג סעיף ה:

[מא] [ג] [מיי' שם פ"ג הלכה א' טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מב נב]:

מב ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ד ה סמג לאוין סה טור א"ח סי' שג סעיף ט י וסי' שא סעיף א ט:

מג ה מיי' שם הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שא סעיף כא:

[מג] [ה] [מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כג טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מב]:

מד ו מיי' פי"ט שם הלכה ג:

מה ז ח מיי' פי"ט שם הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שג סעיף יא:

רבינו חננאל

ופשטינא אם מחופין עור (כיון) שפיר דמי והא דתניא לא יכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבע אפי' להשתין מים התם משום שי"ן דאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ. ת"ר איזהו קמיע מומחה כל שריפה ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה [ולא] שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר. ואפילו ברה"ר ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויוצא בו לרה"ר מפני מראית העין: שירין זרדא: לא תצא אשה במחט נקובה. ולא בטבעת שיש עליה חותם. אמר עולא חילופיהן באיש כלומר האיש אסור בטבעת שאין עליה חותם ופטור בטבעת שיש עליה חותם. וכי קאמר עולא וחילופיהן באיש בטבעת בלבד קאמר מותבינן אמאי חייב חטאת והא הוצאה כלאחר יד היא כלומר באצבעה היא מוציאה ואין דרך המוציאין דבר להוציאה דרך מלבוש. ומוקים לה ר' ירמיה באשה גזברית עסקינן שכן דרכה להיות הטבעת באצבעה כדי שתהא חותמת בו כיסים ובתים. הוצאה בכוונה היא לחתום בו ולאו משום תכשיט הוא ודחינן תרצת אשה איש בטבעת שאין עליה חותם אמאי חייב חטאת. ואוקמה רבא לעולם באשה שאינה גזברית ומשום הכי חייבת חטאת דפעמים אדם [נותן] טבעת שיש עליה חותם לאשתו להוליכה לקופסא ומנחתה באצבעה עד שמגעת לקופסא שנמצאת הוצאה בכוונה כדרכה. והאשה נמי פעמים שנותנת כו' וקיי"ל טבעת שיש עליה חותם תכשיט לאיש ולא לאשה ושאין עליה חותם תכשיט לאשה ולא לאיש. ובדין הוא להיות כל אחד ואחד מותר במה שהוא תכשיט לו אלא גזרו משום דרבא שכבר פרשנוהו למעלה (ס.): בכוליאר. תכשיט שמסבב הראש כולה כדגרסינן ביומא (כה.) הכהנים היו מוקפין ועומדין ככוליאר. כובלת חומרתא דפילון. פי' בשמים בלולין כדמתרגם בלולה דפילא. צלוחית של פלייטון
ראשית

גליון הש"ס מתני' ואם יצתה חייבת חטאת. עי' לעיל דף יא ע"ב תוס' ד"ה ואם יצא: גמ' והתניא ר"א פוטר. עיין לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה כל מהני: רש"י ד"ה חומרתי דפילון וכו' סם ששמו פילון. עיין סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה כמין חומר: תוס' ד"ה וחילופיהן באיש. אור"ת דלחיוב חטאת קאי. עיין עירובין דף סט ע"א תוס' ד"ה כיון דחזיא:

עין משפט נר מצוה

מו א טוש"ע א"ח סי' רמא:

מז ב ג מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה יט טוש"ע א"ח סי' קנח סעיף ט:

מח ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כ' טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף א:

מסורת הש"ס

[תוס' פ"ה ע"ש] [לקמן סה.] [תוספתא פ"ה ע"ש] [תוספ' דסוטה פט"ו] [ע"ז עב: ע"ש] קדושין עא: נדה יז. [יומא פ: ע"ש] [עי' ערוך ערך ארם]

ומאי ר' מאיר דתניא *לא תצא אשה במפתח שבידה ואם יצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר רבי אליעזר פוטר *בכובלת ובצלוחית של פלייטון כובלת מאן דכר שמה חסורי מחסרא והכי קתני וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון לא תצא ואם יצאה חייבת חטאת דברי רבי מאיר רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון *במה דברים אמורים כשיש בהם בושם אבל אין בהם בושם חייבת אמר רב אדא בר אהבה זאת אומרת המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב דהא אין בה בושם כפחות מכשיעור בכלי דמי וקתני חייבת רב אשי אמר בעלמא אימא לך פטור ושאני הכא דליתיה לממשא כלל: °וראשית שמנים ימשחו אמר רב יהודה אמר שמואל זה פלייטון מתיב רב יוסף *אף על פלייטון גזר רבי יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולטעמיך הא דכתיב °השותים במזרקי יין ר' אמי ור' אסי חד אמר קנישקנין וחד אמר שמזרקין כוסותיהן זה לזה הכא נמי דאסיר והא *רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי אלא כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן אבל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה לא גזרו רבנן: °השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם *אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שהיו משתינין מים בפני מטותיהן ערומים מגדף בה ר' אבהו אי הכי היינו דכתיב °לכן עתה יגלו בראש גולים משום דמשתינין מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים אלא א"ר אבהו אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ודובקין מטותיהן זו בזו ומחליפין נשותיהן זה עם זה ומסריחין ערסותם בשכבת זרע שאינו שלהן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות ואלו הן *המשתין מים בפני מטתו ערום °ומזלזל בנטילת ידים ושאשתו מקללתו בפניו *המשתין מים בפני מטתו ערום אמר רבא לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייה אבל לבראי לית לן בה ומהדר אפיה לפורייה נמי לא אמרן אלא לארעא אבל במנא לית לן בה °ומזלזל בנטילת ידים אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מלתא היא דאמר רב חסדא °אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה וה"מ הוא דאית ליה ולא עביד: דרש רבא בריה דרב עילאי מאי *דכתיב °ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון שהיו מהלכות בקומה זקופה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות עקב בצד גודל ומשקרות עינים דהוה מלאן כוחלא לעינייהו ומרמזן הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה °וברגליהן תעכסנה אמר רב יצחק דבי ר' אמי °מלמד שמטילות מור ואפרסמון במנעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות בקרקע ומתיזות עליהם ומכניסות בהן יצר הרע כארס *בכעוס מאי פורענותיהם כדדריש רבה בר עולא °והיה תחת בושם מק יהיה מקום שהיו מתבשמות בו נעשה נמקים °ותחת חגורה נקפה מקום שהיו חגורות בצלצול נעשה נקפים °ותחת מעשה מקשה קרחה מקום שהיו מתקשטות בו נעשה קרחים °ותחת פתיגיל מחגורת שק פתחים המביאין לידי גילה יהיו למחגורת שק °כי תחת יופי אמר רבא היינו דאמרי אינשי חלופי שופרא כיבא °*(וספח) ה' קדקוד בנות ציון אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שפרחה בהן צרעת כתיב הכא ושפח וכתיב התם °לשאת ולספחת וה' פתהן יערה רב ושמואל חד אמר שנשפכו כקיתון וחד אמר שנעשו פתחיהן כיער אמר רב יהודה אמר רב אנשי ירושלים אנשי שחץ היו אדם אומר לחברו במה סעדת היום בפת עמילה או בפת שאינה עמילה ביין גורדלי או ביין

[נ"א ושפח]

רש"י

ומאי רבי מאיר. היכא אשכחן דאיירי בה רבי מאיר בלא רבנן ופליג רבי אליעזר עליה: בד"א. דרבי אליעזר פוטר והאי פוטר היינו מותר לכתחלה כדאוקימנא: כשיש בה בושם. פלייטון יש בההוא חומרתא העשויה כקמיע דכיון דיש בה בושם תכשיט היא לזו שריחה רע ולמשלף ולאיתויי נמי לא חיים כדאמרן דגנות הוא לה: אבל אין בה בושם. חומרתא לחודא לאו תכשיט הוא וחייבת: זאת אומרת. הא דקתני אין בה בושם חייבת אלמא דקסבר רבי אליעזר המוציא אוכלין בשבת בכלי פחות מכשיעור דלא מיחייב על הוצאת אוכלין פחות מגרוגרת כדלקמן (דף עו:) חייב מיהא על הכלי ולא אמרינן הכלי טפל להן ולא מיחייב עליה שלא נתכוין להוציא אלא משום אוכלין ופלוגתא היא על סתם משנה השנויה בפרק המצניע (לקמן דף צג:) דקתני פטור אף על הכלי: דהא אין בו בושם כפחות מכשיעור דמי. שהכלי קלט את הריח ושיעור הוצאת בשמים בכל שהוא וכיון שאינו כל שהוא הוי ריחה פחות מכשיעור (הוא) וקתני חייבת ולא אמרינן נעשה כלי טפל לריח שבתוכו והריחא לא מיחייב דפחות מכשיעור הוא: ושאני הכא. ליכא למימר נעשה כלי טפל לריח שאין בו שום ממש ואפילו פחות מכשיעור לא מיקרי אבל פחות מכשיעור בדבר שיש בו ממש נעשה כלי טפל לו ופטור: ראשית שמנים. מובחר שבשמנים: גזר. משום לער חורבן: ואי אמרת. זה פלייטון והאי קרא בתענוג משתעי שלא היו נותנים לב לדברי הנביאים הניבאים על הפורענות ועסוקים בתענוגים: ולטעמיך הא דכתיב. בהאי ענינא השותים במזרקי יין ורבי אמי ורבי אסי פירשו °זהו קנישקנין כלי זכוכית ארוך ולו שני פיות ויין נזרק מזה לזה: שמזרקין. על ידי אומנות כדאמר בהחליל (סוכה דף נג.) מטייל בתמני כסי: הכי נמי דאסור. למשתי השתא בקנישקנין: משתינין. דדייק מסרוחים: לידי עניות. דאמרינן בע"פ (פסחים דף קיא:) שרא דעניותא נביל שמיה ונביל קרי ליה והוהב מקום מיאום ומשתין מים לפני מטתו היינו מיאוס: ערום. אורחא דמילתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין דטורח הוא לו ללבוש ולצאת: אבל לבראי לית לן בה. שהקילוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מלומלם: על עסקי תכשיטיה. שאינו רוצה לקנות לה: גבהו. היינו קומה זקופה: ותלכנה נטויות גרון. שהיו הולכות עקב בצד גודל למעט בהילוכם שהיו מסתכלין בה והיא שוהה בפסיעותיה ודרך נוטין גרון לילך בנחת לפי שאינו רואה לרגליו: ומשקרות עינים דמליין כוחלא. לשון סיקרא: ומרמזן. את הבחורים: סיקור. לשון הבטה: הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה. שתראה נפה על ראש חברתה והוא נוי לה וגבוהות היו לפיכך מספר בגנותן: וטפוף. כמו על דאטפת אטפוך (אבות פ"ב מ"ו): תעכסנה. כמו וכעכס אל מוסר אויל (משלי ז) והוא ארס של נחש וקרי ליה עכס על שם שאינו מטילו אלא על ידי כעס: בכעוס. נחש כעוסה: נמקים. כמו המק בשרו (זכריה יד): צלצול. בגדי"ל נאה: נקפים. חבורות לשון המנקף רגלו וניקף סבכי היער (ישעיה י): מתקשטות. היינו שער שסורקות ומפרכסות: מתקשטות. דומה למקשה כעין נוטריקון: פתיגיל. נוטריקון פתח גילה אותו מקום: כי תחת יופי. כי כל אלה יבא לך תחת יפייך: כיבא. קיוטור"א ליחה כמו שיחנא וכיבי דקדושין דפלימו (דף פא:): פתהן. כמו פתחיהן: שנשפכו כקיתון. שופכות דם זיבה: יערה. כמו ותער כדה (בראשית כד): כיער. נתמלאו שער ונמאסות לתשמיש: אנשי שחץ. מדברים בלשון גאוה ולעגי שפה: סעדת. תשמיש: פת עמילה. בתולה: שאינה עמילה. בעולה: פת עמילה. ברייאי"ה בלע"ז: גורדלי. לבן היה:

רבינו חננאל

ראשית שמנים כמשמעו ואפילו מאן דפטר לא פטר אלא בשיש בה בושם. אבל אין בה בושם חייבת. קנישקנין כוס שיש בה שתי פיות ושותין ממנה שנים בבת אחת. מסקרות עינים. דהוו מליין כוחלא רמוא. ארס בכעוס. פי' החיה כשתכעוס גוררת ומשלכת. ארס קשה. פי' פת עמילה. אשה בעולה ופת שאינה עמילה בתולה. וכולן על זה הענין: צלצול חגור. כדגרסינן בסוף מנחות (דף קט:):

רב נסים גאון

מותיב רב יוסף אף על פליאטון גזר ר' יהודה בן בבא. עיקר זאת הברייתא בתוספ' סוטה בסוף המסכת בפולמוס האחרון גזרו על חופת חתנים אלו זהוריות המוזהבות כו' אף על פליאטון גזר ר' יהודה בן בבא ולא הודו לו:

גליון הש"ס

גמ' ומזלזל בנט"י. עי' סוטה ד ע"ב תוס' ד"ה נעקר: רש"י ד"ה ולטעמיך וכו' זהו קנישקנין. עי' ע"ז דף עב ע"ב ברש"י ד"ה קנישקנין:

בין חרדלי במסב רחב או במסב קצר בחבר טוב או בחבר רע א"ר חסדא וכולן לזנות אמר רחבה אמר רבי יהודה עצי ירושלים של קינמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה ומשתכח בגנזאי דצימצמאי מלכתא:

מתני' °לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא *בתריס ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכ"א אינן אלא לגנאי שנאמר °וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות *ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן בשבת: גמ' *מאי באלה *קולפא: ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו: תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן לפי שאינן צריכין שנאמר °לא *ישא גוי אל גוי חרב ותהוי לנוי בעלמא אמר אביי מידי דהוה *אשרגא בטיהרא ופליגא דשמואל דאמר שמואל *אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד גליות בלבד שנאמר °כי לא יחדל אביון מקרב הארץ מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא °עין לא ראתה אלהים זולתך ואיכא דאמרי אמרו לו לר' אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן אף לימות המשיח אינן בטלין היינו דשמואל ופליגא דר' חייא בר אבא א"ל אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה רב יוסף לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה אביי לרב יוסף מ"ט דר"א דאמר תכשיטין הן לו דכתיב °חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך א"ל רב כהנא למר בריה *דרב הונא האי בדברי תורה כתיב א"ל *אין מקרא יוצא מידי פשוטו א"ר כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דליגמר איניש והדר ליסבר: סימן זרות: א"ר ירמיה א"ר אלעזר שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם שנאמר °והדרך צלח אל תקרי והדרך אלא וחדדך ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר °צלח רכב יכול אפילו שלא לשמה תלמוד לומר °על דבר אמת יכול אם הגיס דעתו ת"ל °וענוה צדק ואם עושין כן זוכין לתורה שניתנה בימין שנאמר °ותורך נוראות ימינך רב נחמן בר יצחק אמר זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה דאמר רבא בר רב שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא א"ר ששת מאי דכתיב °אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא מקשיב להן שנאמר °אז נדברו יראי ה' וגו' *אין דיבור אלא נחת שנאמר °ידבר עמים תחתינו *מאי ולחושבי שמו א"ר אמי אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה א"ר חיננא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר °שומר מצוה לא ידע דבר רע א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא אפילו הקב"ה *גוזר גזירה הוא מבטלה שנאמר °באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה וסמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה הקדוש ב"ה שומע לקולן שנאמר °היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני ואם אין עושין כן גורמין לשכינה שמסתלקת מישראל שנאמר °ברח דודי ודמה וגו' אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח *המדגילים זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא אוהבן שנאמר °ודגלו עלי אהבה אמר רבא והוא דידעי צורתא דשמעתא *והוא דלית להו רבה במתא למיגמר מיניה (*א"ר) אבא א"ר שמעון בן לקיש גדול המלוה יותר מן העושה צדקה *ומטיל בכיס יותר מכולן (*א"ר) אבא אמר ר' שמעון בן לקיש אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא חגריהו על מתניך אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכונתו אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש ואמרי לה אמר רב אסי אמר (*ריש לקיש) ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר °למס מרעהו

אין בין העוה"ז לימות המשיח. אע"ג דהשתא אין ירושלים ואין בהמ"ק ואילו לימות המשיח יהיה הכל בנוי נ"ל דהאי אין בין לאו דוקא* ואילו

בין חרדלי. שחור כלומר לבנה או שחורה: במסב רחב. מיסב מטה שמיסב עליה בשעת אכילה ולענין ניאוף אשה שמנה: קצר. כחושה: חבר טוב. אשה טובת מראה: דצימצמאי מלכתא. כך שמה: מתני' באלה. מפרש בגמ' קולפא מגוק"ה בלע"ז: וכתתו חרבותם. ואי תכשיטין נינהו לא יהו בטלין לעתיד: בירית. בגמרא מפרש: טהורה. אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה. דלא שלפא ומחויא שלא ירא̈ה שוקה: כבלין טמאין. בגמ' מפרש לה: גמ' שרגא בטיהרא. נר בצהרים מתוך שאינו צריך אינו נאה אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה תכשיטין הן: ופליגא. הא דקתני בטלין לימות המשיח פליגא דשמואל דלשמואל אין בטלין לימות המשיח: לא יחדל. משמע לעולם אלמא יש עניות ועשירות ש"מ נחמות שנתנבאו הנביאים ולא יהיה כנעני עוד (זכריה יד) לא לימות המשיח נתנבאו שהן מן העולם הזה דאם כן חדל לך אביון: מסייע ליה. ברייתא דקתני בטלין לימות המשיח לרבי חייא בר אבא: לא נתנבאו. דברי נחמות שלהן: עין לא ראתה. עין של נביאים לא שלטה לראותו: בדברי תורה כתיב. הוי זהיר לחזור על משנתך שתהא מזומנת לך בשעת הדין להביא ראיה כחרב על ירך גבור לנצח במלחמה והוא הודך והדרך: דליגמר איניש. לגרוס שמעתא מרביה ואף על גב דלא ידע לכולהו טעמיה והדר ליסבר. טעמיה דהא קשה ליה לרב כהנא ולא הוה ידע להאי טעמא ותלמודיה הוה קים ליה מדהוה בר תמני סרי: המחדדין. שואלין ומשיבין ולא לקפח אלא להתחדד: והדרך. כמו וחדדך: ותורך. ותלמדך (א): למיימינין. של תורה שמפשפשין טעמיהן בדקדוק וטורחין כימין המיומנת למלאכה: עושר וכבוד ליכא. בתמיה כיון דאיכא אורך ימים כ"ש עושר וכבוד: למשמאילין בה. שאין יגעים בה כל צרכן אי נמי מיימינין בה עוסקין לשמה משמאילים שלא לשמה: הנוחין זה לזה. נושאין ונותנין בה בנחת רוח מתעסקין כדי שילמדו זה מזה: ידבר עמים תחתינו. ישפיל וכל שפלות בנחת ל"א הנוחין מנהיגין זה את זה להבנתה של הלכה כמו לך נחה (שמות לב) ידבר תרגום של ינהג: ומי יאמר לו מה תעשה. שומר מצות יוכל לומר לו: המקשיבין. מלמדים זה את זה ומבינים זה מזה וליסנא דקרא נקט: בגנים. בתי מדרשות: חבירים מקשיבים. זה לזה להם אני אומר שישמיעוני קולם ואענם: ברח דודי. בתריה כתיב: המדגילים. מאספין זה את זה ואומרים בא ונלמוד ונבין בין שניהו הואיל ואין לנו רב ללמדנו: צורתא. שורש הדבר קצת למדו מרבם: גדול המלוה. לפי שאין העני בוש בדבר: ומטיל לכיס. מעות ומלאי להשתכר בהן למחצית שכר ואיידי דאיירי רבי אבא אמר ריש לקיש נקט כל הני מילי דאגדתא דאמר להו ר' אבא משמיה: חוגרו. הדבק בו שסופך ליהנות מתלמודו: אל תדור בשכונתו. שאינו יודע בדקדוקי מצות ואין חסידותו שלם וסופך ללמוד ממנו: מונע חסד. שאינו מניח העניים לבא לפתחו: למס. דהיינו כלב: מרעהו

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"א סעיף ז:

נ ב מיי' פי"ב מהל' מלכים הלכה ב:

נא ג מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ז:

[ועי' תוס' תענית יג: ד"ה מאי שייר ותוס' מגילה ח: ד"ה אין בין ומ"ש שם על הגליון]

נב ד מיי' פ"י מהל' מ"ע הלכה ח טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ו:

נג ה מיי' פ"ו מהל' דעות הלכה א ב:

[פי' שבט שמכין בו ורחשו עבה]

[במיכה כתיב ישאו] חולין ס:

נד ו מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ד:

[יבמות יא: כד.]

גליון הש"ס

גמ' אלא שעבוד גליות. עי' פסחים ג ע"ב.

[עי' תוס' ע"ז כב: ד"ה רגלא וכו' שהשיגו אפירוש רש"י דהכא]

[נ"ל וא"ר]

[נ"ל וא"ר]

איוב ו

מסורת הש"ס

פי' מגן

נ"ל לא

[גיר' הערוך מאי אלה קופל פי' דומה למקל וכו' וראשו עגול כמו כדור וכו' ע"ש]

ברכות לד: לקמן קנא: פסחים סח. סנהדרין צט: נט.

י"ג דרבינא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותורך ותלמדך הס"ד ואח"כ מ"ה עושר וכבוד וכו' עושר וכבוד הס"ד ואח"כ מ"ה למיימינין בה שמפשפשין כצ"ל ותיבת של תורה נמחק ונ"ל בדף סח ע"ב:

מכות יא.

ברכות ו. קדושין מ. ע"ש

[מ"ק טז: ב"מ פה.]

[עתוי' ע"ז שם]

פסחים נג:

[נ"ל ר' שמעון בן לקיש]

מרעהו חסד שכן בלשון יונית קורין לכלב למס רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר ויראת שדי יעזוב ההיא *איתתא דעיילא להוא ביתא למיפא נבח בה כלבא איתעקר ולדה אמר לה מרי דביתא לא תידחלי דשקילי ניביה ושקילין טופריה אמרה ליה *שקולא טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד אמר רב הונא מאי דכתיב שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב ריש לקיש אמר עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים: *בירית טהורה: אמר רב יהודה בירית זו אצעדה מתיב רב יוסף בירית טהורה ויוצא בה בשבת ואילו אצעדה טמאה היא ה"ק בירית תחת אצעדה עומדת יתיב רבין ורב הונא קמיה דרב ירמיה ויתיב רב ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת כבלים בשתים א"ל רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים ושלשלת שבו משויא ליה מנא וכ"ת כרבי שמואל בר נחמני *דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר כל דבר אשר יבא באש אפילו דיבור במשמע בשלמא התם קא בעו לה לקלא וקעביד מעשה הכא מאי מעשה קעביד הכא נמי קא עביד מעשה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתולותיהן נושרות עשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהן שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתולותיהן נושרות איתער בהו ר' ירמיה אמר להו *יישר וכן א"ר יוחנן כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא מציץ א"ל אביי וציץ אריג הוא והתניא *ציץ כמין טס של זהב ורוחב שתי אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה ואמר ר' אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו בעיר רומי וכתוב קדש לה' בשיטה אחת כי סליק רב דימי לנהרדעא שלח להו *דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי ברם כך אמרו משום רבי יוחנן מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ ומניין לאריג כ"ש שהוא טמא מאו בגד תנו רבנן אריג כ"ש טמא ותכשיט כ"ש טמא אריג ותכשיט כ"ש טמא מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג אמר רבא אריג כל שהוא טמא מאו בגד תכשיט כל שהוא טמא מציץ אריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה א"ל ההוא מרבנן לרבא ההוא במדין כתיב א"ל גמר כלי כלי

מרעהו. מונע חסד ולע"ג דלא כתיב מונע ממילא משמע שכל תיבה שראשה מ"ם משמשת נטילה היא כמו ויקח מידם (שמות לב) אבדו גוים מארצו (תהלים י): למיפא. לאפות עיסה שהשאיל בעה"ב תנורו: שקילי ניבי. נטולות ד' שיניו שהוא נושך בהן אותן שיניים קרי ניבין כדאמרינן באלו טרפות (חולין דף נט.) גמל ניבי אית ליה: שקילי טופריה. נטולות צפרניו מלשרוט: שקולא. נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים: טיבותיך. טובת הנאה נתתך כמו מחזיק טוב הגרי"א בלע"ז: עד כאן. עד ודע כי על כל אלה וגו': עד כאן לתורה. שמח בתלמודך למוד משמחה ומטוב לב והלך בדרכי לבך להבין מה בלבך לפי ראות עיניך: מכאן ואילך למעשים טובים. ודע כי על כל אלה על כל מה שלמדת סופך ליתן את הדין אם לא תקיים: אצעדה. של זרוע: ואילו אצעדה טמאה היא. דכתיב (במדבר לא) במעשה מדין אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם: תחת אצעדה. שבזרוע עומדת בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה הלכך טהורה דלאו לנוי היא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעות הכלים דאמרינן בפרקין דלעיל דטהורין ויוצאין בהם דלורך לבישה היא ומישלף ואחויי נמי ליכא למיחש דלא מיגליא לשוקה: בירית באחת. משוקיה: ושלשלת משוי להו מנא. בתמיה דקתני כבלים טמאים: וכי תימא כדר' שמואל כו': משמיע קול בכלי מתכות. בריש פרקין: ועשו להן שלשלת כו'. הלכך שלשלת תשמיש אדם הוא ולאו תשמיש כלי דלא תקבל טומאה ואין יוצאין בהן דילמא שלפא לשלשלת שהיא של זהב ומחויא דכי שקלה לשלשלת לא מיגליא שוקה שהרי בירית במקומה עומדת: יישר וכן אמר ר' יוחנן. יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן: מנין. שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן: יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה. כלומר השם שלם בשיטה עליונה וקדש למ"ד בשיטה תחתונה שלא להקדים שאר אותיות למעלה מן השם מאחר ששני שיטין היו ורבינו הלוי שונה *קודש לה' מלמטה והיא היא: אני ראיתיו ברומי. שנכנס לאוצר המלך ליטול מה שירצה במס' מעילה (דף טו:) במעשה בן תלמיון: כי סליק רב דימי לנהרדעא. חזר בו ממה שאמר לין אריג הוא: מאו בגד. דכתיב גבי שרצים או בגד או עור או ריבוי הוא: אריג ותכשיט כל שהוא. חציו אריג וחציו תכשיט שאינו אריג וכולו הוי כל שהוא כלומר דבר קטן: מוסיף שק על הבגד. בדבר זה שהשק טמא משום אריג ולקמיה מפרש ליה: ההוא במדין כתיב. גבי טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאתו חמורה:

כלי

ואילו אצעדה טמאה היא. פ"ה דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם ולא נהירא דע"כ תתחטאו לא אכל השבי קאי דהא בהמות נמי הוו בשבי ולאו בני קבולי טומאה נינהו לכן נ"ל משום דכתיב אצעדה וצמיד וכתיב בתריה ויקח *(מהם) כל כלי מעשה דקאי אכל הכלים שנכנסו ויליפינן לקמן כלי כלי משרצים: בירית תחת אצעדה עומדת. פי' בקונטרס (א) בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ויראו שוקיה וקשה לפי' זה דא"כ בכבלים אמאי אין יוצאין למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין בירית לכבלים אלא שזה באחת וזה בשתים לכן נ"ל דאפשר ליתנן בלא גילוי שוקים ומש"ה כבלים אין יוצאין בהן דילמא שלפא ומחויא דתכשיט לנוי הם אבל בירית שהיא באחת לא שלפא ומחויא דאין זה תכשיט דכיון שאין לה אלא באחת גנאי היא לה ומש"ה ניחא דבירית טהורה דלאו תכשיט לנוי הוא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעת הכלי דאמר לעיל דטהור וכן פירש הקונטרס וטעמא דכבלים טמאים משום דתכשיט הם לנוי כדפי': וכתוב עליו בשני שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד למטה. נראה לר"ת שהיה כתוב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה וקדש ל' בתחלת שיטה שניה והשתא נקרא יפה ואין לפרש כמשמעו דא"כ היינו נקרא כהלכתו: מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד. וא"ת והא לעיל בפרק במה מדליקין (דף כו: ושם) לא מרבינן אלא ג' על ג' וי"ל דהתם מיירי בבא מבגד גדול אבלהכא מיירי באריג כל שהוא דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו ותרוייהו שמעינן מאו בגד דשקולים הם דחשיב כל שהוא אריג מתחלה כמו ג' על ג' מבגד גדול *וא"ת ואכתי בגד כל שהוא למה הוא טמא והא בעינן שיטלטל מלא וריקן דומיא דשק וי"ל *דראוי הוא לכוף ולקפל וליקח בו מרגלית או מחט ואם תאמר א"כ פשוטי כלי עור אמאי טהורין הרי ראויין הם לקפל בו שום דבר כמו הכא וי"ל דמיירי בעור שלוק שהוא קשה: מניין לתכשיט כל שהוא טמא. ואם תאמר תיפוק ליה דתכשיט כל שהוא טמא מדכתיב בכלי מדין טבעת ויש לומר דאפשר שהטבעת היא עבה וגדולה מאד ולא הוי כל שהוא: אריג ותכשיט. פי' חציו אריג וחציו תכשיט טמא מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חציו דכ"ש מאי הוי: ההוא במדין כתיב. פ"ה ובמדין הויא טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאה חמורה ומשני גמר כלי כלי משרץ פירוש מה כלי האמור בשרץ מטמא בשרץ אף כלי האמור כאן מטמא בשרץ וקשה דא"כ הוה ליה למיפרך ההוא בטומאת מת כתיב ועוד כי משני גמר כלי כלי הוה ליה לשנויי גמר בגד ועור בג"ש לכן נ"ל דההוא במדין כתיב בשלל מדין ולא מיירי הך פרשה בטומאה כלל והיכי יליף דאריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה ומשני גמר כלי כלי פי' כי היכי דכלי דכתיב גבי שרצים מיירי לענין טומאה הכי נמי כלי דכתיב גבי מדין לענין טומאה:

מניין

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ו ומיי' פ"ט מהל' כלים הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו: [צ"ל מאתם]

נו ב מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה א סמג עשין קעג:

נז ג מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יא ופכ"ב הלכה א:

רבינו חננאל

בירית זו אצעדה. אוקימנא בשתי ירכות בלא שלשלת נקראת בירית. ואם יש בהן שלשלת נקרא כבלים. הא דתניא ציץ דומה כמין טס של זהב רחב ב' אצבעות ומוקף מאוזן לאוזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה. א"ר אלעזר בר' יוסי אני הייתי ברומי כו':

רב נסים גאון

אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת. ותניא כוותיה במס' דיומא בפ' הוציאו לו את הכף (דף מ) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים והדבר שגרם לו לצאת לרומי מפורש במס' מעילה בפ' קדשי מזבח (דף יז) שאל ר' מתיה בן חרש את ר' שמעון בן יוחי ברומי מניין לדם שרצים שהוא טמא אמר ליה דאמר קרא וזה לכם הטמא אמרו לו תלמידיו (גזר עליו) [חכים ליה] רשב"י אמר להם תלמוד ערוך הוא מפיו של ר' אלעזר בר' יוסי פעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו בניהם ושיבעלו נשותיהם כשהן נדות הלך ר' ראובן בן איצטרובולי וספר קומי והלך וישב עמהם אמר להם מי שיש לו אויב רוצה שיעשיר או שיעני אמרו לו יעני אמר להן אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו אמרו לו טבות אמר ובטלוה חזר ואמר להן מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא אמרו לו יכחיש אמר אם כן ימלו בניהם לח' ימים כדי שיכחישו אמרו טבות אמר ובטלוה חזר ואמר מי שיש לו אויב ירבה או ימעיט אמרו לו ימעיט אמר להם (לא) אם כן לא יבעלו נשותיהם כשהן נדות ובטלוה הכירו בו שהוא יהודי החזירום אמרו מי ילך ויבטל את הגזירה ילך ר' שמעון בן יוחי שהוא מלומד בנסים וילך עמו ר' אלעזר בר' יוסי וכו' על לבי גזא אשכחוה להההוא אגרתא שקלוה וקרעוה והיינו דאמר ר' אלעזר אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי דמים ובתוספ' מקואות (פרק ד) אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חברי אמרו לי יפה הוריתה ובמס' נדה בפ' הרואה כתם (דף נח) תניא כוותיה אמר ר' אלעזר בר' יוסי הלכה זו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בירית וכו' פי' בקונט' עומדת בשוק:

גליון הש"ס

גמ' שכן בלשון יונית. וכן סוכה לה ע"א וסנהדרין ד ע"ב ונדרים כט ע"ב: תוס' ד"ה מנין לאריג. דראוי הוא לכוף. ק"ל ממתני' פ' כ"ו מ"ב דכלים לגור המרגלית ועי' ברמב"ם ור"ש שם והרי מ"מ הוא בכלל אפשר לקפל ולהניח בו מעות כמקדם. ולע"ג:

מניין לרבות את הקילקלי והחבק. ואם תאמר והא לא מיטלטל מלא וריקן ואי משום דאפשר לקפלה אם אינו עשוי לכך לאו כלום הוא כדאמר לקמן גבי קב הקיטע דאע"ג דיש לו בית קיבול לרגם שוקו אם אינו עשוי לקבל טהור וי"ל דהכי נמי לשם כל צורכן הן עשוין מתחלה אך קשה דלעיל פ' במה מדליקין (דף כז: ושם) מפיק דבר הבא מן העזים דמטמא בשרצים מאו בגד וקילקלי וחבק באין מן העזים ומפיק להן הכא מאו שק וע"ק דהתם מרבה לנוצה של עזים לג' על ג' ואילו שק שיעורו בד' ואומר ר"י דתרי גווני נוצה של עזים הוו והתם מיירי [בדקה] שעושים ממנה בגדים חשובים והלכך איתרבו לשלשה על שלשה כמו שאר בגדים והכא מיירי בנוצה גסה שממנה עושין קילקלי וחבק וחבלים ומשיחות ושק: **שמע** מינה לאפנויי. הקשה ה"ר אליעזר ממיץ כיון דאיתקש שרץ ומת לשכבת זרע א"כ ג"ש דבגד ועור ל"ל דכל מה שיהיה במת ניתן בשכבת זרע וכל מה שיהיה בשכבת זרע ניתן בשרץ וכן להפך דהא קי"ל *דבר הבא מן ההיקש חוזר ומלמד בהיקש חוץ מן הקדשים: **מידי** הרהור מי ילאטו. וא"ת והא אפילו (א) יפת תואר הותרה להם וי"ל דמכל מקום שייך בה איסור כדאמרינן (קדושין דף כב.) ותשקת בה ולא בחברתה: ובמוך

תורה אור

כלי כלי מהתם: מוסף *שק על הבגד שטמא משום אריג: אטו בגד לאו אריג הוא הכי קאמר מוסף שק על הבגד אף על פי שאינו אריג טמא למאי חזי אמר רבי יוחנן שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר בתו *תנו רבנן °שק אין לי אלא שק מניין לרבות את הקילקלי ואת החבק ת"ל או שק יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג הרי הוא אומר במת °וכל כלי עור וכל מעשה עזים וגו' תתחטאו לרבות הקילקלי ואת החבק יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ודין הוא טימא בשרץ וטימא במת מה כשטימא בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג אף כשטימא במת לא טימא אלא טווי ואריג הן אם היקל בטמא שרץ שהיא קלה נקיל בטומאת המת שהיא חמורה תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר °בגד ועור בשרץ ונאמר °בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג אף בגד ועור האמור במת לא טימא אלא טווי ואריג ומה בגד ועור האמור במת טמא כל מעשה עזים אף בגד ועור האמור בשרץ טמא כל מעשה עזים אין לי אלא דבר הבא מן העזים מניין לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה תלמוד לומר או שק והא אפיקתיה לקילקלי וחבק הני מילי מקמי דליתיה ג"ש השתא דאתי גזירה שוה אייתור ליה ואין לי אלא בשרץ בטומאת מת מניין ודין הוא טימא במת וטימא בשרץ מה כשטימא בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף כשטימא במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים הן אם הרבה בטומאת ערב שהיא מרובה נרבה בטומאת שבעה שהיא מועטת תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף בגד ועור האמור במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים ומופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה *לאי אפנויי מופני *)מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב °איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וסמיך ליה איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי שמע מינה לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למאן דאמר *מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין אלא למאן דאמר *למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב °והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי: °ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז א"ר אלעזר *עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר רב יוסף אי הכי היינו דמתרגמינן מחוך דבר המביא לידי גיחוך אמר ליה רבה מגופיה דקרא ש"מ כומז כאן מקום זימה: °ויקצוף משה על פקודי החיל אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש אמר להן אם כן כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן ה' תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו

*) [ב"ק כה:]

ויקרא יא | במדבר לא | ויקרא יא | במדבר לא | ויקרא כב | שם | במדבר לא | שם

כלי כלי. בשרצים כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה וגו' ומגופיה דקרא דשרצים לא מצי יליף דאשר יעשה מלאכה לאו כלי תכשיט משמע: שק. הוא עשוי מנוצה של עזים שאף על פי שאינו אריג אלא קלוע קטן עשה מנוצה של עזים לתלות בו בתי נפש לצואר בתו טמא שדרכו בכך ותכשיט הוא וה"ק שהוא טמא משום אריג ואע"פ שאינו אריג: קולע ג' נימין כו'. ג' חוטין של מטוה של נוצה של עזים לבועה: ותולה בצואר בתו. וקליעתה זו היא אריגתו מאחר שהוא טווי כדאמרן גבי תיכי חלילתא בריש פירקין דקרי להו אריג והא דקאמר אע"פ שאינו אריג כלומר לאו אריג ממש: אין לי אלא שק. העשוי ללבוש רועים: קילקלי. מסרך של סוס שקורין פייטרא"ל: חבק. ליגגלא של סרגא ואוכף ועושין אותה מנוצה של עזים טווי ואריג: יכול שאני מרבה החבלים והמשיחות. נליא"ל שעושין למדוד וקולעין מן הנוצה כמו שכתלשה ואינו טווי ולא דמי לקולע שלש נימין דלעיל דהתם טווי הוא וזו היא אריגתו: יכול שאני מרבה כו'. הואיל וכתיב כל: ודין הוא שלא נרבה. ולא צריך קרא למעוטי: הן. תמיה הוא וכי דברים כוונים הם: אם היקל בטומאת שרץ שהיא קלה. כלומר אם היקל מלטמא חבלים ומשיחות היקל לך בטומאתו קלה טומאת ערב: נקיל. גם אנחנו בבנין אב זה במת שטומאתו חמורה טומאת ז': השתא דאתיא גזירה שוה. וכי היכי דיליף מת משרץ למעוטי חבלים ומשיחות יליף נמי שרץ ממת לכל מעשה עזים לרבות קילקלי וחבק: אין לי אלא בשרץ. דהא שק התם כתיב: אם ריבה. לטמא דבר הבא מזנב הסוס בטומאת ערב הוא דריבה: שהיא מרובה. שכל המגעות טומאת ערב הן בין דשרץ ונבילה ושכבת זרע מגע הזב ומגע טמא מת: נרבה אנו בטומאת ז' שכן מועטת היא. שאינה בכל המגעות אלא במגע המת בלבד: מופנה. צריך שתהא גזירה שוה זו מב' תיבות דבגד ועור מופנין למדרש זה שלא יהו צריכין לגופן ומאחר שמופנין ללמוד גזירה שוה ה"ל כמאן דכתיב דרשא בקרא בהדיא ואין משיבין עליה: דאי לאו מופנה. אמרינן לגופן באו ולא ילפינן להא מילתא מינייהו: דאיכא למיפרך כו'. וה"ה דמצי למימר הכי אגזירה שוה קמייתא ומיהו אסקי לכולה ברייתא ברישא ופריך אהא דסליק מינה ובשינויא דמשנינן בהא מיתרצה נמי קמייתא: לאי. באמת: וכתיב ביה בשכבת זרע. דבגד ועור טמאים הם בו: מצד אחד. הכתובין בשרץ מופנים כדאמרן אבל הכתובין במת אין מופנין: הניחא למ"ד כו'. פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא במסכת נדה בהמפלת (דף כב:): אלא למאן דאמר למידין. אם אין תשובה: ומשיבין. אם יש להשיב: מאי איכא למימר. הרי יש להשיב שכן מטמא בכעדשה: והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע: דפוס של דדין. שמונחות בו: גיחוך. ליצנות: לקלקולכם. של מעשה שטים לזנות את בנות מואב שמא כך עשיתם במדין לכך אתם צריכין קרבן: לא נפקד. לא נחסר מדת יהודית: שזנו

תו"כ פ' שמיני

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה מידי וכו' אפי' ניקח יפת תואר

[בפרוך איתא לאיי ומפרש דלשון יון הוא ע"ש]

[נדה כב:]

[לקמן קלא. יבמות ע: עד. נדה כב:]

[מס' כלה]

נח א ב ג ד מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יב:

רבינו חננאל

קילקלי. מלשון יון הוא והוא עשוי בגד [(גליון)] משיער של עזים והוא קשה עשוי להצניעו תחת הכרים והכסתות. חבקים כסוי הכסאות (ת"ל) או בגד או עור או שק אין לי אלא] שק בלבד מנין לרבות הקילקלי וחבק ת"ל או שק פי' מרבינן להו מאו כלומר הוה ליה למימר שק. או דכתב רחמנא למה לי לרבויי קילקלי וחבק. יכול שאני מרבה חבלים ומשיחין שיטמאו ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג הרי הוא אומר במת כל מעשה עזים יכול שאני מרבה חבלים ומשיחים דין הוא טימא בשרץ טימא במת כו'. ודחינן ואם היקל בטומאת שרץ שהיא קלה פי' טומאת שרץ קלה היא שהיא טומאת ערב אבל טומאת מת חמורה היא שהיא טומאת שבעה לא נתרבה ת"ל (או) בגד ועור בגד ועור לג"ש נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת. פי' דין ג"ש ב' פסוקים וכל פסוק ופסוק כתוב מלין שאינן צריכין לפסוק ואין מילין פטין לא נכתבו אלא בתוך פסוקים אלו אלא לדון מהם ג"ש להיות כל דין שמפורש באחד מהן שיהא גם השני כמותו וזהו שכתוב בענינגו בגד ועור בשרץ בגד ועור במת וצריכין להיות אלו בגד ועור מופנים בשני הפסוקים. שאם הן בפסוק אחד יתירין כגון שלמדו טומאת בגד ועור בשרץ משכבת זרע ונמצא בגד ועור האמור בשרץ מופנה כגון זה למידין ואם יש פירכא משיבין ופורכין ואם הן אלו פסוקים בגד ועור יתירין בשרץ ובמת למידין במת מן השרץ זהו מטמאין במת דבר הבא מזנב הסוס מזנב הפרה כשם שמטמאין בשרץ ואין משיבין ואע"ג דאיכא למפרך ואם ריבה בטומאת שרץ שהיא מרובה. פי' טומאת שרץ (נותנת) [נוהגת] בשמנה שרצים. נרבה טומאת מת שהיא מועטת שאינה אלא במת בלבד ואוקימנא כיון שהן מופנה משני צדדין למידין ואין משיבין. ואלו הדברים הל"מ להדרש בענין הזה מסורת בידי חכמים:

רב נסים גאון

הניחא למאן [דאמר] מופנה מצד א' למדין ואין משיבין אלא למאן דאמר למידין ומשיבין מאי איכא למימר. מחלוקת בין ר' ישמעאל ורבנן ועיקר דילה במס' נדה בפרק המפלת (דף כב) אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' כל גזירה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למידין ממנה מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למידין ואין משיבין לרבנן למידין ומשיבין: **אמר** להם משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו לא נפקד ממנו איש. במס' יבמות בפרק הבא על יבמתו (דף סא) אמרו ור' שמעון לא נפקד ממנו איש לעבירה ולדבר זה נתכוונו בהם בתשובה זו:

קסבר

שזנו עיניהם מן הערוה אמר רב ששת *מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה: **מתני'** *יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה ובטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפאה נכרית לחצר במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה בפילפל *ובגלגל מלח וכל דבר שניתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר שן תותבת שן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאיס אבל חבירתה דמאיס אימא לא ואי אשמעינן דחבירתה דבת מינה הוא אבל דבהמה לאו בר מינה הוא אימא לא צריכא תנא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה* אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה איידי דתנא זקנה בשל ילדה תנא נמי ילדה בשל זקנה: בכבול ובפאה נכרית לחצר: אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר *חוץ מכבול ופאה נכרית רבי ענני בר ששון משמיה *דר' ישמעאל אמר הכל ככבול תנן בכבול ובפאה נכרית לחצר בשלמא לרב ניחא אלא לרבי ענני בר ששון קשיא רבי ענני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה משמיה דר' ישמעאל בר יוסי רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא ופליג ורב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא °והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר"ע ולימד אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה ת"ל והדוה בנדתה תהא עד שתבא במים *אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור *תנן ולא בזוג אע"פ שפקוק ותניא *אידך *פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר תנאי היא דתניא

שוטחן

[נ"ל דר' ישמעאל בר' יוסי] | ויקרא טו | [לעיל נד:]

תורה אור

רש"י

שזנו . לשון מזון שנהנו במראית העין : תכשיטין שבחוץ . טבעת : תכשיטין שבפנים . כומז : לומר לך המסתכל באצבע . שהיא מקום טבעת כמסתכל במקום כומז שהרי כפרה זו על שנסתכלו בה : **מתני'** בחוטי שער . שקולעת בהן שערה : בין משלה . תלושין : בין משל בהמה . כגון של סוס : שהן תפורין . לשבכה דתו לא שלפא להו לאחוויי : לחצר . אכבול ופיאה נכרית קאי דאסרו לעיל למיפק בה לרה"ר ואיצטריך לאשמעינן דלחצר מותר וכבול דסיפא דמתני' לא איפלגו בה אמוראי דלכולי עלמא כיפה של צמר : פיאה נכרית . קליעת שער תלושה ומוברתה על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער : במוך שבאזנה . שנותנת לבלוע ליחה של צואת האוזן : שבסנדלה . לתענוג : לנדתה . באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנף בגדיה : פלפל . ארוך נותנת אשה בפיה שריחה רע : גלגל מלח . כמו גרגיר מלח לרפואת חולי שינים : שנתנה לתוך פיה . מבעוד יום : שן תותבת . נותנת בלחייה ממקום אחר והיא של זהב : רבי מתיר . לצאת בה : וחכמים אוסרין . דכיון דמשונה משאר השינים דילמא מחייכי עלה ושקלה לה מהתם וממטי לה בידה ובגמרא אמרינן דשל זהב נקט דווקא ל"א שן תותבת שן של אדם היתה והתירא דלעיל קאי ולאו אפלוגתא דרבי ורבנן והכי קאמר בפלפל ובגלגל מלח ושן תותבת שן של זהב רבי מתיר כו' : **גמ'** דלא מאיס . וליכא למימר דמשלפא ליה משום דמחכו עלה וממטי ליה בידיה : דבת מינה הוא . ולא מינכר ולא מחייכי עלה : ובלבד שלא תצא זקנה . בחוטי שער של ילדה וילדה בשל זקנה דלבנות על שחורות או שחורות על לבנות מאיס ואתי למישלף : כל שאסרו חכמים . בריש פרקין חוטי צמר ופשתן טוטפת ושאר השנויים במשנה שאסור ללכת בהן לרה"ר : אסור לצאת לחצר . ואף על גב דשרי לטלטולינהו דתורת כלי עליהן כדאמרן הרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר מיהו דרך מלבוש אסור דמרגלא ליה ונפקא ביה לרה"ר : חוץ מכבול ופיאה . שמותר לחצר כדתנן במתניתין וטעמא מפרש לקמיה : הכל ככבול . כל הנאסרים לא נאסרו אלא לרה"ר אבל לחצר מותרים ככבול : בשלמא לרב ניחא . מדנקט הני ושבקינהו לאינך דמיתני בהדייהו לאיסורא ברישא דמתניתין מכלל דכולהו אף לחצר באיסורייהו קיימי : כדי שלא תתגנה . התירו לה קצת קישוטים הנאים : כדתניא . דחשו רבנן להכי : בנדתה . היו דורשין הראשונים כמשמעו כדבר המנודה ומרחיקה מבעלה : שלא תכחול . עיניה : ולא תפקוס . *שרק על פניה טינפאנ"ל בלע"ז והוא אדום : תהא בנדתה . בטומאתה : עד שתבא במים . לטבול ואע"פ שעברו ז' שלה ופסק מעיינה : כל שאסרו חכמים משום מראית העין . שלא יחשדוהו באיסור כגון שריון וקסדא ומגפיים או לא יקשור גמלים זה בזה דמיחזי כאזיל לחינגא : ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק . ואינו מוליד קול לא תצא בהמה בו וטעמא פרישנא בפ' במה בהמה (לעיל דף נד:) משום דמיחזי כאזיל לחינגא : ותניא . בברייתא דבחצר דליכא מראית העין מותר :

שוטחן

תוספות

ובמוך שהתקינה לנדתה . פי"ה באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנפו בגדיה ול"נ דא"כ אצולי טינוף הוא ומשוי הוא כדאמר בפ"ק (דף יא:) דכל אצולי טינוף לא חשיב ומשוי הוא לכן נ"ל שלא יפול על בשרה ותייבש עליה ונמצא מצערה :

ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת . פירש הר"ר פורת גזירה משום שחיקת סממנים כיון דלרפואה הוא ול"נ דאם כן אם נפל אמאי לא תחזיר האמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב: ושם) מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה וע"כ לא אסרינן להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח והכא לא שייך מירוח דאין שייך מירוח אלא בדבר לח כגון רטיה אבל בפלפלין ובגלגלא לא שייך מירוח לכן נ"ל ובלבד שלא תתן לכתחלה מפני שנראה כמערמת להוציאה ולפירוש זה כל הנך דלעיל מוך שבאזנה ושבסנדלה אסורין לתת לכתחלה וא"ת א"כ היכי שרו לקמן פורפת על האבן או על האגוז והא נראה כמערמת וי"ל דהתם ניכר הדבר והכל יודעין דלכך צריכה וליכא שום חששא אבל בדבר שהיא נותנת בתוך פיה אינם יודעין למה היא נותנת :

ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה בשל זקנה . כך היא עיקר הגירסא והשתא פריך שפיר בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה פירוש ומשום הכי איצטריך לאשמעינן שלא תצא דאפילו הכי מחכו עלה אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה פירוש אמאי איצטריך לאשמעינן דלא תצא פשיטא דכיון דגנאי הוא לה ודאי מחכו עלה ושקלה להו וכיון דתנא זקנה בשל ילדה אסור כל שכן ילדה בשל זקנה ודוחק הוא לומר זו וא"צ לומר זו קתני ואית דגרסי איפכא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה ואינו מיושב דא"כ אמאי פריך ילדה בשל זקנה אמאי שהרי כך הוא דרך הש"ס לשנות הפשוט תחלה והרב פורת מיישב גירסא זו וה"פ אלא ילדה בשל זקנה אמאי איצטריך גנאי הוא לה דלעולם לא תצא בהן אפילו בחול :

רבי ענני ברבי ששון אמר הכל ככבול . ונראה דהלכה כרבי ענני *מדאמר מילתיה משמיה דרבי ישמעאל בר' יוסי ור' ישמעאל תנא הוא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל ור' ענני דמתיר בחצר היינו אפילו בחצר שאינה מעורבת דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש אם כן נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר בטבעות ובתכשיטין ואנו שאין לנו רה"ר גמור דכל רה"ר שלנו כרמלית היא שהרי אין מבואות שלנו רחבות י"ו אמה ולא ס' ריבוא בוקעים בו הרי הוא כחצר שאינה מעורבת ומותרות נשים שלנו להתקשט בטבעות ובתכשיטים כפר"ת והקשה ר"י דאפילו אי רה"ר שלנו חשיב ככרמלית היכי שרו כמו חצר והאמר לקמן פרק כל כתבי (דף קכ.) גבי דליקה דמותר להציל בחצר שאינה מעורבת ולא בכרמלית ואומר רבינו ברוך כיון דלדידהו הוו להו רה"ר גמורה לא מדמו כרמלית לחצר שאינה מעורבת ואסרינן כרמלית משום רה"ר אבל אנו שאין לנו רה"ר כלל °אין להחמיר בכרמלית כ"כ וה"ר שמשון מצא כתוב בתשובת רבינו שר שלום דדבר שהוא רגילות להראות זו לזו אסור וכשאינם רגילות מותרות ונשי דידן אינן מראות תכשיטיהן וטבעותיהן ומש"ה מותרות לצאת בהן וסוף דבר אמרו הקדמונים דמותרות לצאת בהן דמוטב יהו שוגגות ואל יהו מזידות:

אמר

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ב סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף א :

ס ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף יד :

סא ג מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף טו :

סב ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יד:

סג ה מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף יח :

סד ו מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קצה סעיף ט :

סה ז מיי' פ"ד שם הלכה ג ופי"א הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעי' א וסי' קנז סעי' א:

רבינו חננאל

מתני' יוצאה אשה בחוטי שיער כו' . אמר [רב] כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו אפילו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית כדי שלא תתגנה על בעלה. והלכתא כותיה דרב ואע"ג דאמרינן ר' ישמעאל ב"ר יוסי תנא הוא ופליג לית הלכתא כוותיה. אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור . ואקשינן עליה תנן בפרקין דקמי דין תנן לא בזוג אע"פ שהוא פקוק ותניא פוקקין לה זוג ומטיילתא בחצר . ומשני תנאי היא דתניא מי שנשרו כליו

[עי' תוס' במנחות לו: ד"ה אי]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ר' ענני כו' אין להחמיר בכרמלית . עי' כתובות דף ז ע"א תוס' ד"ה מתוך :

מסורת הש"ס

נדרים כ:

[לעיל נז:]

[גיר' הערוך ובגרגר וכן איתא במשנה שבמשניות]

בס"י הגיר' ואתיא לאחוויי

[עי' תוס' מנחות לו: ד"ה אי קסבר]

לקמן קמו: ביצה ט. ע"ז יב:

לעיל נד:

לעיל נב:

עי' לקמן לד: רש"י ד"ה וכן ספוקסת וכמ"ק ט: תוס' ד"ה פוקסת

*שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם רבי *אליעזר ורבי שמעון אוסרין: [א]ובמוך שבאזנה: תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור באזנה: [ב]ובמוך שבסנדלה: תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בסנדלה: ובמוך שהתקינה לה לנדתה: סבר רמי בר חמא למימר והוא שקשורה לה בין ירכותיה אמר רבא [ג]אע"פ שאינו קשור לה כיון דמאיס לא אתיא לאיתויי בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא עשתה לה בית יד מהו א"ל [ד]מותר איתמר [נמי] אמר רב נחמן בר אושעיא א"ר יוחנן עשתה לה בית יד מותר רבי יוחנן נפיק בהו לבי מדרשא וחלוקין עליו חבריו רבי ינאי נפיק בהו לכרמלית וחלוקין עליו כל דורו והתני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק: בפלפל ובגלגל מלח: פלפל לריח הפה גלגל מלח *לדורשיני: וכל דבר שנותנת לתוך פיה: זנגבילא אי נמי דרצונא: שן תותבת שן של זהב רבי מתיר [ה]וחכמים אוסרין: א"ר זירא [ו]לא שנו אלא של זהב אבל בשל כסף דברי הכל מותר תניא נמי הכי בשל כסף ד"ה מותר של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרין אמר אביי רבי ור' אליעזר ור' שמעון בן אלעזר כולהו סבירא להו דכל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאחויי רבי הא דאמרן ר' אליעזר *דתניא ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון ר' שמעון בן אלעזר דתניא *כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאה בו למעלה מן הסבכה אינה יוצאה בו:

מתני' [ז]יוצאה בסלע שעל הצינית [ח]הבנות קטנות יוצאות בחוטין ואפי' בקיסמין שבאזניהם [ט]ערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת: גמ' מאי צינית בת ארעא ומאי שנא סלע אילימא כל מידי דאקושא מעלי לה ליעבד לה חספא אלא משום שוכתא ליעבד לה טסא אלא משום צורתא ליעבד לה פולסא אמר אביי שמע מינה כולהו מעלין לה: הבנות יוצאות בחוטין: אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דנפקי בחוטין ולא שביק להו גניאן גבי הדדי *ועביד להו מקואות ביומי ניסן [י]ומפצי ביומי תשרי לא שביק להו יוצאות בחוטין והאנן תנן הבנות יוצאות בחוטין בנתיה דאבוה דשמואל [כ]דצבעונין הוו לא שביק להו גניאן גבי הדדי לימא מסייע ליה לרב הונא *דאמר ר"ה [ל]נשים המסוללות זו בזו פסולות

רש"י

שוטחן בחמה · מי שנשרו כליו בדרך *במי גשמים: אבל לא כנגד העם · שלא יאמרו כבסן בשבת ואי תנא סבר דמידי דמשום מראית העין מותר בחדרים: אוסרין · כרב: עשתה לו בית יד · למוך שבאזנו מקום מהו למיסריה דילמא שקלה וממטא לה בידים דלא מאיס לאוחזה בבית יד שלה: עשתה לה בית יד מותר · דלא אמרינן לא מאיס אלא אפילו בבית יד מאיס: רבי יוחנן נפיק ביה לבי מדרשא · במוך שבאזנו שהיה זקן והיתה לו צואת האוזן מרובה: וחלוקין עליו חבריו · מפני שלא היה קשור באזנו והוא יוצא בו לרה"ר: הא דמיהדק · דר' יוחנן היה תוחב באזנו יפה ומהדק ולא בעי קשירה ודרמי בר יחזקאל בדלא מיהדק ל"א מתלמידי רבינו הלוי דרבי יוחנן קשור הוה ובית מדרשו סמוך לביתו הוה ולא היתה רה"ר מפסקת: והא תני רמי והוא שקשור כו' · וכי קשור מיהא אפילו לרה"ר מותר ואמאי קאמר לבי מדרשו ולא קאמר לרשות הרבים ומשני דר' יוחנן קשור ולא מיהדק הקשר ולשון ראשון מיושב מזה: לדורשיני · לחולי השינים: זנגבילא · גינזירו: דרצונא · קנמון: לא שנו · דחכמים אוסרין אלא של זהב שמשונה במראה משאר שינים ודילמא מבזו לה ושקלה לה בידה וממטיא: אבל של כסף · שדומה לשאר השינים דברי הכל מותר לשון רבותי ולי נראה טעמא דשל זהב משום דחשיבא ואתי' לאחווי לכך אסור אבל של כסף לא חשיבא ולא אתי' לאחווי וללשון רבותי קשיא לי הא דאמר אביי רבי ור"ש בן אלעזר כו' ואי טעמא דרבנן משום דחייכי עלה הוא מאי שנא רבי (א) דקחשיב ליה רבנן נמי לאו לאחווי חיישי ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מכל מקום ורבי מתיר דקסבר לא חייכו עלה ולא שלפא להו ומיהו ה"ל למיחש דלמא שלפא לה משום אחווי אלא לא שלפא משום דאי מחוי לה גנותא היא: רבי הא דאמרן · דלא חייש דילמא שלפא: פוטר בכובלת · ואוקימנא דהאי פוטר מותר לכתחילה הוא ואמר טעמא מאן דרכה למיפק בכובלת אשה שריחה רע ולא שלפא ומחויא גנותה: למטה מן הסבכה · כגון כיפה של צמר: יוצאה בה · דלא חיישינן דילמא שלפא ומחויא דמיגלי שערה ומגניא בה שהסבכה נוי הוא לשער: מתני' סלע · מטבע הוא: צינית · מפרש בגמ': הבנות קטנות · שמנקבות אזניהם ואין עושין נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטין או קסמים באזניהם שלא יסתמו אזניהם נוי"ה: ואפילו · רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחא בהכי ולא משלפי הוא ויש מפרשין חוטין שקולעת בהן שערה דאסרינן לגדולה בריש פרקין התם משום דשכיחא בהו טבילה אבל קטנות דלא שכיחא בהו טבילה שרי ולשון ראשון הגון מזה חדא דקטנות נמי צריכות טבילה לטומאת מגע משום טהרות ואף נדות נמי שכיחות בהו כדתניא (נדה דף לב:) מעשה שהיה והטבילוה קודם לאמה ועוד מדקתני אפי' בקיסמין איכא למישמע דחוטין נמי אאזנים קיימי דאי חוטי הראש לא שייך למיתני אפי' בקסמין: ערביות · נשים ישראליות שבערב: יוצאות רעולות · דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים וקרי לה בלשון ערבי רעולות היינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה (ג): מדיות · נשים ישראליות שבמדי: פרופות · שמעטפות בטלית ותולה הרצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך ואין הטלית נופל מעליה: פורפת · כמו קרסים דמתרגמינן פורפין כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה: ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת · ובגמ' פריך והאמרת רישא פורפת: גמ' בת ארעא · מכה שהיא תחת פרסת הרגל וקושר בה סלע לרפואה: דאקושא · שהיא קשה ומגינה על המכה מקוצים ויתדות דרכים: שוכתא · ליחלוחית היוצא מן הכסף ובלע"ז רוי"ל ויפה למכה שוכתא כמו דשתך טפי דהלו מליאות (ב"מ דף כו·) ומשתכין כנחשת דתענית (דף ח·): ליעבד טסא · דכספא טיבעא למה לי אלא משום צורתא דטיבעא מעליא למכה ולאו שוכתא: ליעבד פולסא · עגול של עץ ויצור עליו: אמר אביי ש"מ · ממתני' דנקט סלע: כולהו בהדדי מעלו לה · ולהכי נקט סלע דאיתנהו לכולהו אקושא ושוכתא וצורתא: לא שביק להו לבנתיה כו' · מפרש לקמן טעמא דכולהו: גניאן גבי הדדי · לישן זו אצל זו בעודן בתולות: מקוואות ביומי ניסן · של מים מכונסין או סמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר וטובלות שם: ומפצי ביומי תשרי · שטובלות בפרת ומפני הטיט שלא יהא הגילה טוטנות המפץ תחת רגליהן: דצבעונין · וחיים למישלף ואחווי: המסוללות · מתחככות משום תאות תשמיש:

תוספות

לעיל אמר רב כל מקום שאסרו חכמים כו' · י"מ דאין הלכה כרב *מדתני בחולין (דף מא·) אין שוחטין לתוך גומא ברשות הרבים שלא יחקה האפיקורסים ובחצר מותר ומיהו אין זה ראיה דבחצר מותר דאף הרואה אותו אומר לנקר חצרו הוא צריך אבל בעלמא שאם יראה אדם הרואה יחשדנו אפילו בחדרי חדרים אסור:

ליעבד לה פולסא · פ"ה חתיכה של עץ ויצור עליה צורה ולפירושו (ב) ניחא מה שמקשים דבעלמא אמר* מאי אסימון פולסא ופ"ה התם היינו דבר שאין עליו צורה וקשה דהכא משמע דפולסא הוא דבר שיש עליו צורה ולפירש"י ניחא דפירש ליעבד פולסא בלא צורה ויצור עליו הצורה אבל לפיר"ת קשה דפירש אסימון הוי של מתכת ויש עליו צורה אבל אינה חשובה ואינה יוצאה אם כן הכא מאי איריא סלע אפילו אסימון ושמא י"ל דצורת סלע צריך:

ומפצי ביומי תשרי · פ"ה מפני הטיט שלא יהיה הגילה וטוטנות המפץ תחת רגליהן ורבינו תם פירש שהיו עושות מפצי זקופות שלא יראו אותן העולם ויתביישו מהם ולא יטבלו היטב*:

עין משפט נר מצוה

סו א ב ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו:

סז ה ו מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעי' יב:

ביצה ט· [לקמן קמו:]

סח ז מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כח:

[ב"מ מז:]

סט ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כ:

ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:

עא י מיי' פ"א מהל' מקואות הלכה יא טוש"ע י"ד סימן קצח סעיף לג לד:

עב כ מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כ:

עג ל מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ח סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כ סעיף ב:

[וע"ע תוס' נדה סו: ד"ה אסם]

[לעיל מ:]

רבינו חננאל

שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ור' אליעזר ורבי שמעון אוסרין ואיהו דאמר כר' אליעזר ורבי שמעון: במוך שבאזנה תני רמי [בר יחזקאל] והוא שקשור באזנה · ובמוך שבסנדלה והוא שקשור בעקבה·במוך שהתקינה לנדתה והוא שקשור בירכותיה ורבא אמר אע"פ שאינו קשור כיון דמאים לה לא אתיא לאחווייה · אמר רבא עשתה לה בית יד מותר · פי' בית יד שעושה לידה שתכסה אותה כדי שתבדוק מוך לנדתה ולא תגע בו ולא תטנף בו . והא דאמר במוך שבאזנה ותני רמי בר יחזקאל והוא שקשור באזנה אוקמה במהדק ואי לא מהדק אסור: ושן תותבת של כסף דברי הכל מותר: ר' שמתיר בשל זהב ור' אלעזר שמתיר בצלוחית של פלייטון ור' שמעון בן אלעזר שמתיר בכל שהוא למטה מן הסבכה אלו כולן סבירא להו כל מידי דגנאי הוא לא אתא לאחוויה והני שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו: מתני' יוצאין בסלע שעל הצינית סילעיא שיש עליה צורת מטבע ומעלא לצינית שהוא מכה תחת הרגל · ציניתא בת ארעא · הבנות יוצאות בחוטין אפילו בקסמים שבאזניהן · בנתיה דאבוה דשמואל תלתא גווני צבעונים הוו חוטי דידהו ולא שביק להו למיפק בהו סבר דילמא שלפא ומחויא לחברתה

מסורת הש"ס

[עיין תוספות לקמן קמו: ד"ה מי שנשרו ותוספות ביצה לה: ד"ה מי · שהשיגו על פרש"י דהכא אבל לקמן קמו: במשנה וביצה לה: עולה פירושו כפירוש תוספות וביצה ע' פרש"י כדהכא]

[גי' ערוך ערך דר ס' לדור שיני ע"ש]

[לעיל סב: תוספתא פ"ה ע"ש]

[נדרים מ: בכורות נה: נדה סז.]

יבמות עו.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל של כסף וכו' ומאי שנא רבי דקא שרי ליה משום דלא אתיא לאחווי רבנן נמי: (ב) תום' ד"ה ליעביד וכו' ולפירושו נ"ב ובתוס' פ' בכל מערבין דף לא ע"ב כתבו בענין אחר ע"ש בד"ה שפדאו:

גליון הש"ס תום' ד"ה אמר רב וכו' מדתני בחולין · ראיה זו כתבו תוספות בחולין בשם ירושלמי:

עין משפט נר מצוה

[וע"ל אבוה דשמואל]

עד א ב מיי' פ"א מהל' מקואות הלכה יג סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף ג :

עה ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף כב :

עו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג :

[*] לאמי דפסק הב"י סימן של"ד והר"ן דהתם מיירי לאגר המעורבת קשה לפרש כך סוגיא · ואין ענין כלל להך דהכא ואפלע"ד דכוונת הסוגיא לאמי דפליגי בתוספתא פי"ד מצילין מפני הדליקה כו' יזמין ואח"כ יציל כו' ואין מערימין בכך רי"א מערימין · מהרב הג' ר' בנימין קארנגאלד ז"ל

פסולות לכהונה לא סבר כי היכי דלא לילפן גופא נוכראה *ועביד להו מקוה ביומי ניסן מסייע ליה לרב דאמר רב *מטרא במערבא סהדא רבה פרת *סבר שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין ופליגא דשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיברך ופליגא דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד : *פורפת על האבן כו' : והאמרת רישא פורפת אמר אביי *סיפא אתאן למטבע בעי אביי *אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז להוציא לבנה קטן בשבת תיבעי למ"ד [*] (א) מערימין תיבעי למאן דאמר אין מערימין תיבעי למאן דאמר מערימין בדליקה התם הוא דאי לא שרית ליה אתי לכבויי אבל הכא אי לא שרית ליה לא אתי לאפוקי או דלמא אפילו למאן דאמר אין מערימין בדליקה התם דרך הוצאה בכך אבל הכא אין דרך הוצאה בכך אימא שפיר דמי תיקו :

מתני' *הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ורבי

פסולות לכהונה · לכהן גדול דלא הויא בתולה שלימה דאע"ג דכהן גדול ביומיה לא הוה הואיל ודרך זנות חשיב ליה לאו אורח ארעא : דלא נילפן גופא נוכראה · ויתאוו לשכב עם איש : מטרא במערבא · בארץ ישראל : סהדא רבה פרת · פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל ממי הגשמים ויודעין בני בבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל ושמחים על אחיהם ואבוה דשמואל נמי כרב סבירא ליה דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין ע"י גשמים : וסבר שמא ירבו נוטפים · היינו גשמים על הזוחלין הנובעין ותנן במסכת מקואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה ושנינו בת"כ אך מעין ובור מקוה מים יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור ת"ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין תלמוד לומר אך מעיין המעיין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם טבילה דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות הלכך ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים של ימי החורף ומהפשרת השלגים חייש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין שניתוספו בנהר(ב) מן הגשמים על הזוחלים החיים ובטלו הזוחלין החיים בנוטפים ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן ועביד להו מקוואות דקוו וקיימי ואני קבלתי מרבינו הלוי משום דספק זיבות נינהו וזבה טעונה מים חיים ואי אפשר להעמיד שמועתו משום דאמרינן* חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים וזבה אינה טעונה מים חיים וחזרתי ובדקתי לפרשה וכן נראה בעיני כמו שפירשתי ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין ולאו מילתא היא דתנן הנוטפין כמקוה : דהוו להו שאובין ל"ג : מכיפיה מיברך · משפתו וממקורו ומסלעו סלע מתרגמינן כיפה מכיפיה מיברך ולא ממי הגשמים : ופליגא דידיה אדידיה · דשמואל אשמואל : אין המים מטהרין בזוחלין · אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה וצריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה : אלא פרת ביומי תשרי · שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם ויש תורת מעיין על נהרות המושכין אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים ואני שמעתי בבכורות מטהרין בזוחלין שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וזבה טובלין בהן בשביל הזוחלין : והא אמרת רישא פורפת · והיא ודאי לכתחלה קאמר בשבת דאי מבעוד יום ולאשמועינן דיוצאה בו בשבת הא תנא רישא מדיות פרופות : סיפא · דקתני לא תפרוף : אתאן למטבע · דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהקצה לכך ראוי לטלטול : להוציא לבנה הקטן · לאוכלו : תיבעי למאן דאמר · פלוגתא בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ·) לובש כל מה שיכול ללבוש דברי רבי מאיר ואפילו עשרה חלוקים זה על זה רבי יוסי אומר שמונה עשרה כלים כדרך שהוא לובש בחול : דרך הוצאה בכך · כגון מוכרי כסות מוציאין אותו דרך מלבוש : מתני' הקיטע · שנקטעה רגלו*: יוצא בקב שלו · דמנעל דידיה הוא: ורבי

פסולות לכהונה · פי' לכהונה גדולה דלאו בתולה שלימה היא ואע"ג דכהן גדול בימי *שמואל לא הוה היה מחמיר וי"מ משום זונה ופסולות אף לכהן הדיוט וכן משמע בפ' הערל (יבמות עו·) דקאמר התם לית הלכתא [לא כרבה ולא] כאבא (עד דקאמר)[וקאמר] ואפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה כו' משמע דטעמא משום זונה : סהדא רבה פרת · פי' הקונטרס פרת מעיד (ג) שהוא יורד מא"י לבבל וגדל ממי גשמים ולא נהירא שהרי בבל במזרח א"י קאי וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב לכך פר"ת שהיו מכירים שירדו הגשמים לא"י ע"י שחוזר פרת לאחוריו על ידי גדילתו בא"י מתוך הגשמים : שמא ירבו הנוטפים · פירוש מי גשמים על מי נהרות שהיו זוחלין והוו להו מקוה ואמרינן דאין מקוה מטהר בזוחלין כ"א באשבורן דתנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה ותניא בת"כ יכול מילא מים על כתיפו ועשאו מקוה בתחילה יהא טהור תלמוד לומר מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין פי' אף בזוחלין וכ"ש באשבורן תלמוד לומר אך מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי ויש מפרשים שלא היה רוצה להטבילן בהן משום דהוו להו ספק זבות וזב וזבה טעונים מים חיים ושמא ירבו הנוטפין והוו להו מכונסין ולא נהירא חדא דמ"מ עביד להו מקוואות והא בעינן מים חיים ועוד (דבת"כ) [דבתוספתא פ"ג דזבים] קאמר חומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים והזבה אינה טעונה מים חיים וא"ת ולשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי זב דבעי מים חיים איך יטבול ביומי ניסן וי"ל במעיין מכוסה שאין מי גשמים יורדין בתוכו וא"ת אמאי חיישינן שמא ירבו הנוטפים לימא קמא קמא בטיל כדאמר בפ"ה דמסכת ע"ז (דף עג.) המערה יין נסך לבור אפילו כל היום כולו כשר דאמרינן קמא קמא בטיל וי"ל דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מכשיעור והיא דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל היינו קודם שרבה האיסור עד כדי נתינת טעם בהיתר : דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיתבריך · פי' ממקומו ומסלעו סלע מתרגם כיפיה מנביעתו מיתבריך ולא ממי גשמים וא"ת והא קא חזינן שמחמת הגשמים הם גדלים וי"ל כדאמר במסכת תענית (דף כה:) שאין לך טפח יורד מלמעלה שאין טפחיים עולים כנגדו מלמטה ואור"ת דהילכתא כוותיה דשמואל ומייתי ראיה מפרק בתרא דבכורות (דף נה:) דתניא רבי מאיר אומר לא פרת שמו אלא יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין ולאו דוקא נקט פרת דה"ה לכל נהרות והא דנקט פרת משום שהוא גדול מכל נהרות ולפי שהוא מא"י וקאמר התם מסייע ליה לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיתבריך ועל זה אנו סומכין לטבול בנהרות אפילו אם גדלו מאד : הקיטע יוצא בקב שלו · פ"ה קיטע שנקטעה רגלו עושה כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו ואינו [ס"א והוא] נסמך עליו ומש"ה יוצא בקב שלו דמנעל דידיה הוא ור' יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוי משוי והקשה רבינו תם דבמסכת יומא (דף עח: וסס) משמע דלכ"ע מנעל הוא ואסור לנעול בו ביוה"כ ולענין שבת בהא הוא דפליגי דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ורבי מאיר לא גזר וי"ל דה"כ בהא פליגי דטעמא דר' יוסי דכיון דלא הוי של עור לא מיהדק ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי אך קשה מהא דאמר בגמרא חליצה בסנדל כו' חליצתו כשרה ואמר שמואל ר"מ הוא משמע דלר' יוסי חליצתו פסולה ואמאי כיון דמנעל הוא וי"ל דהאי נמי בהא תליא דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק אינו ראוי להלך בו ודמי לקטן שחלץ במנעל גדול דחליצתו פסולה כדאיתא בפ' מצות חליצה (יבמות קג:) משום דנעלו כתיב נעלו הראוי לו וא"ת היכי גזרי דילמא כפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד ואי כפיל לא יזוז ממקומו ואומר ר"י דמיירי שנושא בידו מקל ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל והשתא אי נמי מיפסיק יוכל להלך מכאן יש להתיר למי שכווצו גידי שוקיו ללכת במקלו בשבת והרב פור"ת פי' דקיטע יש לו סמך שקושר בכרעו ומגיע לארץ והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב(ד) להראות כמו שיש לו רגל ובהא פליגי ר' יוסי סבר כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי באויר חיישינן דילמא כפיל ור"מ לא חייש ולפי זה אין ראיה להתיר לקיטע ללכת במקלו אמנם יש להתיר מסיפא דמתניתין דאינו אוסר אלא סמוכות שלו לפי ששוקיו תלויין באויר ודילמא כפיל ואתי לאתויי (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר ואינהו הוו דומיא דמקל וק"ק לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס כיון שאינו נסמך עליו ושמא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו ולכך עושה לו בית קבול כתיתין שלא יוזק בקשר העץ שהוא יושב :

סנדל

מסורת הש"ס

נדרים מ: בכורות נה: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' תיבעי למ"ד מערימין בדליקה תיבעי למ"ד אין מערימין בדליקה תיבעי: (ב) רש"י ד"ה וסבר שמא וכו' שניתוספו בנהר מן הגשמים: (ג) תוספות ד"ה סהדא וכו' מעיד דבר שהוא: (ד) תוס' ד"ה הקיטע וכו' עושה לו קב כמין סנדל להראות כמו שיש:

יומא עח: [יבמות קג:]

[בתוספתא מגילה פ"א ותוספתא דזבים פ"ג]

[עי' רש"י בכורות נה: ד"ה קטע]

רבינו חננאל

לחברתה ולא הוה שביק להו דגנייו גבי הדדי סבר דלא לילפו גופא נוכראה (ואמר רב הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה) והוה עביד לבנתי' מקוה (ביום) [ביומי] ניסן ולא היה מניחן לטבול בפרת מפני שרוב מי פרת בניסן מי מטר הן כרב דאמר מטרא במערבא שהדא רבה פרת · כלומר כיון שתראה כי רבו מי פרת עדות היא שהוגשמה ארץ המערב וסבר אבוה דשמואל שמא ירבו נוטפין שהן מי גשמים הנוטפין מן הגגות ונעשו שאובין על מי הפרת שהן זוחלין כדתני במקוואות בפ' ה' הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה העיד ר' (יצחק) [צדוק] על הזוחלין שרבו על הנוטפין שמכשירין ושאמר שמואל נהרא מכיפיה מתברך כלומר הנהר הגדול מן הסלע שיוצא ממנו משום נרבת מליאתו ולא ממי המטר פליגא על אבוה דשמואל ועל רב ועוד דברי שמואל סותרין זה את זה בכאן אמר כי מי המטר אינם ממלאים הנהר אלא מכיפיה מיבריך ועוד אמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד דבשאר החדשים ולפי שנוספין הם הגשמים רבו עליהן ומפצי ביומי תשרי היה מסתרו לבנותיו במפצי מפני בני אדם שעל הנהר וטובלת בפרת כי דברי הכל בתשרי זוחלין הן ולמה במפצי דלית להו טהרה במקוה : פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע מע"ש · פי' נותנת אבן או אגוז או מטבע בקצה הסדין כמין קרס בלולאות שלא ישמט הסדין מעליה כדי שתהא מתעטפת באותו סדין ונותנת זה שעשאתו כמין קרס · נשים מדיות מנהגן לצאת בענין הזה פרופות · ובלבד שלא תפרוף בתחלה בשבת על המטבע · והנשים הערביות מנהגן לצאת רעלות ופי' רעלות בירושלמי בליכריאה והן כמו כסוי פנים כדכתיב (ישעיה ג) השרות והרעלות · וי"א זוג ללמדך שבמקומות הללו כך היה מנהגם ומותר להם וכל אדם מותר בכך אלא שדברו חכמים בהווה : בעי אביי אשה שתערים ותפרוף באגוז להוציאו לבנה קטן בשבת ועלתה בתיקו : [מתני'] הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי

רב נסים גאון

קסבר שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין · עיקר דילה בתורת כהנים אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין תלמוד לומר אך המעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן ובמסכת מקואות (פרק ה משנה ה) הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה העיד רבי צדוק על הנוטפין שרבו על הזוחלין שהן כשרים ותשתכח בפרק ז' דעדיות הנוטפין שרבו על הזוחלין אינן כשרים · תיבעי למאן דאמר (מדליקין) [מערימין] בדליקה תיבעי למאן דאמר אין מערימין · עיקר דילה בפרק כל כתבי הקודש (דף קכ) דתנן לובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף רבי יוסי אומר י"ח כלי מכלל דתנא קמא סבר מותר ללבוש ולהציל אפילו יותר מי"ח כלי ואף על פי שהוא עושה בכך :

ורבי יוסי *אוסר ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא סמוכות שלו טמאין מדרס [ב]ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעזרה *לוקטמין טהורין ואין יוצאין בהן: **גמ'** אמר ליה רבא לרב נחמן *היכי תנן אמר ליה לא ידענא *הילכתא מאי אמר ליה לא ידענא איתמר אמר שמואל אין הקיטע וכן אמר רב הונא אין הקיטע אמר רב יוסף הואיל ואמר שמואל אין הקיטע ואמר רב הונא אין הקיטע אנן נמי ניתני אין הקיטע מתקיף לה רבא בר שירא לא שמיע להו הא דמתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב בקיטונא דבי רב אין הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ור' יוסי מתיר ומחוי ליה רב איפוך אמר רב נחמן בר יצחק וסימנא סמך סמך[א] ואף שמואל הדר ביה דתנן *חלצה בסנדל שאינו שלו בסנדל של עץ או של שמאל בימין חליצה כשרה ואמרינן מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ר' יוסי אוסר ואף רב הונא הדר ביה דתניא *סנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת דברי ר"ע ולא הודו לו [א]והתניא הודו לו אמר רב הונא מאן הודו לו ר' מאיר ומאן לא הודו לו ר' יוסי °(*אמר רב יוסף) מאן לא הודו לו ר' יוחנן בן נורי *דתנן [ב]*כוורת של קש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר אמר מר [ג]סנדל של סיידין טמא מדרס הא לאו להילוכא עבדי אמר רב אחא בר רב עולא שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו: [ד]ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא: אמר אביי טמא טומאת מת ואין טמא מדרס רבא אמר [ה]אף טמא מדרס אמר רבא מנא אמינא לה *דתנן [ו]עגלה של קטן טמאה מדרס ואביי אמר התם סמיך עילויה הכא לא סמיך עילויה אמר אביי מנא אמינא לה דתניא [ז]מקל של זקנים טהור מכלום ורבא התם לתרוצי

רש"י

ור' יוסי אוסר · דלאו תכשיט הוא: ואם יש לו בית קבול כתיתין · שנחקק בו כדי קיבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן: טמא · מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קבול לטומאה(ב) והוה ליה כפשוטי כלי עץ ודומיא דשק בעינן שקבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו *אבל שוקו אינו מיטלטל ע"ג הכלי: סמוכות שלו · סמוכות של קיטע יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: טמאין מדרס · אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עביד ומדרס הזב עושה אב הטומאה: ויוצאין בהן בשבת · דתכשיט דידיה הוא: ונכנסין בהן לעזרה · דאע"ג דתנן (ברכות דף נד·) לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגלו הן: כסא · יש קיטע שיבשו וכווצו גידי שוקיו ואפי' על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשור לו מאחריו: סמוכות · של אותו קיטע עושה לה סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת · רבותינו אומרים מפני שאינם צריכין לו כל כך ולא נהירא לי טעמא ואיכא למימר דאיידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי: ואין נכנסין בהן בעזרה · דמנעל נינהו: לוקטמין · טלמשק"א נעשין לשחוק להבעית תינוקות: טהורים · מלקבל טומאה דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט: **גמ'** היכי תנן · הקיטע יוצא ורבי יוסי אוסר או אין הקיטע יוצא ורבי יוסי מתיר: בר שירא: קיטונא · חדר קטן של בית המדרש: סמך סמך · ר' יוסי אוסר שתי תיבות שיש בהן סמך סמך זו אצל זו: או של שמאל בימין · סנדל של שמאל נעל בימין וחלצה דחליצה בימין הוא דגמר רגל רגל ממצורע: מאן תנא · דסנדל של עץ חשיב נעלו: סנדל של סיידין · מוכרי סיד ושמתעסקין בו נוטלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור: ואמר רב הונא גרסי': מאן הודו לו ר' מאיר · דאמר הקיטע יוצא בקב שלו: ור' יוחנן בן נורי מטהר · דלאו אורחא לעשות מקש אלא מקנים ומנעל נמי לאו אורחיה מעץ אלא מעור זה לשון רבותי ולי נראה סנדל של סיידין של קש הוא ור' יוחנן בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ נינהו ור' עקיבא כעץ חשיב להו דקשין הן: קש · זנבות השבלים: ואין טמא מדרס · דלא מסתמיך עליה הא דנקט טומאת מת ה"ה לכל טומאת מגע אלא משום דאמר אין טמא מדרס שהוא אב הטומאה נקט נמי טומאת מת והכי קאמר נעשה אב הטומאה ע"י מת דכלי עץ שיש לו בית קבול הוא ומקבל כל טומאת מגע ואהל ועל ידי כל הטומאות הוא נעשה ראשון ועל ידי מת שהוא אבי אבות הטומאה נעשה אב הטומאה ואין נעשה אב הטומאה ע"י מדרס דקסבר לאו לסמיכה עבידי אלא לתכשיט ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: עגלה של קטן · לנחק בה ולטלטלו עליה: טמאה מדרס · הואיל ופעמים שיושב עליה והאי נמי זימנין דמסתמיך עליה: טהור מכלום · לא מדרס ולא שאר טומאה לא מטמא מדרס משום דלאו לסמיכה עביד שעל רגלו מהלך ואע"ג דמיסתמיך עליה לפרקים ושאר טומאה נמי לא דפשוטי כלי עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה הואיל ועיקר עשייתה אינה לכך אינה טמאה מדרס ואין לומר משום דפשוט הוא יהא טהור ממדרס דלא הוזכרה טהרת פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואהל דטעמא משום דאיתקש לשק הוא וגבי מת ושרצים הוא היקשא:

תוספות

סנדל של סיידין · פ"ה מוכרי הסיד ושמתעסקין בסיד נוטלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור זה לשון רבותי ול"נ סנדל סיידין של קש הוא וכפי' זה נראה דהכי תניא בתוספתא סנדל של קש ר' עקיבא מטמא כו':

טמא מדרס ולא הודו לו · וא"ת ואמאי לא הודו לו ומי גרע מכופת שאור שיחדו לישיבה דקיי"ל* דטמא מדרס דגבי מדרס לא בעינן דומיא דשק דכל דבר המיוחד למדרס טמא מדרס וי"ל דללשון שפירש רש"י של קש הוא ניחא דכיון דלאו בר קיימא הוא אינו טמא ולא דמי לכופת שאור שהוא בר קיימא והכי אשכחן במשניות* דקתני גבי האלון והאגוז ורימון שחקקום תינוקות למוד בהן עפר שמקבלין טומאה ואילו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שאינן מקבלין טומאה לפי שאינן מתקיימין וללשון שפירש שסנדל הוי של עץ קשה שהרי ראוי הוא להתקיים כיון שהוא של עץ ושמא י"ל דהיינו טעמא דמטהר סנדל דלא חשיב עביד להילוכא מה שמטייל בו הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו דכוותה בשפופרת כיון שאין רגילות לעשותה מקנים לא חשיבה כלי ולא דמי לכופה שרגילות לעשות לישיבה כמותה: **כוורת** הקש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא · ואם תאמר והיכי מטמא (*לענין טמא מת) כיון דלא חזי לישיבה לא מטמא מדרס ולענין טומאת מת הא לא כתיב בפרשה אלא כלי עץ ועור ובגד ושק וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כדאמר (ברכות דף מ·) פרי שאכל אדם הראשון חטה היתה אי נמי הך טומאה דרבנן היא: **ורבי** יוחנן מטהר · לפירוש אחרון שפי' בקונטרס דסנדל של קש הוא מדמי שפיר כוורת לסנדל של סיידין ולאידך פירושא שפי' דסנדל של עץ הוא נ"ל דמייתי הכי דכי היכי דר' יוחנן מטהר בכוורת של קש לפי שאין רגילות לעשותה מקש הכי נמי במנעל של סיידין לפי שאין רגילות לעשות מנעל של עץ מטהר: **והא** לאו להילוכא עביד · הקשה הר"ר אליעזר ממיץ לרשב"א מאי פריך והלא משעת מלאכתו הוא מהלך בו ולכך הוא נעשה ותירץ לו דסנדל של סיידין לאו לנעול עשוי אלא אחד מכלי אומנתו של סיידין הוא ועשוי כעין סנדל ויכול לתת רגלו בתוכו לנועלו אך אין עשוי רק לטוח בו את הבית ופעמים שנועל בו ומטייל בו עד שיגיע לביתו ולהכי פריך והא לאו להילוכא כו' ור"י פירש הואיל ואין עשוי כלל לנעילה רק לשמור מנעליו שלא ישרפו בסיד לאו להילוכא עביד ומכל מקום משני לו שכן הסייד כו':

רבא אמר אף טמא טומאת מדרס · פי' הרב פור"ת הא דלא קתני ברישא דמתניתין ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא מדרס כדקתני בסיפא משום דהוה משמע אבל אם אין לו בית קיבול טהור מן המדרס אבל טמא טומאת מת ולא היא דהא פשוטי כלי עץ הוא ולהכי תנא טמא סתמא דבכה"ג טמא הא אין לו בית קיבול כתיתין טהור לגמרי וא"ת למה לי בית קיבול כתיתין תיפוק ליה דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת* וי"ל דבית קיבול כתיתין עושין אותו ראוי למדרס:

עגלה של קטן · פ"ה עגלה שהקטן יושב עליה ול"נ דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דאין לך מיוחד למדרס גדול מזה לכך נ"ל דהייט עגלה שעושין לקטן להתלמד להלך טמאה מדרס דנשען עליה: קשורי

מסורת הש"ס

[במשנה שבמשניות אית' אנקטמין ובערוך כתב כדה"א]

ברכות נד. [אבות דר"נ פי"ח] [כליס פכ"ז] ·

עדיות פ"ב מ"ח תוספתא דכלים ב"ב פ"ד [ע"ש]

נ"א רב יוסף [אמר] שם

ביצה כג: תוספתא דכלים ב"ב פ"ד

הגהות הב"ח

(א) גמרא וסימנא סמך סמך· נ"ב עי' בפ' ח' שרצים דף קי ע"א במ"ש התוספו' בד"ה סיאני: (ב) רש"י ד"ה טמא מקבל וכו' לטומאה הוא והוה וכו' דדומיא דשק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והתניא· נ"ב ותנן · מתני' בעדיות: [ב] שם (כוורת של קש ושפופרת של קנים) תא"מ ונ"ב מחצלת הקש ושפופרת הקש ועיין בפי"ז דכלים:

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יוסף מאן לא הודו לו · ברמב"ן במלחמות רפ"ח דיומא גרס כאן רבא אמר: רש"י ד"ה טמא וכו' אבל שוקו אינו מיטלטל · עיין לקמן דף פא ע"א תוס' ד"ה הפי פותחים:

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף טו:

עח ב שם סעיף טז:

עט ג מיי' פכ"ה מהל' כלים הלכה יח:

[חולין קכט·]

פ ד ה שם הלכה יט:

פא ו שם הלכה טז:

פב ז שם הלכה יז:

[כלים פי"ז מט"ו]

יבמות קא.

גמ"י ליתא

[בפי"ז דכלים מי"ז תנן מחצלת הקש ושפופרת הקש ר"ע מטמא ור"י בן נורי מטהר וע"ש בפי' הר"ש ד"ה ר"ע ולכאורה נראה שצ"ל דתניא כוורת וכו']

רבינו חננאל

ורבי יוסי אוסר וכדאוקמוה*) ומחתי בה סימנא סמך סמך כלומר ר' יוסי אוסר (סבר) [דר"ע סברי] הקב של קיטע (אינו) חשוב כסנדל ואסור לצאת בו ביוה"כ והיינו טעמא דר' יוסי דאסר בשבת גזרה דלמא משתמיט ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר (כו') ושמואל נמי ורב יוסף (לפנינו הגי' רב הונא) הדרו ואוקמוה למתני' הקטע יוצא דברי ר"מ: סנדל של סיידין· פי' הסייד כשהוא סד קרקעית הבית בסיד נועל סנדלו של עץ ברגלו כדי שלא יהא הסיד אוכל ברגלו· בית קבול כתיתין · פי' חקוק בתוך הקב חקיקה להיות

*) הוגה בא"ז כשם רבינו

רב נסים גאון

סמיכות שלו אין נכנסין בהן לעזרה מחמת מה שנאמרה בפ' הרואה מקום במסכת ברכות (דף נד) ולא יכנס בה להר הבית במקל

עין משפט
נר מצוה

פג א ב ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כ:

פד ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מ וסעי' מג:

פה ה מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעי' מא:

[ערך אנקטמין]

פו ו ז מיי' פכ"א שם הלכה לא:

[ועי' תוספות מנחות לא: ד"ה שידה]

[פרמאי פי' חתיכה של בגד שקושרין לזקנים על פיהם למען רירם מפני שספתותיהן מתרפטות ערוך ערך אנקטמין וע"ע בערוך ערך פרמא]

פז ח ט מיי' פי"ט שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כד:

[פי' שמתכרין איבריו כמו ויתכר תרגומו ולפוף ערוך]

מסורת הש"ס

לתרוצי סוגיא · לתקן פסיעותיו ולזקוף קומה מפני שרגליו ושוקיו רותתות ול"א לסמיכת כל גופו: אני שונה אשה חולצת בהן · אלמא נעל קרינא ביה: חמרא דאכפא · חמור הנישא בכתפיים הליצנים עושין אותו וגראה כמי שרוכב עליו ובמקומנו נקרא אדרפיס"א: קישורי · אסקל"ש שמהלכין בהם במקום טיט וקשיא לי הני דטהורין מטומאת מגע דפשוטי כלי עץ ניהו אבל מן המדרס למה טהורין: פרמי · טלמוסא הנקשרת על הפרצוף להבעית הבנים קטנים: מתני' בקשרים · מפרש בגמרא: בזגין · אשקליט"ש של זהב נטוי: גמ' אדא מרי · כך שמו: קשרי פואה · גרנצ"א קושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה ולא ידעתי לאיזה חולי: מוקמי · מעמידין החולי שלא יגדל: ה' · קשרים: מסו · מתרפאין: נגרי · פסיעות: נפל פותא בבירא · נפל רפואת הפואה בבור דאין אדם נזהר בכל אלו: מאי איריא בנים · לרב יהודה פריך אי קישורין דמתני' לרפואת חולי ניהו מאי איריא בנים: געגועין · ברמור"ט מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד ממנו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן כל כך מתחילתן שיהיו מגעגעין עליו: תפילין · שיד ימינו קושרתו לשמאלו זהו סימן לגירסא: סכנתא · שמגעגע יותר מדאי: סחופי כסא · כוס שיש בו הבל כגון שעירו ממנו מים חמין וכופהו על הטיבור למי שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך אליו את המעיים ומושיבן במקומן: לסוך · בכפות ידיו ורגליו: דרב הונא מבי רב · שהיה בא מבי רב שהוא רבו וכן רב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי: מבסמי · שכורין שהיו משקין את התלמידים ואלו מפני שחשובין הן היו עושין להן דבר להפג את יינן: לגוייתא דידייהו · תוכי ידיהם דהיינו כף: דלייל · שהולך ונעשה נלול כל שעה מחום הבשר: שיעא דדנא · מגופת החבית: דליל האי שיעא · מחמת המים: ליחנק · מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו(ג) ונופלת בגרונו תולין אותו בראשו שיהא צוארו כפשטו ודומה לחניקה: לפופי · לכורכו בבגדים וקושרו בחגורה רחבה ומתיישבין פרקי אבריו שהן רכין ונשמטין בחבלי הלידה וקורין אנמלטויי"ר בלע"ז: מתני בנים · שתי שמועות דאיירי בקטנים היה שונה בשם רבי (*אבא) בר הונא משמיה דרב חמא בר גוריא: בן · חדא שמעתא דאיירי בקטן מתני בשמיה: תרוייהו · געגועין ולפופי: כל מנייני כל לחשות ומפני שכופלין אותן יש ג' פעמים ויש יותר קרי להו מנייני: בשמא דאמא · פלוני בן פלונית: דמיפרשי · כל לחשים שמפורש מניין כמה פעמים שיאמרו ויכפלו אותו: כדמפרשי · כופלין אותו כפי מניינו ודלא מיפרשי בהם סתם כפילתן ארבעין וחד זימנין: אבן תקומה · אבן שנושאות אותה נשים עוברות שלא יפילו וקורין לה קוטאנ"א בלע"ז: במשקל · שום דבר ששקלוהו כנגדה: ולא שהפילה · ולא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שעלולה להפיל עוברה שהפילה כבר עובר אחר: ולא שעיברה · שידוע לה שהיא מעוברת: והוא דאיכון ותקל · שנמלא החפץ מאליו למשקל האבן ולא שחיסרו ממנו או הוסיפו עליו לכוונו: בת יומא · שאחזתו בכל יום: זוזא חיוורא · צרוף וחדש: למלחתא · למקום שריפת המים שעושין נגרים על שפת הים להמשיך מים לבריכות רחבות העשויות לכך וכשנתמלאו סותם החריצין והשמש שורף את המים שמלוחין הן ונעשה מלח: בחללא דבי צואריה · תחת גרונו כנגד מפתחי חלוקו לשון רבינו הלוי: נירא ברקא · נימא של שער: פרשת דרכים · מקום ששני דרכים מתפרשים: שומשמנא גמלא · נמלה גדולה*: דדרי מידי · שטוען כלום: לישקליה · לשומשמנא: בגובתא דנחשא · כמין קנה של נחשת: ולסתמייה באברא · יסתום פיה בעופרת: גושפנקי · חותמות ולאו דוקא שיתין נקט ולאו דוקא חותמות של גורה אלא סתימות הרבה זו על זו שטוח על העופרת ושוב זפת ושוב טיט: וליברזוליה · ינענענו: ולידריה · ישאנו: ולימא ליה · לשומשמנא: טעונך עלי · מה שהיית נושא אשאנו: וטעונאי · החולי שלי: אינש אשכחיה ואיפסיק ביה · חולי כזה שזה נושא וכי אמר ליה טעונך עלי זהו חולי של חברו: כוזא חדתא · כלי חרס קטן חדש: אוזפן · הלוני: וליהדריה ז' זימני ארישיה · יקיפנו סביבות ראשו: לאיתתא

קישורי · פי' הקונטרס אסקל"ש והקשה בקונטרס ור"י תירץ דכיון שאינם עשויים אלא ללכת דרך העברה בטיט אינו טמא מדרס ובערוך* פירש דקישורי היינו אסקל"ש שעושין הליצני והן גבוהין מאד ואינן אלא לרקד עליהן ולא להילוך עבידי*:

*לתרוצי סוגיא עבידא הכא לסמוך עילויה הוא דעבידא וסמיך עליה(א): טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה: תני תנא קמיה דר' יוחנן נכנסין בהן לעזרה א"ל אני שונה אשה חולצת בו ואת אמרת נכנסין תני אין נכנסין בהן לעזרה: לוקטמין טהורה: מאי לוקטמין אמר ר' אבהו *חמרא דאכפא *רבא בר פפא אמר ב[קשירי] בני רבא בר רב הונא אמר *[ג]פרמי: מתני' הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה: גמ' מאי קשרים אמר אדא מרי אמר רב נחמן בר ברוך אמר רב אשי בר אבין אמר רב יהודה קשורי פואה אמר אביי *אמרה לי אם תלתא מוקמי חמשה מסו שבעה אפילו לכשפים מעלי אמר רב אחא בר יעקב והוא דלא חזי ליה שמשא וסיהרא ולא חזי מיטרא ולא שמיע ליה קול ברזלא וקל תרנגולתא וקל ניגרי אמר רב נחמן בר יצחק *נפל פותא בבירא מאי איריא בנים אפי' בנות נמי מאי איריא קטנים אפי' גדולים נמי אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בר הונא א"ר חמא בר גוריא בן שיש (ב) געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך תפילין והילופא סכנתא אמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [ד]סחופי כסא אטיבורי בשבתא שפיר דמי ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [ה]מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי מייתי משחא ומילחא ושייפי להו לגוייתא דידייהו וגוייתא דכרעייהו ואמרי כי היכי דציל הא מישחא ליציל חמריה דפלניא בר פלניתא ואי לא מייתי שיעא דדנא ושרי ליה במיא ואמר כי היכי דליציל האי שיעא ליציל חמריה דפלניא בר פלניתא ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [ו]מותר לחנק בשבת ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא *[ז]לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי רב פפא מתני בנים רב זביד מתני בן רב פפא מתני בנים ותרוייהו מתני להו באבין בר הונא רב זביד מתני בן קמייתא מתני באבין בר הונא והאי מתני לה ברבה בר בר חנה דאמר *רבה בר בר חנה לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא וכל קטרי בשמאלא ואמר אביי אמרה לי אם כל מנייני דמפרשי כדמפרשי ודלא מפרשי ארבעין וחד זימני ת"ר [ח]יוצאין באבן תקומה בשבת משום ר"מ אמרו [ט]אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעיברה אלא שמא תתעבר ותפיל אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי והוא דאיכון ואיתקל בעי אביי משקל דמשקל מאי תיקו ואמר אביי אמרה לי אם לאשתא בת יומא לישקול זוזא חיוורא וליזיל למלחתא וליתקול מתקליה מילחא ולצייריה בחללא דבי צואר בנירא ברקא ואי לא ליתוב אפרשת דרכים וכי חזי שומשמנא גמלא דדרי מידי לישקליה ולישדייה בגובתא דנחשא וליסתמיא באברא וליחתמי בשיתין גושפנקי ולברזוליה ולידריה ולימא ליה טעונך עלי וטעונאי עלך אמר ליה רב אחא בריה דרב הונא לרב אשי ודילמא איניש אשכחיה ואיפסק ביה אלא לימא ליה טעונאי וטעונך עלך ואי לא לישקול כוזא חדתא וליזיל לנהרא ולימא ליה נהרא נהרא אוזפן כוזא דמיא לאורחא דאיקלע לי ולהדר שב זימני על רישיה ולשדיין לאחוריה ולימא ליה נהרא נהרא שקול מיא דיהבת לי דאורחא דאיקלע לי ביומיה אתא וביומיה אזל אמר רב הונא לאשתא

רבינו חננאל

הכתיתין ומוגלא הזבת מרגלו זבין מתקבצין באותה החקיקה ולא יהו מצערין אותו בארכובותיו אמר אביי טמא טומאת מת מפני שיש בו בית קבול והוי כלי · רבא אמר אף טמא מדרס כמו עגלה של קטן יוצאין בהן בשבת כי אינם (משא וכלים הם) [משתמטים] תני תנא קמיה דרבי יוחנן נכנסין בהן לעזרה כלומר אינם סנדל כי אסור אדם ליכנס בסנדל בעזרה כדתנן (ברכות נד׳) לא יכנס אדם להר הבית במקל ובמנעלו כו' א"ל אני שונה אשה חולצת בסנדל של עץ ואתה שונה נכנסין תני אין נכנסין: לוקטמין חמרא דאכפי · גידם מי שידיו קצוצות עושין לו יד של עץ ונקרא חמרא דאכפי: פרמי פי' פרמו יש מי שאומרים חתיכה של בגד שקושרין לזקנים*) ששפתותיהן מתרפטות: קשרים קשרי פואה משום רפואה · בן שיש לו געגועין על אביו יש מי שאומרים כי כשיגדל עצב הבן במיתת אביו נוטל רצועה ממנעל אביו הימין וקושרה בשמאל הבן ואומרים שמשקים לבו ואם יחליף אומרים שהוא סכנה וסימניך תפילין והן שעל היד השמאל: סחופי כסא אטיבורא · פי' אם בולט טיבורו של אדם בחוץ ממעיו או אם ניקב מניחין שם [כום] קטן על טיבורו כדי שלא יבלוט ויתבקע ומניחין אותו עד שיתרפא הא דשרו לבסי[מי] מלח ושמן לכרעייהו פשוטה היא פי' לחנק פי' לפופי ינוקא · אבן תקומה פי' אומרים כי יש אבן ידועה כשהיא תלויה על אשה הרה אינה מפלת וגם המשקל שכנגד אותו האבן מועלת ומותר לצאת ב[ו] אבל

*) עי' בגליון בשם הערוך וכ"ה בל"ז בשם רבינו ·

[תרגום של ובמישור ובתרגומא ועי' בערוך ערך פרן]

[בד' פפד"ע רפרם וכ"ה בר"ף]

[קדושין לא: וש"נ]

[כרתות ט.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמא וסמוכות שלו טמאין מדרס: (ב) שם בן שיש לו געגועין: (ג) רש"י ד"ה ליחנק וכו' צוארו כ"ה אם נפלה לו ערלת הגרון ונופל בגרונו וכו':

[לקמן קמ: ע"ש]

[צ"ל אבין]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה קישורי וכו' אינו טמא מדרס · עיין מנחות דף לא ע"א תוספות ד"ה שידה:

בגליון לרמיים אומר לכל דבר גדול גמלא · הרמב"ם בפי' המשנה כלאים פ"ג מ"ב

רב נסים גאון

ובמנעלו: רב פפא מתני בנים תרווייהו · כלומר שהיה שונה הראשונה בן שיש לו געגועין על אביו וזו האחרת לפופי משום אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא והיה רב זביד שוה עמו בשמועה ראשונה בן שיש לו געגועין על אביו וחלוק עליו בשמועה שניה לפופי ינוקא והיה רב זביד אומרה משם רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ולפי שהיתה השמועה הראשונה בן שיש לו געגועין על אביו והשנ[יה לפופי] ינוקא ואמר על שניהם מתני בנים זה הוא פירושם והוזקקתי לכותבו הנה מפני שראיתיו קשה ל[תלמידים] וביארתיו כדי שיתגלה לכל: סליק פרק במה אשה

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כג:

פט ב ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף כז:

צ ד מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הלכה ח וסמג עשין רלה:

רבינו חננאל

אבל משקל דמשקל עלתה בתיקו' וכל [תיקו] דאיסורא [לחומרא] ואין יוצאין בה בשבת בני מלכים בזוגים אוקמה (רב) [רבא] בזוג ארוג בכסות ולדברי הכל כי האי גוונא שרי פר' שית לא פצע האזן פי' זירפא [ענביתא] (עביבתא) אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי: ירושלמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל שמרפא אין בו משום דרכי האמורי

תורה אור

לאשתא תילתא לייתי שבעה סילוי משבעה דיקלי ושבעה *ציבי משבעה כשורי ושבעה סיכי משבעה גשורי ושבעה קטימי משבעה תנורי ושבעה עפרי משבעה *סנרי ושבעה כופרי משבעה ארבי ושבעה בוני כמוני ושבעה ביני מדיקנא דכלבא סבא ולציירינהו בחללא דבי צוארא בנירא ברקא א"ר יוחנן לאשתא צמירתא לישקל סכינא דכולא פרזלא וליזל להיכא דאיכא וורדינא וליקטר ביה נירא ברקא יומא קמא ליחרוק ביה פורתא °ולימא °וירא מלאך ה' אליו וגו' (שמות ג) למחר ליחרוק ביה פורתא ולימא °ויאמר משה אסורה נא ואראה (שם) למחר ליחרוק ביה פורתא *ולימא° וירא ה' כי סר לראות וגו' (שם) א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ולימא °ויאמר אל תקרב הלום וגו' (שם) אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר (ה') אל תקרב הלום וכי פסק ליה ליתתיה ולפסקי ולימא הכי הסנה הסנה לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך אלא משום דמייכת מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך וכי היכי דחמיתיה אשתא לחנניה מישאל ועזריה ועריקת מן קדמוהי כן תחמיניה אשתא לפלוני בר פלונית ותיערוק מנקדמוהי לסימטא לימא הכי בז בזייה מס מסייא כס כסייה שרלאי ואמרלאי אלין מלאבי דאישתלחו מארעא דסדום ולאסאה שחינא כאיבין בזך בזיך מסמסיך כמון כמיך עיניך ביך אתריך בך זרעיך כקלוט וכפרדה דלא פרה ולא רביא כך לא תפרה ולא תרבה בגופיה דפלוני בר פלונית *לכיפה לימא הכי חרב שלופה וקלע נטושה לא שמיה יוכב חולין מכאובין לשידא לימא הכי הוית דפקיק דפקיק הוית ליטא תבור ומשומת בר טיט בר טמא בר טינא כשמגז מריגז ואיסטמאי לשידא דבית הכסא לימא הכי אקרקפי דארי ואאוסי דגורייתא אשכחתון לשידאי בר שיריקא פנדא במישרא דכרתי חבטיה בלועא דחמרא חטרתיה: ובני מלכים בזגין: מאן תנא א"ר אושעיא רבי שמעון היא דאמר *כל ישראל בני מלכים הם רבא אמר באריג בכסותו ודברי הכל:

מתני' יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה *דברי ר"מ וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי: **גמ'** יוצאין בביצת החרגול דעבדי לשיחלא ובשן של שועל דעבדי לשינתא דחייא למאן דניים דמיתא למאן דלא ניים: ובמסמר מן הצלוב: דעבדי לזירפא: משום רפואה דברי רבי מאיר: *אביי ורבא דאמרי תרווייהו °כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי *הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע אותו) בסיקרא וטוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחוש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי כדתניא °וטמא טמא יקרא (ויקרא יג) *צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים אמר רבינא כמאן תלינן כובסי בדיקלא כי האי תנא תני תנא בפרק *אמוראי קמיה דר' חייא בר אבין א"ל °כולהו אית בהו משום דרכי האמורי לבר מהני מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו ולימא הכי חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד אין בו משום דרכי האמורי *לאדרא לימא הכי ננעצתא כמחט ננעלתא כתרים *שייא שייא האומר

רש"י

לאשתא תילתא · שחפת שלישית שבאה מג' ימים לג' ימים: סילוי · ענפים(א) קטנים: ושבעה ציבי · קסמים: כשורי · קורות: ושבעה סיכי · יתידות קייבל"ש בלע"ז: משבעה גשורי · גשרים: ז' סיכרי · לגור הדלת חור האסקופה שציר הדלת סובב בו: כופרי · זפת שזופתין הספינות: ארבי · ספינות: ושבעה בוני(ב) כמוני · גרעיני כמון ל"א בוני כמון גרסי' מלא אגרוף: ושבעה ביני מדיקנא דכלבא סבא · שבעה נימי מזקן כלב זקן: אשתא צמירתא · חולי שמחממת וקודחת את הגוף: וורדינא · סנה: ליחרוק · איסקרני"ר כמו דמיבלע חירקייהו דאלו טריפות (חולין דף נט:): ויאמר משה · משום סיפיה מדוע לא יבער הסנה: כי סר · סיסור החולי: אל תקרב הלום · שלא יקרב זה החולי אליו: ליתתיה ולפסקיה · סמוך לקרקע ליתתיה ישפיל: דמייכת · שאתה שפילה: דחמיתא אשתא · שראית האש: לסימטא · שחין קרו"ג בלע"ז: בזביה מסמסייה כסכסייה · שמות המלאכים על שם שקורעים וממסמסים ומכסכסים אותו בז לשון בזעא: מארעא דסדום · כך הוא הלחש ולא מסדום באו: בזך בזיך · אין לו משמעות אלא כך הוא הלחש: עיניך ביך · מראיך ביך שלא תאדים יותר: אתריך ביך · שלא תרחיב: כקלוט · שנקלט זרעו בשרירי בטנו שלא יוליד: לכיפה · אונפול"ש אבעבועות כך לשון רבי יצחק ברבי מנחם נ"ע ולשון רבותי לכיפה למי שכופהו שד: לימא הכי · לחש בעלמא הוא: הוית דפקיק דפקיק הוית · לחש הוא: ליטו תבר ומשומת · מקולל ונשבר ומשומת יהא שד זה ששמו בר טיט בר טינא: לשידא דבית הכסא · אם הזיק לימא לחש זה: אקרקפי דארי · בראש הארי זכר: ואאוסי דגורייתא · ובחוטם לביאה נקבה: אשכחתא לשידאי בר שריקאי פנדאי · כך שמו: במישרא דכרתי חבטיה · בערוגת כרשין הפלתיו: בלועא דחמרא חטרתיה · בלחי החמור הלקיתיו: מאן תנא · דקתני וכל אדם ואפילו עני שבישראל: רבי שמעון · בפרק שמונה שרצים: בני מלכים · הלכך לעני נמי חזיא ולא גנותא דידיה דליתחזיא כיוהרא ושליף אי נמי דמגו דחידוש הוא שליף ומחוי: באריג בכסותו · דלא שליף ליה ומחוי: **מתני'** דרכי האמורי · ניחוש הוא וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יח): **גמ'** לשיחלא · לכאב האוזן ותולין באזנו: לשינתא · יש שעושין כדי שיישן ויש כדי שלא יישן: דחייא · של שן שועל חי: לזירפא · נפח מכה דכל פרזלא זריף והאי מסי לזירפא: שיש בו משום רפואה · שנראית רפואתו כגון שתיית כוס ותחבושת מכה ופרכינן הא אין בו כו' כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא יש בו משום דרכי האמורי בתמיה: דליכחוש חיליה · שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין: דליחזיוה אינשי · ולסימנא עבדי ליה לאודעי דמשיר פירותיו: טמא טמא · הוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי: כובסי · אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו: בפרק אמוראי · בפרק אחד* ששנוי בתוספתא דמסכת שבת בהלכות דרכי האמורי: א"ל · רבי חייא לתנא: כולהו אית בהו · כל השנויות שם אל תטעה לומר באחד מהן אין בו משום דרכי האמורי אלא בכולן אתה שונה יש בו לבר מהני ב' אלו שאפרש לך: מי שיש לו עצם וכו' ולחש דנעצתה כמחט אלו ב' לבדם אין בהם: חד חד נחית · לחש הוא: לאדרא · עצם של דג שיושב לאדם בושט: שייא שייא · לחש הוא רד רד: האומר

תוספות

בני מלכים יוצאין בזגין מאן תנא ר"ש היא כו' · פי' הקונטרס וליכא למיחש דילמא מחייכי בהו ואתו לאתויי וא"ת מכל מקום ליחוש דילמא איפסיק ואתי לאתויי כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם שבצוארו וי"ל דהכא מיירי בתלוים בשלשלת דלא מיפסקי וריב"א פירש דבירושלמי מוקי לה בקטנים דאפילו אי פסיק ומייתי לה ליכא איסור והכי איתא בירושלמי ר' זעירא אומר בזוג שבצוארו ומהו כל אדם דקתני במתניתין בין קטנים עשירים בין קטנים עניים מתניתין פליגא עליה דרבי זעירא ולא בזוג שבצוארו כאן בגדולים כאן בקטנים פירוש ההוא דלא יצא בזוג שבצוארו בגדולים דלמא מיפסיק ואתי לאתויי והא דשרי הכא בקטנים דליכא למיחש כדפי' מ"מ יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים כיון דליכא חששא אי מייתי להו קטן בידים וי"ל דאי לאו בני מלכים הוו מחייכו עליה בני מלכים כל שעה ואי אפשר שלא ישמע אביו מטולם ויטלם אביו בידו ואתו לאתויי אבל אי בני מלכים לא מחייכי אם כן אפילו אי מיפסיק ליכא למיחש דילמא מייתי להו אבוה דלא שכיח שיהא אביו בגלו בשעה שיפסוק:

הדרן עלך במה אשה

מסורת הש"ס

[בערוך גרס שיבי פי' אתיכם קטנה] [גירס' הערוך סוכרי פי' קנרים ע"ש בערך סכר א']

[עי' תוספות שבועות טו: ד"ה אסור]

[גיר' הערוך לכיבא בערך כב ג]

לקמן קיא: קכח. [ב"מ קיג:]

[גירס' ירושלמי דברי רבי יוסי ר' מאיר אוסר אף בחול]

חולין עז:

[מלת הא ליתא בחולין ומשמע שם דהכל מדברי אביי ורבא ועי' בפירש"י דהכא ד"ה שיש וכו' ופרכינן הא אין בו וכו']

מו"ק ה. [סוטה לב:] חולין עח. נדה סו.

עי' בערוך ערך אמורי

[גירסת הערוך לאדרא]

[גירס' הערוך שח שח פי' האם האם]

ס"ז וס"ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סילוי ענפים קטנים: (ב) ד"ה ושבעה מיני כמונא גרעיני:

גליון הש"ס

גמרא ולימא וירא מלאך · עיין שבועות דף טו ע"ב תוספות ד"ה אסור ופסחים דף קיא ע"א תוספות ד"ה נפתח: שם אביי ורבא דאמרי תרווייהו כל דבר שיש בו משום רפואה · עיין בב"מ דף לז ע"ב תוספות ד"ה כיס והרנקי: שם כולהו אית בהו משום דרכי האמורי · עיין תשובת רשב"א סימן תי"ג בארוכה:

עין משפט
נר מצוה

נא א מיי' פי"א מהל' ע"ז הלכה ד סמג לאוין נא טוש"ע י"ד סימן קעט סעיף ג :

א ב מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ב :

ב ג שם הלכה ג :

תורה אור

האומר גד גדי וסנוק לא אשכי ובושכי יש בו משום דרכי האמורי ר' יהודה אומר גד אינו אלא לשון ע"ז שנאמר °העורכים לגד שלחן (ישעיה סה) הוא בשמה והיא בשמו יש בו משום דרכי האמורי *דונו דני יש בו משום דרכי האמורי ר' יהודה אומר אין דן אלא לשון ע"ז שנאמר °הנשבעים באשמת שומרון (עמוס ח) ואמרו חי אלהיך דן האומר *לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנביך לטובה יש בו משום דרכי האמורי *האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית ותרנגולת שקראה גברית יש בו משום דרכי האמורי אשתה ואותיר אשתה ואותיר יש בו משום דרכי האמורי *המבקעת ביצים בכותל (והטח) בפני האפרוחים יש בו משום דרכי האמורי והמגים בפני אפרוחים יש בו משום דרכי האמורי המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא ימותו יש בו משום דרכי האמורי המרקדת לכותח והמשתקת לעדשים והמצווחת לגריסין יש בו משום דרכי האמורי המשתנת בפני קדירתה בשביל שתתבשל מהרה יש בו משום דרכי האמורי אבל נותנין קיסם של תות ושברי זכוכית בקדירה בשביל שתתבשל מהרה וחכמים אוסרין(א) בשברי זכוכית מפני הסכנה תנו רבנן *נותנין בול של מלח לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק ונותנין טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק אמר רב זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום בל תשחית חמרא וחיי לפום רבנן אין בו משום דרכי האמורי מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון :

הדרן עלך במה אשה

כלל *גדול אמרו בשבת [ג]כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת [ד]היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב

האומר גד גדי · התמזל מזלי : וסנוק לא · עיף אל תהי* : אשכי ובושכי · יום ולילה : יש בו משום דרכי האמורי · וכן בכולן עד סוף פירקא גרסינן הרי זה מדרכי האמורי וה"ג בתוספ' : הוא בשמה והיא בשמו · הוא ואשתו מחליפין שמותיהן זה בזה בלילה משום ניחוש : דוני דני · התחזקו חביותי : דן · אינו חק האמורי אלא ע"ז ממש וחייב משום קורא בשם עבודת גלולים : האומר לעורב צרח · כשהוא קורא אומר לו כן מפני שהוא מבשר בשורות ואומר לו לחש זה : שקרא ערבית · איחר יותר מאחר חביריו ול"נ שקרא כעורב : שקראה גברית · כתרנגול כמו קרא גברא (יומא דף כ:) : אשתה ואותיר · כדי שתהא ברכה מצויה בייני : המבקעת ביצים בכותל· ולית דגרסי ביצים (ב)מקבעת לאחר שילאו האפרוחים מחזרת(ג) הקליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם וזהו לחש שלא ימותו : המרקדת לכותח · כשעושה כותח מרקדת לפניו והוא ניחוש שיתחזק : המשתקת לעדשים · כשנותנת בקדרה משתקת את כל העומדים כדי שיתבשלו ולגריסין מצווחת : ה"ג אבל נותנין קיסם של תות · מוריי"ר וחזק הוא כחומץ ומועיל לבשל ואין זה לחש : ה"ג אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית · אע"פ שמשום דרכי האמורי אין בו אסרו חכמים מפני הסכנה שלא יבלעו: בול של מלח · מלא אגרוף מלח בשביל שתאיר ותדליק שאין זה ניחוש אלא מסייע ממש שהמלח נותן את השמן וימשך אחר הפתילה : טיט וחרסית · מלכלכין את השמן ואינו דולק מהר : דמכסי שרגא דמשחא · שעושה לו כיסוי למעלה ממהר לידלק : נפטא · כשמגלין אותו האור הולך ונמשך אליו ומבעיר : חמרא וחיי · כשמוזגין ונותנין כוס אומר כן לברכה בעלמא :

הדרן עלך במה אשה

כלל גדול · בגמרא מפרש אמאי קרי ליה גדול : השוכח עיקר שבת · כסבור אין שבת בתורה : אינו חייב אלא חטאת אחת · בגמרא (לקמן דף סט:) יליף לה שמירה אחת לשבתות הרבה ושמירה לכל שבת ושבת ומסתברא דכי כתיב שמירה אחת לשבתות הרבה כי האי גוונא כתיב דכולא חדא שגגה היא וקרבן אשוגג קאתי : היודע עיקר שבת · שיש שבת בתורה ונאסרו בה מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה·

כלל גדול · כל היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת כו' · פי' בקונטרס אע"פ שלא נודע לו בינתים אמרינן ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק שאי אפשר שלא שמע בינתים שאותו יום שבת היה אלא שלא נזכר במלאכות וקשה לה"ר אליעזר דאמר בגמרא (לקמן דף עא·) קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה פירוש ואינו חייב אלא אחת ובשבת אחת איירי דבשתי שבתות היה חייב שתים דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אלמא אע"פ שנודע לו קודם קצירה אחרונה שאותו יום שבת הוא דהא בזדון שבת קצר וטחן אפי' הכי לא הויא ידיעה וחשיב העלם אחד כיון שלא נודע לו שחטא שהרי סבור שהמלאכה מותר' וטעמא משום דכתיב או הודע אליו חטאתו שיהיה לו ידיעת חטא ועוד הקשה ריב"ם דבגמרא מפקינן לה מקרא ואי כדפי' בקונטרס שאי אפשר שלא נודע לו למה לן קרא ועוד קשה לר"י דתנן בפרק אמרו לו (כריתות דף טז·) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה כו' אמר ליה חייב על כל אחת ואחת ק"ו מנדה כו' ופליגי התם אמוראי בגמרא היכי בעי מיניה וקאמר בסוף שמעתא ולרב חסדא דאמר שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעא מיניה אי ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק או לא נדה מאי ימים שבינתים איכא ומשני שבא עליה וטבלה וראתה וחזר ובא עליה והתם אפילו איתרה כמה שנים ולא טבלה חשיב הכל העלם אחד אלא כשטבלה ימי היתר שבינתים אע"פ דלא ידע כמי שידע דמי ה"נ גבי שבת אע"פ שלא שמע ימי היתר שבינתים הויין ידיעה לחלק דגזרת הכתוב היא שתהא שמירה לכל שבת ותימה דהתם יליף רבי אליעזר שבת מנדה ואדרבה בשבת כתיב קרא ובנדה לא כתיב ונראה לר"י דהא דנפקא לן מקרא בגמרא היינו כרבי אליעזר ברבי שמעון דהתם דאמר לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר אלא הבא על הנדה והשיב לו רבי אליעזר דחייב על כל אחת ואחת ק"ו משבת : וגבי

רבינו חננאל

(כפסא) ת"ר נותנין בול של מלח לתוך הנר כדי שתאיר ותדליק · טיט וחרסית תחת הנר כדי שתמתין ותדליק · חמרא חייא לפום רבנן ותלמידיהון :

הדרן עלך במה אשה יוצאה

כלל גדול אמרו בשבתי' אסיקנא

על ידי שגגת שבת ששכח ששבת היום מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא בדאין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בענין זה ולא נודע לו בינתים שחטא : חייב על כל שבת ושבת · חטאת אחת לכל שבת ואע"פ שלא נודע לו בינתים והעלם אחד הוא אמרינן ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק שא"א שלא שמע בינתים שאותו היום הויא שבת אלא שלא נזכר לו במלאכות שנעשו בו ושגגה קמייתא משום שבת הוא דהואי והא איתידע ליה ביני ביני הלכך כל חדא שבת חדא שגגה היא ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מיחייב אלא חדא דכולה שבת חדא שגגה דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג : היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה · שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאם כמה פעמים בכמה שבתות חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת ואף על פי שחזר וכפלה בכמה שבתות כולה חדא שגגה היא דהא לא נודע לו בינתים ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא אמרו הכי דמשום הפסק ימים אין לו לדעת אלא אם כן ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת ומיהו בחטאת אחת לא מיפטר על כל שבת דשגגה לאו בשבת הויא אלא במלאכות ושגגות טובא הוו לשבת אחת ובגמרא (לקמן דף ע·) יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ומסתברא דחיובא בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכות דחדא שגגה היא:
אב

מסורת הש"ס

פסחים נג

[תוספתא פ"ח]

[שם פ"ז]

[בערוך ערך קבע איתא מקבעת ופי' כדאיתא ברש"י]

[תוספתא פ"ב]

כריתות טז:

הגהות הב"ח

(א) גמרא שתתבשל מהרה אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית :. (ב) רש"י ד"ה המבקעת וכו' ולית דגרסי מקבעת כצ"ל ותיבת ביצים נמחק : (ג) בא"ד האפרוחים מחזרת הקליפות :

אב מלאכה ומלאכה* *העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: **גמ'** מ"ט תנא כלל גדול אילימא משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא כלל גדול וגבי שביעית נמי משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא כלל גדול והא גבי מעשר דקתני[א] כלל אחר ולא תני כלל גדול א"ר יוסי בר אבין שבת ושביעית דאית בהו אבות ותולדות תנא גדול מעשר דלית בה אבות ותולדות לא תנא כלל גדול ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר מאי אבות ומאי תולדות איכא אלא לאו היינו טעמא גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית דאילו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר ואילו שביעית בתלוש ליתא במחובר איתא וגדול עונשה של שביעית יותר מן המעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה ואילו מעשר במאכל אדם איתא במאכל בהמה ליתא ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר גדול עונשו של מעשר יותר משל פיאה דאילו מעשר איתא בתאנה וירק ואילו פיאה ליתא בתאנה וירק *דתנן כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפיאה אוכל למעוטי ספיחי סטים וקוצה ונשמר למעוטי הפקר וגידולו מן הארץ למעוטי כמיהין ופטריות ולקיטתו כאחת °למעוטי תאנה ומכניסו לקיום למעוטי ירק ואילו גבי מעשר תנן* כלל אמרו במעשר כל שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ חייב במעשר ואילו לקיטתו כאחת ומכניסו לקיום לא תנן: רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתניתין בתינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת תנן השוכח עיקר שבת לאו מכלל דהויא ליה ידיעה מעיקרא לא מאי כל השוכח עיקר שבת דהיתה שכוח ממנו עיקרה של שבת אבל הכיר ולבסוף שכח מאי חייב על כל שבת ושבת אדתני היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי היודע עיקר שבת מי שהיה יודע עיקרה של שבת ושכחה אבל

רש"י

אב מלאכה דנקט לאו למעוטי תולדות דה"ה לתולדות ובלבד שיהו תולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דהוו ב' תולדות דאב אחד או אב ותולדה שלו דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת שתי תולדות של אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאות בהעלם אחד אלא בגופי עבירה שאינן דומין או בחילוק שבתות לענין שגגת שבת: **גמ'** עוד כלל אחר · לקמן בפירקין (דף עה:) ולא כלל בו אלא ב' דברים כל הכשר להצניע וכל שאינו כשר להצניע וכאן כלל יותר ומשום הכי קרי להו גדול: וגבי שביעית · בפרק *(בנות שוח): גבי מעשר · בפ"ק דמסכת מעשרות: אית ביה אבות · ארבעים חסר אחת שהוצרכו למשכן ותולדות הדומות לכל אחת הויא תולדות דידיה אבות דשביעית זריעה וקצירה וזמירה ובצירה דכתיבן תולדות שאר עבודות שבשדה וכרם כדאמרינן במועד קטן בפ"ק (דף ג.): ולבר קפרא דתנא · בתוספתא דידיה במעשר מאי אבות כו': אלא לאו היינו טעמא · משום אבות ותולדות אלא דבר שנאמר בו כלל ועונשו גדול מדבר אחר שנאמר בו כלל תני ביה כלל גדול: שבת איתא · לאיסור דידה בין בדבר שהיה תלוש מבעוד יום כגון טוחן ולש בין בדבר שמחובר מקודם היום: ואילו שביעית · בדבר שהיה מחובר מקודם שביעית איתא אבל בדבר שהיה תלוש לפני שביעית ליתא: שביעית · נמי איתיה במאכל בהמה דכתיב ולבהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כה) מעשר ליתיה במאכל בהמה דמדאורייתא דגן תירוש ויצהר כתיב ורבנן תקון פירות האילן וירק דמאכל אדם כדקתני כל שהוא אוכל כו': איתיה בתאנה וירק · מדרבנן: כל שהוא אוכל כו' · דגבי פיאה קציר כתיב מה קציר מיוחד שיש בו כל אלו: למעוטי ספיחי סטים וקוצה · שעומדים לצבע להכי נקט ספיחים דאין דרך ללוקטן בשנה שנזרעים אלא לסוף ד' וה' שנים שהשרשין מתפשטין בארץ ומשביחין ושורש שלהן עיקר והא דנקט הכי ולא נקט שאר מינים שאינן ראוין לאכילה משום דאיידי דגבי שביעית תני להו דיש להן שביעית נקט הכא דבפיאה ומעשר ליתנהו לשון רבינו הלוי · סטים וויסד"א קוצ' וורנצ"א: ומכניסו לקיום למעוטי ירק · כגון לפת וקפלוטות: ואילו מכניסו לקיום ולקיטתו כאחד לא תנן · דכי תקון רבנן אדידהו לא פלוג בפירות האילן ובירק בין מין למין: מתניתין · דפטר בחד חטאת: בתינוק שנשבה · ולא ידע שבת מעולם: אבל הכיר ולבסוף שכח · הוה ליה כשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת וחייב על כל שבת ושבת: שהיתה שכוחה ממנו · מעולם: לתני הכיר ולבסוף שכח · דחייב ואע"ג דליכא למימר ימים שבינתים הווין ידיעה לחלק וכ"ש הא דאיכא למימר ימים שבינתים הווין ליה ידיעה לחלק: אבל

תוספות

וגבי שביעית נמי כו' · הכי תנן בשביעית (פ"ז מ"א) כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ פירוש שכלה לחיה יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ועוד כלל אחר אמרו דקתני כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וכו' ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית ואין לו ולדמיו ביעור דכלל הראשון גדול דיש לו ביעור והאחרון אין לו ביעור ואע"ג דקתני התם בבבא אחריתא כלל גדול אמרו בשביעית ולא קתני בתריה כלל אחר כיון דקתני כלל קטן קמיה שייך למתני בתריה כלל גדול: **והא** גבי מעשר דקתני עוד כלל אחר אמרו כו' · תימה למה ישנה בראשון כלל גדול כיון דאינו גדול מן השני וצ"ע: **דאית** ביה אבות ותולדות · ואפילו לרבא דאמר במועד קטן (דף ב:) גבי שביעית אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא מ"מ מדרבנן מיהא אית ביה אבות ותולדות וא"ת במעשר היכא כמי אבות ותולדות דמדאורייתא דגן ותירוש ויצהר ומדרבנן כל מילי וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות וא"ת ובכלל אחר דשבת ושביעית ליתני כמי כלל גדול מהאי טעמא ויש לומר דלא צריך למיתני דאכלל גדול קמא קאי וה"ק עוד כלל גדול אחר אמרו: **גדול** עונשו של שבת משל שביעית · לפירוש הקונטרס דמפרש בתלוש שנתלש קודם שבת וקודם שביעית משמע שרוצה לפרש שביעית במחובר איתא היינו במחובר ערב שביעית ונתלש בשביעית ומיירי באיסור פירות שביעית לאכילה וקשה לר"י דלפי' לא הוה ליה למימר אלא גדול עונשו של שבת ושביעית משל מעשר דאיתנהו במאכל בהמה מה שאין כן במעשר ולמה ליה למימר כלל גדול עונשה של שבת משל שביעית אלא נראה לר"י דבמידי דאכילה דלא שייכא לענין שבת לא שייך למימר גדול שבת לא משביעית ולא ממעשר ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר אלא קאמר גדול שבת משביעית דאיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש בין במחובר ואילו איסור מלאכות דשביעית במחובר איתא בתלוש ליתא וכן משמע בירושלמי דקתני ששבת חלה על הכל ושביעית לא חלה אלא על עבודת הארץ בלבד: **ולבר** קפרא דתני כלל גדול במעשר כו' · נראה לרשב"א דאחרים לא שנו כלל גדול במעשר לפי שאינו גדול מפאה אלא מדרבנן אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית מדאורייתא וכן של שביעית משל מעשר: **ואילן** פאה ליתא בתאנה וירק · לאו דוקא תאנה דהא רוב אילנות אין לקיטתן כאחד ואינן רק ה' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה (מ"ה) דחייב בפאה אלא נקט תאנה משום דנלקטת כמה פעמים כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף כח:) אבל ג' פירי בחד יומא כגון תאנה כו' ואומר ר"ת דמדאורייתא לא מיחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר דסתם קציר דכתיב גבי פאה הוא דגן וכתיב כי תחבוט זיתך כי תבצור כרמך והא דדריש בת"כ יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שיהיו חייבים בפאה ת"ל ובקוצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל ונשמר כו' אסמכתא היא דהתם נמי דריש מעשר ירק מקרא אע"ג דהוי מדרבנן ומה שלא תקנו פאה בירק ובתאנה ודדמי לה כמו שתקנו מעשר מהן אומר ר"ת משום דאין לקיטתן כאחד דבר מועט הוא פאה דידיה ויש הפסד לעניים בה יותר מן הריוח שמתבטלין לפי שאין יודעים זמן לקיטתן ודבר שאין מכניסו לקיום נמי לא חשיב ויפסידו יותר ממה שירויחו במקום אחר: **ספיחי** סטים וקוצה · הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל אלא נקט הני אומר ר"י משום דקא"ס הס ראויים לאכילה וקמ"ל דאפילו הכי אין פאה נוהגת בהן וכן מצא רשב"ס בתשובת רש"י והא דנקט ספיחים משום דסתם סטים וקוצה עצמם אינם ראוים כלל לאכילת אדם ולא הוה חידוש או שמא הן אוכל גמור ולא ממעטינן: **גר** שנתגייר בין הנכרים · בפני ג' ולא הודיעוהו מצות שבת דאי נתגייר בינו לבין עצמו לא הוי גר כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מז:): אבל

מסורת הש"ס

[כריתות טז:]

[צ"ל שביעי]

פאה פ"א מ"ד פסחים נו: נדה נ:

מעשרות פ"א מ"א נדה נ:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' שם הלכה ו ופ"ז מהלכות שבת הלכה ט:

רבינו חננאל

תנא כלל גדול הכא משום חומרא דשבת גדולה מכלל שביעית דאילו איסורא דשבת חלה בין בתלוש ובין במחובר ואיסורא דשביעית אינה אלא מן המחובר לקרקע ותוב איסורא דשביעית גדולה מאיסורא דמעשר שהשביעית חלה באוכלי אדם ובאוכלי בהמה והמעשר אינו חל [אלא] על אוכלי אדם בלבד לפיכך קתני כלל גדול בשביעית ולבר קפרא משום דעונש של מעשרות גדול מעונשה של פאה לפיכך תני כלל גדול במעשר · ותנא דידן שבת ושביעית דחומרא דאורייתא תני כלל גדול · אבל מעשר כגון ירק וכיוצא בו דחומרא דרבנן הוא לא קתני כלל גדול ·

רב נסים גאון

פרק ז אמרו גדול עונשה של שבת יותר משל שביעית דאילו שבת איתא בין בתלוש ובין במחובר · ודבר זה מפורסם וברור כי אפילו המוציא מרשות לרשות בשבת חייב חטאת והרבה מן המלאכות שאינן במחובר והן ידועות ואין אנו צריכין למנותן ואילו שביעית במחובר איתא בתלוש ליתא ועיקר דילה בתורת כהנים הזרע והזומר בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהן מה זרע וזמר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן אף אין לי אלא דבר שהיא עבודה בארץ ובאילן ועיקר דילה בפרק משקין בית השלחין (מועד קטן דף ג) וגדול עונשה של שביעית יותר משל מעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה ועיקרה בתורה דכתיב (ויקרא כה) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך ובמשנה (שביעית פ' ז') כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאוכל אדם ומאוכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית: ואילו מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתיה · עיקר דבר זה הוא כתוב בתורת (דברים יד) עשר תעשר את כל תבואת זרעך וסמיך ליה ואכלת דבר שהוא אוכל ובמשנת (מעשרות פרק א) כל שהוא אוכל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעשר דקתני עוד כלל אחר:

גליון הש"ס

גמ' למעוטי תאנה · עיין ר"ה דף טו ע"ב תוס' ד"ה נהגו העם:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ו ופ"ז הלכה ב סמג עשין ריג :

גמרא

אבל לא שכחה מאי *חייב על כל מלאכה ומלאכה אדתני היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ליתני היודע עיקר שבת וכל שכן הא אלא מתניתין כשהכיר ולבסוף שכח ודרב ושמואל נמי כהכיר ולבסוף שכח דמי והכי איתמר רב ושמואל דאמרי תרוייהו "אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור מיתיבי כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת כיצד תינוק שנשבה לבין הנכרים וגר שנתגייר בין הנכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וחייב על הדם אחת ועל החלב אחת ועל ע"ז אחת ומונבז פוטר וכך היה מונבז דן לפני רבי עקיבא הואיל ומזיד קרוי חוטא ושוגג קרוי חוטא מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה אמר לו ר' עקיבא הריני מוסיף על דבריך אי מה מזיד שהיתה הידיעה בשעת מעשה אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה אמר לו הן וכל שכן שהוספת אמר לו לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד קתני מיהא כיצד תינוק בשלמא לרב ושמואל ניחא אלא לרבי יוחנן ולרבי שמעון בן לקיש קשיא אמרי לך רבי יוחנן וריש לקיש לא מי איכא מונבז דפטר אנן דאמרינן כמונבז מאי טעמא דמונבז דכתיב °תורה אחת יהיה לכם (במדבר טו) לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה הקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה ורבנן האי תורה אחת מאי עבדי ליה מיבעי להו *לכדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב וכי

יבמות ט: הוריות ח:

רש"י

אבל לא שכחה - לעיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת מאי: חייב על כל אב מלאכה - דע"כ אי הוה סבירא ליה דאינו חייב אלא אחת לכל שבת ושבת הוה ליה(א) למיכרך ולמיתני הכי מי שידע עיקר שבת ושכחה וכן היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת: ליתני היודע עיקר שבת - דהוה שגגת שבת וזדון מלאכות הרבה חייב על כל מלאכה אע"ג דבכל שבת ליכא אלא חדא שגגה וכ"ש שגגת מלאכות וזדון שבת דאיכא שגגות הרבה: כהכיר ולבסוף שכח דמי - ומתניתין איצטריך למינקט הכיר ולבסוף שכח דלא תימא חייב על כל שבת ושבת: פטור - דקסברי רבי יוחנן ור"ל אומר מותר אנוס הוא ולא שגגה היא: וחייב על הדם - שאכל כל ימיו אחת וכן על כל דבר כרת שבתורה: מזיד קרוי חוטא - דכתיב (ויקרא ה) בשבועת העדות נפש כי תחטא ושמעה וגומר ולא כתיב ביה ונעלם: הריני מוסיף על דבריך - כלומר אם כך באת לדרוש ג"ש ללמד שוגג ממזיד בא ואוסיף גם אני על דבריך עוד ובה תראה אם יעמדו דבריך: אף שוגג שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה - תחייבהו גם בזו חטאת: כ"ש שהוספת - על דברי והרי אתה מסייעני וגם בזו אני אומר שהוא חייב ולקמן מפרש במאי שגג: קתני מיהא - רישא תינוק שנשבה לבין הנכרים חייב: בשלמא לרב ושמואל ניחא - דאינהו נמי מחייבי ואיכא לאוקמי דהוא הדין להכיר ולבסוף שכח כי מתניתין ובריית' דקתני תינוק היא גופא איצטריך לאשמעינן פלוגתא דמונבז ורבנן: מאי טעמא דמונבז - אבנין אב ודאי לא סמיך למיעבד שוגג דומיא דמזיד דהאי שוגג חילוף דמזיד וליכא לדמוייהו דהאי חייב והאי פטור: מקיש שוגג - לענין חטאת למזיד לענין כרת ואף על גב דלא דמי ע"כ הקישן הכתוב: ורבנן - הך הקישא בעיא לכדרבי יהושע ב"ל: תורה אחת יהיה לכם - גבי קרבן ע"ז כתיב בפרשת שלח לך אנשים: וכי

תוספות

אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה - תימה לר"י מנא ליה למידק הכי אימא דלא שכחה נמי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת כמו בהכיר ולבסוף שכח ותנא הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרי' ומה שפי' בקונטרס דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כייל להו אהדדי מי שידע עיקר שבת ושכחה והיודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת דהוה משמע דוקא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה אין נראה לר"י דא"כ היכי פריך לעיל לתני הכיר ולבסוף שכח וכל שכן הא דמשמע דהא לא איצטריך למיתני והא נמי איצטריך לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ונראה לר"י דלעיל דקאמר ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא לא בעי למימר דלא ליתני' כלל במשנה אלא ה"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת דהוה משמע ולא על כל מלאכה ומלאכה משמע דעיקר מתניתין חיובא אתא לאשמעינן דחייב על כל שבת ושבת ולא פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ואם כן ליתני הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי וכ"ש האי דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתנייה בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בתר הכי בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה והשתא דייק שפיר אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא תני בבבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת*:

ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא - תימה לר"י לרבא דאמר בכריתות בסוף פרק אמרו לו (דף טז:) דבזדון שבת ושגגת מלאכות לא מיחייב אכל שבת ושבת ודייק ממתניתין דהכא דלא קתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת ולדידיה היכי פריך הכא ליתני היודע עיקר שבת הא לא מצי למיתני הכי דאם כן הוה משמע דלא מיחייב היודע עיקר שבת אכל שבת ושבת ותירץ דהכי פריך דליתני היודע עיקר שבת דחייב אכל אב מלאכה של כל שבת ושבת ורשב"א מפרש דאי הוה תני בהדיא היודע עיקר שבת חייב על כל אב מלאכה ליכא למידק דלא מיחייב אכל שבת מדלא קתני חייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת כ"ש יודע עיקר שבת כדאמר לעיל: ובש"ש האי - ה"נ לא בעי למימר דלא לתני' כלל במשנה דאם כן הוה אמינא דחייב נמי על כל שבת ושבת ואינו כן לרבה דכריתות אלא ליתני בבא אחריתי היודע שהוא שבת אינו חייב על כל שבת:

כי הכיר ולבסוף שכח דמי - פירש בקונטרס דלהכי לא תנא במתניתין שכח מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת וקשה לר"י דמ"מ ליתנייה וליתני נמי בתר הכי הכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא אחת דכה"ג פריך לעיל ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרישית ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב חטאת דהוה אתי לאשמעינן חיובא הוה שייך למיפרך דליתני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי אבל השתא דקתני אינו חייב אלא אחת דפטורא אתא לאשמעינן נקט הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי ומיהו קשה לר"י דמ"מ ליתני תינוק שנשבה דלא נטעה לומר דפטור כרבי יוחנן וריש לקיש והדר ליתני הכיר ולבסוף שכח:

אבל תינוק שנשבה פטור - פירש בקונטרס דקסברי אומר מותר אנוס הוא ואין נראה דטעמייהו כמונבז כדאמר בסמוך וטעמא דמונבז מפרש לקמן דיליף מקרא והא דאמר בפ"ב דמכות (דף ז:) גבי גלות בשגגה פרט למזיד ומפרש (אביי) [נ"ל רבא] פרט לאומר מותר ופריך ליה (רבא) [נ"ל אביי] אומר מותר אנוס הוא לאו דוקא קאמר אנוס דבכל מקום מחייבין ליה אלא לגבי גלות דוקא ממעט (אביי) [נ"ל רבא] אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם דהא בפירקין(ב) מחייבי אומר מותר בע"ז ובחלב אע"ג דכתיב בהן בשגגה (ורבא) [נ"ל ואביי] פריך ליה אומר מותר אנוס הוא ולא הוה ליה למיתני בברייתא בשגגה פרט למזיד אלא פרט לאנוס דיותר דמי וקרוב לאנוס מלמזיד:

וחייב על הדם אחת - אע"ג דמילתא דפשיטא היא דאכל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אכל דם ודם אינו חייב אלא אחת אלא אומר ר"י דמיירי דאפי' אכלן בכמה תמחויין דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד ובתינוק שנשבה אינו חייב אלא אחד אך קשה לרשב"א דמאי איצטריך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד:

כל שכן שהוספת - כדפירש בקונטרס דאף בזו מחייב ומחייב נמי כי ליכא ידיעה בשעת מעשה דהא רבי יוחנן וריש לקיש סברי כמונבז ומחייבי הכיר ולבסוף שכח ותניא נמי לקמן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה ומוקמינן לה כמונבז והיינו טעמא משום דסברא הוא דלא איתקש שוגג למזיד לאפוקי ליה ממשמעות שגגה דאדרבה שוגג משמע דלית ליה ידיעה בשעת מעשה ולא אתא היקשא אלא לחייב נמי כי אית ליה ידיעה בשעת מעשה ומיהו קשה לר"י דהא פטרי מהיקשא תינוק שנשבה מהאי טעמא נמי יפטור הכיר ולבסוף שכח: מה

רבינו חננאל

מתני' לדברי הכל בהכיר ולבסוף שכח אינו חייב אלא חטאת אחת ורב ושמואל הוסיפו אפילו קטן שנשבה לבין עו"ג כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב חטאת ורבי יוחנן וריש לקיש אמרי קטן שנשבה בין עו"ג פטור ואותיבנא עלייהו מהא דתניא השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת וחייב על ע"ז אחת. פירש אם עבד ע"ז הרבה דינו כדין שבת וכן כל מצוה ומצוה אינו חייב אלא בכל מצוה אחת ומונבז פוטר בכל ומשני רבי יוחנן וריש לקיש אנן דאמרינן כמונבז דסבר כיון דלא הויא ידיעה ליה בתחלה בעיקר שבת אף על גב דבתר דעביד מלאכות הרבה בשבתות הרבה אתיידע ליה איסורא דשבת לא מחייב וכי אמרו רבי יוחנן ור"ל דאנן כמונבז סבירא לן בהאי לחוד דפטר קטן שנשבה בין הנכרים אבל בהאי דבעי ידיעה למונבז בשעת מעשה שידע

לר"י דפי' דדייק מדלא ...

שהוא שבת חייב על כל מלאכה אם כן מליעתא משמע דמיירי ביודע עיקר שבת ולא שכחה כדמשמע לישנא ומשמע דוקא לא שכחה אבל שכחה אינו חייב על כל שבת דאי חייב ליתני הכיר ולבסוף שכחה בהדיא וכל שכן שיודע עיקר שבת ולא שכחה כדפרי' לעיל [תוספות ישנים]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חייב על וכו' ה"ל למיתני כצ"ל ותיבת למיכרך נמחק: (ב) תוס' ד"ה אבל תינוק וכו' דהא בפירקין נ"ב כסוף דף ע"ב:

רב נסים גאון

ורבנן כדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה כולה לע"ז דע שפרשת (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו ואם נפש אחת תחטא בשגגה שמכנה אלו הפסוקים אמרו רבותינו ז"ל כי היא מיוחדת בע"ז ותמצא פירוש זה בספרי בע"ז הכתוב מדבר אתה אומר בע"ז או אינו אלא באחת מן המצות האמורות בתורה ת"ל והיה אם מעיני העדה נעשתה ייחד הכתוב מצוה זו בפני עצמה ואיזו זו ע"ז וכו' ובמסכת הוריות בפ' הורה כהן משיח (דף ח) אמרו דכולי עלמא הני קראי בע"ז הוא דכתיבי מנא לן אמר רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי ואמרי לה כדי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה איזו היא מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות כולן הוי אומר זו ע"ז דבית ר' תנא אמר קרא*) את כל אשר דבר ה' אליכם ביד משה איזו היא מצוה

*) אשר דבר ה' אל משה את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה כצ"ל

תורה אור

במדבר טו °וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב °והנפש אשר תעשה ביד רמה *הוקשו כולם לע"ז ^אמה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן ^בשגגת קרבן לא שמה שגגה ורבנן שגגה במאי רבי יוחנן אמר ^גכיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת אמר רבא ויקרא ד מאי טעמא דרשב"ל אמר קרא °אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם עד שישגוג בלאו וכרת שבה ורבי יוחנן האי קרא דרשב"ל שם מאי עביד ליה מיבעי ליה *לכדתניא °מעם הארץ פרט למומר רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם *השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו: תנן *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה *מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן ^דשאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה כגון דידע לה לשבת בלאו אלא לר"ש ב"ל דאמר עד שישגוג בלאו ובכרת דידע ליה לשבת במאי *דידעה *)בתחומין *ואליבא דר"ע מאן תנא להא דתנו רבנן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה הזיד בזה ובזה זו היא מזיד האמור בתורה שגג בשבת והזיד במלאכות או ששגג במלאכות והזיד בשבת או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן או לא חייב כמאן כמונבז אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן ר' יוחנן פשיטא כי קא"ר יוחנן היכא דאיכא כרת אבל הכא דליכא כרת לא סד"א *הואיל וחייב קרבן חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי עליה קרבן והכא מייתי כי שגג בקרבן נמי ליחייב קמ"ל

*) [לקמן ע: עג: קנג: סנהדרין סו·]

[פי' תוספות] [*מכות]

רש"י

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה · וילפינן בהוריות (דף ח·) זו ע"ז שהיא שקולה ככל המצות וכתיב תורה אחת כל התורה במשמע: הוקשו · קרבנות של שגגות של כל עבירות לשל ע"ז מה ע"ז קרבן שלה אינו בא אלא על עבירה גמורה שחייב על זדונו כרת דסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה: אף כל התורה · אין מביאין חטאת אלא על דבר שזדונו כרת: ואלא מונבז · דאמר לעיל דמי שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה חייב חטאת: דשגג במאי · הא גבי חטאת שגגה כתיב: דשגג בקרבן · דיודע שחייב על זדונו כרת אבל אינו יודע שחייב עליה חטאת: לא שמה שגגה · עד ששגג בעבירה עצמה: ורבנן · דבעו שגגה בעבירה עצמה שגגה במאי קאמרי שגגה בכולה מילתא בלאו וכרת או בכרת לחודיה: כיון ששגג בכרת אע"ג שהזיד בלאו · שאז הקרבן על הכרת הוא בא כדאמרן לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו': לא תעשינה · היינו לאו: מנינא למה לי · ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' למה לי למיתנא ארבעים חסר אחת ליתנינהו ואנן ידעינן דמ' חסר אחת איכא: שאם עשאן כולן כו' · וסימנא בעלמא אשמעינן לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת אחת: היכי משכחת לה · דמיחייב ע"כ לא משכחת לה אלא בזדון שבת דיודע שהוא שבת ושגגת מלאכות דאינו יודע שהמלאכות הללו אסורות דאי בזדון מלאכות ושגגת שבת דיודע שהן אסורות בשבת אבל שכח שהיום שבת הא תנן דאינו חייב אלא אחת לכל שבת וזדון שבת לא הוי אא"כ יודע אחת מהלכותיה דאי לא ידע בחדא מינייהו אין שבת חלוק לו משאר ימים וזה ששגג בכולן אין כאן זדון שבת: בשלמא לר' יוחנן · דאמר שגגת כרת שמה שגגה: משכחת לה · זדון שבת בלאוין ושגגת מלאכות בכריתות דיודע לה לשבת שהוזהר על הלאוין או של כולן או של אחת מהן: דידע לה לשבת במאי · הלא בכולן שגג כסבור שכל ל"ט מלאכות מותרות: בתחומין · דאין בקרבן: ואליבא דר' עקיבא · דאמר במסכת סוטה (א) תחומין דאורייתא נינהו דתנן בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר כו': זהו שוגג האמור בתורה · כלומר היכא דשגג בשבת ובמלאכות אין כאן לא דין ולא דיין לקנתר ואין לך שוגג כזה: הזיד בזה ובזה · אין לך מזיד כזה: שגג באחת מהן · אף זה שוגג וחייבים עליה קרבן: שבועת ביטוי · שאוכל ולא אוכל שאכלתי ולא אכלתי חייב עליה קרבן וכתיב ביה ונעלם דהיינו שוגג הכל מודים בשוגג שלה דאם נשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אם כן שכח שבועתו כשאכל דהשתא שגג בלאו שבה: הכל מודים מאן רבי יוחנן · כלומר על כרחין אביי לאו אפלוגתא דמונבז ורבנן קאי דלישמעינן דמודה מונבז בהא (דהא) *שגגת קרבן לא הויא שגגה דמהיכא תיתי והא ק"ו היא השתא בכל התורה כולה דליכא חידוש בקרבן דידהו אמר מונבז דמיחייב בשגגת קרבן הכא דחידוש הוא דאין בה כרת ומביא קרבן עליה לא כ"ש אלא לרבנן קאמר ואפלוגתא דר"י ור"ל קאי ומאן הכל מודים ר"י דאף על גב דבעלמא קאמר אף על פי שהזיד בלאו הכא בעינן שישגוג בלאו: פשיטא · כיון דאליבא דרבנן איפליג דאמרי שגגת קרבן לאו שגגה היא אי בלאו שלה הזיד במאי שגג דע"כ לא קאמר ר"י בעלמא אלא במקום כרת דשגג בכרת: סלקא דעתך אמינא · בשבועת ביטוי נמי קאי רבי יוחנן במילתיה דאף על פי שהזיד בלאו ודקשיא לך במאי שגג שגג בקרבן דהואיל וחידוש מודו ביה רבנן: קמ"ל

תוספות

מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת. וא"ת מ"מ הקישא דשוגג למזיד למה לי דאפילו לא הוי כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה ילפינן שפיר מע"ז שחייב על זדונה כרת כו' וי"ל דלית לן לאקושה לע"ז אלא במאי דכתיב בההיא פרשה כדמשמע מתוך פירוש הקונטרס ולהכי אצטריך לאתויי הכא והנפש אשר תעשה תדע דהא לא ילפינן מע"ז דניבעי על זדונו סקילה כע"ז משום דלא כתיב סקילה בההיא פרשה אלא כרת והא דממעטינן בריש פרק בתרא דמכות (דף יג:) פסח ומילה מקרבן אע"פ שיש בהן כרת משום דמה ע"ז דאמר רחמנא לא תעביד והני קום עשה נינהו היינו נמי משום דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה °דמשמע מה שצויתי שלא לעשות וא"ת רבנן דהכא ר' עקיבא ור' עקיבא אית ליה בפ"ק דכריתות (דף ז:) דהאי קרא דמגדף במברך את השם כתיב וי"ל דלישנא דנקט הכא הוקשה כל התורה כולה לע"ז נקט אליבא דרבנן דרבי עקיבא אבל לר"ע אית לן למימר דהוקשה כל התורה כולה למברך את השם וא"ת ולמונבז האי דרשא דר' יהושע בן לוי מנא ליה ואומר ר"י דנפקא ליה כדדריש רבי בפ"ק דיבמות (דף ט·) ובפ"ב דהוריות (דף ח·) נאמר כאן ונודעה החטאת אשר חטאו עליה ונאמ' ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה: אלא למונבז שגגה במאי. לא מצי למימר ששגג בלאו והזיד בקרבן דאין סברא לחייב בהזיד בקרבן דלא שב מידיעתו הוא וליכא נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא הוא דכיון דמקיש למזיד אפי' מזיד בכל דבר ושוגג רק בדבר אחד דהיינו בקרבן יש לנו לחייבו(א) ומיהו היכא דאיכא סקילה בעינן שיהא שוגג גם בסקילה דאי הוה מזיד בסקילה אין לחייבו בקרבן דכיון דאינו שב מסקילה פשיטא שאפילו היה יודע שחייב גם קרבן שלא היה שב ולא שב מידיעתו הוא ואע"ג דבהזיד בכרת חשיב ליה שב מידיעתו לקרבן היינו משום דכרת אפשר בתשובה וקרבן לא אפשר בתשובה ועוד דגבי כרת שייך שפיר למימר אם היה יודע שחייב כרת עם הקרבן היה שב: כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו · וטעמא דר' יוחנן משום דלא כתיב לאו בהיקשא דר' יהושע ולא כתיב אלא כרת בההיא ענינא ולהכי בעי מ"ט דריש לקיש ולא בעי מ"ט דר' יוחנן ונ"ל דלרבי יוחנן מיירי אליבא דרבנן דאית להו היקשא דרבי יהושע בן לוי °אבל לרבי דנפקא ליה מג"ש דעליה מודה רבי יוחנן דבעי עד שישגוג בלאו וכרת דהא כתיב לאו בההוא קרא ואשה אל אחותה לא תקח וגו':

אמר קרא אשר לא תעשינה בשגגה · קשה לר"י מנא ליה לריש לקיש דרבנן דרשי הכי ובעו שגגת לאו וליכא למימר דמשמע ליה למדרש קרא הכי דהא ע"כ סבירא ליה דאין סברא לדרוש כן דהא איהו סבר כמונבז כדאמר לעיל ומונבז לא בעי שגגת לאו אלא שגגת קרבן גרידא דבהדיא תניא לקמן או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן אם לאו חייב ולא קאמר קרבן ומלקות אם לאו: דידע לה בתחומין(ב) · לא מצי למימר דידע לה בדאיסי דבההוא נמי חייב חטאת כדפירשתי בפרק קמא (דף ו: בד"ה הא קמ"ל) תימה לר"י דאמאי לא קאמר דידע לה לשבת בעשה דכתיב וביום השביעי תשבות וגו' (שמות כג) וכתיב נמי ושמרתם את השבת (שם לא):

עד שישגוג בלאו שבה · כגון נשבע שלא יאכל ואכל ובשעת אכילה שכח איסור שבועה וקרינן ביה האדם דבשעת שבועה שנשבע היה יודע היטב איסור שבועה אלא שבשעת אכילה היה סבור דמותר לעבור על שבועתו ורש"י פירש דבשעת אכילה שכח שנשבע ואין נראה דאין זה קרוי שגג בלאו שבה במה שאינו נזכר שנשבע:

הג"ה אבל לרבי דנפקא ליה מגז"ש · עיין בחידושי הר"ן שבועות דף ה ע"א וכתו' הרמב"ן שם:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"א מהלכות שגגות הלכה ג:

ו ב ג מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ב סמג עשין רג:

ז ד מיי' שם ופ"ז ה"ג:

רבינו חננאל

שהיא מעשה שבת ויודע שהעושה מלאכה זו חייב עליה לאו וכרת וכי לא שגג אלא בקרבן בלבד וסבר כל כי האי גוונא הוא דחייב חטאת וזולתי כן פטור · וכדתניא אמר אני יודע שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו חייב דאוקימנא כמונבז.בהאי סברא בתרא דמונבז רבי יוחנן ור"ל לא סבירא להו כוותיה · וקא מפרש ר' יוחנן כטעמא דרבנן כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו חייב חטאת · ור"ל אמר אינו חייב חטאת עד שישגוג בלאו וכרת ומותבינן על ר"ל הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן אם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ואוקימנא בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לר' יוחנן כגון שהזיד בלאו פי' ידע שהיא היום שבת וידע שהעושה מלאכה (חייב כרת) [עובר בלאו] אמרי' כיון ששגג [בכרת] אף על פי שהזיד בלאו שגגה היא וחייב חטאת אלא לריש לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת זדון שבת היכי משכחת ליה ומשני כגון דידע לשבת בתחומין אמרת אין השבת אסור אלא בתחומין כדכתיב אל יצא איש ממקומו וגו' וכרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא כדמפרש בסוטה פ' ה' ואף על גב דדחי התם ואמרינן (עירובין ס:*) לית דחש להא דרבי עקיבא: אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה · מאן הכל מודים רבי יוחנן דסבר עד שישגוג בכרת והאי כיון דלית בה כרת בעי שגגה בלאו ואמרינן פשיטא מהו דתימא הואיל וחדוש הוא דלא אשכחן בכל התורה לאו שאין בה כרת שמייתי קרבן והכא בשבועת ביטוי מייתי קרבן אע"פ שאין בה כרת הוה אמינא כי שגג בקרבן (נמי) בלבד [נמי] מחייב קמ"ל דלא מחייב רבי יוחנן עד שישגוג בלאו שבה · קיי"ל דכל לאו שבתורה שחייבין עליו מלקות בלבד ואין בו כרת אינו חייב עליו חטאת וכי אינו חייב חטאת אלא על דבר

* ע"ש דלא מיירי כלל מדין תחומין דאורייתא · אכן מ"מ יש ללמוד מהתם דגם בדין תחומין דאוריי' לא קיי"ל כר"ע ועיין תוס' שם ד"ה לית ודו"ק.

רב נסים גאון

מצוה שהיא בדברו של הקב"ה וצוה על ידי משה הוי אומר זו ע"ז: דידע להו בתחומים ואליבא דרבי עקיבא כמה דאמר ר' עקיבא במסכת סוטה בפ' כשם שהמים בודקין אותה (דף כז) בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר ומקרא אחד אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה ואי אפשר לומר אלפים שכבר נאמר אלף ולמה נאמר אלפים אלא אלף אמה תחום שבת ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים ואמרו בגמרא במאי

מסורת הש"ס

[לקמן קנג: ע"ב] · יומא פ. הוריות ב. יח. ע"ב חולין ה: · שבועות כו: וש"נ · [לקמן עג· [לו:] [לעיל ו:] · לעיל ו: לקמן ע: עג· לו: כריתות ב: · [עי' תוספות חגיגה יז: ד"ה דכתיב ותוס' לעיל ו: ד"ה הא קמ"ל] · הואיל וחידוש הוא כצ"ל רש"ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת סוטה· נכתב כלדו דף כז ע"ב ודף ל ע"ב: · ז"ל דשגגת רש"ל

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה ע"ז וכו' דמשמע מה שצויתי שלא לעשות · עיין בב"ק דף קט ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו: שם ד"ה כגון ששגג וכו' אבל לרבי דנפקא לי'

א) דהא ודאי ליכא למימר דשגג בכרת דא"כ היינו רבנן ועוד כיון דמקיש שוגג למזיד בכרת אית לן למימר דמכרת אית ליה ידיעה בשעת מעשה ועוד דשגגת לאו אפילו לרבנן לא חיישינן (תוספות ישנים): ב) לא מצי למימר דידע לי' בלאו דמחמר למ"ד בפר' בתרא דאין בו חטאת דכיון דסבור דעצמו מותר בכל המלאכות כ"ש שסבור שאינו מוזהר על בהמתו ולא מצי למימר דידע ליה בהבערה אליבא דרבי יוסי דהא קתני ליה במתניתין ול"כא למימר דידע לה בתולדה דכיון דלא ידע אבות כ"ש תולדות וליכא למימר דידע לה בסקילה דאם כן לא שב מידיעתו הוא ואין סברא לומר כגון שטעה בשיעורין כגון דסבר דלא מיחייב אלא בשעבי' ס' אמות כבשות סרכים או בתופר ג' תפירות וכותב ג' אותיות דלא שכיח שיטעה ויאמר מדעתו שיעור שאינו (ת"י):

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ז:
ט ב מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה א:
רס"ל ורס"א ומהר"ס וכ"כ בת"י
י ג ד מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה כב טוש"ע א"ח סי' שדמ סעיף א:
יא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

[שתי תיבות הללו ליתא בהרי"ף והרא"ש והרמב"ם וטור וש"ע]

קמ"ל מיתיבי איזהו *שגגת שבועת ביטוי לשעבר שאם אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לא חייב הא מני מונבז היא (לישנא אחרינא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר(א) שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן היא ותיובתא דאביי תיובתא): ואמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן רבי יוחנן פשיטא כי אמר רבי יוחנן היכא דאיכא כרת היכא דליכא כרת לא מהו דתימא מיתה במקום כרת עומדת וכי שגג במיתה נמי ליחייב קמ"ל רבא אמר מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי: אמר רב הונא היה מהלך *(בדרך או) במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה במאי קמיפלגי מר סבר כברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון מיתיבי היה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת משמר יום אחד לששה מאי לאו מונה ששה ומשמר יום אחד לא משמר יום אחד ומונה ששה אי הכי משמר יום אחד לששה משמר יום אחד ומונה ששה מיבעי ליה ועוד תניא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד תיובתא *(דר' חייא) בר רב תיובתא אמר רבא בכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו [בר מההוא יומא] וההוא יומא לימות *דעביד מאתמול שתי פרנסות ודילמא מאתמול שבת הואי אלא כל יום ויום עושה לו פרנסתו אפילו ההוא יומא וההוא יומא במאי מינכר ליה בקידושא ואבדלתא אמר רבא אם היה מכיר *מקצת היום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא מהו דתימא כיון דשבת לא נפיק במעלי שבתא [נמי] לא נפיק והאי אי נמי בחמשה בשבתא נפיק לישתרי ליה למיעבד מלאכה תרי יומי קא משמע לן זימנין דמשכח שיירתא ומקרי ונפיק: היודע עיקר שבת: מנהני מילי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה תרי קראי כתיבי °ושמרו בני ישראל את השבת וכתי' °ואת שבתותי תשמורו הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לכל שבת ושבת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אדרבה איפכא מסתברא ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לכל שבת ושבת ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה: היודע שהוא שבת: מאי

°) שמות לא ויקרא יט

תוספות

הא מני מונבז היא · פירש בקונטרס אבל לרבנן דפליגי אמונבז לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר וסברי כרבי ישמעאל דאמר בשבועות דאינו חייב אלא על העתיד לבא והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבז רבי עקיבא ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות *[פ"ג וכלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות] בפ"ג (דף כו:) דאמר בעא מיניה רבא מרב נחמן איזהו שגגת ביטוי לשעבר אמר ליה כגון דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו ופריך ליה כמאן כמונבז ומשני אפילו תימא רבנן אע"ג דבכל התורה כולה לית להו שגגה בקרבן כו' ומה שהקשה בקונטרס מאי פשיטא הא קמ"ל אף על גב דבעלמא (ג)הוי שגגה הכא לאו שגגה היא משום דהאדם בשבועה בעינן לאו פירכא היא דאי משום הא איצטריך ליתני בהדיא האדם בשבועה פרט לאנוס אלא משמע דשגגת קרבן אתא לאשמעינן שמה שגגה ומיהו קשה דבלאו הך ברייתא הוה מצי למיפרך לאביי ממתניתין דשבועות דמחייב ר"ע שבועת ביטוי לשעבר ולא משכחת לה אלא אם כן הזיד בלאו על כן נראה כפירוש רבינו שמואל שהשיב(ד) לרבנן דשגגת קרבן לאו שמה שגגה משכחת שגגת שבועת ביטוי לשעבר כגון שיודע ששבועה זו אסורה אבל אינו יודע שיש בה לאו אבל סבור שיש בה איסור עשה וחשיב שפיר האדם בשבועה בענין זה וכן מוכח בשבועות (שם) דמהאדם בשבועה לא ממעט אלא כסבור בשעת שבועה שבאמת נשבע כגון תלמידי דרב דמר משתבע דהכי אמר רב כו' הלכך הא מני מונבז הוא דלרבנן הוה ליה למיתני ואינו יודע אם חייבין עליה לאו והשתא דשבועות דבעא מיניה רבא מרב נחמן פליגא אדאביי: עושה כדי פרנסתו · אבל להלך יכול כל מה שירצה רק ביום שמשמר דאי לאו הכי לא יגיע לעולם לישוב והא דקאמר במאי מינכר משום דאין זה היכר שבת במה שיושב ואינו הולך אי נמי אפי' ביום שמשמר הולך כמו שרוצה והשתא לא מינכר אלא בקידושא · הרב פור"ת: אס

רש"י

קמ"ל · אביי דמודה רבי יוחנן בה דבעינן שגגת לאו דאי הזיד בלאו תו ליכא שגגה דבהא נמי פליגי רבנן אמונבז ואמרי דאין שגגת קרבן שגגה: איזהו שבועת ביטוי לשעבר · בשלמא להבא כגון שלא אוכל משכחת לה כגון שנתעלמה השבועה ואכל אלא לשעבר כגון שאכלתי תורה אור והוא לא אכל אין כאן שוגג דאי כסבור שאכל בשעה שנשבע אינו חייב קרבן דתניא בשבועות (פ"ג דף כו·) האדם בשבועה פרט לאנוס כלומר האדם בשבועה שיהא אדם בשעת שבועה שתהא דעתו עליו בשעת שבועה ופרשינן לה התם לאפוקי כי האי גוונא ומהשתא לא משכחת שגגה אלא בקרבן: אמר יודע אני שאני נשבע לשקר · ונזהרתי על כך: אבל איני יודע כו' · דאי בנתעלמה ממנו אזהרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה כזה: חייב · אלמא מודו ביה רבנן דמיחייב אשגגת קרבן: הא מני מונבז היא · דאמר נמי בעלמא שמה שגגה אבל לרבנן דפליגי עליה לית להו ביטוי לשעבר דסברי כר' ישמעאל דאמר בשבועות אינו חייב אלא על העתיד לבא (שם דף כה·) יש גורסין הא מני(ב) מונבז פשיטא השתא בכל התורה אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן תיובתא דאביי תיובתא ולא נהירא לי דמאי פשיטותא הא איצטריך לאשמעינן דחלוקה שגגה זו משאר שגגות דאילו בכל התורה למונבז בין שוגג בקרבן בין שוגג בלאו וכרת שמה שגגה וכאן בלשעבר אם שגג בלאו שבה לאו שגגה היא דכתיב האדם בשבועה: הכל מודים בתרומה · זר שאכל תרומה בשוגג משלם חומש על שגגתו דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה אבל מזיד אין מוסיף חומש וחייב מיתה בידי שמים דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש: בלאו שבה · כסבור חולין ואין כאן לאו: מיתה · דכתיב בתרומה: במקום כרת · דשאר עבירות: וחומש · דשגגת תרומה במקום קרבן דשגגת שאר עבירות ולרבי יוחנן מיחייב חומש אשגגת מיתה: מונה ו' · מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: משמר יום אחד ומונה ו' · וכל יום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת משמר ולקמן מפרש דבהנך דאינו משמר לא עביד נמי מלאכה אלא כדי פרנסת היום: כברייתו של עולם · ימי חול נמנו תחלה: כאדם הראשון · שנברא בע"ש ויום ראשון למנינו שבת היה: יום אחד לששה · משמע לו' שעברו: ההוא יומא לימות · בתמיה: ודלמא אתמול שבת הוה · ונמצא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדושתא ואבדלתא · לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר ימים ולא תשתכח שבת ממנו: אם היה מכיר מקצת יום שיצא בו · לא שזכר איזה יום בשבת היה אלא זכור שהיום יום שלישי ליציאתו או רביעי ליציאתו ומתוך כך ידע שמונה ליציאתו עושה מלאכה כל יום ח' וכן לעולם ודאי זהו יום שיצא בו וקים ליה דבשבת לא יצא שהרי בישוב לא שכח את השבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק · דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת ועל כן כל יום ח' וט' ליציאתו ישתרו דליכא לספוקינהו בשבת: מנא הני מילי · שיש מחלל בשבתות הרבה וחייב אחת על כולן ויש מחללן וחייב על כל שבת: הכי גרסינן הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת · דקרא קמא חדא שבת הוא דחשיב משמע שאינו מקפיד אלא על האחת והכא כתיב את שבתותי אכולהו קפיד ולא מסרן אלא לחכמים להודיען מסברא הלי בשכח עיקר שבת דחדא שגגה היא והאי בשוכח שהיום שבת אבל יודע עיקר שבת דאיכא למימר ימים שבינתים [הוין] ידיעה לחלק: איפכא מסתברא · ושמרו בני ישראל את השבת משמע שמירה אחת לשבת אחת ואת שבתותי תשמורו ב' שבתות ואינו מזהיר אלא על שמירה אחת ובין רב נחמן ובין רב נחמן בר יצחק לא פליגי אלא במשמעותא מאי דיליף מר מהאי קרא יליף מר מאידך: מאי

רבינו חננאל

שזדונו חייב כרת בשגגתו חייב חטאת זולתי המביאין על הזדון כשגגה ומותבינן עליה דר' יוחנן איזהו שבועת ביטוי לשעבר אמר אני יודע ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו חייב ודחי ר' יוחנן הא למונבז היא ואנא דאמרי כרבנן מיהא שמעינן דרבי יוחנן פליג עליה דמונבז בהא תו אמר אביי הכל מודים והוא ר' יוחנן בזר שאכל תרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג [בלאו] שבה מ"ט כיון דתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו אבל כרת לית בה עד שישגוג בלאו שבה דקיי"ל שגגת דכרת הויא שגגה וכל מאן דלית ליה כרת בעינן שגגה בלאו שבה ואע"ג דתרומה עון מיתה היא שגגת דמיתה אינה חשובה כשגגה דכרת אלא בעינן שגגה בלאו שבה ודחה רבא להא דאביי ... מיד קא בלאו ושגג מיתיב קרבן שגגה דקרבן נמי הוא שגגה וחייב חטאת: הא דאמר רב הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת כו' *) קיי"ל כרבא דאמר חושש בכל יום שמא היום שבת והויא ועפ"כ עושה כדי פרנסתו בכל יום · ומונה ו' ימים ומשמר שביעי ואם אין לו מאין יתפרנס עושה גם בו ביום כדי פרנסתו ומינכר ליה בקידושא ובאבדלתא כלומר בו ביום מקדש ומבדיל לעשות היכר בין זה היום לשאר ששה ימים ואם מכיר סכום הימים שיצא כל יום שמיני מותר לעשות מלאכה כל היום (דלא מנפקא ליה) דודאי יום שבת לא יצא וכל יום שמיני ליציאתו הוא יום יציאתו · ואם ברי לו שלא יצא בע"ש עושה ... ויום תשיעי בלא ספק אבל אי לא ידע בבירור חיישינן דלמא אזדמן ליה שיירא ונפק בע"ש: היודע עיקר שבת ונעלם ממנו שהיום יום שבת הוא ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא ... אחת בכל שבת ושבת ושמעינן ליה מדכתיב ושמרתם את השבת וכתיב את שבתותי תשמורו ופשוטה היא לרבה בר אבוה כטעמיה · ולרב נחמן בר יצחק כטעמיה זה סובר [ושמרו ב"י את השבת שמי...] לשבתות הרבה כנגד השוכח עיקר שבת את שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת כנגד היודע עיקר שבת וזה סובר] ושמרו בני ישראל את השבת שמירה לכל שבת ושבת כנגד היודע עיקר שבת את ... תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה כנגד (היודע) [השוכח] עיקר שבת: היודע שהוא שבת והזיד בה ושגג במלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ... מאי
*) מן קיי"ל כרבא עד סוף הענין הובא בה"ז בשם רבינו.

מסורת הש"ס

שבועות כו: [ע"ש כ"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מונבז שגגת קרבן:
(ב) רש"י ד"ה הא מני וכו' יש גורסין הא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר מונבז:
(ג) תוס' ד"ה הא מני וכו' אע"ג דבעלמא שגגה לאו נמי הוי"ל שגגה:
(ד) בא"ד רבינו שמואל שהשיב להר"א לרבנן דשגגת:

[נ"ל דחייא]
ס"א לעביד
נ"א פסום

גליון הש"ס

גמרא רבא אמר מיתה במקום כרת. עי' כר"ס רפ"ט דתרומות:

רב נסים גאון

במאי קמיפלגי מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן: אמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש כו'. עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו וכמו כן עוד חיוב המיתה הוא כתוב בתורה (שם) ומתו בו כי יחללוהו וכמה ששנינו במסכת ביכורים בפ' ... התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ופי' אל*) בריתא במסכת זבחים בפרק רבי אומר ... דזבחים פ' י"ג) הפרש בין השוחט בפנים ובמסכת כריתות בפ' א' אלו שהן במיתה האוכל את ה... טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה ותמצאנו בתלמוד במס' סנהדרין (פג) בפ' אלו הן ... הנא
*) ופי' בברייתא.

גמרא

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ספרא כאן מידיעת שבת הוא פורש וכאן מידיעת מלאכה הוא פורש א"ל רב נחמן כלום פריש משבת אלא משום מלאכות וכלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה התם חדא שגגה הכא טובא שגגות הויין: חייב על כל מלאכה ומלאכה: חילוק מלאכות מנלן אמר שמואל אמר קרא °מחלליה מות יומת התורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד האי במזיד כתיב אם אינו ענין למזיד דכתיב °כל העושה (א) מלאכה יומת תנהו ענין לשוגג ומאי יומת בממון ותיפוק ליה חילוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' נתן דתניא ר' נתן אומר °לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר °ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה *דברים הדברים אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל °בחריש ובקציר תשבות ועדיין אני אומר *על חרישה ועל הקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה שמואל סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת *דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי ר' נתן אומר *לחלק יצאת ותיפוק ליה לחלוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' יוסי *דתניא רבי יוסי אומר °ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת אמר ר' יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת שמעון מאחת שם

[שמות לא; שם לה; שם; שם; ויקרא כג; ויקרא ד]

רש"י

מאי שנא רישא. דשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת וסיפא דזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה: כאן מידיעת שבת הוא פורש. רישא כי אמרו ליה שבת הוא פורש מן המלאכה ומכיר שחטא ועל כך הוא מביא קרבן הלכך שגגת שבת היא ועל השבת הוא צריך להביא: כאן מידיעת מלאכות הוא פורש. כי אמרי ליה שבת הוא לא פריש דהא נמי ידע וכי אמרי ליה מלאכה חשובה היא זו פריש הלכך על מנין המלאכות יביא: כלום פריש משבת אלא משום. דכי אודעיה שבת הוא הכיר שחטא על המלאכות וכלום פריש ממלאכה כלומר ע"י ידיעת המלאכות אלא משום שבת דכי אמרו ליה מלאכות הן הכיר שחילל שבת: חילוק מלאכות. שגופי מלאכות מתחלקים לחטאות ואע"פ שבהעלם אחד: מות יומת. מיתות הרבה: בממון. לאפושי קרבנות: מה ת"ל. והלא כבר נאמר לא תעשה כל מלאכה: דברים. משמע תרי ה' לרבות חד הרי שלשה אלה בגמטריא ל"ו הרי ל"ט: ת"ל בחריש ובקציר תשבות. כלומר בלאו לא תבערו הוה לן למילף מהאי אם לא שיש להשיב: ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב שתים. אם עשאן בהעלם אחד שהרי הוציאם מן הכלל לחלקן לשתים ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחריש לעצמה: ועל כולן אחת. דבחדא מלאכה כיילינהו וחד לאו ובדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד כו' לא דיינינן ליה דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט אי נמי הוי חריש וקציר שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין דהוה ליה למיכתב חד: ת"ל לא תבערו כו'. וחריש וקציר לדרשה אחרינא אי כר' עקיבא דדריש ליה בעלמא (ר"ה דף ט.) לענין תוספת שביעית אי כרבי ישמעאל לענין שבת מה חריש רשות אף קציר רשות ללמד על קציר העומר שדוחה שבת: בכלל היתה. דלא תעשה כל מלאכה: להקיש אליה. כל שאר המלאכות שנכללו עמה בכלל שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא כו': ללאו. שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה: לחלק. כדאמרן מה הבערה מיוחדת: ועשה מאחת מהנה. האמור לענין חטאות הוה ליה למכתב ועשה אחת וליפתוק אייתר ליה שאר' מ"ס דמאחת וכל תיבת מהנה לדרשה ודרוש הכי פעמים שכל מעשה עבירותיו חשוב אחת ופעמים שהוא קרוי הנה לשון רבים: וא"ר יוסי ברבי חנינא מ"ט דרבי יוסי. כלומר מאי דריש ביה דאכתי מ' דמהנה ומ' דמאחת למאי אתא: אחת מאחת. אחת הוה ליה למכתב וכתיב מאחת וכנגדו הנה ה"ל למכתב (הנה)[למדרש פעמים שהוא הנה]וכתב מהנה ודרוש אחת והנה בלא מ"ס הכי פעמים אחת שהוא הנה שבת [אחת] לבדו הוא מחלל ויש כאן חטאות הרבה דאזלי בתר מלאכות ופעמים הנה שהיא אחת מלאכות הרבה עשה ואינו חייב אלא אחת דבהנך תרי גווני איכא למשמע ועשה אחת וחייב הנה ואיכא למימר נמי הכי ועשה אחת הנה *עשייתו הוי אחת אע"פ שהן הנה [וחייב א'] ומ"ס יתירה [דרוש הכי] לרבות שהכותב שם משמעון דאע"ג שנתכוון לעשות תיבה גדולה הואיל ושתי אותיות הראשונות שם במקום אחר הן חייב והיינו מאחת מקצת המלאכה ולא כולה יביא חטאת: מהנה

תורה אור

תוספות

אם אינו ענין למזיד דהא כתיב כו'. ואם תאמר ולימא אם אינו ענין למזיד משום דאתו בתרי קטלא קטלא ליה וי"ל דאי לאו קרא אחרינא דמייתי הוה מוקמינן ליה להאי קרא במזיד ומות יומת דברה תורה כלשון בני אדם אבל השתא דלא איצטריך למזיד מוקמי ליה ע"כ בשוגג ולחייב קרבן על כל א': יכול שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'. תימה א"כ מניינא דקרא דברים הדברים אלה הדברים למה לי כיון דלא אתא לחלק ויש לומר דצריך למניינא לפי שיש מלאכות שאינן חשובות ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו הויין מלאכות להתחייב עליהן ומיהו ממתניתין דמ' מלאכות דייק שפיר דבהעלם אחד חייב על כל אחת דלא הוה צריך למניינא כיון דמני כולהו בהדיא ומיהו קשה לר"י לקמן בהזורק (דף צז:) משמע דהאי מניינא אתיא לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים כו' ופי' בקונטרס התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות ואי ס"ד דמחייב אתולדה במקום אב טובא ה"ל למיתני ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשובות מלאכות להתחייב עליהם לא הוה פריך מידי ונראה לר"י דגרס הכא כמו במכילתא דתניא התם רבי נתן אומר לא תבערו אש למה נאמר לפי שנאמר ויקהל משה שומע אני שלא יהא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות תלמוד לומר בחריש ובקציר וכו' והשתא אי לאו לא תבערו ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב על אחת או שתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו דילפינן מיניה דחייב על כל אחת בפני עצמה אם כן מניינא אתא למימר דאל"ט דווקא הוא דחייב על כל אחת ואחת אבל אתולדה במקום אב לא והשתא מוכח שפיר בהזורק דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב ואתי נמי שפיר להאי גירסא דקתני לפי שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו' דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה דאינו חייב עד שיעבור כולן וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר לא יראה לך יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים אבל לגירסת הספרים מאי קאמר לפי שנאמר בלאו קרא נמי הוה. אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: על חרישה וקצירה חייב שתים. וא"ת מנא ליה דחייב שתים נימא דלא מיחייב אתרווייהו אלא אחת וי"ל משום דכתיב בחריש ובקציר דמשמע תרי מילי מדלא כתב בחריש וקציר: ועל כולן אינו חייב אלא אחת. פירש בקונט' משום דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וביום השביעי תשבות ועוד דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרינן בפרק קמא דמו"ק (דף ג.) דלא דייקינן כשאין הכלל בלשון הפרט אבל לגבי דבר שהוא יצא מן הכלל לא אשכחן בשום מקום ועוד דבמועד קטן איכא למ"ד דנין ונראה כפי' אחרון שפי' בקונט' דלא ילפינן מחריש וקציר משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין סז:) אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך וליהוי אוב וידעוני שני כתובים הבאין כא' ואם תאמר והיכי יליף מלא תבערו כל שכן דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע וכ"ת דחריש וקציר אתא לכדדרשינן בריש מו"ק (ד' ד.) מה חריש רשות כו' אם כן היכי הוה בעי למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי ולומר ר"י דלא הוו ג' כתובים מדלא כתבינהו או כולהו בלאו או כולהו בעשה ולהכי ילפינן מהבערה ומהשתא אייתר ליה חריש וקציר לכדדרשינן במו"ק: הבערה ללאו יצאת. וא"ת *והא איצטריך למיכתב לא תבערו משום סיפיה דקרא דכתיב בכל מושבותיכם דדרשינן מינה ביבמות (דף ו:) ובסנהדרין (דף לה:) דאין רציחה דוחה שבת וי"ל דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ.) אבל אתה מבעיר כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו: מאי טעמא דר' יוסי. פי' בקונט' כלומר דהכתי מ"ס דמאחת ומהנה למה לי ולשון מאי טעמא אינו משמע כן ונראה לר"י דה"פ מ"ט דר' יוסי הא איצטריך קרא לשם משמעון ולאבות ולתולדות ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת ומפרש דמאחת שם משמעון מהנה לאבות ותולדות ומ"מ מדסמכינהו להדדי דרשינן אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת:

רבינו חננאל

מאי שנא בהיודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת וביודע שהיא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה ופריק רב חסדא כאן מידיעת שבתות הוא פורש כו'. פי' היודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת הוא כיון שאמרו לו היום שבת היא מיד פורש נמצאת שגגתו על השבת לפי' אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת אבל היודע שהיא שבת ושגג ועשה מלאכות הרבה וכיון שאומרים לו הלא מלאכה היא זו מיד פורש נמצאת שגגתו על המלאכות לפיכך חייב על כל מלאכה ומלאכה ודחה רב נחמן ואמר כלום פורש מן השבת אלא משום מלאכות כו' אלא אמר רב נחמן קרבן [דחייב רחמנא] אמאי אשגגה הוא השתא כיון דכי אמרו ליה שבת היא היום מיד פורש מכל מלאכה נמצאת בידו שגגה אחת שהיא שגגת שבת לפיכך אינו חייב אלא חטאת אחת אבל המזיד בשבת ושגג במלאכות אם מודיעים לו שהיא מלאכה פורש ממנה ועושה מלאכה אחרת ועוד מודיעין אותו ופורש ממנה ומתעסק באחרת הלכך כיון שצריך להודיעו על כל מלאכה ומלאכה נמצאו שגגותיו מרובים לפיכך חייב כנגד שגגותיו: העושה מלאכו' הרבה בשבת אחת בשגגה מנלן דחייב על כל מלאכה ומלאכה ופשט שמואל מדכתיב כל העושה בו מלאכה יומת דילפינן מיניה קטלא למזיד וכתיב קרא אחרינא מחלליה מות יומת דלא צריך ליה לקטלא דהא ילפינן ליה פשטנא לשוגג וכתיב מות יומת מיתות הרבה נמצאו בחילול שבת אחת מיתות הרבה. ומאי נינהו המאות והכי קאמר יומת בממון כלומר יתן חטאות הרבה ור' נתן פשט ליה מלא תבערו אש הבערה בכלל היתה למה יצאת לחלק ולומר כשם שחייבין על ההבערה בפני עצמה כך חייבין בכל אחת ואחת בפני עצמה אחר שפירש בחריש ובקציר שביתה וכתב רחמנא אלה הדברים מדהוה למכתב (דאמר אלה) [ויאמר אליהם] הדברים אשר צוה ה' לעשות וכתי' והוסיף אלה הדברים אלה בגימטריא ל"ו ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו ודברים תרי הרי ל"ח והוסיף ה' בהדברים למדנו ממנו עוד אחת הרי ארבעים חסר אחת. ור' יוסי מדכתיב ועשה מאחת מהנה דריש ועשה מאחת פעמים שהוא חייב אחת על כולן והוא היודע עיקר שבת. מהנה פעמים שחייב על כל אחת ואחת. כיצד זדון שבת ושגגת מלאכות ושמואל הא דר' נתן סבר לה

[קך קושיא מאי קאי גם למ"ד הבערה לחלק יצאת ועי' תוס' יבמות ו: ד"ה טעמא וכו' וכסנהדרין לה: ד"ה מושבות וכו' מבואר דכדיהם ליטב. וע"ע תוס' לעיל כ. ד"ה למאי ותוספות לקמן קו. ד"ה מה לי ותוס' מנחות נה: ד"ה אם כן]

מסורת הש"ס

לקמן צז: וש"נ

מכילתא פרשת ויקהל

יבמות ו: לג: סנהדרין לה: ודף סב. [כריתות כ:]

לקמן קג: סנהדרין סב. [כריתות ג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל העושה בו מלאכה:

שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות ושמואל אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה רבא מרב נחמן *העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת אדרבה הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת אלא אמר רב אשי חזינן אי משום שבת קא פריש הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת ואי משום מלאכה קפריש הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת *אלא לא שנא תנן *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר אלא אי אמרת העלם שבת בידו אינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר ליה כרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע ליה שבת בלאו אלא אי סבר לה כרבי שמעון בן לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע ליה שבת במאי *דידע לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא: *אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על קצירה ועל טחינה של זדון שבת ושגגת מלאכות

קצירה

תוספות

שם משמעון. הא לישנא לא הוה צריך למימר כיון דאליבא דר' יוסי קאי דסבר בפ' הבונה (לקמן ד' קג:) דאפי' שריטה אחת על שני נסרים או שני שריטות על נסר אחד חייב אלא ניחא ליה למנקט לישנא דמתני' דהבונה (שם) א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון: לא משמע ליה. שמואל דלא כר' נתן ודלא כר' יוסי וצ"ל דמקבלה קים ליה לשמואל הכי*: העלם זה וזה בידו מהו. אומר ר"י דאפי' לא ידע לשבת בשום מלאכה חשיב ליה העלם זה וזה כדמוכח בסמוך דקאמר ר"י אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב כו' אלמא אע"ג דלא ידע לשבת במידי חשוב העלם זה וזה וצריך לחלק בין זה לשוכח עיקר שבת דהכא אינו שכוח כל כך דכי מדכרו ליה מדכר אבל שכח עיקר שבת היינו כעין תינוק שנשבה לבין הנכרים: אמר ליה הרי העלם שבת בידו כו'. בשבועות בפ"ב (ד' יט.) בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם טומאה בידו וחייב והתם בפ"ג (דף כו.) נמי השיבו הרי העלם שבועה בידו וחייב התם שפיר דמהדר ליה לחומרא והא דמהדר ליה הכא לפוטרו משום דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר המצוה היא משום שבת: חזינן אי משום שבת קא פריש כו'. פי' בקונטרס שאמרו לו שבת היום ופירש וקשה דמאי כי הוו אמרי ליה נמי מלאכה היא היה פורש אפי' לא יזכירוהו שבת אלא נראה לר"י דה"פ אי משום שבת קא פריש שאומר בעצמו דאי הוו מודעי ליה אשבת לבד היה פורש ואי הוו מודעי ליה אמלאכות לא היה פורש א"כ העלם שבת עיקר שהוא היה שכוח יותר ואי משום מלאכות פריש דשיילינן ליה ואמר דאי הוו מודעי ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת ואי הוו מודעי ליה אשבת הוה צריך לאודועיה אמלאכות הרי העלם מלאכות עיקר וחייב על כל אחת ואחת אבל כששניהם שכוחות בשוה מזה לא פשט כלום ולא בא רב אשי אלא לפשוט מקצת הבעיא כלומר לפעמים נוכל להבחין איזו העלמה עיקר ול"ג מה שכתוב בספרים ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכות בידו כו' דלפי מה שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרושי וכי מודעת ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת אלא גרסי' ואי משום מלאכות קא פריש כו' וקאמר רבינא כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כו' כלומר כיון ששניהם שכוחים במה שזה שכוח יותר מזה לא נפקא מיניה מידי אלא לא שנא ותרווייהו תבעי ורשב"א מקיים גירסת הספרים ומפרש דרב אשי בא לפשוט דהעלם זה וזה (א) חייב אי משום שבת קפריש שהשבת שכוחה יותר העלם שבת בידו ואי כי מודעת ליה אשבת אכתי צריך לאודועי אמלאכות אפילו אי כי נמי מודעת ליה אמלאכות צריך לאודועיה אשבת דהוי העלם זה וזה חשיב כהעלם מלאכות וחייב וכן מוכח מדנקט לעיל אי משום שבת קא פריש והכא נקט אי כי מודעת ליה אשבת כו' והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת ה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מיחייב אלא חדא דבענין אחר לא הוה פריך מידי כיון דבשניהן שוה חייב על כל אחת:

נודע לו על הקצירה ועל הטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות. פי' רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן וקודם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה אין נגררין וצריכין שתי חטאות דלכ"ע כפרה מחלקת ודווקא הפריש קרבן אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של *שגגת מלאכות יביא איזה שירצה דבו תליא מילתא אם ירצה יפריש חטאת אחת על שגגת שבת ונגררין של שגגת מלאכות עמה או אם ירצה יפריש ב' קרבנות על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות ויגררו עמהן של שגגת שבת כדאמר רבא בסמוך אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן כו' הביא קרבן על הראשון כו' אלמא אע"ג דנודע לו על הראשון תחלה הואיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן וא"ת דהשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת והיינו כריש לקיש ורבא גופיה לא פסיק כוותיה בהחולץ (יבמות לו:) אלא בג' מקומות ומיהו מתוך פי' ר"ח שפירש דהלכתא כרבה רבו של אביי משמע דגרס רבה וכן משמע שמזכירו לפני אביי וכן בסמוך דקאמר מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי ואפי' גרסי' רבא י"ל דלא איירי ביבמות אלא בדברים הנוהגים בזמן הזה מיהו תימה לר"י לקמן דמיבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא תפשוט דבהפרשות פליגי דאי בידיעות פליגי אבל הפרשות מחלקות לכ"ע א"כ רבה ואביי דסברי הכא דאין הפרשות מחלקות כמאן וי"ל דאיכא למדחי דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות והאדנקט ונודע לו על שגגת שבת הייט כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת:

גרירה

רש"י

מהנה לרבות תולדות. כלומר היוצאות מהן מן האבות: אחת שהיא הנה. דאמרן פעמים שחייב על כל אחת ואחת מאי היא כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא והנה שהיא אחת דאמרן פעמים שחייב אחת על כולן מאי היא כגון שגגת שבת וזדון מלאכות דיודע שהמלאכות אסורות בשבת אבל שכח ששבת היום: לא משמע ליה. דמיבעיא ליה כוליה לשם משמעון ולתולדות: זה וזה. שבת ומלאכות: מהו. חייב אחת על כולן או על כל אחת ואחת וקמבעיא ליה הא דתני לעיל (דף סט.) שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה מהו לחיובי חדא או לאחיובי אכולהו וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה דהשוכח עיקר שבת חדא שגגה היא וכי מיבעיא לן ביודע עיקר שבת אבל מלאכות הללו אינו יודע שאסורות ועוד נעלם ממנו שהיום שבת דאיכא למיתלי שגגה אכל מלאכה ומלאכה הואיל ויודע עיקר שבת ואיכא למתלי אהעלם שבת וחדא שגגה היא: אי משום שבת קא פריש. זה שפירש מן העבירה ובא להתכפר אי משום שבת היתה שאמרו לו שבת היום ופירש אישתכח דמשום העלם שבת היה עושה: ה"ג ואי משום מלאכות הללו קא פריש שאמרו לו מלאכה היא זו ופירש הרי העלם מלאכה בידו וזיל בתר מלאכות: כלום פריש משבת אלא משום מלאכות. כשאמרו לו שבת היום הבין שהמלאכות הללו אסורות דאי לא אסורות למה הוזקקו לומר שבת היום: אלא לא שנא. ואינו חייב אלא אחת: עשאן לכולן. היינו העלם זה וזה בידו דהא לא ידע שבת במידי כיון דכל הלכותיה נעלמות ממנו אין חילוק היום משאר ימים: אא"א כו' היכי משכחת לה. דניחייב אינים אכל חדא ע"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דמשכחת לה והכא מאי זדון שבת איכא: הניחא לר' יוחנן כו'. משכחת ליה שלא נעלמו ממנו אלא הכריתות ויודע הלאוין והיינו זדון שבת: כגרוגרת. שיעור הוא לכל איסורי מלאכות של שבת באוכלים: קצר. כגרוגרת וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דלא מיחייב אלא חדא: וחזר וקצר. כגרוגרת וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דמיחייב תרתי ולא נודע לו בינתים שחטא: ונודע לו. אחרי כן על הקצירה ועל הטחינה כלומר או על זו או על זו וכ"ש על שתיהן: (*על) שגגת שבת וזדון מלאכות. והפריש חטאת וחטאת זו מכפרת על שתיהן דהא חדא הוא דמיחייב עליה:

קצירה

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה ד

[עי' לקמן קי. ד"ה מה לי לבשל כו' כתב דשמואל כר"ש ס"ל ע"ש]

[עמ"ש לקמן עב: על הגליון]

מסורת הש"ס

[סנהדרין סב. שבועות יט. כו. כריתות ג:]

[לקמן עב. וש"נ]

[לעיל סט. וש"נ]

[לקמן עג.]

[ז"ל שגגת שבת ופי' דקאי אהאי נודע לו קצירה של זדון שבת [ר"מ] וע"ש]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חזינן וכו' לפשוט העלם זה וזה בידו חייב:

רבינו חננאל

כר' יוסי דאמר הבערת ללאו יצאת ולא לחלק ודרשה דר' יוסי אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה (רבה) [רבא] מר' נחמן העלם שגגת שבת ושגגת מלאכות כשגגת שבת דיינינן ליה וחייב אחת על כל שבת ושבת או כשגגת מלאכות דיינינן ליה וחייב על כל מלאכה ומלאכה בכריתות תנן המחלל את השבת שהיא אחת מל"ו כריתות ואקשינן חדא מחייב מ' חסר אחת הווין חיובי שבת ואוקמה ר' יוחנן בשגגת שבת וזדון מלאכות (מחדא לא פליג) דלא מחייב אלא חדא.ומקשינן וליתני זדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת ושנינן הא קמ"ל דאפי' שגגת שבת וזדון מלאכו' מחדא לא פליט' ופשט ליה רב נחמן לרבא [הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת וא"ל אדרבה] הרי העלם מלאכה בידו וחייב על כל מלאכה ואתא רב אשי ואמר הדא מלתא בעא בירור אי משום שבת לא מחייב אלא חדא כרב נחמן ואי כי מודעת כי שבת הוא היום עדיין צריך לאודועי הכי תהורש הוא חייב. ושביק ליה להרישה והדר לזריעה. תוב צריך לאודיעה. כי גם הזריעה חייב עליה. וכן הקוצר ושאר מלאכות כל אחת ואחת חייב עליה על כל אחת ואחת בפני עצמה ובכל אחת ואחת צריך ידיעה בפני עצמה. הרי שגגת (שבת) [מלאכות] וחייב על כל מלאכה ולא אמרינן מפני שנוספה על שגגת מלאכות שגגת שבת פקעה לה שגגת מלאכות א' לא' במקומה עומדת.ואי לא מסתברא דודאי זדון מלאכות ושגגת שבת הוא כרבא עבדין דאיסורא דספיקא דאורייתא היא. וכל איסורא דספיקא דאורייתא לחומרא עבדינן ואתא רבינא ודחייא להא דרב אשי ואמר כלום פריש משבת(א' לא') [אלא] משום מלאכות כו' ומסתברא דרבינא כר"נ והכי קיימא בזדון שבת ושגגת מלאכות כגון שמכיר כי היום הוא שבת וגם היה יודע שהמלאכות אסורות ונעלם ממנו איסור מלאכות עכשיו או שידע איסור מלאכות בלאו ונעלם ממנו איסורא דכרת. שנמצאת ידיעת שבת בידו והעלם על כל מלאכה ומלאכה זהו שחייב על כל מלאכה ומלאכה אבל השוכח עיקר שבת ועיקר איסור מלאכות ולא מהניא לך כהודעת ליה עיקר שבת ועדיין צריכת לאודועיה איסור מלאכות דאי לא מודעת ליה איסור מלאכות מי ידע דאסירן דלפרוש הלכך ידיעת שבת תליא בידיעת איסור מלאכות ואיסור מלאכות תליין משום שבת וכיון שאפשר שתודיעו (א' לא') איסור שבת ואיסור מלאכות כאחת נמצאת כאילו שגגה אחת היא ואינו חייב אלא אחת כרב נחמן ומקשינן על רב נחמן מדר' יוחנן דאמר אם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. בשלמא אי אמרת העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת היינו דמשכחת לה הכי אלא אי אמרת כל כי האי גוונא לא מחייב אלא חדא היכי משכחת לה דחייב על כל אחת ואחת ואם תאמר בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אליבא דר' יוחנן משכחת לה זדון שבת [כו'] ומשני ר' נחמן דידע לה שהוא אסור בתחומין ואליבא דר' עקיבא כדאמרינן לעיל (סט.) שנמצאת זדון בתחומין וכי הדין בעיא דרבא העלם זה וזה בידו. גרסינן בשבועות (יט.) בענין ידיעות הטומאה ואסיקנא להו כהא: אמר (רבא) [רבה] קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דאע"ג דשני אבות ניגהו לא מחייב אלא חדא

דהא

*קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה אבל נודע לו על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת אביי אמר טחינה נמי גוררת טחינה שם טחינה אחת היא ומי אית ליה לרבא גרירה והא איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני °אמר רבא *הביא קרבן על ראשון ראשון ושני מתכפרין ג' אינו מתכפר הביא קרבן על השלישי שלישי ושני מתכפרין ראשון אינו מתכפר הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן אביי אמר אפילו הביא קרבן על אחד מהן נתכפרו כולן בתר דשמעה מאביי סברה אי הכי טחינה נמי תגרר לטחינה גרירה אית ליה גרירה דגרירה לית ליה °מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא (א)מבעיא לר' זירא דבעי רבי זירא מרבי אסי ואמרי לה בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות מהו שיצטרפו אמר ליה חלוקין לחטאות ולא מצטרפין וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי *והתנן אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת אכל °חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת זו חומר במינין הרבה ממין אחד וזו חומר במין אחד ממינין הרבה שאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית ממין אחד חייב משני מינין פטור *והוינן בה ממין אחד חייב צריכא למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני הכא במאי עסקינן כגון שאכלו בשני תמחויין ורבי יהושע היא *דאמר תמחויין מחלקין מהו דתימא אמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא קא משמע לן דלקולא לא אמר לחומרא קאמר והא הכא דחלוקין לחטאות וקא מצטרפי אמר ליה מר ארישא מתני לה וקשיא ליה אנן אסיפא מתנינן לה ולא קשיא לן משני מינין פטור צריכה למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני לעולם ממין אחד ואמאי קרי ליה שני מינין שאכלו בשני תמחויין ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין והא קא משמע לן דאמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא מדסיפא מין אחד ושני תמחויין

מכלל

קצירה גוררת קצירה. שניה בכפרתה וטחינה גוררת את הטחינה השניה ונתכפרו כולן דקיימא לן אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וזה שעשה שתי קצירות בהעלם אחד שלא נודע לו בין קצירה לקצירה שחטא ואע"פ שהעלמה של שניה חלוק קצת משל ראשונה סוף סוף העלם אחד הוא דלא נודע לו חטאו בינתים וידיעות [חטא] הוא דמחלקת הלכך חטאת זו שבאה על הקצירה וטחינה ראשונה אתרווייהו קיימא ונתכפרו עם הקצירה כל קצירות שעליו שנעשו בהעלם אחד ועם הטחינה נתכפרו כל הטחינות שעליו כשעשאן בהעלם אחד: אבל נודע לו על הקצירה. אחרונה שבזדון שבת ושגגת מלאכות והפריש עליה קרבן הואיל ובקרבן זה לא שייכא טחינה שעמה דהא אכל חדא מיחייב אי הוה מתידעי ליה תרווייהו: קצירה גוררת קצירה. ראשונה: וטחינה שעמה. של ראשונה: וטחינה. אחרונה. שכנגדה של ראשונה: במקומה עומדת. וכי מתידע ליה מיחייב עלה: קצירה גוררת קצירה. כמשפט דשני זיתי חלב בהעלם אחד הן וטחינה שעם קצירה ראשונה היינו משום גרירה דאף על גב דעיקר קרבן לאו משום קצירה דהדה אתא הואיל ואיכפר ליה בהדי קצירה בתרייתא גררה לטחינה שעמה בהדה שהרי שתיהן היו תלויות בקרבן אחד ואין כפרה לזו בלא זו: וטחינה שכנגדה עומדת במקומה. דגרירה לגרירה לא אמרינן לאיכפורי טחינה אחרונה עם טחינה ראשונה משום שני זיתי חלב בהעלם אחד דהא קמייתא גופה בגרירה היא דמיכפרה: שם טחינה אחת היא. ואע"ג דקמייתא גופא בגרירה אתיא אמרינן גרירה לגרירה: ומי אית ליה לרבא גרירה. אטחינה שעמה קפריך דמגררה עם הקצירה ואע"ג דקרבן לאו אההיא קצירה איפריש דהיינו כולהו לאו גרירה היכא דקצירה וקצירה בהעלם אחד לאו גרירה היא דכל שם עבירה הנכפל כמה פעמים בהעלם אחד אין בו אלא חטאת אחת: ראשון ושני מתכפרין. שהרי בהעלמו היה: שלישי אין מתכפר. ולא אמרינן הואיל והשני מתכפר עם הראשון שבהעלמו ליגרריה לשלישי עמו בכפרתו ואע"ג דלא שייך בהדי ראשון: הביא קרבן כו'. שכשהפרישו הזכיר בו שם אותו זית: הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולם. ואין זה גרירה אלא כולם בהעלם של זה היו: אביי אמר כו'. דאית ליה גרירה: בתר דשמעיה. רבא מאביי דאמר אפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כולם דאית ליה גרירה הדר ביה איהו ואמר לההיא דלעיל דמיכפרה טחינה שעמה בגרירה: אי הכי. דכאביי סבירא ליה דאמר גרירה: טחינה. שעמה דאיכפרה בגרירה תגרור נמי לטחינה שכנגדה משום שני זיתי חלב בהעלם אחד: גרירה דגרירה. כי הך דטחינה קמייתא לא איכפרה אלא בגרירה דלא עליה ולא על קצירה שעמה בא הקרבן אלא דאגריר בהדי קצירה הלכך לא הדרה גרירה לבתרייתא משום שם טחינה: מילתא דפשיטא להו. דזדון שבת ושגגת מלאכות וזדון מלאכות ושגגת שבת אין חלוקין לחטאות כדקאמרי דזה מתכפר בקרבנו של זה ולא אמרינן כשני העלמות נינהו וניחייב. חד אזדון שבת ושגגת מלאכות וחד אשגגת שבת וזדון מלאכות ואע"ג דחד גופה דעבירה היא מספקא ליה כו': קצר וטחן. קצר או טחן: חזר וקצר כו'. ולא נודע לו בינתים על חטאו: מהו שיצטרפו. קצירה וקצירה לכשיעור ויתחייב מי הוי העלם אחד ומצטרפי או דילמא כשני העלמות נינהו ולא מצטרפין: חלוקין לחטאות. אי הוי כשיעור לכל חד אין אחד מהן מתכפר בקרבן הבא על חברו הלכך לא מצטרפי: הכי גרסינן וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי והא תנן כו': חלב וחלב. שני זיתים והפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס דהוו להו שתי אכילות: שאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית. באותו העלם וכגון שלא שהה מתחילתו של ראשון עד סוף גמר אכילת אחרון יותר מכדי אכילת פרס ממין אחד מצטרפין: צריכא למימר. הא חדא אכילה היא דבשתי אכילות ליכא למאן דאמר חייב: תוטני. שם חכם: שני תמחויין. שני מיני תבשיל אחד צלי ואחד שלוק: ורבי יהושע היא. בכריתות דאמר תמחויין מחלקין לאוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין לחייבו שתי חטאות ואיצטריכא לאשמעינן דלענין חצי שיעור מצטרפי דמהו דתימא בין לקולא כי הכא בין לחומרא כגון שיעור שלם אמר רבי יהושע דחלוקין הן וגבי שני חצאי שיעור פטור והיינו קולא וגבי שני זיתים שלימים חייב שתים והיינו חומרא: ארישא מתני. להא דריש לקיש: אסיפא מתנינן לה. ולא איתמר הכי:

מכלל

גרירה דגרירה לית ליה. ומה שגוררת קצירה וטחינה (ב) שעמה לא חשיב גרירה דגרירה כדפי' בקונט' דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרירה כיון דהוי בהעלם אחד אבל טחינה(ג) שכנגדה חשיבא גרירה משום דקצירה של זדון שבת אינה גוררת טחינה של שגגת שבת אלא על ידי הקצירה שעמה היא נגררת *שעיקר קרבן אינה בשבילה ולר"י נראה דקצירה חשיבא גרירה מדקאמר קצירה גוררת קצירה אבל ההיא דטחינה לא חשיבא גרירה דגרירה שאינו יכול לכפר על הקצירה אא"כ תתכפר הטחינה עמה ואע"ג דשני זיתי חלב בהעלם אחד לא חשיבא גרירה מ"מ קצירה וקצירה שאני שהאחת בשגגת שבת והאחת בזדון שבת וטעמא דמאן דאמר בסמוך דקצירה וקצירה אין מצטרפין היינו משום דלית ליה גרירה וקשה לרשב"א לפי זה הוה מצי למצוא פלוגתייהו דאביי ורבא אפילו בשלשה קצירות כגון שקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו הראשונה וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות דלרבא הביא קרבן על הראשון שני נתכפר שלישי לא נתכפר ולאביי גם שלישי נתכפר: ממין אחד חייב פשיטא. הוה מצי לשנויי הא מני רבן גמליאל היא כדאמרינן בסמוך:

אנן אסיפא מתנינן לה. אפילו ארישא הוה מצי לשנויי כגון שאכלו בשני תמחויין ולאפוקי מרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקין אפילו לקולא אלא דניחא ליה לאוקמי כר' יהושע: משני מינין פטור פשיטא. אף על גב דלענין מלקות מצטרפין כדאמרינן בפרק בתרא דמס' ע"ז (דף סו:) ובמס' מעילה (דף יז:) לענין קרבן פשיטא ליה דאין מצטרפין:

מכלל

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה י:

יד ב מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה יא:

טו ג מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה י:

טז ד מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה א סמג עשין ריג:

יז ה מיי' שם הלכה ד:

יח ו שם הלכה ז ופ"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה טז סמג שם:

יט ז מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה א:

רבינו חננאל

דהא תרווייהו בשגגת שבת וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות דלא מחייב עלה ואטחינה דבהדה אלא חדא. קצירה [הראשונה] גוררת (הראשונה) קצירה וכיון שמביא חטאת על קציר' של שגגת (חטאת) [שבת] נתכפר לו קצירה שהיא בזדון שבת. וכן כיון שנתכפרה הטחינה הראשונה שהיא מכלל הקצירה שבשתיהן חטאת אחת הוא חייב. גררה נמי הטחינה הראשונה את הטחינה השניה ונתכפר בשלה. אבל אם נודע לו בקצירה שהיא בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא חייב בקצירה חטאת אחת ובטחינה חטאת אחרת (מביא) [והביא] בקצירה זו שנודע לו בה. קצירה זו גוררת הקצירה הראשונ' ששתיהן קצירה ומעין מלאכה אחת הן והטחינה הראשונה נגררת בכלל הקצירה הראשונה שהקצירה הראשונה והטחינה הראשונה אינו חייב בהן אלא אחת. וכיון שנתכפר מקצתה נתכפר כולה. נמצאו שנתכפר בקצירה וטחינה שהיא בשגגת שבת וזדון מלאכות בקרבן שהביא על הקצירה שהיא בזדון שבת ושגגת מלאכות והטחינה שעמה עומדת במקומה. לכשתודע לו מביא עליה חטאת. (אמר) אביי [אמר] גם הטחינה הראשונ' גוררת הטחינ' השני' שהטחינ' אחת היא. ומקשי' ומי אית ליה לרבה גרירה. והא אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחת וחזר (ונודע לו על אחת וחזר) ואכל (שני זיתי)כזית א' בהעלמו של שני. אמר רבא הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפרין שהרי הם בהעלם אחת שלישי אינו מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של ראשון ואע"פ שהיה בהעלמו של שני ואין השני גוררו לכפרה. וכן אם הפריש קרבן על השלישי שלישי ושני מתכפרין. ראשון אין מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של שלישי. הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן שהרי כולן היו בהעלמו של אמצעי אבל אביי אפילו הפריש קרבן על אחד מהן כולן מתכפרין מ"ט כולהן בני בקתא דהדדי נינהו וגררי להדדי סברה ואמר איהו נמי גרירה ואקשינן אי הכי (דרבא) [דרבה] כאביי סבירא ליה טחינה נמי דשגגת שבת תגררה לטחינה דזדון שבת ושנינן קסבר רבה טחינה דשגגת שבת כיון דהיא עצמה גרירא היא לכפרה לא גררה אחריתא וקי"ל כרבה ואביי תלמידיה הוא והלכתא כרבה. והא שמעתא דפשיטא ליה לרבה ולאביי דקצירה דזדון שבת מצטרפת ונגררת עם קצירה דשגגת שבת דאע"פ שחלוקין לחטאות מיבעיא ליה לר' זירא. דבעי ר' זירא קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות ששתיהן חטאת הן וחזר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות שחייב שתים. מהו שיצטרפו שני חצאי גרוגרות והנה קצר וטחן כגרוגרת להתחייב חטאת אי לא. ואמרו ליה חלוקין לחטאת הן דהזדון מלאכות ושגגת שבת חייב אחת על כולן. וזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל אחת ואחת וכיון שחלוקין לחטאות שהעושה מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת וזה חייב על כל מלאכה ומלאכה חטאת לא מצטרפי דהא שגגת שבת וזדון מלאכות פטור הוא דהא אינו חייב אלא אחת בכולן. ואקשינן איני והא תנן בכריתות פרק ג' אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת אכל חלב ודם (מותר) [ונותר] כו'. והוינן בה ממין אחד צריכא למימר ואמר ר"ל משום בר (תיטיני) [תוטיני] הכא במאי עסקינן כגון שאכלו בב' תמחויין ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין. כלומר אם אכל חלב וחלב בב' תמחויין חייב ב' חטאות ולא תימא דר' יהושע סבר (דאפי') [דאכל] חלב כשני חצאי זיתים בהעלם אחד בב' תמחויין. תמחויין מחלקין ופטור. אלא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן. והוא כגון דאכל כזית בב' תמחויין לפוטרו לא והנה אכל ב' זיתי חלב בתמחוי אחד בהעלם אחד חייב אחת כשגגת שבת וזדון מלאכות בב' תמחויין חייב שתים כזדון שבת ושגגת מלאכות ר' יהושע מאי היא דתנן בכריתות בפ' ג' א"ר יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחת חייב על כל אחת משום מעילה' ואמרינן התם היכי דמי בה' תמחויין ואמר שמואל (טעמא) *)

*) חסר כאן וצ"ל ולאמר במשל כלותה שנינו חמשה דברים בעולה מצטרפין הבשר והחלב והיין והסולת והשמן.

רב נסים גאון

הבא כגון שאכלו בשני תמחויין מחלקין אצל קול*) ר' יהושע במס' כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף טו) אמר ר' יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל

*) פירושו בערכי מאמר

[עמ"ש לקמן עג: על הגליון]

כריתות יא:

שם יב:

שם טו:

הגהות הב"ח

(א) גמרא דפשיטא להו לאביי ולרבא מיבעיא לר' זירא דבעי מיניה כו' מר' אסי: (ב) תוס' ד"ה גרירה כו' ומה שגוררת קצירה וטחינה שעמה: (ג) בא"ד אבל דטחינה שכנגדה חשיבא:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא הביא קרבן על ראשון. עי' מנחות דף פ ע"ב ובתוספות ד"ה כולהו חליפין: שם מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא. עי' בכורות ד' יח ע"א תוס' ד"ה מי שיש: עי' לקמן דף קלא ע"ב תוס' ד"ה אסורין:

כ א מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה ט:
כא ב שם הלכה י:
כב ג מיי' פ"ה מהלכות שגגות הלכה א ופ"ו הלכה א והלכה ט סמג עשין ריג:

תורה אור

מכלל דרישא מין אחד ותמחוי אחד מין אחד ותמחוי אחד צריכא למימר אמר רב הונא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים ורבן גמליאל היא *דאמר אין ידיעה לחצי שיעור: איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני ר' יוחנן אמר *חייב שתים וריש לקיש אמר אינו חייב אלא אחת *רבי יוחנן אמר חייב °על חטאתו והביא *וריש לקיש אמר פטור °מחטאתו ונסלח לו וריש לקיש הכתיב על חטאתו והביא ההוא לאחר כפרה ולרבי יוחנן נמי הכתיב מחטאתו ונסלח לו הכא במאי עסקינן [ב]כגון שאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית וחזר ואכל כחצי זית אחר בהעלמו של שני מהו דתימא ליצטרפו קמ"ל א"ל רבינא לרב אשי דאיתידע ליה קודם הפרשה פליגי ובהא פליגי דמר סבר [ג]ידיעות מחלקות ומר סבר הפרשות מחלקות אבל לאחר הפרשה מודי ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתים או דילמא דאיתידע ליה לאחר הפרשה פליגי ובהא פליגי דמר סבר הפרשות מחלקות ומר סבר כפרות מחלקות אבל קודם הפרשה מודי ליה ר' יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת א"ל מסתברא בין בזו ובין בזו מחלוקת דאי סלקא דעתך קודם הפרשה פליגי אבל לאחר הפרשה מודה ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתים אדמוקים ליה קרא לאחר כפרה לוקמיה לאחר הפרשה ואי אחר הפרשה פליגי אבל קודם הפרשה מודה ליה רבי יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת אדמוקי ליה קרא בכזית ומחצה לוקמיה קודם הפרשה ודילמא ספוקי מספקא ליה (א) ואם תימצי לומר קאמר אם תימצי לומר קודם הפרשה פליגי בה רבי יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה ואם תימצי לומר לאחר הפרשה פליגי ריש לקיש היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה: אמר עולא למאן דאמר אשם ודאי לא בעיא ידיעה בתחילה

בעל

מכלל דרישא. דאמר חייב: מין אחד ותמחוי אחד. בתמיה: שהיתה לו ידיעה. בין שני חצאי שיעור ואיצטריך לאשמעינן דליצטרפו דס"ד אמינא הואיל ובשיעורין שלמים חלוקין לחטאות הכא נמי לא ליצטרפו קמ"ל דהתם הוה ידיעה אבל ידיעת חצי שיעור לאו ידיעה היא: רבן גמליאל היא דאמר. לקמן בפרק הבונה אין ידיעה לחצי שיעור: וחזר ונודע לו. לקמן בעי ליה אי קודם שהפריש קרבן על ידיעה ראשונה וקסבר ידיעות מחלקות לחטאות ואע"פ שלא היתה ידיעה בין אכילה לאכילה או לאחר הפרשה וקסבר הפרשות מחלקות והא דאביי ורבא דאמרי לעיל ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כו' אלמא דחדא הוא דמיחייב אי סבירא להו פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בקודם הפרשה איננהו דאמור כריש לקיש אי נמי סבירא להו דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמור קודם הפרשה נודע על השני ודברי הכל אין חלוקין לחטאות: על חטאתו והביא. והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא (ויקרא ד) משמע על כל חטאת וחטאת יביא: מחטאתו ונסלח לו. אפי' לא הביא אלא על מקצת חטאתו ונסלח לו כולו: קמ"ל. כיון(ב)דהאי חצי זית עם זית קמא שייך בתר ידיעה קמייתא [ו]הוה כאילו נודע לו על הכל דהא אי הוה מייתי קרבן הוה מיכפר בהדיה [דזית] בלא שום ידיעה דפחות מכשיעור לא חשיב אבל כזית לא מיכפר בלא ידיעה הלכך כי לא איתידע ליה בהדיה אלא זה אחר זה הוו ידיעות מחלקות: דאיתידע ליה. על השני קודם שהפריש קרבן על ידיעה הראשונה פליגי: אדמוקים לאחר כפרה. כי פרכינן לעיל לריש לקיש הא כתיב על חטאתו והביא ואוקימנא שיטתיה דתלמודא בלאחר כפרה לוקמא בלאחר הפרשה אבל השתא דאוקימנא בלאחר כפרה ש"מ דפשיטא לבני הישיבה שסדרו הגמ' דלאחר הפרשה נמי פטר ריש לקיש: הכי גרסינן בספרים ישנים ודילמא ספוקי מספקא להו ואת"ל קאמר אם תמצא לומר קודם הפרשה פליגי רבי יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה את"ל אחר הפרשה פליגי ר"ל היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה. והכי פירושא ודילמא לבני תלמודא נמי מספקא להו פלוגתא דר"י ור"ל במאי כי היכי דמספקא ליה לדידי אי בקודם אי בלאחר אי בתרווייהו וכי פריך בעל התלמוד לרבי יוחנן נמי והא כתיב מחטאתו ונסלח לו ומשני ליה בכזית ומחצה בלשון את"ל פריך ליה ומשני ליה והכי קאמר אי הוה פשיטא לן דלאחר הפרשה הוא דמחייב [ר"י תרתי] אבל בקודם הפרשה מודה [לר"ל] לא הוה קשיא לן מידי דאוקימנא מחטאתו ונסלח לו בקודם הפרשה אבל השתא קשיא לן את"ל בהך בעיא דרבינא דבקודם הפרשה נמי פליגי וא"ר יוחנן חייב שתים ר' יוחנן היכי מוקי לקרא דמחטאתו ונסלח לו ושני ליה בכזית ומחלה והכי קמשני אפי' את"ל דקודם הפרשה לחודא פליגי אי נמי בתרווייהו פליגי איכא לאוקמא בכזית ומחצה ולר"ל נמי כי פריך ליה תלמודא הכתיב על חטאתו והביא ושני ליה בעל התלמוד בלאחר כפרה לעולם ספוקי מספקא ליה במאי פליגי כלדידי ובאת"ל פריך ומשני והכי קאמר את"ל בלאחר הפרשה נמי פליגי דבלאחר הפרשה פטר ליה בחד קרבן דהשתא ליכא לאוקמא לקרא דמחייב בלאחר הפרשה ר"ל היאך מוקי ליה להאי קרא כלומר במאי מוקי ליה ושני ליה אפילו אם תמצא לומר בלאחר הפרשה פליגי איכא לאוקמי בלאחר כפרה. ורוב התלמידים שגו בשיטה זו ודימו דהאי דהיכי מוקי לה לקרא בכזית ומחלה והכרו היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה לשון קושיא הוא ולפרושי כמו מ"ט והוצרכו לשבש את הספרים ולמחוק הוי"ו ואת"ל (ג) קמא ולהגיה קאמרינן ולהגיה על קודם לאחר ועל לאחר קודם ואין שיטת התלמוד כפי סוגייתם: למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה. פלוגתא דר"ט ור"ע היא בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כב:) ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי ופי' היו לפניו שתי חתיכות א' של קדש וא' של חולין ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל מביא אשם תלוי ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו כלומר אינו משלם קרן וחומש עד שיודע לו ויביא עמה אשם מעילות ודאי כי היכי דאשם תלוי דשאר עבירות דספק כרת אינו מכפר כפרה גמורה וכשיודע לו דודאי חטא מביא חטאת אף זה כשיודע לו יחזור ויביא אשם ודאי ר"ט אומר מה לזה מביא שתי אשמות ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת °דהתם ספיקו איל ודאי נקבה הלכך כי מתידע ליה בעי לאתויי נקבה אבל זה שנכנס מין אחד כדאמר התם שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע שזה איל וזה איל יביא קרן וחומש ויביא איל ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי וזו אשמי ואם ספק שלא עתיד ספיקי להודע לי אשם זה יהיה אשם תלוי והקדש זה לנדבה ולכי מתיידע ליה לא בעי לאתויי אשם אחרינא אלמא לא בעי ידיעה בתחילה באשם ודאי קודם הבאת כפרתו דהא לא איתידע ליה כי אתיי' ומכפר עליה: אשם ודאי. כל אשמות קרוין אשם ודאי חוץ מאשם תלוי שהוא בא על לא הודע והן שלשה הבאין על חטא אשם מעילות אשם גזילות אשם שפחה חרופה:

בעל

מכלל דרישא מין אחד ותמחוי אחד כו'. לעיל לא בעי למיפרך מכלל דסיפא משני מינין ושני תמחויין צריכא למימר שלא חש להאריך כיון דלא קאי הכי: מאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה. פי' בקונטרס דאיכא פלוגתא דר' עקיבא ורבי טרפון בפרק דם שחיטה בכריתות (דף כב:) וליתא דהא תנן התם דדוקא במעילה מרובה קאמר ר"ע שמביא שתי אשמות משום דטוב לו שיביא שתי אשמות משיביא אשם אחד ויתנה שאם לא יודע לו תהא מעילתו נדבה אבל במעילה מועטת מודה ר"ע שמביא אשם אחד ויתנה ונוח לו שיתן מעילה מועטת על הספק משיביא שתי אשמות וקאמרינן בגמ' מדברי שניהם נלמד [א] אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ואם תאמר רבי טרפון דקאמר מה לזה מביא שתי אשמות משמע דעלה טובה קמ"ל אדרבה כיון דבמעילה מרובה פליגי אם כן טוב לו שיביא שתי אשמות כדאמר ר' עקיבא משיביא אשם אחד ומעילתו ויתנה כדפרישית יש לומר דר' טרפון לאו עלה טובה קאמר אלא לעולם אינו יוצא מידי עבירה בשתי אשמות אלא שיביא אשם ומעילתו ויתנה ואם תאמר ולרבי עקיבא אמאי מביא שתי אשמות במרובה ובמועטה אשם ומעילה יביא לעולם אשם אחד ויתנה וכשיודע אז יביא מעילתו ויש לומר משום דאמר *המביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא:

בעל

רבינו חננאל

והזקיה אמר בחמשה אברים וריש לקיש אמר אפי' באבר א' [משכחת לה] בכתף · ור' יוחנן אמר בחמשה מיני קדירה' ור' יצחק נפחא [אמר] בה' מעמים · והרי הוא כיון שהוא שני חצאי זית בב' תמחויין כמי שאינו שם חיוב חטאת היא וקתני מצטרפין וחייב חטאת · גם זה אע"פ שחלוקין הן לחטאות והן מצטרפי' ושנינן מי סברת הא דריש לקיש משום בר תומיני ארישא הוא דקתני שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב במלתא דחלוקין לחטאות מוקמי ליה כר' יהושע וכגון שאכלו בב' תמחויין לא אסיפא היא דקתני סיפא אם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אחד משני מינין פטור עלה אמרי' צריכא למימר · ואמר ר"ל משום [בר] תומיני לעולם ממין אחד ואמאי (תני) [קרי] לה בב' מינין כגון שאכלן בב' תמחויין ור' יהושע היא תמחויין מתחלקין בין לקולא בין לחומרא ונמצא גם זו בדברים שאין חלוקין לחטאות ואקשינן אי הכי מדסיפא ב' חצאי מין אחד בב' תמחויין וקתני פטור רישא משום שהוא מין אחד בתמחוי אחד לפיכך חייב אמאי איצטריך למתניא להא פשיטא ומשני רבינא כגון שהיו ב' זיתי חלב בתמחוי אחד וכגון שאכל חצי זית אחד מהן ונודע לו והדר ושכח ואכל חצי זית האחר · ומתניתין רבן גמליאל היא דאמר [אין] ידיעה לחצי שיעור דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין ואמרינן במאי פליגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור וכיון דרבן גמליאל סבר דאין ידיעה לחצי שיעו' כאלו אין שם ידיעה בינתים ובהעלם אחת כולן לפיכך חייב: אתמר אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני ר' יוחנן אומר חייב שתים ר"ל אומר אינו חייב אלא אחת ר' יוחנן אומר ידיעה מחלקת לפיכך חייב שתים · ר"ל אומר אין ידיעה מחלקת ואין חייב אלא חטאת אחת ר' יוחנן דריש על חטאתו והביא כיון שנודעה לו חטאתו נתחייב בה וכשיתודע לו השניה עוד מתחייב בה דאין אדם פורע חובו במה שכבר נתחייב בו ור"ל דריש מחטאתו ונסלח כל שהוא בהעלם אחד חטאת אחד הוא ומחטאתו ונסלח קרינן ביה · ור' יוחנן האי קרא דר"ל דריש ביה הכי מניין אם אכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית ולא נודע לו על מחצה · וחזר ואכל זית אחד בהעלמו של שני מהו דתימא לצטרף עם חצי זית הראשון ויתחייב קמ"ל מחטאתו אם כבר נתכפר מקצת מחטאתו פטור בנשאר ור"ל האי על חטאתו והביא מיבעי ליה כשנודע לו על כזית אחד וכפר עליו · ולאחר שנתכפר לו [נודע לו] על כזית השני כגון זה מודה ר"ל דצריך קרבן והא דרב [אשי] ודרבינא לא מוכחא בהדיא במאי פליגי מיהו סוגיא דשמעתא לדברי הכל לאחר כפרה דראשון נודע לו השני צריך חטאת שניה והא סברא דרבה ואביי בגרירה פליגא אתרווייהו דהא אוקימנא דלתרווייהו לר' יוחנן ולר"ל כשנודע לו לאחר שנתכפר על הראשון צריך חטאת שניה ורבה אמר אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן וחזר ואכל כזית אחד בהעלמו של שני הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפר (הוה) [אלמא] ודאי אם נודע לו על השני אחר שנתכפר על הראשון אינו חייב על השני קרבן אחר שכבר נתכפר בגרירה עם הראשון ואביי עדיפא מרבא וקיי"ל כוותייהו דאינון בתראי: אמר עולא לדברי האומר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה

לקמן קד. [קה. וש"נ]
[לקמן עד.]
[שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ספוקי מספקא להו ואם תימצי וכו' הפרשה פליגי ר' יוחנן כצ"ל ותיבת בה נמחק: (ב) רש"י ד"ה קא משמע לן דהאי כצ"ל ותיבת כיון נמחק: (ג) ד"ה הכי גרסי' וכו' ולמחוק הוי"ו דאם תמצי לומר קאמר ולהגיה:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מאן. מדברי שניהם נלמד כו'. נ"ב אבל הוא רבי יוסי (וכ"כ הרז"ה והרמב"ן בחידושיו דלא כרש"י) דבעי ידיעה בתחלה כמ"ש [כריתות ז' ב'] מודה ר"י בממוסר כפרה מ"ט התם בעי גברא ידיעה כו' וכזה מחולק שם ר"י ור"ש:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה למ"ד אשם ודאי וכו' דהתם ספיקו איל. עיין מג"א סימן א ס"ק יא:

רב נסים גאון

אחד ואחד ובגמרא גרסי' היכי דמי ה' תמחויין אמר שמואל כאותה ששנינו חמשה דברים בעולה מצטרפין הבשר והחלב והיין והסולת והשמן חזקיה אמר כגון שאכל מה' אברים ר"ל אמר אפילו תימא באבר אחד משכחת לה בכתף ר' יצחק אמר כגון שאכלה בה' מיני קדירה ר' יוחנן אמר כגון שאכלה בה' טעמים: ורבן גמליאל הוא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור. בפרק הבונה (לקמן דף קה) הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים ובגמ' גרסי במאי קא מיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור: אמר עולא למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה' משכחת לה במס' כריתות בפרק דם שחיטה (דף כב) אמר ר' טרפון ומה לזה מביא ב' אשמות אמר לו ר' עקיבא נראין דבריך במעילה כו' ובגמ' גרסי אמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה ומכלל זו המימרא נלמוד כי מי שחולק על ר"ע ור' טרפון בדבר הזה סובר שאשם ודאי בעי ידיעה בתחילה וזה האשם נידון כחטאת מה חטאת בעינן ידיעה בתחילה אף אשם ודאי נמי בעי ידיעה בתחלה: ואלא

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה *אינו חייב אלא אחת מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל (א) וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול הכי נמי דאינו חייב אלא אחת א"ל מעשה דלאחר הפרשה קאמרת *מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא כי אתא רב דימי אמר למאן דאמר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בבעל חמש בעילות בשפחה חרופה חייב על כל אחת ואחת אמר ליה אביי הרי חטאת דבעינן ידיעה בתחלה ופליגי ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אישתיק אמר ליה דלמא במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכדרב המנונא א"ל אין כי אתא רבין אמר הכל מודים בשפחה חרופה והכל מודים בשפחה חרופה ומחלוקת בשפחה חרופה הכל מודים בשפחה חרופה דאינו חייב אלא אחת כדעולא והכל מודים בשפחה חרופה דחייב על כל אחת ואחת כרב המנונא ומחלוקת בשפחה חרופה למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה מחלוקת דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: איתמר

נתכוון

רש"י

בעל ה' בעילות בשפחה חרופה. בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת להכי נקט שפחה חרופה משום דמביא קרבן אחד על עבירות הרבה כדתנן בכריתות (דף ט׳) ה' מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה הבא על השפחה ביאות הרבה וכו' וכי תנן מתני' דנפטר בקרבן אחד הני מילי במזיד שהוא מן המביאים על המזיד כשוגג דכתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה ומלקות בשוגג ליכא וגבי מזיד רבי קרא דנפטר בקרבן אחד על ביאות הרבה כדיליף התם וכ"ש על ביאות שוגג הרבה בהעלם אחד אבל שוגג ונודע לו בין ביאה לביאה למאן דבעי ידיעה בתחלה באשם ודאי חשיב הוא לחלק לאשמות כהבאת כפרה המחלקת לעושה מזיד וצריך להביא על כל אחת ואחת אליבא דר' יוחנן דאמר לעיל באוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו בשתי ידיעות שמביא חטאת על כל אחת ואחת דחשיבא ליה חילוק ידיעה כאילו הביא קרבן בין ידיעה לידיעה הכא נמי חשיב חילוק ידיעה כאילו הביא קרבן בין ביאה לביאה ואשמעינן עולא דלמאן דלא בעי ידיעה באשם בתחלה אינה חשובה לחלק בינתים ואינו חייב אלא אחת דכיון דלא חשיבא ליה ידיעה לא מחלקת והא מילתא דעולא נקט לה הכא משום דרב המנונא דאיירי עלה ופרכינן עלה מפלוגתא דרבי יוחנן ור"ש לקיש: המתינו. שלא תקריבוהו עד שאבעול עוד: כי אתא רב דימי. לא פליג אדעולא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא: חייב על כל אחת ואחת. קס"ד השתא לרב דימי הא דתנן הבא על השפחה ביאות הרבה אינו חייב אלא אחת הני מילי מזיד אי נמי שוגג בהעלם אחד אבל שוגג ונודע לו בינתים למאן דחשיבא ליה ידיעה באשם מחלקת ואפילו לר"ש לקיש: והרי חטאת דבעי ידיעה בתחלה. שאם הביא חטאתו קודם שנודע לו שחטא אינה מכפרת דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו והביא: ופליגי ר' יוחנן ור"ש לקיש. וקאמר ר"ש לקיש דאין ידיעות מחלקות להתחייב בשתים על שני זיתי חלב בהעלם אחד אלמא לא חשיבא ליה חילוק ידיעה כחילוק כפרה וגבי שפחה חרופה בידיעות שבין ביאה לביאה לאו כהבאת קרבן חשיבי לחלק וכי היכי דבמזיד דידיה מביא אחת על כולן הכא נמי מביא אחת על כולן ולא דמי לידיעות שבין אכילת חלב לאכילת חלב שמחלקות לדברי הכל דהתם חיובי אשגגות הוא וכיון שיש ידיעה בינתים הויין ליה שתי שגגות: אמר ליה אביי דילמא. הא דפשטת דלמאן דבעי ידיעה חייב ואפילו לר"ש לקיש: במעשה דלאחר הפרשה קאמרת. וכאתקפתא דרב המנונא דלעיל אבל בידיעה דקודם אפילו לר"ע פלוגתא דרבי יוחנן ור"ש לקיש היא לרבי יוחנן דחשיבא ליה ידיעה לחלק באכילת חלב אפילו שתי אכילות שנאכלו בהעלם אחד ה"נ מחלקת ור"ש לקיש דאמר התם לא מחלקת ה"נ אפי' דבין ביאה לביאה לא מחלקת דבין ביאה לביאה דהכא כשתי אכילות דחלב בהעלם אחד ונודע לו על כל אחד ואחד לבדו דמיא: הכל מודים. ר' יוחנן ור"ש לקיש בשפחה חרופה דיש חילוק: והכל מודים. בה דאין חילוק: ומחלוקת. שניהם בה דלר' יוחנן יש חילוק ולר"ש לקיש אין חילוק וכולהו מפרש להו: כדעולא. למאן דלא בעי ידיעה בתחלה דאפי' ר' יוחנן מודה דלר' טרפון לא חשיבא ידיעה לחלק וכי א"ר יוחנן ידיעות מחלקות ואפילו בין שתים הנעשות בהעלם אחד ה"מ בחטאת דחשיב ידיעה דילה: והכל מודים. ואפילו ר"ל דיש חילוק ואפילו לרבי טרפון כגון בביאה שלאחר הפרשה כדרב המנונא: ומחלוקת. דרבי יוחנן ור"ל בשפחה חרופה ואליבא דמאן דחשיבא ליה ידיעה דאשם לר' יוחנן דאמר ידיעת חטאת הואיל וחשיבא היא מחלקת אפי' חטאת דהעלם אחד הכא נמי מחלקת בין דהעלם אחד בין דשתי העלמות ולר"ל דאמר ידיעה דחטאת אף על גב דחשיבא לא מחלקת עבירות דהעלם אחד הכא אפילו דשתי העלמות לא מחלקת וכדפרישית:

נתכוון

תוספות

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת. אבל למאן דבעי ידיעה בתחלה הוי פלוגתא דרבי יוחנן ור"ש לקיש דלר' יוחנן כיון שהיא ידיעה (ב) שהיא גורמת כפרה מחלקת אפילו ידיעות של אחר הבעילות כ"ש ידיעות שבין ביאה לביאה דמחלקות ור"ל דסבר דידיעות לא מחלקות הכא בשפחה חרופה אפילו ידיעות שבין ביאה לביאה אין מחלקות אע"ג דגבי חלב מודה ר"ל דידיעות שבין אכילה לאכילה מחלקות לא דמי דהתם בשגגה תלה רחמנא וידיעות מחלקות אשגגות אבל בשפחה חרופה שמביא על הזדון כשגגה אין הידיעה חשובה לחלק. אבל למאן דלא בעי ידיעה בתחלה אפילו רבי יוחנן מודה כיון שאין הידיעה גורמת כפרה דלא חשיבא לחלק אפי' בין ביאה לביאה כל שכן אחר כל המעשים וא"ת הניחא אי איכא אשם תלוי בשפחה חרופה אתי שפיר למאן דלא בעי ידיעה דאינו חייב אלא אחת שאין הידיעה גורמת כפרה שיכול להביא אשם ולהתנות כמו במעילה אבל אי לית בה אשם תלוי דהא לא אשכחן בשום מקום בשפחה חרופה אשם תלוי אמאי אינו חייב אלא אחת ליחייב שתים דהא צריך ידיעה אחת לכל הפחות דאם לא נודע לו לא היה יכול להביא שום קרבן והרי אותה ידיעה גורמת כפרה ויש לומר דאפי' אין אשם תלוי בשפחה חרופה יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים ואפילו למאן דאמר אין מביאין קדשים לבית הפסול דהשתא ממעט ליה מאכילתו מ"מ לא חשיב גורם כפרה כיון דאם עבר והתנה מה שעשה עשוי והא דנקט עולא שפחה חרופה ולא נקט מילתיה במעילה דגבי מעילה הוא דתנן דאשם ודאי לא בעי ידיעה משום דאתא לאשמעינן דאפי' בין מעשה למעשה לא חשיבא ידיעה לחלק אבל במעילה פשיטא דמחלקת כמו בחטאת °וכן משמע בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דאמר בעא מיניה ר' חייא טירנאה מר' יוחנן הבא על ה' שפחות בהעלם אחד מהו א"ל חייב על כל אחת ואחת ומ"ש מה' העלמות בשפחה אחת אמר ליה התם אין גופים מוחלקין הכא גופים מוחלקין והיינו למאן דלא בעי ידיעה אלמא דלא מחלקות אפי' ידיעות שבין ביאה לביאה ואית ספרים דגרסי במילתיה דעולא ונודע לו בין כל אחת ואחת והיינו כדפרישית וא"ת תפשוט מדעולא דלר' יוחנן ידיעות מחלקות וי"ל דעולא את"ל קאמר:

מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל והפריש קרבן כו'. תימה מאי פריך רב המנונא דאי קסבר דהפרשה מחלקת בין ביאה לביאה כשבעל במזיד בשוגג נמי יש לחלק והיכי מדמה ליה לידיעה שאין מחלקת במזיד ואי קסבר דאין הפרשה מחלקת במזיד הכי נמי דלא מחלקת בשוגג ונראה לר"י דהכי פריך כיון דלא מחלקת בין ידיעות שבין מעשים לידיעות שלאחר מעשים אלא מעתה הפרשות נמי דאין מחלקות לר"ל לאחר כל המעשים את"ל דבהפרשות פליגי ואפי' לר' יוחנן איכא למימר דהכא מודה דאין הפרשות מחלקות דדוקא גבי חטאת קאמר דמחלקות משום דאיכא נמי בהדי הפרשות ידיעות חשובות שגורמות כפרה אבל הכא דליכא אלא הפרשה לחודא אפי' רבי יוחנן מודה דלא מחלקת אחר כל המעשים ה"נ דלא מחלקת בין ביאה לביאה והא ודאי סברא היא דמחלקת ואין מתכפר בקרבן שכבר הפריש עבירה שאחר הפרשה אמר ליה מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא פי' איני משוה בין מעשה למעשה לאחר כל המעשים: כי אתא רב דימי אמר למ"ד בעי ידיעה כו'. השתא ס"ד דמיירי בידיעה וקאמר דאפי' לר"ש לקיש מחלקת כיון דגורמת כפרה ואפילו לאחר כל המעשים ולהכי פריך והרי חטאת כו' ומסיק דלאחר הפרשה קאמר ואומר ר"י דרב דימי פליג אדעולא מדנקט למ"ד בעי ידיעה משמע אבל למאן דלא בעי ידיעה לא שמשוה אותו להפרשה דלאחר כל המעשים ואין לתמוה על סברא דרב דימי דה"נ עולה מכפרת אעשה דלאחר הפרשה אף על גב דבעיא היא בפרק קמא דזבחים (דף ו:) ולא איפשיט דדחי ליה הש"ס בסוף הסוגיא דהויא בעלמא הוא א"כ התם בעי אליבא דעולא דאמר הכא דאין קרבן מכפר אעבירה דלאחר הפרשה דילמא עולה דדורון היא מכפרת א"כ אין רוצה לפשוט התם מדברי האמוראים אלא ממשנה או מברייתא כדאשכחן בפרק [אין בין המודר (נדרים דף לה:)*] ורשב"א מפרש דהא דנקט למאן דבעי ידיעה רבותא נקט דאפי' לדידיה לא מיחייב לר"ל על כל אחת אלא במעשה דלאחר הפרשה ולא פליג אעולא:

נתכוון

עין משפט נר מצוה

כג א ב ג מיי' פי"ט מהלכות שגגות הלכה ו:

רבינו חננאל

בעל ה' בעילות שפחה חרופה אינו חייב אלא אחת עיקר זה בברייתא במשנה פרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות ט) אלו מביאין קרבן על עבירות הרבה ועל הזדון כשגגה וחד מינייהו הבא על שפחה חרופה ואמרינן עלה תני תנא קמיה דר' אלעזר וכפר עליו הכהן באיל האשם מלמד שמביא קרבן אחד על עבירות הרבה באיל האשם ונסלח לו מלמד שמביא על הזדון כשגגה ואקשינן והא עיקר קרבן במזיד כתיב · דכתיב בקרת תהיה פי' מלקות ואין מלקות אלא במזיד ובמקום שהיא חייבת מלקות הוא חייב קרבן ושנינן אימא מלמד שמביא קרבן על השגגה כזדון והתם פליגי אית דאמר דכד בעיל שפחה חרופה בשגגה בעי ידיעה בתחלה כדבעי לענין חטאת דעלמא וכדמפרשינן השכח עיקר שבת מכלל דהוי ליה ידיעה ואית מאן דאמר כיון דמזיד ושוגג כי הדדי מייתי אף שוגג שלא היתה לו ידיעה בתחלה מייתי אשם וקאמר עולא למ"ד לא בעי ידיעה בתחלה סבר דהא לא דמיא הא שגגה לשגגת חטאת דעלמא וכשם שבזדון מביא קרבן אחד על בעילות הרבה הכי נמי שוגג אם בעל כמה בעילות בכמה העלמות או מהן בזדון ומהן בשגגה אינו מביא אלא קרבן אחד · ואתקיף עליה רב המנונא אלא מעתה בעל ונודע לו וכיון שנודע לו עמד והפריש קרבן ואמר המתינו לא תקריבוהו עד שאבעול ובעל הכי נמי דאינו חייב בבעילה אחרונה קרבן אחרינא ודחי עולא ואמר מעשה דלאחר הפרשה קאמרת כלומר בעילה דלאחר הפרשה לא קאמינא שמתכפר בקרבן ראשון. כי אתא רב דימי אמר לדברי האומר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה וכי כמו חטאת דעלמא (אינו) [אילו] בעל הני חמש בעילות בשפחה כגון שבעל בשפחה חרופה שוגג ה' בעילות ונודע לו על הראשונה· והפריש קרבן וחזר ונודע לו על השניה ואח"כ על השלישית ואח"כ על הרביעית ועדיין לא הקריבו ונודע לו ה' פעמים כי האי גוונא חייב ה' אשמות ולא תימא כיון דשוגג ומזיד בשפחה חרופה דינם שוה ידיעתו בכל אחת ואחת לא מהניא דהא אילו היו אלו ה' בעילות כולן במזיד מתחלה עד סוף אינו חייב בהן [אלא אחת] אלא כשם דמהניא ידיעה לגבי חטאת לחייב על כל ידיעה וידיעה הכי [נמי] מהניא גבי אשמות אמר ליה אביי והא חטאות דלדברי הכל בעינן ידיעה בתחלה וכשעשה כמה עבירות בהעלם א' שהוא חייב על כל אחת ואחת · דלמא (בידיעה ולאחר) [במעשה דלאחר] הפרשה קאמרת כדרב המנונא דאוקימנא בבעילה דלאחר הפרשה א"ל רב דימי אין כי אתא רבין אמר הכל מודין בשפחה חרופה שאינו חייב אלא אחת כדעולא · פי' הכל מודין הוא ר' יוחנן דמחייב על כל ידיעה בשפחה חרופה מודה דכיון דשוגג כמזיד הוא לא דמיא ידיעתו כידיעת חטאת וכדעולא · הכל מודין בשפחה חרופה דהייב על כל אחת ואחת פי' אפילו ריש לקיש מודה שאם בעל והפריש עליה קרבן וחזר ובעל שאינו מתכפר בקרבן שהפריש על הראשונה אלא חייב קרבן אחר וכ"ש ר' יוחנן ולא גמרינן הפרשה דלאחר מעשה מקמי ידיעת והפרשה דקמי מעשה דאיכא למימר בהפרשה דמקמי מעשה מודה ר"ל דהא בעידן דמפריש האי קרבן לא הוה עליה זיקת עבירה אחרת · והאי קרבן הוה לו לאותה עבירה בלבד לפיכך אם אח"כ עבר עבירה אחרת חייב עליה אבל האי דהוו עליה ה' עבירות בהעלם אחד · ואילו נודע לו על כולן כאחד אין חייב אלא קרבן אחד כך אפילו אם נודע לו על אחת מהן והפריש עליה קרבן ואח"כ נודע לו על השאר כיון שעדיין לא נקרבה החטאת שהפריש מתכפרין כולן בזו החטאת שהפריש מ"מ כולהו בני בקתא דהדדי נינהו וכולהו אית להו דרב המנונא ומחלוקת בשפחה חרופה למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה ובפלוגתא

מסורת הש"ס

ס"א ונודע לו בין כל אחת ואחת

[ועי' תוספות יומא דף יט: ד"ה מי איכא וקדושין כג: ד"ה דאמר וב"ק פו: ד"ה כיישו וב"מ דף יז: ד"ה מן]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מעתה בעל והפריש כצ"ל ותיבות וחזר ובעל נמחק: (ב) תוס' ד"ה בעל וכו' שהיא ידיעה חשובה שהיא גורמת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בעל. וכ"מ בפ"ד מחוסרי כפרה והכי מוכח מסוגיין דמיירי ע"כ כנודע בין ביאה לביאה דאלו אחר כל ביאות אין ס"ד לומר דידיעות מחלקות הא כיון דלא בעי ידיעה תחלה אפילו כיפר קודם שנודע לו על השניות ממילא כולם מתכפרים עמה כיון דמכפר בלא ידיעה וא"כ ממילא לא מצי למנקט בבעולה דממ"נ בין מעשה למעשה ודאי מחלקת כיון דאינו בהעלם אחת ולאחר כל המעשים פשיטא דל"ש לומר ידיעה מחלקת דהא הקרבן מכפר מיד על כולם כיון דל"צ ידיעה תחלה ומה"ט י"ל על קושיית תוס' דאיך שייך בש"ח דלא בעי ידיעה תחלה די"ל דהיינו לענין זה בבעל חמש בעילות ואח"כ כיפר על א' קודם שנודע לו על אינך כולם מתכפרין דלא בעי ידיעה תחלה ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ז :

כה ב מיי' פ"א מהלכו' שבת הלכה ח ופ"ז מהלכות שגגות הל' יא :

*נתכוין *להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור לחתוך את התלוש וחתך את המחובר *רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא אביי אמר חייב דהא קמיכוין לחתיכה בעלמא אמר רבא מנא אמינא לה *דתניא חומר שבת משאר מצות וחומר שאר מצות משבת חומר שבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות וחומר שאר מצות משבת שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת: אמר מר חומר שבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות היכי דמי אילימא דעבד קצירה וטחינה דכוותה גבי שאר מצות אכל חלב ודם הכא תרתי מיחייב והכא תרתי מיחייב אלא שאר מצות דלא מיחייב אלא חדא היכי דמי דאכל חלב וחלב דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב והכא חדא מיחייב לעולם דעבד קצירה וטחינה ומאי מה שאין כן בשאר מצות אע"ז וכדרבי אמי *דא"ר אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלמה אחת אינו חייב אלא אחת במאי אוקימתא בע"ז אימא סיפא חומר בשאר מצות שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת *האי שגג בלא מתכוין דע"ז היכי דמי אילימא כסבור בית הכנסת הוא והשתחוה לה הרי לבו לשמים ואלא °דחזי אנדרטא וסגיד לה היכי דמי אי דקבלה עליה באלוה מזיד הוא ואי דלא קבלה עליה באלוה לאו כלום הוא אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי *דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר אלא באומר מותר משא"כ בשבת דפטור לגמרי ע"כ לא בעא מיני' רבא מרב נחמן אלא אי לחיובי הדא אי לחיובי תרתי אבל מפטרי לגמרי לא

אלא

רש"י

נתכוין להגביה את התלוש. כגון דנפל סכין בערוגת הירק ונתכוין להגביהו: וחתך את המחובר פטור. דכתיב אשר חטא בה ודרשינן בכריתות פרט למתעסק בדבר אחר ועשה דבר זה ושוגג היכי דמי כגון שנתכוין לכך אבל שגג דסבר שאין היום שבת או סבר שמלאכה זו מותרת וזה מתעסק בהגבהה היה ולא בחתיכה: דהא לא איכוין אחתיכה דאיסורא · בשגגת שבת או בשגגת מלאכות אלא מתעסק בחתיכת היתר הוה שיודע שהוא שבת ויודע שחתיכת מחובר אסור: משא"כ בשאר מצות. כולה מפרש לה ואזיל: שגג בלא מתכוין. לקמן מפרש לה: חלב ודם. דומיא דטחינה וקצירה שהן שני גופין: אלא גבי שאר מצות היכי דמי. דפטור: כגון חלב וחלב. בהעלם אחד: דרבי אמי. במסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות יליף למילתיה מקרא דאין חילוק חטאות לעכו"ם: והשתחוה לה. והיינו שגג שהיא ע"ז בלא מתכוין שלא נתכוון להשתחוות לע"ז: הרי לבו לשמים. ומה חיוב יש כאן אפי' ידע שהוא בית ע"ז והשתחוה בו לשמים אין חיוב כאן: אנדרטא. צורת המלך שעושין לכבוד המלך והשתחוה לה ולא לשם אלהות: מאהבה ומיראה. מאהבת אדם או מיראת אדם השתחוה לע"ז וקרי ליה שוגג בלא מתכוין כלומר שגג בהכי דסבור כיון דאין מתכוין לבו לאלהות מותר: אלא באומר מותר. כגון גר שנתגייר בין הנכרים כסבור שאין ע"ז בתורה וקרי ליה שגג בלא מתכוין: דפטור לגמרי. בתמיה: עד כאן לא קבעי מיניה רבא מרב נחמן. העלם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין (דף ע:) דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורה היינו העלם זה וזה:

דסבור

תוספות

נתכוין להגביה את התלוש. פירש בקונטרס כגון סכין מוטל בערוגת ירק ונתכוין להגביה וחתך את המחובר א"כ הא דפליגי בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר היינו לחתוך תלוש(א) וחתך מחובר אחר אבל לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר משמע דחייב לכ"ע וקשה לר"ת דבסוף פ' ספק אכל (כריתות יט:) אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומוכח התם דאפילו בנתכוין ללקוט תאנה זו וליקט תאנה אחרת פטר שמואל ולקמן בפרק הזורק (דף צז:) פטר *(ב)רבא נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה כי לא אמר כל מקום שתרצה תנוח וכל שכן בנתכוין לזרוק בצד זה וזרק בצד אחר דלא נעשה כלל רצונו או נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דפטור ונראה לר"ת דהכא מיירי בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר וחותך מה שהיה מתכוין אלא שלא היה יודע שהיה מחובר ופליגי אביי ורבא בקרא דאשר חטא בה דמוקי ליה רבי אליעזר בפרק ספק אכל (שם יט:) פרט למתעסק והכי איתא התם בהדיא דקאמר עלה לרבא משכחת לה שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לאביי שנתכוין להגביה את התלוש כו' ושמואל דפטר מטעם מלאכת מחשבת היינו בנתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דלא נעשה מחשבתו והשתא אתי שפיר דקאמר(ג) לקמן דמפרש שגג בלא מתכוין דשאר מצות היכי דמי כגון דסבור שומן הוא ואכלו דהיינו ממש דומיא דשבת לפר"ת:

הניחא לאביי דאמר חייב. פי' הניחא לאביי בהא דמשכחת גבי ע"ז שגג בלא מתכוין אבל מ"מ גם לאביי לא מיתוקמא ברייתא שפיר בהכי דהא אם חלל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב ולהכי איצטריך בסמוך לאוקמא אליבא דאביי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוק הוא ובלעו:

עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן כו'. וא"ת אמאי לא מייתי מתני' דהבוכה עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת ולא הוי פטור לגמרי וי"ל דניחא ליה לאתויי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה דדילמא אפי' תרתי מיחייב דכי אוקי הכא באומר מותר היינו בנתעלמה ממנו לפי שעה דהיינו דומיא דהעלם זה וזה בידו כדפי' לעיל דאם לא נודע לו מעולם איסור ע"ז אינו ישראל כלל כיון שמודה בע"ז דדומה להעמיד בתינוק שנשבה לבין העכו"ם:

רבא אמר פטור. ואם תאמר והא אמר בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור אם כן אפילו לא מקבל ליה חייב ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר במס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף נד.) דאפילו בע"ז בצינעא וחי בהם ולא שימות בהם והא דקאמר רבא בפ"ב דכתובות (דף יט.) גבי עדים שאמרו להם חתמו שקר ט' שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ה"פ אפילו מאן דמחמיר לא מחמיר אלא בע"ז ג"ע ושפיכות דמים דאם כן דטעמא דרבא דפטר הוי משום הכי מאי מייתי אביי בפ' ד' מיתות (סנהדרין סא:) מכמה ברייתות לימא דאתיא כמ"ד בפרק בן סורר (שם עד.) יהרג ואל יעבור דפלוגתא דתנאי היא וי"ל דסבר רבא דאפי' למ"ד דחייב למסור את עצמו אם לא מסר עצמו לא מיחייב מיתה בבית דין וקשה לרשב"א דאמר רבא במסכת ע"ז* הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס מיתה משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה אבל שאר אונסין הוו בכלל לא תעבדם וחייב *)והכא פטור אפי' מאהבה דליכא אונס מיתה וי"מ דההיא דאמר יהרג ואל יעבור היינו בסתם אע"ג דלא מקבל עליה לאלוה אבל הכא במפרש דקעביד מאהבה ומיראה או נמי אפילו בסתם ובע"ז שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומיראה דומיא דהמן דמייתי עלה התם להם לא אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם [וקאמר רבא כהמן ולא כהמן דאילו התם מיראה והכא לאו מיראה] ומההיא גופא נמי יש לדקדק דחייב אע"ג דלא קבל עליה באלוה דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא דאדם שכמותך דשרי והיינו בלא קיבלו עליו באלוה ועוד דאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס:) הפוער עצמו לפעור זו היא עבודתו אע"ג דקא מכוין לבזוייא הזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו אע"ג דקא מכוין למירגמיה אלמא דחייב אע"פ שאין מקבל עליו באלוה ומיהו יש לפרש אע"ג דקא מכוין לבזוייא מכוין לעובדה דרך בזיון וברגימה זו והא דלא דחי ראיות דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם משום דסתם עובד כמודעתו דמי וא"ת ולמאי דפטר רבא אמאי לא השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמרינן במדרש שהיה לו שתי צורות על לבו ועוד משום קידוש השם כדאשכחן בירושלמי במסכת שביעית בפ"ד כגון פפוס ולוליינוס אחיו שנתנו להם מים בזכוכית צבועה ולא קבלו מהם*:

באומר מותר. והא דממעטינן בפ"ב דמכות (דף ז: ושם) בשגגה פרט לאומר מותר שאני גבי גלות דטובא בשגגה כתיבי התם ולהכי נמי אמר בסוף פ"ב דב"ק (דף כו: ושם) היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין גלות פטור מבשגגה לענין שבת פטור משום דבעינן מלאכת מחשבת והשתא תיפוק ליה דגבי שבת נמי כתיב בשגגה אלא ודאי דוקא גבי גלות ממעטינן משום דכתיבי בשגגה טובא:

אלא

*) וי"א דבאומר אלי אתה מודה רבא דחייב אפילו מאהבה ומיראה דהיינו קבל עליו באלוה כיון דקאמר אלי אתה אע"פ שאומר באונס ה"פ במס' ע"ז הא בכלל לא תעבדם כשאמר אלי אתה אבל מקטיר דאונס לא הוי בכלל לא תעבדם ומיהו בהכנסו דמייתי אביי ה"מ לאוקמי באלי אתה וכר"א ממין מפרש דע"ז שכבר עבדוהו פ"א לשם ע"ז חייב בה אפי' מאהבה ומיראה [ת"י]

רבינו חננאל

ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל פשוטה היא: אתמר נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר לכולי עלמא לא מחייב קרבן דהא לא אתכוין למלתא דאית בה איסורא אלא להגביה בעולם נתכוין אע"פ שהותך את המחובר לא קרינן ביה נפש כי תחטא בשגגה ולא הוי חוטא בשגגה אלא מתכוין למעשה מביא לידי חטא . והוא אינו יודע שהוא חוטא · אבל אם נתכוון לחתוך את התלוש שהוא מותר ונזדמן לו מחובר ותתכו רבה אמר פטור דס"ל שאינו קורא ביה נפש כי תחטא בשגגה אלא בזמן שמתכוון לדבר אסור כשיקרא שוגג באיסורו וזה לא נתכוון אלא לחתיכת תלוש אביי אמר חייב דהוא מכוון לחתיכה בעלמא ויש בחתיכה איסור · וסבר אביי שאין צריך להתכוון במעשיו לדבר שהוא באיסורו אלא כל מעשה שיש במינו איסור אף על פי שלא נתכוון לדבר שיש בה איסור כיון שנזדמן לו דבר איסור הריני קורא בו כי תחטא בשגגה · וכך לענין נתכוון לזרוק שתים וזרק ד' לרבה פטור דהא לא נתכוון לדבר האיסור בשגגת איסורו אע"פ שמתכוון למקצתו דסבר ליה צריך להתכוון לכל האיסור בשגגת איסורו ולאביי חייב דהא נתכוון לזריקה ונזדמנה לו זריקה אסורה. אמ'(רבא) [רבה] מנא אמינא לה דפטור דתניא חומר בשבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחת חייב שתים מה שאין כן בשאר מצות · חומר בשאר מצות ששאר מצות שגג בלא מתכוון חייב משא"כ בשבת ואוקימנא דשגג בלא מתכוין בשבת דפטור [בכה"ג דנתכוין לחתוך את התלוש וכו'] ודוק' הא מתניתא כרבה דאמר נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה (דאיסור דא)[לאיסורא]. ושקלו וטרו בהא דתנן עשה בהעלם אחד שתים בשבת חייב שתים ובשאר מצות כי האי גוונא אינו חייב אלא אחת·היכי דמי [אילימא] קצר וטחן בשבת כיוצא בו בשאר מצות אכל חלב ודם הכא שתים מחייב והכא שתים מחייב · אלא קצר וחזר וקצר בהעלם אחד כיוצא בו בשאר מצות אכל חלב וחזר ואכל חלב בהעלם אחד הכא חדא מחייב והכא חדא מחייב ודחינן מאי שאר מצות דקתני ע"ז · והכי קתני חומר בשבת שאם קצר וטחן בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב שתים מה שאין כן בע"ז כי(אם) בע"ז אם זבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וכדר' (יוסי) [אמי] ודחינן לא מיתוקמא מתניתין בע"ז דקתני סיפא שגג בלא מתכוון בשאר מצות חייב משא"כ בשבת · שגג בלא מתכוון בע"ז היכי משכחת לה אי נימא דחזא ע"ז [וסבר] כי היא בית הכנסת והשתחוה [לה] כי האי גוונא פטור הוא דהא לבו לשמים · ואלא דחזא אנדרטא וסגיד לה · אי דקבלה עילויה באלוה מזיד הוא ואי לא קבלה עילויה באלוה כיון [illegible] השתחוה כנגד האי אנדרטא לא מחייב דהא לא עביד מידי אלא כגון שהשתחוה לע"ז מאהבה · שראה צורת ע"ז ואהבה או אדם שהעמיד עצמו ע"ז כהמן והשתחוה לו מאהבה בשגגת אלהים א[חרים] שנעלם ממנו שמשתחוה לע"ז מאהבה חייב או שנעלם ממנו כי אלו העבירות בע"ז מחייב · וזה פי' מאהבה או מיראה נמי כגון מי שנתיירא מן הע"ז והשתחוה לו בשגגת אלהים אחרים או בשגג[ת] דלא הוה ידע כי האי גוונא חייב אי אמרת כי האי גוונא שגג בלא מתכוון בע"ז חייב ניחא לאביי דמחייב דגרסינן בסנהדרין פרק ארבע מיתות דאתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה כגון המשתחוה לו או מיראתו ממנו לאדם הנעבד כהמן בשוגג שלא היה יודע כי העובד מאהבה או מיראה חייב [אביי אמר חייב] דהא פלחא לע"ז רבא אמר פטור דהא לא קבלה עליו באלוה · הניחא לאביי א[לא]

רב נסים גאון

ואלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי דאמר חייב אלא למאן דאמר פטור מאי איכא למימר · ופלוגתא דאביי ורבא משכחת במס' סנהדרין בפרק ד' מיתות (דף סא) איתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה אביי אמר חייב ורבא אמר פטור אביי אמר חייב דהא פלחה רבא אמר פטור דלא קבלה עליה באלוה אי קיבלה עליה אין ואי לא לא :

מסורת הש"ס

כריתות יט:

[לפמ"ש תוס' לעיל כג: ד"ה גזרה וכ"כ עוד לעיל ע: ד"ה נודע ... רבא ... אביי ... עוד ... לגרוס אביי אמר ... או דל"ל רבה אמר פטור ... אמינא לה וכו' ועי' מ"ש פסחים מח. על הגליון]

סנהדרין סב. [ועי' רבי זכאי]

שם פא: [כריתות ג.]

שם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נתכוין וכו' לחתוך תלוש זה וחתך: (ב) בא"ד בפ' הזורק פטר רב אשי וכו': (ג) בא"ד והשתא אתי שפיר לקמן כנ"ל ותיבת דקאמר נמחק:

[דף מ"ז]

גליון הש"ס

גמ' דחזי אנדרטא. עי' מס' ע"ז דף מ ע"ב תוד"ה ואנדרטי:

[ועי' תוספות סנהדרין סא: ד"ה רבא אמר]

אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ושגג בלא מתכוין בשאר מצות ה"ד דסבור דשומן הוא ואכלו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון לחתוך את התלוש והתך את המחובר פטור ואביי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש והתך את המחובר פטור אבל נתכוון לחתוך את התלוש והתך את המחובר חייב: איתמר *נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע *רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור (א)דלא קמיכוין לזריקה דארבע אביי אמר חייב דהא קמיכוין לזריקה בעלמא כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים רבא אמר פטור ואביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא ואביי אמר חייב דהא קא מיכוין לזריקה בעלמא וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההוא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לחתיכה דאיסורא אבל נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע דארבע בלא תרתי לא(ב) מיזרקא ליה אימא מודה ליה לאביי ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לזריקה דארבע אבל כסבור רה"י ונמצא רה"ר דמכוין לזריקה דארבע אימא מודי ליה לאביי צריכא *תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה דידע דאסורא(ג) שבת וידע לה איסור מלאכות וקא טעה בשיעורין אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי *דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע:

מתני' (א)אבות *מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה *והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר *והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש *המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ'

(א) ס"א אלו אבות

[עמ"ש לעיל עב: על הגליון] [שם סט. ע:] [לעיל ב: שבועות ה:]

רש"י

דסבור שומן הוא ואכלו . והייט דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוין לאכול חלב וחייב ואף על פי דמתעסק הוא לרבא דהא לא מתכוין לאכילת איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף יט:) בחלבי' ועריות מתעסק חייב שכן נהנה אבל בשבת פטור דלא נהנה והייט סייעתא לדידיה דאמר נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור: ואביי . אמר לך לעולם כי האי גוונא אף בשבת חייב דלאו מתעסק הוא והיכי דמי מתעסק דשאר מצות חייב קסבר רוק הוא שהיה חלב נימוח ובלעו דלא איכוין לאכילה דרוק לאו בר אכילה הוא אלא בליעה דכתיב (איוב ז) עד בלעי רוקי ועלתה בידו אכילה דהא לא איכוין לאכילה ודכוותייהו דשבת דפטור נתכוין להגביה ועלתה בידו חתיכה: דהא לא איכוין לזריקה דאיסור . ויהא שוגג בשבת או במלאכה אבל זה אינו שוגג לא בשבת ולא במלאכות אלא מתעסק בדבר אחד של היתר ועלתה בידו איסור: וצריכא . לאיפלוגי בכולהו אף על גב דדמי להדדי: דארבע בלא תרתי לא מזדריק . וזה שנתכוין לשתים וזרק ארבע נעשית מחשבתו דהא יש בכלל ד' שתים הלכך לאו מתעסק הוא: דלא איכוין לזריקה דארבע . ובציר מהכי לא שם זריקה עלה: אבל כסבור רה"י הוא וכו' · דנתכוין לזריקה גמורה: משכחת לה . להאי שנשתכחה תורת כל הלכות שבת ממנו ואפילו הכי חשיבא ליה כזדון שבת ושגגת מלאכות לחיוביה אכל חדא כגון דידע ליה לשבת באיסורין וטעה בשיעורין שנתכוין לפחות מכשיעור ועשה כשיעור דלכולן יש שיעור: אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה . דמיחייב שום אדם על כל מלאכה ומלאכה שבהעלם אחד על כרחך בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעית לאשכוחיה והכא דאיעלימו כולהו מיניה מאי זדון שבת איכא במה ניכר לו שבת משאר ימים: מתני' הזורע . ברחת לרוח: הבורר . פסולת בידיו: המרקד . בנפה ובגמ' פריך הני כולהו חדא היא דלהפריש פסולת מתוך אוכל נעשות שלשתן: האופה . לא הוה במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אבל כולהו קמייתא הואי בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני ובגמרא פריך דשביק תנא מבשל דהוי בסממנים ונקט אופה ושיעורן של אלו כגרוגרת חוץ מחורש דבכל שהוא לקמן בפרק הבונה (דף קג.): הגוזז צמר . וכל שאר מלאכות שייכי בצמר של מלאכת המשכן: המלבנו . מכבסו בנהר: המנפצו . קרפי"ר בלע"ז: המיסך . אורדי"ר: בתי נירין · ליצ"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר ובגוזז ובמלבן וכולהו אינך מפרש שיעורן לקמן בפרק האורג: הפוצע . מנתק פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקליסן לצורך והני כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי ביריעות ולקמן מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: ותופר וקורע . ביריעות הוא: על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אא"כ קורעו כדמפרש בגמרא אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: הצד את הצבי . וכל מלאכת עורו נוהגת בתחשים למשכן בעורותיהן: המולחו . לעור: ממחקו . מגרר שערו: מחתכו . מקצעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: כותב ומוחק . לקמן (דף קג:) מפרש למאי מיבעיא למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזו ואות בזו ומוחק פעמים שטעה: מכבה ומבעיר . באש שתחת היור של סממנין: מכה בפטיש . הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומתניתין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

גמרא

[ב"ק כו: ע"ש] [לעיל ו: מט: סט. ע: לקמן צו: ב"ק ב. כריתות ב:] [פי' מותח חוטי השתי] [לקמן קה.]

תוספות

אלא לאו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות . תימה לר"י דלוקמא כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט וזרק בחוץ דאינו חייב אלא אחת כדאמר אביי בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד:) שם תעשה שאין הכתוב עשיה אחת ור' אבהו נמי דפליג מודה דלרבי ישמעאל בשחיטה וזריקה ולר' עקיבא בהעלאה וזריקה דאינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפקי· ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת(ד) של קדשים דכוותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר ולא היה צריך אלא לתלוש דפטור דמלאכת מחשבת בעינן וי"ל דלא מצינן לפרושי הכי דמשמע דפטור בשבת לפי ששגג בלא מתכוין דכה"ג אפילו נתכוין למחובר זה ונמצא מחובר אחר פטור דאין זה מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי דמיירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה צריך לחתוך מה שחתך אלא שהיה סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר הא ליכא למימר דכה"ג אם פטור לענין שבת מאשר חטא בה פטור נמי לענין חוץ ומיהו עוד קשה דלוקמא כולה בשאר מצות כגון(ה) נרבע לזכר ורבע את הזכר והבא על הבהמה והביא בהמה עליו דבין לאביי ובין לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת והשתא שגג בלא מתכוין מיתוקם שפיר דמיפטר בשבת מאשר חטא בה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי עריות לא מיפטר שכן נהנה: העושה שני בתי נירין . צריך לפרש למה פירש כאן ובאורג* ובפוצע ובתופר ובכותב שיעור טפי מבשאר: הקושר והמתיר . ל"ע אי מיחייב במתיר שלא על מנת לקשור אי לא ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל לא:) אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד ומניח חד משמע דמיחייב בלא על מנת לקשור ולשון קטר לא משמע כפירושו אבל ר"ח פירש וכן משמע בירושלמי כשנפסק חוט בשני מקומות ונקשר מתירין ב' הקשרים ומסליקין לחוץ האמצעי וחוזרין וקושרין שתי הראשים זה בזה ואין בו אלא קשר א' ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פירשתי בפרק ב' (דף לא:) ד"ה וסותר:

מכדי

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ז:
כז ב מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ח:
כח ג מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה:

רבינו חננאל

דאמר פטור מאי איכא למימר ואמרינן לא משכחת שגג בלא מתכוין לע"ז אלא באומר מותר · פי' כגון מי שנעלם ממנו עבודת אלהים אחרים ששכח הכל לגמרי שנמצא בידו העלם אלהים אחרים והעלם עבירות ואומר שמותר. וכי האי גוונא בע"ז (אחרינא) חייב בשבת פטור לגמרי ואקשי' ומי איכא למימר דפטור לגמרי דהא עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו · פי' העלם שבת והעלם מלאכות בידו מהו אלא לחיובי חדא או תרתי אבל למפטריה לגמרי לא וחזרנו לפרק פירוק אחר משום דקשיא דלא מיתוקמא סיפא דהא מתניתין בע"ז אוקמי הכי רישא בע"ז דקתני עשה שתים בהעלם א' בשבת חייב ב' משא"כ בע"ז שאם זיבח וקיטר וניסך בהעלם א' אינו חייב אלא אחת כר' אמי אבל סיפא דקתני בשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב משא"כ בשבת דפטור · בשאר מצות דלאו ע"ז היא והיכי דמי כגון שהי' סבור שהוא שומן ואכלו ונמצא חלב · כגון זה בשאר מצות הוא דחייב · אבל בשבת כי האי גוונא נתכוון לחתוך בתלוש וחתכו ונמצא דמחובר לקרקע פטור ודחי אביי ואמר לא כי האי גוונא (לע"ז) לעולם אימא לך חייב והיכי דמי שגג בלא מתכוין דבשאר מצות חייב ובשבת פטור · כגון שנתכוין בבליעה דרוק ובלעה ונמצא חלב שאע"פ שלא נתכוין לאכילה דחייב בשאר מצות ובשבת כה"ג דנתכוון להגביה דבר תלוש והגביהו ונמצא שחתכו מן המחובר [פטור] אבל אם נתכוין לחתיכה בעלמא חייב · (כגון) [וכ"ש] בשאר מצות אם נתכוין לאכילה בעלמא [חייב] וכדר' נחמן דאמר המתעסק בחלבין ובעריות אע"פ שלא נתכוון חייב שכבר נהנה · והמתעסק בשבת פטור · מלאכת מחשבת אסרה תורה · ור' יוחנן התם בפרק ארבע מיתות כדתני תנא הרא מתניתין קמיה דחאה ואמר ליה פוק תני לברא · דכל מתניתין דלא מיתוקמא רישא וסיפא בחד טעמא לאו מתנית' תרצתא היא · ר' יוחנן לטעמיה דאמר בסוף פרק המפקיד מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא : נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' אמות (רבא) [רבה] אמר (חייב) [פטור] אביי אמר (פטור) [חייב] פשוט' היא ומקשינן (לרבא) [לרבה] מתני' דקתני ארבעים חסר אחת ואמר ר' יוחנן עלה שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ולא משכחת כהאי גוונא דחייב בכולן אלא בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב [כו'] [וקא טעה] בשיעורין כגון זריקת ד' וכיוצא בהן אלא (לרבא) [לרבה] דאמר כל כה"ג פטור היכי משכחת [לה] בזדון [שבת] ושגגת מלאכה·הניחא אליבא דר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע דאיסור השבת בלאו אלא לר"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת היכי משכחת לה ושנינן דידע לה בתחומין ואליבא דר' עקיבא כמו שאמרנו למעלה · דאביי אליבא דר' יוחנן פשוטה היא אלא אפילו לריש לקיש כיון דסבר אביי כשנתכוון למקצת האיסור בשגגת איסורו ונזדמן לו כל האיסור חייב כגון המתכוון לזרוק ב' אמות שהן מקצת איסורו כי האיסור ד' אמות נתכוון לזרוק שתים מתוך ארבע (ונזורק) [ונזדמן] לו שזרק ד' חייב · מוקים לה אליבא דר"ל במכיר את השבת באיסור מלאכות ויודע (בשיעורן) [בכולן] ושוגג בלאו שבשיעור : אבות מלאכות ארבעים חסר אחת

למה

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר פטור דהא לא קמיכוין: (ב) שם תרתי לא מיזדרקא ליה: (ג) שם משכחת לה דידע לאיסורא דשבת וידע לה לאיסור מלאכות: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' בשל חולין ונמצאת אחרת של קדשים וכו' תלוש ונמצא מחובר אחר ולא: (ה) בא"ד בשאר מצות כגון הבא על הזכור והביא זכור עליו והבא על בהמה והביא בהמה עליו. נ"ב עי' פרק ד' מיתות דנ"ד:

גמ' מנינא למה לי *א"ר יוחנן *שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: הזורע והחורש: מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש והדר ליתני זורע *תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי תנא [ג]הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן מאי קמ"ל *[הא קמ"ל] העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת א"ר *אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי [ג]זומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא אימא אף משום זורע אמר *רב כהנא [ז]זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע א"ר יוסף האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום (א) זורע: והחורש: תנא [ה]החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן אמר רב ששת [ו]היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש *אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה(ב) משום חורש *אמר רבי אבא [ז]החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לרבי יהודה דאמר *מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן האי מקלקל הוא: והקוצר: תנא [ח]הקוצר הבוצר *והגודר והמסיק והאורה כולן מלאכה אחת אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך: והמעמר: אמר *רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר [ט]אין עימור אלא בגידולי קרקע: והדש: תנא הדש והמנפץ *והמנפט כולן מלאכה אחת הן: הזורה הבורר והטוחן והמרקד: [י]היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מילתא דהויא במשכן אע"ג

[לקמן פא: ע"ש] [ג"י והגודר]

רש"י

גמ' מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' ולהא חזינא הא ארבעין *ניכנו: שהם עשאן כו'. ובא להודיעך שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו(ג) חייב כמה חטאות עליו: מכרב כרבי. חורשין: בא"י. קשה היא ואין יכול לכסות בלא חרישה ולאשמעינן דהא נמי חרישה היא: כולן מלאכה אחת הן. דזומר נמי לצמוחי אילנא הוא ונפקא מינה דאי עבד ליה כולן בהדי זורע לא מיחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה כו' זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה הוא דהיינו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מבריך ומרכיב אבל זומר תולדה: זומר חייב. משום תולדת נוטע דלצמוחי עביד: ונוטע. גופיה וכן מבריך ומרכיב: חייב משום זורע. כלומר אינהו נמי זורע הן זה אב בזרעים וזה אב באילנות: משום נוטע לא. אמבריך ואמרכיב קאי: אימא אף משום זורע. דכך זריעה באילנות ואי עביד ליה בהדי זורע מיחייב חדא ותו לא: זומר. להצמיח הגפן: וצריך לעצים. להסקה משום דצריך להם הויא תולדה דקוצר דצריך נמי לקצור: דקטל אספסתא. שחת וקוצרין אותו ג' פעמים בחדש וחוזר וצומח: דקניב סילקא. חותך תרדין מן המחובר וחוזרין וגדלין: החורץ. עושה חריצין בקרקע: מלאכה אחת הן. אינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי ארעא עבידי: גבשושית. תל קטן: בבית. שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתו: משום חורש. דמרפי ארעא: גומא וטממה. בעפר היינו חורש שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזריעה והשוה לקרקע להיות נזרע עם השדה: אלא לעפרה. לכסות צואה: פטור עליה. ואין כאן משום בנין בבית דקלקול הוא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך [י]לה חייב משום בונה: לרבי יהודה. בפרק המצניע (לקמן צג:) גבי מוציא את המת במטה: מתקן. כמו מוציא את המת לקוברו אינו צריך לגופה דהוצאה ולא למת אלא לפנות ביתו והוצאה הצריכה לגופה כגון שהוא צריך לחפץ זה במקום אחר: מקלקל הוא. את ביתו: גודר. בתמרים: ומוסק. בזיתים: אורה. בתאנים: דשדא פיסא לדיקלא. זרק פיסת רגבים לדקל: ואתר תמרי. השיר התמרים: תולש. תולדה דקוצר: מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משבליה לשון פורק מן החמור דיסקארגיי"ר בלע"ז רבינו לוי וגם בתשובת רבינו משולם הגאון מצאתי כן ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות: אין דרך תלישה ופריקה בכך. על ידי זריקה אלא או ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור: דכניף מלחא ממלחתא. שנצבר מלח ממשרפות מים דמתרגמינן חרילי ימא (יהושע יא) שממשיך לתוכו מים מן הים והחמה שורפתן והן נעשין מלח ואותו חריץ קרי מילחתא: משום מעמר. שאף הוא כמאסף בשבלין הוא: המנפץ. פשתן בגבעולין: והמנפט. נמר גפן בקשת כדרך האומנין ונמר גפן גידולי קרקע הוא להכי קרי ניפוט דיליה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ דנמר: ה"ג היינו זורה היינו בורר היינו מרקד. היינו. כמו הי ניהו כלומר דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת והלא כולן מלאכה אחת הן דמפריש אוכל מן הפסולת: אע"ג

תוספות

מכדי מכרב כרבי ברישא והדר כו'. לא שייך למידק הכי בהא דקתני המכבה ברישא והדר המבעיר דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר לבד מחרישה: משום זורע. אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא לא קאמר שצריך להתרותו משום זורע אלא דאם התרה בו משום זורע דחייב אבל בריש פרק תולין (לקמן קלח.) משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה (שיהא חייב) רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד וגם זה יש לדחות דהכי פירושו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבה אמר משום בורר אבל אם התרו בו משום מרקד פטור כיון דמתרהו משום דבר שאינו דומה לו הוא סבר שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל תשמר חייב ונראה שגם ר"ח רוצה לפרש כן ועוד ראיה דבריש בבא קמא (דף ב.) קאמר ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה תולדה ולא משני דלהכי קרי ליה אב דצריך להתרות אתולדה [משום] אב*: זומר וצריך לעצים חייב שתים. והא דאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף כו.) תו חזיוה לההוא גברא דהוה קא כסח אמר להן כהן וזמיר אמרו ליה יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע התם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך אלא מתקלקל: וצריך לעצים. נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה *מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך: ואחת משום מפרק. אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו מן הפירות שעליו אלא כמו שפירש רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת: מפרק. פירש"י דהוי תולדה דדש וקשה לר"ת דבשילהי המצניע (לקמן צה.) אמר דחולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דדש הא אמר לקמן* גבי הפוצע חלזון דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי רבנן דלא הוי גידולי קרקע אבל בחולב מחייבי דבהמה חשיבא גידולי קרקע כדמוכח בריש בכל מערבין (עירובין דף כז:) דהא [ע"כ טעמא דרבנן משום] דילפינן להו מסממנין שבמשכן דאין דישה אלא בגידולי קרקע *לגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' יצא החולב והמגבן כו' ודוחק לומר דברייתא דהמצניע אתיא כר"י דפליג לקמן אדרבנן ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק דכשחולב ממחק את הדד ומחליקו ואין נראה לר"י דבפרק חבית (לקמן קמד:) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ולר"ת מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה ולפירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה בדדין חשיב אוכל וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא) נמי הוי אוכל ולא דמי לדש שנשתנה ונראה דלפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דהאמר בפרק אע"פ (כתובות ס.) *)אמר רבי מרינוס גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו רבנן ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס ואין נראה לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן דמיחזי כמפרק ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי כלאחר יד ובמקום צער: [ועי' תוס' כתובות ס. ד"ה מפרק ותוס' יבמות קיד. ד"ה וקסבר]

*) נ"ל תני

לר"י דמשמע פשיטא דניחא ק"ל הא פשיטא דניחא ליה בעצים להשתמש בהם אלא דעתה אינו עושה מ"מ מיקרי צריכה לגופה כהיא דלקמן דף קג בתולש עולשין בארעא דלאו דיליה: תוס' ד"ה לגבי דבר הגדל ממש. עי' ברא"ש בפרשת ויצא בפסוק ויהי לי שור וחמור:

רבינו חננאל

למה לי למיתנא מנינא [מ'] חסר אחת אמו עד האידנא מי לא ידעינן מנייני ומשני ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. (ת"ש) [תנא] הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן (קס"ד) [קמ"ל] כי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת שמעי' מינה שאלו השנויים במשנתנו חשובין אבות והשאר הן תולדות וכל העושה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת. והעושה ב' אבות או ב' תולדות דלאו אב אחד [חייב] שתים. ומיפרשא בגמ' דהזורק דר' אלעזר מחייב בגמ' דכריתות אתולדה במקום אב דידיה תרתי ולית הלכתא כוותיה. ואסיק' מדוקיא דמתני' דמאן דעביד כל מלאכות שבעולם ואפילו אלף מלאכות אינו חייב יותר מארבעים חסר אחת חטאות שהכל נכללים בכלל אבות ובתולדותיהן הללו: ירושלמי כל דבר שהוא משביח הפרי חייב משום זורר. המבריך. המרכיב. והמקרסם. המזרר. המפסל. המזהם. המפרק. המעשן. המתלע. הקוסם. הסך. המשקה. המנקב. והעושה בתים. חייב משום זורע: אמרינן משמיה דרב הזומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע. שמעינן מינה מדמוקים המבריך והמרכיב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה. וכולן נכללין בכלל אב אחד. הנוטע וולד הוא של זורע. כי הנוטע נועץ יחור של אילן בארץ ומתגדל כגון המפיל הזרע לארץ וצומח והזומר המקום שזומר באילן מתגדל המקום ההוא ומוסיף פירות ונמצא כנוטע לפיכך אמרינן בזומר חייב (שתים) משום נוטע ואם הוא זומר וצריך לעצים ונמצא כשזומר חייב משום נוטע כמו שאמרנו ובנטילתו העצים נמצא כקוצר. לפיכך בזומר וצריך לעצים חייב שתים. משום נטע ומשום קוצר וכן מאן דקטיל אספסתא ומאן דקניב סילקא כולן דרך אחת הן וחייב שתים. בזמן שיש שיעור קצירה ושיעור זריעה. פי' המבריך החופר בארץ ומבריך הייתור וטומנו לעפר ומוציא ראש הייתור במקום רחוק. החורש. החורץ. החופר כולן מלאכה אחת הן. אסיקנא כל אלו משום חרישה. כל שהוא ליפות הקרקע בשדה חייב משום חורש וכל שהן בבית להשוות חייב משום בונה. אבל להשוות קרקע השדה חייב משום [חורש] כדכתיב הלא אם שוה פניה. והוא כגון המדייר והמעדר והמכבד שהוא משוה גומות והמפעפע גושים. המסקל. הממלא בקעים שתחת הזיתים. העושה עוגיות לגפנים. המברה בחרשים. המצית אור בחישת הקנים ובאגם תמרים. ואמת המים המכשרת צרדים לזריעה. וכל דבר שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש. כך הוא מפורש [בי]רושלמי וכן הא דאמר רבה היתה לו גומא וטממה אף זה משוה פני [השדה]

רב נסים גאון

ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי מתקן והאי מקלקל הוא כבר פירשנו בפרק א' עיקר דבריו של ר' יהודה אבל מקלקל הוא והוא ששנינו במשנה בפרק ר' אליעזר אומר האורג (לקמן דף קה) וכל המקלקלין פטורין:

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ח וש"ז מהלכות שגגות הלכה ג:
ל ב מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג והלכה ט:
לא ג מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ב:
לב ד שם הלכה ד:
לג ה מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ב:
לד ו מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ה:
לה ז מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה יו:
לו ח מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה:
לז ט מיי' פ"ח שם הל' ס סמג שם טוש"ע א"ח סימן ש"מ סעיף ט:
לח י מיי' פ"ח מהלכות שבת הל' יא סמג שם:

[ועי' תוס' לקמן נו: ד"ה ולר"א דמחייב ובב"ק ב. ד"ה ולר"א]

מסורת הש"ס

[נ"ל חסר אחת ניכנו]
[לעיל סט. וש"נ] כריתות ג:
[גיטין סב: ב"ב יט.]
ג"י רש"ל
[נ"ל אבא ע"י רש"י בסוגיא דלעיל לה. ד"ה גמרא סימן וכו']
[מו"ק ג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקניב סילקא וכו' ואחת משום נוטע והחורש:
(ב) שם בשדה חייב משום חורש:
(ג) רש"י ד"ה שהם עשאן וכו' הלכות שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו:

[לעיל יב. לקמן קה: קמ"ה: ע"י תוס' לקמן צד. ד"ה ואתנ"כ]
[ג"י הרמב"ם וכ"ה בתוספתא והרי"ף והרא"ש ע"ש]
[נ"ל המנפט פי' גאון מנפט]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וצריך וכו' מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור. מבואר דס"ל דאף מקלקל דאינו מקלקל לגמרי לצורך דבר מ"מ פטור ואפילו לר"י דס"ל שאינו צריך לגופו ע"מ לתפור מקרי מלאכה הצריכה וכ"מ בפ' ז' מהלכות שבת ועי' תוספות לקמן דף קי ע"ב ד"ה ה"ג

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה וליחשב נמי כותש אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה רבא אמר הא מני רבי היא דאמר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואי חשיב כותש הויא ליה ארבעים וליפוק חדא מהנך ולעייל כותש אלא מחוורתא כדאביי: ת"ר היו לפניו מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת מאי קאמר אמר עולא הכי קאמר בורר ואוכל לבו ביום ובורר ומניח לבו ביום ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב חסדא וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לבשל לבו ביום אלא אמר רב חסדא בורר ואוכל פחות מכשיעור בורר ומניח פחות מכשיעור וכשיעור לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור אלא אמר רב יוסף בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר פטור אבל אסור ובנפה ובכברה לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני אלא אמר רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת בורר ומניח אוכל מתוך הפסולת פסולת מתוך אוכל לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני אלא אמר אביי בורר ואוכל לאלתר ובורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת אמרוה רבנן קמיה דרבא אמר להו שפיר אמר נחמני היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור רבי ירמיה מדיפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תני חייב לא קשיא הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה כי אתא רב דימי אמר שבתא דרב ביבי הואי ואיקלעו רבי אמי ור' אסי שדא קמייהו כלכלה דפירי ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור אי משום עין יפה הוא דמכוין חזקיה אמר הבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן חייב לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור שאני תורמוסים

דשלקי

רש"י

אע"ג דאיכא. אחריתי בהדה לדמיא לה חשבינהו לתרווייהו כאבות ואע"ג דחדא נינהו: וליחשב נמי כותש. חטין במכתשת להסיר קליפתן דהואי במקדש בסממנין אלא לאו משום דדמיא לדש לא חשיב לה דהא נמי מיפרקה מלבוש היא: שכן עני אוכל פתו בלא כתישה. לכך אע"ג דהואי במקדש ואב מלאכה היא כיון דתנא ליה דש לא תנא לה וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו וכיון דהוו במקדש והכא אתחיל בסידורא דפת תנינהו כדאמרינן גבי אופה דה"ל למתני מבשל ולא אופה דלא הוה במקדש אלא משום סדורא דפת נקט והתא הואיל ואופה בפת כמבשל בסממנין אבל כתישה עשירים הוא דלתתי וכתשי לעשות סלת נקיה אבל עניים לא טרחי הלכך לא תנא לה ומיהו ודאי אב מלאכה היא ובכלל דש היא: רבי היא. דיליף לקמן בפרק הזורק (דף צז:) דברים הדברים אלה הדברים למנינא: וליפוק חדא מהנך. או זורה או בורר או מרקד דהוו חדא ליפוק מינייהו חדא וליתני הך דהכי עדיף למיתני תרתי מהא ותרתי מהא מלמיתני ולמיכפל תלתא זימני בחדא ואיכא חדא דלא כפיל ביה מידי: היו לפניו מיני אוכלין גרסי' ול"ג שני: ולא יברור. לקמיה פריך מאי קאמר ברישא תנא בורר והדר תנא לא יברור: ולמחר. לצורך מחר: וכי מותר לאפות ולבשל לבו ביום. וה"נ אב מלאכה היא כיון דאמרת ולמחר חייב חטאת: פחות מכשיעור. פחות מכגרוגרת: וכי מותר לאפות פחות מכשיעור. נהי דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) והיכי קתני בורר לכתחלה: בקנון. כלי עץ שעושין כעין ניטור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושים אותו והבורר בו קטנית נותן קטנית במקום הרחב ומנענעו והקטנית מפני שהוא עגול מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי: פטור אבל אסור. מותר לכתחלה לא הוי דדמי לברירה וחייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה וכברה אבל ביד לא דמי לבורר כלל: מידי קנון ותמחוי קתני. ה"ה נמי דפריך מידי נפה וכברה קתני אלא חדא מינייהו נקט: אוכל מתוך הפסולת. לא דרך ברירה היא: ובורר ומניח לאלתר. לאכול לאלתר שאין זה דרך בוררין: לאוצר. להצניע: נחמני. אביי: והתניא. לעיל חייב ואי בבוררו מניח לאלתר מותר לכתחלה הוא ופטור אבל אסור ליכא: שבתא דרב ביבי הואי. הגיע יומו להיות עומד ומשמש על התלמידים: ושדא קמייהו. ולא רצה לברור האוכל מתוך העלין ולתת לפני כל אחד ואחד אלא שטחן והם נוטלים ואוכלים ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו: הבורר תורמוסין. לאחר ששלקן הוא בורר אוכל מתוך הקליפה:

דשלקי

תוספות

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה חשיב (א). והא דלא חשיב שובט ומדקדק לפי שהם לגמרי בכלל מיסך ואורג ולא חשיב נמי מנפץ אע"ג שבמשכן היו מנפצין פשתן לעשות יריעות ושאר דברים משום דהייט דש ממש אלא שזה בתבואה וזה בפשתן אבל זורה ובורר ומרקד הם שלשה דברים:

שכן עני אוכל פתו בלא כתישה. וא"ת מ"מ ליחשיב כתישת סממנין דהוה במשכן ואע"ג דעני אוכל פתו בלא כתישה לענין סממנים מלאכה חשובה היא ואומר ר"י דלאו דוקא אוכל פתו אלא ה"ה דעני צובע בסממנים בלא כתישה וא"ת מרקד נמי לא ליתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כדאמר בסוף פרקין ויש לומר דרוב עניים אין אוכלין בלא הרקדה אלא שלענין חלה מצטרפין הסובין דקרינן ביה מלחם הארץ כיון דיש עניים שאוכלים בעיסה בלוסה ור"ת פירש בע"א ולא נתיישב לר"י:

היו לפניו שני מיני אוכלין גרסי'. וכן פירש ר"ח דבאוכל מתוך אוכל שייכא ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע בירושלמי דגרס הבורר אוכלים מתוך אוכלים חזקיה אמר כו':

בורר ומניח. פי' לצורך אחרים:

וכי מותר לאפות פחות מכשיעור. והמתרץ ס"ד דפחות מכשיעור הוי דרך אכילה:

מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני. פי' הקונט' דה"ה הוה מצי למיפרך מידי נפה וכברה קתני וקשה לר"י מאי קמשני רב המנונא לדידיה נמי תקשה מידי [אוכל] מתוך פסולת קתני ועוד בסמוך פירש הקונטרס והתניא חייב דהיינו הך דהכא ומשני דבנפה וכברה מיירי והיכי משני הכא מידי נפה וכברה קתני ונראה לרבינו יצחק דדוקא מקנון ותמחוי פריך וה"פ מידי קנון ותמחוי קתני כיון דנחת לפרושי דיני ברירה דביד מותר ובנפה וכברה חייב חטאת לא היה לו להניח מלשנות קנון ותמחוי דפטור אבל אסור:

בורר ואוכל אוכל מתוך פסולת. משמע דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך וקשה דבריש פרק תולין (לקמן קלח.) אמרי' מה דרכו(ג) של בורר בורר אוכל מתוך פסולת וי"ל דהתם בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה דהתם במשמר איירי וקשה לרשב"א דתנן בפ"ק דביצה (דף יד:) הבורר קטניות בי"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו ואמר בגמרא בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ואי בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה היכי שרי לב"ש הא אינהו אסרי לברר כדרכו ול"ע שם:

והתניא חייב. פי' בקונטרס דהיינו ברייתא דלעיל וקשה לר"י דלמאי דמוקמינן לה בנפה וכברה משמע דוקא לבו ביום אסור אבל לאלתר אפי' בנפה וכברה שרי ובפ"ק דביצה (גם זה שם.) משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין דתנן ב"ה אומרים בורר כדרכו בקנון ובתמחוי אבל לא בנפה ובכברה ולא מפליג בין לאלתר לבו ביום ועוד לכאורה לעולא דלעיל הוי בורר לבו ביום כמו לאלתר לאביי וא"כ שרי לעולא בנפה וכברה אפי' לבו ביום ובמתני' דביצה אסר לכל הפחות לבו ביום ונראה לר"י דברייתא דלעיל איירי בבורר ביד והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא ואפי' לאלתר חייב חטאת וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש שיש ג' דינין בבורר לאלתר דביד מותר לכתחלה בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור בנפה וכברה חייב חטאת:

ולא ידענא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור. פי' לא ידענא מה שלא בירכם תחלה קודם שהביאם לפניהן אבל אין לפרש מה שלא בירכם בשעה שהניח לפניהם דא"כ מאי קאמר אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור דהא לכ"ע שרינן אוכל מתוך פסולת לאלתר:

הא

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיט סעיף א:
מ ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ד:
מא ד מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ב:
מב ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג:
מג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

רבינו חננאל

הגהות הב"ח

גליון הש"ס

עין משפט
נר מצוה

148 כלל גדול פרק שביעי שבת

מסורת
הש"ס

דשלקי ליה שבעא זימני ואי לא שקלי (א) ליה מסרח וכפסולת מתוך אוכל דמי: והטוחן: א"ר פפא *האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן אמר רב מנשה ב)האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך: והלש והאופה: אמר רב פפא שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה תנא דידן סידורא דפת נקט אמר רב אחא בר רב עוירא *האי מאן ג)דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא ד)האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר ואיקושא אימא לא קמ"ל אמר רבא ה)האי מאן דעבד חביתא חייב משום שבע חטאות תנורא חייב משום שמונה חטאות אמר אביי האי מאן דעבד *חלתא חייב אחת עשרה חטאות ואי חייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות: הגוזז את הצמר והמלבנו: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גוזז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה רב כהנא אמר ו)אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה *שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טויה על גבי בהמה שמה טויה חכמה יתירה שאני תנו רבנן *התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות (*וא"ר) שמעון בן לקיש °ז)תולש חייב משום גוזז ח)קוטם חייב משום מחתך ט)ממרט חייב משום ממחק: י)הקושר והמתיר: קשירה במשכן היכא הואי אמר רבא (ב) שכן קושרין ביתדות אהלים *(קושרים) ההוא קושר על מנת להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה א"ל רבא תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר וכי תימא °דאי מתרמי ליה תרי (ג) חוטי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד °*השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושין אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי שכן צדי חלזון קושרין ומתירין: כ)והתופר שתי תפירות: והא לא קיימא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שקשרן: ל)הקורע על מנת לתפור: קריעה במשכן מי הוה רבה ורבי זירא דאמרי תרווייהו שכן

דשלקי ליה שבעה זימנין. למתקן: ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך ונימוק ע"י שנשלק הרבה: מסרח. והלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת ומיהו אוכל הוא ומחמירין עליה למיהוי ההוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל ול"נ הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן משלקן פעם אחת ממרקין ומערין אותן המים ובורר המתולעות שלהן כמו שעושין לפולין וכן בכל פעם ופעם וזה בורר האוכל ומניח הפסולת ואי לא שלקי ליה מסרח גרסינן הלכך משלקום פעמים ושלש חשיב ליה פסולת הואיל ואי שביק להו הכי דלא הדר שליק להו מסרחי וכשהוא נוטלן מתוך שאר מינין גרועין המעורבין בהן כפסולת מתוך אוכל דמי דהנהו שאר מינין לא מסרחי דגמר להו בישולייהו פעם ראשונה ושניה ורבינו הלוי גרים ואי שקילי ליה מסרח כשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ונמאס הלכך ההוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל עד שחוזר ונוטלו: דפריס סילקא. במ"ס גרסינן ולא בסמ"ך כדפירש בהעור והרוטב (חולין דף קכ:) מאי קיפה פירמא מינצ"ר בלע"ז מחתכו הדק: דסלית סילתי. עצים דקים להבעיר אש: ואי קפיד אמשחתא. לחותכן במדה: מחתך. הטור מקצצו במדה: ונקט אופה. דלא שייך במלאכת המשכן כלל: סדורא דפת. שהתחיל בו נקט ואופה במקום בשול דסממנין הוא דהוא בישול דפת: דשדא סיכתא. שהשליך יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה: לשרורי. לחזק ואין כאן בישול: דמרפי רפי. ע"י חום האור והמים שבתוכו יוצאין ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה וכי רפי ברישא הוי בישולו: דארתח כופרא. שהתיך זפת: דהדר אקושי. חוזר ומתקשה: חביתא. של חרס: שבע חטאות. טוחן הרגבים ושוחקן הדק הוי טוחן ובורר הצרורות הגסות מתוכן הרי שתים ומרקידן בנפה ומגבל הטיט דהייטו לש וממרח הטיט כשעושה הגולם שיהא חלק הרי ממחק ומבעיר את האור בכבשן ומצרפו בתוכו הרי מבשל חיובא דחופר ליכא דאיטו צריך אלא לעפרה: תנור חייב שמנה. דלאחר שצרפו בכבשן הוא טח עליו טפילה שיהא עב וחומו מתקיים והוא גמר מלאכתו ואמרינן לקמן (דף עה:) כל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אבל גבי חבית ליכא משום מכה בפטיש דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור: חלתא. כוורת של קנים: חייב י"א. זומר הקנים והוא צריך להם חייב משום קוצר ומשום נוטע אספם יחד הרי זה מעמר בירר יפות הרי זה בורר החליקן הרי זה ממחק עשאן דקות מאחת שתים או שלש הרי זה טוחן חתכן במדה הרי זה מחתך הסיך השתי הרי זה מיסך ארג אחת למעלה ואחת למטה כדי להעמידו הרי עושה שתי בתי נירין (ד) ארג הרי זה אורג חתך לאחר אריגתה כדי להשוותם הרי זה מכה בפטיש כדאמרינן לקמן [עה:] האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש הרי י"א: ואי חייטיה לפומיה. לעשות לה שפה הוסיף כאן תופר וקושר שצריך לקשור לאחר התפירה ומשום בונה ליכא לחיוביה לא בחבית ולא בתנור ולא בכוורת דאין בנין בכלים מפטיט ליכא למימר בקנים דאין הפשטה אלא בעור וי"מ שקודח נקבים בעץ שתוחבין בו ראשי הקנים של שתי ומחייב ליה משום טוחן ולא נהירא לי דהיא טחינה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וטוב לי לפרש שעושה אותן דקות והוי כמאן דסלית סילתי: שטוף בעזים וטוו בעזים. קרא קדרים טוו את העזים (שמות לה) בגופן של עזים משמע: חכמה יתירה. כדכתיב וכל אשה חכמת לב אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד: התולש את הכנף. נוצה גדולה מן כנף העוף: והקוטמו. לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת: והמורטו. לגד זגבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השיער בכר וכסת: משום מחתך. דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וגם מן הקנה אורג כובעים ועושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער: משום ממחק. דתנן גבי עור הממחקו: ביתדות אהלים. טעצים יתידות בקרקע כדכתיב יתדות המשכן וקושרין היריעות בהן במיתריהם: קושר ע"מ להתיר הוא. וכי האי גוונא פטרינן ליה לקמן דתנן כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: בהדי הדדי. בשני חוטין זה אצל זה: שרי חד. לאחר אריגתן מתיר האחד מפני שבולטין ונראין: וקטר חד. כלומר מניח כמו שהוא: השתא כו' (ה) אין עושין. שכשמתירו נראה הנקב ביריעה שחוטיה היו כפולין ששה והיו גסין ומתחלה היו זריזין בכך וכי מתרמו להו תרי קיטרי קושרין האחד וטוקין החוט השני מלמטה ולמעלה ומספקן בחוט ארוך וקושרין למעלה ולמטה ואין שם שנים קשרים סמוכין: צדי חלזון. לצבוע התכלת בדמו והוא כמין דג קטן ועולה אחת לשבעים שנה: קושרין ומתירין. שכל רשתות עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו מתיר מכאן וקושר מכאן: והא לא קיימא. הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: שקשרן. שקשר שני ראשי החוט: דרגא

האי מאן דפריס סילקא. דוקא בסילקא שייך טחינה אבל שאר אוכלין שרי*: מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין. ה"פ ואין בו בשול כלל קמ"ל דנהי דלשרורי מנא קא מכוין בשול מיהא יש בו דמירפא רפי והדר קמיט וחייב אבל אין לפרש קמ"ל דלא אמרי' לשרורי מנא קא מכוין דבפרק אין מעמידין (ע"ז לח.) אמרי' גבי האי ככרי דשדא סיכתא לאתונא אי קבר בה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא לבשולי מנא קא מכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מכוין: חביתא ותנורא וחלתא. פי' רש"י דמשום בונה לא מיחייב דאין בנין בכלים ואין נראה דדוקא במחזיר מטה ומנורה של חוליות אמרי' *דאין בנין בכלים אבל כשעושה לגמרי כל הכלי מיחייב משום בונה דאמרינן בריש הבונה (לקמן ד' קב:) האי מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא חייב משום בונה ונ"ע דלא ליקשי ממנפח בכלי זכוכית דסוף פרקין*: חכמה יתירה שאני. והעושים אותם בטלה דעתם אצל כל אדם כדאמרינן בהמצניע (לקמן ד' צב:) גבי אכשי הוצל: שכן צדי חלזון כו'. ברים אלו קשרים (לקמן קיא:) פירש בקונט' קושרין ומתירין פעמים קושרין את המכמורת ופעמים מתירין אותם: שכן

[ועי' בתוס' לקמן קיד: ד"ה אלא לקיבת ירק כו' ע"ש]

מד א מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ה ופ"ח הלכה טו ופכ"א הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף יב:
מה ב מיי' שם פ"ח הלכה טו:
מו ג ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ו סמג שם:
מז ה מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יג:
מח ו ז מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:

[לעיל מו. עי' תוס' שם ד"ה דמוליות]

מט ח מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ז:
נ ט שם הלכה ו:
נא י מיי' פ"י שם הל' א סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיז סעיף א:
נב כ מיי' שם הל"ט:
נג ל מיי' שם הלכה י:

[פי' הערוך ע"ז באריכות תמצא בערך חלתא ע"ש דקחשיב חייב משום בונה ולא קחשיב זה שכ' רש"י הכא בד"ה חייב משום ממחק עיי"ש וכזה תבין דעת וסברת תוס' ד"ה חביתא]

רבינו חננאל

מקשינן ופרקינן לפרושי שמעתיה דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור ׳ ושנינן שאני תורמסין דשלקי להו ז' זמני כו' שמעינן מינה דאוכל מתוך הפסולת זולתי תורמסין שרי וכדאביי דשרי לאלתר כי היכי דלא תקשי חדא אחברתה וכבר פירשנוהו השמועה סלקא כאביי וכרב אשי וכחזקיה שמעינן מדברי שלשתן כי בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד שרי ולא כל היכא דבעי שרי אלא ברירת אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל לאי והאוכל מתוךפסול' דשרי[היינו] לברור ולאכול או לברור ולהניח כדי לאוכלו לאלתר על השולחן כמו שפירשנו אבל להניח שלא לאלתר לא וזה שאמרנו כי מותר לברור ולאכול ולברור ולהניח ולאוכלו לאלתר שרי ה"מ ביד אבל בקנון ובתמחוי לא ואם בירר פטור אבל אסור ובנפה ובכברה דברי הכל אסיר ואם בירר נעשה כמי שבירר לאוצר בשוגג חייב חטאת ואע"פ דגרסינן (גיטין כז כח) לענין מי שאבד לו גט אם מצאו לאלתר כשר ואמרינן היכי דמי לאלתר י"א כל שלא עבר [אדם] שם ואחרים אומרים כל שלא שהה אדם שם הכא כיון דאשכחינן מפורש בתלמוד א"י כוותיה עבדינן ומסקינן לשמעתיה שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד וכענין הזה גרסינן בגמרא ביר"ש פרק א' (כלאים יג:) תנן התם המקלף שעורין מקלף אחת אחת על יד ואוכל. ואם קילף ונתן לתוך חיקו חייב. א"ר אלעזר וכן לשבת. והא רב כסי כסי ור' חייא מקלפי ליה כסי כסי אלא אי אתמר אסיפא איתמר המולל מלילות של חיטין (למחר) מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך ידו חייב׳ א"ר אלעזר וכן לשבת׳ מ"מ דמלאכת אסרה תורה והאי לאו מלאכת מחשבת היא ׳ דלא קא מכוון במלאכה אלא לאכילה בלבד ולפי' א' כיצד מנפח ואסיק' א"ר אלעזר מנפח בידו אחת ובכל כחו׳ הטוחן אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא ׳ פי' כעין כתישה ולא כעין חיתוך חייב משום טוחן וכן מאן דסלית סילתי פי' עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי כעין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא בינית כמין קמח דק לפי' (המנפץ) חייב משום טוחן ואי קפיד אמשחתא כלומר אם מתכוין לחתוך אלו סילתי זרת זרת אורך כל אחד ואחד חייב משום מחתך׳ הלש והאופה אמר רב פפא שביק בישול סממנים ונקיט אפיה ולא מפרש בהדיא האי מלתא *) ואשכחן בירושלמי דאמר הכי את המי אפיה תולדת בישול הוא ואת אמרת הכן אלא כיון דתני סדר עיסה תניתא בהדייהו: ההוא דשחק [מלח] חסף (מלא) [פלפלין] חייב משום טוחן דגבל גירגבסין עפר קילורין מלוגמא סממנין חייב משום לש. מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פי' הנותן יתידות לחים בכבשן כדי לייבשן לנעצם בספינות וכיוצא בהן. פי' לשרורי לחזק ויש מי סיכתא הן גלל בהמה דקיקן אם הטילם לכבשן מה שחייב משום מבעיר הרי חייב. ועוד חייב משום מבשל. וזה שנצרך לומר כן דלא תימא אין המפחר כלי חרס מבשל מפני שמחזיק הכלי. אשמעי'

*) לפנינו בגמ' מפרש בהדיא הטעם משום דסידורא דפת נקיט וכמ"כ בירושלמי ואולי דלפני רבינו לא היה זה בנוסחת הגמ'.

רב נסים גאון

שכן צדי חלזון קושרין ומתירין. וזה חלזון היו צובעין בדמו תכלת ומשכחת לה במנחות בפרק התכלת (דף מד) תנו רבנן חלזון זה גופו דומה לים ברייתו דומה לדג ועולה פעם אחת לע' שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים ואמרו עוד (שם מב) אמר ליה אביי לרב שמואל בר יהודה הא תכלת צבעיתו אמר ליה מייתינן דם חלזון וסמנין כו':

גליון הש"ס גמ' האי מאן דפריס סילקא חייב. עי' לקמן דף קכח ע"א ברש"י ד"ה שלא יקטום: שם תולש חייב משום גוזז. עי' לקמן דף קו ע"ב ובחידושי רשב"א שם: שם דאי מתרמי ליה תרי חוטי דף עג ע"א תוס' ד"ה הקושר: שם השתא לפני מלך וכו'. פסחים דף סה ע"ב יומא דף מז ע"א:

ע"ז לח.

לקמן קב.
בכורות כה.
[תוספתא פ"ט]
[נ"ל אמר]

א"ל אביי כצ"ל

[פסחים סה:
יומא מז.]

הגהות
הב"ח
(א) גמ' שבעה זמני ואי (לא) שקלי) תא"מ ונ"ב ס"א לא שלקי וס"א ואי שקלי: (ב) שם אמר רבה שכן קושרים ביתדו' אהלים ההוא כצ"ל ותיבת קושרין נמחק: (ג) שם דאי מתרמו ליה תרי קיטרי כצ"ל ותיבת חוטי נמחק: (ד) רש"י ד"ה חייב וכו' עושה שתי בתי נירין. נ"ב ולקמן ר"פ האורג פי' רש"י דסך לאו נירין ממש כו' ע"ש בדף קה ע"א: (ה) ד"ה השתא כו' שכשמתירו נראה כצ"ל ותיבות אין עושין נמחק:

שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב *המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת *והלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו חושב אסור לספר הימנו *מגושתא רב ושמואל חד אמר חרשי וחד אמר גדופי תסתיים דרב דאמר גדופי דאמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב הלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה דאי ס"ד חרשי הכתיב *לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות תסתיים אר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר *ואת פעל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו א"ר שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות שנאמר *ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות: הצד צבי וכו': ת"ר *הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת רבי יהודה אומר חייב שתים שהיה ר' יהודה אומר פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא לגדולי קרקע וליחייב נמי משום נטילת נשמה אמר רבי יוחנן שפצעו מת רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה *ר"ש בפסיק רישא ולא ימות (א) שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי *)דליציל ציבעיה: והשוחטו: שוחט משום מאי חייב רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום נטילת נשמה

משום

תורה אור: דברים יח | ישעיה ה | דברים ד

רש"י

דרנא. תולעת ומנקב בו נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: המותח חוט של תפירה. בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת ומוצי התפירות כמשכן ומותח את ראשי החוט להדק ולחבר זו היא תפירתו וחייב: והלומד דבר אחד מן המגוש. מין הממשיכו לע"ז אפי' דבר תורה אסור ללמוד ממנו: והיודע כו'. הני תלת שמעתתא שמעינהו (*מר) זוטרא מרב כי הדדי וגרסינהו: אמגושא. דאמרינן בכל דוכתא רב ושמואל פליגי ביה: חד אמר חרשי. מכשף: וחד אמר גדופי. מין האדוק בע"ז ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לע"ז: דאי סלקא דעתך חרשי. וטעמא משום דכתיב לא ימצא בך וגו' וקא חשיב מכשף: והא כתיב. לעיל מיניה לא תלמד לעשות כדי שתעשה: להבין. שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נביא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף: תסתיים דגדופי הוא. הלכך כל דבריו דברי ע"ז והסתלק מעליו שלא ישיאך: לעיני העמים. שחכמה הניכרת היא שמראה להם סימן לדבריו בהילוך החמה והמזלו' שמעידין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא כן שנה זו שחונה והיא כן שכל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדותיה במזל תלוי הכל לפי השעה המתחלת לשמש בכניסת החמה למזל: הפוצעו. דוחקו בידיו שיצא דמו: אינו חייב אלא אחת. משום צידה אבל אפציעה ליכא חיוב: בכלל דישה. שמפרק דמו הימנו כמפרק תבואה מקשין שלה: מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. כלומר לגבי נטילת נשמה הוי מתעסק בדבר אחר ולא הויא מלאכת מחשבת שאינו מתכוין שימות: טפי ניחא ליה. שדם החי טוב מדם המת וכיון דכל עצמו מתכוין וטורח לשומרו שלא ימות בידו אפי' מת אין כאן אלא מתעסק וכי מודה ר' שמעון במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי ומיהו איכווני לא מיכוין: דליציל ליבעיה גרסינן. שתהא מראית צבעו צלולה: שוחט משום מאי מיחייב. שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידת' אי מעורות אילים מאדמים למה לי בהו שחיטה בחניקה נמי סגי:

תוספות

שכן יריעה שנפל בה דרנא כו'. תימה לר"י דבריש האורג אמרי' קורע על מנת לתפור שתי תפירות היכי משכחת לה ומשני דעבידה כיסתא ואומר ר"י דבמשכן היו אומנים ביותר והיו נזהרים שלא היו עושים כיסתא והתם לא קאמר שנפל בה דרנא דנקט דשכיח טפי ועוד דהתם בעי לאשכוחי קורע על מנת לתפור שתי תפירות ותו לא ויריעה שנפל בה דרנא צריך לקורעה מתחלתה ועד סופה ויש בה כמה תפירות ואע"ג דהשתא לא משכח' במשכן על מנת לתפור שתי תפירות ותו לא סברא הוא דבשתי תפירות הוי דבר חשוב: אמגושא. פי' בערוך דפליגי בהא דאמר רב פפא בהלו מגלחין (מו"ק יח.) פרעה אמגושי היה דכתיב הנה יוצא המימה חד אמר לעשות כשפים היה יוצא וחד אמר גדופי שהיה עושה עצמו ע"ז שהיה אומר לי יאורי ואני עשיתני ואין נראה לר"י דפליגי רב ושמואל במאי דאמר רב פפא אלא פליגי אאמגושא שנזכר בשום מקום במשנה או בברייתא: הצד חלזון. למאן דמוקי לה בשפצעו חי אתי שפיר הא דנקט הצד חלזון דדרך לפוצעו מיד אחר צידה כל זמן שהוא חי וקמ"ל דאע"פ שפצעו חי לא מיחייב משום נטילת נשמה ואפילו למאן דמוקי לה כשפצעו מת קמ"ל דלא מיחייב בצידה שלו משום נטילת נשמה דאף על גב דאמרי' בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) השולה דג מן הים כיון שיבש בו כו' הכא שאני חלזון דרכו לפרכס ולקרב מיתתו וכ"ע דבירושלמי משמע דבל חלזון לא מיחייב משום צידה: וליחייב נמי משום נטילת נשמה. ואפי' לרבי יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור פריך שפיר דהיכא דאיכא תקון קצת חייב כדאמרי' בפסחים (דף עג.) בסוף אלו דברים והכא נמי במה שממיתו יש תקון קצת שאינו מפרכס לכאן ולכאן ונוח ליטול ממנו הדם ולמאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה אתי שפיר נמי לרבי יהודה דהשתא ליכא תיקון כלל ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא אצל נטילת נשמה ולא קאמר מקלקל הוא: מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. הא מתעסק לאו דוקא דהא מתעסק בחבורה חייב לר"ש דאמר בס"פ ספק אכל (כריתות יט:) הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב וטעמא כדיליף בהאורג (לקמן קו.) מדאיצטריך למישרי מילה מכלל דמקלקל בחבורה חייב ולא חיישינן למלאכת מחשבת דמקלקל דעלמא לא מיפטר אלא משום מלאכת מחשבת כדאמר בספ"ק דחגיגה (דף י:) ומתעסק דהכא היינו דבר שאין מתכוין כיון דאין מתכוין כלל למלאכה מותר אפי' בחבורה אע"פ דלא בעי מלאכת מחשבת כמו כל איסורים שבתורה דלא שייך בהו מלאכת מחשבת ושרו אין מתכוין כדאמר מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה כו' (כלאים פ"ט משנה ה) וכן מוכח בפ"ק דכתובות (ד' ה:) דאמר את"ל דם חבורי מיחבר לדם הוא צריך או להנאת עצמו הוא צריך ואת"ל להנאת עצמו הוא צריך הלכה כרבי יהודה או הלכה כר"ש פירוש בדבר שאין מתכוין ואת"ל הלכה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין במקלקל הלכה כמאן משמע דאי הלכה כר"ש בדבר שאין מתכוין תו ליכא לספוקי במקלקל דאפי' מקלקל בחבורה חייב כיון דאין מתכוין מותר:

טפי ניחא ליה כי היכי דליציל ליבעי'. פי' אע"ג דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מיפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטר ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמר בפרק הנחנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אבל במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש"י פי' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו במאי דלא איכפת ליה אי מתרמי וליתא דהא מזרד זרדין בארעא דחבריה פטר ר"ש בפ' הבונה (לקמן קג.) והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפי' ותימה דבספ"ק דחגיגה (דף י:) משמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דבעי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה: כי היכי דליציל ליבעיה. קשה לר"י דמ"מ על נטילת הדם ליחייב משום נטילת נשמה ונראה כלשון אחר שפי' בקונט' בריש שמונה שרצים (לקמן קז.) דחובל בהן חייב משום דהוי תולדה דשוחט וחייב משום נטילת נשמה ונטילת הדם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש ולכך ח' שרצים שיש להם עור חייב בנצרר הדם אע"פ שלא יצא דכיון שנצרר סופו לצאת אלא שעתה העור מעכבו ושאר שרצים שאין להם עור אינו חייב עד שיצא מהם דם אבל בנצרר הדם ולא יצא לא מיחייב דכיון שלא יצא סופו לחזור דאם היה סופו לצאת היה יוצא מיד שאין העור מעכבו והשיב לו ר"ת דדם הלזון הראוי לצביעה מיפקד פקיד ולא מיחייב על אותו הדם משום נטילת נשמה ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליציל ליבעיה אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחלים אותו דבר שחובל בו דגבי דם בתולים מה צריך לחלישות האשה וגבי מילה מה צריך לחלישות התינוק אלא לנטילת הדם קרי נטילת נשמה כדפי': שוחט משום מאי מיחייב. לאו אשוחט דמתני' קאי דההוא פשיטא דלא הוי אלא משום נטילת נשמה דצובע תנן בהדיא במתני' אלא אשוחט דעלמא קאי:

אין

*) [נ"ל דליצלה פי' דלא ניחא ליה דתיפוק נשמה דכל כמה דאית ביה נשמה טפי מגלא צבעיה שנצבעו מתעלה יפה ויהא נבעו יפה ובריא כי אם תלוית. ערוך]

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' שם הלכה ט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן ש"ח סעיף ו:

נה ב שו"ע יו"ד סימן קעט סעיף יט:

נו ג סמג עשין מז:

נז ד מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שטז סעיף ה:

נח ה מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ז ופכ"א הלכה יב:

נט ו מיי' שם פ"ח הלכה ז:

ס ז מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שלו סעיף א:

סא ח ט מיי' פי"א מהל' שבת הלכה א:

רבינו חננאל

רפה כשהן טיט ומתבשלין ואחר כך מתחזקין כשיצטרפו (מתחפרו) [ויתפחרו] · וכן מאן דארתח כופראי אף על גב דהדר אקיש מבשל הוא · אמר רבה מאן דעבד חביתא חייב ז' חטאות פי' כגון שהיתה לו גבשושית ונטלה וייפה הקרקע חייב משום חורש · שחק חייב משום טוחן ניקהו מן הצרורות חייב משום בורר וכשמהתך (ממנו) [היינו] מחתך · ועיקר מלאכה א) (בנין מלאכה) וגמר מלאכה והשואתה חייב משום מכה בפטיש הרי שבע ב) בתנור עוד מוסיף אחד שצריך להחליק את תוכו ולשוף אותו נחלים וחייב משום ממחק · מאן דעבד חלתא חייב י"א חטאות. חתך קנה נעשה זומר וצרידלעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע כינס הקנים חייב משום מעמר דקדק הקנים חייב משום טוחן' חתכם כשיעור כגון אמה אמה חייב משום מחתך · קילפם חייב משום דש · השליך קליפיהן וקנין שאין ראוין למלאכה חייב משום בורר. הטיל שתיו חייב משום מיסך וכשמטיל הערב עושה שתי בתי נירין וכשמכה אותן כדי לקרבן זה לזה (ולהדחיק אריג ג) זה כל זמן שעושה (ארבעת) [ארעי'] הכוורת וכשכופף הקנים למעלה לאריגה [והן] קירותיה בונה הוא וגמר מלאכה שישברקרומיות היוצאת משום מכה בפטיש הרי אלו י"א מלאכות ואם כפף פיה למטה ותפרה(כשיבינו החיים) [כשמותח החוט] חייב משום שוהי' כרב דאמר המותח חוט של תפירה בשבת חייב (משום) חטאת וכשתופר חייב משום תופר הרי אלו י"ג הטאות: ירושלמי ההיא איתתא כד משתייא בקיבה משום מיסכת כד יהבה קירומה משום עושה בתין · כד מקימה לון משום בונה' כד מחיי' משום אורגת כד מקטעא בנימא משום מחתכת · כד גמרה מלאכתה משום מכה בפטיש · אזנים של דיסקיא [קושר ומתיר] נעשה כנועל ופותח וכן הותלות של תמרים קושר ומתיר · א"ר יוחנן הטווה צמר מעל גבי בהמה בשבת חייב חטאות משום גוזז ומנפץ וטווה · ודחה רב כהנא ואמר אין דרך גזיזה ולא דרך ניפוץ ולא דרך טוויה בכך · ואקשינן על רב כהנא והתניא משום נחמיה שטוף בעזים · אלמא שספורו בעזים וטוות מעליהן לא גזיזה ופריק' חכמה יתירה שאני דכתיב וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים · ואע"ג דרב כהנא לגבי רב תלמיד הוה כיון (דיש) דאשכחן בתלמוד א"י דקיימי כוותיה דגרסינן התולש כנף מן העוף חייב משום גוזז המורטו חייב משום מוחק הקוטמה חייב משום מכה בפטיש ודחינן לא דמיא תולש כנף עוף לתולש שער בהמה דעוף שאין לו גזיזה תלישתה היא גזיזתה ברם בהמה אינו חייב עד שיגזוז ידוע שהוא כן דתני תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא גזיזתה מן החיה פטור ותו מדתנן (לקמן צד:) הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים אומרים משום שבות כלומר אין דרך נטילת שיער בשיניים וכיון דקיימי חכמים כרב כהנא קיי"ל כוותיה: אמגושתא · פי' בלשון ערבי זמזמה. מגוש בלשון יון מכשף · גידופי כופר בעיקר: הצד צבי השוחטו כו' · ת"ר הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת ר' יהודה אומר חייב שתים פציעה בכלל דישה ורבנן סברי' אין דישה אלא בגידולי קרקע ואקשינן לרבנן ליחייב משום צידה ומשום נטילת נשמת ופריק ר' יוחנן שפצעו מת · רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי · מתעסק אצל נטילת נשמה וקיי"ל המתעסק [בחלבים ובעריות] חייב משום דנהנה המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא קא ניחא לנטילת נשמה דניחא ליה

א) אולי צ"ל ועל עיקר מלאכת השבית חייב משום בונה וגמר מלאכה וכו'. ב) לפי מה דהשיב רבינו אין כאן רק שש הטאות ואולי דחסר בדברי רבינו וצ"ל וכשמצרף אח"כ נכנסן חייב משום מכה בפטיש. ג) אולי צ"ל חייב משום אורג וזה כל זמן וכו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני הכא. נ"ב עמ"ש דף קג:

רב נסים גאון

שכן קרש שנפל בו דרנא. פי' דרנא תולעת ובסוף פרק אלו טריפות (חולין דף סז) משכחת ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנין של בהמה: רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת

משום צובע אין משום נטילת נשמה לא אימא אף משום צובע אמר רב מילתא דאמרי אימא בה מילתא דלא ליתו דרי בתראי וליחכו עלי צובע במאי ניחא ליה ניחא דליתווס בית השחיטה דמא כי היכי דליחזוה אינשי וליתו ליזבנו מיניה: והמולחו והמעבדו: היינו מולח והיינו מעבד ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל [א] שירטוט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד רבא אמר אין עיבוד באוכלין אמר רב אשי ואפילו רבה בר רב הונא לא אמר אלא דקא בעי ליה לאורחא אבל לביתא לא משוי איניש מיכליה עץ: והממחקו והמחתכו: אמר רבי אחא בר חנינא [ג] השף בין העמודים בשבת חייב משום ממחק אמר רבי חייא בר אבא ג' דברים סח לי רב *אשי משמיה דרבי יהושע בן לוי המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב משום מחתך הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון (א) בן קיסמא אמר רבי שמעון בן לקיש הצר צורה בכלי והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש א"ר יהודה האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש והני מילי דקפיד עלייהו: והכותב שתי אותיות: ת"ר *כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתים חייב אמר רבי מנחם בר' יוסי וזה חומר במוחק מבכותב: הבונה והסותר המכבה והמבעיר והמכה בפטיש: רבה ור' זירא דאמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: אלו אבות מלאכות: *אלו לאפוקי מדר"א דמחייב על תולדה במקום אב: חסר אחת: לאפוקי מדר' יהודה *דתניא ר' יהודה מוסיף את השובט והמדקדק אמרו לו [ד] שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג: מתני' ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב חטאת עליו וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו: גמ' כל הכשר להצניע לאפוקי מאי רב פפא אמר לאפוקי דם נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה מאן דאמר דם נדה כ"ש עצי אשרה מאן דאמר עצי אשרה אבל דם נדה מצנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה אמר רבי יוסי בר חנינא האי דלא כר"ש דאי כר"ש האמר *לא אמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: וכל שאינו כשר להצניע: אמר

רש"י

משום צובע. שצובע את הבשר של בית השחיטה ולקמן מפרש אמאי מיכוין לצובעו וצביעה הואי במשכן אב מלאכה: משום נטילת נשמה. דנטילת נשמה הואי במשכן באילים מאדמים ותחש וחלזון*: אף משום צביעה. ונפקא מינה לחיוביה תרתי: מילתא דאמרי אימא כו'. דבר תימה אמרתי להזכיר צביעה בשחיטה צריך אני לומר בו דבר טעם דלא ליתו דרי בתראי השומעים וליחכו עלי: צובע בשר במאי ניחא ליה. להאי שוחט בצביעת הבשר הייני אוכל ואני אומר בו טעם: ניחא ליה דלתווס בית השחיטה בדמא. שיהא צבוע בדם: כי היכי דניחזייה אינשי. שנשחטה היום וניתו וניזבנו: היינו מולח היינו מעבד. אטו מליחה לאו צורך עיבוד הוא: ועייל שירטוט. לפי שדרך הרצענין כשהוא בא לחתכו משרטטו תחלה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החיתוך ואחר כך מעביר הסכין דרך השירטוט וכן בעורות המשכן כשחתכום: דקבעי ליה לאורחא. שמולחה הרבה: השף בין העמודים. כגון עמודי אכסדראות שעשוים חלונות חלונות ונסמכין בחלונות בין עמוד לעמוד והשף שם בקרקעית הבנין שמשוין עליו כדי שיהא חלק חייב משום ממחק: המגרר ראשי כלונסות. שיהו ראשיהן שוין וחדין: ממרח רטיה. מחליק תחבושת על המכה: מסתת את האבן. לאחר שנעקרה מן ההר ונחצבה מחליקה: משום מכה בפטיש. שהוא גמר מלאכה: הצר (ב) בכלי צורה. בכלי שעומד לכך לנאותו: מנפח בכלי זכוכית. כשהותך נעשה על ידי נפוח: דשקיל אקופי. ראשי חוטין התלויין ביריעה במקום קשורין כשניתק בה חוט וקשרוהו וכן קשין וקסמים דקין שנארגו בה בלא מתכוין ונוטלין אותם ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש: כתב אות אחת גדולה כו' פטור. שבקרשי המשכן שתים היו כותבים אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשסותרים אותן: מחק אות אחת כו' חייב. שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות: אמר רבי מנחם ברבי יוסי. הא קמ"ל מאן תנא קמא ר' מנחם ברבי יוסי: לאפוקי מדרבי אליעזר. דהא אמרן דלא נמנו כאן אלא להודיענו מנין חטאות של העלם אחד ותנא הרי אלו למעוטי שאם עשה תולדותיהם עמהן דאינו מביא עליהן חטאת ודלא כרבי אליעזר דמחייב אתולדה עם האב בכריתות: שובט. משוה השתי בכרכר שקורין ריו"ל: מדקדק. כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו במקומות מקומות לייסבו שלא יהא מתוח יותר מדאי שכשמתיחה מעכבתו מהתחבר יפה עם הארג: שובט הרי הוא בכלל מיסך. דהיינו מיסך ממש שמסדר חוטי השתי: הרי הוא אורג. דהיינו אורג ממש ולא דמי לזורר ובורר ומרקד דזה בקשין וזה בצרורות וזה בקמח: מתני' כל הכשר להצניע. שהוא מין העשוי לצורך האדם: ומצניעין כמוהו. כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניעו: אין חייב אלא למצניעו. אם נעשה חביב לאדם א' והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה הוא: גמ' מ"ד דם נדה. אינו כשר להצניע כ"ש עצי אשרה דאיסורי הנאה נינהו ומאיסי וצריך לאבדן: כיון דחלשא. המאכיל דם האדם לחתול נעשה חלש אותו אדם: הא. דתנא כל הכשר להצניע ויש בו שיעור שרוב ב"א עשויין להצניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו ואפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו: דלא כר' שמעון. לקמן בהמוציא: אמר

תוספות

אין עיבוד באוכלין. אין להתיר מכאן מליחת אוכלין דאסור מדרבנן מליחה בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) ואפילו בי"ט אסור בפ"ק דביצה (דף יא:): השף בין העמודים בשבת חייב. פירש ר"ח *דשף הטיט על העמוד כדי להחליקו וכן משמע בירושלמי ורש"י פירש שסף קרקעית שבין עמודי חלונות ולא נהירא: והמסתת את האבן כו' חייב משום מכה בפטיש. אבל משום מחתך וממחק לא מיחייב דמיירי שכבר היא מרובעת ומתוקנת אלא שמייפה אותה ועושה בה שירטוטין ויפוי כעין שעושין עכשיו מסתתי האבנים. ר"י וכן ריב"א: הרי אלו לאפוקי מדרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב. וא"ת מרישא שמעינן לה דתנן העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת וי"מ דה"ק מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדות מאב א' אבל האב ותולדה דידיה מיחייב תרתי קמ"ל: חסר אחת לאפוקי מדר' יהודה. תימה דממילא דרישא שמעינן לה וליכא למימר תנא ושייר *דהא אלו קתני ומיהו הא ליכא לאקשויי דהא מאלו דרישא שמעינן לאפוקי מדר' אליעזר דאיכא למימר דנקט ברישא אלו אבות משום דקאי אדקתני לעיל חייב על כל אב מלאכה וי"ל דממילא דרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבי יהודה דאיכא למימר דלא חשיב אלא מלאכות חשובות אבל שובט ומדקדק אע"ג דמלאכות הן לא קתני להו משום דאינם מבוררות כל כך וכה"ג משני בפ"ק דקדושין (דף טז:) גבי אלו מעניקין להן דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני*: לאפוקי עצי אשרה. דלא כרבי יהודה דאמר בפרק רבי עקיבא (לקמן דף צ.) אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא חייב אלא כת"ק דפליג עליה כן פירש בקונט' התם וקשה לרשב"א הא דקאמר הכא מ"ד דם נדה כ"ש עצי אשרה מנא ליה דילמא סבר כרבי יהודה ומחייב בעצי אשרה שמצניעין אותן לשריפה: הא דלא כר' שמעון. פירש בקונטרס הא דתנן כל הכשר כו' שרוב בני אדם עשויים להצניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו אפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו משמע מדבריו דלא מחייב ר' שמעון אלא בסתם בני אדם שרגילין להצניעו שאותו שיעור חשוב להן ואפילו לא הצניעו הוא ולקמן פי' לא נאמרו שיעורים שבמשנה אלא למצניעין אותו קודם לכן וחזר המצניע והוציאו משמע דוקא בהצניעו חייב ולומר ר"י דיש ליישב פירושו דמה שמצריך

עין משפט נר מצוה

סב א ב ג מיי' פי"א מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכא סעיף ט:
[עי' בערוך ערך שף]
סב [א] [מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה יז ופי"א הלכה יז]:
סב [ג] [מיי' פי"א שם הלכה ו]:
סג ד מיי' שם הלכה ז:
סד ה מיי' שם הלכה ו ופכ"ג הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן שמ סעיף ב:
סה ו מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יח:
סו ז שם הלכה טז:
סז ח מיי' שם הלכה יח טוש"ע או"ח סימן שמ סעיף ג:
סח ט מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן שמ סעיף ג:
סט כ מיי' פ"י שם הלכה טו ופכ"ג הלכה ד סמג שם:
ע ל מיי' פ"ז שם הל"ז ופ"ז מהל' שגגות הלכה ס:
ע [ל] [מיי' שם פ"ט הלכה יח ויט]:
עא מ נ מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כב:

רבינו חננאל

ליה דנהוי חי כי היכי דלצלח צבעיה דכל כמה דהוא חי מצלח ציבעיה' שוחט משום מאי מחייב רב אמר משום צובע אסיק' ניחא ליה כי היכי דנתווס בית שחיטה דידיה דמא · כי היכי דידעי אינשי דחי הוה וכי היכי (דניחה) [דנחזיה] אינשי דנשחט הוא וקאתי למזבן מיניה ולא יימרו של נבילה הוא · והא דאמר רב משום צובע הכי קאמר חדא משום נטילת נשמה דהא בהדיא תנן באבות מלאכות השוחט · וסבר רב השוחט בשבת חייב שתים אחת משום נטילת נשמה ואחת משום צובע והוא אב (אחד) [אחר]· והמולחו והמעבדו · אקשינן דמולח היינו מעבד כדאמרינן (לקמן עט:) לעניןחיפה מליח וקמיח שנמצאת מליחתו עבודו ופרקין ר' יוחנן ור"ל דהמולח והמעבד תרווייהו מלאכת עיבוד נינהו ותני חדא והוא הדין לאחרינא · אי הכי בצרי להו עייל שירטוט ושני במתני' המולחו והמשרטטו: ירושלמי מה עיבוד היה במשכן שהיו משרטטין בעורות מהו משרטטין מסרגלין. מליחת בשר חי בשבת' אם כוונתו לצאת בו לדרך או לאוכלו אחר כמה ימים חייב משום מעבד אבל לאוכלו ביומו לא ולית הלכתא כדרבה בר רב הונא (דרבה בר רב הונא) [דרבא] דחי לה ואמר אין עיבוד באוכלין: השף בין העמודים · פי' מחליק חייב משום מוחק והוא כמו ממרח את הרטיה: ירושלמי הממחק. מה מחיקה היתה במשכן (פי') שהיו שפין העורות ע"ג העמוד · השף את העור ע"ג העמוד חייב משום (מוחק) [ממחק]. הממרח איספלנית חייב משום מוחק · הגורר ראשי כלונסות חייב משום מחתך · הממרח רטיה חייב משום מוחק · וכן הצר בכלי צורה כל שהוא חייב משום מכה בפטיש. ואע"ג דפליג ר' ישמעאל (לקמן קג:) ואמר עד שיצור כל הצורה יחידאה היא ואי ההיא צורה אית בה אותיות דמיקרו חייב משום כותב ואי לאו חייב משום מכה בפטיש וכן המנפח בכלי זכוכית הוא גמר מלאכתו שמלאכת זכוכית בניפוח הוא · פי' אקופי כגון נימין הניתקין מן האריגה דנתלין בבגד או חתיכות עצים קטנים המסבכין בצמרן של בגדים חדשים וכשמשלים האומן מלאכתו כל ראשי נימין התלויים בין קיסם וקליפה שנסתבכו בבגד נוטלן ונקראין אקופי ·

מסורת הש"ס

ע"כ שייך לעיל
[נ"ל אסי]
לקמן ע:ב כריתות טו:
לקמן צ:
לקמן פט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר"ש בר קיסמא אמר ר"ש בן לקיש הצר: (ב) רש"י ד"ה הצר צורה בכלי ותיבות בכלי נמחק:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חסר אחת וכו' דהא אלו קתני. כדאי' בקדושין דף טו ע"ב:

רב נסים גאון

נטילת נשמה קיי"ל שהמתעסק לענין שבת פטור . ומשכחת עיקר דילה במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב (דף יט) אמר רב נחמן אמר שמואל [המתעסק] בחלבים ובעריות (בחלבים פטור ובעריות) חייב שכבר נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ומשכחת לה בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף סב) ובגמרא דהזורק דבני מערבא (הלכה ו) גרסי הזורק בשבת פטור היאך עבידא אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור בגמ' דכל שעה בפסחים (דף לג) גרסי לה אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן שאין מתעסק כמתעסק שאם נתכוין להגביה את התלוש וחתך המחובר פטור וכגון זה כל מלאכה שהיא באה חילוף מה שנתכוון העושה אותה מתעסק מיקרי שהרי לא נעשית מחשבתו :

אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב על תולדה במקום אב. ואשכחנן דברי ר' אליעזר בכריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף טז) אמר ר' עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו חייב על כל אחת ואחת או חייב אחת על כולן אמר לי חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר ואמרו בתלמוד בעי מיניה ולדי מלאכות אי כמלאכות דמיין אי לא ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין: דאי ר' שמעון הא אמר לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצניעיהן. בפירקא דלקמן המוציא יין (דף עו) משכחת להא דר' שמעון:

סליק פרק כלל גדול

א"ר אלעזר הא דלא כר"ש בן אלעזר *דתניא כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה במחשבה של זה: **מתני'** °המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: **גמ'** מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטנית כי אתא רב דימי אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל ר' יוחנן אמר חייב ר"ש בן לקיש אמר פטור באורתא א"ר יוחנן הכי לצפרא הדר ביה אמר רב יוסף שפיר עבד דהדר דהא לא חזי לגמל א"ל אביי אדרבה כדמעיקרא מסתברא דהא חזי לפרה אלא כי אתא רבין אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל דכולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי במוציא עצה כמלא פי פרה לפרה °ואיפכא איתמר ר' יוחנן אמר פטור °ריש לקיש אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור אכילה על ידי הדחק לא שמה אכילה *ריש לקיש אמר °חייב אכילה *ע"י הדחק שמה אכילה: עמיר כמלא פי טלה: והתניא כגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא: עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת ויבשים כמלא פי הגדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: אמר ר' יוסי בר חנינא [ב]אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן וכל דלא שוו בשיעורייהו מי מצטרפין והתנן *הבגד ג' על ג' והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו' *ותני עלה הבגד והשק השק והעור והעור והמפץ מצטרפין זה עם זה ואמר ר"ש מה טעם מפני שראויין ליטמא מושב טעמא דראויין ליטמא מושב אבל אין ראוי ליטמא מושב לא אמר רבא הכא

הכא

רש"י

א"ר אלעזר הא. דקתני מתניתין דאינו כשר להצניע והצניעו *אחר הוא מתחייב על הוצאתו וכל אדם פטורין דלא כר' שמעון בן אלעזר: **מתני'** עצה. מפרש בגמרא: כמלא פי גמל. כפים שיעורא מפי פרה אבל כמלא פי פרה לא מיחייב דהא לא חזו לפרה: עמיר. קשין של שבלין: פי טלה. כפים מפי גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזו בין לטלה בין לגדי מיחייב אפי' כמלא פי גדי: לחין. הראויין לאדם כגרוגרת דזה שיעור לכל מאכל אדם לשבת אבל כמלא פי גדי לא דלחים לא חזו לגדי: **גמ'** המוציא תבן כמלא פי פרה. והוציאו להאכילו לגמל שפי גמל גדול מפי פרה: דהא חזי לפי פרה. הלכך שיעור חשוב הוא ולכל מי שיוציאנו לא פקע שיעוריה בהכי: דחייב. דהאיכא שיעורא דחזי לפרה הלכך כשר להצניע הוא ומצניעין כמוהו: עצה. לא חזיא לפרה אלא ע"י הדחק אלא לגמל הוא דחזי וזה הוציאו לפרה: רבי יוחנן אמר פטור. דהא לגמל דחזי ליה ליכא שיעורא ואי משום דלצורך פרה הוציאו ולגבה איכא שיעור אכילה ע"י הדחק לאו אכילה היא הלכך לא משערי' ליה בפרה: אין מצטרפין לחמור שבהם. מי ששיעורו גדול הוי קל ואינו מצטרף להשלים שיעורו של חמור דהא לא חשיב כי ההוא אבל החשוב משלים את הקל לכשיעור תבן מצטרף עם עצה להשלי' פי גמל ועצה אין מצטרף עם התבן להשלים מלא פי פרה: מי מצטרפין. אפילו להשלים חמור את הקל: ג' על ג'. לטומאת מדרס הזב ליעשות אב הטומאה: הבגד והשק מצטרפין. שהבגד משלים שיעור השק שק עשוי מנוצה של עזים: ואמר ר' שמעון מה טעם. מצטרפין: הואיל וראויין ליטמא מושב. אם צירף משנים יחד לטלאי מרדעת של חמור כשיעורו לענין מושב הזב אם קלע משנים מהן ותקנו טפח על טפח לישב עליו מיטמא ליה אב הטומאה במושב הזב דתניא(א) המקצע מכולן טפח על טפח טמא מושב ואמרינן טעמא בפ"ק דסוכה הואיל וראוי לטלות על גבי חמור שאינו מקפיד אם הוא מסני מינן:

תוספות

שמצריך לקמן הצנעה היינו לאדם עשיר שאין דרכו להצניע ומכל מקום פירוש מילתיה דר"ש צריך לפרש כמו שפירש כאן דאי מיירי במצניעין לאותו דבר עצמו שמפורש במשנה כמו שפירש התם אם כן כולהו הוה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור כדתנן בפ' המצניע (לקמן צ:) דלרפואה בכל שהוא ואתיא כר"ש מדלא קאמר התם בגמ' הא דלא כר"ש כי היכי דקאמר (דף צא.) הא דלא כר"ש בן אלעזר ומהתם נמי יש לדקדק דלר' שמעון סתם בני אדם שרגילין להצניעו מיחייבי אפי' לא הצניעו מדקתני המצניע לזרע כו' וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו משמע בלא הצנעה וכר"ש נמי אתיא כדפי' ואין לפרש דבעשיר שאין דרכו להצניע לא מיחייב לר"ש אפי' בהצניעו דהא אמר בהמוציא יין בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא ר"ש אומר בד"א במצניע כו' ומפרש מצניע דרבנן בתלמיד שאמר לו כו' דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעיה רביה אין אי לא לא ודומיא דהכי נראה דהוי מצניע דר"ש דתליא מילתא באותו שהצניעו היינו בעשיר קשה לרשב"א דמהאי טעמא דקאמר הכא מתני' דלא כר"ש משום דמתני' סתמא קתני דחייב משמע שכל בני אדם חייבין עליו אפי' אותן שאין חשוב להן שיעור זה מהאי טעמא נמי הוה ליה למימר בההיא דפרק המצניע דהויא דלא כר"ש ושמא י"ל דהכא דנקט לפרושי הוה ליה לפרושי טפי: **אכילה** ע"י הדחק לא שמה אכילה. והא דאמר בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף יט.) אכילה ע"י הדחק שמה אכילה ה"מ לענין נזקין דלא חשבינן ליה משונה אבל לאחשובה לענין שבת לא חשיבא אכילה: **אידי** ואידי חד שיעורא הוא. והא דנקט במתני' כמלא פי טלה ולא נקט כגרוגרת לאשמעי' דמשום אכילת טלה נתנו בו חכמים שיעור זה דאי נקט כגרוגרת לא הוה ידעינן למה נתנו בו חכמים שיעור זה: **מפני** שלא שוו בשיעוריהם. אבל אותם ששוו כגון עמיר ועלי שום ועלי בצלים לחים מצטרפין וכן חמור לקל כגון תבן לעלה למלא פי גמל ואפי' לא יהא תבן ראוי לגמל שמא אגב העלה הוא ראוי: **הבגד** והשק והעור כו'. דוקא בכה"ג הבגד והשק השק והעור אבל הבגד והעור והשק והמפץ אין מצטרפין שאין ראויין להתחבר יחד והמחברן בטלה דעתו ואין טמאים מדרס. ר"י: **ואמר** ר"ש מה טעם כו'. תימה לר"י דמה צריך להאי טעמא דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי לחברן וחזו למדרס וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפין לטומאת מדרס דהא אפי' כופת שאור שיחדה לישיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט.) והכא בטומאת מדרס איירי מדקאמר הבגד שלשה על שלשה דלענין טומאת מת אפי' ג' על ג' כדפרישית לעיל ואור"י דודאי הא דקתני הבגד שלשה על שלשה לא מיירי אלא למדרס אבל סיפא דשק ועור ומפץ מיירי נמי בטומאת מת והכי איתא במס' כלים בפכ"ז הבגד שלשה על שלשה [למדרס ומשום ג' על ג'] לטומאת מת השק ד' על ד' העור ה' על ה' המפץ ו' על ו' שוו בין למדרס בין לטמא מת אלא שהש"ס מביאה בקוצר כמו שרגיל בכמה מקומות ועל טומאת מת קאמר מה טעם מצטרפין בשלא יחדו למדרס ולא צריך האי טעמא אצירוף דעור ומפץ °דמפץ לא מטמא במת אלא כשטמא בזב דהיינו כשיחדו למדרס ומק"ו דפכין קטנים כדאמרינן בפ' ר' עקיבא (לקמן פד:): **הואיל** וראויין ליטמא מושב. פי' בקונטרס אם קלע משנים וצירף יחד לטלאי מרדעת החמור והיא דהמקצע מכולם טפח על טפח דמעילה היינו שבין כולם יש טפח ואין נראה לר"י דמה צריך להביא ראיה שראויין להצטרף בלאו טעמא דמושב כמו שמעינן ממתני' דהכא שראויין להצטרף יחד באותו סדר כמו שמטייס בגד לשק ושק לעור ועור למפץ דדוקא נקט לפי שאלו ראויין להצטרף יחד ונראה לר"י כמו שפי' ריב"א דהואיל וראויין ליטמא מושב היינו הואיל ושוו שיעוריהן לענין מושב וכמו שפירש בקונטרס בפ"ק דסוכה (דף יז:) דהמקצע מכולן היינו מאיזה מהן שיקצע יהא טמא ואע"ג שכאן אין שיעורן שוה מצטרפין הואיל ולענין מושב שיעורן שוה והא דקאמר ה"נ חזו לדוגמא היינו נמי דשיעורן שוה לדוגמא כדתנן בפרק המצניע דלדוגמא כל שהוא הלכך מצטרפין אפי' לענין דבר דלא שוו שיעורייהו וה"ה דהוי מצי למינקט הכא ולזרע ולרפואה דהוו נמי בכל שהוא אלא דלא כל דברים שייך בהו זרע ורפואה אבל דוגמא שייכא בכל דבר והא דקאמר בסוכה המקצע מכולן כו' הואיל וראוי לטלות על גבי חמורו לשון הואיל וראוי לאו דווקא דדווקא אם עשה מהן טלאי ויחדן לכך טמא בטפח על טפח וכן מצינו לקמן בפ' א"ר עקיבא (דף צ:) הואיל וראויין למתק הקדרה דהוה ליה למימר הואיל וממתקין דהא מיירי שנפלו לתוך הקדרה. ר"י: **תוספתא*** המקצע למשכב אין פחות משלשה על שלשה למושב טפח ולמעמד כל שהוא:

חמשת

עין משפט נר מצוה

עב א ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג:
[עב] [ב] [מיי' שם]:

רבינו חננאל

ומנקת הבגד ודומה למנקב דתנינן בכמה מקומות ואם נשארו כגון אלו בבגד ובעל הבגד קפיד עלייהו ושקיל להו בשבת חייב משום מכה בפטיש · פי' כל דבר שהוא גמר מלאכה נקרא מכה בפטיש: המוחק אות אחת גדולה שיש במקומה שיעור לכתוב ב' אותיות חייב והכותב אות אחת גדולה שיש במקומה שיעור לכתוב ב' אותיות פטור · זה חומר במוחק מבכותב. אלו אבות מלאכות לאפוקי מדר' אלעזר דמחייב אתולדה במקום אב כמו שכבר פרשנוהו למעלה (דף עג:) דמאן דעבד ב' אבות או ב' תולדות משני אבות או אב ותולדה דאב (אחר) [אחר] בהעלם אחד חייב בזה אחד ובזה אחד · ואי עביד אב ותולדתו לא מיחייב אלא חדא · ועוד חור ושנה מ' חסר אחת לאפוקי מר' יהודה דאמר שובט ומדקדק מאבות מלאכות הן · אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מיסך · מדקדק בכלל אורג · פי' יש לארוגין עץ או עצם שראשו חד ונקרא כדבר ודומה למחט של סקאין · וכך שמו בלשון יון כדבר.מעבירו על השתי כשהוא מותח לפניו לארינה ושובט בו החוטין ומקרב המבדילין בין ב' החוטין העליונים והתחתונים ומרנחים להתפרק העליונים מן התחתונים ונפתח נפש המסכת לידות בתוכם חוט הערב ואין לה אב אלא הרי הוא בכלל מיסך והמדקדק הוא המדקדק על חוט הערב כדי להרחיק ולהחלם עם חבירו וזהו בכלל אריגה: ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטאת · כל הכשר להצניע רב מתנה אמר למעוטי דם נדה שאין חייבין בהוצאתו· וכ"ש איסורי הנאה · ועצי אשרה שאין חייבין בהוצאתו · מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה אבל דם נדה חייב כו' וזה ששנינו ומצניעין כמוהו א"ר יוסי ב"ר חנינא דלא כר' שמעון דאי ר' שמעון האמר דברים הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן. והכין סבירא ליה לר' שמעון לענין המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה כו' דכולן שיעורן ברביעית ושיעורין הללו כדי גמיעה וכדי ליתן על הכתית כו' · לא נאמרו אלא למצניעיהן כלומר אם הצניע בחול [פחות] משיעורין הללו אע"פ שהוציאו בשבת פטור ורבנן סבירא להו אם הצניעו אדם בחול כל שהוא אע"פ שאין כשר להצניע והוציאו בשבת חייב דהא (אשביה) [אחשביה] בהצנעתו · וזה ששנינו כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אין חייב אלא המצניעו אבל מי לא שהצניע בחול אם הוציאו בשיעורין הללו חייב · ואם לא פטור · וזהו כמו דתנן המצניע לזרע לדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו כל שהוא · ושאר כל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו נמצא ר' שמעון מיקל מדברי חכמים ור' שמעון בן אלעזר מחמיר מדבריהם · דקאמר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחד והוציאו נתחייב המוציאו ממחשבת המצניעו ואע"פ שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו חייב עליו · ורבנן אמרי אינו חייב בפחות מכשיעור אלא המצניעו · תמו הכללות · ובאנו לפרש שיעורי ההוצאה: **המוציא** תבן כמלוא פי פרה. עצה תבן הקטנית וקשה ממנו שיעורו כמלוא פי גמל · עמיר כמלוא פי טלה · עשבים כמלוא פי גדי ולענין המוציא תבן כמלוא פי פרה לגמל (הלכה) כו"ע לא פליגי דחייב שזה הוא שיעור הוצאתו ולא אכפת לן [אי] לגמל נתכוין להוציאו או לפרה אלא כי פליגי ר' יוחנן ור' אושעי' במוציא עצה כמלוא פי פרה לפרה · ועיקר הדבר שאין העצה מאכל פרה ואין שיעור כמלוא פי פרה אלא כמלוא פי גמל שהוא יתר ממלוא פי פרה · ועכשיו שנתכוון לפרה איפלגו ר' אושעי' סבר אכילה ע"י הדחק שמה אכילה אע"פ שאין פרה אוכלת אותו כדרכה אלא כיון שאוכלת אותו ע"י הדחק וישנו מלא פיה והוציאו לה חייב עליו·(ור') [ור"י] סבר אכילה שע"י הדחק לאו שמה אכילה (וזה)ופטור:לענין הא דתנן אין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן א"ר יוסי ב"ר חנינא אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן אם הוציא עמיר ועשבים אם יש בין שניהם כמלוא פי טלה מצטרפין כי החמור משלים לקל וחייב אבל אם אין בהם כמלוא פי טלה · אע"פ שיש בהן כמלוא פי הגדי פטור שאין מצטרפין כי אין הקל משלים לחמור וכן עשבים משלימין לתבן ואין התבן משלים לעשבים ומקשינן היאך תאמר בהני דלא שוו בשיעוריהן להדדי דמצטרפין והלא הבגד והשק והעור לענין טומאה שלא שוו בשיעוריהן אע"ג דתנן הבגד והשק מצטרפין והשק והעור מצטרפין והעור והמפץ מצטרפין דקתני סיפא · א"ר שמעון מה טעם הואיל וראויין ליטמא מושב דייקת מיניה טעמא דראויין ליטמא מושב הא אי לא הוו ראויין ליטמא מושב לא הוו מצטרפין משום שלא שוו בשיעוריהן להדדי · וא"כ היכי קאמר ר' יוסי בר' חנינא מצטרפין לקל שבהן והכין הוה ראוי שלא יצטרפו כל עיקר · ופריק רבא לר' יוסי ב"ר חנינא ואמר הכי נמי ראויין לדוגמא כשם שהבגד והשק אף על פי שאין בזה כשיעור ולא בזה כשיעור כיון שאלו מתחברין יש בעיניהם כשיעור השק שהוא הקל ואפשר לחברן זה בזה ולישב עליהן וראויין ליטמא מושב · כן התבן והעצה אפשר להוציא מזה כמעט ומזה 'כמעט להראותן דוגמא לקונה לומר מאלו אני סוכר ולהבין חשובין בחיבורין ויש צורך להוציאו כסדר הזה משום כן מצטרפין לקל שבהן אבל אוכלין שיעורן כולן כגרוגרת לפיכך מצטרפין זע"ז אבל קליפיהן ועוקציהן וסובן ומורסנן אין מצטרפין עמהן ·

ר'

הגהות הב"ח

גליון הש"ס

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה א:

עד [א] מיי' פ"ו מהל' בכורים הלכה טו והלכה יח טוש"ע יו"ד סימן שכד סעיף א ב:

א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ב:

מסורת הש"ס

ה"נ חזיא לדוגמא: **מתני'** *המוציא אוכלים כגרוגרת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפתן וגרעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסנן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשין שמתבשלות עמהן: **גמ'** וסובן ומורסנן לא מצטרפין והתנן[א] *חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן אמר אביי שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה: רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן: עדשים אין פולין לא והתניא ר' יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי עתיקי מ"ט לא אמר ר' אבהו מפני שנראין כזבובין בקערה:

הדרן עלך כלל גדול

***המוציא** יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי *גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית שמן כדי לסוך אבר קטן מים כדי לשוף בהם את הקילור *ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית ר"ש אומר כולן ברביעית ולא *נאמרו *כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: **גמ'** תנא *כדי מזיגת כוס יפה ומאי כוס יפה כוס של ברכה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אמר רבא אף אנן נמי תנינא

הכא נמי חזי. ביחד: לדוגמא. מי שיש לו למכור צובר מכולן ונותן לפני חלונו להראות שיש לו למכור מכולן וניחא ליה שיהו מחוברין יחד דלאיידי דזוטרי' כל חד וחד הרוח מפזרתו: **מתני'** אוכלים כו'. למאכל אדם: ומצטרפין. כל אוכלי אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן. שאינן אוכל ואין משלימין השיעור: ועוקציהן. זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: וסובן. קליפת חטין הנושרת מחמת כתישה: ומורסנן. הנשאר בנפה: ר' יהודה אומר. כל הקליפין אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצרפות אותן: שמתבשלות עמהן. לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדלות בתוכה הנושרות בגורן: **גמ'** בלוסה. מעורבת בסובנה ובמורסנה הלכך לחם הארץ קרינן ביה ומיהו לענין שבת מידי דחשיב בעינן וסתמייהו דהני לאו אוכל נינהו: פולין חדתי. קליפתן מצטרפין: כזבובין. לפי שהן שחורות:

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חי: כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן ובגמרא מפרש באיזה כוס משערו: כתית. שבגבי הסוסים והגמלים מחמת המשאות רדוי"ש בלע"ז והכי אמר בהמפקיד בבבא מציעא (דף לח.) דבש והדבש למאי חזי לכתותא דגמלי אבל רבותי פירשו כתית מכה שעל גב היד ושע"ג הרגל: לשוף. לשפשף ולהמחות בהן: קילור. שנותנין על העין לוזיי"א בלע"ז: ברביעית. בילה ומחצה רביעית הלוג: שופכים. מים סרוחים ובגמרא מפרש למאי חזו: כולן ברביעית. אף היין והחלב והדבש: ולא נאמרו. שיעורין שבמשנה אלא למצניעיהן לבד וחזר המצניע והוציאו חייב אבל שאר כל אדם שהוציאו אינו חייב וסבירא לי' לר"ש דמצניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובבציר מהא שיעורא לא מיחייב כדאמרינן בפרקין דלעיל (דף עה:) דלית ליה לר"ש כל שאין כשר להצניע ואין מצניעים כמוהו שיתחייב עליו מצניעו: **גמ'** תנא. בתוספתא המוציא יין כדי מזיגת כוס יפה פירוש לכוס דמתני': כוס של ברכה. ברכת המזון שהצריכו חכמים ליפותו כדאמרי' בברכות (דף נא.) עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה חי ומלא: אמר רב נחמן גרסי' ולא גרסי' דאמר: שיעור כוס של ברכה צריך שיהא בו. יין חי רובע של רביעית הלוג: כדי שימזגנו. במים שלשה חלקים מים ואחד יין: ויעמוד על רביעי'. הלוג: תנינא

חמשת רבעים קמח ועוד גרסי' כדפרי' בפ"ק (דף טו.):

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חלב כדי גמיעה. הקשה רבינו אפרים דתניא בשילהי המצניע (לקמן צה.) החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת ואין חילוק בין מוציא לחולב דהא לקמן בפירקין *אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמוציא עור ותירץ ר"י דסתם חלב לגמיאה דנפיש מגרוגרת והתם מיירי בחולב לגבינה דאחשוביה אחשביה וכן מוכח דכדי גמיאה נפיש מגרוגרת דבפ' בתרא דיומא (פ.) גבי שותה ביוה"כ איכא דמחייב ברביעית ואיכא למ"ד בכדי גמיאה ובעירובין (דף פב:) משמע דתשע סעודות יש בקב ובפרק חלון (שם פ:) משמע שיש י"ח גרוגרות בשתי סעודות ואי כדי גמיאה פחות מגרוגרת א"כ הוו יותר מדאי חלוקים זה מזה ומיהו(ג)כגרוגרת דהמצניע (לקמן צה.) איירי ביבש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיאה ולפי זה צריך לפרש דסתם חלב הוי לגבינה והא דמיחייב הכא בכדי גמיאה היינו במפרש בהדיא לשתיה אבל אי סתם חלב הוי לאכול ולשתות ולא לגבינה אפי' היה מפרש בהדיא לגבינה היה חייב אכדי גמיאה דזוטרא הואיל וסתמו לכך כדאמרינן לעיל המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב דהא חזי לפרה וי"מ דכשחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיאה אבל חולב לא מיחייב אלא כגרוגרת דאין אדם טורח לחלוב בפחות מגרוגרת דכה"ג אמרי' לקמן (דף עט.) דאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ומיהו אומר ר"י דלא דמי דהתם אין המים חשובין מחמת שראוי לגבל בהן את הטיט כמו הטיט עצמו שהוא מגובל כבר אבל הכא כשחולב להוציא מן הדד בכדי גמיאה יש לו להיות חשוב כמו במקום אחר*: **כדי** גמיעה. פי' הר"ר פור"ת מלא לוגמא ולא משמע כן במסכת יומא בפרק בתרא (דף פ.):

צריך שיהא בו רובע רביעית. רביעית דהכא היינו רביעית הלוג כדפי' הקונט' ועוד יש לדקדק דהיינו רביעית דפרק ג' מינין (נזיר לח.) הם רביעית הלוג מדפריך ותו ליכא והאיכא רביעית נוטלין לידים ובמסכת ידים (פ"א מ"א) משמע בהדיא דהוי רביעית הלוג ועוד דבערבי פסחים (פסחים קט:) משמע דכוס הוי רביעית של תורה ומתוך חשבון דמקוה משמע דהיינו רביעית הלוג והא דקאמר התם קיסתא דמורייסא הות בציפורי והות כמין לוגא דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח לאו בכולה משערין דהיינו כל הלוג אלא כלומר ברובע של אותה מדה משערין רביעית של פסח: **כדי** שימזגנו ויעמוד על רביעית. משמע דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) א"ר יוסי בר חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ותימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי בכוס שמברכין בו לאפוקי שלא ימזגנו ויתנו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' בן סורר (סנהדרין ע.) עד שיאכל תרטימר בשר וישתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג ובברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כראוי כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת הארץ ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת הארץ ובני נרבונא מפרשים דחי קאי אכוס שצריך שיהא שלם ואתי שפיר דכל אותן דברים דחשיב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין וכה"ג בפרק בתרא דמכות (דף טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי דהיינו שלם דאפי' מת חשיב בריה כדאמר בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)*: **ויעמוד** על רביעית. ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לצד אחד ויראה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא אההיא דהתם ועוד יש לומר לדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. דכוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזוג בעינן שיהא רביעית כמו בהולאה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הויא על חד תלת והא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מילתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה חשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ושאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדמסיק ודקאמרת מים בכל ומצטרפין לגבי שבת מידי דחשיב בעינן:

דאמר

[דף עט.]

[גי' הערוך ערך גם ד' גמיאה]

נ"א איתא אמרו

[ועי' תוס' פסחים סה. ד"ה כהולכ]

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים שהן מתבשלין עמהן ולפיכך מצטרפות. והא דתנן חוץ מקליפיהן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים חוץ מחוץ ונמצא מיעוט ממיעוט ולרבות הוא כמה שפירשנו למעלה: ושניא חלה דסובן ומורסנן הין מצטרפין לקמח להוציא מכולן חלה. שכן עני אוכל פתו מעיסה בלוסה שיש בה סובין ומורסן וזו היא עיסתו ואמר רחמנא ראשית עריסותיכ' אבל להוצאת שבת אין סובן ומורסנן מצטרפין וכן פולים אם חדשים הן הרי מנהג לבשל בקליפיהן. וקאמר ר' יהודה בברייתא שאף הן מצטרפות עם הפולין. אבל אם הם ישני' ונשתחרו נראין כזבובים בקערה ורגילין בני אדם לקלפן קודם בישול והלכך אין קליפיהן מצטרפות עמהן:

הדרן עלך כלל גדול

פ"ח המוציא יין כדי מזיגת הכוס. תנא כדי מזיגת הכוס יפה. ומאי כוס יפה כוס של ברכה. והתם אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה. ומותבינן ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית ופרקינן אידי ואידי חד שיעורא הוא והאי דקאמר צריך שיהא בארבעתן רביעית *) בכל אחת רובע רביעית כדאמרינן הכא. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. ואמר רבה אף אנן נמי

*) נראה דחסר איזה תיבות וצ"ל שיהא בהן כדי רביעית היינו שיהא בארבעתן וכו'.

רב נסים גאון

פ"ח המוציא יין. אמר: נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. משתכח פירושיה בפרק ערבי פסחים (דף קח) אמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה ואותבי' לשמואל מברייתא דקתני בה ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית ופרקינן מאי כדי מזיגת כוס יפה דאמר שמואל בהאי שיעורא ואמרו עוד (שם דף קט) אמר רב יצחק קיסטא דמוריסא דהוות בטבריא היא הוות כמין דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח ומיכן את למד כוס של ברכה רביעית במסכת נזירות בפרק ג' מינים אסורין (דף לח) אמרו אמר ר' אלעזר עשר רביעיות נקיט רב כהנא בידיה ה' סומקאתא וה' חיורתא ה' סומקאתא נזיר ועושה פסח שהורו למקדש ומתים סימן נזיר רביעית יין לנזיר עושה פסח דאמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית שהורו השותה רביעית יין אל יורה במקדש שהשותה רביעית יין ונכנס למקדש חייב מתים דתניא מניין לרביעית דם היוצאה משני מתים שהיא מטמאה באהל שנא' (ויקרא כא) ועל כל נפשות מת לא יבא וחמש חיורתא חלה נזיר מצורע (שנפלו) [שנפסלו] בשבת סימן חלה רביעית שמן לחלה נזיר רביעית שמן לנזיר מצורע רביעית שמן לנזיר מצורע ושנפסלו דתנן ושאר כל משקין טמאין פוסלין את הגויה לרביעית שבת דתנן ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית:

חלה פ"ב מ"ו ע"ש בפסחי' מח: עדיות פ"ה מ"ב

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המוציא וכו' ומיהו לא כגרוגרת דהמכניס:

[עירובין כט:]

[נזיר לח.]

[לעיל עט:]

[עירובין כט:]

גליון הש"ס

מתני' שמן כדי לסוך. עי' פ"ב מ"ב דכלים כר"ש שם:

[וע"ע תוספות ברכות נ: ד"ה מודים]

עין משפט נר מצוה

ב א מיי׳ פי״ח מהלכות שבת הלכה ב:

ב [א] מיי׳ פ״א מהלכות שאר א״ט הלכה ד]:

גמרא

תנינא המוציא יין כדי מזיגת כוס ותני עלה כדי מזיגת כוס יפה וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית ורבא לטעמיה *דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא אמר אביי שתי תשובות בדבר חדא דתנן *והמזוג שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני ועוד מים בכד ומצטרפין א"ל רבא הא דקאמרת שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני יין השירוני לחוד דרפי א"נ התם משום חזותא אבל לטעמא בעי טפי ודקאמרת מים מכד ומצטרפין לענין שבת מידי דחשיב בעינן והא נמי הא חשיב תנא *[א]יבש בכזית דברי רבי נתן אמר רב יוסף רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד רבי נתן הא דאמרן ורבי יוסי ברבי יהודה *דתניא רבי יהודה אומר *ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה דם נבלה ב"ש [*] מטהרין וב"ה מטמאין א"ר יוסי ברבי יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אמר אביי דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דבעי רביעית אלא ביין דקליש אבל בדם דסמיך כזית לא בעי רביעית אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר׳ יהודה התם דכזית סגי ליה ברביעי׳ אלא בדם דסמיך אבל יין דקליש כזית הוי יותר מרביעית וכי מפיק פחות מכזית ליחייב: חלב כדי גמיעה: איבעיא להו כדי גמיאה או כדי גמיעה א"ר נחמן בר יצחק [רא"שית כד] °הגמיאיני נא מעט מים מכדך איבעי׳ להו גרעינין

(מנחות קד. עדיות פ"ה מ"א)

מסורת הש"ס

ב"ב צז: עירובין כט:

נדה יט.

[תוספתא פ"ט]

[כן דר"י בר׳ יהודה ליתא במשנה דעדיות ולכך שפיר גרסינן דתניא]

רש"י

תנינא. ממתניתין נמי שמעינן דזהו שיעורו מדתני בשאר משקין רביעית שמעינן מיניה דאין הוצאה במשקה הראוי לשתייה בפחות מרביעית הלכך על כרחך כי שיערו ביין כדי מזיגת כוס של ברכה שיעור הראויה לשתיית רביעית נקט והיינו רובע רביעית דכי יהיב על חד תלת מיא כדרך המזיגות הראויות לשתייה יעמוד על רביעית יש טועים בשמועה זו לומר [רובע] רביעית רובע הלוג ויעמוד על רביעית על לוג שהוא רביעית הקב וטעות הוא בידם ורבותינו לא אמרו כן וראי׳ יש לדבר במס׳ נזיר (דף לח.) י׳ רביעיות הן חמש סומקתא כלומר שנאמרו ביין ודם וה׳ חיוורתא שנאמרו בשאר משקין וחשיב להא הוצאת שבת דשאר משקין גבי חיורתא ועל כרחיך הנהו כולהו ברביעית הלוג נינהו דקא חשיב בהדייהו רביעית שמן לנזיר דהוא חצי שיעורה של שמן התודה במנחות וחצי לוג שמן לתודה ילפינן במנחות (דף פט.): שתי תשובות בדבר. דלא מצי למילף ממתניתין: חדא. דחמרא לא דרי מיא אלא על חד תרין במס׳ נדה (פ"ב דף יט.) חמשה מראה דמי׳ טמאין הן וחד מינייהו כמזוג ומפרש במשנה וכמזוג שאמרתי לך בשני חלקי מים ואחד יין: מן היין השירוני. שגדל בשרון שם מדינה הוא: ועוד מים בכד ומצטרפין. אי טעמא דמתני׳ יין משום דלכי מזיג ליה ויראה לשתייה יהא בו רביעית השתא מיהא כי מפיק ליה עדיין לא נמזג ואין כאן שיעור מים שעודן בכד היאך מצטרפין לחייבו אלא על כרחך טעמא לאו משום דליתחזי לשתייה לרביעית כשאר משקין הוא אלא הכי שיעוריה ואע"ג דכי מזיג ליה לא הוי רביעית: דרפי. רך: א"נ התם משום חזותא. נקט ליה והכי נמי דדרי על חד תלת בטעמא מראית דם לא הוי אלא בשני חלקים מים ואחד יין ואי יהיב ביה טפי דם הדומה לו כדם ירוק הוא וטהור: הא חשיב. דחזי לגרופי ביה מיא: יבש. יין קרוש: בכזית. דמעיקרא הוה ביה רביעית ובקרוש רביעית שלימה בעינן דלאו בר מזיגה: ר׳ יהודה אומר ו׳ דברים מקולי כו׳. לאו דאיכא הכי ותו לא דאכתי טובא איכא אלא כשנכנסו לכרם ביבנה והעידו כל אחד ואחד על אותו שבידו במס׳ עדיות העיד ר׳ יהודה על אלו: ב"ש מטהרין. דאינו כבשר לטמא בנבלה בכזית ולא תורת משקין לטומאה קלה. לי נראה דהאי דב"ש מטהרין מטומאת נבלות לחודא קאמר שלא יטמא אדם אבל טומאה קלה יש בו: על כזית. שהוא שיעור נבלה לטמא אדם והיינו אמרו דבר אחד שכזית היבש כשנימוח הוי רביעית: עד כאן לא קאמר ר׳ נתן הכא. דכזית יבש בעי רביעית דלא ובליר מרביעית לא ליכא כזית יבש כדקאמר דכזית קרוש הויא ביה רביעית: אלא ביין דקליש. וכשהוא לח רב נפחו וכשמתייבש נמוך לשיעור קטן: אבל דם. כשהוא לח הוי סמיך עב וקרוב להיות קרוש וכשיבש אינו נמוך לשיעור קטן אלא מעט וכזית יבש לא בעי רביעית לח ודם נבילות מטמא בפחות מרביעית: גראינין

תוספות

דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא כו׳. והא דאמרי׳ בפ׳ אחד דיני ממונות (סנהדרין לז:) גבי סנהדרין אל יחסר המזג אם הולך אחד מהם נצאת אם יש כ"ג יוצא כו׳ דהיינו שליש מסנהדרין משמע דמזיגה על חד תרין אומר ריב"א דרבא דוקא הוי מוזג כמשפט המזיגה על חד תלת כדאמר בהזהב (ב"מ ס.) אמר רבא מזיגה דידי מידע ידיעא ובכילד מעברין (עירובין נד.) דמי האי מזיגה למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אבל שאר העולם האוהבים יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרין ואין נראה לר"י דא"כ מאי פריך אביי לוקי מתני׳ דנדה במזיגת שאר בני אדם אלא נראה לר"י דקרא דאל יחסר המזג ביין השירוני משום דליכא לאוקמי לקרא בסתם מזיגה דהוי רביע דרביע סנהדרין למאי חזו אבל שליש חזו לדיני נפשות ומיהו לההוא לישנא דהתם משום חזותא דלא מחלק בין יין השירוני קשה ויש לפרש משום חזותא כדי שלא יפסיד המראה דרך למוזגו על חד תרין ולא יותר*: חדא דתנן והמזוג שני חלקי מים. וא"ת לאביי דסתם מזוג על חד תרין אדרבה תקשה אמאי איצטריך לפרש שני חלקי מים הוה ליה למימר כמזוג סתם וי"ל דס"ד דאגב אורחיה קמ"ל דהכי הוי כל מזוג: ועוד מים בכד ומצטרפין. אע"כ טעמא לאו משום דלכי מזיג ליה הוה רביעית וחזי לשתייה כשאר משקין אלא הכי שיעורא אע"ג דלכי מזיג ליה לא הוי רביעית כדפירש בקונטרס אלא משום דיין חשוב הוא וראוי להצניעו לכוס של ברכה ואע"פ שאינו ראוי לכוס של ברכה בלא מים מ"מ הוי כמו מים שמצניען לסוף בהן את הקילור אע"פ שאינן ראויין בלא קילור ואביי לא פליג אלא בהא דלא מצריך רביעית מזוג אבל רובע רביעית יין חי צריך לכוס של ברכה כדמשמע בערבי פסחים (דף קח:) דאמר רב יהודה אמר שמואל ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה מיתיבי ד׳ כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אידי ואידי חד שיעורא הוא כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד היינו כדי רביעית משמע דרביעית דברייתא היינו לכל ארבע כוסות דהוי לכל חד רובע רביעית שהוא מזיגת כוס יפה והא דקתני התם בסיפא דברייתא אחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי ואחד ימזגנו וישתה ומיהו קשה לר"י דבסמוך קאמר אביי ע"כ לא קאמר ר׳ נתן הכא דכזית בעי רביעי׳ כו׳ משמע דסבירא ליה לאביי דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי ולפי מה שפירש בקונטרס בסמוך דביין קרוש בעי רביעית משום דאינו ראוי למזיגת כוס מצינן למימר דלעולם סבר אביי דאפי׳ ביין מזוג לא בעי רביעית אבל קשה לר"י לפי׳ הקונטרס דאי כזית יבש לא חזי למזיגה למה חשוב מטעם שהיה בו רביעית מתחלה מאי שנא מגרוגרת שלמקה דריש המצניע (לקמן צא.) ונראה לר"י דרב יוסף ואביי סבירא להו דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי כדמשמע בסמוך וברייתא דערבי פסחים דקתני שיהא בהן כדי רביעית היינו לכל אחד ומה ששנה במתניתין יין באנפיה נפשיה אע"ג דהוי ברביעית כשאר משקין היינו משום דלא נטעה בדרבא לומר דחשיב בכדי שראוי למזוג ולעמוד על רביעית והא דלא תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית משום דניחא ליה למינקט כדי מזיגת הכוס דמשום ההוא טעמיה דראוי להצניעו לכוס של ברכה הוא דמיחייב בהוצאת רביעית אבל אי מיפסל מכוס של ברכה על ידי פגימה או שנגע בו נכרי לא מיחייב ברביעית משום דראוי לשתיית ישראל או נכרי משום דלא מנכעי ליה בשיעור זוטר כולי האי הואיל ולא חזי אלא ע"י מזיגה ובעיא תקון ולא חשיב כשאר משקין שראוין בלא מים ולגיבול טיט נמי לא מצנעי ליה כמו קלף דלא חשיב כשיעור קשר מוכסין אע"פ שחשוב יותר מנייר משום דלא מצנעי ליה להכי: הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. משמע דדם חשיב כבשר ותימה א"כ אמאי צריך קרא בפ׳ בהמה המקשה (חולין עב.) ובריש סנהדרין (דף ד:) לרביעית דם מת דמטמא באהל תיפוק ליה דהוי כבשר משום שיכול לקרוש ואומר ר"י דגבי מת בעי קרא לרביעית דם משום דבריש דם הנדה (נדה נה:) אמרינן דבטומאת מת בעינן אין גזעו מחליף דומיא דעצם ואפילו בשר הוה מטהרינן אי לאו דאין גזעו מחליף דנעשה במקומו ללקת ודם גזעו מחליף הוא ועוד י"ל דהאי תנא דהכא לא מטמא דם נבלות משום שיכול לקרוש אלא אית ליה שום דרשה דדם נבילות טמא והאי טעמא דיכול לקרוש איצטריך שלא יטמא הדם אלא ברביעית ולא בפחות שלא יש בו שיעור בשר אבל בלאו קרא מודו כ"ע דלא הוי כבשר ולהכי איכא תנא בפרק המנחות והנסכים [מנחות קג: וע"ש קדי׳ ד"ה הואיל] דאמר שהעידו על דם נבלות שהוא טהור וכן משמע בכל מקום דדם לא הוי בכלל בשר נבלה דבפרק כל שעה (פסחים ד׳ כג.) מפיק דגיד וחלב מותר בהנאה משום דכשהותר׳ נבלה היא וחלבה וגידה הותרו וכי פריך התם והרי דם כו׳ לא משני כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה ובמעילה (דף יז:) נמי בפרק קדשי מזבח מפיק דם השרץ מזה לכם הטמא משום דלא הויא בכלל שרץ: דרבי

[וע"ע תוס׳ עירובין כט: ד"ה כל ותוס׳ ב"מ ס. ד"ה רבא ותוס׳ ב"ב צז: ד"ה כל והתוספות סנהדרין יד: ד"ה אל יחסר]

רבינו חננאל

תנינא המוציא יין כדי מזיגת הכוס. וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית. רבא לטעמי׳ דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא. שמטיל לכוס רובע רביעית יין ושלשה רבעי רביעית שאם ימזגנו כראוי לו יהיה רביעית חייב. דדמי כמאן דאפיק רביעית. ואקשינן אמר אביי שתי תשובות בדבר חדא דתנן במס׳ נדה במזג ב׳ חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני דאלמא כוס מזוג שהוא רביעית צריך שיהא בו שליש רביעית יין. ועוד בין כך ובין כך אי מחייבת ליה למוציא [רובע] רביעית משום שאם ימזגן יהא רביעית היאך יצטרפו לו המים והרי הן בכד ואין בו מהן כלום. א"ל רבא דקא מקשת ב׳ חלקי מים ואחד יין הרוא הא מפרש מן היין השירוני דרפי חמריה. ועוד איכא למימר לאו משום דהכין חזי שיעור מזגיה אלא התם בעינן מראית דמים טמאים משום חזותא הוא. ואי לא נפיש חמריה פאכה סומק. אע"ג דדארי מיא טפי. ודקא מתמהת ואמרת מים בכד ומצטרפין לא מצטרפינן בהדי יין מים*) אלא מפני דחשיב למימוגי ממים שבכד אפילו למחר ועומד. אם מוט כוס הוא כדי מזיגת כוס יפה וחייבין עליו שכשר להצניעו ומצניעין כמותו: תנא יין יבש בכזית דברי ר׳ נתן פי׳ והאי יין יבש כההיא דתניא (בסוכה דף מט) ר׳ אלעזר ב"ר צדוק אומר לול קטן היה בין כבש למזבח למערבו של כבש. אחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שהוא דומה לעיגול דבילה. ובאין ושורפין אותו בקדושה שנאמר הסך נסך שכר לה׳. וקסבר ר׳ נתן יין יבש אם מוציא ממנו כזית חייב. אמר רב יוסף ר׳ נתן ור׳ יוסי ב"ר יהודה אמרי דבר אחד. ר׳ נתן הא דאמרן. ר׳ יוסי ב"ר יהודה מאי היא. דתניא ר׳ יהודה אומר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה דם הנבילות ב"ש מטהרין. וב"ה מטמאין. אמר ר׳ יוסי ב"ר יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טימאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. וקאמר רב יוסף דקסבר ר׳ נתן דכזית יין יבש לא הוי אלא מרביעית ורביעית יין לכשיקרוש יהא בו כזית • ואתיא דר"נ כר׳ שמעון. ובני א"י מתנו בהדי׳ [בירושלמי בפירקין ה"א] רבנן דקיסרין ר׳ יוסי ב"ר אבין בש"ר יוחנן אתיא דר׳ נתן כר׳ שמעון והכין סבר ר׳ יוסי ב"ר יהודה [דמתניתין דכולן ברביעית] דרביעית דם לכשיקרוש יהא בו כזית וכפשוטו של דברים. והא מילתא מיפרשא בגמ׳ דהמנחות והנסכין. דא׳ רב ביבי אריב"ל מעשה בפרדה של בית רב שמתה ושיערו חכמים דמה ברביעית וכן הלכה. דקא עבדין בה מעשה. ואע"ג דמותיב ר׳ יצחק בר ביסנא העיד ר׳ יהושע ור׳ יהושע בן בתירה על דם שהוא טהור וא"ר יהושע בן בתירה מעשה והיו נוהרי עדרות לאריות בפרסיא של מלך והיו עולי רגלים בוקעין עד רכובותיהן בדם ולא אמרו להן דבר. אישתיק. ומאן דמטהריה לדם נבילות סבר הדם משקה ניהו ולאו נבילה הוא. ומאן דמטמא סבר כיון דתחלתו זהו כנבילה. הא אמרינן עלה מאי הוי עלה. אמר רב יוסף מוריאנא דבי נשיאה מני ר׳ יהודה שאורי להו כשמעתיה דב"ה מטמאין. וא"ר יוסי ב"ר יהודה כשטימאו ב"ה לא טימאו אלא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. א"ל אביי לרב יוסף אמאי תימא דר׳ נתן ור׳ יוסי ב"ר יהודה אמרו דבר אחד. דילמא עד כאן לא קאמר ר׳ נתן הכא דכזית יין מרביעית יין אלא ביין דקליש שאם תקרש רביעית יהא

*) הלשון מגומגם ונראה דצ"ל אלא מאן דעומד למימגי ממים שבכד אפילו למחר חשיב לענין שבת והלכך אם מוציא כוס שיש כדי מזיגת כוס יפה חייבין עליו וכו׳.

נ א ב ג מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה ב :

גראינין או גרעינין אמר רבא בר עולא °ונגרעו מערכך איבעיא להו *אוממות או עוממות אמר רב יצחק בר אבדימי °ארזים לא עממוהו בגן אלהים איבעיא להו *מאמצין תנן או מעמצין א״ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן °ועוצם עיניו מראות ברע ת״ר *המוציא חלב של בהמה כדי גמיאה חלב של אשה ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא(א) של קילור [קילור] כדי לשוף במים בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו: דבש כדי ליתן על הכתית: תנא כדי ליתן על פי כתית בעי רב אשי על כתית אפומא דכולה כתית או דילמא אמורשא קמא דכתית לאפוקי (ב) הודרנא דלא תיקו: אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב״ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה ברא שבלול לכתית ברא זבוב לצירעה יתוש לנחש ונחש לחפפית וסממית לעקרב (ג)היכי עביד ליה מייתי חדא אוכמא וחדא חיורא ושלקי להו ושייפי ליה ת״ר חמשה אימות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על העקרב אימת סנונית על הנשר אימת *כילבית על לויתן א״ר יהודה אמר רב מאי קרא °המבליג שוד על עז: (ד) רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה וחזייה דהוה בדיחא דעתיה ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה אמר ליה א״ל מ״ט עיזי מסגן ברישא והדר אימרי א״ל כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא מ״ט הני מכסיין והני מגליין הני דמכסינן מינייהו מכסיין והני דלא מכסינן מינייהו מגליין מ״ט גמלא זוטר גנובתיה משום דאכל *כיסי מ״ט תורא אריכא גנובתיה משום דדייר באגמי ובעי לכרכושי בקי מ״ט קרנא דקמצא רכיכא משום דדיירא בחילפי ואי קשיא נדיא ומתעוורא דאמר שמואל האי מאן דבעי דליסמיה לקמצא לשלופינהו לקרני׳ מ״ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי לעילא דדיירי אדפי ואי עייל קטרא מתעוורא *דשא דרך שם דרגא דרך גג מתכוליתא מתי תכלה דא ביתא בא ואיתיב בה ביקתא בי עקתא כופתא כוף ותיב לבני בני הוצא חציצה חצבא שחוצב מים מן הנהר כוזה כזה שוטיתא שטותא משיכלא מאשי כולה משכילתא °משיא כלתא *אסיתא חסירתא בוכנה בוא ואכנה לבושה לא בושה גלימא שנעשה בו כגלם גולתא גלי ואיתיב פוריא שפרין ורבין עליה בור זינקא בור זה נקי סודרא סוד ה׳ ליראיו אפדנא אפיתחא דין ת״ר *שלשה כל זמן שמזקינין מוסיפין גבורה ואלו הן דג ונחש וחזיר: שמן כדי לסוך אבר קטן: אמרי דבי ר׳ ינאי שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו מיתיבי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו מאי לאו אבר קטן דגדול ואבר גדול של קטן בן יומו אמרי לך דבי ר׳ ינאי לא ה״ק שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו לימא כתנאי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו דברי ר׳ שמעון בן אלעזר ר׳ נתן אומר כדי לסוך אבר קטן מאי לאו בהא קמיפלגי דר״ש בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן ור׳ נתן סבר אבר קטן דגדול או אבר גדול דקטן אבל אבר קטן של קטן בן יומו לא לא דכולי עלמא אבר קטן דקטן בן יומו לא וליתא

(ויקרא כז) (יחזק׳ לא) (ישעיה לג) (עמוס ה)

גראינין. מתניתין דפרקין דלעיל חוץ מקליפתן וגרעיניהן: ונגרע. והגרעינין זורקין ונגרעין מתוך האוכל: אוממות. גבי גחלים מייתינן ליה בכילד צולין (ה) גחלים יכול עוממות ת״ל אש אי אש יכול שלהבת כו׳: עממוהו. לא החשיכו מראיתו להיות הם נאים ממנו: מאמצין. לקמן גבי עינים של מת בפ׳ שואל (דף קנא:): במשיפה של קילור. שרגילין לשופו בחלב של אשה: כדי לשוף במים. לשני עינים: כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה. מה שנדבק באצבעותיו לבד מה שנותן בעיניו: אפומא דכולה כתית. וכל מכה קרויה פה: מורשא קמא. עליון של מכה: שבלול. לימצ״א (ו): לכתית. מניחה (לכתית) עליו: זבוב לצירעה. למי שעקצו צירעה כותש זבוב ומניחה עליו: לחפפית. מין שחין: סממית. איירא״ניה״ה בלע״ז: לעקרב. עקיצת עקרב כותש סממית ומניחה עליו: ושייף. ומושח: מפגיע. חיה קטנה וקולה גדול ושומע וירא שהיא בריה גדולה ובורח: יתוש. נכנס לפיל בחוטמו וכן סממית לעקרב נכנס לו באזנו: סנונית. ארונדיי״א נכנסת תחת כנפי הנשר ומעכבו מפרישת כנפיו: כילבית. שרץ קטן ונכנס לדג גדול באזנו*: המבליג שוד על עז. המחזיק שדוד על הגבור: כל חללי עלמא. פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם: מסגיין ברישא. מהלכות בראש העדר: ברישא חשוכא. שהם עזים שחורות שהם רחלות לבנות: מכסיין. בזנב: והני מגליין. העזים אין להם אליה: הני דמכסינן מינייהו. רחלים שאנחנו מתכסין מצמרן גם הן מכוסות: דאכלה כיסי. קוצים לפיכך זנבו קצר כדי שלא ידבקו בה הקוצים: ובעי לכרכושי בקי. להבריח היתושין: קמצא. ארבה ול״נ קמצא [נמלה]: חילפי. ערבה: ואי קשיא נדיא. ואם היתה קשה תנוד ותעקר כשתכה בעלים: ומתעוורא. יסתמו עיניה שמראות עיניה תלויה בה כדשמואל: תימרא דתרנגולא מידליא לעילא. ריס של עין התחתון כשעוצם עיניו עולה למעלה מן העליון ובשאר כל בריה העליון שוכב על התחתון: משום דדייר אדפי. שעולה בלילות על הקרשים והקורות צריך שיעלה התחתון על העליון מפני העשן שלא יכנס בעיניו: מתכוליתא. דבר שמטבילין בו כגון כותח או שאר ליפתן: מתי תכלה דא. לכשיכלה מה נאכל ול״נ מתי תכלה דא לפי שאינו כלה עד זמן ארוך שאינו נאכל אלא מעט מעט: ביתא בא ואיתיב. שדרך לישב בבית: בקתא. בית צר וקטן: בי עקתא. בית צר: כופתא. מכתשת ל״א מדה לחטין ול״נ כמין גולם עץ עשוי לישיבה כמו כופת שאור שיחדה לישיבה דתניא בפסחים (דף מה:): כוף תיב. כפוף אותו ושב עליו: לבני לבני בני. מתקיים לדורות הרבה: הוצא. גדר קוצים או לולבים: חצילה. איכו דבר קיימא אלא חצילה בעלמא: כוזא. כלי חרס קטן: כזה. כלומר דבר מועט וקל כמו זהו מהו חשוב למלאותו לי מיינך במתנה: שוטיתא. בד של הדס שמרקדין בו לפני כלה: שטותא. נראה המרקד כשוטה: משיכלא. ספל גדול שהכל רוחצים ידיהם ורגליהם ממנו: מאשי כולא. רוחץ את הכל: משכילתא. ספל קטן ונאה: משיא כלתא. מיוחד לחשובים כמו כלה ואשה חשובה לרחוץ ממנו: אסיתא. מורטיי״ר: חסירתא. שחסר החקיקה מבפנים: בוכנא. עלי שכותשין בו: לבושא. חלוק עליון שקורין שרוק: לא בושה. למנוע הבושה שמכסה כל החלוקים התחתונים הקרועים ורעים: כגולם. שאין לו חיתוך אברים: גולתא. מקטורין נאה: גלי ותיב. כשהוא יושב מגלה עצמו שלא ישב עליו שלא ילכלכנו ולא ישופנו בקרקע וישיר שערו ויקרע ויבלה: בור זינקא. בור שיבשו מימיו קורין כן: נקי. חסר מימיו: סודרא. דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר: אפדנא. טרקלין של מלכים: אפתחא. אל פתח זה יבאו הכל אם למשפט אם לשרת המלך: אבר קטן. אחד מפרקי אצבע קטנה: דגדול. של אדם גדול והאי קטן דאבר קאי אי נמי אבר גדול של קטן והאי קטן אגברא קאי ולא אאבר: לא אבר קטן. וקטן אכולא מילתא קאי אבר קטן של גוף קטן: דרבי שמעון כו׳. והכי קאמר כדי לסוך בו אבר קטן וקטן יהא הגוף בן יומו ורבי נתן סבר חד קטן אמרינן או האבר או הגוף אבל תרי קוטני לא: ה״ג דכולי עלמא אבר קטן של קטן בן יומו לא: וליתא

דרבי שמעון בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן בן יומו כו׳. תימה דאדרבה איפכא מסתברא דר׳ נתן דקאמר אבר קטן משמע טפי של קטן בן יומו מרשב״א דאמר אבר קטן וקטן בן יומו דהא לעיל פריך אדבי ינאי דמפרש אבר קטן דמתניתין אבר קטן של קטן בן יומו דהוי כלישנא דר׳ נתן מברייתא דקתני בה כלישנא דרשב״א ויש לומר דלמאי דמשני הוי סברא איפכא ונקט הכא כדמסיק לעיל ואית ספרים דגרסי איפכא ואין נראה דהא מסיק לרשב״א אבר קטן של קטן בן יומו ולמאי דגרס איפכא לא הוי כמסקנא לא לפי דמייתי השתא ולא לפי מה שדוחה לא דכולי עלמא כו׳:

[גי׳ הערוך ערך כס ב׳ בוסי פי׳ עשבים שיש בהן קוצים ביותר]

רבינו חננאל

יהא בה כדת. אבל דם דסמיך שהוא עבה כשיקרוש רביעית יהא בה [יותר מכזית]. אי נמי עד כאן לא קאמר ר׳ יוסי ב״ר יהודה שרביעי׳ דם לכשתקרוש יהא בה רביעית אלא בדם דסמיך. אבל יין דקליש אין כזית יבש בא אלא מהרבה רביעיות. והלכך לר׳ יוסי ב״ר יהודה אם הוציא פחות מכזית יבש חייב דאפשר הוי כוס רביעית: כתית הוא הנקרא בלשון ישמעאל דומל. ולא נודע לנו על הכתית כולה להוציא סביבין. או על פיו להוציא מורשא שלו שהיו גבהן כולן והוא גופו. שבלול אמרו הוא דביש שנקרא חבלילו. חפיפית בל׳ ישמעאל וקובה והוא דבר שמתכנס על העור מן הטינוף. מפגיע חיה קטנה שהיא מהלכת בין רגלי הארי וצועקת בקול גדול ומבהלת הארי ונקראת אל פרת אך. סנונית שנקרא בלשון ישמעאל אלכט נאף׳מ״ם רחלות מיכסיאן באליה ועיזי מיגליאן. א״ל רחלות גוזזות צמר ואנן מכסין מהן אבל עוזים לא מכסין • כסי קוצים קוצים • דרגא סולם • מסיכלא. ספל קטן של מים • שמן כדי לסוך אבר קטן של תינוק בן יומו. והא דתניא כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו לא פירושא ב׳ סיכות אבר קטן וקטן נמי בן יומו. אלא אבר קטן. והקטן ההוא בן יומו:

פסחים סה: ע״ש ברכות נג: ע״ש

[לקמן קנא: ע״ש]

עי׳ ברשב״ם ב״ב עג: ד״ה באוסייס

[גי׳ הערוך כלבית ועי׳ חולין נז. כילבית באילפס ופירש״י כמו הכא ועי׳ מגנה בע״ז לה: ובברייתא שם לט: מ. איתא כילבית]

כתובות י: ע״ש

פי׳ מדוכה

ע״ז ל:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא קילור כדי כצ״ל ותיב׳ של נמחק: (ב) שם דכתית לאפוקי הדר הודרנא: (ג) שם וסממית לעקרב ונחש לחפפית היכי עביד: (ד) שם שוד על עז אמר ר׳ זירא אשכחיה לרב יהודה: (ה) רש״י ד״ה אוממות וכו׳ בכילד צולין ולקח מלא המחתה גחלי אש גחלים יכול עוממות: (ו) ד״ה שבלול לימצא • נ״ב שקורין שנעק בל״א:

רב נסים גאון

(שייך לקמן דף עח ע״ב) אסור לשהות שטר פרוע א״ב • משכחת לה במסכתא דכתובות בפ׳ האשה שנתארמלה (דף יט) אמר ר׳ יהושע בן לוי אסור לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו שנא׳ (איוב יא) ואל תשכן באהליך עולה וכן עוד תמצא בזה הפר׳ עיקר הדברים במודה בשטר שכתבו אמר רב הונא אמר רב מודה שכתבו אינו צריך לקיימו אמר ליה רב נחמן גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כר׳ מאיר אימא כר׳ מאיר אמר ליה ומר היכי סבירא ליה אמר ליה כי אתו לקמן אמרי׳ להו קיימו שטרייכו ונחותו לדינא והלכתא כרב נחמן שצריך לקיימו. בכותבין שובר קמיפלגי משכחת לה בפרק גט פשוט (בבא בתרא דף קע) דקעביד ר׳ חנינא בר (פאפי) [פפי] כר׳ יוחנן וריש לקיש דקאמרי כותבין שובר וכן כי אתא רבין אמר ר׳ אלעא כותבין שובר וכן הלכה ומישתכחת עוד בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות דף טז) אמר ר׳ אבהו כותבין שובר ובפרק הכותב (נט) לאשתו (שם דף פט) אמרו במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר :

גליון הש״ס גמ׳ משיא כלתא. עי׳ רש״י ע״ז דף נח ע״ב ד״ה דשתיפא :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ב:
ה ג שם הלכה יב:

וליתא דרבי ינאי והכא בהא קמיפלגי ר"ש בן אלעזר סבר אבר קטן דגדול ואבר גדול דקטן בן יומו כי הדדי נינהו ורבי נתן סבר אבר קטן דגדול אין אבר גדול דקטן בן יומו לא מאי הוי עלה תא שמע דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו: מים כדי לשוף בהן את הקילור: אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לקולא שכיחא ושכיחא אזול רבנן בתר דשכיחא לחומרא יין שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר שתייתו דשכיחא לקולא חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר אכילתו לקולא דבש אכילתו שכיחא רפואתו שכיחא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא אלא מים מכדי שתייתו שכיחא רפואתו לא שכיחא מאי טעמא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא *אמר אביי *בגלילא שנו רבא אמר אפי' תימא בשאר מקומות כדשמואל דאמר שמואל כל שקייני מסו ומטללי לבר ממיא דמסו ולא מטללי: ושאר כל המשקין ברביעית: תנו רבנן **דם וכל מיני משקין ברביעית רבי שמעון בן אלעזר אומר דם כדי לכחול בעין אחת שבן כוחלין לברקית ומאי נינהו דמא דתרנגולת ברא רשב"ג אומר דם כדי לכחול בו עין אחת שבן כוחלין *) ליארוד ומאי ניהו דמא דכרושתינא וסימניך גוא לגוא ברא לברא בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא חייב רבי שמעון אומר בד"א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעית *ומודים חכמים לר"ש במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית: אמר מר בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא אטו מצניע לאו מוציא הוא אמר אביי הכא במאי עסקינן בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום לסעודה הלך ופנה לו דבר חשוב לכל חייב עילויה דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעי' רביה מיחייב עילויה ואי לא לא מיחייב: אמר מר מודים חכמים לר"ש במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית: שופכין למאי חזו אמר רבי ירמיה לגבל בהן את הטיט והתניא *טיט כדי לעשות בהן פי כור לא קשיא הא דמיגבל הא דלא מיגבל לפי שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור: **מתני'** המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה רבי יהודה אומר *כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב

*) [גי' הערוך לירוד פי' שעלתה קרמית על גב עינו]

רש"י

וליתא לדרבי ינאי. ור' שמעון בן אלעזר או או קתני או אבר קטן של גדול או להפך וכולה חד שיעורא הוא: ת"ש כו'. ודרבי ינאי תנאי היא: מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא. כל ששיערו חכמים לענין שבת והוא ראוי לשני דברים חדא שכיחא וחדא לא שכיחא אזול רבנן בשיעורן בתר דשכיחא ואפילו היא קולא ששיעורה גדול אמרינן סתמיה להא עביד ולא אמרי' הואיל וחזי נמי למילתא אחריתי ששיעורה קטן ניזיל בתרה לחומרא ואע"פ דלא שכיחא: שכיחא ושכיחא. והיכא דשכיחי תרווייהו אזלינן לחומרא ומשערינן בשיעורא זוטא: רפואתו לא שכיחא. כגון לשוף בו קילור ואע"ג דחזי לה דאיכא דעביד בחלב אשה ואיכא דעביד במיא וחסין על היין שדמיו יקרים הלכך אזול בתר שתייתו ושיערוהו בכדי מזיגת כוס ואע"ג דקולא שיש כאן שיעור גדול וכן חלב נמי חזי לאכילה ולשוף קילור ומיהו לא שכיחא שהרי אף המים ראויין לכך ויש עושין ממים הלכך אזול רבנן בתר אכילתו ושיעורו בכדי גמיאה ואע"ג דקולא היא: דבש רפואתו נמי שכיחא. שאין משקה אחר ראוי לכתית: לחומרא. הואיל ותרווייהו שכיחן לחומרא בעינן לשעוריה: רפואתו לא שכיחא. שהרי שאר משקין ראויין לכך ויש שפין קילור בשאר משקין ושתייתו שכיחא שרוב שתיית מים הם שאין אדם שותה יין לכל צמאו כי אם לסעודתו: בגלילא שנו. שהן עניים ומקפידין בדבר מועט וחסין על יין וחלב לשוף (א) קילור ואין שפין אלא במים והלכך רפואתו נמי שכיחא ובעינן למיזל לחומרא: כל שקייני. כל משקין ששפין בהן קילור: מסו. האולי: ומטללי. מסככין על העין ומוכעין מראיתו עד שיכלה מראיתו לגמרי מפני שהן עבין ונגלדין כמין דבק שקורין גלוזייר: בר ממיא. דעדיפי מכולהו דמסו ולא מטללי שנבלעין מיד או ניגבין מהר ולא נגלדין על גב העין: שכן כוחלין לברקית. מיילא שבולטת בעין: ומאי נינהו. מאיזה דם כוחלין אותו: ליארוד. תבלול ובתוספתא ראיתי לחורור והן טיפות דקות של לובן הנולדות בעין כדתנן בבכורות גבי מומין (דף לח:): דמא דכרושתינא. עטלף שקורין טלפא: גוא. כרושתינא מצוי בתוך היישוב שהוא ליארוד שהוא שוקע בתוך העין: לברא. דמא דתרנגולת ברא לברקית שהיא בולטת: בד"א. דבעינן שיעורא במוציא לר"ה: אבל המצניע. והוציאו חייב בכל שהוא לקמיה פריך אטו מצניע לאו מוציא הוא: ר' שמעון אומר בד"א. דמיחייב בשיעורא זוטא כי האי: במצניע. בשיעור הזה וחזר והוציאו: אבל במוציא. אדם שלא הצניעו והוציאו אינו חייב אלא ברביעית: במוציא שופכין. אדם שלא הצניען אינו חייב אלא ברביעית דבציר מהכי לא חזו כדלקמן לגבל טיט: אטו מצניע לאו מוציא הוא. הלא אין מתחייב אלא על ידי הוצאה: אמר אביי הכא בתלמיד. כגון שולי דנגרי שאומר לו רבו לך ופנה לי המקום: דבר שחשוב לכל מיחייב עליה. ואף על גב דלא אצנעיה רביה לצרכו: דבר שאינו חשוב לכל כו'. והכי קאמרי בד"א דבעינן שעורא דחשיב במוציא כלומר בדבר שאין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה שהמחשבה תלויה בזה שהוציא אבל במצניע בדבר שיש לך לילך אחר מחשבה של מצניע כגון המצניע כל שהוא חייב זה המוציאו ורשב"א אמרה ואזיל לטעמיה דאמר בפרקין דלעיל דבדבר שאין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו נתחייב זה במחשבתו של זה וה"ה דמצי לאוקמי במצניע גופיה ולמימר הכי בד"א במוציא בדבר שלא הוצנע ואין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה אבל אם היה זה מצניע דבר זה מתחילה וחזר והוציאו חייב אלא משום דשמעי' לי' דאמר נתחייב זה במחשבה של זה אוקמא אביי אפי' באחר שהוציאו וכ"ש אם הוציאו הוא עצמו: פי כור. נקב שנותנין בו המפוח ושיעורא זוטא הוא ומרביעית חזי לגבל טובא וכיון דהוצאת טיט חשיבא בכדי פי כור בעינן נמי לשעוריה בהנך (ב) דעבדי לטיט בכדי גיבול פי כור: דמיגבל. כבר חשוב בכדי פי כור אבל זה שעדיין לא נגבל אינו נשער בכך לפי שאין אדם טורח לגבל שיעור מועט כזה ואם בא לגבל מגבל יותר ועושה בו דברים אחרים: **מתני'** אזן לקופה. לאוחזה בה: תלאי. לתלותו בו: מדת מנעל. להראותו לאומן כמדה זו אני צריך: נייר. מעשבים עושים אותו: קשר של מוכסין. יש לך אדם שנותן המכס לראש הנהר במקום אחד או מוחל לו במתנה והוא מוסר לו חותם להראות למוכס שמחל לו המכס ודרכו לכתוב בו שתי אותיות והן גדולות משתי אותיות שלנו:
נייר

תוספות

שבן כוחלין ליארוד. אין נראה לר"י לפרש דהיינו תבלול דבתוספת' קתני בהך מילתא גופא שכוחלים לחורור ובבכורות (דף לח:) חשיב תבלול וחורור אלמא תבלול לאו היינו חורור: דם וכל מיני משקין ברביעית. בתוספתא גרס ושאר מיני משקין וכן נראה דהא כל מיני משקין אין ברביעית דיין ושמן ודבש ומים שיעורן כדתנן במתני': אטו מצניע לאו מוציא הוא. פירש בקונט' דהוה מצי למימר הב"ע כשהצניעו והוציאו אלא דניחא ליה לישנויי בשלא הוציאו המצניע עצמו משום דאתיא כרשב"א וקשה דמנלן דאתיא כרשב"א אדרבה כרשב"ג אתיא דמיירי לבסוף ועוד דאמאי נקט בתלמיד שא"ל רבו אפילו אדם בעלמא נמי ודוחק לומר דלא מחייב רבי שמעון במחשבתו של זה אלא תלמיד במחשבתו של רבו לכך נראה דה"פ אטו מצניע לאו מוציא הוא דמדלא קתני אבל המצניע בכל שהוא דהוה משמע דהמצניע הוא המוציא כדדייק לעיל אינו חייב אלא המצניעו מתניתין דלא כרשב"א אלא קתני במצניע משמע אפילו אחר הצניעו חייב המוציא ולהכי קשיא ליה אטו מצניע לאו מוציא הוא דהא שום תנא לא מחייב אא"כ הוציאו המצניע אלא רשב"א לבדו ומתניתין דכלל גדול (לעיל עה:) דהמצניע דלא כוותיה ומשני בתלמיד שאמר לו רבו דכה"ג כ"ע מודו שהתלמיד עושה הכל לדעת רבו: שופכין למאי חזו. דוקא אברייתא קא בעי וכן משמע לקמן (דף פטי) דאמר והא טיט דמקמי דליגבליה תנא מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין כו' והוינן בה שופכין למאי חזו משמע דבמתני' אתי שפיר ונראה לר"י דהיינו טעמא משום דשופכין דמתניתין איכא למימר דחזו לכמה דברים לרחוץ בהם כוסות וקערות דלא מאיסי כולי האי אלא שאינן ראויין לשתיה אבל הכא דומיא דדם קתני דמאיסי טובא ולכך בעי למאי חזו:
רבב

רבינו חננאל

אמר אביי מכדי לענין שיעור הוצאה כל דבר שיש בו ב' צרכים. ב' מדות · אחת מצויה ואחת שאינה מצויה הלכו חכמים בשיעור הוצאתו אחר ההנאה המצויה. אע"ג שהיא מרובה מן האחרת ונמצאת לקולא ואם שתיהן מצויות הלכו להחמיר. חלב שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא אזול רבנן בתר שתייתו לקולא. יין שתייתו שכיח' ורפואתו לא שכיחא אזול רבנן נמי בתר שתייתו לקולא. דבש אכילתו שכיחא ורפואתו שכיחא אזול רבנן אחר רפואתו לחומרא. ושאלו את אביי מים מכדי שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא מ"ט אזול רבנן בתר רפואתו ואמרו כדי לשוף בהן את הקילור. ואהדר אביי בדגלילא שנו. כלומר מי גליל שהן ידועין שמועילין לעין בקילור שהן כמי דקלים שהן ידועין שמועילין לירוקה. אבל מים דעלמא ברביעית. רבא אמר אפי' תימא מים שבשאר מקומו' שיעורן כדי לשוף בהן את הקילור כדשמואל דאמר שמואל כולהו שקייני מעלו וסעדי בר מן מיא דמעלו וגרדי. וכן תורף הדברים שאין המים סועדין כמיני מאכל. אלא עיקר שתייתן כעין רפואת היא. לפיכך שיעורן כרפואה: דם ברביעית ודם של דוכיפת דא תרנגולא ברא. או של עטלף כדי לכחול עין אחת ברקית. כאותת ששנינו השוכר את החמו' והבריק'.[ליארוד] חוורוור שמלבין שחור שבעין כרושתינא. תרנגולא דביתא וי"א אלכפאש ודמה מועיל לכאב שבתוך עין. ודם דוכיפת מועיל לכאב שמחוץ לעין: תנא במה דברים אמורים במוציא שהוציא דבר שלא קדם והצניעו. שהוא צריך לשיעורין הללו. אבל הצניע דבר בחול לצורכו והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. ר"ש אומר כל השיעורין הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן שאם הצניע בחול בשיעורין הללו והוציאו בשבת חייב. אבל אם הוציא כלום מן כל אלו בין יין בין חלב בין דבש ובין מים שלא קדם והצניעו אינו חייב אלא על רביעית.ואקשי' אמר מר ר' שמעון אומר בד"א במצניע. אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעי', ואמרינן וכי מאחר שהצניעו לצרכו היאך אינו חייב אלא על הוצאתו*). פי' בכל שהוא. והיאך צריך שיעור. פי' המוציא יין כו'. ואוקימנא לדר' שמעון בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי מקום לסעודה והלך ופינה כל מה שהיה שם והצניעו ובא רבו בשבת והוציא כל מה שהצניע לו תלמידו. אם הוציא הרב דבר שהוא חשוב לכל כשיעורין הללו הרי הוא חייב. ואם הוציא הרב דבר שאינו חשוב לכל ופיחת מן השיעורין הללו אילו הוא בעצמו הצניען חייב עליו בכל שהוא. אבל תלמידו הצניעו ופיחת הוא מן השיעורין הללו מוציאו פטור ואם הוציא מן המשקין מה שלא הוצנע אינו חייב אלא ברביעית שנמצאו דברי ר"ש שאמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן למי שהצניעם לו. (שמשו) ויש שמפרשין שמועה זו פי' אחר דהכין קאמר ר"ש לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא לענין הצנעה. ולא סלקא. ויש שגורסין שיטה זו דאביי ארישא דברייתא. בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא. ומקשי' הכי אטו מוציא לאו מצניע הוא. ומפרקי' פירוק דאביי ואנחנא לא קא סלקא לנא הכי וכלישנא דפרישנא דווקא. פי' כוש קורין אותו בל' ארמי ריש פילכא ובלשון ישמעאל פלכה. שעושין על פי הכוש כמו כדור אצל הצינורה כדי שיכבד הכוש ויסוב ויש עושים אותו מן העצם ויש עושים אותו מן העץ.ויש שעושין אותו מן הטיט. ומקשי' כי מכדי שיעור מים כדי לעשות פי כוש למה הוצרכו שיעור שופכין רביעית כדי לגבל בה את הטיט. והלא טיט של פי כוש מתגבל בפחות מרביעית. והשבנו אם הטיט מגובל ועומד סגי בזה השיעור. ואם צריך לגבל. אין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כוש: מתני' נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין [כו'].

*) ונראה דצ"ל הוצאתו כו' בכל שהוא יהא חייב והיאך צריך שיעור המפורש במשנה המוציא יין וכו'.

[גי' הערוך בגלילא שנו פי' מי גליל שהן ידועין כי מועילין לעין בקילור כמו מי דקלים (לקמן דף קי.) שהם ידועים שמועילין לירקה בערך גליל ועי' תוס' לעיל מז. ד"ה בגלילא. וכן בתוס' חגיגה כה. ד"ה בגלילא]

[לקמן פט:]

[לקמן פ.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בגלילא שנו וכו' לסוף בו קילור נ"ב ע"ל בדף מז במ"ש התוס' בד"ה בגלילא: (ב) ד"ה פי כור וכו' בהנך מילי דעבדי לטיט:

גליון הש"ס

גמ' שכן כוחלין לברקית. עי' בכורות דף לח ע"ב תוס' ד"ה וסימנך:

ו א מיי׳ פי״ח מהלכות שבת הלכה י׳ :
ז ב ג ד שם הלכה טו :

נייר מחוק כדי לכרוך על צלוחית קטנה של פלייטון עור כדי לעשות קמיע* (דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה) קלף כדי לכתוב עליו *פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל דיו כדי לכתוב ב׳ אותיות כחול כדי לכחול עין אחת דבק כדי ליתן בראש השפשף זפת וגפרית כדי לעשות נקב שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב רבי יהודה אומר כדי לעשות פיטפוט סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד קטנה שבבנות *ר׳ יהודה אומר כדי לעשות כלכל רבי נחמיה אומר כדי לסוד אונדפי : גמ׳ חבל נמי ליחייב כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה כיון דהריק במנא לא עבדי אינשי תנו רבנן הוצין כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית סיב אחרים אומרים כדי ליתן על פי משפך קטן לסנן את היין *רבב כדי לסוך תחת *אספגין קטנה וכמה שיעורה כסלע והתניא כגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא מוכין כדי לעשות כדור קטנה וכמה שיעורו כאגוז : נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין : תנא *כמה קשר מוכסין ב׳שתי אותיות (של קשר מוכסין) ורמינהו המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב שתי אותיות חייב ואם לאו פטור אמר רב ששת מאי שתי אותיות שתי אותיות של קשר מוכסין רבא אמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין מיתיבי ג׳המוציא נייר מחוק *ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות או בכולו כדי לכרוך ע״פ צלוחית קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור בשלמא לרב ששת דאמר מאי שתי אותיות שתי אותיות של קשר מוכסין שפיר אלא לרבא דאמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין הכא בית אחיזה לא צריך קשיא תנו רבנן *המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו [פסחים] למוכס חייב משהראהו למוכס פטור רבי יהודה אומר ד׳אף משהראהו למוכס חייב מפני שצריך לו מאי בינייהו אמר אביי איכא בינייהו רהיטי מוכסא רבא אמר מוכס גדול ומוכס קטן איכא בינייהו רב אשי אמר חד מוכס איכא בינייהו מפני שצריך לו להראות למוכס שני דא״ל חזי גברא דמוכס אנא : ת״ר המוציא שטר חוב עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו מאי בינייהו אמר רב יוסף *אסור לשהות שטר פרוע איכא בינייהו [כתובות יט.] °רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע ורבי יהודה סבר מותר לשהות שטר פרוע אביי אמר דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע והכא *במודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו קמיפלגי תנא קמא סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ורבי יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ומאי עד שלא פרעו ומשפרעו עד

רש״י

נייר מחוק. שוב אינו ראוי לכתוב לפיכך צריך שיעור גדול לכרוך ע״פ צלוחית : קלף כדי לכתוב פרשה קטנה. דאיידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קשרי מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מיחייב בשיעורא זוטא : דיו לכתוב שתי אותיות. לרושם על שתי חוליות של כלי או על קרשים לזווגן : כדי לכחול עין אחת. לקמן פריך עין אחת הא לא כחלי : דבק. גליד : כדי ליתן בראש השפשף. בגמרא מפרש לה : כדי לעשות נקב קטן. כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוציא בו : חרסית. לבינה כתושה : לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו : פטפוט. רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין על כן העשוי לכך כגון טרפייד לשפות הקדירה : סובין כדי ליתן ע״פ כור של צורפי זהב. במקום שאין פחמין צורפין זהב באש של סובין : לסוד קטנה שבבנות. טופלות סיד להסיר את השיער : גמ׳ חבל נמי ליחייב. בשיעורא זוטא דחזי נמי לתלאי דנפה וכברה : דהריק. כעין חרקי מתוך שהוא קשה פוגם את העץ : הוצא. של לולבי דקל : כפיפה מצרית. של העשוי מצורי דקל : סיב. ודילי״ת שגדל סביב הדקל כעין מלבוש וכורך סביבותיו ועולה : על פי משפך. אונטודיי״ר: לסנן את היין. שמעכב הפסולת והקמחים מליכנס לפי הכלי: רבב. שומן או שמן : אספוגין. רקיק שנותנין בתנור וטחין תחתיו אליה : וכמה שיעורא. של איספוגין: כדור. פלוט״א : נייר חלק. שלא נכתב בו מעולם : שתי אותיות. קס״ד שתי אותיות דידן דזוטרן : קשר של מוכסין. לא בעי גליון לבית אחיזה שאוחזו כולו בכפו פשוט ורואה : בלובן. גליון : הכא בית אחיזה לא צריך. שיכול לאוחזו במקום המחק והשטר במקום הכתב : משהראהו למוכס. ורואה שמחל לו ראש הנהר את המכס שוב אין צריך לו ולא חזי למידי : מאי בינייהו. כלומר במאי פליגי ולמאי קאמר רבי יהודה דצריך לו : רהיטי מוכסא. קורלצ״ש שרצין אחר העוברים להעליל עליהם שלא נתנו המכס וטורח לעוברים לחזור למוכס ולהגיע החותם להראות לאלו ולת״ק לא מגנע ליה להכי דכי רהטי בתריה הדר לגבי מוכס : מוכס קטן. פעמים שיש מוכס גדול שטורח לו לעמוד על הגשר כל היום וממנה מוכס קטן וזה מתחלה אינו מראה החותם של מלך אלא לגדול ולרבי יהודה צריך לו שהרי הקטן ימנענו מלעבור ולת״ק אין צריך לו שהגדול מוסר לו סימן דברים ואומר לקטן ועובר : למוכס שני של מעבר אחר ולא לפוטרו מן המכס אלא להראות שהוא נאמן וחשוב ואינו מבריח עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן : משפרעו. (לוה) פטור לקמיה מפרש להו : מאי בינייהו. כלומר מאי פלוגתייהו ומה טעם נותנין לדבריהם: אסור לשהות שטר פרוע. משום שנא׳ (איוב יא) אל תשכן באהליך עולה הלכך מלוה לא משהי ליה לצור ע״פ צלוחיתו משום איסור ולוה נמי לא משהי ליה שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבענו : מותר. הלכך כי הוציאו מלוה חייב דצריך לו לכרוך ע״פ צלוחית: במודה בשטר שכתבו. הלוה מודה שכתבו צריך לקיימו ולומר לא פרעתי וכל כמה דלא אמר הכי לאו שטרא הוא אי לאו משכח סהדי להכיר החתימה דמאן קא משוי ליה שטרא לוה דאמר כתבתיו לוה נמי הא קאמר פרעתי הפה שאסר הוא הפה שהתיר הלכך משפרעו כלומר משיאמר פרעתי פטור דלא צריך ליה ור׳ יהודה סבר אין צריך לקיימו דכיון דמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאלו קיימוהו חותמיו וגובה בו כ״ז שמוציאו :

עד

תוספות

רבב. פירש בקונטרס שומן או שמן וע״כ אינו שמן דשמן נתנו בו חכמים שיעור אחר במתני׳ : תחת איספוגין קטנה. ואע״ג דבפ׳ כל שעה (פסחים ל:) אמרינן אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה הא אמר התם בההיא פרקא *דכעין תורא שרי : *והמוציא קשר מוכסין חייב. אצטריך לאשמועינן אפילו כתב על הקלף אע״ג דקתני בסמוך דשיעור קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין : ובית אחיזה. בשעת כתיבה צריך בית אחיזה וקשר מוכסין נ״ל דיכול לכותבו בלא אחיזה ובקונטרס פי׳ בשעה שרואה בו (*) בעי אחיזה : ת״ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ומשום הכי כי אמר לוה פרעתי פטור דאין השטר ראוי לגבות בו ומיירי שיודע שלא יוכל כלל למצוא עדי קיום וא״ת כי לא פרע נמי אמאי חייב מה תועלת יש בשטר כיון שאינו יכול לקיימו שאם יטעון הלוה פרעתי או מזוייף יפטור ואם יודה זה אינו מכח השטר וי״ל דמועיל לו השטר דמתוך כך נזכר הלוה שלוה ממנו אי נמי (א) לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה שאינו מזוייף וא״ת ומשפרעו אמאי פטור המוציא נהי דלא חזי לגבות חובו הא ראוי הוא לצור ע״פ צלוחיתו ואע״ג דאסור להשהות שטר פרוע הכא היאך יוציאנו מידו כיון שהוא עומד ולווה שאינו פרוע (ב) וי״ל דמיירי כגון שאמר אין לי עדים ואין לי ראיה ולא אמצא קיום ואפילו מצא אחרי כן אינו מועיל ולכך אסור להשהותו שמא לבסוף יקיימנו ויגבה בו שלא כדין ואי לא הוה טענינן ללקוחות וליתומין מזוייף הוה אתי שפיר דאסור להשהותו אך פירשתי בבבא קמא ובבבא מציעא ובגיטין דטענינן ללקוחות וליתומין פרוע ומזוייף ושם הארכתי ואם תאמר ואמאי לא קאמר איפכא דת״ק סבר אין צריך לקיימו ומשפרעו הוי כמשמעו שפרעו ממש ולכך פטור דאסור להשהות שטר פרוע שמא יגבה בו פעם אחרת שכשיטעון הלוה האמת שפרעו לא יהא המלוה צריך לקיימו ויגבה שנית ור׳ יהודה סבר צריך לקיימו ואף משפרעו חייב דצריך הוא לצור על פי צלוחיתו ואין אסור להשהותו דמיירי כגון בידוע שלא ימצא עדי קיום ולא יוכל לגבות שנית דכשיטעון הלוה האמת שפרע יצטרך המלוה לקיימו ויש לומר דאף לר׳ יהודה הוה אסור להשהותו שמא יקיימנו באקראי בעלמא ויגבה בו שלא כדין : רש״י גרים דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. וכן נראה דהכי קי״ל דאית ליה לרב נחמן הכי בפרק שני דכתובות (דף יט:) וקיימא לן כוותיה בדיני :

ת״ק

[דף לו. פ״ש] [שייך לעיל במשנה] [עי׳ תוס׳ סוטה יז. ד״ה אינו טוחן]

רבינו חננאל

ותנא כמה קשר מוכסין ב׳ אותיות לא שנו אלא באותו קשר[מוכסין]שהן מכירין אותו באותו פרק שכותבין בו ב׳ אותיות בכתב יווני שהן גדולות מאותיות שלנו אם יש בנייר החלק שיעור ב׳ אותיות הללו חייב עליו ואם לאו פטור. ורמינהי המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב ב׳ אותיות. חייב ואם לאו פטור . מדקאמר ב׳ אותיות סתם אסיקנן אדעתין ב׳ אותיות דילן דזוטרן מן ב׳ אותיות של קשר מוכסין וקא מחייב עליה . ומן ההיא קמייתא פטור . אמר רב ששת ב׳ אותיו׳ דתנינא בהא ברייתא שנייה נמי דקשר מוכסין. רבא אמר ב׳ אותיות דילן ובית אחיזה. הכי אמר רבא לא תימא אם מוכיל הנייר ב׳ אותיות חייב עליו אלא אימא הכי אם אפשר לכתוב עליו ב׳ אותיות ואי אפשר עד שיהא בו בית אחיזה כדי לכתוב למעלה הימנו ונמצא מקום ב׳ אותיות ובית אחיזה כשיעור קשר מוכסין : מיתיבי המוציא נייר מחוק ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב ב׳ אותיות או בכולן כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור . לרב ששת דאמר בב׳ אותיות של קשר מוכסין שפיר דהוה ליה כמתנית׳ ופירושה אלא לרבא דאמר צריך שיהא הנייר החלק כולו כשיעור ב׳ אותיות של קשר מוכסין והוא שיעור ב׳ אותיות דילן ובית אחיזה . והא הכא דשטר גדול הוא שיש בו לבן ויש בו בית אחיזה ומקום הלובן שלו ב׳ אותיות שלנו . ולא צריך מקום ב׳ אותיות של קשר מוכסין. קשיא:הא דתנן המוציא קשר מוכסין חייב . אוקימנא בברייתא עד שלא הראהו למוכס מפני שהוא צריך לו . אבל אם הראהו למוכס ואינו צריך לו פטור . ור׳ יהודה פליג ואמר אף משהראהו למוכס חייב מפני שהוא צריך לו. ובעינן למידע במאי פלוגתייהו ומאי בינייהו אמר אביי (דאמו) [רהיטי] מוכסא איכא בינייהו בזמן שיש כמה רצין לפני המוכס מחפשין מי נתן המכס ונטל הקשר ומי שלא נתן קאמר ר׳ יהודה חושש הוא שמא ישיגוהו רצי המכס בזמן שאין עמו קשר לפיכך צריך לו לדחותם . אע״פ שהראהו לגדול . אבל היכא דליכא רהטי מכסא קאמר אביי אפילו ר׳ יהודה מודי דפטור׳רבא אמר מוכס גדול ומוכס קטן איכא בינייהו ומימריה קרוב למימרא דאביי. ומבירא ליה שאם אין שם מוכס קטן משהראהו למוכס לא פליג ר׳ יהודה דפטור. רב אשי אמר לעולם פליגי ולא מילתא איכא בינייהו אלא לב׳ דליכא רהטי א״א שני מוכסין צריך ליה לקשר דכד אתי מוכסא שני מחוי ליה למוכס דקדים מוכס שני וא״ל חזי דגברא דמכס אנא ורגילנא לשלומי מכסא שיהא לו פנים אצלו . או דמאחר ליה ולא דחיק ליה : המוציא שטר חוב שהוא עליו עד שלא פרעו כגון שנגנב מן המלוה או שנפל מן המלוה ומצאו המלוה בשבת עד שלא פרעו והעבירו ד׳ אמות ברה״ר כו׳ לא פליגי שהוא חייב . כי פליגי כגון שהוציאו לוה אחר שפרעו . רבנן סברי פטור משום דלית ליה צורך ביה . ור׳ יהודה סבר עדיין צריך לו ואע״ג שפרעו וחייב . מאי בינייהו דפליגי ביה . אמר רב יוסף לשהות שטר פרוע איכא בינייהו . ת״ק סבר אסור . וכיון שהמלוה אסור לשהותו אין הלוה צריך לשטר ואם הוציאו פטור . דהוה ליה כמתעסק . ור׳ יהודה סבר מותר לאדם לשהות שטר פרוע בתוך ביתו . והרי הלוה חושש מן השטר ויש לו צורך בהוצאתו וחייב . אביי אמר דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע. והכא במודה בשטר שכתבו קא מיפלגי. ת״ק סבר צריך לקיימו . ור׳ יהודה סבר אין צריך לקיימו . ועיקר דהא שמעתתא בהאשה שנתארמלה ובכמה יוכתי

מסורת הש״ס

מסכת״ס מוחק זה וכן משמע לקמן בגמ׳ עט:

[מיר ג.]

[רקיקי מצות מתרגמינן אספוגין ספירין ערוך וכן כרב אלפס]

[ג״י: ערוך ערך שתי תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות בכתב יווני שהן גדולי׳ מאותיו׳ שלנו]

[תוספתא פ״ט]

[בס ב״מ ז. עכ: ב״ב קכד. קט.]

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ת״ק סבר וכו׳ א״נ לטרוף ממשעבדי כ״ה דלא חיישינן לקנוניא אלא היכא דליתיה לבעל חוב שתמהו: (ב) בא״ד ועוד שאינו פרוע ואי לא הוה טענינן ללקוחות וליתומים מזויף הוה אתי שפיר וכו׳ ואם הארכתי וכו׳ דמיירי כגון שאמר אין לי עדים וכו׳ ולא קאמר כצ״ל:

גליון הש״ס

גמ׳ רבנן סברי אסור לשהות. ק״ל הא חזי ליה למחוק השטר ויהיה מותר להשהותו לצור ע״פ צלוחיתו וצ״ע :

עד שיאמר לוה פרעתי ולא פרעתי רבא אמר דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו והכא בכותבין שובר קמיפלגי תנא קמא סבר כותבין שובר *ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר רב אשי אמר מפני שצריך להראותו לבעל חוב שני דאמר ליה חזי גברא דפרע אנא: עור כדי לעשות כו': בעא מיניה רבא מרב נחמן המוציא עור בכמה א"ל כדתנן עור כדי לעשות קמיע [*המעבדו בכמה א"ל לא שנא] לעבדו בכמה א"ל לא שנא ומנא תימרא כדתנן *המלבן והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רוחב הסיט כפול והאורג ב' חוטין שיעורו כמלא רוחב הסיט (כפול) אלמא כיון דלטוייה קאי שיעורא כטווי ה"נ כיון דלעבדו קאי שיעורו כמעובד ושלא לעבדו בכמה אמר ליה לא שנא ולא שני בין מעובד לשאינו מעובד איתיביה המוציא *סמנין שרוין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא ואילו בסמנין שאינן שרוין תנן *קליפי אגוזים וקליפי רמונין סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן [לפי] סבכה הא איתמר עלה *אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן דוגמא לאירא והרי זרעוני גינה דמקמי דזרעינהו תנן *זרעוני גינה פחות מכגרוגרת רבי יהודה בן בתירא אומר חמשה ואילו בתר דזרעינהו תנן *זבל וחול הדק כדי לזבל בו קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא הא איתמר עלה *אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה והרי טיט דמקמי דליגבליה תניא *מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית והוינן [בה] שופכין למאי חזו וא"ר ירמיה לגבל בהן את הטיט ואילו בתר דגבליה תניא *טיט כדי לעשות בהן פי כור התם נמי כדאמרן לפי שאין אדם טורח (א) (בהן) לגבל את הטיט לעשות בו פי כור ת"ש *דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא ב שלשה עורות הן מצה וחיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר רב יהודה °כדי לצור בו משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט קתני מיהת כדי לצור בו משקולת קטנה ואמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא התם בבישולא והתנן *הבגד שלשה על שלשה למדרס השק ד' על ד' העור ה' על ה' מפץ ו' על ו' בין למדרס בין למת ותאני עלה ג הבגד והשק והעור בשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ההוא ד בקורטובלא:

קלף

רש"י

עד שיאמר פרעתי ולא פרעתי. כלומר עד שלא אמר פרעתי חייב משאמר פרעתי פטור דבטל ליה: דכולי עלמא צריך לקיימו. והכא בפרעו ולא פרעו ממש קאמר ובשטר מקויים ודכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע: והכא בכותבין שובר קא מיפלגי. יש גורסין ת"ק סבר אין כותבין שובר על שטר פרוע שאתה מצריכו לשמור שוברו מן העכברים אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו ורבי יהודה סבר כותבין שובר ועל ידי שובר מותר לשהות שטר פרוע לצור ע"פ צלוחיתו ולא היא חדא דכיון דאסור לשהות שטר פרוע אפי' על ידי שובר נמי אסור להשהותו שמא יאבד השובר וזה חוזר וגובה בו ועוד לרבי יהודה אין כותבין שובר שמעינן ליה בבבא בתרא (דף קע:) דתנן מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר יכתוב שובר וה"ג ת"ק סבר כותבים שובר והכי קאמר משפרעו לוה והוציאו מלוה בשבת פטור שאינו צריך לו ואי אמרת כיון דראוי לצור ע"פ צלוחיתו הוא דבעי אהדורי ללוה לא משהי ליה שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבעהו ואי נמי לא מהדר ליה מלוה לא איכפת ליה ללוה דמלוה כתב ליה ללוה שובר עילויה ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר הלכך צריך הוא המלוה דבעי אהדורי (ב) ואי לא מהדר ליה חוזר ותובעו לו מה שפרעו דלא סגי ליה בשובר דצריך לשומרו מן העכברים: רב אשי אמר. פלוגתייהו כשהוציאו לוה הוא ומה הוא צריך לו דקאמר ודאי לא לצור דמשום סתימת פי צלוחית לא משהי ליה שמא יבא ליד המלוה אלא משהי ליה להראותו לשאר בעלי חובות ולהתהלל שהוא פורע חובותיו: המוציא עור בכמה. משום דבעי למיבעי מיניה הנך בעיי אחרנייתא בעא מיניה הא ואף על גב דמתני' היא: לעבד. עור העומד לעבדו ועדיין לא עבדו בכמה שיעור הוצאתו: המלבן. צמר: סיט. כדי הפרש אצבע מהאמה: כפול. שני סיטין: אלמא. כיון דמנפץ ומלבן לטווייה קאי שיעוריה כטוויה: שלא לעבדו. אינו עומד לעבד: דוגמא. כלומר מעט כעין שמראין לדוגמא לומר רוצה אתה בזה: לאירא. והוא כשיעור הצריך לאירא של גרדי לסתום פי קנה שפקעית הערב נתונה בו: קליפי אגוזים. קליפה לחה שעל קליפי האגוז: סטים. ויסטא: פואה. וורנצ"א: פי סבכה. קופ"א נותנין בגד באמצעיתה והוי שיעורא נפיש: שאין אדם טורח כו'. ואם בא לשרותה שורה כדי פי סבכה אבל עור טורח אדם לעבד כדי קמיע ומעובד נמי פחות מכדי קמיע לא חשיב: חמשה. גרעינין: ואילו בתר דזרעינהו תנן. דקלח אחד חשוב: כרישא. קפלוט: הא איתמר עלה. לקמן בפרק רבי עקיבא מתרץ לה רב פפא הכי: נימא. גרעינין: מצה כמשמעו. שאין לה שום תיקון: קמיח. משהין אותו בקמח ומים: עפיץ. מתקנין אותו בשחיקת עפצים כמו שעושין כאן בשחיקת קליפת ארז שקורין טנא: וכמה שיעורו. להוצאת שבת: ריבעא דריבעא דפומבדיתא. רובע ליטרא של פומבדיתא דרך הסוחרים לצור משקולת של עופרת כדי שלא תפחת לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחת מאליו: קמיע. בציר שיעוריה מכדי לצור משקולת: לכתוב גט. ותנן (גיטין דף פה:) גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ושמו ושמה והעדים והזמן ושיעור זה קטן מכולן: וקתני מיהת כו'. אלמא שיעור דאין מעובד נפיש: בבישולא. לא כמו שהופשט קרי בשולא לשון בשול שהוא לא דהכתי לא חזי לעיבוד אבל יבש חזי לעיבוד וכיון דחזי לעיבוד הוי כמעובד: שלשה על שלשה לטומאת מדרס. אבל למגע שלש על שלש וכן אצבעות: כך שיעור להוצאת שבת. אלמא שאין מעובד חמשה טפחים בעינן ומתניתין מוקי במעובד: בקורטבלא. מבשלו ברותחין ומתקשה לישב עליו ולכסות דלובקאות שקורין פושדטוויי"ל ומטות ולעשותו שולחן:

דוכסוסטוס

תוספות

ת"ק סבר כותבין שובר. ומיירי שכבר יש לו שובר ולכך משפרע פטור דאין זקוק להחזיר השטר ומתוך פירוש הקונטרס משמע שעדיין לא נכתב השובר וקשה דהרי צריך להחזירו ללוה שלא יצטרך לכתוב שובר: חזי דגברא דפרע אנא. כרב אשי תניא בתוספתא דמכילתין *ר' יהודה אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא חייב מפני שמשמרו לבעל חוב ולשאר אמוראי קשה לרשב"א: אלמא כיון דלטוויה קאי. הוה ליה למינקט כיון דלאריגה קאי (ג) שהוא רחוק יותר אלא שמא לאו כולהו קיימי לאריגה: כדי לכתוב עליו את הגט. סבירא ליה כרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי דלר' מאיר אין כותבין על הדפתרא דתנן בגטין (דף כב:) אין כותבין על נייר מחוק ועל הדפתרא וחכמים מכשירין ואמר בגמ' מאן חכמים ר' אליעזר ובחנם פי' בקונטרס דשיעור גט קטן מכולן דהא אשכחן דקלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין ונייר דגרע טפי שיעורו לכתוב עליו קשר מוכסין וטעמא דקלף שהוא חשוב אין מצניעין אותו לקשר מוכסין וכן יש לפרש כאן: וקתני מיהא כדי לצור ואמר אביי. קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי מילתא דאביי הכא:

קלף

רבינו חננאל

דוכתי נמי איכא. והכין הוא ראובן שתבע את שמעון במנה והוציא עליו שטר. אמר שמעון שטר זה כתבתיו לו על עצמי אלא שפרעתיו אם יכול ראובן המלוה לקיים את השטר בחותמיו כולי עלמא לא פליגי שחייב שמעון בממון דאמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וא"ל שטרא פריעא הוא לאו כל כמיניה. אבל אם אין ראובן המלוה יכול לקיימו בחותמיו ואין נודע כי נכתב באמת אלא מדברי שמעון. מר סבר אם מודה לוה בשטר שכתבו צריך המלוה לקיימו בו ואם לא יקימנו ואמר לוה כתבתיו ופרעתיו. חפה שאסר הוא הפה שהתיר ומר סבר כיון שהודה לוה שכתבו הרי נתקיים בכך ואין המלוה צריך לקיימו. ואם יאמר לוה כתבתיו ופרעתיו אומרי' לו הבא ראיה או תן זה הממון והילכך צריך לקיימו עכשיווקאמ' אביי ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולא איכפת ליה ללוה אע"ג דשטרא ביד מלוה וצריך מלוה לקיימו. והילכך לוה פטור על הוצאתו דמתעסק הוא. ור' יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריךלקיימו. וצריך ליה לוה וחייב על הוצאתו: רבא אמר דכ"ע מודו בשטר שכתבו צריך לקיימו. והכא בכותבין שובר קא מיפלגי.ועיקרא הא בגמ' דגט פשוט במתני' מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר ואמרינן עלה אמר רב הונא אמר רב אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא ב"ד מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון. ודבר זה בין בפריעת מקצת בין בפריעת השטר כולו אם אמר המלוה אבד שטרי דקאמרינן (שם) אמר ר"ה בריה דרב יהושע אפי' למ"ד כותבין שובר ה"מ אפלגא אבל אכוליה שטרא לא כתבינן. ולא היא אפי' אכולי שטרא נמי כתבינן. ופלוגתא היא דרב ושמואל אמרי אין כותבין שובר. ור' יוחנן ור"ל אמרי כותבין שובר והלכתא כותבין שובר. השתא הכא לענין לוה שהוציא את השטר בשבת אחר שפרעו קאמר רבא בכותבין שובר פלוגתייהו. ת"ק דסבר פטור קסבר כותבין שובר דאסיק אדעתי' [שמא יאמר] שלא פרעו אלא [מבקש ממנו] שובר. וכיון שיש בידו שובר לא צריך ליה. ור' יהודה סבר אין כותבין שובר והאי פרע ליה ועדיין שטר שעליו קיים. והלכך צריך ליה *)ולא עליה מיניה חורבא. וכולהו הני סבארי אידחו במימרא דרב אשי וקאמר כ"ע כותבין שובר והכא צריך ליה לוה לשטרא דאיבעי למיזף מן איניש אחרינא מחוי ליה וא"ל חזי דגברא דפרע אנא. ומהכא מחייב ליה ר' יהודה: בעא מיניה רבא מרב נחמן עור שיעורו בכמה א"ל תנינא עור כדי לעשות בו קמיע ולא שנא מעובד (שלא לעבדו) שראוי לקמיע. ולא שנא שלא מעובד לעבדו ול"ש שאינו מעובד שלא לעבדו. ומנא תימרא דלא שנא לן בין מעובד בין שאינו מעובד דקאי לעבוד דהא המלבן והמנפס שהוא עומד לטויה שיעורו כשיעור טויה. ואיתיביה רבא תלת תיובתא לרב נחמן דאמר לא שנא לן בין מעובד לשאינו מעובד. ראשונה מסמנין שהרי השרויין שיעורן כדי לצבוע בהן (דאמא לאמא) [דוגמא לאירא]. ושאינן שרויין שיעורן גדול מזה. כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכא דאלמא טובא איכא בין שרויין בין שאינן שרויין ופריק רב נחמן התם שני בין שרויין ובין שאינן שרויין. דהא איתמר עלה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן (ריגמא לאינא) [דוגמא לאירא]. והילכך אין דרך המוציא להוציא סממנין לשרות לצבוע. אבל שרויין מוציא אדם שיעור זה. אבל הכא עור מעובד ושאינו מעובד כצמר מנופץ וכטויה דמי. שנית איתיביה זרעוני גינה בזמן שאינן זרועין שיעור הוצאתו שנים ובזמן שהן זרועין שיעור המוציא להן זבל כדי לזבל כרישה אחת דאלמא שני בין זרועין לשאינן זרועין. ופריק בהא נמי שאני זרעוני גינה דאמר רב פפא לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה ומורח הוא לזבל כרישה אחת אבל עור לא שני לן בין מעובד לשאינו מעובד. שלישית שופכין ששיעורן ברביעית כדי לגבל טיט. אבל טיט מגובל כדי לעשות פי כוש. ופרקי' התיא שניא בדאמיד בה שאין אדם טורח. אבל טיט [שיעורו] לעשות פי כוש. אבל הכא בעור לא שנא. תא שמע דאמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא ג' עורות הן וקא יהיב תלתא שיעורי ותחי מנהון מצה דלא מליח ולא קמיח ולא נפיץ. וזהו שאינו מעובד. ושיעורו ריבעא דריבעא דפומבדיתא. והוא כדי לצור משקולת קטנה. (בני) [פי'] רבינו האי גאון זצ"ל צוררין משקל של אבן כדי שלא יחסר. דאלמא פליג על רב נחמן דאמר לא שנא בין מעובד לשאינו מעובד. ופרקי' בישלה שאני. ופירושה בישלה העור שנתעבד כמה שהוא בלא מלח ובישל ונפסד כשמלבישין אותו על משקל או על זולתו יבש וקשה מאד (זהו שהכנת) [ודרך חנוני] לצרור משקולת ולעשות ממנו כלים לשמן שנקראין בכל אחד לאביי ושיעור קטן שלו הוא המפורש. וקא מפרקינן לרב נחמן שאם לא בישל העור ולא נפסד. ועדיין ראוי הוא לעיבוד שיעורו כמעובד כדי לעשות קמיע. אבל מליח וקמיח סגי בפחות מן הלין. תרי שיעורי בין לצור משקולת ובין עשיית קמיע. והכין נמי הא דתנן העור המליח חמשה על

*) אולי צ"ל ולא יאלימנו למקום הספק דנפיק מיניה חורבא.

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"א מהלכות שבת הלכה ס:
ט ב מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יד:
י ג שם הלכה יג: [פ"ט]
יא ד שם הלכה יד:

מסורת הש"ס

[ב"ב קע:] | לקמן פט: | [לקמן צ.] | שם | לקמן פ: | [לקמן צ.] | לעיל עח. | שם | לקמן פ: | גיטין כב. ע"ש | לעיל עו. ע"ש סוכה יז: כלים פכ"ז מ"ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' אדם טורח לגבל כצ"ל ותיבת בהן נמחק: (ב) רש"י ד"ה והכא בכותבין שובר וכו' דבעי אהדורי דאי לא מהדר ליה חוזר ותובעו לו מה שפרעו: (ג) תוס' ד"ה אלמא וכו' דלאריגה קאי כצ"ל דהתוס' היו גורסים והאורג וכו' כרוחב הסיט כפול:

גליון הש"ס

גמ' כדי לצור בו משקולת קטנה. עיין ב"ב פט ע"א תוס' ד"ה ולא בגל:

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה טו:

[בב"ב יד. ד"ה בגויל כתבו דבלשון מדי קורין וכו']

יג ב ג מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור שו"ע או"ח סימן לב סעיף ז:

יד ד מיי' שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רעא סעיף ג:

טו ה מיי' פ"ה מהלכות תפילין הלכה א סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רל:

טז ו מיי' פ"א שם הלכה ט סמג עשין כג טור שו"ע יו"ד סימן רפח סעיף ו:

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא *רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר"ש *הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן *הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה *דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב (א) פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצוה ת"ש *הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו' והתניא שינה פסול אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא שינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר' חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא *בס"ת לימא מסייע ליה *כיוצא בו *תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין הא מורידין עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה *אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

רש"י

דוכסוסטוס. קלף שניטלה קליפתו העליונה: מזוזה. שמע והיה אם שמוע: שבתפילין. דהתם ד' אגרות לד' פרשיות ושיער בחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: מטמאות את הידים. לענין תרומה כדאמרן בי"ח דבר בפ"ק (דף יד.): קציצה. הוא הדפוס של עור שחתוך לד' בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן: במזוזה. הן האיגרות שהן בתוך הבתים: והא מדקתני סיפא. דהיא דלעיל קלף כדי לכתוב כו' מכלל דרישא כו' וקשיא רישא אסיפא: שיעורן. של כל אחד בכמה: כדי לכתוב עליו מזוזה. אדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: קלף אין דוכסוסטוס לא. הוי בשיעורא זוטא כי האי אלא בכדי לכתוב ב' פרשיות דמזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: למצוה. מצוה מן המובחר קלף בעינן וסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד הלכך לא מגנע דוכסוסטוס לתפילין וה"ל אין מצניעין כמוהו: למזוזה. אם כתבה על הקלף: הא דכתב אקלף אפי' במקום שיער. וכ"ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: רבי אחי מכשיר. ורב מוקי לדר' אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: נייר. של עשבים: גויל. מעובד בעפצים: מסייע ליה. לרב: כיוצא בו. רישא דברייתא תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו': ס"ת שבלה. אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקובען במזוזה: דכתיבי. הנך תפילין אמאי: לאו דכתיבי אדוכסוסטוס. שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין טוסין: השתא דאתית להכי. דמזוזה אקלף כשרה: לא תימא. במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו':

ב'

תוספות

קלף ודוכסוסטוס כו'. גויל הוא עור שלם אלא שהסירו השיער והייתו דאמר בריש בבא בתרא (דף ג:) גויל אבני דלא משפיין אלמא שאינו מתוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס ואומר ר"ת דבלשון *יון קורין לבשר סוסטוס ודוך פי' מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות לצד בשר ודלא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף וי"מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופצים וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת (ב)ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקראת ספר ולקמן משמע דכשרין וא"ת קלפים שלנו דלא עפיצן היכי מיתכשרי ואומר ר"ת דתיקון שלנו חשיב כעיפוץ וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לה:) דקאמר קרע הבא בב'(ג)יתפור בג' אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד' אל יתפור ולא פליגי הא דעפיצן הא דלא עפיצן אלמא ס"ת כשר בלא עפיץ והייתו בתיקון טוב כשלנו ובפ"ק דגיטין (דף יא.) גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיצן משמע דאי לא עפיצן יכול להזדייף ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להזדייף אלמא חשוב כעפיץ: והא מדקתני סיפא כו'. הוה מצי למיפרך ברייתא גופא רישא לסיפא ומשמע דאמתני' מהדר לפרוכי ואומר ר"י דכן מצינו בהמפקיד (ב"מ דף לז.) גבי ורמי גזל אגזל כו' דברי רבי טרפון ממאי דמתני' ר' טרפון היא מדקתני עלה דהסיפא כו' והוה מצי למיפרך הנהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: תנן קלף כדי לכתוב עליו כו'. אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא"כ לעיל דמשני מאי מזוזה מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס וברייתא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אברייתא דלעיל: אידי ואידי אמזוזה הא דכתבה כו'. וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר ויש לומר דניחא ליה לקיומי לשינויא קמא דשני אמזוזה וה"ה דה"מ למימר אידי ואידי אתפילין: ורבי אחאי מכשיר. וא"ת ולאי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי"ל רב מפרש, דרבי אחאי לא מפרשה אלא אתפילין: אלא לאו אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: תפילין אגויל מי כתבינן. וא"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם בגמרא והיו בהווייתן יהו ועוד דאפי' עלמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח בריש פרק שמונה שרצים (לקמן קח.) וצ"ע בירושלמי בפ"ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסיל בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה *משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דסוטה] היינו במחוק ואף על גב דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיירי במחוק כדאמרינן במסכת סופרים: הא מורידין טוסין. אע"ג דפרשת והיה אם שמוע רחוק מפרשת שמע טוסין דקאמר היינו שאם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע: השתא דאתית להכי כו'. אומר ר"י דמילתיה דרב סתמא נשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר ולא מצי קאי עד דמסיק השתא דלענין מזוזה קאמר והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אזלא כפי מסקנא דשמעתין:

אות

רבינו חננאל

על חמשה. ותניא אידך העור כשיעורו לטומאה כך שיעורו להוצאה. דאמרי צריך שיעור גדול. ופריק התם בקורטובלא. והוא בלשון ישמעאל ספארה: קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהי קלף ודוכסוסטו' כדי לכתוב עליו מזוזה. דאלמא בענין זו בעינן שיעור ב' פרשיות. ופרקי' מאי מזוזה דאמר הכא מזוזה שבתפילין דקארי לה לתפילין מזוזה וסיעתא ר' זכאי אומר משמו אף עם הקציצה טהור עד שיגיע למזוזה עצמה. ומקשי' הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין. דאלמא רישא לאו בתפילין ומתרצינן לה: אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהגא מייתי מגילתא דמעבדא בתמרי וקמחא דשערי ומתח ליה עד דיביש וקליפליה עד דהוי תרין פיסקי ויזהר שלא ינקב וקאי קלף לחודי' ומעבר ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא מכלפי בשר. תוב בעפצא לשמה וכות' פרשיות על מקום בשר*) מנהגא הכין הוא וקאמר רב כי היכי דכותבין תפלין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס דאי קליף מקלף אם כתב על זה כשר ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הל"מ תפילין על קלף. מזוזה על דוכסוסטוס. קלף במקום בשר. דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב על דוכסוסטוס יצא. מיהא על הקלף מצוה. ומותבי' שינה בזה ובזה פסל ופרקי' בשבת לענין מזוזה ובמנחות לענין תפילין. ואפא דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא מקום שיער בודאי. ומן גואי דיליה כתבינן מזוזה דאמרי' במזוזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער לאו במקום [שער] ממש. דאי ס"ד אפא דמגילתא היא הרי זה בהדיא הל"מ תפילין על הקלף והרי יצא מקום השיער גופו בכלל קלף. אלא ש"מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משום שנמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו אין כותב שם כלום לתפילין אלא מן אפיה אחרנייתא ודוכסוסטוס עומד לבדו והמקום שהיה דבוק על בשר הבהמה בו אין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחרות. והא שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס דקא מותבינן ליה לרב שינה בזה ובזה פסל. וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסל תנאי היא וקא קאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה. דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבה על הקלף והילכך כתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מכתבן על גויל כי קתני גויל לענין ס"ת. ואתינן נמי לסיועיה דרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס. מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה. לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקי' מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין. ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין. [ואי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב. דהא ר"מ היה כותב מזוזה על הקלף ותפילין שבלו על הקלף היו. אי לאו קדושה חמורה הוה מעבדן מזוזה. השתא דאייתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב לתנא דבי מנשה. ואוקימנא בתפילין משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף. והרי היא נכתבת על הקלף. לרב נמי עיקר שמעתיה תרצה הכין דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה. אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס וכן הלכה. וכן מנהג: דיו כדי לכתוב

*) עיין ערוך ערך דכסוסטוס

כ'

מסורת הש"ס

תוספתא דידים פרק ב

[שם]

ס"א אלא

מנחות לב.

[סוטה יז:]

[עי' תוס' מנחות לה: ד"ה רצ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תא"מ וכ"ב זו ס"א גירסת רש"י וכס"א ליתא וכדמוכח בתוספות:

(ב) תוס' ד"ה קלף כו' לכתוב עליהן ס"ת דבעינן ספר כצ"ל ותיבת ותפילין ומזוזה נמחק:

(ג) בא"ד בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' שיטין יתפור:

תנא *שתי אותיות בדיו (*ושתי) אותיות בקולמוס שתי אותיות בקלמרין בעי רבא אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס אות אחת בקלמרין מהו תיקו אמר רבא הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן ואמר רבא הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות אחת וכתבה פטור מאי טעמא בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר ליה לשיעורא דקמייתא ואמר רבא הוציא חצי גרוגרת אחת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחת והניחה ראשונה נעשה כמי שקלטה [כלב] או שנשרפה ופטור ואמאי הא מנחה הכי קאמר ואם קדם והגביה ראשונה קודם הנחת שנייה נעשית ראשונה כמי שנקלטה(א) או שנשרפה ופטור ואמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב ואמאי הא לא נח כגון שהעבירה תוך שלשה *והאמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר *תנו רבנן הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב בשתי העלמות פטור רבי יוסי אומר בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות (ב) פטור *אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפילו פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא: כחול כדי לכחול עין אחת: עין אחת הא לא כחלי אמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר כחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשט בב' עינים תרגמא הילל בריה דר' שמואל בר נחמני כי תניא ההוא (ג) בעירניות: (שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן: תנא כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין): דבק כדי ליתן בראש השפשף: תנא כדי ליתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין: זפת וגפרית כדי לעשות כו': תנא כדי לעשות נקב קטן: חרסית כדי לעשות פי כור כו': למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש *הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש דתנן *רבי יהודה אומר כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן אימא כדי לסוד פיטפוט כירה קטנה: (סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב):

רש"י

ב' אותיות בדיו · דיו יבש: שתי אותיות בקולמוס · כלומר כל היכא דמפיק ליה שיעורו כשתי אותיות: קלמרין · קסת הסופר: אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס · מי מצטרפי או לא ולאי אמרת תיפוק ליה משום קולמוס לא מחייב עליה משום שהוא טפל לפחות מכשיעור דתנן לקמן (דף צג:) המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפילה לו: כשהוא מהלך · שלא עמד לפוש דתהוי הנחת גופו הנחה (ד) אפילו הכי חייב דעיקר הנחת דיו על הכתב הוא: וחזר והוציא · בהעלם אחד: חסר (ה) שיעור דקמייתא · כשמתייבשה נחסר השיעור ולכי גמרה הוצאה דבעינן לגרופה אין כאן שיעור ב' אותיות: ולמאי הא מנחה · וכיון דבהעלם אחד (ו) מצטרפי לכי גמרה הוצאה: כמי שקלטה כלב · דתנן לקמן (דף קב·) הזורק וקלטה כלב פטור דלא הויא הנחה מכחו והכא נמי כי גמרה הוצאה בטלה להנחה קמייתא והויא כמאן דליתא: לרבנן · דפליגי לקמן בהזורק* ולית להו קלוטה כמו שהונחה אפילו עברה סמוך לקרקע לא מיחייב עד שתנוח על גבי משהו מקום כל שהוא ולא בעינן מקום ד' הואיל ובתוך ג' הוא מ"מ הנחה כל דהו בעינן: מעביר · לא צריך הנחה דהא מנחה בידו דידו סמוכה לקרקע: לשתי רשויות · ששתיהן רה"י אלא שיש הפסק ביניהם: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם · שמופסקות ברה"ר אבל אם היה כרמלית מפסיקן כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה וב' בתים פתוחים אחד לרה"ר זה ואחד לזה והוציא חצי גרוגרת מבית זה לרשות זה וחצי גרוגרת מבית זה לרשות זה שהיא פתוחה לה חייב דכיון דלא מפסיק לה רה"י חדא רשותא הוא: פיסלא · עץ שוכב לרחבו של רה"ר וממלא כל רחבו והוציא חצי גרוגרת מביתו מכאן וחצי גרוגרת מכאן: כרשות גיטין דמי · ולענין גיטין פיסלא רשות לנפשיה הוא כדאמרן בהזורק (גיטין דף עז:) ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו בחצירו איגנדר גיטא ונפל בפיסלא ואוקי התם שהשאיל לה מקום בחצירו חד מקום מושלי איגשי תרי מקומות לא מושלי איגשי: הא לא כחלי · אלא שתי עינים: צנועות · שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחד לראות וכוחלות אותו: בעירניות · בנות כפרים* אינן צריכות לניעות כל כך שאין שחוק וקלות ראש מצוי שם ועמה מועטין ואינן מכסין פניהם וכוחלות ב' עיניהם: שפשף שבראש קנה של ציידין · מושיבין נסר קטן בראש קנה ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליה ונדבק בו וצריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו: של יין · למעוטי שמן ודבש שהיין זב דרך נקב קטן יותר משמן ודבש: לסוד · לטוח בקעים שבו: שיער

	בית
	רה"ר
	רה"י או כרמלית או פיסלא
	רה"ר
	בית

תוספות

אות אחת בקולמוס ואות אחת בקלמרין · אע"פ ששני קולמוסים מצטרפי כה"ג שמא לא מצטרפי:

והעבירה דרך עליה · מפרש הרב פורת דה"ה אפי' שלא דרך עליה אם העבירה תוך שלשה לקרקע מצטרף דהא אמרינן בסמוך בהעלם אחד חייב אפילו לשתי רשויות ואפילו רבי יוסי לא בעי אלא רשות אחת אבל עליה לא בעי ונקט דרך עליה דאפי' גבוה מן הקרקע ג' טפחים חייב כיון דהוי תוך ג' לחצי גרוגרת המונחת ע"ג קרקע*:

והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו · תימה לר"י דתנן לקמן בריש הזורק (דף צו·) הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ותני עלה בגמרא [צז·] תוך ג' לד"ה חייב אלמא לכ"ע לא בעינן הנחה ע"ג משהו תוך ג' ותירץ דרבא סבר כרבי יהודה דהמוצא תפילין (עירובין צז:) גבי היה קורא על ראש הגג כו' רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו וטעמא דאפילו אין איגודו בידו ליכא איסור אם מביאו אצלו דבעי הנחה ע"ג משהו כדאמר התם בגמרא וא"ת ומאי פריך התם לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה דתנא דברייתא דהזורק לא סבר כוותיה וי"ל דהכי פריך לימא כתנאי דמתניתין דהתם אמרה לשמעתיה דבהא לא קפיד אם תנא דברייתא פליג עליה אלא דלא ליפלגו עליה רבנן דמתניתין דהתם מיהו תימה לר"י דלקמן בהזורק (דף צז:) תנא מרה"י לרשות הרבים ועבר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ומסיק לעולם רבי יהודה חדא הוא דמחייב וחכמים פוטרין לגמרי ומשכחת לה דאמר עד דנפקא לרה"ר תנוח דרבי יהודה סבר אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמיא אלמא לא בעינן לרבי יהודה הנחה ע"ג משהו ונראה לר"י דהתם מיירי במתגלגל ברה"ר ועדיף משאר קלוטה באויר והוי כמונח לרבי יהודה והא דקשה ממתני' דהתם* דקתני זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע כו' שם [בד"ה אחזהו] נפרש בעז"ה:

בהעלם אחד לרשות אחד חייב · הקשה רבינו תם דאמר בהבונה (לקמן קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב ונראה לו כגירסת ר"ח מרשות אחת חייב מב' רשויות פטור דבעי' עקירה ממקום אחד ור"י אומר דודאי גבי כתיבה אית לן למימר מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי אבל הוצאה לא הויא עד דמייתי תרוייהו לרשות אחד:

אבל פיסלא לא · בגיטין בפרק הזורק (דף עז:) משמע דאית ביה ד' אמות על ד' אמות ואינו גבוה י' א"כ גבוה י' ואינו רחב ד' ולומר ריב"א דלישנא קמא צריך לפרש הכא שהוא רשות הרבים כגון שרבים מכתפין עליו דאי כרמלית האמר אביי אפילו כרמלית ורבא דאמר אפילו פיסלא סבר אף על פי שהוא רשות הרבים כיון לענין גיטין חשוב מקום בפני עצמו הכי נמי מחלק רשויות ולר"י נראה אפילו פיסלא שהוא כרמלית ושני ליה לאביי בין כרמלית המיטלטלת לשאינה מיטלטלת:

מיתיבי רשב"א אומר · לרב הונא פריך דאי לאו רב הונא הוה מוקמי מתני' לרפואה:

אם לרפואה · פי' רבינו שמואל אם לרפואה הצניעו זה חייבין עליו כל העולם כדי לכחול עין אחת דלרשב"א אית ליה* דנתחייב זה במחשבתו של זה ואם לקשט כלומר אם לא הצניעו לרפואה אלא לקשט כדי שתי עינים דסתמו עומד לקישוט ואין נראה לר"י דלעיל תנא דם כדי לכחול עין אחת בד"א במוליא אבל במצניע בכל שהוא אלמא במצניע חייב בפחות מלכחול בו עין אחת ונראה לר"י דה"פ אם לרפואה שאותו כחול ראוי לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת אפי' לא הצניעו לכך אי נמי אם לרפואה שבאותו מקום עושין אותו לרפואה ואם לקשט שעושין אותו לקישוט ואין רגילין לעשות ממנו רפואה כדי לכחול שתי עינים:

חרסית כדי לעשות פי כור · אע"ג דאמר לעיל (דף עט.) אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות בו פי כור חרסית חשיב טפי מטיט דמצניעין אותו לעשות פי כור של צורפי זהב אי נמי הכא מיירי במגובל:

המוציא

רבינו חננאל

ב' אותיות דיו הוא שכותבין בו. ועוד הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. דתנא ב' אותיות שאמרו ב' אותיות בקלף ב' אותיות בקולמוס · ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידק אי דאיכא בקולמוס בכדי ב' אותיו' מכוונות סגיא אבל אי איתיה לדיו בכלי בין בי דיותא ובין קלמרין צריך למיהוי יתר מב' אותיות. דיכול למיכתב מינייהו ב' אותיות משו' שא"א שיצאכולןבקולמו' שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין ומ"מ צריך שיעור בדיו שכותבין בה. וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו. או על הקולמוס. או על הקלמרין. ותשובה כיון שלהוציא דיו לכתוב בו הוא מתכוין עליו הוא חייב. ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו. דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי פטור על הכלי וחייב על האוכלין קלמרין אשר כך היא ששנינו בסדר טהרות. קלמרין ופירושו [בלשון ישמעאל] מחברא. ותנן קלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה מצידה: כתיבתן הנחתן. אע"ג דבעיא בהוצאה עקירה מרשות זה והנחה ברשות אחרת ע"ג מקום ד' כי היכי דהתם אמרינן ידו של אדם חשובה לו כד' [על ד'] הכי נמי הכא כתיבתו הנחתו. והיכא דהוציא חצי גרוגרת שהוא חצי שיעור הוצאה והנחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת אם הניח את החצי השני קרוב לראשון או שהעבירו דרך עליו של ראשון בקרוב ג' טפחים חייב. וזו היא שמעתא דרבא משום דהאי חצי גרוגרת וההיא חצי גרוגרת מצטרפין לחיובו. ואף על פי שלא הניחו דהתם דצריך לנוח בזורק. אבל הכא במעביר אין צריך הנחה. אבל אם קדים והגביה את החצי הראשון קודם הנחת החצי השני ודוקא ברחוק יתר מג' מן ההיא חצי ראשון כדי שלא יהא מעביר עליו. נעשה הראשון כמו שנקלט או שנשרף ופטור: ת"ר הוציא חצי גרוגרת והניח ברה"ר וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב. ב' העלמות פטור. ר' יוסי אמר בהעלם א' מרשות אחד חייב. מב' רשויות פטור. ואיכא דטעו (בגידמא)[בגירסא] דהא בריתא וגרסי ברשות אחד חייב בב' רשויות פטור. ומסתמא לפום כן שמעתא. (ואי איכא דשטיף וא' ב' לרשות אחת לב' רשויות*) טעות גדולה היא. דילמא הכי קסברי אם הכנים מרה"ר לרשות אחת חייב. לב' רשויות פטור. והכי קאמר אי אפיק מרה"י בהעלם חצי שיעור לרה"ר וחזר והוציא באותו העלם חצי שיעור אחר לרה"ר. אם מחדא רשותא אפקינון לתרווייהון מצטרפין וחייב. ואם מן ב' רשויות אפקינון פטור. אמר (רבא) [רבה] והוא שיש חיוב חטאת ביניהם. אבל כרמלית לא כי פרשינן בפרק יציאות השבת שמוציא מרה"י לרה"ר חייב. אבל המוציא מכרמלית לרה"ר פטור. וקאמר רבה אי הנך ב' רשויות היחיד שהוציא חצי שיעור מזו וחצי שיעור מזו מרחקין מן הדדי ויש ביניהם רה"ר. והמוציא והמכנים מזו לזו יש בו חיוב חטאת. הרי נחלקו ועליהם קאמר ר' יוסי מב' רשויות פטור. אבל יש ביניהם כרמלית דלית בה חיוב חטאת כחדא רשותא דמיין. ואם הוציא מזו חצי שיעור וחזר והוציאו מזו חצי שיעור חייב: אביי אמר אפילו יש ביניהן כרמלית דאע"ג דלית בה חיוב חטאת אסור להוציא מזו לזו שמרשות [לרשות] הן. ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור פטור. אבל אם יש ביניהן פיסלא דלא חשיב למיהוה כרמלית אלא מקום פטור הוא הרי הוא כרשות אחת. ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור חייב רבא אמר אפילו איכא פיסלא ביניהן. כיון שהוא חולק רשות לעצמו אע"ג דלא כרמלית הוא דכרשות הוא קאי כיון שאסור להוציא אליו כלום מרה"י כב' רשויות דמיין. ואם הוציא מזו חצי

*) לשון זה משולל הבנה וצריך תיקון

[וע"ע תוס' פסחים פה: ד"ה בנגררין]

הגהות הב"ח

(א) גמ' נעשית ראשונה כמי שנקלטה כלב או שנשרפה: (ב) שם לשתי רשויות פטור: (ג) שם בעירניות: (ד) רש"י ד"ה כשהוא מהלך וכו' הנחת גופו הנחה ואפילו הכי: (ה) ד"ה חסר שיעור: (ו) ד"ה ולמאי וכו' דבהעלם אחד מצטרפי לכי:

גליון הש"ס

גמ' בשתי העלמות פטור. עי' לקמן דף קב ע"ב:

רב נסים גאון

ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא · ותמצא עיקר דילה במס' גיטין בפרק הזורק (דף עט) אמר רב חסדא רשויות חלוקות בגיטין ומיקמי הכי (שם דף עז) אמרו ההוא גברא דזרק לה

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ט:
יח ד ה שם הלכה כג:
יט ו ז שם הלכה כד:
כ ח שם הלכה י:
כא ט שם הלכה יא:

עין משפט
נר מצוה

כב א ב ג מיי' שם הלכה יא :

כג ד ה מיי' שם הלכה ד וס"ע הלכה ס :

ת"ר *המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט [*טיט] לעשות פי כור של צורפי זהב : סיד כדי לסוד : תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות אמר רב יהודה אמר רב *בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו [לשנים] בנות עניים טופלות אותן בסיד בנות עשירים טופלות אותן בסולת בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור שנאמר °ששה חדשים בשמן המור *מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר *סטכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביאה שליש תניא רבי יהודה אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביאה שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן הבשר *רב ביבי הויא ליה ברתא טפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות זוזי הוה ההוא נכרי בשבבותיה הויא ליה ברתא טפלה בחד זימנא ומתה אמר קטל *רב ביבי לברתי' אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שיכרא בעיין בנתיה טפלא אנן דלא שתינן שיכרא לא בעיין בנתן טפלא : ר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול : מאי כלכול ומאי אנדיפי *אמר רב צידעא ובת צידעא למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש *הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש זוטא מדרבנן ונפיש מדרבי נחמיה מיתיבי *א"ר נראין דברי רבי יהודה בחבוט ודברי רבי נחמיה בביצת (*הסיד ואי ס"ד צידעא ובת צידעא אידי ואידי חבוט אלא אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי אאנדיפא מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות אלא אמר רב כהנא שנתות כדתנן *שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש ואיבעית אימא מאי אנדיפא אפותא וכי הא דההוא בר גליל [דאיקלע לבבל] דאמרו ליה קום דרוש לנו במעשה מרכבה (א)אמר להו אדרוש לכו כדדרש רבי נחמיה לחבריה ונפקא ערעיתא מן כותל ומחתיה באנדיפי ומית ואמרו ליה מן דיליה דא ליה : **מתני'** אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כחותם האיגרות *זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכ"א כדי לזבל כרישא °חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד *קנה כדי לעשות קולמוס ואם היה עבה או מרוסס כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס : **גמ'** על מלא כף סיד תנא כדי ליתן על פי כף של סיידין מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד אמר רב חסדא רבי יהודה היא *דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול ר"י אומר תבן מותר חול אסור מפני שהוא טרכסיד רבא אמר אפילו תימא רבנן קילקולו זהו תיקונו : קנה כדי לעשות קולמוס : תנא *קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו בעי רב אשי קשר העליון או קשר התחתון תיקו : ואם היה עבה כו' : תנא טרופה בשמן ונתונה באילפס אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה מי שמיע לך ביצה קלה מאי היא אמר ליה ביעתא *דצילצלא מאי טעמא משום דזוטרא אימא דציפרתא אישתיק אמר ליה מידי שמיע לך בהא *[אמר ליה הכי] אמר רב ששת ביצת תרנגולת (ב) ומאי קרו לה ביצה קלה שיערו חכמים אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת ומאי שנא כל שיעורי שבת כגרוגרת והכא כביצה אמר ליה הכי אמר רב נחמן כגרוגרת מביצה קלה:

*) [גי' הערוך הגיר פירוש שהוא עב כאבני גיר וע"ש בערך גר י"ג]

מתני'

שיער · יפה לטיט : ה"ג טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב : אצבע קטנה · דרכן לסוד את כל הגוף להאדים : שהגיעו לפרקן ולא הגיעו · שהביאו שתי שערות ולא באו לכלל שנים הראויות לכך ומתביישות בדבר : טופלות · מושחות : אנפיקנון · דתנן במנחות (דף פה:) אין מביאין אנפיקנון ואם הביא כשר: אנפיקנון הוא שמן זית שלא הביא שליש: ולמה סכין אותו· היינו שמן המור: טפלה· בסיד: שקל בה ד' מאות זוזי · שנתייפה וקפצו עליה המהוגנין לה ונתנו *(לה) ממון : השכר משחיר ומרבה שיער : כלכול לידעא · טינפל"א וסדין אותה להשכיב השיער : בת לידעא· למטה הימנה להסיר שיער דק והוא אנדיפי: למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש · בתמיה והא קיימא לן גבי גמי דשיעורא דרבי יהודה זוטא ומחמיר בשיעורי שבת : ומשני נפיש מדר' נחמיה וזוטר מדרבנן · דאמרי לסוד אצבע קטנה : בחבוט · סיד הנימוח במים הרבה דהוא עשוי לסוד כלכול: ודברי רבי נחמיה בבילת הסיד · הנגבל במים ועשוי בילים בילים מוטל"ש בלע"ז הוא עשוי לסוד אנדיפי : ואי ס"ד אנדיפי נמי *שיעור הוא כגון בת לידעא : אידי ואידי · כלכול ואנדיפי תרווייהו בסיד חבוט וכמות סדין אותו : אנדיפא· כלי חרס ולו שני דדין אחת למעלה ואחת למטה וכשרוצה למלאותו סותם את הדד התחתון ולשון אנדיפי שתי פיות כדתניא (עירובין דף קד·) מעלין בדיופי ובתוספתא גרס באנדיפי : אנפרות · הפסד לשום יין בכלי שטוח בסיד והיין ממחה הסיד ויוצא: שנתות· סימנים כלי חרס גדול ויש בו בליטות בליטות כמין אגוזים קטנים עד כאן לסאה עד כאן לסאתים וסדין אותו בסיד כדי שיהיו לבנות ונכרות : כדתנן · במנחות שנתות היו בהין : עד כאן לפר · חצי ההין : עד כאן לאיל · שלישית ההין : עד כאן לכבש· רביעית ההין דכתיב חצי ההין יהיה לפר וגו' כן לשון מורי הזקן מפי אביו ששמע מר' שמעון ורבותי מפרשים אנדיפא כל הגוף ומתוך שאינו עשוי להשכיב השיער אלא להאדים בעי סיד עב: אנפרות · שאינו סך בו בתו לאחר שקנאו *דחייש שמא תמות כי ברתיה דההוא נכרי : שנתות· כלומר אבר אבר יטפלנה ואי אפשר בלשון זה ולא נאמר שיטת הש"ס כן להזכיר אבר אבר בלשון שנתות ויצטרך להביא פירוש לפירושו שנתות היו בהין : אפותא · פדחת שלא במקום שיער ולהאדים : ערעיתא · צירעה : באנדיפי. פדחתו : מן דיליה דא ליה · מידו היתה זאת לו שלא היה לו לדרוש במרכבה: **מתני'** אדמה· ארזיל"א: מרצופין · שקין העשוין מקליפת עץ גדול שנושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותם : כחותם האיגרות · שחותמין אותם שלא *יקרב איש בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיעורא דרבנן זוטר: כרישא· קפלוט ושיעוריה זוטר משל כרוב : על מלא כף סיד · בגמרא מפרש כף של סיידין טרול"ל בלע"ז : מרוסס · סדוק סדקין הרבה כמו והכה הבית הגדול רסיסים (עמוס ו) : ביצה קלה · בגמרא מפרש לה : **גמ'** לא יסוד אדם את ביתו בסיד · לאחר חורבן משום אבילות של ירושלים : תבן או חול · שלא יהא לבן כל צרכו : טרכסיד · סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא עירב בו : קילקולו זהו תיקונו · דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה מישתרי הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעליותא היא לגביה ומשערינן ביה ורבותי מפרשין קילקולו לובן זה תיקונו לענין חוזק ולא נהירא לי דקילקולו זהו תקונו משמע דשם הקלקול מתקנו ולהאי לישנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כאן הכי הוי [ליה] לתרוצי כהי דאשחורי משחיר אחוזקי מחזיק : קשר עליון· של אמצע היד או קשר תחתון של אמצע האצבע : טרופה בשמן· שממהרת לבשלה: דצילצלתא· עוף קטן : כל שיעורי שבת · באוכלין וכל הוצאתן וקצירתן וטחינתן כגרוגרת: כגרוגרת · מביצת תרנגולת שהיא ממהרת לבשל ולא כביצה שלימה שעורו :

מתני'

תורה אור

המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט טיט כדי לעשות פי כור · כן גרס בתוספתא וכן גרס רש"י ולהך גירסא שיער כדי לגבל בו את הטיט כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכין אבל לספרים דגרסי שיער כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של צורפי זהב קשה דלאמר לעיל אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור ויש לפרש דמיירי בטיט שהוא מגובל כבר ואחר הגיבול נותנין בו שיער כדי לתקנו :

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו · פירוש בסמוך לפירקן שקרובות להנשא ועושות כדי ליפות וללבן עצמן כדאמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף נט:) הרוצה ללבן את בתו ישקנה חלב ויאכילנה אפרוחין סמוך לפירקה : עיין לקמן פה·

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש · ואע"ג דאשכחן תרווד שהוא גדול הרבה כדאמר בנזיר בפרק כ"ג (דף נ:) גבי מלא תרווד רקב כמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת יד ור' יוחנן אמר מלא חפניו התם ודאי מיירי בתרווד גדול כדתנן במסכת כלים בפ' י"ז (משנה יב) שאמר מידה גסה מלא תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים אבל הכא להוצאת שבת מידי דחשיב בעינן ותרווד קטן חשוב הוא הרבה (א"נ) *אף סלקא דעתך שהוא אף גל שהוא גדול ומשני בחפי פותחת שהן קטנים : חפי

רבינו חננאל

שיעור ומזו חצי שיעור פטור . רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות הגיטין . ועיקר הא שמעתא בגיטין בהזורק ההוא גברא דזרק לגיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר ואזל גיטא ונח בפיסלא . אמר רב יוסף אי הואי ארבע אמות על ארבע אמות פלוג ליה רשותא לנפשי' ואי לא חדא רשותא היא . וקסבר רבא חדא רשותא בשבת מיפלגא בפיסלא כי היכי דמפלגא לענין גיטין . ופי' פיסלא מקום כגון עמוד גבוה עשרה ורחב ד' : כחול כדי לכחול עין אחת וא"ר הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת. הכין פירושא שכוחלת עין אחת ומכסה את העין האחרת ויוצאה לשוק ותראה באחת מעיניה . ורב הונא הוא דמתנינן לאו רב הונא וההיא דר' שמעון בן אלעזר אם לתכשיט ב' עינים . אוקימנא בעניות שאינן רגילות לצאת . (רגילות לצאת) לשוק (ואם שם שוק לצאת אליו) : חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב ר' יהודה אומר כדי לעשות פיטפוט פירוש פיטפוט גבשוש . או בנין בארץ ששופתין עליו את הקדירה . וג' פיטפוטין הן . ויש שסומכין פטפוט לכותל ומניחין עליו את הקדיר' וסומכין אותו לכותל . ומקשי' כי מכדי בשיעור' דשבת קא חזינן דר' יהודה קא מחייב וממעט מן שיעורי דרבנן דהא לענין גמי לרבנן לא מחייב אלא בכדי לעשות תלאי לנפה ולכברה . ור' יהודה מחייב אפילו על מה שנוטלין ממנו . מדת מנעל לקטן . ומוקמינן לה להא פטפוט לכירה קטנה קאמר והוא בציר מן פי הכור של צורפי זהב : אמר רב יהודה אמר רב בנות שהגיעו לפרקן ולא הגיעו [לשנים]. שהגיעו לשנים שהאשה בוגרת ולא בגרה ולא גדלה בשר מה עושין להן. עניות טופלין אותן בסיד . טפילה זו בלשון ישמעאל טלא טח את העור בשרה בסיד. ומה צורך לכך כדי שיסתתמו נקבים קטנים.בטיית אל מסאם . וגומות שיער שבעור וכיוצא בהן ויכנס הבל לפנים ולא יצא ויחם קרבה ותתגבר ותגדל בשר . ואם בת עשירים היא טופלין אותן בסולת . והמלכים יש להם סממנים אחרי' כגון שמן המור. וכיוצא בו . ספית . קורין אותו סמנת . ויש שקורין אותו ספקת . והוא בלשון ארמית שומנא דמורא . ובל' ישמעאל לבן אל נאמן . וריחו טוב . ולא מן הרמונים הוא אלא כך נקרא וממימי שרף הוא והוא הנקרא עוד בל' ארמית מירא . והוא תרגם מר דרור ומי שטופל את הבת את כל בשרה פעם אחת כל הבל שלה נכנס לפנים והיא מתחממת ומתה כדרך שהשיג את הגוי . ולענין חלוקת ר' יהודה ור' נחמיה בשיעור סיד , שר' יהודה אומר כדי לסוך כלכול.ור' נחמיה אומר כדי לסוך אנדיפי.באנו לפרש תחלה כל של צירעא ואנדיפי בלשון ישמעאל אצדג.והוא מקום מקצוע הפנים מן הצד מן סוף שיער של [בנות] עד סוף [הפנים] סדין אותו בסיד ונקרא כלטל . וסדים מצידו מקום אחד דק כמו חוט ונקרא בת צירעא . ואקשינן על זאת למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש . והתנן ר' יהודה אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן . ופרקינן שכך נראה כן בגמי דשיעורא דר' יהודה מעים משיעורא דרבנן ולא נראה לכן טעם לר' נחמיה דאיכא למימר שיעורא זוטר מדרבנן . ונפיש מדר' נחמיה ואותיבנן . א"ר נראין דברי ר' יהודה בחבוט . ודברי ר' נחמיה בביצת הגיר . הגיר הוא הסיד הלבן הנשרף הנקרא אספיראג . וכן כתיב כאבני גיר מנופצות . וכענין כתב שנראה לכל צד בגירא הביצר שלו הן האבנים הפסולת השרופות . והחבוט הוא הרק . ונקרא אל מרתות בלשון ישמעאל שחובטין אותו במקלות . אם אתה אומר כלטל ואנדיפי . צירעא ובת צירעא שניהן לא יעשו אלא מן החבוט ובטל פירוש זה . ובאנו לפירושא זו . לאנדיפי אמר יצחק דבי ר' אמי אנדיפא . מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות אנדיפא זה אומרין בן פתרונות שלא עלו על דעתנו ואין נודע בלשוננו אנריפא . ומ"מ בטל הפתרון הזה . אלא אמר רב כהנא מאי אנדיפי (שבתות) [שנתות] שהוא משים סמנים בכלים ולמדות ומצייר בתוכן בביצת הגיר רושם האוי יבמפיהן בשל אספירגבסה והן שיעור הוצאת הסיד . לר' נחמיה ולשום הבין נראין דברי ר' יהודה בחבוט . ודברי ר' נחמיה בביצת הגיר. ואי [בעית] אימא מאי אנדיפא דקאמר יצחק דבי ר' אמי אפותא שהיא פדחת. בלשון חכמים מצח בלשון תורה . כההוא גלילאה דאמר להו משום חבריה דנפקת פרעתיה והיא הצרעה ממיני דבורים. ומחיתיה על אנדיפיה . וקרו עליה מן דיליה דא ליה משלו זאת לו*) : מאן תנא דחול מעלי לסיד אמר רב חסדא ר' יהודה . ובריתא בסוף גמ' דחזקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש דקאמר ר' יהודה

*) עיין ערוך ערך אנדיפי

רב נסים גאון

גיטא לדביתהו הוות קיימא בחצר ואזל גיטא נפל בפיסלא אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות אארבע אמות פלג לה רשותא לנפשה כו' וסבר רבא כי דין רשויות של גיטין הוא וכמו שאם יש בזה הפסל ד' אמות על ד' אמות או שיש בגובהו י' טפחים עשה רשות לעצמו ונבדל מכלל החצר כמו כן הוא מבדיל בין ב' רשויות לענין שבת ובזה הפרק (שם דף עט) אמר עוד רבא ג' מידות בגיטין הודיע אותנו אלו השלש מידות חלוקות דין הגיטין מדין השבת ולענין רשויות שוו יחד ואין ביניהן חלוקה בדבר זה וגם נזכרה זו השמועה של רבא עם זו הברייתא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נס) : הא דתניא לא יסוד אדם

מסורת הש"ס

[תוספת' פ"ט] [לעיל עח.עט:] פסחים מג. מו"ק ט: [פסחים שם ע"ש ובמו"ק ע"ש] מנחות פו. מגילה יג. ע"ש [מו"ק ט: ע"ש] נ"א שיער [לעיל עח. לקמן פא.] [תוספתא פ"ט] מנחות פז: ב"ב פו: לעיל עט. לקמן צ: שם פט: ב"ב ס: [תוס' סוטה פט"ו] וצ"ל את מעותיו רש"ל [תוספת' פ"ט] [גי' הערוך דציצילתא ועי' ב"ב עה. וסנהדרין ק. דגרס הסתא כביעתא דצילצלא וכו'] [נ"א יקרא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' במעשה מרכבה דריש לכו ואמר לכו' (ב) שם ביצת תרנגולת ואמאי :

גליון הש"ס

מתני' חול הגס כדי ליתן. עי' לקמן דף צ ע"א תוס' ד"ה כוריי :

מתני׳ עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף זכוכית כדי לגרור בו ראש *הכרכר צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אלעזר בר יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה: גמ׳ למימרא דשיעורא דר׳ יהודה נפיש הא קיימא לן *דשיעורא דרבנן נפיש אמר עולא חפי פותחת: תנו רבנן חפי פותחת טהורין קבען בפותחת טמאין ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: זכוכית כדי לגרור בו: תנא *סכוכית כדי לפצוע בה שני נימין כאחת: צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אלעזר כו׳: אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה וכמה שיעורו תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר משקל עשרה זוז: זונין על לבי מדרשא אמר להו רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז וכביצה אמר להו וכי טורטני יכנים נמנו וגמרו מלא היד תניא *רבי יוסי אומר כזית כאגוז וכביצה (*ר״ש ברבי יוסי אומר משום אביו מלא היד: ת״ר (בשבת) *ג׳ אבנים מקורזלות מותר להכנים לבית הכסא וכמה שיעורן ר״מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה *אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא כמחלוקת כאן כך מחלוקת באתרוג התם מתני׳ הכא ברייתא אלא כמחלוקת באתרוג כך מחלוקת כאן אמר רב יהודה אבל לא את הפאיים מאי פאיים אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא °אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן כלאחר יד אמר רבי ינאי אם יש מקום קבוע לבית הכסא מלא היד אם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר מיתיבי **עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות ואלו הן האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה בלא מלח ושדרו של דג ודג מליח שלא בישל כל צורכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית (*בצרור שקינח בו חברו ויש אומרים אף התולה עצמו בבית הכסא* לא קשיא הא בלח הא ביבש ואיבעית אימא כאן מצד אחד וכאן מב׳ צדדין ואיבעית אימא הא דידיה הא דחבריה א״ל אביי לרב יוסף ירדו עליה גשמים ונשטשטשו מהו א״ל אם היה רישומן ניכר מותר בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב

מתני׳ תרווד · כף קולייר: חף · קס״ד דפותחת של *חף עלמה ושיעורה נפיש מתרווד: כרכר · עץ יש לאורגין ורחשו חד: כדי לזרוק בבהמה · דלא טרח איניש למשקל לרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא דרמי ליה אזיל ליה: גמ׳ והא קיי״ל דשיעורא דרבנן נפיש · גבי לעשות תלאי: חפי פותחת · שינים הקבועים בה ולא היא עלמה וטוחים אותם מעלם: חפי פותחת טהורין · דכל זמן שלא חברן בה אינן ראוין לכלום: טמאין · דכלי עלם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאין בהכל שוחטין (חולין דף כה:) ואי משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול ומקבל מפתח: ושל גל · ואם הפותחת הזאת אינה של כלים כגון של שידה ומגדל אלא של גל כמו *טרוקי גלי כגון דלתות שערי החלר אע״פ שחברן בפותחת הואיל וחבור זה בדלת היא ודלת בנין מחובר לקרקע טהורין: סכוכית · זכוכית ועל שם שסוכין(א) קרי סכוכית ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית:והוא שמרגשת· הבהמה בצרור זה בהכאתו: שיעורן בכמה · להתחייב עליהן אי נמי לטלטלן בחלר ולהכניסן לבית הכסא ואידי ואידי חד שיעורא הוא דכמידי דחזי להו מיחייב על הוצאתו: כזית כאגוז כביצה · שלש מכניסין לקינוח ומקנח זו אחר זו אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כביצה בתחלה מקנח פי הרעי (ג)בקטנה להסיר רעי הנדבק שם שהגדולה *פוחסת ומלכלך סביבותיו: טורטני · מאזנים יכנים לשם לשקול: מלא היד · בין שלשתן או אפילו הן ד׳ וה׳ ובין כולן מלא היד: מקורזלות · (*)ביקוע׳ שיהיו ראויות לקינוח:מותר להכניסם · בתוך ד׳ אמות או בחלר דלא ליתסר לטלטולינהו: כאגוז · כל אחת ואחת: התם מתני׳ · פלוגתא דאתרוג מתני׳ היא במסכת סוכה והיא סדורה בפי התלמידים: והכא ברייתא · ויש הרבה תלמידים שלא שנאוה והוא תולה הידועה בשאינה ידועה: כך מחלוקת כאן · ולסימנא בעלמא אמרה דלא תשכח לגירסא דברייתא ואם תשכחנה הזכר ממשנתך דאתרוג: אבל לא הפאיים · כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין דף סד׳) שקורין גליסט״א דהואיל ומיפרכא לא חזי לקינוח ואסורה לטלטל: כרשיני בבלייתא · הכי מיקרו משום שבבל ארץ לחה היא והמחרישה מעלה רגבים: למשמש · הנלרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמרינן לקמן בפירקין דממשמש בצרור בנקב והוא נפתח וקא סלקא דעתך דקאמר ובשבת אסור למשמש כלל כדרך שממשמשים בחול: ליסתכן · דאמר מר (תמיד פ״א דף כז:) עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן: ומשני כלאחר יד · האי כדרך דקאמר רבא כדרך הממשמש בחול בלא שינוי היא פירוש מותר לקנח בה אפילו גדולה יותר מכבילה או אם יש מקום קבוע לבה״כ· שאם יסתיירו לו ערבית יקנח בהם שחרית מכנים שם מלא יד: כהכרע · כשיעור המכריע כאגוז נפיש מכזית וזוטר מכבילה: מדוכה קטנה · *מלאכתה לאיסור אסור לטלטל: ואם יש עליה עד · קנוח המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקינוח: תחתוניות · פיג״ם: לולבי גפנים · אותן פילולין הגדלין בגפן וקורין וודיל״ש: מוריגי בהמה · כל בשר שיש בבהמה העשוי כמורג שהוא פגום וחרוקה כמורג חרוץ חדש כלומר כל מקום שאין הבשר חלק כגון קליפת הלשון וכגון החיך שיש בו כמין קולין וכפגימות וכבית הכוסות: שקינח בו חבירו · אסיד ואחרסית נמי קאי: התולה · שאינו יושב אלמא קינח בו חברו לא חזי לקינוח ורב ששת אמר לעיל אם יש עליה עד מותר: לח · לא חזי יבש חזי: מלד אחד · באותו לד שקינח בו חבירו לא חזי לקינוח אבל בלד שני חזי: דידיה · שהיה קינוח שעליה שלו: ונשטשטשו · אותו עד: מהו · מי בטיל לייחוד דידהו או לא: אי רשומו ניכר מותר · דכיון דמאיס לא חזי לבשמים ולא מיבטל ליה מבית הכסא:

(*) מקורזלות בקור״ם בלע״ז שיהיו חדודות וראויות לקינוח כצ״ל רש״ל

חפי פותחת טהורין · פי׳ בקונטרס שינים של עלם ונותנין אותם בפותחת (ג)לפתוח וקודם שלא נקבעו אין ראוין לכלום קבען בפותחת טמאין דכלי עלם כמתכות ופשוטיהם טמאים כדאמר בהכל שוחטין (חולין דף כה:) ואי משום דמחובר לפותחת והמחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול דמקבלת מפתח ומה שפירש דפשוטי כלי עלם טמאים כדאמר בהכל שוחטין לא דק דהתם לא איירי אלא בגולמי כלי עלם *אבל פשוטי כלי עלם הא תנן ומייתי לה בפ״ק (דף טז:) כלי עץ כלי עור כלי עלם כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומה שפירש דחפין הן של עלם קשה לר״י דגבי כלי מתכות מיתניא בתוספתא דכלים ועוד דאי בשלא נקבעו אין ראויין לכלום אם כן פשיטא דטהורין ומה שפי׳ שפותחת יש לה בית קיבול לקבל המפתח הא לא חשיב בית קיבול שאין המפתח עשוי לטלטל ע״י אותו בית קיבול כמו הקיטע יולא בקב שלו (לעיל דף סו׳) דטהור כשאין בו בית קיבול כתיתין דפי׳ בקונט׳ דמה שמניח ראש שוקו בתוכו לא חשיב בית קיבול שאין השוק מיטלטל על ידו ועוד דפי׳ דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה תנן במס׳ כלים בפי״ג (משנה ו) פותחת של עץ וחפין של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה אלמא בתר חפין אזלינן ואע״ג דמשמע דאתיא כרבי נחמיה דלא אזיל בתר מעמיד אלא בתר תשמיש דהיינו חותם ברייתא דשמעתי׳ נמי נראה לר״י דאתיא כוותיה דקתני סיפא דהכא טבעת של מתכת וחותם של אלמג ר׳ נחמיה מטהר ונראה לר״י דבחפין של מתכת איירי ואע״פ שלא נקבעו ראוין הם קלת ליתנם בפותחת ואפילו הכי טהורין דגולמי כלי מתכות טהורין קבען בפותחת טמאין שנגמרה מלאכתן וכן משמע בסמוך דטעמא משום גמר מלאכה דקתני ושל גל אע״פ שחברן לדלת כו׳ דמשמע מה שקבען לדלת יש לו לגרום טומאה אלא כיון שאין להם פותחת (ד)[וחף] קבוע בגל טהור:

אסור למשמש בצרור · פירש בקונטרס הנצרך לפנות ואינו יכול אסור משום השרת נימין וא״ת והא רבא בדבר שאין מתכוין סבר כר״ש בספ״ב דבילה (דף כג·) וכה״ג פריך לקמן לרבי יוחנן דאסר משום השרת נימין ויש לומר דהכא במשמוש לצרור הוי פסיק רישיה:

ואם לאו כהכרע · ונראה לר״ת כגירסת ר״ח ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים והכרע פי׳ רגל כמו כרעי המטה וכן מפרש בירושלמי כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים: (*)אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר·מילתא באפי נפשה

(*) רש״ל וב״ח ומהר״מ כתבו דזהו דיבור אחד עם דיבור שלמעלה מהו

רבינו חננאל

אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור · וקסבר דהא מתני׳ חול גם כדי ליתן על מלא כף סיד. ר׳ יהודה היא (רב פפא) [רבא] אמר אפי׳ תימא רבנן. קלקולו זהו תקונו אית ביה ב׳ פירושים חד לענין שופריה דסיד. האי ברייתא (לאו) לענין שחרירותיה.וקסברי רבנן דסיד שעירב בו חול. אע״פ שהוא מתחזק כן הלך יופיו ומותר בגולה. והכא משו״ה קאמרי חול גם כדי ליתן על מלא כף סיד. ופירוש שני כיון דלא שרי למיסר ביה בגולה עד שיערב בו חול(הוה ליה)הקלקול דקא מקלקל הוא התקון והלכך משערינן חול גם כדי ליתן על מלוא כף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו: צוצלא עוף ממין התורי׳. ובלשון חכמים ריציפי. וקורין אותה אל פאכתי׳: חף *)דתני הכא וחפים דתניא [בברייתא] שיניים [הוא עשוין] מחתיכה של עץ וקורין בלשון פרסי דנר אנגאת מין נודעים בבבל. חפים בנגר שהן תלויין ועומדין קבורים בתוך העץ שהוא בית הנגר ונקרא אל קפי׳ ובעץ שהוא הנגר נקבים מכנים להן כשמתקנין נגרן נופלין ונכנסין להן ואלה הן של גל ובהן נסגר והמפתח יש בו חפין בולטין מכוונין כנגדן מכניסין אותו בחלל שבנגר וחפין מעלין את החפין של גל והוא נפתח ואף שחברן בדלת טהורין לעולם / [מפני] שהן מחוברים לקרקע. ושבמפתח טהורין עד שיקבעו בפותחת ואז הווין מכלל הכלי: זוז ווזין (מצריך) כולן אחד הן. והן כששאל זונין כמה שיעור אבנים מקורזלות[שרשאי להעבירן] ׳ בכרמלית יתר מד׳ אמות ומקנח בהן. ואמרו לו כזית. כאגוז. כביצה. אמר להן (וממטמני) [וכי טורטני] יכנים. פירוש היש לן מאזנים שישקול השיעור הזה נמנו וגמרו הכל מותר עד (אלא) [מלא] היד. וכן א״ר ישמעאל ב״ר יוסי משו׳ אביו וכן הלכה. אבל פלוגתא דר״מ ור׳ יהודה דפליגין הכא כי היכי דפליגי באתרוג עיקרן תרוייהו.(ובדמנו ונמרו) [כ דנמנו וגמרו] פיים דקא מפרש ליה (קרי שני נבליאתא) [כרשיני בבלייתא]שהוא אדמה שהיא קרוב להתפרך ולהתכתת ואינ׳ אבנים ולא לבנים שרופי׳ דקריין אגורי:אמר רבא לא ימשמש בצרורות בשבת כדי להחליקן שלא ישרטו את בשר

ונמצא בא לידי כתישה או טחינה. ולא יעשה כדרך שהוא [עושה] ממשמש בחול. מתקיף לה מר זוטרא והיאך יסתכן אלא כלאחר יד. ויש מפרשין כדי לחכך ולנקות את עצמו כדרך שהוא ממשמש בחול. ואף לא יסתכן בעובי שם טינוף אלא מתחכך ומתנקה כלאחר יד · שמוצא שינוי מן החול. ופירוש׳ דברי ר׳ ינאי אם יש מקום קבוע לבית הכסא שנפנה בו מטלטל לשם שלש אבנים מקורזלות כל אחד מלא היד לקנח בהן. ואע״פ שיש ממקום שנוטלין עד בית הכסא הקבוע אמות הרבה. אבל אין מקום קבוע אלא אם יש בידו אבנים סובב בבקעה לראות אנה ישב אין לו לשנות אלא בהכרע מרוכה קטנה של בשמים. והיינו שמעין פירושא הכרע מדוכה קטנה דאינה של בוכנא שדורכין בו והוא מקנח שמעבירין אותו במדוכה לשחוק בו. וראינו בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה של בושם: אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר. פירשו רבינו עד כגון סמרטוט או פקולין כדתנן התם ממשמשת בב׳ עדים. והן הן תיקוניה ועוותיה. זהכי קאמר אע״פ [שקינח] בה כבר הרי הוא מותר ליטלה ולהתקנח בה: מיתיבי עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות ואחת מהן המקנח בצרור שקינח בו חבירו. ופירקו כמה פירוקין. אם לח הוא לא יקנח בו שמביאו לידי תחתוניות ואם יבש מותר. איבעית אימא שקינח בו חבירו מצד א׳ מקנח הוא מצד אחר. ואם קנח חבירו משני צדדין הוא חושש. אבע״א אפי׳ צרור שהוא קינח בו כבר גם עכשיו חוזר ומקנח ביה. ואם חבירו קינח בו בא הוא לידי תחתוניות: א״ל אביי לרב יוסף

*) עיין ערוך ערך חף א׳.

עין משפט נר מצוה

כד א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הלכה יב:
כה ב ג שם הלכה יא
כו ד מיי׳ פכ״ו שם הל׳ ד סמג לאוין סה טור שו״ע או״ח סימן שיב סעיף א:
כז ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ד:
כח ו מיי׳ שם הל׳ ה׳ טור ושו״ע שם ס״ז:
כט ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף א:
ל ח מיי׳ שם הל׳ ד טוש״ע שם סעיף ב:

מסורת הש״ס

רש״ל גורס של עץ עלמה ושיעורה וגי׳ מהר״מ של עלם עלמה

[גי׳ הערוך הכרכר]

[לעיל פ.]

[נדרים כח.]

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה סכוכית וכו׳ שסוכין כה קרי: (ב) ד״ה כזית וכו׳ מקנח פי הנקב בקטנה: (ג) תוס׳ ד״ה חפי וכו׳ בפותחת׳ של עץ לפתוח וקודם שנקבעו כצ״ל ותיבת שלא נמחק: (ד) בא״ד אלא כיון שאין להם פותחת ואף קבוע בגל טהור כ״ב פירוש מדקתני [אע״פ שחיברן בדלת וקבען במסמרי׳ משמע] דה״ק לא מיבעיא [היכא דחיברן] ואח״כ הסירן דלא מקרי [נגמרה מלאכתן דודאי טהור אלא אפי׳ היכא] דקבוע בגל [במסמרי׳ דנגמרה מלאכתן אפילו הכי טהור] וזה שכתבו התוס׳ כיון שאין להם פותחת דאי דשל גל [מיירי ג״כ בפותחת מאי אע״פ דקאמר הא כיון שקבען בפותחת כבר נגמרה מלאכתן כמו ברישא ואם כן כשלא קבען במסמרים טמאין ועיקר הטעם דשל גל טהורין מחמת חבורן לקרקע ומאי אע״פ שחיברן]:

גליון הש״ס

גמ׳ אמר רבא אסור למשמש בצרור. כר״ש פ״ז מ״ד דטהרות הי׳ לו סגי׳ כאן לשמש: רש״י ד״ה מדוכה קטנה מלאכתה לאיסור. עיין לקמן דף קכג ע״א ברש״י ד״ה הכי נמי עלי ומדוכה וצ״ע:

רב נסים גאון

...בסיד אלא אם כן עירב בו חול וכו׳ הדבר שגרם איסור דבר זה הוא מה שאירע לישראל וכו׳ ושלא יסוד אדם את ביתו בסיד ובביצת הסיד עירב בו חול או תבן הרי זה מותר ר׳ יהודה אומר ...שני מחמת טיטוס הרשע ועיקר דיליה הוא בתוספתא סוטה בפולמוס של טיטוס על עטרות כלות עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור עירב בו תבן הרי זה מותר: סליק המוציא יין

חסדא °מהו להעלותם אחריו לגג א"ל *גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רבינא למרימר *ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה הכי השתא התם אדם קובע מקום לסעודה הכא אדם קובע מקום לבית הכסא אמר רב הונא °אסור לפנות בשדה ניר בשבת מאי טעמא אילימא משום דוושא אפילו בחול נמי ואלא משום עשבים והאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אלא דילמא נקיט מעילאי ושדא לתתאי ומיחייב משום דרבה *דאמר רבה [ג] היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש גופא °אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה °והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אמר רב פפי ש"מ מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך °יאמרו שלא לצורך אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן *לימא ביה מילתא °היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות מיחייב משום תולש היה מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת מאי טעמא אילימא משום סכנה אפילו בחול נמי ואלא משום כשפים אפי' בחול נמי לא ואלא משום השרת נימין דבר שאין מתכוין הוא אמר להו רב נתן בר אושעיא גברא רבה אמר מילתא נימא בה טעמא °לא מיבעיא בחול דאסור אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו שפיר דמי קמ"ל רבא מתני לה משום השרת נימין וקשיא ליה דר' יוחנן אדר' יוחנן מי א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והאמר *ר' יוחנן הלכה כסתם משנה °ותנן *נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אלא מחוורתא כדרב נתן בר אושעיא מאי כשפים כי הא *דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו ולא אותבוה אמרה איהי מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוהא אמרה להו מאי איעביד לכו דלא

הדרן עלך המוציא יין

רש"י

מהו להעלותם אחריו לגג · אם עלה שם לפנות מי חיישינן לטירחא יתירתא או לא: שדוחה את לא תעשה · דכתיב (דברים כב) והתעלמת מהם פרט לזקן ואינו לפי כבודו והכא נמי טלטול דרבנן אלאו דלא תסור אסמכוה רבנן ובמקום כבוד הבריות נדחה: משלפניו · קסמין המוטלין על גבי קרקע ולא אמרינן מוקצין נינהו: לחצות · לטול הבשר שבין השינים ולחצות ביניהן: מן האבוס. שהוא מוכן אלמא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות שפעמים שנראה מבחוץ וגנאי הוא לו: התם אדם קובע לסעודה . והיה לו להכין שם מאתמול: הכא אדם קובע לבה"כ. בתמיה פעמים שמוצא אדם שם והולך למקום אחר בית הכסא לא היה מצוי להם בבתיהן שהיו דרין בבתיהן בעלייה מפני דוחק בתים: בשדה ניר . חרישה ראשונה ועומד לזריעה: משום דוושא. ובשדה חבירו מפני שדש את נירו ומתקשה (את) החרישה: משום עשבים . שמחמת לחלוחית הניר עשבים עולין על הצרור וכשהוא מקנח בו נתלשים: מותר לקנח . דאינו מתכוין לתלוש ומותר דהלכה כר"ש: והתולש ממנו . במתכוין חייב דמקום גידולו הוא (א)אע"פ שהוא צרור ואינו עפר: שקיל מעילאי . ממקום גבשושית: ושדי לתתאי. למקום גומא ומשוה החרישה והוי תולדה דחורש: בבית . שייך בנין וזה שמשוה גומות בנין הרצפה הוא ובשדה מתקן החרישה: מדריש לקיש . דאמר מותר לקנח בו ולא אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית הקרקע הן יונקין וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגידוליהן: האי פרפיסא . עציץ נקוב שזרעו בו ובתשובת הגאונים מצאתי שעושין חותלות מכפות תמרים וממלאין אותם עפר וזבל בהמה וכ"ב או ט"ו יום לפני ר"ה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן וקטנה שבבית וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית וקורין לו פורפיסא וצומח ובערב ר"ה נוטל כל אחד שלו ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים ואומר זה תחת זה וזה חליפתי וזה תמורתי ומשליכו לנהר: שרי לטלטולי . ולא אמרינן תולש הוא: לצורך . קינוח כבוד הבריות: חייב משום תולש . דאינו נהנה שוב מריח הקרקע ול"נ דהאי °חייב לאו דווקא אלא אסור משום דדמי לתולש דאי חייב ממש קאמר לצורך היכי שרי רבנן איסור כרת וסקילה משום קינוח ודומה לו במסכת סנהדרין (דף פב·) הבא על הכותית חייב משום נשג"ז דלאו מדאורייתא היא אלא מדרבנן: משום סכנה . שלא ינתק בו שיני הכרכשא שהיא תלויה בהן: משום כשפים. כדלקמן במתניתין: השרת נימין. שמשיר את השיער מפני שהוא חדוד: דבר שאין מתכוין הוא . ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר דבר שאינו מתכוין מותר לקמן במתניתין: לא מיבעיא בחול . שאין איסור טלטול בצרורות דאסור לקנח בחרס משום כשפים שהרי יכול לקנח בצרור: אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו . לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא אימא שפיר דמי דמוטב שיקנח בו מלטלטל צרור: קמ"ל . דלא אי משום סכנה אי משום כשפים: חופף . מחליק שערו: ומפספס . קרפיר: אבל לא סורק . במסרק דודאי משיר שיער ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אבל חופף ומפספס פעמים שאינו משיר וכשמשיר דבר שאין מתכוין מותר: מטרוניתא . נכרית היתה: אמרה מילתא . דכשפים ואסרתה לארבא ולא זזה ממקומה: אמרי אינהו מילתא . על ידי שם טהרה(ב): דלא

תוספות

מהו להעלותם לגג · פי' בקונט' מי חיישינן לטרחא יתירתא וקשה לר"י א"כ הא דפריך (ג) דאסור ליטול קיסם משלפניו תיקשי לכולה שמעתין דשרי לטלטל אבנים מקורזלות ונראה לר"י דהכא מבעיא ליה משום דבית הכסא קרוב על הגג ויכול להכין שם מע"ש ומהדר ליה דאפ"ה שרי ולהכי פריך ליה (ד) דאסור לטלטל קיסם משלפניו לפי שהיה יכול להזמין מאתמול אבל אכולה שמעתא לא מצי פריך שדרכן היה לפנות בשדה ובית הכסא רחוק ולא אטרחוה רבנן להכינם שם מע"ש וגם אם יזמינם שמא יקחם אחר*: וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס כו' · נראה לר"י דלאו דוקא מן האבוס אלא מן הראוי לאבוס דליכא למימר דבשאינו באבוס אסור דבטל אגב קרקע דהא תנן בהמביא כדי יין (ביצה דף לג:) וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק אלמא לאו בטל הוא והא דלא שרו בקיסם לחצות שיניו אלא להדליק משום דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה אבל בדבר הראוי לאבוס בהמה שרי אפי' לחצות שיניו ור"א דאמר התם נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות שיניו ומגבב מן החצר ומדליק סבר דמה שבבית מוכן לכל מה שירצה אפי' לחצות שיניו אבל שבחצר אינו מוכן אלא להסקה: והניחו ע"ג יתדות מיחייב משום תולש · האי מיחייב מכת מרדות מדרבנן כדפירש בקונטרס מדשרי ריש לקיש וקשה לר"י דאמרי' בפ"ק דגיטין (דף ז:) א"ר *יוחנן עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן דלר"י פטור מן המעשר כדמפליג בין ספינה גוששת לשאינה גוששת ולרבנן חייב אמר רבא דילמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן אלא דספינה דלא מפסיק אויר אבל עציץ דמיפסיק אוירא אפילו רבנן מודו הא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר מדאורייתא אפי' הניחו על גבי יתדות ולא מיחייב משום תולש אלא מדרבנן ונראה לר"י דשמעתין לא סברא דחויא דרבא דהתם*: והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה כו' · וא"ת והא בהגוזל קמא (ב"ק קב·) ובפ"ק דמס' ע"ז (דף ז·) אמר בתרי מסכתות אין סדר למשנה והכא סתם בנזיר ופלוגתא בפרק שני דביצה* (דף כג:) ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה שכובשת ואין הלכה כסתם דשמא סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין לומר דלר' יוחנן אפי' סתם ואח"כ מחלוקת הלכה כסתם דהא מסקינן בהחולץ (יבמות מב:) אליבא דר' יוחנן דרמי לך לא תש לקמחיה סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם ותירץ רבינו שמואל מוורדון דבמחלוקת ואח"כ סתם בחדא מסכת לכ"ע הלכה כסתם כדפריש בפ"ק דמס' ע"ז (דף ז·) בהא דפסיק כר"י דכל המשנה ידו על התחתונה פשיטא דמחלוקת ואח"כ סתם הוא אבל בתרי מסכתות כל אמוראי סברי דאין הלכה כסתם ור' יוחנן אית ליה דאפי' בתרי מסכתות הלכה כסתם או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא דמסתמא סתם לבסוף ואין לנו לומר שסתם רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן כדאמר באלו טרפות (חולין דף מג·):

רבינו חננאל

ירדו עליהן גשמים ונשטשטו מהן · כך שמעתי פירושו שאם נראו לו אבנים מקורזלות דבוק עם הקרקע מורידה גשמים · וזהו משטוש · דתניא התם נשטשטו ואין עושין פירות מי חיישינן שמא יהא(כסות) [ככוסה]או בטוחן ואמרו אם היה רישומן ניכר של אבנים מותר לו ליטלן ולקנח בהן: וכי שרא רב חסדא להעלותו אחריו לגג דקאמר גדול כבוד הבריות: איתיביה רבינא למרימר וחכ"א אינו נוטל קיסם לחצות בו שיניו · אלא מן האבוס של בהמה׳ מאי טעמא מפני שהוא מוכן · הכא נמי לא ישול אבנים לקינוח · אלא מרשות שנפנה בו · ולא יעלה לגג · א"ל מדימר הכי השתא · אדם קובע מקום לסעודה · ומאי דליתיה התם לאו מוכן הוא · אבל בית הכסא לא הוה רגילין דקבעין ליה מקום · והלכך מן כל היכא דשקיל מוכן הוא : אמר רב הונא אסור לפנות בשדה בשבת · פירוש נירה · חרישה · כדכתיב נירו לכם ניר · ותניא נדשנה קרע שניים · מ"ם אי משום (רושה) [דוושא] שלא יזיק את בעל השדה · אפי' בחול אסירי · אי משום עשבים הא אמר ר"ל מותר לקנח בוי אלא משום דשקיל מן מוליא ושדי בי ניצא · ומיחייב משום דרבה : אמר *) רב פפי שמע מינה מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטלה בשבת · פי' פרפיסא פיים גדול · כהאי דאמרינן (אחורן) [לעיל] מאי פיים א"ר זירא (קרשינן) [כרשיני] בבלייתא דורועין עליו זרעונים בשמים וזולתו וצומחין ודומה לצרור שעלו בו עשבים · ולשון (פרסי) [פר] דהכא מלשון פרסי בכנפי יונה · אף הזרע הצומח עליו נקרא פר וזהו פרפיסא · וכיון דקא אמר ר"ל מותר לקנח בו קא שמעת מינה רב פפא דשרי לטלטלה : מתקיף לה רב כהנא אם אמר לצורך יאמרו שלא לצורך · הא קאמר ר"ל מותר לקנח אבל לטלטולי שלא לצורך לא שרי · והלכך לא צרכינן לדרב פפא : אמר אביי האי פרפיסא הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא . היה מונח ע"ג קרקע והניח על גבי יתדות חייב משום תולש כי כשזורעין אותו עושין לו מקום כמו כן או כמו שוליים שיושב עליו שיעור שניה ע"ג קרקע ואפשר שהוא משרש שם ומתחבר לקרקע

*) עיין ערוך ערך פרפס.

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פכ"ו שם טוש"ע שם סעיף א:
לב ב מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טור ושו"ע או"ח סימן שיב סעיף ט:
[לב] [ב] מיי' שם פ"ח הלכה א ופרק י הלכה יב:
לג ג שם סעיף ג:
לד ד מיי' פ"ח שם הלכה ג:
[ועי' תוס' סוכה לו: ד"ה בשבת שלשה]
לה ה שם הלכה ד:
לו ו מיי' שם הל' פ' טוש"ע או"ח סימן שיב סעיף ד:
י"ג נימא
[שם איתא ר' זירא]
[עי' תוס' גיטין ז: ד"ה דילמא]
[ועי' תוס' עירובין לג: ד"ה לא תימא וכו' תמצא על נכון]

מסורת הש"ס

[לקמן קמ: ע"ש וש"נ]
ביצה לג. ע"ש תוספתא דביצה פ"ג
לעיל עג: ע"ש
[לעיל מ. וש"נ]
לעיל כ: נזיר מב.
חולין קה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והתולש ממנו וכו' גידולו הוא (ואע"פ וכו' עפר) תא"מ ונ"ב ס"א אינו: (ב) ד"ה אמרי אינהו וכו' שם טהרה. נ"ב ובפי' כל הבשר בחולין דף קז דחה כב"י פי' זה: (ג) תוס' ד"ה מהו וכו' הא דפריך מהא דאסור ליטול: (ד) בא"ד ולהכי פריך ליה מהא דאסור:

גליון הש"ס

גמ' ותנן נזיר חופף. עי' פ"ע מ"ו דכלאים: בר"ש שם: רש"י ד"ה חייב משום תולש וכו'. חייב לאו דוקא אלא אסור וכדמשני לעיל דף מ ע"ב מאי חייב מכת מרדות:

עין משפט נר מצוה

לז א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ה טוש"ע או"ח סימן שיב סעיף ה :
[לז] [ב] טוש"ע או"ח סימן ג' סעיף יא :
לח ג מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה ב :
לט ד מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה י :
א ה מיי' פ"ח מהלכות ע"ז הלכה ה טוש"ע יו"ד סימן קמג סעיף א :

[וע"ע תוספות ע"ז יג. ד"ה אבל מסנה]

[ברב אלפס איתא הנצרך להפנות ואכל רב חסדא ורבינא וכו' ע"ש]

[נותנין חרס בין הנסרים כדי שיכנס בהן הרוח וייבשו מפני שלחין הן. ערוך ערך פלס]

רס"ל פ"ו

מסורת הש"ס

[גי' הערוך ליפתר פי' לא יפנים עצמו אלא לצאת]

[לעיל כב: וש"נ]

חולין פז:

לעיל מא. ע"ש

ברכות כג:

ב"ב כ: ביצה לט.

[לעיל כט: וש"נ]

[צ"ל מנין ע"י תסני שרם מנין]

ע"ז מז:

תורה אור

דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כינא אמנייכו ולא שליף לכו ירקא ואכיל לכו מכישא דאסיר גינאה: אמר ליה רב הונא לרבה בריה מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא דמחדדן שמעתיה אמר ליה מאי איזיל לגביה דכי אזילנא לגביה מותיב לי במילי דעלמא א"ל מאן דעייל לבית הכסא לא ליתיב בהדיא ולא *ליטרח טפי דהאי כרכשתא אתלת שיני יתיב דילמא משתמטא שיני דכרכשתא ואתי לידי סכנה א"ל הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא כ"ש זיל לגביה *היו לפניו צרור וחרס רב הונא אמר מקנח בצרור ואין מקנח בחרס ורב חסדא אמר מקנח בחרס ואין מקנח בצרור מיתיבי היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואין מקנח בצרור תיובתא דרב הונא *תרגמא רפרם בר פפא קמיה דרב חסדא אליבא דרב הונא באוגני כלים: ׳היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים וחד אמר מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור מיתיבי *[ב] המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו התחתונות נושרות לא קשיא הא בלחין הא ביבשין הנצרך לפנות *ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שולטת בו וחד אמר רוח זוהמא שולטת בו תניא כמאן דאמר רוח זוהמא שולטת בו *דתניא ׳הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גב אפרו וזו היא תחלת רוח זוהמא הוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמר רב חסדא יעמוד וישב יעמוד וישב רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום ורבנן אמרי יסיח דעתו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי כל שכן דכי מסח דעתיה לא מפני אמר ליה יסיח דעתו מדברים אחרים אמר רב ירמיה מדיפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפך כקדרה *ת"ר הנכנס לסעודת קבע יהלך י׳ פעמים של ארבע[ארבע]אמות ואמרי לה ד׳ פעמים של עשר אמות ונפנה ונכנס וישב במקומו: **מתני׳** **חרס כדי ליתן בין פצים לחברו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר ׳כדי לקבל בו רביעית אמר רבי מאיר אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר °לא ימצא במכיתתו חרש לחתות אש מיקוד אמר ליה רבי יוסי *משם ראיה °ולחשוף מים מגבא(א) : **גמ׳** (איבעיא להו שיעורא דרבי מאיר נפיש או שיעורא דרבי יוסי נפיש) מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דרבי מאיר נפיש דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש לייט לה במנא זוטרא והדר לייט לה במנא רבה אמר אביי [מתני׳ נמי] לחתות אש מיקידה גדולה: רבי יוסי אומר משם ראיה: שפיר קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר ורבי מאיר לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מידי דחשיב לאינשי דלא לישתכח ליה אלא אפילו מידי דלא חשיב לאינשי לא לישתכח ליה :

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא *מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא *כנדה שנאמר °תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודה זרה מטמאה במשא: **גמ׳** תנן התם *׳מי שהיה (ד) ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד׳ אמות ובונה

היה

רש"י

דלא מקנחיתו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים: ולא קטיל לכו כינא אמנייכו. ואין אתם הורגין כינה בבגדיכם: ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה. אין אתם מוליאין שום וכרישא ובצל מאגודה שאוגדין הגננים ואוכלים אלא אתם מתירין האגודה תחילה ש"מ כל הני קשה לכשפים: מותיב לי במילי דעלמא · מושיבני לפניו בדברי חנם שאינו תורה: לא ליתיב בהדיא · במהרה ובחוזק לפי שנפתח הנקב בחוזקה וניתקין שיני הכרכשא ויוצאת: ולא ליטרח טפי. פדיימבר"א בלע"ז: מקנח בצרור. בשבת אע"פ דלאו בר טלטול הוא בעלמא: ואינו מקנח בחרס. משום סכנה: מקנח בחרס · שיש תורת כלי עליה: באוגני כלים. שהם חלקים ואינן מקרעין את הבשר: ואינו מקנח בעשבים. שהעשבים לחים ואותכין את הבשר ורבותינו מפרשים משום תלישה ואיני יודע מהו דאי בעשבים מחוברין מי איכא מאן דשרי וכמדומה אני דמוקמי לה במחוברין ומקנח בהן בחיבורן: ואינו מקנח בצרור. דלאו בר טלטול הוא הלכך מקנח בעשבים כשהן במחובר ולא יזיזם ומשום שימוש במחובר לא מיתסר כדאמרי׳ בעירובין בפרק ג׳ (דף לד:) דלא אסרו אלא באילן ובקנים (ג) עוזרדין לפי שהן קשין: שיניו נושרות. שיני הפה מכרכשא: לחין. אין אור שולט בו: רוח רעה. ריח הפה שהזבל מרקב במעיים ויוצא ריח דרך פיו: רוח זוהמא. כל גופו מסריח בזיעה מסרחת שהריח נבלע בבשרו ובאבריו והוה בו לזיעה מזוהמת: ואינו יכול לפנות. שאין הנקב נפתח: יסתלק לצדדין. כשבדק עצמו בזוית זו יסתלק לזוית אחרת ויבדוק: טייעא. ישמעאל: הנכנס לסעודת קבע. וגנאי הוא לו אם יצטרך לעמוד מן הסעודה ולפנות: י׳ פעמים. ימתין בין פעם לפעם ויבדוק עצמו: ואמרי לה ד׳ פעמים של י׳ י׳. דהכי עדיף טפי שהילוך מרובה מוריד הזבל לנקביו: **מתני׳** בין פצים לחברו. כשמסדרין פצימין ועמודים וקורות ועושין סואר של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה סומכן מתחתיו שלא יתעקם: זכר לדבר · דחרס חשיב בחתיית אור: לחשוף. לדלות וחבירו חשפי שובל (ישעיה מז) חשפי מים שעל הנתיבה שתצטרכי לעבור הגשמים ושריעת נהרות: מגבא. גומא שמים נקבלין בתוכה: **גמ׳** (ג) מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דר׳ מאיר נפיש. אתקפתא היא כלומר לפי דבריהם נראה שרבי מאיר מחמיר דאמר לחתות בו אור ולא פי׳ שיעורא וחרס פורתא חזי לחדא גחלת ואילו לקבל רביעית מים נפיש שיעורא וכי מעיינת בקרא לחשוף מים זוטר דאי ס"ד לחשוף מים נפיש לייט לה שלא יותר בה אפילו כלי קטן והדר אמר כלי גדול וכי דרך המקללים כן: אמר אביי מתני׳. דקאמר רבי מאיר לחתות אור מיקידה גדולה קאמר שאפילו גחלת קטנה אינו ראוי לחתות בה אלא בחרס גדול מפני שהוא נכוה: שפיר קאמר ר׳ יוסי. דמדלייט לה בה ש"מ דחזי: אפילו מידי דלא חשיב · כגון לחשוף מים לא ליסתכח בה ולעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור :

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא מניין לעבודה זרה כו׳. משום דבעי למיתני בהדייהו מניין שמרחיצין את המילה נ"ל להו להנך דדמיין לה: במשא. אדם הנושאה: תזרם כמו דוה וגו׳. בעבודה זרה משתעי: **גמ׳** כותלו סמוך לעבודה זרה. שהיה אותו כותל מחילה אף לבית עבודה זרה: אסור לבנותו. דקמהני לעבודה זרה :

תוספות

אמר רבי עקיבא מניין לע"ז כו׳ · פי׳ בקונטרס דנקט לה הכא משום דבעי למיתני מנין שמרחיצין את הקטן ואין נראה דא"כ בההוא הוה ליה להתחיל ועוד דהוה ליה למתנייה בפרק רבי אליעזר דמילה אלא נראה אגב דתנא לעיל בסוף המוציא קראי דאסמכתא גבי חרס נקט נמי הני קראי דאסמכתא וקרא דתזרם כו׳ הוא סמוך להיא קראי דאייתי לעיל לא ימצא במכיתתו חרש וגו׳ :

אסור לבנותו. אפילו למ"ד בפרק קמא דמס׳ ע"ז (דף יג:) נסנה אסור מהנה מותר ה"מ לגבי מכס שאין נראה כל כך לע"ז כוונתו אלא שנותן כדי שיניחוהו לעבור אבל הכא נראה כאילו בונה לה בית* ר"י : **כונס** לתוך שלו ד"א . במסכת ע"ז פריך עלה והא שביק רווחא לעבודה זרה ומשני לה : אבניו

רבינו חננאל

לקרקע . וכיון שמניחו ע"ג יתדות הרי הוא מעבירו ממקו׳ שמתחבר ומתחייב משום תולש . אבל אם זרעו מעיקרא להניחו ע"ג יתדות בזמן שמניחו על גבי קרקע הרי הכינו במקום שמתחבר לקרקע ונמצא חייב משום נוטע. ולענין חרס מיסברא שיעורא ר׳ יהודה [זוטר] ור"מ נפיש מיניה ודר׳ יוסי נפיש מיניה אבל מן קראי שיעורא דר"מ נפיש דאי ס"ד שיעורא דר׳ יוסי נפיש דהוא כדי לקבל רביעית לייט להו תחלה שלא ימצא דבר קטן שהוא כדי לחתות אש מיקוד והדר לייט שלא ימצא דבר גדול כדי לקבל רביעית ומקשינן היכי אמרת דמקרא דשיעורא דר"מ נפיש מדר׳ יוסי והלא דבר ידוע שיש לחתות אש בחרס קטנה שאין בה כדי לקבל רביעית . ופרקיה אביי להאי קושיא לא תימא לחתות אש כדי להדליק מסנה במקום אחד אלא לחתות אש מיקידה גדולה כדי להתחמם כנגדה.ומקשי׳ אי מחשב (קא׳ השבת) [לענין שבת מאי דחשיב] מקראי ושיעורא דר׳ מאיר נפיש שפיר קאמר ליה ר׳ יוסי משם ראיה . דהא חשיב חרס לחשוף מים · ומפרקינן לדר"מ דאמר ולחשוף מים לא חשיבותא היא ולא חשיב אלא לחתות אש . ולא מיבעיא קאמר דלא מיבעיא מידי דחשיב דלא שבקינא אלא מאי דלא חשיב נמי לא שבקינא . ולעולם שיעור הוצאה מאי דחשיב הוא: סליק פרק שמיני

פרק ט אמר ר׳ עקיבא מניין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה שנאמר תזרם כמו דוה . אגב דתניא אסמכתא מן קראי בסוף המוציא יין לענין שיעור חרס אדכר נמי (הנשאה) [הני משניות] . אסמכתא ראשונה

הגהות הב"ח

(א) במשנה חרס כדי וכו׳ ולחשוף מים מגבא הוא סוף המשנה ואח"כ מתחיל גמרא מסברא שיעורא דר׳ יוסי נפיש: (ב) רש"י ד"ה ואינו מקנח וכו׳ ובקנים ועוזרדין ופריסין קשין . נ"ב לשון משנה בריש כלאים וריש מעשרות הפריסין והעוזרדין : (ג) ד"ה מסברא שיעורא דר׳ יוסי : (ד) גמ׳ מי שהיה כותלו סמוך לע"ז :

היה שלו ושל ע"ז נידון מחצה על מחצה אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ שנאמר °שקץ תשקצנו וגו' רבי עקיבא אומר כנדה שנאמר °תזרם כמו דוה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא אמר רבה תזרם דאמר קרא נכרינהו מינך כזר צא תאמר לו הכנס אל תאמר לו ואמר רבה במשא דכ"ע לא פליגי דמטמאה דהא אתקש לנדה כי פליגי באבן מסמא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה באבן מסמא אף ע"ז מטמאה באבן מסמא ורבנן סברי כשרץ מה שרץ לא מטמא באבן מסמא אף ע"ז לא מטמאה באבן מסמא ולר' עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ולרבנן למאי הלכתא איתקש לנדה למשא ולוקשה רחמנא לנבלה אין הכי נמי *אלא מה נדה אינה לאברין ב אף ע"ז אינה לאברין ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברין או אינה לאברין תיפשוט ליה מהא דלרבנן אינה לאברין רב חמא בר גוריא אליבא דרבי עקיבא בעי לה ור"א אמר באבן מסמא דכ"ע לא פליגי *דלא מטמאה כי פליגי במשא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמא' במשא ורבנן ג סברי כשרץ מה שרץ לא מטמאה במשא אף ע"ז לא מטמאה במשא ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ורבנן למאי הלכתא איתקש לנדה מה נדה אינה לאברים אף ע"ז אינה לאברים ורבי

היה שלו ושל ע"ז. שהיה חצי מריש הכותל של ע"ז: נדון מחצה על מחצה. המחצה שלו נחשבת בארבע אמות של כניסה לפי שחייבוהו חכמים להרחיקו משלו ארבע אמות וליכנס כולו בתוך שלו: שקץ תשקצנו. לשון שקץ כשרץ שאינו מטמא במשא: נדה מטמאה במשא. אדם הנושאה דאיתקש [לזב והדוה בנדתה והזב את זובו וגו' (ויקרא טו) וזב מטמא במשא דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם וגו' אף הזב במשמע אותם: באבן מסמא. אבן ששמוה על גבי יתידות וכלים תחתיה כדכתיב (דניאל ו) והיתית אבן חדא ושמת על פום גובא ונדה או זב יושבין עליה אע"פ שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים דכתיב כל אשר יהיה תחתיו: למשמשין. שאין הכלים המשמשין מטמאים לא במשא ולא באבן מסמא: למשא. אבל לא לאבן מסמא דלהכי אהני היקשא דשרץ: ולוקשה לנבלה. דאית בה משא ולית בה אבן מסמא והכי עדיף דתו לא צריך לאקושה לשרץ למעוטי מאבן מסמא: אינה לאברים. אם נחתך אבר ממנה מטמא במשא ובאהל משום תורת אבר מן החי אבל לא משום תורת אבר מן הנדה ונפקא מינה דלא מטמא באבן מסמא: אף ע"ז אינה לאברים. כגון ע"ז של חוליות אבר אבר ממנה אינו מטמא כלל משום ע"ז: דבעי רב חמא. לקמן (דף פג:): אליבא דרבי עקיבא בעי לה. דאקשה לנדה (*למשא) מי אמרינן להא נמי איתקש או דילמא לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן: דלא מטמאה. דהא איתקש לשרץ ובשרץ כתיב מגע ולא כתיב משא: למשמשיה. תקרובת היא:

ורבי

אבנין ועציו ועפריו מטמאים כשרץ. ופלי' למ"ד בפ"ג דמסכת ע"ז (דף מה:) ע"ז שנשתברה מאליה מותרת הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן ולכל עץ ועץ ולכל עפר ועפר דהוי ע"ז שלימה*: אמר רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה. קשה לר"ת מ"ט דרבנן אי אית להו הא דאמר בסוף שמעתין (דף פג:) טומאה דע"ז דרבנן היא ולקולא מקשינן א"כ אמאי מטמאה במשא נימא דהיקשא דנדה דאינה לאיברים והיקשא דשרץ דלא מטמאה במשא ואי סברי רבנן דלחומרא מקשינן אימא אהני היקשא דנדה לטמויי באבן מסמא ודשרץ לטמויי בכעדשה ולר' עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהיקשא דשרץ למשמשיה לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש לא תטמא אפילו במשא והיקשא דנדה דאינה לאברים והיקשא דשרץ דלא מטמא במשא וכן לר' אלעזר אליבא דר' עקיבא ונראה לר"ת דגרסי' לעיל בספרים אמר רבה תזרם דאמר *קרא נכרינהו מינך כזר לא תאמר לו הכנס אל תאמר לו פירוש כיון דכתיב כבר בריש' וטמאתם את צפוי פסילי כספך וגו' ל"ל תו למימר תזרם כמו דוה אלא לומר שמאד יש להרחיק ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא משום דטומאת ע"ז דרבנן מנדה ילפינן לחומרא מש"ה קאמר רבה לכ"ע מטמא במשא דאית להו דרשא דתזרם ולרבנן נמי הוית מטמא באבן מסמא כנדה אי לאו דממעטין מדאיתקש לשרץ: באבן מסמא. פי' בקונטרס אבן מונחת על גבי יתידות ונדה יושבת עליה וכלים תחת האבן וטמא מוכל אשר יהיה תחתיו וקשה דבת"כ מפיק אבן מסמא מוכל המשכב וקרא דכל אשר יהיה תחתיו מוקמינן בפרק בנות כותים (נדה לג:) לעליונו של זב ובת"כ מוקי לה במרכב ועוד דאי מוכל אשר יהיה תחתיו נפקא א"כ אפי' כלים שאין ראוי למשכב ומושב ובת"כ מוכח בהדיא דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין להם אפי' טומאה קלה ועוד אמאי נקט אבן אפי' דף ע"ג יתידות נמי ומפרש ר"ת דאבן מסמא היינו אבן גדולה שהיא כבידה ואין הכלים מרגישים כובד הזב והנדה מחמת כובד האבן ומסמא היינו משא גדולה *שצריכה שימה כדכתיב והיתית אבן חדא ושמת על פום *גובא אך קשה דבת"כ מרבה אבן מסמא מוכל המשכב משמע דמרבה מטעם משכב ומושב ובכל הש"ס משמע דהוי מטעם משא דבמתני' קרי ליה משא ובפ' בתרא דנדה (דף סט:) תנן הזב והזבה מטמאין במשא ומפרש בגמרא מאי משא אבן מסמא וברים דם הנדה [נדה נה:] ממעט מדוה מאבן מסמא מוהנושא אותם ובתוספתא דכלים תניא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב ע"ג אבן מסמא והיסט [היינו] משא כדאמר בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) אטו נושא לאו היסט הוא משמע ע"ג אבן מסמא שהכלים ע"ג האבן דלא שייך כלל למשכב ומושב ועוד דמדרס כלי חרס טהור וי"ל דהא דמרבה בת"כ אבן מסמא מטעם משכב ומושב היינו כשהזב ע"ג האבן והכלים תחתיה אבל כשיד הטהור או רגלו תחת האבן הוי מטעם משא שהטהור נושא את הטמא או כשאצבעו של זב תחת האבן והכלים עליה טמא מטעם היסט דהיינו משא הזב והיינו היסיט הזב ע"ג אבן מסמא דתוספתא וא"ת ברים דם הנדה (נדה דף נד:) דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי מטמאה באבן מסמא כיון דכבר מיעט מאשר היא יושבת מדוה ממשכב ומושב היכי סלקא דעתך תו למימר דמטמא באבן מסמא ואור"י דאבן מסמא נפקא לה משום דרשה דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין להכי איצטריך התם למעוטי מדוה אף מאבן מסמא שהיא טומאה קלה: ורבנן סברי כשרץ כו'. וא"ת אמאי איצטריך שרץ למעוטי אבן מסמא תיפוק ליה מדאיתקש למת (לקמן דף פג:) וי"ל דכיון דגלי לן קרא דנכרינהו מינך כזר דאית לן לאקשויי לנדה לחומרא לא הוה ממעטי ממת אבן מסמא בע"ז כיון דאיצטריך היקשא דמת לשיעור כזית א"נ לכדאמר בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) מה ע"ז במחובר לא מיתסרא אף קבר במחובר לא מיתסר: ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ כו'. תימה לר"י מאי קמיבעיא ליה הא איצטריך לאפוקי שלא יטמא באהל המת דמנדה דילמא לא ילפינן שום קולא דהא בעי רב חמא בר גוריא בסמוך אי ישנה לאברים אע"ג דנדה אינה לאברים ויש לומר דלענין דליכא בע"ז חומרא דמת שפיר ילפינן מנדה ואע"ג דהיקשא דנדה לחומרא קולא נמי אית לן למילף והא דמספקא ליה לענין אברים משום דלא דמי דאברי נדה אין אדם יכול להחזירם ואברי ע"ז מיהא אומן יכול להחזירם א"כ הא דקאמר למאי הלכתא וכן הא דקא מסגי למשמשין היינו את"ל דילפינן קולא מנדה: למשמשיה. פירש בקונטרס שאין כלים המשמשין לע"ז מטמאין לא במשא ולא באבן מסמא משמע דאי לאו דאיתקש לשרץ הוו מטמי כע"ז באבן מסמא ותימה דלרבנן דהיקשא דשרץ לא אתא למשמשיה מנלן דמשמשין לא מטמו במשא כמו ע"ז עצמה דלקמן קאמר רב אסי אליבא דרבה משמשין בין הן שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טהורין ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשין לשרץ לא הוה מטמינן להו כלל ורבנן דמטמו למשמשיה מדכתיב שקץ תשקצנו כי חרם הוא משמע כל דבר שהוא חרם פירש שאסור בהנאה הוי כשרץ ומשמשין אסור בהנאה ובזה לא יתיישב פי' הקונטרס דמכי חרם הוא לא משמע למעוטי משמשין דלא מטמו במשא דאין שום יתור לכך אבל הא דמשמשיה טמא משתמע שפיר: ולוקשה רחמנא לנבלה. אמאי דהוקשה למת ליכא למיפרך דלוקש לנבלה דהא איצטריך למת לכדדרשינן בנגמר הדין ובקונט' פי' דהכי פריך ולוקשה לנבלה משום דהוה לא הוה צריך לאקושה לשרץ: ורבי אלעזר אמר כו'. פי' רבינו שמואל דבמילתיה דר' אלעזר ל"ג ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה דהא איצטריך למעוטה מאבן מסמא כדאמר דכ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא דהא איתקש לשרץ ויש ספרים דל"ג דהא איתקש לשרץ ולפי זה מצינן למימר דטעמא דר' אלעזר דכ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא לאו משום דאיתקש לשרץ אלא בלא שום יתור לא מחמרינן כולי האי לטמאות באבן מסמא ולפי זה גרסי' שפיר ור"ע למאי הלכתא כו' והא דפריך בתר הכי ולוקשה רחמנא לנבלה לא פריך לוקשה לנבלה ותו לא צריך לאקושה לשרץ דהשתא נמי לא צריך לאקושי משום הכי לשרץ אלא הכי פריך דהוה ליה טפי לאקושה לנבלה דדמיא ממש לנבלה אבל לנדה לא דמיא דנדה מטמאה באבן מסמא משא"כ בע"ז.

מיתיבי

א מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הל"ד:

[וע"ע תוס' ע"ז מז: ד"ה אבניו]

ג ב מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ג:

ד ג שם הלכה כ:

דאמר קרא לא נכרינהו כצ"ל רש"ל ומ"כ דלפני תוס' לא היה כתוב האי מימרא דרבה ולכך לא מפרשי תוס' לעיל אמר רבה

דלא מטמאה דהא איתקש לשרץ כי פליגי כצ"ל רש"ל ועי' רש"י ותוספות ד"ה ור"א

שצריכה שימה והשתא א"ש הא דמייתי בפרק בתרא דנדה והיתית אבן כו'

על פום גובא שצריכה שימה ואתיי אך קשה כצ"ל רש"ל

רבינו חננאל

ראשונה אליבא דר"ע ושארא כולהו לדברי הכל ובהא איפליגו רבה ור' אלעזר אליבא דר"ע ורבנן. רבה סבר דלרבנן לא מטמיא ע"ז באבן מסמא. ופי' אבן מסמא כגון *) אבן (שומא) [שומת] על מושב ועל האבן ע"ז וניטלה ע"ז וניטלה האבן. ובא אדם וישב על אותו מושב והאי היא דכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב. ותני עלה אפי' ישב על עשרה מצעות זה ע"ג זה אפילו ע"ג אבן מסמא. דאע"ג דהא בזב אמורה נדה נמי ומושב נדה מטמא באבן מסמא. דאמר רבה דסבר ר' עקיבא ע"ז כנדה. אבל לענין משא סבר רבה דאפילו רבנן מודו שהיא מטמאה במשא. ור' אלעזר סבר באבן מסמא כולי עלמא לא פליגי שאין ע"ז מטמא ובמשא הוא

רב נסים גאון

פ"ט כי פליגי באבן מסמא כו'. *)עיקר דילה בתורת כהנים והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב אין לי אלא בזמן שהוא יושב עליו ונגע בו מנין לעשרה מושבות זה על גבי זה ואפילו על גבי אבן מסמא ת"ל והיושב וכיוצא בו אמרו בנדה ובועלה יכול לא יטמאו טומאה חמורה כו' ומנין לי' מושבות זה על גבי זה ואפילו על אבן מסמא ת"ל וכל המשכב ובמסכת נדה בפרק דם הנדה (דף נה) אמרו או מה היא מטמאה באבן מסמא אף דמה נמי מטמא באבן מסמא אמר קרא (ויקרא טו) אתם אתם מיעוטא הוא ובתחלת תוספתא טהרות אמרו זוב הזב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית מן המת ודם נדה כיוצא במרכב חומר במרכב מבהן וחומר בהן מבמרכב שהן שוה מגען למשאן לטמא אדם ולטמא בגדים מה שאין במרכב חומר במרכב שהמרכב תחת אבן מסמא מה שאין כן בהן ובמשנה נמי בתחלת הסדר יש כזה הענין ובפרק תינוקת (דף סט) שנינו הזב והזבה והיולדת והמצורע שמתו מטמאין במשא עד שימוק הבשר ובתלמוד אמרו מאי במשא אמו כל מת מי לא מטמא במשא אלא מה במשא באבן מסמא דכתיב (דניאל ו) והיתית אבן חדא ושמת על פום גובא. מה שרץ לא מטמא באבן מסמא אף ע"ז לא מטמא באבן מסמא ודע שהשרץ הזכיר בו הכתוב נגיעה כדכתיב (ויקרא יא) ונוגע בנבלתם ומפרשי ליה רבנן במגע הן מטמאין ואינן מטמאין במשא והוא מטמא אלא בנגיעה בלבד כמו כן אינו מטמא על גבי אבן מסמא שהרי לא נגע:

*) עיין ערוך ערך אבן מסמא.

תורה אור

ורבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא לוקשיה לנבלה אין הכי נמי אלא מה נדה אינה לאברין אף ע"ז אינה לאברין אלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים תיפשוט ליה מהא בין לרבנן בין לרבי עקיבא דאינה לאברים רב חמא בר גוריא כרבה מתני ובעי לה אליבא דרבי עקיבא מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ רבי עקיבא אומר ע"ז כנדה ומשמשיה כשרץ בשלמא לרבי אלעזר ניחא אלא לרבה קשיא °אמר לך רבה מי אלימא ממתני' דקתני עציו ואבניו ועפריו מטמאין כשרץ ואוקימנא מאי כשרץ דלא מטמא באבן מסמא ה"נ דלא מטמא באבן מסמא מיתיבי נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן ולא היסטן רבי עקיבא אומר הן והיסטן בשלמא לרבי אלעזר ניחא אלא לרבה קשיא אמר לך רבה וליטעמיך נכרי ונכרית נמי הן ולא היסטן *והתניא °דבר אל בני ישראל (ויקרא טו) וגו' בני ישראל מטמאין בזיבה *ואין נכרים מטמאין בזיבה אבל גזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן אלא רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע"ז היא והיסטה אבל לא אבן מסמא שלה רבי עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה ואבן מסמא שלה ורבי אלעזר מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע"ז היא ולא היסטה ורבי עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה מתקיף לה רב אשי מאי הן אלא אמר רב אשי הכי קאמר נכרי ונכרית בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאים ע"ז שהסיטה אחרים טהורין אחרים שהסיטו אותה טמאים משמשיה בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טהורים רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית וע"ז בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאים משמשיה בין הן שהסיטו אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טהורין ע"ז בשלמא אחרים שהסיטו אותה משכחת לה אלא היא שהסיטה את אחרים היכי משכחת לה אמר רמי בריה דרב ייבא *כדתנן *הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שנייה כרע הזב טמאין כרעו

רש"י

ור' עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא · לחודה לוקשה לנבלה: כרבה מתני לה. דאמר לעיל דר"ע לאבן מסמא נמי אקשה לנדה ולא מצי לאקושה לנבלה: ובעי לה אליבא דר' עקיבא. מי מקיש נמי לענין נדה דאינה לאברים או לא: ניחא. דקתני לרבנן כשרץ אלמא לא מטמיא במשא: ממתני'. דמסכת ע"ז אבניו ועציו כו': ה"ג נכרי ונכרית וע"ז ומשמשיה כו'. ול"ג מגע נכרי ונכרית שגזרו חכמים עליהן טומאת זבין: הן ולא היסטן. הס"ד היסטן משמע שהוסטו דהיינו משא ולא כשאר היסיטות שבהש"ס דמשמעו שהטמא הסיט האחרים: בשלמא לר"א ניחא. דקתני ולא היסטן דמשמע דלא מטמא במשא ולקמן פריך מאי הן אי הן טמאין קאמר פשיטא השתא היסטן טמא הם מיבעיא הכי איבעי ליה למתני מגען ולא היסטן: לכל דבריהם(א). אלמא מטמאו במשא דאי לא מטמאו אלא במגע מאי כזבין לימא כטמאי מתים: אלא. הא משבשתא היא ובעי לתרוצי ורבה מתרץ לטעמיה ורבי אלעזר לטעמיה: ואבן מסמא שלהן גרסי' גבי נכרי ונכרית בין בתרלתא דרבה בין בדר' אלעזר והכי אמרינן בפרק בתרא דמסכת נדה (דף סט:) נכרי ונכרית מטמאין באבן מסמא: ר' אלעזר מתרץ לטעמיה כו' ע"ז היא ולא היסטה. ולא משאה שאינה מטמאה במשא: מתקיף לה רב אשי מאי הן. אי רבה ורבי אלעזר היסט דברייתא לשון משא משמע להו שהסיטו אחרים דהיינו משא מאי הן והיסטן הן ולא היסטן דקתני בין לר' עקיבא בין לרבנן אי למימרא דהן עצמן טמאים פשיטא דאי טהורים הם היסט מנא להו הכי איבעיא לאיפלוגי ע"ז אין היסטה טמא ר' עקיבא אומר היסטה טמא: אלא אמר רב אשי הכי קאמר נכרי ונכרית בין הן שהסיטו אחרים. והיינו היסטן דקתני בה ככל היסט שבמשנה: בין אחרים שהסיטו אותן. דהיינו משא וזהו הן דקתני בברייתא והכי משמע הן והיסטן דלישנא דברייתא משא שהזכירו חכמים בנכרי ונכרית בין הן שהוסטו על ידי אדם בין היסטן כלומר מה שהסיטו הן טמאין דתורת זבין עליהם דזב שהוסט ע"י אדם או הסיט את האדם ואת כל דבר טמאוהו דתנן (זבין פ"ה משנה ב) כל הנישא על גבי זב טמא והיינו היסט וילפינן לה במסכת נדה (ד' לג·) מוכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו ומוקמי' לקרא התם ע"כ דה"ק וכל הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו נישא על גבי הזב: ע"ז שהסיטה את אחרים טהורים. דאיתקש לשרץ להכי שלא תטמא לא בהיסט ולא באבן מסמא ואליבא דרבה קמתרץ לה רב אשי: אחרים שהסיטוה טמאים. דהיינו משא ומודו רבנן דמטמאה במשא דאיתקש לנדה: רבי עקיבא אומר. ע"ז נמי כנכרי ונכרית בין שהסיטה בין שהוסטה וה"ה לאבן מסמא דאיתקש לנדה והכי תני רב אשי לברייתא אליבא דרבה נכרי ונכרית הן המשא שלהן והיסטן ע"ז היא המשא שלה ולא היסטה משמשיה לא הן ולא היסטן ר' עקיבא אומר נכרי ונכרית ע"ז הן והיסטן משמשיה לא הן ולא היסטן וממילא לר' אלעזר מתרץ לה רב אשי הכי נכרי ונכרית הן והיסטן ע"ז ומשמשיה לא הן ולא היסטן ר' עקיבא אומר נכרי ונכרית הן והיסטן ע"ז היא ולא היסטה דבמשא מטמיא ולא באבן מסמא דהוא דומיא דהיסט משמשין לא הן ולא היסטן כך נראה לי סוגיא זו ולא פירשו רבותינו כן והם פירשו מאי הן דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי ולא קשיא ליה אלא דתני לה בלשון רבים והכי קשיא ליה כיון דר"ע אע"ז לחודה קאי אמאי תנא הן והיסטן היא והיסטה איבעיא ליה למיתני ולא נהירא לי דקשיא לי טובא בגוה חדא דלא אתקפתא היא דכיון דאמרן דמתני' מחסרתא היא ואוספי מוספינן עלה שפיר מיתני בה [הן] לר"ע בין לרבה דקאמר ר"ע אכולהו קאי וקאמר *הן והיסטן לר' אלעזר נמי קאי אכולהו דהכי קאמר ר' עקיבא ע"ז לענין היסט דהיינו משא כנכרי ונכרית וכולן הן והיסטן והכי קתני רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית ע"ז הן והיסטן ועוד מ"ש דלא מיפלגי בין הסיטו להוסטו אלא בתרלתא דרב אשי ומאי דוחקיה לפלוגי בהו אי לאו דהן דברייתא משמע ליה שהסיטו והיסטן משמע שהוסטו ועוד דסוף סוף בתירוצא דרב אשי לא מיתרצא אתקפתיה דאי הן משום מגע משמשיה קאמר [לא] הן ולא היסטן הוא ואילו רבי עקיבא הן והיסטן קאמר ואי אנכרי ונכרית הכא נמי ה"מ לתרוצי כלישנא קמא ומאי אתקפתיה: היכי משכחת לה. שהאבן יסיט אדם או אבן אחר: כרע הזב טמאין. שהרי הסיטן זב והיסטו של זב כי האי גוונא כתיב בין באדם בין בכלים בין באוכלין ומשקין בכלים כתיב וכלי חרש אשר יגע בו הזב ותניא בת"כ יכול יטמאנו מאחוריו נאמר כאן בו ונאמר להלן אשר תבושל בו מה להלן מאוירו אף כאן מאוירו א"כ למה נאמר אשר יגע בו פשיטא מי גרע משאר טומאות שמטמאין כלי חרש מאוירן כיון דכתיב גבי שרצים ל"ל למכתבי' הכא אלא להביא מגעו שהוא ככולו ואפי' מאחוריו ואיזהו זה היסטו וגבי אדם נמי וכל אשר יגע בו הזב ואי משום מגע הא כתיב נוגע בבשר הזב אלא להביא מגעו שהוא ככולו ואפי' מאחוריו ואיזהו זה היסטו וגבי אוכלין ומשקין תנא וכל כלי עץ ישטף במים אמר ר' שמעון ומה בא זה ללמדנו אם ללמד שיטמא הזב כלי שטף במגע והלא כבר נאמר הנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו אם הנוגע בו יכבס בגדיו שהן כלי שטף במגע הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע אלא למה נאמר וכל כלי עץ וגו' להביא אוכלין ומשקין וכלים הנישאין ע"ג הזב דבסיפיה דקרא דאשר יגע בו הזב כתיב דאוקמינן דמשתעי בהיסט והיינו דתנן כל הנישא על גבי הזב טמא:

כרעו

תוספות

מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ. *מברייתא אליס ליה למיפרך ממתני' משום דקתני בה משמשיה משמע דע"ז דומיא דמשמשיה דלא מטמו במשא: ומשמשיה בין הן שהסיטו כו'. בשנוייא קמא לא נזכר משמשיה משום דהוי בכלל הן ולא היסטן דברייתא אבל רב אשי הוצרך לפרש דמשמשיה לא הן ולא היסטן ולא הוי בכלל הא דקתני בברייתא הן ולא היסטן: ורבי עקיבא. הרב פור"ת לא גרים משמשיה במילתיה דר"ע דלא פליג במשמשיה ארבנן: הזב בכף מאזנים כו'. במס' זבים (פ"ד משנה ה) גרסינן הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב בכף שנייה כרע הזב טהורין פי' ממדרס ומ"מ טמאין כדין היסט הזב כרעו הן טמאים פי' ממדרס כיון שהזב למעלה הרי נשען עליהן וגירסת הקונט' מיושב יותר אך לא נמצא כן אם לא שברייתא היא בשום מקום:

ע"ז

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ה:

ו ב מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה ו סמג עשין רמג:

רבינו חננאל

דפליגי. רבנן סברי לא מטמאה במשא. ור"ע סבר מטמאה במשא. והלכה כרבנן ואליבא דר' אלעזר דרבא משני בשינוייא דחיקי. וטומאת ע"ז דרבנן היא. ולענין הא דמסקינן הין אליבא [דרבא] בין אליבא דר' אלעזר. דלר' עקיבא האי הא איתקש ע"ז לשקץ דכתיב שקץ תשקצנו משום משמשיה קשיא למקצת תלמידים כי מכדי משמשי ע"ז אפי' אליבא דר' עקיבא בשקץ היכי קתני לענין בית ע"ז אבניו ועציו ועפריו מטמאין כשרץ. ר"ע אומר כנדה. דאהדרינן דהאי בית היא גופיה ע"ז דתנן בתרה (כתריא) [במשנה] ג' בתים הן. בית שבנה מתחלה לע"ז הרי זה אסור. ואמרינן עלה אמר רב המשתחוה לבית לא אסרו ומותבינן לרבה דאמר במשא כולי עלמא לא פליגי דאף רבנן מודו [דמטמא] קשיא ע"ז כשרץ. ודחי *) (ומותבינן נמי מגע נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה הן [ולא היסטן]) ופרקינן דאמר לדרבה וליטעמיך דקאמ' נכרי ונכרי' ולא היסטן ר"ע אומר הן והיסטן. ופי' היסט נדנוד. שאם אמרה הא ברייתא אין נכרי ונכרית נסל אדם קנה או קיסם ונדנד את הבגד אומרין שהסיטן. ומי מטמאין בהיסט הלא גזרה היא שנשא כלום כבר הסיטן. ויש מסיט שלא במשא. וכוון עליהן שיהו כזבין מטאין לכל. שמן המשנה הזו ע"ז מטמא במגע ואין מטמא בהיסט דבריהן והרי הזב מטמא בהיסט הרי נוגע באמת שאינה מטמא במשא כמו מגע נכרי אלא רבה מפרש טעמיה דרבי אלעזר דנכרי ונכרי' כי הנושאת מסיטה לפי שהוא מתנד' מתרץ לטעמיה. רבה מוקים לה בכחו כדפרשינן לעילא. ור"ע אומר הן והיסטן [ואבן מסמא שלהן ופליגתא] באבן מסמא אבל לענין כל המסיט ע"ז טמא והנושא בכלל מסיט. בשלמא ע"ז ומסלק היסט מן פלוגתא ולר' אלעזר במשא פליגי ניחא הא ברייתא אלא דר' אלעזר מסלק פלוגתא מן נכרי ונכרית לענין בסיט. ומוקי לה לפלוגתא לענין ע"ז ומשמשיה בלחוד). מתקיף לה רב אשי מאי הן דפשטא דברייתא הן ולא היסטן ר' עקיבא אומר הן והיסטן בלשון רבים על מגע נכרי ונכרית וע"ז. והאי תירוצא דאמרינן לרבה היא ולא אבן מסמא. ר"ע אומר היא ואבן מסמא. לית בה לענין ע"ז פלוגתא בהסיט כל עיקר. וקאי מפיק לה לברייתא מן פשטא כלל. אבל ר' אלעזר קא מתרץ הן אבל לא הסיטן לרבנן ולר' עקיבא הן והסיטן על ע"ז ומפיק להו נכרי ונכרית בראיה ברורה דהא אימורה כי היכין דאף רבה מפקינן שהרי גזרו עליהן שהן כזבין לכל דבריהן. והא גזירה לענין תרומה ששורפין אותה על מגע גוי והסיטן כדמפרש בתורת כהנים. אבל חולין לא גזרו בהן טומאת נכרי. והכין לישנא דגמרא איצטרכינן למיכתבא משום דמשמש ואית בה חילופי רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע"ז היא והיסטה אבל לא אבן מסמא שלה. ר"ע אומר היא ואבן מסמא שלהם ר' אלעזר מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן אבל לא אבן מסמא שלהן. ע"ז היא אבל לא היסטה. ר' עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה ומשמשיה הן ולא היסטן. מתקיף לה רב אשי מאי הן והא אתקפתא דרב אשי על מימרא דרבה היא בלחוד. דאילו ר' אלעזר הא קא מתרץ אבל לא היסטן. ור' עקיבא אומר הן והיסטן לענין ע"ז וליכא אתקפתא עליה. ומשום הכין מתרץ רב אשי אליבא דרבה ולא קא מתרץ אליבא דר' אלעזר ולא מכלל דסבר לה כרבה ולא סבר לה כר' אלעזר אלא משום דתרצתא דר' אלעזר תרצא וסיומא. ודרבה צריכה עדיין תרצתא. ולא שויא רב אשי תיובתא. אלא תריץ לה תירוצא דחיקא. ולעולם אימא לך דכר' אלעזר סבירא ליה והכין קא מתרץ רב אשי אליבא דרבה האי דקאמרו מאי הן אבל לא היסטן. ר' עקיבא אומר הן והיסטן דאפלגו לענין ע"ז אמר לך רבה הכי קאמר ע"ז ומשמשיה הן אבל לא היסטן שהיסטו הן את אחרים. ר"ע אומר הן והיסטן. אפי' שהיסטו הן את אחרים. ולפום הכין שאילנן. ע"ז שמסיטה היא את אחרים היכי משכחת לה. ופריש רמי בר ייבא כגון שהיתה היא בכף מאזנים ואחרים בכף מאזנים וכרעה ע"ז ותלה נחתא משום יוקרא מפתח שמכרעת

*) דברי רבינו אלו מסולגי הבנה ועיין בסוף המסכתא.

מסורת הש"ס

נדה לד.

[עי' תוס' ב"ב כ. ד"ה ונכרי]

[לפמ"ש תוס' ד"ה הזב כו' אם לא שברייתא היא כו' צ"ל כדתניא]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לכל דבריהם. נ"ב ע"ל דף פד ע"ב:

הן והיסטן ואבן מסמא שלהן כצ"ל

גליון הש"ס

גמ' אמר לך רבה מי אלימא ממתני'. לעיל ד' יב ע"א עירובין דף סט ע"ב: תוס' ד"ה מיתיבי וכו' מברייתא אליס ליה. עי' לעיל דף יב ע"א תוס' ד"ה מי אלימא:

כרעו הן טהורין כמאן אולא הא דתניא *כל הטמאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב *שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה לימא דלא כרבי עקיבא דאי כרבי עקיבא איכא נמי ע"ז אפילו תימא ר' עקיבא תנא זב וכל דדמי ליה *בעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים היכא דהדיוט יכול להחזירה לא תיבעי לך דכמאן דמחברת דמי כי תיבעי לך היכא דאין הדיוט יכול להחזירה מאי כיון דאין הדיוט יכול להחזירה כמאן דמתברא דמי או דילמא הא לא מחסרה ואיכא דבעי לה להך גיסא היכא דאין הדיוט יכול להחזירה לא תיבעי לך דכמאן דמתברא דמי כי תבעי לך היכא דהדיוט יכול להחזירה מאי כיון דהדיוט יכול להחזירה כמאן דמחברא דמי או דילמא השתא מיהא קשלפה ושריא תיקו בעי רב אחדבוי בר אמי ע"ז פחותה מכזית מהו מתקיף לה רב יוסף למאי אילימא לענין איסורא לא יהא אלא זבוב בעל עקרון דתניא °וישימו (*להן) בעל ברית לאלהים זה זבוב בעל עקרון *מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו ומניחה בתוך כיסו כיון שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה ומנשקה אלא לענין טומאה מאי כיון דאיתקיש לשרץ מה שרץ בכעדשה אף ע"ז נמי בכעדשה או דילמא הא איתקיש למת מה מת בכזית אף ע"ז בכזית אמר רב אויא ואיתימא רבה בר עולא ת"ש דתניא ע"ז פחותה מכזית אין בה טומאה כל עיקר שנאמר °וישלך את עפרה (אל) קבר בני העם מה מת בכזית אף ע"ז בכזית ורבנן למאי הלכתא איתקש לשרץ דלא מטמא במשא לנדה דאינה לאברין למת דלא מטמא בכעדשה אימא לחומרא למאי הלכתא אקשה רחמנא לשרץ לטמויי בכעדשה לנדה לטמויי באבן מסמא אקשה רחמנא למת לטמויי באהל טומאת עבודה זרה דרבנן היא וקולא וחומרא לקולא מקשינן לחומרא לא מקשינן:

מתני' מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר °דרך אניה בלב ים:

גמ' פשיטא אניה בלב ים היא הא קמ"ל כים מה ים טהור אף ספינה טהורה תניא חנניה אומר נלמדה משק *מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס מאן דאמר אניה בלב ים הא נמי בלב ים היא למ"ד כשק הנך (היא) דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן אין אי לא לא אבל ספינה של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן אי נמי ספינת הירדן למ"ד אניה בלב ים היא הא נמי אניה בלב ים היא למ"ד מיטלטלת מלא וריקן הא נמי מיטלטלת מלא וריקן דא"ר חנינא בן עקביא מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה מפני שטוענים אותה ביבשה ומורידין אותה למים א"ר יהודה אמר רב *לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפי' בשעת מיתה שנא' °זאת התורה אדם כי ימות באהל אפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה *אמר ר"ל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל אמר רבא

ולתנניה

תורה אור: שופטים ח; מ"ב כג; משלי ל; במדבר יט

רש"י

כרעו הן. ונשאו הן את הזב: טהורין. דהכן כל שהזב נושא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב האדם אבל כל שאר כלים ואוכלים אין מיטמאין מחמת נישכב ומושב כדתניא (לעיל דף נט.) מי שמיוחד ליטיבה יצא זה שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ולמהוי אפילו ראשון לטומאה מחמת משא הזב נמי לא °דכי כתיב משא הזב באדם כתיב והנושא אותם וגו' והא דאמר לעיל נכרי ונכרית וע"ז שהסיטום אחרים טמאים באדם קאמרינן: כל הטמאו' המסיטות. אחרים כגון בכף מאזנים או אדם טמא מת שהסיט את חברו טהורין: שלא מצינו לו. בשאר טומאות שבתורה אלא בזב: וכל דדמי ליה. דאתי מריבויא דזב וע"ז מנדה גמרי דהיינו זב: ישנה לאברים. כגון של חוליות ישנה לטומאתה אבר אבר או לא: דהדיוט יכול להחזירה. שאין צריך אומן לכך: פחותה מכזית. והיא שלמה: לענין איסור. ליאסר בהנאה: ומחבקה ומנשקה. וזהו לשון ברית אהבה וחבה אלמא אדוקים בה וע"ז היא: הא איתקש למת. כדלקמן *אל קבר בני העם: ורבנן למאי הלכתא כו'. אתקפתא היא לרבנן דאמרי אינה מטמאה במשא למאי הלכתא אמרו אליבייהו דאיתקש לנדה דאינה לאברים ולשרץ דלא מטמינן במשא ולמת דאינה מטמאה בכעדשה כולהו לקולא: אימא. כולהו לחומרא: דרבנן. דכל הנך היקשות דברי קבלה נינהו ואסמכתא בעלמא ושקץ תשקצנו לאו לשון שרץ ממש הוא אלא עיקר קרא לכנות לה שם לגנאי אתא: **מתני'** שהיא טהורה. שאינה מקבלת טומאה: בלב ים. הרי היא כים: **גמ'** פשיטא אניה בלב ים היא. לאו פירכא היא אלא פירוש כמתני': נלמדנה משק. שהרי כלי עץ היא והוקשה לשק לענין טומאה: אף כו'. וזו אינה מיטלטל' מלאה דגדולה היא: ספינה של חרס. דלא איתקש לשק: אי נמי ספינת הירדן. איכא בינייהו שהיא קטנה ומיטלטלת מלאה וריקנית לפי שהנהר קטן: הא נמי בלב ים. דים לאו דוקא וכל הנהרות נמי טהורין הן: נשנית משנה זו. של מסכת כלים דתני בה ספינת הירדן טמאה ולא נתגלה הטעם למה:

ולחנניה

תוספות

ע"ז ישנה לאיברים כו'. בשל חוליות מבעיא ליה אבל ע"ז שנשתברה פשיטא ליה דלא מטמאה ולא משום היקשא דנדה פשיטא ליה בנשתברה דדמיא לגמרי לנדה שאין אדם יכול להחזירה דא"כ אמאי קאמר לעיל דמבעיא ליה אליבא דר' עקיבא אליבא דרבנן נמי מצי למיבעי דהא דנפקא להו דע"ז אינה לאיברים מנדה הני מילי כשנשתברה לגמרי אלא ודאי בלא נדה פשיטא ליה דנשתברה טהורה: **כי** תבעי לך היכא דאין הדיוט כו'. לענין טומאה מבעיא ליה כדפי' הקונט' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אבל לענין איסורא דאורייתא לא שייך למילף מנדה ואע"ג דאסור בהנאה בטומאה דרבנן מיבעיא ליה אי פרחה אי לאו משמע דבהדיוט יכול להחזירה פשיטא דאסירה אפילו לליסנא בתרא מדבעי לענין טומאה בהדיוט יכול להחזירה דאי איסור הנאה דאורייתא שרי כ"ש דלא מטמא °וקשה לר"י דבפרק ג' דמסכת ע"ז (ד' מט:) פליגי רב ושמואל בע"ז שנשתברה מאליה דרב אמר צריכה לבטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר אין ע"ז צריכה לבטל אלא דרך גדילתה ובעי לאוקמא פלוגתייהו בשברי שברים ומסיק דבע"ז של חוליות עסקינן והדיוט יכול להחזירה קא מיפלגי דרב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה כו' לא בטלה משמע דבאין הדיוט יכול להחזירה אפי' רב מודה דשריא ונראה לר"י דהתם פליגי בחוליות קטנים דכשמתפרקין הוו כעין שברי שברים דקאמר התם מעיקרא אבל הכא מיירי בחוליות גדולות דאפי' שמואל מודה דאסירי בהנאה אפי' אין הדיוט יכול להחזירה: **וישימו** להם בעל ברית וגו'. האי קרא בשופטים כתיב וקשה לר"י למה לא הביא קרא דמלכים (ב א) *זבוב בעל עקרון ולמה ליה לאתויי ברייתא וי"ל דאי מהתם ה"א זבוב גדול היה אלא שהיה לו דמות זבוב לכך מייתי מהכא שהיה קטן כשאר זבובים כדקתני ומניחה בתוך כיסו ודריש לה מדכתיב בעל ברית משמע שכרתו להן ברית להיות כל שעה אצלם ומסברא קאמר זה זבוב בעל עקרון: **מה** מת בכזית אף ע"ז בכזית. תימה [לר"י] לרבי עקיבא אי ישנה לאברים נוקי האי היקישא לקולא דבעי כזית אאברים אבל ע"ז שלימה אפילו אין בה כזית דומיא דמת כשהוא שלם דמטמא אפילו אין בו כזית כדאמר בנזיר בפרק כ"ג (דף נ:) ויש לומר דבמת אפי' אבר שלם שאין בו כזית טמא כדאמרינן נמי התם א"כ כך לי אבר אחד כמו כולה ואם תאמר אכתי מני לאוקמא היקישא בחוליא אחת שכנגדה במת לא חשיב אבר וי"ל דההיא אפילו כזית לא נטמא דכשברי שברים חשיבא: **נלמדנה** משק. דספינה אינה מיוחדת למדרס אף על פי שכל שעה יושבין בה בני אדם מכל מקום עיקרן עשויות לפרגמטיא ואומר בה עמוד ונעשה מלאכתנו דאי ספינה מיוחדת למדרס לא הוה ילפינן משק כדאמרינן בריש אלו מומין (בכורות לח:) דמדרסות לא איתקוש לשק*: **לאפוקי** ספינה שאינה מיטלטלת מליאה. ומה שמיטלטלת בים לא חשיב ליה טלטול כיון דעיקר הילוכה מחמת המים:

(צ"ל בעל זבוב אלהי עקרון)

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ח מהלכות משכב ומושב הלכה א ב:

ח ב מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ד:

ט ג שם הלכה ה ו:

י ד שם הלכה א:

יא ה ו ז מיי' פרק י"ח מהלכות כלים הל"ט:

יב ח מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה יב טוש"ע יו"ד סימן רמו סעיף כא:

[לעיל פג:]

רבינו חננאל

שמכרעת סלקין אחרים בכף מאזנים אחרת ונמצאת כנושא אותן וניסוטין מכחה כדתנן בזב. כמאן אולא הא דתניא כל הטומאות המסיטות אחרי' טהורין חוץ מן הזב. שלא מצינו לו בכל התורה כולה ניחא דלא כר"ע. דאי ר"ע הא אף ע"ז שהסיטה את אחרים טמאין. ודחינן אפילו תימא ר"ע תנא זב וכל דדמי ליה. נמצא דברי רב אשי דפלוגתא דרבה ור' אלעזר בתרצתא דהא מתנית' דר' אלעזר סבר בהיסט שהסיטו אחרים את ע"ז פלוגתא דרבנן ודר' עקיבא. אבל הסיטה היא את אחרים טהורין. ורבה סבר בהיסט שהסיטה ע"ז את אחרים פלוגתייהו. אבל אם הסיטוה אחרים טמאין. ובעיא דרמי בר חמא הא אמרינן כרבה בעי לה ואליבא דר"ע. אבל לרבה לרבנן אינה לאברים. ולר' אלעזר בין אליבא דרבנן ובין אליבא דר' עקיבא אינה לאברים. וכן הלכה. ובעיא דרב אחדבוי בר אמי ע"ז פחותה מכזית לענין איסורא פשטא דאסורא דהא זבוב בעל ע"ז עקרון אסור. אבל לענין טומאה אין בה טומאה של כלום דלהכין איתקש למת ואיתקש לנדה שאינה לאברים. ואיתקש לשרץ שאינה מטמא במשא ולא מצית למימר לחומרא לשרץ בעדשה ולנדה לאבן מסמא. ולמת לאהל משום דטומאת ע"ז דרבנן היא. וכי איכא חומרא וקולא לקולא היא דמקשינן: [מתני'] מנין לספינה שהיא טהורה כו'. פי' שאינה מקבלת טומאה. רבנן דמתני' משום מדמי לה ספינה לים מה הים אין מקבל טומאה אף הספינה אינה מקבלת טומאה. וחנניה מפיק לה למילתא דספינה שאין מקבלת טומאה מן השק דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק מה שק מטלטל מלא וריקן מקבל טומאה לאפוקי ספינה שאינה מטלטלת מלא וריקן. לפיכך אינה מקבלת טומאה. מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס לרבנן [שמדמין] אותה לים אף ספינה של חרס טהורה. ולחנניה שהוא [למד] לטהרת ספינה משק ספינה של חרס [מקבלת] טומאה דא' לן עץ ובגד ועור ושק דכתיבי בעניינא גמרינן להו משק נמצא משק מלמד עליו. אלו הדברים שכתובין בפרשה. וכן מלמד שאין מקבלין טומאה אלא מה שהוא מטלטל מלא וריקן כגון שק אבל כלי חרס אינו כתוב עם השק. לפיכך אין השק מלמד עליו. דאע"פ שאינו מטלטל מלא וריקן מקבל טומאה. אי נמי איכא בין רבנן שלמידין מן הים ובין חנניה שהוא למד מן השק. (ספות) [לענין ספינת] הירדן לרבנן טהורה ולחנניה טמאה מפני שהיא מטלטלת מליאה וריקנית כר' חנניה בן עקביה: אמר (רבה) [רבא]

מסורת הש"ס: [זבחים לג. מנחות לא: בכורות כח. נדה מג. ועי' תוס' בכורות כח. ד"ה שלא]; [נ"ל פג:]; (נ"ל לאלהים); סנהדרין סג:; [לקמן קנג: חגיגה כו:] מנחות לא. בכורות לח.; [נ"ל כה:]; במדבר יט; ברכות סג: גיטין נז:; [ועי' תוס' מנחות לא. ד"ה שידה]

גליון הש"ס: רש"י ד"ה טהורין וכו' דכי כתיב משא הזב באדם כתיב.

רב נסים גאון

כמאן אולא כל הטמאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב שלא מצינו בכל התורה כולה עיקר דילה בתורת כהנים וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר אין לי אלא כלי חרס מנין לרבות כלי כו' ומאחר שלמדנו שאין מטמאין אותו אלא מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו ואמרו וכל אשר יגע בו הזב זה הוא היסטו של זב הרי למדנו מיכן שכל מה שיסיטנו הזב טמא וזבה ונדה ויולדת וכל דדמי לזב טומאתן כטומאת הזב ומזה העיקר אמרו במשנה (זבין פ"ד מ"ו) הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שנייה וכו' ובאדם לא פרס בין הטהור המסיט את הזב ובין הזב המסיט את הטהור כמו ששנינו (שם פ"ה) המסיט את הזב או שהזב מסיט בו מטמא אוכלין כו' ובתוספתא (זבין פ"ד) אמרו בין שהזב מכריען מטמא אחד כו' ותנן נמי (שם פ"ג מ"ח) עלו באילן שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול (א)(אין) *דתנן [א] שלש עגלות הן עשויה כקתידרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת של אבנים טהורה מכלום ואמר ר' יוחנן ואם יש בה בית קבול רמונים טמאה טמא מת *[ב] שלש תיבות הן תיבה *שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה טמא מת [ג] והבאה במדה טהורה מכלום *ת"ר [ד] מדרס כלי חרס טהור ר' יוסי אומר אף הספינה מאי קאמר אמר רב זביד הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף (ג) אלא אמר רב פפא הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא ומדרס כלי חרס מנלן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא אית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי אית ליה טהרה במקוה דבי ר' ישמעאל תנא (שם) כמשכב נדתה יהיה לה מקיש משכבה לה מה היא אית לה טהרה במקוה אף משכבה נמי אית לה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס *דלית ליה טהרה במקוה מתיב ר' אילעא *[ה] מפץ במת מנין ודין

רש"י

ולחנניא. דאמר ספינה המיטלטלת מלאה טמאה אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים מרוב גודלה הוי טילטול וטמאה: כקתידרא. קערה ומוקפת משלש לדדין: טמאה מדרס. שלישיבה מיוחדת היא: כמטה. שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת כמטה של עור שאין בה שום נקב: טמאה טומאת מת. כלומר מקבלת שאר טומאות כולן חוץ מטומאת מדרס דכלי הוא לקבל טומאה ולישיבה אינה מיוחדת שטוענין בה פרגמטיא ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו והא דנקט טמא מת משום דאב הטומאה הוא והכי קאמר אב הטומאה הוא על ידי מת ולא על ידי זב: ושל אבנים. העשויה להוליך בה אבנים: טהורה מכלום. אינה מקבלת שום טומאה לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ולא כלי הוא דכל הכלים שיעורן כרמונים: ואמר רבי יוחנן כו'. אלמא אף על גב דשל עץ איתקש לשק דבעינן מיטלטל מלא וריקן וזו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים קאמר טמאה טמא מת: תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס. לפי שמשמשת שכיבה עם מלאכתה שמשתמשין בה דרך פתחה ואין צריך לומר לשוכב עליה עמוד ונעשה מלאכתנו: מלמעלה. פתחה כאותן שלנו: טמאה טמא מת. כלומר נעשה אב הטומאה על ידי מת כשאר כל הכלים הראויין לקבל טומאה שאם האהיל אהל המת עליהן נעשין אב הטומאה ולענין שאר טומאות הויין ראשון לטומאה ככל הכלים ולא שמעינן ממתניתין אלא דכלי הוא לטומאה ומדרס לא הויא דאינה מיוחדת לשכיבה דצריך לומר לו עמוד יש מקשין הבל על משנה זו הא דאמר רבי יוחנן בפרק במה אשה (לעיל דף נט.) אף אומר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו והבל הוא בפיהם דכי איתמר ההיא לענין כלי שנשבר ועודנו ראוי למלאכה ולא מעין מלאכה ראשונה וקאמר רבי יוחנן דטהור מטומאתו ראשונה ואומר בו עמוד ונעשה מלאכתנו הראשונה והרי הוא אינו ראוי אבל לומר שתהא מיוחדת למת ולא למלאכה אחרת לא תהא זאת בישראל דהא כתיב (במדבר יט) כל אשר באהל יטמא וכל כלי פתוח וגו' וכל טמא מת שבתלמוד הנזכר אצל מדרס הוא הדין לטמא שרץ או לטומאת נבלה ולא הוזכר מת אלא משום דעל ידי מת נעשה אב הטומאה [כמו] על ידי מדרס שלא בא ללמדנו אלא לומר שהוא כלי מקבל כל טומאה חוץ מטומאת מדרס אם ישב עליו זב אינו נעשה אב הטומאה: הבאה במדה. תיבה גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה: טהורה מכלום. למדרס לא חזיא הואיל וחלולה מלמעלה אינה משמשת שכיבה עם מלאכתה ולשאר טומאות לא חזיא דאינה מטלטלת מליאה ולא איתפרש מה לשון באה במדה ולי נראה על שם אגפי מדות כלומר שצריכה למוד ארכה ורחבה: מדרס כלי חרס טהור. שאם ישב עליו הזב ולא נגע באוירו טהור ואינו מטמא משום מדרס ולקמיה יליף לה מקרא: מאי קאמר. מה ענין ספינה אצל מדרס ספינה טהורה אף מטומאת מגע ולמדרס לא חזיא: ומגעו טמא. אם נגע הזב בתוכו: וספינה של חרס טמאה. במגעה: כחנניא. דיליף טעמא משק וחרס לא איתקש לשק: כתנא דידן. דיליף מבלב ים והא נמי בלב ים היא: מאי אף ספינה. על כרחיך טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר תנא קמא כלי ממגע דנימא אף זו כיוצא בו: וספינת הירדן טהורה כתנא דידן. דיליף מבלב ים לא שנא גדולה לא שנא קטנה והוא הדין נמי דמצי לתרוצי וספינה של חרס טהורה בתר דמפכינן דתנא קמא לרבי יוסי אלא משום דשכיחא טפי של עץ משל חרס: משכבו. הוא והמשכב הוזכר כאן: כלי חרס אין לו טהרה במקוה. דכתיב *ישבר אין לו טהרה אלא שבירתו: מפץ. של קנים: במת מניין. שהוא טמא לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורין מטומאת מגע שרץ מניין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע במת:

תוספות

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול. נראה לר"י אפילו בים בה מ' סאה תימה לר' יצחק אמאי נקט חנניא הא רבנן נמי לא פליגי בהא דמה שמטהרין ספינת הירדן היינו משום דלך אניה בלב ים (משלי ל) ולאו משום דלא שמיה טילטול ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת אפילו על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים אם כן ממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה הוי מצי לאוכוחי דלחנניה שמיה טילטול:

ואמר רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול רימונים כו'. מהא דקתני במטה טמאה טמא מת לא מצי לאתויי ראייה דאיכא למימר שמיטלטלת על ידי בני אדם:

שלש תיבות הן. קשה לר"י דאמאי מייתי לה דאי משום דהיא סיפא דההיא דג' עגלות הן אם כן הוה ליה לאתויי ההיא דג' עריבות שהן בינתים:

הבאה במדה טהורה מכלום. אפתחה למעלה קאי דפתחה מצידה דחזיא למדרס לא בעי מיטלטל מלא וריקן כדאמרי' בבכורות (דף לח.):

אלא אמר רב פפא ה"ק כו' ושל עץ בין מדרסו בין מגעו טמא. תימה לרבינו תם דלמה לו להגיה של עץ וספינת הירדן לא הוה ליה אלא לאפוכי סיפא קמא דלת"ק ספינה של חרס טהורה כתנא דידן ולר' יוסי אף הספינה טמאה כחנניה והא דרבי יוסי אמגע דקאמר ת"ק דטמא על כן נראה לרבינו תם כגי' ר"ח דגרסינן במילתיה דרב זביד וספינה של חרס טהורה כתנא דידן ורבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניא כמו מגע [דכלי חרס] ופריך מאי אף דהשתא לא קאי אעיקר מילתיה דת"ק אלא אדקדוק דבריו דדייקינן הא מגעו טמא אלא א"ר פפא ה"ק כו' וספינה של חרס טמאה כחנניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן כמו מדרס כלי חרס דקתני תנא קמא בהדיא דטהור:

מה הוא דאית ליה טהרה במקוה. לאו דוקא נקט מקוה דהא זב בעי מים חיים אלא משום דבעי למינקט מקוה גבי משכב ומושב ולענין מים חיים לא מצרכי' שיהא טעון במשכב ומושב כזב דלא בעינן אלא דדמי ליה פורתא דאית ליה טהרה:

לאפוקי כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. תימה דהא כופת שאור שיחדה לישיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכט.) אע"ג דלית ליה טהרה במקוה ואומר רבינו תם דיש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה כגון כלי עץ:

מפץ במת מניין. פירש בקונטרס דמיירי במפץ של עץ ואין נראה לרבינו תם דהא פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טז.) *דאמר מטה מיטהרת איברים ומוקי לה בפשוטי כלי עץ כגון ארוכה ושתי כרעים ואומר ר"ת דהכא במפץ של סיפה ושל גמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כדפירש לעיל בפרק במה אשה (דף סו.) והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה אומר ר"י דנפקא לן מדכתיב (במדבר לא) וכל כלי עץ תתחטאו דמשמע אפילו פשוטי דומיא דכלי מתכות דכתיבי התם אף על גב דכתיב וכל מעשה עזים ליכא למילף מה מעשה עזים מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ דלא שייך למילף הכי אלא משק כדכתיב (בראשית מב) ויהי הם מריקים שקיהם ולהכי נקט נמי בכל דוכתא מה שק מיטלטל מלא וריקן כו' ולא נקט מה בגד מיטלטל מלא וריקן אף על גב דבגד נמי כתיב גבי שק או בגד או עור או שק:

מה

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פכ"ז מהלכות כלים הלכה ג:
יד ב שם הלכה א ופכ"ח הלכה טו ופרק כו הלכה ו:
טו ג מיי' פכ"ז שם ופ"ג שם הלכה ג ופ"ו מהלכות טומאת מת הלכה ג:
טז ד מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה ה ופי"א הלכה א:
יז ה מיי' שם פ"א הלכה יג ופכ"ג הלכה א:

רבינו חננאל

ולחנניה טילטול ע"י שוורין שמיה טילטול. פי' הא דקא מטלטל מלא וריקן אפי' על ידי שוורין: שלש עגלות הנה העשויה כקתידרא טמאה מדרס מפני שאדם סומך עליה כדאמרינן בי"ם לענין עגלה של קטן. לפיכך אם דרס טמא עליה. ויש ביניהן דבר חוצץ [או] (ו)נפל עליה מכחו אע"פ שלא נגע בה טמאה. העשויה כמטה טמאה טמא מת. אבל עגלה של אבנים טהורה מכלום ואינה מקבלת טומאה. והיאך היא עגלה של אבנים. עצים מסובכין שתי וערב ועשויין כחלונות חלונות מניחין שם אבנים ומושכין אותן. א"ר יוחנן ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה. פי' כגון שאותן החלונו' רחוקות ואין הרמונים נופלים משם: שלש תיבו' הן שפתחה מצדה טמאה מדרס וזו שנקראת בבבל כואנה מפני שיושבין למעל' ממנה. פתחה מלמעלה טמאה טמא מת. והוא הנקרא בבבל צנדוק. הבאה במדה טהורה מכלום. העשויה למוד בהכביל: ת"ר מדרס כלי חרס טהור. ר' יוסי אמר אף הספינה. אתא רב זביד לפרושה מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא. וספינה בין במגע בין במדרס טהורה כרבנן ור' יוסי ספינה של חרס טמאה כחנניה ולא [כתנא] קמא דקא מתקיף לה רב פפא מאי אף דאלמא אטהורה קאי ר' יוסי ולא' אטומאה אלא אמר רב פפא ת"ק סבר מדרס כלי חרס טהור. אבל ספינה של טמאה כחנניה ור' יוסי סבר אף הספינה טהורה כרבנן. ומדרס כלי חרס ס"ל דטהור הוא. אמר חזקיה דאמר קרא ואיש אשר יגע במשכבו. מקיש משכבו לו מה הוא דאית ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי דבר שיש לו טהרה במקוה הוא טמא מדרס. אבל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מיטמא במדרס. ודבי ר' ישמעאל תנא כמשכב נדתה יהיה לה כענין הזה: מותיב ר'(אלעזר) [אילעא] מפץ במת מניין

מסורת הש"ס

כלים פ"ט ופכ"ד מ"ב
ג"ז שם מ"ד
בכורות לח. [תוספתא כלים פ"ב]
[עירובין קד:]
ב"ק כה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' [illegible] שורים שמיה טילטול [illegible] אין נמחק: (ב) שם [illegible] מאי אף ספינה אלא:

גליון הש"ס

גמ' ומדרס כלי חרס מנלן דטהור. עי' [illegible] לח ע"א רש"י ד"ה אין מדרס וצ"ע:

[עי' פירש"י עירובין קד: ד"ה דאין לו טהרה]

רב נסים גאון

אלא אם כן יהיה ההיסט במקום בית הסתרים אז יהיה דינו משונה כמפורש במס' נדה בפרק יוצא דופן (דף מג) אמר ריש לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור קנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא מאי טעמא דאמר קרא (ויקרא טו) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים זה הסיטו של זב שלא מצינו בכל התורה כולה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דהיסט ונגיעה כידו מה התם מבראי אף הכא מבראי ובתורת כהנים אמרו מה ידיו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל בשרו בנראה פרט לבית הסתרים דאלמא כי מגיד טהור לזב במקום בית הסתרים טהור הוא ובמס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל אומר ג' אבנים זו בצד זו (דף ס) אמרו אמר רב אשי כל שבזב טמא בגוי עושה יין נסך וכל שבזב טהור בגוי אינו עושה יין נסך מיכן אמר ר"ש*) קנה של זב כו' ובבבא קמא בפרק כיצד הרגל (דף יז) אמרו עוד אמר רבא כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם כו': **אמר** רבה ולחנניה טילטול על ידי שורים שמיה טילטול דתנן ג' עגלות הן העשויה כקתדרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת כו' זו המשנה במס' כלים בפרק ג' תריסים וגם בו יש המשנה האחרת ג' תיבות הן וראוי לנו לבאר כי אע"פ שהמת הוא חמור מכל הטמאות וקשה מהן כמו ששנינו במשנה (כלים פ"א מ"ד) חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כן כולם מטמאין אינו מטמא משכב ומושב כמו שהוא בתורת כהנים הזב מטמא משכב ומושב לא המת מה אם הזב שאינו מטמא טומאת ז' מטמא משכב ומושב מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב ת"ל הזב לא המת ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו את שיש לו שכיבה וישיבה מטמא משכב ומושב ואין זב שמת מטמא משכב ומושב ושאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר מדברי סופרים וטמא מת נידון כמת אינו עושה משכב ומושב (לדבריהם) הזב ולא טמא מת כו' ובתוספתא (כלים פ"א) חומר בבועל נדה מטמא מת שבועל נדה כר תחתון כעליון מה שאין כן בטמא מת ואמרו במשנה ובתוספתא במס' זבין חומר בזב מבטמא מת שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו כו' מה שאין המת מטמא טמא מת ששכב על י' מצעות אינו מטמא אלא העליון ששכב עליו והשאר טהורין לפי שלא יעשה משכב ומושב והעליון טמא בנגיעה ולפיכך היו החכמים קורים לכל דבר שאינו מטמא כדין משכב ומושב טמאה טמא מת ולכל דבר שהוא נעשה משכב ומושב היו קורין אותו בשם מדרס בלשון קצרה ולכן כל דבר שהוא מטמא מדרס הוא טמא במגע דהיינו טמא מת לפי הכינוי שכינו לו וכל דבר שאינו ראוי למשכב ומושב הוא טמא טמא מת כדין הנגיעה ואינו מיטמא מדרס וכדבר הזה אמרה המשנה בפרק בא סימן התחתון (נדה מט) כל המיטמא מדרס מטמא טמא מת ויש שהוא מטמא טמא מת וכו' ואמרו בתלמוד (שם) כל המטמא מדרס מטמא טמא מת כל דחזי ליה למדרס מטמא טמא מת ויש שהוא מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס לאיתויי סאה ותרקב דתניא והיושב על הכלי יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו יהא טמא ת"ל אשר ישב עליו הזב כל שמיוחד לישיבה יצא זה [שאומרים לו] עמוד ונעשה מלאכתנו ובתוספתא (שם דכלים פ"ג) עריסת בנות טמאה טמא מת היתה משמשת שכיבה וישיבה הרי זו טמאה מדרס מטה שמוכרין עליה כלים הרי זו טמאה טמא מת היתה משמשת שכיבה וישיבה הרי זו טמאה מדרס ומאלו העיקרים יתברר לך פירוש טומאת מדרס וטמא מת ולפיכך היתה התיבה שפתחה מצידה שהיא ראויה למושב [illegible] ואותו

*) [illegible]

עין משפט
נר מצוה

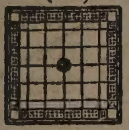
יח א מיי' שם הי"ג ופכ"ג הלכה א:
יט ב מיי' פ"ד מהלכות כלאים הלכה ט סמג לאוין רעט:

ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב טמאים במת *מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא במת ואמאי הא לית ליה טהרה במקוה א"ל ר' חנינא שאני התם הואיל ואיכא במינו א"ל *רחמנא ליצלן מהאי דעתא אדרבה רחמנא ליצלן מדעתא דידך וטעמא מאי תרי קראי כתיבי כתיב °ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא הא כיצד יש במינו אע"ג דלית ליה טהרה במקוה אין במינו מקיש משכבו לו רבא אמר מדרס כלי חרס טהור מהכא(א) °וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו *הא יש צמיד פתיל עליו טהור הוא מי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור: מתני' *מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין *ד' על ד' רוחות הערוגה ואחת באמצע שנא' °כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה: גמ' מאי משמע אמר רב יהודה כי כארץ תוציא צמחה תוציא חד צמחה חד הרי תרי זרועיה תרי הא ארבע תצמיח חד הא חמשה וקים

תורה אור: ויקרא טו · במדבר יט · ישעיה סא

רש"י

ודין הוא ומה פכין קטנים. של חרס שטהורין בזב שאינן מטמאין על ידו בשום טומאה דלמדרס לא חזו דאין עשויין לישיבה ועוד שהן של חרס ובמגע לא נטמאו דאין מטמאות אלא מאוירן ואין יכול להכניס אצבעו לתוכן מפני שפיהן צר ובהיסט לא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה דכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט ובהעור והרוטב (חולין קכד:) אמר נמי הכי לגבי טומאת משא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא אע"פ שאפשר ליגע בחוט השערה ותניא בת"כ דשיער הזב מטמא הנ"מ כלי הראוי לנגיעת בשרו ולהכי אפקיה רחמנא בלשון נגיעת בשר כדכתיב (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב: טמאין במת. באהל המת דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח: מפץ שטמא בזב. דהא חזי למשכב וכתיב וכל המשכב וגו' ומהכא נפקא לן בעלמא (נדה דף מט:) דכל המטמא במדרס מטמא טומאת מת ואפילו פשוטי כלי עץ: ואמאי. טמא בזב טומאת מדרס: והא לית טהרה במקוה. דכי כתיב טבילה בפרשת שרצים ובפרשת מדין כתיבא והנך כלים דכתיבי התם ילפינן להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו שם לענין טומאה לא ילפינן להו טבילה ולית להו טהרה במקוה דהא לא כתיבא בהו כי היכי דאוכל ומשקה אין להם טהרה במקוה לפי שלא למדנו להם טבילה בתורה: שאני התם דאיכא במינו. יש בכלי עץ שיש להן טהרה במקוה כגון מקבלים: רחמנא ליצלן מהאי דעתא. דכיון דלדידיה ליכא טהרה במקוה לא שאני מכלי חרס: וטעמא מאי • היכא כתיבא דמשום דאיכא במינו אע"ג דבדידיה ליכא [מיטמא נימא] הואיל ואקשיתיה לזב עצמו בעי דתיהוי ליה טהרה לדידיה: כתיב משכבו. מקיש משכבו לו: וכתיב וכל המשכב. אע"ג דלא דמי לזב דהא לא כתיב משכבו: וכל כלי פתוח. כלי חרס קאמר שהטומאה נכנסת לו דרך פתחו: מי לא עסקינן. מי לא משמע במקרא דאפי' ייחדו לאותו כלי לאשתו נדה לישב עליו כל ימיה אמר קרא דמציל על מה שבתוכו באהל המת ואי טמא מדרס היכי מציל והא כל דבר טומאה אין חוצץ בפני הטומאה אלא ש"מ דאין מדרס בכלי חרס הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכלל טומאה ובהיסט נמי לא מטמיא ליה כדפרישית לעיל דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא לפיכך מציל על מה שבתוכו: מתני' שזורעין בתוכה ה' זרעונין. ולא הוי עירבוב שיש בה כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי: ד' מד' רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן: ואחת באמצע. גרעין אחד (כזה)

ואע"פ שכל אלו הקרנות סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי עירבוב דהא אכלאים קפיד קרא אבל ליניקה לא חיישינן אפילו בכלאי הכרם דאורייתא כדתנן (ב"ב דף כו.) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקו מהתאי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא חיישינן ליניקה כדתנן גבי ראש תור לקמן במתניתין וגבי ב' שורות והרי יש כאן היכר גדול רוח זו זרועה לפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה דאין שם היכר ואי הוו מקרבי הוי עירבוב והמפרש ד' גרעינין בד' הרוחות טועה דאי ההרחקה משום יניקה ט' זרעונין יש לזרוע בו ד' בד' הקרנות ואחד בכל רוח ורוח באמצעו וא' באמצע הערוגה ויש בין כל אחד ואחד ג' טפחים כשיעור יניקה טפח ומחצה לכל אחד הלכך לכל הרוח הוא ממלא עד סמוך לקרן ואפילו אין בין זרע שברוח זו לזרע שברוח זו ג' טפחים לא איכפת לן דלענין כלאים היכר בעלמא הוא דבעינן כדפרישית: זרועיה. ובגמ' מפרש היכי משמע ה' זרעונים בו' טפחים: גמ' תוציא חד צמחה חד זרועיה תרי תצמיח חד. וששה טפחים דליכא למילף מקרא קים

תוספות

מה פכין קטנים שטהורין בזב. תימה דמשלה ותרקב ותיבה שפתחה למעלה יכול לעשות ק"ו דלא מטמא מדרס מטמא במת מפץ שמטמא מדרס אינו דין שיטמא במת וי"ל דמה להנך שכן נעשין אב הטומאה מה שאין כן במפץ דכיון שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קד:) אבל קשה דמפכים גדולים מצי למיעבד ק"ו דלא מטמו מדרס כדאמר הכא דמדרס כלי חרס טהור ומטמא במת וי"ל דטפי ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכים קטנים שטהורין מכל טומאת הזב לגמרי וקשה דבמעיינות הזב מנלן דלא מיטמו פכין קטנים דנהי דבשיער הזב לא מיטמו היינו משום דבעיא ראוי לנגיעת בשר כדפירש בקונטרס דמבשר הזב נפקא טומאת שיער אבל רוקו דכתיב בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעיא ראוי לנגיעת בשר וא"ת והיכי עביד ק"ו מפכין קטנים מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' וליכא למימר דעביד ק"ו הכי מה זב הקל שאין מטמא פכין קטנים מטמא מפץ מת החמור דמטמא פכין קטנים אינו דין שיטמא מפץ דמה [לזב שכן] מטמא במשכב ומושב (ב) ויש לומר דאיכא למימר שאר כלים יוכיחו שאין מטמאין מאוירן ומטמאין במת אף אני אביא מפץ מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה פכין קטנים יוכיחו*:

שטהורים בזב. שאינו יכול ליגע בתוכם לפי שפיהם צר ובהיסט נמי לא מטמו כדפירש בקונטרס דלא שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל היסט וא"ת א"כ כלי חרס המוקף צמיד פתיל לא יטמא בהיסט ובפ"ק דנדה (דף ה:) אמר שאינו ניצול במעת לעת שבנדה ובפ' הניזקין (גיטין דף סא:) נמי פריך וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה ואור"ת דצמיד פתיל חשיב בא לכלל מגע לפי שעומד ליפתח ולא דמי לקולית נבלה דאמ' בהעור והרוטב (חולין קכו:) מחוסר נקב כמחוסר מעשה דמי ואע"פ שחישב עליה לנוקבה אין טומאה במשא דהתם סתמא אינה עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבה אבל מוקף צמיד פתיל סתמו עומד ליפתח:

מפץ שטמא בזב אינו דין שיטמא במת. מק"ו דהכא קי"ל בכל דוכתא *דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת וא"ת כלי חרס המוקף צמיד פתיל יוכיח שטמא בזב דמטמא בהיסט כדפרישית לעיל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מצמיד פתיל דמה שהוא בהיסט הזב היינו משום דהוי כאילו נגע הזב בתוכו כדאמרי' איזהו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו ובמת אם היה כזית ממנו בתוכו היה טמא: והא לית ליה טהרה במקוה. תימה דבסוף כיצד הרגל (ב"ק דף כה:) קאמר עלה דמפץ דהכא וקא מייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת ז' מה שייך להזכיר טומאת ערב וז' כיון דאין לו טהרה לעולם וי"ל דהאי ק"ו אתי נמי לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דטמאים במת ומייתי הא לטומאת ז' אי נמי ברייתא איירי בכל מפצים בין במפץ עץ בין במפץ שיפה וגמי ובמפץ עץ קאמר התם דמייתי ליה לטומאת שבעה דאית ליה טהרה במקוה:

מי לא עסקינן דייחדינהו לאשתו נדה. פי' בקונטרס ואי מיטמא מדרס היכי מציל והלא כל דבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה אלא ש"מ דלא מיטמא מדרס הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכל טומאה ובהיסט נמי לא מטמא דכ"ד שלא בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא ואין נראה דודאי מטמא בהיסט כלי חרס מוקף צמיד פתיל כדמוכח בנדה (ה:) ובגיטין (סא:) כדפירשתי לעיל ומפרש ר"ת דמדכתיב וכל כלי דייק דמי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה דכל טומאות הבאות דרך גב יש לנו לטהרו מדכתיב וכל הילכך אפילו ייחד להו לישיבה טהורים אבל בהיסט מטמו דטומאה הבאה דרך תוך הוא דהסבינן כאילו נגע בפנים כדאמרינן איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו ור"י מפרש דלא בעי למימר דמיירי קרא בכל ענין אפי' ישבה עליהם אשתו נדה או היסיטן אלא אם ייחד כלי חרס לאשתו נדה טהור דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי (ייחד) טמא לא יליל בצמיד פתיל אע"ג דלא ישבה עליו דאע"פ שבמת אינו מקבל טומאה מגבו כיון דבמדרס יכול לקבל טומאה אין לו לחוץ באהל המת ומסופק ר"י בכך: מניין לערוגה שהיא ו' כו'. י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כערוגת הבושם (שיר ה) ומשמע לחייו לשון לוחות והם היו ו' על ו' מכלל דערוגה נמי כן היא: ארבע על ארבע רוחות הערוגה • באמצע הרוח כדמוכח בגמרא לפי מה שאפרש בעז"ה ומה שפירש הקונטרס דכלאי זרעים דרבנן אינו נראה לר"י דהא אמרי' בפ' כל הבשר (חולין קטו•) כלאי זרעים ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא ואין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים משום דבספ"ק דקידושין (דף לט•) מפיק הרכבת האילן משדך לא תזרע כלאים ועוד דהתם בקידושין אמר אההיא מילתא גופא בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בחו"ל ופריך ואלא הא כתיב שדך ומשני ההוא למעוטי זרעים שבחו"ל(*ובפ' המביא) משמע דבא"י אסירי מדאורייתא ואפי' לר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו להתחייב משום כלאי הכרם דלא תזרע כרמך אבל אלאו דלא תזרע שדך מודה דחייב: וקים

רבינו חננאל

שהוא טמא • עיקר הדבר הזה שלא נאמר במת אלא כל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים והמפץ שהוא כמין מחצלת שעשויה מן החילף ומן כיוצא בו לא נאמר בה • ואף לא נאמר מפץ בשרץ כי כן כתיב בו מכל כלי עץ או בגד או עור או שק • ומן מתני' כבר גמרינן שהמפץ טמא • דתנן שלשה מפצין הן העשוי לשכיבה טמא מדרס • של צבעים טמא מת ושל נתות טהור מכלום. *) ואפילו דגיתות קאמרינן. דשמואל עביד לה לבנתיה מפצות ביומי תשרי וצריכין למידע מהיכא ילפינן טומאה למפץ במת ובשרץ • ואימירן תני ברייתא בגמ' דבאיזו צד הרגל מועדת לענין דרשת דיו לבא מן הדין להיות כנדון. **) השתא כיון דמפץ לאו כלי עץ הוא ולא בגד ולא עור ולא שק ולא מעשה עזים: ובזב קא דרשינן ליה טומאה דלית ליה טהרה במקוה וקא מטמא מדרס קא מותיב מיניה ר' אלעא למאן דאע"ג דליתיה מהני מיראני עשוי דבר שאין לו טהרה במקוה אין מטמא מדרס. א"ל ר' חנינא הואיל למשכב הוא. ובמחצלת של קנים ויש במינו. פי' כגון שטומאתו מתוך שהוא משכב ויש במין מפצות חשיבו לית ליה טהרה במקוה. דברים שהן ממיני בגד או עור או שק שיש להן טהרה במקוה דהא ליכא טהרה במקוה אלא עליהן הוא אומר כל המשכב אשר ישכב עליו. אבל כלי חרס לדברים הללו. וטהרתו במיעוט אין במינו דבר שיש לו טהרה במקוה. ועליהן הוא אומר שיעורו כדתנן מפץ ששה במשכבו. מקיש משכבו לו. ולא היו הדברים נרורים על ששה. תניא בתוספתא לר' אילעא משום הכי קאמר לה לר' חנינא רחמנא ליצלן מן מפץ שבלה כל זמן שמניחין האי דעתא עד דפריש ליה טעמא דתרין קראי כתיבי אותו על הכסא האשה היושבת רבה אמר מדרס כלי חרס דטהורה מהכא וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא הא יש צמיד פתיל טהור. (וכאן דסתים) אע"ג דחזיה לאשתו נדה למיזגה ולמיסמך עליה טהור הוא: מתני' מניין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה ה' זרעונים ד' על ד' רוחות ערוגה ואחת

*) סטעות גלויה לעין והמתקנים לנכון תבוא עליהם ברכה • וצ"ל ועל דגיתות קאמרינן דשמואל עביד וכו' וכוונתו בזה דלא"ה היה אסור לעמוד ע"ג מפצי בשעת טבילה משום גזירת מרחצאות ועיין בר"ן בפ"ב דשבועות שדחה באמת פירש"י מחמת קושיא זו ואמנם לפי דעת רבינו א"ש: **) דברי רבינו הם מעולי' הבנה:

מסורת הש"ס

[כתובות מח. ב"ק סה:]

[חולין סח.]

כלאים פ"ג מ"א פסחים לט:

[קידושין לט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהכא דכתיב וכל כלי: (ב) תוס' ד"ה מה פכין וכו' דמה לזב שכן מטמא משכב ומושב תאמר במת שאין מטמא משכב ומושב וי"ל דאיכא:

וי"ג ובפ' מעשר בהמה משמע בהדיא דאסור מדאורייתא וכן הוא בבכורות נד.

רב נסים גאון

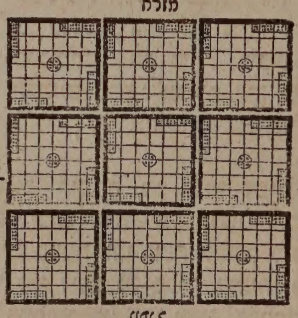
פכין קטנים שטהורין בזב טמאים במת ממה שאמרה התורה בענין הזב (ויקרא טו) וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר ולא אסרה כל ואיתו תשברו ואמרו רבותינו ז"ל מלמד שאין לו טהרה אלא שבירה: כלי חרש למרנו שפכין קטנים טהורין בזב ואמרו במת (במדבר יט) וכל כלי פתוח אפילו כל שהוא וכבר פירשנו בברכות הרי למדנו שפכין קטנים טמאין:

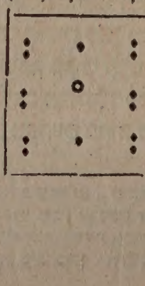
תורה אור

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדרי ומנלן דהא דקים להו לרבנן (דחמשא בשיתא) מילתא היא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב °לא תסיג גבול רעך [אשר גבלו ראשונים] גבול שגבלו ראשונים לא תסיג מאי גבלו ראשונים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי *יונתן (מאי) דכתיב °אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחורי שמריחים את הארץ וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כחויא רב אחא בר יעקב אמר חורי שנעשו בני חורין מנכסיהן אמר רב אסי ערוגה תוכה ו' חוץ מגבוליה תניא נמי הכי ערוגה תוכה ששה גבוליה בכמה *כדתנן רבי יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה א"ר זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא מ"ט דר' יהודה דכתיב °והשקית ברגלך כגן הירק מה רגל טפח אף גבול נמי טפח אמר רב *ערוגה בחורבה שנינו והאיכא מקום קרנות אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות וליזרע מאבראי ולא לימלי מגואי גזירה

רש"י

קים להו לרבנן דסתם ערוגה הנזרעת בה ה' זרעונין כך היא מדתה דחמשה זרעונין בשיתא טפחים לא ינקי אמצעי ושברוחות מהדדי דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה עם מקום הזרע הרי מן הזרע הנזרע (סמוך לגבולה) [בגבול הערוגה] כנגד האמצעי ועד האמצעי ג"ט ומאלו השנים אנו למדים דסבר תנא דידן שיניקת הזרע טפח ומחצה מדלא קבע מקום לזרע הנזרע אצל הגבול *להושיבו אצל הקרן אלא אפי' אם בא לזורעו כנגד אמצעיתה זורעו אלמא בהרחקת ג' טפחים סגי ואע"ג דלענין כלאים היכרא בעלמא בעינן ולא חיישינן ליניקה כדתנן לקמן בשמעתין גבי ראש תור וגבי ב' שורות מיהו הפרש זרעוני ערוגה דלא להוי ערבוב ליכא היכרא בבציר משיעור יניקה דגבי ראש תור ושתי שורות דלקמן איכא היכרא הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה בשל ו' טפחים קאמר: ומנא לן דהא דקים להו לרבנן. בשיעור יניקה מילתא היא למיסמך עלה ולומר בקיאין הן החכמים בעבודת אדמה לידע כמה יונקים שלא תתמה לומר מי הודיע לבריות שיעור יניקה ואיך יוכלו לעמוד על כן: גבול רעך. ליטע סמוך למיצר להכחיש קרקעו כשיעור אשר גבלו הראשונים ומי הם ראשונים אמוריים וחויים שהיו בקיאים בכך כדאשכחן בבני שעיר: מלא קנה זה. קנה המדה שבו מודדין הקרקע: לזית. ראוי לגדל זיתים וזה לתאנה והיו יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים וממילא דבקיאים היו בשיעור יניקה: שמריחין. סרס את התיבה ודורשה: וחוי. למה נקרא חוי: שטועמין את הארץ. לאיזה דבר ראויה: כחויא. כנחש שמאכלו עפר: שנעשין בני חורים מנכסיהם. שנטרדו מנחלתם ולא הוצרכו לעבוד אדמתן כדכתיב ובני עשו יירשום (דברים ב): אמר רב אסי ערוגה. שאמרו צריכה להיות ו' חוץ מגבוליה שהיו מניחין בערוגה קרקע חלק סביבות הזריעה למקום דישה כשהוא משקה הזרעים מהלך בגבולין ואשמעינן רב אסי דלא תימא ו' עם הגבולין וכשהניח טפח חלק לכאן וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום יניקתה אלא ארבע ואין הפרש בין אמצעי לשכנגדו אלא הגבול אלא טפחיים: בכמה. כמה רחבן להיות ערוגה כהלכתה ותהא עליה תורת הערוגה לכל דבריה כדלקמן להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דכי ליתא כשיעורא לא חשיב למיהוי לה קולי שדה: פרסה. פרסת רגל: והשקית ברגלך. להטעין על כתפך מים ולהלך ברגלך סביבותיה להשקותה למ"ל למכתב ברגלך לומר שבמקום מהלכו להשקותה כשיעור רגל הוא: אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. במשנתנו להתיר בה ה' זרעונין אבל לא שסביבותיה ערוגות שהרי לא פירשו לך אלא הפרש זרעונין שבתוכה ואם תזרע ערוגות סביבותיה לא תוכל להרחיק בין אותן שבתוכה ולזרוע אותן שברוחות הערוגה סמוך לגבול להרחיקה מן האמצעי כשיעורו לפי שאתה מקריבו אצל זרע הנזרע בחברתה אצל גבולה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולי הערוגה ואנן ג' בעינן: והא איכא מקום קרנות. מאי דוחקיה דלא לאוקמיה בערוגה בין הערוגות מוקפת מכל צד ג' ערוגות שהן ח' כזה* ולזרוע באמצע וכן בכולן ה' זרעונין והא איכא בכל ערוגה מקום קרנות זויותיה ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שתזרע בצד גבולן של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינין אצל הקרנות ואיך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחבירו מבפנים אלא הפרש טפח ואמאי אמר רב בערוגה שבחורבה שניטו: בממלא את הקרנות. רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב וכן רוח דרומי אבל המזרחי והמערבי זורע מעט ויניח הפרש מכאן ומכאן (כזה) הלכך אי אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה לצפון ושאצלה לדרום מפני עירבוב של ב' הערוגות: וליזרע מאבראי. ויקיפנה ערוגות מכל צד ואת הקרנות שבתוכה לא ימלא (א) ומאי דוחקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבחורבה שאין שם אלא היא:

תוספות

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי. ואומר ר"ת דמכל מקום איצטריך קרא דאי לאו קרא ה"א אע"ג דלא ינקי איכא עירבוב ואסור קמ"ל קרא דבכה"ג ליכא עירבוב ובקרא לחודיה נמי לא סגי דלא הוה ידעינן חמשא בכמה שרי קרא אבל השתא דקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי אית לן לאוקמי קרא בשיתא וא"ת אכתי ינקי מהדדי דאין כאן ג' טפחים בין זרע לזרע דחסר מקום הזרעים שכל הערוגה אינה רק ששה טפחים ואומר ר"ת דלא קשה מידי דאמות של כלאים שוחקות הן כדמוכח בריש עירובין (דף ג:) ואומר ר"י דה"נ גמירי דחמשא בשיתא לא ינקי עם מקום הזרעים וא"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות וד' באמצע כל רוח ואחד באמצע דכל אחד רחוק מחבירו ג' טפחים וי"ל דבכולי האי הוי עירבוב ועוד דאז לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מארבע מינים הרבה לכל רוח ומיהו קשה לר"י דמנלן לאוקמי קרא בערוגה ו' על ו' אפילו פחות נמי רק שיש באלכסונה ו' ויזרע ד' לד' קרנות ואחת באמצע דהשתא נמי לא ינקי מהדדי וי"ל דסברא דבענין זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן ויש לחוש ליניקה אבל השתא אין צריך לדקדק אלא בגרעין האמצעית ומהאי טעמא נמי אתי שפיר שאין זורעין ט' בערוגה אבל קשה לרשב"א דלוקי בערוגה ה' על ה' דהשתא יש באלכסונה (ו') [ז] דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה ויכול לזרוע בקרנות בלא דקדוק ותירץ לו ר"י דאין להעמיד המקרא בענין זה שאינו שיעור לא ליניקה ולא לשום דבר:

לא תסיג גבול רעך. וא"ת א"כ הזורע כלאים ילקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול ובפרק אותו ואת בנו (חולין פב:) אמר הזורע כלאים [כלאים] לוקה שתים משמע דבחד כלאים אינו לוקה אלא אחת °וי"ל דלא לקי אהאי לאו משום דקרא נמי איירי בהסגת גבול ממש דאין לוקין בלאו דניתן להשבון ועוד דהוי לאו שבכללות:

חוי. אור"ת דלאו היינו חוי דשבעה עממין שהרי אינו דורש כלום למה שמם כן אלא בני שעיר גופיה איקרו חוי כדכתיב בת צבעון החוי (בראשית לו):

גבוליה בכמה. פירש בקונטרס דנפקא מינה לענין ראש תור והא דקאמר בסמוך דאין ראש תור בערוגה היינו מערוגה לערוגה ור"י אומר דנפקא מינה למקח וממכר אם מכר לו ערוגה וגבוליה:

דתנן רבי יהודה אומר כו'. אף על גב דרבי יהודה לא מיירי מידי בגבול אלא בהפסק שבין עבודת ירק לירק אחר כדאיתא בפ"ג דכלאים (משנה ג) דתנן היתה שדהו זרועה ירק ומבקש ליטע שם ירק אחר *ר' ישמעאל אומר עד שיהא התלם מפולש ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה נראה להש"ס דכי היכי דחשיב הפסק לענין כלאים חשיב נמי להיות גבול לערוגה:

אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. פירש ר"ת דקס"ד שאינו ממלא כל הרוח אלא זורע באמצע כל רוח טפח וג' חומשין ומניח מכל צד לצד קרנות טפחיים וחומש הרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקין מזרעוני רוח האחרת כשיעור אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש דהוי ג"ט ויותר שני חומשי חומש ופריך והא איכא מקום קרנות שיכול לעשות שם ערוגות אע"פ שלא ירחיק אלא שיעור ב' הגבולים דהשתא איכא טובא בין זרע הפנימית שבאמצע הרוחות ובין זרע החיצונה של צד הקרן דהא איכא ב' גבולין ומקום חרב שהוא ב' טפחים וחומש בכל קרן (ב) ומשני בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון ודרום גרעין לכל רוח כאשר תצייר (ג) דבאותה ערוגה איכא הרחקה ג' (כזה) ואם באת לסבבה בערוגות (אפילו) במקום קרנות לא יהיו ג' טפחים בין זרעוני ערוגה אמצעי לזרעוני ערוגה שבקרנות שאין הפרש ביניהם אלא שיעור שני גבולין אע"פ שיוכל עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונית הא מסיק דגזרינן שמא לא ידקדק וימלא קרנות הכי נמי גזרינן בחיצונות שמא ימלא:

וליזרע מאבראי. וליזרע ערוגות לצד קרנות האמצעי כדפרישית ולא ימלא הקרנות דהכי עדיף טפי שיכול להרבות בערוגות:

גזירה

כ א מיי' שם הלכה י:

רבינו חננאל

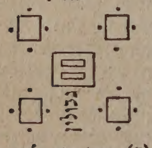
באמצע כו'. עיקרה דמילתא דקים להו לרבנן דה' זרעונים בו' טפחים לא ינקי להדדי וכל דקים להו לרבנן מילתא היא. ואיכא יושבי הארץ שבקיאין בישיבתה של ארץ דברירין להון אלין מילוי וסליקא דהני ששה דערוגה הן מקום זרעונים ואיכא סביביהון גבול טפחומפרש במתני' היה לו גובל טפח זורע לתוכה י"ג זרעונין. ומפרש' הכא רב אשי דהא ערוגה ו' על ו' חוץ מגבולה. ועיקר דהא מילתא דלא מפק למהוה בין ירק לירק טפח אחד דהאי הוה מפיק בין ירק לירק טפח אחד. אפילו ערוגה שהיא ה' על ה' הוה אפשר למזרע ח' על ד' רוחותיה וד' באמצע משום דהויא כ"ה טפחים. י"ב מהן הן נזרעין. ודאיצטריכין למימר הכין. דחזינן מרב סעדיה גאון מחסיא דאיסתברא ליה כמן הכין ולאו כי דאיסתברא ליה בהאי אלא קים להו לרבנן דה' זרעונים כל אחד אין פחות מטפח על טפח בו' על ו' לא ינקי מהדדי. והיכי דמי כל זוית טפח ומחצה על טפח ומחצה חרב. ובכל רוח ג"ט אורך רק ברוחב טפח ובאמצע [מין] אחד טפח על טפח דמשכחת בין כל אחד ואחד טפח ומחצה באורך. וכן צורתו *) למראית עין. ודבר זה (סמן) [בזמן] שהזרעונים החמשה נזרעין כולן בתוך הערוגה שהיא ו' על ו' שנמצא הזרעונים גופן של ד' רוחות אוכלין בהן ג' ג' טפחי' באמצע נשארו ג' טפחים. א' ומחצה מיכן וא' ומחצה מיכן ונמצא ד' הקרנות פנויין ולא אפשר למיהוי טפי מן הכי בזמן שארבעה הקרנות פנויין והוא (איכיר) שיעור ו' על ו' והזרעונין בתוכן. אבל אם הזרעונין חוץ לששה אפשר שיהא בה פ' זרעונין שבין כל א' לחבירו טפח ומחצה וד' הקרנות פנויין כי היכי דאיתא בערוגה

*) הציור על זה נמצא בסוף המסכת

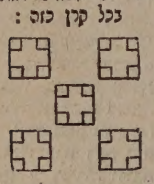
ג"ל ר' ישמעאל

הגהות הב"ח

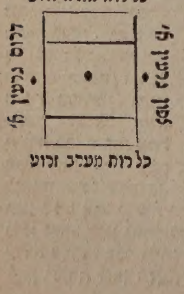
(א) רש"י ד"ה וליזרע מאבראי וכו' לא ימלא כזה:

(ב) תוס' ד"ה אמר רב וכו' ב' טפחים וחומש בכל קרן כזה:

(ג) בא"ד גרעין לכל רוח כאשר תצייר כזה:

מסורת הש"ס

רש"ל להמשיכו

י"ג גם כאן יוחנן

כלאים פ"ג מ"ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא תסיג וכו' וי"ל דלא לקי אהאי לאו. עי' יומא דף לו ע"ב בתוס' ד"ה לאו דנבילה:

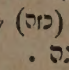
עין משפט נר מצוה

כא א מיי' שם הל"א :
כב ב ג שם הלכה י :
כג ד ה שם הלכה עו :

מסורת הש"ס

[א]גזירה שמא ימלא את הקרנות ולא יהא אלא ראש תור מי לא תנן *היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחר מותר מפני שנראה סוף שדה אין ראש תור בערוגה ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו והא קא מיתערבי בהדדי [ב]בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו אמר רב ששת בא ערבוב וביטל את השורה רב אסי אמר [ג]אין עירובו *מבטל את השורה איתיביה רבינא לרב אשי *הנוטע שתי שורות של קישואין שתי שורות של דילועין שתי שורות של פול המצרי מותר שורה אחת של קישואין ושורה אחת של דילועין ושורה אחת של פול המצרי אסור שאני הבא דאיכא *שראבא אמר רב כהנא א"ר יוחנן [ד]הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה ערוגה ששה על ששה ועוגל בה חמשה וממלא קרנותיה כל מה שירצה והא איכא דביני וביני אמרי דבי רבי ינאי במחריב בין הביניים רב אשי אמר [ה]אם היו זרועין שתי זורען ערב זורען שתי איתיביה רבינא לרב אשי *עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים ורואין אותם כטבלא

רש"י

גזירה שמא ימלא. ואחר כך יזרע בחברתה אצל הגבול מתוכה כאשר זרע האמצעית ולא ישים ללבו עירבוב של שתי הערוגות : ולא יהא אלא ראש תור. כלומר אפילו מילא אותו ואחר כך זרע גרעין אחד בחברתה ואין הפרש כשיעור בינו לבין זרע שבזו מה בכך לא יהא נדון אלא כראש תור ירק הנמשך ובא משדה זו לשדה זו שנראה יפה שאינו מזו שנכנס לה אלא מזו שיוצא ממנה ואיכא היכרא וליניקה לא חיישינן ראש תור קרי ליה לפי שכן דרך לסוף השדה להיות מתקצרת החרישה ולימשך באלכסון כראש תור (כזה) : אין ראש תור בערוגה . אין תורת היתר ראש תור מערוגה לערוגה אלא משדה גדולה לתוך ערוגה או מערוגה לתוך שדה גדולה או משדה גדולה לתוך שדה גדולה אבל שתי ערוגות לא הוי היכר אלא דומה כאילו הן אחת דלא חשיבא כל חדא באפיה נפשה : והא קא [(א)]מערבי בהדדי. העלין של ערוגה זו בעלין של חברתה מלמעלה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולין : בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן . ממשיך של רוח זו בצד קרן מזרחית לפונית ושל רוח זו לצד מערבית דרומית וכן כולן להרחיקן שלא יהיו זה כנגד זה כמו שפי' גבי אתקפתא דלעיל דמקום קרנות ולא גזר שמואל שמא ימלא את הקרנות כך נראית שיטה זו בעיני ולא פירשו רבותי כן שהם פירשו קרנות אלו גבולין ויש לי גמגומים בה הרבה גם בכל הש"ס לא שמעתי קרנות אלא זויות ומצאתי לי סמך ביסודו של רבי שמעון הזקן אחי אמי מפי רבינו גרשום אבי הגולה ותשובת רבינו יצחק בן יהודה שהושיבה בג' פנים לא ישרו בעיני : הפקיע . לשון קריעה שקורע הקרקע כמו מבלאי מכנסי הכהנים היו מפקיעין (סוכה דף נא.) : תלם . מענה שורה : על פני כולה . שהעביר מזרע שבצפון לזרע שבדרום דרך האמצעי וזרעו מאחד המינין או ממין שני מהו מי מבטל תורת שורה הלכות ערוגה בשביל תלם אחד או לא : בא עירבוב וביטל את השורה . ואסור : שתי שורות של קישואים . ואצלן שתי שורות של דלועין ואצלן ב' שורות של פול המצרי ולא בערוגה אלא בשדה גדולה : מותר . דשתי שורות חשיבי למיהוי שדה לנפשייהו והוי היכרא דכל מין ומין מילתא באנפי נפשיה : שורה אחת . מכל אחד הוי עירבוב [דלא חשיבא כל חד שדה לנפשה אלמא תלם אחד הוי עירבוב] : דאיכא שראבא . זמורותיהן ארוכות ומתערבות הרבה מלמעלה ונראה עירבובן במקומות הרבה : כל גנתו ירק . של הרבה מינין : עושה . כל ערוגותיה מרובעות ו' : ועוגל . בכל ערוגה ה' וזורע בעוגל מין אחד ויש היכר הרבה לדבר ואין צריך להרחיב [(ב)]בין ערוגה לחברתה וזורע חצי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר מינין לפי שכל אחד ואחד נראה מקומו חלוק לעצמו : והאיכא דביני וביני . הן גבולי הערוגה שאמרנו למעלה ערוגה ו' חוץ מגבולין ואותן גבולין כשזורעם מחברים את היקף ריבוע הערוגות והוי עירבוב שהרי הם של שני מינין : במחריב בין הביניים . ואינו זורען ולמלאות דקאמר ר' יוחנן לאו דוקא למלאות כל הגנה קאמר אלא שיהיו כל ערוגותיה מליאות ולעולם חוץ מגבוליהן : אם היו . ריבוע הערוגות זרועין שתי זורע בין הביניים ערב : עבודת ירק בירק אחר . כמה שיעור עבודתו להרחיק חבירו ממנו כדי עבודתו : ו' טפחים . לה' זרעונין כמו שפניטו: כטבלא

תוספות

גזירה שמא ימלא כו' ולא יהא אלא ראש תור . ואפילו ימלא את הקרנות אין כאן עירבוב דהא קרנות אמצעות הולכות כנגד ריבוע הערוגות שסביבותיה והוי כעין ראש תור דשרי אע"ג דאין הרחקה ג' טפחים כיון שיש בהן היכר . אין ראש תור בערוגה לפי שקטנה היא וליכא היכרא :

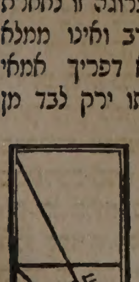
ושמואל [(ג)] אמר ערוגה בין ערוגות שנינו . ולצד הקרנות דאפי' מלא הקרנות אין בכך כלום דסבר דיש ראש תור בערוגה :

והא קא מיערבבו אהדדי . שעליהן שלמעלה מעורבבים יחד ואע"ג דאיכא ראש תור מלמטה אסור כיון דמערבי למעלה העלין דאוירא מבלבל דאפי' לא ינקי מהדדי אסור כדאמרינן (כלאים פ"ז משנה ד) המסכך גפנו ע"ג תבואתו קידש משום דאוירא מבלבל אבל בערוגה אחת ידיעה וליכא עירבוב וכולי האי אין סברא להתיר משום ראש תור:

[(ד)] בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה כדתנן במס' (כלאים פ"ד מ"ט) ומייתי לה בב"ב (פב:) מעשה בצלמון כו' והיה הופך שער שורה לכאן ועוד תנן בפ"ג דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו לצד זו : אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו. פי' העמיק תלם א' על פני סביבותיה לד' רוחותיה מהו דבלא העמיק בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם דהיינו טפח בעי אי הוי היכרא כמו בשדה דהוי היכרא כדתנן בכלאים (פ"ג משנה ג) היתה שדהו זרועה ירק כו' *רש"א עד שיהיה התלם מפולש ולעיל הבאתיה א"ר ששת בא עירבוב וביטל את השורה פירוש מבטל הפסק התלם ולא הוי היכרא ותלם היינו שורה ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם ובני בבל קרו ליה שורה רב אשי אמר אין עירבוב מבטל השורה : איתיביה הנוטע שתי שורות כו' מותר. דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי דקישואין ודלועין לא הוי כלאים דמינכרי כדתנן בסיפא דהך ולעיל הבאתיה נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד כו' וכן דלועין ופול המצרי מינכרי אבל קישואין ופול המצרי הוי כלאים אבל שורה של קישואין כו' אסור דשורה אחת של דלועין לא מפסקה בין קישואין לפול המצרי וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע ה"נ עירבוב זרעוני הערוגות מבטל תלם שהפקיע ומשני שאני התם דאיכא שראבא שהן גדולים וגסים והכא בזרעונים דקין דלא מבטלי עומק התלם ומפסיק : אמר ר' יוחנן הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו' על ו' ועוגל כו' . פירוש עושה ערוגה מרובעת ו' על ו' ובתוכה מרובע עוד ה' על ה' ויהיה הפסק בין האמצעי לחיצון חצי טפח מכל צד ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי ה' על ה' וימלא העוגל במין אחד ובקרנות

ריבוע הפנימי יזרע מין א' בכל קרן וקרן (כזה) והשתא הוי בריבוע הפנימי ה' מינין ואע"פ שבין זרע שבתוך העגול לזרע שבקרנות אין הפסק רק משהו אין לחוש דעוגל הוי היכרא בלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה בענין זה דהשתא יש ג"ט בין ערוגה לערוגה דריבוע החיצון חצי טפח חרב וכן לאחרת הרי טפח וב' גבולין שהיו ב' טפחים הרי ג"ט וא"ת מאי איריא ששה אפי' ה' על ה' נמי ועוגל בה ארבע כיון דעוגל חשיב היכרא ויש לומר דעוגל ה' חשיב היכרא אבל ד' לא : והא איכא ביני וביני . ס"ד דממלא כל הקרנות וזורע בקרנות ריבוע החיצון עד הגבול והרי אין הפסק בין ערוגה זו לאחרת אלא שני טפחים של שני הגבולים ומשני במחריב בין הביניים שמניח חצי טפח הסובב ריבוע הפנימי הכל חרב ואינו ממלא אלא קרנות של ריבוע הפנימי דהשתא יש הרחקה שלש טפחים אי נמי דידע לה שפיר דמניח חצי טפח חרב אלא דפריך אמאי דקאמר למלאות כל גינתו דהשתא אינו ממלא כל גינתו ומשני במחריב כו' ור' יוחנן דקאמר למלאות כל גינתו ירק לבד מן הביניים קאמר איתיביה רבינא לרב אשי עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים פי' ערוגה שהתירו בה חמשה זרעונים דהיינו עבודת ירק בירק אחר רואין אותה כטבלא מרובעת הוא דשרי אף על גב דאיכא תערובת ענפים ועלין מלמעלה הא לאו הכי אסור דלא שרי עירבוב אלא בערוגה כהלכתא אבל עוגל ה' אסור דלא חשיב תנא היכרא ומשני דלא בא תנא להחמיר אלא להקל להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דבמרובעת שרי אבל בעגולה אין ראש תור ניכר והא דאמר לעיל אין ראש תור ירק לערוגה מערוגה לערוגה קאמר אבל משדה גדולה לערוגה יש ראש תור כן עיקר פי' השמועה ולפי' הקונט' והא איכא מקום קרנות לשון מקום קרנות לא משמע כפירושו וגם מה דמדמה לראש תור וכל הסוגיא מיושבת כפי' ר"ת ומה שפירש"י והא איכא מקום קרנות ויכול להמשיך של זו לצפון ושל זו לדרום ואין צריך להמשיכו מכנגד אותו שבחברתה אלא טפח לא דקדק"כ אינם מרוחקין אלא כמו שעולה האלכסון של טפחיים על טפח ואינו עולה אפי' לשני טפחים ושני חומשים שאלכסון של טפח על טפחיים פחות מאלכסון של טפח על טפח (כזה) :

מנין

רבינו חננאל

ומן הכין כי אמרו בתלמוד א"י כהנא בשם ריש לקיש כולהן חוץ לששה אקשו עליה . א"כ ליתני ט' וכן היא . הרי אלו ט' זרעונין סביבי ערוגה ו' על ו' בזמן שהן חוץ לששה ואף זה כהוגן הואי אבל אם זרעונים בתוך ששה הן אם אינו מחריב את הארבעת הקרנות אלא מניח טפח ומחצה וזורע טפח אפשר דהוו ח' זרעונים שכולן בתוך ערוגה שהיא ו' על ו' ולא תקינו רבנן הכין אלא תקינו ו' בלחוד : אמר רב ערוגה בחורבה שנינו . ואקשינן עליה דהאי דתקינו רבנן ה' זרעונים לתוך ו' ואע"ג דאפשר לעשות ח' לא תקינו אלא ה' בלבד . אלא מפני שתקנו להחריב את ד' הקרנות תקנוהו ה' כדי שיהא יכול לעשו' ערוגות אחרות בכנפי זויות ערוגה זו כגון אלו ואי בחורבה הא איכא קרנות ולמה לו למשבק פנויין ואתינן לפרוקי בממלא את הקרנות לערוגות ערוגות כהני דפרשינן לעילא . ואע"ג (דחובר)[דבחורבה]הוא. ומקשי' וליזרעו לא(ליצלי) [לימלי] ופי' אי חרבה היא ליזרע ח' זרעונין בערוגה שלא יהו קרנות פנויות ולא יזרע כנגדן באלכסון ערוגות ופרקי' האי דגזרו בחרבה שיהו קרנות של ערוגה פנויות שמא ימלא כנגדן ערוגות . ומקשינן ואי הוי בקרנות זרע נמי אפשר דזרע ערוגה בסמוך לה והויא קרן בראש תור דשרי להכניסו לשדה אחרת . מי לא תנן היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחרת מותר מפני שנראה כסוף שדה . ופרקי' אין ראש תור בחרבה כי שרי ראש תור מן שדה גדולה שהוא (מופים) [מוכח] דסוף שדה הוא . אבל ערוגה בחורבה לית לה ראש תור מותר כי האי משום דלא מוכח ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו. פירוש בין בחורבה ובין בשדה ואקשינן ליה כי מכדי היא בין הערוגות הא קא מיערבו זרעים בהדדי . ומפרקינן בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן . ואפרש תרין פירושי חד מנהון שמענות משום רבינו סעדיה גאון דסמיך בערוגה אחרת לכל מין מן [אותן]מינין דהויין שורה לכאן ממין אחד ולא דמי ופירוש' דהוה אמרין ליה רבואתא דילמ' לענין בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן אע"פ שהן מינין [אחרים]דקאמר שמואל כיון שהוא עושה בערוג' זו שורה ואינו ערבוביא וכנגדו בערוגה אחרת שורה ואינה עירבוב . וזו נוטה לכאן וזו נוטה לכאן היכרא רבה הוא שהן ב' שורות ורובה דמילי כלאים תלינן במראית העין דהא מחיצה אפילו כמחיצת שבת כגון קנים והבלים מתרת לענין כלאים אף על גב דליכא בינייהו הרחקה משום דאיכא היכרא במחיצה . והכין קאמר שמואל איכא היכרא בב' שורות אחת נוטה לכאן ואחת נוטה לכאן ונודע שב' שדות הן. ותנן נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שלא תהא [זה] נוטה אצל זה ולא זו נוטה אצל זו . וברייתא בתוספתא . מותר אדם לעשות בתוך שדהו תלמיות קטנות של טפח טפח וליתן לתוכן ג' מינין א' מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע . מותר אדם לעשות בתוך שדהו ערוגות קטנות של ו' ו' טפחים וליתן בתוכו ה' ה' מינין ארבעה על ד' רוחות ערוגה ואחת באמצע . ומותר אדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה שהיא עמוקה טפח וליתן לתוכה ד' מינין והופכן לארבע רוחותיה.ומותר אדם לעשות בתוך שדהו תלם להיות נוטע קשואין ודלועין אבטיחים ומלפפונות והופכן אלו לצד זה ואלו לצד זה.לפום כן קאמר שמואל נוטע שורה לכאן ושורה לכאן : אמר עולא בעין במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו איפרש בה כמה פירושי ולא קא מיסתברין . ותכין קא חזיינא דעל מימרא דשמואל קאי דקאמר בערוגה בין הערוגות שנינן שנטע

כלאים פ"ג מ"ג

מבטל את השורה וביטל השורה את הערוגה כצ"ל

[נ"א שרבא פי' גאון רתבין של כאן והולכין ונכנסין בתוך אלו ערוגות ערוך ערך שרך ג]

תוספתא דכלאים

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא קא מיתערבי בהדדי :
(ב) ד"ה ועוגל כו' וא"צ להרחיק בין ערוגה :
(ג) תוס' ד"ה וליזרע מלבראי וד"ה גזירה וד"ה ושמואל שכל דבור א' :
(ד) ד"ה כנוטה שורה וד"ה אמר עולא וד"ה איתיביה וד"ה א"ר יוחנן וד"ה הא איכא בכל דיבור אחד :

גמרא

כטבלא מרובעת כטבלא הוא דשרי הא לאו הכי אסור התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור היוצא הימנה:

מתני' מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי (*שתהא) טמאה שנא' °היו נכונים לשלשת ימים *מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים *מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר °אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו *מנין *לסיכה שהיא כשתייה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' °ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו:

גמ' רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה סיפא כר"א בן עזריה דאי כרבי אלעזר בן עזריה טהורה שמענא ליה מאן דלא מוקי כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה כר"א בן עזריה ומאן דמוקים כתנאי רישא רבנן וסיפא כר' אלעזר בן עזריה ת"ר *פולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי רבי אלעזר בן עזריה רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' עונות פעמים שהן ו' עונות ר' עקיבא אומר לעולם ה' *ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בה' עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בד' עביד פרישה אלא רבי עקיבא כמאן לעולם כר' יוסי כדאמר רב אדא בר אהבה *משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד בהשכמה עלה דכתיב °וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני בהשכמה ירד דכתיב °לך רד ועלית אתה ואהרן עמך מקיש ירידה לעלייה מה עלייה בהשכמה אף ירידה בהשכמה למה ליה למימרא להו והא אמר *רב הונא ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום *הא אמר רבא אם היה בית אפל מותר ואמר רבא ואיתימא רב פפא תלמיד חכם מאפיל בטליתו ומותר והא

תורה אור: שמות יט | בראשית לד | ישעיה א | תהלים קט | שמות לד | שם יט

רש"י

כטבלא מרובעת. אלמא עגולה לאו ערוגה היא: התם. דבעי מרובעת לאחשובה שדה קאמר להתיר ראש תור כו' ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין ראש תור בערוגה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל משדה לערוגה יש ראש תור: מתני' שהיא טמאה. דיום השלישי אכתי לא מסרחה שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד ממנה וקרינן שכבת זרע הראוי להזריע: לג' ימים. דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה *וקס"ד עם יום הפרישה קאמר דבד' בשבת פירשו מנשותיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותם ששימשו מטותיה' ברביעי לפני הפרישה וטבלו לילי שבת ולא חש הכתוב אם יפלוטו בשבת דמסרח ואינו שכבת זרע הראוי להזריע אבל אם פלטו ע"ש בשלישי טמאות לכך הפרישן שלשה ימים: מנין שמרחיצין. דאף ביום ג' מסוכן הוא: כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. מקיש סיכה לשתיה: גמ' רישא. דמתני': דלא כר' אלעזר בן עזריה. דאילו לדידי' שמעינן ליה פולטת ביום השלישי טהורה לקמן בברייתא: וסיפא. דקתני מרחיצין את המילה כו' ר' אלעזר בן עזריה דהוא אמר לה לקמן בפרק ר' אליעזר: מאן דלא מוקי כתנאי. דדחיק ומוקי מתניתין בתרי טעמי או משבש לה ומפרש לה דלא לאוקמי כתנאי משבש לה ואמר משבשתא היא ותני בה טהורה: ומאן דמוקי לה כתנאי. דניחא ליה לאוקמי כתנאי מלמימר משבשתא היא ומלאוקמי בתרי טעמי מוקי נמי להאי כתנאי ופלוגתא היא בהמפקיד (ב"מ מא.) גבי חבית דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא ליה מאני לבי מסותא ומוקי רישא ר' ישמעאל וסיפא רבי עקיבא ואי הוה בעי הוה מצי לאוקמי בתרי טעמי ובחד תנא ואיכא דמוקי לה התם בחד תנא ומוקי סיפא בשהניחה במקום שאינו מקומה: ביום השלישי. כגון ששמשה בה' ופלטה שכבת זרע בשבת ל"ש שמשה תחילת ליל חמישי דאישתהי ד' עונות שלמות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ל"ש שמשה יום ה' עם חשיכה דלא אישתהי אלא מקצת ה' וליל ו' וו' דליכא אלא ג' עונות שלמות. העונה או יום או לילה: ר' ישמעאל אומר פעמים שהן כו'. בא לחלוק ולומר דפולטת בג' לשימושה טמאה אבל פולטת בד' טהורה ומודיעה לך דמקצת היום ככולו דלא הקפידה תורה אלא במנין של הימים ולא במנין העונות: ופעמים שהם ד' עונות. שלמות שאם שמשה ד' בשבת עם חשיכה פליטתה טמאה עד תחלת שבת: פעמים שהם ה' עונות. כגון שמשה בתחלת היום של ד': פעמים שהם ו'. כגון שמשה בתחלת ליל ד' בין השמשות: נותנין לה מקצת עונה ו'. להשלים ה' וכל הפולטת בתוך ה' עונות שלמות טמאה: אמרוה. להא אתקפתא דלקמיה: בשלמא כו'. פלוגתא דרבנן ור' יוסי בברייתא ומייתי לה בהאי פירקא לקמן דלרבנן בה' בשבת פרשו ולר' יוסי בד' ולכ"ע בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת נתנו ע"כ בליל שבת טבלו ולא שחרית כדמתרץ לקמן שלא יהו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה הלכך בשלמא ר' אלעזר כרבנן דאמרי בחמשה בשבת עבוד פרישה ויש שלא פרשו אלא עם חשיכה ומדטבלו ליל שבת ולא חשו שמא תפלטנה עוד ש"מ דפולטת בג' טהורה ומקצת היום של תשמיש ככולו: ור' ישמעאל. דאומר בג' טמאה בד' טהורה קסבר בד' עבוד פרישה כר' יוסי דהוה ליל שבת רביעי ומיהו יש שלא פירשו עד סמוך לחשיכה וליכא אלא ד' עונות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ואפילו הכי מטבלו פליטתן טהורה דלא הקפידה תורה אלא בימים: אלא רבי עקיבא. דאמר כל ה' עונות טמאה אם תפלוט כמאן ומהיכא למד דאעונות קפיד קרא הא ימים כתיב וקיימא לן מקצת היום ככולו: לעולם. ר' עקיבא כר' יוסי וכדרב אדא דאמר משה כל עליותיו בהשכמה עלה וכל ירידותיו בהשכמה הלכך ירידה דכתיב וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה בהשכמת רביעי היתה ומדהוזקק להפרישן בהשכמה ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא: ופרכינן למה ליה למימרא להו. שחרית בלאו הכי נמי לא הוו משמשי: דקאמר רב הונא. דאין משמשין ביום דכתיב (משלי יט) בוזה דרכיו ימות דבעי לניעותא שלא יסתכלו: תלמיד חכם. שהוא צנוע ולא יסתכל סגי ליה במאפיל בטליתו:

והא

תוספות

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. אע"פ שבאותה שעה עדיין לא ניתנה תורה מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה אחר מתן תורה ואע"ג דלא הקפידה על זבין ומצורעין ובועלי נדות היינו משום טעמא דתניא בפרק מי שמתו (ברכות כב.) כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע כו' מכאן אמרו זבין ומצורעים ובועלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה וגמ' בהלכות ובאגדות ובעלי קריין אסורין פירוש דבעל קרי אינו באימה וביראה דמחמת קלות ראש הוא בא:

אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים וגו'. ומיהו ראיה גמורה לא הוי משום דקרא לא מישתעי בשתיה אלא ברחיצה משום דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מאבראי אף מים מאבראי וקשה לר"י דבפרק בתרא דיומא (דף עו.) קאמר דרחיצה איקרי עינוי מנלן א"ר זוטרא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מאבראי כו' ופריך והא האי תנא איפכא נסיב לה דתנן מנין לסיכה כו' ומאי פריך הא תנא דמתני' קאמר שאין ראיה לדבר אלא זכר לדבר משום דמים דומיא דשמן כדפרישי' ואומר ר"י דפריך הכי דאי חשיבא ראיה גמורה דרחיצה כסיכה כדקאמרת לא הוה ליה להאי תנא למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"א דאמאי מייתי האי קרא שאינו אלא זכר בעלמא הוה ליה לאיתויי קרא דלחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי (דניאל י) דהוי דרשה גמורה ומיניה נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי עינוי*:

תני רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"י דמשום הכי אינו מגיה למיתני טהורה כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר *אלא בלאו הכי איכא דתני טהורה ואיכא דתני טמאה הלכך מאן דלא מוקי כתנאי נוח לו לשנות כאותן ששונין טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לשנות טמאה וא"ת אכתי הויא מתני' כתנאי דרישא דמתני' רבי עקיבא קתני לה וסיפא דקתני פולטת טהורה היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אר' אלעזר בן עזריה וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בתרי בבי דסמוכות זו אחר זו אבל אההיא דריש פירקין המרוחקות מההיא דפולטת לא קפיד וא"ת למאן דתני טהורה טפי הוה ליה למנקט במתני' קרא דוקדשתם היום ומחר (שמות יט) דמשמע כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"י דניחא ליה לאתויי היו נכונים לשלשת ימים דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד דכתיב ביה אל תגשו אל אשה:

פעמים שהן ד' כו'. במלתא דרבי אלעזר בן עזריה ה"מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן שתים פעמים שהן ג' כו' אלא להכי נקט ר' ישמעאל משום דסבר ברביעי עבוד פרישה כרבי עקיבא ובעונות לא בעי למתלי כמו שתולה רבי עקיבא:

בהשכמה עלה. אליבא דרבי עקיבא איירי:

ישראל קדושים הן כו'. ובלאו הכי היו פורשין דאמר *בוזה דרכיו ימות זה המשמש מטתו ביום ועוד דקראן קדושים ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש:

וליטבלו

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה ח טור שו"ע או"ח סימן של"א סעיף ט:

כה ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה ד:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ט טוש"ע או"ח סימן תריד סעיף א:

כז ד מיי' פ"ה מהלכות שאר אבות הטומאות הל' יא יב סמג עשין רל:

כח ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה י"ד טוש"ע או"ח סי' ר"מ סעיף יא וטור ושו"ע אה"ע סימן כה סעיף ה:

רבינו חננאל

שורה לכאן ושורה לכאן כדפרישנא לעילא ועלה בען במערבא ואם הפקיע מ צ ד הערוגה תלם אחד על פני כולה ושבקיה ולא זרעיה ומהנותרין זרע בערוגה אחרת ערבוב ולא זרע שורה כדאמר שמואל ב' שורות שורה אחת (שנוטעה) [שנוטה] לכאן ושורה (שנוטעה) [שנוטה]לכאן מהנותרו' בשורה שבזו והפקעת תלם אחד מצדה ופשטה רב ששת לאיסורא ואמר בא עירבוב (ונטל) [וביטל] את השורה אע"פ שהפסיק תלם א'. כיון שזרע עירבוב הרי זו שהיא נטועה שורה כאילו אף היא נטועה עירבוב ולא מהניא שורה אלא כנגד שורה שזו נוטה לכאן וזו נוטה לכאן. דהוי היכרא. אבל הכא כיון דחדא עירבוב בטילה לה שורה דאידך ובעירבוב דמיא. וההוא תלם שהפקיעו אם אין בו כדי עבודה לא מהני ואסור. ואתא רב אשי ושריא. ואעפ"כ אין עירבוב מבטל את השורה אלא שורה של זו. והפקעת תלם בזו מתירין אותה: איתיבי' רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של דילועין שתי שורות של קישואין שתי שורות של פול המצרי מותר. שורה אחת של קישואין. שורה אחת של דלועין. שורה אחת של פול המצרי אסור. דאלמא אם ב' שורות הן שהיא נוטה אחת לכאן ואחת לכאן מוכחא מילתא שהן מובדלות זו מזו ומותר. אבל אם יש שורה בשדה זו. ואין בשדה זו שורה שכנגדה אלא עירבוביא היא ואסור. וצריך להרחיק כדי עבודה. ופריק רב אשי (שאתנן) [שאני] קשואין ודלועין ופול המצרי דאית להו שראכי אבל (דאד) [דאר] (מינייהו)[שאר המינים] אע"פ שזה נוטע שורה וזה הפקיע תלם אחד מותר. ופי' שראכי עלין רחבין שאוחזין בארץ ורווחן כדאמרינן לענין תני חדא אסור להלך ע"ג עשבים בשבת ותניא אידך מותר אי תימא הא והא בימות הגשמים ולא קשיא הא דאיכא שראכי והא דליכא שראכי. ואי תימא הא והא דאיכא שראכי ולא קשיא הא [דסיים] מסאני והא דלא[דסיים]מסאני. אבל בזו מן הני אין עירבוב שבזו מבטל שורה שבזו: **אמר** רב כהנא אמר ר' יוחנן הרוצה שימלא את גנתו ירק עושה ערוגה ששה טפחים ועוגל בה חמשה ונמצא ממלא את גנתו ירק בן צורת מרובעת זה ו' על ו' שיש בה ה' עגולין. אקשינן על ר' יוחנן והא איכא בין הביניים. ומפרקינן אמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים שמרחיק מה שהוא צריך להרחיק בין כל ירק וירק אלא שנשכר מה שבין העגול למרובע. והרבה הוא נשכר בזאת ולא קא מעיין ר' יוחנן להרחיק את הקרנות כדי שיזרע כנגדן כי אותה הערוגה דהוי ששה על ששה אין בה זריעה אלא י"ג טפחים מכלל ל"ז טפחים ובהעגילו כך ה' עגולים אע"פ שהוא מניח בין ירק לירק כדי צורתו הרי הוא נשכר הרבה: **רב** אשי אמר אם היה זורע שתי זורע את האחר ערב. כגון זה. זורע בזה שתי ובזה ערב כי היכי דליהוי היכרא ואין צריך להרחיק אלא מעט: **איתיביה** רבינא לרב אשי עבודת ירק בירק שנכנס לתוך שרש ירק אחר רואין אותה כטבלא מרובעת. והכי קא מקשי כטבלה מרובעת הוא דשרי הא למהוה אחד שתי ואחד ערב לא. ופריק רב אשי האי דקאמר כטבלא מרובעת לאו לאחמרי אלא לאקולי בה קלא אחרינא להתיר ראש תור הנכנס לה וראש תור היוצא ממנה: **מתני'** מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה כו'. ותנן התם הפולטת שכבת זרע ביום שלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה. הויא מתניתין דהכא דלא כר' אלעזר בן עזריה, ואקשינן אימא סיפא. מנין שמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת, ותנן לקמן בהא מסכתא רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת ופריקנן למאן דמוקים כתנאי [תני תאני טמאה ורישא רבנן וסיפא ר' אלעזר בן עזריה דלא מוקים

רב נסים גאון

רב נסים גאון סופה כר' אלעזר בן עזריה הוא זה ששנינו מניין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי ודבר זה אמור משום ר' אלעזר בן עזריה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי:

מסורת הש"ס

פ"ח וקסבר | [נ"ל שהיא] | לקמן קלד: ע"ש | יומא מח: | פס עו: נדה לג. | מקוואות פ"ח מ"ג [תוספתא מקוואות פ"ו] | [פי' במשנה מ"ה ואילך בתוספתא] | [זבחים קא:] | נדה יז. כתובות סה: [פס נו.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תני רישא וכו' אלא בלאו הכי איכא. וכעין זה איתא בתוס' מגילה דף ב ע"ב:

וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא פריך ור"י אומר דאדר' אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל נמי פריך דנילף מהכא דאעונות קפיד קרא דאי אימים לקבלו תורה בי שימשי:

וליטבלו בצפרא דשבתא. הא ודאי לא פריך אלא לר' עקיבא דס"ל דאעונות קפיד קרא דנימא דילמא בעינן שש עונות וכי תימא אם היו פולטות בסוף ליל שבת מתי יטבלו ליטבלו בצפרא דשבתא אבל לר"א ורבי ישמעאל לא פריך דנימא דילמא קפיד רחמנא אעונות דפעמים היא כולא כגון אם שימשה בתחילת הלילה דאי קפדינן אעונות משעברו ה' עונות טהורה והשתא דקפיד אימים אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימים אתרווייהו לאומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות: **אמר** ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה. ואת"ה א"כ מה צריך רבי יצחק לדרשה דלא מראש בסתר דברתי ויש לומר דאיצטריך דאי לאו הכי ליטבלו בתחילת לילי השבת ומחצות לילה ואילך יקבלו תורה אבל ביום אם היו מאחרים עד שיטבלו כולם היו מתבטלין מת"ת: **אבל** פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. קשה לר"ת דמתני' היא דתנן בפרק דם הנדה (נדה נד:) הזוב והניע והרוק ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבישין ומיהו לא קשה כולי האי דאיכא למימר מטמאין לחין תוך ג' ור"ת מפרש דהכא בזכר שנרבע ופלט זרע דומיא דאשה והתם ברואה קרי וכן פי' ר"ח: **וכתיב** התם החדש הזה לכם. תימה דבפרק קמא דפסחים (דף ו:) פריך אהאי קרא גופיה ממאי דבריש ירחא קאי וי"ל דודאי בריש ירחא קאי דאמרי' במדרש (מכילתא) שהראהו הקב"ה למשה באצבע ובפסחים לא פריך אלא דבעי למילף מינה הא דאמר רשב"ג שדורשין לפני הפסח בהלכות הפסח שתי שבתות שהרי נביא עומד בר"ח ומזהיר על הפסח וממאי דנביא בריש ירחא קאי והאי דבראש חדש אמר ליה הקב"ה דילמא משה כשאמר לישראל בארבע' בירחא או בחמשא הוה קאי ומסיק דיליף מדבר ממדבר דבההוא דבאחד לחדש השני אמירת משה לישראל היתה בו ביום כדכתיב באחד לחדש השני ויתילדו על משפחותם וגו' וא"ת דאמאי לא יליף הכא מדבר ממדבר כדיליף התם דהכא נמי כתיב מדבר באו מדבר סיני ויש לומר דטפי ניחא ליה למילף הזה הזה ולא מדבר ממדבר:

בתלתא אמר להו מצות הגבלה. לכ"ע הגבלה קדמה לפרישה דתלתא ויאמר כתיבי וסברא הוא דכל אחד נאמר ביומו בקמא כתיב ואתם תהיו לי וגו' ובבתרא כתיב מצות פרישה ומצות הגבלה ובאמצעי לא כתב ביה מידי שיעשה משה שליחות לישראל ואית לן למישדי מצות הגבלה אההיא אמירה ולא אמצות פרישה שהרי מיד אחר אמירה אחרונה כתיבא מצות פרישה:

רבינו חננאל

והא טבולי יום נינהו אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו ניתנה תורה לטבול יום יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעת' א"ל רבינא למרימר ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת אמר ליה ראויה קאמינא וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי °אמר רבי יצחק °לא מראש בסתר דברתי (א) וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא א"ר יצחק שלא יהא הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים (א) שש עונות שלמות בעינן אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מן האשה °אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה מתיב רב ששת °וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע פרט לשכבת זרע שהיא סרוחה מאי לאו שפירשה מן האיש לא שפירשה מהאשה בעי רב פפא *°שכבת זרע של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו עכו"ם דלא דאיגי במצות לא או דילמא *כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו ואם תמצי לומר *כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו °במעי בהמה מהו אשה (היא) דאית לה פרוזדור מסרחת אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא או דילמא ל"ש תיקו: ת"ר *בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל °רבי יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא °ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם °החדש הזה לכם ראש חדשים *מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא °זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם °ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו °ואתם תהיו לי ממלכת כהנים בתלתא

והא טבולי יום נינהו. כיון דלכולהו שמעינן דבלילי שבת טבלו הוו להו טבולי יום כשקבלו תורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא איכא למימר דמבע"י טבלו שם ואפ"ה פליטתן טהורה ובצרי להו חדא עונה אליבא דכולהו: ראויה קאמינא. ראויה ליתן לטבולי יום וקסברי הני תנאי לא הקפידה תורה על טבולי יום דלא כתיב הערב שמש אלא לענין קדשים הלכך *כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות *)קודם טבילה ומיהו לא ניתנה לטבולי יום לפי שטבלו מבעו"י ולא פלטו ואם היו פולטות יחזרו ויטבלו משתחשך אבל לא הוצרכו לכך: וליטבלו בי שמשי וליקבלו תורה בי שמשי. לילי שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והוצרך להזכירו בכמה מקומות והכי פריך לר' עקיבא דאמר הקפידה תורה על מנין העונות ולא הקפידה אלא על חמש למה לא קבלוה בלילה מדהמתין עד הבקר איכא למימר שהקפידה על פליטת הלילה ואיכא ו' עונות: *לא בסתר דברתי. במקום ארץ חשך ולילה חשך הוא: ליטבלו בשבתא בצפרא. ולמה הוצרך (ג) לירד בהשכמה דיום אי פרשו עם חשכה בד' ויטבלו בשבת שחרית ואם פלטו לאחר טבילה טהורין דהא עברו ה' עונות שלמות ואם פלטו לילי שבת וטמאו לא איכפת לן וטובלין שחרית דהא בעל קרי טובל ביומו ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום ויש ספרים דגרסינן ביה תרי לישני וגרסינן הכי לרבי אלעזר לישמשו ביממא דחמשא לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשא לרבי עקיבא לישמשו ביממא דארבעה ואומר אני שהוא שיבוש והגורסו טעה ולא ידע לפרש מהו שאמר ר' ישמעאל פעמים שהן ה' עונות כו': אבל חכמים אומרים ו' עונות שלמות. סברי להו כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה ובהשכמה כר' עקיבא ולית להו שטבלו בלילי שבת אלא סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחרית ולפיכך נתעכבה שכינה מליתן עד הבקר ולא משום לא בסתר דברתי לחודיה: שפירשה מן האשה. כגון פולטת שכבת זרע שקבלה מזכר הוא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דבתרי יומי מסרחת מפני שמתחממת בגופה: אבל פירשה מן האיש. על הבגד מטמאה לעולם: כל זמן שהיא לחה. ומיהו משיבשה לא מטמאה דתו לא חזיא להזריע: מאי לאו שפירשה מן האיש. על הבגד ומטהר לה לחה מסרחת דלא קתני פרט לכשיבשה: של ישראל במעי כותית מהו. מי מסרחת בג' ימים כישראלית ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה או לא ולהכי נקט שכבת זרע של ישראל דאילו דכותי אמרינן במסכת נדה קריו טהור בפ' בנות כותים (נדה דף לד:): דדייגי במצות. לקיים מצות וחרדים בדבר ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב (תהלים לט) חם לבי בקרבי: חביל. חם: דלית לה פרוזדור. בשר כותלי בית הרחם בולט מן השינים ולחוץ ובית הרחם הוי מן השינים ולפנים: אשה אית לה פרוזדור. לפיכך לא שליט בה אויר בגופה ומתחממת: בו' בחדש כו'. דהא כתיב ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי סבירא להו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה: כתיב הכא. הזה הזה לגזירה שוה: מה להלן. זכור את היום הזה בעצמו של יום הזכירה דיציאת מצרים נאמר להו כדכתיב הזה אף כאן בעצמו של יום הזכירה דשבת נאמר להן זכור את יום וגו': בקביעא דירחא. באיזה יום הוקבע החדש: משום חולשא דאורחא גרסינן: בתרי בשבא אמר להו ואתם תהיו לי. ומשה עלה ויקרא אליו כל הענין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן כל עליותיו בהשכמה היו ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה ירד דלא אקים אית ליה בהשכמה עלה דהא בהדיא כתיב קרא:

בתלתא

*) נ"ל רק קודם טבילה ולא קודם פסקה

תורה אור

בתלתא אמר להו מצות הגבלה בארבעה
עבוד פרישה ורבנן סברי בתרי בשבא
איקבע ירחא בתרי בשבא לא אמר להו ולא
מידי משום חולשא דאורחא בתלתא אמר
להו ואתם תהיו לי בארבעה אמר להו מצות
שמות יט הגבלה בה' עבוד פרישה מיתיבי °וקדשתם
היום ומחר קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי
יום אחד הוסיף משה מדעתו דתניא *ג'
דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה
עמו הוסיף יום אחד מדעתו ופירש מן האשה
ושבר את הלוחות הוסיף יום אחד מדעתו
מאי דריש היום ומחר היום כמחר מה למחר
לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא
נפקא ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא
ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא
שכינה עד צפרא דשבתא ופירש מן האשה
מאי דריש נשא קל וחומר בעצמו אמר ומה
ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה
שם אחת וקבע להן זמן אמרה תורה °והיו
נכונים וגו' אל תגשו אני שכל שעה ושעה
שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על
אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על
דברים ה ידו דכתיב °לך אמור להם שובו לכם
לאהליכם וכתיב בתריה ואתה פה עמוד
במדבר יב עמדי ואית דאמרי °פה אל פה אדבר בו
שבר את הלוחות מאי דריש אמר ומה פסח
שמות יב שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה תורה °וכל
בן נכר לא יאכל בו התורה כולה [כאן]
וישראל מומרים על אחת כמה וכמה ומנלן
שם לד דהסכים הקב"ה על ידו שנאמר °אשר
שברת *ואמר ר"ל °יישר כחך ששיברת ת"ש
שם יט °והיו נכונים ליום השלישי קשיא לר' יוסי
הא אמרינן יום אחד הוסיף משה מדעתו
ת"ש שלישי שלישי בחדש ושלישי בשבת
קשיא לרבנן אמרי לך רבנן הא מני ר' יוסי
שם היא שלישי למאי לכדתניא °וישב משה את
דברי העם אל ה' וכתיב ויגד משה את
דברי העם אל ה' מה אמר לו הקב"ה למשה
ומה אמר להם משה לישראל ומה אמרו
ישראל למשה ומה השיב משה לפני הגבורה
זו מצות הגבלה דברי ר' יוסי בר יהודה
רבי אומר בתחילה פירש עונשה דכתיב
וישב משה דברים שמשבבין דעתו של אדם
ולבסוף פירש מתן שכרה דכתיב ויגד משה
דברים *שמושכין לבו של אדם כאגדה ואיכא דאמרי בתחילה פירש מתן
שכרה דכתיב וישב משה דברים שמשיבין דעתו של אדם ולבסוף פירש עונשה
דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם *כגידין תא שמע ששי ששי בחודש
ששי בשבת קשיא לרבנן הא נמי רבי יוסי היא ששי למאי רבא אמר
לחנייתן

רש"י

בתלתא אמר להו מצות הגבלה. שהדברים שנאמרו לו בשני ירד לערב ואמרן לישראל כדכתיב ויבא משה ויקרא לזקני העם וגו' ולמחרת השכים ועלה וישב משה את דברי העם וגו' כדאמר כל עליותיו בהשכמה היו ובו ביום נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב וגו' ומצות הגבלתם דהשמרו לכם עלות בהר אע"פ שהיא כתובה אחר וקדשתם היום ומחר שהיא מצות פרישה קודם לכן נאמרה דכתיב בההיא עלייה שעלה בשלישי להשיב להקב"ה דברי העם דנעשה (ונשמע) הנה אנכי בא אליך וסיפא דקרא ויגד משה את דברי העם וגו' וכי מה דברי העם יש כאן אלא מצות הגבלה נאמר לו בו ביום ולקמן תניא לה הכי ולערב אמרה לישראל ולמחרת בד' השכים ועלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה ונאמרה לו מצות פרישה וקדשתם היום ומחר ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת האמרינן לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: היום ומחר. משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' וו': אמר לך ר' יוסי. לעולם ברביעי נאמר לו לפרוש ד' וה' והוא הוסיף יום אחד והסכים הקב"ה לדעתו: ופירש מן האשה. לגמרי לאחר מתן תורה מיד משפירש עם חביריו שוב לא חזר לתשמיש: אף היום. צריך להיות לילו עמו והא לא אפשר: וקבע להם זמן. אימתי ידבר עמהם: אמרה תורה והיו נכונים וגו'. (א)פירשו מנשותיהן: ולא קבע לי זמן. לדבורו שאוכל לפרוש קודם לכן: לאהליכם. להתיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם: בן נכר. מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים: התורה כולה. תלויה בלוחות הללו וישראל מומרים על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה: אשר. אישור שאישרו ושיבחו על שבירתן: ה"ג והיו נכונים ליום השלישי ול"ג והיו נכונים לשלשת ימים: הא אמרן יום אחד הוסיף. והאי קרא דוהיו נכונים ליום השלישי קודשא בריך הוא אמר ליה (ב) ומשה אמר להן היו נכונים לשלשת ימים ולא אמר ליום השלישי אלא פירשו ג' ימים וקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבקר שלישי לימים שלמים שלינן עמם קאמר: ת"ש. דתניא בברייתא הכי שלישי בחדש היה שלישי בשבת היה ולקמן בעי שלישי קמא למאי ע"כ במילתא דשלישי קמיירי וקאמר עלה שלישי זה שלישי בחדש: קשיא לרבנן. דשמעינן בחד בשבא איקבע ירחא א"כ על כרחך בתרי בשבת אמר ואתם תהיו בתלתא הגבלה בארבעה פרישה ובשביעי נתנה תורה דהא לכ"ע בשבת נתנה תורה: לכדתניא כו'. והכי קאמר יום שלישי לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל ולפרש עונשן ומתן שכרן ואותו יום היה שלישי בחדש שלישי בשבת ורבי יוסי קאמר לה: וישב ויגד וכי מה אמר הקב"ה למשה. בין וישב משה דנעשה (ונשמע) לויגד משה שאמר להן לישראל ומה אמרו ישראל למשה על כך שהוצרך משה להגיד למקום והלא לא נאמר בינתים אלא הנה אנכי בא וגו': זו מצות הגבלה. שאע"פ שכתובה אחר מצות פרישה בשלישי נאמרה לו והוצרך להשיב שקבלו עליהן: עונשה. של תורה: משבבין. כמו וילך שובב (ישעיה נז) שמושכין מלקבל שאם יקבלו יענשו הדברים הללו מסבבין את לבם מן המקום ואף על פי כן קיבלו עליהן: כגידין. ירק מר: ששי ששי בחדש כו'. לקמיה בעי ששי קמא. למאי דהכא ליכא למימר ששי לאותן דברים דבשלמא שלישי דברייתא לעיל איכא למימר דאיירי בהו דהא כל ג' ימים היה משה מדבר באותן הדברים דעל כרחך ויגד משה בד' כתיב דברים שקבלו בג': קשיא לרבנן. דמשמע דבחד בשבא איקבע ירחא:
לחנייתן

תוספות

היום כמחר. אין זו דרשה גמורה אלא משמע דהיום ממש דאי לאו הכי אין זה מדעתו: **ומה** ישראל כו'. וא"ת מאי קאמר (*דהוסיף) מדעתו דאורייתא הוא דק"ו ניתן לידרש וי"ל דלא הוי ק"ו גמור דשאני התם משום עשרת הדברות:

וקבע להם זמן. תימה לר"י דהיא הגותנת דמשום שקבע להם זמן וידעו שבאותו יום ודאי תדבר שכינה עמהם הוצרכו לפרוש אבל הוא מספק למה יפרוש וי"ל דלהם נמי איכא ספיקא שמא לא תפלוט והכי עביד ק"ו ומה ישראל שקבע להן זמן ואפ"ה לא היו צריכים לפרוש משום קרי דביום אחד היה די אפ"ה משום חשש פליטה שהיא קלה הוזקקו לפרוש אני שלא קבע לי זמן ויש חשש קרי שהוא חמור לא כ"ש שיש לי לפרוש:

ואתה פה עמוד עמדי. וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו שמא זה הוא צווי גמור שצוה לו לפרוש ותירץ ר"ת דאם איתא דמחמת צווי הקב"ה פירש ולא מדעתו היאך היה מערער אהרן ומרים דכתיב ותדבר מרים ואהרן במשה אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים דבדרך *שאדם הולך בה מוליכין אותו שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר ומיהו קשה דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים שאמרה מרים אשרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור אמרה צפורה אוי להם לנשותיהם של אלו שמיום שנתייחדה שכינה עם אחיך פירש ממני מיד ותדבר מרים ואהרן במשה משמע שלא ידעו קודם לכן וכי לא ידעו הא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואור"ת דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדבור עד שאמרה להם צפורה שמדעתו פירש ממנה מתחלה:

ומה פסח כו'. אין זה ק"ו *גמור דהתם מומר אסור בפסח שהוא קרבן מ"מ לא היה לו למנוע מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה:

קשיא לרבנן. פי' למה שפירש רבא לעיל דבקביעא דירחא פליגי:
כאשר

רבינו חננאל

רבא אם היה בית אפל מותר. ואמר רבה (ואיתמר)[ואיתימא]רב פפא ת"ח המאפל בטליתו מותר ומקשינן כי מכדי פרישה עבידא אליבא דר' יוסי ור' ישמעאל ור"ע מארבעת ואליבא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן מן חמשה. ולכולהו כל אשה ששמשה קודם הפרשה אם פלטה שכבת זרע בלילי שבת טהורה היא תישרי שכינה מליליא דשבתא אמאי איתאחרא עד לצפרא. ופרקינן א"ר יצחק לא מראש בסתר דברתי כן עלתה במחשבה למהוה ביממא והדר אקשינן. אם כן למה לי דעבד פרישה אליבא דר' ישמעאל ור"ע מצפרא ארבעה לר"ע תשמש כולא יומא דארבעה. והרי חמש עונות עד צפרא דשבתא ולר' ישמעאל תשמש עד צפרא דחמשא דהא איכא עד צפרא דשבתא ד' עונות כהלכתן מכלל ג' ימים. ופרקינן א"ר יצחק א"כ יאמרו הללו הולכין לבית הטבילה והללו הולכין לקבל התורה. ואילין שאומרים עליהן הולכין לבית הטבילה אינון נשים שפלטו שכבת זרע בלילי שבת שאילו לא פירשו ביום רביעי הות מיטמא מיניה שפולטת וצריכ' למיטבל לצפרא דשבתא. ואיכא בהא מילתא סוגיא ולא שפיר שהללו ילכו לקבל תורה והללו ילכו לבית הטבילה. ואיכא מן דגרסי בהדין קושיא דלעילא נמי. ולר' אלעזר בן עזריה תשמש ביממא דחמשה. ולא צריכה מילתא להכין דר' אלעזר בן עזריה לא איכפת ליה (שמשה) אם [תשמש]בחמש' עד קרוב לשקיעת החמה אם לאו ולא צריך אלא משהו מן חמשה וכולי יומא דמעלי[שבתא]ומשהו מן שבתא דהוא יום שלישי ומקשינן והא טבולי יום נינהו. ומפרקינן ראויה תורה להינתן לטבולי יום. ואיכא דמקשי' וגרסי ליה להאי קושיא ולהאי פירוקא מבתר אוקימתא דמילי דר' ישמעאל ור' עקיבא כר' יוסי ואיכא דגרסי ליה הכא ואית ליה תרין אנפי חד דהויא קושיא על ר"ע דאמר במקצת יומא(דחמשי)[דארבעה] עבד להו פרישה וכל אשה שפלטה ש"ז בלילי שבת עד שמשלימין כשיעור הוה מה שיצא מיום חמישי טמאה היא. וכיון שאפשר על דעתא דר"ע שיש אשה שפולטת וטמאה בלילי שבת היא צריכה הערב שמש וכל נשים שהיה להן כן טבולי יום הוו אינון. ועוד איכא ליה להאי קושיא אנפא אחרינא כי אמרי' לר' ישמעאל ור"ע למה לי למיעבד להו פרישה דטמיא עד צפרא דשבתא. ליעביד להו פרישה דלא מטיא אלא עד צפרא דשבתא. ופרקינן א"ר יצחק יאמרו הללו הולכין לבית הטבילה והללו הולכין לקבל תורה. ואקשינן למה ליה לר' יצחק לפרוקי כי הדין פירוקא הא טבולי יום נינהו או הות פרישתן עד צפרא דשבתא ואהדרינן אעפ"כ ראויין הוו לקבל התורה והלכך צריכינן לפרוקא דר' יצחק ואע"ג דהאי דקאמרי' והא טבולי יום נינהו משנינן אביי בר אבין ורב חנניא בר אבין תרווייהו דניתנה תורה לטבולי יום מוכחא מלתא דעל נשי קאי ולא בגברי אימיר. הוא כי דסדרנא לשמעתא מפרש בתלמוד א"י שמעתא. א"ר יוחנן טבולי יום קבלו ישראל את התורה. הדא דאת אמר בנשים אבל אנשים כבר טהרו מ"ט וקדשתם היום ומחר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכ"א ג' עונות שלימות בעינן וכן הלכה. ושכבת זרע שפרשה מלאיש כ"ז שהיא [לחה] טמאה ואפי' פלט אותה [מימים הרבה]. וכי תניא פרט לש"ז שהסריחה דפרשה מן האשה אבל בפרשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא ליחה והיכי דמי אפי' הבא על הזכור אם פלט הזכור את שכבת זרעו כ"ז שהיא ליחה טמאה ומנא לן מדקא מיבעיא ליה לרב פפא ש"ז במעי בהמה מהו וקא מסתפקא משום דלית לה פרוזדור. דאלמא פרוזדור דאשה הוא דמסרחא ואם פלטתה אחר ג' עונות שלימות טהורה ובהמה דלית לה פרוזדור מספקא מלתא משום דלא איפשיטא ועבדינן לחומרא אבל זכר דלית ליה פרוזדור לא מסרחא ש"ז במעיו ופשיטא דטמאה. ובמעי נכרית אף אינון חביל גופייהו כישראלי' כד פלטה לה אחר ג' טהורה. ת"ר בששה לחודש נתנו עשר דברות לישראל ר' יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכ"ע בר"ח סיון באו מדבר סיני וביום שבת נתנו עשר דברות ובקביעא דסיון פליגי רבנן סברי בתרי בשבא אקבע סיון דההיא שתא ושבת ששה בו ור' יוסי סבר בחד בשבא אקבע ושבת שבעה בו רבנן דסברי בתרין בשבא הוה קבועיה ומפורש בתורה דההוא יומא שחנו במדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר ומשה עלה אל האלהים ואמר ליה למימר לישראל אתם ראיתם וגו' וקאמרי' רבנן דההוא יומא לא אמר להו משה לישראל מידי משום חולשא דאורחא וטרחיה בשלישי אמר להו האי מימרא ויבא משה וגו' ברביעי עבד להו הגבלה דקאמר והגבלת את העם וגו' ואע"ג דכתיבה בתר הפרשה קבלה היא דהיא הות תחלה. בחמישי
עבד

מסורת הש"ס

יבמות סב. [עי' אדר"נ פ"ב חשיב עוד אחד]

ב"ב יד: יבמות סב. מנחות נט:

[חגיגה יד.]

[תרגום של הנני מאכיל את העם הזה לענה מרה כגידין ערוך ערך גד]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרה תורה וכו' יפרשו מנשותיהן: (ב) ד"ה הא אמרן וכו' א"ל ומשה אמר להן:

גליון הש"ס

גמ' ואמר ר"ל יישר. אשר כחך יישר ובא אל"ף במקום היו"ד וכן אשרו חמוץ (ישעיה א') כמו ישרו חמוץ:

לחנייתן רב אחא בר יעקב אמר למסען וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב °כאשר צוך ה' אלהיך *ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד ת"ש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם ובחמשה עשר יצאו ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא (א)מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה מדחמיסר בניסן חמשה בשבת ריש ירחא דאייר שבתא וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה תא שמע דלא עברוה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם בחמשה עשר יצאו ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא אימא מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה השלים ניסן ואירע אייר להיות בשבת חסר אייר ואירע סיון להיות באחד בשבת קשיא לרבנן הא מני ר' יוסי היא אמר רב פפא ת"ש °ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני ואותו היום שבת היה דכתיב °ובקר וראיתם את כבוד ה' וכתיב °ששת ימים תלקטוהו ומדחמיסר באייר שבתא ריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה א"ל רב (ב)חביבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש °ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון (ג)שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת דאשתקד [בד'] בשבת דתניא אחרים אומרים *אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה (ד) אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן לר' יוסי שבעה חסרין עבוד לרבנן

דברים ה | שמות יז | שם | שם | שם מ

לחנייתן. שהרי בר"ח חנו והכי קאמר ששי לחנייתן הוא הששי בחדש הוא ששי בשבת: למסען. אף למסען שביום שבאו למדבר סיני נסעו מרפידים: וקא מיפלגי. רב אחא ורבא במצות שבת שנאמר להם במרה אם נצטוו על התחומין בו ביום או לא דכתיב בדברות האחרונות שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ש"מ קודם הדברות נצטוו בה: וא"ר יהודה כאשר צוך במרה. דכתיב שם שם לו חק ומשפט (שמות טו): אתחומין לא איפקוד. הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת שלא הוזהרו (ה)לילך יותר מאלפים אמה: לערב. לערב משמע לערב הבא: ריש ירחא דאייר שבתא. שהרי ניסן מלא הוא לעולם (ו) א) וריש ירחא דסיון בחד בשבתא: השלים ניסן. נתמלא בשלשים יום לשון שלם *חיסר אייר שהרי אייר חסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא: ואותו היום שבת היה שנא' ובקר וראיתם וגו'. שנתרעמו בו ביום על המן כדכתיב וילונו על משה וגו' להמית את כל הקהל הזה ברעב והבטיחם להוריד להם מן למחר וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה שנאמר ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לירידתו שבת לא יהיה בו: ריש ירחא דסיון חד בשבת. כשתשלים לאייר עד ט"ו ויום ט"ו ר"ח סיון: עשר עטרות. ראשון לעשרה דברים: ראשון לבריאת עולם. שאחד בשבת היה: ראשון לנשיאים. להקרבת נשיאים לחנוכת הבית: ראשון לכהונה. אותו היום שמיני למילואים ועבודה באהרן ובניו ועד עכשיו היה בבכורות: ראשון לעבודה. לסדר עבודת ציבור תמידין ושאר קרבנות של תרומת הלשכה: לירידת אש. ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' (ויקרא ט): לאכילת קדשים. במחילה ועד עכשיו היו נאכלים בכל מקום: לשכון. בישראל שכינה שרתה שם כדכתיב ושכנתי בתוכם מכלל דעד השתא לא (ז) שרתה: לברך. ברכת כהנים כדכתיב וישא אהרן את ידיו וגו': לאיסור הבמות. מעכשיו נאסרו שהוא ראוי לפתח אהל מועד כדכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו: דהאי שתא. שנה השנית ליציאתם הוקם המשכן: ד' ימים. כשאתה קובע כל החדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר הוו ארבעה ימים בין תחלת שנה לתחלת שנה אחרת שמנין חדשי לבנה כסדרן שנ"ד ימים כולן שבועין חוץ מארבעה ימים: ואם היתה שנה מעוברת ה'. דקסבר שני האדרים עבדינן חסרים ופסח דהוי יום אחד לקמן: ז' חסרים עבוד. ולא היו אלא ג' בין פסח לפסח הלכך דאיתקד בה' בשבא ולית ליה דאחרים דאמרי אין מעברין ואין מחסרין שום חדש לצורך אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר: לרבנן

כאשר צוך במרה. ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד אשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דאשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו אפו וגו' וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהאי כאשר צוך במרה הכי נמי האי וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:) דאיתמר מילתיה דר' יהודה אתרווייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד אשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי (לקמן קיח:) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתיב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותו שבת ירד להם המן וכתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' ויניחו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישית שאחר מרה היא: ואמר רב יהודה כאשר צוך במרה. האי קרא במשנה תורה כתיב וליכא למימר (ח)כאשר צוך במתן תורה שהרי משה לא היה מספר אלא על הסדר ובכולהו לא כתיב כאשר צוך: אתחומין לא איפקוד. אין צ"ל דאתיא כר' עקיבא דאמר *תחומין דאורייתא דהא משמע לכ"ע דשייכי לכל הפחות איפקוד אתחומין דלאו דוקא נקט תחומין אלא כלומר הוצאה שהיו מוליכין עמהן כל אשר להן ומר סבר אהוצאה לא איפקוד ומר סבר איפקוד ואע"ג דבפרשת מן כתיב אל יצא איש ממקומו ודרשינן מיניה הוצאה בספ"ק דעירובין (דף יז:) איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר אחר שנעשה המשכן [כמו] שאמר הקב"ה להניח צנצנת לפני העדות ומשום דשייכי למילי דמן כתבינהו התם ולמאן דאמר איפקוד אע"פ שבמרה נאמר כתביה התם כדפרישית: ואותו יום חמישי בשבת היה כו'. ואם כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן שאז היה בעשור לחדש ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה פ' כא) כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושין כך אמרו להן זבח פסח לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואצל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם: וכתיב ששת ימים תלקטוהו. תימה היכי מייתי ראיה מהאי קרא דבשבת היה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבוע כשהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח שפיר דמשה שכח לומר להם והיה אומר היה לי לומר להם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים ואח"כ אחד בשבת היה: עשר עטרות נטל אותו היום. הא דלא חשיב ראשון להקמת המשכן משום דאמרינן במדרש (ויקרא רבה פ' שמיני) שכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו אי נמי משום דעליה דהקמת המשכן קאי דה"ק אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר עטרות אחרות: ראשון לאכילת קדשים. ובת"כ במקום אכילת קדשים קתני שחיטתן בצפון: ב) לרבנן ח' חסירין עבוד. אומר ר' יצחק דלא הוי צ"ל ח' חסירין עבוד אלא ז' חסירין ואייר דההיא שתא עבורי עבורה כדאמר לעיל אלא משום דלר"י איצטריך למימר דשבעה חסירין עבוד דהא תניא לעיל דאותו יום ה' בשבת היה נקט נמי לרבנן שמנה:

רבינו חננאל

עבר להו פרישה שלא יגשו אל אשה שלא תפלטו שכבת זרע בשעת [מתן תורה]ותטמא והא פרישנן דר' אלעזר בן עזריא הכין סברי ואף הלכתא דאמרה ר' יוחנן ג' עונות שלימות מעת לעת סלקא לפום הכין ושמעו דברות בצפרא דשבתא דהוא ו' בחודש ר' יוסי דסבר בחד בשבא הוה קבועי אמר לך בחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא. בתרין אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' בתלתא הגבלה בארבע פרישה וסלקא לר' ישמעאל ור' עקיבא כדפרישנא לעילא ומקשי' אי ר' יוסי דאמר מן צפרא דארבעה עבור פרישה קרא דכתי' לך אל העם וקדשתם היום ומחר דאלמא היום חמשה ולמחר מעלי דשבתא שמעו דברות. ופריקנ' אמר לך ר' יוסי בארבעת הוא דאמר ליה רחמנא וקדשתם היום ומחר ודרש משה דלאו היום האידנא דהוא יומא דארבעה אלא הכי קאמר ב' ימים דדמי להדדי כי ביום השלישי ירד ה' וצריך למהוי היום כמחר תרווייהו לילותיה' עמהם וה"ק יום ומחר שלו ואינון מתחלת חמישי ומנ"ל דהסכימה דעתו לדעת המקום והסכים הקב"ה ע"י דהא לא שראי שכינה עד שבתא ולרבנן היום ומחר חמשה ומעלי ולא צריכי לילו עמו אבל קרא דאמר להו משה לישראל היו נכונים לשלשת ימים לית מוכח ולא קשי לא למר ולא למר. ת"ש שלישי שלישי לחודש שלישי בשבת אלמא ריש ירחא בחד בשבא ופרקי הא מני ר' יוסי היא: ואיבעיא לן האי שלישי דאמר ר' יוסי הוא שלישי. לשבת ולחודש ולמאי אצטריך ליה ותי יומא ניהו ופירוש כיון דבשני אמר להו ואתם תהיו לי בשלישי וגו' וישב משה והוא יום הגבלה לר' יוסי ב"ר. יהודה ולרבי הוא יום שהודיען עונשן ומתן שכרן שמשבבין לבו של אדם דאמר שהודיען עונשה פי' ששוברין לבו של אדם ונפיק מן כי שבבים יהיה עגלי שומרון. ומן ל' ארמי נמי ידוע הוא. שקשין כגידין דקא' דל רגש פרשוהו רבנן בלשון ארמית הרזוקלאלי והוא בטיית הנפלי ואיתא ביום הכפורים לענין מן כורע גד. ת"ש ששי. ששי בחודש ששי בשבת הא נמי רבי יוסי והאי ששי למאי (דקאמר ביה) [קארי ליה]הכי רבה אמר ששי לחנייתן דאלמא בשבת במסען היו ולא היו מצווין על התחומין באותה שעה. רב אחא בר יעקב אמר אף ביום חנייתן היה מסען והוא חד בשב' ומצווין היו על התחומין. ת"ש ניסן שיצא בו ישראל ממצרים ביום חמישי הוה דמשכחת אייר בו' וסיון בחד בשבא. אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עבורה וסיון בתרין בשבא. ת"ש דלא עבורה דתניא יום ט"ו בניסן יום חמישי השלים ניסן אירע אייר להיות בשבת חיסר אייר אירע סיון להיות באחד בשבת הא מני ר' יוסי היא. אמר רב פפא ת"ש בחמשה עשר יום לחודש השני אותו היום ע"ש היה ומדט"ו באייר בשבתא ריש ירחא דסיון בחד בשבא ופרקי דעיבורי עבורה לאייר וריש ירח סיון תרין בשבתא א"ל רב חבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן ותניא אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית אלמא חד בשבא היה ומדר"ח ניסן שנה שנית חד בשבת ר"ח ניסן דראשונה ארבע בשבת דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת חמשה וכיון דר"ח ניסן ארבעה ר"ח סיון שבת. וקשיא בין לרבנן דאמרי תרין בשבא ובין לר' יוסי דאמר חד בשבא ופרקינן לרבנן ח' חסרין עבוד לר' יוסי ז' חסירין עבוד דכי אמרו אחרים אין בין עצרת לעצרת ד' ימים בזמן שחדשי השנה כסדרן

אחד

סנהדרין נו:

יש שכתבו שזהו דיבור חדש וגרסי' חיסר אייר עשאו חסר כסדרן רש"ל

ערכין ט: סוכה נד: ר"ה ו: [תוספתא ערכין פ"א]

א) יש שכתבו דכך וריש ירחא הוא דבור חדש וכנ"ל וריש ירחא דסיון חד בשבתא שהרי אייר חסר [תוי"ט]: ב) דבור זה שייך לקמן דף פ"ח: כפה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מאמש מבערב: (ב) שם א"ל רב חבי מחוזנאה: (ג) שם ראשון לשכון בישראל לברכת כהנים ראשון לאיסור הבמות: (ד) שם ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים: (ה) רש"י ד"ה אתחומין וכו' שלא הוזהרו שלא לילך: (ו) ד"ה ריש ירחא וכו' לעולם הס"ד ואח"כ מ"ה וריש ירחא דסיון בחד בשבתא הס"ד. ואח"כ מ"ה השלים וכו' ואח"כ ד"ה חיסר אייר עשאו חסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא הס"ד והשאר נמחק: (ז) ד"ה לשכון וכו' לא שכן הס"ד: (ח) תוס' ד"ה ואמר ר' יהודה וכו' וליכא למימר. נ"ב וברש"י מס' סנהדרין דף נו מסיים תירוץ אחר ע"ז ע"ש:

לרבנן ח' חסרים עבוד ת"ש דתניא בסדר עולם ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהן בחמשה עשר יצאו ואותו היום ע"ש היה ומדריש ירחא דניסן ערב שבת ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה משה וירד בשלישי עלה וירד בד' ירד ושוב לא עלה ומאחר שלא עלה מהיכן ירד אלא ברביעי עלה וירד °בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי מאי לאו משום תורה לא משום טורח שבת דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי כמאן כרבנן: °ויתיצבו בתחתית ההר *א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא (א) אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב °קימו וקבלו היהודים *קיימו מה שקיבלו כבר *אמר חזקיה מאי דכתיב °משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה ולמה יראה כדריש לקיש דאמר *ריש לקיש מאי דכתיב °ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו: דרש ר' סימאי °בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר °ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו' א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר °ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם אמר רבי אלעזר *בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב °ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע א"ר חמא *ברבי חנינא מ"ד °כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא *א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי' לכו למשמיי אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן דסגינן

*) יש נוסחאות בר חנינא

רש"י

לרבנן ח' חסרים עבוד. ולא היו בין פסח דהאידנא לפסח דאשתקד אלא ב' ימים ונמצא דאשתקד בע"ש: בשני עלה משה. ושמע ואתם תהיו לי וירד והגיד: בג' עלה. ושמע הגבלה וירד והגיד: בד' ירד. להפריסם: ושוב לא עלה. עד קבלת הדברות שעלו כולם: ומאחר שלא עלה מהיכן ירד. דאמר' תורה אור בד' ירד ולא אמרת עלה וירד אלא אימא בד' עלה וירד ושוב לא עלה: ובחמישי בנה מזבח. כדכתיב ויבן מזבח תחת ההר: מאי לאו משום תורה. לא היה לו פנאי לעלות שקבלו כולן יחד את הדברות: עליה דרב חסדא. לפני רב חסדא לפי שרב חסדא יושב והדרשן עומד קאמר עליה דדומה כמו שהעומד למעלה מן היושב: אוריאן תליתאי. תורה נביאים וכתובים: לעם תליתאי. כהנים לוים וישראלים: על יד תליתאי. משה תליתאי לבטן מרים אהרן ומשה: ביום תליתאי. לפרישה: תחתית ההר. תחת ההר ממש: גיגית. קובא שמטילין בה שכר: מודעא רבה. שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס: בימי אחשורוש. מאהבת הנס שנעשה להם: דין. תורה: בתחילה. קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע: יראה. שמא לא יקבלוה ויחזור העולם לתהו ובהו כדר"ל: ולבסוף. כשקבלוה: יום הששי. מאי שנא דכתיב ה' ביום גמר מעשה בראשית: מלמד שהתנה כו'. הששי משמע הששי המיוחד במקום אחר כדאמרי' בעלמא (חולין דף נא.) הירך המיומנת אף כאן ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה מריבוי דה' דריש ביה נמי הא: שני כתרים. מזיו שכינה: מאה ועשרים. [כל א' וא' נטל כתר]: טענו. הכתרים והכי משמע את עדים [אשר היו להם] מהר חורב: בחורב פרקו. דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב: ומשה יקח. אותו עדי לשון אחר את האהל לשון בהלו נרו (איוב כט) והוא היה קירון עור פניו: עושי דברו לשמוע. מוכנין לעשות קודם שישמעו ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו: פריו קודם לעליו. כך דרכו וחלוק משאר אילנות חנטת פירותיו קודם לעליו: אצבעתא דידיה. אצבעות ידיו: וקא מייץ בהו. היה ממעכן ברגליו ואינו מבין מתוך טירדא: עמא פזיזא. נמהר: דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה:

תוספות

כפה עליהן הר כגיגית. ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה *שיצאתה נשמתן והא דאמר בפ"ק דמס' ע"ז (דף ג:) כלום כפית עלינו הר כגיגית דמשמע דאם היה כופה עליהן לא היה להן תשובה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא הייט על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה איכא תשובה:

מודעא רבה לאורייתא. והא דאמר בנדרים (דף כה.) שכרת משה ברית עם ישראל על התורה והמצות והשביעם על כך ובפ' אלו נאמרין (סוטה לז:)(ג) שקבלו את כל התורה בהר גרזים ובהר עיבל אור"ת דע"פ הדיבור היה והרי כבעל כרחם אבל בימי אחשורוש קבלו מדעתם מאהבת הנס ומה שכרת עמהן ברית יהושע לעבוד את ה' התם לא קבלו אלא שלא לעבוד ע"ז כדכתיב (יהושע כד) חלילה לנו מעזוב את ה' וכן משמע כוליה ענייגא:

אמר רבא הדר קבלוה בימי אחשורוש. תימה לר"י דבמגילה (דף ז.) גבי אסתר ברוח הקודש נאמרה אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם ה"א להו דידי עדיפא מדידהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה ואמר רבא כולהו אית להו פירכא לבר משמואל דלית ליה פירכא והשתא דשמואל נמי אית ליה פירכא דרבא גופיה מוקי האי קרא לדרשה אחריתי ובפ"ק דחגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר קאמר כולהו אית להו פירכא וחשיב פירכא הא דצריך קרא לדרשה אחריתי ואי גרסינן התם רבה אתא שפיר אי נמי ה"ק במגילה כולהו אית להו פירכא שאר תנאים מוקשים בסברתם כדאמר התם אבל שמואל אינו מוקשה כל כך אלא דאיצטריך קרא לדרשה אחריתי*:

שני כתרים. של הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו:

ירדו ק"כ ריבוא. מדכתיב ויתנצלו דריש תרי זימני ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא ויגלו לא נאמר אלא ויתנצלו °ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות הכא נמי גדולה היא שמלאך טוב היה קושר שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם להסיר אחד:

פריו קודם לעליו. הקשה ר"ת שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות ומפרש דתפוח היינו אתרוג ורי"א אפך כתפוחים מתרגמינן °כריחא דאתרוגא ואתרוג פריו קודם לעליו שדר באילן משנה לשנה ואחר שנה נושרין עליו של אשתקד ובאין עלין אחרים הוי פריו קודם לאותם עלים אך תימה שמביא קרא כתפוח בעצי היער דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי בין הבנים וקרא דריח אפך כתפוחים (שיר ז) הוה ליה לאתויי טפי: ולא

רבינו חננאל

אחד מלא ואחד חסר דהוו ו' שלמין וששה חסרין והוו יומי דשתא שנ"ד דנאכלין ש"נ מנהון בשבועי ומשתיירין ד' אבל כדהוו בה ז' חסרין הוו להו יומי שנ"ג וכד אולין שביעי משתיירי מינה ג' והלכך כד הוי ראש ניסן דשנייה יום אחד בשבת והוה בראשונה ז' חסרין הוי ניסן בראשונה בחמשת וסיון בחד בשבא כר' יוסי ואי הוי בשנה ראשונה שמנה חסרין והוו יומא שנ"ב משתיירי מינה תרין וכד הוי ראש ניסן שניית בחד בשבא הוי ראש ניסן שנת ראשונה במעלי שבתא וראש סיון תרין בשבא כרבנן. ותנן אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה וכד הוויין ד' מעוברין הוו ח' מחוסרין ואפי' למאן דפריש ולא נראה לחכמים לחסר יותר על שמונה: ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה וירד. פי' שני לחנייתן במדבר סיני ובשלישי עלה וירד וברביעי כי תרצתא עלה וירד ובחמישי בנה מזבח ותקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי ודאי לאו דהוא יום שבת ונתנה בו תורה. וסייעתא לרבנן ודחי ר' יוסי לא אלא הוא דע"ש ומשום טרחא דשבת לא היה לו פנאי: דרש ההוא גלילאה עלי' דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי ע"י תליתאי לעם תליתאי ביום תליתאי בירח תליתאי ואית רבנן דמרוחין וגרסין כמאן כרבנן וסייעתא דרבנן מן ביום תליתאי יום ג' לפרישה. דאלמא בחמשה עביד להו פרישא כמאן כרבנן ותרין בשבא הוה ר"ח סיון ובששה בו נתנה תורה ומפרשא פלונתא נמי בגמ' דשבעת ימים. צליחתא בלשון ישמעאל א' שקיקה. פתילת הוורד שעושין מצמר נפןצבוע כעין וורד וקורין אותו וורד וכן אמרו (כתובות עד) לענין יצאת וראשה פרועה ופווה בשוק בטווה וורד כנגד פניה. ובלשון פרס נקרא גולנון נודע בבבל:

רב נסים גאון

דרש ההוא גלילאה עלי' דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי. פי' תורה נביאי' וכתובי'. ביום תליתאי. פי' ביום שלישי לפרישה כרבנן דאמר בחמישי עבד ליה פרישה. ע"י תליתאי ע"י משה שהוא שלישי אהרן ומרים ומשה. לעם תליתאי כהנים לוים וישראל. בירח תליתאי בחודש השלישי ניסן אייר סיון ובסיון ניתנה התורה והוסיפה ההגדה בדבר זה אותותיה משולשים כלומר שהתורה נקרית אמת שנאמר (משלי כג) אמת קנה ואל תמכור ומספר אמת ג' אותיות וישראל בני אבות ג' אברהם יצחק ויעקב משבט שלישי ראובן שמעון לוי ומן לוי נולד משה שעל ידו ניתנה תורה לוי יש בו ג' אותיות משה ג' אותיות ונצפן ג' ירחים כדכתיב (שמות ב) ותצפנהו ג' ירחים ובזה אמרו אמר ר' לוי הא למדתה שכל מעשה אותו היום היה משולש וכגון זה עוד יש במדרש ילמדנו (תנחומא פרשה יתרו) הלא כתבתי לך שלישים אמר ר' יהושע בן נחמיה הן תורה שאותיותיה משולשות אלף בית גימל והכל היה משולש תורה משולשת תורה נביאים וכתובים משנה משולשת תלמוד הלכות ואגדות תפלה משולשת ערב ובוקר וצהרים קדושה משולשת קדוש קדוש קדוש ישראל משולשים כהנים לוים וישראלים ומשה אותיותיו משולשים משבט

שמות יט

[ע"ז ב: פ"ש]

אסתר ט

פ"ז ג.

תהלים עו

[ע"ז ג. ע"ש ודף ה. פ"ש]

בראשית א

שמות לג

ישעיה לה

תהלים קג

שיר השירים ב

[כתובות קיב.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא אעפ"כ: (ב) תוס' ד"ה מודעא וכו' ובפרק אלו נאמרין אמרו שקבלו:

גליון הש"ס גמ' בחמישי בנה מזבח. עיין חגיגה דף ו ע"א ברש"י ד"ה ישנה לפני הדיבור: שם בשעה שהקדימו כו'. ע' תשב"ץ ח"ג סימן ס"ד: תוס' ד"ה ירדו וכו' ואף על גב דגדולה מדה טובה יומא דף עו ע"א: שם ד"ה פריו כריחא דאתרוגא. עיין תענית דף כט ע"ב תד"ה של תפוחים:

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי' פ"ט מהלכות דעות הלכה יג :

[במדרש רבה איכה ד"ה זכו מיריס]

רב נסים גאון

לוי שאותיותיו משולשין מזרע אברהם יצחק ויעקב אבות שלשה בחודש משלש ניסן אייר סיון בסיני שאותיותיו משולשים לשלשה ימים נתקדשו שנאמר (שמות יט) והיו נכונים ליום השלישי : אמרו לפניו רבונו של עולם חמדה שגנוזה לפניך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם · הא מילתא נפקא להו לרבנן (ב"ר פכ"ח) מהאי קרא דכתיב (תהלים קה) זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור שלפי שמצאו מן יצירת אדם הראשון ועד נתינת התורה כ"ו דור וזה פרטן י' דורות מאדם עד נח וי' מנח עד אברהם ומאברהם עד משה ו' דורות אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם עד משה ועל ידו ניתנה התורה וכבר שלמו כ"ו דורות ידעו כי התורה היתה גנוזה תתקע"ד דורות וכיון שעברו עליה מימות העולם כ"ו דורות שהן השלמת אלף דור ניתנה התורה כדי שיתקיים דבר צוה לאלף דור :

[בקרא כתיב מלכי ועמ"ש הסמנת רוא פי' יתגון]

[בסוכה איתא תנחום]

ולא כתיב הסריח : לשון מגונה לא היה לו לכתוב אלא כלומר ולא כתב *ערב ריחו דהוה משמע הסריח אלא כתב נתן לשון חביבות : **מה** פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות. הקשה רבינו שמואל והא קרא משמע דהפטיש מפוצץ את הסלע מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואין שהפטיש מפוצץ סלעים וליכא למיגרס מה סלע מתחלק לכמה ניצוצות דהא דיבור דהיינו תורה נמשלה לפטיש ולא לסלע ובקונטרס פי' מה פטיש מתחלק הסלע על ידו ואינו מיושב שהדיבור הוא עצמו מתחלק ואינו דמיון גמור ואומר ר"ת דקרא מיירי באבן המפוצץ ברזל דאמר *במדרש חזית מעשה באחד שקנה סנפירין ובא לבודקה נתנה על הסדן והכה עליה בקורנס נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנפירין לא זז ממקומו הה"ד וכפטיש יפוצץ סלע ואף על גב דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כענין זה אבנים שחקו מים (איוב יד) פי' שחקו אותן מים ואתו שפיר דאמר בפ"ק דקידושין (דף ל:) תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד ואם אבן הוא נמוח שנא' אבנים שחקו מים פירוש שחקו אותם מים ואם ברזל הוא מתפוצץ פירוש אם יצר הרע מתחזק עליו כברזל מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ואף על פי דהתם מדמה יצה"ר לפטיש וכאן מדמה ד"ת לפטיש אין לחוש °דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים :

תורה אור

דסגינן בשלימותא כתיב בן °תומת ישרים [משלי יא] תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו °וסלף בוגדים ישדם : א"ר שמואל בר [שם] נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב °לבבתני [שיר ד] אחותי כלה לבבתני באחת מעיניך בתחילה באחת מעיניך לכשתעשי בשתי עיניך *אמר עולא עלובה כלה מזנה בתוך חופתה אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא °עד שהמלך במסיבו נרדי וגו' אמר *רב [שם א] ועדיין חביבותא היא גבן דכתי' נתן ולא כתב הסריח *ת"ר (א) *עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר °ואוהביו [שופטים ה] כצאת השמש בגבורתו א"ר יוחנן מאי דכתיב °ה' יתן אומר המבשרות צבא [תהלים סח] רב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות תני דבי ר' ישמעאל °וכפטיש יפוצץ סלע *מה פטיש זה נחלק [ירמיה כג] לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות אמר רב חננאל בר פפא מ"ד °שמעו כי נגידים [משלי ח] אדבר למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף ד"ת יש בם להמית ולהחיות היינו דאמר *רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא ד"א נגידים כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים : א"ר יהושע בן לוי מ"ד °צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה [שיר א] כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אף על פי שמיצר ומימר לי דודי בין שדי ילין °אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר [שם] לי על עון גדי שכרמתי לי מאי משמע דהאי כרמי לישנא דמכניש הוא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן כדתנן *כסא של כובס שכורמים עליו את הכלים : וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב °לחייו כערוגת הבושם כל דיבור [שם ה] ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון שנאמר °שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר *אל תקרי שושנים [שם] אלא ששונים : ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר °נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן [שם] דיבור שני היאך קיבלו הוריד *טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר °גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר ר' [תהלים סח] יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר *°מלאכי צבאות ידודון ידודון [שם] אל תיקרי ידודון אלא ידדון : ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות *קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם °מה אנוש [שם ח] כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' ארונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר °*מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ואמר [איוב כו] ר' *נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה °אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה [שמות כ] השתעבדתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין ע"ז

דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו : בתחלה. בקבלה שקבלתם אחת הוא אצלכם ולבסוף כשקיימתם שתים יש : לבבתני . קרבתני : עלובה. חצופה דעולבנא לישנא דחוצפא היא והכי אמר במס' גיטין: מזנה בתוך חופתה. כישראל כשעמדו בסיני ועשו העגל : במסיבו . בחופתו : נתן . עזב ריחו הטוב לאחרים : ועדיין חביבותא היא גבן. אע"פ שהמקרא מספר בגנותו הראה לנו לשון חבה מדלא כתיב הסריח : הנעלבים ואינם עולבים . אחרים באין עליהם בחוצפה ולא הן על אחרים : עושין מאהבת המקום ושמחים ביסורים. על עליבה הבאה עליהם : לבא רב. כל האומות : מה פטיש . מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות : למיימינין · (ב) עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר : קושרים לו שני כתרים . לדבור שהיה בו ממש ונראה כדכתיב רואים את הקולות (שמות כ) : אע"פ שמיצר ומימר לי דודי . בעגל שאמר הורד עדיך : בין שדי ילין . אמר מיד לעשות לו משכן להיות מצומצמת שכינתו בין שני הבדים שנראי' במקדש ראשון כשני שדים דוחקין ובולטין בפרוכת שכנגד הפתח : עין גדי . עון עגל שהוא מין בהמה לשון אחר לשון עכו"ם העורכים לגד שלחן (ישעיה סה) : שכרמתי . שאספתי להתאוות אלהות הרבה כדכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לב) : שכורמים עליו . שמאספין עליו את הבגדים והוא דף ארוכה ומנוקבת נקבים הרבה ומניח המוגמר תחתיה והכלים מתגמרין מדרך הנקבים לישנא דמיכנש גרסינן : מעביר ראשון . (ג) לגן עדן: מור עובר . על שהעבירן : גשם נדבות . גבי מתן תורה כתיב בספר תהלים : י"ב מיל. זו היא מדת מחניהם והיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה : מדדין אותן . מסייעין אותן להתקרב מעט מעט שהיו חלשים כאשה המדדה את בנה בתחלת הילוכו : ידודון . משמע הם עצמם ידודון : ידדון . מדדין אחרים : תתקע"ד דורות · (ד) באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות שנאמר (תהלים קה) דבר צוה לאלף דור °וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעבירן ולא בראן ונתנה לכ"ו דורות . הרי שחסרו תתקע"ד מאלף : מה אדיר שמך . אדיר הוא הרבה בארץ ואין ראוי לך ליתן הודך שם כי אם על השמים : פירש שדי מזיו . נוטריקון של פרשז : קנאה

מסורת הש"ס

גיטין לו:

[שם אי' רבא]

ע"ז שם ויומא כג.

[סנהדרין לד.]

[יומא עב: ע"ש]

כלים פכ"ג מ"ד

[לעיל ל.] פסחים קיז.

[חגיגה יב:]

[חגיגה יד. זבחים קטז.]

[סוכה ה.]

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. במדרש רבה בראשית פ"א איתא ראה הקב"ה שהיו רשעים נתנה לכ"ו דורות והתתקע"ד שתלן בכל דור ודור והן עזי פנים שבדורות: תום' ד"ה מה פטיש בסה"ד דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים . עי' בהרא"ש פ' וארא בפסוק ט' :

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנו רבנן הנעלבין : (ב) רש"י ד"ה למיימינין כ"ב עי' לעיל דף סג ע"א : (ג) ד"ה מעביר ראשון ראשון לג"ע : (ד) ד"ה תתקע"ד דורות · נ"ב ועיין בחגיגה פרק אין דורשין סוף דף יג ורא"ש דף יד :

קנאה יש ביניכם. שאתם באים על ידה לידי רציחה: מסר לו. למדו: באדם בשכר. שחרפוך וקראוך אדם נוצר מאדמה לשון שפלות: מסר לו סודו. להקטיר מחתות קטורת בשעת מגפה ולעמוד בין המתים ובין החיים: ואי לאו דאמר ליה. מלאך המות: מנא ידע. הלא בתורה לא נכתב: בדאי אתה. בתמיה: קושר כתרים. כגון הנך דאמרי' בפרק הבונה (דף קד.) תגא דקוף לגבי רי"ש וכן שעטנ"ז ג"ץ שצריכין כל אות ג' זיונים כדאמרינן (במנחות דף כט:) ראש הזיי"ן כמתח לימין ולשמאל בגגו מעט וכן ראש השי"ן השמאלי וכן כל ראשי שבע אותיות הללו בכל מקום שהן: אין שלום. אין דרך ליתן שלום: בעירך. במקומך: לעזרני. לומר תצלח מלאכתך: מיד. בעליה אחרת אמר לו יגדל נא כח ה': בא השטן. הוא יצר הרע המתעה את האדם הוא העולה ומסטין [והאומר] דהוא מדת הדין אין הגון בעיני: כשעלה משה. להר אמר להם לסוף מ' יום אני בא בתוך שש שעות הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוא והוא אמר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמצא יום מ' בי"ז בתמוז היה בי"ו בא שטן ועירבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוביא לומר ודאי מת משה שהרי באו כבר שש ולא בא ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנאמר וישכימו ממחרת וגו': באו שש. שקבע לכם: שנאה לעכו"ם. שלא קבלו בו תורה:

תורה היכן היא. וא"ת וכי שטן לא היה יודע מתן תורה וי"ל דאמרינן במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומר אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יום בעגל אתה נותן להם התורה והוא שטן והוא מלאך המות כדאמרי' בפ"ק דב"ב (דף טז.) ואמרי' נמי בסנהדרין (דף כו:) תושי' שניתנה בחשאי מפני השטן:

לסוף מ' יום אני בא. פירש בקונטרס דאותו יום שעלה בו איט מן המנין והוא היה אומר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי ז' בסיון עלה נמצא יום מ' היה בי"ז בתמוז ואין נראה לר"י בן רבינו מאיר דבהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד:) דיום עלייה מן המנין דקאמר התם בשלמא לר"ע משכחת להו דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות כ"ד דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו מ' יומין ובשיבסר בתמוז נחת אלמא חשיב יום עלייה ואיכא מ' יום ומ' לילה כשתחשוב לילה שאחר היום ועוד אם לא תחשוב יום עלייה לא ישלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יום הכפורים ושלמו ביוה"כ שאז א"ל הקב"ה למשה סלחתי כדברך גם מה שפרש"י בפרשת כי תשא שבי"ט בתמוז עלה קשה לר"י שאז לא תמצא שלמו מ' ימים אחרונים ביום הכפורים*:

מדבר צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו היינו מדבר פארן דמדבר צין בתחילת דרומה של ארץ ישראל כדכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב(א) ממדבר צין על ידי אדום וכתיב ונסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וקדש ברנע היינו פארן דכתיב בשלוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש ברנע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונבא עד קדש ברנע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות היו ממדבר פארן עד מדבר צין דבסוף בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה א"כ רתמה היינו פארן וחשיב כמה מסעות עד מדבר צין וכן בין פארן לסיני מהלך י"א יום דכתיב אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע א"כ מדבר צין ופארן וסיני לאו הכל אחד ואור"י דהכל מדב' אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתי' הופיע מהר פארן ובפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח.) דרשינן מפארן הופיע ממונן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ול"ג בריש מסכת ע"ז (דף ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן *דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מזרחה של ארץ ישראל כדכתיב (דברים ב) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במזרח של א"י דכתיב (שם ד) בעבר הירדן מזרחה שמש ומדבר צין ופארן הייט בדרומה כמו שמשמע בפסוקים שהבאתי ואיך יתכן דמדבר קדמות הייט מדבר סיני:

עבודת גלולים שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות שוב מה כתיב בה לא תשא משא ומתן יש ביניכם שוב מה כתיב בה כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף לא תגנוב °קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם °מיד הודו לו להקב"ה שנאמר °ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר °עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות אף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר °ויתן את הקטורת ויכפר על העם ואומר ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע: וא"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא אמר לו נתתיה לארץ הלך אצל ארץ אמר לה תורה היכן היא אמרה לו °אלהים הבין דרכה וגו' הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי הלך אצל תהום א"ל אין בי שנאמר °תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה אמר לו לך אצל בן עמרם הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה למשה בדאי אתה אמר לפניו רבונו של עולם חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר °זכרו תורת משה עבדי וגו': וא"ר יהושע בן לוי *בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לפניו °כלום *יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזרני מיד אמר לו °ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת *(אמר) ר' יהושע בן לוי מ"ד °וירא העם כי בושש משה אל תקרי בושש אלא באו שש בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם אמר להן משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו מת ולא השגיחו עליו הראה להן דמות מטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן °כי זה משה האיש וגו': א"ל ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני א"ל הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי ליה אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל הר סימנאי מיבעי ליה א"ל מ"ט לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא דרב חסדא ורבה ברי' דרב הונא דאמרי תרווייהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו והיינו דאמר ר' יוסי בר' חנינא ה' שמות יש לו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו מדבר פארן

שפרו

תהלים ח | שם סח | במדבר יז | איוב כח | שם | מלאכי ג | במדבר יד | שמות לב | שם

גמ' קנאה יש ביניכם. עי' ברש"י בחומש בראשית א כ"ו וברא"ם שם: שם מיד הודו לו להקב"ה. עי' תורת חיים סנהדרין דף עא ד"ה ולמה נכתבו: שם כלום יש עבד שנותן שלום. עי' מהרש"א בח"א רפ"ד דברכות. וקושייתו ותירוצו בתוס' ב"ק עג ע"ב ד"ה כדי:

[וע"ע תוספות בב"ק סב: ד"ה כדי]

מנחות כט:

[עי' תוספות בב"ק נח: ד"ה כדי]

[ועי' תוס' ע"ז ב: ד"ה מאי בעי]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מדבר וכו' פאת נגב ממדבר צין:

הבלן

עין משפט
נר מצוה

לב א מיי' פי"ח מהלכו' שבת הלכה ד :
לג ב שם הלכה ה :
לד ג שם הלכה ח :

שפרו ורבו עליה ישראל מדבר סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליו ומה שמו חורב שמו ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו הר סיני שמו ולמה נקרא הר חורב שירדה חורבה לעכו"ם עליו : מנין שקושרין לשון של זהורית וכו' : כשנים כשני מיבעי ליה א"ר יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו: דרש רבא מאי דכתיב °לכו נא ונוכחה יאמר ה' לכו נא בואו נא מיבעי ליה יאמר ה' אמר ה' מיבעי ליה לעתיד לבא יאמר להם הקב"ה לישראל לכו נא אצל אבותיכם ויוכיחו אתכם ויאמרו לפניו רבש"ע אצל מי נלך אצל אברהם שאמרת לו °ידוע תדע ולא בקש רחמים עלינו אצל יצחק שבירך את עשו °והיה כאשר תריד ולא בקש רחמים עלינו אצל יעקב שאמרת לו °אנכי ארד עמך מצרימה ולא בקש רחמים עלינו אצל מי נלך עכשיו יאמר ה' אמר להן הקב"ה הואיל ותליתם עצמכם בי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מ"ד °כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו אמר ליה בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם °בני בכורי עכשיו בני ולא בניך ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענשת עלייהו פשו להו חמשין דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה ומחוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים °אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב °בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם ואט אליו אוכיל : **מתני'** *°המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה °תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה *°קליפי אגוזין קליפי רמונים איסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה מי רגלים נתר ובורית *קמוליא ואשלג כדי לכבס בגד קטן פי סבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם: **גמ'** תנינא חדא זימנא *קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עב או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס מהו דתימא התם הוא דלא חזי למידי אבל עצים דחזו לכבא דאקלידא אפילו כל שהוא קמ"ל: תבלין כדי לתבל ביצה קלה : ורמינהו *תבלין שנים וג' שמות ממין אחד או משלשה מינין (ושם אחד) אסורין ומצטרפין זה עם זה ואמר חזקיה במיני

רש"י: שפרו ורבו. דכל אחד נתעברה אשתו זכר במלות שוטו נכס לאהליכס °ולא ידענא היכא רמיזא : כשני מיבעי ליה. דומיא דכשלג דלא כתיב כשלגים : ארד עמך אעלך גם עלה. כאן רמז ד' גליות גם ריבויא הוא : יאמר ה'. אתה אמור התוכחה וכך אט תולין : ימחו. הואיל שחטאו ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעוברין על דבריך : קראת להן בני בכורי ישראל. שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע לקבל עולך מאהבה כבנים : דל עשרין דלא ענשת להו. שכן מליט בדור המדבר שלא ענש הקב"ה אלא מכ' שנה ומעלה דכתיב (במדבר יד) במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' מבן כ' שנה ומעלה אשר הלינותם עלי : כי אתה אבינו. כנגד יצחק אמרו והוא אמר להם הראו כנגד הקב"ה שהוא אביכם: בשלשלאות של ברזל. כדרך כל הגולים שהרי ע"פ גזרת גלות ירד לשם : בחבלי אדם. בשביל חיבת האדם משכתים למצרים בחבלים ולא בשלשלאות : כמרימי עול על לחייהם. כאדם הסובל ומסייע לבהמתו להרים עולה *מעל נוארה בלווחין ובמקלות : ואט אליו אוכיל. הטיתי לכם כח להכיל את עבודת הפרך : **מתני'** ביצה קלה. כבר מפורש* שזה ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל ביצה שיערו אלא כגרוגרת מביצה קלה: ומצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה : קליפי אגוזים. הגדילה ע"ג הקליפה בעודן לחין : סטים. *קרוג : פואה. *וורנצא : פי סבכה. בראש הסבכה שעשאה בקליעה טתן מעט בגד : נתר. מין אדמה שקורין ניטר"א : קמוליא ואשלג. בגמרא מפרש להו : את הכתם. של דם נדה שאט הסמנין מעבירין על הכתם של דם נדה בבגד לטהרו : **גמ'** התם. הוא דקולמוס מרוסס לא חזי למידי אלא להסקה : ככא דאקלידא. שן של מפתח : ורמינהו. אמתני' דקתני תבלין מצטרפין שני מינין לכשיעור : ב' וג' שמות. פלפל לבן שחור וארוך או אפילו מן ג' מינין והם (שם אחד) של איסור אסור אם תיבלו בהן את הקדרה : ומצטרפין. לתבלה אם אין בכל אחד כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו: ואמר חזקיה. הא דקתני מצטרפין : במיני

תוספות: **תבלין** שנים ושלשה שמות והן מין אחד. פירש רש"י כמו פלפל ארוך פלפל לבן פלפל שחור ולפי' הא דקתני בסיפא ר"ש אומר ב' שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אין מצטרפין משכחת לה שני מינין משם אחד כעין שמפרש לקמן (דף צ.) תרי גווני אהלא אבל תימה וכי בשביל שיש להם שם אחד יש להן להצטרף יותר מה מועיל השם לגרום הצירוף כיון שהם שני מינין ואין טעמם בשוה ומפרש ר"ת דג' ענייני איסור כגון של ערלה או של כלאי הכרם ושל אשירה ושל עיר הנדחת קרי ג' שמות °כדאמרינן שלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומים ובפרק המקבל (ב"מ קיא·) עובר בכל השמות הללו וכן משמע בהדיא בירושלמי בריש פ"ב דמסכת ערלה דקתני התרומה ותרומת מעשר ותרומ' (א) של דמאי והחלה והבכורים עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה וקאמר עלה בגמרא לרבי שמעון נצרכה אע"ג דאמר ר"ש אין שני שמות מצטרפין הכא מודה שכולם שם תרומה* : **אסורין** ומצטרפין. לכאורה נראה מדתני אסורים ותנא תו מצטרפין דאסורין הייט לאסור את הקדרה ומצטרפין למלקות ואף על גב דלענין חיוב חטאת אמרי' בפ' כלל גדול (לעיל עא.) דחלב (ב)ופיגול ונותר אין מצטרפין למלקות מצטרפין ובפרק בתרא דע"ז (דף סו.) דפליגי אביי ורבא דאביי סבר בתר טעמא אזלינן וקאמר אביי מנא אמינא לה דתנן תבלין ב' וג' שמות כו' אא"ב דבתר טעמא אזלינן כולהו חד טעמא נינהו אא"א בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר הא מני ר"מ היא דאמר כל איסורין שבתורה מצטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל משמע דלאביי אתיא אפי' אליבא דרבנן דר"מ אע"ג דע"כ פליגי עליה לכל הפחות לענין מלקות סבר אביי דלא פליגי אלא בב' מינין אבל בב' איסורין ומין אחד לא והא דאמר ריש לקיש בפרק התערובות (זבחים עח.) הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו ולמלקות איירי דבטמא לא שייך ביה חטאת ועוד מדקאמר התם ש"מ התראת ספק לא שמה התראה ומדמבטלין זה את זה היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ אין מצטרפין נ"ל דאע"פ שמבטלין זה את זה כשבללן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז:) דתנן הפיגול והנותר והטמא (ג) אין מצטרפין וקאמר בגמרא לא שנו אלא לטומאת ידים אבל לאכילה מצטרפין והא דאיצטריך (ד) לאתויי קרא דלאכילה מצטרפין מלא יאכל כי קדש הם כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו פירוש מדנאמרו בלאו אחד מצטרפין לא איצטריך אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה משום קרא דרבי אליעזר אבל לרבנן אפילו בעלמא מצטרפין והא דתנן בפ' קדשי מזבח (מעילה טז.) הערלה וכלאי הכרם מצטרפין אתיא שפיר כרבנן אליבא דאביי ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא לא הוי פירושא כמו אין מצטרפין (ה)דרבי שמעון דלירוף דרבי שמעון הייט לאיסור דאי למלקות הא אית ליה כל שהוא למכות ור"ת מפרש דאסורי' ומצטרפין הכל מיירי להצטרף לאסור את הקדירה ולא למלקות א"כ אסורין בנתינת טעם אם נפלו בקדירה ומצטרפין לאסור בתערובת יבש בלא נתינת טעם והשתא הוי מצטרפין (ו) כמו אין מצטרפין דסיפא דרבי שמעון : [ע' תוס' ע"ז סח: ד"ה כ"ש • ותוס' מעילה יחי ד"ה תני] :

[עי' תוס' ע"ז סו. ד"ה תבלין וכו' והם מין א']

הגהות הב"ח
(א) תוס' ד"ה תבלין וכו' ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה : (ב) ד"ה אסורין וכו' דחלב ודם ופיגול : (ג) בא"ד דתנן הפיגול והנותר אין מצטרפין כצ"ל ותיבת והטמא נמחק : (ד) בא"ד והא דאיצטריך ר' אליעזר לאתויי קרא : (ה) בא"ד ומיהו לפי זה וכו' כמו אין מצטרפין דסיפא דר"ש : (ו) בא"ד והשתא הוי מצטרפין דרישא כמו אין מצטרפין:

פי' עשב שרופין בו לצורך הבורית [וגי' ס"א קמוניא ועי' סנהדרין מט: ובנדה סב.]

מסורת הש"ס
ישעיה א
ישעיה סג
שמות ד
הושע יא
ב"מ לג.
לעיל צ.
לעיל פ:
ע"ז סו. ערלה פ"ב מ"א
[תי"ט פג]
[לעיל פ:]
לבע כמו תכלת
עשב שלובעים בו אדום

גליון הש"ס
רש"י בד"ה שפרו ורבו לא ידענא. עי' ברכות כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה : תוס' ד"ה תבלין וכו' כדאמרי' שלא השם המביאו לידי מכות. מכות דף ד ע"א :

במיני מתיקה שנו הואיל וראויין למתק קדירה טעמא דחזו למתק את הקדירה הא לאו הכי לא הכי נמי חזו למתק: קליפי אגוזין וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בגד קטן: ורמינהי *המוציא סמנים שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא (הא איתמר עלה) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן דוגמא לאירא: *מי רגלים: תנא מי רגלים עד בן(א) מ' יום: נתר: *תנא נתר אלכסנדרית ולא נתר אנפנטרין: בורית: אמר רב יהודה זה חול והתניא הבורית והחול אלא מאי בורית כבריתא מיתיבי הוסיפו עליהן החלביצין והלעינון והבורית והאהל ואי ס"ד כבריתא כבריתא מי איתא בשביעית (*והתנן) *זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית ושאין לו עיקר אין לו שביעית אלא מאי בורית אהלא והתניא והבורית ואהלא (אלא) תרי גווני אהלא: קימוליא: אמר רב יהודה שלוף דוץ: אשלג *אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי שונאנה *שמיה ומשתכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלא: **מתני'** [ג]פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מאבני המזבח ומעפר המזבח מקק ספרים ומקק מטפחותיהם כל שהוא שמצניעין אותן לגונזן *רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר °ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** פלפלת כל שהוא למאי חזיא לריח הפה: עיטרן כל שהוא: למאי חזיא לצילחתא: מיני בשמים כל שהן: ת"ר [ג]המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן כל שהוא *ובתולת הוורד אחת: מיני מתכות כל שהן: למאי חזו תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שכן ראוי לעשות ממנה דרבן קטן *ת"ר האומר הרי עלי ברזל אחרים אומרים [ד]לא יפחות מאמה על אמה למאי חזיא אמר רב יוסף לכלייא עורב ואיכא דאמרי אחרים אומרים לא יפחות מכלייא עורב וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה *נחשת לא יפחות ממעה כסף *תניא רבי אליעזר אומר לא יפחות מצינורא קטנה של נחשת למאי חזיא אמר אביי *שמחטטין בה את הפתילות ומקנחין הנרות: מקק ספרים ומקק מטפחת: א"ר יהודה מקק דסיפרי תכך דשיראי ואילא דעינבי ופה דתאני והה דרימוני כולהו סכנתא ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דר' יוחנן הוה קאכיל תאיני אמר ליה רבי קוצין יש בתאנים א"ל קטליה פה לדין: **מתני'** [ה]המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת *זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ר' יהודה בן בתירה אומר חמשה זרע

דברים יג — תורה אור

רש"י

במיני מתיקה. עסקינן שכולן מיני מתיקה קדירה אבל מין אחר אין מצטרף ומתניתין לא מפליג: דוגמא לאירא. מעט למר שהוא כמין דוגמא שמראה הצבע לבע"ה כזה תחפוץ או כזה והוא כדי ליתן באירא של קנה של גרדי ושיעורה מועט: לשרות. ומתני' בשאינן שרויין והבא לשרות אינו שורה פחות מכדי בגד קטן: אנפטרין. מקום: הוסיפו עליהם. לענין שביעית: החלבצין. לטרו"ן: והלעונין. לענה: כבריתא. גפרית: שיש לו עיקר. שנשרש בארץ ולפי דעתי תורניסא דגרסינן במס' ע"ז* דבר שאין לו שורש (ב) הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פוכ"א: שלוף דוץ. לא איתפרש אבל כך שמו: ברמצא דפרזלא. פורייודא של ברזל: **מתני'** פלפלת כל שהוא. ואינו פלפל שלנו ובגמרא מפרש כל שהוא למאי חזי: מיני בשמים כל שהן. לריח טוב: מיני מתכות כל שהוא. ראוי לדרבן קטן: שמצניעין אותו לרפואה ל"ג: מקק ספרים. אכילת תולעת אוכלת הספרים ומרקבן ושמו מקק: שמצניעין אותן לגונזן. שכל דבר קדש טעון גניזה: מאומה. אלמא אחשביה קרא לאיסורא והא דתנן (לעיל דף עה:) כל שאינו כשר להצניע כו' ואוקימנא למעוטי עצי אשירה דלא כר' יהודה: **גמ'** לצלחתא. כאב חצי הראש: ריח רע. שמעשנין בהן חולין ותינוקות כגון חלטית להבריח מעליו מזיקין: ארגמן. צבע שצובעין בו ארגמן וטעמא לא איתפרש ול"נ שגם הוא ראוי להריח: בתולת הוורד. עלה של וורד בחור אחת: מיני מתכות כל שהוא. מתני' היא: הרי עלי ברזל. לבדק הבית: לכליא עורב. טבלאות של אמה (ג) היו עושין והן חדין כסכין סביבותיהם ומסמרין חדין בכולן ומחפין בהן גגו של היכל למנוע את העורבים מלישב: ממעה כסף. נחשת שוה מעה כסף: צנורא. מזלג קטן (ד)[כעין] שטוין בו צ"ז זהב ולבדק הבית למאי חזי: שמוחטין בו פתילות · ומנקבין* ראשיהן לעדויי חושכן מוקיי"ר בלע"ז: מקק דסיפרי תכך דשיראי. כל אלו תולעין הן שבכל מין ומין וחלוקין בשמותיהם תכך איילא פה הה: כולהו סכנתא. לאוכלן: קוצים יש בתאנים. היה תולעת יושב ונוקב בגרונו ודומה שהוא קוץ: קטליה פה לדין · הרגו פה לדין: **מתני'** רוכלין. מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להן קופות קטנות לצרורות בשמים: אינו חייב אלא חטאת אחת. דכולה חדא הוצאה היא: פחות מכגרוגרת. דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מכגרוגרת נמי מיחייב: זרע

תוספות

הואיל וראויין למתק הקדירה. הוא"ל וממתיקין הוה ליה למימר כדפי' בסוף כלל גדול (דף עו· ושם) וא"ת היכי איירי אי בנותן טעם אפילו שאר מינין נמי ואי אין בהם נותן טעם אפי' מיני מתיקה נמי לא וי"ל דאפילו ביש בהן נותן טעם שרי בשאר מינין דנותן טעם לפגם הוא. ר"י:

מי רגלים בן מ' יום. אין גירסא זו נכונה דמשמע של קטן בן מ' יום ובנדה פרק האשה (דף סג·) גבי ז' סממנין מעבירין קתני כל הני דהכא ומי רגלים וקא בעי התם בגמרא* דילד או מזקן ואית דגרסי של מ' יום ואין נראה דהתם נמי תניא ומי רגלים שהחמיצו וכמה חימוצן שלשה ימים ונראה כספרים דגרסי עד מ' יום דמג' ימים עד מ' מעבירין אותם על הכתם אבל תוך ג' ולאחר מ' אין מעבירין: **בורית** זה החול. ואע"ג דבפ' המוציא (לעיל פ:) יהיב בחול שיעורא אחרינא כדי ליתן על פי כף של סיד אומר רבינו מאיר דהתם מיירי בחול שנותנין בסיד אבל הכא איירי בחול שמלבנין בו את הבגדים ולספרים דגרסי הכא בורית זה אהלא אתי שפיר: **תרי** גווני אהלא. ולעיל דלא שני תרי גווני חול (או לגירסא אחרת תרי גווני אהלא) משום דקים ליה דליכא בהו תרי גוונין ויש ספרים דגרסי לעיל מאי בורית אהלא ולפי זה אתי שפיר דה"ק לעולם כדאמר מעיקרא דבורית זה אהלא ותרי גווני אהלא:

לא יפחות ממעה כסף. תימה לר"י דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דמנחות (דף קו:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר זהב כסף לא יפחות מדינר כסף:

מכליא עורב. בערוך בערך כל פי' דבמקדש ראשון מפני רוב קדושה שהיתה בו לא הוה צריך כליא עורב וליתא דבפ"ק דמועד קטן (דף ט·) מוכח בהדיא שהיה במקדש ראשון כליא *עורב:

המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאפילו בהוציא וחזר והוציא אינו חייב אלא אחת כמו בקצר וחזר וקצר כ"ש בבת אחת ואפילו רב יוסף דמחייב אליבא דר' אליעזר בקצר וחזר וקצר בפרק אמרו לו (יומא דף טו·) בהוצאה אחת פשיטא דפטור ותירץ ר"ת דמיירי כגון שנודע לו על מין זה ונתכפר וחזר ונודע לו על מין אחר אפ"ה פטור דהוי הכל כמו דבר אחד ואע"ג דבפרק המצניע (לקמן צג:) תניא ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי ומוקי לה רב אסי ששגג בזה ובזה ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דוקא בכלי ואוכלים שבתוכו מחלקין ידיעות אבל באוכלין שבתוך הכלי אפילו כפרות אין מחלקות ור"י מצא בירושלמי אילו הוציא והוציא כלום הוא חייב אלא אחת לא נצרכה אלא לר"א שלא תאמר מינים הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דס"ד למינים מחלקין כדא"ר יהושע תמחויין מחלקין* ומיהו ה"ל להזכיר ר' יהושע: אם

*ומיהו הי"ס לו להזכיר ר' יהושע אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדות במקום אב רש"ל

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ח:
לו ב ג שם הלכה ט:
לז ד מיי' פ"ב מהלכות ערכין הלכה ט:
לח ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כח:
לט ו שם הלכה ו·

מסורת הש"ס

ד' יד. ותרי גווני כורנית' ניגהו — נדה סב. ע"ש — [נ"ל והתניא] — נדה סב. — [ג"י הערוך ערך שלג שלגא וכנדה סב. איתא אשלגא] — [עי' תוס' לקמן נד. ד"ה את המת] — [פי' עושין סמים ורבינו האי גאון פי' סוכה פתילת סוורד שעושין מאמר גבן לצבוע כמין וורד וקורין אותו וורד, ערוך פי' ערך כתול] — [מנחות קו:] — [שם קז. ושם איתא ר"א בן יעקב] — [ג"י הערוך שמוחטין ועי' ביצה לג:] — [דף סג.] — לעיל עט. — ע"ז יד. נדה סב. — רש"ל מ"ז ועי' מהרש"א — לעיל עט.

רב נסים גאון

האומר הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה למאי חזי אמר רב יוסף לכלה עורב · תמצאנו במסכת מדות בפרק ד' ההיכל מאה על מאה על רום מאה האוטם ו' אמות וגובהו ארבעים אמה אמה כיור ואמתים [בית] דילפה אמה תיקרה ואמה מעזיבה וג' אמות מעקה ואמה כלה עורב ר' יהודה אומר לא היה כלה עורב עולה מן המדה אלא ד' אמות (עולה) היה מעקה וכגון זה במנחות (דף קז) בפרק הרי עלי עשרון:

[ובערכין ו. ד"ה כגון כו' כתבו ישוב נכון ע"ש וכ"כ במנחות קז. ד"ה כלי']

מנחות קו. ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי רגלים עד מ' יום כצ"ל ותיבת בן נמחק: (ב) רש"י ד"ה שיש לו עיקר וכו' שאין לו עיקר הוא כמו: (ג) ד"ה לכליא עורב של אמה על אמה הי': (ד) ד"ה לנורא מזלג קטן הס"ד ואח"כ מ"ה שמוחטין בו פתילות ומקנחין ראשיהן כצ"ל ותיבות שטוין בו זהב לבדק הבית למאי חזי נמחק:

מ א מיי׳ פי״ח מהלכות שבת הלכה יח:
מא ב שם הלכה ז:
מב ג שם הלכה יג:
א ד ה מיי׳ שם הלכה כ כא:

זרע קישואין שנים זרע דילועין שנים זרע פול המצרי שנים (א)*חגב חי טהור כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה ר׳ יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו: **גמ׳** ורמינהי *זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי ר״ע וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא *אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה: זרע קישואין: ת״ר *המוציא גרעינין אם לנטיעה שתים אם לאכילה כמלא פי חזיר וכמה מלא פי חזיר אחת אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה אם לחשבון שתים אחרים אומרים חמש ת״ר המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לנישבין מקשה של חזיר אחת צורי דקל שתים תורי דקל אחת: ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא: מאי ציפורת כרמים אמר רב פליא ביארי אמר אביי ומשתכח בדיקלא דחד נבארא ועבדי לה לחוכמא אכיל ליה לפלגא דימיני׳ ופלגא דשמאליה רמי לה בגובתא דנחשא וחתים לה בשיתין גושפנקי ותלי לה באיברא דשמאלא וסימניך °לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו וחכים כמה דבעי וגמר כמה דבעי ואכיל ליה לאידך פלגא דאי לא מיעקר תלמודו: ר׳ יהודה אומר אף המוציא כו׳: ותנא קמא סבר לא מאי טעמא דילמא אכיל ליה °אי הכי טהור נמי דהא רב כהנא הוה קאים קמיה דרב והוה קמעבר שושיבא אפומיה אמר ליה שקליה דלא לימרי מיכל קאכיל ליה וקעבר משום °בל תשקצו את נפשותיכם אלא דילמא מיית ואכיל ליה ורבי יהודה אי מיית קטן מיספד ספיד ליה:

קהלת י׳ | ויקרא יא

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

המצניע ילזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: **גמ׳** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן יכגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו

רש״י

זרע קישואין. חשוב הוא וחייב בשני גרגרין: המוציא חגב חי (ג) כל שהוא. שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדמפרש רבי יהודה בסיפא דמתני׳: מת. הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: ציפורת כרמים. לקמיה מפרש מאי היא ומאי רפואתו: שמצניעים אותו לקטן כו׳. ות״ק מהאי טעמא נמי מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מצנעי ליה לשחק דילמא אכיל ליה כדלקמן: **גמ׳** כדי לזבל. אלמא זרע הבא מגרעין אחד חשיב: הא דזריע. מאחר שהן זרועין חשיב כל אחד ואחד ואדם טורח לזבל אחד מהם אבל דלא זריע אין אדם טורח לזרוע גרגיר אחד: המוציא גרעינין. גרעיני תמרה: ביצה קלה. כגרוגרת מבילה שהיא קלה לבשל וזו של תרנגולת: לחשבון. כמו שנותנים לסימן עדות (ג) לכל דינר פשוט: אחרים אומרים ה׳. דעד ד׳ כללות חשיב אינש ולא מינשי ואין צריך לתת סימן אבל חמש מינשי ומותיב סימנא לכולהו: לנישבין. לצוד עופות ובלע״ז לצ״ש: מקשה של חזיר. נימין קשין שבשדרה של חזיר: אחת. דחזיא לאושכפי לתת בראש המשיחה של תפירה: צורי דקלים. נצרים קלופים לעשות סלים: שתים. לשתי בתי נירין: תורי דקל. דקין מצורי והן מן הסיב הגדל סביבותיו °ולא ידעתי למאי *חזי: פיילי ביירי. כך שמו: ומשתכח בדיקלא דחד נבארא. בדקל בחור שלא נכרך עדיין אלא בסיב א׳ שגדל סביבותיו וכורכו: לחוכמא. לפקוח הלב: גובתא. קנה: שיתין. לאו דוקא אלא מכסהו כסויין הרבה כגון זפת וטעוה על גבה ואדמה: גושפנקי. חותמות: ותלי ליה באיברא דשמאל׳. בזרוע השמאלי: וסימן לב כסיל. כגון זה שצריך לפקח לב לשמאלו: ואכיל לאידך פלגא. בתר דאחכים: ואי לא. אכיל ליה אלא שדי ליה: מיעקר תלמודו. וחכמתו שלמד על ידו נעקר ממנו: ות״ק סבר. חגב טמא לא מצנעי׳ ליה לקטן לשחק: דילמא אכיל. ואפי׳ למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין ב״ד מצווין עליו להפרישו מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים דתניא (יבמות דף קד.) לא תאכלום לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים: אי הכי טהור. חי נמי דילמא אכיל ליה ואי משום דאין בו איסור אבר מן החי דחגב אין טעון שחיטה אית ביה מיהא *משום בל תשקצו במסכת מכות (דף טז:) כדרב כהנא כו׳: שושיבא. מין חגב טהור: אלא. לאו משום דחיים דילמא אכיל לי׳ חי אלא דילמא מיית ואכיל לי׳ וקאכיל טמא אבל טהור ש״ד: מיספד ספיד ליה. תינוק ולאו אורחיה למיכליה:

הדרן עלך א״ר עקיבא

המצניע בכל שהוא. דהא אחשביה: אלא כשיעורו. בכל אחד שיעור המפורש לו בזרעונין חמשה זרע קישואין או דילועין או פול המצרי שנים ובשאר דברים כגון יין או אוכלין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול ובהמוציא: חזר והכניסו. זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו אם חזר ונמלך שלא לזורעו והכניסו: (ד) אינו חייב. בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם דכיון דנמלך עליו שלא לזורעו ביטל מחשבתו והרי הוא ככל אדם: **גמ׳** ליתני המוציא זרע בכל שהוא חייב. ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא להכי דהא דבעינן שיעורא הייטו טעמא כדאמרן שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה הלכך מוציא סתם פטור עד שיהא בו שיעור אבל זה שהוציא נימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח ואחשביה: אמר אביי. ודאי מוציא לזריעה חייב ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא ומתניתין דבעי מצניע במוציא סתם קאמר כגון לטלטלו מבית לבית דלאו חייב אלא משום דאחשביה בהצנעתו ואם תאמר כבר שנו בכלל גדול (עה:) (ה) כל שאינו כשר להצניע אינו חייב אלא מצניע הא מצניע חייב הכא במאי עסקינן דאיצטריך למתנייה כגון שהצניעו האי מצניע לזרע או לדוגמא ושכח למה מצניעו והשתא מפיק ליה סתמא לטלטלו מבית לבית:

תוספות

אם לנטיעה שתים. פי׳ אותם שהם ראויים לנטיעה אי נמי כלומר במקום שרגילין לנוטען והוי סתמא לנטוע דאי במוציא ממש לנטיעה הא אמר בריש פ׳ המצניע (לקמן צא׳) מחייב היה ר׳ מאיר במוציא חטה א׳ לזריעה: **שמצניעין** אותו לחזיר. פירוש שראוי ליתן לעובד כוכבים או למכור לו אבל ישראל אסור לגדל חזיר:

דלא לימרו מיכל קא אכיל ליה ועבר משום בל תשקצו. אומר רשב״א דמשמע מכאן דחגב טהור אין טעון שחיטה מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא שחיטה ועוד דת״ק קאמר בסמוך בחגב חי טמא דילמא מיית ואכיל ליה ובטהור לא חייש והיינו משום דמותר בלא שחיטה ובתוספתא דמסכת תרומות*[פ״ט] תניא אוכל אדם חגבים בין חיין בין שחוטין ואע״ג דאסור לאכול חי משום בל תשקצו מ״מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאוכלו על ידי רחיצה ואין בו משום אבר מן החי ורש״י הביאו באלו טרפות (חולין דף סו׳) מה״ג דמפיק חגבים אין טעונין שחיטה מדכתיב ואת כל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ואת כל נפש השורצת אלו חגבים מדכתיב חגבים אחר דגים משמע דאין טעונין שחיטה כדגים ואפילו עוף הוה פטרינן ליה בולא כלום אי לאו דהוקש לבהמה כדאמר בהשוחט (שם כז:) א):

ועובר משום בל תשקצו. משמע דשושיבא שרי ואומר ר״ת דבפ״ב דמס׳ ע״ז (דף לז.) גבי איל קמצא דמפרש רב פפא דהייט שושיבא ורב חייא בר אשי אמר משמיה דעולא סוסבל וקאמר התם דבראשו ארוך הייט שושיבא כ״ע לא פליגי דאסור ל״ג דאסור אלא גרס כ״ע לא פליגי דשרי דהכא משמע דשושיבא שרי ולית ביה אלא משום בל תשקצו וסתם מתניתין דפרק אלו טריפות (חולין דף סה:) שרי ראשו ארוך לכך נראה לר״ת דגרס כ״ע לא פליגי דשרי ב):

הדרן עלך א״ר עקיבא

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. תימה לר״י דלמאי איצטריך למיתני ליה הא תנא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) (ו)ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניע*: מתקיף

ופמ״ש פ״א הלכה ו | ופמ״ש מוצאי תמ״י ע״ז

רבינו חננאל

וכי תנן זרע קישואין שנים וזרע דלועין שנים זרע פול המצרי שנים רמינן עלה למה לי שנים בטעה אחת ליחייב דהא לענין זבל וחול הדק כדי לזבל כרישה אחת אמר רב פפא כד זריע מזבל אפילו בחטה אחת לפיכך חייב על זבל שיש בו שיעור לזבל אחת אבל לזרוע בתחלה אין אדם מורח להוציא נימה אחת לזריעה: *) אירא ונקרא עירא בלשון ארמי (אוררא) [אודרא] והוא כמין מוך חתיכה קטנה מן הצמר או מן הפשתן או מן צמר של נפנים שאורגין אותן בתוך ממפחות (ספג כמו)[של] מילת נקראת בל״ישמעאל כמל והרבה צובעין אותן. צורי דקל ותורי דקל. (בול שמענן) צורי דקל. הוצין שחולקין אותן לשנים וג׳ וארבעה וקולעין אותן או שמלפפין אותן ועושין אותן כמין חבל. תורי דקל קליפי חריות והיינו ריתא.**) (דהוה הים רב הונא בו) ויש שפירשוהו נבארא שהוא ליף בלשון ישמעאל ולא דמי כי נבארא סיב נקרא. צפורת כרמים ממיני חגבים רבנן סברי חגב חי [טהור] כל שהוא מפני שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדכתיב התשחק בו כצפור ותקשרנו לנערותיך אבל חגב מת כאוכלין דמי ושיעורו כגרוגרות ודווקא טהור ור׳ יהודה סבר אף טמא חי כל שהוא ואמרינן ת״ק מ״ט לא אמר חגב חי טמא כל שהוא אמר לך ת״ק לא רגילי אינשי להצניע חגב טמא לקטן לשחק בו דלמא אתי למכליה ואקשי׳ חגב חי טהור נמי לא ליתבו ליה לקטן דלמא אתי למכליה כשהוא חי ואית ביה משום בל תשקצו דהא רב קאמר ליה לרב כהנא לא תעבר שושיבא אפומך דלא לימרו קא אכיל ליה וקא עבר משום בל תשקצו ושושיבא הוא איל קמצא וכבר העידו על איל קמצא דהוא דכן אמרי לך רבנן לא רגיל סתם קטן למיכל דבר חי והאי דלא יהבי ליה לקטן חגב חי טמא לשחק בו לאו דלמא אכיל ליה כשהוא חי אלא דילמא מאית ואכיל ליה ור׳ יהודה סבר סתם קטן כשהוא משחק בחגב חי או מאית בין טהור הוא בין טמא הוא קשי ליה ומיספד ספיד ליה אבל מיכל לא אכיל ליה:

הדרן עלך אמר ר״ע

פ״י המצניע. כבר מפורש בפירקא קמא כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אם הוציאו בשבת אין חייב עליו אלא המצניעו והשתא אתא ופריש המצניע כלום בחול שאינו כשיעור הוצאה לזרע או לדוגמא או לרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא ואלמלא שהצניעו לא היה חייב עליו ואחרים שלא הצניעוהו אין חייבים עליו אלא כשיעורו. למה לי למיתנא המצניע לזרע ליתני המוציא לזרע פי׳ הכי קאמר אמאי לא תנן המוציא לזרע או לדוגמא או לרפואה מה שהצניעו לכך חייב עליו כל שהוא. ומ״ם אדכרה למחשבה באצנעה ולא אדכרה בהוצאה ואהדרינן. אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו ושכחו למה הצניעו וקא מפיק ליה בסתמא פי׳ אגמרינן דלא אכפת לן מאי קא מכוין בשעת הוצאה בין קא מכוין להוציאו לאותו דבר שהצניעו לו ובין אפקיה בסתמא כיון דמעיקרא הצניעו לאחד מג׳ דברים הללו או כיוצא בהן אע״פ ששכח למה הצניעו והוציאו בסתם חייב:

*) דברי רבינו אלו עד תי׳ והרבה צובעין אותו שייך לע״א על הא דתניא שם המוציא שרוין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא. **) נראה דל״ל דהוי הגר רב הונא ביה וכיון רבינו לדעת הש״ס דמגילה (כו ע״ב) ר״ס הוה אסר ריתא כו׳ ע״ש ועי׳ בערוך ערך תר התשיעי והבין לתקן ולכוון את דברי רבינו ז״ל.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ פול המצרי שנים המוציא חגב: (ב) רש״י ד״ה המוציא חגב חי טהור כל שהוא: (ג) ד״ה לחשבון וכו׳ לסימן לכל כל״ל ותיבת עדות נמחק:

מסורת הש״ס

[לעיל עט:] [לעיל עט.] [תוספתא פ״ט] [ובערוך ערך חר כתב דחזי לחסור פי׳ דלעת ע״ש] מכות כב: [ע״ש] מיהו כל תשקצו דמאיס הוא וכל דבר מיאוס אית בי׳ משום כל תשקצו כדאיתא במכ׳ מכות וכו׳ כצ״ל

א) [וע״ע תוס׳ ע״ז לח. ד״ה לעולם ותוס׳ חולין סו. ד״ה כמאי] ב) [כחולין סה: כתבו וכן מצא בספר ישן ובע״ז לז: ד״ה בראשו כתבו וגי׳ זו נמצאת בפי׳ ר״ח]

פרק י (ד) רש״י ד״ה חזר והכניסו וד״ה אינו חייב הד״א: (ה) ד״ה אמר אביי וכו׳ בכלל גדול וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אינו חייב כצ״ל והד״א עם ד״ה מהו דתימא וד״ה בטלה דכל: (ו) תוס׳ ד״ה המצניע וכו׳ בפ׳ כלל גדול וכל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אינו חייב:

רב נסים גאון

זרע פול המצרי שנים פול המצרי הוא אל לוביה בלשון ישמעאל והן דמות פולים קטנים ביותר ובאמצעיתן שחור תמצא דבר זה מפורש בתלמוד (ירושלמי כלאים פ״ח) כלאים פול המצרי כד דהוא רטיב אינון צווחין ליה לובי כד דהוא נגיב אינון צווחין ליה פול המצרי: דהא רב כהנא הוה קאי קמיה דרב והוה קא מעבר שושיבא אפומיה שושיבא הוא ממיני ארבה וביאור דבר זה במסכת ע״ז בפרק אין מעמידין (דף לז) מאי איל קמצא רב פפא אמר שושיבא:

סליק פרק אמר רבי עקיבא

גליון הש״ס גמ׳ אי הכי טהור נמי. עי׳ ברכות דף כה ע״ב תוס׳ ד״ה ולא מצא לגמרי מ״א: רש״י ד״ה תורי טי׳ ולא ידעתי וכו׳. עי׳ מגילה דף כו ע״ב רש״י ד״ה שמעשה לה:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כו :
ג ב מיי' שם :
ד ג מיי' שם :
ה ד מיי' שם הל' כו :
ו ה מיי' שם :

מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה פשיטא כל שהוא תנן מהו דתימא כל שהוא לאפוקי מגרוגרת ולעולם °עד דאיכא כזית קמ"ל מתקיף לה רב יצחק בריה דרב יהודה אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו הכי נמי דלא מיחייב עד דמפיק לכוליה התם בטלה דעתו אצל כל אדם: וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו: מתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר *דתניא כלל א"ר שמעון בן אלעזר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציא נתחייב זה במחשבתו של זה אמר רבא אמר רב נחמן הוציא כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה אי נמי לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב פשיטא זיל הכא איכא שיעורא וזיל הכא איכא שיעורא מהו דתימא בעינן עקירה והנחה בחדא מחשבה והא ליכא קמ"ל בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה °ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו את"ל התם הוא דמיחייב דזיל הכא איכא שיעורא וזיל הכא איכא שיעורא הכא כיון דבעידנא דאפקה לא הוה ביה שיעור אכילה לא מיחייב או דילמא כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה השתא נמי מיחייב ואת"ל *כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה השתא נמי מיחייב הוציא כגרוגרת לאכילה °וצמקה ונמלך עליה לזריעה מהו הכא ודאי כי אישתיק אמחשבה קמייתא לא מיחייב או דילמא בתר השתא אזלינן ומיחייב ואת"ל בתר השתא אזלינן ומיחייב הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי לענין שבת או אין דיחוי לענין שבת תיקו: בעא מיניה רבא מרב נחמן זרק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן לעולם לענין שבת °וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת או דילמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן א"ל תניתוה אבא שאול אומר שתי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת ואמאי לימא מדלענין יוצא

רש"י

מהו דתימא. כיון דשכח בשעת הוצאה שלא היה זכור בהצנעתו בטלה לו מחשבתו. ואין כאן לא חשיבות מחשבת הצנעה ולא מחשבת הוצאה: קמ"ל. דכל העושה סתם על דעת הראשונה עושה ובחשיבותיה קמא קאי: כל שהוא תנן. וסתם משנה רבי מאיר: לאפוקי מגרוגרת. דשאר אוכלין: אלא מעתה. דמתני' בדעתיה תלינן כדקאמרת משום דעל דעת ראשונה מחשבת ליה שיעורא: חישב להוציא כל ביתו. בהוצאה אחת דלא אחשבה אלא אם כן הוציא כולה כאחד: הכי נמי. דכי אפקא פורתא פורתא לא מיחייב: בטלה דעתיה. ושיעורא דחשיב לאינשי חשיב: וכל אדם אין חייבין אלא כשיעורו. ואע"פ שהוכשר לזה והצניעו: כגרוגרת. איכא שיעורא לאכילה ולהוצאה וכ"ש לזריעה דשיעורא בכל שהוא: ותפחה. ועמדה על גרוגרת קודם הנחה: ונמלך עליה לאוכלה. והניחה מהו: את"ל. בההיא אע"ג דעקירה והנחה לאו בחדא מחשבה הואי מיחייב: התם הוא דזיל הכא כו'. בשעת מחשבה ראשונה היה בו כשיעור למחשבתו ושיעור (א) למחשבה שניה הלכך מיצטרפי עקירה והנחה: אבל הכא בעידנא דאפקה לא הוה בה שיעור. למחשבה שניה של הנחה ולא מיצטרפי הנחה לעקירה: כיון דאילו אשתיק. בהך שניה אית בה שיעור לזריעה ומיחייב: השתא נמי מיחייב. הואיל ויש שיעור למחשבה אחרונה ובשיעור זה איכא שיעורא למחשבה ראשונה ויותר: לא מיחייב. דהא בשעת הנחה ליכא שיעור למחשבה קמייתא: בתר השתא. בתר מחשבה דהשתא אזלינן לענין הנחה: יש דיחוי. מה שחסרה בינתים אילו אנחה בההיא שעתא לא מיחייב (ב) מי אמרינן תורת דיחוי דנדחה לו מחיוב חטאת ובטלה לה עקירה וכי הדר תפחה והניחה הוי הנחה בלא עקירה: אי לענין טומאה. דמיבעיא לך אם נטמא לטמא טומאת אוכלין או לאו כביצה בעינן: והאי משלימו. שנחה אצלו והשלימו וע"י הנחה זו נטמאו: מאי. מדחשיב הך זריקה לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת כאלו הוא כגרוגרת ומיחייב או לא:

תוספות

מתקיף לה רב יצחק. פירש בקונטרס דפריך אאביי וקשה דאמאי נטר ליה עד הכא ואומר הרב פור"ת בשם רבינו שמואל דאדרב יהודה אבוה פריך וה"פ כיון דאמרת דמוציא חטה אחת לזריעה חייב אע"פ שאין רגילות משום דבתר מחשבתו אזלינן ה"נ כשחישב להוציא כל ביתו ניזול בתר מחשבתו ולא נחייבנו בפחות כיון דפחות מיכן אינו חשוב בעיניו ומשני התם בטלה דעתו אצל כל אדם דאין אדם שלא יהא חשוב בעיניו פחות מכן אבל הכא יש בני אדם שחשובה להם חטה אחת לזריעה: או דילמא בתר השתא אזלינן. משמע דאי בתר השתא אזלינן ליכא למיבעיא מידי מדקאמר את"ל בתר השתא אזלינן הוציא גרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו ולא מיבעיא ליה אקמייתא ואמאי אכתי תיבעי ליה אי הוה דיחוי אצל שבת או לא כדבעי בסמוך דהא מיד כשצמקה נדחית וי"ל דלוקא ההיא דבסמוך חשיב ליה דיחוי שנדחית בין משיעור ראשון בין משיעור אחרון אבל הכא דמשיעור אחרון מיהא לא נדחית לא חשיב ליה דיחוי: אי לענין טומאה כבילה אוכלין בעינן. °משמע דלא מקבל אוכל טומאה בפחות מכביצה ומה שהביא *רש"י מת"כ דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא דתניא מכל האוכל (ג) שמטמא בכל שהוא יכול יהא מטמא אחרים ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת הוי אומר זה ביצת תרנגולת אומר ר"ת דאסמכתא היא דה"נ מעשר ירק מרבינן בת"כ מוכל מעשר הארץ ולא הוי אלא אסמכתא בעלמא והא דפריך בפרק כל שעה (פסחים ד' לג:) למ"ד מסקין מיבלע בליעי מהא דתנן טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורים ואי מיבלע בליעי אמאי טהורים ומוקי לה בענבים שלא הוכשרו לאימת קא מיתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה אתי שפיר גם לפי' הקונטרס דאע"ג דמקבל טומאה בכל שהוא מ"מ בציר ליה שיעורא מלקבל הכשר לפירוש הרב פור"ת דמפרש בשם רש"י בפ' חבית (לקמן קמה:) דאין אוכל מקבל הכשר בפחות מכביצה וטעמא משום דמאשר יאכל נפקא לן לטמא אחרים בכביצה והאי כתב אשר יבא עליו מים וכן בפרק אלו עוברין (פסחים מה.) גבי בצק שבסידקי עריבה דמפרש אביי כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק בפסח דאיסורו חושבו מצטרף אע"ג דבלא צירוף פחות מכביצה הוה מצי לאוקמי דנגע שרץ בכזית שבסידקי עריבה בפסח דאיסורו חושבו מקבל טומאה בשאר ימות השנה אי קפיד אין *אי לא לא אלא דלענין קבלת טומאה עצמה לא נפקא לן מינה מידי דבלאו הכי אסורה משום חמץ להכי נקט לענין לטמא אחרים ומייתי רבינו תם ראיה דאין אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה דתניא בפרק אלו עוברין (שם מד.) המקפה של תרומה השום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן מקפה של חולין ושום ושמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו והוינן בה מקום מגעו אמאי פסל והא לא הוי כביצה ורש"י ל"ג הכי אלא גרים והא בטל ברובא ומפרש דהכי פריך מקום מגעו אמאי פסול והא בטל שום ושמן אגב מקפה דהא משום הכי קתני ברישא פסל את כולן ואין נראה למחוק הספרים ועוד נהי דבטלי ברישא להחמיר להקל לא אמרינן דבטלי ועוד דלא שייך למימר דבטלי השום והשמן כיון שהן בעין מדקתני לא פסל אלא מקום מגעו ועוד (*דתניא בתוספתא) בד"א בזמן שהיא גוש בקערה משמע שהן בעין ואין להאריך ורש"י חזר בו בכריתות (דף כא.) וגבי פרה מיטמא טומאת אוכלין (חולין דף פב.) והא דאמר בפ"ק דחולין (דף כד:) התורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל נמי לאו דוקא חרדל אלא כלומר מלא בילים ומשום דבחרדל איכא טובא ראשון ושני כו' ומקבל טומאה מדרבנן נקט ליה *):

אי לענין שבת כגרוגרת בעינן. הוה מצי למיפרך אמאי נקט זרק ואמאי נקט תרומה ולבית טמא: כגון דאיכא פחות מכבילה אוכלים כו'. אור"י דלהכי נקט זרק דהשתא בהדי הדדי קא אתיין דלא מחייב לענין שבת עד דנח כדאמר בפרק המוציא (לעיל דף פ.) תוך ג' לרבנן בעיא הנחה על גבי משהו אבל מכנים מכי אתי תוך ג' איכא איסור שבת ואיסור טומאה ליכא עד דמצטרף ולא אתון

*) [וע"ע תוס' פסחים לג. ד"ה לאימת ותוס' [נדה] יז: ד"ה אפילו]

רבינו חננאל

ולא תימא בטולי מבטלא למחשבתו אלא כל העושה על דעת מחשבתו ראשונה הוא עושה אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה פי' הני מילי לענין המצניע אפילו הצניע חטה אחת והוציאה [חייב] וההיא דתנן באידך פרקין זרעוני גינה פחות מגרוגרת ותנן זרע קישואין ודלועין ופול המצרי שנים שיעורן דעלמא דלאו למצניעין שאין אדם מוציא נימה אחת לזריעה אבל המצניע אפי' אחת חייב עליה וכל אדם שהוציאו סתם בשלא הצניעו אינו חייב עליו אלא כשיעור אע"פ[שהצניע הראשון] ואינו מתחייב במחשבת הראשון ומתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר אבל אם הוציאו השני מדעת המצניע הראשון חייב ואם הוציא כגרוגרת שהוא כשיעור הוצאה [לאכילה] ומעיקרא היתה מחשבתו לאכילה ונמלך עליה לזריעה או לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב ולא אמרינן צריך שתהא עקירה והנחה בחדא מחשבה ובעיי דרבא לא איפשיטו. הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה והויא כגרוגרת ונמלך עליה לאכילה בעידנא דעקירה הות מחייב אמחשבתו ושיעור למחשבתו הואי ובעידנא דהנחה נמי שיעורא היא למחשבתו שבאותה שעה ואילו אשתיק ולא חשיב עליה מחייב אמחשב' דזריעה השתא נמי מחייב הוציא כגרוגרת לאכילה והיתה כשיעור בשעת עקירה וכשצמקה וחסרה נמלך עליה לזריעה דמחייב עליה נמי בשעת הנחה ובתר השתא אזלינן ומחייב אבל אם הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה ועדיין מחשבתו כדהות אע"פ דבעת עקירה יש בה כשיעור כיון שחסרה בין כך וכך מספקא לן יש דחוי אצל שבת או אין דחוי אצל שבת וקיימא בתיקו. ועקר דהא מלתא דכולה עקירת והנחה במחשבה דאיסורא דקאמרינן (לעיל ד' ה' ב') אמר רב ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן [והוציאן] פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ומפרשא נמי בגמ' דואלו נערות. בעא מיניה רבא מרב נחמן זרק כזית תרומה לבית טמא מהו (ורמי) כגון שורק מרה"ר לרה"י אי נמי מרשו' היחיד לרה"ר ורשות הרבים באמצע [ושאלינן] למאי קא בעי רבא הא בעיי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן שאם הוציא אוכלין פחות מכגרוגרת פטור אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן שאם טימא תרומה פחות מכביצה פטור האי כזית לענין מאי קא מיבעי ליה לרבא ואהדרינן לעולם לענין שבת וכגון שורק לאותו בית טמא תרומה פחות מכביצה ואיתא התם וזרק עכשיו כזית שהוא משלימו לההוא דאיתיה התם לכביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה קא מחייב עליה נמי לענין שבת ואי לאו דקא מצטרף לענין טומאה ומחייב עליה לא איחייב עליה לענין שבת ומשום דקא מחשב ליה מחייב כי האי דסוף הזורק יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביה"כ ר"מ אומר אם היתה שבת והוציא חייב אמרו לו אינו השם ואמרינן עלה אמאי הא אין דרך הוצאה בכך ומהדרינן כיון דאחשביה מחייב הכא נמי הכין או דלמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן א"ל ר"נ תנינא אבא שאול אמר שתי הלחם

רב נסים גאון

פ"י למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן. אימא כגרוגרת להוצאת שבת הא אמור בכמה מקומות במשנה (דף עו) המוציא אוכלין כגרוגרת והרבה כזה ואסמכתא דילה מקרא דכתיב (דברים ח) ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ואמרו תאנה כגרוגרת להוצאת שבת וכביצה לענין טומאת אוכלין בתורת כהנים [פ' שמיני] אוכל יטמא מלמד שהוא מיטמא בכל שהוא* ת"ל אשר יאכל הא אינו מיטמא אלא בכביצה ובפרק יום הכפורים (יומא פ) תניא ר' אומר כל איסורין שבתורה בכזית חוץ מטומאת אוכלין כו' וטומאת אוכלין מנלן דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר אמר קרא (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול לאוכלו בבת אחת ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יתר מביצת תרנגולת והזכרנו דבר זה בברכות (ופי א:) משנה במסכת מעילה בפרק קדשי מזבח (דף יז) שנינו כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס ומזון ב' סעודות לעירוב וכביצה לטמא טומאת אוכלין וכגרוגרת להוצאת שבת וככותבת ליום הכפורים:

*) יכול יטמא לאחרים בכ"ש

[לעיל עו. זבחים מז.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם וכו' ושיעור למחשבתו שניה: (ב) ד"ה יש דיחוי וכו' לא מיחייב חטאת מי: (ג) תוס' ד"ה אי לענין וכו' דתניא מכל האוכל מלמד שמיטמא בכל שהוא:

גליון הש"ס

גמ' עד דאיכא כזית. עיין עירובין דף פ ע"ב תד"ה אגב: שם ותפחה ונמלך עליה. עי' מנחות דף נד ע"א תד"ה דמעיקרא: שם וצמקה ונמלך. עיין לעיל עו ע"א תד"ה ועוד: שם וכגון דאיכא פחות מכביצ' אוכלין. עיין משנה למלך פי"ד מהל' ט"א: תוס' ד"ה אי לענין. משמע דלאמקבל אוכל טומאה עי' זבחים דף לא. תד"ה אר"א:

נ"ל אי לא קפיד אלא רוצה בקיומו לא אלא כו' רש"ל

[נ"ל דתני בסיפא שהרי הוא שם במשנה ולדרב' בתוס' פ"ב דטבול יום ליתא וכ"ה ג"כ בתוס' פסחים שם ד"ה ס"ג רש"י]

חתם

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יד :

ח ג ד מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה יא :

ט ה מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ב טוש"ע ח"מ סי' שנא :

י ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יא :

יוצא בכזית לענין שבת נמי בכזית הכי השתא התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה איפסיל ליה ביוצא אשבת לא מיחייב עד דמפיק ליה לרה"ר הכא שבת וטומאה בהדי הדדי קאתיין: חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: פשיטא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שזרקו לאוצר ומקומו ניכר מהו דתימא כיון דמקומו ניכר במילתיה קמייתא קאי קמ"ל מדזרקיה לאוצר בטולי בטליה:

מתני' *המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על אסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה:

גמ' האי אסקופה מאי אילימא אסקופ' רה"ר פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר אלא אסקופה רה"י בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור הא קא מפיק מרה"י לרה"ר אלא אסקופה כרמלית והא קמ"ל טעמא דנח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מיחייב מתני' דלא כבן עזאי דתניא *המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר: קופה שהיא מליאה כו': אמר חזקיה לא שנו אלא בקופה מליאה קישואין ודלועין אבל מליאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ור' יוחנן אמר אפי' מליאה חרדל פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד א"ר זירא מתני' דלא כחזקיה דיקא ודלא כר' יוחנן דיקא דלא כחזקיה דיקא דקתני עד שיוציא את כל הקופה טעמא דכל הקופה הא כל הפירות פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד כרבי יוחנן לא דיקא דקתני אע"פ שרוב פירות בחוץ טעמא דרוב פירות הא כל פירות אע"ג דאגידא קופה מגואי חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ואלא קשיא חזקיה מתרץ לטעמי' ור' יוחנן מתרץ לטעמיה חזקיה מתרץ לטעמיה עד שיוציא את כל הקופה בד"א בקופה מליאה קישואין ודלועין אבל מליאה חרדל נעשה כמי שהוציא את כל הקופה וחייב ר"י מתרץ לטעמיה אע"פ שרוב פירות בחוץ ולא רוב פירות בלבד אלא אפילו כל פירות פטור עד שיוציא את כל הקופה מיתיבי *המוציא קופת הרוכלין ונתנה על אסקופה החיצונה אע"פ שרוב מינין בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה קס"ד בצררי קשיא לחזקיה אמר לך חזקיה הכא במאי עסקינן באורנסי מתיב רב ביבי בר אביי *הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד ואי סלקא דעתך אגד כלי שמיה אגד קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי הכא במאי עסקינן דאפקיה דרך שוליו והאיכא מקום חלמה

דאי

רש"י

*שיעורן כגרוגרת. אם הוציאן לרה"ר בשבת: ואמאי לימא. בכזית מיחייב דהא חשיבה הוצאה לענין איפסולי ביוצא דאי אכליה הוא עובר בלאו דכל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו ואכילה בכזית: חוץ לחומת עזרה. להיקף החיל שלפני עזרת נשים או לעזרת נשים שהיא בחיל: בהדי הדדי אתיין. דעד דאתנח ונצטרף עם השאר *(לא קבל טומאתו מן האויר דהא) לא הוי ביה שיעור: פשיטא. כיון דלא זרעיה בטליה ממחשבה קמייתא והוה ליה ככל אדם: אמר אביי מתניתין בשלא נמלך עליו בפירוש אלא שזרקו לאוצר עם פירותיו וזהו ביטול מחשבה מדלא אצנעיה לחודיה ולמיתנייה איצטריך כגון שמקומו ניכר שלא נתערב יפה עם השאר והרי הוא ניכר ביניהם: מ"ד כיון דמקומו ניכר במילתא קמייתא קאי. דהוה ליה כמאן דאצנעיה לחודיה: ה"ג קמ"ל מדזרקיה לאוצר בטולי בטליה: מתני' על האסקופה. בגמרא מוקי לה באסקופה כרמלית: מלאכתו בבת אחת. עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב (א) [והכא] הוה ליה עקירה ממקום חיוב והנחה במקום פטור והדר עקריה ממקום פטור ואנחיה במקום חיוב: עד שיוציא. כלומר אלא אם כן הוציא בראשונה כל הקופה ובגמ' מפרש לה: גמ' אי נימא אסקופה רה"ר. כגון גבוהה ט' ורחב ארבעה (ב) ורבים מכתפין עליו דחזיא לרבים לכתופי כדאמר בפ"ק (דף ח.): רשות היחיד. גבוהה י' ורחבה ד' כי חזר והוציאה ליחייב דאיכא עקירה מרה"י והנחה ברה"ר: אלא אסקופה כרמלית. מג' ועד ט' [ולא ט' בכלל] ואינה מקורה ורחבה ד': הא לא נח מיחייב. ואע"ג דהעבירו דרך כרמלית ולא אמר מהלך כעומד דמי ואיכא הנחת גופו דהוי כהנחת חפץ: מחנות. רה"י: פלטיא. רה"ר: סטיו. מקום מוקף איצטבאות לישב והוא כרמלית דלא בקעיה ביה רבים להדיא: קישואין ודילועין. שהן ארוכין ועדיין יש מהם בפנים וכל מה דאגיד לגואי כל דהו לאו הוצאה היא: אבל מליאה חרדל. שהרי יש ממנו כולן בחוץ אע"פ שעל ידי הכלי הוא נאגד לצד פנים חייב דאגד כלי לא שמיה אגד לומר לא יצא כולו ועדיין אגדו בידו בפנים זהו לשון הש"ס לענין שבת כל כמה דלא נפיק ליה כוליה קרי ליה אגוד דאגודו שייך לגבי רשות קמא: בד"א. דעד שיוציא את כל הקופה: במליאה קישואין. שהן ממלאין בארכן את כל רוחב הקופה וכל כמה דלא נפק כולה קופה לא נפיק אינהו (ג): ר' יוחנן מתרץ לטעמיה. תרתי קתני מתני' לא זו אף זו דסיפא [מוכחא] דקתני כל הקופה ולא קתני כל הפירות והכי קאמר אף על פי שרוב הפירות מבחוץ או אפילו כל הפירות מבחוץ נמי פטור עד שיוציא כל הקופה: רוכלין. מוכרי בשמים: קס"ד בצררי. שהיה בה צרור של בשמים שחוקין דכי אפקה למקצת קופה נפיק בההיא פורתא כמה צרורות כולן וקתני פטור אלמא אגד כלי שמיה אגד: באורנסי. אגודות שרשין ארוכין או קנה או קילופה של קנמון שהן ארוכין: הגונב כיס בשבת חייב. בתשלומין ואע"פ שנדון בנפשו שכבר נתחייב בגניבה בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים: היה מגרר ויוצא. שלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מבית הבעלים: פטור. מתשלומין: שהרי איסור שבת כו'. ובכתובות פריך אי דאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא דרשות הרבים לאו מקום קנייה היא ומוקי לה בצדי רה"ר אי נמי שצירוף ידו למטה מג' וקבלה: קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת. דכיון שהוציאו מקצתו קנה כל המעות שמבחוץ שיכול להוציאו דרך פיו ולענין שבת מפטר דאגידי גבי רשות היחיד על ידי הכלי: דרך שוליו. וכיון דלא מצי למשקל לא קני בהגבהתו: הא איכא מקום חלמה. מקום התפירה שיכול לקרוע ולהוציא. חלמה שולדורא כמו בהעור והרוטב (חולין קכג.) שאני עור דחלים:

מפקע

תוספות

אתון בהדי הדדי ודוקא נקט כזית תרומה דאיכא איסור לאוכלו בטומאה אבל פחות מכזית לא וכן כזית חולין כיון דאין איסור לאוכלו בטומאה לא שייך לומר מיגו דמצטרף לענין טומאה מצטרף לענין שבת וא"ת מ"ש כזית תרומה מחצי זית דהא בתרומה טמאה ליכא אלא עשה כדמוכח בהערל (יבמות דף עג:) דהאוכלה בטומאת עצמה אינו לוקה וחצי זית נמי הא קי"ל כר' יוחנן דחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.) וי"ל דמ"מ כזית חמיר טפי שהרי זית הוא שיעור ללקות עליו בכל מקום ודוקא לבית טמא אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר האוכלו מ"מ לא חשיב בפחות מגרוגרת כיון דלאיסור זרות לא בא ע"י הוצאה זו: *פחות מכביצה אוכלין. ה"ה דה"מ למימר דאיכא כביצה אוכלין שאין הם צריכין לצירוף וכזית לבד צריך לצירופן א"כ אור"י דנקט דוקא פחות מכביצה אבל כביצה אפשר דאין מצטרף כיון שקודם צירוף כבר מטמא דילמא שבע לה טומאה דבעיא היא בהקומץ רבה (מנחות כד.) גבי עשרון שחלקו ונטמא אחד מהן והניחו בכלי ונגע טבול יום בטמא מהו מי אמר שבע לה טומאה ולא נטמא הטהור אע"ג דאם היו שניהם טהורים ונגע טבול יום באחד מהן שניהם טמאין דכלי מצרף מה שבתוכו לקדש השתא דשבע לה טומאה לא מצטריף או דילמא לא אמרי' שבע לה טומאה ומשום דהתם מספקא לן נקט פחות מכביצה:

קס"ד בצררי קשיא לחזקיה. ואלימא ליה ממתני' משום דסתם קופת הרוכלים אית ביה צררי וכ"ש מדקתני ובה מינין הרבה ומשני באורנסי ובה מינין הרבה אורחא דמילתא נקט וכל המינין ארוכים:

דאי

רבינו חננאל

ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת וקא דייק מינה רב נחמן דהא מפיק מן המקדש בשבת שתי הלחם ולחם הפנים אע"ג דמפסיל לענין יוצא בכזית לא קא מחייב לענין שבת בשבת עד דהוי כגרוגרת ואם איתא דכיון דאחשביה מיחייב ואע"ג דפחות משיעור הוה מחייב בשבת על כזית בהוצאת שתי הלחם ולחם הפנים ואהדר ליה רבא הכי השתא התם מדאפקיה חוץ לחומת עזרה איפסיל ליה ביוצא ועדיין לא מחייב ליה לענין שבת כל עיקר עד דמפיק ליה לרה"ר אבל הכא לענין האי בעיא דהוא זרק כזית תרומה לבית טמא להשלים אוכל לכביצה שבת וטומאה בהדי הדדי קא אתיין ולא איפשים: חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעור מידעם דאחשביה והצניעו ואפקיה לצורך ואע"ג דלית ביה כשיעור הוצאה מחייב עליה כד מפיק ליה בשבת אי לא איכוין ליה כשיעור צורכיה וחזר והכניסן בחול אם חזר אח"כ לשבת אחרת והוציאו סתם לא מחייב עליה עד דהוי ביה כשיעור הוצאה אא"כ הוא שחזר והכניסו בתורת מצניע אבל אם הכניסו סתם כגון שזרקו לאוצר אע"פ שישנו(בו) [מקומו] ניכר הוא לא אמרינן כיון שהוא מכיר את מקומו במלתיה קאי וחייב על הוצאתו אלא בטוליה בטליה לההיא הצנעה קמייתא ודיניה בכל מידעם דלא מחייב עליה אלא בשיעורו: מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה אם האסקופה שנתן עליה רה"ר [חייב] ואם רשות היחיד פטור הא אם חזר והוציאן ממנה לרה"ר חייב [אבל אם האסקופה כרמלית היא דרה"ר עומדת לפניה אם נתו האוכלין בכרמלית וחזר ועקרן מכרמלית והוציאן לרה"ר פטור] אבל אם לא נחו בכרמלית אע"פ שעברו מרה"י לרה"י דרך כרמלית חייב ואשמעינן מתניתין דלא כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר וחוקי האסקופה מפורשין בגמ' דיציאות השבת היכי הויא רה"ר והיכי הויא רה"י והיכי הויא כרמלית. קופה שהיא מליאה פירות ונתונה על האסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה סבר חזקיה בקופה של קישואין ושל דלועין מתני' שעדיין מקצת כל קישות וכל דלעת בפנים ולא נתקם מבפנים לחוץ אבל קופה שהיא מלאה פירות אחרים כגון אגוזים ושקדים ותאנים ורמונים וכיוצא בהן וכ"ש חרדל כיון שיש מן הפירות גופן מה שיצא כולן לחוץ יש בו שיעור גרוגרת חייב ואע"פ שהן בתוך הכלי ומקצת הכלי עדיין בפנים ויכול למושכו לפנים ולהכניסו וממילא מה שהוא בחוץ נמשך עם הקופה ונכנס אע"פ שלא נגע בו אלמא קסבר חזקיה אגד כלי לאו שמיה אגד ואית ליה למידק מן מתניתין הדין א"ר זירא דתנן אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור רובה של קישות ורובה של דלעת אבל אם הקישות כולה או הגרוגרת כולה בחוץ חייב ואע"פ שהוא בתוך הכלי ומקצת הכלי בפנים ור' יוחנן סבר אפילו קופה מליאה חרדל ויצא רובה לחוץ כיון שהוא מפורצת ואית ליה גרפאני איגד כלי שמיה איגד ועדיין אגודה היא לפנים ופטור עד שתנתק כולה לחוץ ודייק מן

רב נסים גאון

התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה איפסיל ליה ביוצא. עיקר זה בתורת כהנים שכל היוצא מן הקדשים חוץ למחיצתו נפסל וישרף באש כמו שנאמר בפירוש פסוק (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף אין לי טעון שריפה אלא הטמא והנותר ומנין לנשחטה בלילה ושנשפך דמה חוץ לקלעים הלן והיוצא ת"ל לא יאכל כי קודש הוא כל שהוא קודש [פסול] טעון שריפה הבשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר והלא דין הוא הואיל והטמא פסול והיוצא פסול מה הטמא אם נטמא מקצתו כולו פסול אף היוצא אם יצא מקצתו יהא כולו פסול ת"ל והבשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר מיכן אמרו אבר שיצא מקצתו חוץ לחומה בפסחים חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד לפרק ומתירו מן הפרק ובמקדשין גורר כל מקום שהוא יוצא שאין בהם [משום] שבירת העצם ובפרק כיצד צולין את הפסח (פסחים דף פב) שנינו הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד ואמרו בתלמוד בשלמא נטמא דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף אלא יוצא מנלן אלא כל שפסולו בקודש בשרפה הלכתא גמירי לה:

המוציא

מסורת הש"ס

שייך מענ"א

רש"ל מ"ז ומ"ש מוכח דגי"ל דקאי אקבלת טומאה לטמא אחרים וכו' במהרש"א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלאכתו וכו' במקום חיוב אבל הכא הוה ליה: (ב) ד"ה אי נימא וכו' ארבעה. נ"ב ע"ל בפ"ק ד' ח ע"א פי' רש"י דלא כפי' ר"ח אלא בין רחב: (ג) ד"ה במלאכתוליהן וכו' אינהו כולהו הס"ד:

לעיל ה:

גליון הש"ס

גמ' אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד. ע' פסחים דף פה ע"ב תד"ה בנגררין: שם אי דאפקיה דרך פיו ע"ש. עי' בכרו"ש פ"ח דב"מ סימן כג:

נ"ל המוציא קופת הרוכלין ובה מינין הרבה ונתנה כו' רש"ל

ב"ק סו. סנהדרין עב. כתובות לא. [תוספ' דב"ק פ"ט]

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ו:
יב ג מיי' פי"ג שם הלכה יב:
יג ד שם הלכה יג:
יד ה שם הלכה יד:

דאי בעי מפקע ליה ושקיל בנסכא וכיון דאיכא שנצין מפיק ליה עד פומיה ושרי ושקיל ושנצין אגידי מגואי דליכא שנצין ואיבעית אימא דאית ליה ומכרכי עילויה וכן אמר רבא לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודלועין אבל מלאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד אביי אמר אפילו מלאה חרדל פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד קם אביי בשיטתיה דרבא קם רבא בשיטתיה דאביי ורמי דאביי אדאביי ורמי דרבא אדרבא דאיתמר המוציא פירות לרה"ר אביי אמר ביד חייב בכלי פטור ורבא אמר ביד פטור בכלי חייב איפוך [א]ביד חייב והתנן *פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכנים שניהן פטורין [ב]התם למעלה מג' הכא למטה מג': **מתני'** [ג]המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו או על כתיפיו חייב שכן משא בני קהת [ד]כלאחר ידו ברגלו בפיו *ובמרפקו באזנו ובשערו ובפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו *ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין: **גמ'** אמר ר"א *המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת ומשא בני קהת מנלן דכתיב °על המשכן ועל המזבח סביב *מקיש מזבח למשכן מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות ומשכן גופיה מנלן דכתיב °עשר אמות אורך הקרש וכתיב °ויפרוש את האהל על המשכן *ואמר רב משה רבינו פרשו מכאן אתה למד גובהן של לויים עשר אמות וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלתחת אישתכח דהוה מידלי טובא ואיבעית אימא מארון *דאמר מר ארון תשעה *וכפורת טפח הרי כאן י' וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע אישתכח דלמעלה מי' הוה קאי וליגמר ממשה דילמא משה שאני *דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה אמר רב משום רבי חייא המוציא משאוי בשבת על ראשו חייב חטאת שכן אנשי הוצל עושין כן ואנשי הוצל *רובא דעלמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב משום רבי חייא אחד מבני הוצל שהוציא משוי על ראשו בשבת חייב שכן בני עירו עושין כן ותיבטל דעתו אצל כל אדם אלא אי איתמר הכי איתמר [ה]המוציא משוי על ראשו פטור

ואת"ל

תורה אור: במדבר ג; שמות כו; שם מ

רש"י

מפקע. קורע: בנסכא. שהן חתיכות ארוכות וכל זמן שמקצתן בפנים לא קנה: ופרכינן וכיון דאיכא שנצין. רצועות שקורין אשטולד"ן: מפיק ליה עד פומיה ושקיל. וכיון דמצי למשקליניהו קני ולענין שבת לא מיחייב עד דמפיק להו לשנצין דעל ידו הוא אגוד לרה"י שהרי לא יצאו: ומכרכי עילויה. שאין יכול להוציאו (ג) בלא שנצין: קם אביי בשיטתיה כו'. שניהם חזרו בדבריהם והחליפו: ביד חייב. משילא הפירות ואע"פ שגופו ברשות היחיד ולא אמרינן אגד גופו שמיה אגד: בכלי פטור. כל זמן שיש מקצת הכלי בביתו: ביד פטור. דאגד גופו שמיה אגד דידו בתר גופו גרירא בכלי חייב וקשיא אתרוייהו למה שהחליפו שיטתן: התם למעלה מג'. וטעמא משום דלא נח ולא משום אגד גופה: והכא למטה מג'. דליכא למיפטרי' (ה) משום הנחה דכמונח דמי: **מתני'** שכן משא בני קהת. בכתף ישאו (במדבר ז) וימין ושמאל וחיק אורח ארעא ובשם רבינו יצחק בר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שמפורש בהש"ס ירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה [שמן] אחד בימין [ושמן] אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף: מרפקו. אישיל"א: פונדתו. אזור חלול: ופיה למטה. אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה דרך הוצאה: שפת חלוקו. שפה התחתונה: **גמ'** המוציא משאוי למעלה מי'. מעבירו באויר בידו ואינו על כתפו וגבוה מן הארץ [עשרה] קאמר דאי במונח על כתפו מתניתין היא והא דתנן (לקמן דף ק.) הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה כזורק באויר אלמא אין למעלה מעשרה רשות הרבים דווקא זורק אבל מעביר חייב דיליף מבני קהת במשכן: אשר על המשכן וגו'. בקלעי החצר משתעי: אף מזבח. גובהו י' אמות והוצרך לסובבו בקלעים של י' אמות רחב ומה אני מקיים וג' אמות קומתו (שמות כז) משפת סובב ולמעלה ומה אני מקיים וקומה ה' דקלעים משפת מזבח ולמעלה כך מפורש בזבחים (דף נט:) שהיו הקלעים ט"ו אמות: מכאן אתה למד. דקס"ד שאר הלוים נמי גביהי כמשה: תלתא מלעיל. וכיון דמזבח י' אמות והוא נושא בכתף כדכתיב (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן (עגלות) וגו' והלוים י' אמות כי מדלו ליה תילתא למעלה מראשיהן או מכתיפו נמצא גבוה מן הארץ קרוב לשלים של י' אמות דהוו טובא טפי יותר מי' טפחים: ואיבעית אימא. לא גביהי לוים ולאו ממזבח גמרינן דשמא לוים לא גביהי אלא ז' אמות ואין משאן דמזבח גבוה מן הארץ אלא ב' או ג' טפחים ומארון גמר לה ר' אלעזר: אשתכח דלמעלה מי' קאי. טובא אפילו אין גובהן של לוים אלא ג' אמות כמוהו הרי י"ח טפחים וארון אינו תלוי למטה מכתפותיהן אלא ו' טפחים וב' שלישי טפח אישתכח דגבוה י' ויותר: וליגמר ממשה. שפרש המשכן ונמצא דגובהן של לוים עשר אמות וניליף מלוים נושאי המזבח: דאמר מר. במסכת נדרים: אנשי הוצל. היו נושאין כדי מים ויין על ראשיהן ואין אוחזין אותם בידים: מתני'

תוספות

דאי בעי מפקע ליה. נראה לר"י שכיסין שלהם לא היו תפורות בחוזק כמו שלנו ולהכי פריך ממקום התפירה ולא ממקום אחר: ורמי דאביי אדאביי. °קים ליה להש"ס דהך מילתא דמייתי איתמר בתר דהדור בהו: התם למעלה מג'. ונהי דלאו שמיה אגד הנחה ליכא כדפירש בקונטרס הקשה ה"ר אלחנן לרבה דמוקי מתני' בריש מכילתין (דף ד.) כר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא בהך בבא דמייתי הכא אמאי שניהם פטורין והלא למעלה מג' לר' עקיבא כמו למטה מג' לרבנן וי"ל דרבה סבר אגד גוף שמיה אגד ור"י מפרש התם למעלה מג' ואית לן למימר דשמיה אגד כדאמר בפ"ק (דף ג.) דידו בתר גופו גריר הכא למטה מג' דלאו שמיה אגד: לאחר ידו ברגלו. ולספרים דגרס כלאחר ידו י"ל דברגלו הוי פירוש כלאחר ידו ומיהו גירסא קמא ניחא טפי דהכי תניא בברייתא בגמרא: במרפקו. (ג)הוא שקורין (א) קוד"א ולא כמו שפירש בקונטרס אישיל"ש מדתנן באהלות (פ"א מ"ח) רמ"ח אברים באדם שלשים בפיסת היד ו' בכל אצבע שנים בקנה שנים במרפק אחד בזרוע (ד)שנים בכתף כו' משמע דמרפק הוא למטה מן הזרוע וכן בפרק האומר משקלי (ערכין יט:) ידי ורגלי עלי ממלא חבית מים ומכניס ביד עד העציל וברגל עד הארכובה ולעציל קרי ליה במתניתין דהתם במרפקו ותרגום של אצילי ידי מרפקי ידיה (יחזקאל יג) משמע דעציל הייט קוד"א שהוא ביד כנגד ארכובה ברגל ובפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יחגרו ביזע שאין חוגרין לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאציליהם אלא כנגד אצילי ידיהם ואי אצילי הייט אישיל"ש היאך יחגרו למעלה מהם ועוד א"כ כנגד אציליהן היאך חוגרים אדרבה שם היא מקום זיעה אלא ודאי הייט קוד"א וכן יש להוכיח מכאן דלא כמפרש דמקום תפילין הוי בקנה למטה ממרפק דבכל מקום אמרינן תפילין בזרוע ובמס' אהלות (פ"א מ"ח) משמע דזרוע הוא למעלה ממרפק ועוד דבפ' האומר משקלי (שם ד' יט:) פריך וביד עד העציל והכתיב והיה לאות על ידך ותנא זה קיבורית ומשני דאורייתא קיבורית כולה פירוש קרויה יד בנדרים הלך אחר לשון בני אדם משמע דמקום תפילין למעלה מן העציל*): המוציא בפיו כו'. והא דתנן באמרו לו (כריתות ד' יג:) אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב ה"מ אוכלים שדרכן להוציאן בפיו בשעת אכילה: אישתכח דלמעלה מי' הוה קאי. דמכתף אדם עד לארץ שלש אמות כדאמר בתרגום מגלת אסתר פרשנדתא אצטליב על תלת אמין וכן כלהו ודאשיהם (ה) היו קטועים ומקוה דאמר (יומא לא.) דהוי כל גופו עולה בהן אפילו ראש באמה על אמה ברום ג' אמות דכשיכנס במים יעלו המים למעלה מראשו וכוכין דאמר בסוף המוכר פירות (ב"ב דף ק:*) דאורכן ארבע אמות הייט עם ראש וצואר ועובי הארון עם מה שמשקעין ארון בתוך הכוך טפח או טפחיים וגבי היזק ראיה דהצריך ארבע אמות ברים בבא בתרא (דף ג:) משום צואר וראש וקל יגביה עצמו שיוכל לראות לכך צריך ארבע אמות והא דאמרינן במי שהוציאוהו (עירובין דף מח.) דמקומו של אדם ארבע אמות הייט כשפושט ידו למעלה מראשו*:

ואת"ל

*) [וע"ע תוס' מנחות לז. ד"ה קיבורת ותוס' חולין קו: ד"ה אמר רב ותוס' ערכין יט. ד"ה מרפיקו ותוס' נדה ל: ד"ה שני]

[וע"ע תוס' עירובין מח: ד"ה גופו ותוס' פסחים קט: ד"ה ברום]

רבינו חננאל

מתניתין כדר' זירא עד שיוציא את כל הקופה הא אם הוציא כל הפירות פטור וחזקיה מתרץ לה למתני' כטעמיה ור' יוחנן מתרץ לה כטעמיה ומותבינן לחזקיה המוציא קופת הרוכלין ונתנה על האסקופה החיצונה אע"פ שרוב מינין מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה קס"ד דאית בקופת הרוכלים חפצים קטנים כגון חוליות ומרגליות או כיוצא בהן דצריין בצררי וקאמר אע"פ שרובי הצרורות מבחוץ פטור מפני שאגד כלי [שמיה] אגד עד שיוציא כל הקופה ופריקנא אמר לך חזקיה לית בה בהאי קופה צררי דדמי לאגוזים ותאנים ולחרדל אלא הני מינין דאית בה אורנסי וכיוצא בהן שהן דומין לקישואין ולדלועין שכל אחד מהן נותר ממנו כלום בפנים ובלשון ארמי שנודע עכשיו בינותינו אין אנן יודעין[מהו]אורנסי אלא עצים או קנים שעושין אותן לכרוך עליהן צמר או פשתן והאשה נושאה אותן בידה ומושכה מהן וצריא מיניה חוטי לפילכא ונמצאו אלו הוי בה בקופת הרוכלים ויש להן ארך בקישואין ודלועין מיתיב רב ביבי בר אביי הגונב כים בשבת חייב שכבר נתחייב בגנבה (ואבדה) קודם שבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד.ועיקר הא מלתא שכל המתחייב בנפשו פטור מן התשלומין אבל אם נתחייב בתשלומין קודם שיתחייב בנפשו לא מיפטר. וכי אמר ר'אבין (כתובות לא) הזורק חץ מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא אותיב שם רב ביבי בר אביי כי הא תשובה דקא מותיב מהא מתניתא הגונב כים בשבת ופריקו ליה וה"נ קא מותיב ליה למאן דאמר אגד כלי שמיה אגד מהא מתניתא וקאמר ליה (את) [אם] אמרת מעות המונחים בכים ופירות המונחים בקופה אע"פ שהוציא מקצתכים ומקצת הקופה וכבר יצאו מעות הרבה ופירות הרבה לחוץ כיון שאגודים בכים ומקצת הכים בפנים פטור והכא קתני היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גנבה באין כאחד ואי הוה אגד כלי שמיה אגד היה זה מתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת דמן כד מפיק פורתא מן הכלי לחוץ נתחייב בגניבה דאי בעי שרי ושקיל ולדבריך עדיין לא בא לידי איסור שבת שהרי לא הוציא את כל הכים וכיון שהוא בא לכלל איסור שבת בהוצאת מקצת הכים שהרי הגנבה והשבת באין כאחד תיובתא דר' יוחנן ופרקינן אמר לך ר' יוחנן אי אפקי לכים דרך פיו הכי נמי דמחייב שהרי נתחייב בגנבה קודם שיבוא לידי איסור שבת והא מתניתין לא אתאמרא אלא בדאפקיה לכים דרך שוליו דלא מצי למשקל מיניה מידעם עד דמפיק ליה לכוליה ובהכון גנבה ואיסור שבת באין כאחד והדר אקשינן ליה לר' יוחנן והא איכא הלאמא שהוא המקום התפור בשולי הכים דאי ניחא ליה מפקע ליה ודחיק או בפתח דוכתא מן הלאמא דרך שוליו של כים ושקיל מיניה ופריק ר' יוחנן שאם מעות יש בכים דמצי למעבד הכי ודאי מחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור שבת ולא בהכין עסיק' בהא מתניתא אי לאמת (הא ברייתא בכי הא דאית ביה שבא) דלא מצי למשקל מיניה מקצת עד מפיק ליה לכוליה ולא מחייב בגנבה קודם שיבא לידי איסור שבת והדר מקשינן והאיכא שנציא ומפרקינן בדליכא ואי בעית אימא

רב נסים גאון

המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו ועל כתיפו חייב שכן משא בני קהת. בגמ' דבני מערבא מפרש כתי' ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וגו' שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת תמיד של יום תלויה בזרועו שמן המשחה איכן היה נתון ר' אבין בש"ר אלעזר כמין צלוחית קטנה היתה תלויה באפונדתו: מה משכן עשר אף מזבח עשר אמות בפרק מבוי (עירובין דף ג) אמרו איבעית אימא כו' כתי' קלעים חמש עשרה אמה לכתף בגובהה הוא דכתי' גובהה והא כתי' וקומה חמש אמות ההוא משפת סובב ולמעלה כדי שלא יהא כהן עומד ועבודה בידו והעם רואין אותו מבחוץ נתבאר כבר שהמזבח יש בגבהו י' אמות ובמסכת זבחים בפרק קדשי קדשים (דף נט) אמרו ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח דמשה נמי גדול הוה דתניא ה' אמות אורך וה' אמות רוחב רבוע יהיה דברים ככתבן דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן מאמצעיתו הוא מודד אף כאן מאמצעיתו הוא מודד כולה ור' יוסי כי גמיר גזירה שוה בגבהה גמיר דתניא ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן במזבח הזהב רבוע מה להלן גובהו כשנים ברחבו אף כאן גובהו כשנים ברחבו הא מה אני מקיים וקומה חמש אמות משפת סובב ולמעלה: דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם וגבור ועשיר. עיקר דיליה במסכת נדרים בפרק אין בין מודר הנאה מחברו (דף לח) א"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר ועניו ומנלן ממשה דכתיב (שמות מ) ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר משה פרשו וכתיב (שמות כו) עשר אמות ארך הקרש אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב (דברים ט) ואתפש בשני הלוחות ותניא אורכן ו' ורחבן ו' ועוביין ו' עשיר דכתיב

טו א ב מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יב סמג לאוין סה : טז ג מיי׳ שם הל׳ יג : יז ד מיי׳ שם הל׳ טו : יח ה ו שם הל׳ טז :

ואת״ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם : מתני׳ המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין : גמ׳ מאי שנא לפניו ובא לו לאחריו דפטור דלא אתעביד מחשבתו לאחריו ובא לו לפניו נמי הא לא אתעביד מחשבתו א״ר אלעזר *תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא ומאי קושיא דילמא לפניו ובא לו לאחריו היינו טעמא דפטור דנתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לו לפניו היינו טעמא דחייב דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה אלא מאי קושיא דיוקא דמתני׳ קשיא המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור הא לאחריו ובא לו לאחריו חייב אימא סיפא לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב הא לאחריו ובא לו לאחריו פטור א״ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רב אשי מאי קושיא דילמא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לאחריו ובא לו לאחריו דחייב דאיתעבידא מחשבתו אלא אפילו לאחריו ובא לו לפניו איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ולא איתעביד מחשבתו לא ליחייב קמ״ל דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה דחייב *ולאחריו ובא לו לאחריו תנאי היא דתניא *המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה חייב פיה למטה רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר להן ר׳ יהודה אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב ואמרו לו ואי אתה מודה כלאחר ידו ורגלו שהוא פטור אמר ר׳ יהודה אני אמרתי דבר אחד והן אמרו דבר אחד אני לא מצאתי תשובה לדבריהם והן לא מצאו תשובה לדברי מדקאמר להו אי אתם מודין לאו מכלל דפטרי רבנן ולימעמיך דקאמרי ליה אי אתה מודה מכלל דמחייב רבי יהודה והתניא לאחר ידו ורגלו ד״ה פטור אלא לאחריו ובא לו לאחריו ד״ה חייב לאחר ידו ורגלו דברי הכל פטור כי פליגי בפונדתו ופיה למטה מר מדמי ליה לאחריו ובא לו לאחריו ומר מדמי ליה לאחר ידו ורגלו : ״באמת אמרו האשה כו׳ : [תנא *כל באמת הלכה היא : רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין] : תנא*) שכן לבלרי מלכות עושין כן : מתני׳ המוציא ככר לרשות הרבים חייב ״הוציאוהו שנים פטורין ״לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור׳ שמעון פוטר : גמ׳ אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר אביי ואמרי לה במתניתא תנא זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב ור׳ יהודה ור׳ שמעון פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול רבי יהודה ור׳ מאיר מחייבים ורבי שמעון פוטר ״זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב תניא נמי הכי המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאו שנים רבי מאיר מחייב ורבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואם לאו פטורים ורבי שמעון פוטר מנא הני מילי *דתנו רבנן °בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה כיצד שנים שהיו אוחזין *במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאו לרשות הרבים יכול יהו חייבין תלמוד לומר בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה בעיגול

*) [בערוך ערך לבלר פירש לבלר סופרי מלכות חוגרין בסינר ותולין פיתקין במתניהן פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחור]

תוספות

ואת״ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם. משמע דעל אתרא נמי אמר דבטלה דעתן וכן בריש בכל מערבין (עירובין דף כח.) פריך ובבל הוי רובא דעלמא והתניא כו׳ וכן בתר הכי (ג) פריך ופרסאי הוי רובא דעלמא וקשה דבפ׳ חבית (לקמן קמד:) גבי של בית מנשיא היו סוחטים ברמונים (ד) ופריך בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין דהתנן המקיים קוצים בכרם כו׳ שכן בערביא מקיימין קוצים לגמליהן ופריך מי דמי ערביא אתרא הוא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם וי״ל דהתם חשוב מנהג ערביא דלכל העולם נמי אם היה להם רוב גמלים הוו נמי מקיימי אבל בית מנשיא דחד גברא בטלה דעתו אע״ג דלכל העולם אם היה להם רמונים הרבה היו סוחטין :

רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין. מפרש רבינו שמואל שיש אדם ממונה למלך שנושא פיתקין של מלך לידע מנין גבוריו וחייליו ובית אוצרותיו ונושאין אותן בכיסיהן התלויין באזוריהן ואותן כיסין חוזרין פעמים לפניהן ופעמים לאחוריהן והוי ממש דומיא דסינר דלעיל שהוא חוזר ות״ק דר׳ יהודה לא חשיב ליה חוזר והא דמייתי בגמרא תנא שכן לבלרי מלכות עושין כן כלומר שחוזר דבענין זה מיירי רישא (דברייתא) [דמתני׳]:

תברא מי ששנה זו כו׳. ת״ק ה״ל למינקט לאחריו ובא לו לפניו פטור ולתנא בתרא דמחייב הוה לו למינקט לפניו ובא לו לאחריו דהוי רבותא טפי אלא דהשתא לא ידע °שיש בזה שום חילוק :

הא לאחריו ובא לאחריו פטור. לעיל (דף נא:) גבי חזקיה משני כעסה ובפ״ק דקדושין (דף ה׳) גבי כתנה היא ואמרה היא ובכמה דוכתי לא משני : זה אינו יכול וזה אינו יכול ר״מ ורבי יהודה מחייבין. מה שהקשה ריב״א אמאי לא אמרינן חטאת אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה כדאמר גבי כופר מפורש בפרק ד׳ וה׳ (ב״ק דף מ. ד״ה כופר) :

רש״י

מתני׳ המתכוין להוציא לפניו. כגון שצרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלוין לפניו ובא לו לאחריו: פטור. דלא נתקיימה מחשבתו וה״ל כמתעסק ולא מתכוין: לאחריו ובא לו לפניו חייב. בגמ׳ מפרש טעמא: סינר. כעין מכנסיים קטנים וחוגרת אותו לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלתה ידעה שסופו להתהפך: ר׳ יהודה אומר אף מקבלי פתקין. של מלך למוסרם לרצים אף הם חייבים בהוצאתן אפילו לא נתקיימה מחשבתן כגון הוציאן על מנת לתתן לרץ זה ונתנו לזה כך לשון רבותי ולבי מגמגם:

גמ׳ מי ששנה זו לא שנה זו. ת״ק פטר בתרוייהו ותנא בתרא מחייב בתרוייהו: ועלתה בידו שמירה פחותה. ואכן סהדי דלא ניחא ליה אבל סיפא כל שכן דניחא ליה: דיוקא דמתני׳ קשיא. דיוקא (א) דמצינן למידק ממתני׳: לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב. דעלתה בידו שמירה מעולה: וחכמים פוטרין. שאין דרך הוצאה בכך: אני אמרתי דבר אחד. אי אתם מודים כו׳: והם אמרו דבר א׳. אי אתה מודה כו׳: מכלל דמחייב רבי יהודה. בתמיה הא ודאי דברי הכל פטור דלא מפקי אינשי הכי: לאחריו ובא לו לאחריו דברי הכל חייב. דיש מוציאין כן בשמירה פחותה: לאחר ידו דברי הכל פטור דאין מוציאין כן: מר מדמי לה לאחריו. דשמירה פחותה היא ומר מדמי לה לאחר ידו דלא דמי למוציא לאחריו דהתם משתמרים הן מן הגנבים אבל אלו נופלין מאליהן ואין מוציאין כן: שכן לבלרי מלכות עושין כן. בדעתו למוסרן לזה ואין מוצאו ודבר המלך נחוץ ומוצא אחר ומוסרו לו: מתני׳ הוציאו (ב) שנים פטורין. כדילפינן בעשותה יחיד ולא שנים: חייבים. וטעמא מפרש בגמרא:

גמ׳ זה יכול. להוציאו לבדו וזה יכול להוציאו לבדו והוציאו שניהם: ר״מ מחייב. דלא דריש בעשותה להכי אלא לפטור יחיד שעשה בהוראת ב״ד כדלקמן : ור׳ יהודה פוטר. דלאו אורחיה בהכי וסתם מתני׳ ר׳ יהודה היא: זה אינו יכול וזה אינו יכול. דאורחייהו להוציא בשנים בהא סבירא ליה לרבי יהודה כרבי מאיר דחייב ורבי שמעון פוטר דיליף מקראי כדלקמן: זה יכול וזה אינו יכול. והוציאו שניהן דברי הכל חייב ולקמן מפרש הי מינייהו חייב: ה״ג הוציאוהו שנים ר׳ מאיר מחייב ול״ג פטור: ר׳ יהודה אומר אם לא יכול אחד. כלומר כל אחד ואחד: ואם לאו. אלא זה יכול וזה יכול פטור וממילא דבכי האי גוונא ר׳ מאיר מחייב: מלגז. פורק״א בת ג׳ שיניים ומהפכין בה תבואה בגורן והוא מעמר דהוא אב מלאכה: ולוגזין. מאספין השבלין: בכרכר ושובטין. דהוא מיסך כדאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף עה) שובט הרי הוא בכלל מיסך: בקנה והוציאוהו כו׳. וכל הנך זה יכול וזה יכול נינהו:

עיגול

רבינו חננאל

בעיגול של דבילה והוציאו לרשות הרבים בקורה והוציאו לרה"ר רבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ואם לאו פטורין ר"ש אומר אע"פ שלא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורים לכך נאמר בעשותה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין במאי קמיפלגי בהאי קרא ויקרא ד °ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה ר"ש סבר תלתא מיעוטי כתיבי נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ורבי יהודה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד *ור"ש הוריות ג: *יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב ור"מ מי כתיב נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא תרי מעוטי כתיבי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד: אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מנייהו מיחייב אמר רב חסדא *זה שיכול דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד אמר ליה רב המנונא *דקא מסייע בהדיה אמר ליה *מסייע אין בו ממש אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא *היה יושב על גבי המטה וארבע טליות תחת רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש ור' שמעון מטהר *היה רוכב על גבי בהמה וד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות מפני שיכולה לעמוד על ג' ואמאי הא קמסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב יהודה מדיסקרתא לעולם אימא לך מסייע יש בו ממש ושאני הכא דעקרה לה לגמרי וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין עקרה הא ליהוי כזב המתהפך מי לא תנן *זב שהיה מוטל על ה' ספסלין או על ה' פונדאות לאורכן טמאים לרחבן טהורין ישן ספק מתהפך עליהן טמאין אלא לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב פפי משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא רבי

רש"י

עיגול וקורה גדולים הן ואין אחד יכול להוציאו : ואם לאו · שיכול אחד להוציאו: נפש תחטא · משמע נפש ולא נפשות : חד למעוטי זה עוקר. מרשות הרבים : וזה מניח · ברשות היחיד דכל כמה דלא כתיב אלא חד מיעוט מסתברא דהאי הוא דממעט דהאי קעביד פלגא והאי פלגא וליכא חד דמסייע בכולהו: וחד · יתורא למעוטי אף על פי דעבדי כי הדדי דהאי עביד כולה והאי עביד כולה ומיהו זה יכול וזה יכול הוא דממעיט דלאו אורחיה למעבדה בתרי : וחד · יתורא למעוטי נו זה אינו יכול וזה אינו יכול דאף על גב דאורחייהו למיעבד בתרי מעטינהו : יחיד שעשה בהוראת ב"ד · הורו ב"ד שחלב מותר והלך היחיד ועשה על פיהם דאנוס הוא ורבי שמעון לטעמיה דאמר בהוריות יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב : תרי מיעוטי כתיבי · נפש אחת חד מיעוטא הוא דאורחיה דקרא לאישתעי הכי : זה שיכול · דאיהו עבדה לכולה : אין בו ממש · מי שאינו אלא מסייע בדבר ואם בא לעשותו לבדו אינו יכול אין בו ממש ולא חשיב מידי ולא מיפטר אידך : אף אנן נמי תנינא · דמסייע אין בו ממש : היה · זב יושב על גבי מטה : וד' טליות · טליתות : שאינה יכולה לעמוד על ג' · וכיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול כל אחד ואחד כולי מעשה עביד וגבי מדרס הזב בעינן שינשא רובו עליו בת"כ : ור' שמעון מטהר · ר' שמעון לטעמיה דאמר זה אינו יכול וזה אינו יכול כמי אינו אלא כמסייע ופטור (א)*(נ"א דבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה כלומר רובו של זב מכביד על כל אחד ואחד ואפילו מסייע לא הוי) : מפני שיכולה לעמוד על ג' · הלכך כל אחד ואחד ה"ל רביעי ואינו אלא מסייע וסתמא כר' יהודה דזה יכול וזה יכול קרי מסייע : דעקרה ליה לגמרי · עוקרת הרגל מן הארץ ואפי' מסייע לא הוי : ופרכינן ואי טעמא משום דעקרה ליה כיון דזימנין דעקרה האי וזימנין עקרה האי ובכל ג' איכא לספוקי שמא הכבידה עליהן ולא עקרתן לטמינהו מספק כזב (ב) המהפך על ה' פונדאות דמטמינן ליה מספק : פונדאות. כמין חריטין כיסים ארוכים וטוענין בהן מעות ובלע"ז בריד"ש ורא"יין לשמש שכיבה עם מלאכתן שיושב עליהם והם מלאות מעות ופותח פיהם ונוטל ואין צריך לומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו : לאורכן · כגון שהיה שוכב על מיעיו או פרקדן ואורכו מוטל על (ג) אורכן : טמאים גרסינן במשנה דטהרות דיש לומר בכל אחת מהן שנישא רובו עליו פעמים על זו ופעמים על זו : לרחבן טהורין · לפי שארכו מוטל על רחבן ואין רובו נישא על אחת מהן : ישן · לו עליהן לרחבן : ספק נתהפך · על ארכו ונמצא כולו נשען על אחת מהן : טמאות · דכל חדא איכא למימר על זו נתהפך אלמא מטמינן מספק והתם נמי אי משום עקירה הוא ניטמינהו מספיקא אלא לאו טעמא משום דכולהו הוו כל חדא וחדא מסייע ואין בו ממש כן נראה בעיני משנה זו ורבותי גורסין לאורכן טהורין ופירשו טעמא דלאורכן טהורין משום דאמרי שמא ביניהן שכב ולא עליהם וקשיא לי א"כ לקולא תלינן ואמאי תני סיפא ספק נתהפך טמאים :

הסוס

תוספות

תלתא מיעוטי כתיבי · והא דנקט בעשותה בברייתא טפי מהנך משום שהוא מיעוט אחרון שבפסוק ובהא פליגי ולא ידע ר"י דאמאי נקט במילתיה דר' שמעון יחיד שעשאה חייב כו' ולא נקט לישנא דלעיל העושה את כולה ולא העושה את מקצתה ושמא לישנא דשנים שעשאוה פטורין משמע טפי אפי' זה אינו יכול וזה אינו יכול :

חד למעוטי זה עוקר וזה מניח · וזה כתב אות אחת ובא חבירו וכתב אות שניה לא איצטריך קרא אלא אהוצאה דה"א אהכנסה ואהוצאה הוא דקפיד רחמנא וליחייב אפי' בלא הנחה :

ה"ג ורבי שמעון יחיד שעשאה בהוראת ב"ד לא צריך קרא ול"ג ר"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב כדפירש בקונטרס דהא תנן בהדיא בפ"ק דהוריות (ד' ג·) הלך ועשה על פיהן בין הביאו כפרתן בין לא כו' ר' שמעון פוטר ומפרש טעמא תולה בב"ד אנוס הוא :

אמר מר זה יכול וזה אינו יכול · נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו אפי' בעל כח הרבה אלא שהוא נושא הקורה בענין זה בכי האי גוונא שאלמלא אחר לא היה יכול לנושאה לבדו כגון באצבע או תופשה בענין זה שאינו יכול לנושאה לבדו דמה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול לנושאה :

הי מינייהו מיחייב · לא בעי למימר שיהא פטור אותו שיכול וליחייב שאינו יכול דאין זה סברא אלא קאמר דליתחייב נמי אפילו שאינו יכול כמו לר' יהודה ור"מ דאמרי לעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול חייב :

אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא · פירוש דמסייע אין בו ממש קשה לר"י דהכא אית ליה לרב זביד דמסייע אין בו ממש וכן רב אשי בסמוך ובפ"ב דביצה (דף כב.) אמרינן אמימר כחל עינא על יד נכרי בשבת א"ל רב אשי מאי דעתיך כו' ואמר רב כהנא חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה הא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח א"ל איכא רב זביד דקאי כוותך ושני ליה מסייע אין בו ממש משמע דרב זביד ורב אשי סוברים דיש בו ממש ואין לומר דהא דאמר הכא אין בו ממש לא שיפטר לגמרי אלא דאין בו חיוב חטאת דהא מייתי רב אשי דעבודתו כשרה משמע דאפי' פסולא דרבנן ליכא א"כ לענין שבת נמי מנלן שיש בו איסורא דרבנן ומיהו לרב אשי איכא למימר דבתר דשמעה מאמימר סברה אלא לרב זביד קשה דאיהו גופיה קאמר משמיה דרבא דאין בו ממש ואמימר היה הרבה אחר רבא ואפי' אחר רב פפא שהיה תלמידו של רבא ושמא בתר מעשה דאמימר שמעה רב זביד משמיה דרבא ולא °מרבה עצמו ועוד אור"י דהכי פריך התם והא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח ואע"ג דמסייע אין בו ממש בעלמא הא אית לן למימר דאסרו משום שחיקת סממנין ומשני דאין בו ממש אפילו לענין זה :

ור"ש מטהר · פי' בקונטרס דר"ש לטעמיה דפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול [ואינו] נראה לרשב"א דשאני התם דגלי רחמנא דאיכא קרא לפטור ונראה דטעמא משום דבעי שיהיה רוב הזב נישא על כל אחד וכן משמע במסכת זבים פ"ד (משנה ה) דתנן הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע הזב טהורין כרעו הן טמאין ר"ש אומר ביחיד טמאין פי' כשאין אלא משכב אחד או מושב אחד במרובין טהורין שאין כ"א נושא רובו :

היה רוכב ע"ג בהמה · בעומדת איירי דאי במהלכת כל שעה עוקרת רגל הא' ועומדת על ג' וטמא מה שתחתיהן שאינה יכולה לעמוד על שתים :

מפני שיכולה לעמוד על ג' · וה"ל כל רגל אינו יכול והג' אחרים יכולין :

וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין הא ליהוי כזב המתהפך · ואפילו ברה"ר טמא :

לאורכן טמאין · כן גרים הקונטרס ופי' דטמאין משום דאיכא למימר דכל אחד נושא רובו עליו פעמים על זה ופעמים על זה לרוחבן טהורין שאין רובו נישא על כל אחד מהן ולפי זה אתיא כר"ש דבעי שיהא רוב הזב נישא עליו ור"י אומר דמלי למימר דאתיא אפילו כרבנן וטעמא דטהורות משום דה"ל כל אחד מסייע שאין בו ממש ומהך רישא הוה מלי למיפרך דמטמאין לאורכן מספיקא אלא ניחא ליה למיפרך מסיפא דמפרש בה טעמא אמאי טמאין :

שמשענת

מסורת הש"ס

נ"ל ור' שמעון לטעמיה דאמר יחיד וכו' רש"ל

[נ"ל הא קא]

[ביצה כב.] רש"ל מ"ז

זבין פ"ד מ"ז

ג"ז שם

שם מ"ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ור' שמעון וכו' כמסייע ופטור (נ"ל דבעי וכו' לא הוי) תא"מ ונ"ב ס"א מתחק הלי אינו מסייע אלא מפני הכתוב: (ב) ד"ה ופרכינן וכו' כזב המתהפך על: (ג) ד"ה לארכן וכו' מוטל על רחבן וכו' וכו"ד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר רב זביד וכו' ולא מרבה עצמו. עיין חולין קיג ע"ב תוס' ד"ה הא דרבים:

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה טז :

כ ג מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה ה:

כא ד שם הלכה ו :

כב ה שם הלכה ד :

רבינו חננאל

ישרוף אלא יערב בסוף מי שמת [דף קנח] א"ר עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן ואמרינן עלה בחזקת מי ר' אילא אמר בחזקת יורשי האם רבי זירא אמר בחזקת יורשי הבן כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' (אלעזר) [אילא]קם רבא בשיטתא דר' זירא א"ר זירא שמע מינה אוירא דא"י מחכים פי' משום דהוא הדר למימרא דר' אילא דמן א"י ורבא דמן בבל קם במימרא קמא דר' זירא דהוה אמר בבבל: בין בימינו ובין בשמאלו ובחיקו ועל כתפו הני ארבע דתנן חייב שכן משא בני קהת והוה אמרינן רבוואתא שכן הוה אלעזר בן אהרן נושא שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה ואשכחינן בתלמוד א"י שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד תלויה בזרועו ושמן המשחה ר' אבין בשם ר' אלעזר כמין צלוחית קטנה היתה תלויה באפונדתו: א"ר אלעזר המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת ומנ"ל דמשא בני קהת למעלה מעשרה טפחים דאשכחינן דמזבח עשר אמות היה גובהו וקא פרסו לוים פריסא עליה וכו' ופרשו עליו כסוי עור תחש ומיכן את למד ללוים שקומתן עשר אמות ואי לאו הכין לא יכלין למפרס פרסא אמזבח ומנ"ל דמזבח גובהו עשר אמות דאיתקש למשכן דכתיב ואת קלעי החצר ואת מסך [פתח] שער (המזבח) [החצר] אשר על המשכן ועל המזבח סביב מקיש מזבח למשכן מה משכן עשר אמות דכתיב עשר אמות אורך הקרש אף מזבח עשר אמות ואשכחן במשה רבינו שהיתה קומתו עשר אמות דכתיב ויפרוש את האהל על המשכן ואמר רב משה פירשו והא מלתא דגבהה דמזבח עשר אמות אע"ג דכתיב ושלש אמות קומתו מפרשא בגמרא דקדשים בפרק קדשי קדשים והכין אמרי' שם ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח משה גדול היה דתניא ה' אמות אורך וה' אמות רחב רבוע היה המזבח וגו' דברים ככתבן דברי רבי יוסי ר' יהודה[אומר] נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן מאמצעיתו הוא מודד אף כאן מאמצעיתו הוא מודד ואמרינן ור' יוסי כי גמיר גזירה שוה בגבהא גמירי דתניא ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן במזבח הזהב רבוע מה להלן גובהן כשנים כרחבו אף כאן גובהו כשנים כרחבו א"ל רבי יהודה והלא כבר נאמר ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקומה חמש אמות אפשר כהן עומד ע"ג מזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ א"ל ר' יוסי ואתה אי אתה אומר כן גבהו והלא כבר נאמר אשר על המשכן ועל המזבח סביב מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות ואומר קלעים חמש עשרה אמה לכתף ומה ת"ל וחמש אמות קומתו משפת מזבח ולמעלה ומה ת"ל ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ור' יהודה כי נמי"ש ברוחבה לר' יהודה נמי קא מיתחוי כהן נהי דכהן מיתחזי עבודה בידו מי מתחזיא וכיון שקומת הלוים עשר אמות וראה שאפי' המזבח שגבהו עשר אמות הוא נשוי למעלה מי"ם משום דטבעות שהן בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח וגמירי דכל טעונא דמידלי במטות תילתא מלעיל ותרי תילתא מלתחת ומשכחת תילתיה עילאה לעיל מן כתפיהן דהוא ג' אמות (ושליש)[וששה] מכתף לוי ולמטה והויא

רב נסים גאון

זב שהיה מוטל על ה' ספסלין או על ה' פונדאות לאורכן טמאין לרחבן טהורין, פירוש דבר זה מצוי בתוספתא (זבים פרק ד) זב שהיה מוטל על ו' כסאות לרחבן טהורות שאין אחד מהן נושא רובו ומשכחת לה בתורת

בג א ב מיי' פ"ט מהל' ביאת המקדש הל' יח:
בד ג מיי' פ"א מהל' שבת הלכה טז:
בה ד מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' יד סמג עשין עא:
בו ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כה:
בז ו מיי' שם הל' יח:

רבי יוסי אומר *הסוס מטמא על ידיו החמור על רגליו שמשענת הסוס על ידיו וחמור על רגליו ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא *ר' אליעזר אומר "רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה רואין כל שאילו ינטל הכלי ותינטל האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשרה ואם לאו עבודתו פסולה ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רבינא אף אנן נמי תנינא *ב קיבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשרה ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש ש"מ: אמר מר זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה או דילמא שיעור אחד לכולם רב חסדא ורב המנונא חד אמר שיעור לזה ושיעור לזה וחד אמר ג שיעור אחד לכולן אמר רב פפא משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא היה יושב על גבי מטה וארבע טליות תחת ארבע רגלי המטה טמאות מפני שאין יכולה לעמוד על שלש ואמאי ליבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא *צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבים ואמאי ליבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולם אמר רבינא אף אנן נמי תנינא *ד השותפין שגנבו וטבחו חייבין ואמאי ליבעי שיעור טביחה לזה ושיעור טביחה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולם ואמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שנים שהוציאו קנה של גרדי חייבין ואמאי ליבעי שיעור הוצאה לזה ושיעור הוצאה לזה לאו משום דאמרי' שיעור א' לכולם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דילמא דאית ביה כדי לבשל ביצה קלה לזה וביצה קלה לזה א"כ לישמעינן קנה דעלמא מ"ש דגרדי ודילמא דאית בי' כדי לארוג מפה לזה וכדי לארוג מפה לזה אלא מהא ליכא למשמע מינה תני תנא קמיה דרב נחמן שנים שהוציאו קנה של גרדי פטורין ורבי שמעון מחייב *כלפי לייא אלא אימא חייבין ור"ש פוטר: **מתני'** *ה המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי [נעיל סנ:] שהכלי טפלה לו *)את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו *את המת במטה חייב וכן ו כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב *ורבי שמעון פוטר: **גמ'** ת"ר המוציא אוכלין כשיעור אם בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי שמע מינה אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון ששגג

*) לקמן קמא: עירובין לג:

משנה הסוס על ידיו · הכי תנן לה במס' זבים פ"ד (משנה ז) היה רוכב על גבי בהמה וארבע טליות תחת רגלי בהמה טהורות מפני שיכולה לעמוד על שלש היתה טלית אחת תחת שתי ידים תחת שתי רגלים תחת יד ורגל טמאה רבי יוסי אומר הסוס מטמא בידיו כו' · אם הזב רוכב עליו וטלית תחת אחת מידיו של סוס טמאה אבל תחת רגליו טהורה שאין משענתו על רגליו והא דתנן לעיל ד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות לא כרבי יוסי: כהן העומד · על גבי כלי או אבן או שום דבר החוצץ בינו לבין הרצפה ועבד עבודתו פסולה דכתיב ושרת ככל אחיו הלוים העומדים שתהא עמידתו כשאר אחיו ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין כו' בזבחים: שמאל פסולה לעבודה כדאמר בפ"ק דחולין (דף כב·) כל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין: שיעור לזה · גרוגרת אם אוכל הוא: שיעור זיבה · שיכביד רובו עליו וצריך להיות כאן ד' זבים: נעל אחד בפניו · זו היא צידתו: נעלו שנים פטורין · ור' יהודה הוא דפטר בשניהם יכולין: שיעור · צידת צבי לכל אחד ואחד אלא שמע מינה שיעור אחד לכולן ומדר' יהודה נשמע לר' מאיר בשניהן יכולים דבהא לא פליגי: חייבין לשלם · תשלומי ד' וה': קנה גרדי · אורחא דמילתא והוא הטוולה ויורד בשתי: קנה דעלמא · שאינו עומד אלא להסקה דהוי שיעורו כעצים דאילו האי שיעורו כדי אריגה: כלפי לייא · כלפי היכא נהפך דבר זה הא רבי שמעון הוא דפטר שנים שהוציאוהו: **מתני'** את החי במטה · וחי לא מיחייב על הוצאתו דהוא מקיל עצמו ונושא עצמו: וכן כזית מן המת · חייב אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה: ור' שמעון פוטר. אפילו במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכל מלאכה שאינה צריכה (לגופה) אלא לסלקה מעליו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר' שמעון: **גמ'** ופטור על הכלי · שהיא טפילה לאוכל: ואם היה צריך לכלי · להשתמש בו תשמיש אחר מקום שמוליכו שם: חייב · על כל אחד ואחד כי היכי דמיחייב ליה תרתי אתרתי הוצאות בהעלם אחד: ששגג

שמשענת הסוס על ידיו · אבל בהמה טהורה ... מטמא בידיו כו' ונראה לר"י דרבי יוסי לא פליג אלא ארישא אבל אסיפא דקתני תחת שתי רגלים טמאה לא פליג דאף על גב דמשענת הסוס על ידיו דבר פשוט הוא דבלא שתי רגליו לא היה יכול לעמוד קשה לר"י מה ראה רב פפי להביא מסיפא ולא מייתי מרישא ממילתייהו דרבנן כדאייתי לעיל ואומר ר"י דמשום דמרישא איכא לדחויי כדבעי למימר לעיל שאני הכא דעקרה לגמרי אבל אר' יוסי ליכא למידחי דטעמיה משום דעקרה דא"כ לא יטמא הסוס אפילו בידיו דפשיטא נמי דעקרה להו: **ויכול** לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשרה ואם לאו פסולה · *מהכא ליכא למיפשט דמין במינו חוצץ דאבן הוא ממין הרצפה ומין בשאינו מינו (א) חוצץ דכלי אינו ממין הרצפה ובעיא הוא בפ' הוציאו לו (יומא דף נח·) בהניח סיב בתוך המזרק וקיבל בו את הדם דודאי סיב מבטל ליה אבל כלי ואבן לא מבטל ליה דאבן נתקלים בה ההולכים שם: [עיין במהרש"א]

אמר מר זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב איבעיא להו כו' · תימה לר"ח דאמאי בעי לה אליבא דרבי מאיר ומצי למיבעי בזה אינו יכול וזה אינו יכול אליבא דר"י דקיימא מתני' כוותיה ונראה דגירסא זו טעות וגרסי' אמר מר זה אינו יכול וזה אינו יכול ואומר ר"י דאין למחוק הספרים משום זה דהא דלא נקט זה אינו יכול כו' משום דאין רגילות באין יכול שלא יהא בו שיעור לכל א' ועל גי' ר"ח קשה לר"י דמאן דבעי שיעור לזה ולזה אטו מי לא שמיע ליה מתני' דמייתי בסמוך לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין אבל לגיר' הספרים דפליגי בזה יכול וזה יכול איכא למימר דבאין יכול מודו כולהו דשיעור אחד לכולן ומאן דמייתי סייעתא מלבי שנכנס לבית אין נראה לו לחלק בין שניהם יכולין לאין יכולין ומיהו °לגי' ר"ח איכא למימר דמאן דבעי שיעור לכל אחד יאמר דלגבי שנכנס לאו דוקא אחד אלא כלומר שנים:

ואמאי ליבעי שיעור טביחה כו' · אבל מגנבו דרישא לא מצי למיפרך דהתם לא בעי שיעור דתשלומי כפל נוהג °בכל דבר ובכל שהוא:

דילמא דאית ביה כדי לארוג מפה לזה כו' · והא דלא נקט קנה דעלמא לאשמעינן דאע"ג דאין רגילות לארוג שתי מפות בקנה אחד אם יש שיעור לארוג מפה לזה ולזה חייב: **אלא** אימא חייבין ור' שמעון פוטר · ובקנה כבד דה"ל זה אינו יכול וזה אינו יכול: *)**ששגג** על האוכלין והזיד על הכלי · וחייב על הכלי היינו סקילה כפי' רש"י ורבינו שמואל קשה לו לאוקמי ברייתא בחיוב סקילה דבכל דוכתא איירי בחיוב חטאת והגיה הגירסא כגון ששגג על הכלים והזיד על האוכלין ולא התרו בו דליכא באוכלין לא סקילה ולא חטאת ועל הכלי חייב חטאת ואין נראה לר"י לא פי' הקונטרס ולא פי' רשב"ם דכשהזיד באחד אינו חייב חטאת על השני ששגג בו דלא שב מידיעתו הוא כיון שהזיד באחד מהן ונראה דהשתא דמוקי בהזיד בכלי איירי הכל לענין סקילה וה"פ דברייתא המוציא אוכלין כשיעור בכלי חייב סקילה על האוכלין כגון שהתרו בו על האוכלין ופטור על הכלי אם התרו בו משום כלי ואם היה צריך לכלי חייב סקילה אף אם התרו בו משום כלי ופריך והא אף על הכלי קתני משמע דחייב שתים:

עיין לדף נד.

רבינו חננאל

קומתם עשר אמות צא מהם שש אמות ושני שלישי אמה שארהמזבח נשתייר ג' אמות ושליש שהן כ"ז טפחים והיינו דקא אשתכח דקא מידלי טובא ואי [בעית] אימא מארון דאמר מר ארון ט' וכפרת טפח ובדים למעל' משליש העליון נשתייר מכתפי לוים ועד סוף ארון פחות מו' טפחים ואפילו אין אנו למידין לגובהן של לוים שהוא עשר אמות אלא אמרינן קומתו מן כתיפו למטה ג' אמות שהן י"ח טפחים צא מהן ו' טפחים ושני שלישים לשני שלישי ארון שמלמטה נמצא המשוי למעלה מי"א טפחים ושליש ומקשינן למה לי דקא יליף לקומות הלוים מן קומת מזבח דאתי בהקישא ובגזירה שוה כדמפרש לעילא. נגמר מן משה רבינו דאמ' רב משה רבינו פירש את האהל והוא על ראש עשר אמות ומפרקינן דלמא שאני משה דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ואיכא למימר שאין שאר הלוים כמוהו לכך אצטריכנן למילף לשאר לוים. והמוציא משוי על ראשו פטור כלישנא בתרא דאפילו אחד מבני הוצל: המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור שנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לפניו שנתכוין לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה כדרכה ולאו כדסליק אדעתא דר' אלעזר דמי ששנה זו לא שנה זו [ודיוקא דקא קשיא] דמדתנן לפניו ובא לאחריו פטור דייקינן שאם נתכוין לאחוריו ובא לאחוריו חייב ומדתנן סיפא לאחוריו ובא לפניו חייב איכא למידק לאחריו ובא לאחריו פטור ואסתברא ליה לר' אלעזר מי ששנה זו לא שנה זו האי נמי לא קם אלא כרב אשי דלא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לאחריו ובא לאחריו [דחייב דאיתעבדא מחשבתו אלא אפילו לאחריו ובא לו לפניו דלא איתעבדא מחשבתו גם כן חייב ומסקינן לאחריו ובא לאחריו] דברי הכל היא וכי פליגי רבי יהודה ורבנן בפונדתו ופיה למטה מר מדמי לה לאחריו ובא לאחריו דלאו שמירה מעולה היא וחייב ומר מדמי לאחר ידו פטור והלכתא כרבנן. ואשה החוגרת בסינר ומתחת ביה מידעם אפילו נתכוונה לפניה וחזרה לאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר וקיי"ל כל באמת הל"מ. ולבלרי מלכות חוגרין בסינר ותולין פתקין במתניהם פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחור ואי אפכת להון [חייב]. ולענין שנים שהוציאו ככר דתנן פטורים ואם לא יכול אחד להוציא והוציאו שנים חייבים ור' שמעון פוטר איכא בעסק שנים שהוציאו תלתא גווני כל אחד מהן יכול לבדו להוציא אלא שהוציאוהו שנים ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול וכשמתחברין שניהם יכולין ר' מאיר ור' יהודה מחייבין ור' שמעון פוטר אחד יכול ואחד אינו יכול דברי הכל חייב. ותלמודא דשנים שעשו פטורין בעשותה בעשותה את כולה ולא בעושה מקצתה הא כיצד בזמן שכל אחד מהן יכול כגון לגזוז במלגז ושביטה בכרכר וכתיבה בקולמוס במנהגא בעלמא שכל אחד ואחד יכול ואם עשו שנים פטורין אבל כגון הוצאת עיגול של דבילה דטועני יקירא הוא או קורה דטועני יקירא היא דכל חד באפי נפשיה לא מצי ביה ושניהם מצי ביה ר' יהודה מחייב ור' שמעון פוטר וקא מיפלגי בהאי קרא ואם נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה. ר' שמעון סבר תלתא מיעוטא כתיבי נפש אחת בעשותה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח כגון פשט העני את ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והוציא וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ור' יהודה סבר זה אינו יכול וזה אינו יכול לא אימעט ומיעוטא שלישי לאפוקי יחיד שעשה בהוראת ב"ד

זבין קד: [ע"ש בגירסא מסופק ועי' תוס' סוכה לז:]
זבחים כד.
[תוספתא דזבחים פ"א]
לקמן קו:
ב"ק עט. [ע"ש ומנה לייתר ב"מ ח. ע"ש]
[עי' פירש"י בפסחים פ: ועמ"ש רש"י לקמן קכו.]
[עירובין לקמן לד. ד"ה ולא]
[עי' תוס' לקמן לד. ד"ה ר"ש]

הגהות הגר"א

[א] גמ' הסוס מטמא על ידיו החמור כו'. נ"ל להיפך (וכמ"ש במתני' דזבים ועי' בח"ר שם):

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ויכול וכו' ומין בשאינו מינו חוצץ דכלי שאינו מין הרצפה הוא דבעיא היא:

רב נסים גאון

בת"כ [סוף פ' מצורע] אשר ישב עליו עד שישא רובו עליו: **המוציא** אוכלים פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. במס' דביצה ... הא דאת אמר בצריכין לכלים כגון אלין תותיא אבל אם אינן צריכין

גליון הש"ס תוס' ד"ה אמר מר. ומיהו לגי' ר"ח. ק"ל ... תוס' ד"ה ואמאי ליבעי וכו' ובכל דבר ובכל שהוא. עיין ב"ק דף סה ע"א תוס' ד"ה אי מה פשוט ...

ששגג על האוכלין והזיד על הכלי מתקיף לה רב אשי והא אף על הכלי קתני אלא א"ר אשי כגון ששגג בזה ובזה °ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא *דרבי יוחנן ור"ש בן לקיש: את החי במטה פטור אף על המטה: לימא מתני' רבי נתן היא ולא רבנן דתניא *המוציא בהמה חיה ועוף לרה"ר בין חיין ובין שחוטין חייב רבי נתן אומר על שחוטין חייב ועל חיין פטור *שהחי נושא את עצמו אמר רבא אפילו תימא רבנן ע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם חי דנושא את עצמו אפילו רבנן מודו א"ל רב אדא בר אהבה לרבא והא דתנן *בן בתירא מתיר בסוס ותניא בן בתירא ג מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליו חטאת ואמר רבי יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד ואי אמרת דלא פליגי רבנן עליה דר' נתן אלא בבהמה חיה ועוף משום דמשרבטי נפשייהו מאי איריא בן בתירא ורבי נתן והאמרת אפילו רבנן מודו כי א"ר יוחנן בסוס המיוחד לעופות ומי איכא סוס המיוחד לעופות אין איכא (*דבי וייאדן א"ר יוחנן ג מודה ר' נתן בכפות א"ל רב אדא בר מתנה לאביי והא הני פרסאי דכמאן דכפיתי דמו וא"ר יוחנן בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד התם *רמות רוחא הוא דנקיט להו דההוא פרדשכא דרתח מלכא עילויה ורהיט תלתא פרסי בכרעיה: את המת במטה חייב וכן כזית מן המת וכו': *אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן וא"ר יוסף אמר רשב"ל פוטר היה ר"ש אף

*) [בערוך' זיידן גרס דביזיידן וע"ש מ"ש בשם רב האי גאון]

ששגג על האוכלין והזיד על הכלי. ומאי חייב דקתני מיתה: והא אף קתני. משמע שני חיובין שוין: בפלוגתא דר"י ור"ל. דאיפלוגי בידיעות מחלקות בפ' כלל גדול (לעיל דף עא:) איפלוגי נמי רב ששת ורב אשי הכא רב ששת דלא מוקי לה הכי קסבר דאין ידיעות מחלקות ורב אשי סבר ידיעות מחלקות: דמשרבטי נפשייהו. משמטים כלפי מטה ומכבידין עצמן להשמט מיד הנושאן: מתיר בסוס. למוכרו לנכרי מפני שמלאכת הסוס אם היה אדם עושה אותה אין חייב עליה חטאת דלרכיבה עומד והחי נושא את עצמו והא דאסרו למכור בהמה גסה לנכרי משום שאלה ומשום שכירות אסור וסוס אי נמי דמושיל ומוגר לאו איסורא דאורייתא איכא שאין זו מלאכה אלא הסוס וגבי אזהרת שביתת בהמה מלאכה כתיב': ואמר רבי יוחנן גרסינן: דבי וייאדן. של ציידי עופות שנותנין על הסוס עופות כשהן חיין כגון נץ ומינו לצוד שאר עופות *ולא משרבטי נפשייהו דלא קשירי והשתא כמי החי נושא את עצמו ומשום הכי א"ר יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד: בכפות. בין עוף בין אדם: כמאן דכפיתי דמו. שרוכבים מעוטפין בבגדים רחבים וגם הם עצמן מעונגין מהלך על הארץ: ואמר רבי יוחנן גרסינן: בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד. והא אמרת מודה ר' נתן בכפות *ואי משום דאוקמינן בסוס המיוחד לעופות משום רבנן אוקמינן דפליגי עליה ולמימר דאילו באדם שניהם שוין לפטור ואי בכפות מודה רבי נתן היכי מתוקמא דבן בתירא כר' נתן משום דחי נושא את עצמו הא בן בתירא מתיר אפילו למכור לפרסיים דכמאן דכפיתי דמו וכל האומות קרי להו נכרים דסבר דכפות נושא את עצמו: רמות רוחא. גסות: הא דלא מסגו בכרעייהו גסות [הוא]: פרדשכא. סרדיוט: אף

ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל. פי' חייב שתי חטאות לרבי יוחנן כשנודע לו וחזר ונודע לו דידיעות מחלקות ולר"ל אחר (א) שנתכפר נודע לו על אחד ופי' הקונטרס אין נראה לר"י דנהי דלית ליה לרב ששת ידיעות מחלקות מ"מ יעמיד בנודע לו על האחד בשכבר כיפר דכפרה לכ"ע מחלקת: שהחי נושא את עצמו. תימה לר"י למה פטור דאי משום שהחי מיקל עצמו והלא אפילו במשא קל יותר חייב ואי משום דשנים שעשאו פטורין הא הוי זה יכול וזה אינו יכול שאין הנישא יכול לישא עצמו בלא הנושא והנושא יש בו כח לנושאו אפילו היה מת ואומר ר"י דממשכן גמרינן שלא היו נושאין דבר חי שהתחשים והאילים היו הולכים ברגליהם והחלזון (ב) מיד היו פוצעין אותו טרם ימות דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליצליל ליבעיה*: אבל אדם חי נושא את עצמו. תימה דבריש נוטל (לקמן דף קמא:) משמע דפליגי נמי באדם דקאמר גבי תינוק רבא כרבי נתן סבירא ליה ואומר רשב"א דקטן כבהמה דמי דמשרביט נפשיה אך קשה לן דבפרק מפנין (שם דף קכח:) תניא מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדדה את בנה ברה"ר ופירש התם בקונטרס דבהמה ברה"ר לא שמא יגביהנה מן הארץ וסתמא כרבנן דר' נתן דמחייבי אבל בנה אי נמי מגבה ליה הא באדם מודו רבנן דחי נושא את עצמו [ושמא ההוא דבפרק נוטל איירי בתינוק בן יומו]: בסוס המיוחד לעופות. ובן בתירא מתיר בסוס בכל הסוסים קאמר ורבנן אוסרין בכל הסוסים משום סוס המיוחד לעופות דלא חילקו חכמים בסוסים: סוסיא דבי וייאדן. פר"ח שכן ציידי עופות מניחין עליהן עופות שלהן שצדין בהן עופות אחרים אבל אין לפרש בעופות הניצודין דהכי כפותין ניכהו ואמר בסמוך דמודה רבי נתן בכפות: והא הני פרסאי. ואיהו לא מפליג למכור לסוס נכרי: *את המת במטה חייב. נראה לר"י דמהכא קים לן בכל דוכתא דאית ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דמסתמא ת"ק דר"ש היינו רבי יהודה כי ההיא דלעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול דת"ק דר"ש היינו ר' יהודה כדמוכח בגמ' ורשב"א אומר דיש להביא מדתנן לעיל (דף נ.) ר' יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה: *רבי שמעון פוטר. נראה לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו ולפי זה אתי כולהו שפיר הוצאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפצים שהוציאו וכן נחש שלא ישכנו אינו צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לתחש והחלזון ומפיס מורסא להוציא ליחה המזיקתו ואין עומד להכניס אויר ולהוציא ליחה תמיד אע"פ שנעשה פתח גמור שהרי ראוי (הוא) להכניס ולהוציא אם היה צריך מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכניס ולהוציא אבל לעשות לה פה דמיא למשכן וחייב והריגת המזיקין אין צריך להם ובמשכן היו צריכין לעורות אילים המאדמים וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ובמשכן היו צריכין לגומא לנטוע בה או לדבר אחר וזב בכים שלא יטנפו כליו הוי אינה צריכה לגופה שאינו צריך לכים עצמו ואפילו למנות ראיותיו או נקיים דצריך הכים מ"מ אין צריך להוצאה זו דה"נ סגי ליה אי יתיב בחד דוכתא ומכבה גחלת שלא יוזקו בה רבים וכחס על הנר ועל השמן או על הפתילה המהובהבת כבר אין צריכין לגופן שבמשכן לא היה כיבוי אלא לעשות פחמין בכיבוי זה ומתקנין על יד כיבוי זה שיהו ראויין למלאכת הצורפין וכיבוי כדי שלא יקדיחו הסממנין בבישולן לא היה במשכן כי זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר' שמעון דבעי שתהא צריכה לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כגון שהבנין האחרון טוב מן הראשון כדמוכח במתניתין א) דחס על הנר וכן קורע על (ג) מתו או שובר כלים למירמי אימתא אאינשי דביתיה אין צריכין לגופה דבמשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר ב) הנקרע ואע"ג דבהוצאה לא בעי רבי שמעון שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן (ד) דלא בעי מר לעשות לו טס או ס"ת להגיה אע"פ שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים במקלקלים כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהא על מנת לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלים צריכות לגופה עד דהוי לגופו ולגופה והא דלא קרי לה לגופו ולגופה כיון דבעו תרווייהו בכלל לגופה היא אבל לגבי מר וס"ת כיון דלא בעי אלא לגופו דהא לא בעי במר לעשות בו טס ג) וס"ת כדי להגיה בו לא הוי בכלל לגופה ולפי שצריכות לגופה הוי כעין דהוי במשכן כמו שפיר' הוצרך להשמיענו במר דלא בעינן לעשות לו טס כמו שהיה במשכן ורש"י דפירש דברצונו לא היתה באה לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו כמו לצד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יוזקו בו רבים דברצונו שלא היה בעולם וכן בפרק במה מדליקין (לעיל דף לא:) פירש כחס על הפתילה המהובהבת כבר דאינה צריכה לגופה משום דאין צריך לכיבוי זה ואם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה דהואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה קשה מסותר על מנת לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו ומתו למירמי אימתא אאינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא *אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרנא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשתי*: (שייך לע"ב) גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. קשה לר"ת דגבי טלטול דהוי איסורא דרבנן לא שרינן משום כבוד הבריות אלא ע"י ככר או תינוק כדאמר בפרק במה מדליקין (לעיל דף ל:) ובפרק כירה (שם דף מג:) °ויש לומר דשאני טלטול דאפשר על ידי ככר או תינוק לכך לא התיר בענין אחר: אהכי

א) [לעיל לא:] ב) הנקרע ומיתקן בכך ואע"ג כו' כצ"ל ג) וס"ת אלא כדי לקרות בו כ"ה בס"א

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה טו:

כט ב מיי' פ"ב שם הלכה ד:

ל ג מיי' פי"ח שם הלכ' טז:

רבינו חננאל

ופטור מן הקרבן והיכי דמי כגון האי דתנן נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן שלא ע"פ ב"ד תצא וחייבת בקרבן ור' שמעון אמר לך יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא למעוטיה ור' מאיר דקא מחייב זה יכול וזה יכול אמר לך תרין מיעוטי אינון ואם נפש אחת תחטא בשגגה אחת לאו מיעוטא הוא אלא נפש תחטא בעשותה חד לזה עוקר וזה מניח וחד ליחיד שעשה בהוראת בית דין ובזמן שאחד יכול ואחד אינו יכול והוציאו (שניהם פטורין)[ד"ה חייב].אמר רב חסדא היכול הוא דחייב ואידך שאינו יכול לא קא עביד מידי אלא מסייע הוא ומסייע אין בו ממש ואיסתייע רב חסדא בכמה סייעתא ופש"ן סימן רב זביד משמיה דרבא סייעיה מהא דתני בזב היה רוכב ע"ג בהמה וד' טליות תחת ד' רגלי בהמה טהורות מפני שהיא יכולה לעמוד על שלש דהשבת כל חדא מסייעת ומסייע אין בו ממש(וכו')אמר רב יהודה מדסקרתא לעולם אימא לך מסייע יש בו ממש ושאני בהמה דכי עקרא חדא רגל משויא בדעתא למעקר כולהי נפיה אהדרו ליה לאו זמנין עקרא הא זמנין עקרא הא וכיון דאפילו בעי למעקר כולי גופה ומתחלה עקרא חדא זמנין עקרא הא וזמנין דעקרא הא ולאו חדא בעינא הוא דעקרא או הוה אית ביה ממש במסייע והוה האי זב דרכיב על האי בהמה כזב המתהפך על ה' ספסלין לארכן ויש ספק מתהפך עליהן טמאין דכל רגל מטייעת הוא ספק הא מתעקרא וספק הא מתעקרא לא אמרינן מסייע אין בו ממש.ורב פפי משמיה דרבא סייע מהא ר' יוסי אמר הסוס מטמא [על ידיו] וחמור מטמא ברגליו שמשענת הסוס על [ידיו] וחמור על[רגליו] ואמאי הא קא מסייעת ברגליו בהדי ידים וידים בהדי רגלים לאו משום דאמרי'מסייע אין בו ממש ודרב אשי ורבינא ברירין ומפרשן בתוספתא ובכל הזבחים שקבל דמן: ושמעתתא דבתרא קא גרסין להי' אמר מר זה יכול וזה יכול ר' מאיר מחייב איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה או דלמא שיעור אחד לכולן ואנחנא חזיינא דהא מעותא היא דלא בעו כי האי בעיא אליבא דרבי מאיר דלאו הלכתא כוותי'ולא אמרי אמוראי (פשמ"ש). [פמנ"ש] סימן. אף אנן תנינא אלא אהא קאי האי בעיא זה אינו יכול וזה אינו יכול ר' מאיר ור' יהודה מחייבין ור' שמעון פוטר ובהא הלכה כר' מאיר ור' יהודה והא קאמרינן באין צדין [דף כז] בהדיא רבי יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה וכיון דהלכתא זה אינו יכול וזה אינו יכול חייבין עלה בעינן מי צריכינן שיעור לכל חד וחד או חד שיעור לשניהן וסליקא הלכה שיעור אחד לשניהן ופשטה דמתניתין לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין דאלמא כל אחד מהן בפני עצמן אינו יכול אבל שניהן בהדי הדדי יכולין ואעפ"כ חייבין ולא מצית מימר על זה יכול וזה אינו יכול קאי ולאו אליבא דר' מאיר קאי בעי אלא אליבא דרבנן דפטורין קאמר מי פטרי רבנן אע"פ שהוציאו שניהן שני שיעורין או דלמא אם הוציאו שניהן שיעור אחד פטירי ואם הוציאו שני שיעורין

רב נסים גאון

צריכין לכלים חייב אף על הכלי: ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש. עיקר דיליה בפרק כלל גדול (דף עא):

מסורת הש"ס

[לעיל עא:]

[תוספתא פ"ט]

[לקמן קמא: יומא סו: עירובין קג.]

[פי' רש"ג ורש"א] ע"ז יד: בכורות ב. [פסחים נג.]

נ"ל ואי בכפות מודה ר' נתן עד סה"ד ואח"כ שייך ואי משום וכו' עד לפטור וכן הגיה הס"ג מו"ה שכנא ז"ל [ע"ז ע"א:]

בדפו"י הגי' אמר רבא כו' ור' יוסף אמר ריש לקיש

[שייך לעיל במשנה נג:]

[נ"ז שייך שם]

גיר' הנ"י א"נ

[ועי' תוס' חגיגה י: ד"ה מלאכת]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ובפלוגתא וכו' ולר"ל אחר שנתכפר על אחד חזר ונודע לו על אחר: (ב) ד"ה שהחי וכו' והחלזון. נ"ב ע"ל בדף עה ע"א: (ג) ד"ה ר"ש וכו' וכן קורע בחמתו או שובר כצ"ל ונ"ב עי' בפ' האורג קה ע"ב: (ד) בא"ד דהא לא בעי גבי מר לעשות בו טס:

גליון הש"ס

גמ' ונודע לו וחזר ונודע לו. עי' לעיל דף ע ע"א תד"ה המוליא: תוס' ד"ה גדול וי"ל דשאני טלטול דאפשר ע"י ככר. ק"ל הא מבואר לעיל דף מג ע"א דבליכא ככר דשרי טלטול מן הצד רק מטעם דאדם בהול על מתו ואי לא שרית ליה אתי לכבויי ולא שרינן מטעם כבוד הבריות וצ"ע ועי' סוכה דף לו ע"ב בתוס' שם:

אף במוציא את המת לקוברו אמר רבא ומודה ר' שמעון במר לחפור בו וספר תורה לקרות בו דחייב פשיטא דאי הא נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא מלאכה שצריכה לגופה לרבי שמעון היכי משכחת לה מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה כגון מר לעשות לו טס ולחפור ספר תורה להגיה ולקרות בו קא משמע לן *ההוא שכבא דהוה בדרוקרא °שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית א"ל רבי יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר"ש אימר דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים דעיילת ביה את ואפילו לר' יהודה (שרי) דמי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא *גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה *תנן התם התולש סימני טומאה והכוה המחיה עובר בלא תעשה איתמר אחת משתים חייב °אחת משלש רב נחמן אמר חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן אמר חייב אהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלה לה טומאה רב ששת אמר פטור השתא מיהת הא איתא לטומאה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה חייב הא חצי זית פטור והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא דתניא חייב דאפיק חצי זית מכזית והא דתנן פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה ורב נחמן אידי ואידי חייב והא דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול: **מתני'** הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות: **גמ'** אמר ר"א מחלוקת ביד אבל בכלי (א) חייב פשיטא זו בזו תנן מהו דתימא רבנן בבלי נמי פטרי והא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר' אליעזר קא משמע לן ואמר רבי אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור פשיטא צפרניו תנן מהו דתימא רבי אליעזר לחבירו נמי מחייב והא דקתני צפרניו להודיעך כחן דרבנן קמ"ל: וכן שערו כו': תנא *הנוטל מלא *פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים והתניא ולקרחה שתים אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי *הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר °לא ילבש גבר שמלת אשה תניא *ר"ש בן אלעזר אומר צפורן שפירש רובה וציצין שפרשו רובן ביד מותר בכלי חייב חטאת מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת וביד מותר לכתחלה הכי קאמר פירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא שפרשו כלפי מעלה ומצערות אותו: וכן הגודלת כו': גודלת כוחלת ופוקסת משום מאי מחייבא אמר רבי אבין א"ר יוסי בר' חנינא גודלת משום אורגת כוחלת משום כותבת פוקסת משום טווה אמרו רבנן קמיה דרבי אבהו וכי דרך אריגה בכך וכי דרך כתיבה בכך וכי דרך טויה בכך אלא א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' חנינא כוחלת

תורה אור: [דברים כב] לא ילבש גבר שמלת אשה

רש"י

אף במוציא את המת לקוברו. ולא תימא לא פטר אלא במניחו לחוץ דאין צורך לא לגופו של מוציא ולא לגופה של הוצאה דאפילו הוא צורך המת פטור: מר לחפור בו. שהוא צורך המוציא: מר לעשות לו טס ולחפור. מרה שנרגף פיו וצריך להושיב עליו כמין טס דק שיהא ראוי לחפור: להגיה ולקרות: לאפוקיה לכרמלית. שהיה מוטל בבזיון או בדליקה או בחמה ולאי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק: לא תעשה. לאו דלא תסור כי הכא: התולש סימני טומאה. שתי שערות לבנות שבבהרת מטמאה בהן: והכוה את המחיה. מחית בשר חי והוא סימן טומאה בשאת והכוה זה לבטלה משום מחיה ולטהרה: עובר בלא תעשה. דהשמר בנגע הצרעת (דברים כד): אחד מב'. שלא היו בה אלא שתי שערות ותלש האחד: חייב. דשקלא לטומאה שאין מטמאה בפחות מב' דהכי ילפינן לה בת"כ שיער שנים וחייב מלקות: מאי לאו הא דתני חייב דאפיק חצי זית מכזית. דשקליה ובצריה לשיעורא: והא דתני פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה. דאף על גב דמצמצם לשיעור לאו מילתא היא ולא אמרינן אהני דאי שקיל מיניה פורתא הו ליתא לשיעורא: ממת גדול. דלא אהני מידי: **מתני'** וכן שערו. תולש שער ראשו בידיו: וכן הגודלת. שערה: וכן הכוחלת. עיניה: וכן הפוקסת. יש מרבותי אומרים מתקנת שערה במסרק או בידי' ויש שמפרשין טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מאדים הבשר*: רבי אליעזר מחייב. בכולם חטאת וחכמים אוסרין משום שבות וטעמא דרבי אליעזר מפרש בגמרא משום מאי מיחייב: **גמ'** מחלוקת ביד. בהא שנוטלן בידו ולא בכלי הוא דפטרי רבנן שאין דרך גזיזה בכך בחול: מהו דתימא בכלי נמי פטרי רבנן. דאין כאן משום גוזז דלא שייך אלא בצמר בהמה: מחלוקת לעצמו. בהא הוא דמחייב ר' אליעזר שיכול לאמן ידו לעצמו לתקנו בלא כלי: אבל לחברו. אין יכול לאמן את ידו ליטול יפה בלי כלי: פשיטא צפרניו תנן. של עצמו: הנוטל מלא פי הזוג. מלא ראש המספרים: חייב. בשבת לרבנן בכלי לר' אליעזר אף ביד וזהו שיעורו: והא תניא. בההיא ברייתא בסיפא ולקרחה שהזהירה תורה לא תשימו קרחה (דברים יד) שתים הוי קרחה מכלל דפי הזוג לאו ב' שערות נינהו: תניא נמי הכי. כרב יהודה דאמר שתים: רבי אליעזר אומר. באחת הוא חייב ולא בעינן מלא פי הזוג: אחת חייב. שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן: שמלת אשה. ודרך הנשים להקפיד על כך ולהתנאות: ציצין. כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפורן: שפירשו רובן. קרובין לינתק: מי איכא מידי כו'. כיון דבכלי חייב חטאת ביד איכא שבות גזירה אטו כלי: כלפי מעלה. לצד הצפורן התחילו לפרוש דקא מצערו ליה טפי: משום כותבת. שמוליכה מכחול סביב העין כאדם המוליך קולמוס סביב האות: טווה. שמתקנת שערה בין אצבעותיה ופושטתו כשהוא נכרך ולשון השני עושה מאותו בצק כמין חופ: לעצמה

א) [וע"ע תוס' כתובות ד: ד"ה ופוקסת ועי' תוס' מו"ק ט: ד"ה ופוקסת מבואר היטב]

תוספות

אהני מעשיו דאי משתקלא חדא כו'. באחת מארבע דאי משתקלא חדא אחריתי נמי לא אזלא לה טומאה כ"ע מודו דפטור דהוי כמו חצי זית ממת גדול: **והא** דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול. וה"ה דהוה מצי לאוקמיה כגון דליכא אלא חצי זית בלבד אלא דניחא ליה לשנויי בחצי זית ממת גדול דהוי רבותא טפי דאי ליכא אלא חצי זית מן הכל פשיטא דפטור ודווקא חצי זית אבל כזית ממת גדול חייב אע"ג דאי משתקלה זית אחר לא אזלא טומאה מ"מ אהני מעשיו דמשהוציאו לא גריר בתר המת וכשיוציאו המת מן הבית וישאר כזית זה יטמא כל הבית ונמצא שעתה בהוצאה זו הוא גורם טהרה: **ממת** גדול. לאו דווקא גדול אלא כלומר מב' זיתים או ג': **אבל** בכלי ד"ה חייב. הייתו כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה וא"ת ודילמא רבנן כר"ש סבירא להו ומנא ליה דמחייב בכלי וי"ל דא"כ ליפלגי בכלי להודיעך כחן דרבנן והא דקאמר מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי הייתו פירושו דס"ל כר"ש וכדפרישית אבל רש"י פירש דפטרי משום דלא שייכא גזיזה אלא בצמר ואין נראה לר"י דהא ליכא למיטעי דבכל בעלי חיים שייכא גזיזה כדאמר לעיל התולש כנף חייב משום גוזז: **והוא** שפירשו כלפי מעלה. פירש בקונטרס כנגד ראשי אצבעותיו שהן למעלה כשמגביה ידיו ור"ת מפרש שכלפי גוף קרי כלפי מעלה כדאשכחן בפ"ב דנדה (דף יג:) דקאמר מן העטרה ולמעלה והתם הייתו לצד הגוף*): **פוקסת**. מה שפירש בקונטרס פוקסת הייתו סורקת ביד או במסרק אין נראה דבגמרא משמע דהוי כעין טוויה וסריקה אינה כעין טוויה כלל ועוד דא"כ היה שונה סורקת כדתנן (נזיר דף מב:) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק א): **וכי** דרך אריגה בכך. ואף על גב דקולע נימין חשיבא אריגה כדאמרינן בפרק במה אשה (ג) (לעיל ד' סד:) הכא בשער לא חשיבא אריגה כמו בבגד ועוד דהכא אין סופה להתקיים שעומדת לסתירה:

החולב

*) [ועי' תוס' מנחות יא: ד"ה מלמטה]

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כב ופכ"ו הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שי"א סעיף ב:

לב ב ג מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה א סמג לאוין שסג:

לג ד ה ו ז ח מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ח ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף א:

לד ט מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה י סמג לאוין ס טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ו:

לה י כ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לא:

רבינו חננאל

מחייבין חדא דלאו הכי קאמר לא בבעיא ולא בתשובה ועוד דאיפשיטא לן בזה יכול וזה יכול שאע"פ שמוציא כמה שיעורין פטורין הלכך ליכא לאוקמא אלא בענין זה אינו יכול וזה אינו יכול ואמרי' דשיעור אחד לכולן וחייבין בו. אמר רב פפא משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא היה יושב ע"ג מטה וד' טליות תחת רגלי מטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על ג' ואמאי ליבעי שיעור לזה ושיעור לזה פי' שיעור רובו של זב דתנן זב שהיה מוטל על ה' ספסלין לרוחבו טהורין ותני עלה מפני שאין רובו על אחד מהן והכי קאמר הני ד' טליות כל חדא אין רובו עליה ואמאי טמאות אלא לאו משום דשיעור אחד לכולן אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו השנים פטורין לא יכול אחד לנעלו ונעלו שנים חייבים ור' שמעון פטור אמאי חייבין ניבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן ומן הא נמי גמרינן דהא שמעתא לענין זה אינו יכול וזה אינו יכול אמירא חדא מדמפרש לא יכול א' להוציאו והוציאוהו שנים חייבים ועוד מדר"ש פטור (יפטור) בהא אמר רבינא אף אנן נמי תנינא השותפין שגנבו חייבין עיקר דילה [ב"ק עח] השותפין שגנבו וטבחו פטורין והתניא השותפין שגנבו חייבין אר"נ לא קשיא כאן בשותף שגנב מחבירו כאן בשותף שגנב מעלמא. איתיביה רבא לרב נחמן יכול שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו יהו חייבין ת"ל וטבחו או מכרו מכרו כלו טבחו כלו אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שטבחו לדעת חבירו כאן בשותף שטבחו שלא בדעת חבירו: ואמאי ניבעי טביחה לזה וטביחה לזה והיכי מחייבי שנים בטביחה אחת אלא לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שנים שהוציאו קנה של גרדי חייבין אע"פ [דסהא לא] שמעינן מינה דשיעור אחד לכולן או צריכי שיעור לכל אחד ואחד מפני שקנה של גרדי יש בו כשני שיעורין וכבר שמעינן מן הנך מתניתא דאמרי' שיעור אחד לכולן אלא דגמרינן דלענין זה אינו יכול קיימינן דהיא פלוגתא דר' שמעון ורבנן והא כי תנא תנא קמיה דרב נחמן שנים שהוציאו קנה של גרדי פטורין ור' שמעון מחייב ואמר כלפי לייא היכי אמרת הכי הא תנן מתניתין והוציאוהו שנים חייבין ור' שמעון פוטר ותרצה להא ברייתא נמי בהכין הלכך מאי דגרים אמר מר שניהם יכולין ר' מאיר מחייב ואמר עלה איבעיא

מסורת הש"ס

[עירובין מא: מגילה ג: לעיל פא: ברכות יט: מנחות לז:]

עיין לעיל סד: רש"י ד"ה ולא תיפקס

מכות כ: פ"ש *[ע"ז פ' הזוג בשבת חייב] [תוספתא פ"י ע"ש]

[שם]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל בכלי ד"ה חייב: (ב) תוס' ד"ה וכי דרך וכו' בפ' במה אשה נ"ב עיין לעיל דף סד ע"ב ...

גליון הש"ס

גמ' שרא ר"נ בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. עי' סוכה לו ע"ב ...

רב נסים גאון

גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה וזה הדבר מיוחד בלאו דלא תסור כמו שפירשו בברכות (דף יט) בפרק מי שמתו ומשכחת לה עוד בסוף פרק הקומץ (דף לז) במסכת מנחות: התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. עיקר זה הוא מה שהזהיר הכתוב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת ואמרו רבותינו ז"ל בפירושו שזה הלשון הוא במקום לא תעשה ובכל מקום שכתוב כמותו לא בא לומר אלא שלא תעשה אותו דבר כמו שאמר (עירובין דף צו) אמר ר' אבין אמר ר' אילעאי כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה והזהיר הקב"ה את המצורע שלא יתתוך מה שנראה בבשרו מסימני צרעת ומי שעובר על כך עובר בלא תעשה ומיכן אמר המשנה התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה ומשכחת לה בסיפרי השמר בלא תעשה בנגע זה שיער לבן הצרעת ולפיכך הוצרכנו שיתיר לנו המילה בעת שתתראה בערלה צרעת כמו שאמרו בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי (דף קלג) תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת כו' תנו רבנן יקוץ ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ מן המילה כו' ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת וכו' ואלו הן הלוקין (מכות כב) אמרו מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי קוצץ בהרתו ואורייתא השמר בנגע

כוחלת משום צובעת גודלת ופוקסת משום בונה וכי דרך בנין בכך אין *כדדרש רבי שמעון בן מנסיא ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקב"ה לחוה והביאה אצל אדם שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא תניא *ר"ש בן אלעזר אומר גודלת כוחלת ופוקסת לעצמה פטורה לחברתה חייבת וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר [ב]אשה לא תעביר *סרק על פניה מפני שצובעת תנו רבנן [ג]*החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה ארבעים דברי ר' אליעזר וחכ"א אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא בעו מיניה חולב משום מאי מיחייב אמר להו משום חולב מחבץ משום מאי מיחייב אמר להו משום מחבץ *מגבן משום מאי חייב אמר להו משום מגבן אמרו ליה רבך *קטיל קני באגמא הוה אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה חולב חייב משום מפרק מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משום בונה המכבד המרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר *א"ר אלעזר מ"ט דר' אליעזר דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף חלות דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת אמימר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשויי גומות הכא ליכא גומות רבא (א) תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא ברי' דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו רגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו א"ל *לאו אדעתאי תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת *והאידנא דסבירא לן כר' שמעון שרי אפי' לכתחלה:

מתני' *התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור ור"ש פוטר בזה ובזה: **גמ'** רמי ליה אביי לרבא ואמרי לה רבי חייא בר רב לרב תנן רבי שמעון פוטר בזה ובזה אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא

רש"י

לעצמה פטורה · שאינה יכולה לבנות יפה ואין דרך בנין אלא אשה לחברתה שרואה ועושה: וכן · מילתא אחריתי דשבת לאיסורא: סרק · צבע אדום הוא הבא בקנים שקורין טיפוליי"ן: המחבץ · המעמיד החלב בקיבה ול"נ מחבץ עושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב שהן נסיובי נוטפין ולועזין אותן אנקייד"ש: המכבד · את הבית: והמרבץ · במים להרבין את האבק שלא יעלה: חייב חטאת · לקמיה מפרש טעמא דהרודה חלות דבש חייב משום תולש (מחבץ חייב משום בורר) ומכבד ומרבץ משום בונה: אחד זה ואחד זה · אחד שבת ואחד יו"ט: משום שבות · דילמא כי כניס ליה מתמלאין הגומות שבבית מאליהן והוי בנין: קטיל קני באגמא · חותך קנים מן האגם הוה לא ידע לפרש משנה: מפרק · כמו מפרק משאוי שפורק אוכל ממקום שנתכסה בו והוי תולדת דש ואית דאמרי תולדה דקוצר ולא היא דלאו מחובר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה ולשון מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולש: בורר · אוכל מתוך פסולת: זילחא · לרבץ הבית ורצפת אבנים היתה בכל העיר: מהבלא · שהיה אבק עולה ומרבה הבל: לאו אדעתאי · לא הייתי זכור ורבותי פירשו לא סבירא לי: אשה חכמה · אשת ת"ח או בת ת"ח ששמעה מאביה: מרבצת ביתה · רוחצת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו: כרבי שמעון · דדבר שאין מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק: **מתני'** התולש מעציץ נקוב חייב · דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע ואפילו הנקב בדופנו: אלא

תוספות

החולב משום דש הוא · כדפי' בקונט' ואתיא ברייתא כר' יהודה דאמר יש דישה שלא בגידולי קרקע כדפרי' לעיל בפ' כלל גדול (לעיל דף עג:) וכן נראה לר"י דודאי כרבי יהודה אתיא דהא אסרי חכמים ליבון משום שבות ולר"ש שרי לקמן אפילו לכתחלה:

המכבד והמרבץ · תימה דע"כ מיירי דלא הוי פסיק רישיה שישוה הגומות דאי פסיק רישיה היכי שרי לקמן ר"ש לכתחילה הא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכיון דלא הוי פסיק רישיה אמאי מחייב ר' אליעזר חטאת האמר בפ' אמר להם הממונה (יומא ד' לד:) גבי צירוף עששיות דדבר דאין מתכוין מותר לר' יהודה מן התורה דלא הוי מלאכת מחשבת וי"ל דבהא פליגי דר' אליעזר סבר דהוי פסיק רישיה ורבנן סברי דלא הוי והא דאמר והאידנא דסבירא לן כר' שמעון שרי לכתחלה אע"ג דאפשר דסבר ר"ש דהוי פסיק רישיה מכל מקום הש"ס סבר כרבנן דלא הוי פסיק רישיה הילכך שרי לכתחלה כיון דקיימא לן כר"ש [עי' תוספות סנהדרין פה. ד"ה ור"ש]:

והרודה חלות דבש · תימה לר"י אמאי לוקה בי"ט ולרבי אליעזר ורבנן נמי לא פליגי אלא משום דלא חשבי לה מלאכה והא תנן בפ"ק דמגילה (דף ז:) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש וקאמר בגמ' מ"ט דת"ק אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט וכאן במכשירין שא"א כו' מכלל דאוכל נפש שרי רבי יהודה אפי' באפשר ורבנן נמי משמע דלא פליגי אלא במכשירין ולא באוכל נפש ועוד דהך ברייתא כר' יהודה כדפרישית ועוד דבפ' תולין (לקמן דף קלז:) אמרינן דר' אליעזר סבר כרבי יהודה ועדיפא מדרבי יהודה ושרי אפילו אפשר לעשותן מעי"ט וליכא למימר דמיירי ברודה לצורך חול דמכ"מ תקשי למאן דאית ליה הואיל ואי מקלעי ליה אורחין בפרק אלו עוברין (פסחים ד' מו:) ועוד דרבי אליעזר גופיה אית ליה התם* הואיל ואור"י דאיכא לאוקמי ברודה סמוך לחשיכה דלא חזי תו לאורחין אי נמי בדבש שהדבים או אסור בהנאה דלא חזי לאכילה ומיהו תימה לר"י כיון דמותר לגבן בי"ט מן התורה (ג) אפילו בדלא אפשר אם כן נפל ביתו בי"ט יהא מותר לבנותו בי"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך הותר נמי שלא לצורך וכלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו שלא יכנו שרב ושמש וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט*:

שרא זילחא במחוזא · תימה דבשילהי תמיד נשחט (פסחים ד' סה.) תנן כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים ומפרש בגמ'* דשלא ברצון חכמים היינו שלא ברצון ר' אליעזר דאי רבנן שבות הוא ואין שבות במקדש דתניא המכבד והמרבץ כו' ומדמוקי מתני' כר"א משמע דמחייב מדאורייתא אפי' בעזרה דאיכא רצפה והכא משמע דברצפה ליכא אשויי גומות וי"ל דבהדחה איכא אשויי גומות טפי שהיו מתמלאות הגומות שבין רובד לרובד א"נ בעזרה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אטו היכא דליכא רצפה דאיכא חיוב חטאת לר"א וחמיר האי שבות ונוהג אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש (ג) כפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן לא חמיר האי שבות כיון דאפי' בלא רצפה לא הוי לדידהו אלא איסורא דרבנן הלכך אינו נוהג במקדש:

והאידנא דקי"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה · בה"ג שרי כיבוד מהאי טעמא אפי' בדהוצין ואין נראה לר"י דבפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) אמר ר' *אליעזר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן ופריך אי מחמה לגל בהא לימא ר' *אליעזר אפי' בשל תמרה משמע דפשיטא ליה דליכא מאן דשרי אפי' לרבי שמעון משום דהוי מלאכתו לאיסור ואי שרי לכבד הוי מלאכתו להיתר אלא ודאי כיבוד אסור לכולי עלמא מפני שמזיז עפר ממקומו ולא שרינן הכא לרבי שמעון אלא דווקא ריבוץ:

ורמינהו רבי שמעון אומר אין בין נקוב כו' · תימה מאי קפריך והא בהך ברייתא נמי קתני כמו במתני' דלכל מילי נקוב כשאינו נקוב בר מלענין הכשר זרעים בלבד ואי קשיא ליה מ"ש שבת מהכשר זרעים אם כן בלא משנה תקשי ליה ברייתא גופה מ"ש דלהכשר זרעים חשיב נקוב כמחובר ולענין שאר דברים חשוב כתלוש ואומר ר"ת דהכי פריך כיון דלענין שבת חשיב נקוב כשאינו נקוב אף על גב דהוי לקולא ופטור וכן לענין כלאים במסכת כלאים (פ"ז מ"ח) כ"ש לענין הכשר זרעים אית לן לאחשוביה נקוב כשאינו נקוב דהוי לחומרא ובברייתא קתני דנקוב הוי כמחובר לענין הכשר זרעים שאינו מכשיר והכי פירושא דברייתא אין בין נקוב לשאינו

[צ"ל אלעזר]
[צ"ל אלעזר]

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כג [צ"ל פכ"ג הל' יב כתב כוחלת משום כותבת וכתב הכ"מ בשם ריא"ז ולא ידעתי לו ישוב אם לא שנאמר שבגרסת מיימוני היה כתוב גם בלישנא בתרא דכוחלת הוי משום כותבת ע"ש ולדעתי צריכים אנו לומר כן גם בסמג לאוין סה שכתב כוחלת משום כותבת וס' האיר עיני בערוך ערך גדל כתב הגרסא במשנה כוחלת משום כותבת גודלת ופוקסת משום בונה מעתה זכינו שגם הרמב"ם והסמג ואחריהם הרב מכרעטורה היה גרסתם כך ושוב אין מקום לתמיהות התי"ע ע"ש] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף כה:

לז ב מיי' שם הלכה כו סמג שם טוש"ע שם סעיף כו:

לז [ב] [מיי' פכ"ב שם הלכה כב כג טוש"ע שם סעיף כה]:

לז [ג] [מיי' פ"ז שם הלכה ו ופ"ה הל' ז ברי"ף פרק כלל גדול ד' לד. וברא"ש שם סי' ב]:

לח ג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יג וסי' שלז סעי' ב:

לט ה מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שם סעיף כ:

מ ו מיי' שם הלכה יא ופכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף יז:

מא ז מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יג:

מב ח מיי' פכ"א שם הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף ב:

מג ט מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף א:

מד י מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ז:

רבינו חננאל

הוא אלא הכין מיבעי למנרס. איבעיא להו בעינן שיעור לזה ושיעור לזה ולא למגרס קמיה פיסקא מן בריתא ואעיקר מתניתין קאי דתנן לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור' שמעון פוטר דלא משכחת הא פלוגתא דרבי שמעון ורבנן אלא לענין זה אינו יכול וזה אינו יכול דלענין שניה'(אין)יכולין לית מאן דמחייב אלא ר' מאיר ולענין אחד יכול ואחד אינו יכול דברי הכל חייב כמו דאיתא לעיל בשמעתא בהדיא הלכך הא מתני' דרבנן מחייבין ור"ש פוטר ליתא אלא בזה אינו יכול וזה אינו יכול ועלה אמרי' הדין בעיא ותשובתו: המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו ואם הוציא כשיעור בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי ואם היה הכלי צריך לו חייב על זה ועל זה כגון שצריך לאוכל וצריך עוד לכלי אי נמי שאין יכול להוציא את האוכל אלא בכלי כגון התותין בא"י וכיוצא בהן ודייקינן מי אתינן למשמע מינה אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד דהוא כמי שהוציא אוכל בכלי אחד חייב שתים אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון ששגג על האוכלין והזיד [על] הכלי פי' והכי קאמר חייב ע"ז חטאת וע"ז (כזית) [כרת]. מתקיף לה רב אשי וכו' כגון ששגג בזה ובזה ונודע לו על זה וחזר ונודע לו על זה ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל וכבר פרישנא לעיל בכלל גדול והכא קא מסתייע ר"י דאמר חייב שתים [דכתיב] על חטאתו והביא: ואת החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו אוקימנא באדם חי מפני שהוא נושא את עצמו ודברי הכל בין לר' נתן ובין לרבנן אבל בבהמה חיה ועוף פליגי רבנן ור' נתן רבנן מחייבי עלייהו דסברי אגב ביעותיה משרבטי נפשייהו ומתרשלין. יאין נושאין את עצמן ור' נתן פטר (בחיים) [בכל בע"ח] א"ל רב אדא בר אבא לרבא הא דתנן לענין אין מוכרין בהמה גסה לנכרים בן בתירא מתיר בסוס ותניא עלה בן בתירא מתיר בסוס מפני שהוא עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת וסליק ארעתין שהוא נושא את האדם החי דהוי בן בתירא כר"נ דאמר חי נושא את עצמו ורבנן נמי קאמרי הכי היכי אמר בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד אלמא רבנן פליגי עלייהו לימא בן בתירא ור' נתן ורבנן אמרו דבר אחד א"ל רבה רבנן באדם בלבד הוא דמודו אבל כל בהמה חיה ועוף בין חיים בין מתים רבנן מחייבי עלייהו ובן בתירא ור' נתן תרווייהו שאמרו דבר אחד לענין הוצאת בהמה חיה ועוף לאו לענין הוצאת אדם ודתניא מפני שהוא מלאכה שאין חייבין עליה חטאת לאו נשיאת אדם כדאסיקת אדעתין מעיקרא אלא אפי' בסוס המיוחד לעופות ואמרי' איכא (דבי זיידן) [דבי וויאדן] הנץ וכיוצא בו שהמלכים

מסורת הש"ס

ברכות סא. עירובין יח. נדה מה: ע"ש

[תוספ' פ"י]

[גירסת הערוך שרק] פסחים סה. [תוספ' פ"י]

[פי' ממקפה גבינה ומקפן פתיתי החלב לעשותם חרין על גבינה ערוך]

הגהות הב"ח

גליון הש"ס גמ' והמגבן כגרוגרת. ע' לעיל דף עו ע"ב תד"ה המוציא: גמ' מ"ט דר"א דכתיב ויטבול. ע' פ"י מ"ו דשביעית בפי' הרע"ב: רש"י ד"ה זילחא כו' בכל העיר. עי' לעיל כט ע"ב תד"ה גזירה ולקמן דף קנא ע"ב רש"י ד"ה קרקע:

עין משפט נר מצוה

מה א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ג :

תורה אור

אלא להכשיר זרעים בלבד א"ל לכל מילי רבי שמעון כתלוש משוי ליה ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים שנאמר °על כל זרע זרוע אשר יזרע (ויקרא יא) בעא מיניה ההוא סבא מרבי זירא שורש כנגד נקב מה לי א"ר שמעון אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי זימנא חדא אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו א"ל השתא שורש כנגד נקב בעאי מינך ולא אמרת לי ולא מידי °ניקב בכדי טהרתו מיבעיא אמר אביי ואי איתמר להא דרבי זירא הכי הוא דאיתמר ומודה רבי שמעון שאם ניקב למטה מרביעית *אמר רבא *חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גיסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת ניקב ככונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים ניקב כמוציא זיתים טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי *הוא לקבל בו רימונים *ניקב כמוציא רימונים טהור מכלום ואם הוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו אמר רב אסי שמעתי כלי חרס שיעורו כמוציא רימון אמר ליה רבא שמא לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל והא רבא הוא דאמר מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו לא קשיא

הא

רש"י

אלא להכשיר זרעים · הזרועים בתוכו עליך נקוב אינו מקבל הכשר לטומאה ושאינו נקוב מקבל הכשר דתלוש הוא והא רבי שמעון קאמר ליה וה"ג ר"ש אומר אין בו נקוב כו' דאילו לרבנן איכא טובא דהא מיחייבי אנקוב משום שבת ופטרי אשאינו נקוב : לכל מילי · לשבת ולקנות במסיכה ולא בכסף ולפרוזבול שאינו נכתב אלא על הקרקע : אשר יזרע · כדרך שאדם מוציא לזריעה למעוטי מחובר כל דהו להכי אהני זריעות יתירי דקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא : מה לי אמר רבי שמעון · מי מודה דהא במחובר הוא האי שורש ואי תלשו לי' בשבת מיחייב: זימנין · פעם אחרת : שאם ניקב · העציץ בכדי טהרתו ושאם נטמא נטהר בשבירה זו והיינו כמוציא זית דתנן במסכת כלים (פ"ג מ"א) כלי חרס העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים ומודה ר' שמעון בהא דחשיב מחובר כל הזרעים שבתוכו דתו לא הוי כלי : ניקב בכדי טהרתו מיבעיא · דהוה לן לספוקי ביה בהנך דלאו כנגד הנקב ואת פשטת להו דכולהו מחובר נינהו : אי אתמר לדרבי זירא· דמודה ר"ש בשום נקב : הכי הוא דאיתמר· שאם ניקב למטה מרביעית שאינו מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה דבציר מהכי לאו כלי הוא : חמש מדות גרסי' : כמוציא משקה · נקב דק מאד שמשקה יוצא בו : טהור מלטמא גיסטרא · כלומר אם כלי שלם הוא אינו נטהר בכך אבל אם היה שבר כלי והיה ראוי להשתמש בו דמקבל טומאה משנשבר כדתנן הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין כו' באלו טרפות (חולין דף נד:) וניקב שוב כמוציא משקה אינו טמא עוד משום תורת גיסטרא : גיסטרא · שבר כלי ולקמיה מפרש טעמא דאין שבר כלי חשוב להצניעו משניקב ולומר הבא גיסטרא (א) אחר ונניח תחתיו לקבל טיף טיף הנוטף מזה אבל אם היה כלי שלם וניקב מעט אין מאבדין אותו אלא אומר הבא גיסטרא אחר ונניח תחתיו: ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת · כלומר אם כלי שלם היה וניקב כמוציא משקה עדיין כל תורת כלי עליו ואפי' לקדש בו מי חטאת באפר פרה דבעינן כלי ראוי דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי וכ"ש שמקבל טומאה : ניקב ככונס משקה · שאם מושיבו על המים נכנס בתוכו דהיינו נקב רחב קצת: טהור מלקדש בו מי חטאת · טהור לאו דוקא אלא כמו טהר יומא (ברכות דף ב.) כלומר בטל לו מתורת כלי לענין מי חטאת : ועדיין כלי הוא לענין הכשר זרעים · הזרועים בתוכו דכתלושין נינהו ואפילו לרבנן שאין נקב זה ראוי להריח לחלוחית הקרקע : ניקב כשורש קטן . הוי טפי מכונס משקה : טהור מלהכשיר זרעים . לרבנן דהוי עליך נקוב : ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים · שהוא שיעור לטומאה בכל כלי חרס העשוי לאוכלין סתם כל זמן שלא יחדו לרימונים ומקבל עדיין טומאה: טהור מלקבל בו זיתים · כלומר מלקבל עוד טומאה משום תורת סתם כלי חרס שהרי שיעורן כזיתים ואם היתה עליו טומאה נטהר ממנה : ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים · °שאם יחדו שוב לרימונים מקבל טומאה מכאן ולהבא או אם היה מיוחד לרימונים מתחילה לא נטהר : טהור מכלום · משום כלי אלא א"כ מלגיטו לגיסטרא יטמא בתורת גיסטרא: ואם היה מוקף צמיד פתיל · והוא באהל המת אין טומאה נכנסת בו דרך נקב ומציל על כל מה שבתוכו : עד שיפחת רובו . דכל כלי פתוח כתיב (שם) דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו : אלא במוקף צמיד פתיל · שאם ניקב כמוצא רימון אינו מציל:

ברברבי

תוספות

לשאינו נקוב דלכל מילי נקוב ושאינו נקוב שוין ואזלינן לחומרא דבמקום דהוי תלוש חומרא חשבינן תרוייהו כתלוש ואי הוי מחובר חומרא כמו שבת וכלאים חשבינן תרוייהו כמחובר אלא בהכשר זרעים דלא החמירו לאחשובי נקוב כתלוש כשאינו נקוב אלא אוקמוה אדיניה ליחשב כמחובר וצ"ל לפי זה דאין תורמין לר"ש מן הנקוב על פירות הגדלים בקרקע כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא ור"י פי' דהכי פריך ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד וכיון דגבי הכשר זרעים חשוב נקוב כמחובר אע"ג דהוי להקל שאינו מקבל הכשר ש"מ מדאורייתא חשוב כמחובר דאי מדאורייתא חשוב כתלוש היכי הוה מטהרינן להו מדרבנן כשנגעה בהן טומאה כיון דקיבלו הכשר מן התורה ואם כן הא דקתני ברישא דברייתא אין בין נקוב לשאינו נקוב ע"כ לעשות שניהם כמחוברים ולא לעשות שניהם כתלושין כיון דנקוב חשיב מחובר מדאורייתא ובכל מילי נקוב ואינו נקוב כמחוברים חוץ מהכשר זרעים בלבד דאחמיר רבנן לטמויי כשאינו נקוב והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' דהתם הוא דכתב רחמנא בהדיא דחשיב נקוב כמחובר אבל לכל מילי חשיב כתלוש ולהכי פטר במתני' אבל קשה לאלו הפירושים דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה משמע דבעי לאיתויי מברייתא דלא משוי נקוב כשאינו נקוב וזה אינו ויש לפרש דה"ק אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו כו' דאדרבה שאינו נקוב כנקוב משוי ליה ועוד פר"י דה"ק אין בין נקוב לשאינו נקוב לענין מעשר ופאה וכלאים דכיון דכתיב בהו שדך וכרמך וכן במעשר כתיב היוצא השדה שנה שנה חשיבי תלוש בין נקוב בין שאינו נקוב ואין בו חילוק אלא לענין הכשר זרעים וכל דדמי ליה כגון שבת שאינן תלוים בדבר שהוא חשוב שדה אלא בתלוש ומחובר ובהנהו לא הוי נקוב כשאינו נקוב ולפי זה אתי שפיר הא דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו דלא משוי נקוב כשאינו נקוב :

ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו · פי' כמוציא זית דסתמו של כלי חרס לאוכלין ושיעורן כמוציא זית ונראה לר"י דהיינו טעמא דמודה משום דבטל אגב קרקע כשניקב בכדי טהרתו ודוקא בניקב כמוציא זית אבל בכלי המיוחד למשקין אע"פ שטהרתו בכונס משקה לא אמרי' דבטל דאפי' לרבנן לא חשבי ליה כמחובר בכונס משקה אלא כשורש קטן כדאמר בסמוך :

טהור מלקדש בו מי חטאת · וכ"ש דטהור מלקבל טומאה אם היה מיוחד למשקין : **טהור** מלהכשיר בו זרעים · משמע דלכלי חרס בעי נקיבה ולא כפי' הקונט' בפ"ק דגיטין (דף ז·) שפירש דספינה של חרס דכיון שהיא של עפר חשובה כנקובה ועת לקצר : **ניקב** כמוציא רימון טהור מכלום · תימה לר"י היכי קאמר דטהור מכלום והלא אם יחדו לגיסטרא מקבל טומאה כדפי' בקונט' וכפירושו ודאי כן הוא שהרי אפילו אם נשברו בשברים דקים מקבלים השברים טומאה בתורת גיסטרא כשנשאר בשברים שיעור המפורש במסכת כלים (פ"ב משנה ב) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין נד:) הדקים שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן בכדי סיכת קטן עד לוג ומלוג עד סאה ברביעית כו' ועוד קשה לרשב"א דהוה מצי למימר שש מדות בכלי חרס וי"ל דכשנשבר לגמרי השברים ראויין לגיסטרא אבל כשהכלי שלם אלא שניקב כמוציא רימון אין ראוי לגיסטרא ואפי' יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם אבל מתוך פי' הקונט' משמע דכשניקב כמוציא רימון ראוי הוא לגיסטרא דפירש טהור מכלום משום כלי אבל אכתי מקבל טומאה משום גיסטרא ולפירושו הא דלא נקט ו' מדות דלא מיירי אלא בשיכול להשתמש כדרכן וניקב כמוציא רימון אין ראוי אלא אם כן מטהו על צידו : **שמא** לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל · תימה לר"י דילמא במיוחד לרימונים שמע ואצטריך לאפוקי מדר"א דאמר בסמוך ניקב כמוציא זית אין לו טומאה כו' וי"ל דמשמע דבסתם כלי חרס איירי בלא יחוד וליכא למימר דלענין הכשר זרעים שמע כמ"ד בסמוך שיעורו כמוציא רימון לפירש הקונט' דפירש דלענין הכשר זרעים פליגי דא"כ אמאי נקט כלי חרס אפי' כלי עץ נמי ועוד דרבא סבירא ליה דלענין הכשר זרעים שיעורו כשורש קטן:

הא

רבינו חננאל

שהמלכים צדין בהן עופות וקורין אותו כאז והאחד העוסק [בהן] קורין אותו בלשון פרסי כאזיאר ובזמן שהוא יותר מאחד קוראין להן כואיארן ויש להן סוסים מיוחדין לכך לשאת את העופות הדורסן הנקראין כאזי ואמרינן א"ר יוחנן הלכה כבן בתירא א"ר יוחנן ואדם כפות מודה רבי נתן שאינו יכול לשאת את עצמו והמוציאו בשבת חייב א"ל רב אדא בר מתנא לאביי והא הני פרסאי דכפיתי דמו שאת רואה אותן שאינן יכולין להלך על רגליהן ואינן יוצאין ובאין אלא רכובין והסוס נושא אותן ובן בתירא מתיר למכרן לנכרים וסבר ליה שהוא עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת דאלמא אף הכפות בן בתירא פוטר עליו וא"ר יהודה בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד והא א"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות ופריק ליה אביי דהנך פרסאי יש בהו כח להלך ואף הן נושאין את עצמן וממאי דנקיטא להו רמות רוחא מענגין את עצמן מלהלך כענין דכתיב אשר לא נסתה כף רגלה וגו' מהתענג ומרוך וכי בעי למרהט מצי דהא הוא פרדשכא ואיהו פקיד המלך דרתח מלכא עלויה ורהיט תלתא פרסי בכרעיה אבל חולה ודאי ככפות דמי ומחייב ר' נתן על הוצאתו כההיא דגמרא דב' שעירי יוה"כ דתניא עתי אפי' בשבת ואמרי' למאי הלכתא אמר רב ששת שאם חלה מרכיבו [על כתיפו] כמאן דלא כר' נתן דאי כר' נתן האמר חי נושא את עצמו אפי' תימא ר' נתן כיון שחלה ככפות דמי וא"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות: וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור' שמעון פוטר . א"ר אבא א"ר יוחנן ורב יוסף אמר ר"ל פוטר היה ר' שמעון אף במוציא את המת לקוברו וטעמיה דר' שמעון דהוצאת המת לקוברו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה . ואשכחנן דרבא ס"ל כר' שמעון בהא מלתא ואף סבירא ליה כר' נתן כההוא קמייתא דתני בריש פירקא נופל אדם את בנו והאבן בידו דאמרינן עלה אמר רבא הוציא תינוק וכיס תלוי לו בצוארו חייב וליחייב משום תינוק רבא כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו וליבטל כיס לגבי תינוק מי לא תנן ואת החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו מטה לגבי חי מבטל לה כיס לגבי תינוק לא מבטיל ליה. הוציא תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור וליחייב משום תינוק רבה כר' שמעון סבירא ליה [דאמר] כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומדקדקי רבנן בההיא דקא מפטר המוציא את מת דהני מילי דהיכא דלית ליה ריחא דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה ותניא בפ' א"ר עקיבא בסופה המוציא ריח רע כל שהוא ואית לה להא מלתא סייעתא בתלמוד א"י ומלתא דמוכחא היא . אמר רבה ומודה ר' שמעון במרא לחפור בו וס"ת לקרות בו דאי מפיק להו חייב ודייקינן בה מאי אצטריך רבה לא שמעינן

מסורת הש"ס

[עי' תוס' ב"ק קכב. ד"ה איתמר קטן]

[עי' תוס' עירובין ד: ד"ה כל וכו' שיעורן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גיסטרא וכו' הבא גיסטרא ונניח כצ"ל ותיבת אחר נמחק:

גליון הש"ס

גמ' ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. עי' כתובות נג ע"א תד"ה וניבעי: רש"י ד"ה ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים שאם יחדו. עיין לעיל דף נט ע"א תד"ה ור' יוחנן ובעירובין ד ע"ב תד"ה כל כלי ובפ"ב מ"ב דכלים בר"ש שם :

רב נסים גאון

בנגע הצרעת : **אמר** רבא ה' מדות בכלי חרש כו' משכחת לה בתורת כהנים כל אשר בתוכו יטמא כמה שיעורו של נקב בכלי חרש בכונס משקה ובכלי שטף במוציא זיתים ובמסכת כלים פרק ג' שיעור כלי חרס לטהר העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים העשוי למשקין שיעורו כמשקין כו' הלפס והקדירה שיעורן כזיתים כו' ובפרק ד' שנינו וכן גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין טהורה שאין שירין לשירין אי זו היא גיסטרא כל שניטלו אזניה והיו בה חדודין יוצאין ובתוספתא בפ' ג' נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הרי זו כגיסטרא ואם מתחלה עשאה בלא אזנים נידונת כחבית וכן עוד אמרו אם היתה גיסטרא הרי זו טהורה שלא אמרו שירים לשירים אלא שירים לכלים ובפ' י' כיצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה אם לאו מביא עריבה מליאה מים ונותן את הקדירה לתוכה אם כינסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה כו' ומשכחת לה בגמ' במסכת נידה בפרק בא סימן התחתון (דף מט) ושנינו בו כל כלי חרס מכנים ומוציא ויש שהוא מוציא ואינו מכניס ותני עלה מכניס פסול למי חטאת לפי שאמרה תורה במי חטאת (במדבר יט) ונתן עליו מים חיים אל כלי ואם ניקב בכונס משקה יצא מתורת כלי באלו הראיות ובמשנת במסכת פרה בפרק ה' מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי ולזה אמרו ניקב בכונס משקה פסול למי חטאת ומשום גיסטרא דאמר רב אשי שונין כלי חרס שיעורו בכונס משקה לא אמרו מוציא משקה אלא לענין גיסטרא בלבד מאי טעמא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרין הבא גיסטרא לגיסטרא ובפרק כל הבשר (חולין דף קז) אמר רבא כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידים :

ולר'

הא ברברבי והא בזוטרי *אמר רב אסי *שונין כלי חרס שיעורו בכונס משקה ולא אמרו מוציא משקה אלא לענין גיסטרא בלבד מאי טעמא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר' אבין ור' יוסי בר זבדא חד אמר כמוציא רמון וחד אמר כשורש קטן וסימניך *אחד המרבה ואחד הממעיט אמר רב חיננא בר כהנא משמיה דרבי אליעזר כלי חרס שיעורו כמוציא זיתים ומר קשישא בריה דרבה מסיים בה משמיה דרבי אליעזר והרי הן ככלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו:

הדרן עלך המצניע

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד חייב *מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרין כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין:

גמ'

רש"י

ברברבי. ברובו: זוטרי. כמוציא רמון בטל ליה מכלי: שונין. התנאים שונין בברייתא: כלי חרס. דשיעור הראשון האמור בו לבטלו במקבלת משום כלי: ככונס משקה. הוא דמבטל ליה מיהא מתורת מי חטאת ולא אמרו נקב מוציא משקה חשוב נקב לכלוס אלא לגיסטרא דהתם ודאי אי נקבה הכי כמוציא משקה מגדא שדי ליה: שאין אומרים הבא גיסטרא. אחרת לגיסטרא זו להניח תחתיה לקבל הטיפין אבל כלי שלם חסין עליו ומשום נקב פורתא לא שדו ליה ומניחין גיסטרא תחתיו: פליגי בה. בהכשר זרעים: וסימן. דלא תיטעי למימר חד אמר כמוציא זית: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין כו'. *ברייתא היא (מנחות קי.) והיא לך לסימן שאחד מן האמוראים ריבה לשער בגדול שבשלשתן ואחד ממעט לשער בקטן שבשלשתן ולא בבינוני כונס משקה ומוציא משקה ליכא למיטעי בהן לענין זרעים: שיעורו כמוציא זיתים. ליטהר מטומאה: הרי הוא ככלי גללים. משניקב כמוציא זית ואפילו יחדוס לרמונים והא דתנן כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים גבי כלי עץ תנינן לה במסכת כלים (פ' יז מ"א):

הדרן עלך המצניע

הזורק רבי עקיבא מחייב. טעמא מפרש בגמרא: כיצד שתי גזוזטראות כו'. רבנן קאמרי להו: גזוזטראות. זיזין היוצאין מן הכותל ומניחין עליהן נסרים להלך: זו כנגד זו. בשני צידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד': פטור. שלא מצינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרשות היחיד ורחב רה"ר מפסיק ביניהן שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט קרשים מעגלה לעגלה שבצדה אלא לעגלה שלפניה (ושלאחריה) שארבע עגלות היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והן הולכין שתים כאחד זו בצד זו כדאמרינן בגמ' וכשהיו פורקין את המשכן לטעון על העגלות היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן שתים זו אצל זו סמוך למשכן ושתים זו אצל זו לפניהם דרך הליכתן לאורך רה"ר שהיו רוצים להלך אחר עמוד הענן ההולך לפניהם ופורקי המשכן היו מושיטין הקרשים לאותן שעל שתי העגלות הסמוכות למשכן והן מושיטין לאותן שלפניהם אבל מעגלה לעגלה שבצדה לא היו צריכין להושיט שהרי שתיהן סמוכות לפורקי המשכן: היו שתיהן בדיוטא אחת. כלומר בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם: הזורק פטור. הואיל ולמעלה מי' ולא מצינו זריקה מרה"י לרה"י דרך רה"ר במשכן לא באורך ולא ברוחב: והמושיט חייב. שמצינו הושטה כיוצא בה למעלה מי' במשכן מרה"י לרה"י וקנא אורך רשות הרבים מפסיק ביניהם: שכך היתה עבודת הלוים. ומפרש ואזיל כיצד מצינו כזו בעבודתן שבשתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים פורקי משכן מושיטין לאותן שעל העגלות שאצלן והן מושיטין לאלו שלפניהם אבל לא זורקין שאין אותן קרשים נזרקות מפני כובדן:

גמרא

תוספות

הא ברברבי והא בזוטרי. פי' בקונטרס רברבי ברובו זוטרי כמוציא רמון וקשה לר"י דאין זו שיעור ומה קרי רברבי ומה קרי זוטרי לידע איזה הוא כמוציא רמון ונראה לר"י דברברבי כמוציא רמון ובזוטרי שמוציא רמון הוא יותר מרוב סגי ברוב והא דקאמר עד(א) שתיפחת רובו לא קאי אשיעור דמוציא רמון אלא אשיעור דמוציא זית:

ולענין למיד פתיל עד שיפחת רובו. פירש רש"י דאין טומאה נכנסת דרך נקב דכל כלי פתוח כתיב דדרך פתחו נכנסת ולא דרך נקב °ומקשינן דתנן בפ"י דמסכת כלים (מ"ב) ואלו מצילין בצמיד פתיל כו' ומצילין בין מפיהם בין מצדיהם משמע דצריך שיהא מוקף צמיד פתיל כשניקב מצידו ועוד דתנן בתר הכי ובמה מקיפין בסיד ובחרסית כו' וכל דבר שהוא מתמרח ואין מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד משמע דבנקב כל שהוא נכנסת טומאה ועוד דתנן התם ומייתי לה בהגוזל קמא (ב"ק קה.) חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדים היו שתים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה ואומר ר"י דאינם קושיות לפירוש הקונט' דודאי בפתח נכנסת טומאה אפילו דרך נקב קטן ובעינן עד שיסתם לגמרי כל הפתח ולהכי צריך מירוח והאי דבין מפיהם בין מצדיהן לא מיירי שניקבו כשבר מן הצד אלא נעשה לצורך פתח והא דהגוזל דחבית שניקבה מיירי כשנפחתה רובה או כמוציא רמון דחשיב כפתח ובעי סתימה מעליא וריב"א הקשה מהא דתנן במסכת כלים (פ"ט משנה ח) נקב העשוי לאוכלין שיעורן כזיתים העשוי למשקין שיעורן כמשקין העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא בצמיד פתיל ובכונס משקה פירוש כיון שעשוי למשקים ולאוכלים ויש בו נקב כונס משקה אינו מציל בצמיד פתיל על מה שבתוכו דגזרו אטו ההוא דמיוחד למשקין לחודייהו ולענין קבלת טומאה הוי כלי כיון שמיוחד לאוכלין ובנקב כי האי (ב) נכנסה טומאה ותירץ ר"י דהא דבעי הכא נפחת רובו או כמוציא רמון היינו דוקא בניקב במקום שנשאר עוד שיעור כלי מן הנקב ולמטה כשיעור המפורש בההיא דמייתי באלו טריפות (חולין נה.) אבל ניקב למטה במקום שאין נשאר למטה מן הנקב כשיעור כלי הוי שיעור לאוכלים בכזית ולמשקין בכונס משקה כי ההוא דמסכת כלים (פ"ט משנה ח) ור"ת מפרש במתניתין הכי עד שיפחת רובו מועיל למיד פתיל אם הנקבים נסתמים אבל בנפחת רובו או במוציא רמון שוב אין מועלת סתימה אלא הוי כאוכלין שגבלן בטיט שאין ניצולין כדאמרינן בריש זבחים (דף ג:) דכיון שנפחת רובו בטלו להו מתורת כלי והיא דחבית שנקבה וסתמוה שמרים מיירי בשלא נפחתה כשיעור וסתמו שמרים כל הנקב והא דבעי רבא [התם] (בב"ק שם) (שתם) אגף חביה מהו ה"פ אגף חביה וסתמוה שמרים חביה מאי מי הוי סתימה מעלית או לא ומייתי מפקקה בזמורה דלא חשיבא סתימה בלא מירוח בין זמורה לחבירתה הכא נמי לא חשיבא סתימה אגף חביה וסתמוה שמרים חביה ומשני התם לא קאי הכא קאי:

פליגי בה תרי אמוראי. פי' בקונטרס °דלענין הכשר זרעים פליגי ואומר ר"ת דבמסכת עוקצין (פ"ב משנה י) תנן דהכשר זרעים כשורש קטן אלא אמר ר"ת דלענין מוקף צמיד פתיל פליגי: **שיעורן** כמוציא זיתים. ה"ג ברוב ספרים ובפי' ר"ח ורש"י וא"ת מתני' היא במס' כלים (פ"ג מ"א) העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים וי"ל דאיצטריך ליה לאשמעינן דלא מהני בה יחוד לרמונים ולאפוקי מדרבא ולהכי מסיים בהו לפרושה הרי הן ככלי אבנים שהם טהורין בכל ענין:

הדרן עלך המצניע

הזורק: כיצד שתי גזוזטראות כו'. תימה לרבה דמוקי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן (לעיל ד' ד.) בקלוטה ופליגי למטה מעשרה לא אתי שפיר כיצד דהא לא קאי אדלעיל דהכא איירי בגזוזטראות למעלה מעשרה דומיא דעגלות ואפילו ר' עקיבא נמי מודה התם ולמאן דמוקי פלוגתייהו למעלה מעשרה אתי שפיר ומיהו יש בירושלמי איכא דתני כיצד ואיכא דלא תני כיצד ומפרש התם דההוא אמורא דמוקי פלוגתא למעלה מעשרה תנא כיצד וההוא דמוקי לה למטה מעשרה לא תני כיצד:

הוולה

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה א:

א ב מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף א:

ב ג מיי' פי"ג שם הלכה יט:

ג ד שם הלכה יח:

רבינו חננאל

הא מלתא וכבר פשיטא דאי אמרת מרא לחפור בה וס"ת לקרות בו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא היכי משכחת לה לר' שמעון מלאכה שהיא צריכה לגופה ומהדרינן מהו דתימא לית ליה לרבי שמעון משצ"ל עד דאיכא לגופה כגון מר לעשות לו פם וס"ת להגיהו קמ"ל רבא דלא צריך (האי כולה) [כה"ג] אלא אפי' מר לחפור בו וס"ת לקרות בו מודה בו ר"ש [דחייב] והוצאת המת דקא פטר בה ר' שמעון דוקא מקרבן חטאת אבל מ"מ [לכתחלה] (הכי) אסור דקיי"ל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מן הנך תלת ולא שרי לכתחלה אלא היכא דכבודו לאפוקי מרה"י לרשות הרבים או לעילויה מרשות הרבים לרה"י (אסור) [מותר] כדקא מפרשינן מעשה דההוא שכבא דשכיב בדרא חרא וקאמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב יוחני אחוה דמר בריה דרבנא האלקים דעיילת ביה את ודרית ליה וקא מפרש לא תימא דכר' שמעון קא אמינא ולאו כר' יהודה אלא אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הכא לכרמלי' קאמינ' דלית ביה חיובא אע"ג דאיכא בשאר מילי איסורא [דרבנן] מרה"י או מרה"ר לכרמלית הכא שאני במקום כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה והאי ל"ת לאו דלא תסור כדמפורש במנחות סוף פ' הקומץ: פלוגתא דר"ש ור' יהודה בהדיא לא אשכחן היכא פליגו אלא מדוקייהו (במתניתין) [שמעינן הכא] דאמרינן (לקמן בהאורג) הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטור שניית מתו חמתו אחמתו קשיא. חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ותוב הא דתנן (לקמן קכא) ועל עקרב שלא תשוך כו' ואמרי' איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב מאן תנא אמר רב יהודה א"ר [רבי] שמעון היא דאמר מלאכ' שאינה צריכה לגופה פטור עלית וכן אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר וחדא מינייהו הצד נחש בשבת וממאי דפטור מותר הוא דתנן ועל עקרב שלא תשוך ש"מ כי פליגי במתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי וקשיא לן

אי הכי קשיא דשמואל [ארשמואל] דאמר שמואל *) הכא (א') דפטורו [מותר] ומוקי למעמיה מכופין קערה על גבי הנר אלמא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש ס"ל והא קי"ל דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה ס"ל. מיהו [איכא למימר] היכא דאית ביה היזק לרבים כגון גחלת של מתכת וכגון עקרב שלא תישוך כגון הני בלחוד פליגי שמואל על ר' יהודה אבל במלאכה שאינה צריכה לגופה שמואל כרבי יהודה ס"ל: תנן התם בפ"ז דנגעים התולש סימני טמאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה פי' שיער לבן שהפך בשאת והכוה את המחיה להעבירו עובר בלא תעשה עיקרה השמר בנגע הצרעת אלמא אל תעבירהו ביד וכדר' אבין א"ר אלעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו [אלא] בל"ת: אתמר אם תלש נימא אחת שלש שיער לבן שהפך בבהרת משני נימין דברי הכל חייב אחת משלש רב נחמן אמר חייב אהני מעשיו שקירב דאותו לעבור**) רב ששת אמר פטור השתא מיהא הא איתיה לטמאה ולא עבירה לאיסורה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן המוציא כזית מן המת חייב ודייקינן מינה אם הוציא כזית חייב הא חצי כזית פטור והתניא המוציא חצי כזית חייב ומשני אמר רב ששת הא דתני חצי כזית חייב דאפיק חצי זית מן כזית שכבר מיעט הטומאה ולפיכך חייב והא דתני פטור דאפיק חצי זית מן כזית ומחצה דלא אהני השתא מידי ואע"פ שקרב מיעוט הטומאה ורב נחמן משני הא דתני חצי זית פטור דאפקוה ממת גדול דהאי שיעורא לא מקרב מיעוטי טומאה אבל חצי זית מכזית ומחצה שמקרב הסרת הטומאה חייב וקיי"ל כרב ששת (ומפי עדיף): הנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו או בידו שלא בכלי וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו שנוטלו בשיניו או בידו שלא בכלי בין לעצמו בין לחבירו אסור משום שבות אבל אם נטלו בכלי כגון אומל או בנוסטר חייב. וצפורן שפרש רובו וציצין שפירשו רובן כלפי למעלה ומצערות אותו מותר לנוטלן ביד אבל בכלי אסור ואם לא פירש חייב עליהן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת. תנא הנוטל מלא פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג שתים וכן לקרחה שתים (באבהנים) אבל המלקט שער לבן מתוך שחור אפילו שערה אחת אסור משום לא יהיה כלי גבר על אשה וכן הגודלת וכן הפוקסת ר' אלעזר מחייב חטאת וחכ"א משום שבות ואוקימנא כוחלת משום כותבת גודלת ופוקסת משום בונה: ירושלמי גודלת משום

*) עי' תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה הכל שהביאו קושיא זו בשם בה"ג וע"ש. **) נראה דצ"ל שקירב למעט הטומאה דאי משתקלא חדא אחריתא אולא לה טומאה.

[נדה מט.]

נ"ל מתניתין [בכורות ה: יז. יומא מג. מנחות קי. שבועות טו.]

לעיל ד.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הא כו' דקאמר עד שיפחת רובו: (ב) ד"ה ולענין וכו' בנקב כי האי אין נכנסת טומאה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ולענין למיד פתיל. ומקשין דתנן פ"י דמס' כלים ע' תוי"ט פ"ט דאהלות: ד"ה פליגי בה כו' דלענין הכשר זרעים פליגי. עי' זבחים דף צד ע"ב תד"ה ל"ש בד"ה לה ע"א

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה :

ה ב מיי' פ"ז שם הל' ז :

גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא *הוצאה *גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא °ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לויה ומחנה לויה רה"ר הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"י דידכו לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה (א) מלאכה כדכתיב °והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיוה"כ כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתיב התם °והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי ומה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה ומכדי אהא מיחייב ואהא מיחייב אמאי קרי לה האי אב ואמאי קרי לה האי תולדה ‏נפקא מינה דאי עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי ואי עביד אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא *ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרו לה אב ואמאי קרו לה תולדה הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב אי נמי הך דכתיבא קרי אב והאי דלא כתיבא קרי תולדה והא דתנן *הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב זרק ד' אמות ברה"ר מנלן דמיחייב אמר ר' יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה אורגין מחטין למה להו אלא שכן תופרי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי במחטין דילמא בתוך ארבע הוו יתבי אלא אמר רב חסדא שכן אורג יריעות זורקין בוכיאר ביריעה והלא אוגדו בידו בניסכא בתרא והא במקום פטור קאזלא אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר *לשואליהן ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי בחפת ודילמא שלחופי הוו משלחפי ותו מי שאילי מהדדי והתניא *לורא °איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ממלאכתו הוא עושה ואינו עושה ממלאכת חבירו ותו מעביר ד' אמות ברה"ר מנלן דמחייב אלא כל ד' אמות ברה"ר גמרא גמירי לה: אמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ארבע אמות ברה"ר הוה במתניתא תנא תולש הוה רב אחא ברבי יעקב אמר מעמר הוה למאי נפקא מינה לכדרב *דאמר רב מצאתי מגלת סתרים בי ר' חייא וכתוב ביה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (ואם עשאן כולם בהעלם אחת) ואינו חייב אלא אחת אחת ותו לא והתנן *אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מניינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת אימא אינו חייב על אחת מהם רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב ורב אחא בר יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב מ"ס הא מיהת לא מספקא ומ"ס הא מיהת לא מספקא: ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר °ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר °אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא

תורה אור

שמות לו | שם | ויקרא כה | במדבר טו | שם כז

רש"י

גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה. על כרחיך תולדה היא דלא כמנית באבות מלאכות ותולדה דהוצאה היא שאין לך לעשה תולדת אב אחר דמעין הוצאה היא האמורה באבות מלאכות: מחנה לויה רה"ר היא. שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו: מרה"י דידכו. מאהליכם: דשלימא ליה עבידתיה. שהיה הנדבה כדי להשלים: סברא היא. להיות הכנסה תולדת הוצאה שהיא מעין לה כשאר תולדות שהיא מעין מלאכות: מכדי אהאי מיחייב ואהאי מיחייב. כדתנן (לעיל פ"א ב.) פשט העני ידו לפנים: נפקא מינה. דכל אבות מלאכות: שתי אבות. דלא דמיין ושתי תולדות דשתי אבות: ולר"א כו'. במסכת כריתות בפרק אמרו לו: והא דתנן. בפירקין: בכותל. כדמוקי לה בדבילה שמינה ונדבקת: כזורק באויר. ופטור דלא נח ברשות הרבים דאין רה"ר למעלה מעשרה וברה"י נמי לא נח שאינו מקום מסוים שיהא רחבו ד' שהרי לא נח בראש הכותל אלא בפניו: כזורק בארץ. דאויר רה"ר הוא וחייב וכיון דאויר רה"ר הוא ונח בכל דהו מיחייב וכשותא לנפשיה לא הוי לא כרמלית ולא מקום פטור הואיל ובפניו נח ולא נח בראשו שיהא מקום מסוים: תופרי יריעות. מעשה רוקם: גבי הדדי. בתוך אמה אחת ואין צריכין לזרוק אלא להושיט: מטו אהדדי במחטין. כשמותחין את החוט מכין זה את זה במחט: בוכיאר. כלי שקנה של ערב נתון בו שזורקין בין שני דופני היריעה: והלא אגדו בידו. חוט של ערב הוא אוחז והקנה נכרך בחוט ואינו נשמט ממנו: בניסכא בתרא. בחוט האחרון של קנה שהקנה נשמט מהחוט והבוכיאר נופל: ניסכא. זריקה אחרונה של חוט לשון המיסך: והא במקום פטור אזלא. בין דופני היריעה ואין זה רשות הרבים אלא מקום פטור דאין רחב ד': לשואליהן. אורגי יריעה אחרת ויש לו לזה שנים: ה"ג ודילמא שואליהן גביהן הוו יתבין: מטו אהדדי בחפת. אי גבייהו הוו יתבי מגיעין ידו של זה בשל זה בשפת היריעה כשמותחין חוט הערב: בחפת. כמו חפת חלוקו (יומא ד' עז:): שלחופי הוו משלחפי. לעולם גבי הדדי הוו יתבי אלא שאין מכוונים אלא זה נמשך לפנים וזה לאחור: ואין עושה ממלאכת חבירו. שכולם מוכנים בכלי אומנותם ולא הוצרכו לישאול: מעביר ד' אמות הוה. לא תלשן ולא עימרן אלא העבירן ד' אמות לכך נהרג: מעמר. תלושין ומפוזרין היו ועמרן כדאמרן (לעיל ד' עג:) האי מאן דכניף מלחא חייב משום מעמר: מגילת סתרים. שהסתירוס לפי שאין כותבין הלכות: ואינו חייב אלא אחת. על כרחיך לענין שוגג קאמר ולחטאת דבמזיד תרי קטלי לא מקטלי ולהכי פריך והא אנן תנן כו': ואינו חייב על אחת מהן. מיהא יש בהן אחת שאינו נהרג עליה ולא פירש איזו היא והשתא לרב יהודה אין זו העברה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא אין תולש באותו ספק: ואלא

תוספות

הוצאה גופה היכא כתיבא. ואע"ג שהיתה במשכן כדאמר *הם הורידו קרשים מעגלה כו' מכל מקום אי לאו דכתיב לא הוה מחייבי עלה לפי שמלאכה גרועה היא כדפי' לעיל (דף ב.):

וממאי דבשבת קאי. ר"ח ל"ג כל זה עד אשכחן הוצאה דהא אפילו בחול קאי נפקא ליה שפיר דהוצאה מלאכה הוא דהא רחמנא קרייה מלאכה כדכתיב ואיש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש וכתיב ויכלא העם מהביא אלמא קרי להוצאה מלאכה וכן דריש בהדיא בירושלמי:

הכנסה מנלן סברא הוא כו'. וא"ת מה צריך להאי סברא כיון דהוות במשכן כדאמר *הם העלו קרשים לעגלה כו' דהא בסמוך משמע גבי זריקה דאם היתה במשכן הוה אתי ליה שפיר וי"ל דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה דאי לאו סברא לא הוה מחשבינן לה תולדה דהוצאה ואי לא הוות נמי במשכן לא הוה מחייבינן עלה מסברא לפי שמלאכה גרועה היא:

ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה אב כו'. הוה מצי למימר דנפקא מינה לענין התראה כדפי' בפ' כלל גדול (לעיל עג:) ואיכא למימר דהיינו דקמשני הך דהוות במשכן חשיבא כו'. אית דגרסי הך דהוות במשכן חשיבא קרי לה אב והך דלא הוות במשכן חשיבא קרי לה תולדה ולפי זה יש מלאכות דהוו במשכן כגון מנכש ומשקה זרעים דלא חשיבי ולא הוו אבות וכן אי גרסינן דהוות במשכן וחשיבא קרי לה אב אבל אי גרסי' הך דהוות במשכן חשיבא וקרי לה אב הך דלא הוות במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה לפי זה התולדות לא היו במשכן:

אי נמי הך דכתיבא קרי לה אב. הך ליתנא לא איצטריך אלא משום הוצאה: **ודילמא** שלחופי הוו משלחפי. הכי נמי הוה מצי למיפרך דילמא תוך ארבע אמות הוו יתבי:

רבינו חננאל

משום בתה כוחלת משום כותבת פוקסת מכרועא אלנושרי ובלשון ערבית תגער אל אצדג. פוקסת משום צובעת ומדמפרשי רבנן טעמיה דר' אליעזר ש"מ הלכתא כוותיה ויש מי שחולק ואומר הלכה כחכמים דאמרי משום שבות ומ"ד כר' אליעזר מפי עדיף דאיסורא דאורייתא היא לחומרא עבדינן וכן נמי לענין החולב והמחבץ והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת במזיד ביו"ט לוקה מ' דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים א' [זה] ואחד [זה אינו] משום שבות ומדמפרשי אליבא דר' אליעזר ואומר חולב משום מפרק מחבץ משום בורר מגבן משום בונה ש"מ סוגיא דהא שמעתיה כר' אליעזר ויש מי שחולק גם על זה ויש מרבנן דמדקדקי דאמרי כי החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת דברי הכל היא ומסתייעא מהא דגרסינן בפרק אע"פ תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ט יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום סכנה לא גזרו רבנן א"ר יוסף הלכה כר' מרינוס ולא שמעינן דאית ליה האי סברא דחולב אסור משום מפרק אלא אליבא דר' אליעזר ורבי מרינוס לא התיר אלא היונק מכלל שהחולב אסור ובסוף פרק חרש שנשא פקחת אסיקנא דיונק מפרק כלאחר יד הוא: שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן י"ט דאיסור לאו הוא לא גזרו רבנן וסבירא להו דבהחולב ובמחבץ שמוציא החמאה ובמגבן דברי הכל אסור לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא במכבד ומרבץ וברודה חלות דבש ובהני הלכתא כרבנן וסתיא כוותייהו דהא לא אימנעו מלרבץ אלא משום דחיישינן משום אשווי גומות ואסיקנא והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון [דפטר] במלאכה שאינה צריכה לגופה ובדבר שאין מתכוין שרי אפי' לכתחלה לענין כיבוד נמי שרי ואפי' בדהוצי כר' שמעון: הלכתא מחלב בהמה אפי' למאן דסבר דשרי משום שבות אסור וכ"ש למ"ד משום מפרק אסור דמלאכה היא והא דאמר רב חסדא מדברי רבנן נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל [לא] לתוך הקערה כבר פרשה מו' רב יהודאי גאון זצ"ל דבי"ט הוא וכבר פירשנו בפרק חבית: מתני' התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור ר' שמעון פוטר בזה ובזה ורמי ליה אביי לרבא תנן ר' שמעון פוטר בזה ובזה אלמא לר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משוי ליה והתנן ר' שמעון [אומר] אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר זרעים בלבד ופריק רבא לעולם ר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משוי לה ואיכא דגרסי כתלוש משוי והדבר אחד הוא פי' כיון דפטור ר' שמעון אפילו בתולש מעציץ נקוב דייקינן מינה דסבר כל מאי דזרע ביה כתלוש דמי ואע"פ שהוא נקוב כשאינו נקוב חשוב והא דשני ביניהון לענין הכשר זרעים במוף (פ"ב) דעוקצים עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים ושאינו נקוב מכשיר את הזורעים וקא מודה בה ר"ש דאלמא זרעים שהן בעציץ שאינו נקוב כתלושין דמי ומים הניתנין עליהן הרי הן בכי יותן ומכשירין עציץ נקוב זרעים שיש בו כמחוברים דמו וכל מים הניתנין בהן אין מכשירין אותן והכא בשבת חשיב הנקוב כשאינו נקוב לפטור והכא בזרעים משני בין נקוב לשאינו נקוב קשין אהדדי ומשני הכשר זרעים שהתורה רבתה להן טהרה וכי יותן מים על זרע*) זרוע אשר יזרע טהור הוא פי' כל זרע שאינו ראוי עכשיו לזריעה טהור הוא אין המים מכשירין אותן והא כיון שהוא מחובר כמי שאינו ראוי לזריעה הוא וא"ת א"ה אי שאינו נקוב נמי שאני התם כיון דאינו נקוב לאו זריעה הוא דכל זריעה שאינה בארץ לאו זריעה הוא והאי דאמר לכל מילי כגון ההוא דתנן בכלאים פרק (ז) עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש ור' אומר זה וזה אסורין ואין מקדשין ולענין כלאים נמי איכא למימר דפליג ר"ש אבל רבנן דבר בהור הוא משנה שלמה בדמאי פרק (ה) שעציץ נקוב הרי הוא כארץ תרם מן הארץ על עציץ נקוב ומן עציץ נקוב על הארץ תרומתו תרומה כו' והלכתא כרבנן שהתולש מעציץ נקוב חייב וגרסינן בסוף פרק חרש שנשא פקחת לא יאמר אדם לתינוק הבא לי קסם אלא מניחו תולש מניחו זורק אמר אביי תולש מעציץ שאינו נקוב וזורק בכרמלית מדרבנן וגרס' נמי במנחות (ד' ע) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הזורע כלאים בעציץ שאינו נקוב אסור אמר אביי מאי קמ"ל בשלמא אי אשמעינן לוקה מכת מרדות מדרבנן שפיר אלא האי דקאמר אסור

*) בקרא דוכי יותן מים לא כתיב כלל אשר יזרע טהור הוא ולכן נראה דצ"ל על כל זרע זרוע אשר יזרע פי' זרע שראוי עכשיו לזריעה אבל כל זרע שאינו ראוי וכו' כצ"ל.

רב נסים גאון

פ"י ולר' אליעזר המחייב על תולדה במקום אב קול *) ר' אליעזר במסכת (כריתות דף טז) וכבר פירשנו דבריו בפרק כלל גדול ועיקרן מתורת כהנים בפרשת כהן משיח בסדר ויקרא :

*) פירושו בלשון ערבי מאמר ר' אליעזר

ואלא

מסורת הש"ס

[גי' רבינו הלוי הוצאה מנלן דהוה מלאכה]

נ"מ ב. לעיל פב. כריתות טז:

לעיל ז: ע"ק.

[כתובות שם וש"נ גרים הערוך שואלין פי' משרתין] [בילקוט איתא לוי]

לעיל ו:

כש"ל ל"ג [שם וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשלימא לה עבידתא כדכתיב ומלאכה :

עין משפט נר מצוה

ו א ב ג מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה :

ז ד ה מיי' פט"ו שם הל' ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנג סעיף א :

ח ו מיי' פי"ג שם הלכה טו :

מסורת הש"ס

[מכות יד: וש"נ]

[יומא יט: פ"ש]

[פסחים קיח: חולין קכז.] [גיטין עט. ב"ק ע:]

ואלא הא גמר גזירה שוה *ג"ש לא גמר אלא מהיכא הוה °מויעפילו הוה כיוצא בדבר אתה אומר °ויחר אף ה' בם וילך מלמד שאף אהרן נצטרע דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא הכתיב בם ההוא בנזיפה בעלמא תניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע דכתיב °ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת תנא שפנה מצרעתו אמר ריש לקיש *החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב °והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל אמר לו הן מאמינים בני מאמינים ואתה אין סופך להאמין הן מאמינים דכתיב °ויאמן העם בני מאמינים °והאמין בה' אתה אין סופך להאמין שנאמר °יען לא האמנתם בי וגו' ממאי דלקה דכתיב °ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו' : אמר רבא ואיתימא רבי יוסי בר' חנינא מדה טובה ממהרת לבא ממדת פורענות דאילו במדת פורענות כתיב °ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ואילו במדה טובה כתיב ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו מחיקו הוא דשבה כבשרו °ויבלע מטה אהרן את מטותם א"ר אלעזר *נס בתוך נס: מרה"י לרה"י כו': *בעי רבה למטה מעשרה פליגי ובהא פליגי דמ"ס אמרינן *קלוטה כמה שהונחה ומר סבר לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור ולא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מעשרה פליגי ובהא פליגי דמר סבר ילפינן זורק ממושיט ומר סבר לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי' דברי הכל חייב מאי טעמא קלוטה כמה שהונחה דמיא אמר רב יוסף הא מילתא איבעיא ליה לרב חסדא ופשטה ניהליה רב המנונא מהא מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרים מדקאמר ברשות הרבים עצמה פשיטא למטה מעשרה פליגי ובמאי אילימא במעביר (א) למטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מי' לא מחייב °והאמר ר' *אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת אלא לאו בזורק ולמטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מעשרה לא מחייב ש"מ בקלוטה כמה שהונחה פליגי ש"מ ופליגא דר' אלעזר דאמר ר"א מחייב היה ר' עקיבא אפילו למעלה מי' והאי דקתני רה"ר עצמה להודיעך כחן דרבנן ופליגא דרב חלקיה בר טובי דאמר רב חלקיה בר טובי *תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מעשרה דברי הכל פטור מג' ועד י' באנו למחלוקת ר' עקיבא ורבנן תניא נמי הכי בתוך ג' דברי הכל חייב למעלה מי' אינו אלא משום *שבות ואם היו רשויות שלו מותר מג' ועד עשרה ר"ע מחייב *וחכמים פוטרין אמר מר אם היו רשויות שלו מותר לימא תהוי תיובתיה דרב דאיתמר *שני בתים בשני צדי רה"ר רבה בר רב הונא אמר רב *אסור לזרוק מזה לזה ושמואל אמר מותר לזרוק מזה לזה ולאו *מי אוקימנא להיא *כגון דמידלי חד ומתתי חד דזימנין נפל ואתי לאתויי אמר ליה רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא מנא הא מילתא דאמור רבנן כל פחות מג' *כלבוד דמי אמר ליה לפי שאי אפשר לה לרשות הרבים שתילקט במלקט וברהיטני אי הכי ג' נמי ותו הא דתנן *המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם הן גבוהין מן הארץ שלשה טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה (ב) התם היינו טעמא משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה תינח למטה למעלה מאי איכא למימר אלא כל פחות משלשה כלבוד דמי הלכתא גמירי לה *ת"ר מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב *וחכמים פוטרין רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא חייב רבי אלא ברה"י מקורה דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי אבל שאינו מקורה לא אמר רב *חנא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה יתיב רב חנא וקא קשיא ליה למימרא

ואלא הא גמיר גזירה שוה. וא"כ לא כסתו התורה דהוה ליה כמפורש ומשני רבי יהודה בן בתירא לא גמרה ואין אדם דן ג"ש מעצמו : ואלא. לרבי יהודה : מהיכן הוה. באיזו חטא מת דכתיב כי בחטאו מת : מויעפילו. ויעפילו לעלות וגו' שלא הרשיע כ"כ כחילול שבת : שפנה מצרעתו. קדם ונתרפא : והנה ידו מצורעת. היינו לוקה בגופו : ויוציאה והנה ידו. אחר הוציאה מצורעת כשלג ובמדה טובה כתיב מחיקו והנה שבה : נס בתוך נס. לאחר שחזר ונעשה מטה בלען ולא כשהוא תנין דלא כתיב ויבלע תנין אהרן : ולא ילפינן זורק ממושיט. שהיה בעבודת הלוים למעלה מעשרה תורה אור מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע וסיפא דקתני הזורק פטור והמושיט חייב לדברי הכל היא : או דילמא למעלה מי' פליגי. ומשום הכי פליגי ופטרי רבנן דאין כאן הויר רה"ר וזורק ממושיט לא ילפינן ורבי עקיבא יליף וסיפא רבנן קאמרי לה : ועובר גרסינן מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה. ולא גרסינן בריש' הזורק : והא אמר ר' אלעזר. בהמכניס ויליף ממשא בני קהת דארון : אלא לאו בזורק. מיירי מתניתא כי מתניתין וקתני בברייתא עצמה ובהא הוא דמחייב ר' עקיבא משום דנקלטה באוירו של רה"ר : למעלה מעשרה. דיליף זורק ממושיט: ופליגא דרב חלקיה. הא דר' אלעזר: תוך שלשה דברי הכל חייב. ואע"ג דלא נח מודו דכמונח דמי : פטור. דלא ילפינן זורק ממושיט : באנו למחלוקת. ובקלוטה כמה שהונחה : משום שבות. שזרק מרשותו לרשות חבירו ולאו משום הפסק רה"ר דהוא הדין נמי אם היתה אצלו עד שיערבו: ואם היו. שתיהן הרשויות שלו מותר לכתחילה : אסור לזרוק מזה לזה. ואפילו הן שלו דאי משלו לשל חבירו לא הוה שרי שמואל:ולאו מי אוקימנא. בעירובין : דמדלי חד ומתתי חד. דמתוך כך צריך לאמן ידו מגבוה לנמוך או מנמוך לגבוה טריד בה ודילמא לא זריק על הגג ונופל לרה"ר ואתי לאתויי ולהכי נקט ואתי לאתויי דאילו משום נפילת רה"ר ליכא חיוב חטאת דמתעסק הוא אלא הואיל דלא נתכוון לזרוק לרה"ר : כלבוד דמי. דרשות שאינו גבוה ג' בטל אגל רה"ר : אמר ליה. סברא היא : לפי שאי אפשר. להחליק רה"ר מגבשושית כאילו נלקטו במלקט ורהיטני פלי"נה בלע"ז והן בשני גווני כלים של עץ וברזל חד נעוץ בתוכו ובהן משוה פני רוחב הקרש ומחליקה הלכך גבשושיות נמי רה"ר: אמר ליה. אי מסברא אפילו ג' נמי: המשלשל. מתחיל לארוג דופני הסוכה בערב כלפי מעלה ומשלשל ובא כלפי מטה : משלשל. מוריד : אם גבוהות מן הארץ ג' טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה. דאמרינן לבוד כמי שנכפף עליהן ונשלמו עד למטה הכא לאו טעמא דתילקט הוא נראה לי דהכי גרסינן מאי איכא למימר: התם משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. ובפחות משלשה ליכא בקיעת גדיים : תינח למטה למעלה מאי איכא למימר. למעלה היכא דאמרינן לבוד למעלה בכמה דוכתין כגון מקיפין ג' חבלים לעירובין (דף טז:) וכגון שהרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה (סוכה דף יז:) : כמאן דמלי. מתוך שהוא חוסך ומלא הבלא : אבל שאינו מקורה. כגון חצר : וקא קשיא ליה. בהא דאגמריה רביה : דברים

גזירה שוה לא גמיר. ואם תאמר וליגמר מר' עקיבא שהוא קבלה מרבו ואור"ת שהיה להם בקבלה מנין ג"ש שבכל התורה וזו היתה יתירה על החשבון לפיכך לא קיבלה : למימרא

רבינו חננאל

מאי קמ"ל דהוי זריעה מדרבנן תנינא משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום כו' דייקינן לר' שמעון דפטר התולש מעציץ נקוב דבעא מיניה ההוא סבא מר' זירא אם היה שורש הזרע כנגד הנקב מה לי אמר ר' שמעון בזה אשתיק ר' זירא זמנין אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר' שמעון שאם נקוב בכדי טהרתו פי' במוציא רימון שהתולש ממנו חייב א"ל שורש כנגד הנקב בעינא מינך ולא פשטתה לי לפטורה ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. אמר אביי אם איתא לדר' זירא הכי אתמר ומודה ר' שמעון שאם נקב למטה מרביעית פי' הכי קאמר אביי שפיר עבד ר' זירא דלא אהדריליה להאוא סבא דאי אתמר הכי אתמר מודה ר' שמעון שאם ניקב העציץ בארעיתו או קרוב לארעיתו במקום שלא נשאר בו כדי לקבל רביעית דכיון דלית ביה כדי לקבל רביעית בטל מתורת כלי דכי מנקיב עציץ בההוא דוכתא ודאי שרשי הזרעים שיש בו מגיעין לארץ והרי הן כזרועים בארץ והתולש מהן חייב אבל ניקב העציץ מצדו ונשאר בו כדי לקבל רביעית עדיין כלי הוא ואע"פ שהשורש כנגד אותו הנקב איכא למימר שאינו מגיע לארץ ואע"פ שאין דבר חוצץ בינו לבינה עדיין מיבעי אליבא דר' שמעון. אמר רבא ה' מדות בכלי חרס עיקרא כל כלי שנשבר נטהר מיהו לא מחשיב שבור אלא עד שיפסל ממה שהוכן לשמש כגון כלי חרס שהוכן לקיבול משקין מקבל טומאה עד שניקב שיעור הכנסת משקין או הוצאת משקין וכן כלי חרס שהוכן לאוכלין אע"פ שניקב בכונס משקה מקבל טומאה עד שינקב שיעור הוצאת זיתים. כדתנן שיעור כלי חרס לטהר העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים עשוי למשקין שיעורו במשקין עשוי לאוכלין ולמשקין מטילין אותו לחומרו בזיתים ולענין רימונים חלוקת אמוראים היא אבל במשנה לא מצינו בכלי חרס שיעור ברימונים ולא הגיעה אלא עד זיתים ולענין כלי עץ או כלי עור או כיוצא בו הא דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורו כרימונים השתא הני חמש מדות דאמר רבא חדא דניקב במוציא משקה טהור מלטמא נסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת משום דנסטרא כלי גדול הוא דמחתין ביה כדים וחצובים והכי דמיא דמקבל מאי דדאיב מינהון ומינטר עיקר גם נסטרא להא מלתא הוכן פעמים שהחבית או הצבא גדולה נשברה לראשה וניטלו אוניה ומכנים אותה ולשומו תחת מטה ותותי מצבי כמו כן ונקראת ניסטרא וכד מינקיב ניסטרא במוציא משקה בטלה מן הדבר שהוכנה לו וליכא כלי חרס דמטהר במוציא משקה בר מניסטרא בלחוד לפי שאין אומרים הבא נסטרא לנסטרא. פי' אם ניקבה הצבא במוציא משקה אי' הבא ניסטרא והנח תתתיה כדי שיקבל מה שיזוב ממנו אבל אם הניסטרא גופו מוציא משקה אין אומרים הבא ניסטרא לניסטרא שיקבל מה שיזוב ממנה לקבל ואע"פ שניקב במוציא משקה ותנן ניסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין טהורה שאין שיריים לשיריים פי' שאין שירים לשירים הוא שפירשנו למעלה שהניסטרא עיקרה : שירי חבית או חצבא שנטלו אוניה וכלי הוא לקדש מי חטאת ועיקרא ההוא דתנן אין מלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי אשמעינן הכא דנסטרא שנתרועעה ומוציאה משקין תורת כלי עליה וכשרה למי חטאת : שנייה. ניקב בכונס משקה פסול מלקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים כדתנן בנדה פרק ששי כיוצא בו כל כלי חרס שמכנים מוציא ויש מוציא ואינו מכנים ואמרינן עלה מכנים פסול למי חטאת וטהור משום נסטרא דאמר רב אסי שונין כלי החרס שיעורו בכונס משקה לא אמרו במוציא משקה אלא לענין נסטרא בלבד ואמרינן ת"ר כיצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה אם לאו מביא עריבה מליאה מים ונותן קדירה לתוכה אם כנסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה ר' יהודה אומר כופף אוני קדירה לתוך עריבה ומציף עליה מים אם כנסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה או שופתה ע"ג האור אם האור מעמידה בידוע שבמוציא משקה ואם לא בידוע שבכונס משקה ר' יוסי אומר אף לא שופתה על האור מפני שהאור מעמידה אלא מעמידה ע"ג הרמץ אם רמץ מעמידה בידוע שבמוציא משקה ואם לאו בידוע שבכונס משקה היתה יורדת טפה אחר טפה בידוע שבכונס משקה מאי איכא בין ת"ק לר' יהודה אמר עולא כינוס ע"י הדחק איכא בינייהו אשמעינן אע"פ שרהב הנקב והוסיף על כדי הוצאת משקה והגיע להכנסת משקה עדיין אותו עציץ כשאינו נקוב דמי ומכשיר את הזרעים כדפרשינן לעילא : שלישית. ניקב בשורש קטן טיהר מלהכשיר זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים בהז אשמעינן רבה דלא כר' שמעון דאמר אם ניקב למטה מרביעית וקאמר אפילו ניקב בשורש קטן דאפשר דמתחברין אותו זרעים שיש בו לקרקע ודומה לעציץ נקוב וטהור מלהכשיר זרעים אם לא הגיע הנקב לכדי ה צאת זיתים עדיין כלי הוא ומקבל טומאה. רביעית ניקב במוציא זיתים. אמר רבא אם הוכן מעיקרא זה הכלי לקבל רימונים אע"פ שניקב במוציא זיתים עדיין טמא הוא אבל אם מעיקרא לא הוכן אלא לקבל זיתים כיון שניקב במוציא זיתים טהור והא מלתא פליגי בה רבה סבר דכלי חרס רברבי שיעורו במוציא זיתים לפום דמפרש ליה [לדרב אסי] [ורב אסי] נמי אמר הכין שמעתי והד מהרי אמוראי דמערבא חד סבר במוציא רימון וחד סבר בשורש קטן וסימניך אחד המרבה ואחד הממעיט ורב חנניא בר שלמיא משום ר' אליעזר תני כל כלי חרס בין גדול בין קטן אם ניקב במוציא זיתים טהור ומר קשישא מסיים בה דר' אליעזר כל כלי חרס שניקב במוציא זיתים הרי הן ככלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים והלכתא הכין ובהכין סלקא שמעתתא ולא סליק דצריך כלי חרס במוציא רימון וליתא לדרבא. חמישית ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובה : פרק יא הזורק מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר חייב. אמרינן זריקה תולדה דהוצאה היא והוצאה גופה מייתי לה ר' יוחנן דהיא מלאכה מהא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' משה היה יתיב במחנה לויה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ובמאי אילימא במעביר. נ"ב פי' ופליגי בהכנסת גופו או בהכנסת חפץ דמי : (ב) שם הא פחות משלשה כשרה מאי איכא למימר התם היינו :

גליון הש"ס

גמ' והאמר ר"א המוציא משוי. עיין עירובין דף לג ע"א תד"ה והא אי בעי :

עין משפט
נר מצוה

ט א ב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הלכה ז ויט:
י ג ד מיי׳ פי״ג שם הלכה כא:
[לעיל עא:]
יא ה מיי׳ שם הל׳ טז:

מסורת הש״ס

[לעיל ע. עד מכילתא פר׳ ויקהל]
לעיל עה:
[ב״ק סו:]
[שם]

למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר *דברים הדברים אלה הדברים אלו ל״ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני אמר ליה רב יוסף מר אהא מתני לה וקשיא ליה דרבי אדרבי אנן אדרבי יהודה מתנינן ולא קשיא לן דתניא מרה״י לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברה״ר רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי יהודה שתים אחת משום הוצאה ואחת משום העברה דאי ס״ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן פטרי לגמרי הא אפיק לה מרה״י לרה״ר ממאי דילמא לעולם אימא לך ר׳ יהודה חדא הוא דמחייב ורבנן פטרי לגמרי והיכי משכחת לה כגון דאמר עד דנפקא ליה לרה״ר תנוח ובהא קמיפלגי דר׳ יהודה סבר אמרינן קלוטה כמה שהונחה ואיתעבידא ליה מחשבתו ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה ולא איתעבידא ליה מחשבתו אבל אתולדה במקום אב לא מחייב רבי יהודה לא ס״ד דתניא רבי יהודה *מוסיף אף השובט והמדקדק אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי וש״מ מחייב היה רבי יהודה אתולדה במקום אב (א) ממאי דילמא לעולם דעבדה להא לחודה והא לחודה ורבי יהודה אתולדה במקום אב לא מחייב ובהא קמיפלגי דר׳ יהודה סבר הני אבות נינהו ורבנן סברי הני תולדות נינהו תדע דקתני רבי יהודה מוסיף אי אמרת בשלמא אבות מאי מוסיף מוסיף אבות אלא אי אמרת תולדות מאי מוסיף איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו לא חייב רבי יהודה אלא אחת א״ל רבינא לרב אשי ולמאי דסליק ארעתין מעיקרא דמחייב היה ר׳ יהודה שתים אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה אמר ליה *באומר כל מקום שתרצה תנוח: פשיטא נתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבע הרי כתב שם משמעון *נתכוון לזרוק ארבע וזרק שמונה מהו מי אמרינן הא אפיק ליה או דילמא היכא דבעי הא לא נח ולאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי וא״ל באומר כל מקום שתרצה תנוח ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כמה דלא כתיב שם לא מכתיב ליה שמעון הכא כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרקי ליה תמני: תנו רבנן הזורק מרשות הרבים לרה״ר ורשות היחיד באמצע ד׳ אמות חייב
פחות

רש״י

דברים הדברים אלה הדברים. גבי שבת דכתיב בויקהל אלה הדברים אשר צוה וגו׳ דברים משמע תרין ה״א מרבי חד הא תלת אלה בגימטריא תלתין ושש אלו ל״ט כו׳ ומנייתא למה לי על כרחיך לדעת כמה חטאות אדם מתחייב בהעלם אחד על השבת ואי מחייב אתולדה במקום אב בהעלם אחד הוו להו טובא: אמר ליה רב יוסף. לרב אחא: מר מתני לה · להא דרב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אהא דרבי: וקשיא ליה דרבי אדרבי · רב יהודה לאו אהא אמרה אלא אדר׳ יהודה מתני לה ולא קשיא ליה דלא אשכחן בעלמא דפטר ר״י אתולדה במקום אב: מרה״י לרה״ר ועבר ד׳ אמות ברה״ר · קודם שתנוח דאיכא תרתי הוצאה וזריקה ארבע אמות: ה״ג ואחת משום העברה · ורבנן פטרי אהעברה משום דלא סבירא להו קלוטה כמה שהונחה ותהוי כמי שהונחה משילתה בפתח וחזרה ונעקרה ונחה לסוף ד׳ אבל חייב הוא משום הוצאה: ואיתעביד ליה מחשבתו · שנחה ביציאתה מיד הלכך חייב משום הוצאה אבל משום העברה לא מחייב ואע״ג דחשיב ליה כמה שהונחה ונעקרה והונחה משום דהויא תולדה במקום אב: אף השובט · עם שאר אבות מלאכות להא דאמרן דלכך נמנו שאם עשאן בהעלם א׳ חייב על כל א׳ וא׳: שובט · מכרכר בכרכר: ומדקדק לאחר שמתח החוט של ערב מכה בכרכר בב׳ וג׳ מקומות וי״מ מדקדק משום האריגה כשיש ב׳ חוטין כרוכין זה עם זה ומובדלים מן השאר משוה אותן בכרכר או במחט: מאי לאו דעבדינהו לכולהו · שובט ומדקדק בהדי שאר מלאכות דהא מוסיף קתני ומיסך ואורג נמנו עם אבות מלאכות ואלה תולדותיה׳ כדקתני שובט בכלל מיסך: מאי מוסיף · הרי לא נמנו אלא אבות: ולמאי דסלק אדעתא כו׳ · נהי נמי דמיחייב אתולדה במקום אב הכא לאו תרתי איכא דאי להכא לסוף ד׳ בעי לה דתנוח הכא לא מיחייב אהעברת ד׳ דלא עבר מתחלת ד׳ (מר״ה והעביר) לסוף ד׳ ברה״ר אלא אהוצאה לחודיה הוא דמיחייב והוצאה אריכא הוא דעבד: ואי להכא · אצל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד׳ לא בעי לה דתנוח וליתא לזריקה ד׳ ולא מיחייב לה דבעינן עקירה מתחילת ד׳ ברה״ר והנחה לסוף ד׳ ברה״ר והכא עם יציאת הפתח הא לא נח והעביר לסוף ד׳ דניחייב אתרווייהו ומיהו אהוצאה הוא דמתחייב דנתקיימה מחשבתו דהא נח ברה״ר: באומר כל מקום שתרצה תנוח · וכיון דלא איכפת ליה הויא ליה קיום מחשבה בתרווייהו: הרי כתב שם משמעון · דתנן לקמן בפ׳ הבונה (לקמן דף קג) דחייב בב׳ אותיות ואף על פי שנתכוין למלאכה גדולה: ולאו היינו דבעי מיניה כו׳ ואמר ליה באומר כו׳ · הא לא אמר הכי לא מיחייב אלא אם כן נחה במקום מחשבתו הכי נמי בתרווייהו מיפטר לא שנא נתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבע לא שנא לזרוק ארבע וזרק שמונה פטור: ה״ג ודקאמרת הרי כתב שם משמעון · ואנתכוון לזרוק שמונה וזרק ד׳ דפשיטא ליה לחיובא קא מותיב מי דמי התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתב שמעון הלכך כי כתב שם בכוונה כתבי׳ והא עבד ליה מלאכה דיש שם אדם בב׳ אותיות הללו: הכא כל כמה דלא זריק ד׳ · שתנוח לסוף ד׳ לא מזדרק ליה תמניא בתמיה הלכך כי נח לסוף ד׳ לא נתקיימה מחשבתו ולא דמי לשם משמעון לשון אחר ה״ג אמר מר הרי כתב שם משמעון מי דמי כו׳ והיא היא: מרה״ר לרה״ר ורה״י באמצע ד״א חייב · אם עבר ברה״ר ד״א ואפי׳ ע״י צירוף חייב:
פחות

תוספות

למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא כו׳. הקשה ה״ר פור״ת מנא ליה דמחייב אתולדה במקום אב דילמא הא דמחייב שתים היינו כשנודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דר׳ יוחנן ור״ש לקיש *דמחייב אפילו בהוצאה והוצאה בהעלם אחת ואור״י דאם כן לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש שחייב שתים ועל כרחיך אתא לאשמעינן דרבי מחייב אתולדה במקום אב: לא ס״ד דתניא ר׳ יהודה מוסיף כו׳. לפי מאי דקס״ד דטעמא דרבי יהודה משום דמחייב אתולדה במקום אב אמאי נקט טפי שובט ומדקדק איכא למימר דס״ד דרבנן נמי מחייב אתולדה במקום אב ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק ואמרי דלאו היינו תולדה אלא היינו ממש מיסך ואורג אי נמי לא מחייבי רבנן אתולדה במקום אב ולדבריו דרבי יהודה קאמרי: מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי. אין הלשון מיושב דמשמע דלמסקנא לא קאי הכי וזה אינו דלמסקנא נמי דמפ׳ דר׳ יהודה חשיב להן אבות מיירי נמי דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי דאי בדעבד האי לחודיה והאי לחודיה כדגרסינן בכמה ספרים בהא לא הוה פליגי רבנן עליה דתיפוק ליה דמשום תולדה הוו מחייבי ואומר ר״י דאין למחוק ושפיר גרסינן ליה וה״פ לעולם דעבדה האי לחודיה והאי לחודיה ופליגי במזיד ולענין התראה דלרבי יהודה צריך להתרותו משום שובט ומדקדק ולרבנן משום מיסך ואורג וה״ה דהוה מצי למידחי דעבדינהו לתרווייהו בהדי הדדי ורבי יהודה סבר הני אבות נינהו אלא דניחא ליה לדחויי דעביד האי לחודיה והאי לחודיה דהשתא ע״כ טעמא דר״י לאו משום דמחייב אתולדה במקום אב אלא משום דאבות נינהו: הרי כתב שם משמעון. אף פשיטותא לא קיימא כדמסיק ורבינא נמי דפריך לרב אשי אמילתא דר״י אי להכי קבעי לה להכא לא קבעי לה סבר דלא דמי לכתב שם משמעון דאי דמי לא הוי פריך מידי דהא כי קא בעי דתנוח בסוף ד׳ כשנחה בתחלת רה״ר ע״י קליטה הרי כתב שם משמעון וכי אזלה תו ד״א ליחייב עלייהו דנעשית מחשבתו ראשונה ולהכי קאמר הש״ס לאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי דלא הוה ליה לאיתויי מילתיה דרבינא אלא שרוצה לסתור לו אף מה שהיה פשוט לו הרי כתב שם משמעון: הכי גרסינן ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כו׳. ואי גרסי׳ ואמאי והרי כתב שם משמעון אתי נמי שפיר אלא שהוא קושיא ולספרים דגרסינן אמר מר פריך לפי מאי דס״ד מעיקרא:
הניחא

רבינו חננאל

מחנה לויה רה״ר היא וקאמר להו משה לישראל לא תפיקו מבתיכון דהוא רה״י ותיתו לרה״ר והאי דגרסי׳ בתרה וממאי דבשבת הוה קאי ומשני דגמיר העברה העברה שמיע לן מרבוותא דליתא מעיקרא דשמעתא וגירסני דלאו בקיאין אינון קשיא להון ופסלה הדין גירסא וסוגיא דמשה רבינו בחול הוה קאי במחנה לויה דהוא רה״ר וקאמר לישראל לא תיתי מידי דשלים ליה צורכיה כדכתיב מרבים העם להביא מדי העבודה וגו׳ ומש״ה ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו׳ וכתיב והמלאכה היתה דים לכל: ומנלן דהוצאה מרשות לרשות מלאכה היא דדייקינן מדלא אמרה תורה איש גאשה אל יביאו עוד לתרומת הקודש אלא אל יעשו עוד מלאכה קאמרה תורה ולא הוו עבדי מידי אחרינא אלא מפקי ומייתי ש״מ דהבאה קרי לה מלאכה וכיון דאמר להו אל יעשו עוד מלאכה קבילו כדכתיב ויכלא העם מהביא וכיון דהבאה מבתיהון ליתן לגזברים במחנה לויה בחול איקראי מלאכה וקי״ל דכל מלאכה אסור׳ בשבת איברירה לה מלתא דהוצאה והכנסה נמי מלאכה היא כשם שנמנעו העם מלהוציא ולהביא וליתן לגזברים כך נמנעו הגזברין מלקבל מהן ולהכניס ללשכה ומפורש נמי בירושל׳ ביציאות השבת שההוצאה קרויה מלאכה: ולר׳ אליעזר מחייב אתולדה במקום אב והעושה אב ותולדה דידיה מחייב תרתי כאשר הוא מפורש בכריתות וכיון דאהוצאה ואהכנסה מחייב ואזריקה מחייב אמאי קרי להאי אב ולהאי תולדה ופשוטה היא וכבר פירשנוה למעלה: ואמרי׳ אשכחן הוצאה וזריקה נמי מרשות לרשות דחייב: הזורק ד׳ אמות ברה״ר מנלן דחייב א״ר יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה משום דברה״ר היתה מלאכת המשכן נעשית ואקשינן אורגין מחטין למה להו ותרצינן שכן תופרי יריעות זורקין מחטין ואקשינן תוב ומנלן שהתופרין הללו היו זורקין מחטיהן ארבע אמות ברה״ר שמא זה בצד זה היו יושבין ומשלימין מחט זה לזה ואפילו תימא לא היו זה בצד זה [מ״מ מנ״ל] דד׳ אמות היו ביניהן דלמא פחות מד׳ אמות הוו. ונדחת זו דרבי יאשיה ופירק רב חסדא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאן ביריעה ויש שגורסין בוכיאר פי׳ בוכיאר הקנה שהחוט של ערב תלוי בו שזורקו האורג בתוך היריעה לרחבה להיארג אותו החוט בכלל היריעה ושמעינן מרבותינו הגאונים פי׳ בבבל קורין אותו אל נאוכה ויש מי שאומר אל מכנף ואקשינן עליה והלא אינדו בידו וקיי״ל דכל הזורק דבר ואגדו בידו אינו חייב דהא לא יצא מידו כדמפורש בהמצניע וכדגרסי׳ סוף הדין פרקא לענין לכתא ומתנא ובמתניתין דסוף עירובין דף צ״ט הקורא בס״ת על האסקופה הכא נמי עיקר החוט של ערב אצל האורג והוא משימו על הבוכיאן ואורג בו והוא נמתח מאצל האורג ובזה אין חייבין עליו ושנינן בניסכא בתרא פי׳ החוט של ערב שבסוף שאין אינודו ביד האורג ואקשינן תוב והא אותו מקום שהבוכיאן נזרק בו והוא נפש המסכת מקום פטור הוא ואינו רה״ר ואנן בעינן ד׳ אמות ברה״ר ונדחת גם הבוכיאן הנזרק ביריעה ושנינן אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר לשוליהן פי׳ כגון שוליא דנגרי והוא כגון תלמיד המשרת ללמוד מלאכה נקרא שוליא ודחינן ודלמא שוליהן גביהן הוו יתבי ולא מרחיקי ד׳ אמות מהן ושנינן אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר זה לזה דליכא למימר כי האורגין גבי הדדי הוו יתבי דא״כ מטו הדדי בחפא פי׳ מגיעין זה לזה במסרק שמכסה בו על היריעה ואקשינן תוב וא׳ ודלמא שלחופי הוו משלחפי כלומר לא האי יושבין זה כנגד זה אלא זה אחורי זה כדגרסי׳ בפרק המוכר פירות לחבירו בענין כרובין בנס היו עומדין ואתקיף רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי או שמא באלכסון או זה יריעתו מתוחה לצפון וזה למערב ובהיות כן יתכן להיות קרובין זה לזה ועוד וכי שואלין היו זה מזה והתני לודא איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ממלאכתו היה עושה ולא היה עושה ממלאכת חבירו ועמדו הקושיות הללו בלא פירוק ואקשי תוב ארבעית זורק [בר״ה מנ״ל] מכלל דמעביר פשיטא לן מנא לן דמעביר ד׳ אמות ברה״ר חייב אלא מעביר גמרא גמירי לה זורק נמי גמרא גמירי לה: מגלת סתרים שהיה כתוב בה אבות מלאכות מ׳ חסר אחת ואם עשאן כולן בהעלם אחת אינו חייב על אחת מהן כלומר אינו חייב אלא ל״ח חטאות שיש אחת בהן שהוא פטור עליה ונמצא ספק בכולן ואמר שמואל מקושש מעביר ד׳ אמות ברה״ר הוה פי׳ כיון שנסקל נתברר כי המעביר ד׳ אמות ברשות הרבים אינו מן הספיקות אלא ודאי חייב: במתניתא תנא תולש היה והוא הקוצר רב אחא אמר מעמר היה כל אחד מאלו אומרים זו היא הברירה בלא ספק [דחייב] ור׳ עקיבא שאמר מקושש זה צלפחד נדחו דבריו. ופירשו דלא גמר מפי רבו ג״ש זו אלא הוא לעצמו דן זה וקיי״ל אדם דן ק״ו מעצמו ואין אדם דן ג״ש מעצמו ומוצאת אתה למד דכל ג״ש דלא גמרא הוא ליכא למיסמך עלה. ור׳ עקיבא כיון דלא הות גמרא בידיה לפיכך נידחת ולא קבלה ממנו. ואף לא עמד שאהרן נצטרע ואי משום דכתיב ויחר אף ה׳ בם בנזיפה בעלמא: נתברר לנו מפסקא קמא דמתניתין כי הזורק מרה״י או מרה״י לטח
ברה״ר

הגהות הב״ח

(א) גמרא אתולדה במקום אב (ממאי) דילמא וכו׳ וכל קא מיפלגי) תא״מ ונ״ב ס״א לעולם אימא לך רבי יהודה אתולדה במקום אב לא מחייב וכו׳ קא מיפלגי:

פחות מארבע אמות פטור מאי קמ"ל הא קא משמע לן רשויות מצטרפות (א) ודלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: *אמר רב שמואל בר יהודה אמר רב אבא אמר רב הונא אמר רב *המעביר ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר איני והא עגלות דמקורות הויין *ואמר רב משום רבי חייא °עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר כי קאמר רב בדראתא מכדי אורכא דעגלה כמה הואי חמש אמין פותיא דקרש כמה הואי אמתא ופלגא כמה מותיב תלתא פשא ליה פלגא דאמתא כי שדי ליה מר ביני וביני כלבוד דמי מי סברת קרשים אפותייהו הוה מנח להו אחודן מנח להו סוף סוף סומכא דקרש כמה הוי אמתא כמה הוה מותיב ארבעה פשא לה אמתא כי שדי לה מר ביני וביני כלבוד דמי הניחא למ"ד קרשים מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שפיר אלא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלה עוביין אמה מאי איכא למימר א"ר כהנא *באטבעי אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה עגלה גופא מקורה הואי

אמר

פחות מארבע פטור · דמשום הולאה לא מיחייב דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: רשויות · השוות: מצטרפות · רשות הרבים זו עם רשות הרבים זו ודלא כר' יוסי דאמר בפרק המוציא יין (לעיל פ:) אף בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור ועוד קא משמע לן דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: מקורה · מכוסה: והא עגלות · דמשכן: דמקורות הוו · בקרשים הסדורין עליהן רחבן לאורך העגלה ואורכן לרחבן על ראש דפנותיה וקא סלקא דעתך על פני כל אורך העגלות היו מסודרות: וביניהן · בין עגלה לעגלה שבלדה ואף על פי שראשי הקרשים יוצאים לכאן ולכאן שתי אמות ומחצה לכל רוח וראשי קרשים של עגלה זו מגיעין לראשי קרשים של זו שבלדה שהרי חמש אמות היו בין עגלה לעגלה כדלקמן ורחב עגלה חמש אמות הא כל שתי אמות ומחצה ובין הדפנות והאופנים ועובי האופנים שתי אמות ומחצה וי' אמות אורך הקרש וכשאורכה נתון על דופני עגלה לרחבה נמצאו ב' אמות ומחצה בולטין מכל צד ונמצא ריוח שבין ב' העגלות מקורה בראשי קרשים: ולדיהן · ריוח שבין דופן עגלה לאופן ועובי האופן: כי קאמר רב · מתתיהן רה"ר: בדראתא · בריוח שבין שורות הסדר שהיה סודר קרש על קרש סדר אחד ומניחו ריוח וסודר סדר אחר ומניחו ריוח: ה' אמות. כדלקמן: כמה מותיב · כמה סדרים יכול להושיב על אורך דופנותיה תלתא ותו לא ומחזיקות ד' אמות וחלי פש ליה ריוח פלגא דאמתא: שדי ליה מר ביני וביני. כשאתה מחלק לריוח שבין הסדרים אין בכל ריוח אלא רביע אמה דהוא טפח ומחלה דה"ל לבוד והייט מקורה: אחודן מנח להו. דאיכא רווחא טפי: סומכא. עובי: אמתא. כדמשני לקמן עוביין אמה: כמה מותיב. כמה סדרים הוא מסדר: ארבעה. דעל כרחיך כל מה שיכול לסדר על פני אורך העגלה הוא מסדר ואינו מגביה להושיב זו על זו שהרי י"ב קרשים היו לעגלה אחת שמ"ח קרשים היו כ' קרשים לצפון ועשרים לדרום ושם למערב ושנים למקלועות וכיון דרחבן אמה וחלי ומושב חודן קלר אם אתה מסדר זו על זו הרבה הן נופלות הלכך כמה הוא מותיב ארבע דחמשה לא יתבי דאי אפשר לדוחקן ולגמלם להושיב ה' בתוך ה' אמות ועוד מפני בליטת הטבעות: כי שדי מר ביני וביני. לחלקה לאמה זו ג' רווחים שבין ארבע סדרים כלבוד דמי שאין כאן ריוח אלא שני טפחים: הניחא. הא דאמרת שהריוח הזה רשות הרבים הוא למ"ד שעובי הקרשים כלה והולך עד כאלבע איכא למימר דאיכא רווחא טפי בין ד' סדרים: אלא למ"ד כו'. פלוגתא לקמן בשמעתין: אמר רב כהנא באטבעי. בריוח שבין לדי הקרשים שהטבעות קבועות בהם קאמר רב דהוי רשות הרבים כלומר אי אפשר לסדר בה ארבע סדרים כדקאמרת לפי שטבעות קבועין בקרשים כדכתיב (שמות כו) ואת טבעותיהם תעשה זהב שהיה תוחב הבריחים לתוכן לפי שהן גבוהות וכשיושבות על האדנים שאינם אלא אמה מגעגעות לפנים או לאחור אלא שהבריחים מחברים את כולם והבריח התיכון מחבר כל ג' הרוחות ומחזיקין זה את זה ואותן טבעות זקופין היו ולא שוכבין והיו רחבין ואי אפשר להן לעמוד זה כנגד זה באותו ריוח לפיכך מושיב שתים זו אצל זו בראש העגלה האחת ופונה לד הטבעות של חיצונה לחוץ ושל פנימית לפנים ואין צריך להניח ריוח ביניהן וכן בראש העגלה השני וכל *אחת הריוח באמלע בין לדי הטבעות כך פירשו רבותי וכך היו גורסין אמר רב כהנא באטבעי אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה ועגלה גופה מקורה הואי אמר שמואל ביתדות ומפרש אטבעי כמו טבעי ופרכינן הכך רווחא דאטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה כדפרישית והתינח לדיהן וביניהן רשות הרבים אלא תחתיהן היכי הוי רשות הרבים הא עגלה גופה מקורה הואי דקא סלקא דעתך שהיו עשויות כעלייה מלמטה כאותן שלנו שטוענין בהן חול ועפר לבנין:

הניחא למ"ד קרשים מלמטה עוביין [א]מה וכלין והולכין עד כאצבע · הקשה הרב פור"ת ולדידיה מי ניחא והלא כיון שהולכין וכלין עד כאצבע יכולין לסדר ששה סדרים או יותר שיתא חודו של זה כנגד עביו של זה ויחזיקו ששה סדרים שלש אמות ושלש אצבעות וישארו י"א טפחים לאויר וכי שדית להו ביני וביני כלבוד דמי ותירץ דגנאי הוא להשים לד העב העומד סמוך לקרקע אצל הקצר שהיה למעלה מקום שהיריעות פרוסות עליהן ודמי להא דאמרינן מעלין בקדש ואין מורידין ור"ת תירץ דכמו שהיו פורקין אותן מן המשכן כך היו מניחים על העגלה שהיתה אצל דופן המשכן כי כך היו עושין בלא טורח אבל להופכן היה טורח גדול ורבינו ילחק אומר דשמא מחציין ולמעלה היו כלין והולכין והשתא אי אפשר לסדר יותר וא"ת מכלן דילפינן ממה שאינו מקורה נילף מן המקורה שבו ויהא המעביר ד' אמות ברשות הרבים מקורה חייב וי"ל דמן האויר יש לנו ללמוד שדומה יותר רשות הרבים ור"י אומר דמהכא לא ילפינן רשות הרבים אלא ממחנה לויה כדאמר לעיל ומהכא לא ילפינן אלא שיעור רשות הרבים דהוי י"ו אמות ומכל מקום אי לאו דתחתיהן וביניהן ולדיהן רשות הרבים לא הוה ילפינן מינייהו שיעור רה"ר:

אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה עגלה מקורה היא · פירש רש"י דסלקא דעתך שהעגלה היתה מקורה ותימה למה היה סבר לומר כן ועוד דבכל הספרים גרסינן אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה מה לו להזכיר אטבעי בהך אתקפתא לא הוה ליה למימר אלא הא עגלה מקורה היא ועוד דגרסינן לעיל בדראתא ובכל ספרים גרסי' בדרא תתא ולפי גירסתם נמי אין הלשון משמע בין השורות כמו שפיר' ונראה לר"ת כמו שפי' ר"ח בדרא תתא פי' בשורה ראשונה שעדיין לא הניח על העגלה אלא קרשים התחתיים בלבד שאינה מקורה כולה שיש ריוח בין השורות כדמפרש ואזיל אבל כשמסדר שורה שניה ושלישית נסתם האויר שבין השורות שלא היו יכולים להיות מכוונים ולהשימן זה על זה בשוה ממש אלא כל אחד היה בולט לחוץ עד שנסתם כל האויר כמו באריח על גבי לבינה ופריך אורכא דעגלה כמה הוי כו' כלומר אפילו בשורה ראשונה לא היה תחתיהן רשות הרבים כדמפרש ואזיל ומשני אמר רב כהנא באטבעי אע"ג דלא קאמר אלא הדר ביה דודאי כשיש קרשים על העגלה אפילו דרא תתאה לא הוו רשות הרבים תחתיה אלא כי קאמר דהוי רשות הרבים באטבעי שאין על העגלה אלא אטבעי גרידא פי' אטבעי שני עלים נקובים בשני ראשיהן נקובין כעין טבעות לכך קרי להו אטבעי ותוחבין אותן על הקונדיסין העומדין בשני לדי העגלה לרחבה לפניה ולאחריה כדי שלא יפלו הקרשים ולפי שלא נזכר אמורא לעיל אין דרך הש"ס לומר אלא ופריך אטבעי היכא מנחא להו אגבא דעגלה פירוש אחר שנתנו הקרשים על העגלה נותנין עליהן אטבעי טבעות ומסגרות כדפרישית לפניה ולאחריה כדי שיאחזו הקרשים ואז כבר עגלה מקורה היא ולא גרסינן עגלה גופא אלא עגלה מקורה היא ומשני אמר שמואל ביתידות פירוש אטבעי דקאמר רב כהנא לא אותן עלים נקובים המשימין לרוחב העגלה כדפי' אלא ביתידות פירוש שני עלים ארוכים שכמו כן נוקבין אותן בשני ראשיהן ונותנין על הקונדיסין לאורך העגלה ועל אותן עלים נותנין הקרשים כדי שיהו גבוהים למעלה מן האופנים ועשויין כמו אטבעי של רוחב העגלה שלאחר הטעינה ולפי שמואל אינו כ"א מפרש דברי רב כהנא לא קאמר אלא אבל ר"ח מפרש דהדר ביה מטיותא דרב כהנא ואין נראה מדלא קאמר אלא ועוד היאך היה טועה רב כהנא דהא אין רגילות להניח אטבעי עד לאחר טעינה:

די:

יב א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ז ויד:

רבינו חננאל

ברשות הרבים ונעשית מחשבתו חייב ופסקא תנינא במתניתין הזורק מרה"י לרה"י אחרת ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ולענין בעיא דרבא למטה מעשרה פליגי פשיטא לן דמושיט למעלה מעשרה ברה"ר ונח ברה"ר חייב וכן מושיט מרה"י לרה"ר והיינו מעביר ד' אמות ברה"ר וכמוציא משוי על כתיפו דמי שהרי למעלה מעשרה הוא וכן היה משא בני קהת ומלאכה היא אלא מיהו מושיט מרה"י לרה"ר אע"פ שלא הגיע ברה"ר עד ד' אמות חייב כיון דנח ברה"ר שהרי הוא מוציא מרשות לרשות אבל המגביה חפץ ברה"ר והעבירו ברשות הרבים ולא הכניסו ולא הוציאו מרשות לרשות אם העבירו ד' אמות חייב ואם לאו פטור. אלו כולן פשוטות הן ובעיא דרבה נמי פשוטה היא מדתניא מרה"י לרה"י ועובר ברה"ר עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ודייקינן מדקתני ברה"ר עצמה פשיטא דלמטה מי' פליגי ולא מיתוקמא במעביר כגון מוציא ומושיט דהני אפילו למעלה מי' חייב אלא לאו בזורק ולמטה מי' [הוא] דחייב ר"ע אבל למעלה מעשרה אפילו ר' עקיבא פוטר והכא בהא קא מיפלגי ר' עקיבא סבר אמרי' קלוטה באויר כמה שהונחה דמי ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה באויר כמה שהונחה דמי ור' אלעזר פליג וסבירא ליה דרבנן פטרי אפי' למטה מי' ור' עקיבא מחייב אפילו למעלה מעשרה טפחים והאי דקתני ברה"ר עצמה להודיעך כחן דרבנן דהלכתא כוותיהן. והא דאמר רב חלקי' בר טובי תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מי' דברי הכל פטור מחטאת ואינו אסור אלא משום שבות מג' ועד י' ר"ע מחייב וחכמים פוטרין ותניא נמי הכי פליגא אתרווייהו אדר' אלעזר דסבר אפי' (למטה) [למעלה] מי' פליגי ולרב המנונא דסבר למטה מי פליגי בי' כולהו האי אמרת מג' ועד י' בלבד הוא דפליגי ותניא כוותיה וסוגיין דשמעתין אסור לזרוק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע בתוך ג' לדברי הכל ואם זרק חייב חטאת ואע"ג דאמר רבא לקמן (ד' ק') בתוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ובהמוציא יין (ד' פ') אוקימנן בזורק מכלל שאם לא נח אפילו ע"ג משהו לא מחייבי רבנן הא *) דרב חלקיה בר טובי עדיפא דתניא כוותיה בהדיא מג' ועד י' פטור אבל אסור כרבנן למעלה מעשרה אם אין אותן ב' רשויות שלו אסור לזרוק מזו לזו משום שבות ואם הם ב' דיוטאות שלו זו כנגד זו ורה"ר ביניהם (משות) מותר לזרוק מזו לזו ואם היתה דיוטא אחת למעלה ואחת למטה שהזורק צריך להעקים ולזרוק אסור משום גזירה גזרינן לזרוק דלמא נפלה ברה"ר עצמה ואתי לעיולא מרה"ר לרה"י ותרגומא נמי להא דרב דאמר ב' בתים שלו בשתי צדי רה"ר אסור לזרוק מזו לזו דמידלי חד ומיתתי חד כדפרשינא והלכתא כוותיה דרב ובלבד דלמעלה מעשרה נפלו ואסיקנא כל פחות מג' טפחים כלבוד דמי בין למעלה כגון הרחקת סכך מן הדפנות וכיוצא בה ובין למטה הלכתא גמירי לה. ת"ר הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ר' מחייב וחכמים פוטרין פי' כגון שזורק מרה"ר ונתכוון לנוח ברה"ר אחר ולא נתכוון כדי שינוח ברה"י וגם לא נח ברה"י אלא עברה בלבד העברה ברה"י ונח ברה"ר שנתכוון כדי שינוח בו ואין ממקום שזרק עד מקום שנח ד' אמות דכיון שאין ביניהם ד' אמות פטרי רבנן ורבי סבר קלוטה באויר כמו שהונחה בקרקע דמו. רב ושמואל דאמרי תרווייהו לא חייב רבי אלא בזמן שעברה ברה"י מקורה דסבר ביתיה כמאן דמליא דמי וכאלו נחה ברה"י ונמצא מכנים ומוציא מרשות לרשות ואע"ג דלית תמן ד' אמות חייב ומפרשא בגיטין בהזורק גט. אבל הזורק דרך רה"י שאינו מקורה לא מחייב ר' ולא אמרינן קלוטה כמו שהונחה: אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הכנסה ואחת משום הוצאה. ודחי' לה להא הכי והא הכנסה תולדה דהוצאה היא כדתנן בחשבון אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות ואע"ג דאוקימנא בתחלת מסכתא זאת תנא כל עקירת חפץ ממקומו הוצאה קרי לה מיהו חדא אב וחדא תולדה. וא"ת מחייב ר' שתים ונמצא מחייב אתולדה במקום אב דידיה והא תניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים ל"ט מלאכות שנאמרו לו למשה מסיני וכל מאן דאית ליה הילוק מלאכות והללו הן אבות והשאר תולדות ואוקימנא דאינו מחייב אתולדה במקום אב דידיה אלא על האב ועל אתולדה דידיה לא מחייב אלא חדא וא"ל רב יוסף לרב חסדא מר הא שמעתא דרב יהודה אמר שמואל אדר' מתני לה וקשיא ליה. רב יהודה אמר שמואל לא קתני לה אדר' כלל אלא אדר' יהודה מתני לה דתניא הזורק מרה"י לרה"ר ועובר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' יהודה שתים אחת משום הוצאה מרשות לרשות ואחת משום מעביר ד' אמות ברה"ר ודחינן ממאי דלמא ר' יהודה חדא הוא מחייב כגון דאמ' עד דנפקא לרה"ר תנוח ובהא פליגי ר' יהודה סבר כיון דנפקא לרה"ר קלטתה רה"ר כאילו נחה שם ונעשה מחשבתו ולפיכך חייב. ורבנן סברי לא אמרי' קלוטה כמי שהונחה וכיון שלא נעשת מחשבתו פטור לגמרי דקיי"ל לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל אתולדה במקום אב אפילו ר' יהודה לא מחייב ובהכי סלקא שמעתין ואע"ג דטרח למפשט מהא דתניא ר' יהודה מוסיף אף השובט והמדקדק מכלל דהני תולדות נינהו דר' יהודה מחייב אתולדה במקום אב דהויא היא ואסיקנא הני לר' יהודה אבות נינהו ומוסיף להו בהני אבות ואוקמוה רבה ורב יוסף דלא הוה מחייב רבי יהודה אלא אחת וא"ל רבינא לרבא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב ר' יהודה שתים אי האי זורק דעתו שתנוח עם יציאתה לרה"ר ואין דעתו להעבירה ד"א ברה"ר אע"ג דסבר קלוטה כמי שהונחה בהעברה לא מחייב דהא לא נתכוון להעבירה ד"א ברה"ר דהא לא מחייב אלא על מחשבתו כר' יוחנן דאמר המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאו לרה"ר פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך. ושני ליה רבא לרבינא באומר הריני זורק ובדעתי כ"מ שתנוח בו הוא רצוני דכל היכא דנח אמרינן הרי נעשית מחשבתו: פשיטא נתכוון לזרוק ח"א וזרק ד' הרי כתב שם משמעון וחייב. ואקשינן מי דמי התם כמה דלא כתב שם לא מכתב ליה שמעון וכאלו מתחלה כך היתה מחשבתו כתוב שם ואחריו עון והנה נעשית מחשבתו ולפיכך חייב אבל זורק מי לא יכול לזרוק ח"ת בבת אחת כי לא נייח ביניהן כלל ונדחת: נתכוון לזרוק ד' אמות וזרק ח' חייב אם

אמר

*) עיין תוס' לעיל ד' פ' ד"ה והא ולהלן ד' ק' ד"ה אהזהו מש"כ בזה.

[לעיל ה.]

[לקמן צט.]

הגהות הב"ח

(א) גמרא מצטרפות ולא אמרינן:

[ז"ל בערוך ערך אטבע פי' אטבעי הם המסגרות המשימין למעלה בעגלות סביב כשהיא טעונה]

גליון הש"ס

גמ' עגלות תחתיהן וביניהן. עי' עירובין ו ע"א תוס' ד"ה כיצד מערבין:

נ"ל אמת

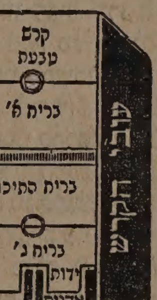
מסורת הש"ס

אמר שמואל ביתדות ת"ר קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שנאמר °יהיו תמים על ראשו (שמות כו) ולהלן הוא אומר °תמו נכרתו (יהושע ג) דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה שנאמר יחדיו והכתיב תמים ההוא דליתו שלמין ולא ליתו דניסרא ואידך נמי הכתיב יחדיו ההוא דלא לישלחופינהו מהדדי בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה היינו דכתיב °ולירכתי המשכן ימה (שמות כו) תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות דאתי פותיא דהני ממלי ליה לסומכא דהני אלא למ"ד מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק דשפי להו כי טורין*: °והבריח התיכון בתוך הקרשים (שם) תנא בנס היה עומד °ואת המשכן תעשה עשר יריעות (שם) אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא עשרין ותמני דל עשר לאיגרא פשא להו ט' להאי גיסא וט' להאי גיסא לר' יהודה מיגליא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דקרשים שדי פותייהו לאורכא דמשכן כמה הויא ארבעין דל תלתין לאיגרא פשא להו י' לר' יהודה מכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים °ועשית יריעות עזים (שם) לאהל וגו' אורך היריעה האחת שלשים באמה וגו' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא לר' יהודה מיכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים תניא נמי הכי °והאמה מזה והאמה מזה בעודף (שם) לכסות אמה של אדנים דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר לכסות אמה של קרשים °שדי פותייהו לאורכיה דמשכן כמה הויא מ' וארבע דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע סרי דל תרתי לכפלא דכתיב °וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל (שם) פשא להו תרתי סרי בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב חצי היריעה העודפת תסרח אלא לר' נחמיה מאי תסרח תסרח מחברותיה תנא דבי ר' ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה ת"ר חרוצים היו קרשים וחלולים היו האדנים ונראין

תורה אור

אמר שמואל ביתדות · לא היו מקורות מלמטה אלא יתדות היו וריוח ביניהן כעין אותן שלנו העשויות להביא עלים · ולי נראה פי' דאטבי כמו אטבא דספרי האמור במנחות (ד' לג.) והוא גלואו"ן בלע"ז שמבקעו מקל אחד בראשו וטסך בו דפי הקונטרס והכי קאמר רב כהנא באטבי לא היה עושן ריוח בין כל סדרא וסדרא כדקאמרת דמתוך שהסדר גבוה ג' קרשים כל אחד רחבו אמה וחצי ומושבו קצר שהוא אמה של עובי ותו לא הרי הן נופלות זו על זו אלא מושיב שתי שורות של שלש שנים זו אצל זו כמין אטבי ששתי צלעות האטבא סמוכות זו לזו כן מושיב לראש העגלה האחת ומחזיקות זו את זו ונמצא מקום מושב הסדר ב' אמות וכן עושה לראש השני ואמת הריוח באמצע ופרכינן היכא מנח להו לקרשים אגבה דעגלה והא עגלה גופה מקורה הואי ותיכח לידיהן וביניהן כו' כדפרי' וללשון רבותי אין לשון הגירסא נראה כפירושן ולמה הוזכרו אותן טבעות כאן לשלחופינהו לקרשים שבשני סדרים הפנימית שלא יהו טבעותיהן מכוונין זו כנגד זו: ולהלן הוא אומר תמו נכרתו · מה תמו האמור להלן לשון כלייה אף תמים האמור כאן לשון כלייה: שנא' יחדו · כולן שוות: דלא לייתי דנסרא· קרש אחד מב' חתיכות: דלא לישלחופינהו · אחד לפנים ואחד לחוץ אלא מושיב הקרשים מכוונין זה אצל זה שיעמדו הקרשים מכוונים עוביה של זו כנגד עוביה של זו: ואתי פותיא דהני וממלא סומכא דהני · שכשהושיב ששה קרשים למערב נמצא רחבן תשע אמות והמשכן רחבו י' נמצא חסר הכותל חצי אמה לצפון וחצי אמה לדרום ומביא שני קרשים אחד למקצוע זה ואחד למקצוע זה ומושיבן אצל הששה ורוחב הקרש אמה וחצי נמצא חצי האמה ממלא וסותם חסרון הקיר מערבי והאמה מכסה עביו של קרש הדרומי החיצון נמצאו הזויות שוין מבחוץ שני חודי הקרשים סמוכין יחד וכן לצפון: האי טייל והאי נפיק · דכיון דקרש אחד שבדרום ושבצפון למעלה כלה בעביו וקרש ההוא נותן במקצוע רחב אמה וחצי נמצא רחב הקרש של מקצוע בולט ויוצא לדרום מלמעלה חוץ מעביו של דרומי וכן לצפון: דשפי להו · לרוחב ב' קרשים שבמקצוע ומקצרן למעלה מרחבן שלא יהיו בולטין: כי טורים · ההרים הללו שהן משופעין [מב' צדדים]: בנס היה עומד · שאחר שהקרשים כולן נתונין באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו ומבריח לשלשת הרוחות ואין לך אומן יכול לעשות כן ובנס היה נכפף מאליו: דל עשר לאיגרא · לרחב חלל המשכן שהוא י' אמות: לרבי יהודה· דאמר למעלה כלין עוביין של קרשים לכאצבע אינן ממעטין ביריעות וכשפורסן לרחב המשכן נופלות תשע אמות לצפון ומכסין ט' אמות לקרשים מבחוץ ואמה של אדנים מגולה שהאדנים גבהן אמה וחלולין הם והקרשים חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה ונשאר חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן והן שתי ידות לקרש האחד ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני צידיהן לרכוב על עובי דופני האדן כשנועץ שתי הידות בשני אדנים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות אשה אל אחותה ולא יהא עובי האדן מפסיק ביניהן: לרבי נחמיה · דאמר אף מלמעלה עוביין אמה ממעט עובי הקרשים הדרומיות והצפוניות אמה לכאן ואמה לכאן באורך היריעות ואינן נופלות אלא ח' אמות לכל צד: מיגליא אמה מן הקרשים · חוץ לאדנים ואמה דאדנים: שדי פותייהו לאורכא דמשכן · לאחר שחברו ה' יריעות לבד וכל אחת ד' אמות רחב הרי כ' אמות וכנגדן במחברת השנית שהיא של ה' יריעות הרי מ' ל' מהן הויין גג למשכן לאורכו ועשר העודפות: לרבי יהודה דאמר אין עובי קרשים שבמערב ממעט בהו נמצא היו"ד אמות כולן תלויות ומכוסות כל י' אמות של אורך הקרש הרי אף האדנים של צד מערבי מכוסין: ועשית יריעות עזים · אלו יריעות עליונות הפרוסות על יריעות התחתונות העליונות קרויות אהל כלומר לגג ומכסה והתחתונות קרויות משכן עצמו שהן לנוי תכלת וארגמן ותולעת שני: ויכסיא אמה דאדנים · שנשארת מגולה מן התחתונות יכסוה העליונות: לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים · ועודפה של יריעה זו הולכך לכסות אמה דקרשים שלא כסוה התחתונות: בעודף · שיריעות האהל עודפות על יריעות המשכן ב' אמות יהיה סרוח על כיסוי התחתונות לכסות מה שלא כיסוהו: ארבעים וארבע · די"א יריעות היו: תרתי דכפלא · שהיתה נוטה רוחב חצי יריעה על רוח מזרחית שלא היו שם קרשים שהוא פתח למשכן ואין שם אלא מסך פרוש כמו וילון כדכתיב ועשית מסך לפתח האהל וגו': בשלמא לרבי יהודה · דאמר עובי הקרשים לא ממעט ביריעות היינו דכתיב חצי היריעה העודפת בעליונות יותר מן התחתונות תסרח על אחורי המשכן סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגררות בארץ: מאי תסרח · אמה אחת נגררת ותו לא שהרי עובי הקרשים מיעט בה אמה: מחברותיה · חצי היריעה סרוחה מחברותיה אמה ממנה לכסות האדנים ואמה נגררת: ושיפוליה · שולי בגדיה כך היתה יריעה של אחריו נגררת בארץ: חרולים היו קרשים · כמו שפירשתי חצי אמה באמצע רחבן מלמטה בגובה אמה ונשארין הידות לכאן ולכאן וגם הם חרולים מבחוץ כשיעור עובי דופן האדן ברחב ובגובה אמה עד הארץ לרכוב על האדן שיהו משולבות קרש *על קרש ולא יפסיק עובי שני האדנים ביניהם: וחלולים היו האדנים · שבאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים: ונראין

*נ"ל אל קרש

דל עשר לאיגרא · בכולה שמעתא אמר דרוחב המשכן י' אמות וקשה לר"י דמנא ליה להש"ס הא דילמא המשכן היה רוחבו י"א אמה והקרשים נאמר שלא היה עוביין אלא חצי אמה ושני קרשים למקצעות המשכן היו סותמות אמת אויר מכאן ואמת אויר מכאן וחצי אמה העודפת ברוחב הקרש כנגד עובי הקרשים שלצד צפון ודרום ומאי חזית למימר איפכא שחצי אמה לכאן וחצי אמה [לכאן] הוא למלאות חסרון הכותל ואמה עובי להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני ואומר ר"י דמבית עולמים ילפינן לה שהיה אורכו ששים אמה ורוחבו עשרים ה"נ במשכן רחבו שליש ארכו: תנא בנס היה עומד · אומר ר"י דהכא דקאמר שבריח התיכון היה מסבב ג' רוחות פליגא אברייתא דמלאכת המשכן דהתם אמר שלא היה נס אלא היו שם חמשה שנים למעלה אחד מתחיל מתחילת אורך המשכן עד חציו והשני מתחיל משם והולך עד סוף הרוח וכן למטה היו שני בריחים כזה הענין אבל האמצעי היה הולך מרוח מזרח עד רוח מערב והיינו מן הקצה אל הקצה ולא היה מקיף כל שלש רוחות:

שתי

[גירס' הערוך טריז לשון פרסי הוא דבר שרחב ומתקצר והולך למעלה]

גליון הש"ס

גמ' שדי פותייהו. ע"ל דף כח ע"א תוס' ד"ה ואין קרשים:

רבינו חננאל

אמר כל מקום שתרצה תנוח וכבר פרשנוה בבבא קמא בפרק כיצד הרגל בסופו דקתני התם בפירושא אם אמר כל מקום שתרצה תנוח אין ואי לא לא מחייב. ת"ר הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד' אמות חייב פחות מד' אמות פטור פי' אם יש ממקום שזרק עד שנח בב' הצדדין שהן רה"ר ד' אמות חייב כגון שיש רה"ר בצד זה ב' אמות ובצד אחר ב' אמות אחרות רה"ר שנמצא מעביר ד' אמות ברה"ר וקמ"ל רשויות מצטרפו' אע"ג דרה"י חולק בין ב' רשויות הרבים ולא אמרינן קלוטה כמו שהונחה כלומר קלטתן רה"י טרם תנוח ד' אמות אלא כיון שבזריקה אחת הלך החפץ ד' אמות ברה"ר אע"פ שהן אמות מקוטעות ואינן ארבעתן רצופות ביחד חייב. אמר*) משמיה דרב המעביר ד' אמות ברה"ר מקורה פטור דהא כל מלאכת דשבת מן המשכן גמרינן להו (ולמה)[ולכן] הוא פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר ואקשינן איני והא עגלות שהיו טעונות קרשי המשכן מקורות היו בזמן שהקרשים עליהן ואמר רב משמיה דרבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר ופרקי' כי אמר רב לפי שאינן דומה לדגלי מדבר בדרא קמא פי' בזמן שלא הניח על העגלות קרשים אלא התחתונים בלבד שאינה מקורה כולה אבל כשיניחו עליה שניים ושלישים ותהא כולה מקורה לא אמר רב ואקשי' מכדי אורך העגלה כמה היא ה' אמות רוחב כל קרש אמה וחצי כמה קרשים טוען בעגלה שלש שאינה מחזקת יתר כי ארכה ה' אמות ורחב ג' קרשים כל קרש אמה וחצי ארבע אמות וחצי נמצאת חצי אמה עודפת העגלה על הקרשים והן ג' טפחים כי שדית בין קרש לקרש זה העודף כלבוד דמי ואפי' בדרא תתאה עגלה כולהי מקורה היא ודחי רב מי סברת קרשים כרחבם היה מטעינם על העגלה אחודן הוה מנח להו ואקשי' תו סוף סוף עובי כל קרש אמה היא כשמסדרן עלה עגלה נותן [ד'] קרשים על העגלה נמצאת עודף בעגלת אמה שהיא ו' טפחים כשהלקם בין הקרשים יבא ביניהם פחות מג' טפחים שהרי בין ד' קרשים רוצה לחלקם וקיי"ל כל פחות מג' טפחים כלבוד דמי ומכל פנים העגלה אפילו בדרא תתא מקורה היא הניחא למ"ד כדבעינן למימר לקמן קרשים מלמטה עוביין אמה מלמעלה כלין והולכין עד כאצבע פי' הוה הנגר משפע ואוכל בקודש ועולה עד שנמצאת ראש הקרש עוביה אצבע ותחתיה הקרש עבית אמה משכחת לה דמשלבי קרשים מלמטה זו עם זו ומתרפקין ועולין עד שנמצא למעלה ביניהן קרוב לאמה וכיון שיש בין ב' הקרשים אמה ודאי אינן מקורות אלא למ"ד כשם שלמטה עובין אמה כך מלמעלה עובין אמה היכי משכחת לה עגלה שאינה מקורה ופריק רב כהנא תמצא עגלה שאינה מקורה בזמן שאין על העגלה קרשים אלא אטבי בלבד פירוש עגלה זו עשויה ב' קורות ארוכות וב' קצרות בראשיהן כגון מלבנות המטה . והאמצע מגולה ומניחין באמצעה לרחבה קורה יוצאה חוץ לעגלה ב' אמות ומחצה מזה הצד וב' אמות ומחצה מן הצד האחר ומכניסין האופנים בראשי הקורה היוצאות חוץ לעגלה ומטעינין ע"ג העגלה הקרשים תחתיים שניים ושלישים ועוד בארבעת מקצועי העגלה ד' עצים ארוכים קבועים ועומדים כמין כנופי המטה וראשיהן משופעין ואחרי שמטעינין העגלה מביאין ד' קרשים רחבין כשיעור טפחים ונקראין אטבי שנים מהן ארוכים כאורך העגלה וב' מהן ארוכין בשיעור רוחב העגלה נקובים כל אחד נקב בראשו ב' נקבים בכל אחד ואחד ומכנים אלו הקרשים נקביה בראשי העצים העומדים כמין כנופי הארוכין לאורך העגלה והקצרים לרוחב העגלה ונמצאו אלו העצים הנקראים אטבי כמין מסגרות ונמצאו העצים העומדין בארבעת מקצועי העגלה כמין קירום מחזיקן הקרשים שלא ישמטו לא לארכן ולא לרחבן והן כמין מסגרות שסוגרין בעד הקרשים מכל הצד ואלמלא האטבי היו הקרשים דוחין העצים ונופלין ויש מי שעושין אטבי הללו מן ברזל כענין שפרשנו וכיון שפירק רב כהנא באטבי הקשו עליו וכי תמצא עגלה מגולה ואטבי עליה והלא אטבי לא נעשו אלא לתנתן על גבי עגלה טעונה ובעת שהיא טעונה מקורה היא ונדחה רב כהנא ותירגמא שמואל ביתידות פי' יתידות שנים שלשה רחבות כמו טפח אגודות בעגלה שנמצא בין יתד ליתד כמו אמה ונמצאת העגלה כולו מגולה היא כולה . והוצרך שמואל להעמידה ביתידות משום דתני ר' חייא תחתיהן ואי אפשר להיות לעגלה תחת והיא אינה מקורה אלא ביתידות שיש ריוח הרבה ביניהן דליכא למימר בהן כלבוד דמי והוא כדבעינן למימר לקמן כי שיעור ב' עגלות מהלכות זו בצד זו בט"ו אמה ומיכן למדנו דרך רשות הרבים ט"ז אמה אלו ט"ו אמה ואמה יתירה למקום בן לוי כו' . ת"ר קרשים מלמטה עובין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כו' ר' יהודה דרש יהיו תמים על ראשו מלשון כלוי כדכתיב תמו נכרתו והאי דכתיב יחדיו בעינן דליהוי משולבים כאחד כשמחברן דומין כאלו אחד הן ולא להוון משתלפי מהדדי ור' נחמיה דייק יחדיו שיהו שוין סופן עד ראשן והא דכתיב תמים דמיתי שלמים ולא מיתי דניסרא בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עובין אמה כך מלמעלן עובין

*) [רב שמואל בר יהודה אמר ר' אבא אמר רב הונא].

תורה אור

ונראין קרסין בלולאות ככוכבים ברקיע ת"ר יריעות התחתונות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש ועליונות של מעשה עזים וגדולה חכמה שנאמרה בעליונות יותר ממה שנאמרה בתחתונות דאילו בתחתונות כתיב °וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ואילו בעליונות כתיב °וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים *ותניא משום ר' נחמיה שטוף בעזים וטווי מן העזים: שתי גזוזטראות כו': *אמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן ובניהן וצידיהן רה"ר אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה וכמה ארך עגלה ה' אמות ל"ל בד' ופלגא סגי כי היכי דלא לידחקו קרשים אמר רבא צידי עגלה כמלא רחב עגלה וכמה רחב עגלה שתי אמות ומחצה למה לי באמתא ופלגא סגיא כי היכי דלא לידדו קרשים אלא דקי"ל *א דרך רה"ר שש עשרה אמה אנן דגמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירא הואי דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו: **מתני'** חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור: **גמ'** למה לי למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן *ב בור וחוליתה מצטרפין לעשרה תניא נמי הכי בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ארבעה אין ממלאין הימנה בשבת

(שמות לה; שם; צ"ל ודוחק)

רש"י

ונראין קרסין בלולאות. מילתא אחריתי היא שתי מחברות היו היריעות כל אחת ואחת ה' יריעות תפורות זו עם זו במחט על פני כל ארכן ובאמצע היה מחבר בקרסים מחברת עם מחברת שהיו לולאות בשפת חילונה של כל מחברת באמצע המשכן אלו כנגד אלו כדכתיב מקבילות הלולאות וגו' (שמות כו): נשא לבן. יתירות חכמה משמע: בין עגלה לעגלה. שבלדה ה' אמות כמלא אורך העגלה: למה לי. אורך העגלה ה' אמות: בארבע ופלגא סגי. שאם מסדרן על רחבן אינו מסדר על ה' אמות יותר מג' והרי בארבע ומחצה יכול לסדרן ואי מסדרן בחודן יותר מד' לא יסדר מפני הפסקת מקום הבריחים שבאמצע הסדרים ובפלגא אמה כמי תסגי ליה: דלא לידחקו. אם בא לסדרן על רחבן: צדי עגלה. חלל שבין דפנות לאופנים ועובי הדופן ועובי האופן: כמלא רחב עגלה. שני הצדדים כמלא רחב חללה דהיינו אמה ורביע לכל צד: למה לי. רחבה תרתי ופלגא אם מפני שאם יצטרך להושיב מן הקרשים לתוכה יכנים: באמתא ופלגא סגי. וישכיבם בה על חודן: כי היכי דלא לידדו קרשים. שלא יהיו הקרשים המוטלים לאורכן על דופנותיה לרחבן מדדין ונוטין לכאן ולכאן שאם מושבות הקרשים קצר מתוך שהן ארוכות ויוצאות לחוץ הרבה יכבד אחד מן הראשין כשהן מדדין בהליכתן ויפלו: חמיסרי הויין. שתי העגלות ההולכות זו בצד זו רחב כל אחת ה' אמות הרי י' וה' אמות ריוח שבין עגלה לעגלה הרי ט"ו ואם תאמר יותר מעשרים הן שהרי הקרשים אורכן י' אמות והן מוטלות על גבי דופני עגלה לרחבה כמלא אורך הקרשים הרי כ' אמה לבד מה שצריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה לצד החיצון של עגלה שלא יגיעו ראשי הקרשים זו בזו ומעכבין את הילוך העגלות אין זה תשובה שהקרשים למעלה מעשרה הן שהעגלה גבוה י' ולגבי רה"ר לית לן למיחשב אלא מקום העגלות וריוח שביניהן שהוא למטה מי' דכל למעלה מי' לאו רה"ר היא הלכך לא חשיב ליה: אמתא יתירתא הואי. עוד צריך להיות ברחב הדרך עודף אמה שתתן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדדין החיצונות של ב' עגלות: דקאי בן לוי דאי משתלפי. זו מזו ליפול לתוך אויר שביניהם: הוה נקיט להו. נכנס לבין האויר אמה שביניהם ועומד בחצי אמה שיש בין העגלה לצדדין ומתקן את הסדר זו על זו שלא תפול העליונה וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר רץ לתוך (א) בליטת הקרשי' שבצדדין עד שמגיע לאמת האויר שביניהם ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה עד שיחזיר הנשלפת למקומה ועל סדרה: **מתני'** חולית הבור. קרקע חפירת הבור נותנין סביבותיו להקיף כמין חומה כמו שאנו נותנין היקף עצים או אבן סביב פי הבור: **גמ'** למה לי למתני חולית הבור והסלע. פשיטא לן דסלע נקט לענין גובהה ובור לענין עומק שנוטל מתוכו ומוציא לרשות הרבים דאי לענין גובהה כגון למוריד מחוליא למטה וכגון דרחבה ארבע למה לי למיתניא ככל הא תנא ליה סלע אלא ודאי למוציא מתוך אוגני בור נקט לה וכיון דהכי הוא חוליא למה לי ליתני הבור לעומק והסלע לגובה: מצטרפין לעשרה. לשויה הבור רה"י ואם הוציא מתוך אוגן חוליא חייב:

מחילה

תוספות

שתי גזוזטראות כו'. מיירי שהשוס למנה בשוס דבר ואין גדיים בוקעים תחתיהם או שיש מחילות למעלה מן הגזוזטרא דתו לא חיישינן לבקיעת גדיים וכן עגלות היו רה"י אע"פ שתחתיהם רה"ר לפי שיש מגוף העגלה עד למעלה מן הקרשים הרבה יותר מעשרה: בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה. לסימנא בעלמא נקטיה ואגב אורחא קמ"ל דאורך עגלה חמש אמות: כי היכי דלא לידחקו קרשים. פרש"י אם באת לסדרן על רוחבן וקשה דהא מסיק לעיל דמנח להו אחודן אלא נראה (ב) לפרש דלא לידחקו קרשים אע"ג דדי היה בארבע וחצי לטבעות שהן זו כנגד זו והיו שם אטבעי כדמפרש שהן גלוא"ש מכל מקום מפני שכובדן מתרכבים ודוחקין זה לזה אם לא שיש ריוח גדול ביניהם ורחוקין*: למה לי באמתא ופלגא סגי. לשיטת רש"י שתי עגלות היו מפורקות זו מזו ויש הפסק ביניהם ה' אמות וכל אחת טעונה לבד משוי של קרשים קשה דהיאך יכולין קרשים שכל כך כבדין שאורכן עשר אמות ורוחבן אמה וחצי ועוביין אמה לעמוד על ב' אמות ומחצה רוחב ועוד דפריך באמתא ופלגא סגי איך יכול כ"כ כובד גדול לעמוד באמתא ופלגא וכל שכן למ"ד כלין והולכין עד כאצבע שלא היו יכולין לעמוד ועוד היאך היו יכולים שתי עגלות להלך זו בצד זו בט"ו אמות א"כ היו הקרשים נוקשין זה בזה ועוד שצריך לומר לפירושו שהקרשים היו נוטים על האהלים או על האגרות מלמעלה מי' מכל צד ב' אמות ומחצה כמו שפי' בקונטרס בעצמו שהרי אורך שני הקרשים הוא כ' אמה ורה"ר אינו רוחב כי אם ט"ז אמה ועוד מכלן דשתי עגלות היו הולכות זו בצד זו למילף שיהא רה"ר ט"ז אמה שמא היו הולכות כולן זו אחר זו והיה רה"ר קטן או ארבעתן יחד והיה רה"ר גדול הרבה ונראה לר"ת ששתי עגלות היו מחוברות יחד שהיה שם עץ ארוך ט"ו אמה והיו בה ארבע אופנים כמו לשתי עגלות ושתי תיקוני דפנות כמו לשתי עגלות ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פירוש בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות וצידי העגלה כמלא רוחב העגלה מכל צד וצד דבין דופן העגלה עם האופן שתי אמות ומחצה ולא כפירוש הקונטרס שפי' אמה ורביע לכל צד ורוחב שתי העגלות עם צידיהן ט"ו אמה ומדופן עגלה זו החיצון לדופן עגלה זו החיצון י' אמות באורך הקרש והיה משכיב הקרש על שתי דופני העגלות ושתי עגלות אחרות לפניהן שאם היו הולכות זו אצל זו היו נוקשות זו בזו וזו אחר זו היו הולכות יפה והשתא פריך שפיר באמתא ופלגא סגי דהואיל ועל שתי העגלות היה משכיבן הוה ס"ד דלא לידדו ומשני דאפילו הכי מידדו: אמתא יתירא הואי. בצד העגלה דהוי קאי בה בן לוי וצריך לו אמה דגברא באמתא יתיב כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז:) גבי סוכה העשויה ככבשן ואע"פ שפעמים היה הולך מצד זה ופעמים מצד זה מ"מ היה די לו באמה אחת שמאיזה צד שהיה רוצה ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם אף על פי שהיה רחוק מן הקרשים שתי אמות ומחצה כשיעור צד העגלה מכל מקום היה יכול להושיט ידו שם ולתקן או על ידי מקל או על ידי שום דבר: מסייע ליה לר' יוחנן דאמר בור וחולייתה מצטרפין לעשרה. וא"ת ומה צריך למתני' לאשמעינן הא תנינא חדא זימנא בפרק בתרא דעירובין (ד' צט:) בור ברה"ר וחולייתו גבוהה י' טפחים חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת ומוקי רבי יוחנן בגמרא בסמוכה לה וקא משמע לן דבור וחולייתה מצטרפין לעשרה ויש לומר דדרך תנא להשמיענו בקולר אע"ג שכבר השמיענו במקום אחר כדאמרינן בריש ברכות (דף ב.) מילתא אגב אורחיה קמ"ל דהעריב שמשו אוכל בתרומה אע"ג דמשנה שלימה היא במס' נגעים (פי"ד מ"ג) העריב שמשו אוכל בתרומה וכהנה רבות בהש"ס אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן דמצטרפין לארבעה ולהשתמש על גבה מיירי משום דמנח עליה מידי ומשתמש כדאמרינן בפרק חלון (עירובין דף עח:) ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה דבאינה גבוה י' לא מיחייב נוטל ונותן על גבה והשתא אתי שפיר הא דקתני במתניתין גבוהין עשרה והא דנקט נמי על גבן ואי מתניתין להצטרף לעשרה קאמר ואין החוליא גבוה עשרה לא אתי שפיר הא דקתני גבוה עשרה והנותן על גבן נמי אינו חייב כשמניח על גב החוליא כשאינה גבוה עשרה:

אלא

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ז:

יד ב מיי' פט"ו שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנד סעיף א:

רבינו חננאל

עוביין אמה היינו דכתיב ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקוצעות המשכן בירכתים דל פלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא ופלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא דאישתייר מעשר אמות חללו של משכן כי חללו של עשר אמות והן ששה קרשים ט' אמות נשארה אמה תשלום עשר אמות למלאות עשר אמות אורך של משכן ואמתא סומכא דקרש מהאי גיסא ואמתא מאידך גיסא היינו דאתיא פותיא דב' קרשים שבמקצועות ממלא לסומכא דהני קרשים ולחללה דאמתא כדאמרן פירוש המשכן עשר אמות הללו כשמעמיד ברוח מערבית ו' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי הרי ט' אמות נשאר מלחלל אמה נמצא פתוח חצי אמה מיכן וחצי אמה מכאן היה מביא ב' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי ומעמידה במקצועות נמצא כל אחד תופס חצי אמה החלל וממלא אמה עובי הקרש האחרון העומד בקצה הצפון שהוא סוף לעשרים קרשים וכן כיוצא בו בקצה הדרום נמצאו מכוונים תמים מלמטן ותמים מלמעלן אין אחד מהם עודף ויוצא על חבירו אלא למ"ד כלין והולכין עד כאצבע האי מעייל והאי נפיק כי אע"פ שהן מכוונים מלמטן כנגד עביו של קרש הסמוך להן מן הצפון והקרש הסמוך להן מן הדרום. אבל מלמעלן מקום אשר כלו מכלפי עוביו ועומד על כאצבע נמצא כל אחד מב' קרשים הללו של מקצועות המשכן יוצא אמה חסר אצבע מקרשי צפון ודרום ופריק ר"י [כי טורין] דשפי להו כי מידי בלשון ערבי בתיקא שעושין בבגדים והיא רחבה מלמטה ומשפיע ומיצר מלמעלן ובלע"ז גיירי כך באלו ב' קרשי המקצועות היה תחתיתו רחב אמה וחצי והיה הנגד אוכל ועולה כשיפוע עד שיכלה למעלה עד כאצבע כדי שישוו לקרשי צפון ודרום מבחוץ ולא יהיה קרש יוצא וקרש נכנס: **והבריח** התיכן בתוך הקרשים משלש רוחות ואין עץ אחד מבריח ג' רוחות אלא במעשה נס: **כתיב** אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה רחב חללו של משכן עשר אמות כשתכסה היריעה על המשכן והוא המשכן עומד מכסה החלל עשר אמות נמצאו עודפות ט' אמות מזה הצד הצפוני משולשלת על הקרשים וכן בצד הדרומי כיוצא בו לר' יהודה שאמר כי הקרשים למעלה עוביין אצבע בלבד נמצא גג המשכן עשר אמות וט' אמות מצד צפון כיסה הקרש נשארו האדנים מגולין וב' אצבעות מן הקרשים כי כל קרש ארכן (ד') [י'] אמות אמה ממנו ידות מובלעות באדן אבל לר' נחמיה שאמר כי ראשי הקרשים נמי עוביין אמה נמצא חלל המשכן וראשי הקרשים מתכסין מן היריעה י"ב אמה נשארו מכ"ח אמה ט"ז אמה ח' אמות מכסות מקרש שבצפון י"ח אמה בקרש בשני הצדדין אמה מגולה והאדן הנה זה החשבון לרחב המשכן ועוד כתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות כל יריעה רחבה ד' אמות הרי עשר יריעות מ' אמה והמשכן אורכו ל' כשתכסה המשכן ל' אמה נשארו י' אמות שמשתפעות ויורדות בקרשים אחורי המשכן ונתכסו לר' יהודה הקרשים והאדנים עד קרוב לקרקע אצבע אחת ולר' נחמיה נתכסו הקרשים ונשארו האדנים מגולין ועשו יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות אורך כל היריעה ל' אמה ורחבה ד' אמות נמצאו אלו י"א יריעות בעת שהן מחוברות ל' אמה במ"ד אמות כשמטיל אורך היריעות שהיא ל' אמה לרחבן של משכן מכסה חללו עשר אמות נשארו אמות משתפעות ויורדות ע"ג הקרשים בצפון וכיוצא בהן בדרום. לר' יהודה מיכסיא דאדנים לא נשארו מגולה מן האדן אלא אצבע לר' נחמיה מיכסיא אמה הקרשים ונשארו האדנים מגולין. תניא נמי הכי כו' רוחב י"א יריעה מ"ד אמות כשתטיל ל' מהם לאורכן של משכן ושתים כפילת היריעה אל מול פני האהל הרי ל"ב אמה נשתיירו י"ב אמה משתפעות ויורדות אחורי המשכן לר' יהודה נתכסו הקרשים והאדנים ונשארו ב' אמות מוטלות על הארץ והיינו דכתיב חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן אלא לר' נחמיה הגג ל' ושתי אמות הכפילה ואמה עובי הקרש הרי ל"ג אמות נשארו י"א י' אמות לקרש ולאדנים נשארה אמה אחת ואנן בעינן שתהיה חצי היריעה עודפת ופריק מאי תסרח תסרח מחברותיה שחברותיה לא כיסו האדנים וכשאתה מחשב אמה של אדנים וזו שעל הארץ הנה חצי היריעה ותנא דבי ר' ישמעאל על זה דותסרח העודף *) פי' שטוף וטווה מן העזים כשהן חיים העזים שטופים כדאמרינן (חולין דף קנו) השוטף את רחליו וטעל גבי העזים

*) נראה דחסר וכצ"ל למה המשכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושיפוליה מהלכין אחריה.

רב נסים גאון

והא דקיימא לן דרך רשות הרבים ט"ז אמה ומשתכח עיקר דילה במשנה בפרק המוכר פירות בבבא בתרא (דף צט) דרך היחיד ד' אמות ודרך הרבים ט"ז אמה ודרך המלך אין לה שיעור:

הויא

מסורת הש"ס

(שמות כו); לעיל עד:; [לעיל צח.]; [ב"ב נט:]; עירובין פח. נט:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה נקיט וכו' רץ לתחת בליטת: (ב) תוס' ד"ה כי היכי וכו' נראה לפרש דלא לידחקו קרשים לטבעות שהן זו כנגד זו והיה שם אטבעי כדפי' שהן גלוא"ש אע"ג דדי היה בארבע וחצי מ"מ מפני וכו' [illegible]

עין משפט
נר מצוה

טו א ב מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ג וכ' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ג :
טז ג מיי' שם הל' כ :
יז ד שם הלכה כא :
יח ה מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ח מהל' טומאת אוכלין הלכה ג :

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים ואין שותין הימנה בשבת אא"כ הכנים לה ראשו ורובו ובור וחוליתה מצטרפין לעשר' בעא מיניה רב מרדכי *מרבא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' °וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא א"ל מתניתין היא אתא שייליה לרב יוסף א"ל מתניתין היא אתא שייליה לאביי א"ל מתני' היא אמר להו *כולכו ברוקא דהדדי תפיתו א"ל ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן (א) ונותן על גבן חייב א"ל דילמא מתני' במחט מחט נמי א"א דלא מדליא פורתא דאית ליה מורשא א"נ דרמיא בחריצה אמר רב מישא בעי רבי יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן כיון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא כיון דעשאו רה"י כמאן דמלי דמיא אמר עולא *קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש איתמר נמי א"ר חייא בר אשי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש בעי רבי יוחנן בור תשעה ועקר ממנו חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא מיחייב °ואם תימצי לומר ˚כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו *מיחייב או ˚לא מיחייב תיפשוט ליה מדידיה דתנן *הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה כזורק בארץ והזורק בארץ ארבע אמות חייב *והוינן בה והא לא נח ואמר רבי יוחנן בדבילה שמינה שנינו ואמאי הא קא ממעט מארבע אמות התם לא מבטל ליה הכא מבטל ליה בעי רבא זרק דף ונח על גבי יתידות מהו מאי קמיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו היינו דרבי יוחנן כי קמיבעיא ליה לרבא כגון דזרק דף וחפץ על גביו מאי כיון דבהדי הדדי קאתו ˚כהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי או דילמא כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר נייח כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי תיקו *אמר רבא ˚פשיטא לי מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו

מחילה י'. שיהא הממלא עומד לפנים מן המחילה וממלא : ואין שותין הימנה . לעמוד על שפתה ולשאוב בכלי ולהכניס ראשו לחללה ולשתות כדתנן *לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י שמא ימשוך הכלי אצלו : אלא אם כן הכניס ראשו ורובו . למקום שהוא שותה : הרי עקירה באיסור . מרה"ר : הרי הנחה באיסור . ברה"י : ממקום פטור קאתיא . שאי אפשר שלא הגביה תחילה למעלה מן העמוד שהוא מקום פטור שאינו אויר רה"ר ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן רה"י עולה עד לרקיע ה"מ כנגד רה"י אבל האי מקמי דלימטי לאויר עמוד אגבהיה למעלה מעשרה : מתניתין היא . הנוטל מהן והנותן על גבן חייב : ברוקא דהדדי תפיתו . כולכם רוק אחד אתם רוקקים : ואת לא תסברא . דמתני' היא : במחט . דאינה גבוהה : דאית לה . לסלע מורשא נמוך מי' וכיון דכולה גבוהה י' בר מההיא מורשא ואיהו לא הוי מקום חשוב הוי ליה חורי רשות היחיד : אי נמי דרמיא . מחט בחריץ שבסלע שבראשו ולא נפל מלמעלה מי' אלא לתוך י' : מוקף לכרמלית . בכותל זה הקיפו בקעה שהיתה כרמלית ועל ידו נעשית רה"י כגון שהוקף לדירה או לא הקיפו בו °אלא בית סאתים : וזרק . מרה"ר ונח על ראשו מהו : או דילמא כיון . דכותל זה עשאה לכרמלית זו רה"י : כמאן דמלי דמיא . והוי אגל ראשו כארעא סמיכתא כל החלל : לאחרים . כל החלל עשאו רה"י : לעצמו לא כל שכן . ראש הכותל : ועקר ממנה חוליא . והניחו ברה"ר מי מיחייב אע"ג דמקמי עקירה לאו רה"י הוה בשעת עקירה מיהא רה"י הוה : וסילוק מחיצה . בהנחה זו נסתלקה מחיצת הבור שנתמעטה מעשרה מי מהני האי מיעוטא למיפטריה או לא : בדבילה שמינה . שנדבק בפני הכותל : ואמאי . מיחייב הא מתני' ד' אמות קתני ואפילו מצומצמות וכי נח בפני הכותל נתמעט הזריקה מד' אמות כדי מקום הדבילה וקתני חייב כיון דמעיקרא ד' אמות הוה : התם לא מיבטיל ליה . דבילה הלכך לאו מיעוט הוא : על גבי יתידות . דקות שהיו גבוהות י' ואין רחבות ד' ודף זה רחב ד' עשאו רשות היחיד : מהו . להתחייב בזריקה זו : וחפץ על גביו . ואם תימצי לומר הוא אם תימצי לומר כר' יוחנן דהנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי לא מיחייב הכא ודאי אדף לא מיחייב מיהו אחפץ מהו לחיובי : דלא אפשר דלא מידלי . החפץ מעל הדף בשעת הנחת הדף והדר נייח : כעשיית מחיצה . ברישא והדר הנחת החפץ דמי חייב דבשעת הנחתו כבר נעשה דף רה"י : היינו הנחתן . ואם נטל מקלתן והוציא הוה עקירה : לאו

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים . אבל פסין לא מהני אלא בבאר מים חיים או בור הרבים כדתנן בפרק עושין פסין (עירובין דף כב:) אבל בור היחיד עושין לו מחיצה כו' ודווקא עמוק י' ורוחב ארבע דהוי רה"י אבל פחות מיכן דהוי כרמלית לא החמירו כל כך ומשתרי שפיר בפסין.

הרב פור"ת: או דילמא כיון דממקום פטור קא אתיא לא . ואם תאמר ומאי קמיבעיא ליה תיפשוט מדתניא בפ"ק (דף ו.) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ואחד המושיט ואחד הזורק חייב ואמרינן לעיל (דף צב:) המוציא משוי למעלה מעשרה חייב ומפרש הרב פור"ת דדוקא כשפסק כמו במקום פטור קמיבעיא ליה כגון שזרק למעלה מי' כנגד אויר רה"ר וירד האבן באלכסון ונחה על העמוד דירידה זו אינו מכחו הראשון אלא כח לחו היא וכיון דממקום פטור קא אתיא יש הפסק בין עקירה ראשונה להנחה אבל אם זרק ממש כנגד העמוד שלא הלכה באלכסון כלל אלא הלכה מכחו עד העמוד ודאי חייב ודווקא בזורק מבעיא ליה כדפי' אבל מוציא ומכניס פשיטא ליה דחייב והא דמייתי ראיה מהנוטל והנותן ע"ג חייב היינו משום דמשמע ליה דמיירי בכל ענין בין בזורק בין במושיט כדתניא ברישא הזורק פטור והמושיט חייב והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דהתם מכחו בא לרה"ר :

ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י . אומר ר"י דמשמע דדוקא מוקף לכרמלית דכיון דמוקף לכרמלית אין כ"כ סברא שיעשה רה"י מטעם דלאחרים עושה מחיצה אבל מוקפת לרה"ר ועשאו רה"י פשיטא דלעצמו נמי מהני ומשום חורי רה"י ליכא לחיוביה כמו רמיא בחריצא דלעיל דלא ניחא תשמישתיה לבני רה"י כולי האי על הכותל: לאחרים עושה מחיצה כו' . גבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי ליחייב המשתמש מרה"ר על גבה כיון שאין החוליא עצמו גבוה י' : ואמאי והא קא ממעט מארבע אמות . פירש בקונטרס דמשמע ליה דמיירי אפילו בד' אמות מצומצמות שעובי הדבילה ממעט מד' אמות וקשה לר"י דבענין זה אין נראה שיתחייב כיון שאיגודו בפנים כמו מוליא חצי קופה לרה"ר דאינו חייב עד שיוציאנה כולה לחוץ דאטו אם זרק אדם רומח וכל דבר ארוך כל שהוא יתחייב כיון שראשו אחד יצא חוץ לד' אמות ואם בזורק ד' אמות הכי גמירי לה שיתחייב בכה"ג א"כ היכי פשיט מינה ועוד דאמאי משמע ליה טפי בהאי דזרק ארבע אמות בכותל דהוו מצומצמות משאר ארבע אמות השנויות בכל הש"ס ונראה לר"י דמיירי הכא שזרק חוץ לארבע אמות כמו בכל מקום והכי פריך והא קא ממעט מד' אמות שמקום הדבילה נתבטלה מתורת רשות הרבים שבטל לכותל והרי הוא ככותל עב ולא הוי עוד על גביו רשות הרבים ואם זרק מחט או קוץ ד' אמות ונח על הדבילה או נתקע בתוכו היה פטור דהרי מקום הדבילה נתמעט מדין רשות הרבים ואפ"ה חייב הואיל ובתחילת הזריקה עד קודם הנחה היה שם רה"ר עליו והנחה ומיעוט רה"ר בהדי הדדי קא אתו והכא נמי הוה לן למימר הנחה וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו ומשני התם לא מבטלי ולהכי לא מבטל רה"ר : זרק דף כו' הנחת חפץ ועשיית מחיצה כו' . וא"ת אפילו ליכא בקיעת גדיים היכי חשוב לשויה תחתיו רה"י מ"מ מטרסקל ועמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' דאמרינן (לקמן דף קא.) זרק ונח על גביו חייב משמע דוקא על גביו אבל תחתיו לא ואומר ר"י כגון שיש שתי מחיצות של יתידות ובשלישית אמרינן פי תקרת דף יורד וסותם :

רבינו חננאל

בלי גזיזה היו טוות אותן כדאמרי' (לעיל ד' ע"ד) הטוה מע"ג בהמה בשבת וטויה בענין הזה צריכה חכמה יתירה : שתי גזוזטראות שתיהן רה"י הן כל אחת רשות לעצמה ורה"ר ביניהן . המושיט והזורק מזו לזו בתוך י"ט לדברי חכמים פטור אבל אסור וזה על עיקר משנתנו ששנינו מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין אבל המושיט[והזורק] למעל' מעשרה אם היו שתיהן שלו ואין אחת גבוה מן האחרת אלא שתיהן מכוונות זו כנגד זו כבר פירשתי למעלה שמותר להושיט ולזרוק מזו לזו ואם אינן שתיהן שלו אסור להושיט ולזרוק מזו לזו משום [דלא ערבו] ואם חדא מידליא וחדא מיתתא אסור משום גזירה ואם היו הגזוזטראות הללו עומדות למעלה מעשרה ברה"ר מכונות להיותן דיוטא אחת ורשות אחת כיצד שמרכיבין נסר מזו לזו ע"ג רה"ר רחבה ד' טפחים כדי להיותן דיוטא אחת ורשות אחת אם עשה כן מבע"י הרי הן כרשות אחת ומותר לטלטל מזו לזו ע"ג הנסר המתוח מזו לזו ע"ג רה"ר ותנן בעירובין (דף עח) חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' ונתן עליו נסר שרחב ד' טפחים וכן ב' גזוזטראות זו כנגד זו מערבין אחת ואין מערבין שתים פחות מד' מערבין שנים ואין מערבין אחד השתא אם הגזוזטראות הללו הן למעלה מעשרה וניתן עליהן נסר רחב ד"ט מבעוד יום מותר לטלטל מזו לזו שנעשו שתיהן רשות אחת אבל אם קדש [היום] ולא חוברו אסור להושיט מזו לזו בין נסר בין זולתי נסר אסור להושיט אחר שקידש היום והמושיט חייב הוא שכך היו עגלות במדבר היו ב' עגלות זו בצד זו ברה"ר והיו [מושיטין] קרשים ומציבין קרש על ב' עגלות ראשו (זה על זה) [האחד על זו וראשו השני על זו] כנסר שפירשנו ענינו למעלה וזהו היו שתיהן בדיוטא אחת המושים מזו לזו חייב שכן היה דרך הלוים שהיו מושיטין הקרשים מזו לזו זו היא מלאכתן ולפיכך העושה כן בשבת חייב: ירושל' ולא היו זורקין תני בר קפרא כדי שלא לנהוג בזיון בקדשים לפיכך הזורק מזו לזו פטור אבל אסור. וראוי לעמוד בפירוש זה להזהר בו כי עמוק הוא ועלה אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר . אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלוא רחב עגלה וכמה אורך עגלה ה' אמות ואקשינן אמאי כיון דב' קרשים מניחין בעגלה בדרא תתאה·ועל גבה מניחין אחרים ועולין וכל קרש רחבו אמה וחצי די לעגלה ארכה ד' אמות וחצי כדי שיעור הנחת ג' קרשים ופרקינן הרויח להן חצי אמה כי היכי דלא נידחקו קרשים . אמר רבא וצידי עגלות ב' אמות ומחצה כמלא רחב עגלה ואקשינן למה לי כוליה האי הלא אורך הקרשים מוטלין לרוחב עגלה קצה הקרש בעגלה זו ב' אמות ומחצה וקצתו השני של קרש זה מוטל על העגלה אחרת ב' אמות ומחצה ובין ב' העגלות ה' אמות אמצעיים הקרש תלוי ביניהן אפילו אמה אחת ומחצה מן הקצה שלו מכאן בעגלה וכן מן הקצה השני דיו למה ה' אמות בפחות מהכי סגי ושנינן כי היכי דלא לידדו קרשים פי' אם הן שתי אמות ומחצה מיכן ושתי אמות ומחצה מיכן מוטלין בעגלה אפשר שישמט ויירד הקרש ולא יכון נמצא שיעור רוחב העגלה ב' אמות ומחצה וצידה ב' אמות ומחצה כשיעור עגלה וכן בצידה השני נמצא שיעור העגלה וב' צדדיה ז' אמות ומחצה וכשהיו מהלכים במדבר קרשי המשכן היו מוטלין מעגלה זו לעגלה זו והיו הקרשים מוטלין רוחב הקרשים לאורך העגלות נמצאו שיעור העגלות כשטעונות קרשי המשכן ומהלכות מתפשטות בדרך ט"ו אמה (דו זו) תחתיהן וביניהן וצידיהן . ואקשינן אלא הא דקיי"ל דרך רה"ר ט"ז אמה וכדתנן בפרק המוכר פירות לחבירו ובפרק הכונס צאן לדיר וגמרינן לה ממשכן ממהלך העגלות העגלות הנה אינם אלא ט"ו אמה ומשנינן הוה תמן בעגלות אמתא אחריתי פלגא דאמתא מהאי גיסא ופלגא דאמתא דהאי גיסא דהוה קאי בן לוי התם למחזי דאי משלפי קרשים נקיט בהו ומהדר אסבעי למקומן . וכן בגזוזטראות שמכוונות להיות דיוטא אחת ומשיטין נסרים מזו לזו המושים חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים : מתני' חולית הבור. פי' העפר היוצא מן הבור מניחין אותן סביביו כדי שיהא לו כמעקה ואם החוליא גבוה י' ורחבה ד' הרי היא כרה"י . וכן סלע כיוצא בה ואם נטל מרה"ר ונתן על גבו או נטל מעל גבו והניח ברה"י חייב ואם אינה גבוהה י' או גבוהה י' ואינה רחבה ד' אינה כרה"י והעוקר ממנה ומניח ברה"ר פטור וזה מפורש ביציאות השבת בארבע רשויות לשבת גדר ברה"ר גבוהה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה אבל מקום שיש לו רחב ד' ואינה גבוהה י' אם [אין] גבוהה מן הארץ ג' טפחים הא קיי"ל דכל פחות משלשה דארעא כארעא קאי ואם גבוהה ג' ורחב ד' ולא הגיע לעשרה בכרמלית וכמקום פטור הוא ואינו לא כרה"ר ולא כרה"י ואסור להוציא מרה"י אליו אבל [אינו] רחב ארבעה מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף דהא תניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל מבעה"ב ונותן לו ואמרינן האי אסקופה

מסורת הש"ס
[עירובין כ. עיל יח.]
[נ"ל מרבעה]
[נדה מב. ע"ש פרש"י]
כ"ג
[לקמן ק.ה: ק"ג]
[לעיל ז: ושם]
עיל פו:

הגהות הב"ח
(א) גמ' הנוטל מהן והנותן על גבן :

גליון הש"ס
גמ' בעא מיניה רב מרדכי וזורק ונח על גביו. ע' סוכה ד ע"ב תד"ה פחות מג': שם אם תימצי לומר כיון דלא הוי מחיצה. ע' לעיל דף ה ע"ב תד"ה רש"י ד"ה מוקף לכרמלית וכו' אלא בית סאתים. עיין לעיל ז ע"א ול"ע

לאו היינו הנחתן בעי רבא *אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים מהו מי אמרינן בתר אגוז אזלינן והא נייח או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נייח תיקו שמן על גבי יין מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן דתנן *שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן ר' יוחנן בן נורי אומר שניהם חיבור זה לזה אמר אביי *בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה שמנה וזרק לתוכה מחצלת חייב חילקה במחצלת פטור לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלא מחיצה כל שכן חוליא דמבטלא מחיצה לרבי יוחנן דמיבעיא ליה חוליא מחצלת פשיטא דלא מבטלא מחיצת' ואמר אביי בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה חייב מלאה פירות וזרק לתוכה פטור מ"ט מים לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא תניא נמי הכי הזורק מן הים לאיסרטיא ומן האיסרטיא לים פטור ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עמוק עשרה ורחב ארבעה חייב:

מתני' *הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ הזורק בארץ ארבע אמות חייב:

גמ' *והא לא נח א"ר יוחנן בדבילה שמינה שנינו א"ר יהודה אמר רב א"ר חייא *זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן לר"מ דאמר *חוקקין להשלים מיחייב לרבנן דאמרי אין חוקקין להשלים לא מיחייב תניא נמי הכי זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין א"ר יהודה אמר רב תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב תנ"ה מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרה"ר או שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו אותו מבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה רבי חנינא בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב:

מתני' זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב:

גמ' והא לא נח אמר ר' יוחנן שהוא שנח על גבי משהו תניא נמי הכי זרק חוץ לד' אמות ודחפתו הרוח והכניסתו ואע"פ שחזרה והוציאתו פטור אחזתו הרוח משהו אף על פי שחזרה והכניסתו חייב *אמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה על גבי משהו יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא אמר ליה רבינא למרימר לאו

רש"י

לאו היינו הנחתן · ואם נטלו משם לאו עקירה היא: שמן על גבי יין · לענין שבת מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן: דתנן שמן · של תרומה: שצף על גבי יין · של תרומה משום הכי נקט טבול יום משום דפוסל ואינו מטמא הלכך לא פסל אלא שמן בלבד דלאו חיבור הוא למיהוי כחד ואילו הוה טמא הוה מטמא ליה לשמן ושמן פסל ליה ליין: שניהם חיבור · דהוי כחד ונפסל אף היין ולענין שבת נמי לרבנן הוה ליה כאגוז על גבי מים ולרבי יוחנן הוה ליה כמים על גבי מים: וזרק לתוכה מחצלת · משום סיפא נקט ליה דבעי למימר חלקה במחצלת פטור לאשמעי' דהנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדדי פטור והכא סילוק מחיצה דזיל הכא ליכא ארבעה וזיל הכא ליכא ד' דבצר ליה עובי מקום מחצלת: כל שכן חוליא · דסילוק מחיצה ודאי הוא דמבטיל לה: לרבי יוחנן (א) מחצלת פשיטא ליה דלא מבטלה · דאי נמי אמרינן סילוק מחיצה והנחת חפץ כי הדדי פטור הכא חייב דלא מבטל ליה הלכך לאו סילוק מחיצה היא: וזרק לתוכה · מרה"ר מידי דנייחא כגון אבן או מים: חייב · ולא אמרינן כיון דמלא הוא לא הוי רה"י דמבטל להו מחיצות: מלאה פירות · פטור דבטיל מחיצות כאילו מלאוה עפר: תניא נמי הכי · דמים לא מבטלי מחיצה: מן הים לאיסרטיא · מכרמלית לרה"ר פטור: איסרטיא · הוא סרטיא: ר"ש אומר אם יש · בים במקום שזרק גומא מיוחדת לבדה עמוקה עשרה ורחבה ד' רה"י לעצמה היא ולא הוי כשאר ים אף על גב דים נמי עמוק הוא וממילא שמעינן מדר"ש דמים לא מבטלי מחיצה: גמ' רבי מאיר ורבנן · דאיפליגו בחוקקים להשלים בפ"ק דיומא (דף יא:) ובעירובין (ד' יא:) לר"מ דאמר חוקקין להשלים במקו' שיש כדי לחוק הכא חייב דרואין החור כאלו הוא ארבע: תל המתלקט · שהוא מדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה י' מתוך ד"א הרי הוא כאלו זקוף כולו והוי רה"י במקום גובהו ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב ודוקא נקט מתוך ד' אמות דאי מתוך ה' הרי הוא כשאר רשות הרבים דניחא תשמישתיה להילוך: ונעשה מדרון לרה"ר · שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רה"ר והולך לשפוע אצל פתחו לצד רה"ר או שהיה שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכה שהיה רה"ר גבוה מקרקע המבוי וכניסת המבוי נמי מן הפתח ולפנים גבוה כקרקע רה"ר ברחב אמה או חצי אמה ואח"כ הוא נעשה מדרון לצד דופן האמצעי: אותו מבוי אינו צריך לחי · דאותו גובה שבצד הפתח הוה ליה מחיצה אף על פי שהוא משפע והולך: מתני' זרק חוץ לד"א ונתגלגל כו' חייב · לא שנפל לארץ דא"כ לא צריכא למימר אלא שהרוח גלגלתהו מן האויר לתוך ד' אמות: גמ' והא לא נח · חוץ לד' ואמאי אזלינן בתרה: שנח ע"ג משהו · שעמד קצת ואח"כ נתגלגל והוא הדין אם אחזתו הרוח באויר ועכבתו מעט ואחר כך הכניסתו דחשיב נמי הנחה אם בתוך ג' הוא: ודחפתו הרוח · בעודו באויר: אחזתו משהו · הרוח עכבתו במקומו מעט: לרבנן · דפליגי עליה דר"ע *בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דלית להו קלוטה כמי שהונחה לא תימא בתוך ג' מודו אלא אפילו תוך ג' נמי צריך שינוח ואם עבר רה"ר כולה פטור ונפקא מינה נמי לזורק ד' אמות וכשבא לנוח והגיע לתוך ג' נזכר שגגתו עד שלא נח פטור כדאמרינן במתני' (דף קב·) עד שתהא תחלתו וסופו שגגה ולא אמרינן עד שלא נזכר הוה ליה מונח: לאו

תוספות

פירות מבטלי מחיצתא · וא"ת ומ"ש מדבילה שמינה דאמרינן לעיל דלא מבטלי ואביי דהכא אית ליה שינויא דבדבילה שמינה שנו כדאמר בפ"ק (דף ז:) זימנין משני ליה בכותל דלית ביה חור ובדבילה שמינה כו' וי"ל דדבילה אינה עומדת כל כך להתבטל שם בכותל כמו שרגילין לבטל פירות בבור כעין תבואה אי נמי דבילה דבר מועט הוא ולא מבטלא אבל בור מלא פירות או חציו מבטל רה"י וה"ה דגרעין אחד או דבר מועט לא מבטל רה"י וא"ת היכי ממעטי הני פירות והא אמר בפרק חלון (עירובין עח:) כל דבר הניטל בשבת אינו ממעט ואפי' אי איירי הכא בטבל שאין ניטל בשבת מ"מ כיון דניטל מן התורה הזורק לתוכו אמאי פטור ואומר ר"י דמן התורה ממעט כל דבר ואפילו הניטל ומדרבנן הוא דגזרו דדבר הניטל אינו ממעט ולהכי לא קאמר מותר לזרוק בתוכו אלא קאמר הזורק לתוכו פטור משמע דאיסורא דרבנן איכא ואפילו בחריץ שבין שתי חצרות אמרו דדבר הניטל אינו ממעט אע"ג דהוי לקולא דלא אסרי אהדדי אבל ק"ק דבפרק חלון (שם) מייתי על בית שמילאוהו תבן דהוי לענין אהל דאורייתא:

והלכה ונחה בחור כל שהוא כו' · בחור מפולש איירי והאי חוקקין להשלים היינו לשויה מקום ד' כדפי' בפ"ק (דף ז:):

והא לא נח · וא"ת מאי פריך והתניא לעיל (ד' צז·) תוך ג' ד"ה חייב אע"ג דלא נח ואין נראה לומר דאתוך ד' אמות קאי אמאי פטור הא לא נח וא"כ כשנח אחר כך חוץ לארבע יתחייב דהא [מתניתין] נמי הכי משמע דאחוץ לד' אמות פריך אמאי חייב וי"ל דפריך לרבא דאמר תוך שלשה לרבנן בעי הנחה ע"ג משהו:

אחזתו הרוח משהו כו' · פי' שעיכבתו ע"ג קרקע או אפי' באויר כדפי' בקונט' דחשיבה אחיזת הרוח כמונח על גבי משהו ונראה דע"ג קרקע (ב) אפי' לר' יהודה דהיינו רבנן דקאמר רבא דצריך הנח' מודה (ג) *)דלא בעינן כדפי' לעיל (דף פ·) ומיהו ק"ק דבסמוך מסקינן איפכא דמתגלגל כיון דאין סופו לנוח לאו כמונח דמי אבל האי כיון דסופו לנוח כמונח דמי וחזר ר"י לפרש דודאי רבי יהודה סבר כר"ע דקלוטה כמו שהונחה (ד) היכא דבעי שתנוח שם כי ההוא דפירקין אבל בההוא דפרק בתרא דעירובין (ד' צז:) היה קורא בספר דלא בעי שתפול שם בעי ר' יהודה הנחה על גבי משהו ורבא קאמר דרבנן דר"ע לית להו קלוטה כמו שהונחה דמיא בשום מקום אפי' רצונו שתנוח שם אפילו תוך ג' ולא ס"ל כברייתא דלעיל דקתני תוך ג' ד"ה חייב אלא סבר כברייתא דהכא דקתני אחזתו הרוח משהו ומתניתין נמי משמע דאיירי בנח משהו כדאוקי ר' יוחנן דומיא דרישא דקתני תוך ד' אמות פטור דאיירי בשנח דאי לאו הכי אמאי מיפטר ורב חלקיה בר טוביה דאמר לעיל תוך שלשה ד"ה חייב מוקי מתניתין בדלא נח ורישא דקתני פטור מיירי כגון שפסק כחו ומחמת הרוח נתגלגל חוץ לארבע:

*) דלא בעינן הנחה כדפי' לעיל ד"ה חילוק בין מתגלגל ובין אינו מתגלגל כצ"ל

רבינו חננאל

...חפץ מרה"ר ולא הגביה יותר מי' טפחים אלא לאלתר שהגיע לעשרה הניחו ע"ג העמוד חייב אבל זרקו למעלה מי' מעקם כשהוא ברה"ר ויש במחשבתו שאם יפול ינוח ברה"י אלא שבזריקתו יצא ברה"ר למקום פטור שהוא האויר ואח"כ חזר ונפל ונח ברה"י מי אמרינן הרי עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ועביד עקירה והנחה נכנס למקום פטור חייב או דלמא כיון דממקום פטור הוא דקא אתיא פטור ופשטו ליה רבה ורב יוסף ואביי מתניתין היא הלא תראה חוליית הבור והסלע שגבוהין י' ורחבין ד' מכונין הנותן על גבו חייב וכן הנוטל מעל גבו חייב ואי אפשר הנותן והנושא שאין מגביה משהו וימצא יוצא למעלה מעשרה ואח"כ יורד ונח בחוליא או לסלע וכן הנוטל מעל גבו ומניח ברה"ר ואעפ"כ חייב ואקשינן עלייהו ודלמא מתניתין בדבר דק כמו מחט דאפשר למשקליה ולאתוייה בלא הגבהה השיבו לו מחט נמי אי אפשר דלא מידלא פורתא והני מילי דחיות הן ושניא הא שמעתא מדרב חסדא דיציאות השבת כדבעינן לפרושי לקמן. א"ר מיאשא בעו ר' יוחנן כותל ברה"ר גבוה עשרה ואינו רוחב ד' ומוקף כרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו פי' כגון שהיה הכותל מחיצה בין רה"ר לכרמלית אח"כ בנה כותל בכרמלית שכנגדו ועשת הכרמלית ההיא רה"י מי אמרינן הרי הכותל זה בחזקתו וכיון שאין בו רחב ד' מקום פטור הוא או דלמא כיון שעשאו [רה"י] כמאן דמליא שאר ד"ט דמיי ופשטינן כשהיה כותל לכרמלית מקום פטור היה והשתא דהות הכותל רה"י כיון שנח עליו כמאן דנח ברה"י דמי שאם זה הכותל הוא שעושה הכרמלית ההוא רה"י כ"ש שיעשה הכותל ההוא רה"י וכן אמר עולא ק"ו לאחרים נעשה מחיצה לעצמו לא כ"ש וסלקא בהאי טעמא: בעי ר' יוחנן בור ברה"ר עמוקה ט' ועקר חוליא ממנו שיש בה טפח ובעקירת החוליא נגמר הבור רה"י כדתניא הריץ עמוק עשרה ורחב ד' זו היא רה"י גמורה והניח החוליא ההוא ברה"ר מאי מי אמרינן עקירת חפץ [illegible]ו ועשיית מחיצה בהדי הדדי קא אתינן וחייב או לא ופשיטא אם תמצי לומר כיון דבשעת עקירה לא מרה"י עקר ובעקירתו הוא רהוה רה"י לא מחייב אבל זו הבעיא השנית אם הבור עמוק עשרה שהוא רה"י גמורה ועקר חוליא מרה"ר ונתנה לתוכה ובנתינת החוליא לתוכו נתמעט הבור מעשרה מי אמרינן כיון דבשעת התחלת הנחה רה"י גמורה הוא מיחייב או דלמא כיון שבהנחת החוליא נסתלקה המחיצה ונתמעט ופטור*) ואקשינן והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו הלא כיון שעמד ברחוק ד' אמות מצומצמות מן הכותל וזרק בכותל דבילה שמינה ונדבקה בכותל הרי מיעטה הדבילה הד' אמות שבינו ובין הכותל והוא חייב הכא נמי כיון שהניח החוליא בבור עמוק י' אע"פ שמיעטו החוליא והא חייב ופרקינן שאני התם דדבילה לא מבטל לה ודעתו לנוטלה לפיכך לא כממעטא אבל החוליא בטולי מבטל לה לגבי בור ויש לומר

*) נראה דחסר כאן בד' רבינו וצ"ל ותפשוט ליה מדידיה דתנן כזורק וכו' למטה מי' טפחים כזורק בארץ

לאו היינו מתני' וא"ר יוחנן והוא שנח [א] ע"ג משהו א"ל מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג דלא נח כמאן דנח דמי קמ"ל: **מתני'** הזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ד' אמות חייב: **גמ'** א"ל ההוא מרבנן לרבא בשלמא הילוך הילוך תרי זימני הא קמ"ל הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש אלא רקק רקק תרי זימני למה לי חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכי דאי תנא חדא ה"א ה"מ בימות החמה דעבידי אינשי דמסגי לאקורי נפשייהו אבל בימות הגשמים לא ואי אשמעינן בימות הגשמים דכיון דמיטנפי לא איכפת להו אבל בימות החמה לא אביי אמר איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הוי ד' אמות אבל היכא דהוי ד' אמות אקופי מקפי ליה רב אשי אמר איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דהוה ד' אבל היכא דלא הואי ארבעה מיפסעי פסעי ליה ואזדא רב אשי לטעמיה דאמר רב אשי האי מאן דזריק ונח אגודא דגמלא מיחייב שהרי רבים בוקעין בו: **מתני'** הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו: **גמ'** איתמר ספינה רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא כי היכי דליהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא קסברי כרמלית משפת מיא משחינן *מיא ארעא סמיכתא אי לא עביד מקום ארבעה קא מטלטל מכרמלית לרה"י א"ל רב נחמן לרבה בר אבוה ולרב הונא דאמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא זימנין דליכא עשרה וקא מטלטל מכרמלית לרה"י אמר ליה גמרינן דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה והא מורשא אית לה אמר רב ספרא גשושי אזלי קמה א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין לרב חסדא ולרבה בר רב הונא דאמרי עושה מקום ארבעה וממלא שופכין דידיה היכי שדי להו וכ"ת דשדי להו באותו מקום מאיסי ליה [ז] דשדי להו ארפנא דספינה והא איכא כחו *כחו בכרמלית לא גזרו ומנא תימרא דתניא ספינה אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה רבי

עושה מקום ארבעה וממלא · פירש בקונטרס עושה מחילות קטנות ואין נראה לר"ת ולר"י דהא תנן בפרק כילד משתתפים (עירובין דף פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אא"כ עשו לה מחיצה גבוה י' ט' אלא עושה מקום (ב) היינו שיהיה הזיז רחב ארבע טפחים כדי שלא יהיו המחילות עשויות לפחות מארבע ולמאן דשרי הכא בזיז כל שהוא לא תקשי דמוקי התם כשאין המים עמוקים י' אי נמי התם גזרינן שמא יעלה הים שירטון כדגזרינן בפרק קמא דעירובין (דף ח.) אבל ספינה לעולם אין מהלכת בפחות מי' ולא שייך למגזר:

גמירי דאין ספינה מהלכת למטה מי' · והא דקאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) במהלכת ברקק התם מיירי בספינה קטנה אבל הכא בספינות גדולות שטוענין אותן ביותר ונשקעות הרבה במים ואין מהלכות בפחות מי' ומיהו נ"ל דאף הכלי שדולה בו ונשקע במים הוי למעלה מי' דאי לאו הכי היאך ממלא:

ודילמא מורשא אית לה · פירש ר"ח דילמא יש מורשא לקרקע שסמוך לספינה שהקרקע גבוה שם ואם יוליא דרך שם יהיה למטה מעשרה במקום מילואו כיון שהקרקע גבוה שם אבל רש"י דמפרש מורשא דספינה לא יתכן לשון ודילמא דגרסינן בכל הספרים וגרסינן והא מורשא אית לה: **כחו** בכרמלית לא גזרו רבנן · והכי נמי משני בפרק תולין (לקמן דף קמא.) גבי האי מאן דסחי במיא כו' · וק' לר"י דבפרק כילד משתתפין (עירובין דף פח.) אמרי' גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור משום שהמים נדחין מכחו חוץ לארבע אמות אלמא כחו בכרמלית אסור ויש לומר דגזוזטרא פעמים שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת וגזרו כחו בכרמלית משום כחו ברשות הרבים אבל בספינה דלעולם הוי כחו בכרמלית לא גזרו:

לאו היינו מתניתין · דקתני חוץ לארבע אמות ונתגלגל כו' חייב ואמר רבי יוחנן והא שנה הא לא נח לאו מדלא אוקמא רבי יוחנן כגון שבא לתוך ג': מתגלגל קאמרת · דבר שהרוח מגלגלו באויר קאמרת: כיון דסופו לנוח · ונזכר עד שלא נח נימא כמונח דמי דהא סופו לנוח וכבר בא לתוך ג':

מתני' וכמה הוא רקק מים · כמה עומקו דנימא אכתי רה"ר הוא ולא נעשה כרמלית · רקק גרבילל"א: **גמ'** הילוך הילוך · דנקט תרי זימני רשות הרבים מהלכת בו חד למימרא דאי אין רגילין להלך בו פטור וכי רגילין להלך בו חייב ואע"ג דהילוך ע"י הדחק הוא וחד לאשמעינן דדוקא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך אבל תשמיש לרבים ע"י הדחק כגון גומא תשעה ברה"ר אע"ג דחזיא לאצנועי ביה כומתא וסודרא לא הוי תשמיש למיהוי ההוא גומא רה"ר כעמוד ט' שהרבים מכתפין עליו דאמרינן בפ"ק דהוי רה"ר: אלא רקק תרי זימני למה לי · לאשמעינן הילוך על ידי הדחק אחרינא: דלא הוי ד' אמות · רחב דלא טריחא להו מילתא לעבור בתוכו וטוח לעבור מלהקיף ולילך לראשו שהוא כלה שם: אבל היכא כו' · הדר תניא זימנא אחריתי לאיתויי הא: ה"מ · דהוי ר"ה: היכא דהוי רחבו ד' אמות · דלאו אורחיה למפסעי אלא עברי בגויה: אגודא דגמלא · על דף שבגשר המוטל לרוחב הגשר כשאר הדפים ומובדל מחבירו: חייב · ואע"ג דאיכא דמיפסעו פסעי ולא מנחי כרעייהו עלה איכא טובא דעברי עליה: **מתני'** מן הים ליבשה · מכרמלית לר"ה: מן הים לספינה · מכרמלית לרה"י: מטלטלין מזו לזו · ובגמרא פריך פשיטא: שמוקפות · סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לב:): אין מטלטלין מזו לזו · דמהפסק כרמלית מיפרשי מהדדי ואכן מוקמינן לה בגמרא שהספינות של שני בני אדם וע"י עירוב מטלטל מזו לזו הלכך כי מיפרשי ומפסקה כרמלית בטל עירוב: **גמ'** ספינה · המפרש בספינה בים: מוציא זיז כל שהוא · מדופני הספינה על המים להיכר בעלמא כדמפרש ואזיל: וממלא · מן הים ומכנים לספינה: מקום ארבעה · חלל ד' מוקף מחיצות קטנות ומחילה תלויה מתרת במים: כרמלית מארעא משחינן · י' של אויר שנתנו חכמים לאיסור כרמלית כדאמרינן בפ"ק (דף ז.) ותופסת עד י' מקרקעית הים משחינן להו ואוירא שהוא למעלה מי' ואפילו הן מים הוי מקום פטור הלכך בהיתירא קא שקיל לכתחלה: דליהוי ליה היכרא · לכרמלית גמורה: ארעא סמיכתא היא · וכל המים כרמלית הן: סמיכתא · עבה: זימנין דליכא · במים עמוקה עשרה ואי נמי מארעא משחינן כולה כרמלית היא: גמירי אין ספינה מהלכת כו' · דכל היכא דתניא ספינה ולא תני עריבה גדולה היא: והא מורשא אית לה גרסי' · ראש הספינה הולך ומגביה מן המים ואפילו (א) היו המים פחותין מי' אין גוששת שם ואם ממלא כנגד אותו מקום מטלטל מכרמלית לרה"י: גשושי אזלי קמה · בני אדם ממשמשים בכלונסות את עומק המים ואין מניחין לילך הספינה אלא במקום עמוק שמא תמהר לילך ותשכון לארץ במקום מושבה: עושה לה מקום ד' · אלמא כל המים כרמלית הן: שופכין דידיה · מים רעים כגון רחיצת כוסות וקערות: מאיסי ליה · המים שימלא שוב דרך אותו מקום: דשדי להו · בכ"מ שירלה על דופני הספינה והן יורדין לים: והא איכא כחו · כהי דלא זריק להדיא לים מיהו מכחו הן באין לים: עמוקה

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד ויא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד:

כט ב ג מיי' שם הל' כד:

ל ד מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה כה:

לא ה ו מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ה ופט"ו הלכה כ סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יח וסי' שנה סעיף א:

[לא] [ז] [מיי' פט"ו שם הלכה יט סמג שם טוש"ע א"ח ריש סי' שנה]

רבינו חננאל

לומר דממעטא בבור ופטור וזו איבעיא לא אפשטא: **בעי** רבא זרק דף ע"ג יתידות כגון פרסקל בראש קנה דנעשה רה"י ואמרינן מאי קא מיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי חייט בעיא דר' יוחנן דאיבעיא ולא אפשיטא אלא כי קא מיבעיא ליה לרבא כגון שזרק דף ויש על גביו חפץ ונח הדף על גבי יתידות והחפץ על גביו מי אמרינן אפי' זה כהנחת חפץ ובהנחתו נעשית מחיצה דמי או דלמא כיון דלא אפשר שלא מידלא החפץ מעט ואח"כ יפול על הדף נמצא שנעשה מחיצה ואח"כ נותן החפץ עליו וחייב ועלתה בתיקו: **אמר** רבא פשיטא לי זרק מים על גבי מים או שעקר מים מרה"י והניחן על גבי מים ברה"ר חייב וזו היא הנחתן זרק או שהניח אגוז על גביהן וצף על גביהן לאו הנחה היא ופטור ואגוז בכלי וכלי ע"ג המים לא אפשיטא שמן על גבי מים פלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבנן: **אמר** אביי בור ברה"ר עמוק עשרה ורחב ח' זרק לתוכה מחצלת חייב דעדיין חדא רשותא היא אבל נתכוון לחלקה במחצלת הויין להו ב' בורות עמוקין עשרה ואין בכל אחד רחב ד' שהרי מיעטן המחצלת מלהיות בכל אחד ד' ויצאו מתורת רה"י והרי הן מקום פטור והא דאביי פלינא אדר' יוחנן דהא ר' יוחנן בעי ליה חוליא מבטלא מחיצתא או לא וכיון דחוליא מיבעיא ליה מחצלת פשיטא ליה דודאי לא מבטלא מחיצתא ועדיין רה"י היא ולאביי דפשיטא ליה דמבטלא מחיצתא כ"ש חוליא דודאי מיבטלא מלתא דמיבעיא ליה לר' יוחנן פשיטא ליה לאביי ומים בבור לא ממעטי לה ולא מבטלי מחיצות אבל פירות (שביכר השומן) [שבכירה ושמין] בבור אם נתכלום למעל' פטור דפירי מבטלי מחיצתא וה"מ דבטלינהו גבי בור אבל אי אצנעינהו לפירי בבור למהדר ולמיכל מינייהו לבתר הכי לא ממעטי בבור: **מתני'** הזורק ד' אמות בכותל אם נתכוון לזרוק למעלה מעשרה טפחים בכותל הרי הוא כזורק באויר והזורק באויר פטור ואם נתכוון למטה מי' בכותל הרי הוא כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב ואקשינן עלה הזורק למטה מי' טפחים חייב והא לא נח ואוקמא ר' יוחנן בזורק דבילה שמינה שיש בה לחלוחית ונדבקת בכותל חייב שהרי נגמרת מ... כאשר ניטוחה זו היא הנחתה הא דאמר ר' חייא זרק למעלה מי' טפחים בכותל והלכה ונחה בחור שהוא מחלוקת ר' מאיר ורבנן . פירוש כגון שהיה זה החור עצמו כגבוה י' טפחים ומקרקעית החור ולמטה ... טפחים מכוונים ואלו היה בחור ד' על ד' דברי הכל כרה"י וחייב הזורק מרה"ר לתוכו ושמעתין בחור דלית ביה ד' על ד' דר' מאיר סבר כל כי האי גוונא חוקקין להשלים וכיון שיש בעובי הכותל לחוק ולהשלי... הית ד' על ד' רואין בכוונת הלב כאלו הקוק הוא ויש בו ד' על ד' וחייב וחכ"א אם יש בחור הזה ד' על ד' [חייב] אבל לחוק ולהשלים אין חוקקין כי האי גוונא חקיקה בלבו אלא הרי הוא כנדר גבוה י' ... ואינו רחב ד' שהזורק לתוכו פטור והא דר' מאיר וחכמים מפורש בפרק א' דעירובין כיפה ר' מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם יש ברגליה עשרה שחייבת אמר אביי הכל מודין אין ברגלי... ולא כלום יש ברגליה ג' ואינה רחבה ד' ולא כלום הוא כי פליגי היכא דרחבה ד' ויש ברגליה ג' ואינה גבוה י' ויש בה לחוק ולהשלימה לעשרה דר"מ סבר חוקקין להשלים וחכמים סברי אין חוקקין להשלים (ביות"כ) (בסוכה) פרק א' דחוקקין להשלים ומפורש נמי בפרק המוצא תפלין בעניין מפתח שהוא למעלה מעשרה . אמר אביי ש"מ מהא מתניתא תלת וחדא מינייהו חוקקין להשלים : **ירושלמי** אם יש חור... מחלוקת ר' מאיר וחכמים על דעתיה דר' מאיר יש בו ד' על ד' בין אין בו את רואה את הכותל כנמום על דעתיהו דרבנן אין את רואה את הכותל כנמום אלא כסתום . והך דרב חסדא דיציאות השבת... נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו חייב אפי' גבוה מאה אמה שרה"י שלה עולה עד לרקיע לא דמיא להא לא ליבעיא דמרדכי ולא להא דר' חייא דהני בעמוד עומד ברה"ר וחלק רשות לעצמו בגובהו וכותל שהוא... ונח בחור שהוא למעלה מי' טפחים אבל דרב חסדא בעמוד ברה"י ועקר אדם חפץ מרה"ר וזורק ברה"י למעלה ונח ע"ג עמוד שהוא ברה"י אפילו ע"ג ק' אמה חייב שכבר זרק מרה"ר לרה"י וקא אמרי' ... אביי ברה"י כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והאי חור אם היה בתוך י' לא חשיב לא כרה"ר ולא כרה"י דאתמר חורי רה"ר אביי אמר כרה"ר דמו רבא אמר לא כרה"ר דמו והאי דתנן למטה מי' טפחים כזור... דקא מוקי לה ר' יוחנן בדבילה שמינה איתיביה רבא לאביי מינה וא"ל אי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר למה לי לאוקמה בדבילה שמינה לוקמה בחור . זמנין משני ליה אביי שאני צרור וחפץ דעבידי... זמנין משני ליה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא למעלה מי' טפחים כזורק באויר אמאי כזורק באויר לוקמא דנח בחור וכי תימא דלית ביה ד' והא רב יהודה אמר רב א... זרק למעלה מי' ונח בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור ואע"ג דאביי פריק לנפשיה הלכתא כרבא : **אמר** רב יהודה אמר רב תל המתלקט י"ם מתוך ד' אמות ... על גביו חייב · פי' אדם שעומד ברה"ר ועקר מרה"ר והניחו בתל וה כיון דקיי"ל גדר ברה"ר גבוה י' רחבו ד' א היא רה"י גמורה האי תל נמי רה"י הוא והיכא דמי מתלקט כגון שצידו אחד עומד בנידור י' ... מן הארץ כנדר והצד שכנגדו משופע כמדרון וכמין כבש שמתוך ד' אמות בשיפוע המדרגה גבה ועולה י' טפחים כגון זה ד' אמות י' טפחים הציור . אם נח החפץ הזורק על גובהו של תל זה שהוא גבוה י' ...
אע"ם

לעיל ח:

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה והא מורשא וכו' ואפילו המים הן פחותין: (ב) תוס' ד"ה עושה וכו' עושה מקום ארבעה הייט:

הגהות הגר"א
[א] גמרא והוא שנח ע"ג משהו. נ"ב ג"ל והוא שנח מסהו:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה גמירי ומיהו נ"ל. עיין תוס' ... סימן רמה סק"ג ביאור למשך דברי תוספות אלו:

[גיטין ח.]

[לקמן קמא.]

ר' יהודה אומר עמוקה עשרה *ואין גבוהה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה מ"ש מן הים לתוכה דלא דקא מטלטלין מכרמלית לרה"י מתוכה לים נמי קמטלטל מרשות היחיד לכרמלית אלא לאו אהודה וש"מ *כחו בכרמלית לא גזרו ש"מ אמר רב הונא [ב]הני *ביצאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה אבל יש בפחות מג' ארבעה לית לן בה ואי מלינהו קני ואורבני לית לן בה מתקיף לה רב נחמן ולימא גוד אחית מחיצתא מי לא *תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא ה"נ נימא גוד אחית מחיצתא מתקיף לה רב יוסף ולא שמיעא להו להא דאמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משום רבי חייא ותני עלה [ג]וחכמים פוטרין אמר ליה אביי ואת לא תסברא והתניא [ד]עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ד' °ויש בקצר שלו ג' וזרק ונח על גביו חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא הכא נמי גוד אחית מחיצתא מידי איריא התם הויא ליה מחיצה שהגדיים בוקעין בה הכא הויא לה מחיצה שאין הגדיים בוקעין בה א"ל רב אחא בריה דרב אחא לרב אשי גבי ספינה נמי הא איכא בקיעת דגים א"ל בקיעת דגים לא שמיה בקיעה ומנא תימרא *דבעא מיניה רבי טבלא *מרבין מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה וא"ל אין מחיצה תלויה מתרת אלא

רש"י

עמוקה · הספינה : עשרה · לתוכה דהוה רשות היחיד : ואין גבוה · שפתה י' מן המים כגון שמשוקעת במים מכובד משאה : מטלטלים מתוכה לים · דרך דופנותיה כגון שופכין כדמפרש ואזיל דכחו בכרמלית לא גזרו : אבל לא מן הים לתוכה · דאין תשמיש מן הים לתוכה דרך דפנות שאם ימלא וישליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ולהכי נקט עמוקה י' דאי אינה עמוקה י' היא גופה כרמלית ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה ואין גבוהה נמי (א) י' דוקא נקט דאי גבוהה י' מותר לטלטל מן הים לתוכה דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור קא מטלטל דצריך להגביה את ידו למעלה מי' ואע"ג דברשות דאורייתא מרה"ר לרה"י מיחייב בכה"ג (לעיל דף ח·) כרמלית מילתא דרבנן היא ולא גזור : אלא לאו אהודה · שופך שופכים על אודה והן יורדין דרך דפנותיה לים : בילאתא · ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין שקורין קויי"ט : אין מטלטלין בתוכן · דלאו רה"י נינהו שאין ברחבן ארבע מלמטה לפיכך אין מחיצותיהן מחיצות : ולא אמרן אלא · בשקצה שלהן גבוה שלש שאין רחב ד' למטה בעוד שלא הגביה ג' מקרקעיתו ואפי' יש ברחבו י' גובה לא משתרי דכיון דתחתונות לאו מחיצה נינהו הוה ליה תלויה : אבל יש בפחות מג' גובה רוחב ד' · שעד שלא הגביהו ג' הרחיבו ד' הרי הן כמי שקרקעיתן עולה עד כאן ומחיצותיהן מחיצות : אורבני · ערבה דקה : ואי מליגהו · עד מקום רחבן הרי הן כשרות לטלטל אם יש משפת רוחבן ולמעלה י' : ולימא גוד אחית · מכנגד מדת רחבן העליון ולמטה כאילו הן יורדות עד הקרקע מבחוץ : טרסקל · אין עמוק י' ואנו מודדים לו גובה י' שמדת הקנה עולה לו בגובהו והקנה אין רחב ארבעה אלא שאנו אומרים במחיצות הטרסקל גוד אחית וכאלו מקיפות את הקנה והוו להו היקף המחיצות מן הקרקע ולמעלה לשוייה ראשו רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב : ומטו בה · יש שמטין בדבר להכריע ולומר שר' חייא אמר : וחכמים פוטרין · אלמא לא אמרי' גוד אחית להתיר מחיצה תלויה : ואת לא תיסברא · דאמרי' כה"ג : ואין בעיקרו · רחב ד' : ויש בקצר שלו ג' · אותו קצר של עיקרו שאינו רחב ד' יש בו גובה ג' והיינו רבותא דליכא למימר לבוד ממקום שכלה רחבו לקרקע אפ"ה הוי רה"י : דאמרי' גוד אחית מחיצה · סביב מחיצותיה מכנגד רחבה ולמטה כאילו הוא כולו שוה : ה"נ · בבילאתא דמישן נמי נימא גוד אחית : מידי איריא התם כו' · כולה אביי אמר לה לרב יוסף דהא דמייתי ראיה (ב) וחכמים פוטרים כלום ראיה היא לכאן הא דטרסקל דקפטרי רבנן : משום דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה · מלמטה בארץ תחת מחיצות הטרסקל שהם פשוטות להלן מן הקנה לכל צד ובקיעת גדיים מעכבת מלמימר גוד אחית שהרי עוברין תחתיה אבל בספינה ליכא בקיעת גדיים שאין לך עובר תחתיהן וכן בעמוד אין דרך להתחכך בו ולעבור תחת שיפועו שאינו אלא מעט : בקיעת דגים לא שמה בקיעה · לפי שאינן נראין : בחורבה · שדרך להיות בה מחיצות שנפלו תחתיהן וקיימות מלמעלה ותלויות : מהו שתתיר · לטלטל בחורבה שלא תהא כפרוצה לרה"ר : אלא

תוספות

רבי יהודה אומר עמוקה י' ואין גבוהה י' מטלטלין מתוכה לים · וא"ת היכי מייתי סייעתא מדרבי יהודה כיון דרבנן פליגי עליה ואור"י דבהא לא פליגי אלא בעמוקה י' וגבוה י' דרבנן סברי דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור אסור אע"ג דרשויות דרבנן ור' יהודה שרי אבל בעמוקה י' ואינה גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן והכי איתא בתוספתא [פי"א] דספינה שהיא גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' כו' וה"ק ר' יהודה בעמוקה י' וגבוהה י' לא מבעי' דמותר לטלטל טלטול גמור הואיל ודרך מקום פטור קא מטלטל אלא גם באינה גבוהה י' יש תקנה לטלטל כגון ע"י כחו כדמפרש הש"ס וקשה לר"י דהשתא לרבי יהודה שרי טלטול דרך מקום פטור ברשויות דרבנן ואפילו רבנן לא פליגי אלא בשאינו עושה הנחה במקום פטור ובפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פז:) פריך לזעירי דאמר אסור להחליף דרך מקום פטור מכרמלית לרה"י ולזעירי קשיא פלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי בהא ומשני לה והשתא הא תנאי דהכא דלא כוותיה וי"ל דמ"מ הני תנאי דהתם כיון דמצי לאוקמי כוותי' מוקים להו : עמוקה י' ואין גבוהה י' · מהכא אין להקשות למ"ד לעיל מארעא משחינן דהכא מיירי בדליכא זיז כל שהוא להיכרא : הני ביליאתא דמישן · לפירש"י דמפרש שהן קצרות מלמטה קשה דכי היכי דבטיל מדין רה"י משום דלית בהו ד' ה"נ ליבטיל מדין כרמלית כדאמר בפ"ק (דף ז·) דאין כרמלית פחותה מד' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי הוי מקום ד' (ג) כרמלית ואי לא מקום פטור ועוד מאי פריך לימא גוד אחית מחיצה מה מועיל שיהא המחיצות מבחוץ כיון שמבפנים אין שם ריוח מקום ד' ולא ניחא תשמיש ודופן הספינה שבקצר מבטל גוד אחית כמו חלוקה במחצלת דלעיל ועוד למה לי מליגהו קני ואורבני אע"ג דלא מלאן כיון דיכול למלאות חשיב רה"י כדאמר בפרק חלון (עירובין דף עח·) משום דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש גבי מלאו כולו ביתידות ונראה כפר"ח דביליאתא הם ספינות קטנות העשויות להלך באגמים ועל שם שמהלכות על בצעי המים קרי להו ביליאתא ויש להם דפנות וקרקעית העשויות נסרים נסרים ויש חלל בין הנסרים והמים נכנסין שם ויושבין בה כמו במים והיא עשויה כך שאפילו תתהפך אינה נטבעת לעולם וקאמר רב הונא כיון שהיא פרוצה דינה ככרמלית ואין מטלטלין בה אלא בד' ולא אמרו אלא בזמן שאין בין נסר לנסר חלל פחות מג' אבל אם יש בין נסר לנסר חלל פחות מג' כלבוד דמי ואע"ג שהמים נכנסין בה לא חיישינן ונראה דל"ג שאין בפחות מג' ד' ואי מילא כל החלל קני ואורבני מותר לטלטל בכולה : מתקיף לה רב נחמן · למה לך כולי האי לימא גוד אחית מחיצתא מי לא תניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר וכו' אלמא רואין כאילו דופני הטרסקל יורדין עד עיקרו של קנה ה"נ רואין כאילו דופני הספינה עקומין ומסבבין הנסרים וכמאלו הנסרים מחוברין : וזרק ונח על גביו חייב · למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין מחיצה דמים לשאר מחיצות וס"ד נמי דלא פליגי רבנן עליה דרבי יוסי ברבי יהודה לא מצי להקשויי אמאי הא תנן בפ' כיצד משתתפין (עירובין דף פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה אא"כ עשו לה מחיצה י' מה צריך מחיצה י' בלא מחיצה י' תסגי כמו בטרסקל דדוקא על גביו חשיב ליה ר' יוסי ברבי יהודה רה"י אבל למטה לא דלהכי לא אהני גוד אחית אי כמו הא דבעינן גבי גזוזטרא מחיצה י' היינו לטלטל אבל לזרוק לא בעי מחיצה י' כמו בטרסקל והכא הכי פריך לימא גוד אחית דכי היכי דא"ר יוסי בר' יהודה גוד אחית כשאין שם מחיצה י' למיהוי רה"י להתחייב ה"נ בספינה שיש שם מחיצה י' אית לן למימר גוד אחית אף לטלטל : ויש בקצר שלו ג' · פי' בקונט' גבוה ג' מן הארץ וקשה דאם הוא דק הרבה כמו קנה הוי כמו טרסקל ומבטלי בקיעת גדיים גוד אחית ונראה לר"י דהאי בקצר שלו ג' היינו שיש בעובי הקצר ג' דכיון שיש בעובי הקצר ג' ולמעלה רחב ד' שייך ביה גוד אחית : ומנא תימרא דבעא מיניה ר' טבלא כו' · וא"ת אמאי לא פשיט מפי ממתני' דכיצד משתתפין (שם פז:) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים וכו' דמשתרי במחיצה דלמעלה ואור"י דאי ממתניתין ה"א דה"ה אף בשאר מחיצות שאינן של מים מתרת מחיצה תלויה ולהכי מייתי מרבי טבלא דמפרש הטעם קל הוא שהקילו חכמים במים : פשיטא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנה סעיף א :
לג ב טוש"ע א"ח סי' שסו סעיף נ בהג"ה :
לד ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה יח :
לה ד מיי' שם הל' טו :

מסורת הש"ס

[לקמן קמא.]
[כ"ב עג.]
לעיל דף ה. עירובין לג:
עירובין יב. ודף טו' ודף מח. ודף פו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא וכו' ואין גבוה י' נמי דוקא : (ב) ד"ה מידי איריא וכו' דמייתי ראיה אדתני וחכמים כל"ל והד"א עם ד"ה משום : (ג) תוס' ד"ה הני וכו' דאי הוי מקום ד' הוא דהויא כרמלית :

גליון הש"ס

גמ' ויש בקצר שלו ג'. עי' עירובין ד' לג ע"א תוס' ד"ה וכלכלה :

רבינו חננאל

אע"פ שמצד אחר עולין בו בכבש כשיעור ד' אמות חייב ואפילו מכל סביביו משופע ועולה כיון שגבהו עשרה ושיפועו ד' אמות כרה"י דמיגבהו כגון זה ומפרש בגמ' זבחים (ד' סג). אמר רמי בר אבא כל כבשי כבשים נ"א ומחצה *) לאמה חוץ מכבשו של מזבח ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע אבל אם אין התל עולה לגבה עשרה אלא מתוך שיפועו יתר מד' אמות לא מחשב כרה"י ומפורש במס' עירובין פרק עושין פסין בעא מיניה רחבה מרבה תל המתלקט י' מתוך ד' אמות ורבים בוקעין בו חייבין עליו משום רה"ר אי לא אליבא דרבנן לא תבעי לך השתא ומה התם דניחא תשמישתיה הא אמור רבנן דלא אתו רבים מבטלי מחיצתא הכא דלא ניחא תשמישה לא כל שכן כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה ואע"ג דפשיט רבה אליבא דר' יהודה ואפילו במעלות בית [חרון] לאו הלכתא כר' יהודה **) (והא דרבי) דאמר אם היתה דרך הרביב מפסקתה יסלקנה לצדדין וחכ"א אין צריך דעיקר דשמעתא מעלות ומורדות שבא"י אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאינן כרגלי מדבר ותנן נמי הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו . אמר רבא ל"ש אלא בהר המתלקט י' מתוך ד' אמות אבל הר המתלקט י' מתוך ה' מודדו מדידה יפה רב הונא מתני לה לקולא לא שנו אלא בהר המתלקט י' מתוך ה' אבל הר המתלקט עשרה מתוך ד' אמות אומדו והולך לו · זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור מ"ט שלא היתה מחשבתו חוץ לד' אמות ארק חוץ לד' אמות וחזר לתוך ד' אמות חייב והוא שנח בחוץ לד' אמות ע"ג משהו ואחר שנח התם חזר . זה כבר פירשנוהו למעלה בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן דתנן הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין דרבנן סברי אע"פ שזרק בתוך ג' ברה"ר שהן כלבוד צריך הנחה ע"ג משהו אבל קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא והתם בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ואע"ג דלא עבר ד' אמות ברה"ר אם נח ברה"ר ע"ג משהו וכן בזורק בהח"ר והעביר בזריקתו מתחלת ד' לסוף ד' אם נח ע"ג משהו חייב ואם לאו פטור אבל המעביר מתחלת ד' לסוף ד' אם כשיעור בבת אחת העביר אם נחה ע"ג משהו חייב ואם לאו פטור דאמרינן לענין המוציא מחנות דרך סטיו משום דר' יוחנן מידי דהוה המעביר חפץ ברה"ר לאו אע"ג דכמה דנקים ליה ואזיל פטור כי מנח ליה חייב ואע"ג דהמעביר מחנות לפלטיא דרך סטיו לאו כי האי נונא סלקא מיהו לענין מעביר שצריך הנחה הכין הוא והא דאמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב כלומר נצטרפת זו עם זו ונעשו כגרוגרת ואקשינן והא לא נח ושנינן כגון דהעבירה למטה מג' דהוא כלבודי איני והאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו ופרקינן כי קאמר רבא בזורק הכא במעביר ולענין דבר שאינו בידו ונתגלגל מרה"י מידו ויצא לרה"ר צריך הנחה ברה"ר ע"ג משהו דתנן בענין הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל מידו ר' יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הקרקע אלא כמלא חוט גוללו אצלו ואמרינן עלה אלא הא דאמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו לימא כתנאי א"ל לשמעתיה . אלא כולה ר' יהודה היא והכי קתני הגיע לי' טפחים הופכו על הכתב בד"א בכותל משופע אבל בכותל שאינו משופע אפילו למטה מג' גוללו אצלו דברי ר' יהודה שר'

*) נפניו שם הגי' ג' אמות לאמה . **) נראה דל"ל כהא דאמר אם היתה כו' אלא כחכמים דס"ל דא"ל דעיקר דשמעתא וכו' .

רב נסים גאון

היא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה · עיקר דילה במסכת כלאים פרק ד' מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחברו ג' טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זו מחיצה ובתוספתא בפרק ג' כל שהוא פחות מג' צריך שלא יהא בין קנה לחברו ג' טפחים כדי שלא יכנס הגדי דלאלך *) עלי אן כל מחיצה שהגדיים בוקעין בה אינה מחיצה ומשכחת לה בפרק אחד מן עירובין (דף יד) :

*) פירושו בערבי הנה מוכח מזה

לא

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה יג:

לז ב מיי' פ"ג מהל' עירובין הלכה כה סמג עשין א:

לח ג ד מיי' פט"ז מהל' שבת הל' כב טוש"ע א"ח סי' שסב סעיף ג:

לט ה מיי' פי"ג מהל' טומאת מת הלכה ו:

מסורת הש"ס

[גיטין לט:] [סוכה לט.] [חולין נג.]

עירובין כה.

אהלות פ"ח מ"ה [ע"ש]

פסחים יד: יט: עדי' נזיר נג: [חולין ג.] רמב"ם מ"ו

במדבר יט

אלא במים קל הוא שהקילו חכמים במים ואמאי הא איכא בקיעת דגים אלא ש"מ בקיעת דגים לא שמה בקיעה: ספינות קשורות כו': פשיטא אמר רבא לא נצרכה אלא להתיר ביצית שביניהן א"ל רב ספרא *משה שפיר קאמרת מטלטלין מזו לזו תנן אלא אמר רב ספרא לא נצרכה אלא לערב ולטלטל מזו לזו וכדתניא ב ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו בין שוגגין ובין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון ג וכן מחצלות הפרוסות (לר"ה) מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין ובין מוטעין חזרו להיתרן הראשון *ד שכל מחיצה שנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה איני והאמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר אמר שמואל ואפילו קשורות בחוט הסרבל היכי דמי אי דיכול להעמידן פשיטא אי דאין יכול להעמידן אמאי לעולם דיכול להעמידן ושמואל לאפוקי מדנפשי' קאתי דתנן *ה קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה בדבר שאין מעמידה אין מביא לה טומאה ואמר שמואל והוא שקשורה בשלשלת של ברזל לענין טומאה הוא דכתיב °בחלל *חרב הרי הוא כחלל אין אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה (היכר בעלמא הוא) אפילו בחוט הסרבל:

מתני'

רש"י

אלא במים · כגון גוזטרא שהיא למעלה מן הים דתנן בעירובין (דף פז:) דעושה מחילה תלויה סביב וממלא וכן בור שבין שתי חצרות וחלקו במחילה תלויה מלמעלה ממלא זה מכאן וזה מכאן ואף על פי שלא עירבו (שם דף פו:): הא איכא בקיעת דגים · גבי גוזטרא כך נראה שיטה זו בעיני ועל מה שפירשו רבותי תמהתי [שהם פירשו] דהאי מידי איריא התם משום דהוה ליה מחילה שהגדיים בוקעים בה רב יוסף קא מהדר ליה לאביי הכי מידי איריא הך דעמוד לדהכא התם משום דהוי מחילה שהגדיים בוקעין בה וצריכה לגוד אחית הלכך אמרינן בה גוד אחית אבל גבי ספינה דליכא בקיעת גדיים לא אמרינן גוד אחית ותמהתי אם אמרו רבותי כן דאי אפשר לאומרו דהא בפ"ק דעירובין בתרי דוכתי (דף יד: ודף טז·) אמרינן בקיעת גדיים לעכובי גוד אחית דלא לימריה במחילה תלויה והכא היכי אמרינן דמהני גבי גוד אחית ועוד מאי דוחקיה דרב יוסף לשנויי הכי נימא ליה הא מני רבי יוסי ברבי יהודה היא ואביי גופיה מאי מותיב ליה ואת לא תסברא הא ודאי רבי יוסי ברבי יהודה היא דהא חזינן דחכמים פוטרים גבי טרסקל אלא ע"כ האי מידי איריא מסקנא דמילתיה דאביי היא ולמימר דרבנן קאמרי לה דלא דמיא לטרסקל אלא לספינה: פשיטא · דמטלטלין: לא נצרכא · מטלטלין דמתני' אלא לטלטל מזו לזו דרך ביצית קטנה שבין שתי הגדולות ואע"פ שאינה קשורה ניתרת ע"י קשירת שתים החיצונות ולא חיישינן דילמא מישתקלא מביניהו וקא מטלטל דרך אויר כרמלית: ביצית · היינו ביציאתא דלעיל: משה · כלומר רבינו בדורו כמשה בדורו: שפיר קאמרת · בתמיה: מזו לזו תנן · משמע שאין אחרת מפסקת ליכנס בה המטלטל הזה: לערב · הא אשמועינן במתניתין דאפילו שתי הספינות לשני בני אדם שצריכין לערב מערבין ומטלטלין: נפסקו · בטל העירוב מפני שנפרדות: שוגגין · שגגת שבת או שגגת מלאכות: מוטעין · מתעסקין בדבר אחר לקושרו ונקשר זה: מחצלות הפרוסות · ועשו מחיצות הרבה ושבתו יחידים בהן זה בזו וזה בזו: לא שנו · דשמה מחיצה: אלא לזרוק · לחייב הזורק מתוכה לרה"ר או להפך: אבל לטלטל · להיות מותר לטלטל בתוכה אסור מדבריהם: אמזיד איתמר · ומשום קנסא ודקתני מתני' חזרו להיתרן הראשון אשוגגין ואנוסין ואמוטעין קאי וכי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כרב נחמן: בחוט הסרבל · שקושרין בו את בית הצואר שקורין מונטי"ל: להעמידן · שלא יתפרדו: לאפוקי מדנפשיה · ממילתא דאמר בעלמא דבעינן שלשלאות של ברזל ואשמועינן הכא דלא בעינן כי התם: קשרה · לספינה: בדבר המעמידה מביא לה טומאה · אם היה ראשו אחד קשור באהל המת מביא טומאה לכלים שבספינה ולספינה עצמה כגון ספינת הירדן שמקבלת טומאה כדאמרינן (לעיל דף פג:): ואמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל · האי קשרה בדבר המעמידה שלשלת של ברזל הוא כדמפרש טעמא ואזיל כלומר קשרה בדבר שרגילין להעמידה בו דהיינו שלשלת מביא טומאה שמטמאה את הספינה *להיות אב הטומאה: בדבר שאינו מעמידה · כלומר שאינו רגיל להעמיד בה כגון מידי דלאו מתכות אין מביא לה טומאה דאילו ספינה לא מיטמאה מחמת אותו כלי להיות אב הטומאה אלא ראשון לטומאה ואינה מטמאה כלים שבתוכה ואשמעינן שמואל הכא דהאי קשורות דמתניתין אף על גב דדבר המעמידה בעינן כל שהוא מעמידה לענין שבת כשר ולא דמי למעמידה דהתם:

מתניתין

תוספות

פשיטא אמר רבא לא נצרכא כו' · הקשה ה"ר דמיירי בשתי הספינות של אדם אחד ולהכי פריך פשיטא וכשאין קשורות אין מטלטלין דגזירה שמא יפול החפץ אל המים ומטלטל מרה"י לכרמלית ואתי לאתויי אע"ג דלעיל גבי ב' בתים (דף צז·) לא גזרינן דילמא אתי לאתויי הכא בספינות דלא קביעי איכא למיגזר טפי דילמא נפיל ומסיק לא נצרכא אלא לערב ולטלטל וקמ"ל דעירוב מהני בספינות אע"פ שאין קבועות שם דס"ד כיון שאין עתידות להיות שם לא יהנה עירוב קמ"ל דמהני ועוד מפרש ר"י דמעיקרא נמי הוה איירי בספינות של שני בני אדם וע"י עירוב קאמר דמטלטלין מזו לזו ואפ"ה פריך פשיטא דמהני עירוב ולהכי כשאין קשורות אין מטלטלין דלא מהני התם עירוב ומסיק לא נצרכא אלא לערב ולטלטל ואפילו נפסקו כיון דחזרו ונתקשרו וכדתניא כו': נפסקו נאסרו · ולא דמי לעירב דרך הפתח ונסתם דאמר רב הונא ורב יהודה בספ"ק דעירובין (דף יז·) דשבת הואיל והותרה הותרה דהכא כיון דנפסקו הוי כאילו הוי רה"ר ביניהם ואם עירבו ג' בתים (ביניהם) ונפל האמצעי ונעשה רה"ר פשיטא דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה: כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר · והא דקתני חזרו להיתרן הראשון אף במזיד לא לגמרי חזרו להיתרן הראשון לטלטל אלא דהוו רה"י דאורייתא ומיהו אספינות לא א"ש דבלא חזרו ונתקשרו הוי רה"י דאורייתא ור"ת מפרש דחזרו להיתרן הראשון אפילו אמזידין ור"נ דאמר דבמזיד לא הוי מחיצה אלא לזרוק ולא לטלטל היינו שע"י המחיצה נעשה רה"י אבל ספינות דבלאו הכי הוו רה"י כי קשרו אפילו מזיד שרי לטלטל ומחצלות הפרוסות ברה"י איירי שיש מחצלות מפסיקות בין שתי חצרות נתגלגלו נאסרו שהרי הן כחצר אחת והם עירבו שנים חזרו ונפרשו חזרו להיתירן הראשון ומטלטלי אלו לכאן ואלו לכאן והא דקאמר שכל מחיצה הנעשה בשבת שמה מחיצה טעמא קא יהיב למילתיה דאפילו היכא דע"י המחיצה נעשה רה"י הויא מחיצה או לזרוק או לטלטל כ"ש מחיצה זו שאינה עשויה אלא להתיר עירוב כבתחלה דהויא מחיצה ומסיפא דקתני שכל מחיצה הנעשית בשבת כו' פריך לר"נ והיא דכל גגות (עירובין דף צג:) כותל שבין שתי חצרות שנפל ואיכא דשרי התם לטלטל עד עיקר מחיצה לא דמי להכא דהתם איירי שלא היה אלא בית אחד בחצר זה ואחד בחצר זה אבל הכא כשיש רבים כאן וכאן אמרינן נתגלגלו נאסרו ול"ע בשמעתא דדיורין (א) הבאין בשבת (עירובין שם) דאמר שבת הואיל והותרה הותרה:

קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה · פי' בקונטרס כגון שראשו אחד באהל המת ולא יתכן חדא דמאי קאמר לאפוקי מדשמואל מה שייכא הא לדשמואל דהתם הוא משום חרב הרי הוא כחלל ולא משום קשירה ועוד אמאי קתני קשרה אפילו השלשלת מונחת על הספינה בלא קשירה טמאה ועוד דלישמעינן בהדיא דחרב הרי הוא כחלל ולשון הבאת טומאה נמי לא שייך בכה"ג ונראה לרבינו שמואל דלא גרסינן מביא לה את הטומאה אלא מביאה את הטומאה ומשנה היא בפ"ח דאהלות (משנה ה) ורישא דהך בבא קתני אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והעוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים פירוש שאם יש מתחתיה מת מצד אחד וטהרה מצד אחר אינה מביאה טומאה מצד זה לצד אחר דלא חשיבי אהל כיון שמנענעים תמיד וקתני דאם קשרה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה ומפרש שמואל והוא שקשרה בשלשלאות של ברזל ולאו דוקא נקט של ברזל אלא כלומר שקשורה בחוזק עד שאינה מתנענעת וזזה ממקומה וכן דרך כשרוצה להזכיר דבר חזק מזכיר ברזל כמו אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת (סוטה דף לח:) וכמו נכסי צאן ברזל (ב"ק דף פט·) לפי שהן באחריותו וקיים כברזל ול"ג לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וסיבוב הוא אלא משום דנקט שלשלאות של ברזל טעו לומר דטעמא משום דחרב הרי הוא כחלל אלא גרסינן ה"מ לענין טומאה דבעינן אהל שיהא נח לגמרי אבל גבי שבת שהטעם הוא משום רשות אחת בחוט הסרבל סגי:

סיפא

רבינו חננאל

יהודה אמר אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גללו אצלו מ"ט בעינן הנחה ע"ג משהו. ור' יוחנן (אמר) [דאמר] להא שמעתא אמתניתין [הא מיירי] שאם זרק למקום מדרון שאין דרכו לנוח שם אם נח במקום מחשבתו ואח"כ נתגלגל חייב ואם לא נח פטור אבל רבא כי קאמר בזורק למקום שוה שסוף החפץ לנוח שם סד"א אם לא איתרמי ליה לנוח אלא נזדמן לו שיתגלגל משם כאלו נח דמי קמ"ל: רקק מים נרה"ר מהלכת בו רקתני לה תרי זימני תלתא טעמי דאיתמרו בה איתכון. חדא בין בימות החמה בין בימות הגשמים וחדא אע"ג דנפיש(כוותיה)לא תימא דאקופי מקפי ליה.וחדא אע"ג דלא הוי ההוא רקק ד' טפחים לא תימא כיון דמעט הוא לא מסגי ליה אינשי בגווה מפסע הוא דפסעי ליה קמ"ל אע"פ שהוא פחות מד' הזורק לתוכו חייב ודמי לגודא דנמלא: הזורק מן הים לספינה ומן הספינה לים פטור אבל אסור שהים עצמו כרמלית הוא וספינה פעמים שהיא כרמלית ופעמים שהוא [רה"י ופעמים שהיא] מקום פטור וגרסינן בעירובין פרק כל גגות אתמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה מ"ט כיון דאית לה מחיצה רה"י היא שמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות מחיצות הללו להבריח מים הם עשוים והלכתא כוותיה דרב. השתא היכא דאיתא רה"י אין מטלטלין מתוכה לים ולא מים לתוכה ואם הכניס או אם הוציא פטורין וכן היכא דהויא כרמלית דקיי"ל אין מטלטלין מכרמלית לכרמלית וזימנין דמהני עירובא אבל היכא דהוי מקום פטור מטלטלין מיניה לרה"י ומיניה לכרמלית ולא חיישינן ובלבד שלא יחליף ומשום הכי אמרינן אין כרמלית פחות מד'.אמר רב ששת ותופסת עד עשרה ופירשנו דעד עשרה הויא כרמלית למעלה מי' לא ואקילו בה רבנן מקולי רה"ר ומקולי רה"י. מקולי רה"י דאי איכא ד' דעד ד' הויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי רה"ר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית למעלה מעשרה מקום פטור הוא והיכא דצריכא לעיולי מיא מן הים לספינה רב הונא אמר מוציא זיז כל שהוא וממלא ומעייל ליה לספינה קסבר כרמלית מארעיתא דימא או דנהרא הוא [ומשחינן] מהתם. ותופסת עד עשרה טפחים ומן כד מטי לי' טפחים שלימא כרמלית והוות ליה מקום פטור ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי והא דאצטריכו ליה זיז כי היכא דלהוי היכירא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא קסברי כרמלית משפת מיא משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא וצריך לעשות מקום ד' חוץ לספינה כדי שיהא מקום פטור שמעלה המים מן הים או מן הנהר שהן כרמלית לאותו מקום שהוא מקום פטור ומשם מעייל להן לספינה פי' מקום זה כגון תיבה פחותה או של פחות [illegible] בירושלמי ואם הוציא מן הים לספינה הרי הוציא מכרמלית לרה"י ואקשינן לרב הונא דאמר מוציא זיז כל שהוא וממלא מן הים לספינה ומנין דליכא י' מארעית נהרא לשפת מיא וקא מטלטל מכרמלית לרה"י ומשני נמירי אין ספינה מהלכת במים שיש בהן פחות מעשרה. ומקשינן ודלמא מורשא איכא. פי' מורשא כמו חפירה שיש בקרקעית הים ליחוש דלמא האי ספינה קיימא בההוא מורשא [illegible] מקום שממלא משם אין בו מקרקעית הים שפת המים י' טפחים וכיון דליתא י' טפחים אותו המים הן כרמלית וקמטלטל מכרמלית לרה"י ופריש רב ספרא נשושי אזלי קמה. כלומר כיון שמגעת הספינה [illegible] שהמים מעטין מתייראין שמא תשב הספינה בקרקעית הים או שמא תהיה שם סלע ותעבור עליו ותשבר ולפיכך מהלכין בני אדם ספנים מגששין ורואין המים אם הן מי ברכים או פחות או יותר וכיוצא בהם [illegible]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כי איתמר וכו' ול"ע בשמעתא דדיורין. נ"ב ספ"ק דעירובין דף יז ע"א:

גליון הש"ס

להיות אב הטומאה את הספינה והכלים שבתוכה דחרב ה"ה כחלל והוי אבי אבות הטומאה כנ"ל רש"ל

רב נסים גאון

לא נצרכה אלא להתיר ביצית שביניהם · ביצית היא דוגית כדגרסי' בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא ד' עג) דמישאן טומכום דבר ארעא דישראל הוה קרי ליה דוגית כדכתיב (עמוס ד) ואחריתכן בסירות דוגה ומתרגמי' ובנתכן בדוגית ציארין: אמר רבא ביצית ודוגית חדא מלתא היא ר' נתן דבבלאה הוה קרי ליה ביצית כדאמרי אינשי ביציאתא

אפי'

מתני' הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור זרק לעשות חבורה בין באדם ובין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור *זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון תחילתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה: **גמ'** הא נחה חייב והלא נזכר ותנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה אמר רב כהנא סיפא אתאן ללכתא ומתנא ללכתא ומתנא אוגדו בידו הוא כגון שנתכוין לעשות חבורה הא נמי תנינא הזורק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור אלא אמר רבא במעביר והא זה הכלל דקתני אזריקה קתני אלא אמר רבא תרתי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו אי נמי לא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור רב אשי אמר חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור הא נחה חייב בד"א שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: זה הכלל כל חייבי חטאות כו': איתמר שתי אמות בשוגג שתי אמות במזיד שתי אמות בשוגג רבה אמר פטור רבא אמר חייב רבה אמר פטור אפילו לרבן גמליאל *דאמר אין ידיעה לחצי שיעור התם הוא דכי קא גמר שיעורא בשוגג קא גמר אבל הכא דבמזיד לא ובמאי אי בזורק שוגג הוא אלא במעביר *רבה אמר חייב ואפילו לרבנן דאמרי יש ידיעה לחצי שיעור התם הוא דבידו אבל הכא דאין בידו לא ובמאי אי במעביר הרי בידו ואלא בזורק *אמר *רבה זרק ונחה בפי [ע"ל רבא] הכלב או בפי הכבשן חייב והאנן תנן קלטה אחר או קלטה הכלב או שנשרפה פטור התם דלא מכוין הכא דקא מכוין אמר רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא *יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד הטמא שאכל הלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו [בפיו] חייב אמרו לו אינו מן השם ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום הכא נמי כיון דקא מיכוין מחשבתו משויא ליה מקום:

הדרן עלך הזורק

רש"י

מתני' הזורק. בשוגג: ונזכר. שהוא שבת: מאחר שילתה. האבן מידו וקודם שתנוח: קלטה אחר. קס"ד לאחר שנזכר זה קלטה אחר הוו להו שניים שעשאוה וכגון (א) שנעקר ממקומו וקבלו שקלטה כלב בפיו דלא הויא הנחה דבעינן מקום ד' פטור: **גמ'** ופרכינן הא נחה. לסוף ד' ברה"ר חייב ואע"ג דנזכר בין עקירה להנחה והא קתני סיפא זה הכלל כו': סיפא. דקתני עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: אתאן ללכתא ומיתנא. לכתא עץ קטן שכפול ראשו וצריך לחמורים טוענים דרדורים של יין שתוחבין אותו בשני עקלים שהדרדורים תלויין בהן משני צידי החמור ומחברים בו הדרדורים שיחזיק זה את זה: ומתנא. חבל כלומר לא מיתוקמא סיפא אלא בזורק לכתא הקשור בחבל קטן כדרכו ואוחז החבל בידו וכשנזכר היה בידו לאחוז החבל ולעכב זריקת הלכתא שלא תנוח הלכך תחילתו שוגג וסופו מזיד ופטור אבל זרק צרור וחפץ שכשנזכר אין בידו לעכבו כוליה שוגג הוא ונזכר דקתני ברישא אשמעינן רבותא דאף על גב דנזכר לא מיפטר מחטאת אא"כ קלטה אחר או כלב: ופרכינן לכתא ומתנא אוגדו בידו. ואפילו כוליה מילתא שוגג לא מיחייב דאין כאן זריקה: כגון שנתכוין לעשות חבורה. בתחלתו בשגגת שבת ונזכר עד שלא נעשית החבורה ולעולם בלכתא ומיתנא וכגון שנתכוין לעשות חבורה כו' דהאי משום זכירה הוא דמיפטר שהיה בידו להחזיר נמצא סופו זדון הא לא נזכר חייב ואע"ג דאגדו בידו דחיוביה לאו משום זריקה הוא אלא משום חבורה: הא בהדיא קתני לה. במתניתין וזה הכלל ע"כ למילתא אחריתי אתא: אלא אמר רבא. זה הכלל למעביר ארבע אמות ברה"ר ונזכר קודם שהעבירו ד' אמות אתא שהיה בידו לעמוד במקום שנזכר אבל זורק לא מיפטר בזכירה: והא כי קתני זה הכלל אזריקה תני לה. דאיירי לעיל מיניה בזורק לעשות חבורה ואי סתם זורק לא מיפטר בזכירה היכי מתני גבי זה הכלל: אלא אמר רבא. רישא מילי מילי קתני לה ותרתי קתני הזורק ונזכר אי נמי לא נזכר וקלטה אחר כו' והדר תני כללא לאתויי מעביר: חסורי מחסרא וכו'. ולעולם חדא קתני: שחזר ושכח. קודם שתנוח דהוה ליה תחילתו וסופו שגגה ואשמעינן נזכר דתנא בה לרבותא דאע"ג דהואי ידיעה בינתיים מיחייב דאין ידיעה לחצי שיעור דהייטו *כאין בידו להחזיר: ה"ג שכל חייבי חטאות כו': איתמר ב' אמות בשוגג ב' אמות במזיד ב' אמות בשוגג רבה אמר פטור רבא אמר חייב. שתי אמות במזיד שנזכר לאחר שתי אמות ראשונות וחזר ושכח בב' האחרונות: דר"ג. לקמן בפרק הבונה: התם דכי גמר שיעורא בשוגג גמר. הכותב ב' אותיות בב' העלמות דמחייב בה ר"ג באות השניה נגמר השיעור ואף הוא בשוגג אבל הכא בשתי אמצעיות שהן במזיד נגמר השיעור כדמפרש ואזיל לה במעביר ושתי אמצעיות מזיד: שוגג הוא. שהרי אין בידו לעכבה וכיון שחזר ושכח חייב דלא נגמרה מלאכה עד שעת הנחה שהיא לסוף ובשוגג: אלא במעביר. וכיון דבידו לעמוד בסוף ב' אמות האמצעיות אשתכח דגמר שיעורא במזיד: התם הוא דבידו. שלא לחזור ולכתוב השניה הלכך כי חזר ושכח הויא לה שגגה אחריתי ולא גמרה לקמייתא: אבל הכא אין בידו. להחזיר כשנזכר כדמפרש ואזיל בזורק הלכך כולה חדא שגגה היא ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: בפי הכבשן. ונשרפה בשלהבת: הכא דקא מיכוין. מחשבתו משויא ליה מקום דהא אחשביה: אכילה אחת. זית אחד: ד' חטאות. משום חלב משום נותר משום אכילת יוה"כ משום טומאת הגוף ואכל קדש: ואשם מעילות. דאפילו הוא כהן גבי אימורים זר הוא: אף אם היתה שבת כו'. ומשום יוה"כ לא מחייב בהוצאה דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ: אינו מן השם. אין חטאת זו משום אכילה אלא משום הוצאה: ואמאי. מיחייב משום הוצאה לדברי הכל הא אין דרך להוציא בפה: מחשבתו. שצריך לאוכלה בהליכתו ואחשבה להוצאה זו בפיו: הדרן עלך הזורק

תוספות

סיפא אתאן ללכתא ומיתנא. אבל רישא מיירי בלא לכתא ומיתנא וה"ה אפילו בלא נזכר פטור כיון שקלטה כלב או נשרפה והא דנקט נזכר לאשמעינן דאפילו בנזכר דוקא קלטה כלב או נשרפה פטור משום דלא נחה הא נחה חייב: **אלא** אמר רבא במעביר. וההוא דחבורה איירי בלכתא ומיתנא ואין ר"י יודע למה הוצרך להשמיענו ההיא דחבורה מה לי חבורה מה לי מעביר וכן לרבא דקאמר תרתי קתני אמאי תנא ההיא דחבורה כיון דתנא הזורק ונזכר פטור ה"נ בחבורה דמ"ש: **רב** אשי אמר חסורי מחסרא כו'. אין זה ממש חסורי מחסרא דמשנה כמו שהיא שנויה יש לפרש כן אלא כדי לפרשה קאמר בלשון חסורי מחסרא: **ובמאי** אי בזורק שוגג הוא. אע"ג דכי גמר שיעוריה במזיד גמר מ"מ כיון דבתחילת זריקה הוי שוגג ואין יכול להחזירה ובהנחה נמי שוגג הוא חשיב כאילו מתחלה ועד סוף הויא חדא שגגה: **אמר** רבא זרק בפי כלב. ל"ג ונחה בפי כלב דנחה משמע מעלמה כדא"ר יוחנן בפ"ק (לעיל דף ה.) זרק חפץ ונח לתוך ידו של חבירו חייב ומסיק דקמ"ל אף על גב דלא אחשביה לידיה והכא מסיק דקא מכוין ומחשבתו משויא ליה מקום: **רבי** מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו בפיו כו'. פי' בקונטרס דלהכי נקט אם היתה שבת דמשום יוה"כ לא מיחייב דאין עירוב והוצאה ליוה"כ ולא הויא מסקנא הכי בפרק אמרו לו (כריתות דף יד.) דנדחו דברי רפרם שהיה מפרש כן ומסיק דנקט שבת כדי להרבות בחטאות ולחייבו אף משום שבת [ויוה"כ]: **והוציאו** בפיו חייב. כולהו בהדי הדדי קא אתו °דבליעתו הויא הנחה אע"פ שמהלך כדאמרינן (לעיל דף פ.) כתיבתן זו היא הנחתן ואע"ג דפיו למעלה מי' ואינו רחב ד' בטל הוא אגב רה"ר ולא דמי לבוכיאר בירעה דאמר בריש פרקין (לעיל דף צט:) דבמקום פטור קא אזיל דהתם מקום קביעות הוה טפי ודמי לטרסקל דאמר בפ"ק (דף ה.) דלמטה מי' הוי רה"ר והכא אפילו למעלה מי' בטל אגב רשות הרבים ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה °וחשיב מונח ברשות הרבים:

הדרן עלך הזורק

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יט ופ"ב מהל' שגגות הלכה א סמג עשין רי"ג:

מא ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה:

מב ג ד מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ח:

מג ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יג:

מד ז מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ד:

רבינו חננאל

מקום נמוך פחות מי' ומקום גבוה י' מפחים אין מעבירין אותה אלא מחזירין אותה לדרך אחרת *תוב מקשו להני דאמרי עושה מקום ע' כמו שאמרנו כמו תיבת פחותה או של פחותה וכיוצא בהן וממלא ואע"ג דליכא משפט מיא י' ספחים שופכין דספינה להיכי שדי להו כלומר שופכין שצריך לשופכן כגון מי רגלים וכיוצא בהן היכא שפיך להו וכי תימא באותו מקום (שעשהו ד' הוא ממלא אלא המים) [שעשהו למלא בו המים] הוא שופך שופכין לשם הא קא מימאסו ליה מיא. ומשני שדי להון בדופן של ספינה שהיא מכלל רה"י ואע"ג דשותתין ואולי מדפני ונחתני לים כל כי האי גוונא כחו בכרמלית לא גזרו רבנן וגרסינן בפרק ר' אליעזר דתולין אמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא דנהרא בשבתא ניגנוב נפשיה וניסק דאי לא קמסיק מיא מכרמלית לרה"י והוא הספינה סוף סוף כי נחית למיסחי קא דחי להו למיא ונמצא מטלטל בכרמלית ושנינן שכוחו בכרמלי' לא גזרו רבנן ומנא תימרא דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן דתניא ספינה שבים ר' יהודה אומר עמוקה י' ואינה גבוהה י' מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה ואוקימנא להאי דתני מטלטלין מתוכה לים על חודה של ספינה שהן דפני הספינה וש"מ כחו בכרמלית לא גזרו רבנן פי' עמוקה י' ואינה גבוהה י' כגון שנשתקעו מחיצותיה בים וכשאתה מודד עמוקה של ספינה מבפנים הויא ז' טפחים ופעמים יותר אבל משפת הים ולמעלה עד שפת הספינה כיון שנשתקעו מקצת מחיצותיה בים לא הוי גבוהה י' ונמצאת הספינה רה"י והים כרמלית לפיכך הוצאה מן הספינה דרך כחו לא גזרו רבנן אבל להכניס דלא אפשר דרך כחו לא שרו: ירושלמי א"ר אבין למה מן הים לתוכה אסור מפני הסכנה אמר רב הונא הני ביציאתה דמישן אין מטלטלין בהן אלא בד' אמות. פי' ביצייתא ספינות קטנות העשויות לתשמיש הגדולות כי כשבאות להיכנס בנמל מהלכות לפניה ורואין הקלו המים אם לאו ואם רואין כי קלו המים משליכין העוגין בים שהן ברזלים [גדולים] ומעמידין אותה שם ועוד עשויות לצאת בהם בני הספינה ליבשה וליכנס בהן ולטעון ולפרק האנתיקי שבה ומתוך שהן קלות ומהלכות על ביצת המים לפיכך הם נקראות ביצייתא: מישן. שם מקום וגרסינן בהמוכר את הספינה מכר את ביציית סומכוס אומר מכר את הדוגית ואמר רבא הביצית ודוגית חדא מלתא היא ומפני שמישן הוא מקום אגמי מים עושין ביציית להלך בהן באגמים ויש להן דפנות שהן מחיצותיה וקרקעיתה עשויה נסרים נסרים וביניהם חלל ומי הים והנהר נכנסין בה. והיושבים בה כמו במים יושבין ועושין אותה כך שאפי' אם תתהפך על פניה אינה נטבעת לעולם. ואמר רב הונא כיון שהיא פרוצה ככרמלית דינה ואין מטלטלין בה בשבת אלא בארבע ולא אמרו אלא בזמן שאין בה נסר לנסר חלל פחות מג' טפחים. אבל יש בין נסר לנסר חלל פחות מג' טפחים כיון דכל פחות מג' כלבוד דמי רואין אלו הנסרים כאלו מחוברין איש אל אחיו הן ואע"פ שהמים נכנסין בה לא חיישינן וכרה"י היא ומותר לטלטל בכולה וכן אם היו נסרין פחות מד' ויש בין זה לזה יותר מג' או ג' ומילא את החלל שבין הנסרים קני ואורבני מותר לטלטל בכולה ואתקיף עליה רב

רב נסים גאון

אפי' לרבן גמליאל דאמר אין ידיעה לחצי שיעור. בסוף פ' הבונה (דף קה) חלק רבן גמליאל עם החכמים בכותב ב' אותיות בב' העלמות ובגמ' גרסי במאי קמיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור וכבר פירשנו אותה בפרק כלל גדול (דף עב): **אמר** רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד ומשכחת לה במסכת כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף יג) פי' ד' חטאות בגוי על עיקר המשנה שבתחלת זו המסכת' ל"ו כריתות בתורה ואלו הן טמא שאכל את הקודש והאוכל חלב ודם ונותר ופיגול והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים כו' ואמרו על אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביום הכפורים חייב [illegible] שאכל את הקודש וחטאת [חלב יחטאת משום אוכל נותר וחטאת] משום אוכל ביום הכפו[illegible] וחייב אשם מעילות כמשה"כ (ויקרא ה) נפש כי תמעול מעל בה' וחטאה בשגגה וכו[illegible] הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל ואילו היה טהור ואכל את הקודש בשגגה נתח[illegible]

סליק פרק הזורק

מסורת הש"ס

לעיל ד.

[לעיל עח: לקמן קה.]

[ועיין תוס' לעיל ד: ד"ה אלא א"ר יוסף ותוס' עירובין לג: ד"ה זרק ונח]

[ע"ל רבא]

עירובין נט.

כריתות יג: שבועות כד: יבמות לד.

[צ"ל שאין]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קלטה אחר וכו' וכגון. נ"ב ע"ל בדף ה סוף ע"א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והוציאו וכו' דבליעתו הוי הנחה. ע"ל יא ע"א תד"ה לא יעמוד: בא"ד וחשיב מונח בר"ה. ע"ל דף ו ע"א תד"ה התם:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"י מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה :
ב ב מיי' שם פ"י הל' יח :
ג ג ד מיי' שם הלכה יב :
ד ה מיי' שם פ"י הל' יח :
ה ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו ופכ"ג הלכה ח :
ו ז מיי' שם פ"י הלכה יג :

הבונה

הבונה כמה יבנה ויהא חייב *הבונה כל שהוא והמסתת והמכה בפטיש ובמעצד (א) *הקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב (וכן) רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה: **גמ'** כל שהוא למאי חזיא א"ר ירמיה שכן עני חופר גומא להצניע בה פרוטותיו דכוותה גבי משכן שכן תופרי יריעות חופרין גומא להצניע בה מחטיהן אביי אמר כיון דמשתכי לא עבדי הכי אלא שכן עני עושה פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה קדירה קטנה דכוותה גבי משכן מבשלי סמנין לצבוע יריעות שחסרה מלאכתן עושין פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה יורה קטנה רב אחא בר יעקב אמר *אין עניות במקום עשירות אלא שכן בעה"ב שיש לו נקב בבירתו וסותמו דכוותה גבי משכן שכן קרש שנפלה בו דרנא מטיף לתוכה אבר וסותמו אמר שמואל המצדד את האבן חייב מיתיבי אחד נותן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט חייב [א] וליטעמיך אימא סיפא רבי יוסי אומר ואפילו העלה והניח על גבי דימוס של אבנים חייב אלא תלתא בנייני הוו תתא מציעא ועילא תתא בעי צדודי ועפרא מציעא בעי נמי טינא עילאי בהנחה בעלמא: והמסתת: מסתת משום מאי מיחייב רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש העושה נקב בלול של תרנגולים רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רב משום דדרך בנין בכך אבל עושה נקב בלול של תרנגולים דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דדמי לבנין *דעבדיה לאוירא אבל שופתא בקופינא דמרא דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר שמואל אבל בהנך תרתי אימא מודה ליה לרב צריכא בעא מיניה רב נתן בר אושעיא מרבי יוחנן מסתת משום מאי מיחייב אחוי ליה בידיה משום מכה בפטיש והאנן תנן המסתת והמכה בפטיש אימא המסתת המכה בפטיש ת"ש הקודח

הבונה. שאמרו באבות מלאכות כמה יבנה כו' : מסתת. מרבע את האבן ומתקנה הכל לפי המקום שיש מקומות שרגילין להחליק ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצים חריצים בארץ אשכנז: המכה בפטיש. גם הוא באבות מלאכות והוא בלע"ז פי"ק שמפוצץ בו את האבן מן הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדיל מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת וזהו גמר מלאכה של חוצבי אבן וכל הגומר בשבת מלאכה תולדת מכה בפטיש היא : מעצד. אף הוא כמו קורנס גדול של ברזל לבנין של ברזל*: והקודח. נוקב עץ או אבן בכותל : כל שהוא. אכולהו קאי אמסתת ומכה בפטיש ובמעצד והקודח : כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת. שיש מתקיימת כיוצא בו [ואין מוסיף עליה] : בשבת. אעושה מלאכה קאי : על הסדן. בלע"ז אינקלומ"א : קורנס. מרטי"ל : מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואע"פ שאינו מכה על הפעולה אלא על הסדן ובגמרא מפרש מאי מתקן : **גמ'** דמשתכי · מעלין חלודה המחטין רואי"ל : פטפוטי. רגלי כירה כמין כלי ברזל שקורין טרפיי"ד מעמידין הכירה של חרס : מבשלי סממנים לצבוע שחסרה מלאכתן· שלמלמו למר צביעתן וחסרה למלאכתן והוצרכו לחזור ולבשל סמנין ולצבוע מעט : יורה קטנה גרסינן הכא : אין עניות במקום עשירות.לא עשו דבר בלמלום אלא הכל מתחלתן דייס והותר : בבירתו.בירה נאה שהוא אוכל וסוכב מקפיד על חור קטן שבה אם מגונה הוא וסותמו בטיט : דרנא. תולעת : המצדד את האבן . מושיבה ומצדדה עד שמתיישבת בקרקעית יסוד הבנין יפה מתוך שהוא מצדדה הוא מכינה תחתיה ומושיבה בארץ חייב ואפילו לא נתן טיט הוי בונה כל שהוא דיש מקיימין כן בלא טיט : הנותן את הטיט חייב . אבל הנותן האבן פטור: דימוס . שורת אבני חומה אלמא בהנחה בעלמא חייב ואפילו לא צידד ועדיפא הא מדשמואל : אלא . לאו קושיא תלתא בנייני הוי : תתא . יסוד החומה תחתית שמושיבין אבנים על הארץ בלא טיט בצדודי ועפר כל עלמו אינו אלא לצדד את האבן שתשב בשוה ולא תטה לכאן ולכאן ויהא עפר סביב לה לסומכה ובההוא אמר שמואל מילתיה ובריית' במיצעא כל הבנין כולו שמן היסוד עד שורה העליונה בעי נמי טינא עם הצידוד : עילאה . דימוס העליון שאין על גביו עוד דימוס אינו חושש אם נוטה האבן לצד אחד הלכך בהנחה בעלמא סגי והוא מילתא דרבי יוסי : משום מאי . איזו תולדה מן האבות הוא : מכה בפטיש. גמר מלאכה הוא שהמקום שחרץ חריץ זה לא יחרוץ עוד : לול של תרגולין . של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של צואה ולא יזיק להו : משום מכה בפטיש . שהיא גמר מלאכת הלול וכל מידי דהוא גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כדאמרי' בפ' כלל גדול (דף עה:):עייל שופתא בקופינא דמרא.*שופתא יתד קטן שתוחבין בתוך בית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו שלא יצא שקורין קאייכ"ל : קופינא . הוא חור שבראש המר : מרא . בלע"ז פוסי"ר : מסתת . דרך בנין בכך : ואי אשמעינן בהא. בעושה נקב בלול: דדמי לבנין.שאף בבנין הבתים עושין נקבים לאויר כדקאמר ועבדי לאוירא חורים וחלונות : ואי איתמר בהא . בשופתא : בהא קאמר שמואל · דאי אתרו ביה משום בונה לא מיחייב דלאו בנין הוא : אחוי בידיה . מכה באגרופו על כפו כמכה בפטיש : אימא המסתת המכה בפטיש . וה"ק המסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש חייב בכ"ש : הקודח

הבונה· צריך ליתן טעם אמאי תני בונה אחר זריקה והולאה* : **מכה** בפטיש . פי' בקונטרס שמפוצץ בו את הסלע לאחר שחצבה ואין נראה לר"י דבמשכן לא הוה בנין אבנים ולא שביק תנא גמר מלאכה דכלים דהוה במשכן ונקט מכה בפטיש דאבן דלא הוה במשכן אלא נראה לר"י דהאי מכה בפטיש היינו מכוש אחרון שמכה על הכלי בשעת גמר מלאכה : **כל** שהוא למאי חזי · דוקא הכא איצטריך לפרושי דהוה דכוותיה במשכן משום דלא חשיב בנין כל שהוא אבל מוציא גרוגרת ופלפלת כל שהוא סברא הוא דמיחייב : **הכי** גרסינן המצדד את האבן חייב . ול"ג משום מכה בפטיש דבמסקנא מוקי לה בתתאה דלא שייך שם מכה בפטיש ,ועוד דאכתי קאי בבונה : **וליטעמיך** אימא סיפא אפילו העלה ע"ג דימוס כו' . ול"ג ר' יוסי אומר אפילו העלה דאי גרסינן ליה מאי קאמר וליטעמיך הא פליגי רבנן עליה ובתוספתא נמי ל"ג ליה : **העושה** נקב בלול . קשה לרב דאמר משום בונה אמאי הפסיק מכה בפטיש בין מסתת לקודח דהוו תרווייהו משום בונה ולשמואל נמי ליתני תרווייהו בהדי הדדי : **האי** מאן דעייל שופתא בקופינא רב אמר חייב משום בונה . ואע"ג דקי"ל *אין בנין בכלים אור"י דהיינו דווקא בהחזרת (ב) בתי תריסין או במנורה של חוליות אבל בנין גמור מיחייב בכלים *כמו בקרקע כדאמרי' בס"פ כירה (לעיל דף מז:) גבי מטה של טרסיים אם תקע חייב חטאת ומחזיר קני מנורה חייב חטאת וקרן עגולה ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין חיזוק ואומנות דבכלי לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לה:) גבי נתנו במגדל דמוקי לה רבה ורב יוסף במגדל של עץ דמ"מ כלי הוא ואין בנין בכלים ומ"מ אהל הוא התם מיירי במנעול (ג) וקטיר במיתנא כדמסיק אביי לבסוף ולא הוצרכו לפרש משום דפשיטא דבהכי איירי דבע"א יש סתירה ובנין בכלים וכן משמע מדמוקי אביי במנעול וקטיר במיתנא דהוי כמו חותמות שבכלים הא לאו הכי אסור ובריש סוגיא דפריך ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא אע"ג דסתם מגדל של עץ הוא דהוי כלי כדמוכח בכמה דוכתי מעיקרא הוה סבר דאיירי שאי אפשר לקחת העירוב אלא על ידי סתירה גמורה : **לול** של תרגולין . דלא חשיב ליה שמואל בונה אומר ר"י משום דלא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא : [ועי' לקמן קמו·] : **אבל** בהנך תרתי אימא מודה כו' . ומקמייתא ובתרייתא נמי לא ידעינן מליעתא בשלמא

רבינו חננאל

נחמן למה לך כולי האי לימא גוד אחית מחיצתא פי' ראה בלבך כאלו את חותך כמין קלף מן המחיצות שהן דפני הביצית (ומציעו) [ומעמיד] בקרקעיתא ונמצאו הנסרין כולן כאלו מחוברות הן מי לא תניא ר' יוסי בר יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל רחב ד"ט וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב. אלמא אמרי' גוד אחית מחיצתא ורואין כאלו דפני הטרסקל יורדין עד עיקרו של קנה וכאילו יש בעיקרו ד' טפחים הכא נמי נימא כאלו דפני הספינה עקומין ומסבבין הנסרים ודחי רב יוסף להא דרב נחמן ואמר ליה משם ר' חייא אמרו וחכמים פוטרין אלמא רבנן סברי לא אמרינן גוד אחית מחיצתא וחולקין על ר' יוסי ב"ר יהודה ודחי אביי להא דרב יוסף בשתי דחיות חדא הא איני והתניא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצה שלו ג' וזרק ונח ע"ג חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא כלומר רואין בראיית הלב כאילו הרחב שעל ראשו מגיע עד עיקרו ועוד אפי' רבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה התם בקנה שנעץ והניח בטרסקל בראשו דלא אמרינן גוד אחית מחיצתא התם טעמא מאי דכיון שהגדיים בוקעין בעיקר הקנה ועוברין תחת הטרסקל מוכחא מלתא דלית ליה מחיצתא כלל אבל בספינה כיון שאין הגדיים בוקעין באותו חלל שבין הנסרים אפי' רבנן מודו דכי האי גוונא אמרינן גוד אחית מחיצתא . ולא מצא רב יוסף תשובה בשתיהן והשיב רב אחא כלפי אביי ספינה נמי הא איכא בקיעת דגים וכשם שאין אומרין בקנה שיש בראשו טרסקל גוד אחית מחיצתא מפני הגדיים שבוקעין בו כך הספינה אין אומרים גוד אחית מחיצתא מפני הדגים שבוקעין בו כדגרסינן בעירובין פרק ראשון אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע ג' או שהפליגו מן הכותל ג' לא עשה כלום דהויא לה מחיצ' שהגדיים בוקעין בה ודחה רב אשי להא דרב אחא וא"ל בקיעת דגים לאו שמה בקיעה דהא מחיצה תלויה מתרת במים כרב ואע"פ שהגדיים בוקעין בה אלמא בקיעת דגים לאו שמה בקיעה ואין מחיצה תלויה מתרת בחורבה כרבא בלחי שהגביהו מן הקרקע דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה וכיון דרב אשי מסייע ליה ואביי ורב נחמן ש"מ שאפילו אין בספינה בפתות מג' ד' מותר לטלטל בכל הביצית : **ספינות** קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו כו' אמרינן פשיטא ואוקמה רב ספרא לא נצרכה אלא לערב ולטלטל מזו לזו ודוקא קשורות אבל מוקפות לא ותניא נמי הכי וסלקא דכל מחיצתא שנעשית בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה היכא דאיתעבידא מחיצה בשבת מותר *) לזורק אליה ואסור לטלטל משם מפורש בעושין פסין לענין יבשו מים בשבת ובאו מים בשבת וספינה קשורה בחברתא לא שרי לטלטולי מינייהו עד דמיקטרן בדבר שיכול להעמידה ואפי' בחוט הסרבל ויכול להעמידה הכי הוא מתירה. אבל לענין טומאה פי' שמואל אם הן ספינות קשורות בשלשלת של ברזל ממש שהיא כחרב ונגע בשלשלת זו מת מביאה הטומאה בספינה האחרת שכיון שנגע בה המת נעשת כמת עצמו דקיי"ל חרב הרי הוא כחלל פי' הא דתנן במסכת אהלות פ"ח (מ"ה) קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמיד כבש את האבן ע"ג הטלית מביאה את הטומאה . פי' שמואל זה השנוי במשנה זו בדבר שהוא יכול להעמידה . שלשלת של ברזל הוא ממש והוא כגון יש מת בספינה אחת וראש השלשלת נוגעת במת וזו השלשלת קשורה בספינה אחרת נמצאו בו הספינות קשורות זו עם זו בשלשלת . שלשלת זו הנוגעת במת נעשת כמת עצמו דקיי"ל חרב הרי הוא כחלל לפיכך מביא את הטומאה בספינה האחרת : **הזורק** ונזכר לאחר שיצאת מידו שהיא שבת קלטה אחר או קלטה כלב או נשרפה פטור כו' בגיינא דמתני' אינו חייב עד שתהיה מתחלת המלאכה עד תשלום המלאכה בשוגג.אבל אם היתה לו ידיעה אחת שגגה**) קודם תשלום המלאכה בידיעה פטור: עד [שיהא] תחלתן וסופן שגגה. ודייקינן מרישא דמתניתין דקתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו קלטה אחר פטור וכן אם קלטה כלב וכן אם נשרפה פטור טעמא מאי פטור משום דלא נעשת מחשבתו הא אם נחה במקום שהיתה מחשבתו בעת שזרקה חייב ואע"פ שנזכר לאחר שיצאת מידו הנה היתה לו ידיעה אחר שגגה וחייב ופריק רב כהנא סיפא דקתני עד שתהא תחילתן וסופן שגגה אתאן ללכתא ומתנא.פי' קנה קשור בחוט ארוך שכשיזרקנו לא יאבד אלא מושך בחוט והוא נמשך אחריו כי האי גוונא בעינן תחילה וסוף שגגה שאע"פ שזרקו כיון שנזכר קודם שינוח יכול להחזירו אבל כגון אבן שכיון שיצאה מידו אינו יכול להחזירה אע"פ שנחה אחר זכירתו חייב ודחינן לכתא ומתנא איגודו בידו וכל איגודו בידו אינה זריקה ופריק רב כהנא כגון שזורק זה הקנה לעשות חבורה וקמ"ל עד שתעשה חבורה (במשכת) [בעינן שתמשך] שגגה.ונדחה טעם זה.ופריק רבה כי בעינן תחלה וסוף שגגה במעביר . אבל בזורק לא ורישא דהא מתניתין בזורק ואקשינן עלה והא כי קתני זה הכלל כל חייבי חטאות כו' אזריקה הוא דקתני ונדחה דרבה ופריק רבא מתניתין תרתי קתני חדא הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו אע"פ שנחה במקום מחשבתו פטור וחדא אם לא נזכר וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור דלא אתעבידא מחשבתו. והא (דרבה) [דרבא] והא דרב אשי נמי לא איפריכו מיהו רב אשי דייק הכי כיון דמתניתין כוליה לענין שגג היא דבבא דרישא קתני ונזכר ומיצעיתא נמי הזורק לעשות חבורה ונזכר ובסיפא כולל זה הכלל כל חייבי חטאות כו' הלכך מתניתין כולה בשוגג היא ולא לענין נחה היא אלא

*) עי' כה"ז הלכות ע"ש אות ס' שהביא לשון ר"ח והגיהו .

**) נ"ל ידיעה מתחלה ואח"כ שגגה או שגגה קודם תשלום המלאכה וכו' .

מסורת הש"ס

[עי' תוי"ט שמקשה בזה]

פסחים ס.

ב"ק דף קיט. לעיל דף עג:

גי' רש"ל

[כתובות קו: זבחים סח. מנחות סט. תמיד כט. לג:]

[גיטין דף י.]

[ועי' תוס' לעיל מז: ד"ה [illegible]]

[לקמן קמו.]

הגהות הב"ח

(א) במשנה והקודח כל שהוא : (ב) תוס' ד"ה אין וכו' בהחזרת תריסין כצ"ל ותיבת בתי נמחק : (ג) בא"ד במנעול דקטיר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' וליטעמיך אימא סיפא . נמחק ר"י אומר ואפי' [illegible]

ועי' תוס' ד"ה וליטעמיך וכו':

עיין גיטין נג: רש"י ד"ה שופתא

תורה אור

הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא אלא לשמואל לאו גמר מלאכה הוא הכא במאי עסקינן דבזעיה ברמצא דפרזלא ושבקיה בגוויה דהיינו גמר מלאכה: *זה הכלל: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי *דחק קפיזא בקבא: רשב"ג אומר המכה בקורנס על הסדן כו': מאי קעביד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מפני שמאמן את ידו קשו בה בני רחבה אלא מעתה חזא אומנתא בשבתא וגמר הכי נמי דמיחייב אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסי משכן עושין כן תניא נמי הכי *רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב שכן מרדדי טסי משכן עושין כן: **מתני'** החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהוא אם לבהמה כמלא פי הגדי: **גמ'** למאי חזי חזי *לביזרא דקרא דכוותה גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סמנין: המנכש והמקרסם והמזרד: ת"ר התולש עולשין והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לייפות את הקרקע כל שהן אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שנו אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמיכוין והא *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה: **מתני'** הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משתי שמות בין משתי (א) סמניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל: **גמ'** בשלמא אימין ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך א"ר ירמיה באטר יד שנו ותהוי שמאל דידיה כימין דכ"ע ואשמאל ליחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי *בשולט בשתי ידיו רב יעקב *בריה דבת יעקב אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם והא מדסיפא ר' יוסי היא רישא לאו ר' יוסי *כולה רבי יוסי היא: א"ר יהודה מצינו: אלא ר' יהודה שתי אותיות והן שני שמות הוא דמחייב שתי אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל השם ועד שיארוג כל הבגד ועד שיעשה כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ולא ארג אלא חוט אחד ולא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל

ת"ל

רש"י

הקודח. וכל הקודח ע"מ למלאות הוא לתקוע בו יתד ושלא למלאות קרי נוקב: בשלמא לרב. דאמר נקב הוי בנין האי נמי בנין הוה כל שהוא ואע"פ שימלאנו הרי הועיל לבנין שקודח החור: חר חורתא. קדח חור: אלא לשמואל. דאמר נוקב לאו בונה הוא בשלמא נקב דלול איכא למימר מכה בפטיש אבל זה שעומד לסתום לאו גמר מלאכה הוא: דבזעיה ברמצא דפרזלא. במסמר ארוך של ברזל: ושבקיה בגוויה. לתלוש* בה: דחק קפיזא בקבא. בגולם גדול הראוי לחוק בו קב חקק שלש לוגין ואע"פ שעתיד להוסיף יש שמקיימין כן: מאמן ידיו. מרגילם ומכוונם להכאה הראוייה למלאכה מכה גדולה או מכה קטנה: מרדדי טסי משכן. לציפוי קרשים: עושין כן. מכין ג' על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע הטס שהוא דק ובעלי מטבע במקומנו ראיתי עושין כן: מתני' מקרסם. קוצץ ענפים יבשים מן אילן לתקנו: מזרד. זרדין לאין חדשים של שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישים האילן ומתייבשין וקוצצין אותם ממנו: אם לתקן. את האילן או את הקרקע וקצצו מן המחובר: ביצה קלה. כגרוגרת מבילת תרנגולת *שקלה היא לבשל מכל הביצים: גמ' לביזרא דקרא. לזרוע בתוכה נימא של דלעת ואע"ג דשנינו (לעיל דף נ:) לענין הוצאת זרע דלועין שנים שאין אדם טורח בנימא אחת ה"מ הוצאה דכי מפיק תרתי מפיק כי הדדי שאינו זורע אחת לבדה אבל לענין חרישה כל גומא וגומא באפי נפשה עביד לה: עולשין. עשב שקורין קריספ"ל: זרדין. מין קנים הם ובעודן רכים זורדין אותם למאכל אדם נתקשו מעט ראויין למאכל בהמה יבשו עומדין להסקה: אטו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו. הרי הקרקע מתייפה מאיליו: באגם. שאין צריך ליפות: בארעא דחבריה. °לא איכפת ליה ליפות: מתני' בין משם אחד. שתיהן אלפין: משתי שמות. אלף בית: משתי סמניות. אחת בדיו ואחת בסיקרא: בכל לשון. של כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה: משום רושם. סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותו וכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים ואתא ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב: מצינו שם קטן כו'. הא אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"ג שלא נגמר מלאכתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצת ואותו מקצת הויא תיבה המתקיימת במקום אחר חייב: גמ' הא מני רבי יוסי היא. דלא בעי כתיבה אלא רושם בעלמא ובשמאלו רושם מיהא הוה: והן שני שמות. כגון הנך דנקט במתני' שאינן שוות: הא ב' אותיות והן שם אחד. כגון שם משם או תת מתתנן או חח מחחים לא מיחייב מדלא נקט רבי יהודה חד מהנך: אחת. כולה במשמע: כל השם. התיבה קרוי שם: בית אחד בנפה. לאחר שהסיך נירים של שתי עושה באריגת ערב ניר אחד מלמטה ואחד ממעלה והן קרוין בתים והם עוגבין את השתי כדרך רכיבתו ועומד הארוג ובית אחד אין מתקיים ומשום דלאו חוטין נינהו קרי להו בית כמו בתי נירין שאין לה בתי נירין אחרים:

ת"ל

תוספות

בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא. אע"ג דלא דמי לעושה נקב בלול של תרנגולין דהתם עשוי להכניס ולהוציא מ"מ מטעם בנין כל דהו מיחייב כמו מעייל שופתא בקופינא דמרא ומסתת אלא לשמואל דמשום בנין כל דהו לא מיחייב אמאי חייב הא אין כאן גמר מלאכה:

אם לבהמה כמלא פי הגדי ואם להיסק. פירוש שאינם ראויין לאכילה דאי לאו הכי מיחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל (דף עו.) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב:

באגם שנו. ומתני' דלא שייך לאוקמי באגם אומר ר"ת דאיירי באילן יבש שאינו מתקן כלום:

לא צריכא דעביד בארעא דחבריה. פי' בערוך (ערך סבר) דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד בארעא דחבריה וכגון באחר שאינו אוהבו והקוצץ בהרת בשעת מילה שאין לו הנאה מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן ליכא והתיר ר' אבית ספקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמסוך ממנו יין בשבת אע"פ שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק והוי פסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר ואינו נראה דהא *מפים מורסא להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ שאינו נהנה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא וכן הביא רשב"א ממחט של יד ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בהנחנקין (סנהדרין דף פד:) כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא שרי ואע"פ שאינו נהנה בחבורה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה היינו דלא מיחייב חטאת אבל איסורא איכא והא דקאמר בשילהי כל התדיר (זבחים דף צא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר מיירי דלא הוי פסיק רישיה שמזלפו בטיפות דקות א"נ על גבי האיברים אפשר שלא יכבה האש ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) גבי אין ממעטין בי"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין ופריך והא קא מתקן מנא ומשני כגון שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי משמע כפי' הערוך דכשאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דאית ליה הושענא יתירתא אינו מתקן כלום דא"כ אמאי קאמר התם דסבר לה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט ענבים דלא אסיר אלא מדרבנן לא גזרו חכמים כשאינו *נהנה:

בארעא דחבריה. פי' דהויא מלאכה שא"צ לגופה:

בגלטורי

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טז ופכ"ג הלכה ד סמג לאוין סה:
ח ג מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה א:
ט ד ה מיי' שם הלכה ס:
י ו מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה:
יא ז מיי' שם הלכה י:
יב ח שם הלכה יז:
יג ט י כ שם הלכה יד:
יד ל מיי' פ"א מהל' שבת הלכה יד:

רבינו חננאל

חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור הא נחה חייב אימתי בזמן שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה פלוגתא דרבה ורבא בשתי אמות בשוגג וב' אמות במזיד וב' אמות בזורק ולא איפרשא בהדי' אי בזורק ובמעביר היא ודברי הכל בפלוגתא דרבן גמליאל וחכמים פליגי דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין דאלו התם כתב אות אחת שהוא חצי שיעור ואמרינן בכלל גדול אמר רבינא כגון שהיתה לו ידיעה בנתיים ורבן גמליאל הוא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור אבל הכא אע"פ דהני ד' אמות בשוגג בב' העלמות הן לא דמיא להתם אלא הכא אם מעביר הוא שהעביר שש אמות בבת אחת עלה אמר רבה פטור כגון שהעביר אמתים בשוגג ולאלתר נזכר והעביר אמתים אחרות במזיד ואלתר שכח והעביר אמתים אחרות בשגגה אמר רבה כגון זה אפילו דמאן דמחייב התם כגון שכתב אות אחת בשגגה ולא כתב כלום נזכר ושכח וחזר וכתב אות אחרת בהא מחייב רבן גמליאל דכי גמר שיעורא (דחייבא) [דהיינו] ב' אותיות בשוגג גמר אבל הכא דאינון שתי אמות ג' פעמים ב' אמצעיות שהן גמר ד' אמות שיעור החיוב במזיד הות שנמצאת ידיעה מפסקת ורבה דפטר לא פטר אלא במעביר דקאמר אבל הכא כי קא גמר שיעורא במזיד בינייהו קא גמר ואילו זורק כיון שהיתה תחלת הזריקה בשוגג אע"פ שנודע לו לאחר שיצאת מידו כיון שאין בידו להחזיר לא חשיב מזיד ואם זורק הוא עליה אמר רבא חייב כגון שזרק שש אמות בבת אחת בתחלה היה שכח וכשהגיע החפץ לב' אמות נזכר וכשהגיע בסוף ב' אמות האחרונות חזר ושכח אמר לך רבא כגון זה חייב ואפי' לרבנן דפטרי התם דאלו התם לענין הכותב ב' אותיות בב' העלמות היה בידו שלא לכתוב אות [השניה] (וכיון)[והלכך אף] שחזר ושכח את השניה [אינה] מצטרפת עם הראשונה אבל הכא כיון שזורק ויש בכח זריקתו ללכת שש אמות כיון שאין בידו להחזיר את הזורק וארבע מהן בשוגג [היה] אע"פ שיש ביניהן שתים שאינן בשוגג הרי הארבע מצטרפות וחייב עליהן. ורבא לא מחייב אלא בזורק והא קא' התם הוא דבידו אבל הכא לאו בידו ואילו מעביר בידו (ב') הוא. ואיתה לרבה דפטור במעביר ואיתה לדרבא דמחייב בזורק אמר רבא זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב ואוקימנא כגון שכך היתה מחשבתו מעיקרא לנוח בפי הכלב או בפי הכבשן ומתני' דקתני קלטה אחר או כלב או שנשרפה פטור בדלא איכוון לכך ומשום דלא נעשית מחשבתו הוא דפטור ואע"ג דבעינן עקירה והנחה במקום ד' ופי הכלב אין בו ד' כיון דאחשביה הוי ליה כאלו אית ביה ד' ומסייע ליה לרב ביבי מהא דתנן בכריתות פרק אמרו לו שנים אכלת חלב [יש] אוכל אכילה אחת וחייב כו' קתני מיהא שאם הוציא ואוכלו חייב ואע"פ שלא הניחו ע"ג מקום ד' אלא כיון שהוא עקרו והניחו בתוך פיו חייב ואקשינן והא אין דרך חיוב הוצאה בכך כלומר אין דרך החיוב אלא בעקירה ממקום ד' והנחה במקום ד' אלא כיון דאחשביה לאנוחיה בפיו מחשבתו משוי לפיו כאלו מקום ד' על ד' הוא ה"נ כיון דאחשביה לפי כלב או לפי הכבשן מחשבתו משויא ליה מקום ולא פליגי רבנן עליה דר"מ שחייב אלא כך אמרו לו אינו [מן] השם כלומר מן המנין ז' חטאות אאכילה אבל הוצאה לאו משום אכילה חייב אלא משום הוצאה ובהמוציא תפילין (ד' לט) נמי אמרינן דכיון דאחשביה משויא ליה מקום: הדרן עלך הזורק

פי"ב הבונה כל שהוא חייב וכו'. הוצרכנו בזאת לב' דברים. אחד להודיע מה צורך לבנין כל שהוא. שני לראות מה בנין כל שהוא היה במשכן. ופירשוהו רבי ירמיה ואביי ורב אחא כל אחד דרך ידיעה ופשוטה הוא אמר שמואל המצדד את האבן חייב משום מכה בפטיש פי' מצדד מיישב האבן בקרקע כדי לבנות עליה ואסיקנא תלתא בניינא הוו תתאה צדודי ועפרא שכן דרך הבנאין באבני היסוד מצדדין האבנים ומושיבן אותן על העפר. וזהו שאמר שמואל. מציעאה בעי טינא עילאה בהנחה בעלמא והני תלתי המסתת והעושה נקב בלול ודמעייל שופתא בקופינא דמרא רב מחייב להו משום בונה ואם בנה בנין וסותת או בנה בנין או עשה נקב בלול או עייל שופתא בקופינא דמרא בהעלם אחד אינו חייב על הבונה ועשה אחד מאלו אלא חטאת אחת שלא

[נ"ל לתלות]
חולין כה. ע"ש
[תוספ' פי"ב]
[כדאיתא לעיל ס:]
[*גיר' הערוך לבורא דקרא פי' לוגמא של דלעת]

הגהות הגר"א
[א] תוס' ד"ה ל"צ כו' מיירי דלא הוי פ"ר כו'. כ"ב וכ"כ רש"י שם ע"ש:

לעיל עה. לקמן קיא: קיז. קכ: קלג. קמג. כתובות ו. בכורות כה. סוכה לג: [ביצה לו:]

הגהות הב"ח
(א) במשנה משני סממניות בכל:

[בכורות מה.]
[נ"ל ברה ועי' רש"י עירובין ס']
[דוגמתו נמצא בחולין לד. עוד שם בחולין קד: ע"ש ועוד בכריתות כג. ע"ש ותוס' נדה יט: ע"ש ולא נמצא פי' על זה רק בחולין קד: פרש"י ד"ה כל האומר דבר בשם אומרו והתנא שכח ולא הזכיר שמו בתחילה וחזר והזכיר שמו עכ"ל]
ויקרא ד

גליון הש"ס רש"י ד"ה בארעא דחבריה לא איכפת ליה. ע"ל דף עה ע"א רש"י ד"ה שפי ובתוס' שם וצע"ק:

[מי פרושים באלה כתובים בערוך ערך אלה] טו א ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה י: [ליקוט קד:]
טז ג מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טו:
יז ד מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט:
יח ה מיי' פ"י שם הלכה טו:
יט ו מיי' פ"ז שם הלכה ז:
כ ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יט סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ג:
כא ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' לו סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ה:
כב ט מיי' פ"ח שם הל' יא ופ"א הלכה ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעה סעיף ב:
כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כד כ ל מיי' פ"א שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ו וטוש"ע י"ד סי' רעג סעיף ו וסי' רעד סעי' ה:

רבינו חננאל

שלא עשה אלא אב ותולדותיה והעושה אב ותולדותיה אינו חייב אלא אחת ושמואל מחייב לחגי' תלת. משום מכה בפטיש ואי עביד בנין וחד מהנך חייב תרתי. חד משום בונה וחד משום מכה בפטיש דלאו תולדה דבונה נינהו ...

איכא בקודח והלא הנוקב צריך לקבוע באותו [הנקב] מסמר נמצאת קביעת המסמר הוא הגמר מלאכה ומשני כגון שקדח ברימצא פי' במקדח והניח המקדח במקום שקדח במסמר קבוע באותו העץ שקדח כדי לחזק שזהו גמר מלאכתו ואשכחן סוגיא דשמעתא בענין המחזיר מטה של פרסיים בשבת

תוספות

בגלטורי בעלמא חייב. *פירוש א"א שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח ויש מפרשים א"א היינו אמן אמן (סלה) שכותבין בקמיעין וליתא דהיינו נוטריקון וחייב אפילו באחד ורבנן דפטרי במתני' *פטרי אפילו בב' וג': **א"א** דאאזרך איכא בינייהו. לאו דוקא דהא ת"ק פטר אפי' שתי אותיות משם אחד עד שיכתוב שם משמעון אלא משום ר"ש נקטיה דאפי' בהא מיחייב: **המעבד** כל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כשיעור המפורש בהמוציא (לעיל דף עט:) ולא נקט כל שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד כל העור: **תריץ** הכי יכול עד שיכתוב כל הפסוק כו'. וא"ת ומ"ש אריגה מהני דהכא לא מחייב ר"ש עד שיתקן את כולו וי"ל דבאריג שעושה דבר חדש שאינו בעולם מחייב שפיר בשני בתי נירין אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור בעלמא וכן גורר וצר צורה בעי ר"ש עד שיתקן את כולו: **טיתין** פיפין. מכאן נראה לר"ת שצריך לכוף ראש הטית לתוכה דדמי כעין פ': **בשביעי** כמשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ב:) וכן הוא במסורת הגדולה ודלא כרש"י *דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז:): גרועי

גמרא

תורה אור

ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל *רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר °ועשה (ויקרא ד) אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שביוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר *ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף °דאאזרך (ישעיה מה) איכא בינייהו דת"ק סבר אלף אלף דאאזרך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא *הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא המעבד כל שהוא הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו [תוספ' פי"ב] אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת *א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי °וכתבתם (דברים ו) שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיינין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין °פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה *כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא *רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בששי ונסכיה בשביעי (תענית ב:) כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התור' ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום עלויי

רש"י

ת"ל אחת. שתהא מלאכה שלימה במקום אחד: שם משמעון. ולגבי בגד נמי שני חוטין ובנפה שני בתין שמתקיימין (א) כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בבת אחת ומתחיל ועושה כדי קיום שלא יהא נסתר מאליו: אפילו לא כתב. מתיבה גדולה: אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שש תת' והן מתיבות גדולות כגון שש מששכלר מששך שמשם תת מתתלו תתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה: שכיולא בה מתקיימת. ולקמיה פריך היינו ת"ק: ר' יוסי אומר. מפרש למילתיה לקמן: היינו ת"ק. שש תת: וכ"ת אלף אלף דאאזרך. שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מצינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא: כיון דאיתא בגלטורי. קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לטי"ן של מינין קלוטרוס ורגילין סופרין לכתוב בהן תיבות של שתי אותיות ואינם תיבות במקום אחר: המגרר. כלונסות או קלפים דהויא תולדה דממחק: הקודח כל שהוא. קלא הנקב ואע"פ שלא עבר עובי העץ לראות בעבר השני: כל שהוא. מן הצורה: את כולו. כל מה שנתכוין לגרר או לעבד מתחלה בבת אחת: כל השם. כל התיבה: מ"ט דר' יוסי. היכי דריש ליה: אחת מאחת. אחת ה"ל למכתב ולשתוק וכתב מ"ם יתירה [ומהנה יתירה]: הנה מהנה א"נ הנה הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו כתבינהו ודרוש אחת הנה בלא מ"ם הכי אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת לתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה חייב חטאות הרבה אי נמי ועשה אחת עשייתו חשובה לו כאחת ואע"פ שהנה היו משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרוייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה: אחת שמעון. כלומר דריש מ"ם יתירה אחת הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתכוין לכתוב: מאחת שם משמעון. כתב מאחת למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא מקויימת (ב) במקום אחר דומיא דאחת דרישיה דקרא: הנה הוי משמע אבות כתב מהנה לרבויי תולדות: אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל ה"ד כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הואיל ואיכא שגגה טובא: הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות. שאף על פי שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת דחדא שגגה היא: מי דמי כו'. זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ם פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הויא: וכתבתם. דתפילין ומזוזה: תם. שלם כהלכתה: אלפין עיינין. יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן: ביתין כפין. דומין בכתיבתן: גמין צדין. דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה: זיינין נונין. פשוטין: כפופין. כף פה צדי נון: פשוטין. הכפולות שלהן פשוטות: ממין סמכין. מ"ם סתומה שדומה לסמך: סתומין. מ"ם סתומה: פתוחין. מ"ם פתוחה: כתבה. לספר תורה: כשירה. בדילוגין אריח ולבינה: מכאן רמז כו' כלומר מ"ם דונסכיהם דריש ליה בפתוחה [שמע מינה] בפתוח ועשאו סתום דכשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון שם משמעון וכשר להתקיים במקום שם: עלויי

לעיל ע. סנהדרין סב. [כריתות ג. ע"ש]

[לפנינו ברש"י סוכה מו. ד"ה רב אשי איתא בזה"ל כתיב במספרם וכו' ובקרבנות שמיני כתיב במשפט]

[לעיל ע. סנהדרין סב. ע"ש]

[מנחות לא: ועי' תוספ' ד"ה שלא כשירה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' בתין שמתקיימין כך: (ב) ד"ה מאחת וכו' שתהא מתקיימת במקום:

(לעיל ד' מז) כרב דסבר עיולי שופתא בקופינא והוא יד הקורדום בנקבו שהוא כהחזרת מלבנות המטה ורב ושמואל דאמרי תרווייהו [התם] המחזיר מטה של פרסיים בשבת חייב חטאת ומותבינן [מהא] המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה של ציידין לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' היסאי אמר המרכיב קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור ופרקינן הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב רשב"א אם היה רפוי מותר ופשיטא לרבנן בתראי דהני כולהו משום בונה אינון. ומשום הכי מתרינן במן דעביד להו דאמרינן בי רב חמא הואי ההוא מטה גוליתא דהוו מהדרי ליה בשבתא. א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מ"ט שריין משום בנין מן הצד הוא ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיהא] איכא א"ל אנא כרבן שמעון ב"ג סברי לי דאמר אם היה רפוי מותר ותרגמינן בירושלמי קנה מנורה למה הוא חייב. ר' אבהו בש"ר יוחנן ורב הונא תרווייהו אמרו משום בונה וקי"ל בהני כולהו כרב פי' תק קפיוא בקבא כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מדת קפיוא ונמצא שעשה כמין השנתות שהיו סימנין בהין: **המכה** בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב. אמר רבה ורב יוסף מפני שמאמן את ידיו וסברי בני רחבה דהאי מאמן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא ונדחת ופשום אביי ורבא שכן מרדדי פסי משכן עושין כן ותניא נמי הכי ופי' מאמן דאמר רבה ורב יוסף מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן מנהג מרקעי פחים כשמניחין הפטיש על הסדן מכין תחלה בקורנס על הסדן כשמתחיל במלאכה ולרשב"ג מלאכה גמורה היא ולא דמי לנוטל מגל לקצור ולא קצר ולנוטל קורנס לרדד ולא רידד אלא אותה הכאה מלאכה חשובה (ליתא) [היא] החורש כל שהוא ראויה לעשות גומא לדלעת ובמשכן היו חורשים לקלח אחד של סממנים והמנכש והמקטם עצים קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהוא חייב למה לי למיתנא לבהמה כמלוא פי גדי ולהיסק כדי לבשל ביצה קלה אטו בהני לאו מייפה קרקע הוא למה לי שיעורא ומשני רבה ורב יוסף באגם שאין הקרקע מתייפה בליקום עצים ולא בניכוש לפיכך צריכין שיעור [להתחייב] אביי אמר היכא צריך שיעור בשדה דלא קא מכוין ליפותה ואע"ג דהוא מתייפה אינו חייב אלא בשיעור דקא מכוין ליה אם לבהמה אם להיסק ואקשינן עליה אינו והא אביי ורבא דאמרינן תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דבר שאין מתכוין מותר כי האי גוונא דוראי לא אפשר לתלוש מן הקרקע אלא שהקרקע מתייפה מתלישתו ורצונו בכך מחייב ומשני בתולש מן הקרקע שאינו שלו שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל לפיכך אינו מתחייב אלא במחשבתו שמתכוין לה: **הכותב** ב' אותיות בין בימינו בין בשמאלו חייב והא אין דרך כתיבה בכך. ואוקמה ר' ירמיה באיטר שהוא דרכו לכתוב שנמצא שמאלו במקום ימין ואקשינן תוב אי הכי אימינו לא ליחייב דהא כל איטר שמאלו במקום ימינו ונמצא הימין של איטר כי הוא שמאלו ואין דרך כתיבה בכך ונדחה זה. ואוקמה אביי בשולט בב' ידיו דתרווייהו מיומנות הן שנמצא כותב בשתיהן ודרך כתיבה בשתיהן אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת לא מיחייב משום כותב בשבת אלא בזמן שהכותב בידו המיומנת אבל אם כתב בידו אחרת לא מיחייב שאין דרך כתיבה בכך לפיכך איטר שאין שולט אלא בשמאל שמאל דידיה כימין דעלמא היא וחייב עלה ואם כתב בימינו אין דרך כתיבה בכך ולאידך מיחייב עליה. ור' יעקב ברא דבת יעקב אוקמה למתני' כר"י ומשום רושם הוא ומחייב לפיכך חייב הרושם בין בימינו בין בשמאלו שאינו כותב אלא רושם ואקשינן היכא יכלת למימר

*) נראה דחסר כאן כד' רבינו ואולי צ"ל רב סבר המסתת גמר בנין הוא וחייב משום בונה ושמואל סבר דכיון שהמסתת וכו'.

עלויי קא מעלי ליה · שהיתה מם סתומה בלוחות אבל מם פתוחה לא היתה בלוחות כדמפרש מנצפך צופים אמרום וכיון דאמר רב חסדא מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדים לא אפשר לאוקומיה אלא בסתומה דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם היה לה ליפול אם לא שבנס היה עומד אבל פתוחה אין בה נס ע"כ מנצפך דרבי ירמיה דאמר צופים אמרום בפתוחים קאמר יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר במגילה דרמינן הא דר' ירמיה אהא דרב חסדא אלמא תרוייהו בסתומין ואין זו קושיא שכן דרך הש"ס המקשן מהפך הסברא כאן כדי שיקשה ובמקום אחר מהפכו לפי הקושיא ואי הוה בעי התם לתרולי כי איתמר דרב חסדא בסתומין ודר' ירמיה בפתוחין הוה מתרץ ליה אלא תירוצא מעליא שני ליה התם וה"נ: מיהוה הוה · תרווייהו ולא (ב) ידעי הי באמצע תיבה כו': ונקרא מבחוץ · האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמועינן אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מם וסמך בנס: נבוב בהר סרו · לא היו בלוחות אלא תיבה בעלמא נקט: אלף בינה · למוד תורה: מ"ט פשיט כרעיה דגימ"ל לגבי דלי"ת · ולא לגבי בי"ת: מ"ט פשיט כרעיה דדלי"ת לגבי גימ"ל · ולא לגבי ה"א שמושכה קצת לצד גימ"ל: דלימציה ליה · עני נפשיה ולא יטריחנו לבעל הבית לרוץ אחריו: ה"ו · כמו אני והו (סוכה דף מה.) שמות הם: ומטיב לך · היינו טי"ת: ירושה · היינו יו"ד: כתר · היינו כף: לעולם הבא · היינו למד: מאמר פתוח ומאמר סתום · יש דברים שנתן רשות לדורשן ויש שאתה מצווה לסותמן כגון מעשה מרכבה: נאמן כפוף · אדם כשר צריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וזקוף לעולם הבא: סימנים · של סדר שמועות דתנא או אמורא בגירסא' דלא תשכח אחת מהן כגון אלו שבש"ס: פה פתוח · בשעת המכנסים פזר*: פה סתום · בשעת המפזרים כנס *אם יש גדול ממך במטוד ראש · ברתת ועניו יתירה: מ"ט מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש · לישנא דמעליא הוא שאחוריו של רי"ש לגבי הקו"ף שאין הקב"ה רוצה להסתכל בפני רשע: תגא דקו"ף · כמין זיי"ן שעושין בסופו של גג קו"ף: כרעיה דקו"ף תליא · שאינה נדבקת עם גגה: ליעול בהך · יקיף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין: מסייעין אותו · ומכינין לו פתח: הוא יליץ · מעצמו יליץ לא יסייעוהו ולא ימנעוהו: ואם לענוים · ולמדה טובה הוא נמשך: יתן חן · יסייעוהו מן השמים: מקרבן מיליה · אותיותיו קרובות שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא:

גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום. וא"ת דהכא משמע דבפתוחה קאמר דצופים אמרום ובפ"ק דמגילה (דף ג:) פריך עלה דר' חייא בר אבא מאלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ועוד האמר רב חסדא מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדים משמע דר' חייא בסתומה איירי ואור"י דהכי קאמר התם ועוד האמר רב חסדא ועוד אי רבי חייא בר אבא בסתומה איירי תקשה נמי דרב חסדא אלא ודאי בפתוחה איירי והא דנקט מנצפך ולא נקט להו כסדר אלפא ביתא משום דמנצפך משמע מן צופים*: נבוב בוכן בהר רהב · תימה דאמאי נקט להו כיון דלא הוה בלוחות: א"ל לר' יהושע בן לוי אתו דרדקי כו' · בירושלמי *ובבראשית רבה (פ' א) קאמר דר' אליעזר ור' יהושע הוו מאותן דרדקי וחולק על הש"ס שלנו והא דאמר בפרקי דר' אליעזר שלא למד ר' *אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול היינו שלא עסק עד שנעשה גדול: אית דגרסי בא ליטמא פותחין לו · כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס ולהגהו דגרסי בא ליטמא פותחין לו צריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין: נתכוין

תורה אור

עלויי קא מעלי ליה דאמר רב חסדא *מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא *מנצפך צופים אמרום ותיסברא והכתיב °אלה המצות *שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא מיהוה הואי מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה ואתו צופים תקנינהו *ואכתי אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום גופא א"ר חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן (*רהב בהר) סרו ורס: אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נו"ן לא איתמר כוותיהו אל"ף בי"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מ"ט פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל דלימציה ליה נפשיה ומ"ט מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח ט"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו"ן כפופה נו"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס"ע סמוך עניים ל"א *סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשוטה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"ט כרעיה דקו"ף תלויה *דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש *) דאמר ר"ל מ"ד °אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו ש"ן שקר ת"ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שכיח קושטא לא שכיח ומ"ט שיקרא אחדא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו ב"ש בי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו טימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה"ץ ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ס ט"ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ס בט"ע גי"ף אני חס עליהם מפני שבעטו בגי"ף דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ק אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זגיני מזרעו של שת א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ס להיכן אוליכן (א) לגן הדס ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם עי"ף אנבי ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק ט"ר י"ש כ"ת טר יש ליביתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:

*) יומא לח: ע"ז נה. מנחות כט:

מתני'

אמת מרחקן מיליה · זו בתחילת אל"ף בית וזו באמצע וזו בסוף: אחד כרעא · כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד: אמת מלבן לבוני · מושכבין תחתיה אותיותי' כמין לבינה דאל"ף הרי יש לה ב' רגלים ומושבה טוב ורגל השני רחב: אתאוה לו · בתמיה וכן כולן: ע"כ מדת הרשעים · כן הוא נדרש אצל רשעים: אם את בוש . מלחטוא: גר דק גור בדוק · נפשך תהא צרורה תחת כסאי ודוק שמים: לים כל · גיהנם קרוי ים כל לפי שהרוב הולכים שם: אמר שר של גיהנם · לים שלי תן את כל העולם ואפי' ישראל: אמר ליה אח"ס בט"ע גי"ף · אלפא ביתא היא אצל א"ת ב"ש וכולן סדורות בספר יצירה: אני אחוס עליהם על שבעטו בגיף · בגילוף: דכ"ץ · נוטריקון דכים כנים צדיקים: אין לך · גיהנם חלק בהן בישראל: ומרזן שת · ואומר שר של גיהנם זנכי מזרעו של שת · כל העובדי כוכבים וישראל: אל בם · אמר לו הקב"ה לא יהא לך חלק בהם: ג"ן ד"ס . אמר הקב"ה אוליכם לגן הדס לגן עדן: ה"ע ו"ף · הגני עף ברעב: ז"ץ ח"ק · הללו זרעו של יצחק הם ולא אתנם לך: ט"ר י"ש כ"ת · שמור לי והמתן יש לי כתות אחרות:

מתני'

מגילה ג:

ג"ז שם

[שם יומא פ. תמורה טז:]

יומא פ.

[ג"ל בהר רהב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' להיכן אוליכם לגן: (ב) רש"י ד"ה מיהוה וכו' תרווייהו ולא הוה ידעי:

ויקרא כז

[עי' עירובין נד: אין תורה נקנית וכו']

[מנחות כט:] [עי"ש]

משלי ג

[ברכות סג.] [שם]

רבינו חננאל

למימר דמתני' ר' יוסי היא והא איכא בתר הכין מימרא דר' יוסי דאלמא רישא לאו ר' יוסי היא. ומוקים לה לכולהו כר' יוסי . א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ונח מנחור שהן שתי אותיות מב' שמות . פי' ב' אותיות מב' שמות כגון שם משמעון שי"ן מ"ם והן ב' אותיות וב' שמות כדאמרן שי"ן מ"ם נח מנחור נ"ן חי"ת והן כיוצא בהן אבל ב' אותיות שהן שם אחד כגון גג שזה וזה גימ"ל והן ב' אותיו' בשם אחד. כיוצא בו דד הה חח סס רר שש תת ולישנא דרבנן טט צץ אלו ב' אותיות שהן שם אחד שהן דד הה חח הא הא חית חית וכיוצא בהן . ואקשינן וכי ר' יהודה הכותב ב' אותיות והן ב' שמות כדאמרן הוא דמחייב אבל ב' אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא ועשה אחת יכול שאינו חייב עד שיכתוב את כל השם ת"ל מאחת אפי' מקצת (מאחת)אי מאחת ואפי' מקצתה יכול אפילו לא כתב מן התיבה אלא אות אחת יהא חייב ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שי"ן מ"ם משמעון ושמואל ונח מנחור ודן מדניאל ר' יהודה אומר אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד כגון שש רר גג חח הה הנה ת"ק שנה סתם שם משמעון ונח מנחור וכולהו ש"מ דכיוצא באלו ב' אותיות שהן ב' שמות הוא דמחייב ת"ק אבל ב' אותיות שהן שם אחד לא ופליג ר' יהודה עליה בהדיא וקתני כי הכותב ב' אותיות והן שם אחד חייב . קשיא דר' יהודה אדר' יהודה ופרקי' הוא דקתני ר' יהודה במתני' כי הכותב ב' אותיות מב' שמות הוא שהוא חייב כגון שם משמעון וכיוצא בו דידיה הוא , כלומר סברא דידיה שמעה ממאן דליתיה רביה וסברא ולא תנא לה משמיה לפום דפליג על רביה והא דקתני כי חייב אפילו כותב ב' אותיות משם אחד כגון שש תת משם רבן גמליאל רביה שנאה. ואקשינן נמי אליבא דר' שמעון דתני סתם עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת.והלא תנא [קמא]לא חייב אות אחת ולא חוט אחד בבגד ולא בית אחד בנפת והלא שם משמעון ונח מנחור כיוצא בהן מתקיימת וכן בבגד וכן בנפה. ונמצא דברי ר' שמעון כת"ק. מה בא ר' שמעון לאשמעינן וכי תימא ב' אותיות שהן שם אחד איכא בינייהו דת"ק לא מחייב ור' שמעון מחייב אי הכי היינו ר' יהודה דהוא נמי ת"ק דר"ש ומחייב כי האי גוונא ולתרווייהו (תני) [קרי] להו ת"ק וכי תימא אין הכי נמי מיהו ר' יהודה אינו מחייב אלא בב' [illegible]

ששה . אבל אל"ף אל"ף או בי"ת בי"ת שאין מהן מלה [בלתי] ידועה כלל אם נתכוין לכתוב אאזרך וכתב א"א ר' יהודה לא מחייב בהני כיון דלא משכחת מינייהו שם ולא מלה ידועה ור"ש אמר לך כיון [illegible] בגלטורי ומתקיימין כשאר כתיבה (שהיא) מלאכה מתקיימת אני קורא בה וחייב. פי' גלטורי קמיעין שכותבין בהן אותיות כגון אא יי וכיוצא בהן*) . ואקשינן תוב וכי ר' יהודה בה מיקל [illegible] חייב והא שמעינן ליה לר' שמעון אומר עד שיקדח את כולו כו' הנה ר' שמעון מיקל ולא מחייב אלא במאן דעביד כולה מלאכה וכן אינו [illegible] את כל השם . ואיך אתה אומר כי מחייב ר"ש א"א דאאזרך ודחינן לה הכי וכי מצית אמרת דלא מחייב ר"ש אלא עד שיכתוב את כל השם כולו והתניא ר"ש אומר ועשה אחת יכול עד שיכתוב כל הפסוק כולו שנתכוון לכותבו או אפילו נתכוון לכתוב איגרת אינו חייב עד שיכתוב [illegible]

[illegible]

רב נסים גאון

פ"ב הבונה כמה יבנה . אמרו ליה לר' יהושע בן לוי אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו [illegible]

מתני' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב *כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי זויות ועל שני לווחי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת *וחכמים פוטרין כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק הסופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפיקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוון לכתוב חי"ת וכתב ב' זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על ב' כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות אחת נוטריקון ר' יהושע בן בתירא מחייב וחכמים פוטרין: גמ' דיו *דיותא סם סמא סקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא רושם: לאתויי מאי לאתויי הא דתני *רבי חנניא כתבו במי טריא ואפצא כשר תני ר' חייא כתבו באבק בשחור ובשיחור כשר: המסרט על בשרו: תניא *אמר להן רבי אליעזר לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו אמרו לו שוטה היה *ואין מביאין ראיה מן השוטים: כתב אות אחת סמוך לכתב: מאן תנא אמר רבא בר רב הונא דלא כר' אליעזר דאי ר' אליעזר *האמר אחת על האריג חייב: כתב על גבי כתב: מאן תנא א"ר חסדא דלא כר' יהודה דתניא *הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים אין השם מן המובחר תנא כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב מאן תנא אמר *רבא בר רב הונא ר' אליעזר היא דאמר *אחת על האריג חייב רב אשי אמר אפילו תימא רבנן להשלים שאני °א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה והתנן כתב על שני כותלי הבית ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה תנא הגיה אות אחת חייב השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין רבא אמר כגון *שנטלו לתגו של דל"ת ועשאו רי"ש תנא נתכוון לכתוב אות אחת

ועלו

רש"י

מתני' על שני כותלי זווית · אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע: על שני לוחי פנקס · פנקס של חנוונים כעין אותן של סוחרים שיש להם לוחים הרבה חקוקין וטוחין בשעוה: על שני לוחי פנקס · רבותא אשמועינן דאע"ג דלאו אלוח אחד הם אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על שני שפתי הלווחין סמוכים זה לזה חייב: הכותב על בשרו · בדיו: המסרט · במכתב או בסיד: במשקין · כמו מי תותים שמשחירין: או במי פירות · כל פירות: באבק דרכים · בטיט לשון אחר באבק דרכים באצבעו שרטט כמו אותיות בעפר נגוב: באבק הסופרי' · עפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו · בגב ידו שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב: מרפיקו (א) · אצילי ידיו: כתב אות אחת סמוך לכתב · אבל אות הכתובה זיוג אות להשלימה לשתים: כתב ע"ג הכתב · העביר הקולמוס על אותיות הכתובים כבר וחדשם: נתכוין לכתוב חי"ת · ודילג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זיינין: על שני כותלי הבית · שאינו במקצוע: על שני דפי פנקס · שעשוי עמודים כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אלא אם כן יחתוך הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקין זה מזה ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמא אין נהגין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני: כתב אות אחת על שם נוטריקון · שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין בה תיבה שלימה כתבה: גמ' סמא · אורפימינ"ט: סקרתא · אימני"א לבע אדום שצובעין בה תריסין: קומא · גומא שרף אילן: חרתא דאושכפי · ארמיני"ט: כתבו · לגט: במי טריא · י"א מין פרי וי"א מי גשמים: אפצא · מי עפצים גל"ש: באבר · בעופרת ומשחיר כשהוא משפשף עופרת על הקלף: בשחור · פיחם: שיחור · אדרמינ"ט: הוציא כשפים · שלא היה יכול להוציאן כתובים שהיו החרטומין בודקין כל היוצאים שלא יוציאו כשפים ללמדם לבני מדינה אחרת: שוטה היה · שטות היה בו לעשות מה שאין דרך בני אדם עושים ומסר נפשו על הדבר: א' על האריג · חוט א' ארג על קצת אריג: וטעה ולא הטיל בו דלת · ונמצא שם נכתב במקומו אבל לא בכוונה: מעביר עליו קולמוס · לכוונת שם על כל אותיותיו כאלו הוא כותבו: והשלימה לספר · אות אחרונה של אחת מכ"ד ספרים: מחוסר מעשה דקריבה · אינו מקרבן אלא על ידי קצילה המפסיק ביניהן וכי קאמר רב אמי כגון כתב אחת על שפת לוח זו בטבריה ואחת על שפת לוח זו בצפורי ואתה יכול לקרבן שלא במעשה אלא קריבה בעלמא: ועשאו שני זיינין · והספר לכך צריך: רבא אמר כגון שנטלו לתגא דדלית · דלא הוי אלא הגהת אות אחת ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר *דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה (איוב יא) והוה ליה ככתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב ואפי' לרבנן:

ועלו

תוספות

נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין · וא"ת מאי איריא נתכוין לכתוב ח' דלא נעשית מחשבתו אפילו נתכוין לכתוב ז' אחד וכתב שני זיינין פטור כמו נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' (לעיל דף עג·) וכן קשה אברייתא דמייתי בגמרא נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים חייב אמאי חייב מ"ש מנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' וי"ל דמיירי כגון שהיה צריך לכתוב שתי אותיות איזה שתי אותיות שיהיו דהשתא נתכוון לדבר איסור וגם נעשית מחשבתו ואפילו הכי פטור כדמפרש בגמ' משום דבעי זווגי וא"ת מאי איריא נתכוין לכתוב חי"ת אפי' נתכוון לכתוב שני זיינין וכתב בלא זיון פטור וי"ל דנקט נתכוין לכתוב ח' לרבותא דדוקא כתב שני זיינין דבעי זיון פטור אבל כתב שתי אותיות אחרות דלא בעו זיון חייב ואע"ג דהשתא מיהא לאחת הוא דמתכוין: שיחור · פירש רש"י איידרמנ"ט ואין נראה דאמאי הוה קרי ליה רבי חייא בל"א ולא נקט ליה בלשון *מתני': בן סטדא · אור"ת דהא בן סטדא דאמרינן הכא דהוה בימי פפוס בן יהודה דהוה בימי רבי עקיבא כדמוכח בפרק בתרא דברכות (דף סא:): אמר רב חסדא דלא כר' יהודה · וא"ת רב אחא ברבי יעקב דקאמר אההיא דקאמר רב חסדא בפ' שני דגיטין (דף כ·) גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא נתכוין לכתוב כו' ודחי רב אחא בר יעקב דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי (ב) התם גבי תורה אלא משום זה אלי ואנוהו אבל גבי גט מודו א"כ מתני' דהכא כמאן אתיא וי"ל דדוקא בגט שהיה כתוב שלא לשמה הוי כתב עליון כתב לכולי עלמא שהאחרון מתקן יותר מן הראשון שעושהו לשמה אבל כשאין כתב העליון מתקן כלום לכ"ע לא הוי כתב ובהכי מיירי מתני' ואתיא ככ"ע ורב חסדא דקאמר הכא דמתני' אתיא דלא כר"י לטעמיה דקאמר התם גבי גט באנו למחלוקת ר"י ורבנן ומשמע ליה דמתני' דהכא בכל ענין איירי אפי' כשמתקן בכתב האחרון אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ מתני' לא איירי בכל ענין דבגט לא מלי איירי: התם מחוסר מעשה · בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נז·) בהניח בשר על גבי גחלים ונצלה בו כגרוגרת בשני מקומות איכא מאן דמחייב ואיכא מאן דפטר מאן דמחייב סבר דלא דמי לכתב על שני כותלי הבית שאין מזיק שם חסרון קריבה כמו כאן:

והתניא

[פי' תוס' גיטין יט. ד"ה בקומוס]

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"א מהל' שבת הל' טו סמג לאוין סה:

כו ב מיי' שם הל' יא:

כז ג ד שם הלכה טז:

כח ה שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ד ס:

כט ו מיי' שם הל' יד:

ל ז שם הלכה יא:

לא ח שם הלכה יג:

לב ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:

לג י מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ב:

לד כ מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה טו טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף יב ועיין בכ"י:

לה ל מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ט:

לו מ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יח:

לז נ מיי' פי"א שם הלכה יב:

לח ס שם הלכה יג

רבינו חננאל

ע"ה ממזר ת"ח קודם. ולא תימא הני מילי לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אלא אפי' לישיבה. ת"ח קודם מ"מ יקרה היא מפנינים מכ"ג שנכנס לפני ולפנים. וקיי"ל כת"ק דמתני' דאפילו ר' יוסי דקיי"ל נמוקו עמו. הא (דאינך)[מדאמר]ר' יוסי ב"ר חנינא מ"ט דר' דדריש ועשה אחת ועשה הנה ומפרש אחת שמעון מאחת שם משמעון שמעינן מיניה דמודי ר' יוסי כי הכותב שם משמעון חייב משום כותב וגרסי' נמי בהזורק מלתא פשיטתא. פשיטא נתכוון לזרוק ח' וזרק ד' הרי כתב שם משמעון וכן נמי בכיצד הרגל וכבר פירשנוה התם. אמר מר א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל מי דמי מ"ם דשמעון פתוח ומ"ם דשם סתום וכאשר יכתוב שם כזה אינו נקרא שם. ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. ומותבינן עלה וכתבתם על מזוזות ביתך פי' וכתבתם כתב תם. שלא יקרא אלפין עיינין ביתין כפין כלומר שלא תהא צורת בית בלא תגין כמו כ"ף כו' קתני מיהת כו' ולא אותיות פתוחות סתומות ולא סתומות פתוחות כלומר אם יכתוב במזוזה אות שלימה פתוחה סתומה תיגנז מכלל שהיא פסולה. ופרקינן מתני' דמחייב הכותב שם משמעון ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. ר' יהודה בן בתירה היא דדריש סימן לימי החג דרמיזו קראי כלומר ונסכיהם כתוב מ"ם יתירה. ובכולהו כתיב ונסכה והכא כתיב ונסכיה יו"ד יתירה וכן בכולהו כתיב כמשפט והכא כמשפטם והרי ונסכיהם ונסכיה כמשפטם מ"ם ומצאנו נמי סתום באמצע תיבה כדכתיב למרבה המשרה ומדפתות ועשאו סתום כשר כך סתום ועשאו פתוח כשר. ואקשינן בשלמא פתוח ועשאו סתום דעלויי עייליה דכל אות שהיתה כתובה בלוחות חשובה היא ומעולה מן האותיות שנתוספו אח"כ ובלוחות לא היה מ"ם אלא סתומה כרב חסדא דאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין פי' מ"ם סתום מכל צד הוא סתום כמו סמ"ך וכיון שהיו האותיות כולן בלוחות חרוצות חרותות מפולשות הרי (כיס)[אית] האמצעי כגון הלובן שלהן אם יש במה להיסמך בהן עומד הלבן בלוח אבל מ"ם וסמ"ך שאין להן במה להיסמך בנס עומד הלבן שבתוכם. שאילו נפל הלבן היה נראה מקומו נקב ואין בו צורת האות. לפיכך המ"ם סתום כיון שהיה חרות בלוחות יש בו עילוי אלא המ"ם הפתוח גרוע הוא וכיון שעשה הסתום פתוח גרועי גרעי שהפתוחין מחודשין ולא היו בלוחות. וא"ר ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום. ופריק לעולם מהוה הוו בלוחות הפתוחות והסתומות שאין נביא יכול לחדש דבר וכך היו מתוקנין להיות הפתוחות בראש התיבה ובאמצעה והסתומות בסוף התיבה ורוב העם מן הסופרים ההדיוטים שכחום. והיו כותבין הסתומין בין באמצע תיבה בין בסוף תיבה וכן הפתוחות עד שחזרו ב"ד ותקנום להם כאשר היו מסורין מיוסדין בידיהן וכיון שהיתה ירכתי הכתב מפולשות מצד זה לצד זה קיימא דרב חסדא שהיה נראה מאחוריו הפוך כדרך הנקרא כתב שע"ג זכוכית מאחוריו: כתב אות אחת סמוך לכתב כגון שהיה כתוב נו"ן וכתב תחתיו חי"ת אף על פי כי נמצא נח והנה שם כתוב פטור הוא ודלא כר' אליעזר דאמר האורג חוט אחד על האריג חייב. אבל אם היתה מזוזה חסרה אות או ספר היה חסר אות והשלימו אע"פ שלא כתב אלא אות אחת חייב ואפילו לרבנן דקיי"ל להשלים שאני מי טריא בנם ממין שהיה ידוע באותה העת קומא שרף הנרסינן בפרק הראשון כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף מן המובחר אבר ועופרת שיחור כלי ברזל שמשרפו. שחור בלשון ישמעאל אל סבאם ואל סודאי. מעשה בבן סטיא שהוציא כשפים ממצרים בשריטה על בשרו אמרו לו שוטה הוא ואין מביאין ראיה מן השוטים. כתב ע"ג כתב פטור אוקמה רב חסדא דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה הא כתיבה מעליא היא דאמר מעביר עליו קולמוס ומקדשו: ירושלמי תני עדים שאין יודעין לחתום. אמר ריש לקיש רושם להם בסיקרא והן חותמין בדיו או רושם להם בדיו וחותמין בסיקרא א"ל ר' יוחנן וכי מפני שאנו עוסקין בהלכות שבת נתיר אשת איש אלא מקרעין להן נייר חלק ומרחיב להן הקרע. א"ר חייא בר אבא אילין בני מדינתא ערימין סגין כדבעי כתבין לחבריה כתיב ליה במי מילין ומשדר לחבריה והוא שפיך עליה דיו שאין בו עפיץ וקלים מקום הכתב עשה כן בשבת מהו ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו דיו ע"ג סיקרא או סיקרא ע"ג דיו חייב ר' יצחק אמר חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה וזה ששמענו פירוש זה כגון שכתב בקרקע של טבריא שי"ן ובקרקע כנגדו בצפורי [מ"ם] חייב. מ"ם כתיבה שהרי כתב ב' אותיות והן שם אלא שמחוסרת קריבה כלומר אין שם חסר דבר במלאכה אלא אילו האריך המ"ם עד שיקרבנו לשי"ן הרי נתברר הדבר אע"פ שגם עתה המכוון זה האות כנגד זה האות השם הנכתב מחוסר קריבה הוא ואקשינן והתנן על ב' דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור. ופרקי' התם לגבי הפנקס מחוסר מעשה קריבה כלומר צריך מעשה לקרב דפי הפנקס שהוא מעשה אחר זולת מעשה הכתיבה. ואם לא קריבה ולא כלום הוא. שאין שם ב' אותיות · ואם תאמר גם זה

צריך

מסורת הש"ס

ס"א ור' יהושע פוטר

מגילה יח: גיטין יט.

ג"ז שם בגיטין

[תוספתא פי"ב]

[חולין מט: נדה כ:]

[לקמן קח. וש"נ]

גיטין כ. נד: [מס' סופרים פ"ה הלכה ג]

בכ"י רבה וב"ה בחדושי הר"ן לקמן קח. [כתובות יט:]

[ע' תוס' מנחות כט: ד"ה דתטריס]

[כתובות יט:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מרפיקו. נ"ב ע"ל בד"ה המלגזים דף צב ע"א ותוס' שם: (ב) תוס' ד"ה אמר רב חסדא וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם:

גליון הש"ס גמ' א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא. עיין לעיל דף פ ע"ב תוס' ד"ה בהעלם אחד: תוס' ד"ה בן סטדא · ע' בסה"ד קמב ע"ד. ועיין תוס' חגיגה דף ד' ע"ב ד"ה סוס סכית.

ועלו בידו שתים חייב והתנן פטור לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני: כתב אות אחת נוטריקון רבי יהושע בן בתירה מחייב וחכמים פוטרין: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנא' °כי א"ב המו"ן גוים נתתיך אב נתתיך לאומות בחור נתתיך באומות המון חביב נתתיך באומות מלך נתתיך לאומות ותיק נתתיך באומות נאמן נתתיך לאומות ר' יוחנן דידיה אמר °אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איכא דאמרי אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה דבי רבי נתן אמרי °כי יר"ט הדרך לנגדי *יראה ראתה נטתה דבי רבי ישמעאל תנא *°כרמ"ל כר מלא רב אחא בר יעקב אמר °והוא קללני קללה נמרצ"ת נוטריקון נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה הוא ר"נ בר יצחק אמר °מה נדבר ומה נצטד"ק נכונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו °קדושים אנחנו: **מתני'** *הכותב ב' אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים ר"ג מחייב *וחכמים פוטרין: **גמ'** במאי קמיפלגי ר"ג סבר *אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור:

הדרן עלך הבונה

רבי *אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חייב וחכ"א בין בתחילה בין בסוף שיעורו ב' חוטין העושה שתי בתי נירין (ג) בנירין בקירוס בנפה בכברה ובסל חייב *והתופר ב' תפירות והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות: **גמ'** כי אתא רבי יצחק תני שתים והאנן תנן ג' לא קשיא הא באלימי הא בקטיני °אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא אלימי תלתא לא סתרי תרי סתרי קטיני תרי נמי לא סתרי ואמרי לה להאי גיסא קטיני תלתא ידיעי תרי לא ידיעי אלימי תרי נמי ידיעי תניא האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורן (ג) ב' חוטין ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין והאורג (ד) ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב סתמא כר"א תניא אידך *האורג ב' חוטין על הגס ועל האימרא חייב ר"א אומר אפילו אחד ובשפה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין על רוחב ג' בתי נירין והאורג ב' חוטין על הגס ועל האימרא חייב סתמא כרבנן: העושה ב' בתי נירין כו': מאי [בנירין] אמר אביי תרתי בבתי (ה) נירא וחדא בנירא: בקירוס: מאי בקירוס אמר רב מצוביתא: והתופר ב' תפירות: הא תנינא באבות מלאכות והתופר ב' תפירות משום דקבעי למיתנא סיפא והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות קתני נמי התופר והקורע הא נמי תנינא באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני סיפא הקורע בחמתו ועל מתו משום הכי קתני [התופר שתי תפירות]: והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות: היכי משכחת לה דעבדה

רש"י

ועלו בידו שתים · היינו נמי מתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין: הא · דתנן פטור: דבעי זיוני · שעדיין צריכות ראשי הזיינין לזיינן בתגין שלהן שהזיינין צריכות ג' זיונין ימין ושמאל ולמעלה כדאמרינן במנחות (דף כט:): מלך נתתיך · נשיא אלהים אתה (בראשית כג): אנכי · מדלא אמר אני: אנא נפשי · אני בעצמי: אמירה · שהיא נעימה: כרמל · גבי מנחת העומר כתיב גרש כרמל שמביאה כשהיא לחה בעוד שהזרע נפוח והכר של קש מלא הימנו: **מתני'** אחת שחרית ואחת בין הערבים · כיון דהו"ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות: **גמ'** יש ידיעה לחצי שיעור · לחלק כדי שלא יצטרף עמו חצי האחר:

הדרן עלך הבונה

רבי אליעזר · *אתא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות (לעיל דף עג·) דתנן התם שני חוטין: בתחילה · אם זו תחלת אריגתו של בגד: ואחת על האריג · אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמצטרף עם האחר: בתי נירין · שנתן ב' חוטין של שתי בנירה שקורין ליצ"ש: בנירין ובקירוס · מפרש בגמרא: בנפה ובכברה · הנך לאו נירין ממש אלא משרשר ומרכיב חוט א' [של ערב] בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתקנו: **גמ'** כי אתא ר' יצחק תני · מתני' הכי ר"א אומר האורג ב' חוטין בתחלה ולא פליג ר"א ארבנן אלא באחד על האריג: להאי גיסא · אלימי ג' ולא ב' משום דשנים סתרי דמתוך עוביין אינן נדבקים יפה זה בזה וקטיני בשנים מיחייב: ואמרי ליה להאי גיסא · אלימי שנים חייב: דידיעי · דבר הנראה הוא אבל קטיני בשנים פטור: ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין · יש שאורגין סביב [הבגד] השפה באורך הבגד כולו מין אחר של [שתי] ורוחב ברוחב הבגד כשיעור שלשה בתי נירין והאורג בו שני חוטין (ו) חייב: למה זה דומה · כלומר להכי מחייבי באריג קצר כי האי ולא אמרי כמלא רוחב הסיט כדמשערינן במתני' באורג באמצע הבגד: דומה לאורג צלצול קטן · חגורה קצרה שאינה רחבה יותר משלשה בתי נירין: על הגס · אריג הרבה: על האימרא · תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימרא: ובשפה · לאורך השתי כולו עושין אותו: תרתי בבתי נירא וחדא בנירא · ב' פעמי' מרכיב לחוט של שתי בבת נירא דהיינו שקורין ליצ"א: ואחת בנירא · ופעם שלישית מרכיבו על חוט הנירא שקורין ליצ"א המורכב על הקנה: מצוביתא · בירעת גרדין האורגין ברגל הוא וקורין לימיי"ש והיא במקום הקנה העולה ויורד בירעת אריגת נשים שקורין פריס"א: הא תנינא ליה באבות מלאכות · ולמה לי למיהדר ולמתנייה הכא הואיל ולא לפרושי בה מידי אתא בשלמא אורג משום פלוגתא ושתי בתי נירין לאשמועינן בנירין ובקירוס ובנפה ובכברה וסל דלא תנא לה (ז) התם: דעבדה

תוספות

והתניא פטור · אין נראה לר"י לגרוס והתניא דאמאי לא הוה פריך ממתני' ומיהו איכא למימר דממתני' לא קשיא ליה מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט ב' אותיות אחרות דלא בעי זיוני משמע דמשום זיון פטור ליה אבל מברייתא דקתני סתמא פריך שפיר אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים אפי' נתכוין לאותן שתים שכתב וכתבן בלא זיון פטור כיון דמוקמי לה בדבעי זיוני דהא בברייתא לא קתני וכתב שני זיינין דעכל לומר דאתי לאשמעינן הא כתב שתי אותיות אחרות דלא בעי זיון חייב כדפירשתי(א) במתניתין לכך נראה דממתני' פריך וגרסינן והתנן:

רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור · נראה דטעם *דרשב"ג משום דכתיב או הודע אליו חטאתו ידיעת חטאת הוא דשמה ידיעה אבל ידיעה דלאו חטאת לאו שמה ידיעה:

ורבנן סברי יש ידיעה לחצי כו' · פירש בקונט' הא דנקט אות אחת שחרית ואחת בין הערבים כיון דהוי שהות בינתים כדי לידע חשיב כשתי העלמות ואין נראה חדא דהוה ליה לפרש שיעור שהות ועוד דאמר לעיל כתב אות אחת בציפורי ואות אחת בטבריא חייב אע"ג דמסתמא יש שהות כדי לידע ונראה דמיירי שידע בינתים ואחת שחרית ואחת ערבית נקט לרבותא דאף על גב דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר"ג:

הדרן עלך הבונה

האורג · אומר ר"י דה"ג וחכ"א בין בתחלה בין בסוף ול"ג בין באמצע בין בסוף דא"כ הוה משמע בסוף הבגד ממש והתם אפי' רבנן מודו דחייב אפילו באחת כדאמרינן סוף פרק הבונה (לעיל דף קד:) אבל אי לא גרסינן באמצע אתי שפיר דבסוף לא בסוף ממש קאמר: הכל

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פי"ו מהל' שגגות הלכה ח:

א ג מיי' פ"ט מהל' שבת הל' יח סמג לאוין סה:

ב ד מיי' שם הל' טז:

ג ה מיי' פ"י שם הל' ט:

ד ו שם הלכה י:

ה ז מיי' פ"ט שם הל' יח:

רבינו חננאל

צריך להאריך האות האחת ולקרבה לחברתה להיותן נקראות יחדו לא דמי הא להא. דהתם כבר האות כתובה היא. מאי אמרת היא קטנה ורוצה לעשות גדולה. בין קטנה לגדולה לא איכפת לן. לפי' כתיבה [היא] וחייב. תנא הגיה אות אחת חייב. ואקשי' השתא כתב אות אחת פטור המגיה חייב. ופריק רבא כגון שהיה ספר שהיה חסר לרי"ש. ובא להגיהו שנטל [לגגו] של דל"ת ועשאו רי"ש והשלימו לספר דקי"ל כתב אות אחת להשלים דברי הכל חייב. וי"א (כיון) [כגון] שנטלו לתגו של דל"ת מחקו וכתבו רי"ש ודברי אביי פשוטין הן: תנא נתכוון לכתוב אות אחת ועלתה בידו ב' חייב. והתניא פטור ושנינן ברבעי זיונא. פי' כגון צריך לכתוב חי"ת ומדי רהוטו לא הדביק בו (לצלם האחרון ונמצא כאילו פו) איבעי זיונא כדי שיתראו צורת האותיות פטור שעדיין אינה כתובה. ואם לאו חייב. ודוקא שצריך (פו) בענין שכתבו: נוטריקון הוא לשון יון. וסופרי המלכים והשרים שלהם יש להן כתב שקוראין אותו נטריק' ואומר המלך לסופר כתוב טופס והמלך מסדר לפניו בפיו והסופר כותב מפיו מילי שמשמשת כמה ובשיטה אחת כותב מגלה וזהו נוטריקו: יש מי שאוכל חצי זית חלב בשגגה ונודע לו וחזר ונעלם ממנו ואכל חצי זית אחת רבן גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור וכאילו השיעור כולו בשגגה אכלו חייב חטאת וחכמים פוטרין:

הדרן עלך הבונה

פי"ג רבי אליעזר אומר האורג ג' חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב. בכלל גדול תנן סתמא. האורג ב' חוטין ולא שנינן בין בתחלה בין בראש הבגד ובין בסופו ע"ג אריג שהוא ארוג מאתמול. וכך הלכה כחכמים ור' אליעזר פליג דסבר פחות מג' חוטין אין מתקיימין אלא נסתרין. הלכך אי בתחלה התחיל באריג צריך ג' חוטין שתהא מלאכה מתקיימת ואם יש חוט אחד ערב ארוג בשתי אם ארג ב' חוטין על גביו חייב. ואם לאו פטור ואם יש ב' חוטין ערב ארוגין בשתי וארג אחד עליהן חייב. וכן אם היו אלף

מסורת הש"ס

אתי לפלוג אשיעור אורג שמנו חכמים ס"א רש"ל | מנחות סו: ע"ש | [שם] | כריתות יב: | שם ודף יז. [לעיל עא:קב.] | לעיל קד: כריתות יז. יט: | [לעיל עג.]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והתניא וכו' חייב כדפירש במתניתין: (ב) במשנה שתי בתי נירין בנירים: (ג) גמ' בין בסוף שיעור שתי חוטין: (ד) שם שלשה בתי נירין האורג כצ"ל ואות ו' נמחק: (ה) שם אמר אביי תרתי בבת נירא: (ו) רש"י ד"ה ובשפה וכו' ב' חוטין של ערב חייב: (ז) ד"ה והא תנינן וכו' תנן להו התם:

באחד מהן חייב. [הא בקטיני] פי' חוטין דקין אלימי חוטין עבין אמרי לה להאי גיסא ג' בקטיני שהן דקיקי כי השנים כאחד דומה מפני שאין מראין רחב ובאלימי שנים כי רחבן ניכר ואמרי לה להאי גיסא ג' באלימי שהן עבין וקשין ולא חלמי להדדי כי השנים מהן אין נכבשין ואין מתאלצין זה עם זה ובקטיני שנים כי דבק הן ונאחזין זה בזה וחלמי הדדי. והרי פירש במשנה אחרונה כי שיעור רחב ב' חוטין הארוגין מלא הסיט וכאן פירש כי היריעה הנארגת רחבה היא וארג ב' חוטין במקצת רחבה (ואם) [אם] הוא שיעור מה שארג ברחב היריעה מלא סיט חייב ואם היא פחות פטור. ואם זו היריעה הנארגת רחבה כולה פחות מסיט אם היא צרה אפי' ג' בתי נירין בלבד כמו צלצול קטן אם ארג בו ב' חוטין שנמצאת ארינתו מן השפה אל השפה אע"פ שאינן מלא הסיט חייב ולא עוד אלא שאם ארג מאצל שפת הבגד האחת שהוא קרועה אל השאיה שיעור ג' בתי נירין חייב אע"פ שאינן רחב מלא הסיט שדומה לארג צלצול קטן. וצלצול זה כמו אבנט הוא: אבל אם בתוך הבגד שלא מאצל השפה ארג ב' חוטין או יותר אם ישנם ברחב מלא הסיט חייב ואם לאו פטור: אבל האורג ב' חוטין ברוחב כל שהן אע"פ שאינן בג' בתי נירין על הגס שהוא מקום מעוקם כמין גמא יוונית חוט אחד לכאן וחוט אחד לכאן צבוע שנמצא עמו סימן או על האימרא שהוא רעלם ואל פראו בלשון ישמעאל והוא מלשון חטובות אטון מצרים דמתרגמינן האמרת חטבת שנמצא זה כמו כותב וחייב: העושה ב' בתי נירין. פי' מכנים חוטי השתי בנירין שיעלה זה וירד זה. ויבא הערב ויחזור השתי יעלה התחתון וירד העליון ויבא הערב. קירום. הוא מצובייתא. פי' מסנות אורגין אותה מן הסיב או מן חוטי צמר ומכיוצא בהן ומסנגין בהן:

הקורע

גליון הש"ס גמ' קדושים אנחנו. ע"ע במדרש במדבר רבה ר"פ מסעי על פסוק נחית כצאן עמך: שם א"ל להאי גיסא. פסחים קח ע"א ב"ב מב ע"ב:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

תורה אור

דעבדה כי כיסתא: **מתני'** הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן *שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלא רחב הסיט כפול והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט: **גמ'** ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה לא קשיא הא במת דידיה הא במת דעלמא והא מתו קתני לעולם במת דידיה ובהנך דלאו בני אבילות נינהו ואי חכם הוא חיובי מיחייב *דתניא חכם שמת הכל קרוביו הכל קרוביו ס"ד אלא אימא הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה לא צריכא דלאו חכם הוא ואי אדם כשר הוא חיובי מיחייב דתניא *מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונא שקלי מיניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה (א) לא צריכא דלאו אדם כשר הוא ואי דקאי בשעת יציאת נשמה חיובי מיחייב דתניא *ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה תינח מתו אלא חמתו אחמתו קשיא חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' יהודה דאמר *מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר *מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה אימר דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה א"ר אבין האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו וכהאי גוונא מי שרי והתניא *ר"ש בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ז *שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד א"ר אבין מאי קראה °לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע לא צריכא דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה מוניני אחישא רבי אבא תבר נכתמא אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר °נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך א"ר *יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר °ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנאמר °בסאסאה בשלחה תריבנה איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן °ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע א"ל בבלאי ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה °למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים *ברכה שאני וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אחד מהאחין שמת ידאגו

רש"י

דעבדה· הבגד : כי כיסתא · הולכת ומתקפלת שאין הבגד שוה ובולט בבגד כמין כיס וצריך לקרוע הבגד למטה ומולל לפניו (ב) והתפירה מתיישבת : **מתני'** הסיט כפול · מפרש בגמרא סיט הוא הפסק שבין אגבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה וליבן וניפץ וצבע שהן כולן אבות מלאכות חוט א' ארוך כשיעור הזה חייב : האורג ב' חוטין שיעורו . ברוחב הבגד כמלא הסיט שאע"פ שלא ארגו על פני כל רוחב הבגד חייב : **גמ'** נראה בעיני דהכי גרסי' ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ כו' ולמאי דגרס הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו אע"פ כו' לא ידענא מאי יצא ידי הקריעה שייך למימר אבחמתו ואמאי נקט בחמתו : יצא ידי הקריעה · שאדם חייב לקרוע על מתו : הא במת דידיה · ברייתא דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו קלקול הוא אלא תקון : והא מתו · כמי קתני במתני': לעול' במת דידיה· שמוטל עליו לקוברו ומיהו בהנך דלאו בני אבלו' נינהו שאינן מאותן האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו : ופרכינן ואי חכם הוא זה שמת חיובי מיחייב כמי לקרוע וכיון דמיחייב מתקן הוא ואמאי פטור : חולצין · יוצאים לפניו חלוצי כתף חלוקו קרוע עד שכתיפו תלויה ערומה : מברין עליו ברחבה· שהיו מברין האבלין ברחבה סעודה ראשונה שאבל אוכל אינו אוכל משלו ואסור דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (כד) לחם אנשים לא תאכל: ערבונא שקלי · קודם שיחטא נטלו משכון : לס"ת שנשרף · הרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע כדאמרינן במו"ק (דף כו.) במגילה שסרף יהויקים דכתיב לא פחדו ולא קרעו בגדים (ג) אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות : הא ר' יהודה כו' · ומתו אמתו הכי נמי הוה מצי לתרוצי אלא מעיקרא אהדר לאוקמינהו כחד תנא ולא מתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוציא את המת (ד) לקוברו : נחת רוח ליצרו · שמשכך את חמתו : מי שרי והא תניא כו' · אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו : בך · משמע בקרבך שאם היה בך תשתחוה לאל נכר לבסוף : שליף מצבייתא · מן הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מלפניו : מוניני · ציר של דגים קטנים : נכתמא · כיסוי הכד : נודי ספרתה אתה· לשון לנוד לו (איוב ב): ויקברו אותו · ביהושע כתיב : שרגש (ה) עליהן הר להורגן · שלא הספידו כראוי : מדה כנגד מדה · הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחושו מן השמים : בבלאי · דמבבל סליק : ימים האריכו · שכלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים כדאמרי' בסדר יומא (דף עא.) כי אורך ימים ושנות חיים יוספו וכי יש לך שנים של חיים ושנים שאינם של חיים אמר רבי אלעזר אלו שנותיו של אדם שמתהפכות עליו מרעה לטובה :

תוספות

הכל חולצין עליו · אומר רשב"א דאפי' אינו רבו חייב כדאמרינן במו"ק (דף כה:) מי תני רבו שמת חכם שמת תני והא דאמר בשילהי פרק אלו מציאות (ב"מ לג:) רבא קרע עליה דההוא גברא דאסבריה זוהמא ליסטרון היינו קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד לרב כדתני בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כו.) : **דתניא** ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת כו' · משמע ליה להש"ס דמיירי אפי' באינו כשר : **הא** ר' יהודה והא ר"ש. פי' בקונט' דבהאי שינויא נמי משני דלא קשה מתו אמתו והא דלא קאמר אלא משום דלא הוזכר אמורא לעיל וקשה לר"י דע"כ תרווייהו במת דידיה איירי ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל דיצא ידי קריעה וא"כ הויא מלאכה שצריכה לגופה כיון שהיא צורך מצוה כדמוכח לקמן ונראה לר"י דלא מתרץ אלא חמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשיב ר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד על ידי קריעה שיוכל ללובשו בכל שעה *)ואית (ו) בו חימוס ועוד כמו שמחלק לקמן ר"ת דהתם התיקון בא לבסוף שבשעת חבורה והבערה איכא באה הכשר מצוה עד הגמר אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא חשיב קלקול : **לא** צריכא דקעבד למירמא אימתא כו' · השתא הוה מצי לאוקמי תרווייהו כר' יהודה ומתני' דלא עבד למירמא אימתא דבלא"ה מוקמינן לקמן כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור אלא דניחא ליה לאוקמי מתני' בדעביד למירמא אימתא דאי בחמתו (ז) פשיטא דפטור :

שרגש עליהן ההר כו' · משום דלא אשכחן דכתיב ביה ויבכו אותו שלשים יום כמו במשה ואהרן. ע"כ תוספות ישנים . רש"ל :

סוף

קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה כו' א"ר יהודה מעשה בא לפני ריב"ז בערב ואמר חושש אני לו מחטאת . והא דאמרי בכל מקום ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה
לה עיקר אלא מהא . וממאי דקא מפלגי ת"ק ור' יהודה בהא מתני' במלאכה שאינה צריכה לגופה דאמרי' (לקמן ד' קז.) איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב
א"ר יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה . אבל דופתא בהדיא דפליגי עלה בלשון הזה לא אשכחן אלא מהאי דיוקא דאמר הכא שנית מתו אלא אחמתו קשיא אחמתו
קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון כדמפרש : ומקשינן אימור דשמעת ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה במתקן דאע"ג דלא קא מכוין כיון דמשילא לא הויא מלאכה דניחא ליה חייב
שמעת ליה ופרקי' הקורע בגדיו בחמתו נמי מתקן הוא דכד קניטה דעתיה בכעסיה מתרווח בקריעת בגדיו ינמצא עושה נחת רוח ליצרו . ואקשינן וכי האי גוונא מי מיחייב והתניא הקורע בגדיו
המשבר כליו וכן המפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך כעובד ע"ז שכך היא אומנות של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עבוד ע"ז כו' ופרקינן לא עבוד בכעסיה הכי אלא מראה עצמו כועס

רב נסים גאון

פי"ג ר' אליעזר אומר האורג . חמתו אחמתו לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר פטור עליה . כבר פירשנו בפרק ראשון אבל דבריהם מתני' ר' יהודה היא דאמר מקלקל בחבורה פטור ובריתא ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב ולא אשכחית עיקר פלוגתא ולא ידעינן לה אבל אדוננו האיי גאון כתב בפירוש זה הענין והא מילתא דמקלקל בחבורה דקאמרינן פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא עדיין לא ידעי' היכא ניהי ומתניתא דמפרש בה ר' יהודה ור' שמעון במקלקל בחבורה לא שמיע לנא אלא
דפלוגתא

*) עי' תוי"ט ד"ה הקורע על מתו וכו' דמקיים נוסחא ישנה ואין בו חימוס . פי' שע"י הקריעה נסתלק חימוסו ע"ש ודלא כרש"ל שהגיה ואית בו חימוס

רבינו חננאל

ידאגו כל האחין כולן אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן: וכל המקלקלין פטורין: *תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל *פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם ת"ל משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו והאנן תנן כל המקלקלין פטורין מתניתין *רבי יהודה ברייתא רבי שמעון מ"ט דר' שמעון מדאיצטריך קרא למישרא מילה הא חובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מבעיר בעלמא חייב ורבי יהודה התם מתקן הוא כדרב אשי דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי *מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין: שיעור המלבן כו': רב יוסף מחוי *כפול רב חייא בר אמי מחוי פשוט:

מתני' *ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכ"א צפור למגדל וצבי

רש"י

ידאגו. יירא מן המיתה: דמת גדול. יש לדאוג הואיל ושלטה מדת הדין בראש הבית: ואמרי לה דמת קטן. שבקלקלה מתחילין מן הקטן*: חוץ מחובל באדם דמקלקל הוא וחייב דתנן (ב"ק פז.) החובל בחברו בשבת פטור (א) מלשלם מפני שנדון בנפשו: ומבעיר. את הגדיש מקלקל הוא וחייב כדתנן (שם דף לד:) והוא שהדליק את הגדיש פטור מן תשלומין מפני שנדון בנפשו: אינה משנה. דהא מקלקל הוא פטור: בצריך. לדם היוצא מן החבלה לכלבו ואם מקלקל הוא אצל נחבל מתקן הוא אצל הכלב: והא תנן כל המקלקלין פטורין. ואפי' חובל ומבעיר וקשיין אהדדי ולרבי אבהו פריך: מתני' ר' יהודה. דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולא איתפרש היכא ול"נ מתני' ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה דאע"פ דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים ולר' יהודה כי האי גוונא מלאכה הוא משום תקון אחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש דקתני קורע על מתו פטור סיפא ר"י: וברייתא ר"ש היא. דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל ואפי' מבעיר עצים (ב) לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב כדיליף לקמיה: מדאיצטריך קרא. וביום השמיני ביום יתירא ואפי' בשבת ומילה חובל הוא מכלל דשאר מקלקלין בחבורה חייב: ומדאסר רחמנא הבערה דבת כהן. בשבת (*לקמן בפרק ר' אליעזר): מה לי מתקן כלי. הא נמי מתקן גברא הוא ויש מלאכה בתיקון זה: בישול פתילה. שהוא מדליק פתילה של אבר ונותנה לתוך פיה* ודרך בישול הוא זה וחייב על הבישול שאינו מקלקל האבר בבישולו אלא מתקן ונורף: סמנין. של מלאכת המשכן: רב יוסף מחוי. האי הסיט כפול דמתני' כפול ממש ברווח קצר שבין אצבע לאמה משער שני פעמים: מחוי פשוט. ברווח שבין גודל לאצבע פעם אחד הוא כפול דמתניתא שיש בו כפלים כאותו שבין אמה לאצבע:

מתני' הצד צפור. עד שהכניסו למגדל משטיי"ר בלע"ז חייב דזו היא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא לו דרך חלונות: ולבי

תוספות

חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא כו'. פי' רבינו שמואל דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו ולאפרו לא חשיב מקלקל וחייב אפי' לר' יהודה וכן משמע בסמוך מתוך פי' רש"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא דלאו משום דס"ל כר' יהודה מאן דתנא כר"ש משתקינן ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו סבר דחובל ומבעיר אע"פ שאינו צריך לכלבו ולאפרו חייב לר' שמעון דגמר ממילה והבערת בת כהן ור' יוחנן סבר דר"ש נמי לא מחייב אא"כ איכא קצת תיקון כגון דצריך לכלבו ולאפרו דמילה והבערה איכא קצת תיקון שהוא צורך מצוה אבל לר' יהודה אפי' צריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון חשוב דאין דרך לחבול בחבירו כדי ליתן לכלבו או לשרוף גדיש בשביל האפר אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ח.) סכין של ע"ז מותר לשחוט בה מודה ר' יהודה לענין שבת דחייב דדוקא לענין ע"ז חשוב מקלקל דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ולא חשיב ליה הנאה כיון דקלקולו יתר על תקונו ור"ת מפרש דהא דחשיב לר' יהודה מקלקל בצריך לכלבו ואפרו לפי שאין התיקון בא באותה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם ולאחר שכלתה ההבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוציאה מידי אבר מן החי וקורע למירמא אימתא אאינשי דביתיה חשוב ליה לר"י נמי תיקון לפי שבשעת הקלקול בא לו התיקון וכן בהריגת המזיקין (לקמן קכא:) חייב לר' יהודה דבא התיקון בשעת הקלקול ולר"ש פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה וקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב דמיחייב לכ"ע אע"ג שבשעת הקלקול אינו בא התיקון היינו משום שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לבסוף ותיקון גמור הוא שהרי אינו יכול לעשות התיקון אלא ע"י הקלקול:

בחובל וצריך לכלבו כו'. וא"ת ור' אבהו דמחייב אפי' באין צריך לכלבו כיון דאין צריך כלל הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעי צריכה לגופה כדאמרי' בריש הנחנקין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש האמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכן משמע בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.) גבי חלזון ובפרק כל כתבי (לקמן דף קכא:) ובס"פ ספק אכל (כריתות דף כ:) וי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהויא צריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיסורי הנאה שסבר שיכול ליתן לכלבו ולבשל בו קדרה ור' אבהו אע"ג דלא חשיב תיקון מ"מ צריכה לגופה חשיב וא"ת צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה* וי"ל דלא דמי דהכא הוא צריך לנטילת נשמה כדי לתת לכלבו דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש ומבעיר נמי צריך להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר כדי לבשל קדרה אבל חופר הגומא נעשית מאליה ואינו נהנה ממנה כלום*:

מדאיצטריך קרא למישרי מילה כו'. וא"ת למה לי למילף ממילה נילף כולה מילתא מהבערת בת כהן דלא דחי שבת דבהבערה איכא נטילת נשמה וחובל נמי לא מחייב אלא משום נטילת נשמה וי"ל דלענין מקלקל בחבורה ליכא למילף מהבערה דהתם התיקון בא בשעת הקלקול אבל לענין מקלקל בהבערה יליף שפיר דלאחר הבערה בא התיקון כדפי' אי נמי אי לאו דילפינן ממילה דמקלקל בחבורה חייב ה"א דצליה דוחה את השבת דלאו מלאכה היא והבערה לחודה היא דאימעטא משום דמקלקל בהבערה חייב:

דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי. לאו משום דסבר כר' יהודה אלא מפרש הוא אליבא דר' יהודה: **מה לי** לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין. אין לפרש כמו שבישול סממנין מתקנן להיות יותר חשובים כך פתילה חשובה יותר ע"י בישול דאי היינו טעמא דר' יהודה שאר מיתות ב"ד דלא דחו שבת מנלן כיון דלא שייך בהו תיקון דהבערה לא אסרה תורה אלא משום תיקון פתילה ועוד שריפת בת כהן גופה מנלן דלא דחינן היכא דתיקן הפתילה מאתמול ואומר ר"י דה"פ מה לי בישול פתילה לצורך שריפת בת כהן מה לי בישול סממנין לצורך צביעה בגד דכי היכי דבישול סממנין לצורך צביעה חשוב תיקון ה"נ בישול פתילה לצורך שריפה ומהכא נפקא לן שפיר דכל שאר מיתות ב"ד חשוב תיקון משום מצוה דאי לאו שריפה עצמה חשיבא תיקון משום בישול פתילה לא הוה אסורה אע"פ שמתקנת בכך דכיון שאינה אלא משום שריפה לא הוה חשיב תיקון ולא מיחייב וכן מוציא מרא לחפור לקבור בו מת לר"ש כמו מוציא כיס לקבל בו זיבה בפ"ק (דף יא.) וא"ת בשלמא לר' יהודה שפיר שמעינן דהבערה ללאו יצאת או לחלק מדלא כתב לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם וכתב הבערה ש"מ ללאו יצאת או לחלק כדפרישית בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) [ד"ה הבערה] אלא לר"ש דאיצטריך למיכתב הבערה לחייב מקלקל בהבערה מנא ליה דיצאת ללאו או לחלק וליכא למימר דנפקא ליה לחלק מאחת מהנה כדמפיק ליה ר' יוסי דהא בפרק הבונה (לקמן דף קיג:) פליג ר"ש בהדיא אר' יוסי ודריש ליה לדרשה אחריתי וי"ל דנפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לשמואל בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) והשתא אתי שפיר הא דהוה קשה *שמואל דאמר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יוסי דהשתא כר"ש ס"ל ובפ"ק דיבמות (דף ו:) קאמר דאיצטריך קרא למישרי מקל וחומר מעבודה דדחיא שבת היינו כר' יהודה דחשיב ליה תיקון אבל לר' שמעון איצטריך קרא בהבערה לחייב כל מקלקל בהבערה הך פלוגתא דמקלקל בחבורה מפרש רש"י דנפקא לן מפלוגתא שאינה צריכה לגופה משמע דלא בעי לר' שמעון צריך לכלבו ולאפרו ולפי זה צריך לומר דר' אבהו כר"ש ור' יוחנן כר' יהודה ואין נראה כדפי' לעיל ונ"ל דהך פלוגתא דמקלקל בחבורה קבלה היתה בידם: ואין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף ה:
כג ב ג מיי' פ"ח מהל' שבת הל' יז ופ"ח הלכה ז ופ"י הלכה א סמג לאוין סה:
כד ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:
כה ה מיי' פ"י מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיו סעיף א:

רבינו חננאל

אאינשי ביתיה ואית מן רבנן דטעו ותמהו היכי מקשינן וכי האי גוונא מי מחייב. והא כעובד ע"ז חשיב אטו עובד ע"ז והעושה דברים מכוערים מותר ושניה לקושיא וגרסי מסבריהן וכי האי גוונא מי שרי והתניא ר' שמעון בן אלעזר וכו' *) ואהדרינן להו ואיסורא מי הוי קשיא למ"ד מתקן וחייב הוא ולא מיתוסף בו איסורא אחרינא. אלא לישנא דיקא הכי היא וכה"ג [מי] מיחייב דכיון דאמר [ר' אבין] מתקן הוא משום דעביד נחת ליצרו ומשום הכי מחייב ר' יהודה על מלאכה שאינה צריכה לגופה. אקשינן עליה האי תיקונא הוא אדרבה האי קלקולא רבה הוא משום דמגרה יצרו בעצמו ומקלקל הוא. ולא שמעינן לר' יהודה במקלקל דמחייב נדחה ר' אבין ובטיל פירוקיה לגמרי ואוקימנא לא מחייב ר' יהודה בהא אלא משום דקא עביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה וקא מחוי דבחמתיה עביד וקא מכוין לתקוני לאינשי ביתיה וכרב יהודה דהוא שליף מצבייתא כו' דכל כי האי גוונא תיקונא היא ולא קלקולא אלא מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מאן דעביד הכי בשבת לר' יהודה חייב לר' שמעון פטור ומתני' כר' שמעון: פיס' כל המקלקלין פטורין. תני סתמא ובריית' כר' אבהו דמחייב חובל ומבעיר. ואע"ג דאמר ר' יוחנן אינה משנה אלא החובל בצריך לכלבו והמבעיר בצריך לאפרו דלא מקלקלין נינהו מיהו איצטרכינן לברר היכא אמירא החובל והמבעיר שלא לצורך חייב ואהדרינן מתניתין ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור ובריית' ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב ואל תתמה דרישא דמתניתין כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה וסיפא כר' יהודה במקלקל בחבורה [דבהא] סבר לה כמר ובהא סבר לה כמר ומילתא דמקלקל בחבורה דקאמרי פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא לא ברירה לן עיקר פלוגתייהו דא היכי ניהו ומתניתא דמפרשא במקלקל בחבורה ר' יהודה פוטר ור' שמעון מחייב. לא שמיע לן אלא מגמרא בלחוד הוא דשמעינן ליה. ובעושה חבורה ומתקן כ"ע לא פליגי דמחייב כי פליגי בעושה חבורה ומקלקל דר' יהודה פוטר ופתם מתניתין כוותיה ור' שמעון אסרי וגרסינן באלו דברים בפסח א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי אזלת לקמיה דר' זריקא בעי מיניה למאן דסבר מקלקל

*) נראה דט"ס יש כאן וצריך תיקון.

רב נסים גאון

דפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא: מדאצטריך קרא למישרא מילה. עיקר דילה בתורת כהנים וביום השמיני ימול ואפי' בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או מקיים אני מחלליה אף במילה ומה אני מקיים ימול חוץ מן השבת ת"ל וביום ואפי' בשבת ובפרק ר' אליעזר (דף קלב) אמרו עוד עד כאן לא פליגי אלא במכשירי מילה אבל מילה גופה דברי הכל דחיא מנא לן ונאמרו בדבר זה כמה טעמים והעיקר הוא מה שאמר ר' יוחנן כי דבריו שוין עם הברייתא ועליהן אנו סומכין ותיאיל והוצרך הכתוב לומר וביום להתיר המילה בשבת שהיא מצוה הודיע אותנו שחבורה בעלמא חוץ מן המילה אסור לעשותה וחייב עליה בשבת ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן מכלל דמבעיר בעלמא חייב כבר ידעת כי ד' מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק וכי בת כהן שזונתה מיתתה בשריפה והא אחת מן הנשרפין כדכתיב (ויקרא כא) ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו' באש תשרף ובמסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) זכרו היאך מצות שריפה ואמרו מצות שריפה דנשרפין היו משקעין אותן בזבל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשין לתוך רכה וכורך על צוארו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו ופירשו בתלמוד מאי פתילה אמר רב מתנה פתילה של אבר ועל פי זה נאמרה כאן מה לי לבשל פתילה מאי לי לבשל סממנין כלומר פתילה של אבר שתישרף בה בת כהן שזונתה והזהיר הקב"ה את ב"ד שלא ישרפו המתחייב שריפה ביום שבת כמה שנאמר (שמות לה) לא תבערו

[נדרים פא.]
ב"ק לד:
[שם ובכמותעו: סנהדרין סג.]
[לעיל יב. עג: וש"נ]
[יבמות ו: פ"ש]
[גי' הערוך כפופ"ע שבערך קף ובערך סט ועי' ברמב"ם ובמגיד ועתוס' מנחות לה: ד"ה וכמה וכו']
[ג"ל יבמות ו: סנהדרין לה:]
סנהדרין נג.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חוץ מחובל וכו' פטור מלשלם מפני [וכן גי' רש"ל]: (ב) ד"ה וברייתא וכו' מבעיר עצים לקדרתו:

[ועי' תוס' סנהדרין פד: ד"ה מאן שמעת]

גליון הש"ס

גמ' פוק תני לברא. עירובין ט ע"א ביצה יב ע"ב יומא מג ע"ב יבמות עו ע"ב סנהד' סג ע"א:

[עי' תוס' לעיל צ ע"ב ד"ה לא משמע]

וצבי (א) לגינה ולחצר ולביברין [חייב] *רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב :
גמ' *תנן התם אין צדין דגים מן הביברין בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין *חיה ועוף ונותנין לפניהם מזונות ורמינהו *ביברין של חיות ושל עופות ושל דגים אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא עופות אעופות נמי לא קשיא הא (ג) ביבר מקורה הא ביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא *הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור מפני שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן היכי דמי ביבר גדול היכי דמי ביבר קטן אמר רב אשי *כל היכא דרהיט בתריה ומטי לה בחד *)שיחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי *כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי נמי כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול : רשב"ג אומר וכו' : *אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל *הלכה כרבן שמעון בן גמליאל *אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל (א)מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא *ת"ר *הצד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן *וחולה פטור א"ל אביי לרב יוסף מ"ש הני ומ"ש הני הני עבידי לרבויי הני לא עבידי לרבויי והתניא *חולה חייב אמר רב ששת לא קשיא הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת *אובצנא ת"ר הצד חגבין גזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים *כל שבמינו ניצוד חייב וכל *שאין במינו ניצוד פטור תניא אידך הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות פטור איבעיא להו אלעזר בן מהבאי ארישא קאי או אסיפא קאי ת"ש *הצד חגבין בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אפילו בשעת השרב אם היו מקלחות ובאות פטור :
מתני' *צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר :
גמ' א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל *הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו : מתני' *ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו :
גמ'

*) [גי' הערוך שיהיא כגון ריצה אחת ואינו צריך לפוש בינו בינו]

רש"י

*ולצבי · ניצוד משהכניסו לביתו ונעל בפניו אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו צידה : המחוסר צידה · שקשה לתופסו שם כדמפרש בגמ' : גמ' ביברין · קרפיפות מוקפין : אין צדין מהן בי"ט · אלמא לאו ניצוד ועומד קא חשיב ליה ש"מ המכניסו לביבר אין זו צידתו : ואין נותנין לפניהן מזונות · כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו : הא רבי יהודה · ההיא דאין צדין רבי יהודה היא דבמתניתין לא חשיב לה צידה עד שיכניסו לבית : עופות אעופות קשיא · דהא בין לר' יהודה בין לרבנן צפור למגדל קאמרי : ביבר מקורה · הוי ניצוד : בצפור דרור · מתני' דקתני צפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבית כבשדה ונשמטת מזוית לזוית : השתא דאתית להכי · לאוקמינהו לתרווייהו כרבנן : חיה אחיה נמי · מוקמי כרבנן : והא ביבר קטן · מתניתין דהכא : והא · מתניתין דביצה בביבר גדול : שיחייא · מרוצה שהוא שוהה לאחוז בה : עוקצי · פיאות להשמט בהן : ואידך · כל מי שאינו כן : מכלל דפליגי · והא אוקימנא דרבנן נמי בביבר קטן אמרי : מאי נפקא לך מינה · כ"ש כיון דלא פליגי עליה הלכתא כוותיה : זמורתא תהא · אומר השמועה בזמירה בעלמא בלא צורך : סומא וישן עבידי לרבויי · לישמט כשמרגישין יד אדם : אובצנא · עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו כצוד ועומד הוא : הגזין · (ג)*מין חגב טהור הוא ונאכלין : במינו ניצוד · כגון חגבים והגזין : שאין במינו ניצוד · צירעין ויתושין שאינן לצורך : חגבים בשעת הטל · עיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין : מקלחות · הרבה ביחד שהן מזומנות ליקח : ארישא קאי · דאף בשעת הטל אם מקלחות ובאות שרי ואי לא אסור : מתני' צבי שנכנס · מאליו : ונעל אחד בפניו · זו היא צידתו : נעלו שנים פטורים · דהוי להו שנים שעשאוה : לא יכול אחד לנעול · אורחיה הוא לנעול בשנים והרי לכל אחד מלאכה דבלא איהו לא מתעבדא : ורבי שמעון פוטר · לטעמיה דדריש קראי למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפרק המצניע (לעיל צג:) : גמ' הצד ארי · אפילו תופסו אין זו צידתו שכשכועס משחית והולך : עד שיכניסנו לגורזקי שלו · בית משמר העשוי לו כמין תיבה : מתני' השני חייב · שהוא צדו : הא (ד) למה · שני זה דומה מאחר שנצוד ע"י הראשון : לנועל את ביתו לשומרו · ולא לצוד : ונמצא צבי · שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו וכן (ה) אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול :

תוספות

ואין נותנין לפניהם מזונות · אין לפרש דטעמא משום דדגים מיתזני שפיר במים להכי לא טרחינן דהשיבי כאין מזונותיהם עליך חדא דלאו מילתא דפסיקא היא דלדגים מצוין מזונות ולא לחיה ועוד דבסמוך בעי לאוקמי הא דקתני אין לדין חיה ועוף ואין נותנין לפניהם מזונות בביבר שאינו מקורה וכי בשביל שאינו מקורה מצויין להם מזונות ורש"י דפירש כיון דאין צדין מוקצין נינהו להכי אין נותנין לפניהם מזונות ואין טורחין בשבילם אין נראה כלל דהא תנן לקמן בפ' בתרא (דף קנה:) נותנים מים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יוני הרדסייאות אע"ג דמוקצין הן בשבת ונראה לר"י כל היכא דהוי כניצוד ועומד מדאורייתא כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסייאות ואע"ג דמדרבנן אסור לצודן כדתנן בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) חיה ועוף שברשותו הצדן פטור משמע אבל אסור כיון דמדאורייתא כניצוד ועומד נותנין לפניהם מזונות וכן חיה ועוף שבביברין מקורין דחשיב טפי מזונותיהם עליך אבל כאן שמן התורה אין ניצודין לא חשיב מזונותיהן עליך והוי כאותן שהן כל שעה בשדה כמו יוני שובך ויוני עלייה ואתי שפיר לפי זה ההיא דריש אין לדין (ביצה דף כד:) דקתני התם במתניתין רשב"ג אומר זה הכלל המחוסר צידה אסור כו' וקאמר בגמרא היכי דמי מחוסר צידה כגון דאמר הבא מצודה ונצודנו אמר ליה אביי לרב יוסף והרי אווזים ותרנגולים דאמר הבא מצודה ונצודנו ואמר הצד אווזים ותרנגולים ויוני הרדסייאות פטור והשתא קשה מאי פריך והא פטור משמע אבל אסור ובמתניתין קתני נמי רשב"ג אומר מחוסר צידה אסור ולמאי דפי' הכא אתי שפיר דרשב"ג קאי ארישא דקתני אין צדין ואין נותנין לפניהם מזונות וקא אסר רשב"ג במחוסר צידה אף ליתן מזונות וא"כ מחוסר צידה דאורייתא חשיב ליה ולהכי פריך שפיר :
הלכה מכלל דפליגי · אע"ג דר' יהודה פליג מ"מ פריך אביי שפיר דאי לאפוקי מדרבי יהודה אתא לימא אין הלכה כרבי יהודה הכא אתי שפיר דלא קבעי היכי דמי מחוסר צידה דהא כבר פי' דהיכא דאיכא עוקצי ביבר גדול ומסתמא דהיינו מחוסר צידה דרשב"ג אבל בריש אין צדין (ביצה דף כד:) קשה אמאי קבעי ה"ד מחוסר צידה הואיל וכבר פי' ביבר גדול וביבר קטן לרבנן ונראה לריב"א משום דהתם קתני במילתייהו חיה ועוף ועלה קאי רשב"ג וקבעי ה"ד מחוסר צידה בעופות אבל אחיה לא קבעי דזה כבר פירש וכן משמע דכל הנהו דמייתי עלה לא מיירי אלא בעופות אבל הכא לא איירו רבנן בעופות אלא בחיה גרידא :
*היכא דנפלי טולא דכתלים · היה להם שיעור הכתלים שוה והיו יודעין שיעורן :
למה זה דומה לנועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו · ואם תאמר מאי אולמא הך מהך ונראה לריב"א דס"ד דבא וישב בצידו ליתסר משום דמיחזי דלהוסיף שמירה לצבי הוא בא : וממאי

(א) לקמן קיג: עירובין ס: ביצה כד: ע"ז לב:

רבינו חננאל

בחבורה פטור שחטו שלאלשמו ושלא לאוכליו כו' וכולא שמעתא דקא מפרש ליה בחדא חדא מאי תיקן ולא מפרש מ"ד המקלקל בחבורה פטור מאן הוא אלא מתניתין בהדיא היא כל המקלקלין פטורין בין חובל דמקלקל בחבורה בין דחד מיניה (וקרא) [וקאמר] ר"ש ור' יהודה היא*דשמעינןפלוגתייהו וגרסינן בבתולה נשאת אם תמצא לומר דם חבורי מחבר שהבועל בתחלה הוא עושה חבורה הא אמרינן אם תמצא לומר הלכה כר' יהודה דאמר שאין מתכוין אסור מי הואי האי בועל בשבת מקלקל בהאי חבורה אי לא . ואם תימצא לומר מקלקל הוא במקלקל הלכה כר' יהודה או כר' שמעון והכין פירושא הלכה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור או הלכה כר' שמעון דאמר חייב דאי אמרת הלכה כר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב או הלכה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אילו היה כך אסור לבעול בתחלה בשבת וחזינן דמפרש (בספינה) לעולם רב כר' יהודה סבירא ליה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. אלא מיהו מקלקל בחבורה הוא ושרי לר' יהודה ואמרי' מ"ט דר' שמעון דאמר חובל ומבעיר אע"פ שמקלקלין חייבין מדאצטריךקרא למישרא מילה בשבת וגמרינן דמקלקל בחבורהבעלמא בשבת חייב ואקשינן מילה מתקן הוא כדרב אשי דאמר מה לי לתקן מילה מה לי לתקובלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין ולא גמרי' מינה למקלקלין ומקלקל לא אשכחנן דאיתמר : שיעור המלבן צמר כמלא רחב הסיט כפול וכן המנפץ צמר וכן הצובע וכן הטווה רב יוסף מחוי[כפוף]מעיקר הגודל עד ראש אצבע כשהן דבוקות זו בזו רב חייא בר אמי מחוי פשום מראש גודל עד ראש אצבע כשהן פשוטות דאעפ"כ אינן הוות זרת:ר' יהודה אומ' הצד צפור למגדל כו' פי' מגדל זה של עץ הוא שחשוב ככלוב גדול אם פתח שער המגדל ועשה תחבולות עד שנכנס הצפור לתוכו וסגר עליו חייב כי כסגרו המגדל ונמרה הצידה וגם אם הולך אחר צבי והחזירו מיכן ומיכן עד שנכנס לבית חייב כי כיון שנכנס לבית והא סגר עליו הרי צידו חייב אבל אם

* נראה דט"ס יש כאן ואולי צ"ל ומהא הוא דשמעינן פלוגתייהו .

רב נסים גאון

תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת על פי מה שנתפרש פסוק זה כי בבית דין הוא מדבר כמו שנא' בראש מסכת יבמות (דף ו) מושבות מה תלמוד מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בארץ ובחוצה לארץ מושבות דכתב רחמנא למה לי משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנא' (דברים כא) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים (שמות לא) מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם מה מושבות האמורות להלן בבית דין אף כאן בב"ד ואמר רחמנא לא תבערו אש ועיקר זו הברייתא בסוף מכילתא דר' ישמעאל ואמרו עוד בתלמוד ותיהוי נמי ר' יוסי אימור דאמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת הבערה דעלמא הבערה דבית דין בישול פתילה היא ואמר רב אשי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין מיכן למדנו דאסר רחמנא הבערה דבית דין בשבת ונתחייבו מיכן שהמבעיר בעלמא חייב : רבן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. במסכת יום טוב בפרק אין צדין (דף כד) גרסי' היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר דוחה מה שאמרנו כן אלא תשני דברים מעיקר אחד הם והואי כי מה שעומד בביבר והוא עדיין מחוסר צידה פטור מן החטא' כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר צידה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר צידה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה

עין משפט נר מצוה

כו א ב ג ד מיי' פ"י מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף א :
כז ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב :
כח ו מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם :
כט ז מיי' ומסג שם טוש"ע שם סעיף ג :
ל ח מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה :
לא ט מיי' שם הל' יט :
[נ"א אבל צדין חיה ועוף מן הביברין וכ"א במשנה דביצה]
לב י מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו :

מסורת הש"ס

ביצה כג:
[שם כל סעיף ע"ש]
[תוספתא דביצה פ"ג]
[ביצה כד.]
ברכות לג: [לעיל נו: לקמן קיג. קכ. ביצה כד. עירובין פח: ע"ז לב: פסחים ק. ר"ה לד: לא. יבמות נח.קח. נדה נט. סנהדרין ל:]
[גי' הערוך אובצנא פי' עייפות]
[לקמן קז: ביצה לו:]
[תוספתא פ"ג]
לעיל צג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וצבי לבית ולגינה ולחצר:(ב) שם הא בביבר מקורה הא בביבר:
(ג) רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור . נ"ב וצ"ע מפ' דבכורות דף מ משמע דהוא מין שרץ שמא טוב ומלחתי קושיא זו בספר פרי חדש ס"א:
(ד) ד"ה הא למה שני זה:
(ה) ד"ה וכו' כשומרו לצבי אע"פ:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור ע' בכורות ז ע"ב וכמ"ל פ"א הלכה כא מהל' מאכלות אסורות :

גמ' אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך מתיב רב נחמן בר יצחק ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור אבל אסור לא פטור ומותר הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור ומותר לא פטור אבל אסור הא מדקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ *אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא וממאי דפטור ומותר דקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך *המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן *מחט של יד ליטול בה את הקוץ ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן *כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא (א) תישך:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב: גמ' מדקתני החובל (ב) בהן חייב מכלל דאית להו עור מאן תנא אמר שמואל רבי יוחנן בן נורי היא *דתנן רבי יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות רבה בר רב הונא אמר רב אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה דכתיב °אלה הטמאים לכם *לרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת אפילו רבנן מודו ולענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד משמנה שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין עור אלא למה

°ויקרא יא

רש"י

גמ' תחת כנפיו. תחת כנפי כסותו ואין יכול לצאת שנכנע בפניו מאליו: יושב ומשמרו. כן ואינו צריך לפתוח לו חלון דאינו אלא שומר: לנועל את ביתו. דכל אדם עושין כן: המפיס. מבקע מורסא קיטור"א: אם לעשות לה פה. בתוספתא* תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים של עכשיו עושין דמתקן לה פתח: חייב. משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי: ואם להוציא לחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד: פטור. ומותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזור בה שבות משום צערא: ומחט של יד. ניטלת בשבת: ליטול בה את הקוץ. והיינו דומיא דלחה דמצער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד וקאמר ניטלת לכתחילה מחט של יד היא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה ושל שק לפתוח בה את הדלת קרי לה להאי מחט של יד: קערה. של חרס: כופין. לכתחילה ולא שיכבה את הנר ואשמעינן דכלי ניטל להצלת דבר שאינו ניטל בשבת: על עקרב שלא תשוך. ואע"ג דממילא מתליד:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים. החולד והעכבר וגו' (ויקרא יא): הצדן. חייב שבמינו ניצוד: והחובל בהן חייב. דיש להן עור כדמפרש בגמרא והויא ליה חבורה שאינה חוזרת והויא ליה תולדה דשוחט. לוי"ה. ל"א כיון דיש להן עור נצבע הטור בדם הנצרר בו (ג) דחייב משום צובע: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעת ונחשים ועקרבים: החובל בהן פטור. דאין להם עור: שלא לצורך פטור. דאין במינו ניצוד והויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור' שמעון היא כדמוקי לה בגמ': חיה ועוף שברשותו. פטור אם לצדן שהרי ניצודין ועומדין: והחובל בהן חייב. דיש להן עור: גמ' שמנה שרצים יש להן עורות. ופליג אדרבנן דאמרי בהעור והרוטב האנקה הכח והלטאה והחומט עורותיהן מטמאין בטעדשה כבשרן אלמא הני ארבעה לית להו עור: אלה הטמאים. בתר והאנקה והכח כתיב ודרשינן ה' יתירה דהטמאים לרבות שעורותיהן כבשרן וכתיב אלה למעוטי הנך דקרא קמא החולד והעכבר והצב: אפילו רבנן מודו. דיש להן עור:

תוספות

וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. למאי דמסיק בריש פ' הנחנקין (סנהדרין דף פה.) דאתיא כר"ש אתי שפיר דמיירי אפילו ודאי חביל ומשום שאינה צריכה לגופה שרי אבל לפי מאי דפריך התם והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל לא פשיט הכא מיניה שפיר דבמפיס מורסא דודאי עושה פתח שמא יהא אסור ואומר ר"י דאפילו למאי דס"ד התם פשיט שפיר דמסתבר דככולי עלמא אתיא אפילו כר' יהודה וכיון דלרבי יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפילו אינו פסיק רישיה שרי הכא משום צערא דגופא לר"ש נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתחילה מהאי טעמא:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים החובל בהן חייב. לשון ספי' הקונטר' משום נטילת נשמה עיקר כדפי' בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.): הצדן לצורך חייב. וא"ת מ"ש דאיצטריך הכא למיתני טפי הלדן לצורך חייב בכל חיובי דשבת נמי לא מחייב ר"ש אלא לצורך ואומר ר"י דלהכי תנא ליה הכא לאשמעינן דבשאר שקצים ורמשים שאין להן עור צריך שיתכוין לשום צורך דסתמיה לאו לצורך קיימי אבל בשמונה שרצים דרישא דיש להם עור סתמייהו ניצודין לצורך עורן להכי תני לדן בהדי חובל דמחייב נמי משום עור: שלא לצורך פטור. פירש רש"י דאין במינו ניצוד ואינו נראה דהא מאן דפטר אין במינו ניצוד פוטר אפילו לצורך אלא יש לפרש דאפילו במינו ניצוד פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור"ת מחקו מן הפירושים: אמר שמואל ר' יוחנן בן נורי היא דאמר שמונה שרצים יש להם עור. תימה לר"י דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן אלא לענין טומאה אבל בשבת דילמא מודו ליה דהא עור של עגל הרך הוי כבשר לענין טומאה והחובל בו בשבת חייב וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר שרך הוא ותנן חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב וי"ל דעור של עגל הרך ושל עוף אע"ג דחשיב עור הוי כבשר לענין טומאה משום דרכיכן וראוין לאכילה אבל עור ח' שרצים סבר שמואל דטעמא דרבנן דחשיבי ליה כבשר משום דאזלי בתר גישתא כדמפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכב:) ולא משום רכיכות דלא רכיך כולי האי וכיון דלית להו ממשות עור החובל בהן פטור כמו בשאר שקצים ורמשים: ע"ב לא פליגי רבנן אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים. וא"ת והא מסקינן בפ' העור והרוטב (שם) דבגישתא קמיפלגי ופי' בקונט' התם דרבנן לא דרשי הטמאים ואיכא למימר דרב דהכא לטעמיה דתני התם תנשמת ולא אזיל בתר גישתא ומיהו בלאו הכי א"א לומר התם כדפי' הקונטרס דאמאי איצטריך למימר התם רב תנא הוא ופליג והא ע"כ ברייתא דדריש הטמאים קיימא כרב ע"כ נראה דרבנן דמתני' דהתם נמי אית להו דרשה דהטמאים אבל לית להו (ד) למינהו הפסיק הענין וכתב הטמאים לרבות ואלה למעט ומוקמינן ריבויא אהנהו ארבע דלית להו גישתא האנקה והכח והלטאה והחומט ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר למינהו וגם תנשמת בכלל וקצת קשה דאמרינן לקמן מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא והא רבנן נמי אזלו בתר גישתא ואפילו הכי דרשי הטמאים וה"נ נימא לרבי יהודה וא"כ נמי נימא עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה דכתיב הטמאים אבל לענין שבת מודה:

אמר

רבינו חננאל

טרד לצבי עד שנכנס לגינה או לחצר או לביבר בשבת. הרי זו אינה צידה ופטור וחכ"א אפי' טרדו לגינה או לחצר או לביבר וכלאו שם הרי זו צידה וחייב ורמינן מתניתין אהדדי תנא (ביצה דף כג) אבל צדין חיה מן הביברין בי"ט כי חיה שהיא בביבר זו (צידה בביבר) צידתה. וכשנוטלה מן הביבר אינו חשוב כצידה ותניא ביברין של חיה [ושל עופות] אין צדין מהן ביום טוב שמעינן מינה כי חיה שבביבר לאו כצודה דמיא ועכשיו הוא צד אותה ואוקימנא למתני' כחכמים דאמרי הצד חיה לביבר חייב ומשום הכי צדין אותה ביום טוב וברייתא כר' יהודה אלא עופות אעופות קשיא דמתניתין שריא למיצד עוף מן הביברין וברייתא אוסרת וכי תימא כי שריא מתניתין מביבר מקורה וברייתא כי אסרה מביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ור' יהודה ורבנן מודו כי הכולא צפור בתוכו בשבת אינו חייב דלא דמו לצד ולאו הוא צד אלא בזמן שצדו למגדל וכל מאן דפטר על זה בשבת אסיר למיצד מיניה בי"ט וכל מאן דמחייב עליה בשבת שרי למיצד מיניה בי"ט וכ"ע על צפור למגדל מחייב בשבת על צפור לבית לא מחייב והכין קשיא היכי שריא מתני' עוף מן הביבר בי"ט ובשבת פטור עליה או היכי אפטר בשבת ובי"ט אוסר אמר רבה בר הונא הכא בצפור דרור עסקינן כו' פי' כי קתני בשבת הצד צפור לבית פטור בצפור דרור ואפי' כד מיבחשה לא חבשה נפשה בצידה לפי שאינה מקבלת מרות אבל צפור אחרת דלא רגילה בבית מאלתר שיסגו' עליה בית מקורה מקבלת מרות וכצודה דמיא וחייב עליה בשבת וכיון שחייב עליה בשבת שרי לצודה בי"ט. השתא דאתית להכי לענין עוף ואוקימתה זו *)ששנויה בשבת בביבר שאינו מקורה והשנויה בי"ט בביבר מקורה ונקטינן מהדדי חיה אחיה [נמי כי אקשי] לן ואוקימתיה חדא לר' יהודה וחדא לרבנן לא צריכין להכין אלא מתני' דקתני צדין חיה מן הביברין בביבר קטן וברייתא דתני אין צדין בביבר גדול היכי דמי ביבר גדול [היכי] דמי ביבר קטן ופירשנו בה ג' פירושי וכולן קיימין ואתו הדין קא קרוב לדר' שמעון בן גמליאל דאמר לא כל הביברין שוין אלא כל ביבר המחוסר צידה וצריך למיצדיה בתר הכין פטור עליו בשבת ואסור לצוד ממנו ביו"ט וכל ביבר שאינו מחוסר צידה חייב עליו וצדין ממנו בי"ט והלכתא כר' שמעון בן גמליאל ומפורש בי"ט היכי דמי מחוסר צידה ואסיקנא שבאות לכלובן ולא בעיין לרבויי פי' [...] שאורב להן בדרך שהצייד אורב לצודו כדכתיב יארוב במסתר גו' ירדפה ומצפיר להן מיכן ומיכן והכין הצד צבי סומא וישן חייב משום רבויי חיגר או זקן או חולה מחמת אוצנא פטור דלא בעי רבויי חגבין גזין והן ממיני דבורים צירעין ויתושין כל שבמינו ניצוד הצדן בשבת חייב ושאין במינו ניצוד הצדן בשבת פטור והגבים ודאי יש במינו ניצד בשעת הטל אין יכולות לפרוח שאין בהן כח ואין צריכין צידה אלא ניטלת ביד ובשעת השרב אם מלקחות ובאות כמים הנשפכין או כדבר הירוי

*) דברי רבינו צריך ביאור לכאורה דהא מתניתין דא"ל והברייתא סכל ביו"ט מיירי ועי"ז קא מתרץ הא בביבר מקורה וכו' וצ"ע.

רב נסים גאון

[...]רה בו הצידה ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר צידה עדיין ומי שלוקח [...]נו ביום טוב עובר על מה שכתוב (במדבר כח) כל מלאכת עבודה לא תעשו מפני שאי אפשר ליקח מה [...]ש בתוך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה מי שרדף [...]י ציד עד שהגיעו לתוכו בשבת חייב בי עשה מלאכה ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה [...]צידה ומותר ליטול ולאכול ממנו לפי שמה שהוא לוקח כבר ניצוד ונגמרה בו מלאכה ולא עשה ביום [...] מלאכת עבודה ולפיכך אמרו בי"ט ושאינו מחוסר צידה מותר ואמרו בתוספתא דשבת (פרק יג) הצד [...] עלייה ויוני שובך וציפורים שקיננו בטפיחין או בבירה וכל שמחוסר צידה חייב לפי שעשה מלאכה [...]יוזין והתרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור מפני שלקח ממה שנגמרה בו הצידה ולא עשה ביום השבת מלאכה ולפיכך הוא פטור כמו שפירשנו נתבאר לך עכשיו כי השני דברים שוין וכי דבר שחייב עליו בשבת מפני שנגמרה מלאכתו מותר לקחת ממנו ביום טוב ובדבר שפטור עליו בשבת מפני שלא נגמרה מלאכתו אסור ליטול ממנו ביום טוב שהרי מחוסר עשייה והרי עשה עבודה ביום טוב וכמו כן עוד התוספתא שוה למשנה ועיקר זה כי צד בשבת לביבר שאינו מחוסר צידה חייב והצד ממנו פטור והצד בשבת לביבר המחוסר צידה פטור והצד ממנו חייב ודברי המשנה הן אמורין בהצד לביבר ודברי התוספתא הן בהצד ממנו ואין ביניהן חלוקה בדין ושמור דבר זה שביארתי לך: סליק פרק האורג

פ"ד שמונה שרצים. וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים. משכחת לה בתורת כהנים הטמאים לרבות עורותיהן יכול עורות כולן ת"ל אלה אלו עורות הטמאים עור

מסורת הש"ס

עדיות פ"א

לעיל ג.

לקמן ע"ב כתובות ו: עדיות פ"ב מ"ה

לקמן קכב: סנהדרין פד: [עדיות פ"ב מ"ה]

לעיל מג. ודף קכא.

חולין קכב.

[חולין קכב: תוספתא חולין פ"ח]

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין סה:

לד ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שט"ז סעי' ו:

לה ג מיי' פ"א מהל' שבת הל' ג סמג שם:

לו ד מיי' פ"י שם הל' יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כח:

לז ה מיי' שם הל' כה וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שעז סעיף ז:

א ו מיי' שם הלכה כא ופ"ח שם הלכה ט סמג שם וטוש"ע שם סעיף ח:

ב ז מיי' שם פ"י הל' כד טוש"ע שם סעי' יב:

ג ח מיי' פ"ד מהלכות אבות הטומאות הל' ח סמג עשין רנט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועל עקרב שלא ישוך. נ"ב וצ"ע מגמ' דברכות פ' אין עומדין ריש דף לג אבל מלחשי כתוס' [...] ד"ה [...] סכנה רק מלאכה צריך לגופיה א"כ בזה אין חילוק בין נחש לעקרב ודו"ק והוא אמת גמור ת"ל: (ב) שם והחובל בהן: (ג) רש"י ד"ה והחובל וכו' וחייב משום: (ד) תוס' ד"ה ע"כ וכו' אבל לית להו דלמינהו הפסיק:

אמר אביי אין עור חלוק מבשר כו׳ . מסקנא דפירכא היא מאביי דודאי אליבא דאביי פליגי לענין שבת אבל למאי דמפרש רבא ורב אדא לא פליגי מידי לענין שבת ותימה הוא כיון דלא קיימא שינויא דאביי היכי פריך מינה : **הצד** את הפרעוש כו׳ ר״י פוטר. משמע דפטור אבל אסור ואומר ר״י בשם הרב פורת דאפ״ה אם נושך האדם מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דמשום צער שרי אבל אם הוא בחותו ענין על האדם שאינו ירא שינשכנו כגון על סרבלו מבחוץ אסור ליטלו אבל יכול להפילו מעליו :

יש ספרים דגרסי מ״ט מחייב רבי אליעזר לאו משום דפרה ורבה ושיבוש הוא דהא אפילו בכינה מחייב רבי אליעזר ופרעוש נקט לרבותא דרבי יהושע דאפילו פרעוש פוטר ושינויא נמי דמשני לא משמע דגרים ליה ור״ת נמי מחקו מספרו :

כיון שיבש בו כסלע . בניצוד ועומד במים איירי מדלא מחייב ליה עד שיבש כסלע : ואי

למה שמנו חכמים . בשחיטת חולין אלו שעורותיהן כבשרן והא ודאי מסבשתא היא אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור דהא עורותיהן כבשרן קאמרי : ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר . אלא לאותן ד׳ שלא מנו חכמים חולד ועכבר ולב ותנשמת אבל האנקה והכח והלטאה והחומט אין עורן חלוק מבשרן ולא הוי חבורה ומ״מ קשיא לרב: א״ל רבא והא למה שמנו קאמר. ולא טעי תנא בין מנו ללא מנו : אין עור מטמא כבשר כו׳ . והכי קאמרי ליה דקאמרת לענין שבת יש להן עור אבל לענין טומאה עורותיהן כבשרן דאיתרבו מהטמאים אין עור מטמא כבשר אלא לאותן ארבעה שמנו : מכלל דרבי יוחנן כו׳ . בתמיה והא קתני התם גבי טומאה דכל ח׳ שרצים לרבי יוחנן בן נורי יש להן עורות : תריץ הכי . סמי מברייתא אלא ותני אין עור למה שמנו חכמים ומיהו לרב לא תקשי דהכי קאמרי ליה לענין שבת מודינא לך דהחובל בהן חייב אבל לענין טומאה פליגא דאין עור לאותן ד׳ שמנו: בשרצים שיש להן עורות. לאותן ד׳ שלא מנו: נצרר הדם. נאסף ונקשר במקום אחד שוב אינו חוזר ונבלע: מאן ת״ק. דהך מתניתא דאמר בשרצים שיש להן עורות דמשמע דיש מהן דפטור : רבי יהודה היא . דלענין טומאה לא יליף מאלה הטמאים אלא ההוא דאית ליה גישתא שעורו עב ויש לו עור ממש אינו כבשר ושאינו עב הוי כבשר והלטאה משום דעורה עב משוי ליה כחולדה בהעור והרוטב הלכך לענין שבת נמי לאו עור הוא בשלש מהן אנקה וכח וחומט אבל לרבנן דהעור והרוטב שמנו הלטאה בהך שעורותיהן כבשרן אלמא דטעמייהו לאו משום עור ולאו עור אלא משום דרשה דקרא לענין טומאה הוא דפליגי משום קרא אבל לענין שבת מודו דודאי עור הן: דברי ר׳ יוחנן בן נורי. דקתני בההיא ברייתא דלעיל לענין שבת כיון דלא איפלגו רבנן עליה אלא לענין טומאה דברי ר׳ יוחנן בן נורי ומחלוקתו מיבעי ליה : מנין לחבורה שאינה חוזרת.ולמילף דההיא דחוזרת לאו חבורה היא כגון הנך דאין להן עור שנצרר בו הדם חבורתו חוזרת לקדמותה או מכה קטנה שלא נצרר הדם : אילימא דקאי ריקמי ריקמי . ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים : אלא ככושי כו׳ . והאי נמר לשון תמורה היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו כלומר וימיר חבורת עורו לחזור לקדמותו שלא יתקשה העור במקום המכה : גמל . משום דגדול הוא נקט ליה : מאילים . אילים מאדמים שנשחטו למלאכת המשכן בשביל עורותיהן : והא אמר מר . במסכתא קמייתא דמס׳ ע״ז : ביצי כינים . קס״ד כינים קטנים כשיוצאין מביציהן : הטפויין.שירון הטפויין וביצי כינים מתניתא היא °ולא ידענא היכא תניא:הצד פרעוש.ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או מבגדיו מבחוץ : להוציא ממנה לחה . מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך (ג) להיות כאן פתח מעכשיו : הצד נחש . נמי הצידה היא המלאכה וזה אינו צריך לצידה אלא שלא תשכנו ואם יודע שתעמוד ולא תזיקנו לא היה צד : השולה דג . שהיה ניצוד ועומד מבעוד יום : כסלע . כרוחב סלע : חייב . משום נטילת נשמה דתו לא חיי : עביד רירי . שנוגעין בו וחוט הרירין *נמשך מן האצבע : דלדל . עקר שהפילתו על ידי דלדול זה : בר המדורי אסברא לי . טעמא דהא מילתא : כשותא . הומלון וגדל מתוך ההיזמי מריח הקרקע שההיזמי יונק ממנו : מיחייב . ואף על פי שאינו מחובר לקרקע כדאמרינן בעלמא (עירובין דף כח: (ג)) מאוירא רבי : פירחא

תורה אור

למה שמנו חכמים אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר אלא למה שלא מנו חכמים אמר ליה רבא הא למה שמנו חכמים קאמר אלא אמר רבא הכי קאמר אין עור מטמא כבשר אלא למה שמנו חכמים מכלל דרבי יוחנן בן נורי הנך נמי דלא מנו חכמים מטמאין והא קתני ר׳ יוחנן בן נורי אומר ח׳ שרצים יש להן עורות ולא מטמאין (א)[אמר רב]אדא בר מתנה תריץ הכי וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים ואבתי לענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד מח׳ שרצים האמורים בתורה *החובל בהן חייב בשרצים שיש להן עורות ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת *נצרר הדם אע״פ שלא יצא רבי יוחנן בן נורי אומר ח׳ שרצים יש להן עורות אמר רב אשי מאן ת״ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא *דתנן ר׳ יהודה אומר הלטאה כחולדה אבל רבנן דפליגי עליה דרבי יוחנן לענין טומאה לענין שבת מודו ליה אי הכי האי דברי רבי יוחנן בן נורי דברי רבי יוחנן ומחלוקתו מיבעי ליה תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלוקתו בעא מיניה לוי מרבי מנין לחבורה שאינה חוזרת דכתיב °היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו מאי חברבורותיו אילימא דקאי ריקמי ריקמי האי ונמר חברבורותיו נמר גווניו מבעי ליה אלא ככושי מה עורו דכושי אינה חוזרת אף חבורה אינה חוזרת : ושאר שקצים כו׳ : הא הורגן חייב מאן תנא א״ר ירמיה ר״א היא *דתניא ר״א אומר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת מתקיף לה רב יוסף עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל שאר שקצים ורמשים דפרין ורבין לא פליגי ושניהם לא למדוה אלא מאילים רבי אליעזר סבר כאילים מה אילים שיש בהן נטילת נשמה אף כל שיש בו נטילת נשמה ורבנן סברי כאילים מה אילים דפרין ורבין אף כל דפרה ורבה א״ל אביי וכינה אין פרה ורבה *והאמר מר יושב הקב״ה וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים והתניא טפויי וביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים °והרי פרעוש דפרה ורבה ותניא הצד פרעוש בשבת רבי אליעזר מחייב ורבי יהושע פוטר אמר רב אשי צידה אהריגה קרמית עד כאן לא פליגי רבי אליעזר ור׳ יהושע אלא דמר סבר *דבר שאין במינו ניצוד חייב ומר סבר פטור אבל לענין הריגה אפילו רבי יהושע מודה : הצדן לצורך חייב וכו׳ : מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב *ר׳ שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה איכא דמתני לה אהא *המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר׳ שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה ואיכא דמתני לה אהא *הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אמר *שמואל השולה דג מן *הים כיון שיבש בו כסלע חייב א״ר יוסי בר אבין ובין סנפיריו אמר רב אשי לא תימא יבש ממש אלא אפילו דעבד רירי אמר מר בר המדורי °אמר שמואל *)הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב מאי טעמא אמר רבא בר המדורי אסברא לי לאו אמר רב ששת °האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו הכא נמי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו אמר אביי האי מאן דתלש פיטרא

*) [עי׳ תוס׳ ע״ז כו. ד״ה סכר]

רב נסים גאון

תורה אור

פיטרא מאונא דחצבא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו מתיב רב אושעיא *התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור התם לאו היינו רביתיה הכא היינו רביתיה: חיה ועוף כו': אמר רב הונא כותבין תפילין על גבי עור של עוף טהור אמר רב יוסף מאי קמ"ל דאית ליה עור תנינא החובל בהן חייב א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתניתין הוה אמינא כיון דאית ביה ניקבי ניקבי לא קמ"ל *כדאמרי במערבא כל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב מיתיבי רבי זירא °בכנפיו להכשיר את העור ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא א"ל אביי עור הוא ורחמנא רבייה איכא דאמרי א"ר זירא אף אנן נמי תנינא בכנפיו לרבות את העור אי אמרת בשלמא עור הוא היינו דאיצטריך קרא לרבוייה אלא אי אמרת לאו עור הוא אמאי איצטריך קרא לרבוייה אמר ליה אביי לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך סד"א כיון דאית ביה פירצי פירצי מאיס קמ"ל בעא מיניה מר בריה דרבינא מרב נחמן בר יצחק מהו לכתוב תפילין על גבי עור של דג טהור א"ל אם יבא אליהו ויאמר מאי אם יבא אליהו ויאמר אילימא אי דאית ליה עור אי דלית ליה עור הא חזינן דאית ליה עור ועוד התנן *עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת אלא אם יבא אליהו ויאמר אי פסקא זוהמא מיניה אי לא פסקא זוהמא מיניה: שמואל וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלכא חזינהו למיא דקא דלו ועכירי א"ל שמואל לקרנא גברא רבה קאתי ממערבא וחייש במעיה וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה זיל תהי ליה אקנקניה אזל אשכחיה לרב א"ל מניין שאין כותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה טהורה א"ל דכתיב *°למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך *מניין לדם שהוא אדום שנאמר °ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם *מניין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי אימא לבו דכתיב °ומלתם את ערלת לבבכם אימא אזנו דכתיב °הנה ערלה אזנם דנין ערלתו תמה מערלתו תמה ואין דנין ערלתו תמה מערלת שאינה תמה א"ל *מאי שמך קרנא א"ל יהא רעוא דתיפוק ליה קרנא בעיניה לסוף עייליה שמואל לביתיה אוכליה נהמא דשערי וכסא דהרסנא ואשקייה שיכרא ולא אחוי ליה בית הכסא כי היכי דלישתלשל לייט רב ואמר מאן דמצערן לא לוקמוה ליה בני וכן הוה: כתנאי מניין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי דברי ר' יאשיה ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר °וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו מקום שניכר בין זכרות לנקבות: *ת"ר כותבין תפילין על גבי עור בהמה טהורה ועל גבי עור חיה טהורה ועל גבי עור נבלות וטרפות שלהן ונכרכות בשערן ונתפרות בגידן והלכה למשה מסיני א) שהתפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידן אבל אין כותבין לא על גבי עור בהמה טמאה ולא על גבי עור חיה טמאה ואינו צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה שלהן ואין נכרכין בשערן ואין נתפרות בגידן וזו שאילה שאל *ביתוסי אחד את ר' יהושע הגרסי מניין שאין כותבין תפילין על עור בהמה טמאה דכתיב °למען תהיה תורת ה' בפיך מדבר המותר בפיך אלא מעתה על גבי עור נבלות וטרפות אל יכתבו א"ל אמשול לך משל למה"ד לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד הרגו מלך ואחד הרגו איספקליטור ב) איזה מהן משובח הוי אומר זה שהרגו מלך אלא מעתה יאכלו אמר ליה התורה אמרה °לא תאכלו כל נבלה ואת אמרת יאכלו א"ל קאלוס: **מתני'** אין עושין הילמי בשבת אבל

ויקרא א | שמות יג | מ"ב ג | דברים י | ירמיה ו | בראשית יז | שמות יג | דברים יד

א) לעיל כח: ב) [שר הטבחים ת"י רב ספקלטוריא. ערוך]

רש"י

פיטרא. פטריות בולי"ן: מאונא דחצבא. פעמים שהוא גדל בשפת הדלי ממים: ושאינו נקוב פטור. משום דלא מחובר בקרקע עולם הוא: לאו היינו רביתיה. דאין דרך זריעה שם אבל אלו שאמרנו הוא עיקר גידולן: ניקבי ניקבי. מקום מושב נוצה: לא ניכתוב. דרחמנא אמר *וכתבתם כתיבה תמה שלימה ולא מופסקת: בכנפיו. בנוצת העוף משתעי שיסטנו בעוד כנפיו בו *ומקטים כנפיו כל כנפי הגוף בלו"ש בלע"ז נוצה הוא הדקה שהיא בבשר כמין נמר שאין לה שרשים קשים: להכשיר את העור. לימדך הכתוב שאינו צריך הפשט כנוצת בהמה שפסל בה את העור: פירצי. היינו נקבי: מאי אם יבא אליהו ויאמר. היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא: והתנן עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת. לפי שאין מקבלין טומאה כדתניא בת"כ עור יכול עורות שבים כו' ועצמות הדג נמי דכלי עצם דמקבלים טומאה מכל מעשה עזים ילפינן לה להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים* אבל דגים לא וכל שאינו מקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה ומשנה זו במס' כלים: דהוו דלו. גליהן מגביהן: לאקבולי אפיה. לעשות מחילה סביביו כשהוא נפנה על דופני הספינה שלא יראה גילויו. ע"א לקנח: ועכירי. ענין נער משום נערו שאף הוא עכור ומפני שלא היה רוח מנשבת וראה המים נעשין גלין הבין שלכבוד אדם גדול הוא והנהר היה משוך מא"י לבבל: תהי. הריח בו בקנקנו אם יין הוא או החמיץ כמו בת תיהא דאמר גבי יין נסך (ע"ז ד' סו:) כלומר בדקהו אם חכם הוא אם לאו: מנין לדם שהוא אדום. דגבי נדה דם כתיב ותנן (נדה דף יט.) ה' דמים טמאים באשה וכולן משום דמראיתן אדומה אף על גב דשחור תנא בהו אמרינן שחור אדום הוא אלא שלקה: ונאמר להלן ערלתו. גבי נטיעה (ויקרא יט): תמה. באותיותיה ערלתו: ואין דנין ערלתו מערלת. דאין זו אמירה תמה שאינו מפורש בתוך התיבה ערלת מה: תיפוק קרנא בעיניה. הבין בו שלגנותו בא: אוכליה נהמא דשערי. כדי לשלשל דרופא היה שמואל: ולא אחוי ליה בית הכסא. שמתוך כך מתהפך ומתבלבל הזבל במיעיו ומתמוגג כולו: ונכרכות. האיגרות: בשערן. של אלו ואחר כך מכניסן בדפוסי הקציצה שלהן: אספקלטור. שר הטבחים בלשון יוני: זה שהרגו מלך. ואלו לקו ע"י בוראן: קאלוס. משובח טעם זה: **מתני'** הילמי. שלמוייר"א:
אבל

[מנחות לד.] | לעיל לה. | [צ"ל ומקטיר] | חולין קיט: | [חולין כה:] | [כליספ"י מ"א] | [לעיל כח: מכות יא. נדה יט. [תוספ' פט"ז] | [ב"ב פט.] | [מסכת סופרים פ"א ה"א וכ' בשינוי לשון קצת] | מסכת סופרים פ"א הלכה ב | שמות יג | דברים יד

תוספות

ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא. תימה לר"י הא אפילו נוצה שבכנפים מרבה קרא וי"ל דבהמה נמי אשכחן שהיה קרב שיער שבזקן תיישים ונמר שבראש רחלים כדאמרינן בזבחים (דף פה:) ובחולין (דף כ.) דלא קפיד קרא אלא אהפשט עור וה"נ אע"פ שהנוצה קריבה אי עור הוא צריך הפשט: **ר"ח** ל"ג וקדלו מיא לאקבולי אפיה אלא הכי גרס חזנהו שמואל למיא דקדלו ועכירי אמר שמואל גברא רבה קאתי וחש במיעיה פי' שמע שמואל שמועה שאדם גדול היה בא בספינה וידע שמואל שישתה מן הנהר אותו אדם גדול ומתוך כך יחוש במעיו לפי שהמים היו עכורים מחמת הרוח שהיה מבלבלם ולפי ששמואל היה רופא מומחה א"ל לקרנא זיל תהי ליה בקנקניה פי' תראה אם הוא חכם וראוי לכבדו אביאנו לביתי ואעשה לו רפואה ואכבדנו לפי מה שראוי לו: **מניין** לדם שהוא אדום. וכל אותן ד' מינין דמרבינן* מדמיה דמיה יש בהן צד אדמומית: **איזה** מהן חשוב אותו שהרגו מלך. וא"ת תינח מתו מאליהן נחורות ועקורות מאי איכא למימר וי"ל כיון דמתו שרי א"כ מן המותר בפיך לאו דוקא אלא ממין המותר בפיך קאמר: **אין** עושין הילמי בשבת. הלכה כרבנן דבפרק קמא דעירובין (דף יד:) אמר אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיין ואמר נמי התם פוק חזי מאי עמא דבר ופי' בקונטרס וכבר נהגו העם בלחי משהו וכיון דאין הלכה כר' יוסי בלחיים כ"ש בהילמי דאפילו רב הונא בר חיננא דפליג התם בלחיים מודה בהילמי ושרי לעשות מי מלח בשבת ליתן על עופות לצוין ואם נותן מלח על העופות ואח"כ נותן משקין עליהם שרי אפילו לרבי יוסי שהשמנונית ממתיק המלח כמו שמן:
עלין

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה י ופ"א מהל' כלים הל' ד סמג עשין כב כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [וברא"ש בהל' ס"ת הלכה ב]:

יא ב מיי' פ"א מהל' תפילין הל' כ טוש"ע א"ח סי' לב סעי' יג:

יב ג מיי' פ"ו מהל' מעשה קרבנות הל' כא סמג עשין קפ:

יג ד מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה א:

יד ה מיי' פ"א מהל' תפילין הל' י סמג עשין כב וכה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [וברא"ש בהלכות ס"ת הלכה ב]:

טו ו מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' ו [טוש"ע י"ד סי' קפח סעי' א]:

[נדה יט.]

טז ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה י סמג עשין כב וכה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [ובאלפסי בהל' תפילין דף עח: וברא"ש שם הלכה ד]:

יז ח מיי' פ"ג שם הלכה א ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מד:

יח ט מיי' שם הלכה א וט' טוש"ע שם סעיף מט:

רבינו חננאל

נצרר הדם אע"פ שלא יצא. ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות מדקתני בהא מתניתא בשרצים שיש להן עורות. אלמא דרבנן הוא דאית להו חלוקה במקצת שמונה שרצים ומקצתן אבל ר' יוחנן בן נורי אכולה מחייב ומחייב דהכא בשבת כוותיה וקשיא לרב ופריק רב אשי אליבא דרב ואמר ת"ק דמפליג בין מקצת שרצים למקצתן לאו חכמים אינון אלא ר' יהודה דאזיל בתר גישתא דתנן רבי יהודה אומר הלטאה כחולדה אבל רבנן דפליגי התם על ר' יוחנן בן נורי לענין טומאה פליגי. אבל לענין שבת מודו ליה. ואקשינן אי הכי הא ברייתא דתניא הצד א' מח' שרצים האמורין בתורה והחובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלקותו הוה ליה למיתנא דמשמע אפי' רבנן דפליגי עליה לענין טומאה הכא מודו ליה ופרקי' תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלקותו פירוש חבורה מלשון חברבורות. כגון יחת מחתחתים יגל מגלגל. מכלת מכלכול וכיוצא בהן ודייקינן מדקתני החובל בהן פטור. מכלל שההורגן חייב. ומוקים לה ר' ירמיה כר' אלעזר דאמר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת ודחי רב יוסף ואמר אפי' תימא רבנן מחייבי ליה דלא פטרי רבנן אלא כגון כינה דאינה פרה ורבה אבל שקצים ורמשים דפרו ורבו מחייבי ההורגן ושניהן דרשו מאילים האמורים במעשה המשכן ועורות אילים שהורגים אותן ליטול עורותיהן כדפרישנן דכל מלאכה ממעשה המשכן גמרי להו. והריגת מזיקין מפרשינן לה בכל כתבי הקדש. ואקשי ליה אביי לרב יוסף שהקב"ה זן ביצי כינים והתניא הספויין וביצי כינים אלמא יש ביצים לכינים והן בלשון ארמית נכי ובלשון ישמעאל ציבאן ופרעושים ודאי יש להן ביצים ולא פטר ר' יהושע*) את ההורגן ולא פטר את הצדן ואמר מר יהודה רב גאון זצ"ל דהוא מרבנן קשישי ראשונים דהוו מימנעי מלצוד פרעוש בשבת ואפי' על בשרם ולא מנעון למשקל כינים כדמפרש בריש מס' דא: **פיסקא** הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור כו' המפיס מורסא בשבת והצד נחש בשבת אע"ג דאוקמינהו רב לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה קיי"ל כשמואל דאמר בהו דאינון פטור ומותר: **אמר** שמואל [השולה] דג מן הים. אם הוציאו מן הים ולא שהה כדי יציאת נפש עד שהחזירו לים פטור שהרי לא עקר דבר מגידולו וגם לא הרגו ולא העתיקו נמי ממקום הויתו לגמרי אבל אם הניחו ביבשה עד שיבש בו כסלע לחלוחית המים חייב א"ר יוסי בר אבין ולא אמרו שיבש אלא בין סנפירין של דג ששם חייו. וכיון שיבש שם כאילו מת וזו השמועה של ר' יוסי בר' אבין מפורש בתענית פ' סדר תעניות האלו רב אשי אמר לא תימא יבש ממש אלא אפי' (דברירה) [דעבד רירי] פי' דרירי של דג יוצא מתוך פיו הנה נטה למות ואינו חוזר בחיותו וכמת הוא חשוב והשולה אותו חייב. הא דאמר שמואל הכנים ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב ואסיקנא היוביה משום עוקר דבר מגידולו כדרב ששת דמאן דתלש [כשותא] מהיזמי והיגי [חייב] ומפרש בפ' בכל מערבין דקטלין לה להיזמתא ויבשה כשותא: **אמר** אביי האי מאן דתלש פיטורא מאונא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגידולו. פי' פיטורא זה ממיני כמהין ופטריות ומפורש בגמ' ברכות פ' כיצד מברכין אמר אביי מירבא קא רבו מן ארעא ומינק מן אוירא ינקי עיקר שלהן מן הקרקע ולא מיתמר בהן גידולי הארץ והכין נמי להעוקר פטריות מן אונא דחצבא אע"פ שהוא כלי חרס יוצא ונגדל ומאוירא ינקי. וכמה דאית לפיטורא במקום גידולו אית ביה כח דיניק מן אוירא. וכד מיעקר לא יניק מאוירא: **מותיב** רבה אושעיא תולש מעציץ נקוב חייב ומשאינו נקוב פטור דאלמא פיטורא באונא דחצבא כעשב בעציץ [שאינו] נקוב דמי ופרקינן התם לאו היינו רביתיה. הכא היינו רביתיה.

*) ע"ס יש כאן ונראה דצ"ל ולא פטר ר"י אלא את הצדן אבל לא את ההורגן.

רב נסים גאון

ירו במסכת ברכות (דף מ) על כמהין ופטריות אומר שהכל נהיה בדברו והקשינו וכמהין ופטריות לאו מגידולי קרקע נינהו ורמינהי כו' ופריק אביי מרבי מארעא קא רבי מינק מאוירא קא יניק:
מעלה

אבל ᵃעושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל *א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה ובין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח: **גמ'** מאי קאמר א"ר יהודה אמר שמואל ה"ק אין עושין מי מלח מרובין אבל עושה הוא מי מלח מועטין: א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין: איבעיא להו רבי יוסי לאסור או להתיר אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני רבי יוסי אוסר א"ל רבה הא מדקתני סיפא ואלו הן מי מלח המותרין מכלל דר' יוסי לאסור אלא אמר רבה לאסור וכן אמר רבי יוחנן לאסור תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך גיסטרא אבל עושה הוא מי מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין הן ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה: (עזין צנון ואתרוג סימן): תני רבי יהודה בר חביבא ᵇאין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף בר אבא דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תילתי מילחא ותילתא מיא למאי עבדי לה א"ר אבהו למורייסא תני רבי יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר ᶜצנון אסור וביצה מותרת אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפי מעלי כיון דשמענא להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי *כישרי כישרי ᵈממלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא תני ר' יהודה בר חביבא אתרוג צנון וביצה אילמלא קליפתן החיצונה אינן יוצאין מבני מעיים לעולם כי אתא רב דימי אמר מעולם לא טבע גברא בימא דסדום אמר רב יוסף הפוכה סדום והפוכה מילה גברא הוא דלא טבע כשורא טבע אמר ליה אביי לא מיבעיא קאמר לא מבעיא כשורא דאפילו בכל מימות שבעולם לא טבע אלא אפילו גברא דטבע בכל מימות שבעולם בימא דסדום לא טבע למאי נפקא מינה כי הא דרבין הוה שקיל ואזיל אחוריה דרבי ירמיה אגודא דימא דסדום אמר ליה מהו למימשי מהני מיא בשבת א"ל שפיר דמי מהו למימץ ולמיפתח אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דאמר ר' זירא זימנין א"ל משמיה דרב מתנה וזימנין אמר לה משמיה דמר עוקבא ותרווייהו משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרין חד אמר ᵉיין בתוך העין אסור על גב העין מותר וחד אמר ᶠרוק תפל [אפילו] על גב העין אסור תסתיים דאבוה דשמואל הוא דאמר יין בתוך העין אסור על גב העין מותר מדאמר שמואל שורה אדם פיתו ביין ונותנו על גב העין בשבת דשמיעא ליה ממאן לאו דשמיעא ליה מאבוה וליטעמיך הא דאמר שמואל רוק תפל אפי' ע"ג העין אסור דשמיעא ליה ממאן אילימא דשמיעא ליה מאבוה אלא לוי ולא חדא אמר אלא חדא שמיעא ליה מאבוה וחדא שמיעא ליה מלוי ולא ידעינן הי מאבוה הי מלוי אמר מר עוקבא אמר שמואל ᵍשורה אדם קילורין מע"ש °ונותן על גב עיניו בשבת ואינו חושש בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה מייץ ופתח אמר ליה ʰכולי האי ודאי לא שרא מר שמואל שלח ליה רבי ינאי למר עוקבא לישדר לן מר מהנך קילורין דמר שמואל שלח ליה שדורי משדרנא לך דלא תימא צר עין אנא אלא הכי אמר שמואל טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם תניא נמי הכי אמר רבי מונא משום רבי יהודה טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת *ידים ורגלים ערבית מכל קילורין שבעולם הוא היה אומר א)°יד לעין ב)תיקצץ יד לחוטם תיקצץ יד לפה תיקצץ יד לאוזן תיקצץ ⁱיד לחסודה תיקצץ ᵏיד לאמה תיקצץ ˡיד לפי טבעת תיקצץ יד לגיגית

א) מסכת כלה ב) [עי' תוס' נדה יג: ד"ס דינא]

רש"י

אבל עושה כו'. מפרש בגמ': והלא הוא הילמי בין רב בין מעט. ואם המרובים אסורים אף המועטים אסורים ואם אלו מותרים אף אלו מותרין ובגמרא מפרש דלאומרא א"ר יוסי דכולן לאיסור מפני שהוא כמעבד מתקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים: ואלו הן המותרין נותן שמן לתוך מים בתחלה. קודם שיתן המלח נותן שמן לתוך המלח בתחלה קודם שיתן המים דהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתים את כחו מהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מים ומלח תחילה אפילו נותן שמן לבסוף דבשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד: **גמ'** מאי קאמר. מאי הילמי ומאי מי מלח: לאסור או להתיר. האי דקאמר שניהן שוין לאיסור או להיתר: כבשין. ירק שכובש להתקיים: גיסטרא. כלי שבור של חרס ואינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך: שהביצה צפה בהם. כח המלח מעכבת מלשקוע: למורייסא. של דגים: אין מולחין צנון וביצה. ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון: מריש הוה מלחנא פוגלא. בשבתא: פוגלא. צנון: כשרי. תילין גבוהים עיגול על עיגול: ממלח לא מלחנא. שתים יחד: טבולי. בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא: קליפה חיצונה. דביצה היא החלבון אלא איידי דתני בהדי אתרוג וצנון קליפה נקט בה נמי לשון קליפה: אין יוצאין מבני מעים. שמתקשרין ומתקשין ונעצרין: לא טבע גברא בימא דסדום. מפני שהמים מלוחין וכח מליחתן מעכבו מלטבוע: והפוכה מילה. דברים האמורים בה הפוכין: כשורא טבע. בתמיה: מהו למימשי מהני מיא גרסינן. מי אסור משום רפואה דגזור רבנן בכל רפואות בשבת משום שחיקת סממנין ואלו מרפאות את העין: שפיר דמי. דלאו מוכחא מילתא דלרפואה עביד אף על פי שמרפאין שרי דטעמא דרפואה דאסירא ליתא אלא גזירה שמא ישחוק סממנין דדמי לטחינה שהוא אב מלאכה: מהו למימץ ולמפתח. לשון אין מעמצין את המת (לקמן דף קנא:) עוצם עיניו כשהוא רוחץ מהן בשבת מהו שיסגיר ויפתח עיניו כדי שיכנס מהן לעין: כיוצא בו שמעתי. דהיכא דמוכחא מילתא דלרפואה עביד אסור ומימץ ומפתח נמי מוכחא מילתא והא אסהדותא דרב דימי דאמר לא טבע גברא בימא דסדום נפקא לן מינה הא כיון דמליחי טובא מסו ואסר למימץ ולמפתח: זימנין א"ל וכו'. שקבל משניהם: ותרווייהו. רב מתנה ומר עוקבא: משמיה דאבוה דשמואל ולוי אמרי. תרתי מילי אמור חדא משמיה דאבוה דשמואל וחדא משמיה דלוי: חד אמר. או אבוה דשמואל או לוי: יין בתוך העין. דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא: על גב העין מותר. דאמרי לרחיצה בעלמא עבדי: רוק תפל. שלא טעם כלום משניעור משנתו: אפילו על גב עין אסור. דמוכחא מילתא דלרפואה דאילו לרחיצה מאיס להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא: וליטעמיך כו'. א"כ לוי ולא חדא אמר בתמיה והא חדא משמיה אתמר כדאמרן: שורה. במים: קילורין. לוזי"א בלע"ז: ונותן ע"ג עיניו. דלדידיה כיון דאצרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למיגזר ומאן דחזינהו סבר דרחיצה בעלמא היא דכסבר שהוא יין: כולי האי ודאי לא שרא. דמוכחא מילתא: מר עוקבא הוה שכיח גבי מר שמואל ואב ב"ד היה בימיו כדאמרינן לעיל (דף נה: ובמועד קטן דף טז:): טיפת צונן. לתת בעיניו: ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית. נמי מאירה העינים: הוא היה אומר. ר' מונא: יד לעין. שחרית קודם שיטול ידיו: תיקצץ. נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על היד ומסמתו וכן כולן: לחסודה. ריבדא דכוסילתא פלימא"ה בלע"ז: לפי טבעת. נקב הרעי שעגול כטבעת: תיקצץ. ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה: לגיגית

עין משפט גר מצוה

יט א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף ב:
כ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כא ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כ:
כב ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:
כג ט טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ג:
כד י שם סעיף ד:
כה כ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ד:
כו ל טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ד:

רבינו חננאל

מפרשי רבנןעשב בעציץ שאינו נקוב כתלוש דמי כדמפרש בסוף המצניע והאי פטורא באונא דחצבא לאו כתלוש דמי הלכך התם לאו עוקר דבר מגידולו (דהוא רביתיה)והכא עוקר דבר מגידולו: והלכתא כדרב הונא שכותביןתפלין על עוף טהור ואע"ג דאית ביה ניקבי כיון שהדיו עובר עליו כשר ואע"ג דדחו אביי לסייעדיה מן ושסע אותו בכנפיו לרבות את העור וקאמר לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך כו' דיחוי בעלמא הוא דדחי ומתניתין החובל בהן חייב: **בעא** מר בריה דרב מרב נחמן מהו לכתוב תפלין על עור של דג טהור. אסיקנא אם יבא אליהו ויאמר פסקה זוהמא מיניה בשעובדין אותו ואי לא לא. (פי') דשמואל וקרנא דהוו יתבי וחזו למיא דדלו ועכירי כו' הוה שמיע ליה לשמואל דגברא רבה אתי ממערבא בההוא יומא וכיון דחזא למיא דעכירי. אמר בדעתיה אי אפשר דלא שתי מינייהו והוה בריר להו דכל מאן דשתי מהנהו מיא בעידן דעכירי חייש במעיה. ועל זה אמר גברא רבה דקא אתי חייש במעיה. תהי בקנקניה. פי' כגון טעום יין שבזה הקנקן מלשון קרנא הוה תהי בחמרא (כתובות ד' קה) כלומר. חזי גמריה וכיון דחזא דהוא רב גדול צוה שמואל את קרנא ועייליה לביתיה ואכלי' אוכל דמשלשל ולא אודעיה מקום בית הכסא דאיכוון לאיסויי מן חשש דבמעיה וכיון דאיצער רב ולא ידע דלאסוייה הוא דעבד הכי לטייה לא לקיים ליה ברא למאן דמצערן לצעריה ולא איקיים ליה לשמואל ברא אלא בנתא וכיון דאיתידע ליה לרב דלאסויה הוא דעביד ליה הכי ולטותיה איתקיימא בשמואל חש דלא תחלש דעתיה ואדבריה על נפשיה כדמפרש בב"ק פרק מרובה (דף פ') והיינו מעשה (דיסוריה) [דסוגיין] ולטייה נמי לקרנא ונפקא ליה[קרן] של בשר בעינו. פי' קאלוס בלשון יון טוב כלומר הודה לדבריו. וא"ל טוב מה שאמרת.והלכה כת"ק דמתני': **מתני'** אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח.וכי תימא *)היכי דמפרשא בברייתא אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא. אבל עושה הוא מי מלח מועטים (וטובל) [ואוכל] בהן פתו ונותן לתוך התבשיל וכן הלכה ואע"ג דר' יוסי אוסר מי מלח אין הלכה כמותו דגרסי' בתחלת עירובין אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי לא בהלמי ולא בלחיים: **ירושלמי** כל מי שנותנין לתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח אינה שוקעת הילמי תני ר' יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין והן שהביצה צפה בהן והלכתא כוותיה. ואם הביצה שוקעת בהן מותרין וכיון דאמר הביצה צפה בהן הזכיר לא טבע בימא דסדום כלומר כל מים מלוחים עזין צפין בהן: למימלח פוגלא אסיר לטבולי במילחא שרי: יין לתוך העין אסור ע"ג העין מותר. כשמואל דאמר שורה אדם פתו ביין ונותן ע"ג העין ואינו חושש. רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור. וכן קילורין שהוא שרן מע"ש או מי סדום ע"ג העין שרי אבל מיפתח ומימץ עיינא בין בסממנא וקילורי בין במיא דסדום כדאמר ליה מר עוקבא לבר לואי כולי' לא שרא מר שמואל. פי' חסודה בלשון ערבי אל מחגמא:

*) נראה דצ"ל היכי פירושא דמילתא הכי מפרשא בברייתא וכו'.

תניא

מסורת הש"ס

עירובין יד:

[ס"א כישי כישי פירוש חתיכות חתיכו' ערוך ערך כשר]

גליון הש"ס

גמ' ונותן על גב עיניו. עי' לעיל דף יח ע"א תד"ס ומתרפאת:

[נ"א רחיצת ידים ורגלים בחמין ערוך ערך קלר]

תורה אור

*לגיגית תקצץ יד מסמא יד מחרשת יד מעלה פוליפוס תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו ומקפדת ב'עד שירחוץ ידיו ג' פעמים א"ר יוחנן *פוך מעביר בת (א) מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שיער בעפעפים תניא נמי הכי רבי יוסי אומר פוך מעביר בת מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שיער בעפעפים ואמר מר עוקבא אמר שמואל ג'עלין אין בהם משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אין בה משום רפואה אמר רב ששת כשות אין בהן משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אפילו לדידי קשה לי אמר רב ששת גרגירא *אפילו לדידי מעלי ואמר מר עוקבא אמר שמואל כל מיני כשות שרו לבר מטרוזא אמר רב חסדא שריקא טויא שרי פיעפועי ביעי אסור דביתהו דזעירי עבדא ליה לחייא בר אשי ולא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ליה ואכל ואת לא אכלת זעירי לטעמיה דאמר זעירי *נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמשתתי הכי לאו מידי קעביד הכא נמי כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד ואמר מר עוקבא ד'מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי אמר רב הלל לרב אשי כי הוינא בי רב כהנא אמרי ה'חלא לא אמר רבא והני בני מחוזא ו'כיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדריכא ליה חמרא אגבא דכרעיה ויתיב קא צמית ליה בחלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הילל חלא לא א"ל גב היד וגב הרגל שאני איכא דאמרי חזייה דקא צמית ליה בחמרא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא נמי מסי להו ומר נמי הא מפנק אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני *דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב ז'גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת ת"ר ח'רוחצים במי גרר במי חמתן במי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בימה של סדום ורמינהו רוחצים במי טבריא ובים הגדול אבל לא במי משרה ולא בימה של סדום קשיא ים הגדול אים הגדול א"ר יוחנן לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה *דתנן כל הימים כמקוה שנאמר [ראשית א] °ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר' יהודה אומר ים הגדול כמקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר ט'כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימור

א) [וע"ע תוס' לקמן קמז. ד"ה דיעבד ותוס' חולין טו: ד"ה אלא נור]

לגיגית. שמטילין בה שכר: תיקצץ. דלא תיגע קודם נטילת שחרית: יד. לעין מסמא קודם נטילה: יד. לאזן מחרשת: יד. לפה או לחוטם: מעלה פוליפוס. ריח החוטם והפה ול"נ דיד לאמה לאו לענין שחרית נקט לה אלא משום דמביא לידי קרי ובמסכת נדה (דף יג:) אמרינן בה תקצץ *משום האי טעמא ומשום דתניא בה כמי לטותא דתיקצץ תנייה נמי גבי הנך וכן יד לפי טבעת למשמש בה תדיר מביאתו לידי תחתוניות: בת חורין היא. הרוח השורה על הידים לפני נטילה: ומקפדת. בנטילתו לנוטלה יפה עד שישפוך מים יפה ג' פעמים על ידיו: פוך. אם נותנו בעיניו: מעביר בת מלך. אם הזיקה לעיניו: עלין. כך שם העשב: אין בהם משום רפואה. באכילתו להאיר העינים דלא מסו: כוסברתא. אלייאנדר"א: אפילו לדידי. דמאור עינים אנא קשה לי לכאב העין אם אוכלנו: גרגירא. אורוג"א: אפילו לדידי. °דמאור עינים אנא מעליא לי: כל מיני כשות שרי. למיכל בשבת כדתנן במתני' כל האוכלים אוכל אדם לרפואה דלא מוכחא מילתא: לבר מטרוזא. שאין אדם אוכל אלא לרפואה ומוכחא מלתא: שריקא טויא. לשרוק ולטוח שמן וביצים מגולגלין על הצלי כשהוא חם משחשכה שרי ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל ולא אמרינן דמי למתקן: פיעפועי ביעי. לטרוף ביצים מגולגלין בקערה: אסור. דמתחזי כמאן דבעי למשדינהו בקדרה: עבדא ליה. שריקא טויא: לרבך. זעירי: משמרת. שמסננין בה שמרים: כיון דמשתתי הכי. שראוי לשתותו כמו שהוא בלא סינון: דמיתכיל הכי. בלא שריקא: שנגפה. שנכשלה ולקתה לשון פן תגוף (תהלים צא) דם מגפתה (מכשירין פ"ו מ"ח): צומתה ביין. לשכך הדם: דמפנקי. מעונגין הן וכל דבר שהוא חזק קצת קשה לבשרן ומותה: דדריכא ליה חמרא. חמור דרך לו על רגלו: שאני. שמכתו קשה ומסוכן ומחללין עליו את השבת: רוחצין במי גרר. ואע"פ שהן מלוחין קצת דרך לרחוץ בהן בחול ולא מוכחא מילתא דלרפואה היא: אבל לא בים הגדול. לקמן מפרש טעמא: ולא במי משרה. ששורין בו פשתן ואין דרך רחיצה בהן אלא לרפואה דמסו וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה ומוכחא מילתא: הא. דקתני רוחצים בים הגדול ר"מ היא דמשוי כל הימים כי הדדי ולא מפליג בין ים הגדול לשאר הימים: והא. דתני אין רוחצין רבי יהודה היא דמפליג בין ים הגדול לשאר ימים: כל הימים כמקוה. לכל תורת מקוה ואין להם תורת מעיין ומה בין מקוה למעיין המעיין כשר לטבילת זב והזאת לפור מצורע דמים חיים הן ולקדש מי חטאת דבכולהו מים חיים כתיב בזב כתיב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים במצורע כתיב (שם יד) אל כלי חרש על מים חיים במי חטאת כתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי ומטהר טמאים הטובלים במימיו כשהן זוחלין ומקלחים שהרי זה דרכו של מעיין כל עצמן זוחלין הן ומקוה שהן מים מכונסין אם הטביל במימיו דרך זחילתן במקום קטפרס אינה טבילה עד שיהא במקום אשבורן שלו קווין ועומדין והכי תניא בת"כ אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך (ב) מעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן זהו פירוש מטהר בזוחלין בכל מקום ואני לא שמעתיו כן ואין המקוה כשר לטבילת זב ולהזיית מצורע ולקדש מי חטאת וכל הימים כמקוה שהכתוב קראן מקוה: רבי יהודה אומר. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול דביה משתעי קרא במעשה בראשית שם נקוו כל מי בראשית: ולא נאמר ימים. בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה שכל הנחלים הולכים אל הים: רבי יוסי אומר כל הימים. ויש הגדול תורת מעיין מים זוחלין עליהן לענין שהם מטהרין בזוחלין מפני שדרך להיות נחלים זוחלין עליהן וזה דרכן אבל פסולין הן לתורת מים חיים דהכתוב קראן מקוה:

עלין אין בהם משום רפואה. פי' בקונטרס דבאכילה איירי ואין נראה לר"י אלא איירי להשים על העין דבהכי איירי כולה סוגיא ועוד אי באכילה מיירי היכי אסר רב ששת גרגירא כיון דמאכל בריאין הוא והתנן כל האוכלים אוכל אדם לרפואה: (ג) לדידי אפילו כוסברתא קשי לי. קשה לר"י א"כ אמאי איצטריך למימר רב יוסף כוסברתא אין בו משום רפואה כיון דמזקת לעינים כ"ש דלא מרפאה ואומר ר"י דה"ק אין בה משום רפואה כלומר יש שטועין וסבורין שיש בה רפואה ואין בה רפואה אלא מזקת לעינים ויכול להיות שמהגה אותו בשום ענין: שריקא טויא. פירש ר"ח מים שמסננים ממעי אבטיח ושותים כדי לשלשל ור"ל דמותר לסנן מים שבמעיין כדמסיק כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד אבל פעפועי ביעי אסור דלא מיתכיל בלא סינון שפיר והשתא אתי שפיר לפי' ר"ח דשייכא הא מלתא להכא דמיירי ברפואה: רוחצין במי גרר במי חמתן במי טבריא. והא דתנן בפ' חבית (לקמן דף קמז:) הרוחץ במי מערה במי טבריא ודייק בגמרא דיעבד אין לכתחילה לא התם מיירי ברוחץ בגומא דדמיא למרחץ אבל בנהר מותר לכתחילה כדפרישית לעיל בפרק כירה (לעיל לט: ד"ה והא) ורבינו נסים כתב במגילת סתרים דהא דקתני הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא משום מי מערה אבל במי טבריא אפילו לכתחילה שרי ולא קתני במי טבריא אלא ללמד על מי מערה שהן חמין דומיא דמי טבריא וטעמא משום דמי טבריא מגולין אבל מערה מכוסה היא כדאמר בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף נ:) דמערה עבידא דמטללא ונפיש הבלא וחיישינן שמא יזיע ומש"ה לכתחילה לא א): רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין. נראה לריב"א דטעמא משום דכל שעה הולכים ושבים מכאן לכאן והוי כזוחלין הלכך יש להם לטהר בזוחלין כמו שאר נהרות אבל מים חיים אינם שהרי אינם נובעים הלכך מיסתבר טפי מה שהכתוב קראן מקוה היינו לפוסלן ממים חיים: הא ר"מ והא רבי יהודה. תימה היכי מדמי הא פלוגתא לפלוגתא דלעיל דמיירי ברפואה: חיויא

[וכן איתא במסכת כלה]
פי' כחול עינים
[עי' יומא יח: למה נקרא שמן אורות וכו']
לקמן קלט:
ע"ז כח.
פרה פ"ח מ"ח מקוואות פ"ה משנה ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' פוך מעביר בת חורין ופוסק וכו' ר' יוסי וכו' בת חורין ופוסק: (ב) רש"י ד"ה כל הימים וכו' ת"ל אך מעיין מעיין מטהר: (ג) תוס' ד"ה עלין וכו' לרפואה הס"ד ואח"כ מ"ה כוסברתא אפי' לדידי קשה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אפי' לדידי דמאור עינים, ע' בכתנות אור להגאון בעל פמ"א פ' נח:

עין משפט נר מצוה

כז א טוש"ע א"ח סי' ד סעיף ס:
כח ב שם סעיף ג:
כט ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף כד:
ל ד ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף כט:
לא ז מיי' פ"כ שם הל' ה סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:
לב ח שם סעיף מד:
לג ט מיי' פ"ט מהלכות מקוואות הלכה יב סמג עשין רמח:

רבינו חננאל

תניא ר' (יוסי) [נתן] אומר בת חורין היא. פי' רוח רעה ששור' על [גב] העין יש לה כבוד ברוחות כבן חורין בבני אדם ואינה עוברת עד ג' פעמים ופוך מעבירה*). אמר שמואל עלין אין בהן משום רפואה. פי' עלי ירק לצנן העין אין בהן משום רפואה ושרי וכן כוסברתא וכן כשות אין בהן משום רפואה. ורב יוסף דהוי סגי נהורא הוה אמר אפי' אנא כוסברתא קשיא לי דאלמא מכאיב העין ורב ששת נמי סגי נהורא הוה ואמ' אפי' לדידי גרגירא מעלי דמשפה גלגל העין. כל מיני קישות מותר להניח ע"ג העין בשבת בר מטרוזה ולא בריר לן יפה מאי היא שריקא טויא גם היא**) ואמרו כי הן מי של מיעי אבטיחים שמסננין אותן במשמרת ושותין אותן לבדן ויפין הן לשילשל. וכן פעפועי ביעי ועי' דהוה שתי להן לטעמיה דאמר נותן אדם מים צלולין ויין צלול לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמישתתי הכי לאו מידי קא עבוד הכא נמי בשירקא טויא כיון שנאכל עם האבטיח ועם מעיו אף בזמן דשפי להו במשמרת לאו מידי עבוד. ומפורש בגמרא דיוה"כ כי זעירי רביה דרב חייא בר אשי תלמידו דזעירי הוא ***) דהוא נמי תלמידו דרב הוה ניחא לי משום הכא דרב אשי הוה. אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש אבל חומץ לא ואי מפנק אפי' חמרא אסור אא"כ ישנה מכה של חלל שמחללין עליה השבת: מי גרר ומי חמתן המים שלהן חמין הן כמו חמי טבריא.

*) עי' ערוך ערך בת חורין.
**) נראה דחסר איזה תיבות וצ"ל גם היא אינו בריר לן ואמרו וכו'.
***) דברי רבינו אלו משוללי הבנה ואולי דנפל איזה ט"ס בדבריו וצ"ע.

רב נסים גאון

מעלה פוליפוס. במס' כתובות בפרק המדיר (דף עז) אמרו מאי בעל פוליפוס אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תאנא ריח הפה: אמר רב יוסף כוסברתא אפי' לדילי קשה לי אמר רב ששת גרגירא אפי' לדילי מעלי לי. רב יוסף ורב ששת היו מאורי עינים ואמר רב יוסף בדרך הבא' כי הכוסבר מזיק לעין ואפי' לו שהוא סומא וכמו כן אמר רב ששת כי הגרגיר הוא מועיל אפי' לסומים ותמצא רב יוסף אמר בפרק החובל (בבא קמא דף פז) מריש הוה אמינא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מהמצות עבידנא יומא טבא לרבנן דאמינא לא מיפקדנא ועבידנא מצות השתא דשמעתא להא דאמר ר' חנינא גדול המצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי לית הלכתא כר' יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן ואיתא נמי בגמ' בפרק האשה (קידושין דף לא) ורב ששת הרי אמרו בכמה מקומות דברים שמוכיחים שהוא סומא בברכות בפרק תפלת השחר (דף ל) כי הא דרב חסדא ורב ששת הוו קא אזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי אמר ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביד רב חסדא וכו' ובפרק הרואה מקום (שם נח) רב ששת נפק למיחזי מלכא אמר ליה ההוא מינא בר בי רב חצבי לנהרא כגני לא אמר ליה השתא חזית דאנא ידענא מפי מינך כי אתא מלכא פתח רב ששת קא מבריך ליה למלכא אמר ליה ההוא מינא כי לא חזית מאי מברכת ובפרק ערבי פסחים (דף קטז) דבר שמוכיח על שניהן והוא כשאמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה הקשו עליו אינו והאמר רבינא לדילי *) אמר לי רב ששת שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן אמר הגדתא ואמרו לי רב יוסף ואיך תאמר שהסומא פסול לומר הגדה והרי אלו סומין ואמרי הגדתא ובפרק מי שאחזו (גיטין דף סח) אמרו על רב ששת שאמר לשמעיה מאי חזית אמר ליה ציפתא דדשא אמר ליה הדר מינה ובגמ' דבני מערבא בפרק יציאות השבת (הלכה ב) ואיש אמונים מי ימצא זה ר' זעירא דר' זעירא לית אנן צריכין חששין לשמועתא דרב ששת דהוא גברא מפתחה: דביתהו דזעירי אינסיבא ליה לר' חייא בר אשי עבדא ליה ולא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ואכל ואת לא אכלת. בפ' יום הכפורים (יומא עז) אמרי דר' חייא בר אשי תלמיד זעירי (לדבריהם) [הוי, דאמר התם] איבעיא להו רבה לגבי תלמידא מהו אמר רב יצחק בר חנא לדידי חזי לי לזעירי דאזל לבי רב חייא בר אשי תלמידיה רב אשי ההוא רב חייא בר אשי הוא דאזל לגבי זעירי רביה: גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל. עיקר זה במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין (דף כח) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן מאי ביניהו גב היד וגב הרגל דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת ואמרו ומהיכן מכה של חלל פירש ר' אמי מן שפה ולפנים ובגמרא דבני מערבא כל שהוא מן החלל ולפנים מרפאין אותן בשבת תמן אמרין בשם ר' יוחנן גבות ידים ורגלים סכנה: ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת. אלו השלשה (תנאים)[דברים] אמר

*) הלשון משובש קצת ולפנינו שם הגי' שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף אמרו רב ששת וכצ"ל כאן.

לד א ב מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מד:
לה ג מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף לז:

איצור דפליגי לענין טומאה וטהרה לענין שבת מי שמעת להו אלא אמר רב נחמן בר יצחק לא קשיא הא דאישתהי הא דלא אישתהי במאי אוקימתא לבתרייתא דלא אישתהי אי דלא אישתהי אפילו במי משרה נמי דהתניא רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובימה של סדום ואף על פי שיש לו חטטים בראשו במה דברים אמורים שלא נשתהא אבל נשתהא אסור אלא ים הגדול אים הגדול לא קשיא *הא ביפין שבו הא ברעים שבו מי משרה אמי משרה נמי לא קשיא *הא דאישתהי הא דלא אישתהי: **מתני'** *אין אוכלין *איזביון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה *כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה: **גמ'** אמר רב יוסף אזוב אברתה בר המג איזביון אברתה בר הינג עולא אמר מרוא חיורא עולא איקלע לבי רב שמואל בר יהודה אייתו לקמיה מרוא חיורא אמר היינו אזוב דכתיב באורייתא רב פפי אמר שומשוק א"ר ירמיה מדיפתי כוותיה דרב פפי מסתברא *דתנן מצות אזוב שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין ושומשוק הוא דמשתכחא הכי למאי אכלי ליה לקוקאיני במאי אכלי ליה בשבע תמרי אוכמתא ממאי הויא מקימחא דשערי (במנא) דחליף עליה ארבעין יומין: אבל אוכל הוא את יועזר: מאי יועזר פותנק למאי אכלי לה לארקתא במאי אכלי לה בשבע תמרי חיוורתא ממאי הויא מאומצא ומיא אליבא ריקנא ומבישרא שמנא אליבא ריקנא ומבישרא דתורא אליבא ריקנא מאמגוזא אליבא ריקנא ומגירי דרוביא אליבא ריקנא ומשתי מיא אבתריה ואי לא ליבלע תחלי חיוורתא ואי לא ליתיב בתעניתא וליתי בישרא שמנא ולישדי אגומרי ולימיץ גרמא וליגמע חלא ואיכא דאמרי חלא לא משום דקשי לכבדא ואי לא לייתי גורדא דאסינתא דגרידא מעילאי לתתאי ולא מתתאי לעילאי דילמא נפקא איידי פומיה ולישלקה בשיכרא בי שיבבי ולמחר נסכרינון לנקבין דידיה ולישתי וכי מפני מפני אפשיחה דדקלא: ושותין אבוברואה: מאי אבוברואה חומטריא מאי חומטריא חוטרא יחידאה למאי עבדי לה לגילויא ואי לא ליתי חמשא כלילי וחמשא כוסתא דשיכרא ונישלוקינהו בהדי הדדי עד דקיימא אאנפקא ונישתי אימיה דרב אחדבוי בר אמי עבדה ליה לההוא גברא חד כלילא וחד כוסתא דשיכרא שלקה ואישקיתיה ושגרא תנורא וגרפתיה ואותביתיה לבינתא בגוויה ונפק כהוצא ירקא רב אויא אמר רביעתא דחלבא מעיזא חיורתא רב הונא בר יהודה אמר לייתי אתרוגא חליתא ולחייקיה ולימלייה דובשא ולותבה בי מיללי דנורא וליכליה רבי חנינא אמר מי רגלים בני ארבעים יום *ברזינא לזיבורא רביעאה לעקרבא פלגא ריבעא לגילויא ריבעא אפילו לכשפים מעלו אמר רבי יוחנן אניגרון ואבנגר ותירייקה מעלו בין לגילויא בין לכשפים האי מאן דבלע חוויא לוכליה כשותא במילחא ולירהטיה תלתא מילי רב שימי בר אשי חזייה להה הוא גברא דבלע חוויא אידמי ליה כפרשא אוכליה כשותא במילחא וארהטיה קמיה תלתא מילי ונפק מיניה גובי גובי איכא דאמרי רב שימי בר אשי בלע חוויא אתא אליהו אידמי ליה כפרשא אוכליה כשותא במילחא וארהטיה קמיה תלתא מילי ונפק מיניה גובי גובי האי מאן דטרקיה חוויא ליתי עוברא דחמרא חיורתא וליקרעיה ולותביה עילויה והני מילי דלא אישתכח טרפה ההוא

בר

איצור דפליגי לענין טומאה וטהרה. ומשום קרא: לענין שבת. דטעמא משום רפואה הוא מי שמעת להו: הא דאישתהי. בגוייהו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה קא מכוין: הא דלא אישתהי. אלא רחץ ועלה מותר: בתרייתא. דקתני רוחצין בדלא אישתהי: חטטין. מאלנ"ז: שלא נשתהי. בתוך המים דנראה כמיקר בעלמא: ביפין. שכן רוחצין בהן בחול לרחיצה שאינה לרפואה: ברעים. אין רוחצין דמוכחא מלתא דלרפואה ותרוייהו בדאישתהי: מי המשרה אמי המשרה לא קשיא. הך דקתני רוחצין במי המשרה אהנך תרתי דלעיל דקתני אבל לא במי המשרה הא דאישתהי הא דלא אשתהי **מתני'** איזביון. מפרש בגמרא שאינו מאכל בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה אכיל ליה: אבל אוכל הוא את יועזר. שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין: ממי דקלים. מפרש בגמרא: וכוס עיקרין. משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים ובגמרא מפרש ליה: מפני שהן לירוקה. לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים: לצמאו. אם אינו חולה: **גמ'** אמר רב יוסף אזוב. דאורייתא שהוכשר להזאה הוא שקורין אברתה בר המג: איזביון. דמתניתין הוא שקורין אברתה בר הינג ויש מרבותי מפרשים בר המג שגדל במקום גמי בר הינג שגדל בין ההגים רונל"ן: עולא אמר. אזוב דאורייתא הוא מרוא חיורא בלע"ז שלוי"א: שומשוק. הוא אזוב דאורייתא: ג' קלחים. דאגודה כתיב ואין אגודה פחות מג': ובהן ג' גבעולין. בכל קלח ג' גבעולין קנים דקים כעין של קנבוס: לקוקייני. תולעים שבבני מעים: דחליף עליה מ' יומי. משנטחן: פותנק. בלע"ז פולא"ל: לארקתא. תולעים שבכבד: ממאי הוי. החולי: מאומצא. בשר בגחלים: אליבא ריקנא. קודם אכילה: ומגירי דרובייא. לולבי תילתן כעין לולבי גפנים: רוביא. תילתן פינגרי: ומשתי מיא בתרייהו. האוכל אחד מאלו קודם אכילה ושותה אחריו מים: ואי לא. אי לית ליה פותנק א"נ אכליה ולא איתסי: תחלי. שחלי כרישון: לימוץ גרמא. יהא מוצץ אבר יפה מאותו בשר וימן שמנו בפיו: גורדא דאסינתא. קליפה גרודה מן הסנה: מעילאי לתתאי. שתהא גרודה מלמעלה למטה: דלמא נפקא. התולעים: איידי פומיה. דרך פיו: בי שבבי. בין השמשות בחשכותא דשמשי. ל"א בי שבבי בבית אחד משכניו שלא יריח הוא הריח שהוא קשה לו: נסכרינן לנקבים דיליה. יסתום נחיריו שלא יריח ל"א יסתום נחיריו ונקבי אזניו שלא יצא כח המשקה מגופו: מפני אפסיחה. מקום שנפסח הדקל אישברנקי"ר: חוטרא יחידאה. עץ הגדל יחידי בלא ענף: לגילוייא. מי שתה מים מגולין: וורדין חמשה כלילי. כוסאתא דשיכרא. כוסות: עד דקיימי אאנפקא. שיעמדו על מדה מחזקת אנפק והיא רביעית הלוג כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב נח:): ושגרא תנורא. הסיקה תנור: וגרפתיה. מגחלים שילטנן קלת ואותבה לבינתא בגויה. שישב עליה ולא יכוה: ונפק מיניה. הקיא החרס שבלע: הוצא. עלה של לולב: אתרוג חליתא. מתוק: ולחייקיה. לגויה יחקוק בתוכו חקק: וליתבה בי מיללי דנורא. מניחו ע"ג גחלים לוחשות שיתבשל האתרוג בדבש: בני מ' יום. שעברו עליהם מ' יום. ל"א של תינוק בן מ' יום: ברזינא לזיבורא. כוס קטן מאד ושמו ברזינא מאותן מי רגלים שותין למי שנשכתו צרעה ומתרפא: רביעתא לעקרב. רביעית לוג למי שעקצו עקרב: פלגא ריבעא לגילויא. חצי לוג: רבעא. לוג: אניגרון ואבנגר ותירייקי. מים שנשלק בהם בנגרי מין עשב ששמו בנגרי וסתם אניגרון מי סלק תרדין כדאמרינן (ברכות דף לה:) אניגרון מיא דסילקא ותירייקי נרי: אידמי ליה כפרשא. תופסו ומייסרו שהפחד והמרוצה והכשות מתישין כחו (א) ומתחמם ומת הנחש בתוכו: גובי. חתיכות חתיכות יצא הנחש ממנו גובי טרונצו"ן בלע"ז: דטרקיה. נשכו: עוברא דחמרא חיוורתי. עובר הגמלא במעי חמורה לבנה: דלא אשתכח טרפה. האם:

בר

רבינו חננאל

ושלשתן מותר לרחוץ בהן אע"פ [שהן] חמין. ואין רוחצין בימא של סדום אבל בים הגדול סבר לה ר' יוחנן פלוגתא. ר' מאיר אסר ור' יהודה שרי ואתקיף רב נחמן בר יצחק עליה עד כאן לא פליגי אלא לענין טומאה וטהרה אי עלתה לטבילה אי לא אבל לענין שבת לא פליגי ומשני אם נשתהה בים הגדול בשבת כדי להתרפאות אסור ואם לא נשתהה מותר ואקשינן במאי אוקימתא להא ברייתא דקתני רוחצין בים הגדול בדלא אישתהי אימא סיפא ולא במי משרה [ואי]לא אישתהי אפי' במי משרה נמי שרי.דתניא רוחצין במי טבריאובמי משרה וימא של סדום ואע"פ שיש לו חטטין בראשו בד"א בשלא נשתהה (אסור) אבל נשתהה אסור ופרקי' כי אמרי שהיה במי משרה אבל בים הגדול יפים ורעים אמרינן. הא דתניא רוחצין בים הגדול במים יפין שבו דלא מסו. הא דתניא אבל לא בים הגדול ברעים שבו דמסו. מי דקלים. המעין היוצא במערבא מבין אותן ג' שתילים ובירושלמי שונין מי דקרין שדוקרין את המרה. אבוב רועה פי' בלשון ישמעאל אנבוב אל רעאי או עצאה אל רעאי:

רב נסים גאון

אמר בהן הכתוב מים חיים נאמר בזב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים וזה מיוחד בזב בלבד ולא בזבה כמו שיש בתוספתא (זבים פרק ג) חומר בזב מה שאין בזבה שהזב טעון ביאת מים חיים וזבה אינה טעונה ביאת מים חיים והמצורע נאמר בו (ויקרא יד) ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים ונאמר בפירוש דבר זה מים חיים ולא מים מלוחין ולא מים פושרין ולא מים מכזבין ולא מים מנטפין וזה מיוחד בהזאתו של מצורע ילבד אבל טבילתו אין צריך מים חיים ובזה נאמר (שם) ורחץ במים אפי' במי מקוה ולא דין הוא ומה אם הזב שאינו טעון הזיית מים חיים טעון ביאת מים חיים מצורע שהוא טעון הזיית מים חיים אינו דין שיטעון ביאת מים חיים תלמוד לומר ורחץ במים ואפי' במי מקוה וקידוש מי חטאת נאמר בו (במדבר יט) ולקחו לטמא ונאמר בו ונתן עליו מים חיים אל כלי ונאמר בפירושו במי מעין הכתוב מדבר ובפסחים בגמ' דכל שעה (דף לד) נאמר ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי מדקאמר ונתן אלמא תלושין נינהו ומדקאמר מים חיים אלמא מחוברים נינהו אלא מעלה ובמס' סוטה בפרק היה מביא את מנחתה (דף טז) אמרו ונתן עליו אלמא אפר ברישא וכתיב מים חיים אל כלי כיצד רצה זה נותן רצה זה נותן ורבנן [אל] כלי דוקא עליו לערבן ואימא עליו דוקא כלי שתהא חיותן בכלי וכו' ובמשנת מקואות בפרק א' שנינו למעלה מהן מים חיים (שהן טעונין טבילה) [שבהן טבילה לזבים] והזיה למצורעין וכשרין לקדש מהן מי חטאת: לקוקני הם תולעים נקראים בלשון ישמעאל חב אל קרע ותמצא בפ' אלו טריפות (חולין ד' סז):

והלכתא

[במשנה שבמשניות אי' איזוב יון]

ברכות לח. יומא מט.

סוכה יג. פרה פי"א מ"ט

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה אידמי וכו' כחו ומתחמם ומת:

[פי' הערוך אחד מה' ברביעית]

תורה אור

בר קשא דפומבדיתא דטרקיה חויא הוה *תליסר חמרי חוורתא בפומבדיתא קרעינהו לכולהו ואישתכחו טריפה הואי חדא בההוא גיסא דפומבדיתא עד דאזלי מייתי לה אכלה אריה אמר להו אביי דילמא *חויא דרבנן [קהלת י] טרקיה דלית ליה אסותא דכתיב °ופורץ גדר ישכנו נחש אמרו ליה אין רבי דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא [בטבלא] ואזל איהו אמטי אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא טרקיה חויא ומית האי מאן דכרכיה חויא לינחות למיא וליסחוף דיקולא ארישא ולהדקיה מיניה וכי סליק עילויה לישדיה למיא ולסלוק וליתי האי מאן דמיקני ביה חויא אי איכא חבריה בהדיה לירכביה ארבע גרמידי ואי לא *לישואר נגרא ואי לא ליעבר נהרא ובליליא לותביה לפוריא אארבעה חביתא וניגני בי כוכבי ולייתי ד' שונרי וליסרינהו בארבעה כרעי דפורייה וליתי *שחפי ולישדי התם דכי שמע קלי אכלי ליה האי מאן דרהיט אבתריה לירהיט בי חלתא האי איתתא דחזיא חויא ולא ידעה אי יהיב דעתיה עילוה אי לא יהיב דעתיה עילוה תשלח מאנה ונשדייה קמיה אי מכרך בהו דעתיה עילוה ואי לא לא יהיב דעתיה עילוה מאי תקנתה תשמש קמיה איכא דאמרי כ"ש דתקיף ליה יצריה אלא תשקול ממזיה ומטופרה ותשדי ביה ותימא *דישתנא אנא האי איתתא דעייל בה חויא ליפסעה ולתבוה אתרתי חביתא וליתי בישרא שמנה ולישדי אגומרי וליתי אגנא דתחלי וחמרא ריחתנא ולותבו התם ולימרוקינהו בהדי הדדי ולינקוט צבתא בידה דכי מירח ריחא נפיק ואתי ולישקליה וליקלייה בנורא דאי לא הדר עילוה : כל האוכלין כו' : כל האוכלין לאיתויי מאי **לאיתויי טחול לשינים וכרשינין לבני מעיים כל המשקין לאיתויי מאי לאיתויי מי צלפין בחומץ א"ל רבינא לרבא מהו לשתות מי רגלים בשבת א"ל תנינא כל המשקין שותה ומי רגלים לא שתו אינשי : חוץ ממי דקלים : תנא חוץ ממי דקרים מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה ומאן דאמר מי דקלים שיוצאין מן שני דקלי (א) מאי מי דקלים אמר רבה בר ברונא תרתי תלאי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפי אידך משלשל ואידך כי היכי דעיילי הכי נפקי אמר עולא לדידי שתי שיכרא דבבלאי ומעלי מינייהו והוא דלא רגיל ביה ארבעין יומין רב יוסף אמר זיתום *המצרי תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא רב פפא אמר תילתא חיטי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא (וכמונא) *וסימניך סיסאני ושתי להו בין דבחא לעצרתא דקמיט מרפי ליה ודרפי קמיט ליה : וכוס עקרין : מאי כוס עקרין אמר ר' יוחנן לייתי מתקל זוזא קומא אלכסנדריא ומתקל זוזא גביא גילא ומתקל זוזא כורכמא רישקא ולישחקינהו בהדי הדדי לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא ואי לא לייתי תלתא

קפיזי

רש"י

בר קשא· ממונה למלך וישראל היה : דילמא חויא דרבנן · שעבר על נידוי חכמים ונחש הטשכו על כך אין לו רפואה לפיכך לא נמצא לו רפואה : אין רבי · אין רבינו כך היה : דכי נח נפשיה דרב גזר רב יצחק · שיהיו ממעטים משמחה אותה שנה ולא יהא אדם מביא אסא וגידמי להילולא בטבלא שהיו רגילים להביא הדס וענפי דקלים לשמוח לפני החתן והכלה וכשמביאים אותן לפניהם מקשקשים לפניהם בשוק בבואם בתופים וזוגין טבלא אשקליט"א וגזר שלא יקשקשו לפניהם עוד : דכרכיה. נכרך סביבותיו : וליסחוף דיקולא. סל : ארישיה. דחויא למעלה מראשו : וליהדקיה מיניה. יוריד הסל מעט מעט לצד הנחש ויבדיל בו הנחש מבשרו שיעלה על הסל שאם אוחזו בידו או מנתקו בחזקה יכעוס וישכנו : וכי סליק. הנחש על הסל ימהר וישליכנו במים ויברח לו : דמיקני ביה חויא. כועס ורודף אחריו ומריח ריח פעמיו ורודפו : לירכביה ארבע גרמידי. שיפסקו עקבי פעמיו ולא יוכל להריחם : לישואר נגרא. חריץ של מים ידלוג : ארבע חביתא. שלא יעלה אליו מהר ולא יריח ריחו : בי כוכבי. במקום גלוי שלא יעלה דרך הגג ויפיל עצמו עליו : שחפי. ענפים וקסמים וכל דבר המקשקש זה בזה ומשמיע קול כשיעבור עליהן וירגישו החתולים ויאכלוהו : בי חלתא. בין החולות שאין נחש יכול לרוץ שם ויחזור לאחוריו : אי יהיב דעתיה עלה. לתאות תשמיש : תשלח מאנה. תפשוט בגדיה ותשליכם לפניה : מאי תקנתא. אי יהיב דעתיה עלה : תשמש קמיה · עם בעלה ותתגנה בפניו : ותשדי ביה. ותזרק בו : דשתנא אנא. דרך נדה אני ולאשה בעלמא הוא : דעייל בה חויא. כשהוא תאב לה נכנס כולו באותו מקום : ליפסעה. יפסקו את רגליה זה מזה : אתרתי חביתי. מקצתה על זו ומקצתה על זו כדי שיפתח רחמה : ונישדי אגומרי. כי היכי דניסליק ריחא : אגנא תחלי. סל מלא שחליים : ריחתנא. שיש לו ריח טוב : וליתבו התם. על גבי קרקע תחת מושבה : וליטרוקינהו בהדדי. היין והשחליים כדי שיעלה הריח : צבתא. טנלי"ש : דאי לא. קלי ליה הדר עילוה : לאיתויי טחול לשינים. ואע"פ שקשה לבני מעיים : כרשינין לבני מעיים. ואע"פ שקשה לשינים כדאמרינן בברכות (דף מד:) סד"א כיון שקשים לאדם לאו אורחיה למיכלינהו אי לאו לרפואה שיש בהם ומוכחא מילתא וניתסר קמ"ל : צלפים. פרי של צלף קפריי"ר : תלאי. דקלים נטיעות מין תמרים שנקרא בלשון ארמי תאל"י : כסא קמא. דשתו מהנהו מיא : מרפי. זבל שבמעים במקצת : אידך. כוס שני : משלשל. מאד : היכי דעיילי. צלולים : הכי נפקי. שמנקין המעיים מן הרעי מראשונים : והוא דלא רגיל. לשתי שיכרא כבר עברו מ' יום : רב יוסף אמר זיתום המצרי. הוא מי דקרים ועל שם שדוקרים את החולי : תלתא קורטמי. כרכום : סיסני. כלי שנותנין בו תמרים כדאמרינן בעלמא (ב"מ דף סז:) ואי אגבהינהו בסיסני קננהו וסימניך דלא תחליף שמעתתא שם כלי זה יהא לך סימן שיש בו שני סמכין רב יוסף אמר שערי: בין פסח לעצרת. בין דבחא לעצרתא: דקמיט. עצור: קומא אלכסנדרית. שרף אילנות של אלכסנדריא : גביא גילא. אלו"ם בלע"ז: כורכמא רישקא. כרכום של גן קרו"ג אורייענטל הגדל בגנים : לזבה. הנך תלתא מיני ליסקייה בחמרא : ולא מיעקרא. אינה נעקרת מלילד לפי שהיין מפיג חוזקן של סמנים ומתרפאה מן החולי: לירקונא תרי. מינייהו ליסתי בשיכרא וזהו רפואתו : ומיעקר. מלהוליד : לזבה תלתא בחמרא. הדר נקט ליה משום הנך רפואות דנקט ואזיל: ואי לא כו'. כולהו לא מעלי אלא לזבה:

קפיזא

תוספות

חויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא · אע"ג דגבי בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל בפרק ב' דמס' ע"ז (דף כז:) קאמר שלא עבר על דברי חבירים שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש אע"ג דלא הוה ליה אסותא שהרי מת התם לא היה לו רפואה מזומנת אבל הכא שהרפואה היתה מזומנת ונאבדה ממנו במזל רע קאמר דלית ליה אסותא : **וליתי** אגנא דתחלי. משמע הכא דהנחש אוהב שחליים וכן בשלהי דנדרים (דף נא:) דקאמר ליה נואף לבעל לא תיכול מהני תחלי דטעמינהו חויא וא"כ יש בהן משום גילוי (ב) ובפרק ב' דמס' ע"ז (ל: ושם) אמר דשחליים אין בהם משום גילוי וי"ל דהתם לא ממש שחליים קאמר אלא בהנך דאמר התם (מס' ע"ז דף סז·) וכן היו עושין בערבי שבתות בצפורי [נותנין חומץ לתוך גריסין] והיו קורין אותו שחליים אי נמי בשילהי נדרים (דף נא:) מיירי דהוה ביה חלא כדמסקינן התם במס' ע"ז (דף ל:) אבל אית בהו חלא מיגרי בהו והכא נמי חמרא מיגרי בהו : **רב** יוסף אמר זיתום המצרי · ר"ת כל הך מילתא מחק מספרו ואומר דל"ג (ג) אלא ברים אלו עוברין (פסחים מב:) ונראה לר"י שמחקה משום דזיתום המצרי מותר לשתות כדתניא בפרק בתרא (דף קמ·) ושוין שבוחשין את השתית ושותין זיתום המצרי ואומר ריב"א דאין צריך למחוק דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקרים דמתני' אלא אמילתיה דעולא קאי דאמר שיכרא בבלאי מעלי מינייהו ואומר רב יוסף דזיתום המצרי מעלי מינייהו מיהו משמע כפירוש הקונט' דאמתני' קאי מדלא קאמר בהדיא זיתום המצרי מעלי מינייהו : **סיסאני**. ולא קאמר וסימניך סמך כדאמר בשילהי במה אשה (לעיל סו·) משום דשערי לא כתיב בסמך :

והתניא

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לז :

רב נסים גאון

והלכתא קוקאני אסירי מנמנם כורא ועיילין ליה באוסיא:אניגרון מפרש בברכות פ' כיצד מברכין על הפירות (דף לה) אמר רבא בר שמואל מיא דסילקי : ותימא ליה דישתנא אנא. במס' ע"ז בפ' אין מעמידין (ד' כד) אמרו אמר רב אשי כמן קרו פרסאי לנדה דשתנא מהכא כי דרך נשים לי: **כל** האוכלין לאיתויי טחול לשינים וכרישין לבני מעים. בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מד) תנו רבנן טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין יפים לבני מעים וקשים לשינים : **חוץ** ממי דקלים . בגמ'

הגהות הב"ח

(א) גמ' שיוצאין מבני דקלים (מאי מי דקלים) תא"מ ונ"ב ס"א אינו : (ב) תוס' ד"ה וליתי וכו' משום גילוי ואע"ג דבפ"ב דע"ז אמר : (ג) ד"ה רב יוסף וכו' ואומר דל"ג לה אלא ברים :

מסורת הש"ס

[פ' רש"י לקמן קיט. ד"ה תריסר עיליתי]

[ע"ז כז:]

[בערך שוור גי' הערוך לשוור]

[גירסת הערוך שחפי דקניא פי' קליפות הקנים]

[ע"ז יח. כד:]

[ברכות מד:]

[פסחים מב: ע"ש]

[פ"ש ברש"י]

עין משפט
נר מצוה

לז א מיי' פט"ז מהלכות איסורי ביאה הל' יא סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יב :
לח ב מיי' שם הלכה י' טוש"ע שם סעי' יא:
לט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג בהג"ה:

[פרשת אמור סימן קס]

[שם]

קפיזי שמכי פרסאי ונישלוק בחמרא ונשקייה
ונימא לה קום מזוביך ואי לא לותבה אפרשת
דרכים ולינקטה כסא דחמרא בידה וליתי
איניש מאחורה וליבעתה ולימא לה קום
מזוביך ואי לא ליתי בונא דכמונא ובונא
דמוריקא ובונא דשבלילתא ונישלוק בחמרא
ונשקייה ונימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי
שיתין שיעי דדנא ולשפיה ולימא לה קום
מזוביך ואי לא ליתי *פשטינא ולישלוק
בחמרא ולשפיה ונימא לה קום מזוביך ואי
לא ליתי חרנוגא דהיגתא רומיתא וליקלי
וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי
דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליכרי שבע בירי
וליקלי בהו שבישתא ילדה דערלה ולינקטה
כסא דחמרא בידה ולוקמה מהא ולותבה
אהא ולוקמה מהא ולותבה אהא ואכל חדא
וחדא לימא לה קום מזוביך ואי לא לייתי
סמידא וליסכה מפלגא לתתאי ולימא לה קום
מזוביך ואי לא ליתי ביעתא דנעמיתא וליקלי
וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי
דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליפתח לה
חביתא דחמרא לשמה ואי לא לנקיט שערתא
דמשתכחת בכפותא דכודנא חיורא אי נקטה
חד יומא פסקה תרי יומי ואי נקטה תרי יומי
פסקה תלתא יומי ואי נקטה תלתא יומי פסקה
לעולם : לירקונא תרין בשיכרא (א) ומעיקר ואי
לא לייתי רישא דשיבוטא דמילחא ולישלוק
בשיכרא ולישתי ואי לא לייתי *מוניני דקמצי
ואי ליכא מוניני דקמצי לייתי *מוניני דנקירי
וליעייליה לבי בני ולישפייה ואי ליכא בי בני
לוקמיה בין תנורא לגודא אמר רבי יוחנן
הרוצה שיחממנו יקנחנו בסדינו רב אחא בר
יוסף חש ביה עבד ליה רב כהנא ואיתסי ואי
לא ליתי תלתא קפיזי תמרי פרסייתא ותלתא
קפיזי דקירא דנישתרופי ותלתא קפיזי אהלא
תולענא ולישלוקינהו בשיכרא ולישתי ואי לא
ליתי עילא בר חמרא וליגלח מציעתא דרישא
ולישביק ליה דמא מאפותיה ולותביה
ארישיה וליזהר מעיניה דלא ליסמי להו ואי
לא ליתי רישא דברחא דמנח בכיבשא ולישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי
דבר אחר חוטרנא וליקרעיה ולותביה אליביה ואי לא ליתי כרתי מכבתותא
דמישרי ההוא טייעא דחש ביה אמר ליה לגינאי שקול גלימאי והב לי מישרא
דכרתי יהיב ליה ואכלה א"ל אושלן גלימיך ואיגני ביה קלי איכרך גנא ביה
כד איחמם וקם נפל פורתא פורתא מיניה : לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר *ומי
שרי והתניא ‎ג‎מניין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל °ובארצכם לא תעשו בכם
לא תעשו דברי ר' חנינא הני מילי היכא דקא מיכוין הכא מעצמו הוא דאמר
ר' יוחנן ‎ד‎הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסתרס מאליו והאמר רב אשי
רמות רוחא הוא דנקיטא ליה אלא בסרים והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן
הכל

תורה אור
ויקרא כב

והתניא מניין לסירוס (ג)שהוא אסור. וא"ת אפילו לא אסור סירוס תיקשי ליה דליתסר משום פריה ורביה וכ"ת משום דהוי מלי לשנויי בשיש לו בנים הא משמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) גבי דביתהו דר' חייא דאי הוה מיפקדה אפריה ורביה לא הוה שתיא סמא דעקרתא אע"ג דהוי לה שתי נקבות ושני זכרים משום בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) ובהשה לא שייך סירוס אוקי במסקנא לרבי יוחנן בן ברוקה דמחייב בפריה ורביה בעקרה וזקנה ולא מוקי בשיש לה בנים ויש לומר דמסירוס ניחא ליה למפרך משום דאיכא למ"ד בפרק הבא על יבמתו (שם דף סה:)כיון דקיימא פריה ורביה תו לא צריך : **תלמוד** לומר ובארצכם לא תעשו . מכאן קא דריש והא דאמר בחגיגה (דף יד:) שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו בארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו התם נפקא לן מארץ כדמפרש בשאלתות דרב אחאי* דהא חובת הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכם דריש כדפי' ומה שמפרש בשאלתות* דהא דאסר לשתות סמא דעקרתא היינו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואע"ג דקי"ל כר"ש דשרי היינו דוקא בשבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בכל התורה כולה סבירא לן כרבי יהודה ואין נראה לר"י דבכל התורה כולה קי"ל כר"ש דשרי כדמשמע לעיל בפ' המוציא (פא:) דאמרי' דרבי יוחנן סבר כסתם משנה דנזיר חופף ומפספס וכו' והיינו כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד·) דשמואל סבר כר"ש בכל התורה כולה דדבר שאין מתכוין שרי גבי המקיז דם בבכור דפסק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר דאמר רב חייא בר אשי כו' ואי יש חילוק בין שבת לדעלמא אילטריך התם שפיר לפסוק כר"ש אע"ג דכבר אשמעינן דבשבת הלכה כר"ש והכא אתיא אפילו לר' שמעון דפסיק רישיה הוא ודולאי יסתרס בשתיי' כוס עיקרין:
להביא

קפיזי . כלי מחזיק ג' לוגין : שמכי . בצלים : פרסאי . גדולים הם :
קוס מזוביך. חלי מזוביך כמו ויעמוד השמן (מלכים ב ד) : וליבעתה.
יבעתנה בלי ידיעתה פתאום : בונא · מלא אגרוף : מוריקא .
כרכוס : שבלילתא . תלתן פנגרי"ג : שיעי דדנא . מגופת חבית :
ולשייפיה. לכשישורו במים : פשטינא.
עשב שאינו גדל בקומה אלא הולך
ופשט על גבי קרקע : חרנוגא · מין
עשב הוא שגדל אצל היגים : היגתא
רומיתא . מין הגא הוא שנקראת
רומי"ת : וליסבה בשחקי דכיתנא .
יקחו אותו האפר בבלאי בגדי פשתן
בקיץ : דעמר גופנא . קוטו"ן: ליכרי
שב בירי . שבעה גומות : שבישתא
דערלה . זמורות של כרם ילדה :
ולינקטה כסא דחמרא. יאחוז כוס של
יין בידה ותשב על הגומא : ולוקמה
מהא . מעל גומא זו יושיבוה על זו
ועל כל עמידה נימא לה קום מזוביך :
קמחא דסמידא . קמח סולת:וליסכה.
יסוכו אותה ממנו : דנעמיתא . בת
היענה : ליפתח לה חביתא דחמרא
לשמה . כלומר יין הרבה תשתה
תמיד : שערתא דמשתכח בכפותא
דכודנא חיורתי . שעורה הנמצאת
בגללי פרדה לבנה : אי נקטא . לה
בידה חד יומא פסקה מזובה תרי
יומי אית דגרס נקטה חדא נימא
גרעין אחד : לירקונא . דאמרן לעיל
קומא וגביא גילא וכורכמא תרי
בשיכרא ומיעקר : ואי לא . דלית
ליה אי נמי עביד ולא אהני : רישא
דשיבוטא . ראש דג ששמו שיבוטא :
דמילחא.שהוא מלוח : מוניני דקמצי .
ציר חגבים : דנקירי . מין עופות
קטנים : ולישפייה . ישפשפוהו בו :
בין תנור לגודא . בין תנור לכותל
במקום חם שיזיע ויצא החולי: הרוצה
שיחממנו . לזה : יקנחנו בסדינו .
יעטפנו בסדינו יפה או בסדין של
חולה אחר של חולי זה : עבד ליה רב
כהנא . רפואה זו של סדין : קירא
דנישתרופי . שטוה הצפה וגוטפת
מכוורת שנתמלאה וטודפת : אהלא .
אלויין : תולענא . אדום : עילא בר
חמרא . עייר בן אתונות : וליגלח .
החולה : מציעתא דרישיה . אמצעית
ראשו : ולישבוק ליה דמא מאפותיה .
יקיז לעייר ממצחו : ולותביה ארישיה.
ישפך הדם על התגלחת : וליזהר
מעיניה . שלא יכנס מדם זה בעיניו :
רישא דברחא.של איל: דמנח בכבשא.
כבוש בחומץ או בציר : דבר אחר
חוטרנא . חזיר טלוא (ב) בחברבורות
מנומר: מכבתותא דמישרי . מאמצע
הערוגה שהם חריפים:אושלן גלימיך.
השאילני הטלית:ואיגני בה.ואישן בה:
קלי.מעט: איכריך גנא. נכרך בה וישן
בה:נפל פורתא פורתא.קדחה הטלית
מחום שריפת החולי שיצא עם הזיעה
ונפלה חתיכות דקות:ומי שרי. לשתות
כוס עיקרין : לא תעשו. קרי ביה לא
הכל

תיעשו: ומסתרס מאליו . ואע"ג דסירוס אסור בידים:והא אמר רב אשי.דההוא לאו סירוס הוא אלא רמות רוחא נקיטא ליה לתרנגול ומשניטל
הודו הוא מתאבל ואינו משמש אבל בסירוס אפילו ממילא אסור : אלא בסריס הך דשרי למישתי כוס של עיקרין במי שהוא סריס כבר עסקינן:

רב נסים גאון
דבני מערבא (הלכה ג) גרסי ר' בא שאל לרב ירמיה מה ניתני דיקלין או דקרין אמר ליה דקרין שהן דוקרין את המרה אמר ר' יונה לא מסתברא אלא דקלין שהן יוצאין מבין ב' דקלין ובסוף פ' כיצד מברכין על הפירות (שם) נמי גרסי אית תנאי תאנו מי דקרים ואית תנאי תאנו מי דקלים מאן דאמר מי דקרים שהן דוקרין את המרה ומאן דאמר מי דקלים שהן יוצאין מבין שני דקלים :

הגהות הב"ח
(א) גמ' בשיכרא ומיעקר ואי לא : (ב) רש"י ד"ה דבר אחר וכו' טלוא. נ"ב טלוא תרגם אונקלוס רקועתא וכן הוא בב"ק דף קיח ע"ב:(ג)תום' ד"ה והתניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור :

מסורת
הש"ס

[גיר' הערוך פשישנא פי' עשב שאינו גס אלא רחב]

פי' ציר של ארבה ערוך [שאין בציר שום ארבה כלומר מנוקר* ערוך ערך מנוני]

מסורת הש"ס

[מנחות נו: ע"ש בכורות נג:] [מנחות נה:] גיטין ע. יבמות סה: גיטין מג. קדושין לה. ביצה יח: ע"ז כח. [גי' הערוך יגמא] [עי' תוס' לקמן קלד: ד"ה ואין] [שבועות ג: וש"נ] ביצה יח: [פסחים סט ותענית יג:] בכורות כה. ע"ש כתובות [גי' הערוך מסוברייא]

*הכל מודים *במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר °לא תאפה חמץ °לא תעשה חמץ *במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר °ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ואלא בזקן *והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי אלא *באשה *ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר °ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו מאי איכא למימר בזקינה אי נמי בעקרה: **מתני'** *החושש בשיניו לא *יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא *החושש במתניו לא יסוך (א) יין וחומץ אבל *סך הוא את השמן ולא שמן וורד *בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול *ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הם: **גמ'** רמי ליה רב אחא אריכא דהוא רב אחא בר פפא לר' אבהו תנן החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ למימרא דחומץ מעלי לשינים והכתיב °כחומץ לשינים וכעשן לעינים לא קשיא הא בקיוהא דפרי הא בחלא ואיבעית אימא הא והא בחלא הא דאיכא מכה הא דליכא מכה איכא מכה מסי ליכא מכה מרפי: לא יגמע בהן את החומץ: *והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע ובולע אמר אביי *כי תנן נמי מתני' מגמע ופולט תנן רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע כאן לפני טיבול כאן לאחר טיבול ונימא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל דאמר רבא ליכא מידי דבשבת שרי וביום הכפורים אסור הואיל דבשבת שרי ביוה"כ נמי שרי הדר ביה רבא מהך ממאי דמהך הדר ביה דילמא מההיא הדר ביה לא ס"ד *דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ: החושש במתניו כו': אמר ר' אבא בר זבדא אמר רב הלכה כר' שמעון למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה *והאמר רב שימי בר חייא משמיה דרב *האי *מסוכרייא דנזייתא אסור

רש"י

הכל מודים · אע"פ שנחלקו בבכור שאחזו דם אי מקיזין או אין מקיזין דהוי מטיל מום בבעל מום והיכא למאן דשרי להקיזו ולעשות בו מום מודין הם במחמץ מנחה אחר מחמץ שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוץ: דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ. אפייה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש תורה אור אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה כו'* והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ ובא השני וערכה בחימוץ והשלישי אפאה כולם חייבין: כורת · שאינו נותקן לגמרי אלא חותכן ותלויין בכיס: אלא בזקן · שפסק מלידה: והא אמר ר' יוחנן · בפרק מי שאחזו במסכת גיטין: הן הן החזירוני לנערותי. הרפואות האמורות שם למי שאינו בריא בתשמיש ואמר ר' יוחנן לאחר שזקנתי החזירוני אותן רפואות לנערותי לתשמיש אלמא זקן מוליד: אלא באשה · שאינה מצווה בפריה ורביה כדאמרי' ביבמות פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה איש דרכו לכבש ואין דרכה של אשה לכבש: **מתני'** מטבל כדרכו · מאכלו ופתו בחומץ: לא יסוך בהן יין וחומץ · דאין אדם סך אותו אלא לרפואה: אבל לא שמן וורד · לפי שדמיו יקרין ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד: שכן דרכן לסוך בחול · בלא מכה: **גמ'** קיוהא · יין שלא נתבשל כל צרכו בענביו קשה לשינים: ליכא מכה מרפי · נומת הבשר והשינים נרפים רחוקין זה מזה דשיילי"ר מתחלנות: לא יגמע ופולט · דמוכח דלרפואה היא: לפני טיבול · לפני אכילה מותר שדרכן היה לטבול בחומץ בכל יום והרואה אומר זהו טיבולו ולאחר טיבול אסור הכל יודעין שכבר סעד וטבל כל צרכו: וגימא מדלפני טיבול שרי כו' · דאין לך שאסור למקלת השבת ומותר למקלתו דהא שמעינן לרבא בפרק י"ט במסכת ביצה דאמר גבי טבילה הואיל בכי האי גוונא דקתני התם דאין מטבילין כלים בשבת ואדם טובל ואמרינן כלים מ"ט לא אמר רבא מפני שנראה כמתקן כלי אבל אדם נראה כמיקר ואמרי' תינח בשבת דשריא רחיצה ביוה"כ דאסור רחיצה והכל יודעין דטובל הוא ומתקן עצמו מאי איכא למימר הא איכא למיגזר אטו מתקן טור לבי ואמר רבא ליכא מידי דאיסור שבת דבשבת ליסתרי וביוה"כ ליתסר והואיל ובשבת לא הוה למיסריה ביוה"כ נמי לא גזור עליה: הכא גרסי' הדר ביה רבא מהא · דקודם טיבול ומוקי מתניתין במגמע ופולט כאביי וזו נאמרה תחלה והדר ביה: דילמא מההיא הדר ביה · וסבר דביום הכפורים אסור לטבול ולא אמרינן הואיל והיא איתמר ברישא: למימרא דרב · בקולי (נ"א בכולי) שבת סבירא ליה כר' שמעון והא אמר כו': האי מסוכרייא · בגד כורכין בברזא חבית של חרס מפני שאין הנקב שוה: אסור

תוספות

להביא נותק אחר כורת כו'. פירש"י דכורת היינו שכורת ביצים ממקום חיבורן ועדיין הם בכיס ונותק הוי שנותקן מן הכיס ומשליכן לארץ וקשה לר"י דבפרק על אלו מומין (בכורות דף לט:) קאמר דנתוק וכרות לא הוי מום בגלוי דהא איתנהו פי' איתנהו בכיסם ונראה לר"י דכרות הוי שלא נכרתו לגמרי ממקום חיבורן אלא עדיין מעורים קצת ונתוק היינו שניתקו לגמרי אלא שהם בכים: **אלא** בזקן · הכא לא שייך למיסר משום מסרס אחר מסרס דזקנה לאו סירוס היא: **בזקנה** ובעקרה. באשה נמי לא שייך בה מסרס אחר מסרס דאין שייך בה סירוס: **כי** תנן נמי מתניתין במגמע ופולט תנן · וסיפא דקתני אבל מטבל הוא כדרכו ה"ה דה"מ למיתני במגמע ובולע אלא אורחא דמילתא נקט: **לא** ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן · תימה מנא לן דמהא הדר ביה דילמא מטעם דמפרש התם* דאין מטבילין בשבת משום דמיחזי כמתקן כלי ויפרש דאסור לטבול משום גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר או כשאר טעמי דמפרש התם והני טעמי לא שייכי באדם הלכך מותר ביוה"כ בלא טעמא דהואיל דלכולהו אמוראי לא פריך התם ביוה"כ ליתסר אלא לרבא ואומר ר"י דלא מסתבר להפוכי תרי מילי משום חדא דתרי מילי נינהו חדא מטעם דנראה כמתקן וחדא הא מילתא דאית ליה הואיל ולהכי ניחא ליה טפי למימר דהדר מהך דהכא ויהיו שני דבריו קיימים וא"ת ונוקי הך ברייתא דטובלין כדרכן כמ"ד טבילה בזמנה מצוה ורבא כמ"ד לאו מצוה וי"ל משום דטבילה בזמנה מצוה לא הוה שרינן איסור תיקוני מנא ובפרק כל כתבי הקדש (לקמן דף קכא·) משמע דאפי' למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה טובלין כדרכן כל חייבי טבילות דתניא התם ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול משמע דאי בעי טביל אע"ג דסבירא (ב) טבילה בזמנה לאו מצוה וא"ת דתניא בפרק בתרא דיומא (פח·) הזב והזבה ובועל נדה וטמא מת טובלין ביוה"כ טמא מת היכי טביל ומה תועלת לו אותה טבילה הא אין טבילה בלא הזאה והזאה לא דחי יוה"כ כי היכי דלא דחיא שבת כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (דף סט·) וליכא למימר שתועיל לו טבילה לענין שיוכל להזות למחר דהא תנן בסוף מסכת פרה דהוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום משמע שצריך להזות ביום שטבל וי"ל דלעולם אין צריך לטבול ביום הזאה והתם קמ"ל דיכול לטבול בלילה אע"ג דטבילה היא כתחלת הזאה דאין הזאה בלא טבילה והזאה ביום היא א"נ התם איירי בטבילה דלאחר הזאה כדאמר בספרא הקדים טבילה להזאה לא עשה ולא כלום משמע דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה: **טובלין** כדרכן בין בט' באב בין כו' · בפ"ק דתענית (דף יג·) פליג עליה ר' חנינא סגן הכהנים ואמר כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת בשנה והלכתא כוותיה כדאמר בירושלמי: **למימרא** דרב כר"ש ס"ל · פי' בקונט' למימרא דרב בכולי שבת כר' שמעון סבירא ליה ולי נראה דאם כן הוה ליה לאקשויי מכרכי דזוזי דרב אסר בפרק קמא (דף יט:) וכמה אמוראין דמחלקין באיסורי שבת כדאמר בפרק מפנין (לקמן קכח·) במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטול כו' ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון במתני' משום דשרי דבר שאין מתכוין ות"ק אסר ליה אפי' לתענוג משום דזימנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה והשתא אתי שפיר: **האי** מסוכרייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא · פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סחיטה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא אשכחן דהוה חיים לסחיטה אלא גבי מים כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג:) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת המים דאמר לנחות במיא אתי לידי סחיטה ובפרק חבית (לקמן דף קמז·) אמר הרוחץ במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סחיטה ובפרק שואל (לקמן דף קמח·) ובריש המביא כדי יין (ביצה דף ל·) גבי הני נשי דלא מסגיין ניפרום סודרא פירוש על הכד דלמא (ג) מישמיט במיא ואתי לידי סחיטה אבל גבי יין לא גזרינן משום סחיטה כדאמר בפרק תולין (לקמן דף קלט:) מסננין את היין בסודרין וטעמא

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פי"ב מהלכות מעשה קרבנות הל' יד סמג לאוין של:
מא ב מיי' פט"ז מהל' א"ב הלכה ט י סמג לאוין קב טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יא:
מב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף יב:
מג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכז סעיף א:
מד ה מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם סי' שכח סעיף לב:
מה ו טוש"ע שם סי' שכ סעיף יח:

רבינו חננאל

החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ איני והא תניא לא יגמע ויפלוט אבל מגמעובולע ומשני אביי כי תנן נמי מתני' לא יגמע ויפלוט תנן. רבא אמר אפי' תימא מגמע ובולע והא דתניא שרי לפני טבול כלומ' קודם אכילה שרי. מתניתין דאסר לגמע ולבלוע לאחר והוא לאחר אכילה. וממאי דטיבול לשון אכילה הוא דתנן הביאו לפניו מטביל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת ותוב אבל מטבל במיני תרגימא. ר' יצחק מטבל בירקי. תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים וטעמא מאי שהחומץ קודם אכילה אינו מרפא אבל לאחר אכילה מרפא. ומפורש בתלמוד א"י מודים חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו שמשלם קרן וחומש. שהחומץ מיישב את הנפש. ודברי ר' מפורשי ביוה"כ ואקשינן לרבא' והא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי. דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל דגרסי' בי"ם פרק [ב'] דתנן [התם] מטבילין כלים מלפני השבת. כ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט וכל חד אמר טעמא. רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. ואקשי' אי הכי אדם נמי. ושנינן אדם נראה כמקר ומהווינן בימות הגשמים ובמים הרעים נ"כ אית ליה אנפא שלא נראה כמתקן כלום ואקשי' התינח בשבת ויוה"כ מי שרי ברחיצה דאמרת נראה כמיקר. אמר רבא הואילואישתרי טבילה בשבת אשתרי נמי ביוה"כ הכא נמי לימא רבא הואיל ולפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי וקמה קשיא זו על רבא ושנינן הדר ביה רבא ואמר בין לפני טיבול בין לאחר טיבול שרי. ומוקים לה למתני' כדאביי דאמר לא יגמע ויפלוט תנן אבל לגמע ולבלוע שרי. ואקשי' ממאי דהאי דטיבול הדר ביה דלמא מטבילה דיוה"כ הדר ביה ואמר אין טובלין. ושנינן לא דהא תניא בהדיא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ. אלמא אמרי' הואיל והתירה טבילה בשבת התירה נמי ביוה"כ. וכך פירשנו שמועה זו ביום טוב החושש בשיניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא שמן ולא שמן וורדים כו'. שמעינןמינה דבני מלכים דרגילי בסיכת שמן וורד בחול לא מסי להו בשבת *) והוא חשוב להן. לפיכך בשבת אסור הלכך בני מלכים ושביח להו ורגילי ביה לא מסי להו. ושרי אבל שאר בני אדם דלא שכיח להו ולא רגילי ביה מסי לפיכך אסור. ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים. כלומר כל ישראל מותרין בשמן וורד אמר רב הלכה כר"ש. ודייקינן (לרבי) [דרבי] שמעון **)לטעמיה לפיכך שנה כל אדם סך כדרכו ואינו מתכוין לרפואה ואם נתרפא נתרפא ואקשי' למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה דאמר דבר שאין מתכוין מותר. לפיכך פסק הלכה כר' שמעון והאמרי משמיה דרב האי מסובריא דנזייתא אסור להדוקא ביומא טבא. פי' כגון

*) נראה דצ"ל אבל שאר בני אדם דלא רגילי בהו והוא חשוב להן לפיכך בשבת אסור וכו'. **) נראה דצ"ל לטעמי' דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר לפיכך וכו'.

הגהות הב"ח

(א) במשנה לא יסוך בהן יין: (ב) תוס' ד"ה לא ס"ד וכו' אע"ג דסבירא ליה: (ג) ד"ה האי וכו' על הכד דילמא מישמיט במיא:

רב נסים גאון

והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. עיקר דילה במסכת גיטין בפרק מי שאחזו קורדיקוס (דף ע) אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי תלתא בזיזי קרטמי דחדיי ופרוקינהו וניסלוק כל יומא חדא מינייהו ונימזוג בחמרא ונישתי אמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי: **ולר'** יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים. במשנת יבמות (דף סה) בסוף פרק הבא על יבמתו: אם

מו א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכז סעיף א:
א ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז סעיף א:
ב ג מיי' שם הלכה ז:
ג ד מיי' שם הלכה ג:
ד ה מיי' שם הל' א ב סמג שם טוש"ע שם:

אסור להדוקיה ביומא טבא בההיא אפילו ר"ש מודה *דאביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות והאמר *רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנן בר אמי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר"ש אלא אמר רבא *אני וארי שבחבורה תרגימנא ומנו רבי חייא בר אבין הלכה כר"ש ולאו מטעמיה מאי הלכה כר' שמעון ולאו מטעמיה אילימא הלכה כר"ש דשרי ולאו מטעמיה דאילו ר"ש סבר מסי ורב סבר לא מסי וסבר רב לא מסי והא מדקתני בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד מכלל דמסי אלא הלכה כר"ש דשרי ולאו מטעמיה דאילו ר"ש סבר אף ע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר *אי שכיח אין ואי לא שכיח לא ובאתרא דרב שכיח משחא דוורדא:

הדרן עלך שמנה שרצים

*ואלו [ב]קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלין וקשר הספנין [ג]וכשם שהוא חייב על קישורן כך הוא חייב על היתרן ר"מ אומר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו: גמ' מאי קשר הגמלין וקשר הספנין אילימא קטרא דקטרי בזממא וקטרא דקטרי באיסטרידא האי קשר שאינו של קיימא הוא אלא קיטרא דזממא גופיה ודאיסטרידא גופה: ר"מ אומר כל קשר כו': בעי רב אחדבוי *אחוי דמר אחא עניבה לר"מ מהו טעמיה דר"מ משום דיכול להתירו באחת מידיו הוא והא נמי יכול להתירו או דילמא טעמא דר"מ משום דלא מיהדק והא מיהדק תיקו: מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין [ד]קושרת אשה מפתח חלוקה וחוטי סבכה ושל פסקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר ראב"י אומר קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא: גמ' הא גופא קשיא אמרת יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא והדר תני קושרת אשה מפתח חלוקה אפילו לכתחילה הכי קאמר [ה]יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין ומאי ניהו קיטרא

אסור להדוקיה· בנקב משום סחיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט אלמא לא ס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין: הלכה כר' יהודה· בדבר שאין מתכוין דאסור: בלי גברי· מתני לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמוראים האומרים משמם אלא הם עצמם נחלקו בה: תרגימנא· דלא תיקשי דרב אדרב: הלכה כר"ש· דשרי בשמן וורד: אבל לא מטעמיה· דאין הטעם כדבריו: דאילו ר"ש סבר מסי· ואפ"ה שרי דאין לך דמותר לזה ואסור לזה: מכלל דמסי· אפי' לת"ק דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה: אע"ג דלא שכיח· שמן וורד במקומו של זה הסך ממנו ודמיו יקרים והכל יודעין שאינו סכו אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני מלכים הם ור' יהודה אוסר דמוכחא מילתא ורב נמי כר"י ס"ל אלא במקומו הוא דשרי דשכיח דסכין שמן וורד ולא מוכחא מילתא:

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים· המנוין באבות מלאכות דקתני* הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות: קשר הגמלין וקשר הספנין· בגמרא מפרש להו: כך הוא חייב על היתרן· כדילפי' בכלל גדול (לעיל דף עד:) מציידי חלזון שנצרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו· דלא הדקיה: אין חייבין עליו· ואפי' עשאו לקיימא: גמ' זממא· מנקבין לנאקה בחוטמ' ונותנין בה טבעת של רצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם וכשרוצה לקושרה לבהמה קושר רצועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה ופעמים שמתירה: קטרא דקטרי בזממא· זהו קשר הרצועות שקושרין בטבעת: איסטרידא· גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים וכשרוצה להעמידו קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה וכשרוצה להתיר מתיר הרצועה ונוטלה: קטרא דקטרי באסטרידא· קשר רצועה הארוכה: עניבה· ומהדקה שפיר לר"מ מהו: מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן· חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי ניהו: מפתח חלוקה· כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא דמי מידי לקשר של קיימא ומותר לכתחילה: סבכה· קויפ"א: ושל פסקיא· אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקושרו בהן וקורין פינדור"ס: ונודות יין· של עור שכופפין פיהם וקושרין: וקדרה של בשר· פעמים שקושרין בגד לפיה: קושרין בפני הבהמה· חבל ברוחב הפתח: גמ' קיטרא

וטעמא משום דאין אדם חושש לסוחטו כיון דע"י סחיטה אינו יכול לנקותו מריחו וחזותו גם אין דרך לסחוט בגד לצורך משקה שבו אבל מ"מ אסור לסחוט. דכי סחיט ליה מתלבן הבגד קצת והוי מכבס או משום מפרק כמו סוחט זיתים וענבים כדאמרי' בפרק מפנין (לקמן קכח:) אם היתה צריכה שמן חבירתה מביאה לה בשערה ופריך והא אתי לידי סחיטה אלמא יש סחיטה בשמן ובפרק תולין (לקמן דף קמא·) קאמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ופי' בקונט' כד של שמן ובפרק נוטל (לקמן דף קמג·) ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו משום סחיטה ולהכי אסור להדוקה וא"ת דאמר בפרק בתרא דיומא (דף עז:) ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שגדול הימנו עובר עד צוארו במים ואינו חושש ואמר נמי בפ"ב דביצה (דף יח·) גבי טבילת כלים בשבת דנדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ולא גזרינן דילמא אתי לידי סחיטה וי"ל דמצוה שאני ואם תאמר היכי שרי התם ליכנס בבגדיה ונדה נמי היך טובלת בבגדיה נימא שרייתו זהו כיבוסו כדאמרי' בזבחים בפרק דם חטאת (דף צד:) וי"ל דדוקא היכא דאיכא טיפת דם או טינוף אמר שרייתו זהו כיבוסו דבהכי איירי בפ' דם חטאת ומצא ר"י מוגה בספר הישר דלא אמר שרייתו זהו כיבוסו בדבר שאינו כ"א לכלוך כמו סיפוג באלונטית וקינוח ידים במפה והני שהולכין במים עם הבגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיון ועל תינוק שלכלך בגדי אמו במי רגלים אין לזרוק עליו מים דשרייתו זהו כיבוסו ושמע ר"י מפי הגשים שסתיר ר"ת [ליטול ידיה] ולקנח ידים בבגד כיון שהוא דרך לכלוך כדי שתוכל להתפלל ולברך ואין נראה לר"י שסרי היא מתכוונת לטהר הלכלוך ודרך רחיצה וליבון הויא זה הקינוח: מודה ר"ש בפסיק רישיה· והא דאמר גבי לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ולא הוי פסיק רישיה יש לחלק דהתם מיירי בכיסוי שאינו בולע כ"כ וגם אינו סותמו כל כך בחוזק שאינו חושש רק שיהא מכוסה אבל הכא שהוא בגד הגיגית בולע הרבה וגם מהדקו בחוזק כדי שלא יצא היין והוי פסיק רישיה:

ושלש מחלוקות בדבר· אית ספרים דל"ג ליה:

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים· עניבה לר"מ מהו· וא"ת אמאי לא פשיט מדתנן לקמן חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו ומוכח' בפ"ק דפסחים (ד' יא·) דהנהו רבנן הייט ר"מ דפריך התם מינה לרבנן שהם ר"מ וי"ל דהתם נמי פריך מספק אם הנהו רבנן הם ר"מ כמו שמסתפק כאן: אימור

רבינו חננאל

מוך*) או כיוצאבו דבר שסותמין בו פי החבית אמר רב אסור לאמץ סתימתו דאתי לידי סחיטה והנה אע"פ שאינו מתכוין לסחיטה אלא לסתימת פי החבית בלבד כיון שסוחט אסור דלא כר' שמעון. ושנינן במסובריא דנזייתא אפי' ר' שמעון מודה כיון דאי אפשר ליה דלא להדוקי' ודאי מתחילה סוחט הוא וכי האיגוונא ר' שמעון מחייב דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פירשנוהו למעלה. ואכתי רב כר' שמעון סבירא ליה והא בהדיא אמרי' רב הלכה כר' יהודה אמר ושמואל אמר הלכה כר' שמעון. ומשני (רב אמר) הכי אמר רב הלכה כר' שמעון ולאו מטעמיה דאילו ר' שמעון אע"ג דלא שכיח שרי וכו' ואע"ג דהוא דר"ש סלקא בפרק המקבל בשיטה. דגרסי' התם אמר אביי רשב"ג ור' שמעון ור' ישמעאל ור"ע כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים ולית הלכתא כחד מינייהו ה"מ בהא סברא בלחוד דקם ליה בהדייהו. אבל דבר שאין מתכוין בהדיא קיי"ל דהלכתא כוותיה הלכך אע"ג דשמן[וורד] ע"כ מסי אם סך הוא כדרכו ואינו מתכוין לרפואה אע"ג שמתרפא בין בדוכתא דשכיח שמן וורד בין בדוכתא דלא שכיח שרי. פי' מודה ר' שמעון בפסיק' רישיה ולא ימות כל היכא דעביד מידעם בשבת דאפשר שיבא לידי איסור ולא מיכוון להווא איסורא שרי למיעבד ההוא עבידתא ולא אסרינן ליה גזירה שלא יבא לידי אותו איסור והוא כגון הגורר מטה כסא וספסל דאפשר לעשות בגרירתו (להן) חריץ ואפשר לגוררן ברפיון בלא עשיית חריץ אע"פ שנעשה מותר אבל כגון האומר כוונתי לחתוך ראש זה העוף לאכילה לכלב ואין כוונתו להמיתו. כגון זה מודה ר"ש שחייב שאע"פ [שאינו מכוין כיון] שאי אפשר לו לחתוך ראש העוף אלא עד שימיתהו וכן המתקנח בספוג שאין לו עור בית אחיזה עתה אם יאמר להתקנח ואין כוונתו לסחוט נתירהו לו והלא אי אפשר לאדם להתקנח בספוג שאין לו עור בית אחיזה ולא יסחוט כגון זה אומר מי איכא דפסיק רישיה ולא ימות וכן*) מסובריא דנזייתא פי' נזייתא כדות של יין או של שכר. מסובריא הוא הנקב העשוי להוציא בו יין בזמן שהיין שותת ויוצא אם בא אדם לסתמו ולהדקו ואומר למנוע שפיכות היין אני מתכון (נתכוונתי) ולא לסתום הפתח בהא קאמר רב מודה ר' שמעון. וכן לענין נר שהוא אחר הדלת ותניא פותח ונועל ואם כבתה כבתה. ואמרי' (לקמן קכ) דליים רב עלה דכיון דהמקום רחוק הוא אי אפשר לפתוח ולנעול אלא אם יכבה. ובענין הזה מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות וכבר פרשנו כל דבר שאינו מתכוון מותר: הדרן עלך שמונה שרצים

ואלו קשרים שחייבין עליהן קשר הגמלים כו'. קשר גמלים קטרא. אסיקנא קיטרא דזממא גופיה. פי' [עושין] נקבים לחוטמיה דגמל ומחתין ביה אפסר קטן והיינו זממא וקשר של קיימא הוא ובתר כן קטרי בההוא אפסר חבל ארוך שמושכין בו הגמל והוא קיטרא דקטרין בזממא איסתדירא דספינתא הוא אסקריא דספינתא והוא התורן וקטרין ביה חבל והוא קשר של קיימא. והדר קטרי בההוא איסתדירא חבל אחר דעיילי ביה נימי' מושכי הקלע כשבאין להרימו על הספינה כדי שתסע והוא קטרא דקטרי באיסתדירא. בעי רב אחדבוי מראח"ה פי' (חדהאה) [אחה] שם מקום ידוע מתא דאחא. פי' עניבה כדבעינן למימר לקמן. ואסיקנא האי קטרא דקטרי בזממא ודקטרי באיסתדירא חיובא ליכא איסורא מיהא איכא אבל מפתחי חלוק אע"פ דאית ליה תרתי דשי כי (היכי דאית **) אשתא) למני שרי למיקטרינהו לתרווייהו ולא אמרי' דהדא מנייהו בטולי בטלה אלא תרווייהו שרי למיקטרינהו. פי' פסקיא חגורה כדמתרגמינן (ישעיה ג') ותחת חגורה נקפה [ואתר דהוה אסרן פסקיא]. והוא המיין של נשים: פי' סבכה וקאיה בל' ערבי שרי למקטר בהנהו

*) עיין ערוך ערך סכר פי'. **) נראה דצ"ל דאיתא הפתח למני וכו'.

[לעיל עה. קג. לקמן קיז. קכ: קכג. קמג. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה: [כריתות כ:]
[קידושין מט: סנהדרין ח: ב"ב פח.]
[לעיל עג.]
[במשנה שבמשניות וכן בפי' הרע"ב וברמב"ם איתא אלו]
נ"א דמן אחא פי' שם מקום

קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא דקטרי באיסטרידא חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ויש שמותרין לכתחלה ומאי ניהו קושרת מפתחי חלוקה : מפתח חלוקה : פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי דשי מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל קא משמע לן : וחוטי סבכה : פשיטא לא צריכא דרויחא לה מהו דתימא מישלף שלפא לה קא משמע לן דאשה חסה על שערה ומישרא שריא לה : ורצועות מנעל וסנדל : איתמר התיר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותניא אידך פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחילה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל מנעל אמנעל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדאושכפי פטור אבל אסור בדרבנן מותר לכתחלה בדבני מחוזא סנדל אסנדל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי פטור אבל אסור בדחומרתא דקטרי אינהו מותר לכתחילה בסנדל דנפקי ביה בי תרי כדרב יהודה דרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא זוגא דסנדלי זמנין דנפיק ביה איהו זימנין נפיק ביה ינוקיה אתא לקמיה דאביי א״ל כה״ג מאי א״ל חייב חטאת א״ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת קאמרת לי מאי טעמא א״ל משום דבחול נמי זימנין נפיקנא ביה אנא זימנין נפיק ביה ינוקא א״ל אי הכי מותר לכתחילה ארבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דר׳ אבהו בכרמלית איפסיק (א) רצועה דסנדליה אמר ליה מאי ניעבד לה א״ל שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עילויה אביי *הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה אמר ליה מאי איעביד ליה א״ל שבקיה מאי שנא מדרבי ירמיה בהתם לא מינטר הכא מינטר והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל א״ל מדקמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה גש״מ הלכה כרבי יהודה מאי היא *דתניא דסנדל שנפסקו שתי אזניו או שתי תרסיותיו או שניטל כל הכף שלו טהור אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו האו שניטל רוב הכף שלו טמא ר׳ יהודה אומר נפסקה פנימית טמא החיצונה טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת אבל לא לענין חליצה והוינן בה [ר׳ יוחנן] אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן מדלענין טומאה מנא הוי לענין שבת נמי מנא הוי אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא *והתנן וחלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה ואלא אליבא דרבי יהודה *מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא אבל לא לחליצה דמנא הוא אימר דאמרי׳ חלצה של שמאל בימין חליצת׳ כשרה היכא דלמילתי׳ מנא הוא הכא למילתיה לאו מנא הוא דהא אמר ר׳ יהודה נפסקה החיצונה טהור אלמא לאו מנא הוא לעולם אליבא דר׳ יהודה אימא וכן לחליצה והא קמשמע לן דכי אמרינן חלצה של שמאל בשל ימין חליצתה כשרה היכא דלמילתיה

קיטרא דקיטרי בזממא · רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם מפני שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים וקושר ומתיר ראש האחד שנתון ביתד או בעמוד שאסור בו האנקה והגמל : תרתי דשי · שתי פתחים היינו אותן לשונות והוויין זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה וללובשה בדוחק : מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל לה · ותיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליתסרו קא משמע לן : פשיטא · דהא כל יומי שריא לה : דרויחא · לא דחקתו בראשה אלא קושרתו בריוח שיכולה לחולצה מראשה כשהיא קשורה : מהו דתימא מישלף שלפא לה · מראשה הכי והוה לה קשר של קיימא : חייסה על שערה · שמא תוליא בדוחק ותינתק שערה ודפסקיא נמי איכא לשנויי כה״ג מהו דתימא מחתא ליה דרך רגלה ויוצאה קמ״ל דלא עבדה הכי משום לכיעותא : בדאושכפי · בקשר שהאושכף עושה כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם : בדרבנן · כשקושרים סביב רגלים אין קושרין בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו : בדבני מחוזא · שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין וקושרין אותו בדוחק וצריך להתירו ערבית : בדטייעי דקטרי אושכפי · בסנדלים של ישמעאלים סוחרים שהאושכפים קושרים בהן הרצועות בקשר קבוע : בדחומרתא דקטרי אינהו · אלו סנדלים של שאר אנשים שאין רצועות קבועות בהן ע״י אומן אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים שבת או חדש : דנפקי בי תרי · וצריך כל אחד ואחד לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו : כה״ג · שאני מתירו עכשיו ונועל בני ושבת היתה : השתא פטור אבל אסור הוה קשיא לי · אמאי אסור : מ״ט · קשיא לך : א״ל משום דבחול נמי · אני מתירו בכל יום וקושרו התינוק לפי רגלו : אי הכי מותר לכתחילה · ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי וקטרא דאושכפי הוה שרגיל להיות קבוע : איפסיק רצועה דסנדליה · ונפל הסנדל מרגלו שע״י הרצועה הוא עומד שהסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרות על גב הרגל ומעמידות אותו: שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה . דראוי לטלטול : וכרוך · במקום הרצועה ונועלו עד שתכנס: אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף · באגר: שבקיה · במקום שנפל מרגלך ולא תטלנו בידך להגניעו : ומ״ש מדר׳ ירמיה · דשרא ליה ר׳ אבהו לנועלו ע״י גמי : התם · בכרמלית כגון בקעה לא הוה מינטר : והא מנא הוא · ואמאי אסור לטלטלו והא עדיין תורת מנעל עליו : דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל . שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ולע״ג שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מיתחזי וכשנפסקה חיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא״ל אביי והא אכתי מנא הוא דהפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית : א״ל מדקא מתרץ רבי יוחנן · למילתיה דר״י לקמן ומפרש לה : ש״מ הלכה כר״י · דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא : אזניו · שכלפי גב הרגל שאוחזו בהן כשנועלו : תרסיותיו · מקום קביעות הרצועות : הכף · סול״א בלע״ז שתחת פרסות הרגל : טהור · דתו לא מתקני ליה וא״כ מתקני ליה חדוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה : (ב) טמא · לא פרחה טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפילו נפסקה החיצונה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצאת חיצונה נעשית פנימית : ואמר עולא גרסי׳ : אליבא דמאן · מהני תנאי א״ר יוחנן דמאי דסבירא ליה לענין טומאה ס״ל לענין טלטול שבת אבל לענין חליצה מודה לבר פלוגתיה : אילימא לרבנן · אשמעינן רבי יוחנן דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא לענין שבת נמי מנא הוא אבל לחליצה לאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה והא אנן תנן חלצה בסנדל של שמאל בימין שהחליצה ברגל ימיני ואם נעל בו סנדל שמאל וחלצה כשר ואי נפסקה חיצונה דסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ הואיל ובעלמא סנדל הוא משום דחזי להפוכי ה״נ חזי להפוכי : אלא אליבא דר״י · אמרה ר׳ יוחנן למילתיה ולאשמעינן דבחליצה מודה ר״י דמנא הוא כגון שנפסקה חיצונה של שמאל הופכו לימין וחולץ וכדתנן של שמאל בימין חליצתה כשירה : אימר דאמרינן חליצה כשירה · היכא דלא נפסקו תרסיותיו : דלמילתיה · ברגל העשוי לו מנא הוא : הכא למילתיה לאו מנא הוא · דהא ר״י לענין טומאה ושבת לאו מנא משוי ליה : אימא וכן לחליצה · כדמפרש ואזיל ואשמעינן דכי אמרינן חלצה כו׳ ואליבא דרבנן לא מצינן לאוקמיה

אימור דאמרי׳ חליצתה כשרה היכא דלמילתיה מנא הוא · והא דלא מוקים לה אליבא דרבנן אבל לא לחליצה משום דלמילתיה דהיינו בשמאל לאו מנא הוא היינו טעמא משום דכיון דמנא הוא לדידהו לשבת ולטומאה אף על גב דלמילתיה לאו מנא הוא כשר הוא לחליצה כיון דשל שמאל בימין חליצתה כשרה אבל לר׳ יהודה דלמילתיה לאו מנא הוא ולמידי אחרינא נמי לאו מנא הוא מסתבר דלאו מנא הוא לחליצה :

סנדל

עין משפט
נר מצוה

ה א ב ג מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שח סעיף טו :

ו ד ה מיי׳ פ״ז מהלכות כלים הלכה יב יג ופכ״ד הלכה ד :

ז ו מיי׳ פ״ד מהל׳ יבום הלכה יט סמג עשין נה טוש״ע אה״ע סי׳ קסט סעיף כב בהג״ה :

מסורת
הש״ס

גיר׳ התוס׳ בחגיגה כג. ד״ה ונפסקה אביי קא אזיל בתר רב יוסף

תוספתא דכלים ב״ב פ״ד

יבמות קא.

[לקמן קכג.]

הגהות
הב״ח

(א) גמ׳ רבי ירמיה כו׳ איפסיק ליה רצועה : (ב) רש״י ד״ה טמא לא נ״ב קודם ד״ה טהור דתו לא :

רבינו חננאל

בהנהו חוטי שערה דמשרא הוא דשריא ליה ולא שיפה להו מעוף . רצועות מנעל וסנדל אית בהוא ג׳ בבי קיטרי דקטרי אושכפי לההיא רצועה במנעל עצמו המתירה חייב חטאת . והני רצועות הנמשכות מגופו של מנעל שקושרין אותו על הרגל ועל השוק (אחר שני עלין המנעל) אחר שנועלין הנך מותר לכתחלה לקשרן ולהתירן וזהו דבני מחוזא והן נמי קשר חיצון של רצועות שהוא למעלה מן השוק ומן הרגל . אם מעיקרא קשרן לשום כך הרצען קשר של קיימא שכשנועל ההוא מנעל מכנים רגליו באותן הרצועות ואינו מתירן כל עיקר ההוא נמי המתירן חייב עליו חטאת אבל זה הקשר החיצון שלא קשרו האומן אלא כל אדם קושרו מהיכי דניחא ליה מרווח או צר או כגון מסני רבנן שכל אחד מעמידו על חפצו כד רויח למיסם ולמישלף בניחותא כגון זה המתירו פטור. שהרי מעשה הדיוט הוא אבל אסור להתירו לכתחלה דהוא קא מוקים ליה על חפצו וקשרו כמין קשר של קיימא לפי שאין דעתו להתירו ולשנותו. ומשני דבני מחוזא דעבידן להתירן ולקשרן בכל זמן דכד בעי למרהט שרי ליה וקמיט ליה וכד בעי לסגויי בניחותא כי הלוכן דרבנן מרפי ליה כי הא גוונא מותר להתירו לכתחלה . וסנדל כי הלין אנפין אית ביה . סנדל דטייעי כגון קצת האי דקרו ליה השתא תאסומא דעביד ליה לפי מידת אסתורא דכרעיה וקטר ליה קיטרא מעליא . אם התירו חייב חטאת . ודחומרתא פי׳ מכנפין כולהי רצועות ומעיילין בחומרתא דכד בעי מעייק והדר קטיר מאבראי דחומרתא וכד בעי מרווח כגון האי פטור אבל אסור . וסנדל המוכן לשנים דהוא דכד בעי האי למסיימיה מרווח ליה וכד בעי אחרינא למסיימיה קמיט ליה ודאי הני לא קטרי קשר של קיימא מעיקרא דניח ליה להתירו וניח ליה נמי לאידך להתירו הלכך לכתחלה [שרי]. הא דר׳ ירמיה דאיפסיק ליה רצועה דסנדליה וא״ל ר׳ אבהו שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה ואתייה. קיי״ל דהאי גמי לח דא״ל כי היכי דאיתכשר להנטל בשבת דהאי כיון דאחזי למאכל בהמה הוה ליה דבר הניטל בשבת. כמו ככר או תינוק ושרי לאיתויי פחות מד׳ אמות כר׳ יצחק דאמר מוליכו פחות פחות מד׳ אמות . ולא תימא כים בלבד שרו ליה דאדם בהול על ממונו . ואי לא שרית ליה אתי לאתוייה ד׳ אמות בר״ה אלא כל דבר שצריך לו מדתנן המוציא תפלין מכניסן זוג זוג . ובשעת הסכנה מכסן והולך לו בד״א בסכנת גוים אבל בסכנת לסטין מוליכן פחות פחות מד׳ אמות וה״מ ברוכתא דלא מינטר . אבל ברוכתא דמינטר לישבקיה ברוכתא כרב יוסף ואע״ג דא״ל אביי אי בעינא אפיכנא ליה . לא חיישינן ליה. יש רבנן דהוו מפרשי אפיכנא ליה מימין לשמאל וכיון דאפיכנא ליה הויא לה רצועה דאיפסיקא (וסדורא דפיש לבראי ומיהדק קליל) ומסתגי ליה ואנן לא קא מתחזי לנא היכי הוי הכין אלא הפוך מקום עקיבו לראשו ואוחזו באצבעותיו ואמר ליה כיון דמסגינא ביה אע״פ בהיפוך כלי הוא ואמאי אסור לטלטוליה ואמר ליה רב יוסף מדמתרץ ר׳ יוחנן אליבא דר׳ יהודה דכד מפסיק סנדל אע״ג דאפשר להפוכיה לאו מנא הוא ש״מ דהלכתא כר׳ יהודה . מאי דר׳ יהודה דתניא סנדל שנפסקה אחת מאזנה או אחת מתרסיותיו או שניטל כל הכף טמא ב׳ אזניו או ב׳ תרסיותיו או שניטל רוב הכף טהור ר׳ יהודה אומר נפסקה הפנימית טמא החיצונה טהור פי׳ קסבר ר׳ יהודה אע״פ שלא נפסקה אלא האוזן החיצונה של סנדל בלבד נפיק ליה מתורת כלי וטהור ות״ק סבר אם נפסק אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו עדיין כלי הוא אינו יוצא מתורת כלי עד שיפסקו שתיהן ולר׳ יהודה כיון שנפסק האוזן החיצונה כבר יצא מתורת כלי וטהור הוא ואע״פ שיכול להפכו לזה הסנדל ברגלו האחרת ולשום האוזן החיצונה פנימית . וקמתרץ ר׳ יוחנן אליבא דר׳ יהודה דאמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן כמחלוקת לטומאה כך מחלוקת לענין שבת . אבל לא לחליצה פי׳ כל דהוא כלי לקבל טומאה גם הוא כלי לינטל בשבת וכל שיצא מתורת כלי לענין טומאה אף יצא מתורת כלי לענין שבת ואינו ניטל ומשום הכי אצרכיה רב יוסף למישבקיה ודלא לטלטוליה בשבת . והיכי מתרץ דר׳ יוחנן אליבא דר׳ יהודה דקתני ר׳ יוחנן אבל לא לחליצה והוי בה רבא אליבא דמאן קאמר ר׳ יוחנן אבל לא לחליצה אילימא אליבא [דרבנן] דסברי בפסיקת אוזן אחת לא נפיק מתורת כלי ואמר ר׳ יוחנן כי לא נפיק מתורת כלי אליבא דרבנן לא לענין טומאה ולא לענין שבת. אבל לענין

חליצה

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ז מהל' כלים הלכה יב:
ט ב ג מיי' פ"ו מהל' כלים הלכה ב:
י ד ה מיי' פ"י מהלכות שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז סעיף ו:

[לעיל מז. וש"נ]

דלמילתיה מנא הוא אבל הכא למילתיה לאו מנא הוא ומי א"ר יוחנן הכי והאמר *רבי יוחנן הלכה כסתם משנה *ותנן א סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס *(נפסקה שניה ותיקנה טהור מלטמא מדרס אבל טמא מגע מדרס) מאי לאו לא שנא פנימית ולא שנא חיצונה לא פנימית דוקא אבל חיצונה מאי טהור אי הכי אדתני נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ניפלוג (א) בדידה בד"א שנפסקה פנימית אבל חיצונה טהור אמר רב יצחק בן יוסף תהא משנתנו בסנדל שיש לו ארבע אזנים וארבע תרסיותים °שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן כי אתא רבין אמר רב חנן בר אבא אמר רב הלכה כרבי יהודה ורבי יוחנן אמר אין הלכה כר' יהודה ומי א"ר יוחנן הכי והא מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ כר' יהודה סבירא ליה א)אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן *תנן התם ב כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים בעי (ב) (רבי) חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון מהו אמר ליה ר' יוחנן רבי °שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ואמרינן לך מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה נמי (ג) מתקנה ראשונה ואמרת לן עליה פנים חדשות באו לכאן ג הכא נמי פנים חדשות באו לכאן *קרי עליה לית דין בר אינש איכא דאמרי כגון דין בר אינש *אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים ולא כחמורו של *ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים: ונודות יין ושמן: פשיטא לא צריכא דאית ליה תרתי אוני מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטל לה קמ"ל: קדירה של בשר: פשיטא לא צריכא דאית לה ב) שלאכא מהו דתימא בטולי מבטל לה קמ"ל: ד רבי אליעזר בן יעקב אומר קושרה כו': פשיטא ה לא צריכא דאית לה תרתי איסרי מהו דתימא חדא

[רש"ל ר' יוסי חמן דיוקרת]

סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה כו'. פירש בקונטרס דהוא הדין לא תיקנה טמא מדרס דאי כשנפסקה פרחה לה טומאה תו לא הדרא לה והדין עמו דלא מצינו טומאה ישנה (ה) אלא בכלי מתכות ולעיל נמי אמרי' ניטלה אחת מאזניו ואחת מתרסיותיו טמא והא דנקט ותיקנה פירש בקונטרס דנקט משום סיפא לאשמעינן דאע"ג דתיקנה כי נפסקה שניה טהור מן המדרס אבל משום דקתני סיפא אבל טמא מגע מדרס לא נקט ותיקנה דאפילו לא תיקנה ונפסקה שניה טמא מגע מדרס כדפי' בקונט' משום דעדיין כלי הוא לאישתמושי ביה תשמיש אחרינא וקשה דתנן בהדיא בסיפא דהך משנה במסכת כלים בפ' כ"ו (משנה ד) לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה טהור ורש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טמא במגע מדרס (ו) דעדיין כלי הוא וחזי למילתיה דהא איתקנה לראשונה והשתא נקט בריש' דוקא ותיקנה דאי לא תיקנה כי נפסקה שניה אינו טמא אפילו מגע מדרס כדקתני סיפא בהדיא ואגב דנקט ברישא ותיקנה נקט נמי בסיפא: אבל טמא מגע מדרס. הקשה ה"ר שמעון אמאי טמא מגע מדרס הא שבע לה טומאה ובהקומץ רבה (מנחות כד.) בעי רבא גבי עשרון שחלקו מי אמרינן שבע לה טומאה או לאו וליכא למימר כיון שדרס עליו הזב ברגלו יקף דבא לו מדרס ומגע (ז) מדרס יחד דבבת אחת לא אמרינן שבע לה טומאה כדמוכח בהקומץ רבה (ג"ז שם) א"כ איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס אלא על כרחך אחר שנטלה הראשונה וניתקנה בא לו מגע מדרס כמו שפירש בקונט' שנוגע בעצמו ואם כן נימא דשבע לה טומאה ולפי' הקונט' קמא ניחא דאפילו נפסקו שתי אזניו טמא מגע מדרס ומפרש ה"ר שמעון דלא אמרינן שבע לה טומאה כשהטומאה באה לו מגופו כמו הכא שטומאת מגע באה לו שנוגע בעצמו כדפי' בקונטרס ולפירושו אתיא כרבי מאיר דאמר טומאת בית הסתרים מטמאה דמה שנוגע בעצמו טומאת בית הסתרים היא וזהו דוחק דבפ' בהמה המקשה (חולין דף עב:) ובפ' העור והרוטב (שם דף קכט:) פריך בפשיטות טומאת בית הסתרים היא משמע דלא קי"ל כר"מ ובפרק שני דעירובין (דף כד.) פירש בקונטרס דבשעת פרישתו דאוזן קיבל טומאה מאביו ואין נראה דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) אמרינן דבעינן דבאות מבגד גדול ונראה לר"י כשתיקן אוזן ראשונה באה לו לאוזן טומאת מדרס ומגע מדרס יחד והסנדל בטל לאוזן דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה:

נפלוג וניתני בדידה בד"א. קשה לר"י אדפריך ניפלוג וניתני בדידה תיקשי ליה גופה (*דברייתא) אמאי טמא מגע מדרס הלא כיון שנפסקה החיצונה בטל לה מתורת כלי ואומר ר"י דהוה בכלל קושיית הש"ס דניפלוג וניתני בדידה וממילא ידעינן דטמא מגע מדרס אינו אמת: עד שהשלימו למוציא רמון מהו. והא דתנן במסכת כלים (פי"ז מ"ד) רימונים שאמרו שלשה אחוזים זה בזה לא שהשיעור בשלשה רימונים אלא מפרש מה שאמר למעלה הרימון לא גדול ולא קטן אלא בינוני וקאמר דהיינו בינוני כשלשה האחוזים זה בזה וגדילים יחד אבל הרימונים הגדילים אחד אחד או שנים הם גדולים ואותן שגדילים ארבעה יחד הם קטנים ד): רבי שנית לנו סנדל. תמוה לה"ר אלחנן אמאי לא מייתי ההיא סייעתא דמטה דמתניה מקמי הך (כלים פי"ח משנה ו) מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותיקנה טמאה מדרס נשברה שניה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טמא מגע מדרס אם לא הספיק לתקן את הראשונה כו':

לא צריכא דאית לה שלאכא. לא גרסינן דאית לה תרי שלאכי דלמה צריך לתרי שלאכי כיון שיש לו פתח: כלל

[הגה"ה] להוקמיה לדרבי יוחנן ולמימר וכן לחלוק ולאשמעינן דמנא הוא דה"כ מאי אתא לאשמעי' ר' יוחנן כיון דלמילתיה מנא הוא בהדיא תנן לה מתניתין ומשום דאפכי לא מיפסל דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה והיינו דאמר לעיל דמתרץ רבי יוחנן אליביה דר' יהודה: ומי אמר ר' יוחנן הכי. דהלכה כר' יהודה: טמא מדרס. אם היה של זב והיה טמא מדרס לא טהר מטומאתו כשנפסקה ועודנו אב הטומאה: מאי לאו. אפילו חיצונה ומשום דחזי לאפוכי ולתקנה וה"ה אע"ג דלא תיקנה דע"כ אי כשנפסקה פרחה לה טומאתה תו לא הדרא אלא להכי נקט תקנה משום סיפא לאשמעינן רבותא דאע"ג דתיקנה לראשונה כי הדר נפסקה שניה טהור מן המדרס: אדתני נפסקה שניה. אע"פ שתקנה טהור מן המדרס דכיון שנפסקו שתיהן בטיל ליה: אבל טמא מגע מדרס. והוי ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא *דחזי למילתיה(ד)

הגה"ה מתחילה היה הגירסא כך ברש"י. והוה ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחרינא ומאב הטומאה טהור דלא הוי מיוחד עוד למנעל והוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה. ואח"כ הגיה רש"י בדבריו:

דהא מיתקנה ראשונה ואף למדרס הוא ראוי אי הוה נפיל ליה זב מכאן ולהבא מיהו מטומאת מדרס קמייתא דהויא עליה טהו' כדאמרינן לקמן פנים חדשות באו לכאן וכל תורת מנעל שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה הלכה לה וכיון דכלי הוא הוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומא' וכל זמן שהוא כלי וראוי לקבל טומאה לא טהר מטומאת המגע: ליפלוג כו'. למה לי למינקט נפסקה שניה דנפסקו שתיהן הא ע"כ הא שניה החיצונה היא ומשום היא לחודה הוה ליה למיתני טהור מן המדרס: תהא משנתנו. הך דמדרס: ד' אזנים וד' תרסיותים. והך דנפסק' שניה דקתני תרווייהו בחיצונות קאמר וסתמא כרבי יהודה דכיון דנפסקו חיצונות טהור: שלא לשבר דבריו של רבי יוחנן. דאמר הלכה כרבי יהודה: אמוראי נינהו. רבה בר בר חנה אמרה להיא דלעיל והא רבין אמרה: כל כלי בעלי בתים. לגבי כלי עץ תנא לה במסכת כלים: שיעורן כרימונים. לטהר מטומאתן אבל פחות מכאן חיים עליה ולא מבטיל ליה: וחזר וניקב כמוציא זית. אצל נקב הראשון: עד שהשלים. הסתימה למוציא רימון: הא מתקנה ראשונה. ולא בטל מתורת מנעל: פנים חדשות. משירדה לו טומאת מדרס נתחדשו פנים הללו ואין זו הראשון שכבר נתקלקל בו כדי ביטולו: לית דין בר אינש. אלא מלאך: כגון דין בר אינש. גברא בכולא: חמורו דר' פנחס. מפורש בהכל שוחטין (חולין דף ז:) ודרבי חנינא במסכת תענית (ד' כד:) ג): תרתי אוני. אזנים שכופלים לתוכו ובאחת מהן יכול להוציא היין: שלאכא. ברלו"ן: מהו דתימא מבטל ליה. לקשר שעל פיו ומוציא מה שבתוכו דרך שלאכא: תרי איסורי. שני חבלים קושר ברחב הפתח זה למעלה מזה ליסנא אחרינא תרי איסורי שקושרין היום בשני לידי הפתח ולא היתה תלויה בה מאתמול: חדא

מסורת הש"ס

כלים פכ"ו מ"ד עירובין כד. רפ"ג מ"ו

ברכות מא. עירובין ד. כד. סוכה ו. כלים פי"ז מ"א

[ע"ז: ע"ש עירובין כד.] שקלים ח: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) גמ' ניפלוג וניתני בדידה: (ב) שם בעי חזקיה כצ"ל ותיבת רבי נמחק: (ג) שם שניה נמי הא מתקנה: (ד) רש"י ד"ה אבל טמא וכו' דחזי למילתיה דהא קמייתא דהא כצ"ל ודיבור זה צ"ל קודם דבור המתחיל מאי לאו: (ה) תוס' ד"ה סנדל וכו' טומאה ישנה. נ"ב בפ"ק דף טז: (ו) בא"ד אבל טמא מגע מדרס והוי ראשון לטומא' דעדיין כלי הוא דחזי למילתא קמיי' דהא איתקנה: (ז) ד"ה אבל וכו' דבא לו מדרס ומגע מדרס יחד:

גליון הש"ס

גמ' שלא לשבור דבריו של ר"י. כזה לעיל מו ע"א: שם שנית לנו סנדל. יש לעיין אמאי לא מייתי ממתני' הקודמ' פי"ח מ"ו דכלים וצ"ע:

רבינו חננאל

חליצה טומאה אינו כשר ולאו ככלי הוא. והא לדברי הכל אם נפסקה האוזן הפנימית כלי גמור הוא. ואי מפסק החיצונה מהפיך ליה לסנדל ומשוי ליה פנימית. ותנינן בהדיא לענין חליצה דאי אפיך לסנדל של שמאל בימין וחלץ כשר. דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. אלא כי קאמר ר' יוחנן אבל לא לחליצה אליבא דר' יהודה דסבר בפסיקת אוזן החיצונה יצא מתורת כלי לגמרי ולענין שבת ולענין טומאה מודה ליה ר' יוחנן לר' יהודה וסבר לה כותיה. אבל לא לחליצה. דסבר ר' יוחנן לחליצה כלי כשר הוא. ומדתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. ודחי' אימור דאמר רבנן חלצה בשל שמאל בימין כשר דבמקומו כלי מעליא הוא כלומר ברגלו השמאל סנדל מעולה הוא. אבל הכא שנפסקה אזנו החיצונה דילמא (אליבא דרבנן) קא' בלבד הוי באותה הרגל לאו סנדל מעליא הוא שהרי נפסקה אזנו החיצונה ומן שנפסל באתריה דלא הוי באתריה מנא. איך הוי מנא באתריה דלאו דידיה הוא ונדחו אלו הדברים. ולא עמדה בדרך שאמרנו כי לענין טומאה ושבת וחליצה יש ביניהן הפרש לא אליבא דרבנן ולא אליבא דרבי יהודה והדרנן לתירוצא וכן לחליצה. כלומר תורת כלי בחליצה בתורת כלי בענין שבת ובטומאה ואליבא דרבי יהודה דאמר בפסיקת אוזן החיצונה בלבד הוא יוצא מתורת כלי. ואקשינן וממאי דכי אמר ר' יוחנן וכן לחליצה למיפסל סנדל שנפסקה אוזן החיצונה' דילמא אליבא דרבנן קאמר דלא מיפסל עד דמפסקי ב' אזניו. ושנינן הא לא איצטריך ר' יוחנן לאשמעינן דהא תנינא החולץ משמאל בימין חליצתה כשרה הכא נמי כי משתני חיצונה למיהוי פנימית כשר. דהא לרבנן במקומה נמי כלי הוא. ולא הוה צריך ר' יוחנן למימרה ולא איצטריך אלא אליבא דרבי יהודה ומדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ הלכה כר' יהודה לענין שבת דאע"ג דיכול להפוכה לחיצונה ולהשוייה פנימה לא הויא מנא והני ב' אזנים דאמר ת"ק דמיפסקן לאו הני אזנים שמשני צידי סנדל אלא ב' אזנים מצד אחד. וסנדל זה יש לו ד' אזנים ב' מצד זה וב' מצד זה. רבנן סברי [כיון] דלא מפסקן הני תרתי דמצד אחר לא נפיק מתורת כלי. ר' יהודה סבר מכד מפסקה חיצונה בטל מהיות כלי דסמכיה על אוזן החיצונה והיא שאוחזת את כף הרגל אבל פנימית לאו סמכא עלה והאי דקתני שאם נפסק כל הכף כולו עדיין טמא הוא ואם נפסק רוב הכף שלו טהור דייקינן מדקתני בנפסק רוב הכף שלו ולא קתני שלו בכל

א) יש גורסין אחר זה ואיבעית אימא ר"י קאמר לה אליבא דר"י וליה לא ס"ל: ב) [גיר' הערוך שלבא פי' כגון דדי הכיור שמקלחין המים אע"ג דיכול לארוקי המרק מן השליבה מותר להתירו] ג) [במסכת תענית לא נמצא מחמורו של ר"ח בן דוסא כלום רק מחמורו של רבי יוסי דמן יוקרת נזכר שם בתענית כד. ואולם רש"י דכאן שכתב להדיא ודר"ח אפשר דקא מכוין אהא דאי' באבות דר' נתן ספ"ח שבדא דחמורו של רבי חנינא בן דוסא ע"ש מבואר] ד) [וע"ע תוס' עירובין ד: ובסוכה ו. ד"ה שיעורן]

רב נסים גאון

פרק טו אלו קשרים אם ראשונים מלאכים אנן בני אנשים [ואם ראשונים כבני אנשים אנו כחמורים ולא] כחמורו של ר' חנינא בן דוסא. משכחת עיקר דילה באבות דר' נתן (פרק ח) והו המעשה מעשה בחמורו של ר' חנינא בן דוסא שגנבוה ליסטים וחבשוה בחצר והניחו לה שעורים תבן ומים ולא היתה אוכלת ולא היתה שותה אמרו מה אנו מניחין זו עד שתמות ותבאש החצר עלינו פתחו לה דלת והוציאוה לחוץ הלכה עד שהגיעה אצל פתחו של ר' חנינא בן דוסא שמע בנו קולה והכירה אמר דומה קולה לקול בהמתנו אמר לו בני עמוד לפניה ופתח לה דלת

מסורת הש"ס

לעיל מו: קו: [וש"נ] ביצה כד: ע"ז לב: פסחים יא.

הגהות הב"ח
(א) גמ' אלא בחבל דגרדי:

פסחים שם [עירובין לג. קב: סוכה לג:]

ב"מ א"ר חייא א"ר יוחנן

[לקמן קמ:]

[לקמן קנז: ב"מ יד: קידושין סה.]

כלאים פ"א מ"ט לעיל נ: עירובין עז.

[יומא מו. סוכה נד:]

[תוס' פי"ג]

ישעיה נח

ב"ק לב: סנהדרין נד:

[לקמן קנ.]

תורה אור

חדא מינייהו בטולי מבטיל קמ"ל אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב *א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי אמר ליה מאי נפקא לך מינה אמר ליה *גמרא גמור זמורתא תהא : מתני' *אקושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל רבי יהודה מתיר כלל אמר רבי יהודה בכל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו : גמ' חבל דמאי אי לימא חבל דעלמא רבי יהודה מתיר קשר של קיימא הוא אלא (א) חבל דגרדי למימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ורבי יהודה סבר לא גזרינן ורמינהו *חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו *ורבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יענבנו קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן אדרבנן לא קשיא חבל בחבל מיחלף געניבה בקשירה לא מיחלפא דר' יהודה אדרבי יהודה לא קשיא התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה אלא עניבה גופה קשירה היא א"ר אבא *אמר רב חייא בר אשי אמר רב דמביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס איתיביה רבי אחא אריכא דהוא רבי אחא בר פפא לרבי אבא חבל שבאיבוס קושרו בפרה ושבפרה קושרו באיבוס ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבוס ההתם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי אמר רב יהודה אמר שמואל *כלי קוואי מותר לטלטלן בשבת בעו מיניה מרב יהודה כובד העליון וכובד התחתון מהו *אין ולאו ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קוואי מותר לטלטלן בשבת אפילו כובד העליון וכובד התחתון ואבל לא את העמודים א"ל רבא לרב נחמן מאי שנא עמודים דלא אילימא דקעביד גומות גומות ממילא קא הויין דתנן *הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם מקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת בשדה לא אתי לאשוויי גומות הכא בבית אתי לאשוויי גומות בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי כלי קוואי כגון כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת אמר ליה זאין מטלטלין מה טעם לפי שאין ניטלין : מתני' מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים חומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת רבי ישמעאל אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים לשבת *וחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים אבל לא של יוה"כ בשבת ר"ע אומר לא של שבת קריבין ביום הכיפורים ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת: גמ' אמרי דבי רבי ינאי טלא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועים לא ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא *תנא של בית רבן גמליאל לא היו מקפלים כלי לבן שלהן מפני שהיה להן להחליף אמר רב הונא יאם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף ישלשל בבגדיו מתקיף לה רב ספרא והא מיתחזי כרמות רוחא כיון דכל יומא לא קעביד והאידנא הוא דקא עביד לא מיתחזי כרמות רוחא °וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכי הא *דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול כממצוא חפצך *חפציך אסורין לחפצי שמים מותרין ודבר דבר שלא

רש"י

חדא מינייהו · אחד מן הראשים [ולל"א] חד מינייהו מבטל ליה כשיוצא הבהמה לא יתיר אלא תחתון ויוציאנה בדוחק : מכלל דפליגי · בתמיה ואמאי איפלגו הא דמי להנך דלעיל: מתני' קושרין דלי בפסקיא · ע"פ הבור דפסקיא לא מבטל [ליה] התם : אבל לא בחבל · דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד : ורבי יהודה מתיר · בגמרא מפרש : גמ' בחבל דגרדי · פליגי דצריך לה ולא מבטל לה : חבל דלי שנפסק · באמצעיתו : לא יהא קושר · דקשר של קיימא הוא לעולם : כורך עליו · מחבר שני ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פונדא אזור חלול או פסיקיא פיישול"א : ובלבד שלא יענבנו · לחבל דר"י סבר גזרינן עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו : מיחלף · אינו ניכר בין זה לזה ואי שרינן בדגרדי אתי למישרי בדעלמא : וקושרו בפרה · ראשו אחד והשני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא : כלי קוואי · כלי אורגים ואיידי דאיירי בחבל דגרדי נקט לה הכא : מותר לטלטלן · לשני הקנים לתשמיש אחר ואשמעינן דאין גרדי מקפיד עליהם °ולא הוי מלאכתן לאיסור : כובד העליון והתחתון · אנשובל"ש : מהו · מי אמרינן איידי דיקירי לא חזו סתמייהו לתשמיש אחרינא °והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור : ורפיא בידיה · רפויה היתה התשובה בפיו אם לאסור אם להתיר : העמודים · טריור"ש בלע"ז אותם המנוקבות שאורגין בהן הנשים : דקא עביד גומא · כשתולן מן הארץ שהן תחובות בגומא מזיז העפר ועביד גומא מקום העמוד : מקצת עליו מגולין · משום ניטלין בשבת נקט לה דאי לא הוי מגולין אין לו במה לאוחזה : אינו חושש · לפי שאינה מושרשת : ולא משום מעשר · להיות בטילה בנטיעה זו וכשנוטלה יצטרך לחזור ולעשר : לפי שאין ניטלין · אף בחול מפני כובדן הלכך כל מלאכתן לכך : מתני' מקפלין את הכלים · בגדים כשפושטן מקפלין מפני שמתרככין מכיבוסם ומתקמטי' כשאינן מקופלים : אפי' ד' וה' פעמים · כדי לחזור וללובשן בו ביום : מיוה"כ לשבת · כגון אם חל יוה"כ להיות בע"ש : קריבין ביוה"כ · שחל להיות במוצאי שבת : גמ' בשני בני אדם · כשמקפלין אותן מפשטין קמטיהן ונראין כמתקנין : ישנים · קיפולן מתקנן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאליהן ואין ממהרין לקמוט : צבועין · קיפולן מתקנן : יש לו · אחרים להחליף היום לא: כלי לבן שלהן · רבותא נקט וכל שכן צבועים: יש לו להחליף יחליף · מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלבש בחול יחליפם בשבת: ישלשל בבגדיו · כלפי מטה שיראו ארוכים והוא מדת עשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא: מכבדותי · שמכבדין בעליהן : שלא יהא הילוכך כו' · לקמן מפרש להו : ממצוא חפצך · כי ההוא דאמרינן בעירובין (דף לח:) לא יטייל אדם לסוף שדהו בשבת לידע מה היא צריכה [אחר השבת] : חפצי שמים מותרים · כגון פוסקים צדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (לקמן קנ·) : שלא

תוספות

כלל אמר ר"י · תימה היכא קאי אי אמילתיה קמייתא התם מתיר לגמרי והכא קתני אין חייבין עליו משמע הא איסורא איכא כדדייק הש"ס לעיל וי"ל דה"ק כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו הא של קיימא חייבין עליו ואפי' עניבה לאפוקי מדרבנן דאמרו עניבה לאו היינו קשירה א"כ אמאי דקתני ברישא אין חייבין עליהם קאי רבי יהודה : התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי · וקמ"ל רב דלא גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכר' יהודה א"נ אפי' רבנן מודו דאפי' בחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקושרו בפרה ובאבוס ולהכי לא גזור בחבל דגרדי : מקפלים כלים כו' · מכאן למדנו דאסור לקפל טליתות של ב"ה לפי שהם צורך מחר : אבל יש לו להחליף לא · ולנו שיש לנו להחליף אסור ומסתפק ר"י אי קרי יש לו להחליף כשאין לו יפה כזה : שלא

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ד :
יב ב מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ה:
יג ג מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה :
יד ד ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ז :
טו ו ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה א :
טז ח מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ז :
יז ט מיי' פכ"ב מהל' שבת [הלכה כב] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שב סעיף ג :
יח י מיי' פ"ל שם הל' ג ופ"ה מהל' דעות הל' ט סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רסב סעיף ב :
יט כ מיי' פכ"ד שם הלכה א סמג שם ולאוין סה טוש"ע א"ח סי' שו סעיף א :
כ ל מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ו :

רבינו חננאל

כולן אלא קתני כל הכף כולו סתמא והאי כף סתמא שאם נפסק עדיין טמא הוא כגון של תרסיות קתני והוא שבמקום העקב ומאוזן לאוזן הוא סביב העקב והאי דקתני הכף שלו שאם נפסק רובו טהור הכף של סנדל שהוא מן הסנדל גופו אם ניטל רובו טהור . ואקשי' ומי סבר לה ר' יוחנן כר' יהודה והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה. ותנן סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס . מאי לאו לא שנא פנימית ול"ש חיצונה כיון דמשתריא חדא מינייהו טמא . ודחי' לא נפסקה פנימית שנינן אבל נפסקה חיצונה טהור ואמרי' אי אישתביקא בכללא אפשר לשנויי כדקאמרת . אלא מדקתני סיפא נפסק שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס דהא פריט בה ומפרש סוף מאי דאית בה ואי דוקא פנימית קתני אדמפרש אם נפסקה אח"כ שניה ותיקנה נפלוג בקמייתא וניתני בד"א שנפסקה פנימית אבל נפסקה חיצונה טהור ופרקי' אמר רב יצחק ב"ר יוסף תהא משנתנו בסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים ובהאי סנדל תנינן נפסקה אחת מאזניו סתם משמע אפי' חיצונית והוא כגון סנדל שיש לו ב' אזנים פנימיות זו מצד זו וב' חיצונות זו מצד זו שאם תפסק אחת מן החיצונות הא קיימא חברתא בדוכתא דהיא נמי חיצונית ובחדא פנימית וכנגדה חדא חיצונה סגיא ומשום הכי טומאתו של סנדל ברוכתא קיימא אבל היכא דליכא חיצונה אלא חדא ונפסקה בטל ההוא סנדל מתורת כלי דפנימית לחיזוק בעלמא עבידא . ודרך הסנדל אזן אחת חיצונה ואזן אחת פנימית ויש שעושי' שתים שתים אם תפסק האחת תשאר האחרת במקומה ועל זה שנינו נפסקה טמא . כי

אתא רבין אמר משמיה דרב הלכה כר' יהודה ור' יוחנן אמר אין הלכה כר' יהודה ואסיקנא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן כלומר יש אמורא שאומר מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ הלכתא כר' יהודה ויש מי שאומר כי בפירוש א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה ואע"ג דמספקא לן הי מינייהו דוקא כיון דאשכחנא רב יוסף דעבד עובדא כר' יהודה ורב נמי אמר הלכה כר' יהודה ורב יצחק בר יוסף נמי מתרץ וא' תהא משנתנו בסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים כדי שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן עבדינן כר' יהודה: תנן כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים בעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב נקב אחר דהוו נקבים זה בצד זה וכל אחד סותמו קודם שניקב הנקב האחר וחוו להו כולהו במוציא רימון מי אמרינן כיון דאית בהו ככולהו שיעור רימון טהור אותו כלי מטומאתו או דלמא כיון דבעידנא דכד ניקב האי ניקבא הנקב הראשון סתום היה וכיון שנסתם כאילו לא ניקב הוא וכיוצא בה בעי בעושין פסין [כ"ד ע"א] פרץ אמה וגדרה פרץ אמה וגדרה עד שהגיע [ליותר מי'] מהו וא"ל ר' יוחנן לא שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס . פי' כשתפסק אחת מאזניו והוא טמא מדרס עדיין טומאתו עליו שבפסיקת אוזן אחת לא יצאה מתורת כלי ועמד ותיקנה כשתפסק השניה אע"פ שהראשונה מתוקנת היתה בשעה שנפסקה השניה בפסיקה שניה טהר מן המדרס שהיה טמא ופרחה אותה הטומאה אבל דומה כאלו נגע באותו ראשון שהיה טמא מדרס ונמצא זה השני טמא מגע מדרס ואליבא דרבנן איזו אוזן שנפסקה תחלה בין הפנימית בין החיצונית ונפסקה שניה אחריה כך דינה אבל אליבא דר' יהודה אם נפסקה החיצונית לאלתר טהור אבל אם נפסקה פנימית תחלה הרי היא בטומאתו וכשתפסק החיצונית טהור מן המדרס ולא יכלת לאוקומה הא מתני' אליבא דר' יהודה ולפום הדין פירושה דחזקיה ור' יוחנן בסנדל שיש לו ב' אזנים דקאמר מ"ש ראשונה אי מיפסקא אינו טהור דהא קיימא שניה אי אמרת חיצונה נפסקה תחלה הרי טהור מאלתר ואי אמרת פנימית נפסקה תחלה הכי [היכי] מקשי ליה שניה נמי אי מיפסקא לא לטהר דהא קיימא ראשונה ומ"ש(פנימית) [מפנימית][בדקיימא לר' יהודה אלא הכין אליבא

רב נסים גאון

דלת והנח לה שעורים תבן ומים עמד והניח לפניה שעורים תבן ומים והיתה אוכלת ושותה לפיכך אמרו כשם שהצדיקים הראשונים חסידים כך בהמתן חסידין ומעשה חמורו של ר' פנחס בן יאיר מפרש בפרק א' מן שחיטת חולין (דף ז) ר' פינחס בן יאיר הוה אזיל לפדיון שבויים כו' איקלע לההוא אושפיזא רמו שעריה לחמריה ולא אכלה נקרונהו ולא אכל המושינהו לא אכל אמר להו דילמא לא מעשרן עשרונהו ואכל אמר להו עני זה הולך לעשות רצון קונו ואתם מאכילין אותו טבלין ואיתא נמי במסכת דמאי (פרק א) ובמסכת שקלים דבני מערבא (פרק ה) : יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בבגדיו . בבראשית דר' הושעיא (פרשה יא) משכחת לה ומפרש בתוספתא ויברך אלהים את יום השביעי ברכו בעטיפה ר' הונא אמר צריך להחליף אבין בר חסדאי אמר צריך לשלשל ר' ירמיה ור' זעירא אמרו צריך לשלשל : ורחצת

גליון הש"ס רש"י ד"ה מותר לטלטלן ולא הוה מלאכתן לאיסור . ע"ל קכב ע"ב תד"ה רחת : שם ד"ה מהו וכו' והו"ל דבר שמלאכתו לאיסור . ע"ל קכג ע"א תד"ה בסיכי :

כא א מיי' פכ"ד שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שו סעיף א:
כב ב מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ח:
כג ג (מיי') סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ג:
כג [ג] [מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' א]:
כד ד טוש"ע שם סעי' א בהג"ה:

רבינו חננאל

דר' יוחנן איכא לאוקומה להאי בעיא כי ראשונה לר' יוחנן בסנדל שיש לו ד' אזנים וכו' מימרא באזניו החיצונות בלבד דאי מפסקא חדא סמיך על חבירתה והכי קאמר מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה ומקשינן שניה נמי הא מתקנא ראשונה [ודוקא] אי פסקי תרווייהו טהור. וא"ל ר' יוחנן לחזקיה דאמרת לן פנים חדשות באו לכאן כיון דתרווייהו איפסיקו בתר דאיטמי ליה אע"ג דחדא חדא איתקנא ההוא [תקנתא] חדש הוא וכמאן דליתיה דמי והכא נמי לענין כל כלי בעלי בתים כיון שנקבן נקבין הרבה עד שהגיע לשיעור הוצאת רמון אע"ג דמיתקני כיון דפנים חדשות אתקינו טהור והכין נמי לענין פרץ אמה וגדרה כו'. ואמר חזקיה על ר' יוחנן לית לן בר אינש אלא מלאך הוא איטא דאמר כגון דין בר אינש ומאן דליתיה הכי כבהמה הוא כנגד זה: קיטרי נודות יין ושמן אע"ג דאית ליה ב' אוני שרי ליה להתירן לתרווייהו ולא אמרינן דחד מינייהו בטלה וכן קדירה של תבשיל מותר להתירה ואע"ג דאית ליה שלבא. פי' כגון דרי הכיור שמקלחין מים אע"ג דיכול לאורוקי המרק מן השלבא מותר להתירה: קושרין דלי בפיסקיא. שהוא אבנט מפני שאינו קשר קיימא אבל לא בחבל. אוקימנא בחבל הגרדי ומשום גזירה. ור' יהודה מתיר סבר חבל דגרדי אי קטיר ליה בדלי קשר של עראי הוא ולאורתא שרי ליה מן הדלי משום דבעי ליה למלאכתו. לפי' כיון שאינו קשר של קיימא שרי ולא גזרי חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ורמינן עלה [מי גזרי רבנן אטו חבל דגרדי] (אינידגרדי רבנן) הא תנן חבל דלי שנפסק לא היה קושרו אלא עונבו. ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא וכו' ולא קא גזרו רבנן עניבה אטו קשירה. ושנינן קשירת חבל הגרדי בחבל דעלמא מיחלף לפיכך גזרינן אבל עניבה בקשירה הכירא רבה היא לפיכך לא גזרינן. לר' יהודה נמי דאסר בעניבה לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה אלא משום דסבר עניבה קשירה מעולה היא. והאי דאמרי' בלולב הגזול כו' ובפרק המוצא תפילין דר' יהודה סבר עניבה קשירה מעולה היא הכא עיקרה ודרבא נמי תימא בחבל דגרדי דמתח ביה. דלא קפר ליה קשר של קיימא:
כלי קיואי הן כלי אומנות. האורג כגון האבן והככר שהיריעה תלויה בו מלמעלה והככר שפשוטה עליו מלמטה מותר לטלטלו בשבת אבל העמודים התקועין בארץ אע"פ שכשעוקרן אינו מתכוין לעשות גומא והגומא ממילא קא מתגליא אעפ"כ אסור לטלו בשבת גזירה דילמא אתי לאשווי גומות ואע"ג כי הלפת וצנון הטמונים תחת הגפן אם היו מקצת עלין מגולין נוטלין בשבת ולא גזרינן דילמא אתי לאשווי גומות התם שדה ולא איכפת ליה בגומות לפיכך לא גזרינן אבל בית דקפיד בגומא גזרינן דילמא אתי לאשווי גומות. אדם אחד מקפל כלים מלילי שבת לשבת ובשבת מצפרא לפניא ולשבת אחרת אבל שנים אין מקפלין כלי אחד דהוה ליה כמעשה אומן ואחד נמי אינו מקפל אלא כלים חדשים אבל ישנים לא דקיפולן מחזירן כחדשים ונמצאת כי היא מלאכה וצבועים נמי פאבה (צבועים)[ציבעיה] בדלא מקפל משום הכי כמלאכה היא חשוב וכי אמרינן שמקפל אדם מתחלת יום שבת לסופו בשאין לו בגדים אחרים להחליף אבל יש לו להחליף אינו מקפל: דיבור שאסור בשבת מפורש בפרק שואל אדם מחבירו ודר' זירא אמר רב ואמרינן לה א"ר אבא אמר רב הונא אידחיא לה מדרבא והיכא דלא ניחא ליה לאקיפי דלא לאפושי הילוכא ולא ניחא ליה למיעבר במיא דלא ליתוסי מאניה ואתי לידי סחיטה קפיץ ליה לאמת המים ושרי אלא אוקימנא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול אלא כדי [שיניה] ראשונה קודם שתיעקר שניה ולא יהא מנתנו שיהיו פסיעותיו גסות בשבת. פי' רבב נבון קירא והילקוסתא הנודע בבבל חלב ונפטא וזפת וכיוצא בהם:

תוספות

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פי' בקונטרס כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממצוא חפצך אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושל' אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת:
ואפילו

גמרא

*[א]שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (א) *[ב]דבור אסור הרהור מותר בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקף קמפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמיתווסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא [ג]בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי [ד] מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת [ה]א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר *פסיעה גסה נוטלת *אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי בעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה *אמר ר' אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב °וימח את כל היקום וגו' אמר ריש לקיש *למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול ננערו לשם א"ר יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל *מתי מבול נצטללו לשם [וי"א כאילו אוכל] שקצים ורמשים והא ודאי איתמחויי איתמחו אמרי (ב) כיון דמלקי גזרו ביה רבנן דהא ההוא גברא דאכל *גרגישתא ואכל תחלי וקדחו ליה תחליה בלביה ומית °ורחצת וסכת ושמת שמלותיך א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת °תן לחכם ויחכם עוד אמר רבי אלעזר זו רות המואביה ושמואל הרמתי רות דאילו נעמי קאמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צותה חמותה שמואל דאילו עלי קאמר ליה °שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך ואילו בדידי' כתיב ביה ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך ולא אמר דבר ה' °ותלך ותבא ותלקט בשדה אמר רבי אלעזר שהלכה ובאת הלכה ובאת עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך עמהם °ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר ר' אלעזר דבר חכמה (ג) ראה בה שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה עומדות מעומד נופלות מיושב °וכה תדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לדבק (ד) עם הנשים א"ר אלעזר כיון דחזא °ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר שרי לאידבוקי בה °ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום א"ר אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלום שנאמר °ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד הלום °וטבלת פתך בחומץ א"ר אלעזר מכאן שהחומץ יפה לשרב ר' שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה °ותשב מצד הקוצרים א"ר אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק °ויצבט לה קלי ותאכל אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה ותותר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבע בימי חזקיה ותותר בימי רבי *דאמר מר אהורוריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא במתניתא תנא ותאכל בעולם הזה ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא: °ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש *א"ר יוחנן ותחת כבודו ולא כבודו ממש *ר' יוחנן לטעמיה דר' יוחנן קרי למאניה מכבדותי ר"א אומר *ותחת כבודו תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אמר תחת כבודו כשריפת בני אהרן *מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן
מנין

רות ג | משלי ט | ש"א ג | רות ב | ש"ב ז | ישעיה י

רש"י

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול · כגון מקח וממכר וחשבונות: הרהור מותר · להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: אם יכול להניח רגלו ראשונה · שעקר מצד זה להניח לצד זה: קודם שתעקר שניה · שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו אחת לצד זה ושניה לצד זה: מותר · אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה ראשונה: אסור · לקפוץ: ליקף · למקום שהאמה כלה שם: ליעבר · שישים רגלו במים: זימנין דמיתווסן מאניה · ישורו במים: שפיר דמי · לדלג: מהו לפסוע פסיעה גסה · מי עבר משום מעשות דרכיך תורה אור פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: קידושא דבי שמשי · השותה מיין של קידוש בלילי שבתות: מהו לאכול אדמה · ארזיל"א בלע"ז מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה או לא: שהיא מלקה · מביא לידי חולי: מבשר אבותיו · שמתו שם בגולה: שקצים ורמשים הא ודאי אתמחויי אתמחו ולא נעשו עפר: אלא כיון דמלקי. גזור בה משום אוכל שקצים ורמשים: קדחו ליה תחלא · נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו ונגע בלבו ומת: שמלותיך · וכי ערומה היתה אלא שמלות מיוחדות והיינו דשבת: ותרד הגורן והדר ותעש · שם שכה ולבשה שמלות נאות שלא יפגעו בה כשהיא מקושטת ויאמרו זונה היא: שמואל · שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל ולא היה יודע מי קורא לו וכתיב התם ויבן עלי כי ה' קורא לנער ויאמר לו לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך והוא לא רצה להזכיר השם שמא אין זו שכינה: בני אדם המהוגנין · שבקוצרים לילך עמהם: לישאל בנערה · כל נערות גברוא היה דרכו לישאל מי הן א"כ מסתכל בהן היה: שני שבלין לקטה · כשהיא רואה שני שבלין שנפלו מן הקוצרים לוקטתן אבל שלש שוכבות יחד אין לוקטתן דהכי היא מתניתין (פאה פ"ו משנה ה) שני שבלים לקט ג' אינו לקט: עומדות · שבלים עומדות שבשדה בועז לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה: נופלות · אותן שנשרו מן הקוצרים לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות: רמז רמז לה · רוח הקדש נזרקה בו: מצד הקוצרים · כל הקוצרים הפסיקו בינו לבינה ולא הושיבה בתוכם או אלו רוח הקדש נזרקה בו ולרמז שמלכות בית דוד היוצאת משניהם עתידה ליחלק דאילו ישבה בתוכם לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם: ותאכל ותשבע · לשון עושר הוא דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושר שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה: אהוריריה · ממונה על הסוסים ופרדות שלו: ותחת כבודו. איידי דאיירי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי שמואל בר נחמני נקטיה להאי הכא: ה"ג רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דר"י קרי למאניה מכבדותי ר"א תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אומר תחת כבודו כשריפת בני אהרן כו' והכי פירושא בין לרבי יוחנן בין לר"א גופן נשרף אלא רבי יוחנן משמע ליה תחת כבודו כמו תחת רגליו לשון תחתית וכבודו היינו בגדיו וה"ק תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד ולא בגדיהם נשרפו ור"א משמע ליה תחת לשון חליפין כמו ישלם תחת השור (שמות כא) משום דר"א לא קרי למאני' מכבדותיה לכך ע"כ כבודו היינו גופו וה"ק כבודו ממש ישרף ותחתיו יהא אפר ושריפה כיקוד אש ורבי שמואל משמע ליה תחת כר' יוחנן וכבודו כר"א הלכך קרא כר' יוחנן מידרש ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש והאי כבודו גופו הוא והלכך כשריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים כדאמרינן בסנהדרין בד' מיתות (ד' נב:):
מנין

מסורת הש"ס

[לקמן קנ:] | ברכות מג: תענית י: | [זבחים קיג:] | [שם ע"ש פלוגתא דר"י ור"ל מהופך] | פי' טיט נקי [ע' פרש"י יבמות קו: ובב"מ מ. ד"ה גרגישתא ובפרש"י כתובות ס: ד"ה גרגישתא] | ב"מ פח. | סנהדרין לד. | סנהדרין שם | [ב"ק נח:] | [סנהדרין לד: וע"ש ומלוה לייצב] | [סנהדרין נב:]

הגהות הב"ח

(א) גמרא כדיבורך של חול דבר דבור אסור: (ב) שם איתמחויי איתמחו אלא כיון: (ג) שם אמר ר' אליעזר דבר חכמה. נ"ב פירוש דבר הלכה וכן איתא בפרק בתרא דנדה דף סט ע"ב שלשה דברי חכמה ומפרש הלכה: (ד) שם דרכו של בועז (לדבק) תא"מ ונ"ב ס"א לדבר:

רב נסים גאון

ורחצת וסכת ושמת שמלותיך אמר ר' אלעזר אלו כלים של שבת. בגמ' דפיאה גרסי בני מערבא (פרק ח) אמר ר' חנינא צריך אדם שיהא לו שני עיטופין אחד לחול ואחד לשבת מה טעם שנאמר (רות ג) ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה היית אלא אלו בגדי שבת כדדרש ר' שמלאי בציבורא בכון חבריא לקיבלוה אמרו ליה ווי לנא כעטיפתנו בשבת כך עטיפתנו בחול אמר להם אעפ"כ אתם צריכין לשנות: **מה** שריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים. משכחת לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) תניא אבא יוסי בן (ראסי) [דוסתאי] אומר ב' חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לד' ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה ושרפוה והכתיב (ויקרא י) ותאכל אותם אותם ולא בגדיהם:

מניין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: ולבש בגדים אחרים. והוציא את הדשן הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: ותנא דבי ר' ישמעאל. בדרשא דהאי קרא: בגדים שבישל בהם קדירה לרבו. דומיא דהוצאת הדשן: אל ימזוג בהם כוס לרבו. לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים: רבב. שומן וחלב: חייב מיתה. שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: משניאי. שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמצא זה משניא את התורה: רבד איתמר. שכבת זרע *לשון מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז) ריפדתיו וקישטתיו בבשמים מינים המכניסים תאוה ותזקק לי: בגלימא. שהוא עליון אפי' רבב: בלבוש. שהוא תחתון רבד אין רבב לא: על המרדעת. של חמור: חוצץ. כל דבר חוצץ לענין טבילה(ג) דקפיד עליה וכל הלכה שמקפיד עליו חוצצת: תנן התם. במסכת מקוואות ונקט לה (ג) משום דבעי למימר של בנאים כו' לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד על לבושיו: משני צדדין. שהיה בו הרבה עד שנבלע בבגד ונראה לצד שני: מרדעת מצד אחד או מב' צדדין. לר' ישמעאל דאמר בבגד מצד אחד מרדעת מאי אמר בה: ר' יוסי אומר של בנאים. פליג אדר' יהודה ואמר לר' ישמעאל בגד של בנאים דהיינו תלמידי חכמים שמקפידין על לבושיהן מצד אחד ושל בור מב' צדדין: שמחזירים לו אבדה בטביעות עין. כיון שאמר אני מכירה אע"פ שאינו נותן בה סימן כדאמר באלו מציאות (ב"מ כג:): המקפיד על חלוקו להופכו. לובשו כשהוא הפוך מקפיד עליו והופכו שמקפיד עליו שלא יראו התפירות המגונות והימרי החלוק: בכל מקום. בכל הש"ס ואפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: ת"ח שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו. כדאמר בפרק ז' דיומא (דף עב:) כתוב א' אומר ועשית לך ארון עץ וכתוב אחד אומר ועשו ארון עצי שטים וגו': למיטרח בריפתיה. דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייו תלויין בו: אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנים אותו פרנס באתריה: ואם בכולי תנויה. דקאי בהא מסכת ומהדר במסכת אחריתי: אלו כלים האוליירין. הא דתנן בנאין מצד אחד היינו כלים של אוליירין בלנים שיש להם אלונטיאות חשובות להתעטף בהם בני אדם חשובים בצאתם מן המרחץ ומקפידים על טינוף מעט ובנאים לשון בי בני (לעיל דף לג:): למימרא דחיורי נינהו. מדמקפידין על רבב שעליהם דאילו סומקי לא מיגנו בטינוף פורתא: שמא לא אזכה. ואשב בין אותן שנדונין בגיהנם שדומין *לשולי קדירה: גלימי. סומקי: חלבי שבת. כגון אברי תמיד של בין הערבים קריבים במוצאי שבת והוא יום הכפורים: עולת שבת בשבתו. משמע למידרש בלא וי"ו ומשמע דעולת שבת קריבה בשבת אחרת לימד על חלבי שבת כו': יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו. וי"ו מיעוטו הוא בשבתו ולא בשבת אחרת: שקריבים בי"ט. שחל להיות במוצאי שבת: נדרים ונדבות. פלוגתא היא במסכת ביצה (דף יט.) ור' ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין הלכך כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ולשחטן בחול ולהקריבן נשחטים ונקרבין ביום טוב קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו כדרכן בזמנן וניתותרו הלכך לא איצטריך קרא עולת שבת בשבתו אלא ליום הכפורים:

תורה אור

ויקרא ו · משלי ח · ישעיה כ · במדבר כח

מניין לשנוי בגדים מן התורה שנא' °ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים *ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו *אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [א]גנאי הוא לת"ח שיצא במנעלים המטולאים לשוק והא רבי אחא בר חנינא נפיק אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גב טלאי (א) ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ב]כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר °כל משנאי אהבו מות *אל תקרי משנאי אלא משניאי רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מאי דכתיב °כאשר הלך עבדי ישעיהו *ערום ויחף ערום בבגדים בלואים ויחף במנעלים המטולאים *תנן התם רבב על המרדע חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי ועל הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל אף מצד אחד חוצץ בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מר' חנינא מרדעת מצד אחד או משני צדדין אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן* רבי יוסי אומר [ג]של בנאין מצד אחד ושל בור משני צדדין [ד]ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ מאי בנאין אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן ואמר רבי יוחנן [ה]איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות העין זה המקפיד על חלוקו להופכו ואמר רבי יוחנן *[ו]איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הציבור *זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפי' במסכת כלה *ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים והנ"מ למיטרח בריפתיה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה למאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הציבור אי בחדא מסכתא באתריה אי בכוליה תנויה בריש מתיבתא ר' שמעון ב"ל אמר *אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דחיורי נינהו והאמר להו רבי ינאי לבניו בני [ז]אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבלים שחורים שמא אזכה ואהיה כאבל בין חתנים אלא בכלים האוליירין הבאין ממדינת הים אלמא סומקי נינהו לא קשיא הא בגלימי הא בלבושי: ר' ישמעאל אומר מקפלין כו': ת"ר °עולת שבת בשבתו*) לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכיפורים יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר [ח]עולת שבת בשבתו לימד על *חלבי שבת שקרבים ביו"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא ליוה"כ לדברי ר"ע *[ט]נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט וכי איצטריך קרא למישרא בי"ט אמר ר' זירא

*) [נ"ל בשבת וכ"ה בסמוך לקמן במילתיה דרבי עקיבא והוי"ט סעתיק ת"ר עולת שבת לימד וכו']

כי

ואפילו במסכת כלה. פי' בקונט' דלא רגילי בה אינשי והוא נתן בלבו לגורסה ובקדושין פי' לגריעותא בפרק האיש מקדש (דף מט:) גבי ע"מ שאני תלמיד (ד) אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר הלכה ואפי' במסכת כלה ופי' בקונטרס אפי' במס' כלה שהיא קלה ונראה דהכא משמע (ואומר) דנקט ליה משום חשיבות שיודע אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי ראוי למנותו פרנס אבל התם קתני דבר אחד מתלמודו משמע אפי' לא למד אלא מסכת כלה ואמר הימנה דבר אחד הרי זה חכם ומיהו בפירוש רש"י דקידושין וכן בפי' רבינו חננאל אין כתוב בהן דבר אחד מתלמודו ורבינו יצחק מפרש דהאי מסכת כלה היינו דרשות הסדורות מהלכות החג כדאמרינן בלא יחפור (ב"ב כב.) רב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה וקאמר איזהו ת"ח שראוי למנותו על הציבור באתריה כדאמר בסמוך במסכתי' באתריה כגון שיודע להשיב בכל מקום שישאלוהו באותה מסכת אפי' במס' כלה שרגילין בה ראוי למנותו בעירו אבל בעיר מהכי אין ראוי למנותו והא דהוצרך לחזור ולהשמיענו בסמוך אי במסכתיה באתריה אע"ג דכבר השמיענו כאן לפי שרוצה לחלק בין מסכת לכוליה הש"ס °והשתא הוי דהכא כי ההוא דקידושין (דף מט:):

הא בלבושא הא בגלימא. הא דר' ינאי בגלימא כדמשמע בפ' כל היד (נדה דף כ.) גבי שחור כחרת ור' יוחנן אמר אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דאוכמי נינהו והאמר ר' ינאי כו' לא קשיא הא בגלימא הא בפתורי דר' ינאי בגלימא דהיא סומקי דשחורים לא הוו כדמסיק הכא אבל פתורי הוו אוכמי ולבושא חיורי: *חלבי שבת קריבין ביוה"כ. אומר ר"י דכל היכא דקתני תרי שבי דהוו בהדי הדדי אתיא כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד והכי מפרש הש"ס בפ' בתרא דסוכה (דף נד:):

ליתקע

רבינו חננאל

ת"ח שנמצא רבב על בשרו חשוב כמשנאי התורה שאין בו דבר בו שלא יתלכלכו בגדיו מזה. רבד מל' מרבדים רבדתי ערשי. פי' דם יבש כדגרסי' בנדה פ' תינוקת ריבדא דכוסילתא. אמר אבא בר אבא האי ריבדא דכוסילתא עד ג' יומין לא חייץ מכאן ואילך חייץ. כל תלמיד שנמצא דם על בגדו מכוער הוא שמא יראו בכתם. וזה הדבר אם הוא בעלית שמתכסה בה העליונה הרי זה מכוער אבל אם הוא שמציע תחתיו (או) [אולי] דם מאכולת הוא אפשר דלא הוה לי' מלית אחרת ונגע בה. כדתניא התם הרגת מאכולת תולה לא הרגת אינה תולה דברי ר' שמעון בן גמליאל. וחכ"א בין הרגת בין לא הרגת תולה. ארשב"ג לדברי [קץ] לדבריהם אין סוף לדברי אין קץ שאין אשה טהורה לבעלה שאין מטה שאין עליה כמה טיפי דמים לדבריהם אין סוף וכו'. תנן התם במקוואות פ' ט' אלו חוצצין בכלים הזפת והמור כו' עד על המרדעת חוצץ כו' רבב זהו ממניני ופת הא דתניא בסיפא דהא מתניתין ר' יוסי אומר של בנאין מצד א' חוצץ כו'. פי' ר' יוחנן בנאין אלו ת"ח שעוסקין בבנינו של עולם ומקפידין על רבב שעל בגדיהן לכבסו ולהוציאו כדי שלא יהיו מן המשניאין לפיכך אפילו בצד אחד נראה חוצץ ולא עלתה לו טבילה אבל בגדי הבורים אם עבר מצד לצד חוצץ ולא אם אינו חוצץ וכן הלכה: וא"ר יוחנן איזהו ת"ח כל שמחזירין לו אבידה בטביעות עין זה המקפיד על חלוקו להופכו ובן אמרו איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואיזהו שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו מי שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים ור"ל אמר בנאין אלו אוליירין הבאים ממדינת הים. ואקשי' למימר דלבי אוליירין חיורי נינהו שהופת מצד אחד נודע בהן. והאמר ר' ינאי לבניו אל תקברוני בלבנים ובשחורים אלא באוליירין אלמא סומקי נינהו. ושנינן המלבושים לבנים הן כגון מי כגון מאני דמתעטפי בהן סומקי הוו: ר' (שמעון) [ישמעאל] סבר חלבין שנתותרו ביוה"כ שנתותרו מן השבת אין קריבין ביוה"כ. ור' עקיבא סבר לא של שבת קריבין ביו"ט

בשבת. וגרסינן ביומא בפרק א"ר אלעזר משום בר קפרא. אומר היה ר"מ איברי עולת חול שניתותרו עושה להן מערכה וסודרן אפילו בשבת. ואמרינן למאי איצטריך אפילו בשבת חמש. א"ר אחא בר יעקב איצטריך אמינא הני מילי היכא דחל יוה"כ למיהוי אחר השבת דחלבי שבת קריבין ביוה"כ אבל באמצע שבת אימא לא קמ"ל: אמר רבא [האי] מאן [דלא] חש ל

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ט ופ"ט מהלכות יסודי התורה הלכה יא:
כו ג מיי' פ"ג מהלכות מקוואות הלכה ד סמג עשין רמח:
כז ד מיי' שם הלכה ג:
כח ה טוש"ע חו"מ סי' רסב סעיף כא:
כט ו טוש"ע או"ח סימן קנ בהג"ה:
ל ז טוש"ע יו"ד סימן רמו סעיף ג:
לא ח מיי' פ"א מהל' תמידין ומוספין הלכה ו סמג עשין קפ:
לב ט מיי' פ"ו מהלכות חגיגה הלכה ח:

מסורת הש"ס

לקמן קיט. [יומא כג:]
ברכות מג: ע"ש
[בר"ן פי' דס יבם וכתב הר"ן שהוא מלשון רידלא דכסותא מ"ק כח. ועי' בערוך ערך רבב]
[עי' יומא עז.]
מקוואות פ"ט משנה ה' ו'
[שם במשנה]
תענית י:
קידושין מט:
יומא עב:
מ"ס כ.
[פסחים נה. ביצה יט. כ: סנהדרין נו.]
[עי' תוס' לעיל כד: ופסחים נט: ד"ה ולא]
[ר"ה יז.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלאי על גבי טלאי וה"מ בפנתא אבל בגילדא לית לן בה ואמר ר' חייא: (ב) רש"י ד"ה חוצץ וכו' לענין טבילה היכא דקפיד: (ג) ד"ה תנן התם וכו' ונקט לה הכא משום: (ד) תוס' ד"ה ואפילו וכו' שאני תלמיד חכם אין:

רב נסים גאון

גנאי הוא לתלמידי חכמים שיצאו במנעלים המטולאים · במס' ברכות בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מג) תנו רבנן ששה דברים גנאי לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם לשוק ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים בשוק[וכו']: תנן התם על המרדעת חוצץ. עיקר זאת המשנה בפרק ט' ממס' מקואות אלו חוצצין בכלים הזפת והמור כו' ועל המרדעת חוצץ רבן שמעון בן גמליאל אומר עד

גליון הש"ס תוס' ד"ה ואפילו כו' והשתא הוי הלכה כי ההוא דקידושין · ועי' תשב"ץ ח"א סימן לג:

*כי הוינא בבבל הוה אמרי הא דתניא [א]יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין דברי הכל היא כי סליקנא להתם אשכחתיה ליהודה בריה דרבי שמעון בן פזי דיתיב וקאמר ר' עקיבא היא דאי רבי ישמעאל כיון דאמר חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים ליתקע כי היכי דליהוי ידעי דחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים ואמינא ליה אנא *כהנים זריזין הן אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי מי אמרינן כהנים זריזין הן והתנן *[ב]שלש להבטיל את העם ממלאכה שלש להבדיל בין קודש לחול *כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים הכא נמי לשאר עמא דבירושלים וליתקע כי היכי דלידעי דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר ורב שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו *שבות רחוקה לא התירו ושבות קרובה התירו *והתנן [ג]יום טוב שחל להיות ערב שבת תוקעין ולא מבדילין מוצאי שבת מבדילין ולא תוקעין ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר אלא מחוורתא כדרב יוסף אמר רבי זירא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רב הונא [ד]יוה"כ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק אמר רב מנא תנא (א) מנין ליוה"כ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל °שבתון (שמות טז) שבות למאי אילימא למלאכה והכתיב °לא (ויקרא כג) תעשה כל מלאכה אלא לאו אקניבת ירק ש"מ אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יוה"כ שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק מיתיבי מנין ליוה"כ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל שבתון שבות למאי אילימא למלאכה והכתיב לא תעשה כל מלאכה אלא לאו בקניבת ירק לא לעולם למלאכה ולעבור עליה בעשה ול"ת תניא כוותיה דרבי יוחנן יוה"כ שחל להיות בשבת מותר

כי הוינא בבבל. כשלמדתי תורה בבבל קודם שעליתי לא"י: לא היו תוקעין. שם תקיעות שתוקעין בע"ש להבטיל ולהבדיל משום דיוה"כ קדוש כשבת ואסור בכל מלאכה: ובמוצ"ש. אם חל בו יוה"כ: לא היו מבדילין. בתפלה המבדיל בין קדש לקדש כמו שמבדילין

תורה אור

ביו"ט שחל להיות במוצ"ש: דברי הכל היא. לא הוה מסיקנא אדעתאי דתיהוי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דמתני': רבי עקיבא היא. דחשיב ליה יוה"כ כשבת הלכך לא בעי למתקע להבדיל בין זה לזה להיכרא דלא תקעינן אלא בין יום קל ליום חמור וכי היכי דבשבת לא תקעי להבדיל כהנים מלהקריב חלבי שבת ביוה"כ ביוה"כ נמי לא תקעינן להבדילן מלהקריב חלבי יוה"כ בשבת: דאי ר' ישמעאל. כיון דקיל ליה יוה"כ משבת ליתקע להבטיל מהקריב חלבי יוה"כ בשבת ובתקיעה זו יבינו שהוא יום הקל ולכשיחול יוה"כ במוצאי שבת ולא יתקעו ידעו שמותר להקריב בו חלבי שבת: זריזים הם. בקיאים הן בכל ואין צריכין סימן דכתיב בהן יורו משפטיך ליעקב (דברים לג): והתנן. במסכת סוכה: ג' להבטיל כו'. ומני להו בתקיעות שבמקדש אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש וקס"ד מדתקעי' להו במקדש להיכרא דכהני' תקעי להו: כדאמר אביי. בסדר יומא בפרק ג' גבי נברשת שעשתה הילני המלכה על פתחו של היכל בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאות הימנה והכל יודעים שזמן ק"ש הגיע ומותבינן ורמינהו הקורא ק"ש עם אנשי משמר לא יצא אלמא לאו בזימנא קריין ואמר אביי הא סימן דנברשת לשאר עמא שיקראו ק"ש בעונתה: וליתקע. בין לר"ע בין לרבי ישמעאל לאודועי דקל הוא משבת דיוה"כ שרי בקניבת ירק תלוש לנתק העלין מן הקלחין כדי להשוותם שיהו מוכנים לתקן ולפרמן דאמרינן לקמן דשרי משום דהוי עינוי שרואה ומזמן ואינו אוכל: קניבה. כי ההיא דכלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא אלא דהתם במחובר והכא בתלוש: לפי שאין דוחין שבות להתיר. תקיעת שופר שבות הוא וקאמרת דלידחיה להודיע היתר בקניבת ירק אין דוחין שבות להתיר אלא לאסור כגון יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין להבטיל ולהבדיל: ורב ששת בריה דרב אידי אמר לעולם דוחין שבות להתיר. אי הוה מיבעי' לן היתרא האידנא אבל השתא דלא מיבעי' לן קניבת ירק ביוה"כ שחל להיות בע"ש שהרי בשבת לא יבשלום ולא תהא תקיעה זו אלא להודיענו היתר בשנה אחרת שיחול יוה"כ באמצע שבת לא התירו: שבות קרובה. כלומר דחיוב שבות התירו לצורך דבר קרוב ולא לצורך דבר רחוק: תוקעין. להבטיל את העם ממלאכה המותרת ביו"ט כגון אוכל נפש ולהבדיל בין הקודש ובין החול: ולא מבדילין. בתפלה ועל הכוס דלא תקנו לומר הבדלה אלא ביציאת קודש ובכניסת חול ולא בכניסת קדש וביציאת חול דהתם שייך לקדושי יומא וקדוש יום שמקדשין על היין הוי היכירא דיליה: מוצאי שבת. ואם חל יו"ט במוצאי שבת מבדילין בתפלה ועל הכוס המבדיל בין קודש לקודש מפני שהקודש חמור יוצא ונכנס קל: ולא תוקעין. מבעוד יום להבטיל ולהבדיל דהא היוצא חמור והיום לא עשו שום מלאכה: ואמאי. אי ס"ד דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב יתקע מחשיכה לידע דשרי בשחיטה לאלתר: אסור בקניבת ירק. ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות דקטרח משבת לחול אלא אפילו האידנא דיש כאן עינוי דהא בשאר יוה"כ שאר שבות אסור זה מותר השתא דחל בשבת לא שרו רבנן: אמר רב מנא תנא כו': ת"ל. בשבת בראשית שבתון שבת קדש ושבתון משמע שבות: ולמאי. באיזה קניבה אסר לן קרא: אילימא במלאכה. כגון מחובר: הא כתיב לא תעשה כל מלאכה. והא תו למה לי: אלא לאו לקניבת ירק. בעלמא בתלוש דמידי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון שבות וכיון דמדאורייתא אסור בכל שבתות השנה הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למידחי איסור דאורייתא ובשאר יוה"כ שרי לעגמת נפש ואע"ג דכתיב ביה נמי שבתון שבות לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכב מלהתענות מדסמכינן לועניתם הכי דרשינן לה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) לרחילה וסיכה ודומין להם:

מותר

ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים. הך תקיעה בע"ש קאמר כדפירש בקונטרס אבל יוה"כ שחל באחד בשבת לא תקעי במוצאי שבת להודיע שיוה"כ הוא קל דאדרבה מתוך התקיעה יהא נראה שהוא חמור דכל תקיעות שתוקעין בע"ש או עי"ט תוקעין בכניסת חמור ולהכי אמר בסמוך י"ט שחל במוצ"ש מבדילין ולא תוקעין ולא תקעי להודיע דחלבי שבת קריבין בי"ט ומיהו התם דבר ידוע הוא שי"ט קיל הוא משבת והא דפריך עלה בסמוך ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי שחיטה לאלתר אותה תקיעה אינה אלא להודיע שהוא לילה ולא להודיע שי"ט קל הוא משבת והא דלא קאמר הכא ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי יוה"כ אין קריבין בשבת דהא כי לא תקעי נמי מחמת שבשבת ויוה"כ שוין אין קריבין של זה בזה אם כן התקיעה אינה מוכחת שלא יהיו קריבין של יוה"כ בשבת והא נמי לא בעי למיפרך וליבדיל במוצאי שבת דלידעי דחלבי שבת קריבין ביוה"כ דהא אפי' מבדיל בבית הכנס' ברבים אין פרסום בהבדלה כמו בתקיעה:

וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בקניבת ירק. ה"ה דהוה מצי למיפרך אליבא דר' ישמעאל ליתקע כי היכי דלידעו שמניעין את המטות מיוה"כ לשבת אלא ניחא ליה למיפרך לכ"ע:

אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר. לעיל כי פריך ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין כו' לא הוה מצי לשנויי הכי דאין זו התרה מה שמתירין להקריבם אלא חומרא הוא שיקטירו האימורים ולא יבאו לידי נותר ויש חומרא בדבר שחייבין להקטירם:

אלא לקניבת ירק. נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא דאי מדאורייתא ביוה"כ נמי ליתסר והא דאמר בפרק כלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא חייב שתים התם מיירי במחובר והכא איירי בתלוש כדפירש בקונטרס ולא דמי להא דאמר בפרק כלל גדול א) האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות:

לעולם למלאכה. וקניבת ירק דברייתא היינו שעושים דק דק דהוי איסור דאורייתא דדמי לטוחן א"נ במחובר: לעיל

ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה. לא להודיע די"ט קיל אלא להודיע שהוא לילה וכן אומר ר"י מה שתוקעים במוצאי יוה"כ אינו אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו וגם להכין סעודת מוצאי יוה"כ שהיא כעין י"ט ב) כמו שיסד הפייטן ג) אחר גמר מילוי אכול בדלוי ורצוי ולא כמחזורים שכתוב בהן שהתקיעה זכר ליובל כי למה תוקעין בכל שנה ושנה וכי היה יובל בכל שנה ושנה:

הדרן עלך ואלו קשרים

א) [דף עד: וע"ש תוס' ד"ה האי מאן] ב) [ועי' תוס' לקמן קיז: ד"ה אבל לא כו'] ג) [בפזמון של מנחה ליוה"כ]

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה כא:
לד ב שם הל' יח יט כ:
לה ג שם הלכה כא:
לו ד מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הל"ג טוש"ע או"ח סימן תרי"א סעיף ג:

סוכה נד: · [לעיל כ. וש"נ] · סוכה נג: · יומא לז: · [פסחים מג.] · חולין כו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב מנא תנא נמי הכי מנין ליוה"כ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דר' יוחנן. נ"ב דרב הונא (ר"ל דרב הונא לגי' הרמב"ם ומ"מ):

רבינו חננאל

*) השתא הוא בפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע: אמר ר' זירא כי הוינן בבבל הוה אמרי' הא דתניא יוה"כ שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין ובמוצ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא. כלומר מפני מה תוקעין בע"ש כדי להבדיל מן המלאכה כיון שע"ש יוה"כ הוא אין שם מלאכה שצריכין תקיעה להבטילן. וכן הבדלה כדי להתיר העם למלאכה וכיון שמוצ"ש יוה"כ אין בו התר מלאכה לפיכך אין צריך להבדלה. וא"ר זירא כי סליקי להתם ואשכחתיה ליהודה בריה דר"ש בן פזי דאומר הא מתני' ר"ע היא דלא שני ליה בין שבת ליוה"כ דהא לא חלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת לפיכך לא צריך הכירא בין האי להאי. אלא לר' ישמעאל דשני ליה ליתקע במ"ש ליוה"כ דליהוי הכירא לכהנים להקריב מה שנותר מחלבי שבת וא"ל ר' זירא אפי' לר' ישמעאל ושני ליה בין שבת ליום הכיפורים כהנים זריזין הן ויודעין שחלבי שבת קריבין ביוה"כ לפיכך לא בעי תקיע' ואבדלת' איני דכהנים זריזין הן והתנן ג' להבדיל בין [קודש] לחול ושנינן הא דתנן להבדיל בין קדש לחול אינה שנויה לגבי כהנים אלא לישראל בלבד. כדאמר אביי התם ביומא לענין נברשת של זהב שעשת הילני על פתח ההיכל להודיע עת ק"ש דלאו לכהנים איתעביד אלא לשאר עמא דבירושלים. ואקשי' תוב וליתקע בהדי הבדלה לשאר עמא דנידעו דשרי להו קינובת ירק מן המנחה ולמעלה. דהא קי"ל דבשבת אסור לקנב ירק ולהניח לערב משום בורר. ואמרינן (לעיל ע"ד) אמר אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר אבל שלא לאלתר לא יברור. ובסוף אמרוה קמיה דרבה ואמר דשפיר אמר נחמני. אבל ביוה"כ מותר לברור ולקנב מן המנחה ולמעלה ולהניח במוצאי יוה"כ. ומפרק רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר. פי' תקיעה אסורה משום שבות. דדרשי כל מלאכת עבודה יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שהן חכמה ואינה מלאכה ולא דחו שבות לא בשבת ולא ביוה"כ בתקיעה להתיר קניבת ירק אי הוה איכא מילתא למיסרא משום מלאכ'[הוא]דדחי שבות ותוקעין אבל למישרא קניבת ירק לא דחו שבות ותקעי. רב שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו. פי' אפילו תימא דוחין שבות להתיר מידי דאית ליה רשות למיעבדיה בקרובה דוחין שבות (משום) להתירו. אבל מידי דרחיק ולית ליה למיעבדיה בקרובה אין דוחין שבות להתירו. וקניבת ירק ביוה"כ לאלתר אלא מן המנחה ולמעלה. איני והתנן יו"ט שחל להיות ע"ש תוקעין ולא מבדילין. ולאחר שבת מבדילין ולא תוקעין. ואי אמרת רשות קרובה התירו ליתקע במיעל יו"ט שחל להיות לאחר שבת כי היכי דנידעו דשרי לשחיטה לאלתר. ועמדה הקושיא. ונדחה הא דרב שישא. ואסיק' אלא מחוורתא כדר' יוסף. וקשי לן בהא שמעתא הא דאמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי הא מתניתא ר' עקיבא היא דאי ר' ישמעאל הא אמר חלבי שבת קריבין ביוה"כ ליתקע במ"ש ליוה"כ כי היכי דנידעו וחלבי שבת ביוה"כ קריבין. וקשיא לן וכי יש תקיעה במ"ש דאמר ליתקע במ"ש. והיו מן החכמים מפרשין ואמרי' האי גירסא מאן דגרים ליתקע טעותא הוא. אלא הכי קאמר דאי ר' ישמעאל היא ניבדיל כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביוה"כ. וקמפרש בתלמוד א"י דגרסינן ר' זעירא בשם רב חסדא יוה"כ שחל להיות ע"ש אין תוקעין לאחר שבת אין מבדילין. אימא כר"ע ברם כר' ישמעאל מבדיל שכן חלבי שבת קריבין ביוה"כ. א"ר זעירא קומי ר' מנא אפילו כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא אלא להתיר דבר שהוא אסור אילו הקטיר הלבי שבת בשבת שמא אינו מתיר ופירוקא דר' זירא בתלמודא דילן היינו טעמא דלא מבדילינן משום דכהנים זריזין טפי עדיף. וטעמא דרב שישא בריה דרב אידי נמי איגליא לן.

*) לכאורה תמוה דהא ר"י ור"ע לא פליגי רק בחלבי שבת אי קרבין ביוה"כ אבל בחלבי חול ליכא מאן דפליג ועי' תוס' שם ד"ה אבל וכמל"מ כפ"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג' ודו"ק.

רב נסים גאון

עד כאיסר האיטלקי: כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים. ומשכחת דברי אביי במס' יומא בפרק אמר להן הממונה (דף לז) דתנן הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח ההיכל. תאנא בשעה שחמה זורחת ניצוצות יוצאות ממנה ויודעין שהגיע זמן קרית שמע, מיתיבי הקורא קרית שמע כו' אמר אביי לשאר עמא דבירושלים: סליק פרק אלו קשרים

מותר בקניבת ירק *(ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יום כיפורים שחל להיות בחול) מפצעין באגוזים ומפרכסין ברימונים מן המנחה ולמעלה מפני *עגמת נפש דבי רב יהודה מקנבי כרבא דבי רבה גרדי קארי כיון דחזא דהוו קא מחרפי אמר להו אתא איגרתא ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסיר:

הדרן עלך ואלו קשרים

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן (א)אע"פ שכתובים בכל לשון [א]טעונים גניזה ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בית המדרש: **גמ'** איתמר [ב]היו כתובים תרגום או בכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן דכולי עלמא לא פליגי דמצילין כי פליגי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות בהן רב חסדא אמר מצילין משום בזיון כתבי הקדש תנן כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן (ב)אע"פ שכתובין בכל לשון מאי לאו שקורין בהן נביאים ושאין קורין בהן כתובים אע"פ שכתובין בכל לשון דלא ניתנו לקרות בהן וקתני מצילין ותיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא ותסברא אימא סיפא טעונין גניזה השתא אצולי מצילינן גניזה מיבעי אלא רב הונא מתרץ לטעמיה ורב חסדא מתרץ לטעמיה רב הונא מתרץ לטעמיה בין שקורין בהם נביאים ובין שאין קורין בהם כתובים במה דברים אמורים שכתובין בלשון הקדש אבל בכל לשון אין מצילין ואפילו הכי גניזה בעו רב חסדא מתרץ לטעמיה בין שקורין בהן נביאים ובין שאין קורין בהן כתובים אע"פ שכתובין בכל לשון נמי מצילין והכי קאמר ומקק שלהן טעונין גניזה מיתיבי היו כתובים תרגום (ג)וכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא האי תנא סבר ניתנו לקרות בהן ת"ש היו כתובין גיפטית מדית עיברית עילמית יוונית אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני הדליקה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא תנאי היא דתניא *היו כתובין תרגום ובכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אין מצילין אותן מפני הדליקה אמר ר' יוסי *מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריא ומצאו שהי' יושב על שלחנו של (*יוחנן הנזוף) ובידו ספר איוב תרגום והוא קורא בו אמר לו זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך אף הוא צוה עליו וגנזו ר' יוסי ברבי יהודה אומר עריבה של טיט כפו עליו אמר רבי שתי תשובות בדבר חדא וכי טיט בהר הבית מנין ועוד וכי מותר לאבדן ביד אלא מניחן במקום התורפה והן *מרקיבין מאליהן מאן תנאי אילימא

רש"י

מותר בקניבת ירק. דשבות נמי איסורא דאורייתא הוא אלא דרבנן והכא משום עגמת נפש שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לעינוי שרי ודווקא מן המנחה ולמעלה שהוא שוקק ומצפה לעת אכילה ואיכא עגמת נפש טפי: כיון דחזי דהוי קא מחרפי. מקדימין לפני המנחה דהשתא לאו עגמת נפש הוא: אמר להו. לאינשי ביתיה: אתא איגרתא ממערבא כו'. כי היכי דלקבלו מיניה:

הדרן עלך ואלו קשרים

כל כתבי הקדש. כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחוד הוא דשרי למיטרח ולאצולי ולא שאר ספרים: מצילין אותן. כדקתני לקמן למבוי שאינו מפולש וטירחא בעלמא הוא דשרי (ד) בה וחסרון עירוב כדמפרש בגמרא: בין שקורין בהן. כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים ורבינו הלוי אמר דאפי' יחידים אין קורין בהן כדקתני טעמא משום ביטול בית המדרש דמשכי לבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעסוקין במלאכה כל ימות החול ובתוך הדרשה היו מורין להן הלכות איסור והיתר וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים: ואע"פ שכתובין בכל לשון. ואיכא למאן דאמר לקמן לא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן: טעונין גניזה. אסור להניחן במקום הפקר ובגמרא מתרץ לה ורבותי פירשו דהאי בכל לשון דקאמר אכתובים קאי ולא אנביאים ומדומה אני מפני שמצינו ביונתן בן עוזיאל שאמרו תרגום הן מפרשין כך ואני אומר אף בנביאים אם אמר יונתן לא כתבו ולא ניתנו ליכתב והכי מפרש במסכת מגילה (דף ט') ומאן דאסר בכולהו אסר בר מס"ת יוונית משום מעשה דתלמי המלך ולא מפליג התם בין נביאים לכתובים: מפני בטול בית המדרש. שהיה קבוע בשבת כדפרישית לעיל: **גמ'** איתמר היו כתובין תרגום. אכתובים קאמר ול"נ אכל כתבי הקדש קאי: אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן. מותר לקרות בכתבי הקדש הכתובין בכל לשון במסכת מגילה (דף ח:) ואין בין ספרי' ותפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון: לא ניתנו. (*רבן גמליאל) פליג עלה ואמר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: ואע"פ שכתובין בכל לשון. ולא ניתנו לקרות דמדקאמר אף על פי מכלל דלא ניתנו לקרות בהן דאי ניתנו מאי גריעותייהו: אימא סיפא. לדידך דאמרת אע"פ שכתובין בכל לשון אמצילין קאי אימא סיפא על כרחיך מילתא באנפיה נפשיה הוא וטעונין גניזה בחול פשיטא השתא בשבת מצילין להו גניזה בחול מיבעיא: ואפילו הכי בעו גניזה. ודקתני ואע"פ שכתובין בכל לשון לאו אהצלה קאי אלא אטעונין גניזה והכי קאמר אף על פי שכתובים בכל לשון ובשבת אין מצילין אותן בחול מיהא טעונין גניזה: ומקק שלהם. אם בלו ונעשו רקבון אף המקק רקבובית (ה) של אכילת התולעים טעונין גניזה: עברית. כתב של עבר הנהר: אבא חלפתא. אבא של רבי יוסי חלפתא שמו: רבן גמליאל בריבי. לא שהיה בנו של רבי אלא אדם גדול קרי בריבי: רבן גמליאל אבי אביך. הוא רבן גמליאל הזקן ורבן גמליאל שהיה בדורו של חלפתא הוא אבי אביו של רבינו הקדוש: גב מעלה בהר הבית. שבהר הבית היו מעלות כשהוא הולך וגבוה כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ג): נדבך. שורת אבני הבנין: טיט בהר הבית מנין. וכי בטיט היו בונין והלא בטרכסיד היו בונים חול וסיד מעורבין וטיט לא הוי אלא עפר ומים: התורפה. גלוי והפקר: מאן תנאי. דקאמר רב הונא לעיל תנאי היא מאן מהני תנאי קאי כרב חסדא ומאן כרב הונא: אילימא

תוספות

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה כו'. אומר ר"ת דכולה האי פירקא איירי כשנפלה דליקה באותו בית או באותו חצר דכיון שהאש שם ודאי בהול הוא ואי שרית ליה אתי לכבויי כדמפרש בגמרא אבל נפלה דליקה בבית אחר מותר להציל הכל:

אליבא דמ"ד ניתנו לקרות בהן כ"ע לא פליגי דמצילין. והשתא ספרים שלנו מצילין דנתנו לקרות בהן משום עת לעשות לה' הפרו תורתך. כדאמרינן בהניזקין (גיטין ס'): **לא** ניתנו לקרות בהן. פירש רש"י דהיינו רבן שמעון בן גמליאל דפליג במתניתין בפ"ק דמגילה (דף ח:) דאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית ופירש הרב פור"ת דהיינו טעמא כיון דלא ניתנו ליכתב אסור לקרות בהן משום דדברים שבכתב אסור לאומרן בעל פה וקשה דאין זה אי אתה רשאי לאומרו בעל פה כיון שאינו אומרו בלשון הקדש אלא באותו לשון כשהן כתובין דהא שרי למימר בעל פה תרגום °כדמתרגם רב יוסף:

עילמית יוונית. אומר ר"י דאתיא כרבי יהודה דאסר שאר ספרים לכתוב יוונית ולא התיר אלא בס"ת בלבד אבל רבנן שרו אף בשאר ספרים כדאמר בפ"ק דמגילה (דף ט'):

ובידו ספר איוב תרגום. משמע שבימי התנאים כבר נעשה תרגום כתובים וכן תניא במגילה (דף כא:) (ו)במגילה ובהלל אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין מה שאין כן בתורה אע"פ שיונתן לא עשאו מ"מ שוב נעשה בימי התנאים ודלא (ז)כאומרים דתרגום של כתובים רב יוסף עשאו*:

א א מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ג טוש"ע יו"ד סימן רפב סעיף ה:
ב ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

רבינו חננאל

מהתם. דגרסי' התם א"ר ישמעאל אחוי דר' ברכיה ויבדיל שכן הוא מותר להדיח כבשים ושלקות. כלומר דברים שאסורי' בשבת ומותרי' ביוה"כ ומשני לא מן המנחה ולמעלה מותר להדיח דאלמא שבת דחוקה היא ויבדיל מן המנחה ולמעלה. ושנינן מה נפשך כוס אין כאן נר אין כאן במה מבדילין א"ר אבין בתפלה: וראינו שפירש בה רבינו האיי הגאון נר ישראל יחיה ויפרה לעד. האי קושטא קושטיא היא מיהו מחויא מילתא דבערב יוה"כ נמי הות תקיעה להבטיל העם מן המלאכה ולהבדיל בין קודש לחול ולערבי יו"ט נמי איכא טובא אלא מיהו כד הוי ערב יוה"כ ועיו"ט חול. אלא כד הוי קודש לא תקעינן. ואע"ג דלא מיפרשא בתקיעות שהיו במקדש. דייקינן מהא דתנן בפ' קמא דשחיטת חולין (דף כו:) כל מקום שיש הבדלה אין תוקעין וכל מקום שיש תקיעה אין הבדלה כיצד יו"ט שחל להיות ערב שבת תוקעין אבל לא מבדילין מכלל דביו"ט שאינו ע"ש היו מבדילין אבל לא תוקעין*) מכלל דאי הוה יו"ט בתר חול היו תוקעין וראוי לדעת דהני כולהו שמעתתא אליבא דאחרים. אבל לדילן לא מיתרמי לן יוה"כ סמוך לשבת לא מלפניה ולא מאחריה. ומפרש בגמרא דחליל. דכד מיקלע כפורים בחד בשבא מדחינן ליה. ומקשינן ומי דחינן והתנן חלבי שבת קריבין ביוה"כ. וא"ר זירא כי הוינא בבבל אמרי' הא דתניא יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמוצ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא. ופרקי' ההיא מתניתא אחרים היא דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים. ואם היתה שנה מעוברת חמשה. וגרסינן בירושל' בתחלת מגילה. א"ר יוסי לית כאן חל להיות בשני חל להיות בשבת דאם חל להיות י"ד בשני צומא רבא בחד בשבא. ואם חל בשבת צומא רבא בעירובתא שמעינן מינה דאע"ג דסתם משנה היא דהויה היא ומשנת יחיד היא ולאו דסמכא היא. וכן כל משנה והלכה שהיא כיוצא בה. וכולן בדן ואודן בה תלוין שהלכה למשה מסיני שלא לקבוע יו"כ סמוך לשבת בין מלפניה בין מאחריה ולענין קניבת ירק הלכתא יוה"כ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק ואפילו מן המנחה ולמעלה. ואם חל להיות בחול מפצעין באגוזים ומפרכסין ברמונים ומותר בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה אבל [משום] מיגדר [מילתא אסרוהו]: הדרן עלך ואלו קשרים

פרק טז כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. פירוש קורין בהן בצבור. תורה הפרשה בתורה ואפטרתא בנביאים ושאין קורין בהן בצבור כתובים. איתמר היו כתובין תרגום ובכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה. רב חסדא אמר מצילין ובכתבי הקדש שמתורגמין בלשון אחר בין בכתב עברי בין בכתב אחר. ר' יוסי אמר לא ניתנו לקרות בהן. ר' יוסי מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל לטבריא ומצאו יושב על שולחנו של יוחנן בן הנזוף ובידו ספר איוב תרגום א"ל רבי זכור אני את רבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך. אף הוא צוה עליו וגנזו ור' נמי הכי קאמר מניחו במקום התורפה והן כלין מאליהן. ולפום הכי תנא ר' יוסי אין מצילין אותן.

*) חסר וצ"ל ומדתנן יו"ט שחל במו"ש מבדילין ולא תוקעין.

מסורת הש"ס

[פי' שלא יהא טורח במוצאי יום כיפור ...]

יומא כ"ט מ"ז

[מס' סופרים פ"ה הט"ו]

[בתוספתא א"י ר' יוחנן בן נזוף]

[תוספ' פי"ד]

פ"א מתאברין

הגהות הגר"א

[א] גמ' מותר. נ"ל אסור: [ב] שם ...

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואע"פ שכתובין: (ב) גמ' ואע"פ כו' ולא ניתנו: (ג) שם תרגום ובכל לשון: (ד) רש"י ד"ה בין שקורין וכו' דשרי בה:

ד"ה ובידו וכו' ...

הגהות

(ה) ד"ה ומקק שלהן וכו' רקבובית. נ"ב עי' לעיל דף נ ע"א: (ו) תוס' ד"ה ובידו וכו' במגילה אפילו עשרה: (ז) בא"ד ודלא כאומרים. נ"ב כלומר אבל קודם זה לא נעשה בימי התנאים גרסי ועשרה מתרגמין וכמו שפירש"י במגילה אלא כבר נעשה בימי התנאים כמו שמוכח הכא:

גליון הש"ס תוס' ד"ה לא ניתנו. כדמתרגם ר"י. עיין בב"ק דף ג ע"ב בתוס' ד"ה כדמתרגם:

עין משפט
נר מצוה

ג א מיי' שם הלכה כז סמג שם טוש"ע שם:

ד ב מיי' וסמג שם טור שו"ע שם סעיף יד:

ה ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

ו ד מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ט סמג עשין ד טוש"ע או"ח סימן תרצא סעיף א:

ז ה ו ז ח מיי' פרק כג מהלכות שבת הלכה כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

מסורת הש"ס

אילימא תנא קמא *דרבי יוסי ודילמא בהא קמיפלגי מר סבר ניתנו לקרות בהן ומר סבר לא ניתנו לקרות בהן אלא רבי יוסי ותנא דגיפטית *ת"ר *הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפים במקומן [הן ואזכרותיהן] מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה מעשה באחד שהיה כותב בצידן באו והודיעו את רבי ישמעאל והלך רבי ישמעאל לבודקו כשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ושקען בספל של מים ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל גדול עונש האחרון מן הראשון בעא מיניה ריש גלותא מרבה בר רב הונא היו כתובין בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום בלשון הקדש מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין תיבעי למ"ד מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין הני מילי היכא דכתיבי תרגום ובכל לשון אבל הכא דכתיבי בלשון הקדש מצילין או דילמא אפי' למ"ד מצילין ה"מ היכא דכתיבי בדיו דמיקיים אבל הכא כיון דלא מיקיים לא א"ל אין מצילין והא רב המנונא תנא מצילין א"ל *אי תניא תניא מאי תניא אמר רב אשי כדתניא *אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו [מגילה ח:] בעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ס"ת שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותה מפני הדליקה או אין מצילין א"ל ותיבעי לך פרשת ויהי בנסוע הארון גופה היכא דחסר פרשת ויהי בנסוע לא קמיבעיא לי דכיון דאית ביה הזכרות אע"ג דלית ביה שמונים וחמש אותיות מצילין כי קא מיבעיא לי ס"ת שאין בו ללקט מאי א"ל אין מצילין איתיביה תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברית מצילין מפני הדליקה ואצ"ל תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה תרגום שבתורה מאי ניהו °יגר שהדותא ואף על גב דלית בה שמונים וחמש אותיות כי תניא ההיא להשלים איבעיא להו הני שמונים וחמש אותיות מכונסות או מפוזרות רב הונא אמר מכונסות רב חסדא אמר אפילו מפוזרות מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין תיובתא דרב הונא *תרגמה רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבות ת"ר °ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין

תורה אור: בראשית לא. במדבר י.

רש"י

אילימא ת"ק. כרב חסדא ור' יוסי כרב הונא: דילמא. טעמא דת"ק משום דקסבר ניתנו לקרות בהן וגהי דר' יוסי קאי כרב הונא מיהו כרב חסדא לא קאי ולא חד דהא רב חסדא אפי' למ"ד לא ניתנו קאמר מצילין: הברכות. מטבע ברכות שטבעו חכמים כגון י"ח ושאר ברכות: ומעניינות הרבה. מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: נשרפין במקומן. אם נפלה דליקה בשבת: כשורפי תורה. שהרי לא יצילם בשבת: לבודקו. אם אמת היה הדבר: טומוס. קבוצת קונטריסים: היו כתובין. תורה נביאים וכתובים: תיבעי למ"ד. בנכתבים בכל לשון מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין: דלא מיקיים. אין מתקיים כדיו: הא רב המנונא תנא. מצילין: מאי תניא. היכא תניא: מדקאמר מגילה בדיו. וקתני דהוא מן הדברים שבין ספרים למגילה ש"מ שאר ספרים נכתבים בסם ובסיקרא: בר חלוב. שם אדם: פ"ה אותיות. זהו שיעור לספר תורה שנמחק או בלה להיות עומד בקדושתו: כגון פרשת ויהי בנסוע הארון. שהוא ספר לעצמו כדלקמן ויש בה פ"ה אותיות: ללקט. שנשארת כאן תיבה ובמקום אחר תיבה: מהו. להצילן: ותיבעי לך לפרשת ויהי בנסוע הארון גופה. שנכתבה לבדה וחסרה אות מהו להצילה: שאין בו כדי ללקוט. ובאותו ליקוט עצמו ליכא אזכרות: תרגום שבתורה. יגר שהדותא ושבנביאים כגון כדנא תימרון להום (ירמיה י) שכתבו מקרא [א"כ] התרגום שבעזרא כתבו מקרא: כתב עברית. אותיות גדולות הן ואין דומות לכתב אשורית אף ע"פ שכתובין בלשון הקדש אלא שכתב האותיות משונות: ואין צ"ל לומר תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה. שכתבו תרגום כהלכתו: להשלים. אם היה בו כדי ללקט ותרגום זו משלימו מצטרף ומצילין בשבילו: תיובתא דרב הונא. דמדקתני ללקט מכלל דמפוזרות נינהו: בתיבות. הא דקתני ללקט דמשמע מפוזרות לא ללקט אות ואות לבד אלא ללקט תיבה שלימה תיבה כאן ותיבה כאן עד פ"ה אותיות וכי פלגינן באותיות המפוזרות: עשה לה סימניות מלמעלה ומלמטה. להבדיל' מן הסמוכות לה: למעלה ולמטה. בתחלה ובסוף. ויהי בנסוע הארון: שאין

תוספות

היו כתובים בסם ובסיקרא כו'. משמע דפשיטא ליה שאין קורין בהן דאי קורין בהן פשיטא דמצילין כדאמר לעיל וקשה לרשב"א דבסמוך משמע דפשיטא ליה לריש גלותא גופיה דקורין בהן דקאמר והתניא מצילין והיינו ההוא ברייתא דמייתי שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו אבל שאר ספרים נכתבין שלא בדיו ולפי מה שאפרש בסמוך דהך ברייתא איירי לענין הגלה אתי שפיר ולעולם אין קורין בהן:

אבל הכא כיון דלא מקיים לא. אע"ג דבפ"ב דגיטין (דף יט.) קרי להו דבר שמתקיים דתנן בכל כותבין בסם ובדיו ובסקרא ובקומוס ובקנקנתוס ובכל דבר שמתקיים אומר ר"י דהתם קרי ליה מתקיים טפי ממשקין ומי פירות דקתני התם בסיפא דאין כותבין בהן אבל אין מתקיימין כמו דיו אבל קשה לר"י דתנן בפ"ב דסוטה (דף יז:) גבי מגילת סוטה אין כותבין לא בקומוס ולא בקנקנתוס שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק אלמא קומוס וקנקנתוס מתקיימין יותר מדיו ואומר ר"י דלעולם אין מתקיימין כמו דיו ואין יכול למחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף: מגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו. משמע דשאר ספרים לא בעי ספר ודיו וקשה דבפ' המוציא יין (לעיל דף עט:) משמע דספר תורה בעי ספר דתני' על הנייר ועל המטלית פסולה ומוקי לה בס"ת וה"ה על הדיפתרא אע"ג דלא חשיב ליה לענין פסול ה"נ לא חשיב ליה לענין כשרות דקתני על הקלף ועל הדוכסוסטוס כשירה ולא קתני דיפתרא ועוד תנן במסכת סופרים (פ"א) אין כותבין לא ע"ג דיפתרא ולא ע"ג נייר מחוק ועוד דמגילה פסולה אדיפתרא כדתנן פ"ב דמגילה (דף יז.) וכן מגילת סוטה פסולה אדיפתרא כדאמר בפ"ב דסוטה (דף יז:) משום דבעיא ספר וכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ודיו נמי צריך כדאמר בפרק הבונה (לעיל קג:) כתבה שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו ותירץ הרב יוסף דס"ת ודאי בעי ספר ודיו והכא איירי דווקא בשאר ספרים והא דלא קתני אין בין ספרים לס"ת ומגילה משום דס"ת נכתבים בכל לשון להכי לא עריב לה ואכתי קשה לר"י דתנן בפ"ק דמגילה (דף ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' ופריך בגמרא וספרים נכתבין בכל לשון ורמינהו מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו ומשני כאן בספרים כאן במגילה ורב אשי משני כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא אלמא בשאר ספרים נמי בעי רבי יהודה ספר ודיו והוא הדין לרבנן דלא אשכחן דפליגי רבנן עליה אלא בכתב אשורית אבל בספר ודיו לא אשכחן דפליגי ועוד קשה דשביק רב אשי התם שינויא קמא דמוקי לה במגילה ומסייע ליה ברייתא דהכא דקתני בהדיא דמגילה בעי שתהא כתובה אשורית וספר ודיו ורב אשי גופיה מייתי לה הכא ונראה לר"י דדוקא לענין הגלה מיתניא הך ברייתא דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ואפי' בלא ספר ודיו חשיבו לענין דמצילין אותו מפני הדליקה אע"ג דלא חזו לקריאה משום דיש בהו אזכרות אבל במגילה אין מצילין אלא א"כ ראויה לקריאה שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו לפי שאין בה הזכרה ולא"ת א"כ תקשה מברייתא דהכא דאמר לעיל כל היכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין וי"ל דהא מסיק לעיל תנאי היא:

מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בה כדי ללקט כו'. השתא משמע דמלשון ללקט קא פריך דמשמע אפי' מפוזרות ותימה א"כ אמאי קא בעי מעיקרא מכונסות או אפי' מפוזרות פשיטא דאפי' מפוזרות מדבעא רב הונא ס"ת שאין בו ללקט משמע הא יש בו ללקט מצילין אע"פ שהן מפוזרות:

רבינו חננאל

ושאר תנאי*) (דתנן) [דאמרי] מצילין לא מסיים מן מינהון סבר ניתנו לקרות בהן. ומאן מנהון סבר לא ניתנו לקרות בהן אלא האי תנא דגפטית. דתני אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן. ות"ק דר' יוסי בניתנו לקרות בהן פליג. וקי"ל כרב הונא דרב חסדא לגביה תלמיד הוא. והא דתנינן כל כתבי הקדש מוקים לה רב הונא בתרי בבי. כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין נביאי' שקורין בהן בין כתובים שאין קורין בהן. בר"א בכתבי הקדש הכתובים בלשה"ק [אבל אי הוי] אינו כתבי הקדש כתובי' בכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה ואפי' הכי טעונין גניזה והא ברייתא דתניא הברכות והקמיעות אע"פ שיש בהן של שם ומעניינות של תורה הרבה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונגנזין במקומן הלכה היא. והלכה כדתנא רב המנונא שאם היו כתובים בסם ובסיקרא מצילין אותן אע"פ שאינו דבר של קיימא. ולענין בעיא דרב הונא בר חלוב מרב נחמן סוגיא דשמעתא. כל ס"ת דאית ביה פיסקא דאית ביה שם אע"ג דאין בו ללקט פ"ה אותיות מצילין אותו. והאי דתניא יגר שהדותא מצילין אותו להשלים דאי איכא פ"ה אותיות אע"ג שמהן יגר שהדותא מצילין אותו. והלכתא כרב הונא דהני פ"ה אותיות מכונסות ולא מפוזרות. ופי' מכונסות כדתרגמא רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבו' אי יכול ללקט פ"ה אותיות מס"ת מתוך תיבות שלימות מצילין אותו כגון דמשכחת בראשית והיא מנויה לשש. ויצא מנויה לארבע. ואלה מנויה לארבע. ויקרא מנויה לחמש כולן תיבות שלימות עשרים (וא"ו) [או] פחות או יתר שמנין אותיותיהן פ"ה. אבל אותיות שמתוך תיבות שאינן שלימות אין מצילין כגון ויאמ מכלל ויאמר. אבר מכלל אברם או אברהם וכיוצא בהן. כל שנמצאת תיבה שלימה מונין אותיותיה להעלות לפ"ה אותיות וכל תיבה מקצתה מטושטשת אין אותיותיה המונחות עולות למנין פ"ה. ומשו"ה אמרן ללקט ואע"פ שהתיבות מפוזרו' במקומו' רחוקין זה מזה: גליונים של ס"ת. איבעיא אם מצילין אותן ולא איפשיטא.

הגהות מסורת הש"ס: נ"ל ור' יוסי | לעיל קט. ע"ש [תוספתא פי"ד] מ"ס פ' טו הלכה ד] | [חגיגה יג: מו"ק ד. יומא לא: יבמות קיב: נדרים יט: זבחים טו: לא: לו: מנחות קז: בכורות ו. חולין נג. תמורה לא. נדה כב: וע"ש פרש"י] | [מגילה ח:]

פורענות

ס"ת שנמחק מקום המחק אין בו קדושה [illegible]

*) נראה מוס' לרבינו לא היה גורס אילימא ת"ק דר' יוסי ודילמא בהא קמיפלגי וצ"ע.

שאין זה מקומה. ר' אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר *נחמן א"ר יונתן (משלי ט) °חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר' מאן תנא דפליג עליה דר' רשב"ג הוא דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא (במדבר יא) °ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה (שם י) °ויסעו מהר ה' וא"ר *חמא בר' חנינא שסרו מאחרי ה' והיכן מקומה אמר רב אשי בדגלים °איבעיא להו הגליונין של ס"ת מצילין אותן מפני הדליקה או [א] אין מצילין אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה בלה שאני ת"ש ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה מקום הכתב לא קמיבעיא לי דכי קדוש אגב כתב הוא דקדוש אזל כתב אזלא לה קדושתיה כי קמיבעיא לי של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר ותיפוק ליה משום ההוא °דגייז ושדי ת"ש *[ב]הגליונין של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר מטמאין את הידים דילמא אגב ס"ת שאני ת"ש [ג]הגליונין וספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מאי לאו גליונין דספר תורה לא גליונין דספרי מינין (א) השתא ספרי מינין גופייהו אין מצילין גליונין מבעיא הכי קאמר וספרי מינין הרי הן כגליונים גופא *הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונז והשאר שורפן א"ר טרפון *°אקפח את בני [ד]שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן [ה]שאפי' אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין ועליהן הכתוב אומר (ישעיה נז) °[ו]אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך א"ר ישמעאל ק"ו *ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד (תהלים קלט) °הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מדבר המאבדן בעי מיניה (ג)יוסף בר חנין מר' אבהו הני ספרי דבי אבידן מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין *אין ולאו ורפיא בידיה רב °לא אזיל לבי אבידן וכ"ש לבי נצרפי שמואל לבי נצרפי לא אזיל לבי אבידן אזיל אמרו ליה לרבא מ"ט לא אתית לבי אבידן אמר להו דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי ניעקריה דוכתיה קשי לי מר בר יוסף אמר אנא מינייהו אנא ולא מסתפינא מינייהו זימנא חדא אזיל בעו לסכוניה אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי הוה ההוא *פילוסופא בשבבותיה

רש"י

שאין זה מקומה. שאינה ראויה לכאן דלאו בהליכות מסעות משתעי לעיל מיניה אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני: לא מן השם הוא זה. לא זה השם של טעמי הסימניות למקומה הוא דפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר סיני *איירי כדכתיב לעיל מיניה (ג) ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן וגו': ז' ספרי תורה. דפרשה זו ספר לעצמו נמצא שלמעלה ספר לעצמו [ושלמטה ספר לעצמו] הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לג' ספרים: עתידה פרשה זו. לעתיד שיהו כל הפורעניות בטלין ולא ידאגו לפורענות ויצר הרע בטל: מאחרי ה'. בתוך ג' ימים למסעם התאוו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה: הגליונין. קלפים חלקים וקס"ד השתא דבכל לדדין שיהו חלקים קמיבעיא ליה כגון חלק שלמעלה ושלמטה ושנמחק כתבו ונעשה חלק: בלה שאני. דכיון שבלה אף הגליון בטל וכי מיבעיא ליה שהגליונין קיימים אלא שהכתב הלך: ותיפוק ליה משום גליון דידיה. דהיינו כל הספר תורה: מקום הכתב. שנמחק: לא מבעיא לי. דודאי מיגרע גרע דכי קדיש מעיקרא לאו לשם גליון חלק קדיש אלא אדעתא דכתב וכיון דאזל ליה כתב פקע מקדושתיה: של מעלה ומטה. דמתחלה לשם חלק קדיש והשתא כשנמחק כתב הספר נמי חלק הוא: ה"ג ותיפוק ליה משום ההוא דגייז ושדי. והכי פירושא ותיפוק לי' דאע"ג דאין בו כדי ללקט פ"ה אותיות הוה ליה למיתני בברייתא מצילין משום ההוא ריוח של מעלה ומטה אלא לאו פשוט מיניה דאין מצילין ומשני דגייז ושדי שנחתכו הגליונים ולא נשתייר בו אלא מקום הכתב: שבתחלת הספר ושבסוף הספר. שכולן היו כותבין כמגילה כס"ת ואמרי' בב"ב בפ"ק (דף יג:) ראשו כדי לגול עמוד סופו כדי לגול היקף להקיף כל הכרך: מטמא את הידים. אם נגע בו ונגע בתרומה פוסלה דמגזירת י"ח דבר היא (לעיל דף יד.): דילמא אגב ס"ת. שלא נמחק כתב הספר אלא כולו קיים וזה נגע בגליונים וכי מבעיא לן בנמחק הספר ואין כאן קדושה אלא משום גליון ששמשו בעודו קיים: ספרי מינין. משרתים לע"ז וכתבו להן תורה נביאים כתובים כתב אשורית ולשון הקודש: וספרי המינין גופייהו מצילין. בתמיה: ספרי המינין הרי הן כגליונים. כקלפים חלקים שלא נכתב בהם מעולם: קודר. חותך חתיכות הקלף מקום השם: שאפי' רודף אדם להורגו. על עצמו קאמר: שהללו. נכרים העובדים ע"ז אין מכירין שהרי בכך גדלו וכך למדום אבותם: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחרי הדלת: כך אין מצילין אותן. אפי' בחול: דבי אבידן. ספרים שכתבו להם המינין להתווכח עם ישראל ומקום שמתווכחים שם קרי ליה בי אבידן: אין ולא. זימנין אמר ליה אין זימנין א"ל לא: לבי נצרפי. ע"ז וכך שמה: וקשה לי. שעורקן נעשו גבשושית ולדחותם בקש בא: אמרי ליה ניעקריה קשה לי דוכתיה. שתהא שם גומא אי נמי נסיתיו וקשה לי ריחו וכל זה שהיו מתיראין רב ורבא מלכת לבי אבידן שמא מתוך שיתווכחו יעמדו עליהם ויהרגום: מינייהו אנא. מכירי הם: פילוסופא. *מין:

תוספות

פורענות ראשונה ויסעו וא"ר חנינא שסרו מאחרי השם. *פי' בקונטרס שמאז התחילו לשאול בשר ואומר ר"י דאין נ"ל כן אלא פורענות ראשונה כדאמר במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני אמר הקב"ה (ד)נסמוך פורענות לפורענות לאו אלא נפסוק פרשת ויהי בנסוע הארון*: ספרי מינין כו' א"ר טרפון כו'. אומר ר"י דמיירי בנמצא ביד מינין דאי כתבן מין הא אמר בפרק השולח (גיטין דף מה:) נמצא ביד מין יגנז כתבו מין ישרף ודוחק לומר דאתי כר"ט ודלא כרבנן ורבי יוסי: כך אין מצילין אותן לא מן המים כו'. דלא תימא דוקא מן הדליקה אין מצילין משום דאי שרית ליה אתי לכבויי אלא אפילו היכא דליכא למיגזר מידי אסור לטלטלן ולהוציאן והך סיפא כרבנן דלרבי טרפון לא איצטריך: פילוסופא. מין כדפי' בקונטרס ורבינו שמע [מיהודי אחד שבא מארץ יון ואמר] דבלשון יון פלוספוס הוא דוד החכמה ואית דגרסי פילא סבא והוא לשון לצון שחוק כדאמר באיכה רבתי דפלי ביהודאי פירוש שחק ונתלוצץ: ושמואל

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כו טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף כ:
ט ב מיי' פ"ט מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ו:
י ג ד מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ח ופ"א מהלכות תפילין הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף כא וטור שו"ע יו"ד סימן רפא סעיף א: [עי' תוי"ט פ"ה דאבות משנה ד]
יא ה טוש"ע יו"ד סימן קנז סעיף ג:

רבינו חננאל

אם מצילין אותן מפני הדליקה אי לא. ספרי מינין מיבעיא. ואלו פ"ה אותיו' כנגד פרשת ויהי בנסוע הארון. ופרשת ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו הוא. ומקומו בדגלים ולמה נכתב כאן. להפסיק בין פורענו' ראשונה שהיא ויסעו מהר ה' וגו' לפורענות שנייה. שהיא ויהי העם כמתאוננים וגו': ספרי דבי אבידן. חצר ידועה ויש בה ספרי חכמות מכל אומה ויש בה ספרי תור' קדש ונביאים וכתובי' כתובי' בלשה"ק. ומפני שאינו ידוע מי כתבו או ישראל או זולתן. אמרו על ר' אבהו שהיה הדבר רפיא בידיה להורות עליהן להצילן או לא. וזה [בי] אבידן היו מתקבצין שם חכמי' ונבונים מכל אומה ונושאין ונותנין בדברי חכמה. וכן בי נצרפי. מהו בבי נצרפי היתה שם ע"ז. דגרסי' בע"ז איזו היא אשירה סתם. אמר שמואל כגון דאמרי הני תמרי נחווינן לשכרא דבי נצרפי ושתו ליה ביום אידם. אמר אמימר אמרו לי סבי (דשם בריתא) [דפומבדיתא] הלכתא כשמואל והני מילי אלה שהיו באותו זמן (הן) שעד אותה שעה לא טוכסין להן הטוכסוסין שהן עכשיו בידיהן אלא כתועין היו יש מהן שומרין התורה ויש מהן שאינן שומרין וכולן קוראין אותה ויש מי שהיה קוראה בלשה"ק כיון דאסיקנא קוראין בהן בתורה ובנביאים. אבל בכתובים אין קוראין בהן.

רב נסים גאון

פט"ז כמאן אזל הא דא"ר שמואל בר נחמני חצבה עמודיה שבעה אלו ז' חומשי תורה כמאן כר'. דר' סבר ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו א"כ על דעת ר' מתחילת ספר וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ופרש' ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו ומן שם עד סוף ספר וידבר ספר בפני עצמו נחלק ספר וידבר לג' ספרים הרי ג' ספרי וידבר עם ד' ספרים הנשארים יהיו הכל ז' ובבראשי' דר' אושעיא בפרשת אלה תולדות יצחק (פרשה סד) תניא כוותיה ויקרא אותה שבעה כנגד ספר וידבר שהוא משלים ז' ספרי תורה והלא ה' הם אלא בר קפרא עבד מן ספר וידבר עד ויהי בנסוע הארן ספר בפני עצמו ויהי בנסע הארן ספר בפני עצמו מן תמן ועד סיפיה דספרא ספר בפני עצמו: בי נצרפי מן בתי ע"ז ומשכחת במסכת עירובין בפרק חלון (דף פ) ובמסכת ע"ז בפרק כל הצלמין (דף מח) אי זו היא אשירה סתם אמר רב כל שכומרין משמרין אותה ואין טועמין מפירותיה ושמואל אמר כגון דאמרי הני תמרי נינהו לשיכרא דבי ניצרופי ושתו ליה ביום אידם:

מסורת הש"ס

בס"י דאיירי לעיל מיניה
[צ"ל נחמני]
[תענית כט.]
ידים פ"ג מ"ד ע"ש
[תוספתא פי"ד]
[לעיל יז.] [זבחים יג.]
[סוכה נג: נדרים סו: מכות יא. חולין קמא.]
[לעיל קיג. וש"נ]
[פירוש חוזה כוכבי' ערוך]
[וכע"ז דף כו: פירש רש"י פילוסופין חכמי האומות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דספרי מינין (השתא ספרי וכו' מבעיא תא"מ) ונ"ב גי' רש"י וספרי מינין גופייהו מצילין: (ב) שם בעי מיניה רב יוסף: (ג) רש"י ד"ה לא מן השם וכו' כדכתיב לעיל מיניה ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש: (ד) תוס' ד"ה פורעניות וכו' אמר הקב"ה לא נסמוך פורענות לפורענות אלא:

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו הגליונין. עי' מגילה דף לב ע"א תוס' ד"ה הלוחות: שם דגייז ושדי. עי' תשובות זכרון יוסף סימן יא ויב: שם אקפח את בני. לעיל דף יז ע"א זבחים דף יג ע"ב: שם לא אזיל לבי אבידן עי' ע"ז דף יז ע"א תוס' ד"ה הרחק: רש"י בד"ה פילוסופא מין. עי' מס' ד"א רבה פ"ה: תוס' ד"ה פורענות פי' בקונטרס. עי' תוי"ט פ"ה מ"ד דאבות:

דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא בעו לאחוכי ביה אעיילא ליה שרגא דדהבא ואזול לקמיה אמרה ליה בעינא דניפלגי לי בנכסי דבי נשי אמר להו פלוגו א"ל כתיב לן במקום ברא ברתא לא תירות א"ל מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלית אורייתא דמשה ואיתיהיבת ספרא אחריתי וכתיב ביה ברא וברתא כחדא ירתון למחר הדר עייל ליה איהו חמרא לובא אמר להו שפילית לסיפיה דספרא וכתב ביה אנא לא למיפחת מן אורייתא דמשה אתיתי [*ולא] לאוספי על אורייתא דמשה אתיתי וכתיב ביה במקום ברא ברתא לא תירות אמרה ליה נהור נהוריך כשרגא א"ל רבן גמליאל אתא חמרא ובטש לשרגא: ומפני מה אין קורין כו': אמר רב לא שנו *אלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בהמ"ד קורין ושמואל אמר אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין איני והא נהרדעא אתריה דשמואל הוה ובנהרדעא *פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא במקום בהמ"ד אבל שלא במקום בהמ"ד קורין ושמואל אמר בין במקום בהמ"ד בין שלא במקום בהמ"ד בזמן בהמ"ד אין קורין שלא בזמן בית המדרש קורין ואזדא שמואל לטעמיה °דבנהרדעא פסקי סידרא דכתובים במנחתא דשבתא רב אשי אמר לעולם כדאמרן מעיקרא ושמואל כרבי נחמיה דתניא *אע"פ שאמרו כתבי הקדש אין קורין בהן אבל שונין בהן ודורשין בהן נצרך לפסוק מביא ורואה בו א"ר נחמיה מפני מה אמרו כתבי הקדש אין קורין בהן כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין וכ"ש בשטרי הדיוטות: **מתני'** מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ואע"פ שיש בתוכן מעות ולהיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירא אומר אף למפולש: **גמ'** *ת"ר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וחכ"א מפשיטין את כולו בשלמא לרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דהא איתעביד ליה צורך גבוה אלא לרבנן מ"ט אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן דאמר קרא °כל פעל ה' למענהו והכא מאי למענהו (משלי טז) איכא רב יוסף אמר שלא יסריח רבא אמר *שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבלה מאי בינייהו איכא בינייהו דמנח אפתורא דדהבא אי נמי יומא דאסתנא ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה האי *פעל ה' למענהו מאי עביד ליה שלא יוציא את האימורין קודם הפשטת העור מ"ט אמר רב הונא בריה דרב נתן משום נימין אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי אהדרו ליה חברייא לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו מי דמי התם טלטול הכא מלאכה אמר רב אשי בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה והכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר מי

דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא. היה מוליא עליו שם שאינו מקבל שוחד מבעלי דינין הבאין לפניו והיה מקבלו בסתר: א"ל. פילוסופא לר"ג מיומא דגליתון כו': שפילית. כל סוף הדבר הוא תחתית שלו ושייך למימר שפילית לסיפיה: נהור נהורך כשרגא. תורה אור הגהר אורך כשרגא רמזה שנתנה לו מנורה בשוחד: אמר לו ר"ג אתא חמרא ובטשא. דחפתו לארץ כלומר אני נלחתי בשוחד*[והכל כדי שישמעו המתאספים שם נבלותו ומי הוא]: בזמן בית המדרש. קודם אכילה היו דורשים: שלא בזמן בית המדרש. לאחר אכילה לא דרשו משום שכרות: פסקי סדרא בכתובים. *[היו רגילים לקרא בבהמ"ד פרשה בכתובים]: במקום בהמ"ד. שהחכם דורש דהיינו בבהמ"ד אבל בעלמא קורין: בין במקום בהמ"ד כו' בזמן בהמ"ד אין קורין. לפי שמבטלו מלילך אצל הדורש אבל שלא בזמן בהמ"ד כגון לאחר אכילה קורין: ושמואל. דאמר לעיל אפילו לאחר אכילה אין קורין: כר' נחמיה. אמרה למילתיה דלית ליה טעמא דאין קורין משום בטול אלא כדי שיאמרו קל וחומר לשטרי הדיוטות ומיהו שמואל הנהיג במקומו כדברי חכמים דמתניתי' דאמרי טעמא (דמתני') משום ביטול תורה הלכך לאחר אכילה דליכא דרשה קורין: שונין בהן. כגון מדרש שה"ש וקהלת: שטרי הדיוטות. כגון של חשבונות או איגרות השלוחות למלא חפץ: **גמ'** עד החזה. מתחיל מרגליו האחרונים עד החזה שיוכל להוציא אימורים שהקטר חלביו דוחין שבת ותו לא מפשיט מידי עד אורתא דצורך הדיוט הוא: למענהו. לכבודו: שלא יסריח. שהעור מחממו ומסריחו ואין זה כבודו להיות פרס אוכלי שולחנו מגואל: אפתורי דדהבא. שאינו מוטל בבזיון אבל לשמא יסריח חייש רב יוסף ורבא לא חייש עד אורתא: יומא דאסתנא. רוח צפונית שהיא בינונית לא חמה ולא צנה כדאמרינן ביבמות בפרק הערל (דף עב.) ואיזו רוח המסרחת רוח מזרחית בשעת החום כדאמרינן בגיטין (דף לא:) אפילו שכבת זרע שבמעי אשה מסרחת בו דכתיב (הושע יג) יבא קדים רוח ה' ממדבר עולה וגו' יש מפרשין יומא דאסתנא רוח דרומית שהיא נוגנת אמת שרוח דרומית נוגנת אבל אסתנא על כרחיך צפונית היא ונוחה כדאמר בעלמא (עירובין ד' סה.) צריכא שמעתא צילותא כיומא דאסתנא ורוח דרומית היא בלשון ארמי יומא דשותא: קודם הפשטת העור. עד החזה: מ"ט. עור לאימורין מאי קא עביד: משום נימין. של צמר הנדבקין באימורין: חברייא. בני מחלוקתו: אם מצילין. בשבת: תיק עם הספר. ואע"פ שיש בתוכו מעות ומשום כבוד הספר שהוא צורך גבוה עבדינן בהדיה הצלת מעות שהן צורך הדיוט: לא נפשיט את הפסח. בתמיה משום צורך גבוה לא שרי צורך הדיוט בהדיה: התם. תיק ומעות דקמייתי ראיה מיניה טלטול בעלמא הוא: הכא. גבי פלוגתייהו דפסח דאיירי בה השתא מלאכה גמורה דהפשטה מאבות מלאכות היא: בתרתי פליגי. גבי פסח פליגי בטלטולו דאסר רבי ישמעאל לטלטל [הפסח] אחר שהוציא אימוריו אפי' מחמה לצל משום עור דלאו בר טלטול הוא (א)ולא דמי לשלחן דאמרן בבמה טומנין (לעיל מז.) שמטלטלין אותו דהתם עור בהמה גסה דחזי למישטחיה ולמיזגא עליה: והכי קאמרי ליה. תשובה לענין טלטול: לא נטלטל עור אגב בשר. בתמיה דהוי נמי כבוד שמים דבשר דומיא דספר ומותר לטלטלו מחמה לצל ואגב בשר יטלטלו עור המחובר בו: מי

ושמואל דאמר כר' נחמיה. ולא פליג אדרב דשפיר מודה למתני' דמפרש טעמא מפני ביטול בית המדרש קורין שלא בזמן בית המדרש אלא בא לומר דר' נחמיה פליג עלה דמתני': **וכ"ש** בשטרי הדיוטות. פירש בקונטרס איגרות ותימה דנהגו העולם לקרות בכתב ואיגרות השלוחים ממקום למקום ולטלטלן ודאי שרי דהא ראויין לצור ע"פ צלוחית ונראה לר"י דלא קרי שטרי הדיוטות אלא שטרי חובות וכיוצא בהן אבל איגרות שרי דפעמים שיש בהן פקוח נפש ואפי' יודע שאין בו פקוח נפש מתיר ר"ת דלא הוי שטרי הדיוטות כיון שאין צריך למה שכתוב בה לפי שיודע מה שבאיגרות ואם אינו יודע שמא יש בו צורך גדול או פקוח נפש ושרי וכ"מ בירושלמי דקאמר מפני מה אין קורין בכתבי הקדש מפני שטרי הדיוטות שאם אתה אומר לו שהוא מותר אף הוא אומר מה בכך אם אתעסק בשטרותי משמע דווקא כעין חובות ושטרות קאמר וכן פי' רש"י לקמן *גבי גזירה שלא יקרא בשטרי הדיוטות דבשטרי מקח וממכר קאמר וכן הגיה בפי' כתב ידו ומיהו אותן מלחמות הכתובין בלע"ז נראה לרבינו יהודה דאסור לעיין בהן דלא גרע מהא דתניא בפ' שואל (לקמן קמט.) כתב שתחת הצורה והדיוקנאות אסור לקרות בהן בשבת ואפי' בחול לא ידע ר"י מי התיר דהוי כמושב לצים:

פליגי בטלטול כו'. פי' אחר שנפשט כל העור פליגי דרבנן שרו לטלטל שעדיין צריך לבשר שלא יתלכלך ור' ישמעאל אסר אבל כשאינו מופשט אלא עד החזה שרי לכ"ע לטלטל כדמוכח בסמוך ואע"ג דר' ישמעאל לא שרי להפשיט אלא עד החזה מ"מ פליגי במופשט כולו כגון שעבר בהפשיט אי נמי בתמידים ומוספים דמותר להפשיטן הכל:

יב א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה:

יג ב מיי' שם הלכה כח סמג שם טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף טו טז:

יד ג מיי' שם הלכה כו טור שו"ע שם סעיף יז יח:

טו ד מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה טו:

רבינו חננאל

חזר ופירש מפני מה אין קוראין בכתובים מפני ביטול בהמ"ד ומסייעא לה הא דתני העוסק במקרא מדה שאינה מדה כו'. ובית תלמוד טפי עדיף [מהעוסק] במקרא. אמר רב לא שנו שאין קורין בהן אלא בזמן בית המדרש. פי' בשעה שהחכמים יושבי' במדר' ומתעסקין בתלמוד. אבל שלא בזמן בהמ"ד כגון שכבר עמדו בעלי מדרש ונכנסו לבתיהן קורין. ושמואל [אמר] במקום שיש מדרש קבוע כו'. ואסקה רב אשי הכי לעולם כדקאמרינן מעיקרא. אמר רב אין קורין בזמן בהמ"ד כדאמרן אבל בזמן שלא בהמ"ד קורין. ושמואל אמר בין בזמן בהמ"ד בין שלא בזמן בהמ"ד אין קורין. דסבירא ליה כר' נחמיה וגזירה היא משום שטרי הדיוטות והלכתא כלישנא קמא בזמן בית המדרש אין קורין שלא בזמן בית המדרש קורין: ירושלמי (ה"א) אמר ר' יהושע בן לוי הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק. הדורשה מתחרך. השומעה אינו מקבל שכר. מיומוי לא איסתכלית בה אלא חד זמן. ואשכחית כתוב בה קע"ה פרשיו' דיבור אמירה צווי שכתוב בתורה כנגד שנות[של] אהע"ה. שנא' לקחת מתנות באדם. וכתיב האדם הגדול בענקים. קמ"ז מזמורו' שכתוב בתילים כנגד שנות יעקב אבינו ללמד שכל קילוסין שישראל (עושין הללויה) מקלסין להקב"ה כנגד שנותיו של יעקב שנא' ואתה קדוש יושב תהלות ישראל קכ"ג פעמים שישראל עונין הללויה כנגד שני אהרן שנאמר הללויה הללו אל בקדשו לקדושו לאהרן קדוש ה' אפילו כן הוינא מיבעיא בליליא: מצילין תיק הספר עם הספר. אמרי רבנן דהאי תיק קאי לחודיה. ונוטלין ממקו' שהוא עם הספר וכן תיק [של] תפילין: י"ד שחל להיות בשבת ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר מפשיטין את הפסח עד החזה. סבר כיון דאיתעביד ליה צורך גבוה שיכול להוציא החלבים לא יפשוט יותר מזה. ורבנן סבר מפשיט כולו. וטעמא כל פעל ה' למענהו. מאי למענהו לעשות כבוד לקדשים: פי' יומא דאסתנא יום שמנשבת רוח צפון שאין הבשר מסריח בו. רבא אמר שלא יהו קדשים מוטלין בעורותיהן כנבילה. אבל אם הוא מוטל בשלחן של זהב שהוא דרך כבוד לא יפשיט יותר למטה מן החזה וכו'. וגרסי' בפסחים בפרק תמיד [נשחט] שהיו מפשיטין. דתנן י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו כו'. ואמרינן עלה. תנא כל אחד נוטל פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו. אמר רב עיליש טייעת. פי' שהערביים מפשילין כליהן לאחוריהן. ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מוקים למענהו שלא יוצא האמורין קודם הפשטת העור כדי שלא ידבק שיער העור בחלבים: אמרו ליה רבנן (אין) [אי] מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשוט (עור עם החזה) [את הפסח מעורו]. אמר להן מי דמי. הצלת תיק טלטול בעלמא הפשטת עור מלאכה דקא בעי ליה לעור. אמר רב אשי בתרי פליגי עליה במלאכה ובטלטול. והכי קאמרי ליה תינח הפשטה שהיא מלאכה טלטול מאי דאינן

גי' רש"א

גי' רש"א

בספרים ישנים ליתא אלא

[היינו הספרים עי' תוס' לעיל כד. ד"ה שאלמלא וכו' וכ"כ תוספות להדיא במגילה כא. ד"ה ואין מפטירין]

[תוספ' פי"ד מ"ס פט"ו הלכה ג ע"ש]

לקמן קלג: מנחות סג: [תוספ' דפסחי' פ"ד]

[זבחים פה:]

[נ"ל כל פעל]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתרתי פליגי וכו' דלאו בר טלטול הוא הס"ד ואחר כך מ"ה והכי קאמרי וא"כ ד"ה לא נטלטל וכו' המחובר בו ולא דמי

גליון הש"ס גמ' דבנהרדעא פסקי סדרי. ע"ל דף כד ע"א תוס' ד"ה שאלמלא:

מי דמי התם נעשה בסיס לדבר המותר הכא נעשה בסיס לדבר האסור אלא הכי קאמרי ליה אם מצילין תיק של ספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר מי דמי התם נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר הכא כולו נעשה בסיס לדבר האסור אלא הכי קאמרי ליה אם מביאין תיק שיש בתוכו מעות מעלמא להציל בו ספר תורה לא נטלטל עור אגב בשר והיא גופה מנלן אילימא דמדהיכא דאית ביה לא שדי להו איתויי נמי מייתינן מי דמי התם אדהכי והכי נפלה דליקה הכא אדהכא והכי לישדינן אלא אמר מר בר רב אשי לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא° קשיא לך *הכא טלטול והכא מלאכה כגון דלא קבעי ליה לעור והא *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות דשקיל ליה *בברזי: ולהיכן מצילין אותן וכו': היכי דמי מפולש היכי דמי שאינו מפולש אמר רב חסדא שלש מחיצות ושני לחיין זהו מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות ולחי אחד זהו מבוי המפולש ותרוייהו אליבא דרבי אליעזר דתנן *הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה *אומרים או לחי או קורה ר' אליעזר אומר שני לחיים א"ל רבה ג' מחיצות ולחי אחד מפולש קרית ליה ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין אלא אמר רבה שתי מחיצות ושני לחיין זהו מבוי שאינו מפולש שתי מחיצות ולחי אחד זהו מבוי המפולש ותרוייהו אליבא דרבי יהודה *דתניא יתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי ר"ה עושה לחי מיכן ולחי מיכן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך א"ל אביי לדידך נמי לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין אלא

רש"י

(א)מי דמי. תיק הספר נעשה בסיס לדבר המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר טלטול הוא ולדבר האסור כגון מעות: הכא. האי עור נעשה בסיס לדבר שכולו אסור בטילטול שהבשר אסור לטלטלו דלא חזי לאכילה עד אורתא דפסח אינו נאכל אלא בלילה ולגי ורבי ישמעאל לית ליה כבוד שמים בנאכל להדיוט ואפילו הוי עור תורת כלי עליו מיתסר משום דהוי בסיס לאיסור וכ"ש דהוא גופיה לאו בר טלטול הוא: אם מביאין תיק שבתוכו מעות. דהוי בסיס לדבר שכולו אסור ומניח בו ספר להצילו ואינו צריך להשליך המעות כדמפרש ואזיל לא נטלטל עור אגב הבשר: אי נימא דמדהיכא דאית ביה. מעות עם הספר לא שדי להו לא מצריך ליה תנא דידן למשדינהו כדקתני ואע"פ שיש בתוכו מעות: איתויי נמי מייתינן. מעלמא מאחת זוית הבית תיק ובתוכו מעות להניח בתוכו ספר ולהציל: מי דמי. היכא דהספר מונח עם המעות להיכא דהוא בא עכשיו להביאו עם המעות ולתת בו ספר: התם. דספר ומעות בתוכו להכי לא מצרכינן ליה למשדינהו: דילמא אדהכי והכי נפלה דליקה. על הספר: הכא. אדמייתי ליה נישדינהו דרך ביאתו: כדאמרינן מעיקרא. דלא פליגי אלא בהפשטה ומייתי רבנן ראיה מתיק הספר דמתני' דמצילין מעות אגב ספר לצרכי הדיוט אגב לצרכי גבוה הואיל וליכא שהות למשדינהו וה"נ אגב לצרכי גבוה דכל פעל ה' למענהו יפשיט: ודקשיא לך כו' דלא בעי ליה לעור. אינו צריך לו לעור ואינו מתכוין להפשיט משום עור ולא דמי להפשט אילים ותחשים דמשכן: והא ר"ש מודה בפסיק רישיה ולא ימות. והכא אע"ג דלא מיכוין מיפשיט הוא: דשקיל ליה בברזי. בחתיכות דקות מפשיט וחותך דאין דרך הפשטה בכך ולאו מלאכה הוא אלא שבות: שני לחיים. לפתח שאין לו מחיצה: זהו מבוי שאינו מפולש. כלומר מבוי הניתר בכל הלכותיו בין בעירוב בין בשאר דברים וכל היתר שאר מבואות יש לו כגון שיתופי מבואות: ותרוייהו. רבנן ובן בתירא סבירא להו כר"א דאמר אין מבוי ואפילו סתום ניתר בלחי א' ואשמעינן בן בתירא דבהצלת כתבי הקדש לא בעינן לחיים כרבי אליעזר: מפולש קרית ליה. נהי נמי דבעי ר' אליעזר לחיים מיהו מפולש לא מיקרי: ועוד לרבנן. דאמרי לשאינו מפולש וקאמרת דהיינו מבוי הניתר בכל הלכותיו: נציל לתוכו אף אוכלין ומשקין. כמו לחצר המעורבת ואמאי פלגינהו מהדדי דגבי ספר קתני למבוי שאינו מפולש וגבי אוכלין קתני להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת דמשמע אבל למבוי לא: שתי מחיצות. מכאן ומכאן: שני לחיין. לחי לכל פתח ופתח: אליבא דרבי יהודה. דאמר בשתי מחיצות סגי ושני לחיים ואתא בן בתירא למימר דלגבי ספר מודה ר' יהודה דסגי בחד דג' מחיצות הוו: לדידך נמי. איכא למיפרך כאתקפתא דלעיל: לרבנן. כיון דאמרת דתרוייהו כר' יהודה לרבנן דאמרי לשאינו מפולש ומפרשי ליה לשאינו חסר כלום כר' יהודה דלא בעי אלא שתי מחיצות ושני לחיים אי הכי לרבנן יציל לתוכו אוכלין ומשקין כמו לחצר המעורבת:
אלא

תוספות

הכא נעשה בסיס לדבר האסור. פי' בקונטרס שהבשר אסור לטלטל שהרי אינו ראוי לאכילה עד הלילה ואינו נראה דא"כ היכי קאמר לא נטלטל עור אגב בשר כיון דבשר אסור לטלטל ונראה דלכ"ע בשר מותר לטלטל אע"ג דמאן דשרי *בשר תפל בעלמא לטלטל היינו משום דחזי לכלבים והכא לא חזי לכלבים מ"מ משום בזיון קדשי שמים שרי לכ"ע ובטלטול עור אגב בשר הוא דפליגי והא דקאמר הכא דהוי בסיס לדבר האסור היינו קודם שנשחטה היה בסיס לדבר האסור שכל הבהמה מוקצה היא מטלטול:

מי דמי התם אדהכי והכי נפלה דליקה. וא"ת אמאי לא קאמר התם נעשה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור הכא נעשה בסיס לדבר האסור גרידא וי"ל דאין נראה לו לחלק כיון דהשתא סבור שיכול לנער מעות מן הכיס ואפילו הכי א"ל לנער ושרי כל שהוא עושה להצלת ס"ת ה"ה דשרי להביא תיק שיש בו מעות גרידא:

אדהכי והכי לשדינהו. משמע דאי לא מצי למשדי המעות הוה מצי להביא התיק עם המעות להביא בו ס"ת וא"כ כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכ"ע לטלטל הואיל ולא מצי שדי ליה ולא פליגי אלא כשהופשט לגמרי כדפי' לעיל:

דשקיל ליה בברזי. פירש בקונט' דאיכא שבות בכה"ג וקשה דהוה ליה למיתני בפסחים בפרק אלו דברים (דף סה:) הפשט דדחי שבת בהדי הנהו שבות דקתני התם דדחו שבת ונראה לר"י דליכא אפילו שבות דאינו מפשיט כשיעור חשיבות עור יחד ולא דמי למפים מורסא דהתם פתח קעביד אך שא"צ לו וכן צד מזיקין מ"מ צד הוא אבל הכא דלא קא עביד הפשט אפי' שבות ליכא:

(*דשקיל ליה בברזי). וא"ת דתני' בסוף תמיד נשחט (פסחים סה:) תנא *חככה כל אחד ואחד נוטל פסחו בעורו אם כן לאו בברזי היה מופשט ומשמע דבשבת איירי דאמתני' דהתם קאי דקתני ארבעה עשר שחל בשבת ואיכא למימר דלא קאי אשבת א"כ נוטלו בעורו שנפשט עד החזה ועוד אומר ר"י דאיכא למימר דרבנן לדברי רבי ישמעאל קאמרי לדידן מותר להפשיט לגמרי לדידך אודי לן מיהא דמותר להפשיט בברזי וא"ת לפי זה ה"ל למיחשב התם דחיית הפשט וי"ל דבפלוגתא לא קא מיירי דלר' ישמעאל לא דחי ליה הפשט כלל ואע"ג דחשיב הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום דפליגי בה ר"ע ור' אליעזר לא חשיב לה פלוגתא דר"א דשמותי הוא ועוד דמהיכא פלוגתא ילפינן דהזאה אינה דוחה להכי קתני לה:

שלש מחיצות ושני לחיים כו'. השתא הוי דמפרש לה הכי ומוקי תרוייהו אליבא דר"א ולא בעי למימר שלש מחיצות ולחי א' אינו מפולש ובלא לחי זהו מפולש והוה מפרש אליבא דהלכתא היינו משום דסבר דבלא לחי כלל לא הוה שרי בן בתירא דהוי כרמלית ולא דמי לחצר שאינה מעורבת דסיפא:

ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין. (ואמאי נקט חצר מעורבת) ואדמפלגי בין חצר מעורבת למבוי הוה לן לפלוגי בין מבוי משותף למבוי שאינו משותף דבמשותף יהא מותר להציל לתוכו אוכלין ומשקין ואמאי נקט חצר מעורבת:

אלא אמר רבה כו'. תימה מה תירץ רבה מקושיא דנציל לתוכו אוכלין ומשקין ואומר ר"י דרבה רוצה לומר דרבנן סברי כרבי יהודה דוקא לצורך הצלת כתבי הקדש ולא לצורך אחר ואביי פריך משום דאינו נראה לו סברא שיסברו כר' יהודה לחלאין ומשני אביי ג' מחיצות כו' ואביי לא סברי רבנן כר"א לחלאין דר"א להצלת כתבי הקדש סגי בלחי אחד כדמסיים ואזיל ואפילו לרבי אליעזר כו':
הא

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פי"ז מהלכות שבת הל' ב סמג עשין א טוש"ע או"ח סימן שסג סעיף ג וסעיף יד:

לקמן קכח.

[ערוך פי' ברזא נקבים והכי קאמר מאן דבזע לי' לעור כשהוא מפשיטו מוכחא מילתא דלא בעי לעור ואין לו הנאה ממנו ולא דמי לפסיק רישא עכ"ל ולפי פי' זה יתיישב קושית התוס' ד"ה דשקיל הא דתניא בתמיד נשחט תנא חככה וכו']

רש"ל מ"ז

[מלת חככה ליתא שם ע"ש]

רבינו חננאל

דאינון סברי מטלטלין העור ע"ג בשר מקום שחיטה כל חד לדוכתיה והוא אסר. ואהדרו ליה אם מטלטלין להציל תיק של ספר אנו לא נטלטל עור אגב בשר ואהדר להו מי דמי תיק נעשה בסיס לס"ת שמותר לטלטלו. עור נעשה בסיס לבשר אסור לטלטלו. אלא הכי קאמרו ליה כו' ודחה ר' ישמעאל מי דמי. התם תיק נעשה בסיס לס"ת שהוא מותר. ולמעות שהן אסורין הכא בבשר כולן אסור. והדר רב אשי ואמר הכי אהדרו ליה אם מביאין מעלמא תיק שיש בו מעות להציל לו ס"ת אנו לא נטלטל עור אגב בשר. והא מנ"ל אי נימא דדייקית מינה מה התיק שיש בו מעות וס"ת אינך מסיר המעות מתוך התיק ומציל הס"ת לבדו אלא אתה מציל אפי' המעות כך אם יש מעות בתיק והצרכת להביאו להציל ס"ת אינך מסיר המעות מתוכו דילמא שני התם במקום שכבר הגיעה הדליקה עד הספר ואם יתעסק בהשלכת המעות תאכלם הלהבה. אבל במקום דהדליקה לא הגיעה [עדיין] והולכין להביא תיק להציל הספר. אם יש בתיק מעות אסור לטלטלן עד שישליכם. ושני רב אשי לעולם כדאמרינן מעיקרא. ודקא אמרת התם בתיק טלטול הכא בעור מלאכה כגון דמתכוין לגלות הבשר ואין כוונתו לעור. ואקשינן והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש דסבר דבר שאינו מתכוין שרי בפסיק רישיה ולא ימות כגון זה אמרינן באומר המפשיט דאינו מתכוין לעור דומה לאומר הנני מתתך ראש זה העוף ואין כוונתי לשוחטו כגון זה אפי' לר' שמעון שוחט הוא. ואסקי' דשקיל ליה בברזי. פי' ברזי נקבים והכי קאמר מאן דמבזע ליה כשהוא מפשיטו מוכחא מילתא דלא בעי ליה לעור ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות. ולהיכן מצילין אותו למבוי שאינו מפולש וכן הלכה. ולית הלכתא כבן בתירא דאמר אפילו למבוי המפולש והיכי דמי מבוי שאינו מפולש. שמצילין בו כתבי הקדש:
אסקה

מסורת הש"ס

[צ"ל התם]

לעיל עה: קג. קיא: לקמן קכ: קלג. קמג. סוכה לג: [ביצה לו.] כתובות ו. בכורות כה.

עירובין יא:

לעיל ו. עירובין ו. יב: כב. נט: לה.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה (מי דמי וכו' כגון מעות הכא האי וכו' אסור בטלטול) תא"מ ונ"ב ס"א ועיקר מי דמי תיק הספר נעשה בסיס לדבר המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר טלטול הוא הכא האי עור נעשה בסיס לדבר האסור בטלטול כו':

אלא אמר רב אשי *שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות בלא לחי זהו מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי:

מתני' ^ג^מצילין *מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות:

גמ' מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא *מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי א"ל אביי אלא הא דתניא *נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה *ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף התם מאי גזירה איכא ה"נ גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר גופא ^ג^נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף ^ו^נזדמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט °ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא *אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות רבי יהושע אומר ^ז^מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא ת"ר *^ח^הציל פת נקיה אין מציל פת *הדראה פת הדראה מציל פת נקיה ^ט^ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר* ^ח^שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא *תנא דבי רבי ישמעאל(א) °לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה *כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא ^ט^לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר °והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר *'אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה *אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב רבי זירא ^י^הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי ^ל^כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': *ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת ^מ^שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו °ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

רש"י

אלא אמר רב אשי כו'. בין רבנן ובין בן בתירא כר' אליעזר סבירא להו דבעי ג' מחיצות וב' לחיים בעלמא והכא לגבי ספר אמרי רבנן מודה ר' אליעזר בלחי אחד ובן בתירא אמר דמודה ר' אליעזר אף בלא לחי: בחד לחי סגי ליה. מילתא דרבנן קא מפרשי:

מתני' נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: לעולם הוא מציל. הואיל ויומא בר הכי הוא ובהיתרא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת ואפי' טובא הוה שרי ליה אי לאו משום גזירה וכדמפרש בגמרא: **גמ'** מכדי בהיתרא קטרח. חזו לטלטול ולחצר המעורבת: ואי שרית ליה. לאתחולי בהצלה כולי האי מתוך שהוא בהול מינשי ליה שבת ואתי נמי לכבויי: ויקלוט. קילוח הנופל מן האויר: ויצרף. סמוך לגג כעין שאיבה אלא שאינו ראוי לשאוב שהגג חלק והיין אינו בגומא מצרף כלי לגג שיזוב מן הגג לכלי והוא אוחז הכלי בידו: התם מאי גזירה איכא. כיון דמידי דהתירא הוא אמאי לא יקלוט ויצרף: שמא יביא כלי כו'. מתוך שהוא מחזר על כלים הרבה ישכח ויביא: ולא יקלוט ואח"כ יזמין. אורחים דבשעת קליטה לא מיבעיא ליה: אין מערימין בכך. לזמן אורחים שאינן צריכין לאכול ויותירו: שנפלו לבור. בי"ט ואין שניהם ראוים לשחיטה ביום אחד: ואינו שוחטו. שמואל לו עלילה שמא חברו שמן ממנו: עד כאן לא קאמר ר' אליעזר. דאין מערימין: הציל פת נקיה. לשלש סעודות: לא יציל פת הדראה. פת קיבר שניטל הדרה לפי שאין ערמה כשרה לומר פת הדראה נוחה לי: אבל לא משבת ליום הכפורים. כגון אם חל יוה"כ באחד בשבת דהא לא אכיל עד לאורתא ולאורתא ליטרח ולייתי: ואין צריך לומר משבת לי"ט. דיכול להכין בו ביום: מרדה. כלי שרודין בו הפת ומפרידין אותו מכותל התנור שנדבק בה לא ירדה אותו במרדה שהוא דרך חול: ישכים אדם. בע"ש לטרוח ולזמן הוצאת שבת: והכינו את אשר יביאו לאלתר. בשעת הבאה הכנה והבאה בהשכמה היא דכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר (שמות טז): לבצוע. ברכת המוציא: נקיט תרתי. אוחזן בידו: לקטו כתיב. דמשמע אחיזה אבל בליעה לא כתיב משנה: בצע לכוליה שירותיה. פרוסה גדולה ודי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה: כי מקלע להו. פעמים שהעירוב בביתם ופעמים בבית אחד משאר בני אדם: שרו ביה. היינו ברכת המוציא שהיא התחלת אכילה. שרו מתחילין: תלתא היום. למנין שלש סעודות בה: לעולם

תוספות

הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו. הקשה הרב פורת אמאי לא פריך ממתניתין דריש חבית(לקמן קמג:)דתנן חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג. ותירץ דההיא איכא למימר כגון שהחבית בכרמלית דחיישינן שמא יעביר כלי ד' אמות בכרמלית אבל בהך ברייתא קתני בהדיא בראש גגו ור"י תירץ דהתם מיירי כשנשפך היין לארץ דחיישינן שמא יספוג אומר ה"ר שמואל בשם ר"ת דדוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כל כך להביא כלים דלך רה"ר כמו כשנשברה:

כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. אומר ר"י דזו אף זו קתני לא מבעי לקלוט דמינכר שמציל דאסור אלא אפילו לצרף דלא מינכר כולי האי שהוא מציל אסור: **הציל** פת נקיה לא יציל פת הדראה. אומר ר"י כשאפו בי"ט של פסח מצות מסולת נקיה שיש לו די לצורך י"ט אין אופין אחריהן פת של הדראה אלא מתחילה יעשה של הדראה ואחרי כן יעשה הנקיה:

אבל לא משבת ליום הכפורים. פירש בקונטרס למוצאי יוה"כ וא"ת פשיטא דחול גמור הוא ומ"ש משבת למוצאי שבת וי"ל דמצוה לאכול במוצאי יוה"כ כדפי' לעיל(ג) (דף קיד:) ועוד לפי שהתענו מותר יותר אי נמי ליום הכפורים עצמו קאמר ולהאכיל התינוקות:

והתנא דבי רבי ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו. וא"ת ואמאי מייתי קרא *דכל מלאכת עבודה דכתיב גבי י"ט הא אפי' בשבת דכתיב לא תעשה מלאכה סתם ולא כתיב עבודה שרי לתקוע ולרדות מן התורה כדמשמע הכא דלשבת מייתי לה ופירש רבינו שמואל דגרס *כל מלאכה לא תעשו ורשב"א מפרש דלעולם מכל מלאכת עבודה אימעיט תקיעה ורדייה ושבת ילפינן מי"ט דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד כדכתיב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב):

שהיא חכמה ואינה מלאכה. וכיון דמדאורייתא שריא אע"ג דמדרבנן אסירא כדאמר בראש השנה (דף לג.) אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין הכא הוה לן למישרי משום ג' סעודות:

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ב ופכ"ג הלכ"ו סמג לאוין סה ועשין א טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יז וסימן שסג סעיף א ג יד:

יח ב מיי' פכ"ג שם הלכ"א וסמג שם טור ושו"ע או"ח סימן שלד סעיף א:

יט ג מיי' פרק כ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שלה סעיף ג:

כ ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:

כא ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ד טור שו"ע או"ח סימן תקא סעיף י:

כב ו מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ג:

כג ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ד:

כד ח מיי' פכ"ב שם הל"א סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן רנד סעיף ה:

כה ט טוש"ע או"ח סי' רנ סעיף א:

כו י כ מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טור שו"ע או"ח סימן רעד סעיף א ב וסימן רפט סעיף א:

כז ל טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף ב בהג"ה:

כח מ מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רצא סעיף א:

(ויקרא כג)

[צ"ל לא תעשה כל מלאכה שמות כ]

רבינו חננאל

אסקה רב אשי ג' מחיצות ולחי א' והוא מבוי שאינו מפולש שאין בו שיתוף ולא עירוב וזה להציל כתבי הקדש אבל אוכלין ומשקין אין מצילין אלא לחצר המעורבת דהלכת' כת"ק. והא דאמר רבה ב'מחיצות ולחי אחד זהו מפולש. ב' מחיצות וב' לחיים זהו שאינו מפולש. ואליבא דר' יהודה דאמר מי שיש לו ב' בתים בב' צדי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע והכי פי' דכד פסיק לה לרה"ר לרחבה מב' צדיה ב' בתים עושה לחי מיכן ולחי מיכן ומערב ונושא ונותן באמצע. והתם איכא פלוגתא דת"ק (וחנינא) [וחנניה] ורב אמר הלכה כת"ק. ושמואל אמר הלכה (כחנינא)[כחנניה].וקאי במבוי שיש בו ב'מחיצו' בלבד כנגד זו וב' פתחים יש לו זה כנגד זה והאי איכא עליה לחי או קורה מיכן ולחי או קורה מיכן. לר' יהודה דלא מצריך דלת יכול לערב אותו. א"ל אביי א"כ למר נמי כיון שמתערב יצילו לתוכן אוכלין ומשקין. ובא רב אשי ופירק. וסלקא כותיה: **מצילין** מזון ג' סעודות. ואקשינן מכדי קא טרח דקתני להיכן מצילין לחצר המעורבת נציל טפי. ופרקי אמר רבה מתוך שאדם בהול על ממונו דאי שרית ליה להציל כל מאי דבעי אתי לכבויי. א"ל אביי ואלא הא דתניא נשברה לו חבית מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחד ויצרף. התם מ"ט לא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף והא בהיתרא קא טרח. אהדר ליה רבה התם נמי גזרו עליה דאי שרית [אחר יביא כלי] דרך רה"ר וכיון שנאסר מלהביא כלי אחר הרי זה מייאש ולא פשיט באיסורא. והא דמי שנשברה לו חבית בראש גגו. סלקא דלאו בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע היא. ולענין פת בתנור הלכה כי הא דתניא שכח פת בתנור וקדש עליה היום מציל מזון ג' סעודות. ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. ולא ירדה במרדה אלא בסכין. ואע"ג דתנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו. יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה. כמה שאפשר לשנויי משנינן: **אמר** רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאלתר. והלכתא כר' אבא דאמר חייב אדם לבצוע על ב' ככרות בשבת. ואיתא

מסורת הש"ס

[לקמן קכ.]

לקמן קכ:

[לקמן קכ:] (לגבי "ובלבד שלא יביא")

לעיל מג. (לגבי "דתניא נשברה")

חולין עח. [תוספתא דביצה פ"ג] לקמן קכא:

[תוס' פי"ד]

[גי' הערוך בערך רד הרדאה פי' לחם עב ובלע"ז ארד"ו]

[שם]

לקמן קלז: פ"ש ר"ה כט: ע"ש

[לקמן קכח: וש"נ]

[ברכות לט:]

ברכות לט:

שמות טז

כתובות סד.

שמות טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכא תנא דבי ר' ישמעאל לא תעשו. נ"ב עי' בפ' ר"ה דמילה דף קלא ע"ב דגורס קרא דכל מלאכת עבודה לא תעשו:

(ב) תוס' ד"ה אבל וכו' כדפי' לעיל. נ"ב בס"פ אלו קשרים ממש וכ"כ התוס' סוף יומא דף פח בד"ה והאמר רב:

גליון הש"ס

גמ' ואין מערימין בכך. מו"ק דף יב ע"ב:

מצילין מזון ג' סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל שחרית מצילין מזון שתי סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל במנחה מצילין מזון סעודה אחת מאי לאו דלא אכל לא דאכל והא מדקתני סיפא רבי יוסי אומר לעולם מצילין מזון ג' סעודות מכלל דתנא קמא ג' סבירא ליה אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי חידקא והא *דתנן מי [א]שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי מזון ארבע עשרה לא יטול מן הקופה מני לא רבנן ולא רבי חידקא אי רבנן חמסרי הוין אי רבי חידקא שית סרי הוין לעולם רבנן דאמרינן ליה מאי דבעית למיכל באפוקי שבתא אכליה בשבתא לימא רבנן היא ולא ר' חידקא אפי' תימא ר' חידקא דאמרינן ליה מאי דבעית למיכל במעלי שבתא אכליה לאורתא וכולי יומא דמעלי שבתא בתעניתא מותבינן ליה אלא הא מני רבי עקיבא היא דאמר *[ב]עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות *והא דתנן [ג]אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון מד' סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה ואם שבת נותנין לו מזון ג' סעודות לימא רבנן היא ולא ר' חידקא לעולם ר' חידקא כגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרינן ליה הא דאיכא בהדך אכליה וכי אזיל בריקן אזיל דמלווינן ליה סעודה בהדיה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פוריא ובי סדיא: ת"ר [ד]קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא [ה]כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הכא יום וכתיב התם °הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו' מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם °יום עברה היום ההוא ממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם °ביום בא גוג א"ר יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר °אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת

רש"י

לעולם מצילין מזון ג' סעודות. מדלא אמר ארבע נית ליה דרבי חידקא: מכלל דתנא קמא שלש סעודות סבירא ליה. דבהאי לא איפליגו אלא דת"ק סבר מה שעבר כבר לא יציל ולרבי יוסי יציל: תמחוי. קערה גדולה היא וגובין בה גבאים מאכל מבעלי בתים ומחלקין לעניים ב' סעודות ליום מיום ליום: לא יטול. כיון דיש לו כמלא גוזל לעניים: קופה. מעות הן לפרנס עניים בני טובים דזיל להו מילתא דתמחוי ומתחלקין מע"ש לע"ש: י"ד סעודות לא יטול מן הקופה. שהרי יכול להמתין לע"ש הבאה אבל כשיש לו מזון י"ג יטול שהרי לא תחלק עוד עד שיגיע ע"ש והרי לשבעה ימי שבת צריכין י"ד סעודות: אכליה בשבתא. שהרי תאכלנה סמוך לערב ולא תצטרך לאכול בלילה ואף על גב דאמרינן לקמן לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת ה"מ למאן דאפשר ליה: בתעניתא מותבינן ליה. בתמיה: אלא הא מני ר' עקיבא היא. ולענין סעודת שבת במאן דאפשר ליה איכא למימר כרבנן ואיכא למימר כרבי חידקא ומיהו האי דצריך לבריות יעשה שבתו חול ולא יטיל על אחרים כבוד שבתותיו: אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום. שאינו לן בלילה אצלם: מככר. הלקוח בפונדיון כשהשער ד' סאין בסלע והפונדיון אחד מי"ב בדינר דהוא אחד ממ"ח בסלע ושיערו לו חכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה: לן נותנין לו פרנסת לינה. לקמן מפרש מאי היא שהרי סעודה של לילה בכלל ככר היא וככר זו מסערינן בעירובין (דף פב:) למזון שתי סעודות לעירובי תחומין: ואם שבת. אצלם בשבת: מאי פרנסת לינה. הא קבל ליה סעודת הלילה: בי סדיא. לבדין פולטר"א להניח תחת מראשותיו: שוב אינו מדיחן. דאין הדחה זו אלא לחול: חבלו של משיח. כדאמרי' בכתובות (דף קיב:) דור שבן דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' חבלי לשון חבלי יולדה (הושע יג): בלי מצרים. כלומר אין לה קץ: אז תתענג. בתר וקראת לשבת עונג כתיב: נחלת

תוספות

במנחה מצילין מזון סעודה אחת. מכאן משמע דזמן אכילה שלישית בשבת היא מן המנחה ולמעלה דלא כאותם שמחלקין סעודת שחרית ומברכין בינתים ומיהו מהא דאמרינן בפסחים בפ"ק (דף יג.) י"ד שחל להיות בשבת משייר מזון שתי סעודות אין ראיה מדאין משיירין מזון ג' סעודות שאין לעשות ב' סעודות שחרית דהא כיון שאוכל הכל שחרית חשיב כסעודה אחת ועוד אומר ר"י שיש כאן איסור ברכה שאינה צריכה כדאי' בפ' בא לו (יומא דף ע.) גבי ובעשור שבחומש הפקודים דקאמר וניתי ס"ת אחרינא וניקרי א"ר שמעון בן לקיש מפני ברכה שאינה צריכה:

מככר בפונדיון כו'. היינו כר' יוחנן בן ברוקא דחשיב ככר בפונדיון מד' סאין בסלע שתי סעודות דעירוב ופליג התם (עירובין דף פב:) ארבי מאיר ורבי יהודה שאומרים התם שיעור אחר:

והא דתנן אין פוחתין כו' נימא רבנן היא ולא רבי חידקא. אומר ר"י דאין לפרש שבת נותנין לו מזון ג' סעודות דהיינו כשבא שם בע"ש לעת האוכל דמסתמא ישבות שם שאין רגילות כל כך ללכת ערב שבת ובשביל שבת נותנים לו סעודה אחת יותר ממה שנותנין לו בשאר ימים דא"כ היכי ניחא לרבנן והלא מן הכל אין לו כי אם ד' סעודות האחת שהביא עמו דמלוינן בהדיה ושלשה שנתנו לו וכשיאכל אחת בערב שבת לא ישארו בידו רק ג' סעודות ואותן יאכל בשבת וא"כ תיקשי נמי לרבנן וכי אזיל ריקן אזיל כדפריך בסמוך ומיהו איכא למימר דבסמוך לרבנן נמי פריך אבל קשה דכי משני דמלוינן ליה סעודה בהדיה לא תירץ כלום לר' חידקא דאין לו לשבת כ"א שלש סעודות ולר' חידקא צריך ד' ונראה לר"י דכשבא בע"ש לעת האוכל נותנין לו מזון ב' סעודות כמו בשאר ימים ואם בא לשבות שם מוסיפין לו עוד ג' סעודות וקאמר לימא רבנן היא ולא רבי חידקא דלרבנן ניחא שיש בידו ה' סעודות בתחילת שבת ואותה בהביא עמו יאכל בע"ש ומאותן ה' סעודות יאכל ג' בשבת ואחת במוצאי שבת ואחת יוליך עמו אלא לרבי חידקא כשיאכל ד' בשבת ואחת להוליך עמו למחר א"כ מה יאכל במוצאי שבת וליכא למימר דאמרינן ליה מה דהוה לך למיכל באפוקי שבתא אכול בשבתא כדאמרי' לעיל דהתם אמרינן ליה כדי שלא יהא ניזון מן הצדקה אבל הכא כבר הוא ניזון ולהכי נוטל כל צרכו ומשני דאיכא סעודה בהדיה המתרץ היה סבור שהיה פשוט למקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת אע"פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיוליך עמו עם אחרות בע"ש אין נותנין לו אותה עד שילך לפי שאינו הולך מיד עד אחר השבת ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו ואין לו בתחלת השבת אלא ד' להכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה והמקשה משיב דפשיטא ליה דאיכא סעודה בהדיה אך קשה ליה כיון דמתרלת דאכיל לכולהו וכי אזיל בריקן אזיל שכמו שהביא עמו לכאן כן ישאנה עמו בלאתו מכאן ומשני דמלוינן ליה כו':

דמלוינן סעודה בהדיה. וא"ת א"כ אמאי נותנים לו ב' סעודות כיון שמביא אחת עמו יתנו לו אחת ויאכל אחת והאחת יוליך עמו וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא ביום בזמן הסעודה ולכך נותנין לו שנים שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיהיה ואחת להוליך עמו למחר:

לפי שאין קבע לשתיה. מכאן יש ללמוד בלילה כשרוצה להתענות למחר לאחר אכילה אע"פ שאינו יכול לאכול אם לא התנה לפי שמסתמא כשבירך סילק דעתו מלאכול מלשתות ודאי לא סילק דעתו כדאמר הכא דאין קבע לשתיה והיכא דלא שכיח יין אע"ג דסילק דעתו מן היין מ"מ ממים לא סילק דעתו ומיהו אומר ר"י דשמא דוקא בימיהם שהיו קובעין עצמן לשתיה אחר אכילה אמרו דאין קבע לשתיה אבל לדידן לא וריב"א פירש במסכת תענית (דף יב.) שאף לאחר שישן מותר לשתות על פי הירושלמי ואין ר"י רוצה להקל כל כך כיון שלא נזכר בהדיא בש"ס שלנו [עיין תוספות תענית יב: ד"ה גים]:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור ש"ע יו"ד סימן רנג סעיף א ב:

לא ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רמב:

לב ג מיי' פ"ז מהלכות מ"ע הלכה ה סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סימן רנ סעיף ד:

לג ד מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכג סעיף ו:

לד ה מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טוש"ע או"ח סימן רצא סעיף א:

רבינו חננאל

ואיתא בפ' כיצד מברכין: ת"ר כמה סעודות חייב אדם לוכל בשבת ג'. פי' א' בלילה וב' ביום. וכן הלכה. ולפיכך שנינו שמציל מזון ג' סעודו' ומתני' מחוורתא דלא כר' חידקא: כלי מאכל אינו מדיח אלא מה שצריך לוכל בו בשבת. לפי זמן סעודותיו אבל כלי שתיה כל היום. שאין קבע לשתיה:

מסורת הש"ס

פאה פ"ח מ"ז

פסחים קיב.

פאה פ"ח מ"ז ב"ב ט.

מלאכי ג

צפניה א

יחזקאל לח

ישעיה נח

תורה אור

עין משפט
נר מצוה

[בראשית רבה פרשה פב]

לה א מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טור שו"ע או"ח סימן רמב :
לו ב מיי' פ"ז מהלכות תפלה הלכה יב טור שו"ע או"ח סימן נח סעיף ח :
לז ג מיי' פ"ג מהלכות תפילה הלכה א' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן פט סעיף א וסימן רלג סעיף א [ברי"ף כאן ובפ"ה דברכות דף כו. וכן ברא"ש כאן ושם סי' ה'] :
לח ד טור שו"ע או"ח סימן רסא סעיף ב וסימן רנג סעיף א :
לט ה מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה כג טוש"ע אה"ע סימן כג סעיף ז בהגה :
מ ו ז טוש"ע או"ח סימן ב סעיף או :
[ברכות נה.]
מא ח טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כו בהג"ה :

[פרק היה קורא הלכה י]
[ועי' תוס' ברכות לג: ד"ה כל]

מסורת הש"ס

תורה אור

נחלת יעקב אביך וגו' לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ר"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד גליות כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת במה מענגו רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמי' דרב אמר בתבשיל של תרדין (א) ודגים גדולים וראשי שומין רב חייא בר אשי אמר רב אפי' דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג מאי היא א"ר פפא כסא דהרסנא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז [כדור] אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת *ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה ויבא עמלק אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי *אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנא' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי וגו' אמר ר' יוסי *יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת א"ר יוסי ב יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרא א"ר יוסי יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ג מצוה להתפלל עם דמדומי חמה א"ר זירא מאי קרא ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בחולי מעיים דאמר מר *רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים וא"ר יוסי יהא חלקי ממתי בדרך מצוה וא"ר יוסי ד יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי וא"ר יוסי יהא חלקי ממושיבי בהמ"ד ולא ממעמידי בהמ"ד וא"ר יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה *וא"ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי א"ר יוסי חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל ומאן אינון ר' ישמעאל ברבי יוסי ור' *אלעזר בר"י ור' חלפתא בר"י ור' אבטילס בר"י ורבי מנחם בר' יוסי והאיכא ורדימס היינו ורדימס היינו מנחם ואמאי קרי ליה ורדימס *שפניו דומין לורד למימרא דרבי יוסי מצות עונה לא קיים אלא אימא חמש בעילות בעלתי ושניתי *אמר רבי יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי אמר ר' יוסי ה מימי לא נסתכלתי במילה שלי איני והאמרו ליה לרבי מאי טעמא קראו לך רבינו הקדוש אמר להו מימי לא נסתכלתי במילה שלי ברבי מילתא אחריתי הוה ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו וא"ר יוסי ו מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי וא"ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן אני עולה *וא"ר יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רב נחמן *) תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע ז תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר ר"נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה ואמר אביי תיתי לי דכי ח חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא

*) [לקמן ריש קיט. ז"ל רש"י תיתי לי ישולם שכרי ובבכורות ל. ז"ל רש"י תיתי לי שכר טוב ועי' תוס' בבכורות ב: ד"ה שמא]

תוספות

רובם של צדיקים מתים בחולי מעיים. פי' בקונטרס למרק עונותיהם ור"י אומר כי יש במדרש *למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת: **אימא** ה' בעילות בעלתי ושניתי. ובירושלמי מפני דיבמות היו ולא רצה לקיים בהן מצות עונה אלא רק כדי לקיים מצות יבום דהיינו ביאה ראשונה: **אילו** היו אומרים לי חברי עלה לדוכן. לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה של כהנים אמרה תורה לברך את ישראל: **עיון** תפלה. פי' בכוונת הלב וכן ההיא דאלו דברים שאוכל מפירותיהן בעולם הזה (לקמן דף קכז.) דחשיב עיון תפלה אבל הא דאמר בברכות (דף לב: ונה.) המעיין בתפלתו סוף בא לידי כאב לב ההוא עיון דמצפה מתי יעשה הקב"ה בקשתו שסבור שתפלתו מקובלת כדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב וכן ההיא *דאמר ר"י שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה [ומוסר דין לשמים על חבירו] והא דאמר בפרק גט פשוט (ב"ב קסד:) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום לשון הרע והרהור עבירה ועיון תפלה אין לפרש שמצפה מתי תיעשה בקשתו שהרבה בני אדם ניצולים מזה אלא הוה כי ההוא דשמעתין כלומר שאינו מתכוין בתפלה שאי אפשר ליזהר כדאמרינן בירושלמי* מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מגנפיה כרע* : בתליסר

רש"י

נחלת יעקב · ולא נחלת אברהם ויצחק : לארכה ולרחבה. ארץ זו ולא יותר : הארצות האל. ותו לא : תבשיל של תרדין. חשוב הוא : ראשי שומין. חשובים היו להן : כסא דהרסנא. דגים קטנים מטוגנים בשמן קרביהן ובקמח : דור אנוש. התחילו לעבוד ע"ז דכתיב (בראשית ד) אז הוחל לקרוא וגו' : בתריה. בתר ההיא פרשתא : הרי זה מחרף ומגדף. שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיז.) וזה הקוראה תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ : פסוקי דזמרא. שני מזמורים של הילולים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו : דמדומי חמה. כשהיא אדומה שחרית אחרי הנצה מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה : עם שמש. עם זריחתה : ולפני ירח. קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה : ממתי מחולי בני מעיים. שמתייסרין ביסורין ומתמרקין עונותיהן : ממכניסי שבת בטבריא. מפני שהיא עמוקה ומחשכת מבעוד יום וסבורין שחשכה וממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול ומאחרין לצאת : ממושיבי בית המדרש. חזנים מאספי תלמידים בכל יום לבא : ממעמידי. ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול : ממחלקי. לעניים לדקה דאמרינן בבבא בתרא פ"ק (דף ח:) לדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לבדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הצורך שאומדין אותו בהרווחה ואומדין את חברו בצמצום : בעלתי ושניתי · כדי שיהיו זכרים דאמר מר הרוצה שיהיו בניו זכרים יבעול וישנה (עירובין דף ק:) : לא קריתי לאשתי אשתי. שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנה חכמה : אשתי ביתי. שהיא עיקר של בית : ולשורי שדי. שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד): לא נסתכלתי כו'. מרוב צניעות : והא אמרו לו כו'. וא"כ לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה רבינו הקדוש : תחת אבנטו. מן האבנט ולמטה : לא ראו קורות כו'. (ב) כשפושט חלוקו [פושטו] כמו שהוא לובשו דרך ראשו ומכסה את עצמו תחלה משום צניעות בסדינו מתחת ויושב במטתו : לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי. שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי בי לאמר איני כדבריו לפי שמתחלה אמת אמרתי וקסבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא וכן מפרש במסכת ערכין (דף טו:) : דקיימתי מצות תפילין. שלא הלך ארבע אמות בלא תפילין וכן לענין ציצית : עד דרמיה. שתקנה וזה לשון תליית ציצית כדאמרינן בעלמא (תענית ד' כב.) לא רמי חוטי : דשלים מסכתיה. שגרסה: עבידנא

ברכות כט:
[עי' פ"ז פ"ב תוס' ד"ה כאשר]
[עי' תוס' נדה יג: ד"ה עד שיכלו]
[עי' תוס' בכורות ב: ד"ה שמא וכו']
[כתובות קג:]
מו"ק יח:
בדפו"י אליעזר
[סוטה לו:]
גיטין נב:
ערכין טו:
[פ"ש ברש"י]

רב נסים גאון

אמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבתות בציפורי. לפי שטבריא היתה נמוכה והחמה שוקעת שם בעוד יומם והיו יושביה מקבלין עליהן השבת משקיעת החמה אצלם ושקיעתה לשם קודם שקיעתה במקומות הגבוהין ומי שמקבל עליו הכנסת השבת מאותה השעה הרי עשה סייג לעצמו והוא משובח ומעולה מן היושבים במקומות הגבוהין ובהרים וכנגדן מוציאי שבת בציפורי שהיא גבוהה מפי ומאחרין לשם פני המזרח להכסיף ושוהין ומאדימין והיו מקבלין עליהן שימור השבת עד שמכסיפין פני המזרח התחתון והעליון ולפיכך הן משובחים בזה הענין יותר מאנשי טבריא ובמסכת ראש השנה בפרק יו"ט של ראש השנה (דף לא) משכחת וטבריא עמוקה מכולן שנאמר (ישעיה כט) ושפלת מארץ תדברי ובמסכת מגילה בפרק מגילה נקראת (דף ו) ולמה נקראת שמה ציפורי אמר רב פפא שיושבת בראש ההר כצפור והרי נתברר לך מיכן כי טבריא נמוכה וציפורי גבוהה :

גליון הש"ס

גמ' יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא. ברבינו יונה פ"ח דברכות דף מג ע"א כתב ד"מ שבטבריא היו מגמרים הכלים בע"ש מפני כבוד שבת שיריחו ריח טוב ובציפורי היו מגמרים במ"ש והיו עושין כן לכבוד שבת שהיו מצטערין שיש להם מהנפש יתירה שהיה להם בשבת ועתה בפרידת השבת צריכין למוגמר להריח ריח טוב עיין שם. וכעין זה כ' באגודה. והר"י מיגאש בתשובה סימן מ"ה כ' יהא חלקי וכו' היינו עם אותם שבתחלת שבת חמה בטבריא ובאפוקי יומא הם בציפורי כי טבריא וציפורי תוך תחום אחד ומקדמי ומאחרי שבת : תוס' ד"ה אילו וכו' לא ידע ר"י וכזה לקמן קלא ע"ב תוס' ד"ה קמ"ל. וקלה ע"א תוס' ד"ה מי סברת ובכתובות דף נג ע"א תוס' ד"ה תימא :

הגהות הב"ח

(א) גמ' כתבשיל של תרדין. נ"ב בעירובין ראש ד' ס"ט אמר רב חסדא תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים ואמר אביי והוא דיתיב אבי תפי וכו' ובס"פ מרובה דף פ"ב ע"א חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג כנים שבבני מעים ומכניס אהבה ומוציא קנאה ובפ' כיצד מעברין רים דף נ"ו פירש"י לשבח ולא לגנאי וע"ש : (ב) רש"י ד"ה לא ראו קורות כו' כשפושט חלוקו. נ"ב ס"א לא היה הופכו מרוב צניעות שכשפושטו כו' :

תורה אור

עבידנא יומא טבא לרבנן אמר רבא *תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא (א)רישי אבי סדיא כמה דלא מהפיכנא בזכותי' אמר מר בר רב אשי פסילנא ליה לצורבא מרבנן לדינא מ"ט *דחביב עלי כגופאי ואין אדם רואה חובה לעצמו *ר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה רבי ינאי לביש מאניה *(ב)מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה רבה *בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאוי טחיי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מינה *רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו °אשור *הייא אשור הייא *ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא רב ענן לביש גונדא *דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו *רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הונא מדליק שרגי רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי ר' זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו ואיכא דאמרי ר' אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו איקלע לן רבי יוחנן מי לא מכתפינן קמיה יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפישי נכסיה טובא אמרי ליה כלדאי כולהו נכסי יוסף מוקר שבי אכיל להו אזל זבנינהו לכולהו ניכסי זבן בהו מרגניתא אותבה בסייניה בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיא בלעיה כוורא אסקוה אייתוה אפניא דמעלי שבתא אמרי מאן זבין כי השתא אמרי להו זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקר שבי דרגיל דזבין אמטיוה ניהליה זבניה קרעיה אשכח ביה מרגניתא זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הן זוכין א"ל בשביל שמעשרין שנאמר °עשר תעשר *עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם וששה עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים *וכשמניחים אותו אומרים °לה' הארץ ומלואה וגו' *וכשמסלקין אותו אומרים °השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו [אשריך שזכית] וברוך המקום שזיכך לכך א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף אמר לו תן לנו הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו א"ל ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב °ולקדוש ה' מכובד א"ל *זה יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה *וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כגון אנן דשכיח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נישנייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחרוה אי רגיליתו לאחרוה אקדמוה רב ששת בקיטא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא שימשא בסיתוא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא כי היכי דליקומו *הייא ר' זירא מהדר

דברים יד | תהלים כד | שם קטו | ישעיה נח

עבידנא יומא טבא לרבנן · לתלמידים ראש ישיבה היה: תיתי לי · ישולם שכרי: דכי אתי צורבא מרבנן כו' . שחיבת תלמידי חכמים עלי: דלא מזיגנא רישא אבי סדיא . איני מניח ראשי על הכר: כמה דלא מהפיכנא ליה בזכותיה. עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו: מתעטף · בבגדים נאים: בואי כלה. הכי קרי ליה לשביתת שבת מתוך חביבות: טחיי. רקיקין טחין פניהן בשומן אליה או בשמן: מי עדיפת לן מינה. כלום אתה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנוס ולא היינו יודעים שתבא: מתליסר טבחי. לטעום בשבת מן המובחר: אסתירי. סלעים איסתירי פשיטי סלעים מדינ' והן א' מח' בסלע צורי והיינו חצי דינר: ומשלים להו אציגורא דדשא. לפני בואם להביא לו הבשר היה מזמן להן מעותיהן על פתחן ואומר להן אשור הייא התאשרו והתחזקו מהר באומנותיכם למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת ולי נראה ומשלים להו אציגורא דדשא כשהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמשין המכינים סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהביא אחרת ואמר להן לשמשין אשור הייא התאשרו מהר להכין את זו בעוד שאלך להביא את זו: אתכתקא דשינא. פשטדו"ל של שן שחשוב היה ועשיר: ומושיף נורא. נופח מפח נורא לכבוד השבת ורבינו לוי גרס אתכתקא דשאגא תדהר: לביש גונדא · כלי שחור להודיע שהיום אינו כדי להתנהג בחשיבות מלהתעסק בתבשילי שבת ולא יטנף בגדיו בבישול קדירות: דתנא דבי רבי ישמעאל כו'. דבישול קדירה מטנף בגדים: מחריך רישא. אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעצמו: פריס. לשון פרומים מחתך: מצתת צתותי. מצית האור בעצים דקים: מכתף ועייל מכתף ונפיק. בע"ש יוצא ונכנס להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו: מוקר שבי. מכבד שבתות: אמרי ליה כלדאי. לההוא נכרי: כלדאי. חוזים בכוכבים: אכיל להו · סופך ליפול בידו: אותבה בסייניה. עשה לו כובע של לבד ושבלו במשבצות של זהב וקבע בו מרגליות וקבע את זו עמהם: סייניה. כובע ורבינו הלוי גרס בסדיניה בסודרו ולאשון הגון לי והוא לשון ר' יצחק ב"ר יהודה: תריסר עיליתי דדינרי. עליות מלאות דינרי זהב °וגוזמא בעלמא הוא כלומר הון עתק מאד כך פירש רבינו הלוי וכן בכל מקום כגון תליסר גמלי ספיקי טריפתא (חולין דף נה:) וכן תליסר טבחי דלעיל: במה הן זוכין. לעושר גדול כזה: לה' הארץ. דאין אנו רשאין ליהנות עד שנברך שמו בברכת הלחם: והארץ נתן לבני אדם. ע"י מתנתו נהנינו הטובה הזאת: מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד. מדכתיב וקראת לשבת עונג מכלל דלקדוש ה' לאו השבת קאי: וכבדתו. השבת מהדר דאי ביוה"כ הא כתיב ביה מכובד: להקדים. זמן סעודת שבת לזמן סעודת חול וזהו כבודו: לאחר. וזהו כבודו שהוא מתאוה לאכול: במאי נשנייה. במאי נשנוהו מאשר ימים: אי רגיליתו לאקדומי. סעודתכם בבקר אחרוה: רב ששת סגי נהור היה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שתגיע שם החמה לעת האוכל כדי שיצטערו וימהרו לקום: דמטי טולא. שיצטננו: הייא. מהר: מהדר

בתליסר עיליתא דדינרי. אומר ר"ת דעיליתא שם כלי הוא כדאמרינן בריש כילד מעברין (עירובין דף נג:) עלת נקפת בכדה*: רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר. ולא פליגי אלא רב איירי בדרכו לאחר ושמואל איירי בדרכו להקדים כדאמרינן בסמוך: ומלא

עין משפט
נר מצוה

מב א טוש"ע חו"מ סי' טו סעיף א:
מג ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ב סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רסב סעיף ג:
מד ג מיי' שם הלכה ו סמג שם טור שו"ע או"ח סימן ר"נ סעיף א:
מה ד טוש"ע או"ח סי' תרי סעיף ד:
[וע"ע תוס' ב"ב קלג: ד"ה עיליתא]
מו ה מיי' פ"ל שם הל"ח וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רפח סעיף ז:

[חולין קיח.]

פי' מסר וכ"כ בסוף עמוד זה

קדושין מא.

רבינו חננאל

ורבנן הני דעבדי צרכי שבת בנפשייהו. כגון ר' אבהו דהוה [יתיב] (הציבי) אתכתקא דשינא ומשיף נורא. ורב חנן דשגר תנורא ורב הונא גדיל פתילתא. ורב חסדא מדליק שרגי ורב פפא פרים סילקי. רבה ורב יוסף צלחי ציבי כולהו כדמפרש בגמרא בריש האיש מקדש. שקיום המצוה באדם עצמו טפי עדיף יותר מבשלוחו: וכבדתו שמשנה זמן סעודתו בהקדמה או באיחור. ויחיד המתפלל בעצמו אומר ויכולו:

עי' תוס' שם

מסורת הש"ס

[כתובות קה:]

ב"ק לב. ע"ש

כ"א מעלי ולמכסי

[נ"ל דכתיב וקראת לשבת עונג רבי אבא וכו' וכ"א בחולין קיח.]

לעיל קיד. [יומא כג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מזיגנא רישא אבי: (ב) שם לביש מאניה במעלי:

תענית ט.

[עי' תוספות ברכות לה: ד"ה כאן]

גליון הש"ס

גמ' אשור הייא. גיטין דף לד ע"א: רש"י ד"ה תליסר עיליתא דדינרי וכו' וגוזמא בעלמא. עי' ברכות דף כ ע"א בתוס' ד"ה תליסר מתיבתא:

מהדר אזוזי זוזי דרבנן א"ל במטותא מינייכו לא תחללוניה אמר *רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי ״אפי׳ יחיד המתפלל בע"ש צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכולו אל תקרי ויכולו(א) אלא ויכלו אמר רבי אלעזר מניין שהדיבור כמעשה שנאמר °בדבר ה' שמים נעשו אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו °וסר עונך וחטאתך תכופר תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע ״וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו אמר ר' אלעזר ״לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית ואמר ר' חנינא ״לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית חמין במוצאי שבת מלוגמא פת חמה במוצאי שבת מלוגמא ר' אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא הוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבימי בריה א"ל למה לך לאפסודי כולי האי נשבוק כולייתא ממעלי שבתא שבקוהו ואתא אריא אכליה אריב"ל ״כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו שנאמר °בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מ"ט בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו כתיב הכא בפרוע פרעות וכתיב התם °כי פרוע הוא(ב) אמר ר"ל לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע שנאמר °פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים *אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן *מאי אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת שנאמר °ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת שנאמר °ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית שנאמר °הוי משכימי בבקר שכר ירדפו וגו' וכתיב °והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו וכתיב °לכן גלה עמי מבלי דעת אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר °שפוך על עולל בחוץ וגו' מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה שנאמר °הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו' אמר ר' יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול שנאמר °והיה כעם ככהן וכתיב בתריה *הבוק תבוק הארץ אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר °היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה א"ר יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח °שנאמר °ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד [ל] אין מרפא מאי עד לאין מרפא אמר רב יהודה אמר רב ״כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב °אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל תרעו אלו ת"ח אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ואמר ריש לקיש משום ר"י נשיאה ״אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין בית המקדש ואמר ר"ל לר"י נשיאה כך מקובלני °מאבותי ואמרי לה מאבותיך ״כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה רבינא אמר מחרימין אותה *ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר °שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא [ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש] (אם יש איש) עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה איני והאמר רב קטינא *אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר °כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהן כשמלה ישנן בידיך *והמכשלה הזאת תחת ידך

דברים

רש"י

מהדר אזוזי זוזי דרבנן. כשהיה רואה אותן זוגות זוגות ומדברין בתורה מחזר אחריהם ואומר להם במטותא מנכון לכו והתעסקו בעונג שבת ולא תחללוניה לבטל תענוגים: ויכלו. הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת: יסדר אדם שלחנו בע"ש. ללילי שבת במוצ"ש. כמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר: חמין. לשתות ולרחוץ: מלוגמא. רפואה: אכליה אריא. לעגל הראוי לשחוט: בכל כחו. בכל כוונתו: בפרוע פרעות. ביטול פורעניות כגון פרוע דמתרגמין בטל: בהתנדב עם ברכו. כשמתנדבין ישראל לברך את בוראן: כי פרוע. כי פרעו אהרן ע"ז והכי קאמר בהבטל פריעות ע"ז שתפתקע ותשתכח שלא יזכר עונש משום התנדב עם הוא: אל מלך נאמן. כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן: שאין בני אדם מצויין לכבותה. בשבת: בבקר. בזמן ק"ש וכן מאחרי בנשף: והיה כנור ונבל. בסיפיה דקרא ואת פועל ה' לא יביטו לא שמו לב ליחד שמו על בריותיו: שפוך על עולל. רישא דקרא ואת חמת ה' נלאיתי הכיל שפוך וגו' שפוך החמה בנקמה בשביל שעולל לחוץ ובטלין מבית רבן: הובישו כי תועבה עשו וגו'. סיפיה דקרא גם בוש לא יבושו וגם הכלם לא כו': במשיחי אלו תינוקות של בית רבן. שדרך תינוקות למושחן בשמן*: ובנביאי אלו תלמידי חכמים. שנאמר ונביא לבב חכמה (תהלים צ): מחריבין. היכא שיור: מחרימין. ליכא שיור: מתכסין בהן כשמלה. כששואלין אותן טעמי תורה הללו עושין עצמן כמעלימין את דבריהם מפני שאינן יודעים להשיב: ישנן בידך. אתה בקי לפיכך קצין תהיה לנו ותלמדנו חכמה:

תוספות

ומצא נר דלוק ושולחן ערוך. וא"ת דאמר בריש ערבי פסחים (דף ק:) ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קידש וי"ל דערוך הוא במקום אחר אלא שאין מביאין אותו עד אחר הקידוש כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבת כדאיתא בשאלתות דרב אחאי *ודוקא בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים לפני כל אחד ואחד אבל שלנו גדולים הם וקשה לטלטלם*(ג): כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו. פי' בכל כוונתו וכן פירש רש"י ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות:

א"ר חנינא אל מלך נאמן. צריך להרהר בו בשעה שאומר אמן:

אידי

תורה אור

תהלים לג · ישעיה ו

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רסב סעיף א:

מח ב מיי' פ"ל שם הל' ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסב סעיף א:

מט ג מיי' שם הלכה ה וסמג שם:

נ ד מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן ש:

נא ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה א טוש"ע או"ח סימן נו סעיף א [וברב אלפס ברכות פג דף ע"ו: וברא"ש שם סימן יט]:

[פרשת יתרו סימן נד]

[וע"ע תוס' פסחים ק: ד"ה שאין]

נב ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה יא טור שו"ע יו"ד סימן רמג סעיף ז:

נג ז מיי' פ"ב שם הל"ב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעיף יג [וברב אלפס פ"ב דב"ב דף קסג: ובר"ש פ"ג דמו"ק סי' ס"א]:

נד ח מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס שם]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל תיקרי ויכלו אלא ויכלו: (ב) שם °כי פרוע הוא כי פרעו אהרן אמר ר"ל לקיש: (ג) תוס' ד"ה ומצא וכו' וקשה לטלטלם. נ"ב פי' אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש:

מסורת הש"ס

[בברא"ש וטור סי' רסח איתא אמר רב וכו' ואמר רב המנונא כל המתפלל וכו' וכ"א בשאלתות בראשית סי' א]

[כדאי' לעיל יג:]

שופטים ה · ישעיה כו · [סנהדרין קי:] · ירמיה יז · יחזקאל כב · שם · שם · ירמיה ו · שם · ישעיה כד · [פי' מתרוקן] · איכה א · דה"ב לו · דה"א טז · ירמיה ה · ישעיה ג · [חגיגה יד.]

שמות לג · סנהדרין קי: · ישעיה ה · חגיגה יד. · [חגיגה שם. גיטין מג.]

גליון הש"ס

גמ' שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים. ע"ד שאחז"ל נדרים דף כ ע"ב אלו בני מה"ש רבנן: שם כך מקובלני מאבותי. עיין ב"מ דף פד ע"א ד"ה אי סדרת:

דברים שאין בני אדם עומדין עליהם אלא אם כן נכשלים בהן ישנן תחת ידיך קצין תהיה לנו °ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש וגו' אין ישא אלא לשון שבועה וכן הוא אומר לא תשא את שם ה' לא אהיה חובש לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא *מקרא ולא משנה ולא גמרא וממאי דילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרו ליה אימא לן הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש כלל לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן: **מתני'** *מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פיקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירה אומר אף לשאינה מעורבת *ולשם מוציא כל כלי תשמישו °ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים והוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: **גמ'** והא תנא ליה *רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל בא להציל מציל את כולן בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות *ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי (ה)מדאמר רבא אטעיה רב שיזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא אמר ליה דקתני *ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ועיגול של דבילה כו': חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא ביֹרא שמים עסקינן (ג)°ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח והכי קאמר ואם היו פיקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: ולהיכן מצילין כו': מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי אמרי גבי מזונות קתני לכם משום דלא קא חזו (ג)אלא מזון ג' סעודות אבל גבי לבושים קתני עמי משום דקחזי ליה לכולי יומא: ת"ר לובש (ד) מוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפילו כל היום כולו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר שמנה עשר כלים ואלו הם שמנה עשר כלים °מקטורן *אונקלי ופונדא קלבוס של פשתן וחלוק *ואפיליות ומעפורת °ושני ספרקין ושני מנעלים ושני אנפילאות וב' פרגד והגור שבמתניו וכובע שבראשו וסודר שבצוארו: **מתנ'** ר' שמעון בן ננס אומר פורסין °עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחרך ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה מיתיבי *טלית שאחז בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ספר תורה שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה הוא

תורה אור: ישעיה ג

[שבת, כט.]

רש"י

דברים שאין אדם עומד בהן · על בוריין לאומרן כהלכתן : אלא אם כן נכשל בהן . עד שאומרן ב' וג' פעמים בשיבוש דהיינו טעמי תורה המסותרין : לא אהיה חובש . איני רגיל להיות חובש חבוש בבהמ"ד. אהיה הורגלתי כמו שתוק לרעהו אהיה (איוב יב) אני הווה : וממאי . דמשום דיש בהן אמנה הוא דילמא על כרחך צריכים שישיבו האמת : דאי אמר להו גמירנא. אותן טעמי תורה : אמרי ליה. שואלים אימא לן : ומשני הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש . מודה הוא על האמת שלא יגע בתורה : בדברי תורה. היו נאמנין ואין מתהללים על שקר :

מתני' ועיגול של דבילה. שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה : ואם היו פקחין. לישאל שכרן כפועלים : כל כלי תשמישו. שצריכין לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות : י"ח כלים. מפרש להו בגמרא שכן דרך ללובשן בחול יחד אבל טפי מהכי לא ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים : **גמ'** בבא להציל. [שהציל] בסל [אחד] כדקתני סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להצילן מתוך הדליקה בבת אחת מציל כל מה שבסל דהא הדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא : בבא לקפל. סלים הרבה זה עם זה לטרוח [ולאוספם] ולחזור ולהוציא מזון ג' סעודות הוא דיכול להציל בסלים הרבה ותו לא שכל א' טורח בעצמו הוא : פירש טליתו וקיפל והניח. הביא אוכלין והניח וחזר והביא והניח מהו : כבא להציל דמי. הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוציאם : או כבא לקפל דמי. הואיל וטורח לאסוף ולכנוס : אטעייה רב שיזבי לרב חסדא. *[עד] שדרש לפניו והודה לו רב חסדא והא מתני' דאמרן לעיל (דף קיז:) נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא ובלבד שלא (ה)יתן כלי המחזיק יותר משלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה שמע מינה טעותא הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא נופל *ומטפטף בו ש"מ בחד מנא כבא להציל דמי : מאי טעותא. מנא לך דטעותא הוא בידיה : אמר ליה. מדקתני בה בברייתא : ובלבד שלא יביא כלי אחר כו'. ש"מ כלים טובא הוא דאסירי אבל בחד שפיר דמי : מהפקירא וכו'. דהא הצלו לכם קאמר להו לצרכיהם ואם פקחים הם יעכבו הכל הוה ליה למיתני : מדת חסידות. שמחזירין לו : חסידי אגרא דשבתא שקלי. בתמיה אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו מיהו חסיד לא מיקרי אא"כ מוותר משלו : הכא בירא שמים עסקינן. המציל הזה ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו : דלא ניחא ליה דליתהני מאחריני . בזכייה דהפקירא דידע דלא מרצונו הפקירו : ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח. דלאו חסיד הוא (ו) ולמחול על שלו: והכי קאמר כו'. כלומר דהאי אם היו פקחין דמתני' לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעכבו הכל הוה ליה למתני אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים אם פקחין הן בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה נחית עושין עמו חשבון והכי קאמר אדרב חסדא נמי קאי אלא לא שבקיה לרב חסדא לסיימיה למילתיה : *לחצר המעורבת. ואפי' הכי טובא לא ליטול כדאמר לעיל (דף קיז:) מתוך שבהול אי שרי לאיעסוקי בהצלה כולי האי אתי לכבויי : מקטורן. מנטי"ל : אונקלי. לבוש רחב כעין שרינס"א ובלשון ערבי מחשיא"ה : פונדא. אזור חלול מעל למדיו : קלבוס. גביי"ש : חלוק. קמיס"א על בשרו : ואפליון. סדין להתעטף בו כולו : מעפורת. לעטף ראשו : ושני ספרקין. פייסול"ש : אנפילייאות. קלצו"ש של למר : פרגוד. גנליי"ש ובלשון אשכנז קני הוז"ן : חגור. על חלוקו מבפנים : וסודר שבצוארו. ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו : **מתני'** עור של גדי. לח : מפני שהוא מחרך. מן האור ובלע"ז רטריי"ט ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה : בין מלאים. מים : שאינן יכולין לקבל כח האור. מפני שחדשים הם: הוא

ס"א טעם
עירובין לה:
לעיל קיז:
[לעיל יט:]
ס"י
לעיל קיז: עירובין לט:
[צ"ל ומטלטל עי' רש"א]
[פי' כנגד רקיק שלובש אדם על בשרו ערוך]
[תוספתא פי"ד]
[פ"ד לעיל במשנה]

תוספות

אידי ואידי בבא לקפל. פירש הרב פורת דלקפל היינו אפי' בא לקפל דלר' אבא אין חילוק בין לקפל בין להציל דאפילו להציל בחצר אחרת לא שרי אלא מזון ג' סעודות אבל אין נראה לומר דלהציל שרי אפילו מאה סעודות בחצר אחרת גם לרבי אבא דאם כן הוה ליה לאוקומי מתני' אידי ואידי בחצר אחרת וכאן בבא לקפל וכאן בבא להציל: **נותן** מים מצד זה. פירש רשב"ם לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל בפ' דם חטאת (זבחים צד:) דבבגד שרייתו זהו כיבוסו ולעיל בסוף פרק שמנה שרצים (דף קיא·) פירשתי:

גרס

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כב כג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ו [וסימן שא סעיף מד] :
נו ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף יז:
נז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ז :
נח ד ה מיי' שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ח :
נט ו ז מיי' שם הלכה כב כג טור שו"ע שם סעיף ו :
ס ח ט מיי' שם הלכה כד טור שו"ע שם סעיף ע :
סא י כ מיי' פרק יב שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע שם סעיף כב:
סב ל מיי' שם הלכה ו טור שו"ע שם סעיף כג כד :

רבינו חננאל

מצילין סל מלא ככרות ואע"ג שיש בו ק' סעודות . אקשינן איני והא תני רישא מצילין מזון ג' סעודות ותו לא ושני רב הונא לא קשיא רישא בבא לקפל. פי' כגון שמקבץ מתוך הבית ממקומות [הרבה] ונותן בכמה כלים שאין לו להציל אלא מזון של ג' סעודות בלבד . סיפא במציל כולו בכלי אחד כמות שהוא . ואע"פ שאין זה הטעם כאשר פירשנו. כי רישא במקפל ונותן בכלים שנים ושלשה . וסיפא במציל סל אחד כמות שהוא מפורש (היבננוהו מז') . בעי רב הונא בריה דר' יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מהו . כבא לקפל דמי או כבא להציל דמי . דמגלי לן שאם קיפל בכלי אחד ונטלו . וחזר וקיפל בכלי אחר ונטלו זהו לקפל פשיטא שאינו מציל אלא מזון ג' סעודות . וכי קא מבעיא שקיפל והניח בתוך טליתו וחזר וקיפל והניח בתוך טליתו מי אמרינן כיון שמקפל ומביא כמקפל דמי ואסור . או דילמא כיון שהוא מניחן בתוך טלית אחד אחד ונוטלן כאחד כבא להציל דמי ושרי . ומיפרשא נמי הא בגמ' בסוף יציאות השבת . הנהו תרי תלמידי . מר מציל בחד מנא ומר מציל בתרי מני קמפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא . הכין גמרא ומיגמר מינה דלקפל בתרי תלתא מני כדפרישנא לעילא דאסיר לרב הונא ושרי לר' אבא בר זבדא ומסתייע נמי בתלמוד א"י דאמרי על מצילין סל מלא ככרות מכיון שכולו גוף אחד כמין שכולה סעודה אחת היא והאי במימרא דרב הונא ובא ר' אבא בר זבדא ופירק פירוק אחר . ואמר רישא דמתני' במציל לחצר אחרת שאין לו להציל אלא מזון ג' סעודות בלבד בין בכלי א' בין בב' ג' כלים . וסיפא במציל באותו חצר שיש לו להציל אפילו ק' סעודות בין בכלי אחד בין בכמה כלים. ולענין בעיא דרב הונא בריה דר' יהושע פשוט

מדאמר רבא הא מילתא אטעייה רב שיזבי ודרש ובלבד שלא יבא כלי אחד מחזיק יותר מג' סעודות . ש"מ כבא להציל דמי ש"מ . והכי קא גמרין מדקאמר רבא דבטעותא דרש רב חסדא שלא יביא כלי מחזיק יתר מג' סעודות. שמעינן מינה כי אפילו אם יביא כלי שמחזיק כל מה שהוא חפץ ויקפל ויניח בו ויטלנו כולו בבת אחת שפיר דמי. א"ל רב נחמן בר יצחק מאי טעותא. פירוש מנ"ל דטעותא היא דילמא דוקא אמר רב שיזבי . אהדר ליה רבא לא ס"ד מדקתני לענין מי שנשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף . כלי אחר לא יביא . הא בכלי אחד כמה דבעי נהוי וכן הלכה . וכיון שדרך בני אדם להזמין אורחים בשבת אומרים לאחרים בואו והצילו לכם . אבל להציל הוא ואח"כ להזמין אסור: ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת . אוקימנא בירא שמים ולא ניחא ליה לאיתהנויי מאחריני ובחנם [נמי לא ניחא ליה למטרח] . והכי פירושא דמתני' אם היו פקחין שיודעין דכי האי גוונא לאו שכר שבת הוא הואיל ומהפקירא קא זכו ואינון האי דמהדרו ליה לבעה"ב כגון מתנה מדידהו הוא עושין חשבון כשיעור שכרן ושקלי ליה . ושארא שבקי ליה לבעה"ב . סוגיא דשמעתא שהחסיד גדול הוא מירא שמים. ולשם מוציא כל כלי תשמישו. לרבנן בחצר המעורבת. לבן בתירא אף לשאינה מעורבת . ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף. ואפי' יתר מי"ח כלים. וכן הלכתא. וקי"ל שמותר להערים : ירושלמי תני אין מערימין. ר' יוסי בר אבין אמר מערימין . ועל זו

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקפל דמי הא שמע מדאמר רבא : (ב) שם בירא שמים עסקינן דלא : (ג) שם דלא קא חזו ליה אלא : (ד) שם תנו רבנן לובש ומוציא : (ה) רש"י ד"ה אטעייה וכו' ובלבד שלא יביא כלי : (ו) ד"ה ובחנם וכו' דלמחול :

גליון הש"ם

מתני' ולובש כל מה שיכול ללבוש. ע"ל דף סה ע"ב: גמ' מקטורן אונקלי ופונדא. עי' לעיל דף נט ע"ב תוס' ד"ה תרי סמייני : שם ושני ספרקין. נזכר במתני' פרק כ"ט משנה ב דכלים : מתני' עור של גדי. עיין לעיל דף מט ע"א תוס' ד"ה טומנין :

עין משפט נר מצוה

סג א ב מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעז סעיף ג:
סד ג מיי' שם פ"ה הל' יז טוש"ע שם ס"א:
סה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
סו ה ו מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הל' ו סמג עשין ג:
סז ז מיי' פ"ב מהלכות מקוואות הלכה ב סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצח סעיף טו:
סח ח מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הל"ו:

גמ'

הוא דאמר כר' שמעון בן ננס אימר דאמר רבי שמעון בן ננס מפני שהוא מהרך גרם כיבוי מי אמר אין מדקתני סיפא רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאינן יכולים לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה מכלל דתנא קמא שרי ת"ר [א]נר שעל גבי טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה אמרי דבי רבי ינאי [ב]לא *שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה [ג]לייט עלה רב אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי טעמא לייט עלה רב *אילימא משום דרב סבר לה כרבי יהודה ותנא קתני לה כר' שמעון משום דרב סבר לה כר' יהודה כל דתני כר' שמעון מילט לייט ליה אמר ליה בהא אפילו ר' שמעון מודה *דהא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אמר רב יהודה פותח אדם דלת כנגד (א)מדורה בשבת *[ד]לייט עלה אביי במאי עסקינן אילימא ברוח מצויה מאי טעמיה דמאן דאסר אי ברוח שאינה מצויה מאי טעמא דמאן דשרי לעולם ברוח מצויה מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן: עושין מחיצה כו': למימרא דרבנן סברי גרם כבוי מותר ור' יוסי סבר גרם כבוי אסור והא איפכא שמעינן להו דתניא עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאין שאין דרכן להשתבר ואלו מלאין שאין דרכן להשתבר כלי מתכות רבי יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר וכי תימא איפוך מתני' ורבי יוסי דברייתא לדבריהם קאמר ומי מצית אפכת לה והאמר רבה בר תחליפא משמיה דרב מאן תנא גרם כבוי אסור ר' יוסי אלא לעולם לא תיפוך ובריייתא כולה ר' יוסי היא וחסורי מחסרא והכי קתני עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאים שאין דרכן להשתבר ואלו הן כלים שאין דרכן להשתבר כלי מתכות וכלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה נמי אין דרכן להשתבר שר' יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי *דתניא [ה]הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו °הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת [ו]נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף שאני התם דאמר קרא °ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם עשייה הוא דאסור גרמא שרי אי הכי הכא נמי כתיב °לא תעשה [כל] מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי *מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן ומה התם דאדם בהול על ממונו שרי הכא לא כל שכן ותסברא האי גמי היכי דמי אי דמיהדק קא הוי חציצה אי לא מיהדק עיילי ביה מיא חציצה תיפוק ליה משום דיו בלחה *דתניא [ז]הדם והדיו והדבש והחלב יבשין חוצצין לחים אין חוצצין מכל מקום קשיא אלא אמר רבא בר רב שילא [ח]היינו טעמייהו דרבנן דקסברי אסור לעמוד בפני השם ערום מכלל דר"י סבר מותר לעמוד בפני השם ערום דמנח ידיה עילויה לרבנן נמי °דמנח ידיה עילויה זימנין דמשתלי ושקיל ליה לר' יוסי נמי זימנין דמשתלי ושקיל ליה אלא אי דאיכא גמי ה"נ הב"ע לאהדורי אגמי רבנן סברי טבילה

רש"י

גמ' הוא דאמר כר"ש. דשרי לעכובי דליקה בעור גדי: גרם כיבוי. כי האי גוונא כשמגיע למים הוא כבה: מי אמר. דילמא הא דקתני במתני' ועושין מחיצה בכל הכלים לאו בחדשים המתבקעים קאמר: נר. דולק קרוסיי"ל: אלא בשכח. דשכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת: אבל מניח נעשית. טבלא בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: לייט עליה. על כל המורין כן: כר' יהודה. דאמר דבר שאין מתכוין אסור: בפסיק רישיה. והכא נמי הרוח מכבהו: כנגד המדורה. ואע"פ שרוח מנשבת ומבעיר האור: מאי טעמא דמאן דאסר. אין דרך להבעיר ברוח מצויה ולא פסיק רישיה ולא ימות הוא: אף כלי כפר שיחין. חרס העשוי מאותו עפר חזק הוא ואין משתבר אלמא לר' יוסי בגרם כבוי טפי מיקל מדרבנן: וכי תימא איפוך מתני'. ותני ברישא דברי ר' יוסי וחכמים אוסרין בכלי חרס חדשים כו': ור' יוסי דברייתא. דמשמע דבהנהו דפקעי מודה דהא כפר שיחין וכפר חנניה הוא דקשרי: לדבריהם קאמר להו. לדידי כל הכלים שרו דגרם כבוי מותר אלא לדידכו נהי דאסריתו גרם כבוי אודו לי מיהת דבהני אפילו גרם ליכא: כורך עליו גמי. קס"ד השתא כדי שלא ימחק את השם במים אלמא לרבנן גרם מחק אסור ולר' יוסי שרי: ובלבד שלא ישפשף. דהוי מוחק בידים: ותסברא. דהכא נמי דאצרכוה רבנן משום שלא ימחק הוא: האי גמי היכי דמי. להגין עליו: אי דמיהדק. שלא יכנסו בו מים וימחק הוי חצילה: ואי דלא מיהדק. לבשרו: עיילי ביה מיא. ואינו מגין מלמחוק: תיפוק ליה דמשום דיו. בלא גמי נמי איין דיו ומשני בלחה: מכל מקום קשיא. גמי לרבנן למה להו: מכלל דלר' יוסי כו'. בתמיה והא כתיב לא יראה בך ערות דבר (דברים כג): אלא אי איכא גמי הכי נמי. דמודה ר' יוסי דצריך לכרוך עליו גמי ולא סגי ליה לאנוחי ידיו עליו דילמא מישתלי ושקיל ליה לידיה: טבילה

תוספות

גרם כיבוי מי אמר. וא"ת הא קתני מתני' בין מלאים בין ריקנים ומאי רבותא איכא טפי במלאים מבריקנים אי לאו דמיירי בדרכן להשתבר וי"ל דס"ד דמיירי בכלים שאין דרכן להשתבר וקמ"ל דלא גזרינן אטו כלים שדרכן להשתבר:

מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. אומר ר"י דמיירי דליכא שמן בנר דאי איכא שמן בנר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ממנו דחייב משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב:) ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה ואתא לאשמעינן היתר טלטול ע"י ניעור לר' יהודה דאסר טלטול בנר שכבה אי נמי אפילו לר"ש ובנר גדול כגון קערה ועששית דמודה ר"ש כדאמר בפרק [כירה] (דף מד:) או כשיש אפר וגחלת אלא שכבה השלהבת:

פותח ונועל כדרכו. אע"פ שע"י כן מתנדנד הנר ומתרחק השמן מן השלהבת או מתקרב והוי מכבה או מבעיר אבל אין לפרש משום כיבוי דרוח דאחורי הדלת ליכא רוח ועוד דא"כ הוה ליה למימר פותח אדם דלת כנגד הנר כדקאמר בסמוך כנגד המדורה ועוד דתיכה פותח נועל מאי איסורא איכא אלא כדפרישית ואי לאו משום כיבוי והבערה משום טלטול אין לאסור דבנעילת דלת לא חשיב טלטול וגם לא הוי בסיס לדבר האסור דבית חשוב הוא ובטל אגב בית אי נמי בשכח דלא הוי בסיס:

מר סבר גזרינן. הלכך צריך ליזהר שלא לפתוח הדלת לפני המדורה אפילו ברוח מצויה דהא לייט עלה אביי דהוי בתרא והנ"מ כשהמדורה קצת קרובה אצל הדלת:

והא איפכא שמעינן להו. לאו דווקא איפכא דר' יוסי דברייתא הוי כמו מתני' דאסר דרכו להשתבר אלא היינו איפכא דבמתניתין מחמיר ר' יוסי טפי מדרבנן ובברייתא מיקל טפי:

וכי תימא איפוך מתני' כו'. וא"ת מ"מ תקשה דבמתני' לא אסרי רבנן אלא חרס חדש ובברייתא אסרי אפי' ישן מדנקט כלי מתכות וי"ל דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה כלי חרס ישן:

והאמר רבה כו'. ואם תאמר ואמאי לא מפיך ברייתא דטפי אית לן לאפוכה ממתני' והוי אתי נמי שפיר הא דרבה בר תחליפא ונימא דרבנן לדברי ר' יוסי קאמרי ואינהו שרי אף בכלי חרס חדש וי"ל דהתלמוד לא קאמר אלא דאפילו מפיך מתני' לא אתי שפיר אלא על כרחיך ברייתא אית לן לתרוצי וכיון דאתיא להכי לא צריך להפוכה אלא למימר חסורי מיחסרא:

אי הכי קשה דרבנן אדרבנן. בלאו הכי הוה קשיא דרבנן אדרבנן אלא משום דהשתא פריך מכ"ש קאמר אי הכי *):

*) [ועי' תוס' עירובין כג: וביצה ח: וכתובות ג: וב"מ נג. שבועות מה: ד"ה אי הכי]

רבינו חננאל

אמרינן בגמרא דפורפת על האבן ועל האגוז כו' תיבעי למאן דאמר מערימין תיבעי למ"ד אין מערימין. ואמר לאחרים בואו והצילו עמי שכן דרך בני אדם להשאיל כליו בשבת יפי' י"ח כלים דקא"ר יוסי [מקטורין] כמו מעיל · ובלשון ישמעאל כרכום שיש לו בית ראש ועושה לו הלובשו ויש לו לולאות וקרסים (שהוא הווה) [שמחברן והוא] כמו מלבוש: אונקלי. בגד דקיקי שנקרא מערקה שלובש אדם על בשרו והולם כל גופו וכן שנינו (מגילה כ"ד) בענין תפלין של יד ציפהו זהב ונתנו על בית יד של אונקלי שלו· הרי זה דרך החיצונים: פונדא· גם היא מגעת עד למטה מטבורו של אדם וקורין לו בלשון פרסי פֶּשֶׁת · ונקשר כחשב אפודה והיא אפוד האמורה בתורה ויש בה כסים כסים כנגד הלב ותחת הידים: קנבום של פשתן · חלוק התחתון שלובשין אותו ונקרא גלאלה · חלוק הוא המלובש העליון וקורין לו ורבנין: שני. ספרקים *) ויש שגורס סובריקין והם בלשון יון המכנסים ושמענו שאמר הגאון נס' דח' דם תפנקי שמלבישין בהן הידים עד האציל ויש בהן בתי אצבעות שני מנעלים כמשמען: שני פרגוד. בלשון ישמעאל טראבי: אנפליאות. גם הם מנעלים לשוקים עליון האנין שעל השוקים מן העור · ומעפורת וחגור שבמתנים וכובע הרי י"ח כלים: ר' שמעון בן ננס אומר פורשין עור של גדי כו'. אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור מצד אחד נותן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה · והא ודאי גרם כיבוי הוא · ואקשינן עליה ממתנית' דקתני פושטה ומתכסה בה אבל מים שהן גרם כיבוי לא קתני ואתנינן לאוקומיה לרב יהודה כר' שמעון בן ננס ולא קם · דר' שמעון בן ננס לא קאמר אלא מפני שהוא מחרך הא גרמא בידים לא קאמר אלא קם רב יהודה כרבנן · דתנן עושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנין דשרו גרם כיבוי ור' יוסי אוסר גרם כיבוי והלכה כרבנן וכרב יהודה: נר שעל גבי טבלא איתא דאוקמה דבי ר' ינאי בשכח נר שעל גבי טבלא · אבל המניח נר על טבלא נעשה טבלא בסיס לנר שהיא מוקצה מחמת איסור ואסור לטלטוליה' ודתנא תנא קמיה דרב ולייט עלה רב · היכא דידע שבודאי כשפותח ונועל יכבה הנר מפני שהדלת נוגעת בו ומכבתו שאסור דבהא אפי' ר"ש מודה דהוי פסוק רישיה ולא ימות · אבל אי גרם בעלמא שרי : אמר רב יהודה אמר שמואל פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת ואינו חושש · ואע"פ שהרוח מלבה את האש · לייט עלה אביי דחשיב ליה כמבעיר את האש ואי רוח שאינה מצויה היא והוא שמניף ומושבה לא פליגי דאסיר. כי פליגי ברוח מצויה · (רב) [אביי] סבר גזרינן ברוח מצויה אטו רוח שאינה מצויה · ומר סבר לא גזרינן והלכתא כאביי וקאמרינן בגמרא דהכונס צאן לדיר בנזיקין המלבה ואין בליבויו כדי ללבותה פטור · ואקשינן אמאי פטור · ליהוי כי זורה ורוח מסייעתו · ואמרינן בה כמה טעמי · סימן ברו"ש · אמר אביי כגון שליבה מצד זה וליבתה הרוח מצד אחר רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח שאינה מצויה · רב זירא אמר דצמדא צמידי · רב אשי אמר היכא אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה · אבל הכא גרמא בעלמא היא וגרמא בנזקין פטור· ש"מ דכיון דמשוי אורחא אפי' לרוח מצויה ללבות ומהשב לכן אסור בשבת דהיינו מלאכת מחשבת: סוגיא דשמעתא דר' יוסי מתיר בכלים מליאין מים כגון כלי מתכות וכלי כפר חנניה וכפר שיחין שהרש שלהן חזק ואינן מתבקעין באור · ואע"פ שאין גרם כיבוי אסור כגון הני שקי · ור' יוסי דשרי

*) עיין ערוך ערך ספרק.

מסורת הש"ס

לקמן קכה. ודף קמב:

לעיל עב: קג. קיא: קלג. [קנג:] ביצה לו. סוכה לג: כתובות ז. בכורות כה.

יומא ח. כח. [מס' סופרים פ"ה הל"ט]

דברים יב

לעיל קיז:

שמות כ

פסחים סה: מנחות כא. זבחים לה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כנגד המדורה:

גליון הש"ס

גמ' הרי זה לא ירחוץ. עי' נדה דף סז ע"ב תוס' ד"ה אם סמוך: שם דמנח ידיה עילויה. עי' בתרומת הדשן סימן [illegible]:

רב נסים גאון

מאי טעמא לייט עלה רב אי נימא דרב סבר לה כר' יהודה תמצא בירורו בפ' במה מדליקין (לעיל דף כב) רב אמר אין הלכה כר' שמעון בגרירה מכלל דכר' יהודה סבירא ליה דפליג על ר' שמעון ואסר דבר שאינו מתכוין ובסוף פ' שמונה שרצים (לעיל דף קיא) ובפרק בתולה נשאת (כתובות דף ו) הלכה אמרו אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חייא בר אבין מתני לה בלא גברי רב אמר הלכה כר' ושמואל אמר הלכה כר' שמעון ותניא כוותיה בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לג) הרי מיכן למדנו שרב סבר דבר שאין מתכוין אסור כר' יהודה:

ההיא

טבילה בזמנה לאו מצוה ומהדרינן ור' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה ולא מהדרינן וסבר ר' יוסי טבילה בזמנה מצוה *והתניא [א]הזב והזבה המצורע והמצורעת בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו *צריך לטבול ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא *דאמר דייה טבילה באחרונה: **מתני'** *[ב]נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עליהן אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן: **גמ'** *א"ר אמי [ג]בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד נימא מסייע ליה נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עליהן כבה הוא דלא אמרינן ליה הא כל המכבה אינו מפסיד אמרינן ליה אימא סיפא אל תכבה לא אמרינן ליה וכל המכבה אינו מפסיד נמי לא אמרינן ליה אלא *מהא ליכא למשמע מינה ת"ר *מעשה ונפלה דליקה בחצירו של יוסף בן סימאי בשיחין ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבות מפני שאפטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבו לערב שיגר לכל אחד מהן שתי סלעין ולאפרכוס שבהן חמשים וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה: אבל [ד]קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן: שמעת מינה *קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו אמר רבי יוחנן [ה]בקטן העושה לדעת אביו דכוותה גבי נכרי דקא עביד לדעתיה דישראל מי שרי נכרי לדעתיה דנפשיה עביד: **מתני'** *[ו]כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך *א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: **גמ'** רב יהודה ורב ירמיה בר אבא ורב חנן בר רבא איקלעו לבי אבין דמן נשיקיא לרב יהודה ורב ירמיה בר אבא אייתו

רש"י

טבילה בזמנה מצוה. דכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים (דברים כג): לאו מצוה. ואי לא משכח גמי האידנא ליעכבי עד למחר ולמ"ד לאו מצוה קרא עלה טובה קמ"ל כדי שיעריב שמשו ביום לאחר טבילה שאם ימתין לטבול עד הלילה לא יהא לו הערב שמש עד ליל המחרת: הזב והזבה כו'. ברייתא זו אגב יוה"כ שנויה בתוספתא דיומא (פ"ד): הזב והזבה והמצורע ובועל נדה וטמא מת טובלין ביום. משהאיר המזרח ביום השביעי שלהם וטעמא(א) בפ"ב דמגילה (דף כ.) מקרא דביום השביעי מקצת שביעי ספירה ואם חל שביעי שלהם ביוה"כ טובלין כדרכן לאכול תרומה לערב: נדה ויולדת. טובלות כדרכן בלילי יוה"כ אם חל שביעי שלהם בערב יוה"כ שאינה יכולה לטבול ביום ז' דכתיב בה תהיה בנדתה בהוייתה תהא כל ז' (פסחים דף צ:): בעל קרי. שצריך טבילה לדברי תורה מדברי סופרים ואפי' אין (ב) אוכל טהרות לבו ביום: טובל כל היום כולו. ואע"פ שראה קרי מן המנחה ולמעלה לאחר שהתפלל תפלת המנחה שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול לתפלת ערבית אפ"ה טובל ביו"כ מבעוד יום אע"פ שאסור ברחיצת הרשות דטבילה בזמנה מצוה: ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה. אם ראה קרי לאחר שהתפלל תפלת מנחה שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול ויתפלל תפלת ערבית ותפלת נעילה נמי ס"ל שיכול להתפלל בלילה כרב דאמר (יומא דף פז.) תפלת נעילה פוטרת של ערבית: אין צריך לטבול. ביום משום זמן טבילה דלאו מצוה לטבילה בזמנה: דייה לטבילה שתהא באחרונה. במסכת נדה בפרק המפלת גבי אשה שיצאה מלאה ובאה ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה דמצרכינן לה נ"ה טבילות לספק ד' טבילות שעליה טבילת זכר לז' או טבילת נקבה לשבועיים ובלילה או שמא יולדת זכר בזוב וצריכה אף טבילת זבה ביום שבעה לספורים שלה או יולדת נקבה בזוב היתה ומשום דלא ידעינן מתי ילדה ואימתי מטי זמן טבילה דידה מצרכינן לה טבילה כל לילה וכל יום שיש לספוקי בזמן טבילתה ופליג ר' יוסי ברבי יהודה עלה ואמר דייה לטבילה שתהא באחרונה לסוף ספורים של נקבה דהיינו לסוף שלש שבועים שאם ילדה נקבה בזוב טמאה שבועיים ללידתה וז' נקיים בשביל הזיבה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה: **מתני'** אין אומרים לו כבה. רבנן גזור על °אמירה לנכרי משום שבות: ולא תכבה. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו ויכבה: שאין שביתתו. של נכרי עליהן דישראל אינו מוזהר על שביתתו של נכרי שאינו עבדו: **גמ'** כבה הוא דלא אמרינן ליה. שעושהו שלוחו ממש: הא כל המכבה אינו מפסיד כו'. ונכרי מדעתיה דידיה עביד שריא: אל תכבה הוא דלא אמרינן ליה. שאינו צריך למחות בידו ומיהו גילוי דעתא דלא יפסיד בדבר נמי לא מסתרי דאי גילוי דעתא שרי למה ליה למיתני סיפא אין צריך למחות: אלא מהכא ליכא למישמע מיניה. דודאי מתניתין לאו כולה דוקא אלא חדא מינייהו דוקא או רישא או סיפא ותנא אידך אטו ההיא ולא ידעינן הי מינייהו דוקא דנגמר מיניה: גיסטרא. שלטון: אפטרופוס. ממונה על ממונו: שמעת מינה קטן אוכל נבילות בית דין מצווין להפרישו. ותקשי לר' יוחנן *דאמר ביבמות (דף קיד.) לרבה בר בר חנה דאירכסו ליה מפתחות של בית המדרש ברשות הרבים בשבת דבר טלי' וטליא ליטיילי התם דאי משכחי להו מייתי להו: על דעת אביו. בקטן שידע להבחין שהכבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו: נכרי אדעתיה דנפשיה עביד. ואפילו יודע שנוח לו לישראל הוא להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד: **מתני'** כופין קערה. של חרס: על גבי הנר. ובלבד שלא יכבה ואע"פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותבינן מינה (דף מג.) לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ושנייה בצריך למקומו: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בערב. מקום: חוששני לו מחטאת. כיון דלא היה עקרב רץ אחריו איני יודע אם חייב משום צידה אם לאו וחוששני לומר חייב חטאת הוא:

תוספות

הכי גרסי' ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול· וכן גירסת רש"י ור"ת אבל לא גרסי' אינו יכול לטבול דאפי' מאן דסבר טבילה בזמנה לאו מצוה °שרי לטבול כדמשמע בסוף מסכת יומא (דף פז:) דפריך לרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית משום דקסבר דתפלת נעילה בלילה והתניא אור יוה"כ כו' נעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית כו' ומשני תנאי היא דתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טובלין בלילה בעל קרי טובל והולך עד המנחה דסבר תפלת נעילה בלילה וטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי אומר כל היום כולו טובל דתפלת נעילה ביום אלמא אע"ג דת"ק סבר דטבילה בזמנה לאו מצוה אפ"ה קתני כל חייבי טבילות טבילתן ביום אפילו טמא מת וטמא שרץ שאין צריכין טבילה לתפלה יכולין לטבול והא דפירש בקונטרס דר' יוסי כרב דאמר תפלת נעילה בלילה לא דק דבשלהי יומא (דף פח.) פריך מהך ברייתא דר' יוסי אדר"י דהכא קאמר מן המנחה ולמעלה א"צ לטבול ובההיא קאמר כל היום ומשני דהכא איירי בדצלי כבר תפלת נעילה והתם בדלא צלי ובכולהו רבי יוסי דלא כרב: **רבי** יוסי בר' יהודה היא. וא"ת א"כ בשילהי יומא (דף פח.) מנא ליה לרב דההוא ת"ק דברייתא קמייתא דקאמר דבעל קרי טובל עד המנחה אתי כוותיה דתפלת נעילה בלילה דילמא איירי בדצלי וטבילה בזמנה לאו מצוה ור' יוסי סבר מצוה ותנא קמא דהכא הוא ר' יוסי דהתם ויש לומר דסבר דר' יוסי דהכא והתם מסתמא חד תנא הוא ותרוייהו רבי יוסי ברבי יהודה דאיירי בטבילת בעל קרי ביו"כ וא"כ קשיא ר' יוסי בר' יהודה אדר' יוסי בר' יהודה וע"כ אית לן לשנויי הא דצלי והא דלא צלי: **אין** אומרים לו כבה. אפי' באיסור דרבנן אמירה לנכרי שבות כדאמרינן לקמן בפרק שואל (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים כו' דמוקי לה בחברו נכרי וכן מוכח בפרק הדר (דף סז:) גבי נייתי חמימי מגו ביתא: **אלא** מהא ליכא למישמע מינה. מ"מ קי"ל כר' אמי ובירושלמי אמר שעשה ר' אמי מעשה כזה: **שמע** מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו. נ"ל דמוקי מתניתין כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה או כר"ש וכשצריך לאותו כיבוי כגון נעשות פחמין דבאיסורא דרבנן מוכח בפרק חרש (יבמות קיד.) דאין ב"ד מצווין להפרישו ונראה דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דצריך להפרישו שלא יעשה עבירה וכל הנהו דפריך ביבמות הוה מצי לשנויי כשהגיע לחינוך אלא דניחא ליה לאוקמי בכל ענין והא דבעי לאיתויי התם דאין ב"ד מצווין להפרישו מדקתני תינוק יונק והולך וקתני ובגדול אסור משמע דוקא גדול אבל קטן אפי' בהגיע לחינוך שרי התם ע"כ גדול לאו דוקא בר עונשין דהא במסקנא מפרש טעמא משום דהתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב והאי טעמא לא שייך אלא בבן שתים או שלש שנים:

מסורת הש"ס

פסחים נ: יומא ו. פח. ע"ש [תוספתא יומא פ"ד ע"ש]

[נ"ל יבול וכ"ה ביומא פח.]

יבמות קיד.

כתובות ע:

[ברכות כב. וש"נ]

יבמות קיד. נדה מו: [גיטין נה.]

נ"ל מג. קז.

[לקמן קמו.]

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"א מהלכות מקואות הלכה ו ופ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ב ג ופ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ו סמג עשין רמג טוש"ע או"ח סימן תקנד סעיף ח וסי' תריג סעיף יא יב וטוש"ע יו"ד סימן קנז סעיף ג וסימן שפא סעיף ה [ברי"ף פ"ב דשבועות דף רנב ובר"ש בהלכות מקואות סי' לו]:

ע ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ד ופי"ב הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף כה:

עא ג מיי' פי"ב שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף כו:

עב ד ה מיי' פי"ב שם ופכ"ד הל' יא ופי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כז כח ופ"ג מהלכות אבל הלכה יב סמג שם ולאוין קמח טוש"ע שם סעיף כה וסימן שמג וטוש"ע יו"ד סימן שעג סעיף א בהגה"ה:

עג ו מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעז סעיף ה וסימן שלד סעיף כג בהגה"ה:

רבינו חננאל

גרם מחיקת שם משום דאמר לך התם עשייה אסור גרמא שרי רבנן בשבת גרמא כמו מלאכת מחשבת היא ואסור. ואע"ג דכתיב לא תעשה כל מלאכה. (כל מלאכה) מדאורייתא עשייה אסורה מיהו גזרו רבנן אפי' גרמא משום דקי"ל אדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי. תוב אקשינן דרבנן אדרבנן. התם בגרם מחיקת השם מצרכי ליה גמי לה. והכא שרו בגרם כיבוי ואקשינן עלה האי גמי לח היכי דמי אי דקטר ומיהדק הוא גופיה חייץ בטבילה. ואי לא מיהדק עיילי ביה מיא ומסקי לשם ולא מהני גמי לח לשם שכתוב על בשרו מידי ולא אפירקא הא קושיא. תוב אקשינן עליה ואתיפוק ליה דהוי גופיה שחשש הכתוב בו שחוצץ ופרקינן הב"ע בדיו דלא הויא חציצה. דתניא הדם והדיו והדבש והחלב יבישין חוצצין לחין אין חוצצין. ופרקי' על קושיא הראשונה רבנן דאסרי לטבול עד דכריך על השם גמי לאו משום דסבירא להו גרם מחיקת השם אסור דכל גרמא שרי. והכא משום דאסור לעמוד בפני השם ערום מצריכי גמי לה. וכיון דלא צריך אלא לכסויי השם וממילא ידעינן שאין מהדק הגמי לה ולא איכפת ליה אי עיילי מיא דלא חיישי' לגרם מחיקה. ואקשינן וכי ר' יוסי מתיר לעמוד בפני השם. ושנינן לר' יוסי מכסהו לשם בידו ויטבול. אי הכי לרבנן נמי ניכסייה בידיה ונדחוה זה הפירוק. ופרקינן לדברי הכל אסור לעמוד בפני השם ערום. ואי איכא גמי וכיוצא בו לכרוך על השם ולטבול בזמניה דכ"ע דכריך. כי פליגי היכא דליכא מידי מצוי וצריך להדורי ולאתויי. ר' יוסי אומר טבילה בזמנה מצוה ואתיא מצוה זו ודחה לעמידת ערום בפני השם וטביל בדלא מיכסי*). ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה הלכך לא הדרי. ואקשינן איני דר' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה והתנן בעל קרי טובל כל היום כולו. ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול ואוקימנא **) בדצלי. ואמרינן אי צלי ליה מנחה מקמי דליחזי קרי מ"מ דרבנן דמחייבי ליה למיטבל

*) נראה דצ"ל כאן ולא בעי לאהדורי אגמי ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה הלכך בעי אהדורי. **) לפנינו בגמ' ליתא להך אוקימתא אולי כוונתו להסוגיא דיומא דף פ"ח ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הזב והזבה והמצורע וכו' וטעמא מפרש בפ"ב דמגילה: (ב) ד"ה בעל קרי וכו' אוכל טהרות וכו' ותיבות לבו ביום נמחק:

וכן פירש הר"ן ותקשי לר' יוחנן וכו' וכבר העיר בטור סמ"ג או"ח סי' ... דמפתחות ר' פדת ור' יוחנן ספוקי מספקא ליה ועי' בכ"מ סוף הלכות מהלכות אסורות הלכה כז

רב נסים גאון

ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא דתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר דייה לטבילה באחרונה משכחת לה במס' נדה (דף כט) בפרק המפלת: **שמעת** מינה קטן אוכל נבילות בית דין מצווין עליו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין אומרים לו וכו' אמירה לנכרי משום שבות. עי' ע"ז דף טו ע"א ברש"י ד"ה נכי דלרביעה: תוס' ד"ה ס"ג וכו' שרי לטבול כדמשמע. ע"ל דף קיא ע"א תוס' ד"ה לא ס"ד:

אייתו להו פורייתא לרב חנן בר רבא לא אייתו ליה אשכחיה מתני ליה לבריה ועל צואה של קטן מפני קטן א"ל אבין שטיא מתני שטותא לבניה °והלא היא עצמה מוכנת לכלבים וכ"ת דלא חזיא ליה מאתמול *והתניא [א]נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם ואלא היכי אתנייה אימא [ב]על צואה של תרנגולים מפני קטן ותיפוק ליה דהוי גרף של רעי וכ"ת גרף של רעי אגב מנא אין איהו גופיה לא [ג]והא *ההוא עכבר דאישתכח באיספרמקי דרב אשי ואמר להו נקוטו בצוציתיה ואפקוה באשפה וקטן באשפה מאי בעי ליה בחצר חצר נמי גרף של רעי הוא [א] באשפה שבחצר: ועל עקרב שלא תישך: א"ר יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת מתיב רב יוסף [ד]חמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבארץ מצרים וצירעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכל מקום מני אילימא *ר' יהודה הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אלא לאו ר"ש והני הוא דשרי אחריני לא אמר ר' ירמיה *ומאן נימא לן דהא מתרצתא היא דילמא משבשתא היא אמר רב יוסף אנא מתנינא לה ואותיבנא לה ואנא מתריצנא לה [ה]ברצו אחריו ודברי הכל תני תנא קמיה דרבא בר רב הונא ההורג נחשים ועקרבים בשבת אין רוח חסידים נוחה הימנו א"ל ואותן חסידים אין רוח חכמים נוחה מהם ופליגא דרב הונא דרב הונא חזייה להההוא גברא דקא קטיל זיבורא א"ל שלימתינהו לכולהו ת"ר נזדמנו לו נחשים ועקרבים *הרגן בידוע שנזדמנו לו להורגן לא הרגן בידוע שנזדמנו להורגו ונעשה לו נס מן השמים אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בנישופין בו א"ר אבא בר כהנא פעם אחת נפל אחד בבהמ"ד ועמד ניותי אחד והרגו אמר רבי פגע בו כיוצא בו איבעיא להו פגע בו כיוצא בו דשפיר עביד או לא ת"ש דר' אבא בריה דר' חייא בר אבא ור' זירא הוו יתבי אקילעא דבי ר' ינאי נפק מילתא מבינייהו בעו מיניה מר' ינאי מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת אמר להו צירעה אני הורג נחש ועקרב לא כ"ש דילמא לפי תומו דאמר רב יהודה [ו]רוק דורסו לפי תומו ואמר רב ששת [ז]נחש דורסו לפי תומו ואמר רב קטינא [ח]עקרב דורסו לפי תומו *אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתיוהו קא מצערא ליה הוה שדי רוקא אמר להו ריש גלותא אייתו מאנא סחיפו עלויה אמר להו לא צריכתו הכי א"ר יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר להו צורבא מרבנן הוא שבקוהו *אמר ר' אבא בר כהנא א"ר חנינא [ט]פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין בידו אחת או בשתי ידים א"ל

[Margin beside the Gemara: (יומא כא: ובילקוט ובהרא"ש בשבת)]

רש"י

גמ' לייתו להו פורייתא. מטות לישב עליהן: לא אייתו ליה. והושיבוהו לארץ: מפני קטן. שלא יטפח בו ויתלכלך: א"ל. רב חנן שהיה כעוס ומתכוין להקניטו לר' אבין: והלא מוכנת לכלבים. ולמה לי לכפות כלי יפנוה משם שהרי ראויה לטלטל: דלא חזיא מאתמול. שהיום נולדה: נהרות המושכים כרגלי כל אדם. משום דמידי דנייד הוא ולא קני שביתה ואע"פ שבא מחוץ לתחום כל אדם מוליכן למקום שעירב לו לילך מיהו שמעינן מינה דמותרין בטלטול ואע"ג דמאתמול לא הוי הני קמן כיון דאורחייהו בהכי דעתיה עלייהו ה"נ כיון דאורחיה דקטן בהכי דעתיה עליה דלכי תיתי יאכילנה לכלבים: א"ל ר' אבין. והלא היכי אתנייה: צואה של תרנגולים. דלא חזיא לכלבים ושל קטן דקתני מתניתין שמטפח בה קטן קאמר ובשביל הקטן אמר כופין: תיפוק ליה דגרף של רעי הוא. דמאיס ולפנייה דהא קי"ל במסכת ביצה גרף של רעי מותר להוציאו לאשפה: וכי תימא גרף של רעי דמותר אגב מנא אין. הא דקי"ל מותר להוציאו משום דרמי במנא דגרף היינו כלי חרס העשוי לכך ואגב מנא הוא דשרי לטלטולי אבל בפני עצמו לא והכא לאו במנא רמי: באספרמקי. בשמים: בצוציתיה. בזנבו אלמא בלאו מנא כמי מטלטלי ליה: ומשני באשפה. דלא רמי קמייהו ולא גרף של רעי הוא: קטן באשפה מאי בעי. התם אשפה ברה"ר הוא ומאי בעי קטן התם דקא מיכסי ליה בשביל קטן: ומשני בחצר. דשכיח קטן התם קס"ד בחצר דלאו אשפה וקפריך סוף סוף גרף של רעי הוא ומשני באשפה שבחצר: כל המזיקין. ההורגין: נהרגין בשבת. וקס"ד אפי' אין רצין אחריו ומשום דס"ל כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה מדרבנן היא דאסירא והכא לא גזור: (נהרגין בשבת. אפי' אין רצין אחריו) משום דס"ל דסתמן הורגין הן: האמר חייב עליה. והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצין אחריו דליכא פקוח נפש: ומאן לימא לן כו'. דרב יוסף הוא מתני ליה כדלקמן ולא בדבי ר' חייא ור' אושעיא מיתנייא וכל מתניתא דלא מתנייא בתוספתא דר' חייא ור' אושעיא איכא לספוקי במשבשתא ולא מותבינן מינה: אנא תנינא לה. במתניתא דידי ואנא אותבינא בבי מדרשא אדר' יהושע בן לוי: ואנא מתרצנא לה. דלא תיקשי

כי אמר ר' יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין ברצין אחריו קאמר דפקוח נפש הוא: ודברי הכל. ואפי' לר' יהודה והא דחמשה נהרגין כשאין רצין אחריו ור' שמעון: אין רוח חסידים נוחה הימנו. דעתן של חסידים אינה מעורבת עמו שאין הגון בעיניהם על מה שעשה: נוחה. עריבה אין מתרצין במעשיו: אמר ליה. רבא לתנא: ואותן חסידים. השונאין אותו על כך אין רוח חכמים עריבה עמהם להיות נוחה ומיושבת במה שרואין במדת חסידים הללו דשפיר עביד דאי לא מזיקין השתא סופן להזיק בשעת כעסן: שלימתינהו לכולהו. הרגת את כולן כלומר מה אהני בהא הכתי טובא איכא אלמא לאו שפיר עבד והא דרבא פליג אדאבוה: שנזדמנו להורגן. לכך באו לידו שזימן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות על ידי זכאי: לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו. והראה לו הקב"ה שחטא אלא שנעשה לו נס: בנישופין בו. בכה"ג קתני בידוע שנזדמנו להורגו נישופין כן דרך הנחש עושה כעין שריקה כשהוא רואה שונאו וכועס: ניותי. על שם מקומו וישראל היה: דשפיר עביד. וכיוצא בו דקאמר לאו לגנאי הוא אלא הנחש רודף ונעשה זה כיוצא בו: או לא. וכיוצא בו דקאמר לגנאי הוא: לרעה אני הורג. בשבת לכלות מזיקין ואף על פי שאינה מועדת כאלו: לא כל שכן. אלמא שפיר עביד: דילמא לפי תומו. לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא כשהוא הולך לתומו ונחש או עקרב בפניו אין צריך לישמט ממנו אלא דורסו והולך ואם מת בדריכתו ימות הואיל ולא נתכוין °דדבר שאין מתכוין לר' יהודה מדרבנן הוא ולענין מזיקין לא גזור: רוק דורסו לפי תומו. שאין מתכוין למרח ולאשוויי גומות דאף על גב דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי משום מאיסותא: הוה שדי רוקא. היה רוק מוטל לפניהם ושבת היתה: פמוטות. מנורות ולא של חוליות היו: של

תוספות

כל המזיקין נהרגין בשבת. אף על גב דתנן במתניתין ועל עקרב שלא ישוך איצטריך לאשמעינן דהריגה נמי שרינן דסלקא דעתך דאסירא משום דמיפרסמא מילתא טפי מצידה ומהאי טעמא נמי פליג רב הונא בסמוך ואסר הריגה:

ברצין אחריו וד"ה. פי' בקונט' דרבי יהושע בן לוי ברצין אחריו והוי פקוח נפש וברייתא באין רצין וכר"ש וקשה דא"כ תקשה מהך ברייתא לרבה בר רב הונא דשרי להרוג נחשים ועקרבים בשבת דע"כ באין רצין אחריו איירי דאי ברצין אחריו אמאי אין רוח חסידים נוחה הימנו לפירוש הקונטרס דברצין אחריו איכא פקוח נפש ועוד בניותי שהרג נחש ומיבעיא לן אי שפיר עבד תיפשוט מהכא דלא שרינן לר"ש באין רצין אלא ה' בלבד ועוד קשה לר"י דלישנא דהכא מתרצנא לה משמע לברייתא עצמה ונראה לר"י לפרש דברייתא ברצין אחריו וד"ה פירוש אפילו ר' יהודה מודה דחמשה שרי להרוג ברצין אחריו אבל שאר אסור להורגן אפילו רצין אחריו לר' יהודה ור' יהושע בן לוי כר"ש דשרי שאר(א) אפילו באין רצין אחריו ורב הונא דאסר בסמוך לא סבר כרבי יהושע בן לוי ונראה לר"י וכן פירש ר"ח שאין להקל כרבי יהושע בן לוי אלא כהנהו אמוראי דלקמן דלא שרו אלא בדריסה לפי תומו:

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ה מהלכות י"ט הלכה יד טוש"ע או"ח סימן שלז סעיף טו:

עה ב ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף לד:

עו ד ה מיי' פי"א שם הלכה ד סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שטז סעיף י:

עז ו מיי' פכ"א שם הלכה ב ופכ"ו הלכה יג סמג שם טור שו"ע או"ח שם סעיף יא:

עח ז ח מיי' פי"א מהלכות שבת הל"ד סמג שם טור שו"ע שם סעיף י:

עט ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן רעט סעיף ז:

מסורת הש"ס

ביצה לט. עירובין מו. מח. [תוספתא ביצה פ"ד]

ביצה לו:

[לעיל עג: וש"נ]

[פסחים לט:]

[יומא פד. יבמות קכ.]

[נ"ל ואמר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ברצין וכו' כר' שמעון דשרי שאר מזיקין אפילו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' באשפה שבחצר כו'. נ"ב גירסת הרי"ף בחצר אחרת:

גליון הש"ס

גמ' והלא היא עצמה מוכנת לכלבים. ע"ל דף יט ע"ב תוס' ד"ה שמן: רש"י ד"ה דלמא לפי תומו וכו' דדבר שאין מתכוין לר"י מדרבנן. ע"ל דף מא ע"ב תוס' ד"ה מיחם:

רבינו חננאל

ביומא ליתעכב עד לאורתא ולטבול. ומסקינן משום דסברי רבנן אע"ג דצלי ליה טבילה בזמנה מצוה ור' יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא האי ר' יוסי בר' יהודה דגרסינן בנדה פרק המפלת בענין טועה. ר' יוסי בר"י אומר דייה לטבול באחרונה דקסבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא. וזה רבי יוסי דהיה (אומר) שם כתוב על בשרו. אסיקנא בגמרא דשבעת ימים (יומא דף ז') דטבילה בזמנה מצוה פליגי ונתבררה בסוף יום הכפורים דהא לר' יוסי בר"י יהודה היא ואיכא אחריתי התם לר' יוסי דאמר כל היום כולו כשר לטבילה. דאלמא סבר טבילה בזמנה מצוה] היא: א"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. וכן הלכה: נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה אלא מניחין אותו. ואין אומרים לו כבה וגם אין מונעין אותו מלכבות. אבל קטן העושה לדעת אין מניחין אותו לכבות: אריב"ל כל המזיקין נהרגין. אסיקנא כשהן רצין אחריו. אבל אין רצין אחריו אין נהרגין אלא אלו בלבד. זבוב שבארץ מצרים וצירעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכ"מ. פי' נישופין כדכתיב הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב: רוק וכן נחש וכן עקרב אם דורסן לפי תומן שפיר דמי ושרי: א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת. א"ל ר' זירא בניטלין בידו אחת

רב נסים גאון

להפרישו מאי דשקלינן וטרינן בהא מילתא איתא במס' יבמות (דף קיד) בפרק חרש שנשא פיקחת: סוף גרף של רעי הוא ונפקיה כבר פירשנו בפרק כירה כי עיקר השמועה שיש בה התרת זה הדבר בפרק משילין פירות (ביצה דף לו): ר' יהודה אומר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה כבר פירשנו בפרק יציאות השבת ואמ"נו כי עיקרה הן דברי ר' יהודה שאמרם כאן בזו המשנה מעשה בא לפני

א"ל כאותן של בית אביך ואמר ר' אבא בר כהנא אמר ר' חנינא קרונות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין באדם אחד או בשני בני אדם א"ל כאותן של בית אביך ואמר ר' אבא בר כהנא התיר להם ר' חנינא לבית רבי לשתות יין בקרונות של נכרי בחותם אחד ולא ידענא אי משום דסבר לה כר' אליעזר אי משום אימתא דבי נשיאה: **מתני'** נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור עשה נכרי כבש לירד בו יורד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באין בספינה ועשה נכרי כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן נר משום דנר לאחד נר למאה אבל מים ליגזר דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל וכבש ל"ל מעשה דרבן גמליאל וזקנים קמ"ל ת"ר נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור איני והאמר רב הונא אמר רבי חנינא מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא על גבי מוקצה בשבת דקאים לה באפה ואזלא היא ואכלה אמר מר בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור הא רבן גמליאל מכירו הוה אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר אפי' תימא בפניו נר לאחד נר למאה מיתיבי אמר להן רבן גמליאל הואיל ושלא בפנינו עשאו נרד בו אימא הואיל ועשאו נרד בו תא שמע עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין התם כי מחממי אדעתא דרובא מחממי תא שמע נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה אם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור התם נמי כי מדלקי אדעתא

רש"י

של בית אביך. דקטנות היו אבל גדולות אדם קובע להם מקום: קרונות. עשויות לבני אדם: אי משום דסבר כרבי אליעזר. דאמר במסכת ע"ז (דף לא.) יין מותר בחותם אחד: אי משום אימתא דבי נשיאה. שהיה הנכרי המביאו ירא מן הנשיא שהיה שליט על פי המלכות ומשום דאיירי ר' אבא בר כהנא לעיל גבי נחש נקט כל הני בשמיה: **מתני'** אם בשביל ישראל אסור. מדרבנן: מילא מים. מבור ברה"ר: כבש. עושין בספינה גדולה לירד בו מספינה ליבשה: **גמ'** נר לאחד נר למאה. כיון דנכרי לצרכו הדליקו ליכא למימר דבשביל ישראל אפיש: כבש נמה לי. הא דומיא דנר הוא כבש לאחד כבש למאה: מאכיל אחריו ישראל. את בהמתו ואחריו דוקא נקט בכולהו דנכרי לצורך עצמו עביד: אבל מכירו אסור. קס"ד דעביד נמי אדעתא דידיה: מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים. מחוברים: בשבת. לרעות וליכא למיגזר שמא יתלוש ויאכיל: ואינו מעמידה ע"ג מוקצה. שמא יטול בידו ויאכיל והא נמי מוקצין נינהו לגבי טלטול דאתמול הוו מחוברין: דקאים ליה באפה. שלא תפנה למקום אחר: ואזלא ואכלה. אבל הוא אינו עומד על העשבים קרוב להם דניחוש לשמא יטול ויאכיל: מכירו הוה. שהרי בספינה היה בא עמו: שלא בפניו הוה. כשעשאו לא היה רבן גמליאל שם דניכוין ליה: נר לאחד נר למאה. כבש לאחד כבש למאה אבל גבי עשבים כשהוא מכירו מרבה בשבילו: הואיל ושלא בפנינו כו'. קשיא לרבא דשמעינן מינה דבפניו אסור ואע"פ שאין כאן מרבה בשבילו: אימא הואיל ועשאו נרד בו. וטעמא לאו משום שלא בפניו הוא אלא הכי הוה מעשה: מותר לרחוץ בה מיד. למוצאי שבת: בכדי שיחמו חמין. שלא יהנה במה שהקדימו להחם בשבת וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו והא הכא דחימום לאחד חימום למאה דשבת אהת מחממין וקתני אם רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתיה לעשות אף בשבילו אסור ואע"ג דשלא בפניו וקשיא בין לאביי בין לרבא: אדעתא דרובא מחממי. ועיקר חילול השבת בשבילם אבל נכרי וישראל דנכרי אדעתא דנפשיה הוא דעביד שרי לאביי שלא בפניו ולרבא אפי' בפניו: נר הדלוק במסיבה. של בני אדם: אם רוב ישראל אסור. והא הכא דהוי דומיא דמכירו הואיל ורובא נינהו אסיק דעתיה להדליק אף בשבילם וקתני אסור: אדעתא

תוספות

אמר ליה כאותן של בית אביך. פי' שהם גדולים או קטנים דלית להו אידקי כמו שפירשתי לעיל (דף לה.*):

משתמש ישראל לאורה. ולא גזרינן שמא ידליק כדגזרינן בפ"ק דביצה (דף ג.) פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש ובמשקין שזבו שמא יסחוט משום דסחיטה ותלישה הם קלים לעשות ואדם להוט אחריהם לפי שהן דבר אכילה אבל בכל הני דהכא אינן קלין לעשות כל כך ואין אדם להוט אחריהן: **ואם** בשביל ישראל אסור. נראה דאסור לכל ישראל דדוקא בתוך לתחום דרבנן אמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ.) ובאין לדין (ביצה דף כה.) הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אבל באיסורא דאורייתא כי הכא לא ואע"ג דישראל המבשל בשבת בשוגג יאכל התם לא חיישינן אי שרית ליה לאכול דילמא אתי לבשולי במזיד דהא איכא איסור סקילה וחמיר עליה אבל בנכרי העושה לצורך ישראל אי שרית ליה אתי למימר לנכרי לעשות בשבילו ולא דמי להא דאמר לעיל* נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה והכא אסור כשעושה בשביל ישראל דכי אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד הנ"מ בכיבוי וכיוצא בו שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי אבל הכא שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד הואיל והנכרי מתכוין להנאתו כך פירש רבינו שמשון הזקן:

משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. אומר ר"ת מדנקט בהמתו ולא נקט מילא מים לעצמו דווקא להשקות בהמתו אסור משום שלא היה יכול להביאה לתוך הבור אבל הוא עצמו שרי דמטפס ועולה מטפס ויורד וכיון שיכול ליכנס לתוך הבור ולשתות לא אסרו לו בשביל שמילא אותם נכרי והא דאסרינן בגמרא נכרי שליקט עשבים לצורך ישראל אע"ג דישראל יכול להעמיד בהמתו על גבי העשבים במחובר אומר ר"ת דהתם נמי איירי בתרי עברי דנהרא שלא היה יכול *להביא הבהמה לשם ואע"ג דהך בבא דמילא מים משום חידוש דהיתרא קתני לה כדמוכח בגמרא מיהא בהמתו משום איסורא נקט לה וה"ר אליהו הביא ראיה להתיר מפירות שילאו חוץ לתחום וחזרו שלא הפסידו היתירן הראשון כדאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מה:) ה"ה המים שמתחילה היה יכול(א) לבא שם והביאו דרך רה"ר דשרו ולא דמי דהתם לא אתעבידא בהו איסורא דאורייתא מיהו לענין אותו ישראל עצמו לא מצינו חילוק ור"י אומר דה"ה לישראל עצמו אסור והאי דנקט בהמתו לאשמעינן רבותא דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל שבהמה רגילה לשתות הרבה אבל ישראל עצמו פשיטא דשותה אחריו דליכא למיחש כולי האי דילמא אתי לאפושי דבדלייה אחת מוסך הרבה לצרכו ולצורך ישראל ולפי זה אם נמשכו המים לצורך ישראל זה אסור לכל ישראל אי איכא איסורא דאורייתא כגון שמביאם דרך רה"ר או מרה"י לרה"ר אבל בכרמלית שרי לישראל אחר ויש שרצו לומר דדוקא שתיה אסורה אבל לרחוץ ידיו ורגליו ושאר תשמישין שרי כדאמר בפרק חרש (יבמות דף קיד.) רבי ינחק אירכסו ליה מפתחות דבי מדרשא כו' אמר ליה דבר טליא וטליתא ליטיילו התם דאי משכח להו מייתי להו אלמא יכולין ליהנות ממפתחות להשתמש בהם בשבת ואין נראה לר"י כלל דהתם אין עושין לדעת ישראל ועוד דהרי כבש ונר וכמה דברים דאסור להשתמש בהם בשבת כשנעשין לצורך ישראל ה"נ לא שנא שתיה לא שנא שאר תשמישין אסירי:

איני והאמר רב הונא אמר רב חנינא מעמיד אדם כו' אבל לא על גבי מוקצה. והני עשבים נמי מוקצין נינהו שנלקטו היום מן המחובר וא"ת ולימא דהך ברייתא רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה וי"ל דמשני לה אפילו כר' יהודה א"נ מודה ר"ש במוקצה דמחובר כדפי' בקונטרס בפרק אין נדין (ביצה דף כד:) מדלא ליקטן מאתמול אקלינהו והוי כגרוגרות וצימוקים ובריש ביצה (דף ג.) דאסר פירות הנושרים משום גזירה שמא יעלה ויתלוש ולא אסר להו משום מוקצה משום דמוכנים לעורבים כי ההיא דבמקום שנהגו (פסחים דף נו:) והכא איירי כשאין הבהמה יכולה לבא ולאכול מן המחובר ולהכי הוי מוקצה א"נ עשבים מוקצין הם אפילו לר"ש לפי שאינו יושב ומצפה שילקטום אבל בנר יושב ומצפה מתי יכבה כדאמרינן לעיל (דף מו:) וכן פירות הנושרין יושב ומצפה מתי יפלו ולהכי אי לאו טעמא דשמא יעלה ויתלוש הוו שרו: **מעמיד** אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת. כדדרשי' במכילתין למען ינוח שורך וחמורך וגו' יכול לא יניחנו תולש לא יניחנו עוקר ת"ל למען ינוח ואין זה נוח אלא לער. ר"ת: **אמר** אביי שלא בפניו הוה. נראה לר"י דמודה אביי דנר לאחד נר למאה אלא דסבר דהכא אם היה בפניו עיקר היה נעשה לצורך ר"ג שהיה נשיא ושר ורואים בספינה אהדרינהו

עין משפט נר מצוה

[ד"ה ואפילו]

פ א מיי' פי"ג מהלכות מאכלות אסורות הל"י סמג לאוין קלא טור שו"ע יו"ד סימן קיח סעיף א וסימן קל סעיף ב:

פא ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ב ג סמג לאוין שם טוש"ע או"ח סימן רעו סעיף א וסימן שכה סעיף יא ויב:

פב ג ד מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף י יא:

פג ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה לו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכד סעיף יג וסימן שכה סעיף יא:

פד ז מיי' פ"ו שם הל"ד וסמג שם טור שו"ע שם:

פה ח מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף יג:

[דף קכא.]

פו ט מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סימן רעו סעיף ב:

רבינו חננאל

או בב' ידים. אמר ליה כאותן של בית אביך ש"מ דניטלת בידו אחת שרי. ניטלת בב' ידים לא איתברירא לן בהדיא. וכן קרונות של בית רבי הניטלין בב' בני אדם לא איפשיטא. והתיר ר' חנינא לשתות יין הבא בקרונות של נכרים בחותם אחת ולא ידענא אי משום דסבר לה כר' אליעזר אי משום אימתא דבי נשיאה: נכרי שהדליק את הנר. ת"ר נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. וכן מילא מים להשקות בהמתו וכו'. בד"א

להביא הבהמה לשם ואין זה דוחק דדומיא דמתני' איירי האי בתרי עברי דנהרא שאין הבהמה יכולה לירד לבור ואע"ג דהך בבא וכו' כצ"ל רש"ל

רב נסים גאון

לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: אי משום דסבר לה כר' אליעזר דלא חייש לזיופא ומימרא דר' אליעזר במס' ע"ז אין מעמידין בהמה (דף לא) דתניא אחד הלוקח וא' השוכר בית כו' ר' אליעזר מתיר בשתייה ואמרו מר סבר כי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בחותם אחד כו' ובפ' השוכר את הפועלין (שם דף סט) אמרו וכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרשב"ג וכוותיה דר' אליעזר דלא חייש לזיופא:

סליק פרק כל כתבי הקודש

מסורת הש"ס

[ע"ז לא.]

[עירובין עט.]

[תוספתא פי"ד]

לקמן קנא. מכשירין פ"ב מ"ה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה משקה וכו' שמתחלה היה יכול לילך ולשתות שם והביאו נכרי דרך רה"ר:

עין משפט
נר מצוה

פז א טור שו"ע שם:

א ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כה ופכ"ה הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ח:

ב ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:

ג ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף יא:

[עי' לעיל לה. תוס' ד"ה ואפילו]

[לעיל לו.]

[לעיל מד.]

ד ה מיי' פכ"ב שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ט:

ה ו מיי' שם הלכה כו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף א:

פירוש מזלג [ובמשנה שבמשניות איתא המזלג]

אהדרינהו שמואל לאפיה · מיירי שהיה לכל הפחות מחצה על מחצה דמשום נר לאחד נר למאה לא משתריא אלא היכא שהוא ניכר שהוא עושה לצרכו דהו לא גזרינן אפילו במכירו שמא ירבה בשבילו: הדרן עלך כל כתבי

כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן עמהם גרסינן ול"ג כל הכלים ניטלין דטובא איכא דאין ניטלין כגון מסר הגדול ויתד של מחרישה דאפילו ר"ש מודה כדאיתא בשילהי מכילתין (דף קנז.) וכגון חלתא* בת תרי כורי דאסר רבה בשילהי במה מדליקין (דף לה:) וכן תנורות לרבי יהודה* וכר ישן* מ"ר: אדרבה בשבת מוכנין אגב אביהן · אע"ג דלקמן בפירקין (דף קכד:) אמר איפכא גבי שברי כלי חרס דשרי לטלטל יותר כשנשברו בע"ש משנשברו בשבת לא דמיא דהכא אכתי כלי הוא שעדיין עומד למלאכה ראשונה וראוי להתחבר הכיסוי עם הכלי אבל לקמן לא חשיב כלי אלא מחמת שעומד למלאכה אחרת הלכך כשנשבר בשבת אסור טפי דהוי נולד: לעולם קסבר יש בנין בכלים כו'· וכשניטלו מטלטלין קאמר וה"פ הברייתא דלת של שידה תיבה ומגדל ניטלין פירוש מטלטלין כשניטלין ולא כפירוש הקונטרס דמפרש שניטלין דקתני היינו שניטלו קאמר כלומר כשניטל אין מחזירין אותן דלא יתכן לפרש כן ניטלין דסיפא אלא לשון טלטול הוא כדפרשתי ופריך והא(א) כמי ניטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין דלא שייך למיתני אמילתיה דלר'(דמיא)[שייך]כלל למאי דאיירי בה דמעיקרא קאמר ניטלין שמותר לטלטל ואין בו איסור מוקצה והדר קאמר אבל לא מחזירין שהוא משום איסור בנין מאי ענין זה אצל זה לא שייך כה"ג למיתני אבל כלל: רחת ומלגז מי מייחדי ליה לקטן · ורב יהודה ידע ליה לסיפא אלא דילמא הוה מוקי לה בשיחדה לכך ככל הנך דמתניתין ואם תאמר והאמר רב יהודה אמר שמואל בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג.) כלי קואי מותר לטלטל בשבת דהיינו לצורך גופו אע"פ שמלאכתו לאיסור ואין לומר דמשמע דשמואל קאמר ליה וליה לא סבירא ליה מדבעי מיניה מרב יהודה כוכד עליון וכוכד התחתון מהו אין ולאו ורפיא בידיה משמע דס"ל הכי ועוד דרב יהודה גופיה בסוף כירה(לעיל ד' מו·) קאמר שרגא דמישחא שרי לטלטולי ואין לומר דמיירי כשייחדו להיתר כדמוקי רב יהודה הכך דמתני' דהא כלי קואי לא משמע שייחדו דאם כן אפילו כוכד העליון וכוכד תחתון נמי ויש לומר דלא אסר רב יהודה אלא דומיא דפילוע אגוזים שהיא מלאכה גרועה לגבי קורנס שמיוחד למלאכה חשובה וכן כל הנך דמתניתין הוה אסור בלא ייחוד דמלאכת היתר שלהן מלאכה גרועה היא לגבי הנך כלים שמיוחדין למלאכה חשובה אבל כלי קואי ושרגא דמישחא מותר לטלטל לצורך גופן דמלאכה שלהן חשובה יותר מפיצוע אגוזים: בסיכי

אדעתא דרובא מדלקי שמואל איקלע לבי אבין תורן אתא ההוא נכרי אדליק שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר °אדעתא דנפשיה הוא דאדליק אהדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא:

הדרן עלך כל כתבי

כל °הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו (בשבת) שאינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן °נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזין קרדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגור בה את הגבינה מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות את הרחת ואת *המלגז לתת עליו לקטן את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו *°מחט של יד ליטול בו את הקוץ ושל סקאים לפתוח בו את הדלת: גמ' כל הכלים ניטלין ואע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול אדרבה בשבת מוכנין על גבי אביהן בחול אין מוכנין על גבי אביהן אמר אביי הכי קאמר כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ת"ר *°דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין אבל לא מחזירין ושל לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון דמחברי בארעא יש בנין בקרקע יש סתירה בקרקע אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי קסבר אי קסבר יש בנין בכלים יש סתירה בכלים ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים אמר אביי לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ושניטלו קאמר א"ל רבא [שתי תשובות בדבר] חדא דניטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין אלא אמר רבא קסבר *°אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע: נוטל אדם קורנס כו': אמר רב יהודה קורנס של אגוזין לפצע בו את האגוזין אבל של נפחין לא קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור א"ל רבה אלא מעתה סיפא דקתני ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן רחת ומלגז מי מייחדי ליה לקטן אלא אמר רבה קורנס של נפחין לפצע בו האגוזין קסבר דבר

אדעתא דרובא · הלכך ישראל עיקר ומחצה על מחצה נמי ליכא למיקם עלה דמלתא דאיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל ישראל ואיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל נכרי אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה ודאי עיקר אדעתא דידיה עביד וכיון דנר לאחד נר למאה שרי: תורן · מקום: דאייתי שטר · ההוא דאדלקה:

הדרן עלך כל כתבי

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהם · כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ודלתות שיש להם בלבן עמהן ניטלין עמהן: ואע"פ שנתפרקו · הדלתות מן הכלים ניטלין ואין דומין לדלתות הבית שאין ניטלין לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלי אבל אלו הן כלי אגב אביהן: קורנס · מרטי"ל: דבילה · מאחר שעשאה עיגול עבה היא מאד וקשה כגבינה וצריך קורדום לחותכה: ומגירה · כעין סכין ויש בו פגימות הרבה: לגור בה את הגבינה · לחתכו ולחלקו לפי שממהרת לחתוך דבר עב: מגריפה · ווידי"ל: לגרוף בה את הגרוגרות · מן החביות: רחת · פאל"א: מלגז · כמין עתר שקורין פורק"א של ברזל ולו ג' שיניים ומהפכין בו קש בגורן: לתת עליו לקטן · מזונות: כוש · פלך פוסי"ל: כרכר · ראי"ל: לתחוב בו · לאכול בו תותים וכל פרי רך: מחט של יד · מחט קטן שתופר בו בגדים: ושל סקאים · מחט גדולה שתופרים בה שקים: לפתוח בו את הדלת · מי שאבד מפתחו: גמ' ולא מיבעיא בחול · קא סלקא דעתך ואע"פ שנתפרקו אבשבת דקתני רישא קאי ומשמע אע"פ שנתפרקו היום מותרים ולא מיבעיא אם נתפרקו מאמש: אדרבה · מאי אע"פ שייך למתני הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למישרי משום דכי קדיש יומא הוו מוכנין לטלטל אגב אביהן: הכי קאמר כו'· ואע"פ לא ארבותא דנתפרקו בשבת קאי אלא ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת קאי ולא מיבעיא כשהן מחוברין: נוטלין · משמע מסלקין אותן בשבת [*מהיתר] ציר שלהן: לול · בנין העשוי לתרנגולין: לא נוטלין ולא מחזירין · כדמפרש ואזיל חזרתו בנין ממש הוא וסילוקו סתירה גמורה היא: מאי קסבר · שמתיר סילוקו ואוסר חזרתו: אי קסבר יש בנין בכלים · וחזרתו בנין על כרחיך אם יש בנין יש סתירה ואמאי נוטלין: ושניטלו קאמר · וה"ק דלת של תיבה שידה ומגדל שניטלו אין מחזירין: מאי אבל · כיון דלא תנא נוטלין לא שייך למיתני אבל: לעולם קסבר אין סתירה ואין בנין · הלכך נוטלין ומיהו אין מחזירין מדרבנן: גזירה שמא יתקע · בחוזקה בסכין ויתדות והוה ליה גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש: קורנס של אגוזים · המיוחד לפליעת אגוזים הוא דקתני מתניתין דנוטלין אותו למלאכתו משום דעיקרו למלאכת היתר: אבל של נפחים · דעיקרו למלאכת איסור לא: לצורך גופו · שגופו צריך עוד למלאכה אחרת של היתר אין מטלטלין אותו לאותה מלאכה וכ"ש אם אין צריך לגופו אלא לפנות מקומו דאין מטלטלין: מי מייחדי לקטן · בשלמא כולהו הני דמתני' איכא לאוקמא בעשויין ומיוחדין לכך בר מהני דליכא דעביד להו להכי:

דבר

מסורת הש"ס

לעיל קז. סנהדרין פד:

[תוספתא פ"ט]

[עירובין לה. ביצה י. יא: כב.]

*רש"ל ובס"י איתא מהיכר וכן איתא ברא"ש בד"ה לעולם

רבינו חננאל

בנכרי שאינו מכירו אבל אם מכירו אסור. ת"ש עיר של ישראל ונכרים דרין כו':

הדרן עלך כל כתבי הקודש

פי"ז כל הכלים ניטלין בשבת כו'. באנו לפרש מתי נפרקו בשבת או אפי' בחול. ואוקמה אביי להא מתני' אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת לפי שאינן דומין דלתות הכלים לדלתות הבית. כי דלתות הבית קבועין בקרקע ולא הוכנו להיטלטל. אבל הכלים הוכנו לטלטול וכ"ש דלתותיהן. ופשוטה היא. ומפרקינן* גזירה שמא יתקע. פי' שמא יתקע בה מסמר או יתד וכדומה להן: נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים וכו'. בא רב יהודה להעמיד משנתנו זו בקורנס המוכן לפצוע אגוזים. ולא כל קורנס מותר. אלא זה בלבד. אבל קורנס של נפחים וכדומה להן אפילו לצורך גופו אסור. ואקשי' עלה רבה אלא מעתה סיפא דקתני ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן. פי' לתת עליו מאכל לקטן כגון תבשיל. רחת ומלגז [מי] מכינין בנ"א לתבשיל

*) נראה דחסר בדברי רבינו וצ"ל דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין אבל לא מחזירין

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לעולם וכו' ופריך והא ניטלין קתני ולא תני נמי נתפרקו כו' ועוד מאי אבל:

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר איתיביה אביי לרבה *מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה א"ל הא מני ר' נחמיה היא דאמר *אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו איתיביה (*ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר *וב"ה מתירין) *ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו סבר לשנויי ליה כר' נחמיה כיון דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום ה"נ מייחד להו מקום איתמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ב]קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מאן דאמר דבשמים כ"ש דזהבים מאן דאמר של זהבים אבל דבשמים קפיד עלייהו: ואת הכוש ואת הכרכר כו': *ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה(א) בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה ר"א בן תדאי אומר [ג]תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאיליהם אמר רב נחמן הלכה כר"א בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן *טלטול מן הצד לא שמיה טלטול *והאמר רב נחמן האי פוגלא מלמעל' למטה שרי ממטה למעלה אסיר הדר ביה רב נחמן מההיא: מחט של יד ליטול בה כו': שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבינו מחט שניטל חררה או עוקצה מהו א"ל תניתוה מחט של יד ליטול בה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה איתיביה *מחט שניטל חררה או עוקצה טהורה אמר אביי טומאה אשבת קרמית *טומאה כלי מעשה בעינן לענין שבת מידי דחזי בעינן והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ אמר רבא מאן דקמותיב שפיר קמותיב *מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא מיתיבי *[ד]מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד *תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקינן זימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא [ה]אבל היכא דניטל חררה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות *אסובי ינוקא רב נחמן *אסיר ורב ששת [ו]שרי אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן *אין עושין אפיקטויזין

רש"י

דבר שמלאכתו לאיסור· אם צריך בשבת לגופו(ג) של מלאכה אחרת של היתר מותר: מדוכה· שדוכין בה שום: אם יש בה שום מטלטלין אותה· אגב השום: ואב לאו אין מטלטלין· כגון לישב עליה כיון דעיקר מלאכתו לשחיקה דהיא מלאכת איסור משום טוחן: תשמישו. תשמיש המיוחד לו: ושוין· ב"ש וב"ה שנחלקו בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר ביו"ט: שאם קצב עליו בשר· עכשיו לצורך שמחת יו"ט: שאסור לטלטלו· דהאי דקשרו ב"ה משום שמחת יו"ט קשרו אלמא משום דעלי מלאכתו לאיסור לכתישת טרגים וטיסני וקליפת עלים לעבד בהן עורות אסור: הכל מודים· רבנן דאיפלגו אדר' נחמיה: בסיכי זיירי ומזורי. כלי לבעין הן ורבינו הלוי פירש כלי אורגין סיכי הן עמודין זיארי הן קנים שבשתי ומזורי כובד עליון ותחתון ולאשון כראה לי דזיארי לשון עוצרים הן כמו מעצרתא זיירא (ע"ז דף ס:) : דקפיד עלייהו· האומן שלא יתלכלכו ושלא יתעקמו: מייחד להם מקום· מקצה להן בידים: הני כמי· [ו]עלי ומדוכה: קורנס של זהבים· אע"פ דקפיד עליה קצת שצריך שיהא חלק לרדד טסין אפ"ה כיון שמתקן על ידי הכאה שמכה על הסדן לא מקפי ליה וכ"ש של שאר נפחים כרבה: בשמים· לשחוק בו: קפיד עליה· שלא ימאס: פגה· תאנה שלא בשלה כל צרכה וטומנין בתבן להתבשל ותבן מוקצה הוי לטיט: אם מגולה מקצתה· שיכול לאוחזה במקום המגולה דאפי' טלטול מן הצד ליכא שאין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה והתבן נשמט ונופל: פוגלא· כגון תלוש שהטמינו בארץ ונתגלה ראשו: מלמעלה למטה שרי· אם היה העליון שלה למעלה והקצר למטה וכשהוא שולפה חולצה מעליון שלה לתחתון שלה ורוחב הגומא למעלה מותר דליכא טלטול לעפר כלל שהרי נתגלה ראשו: ממטה למעלה אסור· שמזיז עפר לפי שהגומא קצרה מלמעלה ורוחב הגומא מלמטה ואע"ג דטלטול עפר מן הצד הוא שאינו אוחזו ממש בידו: חררה· חור שלה: עוקצה· פויינט"א: מהו· לטלטלה מי בטל תורת כלי מינה או לא: כלי מעשה· שמעשה שלו קיים: ולא אמרו נקובה· להיות תורת כלי עליה יותר משאין נקובה אלא לענין טומאה וקס"ד דבנטל חור שלה קאמר דלענין טומאה בטל שם כלי מינה ולטלטול שרי: בגולמי· גולמי מחטין העומדות לינקב דנקובה נגמרה מלאכתה ושאינה נקובה אינה נגמרה מלאכתה הלכך לענין טומאה הוא דלא הוי כלי אבל בטלטול שריא דחזי לקוץ: דמימליך· ולא נקיב לה: ומשוי לה מנא· כמות שהיא ולנטילת קוץ: גרוטאות· שברי מתכות אדם זורק' לבין גרוטאו' ובטל שם כלי מינה: אסובי ינוקא· להחליק סדר אבריו כשהוא נולד אבריו מתפרקין וצריך לייסבן: אסיר· דדמי למתקן: אפיקטויזין

תוספות

בסיכי זיירי ומזורי· פי' בערוך* פי' סיכי הם יתדות המוכנין לנפץ בהן משי וכיוצא בה תרגום יתדות סיכי זיירי כלי עץ כמו קרשים שכובשין בהן בגדים דתנן (לקמן דף קמא·) מכבש של בעלי בתים מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן שמלבנו ואלו כלים מקפיד עליהם שלא יתעקמו ולא יתפגמו שלא יתקלקלו הבגדים והמשי ומסיח דעתו מלטלטלן וכן מפרש בירושלמי זיירי דין עצר ביה מזורא דין חביט ביה ולפי' הקונט' דמפרש מזורי כובד עליון וכובד תחתון נ"ל דסבירא ליה כמאן דאסר בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג·) : הא כמי מייחד לה מקום· מ"מ משום שמחת יו"ט מותר לטלטלו לקצב עליו בשר: *)הדר ביה רב נחמן מההיא· מסתברא דמההיא הדר ביה מדאמר בפרק תולין (לקמן דף קמא·) אמרי בי רב תניגא דלא כרב נחמן: פגה שהטמינה כו'· [ס]מיירי שהניחה שם ע"מ ליטלה אבל אם הניחה שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור כדאמר לקמן בפרק נוטל (ד' קמג:) גבי אבן שעל פי החבית לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור: האי פוגלא· וא"ת האי פוגלא היכי דמי אי במניח מ"ט דמאן דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כ"ש טלטול מן הצד ואי בשכח מ"ט דמאן דאסר אפי' טלטול גמור שרי לצורך לטלטל אגב היתר לקמן בפרק נוטל (קמא. וד' קמג:) במעות שעל גבי הכר בצריך למקומו דמטלטלו בעודן עליו ואבן שעל פי החבית כשהוא בין החביות מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל דמניח על מנת ליטלה איירי אע"ג דבשכח דמי כמו טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בסוף במה טומנין (לעיל דף נא·) דשרי לנער משום דאין מניח לכל השבת ובעצמות וקליפין דריש ביצה (ד' ב·) דשרי ב"ה לסלק את הטבלא ולנער מ"מ לא היה לו להניח באותו ענין שיצטרך טלטול מן הצד ועצמות וקליפין לא מסתייה דלא ליגח בהן על גבי השלחן וטמן וכיסה דפרק במה טומנין (לעיל ד' נא·) אין לחוש כיון דאפשר בניעור דאפילו טלטול מן הצד ליכא א): מדלענין טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא· תימה הא תנן לקמן *כל הכלים הניטלין שבריהן ניטלין אע"ג דלענין טומאה לא הוי מנא כשנשבר אלא על ידי ייחוד לפי' הקונטרס דסוף המצניע (לעיל דף צה:) י"ל דה"פ מדלענין טומאה [ס]לאו מנא אפי' על ידי ייחוד דכיון דניטל חררה או עוקצה לא מהני ביה ייחוד לענין שבת נמי לאו מנא היא אבל היכא דהוה מנא לענין טומאה ע"י ייחוד איכא למימר דהוי מנא לענין שבת אפי' בלא ייחוד כיון דיכול להיות כלי לענין טומאה וכן משמע בסמוך דתרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי דזימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא משמע דלהכי מותר לטלטל אע"ג דטהורה היא דהכתי לא מימלך עלה כיון שראוי ליחדה להיות כלי ב): אסובי ינוקא· לאו היינו לפופי ינוקא דשרי בפרק במה אשה (לעיל דף סו:) ולקמן בסוף חבית (דף קמז:) דהיינו שכורכין אותו בבגדים וקושרים בחגורה רחבה וכן פירש בקונטרס בסוף מפנין ג) כי היכי דלא תקשי דרב נחמן אדרב נחמן דשרי התם לפופי והכא אסר אסובי והא דתנן בפ' חבית (שם) אין מעלבין את הקטן פריך לה התם אההיא דלפופי ומוקי לה בחומרי שדרה דמיחזי כבונה וקשה דמייתי לה מאין עושין אפיקטויזין שהוא תיקוני גברא כדפירש בקונטרס הוה ליה לאתויי מסיפא דאין מעלבין את הקטן דהוי נמי תקוני ינוקא ודמי טפי שהכל בקטן מענין אסובי ופירש רבינו תם דהכי נמי מייתי ונקט רישא [ס]אין עושין אפיקטויזין כו' עד אין מעלבין:

א) [ועי' תוס' לעיל דף נא. ד"ה או טמנן]. ב) [וע"ע תוס' חולין דף נה. ד"ה שיעורן]. ג) [דף קכט:] *) שייך לקמן קודם ד"ה מדלענין

...כה קטנה: תוס' ד"ה פגה שהטמינה וכו' מיירי שהניחה. עיין לעיל דף נא ע"א תוס' ד"ה או תוס' ד"ה מדלענין וכו' לאו מנא אפילו ע"י יחוד. ע"ל דף מט ע"ב תוס' ד"ה לא אמרו: תוס' ...ד"ה אסובי ינוקא וכו' אין עושין אפיקטויזין. וכזה כתבו תוס' בשם ר"ת שבועות דף ט ע"ב ד"ה כדאמר ושם ד"ה ומאן דתני וכגיטין דף פ ע"ב ד"ה זו דברי ר"מ ובנזיר דף כד ע"ב ד"ה למדני. ובברכות דמ"ס ע"א ...ה ג' שאכלו אינן רשאין לחלק ובמעילה דף יב ע"ב תוס' ד"ה חלב המוקדשים: בעין משפט אות ו' מיי' פכ"א מהלכות שבת. לא נמצא שם מזה. וע"ש בהלכה ל"א ובהה"מ:

עין משפט נר מצוה

[ערך זיירי]

ו א טוש"ע או"ח סימן תקט סעיף ס:

ז ב מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ג [ועי' בכ"י]:

ח ג מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ט:

ט ד ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יא:

י ו מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יד ופכ"א הלכה לא טור שו"ע או"ח סימן של סעיף ט:

רבינו חננאל

לתבשיל וכדומה לו. ולא מצא רב יהודה פירוקי והעמיד רבה משנתנו בקורנס של נפחים וה"ה לכל קורנס. ושמעינן מינה דכל דבר שמלאכתו אפי' לאיסור כגון מלאכת הקורנס של נפחים שהן עושי מלאכת כלי נחשת וברזל. ומלאכתם [זו] שהוכנו לכך אסורה בשבת. אם הוצרכו (לומר) [לדבר] שהוא מותר בשבת. כגון פיצוע האגוזים שהן הכנת מאכל ואינה מלאכה מותר. ואקשינן עליה והא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין [אותה] ואם לאו אין מטלטלין אותה. דכיון שמלאכתה לאיסור היא אפי' לצורך גופה אין מטלטלין אותה. ופריק ליה מני מתניתא ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. פי' מצאנו ר' נחמיה שאמר בפי' אפי' טלית ואפי' [תרווד] אין ניטלין אלא לצורך והיא טלית ללבישה. ותרווד לאכל בו ומתני' דקתני נוטל אדם קורנס לפצוע בו [וקרדום] (ומדוכה) דלא כר' נחמיה. ותוב אקשי' עליה ושוין שאם קצב עליו בשר ופשוטה היא. ומוקמינן להני מתניתא לדברי הכל ואפילו לרבנן ומודו רבנן במדוכה ובעלי דכיון דקפיד עליה מכין עליה מקום וגמר בדעתו שלא לטלטלן מאותו מקום. לפיכך אסור לטלטלן מן המקום המוכן להם. ודין אלו כדין סיכי זיירי ומזורי. פי' סיכי הן יתדות המכונין לנער בהן משי וכדומה לו. והן תרגום של יתדות סיכי. זיירי. כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים. כדתנן מכבש של בעלי בתים. מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על אבן בעת שמלבנן. ואלו כולן קפיד עליהן שלא יתעוותו או יפגמו. שאם יפגמו יקרעו הבגדים והמשי. לפיכך מסיח דעתו מטלטולן ונעשו מוקצים ועל כן אסור לטלטלן. וכך זה מפורשין בתלמוד א"י. בזייר די [במכונה] עצר ביה· במזורה. די חבוט ביה (בכיבאנא) די כתיש ביה. ונתבררו דברי משנתנו כי כל הקורנס מותר לפצוע בו אגוזין ואפי' קורנס של זהבים. ובקורנס של בשמים חלקו בו ר' חייא בר אבין ורב שמן בר אבא משמיה דרבי יוחנן. ר' חייא אוסר. ורב שמן מתיר. ומסתברא כר' חייא חדא דכיון דקפיד עליה דלא ליפגום כזיירי דמי. ותוב דהוא אשכחן דהוה תדיר קמי ר' יוחנן דהוה גרים ודייק. והוה מהדר תלמודיה עליה כל תלתין יומין: ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור. אלעזר בן תדאי [אומר] תוחבן בכוש או בכרכר והן נגערות מאליהן. פי' פגה כדכתיב התאנה חנטה פגיה והן פירות שלא נתבשלו באילן וטמנן בתבן להתבשל בחמות התבן להוכשר לאכילה. והררה ע"ג גחלים טמנה בהן ליאפות מבעו"י ובא בשבת לנוטלן ת"ק סבר אסור להסיר הגחלים או התבן מעליהן ולישלן. אלא אם מקצתן מגולין אוחז בידו המקום המגולה ואם אין בהם מקום מגולה בחררה בלא גחלים. ובפגה בלא תבן אסור לטלטלן. ואלעזר בן תדאי סבר אע"פ שאין בהן מקום מגולה תוחבו בכוש או בכרכר. פי' נועץ בהן כוש והוא דתנן כוש את הצינורא או כרכר שהוא וכו'. ומגביהין ונופלין התבן או הגחלים מאליהן ואח"כ נוטלן בידו שלא נמצא טלטול הגחלים והתנן כדרכן אלא מן הצד. ואמר רב נחמן הלכה כאלעזר בן תדאי. וכי רב נחמן סבר דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול, והא רב נחמן בפרק ר' אליעזר אומר תולין. בסופו בגמרא הקש שע"ג המטה לא ינענענו בידו כו'. אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלן למטן שרי.

רב נסים גאון

הכל מודין בסיכי זיארי ומזורי. בגמרא דבני מערבא גרסי זיריה דו עצר בה מזורי דו חבט בה וסיכי הן יתידות וגלוי הוא הדבר וידוע לכל:

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ז:
יב ב מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה י:
יג ג מיי' שם פ"ב הל"ב:
יד ד ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טור ושו"ע או"ח סימן שח סעיף א:
טו ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג ד:
טז ז מיי' פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא:
יז ח מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה יד:

וסכינא דאשכבתא · פירש בקונטרס סכין שהקצבים מקצבין בה בשר וי"מ סכין ששוחטין בה שמקפיד שלא תיפגם ויש ליזהר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו דהוי כיתד של מחרישה דאפי' ר"ש מודה כדאמרינן בסוף מכילתין (דף קנז:):

מקצוע של דבילה · לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול דהא פשיטא דכוסות וקערות ולגוחיות היו מטלטלין:

איתיביה אביי מדוכה · בשלמא לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשנויי כר' נחמיה כדשני לעיל ואביי נמי הוה ידע דהא משני ליה רבה הכי לעיל אלא פריך לרבא אולי יאמר תירוץ אחר ורבא לא בעי לשנויי כר' נחמיה דלית הלכתא כוותיה ורבה דמשני ליה כר' נחמיה משום דמשמע ליה אין מטלטלין אותם בשום ענין: הכא נמי מחמה לצל · והא דנקט לקצב עליו בשר אע"ג דלצורך גופו ומקומו נמי שרי לאשמעינן דאפילו בהא פליגי ב"ש דלא שרו מחמה שמחת יו"ט:

לא סידור קנים · אע"ג דאין שבות(א) במקדש כמה שבותים אשכחן במקדש *שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחללים את השבת: *הרי היא ככל הכלים · אע"ג דקודם התרת כלים נשנית איכא למימ' ככל הכלים כעין כוסות וקערות:

הא

[במשנה שבמשניות ליתא ר' יוסי אומר וכן מוכח מסוגיא דלקמן קנז. ע"ש אבל בעירובין לה. איתא סבר לה כר' יוסי דאמר כל הכלים ניטלין וכו' וצ"ע וכן ברי"ף ורא"ש איתא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו']

[וע"ע תוס' מנחות נז. ד"ה לא סדור ותוספות עירובין דף קב: ד"ה והעליון]

אפיקטויזין · להקיא שותה משקים ומקיא ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [היום] הרבה כדאמרי' בפרק חבית ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקת סממנין דהא לאו לרפואה היא אסור משום דמתקן גברא: הכא אורחיה · והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו: ליטול בה את הקוץ · אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה דליכא משום שחיקת סממנין שרי: פקיד · הקוץ הזה אינו מחובר בו אלא מופקד ונתון שם והוצאה זו אינו תיקון: הכא לא פקיד · ודמי למלאכה שמסדרן ומכניסן למקום חבור: מתני' קנה של זיתים · לאחר מסיקתן צובר במעטן ושמן מתאסף בתוכן ונוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם גמרו כל צרכן ומגיען לבית הבד: אם יש קשר בראשו · כעין פקק של קנה קולמוס: מקבל טומאה · דכלי הוא לפי שעב בראשו קצת: ואם לאו · לא דמי לכלי ובגמ' מפרש לה: גמ' ואמאי · כי יש בו קשר בראשו נהי נמי דקשר משוי ליה מנא מיהו פשוטי כלי עץ הוא שאפילו חלול הוא אין חללו עשוי לקבל כלום: הופכו ורואה · בחלל ראשו שמסתייר שם ע"י שהוא פקוק בקשר מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיעו לעצור וזו היא לו קבלה בחלל שלו ואם לאו שאין קשר בראשו אין השמן נראית שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הלכך לאו לקבל הוא עשוי והוי פשוטי כלי עץ ובין כך ובין כך ניטל בשבת דהא כלי הוא להפוך בו זיתים: מתני' מסר הגדול · מגירה גדולה שעשויה לקצוץ קורות: ויתד של מחרישה · הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה קולטר"א בלע"ז דהנך קפיד עלייהו ומייחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת: גמ' אוכלא דקצרי · כלי נחושת העשוי כנפה נקבים נקבים והוא של כובסים ונותנו על הבגדים ומזלף בו המים עליהן וי"מ שמגמרין ומוגמר מתחתיו והבגדים מונחין עליו ומתגמרין דרך הנקבים: חרבא דאושכפי · סכין של רצענין: וסכינא דאשכבתא · סכין של בית המקולין שהקצבין מקצבין בו בשר: חצינא · דולויר"א כל הני קפדי עלייהו משום דמפגמי ומקצי להו בידים: ג' כלים · ותו לא ולקמן אמרינן דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על

תורה אור

אפיקטויזין בשבת ורב ששת התם לאו אורחיה הכא אורחיה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ורב נחמן התם פקיד הכא לא פקיד: מתני' קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אין מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת: גמ' אמאי פשוטי כלי עץ הוא *ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה מ"ט *דומיא דשק בעינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו: מתני' *ר' יוסי אומר *כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה: גמ' אמר ר"נ *האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי ת"ר *בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה ווהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה מאי התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ועדיין בידו אחת אין בשתי ידיו לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפי' בשתי ידים א"ל רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו אלא אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ועדיין באדם אחד אין בשני בני אדם לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם *איתיביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה *ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל אמר ר' חנינא *) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב °בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות אמר ר' אלעזר קנין ומקלות גלוסטרא ומדוכה כולן קודם התרת כלים נשנו קנין דתנן *לא סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת מקלות דתנן *מקלות דקין חלקין היו שם ומניחו על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט (*אמר) רבי אלעזר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח

ידו

*) [עי' תוס' ב"ק לד. ד"ה בימי]

נחמיה יג

טלטול כל הכלים כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת מפני שהיו מקילין בה: מקצוע · איזמל שמחתכין בו דבלה יעשהו במקצועות מתרגמינן באיזמליהון (ישעיה מד): זוהמא לסטרון · כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה: וסכין קטן · שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין דהני תדירין בתשמיש: התירו · עוד כשראו שחזרו להזהר קצת באיסור שבת וחזרו והתירו כשנזהרו יותר וחזרו והתירו ולקמיה מפרש מאי כולהו הנך התירו: עד שאמרו · עוד חזרו והתירו את הכל עד שאמרו הכל ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו': התירו · לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר לדבר המותר בשבת התירו לטלטל לצורך גופו אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי אבל לא משום שהוצרך למקומו: וחזרו והתירו · את אלו לצורך מקומו: וחזרו והתירו אף מי שמלאכתו לאיסור · והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: כל הכלים · הללו שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו ואביי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה דאמר לעיל קורנס של נפחים שנינו לדבר שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו: א"ל רבא מכדי · לצורך התירו בפעם ראשונה: מה לי גופו מה לי מקומו · תרווייהו צורך נינהו: מחמה לצל · שאינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו אלא חס עליו שמא יתבקע בחמה: עד שאמרו · היינו עוד היתר אחרינא כל הכלים אפי' גדולים ומיהו לכדאוקימנא של היתר אפי' מחמה לצל ושל איסור לצורך גופו או מקומו: אין מטלטלין אותה · בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה לצורך מקומה קאמר אלא לדידך אמאי: משנה זו · דלעיל בראשונה היו אומרין ג' כלים ותו לא משום דהוו מזלזלים בשבתות דכתיב בימים ההמה וגו': קנים ומקלות כו' · משניות הן כדמפרש ואזיל: קודם התרת כלים · מנין האחרון שהותרו כולן לצורך גופן לאביי ולרבא אף לצורך מקומו: לא סידור הקנים · שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהן שלא יתעפשו: ולא נטילתן · מן המערכה ישנה: דוחה את השבת · אלא נכנס בע"ש ונוטל הקנים ולמחר מסלק המערכה הישנה ומסדר החדשה בלא קנים ולמוצאי שבת נכנס ונותן הקנים ביניהן זו נשנית קודם היתר מנין הראשון דהא מלאכתן להיתר וקאסר להו לצורך גופן: מקלין דקין וחלקין היו · בעזרה בפסח שחל להיות י"ד בחול:

ידו

רבינו חננאל

ממטן למעלן אסיר. פי' אם יש לאדם פוגלא טמונה בתבן או אפילו בעפר תיחוח עומדת כעין נטועה ראשה טמונה ועליה מגולין עכשיו כשבא לנוטלה אם אוחזו בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה. אע"פ כשמגביה התבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי אבל לאחוז קצה הראש הטמונה ולהגביהה ממטה למעלה לא. אלמא שטלטול מן הצד שמיה טלטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא. מחט שניטל חררה או עוקצה. פי' חרירה הנקב שלה. עוקצה ראשה הוא. חירודה תרגמה אביי אליבא דרבא בגלמי והן פשוטין כדתנן גלמי כלי מתכות טהורין פשוטיהן טמאין ואלו הן וכו'. והן חוטי ברזל משוכין וחתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט. וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם. כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להעשות כלי ניטלין בשבת. אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור. גרוטאות הוא לשון יון. ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להתיכם. ונקראין גרוטאות ומיכן נהגו לקרות לתגר גרוטאות:

אסובי ינוקא. פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק משימה החיה את אצבעותיה בפיו ומסלקת אותה הערלה. ופעמים שמקיא התינוק ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין אפיקטויזין בשבת כו'. ורבותינו הגאונים אמרו פי' אחר. ואנן כתבנו מה שקבלנו מרבותינו: מתני' קנה של זיתים כו'. ואמרינן אמאי פשוטי כלי עץ הוא ואין מקבלין טומאה. ומפרקינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בו את הזיתים הופכן ורואה בו. ולא פי' מה הוא רואה בו. אבל פירשו בתלמוד א"י. קנה שהתקינו להיות בודק בו הזיתים. כיצד הוא יודע אם מלוכלך במשקה בידוע שנגמרה מלאכת המעטן. ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן. א"ל ר' מנא לא תני שמואל אלא להיות שולה בו הזיתים. כלומר יש בו בית קבול: אמר רב נחמן האי אובלא דקצרי כיתד של מהרישה דמי. ואסור לטלטלה. אובלא. אבן גדולה שנותן הכובס עליה היריעה שרוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליו במזורי. מכה ומהפך ומכה. ואחרי שילשים שוטחה ומייבשה. ועוד חוזר ושורה אותה פעם אחר פעם עד שתתלבן היטב. וי"א כלי חרס מנוקב שטופין אותו ע"ג גחלים ומקטרין בגפרית הכלים ללבנן. אמר אביי חרבא דאושכפי. וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמו ואסור לטלטלם. חרבא דאושכפי. איזמל של שכף כדמתרגמינן עשה לך חרבות צורים. איזמלין חריפין. סכינא דאשכבתא. סכין המיוחדת לשחיטה בלבד. חצינא דנגרי הוא גרזן. והוא המעצד של חרש כיון דקפדי אפגמיהו קבע ליה מקום ומסיח דעתו מלעשות בהן מלאכה אחרת הללו וכיוצא בהן שהן מוקצה אסור לטלטלן בשבת. והרי מפורש בסוף פרק מי שהחשיך דכולהו הני היינו טעמא דאסירי משום דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו. ואפילו ר' שמעון מודה דתנן סתמא לדברי הכל כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. מקצוע של דבילה כלי ברזל שחותכין בו דבילה. זומליסטרון תרווד שמהפך בו הקדירה. כדתנן זומליסטרא שנוטל כפה טמאה מפני המזלג וכו'. א"ר חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת. כיון שראום כך שהקילו בשבת אסרו להן כל הכלים ושרי להן הא דתנן רבנן. בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזומליסטרון של קדירה. וסכין קטנה. כיון שנגדרו וחזרו לדקדק בשמירת שבת היו מתירין להן והולכין עד שהתירו הכל חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה. וכך הוא מפורש בתלמוד א"י: א"ר אלעזר קנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה כולם קודם התרת כלים נשנו. ולפיכך נשנו באיסור. קנים הם קנים של לחם הפנים. והן שנוין במס' מנחות

רב נסים גאון

בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בו. בגמ' דבני מערבא גרסי דבי ר' ינאי אמרי קנה שהתקינו להפך בו זיתים כיצד הוא יודע אם היה מלוכלך במשקה בידוע שנגמר מלאכת המעטן ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן אמר לון ר' לא תני שמואל אלא להיות שולה בו את הזיתים ומשום הכי אמרי דמקבל טומאה והואיל וככלי קיבול דמי. אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי אוכלא דקצרי הוא כלי שדומה לדלעת ומנוקב הוא כולו נקבין ובו מזלפין מים הכובסין על הבגדים ומשכחת לה בפ' כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף נב) אמרו מנקבין אותו ככברה אמר אביי כאוכלא דקצרי:

מסורת הש"ס

[חולין כה.]
לעיל פג: חגיגה כו: מנחות לו:
[בכורות לח.]
לקמן קנז. עירובין לה.
[גי' הערוך בערך אבל אובלא וע"ש פירושו בשני אופנים]
[תוספ' פט"ו]
[לקמן קכד.]
ביצה יח. [תוספ' ביצה פ"א]
מנחות צו.
פסחים סד.
[נ"ל ר' אלעזר אומר]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא סידור וכו' דאין שבות. נ"ב ע"ל פרק המצניע דף צו בתוס' ד"ה שלא זילתא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' אשכחן במקדש. ע"ל דף קכו ע"א תוס' ד"ה המונח:

ידו על כתף חברו · דלא מטלטלי מקלות : גלוסטרא · דתנן לרבי יהושע אמר נגר שיש בראשו גלוסטרא שראשו עב וראוי לדוך בו שום וטוענין בו דלת : שומטה מפתח זה ותולה בחברו · ואע"ג דצריך לגופו לתלותו בחברו ולנועלה בו שומטו ע"י גרירה אבל טלטול גמור לא ואע"פ שמלאכתו להיתר לא שרי ליה לצורך גופו : מדוכה הא דאמרן · לעיל אע"ג דשנייה רבא לעיל מחמה לצל ואביי שנייה לצורך מקומו שינויי דחיקי נינהו אלא קודם התרת כלים שנו : קנים טעמא מאי · מסדרין אותם במערכה : משום איעפושי · דלא סמכינן אניסא ומשום ההוא פורתא שהישנה מתעכבת בלא קנים מלילי שבת לשבת והחדשה משבת למוצ"ש לא מיעפשי : כדר"א · מניח ידו על כתף חבירו : שאינה מעורבת · שהרבה בתים פתוחים לה ולא עירבו דכלים ששבתו בבתים אסור להוציאן לחצר וששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר שהחצר כולו רשות לעצמו הוא והבתים מיוחדים לכל איש ביתו : תוך הפתח · שנטל הנגר משם וקא מטלטל מנא דבית בחצר · הלכך שומטה אין דטלטול מן הצד היא אבל טלטול גמור לא : מדוכה רבי נחמיה היא · דאמר* ובעירובין (דף לה·) אפילו טלית ואפי' תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמיש המיוחד : מתני' ה"ג במתניתין כל הכלים ניטלין לצורך כו' : גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר רבה כו'· לצורך דשרי תנא קמא היינו דבר שמלאכתו להיתר ומטלטלו לצורך גופו : שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר · ומטלטלו שלא לצורך גופו אבל צריך למקומו : ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו. הוא דאיסתראי אם צריך לו למלאכת היתר אבל שלא לצורך גופו ואע"ג דצריך למקומו לא ורבה לטעמיה דאמר לעיל (דף קכב:) גבי קורנס של נפחים נמי מותר לצורך גופו : א"ל רבא כו' אלא אמר כו' · ולרבא דמוקי אליבא דרבי נחמיה דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר ע"כ האי לצורך גופו כגון שזה התשמיש מיוחד לו דתניא לקמן בפרק חבית (דף קמו.) רבי נחמיה אומר אפילו תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישן ולצורך מקומו נמי לרבא כלצורך גופו ותשמישו דמי ולרבה לצורך גופו הוא דשרי רבי נחמיה ודוקא לתשמיש המיוחד לו ובין לרבה ובין לרבא דוקא דבר שמלאכתו להיתר אבל דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו לא שרי רבי נחמיה דהאי צורך גופו לאו תשמיש המיוחד לו הוא דהא מיוחד למלאכת איסור : לרבה אליבא דרבי נחמיה · דאמר דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו לא : הני קערות · לאחר אכילה היכי מטלטל להו לסלקן מלפניהו : ואם לאו אין מטלטלין אותה . בשלמא לרבה כגון דאין צריך לגופה [אלא למקומה] אלא לדידך אמאי : וכן בדלת · אוקימנא במסכת ביצה וכן הדלת אין סומכין בבקעת וביו"ט קיימי : והא בקעת ביו"ט מלאכתה להיתר היא · דלהסקה חזי וקיימא וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת וכל שכן לצורך מקומה: ומשני התם(ב) טעמא כיון דבשבת אסור דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור היא ביום טוב נמי אסור גזירה י"ט אטו שבת : משילין פירות דרך ארובה ביום טוב · בהדיא תנן אבל לא בשבת פירות השטוחים על הגג לייבשן ורואה גשמים ממשמשים ובאין משילן לארץ דרך ארובת הגג דלא טריחא מילתא דנופלין מאליהן אלמא דלא גזרינן ופרכינן ומי לא גזרינן והתנן אין בין כו': לא קשיא הא. דתנן משילין דשרי טירחא ביו"ט משום איבוד ממון רבי יהושע היא שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור : והא דתנן אין בין כו' ר"א היא : דאפשר בהערמה · דמיחזי כמאן דעביד לצורך יו"ט אבל גבי משילין דליכא הערמה לדמויי להתירא לא :

ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט גלוסטרא דתנן* נגר שיש בראשו גלוסטרא ר' יהושע אומר שומטה מן פתח זה ותולה בחבירו בשבת ר' טרפון אומר הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר מדוכה הא דאמרן אמר רבה ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים נשנו קנים טעמא מאי משום איעפושי בהאי פורתא לא מיעפש מקלות אפשר כר' אלעזר גלוסטרא כדרבי ינאי דאמר רבי ינאי בחצר שאינה מעורבת עסקינן רבי יהושע סבר תוך הפתח כלפנים דמי וקמטלטל מנא דבתים בחצר ור' טרפון סבר תוך הפתח כלחוץ דמי ומנא דחצר בחצר קא מטלטל מדוכה ר' נחמיה היא: **מתני'** כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך *ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: **גמ'** מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר *רבה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ואתא רבי נחמיה למימר ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו אין לצורך מקומו לא אמר ליה רבא לצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה אלא אמר רבא לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו שלא לצורך ואפי' מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ואתא רבי נחמיה למימר ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא ויתבי וקאמרי לרבה אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן אמר להו רב ספרא מידי דהוה אגרף של רעי אמר ליה אביי לרבה למר אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן להו אמר ליה רב ספרא חברין תרגמה מידי דהוה אגרף של רעי איתיביה אביי לרבא* מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה *ושוין שאם קיצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל והא דתנן *אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת והא בקעת דביום טוב דבר שמלאכתו להיתר הוא אלמא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אסור התם(א) מאי טעמא כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא גזירה יו"ט אטו שבת וכי תימא שבת גופיה תישתרי דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי הני מילי היכא דאיכא תורת כלי עליו היכא דליכא תורת כלי עליו לא ומי גזרינן והתנן* משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת ומי לא גזרינן והתנן* אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבי יהושע *דתניא אותו ואת בנו שנפלו לבור ר' אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות ר' יהושע אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט *ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דאפשר לפרנסה אבל היכא דלא אפשר לפרנסה לא אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דאפשר בהערמה אבל היכא דלא אפשר בהערמה לא אלא אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל דתנן בית שמאי אומרים

אין

הא ר"א · הסיא דאין בין אע"ג דבפ"ק דמגילה (דף ז:) דייקינן עלה הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין וקאמר מתני' דלא כרבי יהודה ור"א סבירא ליה כר"י ועדיפא מדרבי יהודה כדאמר בריש תולין (לקמן דף קלז:) איכא למימר דההוא תנא סבר לה כוותיה בחדא דגזרינן י"ט אטו שבת ופליג עליה במכשירין ועוד יש לומר דאין בין דפ"ק דמגילה מיירי במילי דאורייתא ואין בין דהכא היינו דתנן במשילין (ביצה ד' לז:) דמיירי במילי דשבות ואיכו מענין אחד תלע דהכי פריך עלה בפ' משילין כדפריך הכא בשמעתא ולא פריך בפ"ק דמגילה והא דדייק התם הא לענין מכשירין זה וזה שוין לא דייק בפרק משילין :

רבינו חננאל

שאסור בשבת סידורן ונטילתן מתוך לחם הפנים . מקלות מפורש במס' פסחים . בזמן שחל י"ד להיות בשבת אסר ר' אלעזר לטלטל מקל ולהניחו על כתיפו ועל כתף חבירו לתלות הפסח בו ולהפשיטו. וכן גלוסטרא . היא משנה בכלים פ' י"א שאסר ר' יהושע לטלטלה בשבת. תוספתא דכלים בתחלת בב"מ קלוסטרא ר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין. ברוריה אומר שומטה מפתח זה ותולה בחבירו בשבת. כשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר יפה אמר ברוריה . והוא הזה בעירובין בסופו. מדוכה זו שאמרנו למעלה אלו כולן כלים הן וקודם התרת כלים נשנו שאסור לטלטלן בשבת . (* אבל אחר התרת כלים מותרין הן וחלק רבא על רבי אלעזר ואמר דלמא אחר התרת כלים נשנו ואסורין הן לעולם . ודבריו פשוטין הן : מתני' כל הכלים הניטלין לצורך ניטלין לצורך ושלא לצורך כו'. פירש רבא משנה זו לצורך דבר שמלאכתו להיתר כגון קערות וכוסות וכדומה להן . שמותר לכתחלה לטלטלן לאכול ולשתות בהן הללו מותרין לטלטלן בין לצורך גופו לאכול בהן בין לצורך מקומו לפנותן כדי לישב במקומן . דבר שמלאכתו לאיסור כגון קורנס של נפחים וכדומה לו לצורך גופו לאכול בהן(מותר) [כגון] לפצוע בו אגוזין מותר. אבל לצורך מקומן אסור. ורבי נחמיה אמר אפילו דבר שמלאכתו להיתר כגון קערות וכדומה להן לצורך גופו לאכול בהן מותר. אבל אחר שיאכל בהן אסור לטלטלן [לצורך] מקומן . ועל זה הקשה ליה אביי לרבה למר אליבא דר' נחמי' הני קערות כלומר שאינו מטלטלן אלא לצורך אכילה בהן אחר שיאכל אדם היאך מטלטלן ומסלקן מן השולחן. והשיבו לו כבר נתקשה זה לרב ספרא חברין . ופירק מידי דהוה אגרף של רעי . דתניא בתוספתא גרף של רעי ושל מימי רגלים נוטלן ושופכן וכו' . ובזמן שאמר רבה דברים הללו השיבו רבא לצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה. אלא אמר לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו . שלא לצורך אפילו מחמה לצל . ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין . מחמה לצל לא . ואתא ר' נחמיה למימר דאפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין. מחמה לצל לא. מותיב אביי (לרבה) [לרבא] לדידך דאמרת דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך מקומו מטלטל והרי מדוכה שאינה מטלטלת אלא לצורך גופה אם יש בה שום . אבל אין בה שום לצורך מקומה אסור לטלטלו ופירק ליה הכא במאי עסקינן בשצריך לטלטלה להסירה מן החמה שלא תיבקע ולהניחה בצל . וכן שאר השמועה כולה פשוטה היא

*) דברי רבינו כמות שהם אין להם הבנה ונראה דצ"ל אבל רבה אמר דלאחר התרת כלים וכו'

יח א מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף א :
יט ב ג מיי' פכ"ה שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ד :
כ ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג :
כא ה מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הלכה יא טור שו"ע או"ח סימן תקכ סעיף ג :
כב ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ז :
כג ז מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה ה טור שו"ע או"ח סימן תקכא סעיף א :
כד ח טוש"ע או"ח סימן שלא סעיף ז :
כה ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תצה סעיף א :

[גי' הרי"ף והרא"ש אביי]

לקמן קלז: ביצה כח. לו: מגילה ז: [תוספתא דמגילה פ"א]

[לקמן קמו.] [לעיל לז. וש"נ] [לעיל קכג.] [שם יח.] ביצה לב: ביצה לז. [ביצה לז. תוספתא ביצה פ"ג] [ביצה לז. ע"ש]

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם היינו טעמא כיון דבשבת : (ב) רש"י ד"ה ומשני התם היינו טעמא :

גליון הש"ס

גמ' ומי גזרינן והתנן משילין. ע"ל דף כג ע"ב תוספות ד"ה גזירה:

אין מוציאין · הוצאה שלא לצורך דלא איסתרי לכתחילה ביו"ט טפי מבשבת אלא אוכל נפש והך דמשילין ב"ה : טלטול מי שמעת להו . דמשוי יו"ט לשבת : טלטול לאו צורך הוצאה · בתמיה הלכך אי מזלזלת בטלטול מזלזלת בהוצאה : להא דרבא · דאמר צורך מקומו כצורך גופו : מר · פושו"ר : שלא יגנב · דומיא דמחמה לצל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור: שותא · (ב)מגודה: לאו למימרא כו'· למה לי לפרושי בהדיא דליתיב עלה לאו משום למימרא דהאי דשרי לטלטולי משום דלצורך גופו הוא : שקילו שותא מקמיה כהנא · דניתוב על מקומה קאמר ולצורך מקומה הוא דהוה : מחמה לצל הוה · במקום הרע לא היתה ואי לאו דפריש בהדיא ליתיב עלה מאן דחזי סבר דמחמה לצל שרי ולמקומה לא היה צריך דלימא שישב במקומה : בי סדיותא · כרים של לבד שקורין פילטר"א : בי שמשי · בחמה : אמר ליה שרי · רבא לטעמיה דאמר דבר שמלאכתו להיתר אף מחמה לצל מותר : אית לי אחריני · איני צריך לגופו : דכרבה סבירא לך · דאמר מחמה לצל אסור והלכה כרבא דאמר דבר שמלאכתו להיתר שרי לגמרי ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר מחמה לצל ושלא יגנב אסור: מכבדות· איסקוב"א שמכבדים בהן את השולחן: של מילתא· (ג)בגדים לכבד שולחן שמלאכתו להיתר : של תמרה · כעין שלנו לכבד את הבית דאסור משום אשויי גומות דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות : לצורך גופו·למלאכת היתר:אלא מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר אף של תמרה · דבר שמלאכתו לאיסור ליכא מאן דשרי מחמה לצל : וכן אמר רבי אלעזר · של מילתא מותר של תמרה אסור מחמה לצל : מתני' מעין מלאכה · שום מלאכה ואפי' אינה מעין הראשונה : לצוק לתוכה מקפה · עבה דומיא דעיסה מעורבת במים : גמ' הואיל ומוכנין על גבי אביהן · כשקדש היום : מסיקין בכלים · ביו"ט שהרי ראוין לטלטל ויטלטל ויתנם לתוך האור : ואין מסיקין בשברי כלים · דהוו להו מוקצין ולא חזו לטלטול : עצים בעלמא נינהו. דהא מאתמול להסקה קיימי : וקתני אין מסיקין · ולא אמרינן מוכנין היו אגב אביהן אלא אמרינן נולד נינהו ואסירי : מר סבר מוכן הוא · כיון דראוי לשום מלאכה ומר סבר נולד הוה דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה קאי הלכך מעין מלאכתו בעינן : הא רבי יהודה · מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דאית ליה מוקצה ונולד כלים לאו מוקצה נינהו שברים נולד נינהו : והא · דתני מסיקין בשניהם : רבי שמעון · דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד : והא · דתניא אף בכלים אין מסיקין : רבי נחמיה היא · דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו והאי לאו מיוחד הוא לו דלאו להסקה קאי : דאייתור · שהשלים בניינו וניתותר ומהשתא לא קיימי לבנין אלא לישב עליהם ותורת כלי עליהם: שרגינהו· אי סדרן זו על זו ודאי אקצינהו לצורך בנין אחר: בחצר· דשכיחי בה כלים שהחרס הזה ראוי להם לכיסוי ותורת כלי עליו : אבל לא בכרמלית. אפי' בתוך ד' אמות דלא שכיחי ביה מאני ולא חזי לכסויי: אפילו בכרמלית . הואיל ולאו רה"ר הוא שכיחי דאזלי ויתבי התם וחזי לכסות בו רוק : ורבא אמר אף ברה"ר · כיון דבחצר כלי הוא בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיניה : בריתקא · שם רה"ר : איתווסאי מסאניה טינא · נתלכלך מנעלו בטיט: כפר ליה·מקנחו:אמר רבא לא מסתייה דלא גמירי· מה אסור מה מותר: אלא מיגמר נמי מגמרי.מלמדין שיבוש שבידם לאחרים:לדידי.לקינוח ולאע"ג דלא שכיח הרי שם כלי עליו בחצר:שנתכתתה· החבית:(ד)מגופה· של חבית שנתכתתה החבית : היא · המגופה : ושבריה · של חבית ניטלין בשבת דחזו לכיסוי מנא : לא יספות. (ה)יתקן להתיר בליטותיו ועוקליו בשבת לעביד כלי והוי מכה בפטיש : ואם זרק · מגופה זו לאשפה בטלה מתורת כלי : זרקיה לגלימיה· בשבת לאשפה ה"נ דאסור לטלטולי :

*אין מוציאין את הקטן ואת הלולב ואת ספר תורה לרה"ר ובית הלל "מתירין אימר דשמעת להו לבית שמאי הוצאה טלטול מי שמעת להו *וטלטול *גופיה לאו משום הוצאה היא ואף רב סבר לה להא דרבא דאמר רב "מר שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך ואסור טעמא שלא יגנב אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר איני והא רב כהנא איקלע לבי רב ואמר אייתו ליה שותא לכהנא ליתיב עליה לאו למימרא דדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא הכי אמר להו שקולו שותא מקמי כהנא ואי בעית אימא התם מחמה לצל הוה רב מרי בר רחל הוה ליה ההיא בי סדיותא בשמשא אתא לקמיה דרבא אמר ליה מהו לטלטולינהו אמר ליה שרי אית לי אחרינא חזו לאורחין אית לי נמי לאורחים אמר ליה גלית אדעתיך *דכרבה סבירא לך *לכולי עלמא שרי לדידך אסיר אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי "אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת אבל של תמרה לא רבי אלעזר אומר אף של תמרה במאי עסקינן אילימא לצורך גופו ולצורך מקומו בהא לימא רב של תמרה לא והא רב כרבא סבירא ליה אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה [א]לעולם מחמה לצל אימא וכן אמר רבי אלעזר : מתני' *"כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך רבי יהודה אומר בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן : גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו מערב שבת דמר סבר מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא ומר סבר אפילו מעין מלאכה אחרת אבל נשברו בשבת דברי הכל מותרין הואיל ומוכנין על גבי אביהן מותר מותיב רב זוטראי *מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דנשברו אימת אילימא דנשברו מערב יום טוב עצים בעלמא נינהו אלא לאו ביום טוב וקתני מסיקין בכלים ואין מסיקים בשברי כלים אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא אבל מערב שבת דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום תני חדא מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ותניא אידך *כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים הא רבי יהודה הא רבי שמעון הא רבי נחמיה *אמר רב נחמן "הני ליבני דאישתיור מבניינא שרי לטלטולינהו דחזו למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו אמר רב נחמן אמר שמואל "חרס קטנה מותר לטלטל בחצר אבל בכרמלית לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בכרמלית אבל ברה"ר לא ורבא אמר "אפילו ברה"ר ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה קאזיל בריתקא דמחוזא אתווסאי מסאניה טינא אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר לא מיסתייא דלא גמירי מיגמר נמי מגמרי אילו בחצר הואי מי לא הוה חזיא לכסויי ביה מנא הכא נמי חזיא לדידי אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה(א) מותר לטלטל בשבת תניא נמי הכי *מגופה שנכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה בשבת ולא *"יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ואם זרקה באשפה אסור מתקיף לה רב פפא אלא מעתה זריק ליה לגלימיה ה"נ דאסור "אלא אמר רב פפא אם

הא רבי נחמיה · דסבירא ליה דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו הרגיל בחול כדמפרש בפרק במה מדליקין (לעיל דף לו·) והאי נמי אין רגיל בחול לשרוף אותו:ורבא אמר אפילו ברה"ר · ובהני דנשברו בע"ש קאמר דאי בנשברו בשבת הא אמר בפרק נוטל (לקמן דף קמב:) דרבא אית ליה מוקצה וכל שכן נולד: אם

מבעוד

בו א מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ד סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקיח סעיף א :
בז ב מיי' פכ"ה מהלכו' שבת הלכה ג סמג לאוין שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ג :
כח ג מיי' פכ"ו שם הלכה ב סמג שם טוש"ע שם סעיף מט :
[ביצה לז. ע"ש ובפרש"י שם]
כט ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יב סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ו :
ל ה מיי' פכ"ו שם הלכה ב טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יז :
לא ו ז ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ז:
[גי' הרי"ף והרא"ש דכאביי]

ביצה יב. לג.
פ"א אמר טלטול לאו צורך הוצאה היא
[ע"ז כח:]
חולין יד.
לעיל כט: כט. לקמן קמג. ביצה לב.
ביצה שם
ביצה לג:
[תוספ' פט"ו]
[ערוך בערך ספת פי' לא יתחוך. פי' אחר לא יתגב]

רבינו חננאל

היא והלכתא כרבנן וכדמוקים לה רבה . דהכין סוגיא דשמעתא כולה . וזה שאמר רב שקולו שיתא מקמי כהנא. פי' שיתא שריתא והיא קורה כדמתרגמינן בצל קורתי בטלל שירותי . וי"א חבילה . וי"א רשת כדכתיב ויפרשו עליו גוים בשחתם נתפש . ושיתא היא שתתא . פי' מכבדת ממאטא שמכבדין הבית בהן . הנהו בי סדוותא . פי' כסתות והוא כגון כרים וכסתות : מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין [עמהן] ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה וכו'. ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן כו' . פי' מקפה . מרק . בא רב יהודה משמיה דשמואל להעמיד מחלוקת ר' יהודה ות"ק כשנשברו מע"ש . ולא עמד אלא כשנשברו בשבת . דת"ק סבר מוכן הוא . ור' יהודה סבר מעין מלאכה אחרת כנולד הוא כדמפרש בגמרא דהכל שוחטין . אבל מע"ש דברי הכל מותרין . ואפילו לר' יהודה הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעו"י ואינו כנולד בשבת וקיי"ל כרבנן . וכלישנא בתרא דשמואל בין נשברו בשבת בין נשברו מע"ש . מעין מלאכה סגיא . תני חדא מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים . פירוש בקעת שברי עצים שמסיקין בהן כדכתיב ויבקע עצי עולה. ותניא אידך כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים . ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' נחמיה. הא דתני אין מסיקין בשברי כלים ר' יהודה דמתניתין היא דחשיב בשברי כלים בנולד . והא דתני מסיקין בזה ובזה ר"ש היא דלית ליה מוקצה . ומיפרשא בגמ' דבמה מדליקין . והא דתני אין מסיקין לא בזה ולא בזה ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו . ומפורש במס' יו"ט פרק המביא כדי יין . והא דאמר רב נחמן אמר שמואל לענין ליבני דאישתייר מבניינא שרגינהו אקצינהו אפילו לר' שמעון דהני כגרוגרות וכצמוקים דמו . דאית ליה מוקצה . וזה שאמר חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר . הואיל וראוי לכסות בו כלי שבחצר . אבל בכרמלית שאין בו כלי לא ורב נחמן סבר כיון שהמוציא מרשות הרבים לכרמלית או המכניס אינו חייב זימנין דעייל ליה לחצר וחזי ליה . ורבא סבר אפילו ברה"ר חזי לכפורי ביה מינא ושרי לטלטולי בטעמיה . וזה שאמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה מותר לטלטלה. פי' מגופת כסוי שסותם פי החבית מלשון יגיפו הדלתות [ולא יספות]. פי' לא יחתוך הוא . כדתנן סופת באבטיח.ותניא נמי הכי כולן פשוטות הן.

הגהות הב"ח
(א) גמ' אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה היא ושבריה מותר וכו'
מגופת חבית שנכתתה : (ב) רש"י ד"ה שותא מגודה . נ"ב וכן פי' בעל המאור על ההוא שותא דהוו מנלו עלה בי תרי דפ' הגוזל ומאכיל דף קיז אבל הכא פי' כמו שריתא דהיינו קורה כמו ההוא שריתא דבי ר' פדת דפ' המוצא תפילין דף קב ע"א : (ג) ד"ה של מילתא של בגדים הס"ד ואח"כ מ"ה מותר לכבד בהן השלחן : (ד) ד"ה שנתכתתה החבית (מגופה וכו' החבית) תא"מ ונ"ב ס"א אין זה : (ה) ד"ה לא יספות לא יתקן להסיר :

רב נסים גאון

הא ר' יהודה והא ר' שמעון והא ר' נחמיה. דברי ר' יהודה ור"ש בפרק במה מדליקין (דף כט) אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר ודברי ר' נחמיה הן שנאמרו כן במשנה ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך וכמו שתירץ רבא ואמר ואתא ר' נחמיה למימר אפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין אבל מחמה לצל לא ובתוספתא (פט"ו) ר' נחמיה אומר אפילו טליתו ואפילו תרווד אין ניטלין אלא לצורך בברייתא שנאמר בה אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים הן דברי ר' נחמיה ובמס' יו"ט בפרק המביא כדי יין (דף לב) הזכירו עוד זה הדבר ואמרו תרי תנאי ואליבא דר' נחמיה כלומר קצת התנאים סוברין כי ר' (יהודה) [נחמיה] שאני ליה בין שבות שבת לשבות יום טוב :

הגהות הגר"א [א] גמ' לעולם מחמה לצל . נ"ב גי' הגאונים והא"ש כר"ש סבירא ליה דדבר שאין מתכוין מותר :

אם זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה אמר בר המדורי אמר שמואל [א]קרומיות של מחצלת מותר לטלטלם בשבת מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחצלת גופא למאי חזיא לכסויי ביה עפרא הני נמי חזיין לכסויי בהו טינופת א"ר זירא אמר רב *שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת *אמר אביי [ב]במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים: ת"ר *[ג]שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין ניטלין העיד ר' יוסי משום ר"א בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל [ד]כיסויו שאינו צריך בית יד במאי קמיפלגי אמר אביי בעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן קמיפלגי ואזדא ר' יהודה לטעמיה ור"מ לטעמיה מתקיף לה רבא אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בשברי כלים בעלמא אלא אמר רבא בשברי דהאי תנור קמיפלגי דתנן *[ה]נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא נסוק מלמעלה טמא ואם לאו טהור וחכמים אומרים הואיל והוסק מ"מ טמא ובמאי קמיפלגי בהאי קרא °תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם רבי יהודה סבר מחוסר נתיצה טמא שאין מחוסר נתיצה טהור ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן נמי הכתיב יותץ ההוא לאידך גיסא דסלקא דעתך אמינא כיון דחבריה בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל ואידך נמי הכתיב טמאים יהיו לכם ההיא כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת בהיסק ראשון אבל בהיסק שני אפילו תלוי בצואר גמל אמר עולא והיסק ראשון לרבנן אפילו תלוי בצואר גמל מתקיף לה רב אשי אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בתנור גופה השתא תנור גופה לרבי יהודה לא הוי מנא שבריו מיבעיא אלא אמר רב אשי לעולם כדאמרן מעיקרא ובעושה מעשה טפקא ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר לדידי אפילו בעושין מעין מלאכה אלא לדידך אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא ורבי יהודה לא דמי התם הסקו מבפנים הכא הסקו מבחוץ התם מעומד הכא לאו מעומד: העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל כיסויו שאינו צריך בית יד: אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כיסוי דתנורי דמתא מחסיא דאין להם בית אחיזה כמאן כר"א בן יעקב: **מתני'** [ו]האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה

זמורה

וייקרא יא (margin: ויקרא יא)

רש"י

מבעוד יום · גלי דעתיה מאתמול דלאו מנא הוא: קרומיות של מחצלת · שנפרדו מן מחצלת ישנה: בר המדורי אסברא לי · בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: לכסות בה עפרא · עומד לכסות בו צואה א"כ שלא יעלה האבק: שירי פרוזמיות · טליתות כדאמר בסוכה(דף יח.) רמא תכלתא בפירזמא דאינשי ביתיה: תנור ישן · שכבר הוסק וחרסיו קשים וחזו למלאכה: הרי הן ככל הכלים · לקמיה מפרש פלוגתייהו וטעמייהו: ועל כיסויו · של תנור שאינו צריך בית יד דבלאו בית אחיזה מטלטלין ליה ופלוגתא היא במתניתין דאיכא למ"ד בעינן בית אחיזה: מעין מלאכה · כגון לכסות בהן פי חבית: ואין עושין מעין מלאכתן · לאפות: ואזדא ר"מ לטעמיה · דאמר במתני' לא בעינן מעין מלאכתן: דהאי תנור · העשוי כעין זה ששנוי במשנה זו שאני מביא לך שלא נתקן כל צרכו מתחילתו ובשבר קמיפלגי: נתנו על פי הבור. תנורים שלהם עשוין כקדירות גדולות ואין להן שולים ומושיבו לארץ ומדביק טיט סביבותיו לעשותו עב שיחזיק חומו והיא קרויה טפילה והיא מגעת לארץ ומתוך כך הבל שלו קיים ואם נתנו על פי הבור או על פי הדות שהיא כעין בור אלא שהבור בחפירה והדות בבנין ונתן שם אבן בינו לבין דופן הבור לדוחקו שלא יפול ויהא עומד באויר: רבי יהודה אומר · אם דופנותיו למטה קרובים לדופני הבור שלא הוצרך לתת בינתים אלא אבן דקה ואין אויר ניכר בין דופני התנור לדופני הבור שיעכב את היסק התנור אלא יועילו לו דופני הבור להחזיק את חומו ושוליו קרובים לשולי הבור שאם מסיקין אותו מלמטה שעושין האור בבור והתנור ניסוק (א)מלמעלה בתוכו מאור דרך שוליו או שהתנור בתוך חלל הבור באויר וההיסק עולה סביב דופנותיו וניסוק כגון שקצר מלמטה ורחב מלמעלה או הבור רחב מלמטה ופיו קצר טמא: ואם לאו · אלא נסוק כשאר תנורים מתוכן טהור כדמפרש טעמא דבעינן מחוסר נתיצה שיהא קרוב להיות מחובר וכי אינו קרוב לארץ אין לך תנור נתוץ מזה ואין לך לקיים בו תנור וכירים יותץ דנתיצה לא שייכא אלא בבנין מחובר וכשאין מחובר שבירה שייכא ביה: טמאים הם וטמאים יהיו לכם · דכפל ביה קרא רבויא הוא שאע"פ שאינו מתוקן כל צרכו: ההוא לאידך גיסא · האי יותץ לאו לאגמורי קולא אתא ולמימר דאי ליכא לקיומי ביה נתיצה כגון זה שאינו בנוי ומחובר וממילא הוא נתוץ דליהוי טהור דהדר תנא ביה קרא וטמאים יהיו לכם לרבויי אלא לאגמורי חומרא אתא דלא תימא כל התנורים העשוים כהלכתן ומחוברים לארץ הרי הן כשאר בתים וקרקע דמי הואיל וחברן ולא לקבל טומאה קמ"ל יותץ דאע"ג דשייכא ביה לשון נתיצה כלומר דמחובר הוא טמא וכ"ש א) דמחוסר נתיצה: בהיסק ראשון · שלא הוסק מעולם והיסק ראשון שנחלקו בו דההוא משוי ליה כלי כדתנן במס' כלים (פ"ה) איזהו גמר מלאכתו משיסיקנו לאפות בו סופגנין בההיא פליג ר' יהודה ואמר דאינו ראוי ליעשות כלי: אבל בהיסק שני · שמתחלה נעשה כשאר תנורים מחובר לארץ או לאבן עב והוסק שם ונעשה כלי וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא מודה ר' יהודה דאיתרבאי מוטמאים יהיו לכם: ואפילו תלוי בצואר גמל · אא"כ חלקו כדין טהרת תנור שצריך לשבור אף את חרסו ואינו נטהר בנטילתו שלם ממקומו: אמר עולא היסק ראשון לרבנן · דאמרי מריבוי דקרא ואע"ג דאין הבל שלו מתקיים יפה מקבל טומאה לא תימא נתנו ע"פ הבור דוקא אלא אפילו תלאו בצואר גמל והוסק שם היסק ראשון טמא: מתקיף לה רב אשי · אדרבא דאוקי פלוגתא דטלטול שברי תנור ישן דלעיל בשברים דכי האי תנור(ב) דהוא גופיה לר' יהודה לאו מנא הוא: כדאמרן מעיקרא · בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתן ושברי תנור מעליא קאמר ודקשיא לך אמאי נקט תנור ליפלוג בשברי כלי בהאי איצטריכא ליה ובעושין קצת מעין מלאכת אפייה כגון מעשה טפקא רעפים שקורין טובל"ש שמסיקין אותם ואופין בהן כך שברים אלו רחבים ומיהו אין להן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים ולאו משום דבעי רבי מאיר מעין מלאכתן אלא משום דרבי יהודה נקט לה: ור"מ לדבריו דר' יהודה · נקט תנור וקאמר לדידי אפילו עושין מעין מלאכה כדאמר במתניתין: מעומד · בתנור אופין מעומד שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשכיבה ע"ג שוליו כרעפים שהן שוכבות על רחבן: כיסוי דתנורי דמתא מחסיא · כיסוי תנור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה · תנור מפני שפיו למעלה יש לו כסוי שלא יצא הבל שלו לאחר שהדביק בו הפת מכסהו:

מתני' האבן שבקירויה · דלעת יבישה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שוקעת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה: אם ממלאין בה ואינה נופלת · שקשורה יפה לפי הקירויה שויא כלי: ואם לאו · הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטל את הקירויה דשויא בסיס לאבן שנשאתה:

זמורה

א) בתוס' יו"ט פכ"ס דכלים משנה ו העתיק לשון רש"י וכ"ש שאינו מחוסר נתיצה וכצ"ל

תוספות

אם זרקה מבעוד יום · השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלימא מבעוד יום דכיון דלא היה מוכן מבעו"י ליכא לדמויי לגלימי: מחצלת גופה למאי חזיא · לרווחא דמילתא מפרש הכי אע"ג דלא בעי מעין מלאכה ראשונה כדאמר רב נחמן לעיל חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר משום דחזיא לכסויי בה מנא: הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו דוקא בחצר לרב נחמן ולרבא דשרו בכרמלית ורה"ר: בשעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן· והא דנקט תנור ישן דשברי תנור חדש אין ראוין לכלום: בשברי דהאי תנור קמיפלגי· לפי תירוץ זה תימה הא דנקט תנור ישן דבהיסק ראשון פליגי: כמאן כר' אליעזר בן יעקב· ה"ה דה"מ למימר כרבי יוסי דשרי לקמן* לטלטל כיסוי כלים שאין להם בית אחיזה בכלי דחבריניהו כארעא אלא משום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי:

ואזדו

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ח טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף יב:
לג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
לד ג מיי' שם הל' יד:
לה ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף י:
לו ה מיי' פט"ו מהלכות כלים הלכה ח:
לז ו מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה יח טוש"ע או"ח סימן שט סעיף ב:

[סוכה יח.]

[לף קכו:]

מסורת הש"ס

[פי' תוספות לקמן קכז: ד"ה כיון וכו']

[תוספ' פט"ו]

כלים פ"ה מ"ו

רבינו חננאל

אתווסאי מסאני מינא . נטנפו מנעלין בטיט . פי' קרומיות . שירי מחצלאות שבלו . וזה שאמר ר' זירא אמר רב שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת . פרוזמיות . פירושו טליתות . כדאמרינן התם . רב יהודה רמי תכלתא בפריזמא דאינשי ביתיה . פי' תלא ציצית בטלית של אשתו . ופשוטה היא : ת"ר שברי תנור ישן . פ"א שירי תנור ישן הרי הן ככל הכלים וניטלין בחצר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אין ניטלין . העיד ר' יוסי וכו' . ואמרינן במאי קא מיפלגי בעושין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן . ור"מ לטעמיה דהוא ת"ק דמתני' . וקיי"ל סתם משנה ר"מ דשרי . אע"פ שאין עושין מעין מלאכתן . ור' יהודה לטעמיה דאסר ולא קא שרי אלא בעושין מעין מלאכתן . ואתקף עליה רבא ולא מצא פירוק . ואוקים רבא פלוגתיהן בשברין דהאי תנור . דכיון דתנינן בפ' המביא כדי יין ת"ר תנור וכירים חדשים הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר . אבל אין סכין אותן שמן וכו' הוצרכו להודיע כי תנור חדש הראוי לאפות בו ניטל בחצר ושבריו כיוצא בו . ומצאנו חלוקה בתנור חדש לענין טומאה והאומר מקבל טומאה סבר הואיל ויתכן לאפות בו כלי גמור הוא . ושבריו כיוצא בו . והואיל וככלים חשובין ניטלין . ופירשו חלוקתן לענין טומאה וה"ה לטלטול . דתנן נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן . ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא ניסוק מלמעלה טמא ואם לאו טהור . וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא . וכך פירושו תנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן בפי הבור או בפי הדות . סבר ר' יהודה אם מסיק מלמטה בבור או בדות וניסק מלמעלה התנור הרי הוא כבנוי בקרקע ונגמרה מלאכתו ונעשה כלי לאפות בו ומקבל טומאה ואם לאו לא נגמרה מלאכתו וחשוב הוא כקדירה שלא*) בפת' לה פת או לתת לתוכה תבשיל. שאין דרך התנור לאפות בו והוא תלוי. וחכ"א כיון שנתן בפי הבור אבן ויכול להסיקו על האבן הרי הוא יכול לאפות בו . והיא כלי לקבל טומאה . וחלוקתן בזה הפסוק תנור וכירים יותץ. ר' יהודה סבר מדאמר קרא יותץ מכלל שצריך להיות בנוי ואם [לאו] אינו כלי. ורבנן סברי טמאים מ"מ ואפילו אינו בנוי : תוספתא ומודה ר' יהודה בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ומירחו בטיט מן הצדדים שהוא טמא . וחכ"א בין כך ובין כך טמא . ועל זו הדרך סוגיא דהא שמעתא . ואתקיף לה רב אשי לרבא על זה שאמר ולא מצא פירוקי והעמיד רב אשי דברי אביי וחיזק דבריו ולא בטעמו . אלא העמיד חלוקתם בשברי תנור שאופין עליהם מעשה טפקא . ופירושו שנותנין זה השבר ע"ג אבנים ומסיקין אש מלמטה ומרתיחין אותן השברין ומדבקין הפת מלמעלה וקיי"ל כר' אליעזר ור"מ דהא רבינא פירש דמטלטלינן כיסוי דתנורי כר' אליעזר : מתני' האבן שבקירויה וכו'. פי' מביאין קרא יבשה ומוציאין בני מעיה ועושה אותה חללה . ועושין אותה כגון זרנוקא לדלות בה מים מן הבור והיא קלה ואינה שוקעת במים אלא היא צפה ע"פ המים ואין יכולין למלאות בה מים וכשרוצין להכבידה נותנין בתוכה אבן מהודקת שלא תהיה מתנדנדת וממלאין בה מים מן הבורות . וזה פי' האבן שבקרוי' :

*) נ"ל שלא נגמרה שאינה ראויה לאפות

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' יהודה וכו' והתנור ניסוק בתוכו מלמעלה לאור: (ב) ד"ה מתקיף וכו' כהאי תנור סס"ד ואח"כ מ"ה בתנור גופיה:

רב נסים גאון

דתנן נתנו על פי הבור או על פי הדות וכו'. זו המשנה במס' כלים בפרק ה' (משנה ו) תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטה מטמא במגע מעפר ולמעלה מטמא באויר נתנו על פי הבור או על פי הדות וכו' ועיקר זה הוא מה שנאמר בתורת כהנים (פ' שמיני פ"ט) [אי] מה כלי חרש בשמו אף תנור כשמו תנור שלא הוסק [תנור] שמו ת"ל אך מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין יותץ טמאים הם את

זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת *פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו:

גמ' *תנן התם אבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת אמר רבה א"ר אמי א"ר יוחנן **לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ורב יוסף א"ר אסי א"ר יוחנן לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה כיסוי להחבית אמר רבה *מותבינן אשמעתין האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ולא היא התם כיון דהדקה שויא דופן אמר רב יוסף ומותבינן אשמעתין אם לאו אין ממלאין בה ולא היא התם כיון דלא הדקה בטולי בטלה במאי קמיפלגי מר סבר בעינן מעשה ומר סבר לא בעינן מעשה ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי א"ר חנינא ואמרי לה א"ר זירא א"ר חנינא פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא הצריכן רבי למעשה ור' יוחנן אמר הצריכן רבי למעשה מאי אמר להו רבי אמי אמר צאו ולמדום אמר להו רבי אסי אמר צאו ושפשפום איתמר ר' יוסי בן שאול אמר סואר של קורות הוה ור' יוחנן בן שאול אמר גשוש של ספינה הוה מ"ד גשוש כ"ש סואר ומ"ד סואר אבל גשוש קפיד עליה: זמורה שהיא קשורה כו': קשורה אין לא קשורה לא לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא *חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשור רבן שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשור אמר רב ששת אפי' תימא רשב"ג הכא במאי עסקינן במחוברת באביה אי הכי קא משתמש במחובר לקרקע למטה מג' רב אשי אמר אפי' תימא בתלושה גזירה שמא יקטום: פקק החלון כו': *אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן *הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט וא"צ לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט וא"צ לומר בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת וא"צ לומר ביו"ט: וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו: מאי בין כך ובין כך אמר ר' אבא אמר רב כהנא

בין

רש"י

זמורה · של גפן: שהיא קשורה בטפיח · פך ששואבין בו מן הבור או מן המעין: ממלאין בה · דהויא כלי להך זמורה: ותלוי · שאינו נגרר בארץ שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ: אין פוקקין בו · דמיחזי כמוסיף על הבנין: בין כך ובין כך · בגמרא מפרש לה: גמ' תנן התם · לקמן בהאי מסכתא: האבן שעל פי החבית · והוצרך ליטול מן היין שבתוכה: מטה · החבית על צדה והיא נופלת: לא שנו · דמותר לטלטל החבית והאבן עליה דקתני ואם היתה בין חביות שירא להטותה שם שלא תפול האבן על החביות שבצדה מגביה ומטה על צדה והיא נופלת: בשוכח · האבן עליה שלא במתכוין: אבל במניח נעשית · החבית בסיס לאבן שהיא דבר האיסור ואין מטלטל את החבית: ורב יוסף א"ר אסי · לקולא אמר ר' יוחנן לא שנו דהוצרך להטות את החבית ולא ניתן לטלטל האבן להדיא: אלא בשוכח · דלא נתכוין לעשותה כלי: אבל במניח נעשה · האבן כיסוי לחבית ומגלה אותה כדרכה: אשמעתין · על שמועה שלי שאמרתי במניח אין האבן נעשה כלי: ממלאין בה · אלמא אבן נעשה כלי: דהדקה · שקשרה יפה: ואם לאו אין ממלאין · ולא אמרינן נעשה כלי בהנחה בעלמא וקשיא לדידי דאמרי לעיל במניח נעשה כיסוי לחבית: ולא היא · לא קשיא לי דהתם הואיל ובלא קשירה לא חזיא למלאות דהא נפלה והאי לאו הדקה בטולי בטלה מתורת כלי גלי דעתיה דלא חשיב ליה אבל כיסוי חבית הנחה משויא ליה כלי: ואזדו לטעמייהו · ר' אמי ור' אסי: נדבך של אבנים · אבנים סדורות ומוקצות לבנין: מאי אמר להו · מאי מעשה הצריכן לרבי יוחנן: צאו ולמדום · סדרו אותם והשיבום כדי שלא נצטרך ליגע בהם למחר לפי שאין הזמנה במעשה [*כל דהו] מועלת לאבן לעשותה כלי ור' אמי לטעמיה דאמר לעיל אין אבן נעשית כלי בהנחה: למדום · כדאמרי' במו"ק (דף יב·) עושה להם למודים לסדר נסרים על פי הבור: ושפשפום · מן הטיט שיהו נאות לישב ולמחר תלמדום דבמעשה כל דהו נעשה כלי: סואר של קורות · הוה ולא אבנים: סואר · סדר של קורות חדשות שמסדרין אותן לבנין כדי שלא יתעקמו: גשוש · עץ ארוך שמגששים בו המים לפני הספינה לידע שהוא בעומקו שתוכל ספינה להלך בהן: קפיד עליה · שלא יתעקם ומייחד ליה מקום ומקצה ליה בידים ואפי' לר"ש אסור לטלטלו דמוקצה מחמת חסרון כיס אפי' ר"ש מודה: שאינה קשורה לא · ואפי' יש עקמומית בראשה כעין מזלג שראוי לתלות בה טפיח ולמלאות ותישב עליה: שגדרן לעצים · שחתכן להיסק: צריך לקשור · מע"ש: באביה · בגפן: והא קא משתמש במחובר · ואפילו קשורה מבעוד יום ליתסר: למטה מג'. סמוך לקרקע וכגון לשאוב מן המעין שאינו עמוק ומותר להשתמש באילן למטה מג' כדאמרי' בפרק בתרא דעירובין (דף לט:) היו שרשיו גבוהין מן הארץ ג' לא ישב עליהם: גזירה שמא יקטום · שמא למחר תהיה לו ארוכה ויקטמנה מתוך שהיא רכה וטחה לקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אבל בחריות לישיבה ליכא למיגזר הכי הלכך במחשבה סגי: שאין עושין אהל עראי · לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה ודוקא גג אבל מחיצה לאו אהל הוא ושרי לפורסה לצניעות כדאמרי' עירובין (ד' נד·) בעובדא דשמואל ופקק החלון דמתני'*) משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין: להוסיף · כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא:

*) גי' רש"ל הוי למעלה בגג ולא מן הצד אבל הר"ן מקיים פי' רש"י דהכא

תוספות

ואזדו לטעמייהו · תימה היכי הוה רבי אסי לטעמיה אדרבה פליגי דהכא קאמר ר' אסי נעשה כיסוי לחבית בהנחה גרידא בלא שום מעשה וגבי נדבך אמר ר' אסי לאו ושפשפום אמר להן דהיינו מעשה שהצריכן רבי ועוד קשה גבי נדבך קאמר דסגי בשפשוף ולקמן גבי כיסוי כלים א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש בהם תורת כלי ויש לומר דכיסוי חבית סגי לה בהנחה שדרכו לעשותו כל דהו דלא בעי תיקון ומעשה גמור כשאר כיסוי כלים ונדבך של אבן מסותת ומרובע לבנין סגי להו בשפשוף שאין צריך עוד תיקון ומ"מ הוי ר' אסי לטעמיה דכי היכי דמיקל רבי אסי גבי נדבך ה"נ הכא והא דקאמר ר' אסי בפרק במה טומנין (לעיל דף נ·) חריות של דקל ישב אע"פ שלא קשר התם רב אסי גרסינן אי נמי ראויין הם לישיבה טפי מאבנים:

הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה · פי' בקונ' דלא אסיר אהל אלא למעלה בגג אבל בדפנות לא כדמוכח בעובדא דשמואל בכל גגות (עירובין דף צד·) דאיתמר חצר כותל שנפרצה רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר המחיצה וזה מטלטל עד עיקר המחיצה והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא דשמואל הוה יתיב בההוא חצר נפל גודא דביני אמר להו שמואל שקולו גלימא נגודי ליה אהדרינהו רב לאפיה כו' ושמואל למה ליה למיעבד הכי האמר זה מטלטל עד עיקר המחיצה כו' שמואל לצניעותא בעלמא הוא דעבד אלמא משמע דאהל דדפנות שרי למיעבד הכי ורב שהיה מקפיד לאו משום עשיית אהל דסרי כדפרישית אלא הוה קפיד אמאי דהוו מטלטלין גלימא ד' אמות בחצר וקשה דע"כ שייך איסור אהל אפילו בדפנות כדאיתא בעירובין בפרק מי שהוציאוהו (דף מד· ושם) גבי עשיית דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית אלא נראה לר"ת דשפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחיצה מועלת להיתר ולהכי בדופן שלישית דהויא מחיצה ומכשר ליה לסוכה חשיב עשיית אהל בתחלה אבל דופן רביעית אינה אלא תוספת בעלמא הואיל וכבר הסוכה היתה כשרה ועיקר פלוגתין דר"א ורבנן איתא באהל כבעשיית דופן דפקק החלון משמע בחלון שבכותל דאי בגג מיירי הוה ליה למימר ארובה כמו ששנינו מסילין פירות דרך ארובה (ביצה דף לה:) ומיהו באהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן בפרק תולין (דף קלז:) דמייתי הך גבי תליית משמרת שהיא כעין גג וכן משמע בפרק בתרא דעירובין (דף קב·) דאמר הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא ביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה כרוך בודיא ושייר בה טפח דלמחר הוא מוסיף על אהל עראי ומותר ומשמע דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי רבי אליעזר ורבנן ועובדא דשמואל

דכל

רבינו חננאל

וזה שאמר רבי צאו ולמדום עשו להם לימודים. יש מי שאומר עייני בהן. כלומר לימוד בעינן בלא מעשה וי"א לימודים כגון זה ששנינו במסכת משקין. ר' יהודה אומר עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ. והן כיסויי עצים ועליהם טיט (שרוצים מעשים) [שהצריכן למעשה] וראייתן הא דגרסינן בבמה טומנין תני רבה בר רב הונא קמי דרב חריות של דקל שגררום לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך לקשר רשב"ג אומר אין צריך לקשר. ואמרינן מאן תנא דפליג עליה דרשב"ג. ר' חנניה בן עקביא היא שהלך למקום א' ומצא חריות של דקל שגררום לעצים כו': פיסקא זמורה שהיא קשורה בטפיח כו'. זמורה היא כגון אמיר והיא זמורה של כרם ארוכה כמו חבל וטפיח הוא כלי בדלי. ואמרה המשנ' אם זמורה זו היתה קשורה בזה הכלי ממלאין בה בשבת שעשאה מאתמול במקום חבל ועשה בה מעשה ואם לאו אסור לחשב עליו בשבת להיותו בחבל. ואמרינן לימא מתניתין דלא כרשב"ג. דהא רשבג"א בחריות שגרדן לעצים ונמלך עליהן לישיבה אין צריך לקשר. ופירק רב ששת זמורה זו מחוברת באביה. כלומר מחוברת בקרקע. ואם לא קשרה מאתמול לא בימלה. ואינה דומה לחריות של דקל שהן גרודין. ואקשינן אי הכי היכי משתמש במחובר ופרקינן למטה משלשה. כדתנן היו שרשין גבוהין מן הארץ שלשה טפחים לא ישב עליהן. אם גבוהין ג' טפחים הוא דאסירו. הא בפחות מותר לישב עליהן. מיהא שמעינן דפחות מג' במחובר לקרקע כקרקע דמי ומותר להשתמש בו. ויש שאומרים כי המים הם קרובים בפחות משלש' ולא אתי למחתך. רב אשי אמר אפילו תימא בתלושה גזירה שמא יקטום: מתני' פקק החלון. כגון מסך העשוי לסתום החלון בין אם הוא מבגד בין מזולתו בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו. ואם לאו אין פוקקין בו.

אמר (רבא) [רבה] בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודין שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ם. ואין צ"ל בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף. פי' שאם היה בו פקק פוקק במקצת החלון. ר' אליעזר אוסר כנגד כל החלון. וחכמים מתירים (וזהו) להוסיף כיוצא בו בסוף המוצא תפילין הנהו דכרי דהוו לרב הונא דבימסא בעו טולא ובליליא בעו אוירא. ואמר ליה רב כרוך בודיא עלייהו ושייר בה טפח ולמחר

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף כב וסימן שט סעיף ד:

לט ב מיי' שם הל' כא סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף כא:

מ ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז:

מא ד ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שטו סעיף א:

מב ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

מסורת הש"ס

לקמן קמא: עירובין מו. סוכה כט.

[לקמן קמב: ע"ש]

[לעיל קכ: לקמן קמב: ע"ש]

[קידושין כ וש"נ]

לעיל נ: ולקמן קכו: גי' רש"א

לקמן קלז: עירו' מד. מו: [תוספ' סוכה פ"א]

רב נסים גאון

אי הכי קא משתמש במחובר למטה מג': מכלל כי מה שיהיה מדבר המחובר לקרקע קרוב מהארץ פחות מג' טפחים מותר להשתמש בו ואין איסור משום שבות [רק] מה שהוא גבוה מן הארץ ג' טפחים והמצא עיקר זה במשנה במס' עירובין בפרק המוצא תפילין (דף לט) אילן שהוא מיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים לא ישב עליהן ודבר זה אין בו חלוקה אבל חלקו רבא ורב ששת בשרשי אילן הבאים מלמעלה מג' לתוך ג' ובב' בכל מערבין (שם דף לג) תניא נתנו באילן בתוך ג' מותר לטלטל: סליק פרק כל הכלים

"בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר *דתנן נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר' יהודה אומר המונח *במקדש והנגרר במדינה ותניא איזהו נגר הנגרר °שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ר' יהודה אומר [ב]זה אף במדינה מותר אלא איזהו שבמדינה אסור כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא נגר הנגרר ר"א היא א"ל אנא דאמרי כי האי תנא דתניא *קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי בפתח פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רשב"ג אומר מתוקן אע"פ שאינו קשור אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן [ג]הלכה כרשב"ג ומי אמר רבי יוחנן הכי והתנן כל כסויי הכלים

שיש

רש"י

בין קשור כו' · כלומר אפילו קשירה לא צריך: והוא שמתוקן · מוכן מאתמול לכך: א"ל רבי ירמיה · אמאי פסיט ליה מר לקולא: לימא מר · דלא פליגי רבנן אלא אתלויה דרבי אליעזר בעי קשור ותלוי ואפילו קשור אם ראשו נגרר לארץ חשיב ליה רבי אליעזר כשומטו מן הקרקע ובונה בו לכתחלה ורבנן אמרי ליה בין תלוי בין נגרר פוקקין בו ובלבד שיהא קשור: דאמר רבה בר בר חנה · בתלייה הוא דפליגי ולא בקשירה דמדמי לה לפלוגתא דנגר הנגרר והתם לדברי הכל קשור בעינן: נגר · יתד שתוקעין בחור שבמפתן ונועלין בו את הדלת: הנגרר. כדמפרש שקשור בדלת אלא שראשו נגרר לארץ: נועלין בו במקדש · דכיון דקשור בו מיוחד ועומד הוא לכך וכבר נבנה בנין זה מבעוד יום ואין בו אלא גזירת שבות מדבריהם ואין שבות במקדש: והמונח · שאינו קשור כלל אלא כשהוא שומטו מן החור מניחו ע"ג קרקע הלכך כשתוקעו בשבת בונה הוא ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש: המונח מותר במקדש · דכיון דמתוקן מאתמול להכי לאו בונה הוא: שקשור ותלוי · ראשו העליון אבל ראשו התחתון מגיע לארץ: מאן תנא נגר הנגרר · אסור דבעי תרתי: ר"א היא · דאמר גבי פקק החלון תרתי בעינן מכלל דר' יהודה כרבנן אלמא רבנן קשירה בעו: כי האי תנא · דאפי' קשירה לא בעי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן בהזמנה בעלמא ואע"פ שאינו קשור: שהתקינו · שהזמינו: אמר רב יהודה גרסינן ולא גרסינן ואמר:

סיס

תוספות

דכל גגות (עירובין צד·) דפריך ושמואל למה ליה למיעבד הכי וקאמר זה מטלטל כו' לאו משום דאי הוה אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות דאז הוה ניחא ליה אלא אז כמי היה קשה היכי עביד הכי כיון דמחילה מתרת לטלטל בחצר הוה כעשיית אהל עראי בתחלה ואסור כדפרישית לעיל ומהאי טעמא היה מקפיד רב דס"ל שאין מטלטלין אלא בד' אלא משום דהש"ס ידע דסבר שמואל דזה מטלטל עד עיקר המחילה ניחא למיפרך למה הוצרך לעשות מחילה:

בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן · נראה לר"ת דלאו בתיקון של מעשה אלא במחשבה בעלמא כדמוכח לקמן דאמר כרשב"ג ס"ל דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור דהיינו במחשבה ומשמע דלגמרי ס"ל כוותיה דגבי ר' יוחנן דוקא הוא דאמר בסמוך סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ופריך ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור כרבי יהודה דבעי קשירה וטעמא משום טלטול ולא משום בנין דאי משום בנין מאי ראיה מנגר שצריך קשירה לפקק והא בפקק לא שייך בנין אלא תוספת אהל עראי ותוספת אהל עראי שרו רבנן בלא שום קשירה כדמוכח במי שהוליאוהו (שם מד·):

והמונח כאן וכאן אסור · פי' רש"י שכשתוקעו בשבת בונה הוא ואיסורא דאורייתא איכא ואינו משמע שיהא בו איסורא דאורייתא כיון שאינו מבטלו שם אלא נראה לר"ת דכולה מילתא איסורא אלא משום טלטול וכי ההיא דקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו דמיירי משום טלטול ואפ"ה בעי ר"א קשור ותלוי יותר מאחר כלי תשמיש שדי להם בתיקונם לפי שהם תשמיש בית מידי דהוי אכיסוי קרקעות שהחמירו בהם להצריכם בית אחיזה אע"ג דהני משום שבות נאסר טלטולם במקדש כקנים וכמקלות דלעיל אבל בשום בנין ליכא איסורא כלל אפילו מדרבנן וקשה לר"ת מנלן דאפליגו רבי אליעזר ורבנן בתוספת אהל עראי כיון דאפליגו בטלטול דילמא בחד הוא דאיפליגו ותירץ ר"ת בספר הישר דא"כ הוה ליה למנקט פלוגתייהו במילתא דלא שייכא ביה תוספת אהל כי ההיא דנגר הנגרר ומדנקט פלוגתא בפקק החלון דשייך ביה תוספת אהל ש"מ דפליגי באהל וליכא למימר דדווקא באהל פליגי ולא בטלטול דהא בההיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול אפ"ה איפלוג בה ר"א ורבנן דע"כ איבעי לן למימר דת"ק דנגר היינו ר"א דרבנן שרו אפילו בפקק החלון כ"ש בנגר דלא שייך איסור אהל אלא איסור טלטול אלא ודאי בתרתי פליגי דר"א אסר בפקק החלון ומשום טלטול בשאין תורת כלי גמור עליו ואפי' יש עליו תורת כלי גמור כגון שיש לו בית יד אסור מ"מ משום תוספת אהל עראי כיון דבטלי' בפקק ורבנן דשרו אפי' אין עליו תורת כלי דלית להו לא משום טלטול ולא משום אהל:

רבי יהודה אומר כו' · ובעירובין מסקינן אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה וקשה לר"י דהא שמואל גופיה סבר לעיל בפרק במה טומנין (דף נ·) גבי חריות של דקל שגדרן לעצים דבמחשבה בעלמא סגי דאיתמר רב (יהודה) אומר קושר ושמואל אמר חושב וקאמר התם דשמואל ס"ל כרשב"ג דאמר חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה א"צ לקשר וא"כ היכי קאמר הלכה כרבי יהודה דבעי קשירה משום איסור טלטול דהא לא שייך איסור בנין בההיא דנגר הנגרר אלא איסור טלטול ומשום איסור טלטול בעי רבי יהודה קשירה כדפירשתי וליכא לפרושי דבנגר הנגרר דהכא לאפוקי מאיסור בנין הוא דבעי קישור אבל משום איסור טלטול לא הוה בעי קישור אלא במחשבה בעלמא כרשב"ג א"כ מאי קא מהדר ליה ר' אבא בר כהנא לר' ירמיה אנא דאמרי כי האי תנא כו' דילמא מאי דלא בעי התם רשב"ג אלא מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו משום דהתם ליכא אלא איסור טלטול דהתם ודאי לא מיירי מידי בבנין דקאמר קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל (א) ומדקתני פותח ונועל משמע שאינו נועל באותו קנה עצמו דהוה ליה למיתני שהתקינו לנעול בו אלא משמע שהוא כעין מפתחות שלנו שיש מהם שמושכין המנעול שבדלת לכאן ולכאן כך הקנה מושך המנעול אבל הקנה עצמו אינו במקום המנעול א"כ פשיטא דכה"ג לא שייך בנין בהאי קנה אלא משום איסור טלטול הוא ומיהו אין ראיה מזה דבהאי קנה מיירי כדפרישית מדקתני פותח ונועל דהא כה"ג קתני בתוספתא חבילי עצים וסוכה של קוצים שעשאן דלת לפירצה ולחצר אם היו קשורות ותלויות פותחין ונועלין בהן אם לאו כו' מיהו אומר ר"י דאפילו הוה מפרש ההיא דקנה שהתקינו כו' דשייך ביה בנין ובמקום מנעול הוה ולהכי פשיט מיניה רבי אבא בר כהנא דס"ל כרשב"ג דאמר דכי הוי מתוקן אע"פ שאינו קשור נפיק מתורת איסור בנין לא הוי אתי שפיר (דה"א) מדקאמר הש"ס בסמוך וכ"ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליהן והתניא חריות של דקל כו' והיכי מוכח מההיא דחריות של דקל דהא דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו בלא תורת כלי אלא במחשבה בעלמא דלמא באיסור טלטול הוא דלא מצריך רשב"ג אלא מחשבה אבל באיסור בנין הוה בעי שיתקנהו ויכינהו ויעשו בו מעשה שיהא תורת כלי עליו על כן נראה לר"י דבהכי פליגי רבי אבא בר כהנא ורבי יוחנן ורב יהודה דעירובין (דף קב·) דאיכהו סבירא להו דבההיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול ואיהו ס"ל דשייך בנין בנגר הנגרר ולהכי בעי קישור לאפוקי מאיסור בנין והשתא אתיא שמעתין שפיר דלא מיירי מידי באיסור בנין לא בההוא דנגר ולא בההיא דקנה והשתא נמי ההיא דקנה משום טלטול · מ"ר:

שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ · פירוש ראשו העליון תלוי וראשו התחתון מגיע לארץ כדפירש בקונטרס ונראה לרשב"א דאפילו שני הראשים מונחים לארץ אלא שקשור דשרי במקדש והאי דנקט כהאי גוונא לאשמעינן דאפ"ה אסור במדינה והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה והמונח כאן וכאן אסור היינו שאינו קשור ולא תלוי כלל דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ אבל שני הראשים מונחין בארץ אסור במקדש אע"פ שקשור אם כן השתא לא הוי מונח דרבי יהודה כמונח דתנא קמא דמונח דרבי יהודה על כרחיך היינו שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית דאי אמרת כמו מונח דת"ק שבשני ראשים מונחים בארץ אלא שקשורין היכי קאמר המונח במקדש ההוא אפילו במדינה שרי דלא אסר רבי יהודה אלא דוקא שאינו קשור כלל:

וכ"ת

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ג ופכ"ו הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף א:

מד ג מיי' פכ"ו שם הלכה י:

רבינו חננאל

עליהן מוסיף על אהלי עראי הוא ושפיר דמי. וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו. ומיבעיא לן מאי בין כך ובין כך אמר רבה בר כהנא בין קשור בין שאינו קשור אותו פקק פוקקין בו. והוא שמתוקן. כלומר שהתקינו לפקק בו. היכי דמי תיקון זה כדאמרינן בסוף המוצא תפילין: ת"ר סיכי קמצים וחבילי עצים שהתקינן לפירצה שבחצר. בזמן שקשורין ותלוין נועלין בשבת ואין צ"ל ביו"ט. א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור כלומר כבר נעשה בו מעשה לשום כלי. דאמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן בפקק החלון כך חלוקתן בנגר הנגרר בקשור ותלוי בלבד. אבל לא לענין מקדש ומדינה. ותניא בסוף עירובין. איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה: שומטו ומניחו בקרן זוית. דייקינן מינה מדקתני ושומטו ומניחו מכלל שאם הוא קשור שאם אינו יכול לשומטו ולהניחו בקרן זוית שפיר דמי. ואמרינן מאן תנא נגר הנגרר צריך להיות קשור ותלוי ר' אליעזר והא ר' יוחנן סבר כי חכמים חלוקין על ר' אליעזר סבירא להו כר' יהודה דאסר בשאינו קשור ולא תלוי ולא בתלוי אבל אם הוא קשור אע"פ שאינו תלוי שרי. וא"ל ר' אבא לר' ירמיה אנא דאמרי והוא שמתוקן אע"פ שאינו לא קשור ולא תלוי כי הא מתניתא דתני בקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו. ואמר רשב"ג מתוקן אע"פ שאינו קשור ואמר משמיה דר' יוחנן הלכה כרשב"ג דקאי רשב"ג כחכמים. ואקשינן היכי אמר ר' יוחנן הלכה

מסורת הש"ס

עירובין קב.

[צ"ל מותר במקדש]

[תוספ' פט"ו]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' פותח ונועל בו מדקתני פותח ונועל בו משמע:

גליון הש"ס

גמ' שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה. עיין פי"א מ"ד דכלים:

מה א ב ג מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלי"ג טוש"ע או"ח סימן שח סעיף י:

א ד ה מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כ ופכ"ו הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלג סעיף א:

שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת ואמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו ומי בעי רשב"ג תורת כלי עליו והתניא *חריות של דקל שגדרן לשם עצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשב"ג אומר אין צריך לקשר רבי יוחנן סבירא ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא דרש רבי יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא הלכה כרבי אליעזר מתיב רב עמרם *ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת א"ל [אביי] מאי דעתיך משום דקתני סתמא נגר הנגרר נמי סתמא היא ואפי' הכי *מעשה רב: **מתני'** (*כל) כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת א"ר יוסי בד"א *בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: **גמ'** אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן דכ"ע כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסוי הכלים אע"ג דאין להם בית אחיזה כי פליגי בכלים דחברינהו בארעא מ"ס גזרינן ומ"ס לא גזרינן לישנא אחרינא כי פליגי בכיסוי תנור מר מדמי ליה לכיסוי קרקע ומר מדמי ליה לכיסוי כלים:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין *אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בהמ"ד *אבל לא את האוצר מפנין תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמוס היבש מפני שהוא מאכל *לעזים *אבל לא את הטבל ולא את מעשר [ראשון] שלא נטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא *את הלוף ולא את החרדל ר' שמעון בן גמליאל *מתיר בלוף מפני שהוא מאכל עורבין חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן: **גמ'** השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא *אמר רב חסדא ארבע מחמש (*איכא דאמרי ארבע מאוצר קטן) וחמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי

שיש להן בית אחיזה · כגון בית יד: ה"ג ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליהן · שהכיסוי ראוי לתשמיש (א)עצמו הוא דניטלין בשבת ואם אין תורת כלי עליו לא אמרינן כיסוי כלי הוא כלי ודלתות שידה תיבה ומגדל דתנא מתני' נוטלין יש תורת כלי עליהן דראויין לישב עליהן ולתת עליהן מזונות לקטן ולקמן מפרש אמאי בעינן בית אחיזה הואיל ותורת כלי עליהן אלמא לרבי יוחנן מידי דליכא תורת כלי עליו לא מטלטלין והאי קנה מאי תורת כלי עליו איכא אי משום דפותח ונועל בו אין זו תורת כלי עליו אלא תורת בנין: וכ"ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו · שראוי להפך בו זיתים או לפצע בו אגוזים(ב):*) (תורת כלי עליו · אפי' אינו ראוי לדבר אחר): סבירא ליה כוותיה בחדא · דמתוקן ואע"פ שאינו קשור: ופליג עליה בחדא · דבעי תורת כלי: הלכה כרבי אליעזר · דבעינן קשור ותלוי: מדבריהם למדנו · בפ' בתרא בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח והתם מפרש לה וקתני מדבריהם למדנו: שפוקקין · את המאור בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין · קשר שאינו של קיימא לכתחלה: ומודדין · מקוה ומטלניות: מאי דעתיך · דמותבת לרבי יצחק נפחא מהא מצי לשנויי לך הא מני רבנן היא ואי משום דקתני לה סתמא מותבת ליה דמדסתם לן כרבנן הלכתא כוותייהו: נגר הנגרר · נמי סתמא קתני לה וסתם לן בהא כרבי אליעזר דאסור: מעשה רב · למילף מיניה דכיון דסמיך למיעבד עובדא לקולא ש"מ הלכתא היא: **מתני'** בכיסוי קרקע · כגון כיסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דילה דלמשקיל ולאהדורי עביד: **גמ'** א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהם · דכיסויין הללו חזו לתשמיש דעלמא אבל כיסוי כלי לא אמרינן כלי הוא: ודכ"ע · משום דאוקמא ר' יוחנן בשיש תורת כלי עליהן איצטריכא ליה למימר דכי פליגי רבנן בכלים דחבריכהו בארעא פליגי דאילו כלים דעלמא אע"ג דלית להו לכיסוייהן בית אחיזה מיטלטלי דכיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימי מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה אלא בכיסוי כלים המחוברי' לקרקע כגון תנור וכירים הוא דפליגי משום דדמו במקצת לכיסוי בור ודות וגזרינן הני אטו הני:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין · אם צריך למקומן להושיב שם אורחים להסב בסעוד' או תלמידים לדרשה ולא חיישינן לטרחא דשבת: אבל לא את האוצר · מפרש בגמרא: מפנין תרומה טהורה · כלומר ומהו מפנין דבר הראוי כגון אלו תרומה טהורה דחזי לבהמת כהן אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת דאע"ג דבחול חזיא כדתניא בכל שעה בפסחים (דף לב·) שאם רצה כהן מרילה לפני הכלב בשבת וביום טוב לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם או להיסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב כדתנן (לעיל דף כג:) ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב ואוקימנא *טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב: (ג)לוף · מין קטניות שאינו ראוי חי אפילו לבהמה: לעורבין · כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה: זרדים · מין קנים הם שמורדים כשהן רכים ואוכלים אותם: **גמ'** ארבע מחמש · אם לא היה שם אלא כשיעור ה' קופות לא יפנה אלא ד' מהם שאסור לגמור את האוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו: מאוצר גדול · ואם יש הרבה אין מפנין אלא חמש דחיישינן לטירחא: מאי אבל לא את האוצר · שלא יגמור את האוצר לא מגית אמרת דהא מרישא שמעינן ארבע וחמש: תחלה · אם לא התחיל בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או למאכל בהמתו דאם כן הוה ליה מוקצה ומתניתין רבי יהודה היא: כדאמרי

*) ס"א ל"ג ומ"כ שלפני רש"י היה הגירסא בגמרא אחר ברייתא דחריות אלמא לא בעי רשב"ג תורת כלי עליו ומציין רש"י כזה.

וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו · פי' בקונטרס שיהא ראוי לעשות שום תשמיש אחר ואין נראה לר"ת כי למה יש לנו להצריך שלדבר אחר יהא ראוי כיון שראוי לדבר זה אלא נראה לר"ת דה"פ דאיכא תורת כלי עליו שתיקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך שמאחר שלכך תיקנו והכינו לכך יש תורת כלי עליו אפילו אינו ראוי לדבר אחר כמו חריות של דקל שאינן ראוין לשום תשמיש אלא לישיבה אף על פי כן(ד) יכול להכניס ולטלטלם בשבת ואבנים נמי אמרינן לעיל לאו ושיפשפו ועוד אי תורת כלי עליהם ממש צריכא למימר דכלי ניטל לצורך גופו והא דאמרי' בעירובין (ד' קב.) נגר הנגרר עשה לו בית יד מהו א"ל בוכנא קאמרת פירוש ושרי לאו משום דאי לא הוה כבוכנא ע"י הבית יד הוה הוה אסור דאפילו לא חזי למילתא אחריתי כיון שתקנוהו בידים לכך היה מותר אפי' בלא בית יד אלא נראה לר"י דההיא מיירי בנקמז דאסור לעיל מיני' בסמוך משום דמיחזי כבונה פי' שטוען הנגר בתוך הנקב שבמפתן עד(ה) בתוך הארץ כדפירש בקונטרס התם ועלה קאי הא עשה לו בית יד באותו נגר שנקמז אי נמי שמואל לטעמיה דסבר דטעמא דרבי יהודה משום בנין אפילו בלא נעילת נגר בארץ וכן נראה יותר כי נקמז אין פתרונו נעילה בארץ אלא דומה שהוא מעין נשמט רק שאינו נשמט ממש כדמוכח בברייתא שהביא למעלה דקתני נגר אם נשמט כולו אסור נקמז מותר רבי יהודה אומר נקמז אע"פ שאינו נשמט ולא נודע פירוש נקמז היטב ובירושלמי גרסינן נגר דר' אליעזר הוה קטיר בגמי נשמט אסור נקמז רבי יעקב בר אחא מורה בראשי אצבעותיו(ו):

ומדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין · ואע"ג דטפיח לא מבטל ליה כמו פקק כדאמרי' בפרק הישן (סוכה דף כח·) גבי סדין איכא למימר דמבטל ליה טפי מסדין ולא מצי למימר נמי פקק דמצוה שאני כדאמרי' בשילהי מכילתין (ד' קנז:) גבי מדידה דהתם לא הוי איסור כל כך אלא משום דהוי כעובדא דחול אבל פקק דמשום תוספת אהל דדמי לבנין ליכא למישרי משום מצוה:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין ארבע וחמש קופות · בירושלמי מפרש כמה שיעור קופות כההוא דתנינן* שלשה קופות של שלשה סאין : של

לעיל ב: [ודף קנה:]

לקמן קנז.

[לעיל כט: וש"נ]

ביצה לג:

[שם לו.]

ס"א לעזים

[ב"מ קיג:]

[עי' תוס' לקמן קמת. ד"ה רשב"ג]

[עי' תוס' לעיל ס: ד"ה נפחא ע"ש דעתיקו אמר רב חסדא ד' מאוצר קטן ה' מאוצר גדול]

[שם כג:]

[עי' תוס' לקמן קמת. ד"ה אבל]

[בשקלים פ"ג מ"ב]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג וכו' לתשמיש לעצמו הוא: (ב) ד"ה וכ"ת הכא וכו' אגוזים הס"ד ואח"כ מ"ה אין צריך לקשר אלמא דאיכא תורת כלי עליו: (ג) רש"י ד"ה לוף וכו' ס"א תורמוס: (ד) תוס' ד"ה וכי תימא וכו' אלא לישיבה אעפ"כ: (ה) בא"ד עד לתוך הארץ: (ו) בא"ד מורה בראשי אצבעותיו כזה V:

רבינו חננאל

כרשב"ג ורשב"ג שרי אע"פ דליכא תורת כלי עליו. ור' יוחנן שמעי' ליה דבעי תורת כלי. ואוקימנא בקנה שהתקינו להיות נועל ופותח בו בדאיכא תורת כלי עליו ובהא א"ר יוחנן הלכתא כרשב"ג. אבל בחריות של דקל שגדרן לעצים דשרי רשב"ג בלא קישור לא סבר לזה ר' יוחנן כוותיה. ועליהן [אמר דר'] יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא: **דרש** ר' יצחק נפחא אפתחא דבי ריש גלותא הלכתא כר' אלעזר שאין פוקקין (עליו) [בו] אם [לא שהוא] קשור ותלוי. ואותבה ר' (עולא) [רב עמרם] מהא דתנן בסוף שבת מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. א"ל אביי לרב (עזרא) [עמרם] למה אותיבתיה מהא מפני שהיא שנויה סתם; וקיי"ל הלכה כסתם משנה. נגר הנגרר נמי סתמא היא. והיא שנויה סתם אליבא דר' ושני ליה אע"פ דהא סתמא והא סתמא. הא סתמא דפוקקין ומודדין וקושרין בשבת עבדו בה עובדא ומעשה רב וזו הלכה למעשה והלכתא כחכמים ונדחה דרישא דר' יצחק נפחא. ואמרינן בתלמוד א"ר יוחנן אתיא יחידאה דהכא סתמא דתמן. ויחידאה דתמן כסתמא דהכא. פי' יחידאה דהכא דהוא ר' אלעזר דפקק החלון בסתמא דנגר נגרר [ויחידאי דנגר הנגרר] (דהוא ר' יהודה כסתמא החלון דחכ"א] בין כך ובין כך פוקקין בו: **כל** כסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת. א"ר יוסי בד"א בכסויי קרקעות וכו'. א"ר יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. ואמרינן כולי עלמא בכסויי קרקעות אם יש להן בית אחיזה שרי ואי לא אסיר לטלטלן. כגון כסויי הבארות וכסויי הדות וכיוצא בהן. כסויי כלים כגון כדות ופיטסים, וכיוצא בהן אע"פ שהן אחיזה מותר לטלטלן לגלותם ולכסותם. כי פליגי בכסויי כלים וחיברו בקרקע. ר' יוסי לא גזר ות"ק סבר גזרינן והלכתא כוותיה: **הדרן עלך פרק כל הכלים**

פי"ח מפנין אפילו ד' וה' קופות של תבן. פי' מפנין מעתיקין התבואה ממקום למקום מלשון וצוה הכהן ופנו את הבית. אקשינן על משנתנו. השתא ה' מפנין ד' מיבעיא ופריק רב חסדא ארבע מחמש וה' מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני ר"י היא דאית ליה מוקצה ובא שמואל ופריק פירוק אחר ודברים פשוטין הן. אבל סוגיא דשמעתא כרב חסדא דמתניתא סתמא תנן כוותיה מתחילין

רב נסים גאון פי"ז ר' יהודה היא דאמר מוקצה ור' שמעון לית ליה מוקצה אצל כל פחמא (פי' עיקר הדברים) בפרק במה מדליקין וכבר פירשנו זה בפרק יציאות השבת :

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה טו טוש"ע שם:
ג ב ג מיי' שם הלכה יד וטו:
ד ד טוש"ע שם סעיף ב:
ה ה ו מיי' וסמג שם טוש"ע שם ס"ג:
ו ז מיי' פי"ד מהלכות אבל הלכה ב:
ז ח סמג עשין יב:
ח ט מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה ז ופכ"ג מהלכות סנהדרין הלכה י טוש"ע ח"מ סימן יז סעיף י:
ט י מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף יח:

כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא נמי מפנין *ומאי *אבל לא את האוצר שלא יגמור כולו(א) דילמא אתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה ת"ר אין מתחילין באוצר תחילה אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא עושה בו שביל והא אמרת אין מתחילין הכי קאמר עושה בו שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו תנו רבנן תבואה *צבורה בזמן שהתחיל בה מע"ש מותר להסתפק ממנה בשבת ואם לאו אסור להסתפק ממנה בשבת דברי ר"ש ר' אחא מתיר כלפי לייא אלא אימא דברי ר' אחא ורבי שמעון מתיר תנא כמה שיעור תבואה *צבורה לתך בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי שיעור תבואה *צבורה בכמה אמר ליה הרי אמרו שיעור תבואה צבורה לתך איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש קופות אין טפי לא אלמא למעוטי בהילוכא עדיף או דילמא למעוטי משוי עדיף ת"ש דתני חדא מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של כדי שמן ושל כדי יין ותניא אידך בעשר ובחמש עשרה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מעוטי בהילוכא עדיף ומר סבר מעוטי במשוי עדיף לא דכ"ע מעוטי בהילוכא עדיף ומי סברת בעשר ובחמש עשרה אקופות קאי אכדין קאי ולא קשיא הא דמשתקלי חד חד בקופה והא דמישתקלי תרי תרי והא דמשתקלי תלתא תלתא ובדקורי דהרפניא איבעיא להו הני ארבע וחמש דקאמר אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין ואת"ל הכל לפי האורחין חד גברא מפני לכולהו או דילמא גברא(ב) גברא מפני לנפשיה ת"ש דאמר רבה אמר רבי חייא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה (שמע מינה הכל לפי האורחין) ורב יוסף א"ר הושעיא פעם אחת הלך ר' חייא למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר ר' חייא כל השדה כולה *שמע מינה הכל לפי האורחין ועדיין תבעי לך חד גברא מפני ליה לכולא או דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה ת"ש ועימר רבי ולטעמיך רבי בדנפשיה עימר *אלא צוה ועימר ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה: מפני האורחין וכו': א"ר יוחנן *גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין והדר ומפני בטול בית המדרש *אמר רב יהודה אמר רב *גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב *ויאמר *(ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו' א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר *(ה') אם נא מצאתי וגו' אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן *ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחין וביקור חולים *ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה *והדן את חבירו לכף זכות איני והא אנן *תנן אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו *ות"ת כנגד כולם **[הני אין מידי אחרינא לא] הני

*) פלא פ"ק מ"א קדושין לט: ע"ש **)ס"א

רש"י

כדאמרי אינשי · חשבון קטן תחילה ואם יצטרך ליותר יפנה יותר משום הכי נקט ד' ברישא והדר חמשה וה"ה אפילו טובא: שלא יגמור · משום אשויי גומות: ברגלו · מפנה ברגלו לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול: תבואה צבורה · מוכחא מילתא דהוקצה לאוצר: להסתפק · להאכיל לבהמתו: תורה אור אסור דברי ר"ש ורבי אחא כו': כלפי לייא · כנגד היכן פונה הדבר הזה האמור להיפך ר"ש מתיר מוקצה בכל מקום וכאן הוא מחמיר: לייא · היכן כגון אנבי לנהרא כנגי לייא דברכות (דף כה.): לתך · אבל בציר מהכי לאו אוצר הוא: לתך · חצי כור הוא ט"ו סאין: בד' וה' קופות אין טפי לא · בקופות עצמן הוא יפנה וימלאם אם ירצה או שק בכתפו שיעור קופה בפעם אחת אבל טפי להלך יותר מה' פעמים כגון לפנות בכלים קטנים וירבה בהילוך לא: למעוטי בהילוכא עדיף · ואע"ג דאפושי משוי הוא: או דילמא מעוטי משוי עדיף · ואם בא לפנות בכלים קטנים כשיעור ה' קופות מותר ולרב חסדא קבעי לה דאמר ה' דוקא: בי' ובט"ו · קס"ד אקופות קאי לומר שמפנה בקופות קטנות וירבה בהילוך: אכדין קאי · ולא פליגי והכי קאמר בי' בט"ו יפנה באותן ה' קופות: הא דמשתקלי חדא חדא בקופה · הך דתניא ד' וה' ולא נחת למנינא דכדין איירי בכדין גדולים דמשתקלי חדא בקופה והך דתנא בי' וט"ו איירי בכדים בינונים ובכדין קטנים עשר כדמשתקלי תרי תרי בקופה ט"ו כדמשתקלי תלתא תלתא בקופה דקטנים: כי דקורי דהרפניא · *בכדין של הרפניא: איבעיא להו · אליבא דרב חסדא: דחוק לתלמידים · שאין מקום לתלמידים להושיב: ועימר · פנה את העומרים וכרמלית הואי ובפחות פחות מד' אמות: ת"ש ועימר רבי · אלמא חד גברא פנינהו: רבי בנפשיה עימר · בתמיה וכי אורחיה דנשיא בהכי: כהשכמת ביהמ"ד · מדשוי להו במתני' כי הדדי: מהשכמת בית המדרש · דתנא דידן אקדמה ברישא: אל נא תעבור · והניחו והלך לקבל האורחים: ועיון תפלה · לכוין בתפלתו: הכי

תוספות

של כדי שמן ושל כדי יין · והא דתנן בפ' המביא (ביצה דף כט:) כדי יין לא יביאם בסל ובקופה היינו ממקום רחוק דמיחזי כעובדין דחול אבל הכא בביתו: דילמי עלמא למעוטי בהלוכא עדיף · לא מצי למימר למעוטי במשוי עדיף דההיא דקתני ד' וה' קופות לא מצי סבר הכי דא"כ הוה ליה למיתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות וא"ת והא תנן בפרק אין צדין (שם דף כה.) שחטה בשדה לא יביאנה במוט ובמוטה אלא מביאה לאיברים אף על גב דמפיש בהילוכא התם שאני דאיכא טירחא יותר מדאי להביאה שלימה א"נ משום דמיחזי כמוליכה למכור בשוק והא דאמרינן ברים שואל (לקמן דף קמח.) היכי ליעבד דמליא בחצבא רבה תימלי בחצבא זוטא קא מפשא בהילוכא דמליא בחצבא זוטא תמלא בחצבא רבא קא מפשא במשוי התם כיון שנהגו למלאות המים בחצבא רבא או בחצבא זוטא קשה להם לשנות מכמות שנהגו: אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין · מכאן יש להוכיח דהא דתנן במתניתין ד' וה' קופות הוי אפי' בשביל אדם אחד דאי הוי נמי לפי האורחין אמאי נקט ד' וה' ועוד מדלא מספקא ליה אי חד מפני כולהו או כל חד לנפשיה אלא באת"ל הכל לפי האורחין משמע הא אם אמר אף על גב דאיתרמו ליה אורחין טובא ליכא לאיסתפוקי ואי אמרינן דד' וה' קופות הוי לפי האורחין אכתי איכא לספוקי אי חד גברא מפני לכולהו או כל חד מפני לנפשיה אלא משמע דפשיטא דד' וה' אינן לפי האורחין אלא אפילו לצורך אדם אחד: ולטעמיך רבי בנפשיה עימר · פי' כל השדה כולה: דכתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי חן וגו' · קסבר כמאן דאמר בשבועות (דף לה:) דהאי השם קדש דאיכא מאן דאמר התם שהוא חול שלמלאכים היה מדבר שהיה מזמינם: אוכל מפירותיהן בעולם הזה · בפ"ק דקדושין (דף לט:) מפ' דהיינו אם היתה *שקולה מכרעת דשכר מצות בהאי עלמא ליכא: כיון

והך משנה דהכא פליגא אר' יעקב דס"ל בסוף פרק קמא דקדושין דשכר מצוה כו' רש"ל · ואפשר לפרש כוונת התוספות בלא הגה"ה שרוצים ליישב שם למאי דלא תירצו התם הקושיא באופן אחר דהני מצות הקרן כולה קיימת לעוה"ב לאפוקי שאר מצות ומתרצי תוס' דא"א לפרש כן דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא אליבא דכ"ע ולא פליגי התם אר"י אלא בפירות ודוק כ"מ ומהרש"א גרס דשכר מצוה בהאי עלמא איכא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שלא יגמור כולו (דילמא וכו' גומות) תא"מ ונ"ב ס"א נמחק: (ב) שם או דילמא גברא וגברא:

גליון הש"ס

גמרא גדולה הכנסת אורחים · עי' ב"מ דף פו ע"ב ובתוספות סד"ה חזייה:

רבינו חננאל

מתחילין באוצר תחלה ולא בתבואה צבורה. ומדבעא רב נחומי כמה שיעורי תבואה צבורה · ותנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך ש"מ דהלכתא כהני מתניתא מדקתנינן לפרושי טעמייהו ויש מי שאומר הלכתא כשמואל דמוקים למתניתין כרבי שמעון דלית ליה מוקצה והלכתא כוותיה. ולתך זה האמור כאן הוא שיעור הקופות ששנינו במשנתנו · ואע"ג דלא אמרא בהדיא בגמרא דילן הא איתפרש בתלמוד א"י · ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שעור הקופות · א"ל נלמד סתום מן המפורש דתנינן תמן בג' קופות של ג' ג' סאין תורמין את הלשכה · ושיעור לתך חצי כור והוא ט"ו סאין · נמצא שעור המשנה והברייתא שיעור אחד · וכדאוקמה רב חסדא למתני' ד' מה' · והכין שמעתא דא סלקא ועלה קמבעיא לן מעוטי בהלוכא עדיף או מעוטי במשוי עדיף · ואמרי' דתני חדא מפנין אפילו ד' וה' קופות של כדי יין וכדי שמן · ותניא אידך בעשר ובחמש עשרה · ואוקימנא להו דכ"ע מעוטי בהילוכא עדיף · ושיעורם אחד הם · ואכדין קאי ולא אקופות והא מתניתא דקתני חמש הכין פירושא · חמש כדות גדולות שאין מכילה הקופה יותר מכדה אחת · והא מתניתא דקתני בעשר כדות בחמש עשרה כדות בחמש קופות והן בינוניות שנמצאו ב' כדות בכל קופה והא דתני ג' כדות בכל קופה והא דמשתקלי תלת כדי בכל קופה כגון דקורי הרפניא פי' כדות שעושין בהרפניא והן קטנות ונוטלות ג' ג' בקופה שנמצא שיעור משקל כל כדה קטנה סאה והבינונית סאה וחצי · והגדולה ג' סאין . ותוב איבעיא לן הני דקא מפנינן ד' או ה' קופות מפני האורחין אע"פ דאית ליה אורחין הרבה אין לו רשות לפנות יותר מזה השיעור או דילמא הכל לפי האורחין ועוד בעיא אחרת כשמפנין אחד לכולן או כל אחד מפנה לעצמו ואיפשיטא שמעתא הכל לפי האורחין אם יש לו אורחין הרבה מפנין להן כל צרכן. ובאנו לדקדק מדקתני ועימר רבי את כל השדה שאחד מפנה לכולן (ולא עמר) [ודחינן ולטעמיך] ר' בעצמו עימר אלא צוה ועימרו · ולעולם כל חד וחד לנפשיה וכיון דלא איפשיט בהדיא חד מפנהו לכולהו מחמרינן לפנויי כל דחד וחד לנפשיה דאיסורא הוא. וסתמא לחומרא · זה נכון לפנות כל אחד לעצמו ומסתייעא הא מילתא מהא (לעיל דף קכ"ה ע"ב) דא"ר חנניה פעם אחד הלך למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא סמך במחשבתו שלו אלא הצריך כל אחד לעצמו ור' אסי ור' אמי אליבא דר' יוחנן כל אחד כטעמיה. פי' נדבך של אבנים אבנים סדורות זו ע"ג זו · ושפשופים לפשפש ברגליהם. סואר של קורות קורות נתונות א' ע"ג זו · גשוש בלשון ישמעאל עירים ספינות · בלשון ישמעאל מתרו ופינוי לבית המדרש ולאורחים והכנת מקום לישיבתם שניהם שוין בדבר מצוה ושאר השמועה פשוטה היא · והא דתנן מפנין ד' וה' קופות · ה"מ לדבר מצוה מדקתני מפני האורחין ומפני

רב נסים גאון

כמה שיעור תבואה לתך · הלתך הוא חצי כור והוא ט"ו כי הכור הוא ל' סאה והכור והחומר מדה אחת כי תרגום חומר כורא כמו שאתה מוצא ביחזקאל (מה) האיפה והבת תוכן אחד להם ואמר התרגום מכילת בתא פוקס חד יהי לכון סכום תלת סאין למיסב מעשר כורא הרי נתברר לו מיכן כי החומר הוא כור וכי הבת היא ג' סאין ואמר אחר כך כי עשרת הבתים חומר נמצא שיעור הכור ל' סאין ושם אמר (הושע ג) וחומר שעורים ולתך שעורים ואמרו חכמינו בפרק גיד הנשה (חולין דף צב) אלו ארבעים וחמשה צדיקים החומר ל' ולתך ט"ו הכל מ"ה נתקיים לך כי הכור הוא שני לתכים:

עין משפט
נר מצוה

י א מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כ:
יא ב שם הלכה יט:
יב ג מיי' פ"י מהלכות מעשר הלכה יא:
יג ד מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה יג טור י"ד סימן שלא:
יד ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יט:

[כרי"ף וכרא"ש איתא ערב הרגל]

[ועי' תוספות עירובין לא. ד"ה דמאי ותוס' סוכה לה: ד"ה דאי בעי]

תורה אור

הני נמי *(בגמילות חסדים שייכי ל"א הני) בהני שייכי ת"ר הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום שלש שנים ערב *יוה"כ אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני אמר לו אין לי מעות אמר לו תן לי פירות אמר לו אין לי תן לי קרקע אין לי תן לי בהמה אין לי תן לי כרים וכסתות אין לי הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו בידו ועמו משוי ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לו לביתו אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע במה חשדתני אמרתי שמא מוחכרת ביד אחרים(א) היא ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות במה חשדתני אמרתי שמא אינן מעושרות ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתני אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים א"ל העבודה כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידין אותך לזכות ת"ר *מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר (*להן) בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתוני אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות תנו רבנן פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרו מי ילך אמר להם ר' יהושע אני אלך הלך רבי יהושע ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן אחר שיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר *(להן) בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני אמרנו כסבור רבי לא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה בשעה שנעלתי במה חשדתוני אמרנו שמא דבר מלכות יש בינו לבינה בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא ניתזה צינורא מפיה על בגדיו של רבי אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לזכות המקום ידין אתכם לזכות: מפנין תרומה טהורה וכו': פשיטא לא צריכא ^אדמנחה ביד ישראל מהו דתימא כיון דלא חזיא ליה אסור קמ"ל כיון דחזיא לכהן שפיר דמי: ^בודמאי (וכו'): דמאי הא לא חזי ליה *כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוה עני וחזיא ליה השתא נמי חזי ליה *דתנן ^גמאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי וב"ה אומרים מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי: ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו': פשיטא לא צריכא שהקדימו בשבולים ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה וכי הא *)דא"ר אבהו אר"ל ^דמעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה שנא' °והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר *א"ל רב פפא לאביי א"ה אפי' הקדימו בכרי נמי ליפטר א"ל עליך אמר קרא °מכל מתנותיכם תרימו וגו' ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: ומעשר שני וכו': פשיטא ^הלא צריכא שנתן את הקרן ולא נתן את החומש הא קמ"ל דאין חומש מעכב: והתורמס היבש כו': דווקא יבש אבל לח לא מ"ט כיון דמריר לא אכלה:

אבל

*) ברכות שם עירובין לא: פסחים לה: ביצה יג:

ה"ג הני נמי בהני שייכי · הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמילות חסדים ועיון תפלה היינו בכלל גמילות חסדים דכתיב (משלי יא) גומל נפשו איש חסד *השכמת בית המדרש וגידול בנים לתלמוד תורה היינו תלמוד תורה דן את חבירו לכף זכות בכלל הבאת שלום דמתוך שהוא מכריעו לזכות ואמר לא חטא לי בזאת אנוס היה או לטובה נתכוון יש שלום ביניהן ורבי יוחנן לפרש לך אתא דבכלל ג' דמתניתין איתנהו להנך ו' ואיכא נמי לכבוד אב ואם ורבי יוחנן לא פליג עליה: בפחי נפש · בדאבון נפש: מוחכרת · שנותנה לחברו בכך וכך כורין לשנה: כל היכא דאמרינן* מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה ברבי אלעאי: ריבה · נערה: שאינו בדוק לרבי · שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו והניחה אצלנו: מטרוניתא · נכרית: דבר מלכות · וצריך להעלימו: צינורא · רוק וגזרו על הנכרים שיהיו כזבים לכל דבריהם: מאכילין לעניים דמאי · לא אסרוהו עליהם מפני שצריכים לחזור על פתח ע"ה וסמכו על שרוב עמי הארץ מעשרין: אכסניא · (ב)חיל של מלך ישראל ומטילו על בני העיר לפרנסן*: שניטלה תרומתו · קס"ד תרומת מעשר שהלוי נותן לכהן וכ"ש תרומה גדולה שיש על ישראל להפריש והפרישו קודם שנתן המעשר ללוי: שהקדימו בשבולין · לתרומה ישראל היה לו להפריש תרומה גדולה תחילה דכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר מלאתך אלו בכורים מכאן שהמקדים תרומה לבכורים לוקה ודמעך זו תרומה שאם הקדים מעשר לתרומה לוקה והנ"מ משנתמרח בכרי לוקה אם הקדים מעשר לתרומה אבל הקדים למעשר קודם לתרומה בשבלים אינו לוקה: והרמותם ממנו · בלוים כתיב גבי תרומת מעשר: מכל מתנותיכם וגו' · נמי בלוים כתיב גבי תרומת מעשר וקאמר את כל תרומת ה' כל משמע כל צד תרומה שבו: האי · דנתמרח: אידגן · וחלה עליו חובת תרומה כדכתיב (דברים יח) ראשית דגנך הלכך כי שקלה לוי בעי אהדורי לכהן תרי ממאה שבו כרישא והדר אחד מעשרה: דמריר · שהוא מר:

שלא

כיון דחזיא לכהן שפיר דמי · אע"ג דאמר בשילהי כירה (לעיל דף מז:) דבגדי עניים לעשירים לא הכא לכ"ע חזיא אלא איסורא הוא דרביע עליה אבל התם לא חזו מחמת גריעותא ומהאי טעמא נמי לא אמרינן התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקר לנכסיה והא דאמר בפרק כל הכלים (לעיל ד' קכה:) שירי פרוזמיות שאין בהן ג' על ג' אין מטלטלין אותן משמע הא יש בהן שלש על שלש מטלטלים היינו לעניים א"נ אפילו לעשירים בבית עניים: דאי בעי מפקר לנכסיה · הוה מצי למימר כדלעיל כיון דחזי אלא כיון דמסכה טעמא דאפי' לדידיה מצי חזי אמר ובפרק כל שעה (פסחים דף לה:) ובפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מז:) איצטריך להאי טעמא*: האי אידגן · מדנקט אידגן משמע אפי' לא ראה פני הבית תימה אכתי אפילו הקדימו בכרי נמי לא לחייב אלא באידגן וראה פני הבית וי"ל דאי לא כתב והרמותם ה"א דכולם חייבין אפילו לא אידגן השתא דכתי' קרא מוקמי ליה במסתבר דהיינו לא אידגן שאפילו ראה פני הבית לא היה חייב א"נ י"ל הא דנקט אידגן היינו ככל דינו שראה פני הבית אלא דמילתא דפסיקא נקט דאיכא למאן דאמר בבא מציעא (ד' פח:) דלא בעינן ראיית פני הבית אלא בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו: הא קמ"ל דאין חומש מעכב · ואף על גב דמבעיא לן בפרק הזהב (שם דף נד·) אי מעכב אי לא ולא פשיט מהכא משום דהוה מצי למידחי דאגב אחרינא תנייה:

אבל

רבינו חננאל

ומפני ביטול בהמ"ד שהן מצות כדרב יהודה אמר שמואל דאמר גדול הכנסת אורחין · וכדר' יוחנן דאמר אחד משש דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא: מפנין תרומה טהורה אע"פ שהיא בביתו של ישראל הואיל וראויה לכהן היום מטלטלין אותה ושפיר דמי וכן דמאי והדמאי כיון דאילו הפקיר כל נכסיו ויהיה עני מותר לאוכלו אע"פ שעכשיו לא הפקיר נכסיו מותר לטלטלו · והוא הלוקח תבואה מעם הארץ שאינו יודע אם הוציא מעשר ממנה אם לאו כי התרומה לא נחשדו עמי הארץ עליה (ודאי) והיו מפרישין אחד מחמשים והוא בבינונית ונתנו לכהן אבל המעשר היו הרבה ע"ה שלא היו מפרישין אותו ונותנין ללוי · וחייבו חכמים הקונה מעם הארץ שאינו יודע אם הוציא מעשר ממנה אם לאו להפריש מזו התבואה חלק אחד ממאה שהיא תרומת מעשר שהוא א' וכל תרומה כאוכל תרומה והוא עון מיתה · וזה פירושו ישראל שיש לו מאה סאין תבואה חייב לתת לכהן ב' סאין מהן והיא נקראת תרומה גדולה וחייב לתת עשרה מהן פחות מעט והוא נקרא מעשר ראשון וחייב הלוי לתת מן העשרה סאין שנתן לו ישראל סאה אחת לכהן והוא שאמר הכתוב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר · נמצא הסאה שביד כהן שהיא תרומת מעשר שנתן לו הלוי אחד ממאה מן התבואה שביד ישראל וכיון שראו שע"ה לא היו מפרישין מעשר לכהן שחייב בו מיתה [לכן חייבהו להפריש] אבל המעשר שהוא בלאו לא חייבהו מספק · וזה מפורש בגמרא יומא *) פ"ק דיוחנן העביר הודיית המעשר בסוף מס' סוטה ודמאי זה כיון שהוא ספק מעושר ספק אינו מעושר התירוהו מפני חיי נפש לאכסניא ולעניים (בפירושו). וזה שאמר ר"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה פי' חייבה התורה להפריש תרומה ומעשר מן הדגן שכבר נעשה גורן כדכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך כו' ואינו נקרא דגן אלא אחרי דישתו בגורן והעמדתו כרי והתורה אמרה להפריש מן הדגן ראשון תרומה גדולה ואחריו מעשר ראשון. ואחריו שנה ראשונה ושניה מעשר שני · ושנה שלישית אינו מפריש מעשר [שני] אלא מעשר עני . ואינו חייב להפריש כל אלו אלא אחרי שיקצור ויגדיש ויעמיד כרי בגורן לפיכך אמר ר"ל אם בא ישראל מי שהיו לו עשרה עומרין שבלין וקודם שיכניסן לגורן לדוש נתן מהן עומר אחד מעשר ללוי הלוי אינו חייב לתת ממנו אלא תרומת מעשר לכהן ש[...] נתחייבו אלא בתרומה ולא במעשר והביא טעם לדבריו מן המקרא הזה והקשה עליו רב פפא למה הוצרכת לרחוק הדבר בשבולין אפילו בכרי הקדים והפר"ש המעשר קודם שיפרוש התרומה ליפטר ולא יהא חייב הלוי להפריש ממנו אלא תרומת מעשר · ופירק לו כיון שהעמידו כרי אידגן וקרינא ביה מכל מתנותיכם תרימו שכולל הכל · ומעשר שני והקדש שנפדו הוצרך להזכירו התנא להודיע שאם לא נתן החומש מעכב

*) בפ"ק דף ע' ע"א ובסוף סוטה במשנת דיוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר ובגמ' שם כצ"ל.

מסורת הש"ס

[ב"ק קג:]

[נ"ל להם]

[נ"ל להם]

ברכות מז. וש"נ

ברכות מז. דמאי פ"ג מ"א עירובין יז: לא: פסחים לה: סוכה לה:

במדבר יח

תמורה ה: במדבר יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרתי שמא מוחכרת ביד אחרים ובשעה כצ"ל ותיבת היא נמחק: (ב) רש"י ד"ה אכסניא חיל של מלך ישראל כצ"ל:

גליון הש"ס

רב נסים גאון

שמא צינורא ניתזה מפיה על רבי · פי' צינורא שינתז מפי האדם כשהוא מדבר למטרונית והיא נכרית ונגע בו מרוקה הוצרך לטבול כי רוקן של נכרים גזרו עליו חכמים טומאה ועיקר זה הוא מה שאמר הקב"ה בענין הזב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב בטהור יכול אפילו רקק ולא נגע יהא טמא ת"ל בטהור ובתוספתא זבין בפרק חמישי אמרו ורירו וכיחו ומימי האף שלו הרי הן כרוקו דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאין טומאת משקה זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאים טומאה חמורה וזאת התורה מיוחדת בישראל בלבד אבל לא בנכרים והחכמים הם שגזרו עליהם שיהו כזבין לכל דבריהם ותמצא כיוצא בזה במס' נדה בפרק בנות כותים (דף לד) כשאמר בית שמי דם הנכרית טהור הקשה להם מזו הברייתא ולא חלקו בית שמי אלא ברמה בלבד אבל רוקה אין מי שחולק בו כי הוא טמא ושורפין עליו את התרומה וכבר פירשו טעמם של בית שמי שטיהרו דמה (ומיהרו) [וטמאו] רוקה ומימי רגליה דשכיחי גזרו בהו רבנן דמה דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ובית הלל הבל אצלם טמא ושם במסכת שקלים (פ"ח מ"א) שנינו כל הרוקין הנמצאים בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון וגרסי בתלמוד בני מערבא ר' אבון בשם ר' יהושע [...] של גוים היה שם ובמשנת טהרות בפרק ה' (משנה ח) שנינו שוטה אחד בעיר או נכרית או [...] הרוקין שבעיר טמאין וקודם לכן בפרק ד' אמרו על ו' ספיקות שורפין את התרומה אחד מהן [...] כבר נתבאר לך עכשיו ונתקיים מכל מה שהקדמנו כי רוק הנכרים טמא וכי גזירה דרבנן היא [...] השבת (דף טו) אמרו ספיקות באושא גזור עליהן ולפיכך הוצרך ר' יהושע בן חנניא טבילה [...] יומא בפרק הוציאו לו את הכף (דף מז) אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קימחית שיצא ודבר עם ערבי אחד בשוק וניתזה צינורא מפיו על בגדו ונכנס ישבאב אחיו ושימש תחתיו ובחומר בקודש (חגיגה דף כג) תמצא גזירת צינורא דעם הארץ וזה בענין הקודש: מפנין תרומה טהורה ודמאי · כבר פירשנו דמאי

בפ'

עין משפט נר מצוה

[שייך לעיל קכו: על המשנה]

טו א ב ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יט :

טז ד ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' [טז] יז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף כט :

יז ו מיי' פ"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ז ופ"ג מהלכות ערכין הל' טז סמג עשין לג טוש"ע ח"מ סימן לז סעיף כח :

יח ז מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה ועשין קלה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף כח :

יט ח ט מיי' שם ופכ"א שם הלכה יט סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכא סעיף א ובסימן שיט סעיף ו :

כ י מיי' פכ"ו שם הלכה טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שח סעיף לג :

כא כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף לה :

כב ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף כט בהג"ה:

מסורת הש"ס

[ב"ב נו.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטבל טבול מדרבנן וכגון שזרע בעציץ: (ב) שם וחבילי עצים (וחבילי זרדין) תא"מ וכ"ב עי' במה שכתב הטור א"ח סי' ש"ח משמע לסדיא דלא גרסי' בברייתא' וחבילי זרדין אבל במתניתין גרסינן וחבילי זרדין ע"ש : (ג) רש"י ד"ה במוקצה וכו' דאסור לאוכלו ובמוקצה לאיסור טלטול סבר: (ד) תום' ד"ה אבל וכו' דאמר רב יוסף בפרק כירה : (ה) ד"ה ונתן וכו' לפי שנא' ופדה בערכך יכול בעבדים:

*אבל לא את הטבל וכו' : פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן(א) שזרעו בעציץ שאינו נקוב : ולא מעשר ראשון וכו' : פשיטא לא צריכא שהקדימו בכרי שנטל ממנו מעשר ולא נטלה ממנו תרומה גדולה מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה אביי : ולא את מעשר שני וכו' : פשיטא לא צריכא דנפדו ולא נפדו כהלכתן מעשר שפדאו על גבי אסימון דרחמנא אמר [דברים יד] וצרת הכסף בידך *דבר שיש בו צורה הקדש שחיללו על גבי קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו : ולא את הלוף : ת"ר *מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים רשב"ג אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות אמר ליה רבי נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין ורשב"ג נעמיות שכיחי פילין לא שכיחי אמר אמימר והוא דאית ליה נעמיות אמר רב אשי לאמימר אלא דקאמר ליה ר' נתן לרשב"ג חבילי זמורות יטלטל מפני שהוא מאכל לפילין אי אית ליה פילין אמאי לא אלא ראוי ה"נ ראוי *אמר אביי רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הם רשב"ג הא דאמרן ר' שמעון *דתנן בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד שכן דרכן של בני מלכים לסוך בחול *ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הם ר' ישמעאל ור' עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף מנה ולבוש *איצטלא בת ק' מנה מפשיטין אותו ומלבישין אותו איצטלא הראויה לו תנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא :

חבילי קש וחבילי כו' : תנו רבנן *חבילי קש וחבילי עצים(ב) וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רשב"ג אומר חבילין הניטלין ביד אחד מותר לטלטלן בשתי ידים אסור לטלטלן *חבילי *סיאה אזוב וקורנית הכניסן לעצים אין [א] מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת וקוטם ביד ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי ומולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי הרבה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין *מאי אמיתא ניניא סיאה אמר רב יהודה (סיאה) צתרי אזוב אברתא קורנית קורניתא שמה והא ההוא דאמר להו מאן בעי קורניתא ואישתכח חשי אלא סיאה צתרי אזוב אברתא קורניתא חשי : איתמר בשר מליח מותר לטלטלו בשבת בשר [ב] תפל רב הונא אמר מותר לטלטלו רב חסדא אמר אסור לטלטלו רב הונא אמר מותר לטלטלו והא *רב הונא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה במוקצה לאכילה סבר לה כרבי יהודה במוקצה לטלטל סבר לה כרבי שמעון רב חסדא אמר אסור לטלטלו והא רב יצחק בר אמי איקלע לבי רב חסדא וחזא ההוא בר אווזא דהוו קא מטלטלו ליה משמשא לטולא ואמר רב חסדא חסרון כיס קא חזינן הכא שאני בר אווזא דחזי לאומצא ת"ר דג מליח מותר לטלטלו דג תפל אסור לטלטלו בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו (*וסתמא כרבי שמעון) תנו רבנן מטלטלין את העצמות מפני שהוא מאכל לכלבים בשר

שלא ניטלה תרומתו · קא סלקא דעתך שלא ניטלה תרומת מעשר שלו : אסימון · שאין עליו צורה : חצב · עשב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין ובו *תיחם יהושע את הארץ לישראל : נעמיות · בנות היענה : יטלטלו · ראוי הוא להיות לו פילין ולהאכילן : על מכותיהן · בשבת ולא גזר משום שחיקת סממנין : שכן דרכן לסוך · בלא מכה הלכך לאו מוכחא מילתא דלרפואה : התקינן · הזמינן : אסור לטלטלן · ואפילו הזמינם למאכל בהמה דטירחא היא : סיאה אזוב וקורנית · לקמיה מפרש לה : הכניסן לעצים · לייבשן : שלא יקטום בכלי · כדרך חול כדאמרן (לעיל דף עד:) האי מאן דפרים סילקא דמי לטוחן · במילתיה דרבי יהודה גרסינן מולל ואוכל ובלבד שלא ימלול בכלי הרבה וחכמי' אומרים מולל בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך חול כך מצאתי בתוספתא דרבנן מחמרי דבכולי ידא אסור אלא בראשי אצבעותיו ומהו מולל כגון אם בא לאכול הזרע מולל השרביטין שהזרע בתוכם : וכן באמיתא · לקמיה מפרש מאי אמיתא : נינייא · מינט"א : פיגם · רוד"א : צתרי · שדריא"ה לוי"ה ל"א פוליאול : אברתא · איסכי"א : חשי · שדריא"ה וללשון הראשון לא פורש : בשר תפל · שאינו מלוח ומאן דגרים תפוח היא היא : מותר לטלטלו · דלית ליה מוקצה בטלטול : במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה · כלומר באיסור מוקצה לענין אכילה סבר לה כרבי יהודה דאסר לאוכלו(ג) ובאיסור מוקצה לטלטול סבר לה כרבי שמעון : בר אווזא · שחוט : משמשא לטולא · שלא יסריח : ואמר להו רב חסדא חסרון כיס חזינא הכא · שאתם מניחים אותה בשמש ומתחמם וסלקוהו על פיו מחמה לצל : באומצא · כשהוא חי אוכלין אותו בלא מלח : דג תפל אסור לטלטלו · דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו דעתיה למישדייה אבל מליח נאכל חי על ידי מלחו :

בשר

*אבל לא את הטבל · והא דאמר(ד) רבה בפרק כירה (לעיל דף מג:) טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן ה"מ לענין ביטול כלי מהיכנו שלא החמירו כמו לענין טלטול בידים : שפדאו אגב אסימון · הא דנקט אסימון היינו דלא כרבי דוסא דפרק הזהב (ב"מ דף מז:) והוה מצי למימר מעות הניתנות סימן לבית המרחץ לר"ה אלא משום דאם כן מאי קמ"ל אבל השתא קמ"ל כרבנן : ונתן הכסף וקם לו · אין הפסוק כן אלא ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו (ויקרא כז) ודרך הש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר כי ההיא דפרק הדר (עירובין דף סה·) רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי שנאמר בצר אל יורה ובפרק הרואה (ברכות דף נה:) שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה וקשה לר"י נימא כסף דוקא וכ"ת דשוה כסף ככסף חדא דגבי נזקין מרבינן קרא ישיב לרבות שוה כסף ועוד דאם כן אפילו קרקע נמי ומנלן למעוטי קרקע ואומר ר"י דמכלל ופרט נפקא כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נא·) אין פודין לא בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש בגמרא דבעי למימר ולא הקדשות בכל אלו לענין פדיון בכור דרשינן התם כלל ופרט ופדויו מבן חדש כלל כסף פרט תפדה חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המיטלטל כו' ה"נ איכא למימר בפדיון הקדשות ונתן כלל כסף פרט וקם לו חזר וכלל כו' מיהו בת"כ דריש ליה מקרא אחרינא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש מה ת"ל לפי שנאמר(ה) תפדה יכול בעבדים ושטרות וקרקעו' ת"ל בשקל הקדש אין לי אלא שקלים מניין לרבות כל דבר המיטלטל ת"ל ופדה בערכך א"כ למה נאמר בשקל פרט לעבדים ושטרות וקרקעות אלא כן דרך הש"ס שאינו מביא עיקר הדרשה כמו שרגיל להביא *](כתובות דף מו:) בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה אע"ג דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכן הרבה : רשב"ג אומר אף מטלטלין שברי זכוכית · משמע דמודה לת"ק דמתיר חרדל והא דתנן רשב"ג מתיר בלוף וכל שכן דמתיר בחרדל : הכניסן לעצים אין מסתפק · איכא למימר דת"ק הא סתמא נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה כי היכי דלא תקשה רישא לסיפא : דחזי לאומצא · מכאן ראיה דדם האברים שלא פירש מותר דקאמר דחזי לאומצא אע"ג דלא מליח * : דג תפל אסור לטלטלו · תימה מדשרי בשר תפל אלמא כר"ש אתיא אם כן דג תפל נמי לישרי כמו בשר תפל וי"ל דדג תפל אינו ראוי לכלבים אי נמי כר' יהודה אתיא ודג תפל אע"פ שראוי לכלבים אסור לטלטלו דכל מידי דחזי לאינש לא מקצה לכלבים בשר תפל מותר לטלטלו לרבי יהודה מפני שהוא מאכל לחיה : מטלטלין את העצמות · לר' יהודה דאית לי' מוקצה מיירי כגון שלא הי' עליה' בשר מאתמול :

בשר

[המורה מקום זה לא דק דהדרשה שם בכתובות מו: וכן שם מו. ובקדושין ג: פריך הש"ס עלה ומסיק ג"כ דהסיה בהפרת נדרים הוא דכתיב [illegible] ד"ה כי יקריב בכורות יד. ד"ה טוב]

רבינו חננאל

מעכב: אסימון מטבע שאין עליו צורה · ולא את הלוף ולא את החרדל · רשב"ג מתיר בלוף וכו' והא דרשב"ג פשוטה חבילי קש וחבילי עצים וכו'. חצבי עשב הוא והוא העשב (שכן) [שבו] תיחם יהושע לישראל את הארץ · הא מתני' סתמא היא וכוותה עבדינן דהא מתנית' נמי דברי הכל הוא · ורשב"ג דאמר אין מותר לטלטל אלא חבילה הניטלת בידו אחת מוקמינן ליה בחבילות שהכניסן למאכל בהמה דכל סתם של תורה לחומרא עבדינן . ותוב מתניתין סתמא תני וכוותה עבדינן וליכא לאוקמא רשב"ג מפרש דהא לא קתני אימתי ולא במה: חבילי סיאה · ציתרי · אזוב אברתא. וקורנית (האשי) [חשי] כולן מיני אזוב הן. הכניסן לעצים להדליק מהן אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת *) דקי"ל אבל דחזי ליה וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי ובמלילה חלקו ר' יהודה וחכמים והלכה כחכמים שאמרו מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול · וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין וקי"ל כחכמים · אמיתא · נענע : בשר תפוח חלק בו רב הונא ורב חסדא · רב הונא אמר מותר לטלטלו ורב חסדא אמר אסור לטלטלו · והלכתא כרב הונא דרב חסדא לגבי רב הונא תלמיד הוא · ותוב רב הונא קאי כר' שמעון דקיי"ל כוותיה ואפילו רב דסבר כר' יהודה במוקצה לאכילה במוקצה לטלטול כר' שמעון סבירא ליה ואי חזי לאומצא פי' ואם ראוי להיאכל נא אפי' רב חסדא מודה שמותר לטלטלו

*) אולי צ"ל וה"ה אם הכניסן סתמא דקי"ל דדעתי' אכל דחזי ליה ועי' תוס' כאן ד"ה הכניסן .

רב נסים גאון

בפרק שלשה שאכלו כאחת כי הוא הדבר הנדמה דמי מתוקן ומי אינו מתוקן ובארנו שם עיקר גזירתו : אסימון הוא ממבע בפ' הזהב (ב"מ דף מז) מאי אסימון פולסא ומה שהוא כענין זה אסור לפדות בו את המעשר שני כי הכתוב פי' שצריך מטבע שיש עליו צורה דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה : ת"ר מטלטלין את החצב זה חצב הוא צמח משלח שרשיו למטה בקרקע בצדק בלא המייה והוא מה שאמרו בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נה) אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר וכו' ואמרו מאי חצובא אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע את הארץ לישראל

הגהות הגר"א [א] גמ' אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה · נ"ב למאכל מסתפק מהן בשבת : [ב] שם מותר לטלטל בשבת בשר תפל · נ"ב גי' הגאונים ורי"ף תפוח ועי' רשב"א :

גליון הש"ס גמ' והא ר"ה תלמיד דרב · ביצה דף מ ע"א · ב"ק קטו ע"א · ועיין ב"ב דף קנג ע"א תוספות ד"ה שלהו ליה (קנ"ב ע"ב) : שם במוקצה לטלטל ס"ל כר' שמעון · עיין לעיל דף יט ע"ב תוספות ד"ה הני ככרי דוזי · ולקמן דף קלט ע"ב השייך לדף קמ ע"ב תוספות ד"ה תלא דכשרא · ועיין במהרש"א ביצה דף לג ע"א בתוספות ד"ה אין סומכין :

עין משפט
נר מצוה

כג א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף לט :

כד ב מיי' פי"א שם הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעיף מא :

כה ג מיי' פכ"ה שם הלכה כו וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שם סעיף יט :

כו ד מיי' פי"ג מהלכות רוצח וש"נ הלכה יג סמג עשין פ פא ולאוין קסט טוש"ע ח"מ סימן ערב סעיף ט בהג"ה :

כז ה ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף מ :

כח ז שם סעיף מא :

כט ח [מיי' פ"ג מהל' שחיטה הל' יד] סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' כד סעיף ב [וברב אלפס חולין פ"ב דף רסא] :

ל ט י מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן שלב סעיף א וסימן תקכג סעיף ג :

[ב"מ לב:]

לא כ מיי' שם טוש"ע שם ס"ד :

לב ל מ נ מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' של סעיף א :

[בש"ע א"ח סימן ש"ל סעיף ז פסק הלכתא כרבי יוסי וכן דעת הרמב"ם]

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה · תימה לימא מפני שהוא מאכל לכלבים וי"ל דכרבי יהודה אתיא ולאו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חזי ליה וכל מידי דחזי ליה לאינש לא מקלה לכלבים אבל מפני שהוא מאכל לחיה מותר לטלטלו דכל ישראל בני מלכים הם ורב חסדא דלא שרי בשר תפל מהאי טעמא לית ליה כל ישראל בני מלכים:

אין עוקרין בהמה חיה ועוף · לספרים דגרסי רה"ר הך ברייתא פליגא אקמייתא בתרתי דדייקינן הא דדווי מדדין אפילו ברה"ר ולעיל קתני דווקא בחצר ותו סיפא דמוקמת לתרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קתני דאפי' בחצר לא ולספרים דגרסי אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אתי שפיר:

קמ"ל איתובי מיתבא דעתה · אע"ג דבפרק בתרא דיומא (דף פג·) אמר חולה אין מאכילין אותו ביוה"כ אלא ע"פ מומחה והכא(ה) שריא משום יתובי דעתא היינו שיותר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה ברעב :

רבא

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה מים מגולין מפני שהן ראויין לחתול רשב"ג אומר כל עצמן אסור לשהותן מפני הסכנה: **מתני'** *אכופין את הסל לפני האפרוחים [לעיל מג.] כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס מדדין עגלין וסייחין* (א)אשה מדדה את בנה אמר רבי יהודה באימתי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה מיתיבי *בהמה שנפלה לאמת [ב"מ לב:] המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות פרנסה אין כרים וכסתות לא לא קשיא גהא דאפשר בפרנסה הא דאי אפשר בפרנסה אפשר בפרנסה אין ואי לא מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה והא *קא מבטל כלי מהיכנו סבר מבטל כלי מהיכנו דרבנן *דצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן: התרנגולת שברחה וכו': דוחין אין מדדין לא תנינא להא דת"ר ומדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת מאי טעמא לא אמר אביי משום דמקפיא נפשה תני חדא מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדדה את בנה זברה"ר ואצ"ל בחצר ותניא אידך אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל דוחין בהן שיכנסו הא גופא קשיא אמרת אין עוקרין אבל דדווי מדדינן (ב)הדר אמרת דוחין אין מדדין לא אמר אביי סיפא אתאן לתרנגולת אמר אביי חהאי מאן דשחיט תרנגולת לכבשינהו לכרעיה בארעא אי נמי נידל להו מידל דדילמא מנח להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים: **מתני'** טאין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר *אף חותכין *וכל צרכי מילה עושין בשבת: **גמ'** כיצד מסעדין רב יהודה אמר אוחז את הולד שלא יפול לארץ רב נחמן אמר דוחק בבשר כדי שיצא הולד תניא כוותיה דרב יהודה *כיצד מסעדין יאוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו כדי שינק אמר רשב"ג כמרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט היכי עביד אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט טמאה לא מרחקא ולדא ואי מרחקא ולדא לא מקרבא: למילדין את האשה וכו': מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן מאם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה ואם אינו ספק בשערה מביאה לה בכלי אמר מר אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר פשיטא נלא צריכא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתא ועבדה לי: אם היתה צריכה לשמן וכו': סתיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשיער רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה *דכמה דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני *)בין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר בין אמרה צריכה

*) ס"א בין אמרה איני צריכה

בשר תפוח · מסריח: לחתול · לא מזיק ליה ארס דנחש שאף הנחשים היא אוכלת: מפני הסכנה · שמא ישתה אדם מהם: **מתני'** כופין סל בפני האפרוחים · המטיין דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ורבי יצחק משני לה *בפ"ג בצריך למקומו: שברחה · מן הבית: דוחין · בידים: מדדין עגלים · אוחז בצוארו ובצדדין וגוררו ומסייעו(ג) ומנענע לו ברגליו: אשה מדדה את בנה · אוחזתו בזרועותיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך: שנוטל אחת ומניח אחת · שהתינוק מניע את רגליו כשמניח אחת מגביה אחת: אבל גורר אסור · מפני שנושאתו: **גמ'** ואי לא · כגון שהמים עמוקין: והא קמבטל כלי מהיכנו · דמשהניחם תחתיה אין יכול לטלטלן דדומה לסותר בנין(ד) מדרבנן: צער בעלי חיים דאורייתא · שנאמר עזוב תעזוב עמו והיכא אמן דדרים טעמא דקרא משום צער בעלי חיים באלו מציאות (ב"מ דף לב:): מדדין לא · שלא יהא אוחזה בגפיה ורגליה נוגעין לארץ ומוליכה: דמקפיא נפשה · מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל אבל אווזים כשאוחזין בגפיהן הן מהלכין ברגליהן ומיהו ברה"ר לא משום שמא יגביה מן הארץ ונמצא נושאו דסתמא כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן בהמצניע (לעיל דף צד·) גבי המוציא חיה ועוף בין חיין בין שחוטין חייב והאשה מדדה את בנה אפילו ברה"ר דאי נמי מגביה ליה חי נושא את עצמו דהכי מוקמינן התם דבאדם מודו רבנן לרבי נתן: מקפיא · כגון אקפו ידייכו דחגיגה (דף טז:): אין עוקרין · רגליה לגמרי מן הארץ דמוקצה היא לטלטלה: דדווי מדדינן · אוחזה בשני לדדיה בידו ומדדה והוה טלטול טפי מדחייה שדחפה מאחריה: סיפא · דקתני דוחין אבל לא מדדין: אתאן לתרנגולת · וריסא בשאר עופות: לכבשינהו לכרעיה בארעא · כדי שיתכפלו ולא יוכל להתחזק עליהן: אי נמי לידליגהו · יגביהנו שלא יהו רגליו נוגעות לארץ: **מתני'** מסעדין · מפרש בגמרא: חכמה · מילדת: אין מילדין את הבהמה ביום טוב · דאיכא טרחא יתירה: אבל מסעדין · אותה בי"ט: ומיילדין אשה בשבת · ואין צריך לומר שמסעדין וכל שכן ביום טוב: וקושרין הטיבור · של ולד שהוא ארוך שאם לא יתקשר ויכרך בשום דבר יצאו מעיו אם יגביהו התינוק: **גמ'** דוחק · בבשר של בהמה לפנים שיהא הולד בולט לחוץ: ונופח לו בחוטמו · שנחיריו סתומין לו ברירין: ונותן דד · של אמו בתוך פיו: מרחמין · מאהבין את ולדה עליה: בול של מלח · מלא אגרוף דכייב לה וזוכרת צער לידה ומרחמה את הולד אם רחקתו: מי שליא · שורין את השליא במים: לא מרחקא · אין דרכה לרחק: מביאה לה שמן · דרך רה"ר: ביד · בכפה ולא בכלי דכמה דאפשר משנינן: בשערה · שכה שערה שמן ובשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך: פשיטא · דהא פקוח נפש דוחה שבת: תיפוק ליה משום סחיטה · למה לא הביאה לה בכלי שלא תחלל שבת בהוצאה הכא נמי הא קמחללה בסחיטה: אין סחיטה בשיער · שהוא קשה ואין בולע: דרך שערה · כורכת הכלי בראשה בשערה: חיה · יולדת: קבר · בית הרחם: צריכה

מסורת
הש"ס

[נ"ל לעיל כפ"ג מג:]

[לעיל מג.]

[ב"מ לב:]

[לעיל מג· וש"נ ועי"ש תוספות ד"ה דמבטל]

לקמן קלג.

[תוספ' פט"ז]

הגהות
הב"ח

(א) במשנה ואשה מדדה :
(ב) גמ' והדר אמרת :
(ג) רש"י ד"ה מדדין וכו' ומסייעו ליגך ומנענע :
(ד) ד"ה והא קא מבטל וכו' לסתור בנין מבטל כלי מהיכנו מדרבנן לער בעלי חיים:(ה) תוס' ד"ה קמ"ל וכו' והכא שריא משום וכו' היינו לפי שיותר :

גליון
הש"ס

גמרא תיפוק ליה משום סחיטה · עיין לקמן דף קמה ע"א תוספות ד"ה כבשים :

רבינו חננאל

לטלטלו: דג תפל אסור לטלטלו בשר בין חי ובין מליח מותר לטלטלו · ת"ר מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל לכלבים בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה וזו היא דתניא כוותיה דרב הונא מים מגולין מפני שהן ראוין לחתול · ומתניתא אלין הלכתא אינון דליכא דפליג · ואליבא דב"ה נשנו דתנן ב"ה אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין: כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו ושירדו · בהמה שנפלה לאמת המים אם אפשר לה בפרנסה עושין לה פרנסה במקומה · ואם אי אפשר לה בפרנסה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה ואף על גב דמבטל כלי מהיכנו · מדרבנן היא · וצער ב"ח דאורייתא ואתא דאורייתא ודחה דרבנן · תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס אבל אין מדדין אותה אפי' בחצר משום דמקפיא נפשה ואע"פ ששאר בהמה חיה ועוף מדדין בחצר אבל לא ברה"ר תרנגולת אפילו בחצר לא אלא אסור לדרותם אפילו בחצר · האשה מדדה את בנה ב בחצר והא דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור [היינו] ברה"ר בלבד שאם נוטל התינוק רגלו אחת ונשען על רגלו האחרת נמצא כמהלך אבל אם אינו נשען על כשמדדתו גורר רגליו נמצאת נושאתו ברה"ר ואסור אבל בחצר מותר לטלטלו ולשאת אותו והא דאמר אביי מאן דשחיט תרנגולת ליכבשינה לכרעתא בארעא · אי נמי תירלינהו דילמא מנח לה בארעא ועקרה להו לסימנים הלכתא היא : מתני' אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין כיצד מסעדין · רב יהודה אומר אוחז בולד שלא יפול לארץ והלכתא כמותו · דתניא כוותיה · כיצד מ בולד שלא יפול לארץ ונופחו לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק כו' · וקיי"ל דמסעדין ומרחמין דתנינן ביו"ם אבל לא בשבת ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללי השבת · ואסיקנא שמדלקת לה חברתה את הנר ואפילו אם היא סומא מותר להדליק לה נר בשבת דקיי"ל יתובי מייתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזייא חברתאי ועבדא לי · ואם היתה צר מביאה לה שמן כרב אשי דאמר מביאה לה בכלי דרך שערה נועצת כלי של שמן בשערה כדי שלא [יהא] הוצאה ביד כדרך המוציאין ומסקנא כמה דאית לשנויי משנינן ואם צריכה למאכל מביאין לה מתני אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח · פירוש הקבר בית הרחם · בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת · נסתם (הכלי) [הקבר] צריכה

רב נסים גאון

כדי שיתפרשו תחומין אחד מחבירו ויאמינו בכך לענין עירובן של תחומים ושיתופם כי השרשים שהוא משלח בקרקע מוכיחים על הגבולים ועל פי זה אמרו שם במסכת יום טוב (פרק אין צדין דף כה) חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא שהוא דבר שאין בו רוח חיים ובצמיחתו משלח שרשיו בארץ במשפט והרשעים מעקמין דרכיהם ואין הולכין בדרכיו של הקב"ה כמו שראוי להם לכן דרכם באפילה : צער בעלי חיים דאורייתא מה שאמר הקב"ה (שמות כג) כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו ואמרו בבא מציעא בפרק אלו מציאות (דף לב) מצוה מן התורה לפרוק דקסבר תנא דידן צער בעלי חיים דאורייתא ורבי יוסי הגלילי סבר צער בעלי חיים דרבנן וסבר (אביי) [רב יהודה] בכאן כתנא בעלי חיים דאורייתא וביטול כלי מהיכנו דרבנן משכחת לה בפרק כירה (לעיל דף מג) דתנ כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואמר רב חסדא אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ופירש רב יוסף טעמא בכך ואמר היינו טעמא דרב חסדא דקא מבטל כלי מהיכנו והא מ

סליק פרק מפנין

תורה אור

*צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי מר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה *צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת, א"ל רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכתא כמאן א"ל הלכה כמר זוטרא *ספק נפשות להקל מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי *משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה עד מתי פתיחת הקבר אמר אביי שלשה ימים רבא אמר משמיה דרב יהודה שבעה ואמרי לה שלשים אמרי נהרדעי חיה ג' ז' ול' ג' בין אמרה צריכה אני ובין *אמרה לא צריכה אני מחללין עליה את השבת ז' אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה לא צריכה אני אין מחללין עליה את השבת ל' אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין ע"י ארמאי *כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת *וכדרב המנונא דאמר רב המנונא *דבר שאין בו סכנה *אומר לנכרי ועושה אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה ל' יום למאי הלכתא אמרי נהרדעי לטבילה אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה כי הא דברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת ואמטוי לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא *אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת (בימות הגשמים) סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא (*ולא היא ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה מדאתמר) אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא רב יהודה צלחו ליה פתורא דיונה לרבה צלחו ליה שרשיפא וא"ל אביי לרבה והא קעבר מר משום °בל תשחית *א"ל בל תשחית דגופאי עדיף לי אמר רב יהודה אמר רב לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח *מנעלים לרגליו הקיז דם ואין לו מה יאכל ימכור מנעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה מאי צרכי סעודה רב אמר בשר ושמואל אמר יין רב אמר בשר נפשא חלף נפשא ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא: (סימן שנמסר) *שמואל ביומא דעבד מילתא עבדי ליה תבשילא דטחלי ר' יוחנן שתי עד דנפיק תיהיא מאוניה ורב נחמן שתי עד דקפי טחליה רב יוסף שתי עד דנפיק מריבדא דכוסילתא רבא מהדר אחמרא בר תלתא טרפי אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן במטותא מינייכו ביומא דהקזה אמרו לביתייכו נחמן אקלע לגבן וכולהו אערומי אסירי בר מהאי ערמה דשרי מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה לישקול זוזא מכא וליזיל לשב חנותא עד דטעים שיעור רביעתא ואי לא ליכול שב תמרי אוכמתא ולישוף מישחא בצידעיה וניגני בשמשא אבלט אשכחיה לשמואל דגני בשמשא א"ל חכימא דיהודאי בישא מי הוי טבא א"ל יומא דהקזה הוא ולא היא אלא איכא יומא דמעלי בה שמשא בכוליה שתא יומא דנפלה ביה תקופת *תמוז וסבר לא איגלי ליה: (היקיל ברוח טעמא שהה סימן) רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל המקיל בסעודת הקזת דם מקילין לו מזונותיו מן השמים ואומרים הוא על חייו לא חס אני אחוס עליו רב ושמואל דאמרי תרוייהו האי מאן דעביד מילתא לא ליתיב היכא דכריך זיקא דילמא שפי ליה אומנא ומוקים ליה ארביעתא ואתי זיקא ושאיף מיניה ואתי לידי סכנה שמואל הוה רגיל ועבד מילתא בביתא דשב לביניא ואריחא יומא חדא עבד וארגיש בנפשיה בדק וחסר חד אריחא רב ושמואל דאמרי תרוייהו האי מאן דעביד מילתא ליטעום מידי והדר ליפוק דאי לא טעים מידי אי פגע בשכבא ירקא אפיה אי פגע במאן דקטל נפשא מית אי פגע בדבר

צריכה אני · לחילול: בין שאמרה אין צריכה אני · וחברותיה אומרות שהיא צריכה מחללין: באגפיה · בזרועותיה שאינה יכולה להלך: חיה ג' ימים וז' ימים ול' יום · הוזכרו בה לחילוק הלכות חילול שבת ל' מז' עד השלמת ל' וכן ז' מג' עד השלמת ז': כל צרכי חולה · והא חיה עד ל' יום סתמא חולה היא: דבר שאין בו סכנה · חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומ"מ צריך הוא לה: אומר לארמאי ועושה · אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה לו: לטבילה · עד ל' יום לא תטבול מפני הצינה: שאין בעלה עמה · והיא טובלת לטהרות: בעלה מחממה · לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: מדורה · היסק גדול: הקיז דם · וכ"ש חולה: צלחו ליה תכתקא דשאגא · לא מצאו עצים מוכנים להיסק ביום הקזה ונזה ובקעו כסא של תדהר שהוא מעולה בדמים: פתורא דיונה · מין ארז הוא ורבינו הלוי אמר(א) בוי"ש: *רבא צלחו ליה שרשיפא · ספסל: ויקח מנעלים · שאין לך בזוי מן המהלך יחף בשוק: (מאי) צרכי סעודה · (צרכי) סעודת הקזה: ביומא דמלתא · דהקזה: דטחלי · טחול סומקא חלף סומקא: עד דנפיק תיהי · הריח: מאוניה · מאזניו מריחין היין: מריבדא דכוסילתא · נקבי כלי האומן שבבשרו פלימ"א: עד דקפי טחליה · טחול שלו צף ביין: בר תלתא טרפי · בן ג' שנים שטענה אמו משנקלט ג' עלין חדשין: לרבנן · לתלמידיו: אמרו נחמן איקלע לגבן · הרבו בסעודה כאילו אני סועד אצלכם: בר מהאי ערמה · דמפרש ואזיל: ולא אפשר ליה · לקנות יין: לשקול זוזא מכא · זוז רע ופחות שאינו יוצא בהוצאה: וליזיל לשב חנותא · ודרך הלוקחים לטועמו תחלה שיהא טוב ויטעום וכשיתן לו הזוז והחנווני ימצאנו רע ולא יקבלנו והוא ילך לחנות אחרת ויעשה כן: ואי לא · דאין לו זוז רע: ולישוף משחא בצידעיה · ברקתו והתמרים והשומן מחממין אותו: בישא מי הוה טבא · חום השמש שהוא קשה לאדם כלום מטיב לו: היכא דכריך זיקא · *אינדרו"ן שיש בו חלונות והרוח נכנסת בהם נכרכת ומתגלגלת באינדרו"ן: דילמא שפי ליה אומנא · מריקו מדמו כמו השופה יין לחבירו (ב"מ דף ס·): ומוקי ליה ארביעתא · לא הניח בו דם אלא כדי חייו דהיינו רביעית והדר אתי ליה זיקא ושייף ליה מדם הטוהר בגופו ומחסרו משיעורו ומסתכן: שב לביני ואריחא · עובי החומה ז' לבינים מוטלין לרחבן זה אצל זה דכל לבינה ג"ט ואריחא אריח חצי לבינה טפח ומחצה: ארגיש בנפשיה · הרגיש בעצמו שהוא נחלש: חסר חד אריחא · החומה היתה חסירה מעוביה אריח:

רבא משמיה דרב יהודה אמר שבעה · לכאורה משמע דרבא לטעמיה דבפרק הדר (עירובין דף סח·) גבי ההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה אמר להו רבא נישיילה לאימיה אם צריכה ניחיימו אגב אימיה דמסתמא ביום שמיני היה קודם מילה שהיה צריך חמין למולו דלאחר מילה מסוכן הוא ובלא אימיה ביום שמיני מחללין עליו שבת והיינו לאחר שבעה דבנסתם הקבר בעינן צריכה מיהו ללישנא דאמרי לה לרבא שלשים תיקשי למה צריכה ועוד דבקונטרס פי' התם ניחיימו אגב אימיה ע"י נכרי וכן פירש ר"ח לכך יש לפרש דאביי ורבא ואמרי לה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכולהו קיימו כנהרדעי*: מי

רבינו חננאל

צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת ומסקינן לה לשמעתא דא"ל מרימר לרבינא הלכתא כי הא דמר זוטרא ספק נפשות להקל והוצרכנו לדקדק מאימתי פתיחת הקבר כדי לחלל באותו העת את השבת לעשות צרכי החיה · ואמר אביי משתשב על המשבר · ואמר רב הונא בריה דרב יהושע משעה שהדם שותת ויורד כו' ודייקי מדלא אמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן *ולא מחללי שבתא אלא עד שיהא שותת · קדם שותת ויורד ותשב על המשבר אבל דהא דאמר אביי משום רב יהודה עד מתי פתיחת הקבר ג' ימים בלבד אין הלכה כמותו · ולא כרבא דאמר משמיה דרב יהודה שבעה · אלא קיי"ל כנהרדעא דאמרי חיה ג' ז' ושלשים · ג' בין אמרה צריכה אני בין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת · ז' אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת · סתמא עבדינן כמר זוטרא לקולא · שלשים אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת · אלא עושין לה ע"י ארמאי כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי הולד נעשין ע"י ארמאי בשבת וכדרב המנונא דאמר דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה · חיה לא תטבול בתוך שלשים יום שמא תצטנן אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה · אבל בעלה [עמה בעלה] מחממה · אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורות לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא [בימות הגשמים אין] בימות החמה לא וכו' ומסקינן משמא דשמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו בתקופת תמוז · שמעינן מינה אפילו לחולה ואפילו בימות החמה · שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא · פי' שמואל הקיז דם ולא היה לו עצים מוכנים להדליק ולהתחמם בהן ובקעו לו שידה שהיו עציה עצי שאגא והן יקרים להודיע שאם יתחמם עד שיביאו לו עצים יסתכן וכדתרגם עצי העולה וצלח אעי דעלתא · רב יהודה צלחו ליה פתורא פי' שולחן העשוי מעצי יְוָנָם והן יקרים פי' יאבנוס · ורבה צלחו ליה שרשיפא והוא הדום לכסא וכולן טעם אחד· שאם לא ימהרו להתחמם יסתכנו

*) נ"ל ולא מחללי שבתא עד שתהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר וכו' וכ"כ הרי"ף כאן משמיה דרבוותא ופשוט דכוונתו על דברי רבינו כאן:

עין משפט נר מצוה

לג א ב ג מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן של סעיף ג:

לד ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ד:

לה ה מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף יז:

לו ו מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סימן של סעיף ו·

גי' רא"ש אמרה איני צריכה אין מחללין לא אמרה איני צריכה מחללין

לז ז מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף יח:

[ועי' תוס' בגיטין ח: ד"ה אע"ג]

[שם ע"ש]
*[עיין רש"י גיטין ח: ד"ה כדאמר רבא]

ס"א ז"א וכ"ע לא איתמר אמר ר"ח כו'

[לקמן קמ:]
[עי' פסחים קיג.]

מסורת הש"ס

גי' רא"ש אמרה צריכה אני מחללין לא אמרה צריכה אין כו'

כן גי' הערוך בערך שרפרף אולם הגאון מהרי"ף הגיה כאן שצ"ל רבה

[יומא פג. פד: כתובות טו. ב"ק מד: ל. ב"ב כ: סנהדרין עט.]

בס"י הגירסא לא אמרה צריכה וכן לקמן

[ביצה כב.]

[ביצה שם וכן בשאלתות פרש' שמות סי' לא איתא ואמר רב המנונא דבר שאין בו וכו']

עירובין עט:

אין זה בלעז כ"א לשון תלמוד אכסדרא דבי רב כאינדרונא מעלי' מנחות לג:

[חולין קיא.]

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה פתורא דיונה וכו' בוי"ש · נ"ב עלי ברותים:

ס"א טבת

גליון הש"ס
גמרא משעה שתשב על המשבר · עיין פ"ז מ"ד דאהלות בר"ש:

בדבר אחר קשה לדבר אחר רב ושמואל דאמרי תרוייהו *האי מאן דעביד מילתא לישהי פורתא והדר ליקום דאמר מר *ה' דברים קרובין למיתה יותר מן החיים ואלו הן *אכל ועמד שתה ועמד ישן ועמד הקיז דם ועמד *שימש מטתו ועמד אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין *ובין הפרקים ימעט ובין הפרקים יחזור וימעט ואמר שמואל פורסא דדמא חד בשבתא ארבעה ומעלי שבתא אבל שני וחמישי לא דאמר מר מי שיש לו זכות אבות יקיז דם בשני ובחמישי שב"ד של מעלה ושל מטה שוין כאחד בתלתא בשבתא מאי טעמא לא משום דקיימא ליה מאדים *בזווי מעלי שבתא נמי קיימא בזווי °כיון דדשו ביה רבים °שומר פתאים ה' אמר שמואל ד' דהוא ד' ד' דהוא ארביסר ד' דהוא עשרים וארבעה ד' דליכא ארבע בתריה סכנתא ר"ח ושני לו חולשא שלישי לו סכנה מעלי יומא טבא חולשא מעלי יומא דעצרתא סכנתא *וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו אמר שמואל אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לאותה חטה והנ"מ לרפואה אבל לאוקולי מיקל המקיז דם שתייה לאלתר אכילה עד חצי מיל איבעיא להו שתייה לאלתר מעלי אבל בתר הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו איבעיא להו אכילה עד חצי מיל הוא דקמעלי הא בתר הכי ומקמי הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו *מכריז רב מאה קרי בזוזא מאה רישי בזוזא מאה שפמי ולא כלום אמר רב יוסף כי הוינן בי רב הונא יומא דמפגרי ביה רבנן אמרי האידנא יומא דשפמי הוא ולא ידענא מאי קאמרי: וקושרין הטבור: ת"ר *קושרין הטבור ר' יוסי אומר אף חותכין וטומנין השליא כדי שיחם הולד אמר רשב"ג בנות מלכים טומנות בספלים של שמן בנות עשירים בספוגים של צמר בנות עניים במוכין *אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כר' יוסי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מודים חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין מ"ט דמנתחי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב *כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר °ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת ומולדותיך ביום הולדת מכאן שמיילדים את הולד בשבת לא כרת שרך מכאן שחותכין הטבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן שרוחצין הולד בשבת והמלח לא המלחת מכאן שמולחין הולד בשבת והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין הולד בשבת:

הדרן עלך מפנין

מי שיש לו זכות אבות · וקודם תקנת עזרא אע"פ שהיו דנין בכל יום שהיו צריכים לא היו קובעים לישב בכל יום*:

דקאי מאדים בזווי · ברביעי נמי קאי מאדים בזווי בסוף היום אלא לא חשו חכמים לכך דאין דרך להקיז כל כך בסמוך ללילה: דליכא ארבע בתריה · שאין ד' ימים עד סוף החדש כדפירש בקונטרס דליכא למימר רביעי בשבת דהא ד' דהוא עשרין וארבע הייט דליכא רביעי בתריה:

מאה רישי בזוזא מאה קרי בזוזא · לפירוש הקונטרס תימה מה שייך הכא ור"ח גרים מאה קרני בזוזא ומפרש מאה רישי מאה ראשי בני אדם (ונראה) שהיה מנהג קצוב לספר נגלא בזוזא וכן מנהג ק' קרני להקיז בזוזא כמו קרנא דאומנא (לקמן דף קנד:) אבל מאה שפמי לתקן השפה בולא כלום דבשכר גילוח והקזה היה מתקן השפה וביום שהיה מתקן שפמו לא היה נוטל כלום ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא עלה בידו שכרו היו קורין אותו יומא דשפמי: מפגרי רבנן · תשש כחם והיו מתחלשין ולא יכלו למיגרס כדכתיב (ש"א ל) וירדוף דוד הוא וארבע מאות איש (עמו) ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הבשור: כל האמור בפרשת תוכחה · לאו מקרא מפיק אלא מסתמא כיון שבא בפרשת תוכחה אם כן נער הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות ובכולן אין בהן איסורא דאורייתא:

הדרן עלך מפנין

בדבר אחר · חזיר : קשה לדבר אחר · נרעת שהחזירים מנוגעים הם כדאמרינן בקדושין (ד' מט:) י' קבים נגעים ירדו לעולם תשעה נטלו חזירים : אכל ועמד · מהר לעמוד פתאום אחר שאכל שובעו : פורסא דדמא · זמן הקזה כמו בפרוס הפסח (שקלים פ"ג מ"א) : בין הפרקים · פירקי שנותיו כגון לאחר מ' שנה : ימעט · בהקזה לא יקיז בכל חדש אלא לב' חדשים : ובין הפרקים יחזור וימעט · לאחר ששים יקיז לג' חדשים לפי שאין כחו עליו ואין דמו חם וגופו מצטנן כשמחסר דמו : שב"ד של מעלה ושל מטה שוין · אדם נדון בכל יום וב"ד יושבין בעיירות בב' ובה' מתקנת עזרא ואילך (ב"ק ד' פב:) וכיון דיום הדין ופקידה היא שעותיו נזכרים : דקיימא ליה מאדים בזווי · שמזל מאדים משמש בו בשעות זוגות ומזל מאדים ממונה על החרב ועל הדבר ועל הפורעניות והזוגות קשין שהן רשות לשדים כדאמר בפסחים (ד' קי:) והפורעניות מוכנין שכ"מ חנכ"ל סדר השעות כשנתלו המאורות והמזלות שעה ראשונה של ד' בשבת שימש שבתאי ובשניה צדק ואחריו מאדים ואחריו חמה ואחריו נוגה ואחריו כוכב ואחריו לבנה נמצאו ז' המזלות לז' השעות וחוזרים חלילה לעולם נמצא בסדר זה לעולם סימני מזלות המשמשין בתחלת לילי השבוע כלנ"ש חל"ם מוצאי שבת שעה ראשונה שלו כוכב תחלת ליל שני לבנה וכן בסדר הזה וסדר תחלת סימני הימים חל"ם כלנ"ש שעה ראשונה של אחד בשבת חמה ושל שני בשבת לבנה ושל שלישי בשבת מאדים נמצא מאדים חוזר בו חלילה בשעה שמינית ביום והיא זוגות אבל שאר ימים אין מאדים בזוגות שלהם אם לא בלילה ובלילה אין דרך להקיז : מעלי שבתא נמי קיימא מאדים בזווי · שהרי שעה ראשונה של יום נוגה לפי הסדר של חל"ם כלנ"ש תחלת הימים וכיון שתחלתו נוגה וסדר הליכתן של"ם חנכ"ל נמצאו מתחילין לחזור חלילה בשעה רביעית נמצא מאדים בשעה ששית : כיון דדשו ביה רבים · הורגלו בו מפני דוחקן שיהיו קרובים לסעודת שבת ואמרינן בפירקין דלעיל (ד' קיח:) כבוד שבת בדגים גדולים ובמסכת ע"ז (ד' כט:) אמרינן שני לדם דג : ארבע דהוא ד' · ד' בשבת שהוא ד' לחדש או ארביסר לחדש או כ"ד לחדש כולהון קשה להקזה : ד' דליכא ד' בתריה · שאין ד' ימים עד סוף החדש ואיכא דאמרי דליכא ד' בשבת בתריה באותו חדש ואינו כן : ה"ג ר"ח ושני לו חולשא שלישי לו סכנתא : אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לחטה · שהאוכל מכביד את האדם והקזה שאחר אכילה אינו מועיל אלא לאותו כובד : וה"מ · במקיז לרפואה: אבל אקולי · מי שיש לו דם המכביד עליו אפי' לאחר אכילה מקיז ומיקל : מאה רישי בזוזא · כלומר אם יהיו בזול מאה קנה ראשי בהמה ואם לאו אל תקח שאינן בריאין לאכול : מאה קרי · דלועין : מאה שפמי · כמו על שפם (ויקרא יג) גרוויטו"ן בלעז שפתים של בהמה : יומא דמפגרי ביה רבנן · שהיו התלמידים מתעצלין מלבא בבית המדרש קרי ליה יומא דשפמי כלומר היום הזה אבד לו ואין בו תועלת : וטומנין את השליא · כדמפרש רשב"ג שהיא רפואה להתחמם הולד : ספוגין של צמר · צמר מנופץ : של שני תינוקות · תאומים וקשורין טבורן זה בזה : משום דמנתחי מהדדי · זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנין : בפרשת תוכחה · שהוכיח יחזקאל לישראל את חסדי הקב"ה שעמהן : תוכחה · לשון לכו ונוכחה (ישעיה א) להתווכח ולהודיע מי הוא ששרת על שכנגדו : למשעי · לטוח ולהחליק בשרו : שמולחין · ובשרו מתקשה : מלפפין · אנמליו"ן בלע"ז ולאו היינו אסובי יונקא דאמרן לעיל בפרק כל הכלים (דף קכג:) דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאסר אלא *לפופי בעלמא כמו שעושין °בחגורות ופסיקיאות: הדרן עלך מפנין

סו: לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי וע"ש בפרש"י וכן עוד לקמן קמז: ובפרש"י שם

תורה אור

גיטין פ. יחזקאל טז

[וע"ע תוספות כתובות ג. ד"ה שבתי דינין]

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה יח :

לט ב מיי' שם הל' ג :

מ ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף טו :

מא ד מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה יח :

מב ה ש"ע א"ח סימן תמח סעי' י בהג"ה:

מג ו מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יא יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן של סעיף ז :

מסורת הש"ס

[עיין תוספות ערכין ט. ד"ה ואין]

[תוספ' פט"ו]

[לפני הרא"ש והטור לא היה כתוב הא דאמר רב נחמן הלכה כר' יוסי ועיין בי' א"ח סימן של]

[וכן איתא לעיל]

גליון הש"ס

גמרא כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים. עיין תס"ד סי' רי"א : רש"י ד"ה מלפפים וכו' בחגורות ופסיקיאות · עיין לקמן דף קמז ע"ב רש"י ד"ה בחומרי סדרה וצ"ע. ועי' בתשובת אדמת הקדש חלק א"ח סי' ה:

[מכאן עד יומא דשפמי תמצא פירוש יפה בערוך ערך פגר בשינוי הנוסח']

רבינו חננאל

יסתכנו · פי' זוזא מכא · זוז מעוך שנמעך מטבע הצורה ונראה כאסימון · דעביד מלתא · באותו היום שמקיז דם· פורסא דדמא כל תלתין יומין · פי' גבול הדם לבחורים כל שלשים יום · בין הפרקים הגיע לחמשים שנה ימעט · יוציא משנים חדשים [או] ג' חדשים · פעם אחת עוד בין הפרקים בא בימים יחזור ימעט משה חדשים לששה חדשים או משנה לשנה וזה הפי' קיבלנוהו מרבותינו · קבלה: בתלתא קאי מאדים בזוזי. פי' בשתי שעות שהן זוגות יום שלישי שעה שמינית מאדים ושעה שתים ועשרים מאדים ושכך סידור הכוכבים חל"ם כצנ"ש בימים נמצא יום אחד שעה ראשונה כוכב חמה יום. שני שעה ראשונה כוכב לבנה · יום ג' שעה ראשונה כוכב מאדים יום ד' שעה ראשונה כוכב [כוכב] · יום ה' שעה ראשונה כוכב צדק יום ו' שעה ראשונה כוכב נוגה · יום ז' שעה ראשונה כוכב שבתי וסידורן חל"ם כצנ"ש בימים כצנ"ש חל"ם בלילות וסידוריהן חנכ"ל שצ"ם · וכיון שביום ג' עומד מאדים בשעה שמינית והן זוגות ובשעה כ"ב והן זוגות חיישינן לסכנה · וכיוצא בזה בשני ובחמישי משום הכי חיישינן לסכנה · כי מאדים הוא ממונה על הדם ואקשינן עלה והא יום ו' הוא דמעלי שבתא דקאי מאדים בשעה ששית ובשעה עשרים והן זוגות · ואמרת פורסא דדמא חד בשבא וארבעה ומעלי שבתא . ולא מצאו לו פירוק · והשיב אע"פ שהוא כן כיון דדשו בה רבים להקיז ביום ששי שומר פתאים ה' · מאה רישי בזוזי מאה קרני בזוזא שפמי ולא כלום פי' היה מנהג קצוב כי הספר מגלח מאה ראשי כלומר מאה ראשי בני אדם נוטל שכרו זוז אחד וכן (א' מדוגמא) [המשים] מאה קרן כלומר מאה קרן של זכוכית והוא ריבדא דכוסילתא נוטל בשכרו בק' קרן זוז אחד. אבל לתקן הזקן וליטול השפה ולתקנו לא היה מנהג ליקח האומן כלום אלא אותן בני אדם שמגלח ראשם או עושה להן ריבדא דכוסילתא נוטל שכרו כאשר אמרנו מתקן זקנם ונוטל שפמם בחנם. וכן היה הדין ויום שהיה האומן עושה השפמות לא היה נוטל שכר והיה הולך לביתו ריקם. ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא [היה] עולה בידו (סבר) [שכר] היה קורא אותו יומא דשפמי. מיפגרי תשש כחם והוו מתחלשי יגעים ויעפים ולא יכלי למיגרס כדכתיב וירדף דוד הוא וארבע מאות איש ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור וגו' הוו אמרי יומא דשפמי*): וקושרין את הטבור. ר' יוסי אומר אף חותכין את הטבור כל צרכי מילה עושין בשבת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי שחותכין בשבת טבור תינוק אחד וכ"ש טבור ב' תינוקות שבזה אפילו חכמים מודים שמהתך מ"מ משום (דמתחזי) [דמנתחו] אהדדי · ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רבכל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנא' ומולדותיך ביום הולדת אותך מיכן שמיילדין לחיה בשבת לא כרת שרך מיכן שחותכין את הטבור בשבת ובמים לא רוחצת למשעי מיכן שמרחיצין את הולד בשבת והחתל לא חתלת מיכן שמלפפין הולד בשבת ואמרינן בתלמוד א"י ומחללין עליה את השבת שמואל אמר עושין לה מדורה אפילו בתקופת תמוז וקושרין את הטבור כהדא אמתיה דבר קפרא נפקא מיילדה בשבת אתת ושאלת לר' וא' לה אזלון ושאלון לחייתא · אמרה לה ליכא חייא · אמר לה זילי עבידי כמנהגך אמרה ליה ליכא · מנהג אמר לה איזיל התיך כר' יוסי כבמתניתא וכל צרכי חיה עושין בשבת תני השליא הזאת בשבת עשירין טומנין אותה בשמן והעניים בתבן ובחול אלו ואלו טומנין אותה בארץ כדי ליתן ערבון בארץ [לארץ] : הדרן עלך מפנין

*) עיין בערוך ערך פגר .

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ועוד אמר *ר"א כורתים עצים לעשות פחמין לעשות (כלי) ברזל *כלל אמר ר"ע *כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת (ומילה) שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת:

גמ׳ איבעיא להו טעמא דר"א משום חבובי מצוה או דילמא משום חשדא למאי נפקא מינה לאתויי מכוסה ע"פ עדים אי אמרת משום חבובי מצוה מגולה אין מכוסה לא אלא אי אמרת משום חשדא אפי' מכוסה שפיר דמי מאי איתמר א"ר לוי לא אמרה ר"א אלא לחבובי מצוה תניא נמי הכי מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו ע"פ עדים בסכנה אין שלא בסכנה לא שמע מינה משום חבובי מצוה שמע מינה תניא אידך מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א ר' יהודה אומר משום ר"א נוהגין היו בשעת הסכנה שהיו מביאין מכוסה ע"פ עדים איבעיא להו עדים דקאמר איהו וחד או דילמא הוא ותרי ת"ש ובסכנה מכסהו ע"פ עדים אי אמרת °בשלמא הוא ותרי שפיר אלא אי אמרת הוא וחד מאי עדים שראוים להעיד במקום אחר: ועוד אמר ר"א: *ת"ר במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא *דטוותא בחלבא לא אכל כי אתא לקמיה דרבי א"ל אמאי לא תשמתינהו א"ל אתריה דר' יהודה בן בתירה הוה ואמינא דילמא דרש להו כר' יוסי הגלילי *דתנן ר' יוסי הגלילי אומר נאמר °לא תאכלו כל נבלה ונאמר °לא תבשל גדי בחלב אמו את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב ת"ל בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה: תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב °שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב [ג]עדיין עושין אותה בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה [ג]כגון עריות דכתיב °וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו *על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות כגון עבודת כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם *דא"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי היא אמר אביי שלא יפיח בהם רבא אמר שלא יישן בהם ואמאי קרו ליה אלישע בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל שכל המניח תפילין על ראשו יקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק וראהו קסדור אחד רץ מלפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו א"ל מה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו בה כנפי יונה לפיכך היו קוראין אותו בעל כנפים *מאי שנא כנפי יונה דא"ל ולא א"ל שאר עופות משום דדמיא כנסת ישראל ליונה שנאמר °כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה זו כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: א"ר אבא בר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאוהו בשבת [דרך גגות ודרך חצירות] שלא

רש"י

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל* דסליק מיניה וכל צרכי מילה עושין בשבת: מגולה. בפני הכל ובגמרא מפרש אמאי מצריך ליה לגלוייה: ובסכנה. שגזרו ארמאים על המילה: מכסהו ע"פ עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו: כלל אמר ר"ע. נחלק על ר"א במכשירי מצוה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשותן מע"ש: [ושאי אפשר לעשות מע"ש. כגון] מילה עצמה שא"א לה ליעשות דזמנה ביום השמיני דוחה שבת: **גמ׳** טעמא דר"א. דאמר מגולה אין מכוסה לא: משום חיבוב מצוה. להודיע שחביבה מצוה עליו שמחלל שבת עליה: משום חשדא. שלא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו וסיפא דמתני' דקתני ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ודאי משום חשדא הוא אלא רישא מיבעיא לן דוקא מגולה קאמר אבל מכוסה ע"פ עדים שלא בשעת הסכנה לא ומשום חיבוב מצוה או לאו דוקא מגולה דטעמיה משום חשדא וה"ה למכוסה על פי עדים: אי אמרת בשלמא הוא ותרי שפיר. היינו דמיקרו עדים אלא הוא וחד מי מיקרי עדים איהו לגביה נפשיה מי מיקרי עד: ומשני שראוים להעיד במקום אחר. לעולם הכא עדות לא שייכא דלאפוקי מחשדא בעלמא הוא ואין כאן לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שיהו שנים(א) ומאי קרו להו עדים דאיכא גילוי מילתא ע"י השני ושנים קרו עדים בעדות אחריתי שאינו נוגע בה: לעשות ברזל. לאיזמל של מילה: היו אוכלין בשר עוף בחלב. כדלקמן: רישבא. צייד עופות: נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר. באותו פסוק עצמו לא תבשל גדי משמע כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב: שש אנכי על אמרתך. אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות והיא מילה שישראל עושין ושמים עליה דכל שאר מצות אינן מוכיחות כל שעה כגון תפילין ומזוזה וציצית דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ אבל זו מעיד עליהם לעולם כדאמרינן במנחות (דף מג:) בדוד שראה עצמו בבית המרחץ ונצטער אמר אוי לי שאני ערום מכל מצות כיון *שנסתכל במילה נתיישבה דעתו: בשמחה. שעושין משתה: על עסקי משפחותיו. שנאסר להם קרובות: מרופה. רפויה: דא"ר ינאי תפילין צריכות גוף נקי. שלא יפיח אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו: יקרו. פוריי"ר בלעז לשון יקרוה עורבי נחל (משלי ל) ולשון תנקר לא נעלה (במדבר טז): את מוחו. שכנגד תפילין: קסדור. ממונה: מגינות *עליהן. אינה נלחמת בחרטומיה אלא בכנפיה:

דרך

תוספות

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי כו' מביאו בשבת מגולה. °וא"ת ויביאו התינוק אצל כלי דהשתא ליכא איסור שבת כלל דהחי נושא את עצמו וי"ל דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו ואז הוי כפות(ב) לפי שהוא חולה כדאמרינן ביומא (דף סו:) אפי' תימא ר' נתן חולה שאני וגם אמו שהיא מסוכנת לא תוכל לבא אצל התינוק ועוד י"ל כיון דיותר בקל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמרא דאמר פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאו בשבת שלא ברצונו שהביאו דרך אגרות וגגות וקרפיפות והיו יכולין להביא דרך רה"ר אלמא דשרי ר"א דרך רה"ר דהוי דאורייתא (ג) °כדי למהר המצוה אע"פ שיכול לעשות [בענין] דליכא אלא איסורא דרבנן:

שש אנכי. במדרש (שוחר טוב) למנצח על השמינית כתיב הנדרש על המילה שהיא בשמיני וכן אמרי'(ד) (פר"א פ' כ"ט) ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה כמנין ה"ג. ר"ת: **אמר** ליה כנפי יונה. הרי שלא מסר עצמו לומר תפילין הן. רבינו שמואל: שלא

מסורת הש"ס

[קכח:]

[מזכר לקמן קלו. ובעירובין קג: קג.]

יבמות יד. חולין קטז. ע"ש

[נ"ל דטווסא עיין בערוך פירושו] חולין קיג.

יומא עה.

[נ"ל שנזכר]

לעיל מט.

[ברכות נג: לעיל מט. וש"נ]

*[נ"ל עליה]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומשני וכו' ומאי קרי להו: (ב) תוס' ד"ה ר' אליעזר וכו' ואז הוי כפות. נ"ב עיין בפרק המצניע דף לד ע"א: (ג) בא"ד כדי למהר המצוה. נ"ב עיין בסוף עירובין דף קג ע"ב בתוספות ד"ה מה לי: (ד) ד"ה שש וכו' וכן אמרי' במדרש ויעש אברהם:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ו וטוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ג:

ב ב טוש"ע י"ד סימן רסה סעיף יב:

ג ג מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הל' יח סמג לאוין קכד:

פסחים סו. סט: יבמות יד. מנחות עב. לו.

רבינו חננאל

פרק יט

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה וכו' ואיבעיא לן האי דקתני ר' אליעזר אומר מביאו מגולה משום חבובי מצוה הוא או משום שלא יחשדוהו שהוציא חפציו טמונים לפיכך מגליהו שיראו שסכין של מצוה הוא. ופשטנא דמשום חבובי מצוה הוא היכא דליכא סכנה ותוב איבעיא לן האי דתנא במתניתא רבי יהודה משום רבי אליעזר [אומר] נוהגים היינו בסכנה מביאין אותו (בסכנה) מכוסה ע"פ עדים הני עדים שנים אחרים זולתו המביאו או דלמא הוא ואחרים ולא איפשטא בהדיא: לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא דטווסא בחלבא לא אכל כי אתא לקמיה דר' א"ל מ"מ לא שמתינהו א"ל אתרא דר' יהודה בן בתירא ואמרי דלמא דריש להו כרבי יוסי הגלילי דסבר יצא עוף שאין לו חלב אם: א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר' אליעזר והיו מתיה מתין בזמנן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה *) כל השבח ואין הלכה כר"א ולא כר' יוסי הגלילי שמתיר בשר עוף בחלב ולא כרבי ינאי שאמר תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים ומפרשי' רבנן כי לא אמר רבי ינאי אלא בשעת הגזרה וסמיך דהוא עריק ועבדי ליה נס אמר ראבין בר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאוהו

*) נראה דצ"ל לאחר כל השבח הזה מ"מ אין הלכה כר"א וכו'

גליון הש"ס

גמ' בשלמא הוא ותרי. עיין תשובת הרא"ח ח"א סי' פ"ט: תוס' ד"ה רבי אליעזר וכו' וא"ת ויביאו התינוק. עיין לעיל דף לד ע"א תוספות ד"ה אבל אדם: בא"ד כדי למהר המצוה. עיין עירובין דף קג ע"ב תוס' ד"ה מה לי:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ב מהלכות מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סימן שלא סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רכו סעיף ב:

ה ב מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה יח סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סימן שעב סעיף א:

ו ג מיי' פ"ה מהלכות עירובין הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סימן שפח:

ז ד מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סימן שסג סעיף טו:

שלא ברצון ר"א מתקיף לה רב יוסף שלא ברצון ר"א אדרבה ר"א הוא דשרי וכי תימא שלא ברצון ר"א דשרי אפילו ברה"ר אלא ברצון רבנן דאסרו דרך רה"ר ושרו דרך גגות דרך חצירות וקרפיפות ומי שרי *והתניא *כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו לא דרך גגות ולא דרך קרפיפות ולא דרך חצירות אלא אמר רב אשי שלא ברצון ר"א ומחלוקתו אלא ברצון ר"ש *דתנן ר"ש אומר אחד גגות(א) ואחד קרפיפות ואחד חצירות כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית בעא מיניה רבי זירא מר' אסי מבוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו מי אמרינן כחצר דמי מה חצר אע"ג דלא ערבו מותר לטלטל בכולו האי נמי אע"ג דלא נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו או דילמא לא דמי לחצר דחצר אית ליה ד' מחיצות האי לית ליה ד' מחיצות א"נ חצר אית ליה דיורין האי לית ביה דיורין שתיק ולא א"ל ולא מידי זימנין אשכחיה דיתיב וקא אמר אמר ר"ש בן לקיש משום ר' יהודה הנשיא פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאוהו בשבת והיה הדבר קשה לחכמים היאך מניחין דברי חכמים ועושין כר"א חדא דר"א שמותי *הוא ועוד יחיד ורבים *הלכה כרבים וא"ר אושעיא שאילית את רבי יהודה הגוזר ואמר לי מבוי שלא נשתתפו בו הוה ואייתוהו מהאי רישא להאי רישא א"ל ס"ל למר מבוי שלא נשתתפו(ב) מותר לטלטל בכולו וא"ל אין א"ל והא זימנין בעאי מינך ולא אמרת לי(ג) הכי *דילמא אגב שיטפך רהיט לך גמרך א"ל אין אגב שיטפא רהיטא לי גמרי *איתמר אמר רבי זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי הא מילתא אמרה רבי זירא ולא פירשה עד דאתא רבה בר אבוה ופירשה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו עירבו חצירות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לא עירבו חצירות עם בתים מותר לטלטל בכולו אמר ליה רב חנינא חוזאה לרבה מאי שנא כי עירבו חצירות עם בתים דניתקו חצירות ונעשו בתים ורב לטעמיה *דאמר רב אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים

תוספות

שלא ברצון ר"א דשרי אפי' ברה"ר · קשה לרשב"א הא אמרינן לקמן בפירקין (דף קלג·) כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב כו' והכא כיון דאפשר לקיים את שניהם להביאו דרך גגות וחצירות וקרפיפות אמאי יביאו אותו דרך רה"ר וליכא למימר דלגבי מילה דגלי רחמנא בה דדחי שבת כדדרשינן לקמן לא אמרינן הכי דהא לקמן(ד) גבי בשר אפי' במקום בהרת יקוץ כו' אמרינן כדר"ל דאמר ר"ל כל מקום שאתה מוצא כו': ומי שרי והתניא · וא"ת ולוקמי שהביאו דרך חצר מעורבת דהוי כרצון חכמים ושלא כרצון ר"א דשרי אפי' דרך רה"ר וי"ל דבכה"ג לא הוה(ה) שרי ר"א מן רה"ר כיון שיכול להביאו דרך חצר מעורבת בהיתר גמור א"כ ליתני דשכחו לא משמע כן דאי היתה מעורבת לא ה"ל למימר שכחו אלא לא חשו להביאו מע"ש כיון דבשבת אפשר להביאו בהיתר גמור אבל כי מסיק ברצון ר"ש אתי שפיר דקאמר שכחו שאם היו נזכרין מע"ש היו מביאין משום דפליגי רבנן עליה: ברצון ר"ש · ה"ה דהוה מצי למימר ברצון ר"מ שהביאו דרך גגות מגג לגג או דרך חצרות מחצר לחצר כדמוכח בפרק כל גגות (עירובין דף פט·) דאית ליה כל גגות העיר רשות אחת הן וכן חצרות וקרפיפות אלא נקט ר' שמעון דקי"ל כוותיה: לכלים ששבתו לתוכו · וכן היה אותו איזמל: דרבי אליעזר שמותי הוא · מב"ש וכן מוכח בירושלמי במסכת תרומות בפרק סאה תרומה דתנן התם סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאין טהורין בית שמאי אוסרים וב"ה מתירין כו' עד לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף ואמר בגמרא(ו) בן פזי ורבי אייבו בר נגרי הוו יתבין ואמרי תנינן אחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף מי הודה למי א"ר אסי מתניתין אמרה כן לאחר שהודו ר"א אומר תירום ותישרף ר"א לאו שמותי הוא הרי משמע דשמותי הוא מתלמידי ב"ש דמינה קא פשיט דב"ש הודו לב"ה · ר"ת*: ניתקו חצרות ונעשו בתים · פירוש וחשיב כאילו אין כאן חצר כלל שהחצר נעשה בית וכשלא עירבו חשיבי בתים כליתנהו ומיהו חצר לא חשיב כליתא אע"פ שאסור לטלטל *) מתוכו למבוי כיון שאין(ז) דבר מפסיק בינו למבוי לא חשוב [כסתום] אבל בתים כסתומות חשיבי כיון שהחצר מפסיק בינם למבוי ודוקא היכא דלא נשתתפו בעינן בתים וחצרות פתוחין לתוכו אבל נשתתפו לא בעינן ומשני אפשר דמבטלי רשות גבי חד דהשתא איכא בית דלא חשיב כסתום ולא אמר כמי ניתקו חצרות כולם כיון דשאר הבתים אסורין בחצר ופריך בית איכא בתים ליכא ולא מצי למימר דבטלי רשות גבי תרי שהם היו אוסרין זה על זה ולא מצי למימר שהשניים עירבו דהא מדקאמר רב לא עירבו משמע לא עירבו כלל:

אפשר

[נדה ז:]

[וע"ע תוספות נדה ז: ד"ה שמותי הוא]

רש"י

דרך גגות ודרך חצירות · שלא עירבו זו עם זו ואיכא איסורא דרבנן: שלא ברצון ר"א ומחלוקתו · קאמר דר"א אפילו ברה"ר שרי ואינהו דאייתו דרך חצרות גלי אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחין שבת ושלא ברצון החולקין עליו דאסרי דרך חצרות דהעמידו חכמים דבריהם לאיסור (*) שבת אף במקום כרת: אלא ברצון ר"ש · שמתיר אף לדבר הרשות: דתנן ר"ש אומר אחד גגות כו' כולן · ואפילו הן של בעלים הרבה מטלטלין מזה לזה דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים: קרפיפות · אם של בית סאתים הוא מטלטל בכולו ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה להוציא ולהכניס מזה לזה: ששבתו בתוכן · שכשקדש היום היו בתוכו ולא בתוך הבית דאילו שבתו כלים בבית לא מיבעיא היכא דלא עירבו בני בתי החצר דאפילו מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית אלא אפילו עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית מחצר זו לחברתה שלא עירבו עמה: שלא נשתתפו בו · עירוב דחצירות במבוי קרי שיתוף: מהו לטלטל · בתוכו בכולו כלים ששבתו בתוכו ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור וכן ממנו לחצר: מה חצר אע"ג דלא עירבו · הרבה בתים שבחצר ביחד ואסור להכניס ולהוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים: מותר לטלטל בכולו · מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן מן הבית לתוכו דרך מלבוש °פושטן ומטלטלן בכולו לדברי הכל דג' מחלוקות הן בעירובין בפרק כל גגות לדברי ר' מאיר גגין רשות לעצמן ומטלטלין מזה לזה ואפילו של בעלים הרבה וחצרות רשות לעצמן לטלטל מזו לזו בלא עירוב כלים ששבתו בתוכם אבל לא מגגין לחצרות וקרפיפות רשות לעצמן ולדברי חכמים גגין וחצרות רשות אחת וקרפיפות רשות אחת ולדברי ר"ש כולן רשות אחת חוץ מן הבתים: א"נ חצר אית ביה דיורין · כלומר עשויה להשתמש בה תדיר: האי אין בו דיורין · שהדיורין בבתים הן והבתים פתוחין לחצירות וחצירות למבוי: זמנין · פעם אחרת: אשכחיה · רבי זירא לר' אסי: שמותי הוא · ברכוהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט:) ובתלמוד ירושלמי *מפ' שמותי הוא מתלמידי שמאי היה: וא"ר אושעיא · לאותן שהיה קשה עליהן מה ששמעו: שאילית את רבי יהודה הגוזר · המל את התינוקות: ואייתוהו מהאי רישא · שהיה התינוק בבית שבראש המבוי ואיזמל בבית שבראש האחר שכנגדו עד כאן דברי ר' אסי: א"ל · רבי זירא אלמא ס"ל למר מדאמר ליה להא ולא קשיא לך ביה מידי סבירא לך מותר לטלטל בכולו: הכי גרסינן והא זמנין בעאי מינך ולא אמרת דילמא אגב שיטפא אתיא לך · כשהיית שטוף בגרסתך לחזור על שמועה זו דר"ל עם מרוצת גרסתך אתיא לך הך דר' אושעיא בהדא דאיתמר עלה: ולא פירשה · אימתי מותר ואימתי אסור: עירבו חצרות · שבמבוי עם בתיהם שבני הבתים מוציאין לחצרותיהן שעירבו בתים הפתוחים לחצר יחד וכן בני חצר האחרת אבל בני החצרות לא נשתתפו במבוי: אין מטלטלין · במבוי אפי' כלים ששבתו בתוכו אלא בד': לא עירבו חצרות עם בתיהן · שאסורים בני הבתים להוציא מבתיהן לחצריהם: מותר לטלטל בכולו · כלים ששבתו בתוכו ולקמיה מפרש טעמא: ונעשו בתים · בטלו לגבי הבתים ואין שם חצרות עליהם:

בתים

מסורת הש"ס

פסחים נב.

עירובין כג: לה. עה. פט. צב.

[לעיל ס: ברכות מ. וש"נ]

[נדה כג:]

עירובין עג:

סוף פרק ט דשביעית

עירובין ס. [ע"ש נ"ש ושם עג:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת: (ב) שם שלא נשתתפו בו מותר: (ג) שם ולא אמרת לי דילמא כצ"ל ותיבת הכי נמחק: (ד) תוס' ד"ה שלא וכו' דהא לקמן · כ"ב דף קלג ע"א: (ה) ד"ה ומי שרי וכו' שרי ר"א דרך רה"ר כיון: (ו) ד"ה דרבי אליעזר וכו' ואמר בגמרא רבי יהודה בן פזי: (ז) ד"ה ניתקו וכו' כיון שאין דבר מפסיק:

רבינו חננאל

בשבת שלא כרצון רבי אליעזר ושקלינן וטרינן בה ואוקמא רב אשי שלא כרצון ר' אליעזר דשרי אפילו דרך רה"ר ושלא ברצון מחלוקתו והם החכמים שחולקים על ר' אליעזר ואומרים אפילו דרך גגות ודרך חצירות וכו' דרבי עקיבא סבירא ליה כוותיהון אלא כרצון ר' שמעון דשרי דרך גגות דתנן ר' שמעון אומר אחד גגות ואחד חצירות ואחת קרפיפות כו' · בעא ר' זירא מר' אמי מבוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו כו' ושתק ר' אמי ולא השיב לו זמנין אשכחיה דאמר אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה פעם אחת שכחו ולא הביאו אזמל מע"ש והביאוהו בשבת והית הדבר קשה לחכמים היאך מניחין דברי חכמים ועושין כר' אליעזר שהן דברי יחיד ועוד רבי אליעזר שמותי הוא כלומר מתלמידי שמאי הוא · א"ר אושעיא שאלית את ר' יהודה הגוזר פי' המל ואמר לי מבוי שלא נשתתפו בו הוה ואתיוה מהאי רישא להאי רישא אמינא ליה סבירא ליה למר מבוי שלא נשתתפו בו מותר לטלטלו בכולן א"ל אין כו' · אתמר ר' זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בארבע · ר' זירא לא פירש שמועה זו היטב עד דאתא רב נחמן אמר רבה בר אבוה ופרשה משמיה דרב הכי מבוי שלא נשתתפו בו אם עירבו חצרות עם בתיהם אין מטלטלין בו אלא בארבע לא עירבו חצרות עם בתיהם מותר לטלטל בכולו א"ל רב חנינא חוזאה לרבא מפני מה כי עירבו עם בתיהם אין מטלטלין באותו מבוי אלא בארבע דניתקו הצרות ונעשו בתים כלומר כיון שעירבו נעשו בתי החצר והחצר רשות אחת ורב לטעמיה דאמר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים

*) פי' ר"ל לדבריו דס"ל דבתים אין לה וא"כ אינו ניתר בלחי וקורה ואז לא ס"ל ר"ש דרשות א' הן וא"כ גם חצר אין לה וא"כ היאך אמר ותצירות איכא ועי' בטוא"ח סימן שעב וברמב"ם פ"ג מה"ע ומסכתא [illegible] מבוי דניתר בלחי וקורה כמ"ש התוספות לקמן דבטלי רשות לגבי תרי ואותן תרי עירבו יחד וכוונת התוספות להקשות בין על עירבו ובין על לא עירבו וכדי שלא תאמר דזהו שמקשה המקשה באמרו בתים איכא [illegible] בעירבו ע"כ פירשו התוספות דמ"ש ניתקו חצירות פירוש וחשיב כאלו כו'

גליון הש"ס רש"י ד"ה מותר לטלטל בכולו וכו' פושטן ומטלטלן · תמוה לי הא מ"מ כיון דשבתו בבית אסור לטלטלן וכדאיתא להדיא עירובין דף צא בכומתא וסודרא וצע"ג: תוספות ד"ה דר"א שמותי וכו' וכן מוכח בירושלמי . עיין ביצה דף לד ע"ב תוספות ד"ה ואומר:

בתים וחצרות. שני בתים פתוחים לשתי חצרות שתים לכל חצר ושתי חצרות פתוחות למבוי: כמאן דסתימי דמי. דהא לגבי מבוי כמאן דסתימי הוו דהא חצרות מפסיקות בינתים שאין הבתים מוציאין להם: אפשר דמבטלי. בני הבתים שבחצר רשות שיש להם בחצר לגבי חד מינייהו והוי כל החצר שלו ומותר להוציא מביתו לחצר: סוף סוף בית איכא. בכל חצר בתים ליכא ורב בעי שני בתים לכל חצר: אלא אמר רב אשי. טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחות לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו מכיון דפתיחי שתי חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי: מי גרם לחצירות שיאסרו. על המבוי להצריכו שיתוף להוציא מן החצירות לתוכו: בתים. הוא דגרמי לו דאי לאו משום בתים הוו להו חצרות ומבוי רשות אחת דרב דאמרה להא מלתא כר"ש סבירא ליה דאמר בעירובין (דף עד.) גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר' שמעון והוא שלא עירבו בתים עם החצרות דלא שכיחי מאני דבתים בחצר הלכך לענין טלטול בתוכו נמי כי לא עירבו חצרות עם הבתים שרי דהוה להו כמו שנשתתפו בו דמי גרם לו למבוי ליאסר ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נסתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו ובנשתתפו לא מספקא לן דמותר לטלטל בכולן: לא לכל אמר רבי אליעזר. לא בכל מכשירי מצוה אמר כן ולקמן מפרש הי מכשירי מצוה אתא למעוטי: שתי הלחם. דעצרת חובת יום הן ואין לאחרן עד למחר: ולא למדן רבי אליעזר. דאפייתם תדחה שבת אלא בגזירה שוה ואי בכל מכשירי מצוה שעיקר המצוה נוהגת בשבת אמר מכשיריה כמותה למה לי גזירה שוה: מה הבאה האמורה בעומר מכשיריה. דהיינו קצירה טחינה והרקדה שלה דוחין את השבת כדאמרינן במנחות (דף עב.) בחריש ובקציר תשבות מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה: שכן (א) מצא קצור. שלא לשם עומר מצוה לקצור לשמה דכתיב וקצרתם והבאתם הלכך קצירה גופיה מצוה היא תאמר בשתי הלחם שלא נאמר בהן קצירה: לאי. באמת: מצד אחד. הבאה דעומר מופנה הבאה דשתי הלחם אינה מופנה דצריכה לגופה: ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר. גזירה שוה שאינה מופנה משני צדדיה אלא מצד אחד למדין ממנה אם אין להשיב אבל אם יש להשיב משיבין ובמסכת יבמות בפרק מצות חליצה* [דף ע:] שמעינן ליה דאמר הכי דקתני חליצה בשמאל פסולה ורבי אליעזר מכשיר דלא יליף רגל רגל ממצורע ופרכינן ורבי אליעזר לא יליף ממצורע והא תניא ר"א אומר מניין לרציעה שהיא באוזן ימנית נאמר כאן אוזן ונאמר להלן אוזן וכו' ומשנינן אזן אזן מופנה רגל רגל לא מופנה והאי לאו מופנה דקאמרינן משני לדדין קאמר דרגל דכתיב בחליצה איצטריכא לגופה אבל מצד אחד מופנה הוא דפרשת מצורע *מופנה הוא ההיא דעני דכולהו כתיבין במצורע עשיר: תביאו ריבויא הוא. דהא והקרבתם מנחה חדשה סמיך ומצי למיכתב ממושבותיכם לחם תנופה ותביאו יתירה הוא: למעוטי מאי. הא דאמר רבי יוחנן לעיל לא לכל אמר רבי אליעזר למעוטי הי מכשירים אתי דלא דחי שבת: וכל מכשיריו. כגון לקוצצו מן המחובר: למעוטי ציצית. שלא יתלנה בטליתו בשבת כדמפרש טעמא ואזיל:

תורה אור

*בתים וחצרות פתוחין לתוכו והכא בתים איכא חצרות ליכא כי לא עירבו נמי ליחזינהו להני בתים כמאן דסתימי דמו וחצרות איכא ובתים ליכא אפשר דמבטלי ליה רשותא דכולהו לגבי חד סוף סוף בית איכא בתים ליכא אפשר דמצפרא ועד פלגא דיומא לגבי חד מפלגיה דיומא ולפניא לגבי חד סוף סוף בעידנא דאיתיה להאי ליתיה להאי אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים וליכא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן °לא לכל אמר ר' אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדן ר"א אלא מגזירה שוה דתניא ר' אליעזר אומר מניין למכשירי שתי הלחם שדוחין את השבת נאמרה הבאה בעומר ונאמרה הבאה בשתי הלחם מה הבאה האמורה בעומר מכשירין דוחין את השבת אף הבאה האמורה בשתי הלחם מכשירין דוחין את השבת מופני דאי לא מופני איכא למיפרך מה לעומר שכן אם מצא קצור קוצר תאמר בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר לאי אפנויי מופני מכדי כתיב °והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן *ביום הביאכם למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא ושמעינן ליה לר' אליעזר *דאמר מופנה מצד אחד למידין ומשיבין °תביאו רבויא הוא למעוטי מאי אילימא למעוטי לולב *והתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א ואלא למעוטי סוכה והתניא סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א ואלא למעוטי מצה והתניא מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר ואלא למעוטי שופר והתניא שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א אמר רב אדא בר אהבה למעוטי ציצית לטליתו ומזוזה לפתחו תניא נמי הכי ושוין שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן אמר ליה אביי אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל

ויקרא כג

שם

אפשר דמבטלי רשות כו'. וא"ת כי עירבו חצרות נמי עם בתים מצינן למימר שיש חצר למבוי כגון שביטלו אותו של חצר זה לרשות דכולהו שיש להם במבוי לבני חצר אחרת ויכולין לטלטל מן החצר למבוי הא לא בעי לאקשויי *דאיכא למ"ד בעירובין (דף סו:) אין ביטול רשות מחצר לחצר ועוד דבלאו הכי פריך שפיר: מפלגא דיומא לפניא. רב לטעמיה דאמר במסכת עירובין (דף סח:) מבטלין וחוזרין ומבטלין: מי גרם לחצרות. אבן קי"ל דאפילו עירבו חצרות עם בתים מותר לטלטל (ב) דהא רב דאסר בעירבו לטעמיה דפסיק כרבי שמעון דוקא בלא עירבו אבל רבי יוחנן פסיק כר"ש בין עירבו בין לא עירבו וכר' יוחנן קי"ל: לא לכל אמר רבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת. לקמן מפרש דאתא למעוטי ציצית ומזוזה וה"פ לא (ג) כל מצות הנוהגות בשבת אמר ר' אליעזר שמכשירין ידחו שבת שהרי שתי הלחם כו' ומשמע לכאורה דאי לא דאשכחן דמצריך ר' אליעזר ג"ש הוה גמרינן לציצית ומזוזה ממילה ונימא דמכשיריה דחו שבת ותימה הוא היכי שייך למילף ציצית ומזוזה ממילה דמילה דין הוא דמכשיריה דוחין שבת דהיא עצמה דוחה שבת אבל ציצית ומזוזה אין במצותן דחיית שבת:

תאמר בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר. תימה מאי קא פריך דהיא גופה נילף מינה מה העומר שאף על פי שמצא קצור קוצר אף שתי הלחם אם מצא קצור קוצר ונילף מינה תרתי מכשירין וקצירה ותירץ ר"ת דהא לא דמי דנילף מינה קצירה שהרי בעצרת יהיו כל החיטין והשעורין קצורים ולא משמע דאתיא ג"ש אלא (ד) מכשירין דדחו שבת א"כ י"ל דהא לא מצי למימר נילף קצירה דמהיכא נפקא לן קצירת העומר דדחיא שבת מדכתיב בחריש ובקציר תשבות כדדרשינן במנחות בשילהי ר' ישמעאל (דף עב.) מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה וגלי רחמנא דליכא למילף אלא לגבי העומר דכתיב ביה נמי קציר ולא לגבי שתי הלחם דלא כתיב בהו קציר ועל כרחיך ולאו היינו טעמא דיליף גבי עומר קצירה משום דכתיב ביה קציר דאי לאו הכי מ"ש דיליף טפי גבי עומר מגבי שתי הלחם דהכא נמי נימא יצא קצירת שתי הלחם שהיא מצוה: ושוין שאם צייץ טליתו כו' מ"ט כו'. תימה מה צריך טעם לזה אלא משום דלא אשכחן דרביגהו קרא דכל איך מצרכינן קרא לקמן דלא גמרי מהדדי ומיהו יש לומר דאיכא למילף ציצית ומזוזה מסוכה דמאי פרכת שכן נוהגת בלילות כבימים מזוזה נמי נוהג בלילות כבימים וכן ציצית לרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בפרק התכלת (מנחות דף מג.) דלא דרשי וראיתם אותו פרט לכסות לילה אלא °פרט לכסות סומא ולהאי טעמא דפרישית דמסוכה יליף צריך לומר דציצית (ה) אם עבר זמנה בטלה דאי לאו הכי איכא למפרך מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה דמסתבר דמילה אם עבר זמנה לא בטלה שאותה מילה עצמה שהוא מחוייב בשמיני הוא עושה בתשיעי שאם מל בשמיני לא היה חוזר ומל בתשיעי אבל (ו) סוכה ציצית ומזוזה בכל יומא מיחייב בהן אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם ואם תאמר ומסוכה היכי מצי למילף וכן כל הנך דלקמן דפריך ניכתוב רחמנא בהאי וניתי הנך וניגמרו מיניה אדרבה נגמר מכיבוד אב ואם ומבנין בית המקדש דלא דחו שבת כדאיתא

רבינו חננאל

בתים וחצרות פתוחין לתוכו והכא כיון שערבו כאלו אין שם חצר וכולן (בתים) [חצרות] נינהו ואפי' נשתתפו כיון שאין שמבתים אין שתופמועיל באותו מבוי. כך יש לומר כי לא עירבו נמי כיון שהן אסורין להוציא מן הבית לחצר חשוב אותן הבתים כאלו סתומין הן שאין להם רשות להשתמש מן הבתים לחצר וחצר איכא בית ליכא. למעמיה דרב היאך מטלטלין במבוי שאין לו בית ומפרק יתכן שיבטלו כל בני החצר רשותם לגבי חד וכיון שמבטלין רשותם לגביה יש לו להוציא מן הבית לחצר כדתנן נתנו לו רשותם הוא מותר והם אסורים וקיי"ל הא דתנן נתנו לו רשותם רשותםמעיקראמקודם(* שיבטל הויא רשותא לגבייהו ואקשינן וכיון שבטלו כל בני חצר רשותם לגבי חד נעשו כל הבתים שלו וכולן כבית אחד הן חשובין ורב לא אמר אלא בתים ומיעוטי בתי' שנים והכא ליכא שני בתים והיאך מתיר רב. ופרקינ' עוד כגון שבני חצר בטלו רשותן מן הבקר עד חצי היום לגבי ראובן בפירוש ומחצי היום ולהלן לגבי שמעון שנמצאו ראובן ושמעון שניהם מותרין בחצר זו דהא שמעינן לרב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין ואקשינן תוב סוף סוף בעת שמותר לזה להשתמש בחצר זה אסור לחבירו ואותה העת אין שם בחצר אלא בית ראובן בלבד ומחצי היום ולהלן בית שמעון לבדו ואין לראובן בה רשות להשתמש. ומ"מ לא תמצא ב' בתים מותרין בחצר זו בעת אחת. ופירק רב אשי פירוק אחר ואמר מי גרם לחצרות הללו הפתוחות למבוי להיאסר בהן טלטול בתים מפני אלו הבתים שהן פתוחין לתוכן ולא עירבו שאלו לא היו בהן בתים מותרין היו השובתים שם לטלטל בה בכולה. שהן כמו קרפף שמותר השובת בו לטלטל בכולן וגם המבוי לא נאסר בהן טלטול אי לא מפני הבתים שהן פתוחים לתוכה ואינם. כלומר כיון שלא עירבו תחשבם כאלו סתומים הם ואינם כלל. הלא אילו היו סתומין היה הטלטול מותר בהם עכשיו יהיה מותר ועמדו דברי רב אשי ועיקר דברי רב ופירושם בעירובין פרק הדר עם הנכרי בחצר ופירשנום שם. ושמעינן מינה דרבנן פליגי על ר' שמעון דשרי דרך גגות ודרך חצירות ודרך קרפיפות ואע"ג דאמר רב הלכתא כר' שמעון בפרק כל גגות העיר רשות אחת הן לגבי

*) נראה דר"ל דקי"ל כב"ה בעירובין ס"ט ע"ב דנותנין רשות משתחשך:

רב נסים גאון

ואכתי מופנה מצד א' הוא ושמעי' ליה לר' אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למידין ומשיבין. דע שאע"פ שלא מצאנו לר' אליעזר בפירוש שאמר דבר זה יודעים אנחנו אותו מדבריהם במס' נדה בפרק המפלת (דף כב) מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למידין ואין משיבין לרבנן למידין ומשיבין והואיל ור' אליעזר **) עומד כר' ישמעאל כי אנו מוצאין ר' יהושע חברו של ר' אליעזר אומר (ע"ז דף כט במשנה) ישמעאל אחי ועם זה לא נתיחד בחלוקה בזה הדבר אלא ר' ישמעאל והשאר שוו כולם בדבר אחד כי מופנת מצד אחד למידין ומשיבין ידענו כי ר' אליעזר בכלל החכמים ששוו עומד וסובר כמותן שאילו היה חולק עליהן בדבר זה היה נזכר עם ר' ישמעאל וכיון שלא הוזכרה החלוקה אלא בר' ישמעאל בלבד נתברר כי ר' אליעזר אינו שוה לו וכרבנן סבירא ליה ומיכן אמרנו ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למידין ומשיבין לפי שכל החכמים שהיו באותו הדור שוו בדבר זה חוץ מר' ישמעאל שהוזכר בפירוש שהוא חולק: איצטריך

**) אין הלשון מדויק והכונה כוונתו שודאי ר"א היה בדורו של ר' יהושע ואם איתא דבר כוותיה היה להזכירו עם ר"י ועי' ברש"י כאן בד"ה ושמעינן וביבמות קד ע"א ד"ה לא מופני וצ"ע

מסורת הש"ס

[עירובין ס: יב: עג: עד.]

יבמות ע:

סוכה מג.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שכן אם מצא: (ב) תוס' ד"ה מי גרס וכו' מותר לטלטל בכולו דהא רב: (ג) ד"ה לא לכל וכו' וה"פ לא לכל מצות: (ד) ד"ה תאמר וכו' אלא למכשירין: (ה) ד"ה ושוין וכו' דציצית ומזוזה אם עבר: (ו) בא"ד אבל ציצית ומזוזה וכו' וסוכה ולולב ותיבת סוכה נמחק:

גליון הש"ס

גמ' לא לכל אר"א מכשירי מצוה. [illegible]

תורה אור

כל שעתא ושעתא זמניה הוא אלא אמר רב נחמן א"ר יצחק ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע *הואיל ובידו להפקירן: אמר מר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שבן צורך גבוה אלא אמר קרא °ביום *ביום אפילו בשבת ולמאי הלכתא אילימא לטלטול איצטריך קרא למישרי טלטול אלא למכשיריו ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה °מושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ימים ולא לילות ורבנן איצטריך ס"ד אמינא נילף שבעת ימים (א) מסוכה מה להלן ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות קמ"ל וליכתוב רחמנא בלולב וניתו הנך ונילפו מיניה משום דאיכא למיפרך מה ללולב שבן טעון ארבעה מינים: סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שבן צורך גבוה הוא אי מלולב שבן טעון ארבעה מינים אלא גמר שבעת ימים (ב) מלולב מה להלן מכשיריו דוחין את השבת אף כאן נמי מכשיריו דוחין את השבת וליכתוב רחמנא בסוכה וניתי הנך וניגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה לסוכה שבן נוהגת בלילות כבימים: מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שבן צורך גבוה אי מלולב שבן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שבן נוהגת בלילות כבימים אלא גמר חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות מה להלן מכשיריה דוחין את השבת אף כאן מכשיריה דוחין את השבת וליכתוב רחמנא במצה וניתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למצה שבן נוהגת בנשים כבאנשים: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שבן צורך גבוה אי מלולב שבן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שבן נוהגת בלילות כבימים אי ממצה שבן נוהגת בנשים כבאנשים אלא אמר קרא °יום תרועה יהיה לכם ביום אפילו בשבת ולמאי אילימא לתקיעה הא *תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא למכשירין ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה °מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגמרי מהדדי וליכתוב רחמנא בשופר וליתו הנך וליגמרו מיניה מתקיעת שופר דראש השנה ליכא למיגמר שבן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים מתקיעות [שופר] דיוה"כ ליכא למיגמרי *דאמר מר תקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: (אמר מר) מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מכולהו גמר כדאמרינן ועוד מה להנך שבן

ויקרא כג | שם | במדבר כט | ויקרא כה | ר"ה ח:

כל שעתא זמניה הוא. וכיון שיש לו טלית בכל יום שמחה בלא ציצית עובר בעשה *ואפילו מונחת בקופסא הלכך כל יומא רמיא מצותיה עליה: הואיל ובידו להפקירן. ונפקי מרשותיה ולאו עליה רמיא חובתיה: אי מעומר ושתי הלחם. וגמר במה מצינו: ביום ואפילו בשבת. מדלא כתיב בראשון לדרשא אתא בכל יום שהוא ראשון לחג: ולמאי איצטריך לרבויי. להאי ואפילו בשבת אי נימא לטלטל כדמשמע קרא לקיחה טלטול בעלמא הוא ועדיין במתן תורה לא נאסר טלטול דאיצטריך קרא למישרי להאי: אלא למכשיריו. דאיסורא דאורייתא הוא: מה להלן ימים ואפילו לילות· כדילפינן במסכת סוכה (דף מג·): וליכתוב רחמנא בלולב. דמכשירין דחו: וניתו. עומר ושתי הלחם מיניה ולמה ליה דכתביה בכולהו: אי מלולב. במה מצינו מלולב שהוא מצוה ומכשיריו דוחין אף סוכה שהיא מצוה מכשיריה ·דוחין: גמר ז' ימים כו'. ובג"ש אתי ליה ואע"ג דאיכא מופנה משני לדדים דהא גבי לולב חד שבעת ימים הוא דכתיב ודרשינן לר' אליעזר למעוטי לילות כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם ולולב גילוי מילתא בעלמא הוא ולא פרכינן עלה גימגום (ג): וניתו הנך. עומר ושתי הלחם מינה: אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים. ואילו מצה לילה הראשון חובה ותו לא כדאמרינן בפסחים (דף קכ·): ונכתוב רחמנא. בהדיא במצה וגגמרו הנך כולהו מיניה: בנשים כבאנשים. כדילפינן בפסחים (ד' מג:) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וגו' כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שאין הזמן גרמא חייבות לאפוקי סוכה ולולב דליתנהו בנשים דמצות עשה שהזמן גרמא היא: ולמאי. האי קרא הי מילתא דתרועה אתא למישרי בשבת אי לתקיעה לא איצטריך דאפילו תקיעת הרשות לית בה איסורא דאורייתא: מלאכת עבודה. של טורח: וגמרי מהדדי. במסכת ראש השנה (דף לג:) שאין תלמוד לומר בחדש השביעי דהא בכמה קראי כתב לן דיוה"כ בחודש השביעי מה ת"ל בחודש השביעי שיהו כל תרועות משל חדש השביעי שוות: נפטרו עבדים לבתיהם. קריאת דרור דיובל תלויה בה הלכך חשיבא: אי מכולהו. מאחת מכולן: כדאמרינן. איכא למיפרך בכל הנך חדא לד חמור האמור בה לעיל: שאם

כדאיתא בפ"ק דיבמות (דף ו:) וי"ל דהכא הכי גמרי מה מצינו בהנך שמצות נוהגות בשבת ומכשיריה דחו שבת אף כל שמצות נוהגות בשבת מכשיריה דחו שבת הלכך לא שייך למילף מכיבוד דהיינו המצוה עצמה ולא מכשיריה דשחוט לי בשל לי היינו כיבוד עצמו כשמתקן לו מאכלו והבנין נמי הוי מצוה אחת שצוה הקדוש ברוך הוא לבנות בית המקדש: **סד"א** נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה. וא"ת היכי תיסק אדעתיה לדון ג"ש הא אין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש*: **קמ"ל**. °ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא דאע"ג דדרשינן בפ"ק דפסחים (דף ה·) מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג הא איכא למידרש משבעה בלא ימים:

שבן טעון ארבעה מינים. אף על גב דעומר ושתי הלחם נמי מביאין עמהן כבשים ויין לניסוך ושמן למנחות שאני ד' מינין שבלולב דמעכבין זה את זה כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף כז·) ובפרק התכלת (שם דף מה:) [אמרינן] הכבשים אין מעכבין לא את העומר ולא את שתי הלחם *והיינו טעון ד' מינין שאין מצות לולב כלל בלא ד' מינין אבל באלו יכולה להיות מצותן בלא ד' מינין. הר"ב פור"ת: **אי** מעומר כו'. הכא לא דייקא תלמודא למילף מבינייהו דהכי אורחיה דתלמודא זימנין דייק וזימנין לא דייק ואי הוה דייק הוה משכח פירכ' הרב פור"ת א"נ מילתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא כמו מילתא דאתיא בקל וחומר והאי דקאמר תלמודא ניכתוב רחמנא בהאי ותיתי אידך מיניה פירוש ומאי צריך קרא היינו משום דאי בלא מה הצד הוה מצי למילף הך מצוה מאידך לא הוה כתב רחמנא קרא כיון דהוה פשוט כל כך דלא דמי למילתא דאתיא בק"ו דהוא פשוט יותר: **שבעת** ימים (ד) מלולב. מופנה הוא משני לדדים גבי לולב לא איצטריך דאע"ג דדרשינן ימים ולא לילות מיהו לא הוה צריך למיכתב שבעת כלל דהוה מצי למיכתב ושמחת לפני וגו' בימים והוי לשון שבעת מיותר לג"ש וא"ת ור' אליעזר היכי דריש ימים ולא לילות כיון דאית ליה ג"ש היא גופה נילף מסוכה מה להלן ימים אפילו לילות אף לולב ימים ואפי' לילות ויש לומר דלית לן למילף בג"ש מילתא דלשון ג"ש גופא מוכחא דאינו כן דימים משמע ולא לילות: **ואי** מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים. משמע דבעי למימר שאמר במצה שאינה נוהגת בלילות כבימים ואדרבה עיקר מצותה בלילה הראשון שנאמר בערב תאכלו מצות (שמות יב) והכי הוה מצי למימר שכן נוהגת בימים ובלילות: **נפקא** ליה מביום הכפורים. וגמרינן מהדדי כדדרשינן בראש השנה* שיהו כל התקיעות של חודש השביעי שוות כדפירש בקונטרס ורבנן סברי דלא שייך לאקשויי אלא לומר שסדר תקיעות יהיו שוין דלענין סדר תקיעות מייתי לה התם אבל לזמן דיום ודאי לא איתקש דע"כ זמנם אינו שוה שזה בראש חודש וזה בעשור לחודש: והתניא

רבינו חננאל

אומל לא שרינן בכי האי גוונא דבהדיא קיי"ל הלכתא כרבנן*)וככלליה דרבי עקיבא דאמר כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש אינ' דוחה את השבת והבאת אזמל כיון שאפשר לו להביאו מע"ש ולא הביאו אין הבאתו דוחה את השבת אפילו לענין עשיית פסח דכרת הוא לא מייתינן אזמל למול בנו או עבדו כדי שיותר לו לעשות פסח ולא שנא להו לרבנן לא דרך רה"ר ולא דרך גגות וקרפיפות וחצרות הכל אחד הוא ובכל אסור ואשכחנן בתלמוד א"י עובדא ולא הביאוהו בשבת. ואמרינן בכל מקום (רב עביד) מעשה רב דגמרינן מינה. וזה הוא המעשה: ר' שמואל בר אבודומי הוה ליה עובדא למגזר לרב ששעא בריה אנשיון למיתי אזמל שאל לר' [מנא]· אמר להון ידחה למחר. שאל לר' יצחק בן אלעזר אמר להון משחוק [קונדימון] לא אנשיתון ומיתי אזמל אנשיתון ידחה למחר: א"ר חייא בר אבא, א"ר יוחנן לא לכל א"ר אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדם ר' אליעזר אלא מג"ש נאמרה הבאה בעומר שנאמר והבאתם את עומר וגו' ונאמרה הבאה בשתי הלחם שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים וגו'. מנין שהעומר דוחה שבת'. גרסינן באחרית פרק ר' ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת מג' סאין וכו'. ת"ר תקריב את מנחת בכוריך מה ת"ל לפי שמצות העומר להביא מן הקמה מניין שאם לא מצא קמה יביא מן העומרין ת"ל תקריב כו' עד תקריב לפי שמצותו לקצור בלילה. מניין שאם קצר ביום כשר ודוחה שבת ת"ל תקריב כל שהוא תקריב מ"מ תקריבו אפי' בשבת אפילו ביום בטומאה. ותוב תניא (בתו"כ) בסוף פרשת אמור אל הכהנים (ובפסחים עז ובמנחות ע"ב) רבי אומר וידבר משה את מועדי ה' מה ת"ל לפי שלא למדנו שרוחין את השבת אלא הפסח והתמיד שכתוב בהן במועדו מניין לרבות העומר והקרב עמו. שתי הלחם והקרב עמהן שידחו שבת ת"ל וידבר משה את מועדי ה' קבעו מועד אחד לכולן ופשוטה היא זו ההלכה כולה. ואפי' ר' אליעזר שמתיר במכשירי מצוה מודה. שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה בפתחו בשבת שהוא חייב ואמרינן מ"ש הני ואוקימנא הואיל ובידו להפקירן. פי' כי הציצית הוא חובת הבגד וכיון שהפקיר אינו בגדו וכן הבית [דף לג:]

[עי' תוספות מנחות מד: ד"ה טלית]

סוכה מג·

לעיל קיז: ע"ש ר"ה כט:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה:(ב) שם אלא גמר שבעת ימים משבעת ימים מלולב: (ג) רש"י ד"ה גמר ז' ימים וכו' גימגום הס"ד ואחר כך מ"ה ונכתוב רחמנא בהדיא בסוכה וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מינה: (ד) תוס' ד"ה שבעת ימים משבעת ימים מלולב מופנה הוא משני לדדין דגבי לולב נמי לא איצטריך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כל שעתא וכו' ואפי' מונחת בקופסא. עי' מנחות דף מד ע"א תוס' ד"ה טלית: תוס' ד"ה קמ"ל ולא ידענא. כעין זה לעיל דף קיח ע"ב תד"ה אלו היו וש"נ:

*) עיין היטב בר"ן כאן דדחה כל הראיות שהביא רבינו ע"ש

תורה אור

שבן אם עבר זמנה בטלה אלא היינו טעמא דרבי אליעזר דאמר קרא °וביום השמיני (ויקרא יב) ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת וליכתוב רחמנא במילה וליתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות: ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן אמר עולא הלכה וכן אמר רבי יצחק הלכה מיתיבי *מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת רבי אלעזר בן עזריה אומר מה מילה שהיא אחת מאיבריו של אדם דוחה את השבת קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת ואי סלקא דעתך הלכה קל וחומר מהלכה מי אתי והתניא *אמר לו רבי אלעזר (*בן עזריה) עקיבא עצם כשעורה מטמא הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה אלא אמר רבי אלעזר אתיא אות אות אלא מעתה תפילין דכתיב בהן אות לידחי שבת אלא אתיא ברית ברית גדול דכתיב ביה ברית לידחי שבת אלא אתיא דורות דורות ציצית דכתיב ביה דורות לידחי שבת אלא אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית ודורות לאפוקי הנך דחד חד הוא דכתיב בהן ור' יוחנן אמר אמר קרא ביום *ביום אפילו בשבת אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן אלא מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהו ביום הכי נמי דדחו שבת ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה האי נמי מיבעי ליה ביום ולא בלילה ההוא מבן שמנת ימים נפקא האי נמי מביום צוותו נפקא אע"ג דנפקא מביום צוותו אצטריכא סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא אלא מעתה יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן הא אהדריה קרא רב אחא בר יעקב אמר אמר קרא שמיני שמיני אפילו בשבת האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מבן שמנת ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הוה אמינא שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא אלא מחוורתא כדרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים °מחלליה מות יומת (שמות לא) בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת ת"ל ביום אפילו בשבת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי קא ניחא ליה ולבסוף מאי קא קשיא ליה הכי קאמר שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכו' חוץ ממילה אבל מילה דדחיא מ"ט ק"ו הוא ומה צרע' שדוחה את העבודה ועבודה

שאם עבר זמנן בטלין · הילכך דחו : וביום השמיני ימול ואפילו בשבת · ומילה גופא דדחיא שבת אמרינן לקמן הלכה למשה מסיני אייתר ליה ביום למכשיריה: י"ג בריתות · נאמרו לאברהם בפרשת מילה (בראשית יז) : והא תניא · במסכת נזיר: עקיבא עצם כשעורה הלכה · שהיה ר"ע דן ק"ו מניין לרביעית דם המת שהנזיר מגלח על אהלה ק"ו מה עצם כשעורה שאינו מטמא באהל נזיר מגלח על מגעו ומשאו רביעית דם שמטמאה באהל דכתיב ועל כל נפש מת לא יבא אינו דין שהנזיר מגלח עליה ואמר ליה רבי אלעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה למשה מסיני שיהא נזיר מגלח עליה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לידרש בי"ג מדות: אתיא אות אות · בשבת כתיב (שמות לא) כי אות היא ובמילה כתיב (בראשית יז) והיה לאות ברית מה להלן שבת אף כאן שבת : אלא מעתה · אי כך ג"ש דאות האמורה בשבת נאמרה בסיני לידרש שתיבה זו לדרשה נאמרה ליגמר מינה נמי לתפילין : אלא אתיא ברית ברית · ההוא דאות אות לא נאמרה בסיני ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא כך דברית ברית נאמרה בסיני ובשבת כתיב ברית (שמות לא) לדורותם ברית עולם : גדול · בן שלש עשרה דהוי מילה שלא בזמנה : דכתיב ביה ברית · וערל זכר אשר לא ימול וגו' את בריתי הפר (בראשית יז) והאי קרא בגדול כתיב מדמחייב ליה כרת שאם לא מלו אביו חייב למול את עצמו ולידחי שבת והכי אמרינן לקמן דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה : דורות דורות · בשבת כתיב לדורותם ברית עולם ובמילת קטן כתיב (שם) ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם : ביום ואפילו בשבת · מדלא כתיב בשמיני ימול ולר' אליעזר דאפקיה למכשירין מילה עצמה הלכה היא ופיקוח נפש לא אתיא ליה בק"ו ממילה אלא מקראי נפקא ליה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא* : מחוסרי כפרה · כל טמאין שהוזקקו לקרבן זב וזבה יולדת ומצורע נאמר בהן וביום השמיני : ביום צותו · את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ביום ולא בלילה : אלא מעתה · משום דהוכשר להביא בדלות מכשירין בה שאר פסולין : יהא זר ואונן כשר בהן · אונן עד שלא נקבר מתו פסול לעבודה דכתיב (שם כא) בכהן גדול לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל והכי משמע אף ביום שמתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא מקריב אונן ולא יחלל ועבודתו לא תהא מחוללת בכך הא אחר שלא יצא חילל : הא אהדריה קרא · לפסול בהן לילה דכתיב בהו וביום כדאמרינן וכיון דלענין לילה תורת כל הקרבנות עליהן לענין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן : שמיני · כל שהוא שמיני ואפילו בשבת וביום למעוטי לילה : תניא כוותיה דר' יוחנן · דיליף מוביום : מעיקרא מאי ניחא ליה · לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת ודחי מחלליה מות יומת אצל שאר מלאכות מאיזה טעם נראה לו כן : ולבסוף · כשהיפך דבריו ואמר או אינו אלא אפי' מילה בכלל מחלליה מות יומת דהוא דווקא ודחי שמיני ימול אצל שאר ימים : מאי קשיא ליה · בטעמא הראשון : אבל מילה דחיא · שבת בק"ו ותיגמר מיניה למידחי מחלליה מות יומת אצל שאר מלאכות ולמימר שמיני דווקא קאמר ואפי' ביום שבת : ומה צרעת שדוחה את העבודה · אזהרה שהזהירה תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו כדתניא (מכות דף כב) השמר בנגע הצרעת אזהרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והחמירה תורה באזהרה זו לדחות העבודה כדקיימא לן בפסחים (דף סז) דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא זבין ומצורעי' ובטלים לעשות פסח ולא אמרינן יקוצו בהרתן ויאכלו פסחים או הכהן יקוץ בהרתו ויעבוד אם הכהנים טמאין בצרעת והקהל טהורין :

ועבודה

והתניא אמר ליה רבי אלעזר כו' · ול"ג והתנן דכל זה אינו במשנה : ההיא מבן שמונת ימים נפקא · תימה דתניא בת"כ ומייתי לה בפרק הערל (יבמות עב:) השמיני ימול דתניא יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום אין לי אלא שנימול לח' נימול לט' לי' ולי"א מניין שאינו נימול אלא ביום ת"ל וביום ובפ"ב דמגילה (דף כ:) נמי אמר אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ויש לומר דסמיך אבן שמנת ימים ודרשא פשוטה נקט : אלא מעתה יהא זר ואונן כשר בהן · לאו דווקא נקט זר דהא בכולהו בזב וזבה ויולדת ומצורע כתב בהו כהן : הא אהדריה קרא · והוה ליה דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר החדש לאתויי בדלות שאי אתה יכול להחזירו לכללו לפסול לילה ואונן עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש הרי החזירה בפירוש ופסל לילה וה"ה אונן וקשה ואמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן ולא זר ושמא לשום דרשה אחריתי אתא : תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב · ודלא כרב נחמן בר יצחק דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתא למכשירין וביום למילה גופה ולית ליה למילה הלכה אע"ג דר' יוחנן אית ליה *הלכה כר' אליעזר [כדפי' רש"י והאי ברייתא דדרשי ביום אתיא כרבנן דביום] איצטריך למילה גופה ולהכי לא קאמר אלא דלא כרב אחא דברייתא מוכחא בהדיא דלא בעיא למדרש שמיני ימול · מ"ר : מה צרעת שדוחה את העבודה · תימה ולימא קל וחומר איפכא ותדחה עבודה את הצרעת שיקוץ בהרתו כדי לעשות עבודה ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת עבודה דוחה אותה צרעת שנדחה מפני מילה אינו דין שתהא עבודה דוחה אותה והא דאמרינן בפסחים בפרק אלו דברים (דף סז:) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש אם טמאי מתים משתלחין זבים ומצורעים לא כ"ש אלא יש לך שעה שזבין ומצורעים משתלחים ואין טמאי מתים משתלחים ואיזה זה פסח הבא בטומאה

רבינו חננאל

כיוצא בו . עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ורבנן אלא במכשירי מילה אבל במילה עצמה דברי הכל דחיא שבת . מנלן עולא ור' אסי ור' יצחק נפחא כולהי אימרי הלכה ומותבינן עליהן . מניין לפקוח נפש שדוח' שבת נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה שבת ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת ואי ס"ד הלכה ק"ו מהלכה(מייתי)[מי אתי]. והתניא א"ל ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם ק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה וכו' לבטלו וזה מפורש בנזיר פר' כ"ג ונזיר אינמטמאין לקרוביהן וכו' . ובטלו דברי מי שאמר הלכה היא ובא ר' אלעזר ללמדו בג"ש באות אות משבת . ונדחו דבריו ובא רב נחמן בר יצחק ולמדו באות ברית ודורו' בשבת כתיב לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם במילה כתיב ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם וכתיב ונמלתם את בשר ערלתכם והיתה לאות ברית ביני וביניכם . ר' יוחנן אמר אמר קרא וביום השמיני ימול בשר ערלתו ביום אפילו בשבת אקשינן עליה ר"ל אי הכי אפילו מחוסרי כפרה כגון מצורע והזבה דכתי' בהו וביום השמיני יקח שני כבשים וגו' ובזבה כתיב וביום השמיני תקח לה שתי תורים הכי נמי כיון דכתיב בהו וביום יקריבו קרבנותיהם אפילו בשבת והא קי"ל אין קרבן יחיד דוחה את השבת ופירק לו זה שכתוב במחוסרי כפרה וביום למעוטי לילה · עוד הקשה לו ר"ל וכל קשיא שהקשה לו פירק ר' יוחנן וחזר רבינא להתקיף על פירוק ר' יוחנן ופריק סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל וביום . התקיף רבינא אי הכי אמ' דחס עליהן או אינו כשר בהן ולא יטריחם להמתין עד שימצאו כהן טהור כשר לטהרם ופריק הא אהדריה קרא כלומר אע"פ שחס עליו והקל בקרבנו החזיר לטהרת הכהן שנאמר והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן וגו' ואתא רב אחא בר יעקב עוד להוציאו שהמילה מותרת בשבת מדכתיב וביום השמיני ימול כלומר איזה יפול שמיני אין לך לא להקדים ולא לאחר ונתקשה ולא עמדו דבריו ואמרינן אלא מחוורתא כר' יוחנן דאפקיה מן וביום. וסוגיא דשמעתיה כר' יוחנן ודתניא כוותי'. ולא כר' אחא בר יעקב :

רב נסים גאון

איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא [אלא]מעתה יהא זר ואונן כשר בהן חייבנו הקב"ה בתורת הקרבנות שנקריבם ביום ולא בלילה שנאמר (ויקרא ז) אשר צוה ה' את משה ביום צותו את בני ישראל ופירש ביום צותו למדנו לכל הקרבנות כולם שאינן כשירין אלא ביום ובפרק הקורא את המגילה (דף כ) שנינו כל היום כשר לסמיכה לשחיטה כו' ובתלמוד אמרו לסמיכה ולשחיטה דכתיב (ויקרא ג) וסמך ושחט ואיתקש סמיכה לשחיטה ובשחיטה כתיב (שם יט) ביום זבחכם לקמיצה והגשה והזייה בכולהי כתיב ביום צותו והזהיר האונן והזר עם כל המנויין במשנה שלא יקרבו להקריב קרבן כמו שאמרה המשנה (זבחים דף טו) כל הזובחים שקיבל דמן זר ואונן כולם פסולין ובגמ' גרסי זר מנלן דתני לוי (ויקרא כב) דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו למעוטי מאי כו' אלא הכי קאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו כלומר בני ישראל ראוי להם שיתרחקו מן הקדשים ולא יקריבו אותן שלא יחללום שאם יקרבו אליהם ויקריבו אותם מחללים ואמר עוד (במדבר יח) וזר לא יקרב ונאמר בעונש (שם) והזר הקרב יומת ובאונן עוד אמרו מנלן דכתיב (ויקרא כא) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חילל וכשאמרנו כי המחוסר כפרה והוא המצורע ששלמו ימי טהרתו ועדיין לא הקריב קרבן לא נאמר בו וביום השמיני אלא לחייב הקרבת קרבנו ביום ולא בלילה הקשינו לאמר כי דבר זה ידוע הוא לפי שכתב כן במקום אחר ביום צותו וממנו ידענו חיוב הקרבת כל הקרבנות ביום ולא בלילה והואיל וכן אין אנו צריכין לשנותו לנו עוד ופירק האומר דבר זה ואמר שמה שאמר כאן וביום השמיני אינו לשנות אלא שאנו צריכין לאותו דבר מפני שמצאנו שהקל כאן על המצורע ואמר בו (ויקרא יד) ואם דל הוא ואין ידו משגת מה שלא הקל על זולתו מכלל הטמאים והם זב וזבה ואילמלי שאמר בו וביום השמיני לחייב הקרבת קרבנו ביום היה עולה על דעתנו הואיל והיקל עליו הכתוב שדי לו בשתי תורים או ב' בני יונה לחטאתו ולעולתו ושינה בינו ובין שאר הטמאות בדבר זה והם הנזכרים אחריו הזב והזבה כמו כן נמי ראוי שיקריב קרבנותיו בלילה ולא היינו לומדין משפטו משאר הקרבנות שנאמר בהן ביום צותו הילכך הוצרכנו להשמיענו וביום השמיני כדי שירחיק מדעתנו סברא זו התקיף (רבא) [רבינא] ואמר הואיל ואתה אומר כי לפי שהקל עליו הכתוב שיביא שתי תורים או שני בני יונה מה שאין כן בזולתו לא נלמוד משאר הקרבנות כלום ממשפטיו מפני שיצא מכללם מחמת שייחדו הכתוב בדבר זה ואילמלא שאמר הכתוב וביום השמיני היינו מתירים הקרבת קרבנותיו בלילה לפי דבר זה ראוי להיות הזר והאונן וכל המנויין

[תוספ' פע"ז] יומא פה: מכילתא פרשת כי תשא

פסחים פא: נזיר נז. [בפסחים ובנזיר ליתא]

[סנהדרין נט:]

[דף פה:]

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"א מהל' מילה הלכה ט ופ"י מהל' טומאת צרעת הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח: ט ב מיי' פ"א מהלכות מילה שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:

מסורת הש"ס

תורה אור

ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין שתהא מילה דוחה אותה ומאי או אינו דקאמר הדר אמר וממאי דצרעת חמורה דילמא שבת חמורה שכן יש בה עונשין ואזהרות הרבה (*אי נמי) וממאי משום דחמירא צרעת היא דילמא משום גברא הוא דלא חזי ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת °תלמוד לומר ביום אפילו בשבת: תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנהני מילי דתנו רבנן °ימול (ויקרא יב) בשר ערלתו °ואע"פ שיש שם בהרת יקוץ ומה אני מקיים °השמר (דברים כד) בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה או אינו אלא אפילו מילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי ניחא ליה ולבסוף מאי קשיא ליה הכי קאמר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה אבל מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתיא מק"ו ומה שבת חמורה מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת לישנא אחרינא מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר אימר דאמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה לא תעשה גרידא האי עשה ולא תעשה הוא ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת תינח גדול דכתיב בהו בשר קטן נמי כתיב ביה בשר בינוני מנלן אמר אביי אתיא מבינייא מגדול לא אתיא שכן ענוש כרת מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה הצד השוה שבהן שכן נימולין ודוחין את הצרעת אף כל שנימולין דוחין את הצרעת רבא אמר מילה בזמנה דוחה לא צריכא קרא מק"ו אתיא ומה שבת דחמירא דוחה צרעת לא כל שכן אמר ליה רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא הוא דלא חזי אמאי ויקוץ בהרתו ויעבוד מחוסר טבילה הוא תינח נגעים טמאים נגעים *טהורים מאי איכא למימר אלא א"ר אשי *היכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת א"נ ציצית וכלאים דבעידנא דמתעקר לאו קא מוקי' עשה הכא בעידנא דמתעקר ללאו לא קא מוקים עשה והא דרבא ורב ספרא
תנאי

ועבודה · חמורה היא שדוחה שבת בתמידין ומוספין וקרבנות צבור שזמנם קבוע : מילה דוחה אותה · את הצרעת כדתניא לקמן ימול בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ : ומה או אינו דקאמר · דמשמע או אינו כן כמו שאמרנו אלא אפי' מילה נמי בכלל מחלליה מאי קשיא ליה דקא הדר ביה : הדר אמר תנא · לנפשיה ממאי דצרעת חמורה משבת דתימא ק"ו : דילמא שבת חמורה כו' · דהאי דצרעת דוחה עבודה ממאי דמשום חומרא דצרעת היא דילמא הא דלא אמרינן ליה יקוץ משום דגברא דלא חזי הוא כדלקמן דאי נמי קייץ מחוסר טבילה והערב שמש והיום לא יעבוד (א) וטבול יום דמצורע כמצורע הילכך מחלליה מות יומת אפילו במילה ועל כרחך שמיני ימול תדחה אבל שאר ימים : בין שלא בזמנה · כגון קטן חולה והמתינו לו עד שיבריא : בשר · ריבויא הוא ולדרשה : ה"ג ל"א מאי טעמא אתי עשה ודחי לא תעשה · מ"ט מילה דוחה צרעת דאתי עשה דימול ודחי לא תעשה דהשמר (ב) לך דהכי קי"ל בפ"ק דיבמות (דף ג:) דאתי עשה ודחי לא תעשה: האי עשה ולא תעשה הוא · השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו (דברים כד) היינו עשה : תינח גדול · בר עונשין דכתיב ביה בשר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו (בראשית יז) והאי בבר עונשין משתעי מדמחייב ליה כרת וקטן נמי בזמנה ביום השמיני כתיב ביה בשר וביום השמיני ימול בשר ערלתו : בינוני · כגון שלא בזמנה ולאו בר עונשין ואביו מצווה עליו כדנפקא לן מהמול לכם כל זכר (קדושין דף כט·) : אתיא מביניא · הצד השוה שבהן שנימולו ודוחין את הצרעת אף אני אביא בינוני שנימול וידחה הצרעת : לא צריכא קרא כו' · וכי אתיא קרא לשלא בזמנה של בינוני : דגברא לא חזי · קס"ד מפני שהוא טמא והיינו דפריך ויקוץ ויטהר ויעבוד : מחוסר טבילה · ולא חזי לעבודה בהאי יומא ומשום למחר דליתא לעבודה קמן לא מדחי : נגעים טהורין · כגון בהק ופרחה בכוליה ובכולהו איתרבו לאיסור קציצה בסיפרי אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק לטומאה מניין ת"ל ככל אשר יורו : אלא אמר רב אשי · הא דאמרינן שבת חמירא מצרעת אע"ג דדחייה צרעת לעבודה לאו חומרא דידה הוא אלא היינו טעמא כי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דבשעת קציצה למיעקר לאו מקיים עשה וכן ציצית דכלאים בשעת לבישה מיעקר לאו ומקיים עשה אבל צרעת הנקצצת משום עבודה בעידנא דמיעקר לאו דקציצה אכתי לא מקיים עשה דעבודה הילכך מידחיא עבודה ממילא ולאו חומרא דצרעת הוא :

בטומאה אלמא דצרעת דוחה את העבודה נימא דהיינו כל זמן שהיא עליו ובק"ו נילף שיקוץ בהרתו כדי לעשות עבודה ועוד קשה נימא רציחה תוכיח שדוחה את העבודה ואינו דוחה שבת אף אני אביא מילה וכי תימא מילה עדיפא* שדוחה צרעת הדוחה את העבודה אכתי נימא קבורת מת מצוה תוכיח דעדיפא ממילה שדוחה את המילה מולאחותו הדוחה את הצרעת הדוחה את העבודה הדוחה את השבת אפילו הכי לא דחיא שבת ויש לומר דהכי נמי הוה מצי למימר איפכא ורציחה תוכיח או קבורת מת מצוה תוכיח אלא דניחא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה מביום דמילה דחיא שבת ועושה מתחילה ק"ו להעמיד דבריו וסותרו אחר כך שאינו ק"ו כלל (א) ופריך ליה מיניה וביה : הדר אמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא · תימה דבברייתא דלעיל מסיק איפכא דלאו משום דצרעת חמירא אלא משום (ג) גברא דלא חזי ורבא גופיה סבירא ליה הכי לקמן ועוד למאי דקאמר השתא מנלן דצרעת דוחה את העבודה אימא דעבודה דוחה הצרעת מק"ו ומה שבת חמורה [צרעת לא כ"ש ואומר ר"י דלהאי לישנא] צריך לומר דגרסינן רבה הכא ולית ליה דרבא דלקמן דטעמא משום דגברא לא חזי וסבירא ליה כרב ספרא דפליג עליה דרבא לקמן והא דפשיט להו לרבה ורב ספרא דצרעת דוחה עבודה מצי למימר דמקרא נפקא להו אבל רבא דס"ל גברא לא חזי לדידיה לא בעי קרא ועוד נראה לרשב"א (ב) דאפי' ליכא קרא דצרעת דוחה עבודה אתי שפיר אפילו לרב ספרא דלא קאמר רב ספרא שיהא הטעם ודאי דצרעת דוחה עבודה משום חומרא דצרעת אלא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הילכך בברייתא דלעיל סתר ק"ו דקאמר וממאי דצרעת חמירא דילמא משום גברא דלא חזי והכא ולקמן על מילתא דרבא דחיק בע"א ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה וזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ביה ק"ו דעבודה תדחי צרעת דשבת דחמורה דוחה צרעת לא כ"ש דדילמא אין לתלות משום חומרא אלא משום (ג) גברא לא חזי : האי עשה ולא תעשה הוא · השמר היינו לאו ולעשות היינו עשה כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר בסוף פרק הקומץ (מנחות דף לו:) השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה מכל מקום לאו מצות עשה הוא אלא לא תעשה ג) דאמר רחמנא הזהר פן תקוץ בהרת תימה היכי מצינן למימר דלעשות אתא לעשה הא אמר לקמן דאיצטריך לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיב שעל גבי רגלו ויש לפרש דעשה שמעינן מדכתיב ד) לשמור ואם תאמר והא אמר בסמוך היכא אמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה כגון מילה בצרעת אלמא דליכא בצרעת אלא לאו ואר"ת דלא נקטינן אלא לסימנא בעלמא ואם תאמר והא דקי"ל דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה נגמר ממילה בצרעת דדחי וי"ל מה למילה °שכן נכרתו עליה י"ג בריתות* :

רבא אמר מילה בזמנה לא צריכא קרא · והילכך האי בשר דכתיב בה אם אינו ענין לזמנה תנהו ענין לשלא בזמנה ולאו אינו דקתני הוא מפרש רבא כלישנא אחרינא :

ואביי

א) גיר' הרש"ל ופריך ליה מיניה וביה ונוכל לומר דהאי תנא באו אינו דקאמר כולה ופריך ואימא איפכא או מת מצוה תוכיח עכ"ל ואין סגירסא זו מוכרחת דה"א לפרש כן בדברי רבה שעליו הקשו תוס' : ב) ואפילו לסברא זו גרסי' רבה : ג) וע' תוס' בעירובין דף נו. ד"ה השמר : ד) גיר' רש"ל ועי"ל הרי לעשות כתיבי בקרא זה חדא לעשה וחדא לעושה בסיב וכו' ו כן פירש"י השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה וא"ת והא אמר כו' :

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דילמא שבת [illegible] : (ב) ד"ה [illegible] : (ג) תוס' ד"ה הדר [illegible] :

[עי' תוס' שבועות ד. ד"ה נקען] בזבים ח: כתובות מ:

[וע"ע תוס' כתובות מ. ד"ה ניחי]

רבינו חננאל

ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה*פי' כתיב בצרעת השמר בנגע הצרעת ואמרו חכמים כ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. כלומר השמר אזהרה הוא שלא לעשות וכיון דכתיב השמר הנה הזהיר שלא לחתוך הצרעת (בכל מקום) [בכל מקום] שהיא והתיר במילה אם יש צרעת בערלה מותר לו לחתוך הערלה והצרעת עמה בין ביום השמיני שהוא זמן המילה כדכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו. בין אירע לו אונס כגון חולי לקטן וכדומה לו ולא מל בשמיני חייב לימול כל זמן שיסור האונס והיא הנקראת מילה שלא בזמנה כלומר שאינה ביום השמיני וגם במילה שאינה ביום השמיני יש לטל לחתוך הערלה אע"פ שיש בה צרעת והתורה שהזהירה שלא לחתוך הצרעת לגבי מילה התירה. ובאנו לברר זה הפי' שפירשנו מן הברייתא. דת"ר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין שם בהרת ת"ל בשר אע"פ שיש שם בהרת לא תעשה בצרעת שנאמר השמר פן עשה שנא' ולעשות ופשוטה היא תינח גדול כתיב ביה בשר שנאמר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר. מדכתיב ונכרתה שמעינן מינה שהוא גדול ואם לא מל אותו אביו ונשאר ערל וגדל חייב למול עצמו קטן נמי כתיב ביה בשר שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו. ודרשת בשר אע"פ שיש שם בהרת אלו השנים הגדול שהוא בר עונשין והקטן שהוא בן שמונה ימים שכתב בהם בשר מילה דוחה את ערלתם אבל בינוני שאינו לא גדול בן עונשין ולא קטן בן שמונת ימים אלא בינוני שהוא מבן שמונה ימים ולמעלה הן חסר הן יתר עד שיגיע להתחייב בעונשים מנ"ל שמילתו דוחה צרעת. ופירק אביי ואמר אתיא מבינייא כלומר משניהם מן הגדול ומן הקטן. ודברי רבא ורב ספרא פשוטין הן. אמר רב אשי היכא אמרינן דאתי עשה ודוחה לא תעשה כגון מילה בצרעת כלומר אם יש צרעת בערלה בחתיכת הערלה והצרעת עליה נתקיימה המילה שפיר וכן כלאים בציצית. אבל זה שאמר ויקוץ בהרתו ויעבור חתיכת הצרעת להכשיר הכהן לעבוד עבודה אינו דומה לאלו שיתכן שיחתוך הצרעת מעליו והוא לא יעשה עבודה והנה נעקרה אזהרתו שלא לחתוך הצרעת שהוא לאו כמו שפירשנו למעלה. ולא נתקיימה עבודתו שהוא עשה נגעים טהורין שפוסלין בכהנים מפורש בבכורות פ"ז(מה:) דתנן הכושי והגיחור והלווקר

רב נסים גאון

המנויין במשנה שפסולין להקריב כשירים להקריב קרבנותיו של מצורע לפי שיצא מכללם ונבדל מהם חוץ מהקרבת קרבן בלילה שאמר בו הכתוב וביום השמיני בלבד ועמד זה הקושיא וזו התתקפה ואמרנו

קושיא ומקצת הגורסין אין מעמידין הדבר אלא שגורסין כך כיון דאהדריה קרא אהדריה כלומר אילו לא כתב וביום היינו אומרים מדחם רחמנא עליה לאיתויי בדלות בלילה נמי ליתי ויהא זר ואונן כשר בקרבנותיו והיינו

גליון הש"ס גמ' ת"ל ביום אפי' בשבת. עיין חולין דף פד ע"ב ברש"י ד"ה שולה וצ"ע : שם ואע"פ שיש שם בהרת. עיין בר"ש רפ"ב דנגעים : תוס' ד"ה האי וכו' שכן נכרתו עליה י"ג בריתות עי' יבמות ה' ע"א תוד"ה שכן :

מסורת הש"ס

תנאי היא דתניא *בשר ואף על פי שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך שבת חמורה דוחה צרעת לא כ"ש : אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה *הא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא *אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות בתר דשמעה מרבא סברה איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא °השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות *לעשות אי אתה עושה *אבל (א) עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו ואם עברה עברה והא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ורבא אמר אפילו תימא רבי שמעון ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לבתר דשמעיה מרבא סברה ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין תינח גדול קטן מאי איכא למימר אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קא מתכוין ואי איכא אחר ליעביד אחר *דאמר ר"ש בן לקיש ב'כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה דליכא אחר: °אמר מר יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנא הני מילי *אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא °לא תותירו ממנו (א)עד בקר שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר אמר קרא °עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט רבא אמר אמר קרא °הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא מק"ו רב אשי אמר °שבתון עשה הוא והוה ליה י"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה : כלל אמר ר"ע וכו' : *אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע ותנן נמי גבי פסח כי האי גוונא *ג'כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת שחיטה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת ואמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע וצריכא דאי אשמעינן גבי מילה התם הוא דמכשירין (ב) אפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לידחו שבת ואי אשמעינן גבי פסח משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות אבל מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות אימא לידחו שבת צריכא :

מתני' *ד'עושין כל צרכי מילה [בשבת] מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה איספלנית וכמון ה'אם לא שחק מע"ש *לועס בשיניו ונותן אם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו ואין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת :

גמ'

רש"י

תנאי היא · דאיכא דנפקא ליה מילה בזמנה מק"ו כרבא וכי אתא קרא לשלא בזמנה ואיכא דלא נפקא ליה בק"ו ואיצטריך למילה בזמנה כרב ספרא ושלא בזמנה אתיא מבינייא : לרבי יהודה · רבי יאשיה דמצריך קרא לה כי כרבי יהודה סבירא ליה : מודה ר' שמעון בפסיק כו' · הילכך אי לא רבי קרא לא עבדי : סברה · נתן בה דעתיה וקבל ממנו : ה"ג לעשות עושה אתה בסיב שעל רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו · ואינו צריך להזהר (*) מלדחות סיב שקושר מנעלו ברגלו ומשאוי על כתיפו : ואם עברה · הבהרת בכך עברה ואינו חושש לה להכי כתיב לעשות שמותר לעשות מלאכתו : ואביי אליבא דר' שמעון · מעיקרא מקמי דסברה האי בשר מאי עביד ליה : באומר לקוץ · גדול שהוא בר עונשין ואומר למוהל לקוץ בהרתו בכוונה ליטהר : קטן · דלא ידע לכווני מאי איכא למימר ועל כרחך בתרווייהו כתיב בשר כדאמרי' לעיל ובשר דכתיב גבי קטן ביום השמיני ל"ל : באומר אבי הבן לקוץ · דמתכוין לטהרו והוא מוזהר דלא ליעבד בידים ובמתכוין : ואי איכא אחר · שאינו חושש לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם ואע"ג דרבייה קרא שהרי אתה יכול לקיים עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון דהא אחר לא מיכוין ולא עבר ואמר ריש לקיש כו' ורבויא למאי אתא : שאין תלמוד לומר עד בקר · תנייא והנותר ממנו עד בקר דמאי למכתב והנותר באש תשרפו (ג) אלא אשריפה קאי והכי קאמר והנותר ממנו בזמן שאסרתי לך דהיינו בקר ראשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל בי"ט לא אלמא מידי דחול לא עבדינן בי"ט ופסח קרבן י"ד בניסן הוא שהוא חול ומילה שלא בזמנה נמי מידי דחול הוא דבשבת זו לא היה זמנה : ולא עולת חול בי"ט · אברי תמיד של ע"ש אין קרבין בי"ט ומילה שלא בזמנה נמי כעולת חול בי"ט דמי : דאתיא בק"ו · שהדחה ומה נרעת שדוחה עבודה מילה שלא בזמנה דוחה אותה כדאמרינן לעיל(ד) שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שמילה שלא בזמנה דוחה אותה להכי איצטריך לבדו : ואין עשה · דמילה דוחה לא תעשה ועשה אבל בזמנה איתרבי מביום אפילו בשבת : גבי פסח · כל מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחום ותחיכת יבלתו : וצריכא · למימר בתרווייהו הלכה כר"ע דמכשירין לא דחו : מילה בזמנה ליכא כרת · דקטן לאו בר עונשין הוא והבוה לא מיחייב עליה כרת :

מתני' מוהלין · חותך את הערלה : ופורעין · את העור המכסה ראש הגיד : ומוצצין · את הדם ואף על גב דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא על ידי (ה) המצילה : איספלנית · תחבושת : לועס בשיניו · כמה דאפשר לשנויי משנינן : לא טרף יין ושמן · כך היו רגילין והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין ביצים בקערה : חלוק · כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד : לא התקין · לא הזמין : כורך על ידו · דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול :

תוספות

ואביי אליבא דר' שמעון · ולרבי יונתן לא מיבעיא ליה דמוקי ליה ביוני ולאביי נמי דאמר לעיל דביוני אתי מבינייא מצי למימר דסבר ר' יונתן מילתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא :

באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין · וא"ת אם כן אמאי קאמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה הא לר"ש נמי איצטריך כדקאמר הכא ויש לומר דלשון ברייתא משמע דמיירי בלא מתכוין מדלא קתני בשר אע"ג דמתכוין לקוץ בהרת ימול :

ותנן נמי גבי פסח כה"ג אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע · והכא לא פריך הילכתא למשיחא משום דנפקא מינה גבי מילה אע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי מ"מ נהלומי פיסקא דמילה פסיק נמי גבי פסח אגב דפסיק גבי מילה דתילף מינה שפסק ברור הוא לכל דבר ג) :

וצריכא דאי אשמעינן · אדרב יהוד' קאי דפסיק כר"ע הכא והתם דאי אדרבי עקיבא א"כ בפ' שתי הלחם (מנחות דף נו·) דקתני נמי כלל אמר ר"ע הוה ליה למימר וצריכא וכן פירש בקונטרס ג):

עושין כל צרכי מילה בשבת · אע"ג דלעיל נמי קתני (ו)בשילהי מפנין (ד' קכח·) התם תני לה אגב גררא דמילי דתינוק אבל הכא עיקר :

גדול

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הלכה א סמג לאוין שסב :
יא ב מיי' פ"ג מהלכות ציצית הלכה ו :
יב ג מיי' פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה יח סמג עשין רנג :
יג ד מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף א טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ב :
יד ה מיי' שם הל' ז סמג שם וטוש"ע א"ח שם סעיף ז וטוש"ע י"ד שם סעיף ג :

רבינו חננאל

והננס והחרש והשוטה והשכור ובעלי נגעים טהורין פסולין באדם וכשרין בבהמה כו' פי' כל זמן שיש בכהן נגעים טהורים פסול לעבודה חתכו טהר מיד ואין צריך טבילה: מודה ר' שמעון בפסיק רישי' ולא ימות פי' כי ר' שמעון מודה בדבר שהוא ברור כגון אדם שחותך ראש אדם ואומר שאין כוונתו להמיתו אלא להוציא את ממונו שאין שומעין לו אלא דנין אותו דין כל הורג נפש כך כל דבר שמתברר (מעשין) [שיעשה]לאותה מלאכה אין אומרין שלא היתה כוונתו לכך.וכה"ג אפילו ר' שמעון מודה. ואביי אליבא דר' שמעון קודם שישמע מרבא . מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות דהוה מוקים ליה כר' יהודה ולא כר' שמעון הוה אמר דר"ש פליג נמי בהא דסבר ר' שמעון חתיכות הערלה והצרעת עליה דבר שאין מתכוון הוא שאין כוונתו לחתוך הצרעת אלא למול בנו וכי האי לר' שמעון שרי ולא צריךקרא למשרייה אם כן אביי אליבא דר' שמעון האי בשר ערלתו מאי עביד ליה אמר רב משרשיה באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין כלומר בדבר מוכיח שמתכוין לקוץ בהרתו בא הכתוב להתירו ואקשינן תינח גדול פי' שיש בו דעת יש לומר כן מתכוין לקוץ בהרתו קטן שאין בו דעת למה כתוב בו בשר להתיר חתיכת צרעת במילה ואמרי' קטן נמי מתכוין אביו בזה במולו לבנו לחתוך בהרת בנו ואמרי' בעת שיש בהרת בערלת הקטן ימול אחר זולתו אבי הבן.שהאחר אין מתכוין לחתוך הבהרת ודבר שאין מתכוין לר' שמעון שרי ולא הוה צריך קרא למישריה דאמר רבי שמעון בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה פי' כגון זה עשה שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו . לא תעשה השמר בנגע הצרעת שהוא לאו כאשר פירשנו למעלה . ואם יש בהרת בערלה וימול אחר זולתו אבי הבן נתקיימה המילה שהיא עשה ונתקיימה חתיכת הצרעת שלא בכוונה שלא הזהירה התורה אלא במתכוין והאחר לא נתכוין ואין אומר יבא עשה וידחה לא תעשה אלא אם אין כח כלל לקיים שניהם ופרקינן דליכא אחר ואם נאמר להמתין עד שיבא אחר וימול ביטלנו וביום השמיני ימול שהוא עשה : ובאנו לפרש עוד תשלום הברייתא : אמר מר י"ט אינו דוחה אלא בזמנו . פי' אין מילה דוחה י"ט אלא הנימול ביום ח' שהוא זמנו בלבד ואמרינן מנא הני מילי ופירשו חזקיה*) מן הקדשים שמעונין שריפה והוא עשה כדכתיב

*) חסר קצת וכנ"ל ופי' חזקיה דילפינן זה מנותר מן הקדשים וכו' .

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל אתה עושה אותו בסיב : (ב) שם דאפשר לעשות : (ג) רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' באש תשרפו אלמא דאשריפה קאי וכו' דמול הוא דבי"ט זו לא : (ד) ד"ה דאתיא וכו' כדאמרינן לעיל י"ט שנדחית: (ה) ד"ה ומוצצין וכו' אלא ע"י (המצילה) תז"מ ונ"ב ס"א תבורה : (ו) תוס' ד"ה עושין וכו' קתני לה בשילהי :

א) [צ"ל עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו וכ"ה בפסחים : ב) [וע"ע תוס' יומא יג. ד"ה הלכה ותוס' זבחים מ"ס ד"ה הלכתא] ג) [ואמילתא דר"ע לא בעי צריכותא דאשמעי' בכל דוכתא מאי דלתי שבת כ"כ תוס' במנחות]

רב נסים גאון

והיינו מפרישין אותו לענין דיניו מכלל הקרבנות אבל הואיל ונאמר בו וביום השמיני באר לנו בזה חזרתו לכלל הקרבנות בכל עניניו והשבתו אליהן בכל תנאותיהן חוץ מקרבן עולה ויורד המפורש בו בלבד וזה שהוצרכתי לפרש דבר זה לפי שראיתיו מסובך אצל כל התלמידים וביארתיו כדי שיתגלה ויתברר : אימור דאמרי' אתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא לא תעשה ועשה מי דחי לא תעשה גרידא הוא לא תעשה הכי יחיד*) שאין עמו כרת כמו (דברים כה) לא תחסום שור בדישו (שם כב) לא תחרוש בשור ובחמור (ויקרא יט) לא תקיפו פאת ראשכם ודומה להם ויתוסף עם זה מה שנאמר במבטא השמר פן ואל כגון (דברים כד) השמר בנגע הצרעת (שמות לד) פן תכרת ברית ליושב הארץ (שם טז) אל יצא איש ממקומו גם הן אזהרות לאו ומי שיעבר עליהם עובר על לא תעשה כמו שאמרו בתלמוד (עירובין דף נו וש"נ) השמר פן ואל אינו אלא לשון לא תעשה ומה שנמצא בתורה ממצות לא תעשה מה שאין בו כרת ולא מיתת בית דין ולא ניתוסף עליו עשה אותו דבר הוא הנקרא לאו גרידא ודינו שכשאירע עם מצות עשה במקום אחד נקיים מצות עשה ולא נחוש לאזהרת לאו ועיקר זה מצוי במסכת יבמות בפ' א' (דף ג) וכן אמרו שם אימור דאמרי' דאתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא לא תעשה שיש בה כרת מי דחי ותו לא תעשה גרידא מנלן דדחי דכתיב(דברים כב) לא תלבש שעטנז וכתיב גדילים תעשה לך ידעט כי זה לא תעשה אינו שוה בכל דבר אלא מיוחד הוא וכי הציווי שנאמר אחריו הוא תנאי עליו וכי לא בא להזהיר אלא על לבישת כלאים חוץ ממצות ציצית אבל מה שהוא מעורב מחוטי פשתן עם הטלית של צמר שהיא מצוה אינו נכנס בזו האזהרה אלא מותר הוא ואמרו חכמים שדבר זה עיקר הוא שנסמוך עליו וכי כל אזהרה שאין עמה כרת שבתורה כך היא דרכה שבעת שאירע חיוב מצות עשה נדחה האזהרה שהיא לא תעשה ונקיים הציווי שהוא עשה ותבוא מצות עשה ותדחה לא תעשה כי האזהרה של לאו על זה התנאי נאמרה ובזה הפירוש שפירשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו בני אדם ושואלין עליו והוא שאומרין מאחר שאנו יודעין שאזהרת לאו קשה מציווי עשה היאך יבא עשה וידחה האזהרה של לאו שהיא חמורה

*) נ"ל לא תעשה יחידי שאין עמו כרת .

גליון הש"ס רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' י"ד בניסן הוא שהוא חול. עיין בטורי אבן במגילה באבני מלואים דף מז ע"ב ד"ה אף כאן :

עין משפט
נר מצוה

טו א מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' ד ו טוש"ע א"ח סי' של"א סעיף ב וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ב:
טז ב מיי' פ"ז מהל' ש"ת הלכה ד ופ"ז מהל' לולב הל' ו סמג עשין כח ולאוין שכד טוש"ע א"ח סימן תרנו:
יז ג מיי' פ"א מהלכות דעות הלכה ו:
[עייך לעמוד א' במשנה]
יח ד מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הל' ד:
יט ה מיי' פ"ה מהל' תמידין ומוספין הל' ד סמג עשין קצ:
כ ו מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ט:
כא ז מיי' פ"ב מהל' מילה הל' ב סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ג:
כב ח טוש"ע א"ח סי' ד סעיף כ:

גמ' מכדי קתני. במתניתין: כולהו. כל דברים העשוים למילה מוהלין ופורעין ומוצצין כו' למה לי דתנן כללא ברישא עושין כל צרכי מילה: ציצין. שיורי ערלה ובמתני'(ג) מפרש אלו הן ציצין המעכבין ויש שאינן מעכבין כגון בשר שאינה חופה רוב העטרה אלא מיעוטה ומה היא עטרה שורה גבוה המקפת בגיד סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד הקרקע ומשפע ויורד לצד הגוף: המל. בשבת: כל זמן שהוא עוסק בה. שלא סילק ידו אם ראה שנשתיירו בה ציצין בין מעכבין את המילה שאינה כשרה עד שיחתכם בין שאין מעכבין חוזר וחותך דכולה חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אצלה: פירש. שסילק ידיו: על המעכבין חוזר. שהרי הן כמילה עצמה: ועל שאין מעכבין אינו חוזר. דהוי כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת והיינו דקתני כל צרכי מילה ואפילו ציצין שאין מעכבין חוזר עליהם כל זמן שלא פירש: מאן תנא פירש אינו חוזר. ומשום דפירש חשיב ליה חזרה מילתא לנפשה והואיל ולא עיכוב מצוה ניהו לא הדר: מפשיט הפסח עד החזה. (ד)והיינו פירש דתנן במסכת תמיד (פ"ד מ"ב) גבי הפשיטו שהיה מתחיל מן הרגלים והיה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו ואח"כ הכרעיים ומירק והפשיט כו' שמעי' מיניה משהגיע לחזה סילק ידיו מן ההפשט והתחיל להתעסק בניתוח קצת וגבי עולה דכולה כליל מירק והפשיט ומנתח הידים תחילה אחר הראש וגבי פסח נמי משהפשיט עד החזה דיכול להוציא אימוריו(ה) בלא נימין קורעו ומוציאן מיד והוה ליה פירש מן ההפשט וקאמר רבי ישמעאל שוב אינו גומר ומפשיט משום דכיון דפירש הויא חזרה מילתא דאתחלתא לנפשה ושלא לצורך גבוה דומיא דציצין דלא מעכבין: דלא בעינן זה אלי ואנוהו. דלאחר נטילת האימורין אין הידור מצוה ביפוי בשר אבל יפוי מילה מצוה היא: הוי דומה לו. ולשון אנוהו אני והוא אעשה עצמי כמותו לדבק בדרכיו: בין שנראה. החדש: בעליל. בגילוי לכל ויש לדעת שראוהו בית דין והקרובים להם ואין צריך לרואין חוץ לתחום לחלל שבת ולבא ולהעיד לפני ב"ד מחללין: ר' יוסי אומר כו'. אלמא אע"ג דאיכא מצוה כיון דלאו לצורך גבוה הוא לא מחללינן והכא נמי פירש דהוי אתחלתא דחילול כי הכא בלא צורך גבוה לא מחללינן: לא ניתנה שבת לדחות. אפילו בהתחלתה דהא נראה בעליל אבל הכא כיון שנתנה שבת לדחות להתחיל בה המילה הכי נמי דכי פירש והדר לאו אתחלתא לנפשה היא והוי כמו שלא פירש וגומר כל מצותו: רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי. גבי לחם הפנים: ארבעה כהנים נכנסין. להיכל בשבת לסדור לחם הפנים: שני סדרים. שתים מערכות של לחם: שני בזיכין. שתי כפות מלאות לבונה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה: מקדימין לפניהם שנים ליטול. מן השלחן שני סדרים הישנים: ושנים ליטול שני בזיכין. והשלחן היה נתון ארכו ממזרח למערב ואלו עומדין מזה לרוחב השלחן בצפון ואלו עומדין לנגדו לדרום ודווקא מכניסין לצפון דכל צפון ענין חשיבות היא כדאמרינן במסכת סוכה (דף נו.) גבי חילוק לחם הפנים למשמרה הנכנסת והיוצאת הנכנסין חולקין בצפון כדי שיראו (ו) נכנסין: רבי יוסי אומר אפילו אלו נוטלין. תחילה ומסלקין כולה מן השלחן ולאחר שעה מניחין אלו: אף זה תמיד. ומה אני מקיים תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא התחלה אחריתי ונמצא שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פירש נמי כי הדר אתי מילתא אחריתי היא ולרבי יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד הוא דחדא מילתא הוא הכא נמי פירש חוזר אע"פ שאין מעכבין דכולה גמר מילתא היא: מהלקטין. בציצין המעכבין: מני. כרת זו של מי הוא: אמר רב כהנא אומן. ענוש כרת ובשבת קאי שחילל שבת ולא עשה מצוה: נימא אנא עבדי פלגא. כלומר הואיל וכשהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אמאי חייב נימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה: אלא אמר רב פפא. בגדול שמל קמיירי ובחול וענוש כרת דקאמר משום מילה קאמר דעדיין ערל הוא: וכגון דאתא בין השמשות. דכל היום כשר למילה *ואמרו ליה לא מספקת לגמור ביום כהילכתה ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה וענוש כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דאתחלה ברשות לא התחיל ולא ניתנה שבת לדחות אצלו בשעה זו: מהו דתימא. מתניתין לא אשמעינן דמחלל שבתא עלה דדם מיפקד פקיד מופקד ועומד שם כנתון בכלי ובמציצה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולאו משום סכנה ואומנא דלא מייץ בחול לאו סכנתא היא ולא ניעבריה: קא משמע לן דדם חיבורי מיחבר. כשיוצא ע"י מציצה ואפילו הכי שרי משום סכנה מדקתני במתני' גבי איספלנית וכמון: שב מינאי תרבא. ז' מנות של חלב: וחדא דקירא. שעוה: קירא וקלבא רישינא. הוא זפת של עץ שמוציאים ממנו שלא ע"י האור והיא לבנה: קרעינהו למנייהו. שהפסיד להם לגלות רפואה זו: שבקי לכו חדא. שלא גיליתי: חספניתא

תורה אור

גמ' מכדי קתני כולהו כל צורכי מילה לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר *המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר מאן תנא פירש אינו חוזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה היא דתניא *ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיט (*אדם) הפסח עד החזה דברי רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה וחכ"א מפשיטין את כולו ממאי עד כאן לא קאמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה התם (א) משום דלא בעינן °זה אלי ואנוהו אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו הכי נמי *דתניא זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום אלא אמר רב אשי הא מני רבי יוסי היא דתנן *בין שנראה בעליל ובין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת רבי יוסי אומר נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם (ב) דלא ניתנה שבת לידחות אבל הכא דניתנה שבת לידחות הכי נמי אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי היא דתנן *ארבעה כהנים נכנסין שנים בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין המכניסין עומדים בצפון ופניהם לדרום והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון אלו מושכים ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנאמר °לפני (ה') תמיד ר' יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היה תמיד ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת מני א"ר כהנא אומן מתקיף לה רב פפא אומן לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבידיתו פלגא דמצוה אלא אמר רב פפא גדול מתקיף לה רב אשי גדול בהדיא כתיב ביה °וערל זכר אשר לא ימול אלא אמר רב אשי לעולם אומן וכגון דאתא בין השמשות דשבת ואמרו ליה לא מספקת ואמר להו מספקינא ועבד ולא איסתפק ואישתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת: מוצצין וכו': אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברינן ליה פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ"ל חבורי מיחבר ודומיא דאיספלנית וכמון מה איספלנית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף ה"נ כי לא עביד סכנה הוא: ונותנין עליה איספלנית: אמר אביי *אמרה לי אם איספלניתא דכולהון כיבי שב מינאי תרבא וחדא קירא רבא אמר קירא וקלבא רישינא דרשה רבא במחוזא קרעינהו בני מניומי אסיא למנייהו אמר להו שבקי לכו חדא דאמר שמואל האי מאן דמשי אפיה ולא נגיב טובא נקטרו ליה חספניתא

גדול בהדיא כתיב ביה. אע"ג דבכמה דוכתין תניא מה שבהדיא בפסוק איבעי (ז) למתני גדול שלא מל ענוש כרת:

*לועט בשיניו. אף על גב דלאחר מילה חולה שיש בו סכנה הוא מ"מ כמה דאפשר לשנויי משנינן: הכא

מסורת הש"ס

לעיל קטז: מנחות סג: [תוספתא פסחים פ"ד]
[נזיר ב: ע"ש] סוכה יא: מכילתא פרשת בשלח [מס' סופרים פ"ג הל' יג]
ר"ה כא: מנחות סד.
מנחות ז. צט:
פסחים ד. יומא כח: [מגילה כ.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' התם אלא משום דלא: (ב) שם ר' יוסי התם אלא משום דלא ניתנה בשבת: (ג) רש"י ד"ה ציצין וכו' ובמתני'. נ"ב לקמן דף קלז סוף ע"א: (ד) ד"ה מפשיטין את הפסח עד וכו': (ה) להוציא אימוריו נ"ב ע"ל בפרק כ"ב דף קטז בסוף הדף: (ו) ד"ה ושנים ליטול וכו' כדי שיראו שהן נכנסין: (ז) תוס' ד"ה גדול וכו' איבעי ליה למיתני:

רבינו חננאל

והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו ואין שריפת קדשים דוחה י"ט דתנינן בגמרא בפ' כיצד צולין את הפסח. דתנן העצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בי"ז שאינו דוחה את השבת ולא את יו"ט וקיימא לן דמילה שלא בזמנה אפילו יו"ט אינו דוחה דתנן שני יו"ט של ר"ה נימול לי"ב ללמדך שאין עשה דוחה י"ט כן המילה שלא בזמנה אינה דוחה י"ט ואין לומר אי הכי אפי' מילה בזמנה כי מילה בזמנה בפירוש אמרה תורה וביום ואפי' בשבת וכ"ש י"ט אביי פירשו מעולת שבת בשבתו כו' רבא אמר הוא ולא מכשיריו פי' עשיית אוכל נפש דוחה י"ט ולא מכשירי אוכל נפש. כגון חטיבת עצים מן היער לבשל ביו"ט וכדומה(לו) [הוא] לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו וזהו ק"ו שאמר רבא ומה אוכל נפש שאע"פ שהיא באזהרת שמחה אינה (מנוח שדוחה) [דוחה] יו"ט לשחוט ולבשל ולאפות וכיוצא בהן מילה שלא בזמנה שאע"פ שהיא בלא זמנה מצוה היא ומעכבתו מלאכול בתרומה. אינו דין שדוחה י"ט בא לבדו למעט המילה שלא בזמנה. רב אשי אמר שבת שבתון עשה הוא וי"ט עשה ול"ת עשה שבתון ולא תעשה כל מלאכה לא תעשה נמצא כתיב ביו"ט עשה ול"ת והמילה עשה בלבד. ולא אתי עשה דמילה ודחי את לא תעשה ועשה דיו"ט: מתני' כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר [לעשות] מע"ש דוחה את השבת וכו'. אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' עקיבא: מתני' עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין כו' אמרינן כי מכדי קתני מוהלין ופורעין ומוצצין כו' עושין כל צרכי מילה למה לי לאתויי הא דתנו רבנן המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאינן מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על שאין מעכבין אינו חוזר. ואמרינן מאן תנא פירש ואתא רבה בר בר חנה לאוקומה כר' (שמעון) [ישמעאל] בר' יוחנן בן

רב נסים גאון

חמורה ממנו ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל ולא עוד אלא שפעמים שעולה על דעתן שיש בענין הזה ענין חזרת בדבר הראשון והתשובה הוא מה שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא בה וכן אמרו רז"ל (ספרי פ' תצא) מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בני שנה שניהן בדיבור אחד נאמרו ערות אשת אחיך ויבמה יבוא עליה שניהן בדיבור אחד נאמרו מה שאי אפשר לבשר ודם לומר שנא' אחת דיבר אלהים שתים זו שמענו הבן דבר זה ושמור אותו כי הוא ספק גדול והרי גלינו אותו ומזה העיקר אמרו רז"ל בתלמוד כל מקום שאתה מוצא עשה לא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה וסבר (רבינא) [רבא] כי לא תעשה שבקודש מוצא מזה העיקר וכי לא ידחה מפני עשה ולא שוה עמו רב אשי בדבר זה כמו שנאמר בשחיטת קדשים בפרק דם חטאת (דף צז) אמאי וניתי עשה ונידחי לא תעשה אמר רבינא אין עשה דוחה את לא תעשה שבמקדש דתניא כו' רב אשי אמר יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ובמס' נזירות בפ"ב נזירין (דף נח) אמרו עוד (ומאי דקא מורי ליה) [ומאן דמוקים] לקרא למידחא לא תעשה ועשה לאו גרידא מנא ליה יליף מגדילים דאמר קרא לא תלבש שעטנז הא גדילים תעשה לך מהן וכל מה שתמצא בתלמוד דאתי עשה ודחי לא תעשה מזה העיקר שהקדימו הוא וזה הדין בלאו גרידא בלבד אבל לא תעשה ועשה וכל שכן לא תעשה שיש בו כרת אין עשה דוחה אותם ואנו מבארין לך זה ונאמר

עין משפט
נר מצוה

[כתרגום שלפנינו ליתא וכע"ז כט: פירש רש"י חספניתא סדקין שבפני אדם]

כג א מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' יוד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ו:

כד ב ג מיי' פ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ג [ועי' אלפס ביצה פ"ב קנג: ע"ש וברא"ש שם סי' כג]:

כה ד שם סעיף ה:

כו ה טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ג בהג"ה:

כז ו ז מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יז טוש"ע י"ד סי' רסג סעיף א:

מסורת הש"ס

[פי' כעין קרום הצומח בעור הפנים ומתקלף. ערוך]

[תוספ' פי"ג]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דילמא מידביק גרדא מיניה: (ב) שם מיקר הוא דקר:

לקמן קלט:

[ביצה כג.]

[קידושין לא: וש"נ]

[גי' הערוך בערך ספר אבראי]

גליון הש"ס
גמ' מימי לא מלאני לבי. לעיל דף קי"ח ע"ב:

חולין מז: [תוספ' פט"ו פ"ס]

חספניתא. פניו מתבקעות ואני אומר שהוא מין שחין שקורין אויי"א והוא (בגרב) ובחרס שכתוב בתורה (דברים כח) *וחספניתא תרגום של חרס: במיא דסילקא. מרק תרדין: חזי לחולה. שאין בו סכנה: יבטלו. דהאי נמי חולה הוא: אבל לכולי עלמא שרי. ר"מ וסתם מתני' ר"מ ואמאי תנן נותן זה בעצמו וזה בעצמו: התם. גבי שאר חולים: לא בעו ליכא. לטרפו ולערבו יפה יפה: ולא לילך. לא יערבנו כל כך: ומתרץ היינו דקתני נותן זה בעצמו וזה בעצמו. שמערב ואינו טורף: אין מסננין את החרדל. בי"ט: במסננת שלו. טעמא מפרש לקמיה דמיחזי כבורר שמשליך הסובין שלו:

ואין ממתקין אותו בגחלת. כדרך שרגילין לכבות לתוכו את הגחלת או אבן ניסוקת: נותנין ביצה במסננת של חרדל. ומסננה בתוכו לייפות מראיתו: לא מיחזי כבורר. שכולה יוצאה דרך המסננת ואין משתייר שם פסולת: בגחלת של עץ. אסור דשייך בה כיבוי לפי שעושה פחם גחלת של מתכת לא שייך בה כיבוי דאינו נעשה פחם: ומ"ש מבישרא אגומרי. שצולין בי"ט ואע"ג דמכבה: לא אפשר. לצלות מאתמול דביומא שביחא טפי אבל חרדל אפשר מאתמול: לגבן. גבינה: מאי שנא מלישה. שלשין פת ביום טוב והאי נמי כלישה דמיא: לא אפשר. דפת חמה מעליא טפי הכא אפשר מאתמול: אימא אף גבינתא בת יומא מעליא. וכ"ש דאתמול:

לפניה לסטריה לעילאי. לאימרא שבשפת פיה יהפוך ויקפל למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו מפני שראש מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאין ממנו גרדין שקורין פיינד"ץ ודלמא מדביקא גרדתא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה ישמוט ויקרע את ראש הגיד ומשוי ליה כרות שפכה: אימיה דאביי. אומנתו: עבדא. לתינוקות הבאים לידה לתקן מילתן: כיסתתא לפלגא. דמילה כיס היתה עושה של בגד לפנים בתוך החלוק ותופרתו מתוכו בתוך החלוק ומגיע למטה עד חצי החלוק כדי לחוץ בין האימרא ובין המילה: לייתי בליתא. מעט שחק של בגד שיהא בו אימרא לפי שהאימרא מהדקה יפה בבשר שלא ישמט החלוק מן הגיד: וליפכיה לשפתיה לתתאי. לתחתית ראש הגיד יתן השפה וראש השני החלק יהא למעלה: ולעפפיה לעילאי. אותו ראש העליון החלוק יקפל ויקפול כלפי חוץ מפני הגרדין שלא ידבקו במכה: דלא ידיע ביה מפקתיה. שאין ניכר בו נקב בית הרעי שמשם הואת זבלו: ניסייפיה מישחא. שהשמן מגהיל הבשר: ולוקמיה להדי יומא. נגד השמש: והיכא דזיג. שגלול כזכוכית בידוע שהחלל כנגדו: בשערתא. בראש השעורה שהוא חדוד: דזריף. מגפחו אינפלי"ר בלע"ז: דלא מייץ. שלא יכול לינק: מיקר הוא דקר פומיה. נצטננו שפתיו ואין בו כח למוץ בהן: לייתו כסא דגומרי. תשפח גחלים על דף או על כלי: ולוקמה להדי פומיה. ויעמיד אצל פיו: דחיים פומיה. שיתחמם פיו: ומייץ. ויינק: דלא מינשתא. שאין נשימה ניכרת בו שאין דופק כנגד לבו כדרך כל אדם: לינפפיה בניפוותא. יניפו עליו בנפה שקורין וא"ן: דלא מטוי. אין רוחו נכנס ויוצא יפה אלייג"א בלע"ז: סילתא דאימיה. שליית שנולדה עמו: ולישרקיה עליה. יחליקנה על בשרו כמו אישתרוקי אישתריקו (ע"ג ד' מ:) אשאולדי"ר: דקטין. שהוא דק: מקוטנא לאולמא. השליא ראשה א' קצר וראשה אחד רחב יחליקוה עליו מראש הקצר יתחילו וימשכו לצד הרחב כלומר כן ירחיב זה ויתעבה: ואי אלים. ולא מחמת בריאות אלא נפוח לישרקיה עליה מאולמא לקוטנא: דסומק. כל בשרו אדום: לא איבלע ביה דמיה. בבשרו דעכשיו כל דמו מצוי בין עור לבשר וכשמוהלין אותו יוצא כל דמו: ליתרחו ליה. ימתינו מלמולו: לא נפל ביה דמא. לא בא בו דם ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח וממהר לחלוש ולמות: לכרכי הים. ה"ג ראיתיו שהיה ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית תרתי לגריעותא חדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה כדכתיב (זכריה ט) גם את בדם בריתך ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוכר בו עדיין דם:

מתני'

*חספניתא מאי תקנתיה לימשי טובא במיא דסילקא: לא שחק מערב שבת: תנו רבנן דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט ^אשוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא כמון בי"ט דחזי לקדרה יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה דתניא *אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת אמר ר"ש בן אלעזר משום ר"מ אף טורפין יין ושמן א"ר שמעון בן אלעזר פעם אחת חש רבי מאיר במעיו ובקשנו לטרוף לו יין ושמן ולא הנחנו אמרנו לו דבריך יבטלו בחייך אמר לנו אע"פ שאני אומר כך וחבירי אומרים כך °מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי הוא ניהו דמחמיר אנפשיה אבל לכולי עלמא שרי התם לא בעי ליכא הכא בעי ליכא הכא נמי ניעביד ולא לילך היינו דקתני נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו: ת"ר ^באין מסננין את החרדל במסננת שלו ואין ממתקין אותו בגחלת א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא מהא *דתנן נותנים ביצה במסננת של חרדל א"ל התם לא מיחזי כבורר הכא מיחזי כבורר ואין ממתקין אותו בגחלת והתניא ממתקין אותו בגחלת לא קשיא ^גכאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ א"ל אביי לרב יוסף מ"ש *מבישרא אגומרי א"ל התם לא אפשר הכא אפשר א"ל אביי לרב יוסף מהו לגבן א"ל ^דאסור מ"ש מלישה א"ל התם לא אפשר הכא אפשר והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא הכי קאמרי דאפילו גבינה בת יומא מעליא: אין עושין לה חלוק כו': אמר אביי *אמרה לי אם ^ההאי חלוק דינוקא לפניה לסיטרא *לעילאי דילמא מידביק (א)גרדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה אימיה דאביי עבדא כיסתתא לפלגא אמר אביי האי ינוקא דלית ליה חלוק לייתי בליתא דאית ליה שיפתא וליכרכיה לשיפתא לתתאי ועייף ליה לעילאי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא ידיע מפקתיה לשייפיה מישחא ולוקמיה להדי יומא והיכא דזיג ליקרעיה בשערתא שתי וערב אבל בכלי מתכות לא משום דזריף ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מייץ מיקר (ב)דקר פומיה מאי תקנתיה ליתו כסא גומרי ולינקטיה ליה להדי פומיה דחיים פומיה ומייץ ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא *מנשתיה לינפפיה בנפוותא ומנשתיה ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא *מעוי ליתו סליתא דאימיה ולישרקיה עילויה ומעוי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דקטין לייתו לסילתא דאימיה ולישרקיה עילויה מקוטנא לאולמא ואי אלים מאולמא לקוטנא ואמר אביי אמרה לי אם ^וההאי ינוקא דסומק דאכתי לא איבלע ביה דמא א] ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלוה ^זדירוק ואכתי לא נפל ביה דמיה ליתרחו עד דנפל ביה דמיה ולימהלוה *דתניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי:

א] [גי' הערוך ליתרחו ועי' במוסף הערוך ערך תרח וברש"י גיטין סח: ד"ס תרתי גב']

מתני'

הכא מיחזי כבורר. מיהו בורר לא הוי שגם הפסולת ראוי לאכילה ולא דמי למשמרת דריש תולין (לקמן ד' קלז:) דאיכא למ"ד חייב משום בורר:

רבינו חננאל

ברוקה. ולא קמה ופשוטה היא ובא רב אשי להעמידה כר' יוסי דנראה בעליל ואיפשיטא במנחות בתחלת פ' ר' ישמעאל הכי לאו א"ר יוסי התם כיון דאפשר לא טרחינן הכא נמי כיון דאפשר לא טרחינן ונדחת גם זו ואתו נהרדעי ואוקמות כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי במנחות פרק שתי הלחם נילושות דתנן ד' כהנים נכנסים ב' בידם ב' סדרים וב' בידם ב' בזיכין וד' מקדמין לפניהם ב' ליטול ב' סדרים וב' ליטול ב' בזיכין המכניסין עומדין בצפון ופניהם לדרום והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושיכין ואלו מניחין טפחיים של זה בצד טפחו של זה שנא' לפני תמיד. ר' יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זו היתה תמידי. שמעינן מדבריהם שאו' אלו מושכין ואלו מניחין. פי' מושכין את לחם הפנים לא שמערין אותו מעל השלחן כולו אלא מושכין אותו מעט מעט ומתגלה מקצת השלחן ובאותו מקצת המגולה מניחין הלחם המכניסין החדש. וכן עושין טפחו של זה בצד טפחו של זה וסבירא להו שאם נטלו הישן מעל השלחן אין מחזירין אותו אלא כיון שסילק הלחם הישן ונשאר השלחן שעה אחת בלא לחם עברו על הכתוב לפני תמיד ואע"פ שיש לו רשות להדר הא חדש [הוא] מהא שמעינן שהפורש מן המצוה ואין לו עוד לחזור עליה להדרה. ומצאנו בתלמוד א"י המל ימול מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לציצין כדברי ר' עקיבא ולר' ישמעאל דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם נפקא ליה מהא דא"ר יהודה בן פזי אז אמרה חתן דמים למולות מיכן ב' מילות למילה ולפריעה למילה ולציצין:

ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקטו ענוש כרת. פי' מהלקטין יש מי שאומר מלקטן הציצין המעכבין את המילה כולן וכן סבירא לן ויש מי שאומר מהלקטין מלשון ילקוט שהערלה היא כמו ילקוט ובתוכו העטרה וצריך לחתוך הילקוט כולו לגלות העטרה ואם לא חתכו כולו כאלו לא מל והמל אם לא הילקט בשבת כל הציצין המעכבין את המילה כאלו לא מל והילל השבת וענוש כרת. והאי דאמרו לא מספקת אינה התראה ואינו מתכוון לחלל את השבת אלא לעשות מצוה מכוון וכיון שלא עשה חייב (כדרבי)[כרת] מפני שלא הניח כיון שנכנסה השבת מוציצין. אע"ג דהאי דם מחבר הוא כיון דאי' סכנה דמיא לאספלנית וכמון ועבדינן לה בשבת פי' אספלנית: רטייה קירא שעוה והיא פסולת הדבש: חספניתא כעין קרום הצומח בעור הפנים ומתקלף ובלשון ישמעאל אל כופה סילקא בלשון ישמעאל סילק: טורפין. מערבין. פי' סילתא שליא

רב נסים גאון

ונאמר כי כל מצות לא תעשה שבתורה שענש בה כרת לא דחיא לה מצות עשה כי התנאי שנא' בערות אשת אחיך שהוא היתר היבום בה שנאמר (דברים כה) יבמה יבא עליה לא בא אלא באשת אח גרידתא שאינה אסורה אלא משום אשת אח בלבד אבל באחות אשתו שהיא אשת אחיו ודומה לה מן ט"ו נשים המנויין במשנה לא נאמר בהן תנאי להתיר הייבום ואילו נשאו ראובן ושמעון שתי אחיות ומת ראובן ובן אין לו אין לאשתו על שמעון לא חליצה ולא ייבום ולא אתי עשה דאמר רחמנא יבמה יבא עליה ודחי (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח שענש בה הכתוב כרת ובזה אמרה המשנה ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו' ואמרו בתלמוד (יבמות דף ח) בסוף הדבר רבא אמר ערוה לא צריכא קרא דאין עשה דוחה את לא תעשה שיש בו כרת וכמו כן אם יהיה לא תעשה שאין בו כרת אבל נוסף עליו עשה שנמצא באותה מצוה עשה ולא תעשה אין לנו נמי לדחותה במצות עשה לפי שיוצאת מן כלל לאו גרידא מפני הציווי שנתוסף עליה ואפילו שתי מצות עשה שהן זו כנגד זו ואין אחת מכרעת מחברתה אין לנו לדחות אחת מהן מפני האחרת כמו שנאמר בתלמוד בפרק תמיד נשחט (פסחים דף נט) בשלמא לתנא קמא יבא עשה [illegible]

החכמים שנעשה כמו שהוא מפורש ואנו מזכירים עיקר שתקיש לו כל מה שתמצא מזה הענין ונאמר אמר הקב"ה ביום אחד לחודש השביעי שהוא יום ראש השנה (ויקרא כג) יהיה לכם שבתון זה מקרא מלא בציווי השביתה ואמר עוד מלאכת עבודה לא תעשו הזהיר בו מלעשות מלאכות מיוחדות נמצא עלינו בקידוש היום עצמו עשה ולא תעשה עוד ציונו בו לתקוע בשופר שנאמר (במדבר כט) יום תרועה יהיה לכם ובעת שלא תיקננו השופר מערב יום טוב והוצרכנו ביום טוב עצמו לתקוע בשופר לקיים המצוה ואי אפשר להיות דבר זה אלא עד שנחתוך השופר ונתקן אותו ונחלל קדושת היום ראוי לנו שנניח מצות שופר שהיא עשה ולא נחלל היום שיש בחיוב קידושו עשה ולא תעשה שאי אפשר שיבא עשה בלבד וידחה עשה ולא תעשה יחדו וכגון זה מילה שלא בזמנה והוא מי שנתאחר לאחר יום ח' מחמת חולי שאירע לתינוק או מפני הספק כמו ששנינו (לקמן דף קלז) בין השמשות ערב שבת נימול לי' יום טוב אחר שבת נמול לי"א וכשתהיה מילה שלא בזמנה אינה מותרת ביום טוב כי יום טוב יש בו עשה ולא תעשה ולא יבוא עשה של מילה ודחי עשה ולא תעשה של יום טוב אלא בזמנה שהוא יום ח' ודאי שבו [illegible]

כח א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ח ופ"ב מהל' שבת הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ט:

כט ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כו טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כב:

ל ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:

מתני' ומזלפין עליו. את התמין: ביד · אבל לא בכלי ובגמ' פריך הא אמרת רישא מרחיצין דמשמע כדרכו והדר תני אפילו לזלף עליו בכלי אסור: ספק. כגון ספק בן ח' חדשים [וספק בן ט'] דהוא כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת (וספק בן ט'): ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס. דאיתרבי מקראי כדמפרש בגמ' לקמן: גמ' והא אמרת רישא מרחיצין. ואפילו כדרכו: כיצד קתני. מרחיצין דרישא לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד ואפילו ביום ראשון: תניא כוותיה דרבא כו' ה"ג ביום השלישי מזלפין עליו ביד ולא גרסינן

תורה אור

מתני' מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה *אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים [בראשית לד] ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: גמ' והא אמרת רישא מרחיצין רב יהודה ורבה בר אבוה דאמרי תרוייהו כיצד תני מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה כיצד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי אמר רבא והא מרחיצין קתני אלא אמר רבא הכי קתני מרחיצין את הקטן בין מלפני מילה בין לאחר המילה ביום הראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים תניא כוותיה דרבא מרחיצין הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ביום ראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכשהן מזלפין אין מזלפין לא בכוס ולא בקערה ולא בכלי אלא ביד אתאן לתנא קמא מאי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר משום דגדול לא סליק בישרא הייא קטן סליק ביה בישרא הייא ההוא דאתא לקמיה דרבא אורי ליה כשמעתיה איחלש רבא אמר אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי אמרו ליה רבנן לרבא והתניא כוותיה דמר אמר להו מתניתין כוותייהו דיקא ממאי מדקאמר רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין קאמר היינו דקאמר ליה ר"א בן עזריה מרחיצין אלא אי אמרת תנא קמא מרחיצין ביום הראשון קאמר ומזלפין ביום השלישי האי רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין אף מרחיצין מיבעי ליה כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כר"א בן עזריה הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה מסתברא הרחצת כל גופו דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מע"ש מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו בע"ש פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדם ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה הוא לו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כר"א בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה מיתיבי אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת התם משום סחיטה תא שמע אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת התם נמי משום סחיטה תניא כוותיה דשמואל אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה תנו רבנן נותנין על גבי המכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי אמר אביי שמע מינה הני כתיתין מסו: ספק ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן °ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת [ויקרא יב]
ולא

מי גרע מחמין על גבי מכה. והיכי אסרי רבנן בשלישי אע"ג דאיכא למימר דרב אמרה למילתיה כר"א בן עזריה דפסקינן לעיל הלכתא כוותיה משמע ליה דלכ"ע קאמר ועוד דאפילו לר"א בן עזריה פריך דמשמע דשרי בשלישי משום סכנה מדמייתי קרא ויהי ביום השלישי ורב איירי במכה שאין בה סכנה: ואין מונעין חמין ושמן. פירש ה"ר יוסף פורת בשם רבינו שמואל דבמעורבת יחד איירי דאי כל חד באפי נפשיה מאי קמ"ל בשמן מתני' היא בפ' שמנה שרצים (לעיל דף קיא·) אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו על גבי מכה מדקתני בני מלכים סכין ע"ג מכותיהן שמן וורד מכלל דבשאר שמן מותר לאחר אפילו ע"ג מכה ושמואל נמי היכי הוה פליג:
ולא

אבל לא בכלי: אתאן לת"ק. הך סיפא תנא קמא אמרה דאילו ר"א אפילו הרחצה כדרכו שרי: משום דגדול לא סליק בישרא הייא. היינו טעמא דמעשה שכם לאו ראיה גמורה היא משום דגדול אין מכה שבבשרו מעלה ארוכה מהר אבל קטן נתרפא מידי סכנתו מהר: אורי ליה כשמעתיה. התיר לו הרחצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות בשבת: איחלש. נעשה חולה והיה דואג שמא על כך נענש: אמר בהדי תרגימנא דסבי למה לי. מה היה לי לחלוק כנגד זקנים הללו רב יהודה ורבה בר אבוה שפירשו שאסור להרחיץ: אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין. ביום ראשון קאמר ולא איירי בהרחצה כלל אלא בזילוף היינו דאתא ר"א בן עזריה ופליג ואמר מרחיצין: אלא אי אמרת. תנא קמא נמי מרחיצין אמר בשני הימים ולא פליג ר"א אלא איום שלישי דקאמר ת"ק מזלפין אף מרחיצין ביום השלישי מיבעי ליה: הוו בה. דייקי בה: דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה. דשרי והכא אסרי רבנן בשלישי (*לגמרי): ולא שני כו'. והכא גבי מילה בהוחמו בשבת עסקינן הלכך בשלישי דליכא סכנתא לא: אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה. אני הייתי רוצה לתרץ אתקפתא זו כדשני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו: וקדם רב יוסף ושנייא ליה. דודאי מתניתין חמין שהוחמו בשבת נמי שרי בימים הראשונים ולר"א אף בשלישי מפני שמניעת חמין סכנה היא לו: אין נותנין כו'. קס"ד גזרה משום שחיקת סמנין כשמואל דטעמיה משום הכי הוא והיינו דקאמר אבל נותן חוץ למכה דלא מוכחא מילתא דלרפואה: מוך יבש וספוג יבש. דלאו לרפואה היא אלא שלא ישרטו בגדיו הקשים מכתו: אבל לא כתיתין יבישים (א) וגמי יבש. חתיכות בגדים דקות משום דמסו וגזרו משום שחיקת סמנין: קשיא כתיתין אכתיתין · רישא שרי מוך יבש דהיינו כתיתין וסיפא אסר כתיתין: חדתי. חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם מסו עתיקי לא מסו: ה"ג שמע מינה הני כתיתין מסו: ערלתו ודאי דוחה השבת. דבהאי קרא וביום השמיני דילפינן מיניה אפילו בשבת כתיב בסיפיה ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר ולמעוטי ספק אתא: אנדרוגינוס

רבינו חננאל

מקומא לאולמא ממקום הדק לעבה: ת"ר דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט שותקין כמון וטורפין לה יין ושמן יין בפ"ע ושמן בפ"ע אבל ע"י ליכא [אסור]. פי' ליכא עירוב יין ושמן לתוליךהשמן בתוךהיין על [ידי] עירבוב.(אבל) א"ל אביי לרבה מהו לגבן. פי' לגבן ביו"ם לקפות גבינה לקבץ פיתותי החלב הקפוי ולעשותם חריץ של גבינה. א"ל אסור לגבן. א"ל והלא גיבון כמו לישת העיסה שנותן מים בקמח ומולל בידיו ועושה פתיתין ומוסיף מים ומקבץ הפתיתין ועושה אותם עיסה. כך מקפה החלב בטוכמסו ואחר שיקפה בכלי ויעמוד מכנים ידו ופיתתו. ואח"כ מכנים ידו ומגבן מתוך הכים. הנה גיבון ולישה מלאכתן שוה מפני מה זה מותר וזה אסור ופירק לו קמח אי אפשר לאוכלו אלא ע"י לישה ביומו. והחלב אפשר לאכלו חלב או לעשותו גבינה בערב. אקשינן עלה והא אמרו נהרדעי גבינה בת יומא מעליא והנה היא כמו הלישה וכשםשהפת חמה מעליא כך הגבינה בת יומא מעליא ופריק ליה הכי קאמר אפילו בת יומא מעליא מכלל שבת שנים ושלשה ימים מעליא ספי ואפילו בת יומא מעליא: אין עושין למילה חלוק לכתחילה אבל כורכעליה סמרטוט: מתניתין מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו אבל לא בכלי. ואקשי היאך קתני מזלפין מכלל שרחיצה אסורה והא רישא דמתניתין קתני מרחיצין ופרקי' רב יהודה ורבה בר אבוה אמר כך סידור המשנה מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. והרחצה זו כיצד היא ע"י זילוף היא ביד אבל לא בכלי. ואקשי עליהו רבה והא מרחיצין קתני וזילוף אינה רחיצה ופריק רבא משנתנו הא דקתני מרחיצין ביום ראשון של מילה אם היא שבת רחיצה כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין ביד אבל לא בכלי ותניא כוותיה דרבא ואע"ג דתניא כוותיה לפום דקדוקא דמתניתין לא מיתוקמה כתירוציה דהא רבה כנפשיה אורי כשמעתיה ואיחלש ועיין במתניתין שפיר וחזא דלכאורה כתירוציה רהטא. וכי

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה אבל לא כתיתין יבישים חתיכות כצ"ל ותיבות וגמי יבש נמחק:

רב נסים גאון

האוזהרה עליו שלא יגלחנו שנאמר (במדבר ו) גדל פרע שער ראשו אחר שאמר תער לא יעלה על ראשו הרי הוא בדבר זה מוזהר בלאו ומצווה בעשה וחייב המצורע בעת טהרתו לגלח כל שער שבגופו שנאמר (ויקרא יד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וכשיתנגע הנזיר בצרעת ויגיע יום ז' שהוא חייב לגלח בו אמרו חכמים שמצות גילות של צרעת דוחה עשה ולא תעשה שיש עליו לענין נזירותו וכי מה שאמר הכתוב לענין מצורע את ראשו אחר שאמר יגלח את כל שערו לא בא אלא לענין נזיר שנאמר בו תער לא יעבור על ראשו לומר כי זו המצוה אינו חייב בה אלא בעת שלא תהיה בו צרעת אבל בעת שיהיה בגופו צרעת יגלח את ראשו אפי' שער ראשו שהזהרתיו שלא יגלחנו בימי נזירותו חייב לגלח אם היה צרוע נתקיים לנו מזה שבנזיר מצורע לבדו יבא עשה ודחי לא תעשה ועשה ובראש מס' יבמות (דף ה) אמרו אלא דקיימא לן דאין עשה דחי לא תעשה ועשה ליגמר מנזיר דאתי עשה ודחי לא תעשה ועשה אלא מנזיר לא גמרינן שכן ישנן בשאלה ובארו כי דבר זה הוא מיוחד בו לבדו ולא בזולתו וכי בכל התורה כולה לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה והזהר לשמור אלו העיקרים שפירשנו שמהן מתבארים לך כל דבר כשתמצא בתלמוד מעין אלו הענינים: תינח גדול דכתיב ביה בשר קטן נמי כתיב ביה בשר בינוני מנלן פי' כבר ידענו כי הקטנים פטורים ממצות והשכר והעונש הם תלויין בחיוב המצות ומאחר שנדע כי לא חייב הכתוב במצות אלא לפי שיש בו עניני החיוב כגון שהביא ב' שערות ושהגיע למספר שני האנשים ושיצא מגבול הנערות אז הוא בן עונשין וכיון שראינו שענש הכתוב מי שלא נימול שנאמר (בראשית יז) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה וגו' ידענו כי דבר זה מיוחד הוא באנשים גדולים ולא בנערים ומצאנו כתב בו בשר ערלתו להודיענו שהמילה דוחה את הצרעת על דרך העיקר שהקדמנו דאתי עשה ודחי לא תעשה וכי בעת שתהיה בערלה בהרת ימול ויחתוך אותה וידחה מה שכתוב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת והוצרכנו שיבאר לנו דבר זה להסיר מדעתנו מה שהיה עולה עליו שמה היינו סוברים כי

זה שכתב (שם) לשמור מאד ולעשות הוא דבר מוסף על הלאו והוה ליה לא תעשה ועשה ואין דוחה אותן שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה והסיר ממנו סברא זו והודיענו שהוא לא תע והמילה דוחה אותה וזהו שאמרו תינח גדול דכתב ביה בשר והקטן נמי שהוא בן ח' ימים נאמר השמיני ימול בשר ערלתו ידענו כי המילה ביום ח' תדחה (עוד) את הצרעת נשאר לנו לשאול על והוא שעברו עליו ח' ימים ולא נימול מפני מאורע שאירע לו כגון שהיה חולה או שהיה בו ספק המילה ראויה בו בעת שיש בהרת בערלתו או לא ולפיכך אמרו בינוני מנלן ובאה התשובה מ דאתיא מבינייא ומשם רבא מילה בזמנה [לא] צריכא קרא כו' ופירוש על דעת אביי שהמילה מותרת במקום שיש בהרת נלמוד מגדול וקטן כמו ששנינו (ריש ספרא) בבנין אב משני כתובים הצד השוה שב הוא הילוך הדבר בכאן כי הבינוני לא יתכן שנלמוד מן הגדול לפי שהגדול ענוש כרת לכך התירו ב חתיכת הבהרת אבל הבינוני שאין בו חיוב כרת אין דבר זה מותר בו וכמו כן לא נלמוד דבר הקטן כי הקטן מילתו בזמנה ביום ח' והיא דוחה את השבת ולפיכך התיר הכתוב חתיכת הבהרת אבי שאין מילתו בזמנה לא ומאחר שלא יכולנו ללמוד דבר זה מאחד מהן חיברנו אותם ביחד וקיימנו ד מהם שהבינוני מותר לחתוך בהרת מערלתו וכן הילוכו של דבר בענין זה בינוני מנלן אמר אבי מבניינא מה לגדול שכן ענוש כרת קטן יוכיח שאינו ענוש כרת מה לקטן שכן מילה בזמנה גר שאין מילה בזמנה וחזר הדין הצד השוה שבהן שמילתו דוחה את הצרעת אף אני אביא בינונ מילתו דוחה את הצרעת ורבא לא הוצרך לדבר זה כי הוא סובר כי בשר ערלתו שנאמר בבן שמ לא בא להתיר מילת בן שמונת ימים במקום שיש בהרת כי זה נלמדנו מקל וחומר השתא שבת חמ צרעת קלה לא כל שכן והואיל ואינו צריך לבן ח' ימים הועיל להתיר המילה בבינוני במקום שיש לא צריכא אפי' ר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור כבר פירשנו זה בפ' כירה. לבדו ולא מ בזמנה

ולא ספק דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת [א]ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת רבי יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת ערלתו ודאי דוחה את השבת [ב]ולא נולד בין השמשות דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת [ג]ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אינו צריך *א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה *[ד]על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית מפני שערלה כבושה היא על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שבית שמאי אומרים [ה]צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א א"צ להטיף ממנו דם ברית: אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן *[ו]בן שבעה מחללין עליו את השבת ובן ח' אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת *בן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה איתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר רב אדא בר אהבה אתיליד ליה ההוא ינוקא כשהוא מהול אהדריה אתליסר מהולאי עד דשוייה כרות שפכה אמר תיתי לי דעברי אדרב אמר ליה רב נחמן ואדשמואל לא עבר אימר דאמר שמואל בחול בשבת מי אמר (א) הוא סבר ודאי ערלה כבושה היא דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא רב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אליעזר הקפר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו לחלל עליו את השבת ב"ש אומרים מחללין עליו את השבת וב"ה אומרים אין מחללין עליו את השבת לאו מכלל דת"ק סבר מחללין עליו את השבת ודילמא ת"ק דברי הכל אין מחללין קאמר אם כן רבי אליעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמעינן דילמא ה"ק *לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: *) אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמנה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו א"ל אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמנה א"ל *נתנה תורה ונתחדשה

ויקרא יב

*) [נ"ל אמר רבה אמר ר' אסי כל שאמו וכו' וכן איתא בשאלתות פ' לך לך סי' ט וכ"ה בכי"ק והרא"ש]

אנדרוגינוס. ספק הוא ונולד בין השמשות נמי ספק זמנו הוא ספק אינו זמנו וכן נולד מהול ספק שמא ערלה כבושה היא העור דבוק בבשר ולקמיה פריך ספק קמא לאתויי מאי הואיל ותני כל הני ספיקי: רבי יהודה אומר כו'. לקמיה יליף מילתיה: שב"ש אומרים צריך להטיף כו'. ואפילו הכי מודו דשבת לא דחי: שצריך להטיף. חיישינן שמא ערלה כבושה היא: על גר. דליכא שום ספק ערלה כגון ערבי מהול: בן ח' אין מחללין עליו. שהרי כמת הוא ואין מילתו מצוה ואי קשיא א"כ לאו חילול הוא שהרי הוא כמחתך בבשר מת לקמן נמי מוקי האי חילול במכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר: מפני הסכנה. מפני שחלב הרבה (ב) בדדיה ומביאה לידי חולי: כת"ק. אליבא דב"ה דאמר א"צ להטיף ממנו דם ברית: אהדריה אתליסר מהולאי. שיטיפו ממנו דם ברית ולא רצו משום דשבת הואי ואפילו לב"ש ספק הוא ואין מחללין: עד דשוייה כרות שפכה. והוא עצמו מלו ועשאו כרות שפכה שחתך מן הגיד: אדרב. דאמר א"צ להטיף: בשבת מי אמר. הא ספיקא הוא: והוא סבר. רב אדא סבר דודאי ערלה כבושה היא ומחללינן: חיישינן. הא דאמר ר"ש בן אלעזר לדברי הכל צריך להטיף אספיקא קאמר ובחול שמא ערלה כבושה היא ולענין שבת נמי ודאי לא מחללינן: ודאי ערלה כבושה היא. ומחללינן: לאו מכלל דת"ק. דר' אליעזר הקפר סבר דברי הכל מחללין והכא דאמרי כוותיה: ה"ג ומאי דילמא מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין א"כ רבי אליעזר טעמא דב"ש אתא לאשמעינן כו'. א"כ דתנא לעיל מיניה אמר דברי הכל אין מחללין ר' אליעזר הקפר דאתא לאיפלוגי ולמימר דלאו דברי הכל הוא דהא לב"ש מחללין מאי רבותא אשמעינן דב"ש פליגי בה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה *ומשנינן דילמא הכי קאמר ר' אליעזר לת"ק דאמר בשבת לדברי הכל אין מחללין ופלוגתייהו בחול דלב"ה א"צ להטיף ממנו דם ברית הא ליתא דלא נחלקו בדבר זה אלא ודאי צריך ובשבת הוא דפליגי וטעמא דב"ה אתא לאשמעינן דבחול צריך ולאפוקי מת"ק דאמר לב"ה לא צריך: כל שאין אמו טמאה לידה. כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמנה אלא נימול מיד: דורות הראשונים. מאברהם עד מתן תורה שנתנה מילה ולא נהגו טומאה: ונתחדשה

ולא ספק דוחה את השבת. נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא ולא איצטריך קרא להכי דהיכי תיסוק אדעתיה לחלל את השבת ולא ידענא אם הוא בר חיוב מילה או לא כדמפרש לקמן דספק נולד לז' או לח' ומשום נולד בין השמשות לא איצטריך נמי קרא דמוטב דתיבטל מצות מילה בשמיני מספיקא בשב ואל תעשה ואל יחלל שבת בידים מספק אלא נראה לר"י דעיקר האי קרא אתא לאנדרוגינוס שאינו דוחה שבת ונולד כשהוא מהול ומיהו לא מחד ערלתו נפקי דאין סברא לומר שקולים ויבואו שניהם אלא תרי קראי כתיבי חד במילה בזמנה וביום השמיני ימול בשר ערלתו וחד במילה שלא בזמנה *)דגדול וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו (בראשית יז) א"כ קרא אתא לאנדרוגינוס ונולד כשהוא מהול מסברא ידעינן דאין צריך להטיף דם ברית ר"י. אי נמי עיקר קרא לנולד כשהוא מהול ולאנדרוגינוס לא צריך קרא דהא נפקא ליה לר' יהודה לקמן דאנדרוגינוס טעון מילה מדכתיב כל זכר ורבנן הוו דרשי לדרשה אחריתי: לא נחלקו על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית כו' על מה נחלקו על גר שנתגייר. השתא משמע דיותר יש להצריך הטפה לנולד כשהוא מהול מלנתגייר כשהוא מהול דהא לנולד כ"ע מודו ובגר איכא פלוגתא וא"כ לקמן דפסיק רב הלכה כת"ק ומשמע דכוותיה קי"ל מדקאמר רב אדא בר אהבה תיתי לי דעברי אדרב וכיון דקי"ל כת"ק בנולד כשהוא מהול שאין צריך להטיף ממנו דם ברית כ"ש גר שנתגייר כשהוא מהול וה"ג לא פסקו כן אלא פסקו דקטן א"צ וגר צריך ובקטן ודאי כדין פסקו כשמועתנו ובגר נמי נראה לר"י שסמכו אההיא דיבמות דפרק החולץ (דף מו:) דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה ור' יוסי אומר אין מטבילין ואת"ל דא"צ להטיף ממנו דם ברית בנתגייר כשהוא מהול לרבי יוסי אמאי אין מטבילין הרי הוא מהול לפנינו מאי נפקא מינה אם לא מלו אותו ב"ד לא יהא אלא ערבי מהול וגבעוני מהול אלא ודאי צריך להטיף ממנו דם ברית ולכך אין מטבילין דאינו גר עד שימול ויטבול ונראה לרשב"א לתת טעם בדבר שהרי הסברא הפוכה מסברא דשמעתין והיינו טעמא דבין קטן שנולד כשהוא מהול ובין גר שנתגייר כשהוא מהול דין הוא דשניהם אין טעונים הטפת דם ברית אי לאו דדרשינן הכא דקטן אין צריך להטיף ממנו משום דכתיב ערלתו ודוקא בקטן דגלי גלי בגר דלא גלי לא גלי ור"ח פסק איפכא מה"ג: בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו. נראה לר"י דעכשיו מותר לטלטל כל תינוקות שאין אנו בקיאין וכולם כמו ספק בן ח' ספק בן ט' ופעמים שהאשה מתעברת סמוך לטבילתה ופעמים שאינה מתעברת ומותר למולו בשבת ממ"נ כדאמרינן לקמן (דף קלו.) אפילו הוא בן שמנה ודאי כגון שלא בא על אשתו אלא פעם אחת ופירש וילדה לסוף ח' אפילו הכי נראה לר"י דמותר לטלטלו ולמולו בשבת אם אין ריעותא בשערו ובציפרניו כדאמר בפרק הערל (יבמות דף פ:) דאמרינן האי בר שבעה הוא ואישתהויי אישתהי: מפני הסכנה. סכנת חלב כשיש הרבה בדדין ולא חיישינן שמא תטלטל אותו ולא(ג) ידע רשב"א מאי איריא מפני הסכנה דאפילו לא יהא אלא צערא בעלמא מותר* אפילו (ד) היא לחלוב עצמה ולהוציא חלב שבדדין אע"פ שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה דחמיר איסורא טפי מאיסור טלטול נראה דשרי מידי דהוה אמפיס מורסא דשרינן משום צערא: מכלל דת"ק סבר ד"ה מחללין. ר' אליעזר הקפר ור"ש בן אלעזר תרוייהו קיימי את"ק וה"ק ליה ר"א הקפר לר"ש בן אלעזר לא כך יש להשיב על דברי ת"ק אלא הכי אית לן למימר לא נחלקו כו' והשתא דייק שפיר מכלל דת"ק סבר וכו'. פירוש רשב"א:

*) נ"ל דגדול ובדרך אם אינו ענין לשלא בזמנו שאף לודאי אינו דוחה

כתנאי

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יא סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעי' ה וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח וסעיף י:

לב ד מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע יד סי' רסג סעי' ד:

לג ה מיי' וסמג שם ומיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ה טוש"ע י"ד סי' רסח סעי' א:

לד ו מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יד ופכ"ס מהל' שבת הלכה ו טוש"ע א"ח סי' של סעי' ז ח וי"ד סי' רס"ו סעי' יא בהג"ה:

רבינו חננאל

יאות איתברר ליה כתירוציה דרב יהודה ורבה בר אבוה. דאי כתירוצי' דידיה דאוקמא למתניתין שאמרו חכמים מרחיצין ביום ראשון בשבת כדרכו ומזלפין ביום שלישי שחל להיות בשבת ר' אלעזר בן עזריה אומר אף מרחיצין ביום שלישי שחל להיות בשבת היה צריך לומר מפני שאמרו חכמים יום ג' שחל להיות בשבת מזלפין בא הוא ואמר מזלפין ואף מרחיצין אלא מכיון (כולא)[דלא]אמר כך שמעינן מינה שלא הזכירו חכמים ביום ג' שחל להיות בשבת לא רחיצה ולא זילוף. וממילא שמעינן דלית להו לרבנן ביום השלישי לא רחיצה ולא זילוף. ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכ"ש ביום ראשון וקיי"ל כר' אלעזר בן עזריה דאמרי' א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת ובין חמין שהוחמו בע"ש. בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה. מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מע"ג מכה בשבת ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ואע"ג דקיי"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי הכא הלכה כשמואל דתניא כוותיה. אין נותנין חמין ושמן ע"ג מכה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה. תני רב נותנין ע"ג מכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא נמי יבש ולא כתיתין יבשין. קשיא כתיתין אכתיתין. רישא קתני נותנין ע"ג המכה מוך יבש והוא כתיתין והדר תני ולא כתיתין יבשין ופרקינן לא קשיא הא בחדתי והוא מוך יבש מותר שאין חשובין כרמיה. אבל כתיתין ישנין אסורין. ועלה אמר אביי ש"מ האי נקרא מסו. פי' נקרא היא כתיתין והן סמרטוטין יבשים שיש עליהם טינוף צואה ריעי. כדגרסינן בע"ז ליתו נקרא מקיקלתא כו': ת"ר ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת וכו' אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי הא דתנו רבנן בן ז' מחללין עליו את השבת בן ח' אין מחללין עליו את השבת ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת. אבל אמו שוחה עליו ומניקתהו מפני הסכנה. (צריך לכתוב תשלום הברייתא כמות שהיא בתוספתא). אתמר רב אמר הלכתא כת"ק דברייתא דאמר הא דתני ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך להטיף ממנו דם ברית ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אלעזר שאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית דכיון שר' שמעון בן אלעזר סתמא א' יש לומר לא אמר אלא בחול אבל בשבת לא אמר דומיא דסיפא דקתני סיפא על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך וברור הוא שאין מילה לגר בשבת ועל זה אמר שמואל הלכה כר' שמעון בן אלעזר והוא בחול ולא בשבת. וחלקו עוד בנולד כשהוא מהול רבה ורב יוסף רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא וראינו דברי רבה שהן שוין בשבת לדרב דאמר הלכה כת"ק ודקדקנו דברי ת"ק שאמר ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת ועל זה חלוקת [illegible] ועליו אמרו ב"ה אין צריך להטיף ממנו דם ברית בשבת. ויש לומר אפילו בחול דהא סתם קאמר אין צריך להטיף ממנו דם ברית ומסתברא כרבה דאמר שמא ערלה כבושה היא. ומשמא אין מחללין את השבת ובירור דבר זה דברי רבה שאמר מנא אמינא לה. דתניא ר' אליעזר הקפר ב"ר אומר לא נחלקו ב"ש [וב"ה על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ועל מה נחלקו לחלל עליו את השבת שבית

רב נסים גאון

במנה דתאיא מקל וחומר וגם זה פירשנו בפ' במה מדליקין: מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות. מפורשין הן בתורה (בראשית יז) ואלו הן ואתה את בריתי תשמר ואתנה בריתי אני הנה בריתי והקימותי את בריתי לברית עולם ואתה את בריתי תשמר והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם את בריתי הפר והקימותי את בריתי לברית עולם את בריתי אקים את יצחק*: ולא שאני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. תמצא נשיאות ונתינות שבדבר זה ומה שנאמר עליו בפ' כירה (ד' לח) דתנן מעשה שעשו [illegible]

בשבת אסורין ברחיצה[וכו'] ומותרין בשתיה ואוקימנה כר' שמעון דאסורין להשתטף בהן כל גופו ולענין חמין שהוחמו מערב שבת אמר שמואל לא הותרו לרחוץ בהן אלא פניו ידיו ורגליו ותניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא ירחוץ בהן כל גופו ולר' שמעון שמתיר להשתטף בהן כל גופו ובפרק חבית (דף קמז) תמצא שיחזק דבר זה של ר' שמעון שמתיר להשתטף בהן כל גופו אסור לרחוץ בהן כל גופו: בן ח' הרי הוא כאבן. לפי מה שנולד לח' חדשים אי אפשר לו לחיות כל עיקר ותמצא פירושו בבראשית דר' אושעיא (פרשה יד) וייצר בב' יצירות יצירה לאדם ויצירה לחיה יצירה

מסורת הש"ס

[תוספ' פע"ז] יבמות עב.

[תוספ' פע"ז]

יבמות פ. ב"ב כ.

[יבמות מו:]

[לעיל מג. יבמות כח. ב"ק לד. סוכה טו.]

[ב"ב קי:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי אמר: (ב) רש"י ד"ה מפני הסכנה [illegible] (ג) תוס' ד"ה מפני הסכנה וכו' [illegible] (ד) בא"ד אפילו [illegible]

עין משפט
נר מצוה

לה א מיי' שם הלכה יא טוש"ע א"ח סי' של סעיף ה וי"ד סי' רסו סעיף י:

לו ב מיי' שם הלכה ז סמג עשין כו טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ג וסימן רסו סעיף י:

לז ג ד מיי' שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף א:

לח ה מיי' שם הלכה יג ופ"א מהל' יבום וחליצה הלכה כב ופ"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו ופ"א מהל' אבל הלכה ו סמג עשין נא ועשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ל וסי' שעג סעיף ד וסי' שעה סעיף ו וטוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

לט ו מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד (ופ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ח) סמג לאוין קכ וקלג עשין קעה:

מסורת הש"ס

[עי' רש"י יבמות עב. ד"ה מי שיש לו]

[יבמות עב.]

[פרשת לך לך סימן ס]

[מגילה: מיר יח: תמורה יח.]

ונתחדשה הלכה אינו והא איתמר יוצא דופן *ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורב חייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר "אין מחללין עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת "אבל לשמנה ודאי מהלינן ליה *הא בהא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לא' ויש מקנת כסף שנימול לשמונה כיצד "לקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זו היא מקנת כסף שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה "כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה רב חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה ותנא קמא לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמנה (אמר רבא) בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית נימול לא' יליד בית נימול לח' מקנת כסף נימול לא' ומקנת כסף נימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח' מקנת כסף נימול לשמנה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף נימול לאחד כגון °שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת להו אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה הניחא *למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר אמר רב משרשיא בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה *תניא ר"ש בן גמליאל אומר "כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר °ופדויו מבן חדש תפדה °שמנת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר °ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו' הא לא שהה ספיקא הוי

מימהל

רש"י

ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נימול בח' ולא אחר: יוצא דופן. שנקרעה אמו: שתי ערלות. שני עורות זה על זה* ואמרי לה שני גידין: אבל לשמנה ודאי מהלינן. ואע"ג דיוצא דופן אין אמו טמאה לידה: הא בהא תליא. ומילול שבת תלי במילה לח' דמי שנימול לח' דוחה שבת ומי שאינו נימול לח' אינו דוחה השבת דכי כתיב וביום השמיני דילפינן מיניה ואפילו בשבת בנימול לח' כתיב: כתנאי. הא דרב אסי: ה"ג הא מילתא בשאלתות דרב אחאי* כיצד לקח שפחה (א) ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לח' רבי חמא אומר הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא' בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית כדקתני מקנת כסף שנימול לשמנה כגון שלקח שפחה ואחר כך ילדה נימול לח' נמי כגון שלקח שפחה וולדה עמה אלא לת"ק כו' ובספרים שלנו כתיב נימול לאחד נמי כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה ונראה בעיני דהא דלא גרים בשאלתות כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה משום דקשיא ליה מאי דוחקיה לאוקמיה בשני לקוחות ולשטויי גירסא דסיפא מרישא דקתני לקח שפחה וולדה זהו מקנת כסף שנימול לא': יש יליד בית שנימול לא'. דתרי קראי כתיבי ביליד בית ומקנת כסף חד כתיב ביה ח' וחד לא כתיב ביה ח' (בראשית יז) המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך ולא מפרש ביה לח' ימים וכתיב (שם) ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף ומסתברא דהאי דמפרש ביה לשמנה היינו היכא דדמי לישראל מעליא שנולד בביתו של ישראל משקנאו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר והדר יליד בית ומקנת כסף הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה הרי זה מקנת כסף דגוף שלם הוא במעי אמו וקנאו שנימול לח' דדומיא דלכם הוא שנולד ברשותו של ישראל לקח שפחה וולדה עמה שכבר ילדתו ואע"פ שלא עברו עליו ח' לנידתו מלו מיד כדכתיב המול ימול וגו' דלאו דומיא דלכם הוא לקח שפחה ונתעברה אצלו לא הוי עובר מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לח' דדומיא דלכם הוא ולקמיה מפרש יליד בית הנימול לאחד אליבא דת"ק: רבי חמא אומר. הטבילה לשם עבדות וחלה עליה שם תורת שפחת ישראל דנתחייבה בכל מצות שהאשה חייבת בהן והויא טמאה לידה זהו יליד בית שנימול לח': ילדה והטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד. דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח' כרב אסי: בשלמא לרבי חמא. דשני בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואח"כ הטבילה: משכחת לה. כולהו יליד בית נימול לאחד ילדה ואח"כ הטבילה יליד בית נימול לח' הטבילה ואח"כ ילדה ושניהם בשנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף. מקנת כסף נימול לח' כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה לאחר שהטבילה. מקנת כסף הנימול לא' כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה דכיון דאין לבעל העובר חלק באמו לאו דומיא דלכם הוא ה"ה נמי דמצי לפלוגי במקנת כסף בין ילדה ואחר כך הטבילה בין הטבילה ואחר כך ילדה ולמימר מקנת כסף נימול לח' כגון שלקח שפחה מעוברת ועוברה וילדה ואחר כך הטבילה אלא רבותא אשמעינן דאפילו בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה והא דשני מקנת כסף נימול לא' לרבי חמא מלת"ק ולא אמר כגון שלקח שפחה וולדה עמה משום דאם כן ילדה קודם טבילה היא ומאי איריא טולד קודם שלקחה אפילו טולד משלקחה נמי לרבי חמא נימול לא': אלא יליד בית נימול לא' היכי משכחת לה. הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולאו בטומאת לידה תליא לדידיה: בלוקח שפחה לעוברה. ואפילו מישראל דהוי' טמאה לידה שכבר טבלה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק באמו: הניחא כו'. פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן בבבא בתרא (דף קלו:): שלקחה על מנת שלא להטבילה. דלא שייכא בה תורת חיובא דמצות כלל דלאו דומיא דלכם הוא אבל לטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה: ופדויו. בבכור אדם כתיב: מבן חדש. מדתלי בהכי שמע מינה עכשיו נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן: הא לא שהה. שלשים יום באדם ובבהמה ח' ימים ספיקא הוי הש"ס פריך עלה:

מימהל

תוספות

בתנאי יש יליד בית כו'. תימה היכי משמע ליה מתוך הך ברייתא דרבי חמא תלי טעמא בטומאת לידה לעולם אימא לך דסבר יוצא דופן נימול לח' והאי דמצריך טבילה בשפחה משום דבענין אחר אינה חשובה גיורת עד שתטבול כדנפקא לן ביבמות בפרק החולץ (דף מו:):

כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה. פירש בקונטרס דהוי מצי למימר כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה אלא רבותא נקט דאפילו בטבלה ואח"כ ילדה משכחת לה מקנת כסף נימול לח' וקשה לר"י דא"כ ת"ק דלעיל ה"ל למינקט נמי הך רבותא ואמאי קאמר (ג) מקנת כסף נימול כו' אפילו לקח מעוברת נמי אלא שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא ודאי לקח זה שפחה וזה עוברה הוי שפיר דומיא דלכם וכגירסת שאילתות דרב אחאי. נראה לר"י דגרס כגון שלקח שפחה וולדה עמה מיהו תימה לר"י דהוה מצי למינקט רבותא אפילו בלא ולדה עמה כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה וי"ל דניחא ליה למינקט כדקתני בברייתא במילתיה דת"ק ועוד אומר ר"י דמשום דהנך קראי נימול לאחד ונימול לשמונה דיליד בית ומקנת כסף כתיבי בפרשת לך לך הלכך ניחא לאשכוחינהו בכה"ג דשייך קודם מתן תורה דלא הוה טבילה ואע"ג דיליד בית נימול לח' לר' חמא לא משכחת לה אלא אחר מתן תורה בילדה ואח"כ טבלה מיהו כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים: כגון שלקחה ע"מ שלא להטבילה. וכדמפר' ביבמות בפרק החולץ (דף מח:) דלקח על מנת שלא לגיירו יכול להשהותו הרבה:

כל ששהה שלשים יום באדם וח' ימים בבהמה. אינן שוין דיום שמנה כלאחר שמנה כדמוכח לקמן דעבד להו עיגלא תילתא ביומא דשבעה וקאמר אי איתרחיתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה ויום שלשים כלפני שלשים כדתנן בבכורות בפ' יש בכור לנחלה (דף מט:) ואפילו רבי עקיבא דפליג לא קאמר אלא דמספקא אם הוא כלפני שלשים או כלאחר שלשים ולענין אבילות אפילו ר"ע מודה דהוה כלפני שלשים משום דהלכה כדברי המיקל באבל:

מימהל

רבינו חננאל

שמאי] אומרים מחללין ובה"א אין מחללין ודייק רבה מדברי ר' אליעזר הקפר מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין ואמר רבה אנא דאמרי נת"ק לדברי הכל ואקשינן על הדין דוקיא דרבה א"כ ר' אליעזר הקפר מעמא דב"ש אתא לאשמעינן כלומר אם ת"ק אמר דברי הכל מחללין ור' אליעזר הקפר אמר כי ב"ה סבירא להו אין מחללין למה חלק על ת"ק. ת"ק אמר דברי הכל אין מחללין והוא עוד אמר כי בה"א אין מחללין והלכה כמותם, לא בא אלא לפרש טעמא דב"ש מה הוצרך לזה. והא בהדיא קיי"ל ב"ש במקום ב"ה אינה משנה פריק רבה דלמא ת"ק אמר לא נחלקו אלא בלהטיף ממנו דם ברית ור' אליעזר הקפר אמר לא נחלקו בזה אלא לחלל עליו את השבת נחלקו. וביקש רבה להעמיד דבריו כד"ה אליבא דתנא [קמא] ולא נתברר אבל עמדו דבריו כב"ה אליבא דר' אליעזר הקפר ונמצאו דבריו ודברי רב שאמר הלכה כת"ק דבר אחד. וקיי"ל הלכתא כרב באיסורי. ועוד רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משרה קנין ומחצה הלכך כוותייהו עבדינן וקיי"ל דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול שמא ערלה כבושה היא. ואם חל ח' שלו בשבת אין מחללין עליו את השבת וכן הלכה. ומעשה דרב אדא בר אהבה ברור הוא והזכירוהו בתלמוד א"י כלשון הזה. רב אדא בר אהבה איתיליד ליה חד בר (בן) [כי] ממסמס ביה מית רבי אבין אמר פצוע דכא נעשה ונתענה עליו ומת. גר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה אבל הוא בעצמו לא: אמר רבה אמר רב אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמנה כו' מסתברא שלא בא רבה אלא למעט בן הנכרית שאין אמו טמאה לידה. אם יקנהו אין נימול לח' שבן בת ישראל ובן הגיורת ובן השפחה אמה טמאה לידה שכך שנינו בענין אשה כי תזריע בני ישראל בענין הזה, ואין הנכרים בענין הזה או בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מניין לרבות את הגיורת ואת השפחה בין משוחררת ובין שאינה משוחררת ת"ל אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה גו' הא אפילו שפחה טמאה ומקשינן עלה וכל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה ומי שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמנה. והרי יוצא דופן שאין אמו טמאה לידה דתניא וילדה עד שתלד ממקום הולד פרט ליוצא דופן ר' שמעון אומר יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבין עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש סלעים ואתמר יוצא דופן ומי שיש לו ב' ערלות רב הונא ורב חייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת. עד כאן לא פליגי לחלל עליו את השבת אבל ודאי לשמונה מהלינן ליה. ופרקי' הא בהא תליא האומר מחללין עליו את השבת סבר נימול לח' והאומר אין מחללין סבר אינו נימול לשמונה ואמרי דדברי רבה כתנאי זה התנא שאמר לקח שפחה ועוברה עמה נימול לח'. פי' קנה שפחה גויה ועוברה נמצא זה העובר מקנת כסף וקודם שיטבלנה עודה בגיותה ילדתו כיון שיגיע ליום שמיני חייב למולו ואע"פ שילדתו בגיותה שאינה טמאה לידה ואמר התנא זהו מקנת כסף הנימול [לשמונה] דלא כרבה ורב אחא אמר ילדה כו'. קיי"ל דכולהו תנאי מא"י אינון לפיכך קרי להו רבי בר מתלת דוכתי. ואע"ג דתנאי אינון קרי להו רב. רב אבא בהאשה שנפלו לה נכסים. ורב אבא נמי בב' שאכלו כאחד. ורב חמא בהדא דוכתא. ורב אחא אמר ילדה ואח"כ הטבילה מאחר שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה אלא ליום אחד כרבה. וזהו שאמר רבה לרב חמא דבעי טבילה משכחת לה יליד בית נימול לשמונה כגון שהטבילה ואח"כ ילדה. מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח שפחה ועוברה עמה. וגם זו הטבילה ואח"כ ילדה ומפני מה לא פירש בה טבילה כיון שהפרש מקודם לזה בין הטבילה ובין ילדה ואח"כ הטבילה. (מימי) [מי] לא שמעת לה לקח שפחה ועוברה עמה. זהו מקנת כסף שנימול לשמונה. לקח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ס"ג הא מילתא וכו' כיצד לקח שפחה מעוברת ואח"כ וכו' שנימול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה: (ב) תוס' ד"ה כגון שלקח זה וכו' ואמאי קאמר לקח שפחה וולדה עמה היא מקנת כסף שנימול לאחד אפילו לקח מעוברת נמי:

ב"ק סח: ב"מ נו. ב"ב קנו: גיטין מ: מח. ערכין כט:

[יבמות שם ודף ס: נדה מד: תוספ' פט"ו]

גליון הש"ס

גמ' שלקח זה שפחה וזה עוברה. עיין בשטה מקובצת פי"ב מהל' ... הלכה ... בכתובות ... כתד"ה שם שמנת ימים בבהמה. עי' מנחות דף לז ע"א תד"ה שומע אני:

רב נסים גאון

הניחא למאן דאמר קנין פירות [לאו] כקנין הגוף דמי אלא למאן דאמר קנין פירות (לאו) כקנין הגוף דמי. ומחלוקת היה על זה בין ר' יוחנן ובין ריש לקיש ותמצא מחלוקתם בהרבה מקומות מן התלמוד במס' גיטין בפרק השולח גט לאשתו (דף מז) יצירה לס' ויצירה לו' רב הונא אמר נוצר לס' ונוצר לו' חי לח' אינו חי: איתמר המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא ר' יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובבבא בתרא בפרק יש נוחלין (קלו) מכר הבן בחיי האב וכו' ובמס' יבמות בפרק החולץ (לו) כמו כן וזאת

מסורת הש"ס

[לעיל קל.]

חולין נח: ביצה ו:

חולין שם ביצה כו:

[לעיל קו: וש"נ]

מימהל היכי מהלינן ליה אמר רב אדא בר אהבה מלין אותו ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לאו מחתך בבשר הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נימהליה ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לאו מחתך בבשר הוא אמר מר בריה דרבינא אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא מימהיל הכי נמי מהלינן ליה לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דרבי אליעזר אמר אביי כתנאי (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא בן שמנה שאין שחיטתו מטהרתו רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר בר"ש אומרים שחיטתו מטהרתו מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר חי הוא ומ"ס מת הוא אמר רבא אי הכי אדמיפלגי לענין טומאה וטהרה ליפלגי לענין אכילה אלא דכולי עלמא מת הוא ורבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סברי כטרפה טרפה לאו אף על גב דמתה היא שחיטתה מטהרתה הכא נמי לא שנא ורבנן לא דמי לטרפה טרפה היתה לה שעת הכושר האי לא היתה לה שעת הכושר וכ"ת טרפה מבטן מאי איכא למימר התם יש במינה שחיטה הכא אין במינה שחיטה איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל או לא אם תמצי לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו ת"ש עגל שנולד ביום טוב שוחטין אותו בי"ט הכא במאי עסקינן דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו ת"ש ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ה"נ שכלו לו חדשיו ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא כי פליגי שפיהק ומת מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא למאי נפקא מיניה לפטור מן הייבום נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה ואמרי ליה אי איתרחיתו ליה עד לאורתא הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה אלא כשפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי מר סבר מת הוא ומר סבר חי הוא בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא בגו תלתין יומין שכיב יתיב קמתאביל עילויה אמר ליה אבוה צוורוניתא קבעית למיכל אמר ליה קים לי ביה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דיתיב וקא מתאבל עילויה אמר ליה לא סבר ליה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו

יבמות לו. *איתמר מת *)בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם

*) [עי' תוס' בכורות מט. ד"ה מת ותוס' יבמות לו: ד"ה מת וכו' שכתבו דרש"י דהכא גורס בסוף שלשים]

רש"י

מימהל היכי מהלינן. שוה קטן ביום השמיני בשבת דילמא נפל הוא ולא חזי למול ועושה חבורה שלא לשם מצוה: אם חי הוא. כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל: מחתך בבשר. שחוטה הוא ולא חבורה היא: לא נצרכה. הא דקתני אין מחללין אלא לענין מכשירי מילה לרבי אליעזר דאמר דחו שבת ה"מ דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו שעברו ט' חדשים משמשה עד שילדתו ולא שמשה כל ימי עיבורה אבל ספק אין מכשיריו דוחין דילמא לאו בר מימהל הוא ומחלל שבת בעשותו פחמים וברזל: כתנאי. נפל גמור אם חשוב כמת כדקאמר רב אדא בר אהבה דאינו אלא מחתך בבשר או לא והויא חבורה: לאכלה להביא בן ח'. דכוליה קרא דריש ליה בתורת כהנים מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצת אינה מטמאה פרט לטרפה ששחטה ומדממעיט טרפה ששחטה מכלל דבטהורה קאי אשר היא לכם להביא בהמה טמאה לפי שפרשה ראשונה דכתיב בה לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ואיננה מעלת גרה וגו' מוקי לה התם באבר מן החי הכתוב מדבר ופרסה זו במתה ודאי לאכלה להביא בן ח' חדשים שאף שחיטתו מיתה ומטמאה: מר סבר חי הוא. לפיכך שחיטתו מטהרתו: לענין אכילה. אי מותר באכילה בשחיטתו אם לאו: טרפה. שחיטתה מטהרתה מלטמא כדפרישית: היתה לה שעת הכושר. לישחט וליטהר קודם שנטרפה: מי פליגי. למישרי ולד של בהמה בתוך ח' ימים: שוחטים אותו ביו"ט. ואינו מוקצה שהרי בין השמשות נמי היה מוכן אגב אמו מיהו שמעינן מינה דמותר נמי ביום: ושוין. רבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו ברואין מומין ביו"ט במסכת ביצה שאם נולד היום הוא ומומו עמו שהוא מן המוכן ומותר לבקר מומו ביו"ט דלא דמי כמתקן ביו"ט דלא איתחזק באיסורא ומוקמינן לה התם כגון דיתבי דייני התם ולאוהו בשעת לידה מיד: נפל מן הגג או אכלו ארי. שמת מחמת מיתה הבאה לו בתוך ל' ממקום אחר דברי הכל בחזקת כלו לו חדשיו קאי דאי לאו הך מיתה לא הוה מת הילכך חי הוא ובאדם הוי ולד ופוטר את אמו מן החליצה וגבי בהמה נמי סתם ולד בהמה ששחט בתוך ח' מותר באכילה דלא חזינא ביה ריעותא ורוב היולדות אינן מפילות: שפיהק. בייל"ר בלע"ז כלומר לאחר לידתו לא ראו בו אלא חיות מעט שפיהק ומת וגבי אדם קאי: ה"ג ועבדו (א) עגלא תילתא ביממא דשבעה: איתרחיתו. מלשוחטו עד אורתא שהוא ליל שמיני: הוה אכלינן מיניה. דמקצת היום ככולו כדכתיב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי ומיהו מיום השמיני הוא דירצה דאורתא לאו בת הקרבה היא כדכתיב (שם ז) ביום צוותו להקריב אבל מכלל נפל נפקי ליה וחזי לאקדושי כדאמרינן בזבחים (דף יב:) לילה לקדושה יום להרצאה והלכך לענין חולין חזי מאורתא למשחטיה ומיכל אלמא מאן דס"ל כרשב"ג פליג במיתה הבאה לו ממקום אחר ואמר ספיקא הוא: שכיב בגו תלתין. ללידתו: א) צוורוניתא. מטעמים שמאכילין את האבל: קא בעית למיכל. לכך אתה מתאבל הכא: איתרע מילתא. אבילות: בגו תלתין יומין. ללידת הולד: מת הולד ב) בתוך ל'. ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ג) ונולד לאחר מיתת אביו ועל ידו היו פוטרין אמו מן החליצה אם היה בר קיימא: ועמדה ונתקדשה. לאחר זמן לפי שסבורה שאינה זקוקה ליבם: אם

א) [במו"ק כז: גרס רש"י לידונייתא ופי' סעודת אבל כמו גיר' הערוך שהביאו תוס' הכא ד"ה צודניתא] ב) [נ"ל בסוף ע"פ עדות' של תוס' יבמות ובכורות] ג) [נ"ל ומי לאחר מיתת אביו] ד) [ור"ל דאי לאו הכי מה בא רשב"ג להוסיף על מילתא דרבי]

תוספות

מימהל היכי מהלינן ליה. מכאן משמע דלא איירי רשב"ג בבן שמנה (ב) דוקא אלא בסתם ולדות וכן משמע לקמן דאמר ת"ש עגל שנולד בי"ט שוחטין אותו בי"ט ודחי דכלו לו חדשיו ואת"ל דלא איירי רשב"ג אלא בודאי בן שמנה הוה ליה לדחויי הב"ע בסתם ולדות ועוד אמר לקמן נפל מן הגג ואכלו ארי דברי הכל חי הוא ואי בודאי בן ח' איירי היכי תיסק אדעתיה לומר ד"ה חי הוא ובכולהו דלקמן נמי דמוקמינן בדקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו וקשה לר"י מהא דאמרינן בפ' הערל (יבמות דף פ:) איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר שערו וצפרניו מוכיחין עליו כו' דאמר האי בר שבעה הוא ואישתהויי אישתהי ופריך (ג) הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד תריסר ירחי שתא כמאן כרבי כיון דאיכא רשב"ג דאמר אישתהי *דתני כל ששהה כו' כרבי עבד אלמא משמע בהדיא דבודאי בן ח' איירי מדמוכח מיניה דמשתהי כרבי ומנא ליה דילמא לעולם ס"ל דלא משתהי ובסתם ולדות איירי רשב"ג כדפרישית ואור"י דע"כ בודאי בן ח' נמי איירי דהא בתוספתא דמכילתין מיתני מילתיה דרשב"ג בתר מילתיה דרבנן ורבי דיבמות ואפלוגתייהו קאי דאיירי בבן ח' וא"ת ובשמעתין מנלן דבסתם ולדות ס"ל לרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי דילמא קסבר ולד מעליא הוי ולא איירי כלל בסתם ולדות אלא בודאי בן ח' ויש לומר דדייקינן מדקתני כל ששהה דכל משמע לרבות סתם דווקא שהה הא לא שהה ספיקא הוי והא דמבעיא לן לקמן אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג הייני בסתם ולדות דבן ח' ודאי בהדיא קתני לה בתוספתא וא"ת והיכי פסיק לקמן מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי בסתם ולדות תאמר דלעולם לא פליגי בסתם ולדות וכי פסיק רב יהודה כוותיה הכ"מ בודאי בן ח' וי"ל דא"כ ה"ל למיתני הלכה כר' (ד) דליכא למימר דלא קאמר הלכה כרבי משום דבעי הוכחת סימנין שערו וצפרניו אבל רשב"ג לא בעי דהא פשיטא דבן ח' שלא גמרו שערו וצפרניו לכ"ע לא חי ומדנקט רשב"ג ש"מ דבסתם ולדות איירי ופסק בכולא מילתא כוותיה והשתא נמי אין צריך לדקדק (ה) מכל דבלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות איירי כמו שהוכחתי ד)ר"י: **צודניתא**. גרס בערוך*) לשון לידה ומזונות: והם

*) [ערך צד ג]

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא בהג"ה:

מא ב ג ד מיי' פ"ב מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

מב ה ו מיי' פ"ב מהל' יום טוב הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף ה:

מג ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

מד ח ט מיי' פ"א מהל' יבום הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

מה י מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד סמג לאוין עט וקלג טוש"ע י"ד סי' טו סעיף ג:

[ר"ל מדקתני כל ששהה ולא תני אם שהה כרבי עבדי]

מו כ מיי' פ"א מהל' אבלות הלכה ז סמג עשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף ח [בהרי"ף כאן ובפ"ג דמו"ק דף רל: וכן ברא"ש כאן והתם סי' לג]:

רבינו חננאל

זה שפחה וזהו עובר זהו יליד בית שנימול לאחד דברי הכל הוא. כי פליגי בילדה ואח"כ הטבילה ת"ק סבר גם זה יליד בית נימול לשמונה. ורב אחא סבר זה יליד בית נימול לאחד. ושאר השמועה פשוטה היא: תניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. שמונת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה וגו'. הא לא שהה ספק הוי וזה שאנו מלין כל קטן בן ח' ימים הלא אמר רשב"ג קודם ל' יום ספק נפל הוא ואין מחללין עליו את השבת ומלין אתו בן ח' ימים שמא נפל הוא. ופרקי' מלין אותו ממה נפשך אי חי הוא שפיר קא מהיל. ואי נפל הוא מחתך בבשר הוא ולא מלאכה היא ומקשינן אלא הא דתניא ספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי (נימא) [נימהליה] ליה ממ"נ ופרקינן מימהל ה"נ ומהלינן ליה לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר ולית הלכתא הכי דשנויא היא ואשינויא לא סמכינן ואם יש להקשות עוד אי הכי אם המילה חיתוך בשר היא ואינה מלאכה אפילו מילה שאינה בזמנה יהא נימול בשבת מחתך בבשר הוא. ופירקו כי מילה דחי מלאכה היא כי מתקן הוא כי כיון שחותך הערלה מתקנו לאכול תרומה ולשחוט עליו אביו את הפסח: לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו פי' זו בהמה גסה טהורה שיולדת לט' חדשים היא. ומיבעיא לן רשב"ג פליגי רבנן עליה אי לא ופשטינן דפליגי רבנן עליה והלכתא כוותיה דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג ואי לא דפליגי הלכה למה. אמר אביי נפל מן הגג ואכלו אריה. דברי הכל כמו חי הוא. [כי] פליגי שפיהק ומת ומקשינן עליה מדרב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע דאיקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועבד להו עיגלא תלתא ביומא דשבעא ואמר ליה אי אחרתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה. והרי זה נשחט ולא אכלו ממנו שאמרו כיון שלא שהה ח' ימים כנפל חשוב ואין שחיטתו מתירתו באכילה. והדר ביה ואמר אלא שפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג או אכלוה אריה ושמעינן מהאי מעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שאם נשחט קודם ח' ימים אסור באכילה ואינו מותר אלא מלילי ח' והלאה (לקרבן) הלכך לילי שמיני מותר באכילה ולקרבן פסול. ואין כשר לקרבן אלא מיום השמיני והלאה וזה שאמר אביי. וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא בן שמונה ימים שאין שחיטתו מטהרתו. ר' יוסי בר יהודה ור' אלעזר בר' שמעון אומרים שחיטתו מטהרתו: ברייתא זו שנויה בתורת כהנים. לח' הדשים חלוקתם. דתני בהדיא במתניתא דבי ר' חייא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג ועביד להו עגלא תלתא: (ב) תוס' ד"ה מימהל וכו' בבן שמונה ודאי דוקא הלא: (ג) בא"ד ופריך אלא הא דעבד: (ד) בא"ד הוה ליה למיתני הלכה כרבי וכרשב"ג דליכא: (ה) בא"ד אין צריך לדקדק מכל כמו שהוכיח ר"י דבלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות איירי הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' ואם לאו מחתך בבשר הוא. עי' מ"א סי' תקכו ס"ק יא. ועי' בירושלמי פי"ז דיבמות הלכה ז: שם הכא אינכמינה שחיטה. עי' חולין עד ע"א תד"ה נפקא ליה: רש"י ד"ה לא נצרכה. ט' חדשים משמשה. עי' תב"ש סי' טו ס"ק טז: ד"ה שפיהק בייליר בלע"ז. עי' נדה סג ע"א תד"ה מפסקת: ד"ה הוה אכלינן מיניה וכו' ולילה לקדושה. ועי' בתוס' שם זבחים יב ע"א ד"ה יום וצ"ע:

רב נסים גאון

חאת אחת מג' הלכות כריש לקיש כמו שאמר רבא הלכתא כריש לקיש בהני תלת חדא הא אבל בכל מקום שיש מחלוקת בין ר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן לבד מהני תלת: אמר אביי כתנאי לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו עיקר דבר זה שנוי בתורת כהנים (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וכי ימות הרי זו מיתה ודאי מן הבהמה יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאין מטמאה פרט לטריפה ששחטה ונתבאר לנו בזה הכתוב בהמה [טרפה] ששחטה אינה מטמאת ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה ואמרו באמצע הדברים בן ח' יוכיח שיש למינו שחיטה ואין שחיטתו מטהרתו ולאחר

אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב *שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר ביה אמר ליה שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא: ר' יהודה מתיר וכו': אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל אמר רבי יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מיערך *דתניא °הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר ואם נקבה היא [ג]זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס וסתם

אם אשת ישראל היא. אם אינו כהן זה שנתקדשה לו ומותר בחלוצה: חולצת. מן הספק ואח"כ תנשא ואם כהן הוא שאם תחלוץ תהא אסורה לו סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת: לאורתא אמר רבא הכי. כדקאמרת דאחת זו ואחת זו חולצת: ולצפרא הדר ביה. ואמר אשת כהן אינה חולצת: אמר ליה. רב שרביא לרבינא: שריתוה. בלא חליצה ועבריתו אדרבנן שמעון יהא רעוא דתשרון חלב באכילה: לא לכל אמר ר"י. לא לכל דבר אמר ר"י דאנדרוגינוס זכר הוא אלא לענין מילה בלבד דיליף ליה מריבויא דקרא כדלקמן: שאם אתה אומר. זכר הוא לכל דבר: בערכין יערך. האומר ערכו עלי יעריכהו: הזכר. ה' יתירא קדריש וגבי נקבה דריש ואם יתירא ולא טומטום ואנדרוגינוס: והא

ואם אשת כהן היא אינה חולצת. הקשה ה"ר משה מפונטייזא ותחלוץ ומה בכך הא אמרי' בס"פ שני דיבמות (דף כג:) דספק חלוצה היכא דנכנסה שריא דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ואמרינן בגמ' *תני שילא אפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה דרבנן ועל ספק חלוצה לא גזרו ואומר רבי דהאי דאינה חולצת בשמעתין לא משום שאם חלצה (לא) יהא מחויב להוציאה אלא כיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלוץ שלא להוציא לעז על בניה כעין שמצינו בפרק בתרא דיבמות (דף קיט:) דתנן האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת צרתה ואמר בגמ' *ולעולם אמר זעירי ג' לעצמה ט' לחבירתה וחולצת ממ"נ פי' שאם נתעברה צרתה וילדה מותרת לשוק בלא חליצה ואם לא נתעברה הרי חליצה פוטרת ר' יוחנן אמר לעצמה ג' לחבירתה לעולם ופריך ותחלוץ ממ"נ ומשני גזירה שמא יהא ולד של קיימא ונמלא מלריכה כרוז לכהונה ולירכה דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוה בהכרזה ואמרו קא שרו חלוצה לכהונה אלמא אנו מעגנין אשה זו לעולם משום טעמא דנמלא מלריכה כרוז לכהונה ולכך אין אנו מניחים לחלוץ וכל שכן הכא שיש לימנע יותר מחליצה ואיכא למיחש טפי שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן. מ"ר: ואם אשת כהן היא אינה חולצת. דמי הוא אפילו כי לא שהה כרבנן כדאי' בהחולץ (יבמות דף לו: ושם) והא דאמרינן לעיל דהלכה כרשב"ג היינו דוקא באשת ישראל אבל באשת כהן לא קי"ל כוותיה להצריכה חליצה הואיל ואשת כהן היא. מ"ר: דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס. השתא משמע דדריש מלשון זכר ונקבה ולא מיתורא דה' דהזכר ואם נקבה דאם לא כן מאי קפריך בסמוך ומ"ש גבי מילה מאי קרא צריך במילה לרבות אנדרוגינוס והא אדרבה צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס אלא ע"כ לאו מיתורא דקרא ממעט ליה מערך איש ואשה אלא ממשמעות דזכר ונקבה הלכך צריך קרא במילה לרבות אנדרוגינוס וכ"מ כמי דגבי קידוש ממעט אנדרוגינוס בלא שום ייתור כדמוכח בפרק טרף בקלפי ביומא (דף מג: ושם) דאמר תנן °התם הכל כשרים לקדש כו' ומפרש אשה מנלן אמר קרא ונתן ולא ונתנה כו' ומהיא טעמא דממעט אשה ממעט אנדרוגינוס וקשה לרבי דבנדה פרק המפלת (דף כח: ושם) מייתינן הך מילתא דערכין וקאמר טעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלמא מיתורא דולס וה' דהזכר קדריש כדמשמע התם והא דאיצטריך כל זכר גבי מילה לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף מערכין ומשום הכי גבי קידוש לא צריך קרא למעט אנדרוגינוס דילפינן מערכין וממילה לא ילפינן דאית לן למילף מערכין לחומרא ופסול לקדש והא דאמר רב בהמפלת (גם זה שם) טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם כאחת אין חייבין על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה ונפקא ליה התם ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ופריך התם וכל היכא דכתיב זכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס והתניא כו' דטעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור נמי שפיר ממעט טומטום ואנדרוגינוס משום דילפינן מערכין וי"ל דכי גמרי מערכין לחומרא כמו גבי קידוש אבל לקולא לפוטרו מביאת מקדש כשראה לובן ואודם כאחת לא ילפינן מערכין אלא אדרבה ילפינן ממילה לחומרא לחייבו על ביאת מקדש מיהו קשה לרבי מהא דתני בבכורות בפרק אלו מומין (דף מב: ושם) הזכר ולא הנקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין תלמוד לומר להוציא טומטום ואנדרוגינוס והשתא אמאי איצטריך קרא למעט טומטום ואנדרוגינוס שאינם קדושים לעולה תיפוק ליה משום דילפינן מערכין לחומרא דהיינו חומרא שאין קדושה חלה עליהם וצריך להביא קרבן אחר ובדוחק אומר ר"י דאדרבה היא קולא שאם לא מצא אלא אנדרוגינוס יהא יושב ובטל כעין שמצינו גבי סוכה בפרק לולב הגזול (דף לו:) דתניא ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאינו בלילות כבימים כו' אמרו לו כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא ד' מינין יהא יושב ובטל ומיהו לא דמיא שפיר להאיא דהתם ודאי סופו להקל שאם לא ימצא ד' מינים כל ימי סוכה נמצא המצוה עוברת וא"א לעשותה עוד אפילו ימצא אחרי כן אבל גבי קרבן אם אינו מוצא עכשיו אלא אנדרוגינוס אחר זמן ימצא וא"כ תחילתו *וסופו להחמיר הוא ועוד אומר רבי דההוא קרא דהזכר גבי עולת נדבה הוא דכתיב ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יהא יושב ובטל כיון שאינו מחויב שום קרבן. מ"ר: הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס. בבכורות בפרק (א) אלו מומין (מב: ושם) אמר סמי מכאן טומטום דתנן התם טומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד ואמר בגמ' אר"ח מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא אמר ליה (ב) אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ומשני סמי מכאן טומטום ומשמע דהכי פריך אלמה תניא הזכר ולא טומטום (ג) וכיון דאמרת דספיקא היא אצטריך קרא למעוטי ספיקא ומאי קשיא דבשלמא בההיא סוגיא דלעיל דהתם פריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא שפיר פריך שהרי אין סברא לומר שיהא ספק לפסוק דודאי ברור למקרא אם הוא זכר או נקבה ואם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה ואם קרא חשיב ליה נקבה א"ל לכתוב למעטו (ד) *אלא טומטום ודאי צריך קרא שיש מהן זכרים ויש מהן נקבות וכי האי גוונא שייך שפיר למקרא למעטו כיון שהוא ספק לנו אם הוא זכר או נקבה כעין שמצינו גבי מעשר בהמה דתנן בפ' בתרא דבכורות (דף נח:) ומייתי לה בפ"ק דב"מ (דף ו:) קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ומפרש התם טעמא דעשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בנגעים ספק בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת ונפקא לן בשלהי מסכת נזיר (דף סה:) דטהור מדכתיב לטהרו או לטמאו שפתח הכתוב תחילה בטהרה ונראה לר' דה"פ מילתא דרב חסדא אבל טומטום קדוש מספיקא משום דלכל כמה דמלינן לאוקמי קרא למעט אנדרוגינוס דממעטי להו רבנן מדכתיב הזכר כדדריש התם לעיל לית לן לאוקמי לקרא למעוטי טומטום משום דאם הוא זכר ודאי אין סברא למעוטי ואם הוא נקבה אין צריך קרא דהשתא פריך שפיר מערכין דלא הוה לן למעוטי טומטום כיון דאיכא לאוקמי קרא לאנדרוגינוס לית לן למעוטי טומטום מיניה דליכא למימר ואם נקבה לאנדרוגינוס לא איצטריך דכבר מיעטנוה מהזכר (ה) מ"מ הוה אמינא נהי דמעטיה קרא מערך איש מיהו לא גרע מאשה ויהא לו לכל הפחות ערך אשה הלכך לאנדרוגינוס נמי אצטריך ואם נקבה לפיכך הוצרכו לתרץ סמי מכאן טומטום והא דתני בפ"ק דחגיגה (דף ד' ושם) זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס ולא פריך מינה בבכורות לרב חסדא וליסני סמי מכאן טומטום ונראה לר' משום דקרא יתירא (ו) למעט טומטום דתרי זכורך כתיבי והא דפריך בפ"ק דחגיגה בשלמא אנדרוגינוס איצטריך סד"א הואיל ואית ליה זכרות ליחייב קמ"ל דבריה הוא בפני עצמו אלא טומטום ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומשני כשבילין מבחוץ ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם ודאי לא הוה צריך קרא למעוטי טומטום דפשיטא בלא קרא דלא מייתי עולת ראייה דהיכי נעביד מספיקא לא מייתי על תנאי דאם נקבה הוא תהא עולת נדבה דהא עולת ראייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים [ועולת נדבה בעי סמיכה] ואם לא יסמוך טוב שלא יביא כמו שמצינו גבי פסח בפסחים פרק האשה (דף פח:) דתניא חבורה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת באחת מהן כולן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כו' עד דפריך וניתי מותר הפסח ומשני משום סמיכה דאילו מותר הפסח בעי סמיכה ואילו פסח לא בעי סמיכה אלמא משום סמיכה נמנעים מלעשות פסח כ"ש מלהביא עולת ראייה ובבכורות על מילתא דרב חסדא לא הוה מצי לשנויי כשבילין מבחוץ דכ"ש דלא הוה ליה לקרא למעוטיה · מ"ר. וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה טומטום

רבינו חננאל

ודבי ר' אושעיא איזה בן ח' כל שלא יצאו לו חדשיו. ר' אומר סימנים ניכרין בו שערו וצפרניו שלא גמרו וכדרךשבן שמנה חדשים באדם נפל כך בן ח' בבהמה נפל וכן ר' ברקה נפל. רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל וכו'. והלכתא כת"ק דאמר בן שמנה אין שחיטתו מטהרתו אלא אמרינן מת היה ונבילה היא ומטמאה שאין שחיטה מועלת בנבילה דתנינן מתניתין סתמא כוותיה בפרק בהמה המקשה לילד ופירשנוהו שם. מי יש במינו שחיטה מי אין במינו שחיטה בן ח' חי אין שחיטתו מטהרתו. לפי שאין למינו שחיטה. וסוגיא דשמעתא שאין שחיטתו מטהרתו בפחות משמנה ימים אלא בדמוחזק לן שכלו חדשיו כגון שהיתה בהמה קשורה לו בביתו ט' חדשים לגסה וד' לדקה וילדה וברי לן שלא עלה [עליה] זכר בביתו וזה ששנינו במשנתנו סתם תינוק בן יום א' מטמא בזיבה. ומטמא בנגעים ומטמא בטמא מת. וזוקק ליבום ופוסל מן היבום ומאכיל בתרומה ופוסל בתרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם ואמרינן בגמרא למאי הלכתא אמר רב פפא לענין אבלות לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל הא לא שהה (ספק) ספיקא הוי. ומפרקינן דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו. ודין כל השנוים במשנה זאת דינם אחד במוחזק לן ביה שכלו לו חדשיו ומיהא הוו (סיתא) [מתאבלין] באלי בריה דרב דימי בריה דרב יוסף ורב כהנא בינוקא דשכיב בגו תלתין יומין דהוו מוחזקין שכלו לו חדשיו: אתמר מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת. א"ל רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי כי דאמרת לצפרא הדר ביה. א"ל יהא רעוא דתשרי תרבא כלומר עתה תאסר ואחר שעה תתירה. יהי רצון שתתיר אף החלב. והלכתא כרבינא משמא דרבא. והאמר רבינא והדר ביה רבא מההיא: ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס פי' למולו בשבת אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה כח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קסד סעיף ז: [שם כד:]

מח ב מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ה:

[דף קיט:]

מסורת הש"ס

[יבמות איתא משרשיא]

בכורות מב: ערכין ד: נדה כח:

[גיר' רש"א וסופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחויב שום קרבן]

ס"א אלא טומטום די"ל שהמקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהם זכרים כו'

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הזכר וכו' בבכורות בפרק על אלו מומין וכו' אין לך מום גדול: (ב) בא"ד אמר ליה רבא אלא מעתה וכו': (ג) בא"ד דכיון דאמרת: (ד) בא"ד אלא טומטום די"ם לומר שאין המקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהן זכרים: (ה) בא"ד מהזכר דמ"מ ה"א נהי: (ו) בא"ד דקרא יתירא איכא למעט:

רב נסים גאון

ולאחר כן אמרו לאכלה לתביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו כלומר בן ח' חדשים בבהמה גסה טהורה על דעת כמו שאמרו בפרק א' ממסכת בכורות (דף ח) בבהמה גסה יולדת לט' חדשי ומה שתלד בהמה גסה טהורה בחודש ח' הרי הוא כמת ולא תועיל בו השחיטה להוציאו מידי נבילה לענין הטומאה כמו שמועלת בטריפה מכאן הראיה שהקדמנו ממה שאמרו ויש מן הבהמה שאינה מטמאה פרס לטריפה ששחטה

(א) *וסתם ספרא רבי יהודה אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא **הכל כשרים לקדש חוץ מחש"ו רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ואנדרוגינוס ש"מ ומאי שנא מילה משום דכתיב °המול לכם כל זכר:

מתני' *מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת °ורבי יהושע פוטר: **גמ'** רב הונא מתני חייב רב יהודה מתני פטור רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו רבי *אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר' אליעזר סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ורבי יהושע התם דלאו מצוה הכא מצוה רב יהודה מתני פטור דתניא א"ר מאיר ^ב^לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ורבי יהושע ^ג^פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר"א סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ור' יהושע התם לא טריד מצוה הכא טריד מצוה *תני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו רבי *אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת *שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר השתא רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה פוטר רישא דקא עביד מצוה מחייב אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות א"ל רב אשי לרב כהנא רישא נמי ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא להאי גברא מיהא לא איתיהיב:

מתני' *^ד^קטן נימול לשמנה לתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולי"ב לא פחות ולא יותר הא כיצד כדרכו לשמנה נולד לבין השמשות נימול לט' ביה"ש של ע"ש נימול לעשרה יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: **גמ'** *אמר שמואל ^ה^חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת ת"ש דתני *לודא יום הבראתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת:

מתני' *^ו^אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה ^ז^ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין

מל

תורה אור: המול לכם כל זכר [שמות יב]

רש"י

והא סתם ספרא הוא דבתורת כהנים תניא לה וסתם ספרא רבי יהודה*: לקדש. מי חטאת לתת אפר על המים: מכשיר בקטן ופוסל באשה. טעמיה מפרש בסדר יומא בפ"ג: ובאנדרוגינוס. שמע מינה דרבי יהודה כאשה משוי ליה: כל זכר. ריבויא הוא:

מתני' ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה חבורה שלא לצורך ובהא אפילו רבי יהושע מודה: אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת ס"ל לר"א טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שיש בה חיוב חטאת חייב ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור:

גמ' רב הונא מתני. במתניתין ברישא חייב לדברי הכל כדתנינן לה הכא: ורב יהודה מתני ברישא פטור. דמוקי לה בשכח ומל את של ע"ש בשבת ופלוגתא היא בשל אחר השבת בשבת: שהוא חייב. דאע"ג דטריד במצוה וטעה בה כיון דלאו מצוה שעדיין לא הגיע זמנו למול חייב: אלא מע"ז. שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"ז דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' בפרשת שלח לך אנשים גבי קרבן ע"ז: ור' יהושע התם. עובד עבודת כוכבים לא עשה מצוה: ה"ג רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ע"ש כו': ה"ג ורבי יהושע התם לא טריד במצוה הכא טריד במצוה. טרוד להתעסק במצוה גמורה שהרי אחד מהם זמנו היום וטרוד לבו למהר ולעשות ומתוך טרדו טעה ומל את זה שאין בו מצוה כלל: ושכח ומל של ע"ש בשבת שהוא חייב. לקמיה מתרץ לה: דלא ניתנה שבת לידחות. שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשות ולא היה לו לטעות:

מתני' נולד בין השמשות נימול לט'. שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושמא בין השמשות יום הוא ונימול לט': היה היום ע"ש. א"א למולו בשבת הבאה דשמא ט' הוא והויא ליה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: חל יו"ט להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א:

גמ' חלצתו חמה. נשלף ממנו החולי ויצא מגופו: דתני לודא. שם חכם: יום הבראתו כיום הולדו. ממתינין לו כיום הולדו: מאי לאו. יום הולדו דווקא קאמר דלא בעינן מעת לעת: לא. כיום הולדו דקתני למיתב ליה ז' מיהו עדיף יום הבראתו מהא דבעינן מעת לעת ומהא ליכא למשמע מידי:

מתני' ציצין. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו: ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דילפינן ביבמות (ד' ע') שערל אסור בתרומה: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמטלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו. ומשפע באיזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהא נראה כערל:

פרע

תוספות

טומטום שראה לובן ואודם מביאת מקדש וכ"ת משום דאיכא קרא יתירא (ג) דדרים לה לטומטום דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו ואי למעוטי אנדרוגינוס גרידא לא ה"ל למיכתב אלא זכר לא היא דאי לא כתב אלא זכר א"כ ה"א אשה לא מחייב' בביאת מקדש מדכתיב זכר ולא כתיב אדם ושמא י"ל דלית ליה לרב דר"ח דאיכא אמורא כמי דפליג עליה בבכורות וא"ת ומאי איצטריך רב למעוטי אנדרוגינוס והא איהו ס"ל בפרק הערל ביבמות (דף פג:) דאנדרוגינוס ספיקא הוא (ג) ואיצטריך קרא למעוטי ספק מיהו הא לא קשיא דה"א כשראה לובן ואודם כאחת יתחייב ממ"נ אבל הא תימה כיון דסבר רב אנדרוגינוס ספיקא הוא אמאי קאמר רב מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ואם הוא זכר ימעט אותו מזכר ואם הוא נקבה ימעט אותו מנקבה ומיהו י"ל דמשום טומטום נקטיה דפעמים הוי זכר ופעמים הוי נקבה:

הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס. תימה לרבי דבפרק אלו מומין (בכורות דף מב:) גבי בכור מצריך הזכר הזכרים למעוטי טומטום ואנדרוגינוס משמע התם דמהזכר לחודיה לא הוה ממעט לה והכא ממעטין ליה מהזכר לחודיה:

מל

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ו מהל' פרה הלכה ב סמג עשין רלב:

נ ב ג מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה ח:

נא ד מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יב סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח:

נב ה מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ב:

נג ו ז מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ג ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ה ו:

רבינו חננאל

א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא. שאם אי אתה אומר כך יערך ומנ"ל דלא מערך דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס כו' ופשוטה היא ומסקינן בה ומאי שנא גבי מילה דכתיב המול לכם כל זכר כל לרבות. ויש מי שאומר הלכתא כרבנן דאמרי ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ואין הלכה כר' יהודה ומדחזינן רב חסדא דריש לטעמיה דר' יהודה ש"מ הלכתא כוותיה: מתניתין מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב וכו' [ואמרינן בגמ'] רב הונא מתני חייב ורב יהודא מתני פטור פי' רב הונא מתני חייב דמוקים ליה למתניתין לר"ש דאמר ר"ש לא נחלקו ר' אליעזר (ור"ש) [ור' יהושע] על מי שהיו לו *) דקיי"ל סתם משנה ר' מאיר ובהא תנא דבי ר' חייא פליגי עליה ורב הונא דמוקים לה כר' שמעון כוותיה עבדינן וחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע דברים ברורין הן. (שנים) ושניהם מע"ז למדוה דהא איתקשא כל התורה כולה לע"ז ר' אליעזר סבירא כע"ז מה ע"ז אמרה תורה לא תעבוד ואם תעבוד ע"ז בשגגה מכל מקום חייב חטאת. כן אמרה תורה בשבת. המחלל השבת בשגגה מ"מ חיוב חטאת. ור' יהושע סבר התם לגבי ע"ז לא נתכוין לקיים המצוה הכא בשבת נתכוין לקיים מצות מילה. לפיכך פטור הוא והלכתא כר' יהושע וכדמתניתין ר' שמעון: אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של שבת בע"ש ואת של ע"ש בשבת פטור כי מ"מ מצוה עשה. ואע"פ שמל בט'. אבל בזמן ששכח ומל את של אחר השבת בשבת כיון שלא עשה מצוה כי בז' מלו אפילו ר' יהושע מודה שחייב חטאת. וכן הלכה וכל היכא דפליג ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע חוץ ממקומות ידועים. וזה אינו מהם. וכן רב הונא הלכתא כוותיה דשכיח גבי ריש גלותא וגרסינן הלכתא כוותין או הלכתא

מסורת הש"ס

[סנהדרין פו:]

[עירובין לו: וש"נ] יומא מג. יבמות עב: ערכין ג. פרה פ"ה מ"ד

פסחים עב. כריתות יט:

[צ"ל אליעזר]

הגהות הב"ח

(א) גמ' וסתם ספרא ר' יהודה. נ"ב וע"ע מן מס' נדה דף מו: (ג) תוס' ד"ה הזכר יתירא למעוטי לה לטומטום: (ד) בא"ד ספיקא הוא וכי איצטריך:

פסחים עב. ע"ש [צ"ל אליעזר]

[יבמות לד:]

ערכין ח:

יבמות עא.

ג"ז שם:

גליון הש"ס

מתני' ור' יהושע פוטר. עי' מנחות דף סד ע"א תד"ה ואפי' נתכפר:

כוותייכו כו': מתניתין קטן נימול לשמונה לתשעה כו' קטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא. אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו והלכתא כשמואל דיהבינן ליה מאחר שחלצתו חמה שבעת ימים

*) [נראה לעין דחסר פה כמה תיבות וכצ"ל על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל של אחר השבת בשבת שהוא חייב וכו' ורב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ וכו' ומהדר לאוקמי מתני' כר"מ משום דקיי"ל דסתם משנה ר"מ וכו']

רב נסים גאון

ששחטה ותמצא כמותה בשחיטת חולין (עב) בפרק בהמה המקשה לילד: אף אנן נמי תנינא הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן כו'. זו המשנה במס' פרה בפרק ה' ולענין קידוש מי חטאת נתכוונה.*) לומר שבעת שישארו ציצין המעכבין את המילה הרי הוא ערל עדיין ואם הוא כהן אסור לוכל בתרומה כמו ששנינו במס' יבמות (דף ע) הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה והזכירו בתלמוד המחלוקת שהיתה בין ר' אליעזר ובין ר' עקיבא בתורת כהנים במה שכתוב (ויקרא כב) איש איש מזרע אהרן ומה שכתוב (שם) תושב כהן ר' אליעזר גמר לערל בגזירה שוה לערל מפסח ור' עקיבא אמר איש איש לרבות את הערל: אבל

*) זה לפרש את המשנה אלו הן ציצין כו'

^אמל ולא פרע את המילה כאילו לא מל :
גמ' *אמר רבי אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב ^בבשר החופה את רוב גובהה של עטרה : ואם היה בעל בשר וכו' : אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא *רשב"ג אומר ^גקטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה : מל ולא פרע : ת"ר *^דהמל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדים (א) אומרים כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמע"ט והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו (ב) צוה* להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית ^ההמל את הגרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר °אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית ^והמל את העבדים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית *שאילמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמ' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית :

[ירמיה לג] [קדושין לד.]

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט ונותנין לתלויה בשבת וחכ"א ^אאין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביו"ט :
גמ' השתא ר"א אוסופי אהל עראי לא מוספינן למיעבד לכתחלה שרי מאי היא דתנן *פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן *הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בי"ט ואין צ"ל בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין בי"ט ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביום טוב ר"א סבר לה כרבי יהודה דתניא *אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש איכזר דשמעינן ליה לר' יהודה במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב במכשירין שאפשר לעשותם מעיו"ט מי שמעת ליה דר"א עדיפא מדרבי יהודה: וחכ"א : איבעיא להו תלה מאי אמר רב יוסף תלה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה תלא כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב אלא

רש"י

פרע. גילה : גמ' רוב גובהה. לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד : קטן המסורבל בבשר. פלטר"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכוסה : כל זמן שמתקשה. ומתוך הקישוי מתפשט בשרו בדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסינן ואינו נראה מהול : איכא בינייהו נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך למתניתא אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אינו צריך : אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת (בראשית כב) : מבטן. דקודש שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב (שם יז) אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה : בשארו. בבשרו : שם. חק של מילה : וצאצאיו אחריו: חתם באות. זו של ברית קדש : צוה להציל ידידות שארינו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט) :

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין את המשמרת. שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי שקורין אשטנד"א ואע"ג דעביד אהל שרי בי"ט כדמפרש בגמרא אבל בשבת מיתלא לכתחילה לא אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסנן דאין דרך בורר בכך : גמ' פקק החלון. כגון ארובת הגג: אלא להוסיף. כגון פקק זה שאינו אלא תוספת עראי על האהל : סבר ליה כרבי יהודה. הלכך הכא שרי דמכשירי אוכל נפש הוא : שאי אפשר לעשותן מעי"ט. כגון שפוד שנרצם בי"ט : עדיפא. חזקה דהוא שרי אפילו מכשירין שאפשר מעיו"ט : תלה כוזא בסיכתא. תלה כלי קטן במגוד : ה"נ דמיחייב. והכא מאי חיובא איכא באהל עראי בנין גמור לא הוי ומדרבנן הוא דמיתסר : אלא

תוספות

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. תימה אמאי איצטריך למיתני האי כיון דככר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה : אבי הבן אומר כו'. רבינו שמואל גרים אבי הבן ברישא והדר המל אומר וכבר הנהיג לעשות כן לברך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להבא משמע כדאמרינן בפ"ק דפסחים (ד' ז. ושם) בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ועוד *דכל המצות מברך [שם] עליהן עובר לעשייתן ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וגרס המל ברישא והדר אבי הבן כמו שכתוב בכל הספרים וכן מוכח כולה סוגיא מדקאמר העומדים שם אומרים כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו ועוד דגבי גר דבסמוך גרס ברישא המל כו' והדר המברך אומר אקב"ו למול את הגרים ונראה הוא שזהו כנגד ברכת אבי הבן והתם א"א לשנות הגירסא שיש באותה ברכה להטיף מהן דם ברית כו' ברוך כורת הברית משמע דכל זה הוא אחר המילה ועוד דהמברך מברך לעולם אחר המילה כמו במילת קטן והסיא דפסחים ה"פ בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מר סבר דמשמע מעיקרא טפי מלהבא ומר סבר להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמרינן דכל המצות מברך עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה : ידיד מבטן. אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו שנקרא ידיד שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי כדדרשינן במנחות בפרק כל המנחות (ד' נג: ושם) ושלשת האבות נזכרים חוק בשארו שם הוא יצחק וצאצאיו חתם באות ברית קדש הוא יעקב וצאצאיו הוא ובניו כמו שתרגם יונתן הצאצאים והצפיעות בניא ובני בניא (ישעיה כב) כלומר יוצאי צאצאיו*) :
במצותיו וצונו למול את העבדים. שנאמר יליד בית ומקנת כסף (בראשית יז) :

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין. אבל נותנין לתלויה ביום טוב. וצריך לפרש ולומר שאם היה עושהו מאתמול לא היה טוב כל כך וחזק והא דתניא בפרקין דלעיל (ד' קלד. ושם) דאין מסננין את החרדל במסננת שלו בי"ט אם היה עושהו מאתמול לא היה מתקלקל :
דרבי אליעזר עדיפא מדר"י. תימה ולר"א תיקשה ליה הנהו קראי דדריש בפ"ק דמגילה (ד' ז:) דקאמר ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר וכו' וכ"ת ר"א הוה דריש הוא לדרשה אחריניתא א"כ מנ"ל התם דרבי יהודה הוה מפליג לימא דרבי יהודה הוה דריש ליה לדרשה אחריתי כר' אליעזר ונראה דבדאורייתא מודה ר' אליעזר דמכשירין דאפשר אסורים *וכי שרי להו הכא ה"מ באהל עראי דאינו אלא מדרבנן גזירה אטו אהל קבע כדאמרינן בביצה בפרק המביא (ד' לב:) מיהו קשה מנ"ל דעדיפא דילמא בהא מודה אפילו רבי יהודה :

*) [ועי' תוס' מנחות נג. ד"ה בן]

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ד :
נה ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ה:
נו ג מיי' שם הלכה ה טור וש"ע שם סעיף ו :
נז ד מיי' פ"ג מהל' מילה הלכה א סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסה סעיף א :
נח ה מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסח סעיף ה :
נט ו מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יב :
א ז מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יז ופ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' שטו סעי' ט וסי' שיט סעיף ט וסי' תקי סעיף ד:

רבינו חננאל

מעת לעת להבראותו. וזה מפורש ביבמות בפר' הערל וכל הטמאים: מתני' ואלו הן ציצין המעכבין את המילה. א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה וכו' וכן הלכתא. ואם הוא בעל בשר מתקנו מפני מראית העין כלומר אע"פ שהציצין הללו אינן חופין רוב גובהה של עטרה מתקנו מפני שלא יהא נראה כערלה: אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה [ונראה מהול אין צריך למול במתניתא תנא רשבג"א קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה] שאינו נראה מהול צריך למול ואמרי' מאי בינייהו איכא בינייהו [נראה] ואינו נראה צריך למול לרשב"ג דאמר ואינו נראה מהול כלל צריך למול אבל אם נראה ואינו נראה אינו צריך למול. פי' מסורבל מסובב בבשר כדכתי' כפיתו סרבלתהון וכו'. מל ולא פרע את המילה וכו'. פי' מי שמל ולא פרע את המילה כלומר לא קרע את העור וגילה את העטרה כאלו לא מל :
הדרן עלך ר' אלעזר
אם לא הביא. עז ותהלה לאל אבי. שית עזר גלילין. חלץ באזר וההלין. בפ' ר' אליעזר תולין :
ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט וכו' ואקשי' עלה השתא ר' אליעזר להוסיף באהל עראי מחמיר ואמר אין מוסיפין לכתחלה (שאי) [מאי היא]. דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו כו' ופקק זה כגון מסך לסתום בו חללו של חלון ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהלי עראי בתחלה ביו"ם ואין צריך לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביו"ם ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביו"ם ומפרקינן ר' אליעזר סבר לה כר' יהודה דתניא אין בין יו"ם לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש וזה שמתיר ר' אליעזר לעשות אהל לכתחלה ביו"ם לתלות המשמרת מפני שהוא מכשירי אוכל נפש כדי לשמר היין לשתות בשמחת יו"ם ונמצא ר' אליעזר מיקל מר' יהודה שר' יהודה אינו מתיר אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מעיו"ם אבל במכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ם כגון שימור היין וכדומה לו אוסר ור' אליעזר מתיר אפילו בזה. ואין הלכה

מסורת הש"ס

יבמות מז:

[תוספ' פט"ו]

[מנחות מב. תוספ' ברכות פ"ו כל הענין עד סופו]

הג"מ יעב"ץ ז"ל ניקד פה בחירי"ק

לעיל קכה: עירובין מד: סוכה כז:

[תוספ' סוכה פ"א לעיל קכה: וש"נ]

[תוספ' מגילה פ"א] ביצה כח. לו: מגילה ז: לעיל ס: קכד:

[עי' תוס' דפסחים סח: ד"ה מה ראיה רשות]

הגהות הב"ח

(א) גמ' העומדין שם אומרים כשם שהכניסו לברית כך תכניסו לתור' כצ"ל וכן כתוס': (ב) שם חלקנו צורנו צוה :

אלא אמר אביי *מדרבנן היא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול מנקיט אביי חומרי מתניתא ותני [ב]הגוד והמשמרת כילה וכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור [ג]אהלי קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת [ד]אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה: ואין נותנין לתלויה בשבת: איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא [ה]שימר חייב חטאת מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מתקיף לה רב יוסף אלמה לא הרי עיר של זהב דר"מ מחייב חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מאי היא °דתניא *לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצאה פטורה *ר"א אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה א"ל אביי מי סברת ר"א אדר"מ קאי דאמר חייבת חטאת אדרבנן קאי דאמרי פטור אבל אסור ואמר להו איהו מותר לכתחילה *[ו]משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד אמר רבה כוותי דידי מסתברא מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח הפסולת אף הכא נמי נוטל את האוכל ומניח את הפסולת אמר ר' זירא כוותי דידי מסתברא מה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף הכא נמי פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה תני רמי בר יחזקאל [ז]טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה בעא מיניה רב כהנא מרב כילה מהו א"ל אף מטה אסורה מטה מהו א"ל אף כילה מותרת כילה ומטה מהו א"ל כילה אסורה ומטה מותרת ולא קשיא הא דקאמר אף מטה אסורה כדקרמנאי הא דקאמר ליה אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל כילה אסורה ומטה מותרת כדידן אמר רב יוסף חזינא להו לכילי דבי רב הונא דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא רמיא *אמר רב משום רבי חייא [ח]וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו ואמר שמואל משום רבי חייא

(עירובין קב.)

בילת

רש"י

אלא אמר אביי מדרבנן. קאסרי לה חכמים דמתניתין דלא שבקינן ליה למיתליה למיעבד עובדא דחול: מנקיט. מלקיט: חומרי מתנייתא. כללות של ברייתות: חומר קשר כלומר כללות שמלא בברייתות בגוד לבדה ובמשמרת לבדה ובכילה לבדה ובכסא גלין לבדה ושכאן כולן הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרים לכתחילה בחומר אחד: הגוד. הוא עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנצים ועוברי דרכים ממלאין אותו יין או חלב במקום שתוקעין שם אהליהם ללון ושוטחין אותו ופיו מתוח ע"ג יתידות והרוח עוברת מתחתיו ומצטנן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: כילה. שיש [א] בגגה טפח: וכסא גלין. כמו מטה גללניתא דכירה (לעיל דף מז:) והוא שם מקום ומפרקין מטותיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן וחוזרין ומחזירין אותן: לא יעשה. דאהל עראי נינהו וכסא גלין נמי גזרה שמא יתקע בחוזק: אבל מטה. שלנו המחוברת ועומדת אם היתה זקופה או מוטה על צדיה מותר לנטותה ליסבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי דלא מידי עביד אלא ליתובא בעלמא: כסא טרסקל. כך שמו ובלעז פלודשטויי"ל ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה ליסב עליו נוטהו ויושב על ד' רגלים: ואסלא. עשוי כעין כסא טרסקל אבל עור הפרוש עליו נקוב לבית הכסא מותר לנטותו לכתחילה דהא עביד וקאי: שימר. נתן שמרים לתלויה וסינן: חייבת חטאת. דלאו תכשיט הוא אלא משוי: פטור. דתכשיט הוא ולכתחילה אסור דילמא שלפא ומחויא: יוצאה אשה. דמאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא: משום מאי מתרינן ביה. למשמר: משום בורר. דהאי נמי בורר הוא: כוותי דידי מסתברא. דאי אתרו ביה משום בורר התראה היא: דנוטל אוכל ומניח פסולת. *ולרבא ה"ה נמי דאי אתרו ביה משום מרקד הויא התראה אבל לרבי זירא אי אתרו ביה משום בורר לאו התראה היא דלא דמי לבורר שהאוכל למטה ופסולת למעלה מה שאין כן בבורר קטנית שהפסולת למטה: טלית כפולה לא יעשה. לשטוח טליתו על גבי ארבע יתידות לישן תחתיה וראשיו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והויא ליה לכתלים להגן מן החמה דהוי אהלא: כרך עליה. מבעוד יום: חוט או משיחה. ונתנה על הגג שעל הקנוף כשהיא מכופלת וכרך עליה חוט למשכה בו לפורסה לכאן ולכאן מותר למושכה בו בשבת דמוסיף על אהל עראי הוא ואינו כעושה לכתחילה: כדקרמנאי. הייגו גללניתא* שפורקה ומחזירה והוא שם מקום לשון אחר קרמנאי מוכרי בגדי פשתן מוכרין עליהן: כדרמי. כרך עליה חוט: כדידן. מטה שהיתה זקופה והוא מושיבה על רגליה: דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא. בלילי שבת ראשים פרוסות ולבקר ראשים מושלכים לארץ אלמא מותר לפורקה וה"נ מותר לנטותה: וילון. מסך שכנגד הפתח: מותר לנטותו. שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג:

כילת

תוספות

אלא אמר אביי מדרבנן. ואף על גב דתלא כוזא בסיכתא אפילו איסור דרבנן ליכא במילי דרבנן שייך שפיר לחלק אבל אי במשמרת מדאורייתא אסור אין שייך לחלק. מ"ר: כסא גלין. לא כפי' הקונטרס מטה גללניתא דשילהי כירה ואסור משום שמא יתקע דכולה שמעתא איירי באיסור אהל אלא הייגו [כעין] מטה שפורסין עליה עור ואסור משום אהל כשמושיב תחילה המטה ואחר כך פורס העור דהוי ממטה למעלה ואסור כדאיתא בבילה בפ' המביא כדי יין (ד' לג:) דפוריא אסור מלמטה למעלה. מ"ר: כסא טרסקל. יש בהן עור וכשרוצה לישב עליו נוטה העור ויושב על ד' רגלים כדפירש בקונטר' וכגון שהוא קבוע בכסא דאם לא כן היה אסור לנטותו כדאמר בפ' המביא (שם דף לג:) אמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי פירוש כשנותנין עצים מכאן ומכאן ונותנין עליהם עצים ארוכים ארכן לרחב של אלו ובמביא תחילה עצים שנותן למעלה ואחרי כן עצים שמכאן ומכאן אינו כן דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחריו הדפנות ושרי וכה"ג קרי מלמעלה למטה מלמטה למעלה אסור וכן ביעתא פירוש כשנותנין בילים ע"ג האסכלא שקורין גרדיי"ל וכשנותנין הבילים תחילה ואוחז כהן בידו עד שמביא הכלי תחתיהן שרי דהיינו מלמעלה למטה וכן קידרא שמושיבה על שתי חביות שצריך לאוחזה בידו ואחר כך לסדר תחתיה החביות וכן חביתא חביות שמסדרין באוצר ומושיבין אחת על גבי שתים וכן פוריא לפרוס העור תחילה באויר ואח"כ להביא המטה תחתיו ומיהו יש לפרש הך דשמעתא באינו קשור ומיירי כגון שעושה מלמעלה למטה אבל משמע דבכל ענין מיירי. מ"ר. וכל הנהו דאסרינן בבילה אומר ר"ת דדווקא דברים שיש להם מחילה עד לארץ אבל להושיב הקדרה על טרפיד בי"ט שרי אפילו מלמטה למעלה להביא הטרפיד תחילה ואחר כך להושיב הקדרה וכן להושיב השולחן על גבי ספסלין וביעתא וקידרא וחביתא ופוריא י"ל שיש להם מחילה. מ"ר: מי סברת דר' אליעזר קאי אדר"מ כו'. °לא ידע רבי מאי קמשני*): מה דרכו של בורר. לא תקשה אההיא דשילהי כלל גדול (לעיל דף עד.) כמו שפי' שם (בד"ה בורר ואוכל): כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה. כגון ששייר בה טפח דבענין אחר לא הוה שרי כדאשכחן בפרק בתרא דעירובין (דף קב.) כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פושטת דמוסיף על אהל עראי הוא אי נמי כריכת חוט או משיחה מועלת בלא שייר בה טפח: בעא מיניה רב כהנא מרב כו'. ונראה לר"י ששאל לו סתם בכל כילות אם הם מותרות אמר ליה אפילו מטה יש מהן שאסורות הדר בעא אם כל מטות אסורות אמר ליה אף כילות מותרות אמר ליה כיון שאין אתה מחלק בשניהם מהו להשוותן כילה ומטה ובמקום שאסור בזה כנגדו אסור בזה א"ל כילה אסורה ומטה מותרת וכן יש לפרש ההיא דפרק אלו טרפות (חולין דף נג.) יש דרוסה לחתול א"ל אף לחולדה יש דרוסה יש דרוסה לחולדה א"ל אף לחתול אין דרוסה לחתול ולחולדה יש דרוסה או אין להם דרוסה א"ל לחתול יש דרוסה ולחולדה אין דרוסה ומפרש התם דבגדיים וטלאים יש דרוסה לחתול ולא לחולדה ובאימרי רברבי אין דרוסה אפילו לחתול ובעופות יש דרוסה אפילו לחולדה ויש ליישב כעין שפירש הר"ר יצחק בן ר"מ (פי') התם שכשהיה עוסק באימרי שאלו אם יש דרוסה לחולדה וכן כולם. מ"ר: אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל. הוה מצי למימר כי ההיא דשניגו בסמוך לכילי דבי רב הונא וי"ל כדרמי בר יחזקאל הוו:

*) [נ"ל פירושו דאף אם לא קאי אר"מ מ"מ הדבר תמוה איך יחלקו בסברות רחוקות כ"כ אם לא שלא ידע ר"א מסברת ר"מ כלום וזהו כוונת התוס']

שאין

עין משפט נר מצוה

ב א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יז ופכ"ב שם הלכה כח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שטו סעיף ג ד ו ט:

ג ג מיי' פכ"ב שם הלכה כז:

ד ד מיי' שם הלכה כח סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

ה ה מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד סמג שם.

ו ו מיי' שם הלכה יא ופכ"א הלכה יז סמג שם:

ז ז ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כט סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף י:

רבינו חננאל

הלכה כר' אליעזר: מתני' וחכ"א אין תולין את המשמרת ביו"ט. איבעיא לן תלא מאי וסליקא חיובא מדרבנן (ובלבד) שלא יעש' בדרך שהוא עושה בחול. מנקים אביי חומרי מתנייתא ותני הגוד והמשמרת כילה וכסא [גלין] לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור כלומר איסורא דרבנן. אהל קבוע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת אבל המטה והכסא והטרסקל והאסלא מותר לנטותו בתחלה. פי' משמרת הא דאמרן והיא מסננת של יין. גוד הוא חמת מים. בלולב [וערבה] (הגזול)(דף מח) משכיה דההוא גברא דעבדינן ליה גודא. ומלינן ביה מיא והולכי דרכים נועצים יתידות בארץ וקושרין (אחת) [אותו] זה בחוטין עבין ותולין אותו באלו היתידות להצטנן מימיו. כילה שיש בגגה טפח כסא גלין הוא של חוליות. טוענין עליו קרשים ויושבין עליו וכשעומדין פורקין אותו מטה כגון הא דידן ולא ברירא לן מלאכתה אלא דברים מוכיחין שהיא מטה (גיליתא) [גללניתא]. והכרעים שמחזיר רפויין הן ולפיכך היא מותרת כדאמרינן (לעיל מז ע"ב) אם היה רפוי מותר. ולגבה היא עשויה במסמרים והיא זקופה ומרביצה לישן עליה הואיל ולגבה עשויה אינה חשובה כאהל וכן כסא לשבת בו וזה שאמר גורר אדם מטה וכסא וספסל שלשתן טעם אחד הן. טרסקל הוא קערה פשוטה כגון שלחן קטן וכדתניא ר' יוסי בר' יהודה נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו גם זה לגביו עשוי לאכול בו. או לתת בו חפצים. אסלא הוא ספסל של ברזל. דתנן האסלא טמא המדרס וטמא מת (פרשה) [ופירושו] היא טמאה מדרס. והברזל טמא טמא מת. וספסל זה של ברזל. ועליו עור נטוי לישב עליו. ותנן עור האסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח ואמרינן בתחלת עירובין מאי עור אסלא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עור אסלא עור כסא של בית הכסא והוא שאמרנו ספסל של ברזל נטוי עליו עור נקוב באמצע כשיעור סיט הן חסר הן יתר ויושב עליו אדם ותחתיו גרף כדי לקבל בו הרעי לפיכך נקרא עור כסא של בית הכסא אלו כולן מותר לנטותן בתחלה. ואין נותנין לתלויה בשבת ר' אליעזר דתני ונותנין לתלויה בשבת סבר מותר לשמר בתחלה בשבת וחכמים אוסרין ואיבעיא לן אליבא דרבנן שימר מאי ואמר רב כהנא חייב חטאת ופי' שימור בשוגג חייב חטאת דלא אשכחן במזיד בשבת חייב חטאת. אלא כל שהוא בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב מיתה ועל זה הטעם אמרו משום בורר' ר' זירא אמר משום מרקד. סבר בורר ומרקד שניהן אבות מלאכות הן ובורר ומרקד כעין דבר אחד הן ולא נחלקו בשמותן אלא מפני שהיה במקדש ולמה (רבא) [רבה] ור' זירא אלא להודיעך שאם התרו בו משום מרקד אליבא דרבה אינו חייב וכן אליבא דר' זירא אם התרו בו משום בורר. והלכתא כר' זירא: תאני רמי בר יחזקאל טלית כפול לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. פי' אדם שקפל טלית וקשרה בין ב' כתלים והדביק קצוות הטלית בארץ ונכנס לישן תחתיה בגגה כאמצע ושופעת ויורדת למטה בארץ כמלוא קומת אדם ברוחב אהל עראי הוא. ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות משלשה לפיכך פטור אבל אסור. ואם היו עליה חוטין מאתמול ונטה אותה מותר. והא דבעי רב כהנא מרב כילה מהו א"ל אף מטה אסורת מכלל שגם כילה אסורה פי' מטה דקרמינא. היא מטה של פרסיים. ורב לטעמיה דאשכחינן בסוף כירה רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מטה של פרסיים בשבת חייב חטאת ומסתברא דהאי מטה של פרסיים לא יתכן לו להחזירה אלא אם יתקע לפי שמלבנותיה וכרעיה דחוקין ואינן נשלבין אלא אם יתקע בהן וכיון שתקע בהן חייב כולה היא כילה שיש בגגה טפח או בפחות משלשה סמוך לגגה טפח. שמצינו באהלי טומאה טפח והנה נטה אהל

רב נסים גאון

פרק ר' אליעזר אומר תולין: אבל מטה כסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה. משכחת לה בעירובין בפרק מבוי (דף י) מאי עור אסלא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עור כסא של בית הכסא: כשנכנסו

מסורת הש"ס

[לקמן קמ.]

[לעיל נט: תוספ' פ"ה]

עדיות פ"ב מ"ז

[עי' תוס' לעיל עג: ד"ה משום ותוס' ב"ק ב. ד"ה ולרבי אליעזר]

[נ"ל ולרבה]

[עי' לעיל מז:]

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה כילה שיש בגגה טפח. נ"ב אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו דוקא שאין בגגה וכו' סמוך לגגה טפח:

גליון הש"ס

גמ' דתניא לא תצא אשה. ע"ל סב ע"א: תוס' ד"ה מי סברת וכו' לא ידע. כעין זה לעיל קיח ע"ב תוד"ה אלו הים וש"נ:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ל טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יא:

ט ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה לא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מ:

י ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף מא:

יא ה ו מיי' שם הלכה לב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יב:

יב ז מיי' פכ"ו שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סי' שח סעיף טז:

יג ח מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ב:

יד ט מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הלכה ו ופי"ג מהל' כלים הלכה א ב:

*כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה אמר רב ששת בריה דרב אידי לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסורה וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסור[א] ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח אבל יש בשיפועה טפח *שפועי אהלים כאהלים דמו ולא אמרן אלא דלא נחית מפוריא טפח אבל נחית מפוריא טפח אסור: *ואמר רב ששת בריה דרב אידי האי סיאנא שרי והאיתמר סיאנא אסור לא קשיא הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח אלא מעתה שרביב בגלימא טפח ה"נ *דמיחייב *אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזי הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבת וחדא בתורה שלח ליה הא דתניא גוד בכיסנא מותר לנטותה בשבת אמר רב לא שנו אלא בב' בני אדם אבל באדם אחד אסור אמר אביי וכילה אפילו בי' בני אדם אסור אי אפשר דלא מימתחא פורתא אידך מאי היא דתניא *)כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה שתים אסור רב אמר אפילו אחד נמי אסור גזירה שמא יתקע תורה דאמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר °והפלא ה' את מכותך *הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר °לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא הוי אומר הפלאה זו תורה ת"ר *כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר °הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכתיב °ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקץ דבר ה' זו נבואה ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין אם טהורה היא ואם טמאה היא בהדיא כתיב ביה °מכל האוכל אשר יאכל אלא לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא ואין מבין °הא נמי מתניתין היא כדתנן *השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחילה מסתפקא להו הא דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה ותיהוי פת ראשונה א"ל לא אמרינן ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה *דתניא יכול יהו כל הכלים מיטמאין באויר כלי חרס ת"ל כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל °אוכלין (א) מטמאין באויר כלי חרס ואין כלים מטמאין באויר כלי חרס תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר °כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו

הלכה

*) [ערוך פי' כירה זו כלי מתכת הוא וכל זמן שתורת כלי עליה מותר לטלטלה לצורך מקומה לפיכך אם אחת מירכותיה נשמטה עדיין היא כלי שיכולה לעמוד בשלש אבל אם נטלו שתים בטלה מתורת כלי שאינה יכולה לעמוד בשתים]

תורה אור: דברים כח · ישעיה כט · עמוס ח · שם · ויקרא יא · דברים לא

שאין בשיפועה טפח. הרבה יש תימה (ד) איך יתכן זה דא"כ למה הוא ראוי אם נכל השיפוע אין טפח ויש לפרש כגון שהסדין שפרוס על הכילה מונח על גבי קנים מרובים ולא פשטו הסדין היטב ומונח וטפל בין קנה לקנה כעין שורות דיש עכשיו בין כל קנה שיפוע ואין באותו שיפוע טפח ודוחק וי"מ שאין בשיפוע טפח בגובה י' דבשילא השיפוע טפח אין משם עד למטה גובה י' דלא חשיב אהל כדאשכחן בפ"ק דסוכה (דף י') דבכילה כי הך מותר לישן בסוכה דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר לישן בכילת חתנים אע"פ שיש לה גג והוא שאינה י' טפחים ואין נראה לר"י דודאי נהי דגבי סוכה לא חשיב אהל וכן לגבי ק"ש כדאיתא התם (דף י:) מיהו לגבי שבת חשיב ואסירי שהרי משמרת וביעתא וקידרא ותביתא אסירי משום אהל ולא משמע שיש בגובהן י' טפחים. מ"ר. ועוד קשה מדלקמן גבי כפיפה מצרית ובשם רבינו שמואל פי' דל"ג להאי לישנא כלל שיפועי אהלים כאהלים דמו דבסוף פ"ק דסוכה (דף יט:) מסקינן דשיפוע אהלים לאו כאהלים דמו ואי משום הא לא איריא דיש לפרש דהתם באין בשיפועו טפח והכא כשיש בשיפועו טפח:

הא דמהדק. פירש ר"ח שאינו נכפף דאז נראה כעין אהל דלא מהדק שהוא נכפף ואז אין נראה כעין אהל:

דבר ה' זה הקץ. דכתיב גבי גלות שבעים לכלות דבר ה' מפי ירמיה (עזרא א). מ"ר:

ולישלח

כילת חתנים. לא דמיא לשאר כילות שאר כילות פרוסות על גבי קינוף שהיא לד' רגלים ויש לה גג דהוי אהל ושל חתנים על גבי נקליטין שאינם אלא שנים באמצעית המטה וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו וטפל לכאן ולכאן ואין לה גג טפח הלכך לאו אהל הוא: בפחות מג'. שהיא הולכת ומתפשטת למטה: ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח. שאין כל צד וצד (ג) נפשט למטה להתרחק טפח מכנגד אמצעיתו דהיינו שאין ברחבו למטה טפחיים וכילת חתנים אינה עשויה לישן תחתיה: אבל נחתא מפוריא טפח. ההוא טפח הוה קיר לאהל והמטה נעשית לו גג: כייאנא. כובע של לבד פלטר"ן: אסור. לצאת בו בשבת ולקמיה מפרש ואזיל: הא דאית ביה טפח. שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהלא: אלא מעתה שרביב בגלימיה טפח. הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף(ג) והרחיקה להלן מראשו טפח: אלא. טעמא לאו משום אהל הוא אלא משום שלא יגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ארבע אמות הלכך מיהדק בראשו שפיר שרי לא מיהדק אסור: תרתי בשבת וחדא בתורה. שהיית רגיל לומר שני דברים משמו בהלכות שבת ואחת בתורה כדלקמן: גוד בכיסנא. גוד ברצועותיו ומונח על מקום קבוע שלו: מותר לנטותו בשבת. והא דאמרן לעיל פטור אבל אסור היכא דלא הוי מתוקן בכיסנין: בב' בני אדם. לא מימתח ליה שפיר: באדם אחד. ממתח ליה שפיר שמותחו על יתד זו וקושרו בה וחוזר ומותחו על זו וקושרו בה כך פירשו רבותי וכן מצאתי בתשובת הגאונים ואיני יודע מהו: אידך. דשבת מאי היא: מירכותיה. פטפוטים שלה כעין רגלים: שמא יתקע. כשמחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה אבל *(ת"ק) היכא דלא נשמטה אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי: הפלא ופלא. סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו: בכרם. על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם: זו הלכה. כדכתיב (דברים ה) [להגיד לכם] את דבר ה' דהיינו תורה: זו נבואה. כדכתיב (הושע א) דבר ה' אשר היה אל הושע וגו': זה הקץ. °לא ידענא מהיכא: בהדיא כתיב. ותורה שבכתב הרי כתובה ומונחת יקראו ויראו: שהתנור תחלה. שנטמא מן האויר כדכתיב (ויקרא יא) אל תוכו והוא חוזר ומטמא אוכלין שבתוכו מן האויר: כמאן דמלי טומאה. כשנפל השרץ באוירו דהא בלא נגיעה מטמא והלכך כמאן דמלי טומאה הוא ותהוי פת ראשונה: לא ס"ד. למיהוי כמאן דמלי טומאה: דתניא יכול יהו כל הכלים טמאים מאויר כלי חרס. שאם היה כלי אחר בתוכו שיטמא מחמת השרץ שבאויר החיצון או מחמת שיטמאנו אויר כלי החיצון שהוא טמא: תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא. וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל: אוכלין ומשקין שבתוכו טמאים ולא כלים שמע מינה תרתי חדא דלא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה דאם כן אם כלי שטף הוא הפנימי שמטמא מגבו יהא טמא דהא נגע בטומאה אלא לא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה ואוכלין ומשקין שבחילון הוא דמטמאי מחמת הכלי שהכלי ראשון והם שניים אבל כלים לא דהוא"ל דאין טומאה זו באה אלא מחמת הכלי אשמעינן האי קרא שאין כלי שאינו אב הטומאה מטמא כלי:

הלכה

מסורת הש"ס

עירובין קב: ע"ש לעיל מט: ע"ש

[סוכה יט:]

עירובין קב: וסם

[תמורה ג: מכות יג: ע"ש]

[תוספ' עדיות פ"א]

עיין רש"ל.

פסחים כ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אוכלין ומשקין מטמאין באויר: (ב) רש"י ד"ה ולא אמרן כו' לד ולד נפשט למטה: (ג) ד"ה אלא מעתה וכו' מתעטף בה על ראשו והרחיקה: (ד) תוס' ד"ה שאין וכו' תימה. נ"ב ובעירובין דף קב תירץ רש"י על זה כעין תירוץ שכתבו התוס' כאן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא אמרן אלא שאין בש"ע אבל יש בש"ע שפועי אהלים כאהלים דמו) תא"מ וכ"ב הרמב"ם ל"ג לה (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' שטו ס"ק כח):

גליון הש"ס

גמ' הא נמי מתני' היא עי' חולין קי ע"א תוד"ה דתנן הככר: רש"י ד"ה זה כו' לא ידענא. עי' ברכות כט ע"ב רש"י ד"ה כמאן שמעת ליה וש"נ:

רבינו חננאל

קבוע וחייב חטאת במטה של פרסיים כדאמרן תוב בעא מיניה כילה מהו וא"ל אף מטה מותרת מכלל ששתיהן מותרות כילה שאין בגגה טפח ויש עליה חוטין קשורין מאתמול והוא כגון הטלית שאמר רמי בר יחזקאל ומטה היא גליתא מטה שהמחזירה אין צריך לתקע שלבנותיה וכרעיה אינן דוחקות ורפוין נכנסין ויוצאין. תוב בעא מיניה כילה ומטה מהו. א"ל כילה אסורה ומטה מותרת. פי' כילה אסורה שיש בגגה טפח. ומטה מותרת כדידן. והיא מטה גליתא שהיו מחזירין אותה בשבת בבית רב חמא ומפורש בסוף פרק כירה. והני כילי דבי רב הונא ודבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דהוו מאורתא נגידין ובצפרא חביטא רמיין. יש מי שאומרים משלבות היו בארץ שאסור לטלטלן בשבת ואנו קבלנו מרבותינו כי נטויות היו מע"ש ומשוכות למעלה כמין כפולות ובבקר הי' משפיעין ומשרבבין אותן למטה ונמצאו מוסיפין כחכמים שחולקין על ר' אליעזר ואומרים מוסיפין באהלי עראי בשבת ואין צ"ל ביו"ט וכדאמרינן בהמוצא תפילין הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דבימאמא בעי טולא ובליליא בעו אוירא אתו לקמיה דרב א"ל זיל כרוך (פוריא) [בודיא] ושייר בה טפח ולמחר פושטה דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי. ובתרה א' הא שמעתא דשמואל כילת חתנים וכו' שמעינן מינה דכולהו חד טעמא אינון אמר רב משום ר' חייא וילון פי' פרוכת מותר לנטותו ומותר לפרקו וזה בזמן שכרוכין עליו ב' חוטין או משיחות דלא גרע מטלית כפולה כילת חתנים כדאמרן שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ונם אינה יורדת למטה מן המטה טפח. צ"ע שכעין שמועה זו בפרק מי שהוציאוהו גוים: גמ' פעם אחת לא נכנסו לנטל עד שחשכה ונתקשה בעינינו הדבר מכמה פנים וכולן נכוחים למבין. ועוד מפני מה כשנתפרקו אפי' על הארץ למה מניחין אותן ובין לצורך גופן ובין לצורך מקומן שרי. ואנו פירשנו מה שקבלנו. ולפי שהוא מלאכת שמים הזכרנו דברים ודברי זולתנו שאמרו מוסלות ומושלכות לארץ היו לא כתבנו הפירכא שעל הדברים הללו. וראינו סיוע על הטעם שהזכרנו כי קבלנוהו וסוגיין של דברים הללו בפרק המוצא תפילין שנזרום רבותינו בענין תוספת אהלים. כלומר מעט אחד הן. ולולי כן הקושיא היה מקשה מהן: סיינא. כובע שמשימין בני אדם בראשיהן יוצא כמין פסל מן הראש כשיעור טפח הן יתר. ואנן ראינוהו פעמים רבות ועושין אותו להאהל על הפנים שלא יכם השמש. וכשהוא מהודק ביותר ואינו נכפף כבגד חשוב כאהל ואסור: הא דתנן גוד בכיסנא מותר פי' חמת שיש עליה חוטין או משיחות קשורין מצדדיה מותר לנטותה בשבת באותן היתידות המוכנין לה. אמר רב בשני בני אדם מותר אבל באדם אחד אסור. כי צריך לתת חוטי הצד האחד ולפיכך אסור שנמצא נוטה אהל. וזה שאמר אביי בכילה שיש בגגה טפח שאסור לנטותה בשבת אפילו בעשרה בני אדם אי אפשר דלא מימתחא ביה פורתא פשוטה היא. והא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה ב' אסור לטלטלה. כירה זו כלי מתכות היא וכל זמן שתורת כלי עליה מותר לטלטלה לצורך מקומה. לפיכך אם נטלה אחת מירכותיה עדיין כלי היא שיכולה לעמוד בג' אבל אם ניטלו ב' בטלה מתורת כלי שאינה יכולה לעמוד בשתים. רב אמר אפילו אחת אם ניטלה אסור לטלטלה גזירה שמא יתקע והלכתא כרב: אמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך וגו' ושאר השמועה פשוטה היא. והא דרב אדא בר אהבה דאמר ליה לרבא ליחזייה לתנור כמאן דמלי טומאה

רב נסים גאון

כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה. כבר פירשו בברכות בגמ' דבני מערבא וכי כרם שם אלא אלו תלמידי חכמים שהם עשוים שורות שורות ככרם:

הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד: תניא רבי יוסי בן אלישע אומר אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל *שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל שנאמר °שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו בונה ציון בדמים וירושלים בעולה ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו וגו' *רשעים הן אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם לפיכך מביא הקב"ה עליהן ג' פורעניות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר °לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער *ואין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל שנאמר °ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סגיך ואסירה כל בדיליך ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה וגו' *אמר עולא אין *ירושלים נפדה אלא בצדקה שנאמר °ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי *גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב ואצרוף כבור סגיך אי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתיב °הסיר ה' משפטיך פנה אויבך אמר רבי מלאי משום ר"א בר' שמעון מ"ד °שבר ה' מטה רשעים שבט מושלים שבר ה' מטה רשעים אלו הדיינין שנעשו מקל לחזניהם שבט מושלים אלו ת"ח שבמשפחות הדיינין מר זוטרא אמר אלו תלמידי חכמים שמלמדים הלכות ציבור לדייני בור אמר ר"א בן מלאי משום ר"ל מאי דכתיב °כי כפיכם נגואלו בדם ואצבעותיכם בעון שפתותיכם דברו שקר לשונכם עולה תהגה כי כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינין ואצבעותיכם בעון אלו סופרי הדיינין שפתותיכם דברו שקר אלו עורכי הדיינין לשונכם עולה תהגה אלו בעלי דינין ואמר רבי מלאי משום ר' יצחק מגדלאה מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין דכתיב °ולקדקד נזיר אחיו ר' יוסי בר' חנינא אמר אף הן לא טעמו טעם יין דכתיב °וישתו וישכרו עמו מכלל דעד האידנא לא (הוה שיכרות) ואידך שיכרות הוא דלא הוה שתיה מיהא הוה ואמר רבי מלאי בשכר °וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו: שלחו ליה בני בשכר ללוי כילה מהו כשותא בכרמא מהו מת בי"ט מהו אדאזיל נח נפשיה דלוי אמר שמואל לרב מנשיא אי חכימת שלח להו שלח להו כילה חזרנו על כל צידי כילה ולא מצינו לה צד היתר ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל לפי שאינן בני תורה כשותא בכרמא עירבובא ולישלח להו כדר"ט דתניא *כישות ר' טרפון אומר אין כלאים בכרם וחכמים אומרים כלאים בכרם וקי"ל *כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל לפי שאינן בני תורה מבריז רב האי מאן דבעי למיזרע כשותא בכרמא ליזרע רב עמרם חסידא מנגיד עילויה רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך וליתן ליה לגדול נכרי אתי לאיחלופי בישראל מת שלח להו מת לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני איני והאמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אסי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא

הלכה ברורה. בטעמים שלא יהא בה מחלוקת: ג' עבירות. בשחד ישפוטו במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו: ג' פורעניות. שדה תחרש עיין תהיה ולבמות יער: ויועציך כבתחלה. ואחר כך יקרא לך עיר הצדק לשרות בה שכינה: אי בטלי יהירי. ישראל מתייהרים בבלורית ובמלבושי יהירות כפרסים הללו: בטלי אמגושי. יבטלו מסיתים ומדיחים המשניאים אותנו: סגיך. הם גסי הרוח שמגדלין עצמן לשון ישגה מאד (איוב ח) ואח"כ ואסירה כל בדיליך אלו אותם המבדילים שונאי ישראל מן הקב"ה בשקריהם ובפחזותם: בטלי דייני. רשעים מישראל שמטין דין: בטלי. מעל ישראל: גזירפטי. נוגשי שוטרי עובדי כוכבים: שנעשו מקל לחזניהם. לשמשיהן נותנין יד והוין להן לחזק לומר לא אהיה שליח ואזמין את פלוני לב"ד אם לא תרבה שכר ואחר פסק דין לא ארדנו ליכנס למשכנו: שבט מושלים. מקל אגרופין של מושלים היינו דיינים רשעים שת"ח שבמשפחותם להם למקל ולאגרוף שעל ידיהם היו מעמידין אותן ומחפין עליהם ועושין סניגרון לדבריהם: לדייני בור. שבהבטחת אותן ת"ח מעמידין דייני בור לדון את כל הבא והרבה דינין שאין נמלכים בהן ומטין אותן: כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינין. שכפיהן פשוטין לקבל שוחד ומטין את הדין ונוטלין ממון מן הבעלים שלא כדין ונותנו לשכנגדו והרי הוא כנוטל נשמתו: סופרי הדיינין. שכותבין שטרות של רמיה: עורכי הדיינין. מלמדין את בעלי דינין לטעון: עמו. מכלל דעד השתא לא: זכה לחשן המשפט. שכנגד הלב שהיה גדול ממנו וקודם למשה נגלית שכינה על אהרן כדכתיב (שמואל א ב) הנגלה נגליתי אל בית אביך ואמרה לו נבואה של מצרים הכתובה (ביחזקאל כ) עד וימרו בי ואעפ"כ לא נתקנא בו בזאת: בני בשכר. שם מקום: כילה מהו. לנטותה בשבת: כשותא. הימלון שגדל על הגא מהו בכרמא ירק הוא וכלאים בכרם או אילן הוא ואינו כלאים בכרם: ולישלח להו. צד היתר בה: כדרמי בר יחזקאל. כרך עליה חוט או משיחה: ומשני לפי שאינן בני תורה. ומקילי טפי: עירבובא. כלאים: וקי"ל. בברכות בפרק כיצד גבי ערלה וה"ה לכלאים שאף היא מצוה התלויה בארץ ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ: יהיב פרוטה לתינוק נכרי. בחוץ לארץ שרי ומיהו כל כמה דאפשר משני שלא ילמדו להקל: ולא

ולישלח להו כר"ט. הא לא פריך לישלח להו כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דשמא הם לא שאלו כשותא בכרמא מהו אלא היכא שעשה כדין איסור כלאים ג' מינים כאחד ועוד שמא לא ס"ל כר' יאשיה ואע"ג דקי"ל כר' יאשיה בספ"ק דקדושין (דף לט·) א"ל לא להריתו [לא] קי"ל כר' יאשיה ואמר נמי בברכות פרק מי שמתו (דף כב·) נהוג עלמא כתלת סבי כר' אילעי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כר' יהודה בן בתירא בדברי תורה מיהו י"ל שלא היו סבורין כן דהא קאמר נמי נהוג כרבי יהודה בדברי תורה ואפ"ה פליגי עליה אמוראי טובא בשמעתא דהתם וקאמר נמי כרבי אילעי בראשית הגז דאמר אינו נוהג אלא בארץ ואפ"ה אמרינן בחולין בשילהי פ' הזרוע (דף קלו·) אמר רב חסדא האי טבחא דלא מפריש מתנתא ליהוי בשמתא דה' אלהי ישראל ואמר נמי דרבא קנים אטמא ואפילו רב נחמן גופיה דאמר נהוג עלמא כתלת סבי אמר התם דקנים גלימא וא"ת נהי דלא ס"ל כר' יאשיה מ"מ לישלח להו כרבי יאשיה דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל וי"ל דלא שייך למימר הכי אלא במין של איסור דהמתירו חושבו מין היתר בארץ הלכה כמותו בחו"ל אבל בדבר שאינו תלוי אלא בזריעה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בהא לא אמר הלכה כמותו בחו"ל. מ"ר:

רב עמרם חסידא מנגיד עלה רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לנכרי כו'. קשיא לי אמאי הא אמרינן לעיל דהלכה כר"ט דמיקל בחו"ל וצריך לומר דבמקומם לא היו בני תורה:

וליתן ליה לתינוק ישראל. אומר רבי שקבלה הוא בידינו שזה המקשה רב אחא בר יעקב והיינו הא דאמר בעירובין בשילהי בכל מערבין (דף מ: ושם) גבי ברכת זמן על הכוס ביוה"כ דמפרש התם דלא אפשר דהיכי ליעביד כו' ליתביה לתינוק לית הלכתא כרב אחא בר יעקב דילמא אתי למיסרך ולא מצינו במקום אחר דאית ליה לרב אחא האי סברא וי"מ דהוא ההוא דפ' בתרא דנדה (דף סז:) דאתקין ביממא דתמניא משום גנבי ולא חיישינן לסרך בתה במקום נורך ולא נהירא דמאי שנא דנקיט טפי רב אחא בר יעקב מכל שאר אמוראי דהתם ועל ההיא דהתם אומר ר"ת שמותר ליתן לתינוק לשתות כוס של ברכה כי מיקלע מילה ביוה"כ ולא חיישינן דילמא אתי למיסרך כיון שאין זה מנהג [בקבוע] ולא דמי לכוס דיוה"כ דאי הוו יהבי ליה אתי למיסרך אף כשיהיה גדול כיון שעושין מנהג לשתות בכל שנה ושנה ביוה"כ:

י"ט

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ט סמג לאוין רו טוש"ע ח"מ סי' ח סעיף ג:

כ"ג הרש"ל והריטב"ן מחקו

טז ב מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה א סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רמז:

[גיר' הערוך ערך גז ז' גאזי דפאמי פי' סריסי ושוטרי השרים ובערך יהיר גרס גזירפטי פי' רשעים]

רבינו חננאל

ותהוי פת ראשונה הכא הוא מפורש בפסחים בסוף פ"א: וזה שהשיב רב מנשיא לבני בי בשכר על הכילה ועל הכשות בכרם ועל המת ביו"ט כולן לאיסור לפי שאינן בני תורה. מהא שמעינן שאפילו דברים המותרים כגון אלו וכדומה להן המסורין לעם הארץ אין אדם רשאי להורות להן להיתר אלא יחמיר עליהן

מסורת הש"ס

[במות סג. ע"ש ב"ב ח. ע"ש]

[יומא ס:]

סנהדרין לח·

[צ"ל ישראל וכ"א ברמב"ם ובטור וע"ע מ"ש על הגליון סנהדרין לח.]

[תוספ' סוף פרק ג דכלאים]

נדרים לו·

יז א מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכו סעיף א:
יח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
יט ג מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף לט:
כ ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לא וסי' יג סעיף א:
כא ה מיי' פ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ד:
[וע"ע תוס' ביצה ו. ד"ה והאידנא]
כב ו מיי' פ"ז שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סי' תקלג סעיף א:
כג ז מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ג טוש"ע שם סי' שיד סעיף יא:
כד ח טור א"ח סימן שלט:
כה ט מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד ופכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף ט:
כו י מיי' פ"ח שם ופ"ג מהלכות י"ט הלכה יז סמג שם טוש"ע שם סעיף טו:
כז כ ל מ נ מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד ופכ"א הלכה יז סמג שם טוש"ע שם סעיף י וי"א:
כח ס ע מיי' פכ"ב שם הלכה לג טוש"ע שם סעיף יב:
כט פ מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יג:
ל צ טוש"ע שם סימן שיט סעיף יג:
לא ק שם סעיף יד:

יום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ובביצה (ד' ו') מסקינן בתר הך מילתא אמר רבינא האידנא דאיכא חברי חיישינן פירוש ולא יתעסקו בו ישראל פן ילוו עליהם חברי לעשות מלאכה ביו"ט כיון שרואין שעושין בשביל מת ומעשה היה והוליכו מת חוץ לתחום ביו"ט והלכו אחריו בסוסים להתעסק במת וכעס ר"ת אף על ההולכים ברגל בלא סוסים ושמע רבי דטעמו משום דמסיק רבינא האידנא דאיכא חברי ולדידן אע"ג דליכא למיחש יש לאסור כיון דמסיק הכי גם יש לירא פן ילוו השרים להתעסק במלאכתן ולכתוב מה שהם רוצים ושלא להם ר"ת בני בשכר אינם בני תורה בני מלאון (ז) (אותה העיר) בני תורה*:

ציצית חשיבי ולא בטלי. שאינם מבוטלין לפי שחשובים הם בעיניו שדעתו ליתן בטלית ג' רביעית כך פי' ר"ת: הא לא חשיבי ובטלי על זה סמך רבי להניח באבנטו רצועות התלויות בו ויש שקושרים בהם בתי שוקים דבטלי דלא חשיבי כולי האי: **מאי** שנא מהא דתניא כו'. פי' [וס"ל כרבי יוסי בר' יהודה דאמר מערימין] לעיל בכ' כל כתבי (דף קיז:):

****תלא** דבישרא כו'. לא כפירוש הקונטרס דפי' בשר מליח שתלו ליבשו דהל"ל הא בפרק מפנין דמה שייך הכא ועוד למה מזכיר תלא ועוד מוכח לעיל בפרק מפנין (דף קכח.) דדג מליח כמי חזי לאומצא ועוד דהכא בטלטול איירי ואמרינן לעיל דרב במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש ונראה כפי' הערוך דמשום תלא נקטיה ובלא בשר אלא תלא דבשרא לא ממאיס ושרי לטלטולי ושל דגים מאיס והוי מוקצה מחמת מיאוס והשתא אתי שפיר באיסור דתלא כעין כישא דירקא ור' פי' לנו דלתלא דבשרא רגיל להיות בו תורת כלי אבל של דגים לא ולא משום מוקצה מחמת מיאוס דלא איירי שמעתין במוקצה מחמת מיאוס. מ"ר: אבל

ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ואתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו ביה עממין *ואמר רבא מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו ביו"ט שני של ראש השנה מה שאין כן בביצה לפי שאינן בני תורה: א"ר אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לרה"ר בשבת ואינו חושש מ"ש מדרב הונא *דאמר רב הונא אמר רב היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהילכתה בשבת חייב חטאת ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי אמר (א) רבה בר רב הונא מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים אמר רב אשי והוא דתלה בה רמונים מאי שנא מהא דתניא *מטילין שכר במועד לצורך המועד שלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים אע"פ שיש להן ישן מערים ושותה מן החדש התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי צורבא מרבנן ורב הונא ב"ר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר' חלוון שמיה דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר לאצנועיה קמיכוינא ואזיל ונאים במברא ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר אנא למינם קמיכוינא אמר להו הערמה קאמרת הערמה בדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה: **מתני'** נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין [א] בסודרין *ובכפיפה מצרית *ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין אנומלין בשבת ר' יהודה אומר בשבת בכוס ביו"ט בלגין ובמועד בחבית רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין: **גמ'** *אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל אומר טורד אדם חבית של יין ינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש תרגמה זעירי בין הגיתות שנו: מסננין את היין בסודרין: אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא: ובכפיפה מצרית: אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח אמר *רב האי *)פרונקא אפלגיה דכובא שרי אבוליה כובא אסור אמר רב פפא לא ניהדק איניש (ג) **)ציניתא בפומיה דכוזני דחביתא משום דמיחזי כמשמרת דבי רב פפא שאפו שיכרא ממנא למנא (ג) אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא האיכא ניצוצות לבי רב פפא לא חשיבי: ונותנין ביצה במסננת: תני יעקב קרחה לפי

*) [עי' תוס' ביצה לב: ד"ה מלמטה למעלה] **) גי' הערוך בערך צבת א' לא נהדק איניש צבתא אפומא דכוזיתא

. אם חל י"ט בע"ש ומת בו ביום ומפני שלא יוכלו להתעסק בו למחר התירו לקוברו ע"י עממים: אי מלאחריה. והוא מת בשבת ומפני שנסתאה כבר והיה מסריח התירו: מת ביו"ט ראשון כו'. מת שנסתאה כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט: מה שאין כן בביצה. דאין ר"ה שוה לימים טובים של גליות דאילו ר"ה אמיר יו"ט שני דיליה ונולדה בזה אסורה בזה: מתעטף אדם בכילה. שהוא כסדין ומתעטף בה דרך מלבוש: וכסכסיה. רצועות התלויות בה ולא אמרינן הך רצועות לאו לצורך עיטוף נינהו והוה משאוי הואיל שאין כיסכסין עשויין אלא לנטותה באהל: חייב חטאת. ואילו לא היתה מצויצת כלל לא מיחייב דהא לבושיה הוא אלמא הציציות הויין לו משאוי הואיל ואינן כמלבוש אינן צריכין לה ומן הבגד ממש אינן דליחשבינן כוותיה: חשיבי. משום דשל תכלת הן ולא בטלי והוו בה משוי: מערים אדם על המשמרת ביו"ט. לרבנן דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא דטעמא לאו משום אהל אלא משום עובדא דחול מערים ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול נינהו ומסנן בה שמרים הואיל ונתליא דהא אמרינן נותנין לתלויה ביו"ט: והוא דתלי בה רמונים. ברישא דמוכח מילתא דמעיקרא לאו לשמרים תלייה: מטילין. ברשב"ר בלע"ז: במועד. בחולו של מועד: מערים ושותה מן החדש. אלמא בלא שום הוכחה מותר להערים: התם לאו מוכחא מילתא. דמילתא דאיסורא הוא דהרואה אומר לצורך המועד הוא שאין הכל יודעין שיש לו מן הישן הכא מוכחא מילתא לאיסור דסתם תולה משמרת לשמרים הוא תולה ואי לא יהיב בה רימונים ברישא להנגיע בעלמא כי יהיב בה שמרים מוכח דלהכי תלייה: ברא דתומא. גלע של שום: ומנח בברזא דדנא. מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצא [ב] נותנו שם בשבת לסתום והוי כמתקן ומערים לכתחילה: ואומר לאצנועיה. לההיא ברא דתומא מיכוינא ועוד עביד אחריתי אזל נאים במברא בספינה רחבה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע הוא שיעבירנה הנכרי לצד האחר: וסייר פירי. ומשמר שם פירות כרמו וגמלא שהנכרי מעבירו במים בשבת: הערמה בדרבנן היא. ה"נ הך הערמה לאו באיסורא דאורייתא הוא אלא באיסורא דרבנן דאי"נ עביד ממש בלא הערמה אדרבנן הוא דעבר הלכך כיון דצורבא מרבנן הוא לא אחמירו עליה דהוא לא אתי למעבד לכתחילה להדיא בלא הערמה לעבור שם לפני הכל: **מתני'** נותנין מים. בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום: כדי שיצולו. שיהו צלולין לזוב*) את היין מפני הקמחים שקורים ייג"ש: בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל: כפיפה. סל: ונותנין ביצה במסננת. שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת את הפסולת ואף הביצה החלמון שלה נוטף ומסתנן עמו והוה ליה לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ורבינו הלוי פירש סינונה של ביצה לתוך תבשיל היא ולא לתוך חרדל ובמסננת של חרדל סוא דשרי משום שינוי ויורד לתוך הקערה שהוא כלי שני ומתלבן התבשיל: אינומלין. פוסו"ן: לגין. גדול מכוס וקטן מחבית: **גמ'** טורד. מערבב: בין הגתות שנו. שכל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהם הלכך אין כאן תיקון דבלאו הכי משתי: שלא יעשה גומא. מן הסודר בפי הכלי כי עובדא דחול אי נמי אתי לידי סחיטה: שלא יגביה. הכפיפה מקרקעית (ד) כלי התחתון טפח כמדת אהל: פרונקא. בגד שסוחטין על גיגית יין לכסותה: אפלגא דכובא שרי. דלאו אוהלא הוי: לא ניהדק איניש ציניתא בפומא דכוזי דחביתא. כלי חרס קטן שמערין בו יין מחבית לא יתן בפיו קשין וקסמים בחזקה לפי שאין לך מסננת גדולה מזו: שפו שיכרא. כל היכא דתני לשון שפוי בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הכלי: והאיכא ניצוצות. קטנות הניטופות באחרונה מתוך הפסולת שקורין ברי"ש והנהו מוכחן דבורר הוא: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי. (ה) שחנוני מטיל שכר היה כדאמרינן בבבא מציעא (דף סה:) ובפסחים (דף קיג.) הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך וכשמגיע לניצוצות משליך הן ופסולתן לחוץ ותחילת שפייתן (ו) מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא: לפי

*) כאן יש ערבוב דברים ע"י חסרון נקודות המבדילות וצ"ל כדי שיצולו. שיהיו צלולין לזוב: את היין. מפני הקמחים וכו'. ועי' פירש"י להרי"ף

הגהות הב"ח

הגהות הגר"א

[א] במשנה ומסננין את היין. נ"ב צלול כמ"ש בגמ' וקאמר בסודרין לאפוקי משמרת דאסו' ומשמרת דגמרא היינו סודר כן פסק הר מב"ם לאסור הטור כתב דכ"ש במשמרת דמותר וקאמר סודר דמי אסור מכ"ש במשמרת כמ"ש בגמרא ומים כו' והרכבא פירש דקאמר סודרין דאפילו עכור מותר (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' שיט): [ב] רש"י ד"ה ומנח בברזא דדנא כו' והיין יוצא כו'. נ"ב וסיין דווקא יוצא (ועמ"ש רבינו בא"ח ס"ס שיט):

רבינו חננאל

לאיסור. וזה שאמר מתעטף אדם בכילה וכוסכיא ויוצא בה לרה"ר פי' כוסכיא חוטין ומשיחות שעליה. הלכה היא דקא מקשינן עלה מדרב הונא דאמר היוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה כגון שתלה ציצית בג' כנפי הטלית והניח הרביעית אותן חוטי הציצית כיון שאינה מצוייצת בד' כנפות שלה אינה חשובה ציצית דמצוה. וכחוטין דעלמא הן חשובין והיוצא בה חייב חטאת ופרקינן ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי שלב האדם רוצה בקיומן כי בדעתו שיתלה הרביעית וילבשנה. אבל כוסכיא לגבי כילה אינו צריך להן ובטלי: והא דאמר רבה בר בר חנה מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים אליבא דרבנן שאסורים לתלות ולשמר לכתחלה ואע"פ שהיא אסורה והוא דתלה לה רמונים כרב אשי ואע"ג דאמרינן מ"ש מהא דתניא מטילין שכר במועד וכו' התם בשכר במועד לא מוכחא מלתא הכא במשמרת מוכחא מילתא ולשמר הוא תולה ואם תלה בה רמונים אין ואי לא לא. והא דאמרו ליה לרב אשי על רב הונא בר חיון. ואמרי לה בר חילון דהוה שקיל ברא דתומא ומנח בבירזא דדנא פי' שהיה נוטל ראש שום ונותנו בנקב של חבית שיוצא ממנו היין ולא היה מסתפק מאותה חבית אלא חבית שבאוצר מערים וסותם הנקב בראש השום והיה אומר להצניע ראש השום אני צריך ועוד היה הולך וישן במעברא וכו' אמר להו רב אשי הערמה מדרבנן היא והערמה לכתחלה ת"ח לא עבדי: ונותנין המים על השמרים בשביל שיצלו אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא. ואם בין הגתות הוא שעדיין היין תוסס ואינו צלול טורד אדם חבית יינה ושמריה בשבת ואינו חושש ואפילו אליבא דרבנן וליכא דפליג בהא ומסנן את היין בסודרין אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא. פי' שלא ימשוך קצות הסודר למעלה וישאר כמו גומא באמצעיתו. ובקפיפה מצרית. ואמרינן משמיה דרב שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח. שכן מצינו באהלי טומאה טפח: וכל מקום שיש בו חלל טפח כאהל חשוב ואין עושין אהלי עראי לכתחלה בשבת: פרונקא. פי' כסוי בפי הקנקן ויש בו נקבים קטנים קטנים לסנן בו היין כאשר יציקוהו בקנקן. אם יהיה זה הכיסוי בחצי פי הכלי אינו מסנן. ואם הוא בכל הפה של כלי הרי הוא כמסננת ונראה כמשמר היין במשמרת: וי"א פרונקא מטלית של בגד שעשאו לכסוי כובא כדא בתחלת במה סומנין ומ"ש מפרונקא דמר ואומר עוד בע"ז פרק אין מעמידין בהמה בפונדקאות פש ליה חמרא בכובה צייריה בפרונקיא פי' נשאר לו יין בכלי קשר פי הכלי בסמרטוטין: לא ניהדוק צבתא בפומא דכובא משום דמחזי כמשמרת. פי' צבתא בפומא דכובא מוך חדש וכדומה לו והוא מלשון מצאר צבתים או כרוכות וי"א לוף של דקל וכדומה לו: ונותנין ביצה במסננת של חרדל תני יעקב קרחה

לפי שאין עושין אותה אלא לגוון איתמר חרדל שלשו מע"ש למחר אמר רב ממחו בכלי אבל לא ביד א"ל שמואל ביד אטו כל יומא ממחו ליה ביד מאכל חמורים הוא אלא אמר שמואל ממחו ביד ואינו ממחו בכלי אתמר ר"א אמר אחד זה ואחד זה אסור ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר אביי ורבא דאמרי תרוייהו אין הלכה כרבי יוחנן קם רבי יוחנן בשיטתיה דר"א קם רבי אלעזר בשיטתיה דשמואל אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כרבי יוחנן *אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל דביתהו דזעירא עבדא ליה לרב חייא בר אשי ולא אכיל א"ל לרבך עבידי ליה ואכל ואת לא אכלת אמר רבא בר שבא הוה קאימנא קמיה דרבינא ובחשי ליה בשופתא דתומא ואכל °אמר מר זוטרא *לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאתמר *חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב ^ב^שחליים ששחקן מע"ש למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן אמיתא ולא יטרוף אלא מערב ^ג^שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא ישחוק אלא מערב וממשיך את אמיתא לתוכן *מאי אמיתא נינייא אמר אביי ש"מ האי נינייא מעליא לתחלי: ועושין אנומלין בשבת: *ת"ר ^ד^עושין אנומלין בשבת ואין עושין *אלונטית ואיזו היא אנומלין ואיזו היא אלונטית אנומלין יין ודבש ופלפלין אלונטית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון דעבדי לבי מסותא למיקר אמר רב יוסף זימנא חדא עלית בתר מר עוקבא לבי באני כי נפקי אתאי אשקיין ^ה^חמרא חד כסא וחשי מבינתא דראשי ועד טופרא דכרעי ואי אשקיין כסא אחרינא הואי מסתפינא דלמא מנכו לי מזכותא דעלמא דאתי והא מר עוקבא דשתי כל יומא שאני מר עוקבא דדש ביה: **מתני׳** אין שורין את החילתית בפושרין ^ו^אבל נותן לתוך החומץ ^ז^ואין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן לתוך הכברה או לתוך הכלכלה ^ח^אין כוברין את התבן בכברה ולא יתננו על גבי מקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבוס: **גמ׳** איבעיא להו שרה מאי תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף שרה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה שרה אומצא במיא הכי נמי דמיחייב אלא אמר אביי *מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול בעא מיניה רבי יוחנן מר׳ ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן א"ל אסור והא אנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר א"ל *א"כ מה בין לי ולך מתניתין יחידאה היא דתניא *^ס^אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן רבי יוסי אומר בחמין אסור בצונן מותר למאי עבדי ליה ליוקרא דליבא רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא אתא לקמיה דמר עוקבא א"ל זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא בתלתא יומי אזל אישתי חמשא בשבת ומעלי שבת לצפרא אזל שאל בי מדרשא אמרו ליה תנא דבי רב אדא ואמרי לה תנא דבי מר בר רב אדא ^י^שותה אדם קב או קביים ואינו חושש אמר להו לשתות לא קמיבעיא לי כי קא מיבעיא לי לשרות מאי אמר להו רב חייא בר אבין בדידי הוה עובדא ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה ולא הוה בידיה אתאי שאילתיה לרב הונא ואמר הכי קאמר רב שורה בצונן ומניח בחמה כמאן דשרי ^כ^אפילו למאן דאסר ה"מ היכא דלא אישתי כלל אבל הכא כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא אי לא שתי בשבת מיסתכן מיסתמיך ואזיל רב אחא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה א"ל כי מטינן לבי רב ספרא עיילינא כי מטו עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא לרכוכי כיתניתא קא מיכוין או דילמא לאולודי חיורא קמיכוין ואסיר א"ל ^ל^לרכוכי קא מיכוין ושפיר דמי כי נפק אתא א"ל מאי בעא מר מיניה א"ל בעי מיניה מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא ואמר לי שפיר דמי ותבעי ליה למר סודרא סודרא לא קא מיבעיא לי דבעי מרב הונא ופשיט לי *ותיפשיט ליה למר מסודרא א"ל ^מ^התם מיחזי כי אולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא אמר רב חסדא האי כיתניתא

משלפי

רש"י

לפי שאין עושין(א) אלא לגוון · למראה שהאלמון יפה לגוון ולא האלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מאוכל: ממחו · דישטיפדי"ר בלע"ז במים או ביין: ממחו בכלי · משמע זהו שינוי שלו: ואינו ממחו ביד · דממחו ליה ספיר טפי: אלא אמר שמואל ממחו ביד · שאין זה דרכו בחול: קם ר׳ יוחנן בשיטתיה דר"א · חזר בו ואסר: אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כר׳ יוחנן · דאסר: לרבך · לזעירי: בשופתא דתומא · אמצעי של שום: ולא יטרוף · כדרך שטורפין ביצים בקערה בכף דרך טריפה שמכה בכח: שחליים · כרישין והיו שוחקין אותם במים: ממשיך · נותן: אמיתא · מינט"א בלע"ז: מעליא לתחלי · לערב עם שחליים: ואין עושין אלונטית · שאינה למשקה למא אלא לצנן לאחר המרחץ ודוגמת רפואה: וחשי מבינתא דרישא · הרגשתי בלינתו משערת ראשי עד צפרני רגלי: מנכו לי מזכיותי · אם הייתי ניטול ממנו שלא אמות: שתי כל יומא · ולא היה מזיקו: דדש ביה · רגיל בו: **מתני׳** חילתית · חלטי"ש בלשון ישמעאל ובלע"ז לזרי"א ושורין אותו בפושרין ושותין אותן המים לרפואה: אבל נותן · החלתית: בתוך החומץ · ומטבל בו מאכלו ולקמיה מפרש אמאי אין שורין: ואין שולין את הכרשינין · מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן כדתנן במסכת ביצה (דף יד:) אף מדיח ושולה: ולא שפין אותן · ביד להסיר פסולת דהוה ליה בורר: אבל נותן לתוך הכברה · ואע"פ דפעמים שהפסולת נופל דרך נקבי הכברה ונמצא נתברר מאליו: תבן · הוא שעושין מן הקש מחתכין אותו במוריגין ועושה כל זנב(ב) השבולת תבן: מוץ · הוא מוזקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל וכוברין אותו(ג) בכברין שיפול המוץ: אבל נוטל(ד) בכברה · ליתן בתוך האבוס ואע"פ שהמוץ נופל °מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: **גמ׳** שרה · חילתית בפושרין מאי: אומצא · בשר חי: שלא יעשה כו׳ · לא שבקוה רבנן למעבד עובדי דחול: אם כן · דלא ידענא לפרושי מתני׳ טפי מינך מה בין לי ולך: מתניתין יחידאה היא · ור׳ יוסי אמרה אבל לרבנן אף בצונן אסור: ליוקרא דליבא · שלבו כבד עליו: תלתא תקלי חילתתא · משקל ג׳ זהובים: שאיל בי מדרשא · מה יעשה בשבת: לשתות לא קמיבעיא לי · דבלאו רפואה משקה הוא ותנן כל המשקין שותה (לעיל דף קט:): לשרות · דתנן מתניתין אין שורין: כמאן דשרי · בעיא הוא קך דרב לימא כרבי יוסי דשרי בצונן אבל לרבנן אסור: עייליה · הכניסו ואיש זקן היה: לכסכוסי כיתניתא: חלוק כתונת של פשתן שנתכבסה והרי היא קשה ומשפשפה בין שתי ידיו והיא מתרככה ואף הליבון שלה מאהיל על ידי השפשוף: אולודי חיורא · הליבון מאהיל: התם מיחזי כאולודי חיורא · שמקפיד על ליבונו ונוהרו של סודר יותר מכיתניתא.

משלפא

משלפי

מסורת הש"ס

[ע׳ קדושין לא:]

[לעיל קמח.]

[לעיל קלח.]

[חולין קלד:] [תוספ׳ פי"ז]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לפי שאין עושין אותה אלא: (ב) ד"ה תבן וכו׳ כל זנב השבלים תבן: (ג) ד"ה מוץ וכו׳ בכברה כדי שיפול: (ד) ד"ה אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האבוס:

פ"ז נ. [שם איתא אלונטית אבל בערוך גרס כגי׳ שלפנינו]

גליון הש"ס

גמ׳ אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא. עיין כתובות דף נ"ד ע"א תוס׳ ד"ה לית הלכתא: רש"י ד"ה אבל נוטל וכו׳ נופל מאליו כר"ש. עיין לעיל דף נ"ד ע"א ברש"י ד"ה כלאים דתבלים: ס"ל לאיסורא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי׳ פ"ח מהל׳ שבת הל׳ יד ופכ"ב הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי׳ שכא סעיף טו:

לג ב ג מיי׳ פכ"ב שם טוש"ע שם סעיף טז:

לד ד מיי׳ שם טוש"ע שם סעיף יז:

לה ה מיי׳ פ"ד מהל׳ דעות הלכה יז:

לו ו מיי׳ פכ"ב מהל׳ שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי׳ שכא סעיף יח:

לז ז (מיי׳ פ"ח מהל׳ שבת) סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי׳ שיט סעיף ח:

לח ח מיי׳ פכ"א שם הלכה לג סמג שם טוש"ע א"ח סי׳ שכד סעיף א:

לט ט י כ מיי׳ פכ"א שם הלכה כב ופכ"ב שם הל׳ ז סמג שם טוש"ע א"ח סי׳ שכח סעיף לח:

[ע׳ תוס׳ כתובות נד. ד"ה לית]

מ ל מ מיי׳ פכ"ב שם הלכה יז סמג שם טוש"ע א"ח סי׳ שב סעיף ה:

רבינו חננאל

לפי שאין עושין אותה אלא לגוון. פי׳ לצבעו להתראות בו גוונא של ביצה מאכל המרס. פי׳ זה המאכל ממורס הוא כדתנן (נתן) [נטל] את הדם ונתנו לממרס בו על הרובד הרביעי וי"א מאכל חמורים הוא כלומר אינו מאכל ב"א אלא מאכל חמורים הוא: חרדל שלשו מע"ש חלקו עליו רב ושמואל ור׳ יוחנן ור׳ אלעזר ודבריהן פשוטין הן ומר זוטרא דהוא בתרא אמר לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דתניא חרדל שלשו מע"ש למחר מניחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב. שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול או גריסין ולא ישחוק אלא מערב. וממשיך את האמיתה לתוכה מאי אמיתה נגחה. אנומלין יין ושמן ודבש ופלפלין. אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון: אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותן לתוך החומץ ומיבעיא לן שרה מאי. ומסקנא שרה אמר אביי איסורא מדרבנן וא"ר יוחנן מתניתין יחידאה היא והוא ר׳ יוסי אבל חכ"א בין בחמין בין בצונן אסור וסוגיא דשמעתא אם שרה מאתמול לשתות חלתית בשבת מותר. אבל לשרותו אסור אפילו בצונן. ואם שרה קודם השבת ועכשיו בשבת חושש אם לא ישתה מסתכן מותר לו לשרות בתוכו ולהניחה בחמה: לכסכוסי כיתונתא. פי׳ לרכוכי קא מיכוון ושרי או דלמא לאולודי וכו׳. פי׳ לקבץ מקצת הבגד של פשתים לתוך ידו לשופו מפני שרוחצין הבגד ומתייבש בשמש או ברוח עומד אנסו פי׳ קשה ורוצה לרככו נותן הבגד לתוך ידיו ומוליך ומביא ידיו עד שיעשה הבגד ההוא כמו קפולין קטנים כמין קמטין כי הא דא"ר זירא בפ׳ חבית (דף קמז) מאי מרוב כגון*) כסכוסי מאני דמתחזי כמרוב וכי הא דתנן בפ׳ האשה שהיא עושה צרכיה:צריכה לכסכס ג׳ פעמים על כל דבר ודבר ואמרי׳ בגמ׳ בעי ר׳ ירמיה אמטויי חד ואיתויי [חד] או דלמא אמטויי [חד] ואיתויי [תרתי] תיקו: וכן עוד מפורש בתלמוד א"י בענין מוליך ומביא שבלולב. מהא שמעינן דכיסכוס כעין שפשוף הוא ומתקבץ הבגד פי׳ יתכמש ונראה קמטין קמטין וכשלובשו מתפשט וכדאמרינן אמר רב כהנא ואיתמא רב יהודה פים שעל בגדו מכסכסו מבפנים. ומרקדי להאי כיתונתא. שמעינן מנה דסודרא ליתיה כתינתא ולא יתכן לומר שהוא צמר שאם הוא צמר איך אומר לו היה לך ללמוד פשתים מצמר. והדבר רחוק ביניהם ואינה אלא צמר גפן שוה קרוב לזה ופשתים

*) לפנינו בגמ׳ איתא שם כיסו בכלייתא

רב נסים גאון

אין שורין את הכרשינין. גרסי׳ בגמ׳ דבני מערבא תני אין שורין את הכרשינים משום בורר ולא שפין אותן משום דש אין כוברין את התבן משום מרקד. גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי בגמ׳ דבני מערבא גרסי מה שהפטם אוכל ומותיר הרעי אוכל:

*משלפו לדידה מקניא שרי קניא ממנה אסור אמר רבא *ואם כלי קיואי הוא מותר אמר רב חסדא האי *כישתא דירקא אי חזיא למאכל בהמה שרי לטלטולי ואי לא אסיר אמר רב חייא בר אשי אמר רב האי *תליא דבשרא שרי לטלטולי דכוורי אסיר

אמר רב קטינא העומד באמצע המטה כאילו עומד בכריסה של אשה ולאו מילתא היא ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין ירקא ליזבין אריכא כישא כי כישא ואורכא ממילא ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין קניא ליזבין אריכא טונא כי טונא ואורכא ממילא ואמר רב חסדא בר בי רב [*דלא נפישא ליה ריפתא] לא ליכול ירקא משום דגריר ואמר רב חסדא אנא לא בעניותי אכלי ירקא ולא בעתירותי אכלי ירקא בעניותי משום דגריר בעתירותי דאמינא היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי (א) ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא לא ליבצע בצועי ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא *לא ליבצע מ"ט דלא עביד בעין יפה ואמר רב חסדא אנא מעיקרא לא הואי בצענא עד דשראי ידי בבולי מנא ואשכחי [ביה כל צרכי] ואמר רב חסדא האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי קעבר משום בל תשחית ואמר רב פפא האי מאן דאפשר למישתי שיכרא ושתי חמרא עובר משום בל תשחית ולאו מילתא היא *בל תשחית דגופא עדיף ואמר רב חסדא בר בי רב דלית ליה משחא נימשי במיא דחריצי ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין אומצא ליזבין אונקא דאית ביה תלתא מיני בישרא וא"ר חסדא בר בי רב דזבין כיתוניתא ליזבן מדנהר אבא וניחוורה כל תלתין יומין דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא ואנא ערבא מאי כיתוניתא כיתא נאה וא"ר חסדא בר בי רב לא ליתיב אציפתא חדתא דמכליא מאניה וא"ר חסדא בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזיה לחוורה ליה דלאו אורח ארעא דילמא חזי ביה מידי ואתי למגניא אמר להו רב חסדא לבנתיה תיהוי צניעתן באפי גברייכו לא תיכלון נהמא באפי גברייכו לא תיכלון ירקא בליליא לא תיכלין תמרי בליליא ולא תשתון שיכרא בליליא ולא תיפנון היכא דמפני גברייכו וכי קא קארי אבבא איניש לא תימרון מנו אלא מני נקיט *מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה מרגניתא אחוי להו וכורא לא אחוי להו עד דמיצטערן והדר אחוי להו: אין שולין את הכרשינין*: מתני' דלא כי האי תנא דתניא ר"א בן יעקב אומר אין משגיחין בכברה כל עיקר: **מתני'** גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרין נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: **גמ'** איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי או אתרוייהו פליגי ת"ש דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין אמר רב חסדא מחלוקת באיבוס של קרקע אבל באיבוס של כלי דברי הכל מותר ואיבוס של קרקע מי איכא למאן דשרי הא קא משוי גומות אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר חסדא מחלוקת באיבוס של כלי אבל באיבוס של קרקע דברי הכל אסור: ונוטלין מלפני בהמה: תנא חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה אמר אביי אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן והא דקתני נוטל מלפני בהמה שפיה יפה בחמור דלית ליה רירי ונותנין לפני בהמה שפיה רע בפרה

דאית

אבל באיבוס של קרקע דברי הכל אסור · אע"ג דמרבן שריכן לרבי שמעון (לעיל דף נה:) הכא רגילות הוא להתכוין לאשווי גומות וחיישינן טפי שמא יתכוין :

הקש

משלפא לדידה מקניא · כששוטחין אותה לגגבה תוחבים קנה מבית יד לבית יד וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה ולא הקנה ממנה דלא חזי לטלטולי דלהסקה קאי : ואם כלי קיואי היא · קנה של אורגים דתורת כלי עליו שרי : תליא דבשרא · בשר מליח התלוי לייבשו ומלא החבל קרי תליא : שרי · דנאכל חי באומצא : דכוורי · אין נאכלין חיין : באמצע מטה · שאיש ואשתו רגילין בה לישן : כאילו עומד כו'. דמהרהר : לזבין אריכא · אגודה ארוכה של כרוב ארוך ושל כרישין ארוכים : כישא כי כישא · שכל אגודות הגנין שוות בשוין שלכון מדה אחת לחבל שהוא אגוד בו : ואורכא ממילא · כלומר ארכו של זה שהוא ארוך מחבירו הוא משתכר בו : קניא · חבילי קנים לעצים : לא ליכול ירקא · ירק חי (ב) כרישין לירפו"ל ושחליים: משום דגריר ליבא · ומאכילו לחם הרבה ואין לו : לא ליבצע בצועי · מורסיליונ"ש בלע"ז לא יאכל עכשיו מעט פת שימלא לו ולאחר שעה מעט מפני שאין לו דרך שביעה אלא יגרף ויאכל יחד : מעיקרא · קודם שנתעשרתי : עד דשדאי ידי בכולא מנא · כשהייתי ממשמש בסל ומולא בו פת הרבה הייתי מברך המוציא : דלית ליה משחא · שהיו סכין ידיהן שמן קודם מים אחרונים להעביר את הזוהמא : במיא דחריצי · הנקוים יחד וגדל עליהם ירקרוקית עבה ונוחה כשמן : אונקא · נואר : תלתא מיני בשרא · יטעום בו ג' מיני מטעמים שמן וכחוש וגיד הצואר : מדנהר אבא · מאותו מקום שפשתנו יפה : דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא ואנא ערבא · אני ערב בדבר שתתקיים לו שנה שלימה ותפטיהו שלא יצטרך לקנות חלוק : כיתא נאה · כת נאה ראויה להושיב בעליה בכת נאה : אציפתא חדתא · מחצלת חדשה של גמי לח ולחלוחית הגמי מבלה הבגדים : לאושפיזא · לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן : דילמא חזיא בהו · קרי ומגניא עליה : לא תיכלון נהמא באפי גברייכו · פעמים תאכל הרבה ותתגנה עליו : לא תיכלון ירקא בלילה · מפני ריח הפה : שיכרא ותמרי · משלשלין ומביאין לידי הפחה : היכא דמפני גברייכו · בגילוי בפניהם בשדות ואפילו שלא בפניהם שמכיר מקומו ומקומכם ונמאסת' לו בזוכרו : לא תימרון מנו · מי הוא לשון זכר לא תרגילו לשונכם לדבר עם זכרים : אלא מני · מי היא : נקיט מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה · כשבעליך ממשמש בך להתאוות ליך לתשמיש ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת עד אותו מקום : מרגניתא אחוין ליה. הדדין המליאי' לו שתתרבה תאותו ומקום תשמיש אל תמליאי' לו מהר כדי שיתרבה תאותו וחיבתו וילטער הדר אחוי ליה : כורא · לשון כור נורפין (לעיל דף עה:) לשון אחר כור לשון בור שוחה : מתניתין · דקתני אבל נותנין לתוך הכברה :

מתני' גורפין מלפני הפטם · שור שמפטמין אותו גורפין אבוס שלפניו בשבת לתת לתוכו התבן והשעורין ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו : ומסלקין תבן (ג) שלפניו לצדדין כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי: וחכמים אוסרים · מפ' בגמ' אהיא : ונוטלין מלפני בהמה זו · שעורין ותבן ונותנין לפני זו ולא אמרינן טלטול דלא חזי הוא אלא ודאי חזי הוא דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חבירתה : **גמ'** ארישא פליגי · אגורפין ואסרי לגרוף משום דפעמים שהאבוס של קרקע וקא מכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו : או אסיפא פליגי · ומשום דלא חזי שיש בו(ד) שנמאס במדרס רגליו : תא שמע · דאתרוייהו פליגי : אחד זה ואחד זה · אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדין : של קרקע · כעין שעושין גדר קטן לפני בהמה ונותנין מאכל לפנים ממנו דאיכא למיחש לאשווי גומות : מחלוקת באבוס של כלי · וגזרו רבנן גזרה אטו של קרקע : שפיה יפה · לקמיה מפרש : אידי ואידי · שתיהן המשניות סבירא להו : מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן · שאינו מטיל רירין ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני שור : מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן.

דאית

עין משפט
נר מצוה

מא א ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף טז :
מב ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז סמג שם טוש"ע שם סעיף כז וכח :
מג ד מיי' פ"ז מהל' ברכות הלכה ג :
מד הו מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף טו :
מה ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד :

רבינו חננאל

רב חסדא דלרכוכי מיכון ושרי . אמר רב חסדא הא כיתניתא משלפה לרילא מקניא ; פי' למשוך הבגד ששוטחו בקנה להנגב ונעשה נגוב וישאר הקנה במקומו . ולא מטלטלין מותר אבל למשוך הקנה מן הבגד ולטלטלו בשבת אסור שהקנה אינו כלי להטלטל בחצר . אמר רבא ואם כלי קיואי מותר . פי' אם הוא הבגד שטוח בכלי האורג וכלי האורג נקראין כלי קיואי כדאמרינן בפרק ואלו קשרים שחייבין עליהן. אתמר אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלו בשבת ואפי' כובד העליון וכובד התחתון אבל לא את העמודים ותוב בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליאי כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון כו' . האי תלא דבשרא פי' יתד של עץ עשוי לתלות בו בשר ופעמים שתולין בו זולתו [שרי לטלטולי] אבל העץ שתולין בו דגים . כיון שהדגים ריחם רע וקשה אין תולין בו דבר אחר ומסיחין דעתן ממנו ומוקצה מחמת מיאוס הוא ואסור : מדנהר אבא . שם מקום הוא : ציפיתא חדתא . פי' מחצלת חדשה בורא בחדא ידא. כגון אבן שאין לה דמים ולא צורך . ומפני שהסתירה מהן נתייקרה בעיניהם ופייסוהו להראותה להן : מתני' אין שולין את הכרשינין ולא שפין כו' גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדים כו'. פי' גורפין המאכל של בהמה מלפני הפטם ומאכל שאר בהמות מסלקין לצדדין דברי ר' דוסא חכמים אוסרין ואיבעיא לן רבנן ארישא פליגי והיא גורפין[או] אסיפא פליגי והוא שמסלקין לצדדין ואמרינן ת"ש וחכ"א אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין . ש"מ רבנן אתרווייהו פליגי . אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי ואפי' בזה חכמים אוסרין אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור לגרוף

מסורת
הש"ס

[לעיל קיג.]

[בערוך איתא הוצא]

[עי' תוס' לעיל קלט: ד"ה תלא]

[עי' תוס' עירובין נה: ד"ה כל עיר וכו' נראה דלא גרסי להנך ד' תיבות]

ברכות מו:

[לעיל קכט.]

[גירס' אחריתא ופירושו עי' בערוך ערך כור א'] צ"ל וכו'

הגהות הב"ח

(א) דלא נפישא ליה ריפתא (לא ליבצע וכו' יפה) תא"מ ונ"ב ס"א לא ליבצע בצועי והשאר נמחק והכי משמע מפירש"י :
(ב) רש"י ד"ה לא ליכול ירקא ירק חי · נ"ב עיין פרק כיצד מעברין בדף נה במ"ש התוס' בד"ה כל עיר :
(ג) ד"ה ויסלק תבן מלפניו לצדדין :
(ד) ד"ה או אסיפא וכו' שיש בו מה שנמאס :

דאית לה רירי והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה: **מתני'** *הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אלא מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש מתיר את כולו ושומטו: **גמ'** *אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסיר אמר רב אדא בר אבא אמרי בי רב תנינא דלא כרב נחמן הקש שע"ג המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו ש"מ *טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ש"מ אמר רב *יהודה הני פלפלי מידק חדא הדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא נמי *אמר רב יהודה מאן דסחי במיא לינגיב נפשיה ברישא והדר ליסליק דילמא אתי לאתויי ד' אמות בכרמלית אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי כחו ד' אמות ואסיר *כחו בכרמלית לא גזרו אמר אביי ואיתימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל אמר רבא מ"ט בכותל לא משום דמיחזי כבונה הא בנין חקלאה הוא אלא אמר רבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשויי גומות איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר למר בריה דרבינא במאי מקנחי ליה מקנחי ליה בקורה *אמר רבא (א)לא ליתיב איניש אפומיה דליחייא דילמא מיגנדרא ליה חפץ ואתי לאתויי ואמר רבא לא ליצדד איניש כובא(ב) דילמא אתי לאשויי גומות ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא בפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה אמר רב כהנא טיט שע"ג בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ מיתיבי טיט שע"ג מנעלו מגררו בגבסכין [א] ושעל בגדו מגררו בצפורן ובלבד שלא יכסכס מאי לאו שלא יכסכס כלל לא שלא יכסכס מבחוץ אלא מבפנים א"ר אבהו א"ר אלעזר אמר ר' ינאי מגררין מנעל חדש אבל לא ישן

במה

רש"י

דלית לה רירי · ולימלים והא דקרי לה הכא פיה יפה והכא פיה רע כדמפרש ולזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע דלא דייק ולכיל שלוכל קוליס וברקניס: **מתני'** הקש שעל המטה · וסתמל להסקה ומוקלה הוא ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא נח ורך לשכב: לא ינענענו בידו · דמוקלה הוא: אבל מנענעו בגופו. בכתפיו וטלטול מן הלד הוא דלא שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין · דגלי דעתיה דאקלייה לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: מכבש · פרים"א שני לווחים ארוכים וכבדים וסודרין בגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשים את הבגדים על ידי יתדות שיש עמודים קבועין מתוקבין בארבע הפיאות של התחתונות והעליונה מנוקבת בארבע זויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: מתירין · את המכבש שנוטל את היתד והוא ניתר דהיינו צורך שבת שנוטל את הכלים: אבל לא כובשין · דהיינו צורך חול: ושל כובסין לא יגע בו · מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחוזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה: **גמ'** האי פוגלא · לנון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא לחלצו מלמעלה למטה שרי אם היה ראשה מלמעלה ועוקצה מלמטה וחולצה מראשה העבה תחילה ועוקצה נמשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מזיזן הקרקע כשהוא שומטה אבל אם חולצה מלמטה למעלה שתחתונה נתון למעלה וראש עליונה שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא חולצה מזיז העפר ומטלטלו ואע"ג דטלטול מן הלד הוא שמיה טלטול ואסור: תנינא דלא כר"נ · דאילו ממתניתין שמעינן דלא שמיה טלטול דקתני מנענעו בגופו: מידק. דייק: חדא חדא · לאו טוחן הוא אלא כלאחר יד: דקמשני · שלא ברחים ושלא במדוכה: לאתויי ד' אמות · מים שעליו: קא דחי כחו · את המים ד' אמות: אחד זה ואחד זה אסור · זה משום בונה וזה משום אשויי גומות: אחד זה ואחד זה מותר · אין דרך מתכוין בכך וקי"ל כר"ש: בקורה · בעץ המוטל על הקרקע(ג): אפומא דלחייא · של מבוי דליכא הכירא: אודרא · מוכין שסותמין בהן פי הפך: שישא · פך: מכסכסו · משפשפו: מבפנים · דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים: כסכום דמי למכבס: אבל לא ישן · שקולפו והוי ממחק:

תוספות

הקש שע"ג המטה · בריש פרק כירה (דף לו:) פי' מה הוא קש: **הני** פלפלי מידק חדא כו' · פירש ר"ת *בשאלתות דרב אחאי בפרשת אמור אל הכהנים מפרש דבי"ט איירי וקשה לר' דהוה ליה לפרש בהדיא כיון דבמכילתין לא איירי אלא בשבת ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלין הא אפילו מלח שריכא בפ"ק דביצה (ד' יד·) במדוך של עץ אלא נראה לרבי דהכא בשבת איירי ואגב דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי ליה הכא ובכולה שמעתא נמי מייתי מילי דשבת טובא אע"ג דלא שייכן הכא כולי האי אבל בי"ט נראה לר"י דשרי בלא שינוי אפי' במדוך של אבן כשאר תבלין דתנן בפ"ק דביצה (שם) ב"ה אומר תבלין נדוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ואמרי' בגמרא דכ"ע מלח בעי שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כולן מפיגין טעמן ומלח אין מפיגה טעמא מאי בינייהו איכא בינייהו דידע מאי בעי בשולי(ד) אי נמי מוריקא פירוש מוריקא אינה מפיגה טעמא למ"ד משום הפגת טעם אסור ולמ"ד משום כל הקדרות כו' שרי א"כ פלפלין דהכא נמי שרי דאין כל הקדרות צריכות פלפלין וא"כ (ס"א ואי נמי) למ"ד נמי משום הפגת טעם פלפלין שרו דצריך לומר נמי שמפיגים טעמם מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין ומיהו אומר רבי דאין זה דקדוק שצריך לפרש שם בע"א דקשיא למ"ד דשרי מוריקא משום דאין כל הקדרות צריכות מוריקא א"כ יהא מותר לקוצרו ולחותכו מן המחובר אע"כ צריך לפרש יש בו הפגת טעם ולא כשאר תבלין להכי שרי למ"ד אין כל הקדרות כו' כיון דאיכא נמי קצת הפגת טעמא והשתא אתי שפיר דלקצור אסור ומהשתא אין ראיה להתיר פלפלין דשמא אין בהם הפגת טעם כלל ומיהו אומר ר"י דע"כ הם מפיגין טעמם דתנן בפ"ב דביצה (ד' כג·) ג' דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן והיכי הוה שרי רבי אלעזר בן עזריה אי לא מפיגין טעמא ואין סברא לומר דבהא פליגי רבי אלעזר בן עזריה ורבנן דמר סבר דמפיגין טעמא ומר סבר אין מפיגין טעמא אלא מדשרי ר' אלעזר בן עזריה ש"מ דמפיגין טעמא ורבנן לאסרי משום דברחים שלהם מיחזי טפי כי עובדא דחול ועוד תניא בהדיא בתוספתא דביצה בתר פלוגתא דבית שמאי ובית הלל הפלפלין כתבלין על כן נראה לר"י דמותר לכתוש פלפלין ביום טוב אפילו במדוך של אבן ומיהו היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אסור במדוך של אבן דלא ידענא כמאן הלכתא ואזלינן לחומרא ולא שייך למימר בשל סופרים הלך אחר המיקל היכא דאם הוא קולא בדבר אחד חומרא הוא בדבר אחר מיהו במדוך של עץ ממ"נ שרי אפי' במדוכה של אבן כעין שלנו שקורין מורטיי"ר כיון שהמדוך של עץ דלא אסרינן התם היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אלא בלא שינוי ושומין הנדוכים בי"ט נראה לר"י דשרי אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי ושרי מידי דהוי אשוחט ואופה ומבשל דשרי לכ"ע אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי דנראה הוא דהפגת טעם היינו שתש כח התבלין ואינם חדין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אשוחט ואופה ומבשל וגם רוח רעה שורה עליהן [נדה יז.] אם דכן מערב י"ט(ה) אפילו במדוך של אבן או של ברזל שרי ועוד דאין נראה שיהיו בכלל תבלין דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון אבל שומין ובצלים אינם בכלל תבלין*): **דילמא** אתי לאשויי גומות · אע"ג דרבא ס"ל בסוף פ"ב דביצה (ד' כג·) בדבר שאין מתכוין כר"ש גזרינן הכא כשיהא עסוק לקנח רגלו ישכח שבת ויתכוין לאשויי גומות כעין שמליטו בפ' בתרא דעירובין (ד' קד.) דנשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשויי גומות כלומר במתכוין שמשכחת שבת מחמת שחוק שלהן: **אודרא** אפומא דשישא · פי' בפ"ח שרצים (לעיל ד' קיא:) [בד"ה האי מסוכרייתא שם ע"א]:

*) [וע"ע תוס' ביצה ידי ד"ה בית הלל]

עין משפט נר מצוה

[נ"ל וכן בשאלתות]

מו א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיא סעיף ח:

מז ב מיי' פכ"ו שם הל' יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ד:

מח ג מיי' פכ"ה שם הל' יד טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שיא סעיף ח:

מט ד מיי' פכ"א שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף ז:

נ ה מיי' פט"ו שם הל' כב סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ז:

נא ו מיי' פכ"א שם הל' ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שב סעיף ו:

נב ז מיי' פי"ז שם הל' יז טוש"ע או"ח סי' שסה סעיף ה:

נג ח טוש"ע או"ח סי' שלז סעיף ד:

[ברא"ש ביצה פ"א סי' כא איתא רב הונא]

נד ט מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סי' שב סעיף טז:

נה י מיי' פכ"ב שם הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ז:

מסורת הש"ס

לעיל נ.

לעיל קכג.

[לעיל מג: קכג·]

[נ"ל ואמר]

[לעיל: קא.]

לקמן קמח: ביצה ג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא לא ליתיב איניש תא"מ ונ"ב גי' אלפסי לא ליסתמך איניש ועיי"ל בדף קמח: (ב) שם כובא בארעא דילמ': (ג) רש"י ד"ה בקורה וכו' הקרקע הס"ד ואח"כ מ"ה לא ליצדד לא יצדדנה להושיבה הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הני וכו' מאי בעי בשוליה למ"ד משום כל הקדרות כו' אסור ולמ"ד משום הפגת טעם שרי אי נמי מוריקא וכו' א"כ פלפלין נמי שרי דהכא נמי אין כל הקדרות (ה) בא"ד מערב י"ט הלכך אפי' במדוך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושעל בגדו מגררו בצפורן. נ"ב וכ"ש בגב סכין:

רבינו חננאל

הקש שע"ג המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו: אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרימממטה למעלה אסור. יש מי שאומרים לא יגררה ויש מי שאומרים מותר לגררה ממעלה וכבר פירשנו דברי רב נחמן בפרק כל הכלים. אמר רב יהודה [הני] פלפלי [מידק] חדא חרא בקתא דסכינא שרי למידק. פי' ביו"ט אבל בלדכן אסור דהא אין מפיגין טעמן והוה ליה למידק מעיו"ט. רבא אמר כיון דמשני אפי' טובא והלכתא כרבא ביו"ט ויש מי שמתיר כי האי גוונא אפי' בשבת: טיט שע"ג רגליו הלכתא כמר בריה דרבנא דאסר בין בקרקע ובין בכותל ולא שרי אלא בקורה בלבד. ואמר רבא לא לצדד איניש כובא בארעא דלא אתו לאשויי גומות ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא בפומיה דשישא דלמא אתו לידי סחיטה. פי' לא ידחוק אדם מוכין שרויין בפי אשישא שמא יבא לידי סחיטה מים שעל בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ או מגררו בצפורן כסכסו כבר פירשנוהו למעלה. וכל אלו שאמר רבא אסור אחד בשבת ואחד ביו"ם לא שנא

במנעל

רב נסים גאון

טיט שעל גבי מנעל איכא חספא דרבא משכחת לה בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכד) רבא הוה קאזיל בריסתקא דמחוזא איתוס מסאניה בטינא אתא שמעיה שקל חספא יקא מכפר ליה: תני

גליון הש"ס גמ' דילמא אתי לידי סחיטה. עיין לקמן דף קמה ע"א תוס' ד"ה כבסים: רש"י ד"ה מבפנים וכו' ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים. עיין לקמן דף קמו ריש ע"א ברש"י ד"ה תייב חטאת וצ"ע:

במה מגררו א"ר אבהו בגב סכין א"ל ההוא סבא סמי דידך מקמי הא דתני רבי חייא *ᵃאין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן ᵇולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך את רגלו שמן ומניח בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבליא ואינו חושש אמר רב חסדא לא שנו אלא לצחצחו אבל לעבדו אסור פשיטא ᶜותו לצחצחו מי איכא מאן דשרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב חסדא ᵈלא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור ת"ר ᵉלא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול ᶠולא תצא אשה במנעל מרופט ולא תחלוץ בו ᵍואם חלצה חליצתה כשרה ואין יוצאין במנעל חדש באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה תני בר קפרא ל"ש אלא ʰשלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאה בו מע"ש מותר תני חדא ᵐשומטין מנעל מעל גבי אימום ותניא אידך אין שומטין לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן *דתנן מנעל שעל גבי *אימום רבי אליעזר מטהר ᶦוחכמים מטמאים הניחא לרבא *דאמר דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר שפיר אלא לאביי דאמר *לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן ברפוי דתניא רבי יהודה אומר אם היה רפוי מותר טעמא דרפוי הא לא רפוי לא הניחא לאביי דאמר דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור שפיר אלא לרבא דאמר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר מאי איריא רפוי אפי' לא רפוי נמי ההיא דרבי יהודה משום דרבי אליעזר הוא דתניא ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר אם היה רפוי מותר:

הדרן עלך תולין

נוטל *ᶜאדם את בנו והאבן בידו וכלכלה והאבן בתוכה ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה: **גמ'** אמר רבא ˡהוציא תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב משום כיס תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב משום כיס וליחייב נמי משום תינוק רבא כרבי נתן סבירא ליה *דאמר חי נושא את עצמו וליבטל כיס לגבי תינוק מי לא תנן *את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו מטה לגבי חי מבטלי ליה כיס לגבי תינוק לא מבטלי ליה תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור וליחייב משום תינוק רבא כר"ש ס"ל דאמר *כל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה תנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו אמרי דבי רבי ינאי ᵐבתינוק שיש לו גיעגועין על אביו אי הכי מאי

[עירובין לה: לעיל צג:]

רש"י

במה מגררו · לחדש: והוא בתוך המנעל · מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמלא מעבדו: מתעגל · מתגלגל: קטבליא · עור שלוק ששוטחין ממנו משטיחות לשלחן ולמטה: אלא לצחצחו · לא שנו דמיתר לסוך שמן לרגלו וטתנו בתוך המנעל אלא שמתכוין לצחצחו למנעל: ולצחצחו מי שרי · במתכוין הא איכא למיגזר אטו לעבדו: שיעור לצחצחו. שלא היה כ"כ שמן הניסוך לעור מגופו כדי לעבד לעור אלא לצחצחו ומיהו איהו אפי' לצחצח לא מתכוין: לא יצא · אדם קטן במנעל שהוא גדול לו משום דנופל מרגלו ואתי לאתויי: אבל יוצא בחלוק גדול · דלא נפיל מיניה ולמישלף ואתויי לא חיישינן דלא קאי ערום בשוק: מרופט · קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה וכי חייכי עלה שלפה ומייתי לה: ולא תחלוץ בו · לכתחילה דלאו נעל מעליא הוא: במנעל חדש · כדמפרש ואזיל שלא יצאה בו מבעוד יום ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל יצאה בו כבר הכירה בו דמכוון הוא לה או אינה מקפדת: אימום · פורמ"ה: ר' אליעזר מטהר · אלמא לאו כלי הוא ובשבת נמי אסור לטלטלו: הניחא לרבא דאמר · בפ' כל הכלים דבר שמלאכתו לאיסור בין שהוא צריך להשתמש בגופו של כלי בין שאינו צריך אלא למקומו מותר לטלטלו מאחר שתורת כלי עליו שפיר איכא לאוקומי להא דתני שומטין כרבנן דכיון דכלי הוא ואימום נמי כלי הוא ואף על גב דמלאכתו דאימום לאיסור לתקן מנעלין מטלטלין להאי אימום משום צורך מקומו דהיינו מנעל שהאימום נתון לתוכו: אלא לאביי · נהי נמי דמנעל שעל האימום לרבנן כלי הוא אימום מיהא מלאכתו לאיסור הוא וזה ששומט ממנו את המנעל אינו צריך לגופו של אימום והיכי מטלטל ליה: ברפוי · שהמנעל נשמט מאליו וא"צ לטלטל האימום: הא לאו רפוי לא · וע"כ טעמא משום דאימום אסור לטלטל לצורך מקומו: ה"ג ההיא רבי יהודה משום רבי אליעזר הוא · כי אמרה ליה ר' יהודה להכוא דמפליג בין רפוי לשאינו רפוי אליבא דרבי אליעזר אמר דאמר מנעל שעל האימום לאו גמר כלי הוא כל זמן שמחוסר הוצאה ולענין שבת נמי אסור לטלטלו משום דלאו כלי הוא ואשמעינן דרפוי לאו מחוסר הוצאה הוא ומותר לטלטלו דאינו לרבנן אף על גב דאין רפוי מותר דטעמא דשאין רפוי אסור לרבי יהודה לאו משום אימום הוא אלא משום מנעל גופיה:

הדרן עלך תולין

נוטל. והאבן בידו · בחצר ולא אמרי' דמטלטל לאבן: עם הטהורה · אגב הטהורה ואגב חולין אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא: אף מעלין את המדומע · סאה תרומה שנפלה לק' של חולין דקי"ל דעולה מותר להעלותו לסאה תרומה מהן בשבת ויהיו החולין מותרין ולא אמרינן מתקן הוא ובגמרא מפרש טעמא: גמ' חייב משום כיס · ולא משום תינוק כדמפרש ואזיל משום כיס מיהו חייב ולא אמרינן איהו לא מפיק ליה אלא תינוק קא מפיק ליה ולקמיה פריך לה ממתניתין: פטור · לגמרי כדמפרש ואזיל: מטה לגבי חי מבטל לה · להיות טפילה לו שהרי צריך לה: מלאכה שאינה צריכה לגופה · ומוציא מת לקוברו מלאכה שא"צ לגופה היא כדאמר בהמצניע* וכיס שהיה תלוי בצוארו לשחק בו אגב מרריה מבטל ליה לגבי תינוק שמת ולא חשיב ליה ההיא שעתא: והאבן בידו · מדשרי ליה בטלטול בחצר ש"מ לאו כמאן דנקיט לה איהו לאבן דמי ולגבי כיס היכי מחייבת ליה: בתינוק שיש לו געגועין על אביו · שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה אלא סכנת חולי: אתי

[דף צד.]

תוספות

במנעל מרופט ט' ואם חלצה חליצתה כשרה · וא"ת אמאי גזרינן בפרק מצות חליצה (יבמות דף קב·) מנעל אטו מנעל מרופט כיון דדיעבד חליצתה כשרה ואומר ר"י דגזרינן אטו מרופט יותר מדאי שאינו חופה רוב רגלו דאם חלצה בו אין חליצתה כשרה · מ"ר: **ההיא** דרבי יהודה משום דרבי אליעזר היא · מכאן ראיה דרבי יהודה שרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו כמו שפירשתי בסוף פרק במה מדליקין (דף לו:) ד"ה הא ר"י:

הדרן עלך תולין

נוטל. רבא כרבי נתן ס"ל. פירש' בפ' המצניע(א) (לעיל ד' צד·): **תינוק** מת וכיס תלוי בצוארו פטור · דאגב מרריה מבטיל ליה לכיס א"כ תינוק חי הוא צריך לכיס לטייל בו התינוק אבל תינוק מת מה צריך לכיס והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה(ב) ופטור שלא הוציא כדרך המוציאין: **אי** הכי מאי איריא אבן אפי' דינר נמי · אי אמרת בשלמא דתרווייהו מבטל להו בין אבן ובין דינר ואין כאן טלטול מוקצה כלל היינו דנקט אבן משום דאי נפיל לא אתי אבוה לאתויי אבל דינר אי נפיל אתי אבוה לאתויי לא אלא אי אמרינן דתרווייהו לא בטלי ואפ"ה שרינן איסור מוקצה כשמטלטל התינוק עם האבן משום גיעגועין בדינר נמי ליסתרי דלא שייך למימר דילמא אתי אבוה לאתויי דמאי נפקא לן מינה דהשתא נמי דאיכא איסור מוקצה שרינן ליה משום גיעגועין ומשני דאע"פ שיש איסור מוקצה כשמטלטל התינוק עם האבן ושרינן ליה משום גיעגועין מיהו יש לנו להחמיר במוקצה יותר כשמטלטלו בידים משמטלטלו אגב תינוק אף על גב דבההיא שעתא נמי איכא מוקצה הלכך גזרינן דילמא נפיל בדינר ואתי אבוה לאתויי. כך פירש רבינו שמואל:

וגשדיניהו

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכ סעיף ה:

נז ב ג ד מיי' (שם הל' יח) ופכ"ג הלכה י סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכז סעיף ד:

נח ה מיי' פי"ט שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שא סעיף ז:

נט ו מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יג:

ס ז מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף כא כב:

סא ח מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יג:

סב ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שח סעיף יד:

סג י מיי' פכ"ד מהלכות כלים הלכה ה:

א כ מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח ס' שט סעיף א:

ב ל מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יז:

ג מ מיי' פכ"ה שם הל' טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שט סעיף א:

כלים פכ"ו מ"ד [סנהדרין סח.]

לעיל קכד.

רבינו חננאל

וגירור מנעל הלכה כדתני ר' חייא אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. ולא יסוך רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל. אבל סך את רגלו בשמן ומניחה בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבליא. פי' ספרה. ואינו חושש ואמר רב חסדא לא שנו אלא אם נתן שמן מעט שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור. [אבל] לצחצחו אסור וכ"ש לעבדו. וכן הלכה: ת"ר לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול. פי' של אדם גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט רפוי שמשתרבב מן הרגל כמו שאו"ר אם ימעום עבדך את אשר אכל ואת אשר אשתה מיכן [ואמר לקמן] (קלב) ששפתותיהן של זקנים מתרפטות ואין יכול לקפוץ שפתותיו לטעום החך המאכל וכן עוד לא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ יצאה בו שעה אחת מבע"י. תני חדא שומטין מנעל מע"ג האימום בשבת. אימום זה דפוס של מנעל ואליבא דרבנן שאומרין מנעל שע"ג אימום כלי הוא ומקבל טומאה. ותניא אידך אין שומטין הא לרבי אליעזר דאמר מנעל ע"ג אימום אינו כלי ואינו מקבל טומאה דתנן בסדר טהרות בבא בתרא פ' סנדל עמקי וכים של שנצות מנעל על האמום ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. פי' ר' אליעזר מטהר סבר מנעל על האמום אינו כלי לפיכך אינו מטמא ובשבת אסור לשומטו וחכמים שמטמאין סברי מנעל על האמום כבר נגמרה מלאכתו וכלי הוא לקבל טומאה. וכיון שהוא כלי מותר לשומטו בשבת והלכה כחכמים ואקשינן עלה הניחא לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור כגון האימום וכיוצא בו מכלי אומנות מלאכה בין לצורך מקומו מותר לטלטלו שפיר למעטייהו דרבנן דסברי שומטין מנעל מעל אמום בשבת אלא (לאבין) [לרבא] דאמר לצורך גופו בלבד שרי אמום מאי לצורך גופו איכא דשומטין ומפרקינן הכא במאי עסקינן ברפוי כלומר מנעל זה רפוי הוא על האמום ואינו צריך להגביהו אלא מושך המנעל מעליו ונשאר האמום במקומו דתניא ר' יהודה אומר אם היה רפוי מותר וחזרנו להקשות על זה הפירוק לרבא ופשוטה היא ופריק רבא הא ר' יהודה משום ר' אליעזר היא כלומר אפילו ר' אליעזר שאמר אין שומטין סבר הני מילי כשהוא מהודק דצריך לטלטוליה ולאשמוטיה אבל אם היה רפוי שמושך המנעל והאמום נשאר במקומו מותר לשומטו. אבל חכמים סבירא להו אע"פ שאינו רפוי אלא מהודק אם אינו לצורך גופו מותר לטלטלו לצורך מקומו:

הדרן עלך רבי אליעזר אומר תולין

פרק כא נוטל אדם את בנו והאבן בידו כו'. אמר רבא הוציא תינוק חי וכיס תלוי לו בצוארו חייב משום כיס תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור. פי' תינוק מת לקברו והכיס עמו כדאמר ריש לקיש

רב נסים גאון

תני בר קפרא לא שנו אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום. בגמ' דבני מערבא בפרק במה אשה יוצאה (הלכה ב) ובפרק כל ישראל יש להם חלק (הלכה א) גרסי כמה שיעורו והכין גרסי לא ילבש אדם מנעלים וסנדלים

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נוטל וכו' בפ' המצניע. נ"ב ד' צד: (ב) ד"ה תינוק וכו' שאינה צריכה לגופה אפי' צריך לו פטור שלא הוציא:

גליון הש"ס

גמ' ולא יסוך את רגלו שמן. וכן איתא בירושלמי ספ"ח דשביעית לענין שמן שביעית:

[תוס' ס"ד] · [נ"ל אימום וכן הוא בערוך ובמשנה דכלים ובתוספתא שם שליין] · [לעיל קכג:] · [לעיל מג.] · [לעיל צג:] [עירובין קג.] [יומא סו:] · [לעיל קמב: וש"נ]

מסורת הש"ס

מאי איריא אבן אפילו דינר נמי אלמה אמר רבא לא שנו אלא אבן אבל דינר אסור אבן אי נפלה לה לא אתי אבוה לאיתויי דינר אי נפיל אתי אבוה לאתויי תניא כוותיה דרבא המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם היה מלובש בהן פטור המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פטור ואילו הוציאן כמות שהן חייב: כלכלה והאבן בתוכה: ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן ולישדינהו לפירי ונישדי לאבן ונינקטינהו בידים כדרבי אלעי אמר רב בפירות המיטנפין ה"נ בפירות המיטנפין ולינערינהו נעורי אמר רב חייא בר אשי אמר רבא הכא בכלכלה פחותה עסקינן דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה: מטלטלין תרומה וכו': אמר רב חסדא לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל ליה לטהורה ושביק ליה לטמאה וכי טהורה למטה נמי לישדינהו ולינקטינהו אמר רבי אלעי אמר רב בפירות המיטנפין עסקינן מיתיבי מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין בין שטהורה למעלה וטמאה למטה בין שטמאה למעלה וטהורה למטה תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא מתניתין לצורך גופו ברייתא לצורך מקומו מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקמי מתניתין לצורך גופו אמר רבא מתני' כוותיה דייקא דקתני סיפא מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו ומדסיפא לצורך גופו רישא נמי לצורך גופו: רבי יהודה אומר אף מעלין וכו': ואמאי הא קא מתקן רבי יהודה כר' אליעזר סבירא ליה דאמר תרומה בעינא מחתא דתנן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רבי אליעזר אומר מדמעת כתרומת ודאי וחכמים אומרים אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון אימר דשמעת ליה לחומרא לקולא מי שמעת ליה אלא הוא דאמר כר"ש כדתנן סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתיר וממאי דילמא התם בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר אע"ג דנפלו בזה אחר זה כמאן דנפל בבת אחת דמי והא לחמשין נפלה והא לחמשין נפלה ור"ש סבר קמייתא בטיל במאה והא תיבטיל במאה וחד אלא הוא דאמר כרבי שמעון בן אלעזר דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ומי סבר ליה כוותיה והא

רש"י

אתי לאתויי · וטעמא לאו משום טלטול הוא דאפילו לאוחזו בידו והתינוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא דילמא נפיל ואתי לאתויי וכיון דלאו סכנת נפש היא לא שרו ביה טלטול : תניא כוותיה דרבא · דכי נקט לה עליון כמאן דאפקא תחתון גופיה דמי ומיחייב : וסנדליו וטבעותיו בידו · בקומצו שלא כדרך מלבוש : המוציא אדם וכליו עליו · מלובש בהן : וטבעותיו בידיו · באצבעותיו מדלא תנא בידו כדנקט רישא : פטור · דבגדיו בטלי לגביה ועליו הוא פטור כרבי נתן : ואילו הוציאן כמות שהן · שהיה אותו עליון אחוז בהן ולא מלובש חייב הנושא והיינו כרבא : תיהוי כלכלה בסיס · והיא עצמה תיאסר : מליאה פירות · דעיקר נעשית בסיס לפירות הלכך אבן מיטלטלת אגב כלי ופירות שהוא מותר: ונינקטינהו בידים· ילקטם מעל הארץ בידיו ויחזירם לכלכלה ויטלטלם ולמה התירו אבן לטלטל אגב כלי : בפירות המיטנפין · בפירות מבושלין ורכין מאד כגון תאנים ותותים וענבים שאם ישליכם לארץ יטנפו: ולנערינהו נעורי · עד שיסתלקו הפירות מן האבן לתוך הכלכלה נגדין וישליך האבן בנעורתה : פחותה · שנפחתה דופנה או שוליה : ומטמאה למעלה · והוא צריך לטהורה ואינו יכול ליטול הטמאה בידים לפי שהיא מוקצה לפיכך יטלטל הכל עד המקום וישליך הכל עליו ויטול הטהורה : לישדינהו · לארץ כולן : ולינקטינהו · לטהורה ביד ויחזירנה לכלכלה : מתני' לצורך גופו · שצריך לטהורה לאוכלה הלכך אי לאו דטהורה למטה לא שרו ליה לטלטולי לטמאה אלא שקיל לטהורה וממטי לה לגלגן : ברייתא לצורך מקומו · שצריך למקום הכלי וע"כ כולו הוא צריך לסלקו משם ושרו ליה רבנן לטלטל האי אטו האי : ומאי דוחקיה כו' · דאיצטריך למימר לא שנו אלא שהטמאה למעלה לשבקי כדקס"ד בין שטמאה למעלה בין שטמאה למטה ולוקמי בצריך למקומו : אלא לצורך גופו · שצריך לכר לשכב עליו שם ולא לסלקו לפיכך לא התירו לו ליטלו עם המעות אלא מנערו במקומו אבל צריך למקום הכר מטלטל הכל ביחד : ומדסיפא כו' · רישא נמי לצורך גופו · הלכך אי הוה טהורה למעלה לא הוי שרי ליה לטלטולי טמאה כדקתני גבי מעות מנערו ונופלות ומטלטל היתרא לחודיה : הא קמתקן · שמביאה לידי היתר ונגזר ביה אטו תיקון שע"י מלאכה : כר"א דאמר תרומה · הואיל וניתנה להעלות אחת שירצה בעינא מחתא כאילו מונחת לבדה ואינה מעורבת הלכך לא קמתקן מידי : מדמעת · זה שנפרד משם ואוסר ל"ט של חולין כאילו היא תרומה ודאי : וחכ"א אין המדומע מדמע · חולין אחרים אלא לפי חשבון התרומה שבמדומע כגון אם תחילתו נדמע ס' של חולין ע"י סאה תרומה וחזרה סאה ממנו ונפלה לתוך אחרים לא חשבינן תרומה אלא ס' שבסאה זו ומדמע עד ל"ט שכנגדו ואם יש חולין יותר מק' כנגדו עולה : אימר דשמעת ליה · לר"א דאמר תרומה כמאן דמחתא בעינא : לחומרא · לדמעה כתרומה ודאי : לקולא · דלא ליהוי המעלה אותה בשבת כמתקן : מי אמר · הא ודאי מתקן הוא ע"כ : הוא דאמר · רבי יהודה דמתני' כרבי שמעון דאמר דמחתא בעינא נמי לקולא : למאה · ולהוי להעלותה ויתכשרו החולין : עד שנפלה אחרת · ועכשיו אין כאן חולין כדי להעלותה באחד וק' : ר"ש מתיר · קס"ד משום דס"ל קמייתא כמאן דמחתא בעינא דמיא ומלאה אחרונה זו נופלת בתוך ק' של חולין : בטל בק' · והוו להו כולהו חולין ומיהו כיון דלריך להעלותה ע"כ המעלה מתקנו : נותן עיניו · במדומע בצד זה להעלותו לתרומה ואוכל בצד אחר הלכך הואיל ובלא העלאה מתחלי ואוכל מאי איכא ליה להעלותו :

פ"א אלא

תרומות פ"ה מ"ו תמורה יב. ע"ש

תרומות פ"ה מ"ח

בכורות נט. [ע"ש תוס' ד"ה במחשבה ותוס' מנחות נה. ד"ה במחשבה]

תוספות

ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן · ואם תאמר גבי קטן נמי נשדייה לאבן מידו ואמאי שרי לטלטולי עם האבן וי"ל אם ישליכו מידו יצעק התינוק ויבכה וא"ת מ"מ דלא שרינן לטלטל תינוק אלא כשיש לו געגועין תיבטל אבן אגב תינוק כמו שהיא בטלה אגב כלכלה מלאה פירות וי"ל דאינו צריך כל כך טלטול התינוק וא"ת אפילו אין הכלכלה מלאה פירות תיבטל האבן אגבה כי היכי דבטלי בפ"ב דביצה (דף כא:) שיורי הכוס אגב הכוס אי לאו דאיסורי הנאה נינהו וי"ל שאני שיורי דגריעי יותר מדאי ובטלו טפי וכן נ"ל מתוך שמעתא גופה דביצה כמו שפירשתי לעיל בסוף כירה (דף מז: בד"ה הוה) :

ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן כו' · וא"ת מכל מקום נינקטינהו לפירי בידים ויניח האבן בכלכלה והא אמרינן לקמן לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והיינו על כרחך בידיו דאי זריק לה בכלי א"כ גם בטמאה למעלה יכול לזורקה בכלי אלא שמע מינה דשקיל לה בידיו וא"כ הכי נמי ניסקלינהו לפירי בידיו וי"ל דמיירי שפי הכלכלה צר הוא ואינו יכול להכניס שם ידיו אי נמי י"ל דההיא דלקמן מיירי בתרומה שהיא בכלים קטנים בתוך הקופה שאין דרך להניח טמאה וטהורה ביחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפ"ע ולהכי מצי שקיל לטהורה שהיא למעלה בידיו אבל כלכלה דהכא אין כאן כלים ולא מצי נקיט להו בידיו פן יפול לארץ והשתא לא צריכא לשינויא קמא דפירות המיטנפין דהא כיון דהאבן עצמה הוי דופן לכלכלה אפי' הוי שדי לפירות ולאבן והדר שקיל לפירי ושבק לאבן לא הוי ליה במאי לאנחינהו כיון שהכלכלה פחותה*) שהאבן נעשה לה דופן · והא דלא קאמר אלא לפי שלא הוזכר אמורא לעיל · א"כ השתא יש להעמיד נמי בפירות המיטנפין דאל"כ נוכל להשליך הסל בקרקע ולהוליך בכלכלה מעט מעט כמה שתוכל להחזיק עד מקום הפחת · מ"ר :

הכא נמי בפירות המיטנפין · וא"ת אכתי יטלם בידו ויניחם בתוך כלי אחר או על גבי טבלא או ע"ג סודר כדמוכח בסמוך גבי תרומה דאמר רב חסדא לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לטהורה ושביק הטמאה ואע"ג דמוקמינן נמי בפירות המיטנפין וי"ל דהתם מיירי כגון שטהורה מונחת בסלים קטנים בפני עצמה וכן הטמאה ואותם סלים מונחים בתוך כלי אחד גדול והוו סלים של טהורה למעלה מסלים של טמאה דיכול ליקח סלי טהורה ולהניחם ע"ג קרקע אבל אם מונחת זו על גב זו בלא שום כלי כי הכא שהפירות מונחים ביחד בהא ודאי לא אמר שביק לה לטמאה ושקיל לה לטהורה · מ"ר :

שנפלה לפחות מק' חולין · מכאן משמע דתרומה עולה באחד ומאה עם האיסור ורש"י לא פירש כן בפרק גיד הנשה (חולין דף צט:) גבי כל איסורין שבתורה במאה דלפירו' שיטתו לא אתי' מסקנא הכי*):

*) [ועי' תוס' חולין נט: ד"ה לא]

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' וסמג שם וטוש"ע שם :
ה ב ג מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יז ופי"ט הלכה יט :
ו ד טוש"ע א"ח סי' שלה סעיף ס :
ז ה מיי' פכ"ה שם הל' טז טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ג :
ח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב :
ט ז ח ט י מיי' שם הלכה כ :
יכ (מיי' פכ"ג שם הלכה ט והלכה טו) :
יא ל מיי' פי"ג מהל' תרומות הל' ג :
יב מ שם הלכה י :

רבינו חננאל

פטור היה ר' שמעון במוציא את המת לקברו והלכתא כרבא דקאי כר' שמעון דסבר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ובפרק יציאות השבת אוקימנא להא דתני זב שיצא בכיס שלו בשבת פטור כר' שמעון דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור ולא תימא מלאכה צריכה לגופה כגון מר לעשות שם וס"ת להניחו אלא אפי' מר להפור בו וס"ת לקרות בו מלאכה צריכה לגופה היא וכי לא פטר ר' שמעון אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל מלאכה שצריכה לגופה אפי' ר' שמעון מחייב ותניא כרבא המוציא כלים מקופלין ומונחין לו על כתפו וסנדליו וטבעתו בידו חייב. ואם היה מלובש בהן פטור. המוציא אדם וכליו וסנדליו ברגליו וטבעתו בידו פטור. שאלו הוציא כמות שהן חייב והלכתא כוותיה: מתני' מטלטלין תרומה טמאה עם הטהור' אוקמה רב חסדא למתניתין הא בשטהורה למטה וטמאה למעלה ואיתבוה הא מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין בין טהורה למטה וטמאה למעלה ובין טהורה למעלה וטמאה למטה. ופרקה רב חסדא מתני' לצורך גופו כדי לאכלו. שאינו מותר לו לטלטלו אלא הראוי לו לאכילה. וברייתא לצורך מקומו שצריך לפנות המקום לבית המדרש או לאורחים שמותר לו לטלטל לצורך מקומו. אפילו מה שאינו ראוי לאכילה. ואמרינן מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקימנא למתני' לצורך גופו אמר רבא מתניתא קשיתיה דקתני סיפא מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות ואוקימנא ר' יוחנן לצורך גופו דאי לצורך מקומו אפי' עודן עליו מטלטלן ואמר רב חסדא לא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי ומדסיפא לצורך גופו רישא נמי לצורך גופו : פיסקא דמתני' ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה. פי' מדומע תרומה שנפלה בחולין ודימעה מעלין אותה אם יש שם מאה ואחד.

רב נסים גאון

ושנים חדשים אלא אם כן הלך בהן מבעוד יום כמה יהא הולכן בני ביתיה דבר קפרא אמרין(מן)דבית רבא דבר קפרא אמרין) מן דבית [illegible]

רבה דבר קפרא עד בית רבה דר' הושעיא צפראי אמרין מכנסתא דבבלאי עד דירתיה דר' חמא בר חנינא סבאי אמרין מן סדרא רבה עד חנותיה דר' הושעיא: הניחא לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור [illegible]
פרק כא נוטל אדם את בנו [illegible]

והא מיפליג פליג עילויה דתניא *רבי יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה רבי שמעון בן אלעזר אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר דרבי יהודה עדיפא מדר"ש בן אלעזר: **מתני'** *האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות *היתה עליו *לשלשת מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותנין עליה מים עד שתכלה: **גמ'** אמר רב הונא אמר רב *לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור: [היתה בין החביות כו']: °מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא בהיתרא טרחינן באיסורא לא טרחינן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן רשב"ג היא דתנן *הבורר קטנית ביו"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי *ותניא אמר רשב"ג במה דברים אמורים שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל בורר אוכל והא הכא דכי אוכל מרובה על הפסולת דמי הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה יין עד דשקיל לה (א) לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי: היתה בין החביות מגביה: תניא רבי יוסי אומר היתה החבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביה למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל הימנה מה שצריך לו ומחזירה למקומה: מעות שעל הכר: אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו וכן תני חייא בר רב מדיפתי לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו: מעות שעל הכר מנער וכו': א"ר אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה אמר רב יצחק שכח לבינה בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה אמר רבי יהודה בר שילא אמר ר' אסי פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בסרטיא ובאו ושאלו את ר' יוחנן ואמר להן הניחו עליה ככר או תינוק וטלטלוה אמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכח רב אשי אמר אפילו שכח נמי [לא] ולא אמרו *ככר או תינוק אלא למת בלבד אביי מנח כפא אכיפי רבא מנח סכינא אבר יונה ומטלטלה אמר רב יוסף כמה חריפא שמעתתא דדרדקי אימר דאמור רבנן בשוכח לכתחילה מי אמור אמר אביי אי לאו *דאדם חשוב אנא כפא אכיפי למה לי הא חזו למיזגא עלייהו אמר רבא אנא אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למה לי הא חזי לי לאומצא טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא *למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה והאמר רבא לשמעיה טווי לי בר אווזא ושדי מיעיה לשונרא

התם

והא מיפליג פליג עילויה · ואמר כיון דאפשר ליה למיעבד עונג שבת בכה"ג ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אין מעלין: דרבי יהודה עדיפא · מיקל טפי פורתא ואמר כיון דיכול ליתן (עליו) עיניו בצד זה ולאכול בצד זה לא הוי מתקן בהעלאתו ומעלין: **מתני'** מטה על צדה · מטה חבית על צדה אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים: היתה בין החביות · וירא שלא תפול האבן על החביות וישברם: מגביה · לחבית כולה ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה: לשלשת · שום דבר מיאום כגון רוק או צואה: מקנחה בסמרטוט · ולא יתן עליה מים דהתם כר של בגד הוא ובגד שרייתו במים הוא כבוסו: היתה · לשלשת זו על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא: נותן עליה מים עד שתכלה · ומיהו כיבוס ממש לא (ג) והואיל והתם כרים וכסתות רכים נינהו שייך למימר בהו כיבוס בעורות רכין ומיהו שרייתן לא זהו כבוסן וכן מפורש בזבחים בפרק דם חטאת: **גמ'** לא שנו · מטה על צדה דחבית: אלא בשכח · ששכח האבן עליה בין השמשות ולא מדעת: נעשה חבית בסיס לדבר האסור · ואסור להטותה שאף החבית מוקצה: מאן תנא · דמתניתין דקתני מגביה ומטה על צדה דאית ליה דכי טרח מטרח בחבית דהוי היתרא ולא יטול האבן ממש דהוי איסורא ואע"ג דהשתא נמי אבן מטלטל בהדי חבית: רבן שמעון · אליבא דבית הלל: בורר אוכל ואוכל · המאכל יטול והפסולת ישאר בכלי: בורר כדרכו · נוטל פסולת ומניח אוכל אם ירצה: כשהאוכל מרובה על הפסולת · דאי שקיל אוכל מפיש בטרחא: דברי הכל בורר אוכל · דבהיתרא טרח ולא באיסורא ופרכינן והא הכא דמתניתין דאוכל מרובה על הפסולת וכי מגביה האבן עם החבית טרח טפי והוה (ג) למשקל פסולת כר"ש: כיון דאי בעי למשקל · לכולי יין מן החבית לא משתקיל ליה יין שבשוליה עד דשקיל ומגבה לה לחבית כפסולת מרובה דמי דאי בתחלתו לא מגבה לה לחבית סוף סוף מיבעי ליה לאגבוהה תו לחבית הלכך הוה ליה מפיש בטרחא: ה"ג לא משתקל ליה (ד) עד דשקיל לה ול"ג עד דשקיל לה לאבן: היתה החבית מונחת באוצר · כלומר במקום מכונס שאוצרין שם חביות הרבה ודואג שמא יטלה ותפול האבן על החבית שאצלה: לא שנו · דמנער: נעשה · הכר בסיס למעות ואף הכר אסור בטלטול: לא שנו · דמנערה ואינו מטלטלה בעודן עליה: אלא שצריך לגופו · של כר לשכב עליו הלכך בניעור סגיא ושדי ליה באתרייהו: אבל צריך למקומו · של כר מטלטלו עם המעות למקום אחר: דסקיא מלאה מעות גרסינן: בסרטיא · רה"ר: הניחו עליה ככר או תינוק · דליסתרי לטלטלה אגבייהו תוך ד' אמות וטלטלוה פחות פחות מד' אמות או במחילה של בני אדם כדאמרי' בעירובין (דף מג:): בשוכח · אבל במניח מדעת מערב (יום) שבת לא התירו לו לטלטלה ע"י ככר או תינוק: אלא למת · משום כבוד הבריות כשמוטל בחמה: אביי מנח כפא אכיפי · מניח תרווד על הטומרים לטלטלן אגב תרווד: אבר יונה · חי [בלא] מליח: חריפא שמעתתא דדרדקי · סבורים הם שהם חריפים: אימר דאמור רבנן · בארנקי ודסקיא מניח עליה ככר או תינוק בשכחה ובמקום התורפה ומשום הפסד ממון: אמר אביי · אנא שפיר מטלטלנא כיפי ואפילו בלא תרווד: אי לאו דאדם חשוב אנא · והנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באסורין: כפא אכיפי למה לי · בלאו כפא נמי שרי לטלטלינהו דהא חזו למיזגא עלייהו: לאומצא · לאוכלו חי בשבת שיש בני אדם שדעתן יפה ואוכלים בשר חי וקרו לה אומצא: הא לא חזי לאומצא לא · ואע"ג דחזו לשונרא דאמרינן מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים: כר' יהודה · במסכת ביצה (ד' ו:): טווי לי בר אווזא · ביום טוב: ושדי מיעיה לשונרא · אלמא מטלטל להו משום שונרא ואע"ג דהאידנא לא חזי לאדם דלאו אורח ארעא למיכלא ביום טוב ומיהו מאתמול לאדם הוו קיימי:

התם

שאוכל מרובה על הפסולת · פי' בקונטרס משום דהשתא הוי טרחא יתירא למישקליה לאוכל ואינו נראה לר"י דלאי משום טרחא הוי מאי קאמרי בסמוך הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה עד דשקיל ליה לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי היכי הוי משום האי טעמא כפסולת מרובה על האוכל ולכך הוצרך רש"י לפרש דל"ג עד דשקיל ליה לאבן על כן נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הוה פסולת כבטל לגבי רובו ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת *לגבי אוכל והשתא אתי שפיר גירסת הספרים דגבי חבית נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה (ה) עד דשקיל ליה לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי דכיון שאין יכול כלל ליטול מן היין בלא נטילת האבן לא חשיב כבטיל לגבי האוכל כיון שהאוכל אינו ניכר כלל ואינו יכול ליטול הימנו כשהאבן על פי החבית · מ"ר · והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (ד' יד: ושם) כגון דנפיש בטרחא ווטר בשיעורא *אאוכל קאי ולא אפסולת ולפירש"י קאי אפסולת ולא אאוכל [וע"כ לא יבלור הפסולת דנפיש בטירחא]:

לא שנו אלא בשכח · וא"ת תרתי דרב למה לי וי"ל חדא מכלל חבירתה איתמר והא לא תקשה תרתי מתני' למה לי דהוה אמינא אבן ודאי שרי בשכח שנראה טפי ככיסוי החבית אבל מעות שעל גבי הכר אפילו בשכח ה"א דאסיר:

התס

יג א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יז טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ד:
יד ב מיי' פכ"ב שם הל' יח טוש"ע א"ח סי' שב סעיף ט:
טו ג מיי' פכ"ה שם הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ד:
טז ד ה מיי' פי"ג מהל' י"ט הל' טו סמג לאוין עס טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ב:
נ"ל לגבי אוכל והאוכל לא בטל לגבי פסולת משום דחשיב וע"כ בורר את האוכל והשתא כו'
יז ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יז טוש"ע א"ח סי' שט סעיף ה:
יח ז מיי' פכ"ו שם הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף ה:
נ"ל אאוכל קאי שהאוכל נפיש בטרחא והפ"ס בורר אוכל הואיל וזוטר בשיעורא ולא בטל ליה פסולת

רבינו חננאל

ואקשינן אמאי והא קא מתקן טיבלא תמצא עושה מעשה בשבת ופרקי' ר' יהודה דאמר כי מעלין את המדומע כר' אליעזר סבירא ליה דאמר תרומה בעינא מחתא. פי' תרומה שנפלה בחולין אין מחשבין אותה שנתערבה בכל החולין אלא כאילו נתונה במקום אחד היא וכשנוטל ממאה ואחד סאין סאה אנן אומרין כי היא היא התרומה. אבל שאר החולין מתוקנין היו מקודם. ולא היה אסור אלא זו הסאה שנוטלה במקום התרומה שנפלה בלבד. דתנן סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר. ר' אליעזר אומר מדומע כתרומה ודאי. פי' סאה תרומה שנפלה לתוך חמשים סאין חולין ועוד נפלה מאלו החמשים ואחד סאין סאה אחת לששים סאה חולין ר' אליעזר סבר הכל אסור חמשים הראשונים וששים האחרונים שאני אומר הסאה של תרומה עצמה היא שנפלה בששים האחרונים לפי שאין המדומע עולה אלא בא' ומאה ואין באחד מהן מאה בעת נפילתה בהן וחכ"א אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון פי' סאה שנפלה לחמשים סאין ונפלה מאלו החמשים סאין לפחות מחמשים מדמעת אבל אם נפלה סאה לששים סאין עולה לפי שאילו היתה סאה במאה סאין ואחת היתה עולה וחזרנו עוד להקשות אימור דשמעת ליה לר' אליעזר שמחשב מכלל נ"א סאין הללו הסאה האחת שנפלה לס' סאין אחרות תרומה כולה. ומדמעת עד מאה ואחת לחומרא לקולא לתקן בשבת מי שמעת ליה ולא עמדה ופירקנן פירוק אחר והוא ר' יהודה סבר לה כר' שמעון דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה חולין ונדמעו ולא הספיק להגביהה עד שנפלה האחרת הרי זו אסורה ור' שמעון מתיר ת"ק סבר כיון הגביהה נמצא שנפלו ב' סאין למאה סאין ואין עולין כי פחות ממאה הן. ור' שמעון סבר מאותה העת שנפלה סאה תרומה למאה חולין הותרו המאה. ונשארו חולין בהכשרן. וסאה אחת בתוכן התרומה היא אסורה בלבד וכשנפלה אחר כן עוד סאה אחרת תרומה עליהן על מאה חולין נפלה ועולה כו' ופרקי' לה ודברים פשוטין הן. והדרנן ומוקמינן ר' יהודה דמתני' כר' שמעון בן אלעזר דנותן עיניו בצד זה כלומר מחשב להוציא התרומה מצד זה ואוכל מצד אחר ש"מ כי התרומה מחתא במקום אחד. ואקשינן וכי ר' יהודה כר' שמעון בן אלעזר סבירא ליה והא מפלג פליג עליה דתניא ר' יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה ר' שמעון אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד זה ומפרקי' דר' יהודה עדיפא שר' יהודה מתיר אפי' להעלותה ור' שמעון אינו מתיר להעלותה אלא לתת עיניו בצד זה ולאכול מצד זה. ותרווייהו סבירא להו סאה תרומה שנפלה למאה חולין בעת שנפלה למאה מותרין הן ובתקונן הן ואין צריכין תיקון אלא סילוק סאה אחת מהן בלבד במקום התרומה: **פיסקא** האבן שעל

רב נסים גאון

מוציאין חלק אחד והשאר מותר לישראל ותמצא עיקר דבר זה בספרי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל לתוכו הרי זה מקדשו מיכן אמרו תרומה עולה באחד ומאה אין לי אלא תרומה טהורה ותמצא במשנת תרומות ותוספות תרומות מזה הענין הרבה ועיקרו מה שהזכרנו' ובגמ' דערלה בפרק ב' (ירושלמי שם הלכה א) מניין שהן עולין אמר ר' יונה כתיב (במדבר יח) מכל חלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה מרים ממנו שאם יפול לתוכו הרי זה מקדשו וכמה הוא אחד ממאה ואיתא נמי בפרק ד' דתרומות התרומה צריך להרים כמה שהוא במשנה במסכת ערלה בראש פרק ב' התרומה ותרומת מעשר של דמאי מצטרפין עם זה ואינו צריך להרים וכו' וטעמו של דבר לפי שהתרומות והחלה והביכורים הם נכסי כהן וצריך להרים תרומה ויתנה ואם לא ירים ויתן לו הרי זה גוזל ממנו ואין להם בעלים שראויין להם לפיכך אינו צריך להרים

[תוספ' פט"ו]
[לעיל קמא:]
זבחים לד.
ביצה יד:
ג"ז שם ע"ש
[לעיל ל: מג:]
[לעיל מג. וש"נ]
ביצה לג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשקיל לה כפסולת
(ב) רש"י ד"ה
(ג) ד"ה
(ד) ד"ה

גליון הש"ס

גמ' מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא

התם כיון דמסרה דעתיה עילויה מאתמול הכי נמי מסתברא דרבא כר' יהודה סבירא ליה *דדרש רבא [א]אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביום טוב לפי *שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים שמע מינה:

מתני' *ב"ש אומרים *[ב]מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים *מסלק את הטבלא כולה ומנערה מעבירין (א) מלפני השלחן פירורין פחות מכזית ושער של אפונין ושער עדשים מפני שהוא מאכל בהמה [ג]ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו (ב) *(וחכמים אומרים) בין כך ובין כך *ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה:

גמ' *אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון: מעבירין (ג) מלפני השלחן פירורין: מסייע ליה לר' יוחנן *דאמר רבי יוחנן [ד]פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד: שער של אפונין: מני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אימא סיפא ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור בהא אפילו ר"ש מודה *דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות [ה]הני גרעינין דתמרי ארמייתא שרו לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אמן ודפרסייתא אסור שמואל מטלטל להו אגב ריפתא:(שרנ"ם שפ"ז סימן): שמואל לטעמיה *דאמר שמואל [ו]עושה אדם כל צרכו בפת *רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא רב הונא בריה דרב יהושע עביד להו כגרף של ריעי א"ל רב אשי לאמימר *[ז]וכי עושין גרף של ריעי לכתחילה רב ששת זריק להו בלישניה רב פפא זריק להו אחורי המטה *אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס [ח]שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

רש"י

התם כיון דמסרה · מטייא אי מנגע ליה עד אורתא: מאתמול דעתיה עליה · לסוגרא ובין השמשות נמי מוכן לבהמה הוה: אודי פורגו"ן דהתם עליה להסקה ניתנו ולא לטלטול כלי: ואוד שנשבר · ביו"ט: בשברי כלים · שנשברו היום דהוו להו נולד: ש"מ · דכרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה:

מתני' מעבירין · בידים מעל השלחן: עצמות · קשין שאין ראוין לכלב: וקליפין · של אגוזים דלית להו לב"ש מוקצה: וב"ה אומרים מסלק את הטבלא · שיש תורת כלי עליה אבל לא יטלטל הקליפין בידים כרבי יהודה: מעבירין מעל השלחן · סתמא היא: פירורין פחות מכזית · וכ"ש כזית כדמפרש טעמא שהם מאכל בהמה: ושער של אפונין · שרביטין של קטנית שהקטנית גדל בהם: אפונין · ייס"ש: עור בית אחיזה · [בית אחיזה] של עור שיאחזנו בו: מקנחין בו · טבלא: אין מקנחין בו · שכשאוחזו נסחט בין אצבעותיו: ניטל בשבת · כשהוא נגוב: ואינו מקבל טומאה · דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת:

גמ' אנו אין לנו · אין אנו סומכין על משנתינו כמות שהיא שנויה אלא מוחלפת שיטתה וב"ש כרבי יהודה כו': אסור לאבדן ביד · מדקתני מעבירין בידים ולא זריק להו: דלית ליה מוקצה · דאי ר' יהודה מאתמול לאו לבהמה קיימי שהרי האוכל היה עמהן והיום לוקח מהם: שאין מתכוין · שאין מתכוין לסחוט: גרעינין · של תמרים והם לבהמה: ארמייתא · תמרים רעים הם ומאכילין התמרים עצמן לבהמה הלכך אגב אימייהו לבהמה נמי קיימי: פרסייתא · תמרים טובים הם ואין מאכילין אותן לבהמה: כל צרכו · משתמש בו ואין כאן משום בזיון וממחהו בתבשיל: לקנא דמיא · ספל של מים: גרף של ריעי · נוברן לפניו כשאוכל התמרים עד שנמאסות בעיניו ונוטלן אותן מפניו כגרף של ריעי ונותנן לבהמה: זריק להו בלישני' · אל עבר השלחן: אחורי המטה · שהוא מיסב עליה:

הדרן עלך נוטל

תוספות

התם כיון דמסרה · ומתקלקל ואין ראוי למאכל אדם מאתמול דעתיה עילויה ליתנו לבהמה אע"ג דבשער של אפונין ושל עדשים אסרינן לרבי יהודה אע"ג דחזו למאכל בהמה וכן גרעינין דלעיל בפרק במה מדליקין (דף כט·) דאמרינן לרבי יהודה אבל אין מסיקין בגרעינין מ"מ הכא שרי כדפי' התם:

ליטול מהן אוד · נראה לר"ת כפירוש ה"ג דאסירי משום תיקוני מנא דלפירו' זה (ד) דאע"ג דלא מתקלא ליה גזרינן שלא יבא לידי תיקון כלי:

עצמות וקליפין · לא כפירוש הקונטרס דפירש אפילו קשין ואין ראויין לאכילת כלבים *דהאי תנא אמרינן בגמרא דכרבי שמעון סבירא ליה ור"ש בעי לכל הפחות ראויות למאכל בהמה דקתני מעבירין מעל השלחן פירורין כו' מפני שהוא מאכל בהמה ומוקמינן בגמרא כוותיה:

אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י כו' · במסכת עדיות לא מיתניא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה והיינו כרב נחמן והא דלא מייתי סייעתא מהתם משום דמאי אולמא דהא מהא:

פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד · פי' בקונט' מדקתני מעבירין ולא קתני זורקין וקשה לרבי דברישא נמי קתני מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"פ שמותר לאבדן ביד ועוד דאמרינן בברכות בריש אלו דברים (דף נב:) וב"ה אומרים אם שמש ת"ח הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית ומסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד ואי אפשר ליגרס התם אסור *ונראה לר' דהכא גרסי' מותר ודייק מדאצטריך למיתני מפני שהוא מאכל בהמה דהיינו משמע דלא חזי לאדם והוו כשאר מאכל בהמה ומותר לאבדן · מ"ר:

ואם לאו אין מקנחין בו · אית ספרים דגרסי וחכ"א בין כך ובין כך מקנחין בו ולא יתכן דאמר בגמרא דבאין לו עור בית אחיזה אפילו ר"ש מודה דאסור משום דפסיק רישיה הוא וה"ר יצחק מדנפירא גרס בין כך ובין כך אין מקנחין בו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואין נראה לר"י דהא בגמרא משמע דברישא מודה ר' יהודה (ה) דאמר אימא סיפא ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לרבי יהודה אם כן בין כך ובין כך אין מקנחין בו לא רבי יהודה ולא ר' שמעון אלא ודאי לא גרסינן ליה כלל· מ"ר:

שמואל מטלטל להו אגב ריפתא · אף על גב דכר"ש סבירא ליה דשרי לקמן בפרק בתרא (דף קנו:) נבלה שנתנבלה בשבת מיהו מחמיר היה משום דהוה אדם חשוב כאביי ורבא דלעיל· ר"ת:

רבא מטלטל להו אגב לקנא דמיא · ואם תאמר והא רבא סבר לעיל כר"י דאית ליה מוקצה ואנוחי לקנא דמיא היכי שרי לכתחילה ויש לומר דשני לן בין היכא דאפשר למיעבד האי טלטול מאתמול להיכא דלא אפשר דכיפין ובר יונה היו מאתמול בידו והיה יכול לטלטלם אבל הני גרעיני תמרה לא אפשר ושרי אפילו לרבי יהודה ואף לאדם חשוב דאמר בבילה פרק יו"ט (דף כח:) דאמר ליה אביי לרב יוסף הני סופלי לחיותא היכי שדינן ביומא טבא לרבי יוסי דאמר לכם ולא לכלבים חזיין להסקה כו' בשבת מאי איכא למימר מטלטלין להו אגב ריפתא כדשמואל אלמא דאפילו רב יוסף דלא בעי למישרי לעיל אגב כפא וסכינא אפילו דבר הראוי לאדם שרי התם גרעיני תמרה אגב ריפתא:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה יא סמג לאוין [עה] טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ג:

כ ב מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף כז:

כא ג מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף יז:

כב ד מיי' פ"ז מהל' ברכות הלכה יא טוש"ע א"ח סי' קפ סעיף ד

[עי' תוס' ביצה ב: ד"ה מגביהין]

[עי' תוס' ביצה ג. ד"ה וב"ה]

כג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף ל:

כד ו מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ט טוש"ע א"ח סי' קעא סעיף א:

כה ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כד ופכ"ו הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף לו:

כו ח מיי' פכ"ו שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ט

[עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי דזהו מסוגיות הפוכות]

מסורת הש"ס

ביצה לג. ושם

(שם לב.) לעיל כט. וקכד:

לקמן קנז. [ביצה ב. תוספ' פי"ז מתני' איפכא ע"ש]

נ"א מקנחין בו וניטל

[לקמן קנז: ע"ש ביצה ב:]

ברכות נב: ע"ש

לעיל עה. קג. קיא: קיז. קכ: וקלג. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה. [ביצה לו.]

ברכות נ: לעיל נ: ביצה כא:

[נ"ל רבא עי' תוס' ד"ה רבא]

[ביצה שם·לו:]

[תוספ' פי"ז]

הגהות הב"ח

(א) במשנה מעבירין מעל השלחן פירורין: (ב) שם מקנחין בו (וחכ"א) תא"מ ונ"ב רש"י ותוספות והאלפסי לא גרסי וחכ"א אבל מפי' המשניות להרמב"ם משמע דגרס לה: (ג) גמ' מעבירין מעל השלחן פירורין: (ד) תוס' ד"ה ליטול וכו' דלפירוש זה אע"ג: (ה) ד"ה ואם לאו וכו' מודה ר' יהודה דאמרינן אימא:

רבינו חננאל

פי' החבית מטה על צדה והיא נופלת. אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. פי' נעשית החבית בסיס לאבן ואסור להטות החבית כלל. והלכתא כוותיה דרבא דר' אמי אמר ר' יוחנן קאי כוותיה. בפרק כל הכלים: **היתה** בין החביות מגביהה מטה על צדה כו'. תניא (א') ר' יוסי אומר היתה החבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביהה למקום אחד ומטה על צדה ונוטל מה [שצריך] לו ומחזירה למקומה. מעות שעל הכר נמי אוקמוה משמ' דרב בשוכח אבל במניח נעשת הכר בסיס למעות ואסור אפילו לנערן ואמר רבה משמיה דר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו כגון שצריך (סבר) לישב עליו אבל אם הוא צריך למקומו מטלטלין ועודן עליו. וכן תני חייא בר רב מדפתי והא דא"ר הושעיא שכח ארנקי בחצר ור' יצחק דאמר שכח לבינה בחצר ויהודה בר שילא דאמר שכחו דסקיא מלאה מעות בספין ואמרו שמניח עליה ככר או תינוק ומטלטלו ואמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשכח ולית הלכתא כוותייהו אלא הלכתא כרב אשי דהוא בתראה דאמר לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד· אביי מנח כפא פי' תרווד אכיפי הן כגון כיפה של צמר ורבא מנח סכינא אבר יונה והוא מליח אבל היה מבושל והיה מטלטל בן יונה אגב סכינא אמר שאלו מותרין לטלטלן בשבת דתניא בראשונה היו אומרים ג' כלים מותרין בשבת מקצוע של דבילה וזומלוסטרין וסכין קטנה שע"ג השולחן וכפה היא זומליסטרון כדתנן ניטלה כיפה טמאה משום מזלג · ואקשינן על רבה טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא דהא מוקצה הוא כלומר כר' יהודה סבירא ליה ולא כר' שמעון דאי ר' שמעון לית ליה מוקצה אלא אפילו בשר תפוח שרי לטלטוליה וכל בשר אחר בין חי בין מליח. ותוב אקשינן עליה ומי סבר לה רבא כר' יהודה והא א"ל רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ביו"ט ושדי מיעיא לשונרא כר' שמעון דאי כר' יהודה הא אמר כל דבר שאינו מוכן לאכילה אסור לטלטלו ואפילו בהמה לא היה מתיר לבודקה אלא באשפה שאם תמצא טריפה יניחנה באשפה. ומסקנא דשמעתא דרבה כר' יהודה ס"ל ופשוטה היא: **מתני'** בה"א מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין וכו'. אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר' שמעון מעבירין מעל גבי השלחן פירורין פחות מכזית מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד. ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אפילו לר' שמעון דהא אי אפשר שלא לסחוט באחוז בספוג אלא אם יש לו עור בית אחיזה' גרעינין דתמרי. ארמי ארמייתא שרי לטלטולי הואיל וחזיין על גב אימן. פי' רכים הן ונאכלין עם התמרים עצמן. דפרסייתא שמואל מטלטלינהו ואגב ריפתא וכו' שמעתא: **הדרן עלך נוטל אדם**

רב נסים גאון

להרים: **רבא** כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו' עיקר דבריו של ר' נתן בפרק המצניע (דף לד) ר' נתן אומר על השחוטין חייב על החיים פטור מפני שהחי נושא את עצמו. רבא כר' שמעון סבירא ליה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ועיקר דבריו של ר' שמעון גם בפרק המצניע (דף לג) דתנן וכן כזית מן המת וכעדשה מן השרץ חייב ור' שמעון פוטר וגרסי' בגמ' אמר רבה אמר ר' יוחנן ורב יוסף אמר ריש לקיש פוטר היה ר' שמעון אף במוציא את המת לקוברו וכבר פירשנו זה בפרק יציאות השבת: **הכי** נמי מסתברא דרבא כר' יהודה סבירא ליה דדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול מהן אוד אוד שנשבר ביום טוב אסור להסיקו לפי שמסיקים בכלים ואין מסיקין בשברי כלים וזה שוה לדברי ר' יהודה שאמר במשנה בפ' במה מדליקין (ד' כט) ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה הואיל וסברא ליה כוותיה בנולד במוקצה נמי דתנן בסוף מסכתא (לקמן דף קנו) ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן כר' יהודה סבירא ליה ולכך אמר סכינא אבר יונה למה לי הא חזי לאומצא דדייקת מינה הא לא חזי לאומצא לא וכמו שאמר בתחילת מסכת יום טוב (דף ג) דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ודלית ליה מוקצה לית ליה נולד כי הכלל עיקר אחד חוזר והיא ההכנה: **אמר** רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כרבי שמעון וכן אמרו עוד מני ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה ועיקר דברי רבי יהודה ור' שמעון בפרק כירה (דף מד) וכבר פירשנוה למעלה. אתאן לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור עיקר דבריו של ר' יהודה במשנה במסכת בכורות (דף לג) ובמס' יום טוב (דף כג) וכבר פירשנו דבריו גם במס' זו בפ' כירה: **סליק פרק נוטל**

רבא

עין משפט
נר מצוה

חבית ״שנשברה מצילין הימנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג *אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין ר' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור *חלות דבש שריסקן מע״ש ויצאו מעצמן אסורין (א) ורבי אליעזר מתיר: **גמ'** תנא לא ״יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ת״ר ׳נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: אין סוחטין את הפירות: *אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים מ״ט כיון דלסחיטה נינהו יהיב דעתיה ועולא אמר רב חלוק היה ר' יהודה אף בזיתים וענבים ורבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות ואין הלכה כרבי יהודה בזיתים וענבים אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים ׳ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות א״ל רבי ירמיה לרבי אבא אלא במאי פליגי א״ל לכי תשכח אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא בתותים ורמונים פליגי דתניא ׳זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין והכניסן בין לאוכל בין למשקין היוצא מהן אסור ׳תותים שמשך מהן מים ורמונים שמשך מהן יין והכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דברי רבי יהודה וחכמים אומרים בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור וסבר רבי יהודה סתם אסור *והתנן ׳חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון חלב בהמה אינו מטמא אלא לרצון אמר ר' עקיבא קל וחומר הוא ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שמיוחד בין לקטנים בין לגדולים אינו דין שיטמא בין לרצון ובין שלא לרצון אמרו לו אם טמא חלב האשה שלא לרצון ״שדם מגפתה טמא יטמא חלב הבהמה שלא

חבית. מצילין הימנה מזון ג' סעודות · ואפילו בכלים הרבה דאילו בחד מנא אמרי' בכל כתבי הקדש (לעיל דף קכ:) דכמה דבעי מציל: לכם · כל אחד מזון ג' סעודות: ובלבד שלא יספוג · שלא ישים ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי גזירה שמא יסחוט: אין סוחטין את הפירות · דהוה ליה מפרק (ב) תולדה דדישה: אסורין · גזירה שמא יסחוט לכתחילה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין · הם מכונסין אותם פירות היוצא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למגזר בהן שמא יסחוט: ואם למשקין · מכונסין אסורין דניחא ליה במאי דנפקא מינייהו ונתקיימה מחשבתו ואיכא למיגזר שמא יסחוט והכי אמרי' בביצה דטעמא דמשקין שזבו משום שמא יסחוט הוא: חלות דבש · מאחר שמרוסקין הדבש זב מאליו מתוך השעוה ואין דרך לסוחטו הלכך רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין גזירה אטו שאינן מרוסקין דילמא מרסק להו (ג): **גמ'** ויטפח · מכניס בו כפו והשמן נדבק בה ומקנחו בשפת הכלי ואסרוה משום עובדין דחול: מודה ר' יהודה בזיתים · דאע״ג דהכניסן לאוכלין היוצא מהן אסור דכיון דרובן לסחיטה קיימי כי אתו לידי משקה יהיב דעתיה למיהוי ניחא ליה בהכי: אפי' בזיתים וענבים · הואיל והני לאוכלין כנסו: מסתברא בתותים ״ורמונים פליגי · דאיכא דבעו להו למשקין הלכך משוו להו רבנן כזיתים וענבים ור' יהודה פליג עלייהו אבל שאר פירות ליכא דבעי להו למשקין הלכך מודו רבנן בהם: שמשך · זב מאליהן כמו נהרות המושכין (לעיל דף קכא·): והכניסן · מתחילתן בין לאוכלין בין למשקין כו' דרמונים קרי יין משום דאית להו קיוהא: וחכ״א כו' · והא דנקט רב נחמן לישנא דמסתברא ולא אמר בהדיא דבתותים ורמונים פליגי משום דאיכא למימר פליגי בתותים ורמונים וה״ה לשאר פירות ולהודיעך כחו דרבי יהודה נקט להו ואי משום ברייתא דלקמן דשמעינן מינה דמודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות לאו בהדיא שמעינן לה דאיכא למימר רבי יהודה היא כדפרכינן עלה: וסבר רבי יהודה סתם · שלא פירש לאוכל ולא למשקה הוי המשקה הזב מהן אסור: והתנן חלב האשה מטמא · מכשיר: לרצון ושלא לרצון · בין שילא ממנה לרצון בין שילא שלא לרצון שהחלב קרוי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו (שופטים ד): חלב הבהמה אינו מטמא אלא אם כן יצא לרצון · ואי לא לא חשיב משקי ואם נגע בו שרץ אינו מקבל טומאה וטעמא מפרש לקמיה: שדם

חבית · ובלבד שלא יספוג · אפילו יש לו עור בית אחיזה דליכא חשש סחיטה אסור כדמפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שעושה בחול: **מלקט** על יד על יד ואוכל · נראה דל״ג ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הנך דווקא אסירי משום עובדא דחול אבל לתוך *כפו שרי: **ורבי** יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות · בריש מסכת ביצה (דף ג· ושם) רבי יוחנן רמי דר' יהודה אדרבי יהודה תנן ר״י אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר אם למשקין כו' אלמא כל לאוכלין אוכלא דאיפרת הוא ורמינהו ועוד אמר ר״י מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביו״ט ראשון ואוכלה בשני וכן ביצה שנולדה בראשון אוכלה בשני בשני אין בראשון לא ואמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה וצריך לומר דההיא דמתנה אדם מחליף דאי מתני' מחליף אם כן במאי דנקט הכא ר' יהודה הוה ליה למינקט רבנן וה״ל למימר הלכה כרבנן בשאר פירות · מ״ר · *ולי נראה דאפילו אפיך מתני' אתי שפיר כעין שמצינו בב״ק בפרק הגוזל קמא (דף נו:) דתנן גזל בהמה והוכחשה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה ר״מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ואמר בגמרא אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כר״מ ופריך ורב שביק רבנן ועביד כר״מ כו' עד דמסיק דרב מתניתין איפכא אתנא' אלמא אע״פ שהיה שונה במתניתין וחכ״א בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וה״ל למימר הטתא הלכה כחכמים אפ״ה נקט ר״מ לפי מה שהאחרים שונין המשנה ה״נ נקט רבי יוחנן רבי יהודה בשמעתין וכן נמי מצינו בשילהי פ״ק דסוכה (דף יט:) דתנן העושה סוכתו כמין צריף ר״א פוסל וחכמים מכשירין ואמרינן בגמרא אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה א״ל כמאן כר״א א״ל שבקת רבנן ועבדת כר״א אמר ליה ברייתא איפכא תניא השתא היה לו להשיב רב יוסף כרבנן ולא כר״א כיון דאיהו איפכא תני אלא כן דרך הש״ס בכל מקום· נראה לי: **הלכה** כר' יהודה בשאר פירות· אע״ג דבריש ביצה (ד' ג·) גזר ר' יוחנן ביצה שנולדה ביו״ט משום משקין שזבו והכא לא גזר בשאר פירות י״ל דשייך טפי לגזור בביצה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת *ודרך לגומעה היא אבל שאר פירות אין עומדים ליסחט כלל · מ״ר: **שמשך** מהן שמן כו' · פי' בקונט' שמשך זב מאליהן כמו נהרות המושכין ולפירושו צריך לומר הכניסן בין לאוכלין כו' הייתו הכניסן מתחילתן ואין הלשון משמע כן ועוד קשה לר״י דאי משך מאליו קאמר גבי תותים שמשך מהם מים ה״ל למימר שמשכו או שנמשכו דמים בכל מקום לשון רבים ועוד קשה לר״י אם כן הך ברייתא הוה תיובתא דרב ורבי יוחנן דאמרי לעיל חלוק היה רבי יהודה בזיתים וענבים דהכא משמע דבזיתים וענבים מודה אלא נראה לר״י דמשך אאדם קאי וסחטן תחילה ושוב הכניסן דהשתא לרב ורבי יוחנן דסברי חלוק היה רבי יהודה בזיתים וענבים נקט דוקא משך דאיכא למיחש טפי דילמא יהיב דעתיה לסחוט משקה אחר שהכניסו נמי לאכילה מאחר שסחטן תחילה להוציא מהן משקה הא לא משך לא ולשמואל דאמר מודה רבי יהודה בזיתים וענבים נקט משך משום רבותא דתותים ורמונים דאפילו משך הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר · מ״ר: **חלב** האשה מטמא לרצון ושלא לרצון · והא דתנן במסכת מכשירין (פ״א) כל משקה שתחילתו לרצון אף על פי שאין סופו לרצון או שסופו לרצון אף על פי שאין תחלתו לרצון מכשיר לא דמי רצון דהתם לרצון דהכא דהתם מיירי בשעת נפילתן על הזרעים שיהא לרצון דבעינן יותן דומיא דכי יתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה: **לרצון** ושלא לרצון · כדמפרש בסמוך טעמא משום דדם מגפתה טמא וחלב ודם חד הוא דדם נעכר ונעשה חלב ולא צריכין למה שפי' בקונט' משום דאיקרי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו ונראה לר״י דהא דאיצטריך לפרש האי טעמא בפ' דם נדה (נדה דף נה:) גבי חלב האשה הנ״מ לרבי עקיבא דשמעתין דלית ליה טעמא (*) דפרישה או למאן דלית ליה דם נעכר ונעשה חלב אבל לרבנן דשמעתין לא צריך (ד) כדפרישית לחלב האשה אלא דוקא לטמא חלב בהמה לרצון · *מ״ר: מחמיר

*) נ״א ועוד ור״י לא איירי רק משאר פירות גם מזיתים וענבים אבל מתותים ורמונים אינו מזכיר כלום דעתו מאח״כ ר' יהודה דאמר בפי' תותים ורמונים אם הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר והן דומין לביצה ואפ״ה ס״ל דבראשון אסור בביצה וע״כ רמי ליה אהדדי במסכת עירובין לט. ובמס' ביצה והיותר פשוט שאין להגיה כלום וצ״ל ודרך לגומעה ור״ל ליישב דאף אם עומדת לסחיטה ומ״מ צריך עוד תיקון ואינו ראוי לדמות למשקין שזבו שא״צ שום תקון ע״ז אמר ודרך כו':

א א ב מיי' פכ״ב מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי' שלה סעיף א:
ב ג מיי' שם פכ״א הל' יא טוש״ע שם סעיף ה:
[בפסקי תוספות איתא כפותו]
ג ד ה ו מיי' פכ״א מהל' שבת הלכה יב סמג שם טוש״ע א״ח סי' שכ סעיף א:
ד ז מיי' פ״י מהלכות טומאת אוכלין הל' ד:
ה ח שם הל' ה ופ״א מהל' משכב ומושב הלכה טז:
[עיין תוס' ביצה ג. ד״ה ר״י אמר]

רבינו חננאל

חבית שנשברה מצילין הימנה מזון ג' סעודות וכו' תנא לא יספוג ביין בכפיו ולא יטפח בשמן ביד כדרך שהוא עושה בחול. לא יטפח כדאמרינן בכל מקום טופח ע״מ להטפיח וכדתנן בפרק החובל בחבירו וכו'. מעשה באחד שפרע ראשה של אשה כו' עד שמרה עומדת על פתח חצירה ושיבר הפך בפניה. ובה כאיסר שמן. גילתה ראשה והיתה מטפחת ומנחת על ראשה וכו': ת״ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל. אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכו' וחלקו רב יהודה אמר שמואל ורב ועולא כל חד וחד מעמיד חלוקת ר' יהודה וחכמים ור' יוחנן אמר הלכה כר' יהודה בשאר פירות ואין הלכה כמותו בזיתים וענבים. א״ר אבא אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות · ובמאי פליגי בתותים ורמונים דתניא זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין והכנים בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור. תותים שמשך מהן מים ורמונים שמשך מהן יין והכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דברי ר' יהודה וחכ״א בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור · נמצאת חלוקת ר' יהודה וחכמים בתותים ורמונים ובה א״ר יוחנן הלכה כר' יהודה בשאר פירות וכיון שפסק ר' יוחנן הלכה כר' יהודה הוצרכנו לברר דבריו ולפיכך אמרינן וסבר ר' יהודה סתם אסור והתנן

מסורת הש״ס

ביצה ג. חולין יד:
לעיל יט:
חולין יד:
מכשירין פ״ו מ״ה כריתות יג.
י״ג דפריש
[ועי' תוס' נדה יט: ד״ה כתיב הכא]

הגהות הב״ח

(א) במשנה ור״א מתיר: נ״ב ר' אלעזר גרסי' עי' בפירש״י בפ״ק דשבת דף יט ריש ע״ב: (ב) רש״י ד״ה אין סוחטין וכו' מפרק דהוה תולדה. (ג) ד״ה חלות וכו' להו בס״ד ואח״כ מ״ה ולא יטפח: (ד) תוס' ד״ה לרצון וכו' לא צריך לחלב האשה כדפי' אלא:

שלא לרצון [א]שדם מגפתה טהור אמר להן מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא [ב]והמקיז לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו [ג]שהמשקין היוצאין מהן לרצון טמאין שלא לרצון טהורים מאי לאו לרצון דניחא ליה שלא לרצון בסתמא ומה זיתים וענבים דבני סחיטה נינהו שלא לרצון ולא כלום תותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו לא כ"ש לא לרצון בסתמא שלא לרצון דגלי אדעתיה דאמר לא ניחא לי ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימי מעיקרא אפקורי מפקרי להו אשכחן ר' יהודה דמודי לרבנן בזיתים ובענבים רבנן דמודו ליה לרבי יהודה בשאר פירות מנלן דתניא סוחטין בפגעין

דם מגפתה. של אשה אם נגף רגלה או ידה וכל חבורה שילא ממנה דם כדאמר בפרק דם הנדה (נדה דף נה:) דם חללים דהיינו דם הרוג קרוי משקה שנאמר ודם חללים ישתה ודם מגפתו מפרש התם דדם חללים הוי דמה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא וחלב כדם מגפתו דדם נעכר ונעשה חלב ודם מגפתה סתמיה שלא לרצון הוא וטמא: יטמא חלב הבהמה שלא לרצון. בתמיה שהרי דם מגפתה טהור דבהמה לאו בכלל חלל הוא ומיהו דם שחיטה מכשר משום דאיתקש למים דכתיב (דברים יב) על הארץ תשפכנו כמים: מחמיר ע"כ אני בחלב. לטמאו אף שלא לרצון מבדם: שהחולב. לרפואת הבהמה שלא יזיקנה חלבה טמא דהא לרצון הוא והמקיז דם לבהמתו לרפואה טהור דדם מגפתה היא והואיל והחולב לרפואה טמא אף הנוטף שלא לרצון טמא: אמרו לו. אינו דומה שלא לרצון ליוצא לרצון שהרי סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקה כו': שלא לרצון בסתמא. וקתני טהורין דלא חשיב משקה אי רבי יהודה קאמר לה קשיא ואי רבנן קאמרי כל שכן טהורין לרבי יהודה דהא מידי דלרבנן משקה הוא לרבי יהודה לאו משקה הוא וכ"ש מידי דלרבנן לאו משקה והשתא ומה זיתים וענבים כו' והוא הדין מצי למירמי נמי זיתים וענבים אזיתים וענבים דקתני לעיל דמודה בהו רבי יהודה דאף לאוכלין היוצא מהן אסור אלא הא אלימא ליה לאקשויי דתותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו קתני לעיל דסתם אסור והכא קתני דאפי' זיתים וענבים סתמא לאו למשקה: דגלי דעתיה. בהדיא ואמר לא ניחא לי והוי גילוי דעתא טפי מהכניסו לאוכלין: ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים וכו'. ודווקא נקט סלין שהמשקה הנוטף מהן נופל לארץ והולך לאיבוד הלכך סתמא לא ניחא ליה: אפקורי מפקיר. לההוא משקה אבל שאר כלים אפילו תותים ורמונים אימא לך סתמא למשקה:

מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז לרפואה טהור. א"כ מאי דמטמינן חלב האשה לאו מחמת דם הוא דדם נעכר ונעשה חלב דא"כ חולב לרפואה טהור כמו דם אלא ודאי משום דכתיב ותפתח את נאד החלב ואומר רבי דבהכי נקט חולב לרפואה דהכי נמי הו"מ להשיב לרבנן מחלב בהמה גופה שדמה טהור (א) וחלבה טמא א"כ החלב אינו טמא מחמת דם אלא משום דכתיב ותפתח את נאד החלב וא"כ שלא לרצון נמי מהאי טעמא יהא טמא. מ"ר: סלי זיתים וענבים יוכיחו שמשקה היוצא מהן לרצון טמא שלא לרצון טהור. בשילהי מסכת מכשירין מסיים לא אם אמרת בסלי זיתים וענבים שהרי תחילתו אוכל וסופו משקה תאמרו בחלב שתחילתו וסופו משקה: מאי לאו לרצון דניחא ליה ושלא לרצון בסתמא. ולרצון ושלא לרצון דגבי חלב אשה ליכא למימר דמיירי בשלא לרצון בסתמא ודווקא בסתמא אבל אמר לא ניחא לי אינו מטמא דהא לפי מה שפירשתי הטעם משום דם מגפתה אפי' אמר לא ניחא לי נמי מטמא אלא משמע דשלא לרצון דקתני בכולהו באשה ובהמה וזיתים וענבים איירי בכל ענין בין מסתמא בין אמר לא ניחא לי: תותים ורימונים דלאו בני סחיטה נינהו. תימה לי מאי קשה דילמא הא דתניא לעיל גבי תותים ורמונים למשקין ולסתם היוצא מהן אסור הנ"מ במשך דוקא והכא בלא משך איירי הלכך שלא לרצון דהיינו בסתמא לא חשיב משקה: לא לרצון בסתמא ושלא לרצון דגלי דעתיה דאמר לא ניחא לי. (ב)דתניא התם בכריתות פרק אמרו לו (דף יג.) התירו (ג) לו למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור ופריך בנה אמאי טהור כיון דינק חלב איטמי ליה מחלב וכי תימא לא איתכשר בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד ואע"ג דחלב אשה משקה הוא ואין צריך הכשר [משמע ליה] דמה שהוא בפי התינוק שהתינוק יונק חשיב כאוכל וצריך הכשר לפי שזהו מאכלו של תינוק וקאמר דאיתכשר בטיפה המלוכלכת בפי הדד דהוי משקה כשהם חלב דלאו לאוכל בעי ליה ומשני רב נחמן אמר רבה בר אבוה (ד) בתקיפה אחת שלא הניח טיפה המלוכלכת ע"פ הדד. אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דקא חזינן ליה לפומיה דינוקא דמלא חלבא ועוד מקום חלב מעין הוא דהא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון מאי היא דלא ניחא ליה וקתני מטמא פי' אלמא חשיבא כמעין מדמטמא שלא לרצון וכיון דחשוב כמעין גם בפי התינוק נמי יהא חשוב כמשקה כמו שאם היה מעין ואין צריך הכשר כך צריך לפרש דאת"ל דאינו מזכיר מעין אלא כלומר דכמשקה חשיב א"כ מאי צריך למימר שלא לרצון מאי היא כו' דמדקתני לרצון מטמא הו"מ למיפרך אלמא לרצון חשיב כי משקה ואשה דמניקה את בנה לרצון הוא אלא אמר רבא כו' עד ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור התנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר' יוחנן בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד והשתא קשה לר"י מאי קאמר במאי איתכשר דמדבעי הכשר אלמא אוכל חשיב ליה וא"כ היאך יטמא אוכל את התנור והא אין אוכל מטמא כלי ואומר ר"י דה"פ וקשיא לן במאי איתכשר כלומר לא מבעיא שאין התנור טמא אלא חלב הנוטף מדדיה גופה אמאי יהא טמא הא לא איתכשר ומשני בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד ואותה טיפה עצמה המלוכלכת ע"פ הדד תטמא התנור שהיא חשובה משקה ומשקה מטמא כלי כדאמרינן בפ' קמא דמכילתין (דף יג:) והשתא פריך שפיר לרבא דאמר דאפילו אמר לא ניחא לי מטמא חלב האשה דחשיב משקה והכא חשיב ליה אוכל אבל לר"נ אמר רבה בר אבוה אתי שפיר דהכא דאמר לא ניחא לי ודאי חשיב ליה אוכל ונטף חלב מדדיה חשיב לא ניחא ליה כיון שהוא נופל לאויר תנור ואזיל לאיבוד דודאי לא ניחא ליה ועוד פריך התם לרבא מדתניא ט' משקין בזב הזיעה וליחה סרוחה והריעי טהורים מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמא טומאת משקין ברביעית רוקו וזובו ומימי רגליו מטמא טומאה חמורה בכל שהוא ואי אמרת מקום חלב מעין הוא חלב באשה נמי יטמא טומאה חמורה בכל שהוא כזובו ורוקו וקשה לרבי מאי קפריך לעולם מעין הוא ואפ"ה לא יטמא טומאה חמורה משום דבעינן דומיא דרוק כדאיתא בנדה (ד' נו.) מה רוק שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע אף כל שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע יצא חלב שבאשה שמתגלגל ויוצא ואינו חוזר ונבלע ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר ונבלע גרם לו ליחשב כמעין ומכל מקום ודאי כן הוא וצריך לומר דמה שהיה חושבו רבא כמעין להיות חשיב משקה בפי התינוק היינו משום דסלקא דעתיה שחוזר ונבלע ומייתי ראיה מן המשנה דחוזר ונבלע הוא מדקתני מטמא שלא לרצון דהיינו אמר לא ניחא לי א"כ חוזר ונבלע הוא דאי לאו הכי אם אמר לא ניחא ליה לא יהיה מטמא והשתא פריך ליה מהכא דאינו חוזר ונבלע אלמא מקום חלב האשה לאו מעין הוא ופריך אי הכי קשה הא דקתני מטמא שלא לרצון ומשני מי סברת שלא לרצון דלא ניחא ליה לא שלא לרצון בסתמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב אבל אמר לא ניחא ליה טהור והיא דנטף חלב מדדיה ונפל לתוך התנור כאומר לא ניחא ליה חשיב דודאי לא ניחא ליה כיון שהלך לאיבוד והא דקאמר שלא לרצון בסתמא היינו כשנופל בקערה שאינו הולך לאיבוד דמהני טעמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב לאחשוביה אז כמשקה ובפי התינוק לעולם כאוכל חשיב והשתא קשה לר"י חדא דבמתניתא מסקינן איפכא לרצון בסתמא ושלא לרצון דאמר לא ניחא ליה ודומיא דהך דזיתים וענבים הוי ההוא דחלב האשה דאי לאו הכי לא שייך למימר יוכיחו וכ"ת ס"ל כאיבעית אימא דאמר שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימא אפקורי מפקר להו אכתי קשה דדומיא דהכי אית לן למימר בחלב האשה דאזיל לאיבוד וא"כ היינו כאומר לא ניחא ליה והתם מטמא דוקא סתמא אבל לא ניחא ליה טהור ועוד קשה לרבי מאי קאמר התם אלא קשה הא מתני' וקאמר נמי מי סברת שלא לרצון לא ניחא ליה וקאמר דלא ניחא (ה) טהור ואמאי והא טעמא שלא לרצון טמא היינו משום דחשיב דם מגפתו דדם נעכר ונעשה חלב כדפי' לעיל וא"כ גם אמר לא ניחא ליה נמי יהא טמא. מ"ר:

מי

עין משפט
נר מצוה

ו א ב מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הל"ג:

ז ג מיי' פ"א שם הלכה ב ופ"י הלכה יב:

רבינו חננאל

והתנן במס' מכשירין אמרו לו זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצא מהן לרצון טמאין פי' מקבלין טומאה. מפני שהן משקין והמשקין אין צריכין הכשר ושלא לרצון טהורין כלומר אוכלין הן. וכיון שלא הוכשרו אינן מטמאין. ובאנו להעמיד משנה זו לרצון דניחא ליה. שלא לרצון בסתמא להודיע כי אפילו זיתים וענבים דבני סחיט' נינהו סתמא אוכל הן. וכ"ש תותים ורמונים. ואמרינן לא. פי' לרצון דמתניתין בסתמא. וכל סתם משקה הוא חשוב. ופי' שלא לרצון דגלי אדעתא בפי' שאין רצונו להוציא מהן משקין. (איבא) [איבעיא] תימא שאני סלי זיתים וענבים כיון שהסלין לאו בני קיבול משקה הן דבר ידוע הוא שכל משקה השותת מהן לעפר והולך וזהו לאיבוד כאילו מעיקרא הפקירן וכשאינן חשובין ולפיכך הן טהורין. תוב אתינן לפרושי דרבנן מודו לי' לר' יהודה בשאר פירות מהא דתניא סוחטין בפגעים. יש מי שאומר ספיגיל ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים. ואוקימנא אפילו תימא רבנן כיון דלא בני סחיטה נינהו אפילו לכתחלה. ושל בית מנשיא היו סוחטין בחול ברמונים ועושין ממנו יין של רמונים כלומר שהרמונים בני סחיטה נינהו כזיתים וענבים ואסור לסוחטן בשבת. אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם. ואמרינן וכי מנשיא תנא הוא. ואוקימנא האי תנא

שייך לעמוד הקודם

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מחמיר וכו' שדמה טהור. נ"ב ובתוספות יו"ט סוף מס' מכשירין מתרץ קושיא זו דבאמת דם בהמה לשתיה מכשיר כמו חלב שהוא לשתיה ע"כ מוכרח לומר מדם הקזה והחולב לרפוא' ע"ש: (ב) ד"ה לא לרצון וכו' לא ניחא לי תניא כצ"ל ואות ד' נמחק: (ג) בא"ד התירו לה למגע טמא מת: (ד) בא"ד אמר רבה בר אבוה שינק בתקיפה: (ה) בא"ד וקאמר דלא ניחא ליה טהור:

ח א מיי׳ פ״ה מהלכות כלאים הל״ח טוש״ע יו״ד סימן רצו סעיף יד:
ט ב מיי׳ פ״ז מהלכות מקוואות הלכה א סמג עשין רמח:
י ג מיי׳ שם והלכה ט סמג שם טוש״ע יו״ד סימן רא סעיף כה:
יא ד מיי׳ פ״י מהלכות טומאת אוכלין הלכה יג ופי״א הלכה ו:
יב ה מיי׳ פ״ח מהלכות שבת הל״י סמג לאוין סה טור שו״ע או״ח סימן שכ סעיף ד:
יג ו ז מיי׳ שם וסמג שם טור שו״ע או״ח סימן תקה:
יד ח ט מיי׳ פ״ט מהל׳ טומאת אוכלין הל״ב:

[לעיל נג. ושם נסמן]

בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים ושל בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים וממאי דרבנן היא דילמא ר׳ יהודה היא ותהוי נמי ר׳ יהודה אימר דשמעת ליה לר׳ יהודה יצאו מעצמן סוחטין לכתחילה מי שמעת ליה אלא מאי אית לך למימר כיון דלאו בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה אפילו תימא רבנן כיון דלאו בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה ש״מ רבנן היא ש״מ של בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם א״ל רבא לרב נחמן מנשיא בן מנחם תנא הוא וכי תימא הלכה כי האי תנא דסבר לה כשל מנשיא בן מנחם ומשום דסבר כמנשיא בן מנחם הלכה כמותו מנשיא בן מנחם הוי *רובא דעלמא אין דתנן *המקיים קוצים בכרם ר״א אומר קדש וחכ״א ᵃאינו מקדש אלא דבר שכמוהו מקיימין וא״ר חנינא מ״ט דרבי *אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצי שדות לגמליהם מידי איריא דערביא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם אלא היינו טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוה להו משקה ה״נ כיון דאחשבינהו הוה להו משקה רב פפא אמר משום דהוי דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה ᵇוכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה *תנן התם ᶜנפל לתוכו יין או חומץ ומוחל ושינה מראיו פסול מאן תנא דמוחל משקה הוא אמר אביי רבי יעקב היא *דתניא ר׳ יעקב אומר ᵈמוחל הרי הוא כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא בתחלה טהור לפי שאינו רוצה בקיומו ר״ש אומר מוחל אינו כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא מעיקול בית הבד טמא לפי שאי אפשר לו בלא ציחצוחי שמן מאי בינייהו איכא בינייהו דאתי בתר איצצתא רבא אמר משום דהוי דבר שאין עושין הימנו מקוה ופוסל את המקוה בשינוי מראה אמר רב יהודה אמר שמואל ᵉסוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד *ᶠחולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ᵍאלמא קסבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא מתיב רמי בר חמא *ʰזב שחולב את העז החלב טמא ואי אמרת משקה הבא לאוכלין אוכל הוא במאי איתכשר *כדאמר ר׳ יוחנן בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד הכא נמי בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד מתיב רבינא *ᵗטמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה

רש״י

בפגעין. פרוצ״ש בלע״ז ולהוציא מימיהן לשתות: ובפרישין. קויידונ״ץ: ובעוזרדין. קורמ״ש דלאו אורחייהו בהכי ואין כאן משום דש: אבל לא ברמונים. דאורחייהו בהכי: ושל בית מנשיא. היו רגילין לסחוט רמונים בחול אלמא איכא דסחיט להו הלכך בשבת אסור: אלא מאי אית לך למימר. לר׳ יהודה כיון דלאו בני סחיטה כו׳ וכי היכי דלרבי יהודה שרי לכתחילה מהאי טעמא מהשתא אפי׳ תימא רבנן ושרו ליה מהאי טעמא: מנשיא תנא הוא. בתמיה וכי איהו פליג למימר דבשבת אסור דתימא הלכתא כוותיה והא לא הוזכר אלא לדברי התנא לראיה דהאי תנא הוא סבר כוותיה: וכ״ת. הא דאמר הלכה כשל בית מנשיא ה״ק הלכה כהאי תנא דאסר ברימונים הואיל וקאי מנשיא כוותיה דסוחטין רימונים בחול אלמא בני סחיטה נינהו: הוי רובא דעלמא. דמשום איהו לחודיה נשווי דרך רמונים לסחיטה: קוצים. קרדונ״ש: מקדש. את התבואה משום כלאים דזריעה הוא: ואמר רבי חנינא כו׳. אלמא משום חד מקום דאחשבינהו משוינן להו דבר חשוב: אתרא. הוא וחשיבות דרבים הוי חשיבותא: הכא. חד גברא לחודיה הוא נימא בטלה דעתו: אלא היינו טעמא. דרב נחמן דאמר הלכה אין סוחטין: כרב חסדא. אע״ג דלעלמא לא חשיב כיון דאחשיב איהו הוי לדידיה משקה והכי מפרש רב נחמן לברייתא דלעיל סוחטין בפגעין ובפרישין למתק הפרי ולא לצורך המשקה אבל לא ברימונים ואפילו למתקן (א) דשל בית מנשיא היו סוחטין בחול לצורך משקה הלכך בשבת אסור אפי׳ למתק הואיל ואיכא חד דעביד לשם משקה ולא משום דמנשיא רובא דעלמא אלא חיישינן אי שרית ליה למתק אתי למעבד לשום משקה וכיון דאיהו מחשב ליה הוי משקה ומיחייב אבל בפגעין ליכא (ב) למיחש דאין אדם עושה אותו למשקה: בשינוי מראה. לא בשלשת לוגין דלא הוזכרו שלש לוגין אלא במים שאובין אבל שאר משקין לא פסלי אא״כ נשתנה מראה המקוה על ידיהן: רב פפא אמר. טעמא דתרדין לאו משום חשיבותא דאחשבינהו הוא ולעולם לאו משקה נינהו והא דמפסיל משום דכל דבר שאין עושין ממנו מקוה שאינו מים או שלג או ברד פוסל את המקוה בשינוי מראה: נפל לתוכו. של מקוה יין או חומץ או מוחל והוא כמין מים וזב מן הזיתים וג׳ מינים יש בו כשטוענן מתחילה במעטן להתחמם ולהתבשל מאליהן מוחל זב מהן והוא צלול כמים ולאחר שעמדו ימים ודחקו זה את זה חוזר מוחל לזוב מהן והוא קרוב להיות כשמן ולאחר שעגרן להוציא שמנן בבית הבד ומשתהה התפוח של גפת בעקלים שהוא אגוד בהן בבית הבד חוזר מוחל וזב מהן: מאן תנא דמוחל משקה הוא. קס״ד דאין מקוה נפסל אלא על ידי משקה ואפילו בשינוי מראה: בתחילה. בתחילת טעינתן של זיתים: מעקול בית הבד. לאחר שנסחט שמנו או לפני סחיטתו: מאי בינייהו. במאי פליגי הואיל ותרוייהו מודו דמוחל היוצא בתחילה טהור והיוצא מעקל בית הבד טמא באיזה מוחל נחלקו דלמר הוי משקה וטמא ולמר לא הוי משקה וטהור: דאתי בתר איגלתא. לאחר שהתחילו להתחמם ודחקו זה את זה ונשתהה הכומר ימים: רבא אמר. קמייתא דקתני מוחל פוסל מקוה דברי הכל הוא ומשום דהוי כו׳: לתוך הקדרה. של תבשיל לתקנו דמוכחא מילתא דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל ᶦואין זה דרך פריקתו והוי כמפריד אוכל מאוכל: אבל לא לתוך הקערה. דזמנין דלמשקה קאי ואף על גב דבקערה לא שתי איניש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור: אלמא. מדקאמר סוחט לתוך הקדרה קסבר כו׳: החלב טמא. שהזב מטמא כל דבר במשא והרי הסיט הקילוח ולא קמפליג בין לתוך הקדרה בין לתוך הכוס: ואי אמרת אוכל הוא. הא אין אוכל מקבל טומאה שלא בהכשר והאי במאי איתכשר: כדאמר רבי יוחנן. במסכת כריתות גבי האשה שנטף חלב מדדיה: בטיפה המלוכלכת על פי הדד. טיפה ראשונה מלכלכת בה פי הדד בדעת ונוחה ליחלב והיא הוי משקה כשהם חלב דלא לאוכל בעי ליה: טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה

תוספות

מי דמי ערביא אתרא הוא. וא״ת למיפרך הניחא לרבי אליעזר לרבנן מאי איכא למימר אלא פריך דאפילו לרבי אליעזר לא ניחא ומה שקשה מאנשי הוצל דפרק המצניע (לעיל דף צג:) פירשתי שם (ד״ה ואת״ל): ה״נ כיון דאחשביה הוו להו משקה. תחילה ס״ד דסוחטין בפגעין כו׳ היינו סחיטה ממש אבל השתא אי אפשר לומר דהא פשיטא דאסור דכיון דאחשביה הוה להו משקה אלא סוחטין דקתני היינו בליי״ר בלע״ז למתק הפרי כדפי׳ בקונטרס: אמר אביי ר׳ יעקב היא. קשה לי לימא דהאי מוחל דקתני היינו במוחל היוצא מעקול בית הבד ודברי הכל וכי תימא מדקתני מוחל סתמא משמע דבכל מוחל איירי לא היא דע״כ אפי׳ לרבי יעקב לא איירי בכל מוחל דהא מודה דמוחל היוצא בתחילה טהור י״ל דמוחל היוצא מעקול בית הבד לא הוה קרינן ליה מוחל סתם כיון דאי אפשר לו בלא נצוצי שמן: חולב אדם עז כו׳. נראה לר״ת דהיינו דווקא בי״ט דחזיא בהמה לאכילה הוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה כמו דם חשיבא שהבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת וכן משמע בבה״ג דבי״ט איירי ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה היינו אפי׳ בשבת כיון דאשכול חזיא לאכילה:

רבינו חננאל

דאמר סוחטין בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים וסבר לה כמנשיא בן מנחם שסוחט בחול ברמונים להוציא מהן מים וכן כמו זיתים וענבי׳ וקיי״ל כוותיה ואקשינן וכי מנשיא הוה רובא לעלמא. ומהדרינן אין. כי הא דתנן המקיים קוצים בכרם וכו׳ ואוקימנא אע״פ שאין דרך בני אדם לקיים קוצים בכרם כיון שבערביא מקיימין קידש הכא נמי אע״פ שאין דרך בני אדם לסחוט רמונים בחול כיון שסוחטין של בית מנשיא בחול בשבת אסור לסחוט ודחינן ערביא מקום בני אדם רבים ומנשיא אדם אחד הוא ובטלה דעתו אצל [כל] בני אדם ואתינן לטעמא אחריתי אלא האי תנא כטעמיה דרב חסדא דאמר תרדין שסחטן ונתנן למקוה פסלו המקוה בשנוי מראה וכיון שהזכרנו פסולות המקוה אמרינן. תנן התם [נפל] לתוכו יין ומוהל כו׳ פי׳ מוהל המים היוצאים מעוקל בית הבד עת שטוען קורות בית הבד על הזיתים הטחונין והוא מי הזיתים ויש בהן צחצוחי שמן: איצצאי דוחק. כדגרסינן בפרק המפקיד (דף מ ע״א)

אמר ר׳ יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים בתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה אלמא קא סבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא. ואותביה רמי [בר חמא] זב שחלב עז החלב טמא. כלומר (טמא) [שטימא אותה] הזב בנגיעתו. וא״ת אוכל הוא במאי אתכשר ופרקינן כר׳ יוחנן דאמר איתכשר בטפה המלוכלכת על

מסורת הש״ס

כלאים פ״ה מ״ח ב״ב קנו:

[נ״ל אליעזר]

מקוואות פ״ז מ״ד

תוספ׳ דטהרות פרק י

[ע״ל תוס׳ עג: ד״ה מפרק וכו׳]

טהרות פ״ג מ״ג

כריתות יג. פסחים לג: טהרות פ״ג מ״ג

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה כרב חסדא וכו׳ ואפילו למתקן הואיל דשל בית וכו׳: (ב) בא״ד למיחש להכי דאין אדם:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה לתוך הקדירה ואין זה דרך פריקתו. עיין לעיל דף עג ע״ב תוספות ד״ה מפרק:

רב נסים גאון

פב״ב רבא אמר משום דהוה דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה וכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה. עיקר דיליה בתורת כהנים מקוה מים לא מקוה כל המשקין כולן פרט לשנפל בתוכו מי כבשין ומי צבעין ושינו את מראיו ובתוספתא טבול יום (פרק א) אומר במשקין שאין להן טהרת הגוף ואין להן טהרה מטומאתן ואינן מטהרין בגוף ופוסלין את המקוה בשינוי מראה מה שאין כן במים: כדאמר ר׳ יוחנן בטיפה על פי הדד. משכחת לה במס׳ כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף יג) ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה שחלב מדדיה ונפל לאויר תנור תנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר׳ יוחנן בטיפה מלוכלכת ע״פ הדד: ואין

תורה אור

כביצה מכוונת טהור הא יותר מכביצה טמא ואי אמרת משקה הבא לאוכל אוכל הוא במאי איתכשר הוא מותיב לה והוא מפרק לה בסוחט לתוך הקערה א"ר ירמיה כתנאי *המחליק בענבים לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס משקה הבא לאוכל אוכל הוא ומ"ס לאו אוכל הוא אמר רב פפא דכולי עלמא [א] משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא והכא במשקה הבא לאיבוד קמיפלגי מר סבר משקה הוא ומ"ס לאו משקה הוא ובפלוגתא דהני תנאי דתניא *המפצע בזיתים בידים מסואבות הוכשר לסופתן במלח לא הוכשר לידע אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר רבי יהודה אומר הוכשר מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס משקה העומד לאיבוד משקה הוא ומ"ס לאו משקה הוא אמר רב הונא בריה דרב יהושע הני תנאי במשקה העומד לאיבוד פליגי והנך תנאי במשקה העומד לצחצחו קמיפלגי א"ר זירא אמר רב חייא בר אשי אמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ודג לצירו אפילו לתוך הקערה יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא א"ל אביי לרב דימי אתון משמיה דרב מתניתון ולא קשיא לכו אנן משמיה דשמואל מתנינן לה וקשיא לן מי אמר שמואל דג לצירו אפי' לתוך הקערה והאיתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור א"ל האלהים °עיני ראו ולא זר (כלו כליותי בחקי וגו') מפומיה דר' ירמיה שמיע לי ור' ירמיה מר' זירא ור' זירא מרב חייא בר אשי ורב חייא בר אשי מרב: גופא כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור רבי יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת מיתיבי סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת קשיא לרב קשיא לשמואל קשיא לר' יוחנן רב מתרץ לטעמיה שמואל מתרץ לטעמיה ר' יוחנן מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש בד"א לגופן אבל למימיהן פטור אבל אסור ושלקות בין לגופן בין למימיהן מותר וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחטן חייב חטאת שמואל מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת הוא הדין לשלקות בד"א לגופן אבל למימיהן פטור אבל אסור וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת ר' יוחנן מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים לצורך השבת אבל לא למוצ"ש אחד כבשים ואחד שלקות בד"א לגופן אבל למימיהן לא יסחוט ואם סחט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת אמר רב חייא בר אשי אמר רב *דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד וכן תני דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד *ואין עד מפי עד כשר אלא

איוב יט

רש"י

כבילה מכוונת טהור · משנה היא במסכת טהרות ומפרש בה בהדיא ובלבד שלא יגע במשקה שאינו נוגע אלא באוכל וכיון דכבילה מכוונת הוא לכי סחיט טיפה קמייתא חסר ליה מכבילה ואין האוכל אע"פ שהוא טמא מטמא המשקה שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכבילה אבל אם היה נוגע במשקה איטמי ליה משקה מטיפה ראשונה שהמשקה מקבל טומאה בכל שהוא וה"נ תני בה בהדיא יותר מכבילה טמא שכיון שילאה טיפה ראשונה נטמאה בכבילה וטמא מת דווקא נקט שאינו מטמא בהיסט וה"ה לטמא שרץ וכל טמאי מגע וטמא מת לרבותא נקט דהוי אב הטומאה משום דקתני סיפא אבל זב שסוחט זיתים וענבים אפי' גרגיר יחידי טמא שכיון שילאה טיפה ראשונה נטמא המשקה במשא הזב: ואי אמרת כו' · דקס"ד אפי' סוחט לתוך הקדירה: כתנאי · משקה הבא לאוכל אוכל הוא או משקה הוא: המחליק בענבים · כתוס המחליק פני ככרותיו בענבים שסוחט המשקה על הככר: הוכשר · האוכל *הענבים הוכשרו: הבא · לצורך אוכל כגון שסחטן לשם הפת: ה"ג דכ"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא · אלא משקה הוא והייני טעמא דמ"ד לא הוכשר שמתחילה נסחט אדעתא דאזיל לאיבוד שהאור שואבו ושורפו: המפצע בזיתים · בלע"ז כדי שיהיו רכין: הוכשר · דניחא ליה במשקה דטייף עלייהו שמתוך כך הם מרבים טעם: לסופתן במלח · שמתוך שהן קשין אין המלח נדבק בהן ומפצעם לרככן מבחוץ מעט: לא הוכשר · דלא מכוין למשקה דידהו דליעקר: לידע אם הגיעו זיתיו למסוק · צריך הוא לראות אם שומנו נוח לצאת מיהו המשקה אזיל לאיבוד: הני תנאי · דמפצע ודאי במשקה העומד לאיבוד פליגי כדאמרי' אבל תנאי דמחליק לאו בעומד לאיבוד פליגי דלאו לאיבוד אזל שהרי לנחלח האוכל נתנו והרי מנחלחו אלא במשקה העומד לנחלחו לאוכל קא מיפלגי דא"כ משקה הבא לאוכל משקה הוא ה"מ היכא דקא שריף ליה א"כ שטר ביה ריפתא דתורת משקה עביד אבל לנחלחו פליגי: ודג לצירו · סחיטת דג להוציא צירו לאו משקה הוא אלא אוכלין: כבשין · ירק חי כבוש ביין וחומץ: לגופו · אם לאכול הכבשים סוחטן ממשקה הלף עליהן והנבלע בהן מותר לכתחילה דלא מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך: פטור · שאין זה מפרק שאין המשקה הזה יולא מן הכבשים שלא גדל בתוכן אבל אסור אטו זיתים וענבים: שלקות · אפילו למימיהן לאו משקה ניכהו אלא אוכל: למימיהן פטור אבל אסור · והא שלקות דומיא דדג לצירן הוא ולא שרי ליה שמואל לכתחילה: עיני ראו ולא זר · הא דבעינא למימר לך דמשמיה דרב איתמר: סוחטין כבשין · ולא מפליג בין לגופן בין למימיהן ושרי לכתחילה וקשיא לכולהו דליכא בהו דשרי כבשין למימיהן לכתחילה: דבר תורה · כלומר אסרה תורה מלאכה ודריכת זיתים וענבים הוא דהויא מלאכה אבל שאר דריכות לאו אורחייהו בהכי ולאו מלאכה ניכהו:

לעדות

תוספות

כביצה מכוונת טהור · פי' בקונטרס שאע"פ שהאוכל טמא אינו מטמא את המשקה שאין אוכל מטמא בפחות מכבילה והאי טעמא לא ניחא אלא למ"ד בפרק כל שעה (פסחים דף לג: ושם) משקים מיפקד פקידי אבל למ"ד התם מיבלע בליעי טמאים המשקין מאליהן כיון שנגע באוכל [ומשני התם דמתני' איירי בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בליר שעוריה והשתא לפי' רש"י מה בכך] מיד כשילאה הטיפה ראשונה (א) נטמאה הואיל ואוכל מקבל טומאה בכל שהוא ומה שהקשה ר"ת לפירו' פי' לעיל ברים המלניע (דף נח.):

דכ"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא · לא מלינן למימר דכ"ע אוכל הוא (ב) א"כ מ"ט דמ"ד הוכשר:

אם הגיעו זיתיו למסוק כו' · מה שקשה ליה לרב נחמן דמפרש בפ"ק (דף יז:) דגזרו לבלור בטהרה משום דפעמים שאדם הולך כו' · שם פירשתי בד"ה גוזרני:

כבשים שסחטן לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור · רב לטעמיה דאמר לקמן דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים ולפירוש הקונטרס דפי' משום דאתי המשקה מעלמא קשה לרבי אמאי גזרו להדוקי אודרא אפומא דשישא בשלהי תולין (לעיל דף קמא.) שמא יסחוט הא אפילו סחיט ליכא איסור דאורייתא מיהו י"ל דהתם רבא דקאמר לה וס"ל כר' יוחנן דמחייב חטאת:

ורבי יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת · ובדג לצירו כמי הוה מחייב ר' יוחנן חטאת לתוך הקערה דדג לצירו מדמינן לשלקות בכולה שמעתין דפריך מדשמואל דשלקות אההיא דדג לצירו ופי' ר"ח דהלכה כר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי רב ושמואל ושמעינן ממילתא דר"י שאסור לסחוט כבשים ושלקות למימיהן ואם סחט חייב חטאת ולא הפריש בסחיטה בין קדירה לקער' אלא הכל אסור מתוך אלו דברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאמרו סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא מדברי שמואל כן ואין לנו להדורי אפריכי ולאפוקי שמעתא מדוכתיה אלא ודאי בשבת קאמרי רב ושמואל ואין הלכה כמותן לא בשבת ולא ביו"ט ע"כ פי' ר"ח ומה שדקדק מדלא מפליג ר' יוחנן משמע דמיירי אפילו לתוך הקדירה אין זה דיוק דהא רב ושמואל נמי אסרי סתמא בכבשים (ג) למימיהן ואע"ג דשרו לסחוט בהדיא אשכול של ענבים לתוך הקדירה ומה שדחה דברי המעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט אומר ר"ת שהדין עמו אבל דברי רב חסדא ביום טוב כדפירשתי לעיל:

בהמה

מסורת הש"ס

מעשרות פ"א מ"ח

[נ"ל וענבים ואיירי בפת שגילגו במי פירות ועכביו הוכשר]

יבמות פז: ודף קכב. בכורות לו. מו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כביצה וכו' נטמאה הטיפה ראשונ' טומאה הואיל ואוכל וכו' ברים המלניע. נ"ב דף נח. בד"ה אי לענין וע"ש: (ב) ד"ה דכ"ע וכו' דא"כ מ"ט: (ג) ד"ה ור' יוחנן וכו' אסרי סתמא בכבשים ושלקות למימיהן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא. נ"ב גירסת רש"י [דכ"ע] לאו אוכל הוא. עי' רש"י וכ"כ רי"ף ע"ש:

גליון הש"ס

גמ' שלקות לגופן מותר למימיהן. עי' לעיל דף עג ע"ב תוס' ד"ה וצריך לעצים:

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פי"א מהלכות טומאת אוכלין הלי"ד:

טז ב טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף ח:

רש"ל ועי' מהרש"א

יז ג מיי' פ"ח מהלכות שבת הל"י ופכ"א הל' יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח שם סעיף ז:

יח ד מיי' פ"ח שם הל"י ופכ"א הלכה יב:

יט ה מיי' פי"ב מהלכות גרושין הלט"ו סמג עשין נ טור שו"ע אה"ע סימן יז סעיף ג:

רבינו חננאל

פי הדף שנפסלה מאוכל והיא מכשרת במשקה ואותיב רבינא טמא מת שסחט זיתים וענבי' וכו' ופרקינן בסוחט לתוך הקערה שהוא ודאי משקה. ומפני מה לא פירק פירוק זה לגבי חולב עז חדא מתרי תלתא טעמא קאמר. א"ר ירמיה כתנאי. המחלק בענבים לא הוכשר. פי' מחלק משפשף פעמים שמתמצה בהן משקין. ומחליקן בו. ולפיכך אמר ר' יהודה הוכשר שכך משקה גמור הוא. ות"ק אמר משקה הבא לאוכל הוא וכאוכל הוא חשוב ואינו מכשיר ובא רב הונא ופירש כי התנאין החולקין במחלק במחליק בענבים פליגי במשקה העומד לצחצחו ואלו החולקין במפצע זיתים בידים מסואבות פליגי. במשקה העומד לאיבוד. א"ר זירא א"ר חייא בר אשי אמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה וכן פירושו כל דבר הנסחט בקדירה הוא אוכל ומותר ולתוך הקערה משקה הוא ואסור. זולתי הדג שאפילו סחיטתו בקערה שרי. והא דאתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר וכו'. דברים פשוטין הן. ואין צריכין לפנים ולא לפני פנים. אמנם צריכין אנו לברר כמי ההלכה. לפיכך אנו מזכירין דברי כולן: גופא כבשים שסחטן כגון ירקות וראשי לפתות וכרוב וכל הדומה להן. אמר רב לגופן מותר כלומר סחטן להסיר מימיהן ולאכלן מותר. אבל אם כוונתו למימיהן והוא צירן פטור אבל אסור. ושלקות כגון ירקות וכדומה להן שלקן מקודם השבת ונשארו מימיהן בהן וכן דגים מלוחין בין לגופו בין למימיהן מותר. ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ור' יוחנן אמר אחד כבשים וא' שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ומותבינן עלייהו סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש. זיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת קשיא לרב וקשיא לשמואל וקשיא לר' יוחנן וכל אחד מהן מתרץ מתניתא דא לטעמיה ודבריהן פשוטין הן אבל אנחנו כותבין תירוץ. טעמא דר' יוחנן דהלכתא כוותיה דקיי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ולפיכך מדקדקינן בדבריו להעמיד הלכה על בוריו. ר' יוחנן מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת. אבל לא למוצ"ש ואחד כבשים ואחד שלקות לגופן אבל למימיהן לא יסחוט ואם סחט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין קדירה לקערה אלא הכל אסור. דהא סחיטת זיתים וענבים בין לקדירה ובין לקערה למימיהן הוא צריך. וא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאומ' סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. ויש שמעמיד דברי (רבינו) רב ושמואל ביו"ט. מדדייק רב חסדא מדברי שמואל. ואמר מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה כדי לקיים דבריהם להיות הלכה ואינן דבריהם נכונים שאפילו ביו"ט כל אילו אסורין ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור וכ"ש לחלוב כדגרסינן בסוף פרק חרש [שנשא] פקחת. אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מן בהמה טהורה ביו"ט ואקשינן עליה היכי דמי אי דאיכא סכנה אפילו בשבת שרי אי דליכא סכנה אפילו ביו"ט אסור. ומפרקי' לא צריכא דאית בה צערא (וסברא) [וקסבר] מפרק כלאחר יד הוא. שבת דאיסור סקילה הוא גזור רבנן. י"ט דאיסור לאו לא גזור רבנן. הנה אפי' לינק ביו"ט לא התירו אלא במקום שיש צער כ"ש לחלוב במקום שאין צער שודאי אסור. ואין לנו להדורי אפירכי ולאפוקי שמעתא מדוכתא אלא ודאי זה שאומר סוחט אדם לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה בשבת אמרו. ושאמר רב חסדא ביו"ט הוא ואין הלכה כמותם לא בשבת ולא ביו"ט וכך קיבלנו מרבותינו והא דתנא דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד. לא קשיא הא דר' יוחנן *) ושאר פירות זולתי זיתים וענבים סלקא שמעתא כר' יהודה דאמר לאוכלין היוצא מהן מותר

למשקין

*) [נראה דר"ל דתנא דבי מנשה לא כו' למעט רק שאר פירות אבל לא כבשים ושלקות אך לשונו צריכה תיקון קצת. ועי' ברי"ף כאן]

עין משפט
נר מצוה

[ועי' שבות יעקב חלק ב' סימן קטו]

כ א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה טו סמג עשין ריא טוש"ע יו"ד סימן שיד סעיף ה :

כא ב מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה טו טור שו"ע או"ח סימן רנג סעיף ה וסי' שכ סעיף ב:

כב ג מיי' פכ"ב שם הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שית סעיף ד :

כג ד מיי' פ"כ מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג עשין כז טור שו"ע חו"מ סימן י סעיף א :

לעדות אשה · לומר לאשה מת בעליך דאקילו בה רבנן משום עיגונא וכל דמקדש אדעתא דרבנן *מקדש *ואפקועי רבנן לקדושין מיניה: לעדות בכור · בכור ביד כהן כשנתנו ישראל לו שלם ואירע לו בו מום קי"ל בבכורות (דף לה.) נחשדו כהנים להטיל מום בבכור ואין נאמן לומר מום זה נפל בו מאליו וצריך להביא עדים ואמרינן התם דאשה כשרה לעדות זו: אימא לעדות שהאשה כשרה לה · והאי נמי כשרה לה: גברא יתירא · ר"ש דמתני' ר"א תנן בה: אתא לאשמעינן · בתמיה כלומר מה בא ללמדנו אם לא זאת: מתני' כל שבא בחמין · כלומר שנתבשל: שורין אותו בחמין · כדי שיהא נמוח: וכל שלא בא בחמין · כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי ע"י הדחק: מדיחין אותו. ולא אמרי' זהו בישוליה אבל לא שורין: חוץ מן המליח ישן · דג מליח של שנה שעברה: וקוליים האיספנין · שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י הדחה בחמין והנך אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בשול: גמ' כגון מאי. הוי בא בחמין שחוזרין ושורין אותו בחמין: תרנגולתיה דר' אבא· מבשלה ושורה אותה ימים רבים בחמין למחות מאליה ואוכלה לרפואה: בר תלתא טרפי · בן ג' שנים: אתנוסי · הייתי נאנס להקיא מחמת מיאוס: רייק · רוקק מכותחא דבבלאי כשזוכרו שהיה מאוס בעיניו: אמר רב יוסף כו'. קשה היה בעיניו שנמאסין בני בבל על בני ארץ ישראל אמר אנו נמי יש לנו לרוק מתרנגולתיה דר' אבא שהם אוכלים: ועוד כותח· איגו מאוס כל כך בעיני שאר בני מערבא: דהא אמר רב גזא כו'· ושאילו מיניה אותו כותח: בריחי. חולים: הדיח· קוליים מאי:חייב חטאת· דהוי בישול: מפני מה עופות שבבבל שמנים · משל א"י : כלך· לכה לך אלא שקיצר הלשון: למדבר עזה·והיא מא"י: מועדים שבבבל שמחים·רגילים לשמוח במועדים יותר מא"י : מפני שהם עניים · וכל השנה אין להם שמחה במאכל ומשתה ואין להם מרגוע ממלאכה לפיכך במועדים כל שמחתם: מצויינין· מציינין עצמן בלבושים נאים: מצויינין · מקושטין : שאינן בני תורה· כל כך לכבדם כבני ארץ ישראל מחמת תורתם מכבדים אותם מחמת לבושיהן שנראין חשובים : דרדקי · בחורים שלא הגיעו לסברא : מפני שלא גלו · העופות כמו אותן של א"י כדאמרינן לקמן : שאנן מואב מנעוריו וגו' · סיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו אלמא הגולין מפיגין טעמן ושמנן : נ"ב שנה· משגלו בימי צדקיה בחרבות ירושלים עד שנפקדו בימי כורש ואז עלו מהם לייסד את הבית י"ח שנים קודם גמר הבנין שהיא לסוף ע' שנה בשנת שתים לדריוש כדאמרי' במגילה (דף יא:):וכולן חזרו. הבהמות ועופות ואף הדגים חוץ מן קוליים האספנין וכולן חזרו דהא עד בהמה כתיב ומכלל דמכאן ואילך הדור חוץ מקוליים כדמפרש: הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם · מדרונות שבבבל מחזירין מים הנשפכים בהן לעין עיטם שהוא מקום גבוה שבא"י שאותו מעיין מביא מים לבית טבילת כה"ג ביוה"כ דמתוקן בחומת עזרה על גבי שער המים כדאמרינן בסדר יומא (דף לא.) עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות והילך מחזירין שיש בפרת סילונות וסולמות למטה מן הקרקע (הים) ודרך אותן סולמות חוזרין המים לא"י וחוזרין ונובעין במעיינות והדגים חזרו דרך אותן סולמות שנוחים להעלותן יותר מדרך פרת עצמו : והאי · קוליים האספנין:כיון דלא שריר שדריה· אין קשה שדרה שלו:לטבריה·לבוא ולהטיל עליהם עול ולא שמתכוונין לבטלן משמחת הרגל אבל הקללה גרמה לכך: קומטין· *לשון לעז הוא שלטון: בולשתי· חיל המלך: ציפורי וטבריא מא"י : שאינן במקומם·שמא"י גלו לשם והגולה למקום נכרי מציין עצמו במלבושים שיהא חשוב:במתא שמאי·בעירי איני צריך להתכבד אלא בשמי שאני ניכר בו : בלא מתא·במקום שאינה עירי:תותבאי·כבודי תלוי בשמלתי שמלתו מתרגמינן תותביה (שמות כב):צילין·נאחין:הבאים·אותן של יעקב שיבאו לבבל ישרשו ויעשו צילין ופרחים לתורה וסייעתא אתיא לר' יוחנן דטעמא דמצויינין לאו לפי שאינן בני תורה כדרבי אסי אלא לפי שאינן במקומן:
כשבא

תורה אור

בהמה בגימטריא. אסמכתא בעלמא היא דנ"ב נפקא לן בלאו גימטריא כדפי' בקונטרס:
סובר

אלא לעדות אשה בלבד *איבעיא להו עד מפי עד לעדות בכור מהו רב אמי אסיר ורב אסי שרי א"ל רב אמי לרב אסי והא תנא דבי מנשיא אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד אימא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב יימר אכשר עד מפי עד לבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא *והלכתא עד מפי עד כשר לבכור: חלות דבש: כי אתא רב הושעיא מנהרדעא *אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין [ב]ור"א ור"ש מתירין אמר רב יוסף גברא יתירא אתא לאשמעינן א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתניתין הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא אבל הכא דמעיקרא אוכלא ולבסוף משקה אימא לא קמ"ל: מתני' *[ג]כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן (ודגים [נ"א ל"ג] מלוחין קטנים) *וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: גמ' כגון מאי אמר רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא ואמר רב ספרא זימנא חדא איקלעית להתם ואוכלן מיניה ואי לא רבי אבא דאשקיין חמרא בר תלתא טרפי איתנסי רבי יוחנן רייק מכותח דבבלאי אמר רב יוסף ולירוק אנן מתרנגולתא דרבי אבא ועוד אמר רב גזא זימנא חדא איקלעית להתם ועבדית כותח דבבלאי שאילו מיניה *כל בריחי מערבא: כל שלא בא בחמין וכו': הדיח מאי אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא חוץ ממליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן שמע מינה יתיב רבי חייא בר אבא ורבי אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב רבי יוחנן וקא מנמנם אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי מפני מה עופות שבבבל שמנים א"ל כלך למדבר עזה ואראך שמנים מהן מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שהן עניים מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן בני תורה מפני מה עובדי כוכבים מזוהמי' מפני שאוכלין שקצי' ורמשי'* איתער בהו רבי יוחנן אמר להו דרדקי לא כך אמרתי לכם °אמור לחכמה אחותי את *[ד]אם ברור משלי ז לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו ואם לאו לא תאמרהו אמרו ליה ולימא לן מר איזה מהן מפני מה עופות שבבבל שמנים מפני שלא גלו שנאמר °שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ובגולה לא הלך והכא מנלן דגלו ירמיה מח דתניא *רבי יהודה אומר נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה שנאמר °על ההרים אשא בכי ונהי וגו' מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו בהמ"ה בגימטריא שם ט חמשין ותרתין הוו א"ר יעקב א"ר יוחנן כולן חזרו חוץ מקוליים האיספנין *דאמר רב הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם והאי כיון דלא שריר שדריה לא מצי סליק מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שלא היו באותה קללה דכתיב °והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה וכתיב הושע ב °חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח *מאי היו עלי לטורח א"ר ישעיה א אלעזר אמר הקב"ה לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהן א"ר יצחק אין לך כל רגל ורגל שלא באתה בולשת לציפורי ואמר רבי חנינא אין לך כל רגל ורגל שלא בא לטבריה אגמון וקמטון ובעל זמורה מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן (א) בני מקומן דאמרי אינשי במתא שמאי בלא מתא תותבאי °הבאים ישרש יעקב שם כז יציץ ופרח ישראל תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין שלא עמדו על הר סיני שבשעה
שבא

רבינו חננאל

למשקין היוצא מהן אסור . והא דתניא סוחטין בפגעים ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים דשל בית מנשיא בן מנחם היו סוחטין ברמונים אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם וסלקא שמעתא דאסור לסחוט ברמונים בשבת והא דתני אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד . אוקימנא לעדות שהאשה כשרה לה והלכתא עד מפי עד כשר לבכור . פי' עד מפי עד נאמן להעיד על בכור בהמה טהורה שזה המום שיש בו אפי' שראוי לבוא בידי אדם הוא לא נפל בו מידי אדם ובזו העדות החכם מתירו להאכל במומו וכ"ש בעדות גדולה מזו. ומפורש כך בבכורות פ' כל פסולי המוקדשי'. וסלקא שמעתא התם דהלכתא כרשב"ג דאמר אפילו בנו ובתו נאמנים ויש מי שאומר כי עד מפי עד נאמן בבכור אדם וטעות הוא בידו : חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור' אלעזר מתיר . כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורים . ור' אלעזר ור"ש מתירין . והא מתניתא מסייעא נמי לר' יוחנן : מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת וכו' . ומיבעיא לן כגון מאי . ואמר רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין לאוכלה שורין אותה במים חמין . אמר רב ספרא כגון זו התרנגולת אם הובאה בחמין מלפני השבת מותר לשרותה בחמין בשבת ולאוכלה . ואם לאו אסור לשרותה ומותר להדיחה והמליח הישן וקוליים האיספנין

רב נסים גאון

ואין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד כשאמר כי מת בעלה התירוה בית דין לינשא ואע"פ שהמועם העתיק דבר זה מזולתו וכמו שביארו דבר זה בפרק אשה שהלך בעלה וצרתה (דף קכב) והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד וכו': עד מפי עד בבכור מהו. עיקר דיליה במסכת בכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לה) דתניא ר' יהושע בן קפוסאי אומר בכור בי כהן צריך ב' מן השוק להעיד עליו רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בנו ובתו ואמרו הלכתא כרבן שמעון ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מאי טעמא אשתו כגופו דמיא ועוד אמרו איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור אמר ליה תני אלא לעדות אשה כשירה לו וכבר נתברר לנו שבתו כשירה והואיל ואשה כשירה לעדות בכור עד מפי עד נמי כשר לעדות בכור וכן פסקה ההלכה וזה שאמרו בבכור בהמה אבל בבכור אדם לא. גרסינן בפרק י' יוחסין (דף עד) ג' נאמנין על הבכור חיה ואמו ואביו חיה לאלתר אמו כל ז' אביו לעולם: כגון תרנגלתיה דר' אבא . כך פירשה אדוננו האיי גאון ז"ל תרנגולת שמבשלין אותה ומוציאין אותה מהמרק וממלאין אותה בתבלין וכשרוצה לאכול ממנה שורין אותה במים חמים ואוכלים אותה כאילו היא חמה : סליק פרק חבית

מסורת הש"ס

[יבמות לג:]
בכורות לו. ע"ש
לעיל יט:
לעיל לט.
[דג שבמקומות האספניא ושמו בלשון הקודש שיבוטא ערוך ערך אספן]
[עי' לעיל כח.]
ב"ב טז:
סנהדרין ז:
[יומא נד.]
בכורות מד:
[מגילה יא:]
לשון קומטוס כמו קומוס ולשון רומי הוא עי' רש"י סוטה יד ד"ה בגסטרא

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפי שאינן במקומן כצ"ל ותיבת בני נמחק :

*שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבי' שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי א"ל אע"ג דאינהו לא הוו מזלייהו הוו דכתיב °את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו' ופליגא דר' אבא בר כהנא דא"ר אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי: **מתני'** *[א]שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה *וחכמים [ב]מתירין ולא יקבנה מצדה ואם [ג]היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח אמר ר' יהודה *מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: **גמ'** א"ר אושעיא ל"ש אלא דרוסות אבל מפורדות לא ומפורדות לא מיתיבי ר' שמעון בן גמליאל אומר מביא אדם את החבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש ההיא רבנן (א) מתני' רבי נחמיה היא ומאי דוחקיה דרבי אושעיא לאוקמי מתניתין כרבי נחמיה ובדרוסות לוקמה במפורדות ורבנן אמר רבא מתני' קשיתיה מאי איריא דתני גרוגרות ליתני פירות אלא ש"מ בדרוסות תניא חדא [ד]חותלות של גרוגרות ושל תמרים מתיר ומפקיע וחותך ותניא אידך מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך לא קשיא הא רבנן הא ר' נחמיה *דתניא ר' נחמיה אומר אפי' תרווד ואפילו טלית ואפילו סכין אין ניטלין אלא לצורך תשמישן [א] בעו מיניה מרב ששת °מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבתא לפיתחא קמיכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קמיכוין ושרי א"ל [ה]לפיתחא קא מכוין ואסיר מיתיבי רשב"ג אומר [ו]מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף התם ודאי לעין יפה קמיכוין הכא אם איתא דלעין יפה קמיכוין לפתוחי מיפתח: אין נוקבין מגופה וכו' אמר רב הונא מחלוקת למעלה [ז]אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד אבל על גבה דברי הכל מותר והא דקתני לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית תנו רבנן [ח]אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים [ט]אין מוסיפין ושוין שנוקבין (ב) נקב ישן לכתחילה ותנא קמא מאי שנא מנקב חדש דלא דקא מתקן פיתחא אוסופי נמי קא מתקן פיתחא אמר רבה [י]דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין *דעביד לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא ואם בא להוסיף מוסיף אוסופי ודאי בלול של תרנגולים לא אתי לאוסופי משום

רש"י

כשבא נחש על חוה · כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא אליה דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון נשואין: גרים מאי · שלא היו על הר סיני מהיכן פסקה זוהמא: מזלייהו הוו · בסיני וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום ואף עורים ופסחים שהיו בישראל כדתניא בספרי: ופליגא · הא דאמרן דלא פסקה זוהמא עד סיני: **מתני'** שובר אדם חבית · מליאה גרוגרות בסכין או בסייף לאכול ממנה גרוגרות דאין במקלקל שום איסור בשבת: ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי · לנוקבה יפה בפתח נאה: אין נוקבין מגופה · הדבוקה (ג) בפה החבית לעשות נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקיב לה מתקן פתחא: וחכמים מתירין · דאין דרך פתח לחבית בכך: ולא יקבנה מצדה · בגמרא מפרש לה: שהוא ממרח · ויש כאן משום ממחק: בערב · מדינה*: מחטאת · שמא מירח השעוה לדובקה בדופני הכלי סביב הנקב: **גמ'** לא שנו · דשובר החבית ומטלטל הסייף לכך: אלא בדרוסות · שהגרוגרות דרוסות בעיגול וחותכין ממנו בקורדום או בסייף והיידי דמטלטל סייף לחתוך גרוגרות סבר ביה נמי לחבית: אבל מפורדות · שא"צ לחתכן לא יטלטל סייף לשבור החבית(ד) דמתני' ר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לתשמיש המיוחד לו כדמוקי לקמן: ואינו חושש · ואע"ג דיין לאו למתתכיה קאי: רבנן היא · דפליגי אדר' נחמיה ואמרי כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך: חותלות · כלי של כפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנים לתוכן תמרים רעים להתבשל: מתיר · את הכסוי קשור בחבל: אבל לא מפקיע · סותר שרשרות החבל בכלי: ולא חותך · דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו וסכין אינו עשוי לכך: למיברז · לתחוב פויינדור"א בלע"ז: בבורטיה · ברומח לתוחבו בדופניה לנקוב: לעין יפה · להרחיב מוצא היין בנקב גדול מדלא נקיב ליה כדרך הנוקבין נקב עגול ויפה: התם ודאי לעין יפה קמיכוין · שמרחיב פיה למטה ממגופתה כדקתני מתיז את ראשה שפת פיה: לפתוחי מיפתח · יטול מגופתה: למעלה · בראש המגופה התם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה: אבל מצדה · זמנין דעבדי לה משום פתחא ואינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין: היינו דקתני ולא יקבנה מצדה · ואמגופה קאי ודברי הכל: מחלוקת מן הצד · התם הוא דקאסר רבי יהודה משום דאיכא דעבדי ליה פתחא: אין נוקבין נקב חדש · בכלי: נקב ישן · שנסתם דכי חוזר ופותח לאו כעושה פתח הוא שהרי עשוי ועומד וסתימתו לאו כלום: אוסופי נמי קמתקן פתחא · שמרחיבו ויש כאן משום גמר מלאכה: הבלא · סרחון שלא ימותו התרנגולין: ואם בא להוסיף מוסיף · ולא גזרינן דילמא אתי לאוסופי בלול של תרנגולין דלא מוסיף איניש עליה: משום

תוספות

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות · בגמרא מוקי לה בדרוסות לרבי נחמיה אבל לרבנן דרבי נחמיה שרי אפילו מפורדות ותימה לרבי מהא דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לד: ושם) גבי עירוב נתנו במגדל ונועל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא ומשני רב ושמואל דאמרי תרוייהו הכא במגדל של (ה) בנין עסקינן ור"מ היא כו' ואמאי מבעי ליה לאוקמא הכי ומעיקרא נמי מאי קאמר והלא יכול לשבר ולפתוח את המגדל וליטול את העירוב כי היכי דהכא שרי לשבר החבית וליטול הגרוגרות ואם באת לחלק בין נטילת העירוב לנטילת הגרוגרות א"כ קשה היכי מוקי לה התם כר' מאיר ונראה דהתם אסור לשבר את המגדל והכא דשרי לשבר את החבית משום דמיירי במוסתקי כדמוקי לה בביצה פרק המביא כדי יין (דף לג: ושם) ומפ' רש"י התם דהיינו חבית שבורה ומדבקין שבריה בשרף של עץ שעושה ממנו זפת וקורין רייש"א ומש"ה דוקא חבית שרי דמחמת גריעותו לא חיים עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי וכן כולה שמעתא דהכא במוסתקי ואע"ג דהתם בביצה לא מוקמינן הכי אלא לר"א דפריך ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם את החבית כו' ועלה משני מתני' במוסתקי מ"מ אפילו לרבנן מיבעי לאוקמי הכי דרבנן לא פליגי אדר"א דקאמר לא יקטמנו פי' לא יקטום את ההדס להריח בו אלא משום דאיהו סבירא ליה דבקטימת קיסם חייב חטאת כשקוטמו לחצות בו שיניו וא"כ אי לא מוקמינן לה במוסתקי עלייהו איכא למיפרך ולית להו הא דתנן כו' הלכך מיבעי לן למימר דאליבא דכולהו מיירי מתניתין במוסתקי והשתא אתיא שמעתא שפיר · מ"ר · ובגמ' ירושלמי בפרק בכל מערבין מצאתי הדא דתימא במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית לאכול ממנה גרוגרות:

מתיר ומפקיע וחותך. אומר רבי מההיא דעירובין (דף לד:) יש ללמוד דהא דאמרינן (ביצה דף לא:) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו כגון דקטיר במיתנא אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא ליה התם אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא ליה שאינו יכול להפקיע הפותחת וליטול העירוב אע"פ שהתם מגדל שבכל הש"ס הוא כלי כמו הלד לבי לבית ולפור למגדל וכי הוא דברים כל הכלים (לעיל קכב:) ובמסקנא נמי לא בעי לאוקומי אלא בקטיר במיתנא דהיינו דוקא חותמות שבכלים אבל דבר שהוא חוק כעין פותחת לא הוה שרי ת"ק · מ"ר*:

הא רבנן והא ר' נחמיה · תימה לי אמאי לא מוקי תרוייהו כר' נחמיה והא דקתני מתיר מפקיע וחותך ביו"ט והא דקתני מתיר אבל לא מפקיע וחותך בשבת דהיכא תנא דס"ל הכי אליבא דר' נחמיה בביצה בפ' המביא כדי יין (לג:) וי"ל דניחא ליה למימר חדא כרבנן מדנימא תרוייהו כר' נחמיה: משום

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף א:

כה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

כו ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יא:

כז ד שם סעיף ח:

כח ה ו ז מיי' שם הל' ב טור טו"ע שם סעיף ו:

כט ח ט מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעיף א:

ל י מיי' שם הל"א ופ"י הלכה טו סמג שם:

ביצה לג: · עירובין לה. ביצה לג [תוספתא פט"ז] · [וע"ע תוס' עירובין לה: ד"ה בעי סכינא]

מסורת הש"ס

פ"ו כב: יבמות קג: · דברים כט · [לעיל קכא. פירש"י שם מקום] · ס"א ר' יוסי מתיר · [לעיל קכא.] · [לעיל קכא.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ההיא רבנן היא מתניתין: (ב) שם בנקב ישן: (ג) רש"י ד"ה אין נוקבין וכו' הדבוקה בפי החבית: (ד) ד"ה אבל מפורדות וכו' החבית הס"ד ואח"כ מ"ה ואינו חושש וכו' קאי הס"ד ואח"כ מ"ה ההיא רבנן הוא וכו' ושלא לצורך הס"ד ואח"כ מ"ה מתני' ר' נחמיה היא דאמר אין כלי וכו' לקמן הס"ד ואח"כ מ"ה חותלות וכו' תמרים ועושין כמין סלים: (ה) תוס' ד"ה שובר וכו' במגדל של לבנים עסקי':

הגהות הגר"א

[א] גמ' בעו מיניה מרב ששת מהו למיברז. נ"ב ר"ל במקום שנקב אסור אם ברומח מותר עוד:

גליון הש"ס

גמרא מהו למיברז חביתא. ע"ל דף מח ע"ב תוס' ד"ה וכי מה בין:

רבינו חננאל

אם לא הביאם בחמין מלפני השבת אפילו להדיחן בשבת אסור ואם עבר והדיחן חייב חטאת שגמר מלאכה. פי' מכותא מכותחא היא. ויש מי שאומר כותא כותחא היא בריחי במערבא חולים שבמערב: **מתני'** שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות כו'. א"ר הושעיא לא ששובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות אלא דרוסות אבל מפורדות אינו שובר החבית אלא מוציא גרוגרות ואוכל ואינו שובר. ואוקימנא למתניתין כר' נחמיה. מדקתני גרוגרות ולא קתני פירות. והא דתניא רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש לרבנן. וכן הא דתני חותלות של תמרים ושל גרוגרות ומתיר ומפקיע וחותך לרבנן והא דתני מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ר' נחמיה דאמר אפילו תרווד ואפילו טלית אין נוטלין אלא לצורך תשמישן: **בעו** מיניה דרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא. פי' לנקוב חבית ברומח. ויש שאומר במקדח ומסקנא לפיתחא קא מיכוין ואסירי: **פיס'** אין נוקבין מגופה של החבית. פי' מגופה כסוי החבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין והלכה כחכמים. והני מילי שיהא הנקב בגג הכסוי אבל לנקב נקב בצד הכסוי אסור כדתנן לא יקבנה מצדה שהוא דברי הכל. וכרב הונא דהלכתא כוותיה. דהוא לגביה דרב חסדא רבו וליתא לדרב חסדא: **ת"ר** אין נוקבין נקב חדש בשבת. ואם בא להוסיף מוסיף ואקשינן עלה למה אסור לנקוב נקב חדש שנמצא מתקן פתח גם בהוסיפו בנקב ומרחיבו נמצא מתקן פתח. ולמה מותר ופריק רבא מן התורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו חשוב פתח. ואלו הנקבים כולן אין מכניסין בהן אלא להוציא הן עשויין בלבד ומותרין. ורבנן גזרו על כל נקב מפני שלא יפתחו נקב בבית התרנגולין והוא הנקרא לול של תרנגולים כדכתיב ובלולים יעלו. וזה לול של תרנגולים עשוי להכנים רוח ולהוציא בהמות והוא כמין פתח ואסור. ומפני שהוא פתח גמור אסור מן התורה. גזרו על כל נקב אבל ההרחבה שאין אדם מרחיב בלול של תרנגולים כי מתיירא אם מרחיב הלול יכנס ממנו הנחש ויזיק אותן. וכיון שאין דרך בני אדם להרחיב בלול של תרנגולים לא גזרו בהרחבת כל נקב וזהו טעם ת"ק.

וי"א

משום ריחשא ווי"א אין מוספים זימנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארוחי ביה דרש רב נחמן משום רבי יוחנן הלכה כיש אומרים: *ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה: אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק אסור היכי דמי *לשמר היכי דמי לחזק א"ר חסדא למעלה מן היין זהו לשמר למטה מן היין זהו לחזק (א) רבא אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחזק כגון שניקבה למטה מן השמרים א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך *בית סתום יש לו ארבע אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו גובתא רב אסר ושמואל שרי מהתך לכתחלה דכ"ע לא פליגי דאסור אהדורי דכ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא מאן דאסר גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי לא גזרינן כתנאי אין חותכין שפופרת ביו"ט וא"צ לומר בשבת נפלה (אין) מחזירין אותה בשבת ואין צריך לומר ביו"ט ור' יאשיה מיקל ר' יאשיה אהייא אילימא ארישא הא קמתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קשרי אלא דחתיכה ולא מתקנא איכא בינייהו מ"ס גזרינן ומ"ס לא גזרינן דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דר' יוחנן הלכה כר' יאשיה: ואם היתה נקובה וכו': מישחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב מישחא שרי אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור מ"ט רב יימר מדפתי אמר גזירה משום מרזב רב אשי אמר גזירה שמא יקטום מאי בינייהו [א] איכא בינייהו דקטים ומנחי בי סדיא רב אסר ושמואל שרי ברכין דכולי עלמא לא פליגי דשרי בקשין דכ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי במיצעי מאן דאסר מיחזי כמשוי ומאן דשרי לא מיחזי כמשוי והא דרב לאו *בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע להחוא אתרא דלא הוה ליה רווחא נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא לא יתיב מאן דחזא סבר משום דבי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי מכריז בי סדיא שרי ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו ומאן נינהו רב כהנא ורב אסי:

מתני' *נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו *מי שנשרו כליו בדרך במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה [ב] אבל לא כנגד העם:

גמ' פשיטא מהו דתימא ניגזור משום אשוויי גומות קא משמע לן: ואת המים היפים ברעים: פשיטא סיפא איצטריכא ליה ואת הצונן בחמה הא נמי פשיטא מהו דתימא ניגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל: מי שנשרו וכו': *אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש אוסרין אמר רב הונא

המנער

רש"י

משום ריחשא · שלא יכנס בו שרץ כגון *נמייה וחולדה שממיתים את התרנגולים: זימנין דלא תקניה מעיקרא · שיהא כדי להוציא הבל ולהכניס את האויר: לא שנו · דנוקבין: אלא במקום · דסתימה זו לא נעשית אלא לשמור ריח היין שלא יצא ויתקלקל וכיון דלאו סתימה מעליותא עבדי לה לאו כלום הוא: לחזק · שיחזק הכלי שלא יצא יינו הואיל וסתימה מעלייתא היא כי הדר נקיב לה הוי כפותח לכתחלה: למטה מן היין נמי לשמר הוא · כיון דלאו כובד היין נשען עליו סגי ליה בסתימה כל דהו: למטה מן השמרים · אצל שוליו שכל כובד היין נשען שם: תניא דמסייע לך · דלא פקע שם פתח מיניה אלא בסתימה מעלייתא: בית סתום יש לו ד"א · קיי"ל בבבא בתרא חצר מתחלקת לפי פתחיה לפי פתח הבתים הפתוחין לה אם באו לחלק את החצר בין שנים שהיה לזה בית שפתוחין לו לחצר שני פתחים ולזה בית שפתוחין לו לחצר ד' פתחים נוטל לכל פתח ארבע אמות בחצר כנגד פתחו למדת רוחב פתחו והשאר חולקין בשוה ואם נסתם אחד מהם קודם חלוקת החצר ולא פירץ את פצימיו אלא סתם בין שני הפצימין אינו מפסיד [דין] פתחו בכך פירץ את פצימיו ואח"כ סתמו פקע שם פתח מיניה: בית סתום · והמת בתוכו אינו מטמא סביביו: פרץ פצימיו · וסתמו נעשה קבר ומטמא סביביו ד"א כדאמר בסוטה (ד' מד·) מת תופס ד"א לטומאה וגזרה דרבנן שמא יאהיל ולא יבין: גובתא · לתקוע קנה חלול בנקב החבית שיצא היין דרך הקנה: מחתך · רונגיי"ר לתקנה למדת הנקב: אהדורי · אם נפלה: ולא מתקנא · לא ניתנה בנקב לידע אם למדתו היא: אי לימא ארישא · לחותכה ולשפותה: משחא · שמן עב: אסור · למרחו: טרפא דאסא · לתת עלה של הדס בנקב החבית שהעלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם: גזירה משום מרזב · שמא יכין מרזב: שמא יקטום · העלה מן הענף וכיון דקטמיה הוה ליה כמתקן כלי כדתניא במסכת ביצה (דף לג:) לחצות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת: בי סדיא · לבדין שקורין פלטר"ש ועשויין לקפלן תחתיו במקום הכר או הכסת: רב אסר · להביאו דרך מלבוש דרך רשות הרבים כשהוא מעוטף בו: ברכין · שדרכן להתחמם בהן: דשרו · דמלבוש הן: ולא הוה ליה רווחא · בבית למקום מושבם של תלמידים: ומשום כבוד רבותינו · שלא היה להן דבר לישב עליו ויושבין על-גבי קרקע: רב כהנא ורב אסי · תלמידי חברים היו לו*: **מתני'** לתוך הבור · שאין בו מים: שיהא שמור · שלא יסריח מחמת החום: ואת המים היפים ברעים · כלי מלא מים יפים לתוך מקוה מים רעים להשתמר (ג) שיצונו ולא יחמו: מי שנשרו · שנפלו למים בשבת: לחצר החיצונה · הסמוכה למבוא העיר בתוך העיר שהוא מקום משתמר: שוטחן בחמה · ליבשן: אבל לא כנגד העם · שיחשדוהו שכבסן: **גמ'** פשיטא · דטמנין תבשיל לתוך הבור: גומות · שבקרקע הבור שיהו שוין להושיב הקדרה:

המנער

תוספות

משום ריחשא · ולאו פתחא אחרינא דליכא למיחש לריחשא לא גזרינן דדוקא אטו נול של תרנגולין גזרינן דלא מסקי אינשי אדעתייהו שיהא עשוי להכניס ולהוציא:

פריץ פצימיו מטמא כל סביביו · פי' בקונטרס כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לזקני הרב ר' שמשון זצ"ל דכיון דמסיימי מחיצתא ולית לן למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו ולא ידע לית לן למימר דמטמא ד' אמות כל סביביו כדמוכח בסוטה פרק משוח מלחמה (ד' מד·) גבי חצר הקבר העומד בתוכה טהור הני מילי חצר הקבר דמסיימא מחיצתא אבל מת בטומאת תפים ומשמע דבמת נמי היכא דמסיימא לא נטמא כל סביביו ד' אמות אלא נראה לו דהכי פי' זיזין באותו בית שבולטין מחוץ לבית מכל צד ויש בהם פותח טפח בכל אחד אם הבית סתום ועדיין נראית בו צורת הפתח אינו מטמא שסתמו של מת עומד לצאת דרך הפתח פרץ פצימיו וחזר ובנאו כשאר כותל ולא נותר בו כלל פתח מטמא כל סביביו דכל חד וחד איכא לספוקי דילמא דרך אותו מקום יצא מן הבית מיהו לאו פירכא היא כולי האי מה שהקשה לפירוש הקונטרס די"ל שלא חלקו חכמים במת ועוד נראה דלא קשה כלל לפי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא שהוא מטמא הנוגע בכתלים אפילו לא יעלה על גביו כקבר שמטמא במגע אפילו מן הצד כדתניא בספרי בפרשת פרה אדומה או בקבר זה קבר סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שמקבל טומאה אינו מטמא מכל צדדין כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל צדדין כשהוא פתוח אלמא כשהוא סתום מטמא אף הנוגע מן הצד:

הלכה כרבי יאשיה · הלכך מותר לתת לכתחילה גובתא שקורין רזיי"ל בחבית:

משום מרזב. פי' הרב פור"ת שלא יבוא ליתן על גגו מרזב וקשה דבגובתא נמי נגזור אלא נראה לרבי כפי' הקונט' שלא יתקן מרזב לייטו שיפול היין בתוכו וילך למרחוק דכשלוקח עלה של הדס ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב אבל בגובתא שאינו עושה בו שום מעשה לא גזרינן · מ"ר:

איתי ליה בי סדיא · בי מילעי הוא דאי לאו הכי היכי איתמר מכללא:

מי שנשרו כליו במים · בדרך גרסינן א) לשון נפילה לא כפי' הקונטרס לעיל בפרק במה אשה (דף סה·) שנשרו במי גשמים דהא אמרינן בביצה בפרק משילין (דף לה:) מאן דתני מגשירין לא משתבש כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך אלמא לשון נפילה הוא · ב) מ"ר:

א) ר"ל דגרסי' הנו"ן דנשרו בקמץ לשון נפילה דאלו הנו"ן בחירק הוי לשון שרייה. רש"א
ב) [ועי' תוס' ביצה לה: ד"ה מי שנשרו]

עין משפט נר מצוה

לא א ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הל"א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ב:
לב ג מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל"ז טוש"ע חו"מ סימן קעב סעיף ז:
לג ד מיי' פ"ז מהלכות טומאת מת הל"א:
לד ה ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ה:
לה ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טור שו"ע שם סעיף יא:
לו ח שם סעיף ה:
לז ט י מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שא סעיף לה:
לח כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ט טור או"ח סימן שיח:
לט ל מ נ מיי' שם הל"כ סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מה:

רבינו חננאל

וי"א אין מוסיפין דזמנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארוחי ביה הלכתא כוותיה דדרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן הלכה כי"א. ושוין שנוקבין בנקב ישן לכתחלה ואמר רב יהודה משמיה דשמואל אינו מותר לפתוח נקב ישן אלא במקום העשוי לשמר פי' להוציא היין מן השמרים אבל לחזק אסור פי' היה נקב בחבית וסתמו שלא יהא שותת. וחלקו רב חסדא ורבה והלכתא כרבה דתניא מסייעתו ואלו דברי רבה רבה אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר ומותר לפותחו והיכי דמי לחזק כגון שנקבה למטה מן השמרים דמוכחא מלתא שאין אדם עושה נקב בקרקעיתא של חבית להוציא יין ולא לשמר. עשאו מפני כשמפנה חחבית הופכה על פיה. וזה הנקב כיון שסתמו נעשה סתום. זה בגופה של חבית ובטל מלהיות נקב בו וחשוב כפתח בית הנסתם בפירוץ פצימין שנסתלק ממנו דין פתח לגמרי. גובתא שהיא שפופרת של קנה או של עצים שנותנין בנקב החבית או ביד הנוד של יין להיות מושכין ממנו יין מן החבית או מן הנוד. רב אסר ושמואל שרי ואוקימנא חלוקתן בשפופרת חתוכה. ואינה מתוקנת להכניסה לנקב אבל לחתוך דברי הכל אסור. ואם היא חתוכה ומתוקנת דברי הכל מותר להחזירה בנקב החבית או בנוד למשוך ממנה יין. והעמדנו עוד חלוקת רב ושמואל כתנאי. דתניא אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת. נפלה מחזירין בשבת. ואין צ"ל ביו"ט. ור' יאשיה מיקל ודייקי' עלה ר' יאשיה אהייא מיקל אילימא ארישא שאמר ת"ק אין חותכין כלומר אין חותכין מקנה גדול חתיכה לעשות' שפופרת הא ר' יאשיה מיקל בהא קא מתקן כלי בשבת אלא שאמר ת"ק נפלה מחזירין אותה. בהא לימא ר' יאשיה מיקל מי החמיר שיאמר בזה מיקל הלא בזה גם ת"ק מותר קאמר. ותריצנא אלא לאו דחתיכה ולא מתקנה איכא בינייהו וכך הציעה. אין עושין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת. ואפי' חתכה ולא מתקנה אסור אבל אם היתה כבר בחבית ונפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל ביו"ט ור' יאשיה מיקל בחתיכה ולא מתקנה נמצאו דברי רב כת"ק ודברי שמואל כר' יאשיה והלכה כר' יאשיה ודרש רב שישא בריה דרב אידי משמא דר' יוחנן הלכתא כר' יאשיה וזה שאמר חתכה ולא מתקנה לאו שצריכה תיקון כלי כגון סכין וכדומה לו אלא תיקון ביד בלבד. ואם צריכה תיקון בסכין או זולתו סכין כלי אחר אסורה. ואם היתה החבית נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שממרח. כלומר סותם כדאמרינן התם לענין חבית שניקבה וסתמה שמרים כו' מורח מן הצדדין. וכיון דר' יהודה דמתניתין וריב"ז ורב ושמואל אמרי ש"מ שאסור לתת שעוה בחבית. וכן משחא. רב אסר גזירה במשחא אטו שעוה. והלכתא כוותיה: **טרפא** דאסא. פי' עלה הדס שנותנין על הנקב של חבית להיות מקלח בו היין זלא יהיה שותת בדופני החבית. לדברי הכל אסור ליטול עלה של הדס בשבת ולשומו בנקב של חבית כמרזב. ואפילו רב אשי לא התיר אלא שאם היה הנקב מושך ממנו *) אבל לתתו לכתחלה אוסר: **בי** סדיא רב אסר ושמואל שרי אין זה מקומו אלא בשביל שהזכיר השמועות שחלקו בהן רב אסר ושמואל שרי נסבה בגררא. ופשוטה היא. כסת זו שחלקו בה כסת בינונית לא דקה ולא קשה. ומסקינן בה אפילו זו מותר לטלטלה: **נותנין** תבשיל בתוך הבור בשביל שיהא שמור. פי' בור זה אין בו מים ונותן התבשיל בקרקעיתו מהו דתימא לגזור דלמא אתי לאשויי גומות קמ"ל דלא גזרינן. ואת המים היפים ברעים פשיטא ואת הצונן בחמין פשיטא מהו דתימא לגזור דלמא אתי לאשויי גומות **) ברמץ קמ"ל דלא גזרינן: **מתני'** מי שנשרו כליו בדרך כו'. אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. איני והא תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם

ואוקימנא

*) נראה דצ"ל מונח בנקב מותר למשוך ממנו. **) אינו מוכן ואולי צ"ל דלמא אתי לאטמוני ברמץ וכדאיתא בגמ'.

מסורת הש"ס

עי' לעיל מח. רש"י ד"ה קטנה ושם משמע שנמייה ותולדה חדא הן

[פי' לגהא"ה היין מן השמרים. ערוך ערך חזק ע"ש]

ב"ב יב.

[כדאיתא סנהדרין לו:]

לעיל סד: ביצה ס. ע"ז יב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר למטה וכו' א"ל אביי לרבא: (ב) רש"י ד"ה ולא פירץ וכו' (ג) ד"ה ואת המים וכו' להשתמר שיצטננו ולא יחמו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' איכא בינייהו דקטים ומנח. כ"ה בפי' ר"ח שהוא קטום ויש עוד הרבה קטומים טוב. וז"ש ומנחי אבל גירסת הרי"ף והרא"ש ונ"פ ומנח. [ב] שם שוטחן בחמה. כ"ה דווקא (ועמ"ש רבינו באו"ח סימן ש"א ס"ק קס)

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ח למעלה מן היין זהו לשמור. ג"י הרי"ף למעלה מן היין זהו לחזק למטה מן היין זהו לשמור ר"ב אמר למעלה וכו': שם ומשום כבוד רבותינו לא ישב. עי' שבועות דף מז ע"א תוס' ד"ה שם יסבו:

"המנער טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עלייהו עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא מנפצי גלימייהו אמר קמחללין רבנן שבתא אמר להו רב יהודה נפוצי ליה באפיה אנן לא קפדינן מידי אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי [חזא דאיכא] טלא עליה הוה קמחסם למיתבה ליה א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי *אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן "היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תנ"ה סוחרי כסות היוצאים בטליתות מקופלות ומונחות על כתיפן בשבת חייבין חטאת ולא סוחרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של מוכרין לצאת כך וחנוני "היוצא במעות הצרורין לו בסדינו חייב חטאת ולא חנוני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנוני לצאת כך *והרטנין *יוצאין בסודרין [א] שעל כתיפן ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת אלא שנימא כרוכה לו באצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו "אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרב חסדא הלכה אע"פ שאין נימא כרוכה לו באצבעותיו עולא איקלע לבי אסי בר היני בעו מיניה מהו לעשות מרזב בשבת אמר להו הכי אמר רבי אלעי אסור לעשות מרזב בשבת מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא *"נקוט האי כללא בידך כל אדעתא דלכנופי [ב] אסור כל דלהתנאות שרי כי האדרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו הוה כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צידי טליתו מונחין על כתיפו אמר לפניו יהושע בן זירוז בן חמיו של רבי מאיר בזו לא חייב ר' מאיר חטאת אמר ליה דקדק רבי מאיר עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רבין אמר לא יהושע בן זירוז הוה אלא יהושע בן כפוסאי היה חתנו של ר' עקיבא אמר בזו לא חייב ר' עקיבא חטאת אמר לו דקדק ר"ע עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רב שמואל בר רב יהודה אמר נשאל איתמר:

מתני' הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן סכין וממשמשין* אבל לא מתעמלין ולא מתגררין אין יורדין *לקורדימא *) ואין עושין אפיקטויזין ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר מי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן אבל *רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא:

גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין *"הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף

*) לעיל קכג.

רש"י

המנער טליתו · מן העפר: חייב חטאת · דזהו ליבונה: אלא באוכמי · שהאבק מקלקל מראיתה וקפיד עליה: והוא דקפיד עלייהו · ללובשן עד שינערם: קמחללי (א) שבתא · וגלימי אוכמי הוו: לא קפדינן · לא איכפת לן אם יש עליה אבק הלכך לאו ליבון הוא: כומתאי · כובעי: הוה קא מחסם. לשון לא תחסום (דברים כה): למיתבא ליה · שצריך לנער הטל מעליה: בטלית מקופלת · לאחר שנתנה על ראשו הגביה שיפוליה על כתפיו: חייב חטאת · שאין זה דרך מלבוש: והרטנין · על שם מקום: נימא כרוכה על אצבעו · שלא יפול מכתפיו: בר היני: מרזב · מפרש לקמיה: כיסוי בבלייתא · שמסלקין בגדיהם מן הארץ שהן ארוכין וכופלין אותן כלפי מעלה פרונצי"ש ומחזיקין אותן [ג] ע"י חוטין והיינו כמין כיס וכמו מרזב: אסור · משום תקוני מנא: הכי מאי · קולט חלוקו (בפניו) בענין אחד ושואלו כגון זה מרזב או לא וחוזר וקולטו בענין אחר ושואלו: לכנופי · שיהא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו לעולם: להתנאות · לפי שעה: מתנאה בסדינו · אחר שנתעטף היה מתקנו על גופו ומייפהו ובחול קאמר כלומר אלמא דאורחיה בהכי וה"ה לשבת: שני צידי טליתו · שבימינו ובשמאלו לצד הקרקע: בן זירוז בזו לא חייב ר"מ חטאת · בתמיה דאין זה דרך מלבוש אלא דרך משוי: דקדק ר"מ ע"כ · בתמיה לחייב חטאת בדבר הדומה להיות מותר כזה שאינה מקופלת ואחוריה נופלין למטה מכתפיו אלא שצידיה היו מונחין על כתפו: שלשל · הורידה למטה שקבל דבריו: נשאל איתמר. לא אירע מעשה זה לרבי אלא שאלו לפניו מהו לצאת בו ובקש להתיר עד שאמרו לפניו משום רבי מאיר חייב חטאת דאיהו סבר הואיל ואינה מקופלת שהרי אחוריה היו נופלין למטה מן כתפיו אלא שצידיה היו מונחים על כתפיו הוה סבר דרך מלבוש הוא:

מתני' מי מערה · מי מקוה מקורה(ג) שהוא חם ואין חומו יוצא ודוקא חמין נקט ומש"ה קתני הרוחץ דיעבד: ונסתפג · וקינח: אפי' בעשר אלונטיות · סדינין שמקנחין בהן וסיפג בהן זה אחר זה ורבותא היא דלא נפישי מיא בכל חד אפ"ה לא יביאם בידו בתוך ביתו אפי' ע"י עירוב שמא ישכח ויסחט בבואו: אבל עשרה בני אדם · הואיל ומרובין הן מדכרי אהדדי: מסתפגין באלונטית אחת · והיינו נמי רבותא דחדא אלונטית לעשרה (ג) נפישא ביה מיא אפילו הכי מביאין אותה בידים: פניהם ידיהם ורגליהם · אורחא דמילתא נקט וה"ה לכל גופם: סכין · שמן בשבת: וממשמשין · ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין · לשפשף בכח: ולא מתגררין · גרסינן במגררת שקורין אשטריי"א דהוי עובדא דחול: לקורדימא · שם הנהר ובגמ' מפרש טעמא: אפיקטויזין · להקיא: ואין מעצבין את הקטן · לשון ידיך עצבוני (איוב י) שמתקנים ומייסבין עצמותיו וחוליות סדרתו כמדת ללמו ובגמרא אמר טעמא: ואין מחזירין את השבר · עצם שנשבר. כל רפואה אסורה משום שחיקת סמנין: נפרקה · אלוייש"ר בלעז שיצא העצם מפרק שלו: לא יטרפס · לשון ביצים טרופות בקערה (חולין דף סד.):

תוספות

המנער טליתו · פי' ר"ח מן הטל שעליו דהיינו כיבוס וליבון חייב חטאת וכן משמע דהוי דומיא דכומתא דרב יוסף אבל בניעור מן העפר כדפירש בקונטרס אין נראה שיהא שייך ליבון:

היוצא בטלית מקופלת · איידי דאיירינן במי שנשרו כליו בדרך שאז דרך הוא לקפל טליתו נקטיה הכא:

הרטנין. רטנין כמו הרהטנין *(הערוך פי' הרצים):

מהו לעשות מרזב. נראה לרבי דלענין איסור הוצאה איירי כמו טלית של ד' כנפו' ולוקח שני לידי רוחב טליתו של צד ימינו ונותן על כתף השמאלית ואינו פושטו על כתף אלא מקופל ומונח על כתפו והיינו דקאמר מאי מרזב כיסי בבלייתא שקורין פרונגלדר"ה דכשהוא מונח כמו שפירשתי יש בו כיסים מרובים וכל כיסא וכיסא נראה כמין מרזב ומיבעיא ליה אי איכא איסור הוצאה בכך כיון שאינה דרך מלבוש והיינו דקאמר כל אדעתא לכנופי אסור דהיינו כמו שפירשתי ששני צידי הימין מקובלים ומונחים על כתף השמאלית שיכול לילך במהרה ולא יכביד עליו טליתו אדעתא דלהתנאות שפיר דמי והיינו כשאין צידי טליתו מקובצין אלא צד אחד מונחת על כתפו אבל נותרו וצד האחר נופל על שכמו עד הזרוע ואין בו שום כיסוי והיינו שלשל רבי טליתו דבסמוך שלשל אותו כמו שפירשתי כעין להתנאות והיינו דרך מלבוש וכן פירש בערוך ערך מרזב אסור לעשות מרזב בשבת פירוש כשיעטוף אדם טליתו ויקפיל שני קצותיו כעין דרך קיפול ויניחנה על שכמו השמאלית ויחזור ויקפל שאר הטלית שבצד הימין ויניחנה בכתפו רק מה שפירש שקורין מרזב מה שטליתו מופלת מהנה ומהנה וחלל כנגד השדרה דנראה כמין מרזב אינו נראה לרבי דא"כ מאי קאמר בתר הכי מאי מרזב כיסי בבלייתא הלא אינו עשוי כעין כיסא · מ"ר:

אף מי מערה חמין · (ד) שהוחמו באור דאי בחמי טבריא שרי לכתחילה כדאמר בפרק כירה (ד' מ. ושם) והניחו להן חמי טבריא ובפרק שמונה שרצים (ד' קט· ושם:) א):

דיעבד אין· אמי מערה קאי ולא תנא במתני' חמי טבריא אלא למידק אף מי מערה חמין(ז): דתניא

א) עי' רש"א ורש"ל. ב) [ועי' תוספות לעיל קט. ד"ה רוחצין ותוס' חולין טו: ד"ה אלא נור]

לעיל נח.

[תוספתא פ"ז]

ס"א היוצאין וכן גי' ר"ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמחללי רבנן שבתא: (ב) ד"ה מי מערה וכו' מקורה שהוחם ואין חומו: (ג) ד"ה [illegible] פגין וכו' [illegible] ית לעשרה [illegible] ס נפישו: (ד) תוס' ד"ה אף מי מערה [illegible] ין בחמין [illegible] חמו וכו' [illegible] ח' ברצים [illegible] דקאמר [illegible] אין חמי [illegible] והד"א:

[יומא ל. מגילה כב:]

ס"א בבני מעיים

ס"א לפלומא

ס"א טובל

[עי' תוס' חולין ג. סד"ה המניח ועי' תוס' סוטה ב. ד"ה המקנא דיעבד]

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שב סעיף א:

מא ב מיי' פי"ט שם הלי"ט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף כט:

[בערך רטן וסיים שם הרצים יוצאין בסודר שעל כתפיהן מקובץ ולא משולשל בשביל שלא יעכבו לרוץ]

מב ג שם סעיף לב לג:

מג ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף לד:

מד ה שם סעיף לא:

מה ו מיי' פכ"ב שם הלכה כ טור שו"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

רבינו חננאל

ואוקימנא ליה דרב כתנאי: אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת. פי' המנער כדכתיב התנערי מעפר וכדגרסינן התם ומנערה אחת לשלשים. אם יש אבק בבגד חדש שחור ומקפיד עליו. או אם יש עליו דבר טינוף אוסר רב הונא לנפצו. אבל אם הוא בגד ישנאו לבן או אדום ולא קפיד עלייהו שרי וכן הלכה. וזה שראה עולא לרבנן דהוו נפצי גלימייהו ואמר הני מחללי שבתא. רבנן דפומבדיתא במלבושין דלא קפדי עלייהו הוו נפצי. (אמתא) [כומתא] הוא כמין כובע של ראש במקום סודר כדאמרינן בפרק השולח גט לאשתו האי אמתא דהוה שכיב מרע אתת בכת קמיה.ואמרה ליה עד אימת תיתעבד ותזיל החיא אמתא שקל כומתיה ושדא בה אמר ליה קני הא וקני נפשיך. כלומר קני נפשיך בחליפין. וי"א כומתא הוא כגון כאן דומה לגביע והוה באותו הסמנ' טינוף. והוה אביי מהסס. כלומר מתיירא כדאמרינן התם חזייה דהוה קא מהסס. א"ל רב יוסף לאביי נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי: היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפו כגון אלו מוכרי כסות שמקפלין ומפשילין אותן על כתפיהו. אתמר משמיה דר' יוחנן חייב חטאת ותניא כוותיה והכי הלכתא וכן נמי היוצא וצרורין לו בסדינו מעות חייב חטאת אבל הרטנין שהם הרצים יוצאין בסודר שעל כתפיהן. ולא אלו בלבד אלא כל אדם. והנכון להיות כרוך בצוארו. או נימא כרוכה לו באצבעו. כהורקנוס בר' אליעזר. ואע"ג דאמר משמא דר' יוחנן הלכה אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו: עולא איקלע לבי אסי בר (חני) [היני] בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת א"ל הכי אמר ר' אלעזר אסור. כך קבלנו מרבותינו שיש בידם קבלה כי מרזב זה כשיתעטף אדם טליתו ויקפל ב' קצותיה כמין כרך קיפול ויניחה על כתפו השמאלית ויחזור ויקפל שאר הטלית המשולשל בצידו הימין מניחה בכתפו הימין ונמצאת טליתו מקופלת מהנה ומהנה ומופשלת על כתפיו וחלל כנגד השדרה ונראה כמין מרזב. וכענין זה היה קשר (כישי) [כישא] בבלייתא שהיו קושרין ב' כריכות וקורין אותה כישא וכיסכוסי מאני*). וי"א זולתי פירוש זה. אבל חובה עלינו לומר בלשון רבותינו ומה שקיבלנוהו. וכרב פפא שהוא בתראה עבדינן ואמר כללא כל אדעתא לכנופי אסור. כל להתנאות שפיר דמי וכדרב שישא בריה דרב אידי שהיה מתנאה בסדינין כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו ב' צידי טליתו מונחין לו על כתפו ושאר הטלית כרוכה ומופשלת לו לאחוריו. אמר לפניו יהושע בן זירוז בן חמיו של ר"מ בזו לא חייב ר"מ חטאת. כלומר זה המעשה דומה לרטנין שיוצאין בסודרין בסדינין מקובצין ולא משולשין על כתפיהן ור' מאיר לא היה בזה מחייב חטאת **) אי לא אסורה מדרבנן. א"ל ר' דקדק ר"מ עד כאן שלשל רבי טליתו: **מתני'** הרוחץ במי מערה כו'. אוקימנא

*) עיין בערוך ערך מרזב א'. **) [אולי צ"ל אלמא דאסורה מדרבנן והפסד דרבינו מפרש בזו לא חייב ר"מ חטאת בניחותא דחטאת לא היה מחייב רק הוי אוסר מדרבנן וצ"ע בזה].

הגהות הגר"א

[א] גמ' יוצאין בסודרין שעל כתפן. נ"ב פי' אפילו מקופל. וז"ש רטנין ר"ל הרצים. ערוך ורמב"ם: [ב] שם כל אדעתא דלכנופי. נ"ב פי' הרמב"ם שלא יקרעו או שלא יתלכלכו: [ג] רש"י ד"ה כסוי בבלייתא ומחזיקין אותן. נ"ב אבל הרמב"ם כתב אפילו בידו או על כתפו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חייב חטאת· דזהו ליבונה. עיין לעיל דף קמא ע"א רש"י ד"ה מכבנים וצ"ע:

עין משפט
נר מצוה

מו א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יט טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מח :
מז ג ד מיי' פי"ט שם הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף לד :
מח ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כה סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכז סעיף ב :
מט ז מיי' וסמג שם טוש"ע שם וסימן שכח סעיף מג :
נ ח מיי' שם :
נא ט מיי' שם הלכה ל טוש"ע או"ח סימן שכז סעיף ג :
נב י מיי' שם הלכה כט טוש"ע או"ח סי' שא סעיף מו בהג"ה :
נג כ ל מיי' שם הלכה לא סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף לט:
[בגיטין אי' סוכני ותומס]
נד מ מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן של סעיף י :
נה נ מיי' פכ"ב שם הלכה כו :
[שייך לעיל במשנה]

דתניא א"ר כשהיינו למדין תורה כו' · מסתמא יחידי היה שלא היה אלא אחד מתלמידיו עמו כשהיה רוחץ כדתניא במקום שנהגו (פסחים דף נא·) שלא ירחוץ תלמיד עם רבו ואם היה רבו צריך לו מותר ומסתמא ר"ש לא היה צריך אלא לאחד כשהיה רוחץ וכשהיו שבים לביתם היה התלמיד נושא האלונטית בפני עצמה שר"ש לא היה נושא עמו דהא ס"ל שיחיד מותר להביאה ולא חיישינן לסחיטה והא דקאמר היינו ר"ל כל אחד ואחד בפני עצמו כשהיה מגיע יומו לשמש רבו ולעיל בפ' כירה (דף מ:) גרסינן מעשה בתלמיד של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ויש ספרים דגרסי תלמידיו ואינו ובכל הספרים גרסי לקמן בפרק שואל (דף קנא:) תלמידו · מ"ר :

צריך לקשר שני ראשיה למטה · בגיטין בפ' הנזקין (דף נט.) מפרש דסכניתא הוא בגד דק דאמריגן *סוכני ותומר כי אמגוזא ופלגא דאמגוזא ומשום הכי צריך לקשר שני ראשיה למטה שלא יפריחנו מעליו הרוח ואתי לאתויי או משום דנראה כעין משוי לפי שהוא דק מאד ואינו נראה מלבוש אא"כ נראה קשור :

*אין מעצבין את הקטן · פירשנו [בריש כל הכלים] (דקכ"ג.) ד"ה אסוכי:

גמ' דלהשתטף · שופכן על גופו דלאו דרך רחיצה היא שרי לכתחלה אפי' בחמין : סיפא · אבל עשרה בני אדם כו' : ומניחה בחלון · הסמוכה לכותל המרחץ : לאוליירין · בלנים : על אותו דבר · סחיטה : הא רבי והא ר"ש כו' : הרי כל אלו שמתירין : מחצר לגג כו' · ר"ש לטעמיה דאמר בעירובין (דף צא·) אחד גגות אחד חצירות ואחד קרפיפות כולן רשות אחת הן לטלטל מזה לזה ואפילו של בעלים הרבה : עד שהיינו מגיעין כו' · ומסתמא לא היו מניחין אותה על המעין במקום הפקר : כבן חכינאי מתני לה . דברי בן חכינאי מסיים בה ולאו סתמא : האוליירין . בלנין : מביאין בלרי נשים · סדינים שהנשים מסתפגין בהם מותר להביאן דרך מלבוש לבית המרחץ : סכניתא · סודר גדול [א] שתלוי לו בין כתפיו וראשו עטוף בו : צריך לקשור שני ראשיה · זה בזה שלא תפול מראשו: כי מעבריתו מאני לבני חילא · כשתביאו בגדי העובדי כוכבי' בני החיל המוטלי' עליכם לשמשן ואתם מביאים להם בשבת דרך רשות הרבים : שרביבו בהו למטה מכתפיים · שלא יהיו שוליהם מונחים בכתפיכם אלא משוכי' למטה שיהא נראה לבוש : סך ואח"כ ממשמש · [דקסבר] בחול ממשמש ואחר כך סך : דיומסית* · שם נהר שמימיו מלוחים : שמעמלת· מחממת : ומרפא · שהטיט מלוח : כל ימיה · ימי רפואתה : להאי גיסא כו' · מתחלת הימים או בסוף : שקייני · משקין לרפואה : מדבחא לעצרת · אלמא עצרת בסוף: חמרא דפרוגיתא · שם מדינה שיינה משובח: קפחו עשרת השבטים · שהיו בעלי הנאה ועסוקים בכך ולא היו עוסקים בתורה וילאו לתרבות רעה : להתם · לפורגיתא ודיומסית : אימשיך בתרייהו · אחר היין והרחיצה : איעקר תלמודיה · נעקר תלמודו ושכחו : החרש היה לבם : הוי גולה למקום תורה . אם ת"ח אתה אל תשב אלא במקום ת"ח חברך ואל תאמר תלמידים הם יבואו אלי ודי לי בכך למה אהיה גולה : שחביריך יקיימוה בידך . שתהא רגיל אצלם וכשתשנה מסכת אחת והם אחרת תשמענה ותהא סדורה בפיך ואל תשכח הימנה : ואל בינתך אל תשען. לומר חכם גדול אני וזכרן וכשאחזור פרק זה או מסכת זו לא תשכח חברתה ממני: מגררת · אסטריי"ל ואדם מגרר בה : מגירתא דכספא · לשבת : משום פיקא · טיט של אותו נהר מחליק ובגדי האדם נישורין במים כשהוא נופל ואתי לידי סחיטה : אלא בסם · דדמי לרפואה וגזירה °משום שחיקת סמנין : אבל ביד· להכניס יד לתוך גרונו עד שיקיא מותר : מפני הפסד אוכלין · שבמעיו ומתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל:לפופי· אוגמלוטי"א כמו שעושי' לקטן שיתיישבו אבריו ולא יתעקם : בחומרי שדרה · חוליות של שדרה שנתפרקה אחת מהן ולאחר זמן קמיירי דאי ביום לידה (ג) אמרי' (לעיל דף קכט:) כל האמור בפ' תוכחה דיחזקאל עושין לחיה בשבת :
הלכה

תורה אור

דלהשתטף כל גופו אפי' לכתחילה שפיר דמי מני ר"ש היא *דתניא לא ישתטף אדם בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ ר"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר : ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות : רישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל דאפילו הני דלא נפישי בהו מיא כיון דחד הוא אתי לידי סחיטה וסיפא רבותא קמ"ל אפילו הני דנפישי בהו מיא כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי : *תנו רבנן מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון ולא ימסרנה לאוליירין מפני שחשודים *על אותו דבר רבי שמעון אומר מסתפג באלונטית אחת ומביאה בידו לתוך ביתו אמר ליה אביי לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה הא ר' שמעון הא רבי הא שמואל הא ר' יוחנן ר' שמעון הא דאמרן רבי *דתניא אמר רבי כשהיינו למדין תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין שמן ואלונטית מחצר לגג ומגג לקרפף עד שהיינו מגיעין אצל מעין שהיינו רוחצין בו שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ר' יוחנן דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן [י]הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן *הלכה כסתם משנה ותנן ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות לא יביאם בידו ההוא כבן חכינאי מתני לה א"ר חייא בר אבא אר"י [ג]האוליירין מביאין בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשן ורובן [ד]סכניתא (א) צריך לקשר ב' ראשיה למטה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפיים אמר להו רבא לבני *מחוזא כי מעבריתו מאני לבני חילא שרביבו בהו למטה מכתפיים : סכין וממשמשין : *ת"ר [ה]סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד ר' חמא בר חנינא אמר סך ואח"כ ממשמש ר' יוחנן אמר [ו]סך וממשמש בבת אחת : [ז]אבל לא מתעמלין : א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ח]אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפא אמר ר' יהודה אמר רב כל ימיה של דיומסת עשרים ואחד יום ועצרת מן המנין איבעיא להו עצרת (בתחלה) להאי גיסא או להאי גיסא ת"ש דאמר שמואל כולהו שקייני *מדיבחא ועד עצרתא מעלו דילמא התם הוא דכמה דקריר עלמא מעלי אבל הכא משום הבלא הוא כיון דחמים עלמא טפי מעלי אמר רבי חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם *אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה כי הדר אתא קם למיקרי בספרא בעא למיקרא °החדש הזה לכם °אמר החרש היה לבם בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה והיינו דתנן *ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריך שחבריך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען *תנא לא ר' נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו ואמרי לה ר' אלעזר בן ערך שמו ולמה נקרא שמו ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה : אבל לא מתגררין : ת"ר *אין גוררין במגררת בשבת רשב"ג אומר [ט]אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורר כדרכו ואינו חושש רב שמואל בר יהודה עבדא ליה אימיה מגררתא דכספא : אין יורדין לקורדימא וכו' : מאי טעמא [י]משום פיקא : ואין עושין אפיקטויזין בשבת : אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [כ]לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר תניא רבי נחמיה אומר [ל]אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין : ואין מעצבין את הקטן : אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן *[מ]לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי והאנן תנן אין מעצבין התם [נ]בחומרי שדרה דמיחזי כבונה : ואין מחזירין את השבר : אמר רבי חנא *) בגדתאה אמר שמואל
הלכה

הדרן עלך חבית

*) [עמ"ש רש"י ברכות נד: וע"ע פרש"י ביבמות סז. ד"ה בגדתאה]

רבינו חננאל

אוקימנא למתני' הרוחץ בחמין דיעבד אבל לכתחלה לרחוץ בחמין אסור . ולהשתטף בחמין נמי אפי' כל גופו מותר כר"ש דתניא לא ישתטף אדם בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ . ור"ש מתיר . ר' יהודה אומר בחמין אסור ובצונן מותר . אע"פ דתנינן סתמא כר"ש לית הלכתא כוותיה דהא בפירוש נמי תנינן סתמא כוותיה (לעיל דף לח) . מעשה שעשו אנשי טבריא כו' *) (ואע"ג דאמר עולא הלכה כאנשי טבריא הא אמר ליה רב נחמן תברינהו לסילוניהו אנשי טבריא) ואוקימנא כר"ש . ופסקי' בגמרי' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה ודקדק רב יוסף על רבה בר בר חנה וא"ל בפירוש שמיעא לך דהלכתא כר' יהודה או מכללא אמרתיה . א"ל בפירוש שמיעא ליה . וכיון דפסק ר' יוחנן בפירוש הלכה כר' יהודה כוותיה עבדינן: ומסתפג אפי' בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו ואע"פ שאין בהם מים מרובין . דכיון דחד הוא . דלמא מינשי ועביד סחיטה . אבל אם היו ב"א הרבה אפילו אם מסתפגין כולן באלונטית אחת והיא שרוי במים כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי ולא אתו לידי סחיטה . ומותר להביאה בידים בחצר או מן הגג וכדומה לו מקום שמותר לו לטלטל: אוליירין הם השמשים בני אדם הנכנסין במרחץ והן חשודין בזמה שמא יטמאו לונטיות זו בשכבת זרעם. א"ל אביי לרב יוסף והלכתא מאי כו' והלכתא כי הא דא"ר חייא בר רבה א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו . ומקשינן עלה הא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן מסתפג אדם אפילו בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו . ומפרקי' מתני' ר' יוחנן לא תאני לה סתמא . אלא כבן חכינאי מתני לה. בתלמוד א"י כפ' כירה ר' חנניה בן עקיבא התיר הבאת לונטיות: סכינתאי א"ר אבין בר רב חסדא א"ר יוחנן צריך לקשר ב' ראשיה למטה . א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפים. וכן זה שאמר רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מני דבני חילא שרביבו להו למטה מכתפים . שלא להראות משא בכתף: בלרין נשים לבי בני. פי' דהא קן של נשים כשמביאין להן האוליירין במרחץ לא התירו אלא עד שיתכסה בהן ראשו ורובו: סכין וממשמשין והלכתא כר' יוחנן דאמר סך וממשמש בבת אחת והוא משמוש ביד בקלות . אבל לא מתעמלין . פי' פושטין ומקפלין זרועותיהם לפניהן ולאחריהן וכן רגליהן ע"ג ירכותיהן ומתחממין ומזיעין והוא כמין מעשה רפואה ואסור . וכן אסור לעמוד בשבת בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפאה : חמרא דפרוגתא יין של פרוגיתא והוא שם מקום ומיא דרמיסת גם הוא שם מקום . כלומר יין של פרגיתא ומיא של דיומסת טובים הם וערבין ונמשך לב שותה אותן בהן ואינו רוצה להניחם ומתאחד שם ואותן מקומות אין בהן בני תורה והמתאחר שם זמן הרבה מתקפח ושכח תלמודו . אבל לא מתגרדין . גירוד זה הוא חיכוך בכלי כי הא דתנן רבנן אין גורדין במגרת בשבת רשבג"א אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורד כדרכו ואינו חושש. רב ושמואל בר יהודה עבדא ליה אמיה מגרדתא דכספא להתחכך בה: אין יורדין לקירומא . פ"א לפילומא פי' בקעה ויש שם מים ותחתיו טיט כמו טפל . ואם יבקע ויטבע בו אינו יכול לעלות עד שמתקבצין הרבה ב"א ומעלין אותו משם. יש מי שאומרים הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותן המים משלשלין בני מעיו**) . ווה פי' ביקא . פי' אפיקטויזין קיא. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם שהוא אסור אבל ביד מותר . ואין מעצבין את הקטן כו' . פי' מושכין אבריו של קטן ומיישב בידו חוליות של שדרה אחת על חברתה וזהו עיצוב מלשון עצבון: לפופי ינוקא לחבר אברים של תינוק. וכדתרגם ויחבר ולפיף : ואין מחזירין את השבר אמר רב הונא בגדתאה אמר שמואל מחזירין

*) לכאורה נראה דמתיבת ואע"ג עד הבריגהו לסילונייהו אנשי טבריא שייך להלן אחר תיבות כוותיה עבדינן ודו"ק **) עיין ערוך ערך פלם א'

מסורת הש"ס

לעיל לט:

הגהות הב"ח

הגהות הגר"א

גליון הש"ס

*הלכה מחזירין את השבר רבה בר בר חנה איקלע לפומבדיתא לא על לפירקיה דרב יהודה שדריה לאדא דיילא א"ל זיל גרביה אזיל גרביה אתא אשכחיה דקא דריש אין מחזירין את השבר א"ל הכי אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר א"ל הא חנא דידן והא שמואל דידן ולא שמיע לי ולאו בדינא גרבתיך: מי שנפרקה ידו כו': רב אויא הוה יתיב קמיה דרב יוסף שניא ליה ידיה א"ל הכי מאי אסור והכי מאי א"ל אסור אדהכי איתפח ידיה א"ל מאי תיבעי לך הא תנן [ב]מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל (א) רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא א"ל ולא תנן אין מחזירין את השבר ואמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר אמר ליה *כולהו בחדא מחיתא מחיתנהו היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר:

הדרן עלך חבית

שואל *[ג]אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו [ד]הלויני וכן האשה מחבירתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו השבון לאחר שבת וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יום טוב: **גמ'** א"ל רבא בר רב חנן לאביי מאי שנא השאילני ומאי שנא הלויני אמר ליה השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למיכתב והא כיון דבחול זימנין דבעי למימר ליה הלויני וא"ל השאילני ולא קפיד עילויה ואתי למיכתב בשבת נמי אתי למיכתב א"ל (בחול דלא שנא כי א"ל הלויני ל"ש כי א"ל השאילני לא קפדינן עילויה אתי למיכתב) בשבת כיון דהשאילני הוא דשרו ליה רבנן הלויני לא שרו ליה מינכרא מילתא ולא אתי למיכתב *א"ל רבא בר רב חנן לאביי מכדי אמרו רבנן [ה]כל מילי דיום טוב כמה דאפשר לשנויי משנינן הני נשי דמליין חצבייהו מיא מ"ט לא משנין [ו]משום דלא אפשר היכי לעבדי דמליין בחצבא רבא לימלו בחצבא זוטא הא קא מפשו בהילוכא דמליין בחצבא זוטא לימלו בחצבא רבא קא מפשו במשוי

ניפרוס

רש"ל מ"ז

[לעיל קכח: וש"נ] ביצה ל. ע"ש

רש"י

הלכה מחזירין את השבר · סבירא ליה לשמואל מחזירין תנן: אדא דיילא · מנסטר"ל ממונה: גרביה · קח בגדו עד שיבא: אתא · רבה אשכחיה לרב יהודה כו': הא חנא דידן · ממקומנו הוא ולא שמעו זאת מפיו עד הנה: ולאו בדינא גרבתיך · בתמיה שאילו לא באת לא למדנו: שניא ליה ידיה · נשמטה ידו ממקומה אשולדי"ר בלע"ז: הכי מאי · היה עושה בענינים הרבה ושואל: בחדא מחיתא מחיתנהו · באריגה אחת ארגתו*: היכא דאיתמר · דמתניתין לאו דוקא תנן איתמר:

[עי' פרש"י חולין נח:]

הדרן עלך חבית

שואל. שלא יאמר הלויני. מפרש בגמרא: שחל להיות בשבת. ולא נזכר מע"ש לקנות: לאחר יו"ט · ליום שלישי: **גמ'** הלויני משמע לזמן מרובה וקיי"ל במסכת מכות (דף ג:) סתם הלואה ל' יום ואתי מלוה זה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי כדי שלא ישכח: א"ל וכיון דבחול נמי זימנין דבעי למימר הלויני ואמר השאילני: ולא קפיד עליה · והויא הלואה: בשבת נמי · כי אמר השאילני סבר דהלואה היא ואתי למכתב ומאי היכר איכא: ה"ג א"ל בשבת כיון דהשאילני שרו ליה רבנן הלויני לא שרו ליה מינכרא מילתא ולא אתי למכתב: אמרו רבנן · במסכת ביצה: כל כמה דאפשר לשנויי משנינן · דאמרינן המביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופה כו':

בכתפא

תוספות

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני. פירש רש"י טעמא משום דסתם הלואה ל' יום ולפי שהוא לזמן מרובה יותר משאלה אתי למיכתב וקשה לר"ת דסתם שאלה (ב) ל' יום כדאמר במנחות בהתכלת (דף מד.*) טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ואמרינן נמי התם הדר באכסני' בא"י והשוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטור מן המזוזה מכאן ואילך חייב במזוזה אלמא דסתם שאלה ל' יום איתא ולהכי פטורה כל ל' יום דאמר שאולה היא אבל מכאן ואילך נראה כמו שלו ומיהו יכול לומר לרש"י לאו משום דאי מתבע ליה לדינא בתוך ל' יום שאין צריך להחזיר דודאי היה חייב להחזיר (ג) דעבידי אינשי דמשאלי פחות משלשים יום אבל טפי לא משאלי הלכך עד ל' יום אמרי אינשי שאולה היא ור"י פירש לנו דהיינו טעמא בשאלה לפי שהיא חוזרת בעין לא אתי למיכתב אבל לשון הלואה אינו חוזר בעין ואתי למיכתב ואע"ג דכי שאיל מיניה כדי יין וכדי שמן לא הדרי בעין מ"מ מתוך שמזכיר לו לשון שאלה זכור הוא ולא אתי למיכתב. מ"ר וכן פירש ה"ר פורת:

אתקין רבא במחוזא דדרו בדוקקא כו' · ברוב ספרים אינו כתוב כאן ולא בפירוש רש"י ובריש המביא כדי יין (ביצה דף ל. ושם) נראה שהוא מקומו וזה לשון פירוש הקונטרס בביצה דדרו בדוקקא משוי שאדם יחיד נושא בחול על כתיפו בטורח אם בא לשאתו לצורך יום טוב ביו"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו ביו"ט בדיגלא עתר שקורין פורק"א כדרך נושאי מלח למכור מפני שצריך לשנות וכשמשנה ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח ביו"ט ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנישאת בכתף ישנה להקל דדרו בדיגלא משוי חבית גדולה שרגילה לשאת בדיגלא לידרו באגרא ישאנו ביו"ט בב' בני אדם במוט על כתפים דהיינו נמי שינוי להקל דדרו באגרא במוט על כתפים לידרו ביו"ט אותו משוי באכפא במוט בידים משום שינוי ואפילו אינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינוי דדרו באכפא ניפרוס סודרא קל הוא ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא ולהכא עד כאן לשונו ומשמע מתוך פירושו דכל אלה משוי אחד להם בשוה ואין זה נושא יותר אלא שנושא משאו בענין אחר ממה שהיה רגיל וזה דחקו שאם נפרש שכל אלו ממעטים משאם מאשר היו רגילים לשאת קשיא הא דאמר בסמוך (ד) מפשי בהילוכא משמע מפירושא דאגרא נושאים שני בני אדם שפיר במוט בשנים ויש בו משוי שני בני אדם שנושאים כל מה שרגילין לשאת בדיגלא ודיגלא היא משוי שני בני אדם כדמשמע בבבא מציעא בס"פ השוכר את האומנים (דף פג.) וקשיא לר' דהתם משמע נמי דאגרא אין בו משוי לשני בני אדם דאמר התם דדרו באגרא ואיתבר משלם פלגא מ"ט נפיש לחד וזוטר לתרי ודמי לפשיעה ודמי לאונס בדיגלא משלם כולה משמע דלא הוי זוטר לתרי נראה דאגרא לשום אדם אינו נראה עובדא דחול כמו דיגלא ומשום הכי דדרו בדיגלא לידרו באגרא ואע"פ שמפיש בהילוכא יכול לשנות כיון שאינו נראה כל כך עובדא דחול והשתא אתי שפיר דדרו באגרא לידרו באכפא אע"פ שכובדא מרבה במשאוי הוא בנושא בידים המוט מכשנושאו על כתיפו מ"מ כיון שאינו נראה עובדא דחול כמו אגרא יכול לעשות כעין שמצינו גבי בהמה מסוכנת דתנן בביצה (דף כה·) שחטה בשדה לא יביאנה במוט אלא מביאה בידו אברים אברים ותנן נמי (דף כט: ושם) בהמביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופה אלא מביא הוא על כתפיו או לפניו אלמא הני אע"ג דמפשי בהילוכא כיון שאינו עושה כל כך כדרך שעושה בחול יש לו לשנות והיא דבסמוך דמליין בחצבא זוטא ודמליין בחצבא רבה תרווייהו עובדא דחול ובענין שנושאים זה נושאים זה הלכך אין לו לשנות לא להקל ולא להכביד כדפי' טעמא והיא דלעיל בריש מפנין (דף קכז·) לא שייכא עובדא דחול שאינו מטלטל אלא בבית מזוית לזוית. מ"ר · וההיא דשחטה בשדה פירש בריש מפנין (ג"ז שם) בע"א וכמו שפירש כאן עיקר ועוד קשה לי לפי' הקונטרס דדרו באכפא אמאי ניפרוס סודרא עליה הוה ליה למימר לידרו באגרא כיון שאינו משנה להכביד יותר מאכפא כמו שמשמע נמי מתוך פירושו ולפירוש רבי אתי שפיר:

ניפרוס

עין משפט נר מצוה

נו א טוש"ע או"ח סימן שכח סעיף מז:

נז ב שם סעיף ל:

[ועי' תוספות שם ד"ה עלית]

א ג ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יא:

ב ה מיי' פ"ה מהלכות י"ט הלכה א ב סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקי סעיף ח:

ג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף י וסימן שכג סעיף ה:

רבינו חננאל

מחזירין את השבר. רבה בר בר חנה לא על (פי')לפירקי' דרב יהודה שדריה לאדא דייאלא א"ל זיל גרד ביה אזיל גרביה.פירוש*) משכיהו והביאהו מלשון פרק נחל מעם גר כלומר הבריחהו. כדגרסינן בפרק בנות כותים נדות מעריסתן. שילא בר אבינא עבד עובדא כרב. כי קא ניחא נפשיה דרב. א"ל לרב אמי זיל צניעיה ואי לא צאית גרדיה הוא סבר גרדיה א"ל ופי' הכהו וכו': מי שנפרקה ידו או רגלו פי' שף מבוכניה לא יטרפן בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא ורב אויא דשניא ליה ידיה והיה אומר לרב יוסף ומראה בידו אם יעשה בידו כך או כך מותר או אסור עד שהיה מראה לו כדי שיראהו מה שהתירו חכמים חזרה ידו למקומה ונתרפא:

הדרן עלך חבית

פרק כ"ג שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני כו'. ואוקימנא דחיישינן שמא יכתוב**) וכןשאם יאמר לו הלויני גוערין בו ואומרים לו אסור לומר כן ביום שבת לשון הלואה מינכרא מלתא ולא אתי למכתב וכיון שהוכיר א"ל רבא בר רב חנן לאביי נסיב

*) עיין בערוך השלם ערך גרב א'

**) אינו מובן לכאורה ואולי דהיה לו גיר' הספרים בגמרא המוסגר בחצי לבנה והובא בחי' הרשב"א כאן ומפרש רבינו דהחלוק הוא דבשבת כיון שאם אומר הלוני קפדינן עלויה יש לו היכירא ולא אתי למכתב מלשון שאלה וכו' ודו"ק:

מסורת הש"ס

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יטרפם בצונן (אבל רוחץ) תא"מ וכ"ב ס"א אבל טובל: (ב) תוס' ד"ה שואל וכו' דסתם שאלה נמי ל' יום: (ג) בא"ד היה חייב להחזיר אלא דעבידי: (ד) ד"ה אתקין וכו' דאמר בסמוך הא קא מפשי בהילוכא:

גליון הש"ס

מתני' שואל אדם מחבירו. עי' בירושלמי פ"ח דשביעית על מ"ד סוכה בר"ש שם:

ניפרום סודרא אתי לידי סחיטה נכסיה בנכתמא זימנין דמיפסק ואתי למקטריה הלכך לא אפשר וא"ל רבא בר רב חנן לאביי תנן *לא *מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ביו"ט וקא חזינן דעבדין ולא אמרינן להו ולא מידי ולטעמיך הא דאמר *רבא *לא ליתיב איניש אפומא דלחייא דילמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי והא קא חזינן (א) נמי דמותבי חצבי ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנח לישראל *מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין *סבור מינה הנ"מ בדרבנן אבל בדאורייתא לא *ולא היא ל"ש בדרבנן ול"ש בדאורייתא דהא תוספת דיוה"כ דאורייתא היא וקא חזינן להו דקאכלי ושתו עד שתחשך ולא אמרי' להו ולא מידי: וכן אשה מחבירתה ככרות: בשבת הוא דאסיר אבל בחול שפיר דמי לימא מתני' דלא כהלל דתנן *וכן היה הלל אומר *לא תלוה אשה ככר לחבירתה עד שתעשינה דמים שמא יוקרו חטין ונמצאו באות לידי רבית אפילו תימא הלל *הא באתרא דקייץ דמיה הא באתרא דלא קייץ דמיה: ואם אינו מאמינו: איתמר הלוואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע *ורבה אמר *ניתנה ליתבע רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למיכתב רבה אמר ניתנה ליתבע דאי אמרת לא ניתנה לא יהיב ליה ואתי לאימנועי משמחת יו"ט תנן אם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו אי אמרת בשלמא לא ניתנה ליתבע משום הכי מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת אלא אי אמרת ניתנה ליתבע אמאי מניח טליתו אצלו ליתן ליה ולתבעיה אמר לא בעינא דליקום בדינא ודיינא מתיב רב אידי בר אבין *השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט ואי לא ניתנה ליתבע מאי משמט שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא ת"ש מסיפא אם לאו אינו משמט אי אמרת בשלמא ניתנה ליתבע היינו דקתני אינו משמט אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע (ב) אמאי אינו משמט דאי יהיב ליה שקיל מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל רישא צריך למימר ליה משמט אני סיפא לא צריך למימר ליה משמט אני כדתנן *המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני ואם אמר לו אעפ"כ יקבל ממנו משום שנאמר °וזה דבר השמטה רב אויא שקיל משכונא *רבה בר עולא מערים איערומי: וכן ערב פסח: א"ר יוחנן *מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט נימא מסייע ליה וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט הכא במאי עסקינן בממנה אחרים עמו על פסחו דמעיקרא מיקדש וקאי והא אנן תנן *אין נמנין על הבהמה בתחילה ביו"ט שאני הכא כיון דרגיל אצלו כמאן דאימני ביה מעיקרא דמי והא תני רבי הושעיא הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ונותן לו טלה לפסחו ומקדישו ויוצא בו התם נמי כיון דרגיל אצלו אקדושי (ג) ליה מעיקרא והא מקדיש קתני הקדש עילוי מדרבנן ומי אמר ר' יוחנן הכי *והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן *לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת לא קשיא כאן בחובות שקבוע להן זמן כאן בחובות שאין קבוע להן זמן: **מתני'** מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה *ומטילין חלשין על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות:

גמ'

רש"י

בנכתמא · כיסוי: זימנין דמיפסק כו' · כיון דמגלכת ליה כיסוי קטר ליה בכד וזימנין דמיפסק ואתי למקטריה והיא קשר של קיימא דאסור מדאורייתא: ואתי לידי סחיטה · ודקאמר במסכת ביצה ניפרום סודרא עליה כו' (ד) [התם] בדבר יבש קא מיירי: אין מספקין · כף אל כף משום אבל: מטפחין · על הלב: מרקדין · לשמחה וטעמא מפרש במסכת ביצה שמא יתקן כלי שיר: אפומא דלחייא · לפי שאין ניכר כל כך בין מבוי לרה"ר: ואתי לאתויי · חפץ המתגלגל תוך ד' אמות: ומגנדר אגביהן ומייתין ליה ל"ג: בשבת הוא דאסור · לומר הלויני משום מכתב: הא בחול שרי · ולא חיישינן לרבית ואף על גב דבלשון הלואה קאמר ליה: באתרא דקיץ דמייהו · דככרות לא אתי לידי רבית שאם יוקרו יתן דמיהן: לא ניתנה ליתבע · בב"ד שאין ב"ד נזקקין לה לעולם: בדינא ודיינא · לא נבא לדין ולא לברור דיין ולהטריח את עצמו: השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה· של מוצאי שביעית ללוקחים ובהקפה וקיי"ל שביעית משמטת בסופה דכתיב מקץ: אם היה חדש · אלול מעובר ועשו ראש השנה שני ימים משמט דיום טוב ראשון של סוף שביעית היה ונמצאת זו הלואת שביעית ואם לאו הויא לה הלואת מוצאי שביעית ואינו משמט: ל"ג אי אמרת בשלמא כו' ה"ג ואם לא ניתנה ליתבע מאי משמט הואיל ואין ב"ד נזקקין לכופו שמוטה היא ועומדת: דחול הוא · שהרי חדש מעובר ולא הוי יו"ט עד למחר הלכך אי לאו דשביעית הוא הוה גבי: ואם לאו אינו משמט · אלמא ניתנה ליתבע ומשני מאי אינו משמט דאי יהיב ליה שקיל: מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל · בתמיה: רישא · דהלואת שביעית היא אי נמי יהיב ליה לוה צריך למימר ליה מלוה משמט אני: (ה) ואם אמר. לוה אעפ"כ איני חפץ שישמטו יקבל ממנו: דבר השמטה · אפילו מקבל חובו יזכיר לו שמיטה בדבורו: שקיל משכונא · בשעת הלואה מהלואת יו"ט: מערים איערומי · לאחר יו"ט לוקח ממנו שום חפץ ומעכבו: פסחו בשבת · אם חל י"ד בשבת: וחגיגתו ביו"ט · ביום הקרבתה מותר להקדיש ואע"ג דתנן אלו הן משום שבות אין מקדישין הני כיון דהקרבתן דוחה קדושתן דוחה: בממנה אחרים עמו · כדכתיב (שמות יב) במכסת נפשות: על פסחו · שהיה קדוש ועומד מאתמול: אקדושי · מקדיש ליה רועה מע"ש שהרי יודע שזה סומך עליו: עילוי · מעלה בעלמא שיקדישו בעלים: הא דקתני אין מקדישין בחובות שאין קבוע להן זמן קאי שאין הקרבתן דוחה שבת: **מתני'** פרפרותיו · מיני מעדנים: אבל לא מן הכתב · אם כתב מע"ש כך וכך אורחים פלוני ופלוני זמנתי כדי שלא ישכחם לא יקרא בהותו כתב בשבת ובגמ' מפרש טעמא: מפיס · לשון פיים מטיל פיים לחלק מי מגיע כל מנה ומנה: ובלבד שלא יתכוין לעשות כו' · שיהו המנות שוות ולא תהא אחת גדולה ואחת קטנה לזכות בגדולה הזוכה ע"פ הגורל והמתחייב ע"פ הגורל לקטנה יטלנה ובגמ' מפרש טעמא: חלשים · גורלות: על הקדשים · בין הכהנים: אבל לא על המנות · בגמרא מפרש:

גמ'

תוספות

ניפרום סודרא עליה אתי למסחטיה · מכאן מייתי ר"ת ראיה דביין ושמן לא שייכא סחיטה לעיל בהלהי שמונה שרצים (דף קיא: בד"ה הלי מסוכרייתא) פירשתי: לא מספקין ולא מטפחין· לא כפי' הקונטרס משום דא"כ מאי איריא ביו"ט אפי' בחול המועד נמי אסור כדתנן במועד קטן פרק בתרא (דף כח:) נשים במועד מענות אבל לא מטפחות אלא נראה לרבי משום שמחה רגילין לספק ולטפח בהשמעת קול ואסור שמא יתקן כלי שיר כדמפרש בהמולא תפילין (עירובין דף קד.): וכן היה הלל אומר · כרבנן דפליגי עליה באיזהו נשך (ב"מ ד' עה:) וקי"ל:

רבה אמר ניתנה ליתבע · הלכה כרבה לגבי רב יוסף:

ורב אויא ורבה בר עולא מחמרי אנפשייהו כ"ה בס"א:

דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למיכתב · אע"פ שמזכיר לו, לשון שאלה:

דאיגלאי מילתא דבחול הויא · ורב יוסף לא מיירי אלא בשבת ויו"ט ודאי:

והא אנן תנן אין נימנין כו' · פירש ה"ר פורת בשם רבינו שמואל דל"ג ליה חדא דמה שייך להקשות מנמנין של רשות לנמנין של מצוה ועוד דמפרש התם בביצה פרק אין צדין (דף כז:) מאי אין נמנין אין פוסקין דמים בתחילה לבהמה ביו"ט הרי אני עמך בסלע הריני עמך בשתים אבל אומר לו הריני עמך לשליש ולרביע: ולמ"ד

רבינו חננאל

להא. דא"ל תנן לא מספקין ולא מרקדין ולא מטפחין. בגדרא. ופשוטה היא. ומיפרשא נמי בגמ' דהמביא כדי יין במס' יו"ט וכן שואלת אשה מחברתה ככרות. ודייקינן מינה בשבת הוא דאסור מכלל דבחול שרי מתניתין דלא כהלל כו' ומסקינן בה אפילו תימא כהלל באתרא דקייצי דמי. ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת. אתמר הלואת יו"ט רב יוסף אמר לא נתנה ליתבע רבא אמר ניתנה ליתבע ואתינן למיגמר מן מתניתין תנן ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו כו' ולא גמרינן מינה דלא מיפרשא בהדיא כחד מינייהו ומותבינן לרב יוסף מהא דתנן השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט. פי' אם היה אלול מעובר נמצא יום לקיחתו חלק מן הפרה יום חול שר"ה מחר הוא וכיון שנושה בו דמי בשר הפרה שלקח מאתמול דכיון שנכנסה שנה שביעית משמטת לדברי רבא ניחא כי נתנה ליתבע ומלוה נושה בו וכשנכנסת שביעית משמטת אלא לרב יוסף דאמר לא נתנה ליתבע אמאי צריך למיתנא משמטת בלאו הכי פטור הוא מלשלם. ואפילו בשאר שני שבוע דהא לא ניתנה ליתבע. ופריק רב יוסף שאני התם דכיון דאיגלאי מלתא דחול היא (ניתנה ליתבע דהא מלוה דחול היא) ואנן לא קאימנא אלא הלואת יו"ט ואסיקנא למשמע מסיפא ואם לאו אינו משמט לרבא דאמר ניתנה ליתבע דתובעו ונפרע ממנו [ניחא] אלא לרב יוסף דאמר לא ניתנה ליתבע קשיא כיון דתני אינו משמט הלא משמע דתובע ונפרע ממנו ואינו יכול לומר לו כי השביעית השמיטתו ופריק רב יוסף לעולם לא נתנה ליתבע והמלוה אינו יכול ליתבע אלא אם יביא הלה ויפרענו יקבל ואינו צריך לומר משמט אני. ואקשינן עליה מכלל דרישא אי יהיב ליה מעצמו לא שקיל. ופריק רב יוסף ואמר רישא אם מחזיר לו צריך שיאמר לו משמט אני. דהא נושה בו מלוה. אבל ספק שאינו נושה בו מלוה אם יבא לחשבון אינו צריך לומר לו משמט אני אלא יקבל כדתנן המחזיר חוב בשביעית צריך שיאמר משמט אני. ואם אמר לו אעפ"כ יקבל ממנו משום שנאמר וזה דבר השמטה. ומפורש ענין זה בפ' השולח גט לאשתו. וראינו רבותינו שהיו מעמידין השמועה זו כרב יוסף. חדא (דרבה) [דרבא] לגבי רב יוסף תלמיד הוא ועוד סוגיא דשמעתא דרבה כרב יוסף ריהטא ועוד מדחינן רב אויא מקבל משכונא מכלל שאם אין בידו משכון אינו יכול ליתבע. ותוב רבא בר עולא מיערם איערומי כלומר לא היה תובעו בהדיא אלא היה אומר לו הלויני וכאשר יתן לו ויבאו המעות לידו אומר לו יש לי אצלך הלואת יו"ט נשתלמתי אתם מכלל כי הלואת יו"ט כי האי גוונא יתכן אבל בהדיא לא ניתנה ליתבע וראינו תשובה לגאון ופסק כרבא. ואמר רבא בתרא הוא. וקי"ל דהלכתא כבתראי וכן הדעת נוטה: וכן ערב פסחים בירושלים כו'. א"ר יוחנן מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו"ט נימא מסייעא ליה וכן ערב פסח כו' ופשוטה היא. הא דתני ר' הושעיא ומקדישו אוקימנא. הקדיש עלוי מדרבנן ואקשינן עלה והא תנא דאמר הלכה כסתם משנה ותנן אין מקדשין ואין מעריכין ואין מחרימין ומפרקינן הא דא"ר יוחנן מקדיש בשבת בחובות הקבוע להן זמן. כגון פסח שאם לא יעשנו היום אינו יכול לעשותו למחר והיא מצוה עוברת והא דתנן

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלט סעיף ג וסימן תקכד סעיף א:

ה ב מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סה וסט טור וש"ע או"ח סימן תרח סעיף ב:

ו ג מיי' פ"י מהלכות מלוה ולוה הלכה ב סמג לאוין קצג טוש"ע יו"ד סימן קסב סעיף א:

[נ"ל רבה]

ז ד שם סעיף ג:

[ב"ב ס: ועי' תוס' לעיל נה. ד"ה ולא"ג ותוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב ותוס' ע"ז ד. ד"ה שהי']

ח ה מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה כה טוש"ע או"ח סימן תקכה סעיף א:

ט ו מיי' פ"ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה סמג עשין קמט:

י ז מיי' שם הלכה כח סמג לאוין רעא טור וש"ע חו"מ סימן סז סעיף לו:

יא ח מיי' פכ"ג מהלכו' שבת הלכה יד ופ"א מהלכות קרבן פסח הלי"ט סמג עשין רכג:

יב ט מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תק סעיף א:

יג י מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה ועה טור ש"ע או"ח סימן שלט סעיף ד וסימן תקכד סעיף א:

מסורת הש"ס

ביצה ל. וד' לו:

לעיל קמא. ביצה ל.

[ביצה ל. ע"ש]

ג"ז שם [מ"ח גיטין לז:]

נ"א רבא פסחים סו: [ועי' תוספות חגיגה ח. ד"ה משום ותוס' בכורות נח. ד"ה ואי]

[לעיל מו. וש"נ]

פסחים סו: ביצה לו:

[עי' תוס' לקמן קמט:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא קא חזינן נשי דמותבי חצבייהו וכו' הנח להן לישראל:

(ב) שם מאי אינו משמט דאי יהיב ליה:

(ג) שם אקדושי מקדיש ליה מעיקרא:

(ד) רש"י ד"ה ואתא לידי סחיטה וכו' סודרא עלויה כו' ביין ושמן קמיירי:

(ה) ד"ה רישא וכו' משמט אני ואם אמר לו שלום אעפ"כ כצ"ל וסד"א:

שביעית פ"י משנה ב

גמ' מ"ט רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר *גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו א"ב דכתב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ולמ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא ותו לשמא ימחוק לא חיישינן *והתניא *לא יקרא לאור הנר *ואמר רבה אפי' גבוה שתי קומות אפי' גבוה שתי מרדעות אפי' עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא אלא איכא בינייהו דכתב אכותל ומיתתי למאן דאמר שמא ימחוק חיישינן למ"ד שמא יקרא לא חיישינן גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא ליחוש שמא ימחוק אלא איכא בינייהו דחייק אטבלא ואפינקס למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן למ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא וכ"ת טבלא ופינקס בשטרא לא מיחלף והתניא *מונה אדם כמה מבפנים וכמה מבחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס היכי דמי אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא ומ"ש הכא אלא לאו דחייק וקתני מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופינקס אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה דרבה תנאי היא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ר' אחא מתיר מכתב שעל גבי הכותל היכי דמי אילימא דכתיב מתתא ליחוש שמא ימחוק אלא לאו דכתב ומידלי וש"מ דרבה תנאי היא ש"מ והני תנאי כהני תנאי דתניא *אין רואין במראה בשבת *רבי מאיר מתיר במראה הקבוע בכותל מ"ש הקבוע בכותל דאדהכי והכי מדכר שאינו קבוע נמי אדהכי והכי מדכר הכא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה מפני *שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין תנו רבנן *כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם: מפיס אדם עם בניו וכו': עם בניו ועם בני ביתו אין ועם אחר לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל *דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביו"ט וכדברי

[תוספ' פי"ח] [ויקרא יט]

רש"י

גמ' מ"ט · אבל לא מן הכתב: שמא ימחוק · מן האורחין שירא' שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש: כל הני שמא יקרא בשטרי הדיוטות של מקח וממכר קאמר (א): דכתב· מנייתא אכותל בדיו: ומידלי · שאינו מגיע לשם למחוק: (אפילו גבוה שאינו מגיע לשם למחוק): אפילו גבוה · שאינו מגיע שם להטות הנר אסור דהואיל וגמוך אסור גבוה נמי אסור שלא תחלוק: ומיתתי · שנמוך ויכול להגיע שם ולמחוק: ולמ"ד שמא יקרא · היכא דליכא למיחש לשמא יקרא ליחוש לשמא ימחוק: דחייק · בסכין בתוך העץ בטבלא שאין נוחה למחוק והאדהכי מדכר וליכא למיחש למחוק: גודא · כותל: פינקס · כעין לוחות של סוחרים: כמה בפנים וכמה בחוץ · את מי ומי אושיב בפנים במקום המכובד ואת מי ומי אושיב בחוץ שאינה כל כך ספונין: אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס · דגודא בשטרא לא מיחלף אבל טבלא ופינקס מיחלף: [דכתיב מיכתב· כתב של דיו]: אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי · שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דגודא בשטרא לא מיחלף ודקשיא לך דאע"ג דמידלי ליתסרי כדרבה דאמר גבי נר אפילו י' בתים: דרבה תנאי היא · דאיכא דחייש לשלא תחלוק באיסור שבת דרבנן ואיכא דמפליג: ליחוש לשמא ימחוק · דהא ר' אחא כותל דוקא נקט ואי מתתי מה לי כותל מה לי אגרת: אין רואין במראה · מירושלי"ר לפי שהרואה במראה אינו צריך אלא לתקן שערות ראשו וזקנו הלכך חיישי' שמא יראה נימין המדולדלות שאינן שוות עם שאר השער *ויגלחן: דאדהכי והכי · שילך להביא תער או מספרים: מדכר · שהוא שבת: של מתכת · שאינו צריך להביא מספרים שהיא עצמה מגלחת השער: כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות· כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות או דיוקנות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית וזו דיוקנית פלוני ופלונית: אסור לקרותו בשבת · שמא יקרא בשטרי הדיוטות: אל מדעתכם · אל אשר אתם עושי' מדעת לבבכם וחלל שלכם. אלילים לשון חללים: עם בניו ובני ביתו אין עם אחר לא · מדלא תנא ומפיס על המנות: משום לווין ופורעין · דגזור בהו רבנן שמא יכתוב: המקפידין · שאין מוחלים ומוותרין זה לזה: וכדברי

תוספות

ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא · ולא מסיק אדעתיה גודא בשטרא לא מיחלף: בשטרי הדיוטות · פי' בקונט' של מקח וממכר ולעיל בפרק כל כתבי (דף קיז: ושם) פירש איגרות השלוחות למגות חפץ: אלא איכא בינייהו דכתיב אכותל ומתתאי · ולא ידענא אמאי נקט מתתאי כיון דס"ד דכ"ע אית להו דרבה: אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא מ"ש הכא. פירוש תרוייהו יהא אסור שמא ימחוק: לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקשיא לך דרבה דרבה תנאי היא · לפירוש הקונטרס נ"ל דהשתא דמוקי לה דכתיב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק איכא דאית ליה דרבה ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה והשתא מיבעיא לן למימר דבדרבה פליגי תנאי כי היכי דפליגי אמוראי דהכא ובריית' קמייתא מיתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי דכולהו אמוראי גודא בשטרא לא מיחלף וקשה לפירוש זה דהשתא לא הוה פלוגתייהו כדהוה מוקמת לה מעיקרא למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן למאן דאמר שמא יקרא חיישי' וה"ר פורת פירש דאביי ורב ביבי תרוייהו לית להו דרבה דפליגי בכתב אכותל ומידלי למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן כיון דמידלי ולית לן דרבה ולשמא יקרא נמי לא חייש קסבר גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא חייש דקסבר גודא בשטרא מיחלף ואביי לא הוה מוקי פלוגתייהו דרבי אחא ורבנן (ב) כרבה דא"כ ר' אחא ע"כ לית ליה דאביי דשרי בכותל אלמא קסבר גודא בשטרא לא מיחלף וא"כ כמאן סבירא ליה דאפילו רבנן לא פליגי עליה דר' אחא אלא משום דאית להו דרבה וגזרינן שמא ימחוק אלא הוה מפרש אביי דכ"ע לית להו דרבה ולא חיישינן לשמא ימחוק במידלי ובגודא בשטרא מיחלף פליגי והא דקאמר ש"מ דרבה תנאי היא הו"מ למימר ודאי לכ"ע לית להו דרבה כדמפרש לאביי אלא דלא מצי למוכח הא בהדיא ולהכי קאמר דתנאי היא וליכא לאקשויי לרבה והא לא מצי למימר דפליגי (ג) בחייק מיחק רבי אחא ורבנן ובגודא בשטרא מיחלף פליגי אבל כ"ע אית להו דרבה משום דסברא הוא כיון דחייק ואיתא נמי בכותל פשיטא דהא לא הוי אמרי רבנן דגודא בשטרא מיחלף וצריך לאוקמא השתא ברייתא דלעיל דחייק מיחק למאן דסבר גודא בשטרא מיחלף וקשה קצת לפירוש זה דה"ל למימר דכ"ע (ד) לית להו דרבה ואביי ורב ביבי בגודא אי מיחלף בשטרא פליגי: ודיוקני עצמה אף בחול אסור · נראה דבשויה לשם עבודת גלולים אמר אבל (ה) לנוי מותר כדמשמע מבנן של קדושים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא (ע"ז דף נ:) מכלל דאחריני הוו מסתכלי *: בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום משקל ומשום מדה ומשום מנין · פירוש לפי שמקפידין זה על זה עוברין אפילו על מה שאין שאר בני אדם עוברין משום מדה כדאמרינן בביצה (דף כט:) יכול אדם לומר לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה פירוש כלי שמודדין בו אסור דדמי למקח וממכר והם כיון שהם מקפידים כל כלים הוי לגבייהו מדה לפי שמקפידין לידע שיעורו לשלם להם הכלי וכן משקל ששוקלים ומכוונים זה כנגד זה ביד ואמרינן בביצה* אין מגביהין במאזנים ביום טוב ומשום מנין כדאמר בביצה (דף כט:) הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שאם היו נותנים מאה אגוזים בדינר ולקח כבר תשעים לא יאמר לו תן לי עשרים אגוזים שאתחייב לך עשרה אגוזים שנראה שעושה להשלים הדינר אבל יכול לומר לו תן לי כ' אגוזים סתם ובבני חבורה המקפידים אסור שיבא לידי איסור שיזכירו להשלים וכדברי (ו) בית הלל אף משום רבית דכשהם מחזירין זה לזה הם מקפידים מה ששוות יותר וקשה לפירוש

רבינו חננאל

דתנן אין מקדישין בשבת ולא ביום טוב בחובות שאין קבוע להן זמן. מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו מפיו אבל לא מן הכתב. ואמרינן מן הכתב מ"ט לא. רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות ופירושו כיון שיראה אדם קורא כמה אורחים צריך להביא כמה פרפריות אצלו אף הוא אומר מותר לקרוא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו דכתיב אכותל במקום גבוה שאינו יכול למחוק דרב ביבי בכי האי גוונא שרי. ואביי אסר. ואקשינן על רב ביבי והתנן לא יקרא לאור הנר ואמר רבה אפילו גבוה ב' קומות או ב' מרדעות ואפילו עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא. והא הכא דליכא למיחש אלא שמא יטה ואפי' גבוה כמה אמר (רבא) [רבה] חיישינן ואסור. ואע"ג דסלקא כתנאי הלכתא (כרבא) [כרבה] דסתם מתניתין כוותיה ולא חיישינן אמחלוקות דברייתא והזרנו להביא טעם אחר לומר כי אינם חלוקים אלא אם הוא הכתב בכותל נמוך שמגעת לה ויכול למחוק דלרב ביבי אסור כטעמיה ולאביי שרי דכותל בשטר לא מיחלף. ואקשינן על אביי וליחוש שמא ימחוק הואיל והכותל נמוך הוא וגם זה הטעם נדחה ואתינן לאוקמי פלוגתיה בכתב דחייק אטבלא ופנקס וגם זה נדחה. וחזרנו על הטעם הראשון דכתוב אכותל ומידלי. לרב ביבי מותר ולאביי אסור. וזה שהקשינו לרב ביבי מדברי רבה שאסר אפילו גבוה כמה. אמר לך רב ביבי דרבה תנאי היא ואנא דאמרי כתנא דשרי. דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב. ר' אחא מתיר מן הכתב שעל גבי הכותל ואוקימנא דכתוב אכותל ומידלי. ואמרינן הני תנאי כי הני תנאי כלומר ר' אחא ות"ק חולקין במחלוקת ר' ות"ק דיליה דלר' אחא *צחצות הסיג מן המראה הוא מוחק לפיכך קתני אין רואין במראה ור' מתיר במראה הקבועה בכותל כת"ק דר' אחא ודמיא להא דאמרינן בכלל גדול (דף עה) דשף בין העמודים [חייב] משום **) מוחק שדומה למוחק כתב. ותלמוד א"י השף את העור ע"ג העמוד ר' אחא בשם ר' יהודה בן לוי משום מוחק ואקשינן עלה מ"ש מראה הקבועה בכותל דאדהכי והכי מדכר. ולא פירש מהו שיזכור וימנע. יש מי שאומר כי נאסר הראיה במראה בשבת שמא יראה כי עלה בו כעין חלודה (וכעין חלודה) בזה המראה ויצחצחנו בשבת ונמצא מתקן מנא. גם בהיות המראה למטה במקום נמוך עד שיתעסק להביא סכין כדי לצחצחו יזכור ששבת הוא וימנע ונדחה זה הטעם. ועמד כר"נ דאמר מפני מה מראה של מתכת אסורה מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלות ור' שמתיר אומר כיון שהיא גבוה לא גזרינן. ות"ק סבר גזרינן: ת"ר כתב של תחת הצורה של תחת דיוקני. פי' דיוקני צורת אדם והכתב שתחתיו אסור לקרותו בשבת ולא גרע משטרי הדיוטות דאסור בשבת. ודיוקני עצמה אסורה. אפילו בחול כטעמיה: מפים אדם עם בניו ועם כו' פי' מפים אדם מלשון פיוס כההיא דאמרי מי מפים. וכמו שאמר על השכר (פסחים קז) מיסרו ומפיס. בניו ובני ביתו

*) לכאורה לפי גי' הש"ס נ"ל להיפך דר' אחא כרבי ואולי דגירסתו היה להפך ומתחלה נעתק בטעות וצ"ע. **) לפנינו שם בגמ' איתא משום ממחק וצ"ע.

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלי"ט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יב:

טו ד ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יד סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שב סעיף יג:

טז ו מיי' פכ"ג שם הלכה יט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף טו:

יז ז מיי' פ"ב מהלכות ע"ז הלכה ב סמג לאוין יד טוש"ע יו"ד סי' קמב סעיף טו:

יח ח מיי' פ"ז מהלכות גניבה הלכה י סמג לאוין עה [אבל הפוסקים השמיטו מטעם שכ' הב"י באו"ח סוף סי' תקי"ז]:

[גרס' אלפס איתא רבי מתיר וכו' וכ"ה בבעל המאור ובמלחמות. אבל בהרא"ש אי' ר' יהודה מתיר וכו']

[עי' תוס' ע"ז כט. ד"ה המסתפר]

מסורת הש"ס

נ"ל והתנן לעיל יח.

ב"מ סה.

[וע"ע תוספות ע"ז נ. ד"ה פ"ג]

[דף כח.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל הני וכו' קאמר הס"ד ואח"כ מ"ה למ"ד שמא יקרא חיישינן ואפי' גבוה: (ב) תוס' ד"ה לעולם וכו' דר' אחא ורבנן בדרבה דא"כ: (ג) בא"ד והא לא מצי למימר דפליגי ר' אחא ורבנן בחייק מיחק ובגוד' בשטרא: (ד) בא"ד וקשה קצת לפי' זה דה"ל למימר דכ"ע אביי ורב ביבי לית להו דרבה ובגוד': (ה) ד"ה ודיוקנא וכו' אבל לשם נוי: (ו) ד"ה בני וכו' שיזכירו להשלים וכדברי הלל אף:

ויגלחם במספרים כצ"ל רש"ל

[תוספ' פי"ד]

גליון הש"ס

גמ' אין רואין במראה בשבת. עי' ע"ז כט ע"א תוס' ד"ה המסתפר: שם כתב המהלך תחת הצורה. עי' לעיל דף קטז ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש בשטרי:

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ג מהלכו' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכב סעיף ו:

כ ב מיי' שם (ופ"ו מהל' גזילה ואבידה הל"ו) סמג שם ועשין ריד ולאוין עג טור שו"ע או"ח שם וטוש"ע חו"מ סימן סע סעיף ב:

כא ג ד מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה כ סמג לאוין עה:

וכדברי (*ב"ה) אף משום רבית אי הכי בניו ובני ביתו נמי בניו ובני ביתו היינו טעמא כדרב יהודה אמר רב *דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי אין ה"נ וחסורי מיחסרא והכי קתני *מפים אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה מ"מ כדרב יהודה אמר רב עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מ"ט משום קוביא: מטילין חלשין על וכו': מאי אבל לא על המנות א"ר יעקב *בריה דבת יעקב אבל לא על המנות של חול ביו"ט פשיטא מהו דתימא הואיל וכתיב °ועמך כמריבי כהן אפי' מנות דחול נמי קמ"ל וא"ר יעקב *בריה דבת יעקב °כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה מנלן אילימא משום דכתיב °ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן ואמרינן מאי רוח *א"ר יוחנן זה רוחו של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי ודילמא התם היינו טעמא דכתיב °דובר שקרים לא יכון אלא מהכא °שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל וגו' שבעת קלון מכבוד זה נבוכד נצר שתה גם אתה והערל זה צדקיה חדא דכוליה קרא בנבוכד נצר כתיב ועוד צדקיה צדיקא מאי הוה ליה למיעבד ליה דא"ר יהודה אמר רב בשעה שבקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך וכו' אלא מהכא °גם ענוש לצדיק לא טוב אין לא טוב אלא רע וכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע *צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע מאי משמע דהאי חלשים לישנא דפורא הוא דכתיב °איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים וגו' אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל פור על גדולי מלכות לידע איזה בן יומו של משכב זכור וכתיב °כל מלכי גוים כולם וגו' אמר רבי יוחנן שנחו ממשכב זכור וא"ר יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה שנאמר °נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה מכלל דעד השתא לא הוה רנה ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן אסור לעמוד בביתו של אותו רשע שנא' °ושעירים ירקדו שם ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך נמשכה ערלתו שלש מאות אמה והיתה מחזרת על כל המסיבה כולה שנאמר שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל ערל בגימטריא שלש מאות הוי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שירד אותו רשע לגיהנם רעשו כל יורדי גיהנם אמרו שמא למשול עליהם הוא בא או *ליחלות כמותם הוא בא שנאמר °גם אתה חולית כמונו אלינו נמשלת יצאתה ב"ק ואמרה °ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים °איך שבת נוגש שבתה מדהבה א"ר יהודה אמר רב שבתה אומה זו שאמרה

מדוד

רש"י

וכדברי (בית) הלל דחיים שמא יוקרו חיטי בהלואת ככרות אף משום רבית: בניו ובני ביתו נמי. ליחוש לרבית וכל הני: להלוות · משלו: בניו ובני ביתו · הסמוכים על שלחנו דכיון דהכל משלו אין כאן רבית: להטעימן טעם רבית · שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן איסור רבית והלכך גבי מדה ומשקל ומנין נמי לאו קפידא הוא אלא להשוותם בלא קנאה: אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי. דמוקמינן טעמא לקמן משום קוביא ואפי' בחול אסור וכיון דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא קוביא בעלמא הוא: מאי טעמא מותר · ולא חיים לקוביא: כדרב יהודה אמר רב · דלהטעימן בעלמא הוא: עם אחר לא כדרב יהודה אמר שמואל · דכיון דמקפידין עוברין משום מדה ומשקל ומנין: משום קוביא · דגזל הוא דאסמכתא לא קניא והא אסמכתא דסמיך על הגורל אם יפול גורל אמנה הגדולה אזכה בה ולפיכך תלה עצמו אף לגורל הקטנה על הספק ואילו יודע מתחלה שכן לא היה מתרצה: של חול · של קדשים של אתמול: כמריבי כהן · ככהנים אלו שהם בעלי מריבה: אפי' דחול נמי · ליشתרי להו להפים ביו"ט כי היכי דלא ליגלו: זה בכה · אני אפתנו בכה: שבעת קלון · בנבוכדנצר משתעי שהיה מטיל משכב זכור על המלכים וכשהגיע יומו של צדקיהו נמשכה ערלתו ג' מאות אמה והייתו שבעת קלון: חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב · שפיר מצית לאוקמי כוליה בנבוכדנצר וה"ק שתה גם אתה כאותם שהיית מקלה אותן והערל והתערל והתגנה: בשעה שעשה לו כו' · לקמן היא מדקאמר לאותו צדיק מ"מ אנוס היה: ענוש לצדיק לא טוב · צדיק המענים לא טוב וכיון דאינו טוב הרי הוא רע: וכתיב לא יגורך רע · אלמא אינו נכנס במחיצתו: חולש על גוים · בנבוכדנצר כתיב: ושעירים ירקדו שם · ולא אנשים ובשביל הבריות מסתלקין המזיקין ונמלא מבטל גזירת המלך: המסיבה · מלכים שהיו מסובין ויושבין לפניו: גם אתה חולית כמונו אלינו וגו' · ביורדי גיהנם כתיב דכתיב לעיל מיניה שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' (א): חולית כמונו אלינו נמשלת · לשון ממשלה: נעמת · סבור אתה להיות בנועם מן האחרים:

מדוד

תוספות

לפירוש זה דאם הלל לא איירי אלא במקפידין אם כן אמאי קאמר לעיל לימא מתניתין דלא כהלל והא הלל במקפידין איירי ומתניתין דלעיל אתי שפיר כוותיה דהא רישא באין מקפידין איירי דקתני שואל דאילו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפירש' להכי נראה לפרש עוברין משום מדה ומשום משקל כלומר קרובין לבא לידי כך שיעברו משום מדה שע"י שמקפידין זה ע"ז ורגילין ליקח במדה זה מזה גם ביו"ט יעשו כך וגם כל בני אדם הוי אסורין בכלי של מדה כדאמר בביצה (דף כט: ושם) אבל למקפידין נותן הוא עצה שלא ישתתפו שקרובים הן לבא לידי איסור מדה וכן לידי איסור משקל מתוך שרגילים לשקול על ידי הקפדתן גם ביו"ט לא ירגישו עד שישקלו ולידי מנין כשישאל אחד מהן ס' אגוזים יאמר לו תן לי מ' להשלים ק' כמו שרגילין לעשות ומשום לווין ופורעין ביו"ט כדאמר לעיל דלשון הלואה אסור והם מתוך שמקפידים יזכירו לשון הלואה לפי שיאמר השואל אם אזכיר לו לשון שאלה משמע דהדרא בעיניה לכך אומר לשון הלואה וכדברי הלל אף משום רבית דכשלוין זה מזה כבר באין לידי רבית לפי שפעמים שזה משלם יותר שאע"פ שמקפיד הוא בוש הוא שלא ישלם כמו שהלוהו בשביל שההנהו וכיון שאינו מוחל הוי רבית אבל שאר בני אדם מחלי ולא הוי רבית והשתא מתני' איירי במקפידין דסתם שכנים שאינם חברים מקפידין ומ"מ דרך שאלה מותר ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אלא גבי חבורה שרגילים לשאול זה מזה תדיר ואתי לידי איסור אבל שכנים שאינן תדירין כל כך לשאול זה מזה מותרים ואין לגזור בהם שמא יבאו לידי איסור ולהכי לא משני כי אמר מתני' דלא כהלל דמתניתין איירי כשאין מקפידין משום דסתמא דמתני' איירי במקפידין כדפרישית. מ"ר: **מאי** טעמא משום קוביא · היינו כרבי יהודה בשם רבי טרפון דאמר אין אחד מהן נזיר שלא נתנה נזירות אלא להפלאה וסבירא ליה דלא מחית אינש לספיקא ולית הלכתא הכי אלא כאידך דר' יהודה כדפסקינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כה: ושם) · מ"ר

***מטילין** חלשים על הקדשים ביו"ט · תימה דאמר בפרק ב' דקדושין (דף נג. ושם) דאין חולקין זבחים כנגד זבחים ומנחה כנגד מנחה ומפיק לה מלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו ועוד דפריך התם מוהלנועים מושכין ידיהם והגרגרנים חולקין מאי חולקין חוטפין כו' ואומר רבי דאין מועלת בהם חלוקה וגורל שיהא ממונו לקדש בו את האשה ולהוציאו בדיינים אבל מ"מ מטילין היו חלשין לתת לכל א' חלקו פן יריבו ביחד כדכתיב (הושע ד) ועמך כמריבי כהן והא דמשני התם חולקין לאו דוקא אלא חוטפין ולא משני הכי משו' דחולקין משמע כופין לחלוק ע"כ מחמת שחוטפין אותן שאינן שלהם · מ"ר:

מה

רבינו חננאל

ביתו אין אחרים לא. משמיה דר' יהודה אמר שמואל דאמר בני הבורה המקפידין זה על זה פי' שמדקדקין זה על זה שאומר אחד לחבירו המנה שלך שלקחתה גדולה תן לי אני כמותה והוא שוקלה בידו. ואם היה דג אומר לו לקחת דג או כדומה לו שהוא ארוך זרת צריך לתת לו (שמדתו) [תמורתו] זרת דגים או קישואין או אבטיחים וכדומה להן ואם היו אגוזים ושקדים וכדומה להן אומר לקחת עשרים או אומר לו בעת (שנימלו) [נוטלו] המתן עד שאשקול המנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם במשקלם וכמדתם וכמניינם. וכדברי ב"ה שאומרים לא תלוה אשה מחברתה ככרות כו': ומטילין חלשים כו'. פירוש מטילין גורלות אבל לא על המנות אוקמוה על המנות של חול ביו"ט: נבוכדנאצר אנס צדקיהו בעברה וכיון שנענש נ"נ ע"י צדקיהו נענש גם הוא שנאמר שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנאצר שתה גם אתה והערל זה צדקיהו ואמרינן האי קרא כוליה בנ"נ כתיב ועוד צדקיהו צדיקא מאי הוה ליה למעבד. אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעשה אותו רשע לאותו צדיק כך

רב נסים גאון · פרק שואל · וכדברי הלל אף משום ריבית הוא שהוקדם זכרו בראש הפרק (דף קמח) וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשנו דמים שמא יוקרו חטים או יוזלו ונמצאו באות לידי ריבית ועיקר זה במשנה בפרק אי זהו נשך (דף עה):

מסורת הש"ס

[נ"ל הילל]

ב"מ עה. [ושם מסיק הש"ס ולאו מילתא היא כו' ויתוב נכון על קושיא זו ביאר הש"ע באו"ח סימן שכ"ב ס"ק ד]

סנהדרין פט. קג:

[חגיגה יב: סוטה מב. סנהדרין קג.]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גם אתה וכו' וגו' חולית כמונו או אלינו נמשלת כצ"ל והד"א:

גליון הש"ס

גמ' כל שחבירו נענש על ידו. עי' ב"ב דף כב ע"א תוס' ד"ה אגא ענשתיה:

[צ"ל ברה ומשום שאביו לא היה הגון לפיכך לא הוזכר. כ"כ רש"י בעירובין ס. ד"ה בריה]

[נ"ל ברה]

[עייך לעיל קמח: במשנה]

תורה אור

מדוד והבא ואיכא דאמרי שאמרה מאד מאד הביא בלא מדה [דניאל ד] °ורבו יתירה הוספת לי אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא מלמד שרכב על ארי זכר וקשר תנין בראשו לקיים מה שנא' [ירמיה כז] °וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו:

מתני' [א]לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים *[ב]אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא פירות [ג]אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו:

גמ' (פשיטא) מ"ש הוא ומ"ש חבירו אמר רב פפא °חבר נכרי מתקיף לה רב אשי *[ד]אמירה לנכרי שבות אלא אמר רב אשי אפילו תימא חבירו ישראל הא קמ"ל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים [ה]אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ומתני' מני כרבי יהושע בן קרחה דתניא *לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב רבי יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב [תוספ' פי"ז] אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מ"ט דרבי יהושע בן קרחה דכתיב [ישעיה נח] °ממצוא חפצך ודבר דבר *דיבור אסור הרהור מותר רמי ליה רב אחא בר רב הונא לרבא מי אמר ר' יוחנן דיבור אסור הרהור מותר *אלמא הרהור לאו כדיבור דמי *והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא שאני התם דבעינן [דברים כג] °והיה מחניך קדוש וליכא הכא נמי כתיב [שם] °ולא יראה בך ערות דבר ההוא מיבעי ליה לכדרב יהודה *דאמר רב יהודה [ו]עכו"ם ערום אסור לקרות קרית שמע כנגדו מאי איריא עכו"ם אפי' ישראל נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ישראל דאסור אבל עכו"ם כיון דכתיב ביה [יחזקאל כג] °אשר בשר חמורים בשרם אימא שפיר דמי קמ"ל אימא הכי נמי אמר קרא [בראשית ט] °וערות אביהם לא ראו ודיבור מי אסיר *והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו [ז]חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת [כתובות ה.] וא"ר אלעזר [ח]פוסקים צדקה לעניים בשבת וא"ר יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פיקוח נפש ופיקוח רבים בשבת והולכין לבתי כנסיות לפקח על עסקי רבים בשבת [ט]וא"ר שמואל בר נחמני א"ר *יוחנן הולכין לטרטיאות ולקרקסאות ולבסילקאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי `מנשה משדכין על התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות *אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר *חפציך אסורים חפצי שמים מותרין א"ר יהודה אמר שמואל חשבונות של [*מלך] ושל מה [כס"י] בכך מותר לחשבן בשבת תנ"ה *[כ]חשבונות שעברו ושעתידין להיו' אסור לחשבן של*) מלך [תוספ' פי"ז] ושל

*) כס"י מה לך

רש"י

מדוד · מעות ודינרי זהב והבא: ורבו יתירה הוספת לי · לאחר שהיה ז' שנים בהמה וחזר למלכותו היה משתבח כן ומהו התוספת שקשר תנין גדול כתם גדול בראשו של ארי כמין אפסר: **מתני'** לא ישכור אדם פועלים · דכתיב (ישעיה נח) ממצוא חפצך: ולא יאמר לחבירו כו' · בגמרא פריך פשיטא כיון דהוא אסור שכירו נמי אסור דהא ישראל הוא והשולחו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול: אין מחשיכין על התחום · לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו: אבל מחשיך הוא · להיות קרוב ללאת לשמור פירותיו וזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו אם היו בתוך תחומו: ומביא פירות בידו · הואיל ועיקר מחשבתו לא היה לכך: כלל אמר אבא שאול · נותן היה כלל בדבר זה להוסיף דברים אחרים כיוצא בו ולקמיה מפרש לאתויי מאי: כל שאני זכאי באמירתו · שאני רשאי לאומרו לחבירו או לנכרי בשבת לעשות למוצאי שבת רשאי אני להחשיך עליו: **גמ'** מאי שנא כו' · ופשיטא דכיון דאמר לא ישכור ה"ה לא יאמר לחבירו דהא ישראל הוא כמותו ולא מצי לאוגריניהו: אמירה לנכרי שבות · וכבר סתמה רבי למתני'* נכרי שבא לכבות [לעיל קכא.] אין אומרים לו כבה: הא קמ"ל · משנה יתירה בהדיא הוא דלא לימא ליה אבל סתמא שרי ליה למימר: הנראה · עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי כשתחשך ושניהן יודעין שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש בהדיא שרי כדמפרש טעמא לקמן דבור אסור הרהור מותר: מותר להרהר · בדברי תורה: והיה מחניך קדוש · ולא כתיב ביה דבר אלא מקום חנייתך תהא בקדושה וטעמא משום דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה: ערות דבר · אלמא לא אסיר ליה אלא בשעת דבור: ההיא כדרב יהודה · כלומר לעולם והיה מחניך קדוש משום הרהור תורה ואפי' אין דבור ולא יראה בך ערות דבר במילתא אחריתי מיירי דאסור בשעת הדבור ולא בשעת הרהור כגון להסתכל בערוה: עכו"ם ערום · כ"ש ישראל כדמפרש ואזיל: אימא שפיר דמי · דכבהמה בעלמא הוא: וערות אביהם · אלמא ערוה היא בבן נח: ודבור מי אסור והא אמר רב חסדא כו' · וכל הני דבור הוא: פקוח נפש · בדבר שיש בו סכנה פקוח דיקומבימונ"ט: ופקוח דרבים · כגון לרשות: טרטייאות וקרקסאות ובסילקאות · מיני פלטין הן שעם נאספו לבית הוועד: ללמדו אומנות. דהא נמי מצוה היא דכל שאינו מלמדו אומנות מלמדו לסטות ומצוה ילפינן מקרא בקדושין בהאשה ניקנית(ד' ל:): של מלך · של עלה שאינו שלו ואין צריך בכך כגון הרוצה לבנות בית כך וכך צריך להוציא בו ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות הללו הרי אין צורך בהן לא לך ולא לאחר כגון ההיא דפריסית:

ושל

תוספות

מה לי הוא ומה לי חבירו · ואם תאמר ונימא דחבירו הייתו דאמר ליה שכור לי פועלים למחר וי"ל דא"כ מאי איריא חבירו אפי' הוא נמי לא מצי למימר אשכור פועלים למחר דעד כאן לא קאמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר אלא משום דשאם יש בורגנין הולך הא לאו הכי לא:

ורבי יהושע בן קרחה היא · יש מפרש דר"ע קרוי קרחה שהיה קרח כדתניא בפרק בתרא דבכורות (דף נח· ושם) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואומר שזה היה ר"ע והיה לו בן ששמו יהושע כדאמר בפרק קמא דשבועות* א"ל ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע ואין נראה לר"ת דמה שקראו בן עזאי לר"ע קרח בבדיותא בעלמא אין לנו לקרותו כן כל שעה דלשון גנות הוא שנא' עלה קרח עלה קרח (מלכים ב ב) ואמרינן נמי לקמן(דף קנב·) אמר ליה ההוא צדוקי לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינאה כמה הוי הרי שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד אמרי' במגילה פרק בתרא (דף כח·) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי ואי ר' יהושע בן קרחה בנו של ר"ע והא קיימא לן* דלא נשא ר"ע בת כלבא שבוע עד שקיבל עליו לעסוק בתורה ואז היה בן מ' דתניא בסוף ספרי מ' שנה שימש ת"ח מ' שנה פירנס את ישראל וכל ימיו ק"כ שנים ואמרי' בקידושין פרק בתרא (דף עב·) עד שלא מת ר"ע נולד רבי ואפילו נולד ר' יהושע בשנה ראשונה שנשאה לא נשאר כי אם פ' שנים מר"ע ורבי יהושע בשעה שבירך את רבי היה בן ק"מ שנים לכל הפחות שפחות מע' שנה לא היה מברכו ואז היה רבי לכל הפחות בן ס' וא"כ לא היה מברכו רק מי' שנים ועוד נראה שלא נשאה עד שעסק בי רב תרי סרי ותרי סרי שנין נמצא כשהיה רבי יהושע בן קרחה בן ק"מ היה רבי יותר מחצי ימיו לכך נראה לר"ת דלא ר"ע היה אלא אינש אחרינא היה ששמו קרחה וקרחה הוא שם אדם כמו קרח ונולד הרבה קודם ר' יהושע בנו של ר"ע* · מ"ר:

אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב · י"א דדווקא לחבירו אבל לנכרי אסור לפי שהוא (א) [עושה] לדעת אותה [אמירה] ואינו נראה דהא שרינן ליה הכא משו' דדבור אסור והרהור מותר [א"כ] ל"ש נכרי ל"ש ישראל · מ"ר:

ודיבור מי אסור · פי' מן התורה דהא מדסרינן דיבור של מצוה מכלל דמדאורייתא שרי:

ואמר ר"א פוסקין צדקה לעניים בשבת · וא"ת מה צריך לאתויי (ב) הא ה"ל לאתויי מילתייהו דבית הלל [בפי"ז] (בתוספתא) דתני אין פוסקים צדקה אפי' להשיא יתום ויתומה ואין משדכין על התינוקות ליארס בו דברי בית שמאי ובית הלל מתירין וי"ל דניחא ליה לאתויי מילתא דרבי אלעזר דמהתם לא הוה שמעינן פסיקת צדקה לעניים דהא לא שרי בית הלל אלא להשיא יתום ויתומה:

ואין

מסורת הש"ס

[עי' תוס' לקמן ע"ב ד"ה ואין]

[עירובין סז: גיטין ח: ב"ק פ: ב"מ ל.]

[לעיל קכא.]

לעיל קיג:

[ברכות כ:] שם כד: לעיל מ: קידושין לג. ע"ז מד: זבחים קב.

ברכות כה: ע"ש

[כתובות ה.]

[צ"ל יונתן]

[תוספ' פי"ז]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' לפי שהוא רוצה לדעת אותה מלאכה ואינו: (ב) ד"ה ואמר רבי אלעזר וכו' וא"ת מה צריך לאתויי מילתא דרבי אלעזר ס"ל לאתויי:

גליון הש"ס

גמ' חבר נכרי · עי' סוכה דף לט ע"א תוס' ד"ה בלוקח ועי' מג"א סימן תק ס"ק ג:

גי' רש"ל דאמר לעיל קיג.

[צ"ל מילך פי' אורחי' כדכתי' ויבא הלך כלומר מותר אדם לחשב אורחיו סקרוליס. ערוך ערך תסב]

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף ב:

כג ב ג מיי' פכ"ד שם הלכה ג סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שו סעיף א וסי' שז סעיף ת:

כד ד מיי' פ"ו שם הל"א סמג שם:

כה ה מיי' פכ"ד שם הל"ד וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף ז:

[דף ו.]

כו ו מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה טז סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן עה סעיף ד:

כז ז ח ט י מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל"ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שו סעיף ו:

כח כ מיי' פכ"ג מהל' שבת הלי"ח סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף ז:

[כתובות סג. ועיין שם ובאבות דר"נ פ"ו]

[ועי' תוס' בכורות נח. ד"ה חוץ ותוס' ב"ב קיג. ד"ה ומטו ותוס' פסחים קיב. ד"ה לוס]

רבינו חננאל

נמשכה ערלתו וכו': [מתני'] לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו שכור לי פועלים: **גמ'** ואקשינן עלה מ"ש הוא ומ"ש חבירו. ובא רב פפא לאוקמיה למתני' בחבירו נכרי. רב אשי אמר אפילו תימא בחבירו ישראל הא קמ"ל דלשכור פועלים הוא דלא יאמר לו אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב כלומר אסור שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או כיוצא בו. אבל אם יאמר לו הא נראה שתעמוד עמי לערב ובדעתו שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או עשה לי מלאכה כך וכך מותר כר' יהושע בן קרחה. ואמר ר' יוחנן הלכתא כר' יהושע בן קרחה ודייק ר' יוחנן ואמר טעמיה דר' יהושע בן קרחה דיבור בפירוש' אסור אבל הרהור מותר ממצוא חפצך ודבר דבר. ואקשינן עליה והא הוא דאמר בכל מקום מותר להרהר חוץ ממרחץ ובית הכסא כו' ואמאי לא אמרינן הכא נמי הרהור מותר. ומפרקינן האי קרא מיבעי ליה לאסור אפילו ערותו של [עכו"ם] דאשכחנן קרא דאמר וערות אביהם לא ראו. ואקשי' תוב ודבור מי אסור והביאו ה' שמועות אחת שאפילו דבור אמ' מותר בשבת. ואלו הן חשבונות ופוסקין צדקה לעניים ומפקחין פיקוח רבים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים והולכין לבתי טאטראות ולבתי קרקסאות לפקח על עסקי רבים. ותנא משדכין על התינוקות ליארס. ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. ומפרקי' אלא אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר חפצך אסורין כדבור חפצי שמים מותרין. ואלו כולן חפצי שמים הן: חשבונות של מלך. פירוש מילך אורחים ובא הלך לאיש העשיר כלומר מותר לאדם לחשב אורחים הקרואים להסב אצלו בסעודה וכדתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו פי' חשבונות של מה בכך כמו שיחשב אדם חשבון כגון חיילות המלך כך וכך אלף וכיוצא בו אומ' לו מה בכך. כלומר מה הנאה יש לך ומה צורך לך בזה כגון אלו מותר בשבת. וזה שאומרים מחשבין חשבונות

ושל מה בכך מותר לחושבן ורמינהו חושבין השבונות שאינן צריכין ואין מחשבין חשבונות שצריכין בשבת כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים (א) הוצאתי על שדה זו כך וכך דינרין הוצאתי על דירה זו אבל לא יאמר לו כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא ולטעמיך קשיא לך היא גופא אלא *הא דאיכא אגרא דאגירא גביה הא דליכא אגרא דאגירא גביה: אין מחשיכין: תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא *ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו א״ר יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות בשלמא לשכור פועלים דבשבת לא מצי אגר אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחיצות מביא משכחת לה בפירות המחוברים והתני ר׳ אושעיא אין מחשיכין על התחום להביא תבן וקש בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה בתיבנא סריא ת״ש *מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת על עסקי כלה ומת אין על עסקי אחר לא בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה למיגזא ליה אסא אלא מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין וקתני מת אין אבל אחר לא ואמאי לימא שאם יש שם מחיצו׳ מביא מת נמי משכחת לה *למיגזא ליה גלימא: אבל מחשיכין: ואע״ג דלא אבדיל והאמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן יעקב אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה והאמר רב יהודה אמר שמואל *המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכי תימא דאבדיל על הכוס כוס בשדה מי איכא תרגמא רבי נתן בר אמי קמיה דרבא בין הגיתות שנו א״ל ר׳ אבא לרב אשי במערבא אמרינן הכי המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלתינן סילתי: כלל אמר אבא שאול כל שאני וכו׳: (איבעיא להו) אבא שאול אהייא אילימא ארישא קאי אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים להביא פירות האי

ושל מה בכך · כגון שכבר היו לצורך אלא שעברו כגון כך וכך הוצאתי בבנין זה: חשבונות שעברו · לקמן מוקי לה דלא עברו לגמרי שעדיין שכר הפועלים עליו שלא נתנו להן ושל מה בכך שעברו לגמרי ואין שכר פועלים עליו: כך וכך הוצאתי · אלמא עברו מותרין: תקשי לך היא גופא · ברייתא קמייתא רישא קתני שעברו אסורין וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהיינו עברו: צלף · אילן גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכל יש בפירותיו אביונות קפריסין ולולבין: שאם יש בורגנין · מע׳ אמה לע׳ אמה הולך אפי׳ בשבת שהכל חשוב כעיר אחת וכל העיר כד׳ אמות כדאמרינן בעירובין (דף כא.) וכיון דהוא דבר שיש לו היתר על ידי תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם ההיתר: המחוברים · שא״א לקוצן בשבת ע״י שום תקנה: קש · זנבות השבולים אשטרלי״א: בתיבנא סריא · שאפי׳ יש מחיצות אינו מביא משום דמוקצה הוא: על עסקי כלה ומת אין · דחפצי שמים הן אבל על עסקי אחר אפי׳ דומיא דכלה לא: בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה · דאסור להחשיך כגון לחתוך מן המחובר: למיגז לה אסא · דעבדו לה גננא דאסא לכלתא: אלא עסקי מת מאי היא · הבאה דארון ותכריכין ואמאי לאחר לא לימא הואיל ואם יש שם מחיצות מביא: למיגז ליה גלימא · לתקן לו תכריכין דאין היתר לדבר היום כלל: ואע״ג דלא אבדיל · אסיפא דמתני׳ מתמה דקתני ומביא פירות בידו לקוצן מן המחובר בלא הבדלה: בין הגיתות שנו · דאיכא כוס בשדה: המבדיל בין קודש לחול · להיכרא בעלמא ללוות את המלך: ועבדינן צרכין · ואחר כך אנו מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה וכ״ש דאי אבדיל בתפלה מותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס: ומסלתינן סילתי · חוטבין עצים: אהייא · קאי ומשוי כללא: אי נימא ארישא · דקתני ת״ק לאיסורא וקאתי אבא שאול לשוייה בה כללא א״כ דכללא לאיסורא ה״ל למימר בהדיא כל שאינו זכאי באמירה כגון אלו שאינו רשאי לומר לחבירו שכור לי פועלים או הבא לי פירות למוצאי שבת אינו רשאי להחשיך מיבעי ליה: אלא

*ואין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות · השתא משמע דוקא על התחום אבל בתוך התחום מחשיכין לשכור פועלי׳ ולהביא פירו׳ וקשה לרבי דבסוף פ׳ בכל מערבין (עירובין דל״ח:) תניא לא יהלך אדם לתוך שדהו לידע מה צריכה כיוצא בו לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיכנס למרחץ מיד ואומר רבי דהתם מיכרא מילתא דאינו מטייל אלא ליכנס למרחץ מיד אחר השבת שעל פתח מדינה רגילים להיות מרחצאות כדאמרי׳ בפ״ק *דמגילה (דף ו:) (ב) ס׳ אלות מעלות עשן חוץ לחומה אבל הכא אין הוכחה כ״כ בתוך התחום המחשיך לשכור פועלים ולהביא פירות וכי האי גוונא משני התם · מ״ר: אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו · מתוך פירוש הקונטרס משמע לשמור חוץ לתחום וכן משמע פשט המשנה וקשה לרבי מהא דאמר שמואל בגמ׳ מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר ופריך תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים כו׳ והשתא מתניתין גופיה תיקשי ליה דמוכחא מילתא כוותיה דשמואל מדקתני בסיפא כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו יכול אני להחשיך עליו וקא מפרש בגמ׳ דמה שמותר לומר מותר להחשיך וא״כ מדשרינן להחשיך לשמור חוץ לתחום אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר דהא בהא תליא והיינו כשמואל ואיני יודע מאי קשיא דאי לאו דשמואל מתני׳ אתיא שפיר דה״א אין לך דבר שלא יהא מותר לאדם לומר על עצמו ואפי׳ אשכור פועלים למחר או אבנה בנין זה יכול לומר בשבת דהוה אמינא דווקא לחבירו אסור לומר שכור לי פועלים למחר דמהני אמירתו אבל על עצמו יכול לומר כל מה שירצה דלא מהני אמירתו וכי תלי אבא שאול ההחשכה (ג) ה״מ באמירה לחבירו דיש אסורה ויש מותרת אבל אם איתא לדשמואל פריך שפיר דלאסר כל אמירות אפילו על עצמו אלא דווקא לכרך פלוני אני הולך למחר משום טעמא דשאם יש שם בורגנין הולך והשתא פריך כיון דאי לאו האי טעמא הוה אסרת ליה אלא משום האי טעמא דווקא שרית ליה א״כ מתני׳ נמי תשתרי להביא פירות שאם יש מחיצות מביא · כ״ל: לכרך פלוני אני הולך · תימה מאי איריא הוא אפילו לחבירו נמי יכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר מהאי טעמא דקאמר *מדשרי שמואל לקמן לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך אפילו בשבת כ״ש שיכול לומר שמור לי למחר ואין לפרש דשאני התם שהן בתחומו אבל אין יכול לומר לחבירו שמור לי פירות שחוץ לתחומך דנראה הוא שאפילו זה יכול לומר מכיון שמותר להחשיך ונ״ל דלא נקט שמואל דוקא לכרך פלוני אני הולך דהוא הדין לחבירו יכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר:

בשלמא קש במחובר משכחת לה · ה״נ הו״מ למימר מטעם מוקצה דהא אינו ראוי למאכל בהמה כדאמר לעיל (דף קמא.) הקש שע״ג המטה לא ינענעו כו׳ אלא רבותא קאמר דאפילו במחובר משכחת לה: במחובר משכחת לה · אומר רבי דלאו משום תלישה נקט לה דאע״ג שמחובר לארץ אין בו איסור תלישה כיון שיבש אינו יונק מן הארץ כדמוכח בחולין פרק העור והרוטב (דף קכז: ושם) דאמר תאנים שלמקו באביהן מטמאין טומאת אוכלין והתולש ממנה בשבת חייב חטאת דווקא למקו אבל יבשו לא וכן משמע בכל הסוגיא דיבשו הן ועוקציהן מטמא טומאת אוכלין ואין דינו כלל כמחובר והא דקאמר הכא במחובר משכחת לה היינו משום איסור ייפוי קרקע כדאמר לעיל התולש עולשין בשבת חייב חטאת בפרק הבונה (לעיל דף קג.) והא דפריך בפרק המוציא תפילין (עירובין דף ק:) אילן יבש הא קא נתרי פירי משמע שיש ביבש איסור תלישה אומר רבי דמיירי התם ביבשו הן ולא עוקציהן: בתיבנא סריא · והא דאמר לקמן פרק מי שהחשיך (דף קנה:) מפרכין תבן ואספסתא לפני בהמה ומוקי לה בתבנא סריא משמע דחזי לבהמה אומר רבי דמיירי כגון דלא סרי׳ כולי האי: אלא מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין · תימה אמאי לא קאמר למיגז ליה אסא שהיו רגילין להביא אסא למת כדאשכחן בנדה (דף לז.) דשור אסא מערסא לערסא וי״ל ע״כ צ״ל ארון ותכריכין כדקתני במתני׳ בהדיא · מ״ר: האי

רבינו חננאל

השבונות שאין צריכין ואין מחשבין השבונות שצריכין, כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלין כך וכך דינרין הוצאתי על שדה זו. אבל לא יאמר כך הוצאתי וכך אני עתיד להוציא. ואוקימנא אם נשאר עליו שכירות במה שעבר אסור לומר לו ואפילו כך הוצאתי שרצונו ליחשב ולידע סכום הנשאר עליו והן חשבונות שצריכין ואסור. אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך אפילו בשבת. תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלין ולהביא פירות הדא משנה היא וקשיא אקשיאו בהא. ומקשינן בשלמא לשכור פועלין היינו טעמא דאין מחשיכין על התחום ובשבת אסור לאוגורי פועלין אלא פירות נימא שאם יש מחיצות מותר להביאו ומותר למחשיך דלהביאם. ומפרקינן הא דתני אין מחשיכין להביא פירות בפירות מחוברין שאסו׳ לחותכן בשבת ועוד אקשינן מדתני ר׳ אושעיא ומפרקינן בתיבנא חדיא דלא חזי ותוב אמרינן ת״ש מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת כו׳. ומפרקינן לפקח על עסקי כלה למיגז לה אסא לבי גננא על עסקי המת נמי למיגר ליה גלימא לתפור לו תכריכין והללו דמשום מצוה התירו רבנן. הא אחר כגון דברים הללו אסור. אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו ואקשינן ואע״ג דלא אבדיל כלומר עושה מלאכה קודם הבדלה והאמר ר׳ אלעזר וכו׳ אסור לעשות מלאכה קודם הבדלה. ואם יש לומר זה שמביא פירות התפלל הבדיל בתפלתו והאמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ואוקימנא מן הגיתות שנו. כלומר בשעת הגיתות מצוי בשדה בימי הבציר יין והבדיל על הכוס. וסלקא שמעתא שאסור לעשות מלאכה עד שהבדיל ואפילו לא אמר אלא המבדיל בין קודש לחול דיו. דהא רב אשי דהוא בתרא אמר כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן המבדיל בין קודש לחול ואפכינן סלתי כלומר היינו מתעסקין במלאכה ולא [בא] רב אשי למעט אלא שאינו צריך לומר הבדלות. כאשר חלקו בפרק ערבי פסחים אבל צריך להזכיר ברכה בשם ומלכות דלית גרעה מברכת הפירות וברכת המצות. וכן הלכה: כלל אמר אבא שאול. כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו. והוצרכנו לדקדק לידע באיזה בבא דמתניתין אמר אבא שאול כלל

עין משפט נר מצוה

[שייך לע״ל במשנה]

כט א טור שו״ע או״ח סימן שז סעיף ז:

ל ב ג מיי׳ פכ״ד מהלכו׳ שבת הלכה ג סמג שם טוש״ע או״ח סימן שז סעיף ח ט:

לא ד מיי׳ שם הלכה ה סמג שם טור שו״ע או״ח סימן שו סעיף ג:

[בכ״ם ליתא אבל בעין יעקב מצאתי ע״ש]

לב ה מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הלכה ה סמג עשין כט טור שו״ע או״ח סימן רצט סעיף י:

לג ו מיי׳ שם הלכה ו ופ״ב מהלכות תפלה הלכה יב סמג שם טוש״ע או״ח סי׳ רצד סעיף א:

לד ז מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הל״ג סמג שם טוש״ע או״ח סימן רצט סעיף י:

מסורת הש״ס

[עי׳ בע״ז סי׳ ש״ז ס״ק י״ד פירוש על זה]

לקמן קנג.

ביצה ו.

[ערוך גרס למיגד פי׳ לחתוך וי״א לתפור]

[ברכות לג. ע״ש פסחים קה: ע״ש ודף קז.]

ועוד מדשרי כצ״ל

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ כך וכך פועלים השכרתי על שדה: (ב) תוס׳ ד״ה ואין וכו׳ כדאמרינן פרק קמא דמגילה שלשת אלפים בי בני היה בו ולכל אחד ואחד ס׳ אלות תלונות מעלות עשן: (ג) ד״ה אבל וכו׳ וכי תלי אבא שאול ההחשכה באמירה ה״מ:

האי כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני בחשיכתו כל שאיני זכאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה אלא אסיפא קאי אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו האי כל שאני זכאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה לעולם אסיפא קאי ואבא שאול אהא קאי דאמר רב יהודה אמר שמואל *מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי וקאמר אבא שאול לת"ק מי לא מודית דמותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו כלל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר *אין מחשיכין על התחום להביא בהמה *היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו ומחשיכין לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומרים לו לך למקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים ר' יוסי ברבי יהודה אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח:

מתני' *מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכים נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אא"כ באו ממקום קרוב עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית:

גמ' מאי ממקום קרוב רב אמר ממקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא (א)חוץ לחומה לנו [א] דיקא מתניתין כוותיה דשמואל דקתני עשה לו ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי הכא נמי מספיקא שרי *ותניא כוותיה [ב] דרב (ב) *עיר שישראל ונכרים דרים בה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים לערב רוחץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין עד כדי שיחמו חמין מחצה על מחצה *(אסור וימתין) עד כדי שיחמו חמין ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד מאי רשות אמר רב יהודה אמר רב יצחק בריה דרב יהודה אם יש בה אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו י' קומקומין בבת אחת באמבטי קטנה מותר לרחוץ בה מיד: עשו לו ארון וחפרו לו קבר וכו': אמאי הכא נמי ימתין בכדי שיעשו אמר עולא בעומד באסרטיא תינח קבר ארון מאי איכא למימר א"ר אבהו במוטל על קברו:

מתני' עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל שימתין

רש"י

אלא אסיפא קאי · דקאמר ת"ק להיתרא אבל מחשיך הוא לשמור ואתא איהו ושוייה ביה כללא להביא כל כיוצא בכן: האי כל שאני זכאי להחשיך עליו זכאי אני באמירתו מיבעי ליה: (ג) דהיתר דחשיכה תנן והיתר דאמירה לא תנן והיכי תלי תניא בדלא תניא: לעולם אסיפא קאי · כדקאמרת ודקשיא לך אמירה מהיכא קאמר ליה להיתירא דתלי בה החשכה אהא קאי דאמר רב יהודה כו' אלמא זכאי אני באמירתו ואבא שאול ות"ק כולהו פשיטא להו הא דשמואל וקאמר ליה אבא שאול לת"ק מי לא מודית בהא שאתה מתיר להחשיך דמותר הוא לומר כדשמואל אלמא הואיל ומותר לומר מותר להחשיך הלכך אמאי נקטת החשכה לשמור לחודא שוי כללא למילתא ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו דש"מ הך וש"מ מת וכלה דהא נמי זכאי באמירתו הוא כדמפרש לקמן והלכך מחשיכין עליו וסיפא דמתני' דקתני מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה אבא שאול היא: כלל אמר אבא שאול כו' · והאי נמי זכאי באמירתו כדקתני סיפא ואומר לו לך למקום פלוני: סכום מקח · מנה ומאתים: מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת · בשביל ישראל: לא יספוד בהן ישראל · לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הובאו דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת: ממקום קרוב · בתוך התחום: עשו לו ארון · בשביל נכרי או למכור: גמ' רב אמר ממקום קרוב ממש · כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב באו שראינום שהיו בביתו: ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו · אפילו הביא מחוץ לעיר אנו תולין להתיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן במוצ"ש מיד וחיישינן נמי אמרינן לקולא כדאמרי' במס' חגיגה (דף טו·) גבי בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה ולשמואל הכי קאמר מתני' לא יספוד בהן ישראל אא"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב ולאפוקי בידוע דמחוץ לתחום באו: ה"ג דיקא מתני' כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב: יקבר בו ישראל · דתלינן מספיקא שמא לצורך נכרי נעשה: תניא כוותיה דרב · דספיקא אסור דקתני מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין וא"ת בכדי שיחמו חמין מיהא שרי והכא תני לא יספוד בהן משמע לעולם הכא מוכחא מילתא אבל במרחץ לא מוכחא מילתא כולי האי הואיל ואיכא נכרים: באמבטי קטנה · שיש לתלות ולומר משחשיכה הוחמה על ידי עבדים וקומקמין הרבה: אם יש בה רשות · אדם חשוב שליט: רוחץ בה · ישראל מיד דיש לומר משחשיכה הוחמו חמין לאותו נכרי לישנא אחרינא גרסינן תניא כוותיה דשמואל ולא גרסי' דייקא מתני' כו' עד מספיקא שרי ומייתי סייעתא לשמואל מדרבי יהודה דתלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה כיון דמחלה על מחלה ודאי בשביל ישראל ונכרים הוחמו שהרי לא לאדם אחד לבדו הוחמו דנימא ספיקא לנכרי ספק לישראל ולשון זה נראה לי עיקר ורבותי נמי לא גרסי לעיל להא דקתני עשה נכרי את הארון עד מספיקא שרי ומיהו לא מפרשי לה כדפרישית: ימתין בכדי שיעשו · נהי דלא מוכחא מילתא מיהו י"ל שמא בשביל ישראל נעשה: בעומד · הקבר באיסרטיא שאין דרך ישראל ליקבר שם דודאי לא נעשה בשביל ישראל: ארון מאי איכא למימר · להוכיח דלא בשביל ישראל נעשה: במוטל · הארון: על קברו · של נכרי באיסרטיא דמוכח דלשם אותו קבר נעשה הארון: מתני' ומדיחין · במים: שלא יזיז בו אבר · לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו: שימתין

תוספות

האי כל שאני רשאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה · תימה הא דכי פריך לעיל האי כל שאיני רשאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה מכלל דאי הוה תנן הכי הוה אתי שפיר אע"ג דתלי חשיכה באמירה וי"ל התם שאני דלא הוה תלי תניא בדלא תניא דאמירה נמי תנינא לעיל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים אבל השתא תלי תניא בדלא תניא דהיתר אמירה לא תניא אבל היתר החשכה תניא:

לעולם אסיפא קאי (ד) דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך · אע"פ שהוא אינו יכול לילך לשומרן יכול לומר לחבירו לשמרן ומתניתין הכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו כגון לפקח על עסקי כלה ועל עסקי מת ויכול לומר לחבירו לעשות למחר רשאי אני להחשיך עליו וכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כמו שמור לי פירות שבתחומך אע"פ שאיני רשאי לילך שם היום דמותר להחשיך עליו:

אין מחשיכין על התחום להביא בהמה · יש ספרים דגרסי מחשיכים לפי שאם יש שם בורגנים הולך ומביאה ובתוספתא גרס אין מחשיכין וי"ל דאיירי בבהמה שאינה יכולה לבא ברגליה כגון טלה קטן אא"כ ישאוהו בכתף שאפילו יש מחיצות אינו רשאי להביא דאסור לטלטל בעלי חיים שהם מוקצים:

נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהן ישראל · לא כפי' הקונטרס שפירש עולמית מדפריך בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אמאי הכא נמי נימא ימתין בכדי שיעשו ואמאי קאמר נמי אי לאו דקאי אחלילים על כן נראה דלא יספוד בהן ישראל היינו עד כדי שיבואו דסתם חלילים אין מביאין אותן לשם אדם אחד אלא לשם כמה בני אדם:

אא"כ באו ממקום קרוב · תימה לרבי מה מהני שבאו ממקום קרוב הלא הביאם דרך רה"ר ומה לי ארון וקבר שנעשו בשבת ומה לי חלילים שהובאו דרך רה"ר וי"ל דהביא ממקום קרוב לא מהני כל כך הבאתו:

דיקא מתניתין כוותיה דשמואל כו' יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי · תימה היכי (ה) מוכיחנא מינה דמספיקא שרי והא מוקמ' לה בעומד באיסרטיא דודאי לצורך נכרי נעשה מיהו אומר רבי דל"ג ליה להא דקתני עשו לו ארון כו' ול"ג נמי בסמוך (ו) ת"כ גם בפי' הקונט' ל"ג אלא ה"ג דיקא נמי ממתני' עיר שישראל ונכרים דרים בה כו' ומשנה היא במסכת מכשירין (פ"ב משנה ה) ר' יהודה אומר אם יש בה רשות רוחץ בה מיד אלמא תלינן להתיר כמו כן גבי חלילין יש לתלות בהיתר ולומר חוץ לחומה לנו · מ"ר:

[תוספתא פי"ח] [לעיל נג:] לעיל קנ: לעיל קכב. ע"ש מכשירין פ"ב מ"ה ע"ש

צ"ל ימתין [וכ"א במשנה]

עין משפט נר מצוה

לה א (מיי' פכ"ד מהל' שבת) סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שז סעיף י:

לו ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שו סעיף א:

לז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:

לח ד ה מיי' שם הל"ט טוש"ע שם סעיף ג וסימן שז סעיף ח:

לט ו ז מיי' פ"ו מהל' שבת הל"ו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף טו:

מ ח מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף טז:

מא ט י כ מיי' שם הל' ה טור שו"ע שם סעיף יד:

מב ל מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' חוץ לחומה לנו לאמר רבא דיקא מתני': (ב) שם ותניא כוותיה דרב דת"ר עיר: (ג) רש"י ד"ה האי כל וכו' היתירא דהשכבה תנן: (ד) תוס' ד"ה לעולם אסיפא קאי ולבא שאול דאמר רב יהודה: (ה) ד"ה דיקא וכו' היכי מוכח מינה: (ו) בא"ד וה"ג נמי בסמוך דתנן רבנן גם בפי' ל"ג ליה אלא ה"ג:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דיקא מתני' כו' עד פי"ג מספיקא שרי) תא"מ: [ב] שם כוותיה דרב צ"ל דשמואל:

רבינו חננאל

כלל זה. ואמרינן אם על רישא דקתני אין מחשיכין על התחום לשכור פועלין וכו'. כל (שאני) [שאיני] זכאי בחשיכתו (אני) [איני] זכאי באמירתו היה לו לומר כי אין מחשיכין אמרה משנתנו בפירוש ומכללו נלמד האמירה כלומר מאחר שאין לי להחשיך בתחום לשכור פועלין כן אין לי לומר לחבירו השכר לי פועלין עם חשכה. אלא אסיפא. אבל מחשיך הוא לשמור וכו'. כלומר כשם שמותר לו להחשיך כך מותר לו לומר לחבירו החשיך והביא לי פירות האי כל שאיני זכאי בחשיכתו זכאי אני באמירתו היה לו לומר ואוקימנא כדרב פפא דאמר מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך וכו' כלומר כשם שאני זכאי לומר לחברו שמור לי פירות שבתחומך כך מותר לי לשמר פירות שבתחומי. ולהחשיך עליו ואמרינן עוד ולמה ליה כלל לתנייה בהדיא ופרקינן כלל להביא הא דת"ר מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ולפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין אומרים לו לך למקום פלוני לא מצאת במקום הבא ממקום פלוני לא מצאת במאה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור את הדמים. ר' יוסי ב"ר יהודה [אומר] ובלבד שלא יזכור לי סכום המקח: מתני' מחשיכין על התחום. עד אא"כ באו ממקום קרוב. מאי ממקום קרוב רב אמר קרוב ממש. ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. *) ופירוש לן מרן דברי שמואל הללו והיאך מתני' דייקא כוותיה ומה טעם חלילים שהביאם גוי בשבת שלא יספוד בהם ישראל ולמה לא ימתין בכדי שיביאו או דלמא משום דלא ידעינן מהיכן באו ועוד המותר לספוד בהן ביום ראשון ובשאר ימי החול או לאו מה פירוק לו הלא אפילו אם המת מונח בדרך צריך להמתין בכדי שיחפור בקבר והדר קושיין לרוכתיה וכן בארון ליסברה לן מרן. ועוד אם הדברים הללו על עיר שרובן ישראל הם או לא. כי אם רובן גוים למה צריך להמתין והלא לענין מרחץ אמרו מותר לרחוץ בה מיד. ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ

*) נראה דזה הוא שאלה לרבינו וצ"ל יפרש לן מרן (ואולי שאל מאת רב האי גאון) והתשובה חסרה בה ובאמת שאלת החכם היא אני תשובה

מג א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ז :

מד ב מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ה סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שלט סעיף א :

מה ג סמג עשין עט :

מו ד מיי' פ"י מהלכות תשובה הלכה א :

מז ה מיי' פ"י מהלכות מתנות עניים הל"ב [וכל' עבדים פ"ט הל"ח] טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף ג :

שימתין *קושרין את הלחי לא שיעלה אלא
שלא יוסיף *וכן קורה שנשברה סומכין אותה
בספסל או בארוכות המטה לא שתעלה
אלא שלא תוסיף : גמ' *והאמר רב יהודה
אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר
שנכנס אחריו לבית המרחץ ביקש להדיח
קרקע אמר לו אין מדיחין לסוך קרקע אמר
לו אין סכין °קרקע בקרקע מחלפא מת
בקרקע לא מיחלף כל לאתויי מאי לאתויי
הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות
ומניחין על כריסו כדי שלא (א) תפוח ופוקקין
את נקביו כדי שלא תיכנס בהן הרוח ואף
שלמה אמר בחכמתו °עד *שלא ירתק (קהלת יב)
חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת
הזהב זה אמה ותשבר כד על המבוע זה
הכרס ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש וכן הוא
אומר °וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם (מלאכי ב)
אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב חגא
אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין
כל ימיהם כחגים אמר רבי לוי אמר רב פפי
א"ר יהושע לאחר שלשה ימים כריסו נבקעת
ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי : מתני' אין (א) מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם
יציאת נפש *והמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים : גמ' תנו רבנן המעצמו עם יציאת הנפש
הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה והולכת אדם מניח אצבעו עליה מיד כבתה תניא *רשב"ג אומר הרוצה
שיתעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו והן מתעצמין
מאליהן תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין
עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת *אמרה תורה חלל עליו שבת אחד כדי
שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו
*דא"ר יוחנן °במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק
בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים אבל עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה
ומן העכברים שנאמר °ומוראכם וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת
בטלה אימתו אמר רב פפא *נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדרמי בר אבא דאמר
רמי בר אבא *אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר °אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות
נדמו אמר רבי חנינא *אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית ותניא רשב"א אומר
עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו °וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד
[אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה *אלו ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח
שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל *דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד
מלכיות בלבד שנא' °כי לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים
על מדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בן בנו בא שנאמר °כי בגלל הדבר הזה
תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא
חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא לדביתהו כי אתי עניא
אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא קא כתיב
כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא *ר' גמליאל ברבי אומר °ונתן
לך רחמים ורחמך והרבך *כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על
הבריות אין מרחמין עליו מן השמים °עד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו
נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושבו העבים אחר הגשם זו מאור עיניו של אדם שהולך אחר הבכי אמר
שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד
ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא *כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי
קא משמע לן דכמה דאלים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיה לא הוה קא בכי עלה
אמרה ליה דביתהו תרנגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר
רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה *שש דמעות הן שלש יפות ושלש רעות של עשן ושל בכי
ושל

רש"י

שימתין · שלא יסריח מחמת חום הסדין והכרים : קושרין את הלחי · של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרין את לחייו כדי שלא יפתח פיו יותר : ולא שיעלה · להסגר ממה שנפתח דהיינו מזיז אבר אלא שלא יוסיף ליפתח : סומכין אותה בספסל · שהרי תורת כלי עליו : לא שתעלה · דהוה ליה בונה : גמ' ואמר לו אין סכין · אלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך : קרקע בקרקע מיחלף · כלומר ההוא לאו משום טלטול הוא אלא משום אשווי גומות ואע"ג דמרחץ רצפת אבנים הוא וליכא למיחש לאשווי גומות מיחלף מיהא בקרקע אחר : כל צרכי המת לאתויי מאי · דלא תנן : כלי מיקר · שמביאים קרירות כגון זכוכית : ואף שלמה אמר בחכמתו · שכריסו של מת נופחת ונבקעת : זה חוט השדרה · שהוא כמין חבל ולבן ככסף : זו אמה · שהוא מעין של תולדה כמו גולות מים (יהושע טו) : זה פרש · וגלגל לשון גלל (יחזקאל ד): אל הבור . שנופל לתוך פיו : כחגים. בתענוגים : מתני' אין מעצמין · את עיניו בשבת אפילו אחר יציאת הנפש דמזיז בו אבר : שופך דמים · כדמפרש בברייתא בגמ' שבטורח מועט מקרב מיתתו : גמ' ואוחז בשני גודלי רגליו· עוצרן באצבעותיו: וחתכם·לשון חיותכם: אריה אבי תרי לא נפיל·להורגן כדכתי' ומוראכם תרי וכתיב על כל חית הארץ ואפי' ארי : כדרמי בר אבא · דנקנסה עליו מיתה ונדמה לארי כבהמה : נמשל · מי שהיה מושלת בו בידוע שכבהמה נדמה : עשה · צדקה : עד שאתה מוצא · למי לעשות : ומצוי לך · ממון : ועודך בידך · עודך ברשותך קודם שתמות : לא זכות · לא דבר לזכות בו שכולם עשירים : ולא חובה · לאמץ לב ולקפוץ יד : על מדה זו · שלא יבא לידי עניות דדבר המזומן הוא לבא או עליו או על בנו או על בן בנו : ונתן לך רחמים · שתרחם על הבריות : זו פדחת · המצח שהוא חלק ומאהיר יותר מכל הפרצוף: זה חוטם · שהוא תואר פני אדם : זו נשמה · כדכתיב נר אלהים נשמת אדם (משלי כ) : הלסתות · לחיים : ושבו העבים · תשכת עינים יבא ויכסה המאור אחר שירבה בבכיה בזקנותו מהמת תשות כח וצרות רבות עליו : מרווח · מאור עינים : אפילו מליא · כחלא בעיניו כמכחול גדול : כאביסנא של גרדאי · כובד של גרדיים אינשובל"ש בלע"ז: אוקומי·(ב) המאור מוקים שלא יחשיך יותר ממה שהוא : מאי קמ"ל · בהא דאמר אפי' כאביסנא דגרדאי : אלים · עב : מכוחלא · עץ שהוא מכנים בשפופרת ונותן בעיניו וקורין לו מכחול : תיכלא ועיורא · שיכול בנים ועיורון הדמעה : של בכי · מתוך אבל וצרה :
של

תורה אור

קהלת יב · מלאכי ב

מסורת הש"ס: לעיל מג. · לעיל מג: · כס"י איתא ר"ש בן אלעזר · [יומא פה:] · תהלים פח · בראשית ט · תהלים מט · קהלת יב · דברים טו · שם · שם יג · [ביצה לב: ע"ש] · קהלת יב · [גי' הערוך כאבסנא] · [אדר"נ פמ"א]

לעיל ל. [נדה סא: ע"ש] · [עי' פרש"י בעירובין ס. ד"ה והאמר פירושו ע"ז] · [סנהדרין לח: ע"ש] · ברכות לד: לעיל סג. פסחים סח. סנהדרין צא: צט. · [תוספתא דב"ק פ"ט]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שלא יהא תפוח : (ב) רש"י ד"ה אוקומי. מוקים המאור שלא : בקרא אשר לא

גליון הש"ס

גמ' קרקע בקרקע מיחלפא. כה"ג לעיל דף כט ע"ב ועי' בתוספות שם ד"ה גזירה :

א) [גי' הערוך אין מאמצין כו' וכל המאמץ כו' פירוש סותמין עיני המת לאחר המיתה כדי שלא יהיו עיניו פתוחות כענין שנאמר ויוסף ישית ידו על עיניך ע"כ ועי' לעיל דף עז: איבעיא להו מאמצין תנן או מעמצין וכו' ואמר ע"כ ברור דטעות הוא שהקדימו בדפוס ע' קודם למ' במשנה ובברייתא דהכא וגם בפרש"י דהכא אמנם ברי"ף ורא"ש הגירסא במשנה ובברייתא על נכון המ' קודם לע' וכ"א במשנה שבמשניות ובפי' הרב וכתב התוי"ט אין מאמצין כמו עוצם עיניו כו']

רבינו חננאל

חוץ לחומה לנו ואע"ג דאיסורא הוא וקיי"ל הלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל דדיקא מתניתין כותיה דתנן במס' מכשירין עיר של ישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד אם רוב ישראל ימתין עד בכדי שיתמו חמין. מחצה על מחצה ימתין בכדי שיתמו חמין . ר' יהודה אומר באמבטי קטנה ואם יש רשות רוחץ בה מיד . ומפרש רב יצחק בריה דרב יהודה מאי רשות כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו עשרה קומקמין בבת אחת מותר לרחוץ מיד: עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בהן ישראל ומקשינן אמאי והא ישראל ונכרי כמחצה על מחצה דמי ימתין בכדי שיעשו ומפרק עולא כגון בנכרי מת המוטל באיסטרטא דמוכחא מלתא שזה הקבר לזה הנכרי נחפר שרומה לרוב נכרים שאין צריך להמתין בכדי שיעשו תוב אקשינן תינח קבר ארון מאי ופריק ר' אבהו בארון המוטל על הקבר שנמצא הארון בקבר*) דאילו דברי ר"מ נסבייה בדרך גררה. בפרק כירה בענין דברים של (חול) [קדש] אסור לאומרם (בלשה"ק) [בלשון חול] אלא אם הוא לאפרושי מאיסורא כגון זה שא"ר מאיר לתלמידיו אין מדיחין ואין סכין בלשה"ק אבל הרואה שסכין ומדיחין המת לא יתיר הדחה וסיכה בקרקע ולפיכך התיר ר"מ הדחת המת וסיכתו ולא גזר סיכת המת והדחתו מפני סיכת מרחץ והדחתו . כל צרכי המת כלל זה להביא הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כרסו בשבת שלא תפוח . ופוקקין נקביו בשביל שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף וגו' ופשוטה היא : אין מאמצין את המת בשבת וכו' . פי' מאמצין סותמין את עיני המת . ת"ר המאמץ עם יציאת נפש אפילו בחול הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה כו' . תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת שעומד ומשמר שבתות הרבה . דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת

*) נראה דחסר כאן איזה תיבות ושייך להא דמקשינן כאן בגמ' והאמר ריה"ש מעשה בתלמידו של ר"מ

של בית הכסא · מתוך יסורין: של פירות · כגון ריח חרדל: הכסלים. ליפלאנק"ש: והצלעות · שהן שומרין בני המעיים וחיותו של אדם וסוגרין בעדם: אלו שוקיים · שכחו של אדם נסמך עליהם: לבי אבידן · מקום העשוי להתווכח שם לדוקים וביייתוסים עם ישראל במקראות: טור תלג· ההר נעשה שלג כלומר ראשי לבן: סחרוני גלידין · סביבותיו של הר מלאו קרח. כלומר שפמי וזקני הלבינו: כלבוהי לא נבחין · קולי אינו נשמע: טחנוהי · השינים: אדלא אבידנא בחישנא · אחר מה שלא אבד ממני אני מפשפש מרוב זקנה אני הולך שחוח ומגשש ונראה כמי שמבקש דיבר האבד לו: תרתי טבא מתלת · טובים ב' הרגלים של ימי בחרות מג' של זקנה שצריך משענת עם רגליו: ווי לה · חבל עליה כלומר יש לו להתאונן ולצעוק ווי ההולכת ואינה חוזרת: כלילא דוורדא · כתר של וורד: חילפי · אורטיא"ש: דוק בככי ותשכח בניגרי. אכול הרבה ותמצא האכילה בפסיעותיך שיחזק כחך דוק כמו אכלה מדקה (דניאל ז) לשון כוסס: שרי שקיך · פתח פיך: גוזא · סריס וצדוקי היה: מהכא לקרחינא כמה הוי · כמה מהלך יש מכאן עד הקרח ולהקניטו על קרחתו נתכוון: כמהכא לגוזניא · כמו שמכאן עד הסרים: אמר ליה צדוקי ברחא · קרחא בארבעה · שהקרח לקוח בארבע · ברחא קרחא הוא עז על שם שאינו מלובש בצמר כרחל קרוי קרחא: אמר ליה · רבי יהושע: עיקרא שליפא · שה שביליו עקורים ונתוקין לוקחין בשמנה: חזייה · לצדוקי לרבי יהושע דלא סיים מסאניה: קרחא מצויינא · אתה הקרח במריבה אתה באת עמדי בתמיה: אמר לו רבי יהושע עיקרא שליפא תוכחה · אתה הסרים להקניטני ולהתווכח עמי באת: לא הקבלנו פניך · לא הקבלת פני ודרך ענוה קאמר ליה: סלעים · קטנים נעשו גבוהים בזקנתי: קרובים · נדמין לי כרחוקים: שתים נעשו לי שלש · שצריך אני משענת: משים שלום בבית · אבר תשמיש: ליסנא אחריצא קרובים נעשו רחוקים מרוב חלשות של אדם כשמזקין צריך להרחיק רגליו זה מזה: שאינו טוחן · שאין בני מעיו טוחנין אכילתו: קורקבן · הוא המסס שקורין ליגפי"ל: כל בנות השיר. כל קולות של שיר הויין ליה שוחה: שדעתן של זקנים משתנות· דכתיב האדע בין טוב לרע ובזקנה מרובה קאמר: מתרפטות · מתבקעות כמו מגעל המרופש (לעיל דף קמא:): מתכבדות· כמו ואזניו הכבד (ישעיה ו): שטוף · כמו סוס שוטף במלחמה (ירמיה ח) להוט אחר הדבר ורודף: וטעם זקנים יקח · וע"כ מדקשי קראי אהדדי חד מתוקם בחכמים וחד בזקני השוק: מגבוה ייראו · יראים הם הזקנים מגבשושית שבדרכים ואומרים גבוהים הם: תוהים · פחדים: וינאץ השקד. אילן של שקדים יציץ ויהיו בולטין נגים שלו: זו קליבוסת · עגם של הנק"א שהירך תקוע בו בולט ויוצא מרוב תשות כחו: ויסתבל החגב · דומה עליו כסבל משא כבד: ותפר האביונה · תבטל התאוה חמדת תשמיש: פסיק סידרא · מסדר פרשיות של פסוקים: נגיד ואיתנח · רב: חמדיה · תאותו: זו אשה · אם לא על פי גזרת המלך לא היתה ראויה להתאוות לה שהיא כחמת מלאה מיאוס והכל רצים אחריה: מדור לפי כבודו: מדלא כתיב אל בית העולם ש"מ כל אחד ואחד לבית המוכן לו: בשער אחד. אף כאן הכל מתים בענין אחד: שאדם עושה בילדותו · רוב תשמיש: משחירים פניו · מתיש כחו: שאין לו מנחמים · אין לו אבלים שיהו צריכין לנחמו: במקומו · במקום שמת שם:

תורה אור

ושל בית הכסא רעות של סם ושל שחוק ושל פירות יפות °ביום שיזועו שומרי הבית והתעותו וגו' ביום שיזועו שומרי הבית אלו הכסלים והצלעות והתעותו אנשי החיל אלו שוקים ובטלו הטוחנות אלו שינים וחשכו הרואות בארובות אלו עינים א"ל קיסר לר' יהושע בן חנניה מ"ט לא אתית לבי אבידן א"ל טור תלג סחרוני גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוהי לא טוחנין בי רב אמרי אדלא אבידנא בחישנא *תניא רבי יוסי בר קיסמא אומר טבא תרי מתלת ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא מאי היא א"ר חסדא ינקותא כי אתא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא סבותא כלילא *דחילפא תנא משמיה דרבי מאיר דוק בככי ותשכח בניגרי שנאמר °ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו א"ל שמואל לרב יהודה *שיננא שרי שקיך ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי א"ל ההוא גוזאה לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינא כמה הוי א"ל כמהכא לגוזניא א"ל צדוקי ברחא קרחא בארבעה אמר ליה *עיקרא שליפא בתמניא חזייה דלא סיים מסאניה א"ל דעל סוס מלך דעל חמור בן חורין ודמנעלי בריגלוהי בר איניש דלא הא ולא הא דחפיר וקביר טב מיניה א"ל גוזא גוזא תלת אמרת לי תלת שמעת הדרת פנים זקן שמחת לב אשה °נחלת ה' בנים ברוך המקום שמנעך מכולם א"ל קרחא מצויינא אמר ליה עיקרא שליפא תוכחה א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך א"ל סלעים נעשו גבוהים קרובים נעשו רחוקים משתים נעשו שלש משים שלום בבית בטל: °וסגרו דלתים בשוק וגו' אלו נקביו של אדם בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן ויקום לקול הצפור שאפילו צפור מנערתו משנתו וישחו כל בנות השיר שאפילו (*קול שירים ושירות) דומות עליו כשוחה ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד °בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעותן של זקנים משתנות אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות אם אשמע עוד בקול שרים ושרות מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא אמתא דהויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין והות טעמא קידרא רבא אמר ברזילי הגלעדי שטוף בזמה הוה *וכל השטוף בזמה *זקנה קופצת עליו תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר *תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר °בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר °מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח גם מגבוה ייראו שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים והתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך נעשו (א)לו *תוהים וינאץ *השקד זו קליבוסת ויסתבל החגב אלו עגבות ותפר האביונה זו חמדה רב כהנא הוה פסיק סידרא קמיה דרב כי מטא להאי קרא נגיד ואתנח אמר ש"מ בטל ליה חמדיה דרב אמר רב כהנא מאי דכתיב °כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה °כי הולך האדם אל בית עולמו א"ר יצחק *מלמד שכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו משל למלך שנכנס הוא ועבדיו לעיר כשהן נכנסין כולן בשער אחד נכנסין כשהן לנין כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °כי הילדות והשחרות הבל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו *ואמר רבי יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנאמר °אך בשרו עליו יכאב אמר רב חסדא נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה שנא' ונפשו עליו תאבל וכתיב °ויעש לאביו אבל שבעת ימים אמר רב יהודה ²מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו ההוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמין כל

רבינו חננאל

השבת לפי שבטל מן המצות והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות: א"ל קיסר לר' יהושע מ"ט לא אתית לבי אבידן. פי' בי אבידן בית שמתקבצין שם החכמים ונושאין ונותנין בדיני כל אומה ולשון השיבו ר' יהושע טור תלג סחרנוהי גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוהי לא טחנן בבי רב אמרי (או לא או דן פי' בו) [אדלא אבדן בחשנא] ופירושו ההר כסהו שלג ודומה האדם להר כלומר ראשו כיסתו השיבה. וסביבותיה שהן הלחיים נעשו גלידין והוא הקרח שנקרא גליד. והגרון והלשון אינן מרימין קול. ככי שהן השניים אינן טוחנין המאכל. אדלא אבדן בחשנא. כלומר הזקן שאינו מביט מה שבפניו מתיירא שמא יכה ראשו באבן או בכיוצא בה וממשש בידו ונראה כאלו ממשש בדבר שאבד לו וזהו כמין משל ממשש הזקן מה שלא אבד. טבי תרי מתלת. פי' יותר הוא טוב המהלך על ב' רגליו מן הזקן שצריך משען כגון מקל או שבט להישען עליו והוא כמו רגל שלישי. חבל על דאזלא ולא אתיא. פי' הבחרות הולכת כשמזקין האדם ואינה חוזרת אליו. ינקותא כלילא דוורדי. הבחרות כתר של וורד ריחו נודף ושל זקנה כתר של חילף שריחו מאוס. דוק בככי ותשכח בנגרי. טחון בככי בשניים כלומר אכול כדי שיהיה לך כח להלך ברגליך. א"ל ההוא גוזא חתוך(הערוה)[הביצים]והוא סריס א"ל ר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחוניא כמה. ביקש להודיעו שהוא קרח והן ביר לו דברים כמלעיג והשיבו ר' יהושע כמו הכא לגזוניא כלומר אתה גזוי. עוד אמר ליה ברחא קרחא בארבע. פי' (או)[עור] כבש גדול בד' כספים. השיבו ר' יהושע הדברים מוכיחין שגם אלו דברי הסרים הם שבקשו להודיעו כי השלוף ביוקר יותר מן הקרח. ילמדנו רבינו איקא שליפא בתמניא. פי' עור תיש נתוק ביצים בשמונה כספים. שמבקשין אותו לעשותו נודות של שמן. חזייה דלא מסיים מסאניה. פירוש ראהו יחף כו'. א"ל קרחה מצוי. פי' א"ל קרחה מריבה סחרחר, כדכתיב הן לריב ומצה וגו' השיבו ר' יהושע תיש נתוק תוכחה אינם דברי ריב אלא דברי תוכחה. מפני מה לא הקבלנו פניך. למה לא באת אלינו להתראות פנים: מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות. פי' מתרפטות משתרבבות והוא מתרופפות אינם מתאמצות להסתם הפה בחוזקה. גבשושית פי' גב קטן של עפר. קליבוסת פירוש מן הפקוקלות ומפורש באלו טרפות. תרבא דאקליבוסתא. יתפר האביונה. זו חמדה (כמו) [כי] בטלה ממנו תאות אשה. פי' פלוניתא כמו על שאין בה ממש. גשיה שם ידו עליו מלשון נגששה:

רב נסים גאון

אמר ליה סלעים נעשין גבוהים כמו שנאמר אח"כ שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים ושאר הענין פירשוהו במקצת ההגדה וכך אמרו רחוקים נעשו קרובים אילין עיניא דהוון חמיאן מרחוק אף מקרוב ליתנון חמאן קרובים נעשו רחוקים אילין אודניא דהוון שמעין בחד זמן כדו אף במאה זימנין ליתנון שמעין ב' נעשו ג' חוטרא ותרין ריגליא משים שלום בבית בטל זו תאוה שהיא מעלה שלום

מסורת הש"ס: קהלת יב | סוטה [פ' ד"ה זוטא פ"י] | [פי' מיני קמשונים ערוך] | ירמיה מד | [נ"ל איקא פי' בערוך] | תהלים קכז | קהלת יב | שמואל ב יט | [תענית ה:] | [קנים פ"ג מ"ו ע"ש ובמפרש] | ע' מ"ר ויקרא פ' י"ח | [ב"מ פג:] | קהלת י | ברכות יח: לעיל יג: | בראשית נ

הגהות הב"ח: (א) גמ' נעשה לגו תוהים תוהים וינאץ השקד:

עין משפט נר מצוה: מח א מיי' פ"ד מהלכות דעות סל"ט טור שו"ע או"ח סימן רמ סעיף יד: | מט ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע יו"ד סי' שעו סעיף ג [וברב אלפס מו"ק פ"ג דרל"ז.] וברא"ש שם סימן פ"ע: | [לעיל נ. ברכות לו. עירובין נד. חגיגה טו: ר"ה כד: כתובות יב: יד. נג. קדושין לג. גיטין עח: ב"ק יד. טו: לו: ב"ב קלג: ע"ז מג: סנהדרין פ: כריתות יט: נדה יב. יג. כח:]

איוב יב | שם | [תרגום של ויחרד ותוס' ערוך] | תהלים לג | קהלת יב | איוב יד

נ א סמג עשין דרבנן ב:

רב נסים גאון

שלום בין איש לאשתו. אלו ואלו נמסרין לדומה הללו יש להן מנוח והללו אין להן מנוח. בפרק כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף לד) גרסינן א"ר יוחנן אותו מלאך שהוא ממונה על הרוחות דומה שמו וכבר הזכרנו אותו בברכות:

סליק שואל אדם

גליון הש"ס

גמ' על גופן של רשעים הוא אומר אין שלום אמר אלהי כצ"ל: שם כל מי שיש לו קנאה בלבו. עי' ב"ב דף יז ע"א תוס' ד"ה שבעה:

[נ"ל את ה' אלהיך על כו']

זוממת והולכת שנאמר ואת נפש כו' פי' דדייק מדלא אמרה יקלענה בכף הקלע ואמר בתוך כף הקלע משמע שהיא חבושה וכבושה בתוך כף הקלע ואינה יוצאת ממנו ומלאך ממלאכי חבלה מקלע אותה רצועה לכאן ולכאן וזהו לשון זוממות

תוספות

עד שיסתם הגולל. בכל מקום מפרש רש"י דגולל הוא כיסוי ארונו של מת ודופק דף שנתון מצידו ונקרא דופק על שם שהמת דופק שם כמו חתיכה גופה תיהוי סימן אי דאדפקא אי דאטמא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כג:) שנקרא דופק לפי שהנשימה דופקת ואין נראה לר"ת מדאמר בברכות פרק מי שמתו (דף יט: ושם) מדלגים היינו ע"ג ארונות לקראת מלכי אומות העולם ואי ארון היינו גולל ודופק היאך היו מדלגין עליו והלא גולל ודופק מטמאין באהל כדאמר בחולין בפרק העור והרוטב (דף קכו:) גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא ועוד דאמר בעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא גולל לקבר ולא דופן לסוכה ולא לחי למבוי ואי כפי' הקונט' וכי דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים ועוד בפרק בהמה המקשה (חולין עב.) מרבינן (ד) דופק דמטמא מדכתיב על פני השדה ולפי' הקונטרס הוא מונח בקרקע דהיינו ארון ולא על פני השדה ועוד דתנן במס' אהלות בפ"ב (משנה ד) דופק דופקים טהור ואי כפירוש הקונטרס וכי דרך להניח שני קרשים מימין המת ופירש ר"ת דגולל היינו אבן גדולה שעל ארונו של מת שקורין מצבה וגוללין אותה שם הקרובי' לסימן ולשון גולל נופל באבן כדכתיב (בראשית כט) וגללו את האבן וגולל אבן אליו תשוב (משלי כו) ודופק הם שתי אבני' שנותנין (ה) אחת לראשו ואחת לרגליו לציון ופעמים שעדיין האבן אינה מוכנת לשום שם נותנין שם בהמה או שום דבר לסימן עד שימצאו אבן והיינו דתנן בעירובין (דף טו:) דדבר שיש בו רוח חיים אין עושין כו' ובההיא דמדלגין היינו ע"ג ארונות שלא היה שם לא גולל ולא דופק ומחמת המת לא היינו מיטמאים כדמפרש התם שהיה ברוב ארונות (ו) חלל טפח ומרבי נמי שפיר גולל ודופק מעל פני השדה והא דקאמר דופק דופקים פעמים שמניחים הגולל ע"ג שתי אבנים ועוד מניחין לראש הגולל אבן אחת ולסופו אבן אחרת ולא תקשה לר' יהושע דאמר בפרק קמא דכתובות (דף ד: ושם) מאימתי חל אבילות משיסתם הגולל במקום שאין גולל מתי חל די"ל מכי אהדרי אפייהו מקברא כדאמר במו"ק (ד' כב.) בהנהו דלא אזלי בתר שכבא מנו מכי אהדרי אפייהו ויש דוחין ראיה של ר"ת דמאי דמייתי ראיה מדמדלגין היינו אף על פי שהגולל מטמא באהל מ"מ יכולין היינו לדלג ולטמא עלמנו בגולל דהא תניא א) כל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליו וגולל ודופק אין הנזיר מגלח עלייהו כדתנן במסכת נזיר פרק כ"ג (דף נד.) ואמר ר"ת דמשבשתא היא דמסכת שמחות דהא הש"ס ערוך דרביעית דם אין הנזיר מגלח עליו כדתנן התם בנזיר *וכהן מוזהר ואם הברייתא בהש"ס הוה פריך עלה ומשבש לה כדאשכחינן בכמה דוכתין דמשבש להו ואפילו הוית מתרצתא אכתי היאך מדלגין הלא מחמת המת היו מיטמאים והגולל ודופק לא היו חוצצין ומה שהביא ראיה מעירובין יש דוחין דאע"פ שאין רגילות לעשות כסוי ארון מבעלי חיים כמה דברים אשכחן דלא שכיחי ומיירי בהו הש"ס להראות לנו הדין ודרוש וקבל שכר כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף ע.) בלעתו חולדה והוציאתו והכניסתו והקיאתו ויצא מאליו מהו הדביק שני רחמים ויצא מזה ונכנס לזה מהו ואף על פי שזה לא יהיה לעולם ועוד מקשין לפירוש ר"ת מדתני בהדיא בתוספתא דאהלות בפרק אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהן טמא ניטלה אחת מהן המאהיל על גבי שנייה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתצא ומה דרך שתצא שייך לפירוש ר"ת ובערוך פירש בענין אחר בערך גלל וכפירושו יתכן מה שבתוספתא*:

א) [במס' שמחות פ"ד הל' כ"א ע"ש]

רש"י

כל יומא. ז' ימי אבילות: גולל. הוא כיסוי שנותנים על ארונו: ונפשו עליו תאבל. כל זמן שיש לו בשר יש לו לנפש צד חיות להבין: וישוב העפר. גופו קרוי עפר ומשעה שב אל הארץ כשהיה מיד והרוח תשוב שאין בו רוח עוד: אשר נתנה. קרא יתירה הוא לידרש הוי זהיר שתשיבנה אליו כמה שנתנה לך נקייה בלי עון: כלי ינתנו לאוצר. להצניען אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: לכובס. ללבנן אף זו לגיהנם לצורפם שם: בבית האסורים. בחשך בלא אורה ושלוה: כף הקלע. רחב הרצועה שנותן האבן לתוכה לקלע עשויה כעין כף: בצרור החיים וגו'. את ה' אלהיך עמו בכסאו: זוממות. כמו בזממא דפרזלא (לעיל דף נא:) חבושות בבית הסוהר: אלו ואלו. רשעים ובינונים: לדומה. מלאך הממונה על הרוחות: דהוו עפרא. אפילו צדיקים נרקבים ונעשים אפר: קפולאי. חופרים: נחר בהו (ב) רבי אחאי. שהיה נקבר שם: דלא ידענא ליה. ואיני חש לדבריו: מי שיש לו קנאה. ותחרות על חברו: עצמותיו מרקיבים. ועליו נאמר וישוב אל העפר: ליקום מר לגויה. (ג) יבא אדוני לבית: בפתחי. בהעלותי עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: והא כתיב ואל עפר תשוב. והאי ליכא למימר ברשעים לחודייהו דכל קללותיו של אדה"ר כל דורותיו שוין בהן: אובא טמיא. בעלת אוב שמשתמש בעצמות טמיא בלשון ארמי עצמות וכן פירש רב האי בפירושו של טהרות בית שהוא מלא טמיא מלא עצמות*: בנגידא. כן קורין למכשפות של אוב בלשון ארמי: אס

גמרא

תורה אור

כל יומא הוה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה לאחר שבעה ימים איתחזי ליה בחילמיה דרב יהודה ואמר ליה *תנוח דעתך שהנחת את דעתי א"ר אבהו *כל שאומרים בפני המת יודע עד שיסתם הגולל פליגי בה רבי חייא ור"ש ברבי חד אמר עד שיסתם הגולל וחד אמר עד שיתעכל הבשר מאן דאמר עד שיתעכל הבשר דכתיב °אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל מאן דאמר עד שיסתם הגולל דכתיב °וישוב העפר על הארץ כשהיה וגו' ת"ר °והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה משל למלך ב"ו שחלק בגדי מלכות לעבדיו פקחין שבהן קיפלום והניחום בקופסא טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה לימים ביקש המלך את כליו פקחין שבהן החזירום לו כשהן מגוהצין טפשין שבהן החזירום לו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפשין על פקחין אמר ינתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום ועל טפשין אמר כלי ינתנו לכובס והן יתחבשו בבית האסורים אף הקב"ה על גופן של צדיקים אומר °יבא שלום ינוחו על משכבותם ועל נשמתן הוא אומר °והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים* על גופן של רשעים הוא אומר* °אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר °ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע תניא ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים ושל רשעים *זוממות והולכות [*ומלאך אחד עומד בסוף העולם ומלאך אחר עומד בסוף העולם ומקלעין נשמתן זה לזה] שנא' ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע א"ל רבה לר"נ של בינונים מאי א"ל *איכא (א) שכיבנא לא אמרי לכו האי מילתא הכי אמר שמואל אלו ואלו לדומה נמסרין הללו יש להן מנוח הללו אין להן מנוח אמר (ליה) רב מרי עתידים צדיקים דהוו עפרא דכתיב °וישוב העפר על הארץ כשהיה הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן *) נחר בהו רב אחאי בר יאשיה אתו ואמרו ליה לרב נחמן נחר בן גברא אתא ואמר ליה מאן ניהו מר אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה א"ל ולאו אמר רב מרי עתידי צדיקי דהוו עפרא א"ל ומני מרי דלא ידענא ליה א"ל והא קרא כתיב וישוב העפר על הארץ כשהיה אמר ליה דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי דכתיב °ורקב עצמות קנאה °כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים גששיה חזייה דאית ביה מששא אמר ליה ליקום מר לגוויה דביתא אמר ליה גלית אדעתך דאפילו נביאי לא קרית דכתיב °וידעתם כי אני ה' בפתחי *את קברותיכם א"ל והכתיב °כי עפר אתה ואל עפר תשוב א"ל ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד אובא טמיא היכא אסקיה לשמואל *בנגידא א"ל התם בתוך שנים עשר חדש הוה דתניא כל י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חדש הגוף בטל ונשמתו

*) [עי' פירושו ברש"י גיטין סח. ד"ה נחר]

איוב יד | קהלת יב | שם | ישעיה נז | ש"א כה | ישעיה מח | [קהלת יב] | משלי יד | יחזקאל לז | בראשית ג

[פסחים לב: יומא סו: סנהדרין לז: מנחות מה. ק.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' איכא שכיבנא. נ"ב כלומר אי שכיבנא:
(ב) רש"י ד"ה נחר בהו רבי אחאי. כצ"ל:
(ג) ד"ה ליקום מר לגויה דביתא יבא:
(ד) תוס' ד"ה עד שיסתום וכו' מרבינן גולל ודופק דמטמא:
(ה) בא"ד שנותנין אחת לראשו. נ"ב פי' לראשו ולרגליו של גולל וכן הוא בתוספות פ"ק דכתובות דף ד' ופ"ג בפרק מי שמתו בדף יט:
(ו) בא"ד כרוב ארונות שנפסו חלל טפח:

ראה רש"י ברכות נט. ד"ה אובא

שמואל א כה

גי' רש"ל לא משמע כן מפי' רש"י שפי' שכן חבושין ולגי' זו אין חבושין ואולי מלא גי' כזו אבל גי' רש"י אינו כן מ"כ

[ערוך ערך בנגידא פי' בכישוף]

[דף נד.]

[ועי' תוספות ברכות יט: ד"ה מדלגין ותוס' סוכה כג. ד"ה ולא ותוס' כתובות ד: ד"ה עד ותוס' סנהדרין מז: ד"ה מטיסטום]

נא א מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ב :

א ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף א וסעיף ה וסימן שמט סעיף ה :

ב ג מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ב :

ג ד מיי' פכ"א שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט :

ד ה מיי' פ"ו שם הלכה כב סמג שם :

ה ו ז מיי' שם ופ"כ שם הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף א :

ו ח מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף א :

ז ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג :

ח י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד :

ט כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה :

רבינו חננאל

איזה בן עולם הבא כל שדעת רבותיו נוחה הימנו כך שמעתא דא סלקא :

הדרן עלך שואל אדם

פרק כד מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי וכו' ואוקי' למתניתין דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו והתירו לו לתת כיסו לנכרי בשביל שלא ישאנו הוא בעצמו · ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתא לידיה לא התירו לו לתתו לנכרי ובמציאה דאתאי לידיה ללישנא בתרא עלתה בתיקו · וכל תיקו דאיסורא לחומרא והלכתא כרבא דאוקמא (לידיה) [למתני'] בכיסו ממש · אין עמו נכרי מניחו על חמור דייקינן מינה · בעת שמצויין ביחד נכרי והחמור לנכרי יהיב ליה מפני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי ולכן לא התירו לו לתת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור · וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחד מהן אלא נותן כיסו על החמור ולעולם לגרוע שבהן נותן כגון חרש ושוטה לשוטה נותן שוטה וקטן לשוטה נותן והשוטה גרוע בבני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשוב :

תוספות

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת · אף על פי כן כשהיא רוצה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי בר יאשיה וכההיא מעשה דר' בנאה דחזקת הבתים (ב"ב דף נח. ושם) דהוה מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אבינו אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי אבבא אמר ליה מאי קא עביד אברהם כו' אמר ליה ניעול וניתי כו' אע"פ שנשמתו היתה גנוזה מתחת כסא הכבוד · מ"ר :

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך ט' חרש שוטה וקטן · אע"ג דאמר לעיל בפרק כל כתבי (דף קכא·) גבי קטן שבא לכבות דקטן העושה לדעת אביו אסור מיהו הכא לא מיירי כגון דעביד הקטן עקירה והנחה אלא כדאמרינן לקמן גבי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטל הימנה · מ"ר :

רש"י

אם בן עוה"ב הוא · שאם כשר היה הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבחו : אחים בהספידא דהתם קאימנא · בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו : דהתם קאימנא · בשעת הספד ואשמע איך תתחמם אלמא איצטריך לרב לאזהוריה אהספדא וכיון דרב גברא רבה ובן העולם הבא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו ניכר : הא דמחממין ליה · להספידא ואחים כו' לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בהספידא מחממי ובכו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממו ליה ולא מחממו: דסנו ליה כולהו פומבדיתאי · משום דמוכח להו במילי דשמיא(ב) ובני פומבדיתאי רמאין הן כדאמרינן בשחיטת חולין (חולין קכז·) פומבדיתאי לוייך שני אושפיזך : ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו (ג) בה · מאחרי מטתך כשתמות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה מובטח שהוא בן העוה"ב : נוחה הימנו · דעתם נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואין בו : עשה דברים · שיאמרו לפני מטתך בהספדך: לאחר מטתך · היא היא אלא שבגליל היו הספדנין לפני המטה וביהודה לאחר המטה: וכ"ש · שמפני שאינו יודע איזה יום ימות(ד) וטובה תשובה יום אחד לפני מיתתו נמצא כל ימיו בתשובה יהיו: בגדיך לבנים · נשמתך טהורה ונקיה : כלום חסר בית המלך · בתמיה הכל מוכן ושמא יבהילנו לבא פתאום ואנו צריכין ליכנס לסעודה מקושטין : כלום יש סעודה בלא טורח · עדיין יצטרכו לטרוח לצורכי סעודה של בית המלך ויש לנו שהות הרבה להתקשט : יעמדו ויראו · ואף לעוה"ב צדיקים יושבים ואוכלים ורשעים עומדים ורואים : ר"מ אומר · אין עומדין ורואין שא"כ אף הם היו נראים מן הקרואים ולשמש שכן דרך המשרתים עומדים ואין כאן בושה : זה ציצית · שמלובן הבגד : אלו תפילין · שהם שם משמן טוב דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם וגו' ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש (ברכות דף ו·) :

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך(ו)· נותן כיסו לנכרי · מבעוד יום : ואם אין עמו · הא יש עמו לנכרי עדיף כדמפרש בגמרא : לחצר החיצונה · של עיר שהוא מקום המשתמר ראשון ובא לפרק מן החמור : נוטל · בידו מעליו כלים הניטלין בשבת ושאין ניטלין מתיר החבלים של אוכף שהן קשורים בהן והשקין נופלין : **גמ'** מאי טעמא שרי ליה למיתב לנכרי · והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת: מעמיד עצמו · מלהציל ממונו : דוקא כיסו · דכיון דטרח בה שע"י טורח הוא משתכר חייס עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: ולא אמרן· דמציאה לא אלא דלא אתיא לידיה קודם שתחשך ולא הגביהה ולא זכה בה: האי אדם · ויש במינו שחייב במצות ואתי לאיחלופי: לשוטה · יהיב דלית ליה דעת כלל אבל חרש דעתא קלישתא אית ליה כדאמרי' ביבמות (דף קיג·) : לא

גמרא

תורה אור

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר* שילת משמיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם בן העוה"ב הוא אם לאו איני והאמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא לא קשיא הא דמחמו ליה ואחים הא דמחמו ליה ולא אחים א"ל אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן אחים הספידא א"ל מיסתיא את ורבה בר רב חנן בעא מניה רבי אלעזר מרב איזהו בן העוה"ב א"ל °ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא אמר כל שדעת *רבותינו נוחה הימנו °וסבבו בשוק הסופדים °בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי *מר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר* אשוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו °בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין והטיפשים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר(א) °כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין :

הדרן עלך שואל

*מי בשהחשיך(ה) בדרך נותן כיסו לנכרי גואם אין עמו נכרי מניחו על החמור ההגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאיליהם : **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן ודאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא ודוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא זדלא אתי לידיה אבל אתי לידיה ככיסיה דמי איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו כיון דאתא לידיה ככיסיה דמי או דילמא כיון דלא טרח בה לאו ככיסיה דמי תיקו : אין עמו נכרי : טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה מאי טעמא חחמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן טאחמור מנח ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם האי לאו אדם יחרש ושוטה לשוטה כשוטה וקטן לשוטה איבעיא להו לחרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא *ר' יצחק אומר משום ר' *)אליעזר תרומת חרש לא

*) [שם איתא אליעזר]

ג"א שילא וכן לקמן

[נ"א רבותיו וכ"א ברי"ף והרא"ש]

[פסחים ג. וש"נ]

[אבות פ"ב מ"י]

[לעיל יז:]

[יבמות קיג.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנאמר לכן כה אמר : (ב) רש"י ד"ה דסנו וכו' דבני פומבדיתא : (ג) ד"ה אזניך וכו' לכו בו מאחרי : (ד) ד"ה וכ"ש שמפני וכו' ימות שישוב בתשובה :

פרק כד

(ה) במשנה מי שהחשיך לו בדרך: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן :

גליון הש"ס

גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך · מסכת שמחות פ"ג ה"ו :

לא תצא לחולין מפני שהוא ספק כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתנן* *חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה אלו הן חרש שוטה וקטן והתורם את שאינו שלו *ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו אין תרומתו תרומה מאי לחרש יהיב ליה דקטן אתי לכלל דעת או דילמא לקטן יהיב ליה דחרש אתי לאחלופי בגדול פיקח איכא דאמרי לחרש יהיב ליה איכא דאמרי לקטן יהיב ליה אין שם לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי אמר רבי יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מאי עוד אחרת היתה *מוליכו פחות פחות מד' אמות אמאי לא רצו חכמים לגלותה משום °כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר והכא מאי כבוד אלהים איכא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר תניא *ר"א אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה תניא משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מלאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר' יהושע למה הדבר דומה לעריבה מלאה דבש נותן לתוכה רימונים ואגוזים והיא מקיאה אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר ורחמנא אמר °לא תעשה כל מלאכה א"ר אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת והא אי אפשר דלא קיימא להשתין מים ולהטיל גללים ואיכא עקירה והנחה כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה אי הכי אפילו חברו נמי אמר רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור כל שחברו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה א"ר אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו הוקא רץ אבל קלי קלי לא מאי טעמא כיון דלית ליה היכירא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטא לביתיה אי אפשר דלא קאי פורתא וקמעייל מרשות הרבים לרה"י דזריק ליה כלאחר יד אמר רמי בר חמא *המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה מאי טעמא אמר *רבא דאמר קרא לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך בהמתו דומיא דידיה מה הוא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אף בהמתו נמי בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכתיב °תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה *הוקשה כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז דעביד מעשה בגופיה ה"נ עד דעביד מעשה בגופיה ועוד *תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו *סקילה מכלל דאיכא מידי דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו לאו דמחמר לא *תחומין ואליבא דר"ע והבערה אליבא דר' יוסי

רב

לא תצא לחולין · והויא תרומה לאסור לזרים ויחזור ויתרום הפקח אחרת: שהוא ספק · אי דעת צלולתא היא אי לא ולר' יצחק ודאי לקטן יהיב ליה דלאו בר מצות הוא ולא לחרש דספק חייב במצות הוא: אליבא דרבנן · דאמרי לאו דעתא צלולתא היא ולענין מצות הרי הוא כקטן: והתורם את שאינו שלו · בלא רשות דכתיב (דברים יד) תבואת זרעך וחרש שוטה וקטן דכתיב אשר ידבנו לבו שיש לו לב להתנדב בהש"ס ירושלמי: אפילו ברשות · דשליחות מהיכא אתרבי מכן תרימו גם אתם גם לרבות שלוחכם ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: עוד אחרת היתה · תקנה לכיס להצילו: ואמאי לא רצו לגלותה · להעלים דברי תורה: כבוד אלהים הסתר דבר · מותר להסתיר דברי תורה לכבוד שמים: וכבוד מלכים חקור דבר · אין להסתיר לכבוד עושר אדם וחשיבותו אלא שב ותחקרהו: בו ביום גדשו סאה · ביום שעלו לעליית חנניה בן חזקיה וגזרו י"ח דבר וזו אחת מהן היתה כדאמרינן בפ"ק (דף יז:) נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו שלא יוליכנו פחות פחות מד"א אם יש שם נכרי אותו יום הרבו סייג לתורה במדה גדושה ויפה מדדו להרבות גדר בישראל: מחקו סאה · במדה מחוקה מדדו בו ביום שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד בגזירתם ומתוך כך עוברין על דברי תורה נמצאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטוב היה להם להיות מדתם טפופה ולא תבא לידי מחק מרוב גודשה: והיא מחזקת · את החרדל שנופל החרדל בין הקישואין אף כאן יפה תקנו והוסיפו דבר המתקיים: והיא מקיאה · את הדבש שהיה בה ראשון אף אלו ע"י גזירתם גרמו לעבור דשמא לא יאמין את הנכרי והם לא התירו להוליכו פחות פחות מארבע ואדם אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לאיתויי ד' אמות: והלא מחמר · מנהיג חמור טעונה קרוי מחמר: ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך · ואיזוהי כתם מלאכה העשויה על ידי שניהם זו היא שהיא טעונה והוא מחמר: מניחו עליה כשהיא מהלכת · לאחר שנעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמר בפ"ק (דף ג·) גבי הטעינו חברו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מיחייב בה חטאת כי האי גוונא כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב והא לאו מלאכה היא: וקאתי למיעבד עקירה והנחה · כשחוזרת ונעקרת ללכת אחר הטלת מים או גללים: נוטלו הימנה · ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו: אי הכי אפילו על חברו · יכול לעשות כן כיון דלאו איסורא דאורייתא היא גבי כיס שרי: כל שבגופו חייב חטאת · כי עביד ליה איהו כוליה כגון מעביר ד' אמות ברה"ר אפי' עקרו מן הארץ דרך הליכתו חייב דהא איכא עקירת חפץ בידים ולא בעינן עמידה אלא בטעון ועומד מבעוד יום או כשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ אבל הכא הא עקר ליה הלכך כי עביד ליה חבריה הוי ליה שנים שעשאוה ואסור מדרבנן ולא שריוה גבי כיס: מונחת לו על כתיפו · מבעו"י וקדש עליו היום: רץ תחתיה · וכל כמה דלא עמד לפוש אין כאן עקירה לאיסור: קלי קלי · מעט מעט כלומר בנחת: למיעבד עקירה והנחה · כלומר דזימנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ היכרא איכא: כלאחר יד · שלא כדרך זריקה כגון מכתיפיו ולאחוריו: בשוגג · במלאכה שהוא עושה לבדו: אף בהמתו · אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו דהיינו מחמר אחר חמור טעונה: חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' עד דעביד מעשה בגופיה · כדכתיב לעושה בשגגה והכא לא קא עביד *מלאכה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול הרי דבשוגג אינו חייב קרבן: ועוד · דקאמרת נמי במזיד חייב סקילה קשיא דתנן בסנהדרין (דף סו·) גבי נסקלים המחלל את השבת נסקל אם חללו בדבר שחייבים על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה: מכלל דאיכא · חילול דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה: ואליבא דר"ע · דאמר* דאורייתא נינהו והוי מחלל ומיהו אין חייבין לא על שגגתו חטאת כו': אליבא דר' יוסי · דאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף ע·) הבערה ללאו יצאת:

רב

כי תבעי לך אליבא דרבנן · הכא משמע דהלכה כרבנן ובמסכת יבמות פרק חרש (דף קיג·) משמע דהלכה כר"א דסבירא ליה לרב חייא בר אשי (*ומר) שמואל כוותיה · מ"ר: דחרש אתי לאיחלופי בגדול פקח · תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא אמרינן אתא לאיחלופי בגדול פקח: בו ביום גדשו סאה כו' נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת · פ"ה כשגזרו י"ח דבר היתה חסרה גזירה זו של נותן כיסו לנכרי עד שגזרו עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל לתוכה: ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה כו' נותן לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה · כמו כן קודם שגזרו על נתינת כיס לנכרי היו מותרין להוליכו פחות פחות מד' אמות מתוך כך אתי לאיתויי ד' אמות כעריבה שהיתה מקיאה עד שהסירו האגוזים והרמונים ואחר שהסירו האגוזים והרמונים שוב לא הקיאה יותר כך כשגזרו ליתן כיסו לנכרי אסרו נמי להוליך פחות פחות מד' אמות והשתא ר"א ורבי יהושע שניהם לשבח ולא כפירוש הקונטרס דפירש דרבי יהושע דאמר שלא עשו היטב שהרבו לגזור יותר מדאי דלא משמע הכי בירושלמי בפ"ק דמכילתין דאמר התם אמר ליה ר"א אלו היתה חסרה ומלאוה יפות חבית שהיא מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת א"ל ר' יהושע אלו היתה מליאה וחסרוה יפות חבית שהיא מלאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מים היא מפזרת השמן · מ"ר: ולהרבה נ"ל שהירו' קשה לו דלא שייך למימר גבי מים כמו שמפרש"י גבי נותן לתוכה אגוזים ורמונים: סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא קאי וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד · תימה כדפרכינן להוליכו פחות פחות מד' אמות תקשי ליה נמי הכי: ואמרי

רבינו חננאל

בזמן שאין עמו נכרי ולא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו יש מהן שאומר לחרש יש מהן שאומר לקטן ואם עשה כאחד מהן עשה' ואם אין עמו נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן · א"ר יצחק יש שם דרך להתיר לו להביאו במקום הראוי לשמירה והוא הבאתו פחות פחות מד' אמות ולא רצו חכמים לגלותה ואמרי' אמאי לא רצו חכמים לגלותה ואמרו גזירה דלמא אתו לאתויי ד' אמות ברה"ר · תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה פי' בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בראש גדשו סאה · מדת הסאה ששת קבין והיא מחוקה הוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם כגון הגדישה שהיא יתירה על העיקר והדברים שהוסיפו מהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר והוא כמו זה ששנינו נותן כיסו' התירו לו לתתו לנכרי שלא יביאהו בעצמו ויחלל את השבת · זה וכיוצא בו · ולאיסור כל גזירות שגזרו מקצת מן היתר המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסור מן התורה · ורבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה פי' העמידו כל דבר על עיקרו לא פחתו ולא הוסיפו' אלא התירו העיקר המותר מן התורה · שאלו באו להוסיף מדבריהן חוששין שמא יפסדו גם דברי תורה שהן העיקר שיבוא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מן התורה אלא מדרבנן גם זולתי זה יש מן המצות האחרות מדרבנן כמותן ובאו לגדור נמצאו פורצים: אמר מר [אין] עמו נכרי מניחו על החמור ואקשינן עלה והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה · ואוקימנא בדתנא כשהיא מהלכת מניחו עליה · כשהיא עומדת נוטלו הימנה · אי הכי חבירו נמי שרי ולמה חמור ולא אמר חבירו ופירק רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור פי' כל מלאכה שהעושה חייב חטאת כגון טוענת משוי ד' אמות ברה"ר אם יטעון חבירו פטור אבל אסור ואם יטעון בהמתו מותר לכתחלה ובלבד שלא תהא עקירה והנחה וזה שאמר רב אדא בר אהבה היתה חבילה מונחת בין כ תחתיה עד שמגיע לביתו מדדייקינן למימריה דווקא רץ ומפרקינן לטעמי' ש"מ הלכתא כוותיה ותו דליכא מאן דפליג עליה ופירוש' דזריק לה כלאחר יד לאו שמכניסה ומפרקה אלא מהלך בריצה וכשמגי מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה וזה פי' דזריק לה כלאחר יד שזורקה שלא כדרך מפרק ומכנס חבילות: אמר רמי בר חמא אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת · במזיד חייב סקילה · פי' המחמר המנהיג בהמתו ועליה משוי חייב ודמי המנהיג בהמה טעונה משאוי כנושא משאוי על כתיפו מדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה הקיש בהמתו לו · והשיב רבא ב' תשובות בדבר חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה · והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה לע"ז וכו' דעביד מעשה בגופה ופשוטה היא ומפורשת ב כלל גדול ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי נינהו מחמר ופריק ליה דלמא

רב נסים גאון

פרק מי שהחשיך תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה זה היום הוא היום שנסמך בו ר' אלעזר בן עזריה בישיבה כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (דף כח) תנא עדיות בו ביום תיקנום וכל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר וי"ח דבר שגזרו בו ביום באותו היום נאמרו אחת מהן מי שהחשיך בדרך הסב מא* שדהו ביציאות השבת (דף יז) ולפיכך אמ בו ביום גדשו סאה נתכוונו בדבר זה למה שהוסיפו מן הגזירות שהזכירום: תחומין ואליבא דר' עקיבא עיקר דברי ר' עקיבא במסכת סוטה (פרק כשם דף כז) וכבר פירשנו דבר זה במה שעבר' הבערה דר'

*) פירושו לפי מה

עין משפט נר מצוה:

[נ"ל אמר]

י א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ב סמג עשין קלג טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף ל:

יא ב מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ז:

יב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:

יג ד מיי' פי"ג שם הלכה יב:

יד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף יא:

טו ז מיי' פ"א שם הלכה ב:

מסורת הש"ס:

תרומות פ"א מ"א יבמות קיג. גיטין נג:

[ע"ז ע. ועיין תוספ' עירובין לז: ד"ה רבי שמעון]

[תוספ' פ"א]

משלי כה

שמות כ

[ע"ז סו.]

[נ"ל רבה]

במדבר טו

[מכות יג: לעיל סט.]

סנהדרין סו. ע"ש בסנהדרין סג: כרת [לעיל סט. וש"נ]

ס"א מעשה

סוטה כז:

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמה בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד חייב סקילה מתיב רבא *המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה מי קתני הא אין חייבין כו' הכי קאמר דבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבין על שגגתו חטאת וחייבין על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר רבא אחוה דרב מרי בר רחל (א)ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל ללישנא בתרא קשיא הא דרב *אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסיה דבבל דילמא תרי מרי בר רחל הוו הוה מתני לה להא שמעתיה משמיה דרבי יוחנן לפטור אמר רבי יוחנן *המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז במזיד נמי לא מיחייב דתנן *המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת(ב) ועל זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה בלאו נמי לא מיחייב דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל[א] *לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ואפילו

רש"י

רב זביד מתני · להא דרמי בר חמא הכי: אינו חייב חטאת · דילפינן מע"ז דעד דעביד מעשה בגופיה: אבל במזיד חייב סקילה · מהיקשא דאתה ובהמתך דלעיל: מי קתני · הך דיוקא דדייקין הא אין חייב כו' דילמא הכי קאמר המחלל בדבר שחייבין על שגגתו חטאת [חייבים על זדונו סקילה] הא דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבין על זדונו סקילה ויש שאין חייבין ומאי ניהו דחייבין [על זדונו] סקילה ואין חייבין על שגגתו חטאת מחמר: ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל ל"ג דאבוה דרב מרי איסור גיורא שמיה ומאן דגרס ליה גרס בתריה הכי להך לישנא בתרא קשיא הך דרב אכשריה לרב מרי בר רחל ומניה בפורסי דבבל והך מילתא במסכת יבמות היא (דף מה:) בפורסי בלע"ז מגסטר"ל הן שוטרים ואף על גב דאמר מר כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה: לאזהרת מיתת בית דין · דשאר מלאכות דשבת נמי מהאי קרא נפקא להו אזהרה הלכך לאזהרת מיתת בית דין ניתן דלא ענש מיתה אלא אם כן הזהיר הלכך עיקר אזהרתו למקום שיש בו מיתה אתאי ולא למלקות: ואפילו

תוספות

ואמרי לה רבא אבוה דרב מרי בר רחל · לא גרסינן ליה דהא מוכח ביבמות דאבוה דרב מרי גר הוה דאמר בהחולץ (יבמות מה: ושם) רב אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה אפורסיה דבבל וקאמר כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וליכא למימר דרבא אבוה דרב מרי נמי גר הוה דאם כן הוה ליה למימר רבא גיורא כדאמר הש"ס בעלמא איסור גיורא ועוד דאביו של רב מרי בר רחל משמע בבבא בתרא פרק מי שמת (דף קמט· ושם) דהיינו איסור גיורא דאמרינן איסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה אע"ג דהתם לא גרסינן רב מרי בר רחל בריה דומה הוא שאותו היה מיהו אי אמרינן שהוא היה רב מרי בר רחל צריכא למימר דאיסור גיורא בא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר דהא קאמר התם דהורתו שלא בקדושה הוה ורחל בת מר שמואל היתה כדאמר בכמה דוכתין רב מרי בר רחל בת מר שמואל ואמרינן בכתובות (דף כג·) דבנתיה דמר שמואל אישתביין ושמא אז בא עליה ואף על גב דאתו לקמיה דר"ח ואמרו נשביתי וטהורה אני לאו כולהו אמרו הכי מיהו תימה אי רב מרי בריה דאיסור גיורא היינו ההוא דיבמות איך חי איסור כל כך מימות רב עד רבא והא רב יהודה תלמידו של רב ואמרינן בקדושין (דף עב:) יום שמת רב יהודה נולד רבא ואפילו רב מרי בנו כבר היה גדול בתורה הרבה בימי רב מדמנייה אפורסיה דבבל ורב מרי נמי איך יתכן שחי כ"כ ונראה כפירוש ר"ח דגרסינן ביבמות דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ואע"ג דביום שמת רבא נולד רב אשי יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי כבר היה גדול בתורה וזקן ומינהו אפורסייה דבבל וכן ודאי נראה דיש בספרים רבים שכתוב בהם בשמעתא(ג) דאמרי לה והקשה דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ומשני תרי רב מרי הוו ופירוש הוא שנכתב בספרים · מ"ר* : **בלאו** נמי לא מיחייב דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד · תימה לר"י מה בכך מ"מ ילקה על לאו דלא תעשה כל מלאכה דכיון שבא להזהיר על מחמר ובמחמר ליכא מיתה אע"פ שבא להזהיר נמי על שאר מלאכות דשייך בהו מיתה מכל מקום יש לו ללקות כדאשכחן בבבא קמא (דף עד: ושם) דפליגי ר' יוחנן ור"ל התם בעדים שהוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו דחד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין ואמרינן נמי תסתיים דר' אלעזר דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אלא ש"מ ר"א דאמר אין נהרגין הסתיים אלמא משום דאין נהרגין כשהוכחשו בתחילה לוקין ואע"ג דבעלמא ניתן לאו דלא תענה לאזהרת מיתת ב"ד היכא דהוזמו תחילה ועוד תימה לר"י דכל לאוין שבעולם שניתנו לאזהרת מיתת ב"ד יהיו לוקין עליהם כשלא התרו בהם למיתה אלא למלקות מההוא טעמא דלא ניתנו באותה שעה לאזהרת מיתת ב"ד ונראה לר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דניתן למלקות כדאשכחן גבי עדות בן גרושה כדמפקינן בריש מסכת מכות (דף ב: ושם)(ד) מוהרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתב בלא תענה מלקות בהדיא אע"ג דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אית לן לאוקמי בכל מילי דלא מצי אתי לידי מיתה ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא דאמר במכות בגמרא מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממים לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה דקאמר בשלמא לרבנן כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' וקשה לר"י ל"ל למימר טעמא דרבנן משום כדי רשעתו תיפוק ליה דרבנן מוקמי לא תענה לאזהרה לעדים זוממין ולא למלקות כדמוכח התם על משנת מעידים אנו את איש פלוני שחייב מלקות ארבעים וקשה לר"י נמי היכי מצי למימר לרבנן דלאזהרה דעדים זוממים הוא דאתא ולא למלקות הא בהזמה דגלות ובן גרושה מודו רבנן דאיכא מלקות ולמאי דפרישית אתי שפיר דכי היכי דלא אתי לידי מיתה או לידי מלקות ע"י כאשר זמם לוקה משום לא תענה כיון דהתם לא צריך קרא דלא תענה לאזהרה לכאשר זמם משום הכי לקי במעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה או שחייב גלות ואתי נמי שפיר הא דתלי טעמא דרבנן התם משום כדי רשעתו דאי לאו משום כדי רשעתו היו לוקין משום לא תענה אפי' לרבנן דאע"ג דסבירא להו דלא תענה אזהרה לכאשר זמם הוא דאתא דלא ענש כאשר זמם אלא אם כן הזהיר והוי כלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שלא נכתב למלקות אלא לאזהרת מיתה ה"מ דוקא כשחייב מלקות מכאשר זמם כגון מעידים אנו באיש פלוני שחייב מלקות אבל כשאין חייבים מכאשר זמם אלא ממון לא מבעי התם לא תענה לאזהרה דכאשר זמם הוו מודו רבנן דלוקין משום לא תענה כמו בבן גרושה וגלות אי לאו משום כדי רשעתו וא"ת למאי דפירש דאי לאו דגלי קרא בהדיא מלקות בלא תענה מוהלדיקו את הלדיק לא הוה מחייבינן ביה משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם כן הא דמפיק עולא דעדים זוממים לוקין מוהלדיקו את הלדיק בריש מכות ופריך עלה תיפוק ליה מלא תענה ומשני משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה אמאי לא משני משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ותירץ דההוא שנויא לא הוה אתי אלא לרבנן דלר' מאיר איכא תרי לאוי חד לאזהרה כאשר זמם היכא דזמם מיתה או מלקות וחד למילקי עליה ולהכי ניחא טפי למימר טעמא דלאו שאין בו מעשה לאוקמא מילתא בין לרבנן בין לרבי מאיר דמתניתין דמכות אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"י ולמאי דפי' איצטריך והלדיקו למלקות אפי' למאן דמחייב בלאו שאין בו מעשה ועוד היה רגיל לתרץ כיון דלא תענה סתם כתיב אכל מילי קאי ולהכי מיחייב מלקות כאילו נכתב אבן גרושה והגלות וכאילו נכתב לא תענה שקר בממון ולבן גרושה וגלות שאז לא היה הנכתב לממון ניתן לאזהרה כאשר זמם ולכך היה ראוי ללקות עליו והכי נמי השתא אע"פ שזה לא היה ראוי ללקות על אותו הניתן לאזהרת מיתה אפי' כשאינו יכול לבא לידי מיתה עכשיו יש ללקות עליו כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה הואיל ונכתב על מיתה וממון ביחד סתם וניתן להלקות עליו בהזמת מיתה נמי ניתן ללקות כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה ולפי טעם זה לא היה יכול לתרץ בריש מכות משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כי פריך ותיפוק ליה משום לא תענה דאע"פ שניתן לאזהרת מיתה יש ללקות עליו הואיל ונכתב סתם על מיתה ודברים אחרים כדפרישית ולפי לשון זה לא אתי דרשה דוהלדיקו אלא למאן דאית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כדמשני בריש מכות אבל קשה דבכל הש"ס חשיב לאו דשבת ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ולמאי הא קאי נמי אלאו דמחמר ואהביא דאיסי (לעיל דף ו:) דליכא מיתה וי"ל כיון דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת משמע סתם מלאכה דשבת היינו שבמיתה ולהכי לא משמע לאו דמלאכה דאיסי אבל לאו דלא תעשה משמע שאר דברים שאין בהן מיתה ומלקות וכן לאו דמחמר דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך משמע אשאר חיובי שבת טפי ממחמר מדכתיב אתה כדקאמר הכא א"נ מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא (עירובין יז:) בהדי תחומין דבמלקות אין לוקין עליו אפי' לא התרו בו למיתה דכל סתם הוצאה דשבת איתא בקרא דויצא העם מהביא ותירוץ ראשון נראה לר"י עיקר · מ"ר : והא

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה א:

[טז] [א] [מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ג]:

רבינו חננאל

ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא ועיקרו בסוטה פרק כשם שהמים בודקין אותו וחייב לאו כדכתי' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי והבערה אליבא דר' יוסי דתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי ר' נתן אומר לחלק יצאת רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג פטור במזיד חייב סקילה ואקשי עליה רבא המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה ופריק ופשוטה היא · רבא אחוה דרב מרי בר רחל (א"ל) [ואמרי לה] כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל קשיא ליה הא דרב אשי דאכשריה דכיון דאימיה מישראל מקרב אחיך קרינא ביה מכלל שלא היה אביו מישראל אלא אמו · ומפורש בפרק החולץ ליבמתו · ומפרקי' דלמא תרי רב מרי בר רחל וזה אביו מישראל וכן תירוץ שמועה זו רבא אבוה דרב מרי בר רחל: א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת·(והוקשה) [דהוקשה] כל התורה כולה לע"ז במזיד נמי לא מחייב (חטאת) [סקילה] · דתנן בפרק ארבע מיתות נמסרו לבית דין [המחלל את השבת וכו'] ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע בהבערה ואליבא דר' יוסי *)דתנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה לאו נמי לא מיחייב דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין

*) נראה דנתחלפו השורות בכאן וכן צ"ל דתנן בפרק ד' מיתות נמסרו לב"ד המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע בהבערה אליבא דר"י לאו נמי וכו' ·

רב נסים גאון

דרבי יוסי גרסי לה בפרק כלל גדול (דף ע) הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי:

מסורת הש"ס

[ברייתא היא ועי' תוס' לעיל ו: סד"ה הא קמ"ל]

[יבמות מה: ע"ש]

[סנהדרין ס. ע"ש]

[עירובין יז: ב"ק עד: סנהדרין פז: מכות יג: שבועות ד.]

[עי' תוספות ב"מ עג: ד"ה רב]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בלאו נמי וכו' בסה"ד נראה לר"י עיקר · עיין סנהדרין דף סג ע"א בתוספות ד"ה משום דהוי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אחוה דרב מרי בר רחל (ואמרי לה אבוה דרב וכו' תרי רב מרי בר רחל הוו) תא"מ · וכ"כ ס"א אין זה וכן רש"י ותוספות לא גרסי ליה: (ב) שם על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה: (ג) תוס' ד"ה ואמרי לה וכו' בשמעתא דאמרי לה וקשיא הא דרב אשי: (ד) ד"ה בלאו וכו' בריש מס' מכות מוהלדיקו את הלדיק והרשיעו את:

[illegible] אחר ד"ה בחיבור

יז א ב מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ט:

יח ד ה מיי' שם טוש"ע שם וסימן שה סעיף יח:

יט ו מיי' פ"ד מהלכות סוכה הלכה ו טוש"ע א"ח סי' תרכח סעיף ג:

והא מבטל כלי מהיכנו · פירשנו למעלה בפרק כירה (דף מג·) :

*שתים בידי אדם ואחת באילן · בסוכה בפ"ב דף כב:) (ובס) תנן העושה סוכתו בראש האילן יש לפרש בשני ענינים העושה סוכתו בראש האילן כגון שהסכך של סוכה על גבי האילן והאילן סומך אותה שאין יכול לעלות על אותו סכך אלא אם כן ישתמש באילן שרגילין היו לתת כליהן על הסכך א"נ יש לפרש שהתקרה סמוכה באילן שבנאה בגובה ותחתיה על האילן דהשתא כל שעה שהוא מהלך בסוכה משתמש באילן: **בחיבור** גוולקי · שני שקין אחד בימין החמור ואחד משמאלו ובראש כל אחד מן השקין רצועה אחת וקושרין אותן שתי הרצועות יחד ועכשיו מונח הקשר כנגד גבו של החמור והשקין מכבידין לכאן ולכאן ואי אפשר להתיר הקשר אם לא יגביהו השקין מעט ונסמכין שתי השקין בכריסו של החמור והוו להו כלדדים: למטה

ואפי' למ"ד דלוקין · במסכת מכות (דף יג:) הכא אפי' לאו ליכא דהאי לאזהורי אמלאכה שעל ידו וע"י בהמתו אתא כגון מחמר ליכתוב לא תעשה כל מלאכה ובהמתך מאי אתה משמע אתה לבדך ובהמתך לבדה: בהמתו · במלאכה הנעשית ע"י בהמתו לא מיחייב לאו גמור ללקות עליו: טעונה כלי זכוכית · שאין ניטלין בידו להניחן לארץ: והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין · וכלי זכוכית ניטלין הן ולמה לי מתיר את החבלים: דאומני · מקיז דם שאין ראויין בשבת לכלום לפי שמאוסים: והא(ד) מבטל כלי · כרים וכסתות כשמניחן תחת דבר שאין ניטל מבטלן מהיכנן דשוב לא יטלם משם ודמי לסותר: בשליפי זוטרי · משואות קטנים שסומט הכד מתחתיהם ונופלין על הכד השני וכן עד שמגיען לארץ: עששיות של זכוכית · מש"ש בלע"ז ואע"פ שהעששיות משתברין אלמא אסור להניח כרים וכסתות תחתיהן: בכולסא · חתיכות רחבות של זכוכית שאינם כלים ועושין מהן חלונות וכיון דליכא פסידא בשבירתן וסופן להחתך בחתיכות קטנות לא שרו להביא כרים ולהניח תחתיהן: [טבל לא חזי ליה · דמוקצה הוא ואפילו לכהנים לא חזי] : ומאי אף על פי שמשתברין · הא ליכא פסידא: מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו · ויביא כרים ויניח תחתיהם דהא ודאי אי אפשר בלא הפסד מועט שנילונות ניתזין בשבירתן שאינם ראוין לכלום: שליף · משוי של תבואה של טבל: והא אנן תנן כו' · ודבש ניטל בשבת ואמאי לא רצה לפורקה: כשהדביש · החמיץ: למאי חזי · ואמאי אייתי רבן גמליאל: לכתיתא דגמלי · לכתית של גמלים כדוישדור"א: ויתיר החבלים ויפלו שקים · דהכי תנן במתניתין בדבר שאינו ניטל ומשני מצטרו זיקי נבקעים הנודות בנפילתן לארץ: מטנפי · בדבר הנשפך עליהם וקא מבטל כלי מהיכנו דשוב אין ראויין לבו ביום לכלום: והא איכא צער בעלי חיים · וליתי דאורייתא ולידחי דרבנן ביטול כלי מהיכנו: קסבר · ר"ג צער בעלי חיים דרבנן ופלוגתא היא באלו מציאות (ב"מ לב:): דמשפשף לבריה אגבא דחמרא · בשבת לשעשע התינוק: קא משתמש מר בבעלי חיים · ותנן (ביצה דף לו:) לא רוכבין על גבי בהמה וה"ה לכל תשמיש: צדדין · שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על צדי גבו ואין זה דרך תשמישו ורבנן לא גזרו בה: מאי לאו בחבר גוולקי · דהוו להו צדדין גוואלקי עשקי"ם חבר גוואלקי שתים מחוברות יחד ברצועות ומרכיבין על החמור זו מכאן וזו מכאן וצריך לסלקן יחד וליקרב אצל החמור ומשפשף עצמו ונשען גופו בצדי החמור: בחבר אגלווקי · שתים שאין מחוברות יחד אלא על ידי טבעת מתכת שבראש הרצועה ובו מסמר קטן כעין שעושין לחבק שקורין ליגגל"א שאינו צריך אלא למשוך מעט והמסמר יוצא והן מתנתקות זו מזו: אי נמי בלכתא · כעין שעושין לדרדור יין שיש בהן טבעות של חבל לכל אחד ואחד ומכניס טבעת בטבעת ונוטל עץ כפוף קטן ומכניסו בפנימי ושוב אינו יוצא מחברו וכשבא לסלקו מושך העץ אליו והן מתנתקין זה מזה ונופלין: שתים בידי אדם ואחת באילן · גבי סוכה תנן שכשירה בג' דפנות ואם עשה שתים כהלכתן והשלישי עשה באילן כשירה דפנות לא איכפת לן אם מחוברות הם וה"ה אם כולן נקבעות באילן והא דנקט שתים בידי אדם רבותא אשמועינן דאפילו הכי אין עולין לה לאכול ולישן בלותה סוכה בי"ט מפני שסככה קשור בדופניה ונשען עליה והוא משתמש על סככה ונותן כליו ונמצא משתמש באילן כל כניסה דסוכה נקיט בלשון עלייה במסכת סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן דבכמה דוכתין תנן בה הכי א)אין מטריחין אותו לעלות ב)אמר להם העלום לסוכה *אבל מוריד הוא את הכלים וכן הרבה: מאי לאו דחק ביה באילן · ואותיב ביה קנים של דפנות בנקבים שנקב הרבה בגופו של אילן וסיכך שוב על אותן דפנות ומ"מ אין כאן תשמיש אלא בצדי אילן: דכפייה לאילן · לענפיו העליונים הטה לצד אילן אחר וכן של זה לזה וקשרן אלו עם אלו ומהן נעשה הדופן: אמאי עולין לה בי"ט · הרי הסכך נשען עליו והוא משתמש בו: ה"ג אלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי"ט אלא התם בגוואזא פרסכנא שאילן גופיה דופן בעלמא שוייה · גוואזא פרסכנא אילן שענפים הרבה יוצאין מצדדין ומתפשטין לכאן ולכאן ושויהו דופן בעלמא לסוכה ולא סמך הסכך עליהן ולהכי נקט גוואזא פרסכנא ולא שבקיה כדקא ס"ד בדכפייה ולישני כגון דלא סמך הסכך עליה משום דכיון דדופן רביעי הוא שאינו צריך לסוכה דהא בג' כשירה והסכך נמי לא סמך עליה לא טרח למעבד לו דופן להכי אוקמא בגוואזא פרסכנא וממילא הוא בלא טרחא: מאי לאו בהא קמיפלגי כו' · וכגון דחק באילן ומותיב קנים בצדדין וסיכך עליהן דהוה ליה משתמש בצדדין כשמשתמשין על ידי סככה דאי לא בהא פליגי במאי מוקמא פלוגתייהו דהא כולי עלמא סברי אסור להשתמש באילן: אמר אביי · א"נ בהכי פליגי ליכא למימר דסבירא ליה (לת"ק*) צדדין מותרין דהני לאו צדדין נינהו אלא צדי צדדים ד)שהקנים הנתונים בנקבים צדדין והסיכוך הנתון על גבן צדי צדדים ובצדי צדדים פליגי:

ואפי' למ"ד לוקין ליכתוב רחמנא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי הוא ניהו דמיחייב בהמתו לא מיחייב: הגיע לחצר החיצונה: אמר *רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר החבלים והשקין נופלים והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת *כי קאמר רב הונא בקרני דאומנא דלא חזיא ליה והא קא מבטל כלי מהיכנו בשליפי זוטרי מיתיבי היתה בהמתו טעונה *טבל ועששיות מתיר את החבלים והשקין נופלין ואע"פ שמשתברין התם בבולסא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזי ליה אף הכא נמי לא חזי ליה ומאי אע"פ שמשתברין מהו דתימא *להפסד מועט נמי חששו קמ"ל תניא ר"ש בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מניח ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו חמורו של רבן גמליאל היתה טעונה דבש ולא רצה לפורקה עד מוצאי שבת למוצאי שבת מתה והאנן תנן נוטל כלים הניטלין כשהדביש *)הדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי ויתיר חבלים ויפלו שקין מיצטרו זיקי ויביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן מטנפי *וקמבטל כלי מהיכנו והאיכא צער בעלי חיים קסבר *צער בעלי חיים דרבנן אביי אשכחיה לרבה דקא משפשף ליה לבריה אגבא דחמרא א"ל קא משתמש מר בבעלי חיים א"ל צדדין הן וצדדין לא גזרו בהו רבנן מנא תימרא דתנן מתיר(א) חבלים והשקין נופלין מאי לאו בחבר *גוולקי דהוו להו צדדין וצדדין לא גזרו בהו רבנן לא בחבר אגלווקי דלא הוו צדדין אי נמי בלכתא איתיביה *שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביו"ט מאי לאו דחק ביה באילן דהוו להו צדדין *וצדדין אסורין לא דכפייה לאילן ואנח סיכוך עילויה (ב)דקמשמש באילן א"ה אימא סיפא שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט ואי דכפייה לאילן אמאי עולין לה ביו"ט ואלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי"ט אלא התם בגוואזא פרסכנא דאילן גופיה דופן בעלמא הוא דשוויה דיקא נמי דקתני זה הכלל יכל(ג) אילו שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו"ט ש"מ לימא כתנאי אין עולין לה ביו"ט *רשב"א אומר משום ר"מ עולין לה ביו"ט מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס צדדין אסורין ומר סבר מותרין אמר אביי לא דכ"ע צדדין אסורין והכא בצדי צדדין קמיפלגי מ"ס צדי צדדין אסורין ומ"ס צדי צדדין מותרין רבא אמר מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין מאן דשרי בצדי צדדין שרי נמי בצדדין איתיביה רב משרשיא לרבא נעץ יתד

סוכה כג:

*) [עי' רש"י ב"מ לח. ד"ה הדביש ובפרש"י סנהדרין קא. ד"ה מדביש]

א) [ברייתא סוכה כט.] ב) [שם כו:] ג) ס"א שהגזע צדדים והקנים הנתונים בנקבים צדי צדדים וגי' שלפנינו עיקר רש"ל

[עמ"ש תוס' לעיל מג: ד"ה כבר]

[ע' תוס' בפ' ... ד"ה עגל]

[פסחים טו: כ: כה: ביצה לו. ב"ק קיז. ב"מ לח:]

[לעיל מג. וש"נ]

[ב"מ לב: וש"נ]

[פי' שקים ערוך ועי' בערך חבר פי' בהריכות ועירובין לג.]

[תוספתא סוכה פ"ב]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתני' התימרא דתנן מתיר החבלים: (ב) שם דקמשתמשין באילן: (ג) שם זה הכלל כל אילו שינטל האילן יכול לעמוד עליה: (ד) רש"י ד"ה והא קא מבטל כלי מהיכנו כרים:

[סוכה מח.]

[נ"ל גר"מ ה"ר] וכ"ה גורסין לרשב"א

רבינו חננאל

עליו ואפי' למאן דאמר לוקין א"כ לכתוב קרא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי אלא לומר לך כל מלאכה ניהו דכי עביד מיחייב בבהמתו לא מיחייב · והלכתא כר' יוחנן דהא דרמי ליתא דרבא אהדר עליה ופריך לטעמיה · ואע"ג דפריק לנפשיה לא שבקינן דברי רבא וסמכינן אשנוייה : **הגיע** לחצר החיצונה נוטל הכלים וכו' · אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומתיר הכלים והשקין נופלים ואקשינן עלה והתנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת וכלי זכוכית ניטלין בשבת ולמה אין ניטלין בפני עצמן · ופריק רב הונא מי סברת הא דאמרי' היתה [בהמתו] טעונה כלי זכוכי' כבוסות ואשישות קאמינא דשרי לטלטלן בשבת קאמר בקרני (ד א ו נ י) [דאומנא] קאימנא שמוצצין בהן הדם שאסור לטלטלן ולמה אסור לטלטלן והא קיי"ל דדבר שמלאכתו לאיסור אפי' לצורך גופו ומקומו שרי · תוב אקשי' עליה הא אמרת מביא כרים וכסתות ומניח תחת משאוי הבהמה כדי שיפלו כלי זכוכית הללו על דבר רך שלא ישברו והלא אסור להשתמש באותן הכרים והכסתות כל זמן שאלו כלי זכוכית עליהן ואינו יכול לישן בהם והנה מבטל כלי מהיכנו ופריק רב אשי בשליפי זוטרי · פי' שמנער את הכד או את הכסת מעט והן נופלות כי הא דתנן מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות · ואקשינן עליה היתה בהמתו טעונה עששיות מתיר חבלים והשקין נופלים · ואע"פ שמשתברין ופריק רב הונא אלו העששיות אינן כלי זכוכית עשוין אלא פולסא פי' חתיכות גדולות כדכתיב ברזל עשות ורוצה להכניסם לבור לעשות מהן כלי זכוכית והלכתא כרב הונא דאע"ג דאיתותב הא שני לה ושנייא שינויין אינון דהא מתרץ לה מאן דמותבה ואמרינן דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזו ליה פי' אלא אחר שיתקנן אף האי נמי לא חזי ליה · והא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר הלכתא כוותיה שאינו מפרק אלא מכבידו לצד אחר ונופל מעצמו ובאנו להקשות ממשנתנו אדרבן גמליאל שהיתה חמורו טעונה דבש דלא רצה לפרק חמורו · והא אנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת וזה הדבש הוא ראוי לאכילה היה לו לנוטלו ומפרקינן דבש זה הדביש פי' הופסד כדמפרש בפרק המפקיד · ותוב אקשינן עליה היה לו להתיר החבלים ומעצמו יפלו השקין · ופרקי' חייש דלמא כשיפלו השקין בקרקע מצטרו זיקו ופי' מתבקעין הנודות שהדבש בהן כדכתיב וילכו ויצטיירו. ותוב אקשינן עליה היה לו להביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן ויפלו השקין בהן ולא יתבקעו דהכי שרי למעבד כרב הונא ופרקי' אם יפלו זיקי אילין על הכסתות נמצא מבטל כלי מהיכנו ואם תאמר ינערם ויטול הכסתות כמו שאמרנו למעלה אע"פ שינערם אינן ראויין להשתמש בהן היום דקא מיטנפי עוד אקשינן עליה ולמה הניח חמורו טעונה הא איכא צער ב"ח ופריק רשב"ג צער בעלי חיים דרבנן · אביי אשכחיה לרבה דקא משפשף לבריה אגבה דחמראי פי' שפשף כדאמרינן ואם מבערב ישפשף כלומר יוליך ויביא ידו על גופו שיוסר מעליו סינוף הקרי כן רבא היה מעלה ומוריד בנו כעין שפשוף ע"ג החמור מן הצד לא על שדרו של חמור כדרך רכיבה אלא היה מושיבו ע"ג החמור והתינוק ומתגדר ונהית ואביו מחזיק בו ומחזיקו שלא יפול לארץ · א"ל אביי משתמש מר בבעלי חיים · כלומר המשתמש בב"ח עובר משום הא דתנן ולא רוכבין על גבי בהמה השיבו רבה אינו שדרו של

רב נסים גאון

ואפי' למאן דאמר לוקין · כלו' שר' ישמעאל סבר כי לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב"ד לוקין עליו ור"ע סבר לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב"ד אין לוקין עליו: **והא** קא מבטל כלי מהיכנו · כבר פירשנו בפ' מפנין שעיקרו בפרק

יתד באילן ותלה בה כלכלה למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב למטה מי' טפחים עירובו עירוב טעמא דנעץ יתד באילן הא לא נעץ אפילו למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב והא האי תנא דקאסר בצדדין וקשרי בצדי צדדין אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן דבהדי דשקיל ליה לעירוב קמניד ליה לאילן וקמשמש באילן גופיה °*והלכתא *צדדין אסורין צדי צדדין מותרין אמר רב אשי השתא דאמרת צדדין אסורין האי דרגא דמדלא לא לינחיה איניש אדיקלא דהוו להו צדדין אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא וכי סליק לא לינח כרעיה אגוואזי אלא ליתנח אקנין:

מתני׳ מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את (א) הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה:

גמ׳ אמר רב הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין פקיעין תרי כיפין תלתא(ב) זירין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין והוא הדין לכיפין אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר אמר רב חסדא מאי טעמא דרב הונא קא סבר למטרח באוכלא טרחינן לשויי אוכלא לא משוינן רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה"ק במתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא הזירין לפספס [א] אלא להתיר אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה קסבר גשווי אוכלא משוינן מטרח באוכלא לא טרחינן תנן דאין מרסקין את השחת ואת החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה מאי לאו חרובין דומיא דשחת מה שחת דרכיכי אף חרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ותיובתיה דרב הונא אמר לך רב הונא לא שחת דומיא דחרובין מה חרובין דאקושי אף שחת דאקושי היכי משכחת לה בעילי זוטרי ת"ש רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה לדקה אין לגסה לא אי אמרת בשלמא ת"ק סבר מיטרח באוכלא לא טרחינן שווי משוינן היינו דקא אמר ר' יהודה(ג) החרובין לדקה נמי שווי אוכלא הוא אלא אי אמרת ת"ק סבר שווי אוכלא לא משוינן מיטרח באוכלא מטרחינן רבי יהודה(ד) דמתיר בחרובין לדקה כל שכן לגסה מי סברת דקה דקה ממש מאי דקה גסה(ה) ומאי קרי לה דקה דדייקא באוכלא הא מדקתני רישא בין דקה ובין גסה מבלל דרבי יהודה דקה דקה ממש קאמר קשיא תא שמע *מחתכין את

רש"י

יתד · נגר: ותלה בה כלכלה · ונתן בה עירובו והוא נתכוון לשבות למטה תחת האילן: למטה מי' טפחים · אם הכלכלה בתוך י' לארץ עירובו עירוב דהוא ועירובו ברה"ר אבל למעלה מי' ושם כלכלה רחבה ארבעה הויא לה כלכלה רשות היחיד והוא נתכוון לשבות ברשות הרבים ואינו יכול ליטלו שם ולאכלו וכיון דאיכא סעודה הראויה לו אינו קונה שביתה על ידה: טעמא דנעץ יתד · דכי שקיל לעירובו משתמש בצדי צדדין אבל לא נעץ יתד אלא קשרה בצדי אילן לא: הכא בכלכלה דחוקה · שפיה צר וקצרה היא ומכניס ידו לתוכה בדוחק הלכך אי ממש הוה קטר לה בצדי אילן כי שקיל ליה לעירוביה מניד ליה לאילן הלכך כי איכא יתד הוא דשרי ואי לא לא: האי דרגא דמדלא · סולם שעולין בו לסוכת עולרים שעושין ע"ג קונדיסין גבוהין והיא סמוכה לאילן: לא לינחיה · ראש הסולם אדיקלא לא יסמוך ראש הסולם לצד דקל דכי סליק משתמש בצדדין: אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא · יתקע יתד בצדי האילן ויסמוך הסולם עליו דהוה ליה יתד צדדים וסולם צדי צדדין: וכי סליק לא לינח כרעיה על היתד אלא אקניא · על שליבות הסולם או קנים היוצאים מהקונדיסין: **מתני׳** פקיעי עמיר · קשין של שבלים (שאותם) שאוגדים מתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלה: מפספסין · שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפין לה לאוכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה ריחה כל כך וקצה בהן: את הכיפין · מפרש בגמרא וכן זירין: אין מרסקין · אין מחתכין: שחת · עשב של תבואה והוא אספסתא ומשום דטירחא דלא צריך הוא: רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה · שפיה דקות וקשין לה: **גמ׳** הן הן פקיעין הן הן כיפין · כולן קשין של שבלין הן מיהו פקיעין תרי שאינן קשורין אלא בשני ראשים: כיפין תלת · קשורין ג' [אגודים]: זירין דארזא · ענפים לחין של ארז שמזרדין אותם ובעודם לחין ראויין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים: וה"ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין. דכיון דמעיקרא אוכלא ניגהו מותר לטרוח בהן להכשירם למתקן לה ואת הכיפין אף הן מתירין ומפספסין ואע"ג דנפיש טרחייהו אבל לא הזירין לא לפספס ולא להתיר דכיון דמעיקרא סתמייהו לאו אוכלא והשתא הוא דמשוי להו אוכלא ה"ל אולודי אוכלא בשבת: מיטרח באוכלא · בדבר שתחילתו אוכל קודם תיקון זה טרחינן ומכשרינן לייפותן לה: הן הן פקיעין הן הן זירין · שניהן בקשים של שבלים ומה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי: וה"ק מתירין פקיעי עמיר · דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירו לשווי אוכלא ומשום צער בהמה שרי אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלא ופספוסיה לתענוג בעלמא הוא ומטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן ומפספסין את הכיפין דארזא דבלאו פספוס לא הוי אוכלא אבל לא את הזירין לפספס אלא להתיר שלשה אוגדיהן בפקיעין דהתרת אוגדיהן שווי אוכלא הוא: אין מרסקין · סיפא דמתניתין היא וחד טעמא: דרכיכי · כגון חרובין לחין דראויין למאכל בהמה בלא ריסוק וריסוק דידהו לתענוג בעלמא: דאקושי · קשין כגון שיבשו: בעילי זוטרי · עיירים קטנים שאף השחת קשה להם וצריכה ריסוק לשווי אוכלא: לדקה אין · דהוה ליה שווי אוכלא: לגסה לא · דהוה ליה מטרח באוכלא: אי אמרת בשלמא · שמע רבי יהודה לת"ק דאמר מיטרח באוכלין אסור ואין מרסקין ברכיכי קאמר אבל שווי אוכלא שרי היינו דקאמר ליה רבי יהודה חרובין לדקה לית לן למיסר דשווי אוכלא הוא ואע"ג דרכיכי אלא אי אמרת קסבר ת"ק מיטרח באוכלא שרי שווי אוכלא אסור ואין מרסקין דקאמר בדאקושי קאמר דשווי אוכלא הוי: רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה · בתמיה הא כל שכן דלגסה למיטרח באוכלא הוא ושרי הכי ה"ל למיתני ור' יהודה מתיר בחרובין לגסה דהוה ליה מיטרח באוכלא והא ליכא למימר דר' יהודה מפיך דשווי אוכלא שרי מיטרח באוכלא אסיר דהא ת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שווי אוכלא הוא וה"ל למיתני ורבי יהודה מתיר סתמא בין דקה בין גסה ועוד הוה ליה למישרי נמי זירין להתיר ולפספס דשווי אוכלא נמי הוא: דדייקא · כוססת יפה ומדקת אוכלין בפיה: והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה דקה ממש · ורבי יהודה את"ק קאי:

תוספות

למטה מי' טפחים עירובו עירוב · קשה אמאי עירובו עירוב והא כרמלית הוא כיון שרחבה ארבעה ואסור לטלטל לרה"ר וי"ל אין כרמלית בכלים כדפירש בקונטרס בפ"ק דמכילתין (דף ח:) גבי היתה קופתו מונחת כו' °אי נמי כרבי דאמר *כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות:

אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן · מדמשני רב פפא הכי משמע דסבירא ליה צדדין מותרין ורב אשי משמע בסמוך דסבר דאסורין מדאמר רב אשי בסמוך השתא דאמרת צדדין אסורין וקשה לי הא איפכא שמעינן להו במסכת חגיגה בפ"ב (דף יז. ושם) דאמר רב פפא שמע מינה צדדין אסורין דאי סלקא דעתך צדדין מותרים נסמוך ארישא דצדדין ניהו רב אשי אמר אפילו תימא צדדין מותרין, כל דלהדי גבה כגבה דמי*:

והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין: ותימה לרבי אמאי לא חשיב הכי בהדי יע"ל קג"ס דהלכה כאביי (בבבא מציעא דף כב:) דאמר רבא מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין ואביי אמר בצדדין כולי עלמא לא פליגי [דאסור] ובצדי צדדין פליגי:

רב יהודה אמר הן הן פקיעין כו' וה"ק מתירים פקיעי עמיר כו' · פירש בקונטרס דהתרת פקיעים הויא שווי אוכלא וצריך לפרש(ו) נמי בהא דרב יהודה חשיב התרת פקיעין שווי אוכלא ורב הונא לא חשיב לה שווי אוכלא מדשרי לה ואין נראה לרבינו תם לאפלוגינהו בהכי אלא לתרוייהו לא הויא התרת פקיעי עמיר לא שויא אוכלא ולא מיטרח באוכלא דלא שייך טורח בהתרה ולהכי שריא לתרוייהו · מ"ל: אין

[לעיל ח:]

כ א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שה סעיף יח:

כא ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ד:

כב ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

[ועי' תוספות חגיגה יז. ד"ה רב אשי דלא מקשה אלא דרב אשי אדרב אשי וכתבו תירוץ לזה]

[חגיגה טז:]

הגהות הב"ח

(א) במשנה את הכיפין אבל לא את הזרדין אין: (ב) גמ' כיפין תלתא זרדין דארזי וכו' אבל לא את הזרדין לא ליפספס וכו' למטרח באוכלא טרחינן לשווי אוכלא לא משוינן וכו' הן הן זרדין פקיעין תרי זרדין תלתא וכו' אבל לא הזרדין לפספסא: (ג) שם היינו דקא אמר ר' יהודה חרובין לדקה נמי שווי אוכלא: (ד) שם ר' יהודה מתיר כצ"ל ואות ד' נמחק: (ה) שם מאי דקה גסה ומאי קרי: (ו) תום' ד"ה ר' יהודה וכו' וצריך לפרש דפליגי נמי בהא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לפספס אלא להתיר · נ"ב גירסת סרי"ף ולא להתיר ונכון מאד:

לקמן קנו:

גליון הש"ס

גמ' והלכתא צדדים אסורי' · עיין עירובין דף לג ע"א: תוס' ד"ה למטה מי' וכו' א"נ כרבי וכו'. ותמוה דא"כ אפי' לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הוי רק שבות ול"ג בה"ש · וא"כ ראיתי שתמה כן בתשובת מעיל לדקה סימן ט' ולענ"ד י"ל דנ"מ בע"ש שחל להיות ביו"ט והניח עירוב בערב יו"ט בכלכלה זו שיהיה עירוב ליו"ט ושבת · ולפי דב' קדושות הן צריך שיהיה עירובו קיים ביה"ש דקודם שבת ובזה אם לא נעץ יתד לא מהני עירובו לשבת דבה"ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממכ"פ אסור אי הוי יום והוא יו"ט או לילה והוא שבת אסור בשימוש במחובר אבל בנעץ יתד דמצד טלטול מכרמלית לרה"ר ליכא איסור הואיל ביו"ט ובה"ש מותר דמשום שבות לא גזרינן בה"ש דדלמא עדיין יום וליכא איסור הואיל:

רבינו חננאל

חמור אלא בצידי החמור אני משפשף (ויגדלן)[וצדדין]לא גזרו בהו רבנן מדתנן מתיר החבלים והשקין נופלין מאי לאו בחבר גואלקי ולא גזרו בהו רבנן פי' חבר גואלקי כשטוענין הבהמה מביאין שק וטוענין אותו מצד אחד ושק האחר מצד השני ומביא חבל וקושרן ומחברן (ומשרכבן) [ומשכיבן] בצדי הבהמה וכשמבקשין לפרק משאוי מגביה השקין לרפף קשר החבל להיות נוח להתיר ומתיר ומניח השקין והן יורדין מצדי הבהמה ויורדין לארץ נמצא מגביה ומוריד השקין בצידי החמור כאשר אני מגביה ע"ג החמור והוא יורד בדרך שפשוף אמר לך אביי אינו אומר מתיר החבלים בחבר גואלקי אלא באבר גואלקי כדתנן כיצד מאברין את העדים ומפרשינן ליה מלשון אבר כן מוסיף כמין אבר בגואלקי והוא למעלה כדאמרי' בפ' לא יחפור (ב"ב כה:) באברוורי הוו יתבי פי' אברוורי למעלה מן המשאוי כגון שהיה צד המשאוי האחד כבד והשני קל ורצינו להשוות המשאוי שלא יהיה *)מטרטן ומוסיף על הצד הקל דבר להשוות המשקל שלא יהיה אחד מהן מכריע ועליו אמרה משנתנו מתיר החבלים והשקין נופלים שהקשר למעלה הוא' ואין צריך להגביה שק ולא להוריד אלא כשמתיר החבר נופלין אבר גואלקי נמצאו גואלקי על צידי בהמה ואם זה על גואלקי נמצא אבר זה צדי צדדין אי נמי בגואלקי דגואלקי עצמו אינן קשורין בחבלים אלא כמנהג שהי' לאורחים המהלכים בדרכים שעושין בראש השקין כמין קרסים ולולאות מן החבלים ומכניס הלולאות בקרסים אי נמי לולאות בלבד .ומכנים בהן עץ ומחברן וכשרוצה לפרקן מושך העץ ההוא והן נופלים ונקרא עץ ההוא לכתא ואינו מגיע לצדדין ואותו האבר נמי שמוסיפין על המשאוי הוא צדדי צדדין והוא מותר אבל הצדדין אסורין · ועוד אקשי ליה אביי לרבה הא ב' בידי אדם ואחת באילן כו' ופריק רבה התם דכפייה לאילן וסיכך על גביו שנמצא משתמש באילן עצמו · תוב אקשינן עליה מסיפא דקתני ג' בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט ואי כפייה לאילן וסיכך ע"ג אמאי עולין לה ביו"ט הא משתמש באילן ואסור ופריק ליה התם ופרשי כאנא פי' ניהא ופרסיכנא תרתב מאבקא **)ועלה דייקינן זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו"ט לימא כתנאי אין עולין לה ביו"ט כו' סברי לה כגון דחק באילן ונתן הנסרין שהן הסכך באותה החקיקה והן הצדדין זה אוסר להשתמש בצדדין וזה מתיר אמר אביי כולי עלמא צדדין אסורין והכא בצידי צדדין פליגי פי' כגון דחק באילן ונתן באותה החקיקה עץ חזק כמין קורה ושם ראשי הנסרים שהן הסכך על אותו העץ הנתון כמין קורה שנמצא העץ ההוא צדדי האילן והנסרים הנתונין על גביו צדדי צדדין רבא א' צדדין וצדדי צדדין דינם אחד האוסר בצדדין אוסר גם בצידי צדדין והמתיר צדדי צדדין גם בצדדין מתיר ובא רב משרשיא לאותובי לרבה דאמר המתיר בצידי צדדין גם בצדדין מתיר הא דתניא נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה למטה מעשרה עירובו עירוב למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב · ודייקינן מינה טעמא דנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה פי' דהוה לה יתד צידי האילן והכלכלה צידי צדדין ולפיכך למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב אבל אם לא נעץ יתד ותלה בו אלא תלה באמירי האילן אפילו למטה מעשרה אין עירובו עירוב דהוה לי' צדדין הדר נתברר כי

*) עיין ערוך ערך אברורי · **) פה הדברים משובשים בכ"י ומאוד לתקנם ועי' בערוך ערך גז האחרון ·

רב נסים גאון

בפרק כירה (דף מב) ופירשנו כי החלוקה בצער בעלי חיים דאורייתא או דרבנן תמצא בפרק אלו מציאות (דף לג):

עין משפט
נר מצוה

כג א מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו:
כד ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
כה ד ה מיי' שם הלכה לה טוש"ע שם סע"ט:
כו ו מיי' שם והלכה לו טוש"ע שם סעיף י:
כז ז ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
כח י מיי' פ"כ מהלכות טומאת מת הלכה ד:
כט כ מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה לה:
ל ל מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה לד טוש"ע א"ח סי' שכד סע"ג:

את הדלועין · התלושין ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה דמאכל אדם הן: אשוני · קשין: א"נ · כלבים דקאמר בגורייתא זוטרי דכל נבלה קשה להן: ומערבין · התבן והאספסתא יחד והבהמה אוכלת התבן בשביל האספסתא: תבן בתיבנא סריא · דלא חזיא והשתא משוי לה אוכלא והאי סריא לאו סריא לגמרי דהויא לטינא קיימא ואסורה לטלטל: מתני' אין אובסין · מאכילין אותו הרבה על כרחו ותוחבין לו בגרונו ובגמרא מפרש לשון אובסין עושין לה כמין אבוס בתוך מעיה: ולא דורסין · שדורס לה בתוך גרונה את הסעורין ומיהו לא הוי כל כך כמו

אין אובסין את הגמל וכו' · והא דאמרינן בעירובין פרק עושין פסין (דף כ: ושם) גמל שראשו ורובו מבפנים אובסין אותו מבפנים הך אביסה לאו היינו אביסה ממש דהא אמרינן הכא אין אובסין כו' והתם אביסה היינו הלעטה וכן פירש רבינו שמואל: אלא קמח דבר גיבול הוא · פירשתי לעיל בפ"ק (דף יח· ושם*): מהו

תורה אור

את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים °מאי לאו דלועין דומיא דנבלה מה נבלה דרכיכא אף דלועין דרכיכי אלמא טרחינן באוכלא ותיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה לא נבלה דומיא דדלועין מה דלועין דאשוני אף נבלה דאשונא והיכי משכחת לה בבשר פילי א"נ בגורייאתא זוטרי תא שמע דתני רב חנן מנהרדעא *מפרכינן תבן ואספסתא ומערבין אלמא טרחינן באוכלא תבן בתיבנא סריא אספסתא בעילי זוטרי: מתני' אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין ואין מאמירין את העגלים אבל מלעיטין ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הרדיסיות: גמ' מאי אין אובסין אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה מי איכא כי האי גוונא אין וכדאמר רב ירמיה מדיפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דאכלא כורא *ואטעינא כורא: אין מאמירין: איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה אמר רב יהודה המראה למקום שאינה יכולה להחזיר הלעטה למקום שיכולה להחזיר רב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאינה יכולה להחזיר והמראה בכלי הלעטה ביד מתיב רב יוסף *מהלקטין לתרנגולין ואין צריך לומר שמלקיטין ואין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין מאי מהלקטין ומאי מלקיטין אילימא מהלקטין דספי ליה בידים מלקיטין דשדי ליה(א) קמייהו מכלל דיוני שובך ויוני עלייה מישדא קמייהו נמי לא אלא לאו מהלקטין למקום שאינה יכולה להחזיר מלקיטין למקום שיכולה להחזיר מכלל דהמראה בכלי ותיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה לעולם מהלקטין דספי ליה בידים מלקיטין דשדי ליה קמייהו ודקא קשיא לך יוני שובך ויוני עלייה למישדא קמייהו נמי לא הני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך כדתניא נותנין מזונות לפני כלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ולפני תרנגולין ולפני יוני הרדיסיות מ"ט לאו משום דהני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך ולטעמיך מאי איריא מיא אפילו חיטי ושערי נמי לא אלא שאני מיא דשכיחי באגמא דרש רבי יונה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב °(*יודע) צדיק דין דלים יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים *כדתנן כמה תשהה אכילתו במעיו ויהא טמא בכלב ג' ימים מעת לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אמר רב המנונא שמע מינה אורח ארעא למשדא אומצא לכלבא וכמה אמר רב מרי משח אודניה וחוטרא אבתריה הני מילי בדברא אבל במתא לא דאתא למסרך אמר רב פפא לית דעניא מכלבא ולית דעתיר מחזירא תניא כוותיה דרב יהודה *איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותנין כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן: מהלקטין לתרנגולין כו': אמר אביי אמריתה קמיה דמר מתניתין מני ואמר לי ר' יוסי בר יהודה היא דתניא *אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי *ר' יוסי בר יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר יהודה התם אלא קמח דבר גיבול הוא אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו רבי יוסי בר יהודה מודה לא סלקא דעתך דתניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי רבי ר' יוסי בר יהודה אומר נותנין מים למורסן ת"ר אין גובלין את הקלי וי"א גובלין *מאן י"א א"ר חסדא רבי

אובסין: אבל מלעיטין · מפרש בגמרא: אין מאמירין · מפרש בגמרא: מהלקטין · מפרש בגמרא: אין נותנין מים לפני דבורים · מפרש טעמא בגמרא אי משום דאין מזונותיהן עליו שיואין ואוכלין בשדה אי משום דמיא באגמא שכיח להו: הרדיסאות · על שם מקומן וניזונין בתוך הבית: גמ' כי האי גוונא · שיאכילנה כל כך שירחיבו מעיה כאבוס: אטעינה כורא · על גבה למזונות לדרך לבד שאר משאות: למקום שאינה יכולה להחזיר · שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה: בכלי · בתרווד: דספי בידים · תוחבו לתוך פיו: אלא יוני שובך וכו' · בתמיה ולמאי לא מאי טרחא איכא: אלא לאו כו' ומדמהלקטין דמתניתין למקום שאינה יכולה להחזיר נמי שרי שמע מינה מלעיטין דעגלים וגמלים למקום שאינה יכולה להחזיר ושרי אלא דגבי בהמה קרי ליה הלעטה וגבי עופות קרי ליה הילקוט ועל כרחך אין מאמירין דקאסר בכלי הוא: לעולם מהלקטין דספי ליה בידים · ולמקום שיכולה להחזיר: אין מזונותן עליך · דשכיחי להו בדברא: חזיר אין מזונותן עליך · דאסור יהודי *שיגדל חזירים: מתני' נמי דיקא · דאפילו שדי קמייהו נמי לא: דשכיחי באגמא · אבל מזונות לא שכיחי להו: שמזונותיו מועטין · שאין אדם חס עליו לתת לו מזונות הרבה: כמה תשהה במעיו · דהכלב שאכל בשר מת ומת הכלב בבית תוך ג' ימים מטמא באהל אבל בחייו לא מטמא דטומאה בלועה בבעלי חיים לא מיטמא כדאמר בבהמה המקשה (חולין דף עא:): שמע מינה · מדקאמר שהקפיד הקדוש ברוך הוא על מזונותיו: משח אודניה · מעט כמות אזנו וחוטרא בתריה יכהו במקל מיד שלא יהא מרגילו אצלו: אבל במתא לא · ליתיב ליה מידי אי לאו דידיה הוא: משום דאתי למסרך · בתריה ויפסידו: לית דעתיר מחזירא · שכל מאכל ראוי לו ומוצא לאכול ואף מאכילין לו הרבה: כוותיה דרב יהודה · שהמראה למקום שאינו יכול להחזיר: פוקס את פיה · נותן חכה לתוך פיה שלא תוכל לסגור פיה: ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת · והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית בליעתה על כרחה: מאכילה מעומד · נותן לתוך פיה וכל זמן שאינו מרבילה אינו יכול לתחוב כל כך ויכול להחזירה: מתניתין מני · דקתני נותן מים לתוך המורסן דנתינת מים לא זהו גיבולו: אפי' רבי יוסי מודה · דזהו גיבולו: קלי · קמח של תבואה שנתייבשה כשהן קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והוא *קמחא דאבשונא ועושין ממנו שתיתא משמן ומים ומלח שמערבין בו:
רבי

רבינו חננאל

זה התנא אוסר בצדדין ומתיר בצידי צדדין · ופריק רב פפא אליבא דרבא הכא בכלכלה דחוקה וכו' · ודברי רב פפא פשוטין הן ומפקינן בה והלכתא צדדין אסורין צדדי צדדין מותרין: דרגא דמדלא סולם העשוי לעלות בו בערסל והוא (שכתוב) [שת"י] כמלונה במקשה [כערסל] · והוא מלונה לשומרי פירות ודקדק רב אשי מזו ההלכה שאסור להניח סולם על הדקל ולעלות בו שנמצא משתמש בצידי האילן ואסור · ופירוש שאם יחקוק באילן ויניח באותה חקיקה גואזי שהן עצים ויניח באותו העצים הסולם נמצא הסולם נתון בעצים כמין הכלכלה ביתד ושרי וגם אסור להניח רגלי העולה באותה סולם בעצים הנעוצין באילן מפני שהן צדדין והצדדין אסורין · וכי אינו מותר לו להשתמש ולעלות אלא בקנים שהן מעלות הסולם והן שליבותיו שהן ודאי צדדי צדדין: [מתני'] מתירין פקיעי עמיר כו' · פי' פקיעי אגודות כדתנן פקעת גמי בא רב הונא לפרש משנתנו ואמר הפקיעין והכיפין שניהם אגודות קשורות הן · אלא הפקיעין ב' אגודות כפקיע והכיפין ג' אגודות בכף זירין דארזי כשמתגזאין ומתקשין נקראין דארזי והן אחד אחד ואינן נאגדין באגודה · ואם אגדן בחוקתן עומדין ותרצה רב הונא למתניתין הכי מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין פי' מפספסין מפרכין כעין פיתות (לרכנן לייתות) [לרכבן] לאכלה ומצינו בתלמוד א"י שאמרו בענין (תינוק פתילה) מפספסין ופי' מחרכין כדכתיב ושער ראשיהון לא התחרך ונראין הדברים שהחריכה מרככת כעין הפתיתות דהוא מעין פסיסה · כדאמרינן בידות האוכלין שכססן לגורן וכשם שמתירין ומפספסין הפקיעין הוא

הרין לכפין אבל הוירין לא יפספס ולא להתיר אם נקשרו ובא רב חסדא ופי' מעמא דרב הונא ואמר שהעמידו למשנתנו שמתירין ומפספסין הפקיעין והכפין שהן מקודם אוכל ויכולין להיאכל כמות שהן וכן ההתרה והפספוס לא להוסיף להם אלא הכשר לאכילה בלבד דייקינן מדבריו הללו דקסבר מותר למימרח באוכל ומוסיף לו הכשר אבל אם אין יכול להיאכל כגון הזירין שהן דארזי אלא אחרי התר ופספוס אסור ווהו לשווי אוכלי לא משוינן ורב יהודה חלק על רב הונא לדברי רבה דאוקמינהו לדברי רב יהודה שוויה אוכלא לא משוינן ואמר רבה מדתרצה למתניתין שהפקיעין [והזירין שניהן אגודות מפספס למה הן מיהו הפקיעין שתים באגודה והעמיק ג' מותר להתיר הפקיעין שקשרן מתירין] ואם לא יתירם אינן נאכלין בטוב ושלש אין קשרן אמיץ ונאכלין וכיון שיכולים להיאכל קסבר אסרוהי באכילה מרחינן ואם יש לומר מניין לנו ראיה שיש הפרש בין ב' לג' שאלו קישרם אמיץ יתר מאלו מצאנו לדבריהן שאומרים נימה אחת קשורה הוצצת ג' אין הוצצת ב' איני יודע פי' ג' אינן הוצצת שאין קשרן מתחזק ומרפרף הוא והמים באים בתוכו לפיכך אינן הוצצין אבל הכפים שהן דידי והן קשין כמו שאמרנו למעלה מפספסין כדי לשוותם אוכל וכ"ש שמתירין ובאנו להקשות לרב הונא מספא דהא מתניתין דקתני אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין ופשוטה היא· ופריק רב הונא לא שהחרובין רכין הן כמות שהן (שהרות) [שהדתאה] שהן רכין ויכולין להיאכל אין מרסקין אותן אלמא לא מטרחינן באוכלא אלא שחת דומיא דחרובין מה חרובין דאשיני פירוש יבישין וקשין ואין יכולין להיאכל אף שחת כמותן שנתייבש ונתקשה ואינו אוכל והריסוק משוייהו אוכל ומתניתין כותי דאמרי שווי אוכלא לא משווינן ואזו היא בהמה שאינה יכולה לאכול השחת אלא אחרי ריסוק ואמרנו בעילי זוטרי פי' עיירים קטנים· ותוב אקשינן על רב הונא מדרב יהודה נשמע לרבנן לאו ר' יהודה מתיר בחרובין לדקה·לדקה [אין] לגסה לא מכלל דרבנן סברי כיון שיכולין להיאכל כמות שהן לא מרחינן לדהוקינהו להו דממרח באוכלא לא מרחינן · וא"ל רב יהודה לת"ק התינח לגסה שיכולה לאכול כמות שהיא בלא ריסוק אלא לדקה שאינה יכולה לאוכלה כמות שהיא בלא ריסוק שווי אוכלא הוא ושרי דאם נאמר כי ת"ק סבר מטרח מרחינן שווי אוכלא לא משוינן ורסוק זה שווי אוכלא לדקה ולגסה הוא ואסור וא"ל ר' יהודה לדקה אוכלא הוא ומיטרח באוכל שרי ואם הוא אוכל לדקה כ"ש לגסה ולא היה צריך לומר אלא ר' יהודה מתיר סתם בין לדקה בין לגסה· ועלתה בקשיא לרב הונא וחזרנו להקשות על רב יהודה דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ופריק ליה ופשוטה היא וכן הא דתני רב חנן מנהרדעא מפרכינן תבן ואספסתא ומערבין אלמא מרחינן באוכלא ופריק גם זו ואע"ג דרוב סוגיא דשמעתא כרב הונא ריהשא הא איתותב ולא אשכח לה פירוקא ועלתה בה קושיא ותוב רב יהודה ורבה רישי מתיבתא הוו דאמרינן האי שיפורא מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה והלכתא כוותיה ומשוינן אוכלא ולא קא מרחינן באוכלא מכלל דרב הונא לא הוה ריש מתיבתא והא אמרינן כי הוו מפטרי רבנן מבי רב הונא הוו פיישי כו' ואמרינן ואמרי במערבא קמא לה מתיבתא דרב הונא בבלאה: [מתני'] אין אובסין את הגמל כו' · פי' אובסין מפטמין כדכתיב וברבורים אבוסים והוא מאכילין את הגמל הרבה כרב ירמיה דאמר אנא חזיתיה להוא טייעא דאכלא כו' כורא ואטענה כורא וכן הלכה דאסור לפטם בהמה בשבת ולא אפילו עופות · אין ממרים את העגלים אבל מלעיטין איזו היא המראה ואיזו הלעטה · אמר רב יהודה המראה למקום שאינה יכולה להחזיר · פי' המראה שמוריד בידו המאכל בבלועו של עגלים במקום שאינו יכול להחזירו מתוך בלעו אבל חשוב הוא כבלוע כגון זה אסור להמרות · אבל להלעיטה כדכתיב הלעיטני וגו' לתת המאכל בתך שלו מותר וזה וזה ביד · ורב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאין יכול להחזיר והמראה בכלי והלעטה ביד ואותביה רב יוסף לרב יהודה מהלקטין לתרנגולין
ואין

[נ"ל מפרכינן וכן בתוס' לעיל קנ: וכן בתוס' ב"ב יט: ד"ה בתיבנא]
[עי' תוס' ב"מ פ: ד"ה]
[תוספתא פי"ח]
[סוטה מט:]

הגהות הב"ח
(א) גמ' דשדי ליה קמיה אלא דיוני שובך:

מחלי' כט
[בקרא כתיב ידע חסר וי"ו] אהלות פי"א מ"ז
[תוספתא פי"ח]
לעיל יח.
[לעיל יח. היתא רבי יוסי]
[עי' מ"ש תוס' ב"ב נג: ד"ה מאן]
[פסחים לט:]

גליון הש"ס גמרא מאי לאו דלועין · כעין זה כנ"מ דף קט ע"ב ועיין תוס' סוטה מקולסת שם ד"ה כ"ג:

רבי יוסי בר' יהודה היא והנ"מ הוא "דמשני היכי משני א"ר חסדא על "יד על יד *ושוין שבוחשין את השתית בשבת ושותים זיתום המצרי והאמרת אין גובלין ל"ק הא "בעבה הא ברכה והני מילי הוא דמשני היכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית "בשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי *נשיה דקא גביל וספי ליה לתוריה בטש ביה °אתא אבוה אשכחיה א"ל הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא גובלין ולא מספין ודלא לקיט בלישניה מהלקיטין ליה וה"מ הוא דמשני היכי משני אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב והא לא מערב שפיר אמר רב יהודה מנערו לכלי כתיב אפינקסיה דזעירי אמרית קדם רבי ומנו רבי חייא מהו לגבל אמר אסור מהו לפרק אמר מותר אמר רב [*מנשיא] חד קמי חד תרי קמי תרי שפיר דמי תלתא קמי תרי אסור רב יוסף אמר קב ואפילו קביים עולא אמר כור ואפילו כוריים כתיב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבי ומנו רבינו הקדוש על דהוו גבלין שתיתא בבבל והוה צוח רבי ומנו רבינו הקדוש על דהוו גבלין שתיתא ולית דשמיע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדרבי יוסי בר' יהודה כתיב אפינקסיה דרבי יהושע בן לוי האי מאן דבחד בשבא יהי גבר ולא חדא ביה מאי [ולא חדא ביה] אילימא ולא חד לטיבו והאמר רב אשי אנא בחד בשבא הואי אלא לאו חדא לבישו והאמר רב אשי אנא ודימי בר קקוזתא הווין בחד בשבא אנא מלך והוא הוה ריש גנבי אלא אי כולי לטיבו אי כולי לבישו (מאי טעמא דאיברו ביה אור וחושך) האי מאן דבתרי בשבא יהי גבר רגזן מ"ט משום דאיפליגו ביה מיא האי מאן דבתלתא בשבא יהי גבר עתיר וזנאי יהא מ"ט משום דאיברו ביה עשבים האי מאן דבארבעה בשבא יהי גבר חכים *)ונהיר מ"ט משום דאיתלו ביה מאורות האי מאן דבחמשה בשבא יהי גבר גומל חסדים מ"ט משום דאיברו ביה דגים ועופות האי מאן דבמעלי שבתא יהי גבר חזרן אמר ר"נ בר יצחק חזרן במצות האי מאן דבשבתא יהי בשבתא ימות על דאחילו עלוהי יומא רבא דשבתא אמר רבא בר רב שילא וקדישא רבא יתקרי אמר להו רבי חנינא פוקו אמרו ליה לבר ליואי לא מזל יום גורם אלא מזל שעה גורם האי מאן דבחמה(א) יהי גבר זיותן יהי אכיל מדיליה ושתי מדיליה ורזוהי גליין אם גניב לא מצלח האי מאן דבכוכב נוגה יהי גבר עתיר וזנאי יהי מ"ט משום דאיתיליד ביה נורא האי מאן דבכוכב יהי גבר נהיר וחכים משום דספרא דחמה הוא האי מאן דבלבנה יהי גבר סביל מרעין בנאי וסתיר סתיר ובנאי אכיל דלא דיליה ושתי דלא דיליה ורזוהי כסיין אם גנב מצלח האי מאן דבשבתאי יהי גבר מחשבתיה בטלין ואית דאמרי כל דמחשבין עליה בטלין האי מאן דבצדק יהי גבר צדקן אמר ר"נ בר יצחק וצדקן במצות האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא א"ר אשי אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא אמר רבה אנא במאדים הואי אמר אביי מר נמי עניש וקטיל איתמר רבי חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל רבי יוחנן אמר אין מזל לישראל ואזדא רבי יוחנן לטעמיה *דא"ר יוחנן מניין שאין מזל לישראל שנאמר °כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה *הם יחתו ולא ישראל ואף רב סבר אין מזל לישראל דאמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל שנאמר *°ויוצא אותו החוצה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע °בן ביתי יורש אותי אמר לו לאו °כי אם אשר יצא ממעיך אמר לפניו רבש"ע נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל מאי דעתיך דקאי

*) [פי' זכרן ערוך]

ירמיה י
בראשית טו
שם
שם

רש"י

רבי יוסי בר יהודה היא · (דאי רבי לא מהני ליה שינוי דמתניתא מים מיחייב אפילו במידי דלאו בר גיבול כדאמרינן גבי מורסן אבל לרבי יוסי בר יהודה) דאמר עד שיגבל הכא גובלין כלאחר יד כדמפרש ואזיל והנ"מ הוא דקא משני: שבוחשין · בתרווד דהיינו גובלין: ושותים זיתום המצרי · דבלאו רפואה נמי משקה הוא דתנן כל המשקין שותה אדם לרפואה (לעיל דף קט:): בעבה · אין גובלין ברכה בוחשין שאין זו לישה: בחול נותן החומץ כו' · כלומר כן דרכו בחול: לגבלא דבי נשיה · שומר בהמות אביו ומגבל מאכלן: דקא גביל · מורסן ע"י שינוי: בטש ביה · דהא לכולי עלמא אבל לא גובלין תנן: גובלין · מורסן ע"י שינוי כדמפרש ואזיל והוא דקא משני: ולא מספין · לתורי אין מאמירין אותן: ודלא לקיט בלישניה · עגל קטן שעדיין לא לומד לאכול: והני מילי · דאמרן דמותר לגבל מורסן: שתי וערב · פעם אחת מוליך המקל שתי ופעם אחת ערב: מנערו לכלי · והוא מתערב מאליו: אפינקסיה · לוחות קשורות זו עם זו כאותן של סוחרים: מהו לפרק · לתת מתוך כלי שלפני בהמה זו ולתת לפני חברתה: חדא קמי חדא · מילתא באפי נפשה היא חדא מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתת לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באבוס אחד: אבל תלתא קמי תרתי · הואיל ובחול לא יהיב להו כי האי הוי טרחא דלא צריך וכ"ש תרתי קמי חדא: אמרית קמיה רבי · רבי לוי משתעי דהוא אמר קדם רבי על הנך אינשי דגבלין שתיתא: מדר' יוסי בר יהודה · בר פלוגתיה דהוה שרי לעיל אף בעבה ועל ידי שינוי והיו נוהגין כמותו: האי מאן דבחד בשבא · הנולד באחד בשבת: יהא גבר ולא חדא ביה · יהא אדם שלם במדה אחת יהא ולא אחת בו ממדה אחרת ולקמן מפרש לה ואזיל: והוא ריש גנבי · דמאן דבחד בשבא יהא ראש כמו שהיום ראש למעשה בראשית מיהו שמע מינה דנולדים בו צדיקים ורשעים: דאיפליגו מיא · כך הוא יבדל מכל אדם: זנאי · נואף: דאיברו ביה עשבים · דכתי' (בראשי' א) תדשא הארץ והוא דבר שפרה ורבה מאד וממהר לגדל ולצמוח דהוא ענין פריצות אבוי"א בלע"ז [ל"א] דלא כתיב למינהו בעשבים בנויים (ועוד) שיונאין בערבוביא ויונקין זו מזו: ונהיר · זיותן: דאיתלו ביה מאורות · וכתיב ותורה אור: דאיברו ביה דגים ועופות · שאין טורחין לאוכלין אלא ניזונים בחסדו של הקב"ה: חזרן · מחזר אחר מצות: חזרן במצות · שכן דרך ע"ש לחזר אחר מצות שבת: וקדישא רבה יתקרי · שיהא פרוש וקדוש דכתיב (שמות כ) ויקדשהו: אמר להו רבי חנינא · לתלמידים שקראו פנקסו של ר' יהושע: מזל שעה · ז' מזלות הן המשמשין את השעות חנכ"ל שצ"ם חמה היינו חמה ממש והוא אחד מן המזלות וכן לבנה והשאר הוויין כוכבים: זיותן · כשמש המאיר: אכיל מדיליה · כשמש שאינו מסיג גבול רעהו למשול בלילה: ורזוהי גליין · אין לו רשות לכסות סודו ונסתרותיו אלא כשמש הזה שהוא פומבי לכל: דתלי ביה נורא · אם תלוי באותו מזל יצר של תשמיש בוער כתנור: מזל כוכב · הוא סופר של מזל חמה לכתוב דרך הילוכו, תקופותיו ומלוי אצלו תמיד: סביל מרעין · כלבנה זו(ב) שמתכווצה והולכת: בנאי וסתיר · כלבנה זו שגדילה ומתמעטת: אכיל לא דיליה · °כלבנה המסגת גבול החמה למשול אף ביום: ורזוהי כסיין · כלבנה שאינה מאירה: דבשבתאי · מזל כוכב ששמו שבתאי: בטלין · כמו לא ישבותו (בראשית ח): צדקן במצות · צדקה לעניים דקרי ליה מצוה (בכל לשון אגדה): גנבא · ליסטים ההורג נפשות: אומנא · מקיז דם: עניש · בני אדם העוברין על דבריו: מזל מחכים · לפי המזל היא החכמה כדאמר דבחמה נהיר וחכים ויש מזל לישראל שאין תפלה ולדקה משנה את המזל: אין מזל לישראל · דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה: איצטגנינות · חכמת המזלות: צא מאיצטגנינותך · היינו דכתיב ויוצא אותו החוצה חוץ מאיצטגנינותו: דקאי

תוספות

מהו לפרק · פירש בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וליתן לפני אחרת וכן פירש בערוך בערך פרק וקשה לר"י דהיינו מתניתין גבי בהמה (לעיל דף קמ:) ונראה לר"י לפרק היינו להריק המים וגם המורסן מכלי אל כלי שתגבל היטב ובערוך פירש כמה לשונות:

אין מזל לישראל · והא דאמר רבא בשילהי מו"ק (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא מכל מקום על ידי זכות גדול משתנה אבל פעמים שאין המזל משתנה כדאמר ביבמות פרק החולץ (דף נ. ושם) זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו (דאין מזל לישראל): כלדאי

רבינו חננאל

ואין צ"ל שמלקטין כו' ופריק רב יהודה הכי לעולם פי' מתניתא דאמר כך היא מהלקטין דספו ליה בידיה ותיא פחותה מהלעסה שאמרנו ומלקטין שמשליך לפניה שעורים וכיוצא בהן דברים שהן מאכל לעופות · ואין משליכין מאכל לפני יוני שובך ויוני [עליה] לפי שאינן [בני] תרבות ואין מזונותן עליך וכי [הא] דתניא נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה כלב מזונותיו עליך חזיר אין מזונותיו עליך ובא רב אשי לסייע דברי רב יהודה ולומר שנויא דשני שינויא היא מדוקיא דמתניתין דקתני אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יונים הרדוסיית מ"ם לאו משו' דהני מזונותיו עליך והני אין מזונותיו עליך ולא עמדו דברי רב אשי והלכה כרב יהודה דתניא כוותיה דתניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בב"א · הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין בפ"ע ומים בפ"ע: מהלקטין לתרנגולים ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין אוקימנא לר' יוסי ב"ר יהודה דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי ר' ור' יוסי בר יהודה אומר עד שיגבל אלמא אמרינן [דנתינת מים זהו גיבולו] ממאי דלמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי ב"ר יהודה עד שיגבל אלא בקמח דבר גיבול הוא' אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפי' ר' יוסי ב"ר יהודה מודי שנתינת מים למורסן אסור שזהו גיבולו ואשכחנן תניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי ר' [ר'] יוסי ב"ר יהודה אומר נותנים מים למורסן ואע"ג דבכל זקום הלכתא כרבי מחבירו הכא הלכה כר' יוסי דתנינן מתניתין סתמא כוותיה ותוב מהא דכתוב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבינו הקדוש והוא רבי עד דהוו גבלין שתיתא בבבל והוא צווח רבי דלית דשמע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדר' יוסי ב"ר יהודה מהא נמי שמעינן דהלכתא כר' יוסי ב"ר יהודה דהוא בר פלוגתיה לא אסר ונפק עובדא כוותיה: ת"ר אין גובלין את הקליא וי"א גובלין ואמרינן מאן י"א ואמר רב חסדא ר' יוסי ב"ר יהודה היא והוא דמשני היכי משני אמר רב חסדא על יד על יד פי' מעט מעט מדמתרץ רב חסדא אליבא דר' יוסי ב"ר יהודה הלכתא

מסורת הש"ס

יס"ל מ"ז
ברכות לח.
[נ"ל נשא ועמ"ש תוספו' לעיל כג: ד"ה דבי]
(סוכה נט.)
[סוכה כט.]
[נדרים לב.]

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' פס הלכה לג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף יד:
ר"מ מוקף זס
[עי' תוספות חולין ד. ד"ה מכנים וכו' דגרסי רב מנשה]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן דבחמה יהא גבר · נ"ב תחלת סדר הליכתן שצ"ם חנכ"ל [וכאן נקט חנכ"ל שצ"ם] לפי סדר סימני הימים חל"ם כנכ"ש נקט חמה בריטא והדר נקט נוגה וכו' לפי סדר [השעות והמזלות כשמתחיל ממזל חמה שהוא משמש בתחלת יום א' נמצא סדר השעות] חנכ"ל שצ"ם וחוזר חלילה כדאיתא ברש"י ס"פ מפנין וע"ש: (ב) רש"י ד"ה סביל וכו' זו שמתמעטת והולכת:

גליון הש"ס

גמרא אתא אבוה אשכחיה · עי' לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה דבי נשא: רש"י ד"ה אכיל דלא דיליה כלבנה המסגת · עיין דבר נחמד בזה דכתנות אור לבעל פמ"א בפ' בראשית:

דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח והיינו דכתיב °מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ומדשמואל נמי אין מזל לישראל דשמואל ואבלט הוו יתבי והוו קאזלי הנך אינשי לאגמא א"ל אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי טריק ליה חויא ומיית א"ל שמואל אי בר ישראל הוא אזיל ואתי אדיתבי אזיל ואתי קם אבלט שדיה לטוניה אשכח ביה חויא דפסיק ושדי בתרתי גובי א"ל שמואל מאי עבדת א"ל כל יומא הוה מרמינן ריפתא בהדי הדדי ואכלינן האידנא הוה איכא חד מינן דלא הוה ליה ריפתא הוה קא מיכסף אמינא להו אנא קאימנא וארמינא כי מטאי לגביה שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה כי היכי דלא ליכסיף א"ל מצוה עבדת °נפק שמואל ודרש °וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"ע נמי אין מזל לישראל דר"ע הויא ליה ברתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילה לבי גננא טריק לה חויא ומיתא הוה דאיגא אמילתא טובא ההוא יומא שקלתה למכבנתא דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחויא לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חויא בתרה אמר לה אבוה מאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבבא והוו טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי (א)*לריסתנאי דיהבית לי יהבתיה ניהליה אמר לה מצוה עבדת נפק ר"ע ודרש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"נ בר יצחק נמי אין מזל לישראל דאימיה דר"נ בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה אמרה ליה °כסי רישיך כי היכי דתיהוו עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה יומא חד יתיב קא גריס תותי דיקלא נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא אלמיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשיניה: **מתני'** * °מחתכין את הדלועין לפני הבהמה °ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן: **גמ'** איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא הלכה כרבי יהודה (*ושמואל אמר הלכה כר"ש) ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דוזי *דרב אסר ושמואל שרי ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא כי יתיב *אקילקליתא דאמר דילמא לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון ואף זעירי סבר הלכה כר"ש דתנן *בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ותרגמא זעירי °בבהמת קדשים אבל בחולין שפיר דמי ואף רבי יוחנן אמר הלכה כר"ש ומי א"ר יוחנן הכי *והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין

ישעיה מא · משלי י · רס"ל מ"ז

רש"י

דקאי צדק · שהוא מזל שלך : במערב · שהוא מקום מצונן ואין ראוי להוליד כך מצאתי בהש"ס רבינו הלוי : במזרחו · שהוא מקום חום : צדק · הקב"ה קראו להביאו למזרח : לרגלו · בשבילו : אבלט · שם חכם נכרי היה וחוזה בכוכבים : אזיל ואתי · דאין מזל לישראל ויועיל לו תפלה : בתרתי גובי · בשתי חתיכות שקצצו עם הקנים בלא יודע : מרמינן בהדדי · מטילין פת [בסל] לכל החבורה כאחד ואוכלין יחד והאחד גובה מכולן : אנא קאימנא ומרמינא · אגבה ואשים בסל : שוואי נפשאי כמאן דשקלי מיניה · עשיתי עצמי כגובה ממנו ונתתי משלי חלקו : לא ממיתה משונה · ומיהו מיתה הגונה ימות אלא ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים : כלדאי · חוזים בכוכבים : דצתא · תחבתה : למכבנתא · [אישפינגל"ו בלע"ז] נוסקא של זהב שיש כמו טס בראשה : ריסתנאי · אמנסטריישו"ן : ובעי רחמי · בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע : קיבורא · אשכול תמרים והדקל לא שלו היה : **מתני'** את הדלועין · התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם : ואת הנבלה · שנתנבלה היום ובין השמשות היתה עומדת לאדם ואפ"ה מחתכין : **גמ'** כר"ש · דלית ליה מוקצה : מדכרכי דוזי · מחצלות העשויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן · דוזי ספינות בלשון ארמי כך מצאתי בתשובת הגאונים : כי הוו מייתי טריפתא לקמיה · בהמה שנולד בה ספק טרפות וצריכה להוראת חכם : אקלקילתא · על האשפה שאם יראנה טריפה יניחה שם : ואפילו לכלבים לא חזיא · דנשחטה היום ולא יוכלו לטלטל כרבי יהודה : תרגמא זעירי · במסכת ביצה בבהמת קדשים דאסורה בהנאה ולא חזיא לכלבים הא דחולין שפיר דמי להאכילה לכלבים : אין

תוספות

כלדאי · בכולה סוגיא משמע דהיינו חוזים בכוכבים ולא כמו שפירש"י בערבי פסחים (דף קיג:) מניין שאין שואלין בכלדאים שנאמר תמים תהיה וגו' ופירש דהיינו אוב ועוד קשה דבהדיא כתיב אל תפנו וגו' ובספרי דרש מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים תהיה וגורל וחוזה בכוכבים חדא מילתא היא :

רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש כו' · תימה היכי מוכח בפסחים פרק מקום שנהגו בסופו (דף נו: ושם) ובפ"ק דביצה (דף ו: ושם) מהך מתניתין דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים והכא היינו טעמא דאסירא לכלבים משום דהואי מוקצה מחמת איסור שלא היתה ראויה היה (לא) לאדם (ולא לכלבים) ותירץ ר"י דיש דברים ראויים ליתן לפני הכלבים חיים כגון עופות וכיוצא בהן הלכך אי לאו דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים הוה שריא ליתן לכלבים וה"ר יצחק בן הר"ר מאיר גריס במתני' אם לא היתה נבלה מעיו"ט אסורה השתא אתי שפיר בפשיטות דמוכן שפיר לאדם ואינו מוקצה מחמת איסור ולא נהירא לי דבריש ביצה (דף ב:) דייק מינה דגבי שבת סתם לה תנא כר"ש אלמא גבי שבת מיתניא וה"ר פורת מפרש דממשנה יתירה דייק דה"ל למתני אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה ותו לא דמאי נ"ל לפי שאינה מן המוכן אלא להכי תני לה דאפילו הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים · מ"ר :

ושמואל אמר הלכה כר"ש · תימה לר"י תרתי דשמואל למה לי דתיפוק ליה מההיא דכרכי דוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה דשילהי פ"ק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י דמוקצה דהתם קיל ממוקצה דהכא :

תרגמא זעירי בבהמת קדשים · תימה לר"י היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש ע"כ אצטריך לאוקמה בבהמת קדשים כדמוכח פרק אין צדין (ביצה דף כז:) משום דמתני' נמי דיקא דקתני עלה ולא החלה שנטמאת מה חלה דקדשים אף בהמה דקדשים ומכח האי דיוקא פריך התם למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין ודחיק ר"י לתרץ דהכי קים ליה להש"ס שלא פירש זעירי כן אלא משום דבעי לאוקמה כר"ש · מ"ר :

והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין כו' · תימה לר"י היכי מוכח מהכא דלא ס"ל כר"ש דהכא ודאי כרבי יהודה דשמא אית ליה לרבי יוחנן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא וקורה שנשברה אפילו לר"ש איתקצאי בין השמשות קודם שבירתה דהואי מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"ש אבל במתניתין לא איתקצאי בין השמשות דלית ליה ההיא מוקצה מה שהיא עומדת לאדם והיה רוצה רבי לתרץ דאי אית ליה לר' יוחנן מיגו דאיתקצאי היה אוסר ודאי לטלטל בהמה שנתנבלה בשבת שהרי נהי שהיתה ראויה לכלבים(ב) בלא שחיטה כדפירשית לעיל מיהו לטלטל היתה אסורה דכולי עלמא מודו דבעלי חיים הם מוקצים הוה לן למימר מיגו דאיתקצאי ודנתי לפני רבי כיון שהיא ראויה לכלבים משום שהיא מוקצה לטלטל אין לנו לאוסרה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין דאלינן טעמא בריש ביצה (דף ג·) שמא יעלה ויתלוש ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל כיון דחזו לעורבים בעודן מחוברין אע"פ (ג)שבשעת חבורן היו אסורין לטלטל ותירץ רבי דמסתמא מתניתין בכל ענין איירי בין אותן שראויין לכלבים בעודן חיים בין שאינן ראויין לכלבים דבכולהו שרי ר"ש ואכולהו קאי רבי יוחנן דאמר הלכה כרבי שמעון דמתניתין ולא למחצה אלמא לית ליה מיגו דאיתקצאי · מ"ר :

והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה · בריש ביצה (דף ב·) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לסתמא דמתני' סתמא · אמר רבי לאו משום סתמא קאמר דודאי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה וסתמא לאו דוקא אלא חשיב כרבים · מ"ר*) :

*) [ועי' תוספות ביצה ב: ד"ה גבי שבת]

אין

עין משפט נר מצוה

לב א טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ד :

לג ב טוש"ע א"ח סימן ג סעיף ו :

לד ג ד מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' יח סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו ז :

לה ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה :

רבינו חננאל

הלכתא כוותיה ונתברר שהלכה כר' יוסי ב"ר יהודה שנותנין מים למורסן וגובלין את הקליא מעט מעט · ושוין שבוחשין את השתית בשבת · פי' השתית היא שתיתא דאמור רבנן בכיצד מברכין (דף ל"ח ע"א) ודברי הכל מותר לבחוש בשבת והוא נתינת השתית שהוא הקליא בכלי ואחר כך יתן בו חומץ ויערבנו שתי וערב בתרווד או כיוצא בו כלי הניטל בשבת וינער אח"כ את הכלי לכלי אחר אבל לא יערבנו כדרך מריסה שמריץ התרווד סביבות כל הכלי שבתוכו השתית אלא שתי וערב בלבד · והני מילי דבחיש בה רכה אבל לבוחשה עבה גיבול הוא ואסור · ואקשינן עלה היכי אמרת דשוין שבוחשין את השתית ומי שרי והא אמרת רישא אין גובלין את הקליא. כלומר ת"ק וי"א (אסור)[מתיר] גיבול הקליא וקתני סיפא דשוין שבוחשין את הקליא מכלל דאפי' [ת"ק] שרי ומפרקי' ל"ק הא דתני אין גובלין בעבה וסיפא דקתני ושוין שבוחשין ברכה והוא דמשני ממעשה דחול שרבכו בחול נותן החומץ ואחר כך הקמח ובשבת ישנה יתן השתית ואחר כך יתן החומץ ואפילו נתינת מים למורסן כעין גיבול בשנוי שרי כדאמרי משמיה דרב ירמיה בר אבא גובלין ולא מספין ודלא לקים בלשניה מלקיפין והני מילי גיבול בשנוי והוא עירוב שתי וערב וניעור מכלי אל כלי אחר אבל מירוס כעין טוחן ברחים של יד שמסבב ומוליך ומביא אסור · אמרו לו לרבי הנינא מהו לגבל אמר להו אסור לפרק מאי אמר [להו] מות' ולמה לא פירש מהו לפרק ומהו חד קמי חדא ותרי קמי תרתי כו' שראיתי בין הגאונים חילוקם בפירושם והלכתא כעולא דאמר אפילו כור אפילו כוריים שרי ואפילו לשלשה ועוד ובלבד ע"י שינוי כאשר פירשנו למעלה ושאר השמועה פשוטה היא : **אבלט** שהיה רבן שמואל אומר גוי הוא דאמרינן בפרק אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים שמואל ואבלט הוו יתבי כו' : **מתני'** מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים · רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה : **אתמר** ע'ר'ל' אמר הלכה כר' יהודה · פי' ע'ר'ל' סימן שמות החכמים דאמרו דהלכה כר' יהודה והם ע'ולא ור'ב ול'וי אילו שלשתן כר' יהודה עולא בפירוש אמר הלכה כר' יהודה רב מכלל חלוקתו על שמואל בכראבי דוזי פי' מחצלאות הכרוכות וזגות זוגות העומדות לתפירה דרב אסר להתירן ולישב בהן שמעינן מינה כיון שהן לסתורה מוקצות הן מכלל דסבר הלכתא כר' יהודה לוי נמי מכללא דכי הוו מייתי טרפה לקמיה דלוי ביו"ט לא הוה חזי ליה אלא אקילקלתא סבר דלמא לא מכשרא ואפילו לכלבים לא חזי שמעינן מינה דכר' יהודה סבירא ליה דאמר לפי שאינה מן המוכן: ש'ז'ח' סימן והן שמואל זעירי ור' יוחנן: שמואל ור' יוחנן בהדיא אמרי הלכתא כר' שמעון זעירי מכללא מרחזינן ליה לזעירי דמתרגם להא דתנן בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה

מסורת הש"ס

גירסת הערוך לרסתנא פי' הלק

ביצה ב. ו: כז. פסחים נו: חולין יד.

לעיל יט:

[ע' פרש"י ב"ק כא. ובע"ז כח. ד"ה ניקרא]

ביצה כג:

[לעיל מו. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמרא שקלתיה לריסתנאי כ"ב פירוש חלק סעודה שלי ועי' בברכות דף מג: (ב) תוס' ד"ה והא א"ר יוחנן וכו' ראויה לכלבים בע"ש כדפי' לעיל: (ג) בא"ד אע"פ שבשעת חבורן:

גמרא

אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט רבי יוחנן ההוא כרבי יוסי בר יהודה מתני לה תא שמע מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה התם בארזי ואשוחי דמוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה ת"ש אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח ב"ש אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים מסלק את הטבלה כולה ומנערה וא"ר נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כר"ש פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה:

מתני' מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין את המאור ומודדין את המטלית ומודדין את המקוה ומעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח [ו] וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת:

גמ' איבעיא להו הפרה בין לצורך ובין שלא לצורך ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא ומשום הכי קפלגינהו מהדדי או דילמא הפרה נמי לצורך אין שלא לצורך לא והא דקא פליג להו מהדדי משום דהפרה אין צריך ב"ד ושאלה צריכה ב"ד ת"ש דתני זוטי דבי רב פפא מפירין נדרים בשבת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא לישנא אחרינא איבעיא להו לצורך אתרוייהו קתני ושלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דילמא כי קתני לצורך אשאלה הוא דקתני אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום תא שמע דתני רב זוטי דבי רב פפי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת א"ר אשי והאנן תנן הפרת נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה לילי שבת מיפר לילי שבת ויום השבת עד שתחשך נדרה עם חשכה מיפר עד שלא תחשך שאם לא הפר משחשכה אינו יכול להפר תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו מעת לעת: ונשאלים לנדרים: איבעיא להו כשלא היה לו פנאי או דלמא אפילו היה לו פנאי תא שמע דאזדקיקו ליה רבנן לרב זוטרא בריה דרב זירא ושרו ליה נדריה ואף על גב דהוה ליה פנאי: שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי: אמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין שני בתים [וטומאה היתה שם] וגיגית

רש"י

אין מבקעין עצים מן הקורות · סואר של הקורות המוקצות וסדורות לבנין: ולא מן קורה · הישנה שנשברה היום ומהשתא להסקה קיימא ואפ"ה אסור הואיל ובין השמשות לא איתכן להכי: מתחילין · להסיק בערימת התבן קא סלקא דעתך בתיבנא סריא דסתמיה להסקה: אבל לא בעצים שבמוקצה · שהניחם ברחבה שאחורי ביתו והקצם לימות הסתיו · מוקצה רחבה שאחורי בתים שהקצה אחורי ביתו להכניס שם דבר לאוצר: בארזי ואשוחי · ארז זכר וארז נקבה שעומדין לבנין: משקין · אורחא דמילתא נקט משום סירכא דמשכא שתהא נוחה להפשיט: מדבריות · (א) שרועות באפר תמיד ולנות בתוך התחום: סתמא אחרינא · בית הלל חשיב כסתמא: כל הכלים ניטלין · ואפי' מלאכתן לאיסור ורבי שמעון היא: חוץ מן המסר הגדול · מגירה שהיא לאומנין לקוץ בה עצים ומוקצה מחמת חסרון כיס הוא שלא ישתברו חריצים שהוא עשוי כסכין מלא פגימות: ויתד של מחרישה · החופר את הקרקע קולטר"א בלע"ז:

מתני' מפירין · בעל לאשתו: ונשאלין · לחכם: שהן לצורך השבת · כגון שנדר שלא לאכול [היום]: ופוקקין את המאור · כרבנן דאמרי (לעיל דף קכה:) פוקקין פקק החלון: ומודדין את המקוה · במדה שיהא שם עמוק שלש אמות מים ורוחב אמה על אמה: ואת המטלית · (ב)שתהא שלש על שלש אצבעות כגון אם היתה טמאה ונגעה בטהרות: בטפיח · פך של חרס (ג) ותכירו בפי"ז (דף קכה:) זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת: מקידה · כלי חרס: לידע אם יש בגיגית פותח טפח · בגמרא מפרש לה: וקושרין · קשר שאינו של קיימא אפילו לכתחילה: ומודדין · להתלמד על דבר הוראה:

גמ' איבעיא להו הפרה · דמתניתין בין לצורך [בין שלא לצורך] השבת דגבי הפרה ביום שמעו כתיב (במדבר ל) ואם לא מיפר אידנא שוב אינו מיפר: ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא · דיכול לישאל למחר ומשום הכי מפליג להו מהדדי ולא קתני מפירין ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת דלא קאי לצורך אלא אשאלה: בית דין · חכם: הכי גרסי' ל"א איבעיא להו (במסכת נדרים דף עז·) לצורך אתרוייהו קאי · אהפרה ואשאלה אבל הפרה שלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת וזה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בתוך מעת לעת של שמיעה הלכך שלא לצורך לא שרינן בשבת: כל היום · עד שתחשך ותו לא ואפילו שמע סמוך לחשיכה הלכך אפי' שלא לצורך *שאם לא יפר עכשיו לא יפר עוד: לצורך השבת · אלמא הפרת נדרים מעת לעת של שמיעה הלכך שלא לצורך (ד) לא מדלא שרי אלא לצורך: להקל ולהחמיר · כלומר פעמים שיש שהות גדול ופעמים שאינו אלא מעט: איבעיא להו · הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך: כשלא היה לו פנאי · לשאל מערב שבת קאמר או אפילו כשהיה לו פנאי: הילקטי קטנה · שביל קטן בין שני בתים: וגיגית

תוספות

אין משקין ושוחטין את המדבריות · הוה מצי למימר דהכי כגרוגרות וצמוקין דמיין כדאמר בפרק ביצה (לעיל דף מה:):
לבר ממוקצה מחמת איסור · וכגון איסור דדחייה בידים כגון נר שהדליקו באותו שבת כדפירשתי בפ"ק בסופו:
והלכתא מעת לעת · לא גרס בפירוש ר"ח דבנדרים משמע דלית הלכתא הכי דאמר בפרק נערה המאורסה (כתובות דף עו:) אין הלכה כאותו הזוג · מ"ר:
הילקטי קטנה · מפרש בקונטרס שביל קטן היתה בין שני בתים והגיגית סדוקה מונחת על גבן והמת· מוטל בהלקטי תחת הגיגית נגד הסדק וקשרו המקידה לידע אם יש בסדק פותח טפח ולהאי פירושא קשה לר"י דאפי' אין בסדק פותח טפח כיון שהמת נגדו לא חשבינן לה כמאהיל על המת כיון שאין [זה] דרך מאהיל(ה) כדמוכח במסכת אהלות (פ"י מ"ה) ומייתי לה בסוף פרק קמא דסוכה (דף יח· ושם) אין בארובה פותח טפח והמת בבית מה שבבית כנגד ארובה טהור המת כנגד ארובה מה שבבית טהור וכיון שהמת היה נגד הסדק מה היה להם לקשור המקידה ועוד פירש שלפני מות המת פקקו המאור בטפיח ולא הבין רבי לפירושו הלא אותו מת לא היה מת שלם שהרי לא ידעו אם למעלה הימנו היה פותח טפח והמת היה כולו תחת הסדק אלא ודאי כזית מן המת היה וא"כ לא היה לו לומר לפני מות המת אלא לפני שבא כזית מן המת לשם ומיהו יתכן לומר שהמת היה כולו מוטל תחת הגיגית שלא כנגד הסדק והגיגית היתה סדוקה באמצע מראשה לסופה ואילו היה באותו סדק על פני כולו פותח טפח לא היתה טומאה עוברת דלא חשיב כאהל אחד אבל אין בו פותח טפח כאלו אין כאן סדק וחשיב כאהל אחד ומביא את הטומאה לבית וקושיא ראשונה מכל מקום במקומה עומדת ונראה כפירוש ר"ח דמפרש דהלקטי היינו תל המתלקט ואותה הלקטי היתה בין שני בתים והמת היה בבית אחד ואותה הגיגית היתה למעלה מן התל עד לתקרה ואותה הגיגית לא היתה טמאה שהרי בטלה שם ואם לא היתה סדוקה לא היה הבית אחר טמא אלא הגיגית· היתה סדוקה מגדה והשתא אתי שפיר דקתני סדוקה לפי שהיא מגדה אבל לפירוש הקונטרס לא אתי שפיר דכיון דפירש שהסדק למעלה מן הגיגית היה לו לומר פתוחה ולא סדוקה אבל לפר"ח אתי שפיר שהסדק היה מן הצד וקשרו את המקידה לידע אם יש פותח טפח ויש לנו לומר שאותו חור היה עשוי להשמיש דחור העשוי לתשמיש שיעורו בפותח טפח ואם היה פותח טפח הבית אחר טמא ואם לאו טהור ומיהו קשה לר"י לפירוש ר"ח דלא הוה ליה למימר על גבן אלא על גבה · מ"ר: באוגלת

לו א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן תקא סעיף א:
לז ב ג מיי' שם הלכה יא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיח סעיף ו:
לח ד מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סימן תצז סעיף ב:
לט ה מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע א"ח סי' תצ סעיף ג:
[ביצה מ. לעיל מה:]
[ה] [טוש"ע א"ח סימן שיז סעיף א]:
מ ו מיי' פכ"ד מהלכות שבת הלכה ו ופי"ג מהלכות נדרים הלכה ח וסמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שמא סעיף א וטוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כד:
מא ז מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ו וסמג שם ומיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין סה רסח טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ג:
מב ח מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כא:
מג ט מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ו ופ"ו מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין סה ולאוין רמב טוש"ע א"ח סימן שמא סעיף א וטוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג:

רבינו חננאל

סמקומה דרב בהמת קדשים [מיירי] מכלל דחולין שרי כר'[שמעון] דלית ליה מוקצה · ומקשינן על ר' יוחנן וכי סבר רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעים עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ומפרקינן האי כר' יוסי ב"ר יהודה מתני לה רבי יוחנן ולית סתמא . ואמרינן תוב ת"ש מתחילין בערימת תבן אבל לא בעצים שבמוקצה ומפרקינן התם בארזי ואשכהי [ואשוחי] דמוקצה מחמת חסרון כיס · דאפילו ר' שמעון מודה' פי' ארזי ואשוחי עצי ארזים וברושים העשויין לקורות שאין דעתו של אדם עליהן להסיקן תחת תבשילו ונמר והקצה אותן · ואמרינן תוב אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין הבייתות והנה סתמא כר' יהודה ורבי יוחנן סבירא ליה הלכתא כסתם משנה קשיא הלכתא אהלכתא ומפרקינן ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח בה"א מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין בש"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה · ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר' שמעון והלכתא כר' שמעון וכדפסק ר' יוחנן פליגי בה רב אחא ורבינא הד אמר בכולה שבת הלכתא כר' שמעון בר ממוקצה מחמת מיאוס · והד אמר במוקצה [מחמת] מיאוס נמי הלכתא כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסורו כגון הנר שהדליקו בה באותה שבת וכיוצא בו אבל

רב נסים גאון

מפירין נדרים בשבת· אמרו [בתוספתא פ' י"ח] מפני מה נדרי שבת מפירין אותן בשבת שאם השיכה ולא הפר אינו יכול להפר ורבי יוסי ב"ר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון שאמרו הפרת נדרים מעת לעת אין הלכה כמותם כדגרסינן בנדרים בפרק נערה המאורסה (דף עו) אלא אמר רבי שמעון בן פזי אין הלכה כאותו הזוג לוי סבר למיעבד עובדא כי האי זוגא אמר ליה רב הכי אמר רב ביבי אין הלכה כאותו הזוג ואע"פ שהתירו הפרת נדרים בשבת ביארו בדבר זה תנאי והוא שאמרו לא יאמר אדם לאשתו מופר ליכי כדרך שאומר בחול אלא אומר לה [טלי ואכלי] טלי ושתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו תניא בית שמאי אומרים מבטל בלבו ובערב בחול מוציא בשפתיו וב"ה אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואינו צריך להוציא בשפתיו תמצאנו עוד בפרק נערה המאורסה (דף עז): אם

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מדבריות וכו' תמיד הס"ד ואח"כ מה"ד בייתות שרועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום: (ב) ד"ה ואת המטלית לידע אם יש בה שלש על שלש: (ג) ד"ה בטפיח פך של חרס (והכירו וכו' בשבת) תא"מ ונ"ב כג"ה סיא:(ד) ד"ה לצורך השבת וכו' שלא לצורך הס"ד ואח"כ מה"ד והאנן תנן כמס' נדרים הס"ד:(ה) תוס' ד"ה הלקטי וכו' שאין דרך מאהיל בכך כדמוכח:סליק מסכת שבת בס"ד

יומא כג: נא. · [שם כט:] · פי' עצי ארזים וברושים·ערוך · [לעיל קמג. ביצה ב:] · [לעיל מד.] · [ביצה לט.] · לעיל קכג: צי רובין לה.] · לעיל מו: נדרים עז. · לעיל קכו: · [נדרים עז. ע"ש] · נדרים עו: · [שבת זו נמי רש"ל] · [נדרים עו: עז.] · שם עז. · גי' רש"ל

מד א מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיז סעיף א :

מה ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ס סמג שם טוש"ע א"ח סימן שו סעיף ו :

וגיגית סדוקה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש שם בגיגית פותח טפח אם לאו : ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת : עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב *באוונא דמיא וקא משח ליה אמר ליה אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא :

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

באוונא דמיא · אמבטי של מים וכך פירש בערוך : מדידה דמצוה דלאו דמצוה מי אמור כו' · בפקיקה לא בעינן של מצוה כדפירש' לעיל בשילהי כל הכלים (דף קכו:) אלא דווקא במדידה בעינן של מצוה :

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

וגיגית סדוקה מונחת על גביו · והמת מוטל בהילקטי תחת הגיגית [כנגד] הסדק ולפני מות המת פקקו בטפיח שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמלא המת מוטל באהל שאין לו מקום לצאת דרך מעלה וחור שבין שני בתים מכנים את הטומאה לכל שני במלא אגרוף לפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד הסילקט וכלי חרס אינו מטמא מגבו וחוצץ : וקשרו מקידה · שהיא רחבה טפח : בגמי לידע · אם תכנס בסדק הגיגית ובמסכת אהלות (פ"י) שנינו (דאין) חילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקלתה כנגד ארובה ומקלתה בתוך הבית בין יש בארובה פותח טפח לאין בארובה פותח טפח ואני לא יכולתי להבין בו ולהכי נקט גמי שראוי למאכל בהמה ולא מיבטל ליה להיות קשר של קיימא דמנתק כשיבש : באוונא · בגיגית מלאה מים : מתעסק · שלא לצורך אלא לאיעסוקי בעלמא :

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

[ברי"ף וברי"ן איתא באגנא וכן סוא ברש"י שם ועי' בערוך ערך אודנא וכן בברכות כ"ב: ר' זירא הוה יתיב באגנא דמיא פרש"י באגנא גיגית]

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

רבינו חננאל

אבל מוקצה [מחמת] חסרון כיס אפילו ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וקיי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא כדברי המיקל ואסקינן בה הלכה למעשה · שהלכה כרבי שמעון בהלכות שבת כולן ואין הלכה כרבי יהודה אלא במוקצה מחמת איסורו ואשכחנן ר' יוחנן דאמר מודה ר' שמעון בזה · דגרסינן בפרק כירה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין מוקצה לר' שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שדולק הואיל והוקצה לאיסורו והוקצה למצותו ומוקצה מחמת חסרון כיס דברי הכל מוקצה הוא ואסור וקשיא לן הדא הלכתא דאמרינן בפ' כירה [ד' מ"ה] כי אתא ר' יצחק בר יוסף אמר הלכה כר' יהודה · וריב"ל אמר הלכה כר"ש וכו' וצריכא עיונא · (ואם) [ואכן] יש לומר הא ר' יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה . הא ריב"ל פליג עליה ואמר הלכתא כר"ש ואע"ג [דאמר] רב יוסף [התם] היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר' שמעון וליה לא ס"ל (דא"ל) [וא"ל] אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דר' יוחנן כר' יהודה סבירא ליה הני כולהו שמעתתא לא דייקינן : מתני' מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ומבעיא לן האי דקתני מפירין נדרים בשבת לצורך הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דלמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד · אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך השבת מפירין · אלמא הפרת נדרים כל אותו היום בלבד וסלקא כתנאי דתניא הפרת נדרים כל היום · ר' יוסי בר יהודה ורבי אלעזר בר שמעון אומר מעת לעת והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד וגרסינן בפ' נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה פי' שמועה זו והכי פסקה לה [התם] ר"ש בן פזי אריב"ל אין הלכה כאותו הזוג · ונשאלין לנדרים לצורך השבת · ומיבעיא לן בשלא היה לו פנאי מערב שבת או דלמא אפילו היה לו פנאי ופשטנא אפילו היה לו פנאי מערב (יום) [שבת] והוה אפשר להו לשאל נשאלין בשבת ושפיר דמי · מפירין נדרים שמפר הבעל לאשתו ונשאלין לנדרים שאילה לחכמים ומפרשינן בפרק נערה המאורסה סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים ביחיד מומחה בשבת ביחיד מומחה אין [בשלשה הדיוטות] לא דטורח בי דינא א"ל אביי כיון דסבירא לן אפילו מעומד ואפילו בקרובין ואפילו בלילה לא מחוי בי דינא · אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא נשאלין נדרים מעומד יחידי ובלילה ובשבת ובקרובין ואפילו אפשר להן מבע"י: פוקקין את המאור: פירוש מניחין בגג מקום פתוח כגון זרת הן חסר הן יתיר ליכנס ממנו אור ונקרא מאור ותנן [פרק י"ג] העושה לו מאור בתחלה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה שירי המאור רום אצבעיים על רוחב גודל · ואם רוצה בשבת לסותמו מותר ועל זה שנינו פוקקין את המאור ופירשו סותמין את המאור כאשר פירשנו ומודדין את המטלית ואת המקוה אם הוא אמה על אמה ברום שלש ראוי לטבול בו: פקקו את המאור בטפיח. פי' טפיח כלי חרס קטן והוא כגון פתיא [וברבים] נקראין פתוותא כדגרסינן בע"ז בגמרא אלו דברים של נכרים אוסרין ואיסורן איסור הנאה [ד' ל"ג ע"ב] וכדתנן זמורה שהיא קשורה בטפיח מטלאין בה בשבת וקושרין את המקידה בגמי פי' מקידה כלי חרס כגון זה ששנינו בפ' היה מביא את מנחתה היה מביא את מנחתה פיילי של (החדשה) [חרס] ונותן בתוכה חצי לוג מים מן הכיור*). וזו שאמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין ב' בתים וגיגית סדוקה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת וכך פירושו היה שם ב' בתים · והילקטי מלשון תל המתלקט והוא כמין קיר הוצצין ביניהן : וגיגית כלי כמין פתיא סדוק או כמין כפושא מפולשת והיה קבוע בכותל (חלול) [חלון] פתוח ובאותה שבת היה המת מוטל בבית אחד ובבית האחר היו רוצים להכנס בו כהנים ולא היו יודעים בבירור אם יש בגיגית פותח טפח ומביא את הטומאה אם לאו שכך שנו במשנתנו. טפח על טפח על רום טפח מביא את הטומאה. ועוד שנינו פרק העושה מאור [פי"ג משנה ד'] לזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש בפותח טפח וסתמו את המאור בטפיח הוא כמין כלי לכסות את המאור הפתוח שלא יאהילו העומדים על הגג באותו המאור ויטמאו מן הטומאה המוטלת בתוך הבית כנגד המאור שהיה נפתח המאור יותר ממלא מקדח גדול של לשכה שזה שיעורו ומפורש במשנתנו פרק [הנזכר] לפיכך הוצרכו לסותמו. ואותה הגיגית היתה בכותל גבוהה מקומת אדם ופישוט זרועותיו ולמטה מן הגג מכדי תליית אדם ופישוט זרועותיו ולקחו מקידה שהיא כלי חרס ויש בה בכולה טפח וקשרוה בגמי ושלשלוה והעמידה כנגד פי הגיגית לראות אם פי הגיגית נתמלאה הנה יש בה טפח ומביאה הטומאה מבית לבית ואם היא פחותה ממלא הגיגית נתברר שאין בגיגית פותח טפח ואינה מביאה הטומאה · ויש אומרים קשרו המקידה בגמי בראש הקנה ושיעור פתחה של גיגית אם יש בה פותח טפח ואם לאו · עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב באדנא דמיא והיה מודד המים גובה במים ורוחבו · אמר לו אימר דאמרינן שהתירו חכמים מדידה דמצוה כגון מדידה של מקוה שצריך לטבילת מקוה מדידה דלאו מצוה מי אמור א"ל מתעסק בעלמא אנא כלומר אני מודד ולא מתכוון למדידה אני :

*) כמדומה שחסר כאן לציין בסוטה דף ט' דאיתא שם לפיכך הכהן משקה אותה במקידה של חרס וכ"ה ג"כ שם דף ל"ב וכן מצינו בערוך ערך קד .

הדרן עלך מי שהחשיך בדרך · תהלה לעל במתי עב דורך :

גירסא ירושלמי בר"ה פרק אם אין מכירין בתחלתו · אמר עד אחד נולד לאיש פלוני בשבת מלין אותו על פיו חשכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו · ר' חייא אמר מטלטלין אפומא (דימלותא) [דמלייתא] . רבי מתניאה מטלטל על אברתיה דויהרא · ר' (ממל) [אמי מל] על פי נשים דאמרי שמשא הות בסוסיתא :

סליקא לה מסכת שבת. משירי אהודנו צח דודי. כי כביר מצאה ידי.
מי שזיכני להתחיל והוא יזכני לסיים. חזק ונתחזק הכותב לעד לא יוזק.

רב נסים גאון

אם יש בגיגית · עיקר דיליה במס' אהלות (פרק ג משנה ו) כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד' טפחים להציל את הטומאה על הפתחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח · אמר ליה אנא מתעסק בעלמא אנא · עיקר שלו כבר פירשנו בפרק כלל גדול שהמתעסק פטור לענין שבת כמו שאמרו בכריתות בפרק אכל חלב (דף יט) אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ובגמרא דהזורק דבני מערבא (סוף פירקא) גרסי המתעסק בשבת פטור היך עבידה אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור :

סליק מי שהחשיך וסליקא לה מסכתא דשבת בסייעתא דשמיא

אחר השלמת המסכת יאמר זה

ויועיל לשכחה בעזרת השם יתברך

הדרן עלך מסכת שבת והדרך עלן דעתן עלך מסכת שבת ודעתך עלן לא נתנשי מינך מסכת שבת ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי :

יאמר כן שלש פעמים ואחר כך יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותנו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא :

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך : מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי : יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש : לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני : ברוך אתה יי למדני חקיך : אמן אמן סלה ועד :

מודים אנחנו לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות שאנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אנו עמלים והם עמלים אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון לפניך יי אלהי כשם שעזרתני לסיים מסכת שבת כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך : כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים : אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד : יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום :

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולאחיא מתיא ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלם ולשכלל היכליה בגוה ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא ולאתבא פולחנא דשמיא לאתריה וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמיה רבא וכו' יתברך וכו' על ישראל וכו' יהא שלמא וכו' עושה שלום וכו' :

יציאות השבת

א צריך להפריש הכית מעבירה (ולעזור במלוה) אפילו במקום שיכול העושה לעשות אותה לבדו בלא סיוע. ד"ה בבא דרישא: דף ג ע"א

ב מותר להניח לנכרי ליקח חפצו מידו אבל לא ישראל: שם

ג לפתות נר בשביל חולה [שיש בו סכנה] מותר וכן לצוד נחש ואפשר לסלקו בענין אחר. ד"ה בר:

ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ד"ה כלך. ומפיס מורסא להוציא ליחה מותר.

ד"ה מפיס: שם

ה עומד ברה"י ומטלטל ברה"ר. ד"ה מהו שתעשה: שם ע"ב

ו הוציא ידו למטה מעשרה יכול להחזירה למעלה מעשרה. ד"ה כאן:

ז שכח פת בתנור לא ירדה אלא בסכין. ד"ה התירו:

ח עמוד ותלה בשביל שיזכה חבירך לא אמרי' במקום שפשע חברו. ד"ה וכי: דף ד

ט התראת ספק היינו דוקא שאחר התראה מחוסר מעשה קודם שיתחייב מלקות. ד"ה קודם:

י נתגלגל ספר מידו בכרמלית ואוגדו בידו גוללו אצלו. ד"ה היה קורא: דף ה ע"ב

יא הרחיק סכך סוכה מן הדופן ג' טפחים פסולה. ד"ה ואם חקק: דף ז ע"ב

יב לא אמרינן לבוד אלא במחיצות ולא בכלי והאין כתב ד'. ד"ה שבעה: דף ח

יג גלגל תיבה מרובעת הוך לארבע אמות פטור אבית עגולה חייב. ד"ה לא: שם ע"ב

יד בית ותלה אין נתרין בלתי אלא בפס ד' או בלתי מכאן ולתי מכאן. ד"ה אע"ג: דף ט

טו גגות חצירות וקרפיפות רשות אחד. ד"ה גזירה:

טז אסור להשהות אשתו בלא כתובה: שם

יז ע"ש ועיו"ט לא יאכל עד שתחשך אפילו (סמוך למנחה) [התפלל מנחה]. ד"ה לא: שם ע"ב

יח התחיל לאכול סמוך למנחה אין מפסיקין ובדאיכא שהות ביום להתפלל. ד"ה ואם וד"ה אין:

יט אסור לטעום כלום קודם שיבדיל ואם התחילו אין מפסיקין. ד"ה לימא:

כ מותר לאכול סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה. ד"ה בתספורת:

כא סעודה גדולה היינו סעודת אירוסין ונישואין וברית מילה: שם

כב וסמוך למנחה קטנה אסור סעודה קטנה ואם התחיל מפסיק: שם

כג טעימה בעלמא מותר סמוך למנחה: שם

כד דרכן היה להתרחק ללמוד חוץ מביתם כי לא היו יכולין ללמוד בעסק ביתם. ד"ה הא לן:

כה תפלת ערבית אין לבטלה בחנם אלא לצורך מצוה אפילו אינה שוברת. ד"ה למ"ד:

כו שתה רביעית לא ישא כפיו. ד"ה התם: דף י

כז מנחה אין בה נשיאות כפים (עיין בתוס' מסכת תענית פ"ד דף כו ע"ב ד"ה נתנה):

כח צריך לאזור חלציו כשמתפלל ולדידן שום אבנט ומכנסים א"צ. ד"ה טריחותא:

כט אין להתפלל יחף אלא בתשעה באב ויום הכפורים. ד"ה כמי:

ל דין עדיף מתלמוד תורה. ד"ה אי איכא:

לא דין מרומה אין לדון. ד"ה דין אמת:

לב הזמינו לבית הכסא או למרחץ אין להתפלל בו. ד"ה שאני: שם ע"ב

לג אסור לומר שלום בבית המרחץ (זהו בגמרא):

לד הנותן מתנה לחבירו מאהבה צריך להודיעו אבל לא בצדקה. ד"ה הנותן:

לה מתנות כהונה מותרים לזרים כגון הזרוע. ד"ה יהבה:

לו גגין שלנו שאין משתמשין עליהן מותר להגביהם יותר מבהכ"נ. (ד"ז ברא"ש) [תוס' ישנים דף יא]:

לז (אין) [אנו] מפסיקין [מתלמוד] לק"ש ולתפלה אלא אם כן תורתו אומנתו: דף יא

לח לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר בחפצים הצריכים לו. ד"ה לא יעמוד:

לט מותר לגרוע כינה. ופרעוש חייבין עליה. ד"ה שמא: דף יב

מ אסור להפשפש בין בגדו לבגדי (אשתו) [חבירו] לאור הנר. ד"ה אפילו:

מא מתפללין על החולה דיפה נעקה אף לאחר גמר דין. ד"ה ר"י אומר: שם ע"ב

מב מותר לקרא בנו בשם הצדיק אף כשיש רשע ששמו כן. ד"ה שבנא:

מג אין לישב גבוה מראשותיו של חולה. ד"ה לא ישב:

מד החזן מותר לקרא במחזור בליל יוה"כ (עיין במרדכי):

מה אסור לקרות לאור הנר אפי' גבוה מאד. (זהו בגמרא) [ועי' בספר התרומה]:

מו השמש אין לבדוק כוסות וקערות לאור הנר של שמן בין קבוע בין אין קבוע. (עיין ברא"ש):

מז פתח פתוח לרשות הרבים אין בו משום ייחוד. ד"ה מה אשה: דף יג

מח ייחוד מותר בנדה: שם

מט ואסור שנא בבגדו והיא בבגדה. (שם בגמרא):

נ עולא מנשק לאחתיה כי ידע בעצמו שלא יהרהר. ד"ה ופליגא דידיה:

נא אי דמיא בכשותא לתיי ואי לא אסור: שם

נב אסור להושיט לאשתו נדה לידה בימי ליבונה. ד"ה בימי: שם ע"ב

נג אבל רגיל לאכול עמה בימי טהרה אין צריך היכר בימי טומאה. [בהגהת אשרי] (ד"ז ברא"ש):

נד וכשאוכל עמה על שלחן נותן קנקן ביניהן אפי' בימי ליבונה:

נה לא יגע ביד ערום בספרים הן ללמוד הן לגוללן. ד"ה בלא אותה: דף יד

נו כלי חרס שנטמא מטמא אפילו מאויר אחוריהן ואין מקבלין טומאה אפי' בנגיעת גבן. ד"ה ה"ג: דף טו

נז הלוקח כלי מתכות הדשים מן הנכרי צריכין טבילה ולהטביל כלי זכוכית. ד"ה רב אשי: שם ע"ב

נח זרעים וירקות בפחות שלא גליד מלא אין מביאין טומאה ואין חוצצין [אינן מביא טומאה]. ד"ה כל: שם ע"ב

נט (אינן מביא טומאה) הבורים במת טומאת שבעה ואפי' ע"י אהל ואפי' אין בהקיפו רק טפח קרוי אהל. [ד"ה שמע]: דף יז

ס הרב כתלו אפילו ע"י אהל ואפילו אין בהקיפו רק טפח קרוי אהל. ד"ה ועל:

סא בית קבול שלפעמים נותנים ולפעמים מסירין ממנו חשיב בית קבול: שם

סב לפרוס מצודה לעכברים מע"ש שרי. כ"מ ד"ה אין פורסין: שם ע"ב

סג ר"ת התיר לבנות בשבת ע"י קבלנות נכרי אך לא סמך על זה ור"י התיר בתלוש ואסר במחובר וכן באכל בתוך התחום. ד"ה אין נותנין:

סד לא יאמר לתקן מנעלים בשבת אלא יאמר תעשה כשתרצה: (כ"מ) ת"י שם

סה הביאו לו כליו שכבסן בשבת אסור ללבשן (שם):

סו מותר לגרוק תנור באפר בי"ט בלא מים וע"י מים אסור. ד"ה אבל: דף יח

סז אדם בריא מניח קילור בעין בשבת דהוי לתענוג. ולרפואה דווקא בערב שבת. ד"ה ומתרפאת:

סח מותר להשאיל כליו לנכרי ואף אם יעשה בו מלאכה ובבהמתו אסור. ד"ה והשתא:

סט אין להשאיל סוס לנכרי אף כי מפקירו ואם כבר השאילו ולא יחזירו יפקירנו בפני שלשה. ד"ה דמפקרא: שם ע"ב

ע אין נותנין פת לתנור פתוח עם חשיכה וכן בשר איל. ד"ה התם:

עא לא ישאל לנכרי חלוק אלא כדי שיצא מפתח ביתו. ד"ה ולא ישאילנו:

עב אין מפליגין אגרות בע"ש אא"כ קצץ דמיו או שיגיע שם ושכיחא [בי דואר] במתא וכד' וכה' מותר. (ד"ז בגמ'): דף יט

עג מותר לשלוח לנכרי יין ע"י נכרי אם ישלח אחריו ואפי' בשבת משום דרכי שלום. (כ"מ)[ת"י] ד"ה נוהגין:

עד נותנין מזונות לנכרי בשבת ולא הפלים: שם

עה אסור לטרוח לתת מזונות לפני חזיר: שם

עו לא ישכיר חלוק וטלית לנכרי בע"ש ואפי' משכירו חדש ושבוע ואם משכירו ליום אפי' ברביעי ובחמישי נמי אסור ודווקא שכירות דנראה כנוטל שכר שבת אבל שאלה לא. ד"ה לא ישכיר:

עז אין מפליגין בספינה ואפי' בתוך התחום. ד"ה אין:

עח טוען בית הבד מבעוד יום בע"ש והשמן זב בשבת. ד"ה ר"י:

עט איסור קדירה מיתא שאינה ראויה בין השמשות. [ד"ה שמן]: שם ע"ב

פ אסור לטלטל בגדים ומתנאות שבסה בהן דגים (ואחר דברים) שמלכלכים אותן. ד"ה המי:

פא להציל מדליקה לקפל הרבה כלים לתוך כלי אחד מותר. ד"ה וחד:

פב להציל תוך כלי אחד מאה סעודות: שם

פג צריך לבלוע המוליא מצד התחתונה דפת לצד האור דקדים בישולו לרש"י. ולריב"א מעליונה. כ"מ ד"ה איבעיא: דף כ

במה מדליקין

פד מותר להדליק נר שעוה. ד"ה עד כאן: שם ע"ב

פה מותר להשתמש בשמן פסול בשים כבר נר כשר וכן דבר שיכול לעשות בלא נר למשוך יין מחבית: (עיין במרדכי סי' רס"ג וכ"ה בתוי' ד"ה מבני)

פו נדר לחבירו שעוה יכול לתת לו פסולת הדבש. ד"ה למאי נ"מ: דף כא

פז שמן דגים מדליקין בעיניה. ד"ה חלב:

פח נר חנוכה אסור להשתמש לאורה כבתה אין זקוק לה. ד"ה ומותר:

פט לדידן אין לחוש מתי ידליקנה ואין לה שיעור. ד"ה דאי: שם ע"ב

צ נר א' לכל בני הבית [מוסיף והולך] ד"ה והמהדרין:

צא מצוה להניח על פתח ביתו וכשיש חצר לפני הבית מניח בחצר. ד"ה ומצוה:

צב הניח למעלה מכ' יכבנה וידליקנה למטה. ד"ה נר חנוכה: דף כב

צג אתרוג אסור ביום טוב אחרון ולא נויי סוכה. ד"ה אסור:

צד טולדה בזה מותרת בזה: שם

צה נויי סוכה אסורים ואפילו נפל ואפילו בחול המועד. ד"ה סוכה:

צו עצים הנושרים יותר מכדי הכשר סוכה אסורין: שם

צז מתירין ציצית מבגד לבגד לעשותה בבגד אחר אבל לא מזוזה ומתירין ציצית מטלית של מתים. ד"ה רב אמר:

צח אין לשנות המנהג שנהגו שלא להדליק מנר לנר. ד"ה ש"מ: דף כג

צט שמן זית מצוה מן המובחר [לנר שבת] ד"ה מריש:

ק ר"ת פוסל ספר תורה שאינה כתובה בדיו. ד"ה כל:

קא ראש חדש טבת שחל להיות בשבת מפטירין רני ושמחי. ד"ה סדר: שם ע"ב

קב הבעל והאשה ירגילו בנר שבת. ד"ה ה"ג:

קג ר"ת פירש דכתובה דיתומה כותבין מבי נשא. ורשב"א אומר דיכולין לכתוב מבי אבוה. ד"ה דבי נשא:

קד אין לומר בשם בהודאה ומיהו במסכת סופרים (פ"כ ה"ח) משמע דיש לאומרו:

קה הטעם שאומרים יעלה ויבא בתפלה בעבודה ובברכת המזון בבונה ירושלים. ד"ה בבונה. דף כד

קו אין רגילין לעשות מלאכה בר"ח. ד"ה או דלמא:

קז בחנוכה ופורים אם לא אמר על הנסים אין מחזירין אותו. ד"ה דתני:

קח אין אומרים עננו בשחרית אלא ש"ץ. ד"ה תעניות:

קט לוה אדם תעניתו ופורע [אף שהתפלל עננו]: שם

קי על התורה אומר ביוה"כ במנחה. אין מזכירין של ר"ת בעל התורה. ד"ה ולית הלכתא: דף כד ע"ב

קיא הבערה שלא לצורך כלל אסורה ביו"ט. ד"ה לפי:

קיב אסור להדליק ולהפסיק באיסורי הנאה. ד"ה כא בתול: דף כה

קיג כרת עד חמשים שנה מיתה בידי שמים מקצרין שניו ובירושלמי כרת עד חמשים שנה מיתה עד ס' ערירי זרעו נכרתים. ד"ה כרת:

קיד חובה לסעוד במקום הנר משום עונג. ד"ה הדלקת: שם ע"ב

קטו המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו ואם היתה דולקת יכבנה ויחזור וידליק. ד"ה חובה:

קטז ציצית חובת גברא ומכרך להתעטף בציצית. ד"ה סדין:

קיז אין להטיל ציצית בטלית של פשתן והוי ברכה לבטלה: שם

קיח נשים פטורות מציצית וכן כסות לילה. ד"ה גזרה:

קיט טבל אסור בהנאה ביאוי וכן תרומה לישראל להאכילה לבהמתו. ד"ה אין מדליקין: דף כו

קכ שיראין חייבין בציצית מן התורה. ד"ה סד"א: שם ע"ב

קכא אין לו טלית בת ארבע כנפות פטור מן הציצית. ד"ה מסתברא: דף כז ע"ב

קכב תפילין צריכין רצועות שחורות ולכורכן בשערן (זהו בגמרא):

קכג מדליקין בצמר גפן וקנבוס: ד"ה כל היוצא:

קכד מותר להדליק בפתילה שאינה מהובהבת. ד"ה רבא אמר: דף כט

קכה אין מדליקין בסמרטוטים אפילו מהורכין. ד"ה ולא:

קכו מותר לגרר ספסלים גדולים וקטנים. ד"ה ה"ג: שם ע"ב

קכז נושא כלאים עליו במקום דליכא פסיק רישיה שלבוש גם לבושים אחרים. ד"ה ובלבד:

קכח ישתדל שיברכוהו אנשים חשובים. ד"ה ה"ג ר"ת: שם ע"ב

(קכט) אין דרך לעשות מזוזה בפתח שיש בו טינופת ויש בבית כותי וכותית:

קל עיר שיש בה חזירים פטורה מן המזוזה):

קלא אין מערבין אלא לדבר מצוה. [ד"ה לא]: דף לד

קלב שלא לומר לנכרי (עם) [ספק] חשכה הדליק הנרות [הגמ"ר]:

קלג הנית עירובי תחומין בין השמשות לא קנה אלא בעירובי חצירות. ד"ה שניהם:

קלד נראת הכוכבים לא הגדולים הנראים ביום ולא הקטנים הנראים בלילה. ד"ה תרי תלתי: דף לה

קלה קורה גדולה אינה מתבטלת מתורת כלי מפני כובדה ומותר לטלטלה וכן כלי גדול. ד"ה ואפילו:

קלו איסרו להדליק מפני טרדת חולה מקדימין להדליק קודם תליית תפילין. ד"ה ר"י: שם ע"ב

קלז דבר שמלאכתו לאיסור מטלטלו לצורך גופו ומקומו אבל לא מחמה לצל. ד"ה הא ר"ש: דף לו

קלח מחט בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה. עיין ד"ה למחט:

קלט ישב קוץ בושט חוששין שמא הבריא: שם

קמ אין כותבין שם מדינה בגט. ד"ה נפקא: שם ע"ב

כירה

קמא קש היינו שטופל"א ותבן הוא הנקצר עם השבולת. ד"ה כירה:

קמב אינה גרופה אסור להחזיר על הכירה אפי' סותמה כל צרכה. ד"ה המין:

קמג בגרופה מחזירין אפילו בשבת. ד"ה וכ"ה:

קמד אבל ערלאי אסור שעשה בדפנות ובכיסוי אבל אם דפנות עשוין מותר: שם

קמה מותר לסמוך אצל האש כשדופני הכירה מפסיקין ד"ה ת"ש: דף לז

קמו מותר להשהות בכירה שאינה גרופה ולהחזיר עליה אסור אלא אם כן גרופה ואפילו בשל כל צרכו. ד"ה אמר ר"ש: שם ע"ב

קמז שכח קדירה על גבי כירה ובשלה אסור אי לא בשל כמאכל בן דרוסאי. ד"ה שכח: דף לח

קמח עברה ולשה במזיד במים שלא לנו אסור. ד"ה עבר:

קמט בהטמנה שרי עפי מיתם אחר ממיתם ראשון ובהשהה בהפך. ד"ה סינה: שם ע"ב

קנ בתנור משהין קדירה חייתא אפילו באינו גרוף. ד"ה תנור:

קנא פותקין מים לגינה בע"ש ומתמלאת והולכת בשבת: ד"ה מעשה:

קנב נתבשל קודם שבת שורין אף בכלי ראשון לא נתבשל אסור אף בכלי שני. ד"ה כל שבא: דף לט

קנג עפר תיחות שאין דופני גומא מתקיימין לא שייכא ביה גומא. ד"ה איכא בינייהו:

קנד אין טומנין בע"ש בדבר המוסיף הבל ומשתחשכה אפילו אינו מוסיף הבל. ד"ה ממעשה: שם ע"ב

קנה הטמנה בטלה אף בקדירה חייתא [שם] ואם הטמין (נכרי) אסור אך הבשר שהיה ראוי לאכול שרי:

קנו ביו"ט מחמם מים לרגליו ולא לכל גופו ואסרו זיעה ורחיצה אף כשהוחמו מעי"ט. ד"ה וב"ה מתירין:

קנז הכרעה הוי כשהראשונים גלו דעתם שראוי לומר כדברי המכריע: ד"ה בלכה: דף מ

קנח הכרעת תלמיד אינה הכרעה: שם

קנט להפשיר מים לצורך שתיה מותר. ד"ה מפני: שם ע"ב

קס כלי ראשון אסור ביד סולדת ולא השני. ד"ה וש"מ:

קסא אסור להרהר בדברי תורה במרחץ אף בלשון חול. ד"ה וכ"ת:

קסב לא יאחוז באמה. [ד"ה פשיטא]: דף מא

קסג מותר ליתן צונן לתוך חמין בכלי שני בכוס או בספל ולא באמבטי ובכלי מלא צונן אין לתת בכלי ראשון. ד"ה נותן אדם: דף מב

קסד עירוי מבשל בכדי קליפה. ד"ה אבל: שם ע"ב

קסה כלי ראשון אין מגעילין על ידי עירוי: שם

קסו עירוי רותחין על התרנגולת אסור כדי קליפה וכן בשר מלים שרתחו בכלי ראשון: שם

קסז להש"י בכל תרי ליטנא בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר אחרון ולר"ת בשל סופרים הלך אחר המיקל וריב"א פירש לעולם הלשון ראשון עיקר: ד"ה והיינו:

קסח מותר לתת מלח בתבשיל בכלי ראשון אך יש להחמיר אף בקערה ביד סולדת: שם

קסט אין ליטול משמן שמנטף מנר שהוא דולק. ד"ה ואין:

קע המסתפק מן הנר חייב משכבה: שם

קעא אסור לבטל כלי מהיכנו. (ד"ז בגמרא) [ד"ה בעודן עליו]: דף מג

קעב עישר במזיד ואין לו פירות יאכל. ד"ה טבל.

קעג מוקצה להני שבת אסור באכילה ולא בטלטול: ד"ה בעודן:

קעד מותר לרדות דבש הנף בכוורת על גבי חלות. ד"ה דחשיב: שם ע"ב

קעה לא יסגור תיבה במקום שמצויים זבובים [עיין מרדכי]:

קעו אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל ובהפסד מרובה שרי. ד"ה ככר:

קעז זקיפת מטה צריך שיהיה ניכר שנעשה לצורך תי. ד"ה אם להם:

קעח אבל ערלאי ממטה למעלה אסור. ד"ה ופורסין:

קעט טלטול מן הצד אסור כשנעשה הטלטול לצורך דבר אסור. ד"ה דכ"ע:

קפ כל דבר שדעתו ליטלו בשבת אפילו מניח חשוב כשוכח ומנערו בשבת: שם

קפא נר חנוכה כבתה ליל ראשון מוסיף ליל שני ומדליק בו כבתה ליל ח' עושה לה מדורה בפני עצמה. ד"ה שכנר: דף מד

קפב אין מוקצה לרבי שמעון אלא מחמת חסרון כיס. ד"ה מטה:

קפג הניח נכרי או תינוק לדעת ישראל הוי מניח. ד"ה יש עליה: שם ע"ב

קפד כלי שמחזיק יותר מארבעים סאה מטמא מדרס ומציל בצמיד פתיל. ד"ה מוכני:

קפה נקב שבאהל המת שנסתם כולו מציל אף שאינו מבטלו ואין לטלטל ארון הקדש ולבטלו שם: ד"ה ואין מצלת:

קפו מותר להקוע נר בדלת הסובבת:

קפז שכח מעות על הכר מנערו לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו. ד"ה הא אין:

קפח אסור לטלטל אפרוח חי. ד"ה הכא ב"ע: ד' מה ע"ב

קפט בשר תפל מותר לטלטלו: שם

קצ מנורה של חוליות ואינה מפורקת: אין בה שנין ומותר להזיזה. ד"ה דחוליות: דף מו

קצא טיטלה אם והטרפתה בשירה. ד"ה סורה:

קצא שרגא דשמן שרי לטלטל ונפט אסור [אפילו של מתכת]: ד"ה דנפטא:

קצב מתירין נדר של מצוה. ד"ה מי יימר וכו' בעל: שם ע"ב

קצג שלשה מתירין בכור ודוקא מומין מובהקין כגון נסמית עינו וכי האי גוונא. ד"ה התם:

קצד פתילה שלימה שרי לטלטלה. ד"ה הנח: דף מז

קצה אין לטלטל אבן שעל פי חבית אלא מטה על צדה ונופלת. ד"ה ואמר:

קצו שלש על שלש מקבל טומאה אף לעשירים ובמדרס לעשירים שלשה על שלשה ולעניים ג' על ג'. ד"ה בגדי:

קצז אפר שהוסק מערב שבת מוכן לכסות בו צואה או רוק. ד"ה צוה:

קצח מטלטלין כוס אף שיש בו איסורי אכילה כגון שיורי יין נסך: שם

קצט כרעי המטה מותר להחזירן ברפוי:

ר טלית שאחז בו האור מצד אחד נותן מים בצד אחר. ד"ה מפני: שם ע"ב

רא מותר לתת מים בלאנפ"א בערב שבת להגביה השמן: שם

במה טומנין

רב הטמנה לצורך מתר אסור אף בתבשיל וקדירה חייתא בדבר המוסיף הבל: ד"ה במה:

רג אסור להניח גחלים תחת קדירות וליתן עפר עליהם. ד"ה דזיתים: דף מח

רד גורפין כירה ומטמינין בה: שם

רה מותר להשים תפוחים אצל האש סמוך לחשיכה: שם

רו הטמין תפוחים עם קדירה אסור [להחזיר או להוסיף עליו כרים]: שם

רז מסירין קדירה מכירה ומשימין בקרקע (להשים עליהם כרים וכסתות או להוסיף עליהן): שם

רח אין ליתן קיתון בקרוב למדורה אפי' להפשיר. ד"ה מ"ש ממיחם:

רט מותר לתת כיסוי על פי הגיגית. ד"ה מ"ש:

רי מוכין אם עשן בהן מטלטלין ולא גיזי צמר. ד"ה וכי מפני:

ריא מחזירין חוטי סרבל אם נתקו ורחב הנקב. ד"ה הא בחדתי:

ריב חבית מליאה פירות מתיז ראשה בסייף ונוקבין המגופה. ד"ה וכי: שם ע"ב

ריג תפילין היא רפוי בידינו לפי שלא מסרו נפשם עליה. ד"ה כאלישע דף מט

ריד אין מחזיקין נאמנות באדם המניח תפילין: שם

רטו לא ייסן ולא יפיח בהן ולא יסיח דעתו מהם. ד"ה שלא:

רטז לשנות עצמו ומעשיו בשעת גזירת המלכות אסור ואין חייב למסור עצמו על התפילין במקום שיכול לקיים בענין אחר. ד"ה נטלם:

ריז מטלטלין עורות יבישים ולא לחים. ד"ה טומנין:

ריח הריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך לישיבה ישב אע"פ שלא קשר. ורבינו תם פירש דבעי קשירה. ד"ה ורב אסי: דף נ

ריט יוצאין בפשתן סרוק ומנופץ שצבעו בשמן ונותנו על המכה שלא יסרטו בגדיו:

רכ מותר לגרר גלדי צואה וגלדי מכה שעליו [אם מתביים לילך בין בני אדם]. ד"ה בשביל: שם ע"ב

רכא אין לפצוע זיתים לתוך כחס ראשו אף בחול [תוס' ישנים בד"ה מהו]:

רכב מותר להשתמש למטה משלשה באילן. ד"ה גורדיתא:

רכג מטל לפת ובצל הטמונים בקרקע ולא השרישו. ד"ה מקלת:

רכד מותר לגלות קדירה שמכוסה ויחזור ויכסנה גילה מבעוד יום לא יכסנה משתחשך. ד"ה כסאו: דף נא

רכה אין לרחוץ ידיו בשלג וכן כשנקרשו המים וברד מעורב בהם. ד"ה אין מרסקין: שם ע"ב

במה בהמה

רכו אין מכבדין אלא בפתח הראוי למזוזה אבל כשהולכין בחבורה מכבדין בכל מקום. ד"ה קדמיה:

רכז נטירותא יתירא אסורה כגון פרה באפסר ובכל נוי בהמה אסור לצאת ד"ה אמר שמואל: דף נב

רכח עגלים יוצאים באפסר סוס ברסן או באפסר אבל באפסר ורסן אסור ומותר להשים רסן או אפסר בראש הסוס: שם

המנהיג

רכט המנהיג הסוס לא יוציא חבל מתחת ידו טפח ויגביה מקרקע טפח ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר בהמה : שם

רל כופת שאור שייחדה לישיבה טהור בשיש שינוי מעשה . ד"ה בנאין :

רלא טבעת הדבוקה בבשר ואינו מסירה אינה חוצצת . ד"ה והא איכא : דף נב ע"ב

רלב קרצוף שרי ביו"ט ואסור בשבת . ד"ה מהו ליתן : דף נג

רלג בבהמה לא גזרו אטו רשות הרבים : בהמה הוי דבר הניטל : שם

רלד מותר לתת אוכף ע"ג בהמה . ד"ה דשמעיה :

רלה מותר להנהיג גמלים כשאין מושכין דבר אך אסור בנושאין את המבלים . ד"ה והתנן אדם : דף נד

רלו אין מעשר בהמה נוהג אחר החורבן . ד"ה הוה מעשר : שם ע"ב

רלז אין להוכיח מי שודאי אינו מקבל תוכחות . ד"ה ואע"ג : דף נה

רלח אנו מזכירין זכות אבות . ד"ה ושמואל :

רלט מורד במלכות יש לברר שהוא מורד אבל אין לעשות לו הלכת דין ולעיין בדינו . ד"ה שהיה לך : דף נו

רם אשה שנאנסה מותרת לבעלה ולבועל. ד"ה ליקוחין:

רמא רשאי לומר בפני המלך על אחר אדוני פלוני . ד"ה דאמר ליה :

במה אשה

רמב אשה יוצאה בחוטין בקליעת שערה ואסור לסתור קליעת שערה . ד"ה במה אשה : דף נז

רמג דברים שמותר לצאת בהם מותר לקשור ולהתיר ברה"ר : שם

רמד שירים טבעות נזמים חוצצין דבוקים על הבשר רפויין אין חוצצין חוטי אזן אין חוצצין . ד"ה הכא בקטלא : שם ע"ב

רמה שעטנז שוע טווי ונוז אסורין רך וקשה ללבוש ובהעלאה אבל לבדים קשים שרי להציע תחתיו ואפילו רכין שאין דרכן לכרוך נימא כמו מרדעת חמור וכרים ומכסאות . קולטרא שיש בהם כלאי צמר ופשתן אסורין אבל גיזי צמר מותרין . ד"ה אין בה :

רמו יוצאין בזגי כסף וזהב התלויין בשלשלאות ותקועין יפה. ד"ה מאי שנא : דף נח

רמז יכול לקבוע מפתח כסף בראש חגורו ולא של ברזל וכי האי גוונא בזוג וחותם. ד"ה הב"ע :

רמח כפה שנתנו לספר טהור מן המדרס בלא מעשה דכיון דאסור בהנאה חשיב כשינוי מעשה . ד"ה אע"פ :

רמט כל שהוא אריג אין בו משום תיבה ומותר לצאת בו . ד"ה כדרב הונא :

רנ עטרת כלה אסור דוקא לחתן וכלה ולא תצא בהם ברה"ר . ד"ה ולא בעיר : דף נט

רנא תכשיטין שאסרו חכמים לצאת בהן אף לאשה חשובה אסור . ד"ה מאן : שם ע"ב

רנב מותר ללבוש הרבה מלבושי' מפני הקור אבל לא בשני חגורות אם אין בגד מפסיק בינתים . ד"ה תרי :

רנג להלך שיער בשבת רש"י אוסר ור"י מתיר . ד"ה למאי : דף ס

רנד כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטל לצורך גופו ומקומו ומשלחין אותו ביו"ט . ד"ה לא בסנדל :

רנה קושרין מנעל של שמאל תחלה ונועלים של ימין תחלה כשאין בהם קשירה . ד"ה וסיים : דף סא

רנו הנכנס לבית הכסא חולץ תפילין של ראש [ולא] של יד . ד"ה דילמא :

רנז יוצאין בקמיע מומחה גברא או מומחה קמיע . ד"ה אע"ג :

רנח שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא דלי"ת ויו"ד . ד"ה שי"ן : דף סב

רנט יוצא האיש בטבעת שיש עליה חותם ולא חיישינן באיש דילמא שליף ומחוי . ד"ה וחילופיהן .

רס אין יוצאין בבגד להציל מטינוף . ד"ה ובמוך : דף סד ע"ב

רסא יוצאה במוך שתקנה שלא יפול דמה בבשרה : שם

רסב לא תתן בפיה פלפל וגלגל מלח לכתחלה ומוך שבאזנה ושבסנדלה . ד"ה ובלבד שלא תתן .

רסג יוצאות נשים בזמן הזה בתכשיטין וטבעות ד"ה ר' ענני :

רסד דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין ובחדרי חדרים [אם] אין [הרואה] חושדו מותר ד"ה אמר רב : דף סה

רסה הטובלת במקום שרבים מצויין שם תולה מחצלת לפניה . ד"ה מפני .

רסו יש ליתן מחצלת תחתיה מפני הטיט . שם :

רסז נשים המסוללות זו בזו אסורות אף לכהן הדיוט[א]. ד"ה פסולות . שם ע"ב

רסח לא אמרי' קמא קמא בטיל כשהאיסור רבה אלא עד נתינת טעם . ד"ה שמא : שם

רסט מעין בזוחלין מקוה באשבורן : שם

ער זבה אינה צריכה מים חיים : שם

רעא מותר לטבול בנהרות אפי' גדלו מאד. ד"ה דאמר.

ערב מי שנכווצו גידי שוקיו הולך במקלו בשבת ד"ה הקיטע :

רעג תינוקות שחקקו לפת ואתרוג טהורים שאין מתקיים . ד"ה טמא : דף סו

רעד שטעלי"ן אין טמא מדרס ועגלה שעושין לקטן ללמוד ללכת טמא . ד"ה עגלה וד"ה קשורי :

כלל גדול

ערה גר שנתגייר בינו לבין עצמו הוא גר. ד"ה גר: דף סח

רעו המהלך בדרך ואינו יודע מתי שבת מהלך כל מה שירצה . ד"ה עושה : דף סט ע"ב

רעז בע"ז יהרג ואל יעבור אפי' אינו מקבלה באלוה . ד"ה רבא אמר : דף עב ע"ב

רעח ומה שלא השתחוה מרדכי להמן מפני קידוש השם ברוב עם : שם

רעט גונח יונק חלב בשבת משום צער . ד"ה מפרק . דף עג ע"ב

רפ חולב לתוך קדירה : שם

רפא סוכין מצטרפין לחלה . ד"ה שכן : דף עד

רפב בורר אוכל שתפן בו מתוך אוכל הוי בורר . ד"ה היו לפניו :

רפג ברירה הוי פסולת מתוך אוכל או אוכל מתוך פסולת כשהפסולת מרובה . ד"ה בורר ואוכל :

רפד בורר ואוכל לאלתר ביד מותר לכתחלה ובקנון ובתמחוי פטור ואסור ובנפה ובכברה חייב . ד"ה והתניא .

רפה בסילקא שייך טחינה אבל בשאר אוכלין צריך לפרר . ד"ה האי . שם ע"ב

רפו מהזיר קני מנורה של חוליות ולא הוי בונה . אבל כשעושה כלי לגמרי חייב . ד"ה תכיתא :

רפז פסיק רישא במידי דלא ניחא ליה (שרי) [פטור]. ד"ה ספי ניחא : דף עה

רפח מליחת אוכלין אסור אפילו ביום טוב . ד"ה אין עיבוד : שם ע"ב

המוציא יין

רפט כוס של ברכה רביעית לוג וכן לנטילת ידים . ד"ה צריך : דף עו ע"ב

רצ טעון מזיגה וסכום שלם ד"ה כדי שימזגנו :

רצא טועם כדי שיסלק טעימה לצד אחד ויראה כמלא לוגמא . ד"ה ויעמוד :

רצב שיעורא רובע רביעית הי . ד"ה ועוד : דף עז

רצג עת תגור בגליה וכעין תורא שרי . ד"ה אתת : דף עח ע"ב

רצד טוענין ליתומים וללקוחות מזויף ופרוע . ד"ה ת"ק סבר :

רצה אסור להשהות שטר פרוע ע"י קריעה ומחיקה :

רצו אמר אין לי ראיה ולא אמצא קיום ואח"כ מצא לא מהני : שם

רצז מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ד"ה רש"י גרים:

רצח עדי מסירה כרתי . ד"ה כדי : דף עט

רצט כותבין גט על הדפתרא : שם

ש גויל עור שלם וחולקים אותו לצד שיער קרי קלף ולצד בשר הוי דוכסוסטוס . ד"ה קלף : שם ע"ב

שא ומה שכותבין על קלף שלנו ספר תורה תפילין ומזוזות דעיבוד שלנו כעפיץ שלהם : שם

שב ספרים נכתבים בכל לשון ואפילו על נייר שאינו מתוק ותפילין ומזוזות על עור ובלשון אשורית . ד"ה תפילין :

שג מזוזה שכתב פרשה ראשונה אחר שניה כשרה . ד"ה הא מורידין :

שד פשוטי כלי עץ טהורים גולמיהם טמאים(ובכלי מתכת הוי איפכא) . ד"ה אפי : דף פא

שה לא הוי בית קיבול אלא היכא דמה שבתוכו אינו מיטלטל אלא על ידו : שם

שו מותר להחליק צרור ע"י שינוי שלא ישרט : (ד"ז ברא"ש סימן א) :

שז אסור למשמש בצרור . ד"ה אסור :

שח מותר לטלטל אבנים מקורזלות אף בשיש בית הכסא קרוב . ד"ה מהו : שם ע"ב

שט נוטלין מן הראוי לבהמה לאצון שיניו ומגבב מפלפניו להדליק ביום טוב . ד"ה וחכמים :

שי מחלוקת ואח"כ סתם בחדא מסכת הלכתא כסתם משנה ובשני מסכתות או בברייתות פליגי אמוראי . ד"ה והאמר :

רבי עקיבא

שיא ביתו סמוך לע"ז אסור לבנות . ד"ז בגמרא : דף פב

שיב אבן מסמא זב עליה והכלי תחתיה או [ע"ג האבן] מטמא . ד"ה באבן : שם ע"ב

שיג ע"ז וקבר לא מיתסרו במחובר : ד"ה ורבנן :

שיד תשמישי ע"ז שנשברו ואין הדיוט יכול להחזירן שרי וכשהן חוליות קטנות אסורות . ד"ה ע"ז : דף פג ע"ב

שטו כלאי זרעים מותרים באכילה ואסור לזרען בארץ מדאורייתא . ד"ה ד' על ד' רוחות : דף פד ע"ב

שטז שבת הגדול נקרא על הנס של פסח שהיה מקחו בעשור שהיה או בשבת וניסן היה ביום ה'. ד"ה ואותו יום : דף פז ע"ב

שיז פלפל ארוך לבן שחור מצטרף לשיעור הקדירה . ד"ה תבלין : דף פט ע"ב

שיח פיגול נותר טמא מצטרף [למלקות ולא לחטאת] . ד"ה אסורין :

שיט מוכר כרכינים וטחן לעו"ג המגדל חזיר אבל ישראל אסור לגדלו . ד"ה שמגניעין : דף צ ע"ב

המצניע

שכ אי אוכל שתות מכבילה מקבל טומאה . ד"ה אי לענין : דף צ"א ע"א

שכא תני שיעור אסור מן התורה : ד"ה כגון :

שכב מקום תפילין בזרוע למעלה מן המרפק . ד"ה במרפקו : דף צב ע"א

שכג ארכו של אדם ג' אמות עד הכתף. ד"ה איבעית:

שכד מותר לכחול עין מן הנכרי דמסייע אין בו ממש . ד"ה אמר רב זביד : דף צג ע"א

שכה חי [גדול קצת] נושא את עצמו . ד"ה אבל : דף צד ע"א

שכו מדדין בהמה חיה ועוף ואשה את בנה ולא קטן ממש : בא"ד

שכז מלאכה שאינה צריכה לגופה שעושה ואין צריך כצורך שהוא במשכן . ד"ה ר"ש פוטר :

שכח צפורן שפירש רובו ברא'שי אצבעותיו נוטלו ביד ולר"ת שפירש לצד הגוף ד"ה והוא שפירשו : דף צד ע"ב

שכט אוכל נפש מותר בי"ט אפילו אפשר לעשותן מערב יום טוב . ד"ה והרודה : דף צה ע"א

של נפל בית ביום טוב אסור לבנותו מדרבנן כטחינה וקידה : בא"ד

שלא אסור לטלטל מכבדות שמכבדין הבית וכיבוד אסור ורבוץ מותר . ד"ה והאידנא :

שלב נקב כמוציא רמון ויחדו לגסטרא מקבל טומאה . ד"ה ניקב ע"ב . וכלי שנפחת מקבל טומאה ונכנס דרך פתח ולא דרך נקבים ונפחת רובו אין מועיל בו סתימה. ד"ה לענין צמיד: דף צו ע"א

הזורק

שלג מנין הנזהר שוה שבתורה היה לפה קבלה לכן אין דנין גזירה שוה יותר מן הקבלה . ד"ה ג"ש : דף צז ע"א

שלד הקרשים לר"י מתחיין ולמעלה כלים והולכים עד אצבע ולר' נחמיה עבין למעלה כלמטה . ד"ה הניחא : דף צח ע"א

שלה לא היו מניחין צד העב שאצל הקרקע לצד הקצר של מעלה דמעלין בקדש ולא מורידין : שם

שלו בהעגלות היו שני עלים ארוכים נקובים שתי ראשיהם ונתונים לתוך קונדסין לאורך העגלה ועליהן מונחים הקרשים . ד"ה אטבי :

שלז בית עולמים אורכו ששים ורחבו [עשרים] ומשכן אורכו [שלשים] ורחבו עשרה [שליש ארכו] . ד"ה דל עשר : שם ע"ב

שלח לפי פי' הגמ' בהזורק הבריח התיכון מסבב [שלש] רוחות ולפי [ברייתא] דמלאכת המשכן לא היה הולך [אלא] מקצה הכותל ועד קצהו . ד"ה תנא :

שלט לפירוש רש"י היו שם ב' עגלות זו אצל זו ולפניהם עוד שתים ועל כל עגלה שנים עשר קרשים ולפירוש ר"ת שתי עגלות מחוברות ולפניהן עוד שתים . ד"ה למה לי : דף צט ע"א

שם פסין לא מהני אלא לבאר מים חיים או בור הרבים . ובאר היחיד צריך מחיצה ופחות מעשרה [עומק ורוחב ד'] שרי בפסים . ד"ה אא"כ : שם ע"ב

שמא גזוזטרא למעלה מן הים אסור לשפוך ממנה לים . ד"ה כתו : דף ק ע"ב

שמב ספינות קשורות ונפסקו אסור לטלטל מזו לזו [לא מהני עירוב אא"כ חזרו ונתקשרו] . ד"ה פסיטא : דף קא ע"ב

שמג עירבו ג' בתים ונפל האמצעי ונעשה ר"ה נאסרו שני הבתים מלטלטל . ד"ה נפסקו :

שמד ספינות שחזרו ונקשרו מותר לטלטל מזו לזו ואפילו נקשרו במזיד כיון דשכר הוו רכ"י . ד"ה כי איתמר :

הבונה

שמה חבית הפקוקה בפשתן אין למשוך ממנה יין דרך הפקק. ד"ה לא : דף קג ע"א

שמו לכוף ראש (הכד) [הטית] לתוכה [ד"ה טיתין]:

שמז בשביעי כמשפטם ולא בשמיני . ד"ה בשביעי : שם ע"ב

שמח פי' מגלפף מן צופים . ד"ה גרועי : דף קד ע"א

שמט בא ליטמא פותחין לו . ד"ה אית דגרסי :

שנ אין לרשום בצפורן על הספר ולא לכתוב במשקים על גבי שלחן ולא באצבע על העפר :

שנא גט שנכתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס כשר . ד"ה אמר רב חסדא : שם ע"ב

האורג

שנב לקרוע על חכם ועל רבו קרע שאינו מתאחה ועכשיו לא נהגו לחלוץ כתף . ד"ה הכל : דף קה ע"ב

שנג יש לקרוע על כל אדם בשעת יציאת נשמה : ד"ז בגמרא שם :

שנד נותנין מזונות לפני בהמה חיה ועוף המוקצין ולא לפני יוני שובך ועלייה . ד"ה ואין נותנין : דף קו ע"ב

שנה לידת צבי לעמוד לפני הפתח מותר . ד"ה למה זה דומה :

שנו נוטלין מחט ליטול הקוץ ומפים מורסא משום צער . ד"ה וממאי : דף קז ע"ב

שמנה שרצים

שנז עושין תפילין אפי' מעור נבילות וטריפות ונחורות . ד"ה איזה מהן : דף קח ע"א

שנח נהגו בלתי משהו . ד"ה אין עושין .

שנט מותר לתת מי מלח על שופות ולכולי עלמא מותר כשנותן מלח תחלה . בא"ד :

שס כל האוכלין אוכל אדם לרפואה . ד"ז בגמרא : שם ע"ב

שסא ר"י התיר לסכן מי שקדים לחולה ולתקן מי אבטיח לשלשל . ד"ה בריקא : דף קט ע"א

שסב אין לרחוץ בגומא מי מערה ותמי טבריא אלא בנהר : ד"ה רוחצין :

שסג אסור לסרס אפי' מי [שיש] לו בנים ואסור לשתות כוס עקרין ד"ה והתניא : דף קי ע"ב

שסד בכ"מ דבר שאין מתכוין מותר . ד"ה ת"ל :

שסה אין לטבול בהפשט בהג . ד"ה טובלין : דף קיא ע"א

שסו אסור לסחוט בשאר משקין משום ליבון או מפרק . ד"ה האי :

שסז תינוק שהלך בגדי אמו אין לזרוק עליו מים ור"ת התיר לקנח ידיה בבגדיה שתוכל להתפלל ולברך ואין נראה לר"י : בא"ד

שסח לא יתן בגדים בתוך הגיגית לסתמו . ד"ה מודה : שם ע"ב

ואלו קשרים

שסט קושרין חבל דגרדי באבום ובפרה . ד"ה התם חבל : דף קיג ע"א

שע אין לקפול טליתות בבית הכנסת . ד"ה מקפלין :

שעא יש לנו להחליף ואסור לקפלה ול"נ אי קרי יש לו באין לו יפה כוס . ד"ה אבל :

שעב למעט דיבורו בשבת . ד"ה שלא : דף קיג ע"ב

שעג למנות פרנס בקי על הציבור . ד"ז בגמרא : דף קיד ע"א

שעד במוצאי יום הכפורים תוקעין להודיע שהוא לילה ויאכלו בניהם ולהכין סעודה דהוי כיו"ט . ד"ה ואמאי ליתקע : דף קיד ע"ב

כל כתבי

שעה נפלה דליקה בבית אחד מותר להציל הכל . ד"ה כל כתבי : דף קטו ע"א

שעו ספרים שלנו מצילין מפני הדליקה . ד"ה אליבא דמ"ד :

שעז מותר לומר תרגום על פה ובלשון הקדש : אסור לומר בעל פה דברים שבכתב . ד"ה לא ניתנו :

שעח כל הספרים נכתבים בל' יוני . ד"ה עילמית :

שעט תרגום כתובים נעשה בימי התנאים ולא של יוסף עשאו . ד"ה ונידו :

שפ ספר תורה נמצא ביד מין יגנז כתבו מין ישרף . ד"ה ספרי : דף קטז ע"א

שפא אסור לקרות בספרי הדיוטות כמו של תוכות אבל לקרות אגרות השלוחין מותר ואותן ספרי מלחמות אסור לעיין בהם אפילו בחול . ד"ה וכ"ש : שם ע"ב

שפב מותר להביא תיק עם המעות אי לא מצי למיבדא המעות להציל ספר תורה. ד"ה אדהכי: דף קיז ע"א

שפג מבוי ניתר בלחי אחד . ד"ה שלש :

שפד חבית שנסדק ועשה טיף טיף מותר להביא כלי לקלוט ולצרף . ד"ה הא דתניא : ע"ב

שפה כשיש לו בי"ט די לו פת נקיה לא יאפה אח"כ הדראה אלא יאפה הדראה תחלה . ד"ה הציל פת :

שפו זמן סעודה שלישית מן המנחה ולמעלה ולא כאותן שמחלקים סעודת שחרית ומברכין בינתים . ד"ה במנחה : דף קיח ע"א

שפז אין רגילות ללכת בערב שבת . ד"ה והא דתנן :

שפח ונותנין לעני שלש סעודות [לשבת] ונותנין לו סעודה להוליך עמו : בא"ד

שפט אין מחלקין תמחוי בלילה . ד"ה דמלוינן :

שצ כשרוצה להתענות למחר התיר ריב"א לשתות אף אחר שינה ואין נראה לר"י . ד"ה לפי :

שצא רוב צדיקים מתים בחולי מעיים למרק אכילתן . ד"ה רובם : שם ע"ב

שצב רבי יוסי לא רצה לקיים מצות עונה ביבמתו אלא מצות יבום . ד"ה אימא :

שצג זר הנושא כפיו אסור משום ברכה לבטלה . ד"ה אילו :

שצד אין אדם יכול לכוין תפלתו . ד"ה עיון :

שצה בסעודת שבת (לא) [או] יקדים (ולא) [או] יאחר . ד"ה רב אמר : דף קיט

שצו נהגו לומר ויכולו מעומד : ד"ז במרדכי :

שצז לערוך שלחנו קודם קידוש. ד"ה ומצא : שם ע"ב

שצח לענות אמן בכל כוונתו ובכל כחו . ד"ה כל העונה :

שצט כשעונה אמן צריך להרהר אל מלך נאמן . ד"ה א"ר חנינא :

ת מנער מעל השלחן נר שאין בו שמן או נר שכבה . ד"ה מנער : דף קכ ע"ב

תא צריך ליזהר שלא לפתוח דלת כנגד המדורה . ד"ה מר :

תב תפלת נעילה פוטרת של ערבית . ד"ה ה"ג : דף קכא ע"א

תג אמירה לנכרי שבות אפילו באיסור דרבנן : ד"ה אין אומרין :

תד מותר לומר כל המכבה אינו מפסיד[ד"ה אלא]:

תה קטן שלא הגיע לחינוך אין ב"ד מצווין להפרישו ובהגיע לחינוך חייבין להפרישו : ד"ה ש"מ

תו ה' מזיקין שרצין אחריו מותר להרגן ושאר מזיקין אפי' רצין אחריו דורסן לפי תומו . ד"ה ברצין : שם ע"ב

תז הדליק נכרי נר ישתמש ישראל לאורו ואם רגיל להעריס אסור . הדליקה לצורך ישראל אסור לכל ישראל . ד"ה ואם בשביל: דף קכב ע"א

תח מילא מים משקה ישראל אחריו ואם לצורך ישראל אסור לכל ישראל ודוקא לבהמתו אבל לעצמו מותר ור"י אסר לעצמו ואם משך מים לצורך ישראל אסור לכל ישראל אם הביאם דרך רשות הרבים אבל דרך כרמלית שרי לישראל אחר . ד"ה משקה :

תט מניח אדם בהמתו לפיות תולש עשבים מן המחובר . ד"ה מעמיד :

תי נר לאחד נר למאה לא שרינן אלא בשניכר כשמדליק גם לצורך עצמו . ד"ה אהדרינהו: ע"ב

כל הכלים

תיא כלי שנפרקו דלתותיו בשבת וראוי לחברו ניטל עמו . ד"ה אדרבה :

תיב מטלטלין עלי לקצב עליו בשר ביו"ט . ד"ה הא נמי : דף קכג ע"א

תיג פגה שהטמינה בתבן ודעתו ליטלה ניטלת אבל להניח שם כל השבת אסור . ד"ה פגה :

תיד מותר לכרוך תינוק קטן בבגדים רחבים ובחגור רחב . ד"ה אסוכי :

תטו אין מטלטלין סכין שקוצבין בה בשר ולא חלף שחותכין בו . ד"ה וסכינא : שם ע"ב

תטז שברי כלי חרס מטלטלין ובשנשברו מערב שבת ולא בעינן שיעשו מעין מלאכה ראשונה . ד"ה ורבא : דף קכד ע"ב

תיז כסוי חבית שני בשמה כי כן דרכו ונדבך אבן מרובע שני בשפשוף . ד"ה ואודו : דף קכה ע"ב

תיח עשיית דופן במחיצה שלישית דסוכה הוי אהל ואסור ורביעית הוי תוספת ומותר . ד"ה הכל מודים :

תיט פקק החלון שתקנו [רק בשבת] ולא קשרו פוקקין בו ונגר הנגרר צריך לקשר . ד"ה ר"י : דף קכו ע"א

תכ נגר הנגרר בשתקנו לכך מותר בלא בית יד . ד"ה וכ"ת : שם ע"ב

תכא למדוד לצורך מצוה מותר אבל לא ספק דדמי לבנין . ד"ה ומדבריכן :

מפנין

תכב המביא כדי יין ביו"ט ממקום רחוק לא יביאם בסל ובקופה ד"ה של . נסנו למלאות מים

הגהות הגאון יעב"ץ [א] לא דייק [ר"ל דהתוס' לא כ"כ אלא לר"ה אבל אין הלכה כן כמ"ש ביבמות ע"ו].

מים בכלי גדול ולא ימלא בכלי קטן כמה פעמים דמפיש בהלוכא. ד"ה דכ"ע : דף קכז ע"א
תכג מפנין ארבע וחמש קופות אפילו בשביל אדם אחד. ד"ה אע"ג :
תכד דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה בהם היתה שקולה מכרעת דשכר מצוה ליכא בעולם הזה. ד"ה אוכל :
תכה דם האברים שלא פירש מותר. ד"ה דתני : דף קכח ע"א
תכו מטלטלין בשר תפל ולא דג תפל. ד"ה דג :
תכז אין מדדין בהמה וחיה ועוף ברה"ר ולא תרנגול בחצר. ד"ה אין : שם ע"ב
תכח מדליקין נר ליולדת. ד"ז בגמרא :
תכט אין מאכילין לחולה ביום הכפורים אלא ע"פ מומחה. ד"ה קמ"ל :
תל תוך שלשה מחללין שבת ליולדת אפי' אמרה אינה צריכה ותוך שבעה אם אמרה צריכה ולא אח"כ. ד"ז בגמרא :
תלא אין דרך להקיז סמוך לגילה. ד"ה דקאי : ואין להקיז בסוף החדש דליכא ארבעה ימים אחר כך. ד"ה דליכא : דף קכט ע"ב

רבי אליעזר דמילה

תלב לעשות משתה ליום מילה. ד"ה שש אנכי : דף קל ע"א
תלג אין חייב למסור עצמו על התפילין במקום שיכול לקיים בענין אחר [ע"ל סי' רט"ז] :
תלד אין עשה דוחה ל"ת [כשאין מקיים עשה בעידנא דמיעקר לאו]. [ד"ה שלא : שם ע"ב]
תלה רבא פסק דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין. עירובין דף סח :
תלו מבוי שלא נשתתפו בו מטלטלין בכולו [אפילו עירבו חצרות עם בתים] ד"ה מי גרס : דף קלא ע"א
תלז אין מצות לולב בלא ארבעת מינין. ד"ה שכן טעון : שם ע"ב
תלח מילתא דאתיא מבניינא טרח וכתב לה קרא אם לא במקום דהדא מהדא. ד"ה או מעומר :
תלט מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום. ד"ה הסיא מכן : דף קלב ע"א
תמ דבר שאפשר לעשות מערב שבת אין דוחה שבת [פסק ברור הוא] ד"ה ותנן נמי : דף קלג ע"א
תמא חולה שיש בו סכנה מה שאפשר לשנות לצורכו ישנה. ד"ה נועם : שם ע"ב

תמב מרחיצין לקטן ליום שלישי למילתו [לכ"ע] ד"ה מי גרע : דף קלד ע"ב
תמג מותר לסוך שמן על גבי מכה [אפי' מערב בתמין]. ד"ה ואין :
תמד גר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף דם ברית ולא הקטן. ד"ה לא נחלקו : דף קלה ע"א
תמה כל הקטנים מותרין ליטלטל ואפילו בן שמונה [אם אין בו ריעותא]. ד"ה בן ח' :
תמו אשה מותרת לחלוב עצמה ולהוציא חלב משום צער. ד"ה מפני :
תמז אין גר עד שיטבול. ד"ה כתנאי : לקח עבד שלא להטבילו מותר להשהותו הרבה. ד"ה כגון שלקח ע"מ : שם ע"ב
תמח כל ששהה שמונה ימים בבהמה יום שמיני הוי כלאחריו ויום שלשים דאדם כשלפניו. ד"ה כל ששהה :
תמט תוך שלשים שנפל מן הגג הוי כולד של קיימא. ד"ז בגמ' : דף קלו ע"א
תנ בן שמונה שערו וצפרניו מוכיחין עליו. ד"ה מימהיל :
תנא ספק חלוצה מותרת לכהן (אם כנסה) ואין טוב שיחלוץ אשתו מספק. ד"ה ואם : שם ע"ב
תנב בשר החופה את רוב העטרה מעכב במילה : ד"ה מל : דף קלז ע"ב
תנג להכניסו בבריתו מברך אחר המילה. ד"ה אבי הבן :
תנד עובר לעשייתן היינו כשהמברך עושה המצוה. בא"ד :
תנה פירוש אשר קידש ידיד מבטן אברהם יצחק ויעקב ושבטים באותה ברכה כוללן. ד"ה ידיד :

תולין

תנו אין מסננין חרדל במסננת שלו ביו"ט שאם יעשה מאתמול לא יתקלקל. ד"ה תולין :
תנז מדורתא קידרא וביעתא ממטה למעלה אסור. ד"ה כסא טרסקל : דף קלח ע"א
תנח מותר להושיב קדירה על גבי כירה ושלחן על ספסלין. ד"ה כל הנהו :
תנט טלית כפולה שכרך עליה חוט ישייר בה טפח. ד"ה כרך :
תס להושיב בראשו כובע רחב וטפח יוצא אם נכפף מותר. ד"ה הא דמיהדק : שם ע"ב
תסא חטה ושעורה ותרגן במפולת יד הוי כלאים. ד"ה וליתלא : דף קלט ע"א

תסב יש מחמירין דבעל קרי אסור בדברי תורה ונותנים מתנות כהונה (לנהוג) בח"ל. בא"ד :
תסג כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ [היינו שהמחלוקת הוא לאסור המין ולא כשחולקין בזריעה]. בא"ד :
תסד אין לילך עם המת חוץ לתחום ביו"ט. ד"ה יום טוב שני : שם ע"ב :
תסה מותר להכית באבנטו רצועות התלויין בו. ד"ה ציצית :
תסו אסור לטלטל משיחה שתלוי בו דגים ובשר מותר. ד"ה תלא :
תסז אסור לגרוף אבוס שבקרקע [אע"ג דמרבץ שרי]. ד"ה אבל : דף קמ ע"ב
תסח בשבת דכין פלפלין אחד אחד וביו"ט מותר בלא שינוי במדוך אבן וכן תבלין במדוכות אבן ומלח במדוך של עץ אבל אם ידע בערב איזה קדירה רצה לבשל לא ידוך ושומין ובצלים מותר. ד"ה הני פלפלי : דף קמא ע"א
תסט אין לקנח רגליו בקרקע [דילמא יתכוין לאשוויי גומות]. ד"ה דילמא :
תע נשים המשחקות באגוזים אין למחות להן בא"ד : [עירובין קד. תוס' ד"ה ה"ג] :
תעא אם חלצה במנעל המרופט [יותר מדאי חליצה פסולה]. ד"ה במנעל : שם ע"ב

נוטל

תעב תרומה עולה באחד ומאה עם האסור. ד"ה שנפלה : דף קמב ע"א
תעג אין ליטול אוד מן בית העלים ביו"ט (אע"ג דלא מיתקלא). ד"ה ליטול : דף קמג ע"א
תעד מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפות הראויין לבהמה. ד"ה עצמות :
תעה פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד. ד"ה פירורין :
תעו גרעינין שנעשו היום נותנין לכלי להוציאן. ד"ה רבא :

חבית

תעז אין לספוג אפילו שיש לו בית אחיזת עור. ד"ה חבית : שם ע"ב
תעח נתפזרו פירות מלקטן תוך (כפו)[כסות]. ד"ה מלקט :
תעט סכנים שאר פירות לאוכלין ויצאו מהם משקין מותרים [אע"ג דסתמן קודם שהכניסן]. ד"ה משך :
תפ חולב עז לתוך קדירה וקערה ביום טוב אבל לא בשבת. ד"ה חולב : דף קמד ע"ב

תפא כבשין ושלקין שסחטן למימיהן אין סוחטין אפי' לתוך הקדירה. ד"ה ור"י : דף קמה ע"א
תפב מותר לתת קנה בתוך החבית לצאת היין ולא תקפל עליה כמין מרזבי. ד"ה הל' כר"י וכד"ה משום : דף קמו ע"ב
תפג לא יתקן מרזב ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק כעין עלה הדס. ד"ה משום :
תפד אין לנער טליתו מן הטל אלא מן העפר. ד"ה המנער : דף קמז ע"א
תפה אין לקפל טליתו על כתפיו ולצאת בו [כשצידיו מקובצים ואינו פושטם]. ד"ה מהו לעשות :
תפו מי טבריא רוחצין בו לכתחלה. ד"ה אף מערה :
תפז תלמיד לא ירחץ עם רבו כשאין רבו צריך לו. [ד"ה דתניא] :
תפח בגד דק שעל ראשו צריך לקשור שני צדדין. ד"ה צריך : שם ע"ב

שואל

תפט סתם שאלה והלואה שלשים יום. ד"ה שואל : דף קמח ע"א
תצ אין מטפחין ואין מרקדין [לשמחת יו"ט שמא יתקן כלי שיר]. ד"ה לא מספקין : שם ע"ב
תצא משאלת אשה ככר לחברתה והלואת שבת וי"ט ניתנה ליתבע. ד"ה וכן וד"ה רבה :
תצב אין פוסקין על הבהמה ביו"ט לומר הריני עמך בסלע. ד"ה והא אנן :
תצג טורח יו"ט התירו משום הפסד מועט אבל אין כלי ניטל :
תצד ובטול כלי דוקא בהפסד מרובה [דף קנד ע"ב]:

מי שהחשיך

תצה נדרים אסורים. ד"ז בגמרא : דף קנה
תצו מתירין פקיעי עמיר [ולא הויא לא שויא אוכלא ולא מיטרח באוכלא]. ד"ה רב יהודה :
תצז חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח אסור :
תצח מותר לספוג מורסן מכלי לכלי ועל ידי כן יתגבל. ד"ה מהו לפרק : דף קנו
תצט ניתנה בכלים שנים או שלשה :
תק אין שואלין בכלדאי וגורלות. ד"ה כלדאי : שם ע"ב :
תקא לטלטל בהמה שנולד בה ספק טריפות :
תקב מותר לטלטל ביום טוב שפוד שצלו בו :
תקג היה לו פנאי לספר בע"ש לא יפר בשבת :

כללי הרי"ף ורבינו אשר וטור

א שהרי"ף פוסק בכ"מ דפליגי תרי לישני כאיכא דאמרי. ועי' בפ"ק דב"ק סי' ו'. ובפ' מי שאחזו סי' י"ב ורבינו ס"ל כדעת ר"ת בפ"ק דע"א סי' ג' דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המקיל כ"פ רבינו בפ' בהמה המקשה סי' ו' ז' ועי' בפ' אין מעמידין ס"ס ל"ב גבי שתיתא כתב ז"ל רב אלפס פסק כלישנא בתרא אע"ג דבשל סופרים הוא והוה לן למיזל לקולא. איברא אם לישנא בתרא דברי יחיד הוא. בהא פרשינא שמספקא ליה להרי"ף הלכה כדברי מי. ופסק בכ"מ לחומרא אף שהוא מדברי סופרים. כ"מ כמ"ש בפ' ערבי פסחים סי' ל"ד ע"ש : **ב** בס' תקפו כהן סי' מ"ו כתב ז"ל. אבל בהאמת לק"מ משלשה טעמים. הטעם הא' יכולני לשנוי' שכן דרך הרא"ש להעתיק לשון הרי"ף אע"ג דלא ס"ל הכי. עי' בסוף פ' אלו טריפות גבי אפרוחים שלא נפתחו עיניהם. כתב הרא"ש כלשון הרי"ף ורבנן סברי כיון שילא לאויר העולם שרי וכן הלכתא ובפ"ק דביצה פסק הרא"ש כראב"י ודלא כרבנן. וכ"כ עי"ד סי' פ"ו פסק רב אלפס כת"ק דשרי וא"א ז"ל פסק כר"א עכ"ל. וא"כ בע"כ צ"ל דמ"ש הרא"ש בפ' אלו טריפות העתיק לשון הרי"ף וליה לא ס"ל. ובזה ניחא ולא קשה מה שהקשה בס' ט"ז סי' פ"ו דברי הרא"ש אהדדי. וכבר השגתי עליו בספרי נקה"כ אשר חברתי עליו השגות. וכן משמע להדיא מדברי מעדני מלך דף קע"ט ע"ב כמ"ש. ועוד עי' בפ"ק דמציעא סי' ע"ז כתב הרא"ש כלשון הרי"ף ופריק רב זביד כו'. וכן כמי מתנות בריא אע"פ שניהם מודים לא יחזור לא לזה ולא לזה דדלמא כתבו להאי מעיקרא כו'. ובסוף פרק שם כתב דקיי"ל כאביי דעדים בתחומיו זכין לו. ואע"פ שהב"ח בסי' ס"ס דחק בזה כל מעיין ישפוט שדבריו לא נהירין כלל כמו שהארכתי בספרי והעליתי דעיקר דהרא"ש מתחלה לא העתיק רק לשון הרי"ף וליה לא ס"ל. ולבי אומר לי שהרא"ש כשעשה חיבורו מתחלה עשאה סביב הרי"ף כמו פי' על דברי רי"ף כמו שעשה הר"ן רק אח"כ עשו מן חיבור הרי"ף ומן חיבורו הכל חיבור א'. ונראה כן מהל' קטנות שמקצתן נדפסים הרי"ף ופי' הרא"ש סביב הרי"ף ומקצתן נדפסים הכל חיבור א' כשאר מסכת הרא"ש. הרי נתבאר טעם א' דאין קושיא ממה שכתב הרא"ש בפ' השואל כלשון הרי"ף דס"ת במקרקעי אבל במטלטלין מהני תפיסה עכ"ל : **ג** כתב הר"ן בר"ה בדף ש"ב ע"א וז"ל והרב אלפס השמיטה הא דאמר רבא שמע מקלת תקיעה וכו' לפי שהוא דבר שאינו מצוי : **ד** וז"ל הפרישה ח"מ סי' קפ"ב ס"ק י"ד ויש חילוק גדול אם הטור כותב כן הכריע א"א או כן מסקנת א"א דהמכריע דבר א' בראיות סומך אשמועה ההיא למילף מינה גם לדוכתא אחרינא ולדמויי ליה כל דכוותיה אבל מסקנא אינו אלא לשמועה ההיא דעלה קאי המסקנא ולא ילפינן מיניה ע"כ : **ה** הכלל מסור בידינו בענין בעל הטורים שבכל מקום שכתב וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל או וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל שכן הוא דעתו ז"ל (ועי' בפ' הערל סי' ח' מ"ש שם). וכן מסר לנו כלל אחר זהוא שבכל מקום שבעל הטורים יזכור דעות רבות מהפוסקים ז"ל שדעתו הוא כדעת פוסק האחרון שיזכור. אני השבתי אותו דבר ואמרתי לו דה"מ כשהמחבר יתחיל בפסק שלו לומר כתב הרב פלוני כך וכך וכתב הרב פלוני כך וכך וכן יזכור רבנים אחרים החולקים באותו ענין שדעתו הוא ז"ל כדעת האחרון. ואולם אם הוא מתחיל הפסק בסתמא ואח"כ יאמר ויש אומרים או ויש פוסקים או הרב פלוני כתב שדעתו הוא כפי מה שכתב בתחלה בסתמא וכן הוא דרך כל הפוסקים בספריהם ודוק בהרי"ף ורמב"ם. והעד לזה טא"ה סי' קי"ח. לשון הטור מתה אין האחים מממא לה כו' ור"ת פירש אפילו אם נשאת אם מתה כו' וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ובסי' הנזכר כתב הטור וז"ל מסרה האב לשלוחי הבעל או שמסר כו' אינו יורשה לדעת ר"ת ורמב"ם ז"ל כתב שירשה אפילו בבית אביה ואם כדברי האומר שבכל מקום אלו כדעת שהזכיר באחרונה א"כ ה"ל דעת הטור כדעת הרמב"ם. ולעיל כתב דמסקנת הרא"ש כדעת ר"ת והוה קשה מדידיה אדידיה ומזה נראה כשכותב הדין בדרך סתמא וכמשנה שנויה בודאי שאותן דברים דעתו ומסקנתו אע"פ שכותב אח"כ שיש חולקים בדבר : (כלל זה העתקתי מספר חוט המשולש סוף שו"ת תשב"ץ ענין ל"א) : **ו** בגיטין פ' השולח סי' כ"א כתב הרא"ש בשם הראב"ד מדכתב רב אלפס וגאון פסק כרבנן ולא אמר מסתברא כוותיה אלמא לא מסתברא ליה כפיסקא דגאון עכ"ל ולזה הסכים הרא"ש אבל הרמב"ן והרשב"א כותבים איפכא. ועי' בפ' הערל סי' ח' מ"ש שם : **ז** בפ' שבועת הדיינין סי' כ"ט כתב רבינו על ר"ת כי כל דבריו דברי קבלה. וכתב ע"ז בס' פלפלא חריפתא ז"ל כ"ל דר"ל דבריו בגירסות אבל בפסק הלכה סברא דנפשיה הוא שהרי כמה מקומות מצינו שפוסק דלא כוותיה. אבל בספ"ק דנדה כתב רבינו ג"כ לפסק הלכה שלא מלאו לבו לחלוק עליו שדבריו דברי קבלה עכ"ל : **ח** בפ' השולח סי' כ' מוכח שם בדברי רבינו דמעשה רב אפי' נגד סתם משנה ונגד הכלל דקיי"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו ע"ש. ועוד שמעינן מינה אע"ג דבכ"מ רב ור"י קיי"ל כר"י והא ר"י אמר הלכה כסתם משנה כיון דרב עבד עובדא עבדינן כרב אבל הרי"ף שם פסק כסתם משנה אפי' נגד מעשה : **ט** ס"ס כ' בפ' שבית והעליה מוכח דרבינו לא ס"ל הך כללא מ"ש הרמב"ם כל את"ל פשיטות הוא דקאמר ומסתבר דכל הני את"ל הלכתא נינהו דטעמא דמסתבר נינהו משמע הא בעלמא לא. ועי' בפ"ק דקידושין סי' ז' וכ"מ בנדרים פ"י סי' ס': **י** כתב רבינו בפ"ק דקידושין סי' ד' דאפי' לשיטת הגאונים דכל את"ל הוא פשיטות אבל היכי דאיבעיא שנית לא קיימא איבעיא ראשונה לא שייך את"ל בה ודאי לא הוי כמו פשיטות : **יא** כתבו הרי"ף ורבינו בפ' הניזקין סי' ה' ותמהין לגאון דפסק הלכתא כרשב"ג ולא אמרינן הלכתא כרבי אלא לגבי חבירו ולא לגבי אביו ע"כ. ועי' בים נוחלין סי' מ"ה וצ"ע במ"ק סי' ע"ט שפוסק רבינו בהיפך ע"ש : **יב** הרי"ף לא ס"ל האי כללא דקיי"ל ר' יוחנן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו אלא היכא דמסתברא טעמיה בפ' גט פשוט סי' מ' ובסוף פ' היה קורא סי' ע"ו וכן הוכחת מהרש"ל פ' הפרה סי' י"ד שכן הוא דעת הרמב"ם דלא כהרב המגיד וכ"ה דעת ה"ז. וריב"א בת שובה להרב ר' יוחנן ושכן הוא מסכים אבל רבינו פ' היה קורא שם ובפ' אע"פ סי' כ"ז ובפ' מי שאחזו סי' ז' פסק כרשב"ג בכ"מ ששנה במשנתנו וע"ש בחידושי דמוכח בין רשב"ג אביו של רבי או רשב"ג הקדמון : **יג** בפ' הניזקין סי' י"ח סובר הרי"ף מדאמר רב נחמן דבריו אליבא דבן בתירא אלמא קסבר דהלכתא כוותיה. ורבינו השיג עליו ז"ל ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשינן האמוראין דברי התנאים לידע פי' המשנה במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כוותייהו. וראיתי בס' דרישה בח"מ סי' רל"ה ס"ק י"ט ואע"ג דבכמה מקומות מוכיח הרא"ש דהלכה כפלוני מדמפרשי אמוראי או הגמרא דבריו בברייתא או בדבר האמוראים (ועי' לקמן סי' י"ז בכללים) אבל במשנה דרך אמוראים לפרש אע"פ שאין הלכה וזה שדייק לידע פי' המשנה : **יד** שמואל ורב קיי"ל הלכתא כוותיה דשמואל בדינא אבל אם תרגמא שמואל מתני' אליבא דרב נפק מהאי כללא כ"כ רבינו בפ' הניזקין סי' כ"א בשם ר"ת : **טו** לענין הלכה כר"י נגד תרווייהו רב ושמואל בפ' חבית סי' ד' ובפ' הדר סי' כ' משמע דס"ל להרי"ף דאין הלכה כר"י. ועי' מ"ש בפ' ערבי פסחים סי' כ' ובמס' ביצה פ"ק סי' כ"ה. אבל רבינו בפ' כירה סי' ד' כתב ז"ל אע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קיי"ל כר"י לגבי רב ושמואל וכ"ס בפ' במה בהמה סי' ה' וכ"כ בפ' הדר סי' כ"ב ע"ש : **טז** בפ' המגרש סי' ז' אע"ג דרב מכשיר וקיי"ל כרב באיסורי ה"מ לגבי שמואל לחודיה אבל הכא דכולהו אמוראי סברי כשמואל לית הלכתא כרב אבל התוס' בפ"ק דגיטין דף ד ד"ה דקיי"ל אע"ג דכל אמוראי דלקמן סברי כר"א בגיטין אבל לא בטהרות קיי"ל כשמואל בדיני דפליג לקמן אדרב וקאמר אף בטהרות ע"כ. ובערבי פסחים סי' ס' כתב אע"ג דקיי"ל כרב באיסורי, וגם ר"י ס"ל כוותיה כיון דכל אמוראי קיימו כשמואל קיי"ל כוותיה ע"כ : **יז** בפ"ק דסוכה סי' כ"ח הרי"ף פוסק כשמואל מדרב פפא מפ' מילתיה ש"מ דסבר כוותיה. ורבינו השיג עליו באומרו אינו ראיה כ"כ לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי אמוראי הראשונים ואע"ג דלא ס"ל כוותייהו ועי' בפ' כיצד סי' א' ומ"ש שם : **יח** לקחתי מדברי רבינו בפ' הבא על יבמתו סי' י"א דס"ל דכל היכא דפליגי הירושלמי ותוספתא קים ליה כהירושלמי שכתב על הרי"ף ותמיהני היאך נכוף כיון דאמר בירושלמי דאין כופין. ומה תימה הא מתוספתא מוכח להדיא דכופין כמו שהביא שם לעיל מזה. ועי' בהרש"ך חלק שלישי סי' כ"ז : **יט** כל היכא שדברי רבינו בפסקיו סותרים דבריו בתשובה הפסקיו עיקר דפסקיו הם האחרונים כ"כ הב"ח בי"ד סי' של"ה סק"י. דהכי משמע בכמה דוכתי שכתב הטור כך בח"מ ס"ס ע"ב אי' להדיא בטור ע"ש ועי' בב"י בי"ד סי' שמ"א : **כ** בפ' והלו מגלחין סי' ס"ט מוכח שם ברש"י ובהלכות גדולות שפוסקים דלא כהירושלמי אף שלא בא הדבר מפורש בגמ' דידן היפך הירושלמי. וכ"כ הרש"ש חלק י"ד סי' קנ"ג : **כא** כתב רבינו בכתובות פ' מציאת אשה סי' י"ז אע"ג דאמוראי שקלי וטרי בבבלי כפלוני אפ"ה לא סבירא להו כהאי מ"ד כיון דבירושלמי פסק בהדיא כאידך עבדינן כוותיה ע"כ וכ"כ הרשב"א הביאו הר"ן וה"ה. אבל הרי"ף ורמב"ם פסקו כבבלי כיון דשקלי ביה הלכתא כוותיה : **כב** כלל גדול נשמע מרי"ף ורבינו והראב"ן וה"ג כלהו ס"ל דאם בתלמודא התמו האיבעיא בתיקו אפי' שהוא דברי סופרים פסקינן לחומרא בפ"ק דביצה סי' כ"ד ורמב"ם וטור לא הסכימו בזה הכלל : **כג** בכתובות פ"א סי' י"ט כתב רבינו אע"ג דקיי"ל הלכה כרב נחמן בדיני אבל אי פליגי עליה אמוראים בתראי לית הלכתא כוותיה : **כד** בכתובות פ"ד סי' ל"א אי איכא פלוגתא דאמוראי לא מסגיאין בהאי כללא דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם : **כה** היכא דפליגי רב יוסף ואביי הלכה כאביי אע"ג דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כ"א מאביי ורבא ואילך כ"כ רבינו בע"ק דעירובין סי' ד'. והוכיח כן מדאיצטריך למפסק בפ' מי שמת במתנה דהלכה כרב יוסף והתם ליכא מאן דפליג עליה אפס אביי מכלל דבשאר דוכתיה לית הלכתא כרב יוסף נגד אביי : **כו** היכא דפליג אביי או רבא עם רבה רבם כתב רבינו והרי"ף פעם דאין הלכה כתלמיד במקום הרב. ובכמה דוכתיה פוסק כאביי ורבא. והכרעתי מדעתי שספוקי מספקא להו בהדין כללא. והבא על נכון מ"ש בפ' השואל סי' א' ובפ"ק דעירובין סי' ד' ובפ' כלל גדול סי' ב'. אח"כ מצאתי להדיא כמ"ש בפ' ארבעה נדרים סי' ח' שכ"כ רבינו ושמחתי : **כז** אמוראי קודם אביי ורבא פשיטא להו דאין הלכה כתלמיד במקום הרב היינו כשחולק התלמיד עם רבו בחייו ולא נראה בעיניו נדמו דבריו. אבל אם לא היו בדור א' קיי"ל כבתראי אפילו נגד רבו דרבו. כ"כ רבינו בפ' האשה נקנית סי' נ"ז ובפ"ק דעירובין סי' י' : **כח** בפ"ק דברכות סי' ה' מוכח דהא דקיי"ל אביי ורבא הלכה כרבא אפי' נגד כל האמוראי קדמאי אינו אלא היכא פליגי בסברא דנפשייהו אבל אי פליגי באיזה מן התנאים אזי אם אמורא קדמון דהלכתא כוותיה כמו ר' יוחנן לא קיי"ל כרבא דאלת"ה מאי מקשה הא רב ור"י קיי"ל כר"י. הא רבא פסק תפלת ערבית רשות כ"כ מעדני מלך שם : **כט** בפ' המניח סי' ט' בפלוגתא רב פפא ורב זביד כתב רבינו וצ"ע כמאן הלכתא :

אמר המגיה. זאת למודעי. כי רובי הגירסות חדשות שבס' תפארת שמואל. כבר נתקנו בפנים הרא"ש בכל הש"סין כדעתו. דבר דבור על אפניו. איש לא נעדר. והיה מהראוי להשמיט עתה את המתוקנים מן ספר עצמו אחרי אשר למותר הוא. אך לא רצינו לגרוע מאומה מהספר מפני כבוד הגאון המחבר ז"ל. בכן הקורא אל יהמה על החפץ. ואל יחשבנו כמתעתעים

הקדמת בעל המחבר ספר קרבן נתנאל

ישמחו השעינים ויגילו התורניים על תיקון אצבעותי. ורב פעולתי. עבודה עבדתי שדדתי וסקלתי תלמי הרא"ש ותבונה אלומותי עוד על גבור שויתי. אנן בני אשכנזים אומרים עליו בו חסיתי. בכן לסלק מעליו כל חלקי הסותר המרתי. ולבאר את דבריו באר היטב התכת העניינים הקשים השוקתי. ולנקותם מכל סיג וחלאה עד אשר יצאו מזוקקים כצרוף כסף נכספתי. זאת ועוד אחרת חכם עיניו ברא"ש לו חיים נתתי. אשר אין צריך לבלות הזמן ולחפש בנרות ציונים בניתי. מקום מוצאו בש"ס וירושלמי ותוספתא ומדרשים לכל אחד הראיתי. על אבן אחת שבעה עינים ראיתי. ובין ההורים אהלך ואליהם אשים דברתי. והצבתי לברנה בשדי תרומתי. ושם הבדולח ואבן השוהם עיניך בם ויצדקון מלתי. יגעתי ומצאתי. וכבן לאב באתי. לאלהי צור ישועתי. שישעה למנחתי. קרבן נתנאל תודתי זביחתי. ויקח נא את ברכתי. ואודה לה' על הבאר אשר קרתי ושתיתי. ויביאני אל מנוחתי וטובתי. כה תפלת המעתיר בכפים שטוחות לאל עזרתי. נתנאל בלא"א הקדוש הר"ר נפתלי ז"ל. בן התורני הר"ר משה מאיר המכונה מהר"מ משטולינגן. בהר"ר שמואל אורי שרגא בהגאון מוהר"ר יונה וייל שהיה אב"ד במדינת בורגא ושוואבין ומדינת שווייץ. בהרב מופת הדור מוהר"ר יעקב וייל שהיה אב"ד במקום הגדול דונא ווערט וכל מדינת בייארן. בהר"ר מהר"ם שהיה אב"ד במדינת אולמא. בהגאון הגדול מופת הדור מוהר"ר יעקב וייל שהיה אב"ד בנירן בעהמ"ח שחיבר שו"ב ושו"ת זכותם יעמוד לנו :

יציאות השבת פרק ראשון

[דף ב ע"א] א **יציאות** השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים. פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעה"ב חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין. פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהן פטורין. הני תרי בבי בתרייתא דקתני בהן שניהן פטורין פטור אבל אסור קאמר דהוי שנים שעשאו זה עוקר וזה מניח ואסור מדרבנן. והני בבי קמייתא דקתני בהן בעה"ב פטור והעני פטור מפרש בגמרא (דף ג.) דפטור ומותר לגמרי משום דלאו מידי קעביד. °וקשה והיכי קאמר דפטור ומותר לגמרי והא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול וכמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח. ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו דהשתא ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח פ"ק דע"ז (דף ו:) דמוקי להא דנותן כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו. דמ"מ איסורא דרבנן איכא דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. ועוד תימא דהכא מיירי בנכרי דלא שייך ביה לפני עור והא דקתני העני חייב לסימנא בעלמא אם היה ישראל היה חייב מ"מ איסור דרבנן איכא דתניא בשילהי פרקין (דף יט.) נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר נטלו ויצא אין נזקקין לו ומשמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים אסור דנראה כנותן לו על מנת להוציא. וי"ל דהכא מיירי כשהחפץ של הנכרי וכה"ג ליכא איסור אפילו נראה כנותן לו על מנת להוציא כיון שאין החפץ של בעל הבית (א) ובאשכנז ראיתי מורין לאיסור אף בחפץ של עו"ג וכן מסתבר כיון שאסיר הוא משום מראית העין כי הרואה סבור שנותן לו על מנת להוציא אין לחלק כי הרואה אינו מכיר של מי החפץ. וכל זה הדקדוק אינו נראה לי דלעולם בישראל מיירי ואע"ג דאיכא איסורא דלפני עור לא תתן מכשול לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת °וקרי ליה פטור ומותר כיון דליכא איסורא משום שבת:

[דף ג ע"א] ב **בעא** מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי או לא. א"ל חייב ואינו דומה לידו. פירוש דאמר במתניתין פשט העני את ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה והוציא העני פטור ולא אמר עקירת היד כעקירת חפץ דמי [א] מ"ט ידו לא נייחא על גבי קרקע הלכך לא חשיב עקירתו כעקירת חפץ. ולא דמי להטעינו חבירו על כתפו או על ידו ועקר רגליו ויצא דחייב דהתם גופו נייח על גבי קרקע וחשיב עקירת גופו כעקירת חפץ אף החפץ שנתון בידו כיון שעקר גופו [ב] אבל אם לא עקר גופו ועמד במקומו והושיט ידו לחוץ פטור דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ: [דף ד ע"א] פשט הטני את ידו לפנים וכו'. והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא. [דף ה ע"א] אמר רבא ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ידו של אדם חשובה לו כד' על ד':

[דף ג ע"ב] ג **תניא** היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותניא אידך מותר להחזירה. הא והא בשוגג ולא קשיא כאן לאותה חצר [דף ד ע"א] כאן לחצר אחרת. כדבעא מיניה רבא מרב נחמן היתה ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ מהו שיחזירנה לאותה חצר אמר ליה מותר. לחצר אחרת מהו אמר ליה אסור. ומ"ש °לכי תיפול עלה כורא דמלחא. התם לא איתעבדא מחשבתו (ב) הכא איתעבדא מחשבתו ורב אלפס ז"ל סתם דבריו ולא פירש הא דאסור במזיד אי מיירי מבעוד יום או משחשיכה. ונראה שסמך על זה שכתב אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה וכיון דהתירו רדיית הפת שהיא שבות ונגזרה במנין קודם שיבא לידי איסור סקילה [ג] כ"ש החזרת ידו דאפילו שבות ליכא דהתירו קודם שיבא לידי איסור סקילה וממילא שמעינן דדוקא מבע"י קנסינן ליה על שלא החזירה קודם חשיכה*:

הגה"ה

*(ג) הדביק פת בתנור בין בשוגג בין במזיד לא התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור חטאת או סקילה דאיפשיטא בעיא דרב ביבי ואם מניח מלרדותה בשביל שאסרנו לו הכמים אינו חייב סקילה ואין אומרין לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ואפילו על שבות דרבנן ודוקא היכא שפשע חבירו אבל היכא דלא פשע כגון מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח אומר לכהן לעבור על עשה כדי שיזכה זה במצות פסח וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן פרי"י. מפסקי מהרי"ח:

[דף ה ע"ב] ד **אמר** רבא מים על גבי מים היינו הנחתן. אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתו בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על פני המים מהו בתר אגוז אזלינן והא נח הוא דלמא בתר כלי אזלינן והא לא נח *תיקו. שמן שצף על גבי יין מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן דתנן שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד רבי יוחנן בן נורי אומר שניהם חיבור זה לזה [ד] והלכה כרבנן: [דף ה ע"א] ה **א"ר** אבין א"ר אילעאי אמר ר' יוחנן (ד) עמד במקומו וקבל חייב נעקר ממקומו וקבל פטור בעי רבי יוחנן זרק ונעקר הוא ממקומו וקבל מהו שני כחות באדם אחד כשני בני אדם דמי ופטור או כאדם אחד דמי וחייב תיקו*:

הגה"ה

*אבל לענין קנין קנים חשיב הנחה כגון ספינה על גבי מים לא חשיבה חצר מהלכת דחצר מידו איתרבאי ויד גופא אע"ג דמסגי תותיה קנה דחשיב כאילו נח ואיהו מסגי אבל לענין שבת ממשכן ילפינן. מהרי"ח עכ"ל:

הגה"ה

*היה קורא בספר על האיסקופה והיא כרמלית ולפניה ר"ה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו וכגון שאגודו בידו. ולא גזרינן פן יפול כולו מידו ואתי לאתויי דה"ג נפיל אינה אלא גזירה ד ולא גזרינן ולאו דוקא ספר אלא אפילו דבר אחר לרבא דלא גזר גזירה לגזירה לקמן (דף יא:) אבל אם נפל כולו מידו אסור להביאו לאיסקופת כרמלית לאפוקי מר' שמעון דאמר (בעירובין דף לג:) כל דבר שהוא משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש. היה עומד על הגג שהוא רשות היחיד ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו משהגיע לעשרה טפחים ונח אמידי הופכו על הכתב. מהרי"ח:

[ע"ב] ו **א"ר** אבין אמר ר' אילעאי אמר [ה] רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד אמר אביי והוא שעמד לפוש. ממאי מדאמר מר תוך ד' אמות עמד לפוש פטור (ה) לכתף חייב. חוץ לד' אמות עמד לפוש חייב לכתף פטור. אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה מתחלה לכך:

ז **ת"ר** המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר דסבר מהלך כעומד דמי [דף ו ע"א] אמר רבי יוחנן מודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי °אחד המוציא ואחד המכנים אחד המושיט ואחד הזורק חייב בן עזאי אומר המכנים והמוציא פטור המושיט והזורק חייב [ו] משמע שרב אלפס פוסק כבן עזאי ותמיה לי אמאי פסיק כיחידאה ואי משום דרבי יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך האמוראין לפרש דברי התנאים אע"פ שאין הלכה כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהלכות שבת המוציא מרשות °הרבים לרשות היחיד ועבר על מקום פטור ביניהם בהליכתו חייב שמהלך אינו כעומד וכן כתב ה"ר יונה ז"ל דלא (ו) נהירא האי פיסקא דהא רבי יוחנן גופיה דמפרש טעמא דבן עזאי שמעינן ליה דסבר מהלך לאו כעומד דמי דא"ר אבין אמר ר' אילעאי אמר רבי יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב עד שיעמוד ואמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור שלא היתה עקירה מתחלה לכך ואי סבר דמהלך כעומד דמי [ז] כשנמלך עליהן להוציאן מיחייב כי היכי דאם עמד ובפ' אלו נערות (דף לא.) נמי גרסינן הכא במאי עסקינן כגון שנטלו על מנת להצניעו ונמלך עליו והוציאו ובי האי גוונא מי מחייב והאמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפציו כו' עד דמסיק אלא הא מני בן עזאי [ח] אלמא הא דרב ספרא אמר רבי יוחנן אתיא דלא כבן עזאי:

ח **תנו** רבנן ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור. איזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה ואיזהו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה אין מוציאין *מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכנים בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל. אבל ים ובקעה ואיסטווניות וכרמלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים. ואין נושאין ונותנין בתוכן ואם נשא ונתן פטור ואין מוציאין מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכנים פטור. חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין אדם עומד על האיסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו מן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני מן העני ויתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלשתן פטורין:

[דף ז ע"א] ט ***אמר** מר אבל ים ובקעה ואיסטוונית וכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים ואף על גב דזימנין דדחקי בני ר"ה ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישתיה

הגה"ה

*קרפף שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתים הזורק [מר"ה] לתוכו חייב ואין מטלטלין בו אלא (ז) בד' אמות:

הגהות הב"ח א נ"ב. וכן כתב הר"ן ז"ל ובהגהות מרדכי: ב אמר ליה לכי תיפול עלה כו': ג נ"ב כ"כ התוספות וע"ל בת"ש הרא"ש פ' בתרא דערובין: ד ולא גזרינן גזירה לגזירה ולאו דוקא: ה תניא נמי הכי המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אחד המוציא ואחד המכנים וכו': ו המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ועבר על מקום פטור שהיה ביניהם בהליכתו:

תפארת שמואל

(א) **ובאשכנז** ראיתי. נ"ב וכ"כ הר"ן וכן הוא בתוס' ישנים וכן עיקר: (ב) **הכא** איתעביד. נ"ב וכ"כ הר"ן אפילו לחצר שני נמי שלו והוא סמוך לזה ואין מפסיק שום רשות ביניהם וכן עיקר: (ג) הגה"ה זו שייך לדף ג' בגמרא: בא"ד דאפשיטא אבעיא כו'. ונ"ל דלא אפשיטא וכן הוא לגירסת התוס' אכן רש"י ורי"ף והמב"ס וסמ"ג כולם פסקו להיתר: (ד) **עמד** במקומו וקבל חייב. כ"כ הזורק נעקר ממקומו וקיבל פטור הזורק בעי ר' יוחנן כו' - כצ"ל: (ה) **לכתף** חייב. פי' לתקן המשאוי על כתיפו והלך אח"כ וגמר הד' אמות חייב שהרי לא עמד לפוש בינתיים וק"ל: (ו) **דלא** נהירא האי פיסקא כו'. ואני נ"ל שאף דעת הרי"ף כן דלא תימא דלא פסק כת"ק אלא מש"ה הביא הרי"ף לבן עזאי דלא תימא דלא פסק ת"ק אלא גבי הוצאה שהוא אב מלאכה וכן הכנסה דכוותיה כדאיתא בריש הזורק מה לי הוצאה מה לי הכנסה אבל זורק שלא היה במשכן וגם (סיה) [דלא דמין] למלאכה סברי לא אתעביד הכא אלא ממילא לא. מש"ה כתב דבן עזאי מודה לת"ק בזורק ש"מ לרבנן נמי חייב כ"ל: (ז) **אלא** כד' אמות כו'. נ"ב פי'

קרבן נתנאל

פרק א יציאות השבת וכו'. ה"ג כמו מושיט. ה"ג והוציאן לחוץ מהו: [א] **ה"ג** מ"ט ידו לא נייח על גבי קרקע כלומר דידו בתר גופא גרירא והגוף אינו נייח בפנים. אבל כשהגוף והיד ברשות אחד אף כשהחפץ על ידו אם הלך והוציאו לחוץ חשבינן כנייח היד על גבי קרקע וכיון שנעקר גופו הוי כעקירת חפץ. וכ"כ התוספות: [ב] **אבל**. אפי' הניח בחוץ משום דלא עביד עקירה כדמסיים. ואו"ל דלא חשיב עקירת היד כעקירת חפץ וחבירו נתן החפץ על ידו. ממעתי' קושיא מפי חכם א' דבנדון זה ה"ה אם נטל הוא בעצמו החפץ מבע"י ועמד במקומו והוציאו משחשיכה פטור דעקירת יד אפילו כשידו וגופו ברשות אחד לא הוי עקירה. א"כ לפ"ז מאי פריך אדרבה איפכא מסתברא כו' משחשיכה דאי שדי ליה אתי לידי חיוב חטאת לא ליקנסוה אימא מ"ה לא משני הכי דליתא ליה לאוקמי השתי ברייתות בחד גוונא דנטל החפץ בידו מבעוד יום אלא דהך ברייתא איירי שהוציאו ג"כ מבע"י ואידך שהוציאו (משם) משחשיכה ולא אתי לידי חיוב חטאת כיון דנטל החפץ בידו מבע"י. ונראה לי דהא דקאמר ת"ש דתני חדא כו' מאי לאו בהא קמפלגי מ"ס כרמלית ומ"ס לאו כרמלית אחד משתי פנים דנפשוט לחומרא או דנפשוט לקולא דהוי מלתא דרבנן. אמנם אי פליגי השתי ברייתות אם התירו לו איסור דרבנן קודם שיבא לידי חיוב חטאת מכל מקום לא תפשוט מינה איבעיא דאביי דבכל צד יש קולא וחומרא קולא דשרינן ליה איסור דרבנן דמותר להחזירו ועי"ז מחמרינן עליו שצריך להחזירו קודם שיבא לידי חיוב חטאת וכן להיפך דמחמרינן עליו שלא להחזיר ומקילינן עליו שהלא יכול לבא לידי חיוב חטאת. וכן מוכח מהא דקאמר מ"ה אידי ואידי בשוגג והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי דלא נפשוט איבעיא דאביי. וא"כ מעתה אני אומר דהכי פריך אדרבה איפכא מסתברא כו' משחשיכה דאי שדי ליה אתי לידי חיוב חטאת ור"ל דהוי ליה לאוקמיה שתי ברייתות שנטל בידו פירות משחשיכה והוציאן. אלא דפליגי אי התירו לו קודם שיבא לידי חיוב חטאת ומכ"מ לא נפשוט בעיא דאביי כמו שפירשתי והכי עדיף טפי כדי לאוקמיה בחד גוונא ואליבא דתרי תנאי כמ"ש ר"י מאן דתתרגם חבית אליבא דחד תנא סוף פרק המפקיד. ועפ"ז מיושב היטב קושית מהר"ם מלובלין דמאי הנצרך לומר אדרבה איפכא מסתברא וכו' הוי ליה למפרך בפשיטות מדקאמר כאן מבע"י כאן משחשיכה קנסו רבנן ולא חשו דלמא שדי ואתי לידי חיוב חטאת א"כ תפשוט כו'. דהוי אמינא דהך ברייתא נמי איירי שלקח הפירות מבע"י אלא שהוציאן משחשיכה ולא אתי לידי חיוב חטאת ומש"ה פריך איפכא מסתברא ולוקמיה שתי ברייתות דפליגי שלקח הפירות משחשיכה והוציאם כדאמרן: [ג] **כ"ש**. אבל רש"י פי' דלא דמי להא דהדביק פת דהתם אי לא שרינן לרדותה ע"כ מיגמר אפיית הפת ואתי לידי איסור סקילה אבל הכא אי בעי נקיט לפירי בידיה ולא שדי לרשות הרבים. והר"ן פי' שהרי"ף סתם דבריו כפירש"י: [ד] **והלכתא** כרבנן. ובסימן שמ"ו ס"ק ה' כתב מ"א ואם נטל פירות או שמן מעל גבי המים פטור שהרי לא עקר מעל גבי מקום ד' שלא נחה על הארץ ע"כ עדיפא מיניה ה"ל לכתוב אפילו שמן על גבי יין פטור וגם אם נטל פרי מכלי הצף על המים: [ה] **אמר** ר' יוחנן. הני תרי פסקי דר"י לא הביאם רב אלפס. ונ"ל דאזיל לשיטתו שפסק כבן עזאי דמהלך כעומד דמי ולכך אין צריך שיעמוד ועי' בסמוך סימן ז': [ו] **משמע** שרב אלפס. ול"נ דאפשר דהרי"ף נמי סבר דאין הלכה כבן עזאי ולא הביא הך דר"י אלא ללמד על דברי ת"ק דלא תימא ע"כ לא חייב ת"ק אלא בזורק אבל במוציא מודה דפטור קמ"ל דבזורק אפילו לבן עזאי [חייב] וא"כ ע"כ במוציא נמי פטר ת"ק כן כתב ב"י והב"ח סימן שמ"ו. וקשה לדבריהם לא ה"ל להביא דברי בן עזאי כלל אך הברייתא לחוד דתניא אחד המכנים ואחד המוציא ואחד המושיט ואחד הזורק. ובשם הרב ר"ש קאנדוור ראיתי דלא תימא דלא פסק ת"ק אלא גבי הוצאה שהוא אב מלאכה וכן הכנסה דכותיה כדאיתא ריש הזורק מה לי הוצאה מה לי הכנסה. אבל זורק שלא היה במשכן כו' לא. מש"ה כתב דבן עזאי מודה לת"ק בזורק ש"מ דת"ק נמי מחייב בזורק עכ"ל מלבד דלדידיה נמי קשה כנזכר. דבריו מעיקרא ליתא דהא נמי סברא הוא מה לי על ידי הוצאה מה לי ע"י זריקה וכ"כ תוס' להדיא סברא זו ריש הזורק ד"ה הכנסה וכן הסוגיא מוכחת שם: [ז] **כשנמלך** עליהן. מסתייע מהך דפ' אלו נערות דלא תימא עם היות שבן עזאי סובר מהלך כעומד. אבל לא כעומד לפוש לכך מייתי דפ' אלו נערות כו' עד אלמא הא דרב ספרא אמר ר"י אתי' דלא כבן עזאי. דהא מסיק אלא הא מני בן עזאי היא ופירש רש"י לא מתוקמא כשעמד ואפילו הכי חיוב שבת דעקירה לאו מתחת עקירה ראשונה דהגבהה אתי ליה אלא בעקירת גופו של פסיעה אחרונה כשילא מן הבית ובן עזאי היא ע"כ ש"מ דס"ל לבן עזאי מהלך כעומד לפוש שכל רגל ורגל זה אחר זה שהוא מניח על הארץ עומד לפוש אלמא הא דרב ספרא דלא כבן עזאי: [ח] **אלמא** הא דרב ספרא. ול"נ להמליץ בעד הרי"ף דרב ספרא אמר ר"י איכא למימר דאתי כבן עזאי אלא שמיירי שהוציאן לחוץ היינו שהיה עומד ברשות היחיד והוציא חפץ לחוץ על ידי שפשט ידו לחוץ והניחו ברשות הרבים. וס"ל להרי"ף כמ"ש רבינו בסי' ב' כיון דלא עקר גופו ועמד במקומו אף שהוציא ידו לחוץ והניח בר"ה מכל מקום פטור דידו לא נייח ולא חשיב עקירה. ומ"ה פוטר ר"י דעל עקירה ראשונה לא חייב כיון שלא היתה עקירה ראשונה לכך. ואם באת לחייב משום דמהלך כעומד דמי כיון דלא עקר גופו הושטת יד לא הוי עקירה דידו לא נייח. אבל בכתובות בגונב כיס בשבת מיירי שהלך עם הגניבה לחוץ דמסתמא לא היה עומד שם ופשט ידו לחוץ והניח הגניבה אלא במסתרים ברח לחוץ עם הגניבה וכיון דמהלך כעומד חייב דעקירת גוף כעקירת חפץ ממקומו דמי. אמנם הך דר"י היה טעון אוכלין ומשקים לא אתיא כבן עזאי. אך משום הא לא הרי' דהא משני לפי' אמוראי ניהו אליבא דר"י מר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא והרי"ף ס"ל

כברמלית דמיא כי אתא רב דימי (ו) אמר רבי יוחנן בין העמודים נידון ככרמלית מ"ט כיון דלא משתמשי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה אצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית מ"ד בין העמודים כ"ש אצטבא ומ"ד אצטבא אבל בין העמודים לא זמנין דדחקי ליה רבים ועיילי להתם: ז אמר רבה* בר שילא (ח) אמר רב חסדא זקף לבינה בר"ה (ט) וזרק ונח בפניה חייב על גבה פטור [illegible] כרמלית ולא למעלה מי' [דף ו' ע"ב] ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי ר"ה מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי ר"ה דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' לא הויא כרמלית:

יא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו י' וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו (ט) אלא בד' אמות. אמר אביי אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכולו ואפילו אם יש בו בין שפת חקק ולכותל שלשה טפחים ולא דמי להא דאמרינן בפ"ק דסוכה (דף ד.) סוכה שאינה גבוה י' וחקק בה כדי להשלימה לי' אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה דגבי סוכה בעינן מחיצות סמוכות לסכך דאמר התם שאם הרחיק הסכך מן הדפנות ג' טפחים פסולה *אבל גבי שבת [כ] רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רה"י הלכך ע"י מחיצות [ל] החיצונות שגבוהות עשרה נקרא רה"י אבל לא ע"י הפנימית שאין שפת החקק מצטרף עמהן כיון שרחוקים ממנו ג' טפחים: יב מ"ט הוי [ל] חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר חורי רה"י כרה"י דמו חורי ר"ה אביי אמר כר"ה דמו ורבא אמר לאו כר"ה דמו. והלכתא כרבא וכיון דלאו כר"ה דמי אי אית בהו ד' על ד' טפחים וגביהי י' הוו להו רה"י ואי אית בהו ד' על ד' ולא גביהי י' הוו כרמלית ואי לית בהו ד' על ד' אע"ג דגביהי י' הוו מקום פטור: יג אמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב שרה"י עולה עד לרקיע*:

הגה"ה

*ואין צריך שתנוח על מקום ד' על ד'. ובר"ה מודה דבעינן הנחה על גבי מקום ד' על ד' ואומר ר"ת דכל ד' על ד' שהוזכר בהש"ס היינו באלכסון של ד' על ד' היינו ה' טפחים ושלשה חומשים בין שהוא עגול בין שהוא מרובע. וכן מעביר ד' אמות בר"ה אינו חייב עד שיעביר הן והאלכסון. וכן תחום שבת הוי אלפים ואלכסון כדאיתא בעירובין מי שהוציאוהו (דף נח) ורבינו שמואל פירש דהיינו דוקא כשמהלך לאלכסון של עולם אבל אם מהלך לריבוע של עולם מצפון לדרום או ממזרח למערב אין לו אלא אלפים אמה וכן ד' אמות בר"ה וכן עמוד בר"ה אם ריבועו עומד לריבועו של עולם אין צריך רק ד' על ד' אבל אם עומד לאלכסון העולם אין חשוב בכ"י עד שיהא ה' טפחים ושלשה חומשין על ה' טפחים ושלשה חומשין וכן נראה לר"י. מהרי"ח:

[דף ח ע"א] יד אמר אביי זרק כוורת לר"ה גבוהה עשרה ורחבה ו' פטור אינה רחבה ששה חייב דכיון דגבוה י' ורחבה ו' הויא לה רה"י במקום שהיא נחה דהנחת החפץ ועשיית מחיצה באין כאחד והויא ליה זורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה [מ] ולא ילפינן זורק ממושיט לרבנן דרבי עקיבא והא דבעינן רחבה ששה משום דכוורת עגולה היא וצריך לרבע בה ארבע על ארבע וכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. ובחמשה ותלתא חומשים סגי ולאפרושי מאיסורא נקט ששה אבל חיוב חטאת ליכא כשהיא רחבה ה' וג' חומשים. והדפנות מצטרפות עם הגג שבוורת לרוחב ד' [נ] כי היכי דמצטרפות השוליים לגובה י' רבא אמר אפילו ב אינה רחבה ששה פטור אי אפשר לקרומית של קנה (יא) שלא יעלה למעלה מי' טפחים ולא נחה כלל* בר"ה כיון דמקצתה למעלה מעשרה שהוא מקום פטור. כפאה על פיה גבוהה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור. לפי שכשהגיע פחות משלשה סמוך לארץ אמרינן לבוד וכמונחת על קרקע דמי נמצא מה שהיא גבוהה יותר משבעה ומשהו הוה למעלה מעשרה במקום פטור אבל שבעה ומשהו חייב [ס] ואפילו רחבה ששה ולא אמרינן כשהגיע פחות משלשה סמוך לארץ אמרינן לבוד ונעשית רה"י (יב) ג והוי זורק מרה"י [לרה"י] לפי שאין השוליים מצטרפין דבעינן מחיצות הרואות אויר הכלי גבוהות עשרה מלבד השוליים אף על גב דכשהיא גבוהה עשרה עם השוליים היו מצטרפין להיות רה"י על גבה כדאמרינן לעיל (דף ז:) בית שאין בתוכה עשרה וקרויו (יג) משלימו לעשרה וכיון דעל גבה רה"י [יהיה] פטור הזורק מ"מ כיון שאינה גבוה עשרה אלא מחמת לבוד אנו באין לעשותה רה"י אין האויר פחות משלשה מצטרף עם המחיצות להיות מחיצה עשרה [ע] אלא א"כ יהיה אויר המחיצות גבוהות עשרה מלבד השוליים תדע דבריסא בהשוליים למטה לא אמרינן לבוד. רב אשי אמר (יד) שבעה ומחצה נמי חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות ולא אמרינן בהו לבוד ואין חילוק בין כפאה על פיה ובין עומדת על שוליה: טו אמר עולא עמוד גבוה תשעה בר"ה ורבים מכתפין עליו וזרק ונח על גביו חייב מאי טעמא פחות משלשה מידרס דרסי לה רבים משלשה ועד תשעה לא מידרס דרסי ולא כתופי מכתפי עלויה [פ] תשעה ודאי מכתפי עלויה והוי ר"ה עד עשרה טפחים דחזי לכתוף אבל יותר מעשרה לא דנשתנה לרשות אחרת אם רחב ארבע הוי רה"י ואי לא הוי מקום פטור: *א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה [illegible] על ידי הדחק שמיה הילוך תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש כדתנן [דף ח ע"ב] אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד' חייב וכמה רקק מים פחות מעשרה טפחים. אבל תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש [illegible] אבל תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש הלכך האי גומא פחות משלשה הויא ר"ה משלשה ועד י' רחבה ארבעה הויא כרמלית ואי לא הויא מקום פטור:

הגה"ה

*ואין קושה גבוהה י' ורחבה ארבע הוי רה"י גמורה פחות מכאן הוי מקום פטור [illegible] לא הוי כרמלית כלל וכן פסק ר"ת ורש"י. מהרי"ח:

טז אמר רב יהודה האי זירזא דקני רמא וזקפה לא מחייב עד דעקר ליה. פי' חבילה של קנים גדולה ואין יכול להגביהה וכשהוא רוצה לטלטלה ממקום למקום מגביה הקצה האחד ומשליכו לפניו וחוזר ועושה כן עד שיגיענה למקום שהוא רוצה אם העבירה בענין זה ארבע אמות ברשות הרבים או הוליאה מרה"י לר"ה פטור לפי דכשעקר ראשו האחד והוליכו או הוליאו עדיין ראש השני מונח במקומו וכשחזר והגביה הראש האחר והוליכו או הוליאו לא נעשית המלאכה בבת אחת ודמי להא דאמרינן לקמן בפרק המצניע (דף לח:) קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על האיסקופה החיצונה אע"פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוליא כל הקופה ומוכח התם דאפילו חזר והוליאו פטור לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת אבל אם תפס את החבילה ומשכה עד שהוליא כולה לרשות הרבים או חוץ לד' אמות חייב לפי שעשה כל מלאכתו בבת אחת ולא הניחה בינתים עד שגמר מלאכתו ומשיכתה ממקומה היא עקירה דלא בעינן שיגביה החפץ אלא בכל ענין שמזיז החפץ ממקומו בין בהגבהה בין במשיכה מיקרי עקירה ובלבד שיהא מושך והולך בלא הפסק בינתים בתוך ד' אמות ובהוצאה בעוד מקצת החפץ בפנים ומקצתו בחוץ והכי אמרינן לקמן בפר' המצניע (דף לח:) גבי גונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור משום גניבה וחייב משום שבת. הלכך המגלגל דבר עגול כגון חבית אם גלגלו חוץ לארבע אמות או מרשות היחיד לר"ה חייב דדמי למגרר ויוצא ואפילו בדחיפה אחת דוחפו והיה הולך ומגלגל עד חוץ לד' אמות או לר"ה חייב [צ] אבל דבר מרובע כמו תיבה הייט כמו רמא וזקפה: יז אדם עומד על האיסקופה נוטל מבעה"ב ונותן לו מעני ונותן לו האי איסקופה מאי היא ואיקנא באיסקופה מקום פטור כשעומדת בר"ה ואינה עומדת בין המזוזות ואינה מקורה וגבוהה שלשה ולית בה ארבע על ארבע וכי הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן כל מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני ר"ה ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו: [דף ט ע"א] אחרים אומרים איסקופה משמשת שתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ומוקי לה רב יהודה אמר רב באיסקופת מבוי וחליו מקורה [ק] וחליו אינו מקורה [ר] וקרויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים [ש] דסבר מותר להשתמש תחת הקורה ואף ע"פ שמבוי זה אינו צריך לקורה שהרי יש בפתחו דלת מכל מקום כיון דקורה זו ראויה להתיר המבוי אם לא היה לו דלת גם עתה נמי מותרת כי מצטרף הוא עם המבוי כשהפתח פתוח. אבל אם היה היתרו בלחי אסור להשתמש כנגד הלחי דקסבר לחי משום מחיצה וגידו הפנימי היא מחיצה המתרת וקורה משום היכר ואיכא היכרא בצד החיצון. ודוקא איסקופת מבוי אבל איסקופת בית או חצר אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ אף תחת הקורה לפי שאין קורה מתרת בבית וחצר. פתח נעול כלחוץ דבטלה לה קורה. ודוקא קרויו כלפי פנים אבל קרויו כלפי חוץ אפילו פתח נעול כלפנים אף על פי שאין הקירוי רחב ד' כיון שיש ד' משפת הקורה עד הדלת [ת] מקום חשוב הוא ושם מבוי עליו ומצטרף עם המבוי ומתירתו הקורה ואפילו פתח נעול. (טו) רב אשי אמר לעולם באיסקופת בית עסקינן ד וכגון שקירה בשני קרויות (טז) שאין בזו ד' ואין בזו ד' ואין בין זו לזו ג' ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ. ואם היתה איסקופה גבוהה עשרה ורחבה ד' הרי זו רשות לעצמה מסייע ליה לרבי יצחק בר אבדימי דאמר רבי יצחק בר אבדימי אומר היה רבי מאיר כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברשות היחיד גבוה י' ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברשות הרבים. רב אלפס ז"ל לא הביאה משום דאין הלכה כאחרים אף על גב דקיימא לן כרבי מאיר בגזירותיו אפילו היכא דרבים פליגי עליה כי הא דכתובות פרק אף על פי (דף נז.) דקאמר אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ואע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרי משהה אדם את אשתו ב' וג' שנים בלא כתובה. מ"מ בהא לית הלכתא כוותיה דבפרק כל גגות (דף צא.) פסיק הלכתא כר"ש דפליג עליה דקאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה: יח מתני' [דף ט ע"ב] לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין (יז) [א] מפסיקין לקריאת שמע ואין

הגהות הב"ח א אבל גבי שבת לא בעינן רק שהרשות משתמר: ב אינה רחבה ששה פטור מ"ט א"א: ג והוי זורק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים לפי שאין השוליים וכו' אויר הכלי שיהו גבוהות: ד וכגון שקירה בשני קורות שאין בזו ד':

קרבן נתנאל

ס"ל כרב ספרא אמר ר"י ומ"ה לא מביא הך דרב ספרא שסבר הורה לנו דין זה מהך דסי' ב' מ"מ ידו לא נייח ע"ש. ואי קשיא הא קשיא מהא דפ' המצניע דף צ"ח דמוקי מתניתין דהתם דלא כבן עזאי והרי"ף הביא שם המשנה כצורתה וכאן פסק (דלא) כבן עזאי וקושיא זו ראיתי בספר שלטי הגבורים וצ"ע: ה"ג שרטיא ופלטיא גדולה: ה"ג כיון דלא משתמשו להו להדיא: [ט] וזרק ונח בפניה חייב. מסקנת הרי"ף ורבינו ס"מ דס"ל אפילו פני הלבינה אינה רחבה ד' דלא כרבינו תם אלא כסברת ריב"א דכיון שרואה פני הקרקע חשיב כמונח על גבי קרקע והא דפריך אמתניתין והא בעי עקירה מע"ג מקום ד' לא מצי לאוקמי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה שרואה את פני הקרקע דא"כ היה צריך להחזיק החפץ בין אצבעותיו וצריך העני או בעה"ב להתיר אצבעותיו כשלקח חבירו ממנו או לקמוץ אצבעותיו כשהניח החפץ בידו ואז לא הוי פטור ומותר כי אם כשנים שעשו: [י] דעד י'. ומיירי שקולט מאוירו או מפני הכותל ופני לבינה. אבל אם קולט מעל דבר מסוים מע"ג לבינה ליכא לאוקמיה דאי אית ביה ד' פשיטא דהוי רה"י ואי דלית ביה ד' אפילו למטה מי' לא הוי כרמלית דהא אין כרמלית פחות מד'. רש"י. אבל הר"ן בשם אחרים כתב אע"ג דעמוד פחות מי' ואינו רחב ד' מקום פטור הוי הפתח שעומד בכרמלית ככרמלית הוי כמ"ש בערובין מלא מין את מינו וניעור: [כ] רק שהרשות. שלא יהיו רבים בוקעין בו: [ל] החיצונות. אבל אם אין המחיצות חיצונות גבוהין י' וע"י צירוף החקק המה י' או כמו כן אם יש משפת חקק עד הכותל ג"ט אין מצטרף עמהם: [ל] חורי רה"י. עי' מ"ש בפ' המוציא תפלין סימן ה' הטנה על מ"א: ה"ג אביי אמר: [מ] ולא ילפינן. תיובתא קא חזינא הכא דהא לעיל דף ד' ולקמן בפרק המצניע דף צ"ז מסיק דבפחות מעשרה פליגי אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור דלא ילפינן וזורק ממושיט ולכאורה רציתי להגיה ולרבנן דר"ע שהוא מילתא באפי נפשיה דאי לר"ע אמרי' קלוטה כמי שהונחה דמי ומחייב כשהוציא מרה"י לרה"י דרך ר"ה. איברא זה ליתא כמ"ש תוס' ואפי' לר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי הכא פטור דכ"מ שהיא מונחת חשיב רה"י: [נ] כי היכי. משום דחזי להניח עליה מידי ולהשתמש כדאמר בפרק חלון דף ע"ה גבי תלאו כולו ביתידות. תוס': [ס] ואפילו רחבה ששה. דהא שבעה ומחלה ע"כ מיירי ברחבה ששה דאי אינה רחבה ששה לא אמרינן לבוד דלא אמרי' לבוד אלא במחילות ואי אין רחבה ששה לא מקרי מחילה דאין מחילה פחות מד': ה"ג יהיה פטור הזורק: [ע] אא"כ יהיה אויר המחילות. דלא אמרינן לבוד אלא במחילות עשרה: ה"ג רב אשי אמר שבעה ומחלה נמי חייב: [פ] תשעה ודאי מכתפין עליו. ובעינן שרבים מכתפין עליו ולא סגי במה שיהיה ראוי לכתף עליו. הראב"ד ומדברי שאר פוסקים לא משמע כן: ה"ג או הוליאו מרה"י לר"ה: ה"ג היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באים כאחד: [צ] אבל דבר מרובע כמו תיבה היינו כמו רמא וזקפה דאי אפשר שלא הניח קלת בינתיים: ה"ג ומוקי לה רב יהודה אמר רב באסקופת מבוי חליו מקורה: [ק] וחציו אינו מקורה. וה"ה דמצי לאוקמיה כולו מקורה אלא שאין ברחב עוביו ד'. אלא משום דפחס עובי החותה אינו פחות מד'. רש"י. אבל רבינו בסמוך שכתב ודוקא אסקופת מבוי אבל אסקופת בית כו' לפי שאין קורה מתרת בבית וחצר נראה שס"ל דאף בקירוי הבית לפעמים פחות מד' והביאו לזה שהוא מפ' דס"ד דהתקשן מיירי בין באסקופת הבית בין באסקופת מבוי כמו שפירשו התוס' ומ"מ פריך אע"פ שאין לחי כו': [ר] וקירוי כלפי פנים. לפי מ"ש רבינו בפ"ק דערובין סי' י' שהשוה יחד תחת הקורה ובין לחיים דכל שפתוח לכרמלית אסור א"כ לשיטתו ע"כ הכא דמשני בחליו מקורה מיירי בפתוח לר"ה דאי בפתוח לכרמלית אפילו פתח פתוח אסור דמלא מין את מינו. וא"כ תקשי ליה קושית תוס' לוקי במבוי שהכשירו בלחי אלא שפתוח לר"ה ומה שתירצו דלא מצי לאוקמי הכי דא"כ אפי' נעול נמי כלפנים דא"כ השתא נמי דמשני בחליו מקורה ג"כ קשה אפילו נעול נמי. ואין א' מן הראשונים והאחרונים שהרגיש בזה. וצ"ל ליישב ע"פ שיטת בעל המאור כיון שהקורה על מקצת האיסקופה היא מושכת אפי' מה שבחוץ לפנים כ"ז שהפתח פתוח. אבל כשהוא נעול נתלקה האיסקופה ונעשית מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ. וס"ל להרמב"ם שזה דוקא שייך למימר גבי קורה אבל גבי לחי כשפתוח לר"ה נגד הלחי מותר אמגס לא חלק האיסקופה שמבחוץ מ"ה א"א לאוקמיה במבוי שהכשירו בלחי ובפתוח לר"ה דכל מה שכנגד הלחי אפילו פתח נעול נמי. ולפי דעת הרמב"ם ניחא הא דלא מוקי בכולה מקורה ואין בקירוי ד' דא"כ קשה אפי' פתח נעול נמי כיון שהוא פתוח לר"ה: [ש] דסבר. משמע הא חליו שאינו מקורה אפי' פתח פתוח אינו כלפנים דלא כבעל המאור. וא"כ ק"ל טובא לפי מה שמגיה הב"י בטאו"ח סי' שס"ה על דעת הראב"ד וא"א הרא"ש לא כתב כן משמע שרבינו ס"ל כדעת הרמב"ם דתחת הקורה נמי אסור כשפתוח לכרמלית א"כ תקשי ליה קושית תוס'. ע"כ נראה גירסת ספרים ישנים שהיה כתוב על דעת הראב"ד ולזה נוטה דעת א"א הרא"ש ז"ל ע"כ ופסק ש"ע שם ל"ע: [ת] מקום חשוב הוא. לכאורה נראה דס"ל לרבינו דשיעור מבוי הוא כיון דהוי מקום ד'. אבל קשה דהא רבינו בפ"ק דערובין סי' ד' מסיק דהלכתא כמ"ד משך מבוי בד' אמות. ונראה דה"ק ושם מבוי עליו ר"ל משום דמצטרף עם המבוי ומתירתו הקורה אף כשהפתח נעול ודוחק: ה"ג רב אשי אמר לעולם באסקופת בית: ה"ג ולא יכנס אדם למרחץ: ה"ג מפסיקין לקרות ק"ש: [א] מפסיקין לקרות ק"ש. קאי אכל הני דרישא. אף דמוקי התלמודא סיפא אתאן לד"ת לא גרע ד"ת מכשעוסק באכילה או באומנתו. אבל הרמב"ם פ"ב מהלכות ק"ש דין ז'

תפארת שמואל

משום [דלא הוי] רה"י גמורה רק לענין זה: (ז) אר"י בין העמודים כו'. כ"צ שתולין בבן פרגמטיא: (ח) אמר רב חסדא זקף לבינה בר"ה וזרק ונח בפניה חייב ע"ג מקום פטור פטור אביי ורבא כו' כנ"ל: (ט) (אלא כד"א כו'. פי' משום [דלא הוי]רה"י גמורה רק לענין זה): (יא) שלא יעלה צ"ל שלא יעלו: (יב) והוי זורק מרשות היחיד לרשות היחיד לפי שאין השוליים וכו' כנ"ל: (יג) משלימו לעשרה כו'. וכיון דע"ג רה"י יהיה פטור הזורק כנ"ל: (יד) שבעה ומשהו צ"ל שבעה ומחצה: ה"ג עשויות ולא אמרינן בהו לבוד כנ"ל: (טו) רב אשי אמר לעולם כנ"ל: (טז) שאין בזו ד' ואין בזו ד' כנ"ל ותיבת אמות צריך למחוק: (יז) מפסיקין לקריאת שמע. כ"צ קריאת שמע דאורייתא מה שאין כן תפלה מדרבנן:

מפסיקין לתפלה. הא דקתני אם התחילו אין מפסיקין מיירי דוקא כשיש שהות ביום שיתפלל אחר שיגמור מלאכתו כדמוכח בגמרא דקאמר במנחה לא שכיחא שכרות פי' לא ישתכר ויוכל להתפלל אחר שיגמור סעודתו הלכך אינו מחויב להפסיק ואם לא היה מחויב להפסיק אפילו תעבור המנחה א"כ מאי נפקא מינה במה דלא שכיחא שכרות אפילו אי שכיחא שכרות נמי דהא אין מחוייב להפסיק אפילו אם אין שהות ביום אלא ודאי כשיש שהות ביום איירי וכיון דלא שכיחא שכרות יגמור סעודתו ואח"כ יתפלל. והכי נמי אמר בהדיא במס' סוכה (דף לח.) גבי מי שהיה בא בדרך ואין בידו לולב יטלנו על שולחנו ופריך מהא דקתני מתניתין ואם התחילו אין מפסיקין ומשני הא דאיכא שהות ביום הא דליכא שהות ביום [א] ואיירי נמי במתניתין אפילו התחילו באיסור וכן מוכח בגמרא דקאמר גבי תפלת ערבית כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה ומייתי עלה מתפלת המנחה הא דתנן ואם התחילו אין מפסיקין אלמא איירי אפילו התחיל באיסור [ב] דומיא דערבית דאיירי כשכבר הגיע זמן תפלה ועוד מדלא משני התם גבי סוכה שאני התם גבי לולב דהתחיל באיסור מכלל דמתני' נמי בהתחיל באיסור: **גמ'** מאי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה אמאי לא הא איכא שהות טובא. אלא סמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה דריב"ל דאריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה ולא למרחץ לגולה מילתא דמרחץ ולא לבורסקי לבורסקי גדולה ולא לאכול בסעודה גדולה ולא לדון בתחלת דין. רב אחא בריה [א] דרב יעקב אמר לעולם בתספורת דידן ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא ישבר הזוג. ולא למרחץ להזיע בעלמא ולכתחלה אמאי לא שמא יתעלפה. ולא לבורסקי אפילו לעיוני בעלמא ולכתחלה אמאי לא דלמא חזי פסידא בזביניה ומטריד. ולא לאכול בסעודה קטנה ולכתחלה אמאי לא גזירה דלמא אתי לאימשוכי. ולא לדון בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דלמא חזו טעמי וסתרי דינא. פסק ר"ת דהלכתא כלישנא קמא בסעודה גדולה או בתחלת דין אין מתחילין דהכי משמע לקמן דקבעי מאימתי התחלת דין אלמא דבתחלת דין איירי. ולאו ראיה היא דמלינן למימר דמפרש התחלת דין משום דהתחילו אין מפסיקין כמו שמפרש התחלת מרחץ ובורסקי. מיהו נראה דהלכתא כלישנא קמא משום דסתמא דהש"ס קאמר לה דהיינו רב אשי דהוא בתראה שסידר הש"ס והלכתא כוותיה לגבי רב אחא בר יעקב ועוד דהלכתא כדברי המיקל בדברי סופרים. הלכך מותר להתחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחילו בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו משיגיע זמן מנחה קטנה [ג] דלא קי"ל כריב"ל דאמר (יח) כיון שהגיע זמן המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל דבפרק תפלת השחר (דף כח:) פסיק דלא כריב"ל וא"ת [ד] כיון דלא פסקינן כריב"ל אם כן נוקמה למתניתין במנחה קטנה אבל בגדולה יהא מותר להתחיל אפילו בסעודה גדולה. דלא מוקמי מתני' במנחה גדולה ובסעודה גדולה אלא משום דלא תקשי לריב"ל ואנן לא ס"ל כוותיה ויש לומר דנהי דלא קי"ל כוותיה בהא דאסור לטעום כלום קודם שיתפלל אלא מותר לאכול פירות [ד] בהא מיהא קי"ל כוותיה שאם התחיל (יט) לאכול סמוך למנחה קטנה שמפסיק מדלא משני לא קי"ל כריב"ל [ה] וסעודה גדולה היא סעודת נישואין ומילה וישוע [ג] הבן וסעודה קטנה היא סעודת כל אדם זו היא שיטת ר"ת ור"י שמתיר להתחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה ואם התחיל בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו הגיע זמן מנחה קטנה. *ובלבד שיש לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו. ואם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה יפסיק כשיגיע זמן תפלת המנחה. ורב אלפס פסק כלישנא בתרא דאפי' סעודה קטנה אסורה סמוך למנחה גדולה וכן נראה להר"ר יונה דשינויא קמא שינויא דחיקא הוא דהא דקתני במתניתין לא ישב אדם לפני הספר בסתם דחיק ומוקי בתספורת בן אלעשה ולא לאכול סתם מוקי בסעודה גדולה. ושינויא קמא לאו רב אשי הוא דקאמר

הגה"ה

*ואפשר דסעודה קטנה דהיינו סעודת כל אדם מותר להתחיל ואפילו סמוך למנחה קטנה ובתספורת דידן וכן גמר דין. מהרי"ח:

ליה אלא כשנשאו ונתנו בדבר בני הישיבה ועמדו בקושיא והוצרכו לתרץ בדוחק שלא יהא חלוקים מבהמ"ד עד שמלא רב אחא בר יעקב שינויא רויחא ועוד דקאמר בגמרא אמתניתין דבמנחה לא שכיחא שכרות [ו] ואי איירי מתניתין בסעודת כל אדם ניחא אבל בסעודה גדולה [ז] שכיחא ושכיחא. מאימתי התחלת תספורת אמר רבי אבין משיניח מעפורת של ספרים על ברכיו מאימתי התחלת מרחץ אמר רבי אבין משיערה מעפורתו ממנו. מאימתי התחלת בורסקי אמר רבי אבין (כ) משיקשור בין כתפיו. מאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו רבי חנינא אומר משיתיר חגורו ולא פליגי (כא) [ח] הא לן והא להו:

יט [ט] **אמר** זעירי הני חברין בבלאי [י] למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה. מכאן נראה שצריך לאזור חלציו כשמתפלל ובמחזור ויטרי כתוב שא"צ דהא שצריך לאזור חלציו היינו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה ואנן אית לן אבנט ומכנסים והם לא היו מכנסים כי אם כיס א' (כב) למדת האבר [כ] ומיהו מצוה לאזור משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. ולמ"ד חובה מטרחינן ליה. *והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי חנינא משיתיר חגורו [דף י ע"א] התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות. אי נמי במנחה כיון דקביע ליה זימנא מירתת ולא אתי למיפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמן תפלה לא מירתת ואתי למיפשע [ל] והאידנא נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"פ דשרא ליה המייניה מטרחינן ליה. רבה בר רב הונא (כג) רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה. אמר רב אשי חזינא לרב כהנא כי איכא ריתחא בעלמא פכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה. וכי איכא שלמא מליין נפשיה ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. רבא חזייה לרב המנונא דהוה קא מאריך בצלותיה אמר מניחין חיי העולם הבא ועוסקין בחיי עולם הזה. ואיהו סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוה גרים מטא זמן צלויי וקמסרהב קרי עליה רבי זירא מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ודוקא מי בתורתו אומנותו כדבעינן למימר לקמן (סימן כו):

כ **מאימתי** התחלת דין. רבי יונה ור' ירמיה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינין ולא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא והא דלא עסקי ואתו בדינא ר' אמי ור' אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי כל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי מאן דאית ליה דינא ליעול וליתי. רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי כולי יומא בדינא והוה חלים ליבייהו תנא להו רב חייא מדיפתי ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה רבינו יושב ודן כל היום כולו תורתו אימתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כתיב הכא מן הבקר עד הערב וכתיב התם ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. עד מתי יושבין בדין אמר רב יוסף עד זמן סעודה והיא שעה ששית שהיא מאכל תלמידי חכמים:

כא **אמר** רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ. ודוקא מרחץ חדש שלא רחצו בו בני אדם עדיין אבל במרחץ שכבר רחצו בו בני אדם אסור להתפלל כדתניא הנכנס לבית המרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים יש שם ק"ש ותפלה ואין צ"ל שאילת שלום ומניח תפילין ואצ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים יש שם שאילת שלום ואין שם ק"ש ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה. מקום שבני אדם עומדים ערומים אין שם שאילת שלום ואין צ"ל קריאת שמע ותפלה וחולץ תפילין ואין צ"ל שאין מניח [דף י ע"ב] מסייע ליה לרב המנונא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ה' שלום אמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאינש למימר הימנותא בבית המרחץ (כד) ואף על גב דכתיב האל הנאמן מתרגמינן אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן:

כב **אמר** רב חמא בר חנינא הנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו והני מילי במתנה דעבידא לאיגלויי דכתיב

חדושי מהרש"ל סמוך למנחה קטנה שמפסיק כו'. ראיתי מורי הרב ר' יצחק הלוי ז"ל שלא אכל סעודה שלישית בשבת עד שהתפלל מנחה ורוב העולם אינן נזהרים בכך ואף מסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ואולי סומכין על קריאת השמש לבית הכנסת ולא חיישינן דלמא מפשע ובימיהן לא היה כן עכ"ל אגודה: מכאן נראה כו'. עי' בר"ן:

הגהות הב"ח א והא תפלת המנחה דלכ"ע חובה היא:

הגהות הגר"י"פ [א] נ"ל בר יעקב: [ב] וע"ש בתוס' דאפילו באכילה לית הלכתא כוותיה ק"ל: [ג] וישוע הבן נמי מילה הוא על שם שהיא לסוף שבוע עיין סנהדרין דף לב ע"ב:

תפארת שמואל

(יח) **כיון** שהגיע זמן המנחה אסור לו לאדם כו'. פי' ומאחר שאסור אפילו פירות ק"ו שצריך להפסיק הסעודה ואפילו התחיל בהיתר דלא גרע מאכילת פירות וק"ל: (יט) **לאכול** סמוך למנחה קטנה וכו'. פי' אפילו סעודה קטנה דבפ' תפלת השחר כתב אליבא דר"ת דאפי' סמוך למנחה קטנה שרי להתחיל סעודה קטנה וק"ו דאינו פוסק אבל בטור כתב כדברי המחבר כמ"ש פה וסברא לאשונה היא סברת מהרי"ח: (כ) **משיקשור** בין כתפיו. מזה יש ליזהר באותן תינוקות שאומרים קדיש שיהיו חגורים אזוריהם: (כא) **הא** לן והא להו. פי' בני בבל היו חגורים: (כב) **למדת** האבר. נ"ל למדת הערוה: (כג) **רמי** פוזמקי. מכאן יש ללמוד שלא להתפלל יחף כ"א ביוה"כ וט' באב: (כד) **ואע"ג** דכתיב האל הנאמן. הכוונה נאמן כמה דאנן מתרגמינן

קרבן נתנאל

ו' כתב היה עוסק באכילה או שהיה במרחץ כו' גומר ואח"כ קורא ק"ש ושם דין ה' היה עוסק בת"ת והגיע זמן ק"ש פוסק וקורא. והראב"ד חלק אדין ו' וז"ל לא כי אלא מפסיק וקורא אע"פ שיש שהות לקרות ק"ש מפני שהיא מן התורה. וע"ש בכ"מ ובל"מ שסתרו אחר הראב"ד וליישב דברי רמב"ם גם הב"ח או"ח סי' ע' ענה את חלקו. ואין אחד מהם שהשיג על הרמב"ם מסוגיא דשמעתין למ"ד תפלת ערבית חובה מפסיק לתפלה כיון דשכיחא שכרות וכל הלילה זמנה אתי למפשע א"כ ק"ש של ערבית אמאי קאמר גומר ואח"כ קורא הא שכיחא שכרות וכל הלילה זמנה שמא אתי למפשע. ותו קשה אדפריך אסיפא דקתני ואין מפסיקין לתפלה הא תנא ליה רישא עדיפא מיניה ה"ל למפרך דעדיין לא ידע דקאתי לד"ת. א"כ מאי האי דקתני מפסיקין לקרות קריאת שמע הא בהני דרישא לשיטת הרמב"ם גומר ואחר כך קורא קריאת שמע: [א] **ואיירי** נמי מתניתין. ובמסכת ברכות פרק תפלת השחר סימן י"א כתב רבינו ז"ל ולית הלכה כריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת מנחה אפילו התחיל בהיתר צריך להפסיק כדמוכח פרק קמא דשבת וכן משמע לישנא דאסור לטעום כלום עכ"ל. ופי' הרב מעדני יום טוב דמותיב הכא בשמעתין מריב"ל אמתניתין ולא משני דמתניתין איירי שהתחיל בהיתר ע"כ. וזה פלא בעיני שלא ראה מה שכתב רבינו כאן שני הוכחות דמתני' איירי נמי בהתחילו באיסור. ועוד לא ידענא מה משמע מהך לישנא דאסור לטעום כלום. ונראה לפרש על פי סברא נכונה מה שמצאתי בשם הרב מוהר"ש קאיידנוור מאחר שאוסר ריב"ל אפילו פירות קל וחומר שצריך להפסיק סעודתו אפילו התחיל בהיתר דלא גרע מאכילת פירות וא"כ הן הן דברי רבינו וכן משמע לישנא דאסור לטעום כלום אפילו פירות ואם כן הוא הדין אפילו התחילו בהיתר. אך בתחלת ראייתו אכתי לא דייק כולי האי תיבת אסור לטעום וי"ל דלכ"ד נקט אסור לטעום רק כוונתו שאסור לאכול. וא"כ מוכח שפיר מפ"ק דשבת דריב"ל איירי אפילו התחילו בהיתר דפריך מריב"ל קשה הא לא קיי"ל כריב"ל ולא קא משני מידי אליבא דידן ש"מ דהלכתא כוותיה בהא אם התחילו באיסור ומתני' דהכא נמי איירי בהתחילו באיסור כמ"ש רבינו פה בשמעתין. וריב"ל הפליג להפסיק אפילו התחילו בהיתר ובהא לא קיי"ל כוותיה. ועי"ז כתב וכן משמע לישנא דאסור לטעום משמע אפי' אכילת פירות וא"כ ה"ה וכ"ש אם התחיל בהיתר שצריך להפסיק. ועפ"ז מיושב שלא כתב רבינו ויתיישב נמי הא דריב"ל כיון דמתני' איירי בהתחיל בהיתר כמ"ש תוס' דס"ל דריב"ל אמר אסור לטעום אפילו פירות א"כ איירי אפילו התחילו בהיתר וק"ל ועיין ב"ח סי' רל"ב ס"ק ה' שהקשה דברי רבינו אהדדי ולפי מה שכתבתי לק"מ ע"ש: [ב] **דומיא** דערבית. עי' מהרש"א בשם מרדכי שכתב הוכחה לזה. ולי נראה בהבנת דברי רבינו והתוס' ע"פ מה דמקשין תוס' אהא דאמר אביי מכי שרו ליה המיינא לא מטרחינן ליה למ"ד תפלת ערבית רשות ונ"ת תיפוק ליה משום ק"ש. וי"ל דאיירי בשכבר קרא ק"ש ע"כ וא"כ פשיטא שהגיע זמן תפלת ערבית כמ"ש רבינו בריש ברכות: **ה"ג** הא איכא ביום שהות טובא: **ה"ג** ולא לאכול בסעודה גדולה: [ג] **דלא** קיי"ל כריב"ל דאמר כיון שהגיע זמן מנחה אסור לו לאדם לטעום. פי' מאחר שאסור אפילו טעימת פירות ק"ו שצריך להפסיק אפילו התחילו בהיתר בהא לא קי"ל כוותיה: [ד] **בהא** מיהא קיי"ל כוותיה שאם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה שמפסיק. פי' אפילו סעודה קטנה וכ"כ תוס' להדיא. והא דכתב רבינו פרק תפלת השחר סי' י"א ואין הלכה כן ומותר לאכול כשהגיע זמן תפלת מנחה וכן כתב ר"ת. היינו אכילת עראי פת כביצה או אכילת פירות. ומה שכתב עוד שם ז"ל וכן נמי סמוך למנחה קטנה דלא חיישינן לאמלוכי כלל בסעודה קטנה ע"כ. לאו מדברי רבינו אלא הג"ה שהוגה מבחוץ וע"י טעות הסופרים הכניסוהו בפנים וכן הוא בכאן בשם הג"ה. ותו כתב רבינו שם ז"ל ולישנא בתרא רב אחא בר יעקב קאמר לה ואע"ג דהאי דמשני. חסרון יש כאן וכצ"ל רב אחא בר יעקב קאמר לה ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפי' סעודה קטנה אם התחילו מפסיקין ואע"ג דהאי דמשני וכו'. וכן נמצא לשון זה בתוס' כאן. כל זה לקחתי מדברי הרב מעדני מלך על מס' ברכות: [ה] **וסעודה** גדולה היא סעודת נשואין. ויש מי שפי' דבשל כל אדם שמין בין בסעודה גדולה דידיה ובין סעודה קטנה דידיה. ר"ן: [ו] **ואי** איירי מתניתין בסעודת כל אדם ניחא. ויש לדקדק לדבריו מוקי רב אחא בר יעקב מתניתין בסעודת כל אדם לחוד ולא איירי מתני' בסעודה גדולה וא"כ ולא לדון נמי איירי דוקא בגמר דין א"כ תקשי לי' מהא דקבעי מאימתי התחלת דין אלמא דבתחלת דין איירי כמ"ש בשם ר"ת. וליכא למימר דמפ' התחלת דין משום דקאי אאם התחילו אין מפסיקין מ"מ צריכין לומר דמתניתין איירי נמי בהתחלת דין וכמו שפי' מהרש"א וא"כ ה"ה בסעודה גדולה. ויש לדחות: [ז] **שכיחא** ושכיחא. כל זה מדברי ר' יונה. ועי' ב"ח סי' רל"ב ס"ק ז': [ח] **הא** לן והא להו. פירש רש"י ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים. נראה מזה דבני בבל ג"כ מנהגם היה בהתרת חגורה קודם נטילה ולא אחר נטילה כדמשמע מגמרא דקאמר ולא פליגי ואם התיר חגורה לאחר נטילה א"כ מוכח דפליגי. ומה שפי' מהרש"א דלאחר נטילה מקרי התרת חגורה הפסק. ליתא דהא רש"י פי' בברכות בשיטת ר' יואל תיכף לנטילת ידים ברכה קאי אמים אחרונים: [ט] **אמר** זעירי. בגמ' שלפנינו אמר אביי. ונראה לי דקשה הא אביי פסק בברכות כמ"ד תפלת ערבית חובה וא"כ למה לי' למימר למ"ד תפלת ערבית רשות. ועוד זעירי הוא תלמיד דרב שפיר עלה אתקפתא דרב ששת משא"כ לגי' אביי: [י] **למ"ד** תפלת ערבית רשות מכי שרי ליה המייניה לא מטרחינן ליה להפסיק אלא יגמור ואח"כ יתפלל. רש"י והר"ן. ומצאתי בגליון אלפס שלי וז"ל תימה לי למה הוצרך לתרץ ביומא דף פ"ז דרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר חובה קאמר. אפילו למ"ד רשות ניחא דתפלת נעילה פוטרת של ערבית לגמרי שא"צ לחזור ולהתפלל אף לאחר שגמר סעודתו כיון דצלי ליה כבר ע"כ. וכעין קושיא זו הקשו תוס' שם ותימה מאי פריך והאמר רב תפלת ערבית רשות והאמרינן דבתנס אין לבטלה. וי"ל דאין זה בתנס דבליל יוה"כ מצוה לטרוח ולהכין צרכי סעודה דהוי כעין יו"ט כדאמרי' במדרש כו'. ורבינו בפרק תפלת השחר סי' ב' הביא קושי' זו ותירוצו. אך הוסיף בטעמו עוד וגם הוא עיף מן התפלה ומן התענית. ואין להטריחו מידי דהוה אשרי המייניה או עלה למטה. נראה שבא לתרץ קושיות הגליון דבליל מוצאי יוה"כ אף לאחר סעודה למ"ד רשות פטור מטעם זה שהוא עיף מן התפלה ותענית ואין להטריחו מידי דהוה וכו': [כ] **ומיהו** מצוה לאזור. אבל שיהא חובה לאזור אף שלבש מכנסים אין להוכיח דהא ע"כ הני בבלים יש להם מכנסים לברך נטילת ידים וברכת המוציא ומ"מ צריך לאזור מתניהם בחגורה להתפלה כמ"ש הר"ן. דיש לומר לעולם איירי שלא היו לובשים מכנסים וא"ת היכי מברכין ברכת נטילת ידים והמוציא דהא לבו רואה את הערוה דכל זה לגי' דגרסי' אביי ואביי ס"ל לבו רואה את הערוה אסור. אמנם לגירסת רי"ף ורבינו י"ל דס"ל לזעירי כרבא לבו רואה את הערוה מותר: [ל] **והאידנא** נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה. ואע"ג דשרי המייניה מטרחינן ליה. וא"ת הא בפרק תפלת השחר סי' ב' חולק רבינו (לעיל) על ה"ג שסובר אע"ג דלמ"ד רשות כיון דשוי עלויה חובה בשאר לילות ע"ש וי"ל האידנא שאני שכל העולם נהגו מנהג חובה בתפלת ערבית. ובשלטי גבורים הגיה זה בצריך עיון ולא קשה מידי. **ה"ג** תנא לומר לך כל דיין שדן דין אמת: **ה"ג** ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב.

ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אבל מתנה דלא עבידא לאיגלויי מלתא צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה משה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם. מכאן אמר [רשב"ג] הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו. והיאך מודע לה דשייף ליה מאותו המין. ואף על גב דשבת מלתא דעבידא לאיגלויי מתן שכרה לא עבידא לאיגלויי. והני מילי לעשיר אבל לעני מתן בסתר יכפה אף: **כג ואמר** רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף לו יעקב ליוסף משאר בניו נתקנאו בו אחיו [מ] ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים [דף יא ע"א] ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר לרומם את בית אלהינו ולהעמיד [את] חרבותיו ולא אמרן אלא בבתים אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה פי' בירניות ומגדלין לפי שאין משתמשין על גגותיהן. וי"א בבתים שלנו נמי לית לן בה לפי שהן משופעין ואין משתמשין על הגגות מיהו היכא דרוב הגג גבוה מבהכ"נ אסור [נ] כיון שמשתמשין בעלייה שתחת הגג. וי"א שאם הגביה אותו כופין להשפילו ומביאין ראיה מהא דאמר רב אשי אנא עבדי לה למתא מחסיא דלא חרבה דמשמע שכפאן להשפיל הבתים דאי ס"ד שנתן להם עצה שלא להגביה הבתים מאי רבותא משמיענו גם הם ידעו כן ור"ח פירש שנוה להגביה בית הכנסת:

כד ואמר רבה [א] בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף (כה) ואפילו בשבת רב [ב] אושעיא בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדו ליה עגלתא תילתא א"ל ליטעום מר מידי א"ל בתעניתא יתיבנא א"ל ליזוף מר תעניתו [א]וליפרע ולא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו בתענית חלום יתיבנא דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפילו בשבת ודוקא תענית חלום הוא דשרי בשבת אבל תענית בעלמא לא וכן הא דגר' פרק אין עומדין (דף לא:) כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה [ס] מפרשין ליה רבנן בתענית חלום בלבד אבל תענית אחר אסור להתענות בשבת. גר' בתענית ירושלמי (פ"ג הלכה יג) ר' [אחא] (חמא) ור' אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא [ע] אסור להתענות בשבת עד שש שעות אמר רבי יוסי בר בון מתניתין היא קודם חצות לא ישלימו עד כאן לפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רוב היום בקדושה: **כה** [פ] **בירושלמי** בנדרים פרק קונם משמע דהא דאמר לוה אדם תעניתו ופורע דוקא ביום סתם אבל ביום זה לא דגרסינן התם נדר להתענות ושכח ואכל איבד תעניתו רב אמר בשם רבנן והוא שאמר יום סתם אבל אמר יום זה מתענה ומשלים *משמע ביום סתם אבד תעניתו מפני שיכול להתענות יום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל יום זה דאין לוה ופורע משלים אף על גב דאכל כזית [ב]והתם (כו) מייתי לעיל ההיא דלוה אדם תעניתו ופורע ואע"ג דיום סתם נמי צריך לקבלו בתפלת המנחה ולומר הריני בתענית למחר (כז) אפ"ה לא חשיב כיום זה [צ] כיון דמעיקרא לא נדר להתענות יום זה. וקצת קשה מגמרא דילן בפ"ק דתענית (דף יב:) דמייתי להא דלוה אדם תעניתו ופורע וקאמרינן עלה כי אמריתא קמיה דשמואל אמר וכי נדר הוא דלא סגי דלא משלם נערא הוא דקביל עליה אי מצי מצער [ק] ואי לא מצי לא מצער. והשתא אי מיירי ביום זה ניחא דכי לא מצי אינו זקוק לשלם אלא אי איירי ביום סתם אמאי לא ישלם אי לא מצי האידנא עביד זימנא אחריתי כשיתחזק ויוכל להתענות [ר] וי"ל דהתם מיירי באדם שקשה לו להתענות כדאמר שמואל גופיה לעיל מהיא שמעתא היושב בתענית חוטא הוא והא דנקרא קדוש גבי נזיר ההוא במצי מצער נפשיה ומשום דנקרא חוטא כי לא מצי מצער נפשיה קאמר שמואל דאינו חייב לפרוע:

הגה"ה

*ותימה לי הא רב אושעיא אמר להו בתעניתא יתיבנא אם כן כבר קיבל עליו תענית מבערב ואמר הריני בתענית למחר דאם לא קיבל דמי לאפוחא מליא זיקא כדאיתמר במסכת תענית (יב.) הרי פי' למחר והוה ליה יום זה אפילו הכא א"ל ליזוף מר וליפרע. וצ"ל דיום זה דאמר בירושל' היינו שהיום גורם כגון שקבל עליו להתענות יום שמת בו אביו וכיוצא בו ויום סתם היינו שאמר ביום פלוני והשתא לא קשיא ממסכת תענית דלא גרים היום (שבשנה זו). מהרי"ח:

כו ומפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה והא נקט ליה רישא אין מפסיקין אמר רבי יוחנן סיפא אתאן לדברי תורה דתניא חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה [ש] אמר רבי יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה: **כז מתני'** [ת] לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח *ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר* באמת אמרו החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא. כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: [דף יב ע"א] **גמ'** תנא דבי רבי ישמעאל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה. מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו הימנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה עאכ"ו הלכך מידכר דכירי להו. תניא חנניה אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא: **כח לא** יפלה את כליו פירוש לאור הנר שמא יטה אמר רב יהודה אפילו להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו. אמר רב נחמן לא אמרן אלא דבני מחוזא שהיו מפונקין ובגדיהם רחבים כשל נשים אבל בני חקלייתא מידע ידעי. ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות שאינן רחבות כל כך אבל דילדות מידע ידעי. ת"ר אין פולין בר"ה מפני הכבוד כיוצא בו אמר רב יהודה אין עושין אפיקטוזין בר"ה מפני הכבוד: **כט ת"ר** המפלה את כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג. אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול. וכ"ל דהני תנאי לא פליגי אב"ה שמתירין דאי הוו פליגי [א] לא היה רי"ף מביא דבריהם ודברי ב"ה. אלא מודו דמותר להרוג כינה בשבת אבל פרעוש אסור כדאמר לקמן בפרק ח' שרצים (דף קז:) אהא דאמר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל דרבנן לא פליגי עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל בפרעוש דפרה ורבה מודו רבנן *דחייב הלכך הלוקח כינה מעל בשרו בשבת או מעל חלוקו מותר להרגה כב"ה [ב] אבל במפלה את כליו להסיר מהם פרעושים וכנים פליגי הני תנאי ת"ק סבר [ג] דגזור [ד] הריגה (כח) דכנים אטו הריגה דפרעושים ואבא שאול מחמיר לגזור אפילו במלילה דכנים אטו פרעושים [ג]ובספרי הרמב"ם ז"ל כתב המפלה כליו בשבת מולל את הכנים וזורקן ומותר להרוג כנים בשבת והיינו כמו שפירשתי וה"ר יוסף מאורליינ"ש היה אומר דכינה הוא השחור הקופץ ופרעוש הוא הלבן והביא ראיה ממכת מצרים דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים ודרך השחור לצאת מן העפר. ואינו נראה לר"ת [ה] דאמרי' במדרש אף כי אנוש רמה אלו כנים שבראש ובן אדם תולעה לאחר מיתה ודרך הלבן להיות גדל בראש ולא השחור ועוד דאמרינן במסכת נדה בשילהי פ"ב (דף כ:) ההוא בתראה דם כנים הוה שלח לה סריקותא מקטלא כלמי [ו] וכלמי הוא תרגום של כנים ואין דרך להרוג את השחור במסרק ועוד דאמרינן בברכות (דף נח:) בעובדא דילתא ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי פירוש מסמרטוטי בגדים ישנים יוצאין הכנים [ז] וזהו הלבנים שיוצאים מבגדים ישנים וכן עמא דבר כדברי ר"ת ז"ל. אמר רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפילו בחול. רבה מקטע להו רב ששת מקטע להו וקאי אדרב הונא דאמר זהו כבודו אפילו בחול. ורש"י פירש בשם רבותיו דבשבת מיירי על זה נהגו להקל להרוג כינה אפילו במפלה כליו [ד]דלפי פירוש רש"י דמקטע להו בשבת ע"כ במפלה כליו איירי דפשיטא דמותר להרוג כינה בשבת כב"ה דמתירין [ח] מיהו תימה היאך פליגי אהני תנאי דתרוייהו אסרי הריגת כינה במפלה כליו ואפשר [ט] דאיירי במפלה ראשו דהתם לא גזרינן כנים אטו פרעושים שאין פרעושים מצוין בראש: **ל תניא** ר"ש בן אלעזר אומר משום רשב"ג אין מפרכין את התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין את האבלין ואין מבקרין את החולים בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר

הגה"ה

*ויוצא משחשיכה כגון דנקיט ליה בידיה אבל תחובה לו בבגדו מותר לרבא דלא גזר גזירה לגזירה ולרבי יהודה דאמר אומן דרך אומנתו חייב אפילו תחובה לו בבגדו אסור ובכרמלית שרי. מהרי"ח:

*מספקא לי נר שעוה שאין שייך בו הטייה אם יכול לקרות לאורה. ה"ר יחזקאל ז"ל:

הגה"ה

*ואפילו אם תופסו חייב משום צד אך בשעה שנושכו מותר ליקחנה ולזורקה מעליו. פר"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל ור"ח פירש שנוה כו'. איתא בהגהת מיי' שאפילו מגד אחד מספיק: אחר חצות ישלימו כו'. כתב הגהות מיי' ואפילו ירדו גשמים: אבל יום זה לא כנ"ל. ומ"מ נראה דמשום סעודת מצוה אפילו ביום זה לוה ופורע חוץ מיום שמת בו אביו ואמו וכן ת"ה או כל תענית שתלוין בענין היום ותענית יום ב' או ה' לא יפרע אלא ביום ב' אחר: בהגה"ה ולא גרס התם שבשנה זו. נ"ל ר"י גרס התם שבנא וקאי על דברי ר"ת שכתב דגרסינן הכא וראייתו מתוס' שבנא אתי שלל הוי אבל ר"י כתב דאף התם גרסינן שבנא ועי' בתוס' דהכא:

הגהות הב"ח א וליפרע מי לא סבר כו': ב והתם מייתי לעיל מיניה ההיא דלוה כו': ג ובספרי הרמב"ם ז"ל. נ"ב פי"א מהלכות שבת: ד דלפי פירש"י הא דמקטע להו:

הגהות הגרי"פ [א] בגמרא איתא רבא וכן מוכח ממימרות הקודמים אבל ברי"ף איתא בכולהו רבה: [ב] בגמרא איתא רבי יהושע:

קרבן נתנאל

[מ] **ונתגלגל** הדבר וירדו אבותינו למצרים. אע"ג דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום ועינו אותם. שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי ארבע מאות התחילו קודם שנולד יצחק שלשים שנה. תוס'. ועפ"ז יש לתרץ הא דאמרינן בנדרים דף ל"ב מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים רד"ו שנה כו' והקשה הרא"ש שם בפירושו והא עבירות העונש מפורשת בקרא שאמר במה אדע ע"ש. דבשביל במה אדע לא היה נגזר עליהם שיעבוד כ"כ: [נ] **כיון** שמשתמשין בעלייה שתחת הגג. ר"ל שמניחין נסרים על הקורות הפשוטין שקורין האני בעלקין בל"א: [ס] **מפרשי** ליה רבנן. במדרש תהלים כן כתב תוספות שם בשם ר"ח: **ה"ג** ר' אחא ור' אבהו: [ע] **אסור** להתענות בשבת עד שש שעות. ומחשבין השעות משעה שקם ממטתו כ"מ מרש"י בתענית דף כ"ה:

תפארת שמואל

אלהא מסימנא כנ"ל: (כה) **ואפי'** בשבת. הר"ם בומבורג היה לו אשה שהיתה מתענה ת"ח בשבת ולא היתה יכולה להתענות שני ימים רצופים והתיר לה להתענות תענית בא' מימי השבוע. ועוד כתב המתענה בשבת יאמר עננו באלהי נצור ואין מתענין בשבת כ"א דוקא בא' מג' חלומות האלו יוה"כ [בשעת] תפלת נעילה וס"ת שנשרף וקורות ביתו שנפלו. וי"א אף מי ששיניו נפלו משא"כ שאר חלומות אין מתענין. ואלו ג' דברים דאין מתענין כ"א מי שנפשו עגומה עליו: (כו) **מייתי** לעיל. עיין באשר"י פ"ק דתענית: (כז) **אפ"ה** לא חשיב כיום זה. ומ"מ נראה דמשום סעודת מצוה אפי' יום זה לוה ופורע למחר חוץ מיום שמת בו אביו ואמו וכן ת"ח או כל דבר שהתענית תלוי בענין היום. ותענית יום ב' או ה' לא יפרע אלא ביום ב' או יום ה' אחר וכן קבלתי מרבותי: (כח) **דכנים** אטו הריגה כו'. מ"ש המחבר גזרינן כנים אטו פרעושים ולא אשתמיט בתלמוד

[פ] **בירושלמי** בנדרים פ' קונם. הלכה א': [צ] **כיון** דמעיקרא לא נדר להתענות ביום זה. ויום זה היינו דיום זה קבוע לו להתענות תמיד כגון שמת בו אביו וכיוצא בו. לשון רבינו בפ"ק דתענית סי' ט"ו: [ק] **ואי** לא מצי לא מצער. וז"ל רש"י שם לנעורי בעלמא אי מצי מצער נפשיה ואי לא לא יהא אלא ליומא אחרינא ע"כ. תיבת אלא ט"ס בכל הספרים: [ר] **וי"ל** דהתם מיירי באדם שקשה לו התענית. ובב"ח או"ח סי' תקס"ח ס"ק ד' אומר שם דרבינו היה ספק לו אם כפי' הירושלמי או כתלמודא דידן. והוא לא ראה בטורו אלא מ"ש רבינו בפ"ק דתענית סי' ט"ו. אמנם בשמעתין מסיק להדיא כדין הירושלמי: [ש] **אמר** ר"י ל"ש אלא כגון רשב"י וחביריו. לכאורה משמע דאנו שאין תורתנו אומנותנו מפסיקין לתפלה. וקשה וכי גרע ת"ת מאומנות דאמרינן לעיל סי' י"ח דאם התחילו אין מפסיקין לתפלה ואפילו התחילו באיסור. ותי' בס' תי"ט דהך דמפסיקין דרישא איירי בדאיכא שהות והך דהכא בדליכא שהות ע"כ. וקשה דהא סיפא סתמא קתני וקאי ארישא בדאיכא שהות. לכן נראה לי דרשב"י וחביריו לא היו מפסיקין לתפלה אפי' בדליכא שהות. ומתניתין לא איירי בת"ת דרשב"י אלא כגון אנו שמפסיקין לתפלה בדליכא שהות אבל בדאיכא שהות אין מפסיקין וסיפא ורישא בחדא גוונא איירי. ועם זה מיושב מה שמקשין העולם למה מייתי לשנויי סיפא אתאן לד"ת הא דר"י. והא דפריך והא תני כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ומשני האי בעיבור שנה ואמאי לא אוקי הך ברייתא כגון רשב"י וחביריו. וי"ל דהא לתפלה לרשב"י אין מפסיק אפילו בדליכא שהות אבל לק"ש מפסיק בדליכא שהות. ואי איירי ברשב"י וחביריו לא שייך למתני כשם שאין מפסיקין לתפלה אפי' בדליכא שהות כך אין מפסיקין לק"ש. דבדליכא שהות לק"ש אפילו לרשב"י מפסיקין וכמ"ש תוס' בהך עובדא דכי מטא זמן לביש ומצלי היינו ק"ש. ועי' תוס' פ"ק דמ"ק דף ט' שהביאו ירושלמי דרשב"י אפי' לק"ש לא הפסיק איכא לאוקמיה בדאיכא שהות. ועפ"ז דרך זה יש להשוות הירושלמי והבבלי ודלא כרא"ח בדרשותיו פ' שמיני ע"ש: [ת] **לא** יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא. ומ"ח הא דאיבעיא לעיל סי' ב' אי עקירת גופו כעקירת חפץ דמי אמאי לא פשיט מהכא דאי אמרת עקירת גופו לאו כעקירת חפץ ממקומו דמי אמאי לא יצא בה הא לא מצי למיתי לידי איסור דאורייתא. וי"ל דאפ"ה אסרי רבנן. תוס'. ואין להקשות הא תינח לאביי. אבל לרבא דלא גזר גזירה לגזירה מאי איכא למימר. וי"ל דבהאי גוונא מודה רבא דבהא טעו אינשי. אי שרית ליה אם היה חפץ בידו מבע"י להוציא משחשיכה אתי נמי להוציא חפץ שנוטל בידו משחשיכה ואתי לידי חיוב חטאת. אבל בין כרמלית לר"ה לא טעו אינשי וכן בין מחט התחובה בבגדו או דנקט ליה בידיה ג"כ לא טעו אינשי. וכמו כן צ"ל לאביי בעלמא לא גזר גזירה לגזירה כמ"ש תוס' דדוקא בהוצאה ס"ל דגזרינן דטעו אינשי אפי' בין כרמלית לר"ה ועיין בחידושי מהר"ם מלובלין. אבל קשה לי הא קיימא לן כרבא דלא גזר גזירה לגזירה וא"כ צריך לאוקמי מתניתין דנקיט לה בידיה ולא הוי להביא מתניתין בסתם ודוחק לומר דפסק כר"י דס"ל אומן דרך אומנתו חייב. דהא הטור והשו"ע פסקו כר"מ. ודברי הרב ברטנורה תמוהים דמפ' המתניתין אליבא דר"י בתחובה לו בבגדו. שפסק נגד כל הני רבוותא: [א] **לא** היה הרי"ף מביא דבריהם. ודברי ב"ה: [ב] **אבל** במפלה כליו להסיר מהם פרעושים וכנים. ולא ניחא לרבינו לאוקמי הנך פלוגתא דתנאי בפרעושים. אבל ב"ה איירי בכינה ומש"ה הביא הרי"ף הנך תנאי וב"ה. דמפלה כליו איירי בכל גוונא שמפלה משום כנים לחוד. ומ"מ מוללן כיון דמצויים שם ג"כ פרעושים: [ג] **דגזור** הריגה דכנים אטו הריגה דפרעושים. כיון דמצויים שם פרעושים וראיתי בתפארת שמואל וז"ל מה שכתב המחבר דגזרינן כנים אטו פרעושים ולא אשתמיט בתלמוד רמז מהני גזירה וגזירה חדשה היא ואין נוהגין כן ע"כ. לא ידענא מאי קאמר דהא רבינו מפרש דבהא פליגי הני תנאי והם גזרו אותה גזירה בימיהם. ומ"ש ואין נוהגין כן. איסתמיטתיה פסק שו"ע סי' ש"ו סעיף ט': [ד] **הריגה** דכנים אטו הריגה דפרעושים. כתב מ"א סי' ש"ו ס"ק כ"א ומ"מ נ"ל דמותר לזרקן במים וכ"מ בגמרא. רצונו דקאמר רבא שדי לקנא דמיא. וחלילה לנו מעשות כדבר הזה דמ"ש אם הורג פרעוש בידים או הורגן ע"י מים. ורבא דשדי לקנא דמיא בחול איירי. ואיזה תלמיד טועה כתב כן: [ה] **דאמרי'** במדרש. גם באבות דר' נתן פ' י"ט: [ו] **וכלמי** הוא תרגום של כנים. ובזה נדחה ראיית הר' יוסף דמכת כנים נמי לבנה הרוחשת הוי דתרגום מתרגם כנים כלמתא. ומעשה נסים שיצאו מעפר. כמו שהיה גם שקטן שבהם היה כביצת אווז. ובלאו הכי אמרי' במדרש שעשרה מיני כנים היו: [ז] **וזהו** הלבנים שיוצאים מבגדים. ועי"ק דפרעוש אמר לקמן בפרק שמונה שרצים שהיא פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם. תוס'. ורבינו הניח לקושי' זו. כי יש שאמרו שאותה שחורה הקופצת נמי אינה פרה ורבה וצ"ל דהוי כמו פרה ורבה מזכר ונקבה כיון דיוצא מן העפר כמ"ש הר"ן. וכמו כן נאמר ג"כ בלבנה הרוחשת דלשיטתו לא נתהוה מזיעת האדם. א"כ כיון דבא מזיעת אדם ובני אדם פרים ורבים דיינינן להו כאלו הן פרים ורבים: [ח] **מיהו** תימה האיך פליגי אהני תנאי. קושיא זו לפי מה שפי' רבינו לשיטת הרי"ף. אבל רש"י ע"כ ס"ל דהני תנאי פליגי אב"ה. דהא פי' להדיא דת"ק דאבא שאול ס"ל כר"א דמחייב חטאת. וא"כ רבה ורב ששת כב"ה עבדי. ולפירש"י איכהו קאי במפלה כליו אברייתא כמו רב הונא. ומה שפי' רבינו לעיל בסמוך דפשיטא דמותר להרוג כינה וכו'. נמי לפירושו. אבל לפי' רש"י יש לפרש כפשוטו דרבה ורב ששת קאי אברייתא כמו רב הונא. וכן משמעות סדר הש"ס. ודע דלפי' רש"י הברייתא דמפלה כליו איירי בכינה. אבל בפרעוש ת"ק נמי מודה דמלילה אסור דגזרינן אטו הריגה דההורג גמל הוא. נמצא מי שסומך על פירש"י ומפלה כליו בשבת. נוטל וזורק הפרעוש ובלבד שלא ימלול דבהא ת"ק מודה לאבא שאול וכן פסק רמ"א סי' ש"ו סעיף ט' בשם ר' ירוחם וק"ל: [ט] **דאיירי** במפלה ראשו. ולא קאי רב ששת ורבה אברייתא. אלא התלמודא קאמר דאיכהו פליגי אדרב הונא: **ה"ג** תניא רשב"א אומר אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין וכן היה רשב"א אומר משום רשב"ג אין פוסקין לדקה על הציבור אפי' ליתום ויתומה ואין משדכין וכו'.

כן

את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ר' *אומר יכולה שבת בזכותה שתרחם. [דף יב ע"ב] רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל. רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. שבנא איש ירושלים כשנכנס אומר שלום וכשיוצא אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין [י] ושבתו בשלום כמאן הא דתניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כרבי יוסי. אמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת פי' שמא יבא לצעוק בשבת. אמר רבה בר בר חנה כי הוו אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפישה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלמא. איני והא אמר רב יהודה לא ישאל אדם לצרכיו בלשון ארמי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי שאני חולה דשכינה עמו דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה סועדת את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ת"ר הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי סרפרף. ולא על מקום גבוה ולא למעלה *מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי:

הגה"ה
*וכתב מהרא"ש מראשותיו של חולה מותר. ממהר"ח

לא [כ] **ולא** יקרא לאור הנר. אמר ר"ה ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו גבוה שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זה על גב זה. חד הוא דלא ליקרי אבל שנים קורין והני מילי בענין אחד אבל בשני ענינים לא. אמר רב הונא [ל] ובמדורה אפילו עשרה בני אדם קורין כאחד אסור. אמר רבא אדם חשוב שאין דרכו להטות מותר. ... לא ליקרי ... שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר. לא קשיא הא בשמש קבוע והא בשמש שאינו קבוע. בשמש קבוע לא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא. איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי רב הונא אמר הלכה ... ורב ירמיה בר אבא אמר אין הלכה ... ומורין כן. שמעינן השתא דבין שמש קבוע ובין שמש שאינו קבוע בודק קערות וכוסות לאור הנר ... אבל בדמשחא ... בדנפטא ... מדקדק. בכמה אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא. כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה ...

הגה"ה
*ואור הנר ... פרי"ח פרי"ח מהרי"ח:

אבל מסדר הוא ראשי פרשיות *אבל ... [דף יג ע"א] והתינוקות של בית רבן עליהן ולא אתו לאצלויי בלא רשות רבן: כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה:

לב איבעיא להו נדה (בס"ו) מהו שתישן עם בעלה בבגדו והיא בבגדה. ת"ש ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו [ס] מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור *תניא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתן בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואומרת כתיב בתורה

הגה"ה
*ואף על פי שמותר להתיחד עמה כל שכן אחר שכיבה דאפילו יחוד אסור ... אסור וכו' ... לך אמרינן לנזירה סחור סחור לכרמא לא תקרב. פרי"י מהרי"ח:

כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה [שם ע"ב] ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם שהשיבה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה אמרתי לה בתי בימי נדותיך מהו אצליך אמרה לי חס ושלום ואפילו באצבע קטנה לא נגע בי בימי ליבוניך מהו אצליך אמרה לי (ל) אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלתה על דעתו לדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה (לא) לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה אחת הואי במערבא אמרי רב יצחק בר יוסף אמר סינר מפסיק בינו ובינה. ואם יכול לקבל חפץ מידה כתבתי בפרק אף על פי (בסימן כד) [נ] ומה שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה בשלחן אחד [ס] לפי שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן וכשאשתו עמו על אותו קטן נראה דרך חבה ודמי להצעת מטה ומזיגת כוס והרחצת

פניו ידיו ורגליו אבל האידנא שכל בני הבית אוכלין על שלחן אחד איכא דרך חבה וגם שעושין היכר *ביניהם והוי כמו שנים שאוכלין יחד זה בשר וזה גבינה:

הגה"ה
(לב) *ואם היה רגיל לאכול עמה בקערה אחת כשהיא טהורה ועכשיו אוכל בקערה לבד הוי שינוי ושרי ואסור להושיט מידו לידה ואפילו מפתח או שאר כלים וכל שכן מזיגת כוס לא שנא בימי נדותה ולא שנא בימי ליבונה כל זמן שלא טבלה אסור בימי ליבונה כמו בימי נדותה. פר"י מהרי"ח:

מתני' ואלו מהלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון כשעלו לבקרו נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל וי"ח דברים גזרו בו ביום*:

הגה"ה
*מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו שלא יוליכנו פחות פחות מארבע אמות. ואי ליכא נכרי נותנו לקטן שעמו או מניחו על גבי בהמתו וכשתרצה הבהמה לעמוד למימי רגליה יסירנו ממנה שלא תעשה הבהמה עקירה והנחה וכשתלך יניחו עליה אם אין לו נכרי ולא בהמה ולא קטן יוליך פחות פחות מד' אמות. ואם ירא פן יראו נכרים ויקחנו לו יניחנו על עצמו וילך ולא יעמוד עד שיגיע סמוך לביתו ויוליך כלאחר יד וכן אם ירא שיקח לו הנכרי בביתו יכול לטלטל מעות ולשמור בין איסור מוקצה (לג) בין איסור הולכה פחות מד' אמות במקום פסידא שרי. מהרי"ח:

[דף יז ע"ב] **לג מתני'** בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין נותנין [ב]אונין לתוך התנור אלא כדי שיהבהבו מבעוד יום ולא הלמר לתוך היורה אלא כדי שיקלוט את העין ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין פורסין מצודות חיות ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא בכדי שיגיע למקום קרוב וב"ה *מתירין: [דף יח ע"א] **גמ'** ת"ר פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ומניחין מוגמר תחת הכלים [ג]ומתגמרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור על גבי *העין ואיספלנית על גבי המכה ומתרפאת והולכת כל השבת כולה. ומיירי בקילור שהוא עב דומיא דאספלנית הלכך דוקא מערב שבת אבל בשבת אסור להניחו על העין משום גזירת שחיקת סממנים [ע]. או גזרה שמא ימרח. אבל קילור צלול אף בשבת מותר להניחו על גב העין כדאמר פרק שמונה שרצים (דף קח:) שורין קילורין מערב שבת ומניחין על גבי העין בשבת [פ] דכיון דהוא צלול אינו אלא כרוחץ עיניו [צ] וליכא למיגזר (לד) משום שחיקת סממנין. ואין נותנין חטין לתוך ריחים של מים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום. מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמיעות את הקול אמר ליה רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים דתניא ובכל מושבותיכם אמרי השמרו לרבות שביתת כלים. אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים [ד]מוגמר מ"ט שרו וכו'. והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי (לה) מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ולא ב"ה (לו) אף על גב דקעביד מעשה שרו וכו'. °פסק ר"ח דהלכתא כרבה דאמר מפני שמשמיעות את הקול וכן משמע לכאורה דקי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה. ור"ת אומר הלכה כרב יוסף משום דקאי רב אושעיא כוותיה [ק] מדקאמר השתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא [ה]ב"ש היא ואם אית ליה לרב אושעיא טעמא דהשמעת קול למה הוצרך להעמיד הברייתא כב"ש יעמידנה כב"ה ומשום השמעת קול אלא ודאי לית לי' טעמא דהשמעת קול ולכך הוצרך להעמידה כב"ש ואם כן מותר לתת חטין בריחים מבעוד יום ויטחנו בשבת כב"ה דלית להו שביתת כלים ואינה ראיה דהא דקאמר והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים וכו' והשתא דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים כו'. סוגיא דהש"ס קאמר ואינו לא דברי רב יוסף (לז) ולא דברי רב אושעיא אלא מעיקרא סליק אדעתייהו של בני הישיבה הא דמפרש רב יוסף טעמא דברייתא משום שביתת כלים היינו אליבא דב"ה עד ששמעו דברי רב אושעיא דאמר דב"ה לית להו שביתת כלים אז אמרו דודאי אוקימתא דרב יוסף כבית שמאי ולעולם רב אושעיא אפשר דמוקי ברייתא כב"ה ומשום השמעת קול וכדאוקמה רבה ומ"ת כיון דאוקימתא דרב יוסף כב"ש אמאי אמר רב יוסף לרבה ולימא מר משום שביתת כלים דודאי ניחא לרבה לפרש טעמא משום השמעת קול ותיתי כב"ה וי"ל דאית ליה לרב יוסף דניחא טפי לאוקמה כב"ש ומשום שביתת כלים דאשכחן בברייתא מלאוקמה כב"ה מטעמא גריעא דהשמעת הקול [ו]מלתא חדתא דלא אשכחן בשום דוכתא וגם נראה דרבה לא סבירא ליה כבני הישיבה (לח) דמפרשין טעמא דמתניתין

חדושי מהרש"ל שמש שאינו קבוע מדקדק כו'. והר"ן כתב שמש קבוע בקי ואינו מדקדק:

הגהות הב"ח א ר' מאיר אומר יכולה שבת שבזכותה תרחם: ב אונין של פשתן לתוך התנור: ג ומתגמרין והולכין כל השבת כולה ומניחין גפרית תחת הכלים והם הולכים ומתגפרין כל השבת כולה ומניחין קלור וכו': ד שביתת כלים דאורייתא מוגמר מ"ט שרו וכו' ב"ש הוא הא מני ב"ש היא דאי ב"ה אע"ג דקעביד מעשה כו': ה הא מני ב"ש היא ואם אית ליה לרב אושעיא: ו דמלתא חדתא היא דלא וכו':

תפארת שמואל

רמז מפני גזירה וגזירה חדשה היא ואין נוהגין כן והוא כמו שאפרש דמותר להרוג כנים לאור אבל אם נמצא ג"כ פרעושים לא שרי כנים אלא במגילה דשמא יהרוג פרעושים וק"ל: (כט) **מהו** שתישן כו'. אם הוא חולה ואשתו נדה ואין לו מי שישמשנו מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר מהרחצת פניו כו'. ומהר"מ כתב שאם יש ב' מטות ורגלי האחת נוגעת בחבירתה לא ישכב הוא באחת והיא באחרת אם לא ישימו הפסק בינתיים: (ל) **אבל** עמי ושתה עמי. ומה שהיה מיקל התלמיד בימי ליבונה יותר מבימי נדותה לפי שהם היו רגילים לטבול אחר ז' ימי נדות משום טבילה בזמנה כו' ולאח"כ סופרת ז' נקיים משום תוספת בעלמא וכו' ועתה אין לחלק כלל מיום הראיה עד שתטבול (מרדכי): (לא) **לא** תקרב. וכתיב תהיה בנדתה בהווייתה תהא עד שתבא במים: (לב) בהג"ה **ואם** היה רגיל כו'. ומזה מוכח דלא מהניא שינוי בקערה אלא כשהוא מאכל א' אבל אם היא אוכלת מאכל אחר צריכה שינוי אחר: (לג) **בין** איסור הולכת פחות מד"א ט' כצ"ל: (לד) משום שחיקת סממנים. מכאן משמע ש מותר לרחוץ פניו בשבת במי שושנים ובכל דבר צלול: (לה) **מאן** תנא שביתת כלים דאורייתא הא מני ב"ש היא דאי ב"ה כו' כצ"ל: (לו) **אע"ג** דקא עביד מעשה שרי. ומ"מ התיר ר"י מקורביל היכא דישראל ממונה על המטבע ליתן כסף לנכרי לתקן לו מעות אפי' בשבת כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ואין כאן דעביד בשבילו. מ"כ בשם הגה' מיימוני. ולפי זה נראה דכ"ש מי שיש לו כלי שעשוי כמשקלות המשמיע קול לפי סדר השעות דשרי דאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל ודינו כמו בריחים: (לז) **ולא** אדברי ר' אושעיא כצ"ל: (לח) **דמפרשין**. נ"ל דמפרשי:

קרבן נתנאל

כן הוא גי' הרי"ף ותוס' לקמן בדף ק"נ בד"ה ואמר ר"א וכו' ע"ש: [י] **ושבתו** בשלום. בקמץ תחת השי"ן ושו"א תחת הב' ומלאפום תחת הת' כך הניקוד לפירוש רש"י נוחו בשבתכם לשלום: [כ] **ולא** יקרא לאור הנר. והמחבר בסימן רע"ה כתב וכן בנר של שעוה וב"ח בשם מהרש"ל כתב דנהגו להקל דליכא למיחש שמא יטה. ואע"ג דאיכא למיחש שמא ימחוט או יחתוך ראש הפתילה דבכה"ג אין בו איסור דאורייתא דכיבוי הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. מ"א סק"ב. ובפ' כירה דף מ"ז ע"ב ד"ה מפני כתבו וז"ל אע"ג דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר"ש דהרי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא. החמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת. ואע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דהכא שייך למגזר טפי עכ"ל וכן לא יקוב שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתן ע"פ הנר דחיישינן שמא יסתפק מינה והוי מכבה אע"ג דהוי גזירה לגזירה. א"כ ה"נ יש לגזור. ויש לחלק דהתם היינו טעמא דיכול ליתן כלי תחת הנר מבע"י. וגם בנר יוכל להדליק נר מבלי שפופרת מש"ה גזרינן בהו. משא"כ אם אתה תגזור אפילו בנר של שעוה תורה מה תהא עליה. עכ"פ די לנו להקל ולחלק לענין ללמוד אבל נר של שעוה אבל שאר דברים אסורים להשתמש וכמו שכתב מ"א: [ל] **ובמדורה** אפילו עשרה בני אדם קורין כא' אסור. וקשה דהא לקמן פ' במה מדליקין ס"ס א' אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה. וכן בט"ז סימן רע"ה סק"ו הקשה מזה אמאי שפסק בש"ע ס"ס רע"ו בארצות קרים מותר לנכרי לעשות מדורה כו'. ותי' דהתם איירי שיושב מרחוק ע"ש. ותי' זה לית' דאם נדמה למדורה דהכא א"כ אפילו ברחוק יהיה אסור כמו דאמרי' אפילו גבוה שתי קומות. איברא דהקושיא מעיקרא ליתא. כי לא גזרינן אלא לקרות אצל המדורה דשמא משום טרדות קריאה אישתלי שהיום שבת. מה שאין שייך כשיושב אצל המדורה או משתמש אצלו כיון שיושב ובטל מהיכי תיתי שישכח שבת: [ם] **מה** אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה. ופירש רש"י מה אשת רעהו דאסור לן יחוד מן התורה בקדושין מאחיך בן אמך עכ"ל. ודאי אין כוונתו לאסור יחוד בנדה דדרשינן בסנהדרין דף ל"ו דיחוד שרי ומעשים בכל יום דשרינן יחוד בנדה. וכ"ת במתניתין דלא יאכל הזב עם הזבה ופירש רש"י דמתוך שמתייחדין אתי לידי הרגל עבירה דמשמע משום יחוד לא איכפת לן. ומפ"ק דכתובות כל זמן שלא בעל היא ישינה בין הנשים אבל כשבעל מותר ליתד עם אשתו נדה. אלא דכוונת רש"י דלגבי אשת רעהו אסור הוא בבגדו בלא פתח פתוח דאסור לן יחוד. וא"כ ילפינן בהיקש דלגבי נדה ביחוד ג"כ אסור כשהוא בבגדו והיא בבגדה כמו אשת רעהו. ואהני לן ההיקש כשהם בבגדים וביחוד. ואהני לן סוגה בשושנים יחוד ואיכא במטה אחת. או כשהם במטה אחת ופתח פתוח לר"ה לפ"ז לא אסרינן בנדה הוא בבגדו והיא בבגדה כ"א במטה אחת ובלא פתח פתוח והתוספות פי' דאפילו פתח פתוח לר"ה אסור הוא בבגדו והיא בבגדה דילפינן מאשת רעהו והתם סברא הוא לפי שיצרו תקפו ומתגבר עליו ביותר. והא דלא יליף יחוד בנדה מאשת רעהו דאסור מן התורה דדרשינן סוגה בשושנים והוא בבגדו דלא הוי כא"א אלא מדרבנן ילפינן מאשת איש. חירצו בתוס' בסנהדרין דמסתבר טפי לאסור במטה אחת ובבגדים לפי שמתקרבין יחד ומתחממין ונהנין זה מזה. ומסתימות ל' הרי"ף ורבינו משמע דאסור בכל גוונא כפי' תוספות אפילו בלא יחוד מדלא חלקו. אלא שק"ק דאמאי לא הביא רבינו בסוף נדה בקיצור אזהרת בנות ישראל בנדתן אזהרת השינה במטה במטה אחת ע"י שינוי כשהם בבגדים אפילו בלא יחוד. וי"ל דכבר הזהיר שם שלא ישכב על מטתה אפי' כשאינה במטה. ומזה מוכח שלא לשכוב על מטתה אפילו כשהוא בבגדים אפילו כשאינה במטתה מדקאמר אפילו כשאינה במטתה תשמע לא מבעי' כששניהם במטה פשיטא דאסור והתם אסרינן אפילו בבגדים וע"ז מסיים ואומר אפילו אינה במטה אסור נמי בכה"ג ודלא כב"ח וש"ך סימן קצ"ה סעיף ה'. ומדברי רבינו שם נלמוד ישוב אחר על קושיית התוספות וז"ל שם ותשפת החיה עד שתטבול יש לה להתרחק קלת מבעלה מדברים שאפשר כי התורה אסרה יחוד על כל העריות ונדה גם היא בכרת כשאר עריות. אלא שהדבר קשה ליזהר מיחוד אשה נדה ומצאו רמז מן המקרא להתיר יחוד נדה. ובשביל שתתייחד התיר שתן עשו גדר וסייג שיזכור את נדותה עכ"ל: [נ] **ומה** שרגילין עכשיו לאכול עם אשתו נדה. קאי לתרולי הא דאוסר במתניתין אכילת הזב עם הזבה ומשום הכא מחלק בין שלחנות דידן לשלחנם. אבל מהא דאכל עמי ושתה עמי בלא"ה לק"מ דאיכא למימר דלא הקפיד אלא על השכיבה כמ"ש תוספות: [ס] **לפי** שבימיהם היו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן. והה"ק בזמן הזה כדרך הקלנים והגבירים שאין אוכלים על שלחנם כי אם איש ואשתו כשאשתו עמו על אותו שלחן בזמן נדותה הוי דרך חיבה ואסור: [ע] **או** גורה שמא ימרח. ומה"ט אפילו בבריא אסור כשהקילור עב: [פ] **דכיון** שהוא צלול אינו אלא כרוחץ עיניו. דמאן דחזינהו יסבור שהוא יין ורחיצה בעלמא היא ולדידיה שהוא יודע שעושה לרפואה כיון דאצרכוה לשרותם מע"ש איכא היכרא וליכא למגזר משום שחיקת סממנין כדפרש"י לקמן ומש"ה אמר שמואל שורין מע"ש ולא בשבת ועפ"ז מיושב היטב לשון הטור והמחבר בסימן רכ"ב וסימן שכ"ח ע"ש דלא כב"ח שם סק"ו שנתקשה בזה: [צ] **וליכא** למגזר משום שחיקת סממנין. ובתוספות מחמירין. אפילו בצלול וזלת באדם בריא שהוא עלתו אינו עושה כי אם לרחיצה בעלמא: [ק] **מדקאמר** השתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא. פירוש משום דר"ת סובר כך דמסיים ואזיל והשתא דאמרת לב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור. אפ"ה מוגמר וגפרית מ"ט שרו ב"ש התם דמונח אארעא. כל זה מדברי ר' אושעי' ורב יוסף מייתי ראיה לדבריו דהשמעת קול לאו סברא הוא דאם אית ליה לר' אושעיא הך טעמא דהשמעת קול למה הוצרך הברייתא להעמיד כב"ש. אע"ג דלשון התלמוד דחוק לפירושו. מ"מ ניחא ליה לפרש כך לתרץ קושיית תוספות ד"ה ולימא מר משום שביתת כלים

דאסרי ב"ש משום שביתת כלים דא"כ אמאי אמר רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים *אמתניתין כדתניא הוה ליה למימר כדמודית לי דב"ש אית להו שביתת כלים [ר] אלא ודאי רבה סבר דטעמא דמתניתין לב"ש כדמפרש הש"ס לקמן (דף יט.) הני דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו ב"ש ערב שבת עם חשיכה ואי תיקשי לן מאי צריכנא מהאי טעמא דלקמן תיפוק ליה דאסור דאורייתא לב"ש משום שביתת כלים דחזינא בהך ברייתא וי"ל דס"ל להש"ס דלא אסרו ב"ש אלא מילי דעביד מעשה כגון ריחים אבל אונין לתוך תנור ולמר לתוך יורה דלא עביד מעשה לא אסרו ב"ש אלא משום גזירה [ש] ומהך סוגיא דלקמן נמי ראיה דהלכה כרבה הלכך אסור לתת חטין לתוך רחים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום משום השמעת קול [ת] ולית להו לב"ה שביתת כלים ואפילו בדעביד הכלי מעשה ומותר לתת גחלים בכלי ברזל העשוי לכך והולכין ודולקים בשבת. גיגית נר וקדירה ושפוד לב"ש אפקורי מפקר להו ואע"ג דהפקר דוקא בפני ג' היינו מדרבנן כדי שיתפרסם הדבר אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו הפקר ויש שמקילין להשכיר ולהשאיל בהמתן לנכרי ומפקירין אותן ולאו שפיר עבדי דהני דוקא דלא סגי ליה בלאו הכי ועוד שאין ההפקר ידוע ומפורסם ושכירת הבהמה ידוע ומיהו גיגית נר וקדירה ושפוד אין צריך להפקיר דקיימא לן כב"ה דלית להו שביתת כלים: **לד** [דף יח ע"ב] **ת"ר** לא תמלא אשה קדירה עססיות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם נתנתן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו מ"ט גזירה שמא יחתה בגחלים כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו ב גזירה שמא יחתה (לט) [א] כי עססיות ותורמסין צריכים בשול רב ולא יספיק להם להתבשל עד מוצאי שבת אם לא יחתה בהם וחבית של מים שמא תתקרר סמוך לחשיכה במוצאי שבת ויחתה בגחלים כדי שיאפה לאלתר משתסקאי (אמרת) [הכי] מוגמר וגפרית מ"ט לא גזרינן ג התם לא מחתי דאי מחתי סליק בהו קוטרא ואונין של פשתן נמי לא גזרינן כיון דקשי להו זיקא לא מגלי להו למר ליורה נמי לא גזרינן ביורה עקורה וטוחה דליכא למיחש לא לאהתויי ולא למיגס בה אבל עקורה ולא טוחה חיישינן דילמא מגיס בה ופרש"י וה"ל מבשל אע"פ שעקורה מן העור בעודה רותחת המגיס בה הוא מבשל [ב] וכ"ש שאסור להכנים כף בקדרה בעודה על הכירה: **לה והשתא** דאמר מר גזירה (מ) שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא שפיר דמי ובשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור °והוא דלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דאמר לקמן (דף כ.) כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי מ"ט דאסח ליה לדעתיה ד דאמר השתא ודאי לא בשיל ולא אתי לאחתויי והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסור אפילו בחייא משום (מא) דבללי מיירי ויכול לצלות למאכל הלילה וחיישינן שמא יחתה דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסיר. °כתב בעל ה"ג דבללי איירי וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בצל וביצה וכן בשלהי פרקין מייתי הא דגדיא גבי משלשלין את הפסח אבל בקדירה לא קשי ליה זיקא וחיישינן דלמא מגלי ליה. איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא ושריק נמי ס"ד דברחא ולא שריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר וקפסקי רבוותא ה כי האי לישנא בתרא *ואיכא מאן דפסיק כרב ירמיה מדפתי ואנן נמי כרב ירמיה מדפתי ס"ל דחזינן סוגיא דשמעתא כוותיה דאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כגדיא דמי ושרי מכלל דאי כברחא אסור ושמעינן מיניה דברחא אסור אי לא שריק אבל אי שריק שרי ודגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי [ג] ודווקא דמינתא [ד] אבל אי לא מינתא לא קשי ליה זיקא ואסור: [ה] תנו רבנן ב"ש אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי [ו] ולא ישאילנו [ז] (מב) ולא ילוונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע (מג) למקום קרוב וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שיצא מפתח ביתו א"ר יוסי בר יהודה הן הן דברי ר"ע הן הן דברי ב"ה לא בא ר"ע אלא לפרש דברי ב"ה: [דף יט ע"א] **לו ת"ר** נותנין מזונות לכלב בחצר ואם נטל ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות *לפני הנכרי בחצר ואם נטלו ויצא אין נזקקין לו. ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש וברביעי ובחמישי מותר רב אלפס ז"ל (מד) לא הביאה בהלכותיו נראה דס"ל טעמא משום שביתת כלים ואנן קי"ל כב"ה וקשה דאי טעמא משום שביתת כלים אפילו בד' ובה' נמי אסור [ח] וי"מ דשביתת כלים כי האי שאין מלאכת ישראל נעשה בהם אינו אסור אלא מדרבנן הלכך לא אחמור בד' ובה' ולא נהירא דאי כב"ש אתיא הוה ליה להש"ס למימר הא מני ב"ש היא ומדקבעה בגמרא בסתם משמע דאליבא דהלכתא היא ועוד מדקתני סיפא כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בע"ש ואי ב"ש צריכא למימר [ט] דהשתא מכירה ונתינה אסרי ב"ש שליחות מבעיא °ופר"י דאסור דמתחזי כנוטל שכר שבת ומיירי בשכיר שבת או בשכיר חודש אבל בשכיר יום אפי' בד' ובה' אסור מידי דהוה אשכירות פועל לשמור פרה ותינוק בפרק הזהב (דף נח) ואפ"ה אסרי בע"ש מפני מראית העין אע"ג דלישראל מותר בהבלעה דשבת או חדש לנכרי אסור [י] והר"י ז"ל פי' דאי איירי בכלים שאין עושין בהן מלאכה לא מיסתבר למיסר בנכרי טפי מבישראל דמה שייך מראית העין בנכרי טפי מבישראל ופי' דמיירי בכלים דעושין בהן מלאכה כגון רחים ומחרישה ושאר כלי אומנות משום דמיחזי מלאכה שעושין בהן הנכרי בשבת כשלוחו של ישראל ואע"ג דשרו ב"ה עורות לעבדן עם חשיכה דנכרי לנפשיה קעביד כיון דקצץ לו דמים שאני התם שאין ריוח לישראל במה שהנכרי עושה בשבת אבל בשכירות כלים ידוע הוא ואפילו בהבלעה אם ישכירם לו חוץ משבתות לא יתן לו כל שכירותיו הלכך כיון שיש ריוח לישראל במה שהכלים נשכרים אלא הנכרי מיחזי מלאכה שנכרי עושה בהן בשבת כשלוחו של ישראל. כיוצא בו אין משלחין איגרות ביד נכרי בערב שבת ובד' ובה' מותר דהיינו נמי משום דמיחזי כשלוחו של ישראל דדוקא בע"ש מיחזי כאומר לו שילך למחר בשליחותו ואמירה לנכרי שבות ואפילו אם אמר לו מע"ש עשה זה בשבת אבל מופלג לפני השבת לא מיחזי כאומר לו עשה מלאכתי בשבת וכן עורות לעבדן וכלים לכובס בד' ובה' מותר אע"פ שלא קצץ. אמרו עליו על יוסף הכהן ואמרי ליה יוסף החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם: **לז ת"ר** אין משלחין איגרות ביד נכרי ע"ש אלא א"כ קצץ לו דמים *ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה [כ] והלא קצץ אמר *רב אשי

הגה"ה

*אפי' דברחא ולא שריק רק מכוסה בכסוי התנור ו אע"ג דלא קשי ליה זיקא ולא אסיר אלא דוקא בשרא אגומרי. מיהו ליתן את הפת לתנור מודי דאסור אלא כדי שיקרמו פניה המדובקים בתנור אע"ג דסתם תנור מכוסה פר"י. מיהו אם התנור מכוסה ושריק נראה דשרי דלא גרע מברחא דשריק. לשון מהרי"ח:

הגה"ה

*דוקא מזונות דאיכא למימר שיאכל בחצר אבל שאר דברים לא. ואפי' בית הלל דשרו היינו סמוך לחשיכה אבל בשבת לא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל אם הדליק נכרי הנר או עושה אש לישראל תנן בפרק כל כתבי לא יהנה ישראל לאורו אע"פ שקצץ לו שכרו לכך לפי שגוף ישראל נהנה ממלאכת שבת

חדושי מהרש"ל דהני דוקא דלא סגי ליה בלאו הכי. פי' א"א בענין אחר: ושפוד אין צריך להפקיר. אבל התוס' כתבו דאף לב"ש כגיגית א"צ להפקיר אלא שהמה מפקיר: וכ"ש שאסור להכניס. עי' במ"ס לקמן פרק כירה: בהגהת אשר"י ד"ה דוקא היינו סמוך לחשיכה אבל בשבת לא. ומדבריו דקדק ר' יואל דאסור לישראל להחזיר משכון של עובד כוכבים בשבת אפי' יחד לו מקום מבעו"י כ:אמר הכא דלא שרי ב"ה אלא בע"ש שככר יצא מבית ישראל מבעו"י לגמרי והראבי"ה מתיר כשייחד לו מקום מבעו"י וכן המנהג כראבי"ה. ויש מקילין ואומרים אם העובד כוכבים אלם סכנה הוא ובעל אגודה כשנשאל בדבר א"ל אם תרגה להתענות למחר מותר לך להשיב מאחר שהוא אלם וחשש פגע יש בדבר וא"כ ממילא כשלא יהיה אלם שלא יחזיר כדי שלא יתענה כו':

הגהות הב"ח א משום שביתת כלים דתניא כצ"ל ותיבת אמתניתין נמחק: ב בכדי שיעשו מ"ט גזירה: ג מ"ט לא גזרינן שמא יחתה התם לא: ד דאסח ליה לדעתיה מינה דאמר: ה כי האי לישנא בתרא וכרב אשי ואיכא מאן כו' מדפתי דאסר ואנן נמי: ו בהגה"ה אפילו כו' התנור שרי אע"ג דלא:

קרבן נתנאל

ב"ש מאי פריך ולימא מר משום שביתת כלים וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת קול ואתי' כב"ה ע"כ פירוש ר"ת דבאמת רב יוסף ס"ל אליבא דב"ה שביתת כלים דאורייתא ומ"ה פריך ליה ולא מייתי מדרב אושעיא אלא להוכיח מיניה דהשמעת קול לאו טעמא הוא: **ה"ג** משום שביתת כלים מתניתין כדתני': [ר] **אלא** ודאי רבה סבר דטעמא דמתניתין דלקמן לב"ש כדמפרש הש"ס לקמן. וא"ת אכתי קשה דה"ל למימר כדמודית לי דב"ש אוסר בהני דמתניתין מטעם גזירה. א"כ טפי ניחא לאוקמי הברייתא כב"ש וריחים אסור מטעם גזירה. ומקושי' זו ראיתי בספר מ"א סימן רנ"ב ס"ק כ' שהוכיח מזה דאפילו נותן החטים בשבת בידים לריחים של מים אינו חייב חטאת כ"א בריחים של יד שעושה מלאכה בידים. ושגג בזה דמ"א לאוקמי' כב"ש ומטעם גזירה דא"כ מוגמר וגפרית מ"ט שרי. ורב יוסף דמוקי לה כב"ש דלא ס"ל הטעם במתניתין משום גזירה כי אם משום שביתת כלים. וגפרית ומוגמר דמונח אארעא. אבל לדינא כוון הרב לאמיתו דבריחים של מים לית ביה חיוב חטאת. וכן הוכחתי בחדושי להרמב"ם וכן מרוקח שהבאתי בסימן זה אמנם מ"ש שכ"כ הסמ"ג וסמ"ק בהדיא. לא ראיתי מלאתי דין זה להדיא אלא ממ"ש הסמ"ג והרמב"ם בפ"ח אב ותולדת הטחינה אינו כי אם מלאכה שעושה בידים ולא הזכירו כלום מטחינת ריחים של מים. ומ"ש תו שם ועיין בתוספות כו' עד ונאפה הוא הג"ה. וחיבת וכ"מ בפ"ח ברמב"ם הוא ראיה לדבריו דבריחים של מים לית בי' חיוב חטאת. ואותן ראיות בהג"ה לא נהירא לי דגבי מגודה כיון דבשעת פריסתו נכנס הוי כאלו לד אותו בידים. ומהדבק פת בתנור נמי לק"מ דאפילו תולדה דבישול שהיה במשכן לא היה באופן אחר שנתבשלו הסממנין ממילא ע"י האש. אבל טחינה מה שהיה אותה אב מלאכה אלא המשכן כתישת הסממנים במכתשת לא היה אלא בידים. א"כ מנ"ל לחייבינהו חטאת בריחים של מים כיון דאתי' ממילא. ועיין בפנים בכל זה הדק היטב: [ש] **ומהך** סוגיא דלקמן נמי ראיה דהלכה כרבה. אבל לפי' ר"ת ליכא ראיה מהא דלקמן דרב יוסף ס"ל דב"ש וב"ה לא פליגי בשביתת כלים דבדעביד מעשה לכ"ע לית בהו שביתת כלים ומש"ה צריכנא להעמיד לקמן טעמא דב"ש בהני מתניתין דלא עביד מעשה משום גזירה. אבל השתא לפי מ"ש רבינו דסוגי' דש"ס קאמר דאוקמתי' דרב יוסף כרב אושעי' וכב"ש אפילו בלא עביד מעשה הוי שפיר ראיה מהא דלקמן דהלכה כרבה: [ת] **ולית** להו לב"ה שביתת כלים אפילו בדעביד הכלי מעשה. אבל לר"ת דפסק כרבי יוסף קיי"ל אליבא דב"ה נמי לדינא שביתת כלים היכא דעביד הכלי מעשה. וכן כוונת תוספות שסדרו דבריהם ומותר להשאיל כלים לנכרי דקיי"ל כרב אושעיא בתר דחלקו אר"ת כי לפי' ר"ת לא קיי"ל כרב אושעיא ולא מייתי ראיה מיניה רק דהך טעמא דהשמעת קול ליתא. ופשוט. ועפ"ז עלה על לבי לפרש דברי הרוקח סימן מ"א וסימן ש"ד דמשמע שם דקיי"ל לדינא דשביתת כלים דאורייתא דהוא מפ' הסוגיא כפי' ר"ת ופסק כרב יוסף דס"ל לב"ה שביתת כלים דאורייתא. אמנם זה אינו דבסימן מ"ב כתב ז"ל ואסור ליתן חטים לריחים של מים לטחון בשבת מפני שמשמעת קול ואם נאמר דפסק כרב יוסף הא לא ס"ל הך סברא כלל. אבל הנראה שפסק כרבה. אלא שהיה קשה לו לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן הרמייה ומה שתרלו תוספות בזה דלרבה אתי' כב"ש ומחלק בין עביד מעשה ללא עביד מעשה ומלודות דמתניתין בלחי וקוקרי עכ"ל הוא דוחק בעיניו דמשמעות השמעתין דחילוק זה בין עביד מעשה ללא עביד מעשה ולאוקמי המתניתין בלחי וקוקרי כל זה נתחדש באוקימתא דרב יוסף. אבל לרבה לא. ע"כ לקח לו דרך לעצמו וסבר דלרבה לב"ה גם כן אית ליה שביתת כלים וכגון שעושה על ידי הכלי זה מלאכה מל"ט אבות מלאכות שחייב מיתה עליו. ומש"ה בסימן מ"א כוון ופירש כלים שעושים בהם מעשה כגון מרה ומחרישה קרדום וכלי נגר מוזהר על שביתתם. אבל בסימן מ"ב בריחים של מים לית ביה חיוב חטאת כמו שהארכתי לעיל בשם גדולי פוסקים. תש"ה צריך למלוא טעם משום השמעת קול. ובסימן ש"ד שמזכיר שם שכירות אינו הטעם משום שביתת כלים אלא דמיחלף בשלוחו כיון שהזכיר לו להוליכו בשבת. או שאיירי בע"ש ויוצא לו דין זה מהך דתני' לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש. כל זה כתבתי לקיים דברי החכם. ולא כהרב ב"י סימן רמ"ו שמשוה לו לטועה וע"ש בב"ח שהאריך ומיישבו בדוחק: [א] **כי** עססיות והורמסין צריכין בישול רב. ברמב"ם פ"ג דשבת ז"ל לא ימלא אדם קערה עססיות ותורמסין או חבית של מים ויתן לתוך התנור ע"ש עם חשיכה וישהה אותן וכל כיוצא אע"פ שלא בשלו כל עיקר כתבשיל שלא בשלו כל צרכו הן מפני שאינן צריכין בישול הרבה ודעתו עליהן לאכלן לאלתר ולפיכך אסור להשהותן בתנור. והרב המגיד כתב ע"ז ואחרים פירשו שטעם איסור עססיות ותורמסין שצריכין בישול הרבה ואין היום והלילה די להם והוא רוצה לאכלם במוצאי שבת ויש לחוש שמא יחתה בהם בשבת כדי שיהו מוכנים לו במוצאי שבת מיד וזהו הטעם בנחתום שרוצה שיהיו חמין למ"ש כדי ללוש בהן וזהו שהזכירו נחתום. והן הן דברי רבינו. ולי קשה לפירוש הרמב"ם מעיקרא דלא ידע האי טעמא דשמא יחתה תקשי מתניתין דבשר ובצל. ואין לומר דידע שפיר האי טעמא דשמא יחתה כשאין דבר מפסיק בינו לגחלים כמ"ש תוספות. דמ"מ קשה מאי פריך מוגמר וגפרית נמי לגזור הא בלא הך ברייתא דתורמסין קשה דהא ג"כ אין דבר מפסיק בין גחלים וכלים שעליהם. בשלמא לפי' תוספות ניחא דבלא הך ברייתא דתורמסין ה"א דבדבר שצריך גמרו יום ולילה לא שייך חתוי דאמרינן מסיח דעתיה מיניה ובגפרית ומוגמר תני בברייתא מתגמרין והולכין כל היום כולו. אבל השתא דמשני אהך דתורמסין דצריך גם כן לבשלן יום ולילה גזירה שמא יחתה למהר בישולם ולא מסיח דעתו מיניה פריך שפיר א"ה מוגמר וגפרית. אבל לפירוש רמב"ם קשה. וי"ל דהוי מוקמינן בכלי שיש לה כסוי למעלה ואינו מוכן לחתות: [ב] **וכ"ש** שאסור להכנים כף בקדירה. ר"ל לפירוש רש"י לפי גרסת רבינו בעודה רותחת אע"פ שעקורה מן האש המגיס בה חייב משום מבשל א"כ כ"ש בעודה על הכירה. וכל זה לא איירי אלא כשעדיין לא בשיל כמב"ד. אבל בבשיל כמב"ד כתב רבינו לקמן בפ' כירה סימן י"א דהו ליכא למיחש למגיס ומבשל. ולדינא והל' מהרי"ו סימן ל' כתב בסתם דכשמסירים קדירה מן האש להוליא המאכל תמנה אין להגים בכף דהוי כמבשל כו'. משמע דמתמיר אפילו ככר נתבשל כמב"ד אטו לא נתבשל כמב"ד וכ"כ בהגהות ס"ס שי"ח ודלא כמ"ש בס' תפארת שמואל לקמן בפ' כירה סי' הנ"ל ע"ש: **ה"ג** ברי"ף. והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדירה חייתא ש"ד ובשיל נמי ש"ד. וכן צריכין להגיה בדברי רבינו. ומדלא חלקו בין תנור לכירה משמע שלא היה גרסתם כגירסא שלפנינו האי קדירה חייתא שרי לאנוחה ע"ש עם חשיכה בתנורא. משמע הא בכירה אסור וכ"כ תוספות לחד שינויא דף ל"ח: **ה"ג** א"ד דגדיא בין שריק בין לא שריק ש"ד דברחא ושריק נמי ש"ד דברחא ולא שריק: [ג] **ודווקא** דמנתח. הכי מחלק הש"ס לקמן דף כ' גבי משלשלין את הפסח דשרינן מטעם דבני חבורה זריזין: [ד] **אבל** אי לא מנתח לא קשיא ליה זיקא ואסור. וה"ה אם גדי הוא בתנור והוא מגולה אלא האש ואינו מכוסה בכיסוי נמי אסור דלא קשי' ליה זיקא אפילו הוא מנותח. אבל הרמב"ם בפ"ג כתב דבשר גדי שרי' דלא גזרינן שמא יחתה שאם יחתה יתחרך הבשר דכשהוא מנותח אינו צריך אלא חמימות בשר. ולפ"ז אפילו כשהוא מגולה אלא האש ואינו מכוסה בכיסוי מותר נמי מה"ט: [ה] **תנו** רבנן בס"א. כאן שייך סימן ל"ו: [ו] **ולא** ישאילנו. גבי שאלה נמי ליכא טעמא זולת דנראה כשלוחו דאיירי בחלוק וטלית דלית ביה שביתת כלים דלהלת"ה אפילו בד' וה' נמי. תוספות. ובהכי דמתניתין דס"ל לרב יוסף טעמא דב"ש משום שביתת כלים באמת מתחלת השבוע נמי אוסר ב"ש כ"א כדי שיגמור הדבר מבעו"י. והכא הי"פ אפילו ד' וה' נמי ר"ל אפילו כשיגיע לביתו נמי תתסר משום שביתת כלים: [ז] **ולא** ילוונו. משום דמחזי כשלוחו וכדפ"ה. (ואיירי בחלוק וטלית דלא שייך ביה שביתת כלים דלהלת"ה אפילו בד' וה' נמי אסור. תוספות) ולא העמידו דבריהם במתניתין דלא קתני שאלה אלא אין מוכרין והתם ודאי לא שייך טעמא אחרינא אלא משום דמחזי כשלוחו: [ח] **וי"מ** דשביתת כלים כי האי שאין מלאכת ישראל נעשה בהם אין איסור אלא מדרבנן הלכך לא תחמיר בד' וה'. וקשה הא לענין שביתת בהמה אסרינן אפילו אין מלאכת ישראל נעשה בהם. ומ"ש שביתת כלים למאן דאית ליה מדאורייתא י"ל דאיירי בכלים דלא עביד בהו מעשה. ודאי אי מלאכת ישראל נעשה בהן קיי"ל כר' אושעי' דלב"ש בין דקעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור. אבל בכה"ג שאין מלאכת ישראל נעשה בהם וכלים דלא קעביד בהו מעשה לא אחמרי בד' וה'. אבל גבי שביתת בהמתו דקא עביד בהו מעשה אסרינן אפי' במלאכת נכרי. ועי"ל דהני י"מ סברי כדעת הרז"ה בפ"ק דשבת וספ"ק דע"ז דלגבי בהמה נמי מותר להשכירה ולהשאילה בה' ולא עשו כאן ד' וה' כדין ע"ש כמו לענין גיטין: [ט] **דהשתא** מכירה ונתינה אסרי ב"ש. דלא אסירי אלא מטעם דמחזי כשלוחו. שליחות מבעי': [י] **והר"י** ז"ל פי'. זה רבי יונה והראשון הוא ר"י בעל תוספות: **ה"ג** ודוקא בע"ש מחזי: [כ] **והלא** קצץ. ר"ל וכו'

תפארת שמו"אל

(לט) **כי** עססיות ותורמוסין כו'. פירוש לצורך מחר לפי שצריכה בישול הרבה ולא יספיק להם כל הלילה ומקצת יום שיהיו מבושלים היטב וחיישינן שמא יחתה בגחלים ומ"ש המחבר ולא יספיק להם [להתבשל] עד מוצאי שבת א"ל שיחתה כו' מודה שאסור אפילו בשלה למוצאי שבת דומיא דמים וכו' אכן נ"ל עיקר כמ"ש. ואף שרש"י כתב שצריכה בישול כל הלילה והיום נמי מקצת היום קאמר. ואולי אף המחבר לאו דוקא קאמר אלא כלומר אפילו רוצים לאוכלם במנחה בשבת אפ"ה לא יספיק עד שיחתה ומש"ה נראה דלאו דוקא עססיות קאמר אלא כל הצריך בישול רב ולא יספיק לו כל הלילה בלא חיתוי גחלים אסור לשבת אבל למ"ש נראה דהכל שרי וכן משמע להדיא בטור ע"ש: (מ) **שמא** יחתה בגחלים. לכן יזהר שלא ליתן להתינוק מן המאכל בע"ש משחשיכה דחיישינן דלמא מגיס: (מא) **דלצלי** מיירי כו' כנ"ל: (מב) **ולא** ילוונו. משום דקיי"ל שאלה הדרא בעינה: (מג) **למקום** קרוב כו'. ס"א לביתו של נכרי ותידוש דין מצאתי בספר המצות שמותר לתת ולמסור לנכרי מעות מע"ש או למסור לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו מכור או קנה בשבת אלא בסתמא: (מד) **לא** הביאה בהלכותיו נראה וכו'. ומדבריו דקדק רבינו יואל דאסור לישראל להחזיר משכנות כו' (עיין במרדכי) ויש מקילין אם הוא סכנה שיד הלוה תקיף. וענין קבלת דמי המכס דכל ימי החול מקבל בעצמו ובשבת הוא

ה"ק אם לא קצץ ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והא אמרת רישא אין משלחין לא קשיא הא דקביע דואר במתא והא דלא קביע דואר במתא. שמעינן השתא דהיכא דקצץ לו דמים משלחין בין לא מגיע והיכא דלא קצץ לו דמים אי קביע דואר במתא משלחין בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ואי לא קביע דואר במתא אין משלחין כלל אלא א"כ קצץ פירוש בי דואר איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא משכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה לו : **לח ת"ר** אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי ר' רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידון אפילו בע"ש מותר . יש מי שאומר הא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים [ל] בזמן שהספינה גוששת ואין במים י' טפחים ומשום גזרות תחומים נגעו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו משום הכי נהגו העם להפליג בים הגדול והאי טעמא פריכא דאי מהאי טעמא הוא דאין מפליגין הו"ל למתני אין מפליגין בספינה קטנה אמאי תני ספינה סתם דמשמע בין גדולה בין קטנה . ועוד מאי שנא שלשה ימים אפי' טפי נמי ועוד לדבר מצוה אמאי שרי והא העמידו דבריהם במקום עשה כדתנן [פסחים צא:] (מו) אונן טובל ואוכל פסחו לערב אבל לא לקדשים ואמרינן עלה [שם צב.] גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי תרומה וקדשים העמידו דבריהם במקום עשה אלא היינו טעמא דאין מפליגין פחות מג' ימים קודם לשבת משום בטול עונג שבת דכל שלשה ימים הוה ליה שנוי ווסת [מ] מנענוע הספינה כדכתיב יחוגו וינועו כשיכור ולא יכלי למיעבד עונג שבת והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטור ממצות עונג דאמר מר [סוכה כה.] העוסק במצות (מז) פטור מן המצוה ותנן [שם] שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה ולהכי נמי [שם מד.] אסור להלך בערבי שבתות יותר משלשה פרסאות דאינון שנים עשר מיל משום דמבטל ליה למצות עונג כדמפרש בהדיא והיינו טעמא נמי דאין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת משום טירחא דלא מיתהני ליה אכילה ושתיה משום טירחא ופחדא דליבא עד בתר תלתא יומין דפרח פחדייהו [נ] ומקיימי ליה לעונג שבת *ומשמיה דרשב"ס אמרו דהא מני ב"ש היא דאסר קודם השבת מלאכה הנעשית מאליה בשבת כגון הלוך הספינה חוץ לתחום בשבת *וכיון דקיימא לן כב"ה מותר להפליג בע"ש אבל בשבת אסור ומסתייע להך סברא מהא דתניא בתוספתא אין מפליגין בספינה שלשה ימים קודם השבת ב"ש אוסרים אף בד' וב"ה מתירין וקא בעי למימר דב"ה מתירין אפילו בע"ש דאי אמרת ב"ה מתירין בד' קאמר היינו ת"ק ולא נהירא דר' ורשב"ג דאיירי בהך ברייתא לא מסתברא דסברי כב"ש דאע"ג דאסהיד על בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס ג' ימים קודם לשבת מחמירין על עצמן היו ולא להורות לאחרים כן ועוד כיון דתחומין דרבנן לא הוה להו לב"ש למיסר דהא לא אסרי ב"ש להתחיל קודם השבת מלאכה האסורה מדרבנן שנעשית מאליה כדתנן ושוין שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת והא דקתני (בתוספתא) [בירושלמי] ב"ה מתירין ארביעי קאי ולא קשה היינו ת"ק דה"ק דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה וא"כ מפרשין דב"ה מתירין בע"ש קאמר לא שבקינן ברייתא דגמרא דידן דקא אסרי בה תנאי בתראי ומסתמא לא פליגי אב"ה אלא קאמרי דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה : גרסינן בפרק לולב וערבה (דף מד:) אמר איבו משמיה דר' אליעזר בר' צדוק אל יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות . אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזא אמאי דנקיט סמיך איכא דאמרי אמר רב כהנא לא נצרכה דאפילו לביתיה . אמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי : ת"ר אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין ואפילו בשבת . וגרסינן בעירובין (דף מה.) אמר רב יהודה אמר רב נכרי שצרו על עיירות של ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת . ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת : **לט מתני'** בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובית הלל *מתירין עם השמש אמר רבי שמעון בן גמליאל נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם השבת ושוין אלו ואלו שטוענים בקורות בית הבד ועיגולי הגת. פיסקא דקבולת לנכרי כתבתי בשלהי פרק קמא דמס' ע"ז (סי' כג):

הגה"ה

הנעשית בשבילו ולא דמי לשלוחי אגרות דאין גוף ישראל נהנה מגוף השליחות לכך (מה) כי קצץ מותר לשון ספר העתים ולי נראה מכאן שאסור להלבים בגדים שנתנו לאומן מע"ש ונגמרה מלאכתן בשבת ואף כי נקצץ שכרן . מהרי"ח :

הגה"ה

*אבל לבית הלל שרי אפי' בשבת . אלא אם נכנס בערב שבת מהלך את כולה ואם נכנס בשבת אין לו אלא ארבע אמות בספינה לאחר שיצא חוץ לתחום ור"י פוסק דלבית הלל נמי אין מפליגין אפי' בפ' בשבת אלא בד' אפי' מים עמוקים יותר מעשרה ואפי' ללכת בה סביב העיר שהוא תוך התחום אסור כמו לשוט במים דאסור ומיהו אם עבר ונכנס בספינה והוציאוהו חוץ לתחום מהלך את כולה אע"פ שלא שבת באויר מחיצות דקיימא לן כרב דפסק כרבן גמליאל בדיר וסהר וספינה פרק מי שהוציאוהו . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה

*ודוקא בקוצץ לו דמים מכאן אומר ריב"א דקבולת שרי ור"י אומר היינו דוקא בדבר הלום ובביתו של נכרי אבל בביתו של ישראל אסור ובמחובר לקרקע בכל מקום אסור דהוי ברשותו של ישראל וחוץ לתחום דוקא שרי ולא דמי לאחרים דשרי משום דאריסותיה קעביד משום דאית ליה חלק ביה . פר"י מהרי"ח :

[דף יח ע"א] **גמ'** מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר רבי יוסי בר חנינא רבי ישמעאל היא דתנן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ר"ע אומר לא יגמור [דף יח ע"ב] ואיתמר עלה אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי במחוסרין שחיקה הורה ר"י בר חנינא כר' ישמעאל ואע"ג דאמר בגמרא דרבי אלעזר לא מוקי מתני' כרבי ישמעאל משום הא דאמר ר"י במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר אלמא מתני' חשיב כמחוסרין דיכה [ס] צ"ל דר"י בר חנינא אית ליה דמתני' לא חשיב כמחוסרין דיכה : (מח) שמן של בדדין ומחללות של בדדין רב אסר ושמואל שרי פירוש שמן שיוצא מתחת קורות בית הבד בשבת ומחללות של בדדין הם המחללות המוקצות לבית הבד . הני כרכי דזוגי רב אסר ושמואל שרי [ע] פירוש מחללות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראים זוגי [פ] והלכתא כשמואל דקאי כר"ש דלית ליה מוקצה . אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותמרי דעיסקא ותורי דרידיא פלוגתא דרבי יהודה ור"ש דר' יהודה אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה [צ] וקי"ל כר"ש לענין שבת דהא איפסיק ט כוותיה בהדיא בסוף מי שהחשיך והכא נמי אמר ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כר"ש שמתיה רב המנונא והא כר"ש ס"ל אתריה דרב הוה ולא הוה ליה למעבד ושמעינן מינה דהלכתא כר"ש: **מ מתני'** אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואין נותנין פת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים *אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום ר"א אומר כדי שיקרום התחתון שלה: [דף כ ע"א] **גמ'** וכמה כדי שיצולו א"ר זירא אמר ר' אילעאי אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי איתמר נמי א"ר אסי אמר ר"י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים : **מא מתני'** משלשלין את הפסח לתוך התנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולין כדי שתאחז את האור ברובו (מט) רבי יהודה אומר בפחמין כל שהוא : **גמ'** מאי טעמא דבני חבורה זריזין הן ולא אתי לתתויי . ומאחיזין את האור דכהנים זריזין הן . [ק] ובגבולין כדי שתאחז את האור ברובו . מאי רובו אמר רב רוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהן תני ר' חייא לסיועי לשמואל כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא תהא עולה על ידי דבר אחר . עץ יחידי רב אמר בעינן רוב עוביו ואמרי לה רוב היקפו אמר רב פפא הלכך בעינן רוב עוביו ורוב היקפו אמר רב הונא קנים (נ) א] אין צריכין רוב. אגדן צריכין רוב. גרעינין ב] צריכין רוב. נתנן בחותלות אין צריכין רוב. מתקיף לה רב חסדא איפכא מסתברא אתמר נמי אמר רב כהנא א"ר [דף כ ע"ב] קנים שאגדן אין צריכין רוב [ר] ורש"י גורס גי' אחרת ומחלק בין קנים לגרעינין . תנא רב יוסף ארבע מדורות אין צריכין רוב של ג] נפת ושל גפרית ושל רבב ושל ד] גבבא *במערבא תנא אף של קש ושל גבבא :

הגה"ה

*חוץ לתנור אבל הכא אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי וכל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאין גרופה וקטומה ובתנור מותר לצלות אפילו חייא וכגון שהתנור מכוסה אע"ג דלא טריק כגון דמינתא אבל עלה שלם או תרנגולת שלימה אסור אלא א"כ נצלה מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי ואם עבר ונצלה באיסור או נאפה בשבת אסור ואפי' שכח כדאיתא לקמן פרק כירה וכ"ל דה"ה למדורה אסור להתחמם כנגדה . מהרי"ח :

הדרן עלך יציאות השבת

פרק שני

א במה מדליקין ובמה אין מדליקין . אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שרפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו :

חדושי מהרש"ל בהג"ה ד"ה אבל כו' ולי נראה מכאן שאסור להלבים כו' . אבל הר"ן התיר וכא"ז אוסר עי' בפ' אין נדין : דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כו'. עי' בהאשר"י פרק מי שהוציאוהו : צ"ל דריב"ת אית ליה כו' . והר"ן פירש בע"א : וצ"ל דה"ה למדורה ואסור להתחמם כו' . פי' אם לא אחז האור ברוב קודם שבת : קנים שאגדן אין צריכין רוב זו אינו לא גירסת הרי"ף ולא רש"י לפי שרש"י מחלק וגרס אבל רב כהנא מחותלת אין צריכה רוב וקנים שאגדן צריכין רוב עי' בגמרא ורי"ף אינו מחלק ע"ש :

הגהות הב"ח א אין משלחין כלל לא קשיא : ב פחות מג' ימים קודם השבת בזמן שהספינה כו' : ג מאי איריא שלשה : ד ווסת משום נענוע וכו' עונג שבת ולאחר ג' ימים הוה ליה נייחא ובעי מיכלא ומקיימי מצות עונג שבת והיינו טעמא וכו' ותנן נמי שלוחי וכו' : ה קודם לשבת משום דלא כצ"ל ותיבת טירחא נמחק : ו אכילה ושתיה תוך ג' ימים משום טירחא כו' : ז לא נצרכה אלא דאפילו לביתיה : ח ואפילו בשבת וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפי' בשבת וגרסינן בעירובין כו' ואין מחללין עליהן את השבת תנ"ה עיירות של ישראל שצרו עליהם נכרים אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת בד"א כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובעיר כו' : ט דהא איפסקא הלכתא כוותיה כו' ולה"ל למיעבד הכי ושמעינן כו' :

הגהות הגר"א א] אמר ר"ה קנים אין כו' . נ"ב אבל הרי"ף גורס כל זה עד ורש"י הכל בהיפך : ב] גרעינין אין צריכין רוב נתן בחותלות צריכין רוב. כצ"ל : ג] צ"ל זפת: ד] גבבא . צ"ל קירא :

תפארת שמואל

ממנה נכרי במקומו לכאורה נראה דאסור אבל העם נהגו להתיר וסמכו על דברי מהר"מ ופוק חזי מאי עמא דבר : (מה) **כי קצץ** מותר . לשון מרדכי א"כ מותר לתת לגוי ע"ש עם חשיכה לתקן אע"ג שיודע שהגוי יעשה המלאכה בשבת דכיון שהגוי עושה בביתו של גוי לא מינכרא מלתא שהוא מלאכת ישראל כמו עורות לעבדן שב"ה מתירין עם השמש ומסתמא דוקא על ידי קציצה שרי ולא בענין אחר: (מו) **אונן** טובל כו' . ואע"ג דקי"ל אנינות לילה הוא דרבנן : (מז) **פטור** מן המצוה. ר"ת אמר דלכאורה סחורה חשיב דבר מצוה וראיה מפ"ק דקדושין ראה חיים זו סחורה או אומנות . אך לטייל הוא דבר הרשות : (מח) **שמן** של בדדין . גת מלאה ענבים בעוטות מחוסרים דריכה כ"א מעט מותר למשוך בברזא מאותן גיגית שהרי משקים הרבה יצאו מע"ש חוץ לענבים בגיגית וא"כ אפילו יצאו בשבת מתבטל במשקים של היתר שכבר יצאו ולא דמי לדברים אחרים שיוכל להמתין עד אחר השבת דה"מ כשהאיסור הוא בעין מתחלה אבל הכי לא ניכרו מעולם: (מט) **רבי** יהודה אומר בפחמין כל שהוא . מדהביא הרי"ף והרא"ש המשנה כצורתה משמע דהלכה כת"ק ולא כר"י וכ"פ הרמב"ם כפי' המשניות להדיא דאין הלכה כר"י ובמיימוני לא הביא דין זה דפחמין וא"כ תימה על הטור שהביא דין זה: (נ) **אין** צריכין רוב אגדן אין צריכין רוב גרעינין כצ"ל . כן מצאתי מוגה באלפסי של מורי חמי האלוף הדיין מוהר"ר אברהם רבי לאזרש ז"ל מק"ק ווילנא : הדרן עלך פרק ראשון

קרבן נתנאל

והא ברישא קתני סתמא א"כ קצץ משמע דבקבלנה מותר והא דלא פריך והאמרת רישא דבקצץ מותר . דלפי מה דס"ד דכולה בקצץ אינו נופל ל' רישא · אלא בתר דשני תלמודא דאיירי בתרי גווני פריך והאמרת רישא : [ל] **בזמן** שהספינה גוששת ואין במים עשרה . היינו שידעינן בודאי שיש מקומות שיבא שם הספינה בשבת שאין בהם י' טפחים · אבל מספק מפליגין דהטלטול והילוך במים אינו אסור אלא מדרבנן מטעם איסור כרמלית וספיקא דרבנן לקולא כ"כ הרמב"ם בתשובתו לראש ישיבה שבבבל ע"ש : [מ] **נענוע** הספינה כדכתיב יחוגו וינועו כשכור · ולפ"ז מותר להפליג בנהרות · ומש"ה קתני אין מפליגין ענינו שהם יבדילו ויתרחקו מן הארץ ומן החוף רחוק כבדל ופלג רב אמנם נהרות אין בהם הפלגה : [נ] **ומקיימי** ליה לעונג שבת ע"כ דברי הרי"ף . אבל בשבת אסור משום דהוי כשט · אתמהא דהא בפ"ד דערובין סימן ג' מייתי רבינו בשם הרשב"ם דב"ה שרו אפילו ליכנס בספינה בשבת · ויש ליישב דתרי פסקים הוי כמ"ש תוספות שם דף מ"ג ד"ה הלכה שבתחלה פסק רשב"ם שאסור ליכנס בה בשבת ואח"כ חזר והתיר אפילו ליכנס בה בשבת ואלה דברי הראשונים ואלה דברי האחרונים · ועי"ש סימן ג' מה שכתבתי בזה : **ה"ג** בירושלמי אין מפליגין בים הגדול שלשה ימים והוא בפרק זה פסקא א' : **ה"ג** והא דקתני בירושלמי ב"ה : [ס] **צריך** לומר דר"י בר חנינא אית ליה דמתניתין לא חשיב כמחוסרין דיכה · ועיין בתוספות ד"ה רבי ישמעאל מה שהקשו לפירוש רש"י. ופי' ר"י דלא כפירוש רש"י בשני אופנים . ולפי מה שפירש רבינו דמתניתין לא חשיב כמחוסרין דיכה · א"כ ליכא לפרושי כפירוש שני · וע"כ צ"ל כפירוש ראשון דיגמור היינו יגמור ויאכל בשבת · וא"כ קשה לי טובא דה"ל לרבינו לפרושי שפסק כר"י אפילו לגמור ולאכול בשבת וצ"ע : [ע] **פירוש** מחללות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראים זוגי · כ"כ רב אלפס · אבל קשה לפ"ז דבפ' מפנין דף קכ"ח אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר"י ובמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש ולמה אוסר רב הכא לטלטל כרכי דזוגי . ור"ת פי' דכרכי דזוגי הן מוקצה מחמת מיאוס כגון בגדים ומחללות שמכסין בהן דגים ושאר דברים המלכלכים אותם וצ"ע : [פ] **והלכתא** כשמואל דלית ליה מוקצה · כ"ה ל' הרי"ף ולשיטתו סוף מסכת ביצה דלא מחלק בין מוקצה לנולד . אלא דבשבת הכל שרי דקיי"ל כר"ש · ובי"ט קיי"ל כר"י בין במוקצה בין בנולד ניחא · אבל לפי מה שמסיק רבינו שם כהנך פוסקים די"ט ושבת שוין אלא שחלקו בין מוקצה לנולד · ובנולד קיי"ל כר"י בין בשבת בין ביום טוב ושמן של בדדין נולד הוא וכמו שפי' שם רבינו להדיא . וא"כ אמאי פסק רבינו בשמן של בדדין כשמואל . וקושיא זו הכרח הכריחנו לומר דרבינו לא ס"ל כהנך פוסקים דמחלקים בין מוקצה לנולד אלא דבין בשבת ובין ביום טוב קיי"ל כר"ש בין במוקצה בין בנולד דהנך ראיות שהביא בה"ג ור"ת לחלק בין מוקצה לנולד דחה רבינו שם · רק אותה ראיה מהך דסוף נוטל מפורש במקום אחר במקומו בסוף פ' נוטל ע"ש · וצ"ל דלא הביא רבינו שם דעות החולקים שלא לפסוק כאחד מהם · ושיעור דבריו כך הוא כיון דרי"ף ורמב"ם מחלקין בין י"ט לשבת · ומוקצה ונולד חד דינא אית להו . ור"ת ור"י וה"ג ור"ת ס"ל סברא מהופכת שבת ויום טוב שוין אלא שיש חילוק בין מוקצה לנולד · וכיון דאיסור מוקצה ונולד מדרבנן יש לתפוש כקולת שניהם דבין בשבת ובין ביום טוב מוקצה ונולד שרי · ומ"ש הרמ"א בהג"ה סימן תצ"ה ויש מתירין מוקצה אפילו ביום טוב אבל נולד אסור אפילו בשבת · אינו אלא מצד חומרא לחוש לדברי ר"י ור"ת · וכן פירש בס' מ"א ע"ש · ועיין עוד בדברינו פ' במה מדליקין סימן י"ח שמוכח שם כפירושי : [צ] **וקיי"ל** כר"ש לענין שבת . כן הוא ל' הרי"ף · וניחא לפי שיטתו לדייק מיניה הא בי"ט קיי"ל כר"י · אבל רבינו דמסיק שלהי ביצה דאפילו בי"ט קיי"ל כר"ש הלשון אינו מדויק · וצ"ל כיון דלענין שבת ליכא נפקותא לדינא העתיק ל' הרי"ף דהא במסכת שבת קאי · ולענין י"ט סמך אמ"ש שלהי משילין ע"ש : **ה"ג** אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום : **ה"ג** ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד : [ק] **ובגבולין** כדי שתאחז האור · כאן שייך סימן מ"א : [ר] **ורש"י** גורס גירסא אחרת ומחלק בין קנים לגרעינין · פי' דגי' רש"י לדברי רב הונא גרעינין אין צריכין רוב נתן בחותלות צריכין רוב · ורב חסדא פריך איפכא מסתברא אקנים והגרעינין וקאמר תלמודא איתמר נמי אמר רב כהנא אמר רב קנים כרב הונא וגרעינין כרב חסדא · וזה דוחק גדול מה לשון איתמר נמי · הלא רב לא סבר כחד מינייהו · אבל לגירסת הרי"ף דרב הונא ס"ל בגרעינין צריכין רוב . נתן בחותלות אין צריכין רוב ורב חסדא לא פריך ארב הונא אלא אקנים . שייך שפיר לומר איתמר נמי דרב ס"ל בכולי מילתא כרב הונא · ובס' תפארת שמואל יש שם טעות בהג"ה ע"ש : **ה"ג** ושל רבב ושל גבינה · כן הוא בנוסחאות הגמרא שלפנינו · וגי' הרי"ף ושל רבב ושל קירה : הדרן עלך פרק ראשון

גמ' [א] לכש שוכא דארזא בעמרניתא דאית ביה כמין למר גפן גדל בין העץ והקליפה. ולא בחוסן אמר אביי כתנא דדייק ולא נפיץ. ולא בכלך אמר שמואל שאילתינהו לכולהו נחותי ימא ואמרי כולכא שמיה. יצחק בר זעירא אמר גושקרא שמיה. ולא בפתילת האידן אחוונא בעמרניתא דאית ביה ביני ביני. ולא בפתילת המדבר שברא. ולא בירוקה שעל פני המים אוכמתא דארבא. תנא הוסיפו עליהן של שיער ושל למר. ולא בזפת זיפתא. ולא בשעוה קירותא. תני עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים. י"מ פסול פתילות אם הניחם בשמן כשר מכאן ואילך פסול שמנים אם הניחם על פתילה כשירה אבל אין השמן והפתילה מדובקין כאחד. אבל אם כרך הפתילה ועשה ממנו נר אפילו מהנך שמנים ופתילות דאסירי כל חד וחד לחודיה שרי כשהן דבוקין יחד. דלא שייך הכא טעמא דאין נמשך אחר הפתילה כיון שהוא דבוק לפתילה וגם הפתילה אינה מסכסכת כיון שהשמן דבוק לה. [ב] ודחקו לפרש כן להתיר נר [שעוה] שעושין מפתילה של קנבוס שהשמן פסול והפתילה פסולה [ג] כדתנן כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן אלמא פשתן איקרי עץ קנבוס דומה לו ולא שרי אלא פשתן [ד] ונראה לרבינו תם שאין לפרש כן אלא פתילות שאסרו חכמים אסורות בכל ענין °וקנבוס מותר להדליק בו דלאו יוצא מן העץ הוא אלא מין זרע הוא כדאמרינן במנחות [דף טו:] קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן ופשתן נמי בכלל זרעים הוא אלא דאיצטריכא למיתני פשתן משום דאיקרי עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ [ה] וכן איכא מ"ד עץ שאכל אדם הראשון פשתן היה. ועוד הביא ראיה רבינו תם דלאו עץ הוא מדאמר פ' כיצד מברכין (דף מ:) כל היכא דסקלת לפירא ולא הדר אילנא וקמפיק פירא לא מברכינן עליה בורא פרי העץ וקנבוס ופשתן אי שקלת לפירא דהיינו הזרע לא הדר אילנא ומפיק ומטעם זה נמי יש להכשיר למר גפן דלאו עץ הוא דאי שקלת לפירא לא הדר מפיק אילנא ודלא כפירוש רש"י שפירש לקמן במתני' [דף כז:] כל היוצא מן העץ קנבוס ולמר גפן. והכי איתא בתשובת הגאונים ולענין למר גפן ששאלתם אם מותר להדליק בו בשבת או אסור אם יוצא מן הפרי הוא או מן העץ הכין חזינא שמותר להדליק בו שאינו ממיני העץ שאין לך פסול פתילות אלא מה שמנו חכמים במשנה קמייתא דבמה מדליקין והוי יודע שהרבה מדליקין בו ואין לך מי שמדליק בפתילת האידן או בירוקה שעל פני המים. ויותר על זה שלא מצינו אדם בשתי ישיבות [ו] שנמנע ממנו ואין בו איסור כל עיקר והרי קנבוס שהוא קשה מלמר גפן ואינו אלא פרי האדמה ומותר להדליק בו. פשיטא שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא על ידי פתילה נמי לא קמ"ל. פירש רש"י על ידי פתילה נמי אם כרך שעוה סביב הפתילה ועשה ממנה נר קמ"ל דשרי. וכן נוהגין באשכנז ובצרפת להדליק נרות של שעוה בשבת °וחכמי נרבונא ז"ל אוסרין להדליק נר שעוה ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילה נמי שאם עשה נר של שעוה והניחה בנר ונתן שמן עליה אימא לא קמ"ל כיון שדולקת גם עם השמן מותר. אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק בשבת. ולא נהירא דכיון שאינו עושה הפתילה של שעוה אלא להדליק בו עם השמן הכי נמי [ז] הוה מצי למימר זיפתא איצטריכא ליה. ועוד דאי הנר לבדו אסור בלא השמן א"כ השמן מאי אהני ליה הא אמרי' [ח] לקמן כרך דבר שמדליקין על דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו והוא הדין הכא אע"פ שיש בפנים ובחוץ דבר שמדליקין בו אלא שהשעוה שהיא ממוצעת ביניהם אין מדליקין בו [ט] מכל מקום שני השמנים הוי כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו. וכן במשנתין דקתני כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין בו הוא [י] נותן את הפתילה בשמן ואיכא שני דברים שמדליקין בו אפילו הכי אסור. ואין להתיר בשביל שהפסול באמצע דלא מסתבר לחלק. אבל לפירוש רש"י דמפרש היינו נר שעוה לא קשיא אמאי לא קאמר זיפתא איצטריכא ליה לפי שאין דרך הזפת לכרוך סביב הפתילה לעשות ממנו נר. ובספר העתים הביא מתשובת הגאונים ששאלתם אם מותר לכרוך שעוה על הפתילה של פשתן ולהדליק בה בשבת. כך ראינו דאסור לעשות כן דקאמר ולא בזפת ולא בשעוה ותני עלה עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים ואמרינן עלה פשיטא שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל לפתילה שעוה שריא להדליק בה אבל במקום שמן לא. ובתשובה אחרת אשכחן נמי הכי ואבוקה של שעוה ששאלתם לא חזי לנא מעולם מאן דמדליק בשעוה בי שמשי וכולהו רבוותא דחזינן הוו אסרי ע"כ מספר העתים. ורואה אני שהם מפרשים מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל כמו שפירשו חכמי נרבונא ז"ל [כ] וכבר כתבנו שאין פירושם נכון ורב אלפס ז"ל גורס מהו דתימא נגזור פסול פתילות אטו פסול שמנים קא משמע לן [ל] והיינו כפירוש רש"י כלומר נגזור אם עשה מן השעוה כגון פתילה שכרכה סביב הפתילה והדליקה אטו פסול שמנים שנתן השעוה על הפתילה בנר כדרך שעושין שמנים קמ"ל דלא: [דף כא ע"א] [מ] תוספתא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר. ולא בשמן קיק מאי שמן קיק אמר שמואל עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו. [נ] ירושלמי תנא דבי ר' ישמעאל ואת הקאת זו קיק. רב יצחק בר יהודה אמר משחא דקאזא פי' רש"י שמן העשוי מגרעיני למר גפן. ר"ל אמר קיקיון דיונה. [ס] אמר רבא פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מה טעם מפני שהאור מסכסכת בהן. שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מה טעם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה: ב בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק. מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא. אמר ליה אין מדליקין. מאי טעמא. לפי שאין מדליקין. פי' לפי שאין מדליקין בעינייהו [ע] ולא הוי גזירה לגזירה דודאי אתי לאטויי לפי שאין נמשך כלל אחר הפתילה הלכך אם נתן לתוכו שמן לא הוי אלא חד גזירה. הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו. במה דברים אמורים להדליק אבל להקפות מותר. פירש רש"י להקפות שמשים האגוז תחת הפתילה כדי שתהא צפה ולא תטבע בשמן. ורב אלפס ז"ל פי' דכורך אותו תוך ראש הפתילה כדי שתהא עבה ולשון כורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו משמע כפירושו מיהו קשה דהיינו להדליק כיון שכרך אותה בתוך הפתילה לעבות אותה. וי"ל [פ] דבכוונה תליא מילתא היכא דכוון רק לעבות ראש הפתילה אע"פ שמדליקן יחד מותר דמידי הוא טעמא אלא משום גזירה בעינייהו והיכא דכוון להקפות ליכא למיגזר. אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק: [דף כא ע"ב] ג אמר ר' זירא אמר רב מתנה אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול אבין בשבת קסבר אסור להשתמש לאורה ולא אתי לאטויי [צ] ותו ממדליקין בהן בחנוכה בשבת אמכלל דאי כביא לא מדליקין לה ש"מ כבתה אין זקוק לה. והא דתניא [ק] מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק לאו דאי כביא הדר מדליק לה אלא דאי לא אדליק מלי מדליק אבל מכאן ואילך עבר הזמן. הלכך אע"פ שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר ולהדליק נר חנוכה בתחלת הלילה ונראה דלדידן שאנו מדליקין נר חנוכה בפנים ואין היכרא אלא לבני בית אין להקפיד על זה. אי נמי לשיעורא שיש ליתן שמן בנר שיהא דולק (א) כשיעור הזה. [ר] א"נ אם אחר שדלקה כשיעור הזה רצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו. עד שתכלה רגל מן השוק עד כמה. רבי יוחנן אמר עד דכליא ריגלא דתרמודאי פירוש עלים ידועים אגלם ונקראים תרמודא ובני אדם המביאין אותם נקראים תרמודאי (ב) ומתעכבין עד אחר שקיעה כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם: ד ת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך. וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך. טעמייהו דבית שמאי כנגד ימים הנכנסים אי נמי כנגד פרי החג. וטעמייהו דבית הלל כנגד ימים היוצאים אי נמי (כנגד) מעלין בקודש ולא מורידין: ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה [ש] על פתח ביתו מבחוץ. ואם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים. ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו. אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה. ואי איכא מדורה לא צריך. ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך. מאי חנוכה. דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למיספד בהון ב[ודלא להתענות בהון] שכשנכנסו יוונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן [ת] שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס והדליקו בו שמנה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה. תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב. גמל טעון פשתן ועובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל גמל חייב. הניח חנווני נרו מבחוץ החנווני חייב. ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהניחה ברשות: ה אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה [להניחה] בתוך עשרה דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניחו למעלה מגמל ורוכבו. דילמא באי מטרחת ליה אתי לאימנועי ממצוה. אע"ג דדחי ליה מצוה להניחה למטה מעשרה. כדאמר רבינא משמיה דרבא וגם איכא פרסום הנס טפי כשהיא למטה דדבר העשוי לאור אין דרך להניחה כל כך למטה. וכן כתוב בפירוש רבינו חננאל ומצוה להניחה למטה מעשרה: אמר רב *הונא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב

חדושי מהרש"ל הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו כו'. ולפי זה היה אסור לכרוך על הגמי ולהדליק רק שהעולם נהגו להתיר ודחק רשב"א ליישב המנהג שלא גזרו חכמים דווקא על דבר שראוין להדליקן בפני עצמן ולפיכך גזרו ע"י תערובת אטו בעינייהו אבל דבר שאין ראוי להדליק בפני עצמו לא גזרו ע"י תערובת אטו בעינייהו דלא חזי להדליקן. מצאתי במיימוני שמהר"ם היה נוהג לערב שמן עם חלב בכל הנרות שבבית ובחדר ובמרתף ולא כדברי ראבי"ה ור' יואל שהתירו אפילו בפני עצמו מאחר שיש נר כשר לאכילה. ולשון כרך דבר כו' משמע כפירושו ואינו יודע משמעות לשון זה דבוודאי רש"י נמי מפרש דאיידי בכרך כלשון הברייתא אלא משום דאיירי בברייתא וכורך על גבי אגוז וע"ז נופל הלשון הסומך עליה ופירש"י עיקר וכן פירש הרמב"ם והרשב"א: וב"ה אומרים יום ראשון כו'. עי' בר"ן פלוגתת הרמב"ם ותו': ומצוה להניחה למטה מעשרה. אבל צריך להניחה ג' מן הארץ:

הגהות הב"ח א בין בשבת מדקאמר מדליקין בהן בחנוכה בשבת ש"מ קסבר אסור להשתמש כו' מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה: ב אי מטרחת ליה טובא אתי לאמנועי:

הגהות הגר"א א] מכלל. נמחק (ועיין בחדושי הרמב"ן): ב] ודלא להתענות בהן. נמחק:

קרבן נתנאל

פרק שני [א] ה"ג לכש שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא: [ב] ודחקו לפרש כן להתיר נר שעוה שעושין מפתילה של קנבוס. כלומר ליישב המנהג שנוהגין בצרפת להדליק נר של שעוה כמו שכתב רבינו בסמוך ואינו מלוי שם פשתן כמו קנבוס: [ג] כדתנן כל היוצא · לקמן דף כ"ו: [ד] ונראה לר"ת שאין לפרש כן אלא פתילות שאסרו חכמים אסורות בכל ענין· פי' ודאי שמנים שאסרו חכמים לא אסרו אלא להשתמש בתורת שמן. אבל לענין פתילות מותר דלא כחכמי נרבונא כמו שמסיק רבינו בסמוך · וצריך לחלק ודאי לענין פסול שמנים כיון דדבוק לפתילה נמשך אחריו משא"כ פסול פתילות טעמא דאור מסכסך בהן אפילו כי דבוק בהו נמי אור מסכסך בהן: [ה] וכן איכא מ"ד עץ שאכל אדה"ר פשתן היה · לא מצאתי שום מ"ד בש"ס או מדרש שאומר כן · וט"ס הוא וכצ"ל עץ שאכל אדה"ר חטה היה · ויליף מהתם דחטה גם כן מין זרע הוא ומ"מ מקרי עץ אע"פ שאינו עץ ה"ה פשתן וכ"ה בתוס' דף כ"ו: [ו] ה"ג שנשמע ממנו שיש בו איסור כל עיקר: [ז] הוי מצי למימר זיפתא איצטריך ליה· ובסמוך מפרש רבינו דלפרש"י ניחא דלא קאמר זיפתא איצטריך ליה: [ח] לקמן · דף כ"א: [ט] ה"ג דמ"מ שני השמנים הוי: [י] נותן את הפתילה בשמן ואיכא שני דברים שמדליקין בו ואפילו הכא אסור · ובזה מיושב מה שלא הקשו תוס' ורבינו מהא דאין מערבין שמן זית לתוך שמן פסול וידליק דלא דמי להכא דהתם כיון דמעורבין יחד גרע טפי דאתא לאדלוקי בעיניה משא"כ כשהשמן בעין איכא שני דברים שמדליקין בו עדיף טפי מש"ה מקשין מהא דכרך דבר שמדליקין : [כ] וכבר כתבנו שאין פירושם נכון· ולי נראה ליישב· דהא ודאי חכמי נרבונא דאסרו נר שעוה עיניהו רואות שאורן לגלג ומשוך . אלא ודאי היינו טעמא דגזרינן נר פתילות שעוה משום פסול שמנים . וא"כ לק"מ מהאי דכרך דבר שמדליקין ע"ג דבר שאין מדליקין דהתם גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעיניה בפתילה פסולה· משא"כ הכא שעשה נר של שעוה והניחה בנר ונתן שמן עלי' ליכא למגזר דלמא אתי לאדלוקי בעיניה דהא א"א לעשות פתילה משעוה לחודי' אם לא ע"י פתילות נר ומה בכך אם ידליק נר שעוה בעיניה מן הדין מותר ואינו אסור אלא דגזרינן שמא יתן שעוה בנר בתורת שמן א"כ הוי גזרה לגזרה: [ל] והיינו כפירוש רש"י. מדלא גרס מהו דתימא לפתילות נמי לא חזי משמע לרבינו דלא כחכמי נרבונא: [מ] ה"ג ת"ר כל אלו שאמרו : [נ] ירושלמי תנא דבי ר' ישמעאל ואת הקאת· הלכה א' · ותמיהני הא תלמוד ערוך הוא בחולין פ' א"ט דף ס"ג : [ס] ה"ג אמר רבא פתילות: [ע] ולא הוי גזרה לגזרה דודאי אתי לאטויי · וע"ז סימן רס"ד ס"ק ד' דחק בזה הרבה ונעלם ממנו מה שתירץ רבינו כאן: [פ] דבכונה תלי' מלתא היכא דכוון רק לעבות הפתילה . משמע הא לפירש"י לא תליא מלתא בכונה. ובטור סימן רס"ד ז"ל ואם כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אם כוון להדליק אסור להקפות שרי ופירש רש"י שלא כרכו סביבו כו'· ורב אלפס פי' אפילו אם כרכו סביבו כו' עכ"ל. משמע דלפירש"י גם כן תליא בכוונתו וזה תימה ועיין ב"ח שם ס"ק ב': [צ] ותו מדמדליקין בהן בחנוכה בשבת מכלל דאי כבתה לא מדליקין לה ש"מ כבתה אין זקוק לה · שיגרא דלישנא איידי דקאי בשבת ובחול אפילו לכתחלה לא צריך לאדלוקי · וליכא למימר דדוקא לעכובא אמר ש"מ כבתה אין זקוק לה. דא"כ מאי פריך מאי לאו דאי כבתה זקוק לה · התם איירי בחול דאי כבי' מדליק ועוד מדאמר רב חסדא בשמן אין מותר להדליק בהן בחנוכה בחול קסבר כבתה אין זקוק לה · והדר אמר רב מדליקין בהן בין בחול בין בשבת מ"ט דרב קסבר כבתה אין זקוק לה משמע דרב ס"ל כבתה אין זקוק לה בחול כמו לרב חסדא · ודע דלסברת הרי"ף נסתלק קושית תוספות דרב דאמר מדליקין בהן בין בחול בין בשבת.לא הוי מצי למימר מדליקין סתם דה"א דוקא בשבת כבתה אין זקוק לה לעיכובא אבל בחול ה"א אין מדליקין בו דבחול כבתה זקוק לה לכתחלה וחיישינן שמא יפשע : [ק] מצותה משתשקע החמה · ואם ירצה להקדים יקדים דבע"ש לרבה דאמר משתשקע חמה הוי בין השמשות צריך להדליק קודם בין השמשות · אבל מבעל הלכות משמע דדוקא נקט דבע"ש נמי מדליק אחר שקיעת החמה כרב יוסף דאמר משתשקע חמה עד שתכסיף התחתון הוי יום. ר"ן. ורבינו לקמן סימן כ"ג מסיק דלענין שבת הלכתא כרבה ע"ש : [ר] א"נ אחר שדלקו כשיעור זה · ובגי' הרי"ף שלפנינו א"נ לשיעורא כלומר שצריך ליתן שמן לחוכה כדי שתהא דולקת והולכת כשיעור הזה ורולה לכבותה וכו' · והוסיף רבינו תיבת א"נ דלפי' ראשון אפילו לאחר שדלקה כשיעור הזה י"ל דאסור לכבותה או להשתמש ממנה · וטפי י"ל שלא היה גורס ברי"ף הך פירוש ראשון · והראשון הוא פירש"י· א"נ דולקת הוא פירוש הרי"ף. וכן משמע מדברי הר"ן ע"ש. או יש להגיה בדברי רבינו וכצ"ל כשיעור הזה ואחר שדלקה כשיעור הזה · ובתפארת שמואל מגיה כשיעור הזה א"נ אם אחר : [ש] על פתח ביתו מבחוץ . ומיירי דליכא חצר אלא בית הסמוך לר"ה · אבל אם יש חצר לפני בית מצוה להניחה על פתח החצר דאמר לקמן חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות ונר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים . ואם היו מניחין על פתח הבית היה לזה מן הימין ולזה משמאל אבל אי מניח על פתח חצר אתא שפיר ע"כ לי תוספות·ורבינו לא ביאר כל זה דס"ל כפירש"י לקמן לשני ב"א למהדרין העושה נר לכל אחד וא' · וחצר שיש לה שני פתחים ה"ק דיש לבית שני פתחים משני צדדים פתוחים לר"ה · וקשה לי מהא דפסיק רמ"א בסימן רס"ד דאם יש נר א' מדברים המותרים מותר להשתמש לאור אחרים בשמן ופתילה הפסולין לנר שבת. וכתב מ"א אפילו הנרות עומדים בחדר אחר · וקשה מהא דאמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת ואמר רבא מ"ט קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה · הלא יש לו נר שבת מדבר המותר ואם כן מותר להשתמש בנר חנוכה ולא ניחוש שמא יטה בשלמא לפירוש תוס' לק"מ כיון דעומד נר חנוכה על פתח החצר חיישינן שמא יטה. אבל לפירש"י ורבינו ודאי קשה · אע"כ צ"ל דוקא כשעומד הנר בחדר א' ודלא כמ"א : [ת] שהיה מונח בחותם של כה"ג . ואם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים · צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי · תוס' · ובפיוט אמר שהיה פך של שיש .

תפארת שמואל

(א) כשיעור הזה א"נ אם אחר כצ"ל : (ב) ומתעכבין עד אחר שקיעת החמה וכו'. ומ"מ עדיין הזמן כל הלילה ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק עבר זה הזמן לא ידליק אבל אם עבר כל הלילה ולא הדליק לא ידליק ביום מחרת דסרגא בטיהרא מאי מהני וכן לא ישלים בלילה שלאחריה שכבר עבר זמנו ובתוספות כתבו דלדידן

סייט

[תנחום] [דף כב ע"א] נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי . אמר רבא נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח היכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין . ורב ירמיה מדפתי אמר משמאל . והלכתא משמאל כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל : ו אמר רב יהודה אמר רב אסי אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה . ואע"ג דאיפסיק לעיל דכל תשמיש אסור לאורה . צריכין להאי דהרצאת מעות דהא דאמרינן לעיל דאסור להשתמש לאורה [א] היינו דוקא תשמיש קבוע דהרואה אומר לשם תשמיש זה הדליקה ולא לשם מצוה אבל תשמיש עראי לזה לא הדליקה והשמעינן רב אסי דאף תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות אסור לפי שידיו סמוכות לנר לעיין בהן יפה.
וכן משמע לישנא דקאמר כנגד נר חנוכה . ולא קאמר אסור להרצות מעות לאורה :
ז אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל . מדליקין מנר לנר ומתירין *מבגד לבגד והלכתא כר' שמעון בגרירה דתניא גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ .

הגה"ה
*אבל להתיר מבגד שלא לצורך בגד אחר אסור מ"מ מתירין ציצית מטליתות של מתים . ומזוזה אפי' לצורך בית אחר אסור . פר"י מהרי"ת :

ופליגי אמוראי בטעמא דרב דאמר אין מדליקין מנר לנר איכא מאן דאמר משום אכחושי מצוה ואפילו משרגא לשרגא אין מדליקין . ואיכא מאן דאמר משום בזויי מצוה ודוקא ע"י קינסא אסור אבל משרגא לשרגא שרי . ומאן דאמר משום אכחושי מצוה עמד בקושיא מההיא (ג) דנר מערבי: קבעי הש"ס [דף כב ע"ב] מאי הוי עלה °ותימה מאי קמבעיא ליה דלכאורה משמע דהלכה כשמואל מדעבד רבה כוותיה. וכי תימא אליבא דשמואל מיבעיא אי אית ליה טעמא דבזויי מצוה ולא פליגי אלא באכחושי הא איתותב לישנא דאכחושי ואם כן בבזויי מצוה פליגי . וי"ל דמספקא ליה אי תיובתא גמורה היא או לא ופסיק רב הונא בריה דרב יהושע דלאו תיובתא גמורה היא [ב] ולחומרא אמר דפליגי באכחושי ושמואל אית ליה טעמא דבזויי מצוה [ג] הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר והוה ליה כמו קינסא א"כ מיבעיא אי סמכינן ארבה דעביד כשמואל או דילמא הלכתא כרב באיסורי ופסיק רב הונא בריה דרב יהושע דהלכתא כרב ובבזויי מצוה פליגי דלישנא דאכחושי איתותב . הלכך אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר אבל אי הנחה עושה מצוה הוה ליה כמו קינסא ואין מדליקין. להני תרי שינויי מדליקין משרגא לשרגא אבל לא ע"י קינסא .
(ד) וכן דעת הרי"ף [ד] לכך לא הביא אלא לשון מחלוקתן מדליקין מנר לנר דמשמע בנר עצמו אבל לא ע"י קינסא. אבל בעה"ת מתיר אפי' ע"י קינסא לפי דעתו משום דמ"ד משום אכחושי מצוה עמד בקושיא ופליגי *בבזויי מצוה . והלכתא כשמואל כיון דרבה עביד כוותיה. [ה] ולית הלכתא (ו) אכוותיה דרב א] הונא בריה דרב יהושע דבתראה הוא [ונראה להחמיר דהלכה כרב הונא דבתראה הוא] *והלכתא דהדלקה עושה מצוה [דף כג ע"א] מדמברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה . ואע"ג דהדלקה עושה מצוה היה תופס נר חנוכה בידו ועומד ולא הניחה לא עשה כלום . מ"ט דהרואה אומר לצורכו הוא דנקיט ליה . והכי נמי אמר רבא הדליקה בפנים והוציאה בחוץ לא עשה ולא כלום [ו] דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה כיון שלא הדליקה במקום הנחתה . והשתא דקיימא לן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום . אשה ודאי מדליקה דאמר ריב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו נס . וכיון דהדלקה עושה מצוה צריך שיהא שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא ידי חובתו* :

הגה"ה
*נויי סוכה אסורין (ה) עד מוצאי יום טוב האחרון משום בזויי מצוה ואפילו בחול המועד שאין שייך מוקצה ואפילו נפלה הסוכה דליכא בזויי מצוה אסור ביום טוב משום מוקצה ואם התנה ואמר איני בודל מהם כל בין השמשות מותר . פר"י . ואתרוג מותר ביום טוב האחרון אע"ג דבין השמשות לא הוה מצי למיכליה לא אמרי' מגו דאתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולה יומא כיון דבין השמשות לא אסיר אלא משום ספק יום שעבר וכן ביצה שנולדה בזה מותרת בזה . מהרי"ת :
*מ"מ נהגו להחמיר ואין לשנות המנהג . מהרי"ת :

ח אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעל הבית דלא הוי בכלל איש ג] וביתו . אמר רבי זירא מרים כי הוינא בי רב משתתפינא בפריטי בהדי אושפיזאי בתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דמדלקי עלאי בגו ביתאי . (ז) וה"מ לאשתתופי בפריטי [היכא דלא פתח בבא לנפשיה] אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא . א"ר חייא [א] א"ר

הגה"ה
*ושמן זית מן המובחר וכל השמנים יפין לדיו בין לגבל בין לעשן וכל השרפין יפין לדיו דהיינו לחלוחית העצים שמבשלין אותן ולחלוחית יוצא ונעשה דיו כדברי רבינו תם ספר תורה שכתבה שלא בדיו פסולה. פר"י מהרי"ת :

יוסף אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך . ורב ירמיה בר אבא אמר הרואה נר חנוכה צריך לברך . פי' המהלך בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר [ז] והוא אינו מדליק . מאי מברך . אמר רב יהודה אמר רב מדליק יום ראשון מברך שלש ורואה שתים . מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת . מאי ממעט . ממעט זמן . ולמעוט נס . נס כל יומא איתיה : מאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ברוך אתה ה' אמ"ה שעשה נסים וכו' בא"י אמ"ה שהחיינו וכו' . ובמסכת סופרים [פ"כ הלכה ו] כתוב כיצד מברכין המדליק מברך שלש בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה כו' [ח] ואומר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל (מצות) שמנת ימי חנוכה הנרות הללו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך . ושמעתי שרבינו מאיר ז"ל היה אומר אותו :
ט שאילתות דרב אחאי [ג] נר חנוכה שהותיר בו שמן מהו צריך לעשות בו . תא שמע דתנו רבנן נר חנוכה (ח) שהותיר בו שמן ביום ראשון מוסיף עליו ומדליקו ביום השני . ביום השני מוסיף עליו ומדליקו ביום השלישי וכן בשאר הימים . אבל אם הותיר ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו [ט] לפי שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו : י אמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות . אמר רבא לא אמרן [י] אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך : יא [דף כג ע"ב] [כ] אמר רב יצחק בר רדיפא אמר רב הונא קערה שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם . אמר רבא מילא קערה שמן והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם בלא כפה עליה כלי אפילו לאדם אחד אינו עולה : יב אמר רבא פשיטא לי [ל] נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו . נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו . בעי רבא נר חנוכה *וקידוש היום איזה מהן עדיף קידוש היום עדיף דתדיר. או דילמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא [ג] אמשמע אי לאו פרסומי ניסא תדיר קודם אפילו לדחות את שאינו תדיר : יג ויש לדקדק מזה כשחל ר"ח טבת בשבת שמפטירין הפטרה של ראש חדש ולא בנרות דזכריה דתדיר קודם דלא שייך פרסומי ניסא בהפטרה דהא קורין בתורה דראש חודש קודם ואח"כ דחנוכה ואי שייך פרסומי ניסא בקריאה אפילו לדחות פרסומי ניסא עדיף כ"ש להקדים . וליתא להך סברא [דודאי] היכא דלאי אפשר לקיים שניהם פרסומי ניסא עדיף אבל להקדים תדיר עדיף דאיכא לפרסומי ניסא באחרונה כמו בתחלה . הלכך קריאת התורה דאפשר לקיים שניהם תדיר קודם . אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת פרסומי ניסא עדיף ועוד דכיון דקורא בשל חנוכה באחרונה יש להפטיר במאי דסליק ליה . ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסום אבל בנרות דזכריה איכא פרסום [מ] הלכך מפטירין בנרות דזכריה . אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה ד] הויין לי' בנים תלמידי חכמים. הרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה. הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה . הרגיל בקידוש זוכה וממלא גרבי יין . רב הונא הוה רגיל דהוה חליף [ותני אפיתחא דר' אבין נגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא . אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין . רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני] אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגא אמר גברא רבה נפיק מהכא . נפיק מינייהו רב שיזבי . דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תניא לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם מלמד שעמוד הענן היה משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן . סברה לאקדומי . אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר : אמר רבא מאן דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן הויין ליה חתנוותא רבנן דדחיל רבנן הוי גופיה צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא לישתמען מליה כי צורבא מרבנן : ולא בשמן שריפה מאי שמן שריפה . שמן של תרומה שנטמאת ואמאי קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד . וביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן [נ] לפי (ט) שאין שורפין קדשים ביום טוב : יד [דף כד ע"א] איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה (י) בברכת המזון

הגה"ה
*מכאן מדקדק ר"ת דאין מקדשין על הפת דאי מקדשין על הפת אם כן פשיטא דנר חנוכה או נר ביתו עדיף והא דאמרינן בפרק ערבי פסחים דרב כי הוה הכיבא ליה ריפתא הוה מקדש אריפתא פירש ר"ת אריפתא במקום ריפתא וזימנין דהוה חביב ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא במקום ריפתא ורב לטעמיה דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה ובירושלמי מוכח כדברי ר"ת דקאמר התם במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וכו'. ועל השכר במקום שאין ג] חמר מדינה צ"ע אם יכול לקדש . מהרי"ת :

חדושי מהרש"ל והלכתא כשמואל כו' . והטור כתב שדעת הרא"ש כהרי"ף וכן מורה הלשון שכתב על בעל התרומה אפי' ע"י קינסא לפי דעתו : בהג"ה מ"מ נהגו להחמיר כו' . אמדליקין מנר לנר קאי עי' בתוספות : דהרואה אומר דלצרכו כו' . תימה מאחר דהלכה הדלקה עושה מצוה לא יצא ממילא ולא צריכה טעמא דהרואה וכן מוכח בגמרא ע"ש : מדליק מברך שתים כו' . אבל מי שלא הדליק בליל ראשון מברך אח"כ כל ג' ברכות מהר"ם ע"כ : בהג"ה ד"ה מכאן כו'. ועל השכר כו' צ"ע. ואנו אין נוהגין לקדש אשכר אלא בקידושא רבה דהיינו שחרית ע"כ: ובלבד שלא יקדים כו'. פי' אלא כשיעור תוספת המבואר לקמן בסוף פרקין:

הגהות הב"ח אדרב הונא בריה דרב יהושע אע"ג דבתראה הוא : ב לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו לאדם אחד : ג דדחיל רבנן איהו גופיה הוי צורבא מרבנן :

הגהות הגרי"פ [א] בגמ' ובריי"ף איתא אמר ר"ח בר אשי : [ב] פי' ויעלה סי' כז שאילתא שני' וע"ש : [ג] בתר דאיבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא :

הגהות הגר"א א] (הונא בריה דר"י דבתראה הוא) תא"מ : ב] ואשתו נ"ל וביתו : ג] שאין . נ"ל שהוא : ד] בנר חנוכה . כ"ב ושבת :

תפארת שמואל

אינו צריך לדקדק וכו' ע"ש ומ"מ נכון להדליק בעוד בני ביתו נעורים וכו' : (ג) דנר מערבי וקבעי כצ"ל : (ד) וכן דעת הרי"ף . לכל הדעות אסור להדליק נר של חול מנר של מצוה אם לא שרוצה לחזור ולהדליק נר של מצוה ואפילו הכא יש דעות לאסור ודוקא נר מצוה מנר מצוה מותר ולכן לצאת ידי כולם טוב להדליק אותו הנר שמדליקין בו נרות בית הכנסת חוץ לבהכ"נ לצאת ידי כולם. מ"כ בשם הגהת הרי"ף: (ה) עד מוצאי י"ט האחרון של חג כצ"ל : (ו) כוותיה דרב הונא . ס"א ונראה להחמיר דהלכה כרב הונא דבתראה הוא : (ז) וה"מ לאשתתופי בפריטי היכא דלא פתח בבא לנפשיה אבל אי פתח בבא לנפשיה וכו' כצ"ל וכן הוא גירסת הרי"ף : (ח) שהותיר בו שמן ביום ראשון וכו' . ותימה על הרא"ש שפסק לעיל כדברי הרב אלפסי שאחר השיעור יכול אפילו לכבותה והכא הביא השאלתות דמשמע דלא ס"ל כהרי"ף וכ"כ הר"ן דהרי"ף לא ס"ל דברי השאלתות ומ"מ נ"ל ליישב דדוקא היכא דהותיר השמן היינו שהדליק יותר מהשיעור מתחלה כגון שאנו רואין שדלק השיעור והותיר הרבה הרי המותר שרי אבל הכא איירי שלא נתן בו שמן אלא כשיעור וכבה או שהפתילה היתה רעה והיתה מסכסכת ודולקת ולא כלה השמן ונותר כה"ג המותר אסור שוב מצאתי כדברי במהר"מ ז"ל : (ט) שאין שורפים קדשים ביו"ט . וצריך להדליק מבעוד יום : (י) בברכת המזון . ובתפלה פשיטא ליה לפי שתקנו להודות ולהלל ועוד בתפלה שהיא

קרבן נתנאל

[א] היינו תשמיש קבוע כו' אבל תשמיש עראי לזה לא הדליקה . מכאן קשה לממ"ש מ"א בסימן רס"ד ס"ק א' דפתילות ושמנים שאסורין אם הדליק בהן אסור להשתמש לאורן אפילו תשמיש עראי שמא יטה ע"כ . וא"כ לדבריו שמעינן ככר מהא דאמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים שאין מדליקין כו' קסבר אסור להשתמש לאורה ואי בתשמיש עראי שייך נמי שמא יטה א"כ מאי מהני דאסור להשתמש לאורה מ"מ תשמיש עראי מותר להשתמש בנר חנוכה וניחוש שמא יטה . וע"כ צ"ל דרב אוסר להשתמש בנר חנוכה אפילו תשמיש עראי אלא ודאי דרבינו ס"ל דלגבי תשמיש עראי לא חיישינן שמא יטה : [ב] ה"ג ולחומרא אמרי' : [ג] הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר כמו קינסא . וקשה מדעביד רבה כוותיה דשמואל קי"ל כוותיה אף אי פליגי באכחושי מצוה ס"ל לשמואל מדליקין מנר לנר אף שהנחה עושה מצוה. וע"ק אי הוי כמו קינסא הא שמואל אית ליה טעמא דביזוי מצוה ואמאי מדליקין מנר לנר. ונראה לפרש דברי רבינו כפי שפרשתי ותרצתי קושיית תוספות לשיטת רש"י שפי' ד"ה ואי הנחה עושה מצוה ועיקר מצותו תלי' בהנחה אין מדליקין מנר לנר דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי עכ"ל. נשמע מן הדא כי נמי אמרי' דהנחה עושה מצוה אינו דומה לגמרי לקינסא דשייך בי' ביזוי מצוה דהא בהדלקתן נמי מצוה אלא דלא הוי מצוה כולי האי כמו בהנחתן . וא"כ איכא למימר דשרי שמואל להדליק מנר לנר דלאו ביזוי מצוה הוא ולאכחושי מצוה לא חייש . אבל רב סבר אין מדליקין דחייש לאכחושי מצוה ובמנורה שאני דהתם עיקר מצוה הוי בהדלקתן . וכיון דבנר חנוכה הנחה עושה מצוה . הוי לרב כמו קינסא ואסור להדליק מנר לנר . וזהו שכתב רבינו הלכך אי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר והוי כמו קינסא דהכי ס"ל לרב . אבל לשמואל צ"ל כיון דהוי נמי קצת מצוה בהדלקתן לא דמי לקינסא . והתוספות מיאנו בפי' זה דס"ל כיון דהנחה עושה מצוה הוי ביזוי מצוה מנר לנר כמו בקינסא . ומש"ה בררו להם דרך אחר דאין תופס דברי רבה עיקר אמנם רבינו בחר בפירש"י דהא ודאי אף למאי דס"ד דהנחה עושה מצוה ידע נמי דמברכין להדליק נר של חנוכה ש"מ דבהדלקתן נמי הוי קצת מצוה : [ד] לכן לא הביא אלא ל' מחלוקתם מדליקין מנר לנר דמשמע מנר עצמו . פי' דהרי"ף הביא הא דאביי דאמר כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר : [ה] נ"ל דה"ג ולית הלכתא כוותיה דרב הונא בריה דרב יהושע בתראה הוא . ור"ל דלית הלכתא כבעל תרומות דרב הונא בריה דר"י בתראה הוא . ולשנוייה בתרא שמסיק רבינו ס"ל כרב הונא בריה דר"י כרב : [ו] דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה . וקשה מה צריך לטעם זה הא בש"ם אמר למ"ד הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן . ותי' הב"ח דבא לומר אפילו לדידן שמדליקין בפנים אם הוציאו לחוץ לא יצא דהרואה אומר לצרכו הוא דהדליקו : [ז] והוא אינו מדליק. ולא הדליקו עליו בתוך ביתו . ר"ן . כתבו כן ליישב אמאי לא תקנו חכמים בשאר מצות ברכה לרואה . ועי' בסוכה דף מ"ו בתוס' ד"ה הרואה . ומ"ש מהרש"ל שם בחידושיו ע"ש . וקשה לי לדבריו דבתירוץ שני לא יספיק דהא בלולב נמי מברך שהחיינו בעשייתו וזה אין יכול להסדיר על הכוס . ועל תי' ראשון קשה מאי פריך מה ממעט תפשוט דממעט זמן דהא בלילה שניה הרואה מברך א' ואי ממעט נס א"כ המדליק מברך בליל שני להדליק ושהחיינו א"כ אין יכול הרואה לברך אחת גם א"א לברך כיון דהעושה לא מברך הך ברכה כמ"ש תוס' ולהדליק פשיטא לא . ושהחיינו לדברי מהרש"ל אין שייך בלא ברכה אחרת אע"כ דממעט זמן והרואה מברך גם ול"ע : [ח] ואומר הנרות הללו . משמע שמקדים חרוז זה לברכת שעשה נסים . ואין אנו נוהגין כן . ובמהרש"ל כתב נוסח הזה שיהיה בו ל"ו תיבות כמנין נרות חנוכה . אבל במסכת סופרים ובכל הספרים אינו וכן עמא דבר : [ט] לפי שהוקצה למצוה אסור להשתמש בו . וקשה מהא דמסיק רבינו לעיל סימן ג' כפי' הרי"ף שאחר שדלקה כשיעור רוצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו . ותי' בב"י דלעיל מיירי שנתן שמן יותר מכשיעור . והכא מיירי שנותר משמן שצריך לשיעור הדלקה הוקצה למצותו לפיכך יעשה מדורה . ועיין בעטרת זקנים סימן תרע"ז מחלק בחילוק אחר ע"ש: [י] אלא משתי רוחות . וזימנין דחלף אחד פיתחא ותשדינן ליה כי היכא שבהאי פתחא לא אדליק בהך פתחא נמי לא אדליק. ש"ס . יש תקשין הא ע"כ צ"ל לרב הונא דחייש לחשדא כבתה זקוק לה נמי מהאי טעמא דאי תו לא אדלקי יחשדו לו שלא הדליק כלל אלא דרב הונא לטעמיה דס"ל כבתה זקוק לה . והרמב"ם פסק להא דרב הונא ופסק כבתה אין זקוק לה . ונראה ליישב דבשבת דרכן היה להניח הנר על פתח החצר אפילו לאחר שכבה . מהא דפ' כירה דף מ"ה דמבעיא ליה מהו לטלטולי שרגא דחנוכה מקמי חברי בשבתא . א"כ הא דאצטריך רב הונא להדליק בשתי רוחות משום לתא דשבת כשחליף להאי פתחא דלא אדליק ולמראה עינים ישפוט כיון דלא מצא שם עומד נר כלל ש"מ דלא אדליק . משא"כ נר שכבה אף שאין זקוק לה מ"מ ידון אותו לכף זכות שכבה וכבתה אין זקוק לה וכבר לקח הנר מפתח החצר כי כן דרכם בחול : [כ] ה"ג אמר רבי יצחק בר רדיפה אמר רב הונא : [ל] נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום בית . מדקדק הרמב"ן היכא דבעי לאדלוקי נר שבת ונר חנוכה ברישא ידליק נר שבת שכל ההדיר והמשובח מחבירו קודם . אבל הרב בעל הלכות אמר שמדליק של חנוכה והדר מדליק של שבת דאי מדליק של שבת ברישא אתסר ליה לאדלוקי משום דקבל שבת עליו ולזה הסכים הר"ן ע"ש שהאריך . אבל דעת רבינו שלהי פרקין כדעת הרמב"ן : [מ] ה"ג הלכך מפטירין בנרות דחנוכה בתר דאיבעי' הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא : [נ] ה"ג לפי שאין שורפין קדשים בי"ט ותניא נמי הכי כל אלו שאמרו אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בי"ט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב :

וא"כ

מי אמרינן כיון דרבנן היא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אין מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה: **טו איבעיא** להו מהו להזכיר של ר״ח בברכת המזון. אם תמצא לומר חנוכה דרבנן לא צריך ראש חדש דאורייתא צריך. או דילמא כיון שאין אסור בעשיית מלאכה לא צריך. רב אמר מזכיר רבי חנינא אומר אין מזכיר א״ר זריקא [א] נקוט דרב בידך דתני ר׳ אושעיא כוותיה דתני רבי אושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ראש חדש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה [ב] מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה. ואם לא אמר מחזירין אותו. ואין בהן קידוש על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון. וימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי של תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל ואומר מעין המאורע בשומע תפלה. ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהן הזכרה בברכת המזון. האי ערבית דתענית בכניסתו קאמר אע״פ שאוכל ושותה כל הלילה כיון שנכנס היום מתפלל תפלת תענית. ואפילו יחיד שקבל עליו תענית. והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית אע״פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. וכתב רש״י שמצא בתשובת הגאונים ברייתא פעמים שאדם שרוי בתענית ואין מתפלל תפלת תענית. ופעמים שאין שרוי בתענית ומתפלל. הא כיצד כאן בכניסתו כאן ביציאתו. כלומר ערב תענית אע״פ שעתיד לאכול אחר תפלה מתפלל תפלת תענית. ליל מחרתו אע״פ שעודנו בתעניתו כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים (יא) אבל אין אנו נוהגין לאומרה ערבית אפי׳ שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו. ומה שרגילים ששליח צבור אומר שחרית היינו לפי שאי אפשר שלא יתענו מקצת בני אדם מן הצבור ° ועל מה שחששו הגאונים שמא ימצא שקרן בתפלתו דבריהם תמוהים דא״כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע [ס] וא״כ יעשה שקרן בתפלתו. (יב) ועוד תמיהני היאך יכלו הגאונים לחדש גזירה אחר שסתם רב אשי הש״ס. ואמר רב הונא יחיד שקבל עליו תענית וכו׳. שמעינן מהך ברייתא דמי שטעה ולא הזכיר [ג] על הנסים בחנוכה ופורים [ע] שאין מחזירין אותו שאין מחזירין בימים שאין בהן קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות וכגון חנוכה ופורים (אין מחזירין אותו) [פ] ותניא בתוספתא (דברכות פ׳ ת״ה) בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים בערבית ושחרית ומנחה מתפלל י״ח ואומר מעין המאורע א] בעבודה ואם לא אמר אין מחזירין אותו. כל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ראש חודש וחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י״ח [צ] ואומר קדושת היום בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו. ° ותימה הוא שלא הביא הש״ס ברייתא דתני רבי אושעיא לפשוט דאין מזכיר חנוכה בברכת המזון כמו בתעניות כיון שאין בהן קרבן מוסף. [ק] הלכך נראה דסבירא ליה לבעל הש״ס מאחר שפירש התנא כגון תעניות ומעמדות מכלל דחנוכה ופורים אע״פ שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא: **טז איבעיא** להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ליה מוסף בדידיה לא מדכרי׳ או דלמא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות. רב הונא ורב יהודה אמרי אינו מזכיר רב נחמן ור׳ יוחנן אמרי מזכיר. א״ל אביי לרב יוסף [ד] הא דרב יהודה דרב היא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אין צריך להזכיר של ראש חדש שאלמלא שבת אין נביא בראש חדש. מי דמי התם נביא בראש חדש ליכא כלל הכא איתיה ערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמי דאמר רב אחדבוי בר רב מתנא אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יום טוב שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב [דף כד ע״ב] ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר ריב״ל יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא [ה] שנתחייב בד׳ תפלות. פי׳ רש״י לית הלכתא ככל הני שמעתתא דרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי בר מתנא. וכן כתב רב אלפס דלית הלכתא כרב גידל. ° ונראה דרב גידל אין למנות בהני שמעתתא. דריב״ל מודה דאין מזכיר של ראש חדש בנביא כיון דנביא בראש חדש ליכא כדדחי ליה הש״ס. וכן עמא דבר דאין מזכירין בנביא של ראש חדש. וה״ר יונה ז״ל כתב דנראה לו כפירוש רש״י וכן פסק רי״ף מדסתם הש״ס ולית הלכתא ככל הני לא מפקינן חדא מינייהו וסברת אביי עיקר דמדמי להו אהדדי ולא כדדחי ליה הש״ס. ועוד דמסתבר דהני תרי מימרי דרב לא פליגי אהדדי אלא מר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא ולפי דחוית הש״ס פליגי אהדדי. דרב גידל דאמר ראש חדש שחל להיות בשבת אית ליה יום הוא [ו] שנתחייב ב] בחמש תפלות מדלא נקט יום טוב שחל להיות בשבת. הלכך מסתבר למימר דלא פליגי וסברת אביי עיקר וליתא דרב גידל וצריך להזכיר של ראש חדש בנביא בשבת ויאמר על התורה ועל העבודה ועל יום המנוחה ויום ראש החדש הזה אבל אינו חותם בראש חדש שהרי ערבית ושחרית ומנחה אינו חותם בראש חדש אפילו בראש חדש שחל להיות בשבת אלא שאומר מעין המאורע בעבודה ואינו חותם אלא במוסף בלבד והיאך אפשר לומר שיחתום בנביא של ר״ח כלום יפה כח ר״ח בהפטרה שאינה אלא בשביל שבת יותר מבשלש תפלות הקבועות בר״ח. אלא ודאי אינו חותם אלא בשל שבת אלא שמזכיר של ר״ח כמו שמזכיר של חנוכה במוספין. ושמעינן מהא דריב״ל סבר דיום הכפורים שחל להיות בשבת [ר] המפטיר בנביא במנחה מזכיר של שבת [ז] וחותם בשל (יג) שבת. ור״ת שחל בשבת נהיגי שלא להזכיר שבת ביעלה ויבא לפי שכבר סיים ברכת שבת ולא מצינו הזכרה אחר החתימה. וכן ביום הכפורים שחל להיות בשבת אע״פ שמזכיר של שבת בתוך התפלה בודוי שאומר אחר התפלה אין להזכיר בו שבת מהאי טעמא נמי שאין להזכיר אחר החתימה. אמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה (ערב שבת) ערבית אינו צריך להזכיר של יו״ט שאלמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו״ט ולא דמי להא דריב״ל דאמר יום הוא שנתחייב בחמש תפלות. דהכא אפי׳ בשבת דין הוא דלא צריך שליח צבור היורד [ח] לפני התיבה ורבנן דתקון משום סכנה. אבל ביום הכפורים הוא שנתחייב בארבע תפלות קבועות מן הדין: **יז והני** תמני יומי חנוכה מיחייבי׳ למיגמר בהו הלילא בכל יום דאמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יהוצדק (תענית פ״ד דף כח:) י״ח ימים בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן ח׳ ימי החג וח׳ ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב הראשון של עצרת. ובגולה אחד ועשרים יום תשעה ימי החג ושמנה ימי חנוכה ושני ימים הראשונים של פסח ושני ימים של עצרת. אבל הלל דראש חדש לאו דאורייתא אלא מנהגא דרבנן ומשום הכי לא גמרינן ביה הלילא [ט] אלא מדלגין. דאמרינן (שם) רב איקלע לבבל חזנהו דהוו קרו בראש חדש הלל סבר לאפסוקינהו שמעינהו דקא מדלגי אמר שמע מינה מנהג אבותיהם בידיהם. תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך אי בעי יחיד למיקרי הלל בראש חדש [ש] קרי ליה בלא ברכה. ור״ת כתב דיחיד מברך על הלל בראש חדש בראיות ברורות ודבריו כתבתי בפרק שני דברכות [סי׳ ה׳]: **יח מתני׳** אין מדליקין בשמן שרפה ביו״ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט. רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ׳** אין מדליקין בעטרן [דף כה ע״ב] מאי טעמא אמר [א] רב נחמן מפני [י] שריחו רע שמא יניחנו ויצא [ת] אמר ליה אביי ויצא. [א] א״ל (יד) שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. דאמר רב נחמן בר רב זבדא [ב] ואמרי לה רב נחמן בר רבא [ג] הדלקת נר בשבת חובה. [כ] רחיצת ידים ורגלים ערב שבת רשות ואני אומר מצוה. מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב (טו) כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ע״ש מביאין לו עריבה [מלאה] חמין [ג] ורוחץ פניו וידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין והיה דומה למלאך ה׳ צבאות. והיו תלמידיו מחבאין ממנו כנפי כסותן. אמר להם בני לא כך שניתי לכם (טז) סדין בציצית ב״ש פוטרין *ובית הלל מחייבין והלכה כב״ה. ואינהו סבור גזירה משום כסות לילה: ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת. נשיתי טובה אמר רבי אבהו אמר ר׳ ירמיה זו בית המרחץ. רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. ° יש אומרים שאין לברך על הדלקת נר בשבת [ד] ודייק מדקרי ליה חובה כדאמרינן מים ראשונים מצוה וטעונין ברכה. מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה. ור״ת ז״ל אומר דלאו דוקא הוא דכל המצות חובה הן וטעונין ברכה. והא דקרי למים אחרונים חובה לפי שחמורים הם שהרגו את הנפש וגם משום מלח סדומית אבל מים ראשונים אינם חמורים כל כך הלכך לא קרי להו חובה. ומיהו ברכה שייכא טפי לראשונים מפני שהן משום סרך תרומה אבל אחרונים אינם משום חשש איסור אלא שלא יבא לידי סכנה ולא שייך בהו ברכה שאינה אלא להצלה בעלמא. אבל הדלקת נר בשבת שייך ביה ברכה דאית בה מצות עונג שבת. ולגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי מצוה כל כך (יז) קרינן להו חובה. ובסדר רב עמרם נמי כתוב המדליק נר בשבת מברך בא״י אמ״ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק וכו׳. ויש אומרים מטעם זה אין לברך שאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה וגם לא להדליק אחרת אם כן אינה חובה. והאי טעמא ליתא שהרי כיסוי הדם אף על פי שכסהו הרוח אינו חייב לגלותו ולחזור ולכסותו אפי׳ הכי כשהוא מכסהו מברך. וכן גבי מילה [ה] למאן דאמר נולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית אפילו הכי המל מברך כדתניא בפרק ר׳ אליעזר דמילה (דף קלז:) המל אומר. ועוד נראה לר״ת שאם הנר דולק ועומד זקוק לכבותו ולחזור ולהדליקו כדאמר לה ההוא סבא תניא ובלבד שלא יאחר. תניא רשב״א אומר אין מדליקין בצרי. מ״ט [ו] [ל] אמר רבה מפני שריחו נודף גזירה שמא יסתפק הימנו: [דף כו ע״א] א״ל אביי ולימא מר מפני שהוא עף. חדא ועוד קאמינא חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק הימנו: **ת״ר** אין מדליקין בנפט לבן בחול וכל שכן בשבת מפני שהוא עף: [דף כו ע״ב] **מתני׳** כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן [דף כח ע״ב] פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה רבי אליעזר אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר׳ עקיבא אומר

הגה״ה

*סדין (בציצית) פטור מציצית ואפי׳ ממינו גזירה משום כסות לילה ולילה לאו זמן ציצית הוא אם כן נשים פטורות וכן קיימא לן דציצית חובת גברא הוא. פר״י מהר״ח :

חדושי מהרש״ל צריך להזכיר משום פרסומי ניסא. ואני הארכתי בספרי בראיות ברורות שבפורים אם לא אמר על הנסים בברכת המזון דחוזר דלא סגי דלאו אכל פת וסעודה ממש אבל בחנוכה אין מחזירין : ורבנן דתיקון משום סכנה. אפילו אם חל יו״ט בע״ש שאין כאן סכנה אפילו אומר בבהכ״נ מעין שבע דלא פלוג רבנן חוץ משבת בפסח לפי שהוא ליל שמורים : הדלקת נר בשבת חובה. בקיץ יעשו נרות ארוכים שלא יכבו קודם הלילה ואם לא יעשו כן הוי ברכה לבטלה דשרגא בטיהרא מאי אהני ויברך קודם שידליקם אך יהא בדעתו שלא לקבל שבת עד אחר שהדלקם. ומ״מ פסק מהר״ם שמותר לאכול בקיץ בחצר שלא במקום נרות :

הגהות הב״ח א נקוט הא דרב כו׳ : ב מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין כו׳ אין מחזירין אותו ואין בהן קידוש על הכוס ואין בהן כו׳ : ג על הנסים בתפלה בחנוכה כו׳ : ד הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא : ה שנתחייב בחמש תפלות : ו שנתחייב בארבע תפלות : ז וחותם בשל שבת. נ״ב פי׳ חותם אף בשל שבת : ח לפני התיבה ערבית ורבנן דתיקנו משום סכנה אבל התם ביוה״כ יום הוא שנתחייב : ט אלא מדלגין דלוגי דאמרינן כו׳ חזנהו דקא הוו קרו כו׳ לאפסוקינהו כיון דשמעינהו דקא מדלגי ואזלי אמר ש״מ : י שריחו רע גזירה שמא כו׳ : כ רחיצת ידים ורגלים בחמין ע״ש : ל אמר רבה מהוך שריחו נודף וכו׳ שהוא עף אמר ליה חדא ועוד :

הגהות הגרי״פ [א] בגמרא וברי״ף איתא אמר רבא : [ב] אמר רב כ״ה בגמרא וברי״ף איתא דאמר רב חסדא וא״ל אמר רבא בר רב חנן אמר רב :

הגהות הגר״א א] בעבודה. צ״ל בהודאה : ב] בחמש. צ״ל בד׳ :

קרבן נתנאל

[ס] **וא״כ** יעשה שקרן בתפלתו. פירוש קודם תקנת הגאונים היה מזכיר כבר בתפלת ערבית ושחרית. אלא ודאי כיון שבשעה שהתפלל היה בדעתו להתענות. ושוב נתחדש דבר שלא יעמוד בתעניתו לא מקרי שקרן כדאמרינן במסכת תענית ירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו : [ע] **ה״ג** שאין מחזירין שאין מחזירין אלא בימים שיש בהם קרבן מוסף כגון ר״ח וחולו של מועד אבל בימים שאין בהם : **ה״ג** ותניא בתוספתא בהדיא כל יום שאין בהן קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות חנוכה ופורים מתפלל שמנה עשרה ואומר מעין המאורע : [פ] **ותניא** בהדיא בתוספתא. ובקצת ספרי הרי״ף בברייתא דר׳ אושעיא כתוב גם כן חנוכה ופורים. וטעות הוא. דא״כ מה צריך להביא ראיה על חנוכה ופורים מהך תוספתא ובגליון מהר״ם מטיקטין הוכיח דע״כ גרסינן חנוכה ופורים דהא תמייה ואין בהם הזכרה בברכת המזון. וע״כ לענין חנוכה ופורים מיתני׳ דאלו תעניות ומעמדות מה ברכת המזון שייך עכ״ל. ולא דק דקאי אליל כניסת תענית שמזכיר בתפלת ערבית אע״פ שאוכל ושותה כל הלילה קמ״ל דבברכת המזון אינו מזכיר : [צ] **ואומר** קדושת היום בעבודה ואם לא אמר אין מחזירין אותו. ע״כ דברי הרי״ף : [ק] **הלכך** נראה דס״ל לבעל הש״ס. מלשון זה משמע דס״ל לרבינו דאם לא הזכיר בחנוכה ופורים מחזירין אותו. אבל ברכת המזון ודאי דאין מחזירין דהכי פסק רב להדיא. אלא שאינו יכול לפשוט מהך ברייתא דאיכא למדחי דבחנוכה ופורים מזכירין משום פרסומא ניסא ול״ע ברמזים : [ר] **המפטיר** בנביא במנחה מזכיר בשל שבת וחותם בשל שבת. פי׳ אפילו לדידן שאין מפטירין במנחה בשבת דהא דרב אחדבוי דאמר יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת במנחה א״צ להזכיר של יום טוב לא קיי״ל כוותיה מהא דריב״ל : [ש] **ה״ג** קרי ליה בלא ברכה ומדלג דלוגי. ע״כ ל׳ הרי״ף : [ת] **אמר** ליה אביי ויצא. כיון שהדליק סבר אף גם שאחר כך יסעוד שלא במקום נר ס״ל לאביי דיצא : [א] **אמר** ליה שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. פירוש במקום סעודה דחובה הוא שיסעוד במקום נר שהוא עונג. תוספות. מכאן אומרים שבקיץ יש לעשות נרות ארוכות שידליקו עד הלילה ואי לא הוי ברכה לבטלה. מהרש״ל. ואף שמביא שם שגדול א׳ בקירומוני הלך לטייל אחר סעודת ליל שבת אצל נהר דוניא. י״ל אף דא״ל לסעוד במקום הנר כי שרגא בטיהרא מה מהני מ״מ איכא למימר דהנרות היו דולקין עד הלילה ונהנה לאור איזה הנאה שלא יכשל בעץ או באבן ולא הוי ברכה לבטלה : [ב] **ה״ג** ואמרי לה רב חנן בר רבא אמר רב : [ג] **ורוחץ** פניו ידיו ורגליו. וכן חפיפות הראש מצוה בע״ש. כדאמרינן לקמן דף ל״א והיה הלל חופף ראשו. ובחלק דף ל״ה באביסי דחייף רישיה. וביו״ט דף כ״ז הוי רבא חייף רישיה : [ד] **ודייק** לה מדקרי חובה. ורבינו משולם דייק מדאמרינן בפ׳ התכלת כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה מצוה אין מברכין עליה ונר שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה. ור״י אמר שגמר מצוהה היא שרואה בה לשמש הבית ולישא הכלים על השלחן : [ה] **למאן** דאמר נולד מהול. לקמן קל״ה. לת״ק דרשב״א : [ו] **ה״ג** אין מדליקין בצרי אמר רבה מ״ט :

אמר

תפארת שמואל

בקהל שייך יותר פרסום ניסא עיין תוספות : (יא) **אבל** אין אנו נוהגין כו׳. וכן המנהג כדברי הגאונים וראוי לנהוג כן בתענית יחיד אבל בת״צ דאז מזכיר נמי בשחרית כמו ש״ך : (יב) **ועוד** תמיהני. ועוד נ״ל גבי רבה בב״ח דאמר לוזיף מר וליפרע לימא ליה התפללתי תפלת תענית אלא ודאי כיון שבשעה שהתפלל היה בדעתו להתענות ושוב נתחדש דבר שלא יגמור תעניתו לא מיקרי שקרן בתפלתו דהא אמרינן במסכת תענית ירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו : (יג) **שבת**. נראה דר״ל אפילו לדידן שאין מפטירין במנחה בשבת אפילו הכא חותם : (יד) **שאני** אומר הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב חנן כנ״ל. בקיץ יש לעשות נרות ארוכות שידליקו עד הלילה ואי לא הוי ברכה לבטלה (מהרי״ו ומהרי״ל) : (טו) **כך** היה מנהגו של ר״י בר אלעאי. וכן חפיפת הראש מצוה בע״ש כדאמרינן והיה הלל חופף את ראשו וכ״מ גבי אביסי דחייף רישיה וכו׳ וכן איתא בפרק אין נדין בההוא גברא דאייתי בוכרא לקמיה דרבא בהדי פניא דמעלי יומא טבא והוי רבא חייף רישיה : (טז) **סדין** בציצית וכו׳. שתוספות פסקו דשיראין חייבין בציצית מדאורייתא ורבינו תם ורש״י והרא״ש ועי׳ בהלכות ציצית דפסק הרי״ף נגד רבים : (יז) **קרי** להו חובה כנ״ל :

טהורה היא ומדליקין בה* :

[דף כט ע"א] גמ' [ז] אמר רבה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין לא בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין אע"פ שמחורכין והכי איתמר בתוספתא (פ"ב). אבל ברוב ספרים כתוב ולא בסמרטוטין שאין מחורכין . וגירסת התוספתא עיקר דכיון דאשמועינן שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת כ"ש בסמרטוטין שאינן מחורכין [ח] ונוהגות הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מהובהבת ויאחז בה האור היטב ומנהג יפה הוא. [ט] ומיהו הלכה כרבי עקיבא דמדליקין אע"פ שאינה מחורכת דרבי אליעזר שמותי הוא ועוד דאמר לקמן בפרקין בגמרא (דף לא:) כחס על הפתילה הכא בפתילה שצריך להבהב עסקינן אלמא משמע שיכול להדליק בה אע"פ שאינה מהובהבת: יט [דף כט ע"ב] מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס . ורבי יהודה מתיר : ולית הלכתא כר' יהודה [י] גזירה דילמא אתי לאיסתפוקי הימנה. ואם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד : גמ' תנא אם חברה בסיד ובחרסית מותר . והא אנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר : מתני' לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה (נ"א על פי) בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת. ור' יהודה מתיר. ולית הלכתא כרבי יהודה* :

הגה"ה

*מדליקין בכלי ואין מדליקין בשבר כלי לרבי יהודה אבל רבי שמעון מתיר אפילו בשבר כלי וכן נכרי שחקק קב א בבקעת ישראל מדליקין ביו"ט. ומדליקין בפתילה אע"פ שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין אע"פ שמחורכין . פר"י . וגרעיני תמרים אע"פ שמעיקרא מכסיין והשתא מגליין מסיקין בהן כרבי שמעון . ועצים שנשרו מן הדקל ביום טוב מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן . מהרי"ח :

כ המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים מפני ליסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור:

כא כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב. ורבי יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם:

[דף ל ע"א] גמ' סוגיא דשמעתין חולה שיש בו סכנה מותר לכבות לכתחלה ואפי' לרבי יהודה. ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור . ולר' יהודה חייב חטאת :

הגה"ה

*וגורר אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ואפילו שלא במקום רצפת אבנים . ומוכרי כסות מוכרים כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכגון שיש לו בגדים אחרים עליו דלא פסיק רישיה הוא דאפשר שלא יהנה מאותה לבישה כלום . ומקמי דפתח בשמעתא אמר מילי דבדיחותא והדר יתיב באימתא ופתח בשמעתא . בדברי תורה ענה כסיל כאולתו ובמלי דעלמא אל תען . שני בני אדם שאמרו זה את זה קנו דלאו אסמכתא היא ודוקא בקנין סודר אבל בלא קנין סודר מאי הדר ביה ואסמכתא קי"ל דלא קני אלא בבית דין חשוב ובקנין כגון דאמר ליה מעכשיו לכך נהגו לקנות כל בני העיר כשעושין השדוכים וקונסין את החוזר כדי שיהא בית דין חשוב דאסמכתא היא . פר"י מהרי"ח :

[דף לא ע"ב] כחס על הנר מסיק רבי יוחנן דרבי יוסי כר' שמעון סבירא ליה והכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבהא ר' שמעון מודה דקא מתקן מנא : מתני' על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות. בנדה בחלה ובהדלקת הנר : גמ' מ"ט . אמר רב יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה . תינח נדה. חלה והדלקת נר מאי איכא למימר . כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם [דף לב ע"א] ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם. נשמה שנתתי בכם קרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם . אם אתם מקיימים אותה מוטב ואם לאו אני נוטל נשמתכם מכם. ומאי שנא בשעת לידתן אמר רבא נפל [כ] תורא חדדו סכינא . א"ר ינאי לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס . ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו א"ר יצחק מאי קרא . קטונתי מכל החסדים וגו' אמר רב יצחק בר רב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר. ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכל המומתין מתודין . אדם יוצא לשוק יהא דומה לו כמי שנמסר לסרדיוט . חש בראשו יהא דומה לו כמי שנתנוהו בקולר . עלה למטה ונפל יהא דומה לו כמי שהעלוהו לגרדום לידון . אם יש לו פרקליטין גדולים נצול . ואין פרקליטין של אדם כי אם תשובה ומעשים טובים. [דף לב ע"ב] תניא ר' נתן אומר בעון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך. רבי אומר בניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים שנאמר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך ואלו הן מעשה ידיו של אדם בניו ובנותיו . תנו רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי ר' אלעזר בנו של ר' שמעון בן יוחאי. ר' יהודה הנשיא אומר בעון בטול תורה . ויש אומרים בעון בטול מזוזה. וי"א בעון בטול ציצית. אמר ריש לקיש הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמנה מאות עבדים שנאמר כה אמר ה' צבאות בימים ההם אשר יחזיקו י' אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי וגו' תניא רבי נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים. רבי אליעזר בן יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס. ומארה משתלחת בשערים. וזורעים ואחרים אוכלים אותם. שנאמר אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה אל תקרי בהלה אלא בחלה וכתיב וזרעתם לריק זרעכם . ואם נותנין מתברכין שנאמר וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך . בעון בטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר הפרנסה ואין מגיעין שנא' ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו . ותניא דבי ר' ישמעאל בשביל דברים שצויתי אותם בימות החמה ולא עשאום יגזלו מימי שלג . ואם נותנין מתברכין שנאמר הביאו [את כל] המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם [את] ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די . מאי עד בלי די. עד שיבלו שפתותיכם מלומר די . בעון גזל גובאי בא לעולם והרעב עולה ובני אדם אוכלין בשר בניהם ובנותיהם שנאמר שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים . [דף לג ע"א] בעון ענוי הדין ועוות הדין וקלקול הדין ובטול תורה חרב [וביזה רבה] ודבר בא לעולם ובצורת באה ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל. שנאמר והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וכתיב בשברי לכם מטה לחם ואין ברית אלא תורה שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב יען וביען במשפטי מאסו . בעון [ל] שבועת שוא ושקר (יח) וחלול ה' וחלול תורה חיה רעה באה לעולם ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנאמר ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה . בעון שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר ולא תחניפו את הארץ ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה . בעון גלוי עריות וע"ז והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ממקומן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר כי את כל התועבות האל וגו' וסמיך ליה ולא תקיא הארץ אתכם. בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתין ויתומין ואלמנות צועקין ואין נענין שנא' על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כולו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה. מאי ועוד ידו נטויה. אמר רב חנן בר אבא הכל יודעין למה כלה נכנסת לחופה אלא כל המנבל את פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפי' נחתם עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין אותו לרעה. אמר רבה בר רב שילא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אומר אף השומע ושותק שנאמר זעום ה' יפול שם . וא"ר יהושע כל הממרק עצמו לדבר עבירה חבורות ופצעים יבואו בו שנאמר חבורות פצע תמרוק ברע : ת"ר ארבע סימנים הן . סימן לעבירה הדרוקן . סימן לשנאת חנם ירקון . סימן לגסות הרוח עניות . סימן ללשון הרע אסכרה . גרסינן בסוטה (פ"ז דף מב.) אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא ארבע כתות אינן מקבלות פני השכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע . כת לצים דכתיב משך ידו את לוצצים . כת חנפים דכתיב כי לא לפניו חנף יבא . [כת שקרים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני] . כת מספרי לשון הרע דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע ותני' בערכין (פ"ג דף טו:) א"ר אלעזר בן פרטא בא וראה כמה כחו של לשון הרע מעון מרגלים. ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא על חבירו עאכ"ו. א"ר [יוחנן משום ר'] יוסי בן זימרא מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה אמר הקב"ה ללשון כל איבריו של אדם זקופים ואתה מוטל . כל איבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים . ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות אחת של עצם ואחת של בשר שנאמר מה יתן לך ומה יוסיף לך וגו'. וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר שנאמר אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו . וא"ר יוחנן כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתיב התם לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא *(תגלחת וצפרים) והיינו דאמר ריש לקיש זאת תהיה תורת המצורע זו היא תורתו של מוציא שם רע . היכי דמי לישנא בישא. דאמר הכי היכא משתכחא נורא אלא בי פלניא (יט) דאיכא בשרא וכוורי . אמר רבא [מ] כל מלתא דמתאמרה באפי מרה לית בה משום לישנא בישא . א"ל אביי כל שכן דאיכא חוצפא ולישנא בישא . א"ל אנא כרבי יוסי סבירא לי דאמר ר' יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי . אמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמתאמרא בי תלתא לית בה משום לישנא בישא. מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה . כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב מברך רעהו בקול גדול *קללה תחשב לו משום דמברך בקול (רס) גדול קללה תחשב לו אלא כגון דאיקלע לאושפיזא וטרחו לקמיה שפיר למחר נפיק ויתיב בשוקא ואמר רחמנא ליברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי והכי טרח קמאי דשמעין איניש ואנסין ליה . תני רב דימי אחוה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי גנותו . א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן על שבעה דברים נגעים באים . על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרת העין . על לשון הרע דכתיב מלשני בסתר וגו' . על שפיכות דמים דכתיב ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע . על שבועת שוא שנאמר ויאמר נעמן הואל קח ככרים וכתיב וצרעת נעמן תדבק בך . על גילוי עריות דכתיב וינגע ה' את פרעה וגו' . על גסות הרוח דכתיב ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וכתיב והצרעת זרחה במצחו . על גזל דכתיב וצוה הכהן ופנו את הבית . [תנא הוא כנס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפזר ממונו . על צרת העין דכתיב [ובא] אשר לו הבית] ותנא דבי ר' ישמעאל מי שהיה ביתו מיוחד לו כלומר אינו מכניס אורחים לביתו ואינו מהנה בני אדם מנכסיו . אמר ריב"ל מפני מה נשתנה מצורע שאמרה תורה בדד ישב . אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו לפיכך אמרה תורה בדד ישב . אמר ריב"ל מפני מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא צפרים לטהרתו . אמר הקב"ה הוא עשה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא מעשה פטיט : [דף לד ע"א] מתני' (כ) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה* . עשרתם ערבתם הדליקו את הנר : גמ' מנהני מילי אמר ריב"ל דכתיב וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא . וידעת כי שלום אהלך זו הדלקת נר שלום בית [נ] ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה . ולא תחטא זה תיקון המעשרות [ס] שלא יחסר המזון . אמר רבה בר רב הונא אע"ג דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו בעי למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה . אמר רב אשי לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתיה מסברא . גרסי' בפרק קמא דגיטין (דף ו:) אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פלגש בגבעה הטיל בעלה אימה יתירה עליה והפילה כמה רבבות מישראל . אמר רב יהודה אמר רב [שם ז.] כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לידי שלש עבירות גלוי עריות

הגה"ה

*אבל בשכמה לא מהני דלבסוף ישכחו . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל דלמא אתי לאיסתפוקי הימנה . עי' בפ"ב דביצה מה שדקדק הרא"ש מכאן גרס כנוי : עשרתם כו'. והר"ם מרוטנבורק לא היה אומר עשרתם שאין בזמן הזה מעשר אלא היה אומר להם הפרשתם חלה וגם ערבתם לא היה אומר להם כי הוא היה מערב בעצמו :

הגהות הב"ח א בבקעת ישראל מסיקה ביו"ט: ב דבהא אפי' ר"ש מודה: ג ונפל למשכב יהא דומה לו כמי שהעלוהו לגרדום לידון שכל מי שעלה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואין פרקליטין כו': ד רבי אומר בעון נדרים בניו ובנותיו : ה ותני דבי ר"י בשביל דברים שצויתי אותם : ו והרעב הוה ובני אדם : ז אלא באלה וכתיב והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר ולא תשבעו בשמי ותללת ובחילול השם כתיב ולא תחללו את שם קדשי ובחילול שבת כתיב מחלליה מות יומת וילפינן חלול חלול משבועת שקר בעון שפיכות דמים בהמ"ק כו' שנאמר כי את כל כו' ולא תקיא הארץ אתכם ובע"ז כתיב ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב והשימותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין וביובלות כתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב כל ימי השמה תשבות בעון נבלות פה כו': ח לא יגורך רע לא יגור במגורך רע ותניא בערכין כו' לשה"ר מנין ממרגלים כו' כמוציא דבה על חבירו עאכ"ו אמר ר"י משום רבי יוסי בן זימרא מ"ד מה יתן לך : ט ואמר רבי יוחנן משום ר"י בן זימרא כל המספר כו' : י מלתא דמתאמרא באפי תלתא : כ בטובתו של חבירו יותר מדאי שמתוך טובתו : ל אמר רב אשי אנא לא שמיע :

תפארת שמואל

(יח) וחלול ה' חיה רעה וכו' כצ"ל : (יט) דאיכא בישרא וכוורי . זה אינו בגמרא דהא פריך התם מנין דהאי לישנא הרע מכוון וכו' ומשני דקאמר אלא אבל אי אמר דשיכא דאיכא בישרא וכוורי לא בעינן אלא רק שהרמב"ם שינה לשון הגמרא קאמר שיכא דאיכא בישרא וכוורי ולא הזכיר אלא : (כ) שלשה דברים וכו' . ומזה נסגו לומר משנת במה מדליקין ומטעם זה כתבו שבת שחל אחר יו"ט אין אומרים שאין צריך לומר עשרתם . ובשבולי לקט כתב הטעם משום בתי כנסיות שבשדה כמו ברכת מגן אבות וכו' ולפירושו אין

קרבן נתנאל

[ז] אמר רבה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין · וטעמם ופלוגתתם דר"א ור"ע לענין טומאה לא ביאר רבינו · דאין נפקותא לדידן · וז"ל הר"ן הרב אלפסי הרבה בהלכותיו ולפי שאין בדבריו ענין למעשה לא ראיתי להאריך · מיהו צריך עיון על שלא הביא אוקמתיה דרב אדא בר אהבה ונפקא מיניה ליום טוב שחל להיות בערב שבת שאין מדליקין בחתיכות בגד שהיא ג' אצבעות מצומצמות אם לא קיפלה מערב יום טוב · דכיון דאדליק בה פורתא הו"ל שבר כלי · ואין מדליקין בשבר כלי דהוי נולד · ומזה סעד לדברי שכתבתי לעיל בפ"ק סימן ל"ט · ובשלהי י"ט דרבינו ס"ל להקל בין במוקצה בין בנולד : [ח] ונוהגות הנשים להדליק הנרות ולכבותן · עיין בפ"ק די"ט ס"ס א' מה שכתבתי בזה טעם לשבח : [ט] ומיהו הלכה כר"ע דמדליקין אע"פ שאין מחורכין . וכ"פ בש"ע סימן רס"ד · אלא שקשה לי שבסעיף יו"ד שם כתב וז"ל אין מדליקין בסמרטוטין אפילו מחורכין . והוא מתוספתא שהביאו התוספות ורבינו וכיון דפסק בסעיף ט' דלא כר"א א"כ לגבי סמרטוט נמי לית הלכתא כר"א דהא בחד בבא תניא ליה בתוספתא ואתי' כר"א אבל לר"ע מדליקין בהן · אמנם כן הביאו בב"י בשם רבינו ירוחם ואפשר דס"ל דבסמרטוטין מודה ר"ע · ובשביל זה תניא במתניתין לאוקמתי' דרבה פתילת הבגד שקיפלה נמי משום ר"ע דאילו לא קיפלה מודה ר"ע דאסור להדליק : [י] גזירה דלמא אתי לאיסתפוקי הימנה · לר"י ניחא דסבר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עלה · אלא אפילו לר"ש דלא הוי כיבוי גמור גזרינן משום כבוי דאתי לידי חיוב חטאת · כ"כ תוספות דף מ"ב ד"ה ואין ניאותין : [כ] הי"ג תורא חדד לסכינא : [ל] ה"ג שבועת שוא ושקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה : [מ] כל מלתא דמתאמרי באפי' תלתא · שם דף ט"ו : [נ] ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון נוה · וקשה דדברי רבינו סותרים אהדדי דהא כתב בסמוך דאוקמינהו להא דעם חשיכה שצ"ל ערבתם בעירובי תחומין דעירובי חצירות לא צריך פיקוד דאפילו ספק חשיכה מערבין ע"כ נ"ל והגיה וצ"ל א עירובי תחומין ותיקון הנוה היינו שעוקר דירתו וקובע נוהו במקום עירובו : [ס] שלא יחסר המזון · ולא תחטא לשון חסרון כמו אני

וכני

ושפיכות דמים [ע] וחילול שבת: **כב מתני'** ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי (כא) ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות. אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: **גמ'** ואוקימנא מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין. אמר רבא אמרו לו שניים לא וערב עליהו. לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות. זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משתחשך שניהם קנו עירוב ממה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני. ואי ליליא הוא בתרא לא ליקני [א]קמא ליקני. לעולם ספיקא הוא ועירובין מדרבנן וספקא דרבנן לקולא: *ור"ת מפרש לה בעירובי חצירות [פ] ולא כפירוש רש"י שפירש דאיירי בעירובי חצירות ותחומין דהא אוקימנא דאין מערבין עירובי תחומין בין השמשות. ואין לומר הני מילי לכתחלה אבל דיעבד מהני כדפירש רש"י וכר' יוסי דאמר (בעירובין לה.) ספק עירוב כשר דע"כ לא מכשר ר' יוסי אלא הניחו מבעוד יום ונפל גל עליו או נשרף או תרומה ונטמאת ספק מבעוד יום ספק משחשיכה משום דאמר אוקמינן אחזקתן וקיים היה בין השמשות. אבל הניח עירובו בין השמשות לא מכשר ר' יוסי. וכן בעירובין בשילהי פרק הדר (דף עו.) מייתי הך מילתא אעירובי חצירות. ולשון לא וערב דחקו לרש"י לפרש בעירובי תחומין דלא וערב משמע חוץ *לתחום. ואין לחוש לזה דהכי נמי קאמר [צ] צא ושכור לנו פועלים כלומר לא מכאן. וכן עירב עליו דמשמע אדם יחידי יש לפרש שאמר לך והולך עירוב לבית שמניחין בו עירוב. [ב]וכתב הרב ר' יונה ז"ל ודוקא עירב עליו מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות ולאחד עירב בין השמשות ונאכל עירובו משתחשך. אבל עירב עליו בין השמשות ונאכל עירובו בין השמשות לא הוי עירוב ולא אמרי' מקצתו יום ומקצתו לילה ובשעה שהניח עירובו יממא הוי ובשעה שנאכל ליליא הוי. דטולי האי לא אקילו רבנן לשווי בין השמשות לגבי האי עירוב מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה. והא דאמרינן בין השמשות מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה [ק] לחומרא הוא דאמר ליה ולא לקולא כדמסיים בה ומטילין אותו לחומרי שני ימים: **כג אמר** רבה מפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה (כב) שמא ירתיח. א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי נגזור א"ל סתם קדירות בין השמשות רותחות. ואמר רבה [דף לד ע"ב] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום [ר] גזירה שמא יטמין ברמץ. א"ל אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים. זו היא גירסת רש"י ועיקר. ורב אלפס ז"ל גורס בענין אחר ואינו עיקר. [ש] ת"ר בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום [ת] ספק כולו מן הלילה. ואיזהו בין השמשות. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה דברי ר' יהודה. ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל. ר' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין [א] זה נכנס וזה יוצא. הא גופא קשיא אמרת בין השמשות. משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה. והדר תני הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין. הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות. הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור בה"ש בכמה. אמר רבה א"ר יהודה אמר שמואל [ב] תלתא ריבעי מילא. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל פירוש תרי תילתי מילא. [דף לה ע"א] ואיכא בינייהו פלגא דנקא. ולא איתברר לן כמאן הלכתא ועבדינן לחומרא דאיסורא הוא וספק איסורא לחומרא. ועוד דסוגיא בכולי הש"ס כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכתא כרבה [ג] בר משדה ענין ומחצה. וכתב ה"ר יונה ז"ל דזו אינה ראיה דהא דקי"ל הלכה כרבה היינו היכא דפליגי בסברות דנפשייהו משום דאמרי' *בהוריות (דף יד.) דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים. אבל הכא מפי השמועה הם חלוקים ותרווייהו אמרו מפי רב יהודה. אלא עבדינן לחומרא. לענין שבת עבדינן כרבה דמשתשקע החמה לא מדליקין שרגא. [ד] ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה. בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא. אלא הלכה כרבי יוסי לענין תרומה למאי הלכתא. אילימא לטבילה ספיקא הוא אלא [דף לה ע"ב] לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי והוא בתר דשלים בין השמשות דר' יהודה דאמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות [ג]דר' יהודה כהנים טובלין דכוליה חשיב יום לר' יוסי ובתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה מתחיל בין השמשות דרבי יוסי. ומיהו צריך לדקדק אם הוא סמוך לו ממש מיד אחר יציאת בין השמשות דרבי יהודה או מופלג ממנו הרבה דסמוך לו ממש אי אפשר דא"כ אמאי איצטריך למיפסק הלכה כרבי יוסי [ה] לענין אכילת תרומה בשביל הרף עין. וגם מופלג ממנו הרבה אי אפשר דא"כ הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בין השמשות דרבי יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו אפי' בתר דשלים בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלין בו. הלכך נראה דמספקא להו לאמוראי אם הוא סמוך לו מיד או מופלג ממנו הרבה דלכך הוצרך לפסוק רבי יוחנן דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי דשמא מופלג ממנו הרבה. ושמואל קאמר דבין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו אבל בתר בין השמשות דרבי יהודה לא דשמא סמוך לו ממש אי נמי יודעין היו כמה הוא מופלג מבין השמשות דר' יהודה והאי דלא אמר שטובלין לרבי יוסי בתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה לפי שאין שיעור טבילה ביניהם. ולהך טעמא [ו] איכא למיקם אשיעור דרבי יוסי דשיעור טבילה הוי נ' אמה כדתנן (זבים פ"א מ"ה) ראה אחת ארוכה כשלש כמגדיון לשילוח שהיא [כדי] שתי טבילות ושתי סיפוגים הרי זה זב גמור ותניא בתוספתא ברים מסכת זבין משל למה"ד לחבל של מאה אמה ראה בתחלת מאה ובסוף חמשים ובסוף מאה הרי זה זב גמור. [ז] נמצא (כג) משתשקע החמה מהלך אלף וחמש מאות ומ"ט אמות מותר לעשות מלאכה במוצ"ש. ולאידך טעמא לא ידענא כמה מופלג ממנו. ומסתברא כאידך טעמא דאית לן לקרובינהו כמה שאוכל רק שיתיישבו השמועות: [ח] א"ר יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום. שנים בין השמשות. שלשה לילה. א"ר יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים (כד) שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים. אמר להו רבא לאריסייה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שימשא אריסא דדיקלא אדליקו שרגא. ביום המעונן [ט] במתא חזו תרנגולים. בדברא חזו עורבי. [י] אי נמי אדאני: **כד** [דף לה ע"א] **אמר** רבה תלתא בת תרי כורי שרי לטלטולי. בת תלתא כורי אסיר. ורב יוסף אמר [ד]בת שלשה כורי שרי בת ארבעה כורי אסיר. אמר אביי בעא מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי °ולית הלכתא הכי שיתבטל מתורת כלי מחמת כובדו דאביי גופיה לא קבלה כדאמרינן לקמן בפרק כירה (דף מה:) מנרתא אסור הואיל ואדם קובע לה מקום: אמר אביי והרי כילת חתנים דאדם קובע לה מקום ומותר לנטותה או לפורקה בשבת אלא אמר אביי כו'. ועוד דאמרינן פרק בתרא דעירובין (דף קב.) ההיא שריתא דהות בי ר' פדת דהוו שקלי בי עשרה ושדו ליה אדשא אמר תורת כלי עליה והיא אסיתא דהוי בי מר שמואל וכו'. והא דקאמרינן בשילהי כל כתבי הקדש (דף קכא.) אמר רבי חנינא פמוטות של בית רבי מותרות לטלטלן בשבת [כ] אמר ליה ר' זירא באדם אחד או בשני בני אדם אמר ליה כאותן של בית אביך [ל] פירוש שהיו גדולים. ודלא כפירוש רש"י ורבינו חננאל שפירשו כאותן של בית אביך שהיו קטנים. וקשה לפירושם דמוכח בהדיא בפרק כירה (דף מו.) גבי מנורה דהני גדולות דלית להו חדקי לכולי עלמא שרו. [שם ע"ב] תנו רבנן שש תקיעות תוקעין ערב שבת. ראשונה [מ] לבטל מלאכה שבשדות שניה לבטל עיר וחנויותיה שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין. ושוהה כדי לצלות דג קטן או להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת* מכאן משמע שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר. [נ] שהרי אחר שהדליק עדיין יוכל לצלות דג קטן. ונראה דקבלת שבת תלויה בתפלת ערבית מדקאמר בתפלת השחר (דף כז:) רב צלי של שבת בערב שבת אמר ליה ר' ירמיה מי בדלת ואמר ליה אין בדילנא ופריך ומי בדיל והא אמר ר' אבהו פעם אחת התפלל ר' של שבת מערב שבת ונכנס לבית המרחץ

הגה"ה

*שופר אין מותר לטלטלו ואפילו לר' שמעון אלא לצורך גופו או לצורך מקומו אבל מחמה לצל או שלא יגנב לא כיון שמלאכתו לאיסור. פר"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל מנרתא אסור הואיל ואדם קובע לה מקום. פי' לפי דלאו לטלטולי עבידא: לכברויי שלי כו'. פי' לעשן אותו בגפרית לאחר שהתפללו של שבת:

הגהות הב"ח א קמא ליקני בה"ש ספיקא הוא: ב וכתב הר"י ז"ל ודוקא עירב. נ"ב ואפשר לומר דהתוספות נמי קמפרשי הכי דהאי נאכל דוקא בנאכל משתחשך ולא בנאכל ביה"ש אלא דלאו דוקא נאכל אלא ב"ה אינו נאכל והוא קיים: ג דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלים בו דכוליה חשיב יום: ד בת שלשה כורי נמי שרי וכו' אמר ליה אביי והרי בעא מיניה כו':

קרבן נתנאל

ובני שלמה מטאים: [ע] **וחילול** שבת. בסדר עולם אמר דאותו יום פלגש בגבעה שבת היה ור"ת גורס חילול השם. תוס': [פ] **ולא** כפירוש שפי' רש"י דאיירי בעירובי חצירות ועירובי תחומין. כוונתו דרש"י פירש הך דלא וערב בתחומין. ולפירש"י שפי' לעיל ספק חשיכה מערבין קאי אעירובי חצרות. פשיטא דהך לא וערב קאי נמי אעירובי חצרות. וכן הוא כוונת התוספות בפ' הדר דף ע"ו ד"ה שניהם ע"ש. אבל בש"ס דגיטין פירש"י כמו שפי' ר"ת מעיקרא דעירבתם פי' עירובי חצרות ע"ש. ובסוף פ' הדר סימן כ"ג כתב רבינו בשם רש"י דבחצרות אסרינן ספיקא. וכיון לפירש"י בגיטין וע"ש מ"ש בזה: [צ] **צא** ושכור לנו פועלים. ב"מ דף פ"ג: [ק] **לחומרא** הוא דה"ל ולא לקולא. ומכאן אני מתנגד למ"ש בשו"ת חכם צבי סימן י"א להתיר טבילת אשה במי חמין בע"ש בין השמשות ע"ש בארוכות. והלא לפי שיטתו שם דמקוה חמין בכלל גזרת מרחצאות. א"כ הוי תרתי מילי דסתרי אהדדי. אם בין השמשות יום הוא לענין שבת. הוי יום לענין ספירת ז' ואין רשאי לטבול ביום ז'. ואי הוי לילה לענין ספירת ז'. א"כ הוי לילה לענין איסור שבת. וצ"ל דהוי בין השמשות מן היום ומן הלילה וחשבינן לספירת ז' לילה. ולענין שבת יום. ולפי מה שהוכיח רבי יונה לחומרא הוא דאמרינן ולא לקולא. ובעיקר הדין כתבתי באריכות שטבילת מי מקוה בחמין לא הוי בכלל גזרת מרחצאות: [ר] **ה"ג** גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בו גחלים: [ש] **ה"ג** תנו רבנן בין השמשות ספק מן היום: [ת] **ה"ג** ספק כולו מן הלילה ומטילין אותו לחומר שני ימים: [א] **ה"ג** זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו: [ב] **תלתא** רבעי מיל. קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא תלתא רבעי מיל לר"י. ור"י גופא בפסחים דף צ"ד סבר דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ד' מילין ובצאת הכוכבים לילה הוא. ותירץ ר"ת דהתם מיירי בתחלת שקיעה והכא משתשקע רצוט סוף שקיעה. ובס' יראים והרמב"ן תירצו דהכא איירי סמוך לתחלת שקיעה קודם שנכנס החמה בעובי הרקיע ורבינו לא הזכיר וביאר מזה כלום הכא בשמעתין. וזלת במסכת תענית פ"ק סימן י"ב מסכים שם לפי' ר"ת. גם במסכת יומא בפ' בתרא סימן ח' שם משמעות לשונו כן. וע"ש בתענית מה שחדשתי: [ג] **בר** משדה ענין ומחצה. ע"כ לשון הרי"ף: [ד] **ולענין** יחיד שקיבל עליו תענית דבין השמשות שלו מותר ולא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. ויש לדקדק דהכא משמע דיחיד תעניתו אינו אלא עד בין השמשות וזהו נגד מ"ש רבינו בפ"ק דתענית סימן י"ב בהא דאמר רב חסדא כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית והוא עד צאת הכוכבים. ולא מפליג בין יחיד שקיבל עליו התענית או ציבור וכ"פ בש"ע סימן תקס"ב סעיף א'. ונראה לי לגרוס ולענין יחיד שקיבל עליו תענית שבין השמשות שלו מותר דלא הוי וה"פ כגון שקיבל עליו כו' שהתנה בפירוש שאינו מתענה למחר כי אם עד בין השמשות דלא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף. מיהו קשה מאי צריך רבינו לחומרא דרב יוסף הא בסמוך מסיק הלכה כרבי יוסי לחומרא לענין אכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד תשלום בין השמשות דרבי יוסי א"כ לענין תענית יחיד גם כן הלכתא כוותיה לחומרא דלא יאכל עד דשלים בה"ש דר"י וי"ל בדוחק דנ"מ בהך פסקא כגון שקיבל עליו להתענות עד בין השמשות דרבי יהודה דלא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף וצ"ע: [ה] **לענין** אכילת תרומה בשביל הרף עין. אף דאין לנו הוכחה כי אם דלא הוי בה"ש דרבי יוסי שיעור טבילה כמ"ש רבינו בסמוך. אבל י"ל דהוי בה"ש דר"י פחות מעט מחמשים אמה שהוא שיעור טבילה. אלא שהלשון דהרף עין דחקתו: [ו] **איכא** למיקם אשיעורא דרבי יוסי כלומר כמה שיעור מופלג בה"ש דר"י מבין השמשות דרבי יהודה: [ז] **נמצא** משתשקע החמה מהלך אלף וחמש מאה ומ"ט אמות מותר לעשות מלאכה במוצאי שבת. זהו לפי' ר"ת אבל לתירוץ ספר יראים דשיעורא דר"י ג' רבעי מיל קודם תחלת שקיעת החמה שהוא ד' מילין קודם גמר יציאת הכוכבים מעובי רקיע שנראה לעין כל ליושבי תבל ובתחלת שקיעה הוי לילה גמורה מדאורייתא כי זה מקרי יציאת הכוכבים שמתחילין לצאת חוצה בעובי הרקיע מקרי שקיעת החמה א"כ ע"כ צ"ל דבה"ש דרבי יוסי גם כן קודם תחלת השקיעה. וא"כ יבא להקל במוצאי שבת לעשות מלאכה לאחר אלף ות"ק אמה ומ"ט אמות. אף שהוא עדיין נהיר ולהיר יום ולא לילה. ובב"י סימן רס"א תמה בזה שלא ביאר רבינו כלום בשמעתין הדין עם מי. ולא דק בזה כולי האי. וי"ל דאין מזה הכרע דאיכא למימר דמספקא ליה לרבינו ומשום חומרת שבת במוצאי שבת צריך להמתין עד דשלים בה"ש דרבי יוסי לשיטת ר"ת: [ח] **אמר** רב יהודה אמר שמואל כוכב א' יום. עיין ל"מ פ"ה מהלכות שבת מה שהקשה על ר"ת. ובפ' שני דהל' קידוש החודש בפי' ר"ל בן חביב שהאריך שם עמוד עליו: [ט] **במתא** חזו תרנגולים. אע"ג דאמרי אמוראי דשיעור בין השמשות שלשה חלקי מיל ולא יותר היינו לרבי יהודה דאמר הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. אבל אנן קיי"ל בברכות דעד צאת הכוכבים יממא היא ואמרינן בפסחים דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים מהלך ה' מילין. מרדכי. ודברי תימה הם דהא בברכות דיליף עד צאת הכוכבים יממא הוא הן דברי חכמים בר פלוגתא דר"מ והוא רבי יהודה. א"כ קשה דר"י אדר"י. וצ"ל כיון דלא קים להו בשיעורא דשבת צריכי הרחקה טפי בתכלית היותר. וא"א ליתן סימן אחר דבר השוה לכל נפש כמו הני סימנים. ולפירוש ר"א ממיץ כל זה ניחא ומיושב לדבריו: [י] **א"ב** ארחני. ובגמרא אדאני ופירש רש"י עשב הקרוי מלוואה ועלין שלו נוטין לצד החמה שחרית כפופין למזרח ובאמצע היום זקופים ולערב כפופים אחר למערב. והר"ן פי' אדאני עשב הוא שבבוקר הוא סתום ומזריחת השמש ואילך נפתחות מעט מעט ובחצי היום פתוחות לגמרי ומכאן ואילך סותמת מעט מעט וכל זמן שהיא פתוחה אפילו מעט יום הוא. ופירוש זה מסכים לפי' ר"ת וכמו שאומר במקומות דשכיחי עשב זה יכול לסמוך עליו כל זמן שהוא פתוח עד שתשקע החמה אמנם מי שאינו בקי ולא נמצא בידו אותו עשב צריך להתרחק בתכלית הריחוק בעורבים ובתרנגולים: [כ] **ה"ג** א"ל ר"ז בידו אחת או בשתי ידים: [ל] **פירוש** שהיו גדולים. וליח להו חדקי. ובתוספות שם או קטנים ואית להו חדקי ע"כ. וצ"ל דס"ל כר"ל ולא כר"י דאוסר מנורה קטנה דאית לה חדקי. ורבינו לא ניחא ליה לאוקמי אמוראי דלא כהלכתא. ויותר נראה להגיה בתוספות דלית ליה חדקי כלומר בין גדולים בין קטנים בדלית ליה חדקי דהא ע"ז כתבו כדפרישית לעיל דף ל"ה בתוספות: [מ] **ה"ג** לבטל העם ממלאכה: [נ] **שהרי** אחר שהדליק עדיין יכול לצלות דג קטן. אע"ג דלר"י הנשיא הרביעית היתה להדליק את הנר כמו שפירש"י ותוס'. ובתוספתא פ"ד דסוכה וז"ל ג' להבטיל העם ממלאכה כו' שלש להבדיל בין קדש לחול. חזן הכנסת

תפארת שמואל

לחלק וכגליון הש"ע אשר לי הארכתי בראיות ברורות שראוי לאומרו בכל פעם: (כא) **ואין מטבילין** את הכלים. לאו דוקא משום טומאה אלא אפילו כלים חדשים אין מטבילין. כ"כ הרא"ש בפ"ק דביצה: (כב) **שמא** ירתיח. שמא יצטנן וירתיחנה קודם: (כג) **משתשקע** החמה מהלך אלף ות"ק. פירוש אלף ות"ק הוא שיעור דרבי יהודה דהיינו ג' רבעי מיל ומ"ט אמה הוא שיעור [דרבי יוסי דהוא שיעור] טבילה פחות אמה וא"כ עדיין לא הגיע שיעור דרבי יוסי ועדיין יום: (כד) **שאין** נראין אלא בלילה אלא בינונים. וזה דבר מועט וא"כ מאחר דבה"ש דרבי יוסי אינו כשיעור טבילה א"כ כבר עבר היום אבל תימה דלמא בה"ש דרבי יוסי הוא מ"ט אמה ומאי דע"כ אינו מספיק לטבילה ואולי לאו דוקא קאמר:

ושנה לכן פרקן ועדיין לא חשיכה ומשני ההוא [ס] להזיע וקודם גזירה הוה ותו פריך והא אביי שרא ליה לרב דימי לכברויי סלי בפניא דמעלי שבתא ומשני טעותא הואי פירוש שנתקשרו שמים בעבים וכסבור שהיה לילה וקבל עליו שבת בטעות מכל "הדין משמע שקבלת שבת תלויה בתפלת ערבית וכן עמא דבר כשהחזן [ע] אומר ברכו הכל פורשין ממלאכה:

הדרן עלך במה מדליקין

פרק שלישי

א [דף לו ע"ב] כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל. בגפת ובעצים לא יתן [א] עד שיגרוף או (א) עד שיתן את האפר. בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל. ובית הלל אומרים חמין ותבשיל · בית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין : גמ' איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא דלא אבל לשהות משהין אף על פי שאין גרוף ואין קטום ומתניתין חנניא היא דתניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאין גרופה ואין קטומה. או דלמא לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין "אי לא לא. "ושקלינן וטרינן ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא דאפילו לשהות נמי אי גרוף וקטום אין אי לא לא וכל שכן להחזיר. (ב) ומנא לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן [דף לז ע"א] איבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא. מדאמר תוכה וגבה הוא דאסיר שמעינן דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה. ועוד דהא אסיקנא לבעיין ואמר מאי הוי עלה תא שמע כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה. ואין משהין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה. וגחלים שעממו או שנתנו עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אלמא דהכי הלכתא ורבי אושעיא נמי הכי סבירא ליה ורבה בר בר חנה "הכי סבירא ליה. ועוד הא אמרינן לקמן [דף לח:] בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל לסמוך שפיר דמי איתיביה אביי כופח שהסיקוה בקש ובגבבא הרי היא ככירה בגפת ובעצים הרי היא כתנור ואסור הא כירה שרי במאי עסקינן אילימא על גבה ובמאי אילימא בשאינה גרופה וקטומה אלא כירה "כי אינה גרופה וקטומה מי שרי אלמא דהכי הלכתא דכירה שאינה גרופה וקטומה על גבה אסור והא דאמר רב ששת אמר רבי יוחנן [דף לז:] דמתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף וקטום לית הלכתא הכי אע"ג דסייעיה רבא ואמר תרוייהו תנינהו הסיא סייעתא לאו דוקא ולא גמרינן מיניה דעל מסקנא דגמרא סמכינן ומדחזינן למסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתין דאסיקנא דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ממילא שמעינן דמימרא דרב ששת וסייעתא דרבא וכל דדמי להו דחויות אינון הלכך כירה שאינה גרופה וקטומה אסור לשהות עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בשל כל צרכו אבל תבשיל שבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צורכן משהין עליה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ודוקא שמצטמק ורע לו כגון ליפתא ודייסא ותמרי וכיוצא בהן אבל דבר שמצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולין ובשר טרוף אסור. וכירה שהיא גרופה וקטומה [ב] משהין עליה (ב) בין דבר שבשל כל צרכו בין לא בשל כל צרכו וכ"ש מצטמק (ג) ויפה לו דעיקר גזרתא דלמא אתי לחתויי בגחלים היא וכיון דהיא גרופה וקטומה ליכא למיחש להא מלתא וכן הלכתא [דף לח ע"א] ואי שכח ושהה על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשל כל צרכו אסור וכל שכן אם עבר ושהה כדאמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' אסי אמר רב הונא אמר רב בתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל והוא הדין לשוכח. משרבו משהין במזיד ואומרים שכוחין אנחנו חזרו "וקנסו אף השוכח. ורש"י כתב* ואנן דמשהינן על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה אחנניא סמכינן הואיל וסתם מתניתין כוותיה כדאמרינן הא קרמו שרי ואע"ג דלא בשל כל נורכו ואמר רב ששת אמר רבי יוחנן כוותיה ומתניתין דפירקין משום חזרה הוא דבעי גרופה אבל לשהות לא וכל אמוראי דאסרי סברי מתניתין לשהות תנן. וכן פסק "ר"י והביא ראיה מדרבא שהוא בתרא דפריך תרוייהו תנינהו ש"מ הכי. וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל ודחה ראיותיו של רי"ף ז"ל דהא דמייתי ראיה מדאיבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסיר הא לסמוך שפיר דמי לאו ראיה היא דיש סמיכה בחזרה כמו שיש סמיכה בשהייה [ג] וה"ק מהו לסמוך הקדירה בחזרתה לכירה שאינה גרופה וקטומה תוכה וגבה הוא דאסור להחזיר אבל להחזיר בסמוך לא שרי ודקא מייתי עליה ראיה מברייתא דשתי כירות המתאימות כו' משהין על גבי גרופה וקטומה [ד] ודחיק לה שאני התם כיון דמידליא שליט בה אוירי וכן הא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה סתמא כרבי יהודה ומדרבי יהודה מתיר לסמוך בלשהות משמע דה"ה לתנא דמתניתין לסמוך בלהחזיר ודרבי חייא ור' אושעיא תנאי היא ואי נמי סבירא להו כרבי יהודה (ד) סתמא דמתניתין עדיף מכל הני וכן כל מה דאמרינן לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו "תוכו ממש וכו' ההיא סוגיא לענין חזרת קדירה נאמרה אבל לשהות ד"ה מותר לא שנא כירה ול"ש תנור ול"ש תוכו ול"ש על גבו ואין צריך לומר לסמוך דקיימא לן כחנניא ועוד תימה על רי"ף ז"ל שכתב בפ"ק וכמה כדי שיצולו [ה] אמר רבי זירא אמר ר' אילעאי כמאכל בן דרוסאי והיא כחנניא אתיא ועלה מייתי ברייתא דחנניא ובפרק זה דחה דברי חנניא ולא נזכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה. ואם היה לו טעם בזה היה לו לכותבו לנו. וכן השיב גאון (ה) וששאלתם תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מהו להטמינה על גבי גחלים מבעוד יום או להטמינה בכירה שאינה גרופה וקטומה. הא איתחזאי לנא מילתא דכל היכא דבשיל כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותה על גבי כירה אע"פ שאין גרופה וקטומה כדקתני אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום וכמה "א"ר אילעי אמר רב (כדי שיצולו מבעוד יום) כמאכל בן דרוסאי ותניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינו גרוף וקטום כיון דבשיל כמאכל בן דרוסאי מטיא קדירה בעידנא ולא אתי לחתויי בגחלים וכ"כ רב שרירא גאון דהלכה כחנניא. והר"ר יהודה הברצלוני ז"ל הביא עוד דברי כמה גאונים שפסקו כחנניא ואח"כ כתב על לשון רי"ף ז"ל ואומר אני שהוא מחוור שבכולן. ובשאלתות דרב אחאי ז"ל* פסק כרי"ף. ומה שדחה הר"ז ז"ל ראיותיו של רי"ף דהא דבעי מהו לסמוך בסמיכה דחזרה איירי כתב ה"ר יונה ז"ל דאי אפשר לומר כן דמדנקט הש"ס תוכה וגבה הוא דאסור וכו' ואי בחזרה איירי לא ה"ל למימר תוכה אלא ה"ל למימר על גבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ואין חילוק בין סמיכה לעל גבה אבל בחזרה דתוכה לא מצי למימר לא שנא בין חזרה דתוכה לחזרה דסמיכה דע"כ שנא ושנא דלתוכה אסור להחזיר אפילו בגרופה וקטומה כדאמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולסמוך לה מותר דהא על גבה נמי מותר ומה שאמר שהביא לפשוט הבעיא מאלו שתי הברייתות "דאתיא כרבי יהודה ומדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' בלהחזיר הא ליתא דודאי חמורה משהייה אפילו לרבנן דפליגי עליה דחנניא דהא לענין שהייה לא שנא על גבה ול"ש תוכה כשהיא גרופה וקטומה שרי ולענין חזרה אע"פ שהיא גרופה וקטומה אסור להחזירה לתוכה "הלכך לחנניא נמי אע"ג דשרי לשהות ולסמוך כשאינה גרופה וקטומה דלמא להחזיר ולסמוך עליו אסור. ומה שהביא ראיה לפסוק כחנניא מהא דקאמר רבא תרוייהו תנינהו דסבר רבא כרבי יוחנן. נראה לי דלאו ראיה היא [ו] דקשיא ליה מאי קמ"ל דתרוייהו תנינהו לשהות תנינא ולא חררה על גבי גחלים טובא קמ"ל ר' יוחנן דמתני' דפירקין להחזיר תנן ואתיא כחנניא דאי לשהות תנן אע"ג דסתמא דפירקין קמא כחנניא סתמא דהאי פרק בתרא עדיף וגם דהאי סתמא כרבים ואם כן טובא קמ"ל. ואין לומר דהכי פריך דכיון דתנא סתמא דמתני' כחנניא ממילא אית לן לפרושי מתניתין דהכא כחנניא כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמא. דא"כ מאי לא מייתי ממתניתין דפרק קמא למיפשט בעיין "דודאי להחזיר תנן דתיקום מתניתין כחנניא. אלא ודאי אית לן טפי לאוקמא מתניתין בפשיטות דלא יתן משמע תחלת נתינה וגם לא נצטרך להגיה המשנה וגם לא נצטרך דרישא וסיפא איירי בחזרה ולא ניחוש אי פליגא האי סתמא לסתמא דלעיל. דמעיקרא נראה לרבי לסתום כחנניא ושוב חזר בו וסתמו כרבנן אלא ודאי הכי פריך רבא תרוייהו תנינהו ואם נראה לר' יוחנן לסתום כסתם מתני' דלעיל ולפרש דמתני' להחזיר תנן יפסוק דהלכה כאותה משנה דלעיל דאין דרך אמורא לומר כאלו אומר מפי עצמו מה שהוא שנוי בהדיא במשנה ומשני דיוקא דמתני' קמ"ל לפי שאין שנוי במשנה הא קרמו פניה שפיר דמי הלכך לא הוה שמעינן "דמותר לשהות על שאינה גרופה וקטומה אי לאו דפריש בהדיא מעתה אפשר דסבר רבא דמתני' לשהות תנן וכיון דאין לנו כח לומר דרבא סבר כרבי יוחנן יש לנו לדחות מימרא דרב ששת שאמר משום רבי יוחנן מן קדם שתי מימרות שאמר רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן ולא התירו לשהות התבשיל אלא תבשיל שבשל כל צרכו אבל תבשיל שלא בשל כל צרכו לא וכל הנך אמוראי דאיירי בשמעתין דמצטמק ויפה לו כולהו לית להו דחנניא דלא שרו אלא שבשל כל

הגהות הב"ח א מכל הלין משמע : ב אי לא לא ופליגי דהגיא ושקלינן וטרינן : ג ורבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן נמי הכי סבירא ליה : ד כי אינה גרופה וקטומה על גבה מי שרי : ה וקנסו אף על השוכח : ו תוכו ממש וכו' כל הסיא סוגיא : ז א"ר אלעאי א"ר כמב"ד כצ"ל : ח דאתיין כר' יהודה וכו' הא ליתא דודאי חזרה תמורה משהיה : ט הלכך לסמוך נמי וכו' תרוייהו תנינהו דאלמא דסבר רבא וכו' דקשיא עליה דמאי קא פריך מאי קמ"ל וכו' על גבי גחלים הא טובא : י דודאי להחזיר תנן כי היכי דתיקום מתניתין וכו' וגם לא נצטרך לומר דרישא : כ דמותר לשהות על גבי כירה שאינה גרופה :

תפארת שמואל

(א) עד שיתן האפר כדי לכסותם כצ"ל : (ב) ומנא לן . נ"ל ומנא לי: (ג) בין דבר נ"ל כל דבר: (ג) ויפה לו ס"א ורע לו:(ד) סתמא דמתני' עדיף מכל הכי.פי' דס"ל בסוגיא דאפי' לשהות אסור כי אם בגרוף וקטוס וקשה איך אנו אומרים בלשהות מותר וצ"ע : (ה) וששאלתם תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכו'. כל הסוגיא שם כתב רש"ל וז"ל שנראה בעיני לפסק הלכה דודאי מותר לשהות קדירה ע"ג כירה אפילו בתוך הכירה והיא מלאה גחלים בוערות או לתת על הפטפוט שקורין (דריאל"ש) וגחלים תחתיה ואפילו באינה גרופה וקטומה אם הוא כמאכל בן דרוסאי מבע"י או תבשיל חי שלא ביישל כלל או שהשליך אבר מן החי לתוך הקדירה מבושלת דנעשה כולו חי ג"כ מותר להשהות דודאי לא יחתה מאחר שאינו ראוי לצורך הלילה אלא למחר וממילא מתבשל בלא חיתוי ואף בתנור מותר כדעת התוספות והנוטים אחריהם דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא גזרינן שמא יחתה בין בכירה בין בתנור וכן כתב ר"ן דאין לחלק לענין שהיה בין כירה ותנור לדעת התוספות וכן פסק להדיא במרדכי ודלא כהרמב"ם דאסר לשהות בתנור אף בגרוף וקטוס ובתבשיל חי מתיר אף בתנור אף בשלא גרוף וקטוס ואי הוי מחלקינן בין מאכל בן דרוסאי ותבשיל חי הוה מסתבר לחלק איפכא דתבשיל חי אסור בתנור שהבלו רב ובפרט בשאינו גרוף דשמא יחתה לצורך הלילה אלא האמת שאין חלוק ביניהם והרמב"ם שאוסר לשהות סובר דהלכתא דלא כחנניא ובתנור שהבלו רב מבוי לכירה שאינו גרוף וקטוס והטעם שא"א שלא ישאר בו מעט ותיישינן שמא יחתה ואנו לא קי"ל אלא כחנניא דלא חיישינן לחיתוי וחזרה אסורה בכירה אפילו בחול אא"כ גרופה וקטומה או שיש לו שיעור להתחמם מבעוד יום ודוקא [בבישול] כל צרכו או לכל הפחות כמאכל בן דרוסאי אבל בפחות מזה אסור אפילו [לשהות ק"ו להחזיר אפילו] יש שיעור [שיכול] להתחמם דלא עדיף חזרה משהייה והא לך הכלל דלא שרי חזרה אלא במה שמותר להשהות והיכא דשרי חזרה מותר אפילו בשבת עצמה. וחזרה דשרינן בכירה דוקא ע"ג ולא בתוכו אפילו גרופה וקטומה כמו שנפרש לקמן ובתנור אפילו ע"ג (לא) [הוי כתוכה] ואסור להחזיר ואין שרי אלא לסמוך ודוקא אצל דופני התנור אבל בגוף התנור אפילו להון הוי כעל גבה ואסור להחזיר ואף דהלכה כאביי דאמר דמתניתין דתנור מיירי באינו גרופה וקטומה ומש"ה אסור לסמוך בכופת אם הוסק בגפת ובעצים מ"מ לענין פי' דמתניתין הלכה כרב אדא ודחיק ליה לאוקמי בתנור בגרופה וקטומה וא"כ כחזרה איירי ובכירה שרי ובכופת אם הסיק בקש דינו ככירה ושרי ואם הסיק בגפת ובעצים דינו כתנור ואסור ופיטפוט שלנו דינו ככירה אף לענין חזרה או שעשה רצפה באבנים והעמיד הקדירה עליה וגחלים למטה מתחתיה דינו ככירה לכל מילי אבל להעמיד הקדירה בתוך האש או אפילו אצל האש כל זמן שנוגעת בגחלת דומה להטמנה והוי כאילו עומד בתוך האש ואסור אלא שיעמיד רחוקה מן הגחלים בענין שאינה נוגעת בגחלים או מעמיד הקדרה על אבן אחת ואז שפיר דמי ומ"מ בפיטפוט שלנו כה"ג אם גרף וקטס הגחלים לצד אחד מספיק וא"צ להוציאם לחוץ. ולא דמית והא דבעי לסמוך מהו אף שמפסיק דופן הכירה אפילו הכי בעי "לה לאסור שאני התם דלא עביד מעשה להכירה אבל הכא דעביד מעשה להכירה הוי כאילו קטומה ורבינו זרחיה הפריז על מדהו ואסר אפי' בכירה ממש א"כ גרוף לצד אחד שאינו תחת הקדירה ואף שהגחלים עדיין בתוכו שרי (וכן לא היה) [לקולא הוא] והרבה חולקין עליו אבל בכירה שלנו מסתברא דבריו · ויש מחלקין בין תנור שלנו ושלהם ובתנור שלנו דין חזרה בו ככירה גרופה וקטומה כן מצאתי בספר כל בו ולא ידעתי מאין לו וכל שאר פוסקים לא חלקו בין תנור שלנו ושלהם אלא לענין ריאת מלאת דנפים פיטמייהו (במס' ע"ז) ע"ש אבל לענין הכל פסיעה דנפים והדרבה יותר איכא למיחש שא"א שלא יגרוף כולה שלא ישאר בו מעט רק שמצאתי בר"ן שכתב בשם ר"ה וז"ל וקי"ל דמתני' איירי בתנור של נחתומין כדמפרש בלא יחפור אבל תנור [דידן]ככירה של נחתומין שיא עכ"ל ואם קבלה היא נקבל ואם לדין אומר אני דאדרבה דמתניתין איירי בסתם תנור של בעל הבית ונא איירי דוקא בנחתום . והרי"ף שרגיל לחלק ולהביא דברי הגאונים בכל דוכתא ולא חילק כלל הכא בין

קרבן נתנאל

נוטל חצוצרות כו' נטל לתקוע טומנין לו מיחם ומדליקין את הנר גמר מלקרות כו' ע"כ · אתי כר"י הנשיא דרביעית היה להדליק את הנר · מ"מ מדרבי נתן נשמע לר"י הנשיא דבהא לא פליגי . ועוד את"ל דפליגי . וקי"ל הלכה כרבי מחבירו · מ"מ בהא קי"ל כר"נ דהברייתא מסתייע ליה · ובעל הלכות גדולות ס"ל דהכל תלוי בהדלקת הנר · והא דשהה כדי לצלות דג קטן · היינו שהיה עם רב וקאי אאותן בני אדם שעדיין לא הדליקו : [ס] להזיע וקודם גזרה הוה · אבל רחיצה בחמין קודם לידת רבי כבר גזרו · מדאמר ריב"ל ובר קפרא לקמן דף מ' בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו בשבת כו' אסרו את החמין והתירו את הזיעה . ואינהו בימי רבי הוו ואמרו בתחלה כו' אסרו את החמין אלמא על הזיעה בימי רבי גזרו · ומה שפירש"י שם ע"ב ד"ה דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוי משגזר על הזיעה כו' · ע"ש הוא. דהא על הזיעה משני בברכות להזיע וקודם גזירה· וצריך להיות ושגזרו על הרחיצה · והכא מסתמא נכנס רבי לרחוץ בחמין מדביקש להניח פך של שמן באמבטי לסוך לו וזהו ברחיצה ממש כדאמר התם רחץ ולא סך דומה למים על גבי חבית · וכ"כ מעדני מלך סברא זו עיין שם : [ע] אומר ברכו הכל פורשין ממלאכה · ואפילו בשבותים גם כן אסור ליחיד אף שהוא אינו בבהכ"נ ואינו רוצה עדיין לקבל שבת . דהמיעוט נמשכין אחריהן כ"ה במרדכי סוף פרק זה · והביא ראיה מהא דאמר שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו משמע אבל אדם אחר אסור ויש לדחות ע"כ (ועיין מ"א בסימן רס"א ס"ק י"א שהשיג על בעל כה"ג וכתב עליו שלא עיין במרדכי סוף הפרק שהביא ראיה מהל' שופר ואפשר לומר שרצה דהמרדכי עצמו כתב על ראיה זו ויש לדחות) ובשו"ת חכם צבי סימן י"א ז"ל ובאמת ראיה זו אינו מוכרח דאיפכא מוכח התם דלמאי דבעי למימר שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו הוא מותר להדליק את הנר לכל אדם אלא שאין משם ראיה כלל דהתם למאי דס"ד עדיין לא מקרי קבלת שבת עד שיעור הולכת שופר לביתו ע"כ. ואני אומר שדברי מרדכי שרירין וקיימין וה"ק מדקאמר רבי חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו· שעדיין לא מקרי קבלת שבת עד שיעור הולכת שופר לביתו הא אדם אחר לא כלומר אחר קבלת שבת אף מי שלא קיבל שבת אסור בשבותין דאלת"ה מנ"ל לרבי חנינא שנתנו חכמים שיעור לעשות מלאכה דאורייתא · אימא דהוי קבלת שבת ואסור ליחיד דנמשך אחר הציבור אלא לענין הולכת שופר דהוי שבות לענין זה אין היחיד נגרר אחר הציבור וכל אדם מותר בשבותים מי שלא קיבל שבת · אלא ש"מ (דאפילו) אדם אחר אסור אחר זמן זה שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו . דיחיד נגרר אחר הציבור אפילו בשבותין :

הדרן עלך פרק שני

פרק ג [א] עד שיגרוף כל הגחלים· טור וש"ע סימן רנ"ג : [ב] ה"ג משהין עליה כל מילי בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל כל צרכו: וכ"ש מצטמק ויפה לו · מהרש"א גורס ורע לו דמצטמק ויפה לו לא הוי כ"ש מבישול כל צרכו : [ג] והכי קאמר מהו לסמוך הקדירה בחזרתה לכירה שאינה גרופה · והתוספות כתבו עוד אם להחזיר תנן בעי להשהות היכא שאינו מבושל כמב"ד. ורבינו לא נראה לו פירוש זה משום פשיטותא דמייתי ופשיט מהא דתניא מקיימין עליו ונוטלין מכירה אפילו בשיל כמב"ד ותני מקיימין דומיא דנוטלין : [ד] ה"ג דחי לה שאני התם : [ה] ה"ג אמר רבי זריקא אמר רבי אילעאי אמר רב כמאכל : [ו] ה"ג דקשיא לי מאי קאמר רבא דתרוייהו תנינא :

ה"ג

צרכו ומה שהמה הר"ז ז"ל שכתב בהלכותיו בפ"ק וכמה כדי שיאלו אמר רב כמאכל בן דרוסאי כתב ה"ר יונה ז"ל שאין בזה תמהון דאיצטריך הכא פירושא אפילו לרבנן ואפילו לרב דאסר מצטמק ויפה לו דאשמעינן כיון שנאלו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי משהינן אותו על גבי גרופה וקטומה אבל ודאי אין צולין אותו אלא כדי שיאלו מבעוד יום ואפילו לדעת שיגרוף ויקטום הגחלים עם חשיכה והא דאמר רבה [א]תרווייהו תננהו חררה על גבי גחלים ופשיטא ליה לרבה דמתניתין כחנניא סיפא ודאי אתיא כחנניא כיון דקתני ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום משמע הא קרמו פניה שפיר דמי לשהותה על גבי גחלים בלא גרוף ובלא קטום אבל האי דקתני רישא אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיאלו מבעוד יום אתיא בין לחנניא בין לרבנן . לחנניא אע"פ שלא יגרוף ולא יקטום ולרבנן והוא שיגרוף ויקטום עם חשיכה . °ורבינו חננאל ז"ל לא אסיק הלכתא לא כמאן לא כחנניא ולא כרבנן בתבשיל שלא בשל כל צרכו . אבל בתבשיל שבשל כל צרכו פסק הלכה כהא דאמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן [ז] [ב]ותבשיל שבשל כל צרכו דמצטמק ויפה לו מותר ואע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קי"ל כרבי יוחנן לגבי רב ושמואל . ומה שאמר רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לא משום דהלכתא הכי דאדרבה מדקאמר אנן נעבד כרבי יוחנן משמע דהכי הלכתא והא דקאמר להני דמקרבי לרב ושמואל דליעבדו כרב ושמואל משום דקיימא לן דברים המותרים ואחרים נהגו בהו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם . וגם רב אשי דהוא בתראה קבל דברי מר עוקבא ורב יוסף גופיה דאמר משמיה דרב ושמואל מצטמק ויפה לו אסור אהדר ליה לאביי דבעא מיניה מהו לשהות וא"ל הא רב יהודה משהי ואביל ובסורא משהו ורב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוה משהי לפי שכל [ג]שהיות הללו מצטמק ויפה לו דעלה קיימינן והדבר למד מענינו . ורב נחמן דאמר כללא דמילתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו ולא אליבא דהלכתא קאמר אלא להני דמקרבי לרב ושמואל להורות להם מהו מצטמק ויפה לו ומהו מצטמק ורע לו . והא דבעי שכח קדירה על גבי גחלים ובשלה בשבת מהו מיבעיא ליה בין לחנניא בין לרבנן לחנניא היכא שלא נתבשל מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי . ולרבנן היכא שהוא מצטמק ויפה לו . [illegible] אף לאחר גזירה מיבעיא ליה ומספקא ליה [illegible] או דילמא לא שנא ופשט ליה מדקאמר ואסר משמע דלכל בני בית אסר . אי נמי מיבעיא ליה היכא דנתבשל ומצטמק ויפה לו ואינו צריך עוד [illegible] כלל ופשט ליה מבצלים מצומקות שנשתהו על גבי כירה דמשמע בשעה שנשתהו כבר היו מצומקות . ובשביל [illegible] בצלי [illegible] הפוסקים כחנניא וכן בעינן שיהא כמו שכתב רבינו חננאל וכן [illegible] (ו) יובשת והיא תלויה בתנור או כולה בקן . [מ] אבל בהטמנה על גבי גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום אסור . ולקמן נפרש דין הטמנה בעזרת השם : ב כירה [illegible] מחזירין [דף לח ע"ב] מחזירין ואפילו בשבת . ואף ר' אושעיא סבר מחזירין ואפילו בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים [ד]לעילא מר' חייא רבה והעלינו לו קומקומוס של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר . רש"י פי' אף בשבת כלומר ביום השבת דלא תימא בלילה מחזירין [illegible] להחזיר והוי כשהייה חדשה קמ"ל . אבל בשבת משמע דבכלל בשבת הוי גם בלילה [ט] אלא מדקאמר בשבת משמע דעיקר פלוגתייהו בחול דב"ש אסרי אפילו בחול *וכן דקדק רבינו תם ז"ל מלישנא דקתני במתני' לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר ואי בשבת דווקא איירי ה"ל למימר אא"כ גרף וקטם . וא"ת מה שיעור יהיה בחזרה וכי אם סלקה בחצי היום יהא אסור להחזירה . וי"ל דאסור להחזירה היכא דנתקרר ואין שהות כדי להרתיח מבעוד יום . ומיהו השתא לריכין למימר דע"ש חלוקה משבת דבשבת אפילו הוא רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכא מנא ליה דר' אושעיא סבר מחזירין מדאמר והעלינו לו קומקומוס של חמין ומזגנו לו הכוס והחזרנוהו למקומו דלמא קומקומוס של המין רותח הוה ולכך החזירוהו אלא ודאי מאן דאסר אסר אפי' רותח* . [י] ולישנא [ה]דמחזירין אף בשבת משמע הכי דכי היכי דפליגי בשבת פליגי בערב שבת הלכך נראה דבערב שבת נמי [אפילו] הוא רותח אסור להחזירו כל היכא דאם היה קר לא היה יכול להרתיחו

הגה"ה
*וצ"ע אם החזיר באיסור בשוגג אם מותר באכילה או לא דדילמא דוקא שכח קדירה ובשלה שנתקן המאכל בשבת באיסור אבל בהחזרה כבר היה ראוי לאכילה ואינו נהנה [ו] כל כך לא ואע"ג דאם נכרי עשה לצורך ישראל מותר כי האי גוונא שאין ישראל נהנה ממנו כל כך מכל מקום כשישראל בעצמו עשה איסור אפשר דקנסוה רבנן . מהרי"ח :

מבעוד יום . [כ] ונ"ל הא דאסור מבעוד יום להחזיר לבית שמאי אף בגרופה וקטומה היינו מבעוד יום (ז) דומיא דמשחשיכה דכמו משחשיכה דהיינו אחר שנתבשלה נתנה בכירה להשהותה שם . כן נמי מבעוד יום דאסור להחזיר [ל] היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה ואם נטלה אז מן הכירה אסור להחזירה אטו שבת . וכולה חדא גזירה היא דכיון דאינה מתבשלת עוד על הכירה הוי כתחלת שהייה ואי שרינן להחזיר מבעו"י אתי נמי להחזיר משחשיכה . אבל כל זמן שלא נתבשלה כל צרכה נוטל ומחזיר כל היום : [דף לח ע"ב] (ח) אמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור להחזיר אמר רב זריקא אמר ר' אמי אמר ר' תדאי (ט) לא שנו אלא עודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמר עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור . וארב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי [מ] אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין . בעי רבי ירמיה תלאן במקל מהו . הניחן על גבי מטה מהו . בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו . תיקו (י) ועבדינן לחומרא : ג מתני' תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו . כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככירה בגפת ובעצים הרי הוא כתנור : גמ' ת"ר תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל על גבו ואצ"ל בתוכו ואצ"ל שהסיקוהו (יא) בגפת או בעצים* : כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים כו' :

הגה"ה
*ובתנור אפי' בקש ובגבבא לא יחזיר בין לתוכו בין על גבו ואפי' גרופה וקטומה ואפי' מבעוד יום אם אין שהות להחזיר ולהתחמם אם היה צונן אע"פ שהם רכה אבל אם היה בתנור או בכירה מבעוד יום שהיה יכול להתחמם אפי' היה צונן מותר להשהותו אע"פ שהולך ומתבשל כל השבת ובלבד שיהא כבר מבעוד יום מבושל כמאכל בן דרוסאי ואפי' מצטמק ויפה לו מותר. פר"י. או קידרה חייתא לגמרי. ומיהו קידרא חייתא לא שרי אלא בתנור אבל להשהות על גבי כירה אסור . ואם עבר ושהה קדירה שלא נתבשל מאכל בן דרוסאי בתנור או בכירה או קדירה חייתא בכירה בין בשוגג בין במזיד אסור באכילה כל השבת גם למוצאי שבת בכדי שיתבשל כדאמרינן לעיל גבי עססיות ותורמסין ולקמן גבי מרתק. פר"י מהרי"ח :

ד אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמיא אפילו בגפת ובעצים נמי ליסתרי ואי כתנור דמיא אפילו בקש ובגבבא נמי לא ליסתרי אמר ליה נפיש הבלא מכירה וזוטר מתנורא [נ] ושמעינן מינה דכל מידי דאסיר לשהויי על גבי כירה אלא אם כן היתה גרופה וקטומה אסור לשהויי על גבי כופח ואע"ג דגרופה וקטומה אבל חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבשל כל צרכו שרי לשהויי על גבי כופח מידי דהוה אכירה [ס] דאע"ג דאסיר [ז]לשהויי עליה מידי דלא בשיל כל צורכיה שרי לשהויי עליה מידי דבשיל כל צורכיה הכא נמי לא שנא . ודוקא מצטמק ורע לו דומיא דכירה אבל מצטמק ויפה לו אסור אלו דברי רב אלפס ז"ל ואנא כתיבנא לעיל מצטמק ויפה לו מותר: [ע] ואע"ג דאביי מוקי מתני' בשאינה גרופה וקטומה ולסמוך ותניא כוותיה מ"מ בפירושא דמתני' הלכה כרב אדא בר אהבה דמוקי מתני' בכופח גרופה וקטומה ואפילו הכי אם הסיקוהו בגפת ובעצים הרי הוא כתנור מדאמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה אפילו בגפת ובעצים נמי ליסתרי וקאמר ליסתרי בסתם ולא קאמר ליסתרי לסמוך שמעינן מינה דליסתרי לגמרי קאמר ואפי' תוכה ועל גבה [פ] דבכופח גרופה [ח]וקטומה אהדר ליה דנפיש הבליה מכירה ומשום הכי אסורה אפילו בגרופה וקטומה . היכי דמי כופח והיכי דמי כירה א"ר אסי בר חנינא כופח מקום שפיתת קדירה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדירות : ה מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל . ולא יפקיענה בסודרין . ורבי יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ולא באבק דרכים בשביל שתצלה : גמ' איבעיא להו גילגל מהו אמר רב יוסף גילגל חייב חטאת . [צ] אמר מר זוטרא [ט]אף אנן נמי תנינא [דף לט ע"א] חוץ מן המליח ישן וקולייס האיספנין (יב) שהדחתן זו היא גמר מלאכתן . ולא יפקיענה בסודרין . [י]והא דתנן ולא הגונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר' יוסי היא [ולא רבנן] אמר ר"נ בר יצחק בחמה כולי עלמא לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בתולדות חמה ת"ק סבר גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור* [ק] ורבי יוסי סבר לא גזרינן [והלכתא כת"ק] ולא יטמיננה בחול בהא אפילו רבי יוסי מודה מאי טעמא רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו

הגה"ה
*[כ] ומיהו אע"ג דאם עשה נכרי לצורך ישראל מותר כי האי גוונא שאין ישראל נהנה ממנו כל כך מ"מ כשישראל עושה איסור אפשר דקנסו רבנן וגבי חמה ממש שרי לדברי הכל. מהרי"ח :

[ר] לרבה דאסיר משום גזירה שמא יטמין ברמץ אסור אפילו מבעוד יום לצורך שבת כדמוכח לקמן ממעשה דאנשי טבריא שהביאו מבעו"י סילון של צונן לתוך חמין וקאמרינן עלה דבטלה הטמנה מבעוד יום מיתיבי מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח [ש] מדפריך מהא ברייתא דמגלגלין אמתניתין דלא יטמיננה בחול משמע דאין חילוק בין גלגול ע"ג החול ובין הטמנה בתוך החול ואפילו לגלגל על החול בשביל שתצלה אסור :

הגהות הב"ח א תרווייהו תננהו ולא חררה . ב ותבשיל שבישל כ"צ ואפילו בנצטמק ויפה לו : ג ואכיל וכל שהיות הללו במצטמק : ד לעילא מר' חייא רבה והעלינו : ה דמחזירין אף בשבת לא משמע הכי אלא דכי היכי : ו כל כך לא ומיהו אע"ג דאם : ז לשהויי עליה כי לא גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכו : ח וקטומה מוקי לה והדר ליה : ט אף אנן נמי תנינא כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקולים וכו': י והא דתנן נותנין את הגונן : כ ומיהו אע"ג וכו' נמחק כולו ול"ג רק תיבות אלו וגבי חמה ממש שרי לדברי הכל. מהרי"ח:

קרבן נתנאל

[ז] ה"ג ותבשיל שבשל כל צרכו אפילו מצטמק ויפה לו מותר . אע"ג דלא אשכחן תנא דסבר הכי דבשיל כל צרכו מותר ובלא בשיל אלא כמב"ד אסור . דלחנניא מותר אפילו לא בשיל כל צרכו ולר"מ ור"י רבנן דפליגי עליה דחנניא אסרי אפילו בבשיל כל צרכו . מ"מ פסק כן כיון דרבי יוחנן הכריע מסברא דנפשיה בבשיל כל צרכו כחנניא ובלא בשיל כרבנן : [ח] אבל בהטמנה על גבי גחלים דברי הכל אסור . פי' כיון דשולי קדירה נוגעין בגחלים הוי הטמנה. ב"י. ותימה שהרי משמע בגמרא וגם ברבינו לקמן בפרק במה טומנין דלא הוי הטמנה אלא כשהקדירה מכוסה . לכן נראה דאיירי שמכוסה ומסובב בגחלות והושיבו מלמעלה ואין חילוק בין שיהוי להטמנה . אלא שזה מכוסה לכן החמירו בו גזירה שמא יטמין ברמץ . וכ"כ רמ"א סימן רנ"ג ס"ס א' שכך המנהג : [ט] ה"ג אלא מדקאמר אפילו בשבת משמע : [י] ה"ג ולישנא דמחזירין אף בשבת משמע דכי היכי דפליגי : [כ] ונראה לי הא דאסרו מבעוד יום להחזיר לב"ש אף בגרופה וקטומה . כתב זה דמב"ש נשמע לב"ה בא"נה גרופה וכ"מ ברמזים . וק"ק דבכה"ג ודאי לא גזרינן דלמא אתא לאחזורי בשבת דמזדהר בהכי שלא להעמיד על גבי גחלים ואם בשבת כמו שהזכיר סברא זו להתיר בלא נתבשל כל צרכו ליטול ולהחזיר כל היום . וי"ל שמיירי שגרף הגחלים לצד אחד ועיין בפ' במה טומנין סימן ב' מ"ש בזה . אבל הר"ן כתב ולא נראה לי כן משום דב"ש לטעמייהו אזלי דאסרי בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום אם נעשה מקצת מעשה שלהם קודם לחשיכה . אבל לב"ה דמתירין בכולן עם השמש כדאיתא בפ"ק אפילו אין שהות ב' וס' כדי להתחמם שרי . ומש"ה אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משום דלהחזיר סמוך לחשיכה לא איצטריך לב"ה דהא בכל מלאכות כולן הן מתירין עם השמש אלא משום דחזרה דשבת גופא הוא דאצטריכו לאפלוגי . אבל אין ה"נ דאפילו בשאינה גרופה מבעוד יום שרי . ע"כ : [ל] היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על גבי כירה כו' עד אבל כ"ז שלא נתבשלה כל צרכה נוטלה ומחזירה כל היום . פי' דס"ל לרבינו כל זמן שלא נתבשלה כ"כ לא גזרינן דלמא אתא לאחזורי משחשיכה דזהו מבשל בשבת ופשיטא דמזדהר בהכי אפילו אי שרית ליה מבעוד יום . ב"י . ולא דמי להא דגזרינן בעלמא גזרה שמא יחתה . דהתם גזרינן שמא ישכח ויחתה . משא"כ כאן אין הגזירה אלא שמא ילמוד לעשות כן בשבת . ולא הוי גזירה לגזירה דבשבת גופא קרוב מאד לבא לידי איסור ה"ל כודאי איסור ושפיר גזרו רבנן בשבילו גם בע"ש . אמנם בתוספות לא חילקו בזה וס"ל אפילו בלא נתבשל כ"צ אסור מבעו"י דאולי בשיטתם שהוכיחו דמתניתין איירי אפילו בלא בשיל כ"צ דמדמוקי מתניתין אי בלהחזיר תנן כחנניא ולא כרבנן . ואמאי דלמא מתניתין אתי' אפילו כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כ"צ דמודו רבנן דמשהין אלא ודאי משום דסתם תבשיל וחמין כמב"ד נמי משמע ע"כ . וגם מדקאמר ומני חנניא דתניא חנניא אומר דרבנן פליגי עליה . וע"ז קבעו דבריהם דהא מברייתא זו לא נשמע דחנניא דוקא היא הא איכא למימר בהך ברייתא דווקא פליגי . אבל בבישול כ"צ לא פליגי רבנן . אף שלא תלינו רבנן דפליגי אחנניא רק ר"מ ור"י והמה אסרו אפילו בנתבשל כ"צ כמו שהוכיח הרשב"א דף ל"ח ד"ה קשי' דר"מ . מ"מ מדלא הביא בעל האיבעי' הך ברייתא ולא מייתי אלא ברייתא דחנני' משמע מהך ברייתא לחוד מוכח דמתניתין לא אתיא כרבנן . אבל רבינו לא חש להך דקדוק ומפ' המתניתין בבישול כל צרכו : [מ] אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין . אין הפירוש אפילו סמוך לחשיכה דהא כבר מסיק דרב ששת סבר דב"ה אוסר להחזיר סמוך לחשיכה בשיעור אם היה קר שלא יתחמם התבשיל קודם שבת אלא קודם לזמן הזה מחזירין בכל ענין . והכי דייק לישנא מדלא קאמר דוקא אשבת קאי . אבל בע"ש נוטל ומחזיר כל היום בכל ענין כדקאמר לעיל בלא נתבשל כ"צ . ועוד סייעינן להך פירושא לקמן בפ' במה טומנין סימן ב' דאלת"ה קשיא דברי רבינו אהדדי ע"ש : [נ] ושמעינן מינה דכל מידי דאסיר לשהויי ע"ג כירה אא"כ גרופה וקטומה אסור לשהות ע"ג כופח אע"ג דגרופה וקטומה . רצונו דמתניתין איירי כאוקמתי' דרב אדא בר אהבה בגרופה וקטומה ואפ"ה בגפת ובעצים בכופח אסור אע"ג דבכירה מותר לשהויי אם היא גרופה וקטומה : [ס] דאע"ג דאסור לשהויי עלה מידי דלא בשיל כ"צ . היינו בלא גרוף וקטום שרי לשהויי עלה מידי דבשיל כ"צ ה"נ לא שנא : [ע] ואע"ג דאביי מוקי מתניתין בשאינה גרופה וקטומה ולסמוך . פי' דאביי סבר דלא מתוקמא מתניתין בגרופה דבגרופה לא מסתבר ליה שיהיה חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא כמ"ש תוספות : [פ] ה"ג דבכופח גרופה וקטומה איירי ואהדר ליה דנפיש : [צ] ה"ג אמר מר זוטרא אף אנן נמי תנינא כל שבא בחמין מלפני שבת שורין אותו בחמין בשבת חוץ : [ק] ה"ג ורבי יוסי סבר לא גזרינן והלכתא כת"ק. וכ"ה ברי"ף . ואין בכל הפוסקים דפסיק כרבי יוסי : [ר] לרבה דאסיר משום גזירה שמא יטמין ברמץ אסור אפילו מבע"י . אבל למ"ד שמא יזיז מעשה דאנשי טברי' ארישא קאי. ומעשה דאנשי טברי' בשבת היו מביאין סילון כמו שפי' תוספות ולא יטמיננה נמי בשבת איירי : [ש] מדפריך מהא ברייתא כו'

תפארת שמואל

תנור שלנו ושלהם או של נחתום וכ"כ הרב רמב"ן וכן משמע בכל דברי האחרונים דאף בסתם תנור שלהם נפיש הבלא כדין תנור [דידן] הנאמר בתלמוד עכ"ל רש"ל ז"ל: (ו) יובשת והיא תלויה. אם היא תלויה או בתבנים: (ז) דומיא דמשחשכה . ולב"ה בשאינה גרופה וקטומה : (ח) אמר רבי חלבו וכו' . אדברי ב"ש קאי : (ט) לא שנו אלא עודן בידו . כתב מהרש"ל כשנוטלין תפוחים מתנורים או פשטיד"א שמשימין על התנור שלא תתקרר ונטל אותו משם ועודן בידו מותר להחזיר ובלבד שהוא גרוף וקטום קודם ברכו ע"כ . ומה שלא כתב דוקא שדעתו להחזיר אפשר שפסק כסתם להקל דעודן בידו מותר אפילו אין בדעתו להחזיר אבל לא מסתברא להקל כמו שפירשתי : (י) ועבדינן לחומרא . יראה שזה למד מדעת הרי"ף לעיל שאפילו עודן בידו לא שייכא אלא בדעתו לסתור כו' והיינו כלישנא קמא לחומרא אף שרגיל לפסוק כלישנא בתרא בכל דוכתי שאני הכא דהוי כעין חומרא דאורייתא דקרובין הן לבוא לאיסור דאורייתא וכן פירש הר"ן ומ"מ פסק נמי בהך תיקו לחומרא אבל בעל פ"ת כתב ספיקא דרבנן ובעל סופרים הלך אחר המיקל : (יא) בגפת או בעצים אין סומכין לה כופח שהסיקוהו אמר ליה רב אחא כו' היכי דמי וכו' כצ"ל : (יב) שהדחתן זו היא גמר מלאכתן . פי' אע"פ שאינו בישול מ"מ חייב מאחר שגמר מלאכתן הוא הוי בישולו ב"כ גבי

עד

ו מתני' מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של מים לתוך אמה של חמין ואמרו להן חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתייה ואם ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: [דף לט ע"ב] גמ' אמר עולא הלכה כאנשי טבריא אמר ליה רב נחמן כבר תבריניהו אנשי טבריא לסילונייהו והלכתא כרב נחמן. תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ. ורבי שמעון מתיר רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב חסדא מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור אמר רבה בר בר חנה [ח] א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה הלכך בחמין אסור בין בכלי בין על גבי קרקע ודוקא חמי האור [א] אבל חמי טבריא מותר:

ז [דף מ ע"א] איתמר חמין שהוחמו מערב שבת אמר רב למחר רוחץ בהן כל גופו אבר ואבר. ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו *תניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מע"ש [למחר] רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צ"ל שהוחמו ביו"ט: ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצאי שבת רוחץ בה מיד אמר רבי שמעון בן פזי אריב"ל משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת [ב] התחילו הבלנין לחמם חמין בשבת [ואמרו מע"ש הוחמו] אסרו להן החמין והתירו להן את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרין מזיעין אנחנו אסרו להן את הזיעה והתירו להם חמי טבריא ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואמרו בחמי טבריא רחצנו אסרו להם חמי טבריא והתירו להם את הצונן ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא והזיעה במקומה עומדת ואע"פ שגזרו על הזיעה אמבטיאות של כרכים דלא נפיש הבלייהו מטייל בהן ואינו חושש ואלו הגזירות היו אף ביום טוב דהא ברייתא ביו"ט איירי דקתני מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מערב יו"ט ועלה קמסיק מסרבו עוברי עבירה ומייתי מהא דריב"ל בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת אלמא דעל (כל) שבת ויו"ט גזרו כאחד [ג] °ומזה דקדק ריב"א דאסור לעשות הבערה מן התורה בשביל רחילה [ד] דאל"כ לא היו גוזרין על הזיעה ביו"ט אע"ג דהבערה בשביל זיעה מותרת מן התורה כדמוכח במסכת יו"ט (דף לב) [ה] דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאולײרין מן התורה מותר והיה ריב"א נותן טעם לדבר לפי שהרחילה אינה שוה לכל נפש שאינה אלא להתענג הלכך אסורה כמו מוגמר דאסר מהאי טעמא בפ' קמא דכתובות (דף ז.) אבל זיעה שוה היא לכל נפש שאינה להתענג אלא לבריאות והא דתניא מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע הוא הדין בלא פקקו נמי אפילו הוסק בו ביום שרי להזיע אלא משום איסור רחילה תנא ליה דאע"ג דהוסק מערב יו"ט אסור לרחוץ:

הגה"ה

*מיהו בצונן מותר להשתטף בהן כל גופו כר' יהודה. וכן ביום טוב אסור כמו בשבת מיהו פניו ידיו ורגליו מותר לחמם אפילו ביו"ט עצמו ואע"ג דאין ראוין לשתיה ולהשתטף כל גופו אסור אפילו הוחמו מערב יום טוב ומיהו אם הוחמו מערב יום טוב והמשיכו לגומא מערב יו"ט למחר מותר להשתטף כל גופו מהן. פס"י מהרי"ח:

ח אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרייה עבריינא מדקרי עוברי עבירה להני דרחצי בחמין שהוחמו מערב שבת. [דף מ ע"ב] ת"ר לא ישוט אדם בבריכה ואפי' עומדת בחצר ואי אית לה גדודי שרי פירש"י דדמיא לכלי אבל אי לית לה דדמיא לנהר אסור ובנהר אסור לשוט שמא יעשה חבית של שייטין: ט ת"ר מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא *ישתטף ויתחמם כנגד המדורה [ו] מפני שמפשיר מים שעליו לכך צריך אדם ליזהר אחר שנטל ידיו שלא יחמם אותם נגד המדורה עד שינגבם תחלה: ת"ר מיחם אדם אלונטית ומניחה על גבי בני מעיים בשבת ובלבד שלא יביא *קומקומוס של חמין [ז] ויניח על גבי בני מעיים בשבת ודבר זה אפילו בחול אסור מפני הסכנה:

הגה"ה

*שלא יספך ונמצא רוחץ. בשבת א"נ יספך על אלונטית ויבוא לידי סחיטה א"נ משום דמיחזי כרפואה עפי'. מהרי"ח:

י ת"ר מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן. רבי יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר. רבן שמעון בן גמליאל אומר סכה אשה ידה שמן ומניחתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת. אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר. תימה מאי שנא הכא דשרינן להסיס קיתון של מים אצל המדורה בשביל שתפיג צינתן ואי לאו משום דמבשל בשבת הוה שרי אפילו יד סולדת בו ושמן למאן דאמר לית ביה משום בשול אפילו יד סולדת בו שרי. בולעיל אסרינן (יג) להסיס על גבי כירה (יד) אע"פ שגרופה וקטומה אע"פ שהתבשל נתבשל מערב שבת [ח] ולית ביה משום בשול כדאמרינן לעיל (דף לט.) כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת. וי"ל דיש לחלק בין להסיס על גבי כירה גלמדורה דהא קדירה על גבי כירה אסור אבל אצל המדורה שרי משום דדמי לסומך ושרי ומיהו לא דמי כולי האי לסומך דהתם מפסיק כותלי הכירה אבל הכא שהוא אצל המדורה ה"ל למיחש שמא יחתה וי"ל כיון שהצריכו חכמים להרחיק מן המדורה מדנקט כנגד המדורה ולא נקט אצל המדורה איכא היכירא ולא אתי לחתויי והכי איתא בירושלמי מותר להפשיר דבמקום שהיד שולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת עד היכן רבי שמעון בן פזי בשם רבי יוסי בר חנינא אומר עד שיהא נותן ידו לתוכה ושיא נכוית והא דאמרי' בגמרא דידן לא בשביל שיחומו [ט] אם באנו להשוות לגמרא דבני מערבא נוכל לפרש לא בשביל שיחומו כלומר במקום שראוי להתחמם אלא כדי להפיג צינתו אלא במקום שראוין להפיג צינתו ולא להתבשל אפילו יעמוד שם כל היום והא דא"ר יהודה אמר שמואל יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר ה"ק יד סולדת בו הוי בישול הלכך אסור להניחו במקום שאפשר שיחומו כדי שהיד סולדת בו ומותר להניחו במקום שיחומו ולא תהא היד סולדת בו ולמאי דפרשינן דלא שייך בישול בתבשיל שנתבשל לא תקשה הא דאמרינן לעיל בבמה מדליקין (דף לד.) דאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל [משחשיכה] גזירה שמא ירתיח. התם לאו משום בישול אלא משום שמא יחתה והאי דנקט הרתחה דבר הצריך להטמנה נקט:

יא [י] ורש"י פירש לעיל גזירה (טו) שמא ירתיח קדירה שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה בתחלה באור ונמצא מבשל בשבת ופריך אי הכי בין השמשות נמי נגזר דהא שבות מעליא הוי דהא איכא גזירת איסור דאורייתא וכן לעיל [כ] בפרק קמא (דף יח:) גבי יורה עקורה דפריך והלא מגיס דופירש רש"י ובמבושל הוי בשול מדרבנן [ל] למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך ביה בישול כיון שיש בו משקה והא דאמרינן כל שבא בחמין לפני השבת שורין אותו בחמין בשבת היינו דבר יבש כגון תרנגולתא דרבי אבא לקמן בפרק חבית (דף קמה:) ונראה לי להביא ראיה לדבריו מהא דתניא במסכת יו"ט [מ] בפרק המביא יין ת"ר אחד מביא האור ואחד מביא העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה תבלין אחד מגיס בה כולן חייבין אע"פ שאותו שנתן לתוכה מים נתחייב משום מבשל המגיס בה נמי חייב משום מבשל אלמא יש בישול אחר בישול ואע"פ שסרתיה ואיכא למידחי דעד שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב (טז) [נ] ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול ומסתברא דעד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי כל המקרב בישולו חייב ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי אם נצטנן והרתיחו חייב כדפי' רש"י לעיל גבי שמא ירתיח והא דפריך בפרק קמא והלא מגיס אפילו ביורה רותחת איכא למימר סמנין לצבוע בהן צריך בישול לעולם אי נמי לאו משום בישול פריך אלא משום צובע כשהוא מגיס מכנים הסממנין בצמר. ה"ד יד סולדת בו אמר רחבא כל שכריסו של קטן נכוית ממנו א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח פך שמן באמבטי אמר לי טול בכלי שני והן שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בישול ושמע מינה כלי שני אין בו משום בישול [ס] ושמע מינה (יז) הפשירו [לא] זהו בישולו: יב אמר רבה בר בר חנה בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא אמר אביי דברים של קודש אסור לאומרן בלשון חול ודברים של חול מותר לאומרן בלשון הקודש ולאפרושי מאיסורא אפי' בלשון קודש נמי שרי דהא אמר ליה ר' נר' יצחק בר אבדימי טול בכלי שני והן ואמרינן נמי אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע אמר ליה אין מדיחין לסוך לו קרקע ואמר ליה אין סכין*:

הגה"ה

*כל המניח ידו כנגד פניו של מטה כאלו כופר בבריתו של אברהם אבינו ודוקא כי נחית לנהרא שפונה את עצמו שלא כנגד העם אבל כי סליק משום צניעות לית לן בה. מהרי"ח:

[דף מא ע"א] מתני' מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אע"פ שהיא גרופה אין שותין הימנה בשבת: גמ' מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי פירש מים למעלה וגחלים למטה תניא כוותיה דר"נ אנטיכי אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה: יג מתני' המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים בשביל שיחומו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: גמ' מאי קאמר [דף מא ע"ב] אמר אביי הכי קאמר מיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן

חדושי מהרש"ל תניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מע"ש למחר רוחץ בהן כו'. וסמ"ג אוסר רחיצת כל גופו אבר אבר וכן להשתטף כל גופו אבל להשתטף כל אבר ואבר מותר: ת"ר לא ישוט אדם בבריכה כו'. כתב מהרי"ל ומזה נתפשט המנהג שאסור לרחוץ בצונן אם לא טבילת מצוה:

הגהות הב"ח א ישתטף בצונן ויבא ויתחמם כנגד כו': ב ולעיל אסרינן להסיס. נ"ב פי' חזרה בשבת אסור אפילו גרופה: ג למדורה וחזרה על גבי כירה: ד במקום שהיד שולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת עד היכן וכו' כלומר לא במקום שראוי להתחמם אלא כדי להפיג צינתו כלומר אלא במקום: ה ופירש"י ובמבושל הוי בישול מדבריו למדנו וכו' כפרק המביא כדי יין: ו אנטיכי אע"פ כו' בשבת הוא סוף המשנה ואח"כ מתחיל הגמרא ה"ד מוליאר הגרוף תנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ מאי אנטיכי אמר וכו': ז מים צוננין בשביל שיוחמו:

תפארת שמואל

גלגול ק"ל: (יג) להשים ס"א להחזיר: (יד) אע"פ שאינה גרופה כצ"ל: (טו) שמא ירתיח נ"ל שמא ימלא: (טז) ואחר שנתבשל כמב"ד אפשר וכו'. מ"ש המחבר שלאחר שנתבשל כמב"ד אין בו בישול בהגהה הוא סברת הרשב"א אבל הרמב"ם פסק כ"ז שלא נתבשל כראוי כ"צ שייך בו בישול ודבריו מסתברא ומ"ש לעיל בפ"ק דלרש"י אסור להכניס הכף בקדירה בעודה על האש משמע אפילו בלא הגסה אלא ליקח ולהוציא מהקדירה לא נראה לי כלל שהוי בישול כ"כ ומ"מ אסור מדרבנן דשמא יספוך בה ויגיס ויהא חייב סקילה ודוקא בעודה על האש הוא דאיכא הגסה דבישול היכא שאינו מבושל כ"צ ואסרינן מדרבנן אפילו מבושל כ"צ דשמא יטעה ויראה לו שהיא מבושלת כל צרכה ויבא לידי חיוב סקילה אבל לאחר שהוסר מן האש נראה בעיני דאין שייך בישול כלל בהגסה אם לא בצובע גבי יורה כ"ל ודו"ק: (יז) הפשירו זהו בישולו כצ"ל:

קרבן נתנאל

עד אפילו לגלגל על גבי חול בשביל שתצלה אסור · ויש לדקדק דהא רבה ורב יוסף אליבא דר"י קיימי אבל לת"ק דהלכתא כוותיה הטעם משום תולדת החמה אסור דגזרינן אטו תולדת האור. וא"כ מאי נפקותא בהאי פסקא פשיטא דהכל אסור לת"ק · וכן משמע ברמב"ם דכולל המפקיע בילה בנגד חם או בחול או באבק דרכים שהן חמין מחמת השמש כו' גזרו עליהם מפני תולדת האור · הנה המהרש"ל בשו"ת סימן ס"א כתב לתרץ זה דס"ל לרבינו דהך שקלי וטריא בשמעתתא קאי גם כן אליבא דת"ק דדוחק לומר דרבה ורב יוסף ואיכא בינייהו ומיתיבי יהיה כל שקילותא שלא אליבא דהלכתא בפרט על הרי"ף שהביא בהלכותיו קשה · ומש"ה נראה לרבינו דהך בחול ואבק דרכים אליבא דת"ק גם כן לא אסרינן מטעם דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת האור · דאין דרך לחמם באור חול ואבק דרכים · אמנם עדיין לא פלטי מחדא דא"כ רבה ורב יוסף קיי"ל בכולי תלמודא כרבה ולמה פסק כמ"ד שמא יזיז. ועוד דא"כ הוי ליה למקשן להקשות גם כן מ"ט דרבנן בחול ובאבק דרכים · ומה שתירץ בזה מהרש"ל דרך רחוק ועקום יע"ש. ע"כ לבי אומר לי לייטב דודאי אליבא דרבנן לא היה רוצה להקשות מ"ט דרבנן דידע הטעם דגזרינן שמא יזיז עפר ממקומו · אלא אליבא דר"י פריך ולפלוג נמי ר"י בהא · דאין לומר אליבא דר"י ג"כ הטעם שמא יזיז דהא לפירש רש"י ליכא איסורא דאורייתא בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה דהא ר"י ס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה בהא דפליג ר"י בפ' במה מדליקין דף ל"א ופוטר בכולן חוץ מן הפתילה שהוא עושה פחם דהוי מלאכה שצריכה לגופה · אבל רבנן דהתם ס"ל כרבי יהודה דמחייב אפילו מלאכה שא"צ לגופה. והנה עולא מוקי לה התם בשנויא אחריתא דס"ל לר"י כמי כר"י במלאכה שאין צריכה לגופה אלא דרבה ויותיב לה עליה דעולא מש"ה אמר רבה דטעמא דר"י גזרה שמא יטמין ברמץ. אבל רב יוסף ס"ל כאוקמתי' דעולא מש"ה ניחא ליה לאוקמיה אליבא דרבי יוסי גם כן דס"ל הטעם שמא יזיז · וא"כ פסק רבינו עולה יפה אליבא דת"ק דס"ל הטעם שמא יזיז והכל עולה יפה לפי' מהרש"ל · ויותר מזה נראה דמש"ה כתבו הרי"ף ורבינו למחלוקתן דרבה ורב יוסף אע"פ שפסק בתולדת חמה כרבנן דרבה סבר דרבנן מתרי טעמא אסרו להו משום דהוחמה בשבת ומשום הטמנה בדבר המוסיף הבל דלא ניחא למימר דהא דאמר לא יטמיננה באבק דרכים לרבנן משום תולדת חמה ולר"י משום הטמנה ומעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים לרבנן משום תולדת חמה ולר"י משום הטמנה דזה דבר רחוק שיביא מעשה על הודאות בעלי מחלוקות ושיהא הטעם מחולק לגמרי ולפיכך צ"ל דרבנן אבק דרכים משום תרתי טעמי אסרי · ומ"ש רבינו מדפריך מהך ברייתא דמגלגלין אמתני' דלא יטמיננה בחול. משמע דאין חילוק בין לגלגל על גבי חול ובין הטמנה בתוך החול · אינו אלא ללמוד דלטעמיה דרבנן דאסור משום גזירת תולדת אור ה"ה אפילו לגלגל על גבי חול בשביל שתצלה אסור דלא תימא דוקא קתני ולא יטמיננה · אבל ע"ג החול מותר דהא לרב יוסף מדפריך מהך ברייתא דמגלגלין אמתניתין דלא יטמיננה · משמע דאין חלוק והאי דקתני ולא יטמיננה לאו דוקא · מזה נשמע דדוקא למאן דאסר משום שמא יטמין יש לחלק בין הטמנה בחול בין גלגול ע"ג החול. אבל לאינך טעמא ה"ה ע"ג החול אסור ולא יטמיננה לאו דוקא: [ח] אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה. אע"ג דר"י אית ליה הלכה כסתם משנה. הכא משום דר"י מכריע הוא אין הלכה כסתם. תוספות: [א] אבל חמי טבריא מותר. ברייתא היא פרק שמונה שרצים דף ק"ט וכדהביא בסמוך התירו להם חמי טבריא וכדמייתי עובדא ברבי שנכנס למרחץ בשבת והוי חמי טבריא. ועיין לקמן פ' חבית סימן י"ב: [ב] התחילו הבלנין להחם בשבת. לשון הר"ן לאו דוקא בשבת דהא תנן נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו ישראל על השבתות · אלא שהיו נותנין עצים מבערב סמוך לחשיכה והם מתבערים והולכין כל השבת ואיכא למיחש שמא יחתה והכי איתא בירושלמי: [ג] ומזה דקדק ריב"א דאסור לעשות הבערה מן התורה בשביל רחילה · והיה יכול לדקדק כן מהך דבילה דמייתי בסמוך דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאולײרין בו ביום אסור ופריך בו ביום מי שרי ופירש רש"י מי שרי להחם והלא גזרו על הרחילה כדאמר רבא להזיע וקודם גזרה ה"נ להזיע וקודם גזירה משמע הא להחם לרחילה בו ביום אפילו קודם הגזירה אסור דמן התורה אסור אלא כל מה שיכול לדקדק מברייתא עדיפא ליה: [ד] ה"נ דאל"כ לא היו גוזרין על הרחילה: [ה] דאפילו לעשות פחמין למוסרן לאולײרין מן התורה מותר · דהא קתני התם אין עושין פחמין ביום טוב פירש"י דהוי כמתקן כלי לצורפי זהב · והר"ן פירוש דהוי כמכבה · אבל מן התורה מותר לעשות פחמין למוסרן לאולײרין להחם מרחץ לזיעה. אבל בתוספות דף ל"ט ע"ב ד"ה וב"ה מתירין אין מביא ראיה משם אך דהבערה דזיעה מותר מן התורה אם יש לו פחמין מעי"ט ע"ש: [ו] מפני שמפשיר מים שעליו · ונראה כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת · ר"ן: [ז] ויניחנו על בני מעיים בשבת · פירש רש"י שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין. ותוספות פירשו שמא יפלו המים על האלונטית ואתי לידי סחיטה. ולהכי ב' טעמים אם החמין בכלי סגור כמין וורדס פלאש שרי · אבל לאידך טעם שכתבו תוספות משום רפואה וגזרו אטו שחיקת סמנים טפי מאלונטית דלא מחזי כרפואה כ"כ אוהו כ"כ אפילו בכלי סגור אסור: [ח] ולית ביה משום בישול. וכן פי' תוספות לעיל דף ל"ט ד"ה כל שבא בחמין. דס"ל דאין בישול אחר בישול. ומש"ה פירשו תוספות בפ"ק דפריך והלא מגים וחייב משום צובע ולא משום בישול ודלא כמהרש"א שם ע"ש: [ט] אם באנו להשוות לגמרא דבני מערבא נוכל לפרש לא בשביל שיחמו כלומר במקום הראוי להתחמם. וכן מסקי התוספות להדיא בפ' במה טומנין דף מ"ח ד"ה מאי שנא · ורבינו סימן ג' ע"ש: [י] ורש"י פירש לעיל כו' ונמצא מבשל בשבת · רצונו אבל רש"י ס"ל דיש בישול אחר בישול: [כ] לעיל בפ"ק גבי יורה עקורה. סימן ל"ד: [ל] למדנו שאף בתבשיל שנתבשל ונצטנן שייך ביה בישול · נ"ל דה"ג דאף בתבשיל שנתבשל שייך ביה בישול · דזהו שיטת רבינו בסמוך שס"ל לחלק בכך שכתב ומסתברא דעד שלא הגיע כו' אבל שיטת רש"י אפילו בדבר רותח שייך בישול אחר בישול כשמגים בה וכ"כ רבינו להדיא בפ"ק סימן ל"ד בשם רש"י: [מ] בפ' המביא כדי יין · דף ל"ד: [נ] ואחר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפשר דאין בישול אחר בישול · אבל הרמב"ם פסק כל זמן שלא נתבשל כל צרכו כראוי שייך בו בישול: [ס] ושמע מינה הפשירו

לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו אבל נותן לתוכו מים מרובין להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ורבי יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור [ע] אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר*:

יד [פ] ואי קשיא לך [דף מב ע"א] הא דאמר שמואל דמכבין גחלים של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יוזקו רבים אבל לא גחלים של עץ [ואי כר"ש ס"ל אפי' של עץ נמי מותר] בדבר שאין מתכוין סבר לה כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה. אמר רבינא הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא וכן הלכתא:

הגה"ה
*ומיחם שפינה ממנו מים רותחין לא יתן לתוכו מים צוננים מועטים בשביל שיחומו אבל נותן מים מרובים כדי להפשירן אע"ג דמצרף דקי"ל כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר. מהרי"ח:

טו אבל נותן הוא לתוך הכוס. תנו רבנן נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי בית שמאי ובית הלל אומרים בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן מותר. במה דברים אמורים בכוס [צ] אבל *באמבטי חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר אמר רב נחמן הלכתא כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי [א"ל אביי תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי] ולמאי דסלקא דעתך מעיקרא דספל כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה [ב]כר"ש בן מנסיא רחילה בשבת בחמין ליכא מי סברת רבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין ור"ש בן מנסיא דאמר כב"ש הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה [ק] כתב רב אלפס ז"ל דמסקנא דשמעתין דהלכתא כב"ה. דקאמר אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא לרבא דלא קפיד [אמנא] מדתני ר' חייא מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן [ר] דסבר דאף לפי המסקנא רבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי ופסק הלכה כב"ה דמתיר בכוס אף [ש] צונן לתוך חמין ומדלא קפיד לערות קיתון של מים לתוך ספל של מים אף צונן לתוך חמין [ת] ולאפוקי מפסק דרב נחמן דפסק הלכה כרבי שמעון בן מנסיא והוה מצינן לאוקמי פיסקא דרב נחמן ולפרש חזינא לרבא דלא קפיד אספל [ג]ומתיר לערב בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן מדתני ר' חייא נותן אדם קיתון מים לתוך ספל של מים ואתא לאפוקי מדרב יוסף ור' שמעון בן מנסיא אסיפא קאי כפשטא דברייתא ולסברא דרב יוסף דהוה בעי למימר ספל הרי הוא כאמבטי הוצרך לדחוק ולומר דר"ש בן מנסיא ארישא קאי אבל למסקנא דשמעתא דר"ש בן מנסיא אסיפא קאי והלכה כר"ש בן מנסיא דאוסר באמבטי חמין לתוך צונן. ונראה דהיינו טעמא דרב אלפס שפסק להקל ולא רצה לפרש כמו שכתבנו משום דמסתברא ליה דלא איצטריך לרב הונא בריה דרב יהושע למימר חזינא ליה לרבא דלא קפיד אספל ולאפוקי מדרב יוסף דרב יוסף גופיה לא קאמר ספל הרי הוא כאמבטי אלא הוה סבר למימר הכי עד דא"ל אביי תני רבי *(זירא) ספל אינו כאמבטי אז הדר רב יוסף מסברתו וכן מדאמר הש"ס מי סברת רבי שמעון בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי משמע דכך היו מקובלין. דאי לתרץ למאי דסלקא דעתך מעיקרא הוה ליה למימר אמר לך רב יוסף רבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי:

הגה"ה
*א באמבטי אפי' בכלי שני בין צונן לתוך חמין בין חמין לתוך צונן וכדמסקינן דאסיפא קאי. כן פירש ר"י. מהרי"ח:

טז מתני' האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין [דף מב ע"ב] אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. ר' יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו [ד]חומץ וציר רשב"ס מדקדק מכאן דעירוי ככלי שני מדלא תנא לאסור אלא ליתן לתוך האילפס או לקדירה ואי ס"ד דעירוי ככלי ראשון אדמפליג בין נותן לתוך הקערה ותמחוי ובין נותן לתוך האילפס וקדירה לפלוג בקערה ותמחוי גופיה ולימא הכי לא יתן תבלין לתוך קערה [ותמחוי] ויערה עליהן אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ועוד הביא ראיה מהא דקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא בפרק כיצד צולין (דף עו.) כוותיה ואי עירוי מבשל א"כ עילאי גבר ומתוך זה [א] היה מתיר לערות רותחין מכלי ראשון על התרנגולת למולגה ור"ת היה אומר אדדייק רשב"ס מרישא לידוק מסיפא איפכא אבל נותן הוא לתוך הקערה משמע שהתבשיל כבר בתוכה דומיא דאילפס וקדירה הא לערות מן האילפס לתוך הקערה או לתוך התבלין אסור ועוד תקשה מהכא למ"ד עילאי גבר אלא ליכא למידק לא מרישא ולא מסיפא ואיידי דנקט לעיל המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים אבל נותן הוא לתוך הכוס נקט נמי הכא אילפס וקדירה לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי ור"ת ז"ל היה אומר דעירוי ככלי ראשון והביא ראיה מהא דאמר בזבחים פרק דם חטאת (דף לה:) ת"ר אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל בו ישבר אלמא דעירה לתוכו רותח חשיב כמבושל בו ואי תקשי לך הא אמר בההיא סוגיא דזבחים [ב] תלאו באויר תנור מהו [ת"ש] אחד שבשל בו ואחד שעירה לתוכו רותח [ג] ומהדר ליה בלוע (יח) בלא בישול לא מיבעיא [כי קא מבעי לן] בשול בלא בלוע מאי אלמא דעירה לתוכה רותח חשיב בלוע בלא בישול י"ל דה"ק בלוע בלא בישול מחום כלי זה אלא מחום כלי אחר שנתבשל בו אלא האם נבלע בתוך כלי זה [ד] כי הא לא מבעיא ליה [כי קמבעיא ליה] בישול בלא בלוע כגון תלאו באויר תנור שנתבשל (יט) מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו ומ"מ ע"י עירוי נבלע בתוך הכלי ואוסרו ועוד הביא ראיה מהא דירושלמי דגרס אהך מתניתין מהו ליתן לתוכו תבלין מלמטה ולערות עליו מלמעלה ר' יונה אמר עירוי ככלי ראשון חיליה דרבי יונה מן הדא וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא בשל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ישבר מ"מ [ה] ודחי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל [ה]איתיביה ר' יוסי בר אבין אם בכלי נחשת בושלה [ו] אית לך למימר כלי נחשת בולע [ז] מדמייתי עלה ראיה לדרבי יונה אלמא הלכתא כוותיה אע"ג דקי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתני' כוותיה [ח] מודה שמואל דמבשל כדי קליפה דהא ברייתא דמסייע ליה קתני *(אם) לתוך צונן מדיח ופריך הש"ס [ו]אדמיקר ליה בלע קודם שיצטנן חומו של עליון נבלע ממנו קצת בתחתון ומשני אימא אם לתוך צונן קולף ועוד הביא ר"ת ראיה מהא דאמר פרק כל שעה (דף לז:) המעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין החליטה בית שמאי מחייבין וב"ה פוטרין איזהו המעיסה ואיזהו חליטה המעיסה קמח ע"ג מוגלסים החליטה מוגלסים על גבי קמח פירוש מוגלסין מים רותחין ופריך מ"ש המעיסה ומ"ש החליטה ומשני תברא מי ששנה זו לא שנה זו אלמא [מאן] דפוטר בחלה בקמח ע"ג מוגלסין משום דלאו לחם הוא [כיון] שנילוש ברותחין (כ) פוטר [נמי] במוגלסין ששפכן [ז]ע"ג קמח אלמא עירוי ככלי ראשון ומבשל לקמח ומיירי שלא נותר שיעור חלה אחר שנתבשל בו כדי קליפה ועוד הביא ראיה מהא דאמר פרק בהרא דע"ז (דף עד:) [דרש רבא] נעוה ארתחו וטוה להגעיל ואי אפשר להכניסה במים רותחין בכלי אלא שפכו עליה מים רותחין וחשיבה הגעלה. ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר כלי שנשתמש בו איסור בכלי ראשון על ידי ערוי שישפוך עליו מים רותחין מכלי ראשון. ואינה ראיה דשאני יין נסך דהשמישו ע"י צונן ולהכי מקלינן ביה טפי מבשאר איסורין כדאמר חולטן במי זיתים וכן עירוי ג' ימים וע"י ניגוב וע"י הנחה מנת לגת משא"כ בשאר איסורין* [ט] אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר אי אפשר שיפלוט כל האיסור ע"י ערוי ששופכין עליו שאין מבשל אלא כדי קליפה כדפי' לעיל וגם אין לו כח להפליט אלא כדי קליפה ולא כל האיסור הבלוע בדופני הכלי מעבר לעבר הלכך הרוצה למלוג תרנגולת ישפוך הרותחין בכלי שני ויגלגל בתוכו התרנגולת ואם עירו עליה מכלי ראשון נאסר ממנה כדי

הגה"ה
*וכלי שנאסר על ידי עירוי יכול להגעיל על ידי עירוי אבל אם נאסר ע"י בשול צריך הגעלה בכלי ראשון. מהר"א מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל בין חמין לתוך צונן מדבריו משמע דסבר כו' כצ"ל: דהיינו טעמא דהרי"ף שפסק להקל. פי' לפי פירוש הראשון היה מתיר חמין לתוך צונן: ולא רצה לפרש כמו שכתבתי משום כצ"ל: או לתוך התבלין. נ"ל שתוכו תבלין כו'. ועי' בתוס': תלאו באויר תנור מהו. פי' שפוד של חטאת לתלות באויר תנור דנתבשל בו אבל לא נבלע בו כלום הוי טעון תנור שבירה או לא: מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו מ"מ ע"י רוב חום נבלע בתוך כו'. כצ"ל: כלי נחושת בולע תבלין אינו מתבשל מדמייתי עלה כו'. כצ"ל: בעוה ארתחי'. פי' גת:

הגהות הב"ח א באמבטי אסור אפילו בכ"ש: ב כר"ש בן מנסיא אלא רחילה בשבת: ג ומתיר לערות בין צונן: ד חומץ וציר והלכתא כת"ק רשב"ס מדקדק: ה איתיביה ר"י בר אבין מהא דתנו אף בכלי נחושת כן שנאמר ואם בכלי כו': ו אדמיקר ליה בלע פירוש קודם שיצטנן: ז על גבי קמח אע"פ שנשפכו לכ"ש אלמא עירוי וכו' ומיירי שלא נתן שיעור חלה:

קרבן נתנאל

הפשרו לא זהו בשולו. כ"ה גירסת הרי"ף דאי הפשרו זהו בשולו א"כ בכלי שני נמי אסור להפשיר. וגירסת רש"י הפשרו זהו בשולו. וה"פ הפשרו במקום הראוי לבישול היינו בכלי ראשון: [ע] אמר רב ל"ש אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור. דרב מוקי לה מתניתין כאביי דלא כפירש רש"י דרב מוקי לה מתניתין כרב אדא. ועיין מזה בארוכות תוספות ד"ה לא שנו: [פ] ואי קשיא לך הא דאמר שמואל דמכבין כו'. הא דמייתי הך דינא דמכבין. לא לפסוק הלכה כר"י במלאכה שא"צ לגופה. שהרי הביא המתניתין דפרק במה מדליקין סימן כ"א חוץ מן הפתילה שהוא עושה פחם ואוקמא כר"ש. וכן הביא לקמן בפ' האורג סימן ב' דתפיס מורסא ולידת לבי וגתא דאסיק כולה כר"ש כדאיתא בפרק שמונה שרצים דף ק"ז אלא לכך הביא הך דשמואל לאשמעינן למאי דקיי"ל כר"ש אף של עץ מותר. כ"כ הרמב"ן והר"ן בפרק המצניע: [צ] אבל באמבטי חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין. פירשו בתוספות דדרך הנתינה ליתן המועט במרובה עיין שם באורך. ומסתימת לשון רבינו משמע דס"ל כפירש"י מטעם משום תתאה גבר. וכן כתב הטור סימן ש"ח. והיינו מטעם דקיי"ל כמ"ד תתאה גבר והתוספות דתקו לייסב הך ברייתא אף למ"ד עילאה גבר. ואף שהקשו גם למ"ד תתאה גבר אמאי חמין לתוך צונן מותר מ"מ מבשל כדי קליפה לא חשו לזה דס"ל דמה דאסרינן כדי קליפה בחמין לתוך צונן משום אדמוקיר לה מבלע בלע אבל לא מבשל וכ"כ רבים מהפוסקים. וכן העלו בתוספות דהך אמבטי כלי שני הוא מדלא תני מיחם ומפליג בכלי שחיה בין כוס שהוא כלי שני ומיחם שהוא כלי ראשון. אבל רבינו סובר דסתם אמבטי כלי ראשון הוא כהך אמבטי דלעיל דאמר רבי טול בכלי שני ותן. והא דלא תני מיחם. לפי האמת לק"מ דתני אמבטי לדיוקא הא ספל אינו כאמבטי אף שהוא כלי רחילה. ואי תני מיחם ה"א ספל כיון דכלי רחילה שחומו רב אסור אפילו כלי שני והא דקתני במתניתין דלעיל מיחם דכולה בכלי שחיה מפליג: [ק] ה"ג כתב רב אלפס ז"ל ומסקנא דשמעתין: [ר] דסבר דאף לפי המסקנא ר"ש בן מנסיא ארישא קאי ופסק הלכה כב"ה מדלא קפיד וק"ק אם כן הוי ליה לרב אלפס לאתויי ראיה דהלכה כב"ה מדתני במתניתין אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן אפילו צונן לתוך חמין דלא כר"ש בן מנסיא. וי"ל דמעשה רב: [ש] ה"ג צונן לתוך חמין מדלא קפיד: [ת] ולאפוקי מפסק דרב נחמן. פירוש שהודותא דרב הונא בריה דרב יהושע אתי לאפוקי מפסק דרב נחמן. וקשה אם כן דלא קיי"ל כרב נחמן מאי פריך ולמאי דס"ד מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא א"כ רחילה בשבת היכי משכחת לה. וכי גברא אגברא קרמית רב יוסף סבר הלכה כב"ה כרבא. וי"ל דהלעת השמועה כך היא אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא וע"ז מייתי תלמודא סבר רב יוסף כו' לברורי אי פסקא דרב נחמן מוחלטת ומוסכמת בלי שום חולק. וה"ק ולמאי דס"ד מעיקרא כו' ואמר רב נחמן כו' אלא ש"מ דרב יוסף ס"ל כב"ה. ודחי ליה מי סברת כו' ולעולם ס"ל לרב יוסף כרב נחמן ואח"כ מייתי תלמודא מעדות של רב הונא דקיי"ל כב"ה. ועוי"ל דהא דמשני מי סברת האמת מתרץ ליה כמ"ש רבינו בסמוך דהלשון מי סברת משמע דכך היו מקובלין. אבל קשה לרב אלפס אמאי איצטריך ר"ח למתני תרווייהו ברייתות ואח"ל דהך ברייתא דאביי ספל אינו כאמבטי היינו הך ברייתא אלא שקיצרו ונקיט לישנא דרב יוסף דמייתי עלה מ"מ קשה על ר"ת גופיה למה לא קיצר בלשונו ונקט ספל אינו כאמבטי. וליכא למימר דה"א דקאי אר"ש בן מנסיא דאסר באמבטי אפילו חמין לתוך צונן כמ"ש תוספות. דהא לרב אלפס אף במסקנא ר"ש בן מנסיא ארישא קאי. ובאמבטי ס"ל כב"ה דחמין לתוך צונן מותר ואינו אסור אלא צונן לתוך חמין. ואי תני ספל אינו כאמבטי ש"מ דספל אפילו צונן לתוך חמין מותר וי"ל: [א] היה מתיר לערות רותחין מכלי ראשון על התרנגולת למולגה. אע"ג דשמואל סבר תתאה גבר מ"מ אם נפל איסור חם לתוך צונן קולף דאדמיקר ליה מבלע בלע. י"ל דס"ל להרשב"ס דחום העירוי כחו מועט ואין לו כח כ"א להבליע אבל לא לבשל או להפליט. ואם כן מי מליגה כשרים בהתירם דהא לא פלטו כלום מדם התרנגולת. משא"כ התם בפסחים מיירי באיסור או בשר בחלב דמבליע האיסור: [ב] ה"ג תלאו באויר תנור מהו אבישול ובלוע הוא דקפיד רחמנא א"ד אבישול בלא בלוע אמר רבא ת"ש אחד: [ג] ה"ג ומהדר ליה בלוע בלא בישול לא קמבעי' לן בישול: [ד] ה"ג כי הא לא קמבעיא ליה דמ"מ ע"י עירוי נבלע בתוך הכלי ואסרו בישול בלא בלוע כגון תלאו באויר התנור שנתבשל מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו ועוד הביא ראיה. וה"פ דעירוי אף לר"ת אינו מבשל אלא כדי קליפה וכמ"ש רבינו בסמוך. משא"כ חום כלי ראשון מבשל מעבר לעבר ואוסר כל הכלי. ומ"ה כלי שעירה לתוכו מקרי בלוע בלא בישול נגד כלי ראשון ממש. אבל הרשב"ס ס"ל דעירוי אינו מבשל אפילו כדי קליפה רק שמבליע בתוכו כדי קליפה. כמו שאמר שמואל אדמיקר לי' מבלע בלע. ועיין שו"ת מהרש"ל סימן ס"ב. ולפי מ"ש תוספות שם בזבחים לר"ת דעירוי ככלי ראשון ממש. וודאי הך סוגיא הוי תיובתא דהיכי מקרי עירוי בלוע בלא בישול. ודוחק לומר דהברייתא איירי בשנפסק הקילוח. וי"ל מש"ה דייקא התם וכתבו שעירוי מבשל יותר מכדי קליפה. אבל מ"מ אינו אוסר כל הכלי וצ"ע: [ה] ה"ג ודחי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל. ור"ל כלי חרס בולע יותר משאר כלים: [ו] אית לן למימר כלי נחושת בולע. ר"ל יותר משאר כלים אלא ש"מ דעירוי מבשל. תוספות זבחים: [ז] ה"ג מדמייתי ראיה עלה דרבי יונה: [ח] מודה שמואל דמבשל כדי קליפה. משמעות הלשון דר"ת סובר דשמואל מיירי בעירוי דכלי ראשון ואינו מבשל אלא כדי קליפה. וליתא דא"כ תקשי דידיה אדידיה. בפסחים דף ע"ה בד"ה תניא אידך שאמר בשם ר"ת דחלב לא בעי קליפה דכדבר דלא שייך בו קליפה כמו בחלב מותר ע"ש. ואי מבשל כדי קליפה לענין שבת ובישול בשר בחלב היכי שרינן הקליפה שהיא איסור בשר בחלב מדאורייתא. וכ"ת דמדאורייתא ברובא בטל. אף שר"ת הוא מן הסוברים טעם כעיקר מן התורה במין בשאינו מינו. אבל הקליפה מקרי חלב אסור ומין במינו הוא כדאמרינן בפרק כל הבשר דף ק"ה אמאי חלב וחלב הוא. מ"מ קשה דלא אמרו חכמים באיסור זה כמו שאר מין במינו שהתירו עד ששים אף שמן התורה בטל ברוב. אע"כ צ"ל דר"ת סובר דעירוי הוא ככ"ר ואוסר יותר מכדי קליפה. ושמואל דסבר תתאה גבר לא דמי לעירוי דהתם נפסק הקילוח. כמ"ש הרשב"ס בזבחים דף ל"ח. וזהו שכתבו תוספות שם ומיהו ר"ת לא היה סובר כן ודאיצטריך ליה למימר דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה. ר"ל אותן הפותרים ומתרצים רבינו תם כך עיין שם בתוספות דוק ותשכח. ודלא כש"ך בי"ד סימן ק"ה שסובר לרבינו תם עירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה: [ט] אבל כלי שנשתמש בו איסור והוא בלוע מעבר לעבר. סיומא דפסק ר"ת הס שכתב לעיל ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר כלי שנשתמש בו איסור בכלי ראשון ע"י

תפארת שמואל

(יח) בלא בישול לא מיבעיא לי כי קא מבעיא לי בישול כצ"ל: (יט) מחום כלי זה ולא נבלע בתוכו מ"מ ע"י עירוי וכו' כצ"ל. האי מכל מקום מבולבל ומגומגם הוא אם לא שנפל טעות בספרים והנה ראיתי לחכם אחד שהגיה ועוד מ"מ כלומר חדא דלא מוכח מיניה שאינו מבשל ויכול להיות שמבשל ועוד מ"מ שמעינן מיניה דבולע שפיר ע"י עירוי ואוסר ואם כן לפי זה משמע דפליגי רשב"ם ור"ת בבליעה כמו דפליגי בבישול ואם כן רשב"ם ס"ל דעירוי ככ"ש לגמרי ואינו מבשל וה"ה דאינו בולע וכן ממילא לר"ת דאינו מבשל אלא כדי קליפה ואומר אני שאותו החכם טעה כדמיונו כי בלוע אינו דומה לבישול אפילו לרשב"ם ומודה דעירוי בולע ומ"ש התוספות בפ' בתרא דע"ז גבי נעוה ארתחי' כו' לרשב"ם דעירוי ככ"ש לגמרי אינו ר"ל שאפילו אינו בולע אלא לאפוקי ר"ת דס"ל עירוי ככ"ר ואינו לגמרי שהרי אינו מבשל אלא בכדי קליפה והוא סבר לגמרי ר"ל אפילו בכדי קליפה אינו מבשל ומש"ה לא כתבו בדברי ר"ת אלא עירוי ככ"ר ולא לגמרי ובדברי רשב"ם כתבו ככ"ש לגמרי ותדע דאי רשב"ם ס"ל דאפילו אינו בולע היאך הבין הגמרא בזבחים דאיתא בהדיא אחד שמבשל ואחד שעירה בו ואיתא להדיא בסוגיא דשם דהטעם הוא משום בליעה שבולע הכלי מחטאת ונעשה נותר ולא משום גזירת הכתוב וכו' אלא ודאי אף הרשב"ם מודה דבולע ומה שהתיר לערות על התרנגולים ולא נאמר שבולע את מתכירתה משום דס"ל דאינו מפליט ומבליע כאחת כמו שאינו מבשל וכו' והאי מ"מ שכתב הרא"ש נראה בעיני שמהופך הוא ושייך לעיל גבי בלוע בלא בישול כו' לא קא מבעיא ליה דמ"מ ע"י עירוי נבלע תוך הכלי ואוסרו. ועיין שו"ת הרשב"א שכתב כמו שכתבתי ת"ל בענין זה (ועוד נ"ל להגיה דמ"מ על ידי רוב חום נבלע בתוך הכלי ואוסרו וא"נ להופכו עכ"ל רש"ל בשו"ת סימן ס"ב ואני קצרתי ע"כ): (כ) פטור נ"ל פוטר נמי במוגלסין.

קליפה ויקלוף העור והבשר מותר ואם כשעירה עליה רותחין היה ראש התרנגולת למעלה והטלה למטה אינה צריכה קליפה כי הפסק הטלה עדיף מכדי קליפה* :

הגה"ה

*ואם נתבשלה בלא מליחה לא סגי בקליפה וכל שהוא מבשל הוא מבליע ושאין מבשל אין מבליע חוץ מכלי חרס דאפי' בכלי שני מבליע ולא [כרשב"ם] דחשיב עירוי ככלי שני . פר"י מהרי"ח :

יז גמ' סבר רב יוסף למימר [דף מב ע"ב] מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינו כתבלין [י] דבכלי שני נמי בשיל ופליגא אדרב נחמן דאמר רב נחמן צריכה מילחא בשולא כבשרא דתורא איכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל והיינו דר"נ דאמר מילחא צריכא בישולא כבשרא דתורא והלכה כלישנא בתרא דמסייע לי' לרב נחמן* ומשמע דבישרא דתורא לא בשלה בכלי ראשון ומותר לתת בשר חי לתוך כלי ראשון שהעבירוהו מעל האור ומיהו אי מליח ישן הוא אפשר דאסור דממהר להתבשל כדאמרי' לעיל (דף לט) ואפי' נמלח מחדש [כ] נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר (כא) ואסור :

הגה"ה

*ומותר ליתן מלח לתוך הקדירה שהעבירה מרותחת כרב נחמן והמחמיר שלא יתן מלח אפי' בקערה כל זמן שהיד סולדת בו תבא עליו ברכה . מהרי"ח :

יח מתני' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן* . [ל] ואם נתנוהו מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן : גמ' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה שאסור לבטל כלי מהיכנו אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר :

הגה"ה

* (כב) אפי' בדצריך למקומו דאסור לבטל כלי מהיכנו מיהו אפשר דלרבי שמעון דלאחר שיכבה הנר יהיה השמן מותר דלא איים משום בטול כלי מהיכנו משום שסופו יהיה מותר בו ביום איהו לא קיי"ל כר"ש בהא . ה"ג : (כג) וא"צ למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואפילו לצורך הצלת ביצה מיהו אפי' לצורך הצלה מועטת כי הסיא דפ' משילין מותר . פר"י מהרי"ח : מיהו איסור דמבטל כלי מהיכנו לא התיר ואפילו לצורך מרובה כדמשמע בפרק מי שהחשיך (דף קנד:) דמוקי בשליפי זוטרי משמע דשליפי רברבי דלא אפשר לנער אסור אע"פ שישתברו הזכוכית ומשמע נמי דאם אפשר לנער האיסור שבתוך הכלי לא חשיב בטול כלי מהיכנו ונראה דה"ה אם יש בכלי א דבר היתר דלא אפשר לנערו אם לא יתקלקל דמותר לתת אותו כלי תחת הנר לקבל השמן או נר עצמו שיפול שם דהא יכול לטלטלו לכל הפחות לכשיכבה אגב הקירה כמו כנונא אגב קיטמיה (לקמן דף מז:) מיהו לרבה דאמר הצלה שאינה מצויה לא התירו אפילו לצורך דבר הניטל היה אסור אם אין הצלה מצויה מיהו לצורך מקומו היה מותר כך נ"ל ולפי זה היה מותר לתת כלי תחת נר של שעוה דהא יכול לטלטלו ולנערו כמו אבן שעל פי החבית דאם מונחת בין החביות דמסלקה ואח"כ מנערה ולא דמי לשמן שאין רוצה לנערו ולהפסידו דהוה מבטל כלי ובילה נמי איכא למימר שירא לנער פן תשבר אבל האי נר ודאי ינער קודם שלא יאחז האור בכלי . מהרי"ח :

יט [דף מג ע"ב] איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה [ב]ורב חיננא משמיה דרב אמר (כד) מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דליכא מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש אני שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה ה"ד אי דאיכא ככר [או תינוק] מ"ט דת"ק אי דליכא ככר או תינוק מ"ט דרבי יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד קמיפלגי . לא דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול וטעמא [ג]דר' יהודה מתוך שאדם בהול על מתו [מ] אי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כיבוי דאורייתא* [ד]הא דקאמר דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול ה"נ מ"ל דכ"ע טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ובטלטול גמור פליגי והיכא דליכא ככר או תינוק ואין לו אלא מטה אחת [ה]והיינו טעמא דרבי יהודה מתוך שאדם בהול על כו' הלכך נראה דהכי הלכתא דטלטול מן הצד שמיה טלטול וקשה מהא דאמר לקמן בפרק כל הכלים (דף קכג.) הלכתא כרבי אלעזר בן תדאי דאמר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ונראה דע"כ צריך לחלק בענין טלטול מן הצד דהכא סבר רב דשמיה טלטול ולקמן בפ' תולין (דף קמא.) אמרי בי רב לא שמיה טלטול [נ] ובכולה הש"ס משמע דאמרי בי רב היינו רב דבבבא מציעא פרק השואל (דף קב.) ובב"ב פרק בית כור (דף קה:) פריך מרב אדאמרי בי רב ומצריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב וע"ק דהיכי מצי רב למיסר להופכו ממטה למטה והתנן לקמן בפרק נוטל (דף קמב:) מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות . אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת . ואע"ג דהתם מוקמי' לה בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו . ה"נ ע"כ צריך להיות בשוכח כגון שמת בשבת דאי במניח לא הוי שרי שמואל . ועוד קשה דאפי' רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בן תדאי לקמן בפרק כל הכלים (דף קכג.) וסברי דשמיה טלטול מודו דבכה"ג דמת לא חשיב טלטול דהא שרו פגה שהטמינה ברמץ וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצת הלכך נראה דלא דמי טלטול דהכא לשאר טלטול דטלטול דהכא הוי לצורך המת שאסור לטלטלו ולא לצורך המטה ולהכי שמיה טלטול . [ו]אבל [ס] כל הני ניעור עיקר צורך טלטול בשביל דבר של היתר [ע] הלכך לא מייתי הכא אלא פלוגתא דר' יהודה בן לקיש ורבנן דפליגי במת ולא מייתי ההוא דר' אליעזר בן תדאי ורבנן . [פ] וכן חילק גם רב אלפס . והקשה על זה ה"ר יונה מהא דתנן לקמן בפרק תולין (דף קמא.) הקש שעל המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו ודייקי מיניה בי רב דטלטול מן הצד ל"ש טלטול והתם לצורך הקש שהוא מוקצה הוא מטלטל . ולא קשה [צ] דהתם אף טלטול אין כאן כמו פגה וחררה ופוגלא שהוא מטלטלן בידו ואגבן מטלטלין דבר אסור . אבל בקש אינו מטלטל אלא בגופו כלאחר יד הלכך אע"ג דלקש שהוא מוקצה הוא צריך מדמה ליה לטלטול מן הצד שהוא צורך לדבר המותר . [ק] מתוך פירש"י משמע דר' יהודה בן לקיש מתיר אפי' טלטול גמור . אבל רב אלפס ז"ל כתב אמר רב יהודה ברבי שילא אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהודה בן לקיש [במת] מהכא שמעינן דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולא שרו ליה רבנן אלא גבי מת דלא ליתי לידי איסור דאורייתא [ז]אבל בעלמא משמע דלא שרי ר' יהודה בן לקיש טלטול מן הצד דשמיה טלטול . וכן כתב הרב ר' יונה ז"ל ודקדק מדקאמר הלכה כר' יהודה במת דמשמע דוקא במת התירו טלטול מן הצד אבל בעלמא לא דהי ס"ד דר' יהודה התיר טלטול גמור מפני הדליקה לא הוה ליה למימר אלא הלכה כר' יהודה בן לקיש ותו לא . ולי נראה דכיון דטעמא דר' יהודה מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי . [ר] מהאי טעמא נמי שרינן טלטול גמור אם אין לו אלא מטה אחת דגם טלטול גמור איסור דרבנן הוא והתיר ליה שמא יעשה איסור דאורייתא . וכשאין בהול כגון שמתו מוטל לפניו בחמה [ח]התם שרי שמואל דוקא טלטול מן הצד : כ ואין ניאותין הימנו . תנו רבנן [דף מד ע"א] מותר השמן שבנר ושבקערה אסור* ור' שמעון מתיר :

הגה"ה

*וקערה דומיא דנר זוטרא דאדם מצפה מתי תכבה נרו אבל דומיא דכוס אסור וכבר לא קיי"ל כר"ש כיון דדחיה בידים . מהרי"ח :

מתני' מטלטלין נר חדש אבל לא ישן רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת : גמ' ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר כל הנרות *מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת . ר' שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת . כבה מותר לטלטלו . ואע"ג דקי"ל כרבי שמעון בהא לית הלכתא כוותיה דגרס בסוף מי שהחשיך [דף קנז.] פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכוליה שבת הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן . וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו עליו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה . דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה . וקי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא [ט]הלכה כרבינא דמיקל . [ש] הלכך נר שהדליקו עליו באותה שבת [ת] אע"פ שכבה אסור לטלטלו לפי שמוקצה מחמת איסור הוא וכן מותר שמן שבנר [י]ושבקערה שהדליקו ממנו באותה שבת אסור לטלטלו ולהסתפק ממנה באותה שבת* אמר רבי זירא פמוט שהדליקו עליו באותה שבת ד"ה אסור לטלטלו בשבת . לא הדליקו עליו ד"ה מותר לטלטלו בשבת . וכן הלכתא . ומטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה בין יחדה בין לא יחדה . והוא שלא היו עליה בין השמשות . אבל היו עליה בין השמשות מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא והוה ליה כמוקצה מחמת איסור . [א] הלכך אסור לטלטלה . והא [דף מד ע"ב] דאמר רב מטה שייחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הביא רב אלפס משום [כ]דלית הלכתא כהא [ב] דאליבא דר' יהודה אמרה וקי"ל במוקצה כרבי שמעון* ור"ת [פי'] [א] דר"ש [מודה] במטה שייחדה והניח עליה מעות דאדם קפיד עלה ומייחד לה מקום . מידי דהוה אכיפי ומזורי דאמר בריש כל הכלים (דף קכג.) הכל מודים כיון דמייחד להו מקום ופר"ת הכל מודים ואפילו ר"ש משום דהוה קשה ליה מהא דאמר לקמן בפרק מפנין

הגה"ה

*אבל לאחר השבת מותר . אבל נר חנוכה אפי' לאחר חנוכה אסור ועושה לו מדורה בפני עצמו דמעלה עשו בנר חנוכה כי מחמת חיבוב ופירסום הנס אין מצפה כלל מתי יכבה אבל בשל שבת אדם יושב ומצפה מתי יכבה נרו ובשבת מיהא אסור ואפילו תנאי אינו מועיל לו כיון דדחיה בידים אע"ג דסוכה (שאינה) של מצוה מועיל התנאי לקמן [בהגה"ה סימן כא] היינו משום שזמן גדול נעשית קודם יו"ט וזה אין דומה [אלא לסוכה דמצוה] דדחיה בידים מיו"ט זה . מהרי"ח :

*אמר רב הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת דאין כלי ניטל לצורך מת ואינו ניטל אלא ע"י הערמה כגון באין שני ד בני אדם אלו חם להם מלמטה וחם להם מלמעלה וכו' . ודווקא כסדר הזה אבל להביא מיד מטה עמהם לישב עליהם לא מינכרא מילתא כולי האי וגם אפילו חם להם מלמעלה ולמטה לא יביאו מטה ומחצלת בפעם אחת ודווקא כשפורס תחלה מחצלת ואח"כ זוקף אבל תחלה זוקף ואח"כ פורס אסור דאין עושין אהל עראי לכתחלה בשבת ואית ליה נמי לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו . פר"י מהרי"ח :

*ואפי' היו עליה כל בין השמשות מותר לטלטלה לאחר שיוסרו המעות ממנה כר"ש ב]ובזמן שהמעות עליה אסור ובמניח מדעת נעשה בסיס ואסור אפי' לצורך מקומה אבל בשוכח מטלטלה בעודן עליה כדאיתא פרק נוטל (דף קמב:) אבל מחמה לצל או שלא תגנב אסור פר"י נ"ל דאסור שלא לצורך גופה ומקומה אפי' אין עליה מעות ולא היו עליה בין השמשות רק שייחדה למעות והניח עליה מעות אפי' בחול כמו שופר וחצוצרות דהוה ליה מלאכתו לאיסור . ה"ג . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל ראש התרנגולת למעלה המים מקלחין מן הנוצה כו' . כצ"ל : ובלא בשול מחום כלי זה כו' . כגון שעירה רותח שלא נתבשל מחום כלי זה : והלכה כלישנא בתרא כו'. ומ"מ דנהי דלישנא בתרא עיקר לענין מלח מ"מ שמעינן מלישנא קמא דיש דברים שמתבשלים אף בכלי שני ומש"ה צריכין לזהר שלא ליתן פת אפוי אף בכלי שני במקום שהיד סולדת כך כתב הסמ"ג : שהטמינה בתבן והרס כו' כצ"ל : התם שרי שמואל כו' . אבל הלכה כרב דאסור אם לא ע"י ככר או תנוק : לפי שמוקצה מחמת איסור הוא פי' ודמי בידים הוא. תוס' : הניח עליה מעות . פי' ונטלה ממנו :

הגהות הב"ח א דבר היתר אע"ג דלא אפשר לנערו וכו' או תחת נר עצמו וכו' מיהו לרבה דאמר וכו' דהוה מבטל כלי מהיכנו ובילה נמי וכו' : ב ורב חיננא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח וכו' כי פליגי היכא דליכא : ג דר"י בן לקיש מתוך : ד בני אדם ויושבין אלו : ה והיינו טעמא דר"י בן לקיש מתוך וכו' : ו אבל כל הני ניעור שעושה עיקר הטלטול בשביל דבר של היתר ל"ש טלטול הלכך לא מייתי כנ"ל ותיבת נריך נמחק : ז אבל בעלמא אסור משמע דלא שרי ר"י בן לקיש במת אלא טלטול מן הצד וכו' הלכה כרבי יהודה במת דמשמע דוקא במת התירו . כ"ב [פירוש הא דנקט במת] לאורויי דבעלמא [אפילו טלטול מן הצד] אסור אבל אי ר"י התיר [טלטול גמור] לא אצטריך במת לאורויי דבעלמא אסור טלטול גמור דהא פשיטא מדאיצטריך במת לאורויי דמצילין מפני הדליקה טלטול גמור אבל במת המוטל בחמה לא שרינן אלא טלטול [מן הצד וכ"ש בעלמא] : ח התם לא שרי אלא דוקא טלטול מן הצד : ט הלכה כדברי המיקל הלכך וכו' : י ושבקערה שהדליקו בה באותו שבת אסור לטלטלו ולהסתפק : כ דלית הלכתא בהא כרב דאליבא דר"י כו' מידי דהוה אסיכי וזירי ומזורי דאמר בריש כל הכלים הכל מודים כיון דקפיד עלייהו דמייחד להו מקום כו' :

הגהות הגר"א א] (ור"ת פסק כר"ש במטה וכ"ה בדפו"י) כר"ש נ"ל כרב : ב] כר"ש נ"ל לר"ש :

תפארת שמואל

מבואר יפה בתוספות בזבחים (דף נ"ה:) ועיין בברכת הזבח מה שכתבתי שם : (כא) ואסור . שמעתי בשם גדול א' דמלח שלנו דמתקנין אותו על ידי בישול אין לחוש כדתניא כל שבא בחמין לפני שבת וכו' ומ"מ המחמיר תע"ב : (כב) אפילו בדצריך למקומו . פירוש אע"פ שצריך למקומו אפ"ה לא מהני כלל להיות מטלטלה כדי ליתן תחת הנר או תחת התרנגולת וק"ל : (כג) וא"צ למקומו . וכש"א ואם צריך למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לצורך הצלה מרובה שרי כי הסיא דפרק משילין מותר כנ"ל : (כד) מניח עליו ככר וכו' . פירוש היינו דוקא מת ערום אבל מת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו מרדכי פ' כירה בשם הר"ר אביגדור . (ובאלפסי כתוב הגה"ה וז"ל כתב רבינו נ"ע שמא מת בכסותו הוא

קרבן נתנאל

עירוי : [י] דבבלי שני נמי בשיל . אבל מלח שלנו דמתקנין אותו על ידי בישול יש אומרים שאין לחוש כדתני' כל שבא בחמין מלפני שבת שורין אותו כו' · מרדכי : [כ] נהי דבשר אינו מתבשל הלחלוחית והמלח והדם שבתוכו מתבשל ונבלע בבשר . יש לדקדק אפילו אין בו מלח כלל יש איסור לענין שבת בשביל לחלוחית לחוד שעליו . וצ"ל דנקיט רבינו מלח היינו לכלול בזה עוד איסור בלא בישול שבת אלא אפילו בחול משום הדם וכ"כ רמ"א בהג"ה סימן ס"ח : [ל] ואם נתנוהו מבע"י מותר . הלשון דחוק דהל"ל מבע"י נותנין · תוספות · ול"נ דהתנא אתא לאשמעינן הך היתרא כמ"ש מהרי"ל סימן ל"ג דישים הכלי מבע"י תחת השולחן ובשבת אחר האכילה יסיר השלחן והכלי עומד

מעלמו תחת הנר · אע"ג דהוי גרס ביטול כלי מהיכנו · ועיין מ"א סימן רס"ה ס"ק א' : [מ] אי לא שרית ליה · דף מ"ד : [נ] ה"ג ובכולה הש"ס משמע דאמרי בי רב היינו רב . דבכמה מקומות פריך מדרב אדאמרי בי רב · ובב"מ פרק השואל דף ק"ב ובב"ב פ' בית כור דף ק"ה מצריך מלתא דרב אדאמרי בי רב כן לשון תוספות : [ס] ה"ג כל הני ניעור עיקר צורך טלטול : [ע] ה"ג הלכך לא מייתי הכא אלא פלוגתא דר"י בן לקיש ורבנן : [פ] ה"ג וכן חילק רב אלפס : [צ] דהתם אף טלטול מן הצד אין כאן · כן נראה לגרוס : [ק] מתוך פירש רש"י משמע דר"י בן לקיש · אולי היה לרבינו גי' אחרת ברש"י כי לא נשמע שום משמעות מפירש"י שלפנינו : [ר] מהאי טעמא נמי שרינן טלטול גמור . והא דלא קאמר סתם הלכה כר"י בן לקיש ותו לא . דאיצטריך למעוטי הצלת ממון שאין מתירין בשבילה טלטול בדבר שאינו ראוי כלל · דלא תימא כי היכי דאמרינן גבי מת דאי לא שרית ליה אתו לכבויי ה"נ נימא גבי הצלת ממון קמ"ל במת דוקא ולא בממון . ר"ן : [ש] הלכך נר שהדליקו עליו באותו שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו לפי שמוקצה מחמת איסור הוא . הלשון הלכך מסוכה הוא . דהא אי קיי"ל כרב אחא שאוסר מוקצה מחמת מיאוס כ"ש שאוסר מוקצה מחמת איסור כמ"ש תוספות בפ"ק דף י"ט ד"ה הני כרכי דזוזי ואין לומר דקאי אעיקרא דמלתא דאי לאו דקיי"ל כרבינא עכ"פ לא הוי אסרינן מוקצה מחמת איסור . הא הלכתא כוותיה דרב באיסורא דפסק כרבי יהודה · ואי משום דקיי"ל כר"י נגד רב ורבי יוחנן פסק כר"ש שלהי מי שהחשיך . ע"כ צ"ל דהא דפסק כר"ש היינו בשאר מוקצה ולא במוקצה מחמת איסור כמ"ש הרשב"א בחידושיו דאל"כ תקשי לך דר"י אדר"י דהא בדף מ"ה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה . וי"ל משום דריב"ל אמר הלכה כר"ש דאינו אוסר חוץ מן הנר הדולק . וקיי"ל כריב"ל נגד ר"י וכ"ש נגד רב · מ"ה כתב הרי"ף הלכך דקיי"ל זה הכלל כרבינא שהוא בתרא ועיין בתוספות דף מ"ה ד"ה אין לנו : [ת] אע"פ שכבה אסור לטלטלו לפי שמוקצה מחמת איסור הוא . ובזה שגה ברואה ה"ה הרב בעל ט"ז בסימן רע"ט ס"ק א' · שכתב בשם רבינו בפ"ק דחולין סימן כ' ואנן קיי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אלא בנר שהדליקו בו בשבת · שכתב שם שהוא ט"ס וצ"ל הדולק בשבת · דאל"כ קשה דברי רבינו אהדדי · ועוד הלשון שם מוכיח כיון דדמי בידים · ואי בנר הדולק איירי הטעם משום שמא יכבה או בסיס לדבר האסור כמבואר בסוף פרק זה · ועוד שהביא ראיה מדברי רי"ף שלהי שבת · ושם כרי"ף פסק להדיא כר"י במוקצה מחמת איסור . כמו כן הכא בשמעתין · אבל האמת שט"ס הוא שהיה כר"ת דל"ל · היינו דלית לן מוקצה אלא בנר שהדליקו עליו בשבת וטעה המדפיס וכתב דלית ליה : [א] הלכך אסור לטלטלה · ע"כ לשון הרי"ף : [ב] דאליבא דרבי יהודה אמרה וקיי"ל במוקצה כר"ש . וקשה והא בפרק מפנין דף קכ"ח קאמר דרב במוקצה לטלטל כר"ש ס"ל · ואין לומר דדבר שעומד לאכילה הוא דשרי לטלטל משום דדי לו שאסור באכילה אבל בדבר שאין עומד לאכילה ס"ל כר"י · דכל זה תירץ הרשב"א בחידושיו לגירסת רש"י שגורס בשר תפל · אבל לגי' הרי"ף שגורס בשר תפוח שאינו ראוי לאכילה קשה . ועל ר"ת שגורס נמי בשר תפוח לק"מ · דאזל לשיטתו דמטה שיחדה והניח עליה מעות מייחד לה מקום ובהא אפילו ר"ש מודה כסיכי ויירי ומזורי · אבל על הרי"ף שכתב דרב אליבא דר"י אמר קשה · וי"ל
כיון

(דף קכח.) דרב סבר כר' שמעון במוקצה דטלטול. הלכך צריך לומר דהך דמטה [ג] ר"ש מודה בה*:

כא [דף מה ע"א] **והלכתא** מניחין נר ע"ג דקל מע"ש ואין מניחין נר על גבי דקל מערב יום טוב. [ד] מ"ט משום* דשבת בדיל מיניה ולא אתי לאשתמושי במחובר. ביו"ט דלא בדיל מיניה אתי לאשתמושי במחובר. בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע ובצים שתחת התרנגולת מהו כי לית ליה לר"ש היכא דלא דחיא בידים אבל היכא דדחיא בידים אית ליה או דילמא לא שנא. אמר ליה אין מוקצה לר' שמעון (כה) אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד*. ירושלמי מ"ש הני [ה] הואיל ומסריחות בינתים. בעא מיניה ר"ש ב"ר מרבי [דף מה ע"ב] פצעילי תמרה לר"ש מהו פי' תמרים הנלקטים קודם זמנן ומכניסין אותן בחותלות המרה והן מתבשלות מאליהן. א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד [ו] דלא הוו ראויין ודחינהו בידים. בעא מיניה ההוא סבא מר' יוחנן קינה של תרנגולים מהו לטלטלה בשבת אמר ליה כלום עשוי אלא לתרנגולים. ואוקימנא [ז] דאית ביה אפרוח מת* ואפילו לנער אסור דכיון דאינו עשוי אלא לתרנגולת הוה ליה כמניח: **כב** א"ר אחא בר חנינא אמר *רבא בר אסי הורה ריש לקיש בצידן מנורה הניטלת בידו אחת מותר לטלטלה בשבת. בשתי ידים אסור לטלטלה. ר' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כר"ש אבל מנורה [ח] בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה. [דף מו ע"א] ומסיק דבשל חוליות עסקינן דחיישינן שמא תתפרק ויחזירנה. אי הכי מ"ט דריש לקיש דשרי. מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חדקי פי' חריצים סביב ודומה לשל פרקים. הלכך [דחוליות] בין גדולה בין קטנה אסורה. גדולה נמי דאית בה חדקי אסורה גזירה אטו גדולה דחוליות. כי פליגי בקטנה דאית בה חדקי מ"ס לא גזרינן ומ"ס גזרינן. ומ"ט סבר לא גזרינן לפי שאין דרכה של קטנה לעשות של חוליות: אמר רב יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולה. דנפטא אסור. ואפי' לרבי שמעון ואפי' של מתכת. לפי שאינו ראוי לעשות בו שום תשמיש אלא הדלקה מפני ריח הנפט. וגריעה מנר ישן של חרס דאע"ג דמאיס ראוי לתת בו שמן לסוך. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו דנפטא נמי שרי הואיל והורת כלי עליו וראוי לכסויי ביה מנא. ונראה דהלכה כרבה ורב יוסף כיון דרבא מהדר לפרושי טעמייהו [דף מו ע"א] אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוו מטלטלין* כונא אגב קיטמיה* אע"ג דאיכא עליה שברי עצים. משום דהוי בסים לאפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק או צואה וגם לשברי עצים שאסור לטלטלם. וכיון דהוא בסים לשניהם מטלטלין אותו עמהם: **כג תנא** מלבנות המטה ולוחין של סקיבים לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור [דף מז ע"ב] ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת. רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר*: בי רב חמא הוה ליה מטה גלניתא והוה מהדרו ביומא טבא. פי' מטה של פרקים. אמר ליה ההוא מרבנן מאי דעתיך בנין מן הלד הוא. נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא. אמר ליה הנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר. וכן הלכתא: **כד מתני'** נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: **גמ'** והא קמבטל כלי מהיכנו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהם ממש ושרי לטלטלו וליכא משום מבטל כלי מהיכנו. ולא יתן לתוכו מים תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צ"ל בע"ש. ולא יתן לתוכו מים בע"ש* [ט] מפני שהוא מכבה ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא מקרב כבויו. °ומה שנותנים מים בנרות של זכוכית שקורין לנפד"ש אין בזה משום מקרב כבויו. ואפי' לרבי יוסי דאסר גרם כבוי הכא אין כאן גרם כבוי כלל דאפילו לא יתן לתוכו מים כשיכלה השמן תכבה הפתילה ואין נתינת מים ממהרים הכבוי. וא"ת אפילו בלא נתינת מים יהא אסור לפי שהניצוצות נופלות לתוך השמן וכבות. דמ"ש מכלי של מים דאסור ליתן תחת הנר ואפי' מע"ש. [י] ויש לומר דלא דמי דהתם הוא דגזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת הנר בשעת נפילת הניצוצות. אבל הכא לא גזרינן שמא יתן לתוכו שמן דהנותן שמן בנר חייב משום מבעיר: הדרן עלך כירה

הגה"ה

*מוכני של שידה דהיינו אופן כדפרש"י דף אחד שהשידה מונחת עליו בזמן שנשמטת הוה כלי בפני עצמה אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות אבל אם אינה נשמטת הוה ליה כולים חד כלי ומותר לגוררה כיון א שאינה מונחת על עיקר הכלי. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*וכהא לא קיי"ל כר"ש ומיהו בשעת הדחק כגון לטלטל שרגא מפני חכרי יש לסמוך על ר"ש ובמוקצה למצוותו כגון סוכת החג בחג מודה ר' שמעון דאסור כל שבעה אפי' נפלה אפי' בחול המועד ואפי' נויי סוכה ואם התנה עליהם הכל לפי תנאו כגון דאמר איני בודל מהם כל בין השמשות עיין במסכת סוכה אבל בסוכה דעלמא מותר היכא דלא סתר אוהלא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*וכל דכוותיה כגון בהמות מדבריות דלא אתו ליתוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים והרבה דברים כיוצא בזה אבל שאר פירי אע"ג דעלו לגג ליבשן כעין גרוגרות שרו. מהרי"ח:

הגה"ה

*אפרוח מי אומר ה"ר פורת דמותר לטלטלו דחזי לשתק בו את התנוק כשיצעק ואין נראה לר"י דא"כ כל אבנים ועצים יפים יהא מותרים לטלטל מהאי טעמא וכן קשיא קושיות טובא ואסור. ביצה שיש בה אפרוח חשיב כגרוגרות וצמוקים פר"י מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד. צ"ע אם ביצה שנולדה ביו"ט אם מותר לטלטלה לר' שמעון דשמא משום גזירת משקין שזבו לא אסר ר' שמעון אלא באכילה דוקא. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה

*משום דשם כלי עליה אבל צרורות שבחצר אין שם כלי עלייהו אע"ג דחזי לכסויי ביה מנא אסור. מהרי"ח:

הגה"ה

*אבל אי לאו קיטמא אסור לטלטל כונא כיון דאיכא שברי עצים ואי אפשר לנער אבל דבר מוקצה דאפשר לנער מותר [לנערו] אגב הכלי לבדו פר"י וכלבד ד לא הוי בסים. מהרי"ח:

הגה"ה

*לפי מה שמפרש בריש במה טומנין צ"ל דוקא בדבר שאין דרכו לתקוע מותר אם היה רפוי. ה"ג. מהרי"ח:

הגה"ה

*שמא יעשה כן בשבת ולפעמים יעלו המים כנגד הניצוצות ויכבה ואע"פ דאותו כבוי לא הוי מלאכה [שצריכה לגופה] מ"מ החמירו בו חכמים אע"ג דהוי גזירה לגזירה ולא דמי לפורסים מצודות וכל הנהו דפ"ק דודאי לא אתי למעבד בשבת מיהו מותר ליתן אדם מים בזכוכית תחת השמן שאין מתכוין לכבוי כלל אלא להגביה את השמן ולא שייך למיגזר ביה כלל. פר"י מהרי"ח:

פרק רביעי

א במה טומנין ובמה אין טומנין [ב]אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין. ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין. וטומנין בכסות ובפירות [א] ובכנפי יונה [ג]ובנעורת של פשתן ובנעורת של חרשים ר' יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה. °פי' ה"ר יוסף בשם רשב"ס ז"ל דכולה פירקין איירי כשלא הגיע למאכל בן דרוסאי דאם הגיע למאכל בן דרוסאי מותר להטמינו בדבר המוסיף הבל. כדאמר [ב] בפירקין דלעיל דמותר לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה. וה"ה נמי (א) שמותר לטומנו בדבר המוסיף הבל. ולא נהירא דסתם קדרות בין השמשות מבושלות הן ומתני' איירי בסתם קדרות. ועוד דמתניתין דכירה מתוקמה דבשיל כמאכל בן דרוסאי בין אי להשהות תנן בין אי להחזיר תנן ומסתמא פירקין נמי איירי בהכי. ור"ת ז"ל היה אומר אע"ג דשרינן בשהייה דבשיל כמאכל בן דרוסאי בהטמנה אסירא* והיה נותן טעם לדבר דסתם משהה קדירה על גבי כירה בלא הטמנה [ג] לצורך אכילת לילה הוא משהה כיון שמניחה מגולה ותתויי כל דהו אינו מועיל לה כיון שהיא מגולה ושליט בה אוירא. וגם אין צריך כל כך תתוי לצורך אכילת הערב. אבל סתם הטמנה היא לצורך מחר וצריך תתוי שלא יתקרר ומעט תתוי מהני להחזיק החום כיון שהוא טמון הלכך אפילו מבושל כמאכל בן דרוסאי אסרו לטמון בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה: **גמ'** [ד] איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל בשל שומשמין שפיר דמי או דילמא בשל שומשמין תנן וכ"ש של זיתים דלא. ת"ש דאמר [ד]רבי זירא משום דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה ע"ג גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן. לעולם אימא לך לענין הטמנה אפילו דשומשמין נמי אסור. לענין [דף מח ע"א] אסוקי הבלא דזיתים מסקא הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא:

ב °יש מקומות שבמקום שמסיקין התנור ובשלו הקדרות כל היום לעת ערב מסלקין את הפחם וגורפין הרמץ ונותנין הקדירה לצורך מחר ומכסין אותה באפר לנן. ויש לתמוה על מנהגם דאסירא הכא לתת קופה שטמן על גפת של זיתים דמסקי הבלא ואין לך מוסיף הבל יותר מן המקום שבשלו שם כל היום. ויש לתת טעם למנהגם דשאני התם שנתנו [ה]הקדירה לקופה לשם הטמנה וגם ראוי להטמין בתוך גפת של זיתים הלכך איכא למיחש דילמא אתי למימר מה לי ליתן גפת תחת הקדרה מה לי להטמין בתוכו. אבל במקום שבשלו שם הקדירה כל היום [ה] תחלת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה וגם אין ראוי להטמין בתוך הקרקע הלכך ליכא למיחש. אבל זה ק"ק [על] מנהגם שגורפין ומסלקין את הקדירה ואין מדקדקים היכן מניחין אותה ולהד ליסבא דרב חזקיה משמיה דאביי דייקין מינה לעיל פ' כירה (דף לח:) דאם הניח על גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור (ג) ואפילו בע"ש נמי אסור להחזיר [ו] כדפרישית לעיל. ושמא כאידך ליסנא סבירא להו [ו]דשרי הניח על גבי קרקע אם דעתו להחזיר. ועודן בידו אפי'

הגהות הב"ח א שאינה מונחת ע"ג שידה שהיא עיקר הכלי: ב אין טומנין לא בגפת וכו' ולא בסיד ולא בחרסית ולא בחול: ג ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת של חרשים: ד ר' זירא משום תד דבי ר' ינאי וכו' נמי אסור אבל לענין כו': ה הקדירה מתחלה לקופה: ו דשרי להניח על גבי קרקע אם דעתו להחזיר ועודן בידו:

קרבן נתנאל

כיון דיחדה למעות והניח עליה מעות מקצה ליה לגמרי ממלאכת היתר ואסור לר"י לצורך גופו ומקומו ועיין בדף ל"ו ד"ה הא ר"י ובשמעתין ד"ה מטה שיחדה: [ג] ר"ש מודה פה. ואסור אפילו לצורך גופו ומקומו. מ"ש בהג"ה שמותר לצורך גופו ומקומו ביחדה להניח עליה מעות. היינו לדעת הרי"ף. אבל לדעת ר"ת דמדמה לסיכי זיירי ומזורי. והתם אפילו לצורך גופו ומקומו אסור וכן כתב מגן אברהם סימן ש"י ס"ק ה' עיין שם: [ד] מאי טעמא דשבת בדיל מיניה. דהא נר שהדליקו בו בשבת קיי"ל כרבי יהודה שאסור לטלטלה אפילו לאחר שכבה. וכן פסק רבינו בפרק מי שהחשיך סימן ה'. וכ"פ בטור סימן ש"י. וכתב שם הב"ח ס"ק כ'. וז"ל ואיכא להקשות דכאן פסק רבינו דנר שהדליקו בו באותו שבת אסור אפי' לאחר שכבה דדחייה נמי בידים פסק דמותר לטלטלן (וכ"פ רבינו כאן) והתוספות דף מ"ה בהך בעי' דחיטין שזרען כו' כיון דדחי בידים וז"ל אע"ג דנר שכבה שרי ר"ש אע"ג דדחי בידים התם שאני כיון שכבר פסק דחוי שלה אבל הכא לעולם הן דחוין כל זמן שמונחין לשם עכ"ל. אלמא דנר שכבה שרי טפי מחיטין שזרען. וכן ראיתי במהרש"ל שכתב דנראה לו דלמאי דקיי"ל בנר שכבה דלא כר"ש כ"ש בחיטין שזרען שאסור לדידן ותלמודא דאסיק דחיטין שזרען לית בהו מוקצה לר"ש אליבא דר"ש קאמר דאסיקנא דלית ליה לר"ש מוקצה אלא בגרוגרות וצימוקין. אבל אנן לא שרינן לא נר שכבה ולא חיטין שזרען ותרווייהו אסורין דדחיה להו בידים ע"ש. ותמיהני על שני גדולי הדור. דנר שכבה. וחיטין שזרען בקרקע אינם בנושא אחד. דנר שכבה אסור דבין השמשות דחיה בידים ומוקצה מחמת איסור וכיון דאיתקלי בין השמשות איתקלי לכולי יומא דבהך מוקצה קיי"ל כרבי יהודה כמ"ש רש"י ותוספות עיין הכל בפנים ובדחיה בידים בהא קיי"ל כר"ש דלא הוי מוקצה מש"ה חיטין שזרען לא הוי מוקצה ולדעת בעל האבעיא דלר"ש חטין דדחיה בידים הוי מוקצה. נר שכבה שרי לר"ש כיון דפסק דיחוי שלה. אע"ג דבין השמשות הוי מוקצה למצותו ודחיה בידים. לא סבר ליה לר"ש מינו דאיתקלי לבה"ש איתקלי לכולי יומא. אבל לדידן דקיי"ל כרבי יהודה בנר שכבה מגו דאיתקלי וודאי נר שכבה מסתבר יותר לאסור מבחיטין שזרען דלא הוי מוקצה אע"ג דדחיה בידים וזה פשוט. וזה שכתב הטור טעמא דנר שכבה משום דדחיה בידים. ולא סגיא בטעם דמוקצה מחמת איסור הוא. דאל"כ הקשי לך הא דקיי"ל כר"ש במחתכין נבילה לפני הכלבים. הא מוקצה מחמת איסור הוא. ולקותים דברי הטור מתוספות סוף כירה דף מ"ה ד"ה אין לנו. ושלהי מכילתין דף קנ"ז ד"ה לבר ממוקצה ע"ש: [ה] הואיל ומסריחות בנתיים. וכיון שיודע שיסריחו וודאי הסיח דעתו מהם ועוד דדחיה בידים. לשון הטור ועיין בסמוך דצריכי לתרי טעמי: [ו] דלא הוי ראויין ודחינהו בידים. דדחיה בידים לחוד לא הוי מוקצה דחיטין שזרען בקרקע מותרין הם. ואין ראויין לחוד לא הוי מוקצה דהא פצעילי נמי מסיח דעתו כיון דלא נתבשלו אינן ראויין להכי בעינן תרתי טעמא: [ז] דאית בי' אפרוח מת כו' הוי ליה כמניח אבל אפרוח חי לא הוי כמניח. דבידו להפריחו כדאמרינן לעיל דף מ"ג בתוספות ד"ה בעודן עליו ע"ש וכ"כ מהרש"א: [ח] בין ניטלת בידו אחת כו' אסור לטלטלה. וכן הלכתא כרבי יוחנן. ואע"ג דקיי"ל אין בנין וסתירה בכלים. ה"מ בנין כל דהוא. אבל הכא כשיתפרק יהדקנה בחוזק חשיב ליה בנין גמור. אבל הרי"ף השמיט כל הסוגיא דס"ל דהך פלוגתא אזלא למ"ד יש בנין וסתירה בכלים. וכיון דאנן קיימא לן אין בנין וסתירה בכלים. אפילו של פרקים שרי: [ט] מפני שהוא מכבה ואצ"ל בשבת. ע"כ לשון הברייתא. ומה שמסיים ואויל מפני שהוא מקרב כיבויו. פירוש הברייתא דקתני מפני שהוא מכבה. ר"ל שחיישינן שאם יעשה בע"ש שמא יעשה כן בשבת ויכבה. כגון שיגביה הכלי עם המים בשעת נפילת הניצוצות. ואין צ"ל בשבת. ואע"ג דכבוי הוי מלאכה שא"צ לגופה. תירצו בתוספות מ"מ החמירו בו חכמים אע"ג דהוי גזירה לגזירה. ועיין מ"ש בפ' כל כתבי סימן ח': [י] וי"ל דלא דמי כו'. לשון הר"ר פורת שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידים. ועי' בפ' כל כתבי סי' ו' מה שרמזינן דידי' אדידי' ול"ע: הדרן עלך פרק כירה

פרק רביעי [א] ה"ג ובכנפי יונה ובסורת של חרשים ובנעורת של פשתן דקה: [ב] בפירקין דלעיל. עיין פרק כירה ס"ס א': [ג] ה"ג לצורך אכילת לילה הוא משהה כיון שהניחה מגולה ואין צריך כל כך חיתוי לצורך אכילת הערב ותיתוי כל דהוא אינו מועיל לה כיון שהיא מגולה ושליט בה אוירא אבל סתם הטמנה כו'. וכ"ה בר"ן ורשב"א: [ד] איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין ספיר דמי. נראה שלא היה מסופק בטעם של גפת דא"כ ה"ל למפשט דשומשמין תנן מדלא תני בסיפא דטומנין בגפת של שומשמין כי היכי דלא נטעי דהא דקתני ברישא אין טומנין בגפת בכל פסולת של בית הבד. אלא שהיה מסופק בגירסא גפת של זתים תנן בפירוש במתניתין: [ה] תחלת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה. ומה שמכסין אותה באפר לנן חורה מקרי ולא תחילת הטמנה. משא"כ בקופה תחילת הטמנה הוא [ו] כדפרישית לעיל. ס"א. נתימה הא דמסיק להדיא לעיל הא דר' חדאי והא דחזקי' משמי' דאביי אדרב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי אבל מבע"י מחזירין בכל ענין. וצריך לומר הא דאמר אדרב ששת קאי דאמר מחזירין אף בשבת והיינו בין בשבת בין סמוך לשבת שיעור אם הקדירה היתה קרה לא היתה מתחממת קודם חשיכה. אבל מבע"י היינו קודם לזמן הזה מחזירין בכל ענין. אבל קשה מ"מ הא לא אסרינן לאחזיר בע"ש כ"א בכירה שאינה גרופה וקטומה דבגרוף וקטום מתיר ב"ה להחזיר אפילו בשבת ואם כן אין

תפארת שמואל

בטל): (כה) **אלא** שמן שבנר. אבל אנו דלא קיי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור היכא דדחיא בידים כגון נר שהדליק כ"ש הכא שדחוי ועומד וגרוע יותר כמו שפירשו התוספות וק"ל ותמה אני על הטור שכתב דין זה דשרי והרי"ף נמי לא הזכירו:

(א) **שמותר** להטמינו אפילו בדבר המוסיף הבל כצ"ל: (ג) **ואפילו** בע"ש נמי אסור להחזיר כדפרישית לעיל. פירוש אף שהרא"ש כתב לעיל להדיא דהא דבעי בעודן בידו כו' קאי אשבת אבל מבע"י מחזירין בכל ענין מ"מ נ"ל דה"ק מאחר שהניח על קרקע וקרוי חזרה חדשה שהרי אסורה היא בשבת א"כ ממילא אף מבע"י אסור דהא לא גזרינן בחזרה [אלא] על גבה ולא בתוכה והכא כתוכה דמי ודו"ק:

אין דעתו להחזיר דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ור"ח פירש משום חומרא דשבת חשיבא כשל תורה ואזלינן לחומרא [ו] ונ"ל דלא אסרינן חזרה מבעוד יום אלא היכא דנטלה מעל גבי כירה שעתיד להשהות עליה ולהחזירה עליה משום שהייה. שאם אתה מתיר להחזירה מבעוד יום אתי להחזירה משחשיכה. [ח] אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסרינן. ויש מקומות הרבה שנהגו לעשות חפירה גדולה אצל מקום האש מרוצפת בלבנים סביב ומחממין אותה וגורפין אותה ומטמינין בה הקדירה ומכסין אותה ומביאין ראיה להתיר מנהגם מהא דאמר בפ"ק (דף יח:) דקדרא חייתא ובשיל שפיר דמי ליתן לתוך התנור. ולא דמי כולי האי דהתם הוא בתורת שהייה והכא הוא בתורת הטמנה. ובדבר המוסיף הבל יש לחלק דהא דאסרי הטמנה בדבר המוסיף הבל היינו משום גזירה שמא יטמין ברמץ והיינו דווקא כעין הטמנה ברמץ שהרמץ מגיע לקדירה סביב. אבל בתנור וכן בחפירה זו שיש אויר הרבה בין הדפנות לקדירה לא דמי' להטמנה ואין להחמיר בה יותר משהה על גבי כירה. ורשב"ם היה מתיר לתת פירות °סביב הקדירה אע"פ שאי אפשר להם לצלות קודם חשיכה. דקי"ל כחנניא דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי וכו' ופירות כיון דנאכלים חיין חשיבי טפי ממאכל בן דרוסאי ויותר הם טובים בלא בשול כלל ממאכל בן דרוסאי עד שיתבשל. ולא דמי לבצל וביצה דאסרינן לעיל [דף יט:] אלא כדי שיצלו מבעוד יום. דביצה אין דרך לגומעה. ובצל אף על פי שאוכלין אותו חי לפעמים אין טוב לאוכלו חי כמו תפוחים וכשנותן פירות סביב הקדירה יזהר שלא יחזיר הכיסוי אם נטלו משחשיכה ולא יוסיף (ג) עליו עוד עד שיצלו משום דממהר לגרום בשולו בשבת: ג רבה ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזו להוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא. נזהיה רבה. אמר ליה רבי זירא מ"ש ממיחם על גבי מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי מוליד. ורבי זירא הוה בעי למישרי משום שלא נתנו שם אלא להפשיר כדתניא לעיל (דף מ:) נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה לא בשביל שיחומו אלא בשביל שתפיג צינתן. ורבה אסיר ליה משום דלא שרינן לעיל אלא ברחוק מן המדורה כדפרישי' לעיל [בפרק כירה סימן י'] אבל הכא שהיו ראוין להתבשל אפילו לפשר אסור: ד הדר חזייה דפרים סודרא אפומא דכובא ואנח נטלא עלויה. נזהיה רבה. אמר ליה ר' זירא אמאי. אמר ליה השתא חזית. לסוף חזייה דקא עצר ליה. אמר ליה ומ"ש מפרוכקא. אמר ליה התם לא קפיד עילויה הכא קפיד עילויה. בעא מיניה רב אחא בר מתנא מאביי מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת. אמר ליה אביי וכי מפני שאין לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של *מוכין:

הגה"ה
*מוכין אינם [ראוין] אלא לעשות מהן לבדין ומוקצין הן למלאכה אע"פ שטמן בהן מע"ש אסור לטלטלן בשבת דסתמא דמילתא לא מייחד להו ומפקיר להו לכך לעולם שדמיהן יקרים. מהרי"ח:

ה רב חסדא שרי לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבתא. איתיביה רב חנן לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין המוכין לתוך הכר או לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי. תניא נמי הכי אין נותנין המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צ"ל ביום טוב. לולאות של מלבושים שעל הכתף אם יצאו יש מתירים להחזירן בשבת אם הנקב רחב ויכול להחזירן בקל כיון [א]דנתקו. ונראה (ד) דאסור להחזירן שרגילין לקושרן והוא קשר של קיימא כדאמר לקמן בריש כל הכלים [דף קכב:] דאסור להחזיר פתח של שידה תיבה או מגדל גזירה שמא יתקע*. אמר רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת*. מתקיף לה רב כהנא [דף מח ע"ב] מה בין זה (ה) למגופת חבית. אמר ליה זה חבור וזה אינו חבור: [דף מט ע"א] בזמן שהן לחין איבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן או מחמת דבר אחר תנן [ב] ודחי ליה ואזלינן לקולא דאיסורא דרבנן היא וטומנין בהם אם לחין מחמת ד"א*: ו מתני' טומנין בשלחין ומטלטלין אותן: גמ' יתיב רבי יונתן בן עכנאי ורבי יונתן בן אלעזר ויתיב רבי חנינא בר חמא גבייהו ויתבי וקא מבעיא להו (ו) שלחין של בעל הבית תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלינן להו או דלמא של אומן תנן וכ"ש של בעל הבית וסלקא בתיקו. ומסתברא דהלכה כרבי יוסי דאמר אחד זה ואחד זה [ג]מטלטלין אותן דשלחא הוה ונתברר לו שאין האומנין מקפידים עליהן. וכ"כ רבינו שרירא גאון משום הראשונים דהלכה כרבי יוסי*: תנו רבנן נסרים של בעל הבית מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן. ואם חשב לתת עליהן פת לאורחים בין כך ובין כך מטלטלין אותן. ז מתני' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. [ס] כילד יעשה נוטל הכסוי והן נופלות: [שם ע"ב] גמ' אמר רבא לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן: [ד] איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא כילד יעשה [דף נ ע"א] נוטל את הכסוי והן נופלות. אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו אלא שלא

הגה"ה
*והגלגלים שנתקו מסרבל מותר להחזיר כיון דככר היו בו ובלבד שיתנם בענין זה שלא יבא לחוש שמא יתקע דאי בענין זה שהיה רגיל לקשור ולתקוע היה אסור כדאסרי' בפ' כל הכלים [החזרת פתח] שידה תיבה ומגדל גזירה שמא יתקע. מהרי"ח:

הגה"ה
*אבל להתיר בית הצואר אם קשרוה הכובסים מותר. מהרי"ח:

הגה"ה
*תפילין צריכין גוף נקי שיכול לאנס עצמו שלא יפיח בהן וגם שלא יישן בהן ומשום שאינו כאלישע לא מיפטר מתפילין וגם משום דאמר במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאין לא מיפטר דהתם הכי פירושו מפני מה לא החזיקו נאמנות באדם המניח תפילין. מהרי"ח:

הגה"ה
*ודוקא של בהמה גסה דחזי למיזגא עלייהו כדפרש"י ור"ת אומר דיבשים דוקא ואפילו דבהמה דקה אבל לחין לא חזו למיזגא עלייהו. פר"י מהרי"ח:

יחדן להטמנה אבל (ז) יחדן להטמנה מטלטלין אותן איתמר נמי כי אתא רבין אמר רבי יעקב אמר רבי אסי בן שאול א"ר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן. רבינא אמר בשל הפתק שנו. רבינא מהדר לתרוצי דברי רבה כמו שאמר מתחלה דהסם גיזין אם טמן בהן מטלטלין אותן ומתניתין בשל הפתק מיירי [כ]וגם סתם גיזין. וקאמר רבא הסתם גיזין אם טמן בהן מטלטלין אותן. וסיפא דקתני נוטל את הכסוי והן נופלות בשל הפתק. [ל] והאי (ח) דקאמר רבא אם יחדן להטמנה מטלטלין אותן אהפתק קאי. °והא דאמר אביי [מ] לעיל אם טמן במוכין אין מטלטלין אותן. אם נאמר דלא פליג רבא עליה צריכים אנו לומר דמוכין חשיבי מגיזי צמר או בשל הפתק איירי:

ח תנא רבה ב"ב חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר. רשב"ג אומר אין צריך לקשר. הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג. איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב. ורב אסי אמר ישב אע"פ שלא קשר ואע"פ שלא חשב. [נ] והלכתא כרב אסי דהוא אמר ד כי האי תנא יוצאין בפקורין ובליפה אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה אבל לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה לא יצא ה ואם יצא מבעוד יום אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן. והיינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב וכן יצא אע"פ שלא צבע ולא חשב*: (ט)°וקשה לר"י דנקט ברישא בזמן שצבען בשמן מאי איריא צבען אפילו חשב נמי מדמכשר יצא בלא צבע ובלא חשב וכ"ש חשב ולא יצא. דלכאורה משמע דישיבה גריעא ממחשבה וכן נמי יציאה. וי"ל הא [ס] דקא אמרינן שצבען לא כדי לצאת בהם בשבת אלא כדי לצאת בהם מבעוד יום ואחר כך נמלך ולא יצא בהן אפ"ה יכול לצאת בהן בשבת ולפי דברי ר"י ז"ל משמע דבעי מחשבה לצורך השבת. וקך לביעה דצבען כדי לצאת בהן מבעוד יום גריעה ממחשבה לצורך שבת וקמ"ל דאפ"ה מהני. ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן דקתני גבי חריות של דקל משמע דאפילו בחול מהניא הך מחשבה לרשב"ג. והא דתניא צבען ולא תנא חשב איכא למימר תיקון מעליא נקט. וממילא ידענא דה"ה חשב מדנקט סיפא ואם יצא בהן דשמעינן מינה דכ"ש חשב. ורב אסי נמי סייעה לרב אסי ממתניתין דתנן הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו (יא) כר או סדין מנענעו בידו: ט אמר רב יהודה מכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו* דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שייחד לה קרן זוית. תניא בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף *בגרתיקון הא בנתר וחול מותר [דף נ ע"ב] אמר רב יהודה *עפר לבינתא שרי לרחוץ בהן פניו וידיו ורגליו. אמר רב יוסף (יג) כיספא דשומשמין שרי. אמר רבא פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא שרי. מאי ברדא. אמר רב יוסף תלתא אהלא ותלתא אסא ותלתא סגלי. רב נחמיה בריה דרב יוסף אמר כל היכא דליכא רובא אהלא שרי. בעי מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים פירוש למימשי ביה ידיה אמר ליה וכי בחול מי התירו לך משום הפסד אוכלין: י מתני' רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר. (יד) וחכמים אומרים נוטל ומחזיר. לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך. כסהו ונתגלה מותר לכסותו משתחשך °נראה דהוא הדין לכתחלה מותר לגלותו ולחזור ולכסותו כמו שמותר ליטול ולהחזיר. והאי דנקט כסהו ונתגלה לאשמעינן דאפילו נתגלה מבעוד יום מותר לכסותו משתחשך. דמבעוד יום איירי כמו רישא דלא כסהו מבעוד יום. [ע] ומיהו אם כסהו מבעוד יום אדעתא °שלא לכסותו משתחשך נראה דאסור דדמיא לתחלת הטמנה: גמ' א"ר אבא א"ר חייא בר אשי הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזירה. דודאי יטלטל הגיזין בידו לתקן מושב הקדירה. ועל ידי הקדירה לא יטלטל פן ישפך התבשיל אם ינענע הגלמ ע"י הקדירה ובחוששין שמא נתקלקלה הגומא קמיפלגי. רבי אלעזר בן עזריה אומר חוששין ורבנן סברי אין חוששין. והלכתא כרבנן: יא אמר רב הונא האי סליקוסתא דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לא אסיר פירוש סליקוסתא אגודה של בשמים כמו חבצלת השרון °וכיוצא בה שנותנין אותה בארץ לחה כדי שלא תתייבש. וקסבר רב הונא אם נעלה מע"ש ושלפה והדר נעלה כדי שתהא מקומה מרווח וכשיטלנה בשבת לא תתקלקל הגומא מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור. ולית הלכתא כוותיה. וכן הא דאמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דלה ושלפה והדר דלה שרי ואי לא אסיר. [פ] ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגודרייתא דקני °שפיר דמי א"ל רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצתן מגולין אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום כלאים [צ] [ק] וניטלין בשבת וסלקא

הגה"ה
*ור"ת פסק כרב דקשירה דווקא מועלת מיהו לצורך מצות בית המשתה או בית המדרש סגי במחשבה לכ"ע ה"ג בפרק כל הכלים (י) פר"י : יוצאין בפקורין דהיינו פשתן סרוק שנותנין על המכה בזמן שצבען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי ומניחו עליה בשבת דלאו לרפואה קבעי אלא שלא ישרטו מלבושיו את מכתו ה"ל האי מלבוש בעלמא אבל לא צבען בשמן לאו מלבוש נינהו והוה ליה משוי ואין יוצאין בו לרשות הרבים ואפילו לטלטלו אסור. מהרי"ח:

הגה"ה
*אע"פ שעירה אפר לארץ אבל אם עירה אפר באמצע הבית למדרס רגלים שרי הוא בטל אגב קרקע ומוקצה הוא ואסור ואפילו מאן דבעי התם קשור (יב) ה"מ דבר דבר מיעבד מעשה הוא אבל הכא דאיירי בדבר דלאו בר מיעבד מעשה הוא לא בעי מעשה וסגי בכך. מהרי"ח:

הגה"ה
*גרתיקון הייט כמין עפר הגדל בחבית של יין שקורין אותו אלוס והוא עיקר תיקון כלי שמעביר את הסיגים אבל בנתר וחול שרי ואפילו לחוף בהן שערו שברא' וכ"ש פניו ידיו ורגליו אף על גב דאית ביה שיער אבל ז קשה הוא להכביר. מהרי"ח:

הגה"ה
**פירוש כתותי לבינה שרי לחוף בהן פניו ואפילו מי שיש לו זקן וכן פסולת של שומשמין ושחיקת פלפלין. פר"י מהרי"ח:

[א] נ"ל דעתיקי וכ"ה בתוס' ד"ה הא בחדתי : [ב] ודלא לפשוט דמחמת ד"א תנן כצ"ל :

חדושי מהרש"ל המוסיף הבל לא ויש לחלק כצ"ל : עד שיתבשל כל צרכו כצ"ל : הכסוי אם נטלו משחשיכה כצ"ל : בחדתי [אסור] בעתיקי [שרי] : מותר להחזיר . בזמן שהנקב רחב קצת ובלא טורח יכול להחזיר כהדיא בידו : ונתברר לו כי אומן היה לעבד עורות: בהג"ה ודוקא של בהמה גסה כו' פי' אעורות קאי : או סדין מבעו"י מנענעו בידו כצ"ל :

הגהות הב"ח א דהתם הוי בתורת שהייה והכא שהוא הטמנה וכדבר המוסיף הבל לא ויש לחלק : ב איתיביה רב נחמן בר רב לרב חסדא מתירין כו' : ג מטלטלין אותן דרבי יוסי שלחא הוה אביו ונתברר לו : ד כי האי תנא דתניא יוצאין בפקורין : ה ואם יצא בהן שעה אחת מבע"י אע"פ : ו רב אשי אמר הא נמי סייעתא לרב אסי : ז קשה הוא להתיר הס"ד : ח שרי פירש לרחוץ אמר רבה עפר פלפלין שרי : ט כחול מי התירו אך קסבר משום הפסד: י ומיהו אם גילהו מבע"י אדעתא שלא לכסותה עד שתחשך נראה : כ וכיוצא בה שנועצין אותה בטיט או בארץ לחה כדי שלא תתייבש : ל שפיר דמי ולית הלכתא כוותייהו דהא א"ל רב מרדכי לרבא כו' אם היו מקצת העלין מגולין כו' וניטלין בשבת וסלקא לה בתיובתא אלמא כו' לגלויי מקלתן בלבד וכן הלכתא :

תפארת שמואל

(ג) עליו עוד עד שיצלו כצ"ל : (ד) שאסור להחזירן כיון שרגילין כצ"ל : (ה) למגופת חבית . מגופה אינה מן החבית : (ו) שלחין של בעל הבית . דלא קפיד עלייהו כי מיטנפי : (ז) יחדן להטמנה . פירוש לעולם : (ח) דקאמר רבא . האי ליטנא לאו דוקא הוא דלרבינא לא אמר רבא יחדן דלליטנא קמא לא איירי מתניתין בהיפוך מ"מ לענין דינא נכון הוא : (ט) וקשה לר"י דנקט כצ"ל : (י) פר"י נ"ל פירש רש"י : (יא) כר או סדין . אע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו : (יב) ה"מ מידי דבר וכו' אבל הכא דאיירי במידי דלאו כצ"ל : (יג) כיסופא. נ"ל פסולת : (יד) וחכ"א נוטל ומחזיר . פירוש כשבת

קרבן נתנאל

אין קשה כלום על מנהגם שגורפין ומסלקין את הקדירה לכך אין מדקדקין היכי מניחין אותה ואין לומר דהא דקתני שגורפין אינו שגורפין כל הגחלים ואם אלא שמשוה וגורף ממקום למקום כדי שיהא המקום נוחה לשבת עליה הקדירות. דהא משני שאין ראויין להטמין בתוך הקרקע. ואי בשאינו גרוף הא ראוי לטמון בתוך הרמץ. ונ"ל דמנהגם היה לגרוף הגחלים ורמץ מקום מושב הקדרה אך סביבות הקדרות היו מניחין ועיין שו"ת מהרש"ל סימן ס' שמחכך בזה ע"ש : [ז] ה"ג ונ"ל דלא אסרינן חזרה מבעוד יום : [ח] אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסירא · דהא משנה ערוכה היא ספק חשיכה טומנין את החמין בדבר שאין מוסיף הבל ולא גזרינן אטו שבת · והשתא חזר רבינו מהך סברא שכתב לעיל שתחלת נתינת הקדירה שם לא היתה לשם הטמנה ולא הוי אלא כשהייה ולא פש לן אלא הך סברא לחוד כיון דאין ראוי להטמין בתוך הקרקע הלכך ליכא למיחש : [ט] ה"ג כילד הוא עושה נוטל : [י] ה"ג איתיבי' ההוא מרבנן בר יומי' לרבא כילד הוא עושה : [כ] ה"ג וגם בסתם גיזין : [ל] והא דקאמר רבא אם יחדן להטמנה · צריך להגיה וכצ"ל והא דקאמר רבי. דלרבינא מעולם רב לא היה מחלק בין יחדן ללא יחדן : [מ] לעיל דף מ"ח : [נ] והלכתא כרב אסי · ולקמן בפרק כל הכלים דף קכ"ה בנדבך של אבנים לישב עליה בשבת אי סגי במחשבה או ישב עליה מע"ש או צריך מעשה לא הכריע רבינו כמאן · ואמינא שסמך רבינו בההיא דנדבך אהך דהכא · אמנם אחר העיון ליכא למימר הכי · דהא בפרק נוטל סימן א' פסק רבינו כרב במניח אבן ע"פ חבית נעשה בסיס לדבר האסור · ובפרק כל הכלים הכי ס"ל ר' אמי בשם רבי יוחנן· וקאמר התם דאזיל לטעמי' בהאי עובדא דנדבך שאמר ר' אמי דאמר רבי לתלמידיו לאו ולמדוס . ע"כ מסתבר טפי שסמך רבינו בהך דנדבך דלא סגי במחשבה אהך דפ' נוטל במניח אבן ע"פ חבית . כיון דתלמודא יליף זה מזה וא"ת מ"ש חריות מהך דנדבך . י"ל כמ"ש תוספות פ' כל הכלים ד"ה ואודו לטעמייהו דחריות יותר ראוים הם לישיבה טפי מאבנים. ואל הפינה הזו כוון בש"ע סימן ש"ח סעיף כ' עיין שם. ודלא כמו שיחס לו הרב בעל מ"א דעת הרב המ"מ לחלק בין חריות איכא דקיימי לישיבה ואיכא דקיימי לעצים · אבל נדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה· ומכח זה המליא דבעלים שלנו נמי בעינן מעשה. וזה א"א לומר דהא בסימן ש"א סעיף ח' כתב סתם קש שעל גבי המטה מוקצה להסקה מ"מ מנענע בגופו ואם הניח עליו כר או כסת שמנענעו אפילו בידו ומהני יושב וכ"ש מחשבה אפילו בקש דסתמא מוקצה להסקה · אבל לפי מ"ש נכון הוא אף דסתמא להסקה קיימי · מ"מ ראויים יותר לשכיבה טפי מאבנים לישיבה · ועל המ"מ לק"מ שהוא כותב כן בהבנת הרמב"ם ובספרו לא נזכר מזה שסתם קש מוקצה להסקה . ואיכא למימר שעומד להסקה ולשכיבה וכמו כן לא נאסרו אלא מפני מחשבתו שקצנן להסקה ומפני כך מחשבת שכיבה מוציאה מידי מחשבת הסקה כמו חריות . אבל הש"ע שהעתיק לשון הטור א"א לכוון כי אם ע"ד שפירשתי : [ס] ה"ג דקא אמרי' שצבען לא כדי לצאת : [ע] ומיהו אם גלהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותה משתחשך נראה דאסור דדמיא לתחלה הטמנה· ובתוספות דף נ"א ד"ה כסהו ונתגלה. אם גלהו בידים מבע"י אפילו כדי לכסותו משתחשך אסור לכסותו משתחשך ולפנינו תראה מה שהוקיקו לרבינו לסברא זו ע"ש : [פ] ה"ג ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגודרייתא דקני שפיר דמי ולית הלכתא כוותייהו עלייהו מהאי דתנן הטומן לפת : [צ] ה"ג וניטלין בשבת וסלקא לה בתיובתא אלמא לא צריך למידך ולמישלף אלא לגלויי מקלתן בלבד וכן הלכתא : [ק] וניטלין בשבת . ופסק בש"ע סימן של"א ס"ח ולא הפריש וגם לא נתכוון לזריעה עיין מ"א שם ס"ק כ"ב שחולק דגבי

שבת

לה בתיובתא אלמא לא צריך למישלף ומיהדר.[ר] אלא לגלויי מקלתן וכן הלכתא:

יב [דף נא ע"א] **מתני'** ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. א"ל רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. ובימות החול הוה. שמע רבי אמי ואיקפד. א"ל רב יוסף מ"ט קפיד מר תרווייהו כרבוותיה עביד חדא כרב וחדא כשמואל. כשמואל דאמר שמואל מותר להטמין את הצונן. כרב דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים. [ש] והוא סבר אדם חשוב שאני. ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין את החמין משחשיכה בדבר שאין מוסיף הבל אבל אם בא להוסיף מוסיף. כיצד רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל הגלופקרין ומניח את הסדינין. נראה לר"י דלא גרסינן כיצד דת"ק איירי בתוספת ולא איירי בחלוף. ונוטל הגלופקרין ומניח הסדינין לאו מוסיף הוא אלא ממעט [ת] דגלופקרין חמין יותר כדמוכח בגיטין פרק [א] מי שאחזו. ונראה דרשב"ג פליג את"ק דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל אסור לגלותו ולהחליף ורשב"ג שרי אפי' להחליף ומפרש דבכל ענין מותר להחליף בין להקר בין לחמם כ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר עצמו דאינו כל כך תחלת הטמנה. וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר כלומר וכן היה מקיל קולא אחרת גבי הטמנה. ולהך פירושא לכאורה נראה הלכתא כת"ק. [ב] ומתני' מוכח לפרש דווקא כסהו ונתגלה בדיעבד מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות כי היכי דהיתי מתני' כת"ק וה"ר יונה ז"ל מקיים גירסת הספרים דכולה כת"ק ומפ' הכי כיצד אם בא להוסיף מוסיף. מי אמר לא צריך להוסיף אלא אם כן כסה מתחלה בדבר המשמר חומן יפה כגון גלופקרין וכיוצא בו. או דלמא אפילו כסהו בדבר קל כגון סדינין שאין משמר חומן כל כך כיון דמהני כל שהוא כסהו מבעוד יום חשבינן ליה. [ג] ומפרש רשב"ג מדקאמר נוטל את הסדינין אלמא דחשיב כסהו מבעוד יום אף בסדינין. [ד] והא דמסיים רשב"ג נוטל הגלופקרין כו' זו ואין צריך לומר זו קתני. ובירושלמי מדקדק בדבר זה דגרסינן בירושלמי תניא אין טומנין משחשיכה אבל מוסיפין עליו כסות או כלים. ובמה יהא עליהן ויהא מותר לכסות. רבי זריקא בשם רבי חנינא אמר אפילו נפה. אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל אמר רב כל הדברים מועילים. אמר רבי חנינא ויאות מאן דנסיב סמרטוט ויהיב ליה על רישיה בשעת ציתא דילמא לא כבש ציתא. וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר. כלומר אם רצה להטמין את החמין בשבת יפנה למיחם אחר ויטמינם:

יג **מטמן** וכסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל הרי זה נוטל ומחזיר. טמן וכסה בדבר שאינו ניטל [ה] או טמן בדבר הניטל בשבת וכסה בדבר שאינו ניטל אם מגולה מקצתה נוטל ומחזיר* ואם לאו אינו נוטל. [דף נא ע"ב] ר' יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל. מניחין מיחם ע"ג מיחם וקדירה ע"ג קדירה ומיחם ע"ג קדירה [ו] וקדירה ע"ג מיחם. וטח את פיה בבצק. ולא בשביל שיחומו אלא בשביל שיהו משומרים. וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן. ואין מרסקין את הברד ואת השלג בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש. צריך אדם ליזהר בחורף כשנוטל ידיו בשבת שלא יהא ברד או שלג במים שמא ירסקנו במים. כתב רבינו ברוך ז"ל בספר התרומות ואסור להחם פשטיד"א בשבת אצל המדורה משום דטומן הנקרם נימוח והוה ליה מוליד ודמי להך דאין מרסקין לא את הברד ולא את השלג:

הגה"ה

*ויפנה סביב הקדירה אותו דבר שניטל ומגביה הקדירה ומטה על צדה דלא חשיב כמניח אלא כשוכח אע"פ שבמזיד כסה כיון שדעתו ליטלה בשבת ובגמרא מיירי כגון שהוא מונח בקופה שאי אפשר להגביה הקדירה כיון שמכוסה כולה בדבר שאין ניטל פר"י ז ותו' פירשו דהיינו כרשב"ג אבל רבנן פליגי ושרו אפילו מכוסה לגמרי ליטול אפילו דבר שאין ניטל כדאיתא פרק נוטל. ונ"ע כמאן הלכתא. מהרי"ח:

הדרן עלך במה טומנין

פרק חמישי

א **במה** בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה* יוצא גמל באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא והסוס (א) בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלן במקומן: **גמ'** מאי נאקה

הגה"ה

*דאדם מצווה על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח אבל לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך מוקי לה [לקמן דף קנג:] במחמר. מהרי"ח:

בחטם אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן נאקה חיורתא בזממא דפרזלא. ולובדקים בפרומביא אמר רבה בר רב הונא חמרא לובא בפגא דפרזלא. אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך כיון דלא מינטרא ביה ודאי משוי הוא. כי תיבעי לך גמל בחטם מאי מי אמרי' כיון דסגי ליה באפסר משוי הוא. או דילמא כל נטירותא יתירתא לא אמרי' משוי הוא [א] אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור. [למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר] במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר אין בחטם לא [ב] אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ואסור. [ג] [ד] וכן הלכתא. ואי קשה לך והא חזינא הכא דלובדקים מנטר באפסר ואמר דיוצא בפרומביא [ופרומביא עדיף מאפסר דקתני לקמן חמור שעסקיו רעים מהו לצאת בפרומביא] (ג) אלמא דעדיף מאפסר. וי"ל דלא הוי כ"כ נטירותא יתירתא גבי לובדקים דנחשוב ליה כמשוי. [ה] אע"ג דלגבי חמור פשיטא ליה דאסור בפרומביא משום דסגי ליה באפסר לא אמרינן משום דגבי חמור חשיב ליה נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקים ואסור. [ו] ואע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניא דאמר [ז] נטירותא יתירתא לאו משוי הוא לית הלכתא כותיה דהא רב פליג עליה ואמר בין לנוי בין לשמר אסור ומותבינן עליה דרב ולא קאמרי' תיובתא אלא פריקו ליה תלתא בתראי ואיתון אביי ורבא ורבינא ומדאיכפלו ופריקו כולהו אליבא דרב שמע מינה הלכתא כוותיה ועוד [ח] דקי"ל כרב באיסורי הלכך כל נטירותא יתירתא אסור כגון פרה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר דרסן שלנו כמו שיר שלהן דלדידן נטירותא דסוס ברסן. ואסור לצאת בשניהן ברסן ובאפסר. וכל טוי בהמה אסור לצאת בה בשבת. ומותר ליתן הרסן או האפסר בסוס ולית ביה משום איסור טלטול דמוכן הוא לבהמה ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר של בהמה והוא בו* כדאמר דעיגלי דרב הונא יוצאין באפסריהן כרוכין בשבת. ומולאות של בית רבי יוצאין כרוכין באפסריהן בשבת. [דף נב ע"א] וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר מאי יוצאין ומאי נמשכין. אמר רב הונא או יוצאין כרוכים או יוצאין נמשכין ומסקנא דשמעתתא דיוצאין כרוכין ויוצאין נמשכין:

הגה"ה

*והמוליך פרה מעיר לעיר או פרה שמרדה יכול להוליכה במוסרה דלא חשיב הא נטירותא יתירתא. ופרה אדומה דדמיה יקרים אפילו בעיר יכול להוליכה במוסרה. מהרי"ח:

ב [דף נג ע"א] **מתני'** חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה וכו': **גמ'** (אמר רב יהודה) אמר שמואל [ט] והוא שקשורה בו מערב שבת* תניא נמי הכי חמור יוצא במרדעת [י] בזמן שקשורה בו מע"ש ולא באוכף [כ] אע"פ שקשורה בו מע"ש. בעי מיניה רב נתן מר' חייא בר אשי מהו ליתן המרדעת על גבי החמור בשבת אמר ליה מותר וכן הלכתא.

הגה"ה

*אבל בשבת אסור דמיחזי כמתכוין להוציא את המרדעת א"נ מיחזי כאילו מתכוין להוליכה למקום רחוק או לתיגרא. פר"י מהרי"ח:

תנו רבנן אוכף שעל גבי החמור לא יטלנו בידו *אבל מוליכה ומביאה בחצר והוא נופל מאליו. אמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין טרסקל לבהמה בשבת ושמואל אמר מרדעת מותר וטרסקל אסור כי סליק רבי זירא אשכחיה לרבי בנימין בר יפת דיתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת על גבי חמור בשבת א"ל יישר וכן תרגמא אריוך בבבל אריוך מנו שמואל (ג) והא רב נמי אמרה אלא שמעינן דקמסיים בה אין תולין טרסקל לבהמה בשבת* א"ל יישר וכן תרגמא אריוך בבבל דאי רב בטרסקל נמי שרי. והלכתא כשמואל [ל] ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי שאני הכא דר' יוחנן קאי כוותיה וקי"ל הלכתא כוותיה לגבי דרב ותו הא מותבינן תרתי תיובתא לרב ושמואל והיפריקו אליבא דשמואל ולא איפריקו אליבא דרב הסיא דאוכף למאי דמשני רב פפא כאן לחממה כאן לצננה והסיא דאין סכין ומפרכסין לבהמה. [מ] ובירושלמי משמע דהא דאמר שמואל ובלבד שתהא קשורה לו מע"ש (משום) דאסור לקשור מרדעת בשבת משום דמשתמש בבעלי חיים. דגרסי' התם (הלכה א) שמואל אמר בקשורה בו מע"ש. תנון מגופתיה אמר קמיה דשמואל רב חייא בר אשי לא נהיג כן א"ל נהיג רב בטרסקלין. פי'

הגה"ה

*[א] ודוקא להוציא לרה"ר אבל בחצר נותנין מרדעת ע"ג החמור בשבת כדי לחממה דמצטערת מן הצנה אבל להסיר מעליה מרדעת או אוכף כדי לצננה לתענוג בעלמא אסור אבל מוליכה ומביאה וכו'. מהרי"ח:

הגה"ה

*משום תענוג מיהו לסייחים קטנים שרי שרגליהן גבוהין ואית להו צער לשוח לאכול מן הקרקע אבל לצאת בהן לרה"ר אסור. מהרי"ח:

[א] הגה"ה זו נ"ל בהגה"ה דלעיל אחר לתיגרא והכל דבור א' חד ועיין במרדכי:

חדושי מהרש"ל דחשיב כסהו מבעוד יום אף בסדינין. ולפי זה ת"ק נמי סבר דלהחליף נמי שרי כרשב"ג ולא פליגי ומה שאמר כיצד ה"ק מהא דשרו רשב"ג להחליף כו' שמעינן נמי כדברי ת"ק לענין הוספה ולפי זה לגלות בשבת ולחזור ולכסות אפילו בדבר אחר: ויאות אלו מאן כנ"ל: מניחין מיחם ע"ג מיחם לגירסת רש"י אסור קדירה ע"ג מיחם ולא שרינן אלא מיחם ע"ג קדירה: בנטירותא יתירתא טפי הוי מלגבי לובדקים אבל גבי חמור נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקי ואסור כו' כנ"ל: בעי מיניה רב אסי בר נתן מרבי וכו' כנ"ל: רב חייא בר אשי בשם רב לא נהיג. כנ"ל:

הגהות הב"ח א ממלא אדם את הקיתון מים ונותן כו': ב משתחשכה אפילו בדבר שאין מוסיף: ג תחלת הטמנה והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג: ד דכולה ת"ק קאמר לה מפרש הכי: ה כל שהוא נמי כסהו מבע"י וכו' חשבינן ליה ומפרש מדקאמר רשב"ג נוטל את הסדינין: ו תניא אין טומנין חמין משחשיכה אבל מוסיפין עליה כסות וכו' אמר רבי חנינא כל הדברים מועילים א"ר מתניה ויאות אלו מאן: ז בהג"ה ותוס' פירשו בשם הרשב"א דהיינו כרשב"ג: ח יוצאות באפסר בשבת הסוס: ט נטירותא יתירתא וטעם נטירותא יתירתא הוי גם גבי לובדקים: י תלתא אמוראי בתראי דאימון אביי: כ או יוצאין נמשכין ושמואל אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאים כרוכים ומסקנא דשמעתתא: ל שהיא קשורה לו הוא סוף המשנה: מ ולא באוכף שעליה אע"פ. נ ובלבד שתהא קשורה לו מע"ש דאסור כנ"ל ותיבות משום נמחק:

קרבן נתנאל

שבת אפילו נתכוונין לזריעה שרי. והקשה פסקי ש"ע אהדדי. דהא בסימן ש"י סי"ב פסק חטין שזרעום בקרקע שרי והגאה בל"ע גדול. ומה שכתבו תוספות אבל במתכוין לזריעה חושש משום כולן. לא קאי אשבת. ע"כ וזה דוחק ועוד בחדושי רשב"א כתב להדיא דאם נתכוין לזריעה אסור בשבת. ולשיטתו תקשי עליו מש"ס ערוכה דף מ"ה חטין שזרען בקרקע מהו ללקוט ולאכול. ועוד קשה דאם במתכוון לזריעה לשביעית ולמעשר חוששין דקתני הטומן משמע דווקא אם נתכוין להטמנה לחוד ולא לזריעה ואם בשבת ניטלין אפילו במתכוין לזריעה. אם כן הוי ליה למיתני בהדיא וניטלין בשבת אפילו נתכוון לזריעה כמו שדייקו תוספות ד"ה מקצת לענין מכוסין ע"ש. אולם דברי ב"י שרירן וקיימין דווקא לפת וכנוגות אם מתכוין לזריעה אין ניטלין דרגילות הוא שמתוספין תחמת לחלוחית הקרקע. וא"כ נתגדלו ע"י כוונת זריעה מה שאין שייך בחטין אם שנתכוונו לזריעה: [ר] אלא לגלויי מקלתן. ואם אין מגולין אסורין לטלטלן אפילו ע"י כוש. דנראה כעושה גומא. מ"מ. וכתב מ"א על זה בסימן ש"א ס"ק כ"א אבל בדף נ' בתוספות משמע דלחד גירסא דגם כאן שרי לתחוב. ע"כ. ולא ידעתי שום משמעות. ואם כוונתו דאל"כ לא הוי מקשין תוספות מידי על גרסת הערוך כקושית המהרש"א. י"ל התם אם כל גוף הפרי טמון. מ"מ העלין מגולין והגומא כבר חפור ועומד משא"כ אם כולו טמון אסור לתחוב כוש. וכמו כן מה שמ"א שם הביא ראיה מירושלמי. עיינתי ולא מצאתי שם כי אם כשהעלין מגולין דוק ותשכח. וסכין מהירות פלטתו: [ש] והוא סבר אדם חשוב שאני. הש"ס מיישב דעת ר' אמי מה שהקפיד בתחלה. אבל אחר שאמר ליה רב יוסף שתרווייהו כרבוותא עביד והם לא חלקו בין אדם חשוב הודה ר"א לדבריו. ומש"ה הטור והרמב"ם לא חלקו בזה וכ"ה בכ"ה ובמ"א: [ת] דגלופקרין חמין יותר כדמוכח בגיטין. מהך ברייתא גופא מדקתני ברישא נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין מוכח דחמין יותר דאל"ה א"כ ממעט הוא ולא מוסיף אלא קושטא קאמר דהגלופקרין חמין יותר מסדינין ולא תימא להיפך: [א] מי שאחזו. דף ע': [ב] ומתני' מלינו לפ' דווקא כסהו ונתגלה בדיעבד מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות כי היכי דתיתי מתניתין כת"ק. וז"ל ב"י ויש לתמוה שהרי התוספות כתבו דר"י מפרש דרשב"ג פליג את"ק והם כתבו דר"י מפרש דמותר לגלות בידים ולחזור ולכסותו. וגם סמ"ג וסמ"ק כתבו דרשב"ג פליג את"ק והלכה כת"ק וכתבו דמותר לגלותו בידים לכתחלה לכן נ"ל דלדברי התוספות ת"ק לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף משום שכיון שמטמין הקדירה בבגדים שלא היה מבע"י ועכשיו היא מגולה לגמרי מחזי כתחלת הטמנה ומש"ה אסור אבל לגלות ולחזור ולכסותו בבגדים עצמם שרי לכתחלה דלא מחזי כתחלת הטמנה ע"ש. וקשה לי לפי הבנת הרב ב"י עדיפא ה"ל להקשות רישא דקתני וחכמים אומרים נוטל ומחזיר אסיפא דקתני כסהו ונתגלה מותר לכסותו אבל לכתחלה אסור לגלות ולכסות. אבל האמת יורה דרכו שלא עלה על דעת רבינו לאסור לגלותו ולחזור לכסותו כי אם באופן שגלה בידים ע"ד שלא לכסותו עוד אסור לחזור לכסותה כמו שס"ל לת"ק דאסור להחליף דהוי כתחלת הטמנה וכ"ז לגירסא זו. אבל למאי דמסיק רבינו כפי גירסת רבינו יונה דס"ל לת"ק דחילוף שרי ה"ה לגלות בידים ע"ד שלא לכסות מותר לחזור לכסותו. וכדי שלא תקשי לך אם כן האי שריותא ה"ל לתנא דמתניתין לאשמעינן. ומפני זה לקח רבינו דרך לעצמו הא דקתני במתניתין כסהו ונתגלה למעוטי אם גילהו מבע"י אדעתא שלא לכסותו משתחשך אסור ש"מ הא בשבת עצמו אף שגילהו אדעתא שלא לכסות נמי שרי. וכ"ת ה"ל לאשמעינן התנא הך רבותא דמבע"י אם גילהו אדעתא לכסותו דמותר לחזור ולכסות בשבת. והו כבר אשמעינן מדיוקא דרישא דקתני לא כסהו מבע"י לא יכסנה משתחשך משמע דווקא דלא כסהו כלל. הא אם כסהו וגלהו מותר לכסות משתחשך. כל זה לשיטת רבינו יונה שהסכים עמו רבינו אבל ר"י לא גרס כיצד ות"ק אוסר להחליף ואם גלה בשבת אדעתא שלא לכסות גם כן אסור והא דקתני כסהו ונתגלה ע"כ למעוטי מבע"י אפי' אם גילה אדעתא לכסות אסור לכסות משתחשך והדברים ברורים: [ג] ה"ג ומפרש מדקאמר רשב"ג נוטל את הסדינין. ורצונו דמפרש התנא דברייתא מדרשב"ג נשמע לת"ק ודלא כמו שהעתיק הב"י ע"ש: [ד] והא דמסיים רשב"ג נוטל הגלופקרין כו' זו ואין צריך לומר זו. רצה לומר דלפי גירסא זו הת"ק נמי סבירא ליה דחילוף שרי אלא אשמעינן רבותא יותר אפילו להוסיף כסוי על כסוי שרי וכמו שכתב הרב המגיד פ"ד לדעת הרמב"ם דלהחליף שרי ולהוסיף אסור. ע"כ נ"ל הא דקתני נוטל כו' זו ואצ"ל זו. משא"כ לגיר' ר"י דת"ק פליג בחילוף קתני נוטל את הגלופקרין לאשמעינן אפילו בכהאי גוונא אוסר התנא קמא: [ה] או טמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאין ניטל. עיין פירושו בהג"ה. ומן התימה שסתם רבינו ולא פירש כלל כרש"י או כפי' ר"י: [ו] וקדירה ע"ג מיחם וטח את פיה בבצק. היינו בשבת אם יש לו בצק שנילוש מאתמול. אבל בע"ש יוכל לטוח פיה אפילו בטיט כמו שמפרש בש"ע סימן רנ"ט. אפילו לדעת רמ"א שם אינו אוסר כ"א בתנור כיון שהוא מחובר לקרקע. אבל בקדירה מודה דאין בנין וסתירה בכלים: הדרן עלך פרק רביעי

תפארת שמואל

ניטול את הקדירה מטה הקופה על פיה שמא יטול את הקדירה ויפול הגיזה מכאן ומכאן לתוך גומא שישבה בה ואם יצטרך להחזיר ולהטמינה לא יוכל לטלטל בידים לכאן ולכאן לעשות גומא להחזיר בתוכה: (א) בשיר כמו אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בו: (ג) אלמא דעדיף מאפסר. נ"ל אף על גב דעדיף וכן הוכיחו התוספות מדאמרינן בסמוך חמור שעסקיו רעים מהו לצאת בפרומביא: (ג) והא רב נמי אמרה. פירוש כיון דשרי טרסקל כל שכן מרדעת:

פרק חמישי [א] ה"ג אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד הגמל וחמור למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר ומתניתין תנא: [ב] אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוי ואסור. נראה לי דהרי"ף ורבינו הבינו מכח מתניתא מוכח דהך ארבע בהמות למעוטי גמל בחטם דאי נאקה באפסר וה"ק ד' בהמות יוצאות באפסר ואין וא"כ הא לובדקים נמי יוצאות באפסר אלא ש"מ דתני הנך ד' יוצאות באפסר ולא בחטם. ודלא כמהר"ס ומהרש"א: [ג] וכן הלכתא. ע"כ לשון הרי"ף: [ד] וכן הלכתא. והראב"ד חולק מהך ברייתא דתני דבי מנשה עז שחקק לה בקרניה יוצאת באפסר והא וודאי עז באפסר נטירותא יתירתא והרשב"א בחידושיו אומר דאין מכרעת דכ"ע מודו בה דעז שאני משום דמנתח ומורד וה"ל כפרה מורדת ע"כ. ואין להקשות לפי דבריו. אמאי אמר רב יוסף דלמא מנתח וקא אתיא לאתויי ד' אמות הל"ל כיון דמנתח איכא מנטרת בי' והוי משוי כמו שהקשה מהרש"א. וי"ל דוודאי רב יוסף ס"ל דעז מנטרת בלא אפסר ונטירותא יתירא שרי וס"ל כשמואל. ותנא דבי מנשה ס"ל גם כן כחנניא אבל רב מוקי לה ברייתא דתנא דבי מנשה בעז מורדת דאיכא מנטרת בלא אפסר: [ה] אע"ג דלגבי חמור פשיטא לי'. מדקא מבעי' לי' דווקא חמור שעסקיו רעים. ה"ל למבעי' על חמור דעלמא וגם על חמור כזה שעסקיו רעים. כי אם יאמר לו שמותר לצאת אכתי חמור דעלמא י"ל שאסור אלא ש"מ דלגבי חמור פשיטא לי': [ו] ואע"ג דאמר שמואל. עתה תוזר לדברי הרי"ף: [ז] ה"ג נטירותא יתירא לאו משוי הוא לית הלכתא כוותיה דהא רב פליג עליה דאמר בין לנוי בין לשמר אסור: [ח] דקיי"ל כרב באיסורי. ע"כ לשון הרי"ף: [ט] ה"ג והוא שקשרוהו לו מע"ש: [י] ה"ג בזמן שקשורה לו מע"ש: [כ] ה"ג אע"פ שקשורה לו מע"ש: [ל] ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי. לשון תוספות עד ובירושלמי משמע: [מ] ובירושלמי משמע כו' דאסור לקשור מרדעת בשבת משום

דאי בדבר זה היה מקיל רב שהיה מתיר לתת טרסקל בפיה בשבת אבל לא לקשור מרדעת בשבת אכתיב רב אחא קמיה דרב פפא והתניא תבל שהוא קשור [ג] לפרה קושרין אותו לאבוס. לאבוס קושרין אותו לפרה. ניתא לפרה קושרין אותו לאבוס. לאבוס קושרין אותו לפרה ולא נמלא משתמש בבהמה בשבת פירוש [ס] ואע"פ שמשתמש על לדדי (ד) בהמה בשבת [פי'] (פירוש לצדדי בהמה) וקשה לשמואל דאוסר לקשור מרדעת בחמור בשבת משום שמשתמש בבעלי חיים א"ר בא הפסד בקשר שאינו של קיימא פירוק ולא חשיב כמשתמש בבעלי חיים (ס) כיון שאינו של קיימא. אמר רבי יוסי שנייה היא לדי בהמה בין קשר של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא כלומר אין חילוק ביניהם דלעולם הוא משתמש בלדדי בהמה. א"ר שמלאי הפתר כרבי שמעון בן אלעזר [ע] דתניא ר' שמעון בן אלעזר אמר מותר להשתמש על לדדי אילן בשבת. הוא לדדי בהמה הוא לדדי אילן. אבל כשטוען מרדעת (ו) על גבי החמור בלא קשירה אין לריך להתקרב אלא החמור ואין נשען עליו ואין כאן משתמש בבעלי חיים. ולריך ליזהר כשטוען הרסן ברלת הבהמה שלא ישען על ראשה. ומכאן יש להקדק הא [פ] דאין מניחין נר על גבי דקל ביו"ט (לעיל דף מה.) [צ] לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נוטלו משם אלא גזרינן שמא יעלה באילן כדי ליטלו (ו) דלא אמרו חכמים אלא אין עולין על גבי בהמה ואין עולין על גבי אילן ביו"ט:

ג [דף נג ע"ב] ת"ר סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה ודוקא בגמר מכה ומשום תענוג אבל (איכא) [בתחלת] מכה ומשום לער מפרכסין נמי לבהמה *תניא בהמה שאכלה כרשינין לא ידילנה בחלר בשביל שתתרפא ורבי יאשיה מיקל [ק] דרס רבן הלכתא כר' יאשיה וכיון דקי"ל הלכתא כר' יאשיה דמיקל משום לערא דבהמה ולא גזרינן משום שחיקת סממנים מטעם מיגו דלית הלכתא כי הא מתני' דתניא בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתלטנן גזירה משום שחיקת סממנים [ר] וכן פסק מהר"ם דקיימא לן כר' יאשיה דמיקל [ש] דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו כולי האי דניתי לשחיקת סממנין: ד [דף נג ע"א] תניא לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן ולא פרה בחסום שבפיה ולא סייחין [ת] בטרסקלין שבפיהן לר"ה. ולא בהמה בסנדל שברגליה ולא בקמיע שאין מומחה לבהמה אע"פ שהוא מומחה לאדם אבל יוצאת היא באגד שע"ג המכה וקשקשין שע"ג השבר ובשליא המדולדלת בה [א] ופוקק זוג בצוארה [ב] [ג] ומטיילת בחצר:

הגה"ה
*[illegible] מהרי"ח:

המתני' זכרים יוצאין לבובין והרחלות יוצאות שחוזות כבולות כבוטות והעזים יוצאות לרורות ר' יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלות הכבונות ר' יהודה אומר עזים יוצאות לרורות ליבש אבל לא לחלב: [דף נג ע"ב] גמ' מאי לבובין אמר רב הונא תותרי פי' תותרי מטלניות מרוקמות דשמייפין בהן את הבהמה מאי משמע דהאי לבובי לישנא דקרובי הוא דכתיב לבבתני אחותי כלה. עולא אמר עור שקושרין להן כנגד הלב שלא יפלו עליהן זאבים. ר"נ בר ילחק אמר עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדתני סיפא הרחלות יולאות שחוזות מאי שחוזות [ד] שאחוזות אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן הזכרים ומאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלוי הוא דכתיב והנה אשה לקראתו [ה]שית זונה ונצורת לב. [דף נד ע"א] כבוטות מאי כבוטות. שמכבנין אותו למילת כדתנן שאת כלמר לבן מאי למר לבן א"ר אסי כלמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת. והעזים יולאות לרורות וכו' איתמר [ה] רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור. ואיכא דמתני אהא עזים יוצאות לרורות ליבש אבל לא לחלב. משום רבי יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפים שזו ליבש וזו לחלב ומתוך שאין מכירין אחד זה ואחד זה אסורין. ואמר שמואל ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בת ירא. ורב אמר הלכה כת"ק. והלכה כרב דאמר הלכה כר' יהודה דאמר עזים יוצאות לרורות ליבש אבל לא לחלב [ו] דהלכה כרב באיסורי ורש"י גרס ור' יוחנן אמר הלכה כת"ק וכן כתוב בהרבה ספרים ופי' הלכה כת"ק דמתני'. [ז] ופי' איכא דמתני לה הא דשמואל אבל לא הא דרב ולגירסת זו הלכה כר' יוחנן לגבי רב ושמואל ומותר בין ליבש בין לחלב. והר"ר יונה כתב [ח] דבירושלמי מוכח דר' יהודה בן בתירא מפרש דברי תנא קמא. [ט] דגרס התם יאות אמר ר' יהודה [בן בתירא] מה טעמן דרבנן פי' טעמא דרבנן דאמרי לחלב אסור ליבש מותר והלא אין מכירין אותו. (ז) [י] מדקאמר מאי טעמא דרבנן שמעינן מינה הן הן דברי רבנן הן הן דברי רבי יהודה ולא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים: מתני' ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות. ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו [וימשוך] ובלבד שלא יכרוך: גמ' תנא לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה בזנבו [אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו] ובחוטרתו. אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשלייתה. לא עקוד ולא רגול אמר רב יהודה [כ] עקוד עקידת יד ורגל כילחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור. ולא יקשור גמלים זה בזה מ"ט אמר רב אשי משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. אבל מכניס הוא חבלים וכו' [ל] אמר רב אשי ע"כ לא שנינו אלא לענין כלאים. כלאים דמאן אילימא כלאים דאדם והתנן אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך °וא"ת אפי' יהא נמי אסור למשוך עמהם מה כלאים שייך הכא הא [מ] אינה מושכת בעגלה ובקרון ובכלאי בהמה לא אסרינן אלא כשעושין מלאכה כדכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדו דאי אסירי בהנהגה בעלמא א"כ אין אדם יכול להזיז שור (ח) פסולי המוקדשים ולוקה דגוף אחד הוא ועשאו הכתוב [נ] כשני גופים (בפ"ג דמכות*) וי"ל דה"ק אילימא בכלאים דאדם ומיירי האי שלא יכרוך בחול כשמושכין בקרון כדמוקי רב חסדא לעיל (דף כג:) ולא בשמן שריפה ביו"ט אי נמי יש לומר דחשיב משיכה מה שנים נושאים את החבלים ולהאי שינויא אסור לנהוג שור וחמור הקשורים יחד בחבל. [ס] וכן משמע בירושלמי דמה שנושאין את החבל חשיב כמו משיכה דתנן בפ"ח [מ"ד] דכלאים [ע] אין קושרים [הסוס] לא בצידי הקרון ולא לאחר הקרון ומפרש טעמא בירושלמי מפני שנושאין את החבל. ועוד גרס בירושלמי תני ר' מאיר פוטר במסייעו. אם היה בין במעלה בין בירידה הכל מודים שאסור מפני מה אמר ר' יוחנן [פ] מפני שזה נושא עגלותו של זה וזה נושא עגלותו של זה. רבא אומר מפני שנושאין חבל שבינתיים. וכ"ל שמותר להנהיג שור בימינו וחמור בשמאלו כיון שהאדם מפסיק ביניהם לא שייך למימר נושאין חבל שבינתיים. לעולם כלאים דחבלים* וה"ק ובלבד שלא יכרוך ויקשור*. אמר שמואל ובלבד שלא יצא מתחת ידו טפח [והא] תני דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה קמ"ל כלומר דאיסורא ליכא אלא בטפחיים ולכתחלה לא יצא החבל מתחת ידו טפח [דף נד ע"ב] והתניא ובלבד שיגביה האפסר (ט) מן הקרקע טפח כי

הגה"ה
*אם החבלים א' של למר ואחד של פשתן וכשאוחזן מתחמם ידו וקסבר דבר שאין מתכוין אסור. פרש"י משמע לדידן דקי"ל דבר שאין מתכוין מותר שפיר דמי. מהרי"ח:

הגה"ה
*מיהו דווקא בקשורים יחד אבל אינן קשורין יחד לא דיתדיו בעינן. פרש"י מהרי"ח:

חדושי מהרש"ל יאות אמר ר' יהודה. פירוש ר"י ב"ב דברייתא: שור פס"מ ולוקה שהרי המנהיג בפסולי המוקדשים לוקה: ולא בשמן שריפה ביו"ט. פירש אף דרישא איירי בשבת אוקמיה סיפא ביו"ט אף ה"נ אף דרישא איירי בשבת סיפא איירי בחול: בהג"ה אלא כלאים דחבלים אחד של למר וכו' שאין מתכוין אסור כך פירש"י כו':

הגהות הב"ח א כתיב רב אחא בר פפא קמיה דרב זעירא והתניא תבל שהוא קשור. נ"ב עי' פ' אלו קשרים דף קי"ג ע"א: ב דתניא רשב"א אמר מותר. נ"ב עי' בפ' מי שהחשיך סוף דף קנ"ב: ג עד שתלטנן דהאי תנא דאסר גזירה משום שחיקת סממנים הוא דאסר ובהא איפסיקא הלכתא דקי"ל כר' יאשיה דמקיל וכו' רפואת בהמתו דליתי לשחיקת סממנין: ד שמייפין ומקשטין בהן את הבהמה: ה שית זונה ונצורת לב הרחלים יוצאות כבולות מאי כבולות שמכבלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים כבוטות מאי כבוטות וכו' נקי כך בן יומו וכו' איתמר רב אמר הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר"י ואיכא דמתני לה להא שמעתא באנפי נפשה רב אמר ליבש מותר לחלב אסור ושמואל אמר אחד זה וכו' דמתני לה אהא עזים: ו כרבי יהודה דמתניתין דאמר עזים: ז יאות אמר רבי יהודה בן בתירא. נ"ב פירוש יאות אר"י ב"ב משום מי מפים ומאי טעמייהו וכו': ח מה כלאים שייך הכא אינו מושך בעגלה: ט תשיב משיכה ממה ששניהם נושאין וכו': י אין קושרין את הסוס לא בגדי הקרון וכו': כ רבי מאיר פוטר אם היה מסייעו בין במעלה וכו' עגלותו של זה רב אמר מפני:

תפארת שמואל

(ד) בהמה בשבת שרי כצ"ל ותיבת פירוש לצדדי בהמה צריך למחוק: (ס) כיון שאינו של קיימא. אינו מתקרב כ"כ אל כבהמה אר"י שנייה היא לדי בהמה בין קשר שהיא של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא: (ו) ע"ג החמור בלא קשירה. עי' בטור א"ח סי' ש"ה חמור יולא במרדעת והוא שתהא קשורה לו מע"ש עד ולפ"ז אין חילוק בין סוס לחמור ותימה לי נהי דגבי חמור הוא הטעם שהוא אסור משום קשירה אבל אוכף על גבי סוס הוי כמשאוי וכ"מ במרדכי להדיא כשאין רוכב על הסוס הוי האוכף כמשאוי לפי שאינו מיוחד אלא לרכיבה ואפשר לומר איפכא מדקבעי תלמודא מתחלה לאסור האוכף כמו שמסיק מ"ם מאוכף דאסור משמע דלא בעי לאסור האוכף אלא על המור משמע דגבי סוס שרי לפי שמיוחד לו זה אינו דנקט חמור וה"ה סוס ולא איירי בחמור אלא משום מרדעת דשרי ואפ"ה אוכף אסור וא"ל א"כ אמאי אסור ליתן עליו בחצר דליכא למימר דגזרינן אטו רה"ר דהא בבהמה לא גזרינן אלא אטו רה"ר לק"מ דסוף סוף מאחר שמיוחד לרכיבה א"כ יש בו איסור טלטול ואינו ניטל בשבת אלא לצורך גופו ומאחר שאסור לרכוב אם כן אינו צורך גופו דדוקא מרדעת דחמור צריך גופו לבהמה שלא תצטנן אבל לא גבי סוס ומש"ה אין נוטלין האוכף והמרדעת מעל החמור מהאי טעמא דדוקא רכן ואפשר דמיוחד לבהמה אפילו להנהיגם כתב הרא"ש לעיל דאין בו איסור טלטול ומ"מ סס"ת מסופק בדבר: (ו) דלא אמרו חכמים. משמע מכאן אם מונח כלי על דבר מוקצה שמותר ליטלו משום דלא אמרו אלא לטלטל: (ז) מדקאמר מאי טעמא דרבנן. פירוש מדקאמר מאי טעמן דרבנן והיינו רבנן דברייתא ואמאי לא אמר איפכא ומתניתין יאות אמרי רבנן פירוש דשרי במתניתין הכל אבל מ"ט דר"י דמחלק במתניתין אלא ש"מ דרבי יהודה דמתניתין מפרש דברי רבנן דלא שרו אלא ליבש וא"כ שואל על רבנן דמתניתין וברייתא כחדא ודו"ק היטב עכ"ל הרב מהרש"ל ואני דקדקתי היטב כמדומה לי שהדבר הוא פשוט דאיתא בירושלמי מתחלה מסיים המשנה רבי יהודה אומר עזים יוצאות וכו' תני רבי יהודה ב"ב אומר בין ליבש בין לחלב אסור יאות אמר ר"י ב"ב מ"ט דרבנן עכ"ל והנה מ"ט דרבנן דקאמר ע"כ ארבנן דמתניתין קאי שהרי לא הכיא שם רבנן דר"י בן בתירה בירושלמי ואם כן קשה הלא רבנן התירו שניהם אלא ע"כ ר"י דמתניתין מפרש דברי רבנן שלו דלא התירו לו אלא ליבש וק"ל: (ח) פסולי המוקדשין. ממקומו דהוא לבדו חשיב כשור וחמור כדאיתא פ"ב דמכות המנהיג בשור פסולי המוקדשין:

(ט) מן הקרקע טפח. פירוש כל כמה דבעי לנפיק מתותי ידו:

קרבן נתנאל

דמשתמש בב"ח. ובתוספות מסקי טעם בשם רש"י דהוי משוי. ר"ל הרלועות והמסריכין כיון דלא קשורה בהם מבע"י ועיין מהרש"א. ועוד דמחזי כמתכוין להוצאת המרדעת או דמחזי כמאן דאזיל למקום רחוק: [ג] ה"ג בפרה קושרין אותה באבוס באבוס קושרין אותה בפרה ניחא בפרה קושרין אותו באבוס באבוס קושרין אותו בפרה ולא נמלא: [ס] ה"ג ואע"פ שמשתמש על לדדי בהמה בשבת וקשה לשמואל: [ע] דתניא רשב"א אומר מותר להשתמש על לדדי אילן בשבת כל"ל. והוא בפ' מי שהחשיך דף קנ"ד וע"ש בירושלמי שלפנינו מותר להשתמש על לדדי בהמה בשבת: [פ] ה"ג דאין מניחין נר ע"ג דקל בי"ט. והוא בפרק כירה דף מ"ה: [צ] לא בשביל שיהא נקרא משתמש במחובר אם נטלה משם אלא גזרינן שמא יעלה באילן כדי ליטלו. לכאורה אמרתי לפ' דברי רבינו דמוקמינן להא דרב אין מניחין נר על גבי דקל דווקא שהוא למעלה מתשמיש אדם ומטעם גזרה שמא יעלה באילן אבל כשמניח למטה מזה מותר ליטלו משם. וזה אינו דהא גמרא ערוכה בפרק בכל מערבין דף ל"ב כשהניח ערובו למטה מעשרה פריך עלה והא קמשתמש באילן. ע"כ נבי אומר לי דרבינו ס"ל כיון דלמעלה מתשמיש אדם יש לגזור שמא יעלה באילן אסור למטה גם כן מטעם זה דלא פלוג אף גם שהוא כמו גזרה לגזרה מ"מ אין מניחין נר ע"ג דקל ביום טוב אפילו למטה מתשמיש אדם. אלא כאן לגבי בהמה משום לער והפסד ממון שרינן להניח מרדעת ע"ג חמור דבהא לא גזרו. ודומה לזה בשאר דברים כשהוא לצורך מלוה או הפסד שרינן למטה מתשמיש אדם כיון דלא הוי אלא גזרה לגזרה. אבל בפרק בכל מערבין אפילו למ"ד דאין מערבין אלא לדבר מלוה פריך שפיר דהתם לא הוי גזרה לגזרה דבין השמשות צ"ל שיוקח משם כדי שיהא הוא ועירובו במקום א' אם נתיר לו למטה מעשרה יבוא להניח למעלה מתשמיש אדם ואז אסור לעלות על האילן שקרוב לודאי שיתלוש עלה או פרי והוי פסיק רישא כמו שהביא הרב ב"י בסימן תקי"ד בשם הכלבו. משא"כ גבי בהמה להניח מרדעת עליה אם נגזר שיבוא להניח אפילו כשהוא למעלה מתשמיש אדם ויעלה על גבי בהמה. הא דאין עולין ע"ג בהמה אין איסור קרוב לוודאי אלא דגזרינן שמא יחתוך זמורה וכיון דהוי גזרה לגזרה משום לער בהמה לא אמרינן בהא לא פלוג. אבל אם אסור ליטלו משום דמשתמש במחובר בלי טעם א"כ ה"ה דאסור להניח מרדעת ע"ג חמור דמשתמש בבעל חי ובזה ניחא נמי דלא תקשי לך דברי רבינו אהדדי שכתב בפרק הישן סימן מ"א אם הקנים של סכך נסמכין על האילן אסור לכנס בו ביום טוב גזרה שמא יגית חפצו על הסכך אף שהם במקום מלוה. י"ל דאיירי שהסוכה גבוה שא"א לעלות על הסוכה אא"כ יעלה על האילן. וכ"כ תוספות פרק מי שהחשיך דף קנ"ד ע"ש. ובעל מ"א סימן שלי"ו נעלם ממנו דברי תוספות הללו. גם בסימן תקי"ד יש שם ט"ס ולא זכר מה שכתב בסימן שלי"ו: [ק] ה"ג דרס רבה הלכה כר' אושעי': [ר] מתיבת וכן פסק מהרי"ח עד דמיקל. הוא הגהת הרא"ש: [ש] דאין אדם בהול כו'. הוא סיום דברי רי"ף: [ת] בטרסקלין שבפיהן לר"ה. כ"ה הגירסא הנכונה וכמו שמוכח להדיא דף נ"ג שדייק מברייתא זו הא בחצר ש"ד. וטעות הוא ברי"ף: [א] ה"ג ופוקק לה זוג: [ב] ומטיילת בחצר. ולא גזרינן אטו ר"ה כדאמר גבי אשה דף ס"ד דגבי בהמה לא גזרינן. תוספות ד"ה מהו ליתן. ויש לדקדק דאימא מש"ה לא גזרינן דהא"ר גופא לא אסרינן אלא משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא. וי"ל דטעם דמחזי לריכין כשהזוג אריג באפסר ובטיל לגבי אפסר כמ"ש תוספות דף כ"ד. אבל ברייתא סתמא קתני מטיילת בחצר כשהיא בצוארה ולא אריג באפסר שהוא משוי בר"ה. ות"מ לא גזרינן חצר אטו ר"ה: [ג] ומטיילת עמה בחצר. אע"ג דלקמן בפ' חבית סימן ט' פסקינן כרב דדבר שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור. תירץ מ"א בס"ס ש"א ע"פ מ"ש תוספות דזה אינו אלא בדבר האסור מפני מראית עין שאותו דבר הוא מדאורייתא. אבל כאן המראית עין רק איסור דרבנן כמאן דאזיל לחינגא לא פסקינן כרב. אך הקשה על זה מאי פריך תלמודא לקמן ס"ד אדרב מהך ברייתא. ולק"מ דאדרב פריך שפיר דאמר מילתיה אפילו באיסור דרבנן כמ"ש רש"י שם. אך אנן לא פסקינן כוותיה כ"א בדבר דאורייתא: [ד] ה"ג שאוחזו אלי' שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן זכרים. רישא כדי שלא יעלו על הנקבות וסיפא כדי שיעלו עליהן זכרים מאי משמע: [ה] ה"ג רב אמר הלכה כר"י ושמואל אמר הלכה כרבי יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשי' רב אמר ליבש מותר ולא לחלב ושמואל אמר: [ו] דהלכה כרב באיסורי. עכ"ל הרי"ף: [ז] ופי' איכא דמתני לה הא דשמואל אבל לא הא דרב דע"כ לא הי' בגירסתו שום ת"ק בהך ברייתא דר"י בן בתיר'. דאי לא מי הכריחו לפרש בדוחק בדרבי יוחנן הלכה כת"ק דמתניתין. הל"ל דרבי יוחנן נמי אמר כרב הלכה כת"ק דברייתא וכמו שכתבו תוספות: [ח] דבירושלמי מוכח דר"י בן בתירא מפרש דברי ת"ק. דברי רבינו עד דברי חכמים קשין להולמם ואחר העיון נראה דצ"ל במקום ר"י בן בתיר' סתם ר' יהודה. והיינו ר' יהודה דמתני' מפרש ת"ק דאמר עזים יוצאות לרורות ור"י אוסר ואתא ר' יהודה לפ' דברי ת"ק דאמר עזים יוצאות ליבש אבל לחלב מודה ת"ק דלא יצאו גזרה דלמא אתי לאתויי ד' אמות. וא"כ תו ליכא לפ' כגיר' רש"י דקאי ר"י על ת"ק דמתני' דס"ל בין ליבש בין לחלב מותר: [ט] דגרס התם. הלכה א': [י] מדקאמר מאי טעמא דרבנן. מאן אינהו רבנן. ר' יוסי אוסר בכולן. ת"ק דמתני' מתיר בכולן וא"כ לא שייך למפרך יאות אמר ר"י בן בתירא אמר ר"י בן בתירא מי מפים ת"ק מתיר בתרוייהו. ואי כונתו על ר"י דמתני' הכי הל"ל יאות אמר ר"י בן בתירא. ומ"ט דר' יהודה. וליכא למימר דקפריך מ"ט דרבנן דר"י בן בתירא היינו ת"ק דר"י בן בתירא לגירסת רש"י לא היה דברי ת"ק כהך ברייתא דר"י בן בתירא. אך קאי לחוד על דברי ר"י דמתני'. אע"כ צ"ל הן הן דברי רבנן הן הן דברי ר' יהודה ולא בא אלא לפרש דברי חכמים. וא"כ אף לפי גירסת רש"י הלכה כר"י. או לריך לגרוס כהך ברייתא דר"י בן בתירא דברי ת"ק ליבש מותר לחלב אסור וע"ז קפריך ומ"ט דרבנן. וא"כ גירסא רב אמר הלכה כת"ק דברייתא וכן לרבי יוחנן להך איכא דמתני לה אהא: [כ] עקוד עקידת יד ורגל כו'. ראיתי א' מסופק אם לקשור שני ידים או רגלים של הסוס ולנאת חולה. ואני מלאתי שהביא בעל הערוך בערך תחר הזכרים יולאין לבובין אמר רב הונא תותרי פי' רב האי תותרי שעושין לו חבלים וקושרין את רגליו זו בזו כדי שיתקרבו פסיעותיו זו לזו ולא יתרחקו ויבא לידי רילה ומן הכי מפיק לי' מלי' קירוב. וכן ראיתי נוהגין האשכנזים: [ל] ה"ג אמר רב אשי לא שנו אלא: [מ] ה"ג אינה מושכת בעגלה ובקרון דהא בשבת איירי. [נ] כשני גופים. הואיל ואתא לידן אימא בה מילתא. בפ"ט דכלאים. בהשגות. ז"ל הי"א אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאו כלבי ואיל והכי איתא בבכורות ע"כ וטעות נפל בכל הספרים. וכצ"ל אלא כחיה עם חיה. דהא איל בקמן כתיב שהיא חיה טהורה. והרמב"ם אזיל לשיטתו שחיה עם חיה טהורה או בהמה טהורה עם בהמה טהורה מותר להנהיג מן התורה א"כ אמאי לוקה על המנהיג שור פסולי המוקדשין. לכן לריך למלוא דרך שהיא כבהמה טמאה עם טהורה ע"ש: [ס] וכן משמע בירושלמי. הלכה כ' ג': [ע] ה"ג אין קושרין לא בגדי הקרון ולא לאחר הקרון בירושלמי תניא ר"מ פוטר במסייעו: [פ] מפני שזה נושא עגלותו של זה. עיין פירושו בב"י סימן רל"ו בי"ד:

דמיתוי

המה היא בחבלא דביני ביני : ו מתני' אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו . ולא ברצועה שברגלו . ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם . ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת אליה שלהן . ואין הרחלות יוצאות חנונות . ואין העגל יוצא בגימון . ולא פרה בעור הקופד ולא ברצועה שבין קרניה . פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים :

גמ' אין חמור יוצא במרדעת כדאמרינן לעיל בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת . ולא בזוג משום [צ] דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא . ולא בסולם שבצוארו אמר רב הונא כי לוקא למאי עביד להיכא דאית לה מכה דלא הדר חייך לה . ולא ברצועה שברגליהם דעבדי לה לגיזרה . ואין התרנגולין יוצאין בחוטין דעבדי לסימנא כי היכי דלא ליחלפי . ולא ברצועה שברגליהן דעבדי להו כי היכי דלא ליתברו מאני . ואין הזכרים יוצאין בעגלה דעבדי להו כי היכי דלא ליחמטא אלייתייהו . ואין הרחלות יוצאות חנונות מאי חנונות אמר רב יהודה עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני שבראשה . אי הכי זכרים נמי . זכרים כיון דנגחי אהדדי ממילא נפלי . שמעון נזירא אמר קמיה דריתמא "אין העגל יוצא בגימון אמר רב הונא בר גוריון . מאי משמע דהאי גימון ליסנא דמיכף הוא דכתיב הלכוף כאגמון ראשו . ולא פרה בעור הקופד כי היכי דלא לימלוה יאלי . ולא ברצועה שבין קרניה* אי לשמואל (דאמר) לנוי אסור לשמור מותר . אי לרב (דאמר) בין לנוי בין לשמור אסור . פרתו של רבי אלעזר בן עזריה וכו' תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו* איתמר רב ורבי חנינא "ורבי יוחנן ורב חביבא . בכולהו מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן . כל שאפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס על אנשי ביתו . באנשי עירו ואינו מוחה נתפס על אנשי עירו . בכל העולם כולו נתפס על העולם כולו . אמר רב פפא הני דבי ריש גלותא מתפסי אכולי עלמא : הדרן עלך במה בהמה

הגה"ה
*ז"ע שבעין כששוטין לרצועה וקושרין בין רגליה יחד קצת כדי שאינה יכולה לברוח אם זה מתיר שמירה ופרי אם לא. מהרי"ח :

הגה"ה
*צריך אדם למחות בחבירו אם יודע בו ששומע לו ואפי' אם מסופק ליה אם יקבל תוכחתו אם לאו חייב להוכיח. אבל אם פשוע לו שלא יקבל ממנו כלל. מהרי"ח :

פרק ששי

א [דף נז ע"א] במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה . לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה* ולא תטבול בהם עד שתרפם . פרש"י בחוטין שבקליעת שערה ולא נהירא דבפ' המצניע (דף צה.) איכא מ"ד דגודלת חייבת משום בונה ולמאן דלא מחייב איסור שבות מיהא איכא . ומסתברא דכי היכי דאיכא איסורא "בקליעה איכא איסורא בסתירת בנין הקליעה הלכך ליכא למיגזר בהן דלמא שריא להו דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור קליעת שערותיה מבעוד יום . אלא מיירי בחוטין הנתונין על שערות ראשה וכן מוכח לישנא דמתני' דקתני ולא תטבול בהם עד שתרפם ובחוטין שעל שערותיה מועיל בהן רפיון שלא יהו מהודקים על ראשה אבל בחוטין שבתוך קליעותיה אין מועיל בהן רפיון כ"כ כיון דאין המים נכנסין בתוך הקליעה עד 'שתסתור אותן לגמרי . אע"פ שנוזרים על הנך חוטין דאסור לצאת בהן משום זימנין דשריא להו [ואתי] לאיתוייהו אפ"ה [א] אותן דברים שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן לא משום חלילה ולא משום קפידא מותרת להתיר אותן בר"ה ולא חיישי' כשהתירן תוליכם ארבע אמות בר"ה . והא דאיצטריך למיתני (לקמן סא.) בקמיע שקושר ומתיר לא איצטריך למיתני התרה שהרי כל דבר מותר להתיר אלא להשמיענן שקושר ומתיר כמה פעמים בשבת ולא אסרינן ליה משום דמיחזי כקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוציאו אלא כמלבוש גמור חשוב מחמת הרפואה ולא דמי לפלפל וגרגיר מלח דתנן במתניתין (דף סד:) ובלבד שלא התן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר . והיינו דמסיים בה ובלבד שלא יקשור בשיר ובטבעת שאז נראה כמתכוין להוציאו . והיינו טעמא דמותר להתיר ולא חיישינן דלמא אתי לאיתויינהו· דאם שכח שבתא אפילו נאסור לו להתירו לא יניח כיון שאינו זוכר שבת אבל בהנך שצריך להתירם לטרך (בשבת) חיישינן שמא ישכח שבת ואתי לאיתויינהו . ובהנך שאין צריך להתירם לא חיישינן שמא בשעה שהוא מתירו הוא זכור שבת ואחר כך ישכח שבת ואתי לאיתויינהו דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שמא ישכח שבת : ב ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין ולא בכבול לר"ה ולא בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמין ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת : גמ' טבילה מאן דכר שמיה . אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מה טעם קאמר מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן משום דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם 'וכיון דבחול לא תטבול בהן בשבת לא תצא בהן דלמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתי לאתויינהו ארבע אמות בר"ה . בעא מינה רב כהנא מרב תיכי חלילתא מאי . אמר ליה אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו איתמר נמי אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא אריג לא גזרו . ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא להו לאחוותי דלא קפדי עלייהו . מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא . א"ב דטניפן להך לישנא דאמר כל שהוא אריג "לא גזרו הכא נמי אריג. להך לישנא דאמר חזינא לאחוותי דלא קפדי עלייהו הני כיון דטניפן מיקפד קפדי עלייהו פי' רש"י דטניפן שהחוטין שהן מלוכלכין בטיט ומקפידות להסירן בשעת טבילה לפי שהמים ממחין הטיט [ב] ובעלותן מן הטבילה ירד הטיט על בשרן ותתלכלך . ויש מפרשים דטניפן כגון שהחוטין מוזהבין ויפין ומטנפין מחמת המים ולכך מקפידות להסירן בשעת טבילה שלא יתלכלכו ולא דמיא לבגדיה שהיא צריכה לפשטם בשעת טבילה ולא חיישי' דלמא אתי לאיתויינהו לפי שהבגדים היא לובשת מיד אחר שטבלה אבל דברים קטנים חיישינן שמא תוליכם בידה . תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר "וחוטי פשתן וחוטין שבראשי הבנות רבי יהודה אומר של צמר ושל שיער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן . אמר רב הונא וכולן בראשי הבנות שנינו אבל חוטין שבצוארה אין חוצצין לפי שהאשה אינה חונקת את עצמה . וה"מ בחוטין אבל בחבקין שבצואריהן כגון [דף נז ע"ב] קטלא וביולא בהן חוצצין דאשה חונקת את עצמה כדי שתתראה כבעלת בשר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שיער דאין חוצצין הלכך אשה יוצאה בהן בשבת דלא צריכה למישלפינהו 'בשעת טבילה : ולא בטוטפת מאי טוטפת אמר רב יוסף חומרתא דקטיפתא . אמר ליה אביי ותיהוי כקמיע מומחה ותשתרי . אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי פזייני פי' ציץ . תניא נמי הכי אשה יוצאה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין הקבועין בה ואיזו היא טוטפת ואיזו היא סרביטין אמר רבי אבא טוטפת המקפת לה בראשה מאוזן לאוזן . סרביטין המגיעין לה עד לחיים . אמר רב הונא עניות עושין של מיני צבעונין . עשירות עושין אותם של כסף ושל זהב : ולא בכבול לר"ה אמר ר' ינאי כבול זה איני יודע מהו . אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי . או דלמא כיפה "של צמר [ג] וכל שכן כבלא דעבדא . אמר ר' אבהו מסתברא כמאן דאמר כיפה של צמר תנן . [ד] תניא נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר אין (ג) לרשות הרבים לא . ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי . [ה] והלכתא כרבי אבהו דתניא כוותיה. פירוש כפה של צמר חוטי דעמרא דגדילן ועבידן כי המנא ורחב כשתי אצבעות כשיעור ציץ כדאמר [חולין קלח.] כמין כפה של צמר היה מונח בראש כהן גדול "ועליו ציץ כדכתיב ושמת אותו על פתיל תכלת . מאי איסטמא א"ר אבהו בזייני מאי בזייני כליא פרוחים פירוש מטלית שתולין בה חוטין של צבעונים כגון גלופקרין שתולין אותה לכלה לכלות ממנה זבוב שאם יעמוד לה זבוב על פניה היא מתביישת לטורדו ומצטערת בה כגון זה שתולין לבהמה . לפיכך אין בה משום כלאים דלאו אריג הוא* ואינה מטמאה בנגעים שאין בו שתי וערב . ואין יוצאין בה לרשות הרבים שאינו תכשיט . תנו רבנן ג' דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים ואינה מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה לרשות הרבים "משום רבי שמעון בן אלעזר אומר אף [דף נח ע"א] אין בה משום עטרות כלות : ג אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו "אבל לא בחותם שבכסותו . ורמינהו לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו [א] ולא בחותם שבכסותו לא קשיא הא דתניא לא יצא בשל מתכת והא דתניא יצא בשל טיט . וכדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד רבו עליו אין יוצאין בו . ודבר שאין מקפיד רבו עליו יוצאין בו . הלכך של מתכת שמקפיד עליו רבו אם יאבד לא יצא לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו דלמא מיפסיק ואתי לאיתויינהו אבל בשל טיט אין רבו מקפיד כל כך הלכך יוצא הוא בחותם שבצוארו דאי מיפסיק שדי ליה אבל לא בחותם שבכסותו דלמא מיפסיק ומירתת ומקפיל ליה ומיתת אכתפיה . וכדרב יצחק בר יוסף דאמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן היוצא בטלית המקופלת ומונחת לו על כתיפיו בשבת חייב חטאת . וה"מ כדעבד ליה רביה (ג) אבל עבד איהו לנפשיה לא יצא לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו [ו] בין בשל טיט בין בשל מתכות . [ז] תניא לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בזוג שבכסותה : [דף נט ע"א] ד ולא בעיר של זהב מאי עיר של זהב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ירושלים דדהבא [דף נט ע"ב] כדעבד ר' עקיבא לדביתהו פי' רש"י טסקא כמו כבינתא והוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש . °ורבינו תם ז"ל מפרש שהוא עגול ומשימין אותו על הראש כמין עטרה דבסוף סוטה (דף מט.) ומפרש דעטרות כלות היינו ירושלים דדהבא* כלילא רב אסר ושמואל שרי* דאניסכא כ"ע לא פליגי דאסיר . כי פליגי בארוקתא מ"ס ניסכא עיקר ומ"ס רוקתא עיקר °ולא שליף ומחוי . ורב אשי מתני לקולא דארוקתא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי באניסכא מ"ס דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומ"ס °מאן דרכה למיפק אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא .

הגה"ה
*שהוא כעין לבד שאין שוע טווי ונוז וגם הוא קשה הלכך לא גזרו ביה רבנן וכן אם בגד גמור הוא שוע טווי ונוז להציע תחתיו אם קשה הוא לא גזרו ביה רבנן . אך העלאה ובגד גמור אע"פ שהוא קשה אסור מן התורה וכן כרים וכסתות ומרדעת ומילי טובא תשיב במסכת כלאים [פ"ט מ"ב] דמותר להציען תחתיו משום דאין שייך בהן כריכת נימא . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ודוקא על עטרות חתנים וכלות גזרו בפולמוס אבל של שאר נשים לא אסירי אלא בשבת משום דמשלפא ומחויא . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*וסוא עטרות חתנים ושרי לנשים ואפילו לכלות ודארוקתא היינו רצועות שמצויירות בזהב ובאבנים טובות שקורין פרי"ש שרו אפילו בשבת אבל דאניסכא שכולו עם של זהב שקורין לנ"א אסור . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל ולא בכבול . פירוש הקמיע : ובטוטפת . פי' כשהן תפורין : בסג"ה ד"ה שהוא כו' אם קשה הוא מותר שלא גזרו ביה כצ"ל :

הגהות הב"ח א אין חמור יוצא במרדעת מאי טעמא כדאמרן פירוש כדאמרן לעיל בזמן : ב אין העגל יוצא בגימון מאי גימון אמר רב הונא : ג רבי יוחנן ור' חביבא מתני בכולהו סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי ר' יונתן : ד דרב שלום ריש מתיבתא ורש"י פירש דבאים אם יצאה בטבעת שיש עליה חותם פטור אבל אסור אבל ר"ת פי' דגבי אים . נ"ב מחלוקת זו דרש"י ור"ת התבאר באשרי גופיה לקמן סימן י' : ה בקליעה איכא נמי איסורא : ו שתסתור אותן לגמרי ואע"פ שגזרו על הנך חוטין : ז וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא : ח לא גזרי הכי נמי אריג : ט וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות : י בשעת טבילה ולא אתיא לאתוייהו ד' אמות בר"ה ולא בטוטפת וכו' חומרתא דקטיפתא . נ"ב פירוש חוליא ידועה שתולין אותה בצואר מפני עין הרע : כ של צמר תנן וכ"ש כבלא דעבדא : ל ועליו ציץ נזר כדכתיב : מ משום ר' שמעון בן אלעזר אמרו אף אין בה כצ"ל : נ אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהו לא יצא : ס ולא שלפא ומחויא וכו' : ע מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה :

הגהות הגר"א א] שבצוארה . ר"ל ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה :

קרבן נתנאל

[צ] דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא . וקשה הא משום נוי מותר והא קיי"ל כל נוי בהמה אסור . ותי' בחדושי רשב"א דלנוי הרגיל לכל בחול אפילו בשבת שרי והיינו טעמא דזוג . אבל רצועה בקרני פרה או סוס בזנב שועל ודומיהן בסימן ד' תקלת אנשים עושין כן לנוי : הדרן עלך פרק חמישי

פרק ששי [א] אותן דברים שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן . אם שהוא נותן טעם בסמוך ובהנך שאין צריך להתירן לא חיישינן שמא בשעה שהוא מתירו הוא זכור שבת ואח"כ ישכח שבת ואתא לאתויי ד' אמות בר"ה דבשעה מועטת כזו לא חיישינן שמא ישכח שבת . לא די בזה דמ"מ הוי להו למגזר דלכתחלה לא יצא בדבר שהוא מותר להתירן שמא ישכח שהוא שבת· ומש"ה הוסיף שלא גזרו על יציאתן משום דאין דרך להתירן: [ב] ובעלותן מן הטבילה ירד הטיט על בשרן ויתלכלך . ויש מפרשים דטניפן כגון שהחוטין מוזהבין.והך לישנא כל שהוא ארוג לא גזרו ס"ל דסתם תיכי אינם מלוכלכים ואינם מוזהבין ולא גזרינן משום הכי תיכי : [ג] ה"ג וכ"ש כבלא דעבדא רב אמר כיפה של צמר ושמואל אמר כבלא דעבדא אמר ר' אבהו מסתברא כמ"ד כיפה של צמר וכ"ה ברי"ף . וכן נראה מדברי רבינו שכתב אמר ר' אבהו מסתברא כמ"ד כיפה של צמר משמע שאמר אחד כיפה של צמר : [ד] ה"ג תניא יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר ר"ש אומר אפילו בכבול לר"ה כלל אמר ר"ש כל שהוא למעלה מן הסבכה אין יוצאין בו לחצר אין לר"ה לא . וסייעתא הוא מסיפא דברייתא דמסיים ואזיל כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין בו ש"מ כיפה של צמר תנן דכבול ליתא תחת הסבכה . וא"ת למ"ד כבלא דעבדא תנן למה התירו בחצר . וי"ל דדוקא בתכשיטין הוא שגזרו בחצר לפי שקשה עליו להניחן . ואי שריית ליה בחצר יוצאות ג"כ בר"ה . אבל כבלא דעבדא גנאי הוא לו כל שאחה מצריכו להניחו הנה הוא זריז בדבר זה וזכור ליטלו בחצר ולא בר"ה : [ה] והלכתא כר' אבהו דתניא כוותיה . ק"ק הא בלא"ה קי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי . ונראה דרב ושמואל פליגי בתרתי דאליבא דרב דאמר כיפה של צמר אסור לצאת בר"ה ומדקתני בסיפא יוצאות בכבול וכפיפה נכרית לחצר הא כבלא דעבדא אסור אפילו בחצר. ובאמת לא ידעינן מסברא להתיר טפי בחצר כבלא דעבדא ויוצאה בכבול לחצר ג"כ כבלא דעבדא הוא והתירו טפי בחצר כדפריטית והנה וודאי לענין איסורא דאורייתא קיי"ל הלכתא כוותיה דרב באיסורי הייט שאפי' בכיפה של צמר אסור לצאת בר"ה . מש"ה לענין מה דנפקא מינייהו בכבלא דעבדא שאסור לצאת בחצר הוא מדברי סופרים וקיי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל וא"כ לענין חצר קים לן כשמואל. לכן הביא דקי"ל כרב מדתני' כוותיה.וא"כ רישא דמתני' איירי בכיפה. וא"כ סיפא דקתני ויוצאה בכבול לחצר ג"כ בכיפה של צמר הא כבלא דעבדא אסור אפי' לחצר: [ו] בין בשל טיט בין בשל מתכות. דחיישי' שמא יתבייש במקום מכיריו ויטלנו כדי שלא יראהו שהוא עבד דכיון שהוא עושה לעצמו ולא עשאו רבו לא מימנע למיעבד הכי משום אימתיה דרביה: [ז] ה"ג תניא לא

תפארת שמואל

(א) אבל לא תצא בין בטבעת שיש עליה חותם ובין בטבעת שאין עליה חותם בשבת דוקא וכו' כצ"ל : (ב) לרה"ר לא ר"ש אומר אף בכבול לרה"ר כלל אמר ר"ש כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאין בו וכל שהוא למעלה מן הסבכה אין יוצאין בו וכיפה למטה מן הסבכה ושמואל אמר וכו' כצ"ל : (ג) אבל עבד איהו לנפשיה לא . פירוש כיון שעשאו העבד לעצמו יתבייש במקום מכירין ויטלנו שאין לו אימתא דרבו :

°ונראה דדוקא בכלילא שרי שמואל וכן ר' אלעזר לעיל בעיר של זהב לפי שאין שאר נשים רגילות בהן אלא נשים חשובות הלכך שרי לדידהו . אבל שאר תכשיטי נשים אפילו לאשה חשובה אסירי דלא פלוג רבנן. ודאיה מססיא דסוף כירה (דף מו:) דאמר שלא הואיל ואיכא תורת כלי עלייהו ואי הוה חזי לנשים חשובות מאי לריכים להאי טעמא. אמר ליה שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי והיינו כמה דמתני רב אסי לקולא והאי דשרי רב היינו באורקתא והלכתא כרב דאסר כלילא. בדאניסכא פירוש ניסכא חוט *כלומר שהן חתיכות נקובות ומכניסין בהן חוט לעמידן . ופירוש רוקתא מטלית וכגון שאותן חתיכות על המטלית : ה ואמר [א] רב יהודה אמר רב קמרא שרי והוא הגור שבמתנים ויש בו חתיכות קבועות כעין כלילא איכא דאמרי דאורקתא ואמר רב ספרא [מידי דהוה אטלית] מוזהבת ואיכא דאמרי דאניסכא ואמר רב ספרא [ח] מידי דהוה אאבנט של מלכים. וכיון דאניסכא שרי לישנא בתרא כל שכן דרוקתא [ט] והלכה כלישנא בתרא . אמר ליה רבינא לרב אשי קמרא עילוי המייניה מאי אמר ליה תרי המייני קאמרת פי' רש"י משוי הוא ואסור* °ודוקא שניהם זה על גב זה אבל אם יש מלבוש מפסיק ביניהן מותר.

הג"ה
*ואפילו לאיש שאין דרך לחגור שתי חגורות . ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור אבל תרי המייני מה הנאה שייך בהו אלא ודאי משוי הוא. פר"י מהרי"ח :

וקצת ראיה מפרק כל כתבי הקודש (דף קכ.) דקחשיב בי"ח כלים פונדא וחגור שבמתניו ופרש"י דפונדא הוא אזור : ו אמר רב אשי בהאי דיסקיא אי אית ביה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר פי' דסקי' חגור של עור ונקרא בלשון ערבי מנטקה . אי אית ליה מפרחייתא שהן כגון פרביטין הרי הוא תכשיט ומותר ואם לאו נעשה כמשאוי ואסור ורש"י פי' דסקיא חתיכת מעיל רחבה אי אית ביה מפרחייתא רלועות קלרות תלויות בה לקושרה בהן ולהדקה סביבותיה דמיהדק שפיר דליכא למיחש דלמא מישתרי קטרי ונפיל ואתי לאתויי . ולא בקטלא מאי קטלא מנקטא פארי ושמה בלשון ערבי מנקא . ורש"י פירש שהוא בגד שיש לו שנצים כגון נכנסים ומכניסין בה רלועה רחבה וקושרה סביב לוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב ונקרא מנקטא פארי על שם שמקבלין פירורין שנופלין מפיה שלא יטנפו בגדיה : ולא בנזמים. מאי נזמים נזמי האף *אבל יוצאה בנזמי האוזן גלפי שטריחא למשלפינהו [י] שהן מכוסות בקשוריה : ז [דף ס ע"א] ולא במחט שאינה נקובה.

הגה"ה
*ובטבעת שיש עליה חותם אם יצתה חייבת חטאת אפילו לרבנן דלא אזלי אחר החותם רק אחר המעמיד לענין שבת מודו דכיון שיש עליה חותם לא הוי תכשיט אלא משוי . פר"י מהרי"ח :

למאי חזיא אמר רב יוסף הואיל ואשה אוגרת בה שערה פירש"י שיער היוצא חוץ לקשוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט לתוך קשוריה שלא יראה שערה . °ויותר דנראה לפרש שתכפל המחט לתוך השבכה ואוגרת בה השבכה שלא יצאו שעריה חוץ לקשוריה והשתא הוה כעין בירית שאם היתה שולפת בירית לא היו שוקיה מתגלות מיד אלא אחר שיפלו בתי שוקיה. [כ] ופריך ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. תרגמה רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה. ובשבת למאי חזיא. פירש"י דבשבת אינה חולקת שערה ותימה °מנלן דאסור לחלוק שערה בשבת דאינה תולשת השיער. אפילו לחוף ולפספס מותר דקי"ל כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר . ועוד אפי' יהא מותר לחלוק בה שערה מ"מ משוי הוא שהרי אינה יכולה לצאת בכל הדברים הלריכים לה כיון שאינו לא מלבוש ולא תכשיט . הלכך ה"פ בשבת למאי חזיא שתוכל לצאת בה והלא אין תכשיט . תנא כמין טס של זהב יש לה על ראשה בחול חולקת בה שערה ובשבת מניחתה כנגד פדחתה ואסור ללאת בה דלמא שלפא ומחויא . אבל מחט שאשה מעמדת בה קשוריה שרי ללאת בה בשבת [ל] דהוי כמחט שאוגרת בה שערה : ח מתני' לא ילא האיש בסנדל המסומר . ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. [מ] ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם ילא אינו חייב חטאת : גמ' סנדל המסומר מאי טעמא לא. אמר רבי אבא אמר שמואל שליפי גזרת המלכות היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל ילא נהפך סנדלו של אחד מהן . כסבורין היו שאחד מהן ילא וראוהו והכירו בהן אויבים ועכשיו באין עליהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל ילא איש בסנדל המסומר לא שנא בשבת ולא שנא ביום טוב [דף ס ע"ב] מאי טעמא [נ] משום דאיכא כנופיא דאיסורא . והיינו דתנן אין משלחין ביום טוב לא סנדל המסומר (ג) ולא מנעל שאינו תפור . אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר . וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ר' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה . א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא לך לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו [לר' חנינא שלש מכאן ושלש מכאן ואחת בתרסיותיו] הא"ל אילפא לרבה בר בר חנה אתון תלמידי ר' יוחנן עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כר' חנינא בעא מיניה ההוא רלענא מר' אמי תפרו מבפנים מאי . אמר ליה מותר ולא ידענא מאי טעמא א"ל רב אסי ולא ידע מר מאי טעמא כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל בסנדל גזרו ביה רבנן ובמנעל לא גזרו ביה רבנן . בעא מיניה רבי אבא בר זביד מר' אבא בר אבינא עשאו כמין כלבוס מהו . א"ל מותר פירוש שעשה המסמר כמין שני מסמרים תכופין זה אצל זה ומחוברים בראשיהן. איתמר נמי אמר רבי יוסי בר חנינא עשאו כמין כלבוס מותר אמר רב ששת חפהו כולו במסמרים כדי שלא תאכל קרקע אוכלתו מותר. תניא כוותיה דרב ששת לא ילא האיש בסנדל המסומר 'ולא ילך בו מבית לבית ואפילו ממטה למטה אבל מטלטלין אותו לסמוך בו כרעי המטה ולכסות בו את הכלים . ור' אלעזר בר' שמעון אוסר. נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ארבע או חמש מותר . ורבי מתיר עד שבע. חפהו עור מלמטה וקבע בו מסמרים מלמעלה מותר. עשאו כמין טס או כמין יתד או שחפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר . טעמא דכל הני דמותרין לפי שלא אסרו אלא כיולא בו של אותו סנדל המסומר שאירע בו מעשה ולורתו נעלמה מאתנו : ולא ביחיד ט'. טעמא דאין 'ברגלו מכה [דף סא ע"א] הא יש ברגלו מכה נפיק [ס] באותו שאין בו מכה. ולא בתפילין . משום דלמא אתי לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים כי חליץ להו למיעל לבית הכסא : ולא בקמיע וכו' . אמר רב פפא לא תימא עד דאיתמחי גברא ואיתמחי קמיע אלא כיון דאיתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיע דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה שמע מינה דבהמחאת גברא לחודיה סגי °וכל שכן בהמחאת קמיע לחודיה דעדיף טפי המחאת קמיע מהמחאת גברא לחודיה דהא מבעיא ליה לרב פפא תלתא קמיעי לחד גברא אי אמרינן מזלא דגברא גרים דמקבל כתבא אבל בהמחאת קמיע דעדיף טפי לא מבעיא ליה אם ריפא איש אחד אי תלינן במזלא דגברא ולא איתמחי קמיע אלא ודאי איתמחי וכן משמע לישנא דברייתא דקתני איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש ולא קתני שריפא ג' בני אדם כדקתני באידך ברייתא דאיירי בהמחאת גברא. והא דקאמר רב פפא חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי גברא לא איתמחי ה"ה נמי 'לחד גברא דאיתמחי והא דנקט תלתא גברי לאשמעינן דאפי' הכי לא איתמחי גברא. תנו רבנן איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה ולא שנכפה אלא שלא יכפה וקושר ומתיר אפי' ברשות הרבים ובלבד שלא יקשרנו [דף סא ע"ב] בשיר ובטבעת וילא בו לרשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' אנשים כאחד . לא קשיא הא לאמחויי גברא והא לאמחויי קמיע . אמר רב פפא פשיטא לי הנך תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זימני אתמחי גברא ואיתמחי קמיע *פרש"י אם ריפא שלשה מיני חלאים בשלשה מיני קמיעות דאיתמחי גברא *לכל הקמיעות גם לחלאים אחרים מידי דהוה אנגח שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל מיני בהמה . ולא נהירא

הגה"ה
*(ד) וכן קמיע שריפה ג' בני אדם מאותו חולי אותו קמיע נעשה מומחה ומותר לצאת בו בשבת אפילו אם יעשו אותו קמיע אחרים הוי קמיע מומחה. פר"י מהרי"ח:

דאטו אם הוא בקי בשלשה מיני קמיעות וכי בשביל זה יחשב מומחה גם לקמיעות אחרים שאינו בקי בהן . הלכך נראה לפרש איתמחי גברא היינו שאם כתב לחש אחד בשלשה איגרות ורפאו שלשתן אתמחי גברא לאותו לחש בכל פעם שיכתוב אותו . אבל לשאר לחשים לא* [ע] וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנו אחר . [פ] ואיגרת שריפאתה ג' פעמים מומחה לכל אדם ותלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא זימני ה"פ אם כתב לחש אחד בשלשה איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאדם אחד ג' פעמים איתמחי גברא ללחש

הגה"ה
*מיהו רופא מומחה שעשה קמיע חדש לשום חולי אותו קמיע לבד מותר ואם יעשנו אדם אחר אינו מומחה אע"פ שריפא ג' פעמים מיד המומחה איכא למימר מזל הרופא גרם . אבל קמיע שבא מיד אדם שאינו מומחה וריפא שלש פעמים נעשה מומחה מיד כל אדם דאין כאן לתלות במזל הרופא כיון שלא היה מומחה בשעה שעשאו . פר"י מהרי"ח :

זה בכל אגרת שיכתוב . ואיתמחי איגרות הללו לכל אדם . תלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא גברא איתמחי קמיע לא אתמחי . חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי וגברא לא איתמחי . בעי רב פפא תלתא קמיעי לחד גברא מאי . קמיע ודאי לא איתמחי . גברא איתמחי או לא איתמחי מי אמרינן הא אסי תלתא זימני . או דלמא מזליה דהוא גברא גרים דמקבל כתבא. תיקו . ירושלמי אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן נאמן הרופא לומר רפאתי שניתי ושלשתי : ט איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או אין בהם משום קדושה למאי הלכתא. אילימא לאצוליהו מפני הדליקה ת"ש הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפין במקומן אלא לענין גניזה ת"ש היה שם כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנז . אלא לענין ליכנס עמהן לבית הכסא . [דף סב ע"א] ופשטינן אם מחופין עור שרי למיעל בהו לבית הכסא ואי לא אסור* ותפילין היינו טעמא דאין נכנסין עמהן לבית הכסא אלא חולץ תפילין ברחוק ד' אמות משום שי"ן דידהו דאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני . ולא בשריון זרדא . קסדא [צ] אמר רב סנורתא והוא כובע בלשון מקרא דכתיב וכובע נחשת . מגפיים אמר רבה בר רב הונא פוזמקי [ק] פירוש מוקי דעבדי להו

הגה"ה
*ואם הוא חולי שיש בו סכנה אם יסיר אותו ממנו מותר ליכנס בו ואם אין בו סכנה אסור ליכנס בו לבית הכסא וא"כ אסור לצאת בו בשבת דכי עייל לבית הכסא שרי ליה ואתי לאיתויי ד' אמות . מהרי"ח :

חדושי מהרש"ל הואיל ואיכא תורת כלי עלייהו שרי לטלטולי ואי הוי כו' כצ"ל : שאותן חתיכות קבועות על המטלית כצ"ל: תלתא קמיעי לתלתא גברי תלת תלת זימנא. פירוש שכתב לחש אחד בג' איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאחד ג' פעמים. קשה לרשב"א קמיע שלישית היכא אתמחי הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע שלישי אתמחי גברא וכיון דאתמחי גברא ודאי שאותה איגרת תועיל מכאן ואילך וי"ל כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי והקמיע שלישי אכתי לא אתמחי וחזר וריפא קמיע שלישי אדם שלישי דהשתא לא בעי אלא אחת שמתמחת גברא והמתמחת קמיע : בהג"ה ד"ה ואם הוא כו' דכי עייל לבית הכסא שרי ליה. פירוש בשאינו מכוסה עור :

הגהות הב"ח א כלומר שהן חתיכות של כסף או זהב נקובות וכו' חתיכות קבועות על המטלית : ב האי ריסוקא אי אית ביה וכו' פירוש ריסוקא חגור של עור וכו' תכשיט ומותר לצאת בו ואם לאו וכו' ורש"י פירש ריסוקא חתיכת מעיל וכו' ולהדקה סביבותיה שרי דמיהדק וכו' דלמא משתרי קטרי : ג לפי שטריחא לה מלתא למישלפינהו : ד נראה לפרש שתוחבת המחט לתוך השבכה ודוחקת בה השבכה וכו' ותשתרי אלא תרגמה : ה אמר ליה עיפא לרבה בר בר חנה אתון דתלמידי דרבי יוחנן אתון עבידו כרבי יוחנן : ו ולא יעייל בו מבית כו' : ז לחד גברא דאתמחי קמיע והא דנקט כו' :

הגהות הגרי"פ [א] בגמרא איתא אמר ר"י אמר רב שמואל ובכרי"ף איתא אמר ר"י אמר רב ששת :

תפארת שמואל

(ג) ולא מנעל שאינו תפור כו' . בגמרא אמר רבי יוחנן כתפילין כך מנעלים וכו' מיתיבי כשהוא נועל כו' א"ל אביי כו' הרגב"י ירא שמים וכו' אמר ר' אשי חזינא לרב כהנא דלא קפיד ע"כ ועל הא דרב אשי שהוא בתראה סמכו כל המחברים שלא הביאו הא דנעילה וחליצה במנעל איזה קודם אלא לית קפידא אבל רבינו יונה כתב שיש לעשות כמר בריה דרבינא וכן הטור אחריו ואפשר שהוא נמי בתראה כמו רב אשי ואף אם תאמר שרב אשי גדול ממר בריה דרבינא מ"מ הרי ר"נ בר יצחק נמי סבר כוותיה והוו רבים וכן יראה דעת התוספות שיש לנהוג הכי שכתב ואומר ריב"א דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי משום דחשיבות של תפלין הוא בקשירה אבל איפכא לא ולהאי טעמא יש לנעול של [ימין תחלה] במנעלים שאין בהן קשירה ע"כ משמע מלשונם שכן ראוי לנהוג ומ"מ נראה דדוקא לירא שמים הנזהר בכל דרכיו וכל פסיעותיו . ועוד יראה כדברי הר"י והטור מאחר שסתמא מסיק אח"כ ת"ר כשהוא נועל נועל של ימין ואח"כ של שמאל וכשהוא חולץ חולץ של שמאל ואחר כך של ימין וכשהוא רוחץ רוחץ של ימין ואח"כ של שמאל וכשהוא סך סך של ימין ואח"כ של שמאל והרוצה לסוך כל גופו סך ראשו תחלה מפני שהוא מלך על כל האברים ע"כ משמע שסתמא דתלמודא הכי ס"ל וקבעה לפסק הלכה ואפשר דרב אשי גופיה סבירא ליה הכי ולא אמר אלא דרב כהנא לא קפיד ודו"ק : (ד) ובן. נ"ל וכו':

קרבן נתנאל

לא תלא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג : [ח] מידי דהוה אאבנט של מלכים • פי' הרי"ף ורש"י דכל ישראל בני מלכים וראוים למלבוש זה . והא דשלהי שמנה שרצים סי' י"א פסק רב כר"ש דאמר כל ישראל בני מלכים ולא מטעמי' י"ל דוקא בשמן וורד באחריה דלא שכיחי מוכח מילתא דלרפואה קא מכוין : [ט] והלכה כלישנא בתרא • דבשל סופרים הולכין אחר המיקל : [י] שהן מכוסות בקשוריה . והא דלקמן סי' ט"ו אבוה דשמואל לא שבק לבנתיה דנפקא בחוטי לבעוכין התם כיון דחוטי ניהו קל ליטלם ושלפי ומחוי : [כ] ופריך ותהוי כבירית טהורה ותשתרי • אם אמנם שאין מתגלות שוקיה אם נוטלת הבירית מ"מ לא חיישינן דלמא שלפא ומחויה ואתא לאתויי ד' אמות דאינה זזה ממקומה פן יפלו שוקים ותהיה לבוז הי"נ כיון דאוגרת בה שערה לא תזיזה ממקומה שלא יגלו שעריה חוץ לקשוריה • ומה שהקשו התוספות דכבלים אין יוצאין בהן בשבת דחיישינן דלמא משלפא • אע"ג דלצניעותא עבידא כמו בירית• לא חש רבינו להך קושיא דהא מסיק אלו ואלו בשתים אלא דכבלים הוא שלשלת והיא יכולה למשלפא ולמחוי ולא נתגלה שוקה דעדיין הבירית על בתי שוקיים • ובתחלה ס"ד בירית באחת וכבלים בשתים כיון דלא תתגלות שוקיה מיד שפיר אמרינן דלמא שלפא ומחויה• אבל לבתר דמסיק אלו ואלו בשתים אמרינן אפי' כשיתגלה שוקיה ע"י הילוך לא שלפה והולכת ד' אמות בלא קשורי' ועוד שהקשו תוס' דלמה לו להזכיר כאן טהרת בירית הל"ל ותהוי כבירית ותשתרי • י"ל דאטומאה נמי פריך דמחט כזאת תהיה טהורה והיכי קאמר לעיל דף נ"ב לענין טומאה דא ודא אחת היא הרי יש חילוק אפי' בשלימה דאותה שאינה אוגרת בה טמאה ואותה שאוגרת בה טהורה כמו שתירצו התוס' • אבל מה שפי' תוס' דפריך מכח שהיא טהורה א"כ גנאי הוא לה לא שלפא ומחויה לא ניחא לרבינו לפי' כן דלענין טומאה גזרת הכתוב מה שהוא תכשיט כלי שהוא טהור אבל מה ענין לשבת • מ"מ ליחוש אם היא נאה דלמא שלפא ומחויה וכן מוכח בסמוך שמסיים רבינו אבל מחט שאשה מעמדת בה קשורי' שרי לצאת בה בשבת דהוי כמחט שאוגרת בה שערה היוצאת חוץ לקשוריה • משמע דחד טעמא הוא דשער באשה ערוה ולא מחויה • וכ"מ מלשון רי"ו חלק אדם נתיב י"ח שהוא נושא כליו של רבינו וז"ל מחט שאינה נקובה כגון אלו שתוחבים הנשים להע מיד בהן קישוריה שלא יראה שערותיה • וכן מחט שאוגרת בה השער היוצא חוץ לקשוריה מותר לצאת בהן שאם תשלפנו קשוריה יתירו ויתגלו שערותיה ע"כ ודלא כבעל ט"ז סי' ש"ג ס"ק ח' שלא עיין כל הצורך גם בדברי ב"י : [ל] ה"ג דהוי כמחט שאוגרת בה שערה היוצאת חוץ לקשוריה : [מ] ה"ג ולא בשריון ולא בקסדא: [נ] משום דאיכא כנופיא דאיסורא. דביו"ט אסור נמי במלאכה כמו בשבת אבל כנופיא דתענית צבור ליכא איסור מלאכה : [ס] ה"ג באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכר' יוחנן דאמר עטית של שמאל מכה : [ע] וגם אין הקמיע מומחה אם יכתבנה אחר • כתב כן לאפוקי מפירש"י שפי' ואיתמחי קמיע שלשה קמיעות הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל א' ג' פעמים עכ"ל משמע דס"ל דקמיע שהיא מומחה מהני אפי' כתבו אחר• ואין מוכרח ואפשר לומר דאיירי דאם כתבום שלשה רופאים מ"ה נעשה לחש זו של קמיע מומחה מיד כל אדם • ומה שמסיים רש"י בדבור זה וא"ל מזל הרופא גורם כו' משמע דאיירי ברופא א' קאי להקשות. אריש דבריו באתמחי גברא בכל הקמיעות שבעולם וע"ז קאמר וא"ל מזל הרופא גורם והכל הוא דבור א' ד"ה איתמחי גברא וד"ה איתמחי קמיע וכמ"ש מהרש"א עיין שם : [פ] ואגרת שריפאתה ג' פעמים מומחה לכל אדם • פי' שכל אדם מותר לצאת בדהי"ר באותה איגרת שריפאתה אפילו לאדם א' ג' פעמים • אבל אם יכתוב באיגרת אחר אסור וכ"כ תוס' ד"ה עד דאיתמחי גברא ע"ש. [צ] ה"ג אמר רב סטרתא והוא כובע : [ק] ה"ג פי'

מפרזלא או מנחשא ולית להו גווייתא דכרעא : י מתני' לא תצא אשה במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא בכולייאר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון . ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ . וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון* : גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש כלומר אם יצא איש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת והכי מסקנא דשמעתא . ולאו הוצאה כלאחר יד היא משום דפעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה פי' באצבע עד שמגעת לקופסא. ופעמים נמי שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה לאומן א לתקנו ומנחה בידו עד שמגיע אצל אומן הרי נמצא שדרך הוצאתה בכך בחול וכיון דדרך הוצאתה בחול באצבע אם יצא בה באצבע בשבת חייב חטאת . ותמיהני על רב אלפס ז"ל היאך יתחייב האיש חטאת [ר] במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא . ועוד בשלמא בטבעת שייך למימר וחלופיהן באיש דבאשה באין עליה חותם הוי תכשיט ב ויש עליה הוי משוי ובאיש להיפך יש עליה חותם הוי תכשיט אין עליה חותם הוי משוי. אבל במחט בין נקובה בין אינה נקובה הוי משוי לאיש . לכך נראה פרש"י ז"ל שפי' וחילופיהן באיש דחייב חטאת קאי אטבעת שאין עליה חותם ולא קאי אמחט וכן פי' רב שרירא ור"ת ז"ל . א] א"ל רש"י פי' וחילופיהן באיש דבאשה יש עליה חותם חייב חטאת אין עליה חותם פטור אבל אסור ובאיש להיפך אין עליו חותם חייב חטאת יש עליו חותם פטור אבל אסור וכן פרש"י [ש] לקמן גבי בני מלכים יוצאין בזגין הא דאסרי רבנן בשאר בני אדם [ת] לפי שהוא חדוש להם . ור"ת ז"ל כתב דלא גזרו חכמים באיש דלמא שלפי ומחוי לפי שאין דרכו בכך וכן משמע [א] לעיל דקתני גבי קמיע ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים אלמא דשרי בגברא לצאת בטבעת לרשות הרבים . והא דאמר עולא וחילופיהן באיש אחיוב חטאת קאי דבאיש יש עליו חותם מותר אין עליו חותם חייב חטאת וגרסינן נמי בירושלמי (ריש פרקין) תכשיטין למה הן אסורין ג אמר רב על ידי שהנשים [ב] שחצניות הן מתירתו להראות לחבירתה והיא שוכחת ומהלכת בו ארבע אמות בר"ה . ויש מביאין ראיה מן הירושלמי לפרש"י דגרסינן התם והאיש ע"י שאינו שחץ מותר . שמעינן מן הדא מעשה בר"ג שירד לטייל בתוך חצרו בשבת ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום [תכשיט] הדא אמרת העשוי לתכשיט אסור . הדא אמרת העשוי לכך ולכך הדא אמרת אחד האיש ואחד האשה . הדא אמרת אפי' במקום (ס) שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו בחצר . והר"ז הלוי ז"ל דחה ראייה זו שאני מפתח שהוא תכשיט לאיש ולאשה הלכך לא פלוג בין איש לאשה אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולא לאשה מותר · [והרמב"ן] ז"ל אמר שאין דחוי שהרי שאל מתחלה והאיש על ידי שאינו שחץ מותר בתמיה והשיב כשמעינן מן הדא וכו' עד הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה אלמא שפשט לו שאילתו שהכל מתכשיט דאיש לחודיה ולא חילק . ואני אומר שחלק כי השיב לו כשמעינן מן הדא וכו' עד העשוי לתכשיט אסור ודחה השואל מה שפשט ליה אמר זה אינו הדא אמרת העשוי לכך ולכך פירוש לאיש ולאשה והדא אמרת וזה אני אומר אחד האיש ואחד האשה . [ג] וי"מ העשוי לכך ולכך כלומר שעשוי לתכשיט ולהשמיש כמו מפתח שפותח בו המנעול בזה אסור בין באיש בין באשה דהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוליאו . וכן כתב רבינו שמואל הנגיד ז"ל דבאיש לא שייך גזירה שליף ומחוי . ובאשכנז נוהגין שעושין מפתחות ותולות הנשים אותן בצואריהן בשלשלאות של כסף או בחוטי צבעונין ויוצאין בהן :

הגה"ה
*דאף על גב דאשה שריחה רע [נושאה] חיישינן דלמא שלפא ומחווית . מהרי"ח : הרועים יוצאין בשקים שמתכסין בהן מפני הגשמים פירוש מלבוש שק וכל אדם אף ע"ג דלאו אורחייהו מיגו דהוי תכשיט להאי הוי נמי תכשיט להאי . ולגבי אשה לא אמרינן דנשים עם בפני עצמן הן . מהרי"ח :

יא ולא בכולייאר מאי כולייאר ד אמר רב [מכבנתא פרש"י כמו תנו כבינתי לבתי במסכת גיטין] ור"ת ז"ל פירש שהוא כעין נעיף דמתרגמינן הרדידים מכבנייתא . ובשלהי מכילתין [דף קנ:] משמע כרש"י דמשמע שיש כעין מחט במכבנתא דאמר שקילנא מכבנתא וכו' ואיתרמי בעינא דחויא . ובערוך פי' שהוא כעין עטרה וכפירושו משמע בפ"ב דיומא דקאמר התם [דף כה.] שהכהנים היו עומדים מוקפין כמין כולייאר [ד] וגם הנוסקא היא עגולה . כובלת אמר רב חומרתא דפילון פירוש תוליא של בושם שמתקשטת בה ה להעביר הזוהמא ועיקר פילון מלשון בלילה כדמתרגמינן בלולה דפילא :

יב [דף סב ע"ב] אמר רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין אדם לידי עניות . ואלו הן המשתין מים ו בפני מטתו ערום . ולא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייא אבל לא מהדר אפיה לפורייא לית לן בה . וכי מהדר אפיה לפורייא נמי לא אמרן אלא אארעא אבל במנא לית לן בה . והמזלזל בנטילת ידים כדרבי זריקא דאמר רבי זריקא המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מילתא היא כרב חסדא דאמר רב חסדא אנא משאי מלא חופנאי מיא ויהבו לי מלא חופנאי טיבותא . ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה והוא דאית ליה ולא עבד לה : יג [דף סג ע"א] מתני' לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתרים ולא באלה ולא ברומח . ואם יצא חייב חטאת* ר' אליעזר אומר תכשיטין הם לו וחכמים אומרים אינן לו אלא גנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וגו'* בירית טהורה ויוצאין בה בשבת . כבלים טמאין ואין יוצאין בהן בשבת : [דף סג ע"ב] גמ' יתיב רבין ורב הונא קמיה דר' ירמיה ויתיב רבי ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת וכבלים בשתים ח א"ל אלו ואלו בשתים ונוטלין שלשלת ביניהן ונעשה כבלים . ונקרב קרבן ה' איש אשר מצא וגו' [דף סד ע"ב] אמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל ט באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף :

הגה"ה
*נראה דאפילו תגור בסייף חייב חטאת דרבי אליעזר דפליג מייתי ראייה מתגור חרבך על ירך גבור. מהרי"ח :

הגה"ה
*שני ת"ח המחדדים זה את זה בהלכה מנעימים וכו' לנעימים בה וכו' כלומר שמפספסין בה בדקדוק פירוש אחר מיימינים בה שעוסקין לשמה מסמאילין בה שאין יגיעים בה כל צרכה א"נ שלא לשמה : ז המותין זה לזה בהלכה וכו' [נ"א מאסיפין זה לזה] המדגילים (מכחישין בין) זה לזה אף על גב שאין יודעין הקב"ה אוהבן והוא דלית להו רבה למיגמר מיניה . ובמדרש' מנין שאם קרא לאהרן הכהן שילא ידי חובתו שנאמר ודגלו עלי אהבה . פר"י . כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר למס מרעהו חסד וגו' . מהרי"ח :

מתני' יוצאה אשה בחוטי שיער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה בטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפאה נכרית לחצר . במוך שבאזנה במוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה ובפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שהתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר . שן תותבת [ושן] של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים : גמ' תנא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקינה בשל ילדה . בכבול ובפאה נכרית לחצר אמר רב ט כל שאסרו בו לצאת לרשות הרבים אסור לצאת בו בחצר חוץ מכבול ופאה נכרית . ור' ענני בר ששון משום דרבי ישמעאל אומר הכל ככבול . והלכה כרב דסתם לן תנא כוותיה . ולרב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה . כדתניא והדוה בנדתה חכמים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר"ע ולימד א"כ נמצאת אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה . אלא מה ת"ל והדוה בנדתה תהא [ה] עד שתבוא במים . ° ור"ת ז"ל פסק כר' ענני בר ששון דבשל סופרים הלך אחר המיקל ואע"ג דסתם מתניתין כרב . ודכוותיה אשכחן גבי פרוזבול דסתם מתניתין סברא דלא מלי למימר פרוזבול היה לי ואבד וקיימא לן בגיטין בפרק השולח (דף לז:) כברייתא דסברא [ו] כרב דמלי למימר פרוזבול היה לי ואבד [ז] הלכך מותר להתקשט בחצר וכן נמי ברשות הרבים שאין רחב ט"ו אמה ואין מפולשין משער לשער ואינו אלא כרמלית דהא שרינן בחצר . [ח] ומשמע אפילו בחצר שאינה מעורבת ומדקדק במתני' ולא בכבול לרשות הרבים [ט] משמע הא בכרמלית שפיר דמי והכל ככבול . ונראה דאין ללמוד היתר כרמלית מהיתר חצר שאין מעורבת כדאשכחן לקמן בפרק כל כתבי הקודש (דף קטז:) גבי הצלת ספרים למבוי שאינו מפולש רבי יהודה בן בתירא אמר אף למפולש ומפרש בגמרא מבוי שיש לו שתי מחיצות ולחי אחד ואליבא דרבי יהודה היינו כרמלית וגבי הצלה שאינה של מזון קאמר התם רבי יהודה בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת אבל לכרמלית לא שרי הואיל ואין מזון בהצלתם . והא דדייק מדקתני ולא בכבול לר"ה . דמשמע הא בכרמלית שפיר דמי לאו דיוקא היא דבההיא דלא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י (ערובין צט.) קאמר אביי דה"ה בכרמלית ואפילו רבא דפליג עליה לאו משום דקתני לר"ה אלא כדקאמר היא גופה גזירה וכו' ובההיא דלא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתין לרה"י (שם לח:) וכן לא ירוק כ"ע מודו דה"ה בכרמלית אלא היה אור"ת ז"ל דאין לאסור לנשים תכשיטיהן כי לא ישמעו לנו והנח להן לבנות ישראל שיהו שוגגין ואל יהו מזידין* :

הגה"ה
*כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור רב . ניסים גאון פסק י דאין הלכה כך אך ר"י פוסק כן ומ"מ מודה בההיא דחולין (מא.) דהרוצה לנקות חצירו וכו' וכן בההיא דפרק ב אע"פ לינור ופוסק כההיא ליתנא דרב חנן בר אמי דפ"ד דכילים גבי אין מוליכין סולם משובך דקאי כוותיה דרב דהכא אם כן כל הנך דאסירי משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא או שאר מראית העין אסור אפילו בחצר . מהרי"ח :

יד [דף סה ע"א] ובמוך שבאזנה תני רמי בר יחזקאל [י] והוא שקשור לה באזנה ודוקא קשר מהודק . ובמוך שבסנדלה תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בעקיבה. ובמוך שהתקינה לנדתה כ סבור רמי בר יחזקאל למימר [כ] והוא שקשור לה בין ירכותיה אמר ליה רבא אע"פ שאין קשור דכיון דמאיס לא אתיא לאיתויי בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא עשתה לו בית יד מהו א"ל עשתה לו בית יד מותר . ובפלפל לריח הפה . ובגרגיר מלח לדורשיני . ובכל דבר שתתן לתוך פיה זנגבילא א"כ דרלוגא פי' קינמון :

טו [ל] שן תותבת של זהב א"ר זירא לא שנו אלא של זהב אבל של כסף (ו) ד"ה מותר של זהב ר' מתיר וחכמים אוסרים וכל שכן שן של אדם דמותר אמר אביי ר' ור' אלעזר ור' שמעון בן אלעזר כולהו סבירא להו כל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאיתויי ר' הא דאמרן ר' אלעזר דתנן ר' אלעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון מ ר"ש בן אלעזר דאמר כל שהוא למטה מן הסככה יוצאין בו למעלה מן הסככה אין יוצאין בו . והללו כולן שיטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן : מתני' יוצאין בסלע שעל גבי הצינית. נ הבנות יוצאות בחוטין* ואפילו בקסמין שבאזניהם . [ס] ערביות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה : גמ' מאי צינית בת ארעא : הבנות יוצאות בחוטין אבוה דשמואל לא ע שבק להו לבנתיה דנפקי בחוטי. והתנן הבנות יוצאות בחוטין בנתיה דאבוה דשמואל דצבעונין הוה ולא שביק להו לבנתיה דגילן וכו' [דף סה ע"ב] דלא לילפן גופא נוכראה. ועביד להו מקוואות ביומי ניסן* ומפלי ביומי

הגה"ה
* ס דלא צריכות למישלפינהו אי מיתרמי להו טבילה של מצוה ואפילו בקסמין שבאזניהם שרגילין למיסדק ספי שלא יסתמו מ"מ לא חייני ועיילי בהו מיא . פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*כששיו טובלות בנהר היה מניח מפצי פ תחת רגליהן

חדושי מהרש"ל הדא אמרת העשוי לכך . ולפירוש הרז"ל הדא אמרת העשוי לכך ולכך לשון בעיא שהשואל התם אם לתכשיט לחוד לאיש הוא דאסור או אינו אסור אלא עשוי לשניהם ופשיט הדא בו' פירוש אחד איש ואחד אשה לעולם אסור : וכן נמי ברה"ר שלנו שאין רחבה כו' כנ"ל : לבנתיה דגני בהדי הדדי דלא לילפן גופא נוכראה ועביד כו' כנ"ל :

הגהות הב"ח א לתקנה ומניחתה באצבעו עד שמגיע אצל אומן : ב ויש עליה חותם הוי משוי : ג אמר ר' בא ע"י שהנשים שחצניות הן היא מתירתן להראותן לחברתה והיא שוכחת ומהלכת בהו ד"א וכו' דגרסינן התם אמר ר"ת בשם ר"ש ברבי חייא אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר והאיש על ידי שאינו שחץ מותר כשמעינה מן הדא מעשה בר"ג שירד : ד אמר רב מכבנתא פירש רש"י נוסקא ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק כמו תנו כבינתי לבתי ור"ת ז"ל פירש וכו' ואיתרמי אותיב בעינא דחויא : ה להעביר הזוהמא וריח רע ממנה ועיקר פילון : ו בפני מטתו ערום והמזלזל בנט"י ומי שאשתו מקללתו בפניו והמשתין מים בפני מטתו ערום ולא אמרן : ז המותין זה לזה בהלכה הקב"ה מקשיב להו המדגילין : ח א"ל רב הונא אלו ואלו וכו' ונעשו כבלים איתער בהו ר' ירמיה ואמר יישר וכן אמר רבי יוחנן ונקרב קרבן ה' וכו' המסתכל אפילו באצבע קטנה : ט כל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה וכו' בר ששון משמיה דרבי ישמעאל : י דאין הלכה כך. נ"ב עיין באשר"י פ' תבית דף קמ"ו ע"ב האריך בפסק זה : כ אע"פ לגבי לינור כו' ופוסק : ל סבור רמי בר חמא למימר : מ רבי שמעון בן אלעזר דתניא כלל אמר רשב"א כל שהוא למטה : נ הבנות קטנות יוצאות בחוטין וכו' ערביות יוצאות רעולות : ס דלא צריכות וכו' . נ"ב עיין בתוספות בדף נ"ז ע"ב בד"ה הכא בקטלא : ע שבק להו לבנתיה דליהוון נפקי בחוטי וכו' לבנתיה למיגנא בהדי הדדי דלא לילפן להו גופא נוכראה : פ תחת רגליהם מפני הטיט שלא יהא וכו' אע"ג דהשתא ליכא איסור ברדיוני כשעלתה מן המים וכו' כמו שמלתלאים הקרקע וכו' על ידי כך פיר"ת . נ"ב עיין באשר"י סוף נדה דף פ"ה ע"א וע"ב כתב שמהר"ם חלק על ר"ת בזה והאריך :

הגהות הגר"א א] אבל . נמחק :

קרבן נתנאל

תוקי · פי' אנפילאות של ברזל במלחמה . וחבירו באגדה ריש מי שאחזו דף ס"ח במוקי קא אתי : [ר] במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד הוא· והרי"ף ס"ל דלאו הוצאה כלאחר יד הוא דלפעמים היא נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע לה ותוחב אותה בבגדיו · כמו כן מחט הנקובה תוחב בבגדו שדרך גבר בעלמא יהיה לו מוכן בעת הצורך בכל מקום שהוא מה שאין כן אשה כל כבודה ומלאכתה פנימה ואין דרכה לצאת במחט הנקובה : [ש] לקמן . דף ס"ז : [ת] ה"ג לפי שהוא חדוש להם שלף ומחוי : [א] לעיל . דף ס"א : [ב] שחצניות הן · פי' גסי רוח : [ג] וי"מ העשוי לכך ולכך כלומר שעשוי לתכשיט ולתשמיש· ולפי פי' זה שפיר יש ראיה מן הירושלמי דלגבי אנשים שייך שליף ומחוי· אלא שרבינו מתאן בפי' הי"מ וכ"כ ר"ש הנגיד דבאיש לא שייך שליף ומחוי · והביא עוד ראיה דלא כפי' הי"מ דהא באשכנז נוהגין שעושין מפתחות כו' ולפי הפי' הי"מ העשוי לתכשיט ולתשמיש אסור בין באיש ובין באשה וא"כ מפתחות של כסף עשוי לתשמיש ולתכשיט וא"כ שלא כדין נוהגין לצאת אלא ש"מ דלא כי"מ : [ד] וגם הנוסקא היא עגולה · כלומר מהך דיומא אין סתירה לפרש"י : [ה] עד שתבא במים . ע"כ דברי הרי"ף : [ו] ה"ג כרב נחמן דמלי : [ז] הלכך מותר להתקשט בחצר . ועיין בר"ן ולשון תוס' בבית ובחצר · ולפנינו תראה מה שאכתוב בזה : [ח] ומשמע אפי' בחצר שאינה מעורבת . ור"ה שלנו הרי היא כחצר שאינה מעורבת וכ"ה לשון תוס' : [ט] משמע הא בכרמלית שפיר דמי · לשון רבינו משונה דמעיקרא למד כרמלית מחצר שאינה מעורבת ואח"כ דייק מדקתני ר"ה משמע הא כרמלית ש"ד . ונראה שיעור דבריו כך דממתני' ליכא לדיוקי הא כרמלית שפיר דמי אדרבה דייק מסיפא לחצר יוצאת אבל לכרמלית אינה יוצאת · אע"כ דהך חצר דקתני במתני' היינו חצר שאינה מעורבת · וא"כ הדיוקים לא קשיא אהדדי דכרמלית וחצר שאינה מעורבת חד דינא אית להו.ולשון התוס' ור' ענני דמתיר בחצר אפי' בחצר שאינה מעורבת דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש · באור דבריהם נראה דס"ל לרב אפילו בבית אסורים להתקשט מדסיים א"כ נשים מותרות להתקשט בבית וכן דייק מהרש"ל · וא"כ קשה על רב דקאמר אסור לצאת בו לחצר עדיפא מינה הל"ל אפי' בבית אסורה להתקשט וצ"ל משום היתר של כבול קאמר חצר ואי בחצר מעורבת ליכא שום חדוש דכבר אשמעינן ממתני' הך שריותא · אע"כ דבכל חצר מתיר רב בכבול ואפי' חצר שאינה מעורבת . ועי"ן אמר רב ענני הכל ככבול ועיין מהרש"ל מ"ש בזה וליתא דאי לא תני סיפא בכבול לחצר ה"א דהא דקתני רישא לר"ה קאי אכולה בבא דמתני' וק"ל : [י] והוא שקשור לה באזנה ודוקא קשר מהודק · וכן הוא בטור וכן מוכח מהך פרכא על רבי יוחנן דלא נפק מרשות הרבים במוך שקשור באזנו משום דלא מיהדק כפי' רש"י בלי' אחרון ד"ה ותלוקין · ובהרי"ף כתב ל' זה ודוקא קשר מהודק אהך פיסקא במוך שבסנדלה · ונראה שגירסתו היה כגירסא שלפנינו רבי יוחנן נפק בהו משמע במוך שבאזנו ובסנדלו . ואהא משני הא דמיהדק הא דלא מיהדק והאחרונים לא פירשו בזה דבר : [כ] והוא שקשור לה בעקיבה · וכן הוא בטור ובש"ס שלפנינו וכן בש"ע שקשור לה בסנדלה : [ל] שן תותבת של זהב. גי' רבינו ורש"י. וגירסת הרי"ף והרשב"א והרמב"ם שן תותבת שן של זהב כשיש שן של זהב ופירש שן של זהב משונה מחברותיה עושה מכסה של זהב. ר' מתיר דלא תשפי' לנפילה· או למישלף ואתי לאתוייה וחכמים אוסרין דבשן תותבת דלמא נפלה· ובשן של זהב דאתי לאתווייה·והא דאמרי' בשל כסף ד"ה מותר קאי אמלופה כיון דלא חשיבה לאתויי': [מ] ה"ג ערביות יוצאות

תפארת שמואל

(ס) שאמרו ולא תנא כנ"ל : (ו) ד"ה מותר תנ"ס של כסף ד"ס מותר של זהב ר' מתיר וכו' כנ"ל :

דתסרי: **טז מתני'** [ב]פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת: **גמ'** והא אמרת רישא פורפת. אמר אביי [נ] סיפא אתאן למטבע כלומר על המטבע בלבד הוא שלא תפרוף לכתחלה בשבת אבל על האבן ועל האגוז פורפת לכתחלה בשבת. בעי אביי אשה מהו °) שתערים ותפרוף על האגוז להוליא לבנה קטן בשבת. ועלתה בתיקו וקי"ל דכל תיקו [ס] דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא:

יז [דף סו ע"א] **מתני'** הקטע יולא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי *) אוסר ואם יש לו בית קבול כתיתין (ח) [ע] טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יולאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה אנקטמין טהורין ואין יולאין בהן בשבת [פ] והלכה כר' יוסי. הקיטע יולא בקב שלו ופרש"י כגון שנקטעה רגלו אחד ועשה לו כמין דפוס של רגל וחקק בו מעט לשום שוקו בתוכו וידוע הוא שקטע כזה אינו יכול לילך זולתי המקלות שאוחז בידו (*): [צ] מכאן יש ללמוד שחגר יכול לילך במקלות אע"פ שאין קשורים בו אלא שאוחזם בידו וכן מסיפא דקתני כסא וסמוכות שלו פרש"י כשהוא מהלך נסמך על ידו בספסלים קטנים [ק] ואותן ספסלים אוחז בידו. [ר] °ור"ת ז"ל התיר למי שנכווצו גידי שוקיו ללאת במקלות בשבת. ונראה דוקא מי שאינו יכול לילך כלל בלא מקלות מחמת חולי שבגופו אבל זקן ההולך בביתו בלא מקלות וכשיולא לחוץ נשען על מקלו מחמת תשות כחו לא ילא בו בשבת: **גמ'** מאי אנקטמין א"ר אבהו חמרא דאכפא. רפרם בר פפא אמר קשורי והם עלים גבוהים שהולכים בהן בטיט. רבה בר רב הונא משמיה דעולא אמר פרמי והוא שנותנין על הפנים להפחיד התינוקות:

יח גרסי' בפ' הטדר מן הירק [דף נה:] תניא [ש] יולאין בסיגום עבה ובירעה ובחמילה (ט) [ת] מפני הגשמים והרועים יולאים בשקין ולא רועים בלבד אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהוה [א] ותניא בתוספתא [פ"ו] אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחללות מפני הגשמים ועוד תניא [ב] בתוספתא יולאין במוך [ג] ובספוג שעל גבי מכה ובלבד [ד] שלא יכרוך עליה חוט או משיחה. יולאין בקליפת השום ובקליפת הבלל שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת. יולאין באגד שעל גבי המכה וקושרו ומתירו בשבת איספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה תוך האגד (י) יולאין באיספלנית ובמלוגמא [ה] וברטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת: [דף סו ע"ב] **מתני'** הבנים יולאין בקשרים ובני מלכים בזגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה: **גמ'** מאי קשרים. [י]אמר אדא מרי אמר נחמיה בר' ברוך אמר רב אידי בר אבין אמר רב יהודה קשרי פואה. מאי איריא בנים אפילו בנות נמי ומאי איריא קטנים אפילו גדולים נמי. אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא בן שיש לו גיעגועים על אביו נוטל רלועה ממנעל של ימין וקושר לו בשל שמאל: **יט ואמר** אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא שחופי כסא אטיבורא בשבתא שפיר דמי. ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא כי הוה אתי מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי הוה מייתי מילחא ומשחא ושף להו [ח]לגוייתייהו דידייהו ואמר כי היכי דלייל האי משחא ניילל חמרא דפלניא בר פלניתא. ואמר *רבין בר הונא לפופי יטקא בשבת שפיר דמי*. ת"ר יולאין באבן תקומה בשבת משום רבי מאיר אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעברה אלא שמא תתעבר ותפיל. אמר רב ירמיה בר שלמיא משמיה דאביי והוא דאיטון ותקל והלכה כר' מאיר מדתרלי אמוראי אליבא דידיה והוא דאיטון ותקל.

[ו] ועוד מדקא בעי רב אשי 'משקל במשקל מאי מכלל דבמשקל כר' מאיר סבירא ליה. בני מלכים בזגין אוקמא [דף סו ע"א] רבא [ז] באריג שבכסותן ודברי הכל: **מתני'** יולאין בבילת החרגול ובשן של שועל ובמסמר מן 'הצלוב משום רפואה דברי ר"מ וחכמים אומרים אף בחול אסור משום דרכי האמורי: **גמ'** בבילת החרגול דעבדי לה לשיחלא פי' רפיון סירך כדתנן [בכורות מ.] השחול והכסול איזהו שחול כל שנשמטה יריכו. ובשן של שועל דעבדי לה לשינתא. דחייא למאן דניים דמיתא למאן דלא ניים. ובמסמר מן הצלוב דעבדי לה לזירפא. אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה [ח] אין בו משום דרכי האמורי. הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד. כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי. כדתניא וטמא טמא יקרא צריך להודיע לערו לרבים ורבים מבקשים עליו רחמים. אמר רבינא כמאן תלינן כובסא בדיקלא האידנא. כמאן כי האי תנא. פרש"י אין בו משום רפואה כגון לחש שאין ניכר שיש בו רפואה. ולא נסירא לי דלעיל במעתין איכא כמה לחשים שהיו עושים. אלא מיירי כשעושה מעשה ואינו ניכר שיהיה בו רפואה כגון סוקרו בסיקרא דאייתי עליה:

הדרן עלך במה אשה

פרק שביעי

א [דף סו ע"ב] **כלל** גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה (א) אינו חייב אלא אחת והיודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה (ב) בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. והיודע שהוא שבת (ג) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. והעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: [דף סט ע"ב] **גמ'** א"ר הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד. אמר רבא בכל יום עושה כדי פרנסתו°. וההוא יומא לימות. דעביד מאתמול שתי פרנסות. ודלמא אתמול שבת הוה. אלא בכל יום עושה כדי פרנסתו ואפילו ההוא יומא. וההוא יומא במאי מינכר בקידושא ואבדלתא. °והולך נמי בכל יום כדי ללאת מן המדבר לבד מההוא יומא. והאי דקאמר וההוא יומא במאי מינכר משום דלא חשיב היכר מה שהוא יושב ואינו מהלך. א"נ גם באותו היום הוא מהלך כדי למהר ללאת מן המדבר. אמר רבא אם היה מכיר (ד) שנים יום שילא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא. מהו דתימא כיון דבשבת לא נפיק במעלי שבתא [ג]נמי לא נפיק בחמשא בשבתא נפיק וליסתרי תרי יומי קמ"ל דזימנין דמשכח שיירתא ומיקרי ונפיק: **ב** [דף עג ע"א] **מתני'** אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקולר והמעמר והדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה והגוזז את הצמר והמלבנו והמנפלו והצובעו והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפולע שני חוטין והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע ע"מ [לתפור] שתי תפירות והצד לבי והשוחטו והמפשיטו והמולחו המעבדו והמוחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר והמכבה והמבעיר והמכה בפטיש והמוליא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. °הא דמתיר חייב צריך לדקדק אי מיחייב דוקא במתיר על מנת לקשור או אף במתיר לחודיה ואין לדקדק מדלא תני מתיר על מנת לקשור כדתני מוחק על מנת לכתוב. דהכי נמי לא תני סותר על מנת לבנות ובפרק במה מדליקין (דף לא:) קאמר דבעינן סותר על מנת לבנות. ולפי מה שפירש"י בגמרא (דף עד:) דהאי מתרמי 'תרי חוטי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד וקטיר חד משמע דמיחייב בלא ע"מ לקשור (ה) אבל ר"ת ורשב"ם פירשו כשנפסק חוט אחד בשני מקומות מתיר שני הקשרים ומשליך פיסוק האמלעי וחוזר וקושר שני ראשים יחד ואין בו אלא קשר אחד ולהך פי' משמע [א] דבעינן מתיר ע"מ לקשור:

[דף עג ע"ב] **גמ'** תנא הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן. אמר רב כהנא זומר וצריך לעלים חייב שתים אחת משום נוטע ואחת משום קולר. אמר רב יוסף האי מאן דקטיל אספסתא חייב שתים אחת משום קולר ואחת משום נוטע. אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קולר ואחת משום נוטע תניא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן. אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה. בשדה חייב משום חורש. [אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש] א"ר אבא החופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור עליה אפי' לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן אבל האי מקלקל הוא. תנא הקולר והבולר והגודר והמוסק והאורה כולן מלאכה אחת הן. א"ר פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ונתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק. רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך. [ב]גרסי' בפ' המלניע (דף לה.) החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב [ב] ואמר חולב חייב משום מפרק והמחבץ חייב משום בורר ומגבן חייב משום בונה [ג] ומפרק חייב משום דש אמר רבה האי מאן דכניף

הגה"ה
*לפופי שרי לכ"ע אבל אסובי ינוקא דהיינו כשאבריו

שלא יהא חולץ וכן הטיא דפ' בתרא דנדה (דף סו:) דאשה לא תטבול בנמל משום חציצה אף ע"ג דהשתא ליכא דפ"י רחילה בשעלתה מן המים נפל הטיט מעלי' פירש רש"י ור"ת ל"ג בנדה ואף ע"ג דהשתא ליכא וכו' אלא מפ' טעמא דלא תטבול בנמל משום דבני אדם שכיחי שם ומתביישת מהם וממהרת לטבול ובמואל היה עושה מפני מעומד להפסיק ביניהם ובין העם. ובפר"ת וה"ג גרסינן סתם אע"ג דהשתא ליכא וכו' כפרש"י: מי גשמים אין מטהרין בדרך זחילתן אלא דוקא דקוו וקיימי באשבורן ומ"מ מותר לטבול בנהר אפילו ביומי ניסן דלא חיישינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין דנהרא מכיפיה מבריך כדאמר במסכת תענית שאין לך טפח יורד מלמעלה שאין המים עולה טפחיים כנגדו כמו שמלחלחי' הקרקע כמו כן הנהרות גדילים על ידי כך פר"ת ואם המים נכנסים מצד זה לאשבורן ומצד זה יולאין ממנו על ידי שהוא מלא ונף למעלה או עשוי בו נקב ללאת מצד אחר זה הושב ר"י א דכך זחילה אם כן גשמים לא היו מטהרין בכה"ג הטובל באותו אשבורן והמעין מטהר בכל ענין בין דרך זחילה בין באשבורן ולא ממעט קרא אלא מי גשמים מדרך זחילה אבל מעין מדין אשבורן לא. פר"ת פר"י וה"ג מהרי"ח:

הגה"ה
°) לכאורה משמע להערים וללבוש בגדים להוליא יותר מי"ח בגדים שלא בכונת דליקה אסור אפילו למאן דשרי בדליקה. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*) (ז) ג אוסר משום דלמא מיפסיק ואתי לאתויי ומהאי טעמא נמי אין חולצין בו מידי דהוה [אמנעל] גדול שאין יכול להלך בו. מיהו אם מתופה עור מבפנים מותר ללאת בו בשבת וגם חולצין בו דע"י שעור מתקלר ומתישב בתוכו רגלו. אי נמי ע"י כן יכול לנעלו יותר כדי שתעמוד רגלו יותר בדוחק. פר"י. ורבי יוסי אוסר נראה דלאו דוקא קטע אלא אפילו לאינש דעלמא שרגלו שלם לכ"ע חיישינן דלמא מיפסיק להו דהא רבינו נסים גאון פירש 'דקטע לא הולך אבל שמעתין איירי באדם שלם. ואפילו לר"ח דפירש דקטע הלין שפיר ועדיף ממאן דסגי על לחייתא דהסיא לא מצי למידתפיה לכרעיה ועוד דלא חשיב רגל ד כיון שהוא רפוי ושוק שלו לא הוי מעל רגלו. אבל קטע שהיה לו רגל מתחלה ונגדע שוקו מעל רגלו וגם מצי למידתפיה שפיר הלין מן השוק אם הוא למטה נן הארכובה אם כן איכא לאוקמא שמעתין בקטע מ"מ גם באדם שלם הוי דינא הכי פר"י ומיירי דאי פסיק מצי לסגויי על ידי המקלות דאי לא מצי לסגויי ולזוז ממקומו אי מיפסיק ליה הקב לא הוה גזרינן דלמא מיפסיק ואתי לאתויי. כתב ה"ר יוסף פורת ז"ל דקטע עושה לו קב כמין סנדל ומניחו במקום רגל ונראה כאילו יש לו רגלים וכופף שוקו לאחוריו וקושר סמוכות שלו לצד יריכו שקורין מסקי' וסומך בו שוקו ומהלך בם והשתא אתי שפיר לכאורה שיכול להלך אפילו אם הקב נפסק ושפיר יש לגזור דילמא אתי לאתויי ולכל הפי' משמע שיכול להלוך במקלות אע"פ שאינם קשורים בו אלא אוחזם בידו הואיל ואינו יכול להלך בענין אחר. וגם ר"ת התיר לאחד שנכווצו גידי שוקיו ללאת במקלות. פר"י סנדל של עץ תלינתה בשירה אבל רבי' (יא"ס)[תם] פסלה דמיפסיק ונפיל וההוא דפרק מצות חליצה דאמר רב מנעל שתפור בפשתן ה אין חולצין בו שנאמר ומנעל וגו' לא ממעט מקרא אלא שלא יהיו שני מינין במנעל כגון פשתן ובגד אבל כולו ממין אחד שרי היכא דלא נפיל. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
(*) אבל באותם ספסלים שבידו מותר ללאת. פר"י מהרי"ח:

נשמטין מייסכין אותו בהא איכא פלוגתא לקמן בפ' כל הכלים (דף קכג.) דרב נחמן אסר ורב ששת שרי ור"ת מפ' אסובי ינוקא ש תינוק שנפלה ערלת הגרון משימה החיה את אלבעה בפיו ומסלקת אותה ערלה. פר"י מהרי"ח.

חדושי מהרש"ל דכל תיקו דאורייתא לחומרא. פי' ברה"ר שהיא דאורייתא אזלינן לחומרא ואסור ובכרמלית דרבנן אזלינן לקולא ושרי וכן פסק בטור: ההולך בביתו בלא מקלות. וה"ה סומא נמי אינו יכול לילך במקלות: בסג"ה דהשתא ליכא דע"י נדנוד כשעלתה כו' מעליא כך פרש"י ור"ת כו' כצ"ל: והקורע על מנת לתפור והצד צבי כצ"ל: דבעינן מתיר ע"מ לקשור. אבל איכא דכ"ע דאסור מדרבנן למתיר אע"פ שלא ע"מ לקשור:

הגהות הב"ח א דכך זחילה ואם מי גשמים כן לא היו מטהרים: ב פורפת אשה על האבן: ג רבי יוסי אוסר משום דלמא וכו' מידי דהוה אקטן שתלץ במנעל גדול שאין יכול להלך בו: ד כיון שהיה רפויה ושוק שלו וכו' ונגדע שוקו היינו מעל רגליו: ה אין חולצין בו שנאמר ונעלך תחש וגו' לא ממעט מקרא: ו יולאין בשק עבה ובסיגום עבה: ז אמר אדא מרי אמר רב נחמיה ברבי ברוך: ח לגווייתא דידייהו ולגווייתא דכרעייהו ואמר כי היכי וכו' בר פלניתא ואמר ר' אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר ליחנק בשבת ואמר רבין בר רב הונא אמר ר"ח בר גוריא לפופי ינוקא: ט תינוק כשנפלה לו ערלת הגרון משימים שתים את אלבעה בפיו ומסלקת אותה ערלה למקומה ומותר אף על פי שמקיא התינוק הס"ד: י משקל דמשקל מאי: יובמסמר הצלוב כצ"ל: כ נמי לא נפיק והאי בחמשא בשבתא נפיק ולבתרי ליה תרי יומא קמ"ל: ל הרי קטרי בהדי הדדי: מ גרסינן בפרק המלניע ת"ר החולב וכו' משום דש והמעמר אמר רבה האי מאן וכו' אביי אמר אין דרך עימור בכך אלא:

תפארת שמואל

(ז) בהגה"ה אוסר נ"ל ואסור: (ח) טמאין סמוכות שלו טמאין מדרס ויולאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כצ"ל. אבל באשר"י בכתב ישן ראיתי הגי' כך סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יולאין: (ט) מפני הגשמים. מכאן ראיה להתיר לנשים בשבת בבגיל הגשם להניח שק או ד"א עבה על ראשה עד מקום בית הכנסת: (י) יולאין באספלנית. ומותר לכרוך בגד על המכה לשמור וכן אם התך אלבעו בשבת דדוקא גמי אסור כמדינה משום דמסי: **פ"ז** (א) אינו חייב אלא אחת. לפי שהיה סבור אין שבת בתורה: (ב) בשבתות הרבה. פירוש ששכח היום: (ג) ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שמלאכות אסורות והימים שבינתיים לא הוו ידיעה לענין מלאכות רק לשבתות: (ד) שבום יום. שיודע היום יום שמיני ליליאתו ודאי בשבת לא ילא דלא שכח ביטול: (ה) אבל ר"ת ורשב"ם פירשו. אבל פשיטא שמדרבנן אסור להתיר אפילו שלא ע"מ לקשור לכ"ע

קרבן נתנאל

יולאות רעולות: [נ] **סיפא** אתאן למטבע. ותמיהני מ"ש מטבע מ"ש אבן דאף היא אינה מטלטלת כמטבע. רשב"א. ולק"מ דכבר כתבו הטור וש"ע סימן ש"ג דבאבן מהני יחוד מבעוד יום אבל לא במטבע ע"ש: [ס] **דאורייתא** לחומרא ודרבנן לקולא. ולהכי לרה"ר אסור ובכרמליה מותר: [ע] **ה"ג** טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ויולאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יולאין: [פ] **והלכה** כרבי יוסי. והיינו טעמא משום דלמא מיפסק ואתא לאתויי. כך המסקנא ביומא דף פ"ח: [צ] **מכאן** יש ללמוד. דהא ע"כ לא אסר ר' יוסי אלא משום דלמא מיפסק ולא מטעם מקלות שבידו: [ק] **ואותן** ספסלים אוחז בידו. ואיהא הוי דומיא דמקל ואינו אוסר ללאת בספסלים שבידו: [ר] **ה"ג** וגם ר"ת ז"ל התיר. כ"ה לשון תוספות ביומא דף פ"ח: [ש] **ה"ג** יולאין בשק עבה. לשון הר"ן ולא אמרינן משא הוא ולא שק ממש אלא כעין שק דהא תנא בסיפא הרועים יולאין בשק: [ת] **מפני** הגשמים. וה"ה בלא גשמים נמי שרי. לשון רבינו שם בפירושיו: [א] **ה"ג** ותניא בסיפא אבל לא בתיבה פו': [ב] **בתוספתא**. פרק ששי: [ג] **בספוג** שע"ג מכה. לפי שמתרפאין הוי תכשיט: [ד] **שלא** יכרוך עליה. כך גירסת שלפנינו. ופירש עליה על המכה כיון שאין מרפאין הוי כמשאוי. כן פירש הטור וכ"פ בש"ע אבל אם כרך חוט ומשיחה ע"ג מוך וספוג יולאין. וגירסת הרי"ף ותוספתא שלפנינו עליהן משמע שאפילו לאגוד ע"ג ספוג ומוך אסור וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ט מהל' שבת. והא דקתני בברייתא דף כ' ברכן במשיחה יולאין והוא משיחה שכורכין על המכה לפירש"י שם והרמב"ם אזל לשיטתו ופירש בפקורין היינו ברוק בל"א שנותנין בעלי קרחין ותטנין בראשן. אמנם מה שמסיים הרמב"ם הטעם שהרי החוט והמשיחה חשובין אלו ואינם מועילי' למכה. קשה הא צריך חוט ומשיחה כדי לקשור המוך וספוג על המכה וצ"ל דמיירי בענין שהמוך וספוג מדובקים בלא"ה על המכה. אבל כשלריך החוט כדי לקשר בו המוך וספוג על המכה בזה כ"ל דמודה הרמב"ם דמותר ללאת בו. נמצא הרמב"ם והטור מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ודלא כמ"ש מ"א בסימן ש"א ס"ק י"א והש"ג על הב"ח שלא כדת ע"ש: [ה] **וברטי'** שעל המכה. עיין פ"י דעירובין סימן י"ז: [ו] **ועוד** מדקא בעי רב אשי. גיר' הרי"ף ורבינו. ובש"ס גרסינן אביי: [ז] **ה"ג** באריג בכסותו ודברי הכל: [ח] **ה"ג** אין בו משום דרכי האמורי הא דבר שאין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא: הדרן עלך פרק ששי

פרק שביעי [א] **דבעינן** על מנת לקשור. עיין תוספות דף ל"א ד"ה וסותר ועיין בפ' זה לקמן סימן ו' דמסיק דבעינן מתיר ע"מ לקשור: [ב] **ה"ג** ואמרינן החולב: [ג] **ומפרק** חייב משום דש. נ"א

מילחא ממילחתא חייב משום מעמר (ו) אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע [ד] וכן הלכה [א] : ג **הדש** תנא הדש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן פי' המנפץ בפשתן והמנפט בגלמר גפן [ה] לגידולי קרקע נינהו : ד [דף עד ע"א] **הזורה** והבורר ת"ר היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת . מאי קאמר . אמר אביי הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור [ו] ואם בירר נעשה כמי שבורר לאוצר וחייב חטאת . אמרוה קמיה דרבא אמר שפיר קאמר נחמני . היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח . רב אשי מתני פטור . ורבי ירמיה מדפתי מתני חייב . רב אשי מתני פטור והתניא חייב חטאת לא קשיא כאן בקטן ותמחוי כאן בנפה וכברה . והלכה כרב אשי דבקטן ותמחוי פטור אבל אסור ובנפה וכברה חייב חטאת וביד בורר ואוכל בורר ומניח לאלתר ולבו ביום חייב חטאת כאביי . ושיעור לאלתר פר"ח ז"ל שיעור מה שמיסב על השולחן לאותה סעודה ודוקא אוכל מתוך פסולת • [ז] אבל פסולת מתוך אוכל אסור* . והבורר שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאוכלו עתה מיקרי אוכל ואידך מקרי פסולת • אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין [דף עד ע"ב] דשלקי להו שבע זימנין ואי לא שקלי מינייהו אפסולת שלהן מסרת וכפסולת מתוך אוכל דמי ולהכי חייב : ה **הטוחן** אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא* בשבת חייב משום טוחן . [ח] פר"ח ז"ל בעלי דקלים שעומדים *(תיכי תיכי) כעין נימין שכשמפרק הנימין הללו יוצא מביניהן כמו קמח דק לפיכך המנפצו חייב משום טוחן ופי' הגון הוא [ט] דומיא דסלית סילתי* ומה שפרש"י דפריס סילקא שמחתך ירקות דק דק פירוש תמוה הוא דבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק [י] גאין שייך ביה טחינה :

הגה"ה
*מיהו היכא דפסולת מרובה על האוכל אור"י דדרך ברירה בכך היינו אוכל מתוך פסולת חייב אבל פסולת מתוך אוכל היה מותר אם לצורך לאכול מיד עושה דאין זה דרך ברירה והקשה מפ"ק דביצה (יד:) דמשמע התם אף על גב דפסולת מרובה הוי אוכל מתוך פסולת שלא כדרך ברירה וצ"ע. פר"י מהרי"ח :

הגה"ה
*ודוקא סילקא אבל שאר ירקות לא . פר"י מהרי"ח:

ו **האופה** אמר רב אחא [נ] בר עולא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פי' סיכתא כלי רקיקין שמהנין לכבשן לצורפן . פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קמכוין קמשמע לן דמרפא רפיא והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר אקושי לא קמשמע לן *הגוזז את הצמר תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות אמר ר"ש לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך מורט חייב משום ממחק ואע"ג דתולש למר ביד קאמר רב כהנא דאין דרך גזיזה בכך מפליג [כ] בירושלמי דעוף אין לו גיזה תלישתה היא גיזתה ובבהמה אינו חייב עד שיגזז תדע שהוא כן דתני [ל] תלש מן המתה חייב תלישתה זו היא גיזתה מן החיה פטור ומזה הירושלמי פסק ר"ח ז"ל כרב כהנא דהטווה למר מעל גבי בהמה בשבת פטור : והקושר והמתיר קשירה במשכן היכן הויא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן יריעה קושרה א"ל רבא תינח קושר מתיר מאי איכא למימר אלא אמר רבה ואיתימא ר' אילעאי שכן ציידי חלזון קושרין ומתירין . מה שנסתפק ר"י אם בעינן מתיר ע"מ לקשור אי לא [מ] יראה דלא מיחייב אלא דומיא דהואי במשכן מתיר קשר של קיימא ע"מ לקשור (ז) קשר של קיימא כעין ציידי חלזון : ז **והתופר** שתי תפירות [נ] והא לא קיימי אמר רבה בר בר חנה [ס] והוא שקושרס [דף עה ע"א] אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת . והלומד דבר אחד מן המגוש* חייב מיתה והיודע לחשוב תקופות ומזלות ואין מחשב אסור לספר הימנו:

*נ"ל סילתי דבסמוך

הגה"ה
*מאן דעביד חבית חייב שבע חטאות ומשום בונה לא מיחייב דאין בנין בכלים ולא סתירה בכלים פרש"י ופר"י דחייב נמי משום בונה כיון שעושה כל הכלי דדוקא בתיקון מועט כגון חזרת תריסין או מנורה של חוליות לא הוי בנין . מהרי"ח :

הגה"ה
*אפילו דבר תורה חייב מיתה דממשיכו לע"ז אבל יכול ללמוד אפילו עניני כשוף להבין בהם אם יעשה נגיעת השקר לפניך תבין שהוא מכשף אבל לעשות לא . מהרי"ח :

ח [דף עה ע"ב] **והמולחו** והמעבדו היינו מולח היינו מעבד ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו דועייל שרטוט* א"ר אחא בר חנינא הסף בין העמודים חייב משום ממחק פרש"י שסף בין עמודי אכסדרה להחליקן ור"ח ז"ל הביא גירסת הירושלמי והמוחקו מה מחיקה היתה במשכן שכן היו שפין את העורות ע"ג העמודים הסף את העורות על גבי העמודים חייב [ע] וגירסא נכונה היא [פ] דמה מחיקה שייך ביה אם מספסף בידו על גבי אבן או על גבי נסר . אמר ר' חייא בר אבא שלשה דברים [צ] סח לי ר' יוסי משמיה דריב"ל ההמגרר ראשי כלונסות חייב משום מחתך . והממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק [ק] והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון בן קיסמא אמר ר"ל לקיש הגר בכלי נורה והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש אמר ר"ל לקיש האי מאן דשקיל אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש אקופי הן הקשרים וקיסמין דקין הבולטין מן הבגד והני מילי *(הוא) דקפיד עלייהו שאינו רוצה ללובשו עד שיסירם : ט **והכותב** שתי אותיות תנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים חייב א"ר מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק מבכותב והיינו טעמא כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה מן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ונראה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו ואפי' לכתוב כמה אותיות כי לא היה במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו . אחרי כתבי זה מתוך הסברא וגם מדוקדק בברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספתא [פי"ב] וכתב בה נפלה דיו על ספר ומחקו שטוה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא בריר לן וי"ל דהיינו טעמא דהאות שנכתב בטעות כמאן דליתיה דמיא ועיקר החיוב בשביל מחשבת הכתיבה הלכך אפי' טשטוש דיו נמי והאי דנקט בברייתא מחק אות גדולה איידי דתני כתב אות אחת גדולה . והמכה בפטיש זרבה ור' זעירי אמרי תרוייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש : י **מתני'** ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו חטאת וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אין חייב עליו אלא המצניעו : **גמ'** כל הכשר להצניעו לאפוקי מאי רב מתנא אמר לאפוקי דם הנדה מר עוקבא אמר לאפוקי עלי אשירה . מ"ד דם הנדה כל שכן עלי אשירה . מ"ד עלי אשירה חאבל דם הנדה מצניעו ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצניע ליה :

הגה"ה
*רבא אמר אין עיבוד באוכלין ומ"מ אין להתיר מליחה באוכלין אע"ג דלא הויא מלאכה דבפרק שמונה שרצים אסר ובפ"ק דביצה אסר להו אפילו ביום טוב : פר"י מהרי"ח :

יא [דף עו ע"א] **מתני'** המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי . ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן . והמוציא אוכלין כגרוגרת *חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפתן וגרעיניהן [ועוקציהן] וסובן ומורסנן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלים עמהן : **גמ'** מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטנית . [דף עו ע"ב] רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים . עדשים אין פולין לא ורמינהו רבי יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי עתיקי מאי טעמא אמר רבי אבהו מפני שנראין כזבובין בקערה :

הגה"ה
*ודוקא כגרוגרת אבל פחות אין בו חיוב אבל מ"מ אסור מן התורה דחצי שיעור אסור מן התורה כדמשמע פרק בתרא דיומא . ה"ג . מהרי"ח :

הדרן עלך כלל גדול

פרק שמיני

א **המוציא** יין כדי מזיגת הכוס . [א] חלב כדי גמיעה . דבש כדי ליתן על הכתית . שמן טכדי לסוך בו אבר קטן . מים יכדי לשוף בו את הקלור . ושאר

חדושי מהרש"ל בהג"ה מיהו היכא דפסולת וכו'. והטור כתב אפילו לטלטל אסור היכא דהפסולת מרובה על האוכל : פי' סיכתא גלוי בהמה דקה שנותנין כצ"ל ורש"י פירש יתד של עץ : בהג"ה ולא סתירה בכלים כך פירש רש"י ופירש ר"י כצ"ל : עתיקי מ"ט לא א"ר אבהו כצ"ל : ושאר כל המשקין ברביעית ר"ש אומר כולן וכו' כצ"ל :

הגהות הב"ח א פסולת שלהן מסרת הלכך אי לא שקלי מינייהו פסולת כפסולת מתוך אוכל דמי : ב עלי דקלים שעומדין סיבי סיבי כעין נימין : ג אין שייך ביה טחינה ואמר רב מנשיה האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן אמר רב אשי ואי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך פירוש דסלית סילתא אלו עלי דקלים כו' ורש"י פירש דסלית סילתא עצים דקים להבעיר את האופה אמר ר' אחא בר עולא וכו' פי' סיכתא גלוי בהמה רקיקין שנותנין : ד ועייל שרטוט והממחקו אמר ר' אחא בר חנינא וכו' פירש רש"י שסף בקרקעית הבנין בין עמודי אכסדרה וכו' על גבי העמודים וגורס הסף את העורות על גבי העמודים חייב וגירסא נכונה היא דלפירוש רש"י קשה מה מחיקה שייך : ה המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב וכו' אמר רבי שמעון בר ביסנא אמר ר"ל הגר בכלי וכו' אמר ר"י האי מאן דשקיל וכו' והני מילי דקפיד כצ"ל ותיבת הוא נמחק: ו אפי' יש במקומו כדי לכתוב כמה : ז רבה ורבי זירא אמרי תרוייהו : ח אבל דם הנדה לא דמצנעו ליה : ט שמן כדי לסוך אבר כצ"ל ותיבת בו נמחק : י כדי לשוף בהם את הקלור :

הגהות הגרי"פ [א] ועיין מ"ש הרא"ש לקמן פרק שואל סי' א' ובפרק מבוי סוף סימן ב' ובפרק עושין פסין סימן ד' ובאלו מגלחין ס"ס כ' ובהמדיר סי' י"ג ובארבעה נדרים סי' א' ובהאיש מקדש סימן ז' א' ובכיצד הרגל סי' ה' ובשנים אוחזין סי' מ"ט ובא"מ ריש סי' ד' ובהמפקיד סי' י' ובהזהב סי' י"ט ותמצא שם מקומות סתירות ונפלאות: [ב] בגמרא איתא רב אחא בר רב עוירא ובר"ף אי' רב אשי בר רב עוירא:

קרבן נתנאל

ואי"ת הא לקמן דף ע"ה קאמר מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא לגידולי קרקע ולגבי דבר הגדל מתם מן הקרקע לא חשיב בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בב"ת דף פ"ט מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע יצא חולב ומגבן • וי"ל דקים לן כרבי יהודה לקמן דפליג אדרבנן דסובר דהפולע חלזון חייב משום דפליעה בכלל דישה • ואם תקשי לך הכל למה פסקינן כר"י נגד רבנן • י"ל מהא דאמרינן בכתובות דף ס' אמר ר' מריגוס גונח יונק חלב בשבת מ"ט משום דמפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן . ופסק רב יוסף כר' מריגוס • וכמו שפסק רבינו לקמן בפ' חבית סוף סימן ג' ע"ש . משמע משום דמפרק כלאחר יד הוא דשרי הא מפרק ממש הוי בכלל דישה : [ד] וכן הלכה • וז"ל הטור סימן ש"מ אסור לקבן מלח מתשרפות המלח שדומה למעמר וכתב ב"י משמע לרבינו דלא פליג אביי אלא לפטרו מחטאת אבל איסורא מיהא איכא וכוון הוא שלא לחלק כ"כ בין אביי לרבא ע"כ . ודוחק דא"כ הוי ליה לומר אביי אמר אינו חייב דאין עימור אלא בגידולי קרקע • ולי נראה דהיינו טעמא •• דהכא גרסינן רבה ואביי מדתני אביי בתר רבה וכבר כתבתי בפ' שואל סימן א' דמסופק רבינו אי הלכתא כרבה או כאביי דהלכתא כבתראי מאביי ורבא ואילך אפילו כנגד רבו . משום הכי אינו חייב אבל איסורא מיהא איכא : [ה] דגידולי קרקע ניגהו • וכיון דמפרק הגרעינין מן הגלמר גפן הוי תולדה דדישה • וקשה הא לעיל בסמוך מסיק רבינו דמפרק הוי תולדה דדישה אפילו אינו גידולי קרקע • ויש לומר משום הכי אמר דגידולי קרקע ניגהו דלא תקשי לך אמאי לא קרי למנפץ בגלמר גפן תולדה דמנפץ דקתני במתניתין ע"ז פירש דגלמר גפן גידולי קרקע ניגהו משא"כ מנפץ בגלמר דקתני במתניתין לאו גידולי קרקע הוא: [ו] ואם בירר נעשה כמי שבורר לאוצר וחייב חטאת • וקשה מאי דוחקיה דאביי לפרש הברייתא דרך נעשה • ולמה לא פירש דהלכתא בבי קתני לאלתר שרי לכתחלה ולבו ביום פטור אבל אסור ולאוצר חייב חטאת עיין טורי זהב סימן שי"ט ס"ק א' מה שתירץ בזה בדוחק • ולי לק"מ כיון דאם בירר ביד לאוצר חייב חטאת . אם כן בו ביום ודאי נמי חייב חטאת כדפריך רב חסדא לעולא וכי מותר לאפות בו ביום וכי מותר לבשל בו ביום . ולפירוש רש"י הא דמשני הא בקטן והתמחוי והא בנפה וכברה . והיינו הך ברייתא • פשיטא דקשה וכי מותר לאפות וכו' : [ז] אבל פסולת מתוך אוכל אסור . ואם פסולת מרובה מאוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה כן כתבו תוספות : [ח] פר"ח עלי דקלים . זה פירש הרי"ף והערוך בערך סולת על מימר' דרב מנשה האי מאן דסלית סילתא • ועל פריס סילקא • פי' כפירש"י עיין בערך פרם. ופירוש זה שפירש רבינו על דפריס סילקא לא מצינו בשום מחבר . וגולי דמסתפינא הייתי אומר שטעות נפל בספרים וכצ"ל האי מאן דסלית סילתא פר"ח עלי דקל כו' . ופי' הגון הוא דומיא דפריס סילקא (ר"ל בדומה שהוא דבר מאכל) . ומה שפירש"י סלית סילתא דמתתך עלים דק דק פי' תמוה הוא דבר שאינו אוכל ומחתך דק דק אין שייך בו טחינה • אמנם בפ"ד דביצה סימן ד' כתב רבינו דהמבקע עלים דק דק חייב משום טוחן וכן הוא במרדכי בפ"ב דביצה : [ט] דומיא דסלית סילתא • דאיירי בעלים : [י] אין שייך ביה טחינה • כי התורה לא נתנה שיעור לאכול חתיכות קטנות : [כ] בירושלמי• פרק זה : [ל] תלש מן המתה חייב . דאין דרך לגוז לאחר מיתה • מש"ה אמרינן תלישתה זו היא גיזתה • מן החיה פטורה דאין דרך גניזה בכך • איברא הרמב"ם פ"ט כתב הגוזז מן מתה חייב . ולדידיה צ"ל דה"פ תלש מן המתה חייב דדרך לתלוש מן מתה גם לגוז • משא"כ בחיה כיון דכתיב לה אין דרך לתלוש כ"א לגוז ועי' מג"א סימן ש"ח ס"ק ג' : [מ] יראה דלא מחייב אלא דומיא כו' • ובטור סימן ש"ו ובש"ע לא חילק בכך • וכתב ב"י נראה דלא איירי אלא לענין חיוב חטאת אבל מדרבנן אסור להתיר אפילו שלא ע"מ לקשור . והרמב"ם לא חילק וכתב בזה בס' תפארת שמואל וז"ל וכן נראה בעיני מל' המשנה כל קשר שאתה מתחייבו כו' עד גמירא ע"ש : [נ] והא לא קיימא• פירש"י וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא• משמע דעיקר קושית הש"ס דלא הוי אב מלאכה-אבל פטור אבל אסור הוא . ולכך תמה אני מאין נוהגין העולם שתוחבין עם מחט שקורין שטעקנאדל בלי"א הקרייז עם המלבוש שקורין שופלע בלי"א-הא הוי שתי תכיפות• וכן הנשים בפרה"ג שמתחברין השלייא"ר עם מחטים הללו הא הוי שתי תכיפות : [ס] והוא שקשרס• עיין מרדכי • ובברטנורא פירש שחייב שתים משום קושר ומשום תופר•ותפס עליו מהרש"א במהדורא בתרא מדברי תוספות דף ע"ה ד"ה שוחט ולק"מ דתוספות פירש כן לתרץ מאי דפריך התם משום צובע אין משום נטילת נשמה לא בתמיה • עדיפא הו"ל למיפרך אם כן חסר אחת מן ל"ט אבות מלאכות דכבר תנא צובע • אבל מ"מ שפיר איח לן למימר למסקנא דמחייב שתים: [ע] וגירסא נכונה היא. דר"ח גורס נמי בבבלי הסף על גבי העמודים : [פ] דמה מחיקה שייך ביה אם מספסף בידו . אבל בערוך ערך שף פירש שפספף בסנדל של סיידין ולק"מ על פירש"י ע"ש ובר"ן הקשה על פירש"י דלכל כי האי גונא בבית חייב משום בונה ע"כ וי"ל דבבית חייב משום בונה אם היה גומא וטממה-אבל בענין זה כיון דלא היה גומא-אין בו איסור אלא משום ממחק• וחו הקשה הר"ן על פירוש ר"ח מאי קאמר משום ממחק הייני ממחק גופא- ולק"מ דממחק דמתניתין הייני שמסיר השער וכן פירש"י רמב"ם בפירוש המשניות ושף העור גופה על גבי העמודים חייב משום ממחק : [צ] ה"ג סח לי רבי אסי : [ק] והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש. ומיירי שכבר היא מרובעת ומתוקנת אלא שמיפה אותה ע"י סיתות ועושה בה שרטוטי יפוי כעין שעושין עכשיו מפתחי אבנים ולפיכך אינו חייב המסתת משום ממחק או מחתך . תוספות : הדרן עלך פרק שביעי

פרק שמיני [א] חלב כדי גמיעה• והוא נפיש מגרוגרת כדמוכח ביומא דף פ' עיין באריכות בתוס' ד"ה המוציא ואם תקשי לך הא דאמרינן בפרק המצניע דף צ"ה ומביא הרי"ף ורבינו בפ' כלל גדול סוף סימן ב' החולב כגרוגרת חייב • ואין חילוק בין מוציא לחולב דהא המעבד עור שיעורו כמוציא כמ"ש רבינו בסימן זה בסמוך עור כדי לעשות קמיע וכן שיעור המעבד . י"ל דהכא

תפארת שמואל

וקי"ל : (ו) אביי אמר אין עימור וכו' . משמע שסובר שאביי חולק על רבה ומשום הכי פסק הלכה כוותיה כן משמע מהרמב"ם אבל באלפסי משמע דלא פליג וצ"ע : (ז) קשר של קיימא כעין ציידי חלזון . אבל הרמב"ם וסמ"ג לא חלקו אלא סתמא כתבו לחיובא וכן נראה בעיני מלשון המשנה כל קשר שאתה מתחייבו משום קישורו כך אתה מתחייבו על התירו משמע דבכל ענין מתחייב ועוד דאפילו הוי במשכן ע"מ לקשור מ"מ אין סברא לומר שלא ע"מ לקשור דפטור דבשלמא סותר וקורע ומוחק כולן מקלקלין הן ומכח סברא אוקימנא אמלאכת המשכן דלא מחייב אלא כמו שמצינו לשם ע"מ לתקן אבל מתיר מלאכה בפני עצמה היא ותיקון הוא כמו שארי מלאכות מאיזה טעם נצריך להיותה דוקא ע"מ לקשור לפי דהוה במשכן כה"ג מ"מ היכא דליכא טעמא למילתיה דבעינן ממש כהתם דהא התם דוקא קשירה לציידי חלזון הוא דהוי ואפילו הכי אסורים ה"ה לכל הקשורים וק"ל :

איירי

כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית [ר"ש אומר כולן ברביעית] ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן*: גמ' תנא כדי מזיגת הכוס יפה מאי כוס יפה כוס של ברכה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שתהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית* ת"ר [דף עז ע"ב] המוציא חלב של בהמה כדי גמיעה. חלב של אשה כדי ליתן במשיפה [ג] אקלור כדי לשוף במים דבש כדי ליתן על פי כתית. בעי רב אשי על פי כתית אפומא דכולא כתית או דלמא אמורשא קמא דכתית [ד] לאפוקי הדר הודרנא דלא. [ה] תיקו. שמן כדי לסוך אבר קטן תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך בו אבר קטן של קטן בן יומו: [דף עח ע"א] מתני' המוציא חבל כדי לעשות [אוזן לקופה גמי כדי לעשות] תלאי לנפה ולכברה. ר' יהודה אומר כדי ליקח ממנו מדת מנעל לקטן. נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין (א) והמוציא קשר מוכסין חייב [דף עח ע"ב] נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון: גמ' ת"ר חולין [ו] כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית. סיב אחרים אומרים כדי ליתן [ז] על פי משפך קטן של יין. ברבב כדי לשוף תחת אספוגית קטנה. וכמה שיעורה כסלע. [ח] מוכין כדי לעשות כדור קטנה כאגוז. נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין. תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות. ת"ר המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור. רבי יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שצריך לו. המוציא שטר חוב [ט] עד שלא פרעו חייב. משפרעו פטור. רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו: מתני' עור כדי לעשות קמיע *קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. דיו כדי לכתוב שתי אותיות. כחול כדי לכחול עין אחת. בזפת וגפרית (ג) כדי לסתום נקב. שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן: [דף עט ע"א] גמ' עור כדי לעשות קמיע וכן שיעור המעבד עור והמוציא עור בין מעובד ובין שאין מעובד בין לעבדו ובין שלא לעבדו שיעורו לעשות קמיע: מתני' דבק כדי ליתן בראש השפשף. חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט. סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב. סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. רבי יהודה אומר כדי לסוד כלכול. רבי נחמיה אומר כדי לסוד אונדפי. [דף פ ע"ב] אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים כחותם האגרות. זבל וחול הדק כדי לזבל. [קלח של כרוב דברי ר"ע. וחכמים אומרים כדי לזבל] כרישא. חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד. קנה כדי לעשות קולמוס. ואם היה עבה או מרוסק כדי לבשל בו ביצה קלה שבבצים טרופה ונתונה באילפס: גמ' אמר רב נחמן כגרוגרת מבילה קלה: [דף פא ע"א] מתני' עצם כדי לעשות תרווד. [י] אמר רב יהודה כדי לעשות חף. זכוכית כדי לגרור בה ראשי הכרכר. צרור או אבן כדי לזרוק בעוף רבי אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה. חרס כדי ליתן בין פצים לחבירו דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית אמר רבי מאיר אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר (ישעיה ל) ולא ימצא במכתתו חרש לחתות (בו) אש מיקוד וגומר. אמר ליה רבי יוסי משם ראיה ולחשוף מים מגבא: גמ' כדי לעשות חף אמר עולא חפי פותחת. זכוכית וכו' תניא כדי לפלוע בו שני נימין כאחת. צרור או אבן אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה. וכמה שיעורה. תני ר' אלעזר בן יעקב משקל עשרה זוז. זונין על בי מדרשא אמר להם רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה. אמרו לו כזית כאגוז כביצה. אמר להו וכי תורעני יכניס. נמנו וגמרו מלא היד. (ד) תנו רבנן שלש אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא וכמה שיעורן. רבי מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה. והלכתא נמנו וגמרו מלא היד* אמר רבי יהודה אבל לא את הפיים. מאי פיים. אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא פי' אדמה שהיא קרובה להתפרר. אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שהוא ממשמש בחול. מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן. אלא כלאחר יד. פירש רש"י הולך לפנות ואין יכול אסור למשמש משום השרת נימין* כלאחר יד אוחז בשתי אצבעות ור"ת ז"ל פירש למשמש בצרור כדי להחליקו שלא ישרט בשרו ומשום כתישה:

ב אמר רבי ינאי אם יש מקום קבוע לבית הכסא מכנים מלא היד [כ] ואם לאו כהכרעת מדוכה קטנה של בשמים פי' ראשו של טוכנא [ל] שדכין בו הבוסם [מ]ופירשו °בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה א"ר ששת אם יש עליה עד מותר* פי' אפי' אבן גדולה יותר מכבילה או אם יש לפניו הרבה אבנים יותר ממלא היד אם יש עליה עד כלומר שקינוח ניכר בו ומעיד שכבר קנח בו [נ] מותר לטלטל כולן שכבר הוכנו. א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליהן גשמים (ה) ונשטשטשו כלומר והעביר את הקינוח מהו. אמר ליה אם רישומו ניכר מותר. [דף פא ע"ב] בעי מיניה רבה בר שילא מרב חסדא מהו להעלותן אחריו לגג. א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה *אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת משום דרבה דאמר רבה היתה גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש. אמר ריש לקיש [ס] צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. *והתולש ממנו בשבת חייב חטאת. אמר רבי יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה א"נ משום כשפים. כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו. לא אותבוה. אמרה מילתא אסרתה להוא ארבא. אמרו אינהו מילתא שריוה. אמרה מאי איעביד לכו [דף פב ע"א] דלא מקנחיתו לכו בחספא ולא קטליתו כינא אמנא ולא אכליתו מכישא דאסר גינאה. היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואינו מקנח בצרור [ע] ודווקא בחרס דאוגני כלים. היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים* וחד אמר מקנח בעשבים ואינו מקנח בצרור. ודוקא בעשבים לחין [פ] אבל עשבין יבשים משירין את השינים. איתמר הצריך לפנות ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שורה עליו וחד אמר רוח זוהמא שורה עליו. איתמר הצריך לפנות ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפרו וזו היא תחלת ריח הפה *אכל ולא שתה אכילתו דם וזו היא תחלת חולי מעיים. אכל ולאהלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזו היא תחלת ריח רע. רחץ ולא סך תחלה דומה לזולף מים על גבי חבית. רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו בחוץ ולא הסיקוהו בפנים. רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו למים. הנצרך לפנות ואינו יכול לפנות אמר רב חסדא יעמוד וישב יעמוד וישב ויעמוד וילך ארבע אמות וישב רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום. רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין ורבנן אמרי יסיח דעתו מדברים אחרים. אמר ר' ירמיה מדיפתי אנא חזיתיה לההוא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפיך כקדירה: ת"ר הנכנס לסעודת קבע צריך שיבדוק את עצמו כילד יעשה מהלך עשרה פעמים של ד' ד' פסיעות או ארבע פעמים של עשר עשר פסיעות ונפנה ונכנס ויושב למקומו: הדרן עלך המוציא יין

הגה"ה
* [ב] כל השיעורים לענין חיוב חטאת. אבל לאיסור דאורייתא אפילו כל שהוא כדאמר פרק כלל גדול (דף עד.) וכי מותר לאפות פחות מכשיעור. מהרי"ח:

הגה"ה
*וצריך שיהא בו רביעית הלוג לאחר שמזיגה. ובברכת הארץ צריך להוסיף עד כדי דין מזיגה אבל מתחלה צריך שיהא חי דהיינו מזיג ולא מזיג פר"ת ובערוך פירש דמעיקרא צריך חי לגמרי ובברכת הארץ מזוג כדין מזיגה. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*גויל עור שלם שלא ניתקן במקום בשר ודינו לכתוב במקום שיער. וכשמותכין העור לשנים דרך עוביו אותו צד שכלפי בשר קרוי דוכסוסטוס ודינו לכתוב בו מצד שיער. וחלק השני של צד השיער קרוי קלף ודינו לכתוב בו בצד בשר. ותפילין אין כותבין אלא על הקלף. והמזוזה כותבין בין אקלף בין אדוכסוסטוס אבל על הגויל משמע דלא כתבינן. וספרי תורות כותבין בין אגויל (ג) בין אדוכסוסטוס בין אקלף (בין אדוכסוסטוס). וכן מגילה ואפילו על נייר *(שאין) מחוק לא כותבים וכן אדיפתרא דהיינו מליח וקמיח ולא עפיץ לא כותבין וקלפים שלנו דין קלף יש להם ויש לכתוב מצד בשר ואף על גב דלא עפיצי כשרין לכתוב עלייהו ס"ת דעיבוד שמעבדין עתה בסיד כך הוא טוב כמו עפצים פר"י ור"ת. וי"מ דקלפים שלנו דין דוכסוסטוס להו לפי שגוררים מצד שיער ומסירין כל הקליפה העליונה ונשאר חלק שמצד בשר ודינם לכתוב מצד שיער ואין נראה לר"י דא"כ תפילין היכי כתבינן עלייהו. מהרי"ח:

הגה"ה
*אם יש לו מקום קבוע סמוך לביתו שאין נכנס שום אדם רק הוא לבדו אסור להכניס שם אבן בשבת דאי בעי יכול להזמין מע"ש אבל אם יכול שום אדם אחר ליכנס שם מותר דלא חשיב קבע דזימנין שמוצא שם אדם והולך במקום אחר ולא היה אפשר להזמין מע"ש ומותר להכניס בשבת. פר"י מהרי"ח:
*בס"י מתחיל הגה"ה זו אסורה לטלטל ועי' ת"ש אות ו

הגה"ה
*וחשיב פסיק רישיה אבל קנוח בעלמא אפילו בחרס לא הוי פסיק רישיה ושרי אי לאו משום דקשי לכשפים וגם אסור למשמש בצרור להחליקו משום שהוא ממחק. מיהו כלאחר יד מותר משום דלא ליסתכן. בין למשמש בצרור בין למשמש בפי הטבעת מהרי"ח:

הגה"ה
*וכגון בדידיה אבל בדחבריה לא יקנח דבא לידי סחתוניות מיהו אם יבש או קנח מצד אחר לית לן בה. מהרי"ח:

הגה"ה
(ו) *לא יטול אדם קיסם לחצוץ בו שיניו אלא מן האבוס של בהמה פר"י מדבר הראוי לאבוס של בהמה אף על גב שהוא מונח על הקרקע לא אמרי' בטל הוא אגב הקרקע רק שהוא ראוי לאבוס של בהמה. פר"י מהרי"ח:

הגה"ה
*אע"פ שמגביהו מן הקרקע והרי מבטל יניקתו משום כבוד הבריות שרי. אבל שלא לצורך קינוח אסור הלכך האי עציץ נקוב שמונח על גבי [קרקע והניחו ע"ג] יתידות חייב משום תולש מדרבנן או אם מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע (ז) ומדרבנן. אף על גב דמונח על גבי יתידות יונק מן הקרקע קצת הלכך מדאורייתא אין חייב משום תולש ומשום נוטע פר"י. א"כ משמע אם הפסיקו (לגמרי) בעצים או בבגד דפסיק יניקתו לגמרי שייך בו תלישה ונטיעה מדאורייתא. מהרי"ח:

הגה"ה
*אע"ג שהן לחין ואין האור שולטת בהן שהעשבים חותכים את הבשר. מהרי"ח:

פרק תשיעי

א אמר רבי עקיבא מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה. שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא. [דף פג ע"ב] מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים. מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעים בתוכה חמשה זרעונים ארבע על ארבע רוחותיה ואחת באמצע שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה. [א] מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טהורה שנאמר היו נכונים לשלשת ימים · מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. מנין שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: [דף פ"ג ע"ב] ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש ומדברי תורה אפילו בשעת מיתה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות אפי' בשעת מיתה [תהא עוסק] בתורה אמר ר"ל אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות: [דף פט ע"ב] מתני' המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה. תבלין כדי לתבל ביצה קלה. ומצטרפין זה עם זה. קליפי אגוזים וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה מי רגלים נתר ובורית קמוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן °פי סבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם [דף צ ע"א] פלפלת כל שהוא עיטרן כל שהוא [מיני בשמים] מיני מתכות כל שהוא: גמ' ת"ר המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן טוב כל שהוא ובתולת הורד אחת: מתני' מעפר המזבח ומאבני המזבח מקק ספרים מקק מטפחותיהם כל שהוא מפני שמצניעין אותן לגונזן*. ר' יהודה אומר [אף] המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם:

הגה"ה
*משמע דכל דבר הבא מקדושה אף על פי שנתקלקל ולא חזי למילתיה טעון גניזה. מהרי"ח:

גמ' אמר רב יהודה אמר רב מקק ספרים ותכך דשיראי ואילא דעמרא ופה דתאיני והה דרימוני כולהו סכנתא. ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דרבי יוחנן וקאכיל תאנים ואמר ליה ר' קוצים יש בתאנים אמר קטליה פה לדין: מתני' המוציא קופת הרוכלים אע"פ שיש בה [ב] מינין הרבה אין חייב אלא אחת. זרעוני [גינה] פחות מכגרוגרת רבי יהודה

חדושי מהרש"ל לאפוקי הדר הודרנא דלא. פי' סביב המכה: כדי לסתום נקב וכו'. ובגמרא שלנו כדי לעשות נקב וכן הוא ברמב"ם וכן ברש"י: לסוד כלכול. פי' גרעון: אונדפי. פי' מלא: בהג"ה אסורין לטלטלה ואם יש לו מקום כצ"ל וקאי על אבנים: בהג"ה וחשיב פסיק רישיה כו'. אמשמוש צרור: בהגה"ה אע"פ שמגביהו כו' קאי אצרור שעלו בו עשבים כו': בהגה"ה אע"ג שהן לחין כו'. היינו למאן דאסר בעשבים קאמר: המוציא ריח רע. פירש"י שמעשנין לחולים ולתינוקות:

הגהות הב"ח א קלור כדי לשוף במים דבש כדי ליתן על הכתית תנא דבש כדי ליתן על פי: ב רבב כדי לשוף תחת וכו' כדור קטנה וכמה שיעורה כאגוז וכו' שצריך לו ת"ר המוציא שט"ח: ג זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב קטן שעוה:

תפארת שמואל

(א) המוציא צ"ל והמוציא קשר מוכסין. פירוש אפילו על הקלף שיש לו שיעור כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: (ב) כדי לסתום נקב. פירוש סותם כלי ר"ל פי כלי שיש בתוכו כסף חי שקורין (קוועק זילבער) ומניח נקב קטן להוציא: (ג) בין אדוכסוסטוס בין אקלף וכן מגילה כצ"ל והשאר יש למחוק: (ד) ת"ר בשבת ג' אבנים מקורזלות. פירוש בקועות ראויות לקינוח: (ה) ונשטשטשו צ"ל ונטשטשו: (ו) בהג"ה במתחלת אסורה צ"ל שאסורה והוא שייך לקמן להגה המתחלת אע"פ שמגביהו כו': (ז) ומדרבנן דאע"ג כצ"ל:

קרבן נתנאל

מיירי במפרש להדיא שמוציא חלב לאכילה · תוספות: [ב] בהג"ה כל השיעורים לענין חיוב חטאת כו' מתוך הרמזים נראה להדיא שהמה חסרים מדברי רבינו ולא הגה"ה היא ע"ש: [ג] ה"ג קילור כדי לשוף במים בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו: [ד] ה"ג לאפוקי הודרנא: [ה] תיקו · לחומרא לר"ה אמורשה קמא דכתית ולכרמלית אפומא דכולה כתית: [ו] ה"ג כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית: [ז] ה"ג ע"פ משפך קטן לסנן את היין: [ח] ה"ג מוכין כדי לעשות כדור קטנה עד כאגוז:

[ט] עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור · וקשה דהא קתני בברייתא דמותיב מינה לרבא ושטר פרוע כדי לצרור ע"פ צלוחית קטנה והך ברייתא כרבי יהודה לא אתיא דלר"י בשטר קטן נמי חייב דצריך לו אלא כרבנן · וא"כ אמאי קאמר הכא בברייתא משפרעו פטור וקושי' זו איתא בשלטי גבורים · ואין בזה ריח קושיא דהברייתא פלוגתא דחכמים ור"י איירי בשאין בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות וגם איירי בשטר קטן כמ"ש תוספות דהכי איתא בתוספתא: [י] ה"ג רבי יהודה אומר כדי לעשות חף: [כ] ה"ג ואם לאו כהכרע מדופה . דלא כפירש רש"י וגירסתו ע' ר"ן · אך מה שהקשה שם המדוכה הוי כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטל לצורך גופו ולמה צריך עד משום הא לא איירי' דמדוכה של בשמים קפיד עלייהו כדאיתא בפ' כל הכלים דף קכ"ג: [ל] ה"ג שדכין בו את הבוסם: [מ] נ"ל דה"ג ברי"ף ורבינו ובש"ס ארץ ישראל פירשוהו מלא רגל מדוכה קטנה · והכרע פירש רגל כמו כרעי המטה: [נ] מותר לטלטל כולן · פירוש כל אבן ואבן שיש עליו עד מותר לטלטלן אפילו הן הרבה · אבל שאר אבנים הסמוכים להן שאין עליהן עד אסורין לטלטלן ודלא כשלטי הגבורים בפ' זה . ומה שהקשה מהא דפסק רבינו בפ' במה טומנין סימן ח' גבי חריות כרב אסי דאם ישב עליהן מבע"י שרי. אע"פ שאינו ניכר בהם · ואין לומר דגבי אבנים שאני · הלא אבנים מקורזלות מוכנים לקינוח כמו לבנין כחריות שהמה עומדים לעצים ולהסקה וביסיבה הוכנה ליסיבה כמו כן אם קינח מבע"י הוכנה לקינוח. לי לק"מ דבחריות אם ישב עליהן מסתמא המה מסודרים ליסיבה וניכרים בשבת שהמה עומדים ליסיבה משא"כ אבנים מקורזלות אם אין עליהן עד בשבת אסורים לקנח בהן משום מראית העין ואתא לאחלופי בשאר אבנים שלא קינח בהן מבע"י ועיין מ"א סימן ש"ב סק"ב: [ס] צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. עיין בהג"ה: [ע] ודוקא בחרס דאוגני כלים . ואע"ג דיש לחוש לכשפים· מ"מ עדיף לקנח בו מהצרור· ב"ח. א"כ דבאוגני כלים אין בו משום כשפים.כה"ג:[פ] אבל יבשים משירין את השינים·ובש"ע סימן ש"ב מפני שהן חדין ומחתכין את הבשר. ודבר תימה הוא שהמגיה מדעתו טעם שאינו מוזכר בש"ס גם בב"י וכבר השיגו מ"א ס"ק ה' ע"ש: סליק

פרק תשיעי [א] ה"ג ומנין לפולטת ש"ז ביום השלישי שהיא טמאה: [ב] ה"ג מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת: סליק

בן בתירא אומר חמשה [דף צ ע"ב] זרע קשואין שנים זרע דילועים שנים זרע פול המצרי שנים חגב [טהור] חי כל שהוא מת כגרוגרות צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחק בו*:

הגה"ה

*אין מוסרין חגב חי לתינוק דלמא מיית ואכיל ליה ואפילו למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ למסור לו דבר טמא מודה שאסור אבל חגב טהור מוסרין בידו דה"נ מיית ואכיל ליה שרי דלא בעי שחיטה מיהו חגב חי אסור משום בל תשקצו את נפשותיכם וכשהוא חי אין לחוש דלמא אכיל ליה. מהרי"ח:

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

פרק עשירי

א המצניע לזרע (א) ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. [א] וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו. חזר והכניסו אינו חייב עליו אלא כשיעורו: [דף צא ע"א] גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה [ב] ואף אם לא הצניע מתחלה לכך:

[דף צא ע"ב] מתני' המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור [ג] לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת. קופה שהיתה מליאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה [ד] אע"פ שרוב פירות בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה: ב [דף צב ע"א] המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן *(היתה) משא בני קהת. כלאחר ידו ברגלו [ה] בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור *(לפי) שלא הוציא כדרך המוציאים: גמ' אמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת. אמר רב משמיה דרבי חייא המוציא משוי על ראשו פטור [דף צב ע"ב] וא"ת אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם: מתני' המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחוריו פטור. לאחוריו ובא לו לפניו חייב חטאת באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן דרכו להיות חוזר. רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין כן. המוציא ככר לרה"ר חייב הוציאוהו שנים פטורים ואם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין רבי שמעון פוטר [דף צג ע"ב] המוציא אוכלים פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. [ו] המוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו. את המת במטה חייב. וכן כזית מן המת כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייב רבי שמעון פוטר: [דף צד ע"א] גמ' [ז] ואם הוציא אדם כפות בשבת חייב: [דף צד ע"ב] ההוא שיכבא דהוה בדיוקרת שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. אמר ליה ר' (יוחנן) [חנן] אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר' שמעון אימור דאמר רבי שמעון דפטור מחטאת איסורא דרבנן מיהא איכא. אמר ליה האלהים דעיילת בית את ואפילו לרבי יהודה שרי מי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא [ח] גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה: ג מתני' הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרין משום שבות. התולש מעציץ נקוב חייב משאינו נקוב פטור רבי שמעון פוטר בזה ובזה: גמ' אמר רבי אלעזר מחלוקת ביד [ט] אבל בכלי ד"ה חייב. ואמר ר' אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו ד"ה פטור וכן שערו תנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים ר' אליעזר אומר אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אפילו בחול אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר ציפורן שפירש רובו וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור. לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו רש"י פירש כלפי מעלה כלפי ראש האצבע °ור"ת ז"ל פירש שפירשו כלפי היד והיינו למעלה שהוא כלפי הגוף [י] וכן מוכח לקמן גבי מילה אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר. [דף צה ע"א] איתמר שרא זילחא במחוזא פירוש התיר ריבוץ הבית במחוזא שהיו קרקעות שלהן מרוצפות בשיש אמר מאי טעמא אסרו רבנן משום דלמא אתי לאשווי גומות הכא ליכא גומות. רבה תוספאה אשכחיה לרבינא דקמלטפא ליה נהבלא ואמרי לה מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקמלטפא ליה נהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ ביתו מביא עריבה מליאה מים ורוחץ בה פניו בזוית זו וידיו בזוית זו ורגליו בזוית זו נמצא הבית מתרבץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי. תניא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון [כ] אפילו לכתחלה שרי. °בעל ה"ג כתב [ל] דכיבוד נמי מותר מהאי טעמא ואפילו בדהוצי. ולא נהירא דאמר לקמן בפרק כל הכלים (דף קכד:) [מ] רבי אליעזר אומר אף בשל תמרה פי' אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן בשבת ופריך אי מחמה לצל בהא [נ] לימא רבי אליעזר אף בשל תמרה. משמע דפשיטא ליה להש"ס דליכא מאן דשרי מכבדות של תמרה [ס] ואפילו רבי שמעון מודה כדמפרשי' לעיל בפרק במה מדליקין [ע] דאי שרי לכבד הוי דבר שמלאכתו להיתר אלא ודאי לכ"ע [פ] כיבוד אסור מפני שמזיז עפר ממקומו ולא שרינן הכא אליבא דרבי שמעון אלא מרבץ: הדרן עלך המצניע

פרק אחד עשר

א [דף צו ע"א] הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב. מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים [א] כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו (א) פטור. היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים. שתי עגלות [זו אחר זו] ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו אבל לא זורקין. חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה טפחים ורחבן ארבע הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור. הזורק ד"א בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק ד' אמות בארץ חייב. זרק תוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל תוך ארבע אמות חייב. הזורק ד' אמות בים פטור. אם היה רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב. וכמה רקק מים פחות מעשרה טפחים. (ב) רקק מים שרה"ר מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב. והזורק מן הים ליבשה (ג) ומן היבשה לים ומן הספינה לחבירתה פטור. ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינם קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו: ב [דף ק ע"ב] גמ' איתמר ספינה רב הונא אומר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרו עושה מקום ארבע וממלא פי' עושה מקום רוחב ארבע [ב] מוקף מחיצות גבוהות עשרה [ג] וממלא דרך אותו מקום ורואין אנו את המחיצות כאלו הן מגיעות למים דמחיצה תלויה מתרת במים. והלכתא כוותייהו דהוה ליה רב הונא חד והני תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים. אבל שופכין דידיה שופך אדופני דספינה ואע"ג דנחתי מכחו לים כחו בכרמלית לא גזור. ספינות קשורות [דף קא ע"ב] זו לזו מטלטלין *מזו לזו ועל ידי עירוב כדרב ספרא וכדתניא ספינות קשורות זו לזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו. חזרו ונתקשרו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתירן הראשון. [ד] וכן מחצלאות הפרוסות ברשות הרבים מערבין ומטלטלין מזו לזו. נגללו נאסרו חזרו ונפרסו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתירן הראשון. שכל מחיצה הנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה. איני והאמר (ד) רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור. כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר. פרש"י והאי דקתני חזרו להיתירן הראשון לא קאי אמזיד ולא נהירא דא"כ אמאי קתני מזידין והוא עיקר החידוש [ה] ואי לא קאי עליה אמאי תנייה. וגם מה שפירש"י דרב נחמן קאי אסיפא דהך ברייתא לא נהירא דא"כ [ו] במסכת עירובין [ז] דהך ברייתא עיקרה שנויה שם ה"ל לאיתויי עלה מילתיה דרב נחמן. °ופי' ר"ת דמילתא דרב נחמן בעלמא איתמר [ח] אמחיצה הנעשית במזיד ולא אהך ברייתא ואגב דהביא הך ברייתא הכא אמילתא דרב ספרא דמתיר לערב ולטלטל אפילו נפסקו וחזרו ונקשרו פריך מינה לרב נחמן. ב והכי פירושא דברייתא מחצלאות הפרוסות לרשות הרבים כעין בתים

חדושי מהרש"ל בהגה"ה אין מוסרין חגב חי וכו'. והאידנא שאין אוכלין חגב כלל אין חוששין שיאכל התינוק מאחר שאין אנו מורגלין בו: ואם הוציא אדם כפות. סברת המחבר דלא שייך לומר החי נושא את עצמו מאחר שכפות וכן איתא סוגיא גבי חיה וכו' וה"ה גבי אדם: אמר ר' אלעזר מחלוקת גבי יד וכו'. פי' ופליגי רבנן על התולש שערו וצפרניו ביד אבל בגודלת ופוקסת לא פליגי רבנן אכן הרמב"ם פי' לאידך דפליגי: והיינו למעלה שהוא כלפי הגוף ומספיקא יש לאסור בכל ענין. טור: אמאי קתני מזידין והוא עיקר החידוש. פי' שעיקר החידוש שאף במזיד חזרו להיתר הראשון ואי לא קאי דין טלטול אמזיד לא הוי למיכלל בהדי אינך:

הגהות הב"ח א מזו לזו הני מילי על ידי עירוב וכדרב ספרא: ב וה"פ דברייתא מחצלאות הפרוסות ברה"י כעין בתים וכו' ומטלטלין מזו לזו כדין כותל שבין וכו' כשנגללו נאסרו כדין שתי:

קרבן נתנאל

פרק עשירי [א] וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו. תימה לר"י אמאי איצטריך למיתני' הא תני ליה חדא זימנא לעיל דף ע"ה ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניעו. עיין תוספות י"ט שתירץ היטב: [ב] ואף אם לא הצניע לכתחלה לכך. מוכח כן מהא דפריך למה למיתני המצניע ליתני המוציא. והא דפריך עליה דאביי פשיטא כל שהוא תנן. ליסני הא קמ"ל אף אם לא הצניע לכך. וי"ל בתר דאוקי מתני' שהצניע ושכח וכו' פריך שפיר פשיטא: [ג] לפי שלא עשה מלאכתו בבת אחת. הא לא נח בכרמלית חייב ומוקי מתני' דלא כבן עזאי. עיין פ"ק סימן ז' מה שכתבתי בזה: [ד] אע"פ שרוב הפירות מבחוץ. לאו דוקא אפילו כל הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה דאגד כלי שמיה אגד דקי"ל כרבא ורי"ף ורבינו סתמו במקום שהיה להם לפרש: [ה] בפיו. ואוכלין בשעת אכילה דרכן להוציאן בפיו כדתנן בפ' אמרו לו דף ס"ג: [ו] המוציא את החי במטה פטור אף על המטה. ומוקי לה בש"ס מתני' אפילו כרבנן וע"כ לא פליגי רבנן עלי' דר' נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם חי נושא את עצמו אפילו רבנן מודו. וקשה למה פטור דאי משום שחי מקיל עצמו והרי אפילו במשא קל יותר חייב. ומה שתירצו תוספות בזה דמשכן גמרינן שלא היו נושאים דבר חי שהתחשים ואילים היו הולכין ברגליהן. תירץ זה אינו מספיק אלא לר' נתן. אבל לרבנן לא אתי שפיר דהא מחייבי בבהמה חיה ועוף אף דבמשכן לא היו נושאים דבר חי. וא"כ מאי שנא אדם דפטור עליו. ובתי"ט אגב שיטפי' העתיק תי' תוס' במתני' וזה אינו אלא לר"נ. ונראה דמה שכתבו תוספות שלא היו נושאין דבר חי מה בכך אם לא היה במשכן הלא כמה דברים שחייבין עליהן עם היות שאותו לא היו נושאים במקדש. אלא כוונתם לר"נ דס"ל אפילו בבהמה חיה ועוף דחי נושא את עצמו. ע"ז שייך למימר דהנושא משא כזה שמקיל עצמו לא מצינו שנושאין במקדש וכן לרבנן דס"ל דמשרבטי נפשייהו ואין מקילין את עצמם. אבל בהמה חיה ועוף לרבנן באדם. א"כ משא כזו היה במקדש. אף את"ל שלא היו נושאין במקדש חיה ועוף מ"מ משא זו איכא מקיל את עצמה אם כן חייבים עליה: [ז] ואם מוציא אדם כפות בשבת חייב. וחולה ככפות דמי כדמוכח במשנה ט' פ"ק דר"ה מי שראה את החדש מחללין עליו את השבת ונושאים אותו אפי' במטה משמע שיש חלול שבת אם נושא חי במטה. והא דקאמר בפ' נוטל דף קמ"א גבי תינוק רבא כרבי נתן ס"ל. משמע דלרבנן לא אמרינן חי נושא עצמו תירצו בתוס' דקטן כבהמה דמי דמשרביט נפשיה. אך קשה דבפרק מפנין האשה מדדה בנה בר"ה ופירש רש"י דאתי' כרבנן דחי נושא את עצמו. והא קטן הוא. והניחו בקושיא. וברשב"א תירץ דר"י קאמר התם איירי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת. וקי"ל איירי לפרש. וא"כ כיון דגדול קלא אמרינן חי נושא את עצמו. והתוס' לא ניחא להו בהך שנוייא. דרמי בר חמא בסנהדרין דף כ"ה ס"ל דאימתי ג"כ לחלק א"כ קשה לרמי בר חמא: [ח] גדול כבוד הבריות. ואיסור טלטול גם כן שרינן מהאי טעמא דגדול כבוד הבריות. והא דבעינן לטלטול המת לעיל דף ל' ודף מ"ג תינוק או ככר. היינו מבית לבית. אבל לטלטל לכרמלית התירו בלא ככר ותינוק. כדי למעט בהוצאה. כן משמע מדברי רי"ף ורבינו כדעת הרמב"ן: [ט] אבל בכלי ד"ה חייב. מדלא פליגי בכלי לאשמועינן רבותא דחכמים ואע"ג דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה רבנן כרבי יהודה ס"ל. תוספות. ותימה הא הרי"ף ורבינו פסקו כר"ש כמ"ש בפ' כירה סימן י"ד וא"כ לאיזה דבר מייתי הך מימרא דר"א. וי"ל כגון בשצריך לשערות או לצפרניים דהוי מלאכה שצריכה לגופה. והריב"ש סי' שכ"ד מחייב בגזיזת שער או לצפרניים אע"ג דלא צריך להו. דבמשכן היו גוזזין עורות תחשים אע"פ שלא היו צריכין לצמר עכ"ל. ותוספות ממאן בזה דמי ייאמר שהיו גוזזים עורות תחשים דעורות אלים מאדמים היה מלאכה לגופה דאמרו לתכלה: [י] ה"ג וכן מוכח גבי מילה. והיינו מה דאיתא בנדה דף י"ג דקאמר מעטרה ולמעלה כלפי גוף: [כ] אפילו לכתחלה שרי. היינו אפילו בלא מרוצף: [ל] דכיבוד נמי מותר. אפילו בלא מרוצף: [מ] ה"ג רבי אלעזר: [נ] ה"ג לימא רבי אלעזר: [ס] ואפילו ר"ש מודה כדמפרשינן לעיל בפ' במה מדליקין. דברים הללו תמוהין שלא נמצא שם בכל הפרק. ואי רומז להא דאיתא שם דף כ"ט גזר עליתא דשיפא אטו עליתא דעלמא הא פירש"י דרבי יצחק סבר לה כרבי יהודה בדבר שאינו מתכוין אסור. ולכאורה אמינא דכצ"ל כדפירש רש"י לקמן בפ' כל הכלים דר"ש מודה דהוי פסיק רישא שמשוה גומות. אך זה ליתא דהא רבינו מפרש הטעם משום שמזיז עפר ממקומו. וי"ל בדוחק שרבינו לא ס"ל בהך מלתא כפירש"י דהוי פסיק רישא לענין שווי גומות. אלא שמייתי ראיה מפירש"י דהא דפריך בהא לימא רבי אלעזר דליכא מאן דשרי דאפילו ר"ש מודה. ויותר נראה לי להגיה שכצ"ל כדמפרש רב יוסף בפ' כירה דף ל"ט מפני שמזיז עפר ממקומו. ואין כאן מקומו רק בתר שכתב רבינו אסור מפני שמזיז עפר ממקומו כדמפרש רב יוסף בפ' כירה*): [ע] ה"ג דאי שרי לכבד: [פ] כיבוד אסור מפני שמזיז עפר ממקומו. ואין בזה אלא איסורא דרבנן דהא חופר כלאחר יד גם חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה אינו חייב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ולפ"ז אין לאסור כיבוד אלא בקרקע שאינו רצוף. אבל ברצופה מותר לכבד. דליכא למגזר אטו שאינו רצוף דהיא גופה גזרה ולא גזרינן גזירה לגזירה והדברים ברורים מש"ה דברי הטור תמוהין שכתב סימן של"ז בשם ר"י שאוסר כיבוד בכ"מ וזה אינו. ולפרש"י בפ' כל הכלים דהוי פסיק רישא לענין שווי גומות בשאינו רצוף ודאי רצוף נמי אסור אטו שאינו רצוף. מ"מ במקום שכל קרקעית הבית מרוצף מותר לכבד. דלא גזרינן אטו שאר מקומות שאינו רצוף. כמ"ש תוספות דף כ"ט ד"ה גזירה. ומדרש"י בשאינו מתכוין נשמע לר"ש בפסיק רישא: הדרן עלך פרק עשירי

פרק יא [א] כיצד שתי גזוזטראות. ל"ע הא לפי מה דמסיק בדף צ"ו דלמטה מיו"ד פליגי אבל למעלה מעשרה ד"ה פטור דלא ילפינן זורק ממושיט. ומלשון כיצד משמע שהוא מדברי חכמים. ובאמת בכה"ג כמו עגלות דלמעלה מיו"ד ר"ע נמי מודה. עיין בתוספות. ותמה אני שלא הביא הרי"ף ורבינו כל השקלא וטריא אי פליגי למטה מעשרה או למעלה: [ב] מוקף מחיצות גבוהות. תוס' ורש"י פירש מוקף מחיצות קטנות אע"ג שגזוזטרא שהיא ע"ג המים צריך מחיצות עשרה בספינה הקילו מפני שאין יכול לעשות שם מה שעושה בביתו. הרב המגיד פ' ט"ו: [ג] וממלא דרך אותו מקום. אין לפרש עושה מקום ארבע דהיינו זיז שהוא רוחב ארבע ולאפוקי מדרב הונא דאמר עושה זיז כל שהוא. דא"כ קשה מה מועיל זיז זה אם הוא תוך עשרה לשפת הים דינו ככרמלית והספינה רה"י. ואם הוא למעלה מעשרה הוי רה"י שחורי רה"י כרה"י דמי. וע"כ צ"ל שדרך הזיז הוא ממלא ואית מחיצה כאלו הן עד שפת הים והוי כולה רה"י: [ד] וכן מחצלאות הפרוסות בר"ה. נראה ברה"י ט"ס הוא. וכן במקצת ספרי הרי"ף אינו. דהא לפי' ר"ת צ"ל דהך מחצלאות איירי דפרוסות ברה"י: [ה] ואי לא קאי עלי' אמאי תנייה. ורש"י נשמר מזה ופי' כי קתני מזידין אשמה מחיצה קאי ולזרוק כרב נחמן. מיהו אספינות לא אתא שפיר דבלא חזרו ונתקשרו הוי רה"י דאורייתא אם כן לאיזה דבר שמיה מחיצה כשחזרו ונתקשרו במזיד בשבת. והא קא קשיא ליה כלומר בספינות דלא קאי עליה אמאי תני': [ו] במסכת עירובין. דף כ': [ז] דהך ברייתא שנויה שם. רש"י ס"ל דהך ברייתא דעירובין היינו סיפא דהך ברייתא דקתני הכא בהזורק. ור"ת ס"ל דברייתא אחריתי היא דפריש בה יותר בין באונס בין ברצון. אף גם בהך ברייתא דהכא קאמר שכל מחיצה כו' הלשון משמע דהך מלתא אתמר בדוכתא אחריני: [ח] אמחיצה הנעשית במזיד. כלומר שנעשית רה"י ע"י מחיצה זו בשבת והך

*) (א"ה י"ל כוונת הרא"ש כמ"ש התוס' לעיל בפרק ב"מ דף ל"ו ד"ה הא ר"ש ודו"ק):

תפארת שמואל

(א) ולדוגמא פירוש להראות שיש לו מאותו המין: (א) פטור. כלומר באורך ור"ה מפסיק: (ב) רקק. נ"ב רקק למה לי כצ"ל: (ג) ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים כצ"ל: (ד) ר"ב נ"ש. פי'

ז אלא ז' מערבין ומטלטלין מזו לזו כמו כותל שבין שתי חצירות ויש ביניהן (ו) חלון או כותל שאם רצו מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד נגלגו נאסרו פירוש אם עירבו שנים וסמכו על פריסת מחלאות שביניהם כשנגלגו נאסרו כמו שתי חצירות שנפרצו במלואן זו לתוך זו. חזרו ונפרסו וכו' חזרו להיתירן הראשון דהוו כשתי חצירות ומטלטלין אלו בכאן ואלו בכאן. שכל מחילה הנעשית בשבת כו' טעמא קיהיב למילתיה דקי"ל בעלמא מחילה הנעשית בשבת [א]ואפילו לרשות הרבים שמה מחילה וכל שכן הכא דהאי מחילה אינה באה אלא להתיר איסור דיורין של שתי החצירות הלכך חזרו להיתירן הראשון אפילו מזידין דלא שייך למילתיה דרב נחמן כלל דרב נחמן איירי בעושה מחילה ברשות הרבים שעל ידה נעשית רשות היחיד אבל הכא בלא הך מחילה נעשית רשות היחיד והמחילה אינה באה אלא לחלק הדיורין. ומסיפא דקתני שכל מחילה הנעשית בשבת שמה מחילה דמשמע אפילו לטלטל דומיא דרישא פריך אההיא דרב נחמן דאיתמר בעלמא ומשני דרב נחמן אמזיד איתמר היכא דעושה מחילה ברשות הרבים [ט] והך דמתגלגלות חזרו [ב]להיתירן הראשון ואפילו במזיד:

ג [דף קב ע"א] **מתני'** הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו וקלטה אחר או שקלטה כלב או נשרף פטור. זרק כדי לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור. זה הכלל כל חייבי חטאות אינם חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה. תחלתן זדון וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: הדרן עלך הזורק

פרק שנים עשר

א [דף קב ע"א] **הבונה** כמה יבנה ויהא חייב. הבונה כל שהוא. [א] המסתת (א) והמכה בפטיש והמעלד והקודח כל שהוא. זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה שכן מרדדי טסי המשכן עושין כך. [דף קג ע"א] החורש כל שהוא והמנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב. המלקט עצים [אם לתקן כל שהוא] אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה. המלקט עשבים [אם לתקן כל שהוא] אם לבהמה כמלא פי הגדי: **גמ'** תנו רבנן התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאכילה כגרוגרות אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להסיק כדי לבשל בו ביצה קלה ואם ליפות את הקרקע כל שהוא. אטו כולהו לאו ליפות את הקרקע נינהו. רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו באגם שנו. אביי אומר אפילו תימא בשדה כגון דלא מכוין. והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה. [ס]פי' בערוך דמאחר שאינו נהנה כלל ביפוי קרקע של חבירו שרי לכתחלה ואע"ג דהוה פסיק רישיה והא דאמר אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות שהוא אסור היינו בדבר שהוא נהנה כגון דעביד בארעא דידיה וכגון אב הקוצץ בהרת בנו בשעת מילה שהוא נהנה בדבר אבל פסיק רישיה דעביד בארעא דחבריה ואחר הקוצץ בהרת בשעת מילה שאין נהנין בדבר מותרין לכתחלה ואפילו איסורא דרבנן ליכא. [ב] הלכך חבית הפקוקה בפשתן מותר להסיר הפקק וליקח ממנו יין בשבת אע"פ שאי אפשר בשעה שנוטל הפקק מן הפשתן שהוא במקום ברזא [ג] שלא יסחוט והוה ליה פסיק רישיה מאחר שאין נהנה בסחיטה זאת [ד] שהיין נופל לארץ מותר. ונראה דלאו ראיה היא דהא דאמר הכא לא צריכא דעבד בארעא דחבריה (ג) דלאו לענין איסור לכתחלה קמפליג בין עביד בארעא דידיה בין עביד בארעא דחבריה אלא לענין חיוב חטאת ופטור קמפליג דבהכי איירי אבל לענין איסור אפילו לרבי שמעון אסור לכתחלה מדרבנן אע"פ שאינו נהנה. ועוד הביא ראיה בערוך מהא דאמר לקמן בפרק רבי אליעזר דמילה (דף קלג.) ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו קמיכוין ואי איכא אחר ליעבד אחר כדרים לקים דליכא אחר. אבל אי הוה אחר מותר לכתחלה אע"ג דפסיק רישיה הוא דאי אפשר למול בלא קלילת הבהרת מאחר שאין נהנה בדבר אלמא דשרי רבי שמעון פסיק רישיה בדבר שאין נהנה [ה] ואינה ראיה דהא דבעי הש"ס אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה לא קאי אמסקנא דסבר אביי דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כדקאמר התם לבתר דשמעה מרבא סברה ולא קאי אלא אהא דלאביי דהוה מעני מעיקרא לא צריכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אבל לר"ש לא איצטריך קרא דהא פליג אף בפסיק רישיה ולא ימות דהכתי לא שמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ובעי אביי אליבא דרבי שמעון בשר מאי עביד ליה* (אלמא סבר אביי מעיקרא דפליג רבי שמעון אף בפסיק רישיה האי בשר מאי עביד ליה) אבל במסקנא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה לא שנא אב ולא שנא אחר. ועוד אף לדבריו מה ראיה מביא דמליט למימר דרבי שמעון מודה דליכא איסור דרבנן בפסיק רישיה דאין נהנה דבפרק ר' אליעזר דמילה לא אשכחן דסבירא ליה לרבי שמעון אלא שמותר מן התורה. ועוד הביא ראיה בערוך מהא דאומר פרק כל כתבי הקדש (דף קיז.) לא צריכא דשקיל ליה בברזא אע"ג דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה מאחר שאין נהנה מותר שאין צריך לחתיכות קטנות כל כך. ואינו ראיה כמו שפירש"י שם שאין דרך הפשט בכך וליכא איסורא. ועוד יש לפרש דמאחר דשקיל ליה בברזא אין זה עור שאין בו כדי לעשות קמיע. ועוד הביא ראיה מההיא דסוכה פרק לולב הגזול (דף לג:) תנו רבנן אין ממעטין ביו"ט משום ר' אלעזר בר' שמעון אמרו ממעטין פירוש ענבי הדס שפוסלין אותו ופריך והא קמתקן מנא ומשני הכא במאי עסקינן שלקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי ומאחר שאינו נהנה מותר אע"ג דהוי פסיק רישיה. ויש לדחות דמצוה שאני אי נמי כיון דרבי שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר מן התורה הכא אע"ג דפסיק רישיה הוא הואיל ואית ליה אחריני שרי לרבי שמעון דהשתא לא יהא צריך לזה שתקן ואיגלאי מילתיה דלא תקן כלי אבל לרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור ואי צריך ליה איכא איסור דאורייתא לא שרינן אע"ג דאית ליה הושענא אחריתי. ועוד הביא ראיה לדבריו [א] מהא דאמר בזבחים בשלהי כל התדיר (דף לא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קמכבה [ו] ומוקי לה כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דהוי פסיק רישיה דאי אפשר לזלף על גבי האישים שלא יכבה מתיר רבי שמעון לכתחלה מאחר שאין נהנה. ויש לדחות דאפשר שיפול על עצי המערכה או על האברים ועוד קשה לפירוש הערוך [ז] דהא מפים מורסא בשבת להוציא ממנה ליחה פטור אבל אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ דאינו נהנה בבנין הפתח וגם אינו מכוין בבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא כדי שתצא הליחה. וגם קשה ממחט ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בסנהדרין (דף פד:) כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ודוקא משום צערא דגופא ואע"ג דאינו מתכוין לעשות חבורה אלא להוציא את הקוץ: ב **מתני'** הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין *משום שם אחד בין משום שני שמות בין משני סמניות בכל לשון חייב. רבי יוסי אמר לא חייבו כותב שתי אותיות [ח] אלא משום רושם שכן היו רושמין על הקרשים לידע איזהו בן זוגו. א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון שם משמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל. הכותב בין בימין בין בשמאל אוקמא אביי בשולט בשתי ידיו. הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב חטאת. כתב בדיו בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתוס [ט] ובכל דבר שהוא רושם חייב. על שני כותלי זוית על שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב. הכותב על בשרו חייב. המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרין. כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאין מתקיים פטור. כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין אחת בארץ [י] ואחת בקורה על שני כותלי בית ועל שני לוחי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור. כתב אות אחת נוטריקון רבי יהושע ב"ב מחייב וחכמים פוטרין: [דף קד ע"ב] **גמ'** תנא הכותב אות אחת [כ] והשלימה לספר חייב. ארג חוט אחד והשלימו לבגד חייב. תנא הגיה אות אחת חייב. אמר רב ששת כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין. רבא אמר כגון שנטלו [ל] לגגו של ד' (ג) ועשאו רי"ש: [דף קה ע"א] **מתני'** הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים: **גמ'** במאי קמיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור: הדרן עלך הבונה

פרק שלשה עשר

א **רבי** אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה [א] ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטין. העושה שתי בתי נירין בנירין ובקירוס בנפה וכברה ובסל חייב. התופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שתי תפירות. [דף קה ע"ב] הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין. והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן: **גמ'** תניא רבי שמעון בן אלעזר *משום רבי חלפתא בן אגרא שאמר משום רבי יוחנן בן נורי [ג]המקרע בגדיו בחמתו יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שכך אומנתו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך עבוד עבודה זרה והולך ועובד. א"ר יוחנן מאי קראה לא יהיה בך אל זר איזהו אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע. ואי עביד למירמא אימתא אאינשי דביתיה שפיר דמי: כי הא דרב יהודה [ב] שליף מילביתא רב אחא בר יעקב תביר מאני תבירי רב ששת שדא לאמתיה מוניני ארישא: ב **מתני'** שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלוא רוחב [ג] הסיט כפול האורג שני חוטין שיעורו כמלוא רוחב הסיט: [דף קו ע"א] **רבי** יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב. וחכ"א צפור למגדל [דף קו ע"ב] וצבי לבית לגינה ולחצר ולביברין חייב. רשב"ג אומר לא כל הביברין שוין. זה הכלל כל המחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב. נעלו שנים פטורים. לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים שניהם חייבין. ורבי שמעון פוטר: **גמ'** תנו רבנן הצד צבי ישן וסומא חייב. חגר וזקן וחולה פטור. תנו רבנן הצד חגבים והגזין והצרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי

חדושי מהרש"ל ויש לדחות דמצוה שאני וז"ל מרדכי בדאית ליה הושענא אחריתי שאז אינו חשוב כלי כי מה שהשיב כלי היינו משום שתיקון הוא אלא מצוה ועכשיו שאינו צריך לו אינו כלי ואינה דומה לכלי גמור שחייב עליו בין צריך לו בין אין צריך לו אבי"ה וכ"ל מצו"ה אינו מתכן לעיל גבי מפשיטין פסח מצוה שאני אלא ש"מ כמו שפירשתי: ויש לדחות דאפשר שיפול כו'. וזהו לפי דעת ר"י שפסק דפסיק רישיה דאין נהנה ולא נימא ליה אסור: או על האברים וקשה לפי' הערוך כנ"ל: וחב"א צפור למגדל וצבי לגינה כנ"ל:

הגהות הב"ח א ואפילו בר"ה שמה מחילה: ב להיתירן הראשון איירי בעושה מחילה ברה"י ואפילו במזיד: ג המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעיניך:

הגהות הגרי"פ [א] בערוך שלפנינו לא נמצא ראיה זו לא בערך סבר ולא בערך פסק וגם בתוס' כסוגיא דסכה קב. ובתוס' דיומא דף לה. סד"ה הני מילי נראה דליתא ראיה זו בערוך אכן בתוס' כתובות ו. ד"ה הא וכו' משמע שראיה זו כתוב בערוך:

תפארת שמואל

פי' לענין זה חשוב מחילה וחייב הזורק לתוכו: (ו) חלון או פתח כנ"ל. פירוש מערבין שנים אלו לעצמן ואלו לעצמן ואסורין זו עם זו. פי' מערבין אחד עירוב אחד ויהיו כאחד ועיין ריש חלון: (א) והמכה בפטיש. גמר מלאכת האבות שהם עיקרן מן התורה: (ב) לאו לענין להתיר איסור לכתחלה כנ"ל: (ג) ועשאו רי"ש. דאסור להשהות ספר שאינו מוגה וה"ל כהשלים הספר:

קרבן נתנאל

[ט] והך דמתגלגלות חזרו להיתירן הראשון ואפילו במזיד. כיון דבלאו הך מחילות נעשית רה"י והמחילה אינה באה אלא לחלק הדיורין והקשה מהרש"א דף כ' בעירובין. א"כ מאי פריך התם מדרב נחמן והא בלא מיא מקרי פסי בירחות רה"י. וא"כ אפילו במזיד מותר לטלטל בתוכה כמו ספינות והניח בצ"ע. ולי לק"מ דוודאי דלפי מה דמשני דרב נחמן אמזיד אתמר. אבל בשוגג ואונס מותר לטלטל בתוכה אע"ג שע"י מחילה הנעשית בשבת נעשה רה"י. אך במזיד משום קנסא אסור לטלטל שפיר יש לחלק היכא קנסי רבנן היכא שעשה מחילה ונעשה רה"י בשבת. אבל אי הוי בלא"ה רה"י לא אהני מעשיו כולי האי לא קנסו. משא"כ דלמאי דס"ד דרב נחמן קאי אפילו אשוגג ואונס. כי היכי דלא לתהני ממעשיו ודאי במזיד אפילו היתה רה"י בלא"ה מ"מ אסור לטלטל בתוכן משום גזירה: הדרן עלך פרק אחד עשר

פרק יב [א] המסתת והמכה בפטיש. ובש"ס מסתת משום מכה בפטיש ופריך והא אנן תנן המסתת והמכה בפטיש. ומשני אימא המסתת המכה בפטיש. ולעיל בפ' כירה סימן ח' פסק רבינו להך דר"י. א"כ הוי ליה למתני המסתת המכה וי"ל בדוחק: [ב] הלכך חבית הפקוקה. פירוש תחתיו או מן הצד אבל למעלה ניחא לי שיפול מן הסחוט לתוך החבית. וכן כתב הר"ן בשם בעל הערוך שלהי שמנה שרצים: [ג] שלא. הוא כפירש רש"י בכתובות דף ו' גבי מסוכריה דנזייתא. אבל ר"ת הקשה על פירש זה בארוך ע"ש: [ד] שהיין נופל על הארץ מותר. ופי' מהרש"א דהא דמתיר בעל הערוך אפילו לכתחלה משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמ"ש תוספות לקמן. ותש"ה מדמה להו הכא למפים מורסא כו' ע"ש. וצריך פירש לפירושו דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אבל אסור לר"ש מ"מ מותר לכתחלה דמלאכה שאינה צריכה לגופה מ"מ מכוין למלאכה כמו הוצאת המת. אבל הכא אינו מתכוין ומלאכה שאינה צריכה לגופה מתרווייהו טעמי שרינן לכתחלה כמ"ש תוספות לעיל סברה זו בפ' כירה דף מ"ב ד"ה אפילו ע"ש. אבל תמה אני אם יצאו דברים האלו מפה הקדוש שזה שכתבו תוספות הטעם דמלאכה שא"צ לגופה היינו לשיטת התוספות וכמו שכתבו תוספות דף ע"ה אבל לשיטת הערוך א"א לומר דמתיר לכתחלה מטעם זה. דא"כ היאך מייתי ראיה מפ' ר"א דמילה מתילה בצרעת גם מפ' כל התדיר הא אין שייך שם הטעם דמלאכה שאינה צריכה לגופה כי אם לענין מלאכת שבת מלאכת מחשבת. אך הטעם לשיטת הערוך כיון דלא ניחא ליה לא מיחשב פסיק רישא. דלא מקרי פסיק רישא לר"ש אלא אף שאינו מתכוון מ"מ אם נעשית המלאכה ניחא ליה: [ה] ואינה ראיה דהא דבעי הש"ס כו'. חלילה לנו לתשווי' הגאון בעל הערוך לטועה בדבר הלכה. אמנם בעל הערוך מייתי ראיה כרבא מולק. דהא רבא דמוקי לה כר"ש ובפסיק רישא. מ"מ קשה לדידיה נמי אי איכא אחר ליעבד אחר והוי פסיק רישא דלא ניחא ליה דלא נהנה וכבר הוכיח בעל הערוך משמעתין דהכא דקא עביד בארעא דחבריה דלא הוי פסיק רישא במילי דלא איכפת ליה ואמאי צריך לאוקמיה שנוייה דרבא ג"כ בדליכא אחר. א"כ קשה אמאי פריך תלמודא ואי איכא אחר ליעבד אחר לאביי. ולא פריך ג"כ לשנוייא דרבא. אע"כ צ"ל דבאמת הך קושיא אי איכא אחר ומאי שמשני דליכא אחר קאי בין לאביי למאי דס"ד ובין לרבא לפי מסקנא. א"כ הוכחת בעל הערוך משנוייה דרבא הא איכא אחר. ש"מ דפסיק רישא דלא ניחא ליה לא הוי לר"ש פסיק רישא ודו"ק: [ו] ומוקי לה כר"ש אע"ג דהוי פסיק רישיה. ומה שיש לדקדק בזה עיין פ' שמנה שרצים סימן ט' ושם תמצאנו: [ז] ה"ג דהא מפים מורסא בשבת להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו: [ח] אלא משום רושם. לת"ק אם כותב שתי אותיות בהעלם אחת ואחר כך כותב עוד שתי אותיות על שני קרשים באותו העלם אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהיא מלאכה אחת. והמומר משום רושם חייב שתי חטאות רמב"ם בפירוש משניות: [ט] ה"ג ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי: [י] ה"ג ואחת בקורה כתב על שני כותלי בית. [כ] ה"ג והשלימה לספר ארג חוט: [ל] לגגו של ד' ועשאו רי"ש דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה. וה"ל ככתב אות אחת והשלימה לספר דהתרן לעיל דחייב אפילו לרבנן: הדרן עלך פרק שנים עשר

פרק יג [א] ה"ג ואחד על האריג: [ב] ה"ג שליף מצבייתא: [ג] ה"ג הסיט כפול והאורג שני חוטין:

מאיר. וחכמים אומרים כל שבמינו ניצוד חייב וכל שאין במינו ניצוד פטור: **מתני'** ישב אחד על הפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני חייב. ישב הראשון על הפתח ומלאהו וישב השני בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור. הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: [דף קז ע"א] **גמ'** אמר ר' אבא אמר רבי חייא בר אשי אמר רב נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך. אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר. חדא הא וממאי דפטור ומותר דקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו. ואידך המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה לחה פטור. וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד *(מותר) ליטול בה את הקוץ [ד] ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב בשביל שלא תשוך:

הדרן עלך האורג

פרק ארבעה עשר

א שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור. פי' כל זמן שלא יצא דם. אבל שמונה שרצים אם נצרר הדם [א] אע"פ שלא יצא חייב לפי שיש להן עורות והעור מעכב הדם שלא לצאת וסופו לנקב העור ולצאת. אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עורות ואם נעקר הדם היה יוצא הלכך [ב] אינו חייב עד שיצא מהן. והצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור. חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב והצדן פטור. [ג] הצד פרעוש בשבת פטור אבל אסור וההורגו חייב לר"ה. °פי' ה"ר פרץ ז"ל הא דצדן אסור היינו על גבי קרקע דוקא [ד] או על גבי בגדיו מבחוץ אבל אם הוא על בשרו ונושכו מותר ליקחו ולהשליכו מעליו דאינו כמתכוין לצודו אלא כמתעסק שלא ישכנו ואין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרינן בפרק כירה (דף מב.) לטלטלו ולהוליכו פחות פחות מד' אמות: [דף קז ע"ב] **גמ'** (א) אמר שמואל השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב. א"ר יוסי בר אבין [ה] ובין סנפיריו. רב אשי אומר לא תימא יבש ממש [ו] אלא אפי' מכי דייב רירי. אמר רב ששת האי מאן דתלש [ז] כשותא דמסגי מהיזמי או מהיגי חייב משום עוקר דבר מגידולו. אמר אביי האי מאן דתלש [דף קח ע"א] פיטרא מאוגא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגידולו:

ב מתני' אין עושין הלמי בשבת אבל עושה הוא מי מלח (ב) וטובל בהן פתו. אמר רבי יוסי והלא הוא הלמי בין מרובה בין מועט ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן לכתחלה לתוך המים או לתוך המלח: **גמ'** [שם ע"ב] מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר אין עושין מי מלח מרובים אבל עושה הוא מי מלח מועטין תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובים לתת לתוך הכבשין שבתוך הגיסטרא אבל עושה מי מלח מועטין וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל. אמר רבי יוסי וכי מפני שהללו מועטין והללו מרובין הללו מותרין והללו אסורין [ח] יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין ואלו הן מי מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה. ולית הלכתא כר' יוסי ^אאלא כת"ק בפ"ק דעירובין (דף יד:) אמר רב יוסף אין הלכה כר' יוסי לא בהלמי ולא בלחיים אע"ג דלא סמיך התם אהאי פיסקא בלחיים [ט] דקאמר פוק חזי מאי עמא דבר איכא למימר בהלמי קי"ל כהך פסקא דרב יהודה בר חביבא ורבה ורב יוסף דלא אסרי אלא מי מלח עזין משמע דסבירא להו כרבנן. [י] וגם (רש"י) [רב אלפס] פי' פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו להתירו ודלא כרבי יוסי. תני רב יהודה בר חביבא אין עושין ^במי מלח עזין. ורבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר

אביי תרי תלתי מילחא ותלתא מיא. למאי עבדי לה (ג) למורייסא. ותני רב יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת. רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת. וכן הלכה. אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא בשבת אמינא אפסודי קמפסידנא דאמר שמואל פוגלא חורפא מעלי. כיון דשמעתיה להא דכי אתא עולא ואמר במערבא מלחי כשורי. מימלח לא מלחנא טבולי ודאי מטבילנא. יין לתוך העין אסור. על גב העין מותר. ורוק תפל אפילו על גב העין אסור. וכן הלכה. אמר מר עוקבא אמר שמואל [כ] שורה אדם קילורין מע"ש ונותן על גב עינו בשבת ואינו חושש. בר ליואי הוי קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה עמיץ ופתח. א"ל כולי האי ודאי לא שרי מר שמואל. תניא רבי מונא בשם ר' יהודה אומר טפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית עדיף מכל קילורין שבעולם: **ג הוא** היה אומר יד לעין תקצץ יד לחטם תקצץ יד לפה תקצץ יד לאזן תקצץ יד לחסודה תקצץ [ל] יד לאמה תקצץ יד לפי הטבעת תקצץ יד לגיגית תקצץ יד מסמית יד מחרשת יד מעלה פוליפוס: **ד** [מ] ^גאמר ר' יהושע מעלין אונקלי בשבת. מאי אונקלי א"ר אבא איסטומכא דליבא. פירוש פוסא"ר מעיר"ה. (ע"ז פ"ב דף כח.) אמר אביי [נ] האי פדעתא סכנתא ומחללין עליה את השבת. אמר רב ספרא [ס] האי עינבא פרונקא דמלאכא דמיתותא הוא. אמר רבה האי [ע] סימטא פרונקא דאישתא הוא:

ה אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן (שם) [פ] מכה של חלל אין צריכה אומד והאי אישתא למירתא כמכה של חלל דמי ומהיכן היא מכה של חלל פי' ר' אמי מן השפה ולפנים. גרסינן [צ] בפ"ק דע"ז (דף יב:) [א] הבולע נימא של מים מותר להחם לו מים בשבת. ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר לו ר' נחמיה להחם לו חמין בשבת. (ד) אדהכי והכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע נגמע חלא [ב]. תנן במסכת יומא (דף פד:) ועוד [ק] א"ר מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו לתוך פיו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחין את השבת. לאיתויי מאי לאיתויי ספק שבת אחרת. היכי דמי כגון דאמדוה לתמניא יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא [ר] ניעכבי עד אורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבי קמ"ל. תניא נמי הכי מחממין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו שמא יבריא אלא מחמין לו מיד וספקו דוחה את השבת. ולא ספק שבת זו אלא אפי' ספק שבת אחרת. ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל. ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י כותיים (ה) ולא ע"י נשים [ש] מפני שמצטרפות לדעת אחרת: ת"ר מפקחין פיקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין [ת] כיצד ראה תינוק נופל (ו) (לבור עוקר חוליא ומעלהו) ליס פורס מצודה ומעלהו [א] והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין אע"ג ^דדלייד כוורי ראה תינוק שנפל לבור (ז) עוקר חוליא ומעלהו אע"ג [ב] דקמתקן דרגא לחול. [ג] ננעל דלת בפני תינוק שובר דלת ומוציאו אע"ג דמיתבר ליה ליבי. מכבין ומפסיקין בפני הדליקה כו' אע"ג דקממכיך מכוכי וצריכי כולהו כדאיתא [ד] ביומא: **ו** [דף קט ע"א] **אמר** מר עוקבא מי שניגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי ^האמר ליה רב הלל לרב כי הוינא בי רב כהנא אמר לן חלא לא. אמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו. ואסיר. רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדרכא ליה חמרא אגבא דכרעיה וקלמית ליה בחמרא אמר ליה ולא סבר לה מר הא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא מסי להו ומר נמי הא מפנק. אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני דאמר רב אדא בר מתנא אמר רב [ה] גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת:

ז תנ"ר [ו] רוחצים (ח) במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ^ו ולא במימי של סדום [דף קט ע"ב] בים הגדול אוקימנא במים הרעים שבו אבל במים היפים שבו רוחצין. ולא במי משרה אוקימנא דאישתהי ביה אבל לא

הדושי מהרש"ל ועל צואה של קטן. פי' צואת של תרנגולין שלא יתלכלך בה קטן: וכבר נהגו להתירו אפי' בלתי משהו: להחם לו חמין בשבת אמר ר"ה בריה דרב יהושע אדהכי והכי כצ"ל: אבל לא אישתהי בו רותחין. כתב הר"ן שה"ה ים הגדול שאסור כמים הרעים דוקא אשתהי. וכ"כ הרמב"ם:

הגהות הב"ח א אלא כת"ק דאמר בפ"ק דעירובין: ב מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף: ג אמר ריב"ל מעלין אונקלי: ד דלייד כוורי בהדיה ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מתקן דרגא לחול. ננעלת דלת בפני תינוק ה"ז שובר את הדלת ומוציאו והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד ואע"ג דמיתבר להו ליבי: ה א"ל רב הלל לרב אשי כי הוינא וכו' אגבא דכרעא ויתיב קלמית ליה בחלא א"ל לא ס"ל מר להא דאמר רב הלל חלא לא א"ד דקא נמית ליה בחמרא א"ל ולא וכו' מסי להו ואסור מר נמי: ו ולא בימה של סדום:

הגהות הגרי"פ [א] אמר רבי תניא כ"ה בגמרא וברי"ף: [ב] ואפשר דפקיד אביתיה כ"ה ברי"ף:

קרבן נתנאל

[ד] **ואידך** הצד נחש בשבת כו'. מקשין מאי ראיה מייתי מעקרב על נחש איכא סכנת עקרב פטור ומותר. אבל נחש דלא מזיק כ"כ פטור אבל אסור. כדאמרינן בברכות דף ל"ג אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אמר רב ששת ל"ש אלא נחש אבל עקרב פוסק. וע"כ צ"ל דסוגיא זו פליג על הא דרב ששת. ועפ"ז אמרתי ליישב הרמב"ם בפ' ששי מהל' תפלה. וז"ל היה עומד בתפלה וראה נחשים ועקרבים באים כנגדו אם הגיעו אליו והיה דרכן באותן מקומות שהן ממיתין פוסק ובורח. ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק ע"כ. ודבריו תמוהים מאד א"כ במה איירי רב ששת דמחלק בין נחש לעקרב. ואין אחד מן הראשונים והאחרונים שהרגיש בזה. אבל לדברינו ניחא שהרמב"ם כסוגיא דהכא דלא כרב ששת. וע"פ הירושלמי כמ"ש כ"מ: הדרן עלך פרק שלשה עשר

תפארת שמואל

(א) **אמר** שמואל השולה דג. שכבר היה ניצוד וק"ל: (ב) **וטובל** בהן פתו. ונותן לתוך התבשיל: (ג) **למורייסא**. הלכך מי מלח מרובים אסורות בשבת ומי מלח מועטים לצורך אותה סעודה שרי ואפ"ה לא יעשה תילתא מיא כו' כדאמר אביי ועיין ר"ג: (ד) **אדהכי** והכי. פירוש בתוך הזמן שחממו המים: (ה) **ולא** ע"י נשים אבל מצטרפות לדעת אחרת כצ"ל. שיאמרו הם אינם רוצים לחלל שבת ומכשילין אותנו: (ו) **לבור** עוקר כו' ס"א אינו וצריך למחוק: (ז) **עוקר** חוליא ומעלהו והזריז הרי הוא כו'. ועיין אלפסי במסכת יומא: (ח) **במי** גרר אע"פ שהן מלוחים:

פרק יד [א] **אע"פ** שלא יצא חייב. דנטילת דם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש והוי תולדה דשוחט שחייב משום נטילת נשמה. עיין תוספות דף ע"ה: [ב] **אינו** חייב עד שיצא מהן. כדתניא בפ' אלו טרפות דף מ"ו: [ג] **הצד** פרעוש בשבת פטור אבל אסור. דאין במינו ניצוד וכל שאין במינו ניצוד אפילו לצורך פטור מש"ה לא מפליג בין לצורך או שלא לצורך. וכן כתבו תוד"ה שלא לצורך ובמרדכי בפ"ק דמכילתין הצד פרעוש בשבת חייב חטאת. אף אם תמצי לומר דלצורך קאמר. מ"מ אין במינו ניצוד. צ"ל דס"ל כפירוש רש"י דבאין במינו ניצוד אם הוא לצורך מ"מ חייב. מ"מ דבריו סתומים דהל"ל הצד פרעוש לצורך: [ד] **או** על גבי בגדיו מבחוץ. משמע הא על בגדיו מבפנים לצד בשר מותר. והדר קאמר אבל אם הוא על בשר ונושכת מותר ליקח משמע הא אם לא נשכו אסור וא"כ קשיא דיוקים אהדדי. ב"י סי' שי"ו. לכן נראה לי על בשר ונושכו או או קאמר כדקתני חלץ ועשה מאמר. וה"ק על בשר ה ייגו על בגדיו מבפנים לצד בשר או על בשר מבחוץ. ותרווייהו צריכי. דאי קתני על בשר מבפנים ה"א דהתם כיון דהיא קופצת ממקום למקום ואין יכול לסלקם משם אם לא ע"י צידה מש"ה שרי כדי שלא ישכנו. אבל ע"ג בשר מבחוץ בקל יכול להשליך אותה ע"י זריקת אצבע. ואי קתני נושכו ה"א התם שרי כיון דנושכו משום צערא. אבל בבגדיו מבפנים בשביל שלא ישכנו לא שרי ועיין ט"ז סי' שי"ו סק"ח דמתיר גם כן על חלוקו מבפנים וכ"כ בשם הר"ן והרשב"א והרב המגיד בשם תוספות. וכן עמא דבר: [ה] **ה"ג** ובין סנפיריו: [ו] **ה"ג** אלא אפילו דעביד רירי: [ז] **ה"ג** כשותא מהיזמי והיגי: [ח] **יאמרו** מלאכה מרובה אסורה כו'. וא"ת שפיר קאמר ר"י ומ"ט דרבנן. וי"ל דס"ל שאין לאסור משום מעבד אלא כשעושה כן בדבר העומד להתקיים כמו הכבשים דהשתא דמי לעיבוד. שמולח הרבה עורות וכובשן. אבל לצורך אכילה לשעתא לא דמי לעיבוד. כך למדתי מדברי הטור סימן שכ"א. חי"ט. ודבריו נכונים בזה. אמנם מ"ש דרש"י ס"ל כרבה בר רב הונא דסבר מלח בישרא חייב משום מעבד. וטעמא רבה איכא דהא רב אשי דאיהו מרי דש"ס מהדר לפרושא הא דרבה בר רב הונא דלא קאמר אלא לאורחא כו' עכ"ל. לא ישר בעיני. דאיכא למימר דרב אשי פסק כרבא דאין עיבוד באוכלין. אך שלא תאמר דרבא מודה במולח לאורחא. ע"ז קאמר רב אשי דלא פליג רבה בר רב הונא עליה דרבא אלא בדבעי לאורחא. גם רש"י אינו מזכיר במתניתין דחייב משום מעבד. אלא פירש במתניתין נראה כמעבד. וכוונתו כמ"ש תוספות לעיל דף ע"ה אין עיבוד באוכלין אין להתיר מכאן מליחת אוכלין דאסור מדרבנן מליחה. וכן צריך לומר במה שפסק רבינו בפ"ק דביצה סימן ט"ז כרבא דאין עיבוד באוכלין. ובפ"ק דחולין סימן כ' הקשה וא"ת והא אין יכול למולחה בשבת ש"מ אף דקי"ל כרבה דאין חיוב חטאת בעיבוד אוכלין מ"מ אסור למלוח מדרבנן. ונעלם מהי"ט דברי תוספות אלו. ומש"ה הסיב דעת רבינו לפי' הרמב"ם מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכות התבשיל. וזה אינו דהא במי מלח מועטים ע"כ לפירוש הרמב"ם אינו שייך טעם זה. ומה שהקשה רבינו בפ"ק דחולין והא אין יכול למולחה בשבת אימא אינו אוכל כי אם חתיכה אחת קטנה. אבל משום מחזי כמעבד ניחא כיון דמתקן הבשר ע"י כך אפילו חתיכה אחת אסורה. ומי מלח מועטים שאני. שהוא עצמו אינו אסור לעשות אלא כשעושה מרובים נראה שדעתו ליתן בשבת לכבשים שאסור משום מעבד. משא"כ מועטים אמרינן שעושה לטבל פתו. או ליתן לתוך התבשיל. ומעתה כמו שאסור מדרבנן למלוח אפילו חתיכה אחת בשבת וכ"כ הרא"ש והר"ן ורבינו ותוספות. אם כן נשמע מן הדא דאסור למלוח אוגרקס בשבת למתק אותן ממי לחלוחית שבהן אפילו מה שצריך לאותה סעודה. ודלא כמ"ש בשו"ת שבות יעקב חלק שני סימן י"ב ורוצה לדמות למי מלח מועטי' וכבר כתבתי שהדמיון לחתיכה א' של בשר שאסור למלוח בשבת: [ט] **דקאמר** פוק חזי מאי עמא דבר. ולסמוך על המנהג ולא על הלכה: [י] **ה"ג** וגם רב אלפס פירש פוק חזי מאי עמא דבר וכבר נהגו כרבנן ולא כרבי יוסי. עיין מ"ש רבינו בפ"ק דעירובין סימן י"ט לשון הרי"ף: [כ] **שורה** אדם קילורין. עיין מ"ש רבינו בפ"ק סימן ל"ג: [ל] **יד** לאמה תקצץ. אפילו לאחר נטילת שחרית וכן בפי הטבעת וגיגית דמשמוש קשה להן. וברמזים כתב יד לאמה תקצץ אם לא נטל שחרית. טעות הוא. כדפסיק הטור להדיא בא"ח סימן ג' ובאבן העזר סימן כ"ג דבאמה מביא לידי הרהור. ופי הטבעת קשה לתחתוניות. וגיגית שימוש קשה לה. וכן משמע מדדייק וקאמר יד מחרשת יד מסמא כו'. משמע באיך אפילו כל היום אסור: [מ] **ה"ג** אריב"ל מעלין. והוא בע"ז דף כ"ט: [נ] **האי** פדעתא. פירש מכה של חרב: [ס] **האי** עינבא. פירוש איין גשוויר דומה לתאנה: [ע] **סימטא** פירוש איין געשוועלסט: [פ] **מכה** של חלל אין צריכה אומד. אבל רש"י מוחק גירסא זו ע"ש: [צ] **בפ"ק** דע"ז. דף י"ב ועיין שם בתוספות: [ק] **אמר** ר' מתיא בן חרש. ובהא מילתא לא פליגי רבנן עליה כדמסיק שם דף פ"ד ע"ב: [ר] **ה"ג** ליעכב עד לאורתא: [ש] **מפני** שמצטרפות לדעת אחרת. עיין פירושו בפ' יום הכיפורים סימן י"ד ויש שם גירסא אחרת אבל מצטרפות לדעת אחרת. ובס' תפארת שמואל הדברים מעורבבין על ידי מדפיסים. [ת] **ה"ג** כיצד ראה תינוק שנפל לים פורס: [א] **והזריז** הרי זה משובח. אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון צד כוורי או מתקן דרגא ודומיהן. טור סימן שכ"ה: [ב] **ה"ג** דמתקן דרגא והזריז כו': [ג] **ה"ג** ננעלה דלת בפני תינוק שוברה ומוציאו אף על גב דקמכוין למתבר ליבי והזריז כו': [ד] **ביומא** שם: [ה] **מכה** שעל גבי יד וע"ג רגל כמכה של חלל דמי. היינו חולי שעלה שם מאליו. או שלא ע"י מכת חרב אבל מכת חרב אמרינן בכל מקום דמחללין עליו את השבת כדאמרינן לעיל האי פדעתא מחללין עליו את השבת. ומפרשים מכת חרב. תוספות ע"ז דף כ"ח: [ו] **רוחצין** במי גרר ובמי טבריא כו'. עיין לקמן בפרק חבית סימן י"ב מ"ש רבינו בזה: [ז] **אבל** לא אשתהי בי' שרי'. הוא הדין ימה של סדום וים הגדול במים הרעים מדתני לה בהדי מי משרה. ומה שלא הזכיר בים הגדול אשתהי. משום שסמך אמה דאמר מעיקרא האי דאין רוחצין בים הגדול דוקא בדאשתהי והא דקאמר תלמודא אלא יש הגדול כו'. משמע דהדר תלמודא משינויי' קמא. אינו אלא דמעיקרא קא משני בדאשתהי אפילו במים היפים אסור והשתא קא הדר ביה מזה. אבל מי טבריא שרי אפילו בדאשתהי כ"כ ברמזים ובטור סימן שכ"ח. ותדע דאי תימא דדוקא בדלא אשתהי. אבל אשתהי אסור ה"ל לתנא דברייתא לחלק במימי טבריא גופה. ובזה ניחא במה שכתבו תוספות ורבינו לקמן בפ' חבית סימן י"ב דהא דקתני הרוחץ בממי טבריא ובמי מערה דיעבד אין לכתחלה לא היינו מי מערה. אבל מי טבריא אפילו לכתחלה מותר. אמאי לא מוקי הך דקתני טבריא דיעבד קאי אנשתהו גם הראיה שמביאין מפרק כירה הגיחו להן מתי טבריא איירי ברחילה ששוהה ברחילה. ואם תקשי לך ברייתא בחרייתא דקתני רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובימה של סדום אע"פ שיש חטטין בראשו בד"א שלא נשתהה אבל בנשתהה אסור. ש"מ דמי טבריא אסורין בנשתהה וליכא לחלוקי דוקא בענין זה כשיש חטטין בראשו כמאן מכתו מוכיח עליו

איספתי ביה רוחלין: ח מתני' [ח] אין אוכלין אזוב יון לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר [ט] ושותה הוא את אבוב רועה. [י] כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה °(הוא לרפואה) חוץ ממימי דקלים וכוס של עיקרין מפני שהן לירוקה.

[כ] אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן של עיקרין שלא לרפואה:

[דף קי ע"א] גמ' כל האוכלין אוכל אדם לרפואה לאתויי טחול לשינים וכרישין לבני מעיים. וכל המשקין לאתויי מאי. לאתויי מי צלף בחומץ. ב אמר רבינא לרבא

[ל] מהו לשתות מי רגלים בשבת. אמר ליה תניתוה כל המשקין הוא שותה ומי רגלים לא שתו איניש: ט [דף קי ע"ב] תניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור שנאמר ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו. ואפילו מסרס אחר מסרס חייב דאמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [דף קיא ע"א] הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר (ע) לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ. במסרס אחר מסרס שהוא חייב שנאמר ובארצכם לא תעשו ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב על נתוק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב. בשאלתות דרב אחאי* כתוב אסור לשתות סמא דמעלי לגופא ומיעקר משום דכתיב ובארצכם לא תעשו קרי ביה לא תיעשו. ודוקא לרבי יהודה הוא דאסור דאית ליה דבר שאין מתכוין אסור. אבל לרבי שמעון מותר כיון שאין מתכוין לסירוס אלא לרפואה. והא דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הני מילי דשבת אבל בכל התורה כולה קי"ל כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור. ואין דבריו נראין בזה דבכל התורה קי"ל כר' שמעון כדמשמע לעיל פרק המוציא (דף פא:) גבי (י) נזיר חופף ג ומפספס דמינה פסיק רבי יוחנן הלכה כר' שמעון כסתם משנה וכן בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד׳) עלה דאין מקיזין דם לבכור דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופריך אהייא אילימא רבי שמעון דמתני' עד השתא לא אשמעינן שמואל דהלכה כרבי שמעון והאמר רב חייא בר אשי כו' ומאי פריך אע"ג דאשמעינן שמואל הלכה כרבי שמעון בשבת אכתי איצטריך לאשמעינן בעלמא. אלא ודאי אין חילוק בין שבת לשאר איסורין. והיכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפילו לר' שמעון דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר רבי שמעון פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה. דהיינו דוקא לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה מדפריך הש"ס בפרק כל התדיר (זבחים דף צא:) גבי המתנדב יין מזלפו על גבי האישים [מ] והא קמכבה [א] אע"ג ד דלא ניחא ליה כבוי. ועוד מסיק בשאלתות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר טמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא לענין עשיית סירוס לא שנא. ת"ש *שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי חובת הגוף היא מה לי בארץ מה לי בחוצה לארץ אלא האי בארץ לכל אשר בארץ:

י מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא. החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד. בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן ורד שכן דרכן לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם: גמ' ולא יגמע בהן את החומץ והתניא ולא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע ה כי תנן במתני' לא יגמע ויפלוט תנן. בתוספתא (פי"ג) אין לועסין מלטכי בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה לא ישוף אדם סם בשיניו בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר.

[נ] החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ופולט אבל מגמע ובולע. ומטבל כדרכו ואינו חושש:

יא החושש בגרונו לא יערענו בשמן ו אבל נותן שמן לתוך אניגרון [ס] ובולע. (ברכות דף לו.): החושש במתניו כו' רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם אמר רב הלכה ז כרבי שמעון [דף קיא ע"ב] ולאו משום טעמיה דאילו [ע] לרבי שמעון אע"ג דלא שכיח שרי ורב אי שכיח אין אי לא שכיח לא וכן הלכתא: הדרן עלך שמונה שרצים

פרק חמשה עשר

א [א] ואלו קשרים שחייבין עליהם [ב] קשר גמלים וקשר של ספנים. וכשם שחייבין על קשורן כך חייבין על היתרן. [ג] רבי מאיר אומר כל קשר שיכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו. [ד] ויש לך קשרים שאין חייבין עליהם כבעל קשר הגמלים וקשר הספנים קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סבכה של פסיקיא [ה] ורצועות מנעלו וסנדלו ונודות יין ושמן ח וקדרה של בשר. אמר רבי אליעזר בן יעקב קושרין בפני בהמה בשביל שלא תצא. קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר. כלל אמר רבי יהודה [ו] כל קשר שאינו של קיימא (א) אין חייבין עליו: גמ' [ז] יש לך קשר שאין חייבין עליו חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ומאי ניהו [דף קיב ע"א] קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא (ב) [ח] דקטרי באיסתריא. ומפתחי חלוק וחוטי סבכה ושל פסיקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות של יין ושמן וקדרה של בשר מותרין לכתחלה. ורצועות מנעל וסנדל [ט] איתמר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותני חדא פטור אבל אסור [י] ותני חדא מותרין לכתחלה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל. מנעל אמנעל לא קשיא הא דתני חייב חטאת [כ] דאושכפי פרש"י שהרצען מכניס הרצועה בנקב שבמנעל וקושר קשר אחד בסוף הרצועה שלא תצא ט הרצועה מן הנקב והוא קיים לעולם [ל] ורב אלפס ז"ל פירש דמעשה של אומן הוא. ולא נהירא דבקשר של קיימא אין חילוק בין מעשה אומן למעשה הדיוט. והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן פרש"י שאין מקפידין להדקו על שוקיהן ויכולין לחלצן ולנעלן בלא התרת הקשר ומכל מקום קשר של קיימא לא הוי דבשעת הטיט צריכין להתירן ולהדקן על השוק שלא ישאר בטיט. והא דתני מותר לכתחלה בבני מחוזא שמקפידין להדקו על השוק וצריכין להתירן כשחולצן. וסנדל אסנדל לא קשיא הא דתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי והן קיימין לעולם. והא דתני פטור אבל אסור בדתומרא דקטרי איהו והוא קיים שבוע או יותר. ומותר לכתחלה [מ] דנפקי ביה תרי זימנין דנפק ביה האי ומרווח ליה. וזימנין דנפיק ביה האי ומעייק ליה. [נ] (ג) וכתב בעל התרומות ז"ל דאבנטין שקושרים אותם ברצועות ואינו מתירן אלא כשמשנה המכנסיים אסור לקושרן בשבת. ר' ירמיה הוה קאזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיקא ליה רצועה דסנדליה אמר ליה שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה. אביי הוה יתיב קמיה דרב יוסף בחצר איפסיקא ליה רצועה דסנדליה אמר ליה מאי איעביד ליה אמר ליה שבקיה. ומאי שנא מדרבי ירמיה. התם לא מנטר הכא מנטר. רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי אוסרי מהו דתימא חד מינייהו בטולי בטליה (ד) קמ"ל. [דף קיג ע"א] אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. [ס] קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל

חדושי מהרש"ל ואין דבריו נראין. הוא מדברי התוס': הבא מינטר. פירש הראב"ד ולא אקני דעתיה מיניה וכו':

הגהות הב"ח א אזוב יון בשבת לפי שאינו: ב א"ל רבינא לרב אשי מהו לשתות: ג ומפספס דמינה מוכח דקא פסיק רבי יוחנן הלכה כר"ש מדאמר ר"י הלכה כסתם משנה וכן: ד דלא ניחא ליה בהאי כבוי: ה כי תנן נמי במתניתין וכו' שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר לא ישוף אדם: ו אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון: ז כרבי שמעון ולאו מטעמיה דאילו לר"ש: ח וקדרה של בשר ראב"י אומר קושרין: ט הרצועה יוצאת מן הנקב:

הגהות הגרי"פ [א] עי' ברכת הזבח וצאן קדשים בזבחים:

תפארת שמואל

(ע) לא תאפה חמץ. אפיה בכלל היתה ויצאת להקיש אליה שחייבים עליה בפ"ע אף הלש ועורכה חייב:
(י) נזיר חופף. הוא סתם משנה ודבר שאין מתכוין הוא:
(א) אין חושבין עליו. י"ג אין חייבים עליו: (ב) דקטרי באיסתריא. פי' טבעת שבאבום נראה לפירושו שמניח שם שבוע או יותר ומתיר ראש אחר הנתון בו כיתר שאסר בו הבהמה: (ג) וכתב בעס"ת ז"ל דאבנטים כו'. מ"ש שה"ת הוא לקוח מפר"י שפירש דרבנן היינו תלמידי חכמים שמה שקושרין רצועות לפי ששוכבין בו כל הלילות ועוסקין בתורה ואין חולצין אלא בלילי שבת אלמא אע"פ שבכל השבוע בודאי חולצין מ"מ הוי קצת קישור של קיימא לאסור מדרבנן ה"ה קשר של אבנט במכנסים וכן משמע בסמ"ג והמחבר קיצר דבריו: (ד) קמ"ל. ולא יתיר אלא התחתון כשיוציא הבהמה:

קרבן נתנאל

שעושה לרפואה בנשתהה · דא"כ ה"ל לרבינו ולטור להזכיר חילוק זה · וי"ל דהא דקתני בד"א שלא נשתהה לא קאי אחמי טבריא ולא קתני תמי טבריא בהדי אינך · רק לאשמועינן דחמי טבריא מותר אפילו כשיש חטטין בראשו · וכ"כ מהרש"א ובזה דברי הטור ורבינו מבוארים · ועיין ב"ח ורשב"א: [ח] אין אוכלין אזוב יון בשבת לפי שאין מאכל בריאים. היינו לרפואה אפילו כשהוא בריא · אבל גרעבונו מותר לאכול דמאי שנא ממי דקלים שאינו משקה בריאים ומ"מ שותה לצמאו: [ט] ה"ג ושותה אבוב רועה: [י] ה"ג כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה לרפואה. כיון דהמה מאכל ומשקה של בריאים: [כ] אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו · אבל לרפואה עם היות שהוא בריא אסור לאכול לרפואה כיון שאינו מאכל בריא וכ"כ ת"א באריכות סימן שכ"ח ס"ק מ"ג ע"ש: [ל] מהו לשתות מי רגלים בשבת. משמע הא בחול מותר לחולה שאין בו סכנה · ואם נפל לחוך התבשיל מותר. מרדכי. וכ"פ בש"ע א"ח סימן תס"ו סעיף ה' · ויש לפרש דקאי על הנהר שנקרא מי רגלים עיין בבריתות בבאר שבע דף ו': [מ] והא קא מכבה אע"ג דלא ניחא ליה כיבוי · ראיתי קושי' עצומה בשם רבינו הגדול מוהר"ר ליווא מפראג ז"ל מאי מייתי ראי' מדברי המקשן הלא למאי דמסיק דשמואל כר"ש ס"ל תוכח דפסיק רישי' דלא ניחא ליה אפילו בשאר איסורים שרי. ורבינו גופי' הזכיר מזה הראיה בשם בעל הערוך לעיל פ' הבונה סימן ב' ע"ש. וכס' ברכת הזבח שם דף צ"א תחר לייסב קושיא זו בב' אופנים ע"ש והמה יחדיו יפלו בתוהו · כי על תירוץ הראשון קשה · ממ"נ אי כיבוי במקלת הוי כיבוי · מ"ט דר"ש · ואי כיבוי במקלת לא שמי' כיבוי מ"ט דר"י · וזה א"א לומר דפליגי בהא. ועל תירוץ שני שגה בראה' דהא דכתבו תוספות דלר"י אין חייב באינו מתכוין מדאורייתא כ"א בפסיק רישיה · זה אינו אלא לגבי הלכתא דשבת · אבל בשאר איסורים אין מתכוין לר"י חייב מדאורייתא אפילו בלא פסיק רישיה כן מסקי תוספות להדיא שם בכירה וביומא. גם במ"א בסימן ש"כ ס"ק כ' תירץ בענין אחר ע"ש · וקשה לדבריו ה"ל לרבינו לעיל בפ' הבונה לסתור ראיות בעל הערוך מפ' כל התדיר · מזה דלא קיי"ל כשמואל וכיון דלא קיי"ל כשמואל ש"מ דפסיק רישא דלא ניחא ליה מקרי פסיק רישא · ואומר אני לייסב דברי רבינו ע"פ הנחה זו · דס"ל להמקשן סבר פסיק רישא דלא ניחא הוי פסיק רישא. והתרצן משני דפסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא · דא"כ עיקר חסר מן הספר דה"ל לשנויי לא כדקא ס"ד דליכא למימר שמואל כר"ש ס"ל דהוי פסיק רישא · אלא פסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא · אמנם זאת יאות לנו לומר דהמקשן ס"ל פסיק רישא דלא ניחא לי' הוי פסיק רישא. והתרצן משני שמואל כר"ש ס"ל דלא הוי פסיק רישא שיכול ליפול על עלי המערכה או על אבנים כמו שמצינו סוגי' זו בהרבה מקומות בש"ס ותמצא אחת מהנה בב"ב דף מ"ה ע"ב תוספות ד"ה אי. וע"פ הלעה זו עולה דברי רבינו כהוגן דבעל הערוך דס"ל פסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא. ע"כ ס"ל כשאלתות דבשאר איסורים קיי"ל כר"י. דאל"ה מאי פריך הכא · בשמעתין מי שרי והתני' כו'. א"כ נוכל לומר כשיטת בעל הערוך דפסיק רישא דלא ניחא לא הוי פסיק רישא · והא דקפריך בפ' כל התדיר והא קמכבה · רצונו דהא קיי"ל בשאר איסורים כר"י. ותחר בעל התלמוד לייסב דברי שמואל אליבא דהלכתא ומשני כיבוי במקלת לא שמי' כיבוי והדר פריך לי' מברייתא דמקרי כיבוי · ולא ידע לשנויי אך דשמואל כר"ש ס"ל דלא כהלכתא ופסיק רישא דלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא וזה דברי בעל הערוך בפ' הבונה · אבל דברי רבינו בשמעתין כתב ולא שייך דברי בעל הערוך בתר דסתר דברי שאלתות · ע"כ צ"ל הא דפריך והא קמכבה דסלקא דעתך פסיק רישא דלא ניחא לי' הוי פסיק רישא משום הכי פריך והא קמכבה דאפילו לרבי שמעון אסור ושמואל דלא כמאן · והתרצן במסקנא מוקי לה שמואל כרבי שמעון דלא הוי פסיק רישא. שיכול ליפול על העצים או על האבנים כמ"ש רבינו לעיל בפרק הבונה. אבל פסיק רישא דלא ניחא הוי פסיק רישא · דהא המקשן ע"כ הכי ס"ל לשיטת רבינו · וא"כ בהתרצן ג"כ צ"ל הכי דהא א"א לומר דפליגי בהך דינא כדאמרן: [נ] ה"ג והחושש בשיניו לא יגמע: [ס] ובולע · ע"כ לשון התוספתא: [ע] ה"ג דרבי שמעון סבר אע"ג: הדרן עלך פרק ארבעה עשר

פרק טו [א] ואלו קשרים שחייבין עליהם. אבל עניבה מותר לכתחלה כן מסקנת רוב הפוסקים. ועיין בב"י סימן ש"ז · ורבינו כאן בתקומו לא הזכיר דין זה גם הפוסקים לא הכריעו דעתו בדבר זה אך ראה זה לבד מצאתי בפ' מצות חלילה סימן ד' וז"ל ונהגו העם לקושרו בקשר גמור דקיי"ל עניבה לאו קשירה הוא לענין שבת: [ב] ה"ג קשר הגמלים וקשר הספנין: [ג] ר"מ אומר כל קשר שיכול וכו'. וז"ל התוספתא פרק י"ג זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו באחת מידיו · או שאינו של קיימא ואין יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו · והביא ב"י בשם שבולי לקט · ותמה עליהם בדרכי משה וז"ל הוא דעת ר"מ בא"ק ואינו הלכה וצ"ע למה הביאו הב"י · וצ"ל [משום דבעיא בגמ' עניבה לר' מאיר מה] ולפי מה שנאמר דר"מ פליג אעניבה איכא למימר דהתנא קמא לא פליג עליו בקשר שיכול להתירו באחת מידיו דאין חייבין עליו · אך באידך חלוקה דלא פליג בעניבה את"ק צ"ל דת"ק מחייב בקשר שיכול להתירו באחת מידיו · כיון דהאי אבעי' קאי בהיקו · וא"כ ודאי מספק לא חייב עליו · וכ"כ הרמב"ן וריטב"א בפ' המוצא תפילין דקשר מרופה שרי ע"ש · ונפ"ז ישבתי מה שהביא ב"ש בא"ע סימן קס"ט בשטר חליצה ס"ק ס"א בשם גדולי אשכנז שעושים ב' קשרים רפוים ואח"כ עושה עניבה וע"י עניבה קיימים כולם ע"כ דבעינן קשר שיכול להתיר באחת מידיו בלתי סיועת יד שמאל · מש"ה צריכין לעשות קשר רפוי. אך לפי אותה חלוקה דאיבעי' לן דפליגי בעניבה ולכ"ע בקשר רפוי אינו חייב עליו א"כ קשר רפוי לא הוי קשר · ולכך עושין עניבה דלת"ק הוי קשר גמור וחייב עליו חטאת. דהלכה כסתם מתני' · אע"ג דסתם בברייתא אלא עונבו מ"מ סתם במתני' וסתם בברייתא קיי"ל כסתם משנה. ואם נאמר דפליגי בקשר רפוי ומעניבה לא הוזכר במתני' א"כ הדרן לכללא דעניבה לאו קשירה היא מכח סתם ברייתא אלא עונבו כמ"ש כל הפוסקים · וא"ת הא מ"מ סתם בפ' בתרא דעירובין חדשות פטורות ש"מ דס"ל עניבה קשירה היא ע"ש בחידושי שם סי' א'. דכתבתי דלאו סתמא היא · א"כ קשר רפוי לת"ק הוי קשר גמור · לכך עושין קשר רפוי ועניבה דיוצאין ממ"נ: ודע בתוספות מקשין אמאי לא פשיט האי בעיא מדתני' לקמן לא יהא קושרו אלא עונבו ובפ"ק דפסחים מוקי לה להאי ברייתא כר"מ. ולי נראה להרץ דלפי מה שמחלק המרדכי דעניבה לחוד לא הוי קשר. אבל עניבה שלגבי קשר חייב חטאת · א"כ לק"מ דהברייתא קאי אעניבה לחודי' והאיבעי' קאי אעניבה על קשר תחתון · ומ"ש לעיל לייסב גדולי אשכנז אין זה כ"א לשיטת תוספות וק"ל: [ד] ה"ג יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלים וכקשר הספנים: [ה] ה"ג ורצועות מנעל וסנדל ונודות יין ושמן וקדירה של בשר ר"א בן יעקב אומר קושרין לפני הבהמה: [ו] כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו · הא של קיימא אפילו עניבה חייב דר"י ס"ל עניבה קשירה היא. תוספות: [ז] ה"ג יש לך קשרים שאין חייבין עליהן: [ח] ה"ג דקטרי באיסתרידיא · וגי' הערוך באסתדירא: [ט] ה"ג איתמר התיר רצועות: [י] ה"ג ותני חדא מותר: [כ] ה"ג בדאושכפי: [ל] ורב אלפס פי' דמעשה של אומן הוא אבל קשר מעשה הדיוט אפילו בקשר של קיימא אינו חייב עליו · ותימה גדולה דא"כ לאיזה צורך מוקי תלמודא פטור אבל אסור בדרבנן הל"ל בדהדיוט דלאו מעשה אושכפי · ב"ח · ואין כאן ריח קושיא דמוקי לה בדדמי בדרבנן שעושין קשר של קיימא במנעליהם אלא שאין קושרין בדוחק כדי שיחלצו וינעלו כשהוא קשור. כמו שאנו צריכין לומר לפירוש רש"י דקשר של קיימא בדהדיוט חייב א"כ למה מוקי לה התלמודא בדאושכפי דמעשה אומן הוא הא אפילו בדהדיוט חייב. אלא צ"ל דמוקי לה בדדמי: [מ] דנפקי ביה תרי · ופירש"י וצריך כל א' וא' לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו. וקשה הדיוקים אהדדי · דבתחלה משמע דוקא קשר לעולם חייב חטאת · הא קשר לזמן כל שאינו לעולם אין חייב עליו · והדר קאמר פטור אבל אסור על שבוע או יותר הא לזמן ארוך חייב חטאת · ותו דקאמר פטור אבל אסור כשקושר לשבוע או יותר הא פחות משבוע מותר לכתחלה והדר קאמר דוקא קשר יום מותר לכתחלה · וכן יש לדייק בלשון הטור · ועי' מ"ש ב"ח בזה ס"ק ב'. ונראה דהא דקתני חייב בקשר לעולם · הא לזמן ארוך פטור אבל אסור קאי בין תאומן בין אהדיוט · והאי דמוקי לה פטור אבל אסור על השבוע או יותר. לאידך מיניה הא על יום או יומים מותר לכתחלה · היינו במעשה הדיוט והאי דמוקי לה במותר לכתחלה בקשר לכל יום · היינו בין אומן בין הדיוט. הא אי יותר מיום א' פטור אבל אסור היינו בדאומן · וכ"פ הרמב"ם: [נ] וכתב בעל התרומות דבאבנטין כו'. הוציא דין זה לפי פירושו · מנעל של ת"ח שקושרין בחוזק רצועות מנעליהם ועומדים בלילות ואין חולצים מנעליהן שאינן פושטין לבושיהן כי אם משבת לשבת · וא"כ אסור לקשור שני ראשי אבנט כשהאבנט מונח במכנסים שזהו משבת לשבת · וקשה דא"כ הוי פטור אבל אסור והאיך קושרים אותם בשבת בשחרית. ט"ז סי' ש"ז ס"ק כ' · וכן הוא יש להקשות על התרתן בשבת · ולק"מ דאית לן למימר דרבנן קשרו מנעליהם בשבת ע"י עניבה עד מוצאי שבת. ועל התרתן ס"ל לבעל התרומות דאין חייב חטאת על התרת קשר כי אם כשמתיר ע"מ לקשור כמעשה משכן וכמו שפסק רבינו בפ' כלל גדול סימן ו' וכיון דאינו אלא איסורא דרבנן במקום צערא לא גזרו כמ"ש רמ"א סעיף א' · אבל רש"י נאיד מסברת בעל התרומות לפירושו בפרק כלל גדול דס"ל דמתיר חייב אפילו שלא לקשור. עיין תוס' ד"ה הקושר בפ' כלל גדול דף ע"ג: [ס] קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל אמר רבי אבא · הא

דלוין

אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב [ע] מביא אדם חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאבוס אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת ואוקימנא בחבל דגרדי דהיינו כלי קיואי: ב מתני' מקפלין את הכלים אפילו ארבע וחמש פעמים. [פ] ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת [צ] אבל לא מציעין משבת למוצאי שבת (ס) רבי ישמעאל אומר מציעין את המטות מיום הכפורים לשבת [ק] וחלבי שבת קריבין ביום הכפורים ושל יום הכפורים אין קריבין בשבת. רבי עקיבא אומר לא של שבת קריבין ביום הכפורים ולא של יום הכפורים קריבין בשבת: גמ' מקפלין את הכלים וכו' אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא באדם אחד. אבל בשני בני אדם לא. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא. ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועין לא. ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא. תנא של בית ר"ג לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהיה להם להחליף: אמר רב יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בגדיו. וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת (ו) כמלבושך של חול וכרבי יוחנן דקרי למאני מכבדותא. מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול. ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין. [דף קיג ע"ב] ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת (ז) כדבורך של חול °שלא יוסיף לדבר דברים יתרים כדאמרינן בויקרא רבה (פ' לד) אמיה דרבי שמעון בן יוחאי כד הוות משתעיא [ר] מותר הוה אמר לה שבתא הוא ושתקה. ובירושלמי (הל' ג) נמי [ש] קאמר בטורח התירו שאילת שלום בשבת. ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר. אמר רבי חייא בר אשי אמר ר' יוחנן מנין לשינוי בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ותנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבשל בהן לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו. שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רבי זירא אמר רב הונא [א] היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו ראשונה [ת] קודם שיעקור שניה מותר ואם לאו אסור. מתקיף לה (מר זוטרא) [רבא] היכי ליעביד [א] ליקיף קמפיש בהלוכא. ליעבר במיא [ב] זימנין דמתווסן מאניה ואתי לידי סחיטה. אלא בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת אמר ליה וכי בחול מי התירו שאני אומר פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדרא ליה בקידושא דבי שמשא כששותה כוס של קידוש. ומירהט בשבתא לבי מדרשא שפיר דמי דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ז:) אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא לרבנן דהוו רהטי בשבתא לפירקא אמינא קא מחללי רבנן שבתא כיון דשמעיתא להא דאמר רבי תנחום אמר ר' יהושע בן לוי [ג] לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה אפי' בשבת שנאמר אחרי ה' ילכו [ד] אנא נמי רהיטנא: ג [דף קיד ע"א] אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן גנאי לתלמיד חכם שילא במנעלים מטולאים. והא רבי אחא בר חנינא נפיק. בטלאי על גבי טלאי. [ה] והאי מילי בגלא אבל בפנתא לא. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא [ו] רבב על בגדיו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי. רבא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בלבושא והא בגלימא פירוש רבב כמו קירא וזיפתא וכיוצא בו. [ז] פירוש רבד דם יבש וטעמו של דבר שמא יראה ככתם נדה ויבא לידי חשד. אמר רבי זירא איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הצבור זה ששואלין ממנו דבר הלכה בכל מקום ואומרה ואפי' במסכת כלה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו זה המניח חפציו ועוסק בחפצי שמים. למאי נפקא מינה למיטרח ליה בריפתיה. גרסינן ביומא (דף עב:) רבי יוחנן רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתיב ועשו ארון עצי שטים מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו. מביה ומחוץ תצפנו אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם. אביי ואיתימא רבי אבא אמר נקרא תועבה שנאמר אף כי נתעב ונאלח. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין. אוי לתלמיד חכם שעוסק בתורה ואין בו יראת שמים אמר רבי ינאי חבל על דלית ליה ביתא ותרעא לביתא עביד. אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תירתו תרתי גיהנם אמר ריב"ל מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה. ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו [ח] דבר הלכה ואומרה. למאי נפקא מינה למטייה ברישא אי במסכתא באתריה. ואי בכולי התלמוד ריש מתיבתא:

הדרן עלך ואלו קשרים

פרק ששה עשר

א [דף קטו ע"א] כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה. בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. ואע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה. ומפני מה אין קורין בהן מפני בטול בית המדרש. מצילין תיק הספר ג עם הספר ואע"פ שיש בתוכן מעות להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר [א] אף למבוי המפולש:

גמ' איתמר [ב] היו כתובין תרגום וכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה. אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן כולי עלמא לא פליגי דמצילין. כי פליגי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן. רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות רב חסדא אמר מצילין משום בזיון דכתבי הקודש. והלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד הוה לגבי רב הונא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ומאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן פירש רש"י היינו רשב"ג דאמר במתני' בפ"ק דמגילה (דף ח:) דאף ספרים לא התירו לכתוב אלא יוונית וכיון דלא ניתנו לכתוב גם אין קורין בהן. °והני מילי לדידהו אבל לדידן שרי בין לקרות בהן בין להציל משום כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בגיטין (דף ס.) רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו האי סיפרא דאפטרתא אסיר למיקרי בה בשבתא מ"ט לא ניתנו ליכתב. מר בר רב אשי אמר אפי' לטלטל בשבתא נמי אסור מ"ט משום דלא חזי למיקרי בה בשבתא ולא היא שרי למיקרי בה בשבתא ושרי לטלטולי דרבי יוחנן ור"ל מעייני בסיפרא דאגדתא בשבתא והא לא ניתנו לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לה' הפרו תורתך ה"נ עת לעשות. הלכך האידנא שאנו כותבין תורה שבעל פה משום עת לעשות כולם הם פירושי המצות ועיקרי תורה ומצילין אותן מפני הדליקה [ג] וכן אם היו כתובים בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתוס מצילין אותן מפני הדליקה. [דף קטו ע"ב] תנו רבנן הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן. מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה. ומעשה באחד שהיה כותב ברכות בצידן והודיעו את ר' ישמעאל והלך לבדקו וכשהיה עולה בסולם הרגיש בו [ד] נטל טימוס של ברכות ושקעו בספל של מים ובלשון הזה [ה] אמר לו גדול עונש האחרון יותר מעונש הראשון [ו] והאידנא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן הרבה מעניינות של תורה הואיל ונתנו לכתוב משום עת לעשות וגו' וניתנו לקרות בהן גם מצילין אותן מפני הדליקה: ספר תורה שיש בו ללקט שמנים וחמש אותיות ¹מתוך תיבות שלימות וגם מכללו יגר שהדותא א"כ פרשה שאין בה שמנים וחמש אותיות אלא שיש בה אזכרות מצילין אותן מפני הדליקה. [ז] תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברי מצילין אותן [ח] מפני הדליקה. ואין צריך לומר תרגום שבתורה ותרגום שבדניאל: [דף קטז ע"א] תנו רבנן הגליונים וספרי צדוקים אין מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אף בחול קודר את האזכרות שבהן ²וגונזן והן ישרפו. אמר ר' טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני שורף אותן ואת האזכרות שבהן שאפילו אדם רודף אחריו להורגו [ט] ונחש רודף אחריו לנשכו נכנס לבית נכרי ואינו נכנס לבתיהם של אלו. שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין ועליהם הכתוב אומר אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. [י] אמר רבי ישמעאל ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים. הללו שמטילין איבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מכל דבר המאבדן: ב [דף קטז ע"ב] ומפני מה אין קורין בהן וכו' אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בית המדרש ³קורין. והלכתא כרב. גרסינן בגיטין פרק השולח (דף לח:) אמר רבה בהני תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהם דמפקי עבדייהו לחירותא. ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא [כ] בעידן בית מדרשא. ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שתי משפחות היו בירושלים. אחת קבעה סעודה בע"ש ואחת קבעה סעודה בשבת ושתיהן נעקרו. פי' בשבת בזמן בית המדרש: והלכתא אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת [ל] ⁴פרש"י אגרות של מצוה חפץ. [דף קיז ע"א] להיכן מצילין אותן וכו' היכי דמי מפולש וה"ד שאינו מפולש. אמר רב אשי ⁵שלשה מחיצות בלא לחי זהו מפולש. ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר: ג [שם ע"ב] מתני' מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם. הראוי לבהמה לבהמה. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות. בשחרית מצילין מזון שתי סעודות. במנחה מצילין מזון סעודה אחת. ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: גמ' מכדי בהיתרא קטרח [מ] נציל טפי. אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי. [נ] היה אומר רבינו תם ז"ל דוקא אותו בית שהדליקה בה דאותן [ס] בהילי טפי ואיכא למיגזר בהו. אבל בתים הסמוכים להדליקה ויראים שמא תגיע [ע] אליהם ולא בהילי כולי האי לא גזרו בהן: תניא [פ] נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף. ולא יקלוט ואח"כ יזמין אורחין אלא יזמין [צ] ואח"כ קולט. ואין מערימין משום ר' יוסי בר יהודה אמרו מערימין: תנו רבנן הציל [ק] פת נקיה אין מצילין פת הדראה הציל פת הדראה מציל פת נקיה. °וכן נמי ביו"ט של פסח אם יש לו מצות נקיות מספיקות לאותו היום אין לאפות אחר כך פת הדראה. ויראה אם יש לו בני בית ורגיל להאכילן פת הדראה שמותר. מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צ"ל משבת ליו"ט ולא משבת לשבת הבאה: ד ת"ר שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין ממנו מזון שלש סעודות ואומר

חדושי מהרש"ל פי' רכד דם יבש כו' רש"י פי' רכד שכבת זרע ואסור אפילו בבגד התחתון ורכב בעליון אבל לפירוש הרי"ף רכב אסור אפילו בתחתון ורכד דוקא בעליון אבל בתחתון אמרינן כזו ממאכלות או מגרירס וכן פי' ר"ן: וגם מכללו יגר שהדותא. אע"פ שהוא תרגום מצלים לפ"ה אותיות: אין לאפות אח"כ פת הדראה. עיין בר"ן שחולק בשם רשב"א: שכח פת בתנור. לפירוש הרמב"ן משמע אפי' שעמידו בתנור בשיתר ור"ן כתב דוקא באיסור עיין בר"ן:

הגהות הב"ח א אמר רב הונא יש לו להחליף: ב שבשל בהן קדרה לרבו: ג עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ואע"פ ש"ש: ד מתוך תיבות שלימות ואפילו מכללן יגר שהדותא: ה וגוזן והשאר ישרפו: ו קורין ושמואל אמר אפילו שלא בזמן בהמ"ד אין קורין והלכתא כרב: ז פירש רש"י (אגרות של מצוה חפץ) תא"מ וכ"ב לשון רש"י שבידינו אגרות השלוחות למצוה חפץ: ח ג' מחיצות ולחי א' זהו מבוי שאינו מפולש שלש מחיצות בלא לחי זהו מפולש:

הגהות הגר"א [א] ובגמרא גרס רב הונא אמר רב ואמרי לי' אמר רבי אבא אמר רב הונא:

קרבן נתנאל

לריין הרי"ף ורבינו הך מימרא דרבי אבא אפיסקא דמתני'. מה שלא היה בגי' ש"ס שלפנינו כלומר אע"ג דקי"ל גבי דלי לא בחבל אפילו בחבל גרדי אבל באבוס בחבל זה מותר לקשור. והיינו טעמא דאפילו בחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקשרה בפרה ובאבוס ולהכי לא גזר בחבל דגרדי משא"כ בדלי וכ"כ תוס' ד"ה התם ודלא כטור שהסיב לפסוק כר"י מהך מימרא דר' אבא. דלפ"ז ה"ל לריין מימרא זו אדרב יהודה. וכ"פ בש"ע: [ע] ה"ג מביא אדם חבל מתוך ביתו: [פ] ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת. לשון תוספתא פ' י"ג מליעין עשר מטות שאם ירצה מיסב באחת מהן: [צ] ה"ג אבל לא משבת למוצאי שבת. מכאן למדנו שאסור לקפל טליתות של ב"ה לפי שהם צורך מחר. תוס'. פי' דקיפול מפשיט הקמטים ועושה תיקון זה בשבת כדי ללובשו בחול והוי כמכין משבת לחול. ועי' מ"א סימן תרס"ז ס"ק ג'. וראוי להזהיר העולם ע"ז: [ק] ה"ג וחלבי שבת קריבין ביום הכפורים אבל לא של יה"כ בשבת: [ר] ה"ג מותר מילין בשבתא: [ש] ה"ג קאמר בדוחק התירו לשאול שלום: [ת] ה"ג קודם שתעקור: [א] ליקיף קמפיש בהילוכא. והדר פריך לעבור במיא תשמע דלהקיף קודם מלעבור במים. וקשה מהא דתני' ביומא דף ע"ז והביא רבינו בסי' ד' ההולך להקביל פני רבו עובר עד צוארו במים ואינו חושש. הלא מוטב שיקיפנה מלעבור במים. וי"ל דבתוס' סוף שמונה שרצים הקשו היאך שרי לעבור במים ניחוש שמא אתי לידי סחיטה. ותי' מצוה שאני. ודבריהם תמוהים דהא במס' י"ט דף י"ח גזרינן שמא יסחוט אפילו בטבילת מצוה. וצ"ל כמ"ש רביט ביומא סי' ד'. כיון שלא התירו לו אלא דרך מלבוש כדאמר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו מיכברא מילתא ולא אתי' לידי סחיטה. וכדאמרינן נדה טובלת בבגדיה. אך מהאי טעמא לחוד לא שרינן במילי דרשות. לכך תירצו מצוה שאני ובצירוף טעמא אחרינא דמיכברא מלתא לא אתי' לידי סחיטה. ועי' יומא סי' ד'. וכיון דהתירו חכמים בדבר מצוה עדיף טפי לעבור מלהפסיע בהילוכא ודלא כמ"ש מ"א סי' תרי"ב ס"ק יו"ד ע"ש: [ב] ה"ג זימנין דמתווסן מנא מיא: [ג] ה"ג לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה: [ד] ה"ג אנא נמי הוה רהיטנא: [ה] ה"ג והני מילי בפנתא אבל בגילדאי ליה לן בה ובפנתא נמי לא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לא: והני מילי בפנתא. ברכות דף מ"ג: [ו] ה"ג רבב על בגדו: [ז] פי' רבד דם יבש. כך פי' הרי"ף כמו ריבדא דכוסילתא וכ"פ הערוך ורש"י פירש שכבת זרע: [ח] ה"ג דבר הלכה בכל מקום: הדרן עלך פרק חמשה עשר

פרק טז [א] ה"ג אף למפולש: [ב] ה"ג היו כתובין תרגום או בכל לשון: [ג] וכן אם היו כתובין בסם ובסיקרא. וקשה דהך מלתא מסיק התלמודא דמצילין אפילו בזמן המשנה. וניחא ע"פ מ"ש תוספות ד"ה מגילה בסוף הדבור דדוקא לענין הללה מיתני הברייתא אע"ג דלא חזו למקרי בהן מצילין מפני האזכרות שבהן. ואח"כ לפי מה דקי"ל כרב הונא דאמר כל היכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין. משום הכי כתב רבינו וכן אם כתובין בסם ובסיקרא לדידן מיהו מצילין דניתנו לקרות בהן האידנא. ומסתימת לשון רבינו משמע אפילו מגילה מצילין דלא כמרדכי: [ד] ה"ג נטל טומוס של ברכות ושקען בספל: [ה] ה"ג אמר לו ר' ישמעאל גדול: [ו] והאידנא דנהיגי לכתוב סדר הברכות ויש בהן הרבה מעניינות של תורה. קאי אברכות של ר"ה ש"ש בהן זכרונות ומלכיות ושופרות כדפירש רש"י לעיל דף ס"א. וכגון בסידור התפלות שלנו הלל ומזמורי תהלים ושירת הים. וכן הוא לשון תוספות פרק י"ד וגונזין אותן הברכות אע"פ שיש בהן מאותיות השם ומעניינות הרבה: [ז] תרגום שכתבו מקרא. הרי"ף לא הביא הא ברייתא משום דאתי' כהך תנא דאמר אפילו לא ניתנו לקרות בהן מ"מ מצילין. אבל אנן קי"ל כרב הונא דהיכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מצילין. א"כ הך ברייתא אתי' דלא כהלכתא. אבל רבינו העתיקה דלדידן הכל ניתנו לקרות בהא רב הונא נמי מודה דמצילין: [ח] ה"ג בפני הדליקה חיר. והשאר נמחק: [ט] ה"ג ואפילו נחש רץ אחריו להכישו: [י] ה"ג אמר רבי ישמעאל ק"ו ומה לעשות: [כ] ה"ג בעידן בי מדרשא דאמר: [ל] ה"ג פירש"י אגרות השלוחות למצוה חפץ. ועיין פ' השואל סימן א' שהאריך רבינו ומסיק כפירוש רש"י: [ם] ה"ג נציל טפי: [נ] היה אומר ר"ת. דף קט"ו תוספות ד"ה כל כתבי: [ס] ה"ג בהול טפי איכא למגזר: [ע] ה"ג אליהם לא בהילי: [פ] נשברה לו. אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כ"כ להביא כלים דרך רה"ר. ר"ת דף קי"ז ד"ה הא דתני': [צ] ה"ג ואח"כ יקלוט ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר' יהודה אמרו: [ק] ה"ג פת נקיה

תפארת שמואל

(ס) ר"י אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות כנ"ל: (ו) כמלבושך של חול. בירושל' אוי לנו כשעיפותינו בחול כך עטיפותינו בשבת ולכך נהגו ללבוש קריינק"י בלע"ז לכסות בגדי חול למי שאין לו להחליף: (ז) כדבורך של חול. בתוספתא מביא הירושלמי שאמר בקושי התירו שאילת שלום בשבת משום ודבר דבר ע"ש:

לאחרים בואו והצילו לכם . וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין אע"ג דרדיית הפת חכמה ואינה מלאכה אפילו הכי כמה דאפשר לשניי משנינן :

ה אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו לאתר . אמר ר' אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת שנאמר לקטו לחם משנה . אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי [א]ובצע חדא . רבי זירא [ר] בצע אכוליה שירותא א"ל רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא א"ל כיון דכל יומא לא עביד הכי והאידנא עביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עליה המוציא אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ניעביד בה מצוה אחריתי: כיצד נפלה דליקה וכו' . ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש . ר' חדקא אומר ארבע . א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו וגו' רבי חדקא סבר הנך תלתא דכתיבי לבר מדאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא : [דף קיח ע"א] ת"ר מדיחין כלים בשבת לצורך שבת כיצד קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית (א) [ש] [ב]שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ולמעלה לא ידיחם . אבל כוסות וקתוניות וצלוחית מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתייה מכאן מוכח דקביעת זמן סעודה שלישית היא משתגיע זמן המנחה ולא קודם . ואותן שמפסיקין סעודת שחרית לשתים קודם זמן המנחה לא יפה הם עושין . °וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף יג.) דתניא י"ד שחל בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שתי סעודות וסעודה שלישית א"ל לשייר דחמץ אסור משש שעות ולמעלה אלמא שאין זמנה אלא במנחה [ת] והך ראיה אין נ"ל דאף אם יחלוק סעודה אחת לשתים מזון סעודה אחת היא : א"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג . מחבלו של משיח כתיב התם לפני בא יום וכתיב הכא יום . ומדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה . וממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם ביום בא גוג וגו' . [א] א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל המענג [את] השבת נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר אז תתענג על ה' וגו' והאכלתיך [דף קיח ע"ב] נחלת יעקב . לא כאברהם שנאמר בו קום התהלך בארץ וגו' ולא כיצחק שנאמר בו לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שנאמר בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה רב נחמן בר יצחק אמר אף ניצול משעבוד גליות כתיב הכא והרכבתיך על במותי ארץ וכתיב התם על במותימו תדרוך : אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה עונג שבת : במה מענגו אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין . רב חייא בר אשי אמר אפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הוי עונג . מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא : א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתה אפי' עובד ע"ז כדור של אנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו . אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה ויבא עמלק . אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלי משמרין ישראל [ב] שתי שבתות מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי . א"ר יוסי יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת . ואמר רבי יוסי יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום והאמר מר האומר הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף (ב) כי קאמר רבי יוסי [ג] בפסוקי דזמרא . ואמר רבי יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבת בציפורי . [דף קיט ע"א] ר' חנינא מעטף וקאי [ג]אפניה דשבתא ואומר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא . ר' ינאי אמר בואי כלה בואי כלה : רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תליסר [ד] סאי טחי אמר להן מי הוה ידעיתון דקאתינא דטרחיתון כולי האי אמרו ליה ומי עדיפת לן מינה . ר' אבא הוה זבין בשרא בתליסר איסתרי פשיטי מתליסר טבחי ומשלם להו אצנורא דדשא [ה] ואמר להו אשור הוי אשור הוי . ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא [ו] דשינא ומשיף נורא . רב ענן לביש גונדא דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו . רב ספרא מחריך רישא . רבא מלח שיבוטא . רב הונא מדליק שרגא . רב פפא גדיל פתילתא . רב חסדא פרים סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זירא מצתת צתותי . רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אלו מיקלען לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו. איכא דאמרי ר' אמי ור' אסי הוו מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו [ז] מיקלע ר' יוחנן מי לא מכתפינן קמיה . בעי מיניה רבי מר' ישמעאל בר' יוסי עשירים שבארץ ישראל [ח] במה הן זוכין . בשביל שמעשרין דכתיב עשר תעשר בשביל שתתעשר . עשירים שבבבל במה הן זוכין בזכות שמכבדין את התורה . בשאר ארצות במה הן זוכין בזכות [ט] שמכבדין את השבת: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שולחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם וששה עשר שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל ומשתה וכשהיו מניחין אותו אומרים לה' הארץ ומלואה וכשהיו מסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם . אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת . [י] אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך . גרסי' בפרק י"ט שחל להיות בע"ש (דף טו:) תני [כ] רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה חוץ מהוצאת שבת ויום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם פיחת פוחתין לו ואם מוסיף מוסיפין לו . תניא אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת . מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל הראשונה . אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו [ל] כל מעשיו היו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום : אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד אמר ליה זהו יום כפורים שאין בו אכילה ושתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה וכתיב באורים כבדו ה' ומתרגמינן בפנסיא יקרון . על כן נהגו לכבדו בנרות יפים . וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אומר לאחר : (ג) א"ל רב פפא בר אבא לרב ספרא כגון אנן דשכיח לן בשרא וחמרא כל יומא במאי נשנייה . אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחרוה ואי רגיליתו לאחורי אקדימוה . רב ששת בקייטא מותיב להו לרבנן להיכא דמטי שמשא . ובסתוא [ד]היכא דמטי טולא . [דף קיט ע"ב] ר' זירא הוה מהדר אזוגי דרבנן אמר להו במטותא מינייכו לא תחללוניה. אמר רב ואיתימא ריב"ל אפילו יחיד המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכלו . ואמר רב המנונא כל המתפלל ואומר ויכלו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר ויכלו אל תקרי ויכלו אלא ויכלו כלומר הקב"ה והוא . אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכלו [מ] שני מלאכי השרת מלוין לו ומניחין ידיהם על ראשו [נ] ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר . ותקנו לומר ויכלו בתפלת אתה קדשת . ומה שאומר אותו אחר התפלה משום יו"ט שחל להיות בשבת נהגו כן לפי שלא אמרוהו בתפלה . וראיתי בסדר תפלות הקדמונים שאין אומרים ויכלו באתה קדשת אלא כך סיגנון הברכה וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ככתוב בתורתך ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו וגו' . ומה שאומר אותו גם על הכוס כדי להוציא את בני הבית . תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכים מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע . כשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא כן לשבת אחרת ומלאך רע בעל כרחו עונה אמן . ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהא [ס] לשבת הבאה כך ומלאך טוב בעל כרחו עונה אמן . א"ר אלעזר לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית . א"ר חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אע"פ שאין צריך אלא לכזית . ר' אבהו הוו עבדין ליה כל אפוקי שבתא עגלא תילתא והוה אכיל מיניה כולייתא [ה]כי גדל אבימי בריה א"ל למה ליה למר לאפסודי כולי האי לישביק כולייתא ממעלי שבתא . שבקיה . אתא ארי אכליה (לעגלא) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא בבית שמחללין בו את השבת שנאמר ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה . מאי לא תכבה אמר רב נחמן בשעה שאין בני אדם מצוין לכבותה : [דף קכ ע"א] מתני' מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות . ועיגול של דבילה וחבית של יין . ואומר לאחרים באו והצילו לכם . ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר שבת . [ע] להיכן מצילין לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לחצר שאינה מעורבת : גמ' מצילין סל מלא ככרות והא תני רישא מצילין מזון שלש סעודות ותו לא . אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל . פירוש להציל הכל בכלי אחד . לקפל בשנים ושלשה כלים בזה אחר זה . ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת . בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירס טליתו וקפל והניח וקפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי . ת"ש מדאמר רבא אטעייה רב שזבי לרב חסדא ודרש [פ] ובלבד שלא יביא כלי אחד שהוא מחזיק יותר משלש סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי . אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא [צ] אמר ליה (ד) מדקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כל מאי דבעי מציל . והלכתא כרב הונא דהך בעיא דרב הונא בריה דרבי יהושע אליביה אתיא : ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכו' חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו . אמר רבא בירא שמים עסקינן דלא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח וה"ק אם היו פקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת :

ו מתני' ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף . ר' יוסי אומר שמנה עשר כלים [ק] וחוזר ולובש (ה) ומוציא. אתא [א] לת"ק . ואומר לאחרים בואו והצילו (לכם) [נ"ל עמי] והלכתא כת"ק :

ז רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחריך . ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה . רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים מפני שאין מקבלין את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה : גמ' [ר] ולית הלכתא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור . [ש] [ג] אמר רב יהודה [ז]טלית שאחז בה אור פושטה ומתכסה בה וכן ספר תורה פושטו וקורא בו ואם כבה כבה : [דף קכ ע"ב] ח ת"ר נר שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת מאליה פירש"י דאיירי בנר דלוק . °וצריך לומר שאין בו שמן דאי הוה

חדושי מהרש"ל בצע אכוליה שירותא ר"ן בשם רש"י פי' דבלע על כל ככרות קאמר עיין בר"ן : ורבנן סברי בהדי כו' אלפסי והלכה כרבנן : והך ראיה אין נ"ל כו' מ"מ מודה שלא יפה הם עושין ולא קיים ג' סעודות וכן משמע בטור ועיין בתוס' דף קי"ח : לקראת שבת מלכתא . פי' משמע שהיה יוצא לשוק למה לטרות לכבוד שבת : ושמואל אומר לאחר ולא פליגי דמי שדרכו להקדים יאחר ומי שדרכו לאחר יקדים :

הגהות הב"ח א ובלע חדא אמר לקטו לחם משנה כתיב ר"ז בלע אכוליה : ב שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה : ג אפיא דמעלי שבתא וכו' ר' ינאי לביש מאניה ומכסי אמר בואי כלה : ד היכא דמטי טולא כי היכי דליקומו הייא ר' זירא הוה מהדר : ה כי גדל אבימי בריה א"ל : ו וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו לכם אתאן לת"ק והלכתא כת"ק : ז טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ס"ת :

הגהות הגרי"פ [א] הי"ט הגיה דצ"ל אתאן ככ"ע אבל מהרש"ת מקיים גיר' דהכא : [ב] עיין בגמרא וצ"ע ועיין בר"ן :

תפארת שמואל

(א) **שחרית** מדיחן לאכול וכו' . בברייתא איתא שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים וכו' והמחבר השמיטו משום דלא קיימא לן כרבי חדקא שלש סעודות לבד ביום דאורייתא ולא היה צריך להשמיט משום דברייתא איירי במי שירצה לאכול בצהרים וכן הביא הרי"ף הברייתא כצורתה: (ב) **כי** קאמר רבי יוסי בפסוקי דזמרה . כתב רש"י פירוש שני מזמורים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו אבל ברי"ף מצאתי דהיינו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה אבל כמדומה שאינו מלשון הרי"ף ובאלפסי של קלף מחוק לא מצאתי והא ראיה שהרא"ש לא הזכירו כלל וכן הר"ן אבל בפרק אין עומדין כתב כך הרי"ף לסדיא וכן כתב הרא"ש לשם : (ג) **אמרו** ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כצ"ל : (ד) **מדקתני** בה ובלבד כצ"ל : (ה) **ומוציא** ואומר לאחרים בואו והצילו עמי והלכתא כת"ק כצ"ל ותיבת אתאן צריך למחוק :

קרבן נתנאל

נקי' אין מציל פת הדראה : [ר] **בצע** אכולי שירותא . עי' פירש"י ואין חיבור למימרא דרב כהנא . ורשב"א פירש שבלע על שתי לחמים ושפתים יושק . וכן נהג מהרש"ל וכן מנהגי : [ש] **שחרית** מדיחן לאכול בהן במנחה . ובש"ס לפנינו גורס לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחין לאכול בהן במנחה . והך ברייתא אתיא כר' חדקא דלא כהלכתא . ותש"ה השמיט רבינו בבא זו . והרי"ף לא השמיטו שסובר דהברייתא אתיא נמי כרבנן דאינו חיוב לאכול בצהרים אלא התנא אשמעינן רבותא דמדיחין למי שירצה לאכול בצהרים : [ת] **ה"ג** והך ראיה אין נראה לר"י . עיין תוספות ד"ה במנחה : [א] **ה"ג** אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת : [ב] **ה"ג** שתי שבתות כהלכתן : [ג] **בפסוקי** דזימרא. ובפ' אין עומדין סימן ה' פי' הרי"ף ורבינו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה : [ד] **ה"ג** סאי טחיי : [ה] **ה"ג** ואמר להו אשור הייא אשור הייא : [ו] **דשנגא** גירסת רבינו לוי . והוא חדהר בקרא : [ז] **ה"ג** איקלע לן ר' יוחנן : [ח] **במה** הן זוכין . פירש"י לעושר גדול כזה . נשמר . שיש להקשות מה קאמר עשירים שבבבל במה הן זוכין . אמאי לא אמר נמי בשביל שמעשרין . דקאי עשר תעשר אפילו אמעשר כספים כמ"ש תוספות בתענית דף ט' בשם ספרי וכן בלשון הטור י"ד סימן רמ"ז . לכך פי' שמבעי' ליה לעושר גדול במה הן זוכין . והנה בא"י אם מעשרין כתיב גבי' והריקותי לכם ברכה עד בלי די שיזכו לעושר גדול עד שיבלו שפתותיהם מלומר די . משא"כ במעשר כספים ודאי זוכה על ידו לעושר . אבל לעושר גדול אינו זוכה . כי אם בלתי לירוף אחד משתים כיבוד לומדי תורה . או שבת כדמייתי הרי"ף מאמר רב תחליפא הוצאות ת"ת ושבתות אם מוסיף מוסיפין לו . ועי"י מעשר זאחת מהנה זוכה לעושר גדול . ונכון : [ט] **ה"ג** שמכבדין את השבת דאמר רב חייא : [י] **נ"ל** דה"ג אמרתי לו ברוך המקום שזיכך לכך . וכן הגירסא בש"ס שלפנינו וראיה לדבר שם בן נח . נדרים ל"ב : [כ] **ה"ג** רב תחליפא אחוה דר' בנאי חוזאה : [ל] **ה"ג** שכל מעשיו היו לש"ש : [מ] **ה"ג** שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין : [נ] **ה"ג** ואומרים לו וסר : [ס] **ה"ג** לשבת אחרת כך ומלאך טוב : [ע] **ה"ג** להיכן מצילין אותן לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת : [פ] **ה"ג** ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק : [צ] **ה"ג** א"ל דקתני ובלבד : [ק] **וחוזר** ולובש ומוציא אתאן לת"ק. דלר' יוסי י"ח כלים ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים : [ר] **ולית** הלכתא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור . ובמרדכי בשם ר' יואל אינו מתיר גרם כיבוי אפילו כי"ט אלא במקום פסידא . וכ"פ בש"ע סימן של"ד . וקשה מהא דשלהי כירה דרולה לאוקמא מתני' כר"י הא לדידיה כרבנן נמי אתיא דהא התם ליכא פסידא ותרצתי דאיכא למימר דהא דאוסר רבי יואל בדליכא פסידא מטעם דאסיק היכא דמקרב כיבוי גרם כיבוי אסור . לפי' ר"ת גורינן הא אטו הא . אבל המקשן דאכתי לא ס"ל הך סברא דאפילו בלא פסידא ס"ל דלרבנן שרי גרם כיבוי ודו"ק : [ש] **אמר** רב יהודה טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה. לכאורה שהרי"ף ורבינו היה להם גירסא אחרת בדרב יהודה . אכן ראיתי שראב"ד והרמב"ן תירצו שסובר הרי"ף דהא דרב יהודה אינו הלכה לפי שהוא מדמה מחילות מים ממש למחילות כלים חדשים מלאים מים ואינו כן אלא אפילו ר"ש בן ננס אוסר מחילות מים ממש בדאסיק רב אשי בפ' כירה דהא דתנן נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה

אפילו

ביה שמן הרי הוא שופך ממנו והוי כמסתפק מן הנר בשעה שהוא דולק [ת] וחייב משום מכבה . ולפירוש הערוך דרבי שמעון לא מחייב בפסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה באותה מלאכה דאיכא למימר אנן סהדי דקמכוין איכא לאוקמא אפי' בנר שיש בו שמן כיון דלא מהני ליה מידי בההוא כבוי . ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני ואם כבתה כבתה וסכי תניא התם* נר שהיה מונח על הטבלא מסלק את הטבלא והוא נופל אמר ר' יוחנן קרוב הוא לבא לידי חיוב חטאת . לפניו משום מבעיר . לאחוריו משום מכבה . תני ר' שמואל בר אבא קמיה דרבי יוחנן בכבה . אמר ליה תנוח דעתך שהנחת דעתי . ואתי לאשמועינן היתר טלטול [א]על ידי כדוד ואתי כרבי יהודה דאסר טלטול גמור בנר שכבה . אי נמי אפילו כר' שמעון ובנר גדול כגון כוס קערה ועששית דאמר[א] בבמה מדליקין דמודה בהו רבי שמעון . [ב] אי נמי כגון שעדיין [ב]יש בו גחלת שהשלהבת כבתה ואשמועינן שמותר לנער : ואם כבתה כבתה אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו : ט נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כדרכו דאביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות . רש"י פירש שהנר מונח אחורי הדלת [ג] וחיישינן [ג]שמא יכבנו הרוח . ור"ח ז"ל פי' שהנר קבוע בכותל שאחורי הדלת [ד] וכשפותח הדלת נוקש בכותל ואיכא למיחש שמא יכבה הנר . [ה] °ור"י פירש שהנר תקוע באחורי הדלת ובפתיחת הדלת ובנעילתו מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבו אל הפתילה ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה אפי' ברוח מצויה :

י [דף קכא ע"א] **מתני'** נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה [ו] שאין שביתתו עליך . אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו [ז] שכן שביתתו עליך : **גמ'** אמר רבי אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אין מפסיד . כתב בעל ה"ג דהוא הדין נמי לבידקא דמיא וכן נראה דכל כיוצא בזה היזק הבא לאדם פתאום כגון אם נתרועעה חבית של יין והולך לאיבוד . ויראה שיכול לקרות הנכרי וכשיבא הנכרי ממילא יכבה דהשתא שרי למימר ליה כל המכבה אינו מפסיד קריאתו מיבעיא . ת"ר מעשה שנפלה דליקה בחצירו של רבי יוסי בן סימאי ובאו אנשי גיסטרא של ציפורי לכבותה מפני שאפוטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד שבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכבוה ולערב שיגר לכל אחד מהן שני סלעים ולאפרכוס שלהן חמשים וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך שכך שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה :

יא **מתני'** כופין קערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב בשביל שלא תשוך : **גמ'** ועל צואה של קטן [דף קכא ע"ב] [ד]אוקימנא של תרנגולין מפני הקטן שלא יוזק בה ובחצר אחרת (ו) אבל צואה של תרנגולין [ח] ושל בני אדם באותה חצר מותר לגבבה ולהוליכה לבית הכסא כגרף של ריעי [ה]דקי"ל דגרף מותר לטלטלו ומפקינן ליה . [ט] חמשה נהרגים בשבת ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה שבכל מקום . [י] ושאר כל המזיקים אם היו רצין אחריו מותר להורגן לדברי הכל . תנו רבנן נזדמנו לו נחשים ועקרבים בשבת והרגן בידוע שנזדמנו לו להורגן לא הרגן בידוע שלהרגו באו ונעשה לו נס מן השמים וחסו עליו . אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שמשופין בו . אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו . אמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו *רב קטינא אמר עקרב דורסו לפי תומו : יב **אמר** רבי אבא בר כהנא פמוטות של בית רבי מותרין לטלטלן בשבת א"ל רבי זירא בניטלין בידו אחת או בניטלין בשתי ידיו [דף קכב ע"א] א"ל כאותן של בית אביך פירש רש"י קטנים [כ] ולעיל פרשתי פרק במה מדליקין (סימן כד) בגדולים וכן נראה מדקאמר של בית רבי משמע שהיו גדולים . א"ר אבא בר כהנא א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל רבי זירא בניטלין באדם אחד או בניטלין בשני בני אדם א"ל כאותן של בית אביך : **מתני'** נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור . °מדקאמר אסור בסתם משמע דאסור לכל ישראל אפי' לישראל אחר והא דאמר בפרק בכל מערבין (דף מ.) ההוא ליפתא דאתאי למחוזא [ל] חזייה רבה דמיכמשא שרא למיזבן מיניה אמר האי ודאי מאתמול עקרוה מאי אמרת מחוץ לתחום אתא הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואמרי' נמי במסכת יום טוב פ' אין צדין (דף כה.) הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר היינו דוקא באיסור חוץ לתחום דרבנן [מ] אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא . מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור . °רבינו תם ז"ל היה אומר מדנקט בהמתו דוקא בהמה הוא דאם מילא בשביל בהמת ישראל הוא דאסור להשקותה משום [נ] דלא היה יכול להשקותה בבור . אבל מילא בשביל שיסתה ישראל שרי אפילו לאותו ישראל שמילא בשבילו משום שיכול לירד לבור ולשתות כדאמרינן בפ"ב דעירובין (דף כ:) דלא התירו פסין אלא לבהמה בלבד אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד . וקשה מהא דתניא בגמרא [ו]נכרי שליקט מאכל לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור אע"ג שהיה ישראל יכול להעמיד בהמתו על גבי עשבים כדאמרינן בגמרא מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים . ותירץ ר"ת ז"ל [ס] דאיירי בעיברא דנהרא שאין הבהמה יכולה לילך שם דומיא דסיפא מילא מים להשקותה שאינה יכולה לירד לבור ולשתות . מיהו קשה מנר הדלוק במסיבה דאסרינן ברוב ישראל אטו אם היה נר דלוק במקום אחר בבית כיון דישראל היה יכול לילך ולהשתמש לאור אותו הנר [ע] שמותר להשתמש לאור נר זה והא לא מסתבר כלל . ונראה* דבהמתו נקט לרבותא דגבי שתיית ישראל גופא פשיטא דאם מילא מים לשתות דשותה אחריו ישראל דליכא למיחש כולי האי דלמא אתי לדלות דבפעם אחת דולה לצורכו ולצורך ישראל אבל בהמה נגזור דלמא אתי לאפושי קמ"ל . והר"ר אליהו ז"ל היה מביא ראיה להתיר מההיא דפרק מי שהוציאוהו (דף מה:) דקאמר דפירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו שלא הפסידו היתירן הראשון והוא הדין המים שמתחלה היה מותר לילך ולשתות [פ] וכשהביאם הנכרי דרך רשות הרבים לא הפסידו היתירן בכך . ולא דמי דהתם לא איתעביד איסורא דאורייתא . ועוד לאותו ישראל שנעשה האיסור בשבילו למה לא יאסרו לו המים כמו מרחץ שהוחם בשבת שאסור למוצאי שבת בכדי שיעשו הכא נמי הוה נהנה ממעשה שבת שטורח גדול היה לו לילך לבור ולשתות . הלכך נראה שאם מילא בשביל ישראל שאסור לשתות . ויש שהיו רוצים לומר דדוקא בשתיה אסור אבל יכול ליטול ידיו ויכול לעשות שאר תשמישין . ומביאין ראיה מההיא דיבמות פרק חרש (דף קיג:) מההוא עובדא דאירכסו מפתחות דבי מדרשא וקאמר דלידבר טלייא וטלייתא וליטיילו התם דאי משכחו להו מייתי ליה אלמא יכולין ליהנות מאותן מפתחות בשבת . ולאו מילתא היא דהתם לא נעשה האיסור בשביל ישראל . ועוד נ"ל דעיקר דבריהם טעות דמה לי שתיית בהמה מה לי שאר תשמישין . ועוד הרי כבש ונר דאסור להשתמש בהן [צ] כשנעשה לצורך ישראל [וכדתנן] עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ומעשה בר"ג וזקנים שעשה נכרי בספינה כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים אלמא אין חילוק בין שתיה לשאר תשמישין : **גמ'** ת"ר נכרי שליקט עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור אבל אם הנכרי מלקט ומאכיל בהמת ישראל אין ישראל זקוק לומר אל תלקט [ק] דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד כדאמרינן גבי נכרי שבא לכבות ולפי שעה הוא דשרי אבל אם מערים ישראל בכך ורגיל לעשות דבריו בהערמה ע"י נכרי אסור כדאמרינן פרק השוכר את הפועלים (דף ל:) בהנהו הורי דגנבין ארמאי ומנכחין יתהון הערמה איתעביד בהון ליזדבנו לנכרים . מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור במה דברים אמורים כשאינו מכירו אבל מכירו אסור שמא ירבה בשבילו ודוקא מים ועשבים הוא דחיישינן להכי אבל הדלקת נר ועשיית כבש וכיוצא בהן דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו [ר] כדאמרינן נר לאחד נר למאה אע"פ שהוא מכירו אם עשה בשביל עצמו מותר :

יג **אמר** רב הונא א"ר חנינא מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה אבל אי קאי באפה ואזלא היא מאליה ואכלה שפיר דמי והאי דקתני נכרי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל אוקימנא בדקאי באפה ואזלא איהי ואכלה דהא מוקצין ניהו : יד **ת"ר** עיר שישראל ונכרים דרים בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיעשו חמין . וכן מחצה על מחצה כרוב אדעתא דרוב קמחממי . ונר הדלוק במסבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורו אם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור [דף קכב ע"ב] דאדעתא דרובא קמדלקו . שמואל איקלע לבי אבין תורין אייתי נכרי שרגא אהדריניה שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי נכרי שטרא וקא קרי ביה אמר אדעתא דנפשיה קעביד אהדריניה אפיה לגבי שרגא . וצריך לומר דהך עובדא הוה ברוב ישראל או לכל הפחות מחצה על מחצה דאי ברוב נכרים [ש] אפילו לא מייתי שטרא וקרי שרי דמסתמא אדעתא דרובא קמדליק ואפילו היכא דהוי רוב ישראל כיון דמוכח דבשביל נכרי הדליקו שרי דנר לאחד נר למאה דדוקא בסתמא אמרינן אדעתא דרובא קמדליק : **הדרן עלך כל כתבי**

חדושי מהרש"ל ובחצר אחרת הוא גי' רי"ף אבל גירסת ספרים שלנו וגי' רש"י באספה שבחצר : אבל באיסור דאורייתא כי הכא לא והר"ן כתב שיש מחלקין ואומרים דוקא באיסור שאינו שוה בכל דלאחד הוא חוץ לתחום ולשני הוא בתחומו אבל בשאר איסורי דרבנן אסור לכל : אם עשה בשביל עצמו מותר . ור"ן כתב אם אינו מכירו אפילו בפניו או מכירו ושלא בפניו מותר : לבי אבין תורין שם מקום הוא :

הגהות הב"ח א על ידי ניעור ואתא כר"י : ב יש בו גחלת אלא שהשלהבת : ג שמא יכבנו הרוח בפתיחתו ור"ח ז"ל פירש : ד אוקימנא בצואה של תרנגולים : ה דקי"ל גרף של ריעי מותר : ו נכרי שליקט עשבים בשבת לבהמתו :

תפארת שמואל

(ו) **אבל** צואה של תרנגולין באותה חצר ושל בנ"א מותר לגבבה וכו' כצ"ל. וכן הוא בקיצור פסקי הרא"ש לקמן וכן משמע בכ"מ ומיהו בגמרא קאמר באספה שבחצר אחרת שהזכיר הרא"ש כאן ע"כ :

קרבן נתנאל

אפילו לרבנן דפליגי אר' יוסי וסברי דגרם כיבוי מותר . דשאני הכא שהוא מקרב כיבוי כלומר לפי שנותן מים להדיא וכמ"ש רב יהודה ורב אשי חולקין וקי"ל כרב אשי שהוא בתרא ע"כ . ולפי דבריהם הא דאיתא אמר ר' יהודה בהרי"ף ורבינו טעות סופר הוא . אלא שצריך עיון דהא רבינו מסיק לעיל סוף פ' כירה סימן כ"ד כפי' ר' פורת דגזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת הנר בשעת נפילת הניצוצות ולפ"ז רב אשי ורב יהודה לא פליגי ול"ע : [ת] **וחייב** משום מכבה . אע"ג דהוה מלאכה שא"צ לגופה . ורבינו לקמן סימן י"א פסק כר"ש במלאכה שא"צ לגופה ונ"ל דחייב משום מכבה היינו מכות מרדות א"נ כמ"ש תוספות שלהי כירה ד"ה מפני כו' ונ"ל דאע"ג דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר"ש דמלאכה שא"צ לגופה היא החמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת . אע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דבהכי שייך טפי למגזר ע"כ . ונ"ל דהא דקתני חייב משום מכבה . ר"ל דבאיסור כיבוי יש חיוב חטאת [אם] מכבה לצורך גופה ועיין ברמזים בפ' כירה סימן י"ד בגחלת של עץ וע"ש מה שכתוב שם בחידושינו : [א] **בבמה** מדליקין . נ"ל בפ' כירה והוא בדף מ"ד : [ב] **אי** נמי שעדיין יש בו גחלת כו' ואשמועינן שמותר לנער ואם כבתה כבתה . נראה כוונת תוספות ורבינו להשוות בבלי וירושלמי . דאיירי בנר שהשלהבת כבתה וא"כ איכא למימר שיש בו שמן ומ"מ אין שייך בו הטיה לפניו משום מבעיר . וזה דתני [ר'] שמואל מכבה . היינו שלהבת . והא דתני ואם כבתה בשמעתין היינו הגחלת . ודו"ק : [ג] **וחיישינן** שמא יכבה הרוח . וקשה א"כ אמאי נקיט כדרכו אעפ"י שפותח בנחת מ"מ הרוח מנשב . ע"כ לבי אומר [ש]רבינו סובר דהא דפירש"י שמא יכבה הרוח . היינו באותו רוח שנעשה ע"י פתיחת ונעילת הדלת . ובזה נסתלקו כל הג' קושיות תוספות בד"ה פותח ע"ש ועי' בסי' רע"ז ס"ק א' במ"א : [ד] **וכשפותח** הדלת [נו]קש בכותל . והא דלייט רב ס"ל לר' חנינא אינו כ"א על הפתיחה . והא דקתני בברייתא פותח ונועל בו רצונו כשם שנועל כך פותח ואגב פותח תני נועל וכ"כ הב"ח . וכ"ה בחידושי רשב"א וט"ז בסימן רע"ז ס"ק א' פי' בע"א : [ה] **ור"י** פי' שהנר תקוע באחורי דלת כו' מרחק את השמן מן הפתילה או מקרבתו . ואתחילת הענין קאי ואפילו להך פי' דוקא כדרכו אבל בנחת לאו פסיק רישא הוא וכ"כ מ"א שם סק"ג . להדיא . אלא מה שרוצה להוכיח דין זה מפ' כירה דף מ"ו דאסור לטלטל הנר מטעם בסיס בעודו דולק ולא אסור מטעם שמרחק או מקרב השמן אלא ש"מ דבנחת לאו פסיק רישא הוא ע"ש . [אנ]י רואה בכאן שום ראיה דדייק התלמודא שם מדתני ר"ש כבתה מותר לטלטלה . משמע כל שלא כבתה כגון נר שכבה והולך פליג אר"א בר"ש אע"ג דאין בו שמן . וכן הוא להדיא בש"ס שם דף מ"ד : [ו] **ה"ג** [ש]אין שביתתו עליהן : [ז] **ה"ג** מפני שביתתו עליהן : **מפני** שביתתו עליהן . אפילו למה דקי"ל קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו . שאני הכא דקטן עושה לדעת אביו . ועיין ב"י א"ח סי' שמ"ג [ובי]ש"ש פ' חרש סימן ז' : [ח] **ושל** בני אדם באותה חצר . ותימה הא צואה של אדם חזי לכלבים א"כ אפילו בחצר אחרת מותר לטלטלו כדאמרינן בשמעתין . וראיתי בחידושי רשב"א שלא היה לרי"ף גירסא שלנו אלא דה"ג א"ל אבין שטייא מתני סטותא לבני ותיפוק ליה דהוי גרף של רעי ואמאי קתני במתני' מפני קטן וכ"ת גרף וכו' . וצואה של אדם ותרנגולים שוין דוקא באותו חצר מותר לטלטלו דהוי גרף של רעי . אבל בחצר אחרת אינו מותר אלא לכפות כלי עלי' מפני קטן שבא לפעמים לשם . ולפי גירסא זו נ"ל דלא חזי לכלבים אלא אם הוא רעב כדאמרינן מהלא כלבא בכפנא גללי בלע . ויש [ג]יהים שכצ"ל אבל צואה של בנ"א מותר מפני שחזי לכלבים אפילו בחצר אחרת . אבל של תרנגולים באותו חצר מותר לטלטל משום דהוי כגרף של רעי אבל לא בחצר אחרת : [ט] **חמשה** [נה]רגין . אפילו אין רצין אחריו . כר"ש דאמר מלאכה שאין צריכין לגופה אינו חייב מדאורייתא ועיין פ' כירה סימן י"ד : [י] **ושאר** כל המזיקין אם היו רצין אחריו . ואפילו כשאין רצין אחריו מותר להורגן [ד]קי"ל כר"ש אלא שצריך לשנות בהריגתן . ואם אי אפשר לצודן צודן כדתנן כופין קערה על עקרב . ואם אי אפשר לצודן הורגן לפי תומו כדמפרש ואזיל וכן הוא בחידושי רשב"א . ודברי רי"ף ורבינו [כ]פירש"י ועיין בחידושי רשב"א ובס' מגיני שלמה מה שהכריחו לפי' כפירש"י : [כ] **לעיל** פירשתי פ' במה מדליקין סימן כ"ד ועיין מ"ש שם : [ל] **ה"ג** חזיי' רבא דכמישא : [מ] **אבל** באיסור דאורייתא [כ]י הכא לא . ובתוספות הקשו על זה מהמבשל בשבת בשוגג יאכל . שהוא איסור דאורייתא . ורבינו לא הזכיר מקושיא זו שאזיל לשיטתו שפסק כר' יהודה בפ"ק דחולין סימן י"ח דסבר שאסור באכילה בשבת [ב]ין לדידיה בין לאחרים . והתוס' אולי לשיטתם שפסקו כר"מ שם דף ט"ו ד"ה מורי ע"ש אי נמי היינו מטעם שמא יאמר לנכרי להדליק כדי שיהנה ישראל אחר . עיין מ"ש בזה בפ' אין צדין סימן ב' ולפ"ז [ל]ק"מ מהמבשל : [נ] **דלא** היה יכול להשקותה בבור . משמע הא מנהר יכול להשקותה מנהר : [ס] **ה"ג** דאיירי בתרי עברי דנהרא : [ע] **שמותר** להשתמש לאור נר זה . [ר]"ת סובר שאין הנידון דומה לראיה דהכא כיון דמטפס ויורד יכול לשתות מים מאותו בור שמלא הנכרי בשבילו . משא"כ שנאמר כיון דיכול לראות באותו נר אחר מותר להשתמש לאור נר זה דבכה"ג [ר]"ת נמי מודה שאסור . ודלא כט"ז הובא במ"א סימן שכ"ה ס"ק כ"ד : [פ] **וכשהביאם** דרך רה"ר ועכשיו המים ברשות היחיד לא הפסידו היתירן בכך כיון שמתחלה היו המים ברשות היחיד ועתה [ה]מה ברשות היחיד . אבל כשדולה מבור רה"י לר"ה איכא למימר שהפסידו היתירן הראשון מאחר שנינו מקומם . אבל בש"ע ובטור משמע אפילו כשדולה מרה"י לר"ה ג"כ לא הפסידו היתרן הראשון : [צ] **ה"ג** כשנעשה לצורך ישראל אלמא אין חילוק בין שתיה לשאר תשמישין עשה נכרי כבש לירד בו כו' עד וירדו בו ר"ג וזקנים : [ק] **דנכרי** אדעתיה דנפשיה קעביד . דהנכרי להנאת עצמו [ו]מתכוין שיודע שלא יפסיד כפירש"י לעיל דף קכ"א ד"ה נכרי . משא"כ בנר או שמלא מים בשביל ישראל . אינו מגיע לו לנכרי הנאה מזה כמו בעשבים או כביה הדליקה ולפ"ז יש קלא היתר להמון שמשלמים לנכרים [ש]כר שימוש בשבת . א"כ להנאת עצמו הוא עושה ומותר לישראל ליהנות ממנו . ודברי המרדכי תמוהין שכתב זה לשונו אם ליקט נכרי והאכיל לבהמת ישראל אין צריך למחות . ואע"ג דנר הדלוק אם רוב [י]שראל אסור . אע"פ שלא אמר שעשה בשביל ישראל התם שאני לפי שהגוף נהנה מן האיסור אבל בהמתו שרי ע"כ . וכ"כ מ"א סימן של"ד ס"ק כ"ז ודבריהם תמוהים . דא"כ הקושיא במקומה עומדת מהך דבא [ל]מילא מים להשקות בהמתו וכו' אם בשביל ישראל אסור הא אין הגוף נהנה ממנו אלא ודאי כדפירשתי : [ר] **כדאמרינן** נר לאחד נר למאה . כרבא . ומדלא הזכיר שריותא שלא בפניו ש"מ דס"ל דרבא פליגי אדאביי ואביי ורבא הלכה כרבא : [ש] **אפילו** לא מייתי שטרי וקא קרי שרי . אפילו במכירו לישראל וכן משמע מתוספות ד"ה אהדריניה : **סליק פרק ששה עשר**

פרק שבעה עשר

א [א] כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן (א) אע"פ שנתפרקו בשבת ואין דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן: גמ' אע"פ שנתפרקו בשבת [ב] ולא מיבעיא בחול אדרבה נתפרקו בשבת מוכנין הן ע"ג אימן ונתפרקו בחול אין מוכנין. אמר אביי ה"ק כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן ניטלין עמהם ואע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן שדלתות הבית קבועין הן ולא הוכנו לטלטול. ת"ר דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין אבל לא מחזירין. ושל לול של תרנגולין לא נוטלין ולא מחזירין שהוא קבוע בקרקע ויש בנין וסתירה בקרקע. אבל של שידה תיבה ומגדל נוטלין דאין בנין וסתירה בכלים. והא דאין מחזירין גזירה שמא יתקע ומיחייב משום מכה בפטיש: מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים. קורדום לחתוך בו את הדבילה. מגירה לגור בה את הגבינה. מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות. את הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן. את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו. מחט של יד ליטול [בו] את הקוץ. ושל סקאין לפתוח בו את הדלת: גמ' האי קורנס בין קורנס של אגוזים בין קורנס של [דף קכג ע"א] נפחים בין קורנס של זהבין אבל קורנס של בשמים אסור כדר' חייא בר אבא א"ר יוחנן דכיון דקפיד עליה מייחד ליה מקום כסיכי זיירי ומזורי דאמר רב חנניה בר שלמיה משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי כיון דקפיד עלייהו [ג] מייחד להו מקום.

ירושלמי° [ד] זיירי דעצר בהו. [ה] מזורי דחביט בהו. [ו] וסיכי הן יתידות:

ב ת"ר פגה שהטמינה בתבן וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתה מבעוד יום מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה רבי אליעזר בן תדאי אומר תוחב בכוש או בכרכר והן נגערות מאיליהן. אמר רב נחמן הלכה כר' אליעזר בן תדאי: מחט של יד ליטול בה את הקוץ האי מחט מיירי בשלימה אבל מחט שניטל עוקצה או חורה אסור [ז] כדרבא אבל מחט חדשה שלא ניקבה עדיין שרי: ג [א] אסובי ינוקא רב נחמן אסר ורב ששת שרי וקי"ל כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי ואסובי ינוקא פירש"י שמחליקין לקטן סדר אבריו [ח] שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדים ליישר אבריו. ונ"ל דמיירי ביום שני דאילו ביום הלידה רב נחמן גופיה שרי ליה לקמן [בסוף] פ' מפנין (קכט). [ט] ור"ח ז"ל פי' (אסוכי) [אסובי] ינוקא כשנופלת ערלת הגרון של התינוק החיה משימה את אצבעה בפיו ומסלקת את הערלה למקומה ופעמים שמקיא התינוק (ופריך) [וא"ש הא דפריך] עלה והא אין עושין אפיקטוזין:

ד [דף קכג ע"ב] מתני' קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת. ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול [י] ויתד של מחרישה: גמ' אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא ואזלא דנגרי כיתד של מחרישה דמי. טעמא דהני משום דקפדי עלייהו שלא יפגמו [כ] וכן נמי סכין של מילה ואיזמל של ספרין וסכין של סופרים שמתקנין בהן קולמוסין כיון שמקפידין מלעשות בהן תשמיש אחר אסור לטלטלן בשבת:

[דף קכד ע"א] מתני' כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך. רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך. אמר רבא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ואפילו מחמה לצל. דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא. [דף קכד ע"ב] ואף רב סבר כוותיה דרבא דאמר רב מר שלא יגנב זהו שלא לצורך ואסור טעמא דשלא יגנב הא לצורך גופו ולצורך מקומו מותר. רב מרי בר רחל [ל] הוה ליה הנהו סדיותא בשמשא אתא לקמיה דרבא א"ל מהו לטלטלינהו אמר ליה שרו דהא חזו לך. א"ל אית לי אחריני חזו לאורחים אית לי נמי לאורחים אמר ליה גלית אדעתך דכאביי סבירא לך לכ"ע שרי לדידך אסור. א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב מכבדות של מילת מותר לטלטלן בשבת אבל של תמרה לא וכן א"ר אלעזר. והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו אף של תמרה מותר לטלטלן דקי"ל דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר אבל מחמה לצל לא. פירוש מכבדות של מילת כמו זנב שועל וכיוצא בו שמכבדין בו את המילת. והאידנא דקי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הוי מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפי' מחמה לצל שרי. ואין לסמוך על זה אלא כאשר כתבתי לעיל (פ' המצניע סי' ג) דאף ר' שמעון מודה דאסור לכבד הבית במכבדות לפי שמזיז עפר ועצמות ואבנים ממקומן:

ה מתני' כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן פי חבית ושל זכוכית לכסות בהן פי הפך. ר' יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן: גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומותר ומר סבר נולד הוא ואסור אבל נשתברו מע"ש ד"ה מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעוד יום והלכתא כרבנן. ואומר בעל הלכות משמיה דרב אחא גאון דהלכתא כר' יהודה דקי"ל ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה. [מ] והאי טעמא לאו דווקא דכי אמרינן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה ה"מ היכא דפליגי בהדיא אבל היכא דדברי ר' מאיר סתם ור' יהודה הוא דפליג בהדיא לא אמרינן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה אלא הלכה כסתם דאע"ג דפליגי בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר' מאיר הלכתא כוותיה ולא חיישינן למחלוקת דברייתא. אמר רב נחמן הני לבני דאשתייר מבנייתא שרי לטלטוליהו בשבת הואיל וחזו למיזגא עלייהו. סדרינהו ודאי אקצינהו. אמר רבא חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברשות הרבים. ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה אזיל בריסתקא דמחוזא איטווש מאני טינא אתא שמעי שקל חספא וקכפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר לא מיסתיא דלא גמירי מיגמר כמי מיגמרו אילו הוה בחצר מי לא הוו מכסי ביה מאני השתא נמי חזי לדידי: אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית (ג) שנפחתה מותר לטלטלה בשבת. תניא נמי הכי מגופת חבית (ג) שנפחתה היא ושבריה מותרין לטלטל בשבת. [נ] ולא יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה. ואם זרקה לאשפה מבעוד יום אסורה:

ו [דף קכה ע"א] אמר בר המדורי אמר שמואל קרמא של מחצלת מותר לטלטלו בשבת. מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחצלת גופו למאי חזיא לכסויי ביה עפרא האי נמי חזי לכסויי ביה טנופא. פי' קרומיות של מחצלת שיורי מחצלת שבלתה: א"ר זירא אמר רב שיורי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת אמר אביי במטליות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים. פירוש [ס] פרוזמיות בלאות של טליתות כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף יא.) רב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה: ז ת"ר שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים [ע] ומותר לטלטלן בחצר דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אסור לטלטלן בשבת. העיד ר' יוסי משום ר' אליעזר ב"י על שיורי תנור ישן שמטלטלין אותן ועל כיסוי שלו שאינו צריך בית יד. והלכה כר' מאיר כדכתיבנא לעיל (סימן ה') [פ] וכר' אליעזר בן יעקב דאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי הכלים דמתא מחסיא דלית להו בית אחיזה כמאן כר' אליעזר בן יעקב: מתני' האבן שבקרויה אם ממלאים בה ואינה נופלת ממלאין בה. ואם לאו אין ממלאין בה. [דף קכה ע"ב] זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת. קשורה אין שאינה קשורה לא גזירה שמא יקטום: ח ר"א אומר פקק החלון בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו: גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת. לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת. וחכמים אומרים מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב. °רש"י פי' דלא מיקרי אהל עראי אלא בעשיית הגג למעלה אבל בעשיית הדפנות לא מיקרי אהל עראי והביא ראיה מפרק כל גגות (דף צג:) דאיתמר כותל החצר שנפל רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וזה מטלטל עד עיקר מחיצה והא דרב לאו בפירוש איתמר וכו' דרב ושמואל הוו יתבי בההוא חצר נפל גודא דביני ביני אמר שמואל שקולו גלימא ונגודו התם אהדרינהו רב לאפיה וכו' ולשמואל למה לי למיעבד הכי הא אמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה וכו'. שמואל דעבד לצניעותא בעלמא הוא דעבד. [צ] אלמא משמע אהל בדפנות שרי למיעבד ורב שהקפיד לא על עשיית המחיצה אלא על טלטול הגלימא ארבע אמות בחצר. ומהאי טעמא מחק רש"י גירסת הספרים בפרק כילד משתתפין (דף פו:) גבי הא דקאמר התם פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מע"ש למחר פרסו סדינים על גבי העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו ופריך ופירסו בתחלה מי שרי והאמר ר' יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי וכו' ורש"י מחקו שם דלא מיקרי עשיית אהל בעשיית דפנות אלא ה"ג מי שרי כלומר היאך הביאו הסדינין בחצר או במבוי כל זמן שלא היתה שם מחיצה. ור"ת הקשה לפי' מאי פריך מי שרי והלא היו יכולין להביאו דרך מלבוש. ועוד ע"כ שייך איסור אהל אף בדפנות דבעירובין פרק מי שהוציאוהו (דף מד.) גבי עשיית דופן סוכה פריך והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה [ק] ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית. הלכך נראה לר"ת ז"ל דשייך שפיר בעשיית דפנות איסור אהל היכא דצריך הוא למחיצה להיתר טלטול או להכשר סוכה אבל בשאינו צריך לה אינו אלא תוספת בעלמא ושריא הלכך מפליג

חדושי מהרש"ל שנתפרקו בשבת רש"י לא גרס בשבת: לתחוב פי' חוזיא או דבר כך: בסיכי. פירש"י כלי צובעים: וסכינא דאשכבתא. סכין של טבחים או סכין ששוחטין בו:

הגהות הב"ח א תוחב בהן בכוש: ב איטווש מסאניה טינא: ג ממלאין בה בשבת ואם לאו:

הגהות הגרי"פ [א] [לפנינו בגמרא איתא אסובי וכן הוא בערוך וגם מ"ש הרא"ש בשם ר"ח ז"ל פירש זה הביא הערוך בערך אסובי ודע מ"ש הרא"ש פירש רש"י כו' לפנינו ליתא אלא כך פרש"י בזה"ל אסובי ינוקא להחליק וכו' ע"ש הרי דמיירי ביום שנולד ולא ביום שני כמו שרוצה הרא"ש לפרש דהא רש"י בעצמו סוף פרק מפנין (קכט:) הקשה רב נחמן אדרב נחמן ומתרץ דהא דאמר רב נחמן מכאן שמלפפין הולד בשבת לאו היינו אסובי ינוקי וכו' וכ"כ תוספות בסוגיא דהכא ד"ה אסובי כו' ע"ש ונע"ג ואולם גם רש"י שכתב לקמן (קמז:) ד"ה כחומרי שדרה בזה"ל ולאחר זמן וכו' ע"ש שרי דבריו לחלק יואו בין לאחר זמן ובין יום ראשון דהכל שרי וא"כ מי הכריחו לומר דלאו היינו אסובי ינוקי הלא רב נחמן אינו סותר דבריו דמה דשרי כל האמור ביחזקאל היינו ביום ראשון והא דאסר אסובי ינוקי היינו לאחר זמן וצ"ע טובא ועל פירש ר"ח והביאו הטור וש"ע להלכה קשה טובא דהא (לקמן קמז:) עלה דהך דאין עושין אפיקטוזין אמר רבב"ח אמר ר"י לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר וז"ל רש"י אלא בסם דדמי וכו' ע"ש שרי הוצין דביד גם לכל אדם מותר מכ"ש דמותר לחיה לשום אצבעה לתוך פיו של תינוק וצ"ע ודע דעל מאמר של רבב"ח אמר ר"י אין שום חולק]:

תפארת שמואל

(א) אע"פ שנתפרקו ואין דומין וכו' כצ"ל ותיבת בשבת צריך למחוק: (ג) שנפחתה ס"א שנתפחתה:

קרבן נתנאל

פרק יז [א] כל הכלים. כאן שייך סימן א' ובגמרא ברמזים מתחיל בדין קורנס. והשמטת הסופר הוא דהא בסימן ש"א מביא לפסק טלטול דלתות שידה וחזרת דלתותיהן: [ב] ולא מבעיא בחול. פירש"י קס"ד ואע"פ שנתפרקו אשבת דקתני רישא קאי כו' נראה לי שצריך להגיה אבשבת דקתני סיפא קאי ודלא כדוחקין שדחק הר"ן ומהרש"א בזה ע"ש: [ג] מייחד להו מקום. ואסור לטלטלם אפילו לצורך גופו ומקומו: [ד] זיירי דעצר בהו. כלי עץ כמו קרשים שכובשים בהן בגדים: [ה] מזורי דחביט בהו. כלי עץ שהכובס מכה בו בגדים על האבן שמלבנו: [ו] וסיכי הן יתידות. שמוכנים לנפץ בהן משי ואלו כלים מקפיד עליהם שלא יתעקמו ושלא יתפגמו שלא יקלקלו את הבגדים והמשי: [ז] כדרבא. דאמר כיון דלענין טומאה לאו מנא הוא אפילו ע"י יחוד לענין שבת נמי לאו מנא הוא: [ח] שמלפפין אותו וקושרין אותו בבגדים ליישר אבריו. וז"ל רש"י שלפנינו אסובי ינוקא להחליק סדר אבריו כשהוא נולד אבריו מתפרקין וצריך ליישבן ע"כ. והאי דסוף מפנין איירי שמלפפין אותו בתגורות ופסיקיאות כ"כ רש"י בעצמו שם. גם מה שתירץ רבינו דהכא איירי ביום ב' והא עיניך רואות שרש"י פי' כאן כשהוא נולד, ואולי היה להם גירסא אחרת: [ט] ור"ח פירש אסובי ינוקא. וכ"פ בערוך והגירסא אסובי ינקא ועיין בערך לף: [י] ה"ג ויתד של מחרישה אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי פירוש כלי חרס מנוקב מעטנין בו הכלים ומזלפין בו מים אמר אביי חרבא דאושכפי: האי אוכלא דקצר. עיין בערך אוכלא ושם תמצא פירושים שונים: [כ] וסכין של מילה. ולאחר המילה בשבת מהרי"ל ומהרי"א מפראג אוסרים לטלטל ומ"א סימן של"א ס"ק ה' מילא את דבריהם. ואני מצאתי ראיתי בירושלמי סוכה פ' לולב הגזול הל' י"ד להדיא לאיסור דה"ג התם הניחו הלולב בארץ בשבת אחר הנטילה אסור לטלטלו. רבנן דקסרי אמרי ערבה מותר להניף בה לחולה בשבת. אף בסכין של מילה כן. מן מה דאמר רבי יוחנן דברי רבי יוסי אפילו פירש חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה. הדא אמרה אף בסכין של מילה כן. פי' דרשאי לטלטל דהא חזיא בו ביום לחזור אחר ציצין שאין מעכבין לייפוהס. וזה לרבי יוסי. איברא אנן קי"ל כחכמים דאין חוזר אלא על ציצין המעכבין א"כ לדידן אסור לטלטלו. וז"ל רי"ו מותר לטלטל הסכין להחזירו לאחר המילה דמאחר שטלטל בהיתר מחזירו לאיזה מקום שירצה וכ"כ הרמב"ן ע"כ ועיין מה שפירש בו המ"א. וליתא דאם כוונת רי"ו כפירושו אין שייך בזה נתינת טעם דמאחר שטלטל בהיתר אף כי טלטל באיסור בעוד המוקצה בידו מטלטלו במקום שירצה. ע"כ נראה דה"פ דמאחר שטלטל הכלי בהיתר לצורך מצות מילה שדוחה שבת מחזירו כדאמרינן בעירובין דף מ"ה כל היוצאין להציל שנתנו להם רשות לחלל שבת חוזרין למקומן הראשון והא דאמרינן התם שהיו מניחין כלי זיינן בבית הסמוך לחומה היינו טעמא דלפעמים יש רה"ר וחייב חטאת. משא"כ באיסור מוקצה כל עת שיש בידו מותר להחזירו לאיזה מקום שירצה. אולם אם הניח פעם אחת בבה"כ במקום משומר תו אין רשאי לטלטל יותר. ולפ"ז יש לומר דבענין זה שהניח בארץ במקום משומר איירי הירושלמי שאסור לטלטלו משם. וכן הסכים רמ"א בי"ד סי' רס"ו. ומהרש"ל בשו"ת וכפ' אין לדין סימן ע"ג. וט"ז וש"ך בנקודת הכסף וכן עמא דבר: [ל] ה"ג הוו ליה הנהו בי סדיותא: [מ] והאי טעמא לאו דוקא דכי אמרינן. כל זה מסקנת רב אלפס. וכ"כ הרי"ף ורבינו בפ' אלו עוברין סוף סימן ד'. ובעל הלכות משמיה דרב אחא גאון כתב דהלכתא כר"י דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י. וקשה לי דא"כ מאי האי דקאמר בביצה דף ב' גבי שבת סתם לן תנא כר"ש. הא קי"ל בעירובין ר"ש ור"י הלכה כר"י. ולרב אחא גאון לא תקשי הך לסתמא דהלכה כר"י דפליג על ת"ק: [נ] ולא יספות. פי' לא יתקן כך. פירש רש"י והרי"ף פי' לא יחתוך כדתנן באבטיח: [ס] פרוזמיות בלאות של טליתות. וכתב הראב"ד יפה פי' הגאון בלאות של טליתות והריני מוסיף על דבריו דוקא בטליתות של מצוה מפני שאדם בודל מהם ואינו רוצה לקנח עצמו בהם ולא ליחד לתשמיש המגונה אלא שהוא זורקן והן כלין אבל שיורי בגדים אחרים מותר לטלטלן דלא גריעי מחרס קטנה דחזי לקנח בי' טינא והאי נמי להכי חזי ע"כ ודקדק כן מדאמר אביי שירי פרוזמיות ולא קאמר שירי מטליות: [ע] ומותר לטלטלן בחצר דברי ר"מ. ר"מ לטעמי' דלא בעינן שיהיה ראוי למלאכתן ראשונה: [פ] וכר"א בן יעקב. עיין לקמן בפ' זה ס"ס י"א במ"ש: [צ] אלמא משמע אהל בדפנות שרי למעבד. מדפריך ושמואל למה ליה למיעבד הכי וקאמר כו' משמע שאם היה שמואל אוסר לטלטל כרב לא הוה קשה מידי. אלא ש"מ אע"ג דמחילה מתרת לטלטל הא בדפנות שרי למיעבד וכן הביא התוספת לשון רש"י בהדיא בעירובין דף מ"ד ובסוכה דף ט"ו. אבל לא כמו שהבין המהרש"א שהוכחת רש"י כאן מדלא מפליגין באהל הגג בין שהאהל עשוי לצניעות או להתיר ואי שייך אהל בדפנות א"כ ג"כ אין חילוק ולמה התיר שמואל לעשות מחילה בשבת דא"כ למה הביא רש"י הך קושיא לשמואל ופירוקא ומה שהקשה על פירש"י דמ"מ קשה אי נמי דהוה אמר נמי אין מטלטלין לא הוה ניחא דהוה קשה דהאיך היה מטלטל הגלימא ד' אמות י"ל דהוה מצי למדחי דלא הוה ד' אמות או שהביא לשם דרך מלבוש ורב הקפיד על עשיית מחילה דלא הוה מחילה מעליא שאינה עומדת ברוח ודו"ק: [ק] ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית. אבל רש"י במחק לשונו נשמר מזה וכתב וז"ל דבשתי דפנות אין קרוי (ר"ל הסכך של סוכה) וכי עביד בה דופן שלישי משוי לי' אוהל. היינו הסכך שהוא בגג הסוכה. אבל מחילה בלא סכך אף שהדופן מתרת לא תקרי אהל

ושרי

בסוכה בין דופן שלישית לרביעית. ובעירובין פריך שפיר לכתחלה מי שרי כיון שנעשית המחילה להיתר טלטול. [ר] והיא דכל גגות הקפיד רב על עשיית המחילה דלדידיה להיתר טלטול עיקרה נעשית אבל לשמואל לא נעשית להיתר טלטול. ועיקר פלוגתא דר' אליעזר ורבנן [ש] הכא באהל דעשיית דופן דפקק החלון משמע בחלון שבכותל דאי בגג הוה ליה למימר ארובה כההיא דמשילין פירות דרך ארובה [ת] ומיהו באהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן פרק תולין (דף קלז:) דמייתי הך פלוגתא גבי תליית משמרת שהיא כעין גג וכן משמע פרק בתרא דעירובין (דף קב.) גבי הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא הוו בעו טולא ובליליא הוו בעו אוירא אתא לקמיה דרב א"ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר הוי מוסיף על אהל עראי ומותר דמשמע דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי בה רבי אליעזר ורבנן. וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו מאי בין כך ובין כך א"ר אבא בר כהנא [דף קכו ע"א] בין שאינו קשור בין שהוא קשור והוא שמתוקן והלכתא כחכמים ואע"ג דסתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר (שם) קיימא לן כי האי סתמא אחרינא דתנן (לקמן דף קלז.) מדבריהם למדנו שפוקקין וקושרין בשבת משום דמעשה רב. תימה דרב אלפס פסק הכא כר' אבא בר כהנא דלא בעי קשור אלא מתוקן [א] והאי מתוקן לאו בתקון מעשה איירי אלא במחשבה בעלמא כמו שהוכיח רבינו תם° מדאמר אנא דאמר כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן ואע"פ שאינו קשור ולרבן שמעון בן גמליאל סגי במחשבה ומשמע דלגמרי סבר כוותיה דגבי ר' יוחנן הוקא הוא דקאמר סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ובעירובין פסק כר' יהודה בנגר הנגרר דבעי קשור מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה [ב] אמר רבא והוא שקשור בדלת. ונראה לי דלית ליה הא דרבי יוחנן דאמר כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר אלא סבר דבנגר שתוחבו [ג] בקרקע דמי קצת לבנין הלכך בעינן קשירה לאפוקי מאיסור בנין [ד] אבל פקק החלון לא שייך ביה בנין כלל וסגי במחשבה לאפוקי מאיסור טלטול. ומסתייען מילתיה מדשמואל דפסק בנגר הנגרר כר' יהודה ולעיל בפרק במה טומנין (דף נ.) סבר שמואל כרשב"ג גבי חריות של דקל שגדרן לעצים דסגי במחשבה אלא ודאי צריך לחלק כדפרישית וכן צריך לחלק עוד לדברי רב אלפס ז"ל [ה] דהכא פסק כר' יוחנן דפליג עליה דרבן שמעון בן גמליאל בחדא ומצריך תורת כלי בקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו ולעיל בפרק במה טומנין פסק הלכה כרשב"ג [ו] בחריות של דקל דסגי במחשבה אלא היינו טעמא לפי שקנה הוא לצורך נעילת בית [ז] ודמי קצת לנגר הנגרר חמיר טפי וצריך תיקון כלי. והנה עתה שלשה חלוקים בפסק זה לדברי רב אלפס. בפקק החלון סגי במחשבה כמו בחריות של דקל. ובנגר הנגרר צריך קשירה לאפוקי מאיסור בנין. ובקנה שהוא פותח ונועל בו צריך תקון כלי. ור' יוחנן מדמי פקק החלון ונגר הנגרר להדדי וסבר דהלכה כרבי יהודה מדמוקי רבנן כר' יהודה. וגם בירושלמי פסק בהדיא כר' יהודה ובקנה סגי בתקון כלי [ח] או שמא סבר דתקון כלי וקשירה שוין הן ומועיל תקון כלי אף בנגר הנגרר: ט גרסינן בסוף עירובין (דף קב.) שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם לימא לן מר [א]מהני מילי דאמרת לן משמיה דר' יוסי בכיפי דארבא אמר ליה הכי אמר ר' יוסי הני כיפי דארבא בזמן שיש בהן טפח או נמי אין בהן טפח ואין בין זה לזה שלשה טפחים למחר מביא מחצלת ופורס ומוסיף [על] אהל עראי הוא ושפיר דמי. הנהו דיכרי דהוו להו לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פרסיה עלייהו דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי: י תניא קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו אמר רשב"ג אם היה מתוקן אע"פ שאינו קשור. אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. והוא שיש תורת כלי עליו פירש רש"י שראוי [ב]לעשות תשמיש אחר. ולא נהירא לרבינו תם דאי שיש תורת כלי עליו ממש שעושין בו מלאכה אחרת איצטריך לאשמועינן דכלי ניטל לצורך גופו. ונראה לי דרש"י לטעמיה דמפרש כוליה שמעתין משום איסור בנין [ט] לכך צריך שיהא כלי גמור לאפוקי מאיסור בנין. ור"ת פירש תורת כלי היינו שתקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך אפילו אין ראוי לדבר אחר כמו חריות של דקל שאינם ראוים לשום תשמיש אלא לישיבה והשיב לרבן דרבן שמעון בן גמליאל מעשה מה שקושרו והכינו לכך. ובאבנים כמי אמרינן [י] לעיל (דף קכה) דסגי להו בשפשוף וגרסינן בעירובין (דף קב.) ההוא שריתא פירוס קורה דהוה ביה ר' פדת דהוו שקלי ליה בי עשרה ושדי אדשא [ולא אמר להו ולא מידי] אמר זו תורת כלי עליה: יא [דף קכו ע"ב] מתני' כל כסוי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת. אמר ר' יוסי בד"א בכסוי קרקעות אבל בכסוי כלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: גמ' אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. דכולי עלמא כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסוי כלים אע"ג דלית להו בית אחיזה שרי. כי פליגי בכלים וחבריניהו בארעא ת"ק סבר גזרינן ורבי יוסי סבר לא גזרינן. והלכתא כתנא קמא. ונראה לי שגגת סופר דאיהו גופיה [ג]הביא לעיל הא דאמר רבינא כמאן מטלטלין האידנא כסוי תנורא דמתא מחסיא דלית להו בית אחיזה כרבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי אמר משום רבי אליעזר בן יעקב ואזיל לטעמא דהכא ורב אלפס ז"ל כתב ולית הלכתא כתנא קמא [כ] וטעה הסופר:

הדרן עלך כל הכלים

פרק שמונה עשר

א [א] מפנין ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש. אבל לא את האוצר. (מטלטלין) [מפנין] תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתורמוס היבש מפני שהוא מאכל לעזים. אבל לא את הטבל [ב] ולא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו [ג] ולא מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא את הלוף ולא את החרדל. רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים: גמ' [ד] השתא חמש מפנין ארבע מבעיא. [ה] אמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול. ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה. ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה. ושמואל אמר ארבע וחמש [דף קכז ע"א] כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא. ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשווי גומות אבל אתחולי מתחלינן. ומני רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה. [ו] והא מילתא חזינא ביה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק כרב חסדא [ז] משום דסוגיא דשמעתא אזלא כוותיה [ח] וסתם מתניתין נמי כוותיה וגמרא [ד]דשקיל וטרי לפרושי טעמא דמתניתין. ואיכא מאן דפסיק כשמואל משום דמוקי מתניתין כר' שמעון דלית ליה [ט] מוקצה וקי"ל כוותיה. והר"ז הלוי ז"ל כתב דקי"ל כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתא כרב חסדא. ובפירוש אבל לא את האוצר קיימא לן כשמואל שלא יגמור את האוצר. ורב חסדא לטעמיה דאית ליה מוקצה [י] דאמר בשר תפוח אסור לטלטלו ולא קי"ל כוותיה אלא כר"ש קי"ל במוקצה בין לאכילה בין לטלטול. ולא תקשה לך חדא כרב חסדא וחדא כשמואל משום דלא הא בהא תליא עד כאן דבריו. ואני אומר דודאי כן משמע פרק משילין (דף לה:) דהלכתא כרב חסדא וכשמואל דקאמר התם על משילין פירות דרך ארובה ביום טוב עד כמה וכו' עד כאותה ששנינו מפנין ד' וחמש קופות ד' וה' אין טפי לא והיינו כרב חסדא ובתר הכי קאמר תנן אבל לא את האוצר [כ] שלא יגמור את האוצר והיינו כשמואל. ומה שנסתלק רב אלפס בלא הכרע לפי שאם נפרש המשנה כרב חסדא אם כן אי אפשר לפרש אבל לא את האוצר אלא שלא יתחילו את האוצר תחלה דאי שלא יגמור את האוצר משום אשוויי גומות [ל] היינו רישא ארבע נחמש. ואי פסקינן כרב חסדא הוה צריכין למימר דהך סתמא כרבי יהודה דלא קי"ל כוותיה במוקצה [מ] וקשיא לן בסוף מכילתין (דף קנו:) גבי הא דקאמר ואף ר' יוחנן סבר כר"ש ופריך מי א"ר יוחנן הכי והא א"ר יוחנן הלכתא כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים מן הקורה וכו' [נ] ואמאי לא פריך ליה ממתניתין דהכא. וכן בריש [ס] מסכת יום טוב דקאמר גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש דתנן מחתכין את הדלועין וכו' וגבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורה וכו' ואי מיפרשא מתני' כרב חסדא [ע] הא איכא הך סתמא כרבי יהודה לענין שבת. ולכך נסתפק רב אלפס בפסק זה דודאי סוגיא דשמעתין הכא וביום טוב כרב חסדא והיה קשה לו לפרש סתם מתניתין כרבי יהודה: רב אלפס הביא שתי ברייתות אחת אין מתחילין באוצר תחלה והשניה תבואה לבורה וכו' ותרווייהו

חדושי מהרש"ל אמר זו תורת כלי עליה. הכיא אסיתא דהוה בי מר שמואל דהוה מחזקת ארבעת קבין והוה שקיל בי עשרה ושדי לה אדשו אמר תורת כלי עליה כצ"ל: ורב יוסי אמר משום ר' אליעזר בן יעקב כו'. פי' א"ל דהכא איירי בכלים דתבריניהו בארעא וכגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי ודמי קצת לבנין ולעיל איירי בכלים המגולין אע"פ שמחוברין בקרקע וכן כתב רבינו נסים בהדיה זה אינו ור' יוסי אמר טו' ואזיל לטעמא דהכא משמע בענין אחר: ארבע וחמש קופות כו'. וה"ה גבי משילין פירות ביו"ט כו' וכל מה שאסר התם ביו"ט גבי משילין כו' אסור נמי הכא ע"ש: אבל לא את הטבל כו'. ואין להקשות א"כ טבל ותרומה למה אסור משום מוקצה הא לא דחזיא בידים וי"ל מאחר דאסורין דאורייתא ואף בהכאה א"כ אין לך מוקצה גדול מזה וגרוע יותר ממוקצה דאבנים וק"ל: הייני רישא ארבע מחמש ולא כל חמש אלמא שלא יגמור:

הגהות הב"ח א מהני מילי מעליותא דאמרת לן משמיה דר' אסי בכיפי וכו' הכי אמר ר' אסי הני כו' מחללת ופורס עלי' מ"ע מוסיף על אהל עראי הוא: ב לעשות בו תשמיש אחר: ג הביא ראיה לעיל מהא דאמר רבינא וכו' כראב"י דהלכה כראב"י ורבי יוסי אמר משום: ד קא שקיל וטרי לפרושי שיעורין דמתניתין:

קרבן נתנאל

ושרי למיעבד וכ"כ בספר מגיני שלמה ושפתים יוסק: [ר] **והיא** דכל גגות הקפיד רב על עשיית מחילה. פירוש על טלטול הגלימא ועל עשיית מחילה נמי: [ש] **הכא** באהל דעשיית דופן. ולהוסיף על עשיית דופן מותר אבל כל המחילה אסור לעשות בשבת דמחילה מתרת היא לטלטל בתוך הבית אם לא עירבו אגירות זו עם זו: [ת] **ומיהו** באהל שבגג נמי פליגי. דליכא למימר דוקא במחילה להתיר אוסר ר"א אבל לא באהל שבגג כיון שאינו עשוי להתיר דא"כ הך דפ' תולין קשה. ואי תימא להיפך דבאהל הגג רבנן מודו לר"א א"כ הך עובדא דהנהו דכרי קשה: [א] **והאי** לאו בתיקון מעשה איירי. משמע דאי בתיקון מעשה איירי לא הוי קשה מהאי דנגר הנגרר דתיקון מעשה וקשירה בנגר שוין. א"כ עדיפא מיניה ה"ל להוכיח דלאו בתיקון מעשה איירי דא"כ מאי פריך ר' ירמיה: [ב] **ה"ג** ואמר רבא והוא שקשור: **ואמר** רבא והוא שקשור. הוצרך רבינו לאתויי הך דרבא משום דה"א תיקון מחשבה עדיף טפי מקשירה בעיברא דדשא דהוי כישב בחריות דעדיף מיניה חישב: [ג] **בקרקע**. כלומר בכותל: [ד] **אבל** בפקק החלון לא שייך בי' בנין כלל. דאי שייך בי' בנין א"כ מאי פריך לי' אר' יוחנן מחריות אימא ס"ל לרבי יוחנן דלא בעי תורת כלי כ"א בדבר ששייך בו בנין אלא ש"מ דס"ל להש"ס לסברא פשוטה דבפקק לא שייך בי' בנין ורבי יוחנן דמדמי נגר לפקק כולי טעמא משום איסור טלטול וכסוי כלים דמחברינהו בארעא דצריך תורת כלי נמי משום איסור טלטול ולא משום בנין דמ"ש מנגר. מש"ה בפקק פסק הרי"ף בזה כרבי יוחנן דסגי במחשבה. אלא דבהא דר"י דס"ל דאפילו בנגר לא שייך בו איסור בנין בהא ס"ל כשמואל משום דרבא עני בתריה וע"ז סיים ואזיל ומסתייען מן הדין סברא דבנגר דמי קצת לבנין מדשמואל וכו': [ה] **דהכא** פסק כרבי יוחנן כו' ומצריך תורת כלי. ולעיל בפ' במה טומנין פסק הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בחריות של דקל דסגי במחשבה והא דלא קשה לרבינו על מה שלא הזכיר הרי"ף בפקק החלון תורת כלי די"ש לדחות כמו שכתב הר"ן דכי אמרינן גבי פקק החלון והוא שמתוקן לא בהזמנה לחוד קאמר אלא צריך שיהא תורת כלי עליו או שנשתמש בו מבע"י היינו תורת כלי עליו שצריך להיות מכוון למדתו של חלון אבל בקנה לא משמע שנשתמש בו מבעוד יום משום הכי הזכיר שיהא בו תורת כלי. איברא לפי מה שתירץ רבינו דקנה דומה קצת לנגר. בפקק סגי במחשבה לחוד ולא בעי תורת כלי כ"א בקנה שדומה קצת לנגר הנגרר וכמו שמחלק רבינו בסמוך ג' חלוקים: [ו] **בחריות** של דקל דסגי במחשבה. עיין לעיל בפ' במה טומנין סימן ח' שפסק רבינו בשם הרי"ף והלכתא כרב אסי. אלא שסבירא ליה דמחשבה עדיף טפי מישב ואיך שיהיה מ"מ קשה דבחריות לא בעי קשירה להיות תורת כלי עליו. ולפי מה שכתב מהרש"א לייסב קושיית מהרש"ל דלמאן דבעי תורת כלי ישב עדיף מחישב כמו שפשוף באבנים דצריך לעשות שום מעשה לעשות תורת כלי לק"מ על הרי"ף וסעד לסברת רבינו דאל"כ הא דאמר לעיל בפ' במה טומנין מאן תנא דפליג על רשב"ג רבי חנינא בן עקיבא הוא כו' קשר אין לא קשר לא אימא רבי חנינא סבר דבעי תורת כלי ואי לאו משום בית האבל או בית המשתה בעי ישיבה אלא ש"מ דלא כסברת מהרש"א אפילו כשבעינן תורת כלי חשב עדיף מישב ודו"ק. [ז] **ודמי** קצת לנגר הנגרר וחמיר טפי וצריך תיקון כלי. היינו לפסק הרי"ף שנוטה בנגר אחר שמואל שס"ל דדמי קצת לבנין. אבל התלמודא דפריך מחריות אקנה שפיר פריך לרבי יוחנן דאפילו בנגר לא בעי קשירה אלא משום איסור טלטול כדפרישית: [ח] **או** שמא סובר דתיקון כלי וקשירה שוין הן. ונראה לי דצריך לגרוס ושמא סובר: [ט] **לכך** צריך שיהא כלי גמור לאפוקי מאיסור בנין. כיון דכלי גמור הוא נראה לעין כל שאין מבטלו שם. וכתב מהרש"א ומיהו אין זה מספיק דא"כ מה מקשה מחריות דלא הוי רק איסור טלטול ובאיסור טלטול מודה רש"י דלא בעינן שיהא כלי אלא לדבר זה עכ"ל: [י] **לעיל** דסגי בשפשוף. דף קכ"ה ועי' בפרק במה טומנין סימן ס' מ"ש בזה: [כ] **וטעה** הסופר. ואפשר שרב אלפס היה מפרש חבריניהו בארעא כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי דרבנן אסרו מפני שאינם נראים והרי הן ככסוי קרקעות כו' לשון הר"ן. ואני אומר שרבינו לא ניחא ליה בהא דהא לפי מה שתירץ הכי תרי פיסקא דהרי"ף בנגר ופקק ל"ל דס"ל להרב אלפס דרבי יוחנן וכולהו מרי דשמעתין פרשי לכולה שמעתין מטעם איסור טלטול וכדפרישנא ואי איירי בכגון חביות הקבורות בקרקע מה פריך מרבי יוחנן דבעי תורת כלי בכסוי כלים הקבורות בקרקע שהוא לאפוקי מתורת בנין. אבל בקנה להיות פותח ונועל בו לא שייך בו איסור בנין ומשום איסור טלטול סגי דבעי רבי יוחנן תורת כלי: הדרן עלך פרק שבעה עשר

פרק יח [א] **ה"ג** מפנין אפילו ארבע: [ב] **ה"ג** ולא את מעשר: [ג] **ה"ג** ולא את מעשר שני: [ד] **השתא** חמש מפנין ארבע מיבעי'. הא דלא דייק כן בכמה מקומות בש"ס. תי' תוספות לעיל דף ס' ע"ב ד"ה השתא דפשיטא ליה כדאמרי אינשי אפילו טובא. אבל הכא משמע ליה דטפי לא שרינן משום טורח שבת. ונעלם מבעל תוספות י"ט דברי תוספות אלו. שנכנס בדוחק לייסב קושיא זו. ועוד קשה לדבריו דהא בתורת משה כתיב חמשה וארבע. ובכל דוכתא תני ארבעה וחמשה ולפי שאפרש בסמוך לייסב דברי הרי"ף הא דמייתי הברייתא כמה שיעור תבואה לבורה לחך. היינו לר"ש שלא יוכל לפנות יותר וזהו שיעורא דמתני' חמש קופות לפי הירושלמי. איכא לומר דהמקשן ידע מהך ברייתא מש"ה ליכא לתרולי הכא כדאמרי אינשי אפילו טובא: [ה] **אמר** רב חסדא ארבע מחמש. וה"ה ג' מד' והא דקתני ארבע מחמש לאשמעינן דלא חשיב טרחא יתירא אפילו בכה"ג. ודלא כב"ח סימן של"ג ס"ק א'. גם לדבריו קשה ה"ל לרב חסדא לפרש אבל לא את האוצר שלא יגמור היינו שלא יכבד לכבוד אורחים מה דלא אשמעינן מרישא ע"ש: [ו] **ה"ג** הא מלתא חזינא בה: [ז] **משום** דסוגיא דשמעתין כוותיה דאיבעי' לן לקמן הני ארבע וחמש קופות דאמרי' אע"ג דאית ליה אורחין טובא. אלמא חמש קופות הוא דשרי אבל טפי לא הייני כרב חסדא: [ח] **ה"ג** וסתם לן תנא במתני' כוותיה. ר"ל הנך דבסמוך ת"ר אין מתחילין באוצר תחלה ואידך ברייתא תבואה לבורה: [ט] **ה"ג** מוקצה דקיי"ל כוותיה: [י] **דאמר** בשר תפוח. לקמן סימן ג': [כ] **שלא** יגמור את האוצר והיינו כשמואל. והגירסא שם ואמר שמואל מאי לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשויי גומות. ומ"מ יש הוכחה משם דפי' לא את האוצר לא יגמור. דהא רב חסדא קאמר ד' מה'. אבל ה' לא יגמור. א"כ אפילו לרב חסדא איכא למבעי' וקא מבעי' ליה לתלמודא מדאמר שמואל לא את האוצר שלא יגמור ש"מ דפירושא דמתני' כך הוא: [ל] **היינו** רישא ארבע מחמש. וכך פירש"י אבל הרו"ה ס"ל דמשום הא לא איירי'. דאיכא למימר סיפא מפרש לרישא ומה טעם קאמר כדמשני תלמודא בכמה מקומות. והא דקאמר רב חסדא שלא יתחיל את האוצר. ה"ה דהוי מצי לאוקמא שלא יגמור. אלא משום דס"ל לרב חסדא כרבי יהודה מוקי לה המתני' כהלכתא: [מ] **ה"ג** וקשיא לן בסוף מכילתין. ופירושו ותו קשיא לן. [נ] **ואמאי** לא פריך ליה ממתני' דהכא. ואי משום הא לא מכרעא דמצינן לאוקמי' כר"ש וכפירושא דשמואל ר"ן. וליכא למימר דקושית רבינו אזלא לאמרי לה בפ' משילין אמר רב אסי אמר רבי יוחנן כאותה ששנינו מפנין ד' וחמש קופות וכו'. ש"מ דר"י כרב חסדא ס"ל. דניחא ליה למיפרך רבי יוחנן אהדדי לכ"ע ולא לאיכא דאמרי: [ס] **במסכת** י"ט. דף ב': [ע] **הא** איכא הך סתמא כר"י

אליבא דרבי יהודה דאית ליה מוקצה [פ] ולא יכולתי לעמוד על דעתו למה כתבן: איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש אין טפי לא אלמא מעוטי בהלוכא עדיף או דלמא מעוטי במשוי עדיף . ולא איפשיטא ועבדינן [צ] כפשטא דמתניתין ארבע וחמש קופות אין טפי לא : איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר אף על גב דאיכא אורחים טובא או דילמא הכל לפי האורחין [ות"ל הכל לפי האורחין] חד גברא מפני כולהו או דלמא כל חד וחד מפני נפשיה . ופשטינן לה הכל לפי האורחין אבל אי כל חד וחד מפני נפשיה לא איפשוט . וכיון דאיסורא הוא עבדינן לחומרא וכל חד וחד מפני נפשיה . ודווקא מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש דמצות נינהו דאמר רבי יוחנן גדול הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני ביטול בהמ"ד ורב דימי אמר גדולה [ק] הכנסת אורחים מהשכמת בהמ"ד מדקתני מפני האורחים והדר תני מפני ביטול בהמ"ד אבל שלא במקום מצוה לא : ב אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח) אדני אם נא מצאתי חן בעיניך וגו' . א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו מדת ב"ו אין הקטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבוא אצלך ואילו אברהם אמר להקב"ה אדני אם נא מצאתי חן בעיניך . אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי א"ר יוחנן [ר] ששה דברים אדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן [ש] קיימת לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחים ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חבירו לכף זכות : [דף קכז ע"ב] ת"ר הדן את חבירו לכף זכות דנין אותו לכף זכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון שהיה שכיר ג' שנים אצל אדם אחד בדרום . כיון שהגיע ערב הרגל אמר לו תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתי ואת בני אמר לו [ת] אין לי מעות שאתן לך . א"ל תן לי בהמות אין לי . תן לי קרקע אין לי . תן לי פירות אין לי . תן לי כרים וכסתות אין לי . הפשיל טליתו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש . לאחר הרגל [א] נטל בעל הבית שכרו ונטל משוי שלשה חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד [ב] של מיני מגדים . לאחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. א"ל כשאמרת לי תן לי שכרי [ג] ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני . [ד] אמר שמא מצאת פרקמטיא בזול ולקחת בהם . וכשאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי לך [ה] אין לי במה חשדתני . שמא מושכרת היא ביד אחרים . וכשאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי במה חשדתני . שמא מוחכרת ביד אחרים . וכשאמרת לי תן לי פירות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני . אמרתי שמא אינן מעושרות . וכשאמרת לי תן לי כרים [ו] וכסתות ואמרתי אין לי במה חשדתני · אמרתי שמא הקדיש רבי כל נכסיו לשמים . א"ל העבודה כך היה שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי נדרי . ואתה כשם שדנתני לכף זכות [ז] כך ידין המקום אותך לכף זכות : ת"ר מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל כשהגיע למלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר השכים וטבל ושנה לתלמידיו . א"ל כשהשכבתיה אצל מרגלותי במה חשדתוני . [ח] אמרו לו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי . וכשטבלתי במה חשדתוני . [ט] אמרו שמא מטורח הדרך ראה רבי קרי · אמר להם העבודה כך היה . וכשם שדנתוני לכף זכות כך המקום ידין אתכם לכף זכות : ת"ר פעם אחת הוצרך דבר לחכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי העיר מצויין אצלה. [י] אמרו מי ילך א"ר יהושע בן חנניא אני אלך הלך הוא ותלמידיו [כ] כיון שהגיע לביתה חלץ תפילין ברחוק ד' אמות . [ל] וכשנכנס נעל הדלת אחריו וכשיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו . אמר להם בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני . [מ] אמרו כסבור רבינו אל יכנסו דברי קדושה במקום טומאה . [נ] כשנעלתי הדלת בפניכם במה חשדתוני . [ס] אמרו שמא דבר מלכות בינו לבינה · וכשירדתי וטבלתי במה חשדתוני . [ע] אמרו שמא נתזה ליטרא מפיה על בגדיו של רבינו . אמר להם העבודה [פ] כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות. [דף קכח ע"א] ת"ר מטלטלין [א] את החלב מפני שהוא מאכל לעורבים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות אמר ליה ר' נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו [צ] מפני שהוא מאכל לפילין . ורשב"ג נעמיות שכיחי פילין לא שכיחי . [ק] אמימר אמר והוא דאית ליה נעמיות · [ר] א"ל רב אשי לאמימר אלא הא דא"ל ר' נתן לרבן שמעון בן גמליאל אלא מעתה חבילי זמורות [ש] יטלטלו מפני שהוא מאכל לפילין אי דאית ליה פילין אמאי לא אלא ראוי הכא נמי ראוי . אמר אביי רשב"ג ור"ש ור' ישמעאל ור' עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הם · רשב"ג הא דאמרן . ר' שמעון דתנן בני מלכים סכין [ב] בשמן ורד ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם . ר' ישמעאל ור' עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז והיה לבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישין אותו הראויה לו רבי ישמעאל ור"ע אומרים כל ישראל ראוין לאותה איצטלא. וקיימא לן דכל כי האי גוונא שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו [ת] [ג] ואין מטלטלין את החרדל (א) כסתם מתני' . חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין [א] אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רשב"ג אומר חבילה הניטלת ביד אחת מותר לטלטלה בשתי ידים אסור לטלטלה . [ב] חבילי (פיאה) [סיאה] אזוב וקורנית אם הכניסן לעצים אין מסתפקין מהן בשבת. למאכל בהמה מסתפקין מהן בשבת. וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי. ומולל ואוכל ובלבד [ד] שלא ימלול בכלי . וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול הרבה בידו כדרך שהוא עושה בחול . וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין . גרסינן במסכת יום טוב (דף יב:) המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ובתמחוי . ומסקנא (שם יג:) הם בא למלול [ג] בשבת כיצד מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא אחדא . ורב אחא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי . רבא אמר כיון דקמשנה [ד] [ה] אפי' טובא . וכשהוא מנפח מנפח בידו אחת ובכל כחו . והלכתא כרבא דקאי כחכמים דהכא [ה] דאמרי מולל בראשי אצבעותיו. מאי אמיתא נינא . (פיאה) [סיאה] צתרי . אזוב אברתא . קורניתא חשי . ולית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל דקיימא לן [ו] כסתם מתני' :

ג איתמר [ז] בשר חי מותר לטלטלו בשבת . בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלו בשבת . ורב חסדא אמר אסור לטלטלו בשבת. והלכתא כרב הונא . [ח] דרב חסדא תלמיד הוה גבי רב הונא . ועוד [ו] דרב הונא כר' שמעון דקי"ל כוותיה . ועוד דתניא [ט] דמסייע ליה דתניא מטלטלין את העצמות בשבת מפני שהן מאכל לכלבים . [י] בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה. מים מגולין מפני שהן ראוין לחתול רשב"ג אוסר לשהותן מפני הסכנה. ת"ר דג מליח מותר לטלטלו בשבת . דג תפל אסור לטלטלו . [כ] בשר בין חי בין מלוח מותר לטלטלו: [דף קכח ע"ב] מתני' כופין את הסל לפני האפרוחים [ל] כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס . מדדין עגלים וסייחים והאשה מדדה את בנה . א"ר יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור :

גמ' [מ] אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה [נ] ואם עלתה עלתה . ואף ע"ג דקא מבטל כלי מהיכנו . מאי טעמא ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ומבטל דרבנן . וה"מ דלא אפשר [ס] למיעבד פרנסה במקומה אבל אפשר עושה לה פרנסה במקומה ודיו . מכאן [ז] התיר רבינו מאיר ז"ל לומר לנכרי [ע] שיחלוב את בהמתו בשבת שהבהמה מצטערה מרוב החלב שבדדיה וצער בעלי חיים דאורייתא דחי שבות דאמירה לנכרי: תרנגולת שברחה דוחין אותה וכו' · דוחין אין מדדין לא תניא נמי הכי תנו רבנן מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת: תנו רבנן אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אבל דוחין אותם עד שיכנסו : האשה מדדה את בנה וכו' . והלכתא כר' יהודה דקי"ל (סנהדרין כה.) כל היכא דא"ר יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים :

ד מתני' אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין . ר"י נסתפק אם הא דקתני מסעדין אי"ט דוקא קאי [פ] או דלמא אפי' בשבת שרי והא דקתני ביום טוב

חדושי מהרש"ל מפני האורחים מפני ביטול כנ"ל : שלא יקטוס בכלי ואוכל ומולל כנ"ל :

הגהות הב"ח א את החלב מפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל : ב בשמן ורד ע"ג מכותיהם שכן דרך בני מלכים לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל : ג ואין מטלטלין את החרדל דקי"ל בהא כסתם מתניתין ואם לאו אין מטלטלין אותן ת"ר חבילי קש : ד שלא ימלול בכלי הרבה דברי ר"י וחכ"א : ה אפילו טובא נמי וכשהוא מנפח : ו ועוד דר"ס קאי כרבי שמעון : ז סתיר רבי מאיר ז"ל לומר לנכרי שיחלוב :

תפארת שמואל

(א) כסתם מתני' תנו רבנן חבילי קש כו' כנ"ל :

קרבן נתנאל

כר"י לענין שבת . ומה שתירצו תוספות שם ד"ה וגבי דהך סתמא שריפה הואיל ונשנה משנה בשתם לבסוף כפ' מי שהחשיך לא שייך כאן דסתם דמי שהחשיך לא הוי אלא כרבים לגבי יחיד כמ"ש תוספות שם אבל סתמא דהכא הוי סתם בלי שום חולק . ותירוץ שם אינו אלא נגד סתם מטלטלין כר חדש דהתם נמי מחלוקת בלדו ר"ש מתיר וע"ש במהרש"א : [פ] ולא יכולתי לעמוד על דעתו למה כתבן · והרמב"ן חי' שבא ללמד שאפילו באוצר המוקצה כגון של טבל ושל לוף וחרדל עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביליאתו · והא דתניא שיעור לבורה לתך ור"ש מתיר . מייתי לר"ש דמתיר כמה מותר לפנות ממנו מפני האורחין שלא שמענו למשנתינו שיעור אלא למונחת בקופות אבל לבורה לא שמענו ומפרש לתך והוא כשיעורא דמתני' לפי הירושלמי חמש קופות המה ט"ו סאין : [צ] כפשטא דמתני' ארבע וחמש קופות אין טפי לא. ובזה מיושב דברי רש"י ד"ה או דלמא כו' עד ואם בא לפנות בכלים קטנים כשיעור ה' קופות מותר.משמע דלמעט בהלוכא נמי שרי ולשנא דתלמודא משמע דלמעוטי משא עדיף א"כ להך חילוקא צריך דוקא לפנות בכלים קטנים· ולמ"ש הרא"ש ניחא משום דמפשטא דמתני' נשמע דמותר לפנות בקופות ולא מבעי' ליה אלא אם מותר ג"כ בכלים קטנים. ולישנא דעדיף אינו אלא שעדיף כמו קופות : [ק] ה"ג הכנסת אורחים יותר מהשכמת: [ר] ה"ג ששה דברים כשאדם עושה אותם אוכל : [ש] ה"ג קיימת לו לעולם : [ת] ה"ג אין לי מעות אמר ליה תן: [א] ה"ג נטל בעה"ב שכרו בידו ונטל עמו: [ב] ה"ג של מיני מגדים והלך אל ביתו לאחר: [ג] ה"ג ואמרתי לך אין : [ד] ה"ג אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמן לך ולקחת בהם: [ה] ה"ג אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרות הן ביד: [ו] ה"ג וכסתות ואמרתי לך אין : [ז] ה"ג כך ידין אותך המקום : [ח] ה"ג אמרנו שמא יש : [ט] ה"ג אמרנו שמא מטורח : [י] ה"ג אמרו מי ילך אצלה אמר להם רבי יהושע: [כ] ה"ג כיון שהגיע לפתח ביתה: [ל] ה"ג ונכנס ונעל הדלת: [מ] ה"ג אמרנו כסבור : [נ] ה"ג וכשנעלתי : [ס] ה"ג אמרנו שמא דבר : [ע] ה"ג אמרנו שמא נחזה : [פ] ה"ג כך היה ואתם כשם : [צ] ה"ג מפני שהן מאכל לפילין : [ק] ה"ג אמר אמימר: [ר] ה"ג אמר רב אשי לאמימר : [ש] ה"ג מטלטלן מפני שהן : [ת] ואין מטלטלין את החרדל כסתם מתני' . עד שיהיה לו בביתו יונים . וה"ה חלב אין מטלטלין אם לא שיהיה בביתו צביים דחד טעם אית להו : [א] אם התקין למאכל בהמה . אע"ג דבהמות מצויים מ"מ סתם קש ועלים להסקה עומדים מש"ה בעי תיקון : [ב] חבילי פיאה כו' אם הכניסן לעלים · איכא למימר דה"ק הא סתמא נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה כי היכי דלא תקשי רישא לסיפא. תוספות: [ג] בשבת כילד מלל . זהו דעת הרי"ף ורמב"ם ורבינו · אבל התוס' ורש"י שם פירשו לענין י"ט קאי כילד מולל . דבשבת אסור למלול מדקתני בברייתא המולל מלילות מע"ש למחר מנפח ולא קתני המולל מלילות בשבת . ולשיטת הרי"ף חי' הרמב"ן משום דקתני בברייתא דלעיל ובלבד שלא ימלול הרבה בידו כדרך שעושה בחול · ומש"ה קתני מולל מלילות מע"ש לאשמעינן אפילו מולל הרבה מ"מ מנפח בשבת על יד על יד · דאי הוה קתני בשבת ובמוטע ה"א בהרבה הניפוח הוי גמר מלאכה : [ד] אפילו טובא נמי . כלומר אפילו בהרבה אלבעות · ולשון הש"ס אפילו חדא אכולהו נמי : [ה] דאמרי מולל בראשי אלבעותיו . ורבא דאמר אפילו טובא אינו אלא הרבה בראשי אלבעותיו : [ו] כסתם מתניתין . אפילו חבילות גדולות : [ז] בשר חי מותר לטלטלו בשבת . בין מלוח בין תפל . משום דחזי לאומצא כדאמרינן בפ' כל הבשר לפי גירסת הרי"ף ורבינו שם סימן נו"ן מי שרי למיכל באומצא משמע משם אפילו בשר בהמה ראוי לאכול באומצא וכן מצאתי ברמב"ן טעם משום דראוי לאומצא . ומה דמשני הש"ס הכא שאני בר אווזא דרכיך חזיא לפנינו . ובשר תפוח . היינו שהוא סרוח לגמרי שאינו ראוי אפילו לכלבים · ולרב הונא מותר לטלטלן מפני שהוא מאכל לחיה · ורב חסדא ס"ל כר"י מוכן לאדם לא מוכן לחיה · א"נ בשר תפוח פי' תפוח מחמת ארס כמ"ש בחידושי רשב"א שאינו מאכל לכלבים מחמת ארס · ומאכל לצביים שאין מזיקו הארס . ורב חסדא אסר לטלטלו שאינו מצוה בביתו לחיה כדי שלא יאכלו ממנו כלבים · וא"ת לפי הנחה זו המקשן דלא ידע אפילו בבר אווזא דחזי לאומצא אמאי לא פריך מ"ט דרב חסדא דשרי בבשר תפל וי"ל באשר שאין מפורש בדברי רב חסדא דשרי להדיא בבשר תפל וס"ד דבשר תפוח היינו בשר תפל כמ"ש רש"י היא היא · מש"ה פריך שפיר מבר אווזא . ולפי סברתו משני התלמודא שאני בר אווזא · אמנם בתר דמייתי הגמרא הך ברייתא בשר תפל מותר לטלטלו ודג תפל אסור לטלטלו . וקשה מאי שנא דליכא למימר מה"ט דג אסור משום כל דחזי לי' לא שדי לכלבים א"כ בשר תפל נמי · אע"כ צ"ל דבשר תפל שאני דחזי לאומצא אבל רש"י לא ס"ל הך סברא בבשר בהמה דחזי לאומצא ואזיל לשיטתו שפי' גהך איבעי' דפ' כל הבשר נשברה מפרקת לענין אי חזי לקדרה ע"ש · ובהכי ניחא מה שמקשין על שיטת הרי"ף ורבינו והרמב"ם דאפילו בבשר בהמה אמרינן חזי לאומצא · והכא בשמעתין משני שאני בר אווזא דרכיך חזי לאומצא כדאמרן . ועיין בב"ח סימן ש"ח ס"ק י"ח כתב על ב"י שהוא כתב שלא בדקדוק . ואני אומר שכתב בדקדוק רב . גם הט"ז ס"ק כ' אחר התירה עד שנכנס בפתח דחוק ואומר בר אווזא עומד לכל אדם לאכול באומצא · ועוד תימה לשיטתו דלרב חסדא דס"ל כרבי יהודה בעינן דמחזקינן לאותו דבר . א"כ מ"ט דרב חסדא דמתיר לטלטל בשר תפל · אכן לדברינו איתרווח לן שמעתתא בס"ד · וז"ל ש"ע סעיף ל"א בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל מותר לטלטלו·משום דחזי לאומצא וכן אם הוא תפוח מותר לטלטלו משום דראוי לכלבים · דג מלוח מותר לטלטלו · ושאינו מלוח אסור מפני שאינו ראוי . ומפ' המ"א ס"ק כ"ו חזי לאומצא במין דרכיך בשם ס' יראים . וליתא דא"כ אמאי מחלק בש"ע בין בשר לדג הו"ל למיפלג ולמתני בדידי' בשר תפל מותר לטלטלו במין דרכיך אבל בשר בהמה אסור לטלטלו · אלא ש"מ דס"ל לש"ע אפילו בשר בהמה חזי לאומצא . וכן פסק הטור י"ד סימן ס"ז כדעת הרא"ש בענין נשברה המפרקת . וכדכתבתי בכללים · ומן ספר יראים אין ראי' שהוא ס"ל כפירש"י · [ח] ה"ג דרב חסדא תלמיד הי' לפני רב הונא ועוד דרב הונא קאי כר"ש : [ט] ה"ג דמסייע לי' דת"ר מטלטלין : [י] בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה · ובש"ע ובטור לא כתבו היתר זה רק שהוא מאכל לכלבים משום דבזמן התלמוד היו חיות כגון צביים מצויין כמ"ש הב"י סימן ש"ח משא"כ בזמן הזה · והא דלא קאמר בברייתא מפני שהוא מאכל לכלבים דבבשר תפוח היינו מחמת ארס כמ"ש הרשב"א מש"ה לא חזי לכלבים · אבל הש"ע וטור איירי בבשר תפוח . היינו בשר שנסרח מש"ה התירו דמ"מ חזי לכלבים : [כ] ה"ג בשר חי בין מלוח בין שאינו מלוח מותר : [ל] כדי שיעלו וירדו . ומותר לטלטלו בשאין עודן עליו · הא בעודן עליו בין הבהמות אסור לטלטלו · דמוקצה דבעלי חיים אפילו ר"ש מודה · ומידי דאתקלי לבה"ש איתקלי לכולי יומא · כ"כ מ"א בשם לבוש סימן ש"ח ס"ק ס"ו וראייתם מהא דלקמן סימן ש"י ס"ק ז' דבהא לא קיי"ל כר"ש דס"ל דלא אמרינן מיגו דאיתקלי לבה"ש איתקלי לכולא יומא ע"ש בב"י· ולכאורה אין ראי' משם דשאני הכא דבידו להפריח התרנגולים כמ"ש תוס' בכירה דף מ"ג ד"ה בעודן י"ל דסברא זו אינו אלא דלא הוי מבטל כלי מהיכנו אבל מ"מ יש איסור מוקצה בעודן עליו בה"ש · דאל"כ הברייתא דקתני בעודן עליו בה"ש שאסור לטלטלו אמאן תרמייה אפילו לרבי יהודה נמי ניחא דלא הוי מוקצה כר"ש כיון דבידו להפריחם: [מ] ה"ג אמר רב יהודה אמר רב בהמה שנפלה לאמת המים בשבת : [נ] ואם עלתה עלתה . אבל להעלותה בידים אסור . אע"ג דלא הוי אלא שבות ולער ב"ח דאורייתא אין מדמין גזירת חכמים זו לזו דהא מלינו שהעמידו דבריהם במקום כרת · כ"כ מ"א בשם הרמב"ם סימן ש"ה ס"ק י"א : [ס] ה"ג למיעבד לי' פרנסה במקומה אבל אפשר לי' למיעבד עושה לה : [ע] שיחלוב את בהמתו בשבת · משמע אפי' החלב מותר לישראל . אבל בב"י בשם הכלבו אוסר החלב בשבת משום מתקין שזנו וכ"פ בש"ע · וגם צריך לקנותו בדבר מועט מן הנכרי שלא יהא נראה כחולב לישראל · אח"כ ראיתי ומצאתי דברי רבינו בפ' אלו מציאות סימן כ"ט בשם מהר"ם שמותר לומר לנכרי לחלוב לבהמה · ויטול החלב לעצמו · ר"ל הנכרי וכ"ה במרדכי שילהי מכילתין ע"ש : [פ] או דלמא אפילו בשבת . וכיון דאיכא הפסד ממון אזלינן בספיקא לקולא . כן פסק הטור . ובזה מיושב קושית הט"ז בסימן שכ"ב ס"ק א' :

ומטלטלין

מפני דבוקא דאין מילדין תניא. ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום [צ] ומחללין עליה את השבת. וקושרין את הטבור. ר' יוסי אומר אף חותכין. וכל צרכי מילה עושין בשבת: **גמ'** כיצד מסעדין רב יהודה אומר אוחז את הולד שלא יפול לארץ. [ק] הניא כוותיה דרב יהודה אוחז את הולד שלא יפול לארץ. [ר] ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק. אמר רבן שמעון בן גמליאל מרחמין על בהמה טהורה ביום טוב. היכי עביד ליה אמר אביי מביא גוש של מלח ונותן לה לתוך הרחם כדי שתזכור צערה [ש] ותרחם עליו. ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט דלא מרחקא ואי מרחקא לא מקרבא:

ה ומילדין את האשה. ת"ר אם היתה צריכה לנר [ת] חברתה מדלקת את הנר. אם היתה צריכה [א] שמן חברתה מביאה לה ביד. ואם אין ספוק בידה מביאה לה בשערה. ואם אין ספוק בשערה מביאה לה בכלי דרך רשות הרבים: אמר מר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר פשיטא. אמר רב אשי לא נצרכה אלא לסומא. מהו דתימא כיון דלא חזיא אסיר קמ"ל דיתובי מיתבא דעתה סברא אי צריכנא מידי חזיא חבירתי ועבדא לי. אמר מר צריכה שמן וכו' ותיפוק ליה משום שחיטה. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין שחיטה בשיער. ורב אשי אמר אפי' תימא יש שחיטה בשיער [ב] מביאה בכלי דרך שערה דכמה דאפשר לשנויי משנינן. אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני [ג] ובין שלא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת [דף קכט ע"א] [ד] נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי. ומר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה לא צריכה אני מחללין עליה את השבת. [ה] פי' כשחברותיה אומרות שהיא צריכה. נסתם הקבר [ו] [ז] אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה את השבת לא אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. א"ל רבינא למרימר [ח] מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא. הלכתא כמאן. א"ל הלכתא כמר זוטרא דספק נפשות להקל. מאימתי פתיחת הקבר. אביי אמר משתשב על המשבר. רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד. ואמרי לה משעה שחברותיה [ט] מסיאות אותה במטה. ודייקי רבוותא מדלא קאמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ דקודם שתשב על המשבר קאמר. וכאביי עבדינן ולא מחללין שבת [י] עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר. [כ] ותמיהני למה פסקו ספק נפשות לחומרא. עד מתי פתיחת הקבר ואסיקנא [ל] נהרדעי אמרי חיה ג' שבעה שלשים. שלשה בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. שבעה אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה [מ] הא סתמא מחללין עליה את השבת. שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י נכרי. כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה עושין בשבת ע"י נכרי וכדרב המנונא דאמר דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה. אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה שלשים יום למאי הלכתא. אמרי נהרדעי לטבילה. אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה: ברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת ואמטיוה לערסא בתריה דרבא לפומבדיתא: [נ] אמר רב יהודה אמר רב עושין מדורה לחיה בשבת סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא. ואסיקנא לא שנא חיה ולא שנא חולה ל"ש בימות הגשמים לא שנא בימות החמה מדאמר רב חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. שמואל עבדו ליה הכתקא דשאגא רב יהודה עבדו ליה פתורא [דיונה] לרבה שרשיפא א"ל אביי לרבה קעבר מר משום בל תשחית. א"ל בל תשחית דגופא עדיף: **ו אמר** רב חייא בר אשי לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה בהן מנעלים לרגליו. הקיז דם ואין לו מה לאכול ימכור מנעלים מרגליו ויספיק מהם צרכי סעודה. מאי צרכי סעודה. רב אמר בשר. ושמואל אמר יין. רב אמר בשר נפשא חלף נפשא. ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא: [דף קכט ע"ב] וקושרין את הטבור ת"ר קושרין את הטבור. רבי יוסי אומר אף חותכין. וטומנין את השיליא כדי שיחם הוולד. אמר רשב"ג בנות מלכים טומנין אותם בספלים של שמן. בנות עשירים בספוגין של צמר. בנות עניים במוכין [ס] אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים לרבי יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין. מ"ט מנגחי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדותיך ביום הולדת אותך [מכאן שמולידין את האשה בשבת] לא כרת שרך מכאן שחותכים את הטבור בשבת. ובמים לא רוחצת למשעי מכאן שמרחיצין את הולד בשבת. והמלח לא הומלחת מכאן שמולחין את הולד בשבת. והחתל לא חותלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת:

הדרן עלך מפנין

פרק תשעה עשר

א [דף קל ע"א] **רבי** אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה. [א] ובשעת סכנה מביאו מכוסה ועל פי עדים. ועוד א"ר אליעזר כורתין עצים לעשות פחמין [ב] ולעשות כלי ברזל בשבת. כלל אמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת. מילה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת: **גמ'** א"ר אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש [ד] והביאו בשבת [דף קל ע"ב] שלא ברצון חכמים ושלא ברצון ר' אליעזר דאילו ר"א שרי דרך רשות הרבים והם הביאו דרך גגות חצירות וקרפיפות. שלא ברצון חכמים דאסרי אפילו דרך גגות חצירות וקרפיפות. אלא ברצון ר' שמעון דאמר גגות וחצירות וקרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. ובפרק כל גגות (דף לא.) פסק רב הלכתא כר' שמעון ואפי' לדבר הרשות הסבינן להו רשות אחת ומטלטלין הכלים ששבתו בתוכן וכ"ש לדבר מצוה. והא דאמר רבא בפסחים בפרק האשה (דף לב.) ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת איזמל מאי היא דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך ר"ה כך אין מביאין אותו דרך גגות וקרפיפות וחצירות. אתי שפיר כרבי שמעון כגון שהאיזמל היה בבית: כלל אמר ר"ע כו'. אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' עקיבא [דף קלב ע"א] עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ור' עקיבא אלא במכשירי מילה אבל מילה גופא דחיא שבת מנלן. א"ר יוחנן אמר קרא וביום אפילו בשבת. [דף קלב ע"ב] ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה. יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה בלבד. [ג] ומימהל לא מהלינן אלא ביממא דתניא (יבמות דף עב) אין לי אלא הנימול לח' שאין נימול אלא ביום להשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר. ושאר הנימולים שאין נימולין אלא ביום מנין. ת"ל וביום השמיני. גרסינן בפ"ק דקידושין (דף כט.) היכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב [ד] המול ימול לכם כל זכר. והיכא דלא מהלוהו בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה וגו':

ב [דף קלג ע"א] **מתני'** עושין כל צרכי מילה מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה איספלנית וכמון ואם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן ואם לא טרף יין ושמן [ה] נותן זה לעצמו וזה לעצמו [ו] ואין עושין לו חלוק בתחלה אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא אפילו מחצר אחרת: [דף קלג ע"ב] **גמ'** (א) ת"ר המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על ציצין שאין מעכבין את המילה [ז] פירש על ציצין המעכבין חוזר ועל ציצין שאין מעכבין אינו חוזר. ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקט ענוש כרת. היכי דמי כגון דאתא בין השמשות [דשבת] [ח] ואמרי ליה לא מספקת ואמר להו מספיקנא ועבד ולא אספיק ואשתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת. ומוצצין אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה: [דף קלד ע"א] לא שחק כו' ת"ר דברים שאין עושים למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן. אין עושין לה חלוק בתחלה אמר אביי אמרה לי אם האי חלוק דינוקא ליפכוה לסיטריה אבראי דלמא מדביק גירדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה. תניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאתה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת. שני ומת. שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא אדום. אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו. והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קוראין אותו נתן הבבלי על שמי. ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאתה אשה אחרת לפני שמלה בנה ראשון ומת. שני ומת. שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא ירוק והצצתי בו [ה] ולא ראיתי בו דם אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו. והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי: [דף קלד ע"ב] **מתני'** [ט] מרחיצין את הקטן לפני המילה ולאחר המילה. ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן [י] ביום שלישי למילתו שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת. ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס: **גמ'** כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו. ואמרי רבוותא שהלכה כר' אלעזר בן עזריה ביום שלישי [כ] כ"ש ביום ראשון שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בערב שבת. ואע"פ שכולל רב אלפס ז"ל יחד וכתב שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני המילה בין בחמין שהוחמו וכו' אין דינן שוה. דלאחר המילה כיון דסכנה הוא אפילו ישראל מבעיר האש ומחמם המים וכל הזריז הרי זה משובח. אבל לפני המילה אפי' ע"י נכרי אסור להחם

חדושי מהרש"ל ביום הולדת אותך. מכאן שמיילדין את הולד:

הגהות הב"ח **א** אמר רשב"ג מרחמין היינו על בהמה טהורה: **ב** ואמרי לה (משעה שחברותיה מסיאות במטה) הא"מ וכ"כ גי' הגמרא והאלפסי משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה: **ג** בנות עניים במוכין א"ר נ"ב רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי ואמר ר"נ: **ד** והביאו בשבת שלא ברצון ר"א ושלא ברצון חכמים שלא ברצון ר"א: **ה** ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיפול בו דמו:

קרבן נתנאל

[צ] **ומחללין** עליה את השבת. ובגמרא פריך מכדי תנא מיילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום מחללין את השבת ל"ל. מהא שמעינן דיש איסור תחומין דאורייתא כרי"ף ורמב"ם בי"ב מיל. דאלת"ה מאי פריך הא בחכמה אינו אלא מדברי סופרים. מש"ה צריך למיהדר למיתני ומחללין עליה את השבת אפילו חילול דאורייתא. תי"ט. נמצא מכאן קושיא גדולה למה שמסיק רבינו בפ"ק דעירובין סימן כ"ד דלגמרא דידן ליכא שום חשש שבת מדאורייתא ולק"מ דעיקר פירכא הוא דמדקתני ומיילדין את האשה בשבת משמע אפילו כשיש חלול שבת דאורייתא בלידתה. והא דפירש"י אין מיילדין את הבהמה בי"ט משום טרחא. ה"פ אפילו בדבר שאין בו אלא טרחא מ"מ אין עושין לצורך בהמה. אבל לצורך אשה אפילו יש בו חלול שבת מיילדין. אח"כ מצאתי בחדושי רשב"א וז"ל רש"י פירש משום טרחא ולי נראה משום חלול דאורייתא והדע לך מדאקשי מחללין את השבת לאתויי מאי ואי איתא דמיילדין אין בו איסור דאורייתא מאי פריך. מחללין אתא לאתויי איסור דאורייתא והא דקתני וקורין לה כו' דרבנן היא דתחומין אינן מדאורייתא ע"כ. ובירושלמי. כיון דתנא מחללין שבה וקורין חכמה ל"ל לאשמעינן שיש לה אלפיים אמה לכל רוח ממקום חיה: [ק] **ה"ג** ת"כ דרב יהודה כילד מסעדין אוחז: [ר] **ה"ג** ונופח לו בחוטמו כדי שיכנס בו הרוח: [ש] **ה"ג** ותרחם עליו ומזלפין מי שליא ע"ג ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא: [ת] **ה"ג** חברתה מדלקת לה: [א] **ה"ג** לשמן חברתה מביאה לה שמן ביד: [ב] **ה"ג** מביאה לה בכלי: [ג] **ובין** שלא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת. הא אמרה לא צריכה אני אפילו כשחברותיה אמרו שהיא צריכה אין מחללין עליה. אע"ג דלגבי חולה קיי"ל בסימן תרי"ח ביה"כ כשהחולה אומר אין צריך והרופאים אומרים צריך מאכילין אותו ס"ל דחברותיה אין בקיאין כמו רופאים. אבל הגירסא בש"ס שלפנינו בין אמרה אינה צריכה אני מחללין. עיין מהרש"ל: [ד] **נסתם** הקבר אמרה צריכה אני מחללין. זהו גירסת הרי"ף ורבינו והגירסא שלפנינו בין אמרה צריכה אני ובין לא אמרה צריכה אני מחללין: [ה] **פי'** כשחברותיה אומרות שהיא צריכה. הא לא אמרה שאינה צריכה אפילו כשחברותיה שותקות מחללין ורמב"ן ס"ל אפילו באומרת א"צ וחברותיה שותקות נמי מחללין כ"כ בטור סי' ש"ל. ובסתמא אפילו כשחברותיה אומרות א"צ מחללין כ"כ הב"ח ס"ק נ': [ו] **אמרה** אין צריכה אני אין מחללין. היינו כשחברותיה שותקות אבל אם אומרות שהיא צריכה מחללין וכ"כ מ"א סי' ש"ל ס"ק ט'. וכצ"ל אבל ע"פ חברותיה שאומרות שהיא צריכה מחללין וכמ"ש סי' תרי"ח. ולא העמיד הגיון במקומו דלאחר שבעה הרי היא ככל אדם כי אם בגבא תלתא ועד שבעה אמרה אין צריכה אני אין מחללין שם מקומה: [ז] **אמרה** אינה צריכה אני אין מחללין לא אמרה אין צריכה אני מחללין. והגיר' שלפנינו אמרה צריכה אני מחללין אמרה לא צריכה אין מחללין. וקשה הדיוקים אהדדי וצריך לומר בסתמא מחללין. ובריישא דקאמר צריכה אני מחללין משמע הא סתמא אין מחללין היינו כשחברותיה אומרות אינה צריכה: [ח] **מר** זוטרא מתני לקולא לגירס' רבינו מקיל מר זוטרא בין בקבר פתוח בין בקבר סתום. ולגירסת הגמרא מקיל בנסתם הקבר בתרתי מילי דלרב אשי אפילו אמרה צריכה אין מחללין ולמר זוטרא אפילו בסתמא מחללין: [ט] **ה"ג** מסיאות אותה באגפי': [י] **עד** שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר. עיקר קפידא על ישיבת המשבר. דלא בעינן דם שותת דהא כאביי קיימינן וכ"כ הב"ח: [כ] **ותמהני** למה פסקו ספק נפשות לחומרא. וי"ל דהא פלוגתא אם הוי כיולדת או לא. משא"כ בפלוגתא דרב אשי ומר זוטרא דפליגי בנסתם הקבר. ועד הנה הוי כיולדת ודאי ומספק פסקינן לקולא ועיין ב"ח ס"ק ב' שהביא ראי' לזה: [ל] **אמרי** נהרדעי כו'. ואי קשיא הא קיי"ל כרבא ורבא אמר דהוי פתיחת הקבר עד שבעה ואמרי לה עד שלשים. וי"ל דהך שבעה ושלשים דקאמר רבא היינו נמי כנהרדעי כמ"ש תוספות ד"ה רבא: [מ] **הא** סתמא מחללין עליה את השבת. מכאן תימה רבה על ש"ע סימן ש"ל שפסק לאחר שלשה אם לא אמרה צריכה אני אין מאכילין אותה ביה"כ. הא אפילו באיסור סקילה מקלינן אף כי באיסור כרת. ואין אחד מן האחרונים שהרגיש. ע"כ לפסק הלכה דמסתמא מאכילין אותה ביה"כ תוך שבעה: [נ] **ה"ג** אמר רב יהודה אמר שמואל עושין: [ס] **אמר** רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים. לכאורה משמע דרב נחמן פסק כחכמים. וכ"כ בטור סי' ש"ל וא"א פסק כחכמים וליתא דא"כ לפי גירסתינו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כר"י. תקשי דידי' אדידי' ומה שכתב הב"י בזה דרב נחמן לפ' דברי רבי יוסי קאמר דכי אמר חותכין את הטבור אפילו ביחידי אמר. דאלו בשני תינוקות אפילו לחכמים חותכין וזה דוחק. חדא דליסגא דמתני' בתינוק חדא משמע. וע"ק דמקרא דיחזקאל באידך מימרא דרב נחמן. ודאי הקרא קאי אפילו בתינוק חדא. ונראה דיש לומר סברא להיפך דדוקא בתינוק אחד חותכין כדפרש"י שאם לא יתקשר ויכרך בשום דבר ילאו מעיו אם יגביהו התינוק. מה שאין שייך בשני תינוקות. וה"א דרבי יוסי ורבנן תרוייהו ס"ל דאין חותכין וגם אין קושרין. להכי קאמר רב נחמן מהיפך אל היפך דבשתי תינוקות אפילו חכמים מודים: הדרן עלך פרק שמונה עשר

פרק יט [א] **ה"ג** ובסכנה מכסהו ע"פ עדים: [ב] **ה"ג** לעשות כלי ברזל כלל: [ג] **ה"ג** ומילה בין בזמנה ובין שלא בזמנה לא מהלינן אלא ביממא. עיין בפ"ק דקידושין סימן מ' בחידושי: [ד] **ה"ג** המול לכם כל זכר: [ה] **ה"ג** נותן זה בעצמו וזה בעצמו: [ו] **ה"ג** ואין עושין לה חלוק לכתחלה: [ז] **ה"ג** פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר ועל ציצין שאין מעכבין את המילה: [ח] **ה"ג** ואמרו לי' לא מספקת ואמר להו מספקינא ועביד ולא מספיק: [ט] **ה"ג** מרחיצין את הקטן בין לפני מילה ובין: [י] **ה"ג** ביום השלישי שחל להיות: [כ] **כל** שכן ביום ראשון שמרחיצין אותו כדרכו. ואיכא למידק הא רבא גופא אמר דדייקי מתני' כתרגמינא דסבי דאמרי הא דקתני במתניתין מרחילין בין ח"ק לר"א היינו זילוף ולא רחילה ממש. וחי' הר"ן אפשר הגאונים

ז"ל

תפארת שמואל

(א) **ת"ר** המל כל זמן שעוסקין במילה. מאחר שהביא הברייתא כצורתה וכן הרי"ף ולא פירשו מידי ש"מ דבחול איירי אבל רש"י פירש דבשבת איירי ולפ"ז בחול אפילו פירש חוזר לעולם אפילו על ציצין שאין מעכבין והטור כתב כרש"י וכתב את"כ וא"א הרא"ש לא פירש כן ע"ש ע"כ לשון מהרש"ל ז"ל. ובטורים שלנו לא נמצא זה שכתב רק פירש"י ולא הזכיר שום חולק ואולי משגה הוא כי בסימן תי"ו כ"כ על בעל העיטור לענין פירש חוזר על הציצין שאין מעכבין וא"א לא כתב וכו' ושם כתב הב"י וכו' מדהביא

חמין כדמוכח בפ' הדר (ערובין דף סז:) בההוא ינוקא דאישתפיך חמימיה אמר רבה ליתי ליה מגו ביתאי [ל] א"ל [אביי] והא לא עירבו [א"ל] לסמוך אשיתוף והא לא שיתפו לימרו ליה לנכרי דליזל ולייתי מגו ביתאי. א"ל אביי ביתאי לאיתובי ליה למר ולא שבקן רב יוסף [מ] אמר רב כהנא כי הוינן בי רב יהודה [נ] אמר ע בדאורייתא נותבינן תיובתא והדר עבדינן מעשה בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא [ס] בתר הכי א"ל מאי בעית [ע] לאותובי א"ל נעבדי הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה אינה דוחה שבת אף אמירה לנכרי אינה דוחה שבת. א"ל ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה דהא מר לא [פ] א"ל זיל אחים לי. [צ] וכתב רב אלפס ז"ל כמה רבוותא טעו בפירושא דהאי מימרא דקסברי האי דקאמר ליה ולא שני לך בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה דבין שבות דהזאה הוא ובין שבות דאמירה הוא. דשבות דהזאה אית בה מעשה ושבות דאמירה לית בה מעשה דדיבורא בעלמא הוא וקשיא להו אמאי הואיל ואמירה לנכרי שבות ^אדלית בה מעשה מה לי אמר לייתי מגו ביתאי ומה לי אמר זיל אחים לי דתרווייהו שבות דלית בה מעשה דדיבורא בעלמא הוא ושרי. [ק] ואטעי לכולהו נוסחאי דגמרא ואמרו דליתא בגמרא דהא מר לא אמר ליה זיל אחים אלא טעותא דנוסחאי. ולא כדקא סברי הוא ונוסחאי לית בהו טעותא אלא נוסחאי מעליא נינהו ולא פירושא כדסבירא להו אלא הא דאמר ליה ולא שני ליה למר בין שבות דאית בה מעשה לשבות דלית בה מעשה לא שבות דהזאה קאמר ליה אלא ה"ק ליה האי דקאמרת אמירה לנכרי שבות וקמדמיתו לשבות דהזאה דאסירא ולא שני לך בשבות דאמירה גופא בין שבות דאית בה מלאכה לשבות דלית בה מלאכה דהא מר לא אמר ליה זיל אחים לי דאית בה מלאכה אלא הייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא ולית בה מלאכה. ושמעי' מינה דכי אמר אמירה לנכרי שבות ואסרינן לה לצורך מילה ה"מ במילתא דאית בה מלאכה אבל מילתא דלית בה מלאכה לא אמרינן אמירה [ר] לנכרי שבות ומילי דברירן אינון ולית בהו טעותא. והאי דקאמר שבות דלית בה מעשה ולא קאמר שבות דלית בה מלאכה. מעשה ומלאכה בהאי עניינא חדא מילתא היא כדאמר בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהיינו מלאכה. וכך פר"י (בפ"ק דגיטין ח:) דלא שרינן אמירה לנכרי שבות לצורך המילה אלא כשהעושה אינו עושה אלא בדבר שהוא אסור מדרבנן אבל באיסור דאורייתא לא והביא ראיה מאידךעובדא דפרק הדר (דף סח.) ההוא ינוקא דאישתפוך חמימי' אמר רבא ליטיילוה לאימיה אי צריכא ליחם ליה אגב אימיה ופרש"י ליחם ליה נכרי אגב אימי' וכן פר"ח ז"ל [ש] וכן צריך להיות דיום שמיני היה והיה לאחר שבעה דאפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י נכרי כדאמר לעיל בפרק מפנין (קכט.) ודוקא אגב אימיה אבל בשביל עצמו אפי' ע"י נכרי לא. דדוקא באידך עובדא לאיתויי דרך חצר ומבוי שלא עירבו ושלא נשתתפו הוא דשרי' ע"י נכרי לצורך המילה אבל באיסורה דאורייתא כגון להחם לו חמין לא שרינן ע"י נכרי. [ת] ומיהו בה"ג משמע דאפי' באיסור דאורייתא שרי ע"י נכרי. [א] כי כתבו לומר ליה לנכרי דלייתי מגו ביתאי אפי' דרך רשות הרבים. ולפי דבריהם צ"ל דהך עובדא דליחם ליה ^באגב אימיה [ב] לאחר יום שלישי של המילה. [ג] ורב אלפס ז"ל הביא נמי דברי ה"ג שכתב היכא דאישתפיך חמימיה דהינוק ישראל ואבדור שמנניה בתר דאימהול עבדינן ליה בשבתא משום סכנתא. והיכא דאייתי איזמל ממעלי שבתא לשבתא ואיגניב או איפגים אי מקמי מילה שרי למימר לנכרי לגבתיה או לאהויי איזמלא אחרינא. וכתב רב אלפס דאין לסמוך עליו דטעותא הוא ומה שכתב רב אלפס ז"ל שמרחיצין אותו כדרכו לפני המילה בחמין שהוחמו בשבת לא שיאמר לנכרי להחם אלא אם הנכרי עשאן לעצמו או אם עבר ישראל והחם אותן בשבת מרחיצין בהן את הקטן אע"פ שאסרו רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו אפילו מע"ש [ד] לצורך המילה שרי: **ג אמר** רב אין מונעין חמין ושמן מליתן על גבי המכה בשבת. ושמואל אומר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה. [ה] והלכתא כוותיה דשמואל דתניא כוותיה אין נותנין חמין ושמן בשבת על גבי המכה אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ואין נותנין חמין ושמן על גבי מוך ליתן ע"ג מכה בשבת ולא ע"ג מוך שעל גבי מכה בשבת. ת"ר נותנין ע"ג מכה מוך יבש [וספוג יבש] אבל לא [גמי יבש] וכתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין. לא קשיא הא דקתני מוך יבש בחדתי והא דקתני אבל לא כתיתין יבשין בעתיקי. ורש"י פירש חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם ואפשר שנס הוא מודה דעתיקי מעלי לרפואה טפי אלא דמצריך דאותן עתיקי לא נתנו על גבי מכה פעם אחרת: **ד גרסינן** בסוף עירובין* רטייה שפירשה ^גמע"ג המכה מחזירין אותה בשבת. ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה. למעלה דוחקה למטה. ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה. ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח ואם מירח חייב חטאת. אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה על גבי פירסה ע"ג קרקע ד"ה אסור להחזירה אמר רב יהודה הלכה כרבי יהודה [ו] ולית הלכתא כוותיה דהא רב אשי דהוא בתרא עביד כת"ק: **ה ת"ר** ערלתו ודאי דוחה שבת [דף קלה ע"א] ולא ספק דוחה את השבת. ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה שבת. ור' יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת. ערלתו ודאי דוחה השבת ולא נולד בין השמשות דוחה השבת. ערלתו ודאי דוחה השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה השבת. שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובית הלל אומרים אין צריך להטיף ממנו דם ברית. אמר ר' שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אין צריך. °דקדק ר"י דמשמע דיותר צריך הטפה לנולד כשהוא מהול מנתגייר כשהוא מהול דהא בנולד מהול כ"ע ובגר איכא פלוגתא. ואם כן לקמן דפסק רב הלכתא כת"ק ומסתמא כוותיה קיימינן כוותיה באיסורי. ועוד מדקאמר רב אדא בר אהבה תיתי לי דעברי אדרב וכיון דנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית כל שכן גר שנתגייר כשהוא מהול שאין צריך ה"ג לא כתב כן אלא כתב קטן אין צריך וגר צריך. ובקטן נראה ודאי דכדין פסק במשנתין כדפרישית. ובגר נמי נראה דסמיך אההיא דיבמות פרק החולץ (דף מו:) הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מטבילין אותו. ואת"ל דנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית מטבילין אותו לר' יוסי הרי הוא מהול לפנינו ומאי נפקא מינה אפילו לא מלוהו ביה דין יהא אלא ערבי מהול וגבעוני מהול. אלא ודאי צריך הטפת דם ברית ולכך אין מטבילין אותו דאינו גר עד שימול ויטבול. ועוד ראיה מההוא דבפרק הערל [דף עב.] דפליגי ר' אליעזר בר' שמעון ורבנן בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נימול ביום או בלילה כולהו מודו דצריך הטפת דם ברית. [ח] ונראה דהיינו טעמא דגר כיון שהיתה דין הוא שצריך הטפה יותר מקטן שלא היתה לו ערלה. והקשה ה"ר שמשון ז"ל [ט] א"כ קטן שנימול תוך שמונה יהיה צריך הטפה כיון שהיתה לו ערלה ונימול שלא בזמנו. וכו' נדאמר בשילהי פירקין (קלז.) דהיכא דקדם ומל של שבת בע"ש [י] שלא נתנה שבת לדחות ועוד דגר שנולד כשהוא מהול לא יהא צריך הטפה ולא פלוג. ופי' הוא הטעם משום דבין גר ובין קטן צריכין הטפה וכן מוכח מדאיצטריך ערלתו למעוטי קטן ודוקא בקטן דגלי וגבי גר דלא גלי לא גלי. ונכרי שנכרתה גידו ובא להתגייר נראה דמודה ר' יוסי בטבילה להודיה ואין מילתו מעכבתו ע"כ שיטת ר"י ז"ל. והלו הן דברי רב אלפס ז"ל רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אליעזר. [כ] אע"ג דפליגי רב ושמואל בהא [ל] קי"ל כבתראי דאינון רבה ורב יוסף. דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא. ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא. [מ] ואמר רבה מנא אמינא לה דתניא ר' אליעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. על מה נחלקו לחלל עליו את השבת שב"ש אומרים מחללין עליו את השבת ובית הלל אומרים אין מחללין עליו את השבת. לאו מכלל דת"ק סבר ד"ה אין מחללין. ומדגמר רבה דהוא בתראה מהא מתניתא שמע מינה דהלכה היא. ואע"פ דפליגי רב יוסף הא קי"ל ^דרבה ורב יוסף הלכה כרבה דאמר שמא ערלה כבושה היא וצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אבל לא בשבת דלא מחללין שבתא מספיקא. והמיהני על רב אלפס ז"ל שכתב דהלכה כרבה שהוא בתראה ובשלהי דוכתי כתב דמאביי ורבא ואילך קי"ל דהלכתא כבתראה אבל קודם לכן קי"ל כרב לגבי התלמיד ואילו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה היה הלכה כרב יהודה שהיה רבן של רבה ורב יוסף. (א) [נ] כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב יוסף. והעולם נהגו [ס] להטיף מהניהם דם ברית: לרב הלא נאמן

חדושי מהרש"ל ולא פליג. דלא מתלקו בגרים: ואמר רבה מנא אמינא לה. בגמרא שלפנינו לא נאמר הכי אלא רב יוסף אמר מנא אמינא ליה ודאי ליה רבה דלמא ת"ק סבר ד"ה אין מחללין כו' והיא היא מאחר דקיימא לן כרבה נגד רב יוסף כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כו':

הגהות הב"ח א דלית בה מעשה הוא מה לי וכו' דתרווייהו שבות דלית ביה מעשה נינהו דדיבורא וכו' אחים לי אלא טעותא דנסחאי הוא ולא וכו' ולא שאני לך בין שבות וכו' לאו אשבות דהזאה: ב אגב אימיה לאחר יום שלישי: ג מעל גבי מכה בשבת מחזירין אותה: ב רבה ור"י הלכה כרבה בר מסדה ענין ומתנה שלכך כרבה סבירא לן דאמר שמא ערלה

תפארת שמואל

הברייתא כצורתה מסתמא סמך על פירש"י דבשבת איירי ע"ש: (א) כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה ויש לייסב מאחר שגם שמואל היה רבו של רב יהודה שהיה רבו א"כ אדמי להו מחלוקת דקמאי ואזלי כה בתראי והוי כאלו אמרו בתלמוד בהדיא מאי הוה עלה רבה אמר כו' ורב יוסף אמר וכו' והלכתא כרבה ודו"ק

נמי דהוי ס"ל דהלכה כר"א כדלקמן דליכא מאן דפליג בהא לקמן. די"ל דרבא לא ידע מהאי דרבי יו[חנן] למתני אף מרחילין כיון דלרבנן אינו אלא מזלפין אפילו ביום א' ולר"א ממש מרחילין אפילו ביום ג' ל[...] דהגאונים ס"ל דהי"פ אא"ב ת"ק מזלפין קאמר היינו דקאמר ר"א מרחילין ולא קתני אף מרחילין ד[...] ביום א' ומזלפין ביום ג' אף מרחילין מבעי' לי' כלומר ביום ג' אף מרחילין כמו ביום א'. וכן [...] ד"ה אמר רב נחמן ע"ש וק"ל: [ל] ה"ג אמר לי' אביי והא לא ערבינן א"ל לסמוך אשיתוף א"ל ו[...] הכי א"ל: [ע] ה"ג לאותובי' למר אמר לי': [פ] ה"ג לא אמר לנכרי זיל אחים: [צ] וכתב ר[...] מר לא אמר לי' זיל אחים · [ר] ה"ג לנכרי שבות הרי נתברר לך דליכא בנוסחאי טעותא ומ[...] משמע. עיין שלהי פרקין ברב אלפס ושם תמצא: [א] ה"ג כי כתבו לומר לי' לנכרי דלייתי אי[...] המילה עד יום השלישי מרחילין בין בחמין שהוחמו בשבת בין שהוחמו מע"ש אע"כ לאחר יום של[...] מתני' מרחילין את הקטן: [ג] **דרב** אלפס הביא דברי בה"ג שלהי פרקין: [ד] ה"ג דל[...] מסתברא הרחצת כל גופו דאי ס"ד הרחצת מילה · מי גרע מחמין שע"ג מכה שאמר רב אין מונעין ח[...] מודה שמואל. וא"כ למה אסרי רבנן הרחצה במים חמין בשלישי. אלא ש"מ הרחצת כל גופ[ו] לא שמיע לי כלומר לא ס"ל. היינו הך מימרא דרב יהודה אבל כרב חסדא ס"ל דבפירסה ע"ג ק[רקע] הא דרב יהודה ובין הא דרב חסדא דת"ק סבר מחזירין אפילו פירסה ע"ג קרקע והלכתא כוותי' דר[...] דבפ' המוצא תפילין סימן י"ז מביא רבינו גי' אחרת בשם הרי"ף ולפי גירסתו שם דברי הרי"ף ס[...] מהול וש"מ דמודי' דצריך הטפת דם ברית. מ"מ סתכי אדשמעתין אהא דרב ודרב אדא בר אהבה ורבי יוסי: [ט] א"כ קטן שנימול תוך שמונה יהי' צריך הטפה · וכ"פ רמ"א בי"ד סימן רס"ב אם כבודו נעלם ממנו דברי תוספות במקומו ד"ה אמאי דחי שבת שהקשו ואע"ג דלכתחלה מצותו בלילה [...] להדדי כיון דקצירת עומר ג"כ תילי דקרבנות הוא. אבל מצות מילה דדחי שבת נוה לנו ה' ביום אפ[...] בלילה צריך להטיף דם ברית ביום. ולכאורה תוך ח' ובלילה המה בנושא א' · וא"כ צ"ל דהגהות מיימ[וני] משמע הא בלילה אפילו בדיעבד לא יצא ואם לדברי רבינו אין צריך להטיף ממנו דם ברית ע"כ ומר אמר חדא והיינו טעמא דפסול הלילה גרע טפי דהא אפילו במילה שלא בזמנו פסול · מ[...] צריך להטיף דם ברית אם נימול תוך ח' כמ"ש רבינו והרשב"א בתשובה אע"ג דלא עביד מצוה כדאמר[...] כמחתך בשר בעלמא מ"מ א"ל הטפת דם · דעכ"פ אין כאן ערלה שהוא חלק הס"ם. ואין צריך תיקון יות[ר] לדחות שבת לא אמרינן הכי וכ"ה בש"ך סימן רס"ב · וי"ל כיון דמ"מ אם הטיף ממנו דם ברית בהא· פירוש וקיי"ל כרב באיסורא דאין צריך להטיף דם ברית: [ל] קיי"ל כבתראי דאינון רבה ורב כו' עד מכלל דת"ק סבר ד"ה אין מחללין · כ"ה גירסת הרי"ף · ופירש הר"ן דקים לי' לרבה דת"ק דר[...] ברית אפילו בשבת דודאי ערלה כבושה היא היכי א"ל ר"א הקפר לא נחלקו ב"ש וב"ה בחול שצריך להטי[ף] ר"א אין וודאי מודינא לך דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול. אבל במה דקאמר ד[...] אלא לחלל שבת בנולד מהול כך נראה שפירשו הגאונים: [נ] **כ"ש** שהלכה כרב רבו של רב יהודה כ[...] לי' מחלוקת דקמאי ואזלי אבתראי · והוי כאלו אמר מאי הוה עלה רבה אמר כו' והלכתא כרבה ט[...] הלכתא כרבה נגד רב שהי' רבו דרבו · ונראה לומר כמ"ש ספרי סוגיות · דהא דקיי"ל כרב לגבי ה[...] דקי"ל מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אף דפליגי עם רבם שהי' בדור א': [ס] **להטיף** מהניהם דם ב[רית]

קרבן נתנאל

[...]א נאמר הכי אלא רב יוסף אמר מנא אמינא ליה ודאי ליה רבה דלמא ת"ק סבר ד"ה אין מחללין כו' והיא ה[יא]

ו"ל סמכו על אוקימתא דרבא כיון דברייתא תניא כוותיה · אע"ג דאיהו חש לנפשיה · עכ"ל · ולי נראה לייסב דברי הגאונים דס"ל אף לתרגמינא דסבי לרבי אליעזר מיהת הרחצה ממש הוא וכיון [...] בשם רבי יוחנן פסק כר"א הכי קיי"ל ודלא כפירוש מהרש"א בחידושיו ע"ש · ואין להקשות [...] דואג רבא דאורי כשמעתיה · דאם נימא דר"א הרחצה ממש קאמר הא אפילו לדידהו אתי שפיר [...] [ר]בי יוחנן וכן הוא מסידור הש"ם עוד הקשה מהרש"א אם לר"א הרחצה ממש קאמר לתרגמינא דסבי [...] ג' לכ"ש ביום ראשון בשלמא אי ר"א מזלפין קאמר לא פליג ארבנן ביום א' כ"א ביום ג' ע"ש · [...] [מרח]ילין דהא לא הוזכר בת"ק בשום גוונא הך דינא דרחילה ממש דלתני ר"א אומר אף מרחילין · אא"ת ת"[...] . וכן הוא הסוגיא בפ' הזהב ר"י אומר אף המוכר ס"ת בהמה כו' אין להם אונאה. ועיין שם דף נ"[...] א"ל והא לא שתפינן נימרו לי': [מ] ה"ג דאמר רב כהנא כי הוינן: [נ] ה"ג הוה אמר לן: [ס] ד[...] [כת]ב רב אלפס · שלהי פרקין ועיין באריכות: [ק] ה"ג ואטעו לכולהו נוסחאי דגמרא דקסברי דליכא בג[...] [טעו]תא ומילי דברירין אינון: [ש] ה"ג וכן צ"ל דיום שמיני קודם מילה היה ולאחר שבעה דאפילו: [ת] ומ[...] [דלי]תי איזמל מגו ביתו: [ב] **לאחר** יום שלישי של המילה היה. דהא ס"ל לבה"ג דבין לפני מילה ו[...] [יו]ם שלישי היה וס"ל לרבינו כהך סברת הר"ן דעד יום שלישי קאמר וכ"ש ביום שני מסוכן ולא כהר[...] [בה"]ג דלצורך מילה שרי: [ה] **הלכתא** כוותי' דשמואל דתני' כוותיה · ויש לדקדק א"כ מה הוכחה היא זו [...] [מונ]עין חמין ושמן ע"ג מכה הא לא קיי"ל כרב · וי"ל דלא פליג שמואל אלא במעורבת יחד דאי כל חד בפ[...] [כ]ל גופו: [ו] **ולית** הלכתא כוותי' דרב אשי דהוא בתרא כו' · ס"ל לרי"ף ורבינו דהא דאמר רב [...] [ע]"ג קרקע ת"ק מודה דאסור להחזירה · וכ"כ הרמב"ם · אבל הראב"ד מפרש לא שמיע לי כלומר לא [...] [כוות]י' דת"ק ורש"י פירש בעירובין לא ס"ל הא דרב חסדא אבל קים לי' הלכה כרבי יהודה ויש כאן מק[...] [הרי]"ף סתרי אהדדי וצ"ע: [ז] **אלמא** כולהו מודו דצריך הטפת דם ברית · אע"ג דפליגי נמי ההם בנו[...] אהבה : [ח] **ונראה** דהייני טעמא דגר כיון שהיתה לו ערלה · כ"כ תוספות בשם בה"ג בפ' הח[ולץ] [...] [...]ב אם מל קטן תוך ח' יצאו · והנה בעל ש"ך הרבה להשיב עליהן מהא דמנחות דף ע"ב ע"א עיין עליו [...] [ב]לילה כיון דדיעבד כשר לא הוי דומי' דתמיד ומסתבר דומיא דתמיד בעינן עכ"ל. כל זה ניתא לענין קר[...] [י]ום אפילו בשבת · משום דלכתחלה מצות המילה ביום ח' **ודע** שבהגהות מיימוני פ"א מהלכות מילה [...] [...]ת מיימוני חולק על הר"ש ור"י ורבינו · ועוד לשון המשנה בפ"ק דמגילה דייק וכולן משעלה עמוד השחר [...] ע"כ צ"ל דלא קאי אולא מלין כמ"ש הב"י וזה דוחק גדול דהא קתני וכולן. אלא ודאי דלא פליגי ומר [...] · מש"כ נימול שלא בזמנו תוך ח' הותר מכללו לאחר ח' · וזה כפסק רמ"א ולא כב"ח ושאר אחרונים וה[...] [כ]דאמרינן לקמן דף קל"ז · מ"מ העביר חלק הערלה מבשר קודש · וכ"כ הרשב"א דאפילו נכרי שמל תוך [...] [תי]קון יותר: [י] **שלא** ניתנה שבת לדחות. ויש לדקדק ע"כ לא קאמר דגר צריך הטפה כיון שהי' לו ערלה [...] [...] ברית אינו מחייב עלה וא"כ מ"מ ניתנה שבת לדחות מקרי וטעה כדבר מצוה הוא : [כ] **אע"ג** דפליגי ר[ב] [ושמואל] [...] ורב יוסף. כלומר דתרווייהו ס"ל עכ"פ דבחול צריך להטיף דם ברית : [מ] **ואמר** רבה מנא אמינא לה [...] [ת]"ק דר"א הקפר היינו ראב"ש. והכי איתא בתוספתא. ומש"ה דייק רבה אם איתא דלראב"ש צריך להטיף [...] להטיף. דאמר ת"ק אפילו בשבת וא"ל איהו בחול · אלא ודאי ת"ק היינו דרשב"א בחול אמר ולא בשבת ו[...] [א]מר דבגר שנתגייר פליגי פלגינא עלך דגר שנתגייר כשהוא מהול לדברי הכל צריך להטיף ממנו דם ברית . [...] [יהו]דה כנגד רבה ורב יוסף . ובס' תפארת שמואל כתב לייסב וז"ל מאחר שגם שמואל היה רבו של רב יהודה [...] [...]בה ע"כ · ודבריו אלו אין להם שחר דקושית רבינו הוא כיון דפליגי רב ושמואל והלכתא כרב באיסורי [...] [ל]גבי תלמיד היינו היכא דפליג התלמיד עם רבו והי' בדור אחד . אבל תלמיד שהי' בדור אחריו הלכתא כוו[תיה] [...] דם ברית·בגר שהוא מהול כשיטת ר"י ובתינוק שהוא נולד מהול כדברי הרי"ף . ז"ל הר"ן ולענין ברכה [...] בסמוך

ושמלאהם טלד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא. ואי צריך להטיף מי מברכינן עליו או לא. כללו של דבר ^א רבנן קמאי הכי אסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכא מילתא למיבדקיה יפה בידים ומראות עינים ולא בפרזלא דלא ליעייק לה. ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה. ורואין ומזהירין היאך מלין אותו (ג) [ע] אם נראית לו ערלה ^ב וממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאוהו לידי סכנה. אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאיתויי מאי. לאיתויי הא דת"ר בן שבעה מחללין עליו את השבת בן שמונה אין מחללין עליו את השבת. [פ] ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת בן שמונה (חי) הרי הוא כאבן. ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. [צ] ולאו דוקא סכנה אלא אפילו בשביל צערא בעלמא מותר. ולא עוד אלא אפילו לחלוב היא בעצמה ולהוציא את החלב. אע"פ שמלאכה שאינה צריכה לגופה [ק] חמיר איסורא טפי מאיסור טלטול. מידי דהוה אמפיס מורסא דשרין מלאכה שאינה צריכה לגופה בשביל צערא. ^ס וכל זה איירי שלא גמרו שערו וצפרניו [ר] אבל גמרו שערו וצפרניו אפילו הוא ידוע שהוא בן שמונה כגון שפירש ממנה אחר שבעל מותר לטלטלו ולמולו בשבת דפסק הלכה ביבמות [ש] פרק הערל [דף פ:] כר' פרטא דאמר דאישתהויי אישתהי: ו אמר רבה אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה דכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר וגו' וביום השמיני ימול. אמר ליה אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה. אמר ליה ניתנה תורה [דף קלה ע"ב] ונתחדשה הלכה. איני והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות ^ג רב הונא ורב חייא בר אבא חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה. הא בהא תליא. כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמונה. יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמונה. מקנת כסף הנימול לשמונה ^ד כיצד לקח שפחה ועוברה עמה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה. לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד. לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה (אצלו) זהו יליד בית הנימול לשמונה. ר' חמא אמר ילדה ואחר כך הטבילה זהו יליד בית הנימול לאחד. הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית ^ה שנימול לשמונה. אמר רבא בשלמא לרבי חמא משכחת לה יליד בית נימול לאחד יליד בית נימול לשמונה כדקתני. מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח ^ו שפחה ועוברה עמה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת לה אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה. א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה. הניחא למאן דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למאן דאמר כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר. אמר רב מרשיא בלוקח שפחה על מנת שלא להטבילה. בהא מילתא פליגי רב הונא ורב חייא בר רב ומ"ד אין מחללין את השבת כרב אסי והוה ליה רבים כנגד יחיד. ומדמוקי לה כתנאי וסברי רבנן דר' חמא דנימול לשמונה אע"פ שאין אמו טמאה לידה משמע דאין הלכה כר' אסי. דהנהו אמוראי לא שמיעא להו הך ברייתא דאי הוה שמיע להו לא הוו אמרי מימרא מפי עצמן אלא מר הוה אמר הלכה כהך תנא ומר הוה אמר הלכה כאידך תנא. וכיון דלא שמיע להו אסבר דאי הוה שמיע להו לא הוו פליגי אלא הוו אמרי כיון דפליגי רבנן עליה דר' חמא הלכה כרבים. [ת] ובעל הלכות נסתפק בדבר. [א] הלכך נימול לח' ואין מחללין עליו את השבת: ז תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום ^ז באדם אינו נפל ובבהמה שמונה ימים שנאמר ומיום השמיני והלאה. הא [ב] לא שהה ספיקא הוי [דף קלו ע"א] איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא. אם תמצא לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו. הא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ^ח ש"מ דפליגי. (ג) [ג] תמיהני אהאי פיסקא דכרבנן קיימא לן אפילו לקולא דאם אשת כהן היא אינה חולצת ומחזקינן ליה בולד גמור להתיר יבמה לשוק וסמכינן ארוב וולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל ולאסור בהמה שנשחטה תוך שבעה ימים ולענין אבילות דקי"ל כדברי המיקל באבל. והאי דאמר שמונה ימים בבהמה אינו נפל הני מילי לקרבן אבל לענין אכילה ^ט אם שהה מותר לשוחטו ליל שמיני ולאוכלו. דאמרינן רב פפא ורב הונא איקלעו לבי רבא בריה דרב אידי

בר אבין עבד להו עגלא תלתא ביומא דשבעה ואמרו ליה אי איתריהו עד אורתא הוה אכלינן מיניה. בריה דרב דימי בר (^פ ילתא) איתיליד ליה ההוא ינוקא ובגו תלתין יומין שכיב ויתיב וקמתאבל עליה. אמר ליה אבוה צורכיתא קבעית למיכל. אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו. רב אשי איקלע לבי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דקא מתאבל עליה. אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג. אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו: איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא [דף קלו ע"ב] אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת וכן הלכתא: רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. אמר רב סיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך וכו'. ^י איכא מ"ד מדקאמר רב חסדא טעמא דר' יהודה שמע מינה הלכתא כוותיה וגאון קאמר דלית הלכתא כוותיה: [דף קלז ע"א] ח מתני' מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת [ד] ושכח ומל שלאחר השבת בשבת חייב. אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר [ה] לשנים עשר. לא פחות ולא יותר. כיצד כדרכו לשמונה. נולד בין השמשות נימול לתשעה. בין השמשות בע"ש נימול לעשרה. חל יו"ט להיות אחר השבת נימול לאחד עשר. שני ימים טובים של ראש השנה נימול לשנים עשר: ט קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא. גרסינן בפ' יוצא דופן (נדה דף מג:) ההוא דאתא לקמיה דרבא א"ל מהו לנימהל בשבתא א"ל שפיר דמי. בתר דנפיק אמר רבא ס"ד דהאי גברא לא ידע דשרי למימהל בשבת. ^כ אהדריה א"ל אימא לי גופא דעובדא היכי הוה [ו] א"ל שמעתי דלווין ראשו בין השמשות ולא איתיליד עד דחשיך. א"ל ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוה דאי לא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור לא מצי לווין דכמה דאיתיה במעי אמו פיו סתום וטיבורו פתוח והוה ליה נולד ביה"ש והויא לה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת. אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה להברותו. איבעיא להו מי בעינן מעת לעת. ת"ש דתני לודא יום [ז] הברותו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הברותו לא בעיא מעת לעת. לא עדיף יום הברותו מיום הולדו דבעינן מעת לעת • [ח] וכיון דספק נפשות הוא יהבינן ליה מעת לעת: מתני' [ט] ואלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה. ואין אוכל בתרומה. ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. [דף קלז ע"ב] מל ולא פרע כאלו לא מל: גמ' בשר החופה את רוב העטרה [י] א"ר הונא א"ר ירמיה בר אבא בשר החופה את [כ] רוב גובה של עטרה וכן הלכתא. אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אין צריך למולו ואם לאו צריך למולו. במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואים אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אין צריך למולו. מאי בינייהו [ל] איכא בינייהו נראה ואינו נראה: י מל ולא פרע וכו' ת"ר המל אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על המילה אבי הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו [מ] להכניסו בבריתו ^ל של אברהם אבינו. המברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית. ^ס רבינו שמואל בר מאיר ז"ל הנהיג במקומו שיברך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להבא משמע כדאמרינן פרק קמא דפסחים (דף ז.) בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע. ועוד דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. ור"ת ז"ל אומר דאין לשנות המנהג מדתני בברייתא המל תחלה והדר אבי הבן. ועוד מדקאמר העומדים שם אומרים ^מ כשם שנכנס לברית משמע שכבר נכנס. והא דאמר בפסחים בלבער כ"ע לא פליגי ה"פ דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מ"מ להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמר כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה. [נ] ^ס ואומר ר"ת ז"ל דברכה זו אינה דוקא על מילה זו שנעשית עכשיו קאי אלא מודה ומשבח להקב"ה שצוה לעשות מצוה זו כשתבוא עוד לידו ותקנו לה מקום זה לגלות ולהודיע דזאת המצוה נעשית לשם הקב"ה ולא לשם מורנא ולא לשם הר גריזים. ועוד שמעתי כשאבי הבן מברך מיד אחר ברכת המוהל מיקרי שפיר עובר

חדושי מהרש"ל והוה ליה כ"ס כנגדם יחיד כצ"ל: ומדמוקי לה כתנאי כו'. פי' איכא נמי למימר:

הגהות הב"ח א רבנן קמאי במתיבתא הכי אסכימו: ב ממתינין לו הרבה שלא יביאוהו לידי סכנה ואין חוששין לשמיני אמר מר: ג ר"ה ורבי חייא בר רב חד אמר: ד כיצד לקח שפחה מעוברת ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמנה: ה שנימול לשמנה ות"ק לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה ואע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמנה ואמר רבא בשלמא לר' חמא: ו שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף נימול לאחד: ז באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה שמנה ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה: ח ש"מ דפליגי והלכה כמותו ותמיהני: ט אם שהה שבעה ימים מותר לשוחטו: י איכא מ"ד מדקא מפרש רב חסדא לטעמא דר"י: כ אהדריה א"ל אימא לי איזי גופא: ל של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה ולמע"ט והמברך אומר אשר: מ כשם שהכנסתו לברית:

קרבן נתנאל

כסמוך כתינוק שנולד כשהוא מהול דאין מברכין ור' יונה כתב שצריך לברך דכיון דמשום ספיקא דאורייתא הוא שמטיפין בספיקא דאורייתא מברכין ומחלוקתם תלוי בהאי דבפ' במה מדליקין ודאי דדבריהם בעי ברוכי ספק דדבריהם לא בעי ברוכי ועיין בר"ן שם ובגר מהול צריך לברך דבהטפה זו נכנס תחת כנפי השכינה. והרמב"ם בפרק ג' כתב דבגר אין מברכין ובתינוק ע"ש : [ע] ה"ג ואם לא נראה ערלה ממתינין • וכן מצאתי גירסא זו בספרי הרי"ף עם מהר"ם מטיקטין. ואין מברכין עליו כיון דמלין אותו מספק • וכ"כ הר"ן להדיא בפרק במה מדליקין בסוגיא המדליק נר חנוכה צריך לברך ע"ש • ובס' תפארת שמואל מגיה אם נראה לו ערלה כבושה זהו טעות גמור : [פ] ספק בן שבעה ספק בן שמנה אין מחללין עליו את השבת • וקשה הא רב אדא בר אהבה אמר בדף קל"ו דמהלינן מת"כ דלאי חי הוא שפיר קמהיל • ואי מת הוא מתחך בשר בעלמא ואליבא דרב אדא בר אהבה מוקמינן להך ברייתא למכשירי מילה ואליבי' דרבי אליעזר • ואנן לא קיי"ל כר"א לא הי' לרבינו והרי"ף לכתבה הך ברייתא • ותי' הר"ן דלא ס"ל כשינויא דרב אדא בר אהבה ונראה לי לתת טעם לשבח דלא קים להו כרב אדא בר אהבה. דס"ל הך דאמר אביי כתנאי אדרשב"ג קאי ולא כפירוש רש"י דאדרב אדא בר אהבה קאי• וא"כ הא דאמר רבא דכ"ע מת הוא וכרשב"ג א"כ רבי יוסי ברבי יהודה ורשב"ג לכל הפחות דלא עבדי לי' מהה טפי מטריפה א"כ תרווייהו לא ס"ל כרב אדא דלאו כמתחך בשר בעלמא הוא אלא כטריפה ועיין בחדושי רשב"א. אבל קשה מהך דפסקו הרי"ף ורבינו בסמוך סימן ז' כרשב"ג כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל הא כל שלא שהה ספיקא הוה• א"כ מימהל היכי מהלינן בשבת במאי לאו בר קיימא הוא. וי"ל דס"ל דסמכינן ארוב ולדות שהן של בני קיימא• ומש"ה מהלינן דמדאורייתא אזלינן בתר רובא• דה"כ סמכינן ארובא בשמת תוך ל' והיא אשת כהן • אבל בספק בן ז' או ח' • יצאה מרוב הנשים שאין מולידות לז' או ח' ודאי אין מחללין את השבת מספיקא והא דפריך לעיל מימהל היכי מהלינן ולא ניחא לי' דסמכינן ארוב • דהך סוגיא דלעיל קאי לתרץ אליבא דרב שרביא משמיה דרבא דאמר אחת זו ואחת זו חולצת : [צ] ולאו דוקא סכנה כו' עד דאישתהויי אישתהי. הכל מל' תוס' : [ק] חמיר איסורא טפי מאיסור טלטול. דהא שמואל מתיר איסור טלטול לעיל דף י"ט ובמלאכה שא"צ לגופה סבר כרבי יהודה לעיל דף מ"ב : [ר] אבל גמרו שערו וצפרניו כו' מותר לטלטלו ולמולו בשבת. כ"כ תוספות בשם ר"י וקשה הא בפ' הערל סימן ו' כתב רבינו הא גמרו יוצא מידי נפל בשלשים יום אליבא דרבי כמו לרשב"ג וזהו ג"כ מדברי ר"י וא"כ קשה מימהל היכי מהלינן ועל ר"י לא קשה מידי דמטעם מת"כ פסק למולו. והא דקאמר לטלטלו ולמולו ה"ק לטלטלו כדי למולו • אבל על רבינו קשה דהא בספק בן ז' ספק בן ח' פסק דאין מוהלין בשבת. ש"מ דלא ס"ל כשינויי' דרב אדא בר אהבה כמ"ש • וע"ש מה שתרצתי : [ש] ה"ג פרק הערל כרבי דאמר : [ת] ובעל הלכות נסתפק בדבר • וכן הרב אלפס לא הכריע בהלכותיו. הלכך מטילין אותו להומרא וכ"כ הרמב"ם והרז"ה : [א] הלכך נימול לח' ואין מחללין עליו את השבת • היינו יליד בית ומקנת כסף שלא טבלה אמו עד שילדה מדרב אסי. אבל בשאר נימול לשמונה כעבדים דוחה שבת : [ב] ה"ג לא שהה ספיקא הוי לגבי אשת אח דמחייבי כריתות היא אחמירו בה רבנן ולא ליבם אשת אח מספיקא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא. אבל לגבי אבילות אקילו בה רבנן כ"ה ברי"ף : [ג] תמיהני אהאי פיסקא • וליכא למימר דהרי"ף קאי בבן ח' ובזה אשת כהן צריכה חליצה וה"א דכייבם אשת אח • דהא הרי"ף פסק בפ' הערל כר' אבוה דאמר בן ח' אין עושין מעשה עד שיהיה בן עשרים א"כ אפילו שהה ל' יום ספיקא הוי עד עשרים וכ"ת דהרי"ף מפ' הך דר' אבוה לענין גדלות כפי' ר"ת שהביא הרמב"ן ורשב"א שם אבל מידי נפל יוצא בשלשים יום. זה ליתא דהא הרי"ף השמיט הך דרבה תוספאה בהערל ומפני הך מימרא דר' אבוה•ואי מפרש כפי' ר"ת הי' לו לפסוק כתרווייהו כר' אבוה לענין גדלות וכרבה תוספאה דאמרינן אשתהויי אשתהי. אלא ש"מ דפי' בר' אבוה כפירוש רש"י דלרבנן ס"ל דלא אמרינן אשתהי אם לא בהוכחה רבה בעשרים שנה ולכך לא קיי"ל כרבה תוספאה מפני הך מימרא דר' אבוה.וע"ש בפ' הערל סימן ו' כתבתי דיש לקיים דברי חידושי רשב"א. דהרי"ף סובר כפירוש ר"ת בהך דר' אבוה• והא דנקיט מעובדא דרבה תוספאה. דרוב אמוראי לא ס"ל הך דרבה תוספאה כמ"ש תוספות בנדה דף כ"ו • ובזה נסתלק תמיהת רבינו מהרי"ף• וזה שלא כדברי מהרש"ל סימן כ"ט שם שנוסיק לפסק הלכה בן ח' וודאי אם לא גמרו שערותיו וצפרניו אפילו חי שלשים יום לא אמרינן בר שבעה ואשתהי אלא אף מתייבמת. ואם גמרו שערו וצפרניו ומת בתוך שלשים לא יצא מחזקת נפל ומתייבמת ע"ש : [ד] ושבת ומל שלאחר השבת בשבת חייב דלא קעביד מצוה. אע"ג דקיי"ל מל תוך ח' א"ל להטיף ממנו דם ברית ביום השמיני • י"ל דלאו מצוה עביד אלא שהעביר ממנו בשר ערלה • ואפילו אם נכרי מל תוך ח' ג"כ א"ל להטיף דם ברית ואינו אלא כמחתך בשר בעלמא• דמ"מ העבירו ממנו בשר הערלה. ומ"מ לא עביד מצות הבורא שצוה לעשות כן ביום השמיני. ועיין לעיל סימן ה' מפ' זה מ"ש שם : [ה] לשנים עשר לא פחות ולא יותר • עיין מה שהקשה הש"ך סימן רס"ו ס"ק י"ח על התשב"ץ • ו לא ק"מ דביום ה' ספק ט' או ח' מותר לימול מטעם ס"ס שמא היום יום ח' • ואת"ל שהוא יום ט' ספק אם יבא לידי חלול בי"ט שלישי • משא"כ בדינו של תשב"ץ בחלה ונתרפא הינו אלא ספק א'•אבל אי קשיא הכי קשה שנולד ביום ו' בין השמשות • ור"ה בג' וד' א"כ ביום א' הוי מילה שלא בזמנה ואין למול עד יום א' השני שהוא י"ז ימים וי"ל דלא חש התשב"ץ רק על שלישי שחל בשבת דחמיר • ולא כשחל השלישי בי"ט • אבל עם כל זה יש להקשות מחל ר"ה ביום ג' וד' והוא נולד בין השמשות של בין ב' וג' • א"כ אין למול אלא ביום א' שהוא יום י"ד • ואמאי תני במתני' לא יותר משנים עשר : [ו] ה"ג א"ל שמעתיו דלווין : [ז] ה"ג הבראתו : [ח] וכיון דספק נפשות הוא יהבינן מעת לעת והרי"ף כתב ואיפשטא דבעינן מעת לעת • וכתב הר"ן לא דאיפשטא הכא אלא בריש הערל דף ע"א • וע"ז סמך הרב ז"ל ע"ש • ואיני יודע מאי פשיטותא זה אינו אלא לשנוייה דרבה • אבל לאידך אמוראי בתראי דמוקי לה הברייתא במילי אוחרי ליכא פשיטותא וזה דרך רבינו וצ"ע : [ט] ה"ג אלו הן ציצין המעכבין : [י] ה"ג אמר רב הונא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב : [כ] ה"ג רוב גובהה : [ל] איכא בינייהו נראה ואינו נראה • וקיי"ל כשמואל • דשמואל לאו לאפלוגי אברייתא אתא • אלא הלכה למעשה אתא לאשמעינן • בעל העיטור : [מ] ה"ג להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו לתורה ולחופה ולמע"ט • כן הוא גירסת הרי"ף וגרסת רבינו בסמוך כשם שנכנס לברית וכ"ה בש"ס וכ"ה באבודרהם וכן נוהגין • דבהכי עדיף טפי לפי שלפעמים אין האב שם או אין לו אב א"כ א"א לומר בלשון נוכח אלא בלשון נסתר ס"ך • ול"נ דבאם שאבי הבן מל בעצמו ראוי לברך כשם שהכנסתו לברית • אבל כשנימול ע"י אחר א"כ היה נכנס לברית ע"י אחר ראוי לומר כשם שנכנס. ומפני שרוב פעמים נעשית ע"י אחר מש"ה נהיגין אנו לומר בלשון נסתר : [נ] ואומר ר"ת . נראה דהוי כאומר ועוד אומר ר"ת ולא צריך עוד לחלק בהך סברא ה"ת כשהמברך בעצמו עושה המצוה דאל"כ ה"ל לרבינו להביא תירוץ זה קודם והא דאמר כל המצות מברך עובר לעשייתן כו' וכ"כ מהרש"א בפ"ק דפסחים ד"ה בלבער וע"ש ברבינו סימן יו"ד • וכדי שלא

תקשי

תפארת שמואל

ודו"ק : (ג) אם נראית לו ערלה כבושה כצ"ל : (ג) תמיהני אהאי פיסקא • ר"ל מהרי"ף שהעתיק כן לשון הגמרא :

לעצייהו וגם נהבא לפי שעדיין לא פרע ותנן מל ולא פרע כאילו לא מל :

יא המל את הגרים אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה [ס] חקות שמים וארץ לא שמתי . המל את העבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים וכו' [ע] ויש ספרים שגורסים המל את הגרים אומר על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים וכו' . ואפי' לספרים דלא גרסי המל אומר היינו משום שלא הוצרך לפרש ברכת המילה [פ] לפי שאין בה שינוי אלא בברכה שהוא במקום אבי הבן . [צ] ונכרי אע"פ דאיתמהיל בהיותו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית . ועד דמיתפא לא מטבלינן ליה . וכדטבל צריך למיזל בהדי תלתא [ק] ואמרינן ליה כי היכי דאמרו ליה מעיקרא . וגייזי ליה מן מזייה וסקלי ליה טופרין דידיה ודכרעיה . וצריכין למיחזייה כדטבל וכדסליק מברך אקב"ו על הטבילה : וכן עבד משוחרר וכן עבדא ואמתא דזבין להו מנכרים מעיקרא אמרינן ליה מצות דמיחייבי ביה עבדי ומטבלינן ליה כו' כדכתבנוה בהלכות גרים בהאולך (סימן לו) ונכרי אסור למימהל כדגרסי' בע"ז (דף כז) איתמר מנין למילה בנכרי שהיא פסולה . דרו בר פפא משמיה דרב אמר שנאמר ואתה את בריתי תשמור . ר' יוחנן אומר המול ימול קרי ביה המל ימול . מאי בינייהו איכא בינייהו אשה לרב דאמר ואתה את בריתי תשמור כיון דליתא בברית לא מהלא . לר' יוחנן דאמר המול ימול כיון דישראל אפילו ערלים כמהולים דמי איתתא נמי בכלל ישראל ומהלא . הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא דידעה למימהל מהלא שפיר דהלכה כר' יוחנן דקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן :

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

פרק עשרים

א רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת וחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביו"ט ואין נותנין לתלויה בשבת [אבל נותנין לתלויה ביו"ט] : גמ' איבעיא להו תלה מאי . אמר רב יוסף תלה חייב חטאת . א"ל אביי אלא מעתה תלה כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב . [דף קלח ע"א] אלא אמר אביי [א] מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול . וכן הלכה . [ב] מדנקיט אביי חומרי מתנייתא ותני הגוד והמשמרת והכילה והכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור. אהל קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת . [א]מטה וכסא וספסל ועסלא מותר לעשות לכתחלה. איבעיא להו שימר מאי . אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ומשום מאי מחייבינן ביה . רבה אמר [ג] משום בורר . ר' זירא אומר משום מרקד : ב תני רמי בר יחזקאל טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור ואם כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה. פי' כגון טלית כפולה [ב]שקושרה בין שני כותלים והיא משלשלת ומגעת לארץ ונכנס בין שתי קצותיה וישן תחתיה לצל ואין בגגה טפח לפיכך אינו אהל קבע אלא אהל עראי הוא ומפני שאין בגגה טפח [ד] ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח לפיכך פטור אבל אסור . [ה] ואם היה עליה חוט מאתמול ונטה אותו היום מותר . והמיהני על רב אלפס ז"ל שכתב כן הא אמרן במתניתין כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא פחות משלשה סמוך לגגה טפח ומאי שנא טלית כפולה שהיא [ו] יותר בנין עראי מכילת חתנים . ואין דבריו נראין בזה כלל אלא מיירי [ז] שיש בגגה טפח אי נמי כגון לאחר שכלה השיפוע של הטלית [ח] יורד ממנו בשוה בלא שיפוע ברוחב טפח כדאמרינן גבי כילת חתנים . אבל נחתא מפוריא טפח אסורה . והא דאמרינן כרך עליה חוט או משיחה מותר איירי אפילו לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיכה חשיב כאלו היתה פרוסה טפח . אמר רב יוסף חזינא לכילי דרב הונא דמאורתא נגידא ולצפרא חביטא ורמיא. אמר רב כהנא חזינא לכילי דבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמאורתא נגידא ולצפרא חביטא ורמיא ועל ידי כריכות חוט ומסיכה היה או כילת חתנים היה . אמר רב משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו דאין אהל במחילה בלא גג אלא היכא דעשויה להיתר טלטול או להכשר סוכה כדפרי' לעיל*. אמר שמואל משום רבי חייא כילת [דף קלח ע"ב] חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה. אמר רב שישא בריה דרב אידי לא שנו אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסור . וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסור . ולא אמרן אלא שאין בשיפוע טפח [ט] אבל יש בשיפוע טפח אסור . ולא אמרן אלא דלא נחתא מפוריא טפח [י] אבל נחתא מפוריא טפח אסור : ג ואמר רב שישא בריה דרב אידי האי סיאנא שרי . פי' כובע שמשימין על הראש ומאהיל על הפנים מפני השמש והא איתמר סיאנא אסור . לא קשיא הא [כ] דאית ליה טפח הא דלית ליה טפח . אלא מעתה אפיק בגלימיה טפח [ל] הכי נמי דאסיר . אלא לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק. פי' רש"י דאין אסור משום אהל אלא משום [מ] שמא יעביר הרוח מעל ראשו ויוליכנו ד' אמות . הלכך היכא דמיהדק בראשו שאין הרוח יכול להעבירו מעל ראשו שרי . [נ] °ור"ת ז"ל לא גרס אלא והכי גרס לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק כלומר הא דפרכת מאפיק מגלימיה טפח לא קשיא דגלימא לא מיהדק אלא נכפף למטה ולא הוי אהל אבל סיאנא מיהדק שהוא קשה ובולט חוץ לראשו טפח והוה אהל ואסור . וכן פי' ר"ח ז"ל : שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזי הני מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבתא וחדא בהורה . שלח ליה הא דתניא [ס] גוד בכיסכסין מותר לנטותו בשבת. אמר רב לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור . אמר אביי וכילה אפילו בי' בני אדם אסירא אי אפשר דלא מימתחא פורתא : ד ואידך מאי היא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה בשבת . שתים אסור לטלטלה בשבת. ורב אמר אפילו אחת אסור לטלטלה גזירה שמא יתקע והלכה כרב . הורה מאי היא דאמר רב [ע] עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו הוי אומר הפלאה זו תורה . [דף קלט ע"א] שלחו ליה בני בשכר ללוי [פ] כילה מהו כשותא בכרמא מהו מת ביום טוב מהו . אדאזיל נח נפשיה דלוי . אמר ליה שמואל לרב מנשה אי חכימת שלח להו . שלח להו כילה חזרנו על כל צידיה ולא מצאנו לה שום היתר . ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל . לפי שאינן בני תורה. כשותא בכרמא [צ] עירובא . ולישלח להו כדרבי טרפון [ק] דתניא רבי טרפון אומר אינם כלאים בכרם וחכמים אומרים כלאים בכרם וקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוץ לארץ . לפי שאינן בני תורה. מת ביום טוב לא יתעסקו בו לא יהודאין ולא ארמאין לא ביו"ט ראשון ולא ביו"ט שני . ולישלח להו כדרבא דאמר רבא מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו נכרים ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפי' [ר] ביו"ט שני של ר"ה. לפי שאינן בני תורה [דף קלט ע"ב] אמר רבה בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכיסכסים ויוצא בה לרה"ר בשבת ואינו חושש . ומ"ש מדרב הונא דאמר רב הונא האי סולא בטלית שאינה מצויילת כהלכתא בשבת חייב חטאת · ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי . ורצועות התלויות באבנט נראה דלא חשיבי ובטלי . ואם היו של משי חשיבי ולא בטלי אלא א"כ קושר בשן בתי שוקיים : ה אמר רבה בר רב הונא מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים. אמר רב *הונא והוא שתלה בה רמונים . אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי צורבא מדרבנן ורב הונא בר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר חלזון שמיה דשקיל בדי דתומא ומנח בברזא ואמר לאצנועיה קמיכוינא . ואזיל וגיים במברא ועבר נסך גיסא וקסייר פירי ואמר למיגס קמיכוינא. אמר להו הערמה מדרבנן הוא וצורבא מדרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה . לא כל הערמה במילי דרבנן שוין . [ש] יש הערמה שמותר לכל אדם כי ההיא דפ"ק דיו"ט (דף יא:) רב אדא מערים ומלח גרמא גרמא . ויש הערמה דלא שריא אלא לצורבא מדרבנן כי הך דהכא . ויש הערמה דאסור לכ"ע ואחמור בה רבנן טפי ממזיד כי ההיא דפ"ב די"ט (דף יז:) גבי עירובי תבשילין אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותיר

חדושי מהרש"ל וגייזי ליה מזייה כנ"ל : כדרך שהוא עושה בחול . אבל כוזא בסיכתא אפילו איסורא דרבנן ליכא. תוס' : משום בורר . פי' אף משום בורר : והוה אהל ואסור וכן פי' ר"ח אבל ר"ן כתב שלא נראה דא"כ הל"ל ת"ק הכא מיהדק והתם לא מיהדק ולא הל"ל אלא אבל ר"ת לא גרס אלא: ולישלח כרמי בר יחזקאל כו' . שאם כורך חוט או משיחה מותר: וקסייר פירי. פי' שומר פרי : לא כל הערמה כו' . הן דברי ר"י :

הגהות הב"ח א מטה וכסא וטרסקל ועסלא מותר לעשות לכתחלה ואין נותנין לתלויה בשבת איבעיא להו: ב שהוקשרה בין שני כותלים והיא משולשת וכו' וישן תחתיה בצל ואין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו :

קרבן נתנאל

תקשי לן דאי לאו המילה של עכשיו לא היה מברך לה כלל היה ראוי לברך אותו קודם המילה . ע"ז בא רבינו כמתרץ ותקנו להם מקום זה כלומר לאחר המילה לגלות ולהודיע שזאת המצוה נעשית לשם הקב"ה כו'· ולפי תי' שני של ר"ת אין לחלק בין מל אחר או אבי הבן בעצמו . אבל לתירוץ ראשון כשאבי הבן מל בעצמו מברך להכניסו קודם המילה · וכ"כ שלטי הגבורים בשם הרשב"א ורב שר שלום ובעל העיטור ורא"ת · וכ"כ הט"ז שהוא נהג בעצמו כך ובחידושי מהרש"א בפסחים ד"ה הנזכר נראה שלא ראה כל הפוסקים הנ"ל ע"ש : [ס] חקות שמים וארץ לא שמתי · וחותם בא"י כורת הברית . ומשום דפשוט הוא לא הוצרכו לכותבו · פרישה : [ע] ויש ספרים שגורסים המל את הגרים אומר על המילה והמברך אומר אשר קדשנו למול את הגרים· משום דרבינו לשיטתו אזיל כמו שכתבתי בזה בפ"ק דפסחים סימן יו"ד· שהוא ס"ל כשיטת ר"ת דמצוה שנעשית מיד מברך בעל· אבל הר"ן והרמב"ן ס"ל דכללו כאן שתי הברכות של מילה באחת ולא ברכו תחלה וסוף כשאר הגימולין וע"ש באריכות . אך על הב"י סימן רס"ז קשה שפסק שם לברך בשתי ברכות·ומברך קודם המילה למול את העבדים. ואפשר לתרולי דהוא פסק כהרמב"ם דאבי הבן מברך למול וגבי עבדים וגרים הוי כל א' כאבי הבן · אבל על רמ"א שהגיה שם יש חולקין וכן נוהגין שאפי' אבי הבן מברך על המילה.ושם בסימן רס"ז לא הגיה כלום וצ"ע:[פ] לפי שאין בה שינוי אלא בברכה שהוא במקום אבי הבן שאבי הבן מברך להכניסו ובגר מברך למול את הגרים וכו' . אע"ג דלמול להבא משמע דאיכא למימר כמו שכתב ר"ת לעיל בסימן יו"ד דברכה זו אינו דוקא על מילה זו כו' : [צ] ונכרי אע"פ דאיתמהיל בהיותו נכרי צריך להטיף ממנו דם ברית · וכשמטיפין ממנו דם ברית א"ל ברכה כ"כ בש"ע סימן רס"ה סעיף ג' . אבל הרמב"ן ורשב"א כתבו ז"ל ומה שתקנו בה להטיף מהם דם ברית לפי שיש כמה גרים שמתגיירין כשהן נמולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית לפיכך תקנו לכולם ע"כ הרי דס"ל דצריכי ברכה וכ"פ הב"ח להלכה סימן רס"ה ס"ק יו"ד : [ק] ואמרינן ליה כי היכי דאמרת ליה מעיקרא· כדא"ר גר שבא להתגייר : הדרן עלך פרק תשעה עשר

פרק כ מדרבנן שלא יעשה כדרך שעושה בחול · והיינו בדבר שיש לחוש שיבא למלאכת איסור דאורייתא כגון הכא שמא יבא לידי איסור סקילה במשמר שעושה מלאכה. וכגון נתפזרו לו פירות בחצירו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה כדרך שעושה בחול שאם תתיר לו שמא יבא לידי עימור או מי שנשברה לו חבית של יין לא יספוג כדרך שעושה בחול שמא יבא לידי סחיטה . אבל תליית הכוזא ומצנפת וכיוצא בהן לא אסרוהו חכמים שאין שם דבר לחוש שמא יעשה איסור דאורייתא רמב"ם בשו"ת סוף אגרת הרמב"ם והנה בעל מ"א סימן שע"ו ס"ק י"א הליץ בעד הרמב"ם דנאיד מטעם אהל משום דאין אהל בלא מחילות ע"פ מ"ש שם ס"ק כ"א · אלא שהטור ס"ל דאחמירו הכא ע"ש · אבל מ"מ קשה · אין תולין משמרת ביו"ט כתב הרמב"ם הטעם דלא יעשה כעובדא דחול · אע"פ דלא שייך בי"ט דלמא אתא לשמר . וי"ל כיון דאביי לקמן דף קל"ז נקיט תומרא דמתני' דמשמרת לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור . ורמב"ם בפ"ק דהל' שבת כתב כל היכא שאמרו פטור אבל אסור הוא הרחקה למלאכה דאורייתא ולכך הוצרך לומר גבי שבת דלמא אתא לשמר וזה דוחק · ותו קשה לשיטת הרמב"ם מאי פריך לר"א השתא אוסופי על אהל עראי אסור לכתחלה מבעיא. הא הכא לאו אהל הוא · וטעמא דרבנן משום שימור . אבל ר"א סבר דמותר לשמר · ועל כל זה נתחי לבי לפ' דעת הרמב"ם דאיירי דכשלא היה כלי תחת המשמרת ואינו דומה לכילה ומש"ה לא הוי אהל ע"פ מה שמצאתי בחידושי רשב"א · וזהו דאין חשיב אהל אלא כשצריך לחלל שתחתיו וצ"ל כיון שהיה בדעתו ליתן שם כלי לשמר חשיב אהל · ולפ"ז בשבת שאסור לשמר אין דעתו ליתן כלי שם · מש"ה לא הוי אהל . ואינו אסור אלא משום עובדא דחול שמא אתא לשמר משא"כ בי"ט לרבנן ולר"א בשבת שנותנין לתלויה · א"כ דעתו ליתן כלי תחתיו דהא מותר לשמר בשכבר תלויה לר"א בשבת ולרבנן בי"ט . א"כ הוי אהל עראי והשתא מיושב הכל בטוב טעם : [ב] ה"ג מנקיט אביי לתומרא : [ג] משום בורר · והרמב"ם פסק כרבה וחייב משום בורר ומשום מרקד כפירוש רש"י ודברי ש"ע סימן ש"ט שכתב בלשון אסור לשמר תמוהים דהא שימר חייב חטאת : [ד] ולא בפחות משלשה סמוך לגגה טפח . והא דלא הזכיר אידך תרתי חלוקי שלא יהיה בשיפוע טפח ולא נחתא מפוריא טפח . ודאי על שיפוע טפח איכא למימר דמש"ה השמיט דרב שימי סבר כחכמים דמכשירין שיפועי אהל גבי סוכה דף י"ט . ולא קיי"ל כהך מתני' דרב יוסף איפכא הני דחכמים ס"ל שיפועי אהלים לאו כאהלים והכי קיי"ל וכן כתב רש"י בעירובין דף ק"ב אבל הך דנחתא מפורי' טפח למה השמיטו ולגבי טלית כפולה י"ל דאם יש גג טפח או טפח פחות משלשה לגג . להרי"ף הוי אהל קבע וחייב חטאת . אבל נחתא מפוריא טפח . אין בה אלא אהל עראי · אבל לגבי כילת חתנים שלא הזכיר הרי"ף מימרא דרב שימי בשלמא בגג טפח או טפח פחות משלשה סמוך לגג·כבר הזכירן גבי טלית כפולה· ומינה שמעינן לגבי כילת חתנים שאסור לכתחלה עכ"פ אבל נחתא מפוריא טפח הי"ל לחלק . והמחוור שלא היה בגרסת הרי"ף וכן הגירסא בעירובין דף ק"ב · והיינו טעמא דמה לי אי נחתא מפוריא טפח עיקר האהל היא המטה שנעשית לגג . וזה כבר היה מבלעדי נחיתא מפוריא טפח : [ה] ואם היה עליו חוט כו' מותר . משמע אבל באהל קבע לא מהני חוט וכ"כ מ"א סימן שע"ו ס"ק י"ב . אבל שייר טפח אפילו באהל קבע מותר : [ו] יותר בנין עראי מכילת חתנים · והרי"ף ס"ל שאני כילת חתנים שהיא מתוקנת לכך·- ר"ל שהכינה לכך דומיא דפקק החלון · אבל טלית כפולה אינה מתוקנת לכך : [ז] שיש בגגה טפח · שפירש על ארבע קונדסין כפירוש רש"י: [ח] יורד ממנו בשוה בלא שפוע ברוחב טפח . גאיירי שהכנים מטה לשם ועי"כ נעשה המטה לאהל : [ט] אבל יש בשיפוע טפח אסור · אע"ג דלגבי סוכה קיי"ל שיפוע אהלים לאו כאהלים דמי כמ"ש רבינו בפ"ק דסוכה סימן ל"ז מיהו לגבי שבת הוי אהל ואסור ובתוספות מפרשי הך דסוכה באין בשיפוע טפח ע"כ· ותימה הא משך סוכה ז' על ז' . ונראה דמוקי לה בסוכה מכוונת שבעה טפחים ואותו שיפוע פחות מטפח משלים לשיעור סוכה : [י] אבל נחתא מפוריא טפח אסור . ה"ג נ"ל דלענין מילי דשבת הוי אהל אע"ג דקי"ל שמותר לישן בכילה בסוכה אם אינה גבוהה עשרה אע"ג דאית לה גג . כמ"ש רבינו בפ"ק דסוכה סימן כ' ול"ז : [כ] ה"ג דאית ביה טפח הא דלית בי' טפח : [ל] הכי נמי דאסירי . וכן הוא בעירובין דף ק"ב והגי' בש"ס במעתין דמחייבו וטעות גמור הוא דהא עכ"פ לא הוי אלא אהל עראי : [מ] שמא יעביר הרוח מעל ראשו . ואם נושא כובע בלא מצנפת תחתיו · אע"ג דלא מיהדק מותר לצאת בר"ה . דלא חיישינן שמא יוליכנו ד' אמות דהא לא ילך בגילוי הראש · ב"י · והא דלא תשני הא והא דלא מיהדק אלא הא שיש מצנפת תחתיו והא דלא יש מצנפת תחתיו . דסינא הוי חתיכת עגול של לבד מונח על ראשו לצל שנותן על ראשו להגין מן השמש . וכל אחד נושא מצנפת תחתיו ובאמצע של חתיכה נחתך מתוכה בעיגול כשיעור ראשו של אדם ומשימים על המצנפת ונכנס ראשו לתוכו ולפעמים מיהדק ולפעמים אינו מיהדק : [נ] ה"ג ור"ת לא גרס אלא ה"ג : [ס] ה"ג גוד בכיסנא : [ע] עתידה תורה שתשתכח מישראל · לא ידעתי למה הביאו דברי אגדה זו . ונראה דמוקי בש"ס דלא ידעי אי פת שניה הוי או תחלה · וקשה לכאורה אמאי לא מספקי להו אי הככר טמא או טהור הוא דבהדיא כתב בי' ופירש רש"י תורה שבכתב כתובה ומונחת יקראו ויאמרו · פירכא זו יש בזמנינו גם כן על תורה שבע"פ נמי הלא היא כתובה. יקראו ויאמרו· וצ"ל דה"ק אי לא ניתן רשות לכתוב תורה שבע"פ היתה נשתכחת. ולדבר זה הביאו מילתא דתורה. שנפקא מינה לדליקה בשבת שיש להציל כל הספרים שנכתבו בתורה שבע"פ·שלולי המה בכתובים נשתכחה תורה מישראל: [פ] כילה מהו. היינו כילה עם גג רשב"א · ולשיטת רב אלפס סי' כ' נ"ל בלא גג דאילו באית ליה גג הוי אהל קבע וחייב חטאת ולא מהני בי' חוטין ומאי פריך לשלח להו כדרמי בר יחזקאל : [צ] ה"ג עירבובא: [ק] ה"ג דתניא כשותא:[ר] ביו"ט שני של ר"ה לפי שאינן בני תורה · עיין בפ"ק די"ט סימן ה' שהאריך רבינו : [ש] יש הערמה שמותר לכל אדם וכו' · וקשה מאי ראיה מייתי מדרב אדא אימא לא שריא אלא לצורבא מדרבנן . וצ"ל שכוון להא דירושלמי שהביא שם רבינו סימן ע"ז מערים ומלח הכא ומלח הכא עד דמלח כולה והערמה זו מותרת לכל אדם כמ"ש ר' יוחס

הותיר לשבת ובלבד שלא יערים [ת] ואם הערים אסור. ויש דאיכא פלוגתא כי ההיא דלעיל פרק כל כתבי הקודש (דף קיז:) אין מערימין בכך [א]ר' יוסי אומר מערימין וכן אותו ואת בנו שנפלו לבור ביו"ט (ביצה דף לז.) דפליגי בהו רבי אליעזר ורבי יהושע:

ו מתני' נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית. ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין אנומלין בשבת. ור' יהודה אומר בשבת בכוס וביום טוב בלגין ובמועד בחבית. ר' צדוק אומר הכל לפי האורחין:

גמ' אמר זעירי נותן אדם [ב]יין צלול לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא. ואם היה בין הגיתות שעדיין היין תוסס [א] ואין צלול [ב] וגם אין עכור מותר. טורד אדם חבית של יין ישנה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש:

ז ומסננין את היין בסודרין. אמר רב שימי בר חייא [ג] ובלבד שלא יעשה גומא. ובכפיפה מצרית אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח. [ד] אמר רב הונא פרונקא אפומא דכובא כובא אסור. אפלגא דכובא שרי. פי' פרונקא מטלית. א"ר פפא לא ליהדוק איניש ליבתא [ה] אפומא דכוזיתא [ו] משום דמיחזי כמשמרת. דבי רב פפא שפי שיכרא ממנא למנא. [ג]א"ל רב אחא מדפתי והאיכא ניצוצות. א"ל בדבי רב פפא לא חשיבי. ונותנין ביצה במסננת. [דף קמ ע"א] איתמר חרדל שלשו מערב שבת למחר אמר רב ממחו בכלי ואין ממחו ביד. ושמואל אמר ממחו ביד ואין ממחו בכלי. איתמר ר' אליעזר אומר אחד זה ואחד זה אסור. רבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר. אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא [ז] אלא כי הא דאיתמר חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש. ולא יטרוף אלא מערב. [ד]שחלים שטרפן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממסיך לתוכן אמיתא מאי אמיתא נינייא:

ח ועושין אנומלין בשבת. ת"ר עושין אנומלין בשבת ואין עושין אלונטית בשבת. איזה אנומלין יין (ישן) ודבש ופילפלין. ואלונטית יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון [ח] דעבדי לה למסותא:

מתני' אין שורין את החלתית בפושרין אבל [ט] נותן הוא לתוך החומץ. [י] ואין שורין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן הוא [ה]לתוך הכברה. אין כוברין את התבן בכברה ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המוץ [כ] אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס: גמ' בעי מיניה ר' יוחנן מר' ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן. א"ל אסור. והאנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר. א"ל מתני' יחידאה היא [ל] דתנן אין שורין את החלתית בין בחמין בין בצונן. ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור. והלכתא כר' ינאי דאמר בין בחמין בין בצונן אסור. ואם שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת. ואם שתה יום חמישי ויום ששי ובשבת לא היה לו שרוי והיה חושש [ו]שאם לא ישתה יסתכן מותר לשרות בצונן. [מ] ומניחה בחמה כההיא עובדא דרב חייא בר אבין:

ט מסתמיך ואזיל רב חייא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה א"ל כי מטי לבי רב חסדא עיילן. כי מטא עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כיתונא בשבתא לרכוכי קמיטין ושרי. או דלמא לאולודי חוורא קמיכוין ואסיר. א"ל לרכוכי קמיכוין ושפיר דמי. [נ] כי נפק אמר ליה מאי בעי מר מיניה. א"ל בעי מיניה מהו לכסכוסי [ס] כיתונא בשבת ואמר לי שפיר דמי. א"ל ותיבעי מר מיניה סודרא. א"ל סודרא לא מיבעיא לי דבעי מיניה דרב הונא ופשט לי לאיסורא. והיפשוט ליה למר מסודרא. התם מיחזי כאולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא [דף קמ ע"ב] [ז]א"ר חסדא האי כיתונא למישלפא דידה מקיא שרי קניא ממנה אסור. דקניא לאו מנא הוא. אמר רבא ואם כלי קיואי הוא מותר [ע] פי' כלי קיואי כלי של אורג. [פ] אמר רבא האי הולא דירקא אי חזי למאכל בהמה שרי לטלטולי ואם לאו אסור. [צ] אמר רב חייא בר אשי האי תליא דבשרא שרי לטלטולי פי' עץ שתולין בו בשר. [ח]דכוורי אסור דסני ריחא אסותי אסחיה לדעתיה מיניה והוה ליה מוקצה [ק] מחמת מיאוס ורב לטעמיה [ר] דסבירא ליה כרבי יהודה אבל לרבי שמעון אפילו מוקצה מחמת מיאוס לית ליה והלכתא כוותיה. אמר רב חסדא בר בי רב לא ליסדר מאניה לאושפיזא לחוריה ליה משום דלאו אורח ארעא:

י מתני' גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרים. [ט]נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני אחרת: גמ' איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי. ת"ש דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדים שמע מיניה אתרווייהו פליגי אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע ד"ה אסור משום אשווי גומות:

יא נוטלין מלפני בהמה זו וכו' תני חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע. ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה. אמר אביי אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן. מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה בחמור דלית ליה רירי. ונותנין לפני הבהמה שפיה רע בפרה דאית לה רירי. [דף קמא ע"א] והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל. ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה: מתני' הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענע בידו. מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין. ושל כובסין לא יגע בו. ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש [ש] [י]מתיר כלו ושומטו: גמ' אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי. ממטה למעלה אסור. קסבר טלטול מן הצד שמיה טלטול. ולית הלכתא כוותיה הכא. [ת] דהא הדר ביה רב נחמן בפ' כל הכלים (דף קכג.) ואמר [א] טלטול מן הצד לא שמיה טלטול:

יב אמר רב יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר. רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא. °פר"ח ז"ל וכן בשאלתות דרב אחאי בפ' אמור אל הכהנים דביו"ט איירי ולא נהירא דהוה לי' לפרושי בהדיא כיון דמכילתין לא איירי אלא במילי דשבת. [ב] ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי [כ]בפלפלי אפילו מלח דכל הקדירות צריכות שרי בפ"ק דיו"ט (דף יד.) במדוכה של עץ. ונראה דהכא איירי בשבת ומשום דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי לה ובכולה שמעתין נמי מייתי מילי טובא דשבת אע"ג דלא שייכי הכא כולי האי. אבל ביו"ט שרי בלא שינוי אף במדוך של אבן כשאר תבלין בפ"ק דיו"ט ב"ה אומרין תבלין נידוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ובפ"ק דיו"ט (סי' כא) יתבאר פסק זה יותר:

יג ואמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא ליגגוב נפשיה דלמא אתי לאתויי ד' אמות בכרמלית. לפי שהעולה מן הרחילה יש רבוי מים על גופיה [ג] ולא דקדקו במהלך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו. אי הכי כי נחית נמי קדחי ד' אמות ואסיר. כתו בכרמלית לא גזרו רבנן. אמר אביי ואי תימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל. אמר רבא בכותל מ"ט לא משום דמיחזי כבונה האי בנין קלקלה הוא. אלא אמר רבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתו לאשווי גומות. איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר ולמר בריה דרבינא במאי מקנח ליה. בקורה. איכא מ"ד הלכה כמר בריה דרבינא [ד] משום דקא מפרשי לטעמיה. ולי נראה להפך [ל]מדאמר מר בריה דרבינא [ה] במאי מקנח [ו] ולא אמר במאי מקנחינן אלמא לית הלכתא כוותיה. כדאמר בפ"ק דחולין (דף יח:) ולר' מאיר דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ולא קי"ל כרבי מאיר. [ז] ומסתבר דהלכה כרב פפא דבתרא הוא. אמר רבא לא ליתיב איניש אפומא דליחיא דלמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי. אבל על פתח חצר הפתוח לרה"ר או לכרמלית נראה דמותר דמיככר מילתא ולא אתי לאיתויי:

יד [ח] ואמר רבא [מ]לא ליגדד כובא בארעא דלמא אתי לאשווי גומות. ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דאשיתא דלמא אתי לידי סחיטה. [ט] אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה טיט שעל גבי בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו בחוץ. [י] [נ]ומגררו בצפורן ובסכין. [דף קמא ע"ב] תני ר' חייא אין מגררין [כ] לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. ולא יסוך את רגלו בשמן. [ל] והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך הוא [מ] את רגלו בשמן [נ] ומניחו בתוך המנעל. וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבלא ואינו חושש. אמר רב חסדא ל"ש אלא שיעור לנאותו אבל שיעור לעבדו אסור. ת"ר לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול. לא תצא האשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה [ס] חליצתה כשרה. ואין יוצאין במנעל חדש. באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה. תני בר קפרא ל"ש אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאת בו שעה אחת מבעו"י מותר. ומנעל שעל גבי אימום [ס]פי' דפוס [ע] שומטין

חדושי מהרש"ל טורד. פי' טורד היינו מערבב: פי' פרונקא מטלית. רש"י פי' משום אהל והרא"ש פי' משום מסמרת נגעי בה דמחזי כמשמרת אבל פלגא דכובא לאו אורחיה: מהו לכסכוסי כתונתא בשבת. פירוש שפשף הכתונת אחר כיבוס: ופשט לי לאיסורא. כ"כ הראב"ד פי' להיתר ועיין בר"ן: או סדין מבעו"י מנענע כנ"ל: ולית הלכתא הכא כנ"ל: ומגררו וכו'. ובסמ"ג כתב דוקא בלח אבל טיט יבש אסור משום טוחן: ע"ג קטבלא כו'. היינו טבלא של עור:

הגהות הב"ח א ר"י בר יהודה אומר מערימין: ב יין צלול ומים צלולין בתוך המשמרת וכו' היין תוסס ואינו צלול וגם אינו עכור טורד כנ"ל ותיבת מותר נמחק: ג א"ל ר"א מדיפתי לרבינא והא איכא ניצוצות א"ל ניצוצות בדבי רב פפא: ד שחלים ששתקן מע"ש ולמחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממסיך לתוכן אמיתא ולא יטרוף אלא מערב שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא ישחוק אלא מערב וממסיך לתוכן אמיתא מאי אמיתא נניא: ה לתוך הכברה או לתוך הכלכלה אין כוברין: ו שאם לא ישתה שמא יסתכן: ז אמר רב חסדא האי כתונתא מישלפא לדידה מקני' וכו' קיואי הוא מותר: ח דכוורי אסור דכיון דסני ריחיה: ט נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת איבעי להו: י (מתיר) תז"מ ונ"ב ס"א מסיר: כ בפלפלי הא אפילו מלח דכל הקדרות צריכות מלח שרו וכו' מייתי לה הכא ובכולה שמעתין וכו' כשאר תבלין דתנן בפ"ק די"ט: ל מדאמר ולמר בריה דרבינא: מ לא ליגדד איניש כובא: נ ומגררו בצפורן אבל לא בסכין: ס פירוש דפוס של מנעל שומטין אותו:

קרבן נתנאל

ירוחם. וה"ה בהך הערמה דרב אדא מותר לכל אדם וכ"ש הוא. אחר זה מצאתי במרדכי פ"ק די"ט דיש מרבוותא דאמרי דלא שרינן הערמה זו אלא לצורבא מדרבנן: [ת] ואם הערים אסור. ע"ש בתוספות מילתא בטעמיה אמאי הערמה דרב אדא שרי טפי: [א] ואינו צלול. דאל"כ אפילו במשמרת שרי: [ב] ה"ג וגם אינו עכור. טורד חבית: אינו עכור. כלומר שאינו שמרים: [ג] ובלבד שלא יעשה גומא. ומדלא קאמר ובלבד שלא יכסה כל הכלי כמו פרונקא אפומיה דכובא ש"מ דלא שייך אהל בסודר על הכלי. ופרונקא שאני דרחב ביותר כמ"ש תוספות. א"כ כמ"ש הראב"ד ורשב"א דמחזי כמשמרת מש"ה צריך שינוי שלא יעשה גומא כעובדא דחול. אבל משום איסור אהל לא קפידא בסודרין. ודלא כט"ז סימן שי"ט ס"ק י"א ע"ש. וכפיפה מצרית דקאמר ובלבד שלא יגביה מן הקרקע טפח היינו משום שינוי ולא מטעם אהל. וכ"כ בש"ע סימן שי"ט סעיף י"ב. וכ"מ מ"ש רבינו בפ' המביא סימן י"א דאהל בלא מחיצות לא הוי אהל. וא"כ קשה מפרונקא. וצ"ל דשאני פרונקא שהוא רחב ביותר וליכא למימר כיון דיש מחיצות לכובא הוי אהל דא"כ תקשי לך אמאי מתיר להחזיר קדרה ע"ג כירה בשבת בפ' כירה סימן ד'. אלא צ"ל כיון דמחיצות היה מע"ש שרי. ועוד מה שמסיק הט"ז בסי' שט"ו ס"ק י"א לשיטת רש"י דלא אסרו חכמים בכיסוי משום אהל אלא אם אין מיוחד לכך כההיא דכובא שנוטל בגד מעלמא ומכסה ע"פ הכובא כו' ע"ש ואישתמיטתיה גמרא ערוכה בפ' במה טומנין דף מ"ח התם לא קפיד עליה ופירש רש"י אם שרוי במים שהרי לכך עשוי. גם שם בפירש"י מ"ש מפרונקא בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת. ע"כ להלכה שאין שייך אהל בכיסוי כלים: [ד] ה"ג אמר רב האי פרונקא. ובערוך גורס פרנקא: [ה] ה"ג אפומיה דכוזיתא משום דמחזי: [ו] משום דמחזי כמשמרת. לפי' הראב"ד שהביא בחידושי רשב"א דטעמא דכובא נמי משום דמחזי כמשמרת. א"כ אמאי לא אמר טעם דמחזי כמשמרת אמימרא דרב. וצ"ל דלאו דסתם תלמודא קאמר טעם זה אמימרא דרב פפא. (ולאו) [אלא] סיומא מלתא דרב פפא גופיה: [ז] אלא כי הא דאתמר חרדל שלשו מע"ש כו'. לפי מ"ש בפי' הרי"ף ורבינו בפ' המביא סימן ט' דס"ל בדבר שאין בר גיבול חייב על נתינת מים צ"ל שנתנו עליהם בחרדל ובשחלים ושום המשקין מבעו"י. ודלא כב"י בסימן ש"כ וסכ"ד שכתב שהרי"ף ורמב"ם ורא"ש המה סוברים מידי דלאו בר גיבול מותר לתת עליו משקין בשבת ועפ"ז בנה יסודו בש"ע סימן שכ"א. ליתא כפי מה שבררתי שם פ' המביא סימן ט' ע"ש: [ח] ה"ג דעבדי ליה לבי' מסותא למיקר: [ט] ה"ג נותן לתוך החומץ ואין: [י] ואין שורין את הכרשינין. ותבירו בפ"ק אין שורין דיו וכרשינין. ורש"י גורס אין שולין: [כ] ה"ג אבל נוטל הוא בכברה: [ל] ה"ג דתניא אין שורין: [מ] ה"ג ומניחה בחמה כדי שלא יסתכן: ומניחה בחמה. ואי ליכא חמה אפילו ע"י אור שרי. מ"א: [נ] ה"ג כי נפק אתא: [ס] ה"ג כתונתא בשבתא: [ע] פי' כלי של אורג. ודאי כל כלים שמלאכתן לאיסור מותר לטלטלן לצורך גופו. אך ס"ד דכלי קיואי הוי מוקצה מחמת חסרון כיס דאפילו לצורך גופו אסור קמ"ל רבא דכלי קיואי שרי דאין גרדי מקפיד עליהן ולא הוי מלאכתן לאיסור ושרי אפילו מחמה לצל וכ"כ רש"י בפ' אלו קשרים דף קי"ג ד"ה מותר: [פ] ה"ג אמר רב חסדא האי: [צ] ה"ג אמר רב חייא בר אשי אמר רב: [ק] ה"ג מחמת מיאוס מש"ה אסור לטלטלן רב לטעמיה: [ר] דסבירא ליה כרבי יהודה. וא"ת הא לעיל דף קכ"ח קאמר דרב במוקצה לטלטל כר"ש ס"ל. וי"ל היינו במוקצה שמקצה אדם מדעתו. אבל במוקצה מחמת מיאוס כר"י ס"ל. כ"כ תוספות בפ"ק דף י"ט ד"ה הני: [ש] ה"ג מתיר את כולה ושומטה: [ת] דהא הדר בי' רב נחמן. אע"ג דהכא בשמעתין אמרי דבי ר"ה תניא במתני' מנענע בגופו דלא כרב נחמן. מ"מ עדיפא מיניה מייתי הרי"ף ורבינו מרב נחמן גופא: [א] טלטול מן הצד לא שמיה טלטול. ובין מלמעלה למטה או מלמטה למעלה שרי. ודוקא שהעלין מגולין אבל אם כולם טמונים אסור משום חופר גומא ודלא כמ"א סימן שי"א ס"ק כ"א כמו שכתבתי בזה בפ' במה טומנין סימן י"א: [ב] ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי. נראה לי להגיה רב יהודה ורבא דאלו לרב יהודה לחוד ה"ל למפרך רב יהודה אדידיה דפסק בפ"ק די"ט כשמואל דאמר כל הנדוכין נידוכין כדרכן אפילו מלח בלא שינוי כלל: [ג] ולא דקדקו במהלך בר"ה ומטר כו'. לפי שהם מעוטים מה שהוא בעין. כי הכל נבלעים בלבושו. משא"כ ברחילה יש רבוי מים בעין. ועוד דבר שאי אפשר לא גזרו בו חכמים. עיין ט"ז סימן ש"ו ס"ק ב': [ד] ה"ג משום דקא מפרשי למילי': [ה] ה"ג במאי מקנח ליה: [ו] ולא אמר במאי מקנחינן. אבל הרי"ף אזיל לשיטתו שפסק בפ' גיד הנשה סימן כ"א כרב ואע"ג דקאמר ורב היאך אכל בישרא ולא אמר היאך אכלינן. וע"ש בחידושי רשב"א: [ז] ומסתברא דהלכה כרב פפא דבתרא הוא. ומאביי ורבא ואילך קיי"ל כבתראי. ואע"ג דקיי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב. היינו היכא דתלמיד יושב לפני רבו ודאין בהלכה כגון אמר רב פפא לרבא אבל כשנחלקו שניהם כשני חולקים בעלמא הלכתא כתלמיד דבתרא הוא. רשב"א בחידושיו: [ח] ואמר רבא לא לגדד איניש כו' דלמא אתא לאשווי גומות. וקשה הא לעיל פסק כרב פפא אחד זה ואחד זה מותר ולא חיישינן דלמא אתא לאשווי גומות וי"ל דהכא שאני כמ"ש הש"ע סימן של"ז דכיון שהיא כבדה יבא להשוות גומות ודאי והוי פסיק רישיה. וכ"מ מדברי תוספות ד"ה דלמא שמייתי ראי' מהך דעירובין והוא שינוי' דרבא ושבקו הך מימרא דרבא בשמעתין דאמר רבא לא לגדד משום אשווי גומות. ולפ"ז צ"ל הא דקאמר דלמא אתא לאשווי גומות. הא ודאי משווי גומות קאי אגומות שאין זה ודאי שישוה גומות: [ט] ה"ג אמר רב כהנא טיט: [י] ומגררו בציפורן או בסכין ואפילו בחודה של סכין דצפורן מעשה חודה של סכין הוא והא דנקיט צפורן אורחא דמלתא נקט דאין דרך לגרר הבגד אלא בצפורן. ב"י: [כ] לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. ואפילו טיט לח ב"י וב"ח משום ממחק שקלפו כן פירש"י והכלבו כתב טעם זה דמנעל מתוקן בגרירה היינו דוקא בטיט יבש אבל לא בלח. ונראה דלרש"י לא שייך זה אלא בגלדא אבל לא בפנתא ומשום הכי שפיר נהג מהרי"ל שהיה מקנח מנעליו בברזל העשוי לפני בהכ"נ לגרר בו הסוליים (ר"ל סולין בל"א) מהטיט דטיט לח והסוליים שרי לכל הדעות. ולחנם השיגו במ"א סימן ש"ב ס"ק י"ז וראיתי ברמב"ן שגרס בברייתא ורבי מתיר במנעל חדש והלכה כר' מחבירו ולא הזכירו הפוסקים: [ל] והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל. ורמב"ם פ' כ"ב פסק דוקא חדשים ולא ישנים. וגם גורר אינו אוסר אלא חדשים. וכבר השיגו הראב"ד וה"ה. אך לפי גרסת הרמב"ם גירור וסיכת הרגל בחדא מחתא ע"כ הגהות רמ"א תמוה דבסימן שכ"ז מגיה חדשים. ובסימן ש"ב אוסר בגירור בין חדשים בין ישנים והני תרתי פסקי סתרי אהדדי דהא לפי גרסא שלנו קאי לא יסוך ארישא דברייתא דקתני אין מגררין לא מנעל חדש ולא ישן ול"ע: [מ] ה"ג את רגלו שמן: [נ] ה"ג ומניחו בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך: [ס] חליצתה כשרה. עיין בפרק מצות חליצה סימן ג': [ע] שומטין אותו בשבת. דקיי"ל כרבא דאמר כלי שמלאכתו לאיסור בין לצורך

אותו בשבת. גרסינן בפרק דם חטאת (דף לד:) דרש רבא מותר לכבס את המנעל: [פ] א"ל רב (כהנא) והא זימנין סגיאין הוה קאימנא [צ] קמיה *(דרב) ואמר סכסכו לי מסניי במיא סכסוך אין כבוס לא. הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו [ק] סכסוך מותר כבוס אסור: הדרן עלך תולין

פרק אחד ועשרים

א **נוטל** אדם את בנו והאבן בידו. וכלכלה והאבן בתוכה. מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין ר' יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה:

גמ' נוטל אדם את בנו וכו' אמרי דבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו. ודוקא אבן דאי נפלה לא אתי לאתויי אבל דינר דאתי לאתויי לא: [דף קמב ע"ב] **מתני'** האבן שעל פי החבית מטה על לדה והיא נופלת. היתה בין החביות מגביה ומטה על לדה והיא נופלת. מעות שעל גבי הכר נוער את הכר והן נופלות. היתה עליו לשלשת מקנחה בסמרטוט. היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה: **גמ'** האבן שעל פי החבית וכו' [א] אמר רבא לא שנו אלא בשוכח [ב] אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו. [ג] והלכתא כרבא דקאי רבי יוחנן ורבי אמי כוותיה. בפרק כל הכלים (דף קכה:) היתה בין החביות וכו' תניא רבי יוסי אומר היתה חבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביהה למקום אחר ומטה על לדה והיא נופלת [ד] ונוטל מה שצריך לו ומחזירה למקומה. מעות שעל הכר אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא שנו אלא בשוכח [ה] אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור לו. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו (א) אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו: ב א"ר אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו וליתא הלכתא כוותיה דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. כתב רבינו נסים ז"ל מכאן אתה למד כי אלו האנסים [ו] שנותנין ככר על גבי מנורה שהדליקו בה בשבת ומטלטלין אותה ממקום למקום (ב) שאין עושין יפה: [דף קמג ע"א] **מתני'** ב"ש אומרים מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה. ומעבירין מעל השלחן פירורין פחות מכזית [ז] ושיער של פולין ושל עדשים מפני שהן מאכל בהמה. ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו וחכמים אומרים בין כך ובין כך ניטל בשבת ואין מקבל טומאה: **גמ'** ב"ש אומרים וכו' אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כר"ש [ח] °וכי קשרי לטלטולי כגון עצמות [ט] דחזיין לכלבים וקליפין דחזיין למאכל בהמה. אבל מידי דלא חזי לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה לא שרי ר"ש *והתנא מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל לכלבים בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה: מעבירין מעל השלחן וכו' מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד. ודייק מינה מדאיצטריך למיתני מפני שהוא מאכל לבהמה משמע דלאדם לא חזו והוי כשאר מאכל בהמה ומותר לאבדן ביד. ורש"י גרס אסור לאבדן ודייק מדקתני מעבירין ולא קתני זורקין. והאי לאו דיוקא הוא דברישא נמי קתני מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"ג דמותר לאבדן ביד. ועוד דאמר בברכות פ' ואלו דברים (דף נב:) הכא בשמש ת"ח עסקינן שנוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד והתם אי אפשר לגרום אסור. הני גרעיני דתמרי ארמייתא שרי לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אימייהו. [י] ודפרסייתא שמואל מטלטלן אגב ריפתא. רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא. רב ששת זריק להו בלישניה. רב פפא זריק להו אחורי המטה. אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן. והך סוגיא כר' יהודה. ואנן קי"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקצה ושרי לטלטולינהו. [כ] ומה שכתב רב אלפס ז"ל אע"ג דקי"ל כר"ש להשמעינן דאדם חשוב מיבעיא ליה לאחמור אנפשיה כאביי ורבא דלעיל (דף קמב:) וכן לשמואל ס"ל כר"ש בפרק בהרת (דף קנו:) ואפ"ה הוה מחמיר אנפשיה: הדרן עלך נוטל

פרק שנים ועשרים

א [דף קמג ע"ב] **חבית** שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות. ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. *ובלבד שלא יספוג. ושלא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: **גמ'** ת"ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. נראה דלא גרסינן ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הנך דוקא הוא דאסירי משום דעובדא דחול אבל ללקט וליתן אל חיק ולתוך כסותו שרי:

ב **מתני'** אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין. ואם יצאו מעצמן אסורין. ור' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר. ואם למשקין היוצא מהן אסור. חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין. ור' אליעזר מתיר: **גמ'** אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים. ומודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות. א"ל ר' ירמיה לרבי אבא *אם כן במאי פליגי. לכי תשכח. רב נחמן בר יצחק אמר מסתברא בתותים ורמונים פליגי. [א] רבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר מיני פירות. [דף קמד ע"ב] תניא סוחטין בפגעין ובפריסין ובעוזרדין אבל לא ברמונים. של בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים פי' היו סוחטין בחול ועושין מהם יין נמצאו הרמונים בני סחיטה ולכך אסור לסוחטן בשבת. אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם. נמצא עכשיו הכלל הראוי מכל אלו הדברים שזיתים וענבים אין סוחטין אותם בשבת. [ב] ואם יצאו מעצמן אסורין בין אוכלין בין למשקין לד"ה. [ג] ותותים ורמונים אסור לסוחטן בשבת לד"ה [ד] ואם יצאו מעצמן [ה] היוצא מהן אסור כר' יהודה. ושאר פירות כגון פגעין פריסין ועוזרדין וכיוצא בהן *סוחטין אותם לכתחלה בשבת לד"ה. ואיכא מאן דסליק אדעתא דרמונים בהדי זיתים וענבים הוו דהא א"ר נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם וליתא דהיא לענין סחיטה לכתחלה קאמר דאין סוחטין אותן בשבת [ו] אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלים מותרים. וה"נ מסתברא דקתני *סוחטין בפגעין ועוזרדין אבל לא ברמונים אלמא אסחיטה קאי. ועוד מדייתיב טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן לתוך המקוה פוסלין את המקוה בשנוי מראה ואמאי והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוו להו משקה הכא נמי כיון דאחשבינהו הוו להו משקה. שמעינן מינה דאסחיטה קאי דלא מצית למימר דאחשבינהו אלא כשסחטן:

ג **אמר** רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה ולא לתוך הקערה. פירוש בקדרה שיש בה אוכל ולפיכך הוי משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי ובקערה אין בה אוכל ולפיכך הוי ליה משקה ואסור. אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה. °איכא מ"ד האי מימרא דסוחט אדם אשכול איום טוב איתמר ולא לענין שבת דהא תנן אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין [ז] ואוקימנא בזיתים וענבים ובין לאוכלין ובין למשקין היוצא מהן אסור ולכך לא מיתוקמא מילתא דשמואל אלא ביו"ט. וכן מליט לבעל הלכות פסוקות שכתבוה בהלכות יו"ט ולא בהלכות שבת. ואיכא מ"ד דהאי מימרא דשמואל בשבת היא ומוקי לה למתניתין [ח] בסוחט לתוך הקערה דהוו להו משקה [ט] אבל לתוך הקדרה סוחטין כשמואל ודיוקא דדייק מינה רב חסדא [י] בלחוד הוא דהוי ביו"ט וכן הדעת נוטה. ור"ח ז"ל כך הוא דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא דדייק מינייהו לאו הלכה אינון: והכי קאמר והלכתא כתירוצי דר' יוחנן להא מתני'. ושמעינן מינה שמותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן אבל לא למימיהן ואם סחט למימיהן נעשה כמי שסחט זיתים וענבים [כ] וחייב חטאת ולא חילק בסחיטתן למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא הכל אסור. [ל] דהא בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא דצריך וא"ר יוחנן הסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה כשמואל דאמר סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך

חדושי מהרש"ל ומ"ש רב אלפס. פי' שהביא הא דשמואל:

הגהות הב"ח א ותנו רבנן (לעיל קכ"ח.) מטלטלין את העצמות: ב ובלבד שלא יספוג הוא סוף במשנה ואח"כ מתחיל הגמרא תנא ובלבד שלא יספוג ביין ולא יטפח בשמן: ג אם כן במאי פליגי א"ל לכי תשכח אמר רנב"י מסתברא: ד סוחטין אותם אפילו לכתחלה בשבת לד"ה ואי איכא מאן: ה סוחטין בפגעין ובפריסין ובעוזרדין:

תפארת שמואל

(א) **אבל** לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו. לאו משום דלצורך מקומו עדיף מלצורך גופו אלא מאחר שצריך למקומו א"א לנער שהרי שם ישול על מקומו הצריך לו: (ב) **שאין** עושין יפה. ואין להקשות למה לא נטלטל המנורה להדיא משום צורך מקומו משום דלא שרינן לטלטל לצורך מקומו מה שאסור משום מוקצה כי אם דבר שמלאכתו לאיסור כגון קורנס של נפחים או מנורה שלא הדליקו בה באותו שבת אבל מנורה שהדליקו בה באותו שבת דדמיא בידים לא קי"ל כר"ש בהא ואסרינן משום מוקצה או מוקצה דגרוגרות וצמוקים ומוקצה מחמת חסרון כיס דמודה בהו ר"ש כולן אסורין בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ואף המעות אינו שרי לטלטל אלא ע"ג כר ודו"ק:

קרבן נתנאל

לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר לטלטל: [פ] ה"ג א"ל רב פפא לרבא והא אמר רב חייא בר אשי זמנין: [צ] ה"ג קמיה דרב וסכסכו ליה מסאני במיא סכסוך אין: [ק] ה"ג סכסוך מותר:

הדרן עלך פרק עשרים

פרק כא [א] ה"ג אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא בשוכח: [ב] **אבל** במניח נעשה בסיס לדבר האסור. עיין ט"ז סימן ש"ט ס"ק א' שתמיה על המנהג במדינת פולין שמעמידין המנורה עם הנרות על המפה שעל לחם משנה וכו' דלהוי על המפה דין בסיס לדבר האסור. ע"ש שהאריך. ואני תמה על תמיהתו הלא שולחן ערוך לפניו עם המפה שפסק בסימן רע"ט בהג"ה סעיף ד' במה שמטלטלין הנר ע"י נכרי אין בו חשש איסור והוי כאלו התנה עליו מתחלה. ע"כ לא הוי בסיס לדבר איסור שאינו בודל ממנה כל בין השמשות לטלטל על ידי נכרי וצ"ע: [ג] ה"ג והלכתא כוותיה דרב דקאי ר' אמי בשם רבי יוחנן כוותיה. אע"ג דרב אסי בשם רבי יוחנן אמר אפילו במניח. וליכא למימר דרבה אמר בשם ר' אמי ורב יוסף מימרי' בשם ר' אמי ורבה ורב יוסף הלכתא כרבה. דא"כ הי"ל לרי"ף ורבינו להזכיר דקאי רבה בשם רבי אמי כוותי'. וצ"ל דס"ל להרי"ף ורבינו כיון דלא פליגי בסברת עצמן ליתא האי כללא כמ"ש תוספות במנחות דף ל"ב. אלא משום דרבי אסי יחיד לגבי ר' אמי ורב. ועיין בהתאור פ' כל הכלים שלשיטתו אין ראי' ממימרא דרב הכא שהלכתא כרבי אמי ע"ש: [ד] **ונוטל** מה שצריך לו. לכאורה משמע שצריך ליטול מן החבית דוקא במקום שמנער וזהו שמוסיף בברייתא על המתני'. אך תימה שאין אחד מן הראשונים והאחרונים שהזכיר דין זה וצ"ע: [ה] **אבל** במניח נעשה בסיס לדבר האסור וקשה על מה הביאו הרי"ף ורבינו הני תרתי מימרא דרב. ועי' תוספות ד"ה ל"ש. ויש ליישב דאת"ל דאתי לאשמעינן דוקא אם הניח במכוון להתייבש שם מעות על הכר או הוי בסיס אבל אם הניח המעות בתיבה ע"ג דבר היתר לא נעשה בסיס כמ"ש מ"א בסימן ש"ט ס"ק ו'. אבל ממימרא קמייתא אין מדייקין מיני' כך דלאבן אין דרכו להצניע בתיבה: [ו] **שנותנין** ככר ע"ג מנורה שהדליקו. והא דלא קאמר שחס שמטלטלין כלי שמלאכתו לאיסור ע"י ככר. דבזה יפה הם עושים כמ"ש בש"ע סימן ש"ח סעיף ה' וכ"פ רבינו בשאלות ותשובות. והפרש דבכלי שמלאכתו לאיסור אם נותן בו ככר או תינוק נראה שמטלטל הכלי עכשיו משום דבר היתר. משא"כ נר שהדליקו בו באותו שבת. נמצא דבין השמשות אין בידו לטלטל בשעה שהוא דולק ע"י ככר דאית ביה שמן ונר שצריך לאותו שעה לנר והוא חשיב טפי מככר מש"ה לא הוי בסיס לדבר האסור והיתר. ומכאן אתה למד דארנקי לא חשבינן על ידי ככר לבסים לדבר היתר ואיסור דדינרים שבארנקי חשיבי טפי מככר. וה"ג בנר שדולק בין השמשות. וכיון דאיתקלי לבה"ש. איתקלי לכולי יומא. והט"ז בסי' ש"ח ס"ק ה' דחק בזה הרבה ואין מן הצורך וכ"כ מ"א מזה בסי' רע"ט ע"ש. ועיין פ"ב דו"ט סי' ט"ו: [ז] ה"ג ושיער של אפונין: [ח] ה"ג וכי קשרי ר"ש לטלטולי: [ט] ה"ג דחזיין למאכל כלבים: [י] ה"ג ודפרסייתא אסור: [כ] **ומה** שכתב רב אלפס ז"ל אע"ג דקיי"ל כר"ש להשמעינן אדם חשוב. אבל רבינו דמסיק בשלהי ביצה דלענין נולד קיי"ל כרבי יהודה בין בשבת בין ביו"ט והני גרעיני נולד הוא כדאי' בפרק במה מדליקין דף כ"ט א"כ הני גרעיני ודאי אסורים מדינא לטלטל אם לא אגב ריפתא. אמנם לפי מה שהעליתי שם סוף ביצה וכפ' במה מדליקין סימן י"ח ובפ"ק סימן ל"ט דרבינו מיקל בין ביו"ט בין בשבת בין נולד בין מוקצה לכריך לדידיה נמי לומר להשמעינן דאדם חשוב לריך לאחמורי אנפשי': הדרן עלך פרק אחד ועשרים

פרק כב [א] ה"ג אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה בשאר פירות: [ב] **ואם** יצאו מעצמן אסורין בין לאוכלין ובין למשקין לד"ה. ר"ל בין לשמואל בין לרבי יוחנן: [ג] **ותותים** ורמונים אסור לסוחטן בשבת לד"ה. דהא הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם: [ד] ה"ג ואם יצאו מעצמן אם לאוכלין היוצא מהן מותר אם למשקין היוצא מהן אסור כרבי יהודה כ"ה לשון הרי"ף. אבל קשה לי על הרי"ף ורבינו וטור וש"ע שלא הוציאו הדין איך הוא בסתם ובאמת בברייתא תני בהדיא לסתם ולמשקין היוצא מהן אסור בתותים ורמונים אלא שבחדושי להרמב"ם הוכחתי באריכות דס"ל סתמא מותר דבפ' יו"ד מהלכות טומאת אוכלין פסק דחלב אשה סתם שלא לרצון מטמא ובחלב בהמה אינו מטמא א"כ קשה ליה כדפריך רבי עקיבא לרבנן לאו ק"ו הוא כו' וזה שהשיבו רבנן סלי זיתים וענבים יוכיחו ליכא דבפ' כ"א מהל' שבת פסק כחכמים דאפילו עומדין לאכילה חשיבי משקין. וע"כ צ"ל דס"ל סלי תותים ורמונים יוכיחו דסתמא לא חשיבי משקין. ומש"ה דייק בלישני' גבי תותים ורימונים אם הכניסן לאכילה משקין היוצא מהן מותרין אם הכניסן לדורכן משקין שזבו מהן אסורין. ושינה לשון מתני' וברייתא דדוקא אם הכניסן לדורכן משקין היוצא מהן אסור אבל אם הכניסן סתמא כהכניסן לאוכלין דמי והזב מהן מותר עיין שם באריכות אבל על רבינו ורי"ף וש"ע קשה טובא שלא רמזו כלום מזה אם הכניסן סתמא וכ"ל דס"ל ג"כ סתמא מותר דהא קשיא דיוקיא אהדדי שפסקו אם לאכילה היוצא מהן מותר. הא סתמא אסורין והדר פסקו אם למשקין היוצא מהן אסור הא סתמא היוצאין מהן מותרין. וצ"ל חד מינייהו לאו דוקא ואיכא למימר סיפא אידי רישא ורישא אידי סיפא. וכיון דגזירה דרבנן מסתבר טפי לומר הדיוק לקולא כנ"ל לייסב וכן עמא דבר. אמנם קשה לי טובא שאין אחד מן המחברים קדמאי ובתראי שהרגישו בזה: [ה] **אם** לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור כרבי יהודה. דקיי"ל כרבי יוחנן נגד שמואל ורבי יוחנן פסק בשאר פירות הלכה כרבי יהודה. וע"כ כולל תותים ורמונים בהדי שאר פירות. דאל"כ הא לפסוק לן הלכה אחי רבי יוחנן ותותים ורמונים מאי שיירי: [ו] ה"ג אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלין מותרין כרבי יהודה וה"נ מסתברא: [ז] **ואוקמינהו** בזיתים וענבים ובין לאוכלין ובין למשקין היוצא מהן אסור. לפירש"י במתני' אם לאוכלין הן מכונסין כו' ואם למשקים הם מכונסים והכא דסוחט אשכול דברי שמואל דס"ל דכיון דסחט לתוך הקדרה שיש בו אוכל הוי כמפריש אוכל למשקין הבא לאוכל כאוכל דמי וא"כ אין סתירה לכאן ממתניתין ודוחק לומר דאית דמפרשי ס"ל הא דקתני בברייתא בין לאוכלין היינו לקדרה שיש בו אוכלין אם למשקין אם לקערה. ונראה דה"ק כיון דאוקימנא דבזיתים וענבים בין מכונסין למשקין בין לאוכלין אסור. דגזרינן שמא יסחוט כיון דרובא לסחיטה קיימא כי אתי לידי משקה יהיב דעתי' למהוי ניחא לי' בהכי א"כ ה"ה נמי נגזור אף כשסוחט לקדרה שיש בו אוכל שמא יסחוט למשקין דהא לא גרע אם כנסו זיתים וענבים לאכילה ויצאו מעצמן שאסורין מכ"ש שאסור לסחוט לתוך הקדרה: [ח] **בסוחט** לתוך הקערה דהוי להו משקה. וא"כ אפילו יצאו מעצמן אסורין: : [ט] **אבל** לתוך הקדרה סוחטין. דהוי כמפריד אוכל מאוכל: [י] **בלחוד** הוא דהוי ביום טוב. דבשבת הבהמה לא חזיא לאכילה כמו בורר חשיבה שהבהמה היא כמו פסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת לשון תוספות: [כ] ה"ג וחייב חטאת ולא הפריש בסחיטתן: [ל] **דהא** בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא דצריך ואמר ר"י כו'. וכ"ה ברי"ף. מלשון זה משמע כאלו בא להוכיח מזיתים וענבים דבין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא דצריך. וא"כ הא דקתני ברישא דברייתא כבשין ושלקות לגופן אבל לא למימיהן ג"כ איירי בין לקדרה בין לקערה ורא"י זו לא ליבתר ולא מחוור אף דסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא דצריך מ"מ

טכל

הקערה: [מ] ויש מי שהעמיד דברי שמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא מדברי שמואל מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז וכו' לקיים דבריו להיות הלכה ואינם דברים נכוחים אשאפילו ביו"ט כל אלו אסורין : [נ] ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור כ"ש לחלוב כדגרסי' ביבמות פ' הרם (דף קיד.) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה ביו"ט . ואקשינן עלה היכי דמי אי דאיכא סכנתא אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנתא אפילו ביום טוב נמי לא ומפרקינן לא צריכא דאית בה צערא וסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזור רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזור רבנן . הנה אפי' לינק מן הבהמה לא התירו אלא במקום צער כ"ש לחלוב במקום דליכא צער דודאי אסור . [ס] ואין לנו להדורי אפירוקי ולאפוקי שמעתא מדוכתה באלא ודאי זה סוחט לתוך הקדרה ולא לתוך הקערה בשבת אמרו . ומה שאמר רב חסדא ביום טוב הוא ואין הלכה כמותו לא ביום טוב ולא בשבת . וכן קבלנו מרבותינו אלו הן דברי ר"ח ז"ל . ואנן עיינינן בהו ואשכחן פירכא לכולהו . הא דאמר דאין הפרש בסחיטה למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא הכל אסור לאו הכי הוא דהא א"ר יוחנן למימיהן חייב חטאת הוא כעין מימרא דאמר רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור דכי היכי דהא דאמר רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור לקערה הוא ולא לקדרה ה"נ הא דא"ר יוחנן חייב חטאת לקערה הוא ולא לקדרה תדע דהא רב ושמואל איכהו דאמרי סוחט אדם אשכול לתוך קדרה אבל לא לתוך קערה ואינהו דאמרי בענין כבשים ושלקות למימיהן פטור אבל אסור . ואי ס"ד דמ"ד למימיהן אסור ל"ש קדרה ול"ש קערה [ע] הכל אסור אם כן קשיא דרב אדרב וקשיא דשמואל אדשמואל אלא מאי אית לך למימר האי למימיהן אסור לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה [פ] ה"נ ר' יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה . ולא פליג רבי יוחנן אדרב ושמואל אלא בפטור אבל אסור וחייב חטאת אבל בקערה וקדרה לא דאם לא כן נפלוג בהדיא בקערה וקדרה ומדלא אשכחן פלוגתייהו אלא במותר לרב ופטור אבל אסור לשמואל גוחייב חטאת לר' יוחנן לא שמעינן מינה דפליגי בקדרה וקערה . ועוד דרבי יוחנן לא אשכחן דפליג בהדיא ארב ושמואל אלא בכבשים ושלקות אבל באשכול של ענבים לא אשכחן ליה דפליג ומ"ד דפליג בעי ראייה . והא דקאמר דהא סחיטת זיתים וענבים בין לקערה בין לקדרה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים הוא וחייב חטאת . גם זו דאינה ראיה שהסוחט ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל אע"פ שהוא צריך למימיהן כיון שהוא סוחט לתוך האוכל אינו כסוחט משקין אלא כמפרר אוכל לתוך אוכל הוא שמותר . ומ"ד בסוחט כבשים ושלקות למימיהן שהוא חייב לא אמר אלא בסוחט כבשים ושלקות לתוך הקערה כסוחט זיתים וענבים לתוך הקערה . אבל לתוך הקדרה אלו ואלו מותרין שאוכל הן ולא משקה . ולעולם הלכה כרב ושמואל לענין סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה . [צ] ור' יוחנן לא איירי באשכול כלל . והא דאמר נמי שאפילו לינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור וכ"ש לחלוב לאו הכין הוא השהיונק מן הבהמה כסוחט משקה הוא והחולב לתוך הקדרה כמפרר אוכל הוא ולפיכך מותר . ועוד דהא מותיב רמי בר חמא ומפרקינן לתיובתא ומותיב נמי רבינא דהוא בתראה והוא מותיב לה והוא מפרק לה . גם ר' ירמיה ביקש להעמידה כתנאי [ק] ולא העמידה אלא ד"ה משקה הבא לאוכל אוכל הוא . ומכל אלו נלמוד שהלכה כרב ושמואל הלכך הלכה נמי כרב חסדא דיליף מינייהו ודחולב אדם ביו"ט לתוך הקדרה . והכי חזינן לרב האי גאון כדפסקינן ולית בה ספיקא :

ד גרסינן בכתובות פרק אף על פי (דף ס.) תניא ר' מוריגוס אומר גונח יונק חלב מן הבהמה בשבת . מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור . אמר רב יוסף הלכה כר' מוריגוס: תניא נחום איש גלאי אומר צנור שעלו בו קשקשין ממעכו ברגלו בצנעא בשבת זואינו חושש [ר] מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזור רבנן . אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גלאי ואי קשיא לך הא דאמר ביבמות פרק הרם (דף קיד.) אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין חמבהמה טהורה ביו"ט היכי דמי אי דאיכא סכנתא אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנתא אפילו ביו"ט נמי לא ומפרקינן לא צריכא דאיכא צערא וקסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזור רבנן יו"ט דאיסור לאו הוא לא גזור רבנן דמשמע מינה דגונח אע"פ דאית ליה צערא אסור לינק מן הבהמה בשבת . ההיא לא קשה נידי דההיא מימרא אליבא דאבא שאול היא ולית הלכתא כוותיה דהא קפסיק רב יוסף הלכה כר' מוריגוס דאמר אפילו בשבת במקום צערא לא גזור רבנן . [ש] וחזינן למאן דמוקי הא דר' מוריגוס בנערה דאית ביה סכנתא . כי היכי דלא תיקשי ליה הא דאבא שאול . והאי פירוקא לאו מעלייא הוא דאי הא דר' מוריגוס בצער דאית ביה סכנה הוא מאי איריא מפרק כלאחר יד אפילו מלאכה גמורה גבי סכנה שריא . ועוד הא דקאמר במקום צערא לא גזור הל"ל במקום סכנה לא גזור . [ת] וי"מ דההיא דאבא שאול בצער של רעב הוא כי ההיא דשבועות (דף כו) נשבע על הככר ומצטער עליה : [דף קמה ע"א] גופא כבשים ששחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור . שלקות בין לגופן בין למימיהן מותר . ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור . ר' יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת . ולית הלכתא כר' יוחנן לענין חיוב חטאת . דהוו להו רב ושמואל בחדא שיטתא [א] דליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים [ב] והוה ר' יוחנן חד ואין דבריו של א' במקום שנים . ועוד הא דתניא דבי מנשה מסייע להו דאמר דבר תורה אין חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד . והא דמשמע בפרק מפנין (דף קכח:) דאיכא חיוב חטאת בסחיטת שמן מתוך השיער . לא דמי לסוחט פרי שאין דרכו לסחוט כי דרך אותו פרי לאוכלו ולא להוציא ממנו משקה הלכך אין שם משקה על היוצא ממנו . אבל משקה הנבלע בבגד הסוחטו להוציא ממנו חייב ומסתברא לן דהלכתא כשמואל בהא מילתא דקאי כר' יוחנן כוותיה לענין איסורא . וליכא בינייהו פלוגתא אלא לענין חיוב חטאת . אמר רב חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכן תניא דבי מנשה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד : ה [דף קמה ע"ב] **חלות** דבש וכו' כי אתא רב אושעיא מנהרדעא אייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורים ר' אלעזר ור' שמעון מתירין . ופסק בעל הלכות משמיה דרב נחמן בן פלטוי ריש מתיבתא הלכתא כר' אלעזר ור' שמעון : **מתני'** כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן : **גמ'** כל שבא כו' מאי היא כגון תרנגולתא דר' אבא פי' שהיתה מלוחה ביותר ובשרוכין לאוכלה שורין אותה במים חמין אם הובאה בחמין לפני השבת טשורין בשבת ואם לאו אסור . וכל שלא בא בחמין איבעיא להו הדיח מאי . אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת : ו [דף קמו ע"א] **מתני'** שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי . במסכת יו"ט פרק המביא (דף לג:) מוקי במוסתקי ופירש"י דהיינו חביות שבורים שמדבקין שבריהן בזרף של עץ שעושין ממנה זפת ומשום הכי שרי ומחמת גריעותא לא חייס עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי ואף על גב דלא מוקי לה במוסתקי אלא לרבי אליעזר דפריך ולית ליה לרבי אליעזר הא דתנן שובר אדם את החבית וכו' ומשני מתני' במוסתקי . ומיהו גם לרבנן (א) צריך לאוקמי במוסתקי דלא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בחיוב חטאת [ג] אבל מודו דאיסורא איכא והכא שריא לכתחלה אלא ע"כ גם לרבנן צריך לאוקומה במוסתקי . וכן מוכח בפרק בכל מערבין (דף לה:) גבי הא דתנן נתן עירובו במגדל וגעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר . ומאי קפריך [ד] והלא יכול לשבור המגדל וליטול העירוב כדתנן הכא שובר אדם חבית וכו' [ה] ולמאי דפרישית דאיירי במוסתקי אפילו לרבנן ניחא : **גמ'** תניא רשב"ג אומר ימביא חבית יין [ו] ומתיז ראשה בסייף ומניחה

חדושי מהרש"ל לתוך הקדירה . ודוקא ביו"ט אבל לא בשבת ודוקא עז העומדת לאכילה עיין בר"ש מסכת ביצה בהגהת א"ז : אלא לר' אליעזר דפריך כו' . פי' דאמר שם לא יקטום את ההדס : ולמאי דפרישית דמיירי וכו' עיין ברבינו נסים שתירץ דאיירי הכא בכלי קטן :

הגהות הב"ח א שאפילו ביום טוב אסור לינק בפיו מן הבהמה כל שכן לחלוב כצ"ל ותיבת כל אלו ותיבת ביו"ט אסור נמחק : ב אלא ודאי זה שאמר סוחט וכו' בשבת אמרו וזה שאמר רב חסדא וכו' ואשכחן פירכא לכולה חדא הא דאמר וכו' דהא דאר"י למימיכן וכו' אבל אסור הוא וכי היכי וכו' ה"נ הא דאר"י למימיכן חייב חטאת וכו' ואיכהו דאמרי בענין כבשים ושלקות למימיכן פטור : ג וחייב חטאת לרבי יוחנן שמעינן מיניה דלא אפליג בקדרה וקערה ועוד דרבי יוחנן דלא אשכחן דפליג אדרב ושמואל כצ"ל ותיבת בהדיא נמחק : ד אינה ראיה לפי שהסוחט וכו' אוכל לתוך אוכל שהוא מותר ודאמר רבי יוחנן בסוחט כבשים ושלקות למימיכן שהוא כסוחט זיתים וענבים וחייב לא אמר אלא : ה שהיונק מן הבהמה וגם החולב לתוך הקדרה לאו משום שהוא מפרק כלאחר יד הוא אלא שהיונק בפיו מן הבהמה כסוחט : ו דחולב אדם עז ביום טוב לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה והכי הוינן לר"ה גאון : ז ואינו חושש : ח מבהמה טהורה ביום טוב ואמרינן ה"ד וכו' בשבת נמי שרי ואי דליכא : ט שורין בשבת במים חמין וא"ל אסור : י מביא אדם חבית יין וכו' תותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר ומפקיע :

קרבן נתנאל

נוכל לומר דקיי"ל כרב ושמואל דלא אסרינן סחיטתן אלא לתוך הקערה אבל לתוך הקדרה משקה הבא לאוכל כאוכל דמי . וע"ק דעיקר כוונת ר"ח לאלומי מלתא דלית הלכתא כרב ושמואל בהא דסוחט לתוך הקדרה ורב ושמואל בענבים אמרו למלתייהו . וא"כ מאי אכפת לן בזה אם כבשים ושלקות למימיהן אסורין ג"כ איירי בין לקדרה בין לקערה . והי' לר"ח די סתירה זו דהא בסחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך . ע"כ נראה לי לגרום והא בסחיטת זיתים בוי"ו וה"פ כיון דלא הפריש בכבשים ושלקות בסחיטתן למימיהן בין לקערה בין לקדרה אלא הכל אסור והא בסחיטת זיתים וענבים לעולם למימיהן הוא צריך בין לתוך הקדרה או לקערה וכיון דלמימיהן הוא צריך כבר שמעינן דלמימיהן אפילו לתוך הקדרה אסור ש"מ דלא קיי"ל כרב ושמואל : [מ] ויש מי שהעמיד דברי שמואל ביום טוב . ותימה כיון דבשבת חייב חטאת אפילו לתוך הקדרה דמשקה הבא לאוכל לאו כאוכל דמי . א"כ בי"ט עכ"פ איסור לאו ולא שרינן לצורך אוכל נפש אלא מלישה ואילך כמו שכתבו תוספת בר"ש ביצה ראיה מהירושלמי והביאו רבינו בפ' אין צדין סימן א' . אבל חולב עז שהוא תולדה דדש וסוחט דהוי בורר שהמה כמו מלאכות דקודם לישה אסור ביום טוב לצורך אוכל נפש כמו בשבת ויש ליישב בדוחק כיון דבי"ט שרינן תבשילין אוכל נפש א"כ כי סוחט או חולב לתוך הקדרה ודאי נראה לענין כל דלתבשיל הוא צריך וכמפרר אוכל דמי משא"כ בשבת דלא מבשל בתוך הקדרה אף אם נאמר שסוחט וחולב לצורך אכילת חי עם לחם מ"מ אין גלוי לכל שבא לאוכל ואפשר הנשאר ישתה מתוך הקדרה : [נ] ולינק בפיו מן הבהמה ביו"ט אסור כ"ש לחלוב . פירוש כיון דיונק מן הבהמה חשיב כאוכל וכמ"ש תוספות ר"ש חבית ד"ה שלא לרצון ואסור כ"ש לחלוב לקדרה שלא שרינן ביום טוב מטעם משקה הבא לאוכל כאוכל דמי . ואין לחלק דהתם גבי תינוק עיקר אכילתו הוא החלב . משא"כ לגבי גדול . וי"ל דר"ח ס"ל כפי' הי"ת שהביאו רבינו בסימן ד' דמוקי לה הא דאבא שאול בצער של רעב . וא"כ לגבי דידיה החלב בעת ההיא עיקר אכילתו . ורי"ף שדחה לראיה זו בסמוך וכתב לאו הכין הוא שהיונק מן הבהמה כסוחט משקה הוא אזיל לשיטתו דמוקמי' להא בצער חולה . וליה הלכתא כאבא שאול : [ס] ה"ג ואין לנו להדורי אפירוקי . גם בתוס' נפל טעות זה אפירכא במקום אפירוקי ע"ש : [ע] ה"ג הכל אסור קאמר א"כ : [פ] ה"ג רבי יוחנן דאמר למימיהן חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה . ונראה לקיים דברי ר"ח וה"ק דר"י דס"ל כבשים ושלקות למימיהן חייב חטאת א"כ הך ברייתא דתני דבי מנשה דאמר דבר תורה אין חייב אלא על דריכת זיתים וענבים הוי תיובתא וע"כ צ"ל הא דמחייב רבי יוחנן בכבשים ושלקות לאו משום סוחט אלא משום מפרק ומפרק חייב משום ממחק . וא"כ לפ"ז כשחולב נמי חייב משום ממחק שממחק את הדד ומחליקו וא"כ לא קיי"ל כרב ושמואל דמה לי חולב לתוך הקדרה או לתוך הקערה מ"מ חייב משום ממחק עיין מזה פ' כלל גדול דף ע"ג ע"ב ד"ה מפרק ע"ש באורך: [צ] ה"ג ורבי יוחנן לא איירי בסוחט אשכול כלל: [ק] ולא העמידה אלא ד"ה משקה הבא לאוכל כאוכל דמי . וכגרסא שלפנינו אמר רב פפא דכולי עלמא משקה הבא לאוכל לאו כאוכל דמי וכתבו התוספות לא מצינן למימר כ"ע כאוכל הוא א"כ מ"ט דמ"ד הוכשר וא"כ לפי גירסת רי"ף ורבינו דכ"ע כאוכל הוא א"כ מ"ט דמ"ד הוכשר וצ"ע : [ר] ה"ג מ"ט מחקן כלאחר יד : [ש] והזינן למאן דמוקי לה הא דר' מוריגוס בנערה דאית בה סכנתא . והא דאבא שאול בחולה שאין בו סכנה : [ת] וי"מ דההיא דאבא שאול בצער של רעב הוא . ודר' מוריגוס בחולי ממש אלא שאין בו סכנה והי"ת הוא תי' ר"ת ביבמות דף קי"ד ד"ה שבת דאיסור סקילה ע"ש : [א] ה"ג וליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים : [ב] והוה רבי יוחנן חד ואין דבריו של אחד במקום שנים . וכן כתב הרי"ף בעירובין פרק הדר סימן כ' . ובפ' בהרא במס' ע"ז סימן למ"ד הביא רבינו בשם הרי"ף דהלכה כרבי יוחנן דמין במינו בטל אף נגד רב ושמואל דאמרי מין במינו לא בטל . לק"מ דריב"ל ורבא ועוד אמוראי סברי כרבי יוחנן ולא הוי איניהו רבים נגד רבי יוחנן . וכ"ה בתשובת רשב"א סימן ק"ד דלית הלכתא כר"י נגד רב ושמואל ועיין מזה בחידושי ביצה פ"ק סימן כ"א . איברא מלשון תוספות חולין דף כ"ו ד"ה אמר רבא משמע דאית להו הלכה כר"י אף נגד רב ושמואל ע"ש : [ג] אבל מודו דאיסורא איכא והכא שרי' לכתחלה . וא"ל הכא בשבירת חבית מקלקל הוא . משא"כ התם בקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו מחזי כמתקן כלי הוא דנהי דכל מקלקלין פטורין איסורא מיהא איכא אלא מאי אית לך למימר הכא משום צורך שבת שרי לכתחלה . התם נמי משום כבוד הבריות כדאמרינן בהמוציא דף פ"א . או משום צורך שבת לפעמים שצריך ניקור שנים לאכול גבינה א"כ הוי להו לרבנן להתיר אפילו לכתחלה ובפ' בכל מערבין סימן ה' הביא שם הוכחה אחרת דלרבנן נמי איירי במוסתקי כמ"ש תוספות ע"ש . וכס' תפארת שמואל לא דק בזה ע"ש : [ד] והלא יכול לשבר המגדל וליטול העירוב . דהא ס"ד במגדל של עץ איירי כדתני בכ"מ שידה תיבה ומגדל . וליכא למימר דפריך במת"כ אי של עץ א"כ מ"ט דרבי אליעזר דאמר אם אין המפתח במקומו אין עירובו עירוב . דהא ר"א ע"כ אליבי' צריך לאוקמי במוסתקי כדאמרינן בהמביא אבל כלי שלם לא ישבור וא"כ הוא במקום א' ועירובו במקום אחר : [ה] למאי דפרישית דאיירי במוסתקי אפילו לרבנן ניחא . אבל בהל' וברמב"ם פ' כ"ג הביאו מתני' דשובר חבית כצורתה ולא חלקו דוקא במוסתקי . ונראה דס"ל אע"ג דרבנן מודים לר"א שאסור לקטום לחצוץ בו שיניו . לא דמי דהתם איכא למיגזר שמא יתקן קיסם לחצוץ בו שיניו ע"י כלי להחליקו ולמתקו . אבל טעמא דמתני' דשובר אדם את החבית משום דאי נמי מיכוון לעשות כלי לא מתסר אלא מדרבנן כיון שהוא עושה כלי בשבירה שלא כדרכו ומש"ה כי לא מכוין שרי אפילו לכתחלה והיינו טעמא דרבנן דמתירין לקטום להריח אפילו לכתחלה דאפילו בקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו ליכא אלא איסורא דרבנן משום דס"ל כל עשיית כלי שלא כדרכו לא מיתסר אלא מדרבנן כ"כ הר"ן פ' המביא ומעתה נסתלק הוכחת רבינו דלרבנן נמי איירי מתני' במוסתקי דלפי סברת הר"ן אין מקום להוכחת רבינו כאן ובעירובין דוק ותשכח . אבל קשי' לפ"ז קושית התוספות מאי פריך הוא ועירובו במקום אחר ומאי פריך והלא יכול לשבר המגדל וליטול העירוב דהא התם נמי אף גם אם לפתוח קמכוון לא מיתסר אלא מדרבנן כיון שעושה כלי בשבירה שלא כדרכו ומש"ה כי לא מכוין שרי אפילו לכתחלה ואם לאו בין כלי קטן ובין כלי גדול דהתם במגדל גדול איירי ואסור משום סתירה או בנין כלי . מ"מ קשה על רב ושמואל דמוקמי מתני' במגדל של לבנים ור"מ היא ה"ל לאוקמא במגדל קטן ור"א דאמר אין עירובו עירוב לשיטתו אזיל דמוקים מתני' דשובר אדם את החבית במוסתקי ונראה לפ' דבריהם דס"ל אף דשובר אדם כלי להוציא ממנו אוכלים מ"מ כל כמה שלא שיבר אמרינן בי' הוא ועירובו במקום אחר דאדם חס על כליו ואמרינן שלא יעשה מעשה לקלקל כלי שלם מש"ה אוקמינהו רב ושמואל במגדל של לבנים שאין מקלקל כלום ובקל יכול להחזירם מעשה הדיוט בעלמא . כנלע"ד . ומהתימא על רבינו ועל כל המחברים דאתי' בתרי' ובפרט על הרב ב"י דכליל כללא בהקדמתו כ"מ שהרי"ף והרמב"ם קיימי בחד שיטה שקים לי' כוותייהו ומאיזה טעם לא הביא כלל דעת הרי"ף ורמב"ם להתיר אפילו לכתחלה בלא מוסתקי וצ"ע ועכ"פ אני אומר לדינא ע"י צירוף היתר קל אני אסמוך על דבריהם להתיר לשבור כלי שלם להוציא אוכלין אפילו לכתחלה כנלע"ד ודו"ק : [ו] ומתיז ראשה בסייף . בטור כתב ראש המגופה .

וכרמנים

תפארת שמואל

(א) צריך לאוקמי במוסתקי דלא פליגי רבנן וכו' . זה לא הבנתי כל עיקר דלמא מש"ה אסרו רבנן בקטימת קיסם לחצוץ בו שיניו דהוי כעין תיקון מנא אבל להריח בו שרי אפילו לכתחלה ולא פריך סתם אלא אר"א דאמר בקוטמו לחצוץ בו דחייב חטאת משום הכי אף בקוטמו להריח אוסר מדרבנן והעיקר כמ"ש דאף מדרבנן איכא למידק דאף רבנן לא פליגי עליה דר"א אלא משום דס"ל דאף בקטימת קיסם אין בו חיוב חטאת אבל אי הוי מחייבי חטאת בקטימת קיסם לחצוץ בו שיניו הוי נמי אסור להריח בו א"כ קשה לרבנן כמו לר"א ורבינו הרא"ש גופיה כתב כמו שפירשתי בפ' בכל מערבין :

לפני האורחין בשבת ואינו חושש . תניא חולתות של תמרה [ז] מתיר ומפקיע וחותך בעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטא בשבתא . לפיתחא קמיכוין ואסיר . או דלמא לעין יפה קמיכוין ושריא א"ל לפיתחא קמכוין ואסור : מתני' אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת : גמ' אמר רב הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד ד"ה אסור : והיינו דקתני ולא יקבנה מצדה וכן הלכתא . ת"ר אין נוקבין נקב חדש לכתחלה בשבת ואם בא להוסיף מוסיף [ח] וי"א אין מוסיף : ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה:[דף קמו ע"ב] דרש רב נחמן בר יצחק משמיה דרבי יוחנן [ט] הלכה כי"א . ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה אמר רב יהודה אמר שמואל ל"ש אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק ד"ה אסור . ה"ד לשמר וה"ד לחזק . אמר רב חסדא למעלה מן היין זהו לשמר [א]למטה מן היין לחזק . רבא אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר וה"ד לחזק למטה מן השמרים [י] וזהו גי' רש"י והלכתא כוותיה דרבא דתניא דמסייע ליה . גובתא פירוש שפופרת שנותנין אותה בנקב הברזא להוליך הקלוח למרחוק רב אסר . ושמואל שרי . למיתחך לכתחלה כ"ע לא פליגי דאסיר. לאהדורי כ"ע לא פליגי דשרי . כי פליגי דחתיכא ולא מיתקנא. מאן דאסר סבר גזרינן דלמא אתי למיחתך לכתחלה . ומאן דשרי סבר לא גזרינן דלמא אתי למיחתך לכתחלה . כתנאי אין חותכין שפופרת ביום טוב ואין צ"ל בשבת . נפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל בי"ט . ר' יאשיה מיקל . אהייא אילימא ארישא הא קמתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא שרי . אלא דחתיכא ולא מיתקנא איכא בינייהו . ת"ק סבר גזרינן ור' יאשיה סבר לא גזרינן . דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה כרבי יאשיה : חולא יתן עליה שעוה כו' משחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי סבר לא גזרינן משום שעוה . והלכתא כרב . אמר עבות ריסבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור. פירוש אסור ליתן עלה של הדס בתוך הברזא לקלח בו היין כדי שלא יהא שותת בדופני החבית . מ"ט רב יהודה מדיפתי אמר משום מרזב שמא יתקן מרזב של עץ . רב אשי אמר גזירה שמא יקטום. מאי בינייהו איכא בינייהו דקטים ומנח שמא יקטום ליכא [כ] והלכתא כרב אשי :

ט בי סדיא רב אסר ושמואל שרי . ברכין כ"ע לא פליגי דשרי . בקשין כ"ע לא פליגי דאסיר. כי פליגי במילעי. מאן דאסר סבר דמיחזי כמשוי. ומאן דשרי סבר לא מיחזי כמשוי .והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע להגוא אתרא לא הוה ליה דוכתא למיתב נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא ולא איתיב מאן דחזא סבר בי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי אכריז דבי סדיא מישרא שרי ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו.ומנו רב כהנא ור"א וידע דהני מילעי הוו הלכך לא אסירי אלא קשין: מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור. ואת המים היפים ברעים בשביל שיצונו ואת הצונן בחמין* בשביל שיחומו. מי שנשרו כליו במים בדרך מהלך בהן ואינו חושש. הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם: גמ' אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור . והתנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם. רבי אליעזר ור"ש אוסרין . הא מלתא אף על גב דהוי ליה סתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכתא כמחלוקת דברייתא . דקאי רב כוותיה [ל] דמקשינן מיניה פ"ק דע"ז (דף יב.) מאי אין נראה אילימא דלא מיתחזי והאמר רב יהודה א"ר כל מקום שאסרו וכו' [מ] אלמא הלכתא הכי . ורבינו נסים גאון ז"ל פסק דאין הלכה כרב והביא ראיה [נ] מהא דתניא פ"ב דחולין (דף מא:) הרוצה לנקר אצירו עושה מקום חוץ לגומא ושותת ויורד לגומא ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים . ולאו ראיה היא דלאו אולמיה דהך מתני' וברייתא מהך ברייתא ומתני' דהכא דאמר דפליגי אדרב ואמר דרב תנאי היא וכן איתמר ברייתא לעיל בפרק במה אשה (דף סד:) דלא כרב . ועוד דשאני התם דהרואה אומר לנקר אצירו הוא צריך [ס] וליכא חשדא כלל . ואין ראיה נמי מהא דתניא בפרק אף על פי [דף ס.] נחום איש גליא אומר צנור שעלו בו קשקשים ממעכו בצנעה ברגלו ואינו חושש ופסיק התם הלכתא כנחום . דשאני התם דליכא חשדא דאיסורא דאורייתא משום שרואין אותו שעושה כלאחר יד . בירושלמי פרק בתרא דכלאים גר' מתניתין פליגי על דרב פשתן שלבע [ע] בהרת לא יעשה ממנה [פ] אימרא מפורסמת. [צ] ובכרים וכסתות מותר . מתני' פליגי עליה דרב נתפזרו לו מעות לפני ע"ז לא יהא שוחה ומלקט שלא יהא נראה כמשתחוה לע"ז. ואם היה מקום צנוע מותר . מתניתין פליג עליה דרב . פרצופין שמטילין מים בכרכים לא יתן פיו על פיהן שלא יהא נראה כמנשק לע"ז . ואם היה מקום צנוע מותר . מתני' פליג עליה דרב אין שוחטים בגומא אבל עושה אדם גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את הצדוקים . מתני' פליג עליה דרב הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם . מתני' פליג עליה דרב [ק] ביב שהוא קמור ד' אמות ברשות הרבים אין שופכים מים לתוכו בשבת ותני עלה [ר] אם היתה מזלחת מותרת צנורות מקלחין אסור . עונת גשמים מותר ותני בר קפרא אם היה מקום צנוע מותר . [ש] אילין פליגי על רב [ת] ולית להון קיוס :

י [דף קמז ע"א] אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת . רש"י פירש מן העפר. °ור"ח ז"ל פירש מן הטל שעליו דהיינו כבוס . וכן משמע חמיא דכוותא דרב יוסף . אבל במנער מן העפר לא משמע כלל דשייך ביה לבון . ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה . וחדתי נמי לא אמרן אלא באוכמי אבל חוורי וסומקי לית לן בה . והוא דקפיד עלייהו פירש רש"י שאין רוצה ללובשן בלא ניעור . עולא איקלע לפומבדיתא חזי להו לרבנן דקמנפצי גלימייהו . אמר להו קמחללתו שבתא . אמר רב יהודה נפולו באפיה אנן לא קפדינן מידי . אביי הוה קאים קמיה דרב יוסף אמר ליה הב לי כומתאי . הוה עליה טלא והוה מחסם למיתבא ניהליה . א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן ולא מידי :

יא אמר רב יצחק בר אסי אמר ר' יוחנן היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי סוחרי כסות היוצאים בטליה מקופלת ומונחת לכן על כתיפן בשבת חייב חטאת . ולא סוחרי כסות בלבד אלא כל אדם אלא שדרכן של סוחרים לצאת כן . ובגווני היוצא במעות הצרורות לו בסדינו חייב חטאת ולא חגווני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חגווני לצאת כן. הרטנין יוצאין בסודר שעל כתפיהן בשבת ולא הרטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של הרטנין לצאת כן . אמר ר' יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפיו בשבת . אלא שנימא כרוכה לו על אצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו. דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן אע"פ שאין נימא כרוכה לו על אצבעו . עולא איקלע לבי רב אסי בר חנא בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת . א"ל הכי אמר רבי אלעזר אסור . מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא . °יש מי שאומר [ב]פי' מרזב שהוא כמי שמתעטף אדם בטליתו ויקפול שני קצותיה כמין מרזב דרך קפול ויניחנו על כתיפו השמאלית [א] ויחזור ויקפול שאר הטלית ויניחנו בכתיפו הימנית ונמצא טליתו מקופלת מכאן ומכאן ומשולשלת על כתיפו וחלל כנגד הסדרה ויראה כמין מרזב ובענין הזה כיסי בבלייתא שהיו קושרים שני קצירות וקורין לו כיסא ומבעיא משום איסור הוצאה לפי שאינן דרך מלבוש . ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא א"ל [ג]בהכי מאי א"ל אסור . אמר רב פפא נקוט כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי · כי הא דרב ששת מתנאה בסדינו . כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צדי טליתו מונחין לו על כתפיו . אמר לפניו ר' יהושע בן זירוז בן חמיו של ר' מאיר בזו לא חייב ר"מ חטאת . א"ל דקדק ר"מ עד כאן . שלשל רבי טליתו. כי אתא רבין אמר לא ר' יהושע בן זירוז הוה אלא ר' יהושע בן קפוסקאי היה חתנו של ר"ע א"ל בזו לא חייב ר"ע חטאת א"ל דקדק ר"ע [ב] ע"כ שלשל רבי טליתו :

יב מתני' הרוחץ במי מערה או במי טבריא מסתפג אפילו בעשר אלונטית ולא יביאם בידו אבל י' בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן : גמ' קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין פי' שהוחמו באור . מדאמר מני ר"ש היא ולא רבי יהודה היא דאסר בחמין . ופלוגתייהו בחמין שהוחמו באור . הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא אמי מערה אבל במי טבריא שרי לכתחלה כדאמר לעיל פרק כירה (דף מ.) הניחו להם חמי טבריא ולא הכן במתני' חמי טבריא אלא לגלויי עליה דמי מערה דאיירי בחמין [ג] ורב אלפס פי' דמי מערה איירי בחמין שהוחמו מחמת המערה ולא מסתבר לאוסרן לכתחלה [דף קמז ע"ב] מסתפג אפילו בעשר אלונטית כו' א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו בתוך ביתו ולא גזרינן דלמא אתי לידי סחיטה. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן האולירין מביאין בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו :

יג סכניתא א"ר אבין בר רב חסדא [ד] א"ר צריך לקשר שני ראשים למטה וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפיים. אמר להו רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מאני דבני חילא שרביטו בהו למטה מכתפיים: מתני' סכין וממשמשין . אבל לא מתעמלין ולא מתגררים ולא יורדין לקורדימא . ואין עושין אפיקטוזין בשבת . ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר . מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן . אבל רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא : גמ' ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. היכי עביד ר' יוסי בר חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש . ר' יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת והלכתא כר' יוחנן . גרסינן בפרק חלק (דף קא.) ת"ר סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת . ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין כלי על גב העין בשבת. אר"שב"ג בד"א בכלי הניטל בשבת אבל בכלי שאינו ניטל אסור :

יד ת"ר אין שואלים דבר מן הסד בשבת. ר' יוסי אומר אף בחול אסור . א"ר הונא הלכה כר' יוסי ואף ר' יוסי לא אמר

חדושי מהרש"ל חולתות של תמרה כו' כצ"ל וזהו גירסת רש"י ורי"ף יש לו גירסא אחרת: ורב אסי ודע כצ"ל: אבל בניעור מן העפר כצ"ל : כל אדעתא לכנופי כו'. רש"י פי' לכנופיה בישא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו להתנאות לפי שעה והרמב"ם פי' אם נתכוין לקבוץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קבעו להתנאות בכן כמנהג אנשי המקום מותר עיין בר"ן : שהוחמו מחמת המערה פי' ולא כחמי האור . וטעמא דאסור משום דמכוסה ונפיש הבלא : ולא מסתבר לאוסרן לכתחלה כמ"ש הר"ן :

הגהות הב"ח א למטה מן היין זהו לחזק: ב פירוש מרזב זה שהוא כשמתעטף כצ"ל ותיבת כמו נמחק : ג הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא נקוט האי כללא וכו' כי הא דרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו הוא כי אתא רב דימי : ד אמר רבי יוחנן צריך לקשר :

קרבן נתנאל

וברמזים ובש"ע העתיקו ראש החבית · וכ"מ בתוספות פ' במה טומנין דף מ"ח ע"ב ד"ה וכי מה בין ע"ש : [ז] מתיר ומפקיע וחותך · עיין מה שחילק רבינו כזה בפרק בכל מערבין סימן ה' : [ח] ה"ג וי"א אין מוסיפין ושוין : [ט] הלכה כי"א . ז"ל המרדכי ול"נ דהכא מיירי שמתכוין להוסיף אבל אם היה סכין תקוע מע"ש בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אין מתכוין להוסיף כדאמרינן ס"פ במה טומנין אמר שמואל הני סכיני דביני אורבי דלה ושלפה והדר דלה שרי עכ"ל . ועיין בט"ז ובמ"א סימן שי"ד שהשיגו וביארו באריכות ע"ש : [י] וזהו גרסת רש"י· פירוש לאפוקי גרסת הרי"ף ופירושו לשמר להוציא השמרים : [כ] והלכתא כרב אשי · והרמב"ם פרק כ"ג פסק כר' ירמיה · והרב המגיד תמה עליו למה לא פסק כרב אשי דבתרא הוא ועוד דבשל סופרים אזלינן לקולא · ובבית יוסף סימן שי"ד הליץ בעדו וז"ל ואפשר שטעמו משום דהא דגזר שמא יקטום אתי' דלא כהלכתא דכי קטם מאי הוי דהא אסיקנא בפ' המביא דרב יהודה מפשח ויהב לן אלותא אלותא ור"א דאמר גזרה שמא יקטום לפרושי טעמא דשמואל אתי דסבירא ליה כרבי אליעזר ולא משום דס"ל לרב אשי הכי וכיון דלרבי ירמיה מתוקמי שפיר מימרא דשמואל אליבא דהלכתא לא דחינן מהלכתא עכ"ל · ולכאורה' מצאתי סתירה לדבריו דהא בפ' י"א דין ז' כתב הרמב"ם ז"ל הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו שיניו חייב והוא כר"א . וי"ל שדברי הרמב"ם שם בקוטם בסכין אף שהרב המגיד מהסס בזה דהיה לו לבאר והניחו בתימה · אמנם לא כן עמדי דממילא מבואר ומובן מעצמו דבכלי איירי דהא מיד לאחר זה בדין ח' כתב ומותר לקטום עלי בשמים להריח בהן ואע"פ שהן קשין ויבשין ומפשח מהן כל מה שירצה בין שפשח עץ קטן בין שפשח עץ גדול עכ"ל · ואם קיטם ביד לחצות בו שיניו חייב חטאת כי קטם להריח עכ"פ פטור אבל אסור אלא ש"מ בקוטם ביד לחצות שיניו פטור אבל אסור כחכמים מש"ה בקוטם להריח מותר אפי' לכתחלה אלא כשקיטם בכלי חייב חטאת ודו"ק·ומעתה פסק רבינו קשה הא ר"א אתיא דלא כהלכתא דכי קטים מאי הוי הא קי"ל כחכמים בקטים בכלי פטור אבל אסור·ונראה דרבינו מפ' להא דרב אשי גזרה שמא יקטום בכלי וא"ל מי דוחקו לפ' כן י"ל דלפי גרסתו א"ב דקטים ומנח ע"כ ר"א מיירי שלקח עלה מחוברת וקטים לה א"כ הך דאמר רב אשי גזרה שמא יקטום ע"כ שמא יקטום בכלי אמר ובכלי ודאי חייב חטאת ולפ"ז קשה לי טובא על הטור ורמ"א בש"ע שכתבו ז"ל בסי' שי"ד עלה של הדס אם הוא קטום ויש לו הרבה מהן קטומות מותר ליתנה בנקב במקום מרזב כדי שיקלח היין עכ"ל · וכתב הב"י אפשר שהביאו לפרש כן מה שכתוב בנוסחאי דידן בגמרא א"ב דקטים ומנחי וכיון דקאמר מנחי בלשון רבים משמע דעלין רבים קאמר עד כאן לשונו · משמע הא חד קטום אסור לרב אשי גזרה שמא יקטום הא ודאי זה חששא רחוקה שמא יקטום בכלי אלא שמא יקטום ביד ומאי הוה הא קי"ל כחכמים דאינו חייב חטאת וע"כ צ"ל דרב אשי לפרושי טעמא דשמואל אתי דס"ל כר"א וא"כ לא פסקינן כטעמא דרב אשי גזרה שמא יקטום . ואם תפסינן טעמא דרב אשי ע"כ צ"ל קטם ומנח א"ב דרב אשי איירי בקוטם ביד עלה של הדס וגזרינן שמא יקטום בכלי · אבל בחד עלה תלוש לא גזר רב אשי וא"כ קשה טובא על הטור ורמ"א . דארכבי' אתרי רכשי ול"ע לדינא . וכתב הר"ן בפ' המביא וז"ל והיכי מסקי הכא דאוכלי בהמה כיון שהן רכים אין בהם משום תיקון כלי אע"פ שהוא מכוון לכך והא בפירוש אסרינן למיתן טרפא דאסא בחביתא איכא למימר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא אפילו באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשה ממנו כלי לכתחלה ע"כ וזה דוחק קצת ולי נראה רכין אוכלי בהמה דשרינן התם היינו כגון תבן וקש שמיוחדים לאוכלי בהמה ודעתו על כל מה שצריך וכפרש"י בהמביא אבל עלי הדס אינן עומדים לאכילת בהמה ונכון כנלע"ד : [ל] ה"ג דמקשינן מהאי דרב בפ"ק דע"ז דקאמר : [מ] אלמא הלכתא הכי · מדלא משני התם תנאי היא אלא דניחא לתרולי הך ברייתא אליבי' דרב דקי"ל כוותיה עיין בתוספות שם : [נ] מהא דתניא · ברייתא היא וגם מתני' דהתם צריכי לתרולי בכה"ג ע"ש : [ס] וליכא חשדא כלל · אבל בעלמא שאם יראה אדם הרואה יחשדנו אפילו בחדרי חדרים אסור לשון תוספות פרק במה אשה : [ע] בהרת · ובפי' ר"ש בפ"ב דכלאים גרס בחרת בחי"ת . ופירושו חרת היא הצביעה שחורה שצובעין בה העורות וכדאמרינן בנדה דף י"ט והשחור כחרת ע"ש : [פ] אימרא מפורסמת . משמע כי אינה מפורסמת מותר והיינו דלא כרב : [צ] ובכרים וכסתות מותר · כיון דקשין הן לית בהו איסור כלאים : [ק] ביב שהוא קמור · עירובין דף פ"ח : [ר] ה"ג אם היתה מזלחת מותרת צנורות מקלחין אסור עונת גשמים מותר · והכי פירושו כשיש צינור יאמרו הבריות צינור של פלוני מקלחת אבל מזחילה אינו שופך למרחוק וליכא מראית עין אמנם כשהיא עונת גשמים אפילו על ידי צינור מותר דהא כל הצינורות מקלחין בשעת הגשמים : [ש] ה"ג אלין פליגין על דרב : [ת] ולית להון קיוס . כלומר אין לתרץ הנך ברייתות אליבא דרב תירוץ קיוס · ולפ"ז מביא רבינו הך ירושלמי כאילו אומר דבירושלמי משמע דפליגי הנך מתני' על דרב . אבל ש"ס שלנו אין סובר כן · אם כן ה"פ ולית להון קיוס · דלא קי"ל כהנך ברייתות דהלכתא כוותיה דרב וכן פסק רבינו בפ"ק דבילה סימן י"ד : [א] ה"ג ויחזור ויקפול שאר הטלית שמשולשל בצידו הימין ויניחנו : [ב] הכי גרסינן עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר נשאל אחמר : [ג] ורב אלפס פירש דמי מערה איירי בחמין שהוחמו מחמת המערה · ומ"מ מי מערה אסור לכתחלה משום דמטללא הלכך נפיש הבלא ואתי לידי זיעה . וכ"כ תוספות בפ' שמונה שרצים דף ק"ט בשם רבינו נסים גאון · ועוד חילקו שם בין מי מערה למי טבריא בענין אחר אבל רבינו מיאן בזה ואמר ולא מסתבר

אלא משום סכנה כי הא דרב יצחק בר יוסף [ד] איבלע בארזא : אבל לא מתעמלין א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אסור לעמוד בקרקעית של דיומסית מפני שמתעמלת ומרפא : **טו אבל** לא מתגררין . ת"ר אין גוררין בשבת רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורר כדרכו ואינו חושש . והלכתא כוותיה . אין יורדין לקורדימא. מ"ט משום פיקה . רש"י יתליקן רגליו [ה] ויפול במים ואתי לידי סחיטה והוא מלשון פיק ברכים (נחום ב) : **טז אין** עושין אפיקטויזין . אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר . תניא ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין . ומסתברא דה"מ היכא דליכא ליה צער אבל היכא דאית ליה צער וכשמקיא אוכלין שבמעיו מתרפא מותר . וכן אמר בעל הלכות משמיה דרב למה בר פלטוי גאון : אין מעגלין את הקטן . אמר רבה בר בר חנה א"ר לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי והא אנן תנן אין מעגלין את הקטן התם בחומרי שדרה משום דמיחזי כבונה ומיירי שלא ביום הלידה דאי ביום הלידה הכל מותר . ואין מחזירין את השבר אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל [דף קמח ע"א] הלכה מחזירין את השבר. וכן הלכה : **הדרן עלך חבית**

פרק שלשה ועשרים

א שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכן אשה מחברתה ככרות . ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת . וכן ערבי פסחים בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ואוכל פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו"ט : **גמ'** א"ל רבה בריה דרב חנן לאביי מ"ש הלויני ומ"ש השאילני השאילני לא אתי למיכתב הלויני אתי למיכתב . [א] פירוש משום דהלויני לזמן מרובה משמע ולכך אתי למיכתב . אבל השאילני דלאו לזמן מרובה משמע לא אתי למיכתב. [דף קמח ע"ב] איתמר הלוואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע (רבה) [רבא] אמר ניתנה ליתבע . והא מילתא איפליגו בה רבוותא . איכא מאן דפסיק כרב יוסף משום דהוא רביה (דרבה) [דרבא] ועוד דהא רב הויא סבר כוותיה דשקיל משכונא . וכן רבה בר רב הונא דמעריס איערומי שלא היה תובע בפירוש[ב] אלא אומר לו הלויני וכשמלוה אומר לו הרי הלוך כך וכך . ואיכא מאן דפסיק (כרבה) [כרבא] משום דבתרא הוא וקי"ל הלכתא כבתרא [א] [ג] והתוספות כתבו דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף ואע"ג דאמר רב הויא שקיל משכונא רבה בר עולא מעריס איערומי . מחמירים על עצמן היו שלא לתבוע . ורואה אני בספרים שכתוב דברי רב יוסף תחלה [ד] וזו כרב אלפס דגרס רבא : **מתני'** מונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב . ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על השלחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא . מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט אבל לא על המנות : [דף קמט ע"א] **גמ'** מ"ט רב ביבי אמר שמא ימחוק אביי אמר שמא יקרא בשטרי הדיוטות . מאי בינייהו איכא בינייהו דכתב על הכותל ומדלי [ה] למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ומאן דאמר שמא יקרא חיישינן . [ו] ולית הלכתא כרב ביבי משום דפליג עליה (רבא) [רבה] דאמר לא יקרא לאור הנר אפי' גבוה שתי קומות ואפי' גבוה שתי מרדעות. וקי"ל דהלכתא כוותיה . והא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו כמה בפנים וכמה בחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם מכתב שעל גבי כותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופנקס אוקימנא [ז] בדחקיק מיחק דגודא בסטרא לא מיחלף אבל כתוב מכתב אסור [ח] בין מדלאי בין מתתאי.[ט] ושטרי הדיוטות דאסיר למיקרי בהו פר"י היינו שטרי מקח וממכר ושטרי חובות ומשכונות משום ממצוא חפצך ודבר דבר . וכיון דחיישינן שלא למנות אורחיו ופרפרותיו שמא יקרא בשטרי הדיוטות מסתברא ה"ה בכל אגרות רשות . ומיגנא לפלוגי דוקא בהני שייך למיגזר טפי לפי שהן מענין חשבונות וצרכיו ודמי לשטרי הדיוטות טפי מאיגרי הרשות שהן דברי שלומות ואין בהן צורך . אבל מדאסרינן כתב שמהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות שאין בהן צורך כלל ואסרינן משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות נראה דה"ה אגרות הרשות . והביא ה"ר יונה ז"ל ראיה מהא דתניא פ' כל כתבי (דף קטז:) א"ר נחמיה מפני מה אין קורין בכתבי הקודש בשבת כדי שיאמרו בכתבי הקודש אין קורין בשטרי הדיוטות לא כ"ש . והא ודאי דלר' נחמיה אסור לקרות באגרות הרשות מהאי טעמא ומדר' נחמיה נשמע לרבנן דע"כ לא פליגי רבנן אלא בכתבי הקודש שאין לאסור מטעם זה [י] אבל ודאי אגרות הרשות בשטרי הדיוטות מיחלפי . ואיכא דאמרי שלא אסרו למנות האורחין מתוך הכתב אלא בקריאה דומיא דפיו . אבל עיון בלא קריאה שרי . ומסתברא לן דעיוני נמי אסור דתניא בתוספתא כתב שתחת הצורה והדיוקנאות אסור להסתכל בהן בשבת . והלין דכתבין מגילות ומשלים על שיחת חולין ודברי חשק אסור לקרותן בשבת. ואף בחול לא ידענא מי התירו משום שהרי נאמר ובמושב לצים לא ישב ע"כ דברי ה"ר יונה ז"ל : **ב תניא** אין רואין במראה בשבת . ר' יהודה מתיר בקבועה בכותל ושקיפה במראה של מתכת עסקינן והדבר נתמן אמר רבה בר אבוה דאמר מפני מה אסרו מראה של מתכת מפני שאדם יכול להסיר בה נימין המדולדלין . ושמעינן מינה דמראה שאינה של מתכת שרי בין קבועה בין שאינה קבועה . אבל דמתכת אסור כת"ק [כ] ואפילו קבועה בכותל . ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ודיוקנאות אסור לקרות בשבת . ודיוקנא עצמה אסור להסתכל בה אף בחול שנאמר אל תפנו אל האלילים . מאי גמרא אל תפנו אל מדעתכם נראה דבעשויה לע"ז הוא אע"פ שלא נעבדה עדיין אבל לנוי מותר כדמשמע [ל] מדבנן של קדושים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא מכלל דאחרים הוו מסתכלי :

ג ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו . עם בניו אין עם אחר לא מ"ט . כדרב יהודה אמר שמואל דאמר בני חבורה המקפידים זה על זה [מ] עוברים משום מדה ומשקל ומנין ומשום לווין ופורעים ביו"ט . וכדברי ב"ה אף משום ריבית :

ד [דף קנ ע"א] **מתני'** לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלים. אין מחשיכין לשכור פועלים ולהביא פירות . אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו . כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו : **גמ'** תניא לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב . ר' יהושע בן קרחה מתיר [נ] אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מ"ט דר' יהושע . דאמר קרא ממצוא חפצך (א) חפציך אסורין חפצי שמים מותרים ודבר דבר דבור אסור והרהור מותר . רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרווייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת . וא"ר אלעזר [ס] פוסקין לדקה לעניים בשבת . וא"ר יעקב א"ר יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת. וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות [ע] לפקח על עסקי רבים בשבת . ותנא דבי מנשה משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר או אומנות . אמר רב יהודה אמר שמואל חשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת : **ה תניא** נמי הכי חשבונות שעברו ושעתידין להיות אסור לחשבן בשבת וחשבונות של מה לך [דף קנ ע"ב] ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת . ורמינהו מחשבין חשבונות שאינן צריכים ואין מחשבין חשבונות שצריכין כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים [השכרתי וכך וכך] הוצאתי על שדה זו . אבל לא יאמר כך וכך הוצאתי וכך וכך אני עתיד להוציא . וליטעמיך תיקשי לך הית גופא דקתני חשבונות שעברו אסורים והדר תני של מה לך מותרין . אלא לא קשיא הא דאיכא אגירי דאגירי גביה והא דליכא אגירי דאגירי גביה . אי איכא אגירי דאגירי גביה אפילו חשבונות שעברו אסורין . דהא בעי למידע כמה בעי למיתב להון והוו להו חשבונות שצריכין ואסור . ואי ליכא אגירי דאגירי גביה הוו להו חשבונות שאינן צריכין ושרי . ת"ר מעשה בחסיד אחד שנפרצה פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה בשבת ונזכר שהוא שבת ונמנע ולא גדרה . ונעשה לו נס ועלה בו נלף וממנו היה פרנסת ביתו : **ו אין** מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו . כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו . אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לו לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך אפי' בשבת . תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות בשלמא לשכור פועלים לא מצי אמר אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחילות מביא כלומר יכול לומר הבא לי פירות למחר כיון דאם יש מחילות מביא [פ] כמה שתאמר שאם יש בורגנין הולך . ואין חילוק בין אמר לחבירו דבר זה אני עושה למחר ובין אומר עשה לי דבר זה למחר וכיון דמותר באמירתו מותר בחשיכתו ואמאי

חדושי מהרש"ל לפפואי ינוקא . עי' לעיל פרק כל הכלים : אל תפנו אל מדעתכם. ולפי' בעל הערוך קרינן אל מדעתכם בצירי עיין פר"ן: ומשום לווין ופורעין כו' עיקר דין זה בס"פ איזהו נשך : דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר דיבור אסור מחשבה מותר ודוקא דבר הרשות אבל דבר מצוה מותר דאמר קרא ממצוא חפצך חפציך אסור כו' כצ"ל : ונמנע ולא גדרה וכו' ומדין היה מותר דהרהור מותר רק משום מדת חסידות החמיר על עצמו : אין מחשיכין על התחום כו' עד רשאי אני להחשיך עליו נמחק :

הגהות הב"ח א אין גוררין במגררת בשבת : ב מחזירין את השבר בשבת וכן הלכה : ג וכן ערב פסח בירושלים : ד ומ"ש השאילני א"ל השאילני לא : ה אלא אומר לו הלויני וכשהלוהו אומר לו הרי יש לי אצלך כך וכך : ו ומפיס אדם עם בניו : ז רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא : ח אין רואין במראה בשבת רבי מתיר במראה הקבוע בכותל כצ"ל ותיבת יהודה נמחק : ט מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה בשבת מפני שהאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלין דהריפא כאיזמל ושמעי' מינה : י תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור וכו' מאי תלמודא א"ר אל תפנו : כ אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים : ל אמר רבה בב"ח א"ר הלכה כריב"ק ואמר רבב"ח א"ר מ"ט דריב"ק דא"ק ממצוא חפצך : מ וא"ר"י בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פ"נ בשבת והולכין לבתי כנסיות : נ נלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו : ס בשלמא לשכור פועלים דבשבת לא מני :

הגהות הגרי"פ [א] ועי' בהרא"ש פרק כלל גדול בשבת סוף סימן ב' ומה שנרשם שם על נדו :

תפארת שמואל

(א) **חפציך** אסורים אבל חפצי שמים מותרים . ודבר דבור אסור אבל הרהור מותר רב חסדא

קרבן נתנאל

מסתבר לאסור לכתחלה בחמין מחמת עצמן : [ד] **הכי** גרסינן דאיבלע בארזא ואיתעביד ליה כסא פקע ארזא ופלטי ועיין שם פירוש רש"י : [ה] **ויפול** במים ואתי לידי סחיטה . משמע הא ערוס מותר אבל הרי"ף פירש מטעם אחר שמא יטבע באותו טיט ואפילו ערוס אסור ע"ש : סליק פרק שנים ועשרים

פרק כג [א] **פי'** משום דהלויני לזמן מרובה . פירוש לפירושו שתם הלואה ל' יום אבל שאלה עבידי אינשי דמשאל פחות מל' יום והא דאמרינן טלית שאולה כל למ"ד יום פטורה מן הציצית ה"ט דעד למ"ד יום אמרי אינשי שאולה היא אבל טפי לאו אורחא. לשון תוספות : [ב] **אלא** אומר לו הלויני . היינו לאחר יום טוב אומר המלוה ללוה הלויני : [ג] **והתוספות** כתבו דהלכה כרבה לגבי רב יוסף . דאינהו גרסי רבה בה' : [ד] **וזו** כרב אלפס דגרס רבא . מלשון זה משמע דלרב אלפס הלכה כרב יוסף דאי הלכה כרבא דבתראה הוא אף אם גרסת תוספות דגרס רבה פשיטא הלכה כרבה ובטור סימן תקכ"ה ורב אלפס פסק כרבה וכן דעת התוספות . והרב ב"י כתב ונראה שלא הכריע כדברי שום אחד מהם וכ"כ הר"ן וה"ה שהרי"ף לא הכריע בזה הדבר עכ"ל ב"י והדין עמהם דגם בפ' כלל גדול הביא הרי"ף פלוגתא דרבה ואביי באינו גידולי קרקע אם חייב בו משום עימור . ולא הכריע כחד מינייהו כמו כאן . אבל על רבינו קשה טובא שכתב שם סימן ב' עליה דאביי וכן הלכה . היינו משום דבתרא הוא קי"ל כוותיה אפילו כנגד רבו . ובפ' עושין פסין סימן ד' כ"כ פסק שם רבינו דאין הלכה כאביי ורבא נגד רבה ומאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל כבתראי ע"ש . א"כ למה הוצרך הוכחה פה דהלכתא כרבה לגרסת התוספות אף להרי"ף כן וצ"ע . והואיל ואתא לידן איתא בה מילתא דהרי"ף כאן בפ' שואל . ובפ' כלל גדול בפלוגתא דרבה ואביי לא הכריע כחד מינייהו . גם בב"ק בפ' כילד הרגל סימן ה' דפליגי רבה ורבא לענין אם נהנית משלמת מה שנהנית כמה היא התשלומין לא הכריע כמאן מינייהו ובפ"ק דבבא מציעא סימן מ"ט בענין עדיו בתחומיו זכין לו דפליגי אביי ורבה כתב הרי"ף הא רבה רביה דאביי הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב . וגם בפ"ב דב"ת סימן ד' כתב רבינו ליישב דברי רב אלפס מהא דאמר רבא מקום הוי סימן אין ראי' משום דרבא כשמעתי' דנפשיה פסק פי' ורבה פליג עליו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב . ובפ' עושין פסין סימן ד' בהא דפליגי רבה ורבא בטתו בו טיט ויכול לעמוד בפני עצמו לא הזכירו הרי"ף מזה כלום ולא הכריע כחד מינייהו וכן בפ' המדיר סימן י"ג דפליגי רבה ורבא בענין הלכה אצל חכם והתירה לא הכריע הרי"ף כחד מינייהו הלא בתלתא מקומות נראין כסתרי אהדדי . ע"כ נ"ל לומר דספוקי מספקא ליה ומש"ה לענין עדיו בתחומיו זכין לו להוציא מן הלקוחות פסק דאין הלכה כאביי . כ"כ לענין מקום לא אמרינן דהוי סימן להוציא מחזקת המוציא . ובטתו בו טיט כיון דמילי דרבנן הוא פסק כרבה לקולא ובפרק המדיר כמו כן אם הלכה אצל חכם צריכה גט מראשון . ואם קבלה קדושין מאחר צריכה גם כן גט מספק . ועיין בזה בפ' המדיר סימן י"ג . ובפ' המפקיד סימן י' ועיין בשלטי גבורים ריש ב"ק מה שכתב בזה . אחר כך מצאתי להדיא כדברי בפ' ארבעה נדרים סימן ח' ושמחתי ע"ש : [ה] **למאן** דאמר שמא ימחוק לא חיישינן . כיון דמדלי מדכר דכיר ולשמא יקרא נמי לא חיישינן דגודא בסטרא לא מיחלף . והרי"ף מפרש הסוגיא כפירוש הרב פורת ד"ה לעולם דכתב ע"ש : [ו] **ולית** הלכתא כרב ביבי משום דפליג עליה דרבא וכו' וקי"ל דהלכתא כותיה . ויש לדקדק הא אביי נמי ע"כ פליג אדרבא מדקאמר שמא יקרא במדלי אכותל ולא אמר טעמי' דשמא ימחק אף במדלי כדרבא . וי"ל אף דלא קי"ל כוותיה דאביי בהא דפליג ארבא אפילו שתי קומות מ"מ לדינא קי"ל כוותיה בכתב אכותל אף שהוא מדלי שאסור לקרות . משא"כ כרב ביבי לא קי"ל כוותיה כלל אפילו לדינא : [ז] **בדחקיק** מיחק דגודא בסטרא לא מיחלף . ולא ניחא ליה לאוקמי הברייתא דכתב מכתב ומדלי ואתיא כרב אחא דמתיר מכתב שע"ג הכותל ואתי שפיר לשון הברייתא טפי דקתני מכתב שע"ג כותל . וי"ל דהא אליבא דרבא קיימינן דהלכתא כוותיה ואליביה ע"כ נ"ל דזה לאו דוחק לאוקמי הברייתא בחקיק מיחק . דאלת"ה קשה לרבא מהך ברייתא דקתני מכתב שע"ג כותל וע"כ צריך לאוקמי במידלי ודלא כרבא . וליכא לשנויי הך ברייתא אתי' כרב אחא . ואנא ס"ל כרבנן דרב אחא . מנ"ל הא איתא ת"ק ומי לא ס"ל כוותיה דרבא אלא דבהא פליגי בכתב אכותל ומידלי ת"ק חייש לשמא יקרא ורב אחא מתיר דגודא בסטרא לא מיחלף . אלא ודאי צ"ל דרבא אמר הברייתא לא הוי תיובתא לדידיה דאפשר לאוקמי הברייתא בדחקיק מיחק . מש"ה ניחא הכי לרי"ף ולרבינו לפרש הברייתא בחקיק מיחק ואתיא לכ"ע טפי מלאוקמי הברייתא כרב אחא לחוד ובכתב ממש ומידלי ועפ"ז מיושב קושית המהרש"א ע"ש ודו"ק : [ח] **בין** מדלאי בין מתתאי . ע"כ לשון הרי"ף : [ט] **ה"ג** ושטרי הדיוטות דאסור למקרי בהו פי' ר"י היינו שטרי מקח וממכר . ועיין מזה בפ' כל כתבי דף קט"ז ע"ב ד"ה וכ"ש בשטרי הדיוטות ע"ש : [י] **אבל** ודאי איגרות רשות בשטרי הדיוטות מיחלפי . ולקמן בפרקין גבי אין מחשיכין על התחום להביא בהמה הביא הר"ן בשם הרמב"ן דאגרות שלום לאו בכלל שטרי הדיוטות נינהו ע"ש : [כ] **ואפילו** קבועה בכותל דהא קיי"ל כרבא דגבי נר אוסר אפילו שתי קומות דכיון דגזרו רבנן לא פלוג במילתייהו . ה"נ לא פלוג בין קבוע לשאינו קבוע : [ל] **מדבנן** של קדושים . ע"ז דף נ' ובפסחים דף ק"ד ועי' בתוס' ד"ה כ"ג שם שדחה ראיה של רבינו ע"ש : [מ] **עוברים** משום מדה ומשקל ומנין . עיין בפ' איזהו נשך מה שכתב רבינו שם סימן ע"ו : [נ] **ה"ג** אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה . דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר דבור אסור מחשבה מותר ה"ת דיבור רשות הוא דאסור אבל דבור דמלוה מותר דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר חפציך אסורין חפצי שמים מותרין : [ס] **פוסקין** לדקה לעניים בשבת . ז"ל הר"ן תמיהני מאי שרי הא תנן אין מקדישין . ותי' בכלבו דוקא הקדש מזבח או לבדק הבית אסור דיוצא מרשותו לרשות גבוה אבל נודר ס"ת או טס או עטרה מותר לפי שעדיין אין מייחדין שום דבר שיוצא מרשותן עכ"ל . ור"ל דהקדש דידן חולין נינהו ואין יוצא מרשותו לגמרי דכל ישראל יש להם חלק בו . ת"א : [ע] **לפקח** על עסקי רבים בשבת . וכ"ה בגמרא וז"ל הרי"ף ואני אומר דהכא לא גרסינן בשבת דאפילו בחול איצטריך למשרי משום פקוח נפש דאי לאו הכי אסור למיזל כדאמרינן במסכת ע"ז משום דכתיב ובמושב לצים לא ישב עד כאן לשונו . ורבינו ס"ל דלרבותא נקיט שבת דה"א כיון דאיכפל באיסורי אין הולכין : [פ] **כמה** שתאמר שאם יש בורגנין הולך ואין חילוק בין אמר לחברו דבר זה אני עושה למחר ובין אמר לחבירו עשה לי דבר זה למחר . כל זה מבואר בתוס'

קתני דאין מחשיכין להביא פירות. הכא במאי עסקינן במחוברים. והא תני ר' אושעיא *אין מחשיכין להביא תבן וקש בשלמא קש משכחת לה במחובר. אלא תבן היכי משכחת לה. בתיבנא סריא שהוא מוקצה. הלכך כל דבר שיש בו צד היתר שיכול לעשותו בשבת יכול לומר אעשה זה למחר וכן יכול לומר לחבירו עשה לי דבר זה למחר ובלבד שלא יזכיר לו שכירות. ודבר שאין לו היתר לעשות היום אפילו אין בו אלא איסורא דרבנן אסור לומר אעשה דבר זה למחר או לומר לחבירו עשה לי: ז **אבל** מחשיך הוא וכו' [צ] ואף ע"ג דלא אבדיל והא אמר ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' יוסי אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל. וכי תימא דאבדיל בתפלה. והא אמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וכ"ת דאבדיל על הכוס. כוס בשדה מי איכא. תרגמא רב נתן בר אמי קמי *דרבנן בין הגיתות שנו. א"ל ר' אבא לרב אשי כי הוינן במערבא הוה אמרינן המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צרכין כלומר אינו צ"ל בין אור לחושך וכו' אלא בין קודש לחול בלבד אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה [ק] אמר המבדיל בין קודש לחול וסלתין סילתי. כלל אמר אבא שאול וכו' [דף קנא ע"א] אמר רב יהודה אמר שמואל [ר] מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומיך ואני אשמור לך פירות שבתחומי. ת"ר [ש] מחשיכין על התחום להביא בהמה. היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא כל צרכיו ואומר לו לך במקום פלוני לא מצאת במקום פלוני לך במקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים. ר' יוסי בר' יהודה אומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח: ח *השוכר ב את הפועל לשמור לו תינוק אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו [היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה נותנין לו שכר שבת לפיכך אחריות שבת עליו] לא יאמר תן לי שכרי של שבת אלא תן לי שכרי של עשרה ימים: ט **מתני'** מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ באו ממקום קרוב. עשו לו ארון ותכריכין וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית. הא דקתני נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל פרש"י עולמית °ולא נהירא דאם כן ה"ל למימר עולמית כדקתני בתר הכי. ועוד מדפריך בגמ' גבי עשה נכרי ארון וחפר קבר יקבר בו ישראל ואמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו ועל מה קאי הכא נמי אי לא קאי אחלילין [ת] לכך נראה לפרש לא יספוד בהן ישראל בכדי שיעשו:

גמ' [א] מאי מקום קרוב. רב אמר מקום קרוב ממש כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב הוא שראינום שהיו לו בבית. ואם לאו לא יספוד בהן עולמית לפרש"י ולאידך פירושא צריך להמתין בכדי שיעשו. ושמואל אמר חוששין שמא ג חוץ לחומה לנו אבל הביאן מחוץ לעיר אנו תולין להיתר ואמרי' שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן למוצאי שבת מיד. ואשכחן חיישינן לקולא בחגיגה (דף טו.) בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה ומותרת לכהונה. וה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב [ב] ולאפוקי בידוע שמחוץ לתחום לנו. ורב אלפס פי' אע"ג דחזינן להו דעיילי בצפרא לא אמרי' אי לאו דאתו מאתרא קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרי' הני מאתרא רחיקא אתי והא דאתו בצפרא בליליא אזלו עד דמטו לחומה ובייתו התם וקעיילי השתא. ומאי אלא א"כ באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ ימתין בכדי שיבואו ממקום קרוב. ולשון דשמא חוץ לחומה לנו משמע חשש היתר כדפרש"י. דלפי' רב אלפס ז"ל הוה ליה למימר שמא כל הלילה הלכו. ועוד מאי דייק מתני' כוותיה דשמואל דתלינן מספיקא לחומרא במחלה על מחלה ליכא ספיקא. אלא כיון דליכא הכרע לשם כולם נעשה: [ג] והלכתא כשמואל דדייקא מתני' כוותיה דתנן במסכת מכשירין (פ"ב מ"ה): י **עיר** ש'שראל ונכרים דרים בה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד. ואם רוב ישראל ימתין ד בכדי שיחומו חמין. ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד. מאי רשות אמר רב יצחק בר יהודה אדם חשוב שמחממין לו עשרה קומקומסין בבת אחת מותר לרחוץ בה מיד: יא °**ת"ר** לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה. [ד] כיוצא בו לא יטייל על פתח מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ: **מתני'** עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו אבר ושומטין את הכר מתחתיו ומטילים אותו על החול כדי שימתין. [דף קנא ע"ב] וקושרין לו את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף. וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסלים או בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף:

יב **אין** מאמצין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת הנפש שכל המאמץ עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים: **גמ'** ת"ר מביאין כלי מיקר וכלי זכוכית ומניחין לו על כריסו כדי שלא תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זו אמה. ותשבר כד על המבוע זה כרס. ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש שנאמר וזריתי פרש על פניכם וגו'. אמר רב הונא אלו ה בני אדם שעוסקין כל ימיהם חגים. א"ר לוי משום ר' יהושע דסיכנין לאחר ג' ימים כריסו של אדם נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: אין מאמצין את המת וכו'. ת"ר לא יאמץ אדם עיניו של מת עם יציאת הנפש וכל המאמץ הרי זה שופך דמים משל לנר שהוא כבה והולך אדם מניח אצבעו עליה מיד כבה. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר הרוצה שיתאמצו עיניו של מת טופח יין בחוטמו ונותן לו שמן בין ריסי עיניו ו ואוחז בשני גודליו והן מתאמצות מאליהן. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללי' עליו את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. דוד מלך ישראל מת ז אין מחללין עליו את השבת כיון שמת נעשה חפשי מן המצות. תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן העכברים שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו. אמר רב פפא נקיטינן אריא אבי תרי לא נפיל שנאמר ומוראכם וחתכם וגו'. והא קחזינא דנפיל ההיא כדרמי בר אבא דאמר ח אין חיה שולטת באדם אא"כ נדמה לה כבהמה שנאמר אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו:

יג **אמר** ר' חנין אסור לו לאדם לישן בבית יחידי בלילה דא"ר כל הישן יחידי בלילה אוחזתו לילית. תניא ר"ש בן אלעזר אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו וזכור את בוראך בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה אלו ימי הזקנה. והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהן לא זכות ולא חובה ופליגי אדשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד שנאמר לא יחדל אביון מקרב הארץ. תניא רבי שמעון הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו כלומר מדת עניות שאם הוא לא בא בא בנו ואם לא בא בנו בא בן בנו שנאמר כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם אמר רבי חייא לדביתהו כי אתא עניא אקדימו ליה ריפתא כי היכי דליקדמו לבנייכו. א"ל מילט קלייטת להו אמר לה קרא הוא דכתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי רבי ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם. אמר רב יוסף נקיטינן צורבא מרבנן לא מעני. והא קחזינן דמעני לאהדורי אפיתחא קאמרינן תניא ר"ג אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאין מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. [דף קנג ע"א] בעא מיניה ר' אלעזר מרב (נחמן) איזהו בן העולם הבא א"ל והזניך השמענה דבר מאחריך ר' חנינא אומר כל שדעת רבותיו נוחה הימנו. תנן התם ר' אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע איזה יום ימות ויעשה תשובה. אמר להו כ"ש ישוב היום שמא ימות למחר נמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה ע"ה אמר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים: הדרן עלך שואל

פרק ארבעה ועשרים

א **מי** ט שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עם נכרי מניחו על החמור. הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת. ושאינן ניטלין בשבת מתיר את החבלים והשקין נופלין. נותן כיסו כו' כתב רש"י מבעוד יום [א] ולא נהירא לי. מדקאמר בגמרא [ב] אבל מציאה לא ואי מבעוד יום הרי כבר הגיע לידו ואף אם היא מונחת ע"ג קרקע יכול להגביה ולזכות בה. ועוד דומיא דנותן כיסו לנכרי איירי נמי אין עמו נכרי מניחו על החמור אם כן מאי פריך בגמרא והלא מחמר ושני עלה מניחו עליה כשהיא מהלכת בלאו הכי נמי אין כאן עקירה כיון שנתנו עליה מבעוד יום. הלכך נראה לפרש נותן כיסו לנכרי משתחשך והשתא ניחא מאי דפריך בגמרא מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסו לנכרי. ואי מבעוד יום איירי מאי קבעי מ"ט והא ב"ה מתירין בכולן עם השמש וע"י קלילת שכר מותר:

גמ' מ"ט שרו רבנן למיתב כיסו לנכרי קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי ד' אמות בר"ה. אמר רבא דווקא כיסו אבל מציאה לא. ואם אין עמו נכרי וכו' טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי יהיב ליה. מ"ט. חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו. חמור וחרש שוטה וקטן אחמור מנח ליה. לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה. מ"ט הני אדם וחמור לאו אדם. חרש ושוטה לשוטה יהיב ליה לחרש לא יהיב ליה. שוטה וקטן לשוטה יהיב ליה לקטן לא יהיב ליה. איבעיא להו חרש וקטן מאי. [דף קנג ע"ב] איכא דאמרי לחרש יהיב ליה י ואיכא דאמרי לקטן. וכיון דלא איפסיק בהדיא הלכתא דעביד כי האי לישנא עביד ודעביד כי האי לישנא עביד. אין עמו לא נכרי ולא חמור ולא חרש שוטה וקטן מאי. אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה. [ג] מוליכו פחות פחות מארבע אמות. אמר מר אין עמו נכרי וכו' והלא מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. אמר רב אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת סוף סוף אי אפשר דלא קיימא פורתא להשתין מים ולהטיל גללים וקאתי למיעבד עקירה והנחה. תנא [ד] כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה. אמר רב אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו. ודוקא רץ אבל קלי קלי לא. מאי טעמא כיון דלית ליה היכרא אתי למיעבד עקירה והנחה. סוף סוף כי מטי לביתיה אי אפשר דלא קאי וקמטייל מר"ה לרה"י דזריק ליה כלאחר יד. [דף קנד ע"ב] הגיע לחצר החיצונה כו' אמר רב הונא היתה בהמתו [ה] טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומנא דאסור לטלטלן בשבת משום דלא חזיין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן ומתיר את החבלים והשקים נופלין. ודוקא בשליפי זוטרי דאי בעי שמיט להו [ו] לכרים וכסתות מתותיה [ז] ולא

חדושי מהרש"ל הות אמרינן המבדיל בין קודש לחול. ור"ן כתב בשם הרי"ף שצריך להזכיר השם: ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. עיין בר"ן: אבל הביאן מחוץ לעיר כו'. פי' דוקא בידוע שמחוץ לתחום הביאו אסור כו': רוחץ בה מיד. כתב הר"ן מיד בכדי שיעשה שתוכל להתחמם ע"י בני אדם מרובין: על החול כדי שילטנן כצ"ל: כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין כצ"ל: והגיעו ימים אשר תאמר כצ"ל· תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך תלכו בה. פי' אם יספרו אחר המטה מעשים טובים לאמר מה הדרך שהלך בו שמת תלכו בה ר' חנינא אומר כצ"ל: עוד אחרת התירו ולא רצו כצ"ל: כל מלאכה וגו' אמר כצ"ל.

הגהות הב"ח א אין מחשיכין על התחום להביא תבן וקש: ב את הפועל לשמור לו את הפרה ולשמור לו את התינוק: ג חוץ לתחום לנו אפילו הביאן מחוץ לעיר: ד בכדי שיחומו חמין מחלה על מחלה ימתין בכדי שיחומו חמין רי"א באמבטי וכו' אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין לו: ה בני אדם שמניחין ד"ת ועוסקין כל ימיהם בחגים: ו ואוחז בשני גודלי רגליו והן: ז אין מחללין עליו את השבת שנאמר במתים חפשי כיון שמת: ח אין חיה רעה שולטת: ט מי שהחשיך לו בדרך וכו' ואם אין עמו נכרי: י ואיכא דאמרי לקטן יהיב ליה וכיון דלא איפסקא:

קרבן נתנאל

בתוספות ד"ה לכרך פלוני אני הולך למחר ע"ש. אבל קשה מאי צריך להוכחה זו ואין לומר דה"א דתלי אבא שאול ההחשכה באמירה ה"מ באמירה לחבירו דיש מותרת ויש אסורה אבל אמירה לעצמו בכל גוונא שרי דהא מדאמר שמואל משום טעמא דאם יש בורגנין הולך משמע הא אי לאו האי טעמא הוי אסרינן ליה א"כ אמירה לעצמו נמי פעמים מותר ופעמים אסור וא"כ אבא שאול קאי אפילו אאמירה לעצמו אם מותרת רשאי להחשיך עליו ופריך שפיר. וע"פ סברא זו ישבו תוספות ד"ה אבל מחשיך אמאי לא פריך אגופא דמתניתין ע"ש באריכות וצ"ע: [צ] ה"ג ואקשינן ואע"ג דלא: [ק] **אמר** המבדיל בין קודש לחול. עיין מ"ש רבינו פ' ערבי פסחים סימן י"א ע"ש: [ר] **מותר** אדם לומר שמור לי פירות שבתחומך · ועיין בט"ז סימן רס"ג ס"ק ג' באריכות: [ש] **מחשיכין** על התחום להביא בהמה. שהרי אם יש בורגנין מביא: [ת] **לכך** נראה לפרש לא יספוד בו ישראל בכדי שיעשו. וה"ט דלא החמירו בו כמו אם חפר קבר בשביל ישראל דלא יקבר בו עולמית. דהתם נעשה בשביל ישראל אחד משא"כ סתם חלילין מביא לשם כמה אדם תוספות: [א] **ה"ג** מאי ממקום קרוב: [ב] **ולאפוקי** בידוע שמחוץ לתחום לנו. ובהכי ניחא במה דפריך בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר קבר יקבר בו ואמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו ומשני בעומד בסרטי' דאין ישראל קוברין מתיהן כך וקשה לכאורה אמאי לא הביא רבינו הך אוקמתא בשלמא על הרי"ף איכא למימר כמו שפירש הר"ן לשיטתו דאסיפא פריך ע"ש אבל רבינו תפ' לה ארישא דסיפא וכדאמרן קשה אמאי לא הביא הך דבסרטי' אבל לק"מ דלפירש"י כמו שהסכים רבינו לשמואל ל"ק כלל מהך דחפר נכרי קבר שיקבר בו ישראל ולא צריך שימתין בכדי שיעשו משום דהוי ספיקא ולקולא · דהא בחלילין נמי אין צריך שימתין בכדי שיעשו אלא בידוע שמחוץ לתחום לנו והאי דפריך ה"נ ימתין בכדי שיעשו לא פריך אלא לרב. וכיון שפסק רבינו כשמואל ואליביה דשמואל לא צריכין להך אוקמתא בסרטי' וק"ל: [ג] **והלכתא** כוותיה דשמואל דדייקא מתניתין כוותיה · היינו מדרב יהודה דאמר באמבטי קטנה יש בה רשות רוחץ בה מיד דאלמא תלינן בה להקל דבמוצאי שבת הוחמה ולא פליג ת"ק עלי' דר"י בהא ודוקא במחלה על מחלה אסרי' כיון דלשם כולם נעשית כיון דליכא הכרע: [ד] **כיוצא** בו לא יטייל על פתח מדינה. עי' דף ק"נ ד"ה ואין מחשיכין: הדרן עלך פרק כ"ג

פרק כד [א] **ולא** נהיר' לי. ובאמת אין קושיא על פירש רש"י דודאי הוא גם כן ס"ל אם בדיעבד לא נתן לחד מאלו עד שחשיכה נותן · אלא שלכתחלה צריך ליזהר שיתן מבעוד יום. ובהא ודאי רבינו נ"כ מודה ולא פליגי: [ב] **אבל** מציאה לא · היינו בדלא אתי לידיה אבל אתי לידיה מבע"י ככיסו הוא כ"ה בגמרא ורבינו מרוב פשיטותא לא הזכיר חלוקה זו. דודאי כי אתי לידיה דהוי ככיסו: [ג] **מוליכו** פחות פחות מארבע אמות · והרמב"ם בפ' כ' כתב אפילו מציאה דלא אתי לידיה אם יכול להחשיך עליו מחשיך ואם לאו מוליכה פחות פחות מארבע אמות. וחלקו עליו כל המפרשים וכבר נשאלו עליו חכמי לוניל והשיב שזו הלכה נטעה גדולה יש בה ולא אושא מילתא ולא חילקו בה בין מציאה לכיס זה דעתי בזה והרוצה לחלוק ע"ז יחלוק עכ"ל. וברור לי שהרמב"ם בנה בנין יסוד דין זה מהאי שמעתתא דמס' ע"ז דף ע' כמה כיסי קמשתכחי בשוקא וכו' דאמר רבי יצחק המוצא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מד'. והוא גרס כנירסא שלנו המוצא בלא יו"ד קא משתכחי היינו שנמצאו כיסי בשבת. ונשתכח מהרמב"ם מקום מוצאו וכתב מה שכתב · אבל כל הפוסקים ל"ל שנוסחא שלהם המוציא כיס ביו"ד והוא לשון הוצאה שע"י שכחה הוציא וכ"כ המ"א סימן רס"ו ס"ק יו"ד ע"ש: [ד] **כשהיא** מהלכת מניחו עליה כו' · והא דקאמר לעיל חמור אתה מצוה על שביתתו · דשייכי בשביתתו קאמר: [ה] **טעונה** כלי זכוכית. הא כולסא דלאו כלי דלא הוי הפסד מרובה מסיק אליבא דרב הונא דאין מביא כרים כי לבטל כלי מהיכנו לפי שעה בשליפי זוטרי אסור אם לא בהפסד מרובה: [ו] **ה"ג** לכרים וכסתות מתותייהו: [ז] **ולא** קמבטל כלי מהיכנו · הא שליפי רברבי אע"ג דהוי הפסד מרובה לא שרינן איסורא דרבנן לבטל כלי מהיכנו לכולי שבת · ואי משום צער בעלי חיים לפרוק בנחת · ואם א"א לפרוק בנחת מתיר את החבלים ונופלין אע"פ שמשתברין · וכן מוכח מדפריך אדרב הונא והא קמבטל כלי מהיכנו· ורב הונא תלמיד דרב הוה ורב ס"ל צער ב"ח דאורייתא לעיל דף קכ"ח· וכ"ת דפריך הי"ל ליפרוק בנחת. אימא רב הונא איירי בשליפי רברבי ובגוונא דאי אפשר לפרוק בנחת. אלא ש"מ דשליפי רברבי אפילו צער ב"ח דאורייתא לא שרינן איסורא דרבנן לבטל כלי מהיכנו לכולי שבת. וכ"כ הרמב"ן ורשב"א דהא דפריך והא צער ב"ח דאורייתא לא פריך לבטל כלי מהיכנו. אלא דהי"ל להתיר חבלים ויפלו השקין · ואי משום מצטרי זיקי. לכתוש מרי' ולא יעבור על איסורא דאורייתא או דרבנן. וכ"כ הר"ן דלא מבטל כלי מהיכנו אפילו בהפסד מרובה וא"כ משום צער ב"ח צריך להתיר החבלים ויפלו לארץ אע"פ שמשתברין ·

וכרב

קא מבטל כלי מהיכנו. מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק דאמר בפרק כירה (דף מג.) דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל *דהא אוקימנא בקרני דאומנא דלא חזיין [ח] וקאמר דמביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן. תניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחד והוא נופל מאליו. אביי אשכחיה לרבה דקמפספף לבריה אגבא דחמרא. א"ל והא קא משתמש מר בבעלי חיים. אמר ליה לצדדין ניכהו ולצדדין לא גזרו בהו רבנן. ואסיקנא [דף קנה ע"א] והלכתא לצדדין אסורין. לצדי צדדין מותרין: ב מתני' מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני הבהמה בין דקה ובין גסה. ר' יהודה מתיר בחרובין לדקה: גמ' [ט] אמר רב יהודה הן הן פקיעין הן הן זירין. קסבר פקיעין הרי זירין תלתא *כיפין זרדי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל מפספסין לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל [י] לא את הזירין לפספס אלא להתיר. אמר רבה מאי טעמא דרב יהודה. קסבר [כ] שווי אוכלא משווינן מיטרח באוכלא לא טרחינן:

ג [דף קנה ע"ב] מתני' *אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אותו ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים על גבי מורסן אבל לא גובלין [ל] אין נותנין מים לפני הדבורים ולא לפני יוני שובך אבל נותנין לפני אווזים ותרנגולין ולפני יוני הדרדסאות: גמ' מאי אין אובסין. אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה. אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותן תניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה [מ] מרביצה ועוקם את פיה ומאכילה כרשינים ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין (מעומד ומאכילה) בפני עצמן ומים בפני עצמן. תנו רבנן מהלקטין לתרנגולין פירוש ספו להו בידים ובולע מעצמו. אבל אין נותנין לו בפיו. עד מקום שאין יכול לחזור. [נ] ואין צריך לומר שמהלקטין פירוש נותן לפניו והוא לוקט מאליו. אין מלקיטין לפני יוני שובך ולפני יוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין. מאי טעמא תרנגולין מזונותן עליך. יוני שובך ויוני עלייה אין מזונותן עליך. כיוצא בו *נותנין לפני הכלב ואין נותנין לפני החזיר. מה הפרש בין זה לזה. זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך. תנו רבנן אין גובלין את הקלי. ויש אומרים גובלין מאן יש אומרים. [ס] אמר רב חסדא ר' יוסי בר יהודה היא ש"מ דהלכתא כוותיה:

ד [דף קנו ע"א] ושורין שבוחשין את השתית ונותנין זיתום המצרי ודוקא ברכה אבל בעבה לא. ורכה נמי והוא דמשני. והיכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואחר כך נותן את השתית. בשבת נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ. לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשא דגביל וספי לתורי *פירוש המורסן. בטש ביה אתא אבוה אשכחיה אמר ליה הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רב ירמיה בר אבא גובלין ולא *מוסיפין. [ע] ודלא נקיט בלישניה מהלקיטין יתיה וה"מ הוא דמשני והיכי משני. אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב. והא לא מערבא שפיר. אמר רב יהודה מנערו לכלי אחר. [פ] כתב אפינקסא דזעירי אמרית קמיה רבי ומנו ר' חייא [צ] מהו לגבל. אמר לי אסור. מהו לפרק לכלי אחר. אמר לי מותר. אמר רב (יהודה) [מנשיא] חד קמי חד תרין קמי תרין שפיר דמי תלתא קמי תרין אסיר. רב יוסף אמר אפילו קב ואפילו קביים. עולא אמר אפילו כור ואפילו כוריים. והלכתא כעולא:

ה [דף קנו ע"ב] מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים. רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסור לפי שאינה מן המוכן. [ק] רש"י פירש דלועין שנתלשו מאתמול ואשמעינן דלית בהו משום שווי אוכלא למר [ר] ומשום מיטרח באוכלין למר. והוה ליה למיתניא לעיל גבי מתירין פקיעי עמיר אלא משום דבעי למיתני מילי דחיתוך בהדי הדדי: גמ' איתמר אמר עולא הלכה כר' יהודה. ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דוזי דרב אסר ושמואל שרי. ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא קמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא אקילקלתא אמר דלמא לא מיתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא. מכאן מוכח דאין חלוק במוקצה בין שבת ליום טוב: [ש] ולא כדברי המפרשים דאנן סבירא לן במוקצה ביום טוב כרבי יהודה מדסתם לן תנא כוותיה ולא פסקינן כרבי שמעון אלא בשבת דסתם תנא כוותיה מחתכין את הדלועין לפני בהמה הואיל וחמיר טפי בשבת מיום טוב לא אתי לזלזולי ביה כדקאמר רב נחמן בריש מסכת יום טוב (דף ב.) דהא מוכח הכא דאין חילוק בין שבת ליום טוב מדמייתי ראיה דלוי סבר הלכה כר' יהודה במוקצה דמחתכין את הנבלה מהא דאית ליה מוקצה ביום טוב אלמא מאן דאית ליה כרבי יהודה ביום טוב אית ליה כוותיה נמי בשבת. ועוד דפריך בשמעתין לר' יוחנן דפסיק הלכה כר' שמעון מההיא דאין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב. ומההיא דאין מבקעין דייק רב נחמן בריש מסכת יו"ט דביו"ט סתם לן תנא כר' יהודה והכא מייתי לה אמחתכין את הדלועין דאיירי בשבת. אלא ודאי רב נחמן הוא דאיצטריך לשנויי הכי מתוך הדחק אבל כל שאר אמוראי דהתם דמפרשי טעמא דמתני' בענין אחר [ת] לא מיפלגי בין שבת ליום טוב. וכן פסק רש"י פרק המביא (דף לג.) גבי אין סומכין: ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. ואף זעירי סבר הלכה כרבי שמעון. ואף ר' יוחנן סבר הלכה כרבי שמעון. והלכה כרבי שמעון. [דף קנז ע"א] דאיפליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר [א] בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן [ב] וחד אמר במחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון (ג) לבר ממוקצה מחמת איסור [ג] ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. וקי"ל [חולין לג:] כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל:

מתני' מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים (דברים) שהן לצורך השבת. ופוקקין את המאור ומודדין את המטלית ואת המקוה. ומעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: גמ' [ד] ואיבעיא לן הא דתנן מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת. או דילמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד הוא דקתני *אבל הפרת נדרים כל היום ותו לא. ואסיקנא תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ור' יוסי ור' אלעזר בר' שמעון אומרים מעת לעת. והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד. ובהלכות נדרים (פ' נערה המאורסה סימן מ"ז) ביארתיו יפה. [דף קנז ע"ב] עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא [ה] דיתיב באגנא דמיא וקמשח. א"ל אימור דאמור רבנן מדידה דמצוה. מדידה דלאו מצוה מי אמור א"ל מתעסק בעלמא אנא:

סליק פרקא וסליק רבינו אשר ממסכת שבת

חדושי מהרש"ל וכן פסק רש"י וכו'. ומ"מ בנולד קי"ל כר' יהודה דאוסר אף ביום טוב וכן מסקנת המחבר בסוף ביצה:

הגהות הב"ח א דהא הכא אוקימנא בקרנא: ב כיפין דארזי וה"ק: ג אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין אותו ואין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אותם ומהלקטין: ד מתנין מזונות לפני הכלב ואי נותנין מזונות לפני החזיר: ה פירש מגבל המורסן: ו אבל הפרת נדרים בין לצורך בין שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום ותו לא:

קרבן נתנאל

והרב המגיד פכ"א כתב והוסיף רבינו מפני הפסד מרובה התירו לטלטל ואפילו ביטל כלי מהיכנו ע"כ אין הכרע מהרמב"ם וזה שכתב ומ"מ לא יניחום שם ע"ג בהמה משום צער ב"ח. היינו אם לא יוכל לפרוק בנחת. אין ראיה לטלטלם או לבטל כלי מהיכנו. רק יתיר החבלין והשקין נופלין אע"פ שמשתברין וכ"כ הל"מ. עולה בידינו דהרי"ף ורבינו ורשב"א ורמב"ן והר"ן כולם ס"ל דאין מבטלין כלי מהיכנו אפילו בהפסד מרובה. ומשום צער ב"ח יפלו לארץ. ומן הרמב"ם אין הכרע זולת רש"י וש"ג הם אומרים שמשום צער ב"ח שרי לבטל כלי מהיכנו. והלכה כרבים. וביותר יש מהם אחרונים שראו פירש רש"י והשיגו עליו. ודלא כמ"א סימן רס"ו ס"ק י"ד שפסק הכל שרי במקום הפסד מרובה: [ח] וקאמר דמביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן. וא"ת הא רב הונא גופא קאמר שם בפרק כירה אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. וא"כ קשה דרב הונא אדרב הונא כך הקשה המאור והרבה חתרו ליישב קושי' זו בדוחק גדול. עד שהרמב"ן אמר אפשר שלא היה בגרסת הרי"ף שם בכירה רב הונא. וי"ל דרב הונא איירי הכא בצריך למקומו כמו שכתבו התוספות בכירה. והוכחת הרי"ף ורבינו אינו אלא מסוגית הגמרא ומדלא פריך על רב הונא והא אין כלי ניטל כו' ומוקי לה בצריך למקומו. אלא ש"מ דלדידן לא צריך לאוקמא בצריך למקומו דלא קי"ל בהא כרב הונא וכרב יצחק. וכיון דליכא נפקותא לדינא בהאי שקלא וטריא שבקינן להו. וא"ת אימא הא דשרינן הכא משום דהוי הפסד מרובה אבל בהפסד מועט מנ"ל דלא קים לן כרבי יצחק. וי"ל דע"כ רבי יצחק אומר אינו ניטל אפילו בהפסד מרובה כדמוכח בפ' תפילין כמו שכתב הרמב"ן במלחמות. ואם נאמר דלדידן לענין הפסד מרובה בלחוד לא קי"ל כרבי יצחק. ה"ל לתלמודא למיפרך על מימרא דרב הונא. והא אין כלי ניטל ולשנויי הפסד מרובה שאני. אלא ש"מ דקים לי' לתלמודא דלדידן ליכא נפקותא. דאפילו בהפסד מועט לא קים לן כרבי יצחק: [ט] אמר רב יהודה. אע"ג דרב הונא ורב יהודה הלכה כרב הונא כ"כ רבינו בבכורות פרק שני. מ"מ הלכתא כוותיה דרב יהודה בהא דהא רב הונא אסיק בקשיא. ועוד מדרבא מפרש טעמי' דרב יהודה. אבל בתרומת הדשן סימן כ"ז שאוסר לחתוך בשר חי דק דק מטעם טחינה ומסיים ותו דיש לנו ליגע משום איסור שווי' אוכל לבהמה ומשום מטרח באוכלין לבהמה כההיא דפרק מי שהחשיך ע"כ. ודבריו תמוהין דארכבי' אתרי רכשי ולכאורה אמרתי שכוונתו כיון דלא אפסיק הלכתא כמאן מחמירין כרב הונא וכרב יהודה. וכמו שכתב הרמב"ן בפרק שני דבכורות דספוקי מספקא ליה הלכתא כמאן כרב יהודה או כרב הונא וה"ק בקשין מטעם שווי אוכלין ובדקים משום מטרח באוכלין. וזהו כוונת רמ"א בסימן שכ"א שהביא דעת תה"ד בקשים לאסור משום שיווי אוכלין. וע"ן הש"ג ומראה מקום לסימן שכ"ד שהמחבר פסק כרב יהודה כדעת רבינו דשווי אוכל שרי. וכן בסימן שכ"ד מראה מקום על סימן שכ"א שיש לחוש לחומרא כדעת תה"ד. אבל זה אינו דא"כ ה"ל לרמ"א בסימן שכ"ד להעתיד הגהתו על סעיף ד'. ע"כ נראה דתה"ד נמי פסק כרב יהודה. אלא בשווי אוכל כהאי לחתוך דק דק דהוא טרחא יתירא בהא מלתא רב יהודה מודה דאסור. וא"ת א"כ מאי פריך בשמעתין לרב הונא תנן אין מרסקין כו' אלמא לא מטרחינן באוכלין. אימא בכה"ג מודה רב הונא כיון דהוי טרחא יתירא שאסור למטרח באוכלין. וי"ל דמותיב לי' ממתני' מדסיפא דמתני' שאוסר מטעם מטרח באוכלין ש"מ דטעמא דרישא נמי משום מטרח באוכלין. וזהו כוונת רש"י ד"ה אין מרסקין סיפא דמתני' היא וחד טעמא. וכן משמע בספר מגיני שלמה ליישב קושית התוספת אפירוש רש"י ד"ה רב יהודה בטעם הזה ע"ש. וזהו שהגיה רמ"א בסימן שכ"א ושכ"ד שחושש לסברת ת"ה כיון דהוי טרחא יתירא ודו"ק. ולא כט"ז סימן שכ"ד ס"ק ד' ש כתב על רמ"א שדבריו תמוהים וחסרון ע"ש אך דברי רמ"א ישרים ונכוחים: [י] לא את הזירין לפספס אלא להתיר. כ"פ בש"ע סימן שכ"ד ופירש"י דהתרת אגודיהן שווי אוכלא הוא ודלא כהרי"ף שגורס ולא לה תיר. ופירש הר"ן כיון דקשור בשלשה הוי טרחא יתירא: [כ] שווי אוכלין משווינן מטרח באוכלא לא מטרחינן. עיין בפרק שני דביצה סימן ט"ו מ"ש בזה: [ל] אין נותנין מים לפני הדבורים וכו'. ובגמרא קאמר רב יוסף למתן דס"ל דלמשדי קמייהו חטי ושערי נמי אסור מאי איריא מיא אפילו חטי ושערי נמי אלא שאני מיא דשכיחי. י"ל תש"ה אין נותנין כיון דשכיחי מיא באגמא. אבל חטי ושערי דלא שכיחי משמע דנותנין. וזה תימה שלא חלקו הפוסקים בכך. י"ל דכך סברת רב יוסף דמותיב לרב יהודה. אבל רב יהודה לא חש להך ולטעמיך. דאיכא למימר לא מבעי' חיטי ושערי פשיטא דאסור. דיש לגזור בהן שמא אתי לידי מלאכה דאורייתא כמ"ש הרמב"ם בפ' כ"א. אלא אפילו מים דליכא למגזר בהו אסור. ב"ח סימן שכ"ד ס"ק מ"ו. ודוחק דהרמב"ם לא כתב אלא באבוס ובהמראה. אבל לא בשאר מזונות. וע"ש עוד חי': [מ] ה"ג מרביצה ופוקס את פיה: [נ] ה"ג ואין צריך לומר שמהלקטין: [ס] ה"ג אמר רב חסדא רבי יוסי ברבי יהודה היא והני מילי דמשני והיכי משני על יד על יד פירש מעט מעט ומדקמתרצינן מתני' אליבי' דר"י ברבי יהודה ש"מ: על יד פירש מעט מעט. ראיתי בט"ז סימן שכ"א ס"ק י"ד שאוסר קמח ממלה ליתן עליו יין או מע"ד בשבת משום גיבול ע"ש אבל מ"מ נ"ל דמותר ע"י שינוי מעט מעט. או יערב באלכסון שהוא ג"כ שינוי דבחול מערב בסכין או בכף: ומדקמתרצינן מתניתין אליביה דר"י. הייט מימרא דאביי דקתני אבל נותנין מים למורסן. ומה שיש לדקדק בזה עיין מה שכתבתי בפ' המביא סמן ט' באריכות: [ע] ודלא נקיט בלישניה מהלקטין יתי'. פירש אפילו בעגל שלא למוד לאכול מ"מ לא מספין ליה אלא מהלקטין. וכן פירש מהרש"ל דאין מאמירין אפילו א"א בהלקטה עיין שם. אף על גב דאיכא צער ב"ח דאורייתא. העמידו דבריהם. ודלא כמ"ש מ"א בסימן ש"ה דאי ליכא נכרי שרי לישראל להמרות אווזות משום צער ב"ח דאין יכולין לאכול. ולא ראה דברי מהרש"ל גם הרב רמ"א בשו"ת בעצמו חזר מלהתיר ע"י ישראל. וכן בהגהותיו בסי' שכ"ד סעיף ט' שכתב ודין תרנגולים ואווזין כדין עגלים ולא מחלק בין אווזות שדרכן לאכול באול ע"י המראה: [פ] ה"ג כתיב אפינקסי': [צ] מהו לגבל ואמר לי אסור. וקשה מה היא ספיקתי' של זעירי אי בגיבול ממש. וכי לא ידע המתני' דקתני אבל לא גובלין וכ"ל דאיבעי' דזעירי היה בגיבול ע"י שינוי וא"ל אסור או דאיבעיא לי' בנתינת מים על המורסן לבד. ורבי חייא שאוסר ס"ל כרבי. אבל על הרי"ף ורבינו ודאי קשה. דהם פסקו כרבי יוסי ברבי יהודה וגיבול ע"י שינוי נמי שרי ולמה הביא מילי דזעירי דכתיב אפינקסא. ונראה דשאל לרבי חייא מהו לגבל לשוורים גיבול גמור בלי שינוי על יד יד. ואמר לו אסור. דזה לא התירו אלא למאכל אדם ולא לשוורים. שדי להם בעירוב שתי וערב ולערב בכלי אחר. וכן יש לכוון דברי רמב"ן במלחמות ע"ש דלא כמ"ש מ"א סי' שכ"ד ודו"ק: [ק] ופירש"י דלועין שנתלשו מאתמול ואשמועינן דלית בי' כו'. כן פירש"י בריש מסכת ביצה תלושין ולא אמרינן טירח' דלאו לצורך הוא. ותוספות בחולין דף י"ד כתבו בבאר הטיב אר"ח דמיירי לתלוש מן המחובר כו' ועוד יש לפרש דאיירי בנתלשו מע"ש וכ"ח מאי למימרא (ר"ל פשיטא דמותר לכ"ע דכיון דנתלשו מבע"י שרי לכ"ע דהא מוכן לבהמה) קמ"ל דשרי למטרח באוכלין כו' והא דלא תני לי' התם גבי פקיעי עמיר כו'. אבל בשמעתין פירש רש"י הדלועין התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה אלא לאדם. ול"ע: [ר] ומשום מטרח באוכלין למר. פלוגתא דרב יהודה ורב הונא בפרקין סימן ב'. ופי' ב"י סי' שכ"ד וז"ל כלומר דלרב הונא לית בהו משום שווי אוכלין דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה קלת. ולרב יהודה לית בהו משום מטרח באוכלין. כיון דבלא חיתוך לא חזי לאכילה אלא ע"י הדחק ע"כ. וכבר השגתי עליו בפרק המביא סי' ט"ו ע"ש. דאם נאכל ע"י הדחק הוי מטרח באוכלין. אלא דאיירי בבשר פילי או גורייתא זוטרי. דאין נאכלין אפילו ע"י הדחק כדאוקמי' בשמעתין דרב הונא ורב יהודה. והא דלא מפרש רבינו כך. דסמך דדלועין דומי' דנבילה דאשוני. ועיין מזה באריכות מ"ש בפרק אין צדין סי' ח': [ש] ולא כדברי המפרשים. המה הרי"ף והרמב"ם שלהי מסכת ביצה סי' י"ד ע"ש: [ת] לא מיפלגי בין שבת לי"ט. מכאן נמי סעד למה שכתבתי שם שלהי י"ט. דרבינו לא מחלק כלל בין שבת לי"ט בין לענין מוקצה בין לאיסור נולד דהא הכא כתב להדיא דלא מיפלגי בין שבת לי"ט ע"ש. ודלא כהפלפלת שמואל שהסיב דעת רבינו לחלק בין מוקצה לנולד כדעת ר"ת ומה שהוכרח לזה מכח קושי' מה שפסק רבינו בפרק אין צדין סימן ח' במסוכנת וישבתי שם עיין שם: [א] בכולה שבת הלכה כר"ש. בכל מאי דאיפליג ר"ש בשבת במוקצה ונולד ודבר שאין מתכוין ומלאכה שאין צריך לגופה. כ"כ רשב"א בחידושיו הוכחה לדבר זה וכ"כ הרמב"ן ור"ן. אבל הרמב"ם במלאכה שא"צ לגופה פסק כרבי יהודה: [ב] ה"ג וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס: [ג] ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת. כיון דדחיי' בידים וכגון גרוגרות וצמוקין וכיוצא בהן. אבל שאר מוקצה מחמת איסור קי"ל כר"ש. כ"כ רבינו להדיא בפ"ק דחולין סי' כ': [ד] ה"ג ומבעי' לן: [ה] ה"ג דיתיב באוונא:

תפארת שמואל

וכו' כצ"ל: (ב) לבר ממוקצה מחמת איסור וכו'. ואף שנבלה נמי מוקצה מחמת איסור. הוא אסבר דסבירא ליה להרי"ף והרא"ש (נמי) [נהי] דמוקצה מחמת איסור לאדם אבל לחתכה לפני כלבים אין בו אלא מוקצה לכך שהיתה עומדת לאדם בין השמשות ולא לכלבים כמו שפירש רש"י אבל לדעת רבינו תם שפירש משום דאף נבילה מוקצה מחמת איסור אין הלכה כר"ש אלא היכא דדחייה בידים כמ"ש התוספות בפרק כירה ואף שהרי"ף והרא"ש כתבו סתמא דכל מוקצה מחמת איסור שבת אסור מ"מ מאחר שכתבו ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת ר"ל דאף הם סברי דוקא מוקצה מחמת איסור דדחייה בידים שוב מצאתי שכתב הרא"ש להדיא בפ"ק דחולין שאף הרי"ף ס"ל דלא קיי"ל במוקצה מחמת איסור לאסור כי אם דדחייה בידים א"כ צריך עיון אמאי מוקי הרא"ש והרי"ף הא דמחתכין הנבלה לפני הכלבים איירי במסוכנת בה"ש אבל היתה בריאה בה"ש אסורה תיפוק ליה דאין איסור מוקצה אלא בדחייה בידים בשלמא לדעת הרי"ף איכא לשנויי משום דפסק ביום טוב במוקצה כר"י דהתם ביום טוב איירי אבל לדעת הרא"ש שפסק דאין חילוק בין שבת ליום טוב לענין מוקצה קשה ונראה לי דס"ל כר"ת שפסק בסוף ביצה דבי"ט אסור נולד ומוקצה מחמת איסור לחוד בלא דהיית ידים א"כ צריך לאוקמי במסוכנת ודו"ק:

א **העומד** ברשות הרבים ופשט ידו לרשות היחיד ונטל חבירו העומד ברשות היחיד מתוכה או שנתן חבירו לתוכה והוציא הוא שניהם פטורין אבל אסור לעשו' כן וכן להיפך. אבל אם פשט ידו לרשות היחיד והניח לתוך ידו של חבירו או שנטל הוא מתוך יד חבירו והוציא העומד בחוץ חייב והעומד בפנים פטור ומותר משום הוצאת שבת אבל אסור משום שמכשיל חבירו לעשות איסור ואפי' העומד בחוץ נכרי ואפילו החפץ שלו אסור שהרואה סבור שנתן לו על מנת להוציאו: ב היה עומד ברשות היחיד ונתן חבירו חפץ על גופו או לתוך ידו והלך לחוץ והוציאו חייב· אבל אם הושיט ידו לבדה לרה"ר עם החפץ פטור: ג הוציא ידו מלאה פירות לחוץ בשוגג מותר לו להחזירה לאותה חצר לחצר אחרת אסור להחזירה· הוציאה מזיד אפי' לאותה חצר אסור והני מילי שהוציאה מבע"י והניחה בחוץ עד הלילה אבל הוציאה משחשכה מותר להחזירה כדי שלא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת· וכן הדביק פת בתנור בין בשוגג בין במזיד התירו לו לרדותה [לרש"י ולא לפי' התוס']: ד מים ע"ג מים או אגוז בכלי וכלי צף על המים והוציא האגוז או [המים חייב· אגוז ע"ג מים או*) יין ע"ג מים והוציא האגוז או היין פטור]: ה זרק זה חפץ וקבלו חבירו במקומו הזורק חייב הלך לקראת החפץ וקבלו שניהן פטורין· ואם לאחר שזרק הלך הוא לקראת החפץ וקבלו פטור [ס"א חייב]: ו היה טעון חפץ מבעוד יום ונכנס ויצא כל היום אינו חייב אא"כ עמד לפוש וכן אם הגביה חפץ כדי לפנותו מזוית לזוית ונמלך אחר כך והוציאו פטור: ז המוציא או מכניס או מושיט או זורק מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור חייב: ח ד' רשויות לשבת רה"י ור"ה וכרמלית ומקום פטור· אסור להכניס ולהוציא מזה לזה אבל עומד אדם על האסקופה שהוא מקום פטור והוא רשות רביעית ומוציא מרשות היחיד ומכניס שם ומוציא מרשות הרבים ומכניס שם: ט כרמלית הוי כל דבר שאינו הילוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטוונית ובין העמודים העומדים ברה"ר ואצטבא שלפניהם וקרן זוית הסמוכה לרה"ר ומדרבנן אסור להוציא ולהכניס מהן לרשות הרבים ולרשות היחיד: י כל שהוא ברשות הרבים ואינו גובה ג' טפחים כארעא סמיכתא דמי אפי' היזמי והיגי וצואה ואם הוא גבוה ג' ויש ברחבו ד' הוי כרמלית פחות מכן הוי מקום פטור: וכן הדין עד שיהא בגובהו י' ומכאן ואילך אי הוא רחב ד' הוי רה"י אין בו ד' הוי מקום פטור. ואם זרק דבילה וטח בפני דבר שאינו גבוה ג' [או גבוה מג'] עד עשרה חייב ואם הוא גבוה י' וזרק וטח בפניו פטור: יא בית שאין תוכו י' וקירויו משלימו לי' תוכו כרמלית ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות ועל גגו רשות היחיד ואם חקק בו ד' על ד' והשלים מקום החקק לעשרה מותר לטלטל בכולו אפילו אם יש משפת החקק ולכותל ג' טפחים: יב. חורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו וחורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו אלא אי אית בהו ד' על ד' וגביהי עשרה הוי רשות היחיד· ואי אית בהו ד' על ד' ולא גביהי עשרה הוי כרמלית. ואי לית בהו ד' על ד' אע"ג דגביהי עשרה הוי מקום פטור: יג נעץ קנה ברה"י אפי' גבוה מאה אמה וזרק ונח על גביו חייב שרשות היחיד עולה עד לרקיע: יד הזורק ד' אמות ברשות הרבים כלי שגובהו י' טפחים ורחבו ד' על ד' לא שנא כפאו על פיו לא שנא היו שוליו למטה פטור אבל אם אינו רחב ד' על ד' חייב וכגון שנח כולו בתוך י' אבל אם מקצתו למעלה מעשרה אפי' קרומים של קנה מכוורת פטור. ואם הכלי עגול לא הוי פטור עד שיהא רוחב הכלי ה' טפחים וג' חומשין על ה' טפחים וג' חומשין: טו עמוד ברשות הרבים גבוה ממ' עד עשרה הוי רשות הרבים. ואם זרק ד' אמות ונח על גביו חייב אפי' אינו רחב ד' ובלבד שיהא נסר רחב ד' מונח עליו אבל פחות ממ' לא· וגבוה עשרה אם הוא רחב ד' הוי רשות היחיד ואם אינו רחב ד' (על ד') הוי מקום פטור: וגומא ברה"ר פחות מג' הוי רה"ר מג' עד י' אי רחב ד' הוי כרמלית ואי לא הויא מקום פטור: טז חבילה של קנים שהיא ארוכה ואינו יכול לטלטלה אלא מגביה ראש הא' ומשליכה וחוזר ומגביה ראש הב' ומשליכה עד שמעבירה ד' אמות. או העבירה מרשות היחיד לרשות הרבים פטור· אבל אם תפס החבילה ומשכה עד שהוציאה כולה לרשות הרבים או חוץ לד' אמות חייב וכן המגלגל דבר עגול עד שנגלגל חוץ לד' אמות או הוציאו לרשות הרבים חייב אבל דבר מרובע כמו תיבה פטור כמו חבילה: יז עומד אדם על האסקופה שהיא מקום פטור ונוטל מעני [העומד בחוץ ונותן לו וכן] מבעל הבית העומד ברה"י ונותן לו ובלבד שלא יחליף ליטול מזה וליתן לזה: אסקופה משמשת ב' רשויות: יח לא ישב אדם לפני הספר ולא יכנס למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין סמוך למנחה גדולה דהיינו תחלת שעה שביעית עד שיתפלל ודוקא סעודה גדולה כגון סעודת מילה ונישואין ופדיון הבן· ובתספורת של בן אלעשה. ובורסקי גדולה. ובתחלת דין. אבל סעודה קטנה שאדם אוכל בביתו ובתספורת דידן· וגמר דין ובורסקי קטן מותר להתחיל סמוך למנחה גדולה [ואם התחיל סמוך למנחה גדולה] כגון בסעודה משנטל ידיו· בתספורת משהניח מעפורת של ספרין בין ברכיו אם יש שהות ביום להתפלל אחר שיגמור סעודתו אין צריך להפסיק אפילו כשיגיע מנחה קטנה· ואם התחיל לאכול סמוך למנחה קטנה יפסיק כשיגיע מנחה קטנה זהו לר"י ולר"ת אבל לרב אלפס אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה [גדולה] אסור להתחיל: יט מצוה לאזור חלציו ולהתקשט במלבושיו בשעת תפלה· ומי שאין תורתו אומנתו צריך להניח מללמוד כדי להתפלל בשעת תפלה· ותפלת ערבית האידנא נהוג עלמא לקבעה חובה ואפי' שרא המייניה מפרקינן ליה להתפלל: כ תחלת דין לענין הפסקה משיתעטפו הדיינין. היו עטופין משיפתחו בעלי דינין· [הדן דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית] ויותר מצוה הוא לדון דין אמת לאמתו אפי' לבטל תלמוד תורה· וזמן לישב בדין עד שעה ששית: כא מותר להתפלל במרחץ חדש שעדיין לא רחצו בו· אבל במרחץ ישן בית החיצון שבני אדם עומדין שם לבושים יש שם קריאת שמע ותפלה ושאלת שלום ומניח תפילין· בית האמצעי שעומדין שם ערומים ולבושים יש שם שאלת שלום ואין שם קריאת שמע ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה· בית פנימי אין שם שאלת שלום ולא קריאת שמע ותפלה (ולא חולץ) [וחולץ] תפילין ואין צריך לומר שאינו מניחן. ושרי למימר הימנותא בבית המרחץ: כב הנותן מתנה לחברו במאי דעבידא לאיגלויי אין צריך להודיעו· ובמאי דלא עבידא לאיגלויי צריך להודיעו· והני מילי לעשיר אבל לעני מתן בסתר יכפה אף: כג לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים: אסור להגביה גגות העיר במה שמשתמשין עליהם יותר מבית הכנסת אבל ברניות ומגדלים שאין משתמשין עליהם מותר. ואם הגג משופע שאינו ראוי להשתמש בו ישער עד מקום שראוי להשתמש שלא יהא גבוה יותר מבית הכנסת: ויש אומרים שאם הגביה יותר שכופין אותו להשפילו: כד יפה תענית לחלום כאש לנעורת ובו ביום שאין לו ללוות ולפרוע אפי' אם הוא שבת אבל תענית אחר אסור בשבת· ואפילו עד חצי היום אסור להתענות בשבת: כה נדר להתענות יום סתם וקבלו במנחה לוה אותו ופורע. לפיכך אם שכח ואכל מעט אבד תעניתו אלא ילונו ויפרענו. נדר להתענות יום זה אין לוה ופורע לפיכך אם שכח ואכל מעט ישלים תעניתו: כו מי שעוסק בתורה אם היא אומנתו מפסיק לקריאת שמע אבל לא לתפלה ואנן מפסקינן בין לקריאת שמע בין לתפלה: כז לא יצא החייט במחטו ולא הלבלר בקולמוסו סמוך לחשכה· אבל מותר לצאת בתפיליו ערב שבת עם חשכה [לפי שממשמש בהן תמיד]: חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשכה: כח אין פולין כלים לאור הנר אפי' להבחין בין בגדיו לבגדי אשתו הדומין לבגדיו אסור לאור הנר. ואין פולין ואין עושין אפיקטוזין ברשות הרבים ואפי' בחול אסור מפני הכבוד: כט הלוקח כנה מעל בשרו או מעל חלוקו בשבת מותר להרגה· ופרעוש אסור להרגה· ופירש הר"י דכנה הוא השחור ופרעוש הוא הלבן. ור"ת פירש איפכא ונהגו העם כר"ת: והמפלה את כליו אסור להרוג אפילו כנה גזירה כנה אטו פרעוש אלא מוללה בידו וה"מ במפלה כליו אבל במפלה ראשו מותר להרוג כנה לרש"י: ל משדכין את התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר ואומנות ומנחמין אבלים ומבקרין חולים בשבת ולא יאמר לו כדרך שאומר לו בחול אלא אומר לו שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום· וכשמבקרו בחול צריך לערבו בתוך חולי ישראל· ויכול לומר בין בלשון קדש בין בלשון ארמי· ולא ישב לא על גבי מטה וספסל ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו: לא לא יקרא לאור הנר אפילו גבוה הרבה ודוקא אחד. אבל שנים קורין בענין אחד ולא בשני ענינים ובמדורה אפילו עשרה קורין כאחד אסור ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להטות בחול מותר. בין שמש קבוע בין שאינו קבוע יכול לבדוק כוסות וקערות לאור של נפט. ולאור של שמן שמש שאינו קבוע אסור ושמש קבוע הלכתא שמותר ואין מורין כן. זה הוא לרי"ף· ולרש"י שמש קבוע אסור בשל שמן ומותר בשל נפט ושאינו קבוע בשל נפט מותר ושל שמן הלכה ואין מורין כן: החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא עמהן אבל מסדר להם ראשי פרקים ותינוקות של בית רבן יכולין לסדר אפילו כל הפרשה: לב אסור לישן עם אשתו נדה במטה אחת אפי' כל אחד בבגדו ומותר לאכול בשולחן אחד בשולחנות גדולים שלנו ושוב לעשות היכרא: לג מותר להתחיל סמוך לחשכה לשרות דיו וסממנין וכרשינין ולתת אונין של פשתן לתוך התנור

*) אולי צ"ל שמן ועי' כ"ז במיימוני פי"ג ה"ד:

ולתת צמר [ליורה שאינה] על גבי אש וטוחה בטיט· וליפרוש מצודות חיה ועופות ולמכור לנכרי ולהטעינו וליתן עורות לעבדן וליתן כלים לכובס נכרי אם קצץ עמו בדמים ידועים ולפתוח מים לגנה ולהניח מוגמר תחת הכלים ולהניח גפרית תחת הכלים ולהניח קילור עבה על גבי העין [מע"ש וקילור רכה וצלולה אפילו בשבת מותר להניח על גבי העין] וכן ליתן שעורים בגיגית לשרות סמוך לחשכה וכן להדליק הנר וכן כל כיוצא בזה מותר לעשות סמוך לחשכה אף על פי שנעשה המלאכה בשבת· אבל לתת חטים בתוך רחיים אסור אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום: לד לא תמלא אשה קדירה עססיות ותורמוסין וחבית של מים ותניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורים בכדי שיעשו· והמגיס אפי' בקדירה עקורה מן האש בעודה רותחת חייב משום מבשל: לה קדירה חיה לגמרי או מבושלת אפי' כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותה על גבי כירה אפילו אינה גרופה וקטומה פחות ממאכל בן דרוסאי אסור· ואם נתן בה חתיכה אחת חיה מותר. הא דשרינן בבשר חי דוקא בקדירה שאצל האש אבל בבשר צלי אצל האש אפילו חי אסור חיישינן שמא יחתה· ואם הוא בתנור טוח בטיט אפילו בשר עז שאין הרוח קשה לו מותר ולא חיישינן שמא יפתח התנור· ושל גדי שהרוח קשה לו אפילו אין התנור טוח בטיט מותר וכגון שהוא מנותח לנתחים· אבל עז שאין הרוח קשה לו וכן גדי שלם ואין התנור טוח בטיט אסור: לו נותנין מזונות לפני הכלב ולנכרי בחצר נטלוהו ויצאו אין נזקקין להם· לא ישכיר אדם כליו לנכרי ערב שבת אפי' בהבלעה לחדש ולרביעי ובחמישי מותר בהבלעה· אבל בשכיר יום אפילו ברביעי ובחמישי נמי אסור והרב רבינו יונה פי' דכלים שעושין בהם מלאכה כגון מחרישות וכיוצא בהן אפי' בהבלעה אסור בערב שבת ומותר ברביעי ובחמישי וכלים שאין עושין בהן מלאכה (אפילו) בהבלעה בע"ש מותר: לז לשלוח אגרות ביד נכרי בשבת אם קצץ לו דמים מותר אפילו סמוך לחשכה. ואם לא קצץ אם ישנו בעיר אותו שהוא שולח אליו או אחר שמקבל הכתב בשבילו מותר בכדי שיגיע מבעוד יום לאותה עיר· ואם אינו בעיר ולא אחר במקומו אפי' בכדי שיגיע שם אסור: לח אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת· בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מפליגין ופוסק עמו לשבות אע"פ שאינו שובת· ומהלך מעט כגון מצור לצידון מותר. יש מפרשים משום איסור תחומין ולכך מתירין בים הגדול בספינה גדולה לפי שהולכת למעלה מעשרה· וי"מ משום עונג שבת ולכך מתירין בנהרות המושכין· ורשב"ם פי' דברייתא כבית שמאי ולבית הלל אפי' סמוך לחשכה מותר ור"י אוסר בכל ענין: לט טוענין בקורות בית הבד ובית הגת מבעוד יום על הזיתים והענבים שנתרסקו והיין והשמן היוצא מהם בשבת מותר. וכן בוסר ומלילות שרסקן מבע"י יגמור משתחשך ודוקא שנידוכו היטב בערב שבת ואין מחוסרין אלא שחיקה. אבל אם לא נידוכו אלא נתרסקו מעט אסורין· שמן היוצא מבית הבד ומחלאות המיוחדות לבית הבד המוקצות לכך וכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותמרי דעיסקא ותורא דרדיא בכולהו קיימא לן כרבי שמעון דלית ליה מוקצה: מ אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי· ואין נותנין הפת לתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום: מא אין עושין מדורה מעצים סמוך לחשכה אלא כדי שיצית בו האור בענין שתהא השלהבת עולה מאליה· ואם הוא עץ יחידי צריך שיאחז האור ברוב עביו וברוב הקיפו ובפחמים כל שהוא. ומדורה של זפת וגפרית ורבב וגבינה וקש וגבבה אין צריכין רוב· וכן אגודה של קנים שאגדן וכן הגרעינים שנתנן בחותלות לא אגד הקנים ולא נתן הגרעינין בחותלות צריכין רוב:

פרק ב

א **אין** מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים ולא בצמר ולא בשער ולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה· וקנבוס וצמר גפן מדליקין בו. ויש מתירין אפי' שמן פסול ופתילה פסולה אם לבקן יחד ועשה נר שלא אסרו חכמים אלא כשהשמן מהותך בכלי ומדליקין בו ור"ת אוסר· ונר של שעוה הגאונים אסרוה· והרב אלפס ורש"י שרו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל: ב שמנים שאין מדליקין בהם אפילו אם נתן בהן שמן כשר אין מדליקין בהם· אבל חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן כל שהוא מדליקין בהם ואם כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו להדליק פסול· להקשו לפירוש רש"י ז"ל שמשים אותו תחת הפתילה שתהא נפה ולא תטבע בשמן מותר. ורי"ף פירש שכורך אותו בראש הפתילה להעבותה אפילו הכי מותר כיון שלא כוון אלא להעבותה: ג [שמנים ופתילות שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת שאם כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה]: מצות נר חנוכה משתשקע החמה עד חצי שעה ואין צריך ליתן בה שמן אלא כדי אותו שיעור ואם נתן בה יותר מזה השיעור יכול הוא לכבותה [או להשתמש לאורה אחר שדלקה כשיעור]: ולאחר זה הזמן עבר עיקר זמנה· ומ"מ אנו שאנו מדליקין בפנים בבית ואין היכרא אלא לפני בני הבית אין להקפיד על שיעור זה: ד מצות נר חנוכה יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. ומניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו. וצריך נר אחר כדי להשתמש לאורו. ואם יש מדורה אינו צריך ואדם חשוב צריך אע"פ שיש מדורה: ה מצות נר חנוכה מניחה למטה מעשרה טפחים· ואם הניחה למעלה מעשרים אמה פסולה. ומצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח לצד שמאל: ו אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה אפי' באקראי בעלמא: ז הלכתא מדליקין מנר לנר בנר עצמו אבל לא על ידי קינסא. הלכתא הדלקה עושה מצוה ולכך צריך שיהא בנר שיעור שמן קודם שידליק אבל לא ידליק ואחר כך יתן· ולא ידליק בפנים ויוציאנה בחוץ· ולא ידליק אותו חרש שוטה וקטן· אבל אשה מדליקה. ולא יהא תופס אותו בידו ועומד: ח אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בשל בעל הבית: ואם מדליקין עליו בביתו אינו צריך· ואם יש לו פתח פתוח לעצמו (ברשות הרבים) אע"פ שמדליקין עליו בביתו צריך: ליל ראשון מברך שלש ברכות להדליק ושעשה נסים ושהחיינו: ומי שהוא בספינה ורואה נרות שהדליקו בעיר והוא אינו מדליק מברך שתים שעשה נסים ושהחיינו· מכאן ואילך המדליק מברך שתים והרואה מברך אחת: והמדליק לאחר שהדליק יאמר הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קדש ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך: ט נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום הראשון מדליקו בשני וכן משני לשלישי· אבל אם הותיר בה ביום השמיני עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו שהוקצה למצותו: י חצר שיש לה שני פתחים משני רוחות צריכה שתי נרות· ואם שני הפתחים מרוח אחת די לה בנר אחד: יא נר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם וכן מילא הקערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם· לא כפה עליה כלי אפי' לאדם אחד אינה עולה דהוה ליה מדורה: יב אין לו אלא לקנות נר חנוכה או נר שבת יקנה של שבת· וכן נר של שבת קודם לקידוש היום. נר חנוכה וקידוש היום *(קידוש היום) קודם: יג כשחל ראש חדש טבת בשבת מפטירין בנרות של זכריה ולא בשל ראש חדש: הרגיל בנר יפה בשבת יהיו לו בנים תלמידי חכמים: [ולא יקדים וגם לא יאחר בהדלקה. והרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה והזהיר] בקידוש היום זוכה לרוב יין: אין מדליקין בשמן תרומה שנטמאה בי"ט שחל להיות בע"ש· אבל כל שאר שמנים שאין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהן ביום טוב: יד הלכתא אינו צריך להזכיר של חנוכה בברכת המזון ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה: טו ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו· ואין בהם קדושה על הכוס שיש בהם הזכרה בבהמ"ז: ב' וה' של תעניות [ושל מעמדות] ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר עננו בשו"ת ואם לא אמר אין מחזירין אותו· ואין בהם הזכרה בברכת המזון· וכן על הנסים של חנוכה ופורים אין מחזירין אותו· ובתענית מזכיר עננו בכניסתו אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה אפי' יחיד שקבל עליו תענית אלא שאמרו הגאונים דאין ליחיד לאמרו אלא במנחה ביציאתו שמא יאחזנו בולמוס בענין שלא יוכל לגמור תעניתו· ומכל מקום ש"ץ אומרו אפי' שחרית ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא יש לאמרו ערבית שחרית ומנחה אפילו יחיד: טז שבת של חנוכה מזכיר של חנוכה במוסף וכן יום הכפורים שחל להיות בשבת מזכיר של שבת בתפלת נעילה אבל בוידוי שאחר התפלה אין צריך להזכיר של שבת· וכן בנביא במנחה מזכיר של שבת וחותם בשל שבת: אבל יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית אין צריך להזכיר של יום טוב: ר"ח שחל להיות בשבת והמפטיר בנביא אין צריך להזכיר של ר"ח· והר"י כתב שמזכיר ואומר ועל יום המנות הזה וראש חודש הזה אבל אינו חותם בשל ר"ח· ובברכת המזון אין צריך להזכיר שבת ביעלה ויבא: יז כל

*[צ"ל נר חנוכה וכ"א להדיא בש"ס כג:]

ש'

ח' ימי חנוכה גומרים ההלל וכן בכ"ט ימי החג ושני ימים הראשונים של פסח ושני ימים של עצרת אבל בראש חודש אין גומרין אותו הלכך נהגו. רבינו חננאל שיחיד אין לברך עליו בר"ח ורבינו תם פסק שיחיד מברך וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל : יח המדליק נר בשבת חובה לכך אין מדליקין בדבר שריחו רע שמא יצא מתוך כך ויניחנו וילך. ולא בדבר שריחו טוב כיון שמא יסתפק ממנו אלא מדליקין בשמן שומשמין ואגוזים ובשמן צנונות ובשמן דגים ובשמן פקועות · ומברכין עליו בין ביום ובין בלילה ומצוה לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת וכל שכן גופו : כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן · ומדליקין בפתילה אפילו אינה מהורכלת · ומ"מ נהגו כשיש להדליק הפתילה ולכבותה שתהא מהורכלת ויאחז בה האור היטב : יט לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפי' היא של חרס · ואם חברה בסיד או בחרסית מותר · לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת : כ המכבה את הנר בשביל שהוא מתיירא מפני נכרים ולסטים ורוח רעה ובשביל החולה שיישן פטור אבל אסור · ואם הוא חולה שיש בו סכנה מותר לכתחלה : כא כבה את הנר מפני שחס על השמן או על הנר או על הפתילה פטור · ואם צריך להבהב הפתילה חייב על כבוייה : על ג' דברים נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר : ואל יעמוד אדם במקום סכנה · ויזהר להשלים נדריו · ויתרחק מלשון הרע : שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתן ערבתן הדליקו את הנר · וצריך לאומרם בנחת שיקבלוה ממנו · ואל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו : כב ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הוודאי ואין מטבילין כלים ואין מדליקין נרות אבל מעשרין הדמאי ומערבין עירובי חצירות ולא עירובי תחומין וטומנין החמין : ספק עירוב להקל כגון אם עירב לאחד עירובי חצירות מבעוד יום ונאכל עירובו בין השמשות או הניח העירוב בין השמשות ונאכל משתחשך הוי עירוב אבל אם הניח בין השמשות ונאכל בין השמשות לא הוי עירוב : כג אין טומנין משחשכה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל ואין טומנין מבעוד יום בדבר שמוסיף הבל · הילכתא מעת שתשקע החמה מתחיל בין השמשות ואסור להדליק בערב שבת. אבל יחיד שקבל עליו תענית שבין השמשות שלו מותר בסופו אין נקרא בין השמשות להתיר אלא משהכסיף התחתון ואילך. ובמוצאי שבת אסור לעשות מלאכה עד שישלים בין השמשות דרבי יוסי שהוא אחר של רבי יהודה ושל ר' יהודה ג' חלקי מיל משתשקע החמה · וכוכב א' בינוני יום · ב' בין השמשות . ג' לילה : כד הלכתא כלי היתך שיהיה גדול או כבד לא נתבטל ממנו שם כלי ומותר לטלטלו : קבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר שאפילו אחר שהדליק מותר במלאכה אלא תלויה בתפלת ערבית שלאחר ברכו אסור במלאכה :

פרק ג

א כירה שאינה גרופה וקטומה אסור להשהות עליה חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו · ואם שכח ושהה עליה או עבר ושהה עליה אסור. אבל אם נתבשל כל צרכו מותר לשהותו עליה וכגון שהוא מצטמק ורע לו. אבל מצטמק ויפה לו אסור אע"פ שנתבשל כל צרכו · ובגרופה וקטומה הכל מותר זהו לרב אלפס · אבל לרש"י ולר"י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו אפי' על שאינה גרופה וקטומה . ותבשיל שנתבשל כל צרכו מותר לשהותו ואף על פי שמצטמק ויפה לו · ואם אינו כמאכל בן דרוסאי ושכח ושהה או עבר ושהה אסור ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל . וכל זה בשהייה אבל בהטמנה לכ"ע אסור בדבר המוסיף הבל : ב כירה שהיא גרופה וקטומה שנטל הקדרה מעליה אפי' בשבת מותר להחזירה כל זמן שהוא רותח · ודוקא על גבה כגון בשפתה או על כסוי של חללה ובעודה בידו ודעתו להחזירה · אבל תוך הכירה או הניח הקדרה על גבי קרקע ואין דעתו להחזירה אסור . ואפילו תלאה במקל או הניחה על גבי מטה או שפינהו ממיחם למיחם נמי אסור להחזירה · ואם אינה גרופה וקטומה אפי' מבעוד יום אחר שנגמר כל בשול הקדרה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה אם נפלה אז מן הכירה אסור להחזירה אפילו בעודה רותחת אם הוא כל כך ערב שאם היה קר לא היה יכול להרתיחו מבעוד יום [קודם ברכו שהוא קבלת שבת] : ג תנור אפי' הסיקוהו בקש ובגבבא ואפילו גרוף וקטום אסור אפילו לסמוך לו קדרה וכל שכן על גביו ותוכו דלא. לרב אלפס אסור אפי' לשהותו ולרש"י לשהות מותר להחזיר אסור : ד כופח שהוא מקום שפיתת קדרה א' אם הסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככירים ומותר ע"י גריפה וקטימה . וכן אם הסיקוהו בגפת ועצים אפי' גריפה לא מהני כתנור ואסור לרב אלפס אפי' להשהות ולרש"י להחזיר : ה אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל · ולא יפקיענה בסודרין בין אם נתחממו באור בין אם נתחממו בחמה · אבל לגלגלה בחום השמש עצמו מותר . ולא יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה : ו אסור להמשיך בערב שבת סילון של צונן לתוך אמה של חמין ואם עשאו המים אסורים ברחיצה ובשתיה כחמין שהוחמו בשבת ואפי' המים שנכנסו מערב שבת אסורין . אסור לשפוך מים שנתחממו באור על גופו להשתטף בהם בשבת ויום טוב ואפי' נתחממו מערב שבת ועי"ט בין אם הם בכלי בין אם הם בקרקע · אבל בחמי טבריה ובצונן מותר להשתטף : ז חמין שהוחמו מע"ש ועי"ט למחר רוחץ בהם פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אפי' אבר אבר. אבל בצונן ובחמי טבריה מותר לרחוץ אפי' כל גופו . ומרחץ שפקקו נקביו מערב שבת ועי"ט למוצאי שבת ויום טוב רוחץ בהם מיד אבל בשבת ויום טוב אסור להזיע בה והני מילי באמבטי קטנה אבל באמבטי גדולה של כרכים שאין בהם זיעה הרבה מותר להזיע דרך הילוכו : ח מאן דעבר אדרבנן שרי למקריה עבריינא : לא ישוט אדם בבריכה אפי' עומדת בחצר . ואי אית לה גדודי שרי : ט מתחמם אדם כנגד המדורה ומשתטף אחר כן מיד בצונן · אבל להשתטף תחלה ולהתחמם אחר כן אסור · וכן אסור להתחמם ידיו אחר נטילה אם לא נגבם יפה : מותר לחמם אלונטית ולהניח על מעיו בשבת אבל קומקום של חמין אין להניח על גבי מעיו בין בחול בין בשבת : י מותר ליתן קיתון של מים או פך של שמן כנגד האש מרחוק כל כך שאינו יכול להתחמם עד שתהיה היד סולדת בו דהיינו כל שכריסו של תינוק נכוית ממנו . וכן מותר ליתן הקיתון או הפך בכלי שני שיש בו מים חמין . אבל בכלי ראשון או לקרבו אצל האש במקום שיכול להתחמם שתהיה היד סולדת בו אפי' להניחו שעה אחת קטנה עד שתפיג צנתן אסור : יא כל שלא הגיע כמאכל בן דרוסאי כל המקרב בשולו חייב · ואחר שהגיע למאכל בן דרוסאי כל זמן שהוא רותח לא שייך בו בשול ואם נצטנן והרתיחו חייב : ודוקא בדבר שיש בו משקה אבל בדבר יבש שנתבשל אין בשול אחר בשול : יב בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית הכסא ובית המרחץ · ואסור לומר בהם דברים של קודש ואפי' בלשון חול ודברים של חול מותרין לאומרם בלשון קדש . ולאפרושי מאיסורא אפי' דברים של קדש בלשון קדש מותר לומר בהם : מולייר הגרוף שותין ממנו בשבת : אנטיכי אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין ממנה בשבת : יג מיחם שפנהו מן האש והוא חם או שיש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים צוננין מעט מפני שמתחממין אבל נותנין לתוכו מים הרבה כדי להפשירן אפי' אם הם מצרפין הכלי ומחזקין אותו כיון שאינו מתכוין לכך : יד גחלת המונחת ברשות הרבים בין של עץ בין של מתכת מותר לכבותה וכן קוץ המוטל ברשות הרבים מותר לטלטלו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית מטלטלין אפילו טובא : טו נותן אדם בכוס בין מים חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין ובאמבטי חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין · וספל *דינו כאמבטי : טז רשב"ם חשיב עירוי ככלי שני ומתיר לערות על התרנגולת נמולגה · ור"ת חשיב ליה ככלי ראשון ואם עירה עליה צריך לקלוף העור ואם ראש התרנגולת למעלה א"צ לקלוף כי הנוצה היא מגינה · ומ"מ אין להגעיל כלי הבלוע מאיסור על ידי עירוי : יז מותר לתת מלח בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האור דלא בשיל · ובשר השור אע"ג דבעי בישול טובא אסור ליתנו בכלי ראשון ואפילו אם אינו יבש : יח אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל השמן ולא תחת התרנגולת לקבל הביצה אבל יכול לכופו על הביצה שלא תשבר ולתת הכלי תחת הנר מבעוד יום מותר ושמן היורד לתוכו אסור : יט מת שהוא ירא עליו מפני הדליקה רש"י מתיר לטלטלו טלטול גמור ולרב אלפס דוקא טלטול מן הצד ואם הוא מוטל בחמה אם יש לו ככר או תינוק יניחנו עליו ויטלטלנו על ידו · ואם אין לו יניחנו במקומו שאסרו להפכו ממטה למטה טלטול מן הצד לצורך דבר האסור אסור · ולצורך דבר המותר מותר כגון מעות שנשכח על הכר מנער הכר והן נופלות . וטלטול בגופו כלאחר יד אפילו לצורך דבר האסור מותר כגון הקש שעל המטה מנענעו בגופו : כ מותר השמן שבנר ושבקערה שהדליקו בו באותו שבת אסור · וכן נר ופמוט שהדליקו בהן בשבת אסור לטלטלן אפי' לאחר שכבו · אבל אם לא הדליקו בהם מותר ואפי' אם הנר מאוס . מטה שיש עליה מעות אפילו אין עליה בשבת והיו עליה בין השמשות אסור לטלטלה . אין עליה בשבת ולא היו עליה בין השמשות מותר אפי' ייחדה למעות והניח עליה מעות מבעוד יום וסלקן להרי"ף ולר"ת אסור לטלטלה אם ייחדה למעות והניח עליה מבעוד יום אפילו סלקן : כא מניחין נר על גבי דקל מע"ש · ואין מניחין אותו עליו מעי"ט . אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים ואפי' חטים שזרעם וביצים שנתן תחת התרנגולת מותרים הן לטלטלן · קן של תרנגולים שיש בו אפרוח מת אסור אפילו לנערו : כב כל מנורה בין גדולה בין קטנה אפי' אין בה חוליות אלא פרקים הדומים לחוליות אסור לטלטלה · רבי שמעון מתיר לטלטל כל נר אפילו של נפט : כל שהוא בסיס לדבר האסור והמותר כגון כנונא אגב קטמיה מותר לטלטלו : כג מטה של פרקים אסור להחזירה בשבת ולהדקה ואם תקע חייב חטאת ואם היא רפויה מותר לכתחלה : כד נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות אפי' בשבת. ואין נותנין תחתיו כלי במים אפי' בע"ש · ומותר לתת מים בעששיות :

פרק ד

א כל דבר שמוסיף הבל אין טומנין בו אפילו מבעוד יום · וי"מ אם הוא מבושל כמו מאכל בן דרוסאי מותר · ור"ת אוסר : אין טומנין בפסולת של זיתים ושומשמין ולא בזבל ומלח וסיד וחול בין לחין בין יבשים · ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבים לחין אבל ביבשים מותר · וטומנין בכסות ופירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן ובנסורת של חרשין : ב יש מקומות שנוהגים שבמקום שהסיקו את האור ובשלו קדרות כל היום לעת ערב מסלקין האש וגורפין הרמץ ונותנין שם הקדרה לצורך מחר ומכסין אותה באפר צונן · ויש מקומות שעושין חפירה [אצל מקום האש] מרוצפת בלבנים סביב ומחממין אותה וגורפין אותה ומטמינים בה הקדרה ומכסים אותה : ופירות הראוים לאכול חיים מותר לתתם מבעוד יום אצל הקדרה חיים ובלבד שלא יוסיף על הכיסוי משתחשך דאז מקרב בשולם : ג אסור ליתן פוזא דמיא לפומא דקומקמוסא אפי' להפשיר אם הוא בענין שראוי להתבשל שם: ד אסור למפרס סודרא אפומא דכובא ולמיכה נטלא עילויה : מוכין שטמן בהן אסור לטלטלן : ה מותר להחזיר מוכין לכסת בשבת אבל ליתנן לכתחלה אפי' בי"ט אסור · ולולאות שיש במלבושים שעל הכתף שיצאו אסור להחזיר · ומתירין בית הצואר בשבת מקשר שקשרו הכובס ולא פותחים לכתחלה : ו טומנין בשלחין ומטלטלין אותן אפי' שלא טמן בהן בין של בעל הבית בין של אומן . ונסרים של בעל הבית מטלטלין אותן . ושל אומן אין מטלטלין אותן אלא אם כן חשב עליהן לתת עליהן פת לאורחים : ז טומנין בגיזי צמר ומטלטלין אותן והני מילי בסתם גיזין אבל בשל אוצר שטמן בהם אין מטלטלין אותן אלא מנער הכסוי והן נופלות · ואם יחדן להטמנה מטלטלין אותן אף בשל אוצר : ח חריות של דקל שגדרן לעצים ישב עליהן מע"ש מבעוד יום מותר לישב עליהם בשבת וכ"ש אם חשב עליהן מבעוד יום לישב עליהן אפי' בחול או שקשרן לישיבה . וכן פיקורין וציפה שחשב עליהן לצאת בהם או שיצא בהן בחול או שצבען בשמן או כרכן במשיחה יוצאין בהם בשבת פירוש פיקורין וציפה הוא צמר מנופץ מוכן למויה שצובעו מי שהוא קרח ונותנו על מצחו כדי שיתראה בעל שער · וכן הקש שעל גבי המטה שחשב עליו מבעוד יום או שנתן עליו כר או כסת מנענעו בידו בשבת : ט מכניס אדם מלא קופתו עפר ומיחד לה מקום ועושה בה כל צרכו · ובכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון · ועפר לבינה ועפר פלפלי ומי זיתים והללא מעורב עם אהלא וסגלי רק שלא יהא רוב אהלא מותר לרחוץ בו פניו ידיו ורגליו בשבת : י טמן בקופה מלאה צמר והוציא קדרה ונתקלקלה הגומא לא יחזירנה ואם לא נתקלקלה יחזירנה: לא כסהו מבעוד יום לא יכסהו משתחשך כסהו ונתגלה אפי' מבעוד יום יכול לכסותו משתחשך · וכן יכול לגלותו בשבת ולחזור ולכסותו · גלהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו אסור לכסותו משתחשך : יא עשבים שנטמן בפיס לחה ומקצתן מגולים או סכין שנעלה בין השורות מותר להוציאם בשבת אפילו לא הוציאם תחלה בחול : יב מותר להטמין הצונן כגון קיתון של מים תחת הכר והכסת · טמן מבעוד יום בדבר שאינו מוסיף הבל מותר להוסיף עליו בשבת או להחליף באחר בין שהשני מוסיף בחום או פוחת · ומותר לפנות התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת ולהטמינו בה בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל : יג טמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל נוטל ומחזיר · טמן וכסה בדבר שאינו ניטל או טמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל לא יטול אלא אם כן מגולה מקצת הקדרה : מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה [ומיחם על גבי קדרה] וקדרה על גבי מיחם וטח את פיהן בבצק לא שיוחמו אלא שיהיו משומרים · אם התחתון חם כל כך בענין שהעליון ראוי להתבשל עליו אז אין מניחין אבל אם אינו חם כל כך יכול להניחו עליו ובלבד שלא יהא בו דבר קרוש · ואין מרסקין השלג והברד · וצריך ליזהר כשנוטל ידיו בחורף שלא יהא שלג או ברד במים · ופנאד"ה אסור להניחה כנגד האש בענין שיהיה נמוח השומן שבה :

פרק ה

א אבל בהמה יוצאה במה שהיא נשמרת בו אבל במה שאינה נשמרת בו [אי נמי] אי הוה נטירותא יתירא הוי משוי ואסור:*) ופרה יוצאה באפסר וסוס יוצא ברסן או באפסר אבל לא בשתיהן · והחמור באפסר · ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צוארה ותגא בו · ומותר לטלטל הרסן ויתנו על הבהמה ובלבד שלא ישען עליה וכל דבר שהוא נוי לה אסורה לצאת בו · ובעלי השיר יוצאין בשיר הכרוך על צוארם וכן יכול למשכם בהם : ב חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו מע"ש · ולא באוכף ואע"פ שקשור לו מע"ש · ומותר ליתן עליו מרדעת בשבת · ואין תולין פרסקל פי' סל בצוארו לאכול ממנו · אבל שייחין קטנים שהם מצטערים לאכול מעל הארץ שרי · וחבל הקשור באבוס קושרין בפרה והקשור בפרה קושרין אותו באבוס · ואוכף שע"ג החמור לא יטלנו בידו אלא מוליכו בחצר והוא נופל מאליו : ג סכין ומפרכסים לאדם ואין סכין ומפרכסים לבהמה והני מילי בגמר מכה ומשום תענוג אבל אי איכא מכה ומשום צער אף לבהמה שרי · ואם אכלה כרשינין הרבה יכול להריצה בחצר כדי שתתרפא · ואם אחזה דם יכול להעמידה במים כדי שתצטנן : ד לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזב בכיס שלו ולא פרה בחסום שבפיה ולא בהמה בסנדל שברגלה ולא בקמיע שאינו מומחה לה אפי' הוא מומחה לאדם · אבל יוצא בבגד שעל גבי המכה ובקשקשין שעל גבי השבר ובזוג שבצוארה ומטייל עמה בחצר ולא יוליכנה לרה"ר : ה זכרים יוצאים לבובין ורחלות יוצאות כבולות כבונות ושחוזות ועזים צרורות ליבש ולא לחלב : לא יצא הגמל במטולת הקשורה לו בזנבו ואם קשורה בזנבו ובחוטרתו או בשלייתו מותר · ולא יצא עקוד ולא רגול · ולא יקשור גמלים זה בזה ויוציא אותם אבל בהמה אחת יכול להוציאה בחבל ובלבד שלא יצא החבל מתחת ידו טפח ולא יכביד החבל בין ידו לבהמה עד שיגיע בטפח הסמוך לקרקע . המוליך בחול הרבה בהמות לא יוליך הרבה ביחד ויקשור אם הם כלאים זה בזה ואסור לנהוג שור וחמור הקשורים ביחד אבל אחד בימינו ואחד בשמאלו מותר : ו אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מבעוד יום ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולין יוצאין בחוטים שעושים בהם לסימן ולא ברצועה שקושרים ברגליהם שלא ישברו הכלים ואין הזכרים יוצאים בעגלה שתחת אליה שלהן ואין הרחלות יוצאות בעץ שנותנים בחוטמיהן כדי שיתעטשו ולא עגל בעול קטן שנותנים עליו ואין פרה יוצאה בעור שקושרין על דדיה שלא ינקוהו השרצים ולא ברצועה שבין קרניה בין לשמר בין לנוי · וכל מי שאפשר לו למחות על אנשי ביתו או על אנשי עירו או על כל העולם כולו ואינו מוחה נתפש עליהן :

פרק ו

א אין אשה יוצאה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה . פרש"י שבקליעת ראשה · ור"ת פי' דבאותן מותרים לצאת והכא מיירי בחוטין שעל ראשה · ואם הם ארוגים מותר ובלבד שלא יהיו מטונפים ולא יהיו מוזהבין ואם הם של שער מותר · ודוקא בחוטין שבראשה אבל בחוטין שבצוארה מותר · ובחנקים שבצוארה נמי כגון קטלא אסור · בכל דבר שמותרת לצאת יכולה להתירו ברה"ר : ב אינה יוצאה בטוטפת ובסרביטין שאינן קבועים בה ולא בכיפה של צמר ולא בכבול ולא באיסטימא אבל יוצאה בטוטפת ובסרביטין הקבועין בה ובסבכה ובחומרתא דקטפתא : ג אין העבד יוצא בחותם של מתכת שעשה לו רבו בין בכסותו בין בצוארו · ובשל טיט בצוארו יצא ובכסותו לא יצא . ואם עשאו בעצמו בכל ענין לא יצא בו : ובהמה לא תצא בחותם שבצוארה ולא באתם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה : ד לא תצא אשה בעיר של זהב פרש"י נושקא ור"ת פי' כמו עטרה לראשה . כלילא שהן חתיכות נקובות ומכניסים אותו בחוט [אסור] ואם תפורים על מטלית [שרי] : ה חגור שמתכים ויש בו חתיכות קבועין כגון כלילא לא שנא תניסכא ולא שנא חרוקתא שרי . ושתי חגורות זו על גב זו אסורות . אבל [אם מלבוש מפסיק ביניהם] מותר . ו דסקיא אי אית בה מפרחת שרי ואי לא אסורה· ולא תצא בקטלא ולא בנזמי האף אבל בנזמי האוזן שרי : ז מחט שהאשה חולקת בה שערה אפילו אם היא מתקשטת בו לא תצא בו · ושחוגרת בה שערה ושמעמדת בה קשוריה יכולה לצאת בו . ומותר לחלוק השער

*[נ"ל אינו ועיין בב"י סי' שי"ח]

*) אולי צ"ל ופרד יוצא או ופרה אינה יוצאה.

בשבת. לא יצא האיש בסנדל מסומר בשבת ויום טוב וצורתו היתה ידועה לשם ואין אנו בקיאין בו: ח לא יצא אדם במנעל אחד אם אין לו מכה ברגלו ואם יש לו מכה יוצא באותו שאין לו בו מכה. ולא יצא בתפילין. ולא יצא בקמיע שאינו מומחה ואם הוא מומחה מותר לא שנא אתמחי גברא כגון שריפא בשלשה קמיעין שלשה אנשים לכל אחד פעם אחת לא שנא איתמחי [קמיע כגון שריפא בקמיע א' ג' פעמים לאדם אחד וכ"ש איתמחי] גברא וקמיע כגון שריפא בג' קמיעין לשלשה אנשים לכל א' ג' פעמים. ולא שנא קמיע של כתב ולא שנא קמיע של עיקרים לא שנא בחולה שיש בו סכנה ולא שנא שאין בו סכנה · וקושר ומתיר ברשות הרבים ובלבד שלא יקשור בשיר ובטבעת ויצא לרשות הרבים · אבל כתב שלשה קמיעין לחד גברא לא · ונאמן הרופא לומר על עצמו שהוא מומחה: ט קמיעין אין מצילין אותן בשבת מפני הדליקה. ואם כתוב בהם שם טעונין גניזה · ואם הם מחופין בעור מותר ליכנס בהן לבית הכסא ואם לאו אסור · ותפילין אפילו מחופין אסור ליכנס בהן לבית הכסא · לא יצא אדם בשריון ולא בקסדא ולא במגפים: י לא תצא אשה במחט נקובה ואם יצאת חייבת חטאת ובשאינה נקובה פטור אבל אסור. ואיש בשניהם פטור אבל אסור. ואשה בטבעת שיש עליה חותם אם יצאת בו חייבת חטאת ובשאין עליה חותם פטור אבל אסור: ואיש לרש"י אין עליה חותם חייב חטאת יש עליה חותם פטור אבל אסור ולר"ת יש עליה חותם מותר לכתחלה דבכל תכשיטי איש מותר לכתחלה אבל אם הוא תכשיט לאיש ולאשה אסור אף לאיש וכן אם הוא תכשיט ולתשמיש אסור: יא לא תצא אשה בכוליאר לרש"י נושקא ולר"ת כעין רביד ולבעל שערוך כעין עטרה. לא תצא אשה בכובלת והוא קשר של בושם שמתקשטת בו: יב שלשה דברים מביאים אדם לידי עניות המשתין בפני מטתו ערום והמזלזל בנטילת ידים ושאשתו מקללתו בפניו על שאינו קונה לה תכשיטין והוא שיש לו ממה לקנותם: יג לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח ולא בכבלים ויוצא בבירית: יוצאה אשה בחוטי שער בין העשויין משער שלה בין משל חברתה בין משל בהמה ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה. ויוצאה בטוטפת ובסרביטין המחוברים ובכבול ובפאה נכרית בחצר אבל כל שאר הדברים שאסור לצאת בהם לרשות הרבים גם בחצר אסורה אבל ר"ת פירש דבכל הדברים מותרת בחצר אפילו שאינה מעורבת אבל בכרמלית אסור אבל הנח להן לבנות ישראל שיהו שוגגות ואל יהו מזידות: יד האשה יוצאה במוך הקשור ומהודק באזנה ובמוך שבסנדלה הקשור לה בעקבה ובמוך שהתקינה לנדתה אפי' אינו קשור ואפי' יש לו בית יד · ובפלפל ובגרגר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. ואם נפל לא תחזיר: טו שן תותבת של זהב לא תצא בו ובשל כסף או של אדם מותר · יוצאין בסלע שעל גבי הצינית והבנות בחוטין שבאזניהם שאינן צבועין ולא בצבועין ויוצאין בקסמים שבאזניהם ויוצאין רעולות ופרופות: טז פורפת על האבן ועל האגוז לכתחלה בשבת אבל לא על המטבע · ולפרוף על האגוז ולהוציאו לבנה קטן לרשות הרבים אסור ולכרמלית מותר [משום דאין דרך הוצאה בכך]: יז אין הקטע יוצא בקב שלו וכן קטע שאינו הולך כלל על שוקיו אלא יושב על כסא וכשהוא עוקר ממקומו נסמך על ידיו ועל שוקיו ונדחף לפניו ושהוא סמוכות לראש שוקיו אינו יכול לילך בהן אבל קטע שגורר שוקיו ועושה סמוכות לאורך שוקיו יכול לילך בהן [ובסמוכות עצמן מותר] וחגר שאינו יכול לילך בלא מקל מותר לילך בו בשבת אפי' אינו קשור אבל אם אפשר לו לילך זולתו אלא שהולך בו כדי להחזיק עצמו אסור לצאת בו בשבת: אין יוצאין באנקטמין: יח יוצאין בסגוס עבה ובירועה ובחמילה מפני הגשמים אבל לא בתיבה וקופה ומחצלת ויוצאין במוך ובספוג שעל המכה ובלבד שלא יכרוך עליה חוט או משיחה ויוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל המכה ואם נפל לא יחזיר וכל שכן שלא יתן לכתחלה · יוצאין באגד שעל גבי המכה וקושרו ומתירו בשבת: אספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה · יוצאין באספלנית ובמלוגמא וברטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר וכל שכן שלא יתן לכתחלה בשבת · הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין הארוגין בכסותן: יט שחופי כסא אטיבורי בשבת שרי · וסכין שמן ומלח ולפופי ינוקי שרי · ויוצאין באבן תקומה ובמשקלו כדי שלא תפיל אפי' עדיין לא עיברה. יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב בין בחול בין בשבת ואין בו משום דרכי האמורי וכן בכל דבר שהוא משום רפואה. אבל אם עושה מעשה ואינו ניכר שהוא לרפואה אסור אבל לחש מותר:

פרק ז א מי שהולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת מונה ו' ימים ומשמר יום אחד בקידוש והבדלה ועושה בכל יום כדי פרנסתו. וכן מהלך בכל יום. ואם הוא יודע מנין יום שיצא בו כגון שיודע שהוא יום ג' או ד' ליציאתו אבל אינו יודע באיזה יום יצא מותר ביום שמיני ליציאתו וכן לעולם באותו יום: ב אבות מלאכות ארבעים חסר אחת · הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר והמלבנו המנפצו והצובעו והטווהו והמיסך העושה שתי בתי נירין והאורג שתי חוטין [והפוצע שתי חוטין] והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור שתי תפירות הצד צבי והשוחטו והמפשיטו והמולחו והמעבדו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר והמכבה והמבעיר והמכה בפטיש והמוציא מרשות לרשות · זורע וזומר נוטע ומבריך ומרכיב כולן מלאכה אחת הן. וכן חופר וחורש וחורץ · וכן קוצר בוצר וגודר מוסק ואורה · וזומר וצריך לעצים חייב שתים וכן קטיל אספסתא וכן קניבת סילקא. היה לו גבשושית ונטלה או גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה משום חורש · חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור [החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב]: ג הדש והמנפץ והמנפט כולם מלאכה אחת הן: ד היו לפניו אוכלין עם הפסולת בורר בידו לצורך אותה אכילה ואם ברר יותר חייב. ודוקא אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אסור ותורמס אפילו אוכל מתוך פסולת נמי אסור. ואם יש לפניו שני מיני אוכלין אותו שרוצה לאכול עתה חשיב אוכל והשאר חשיב כפסולת ואסור לברור אותו מתוך השני · ואפי' לצורך אותה אכילה לא יברור בקנון ובתמחוי ואם בירר פטור · ואם ברר בנפה ובכברה חייב חטאת: ה מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן ופרש"י מחתך ירק דק דק · ור"ח פי' עצי דקלים העומדים שיבי שיבי המפרקן יוצא מביניהן כמין קמח: ו מאן דשדא סיכתא לאתונא או ארתח כופרא חייב משום מבשל: התולש כנף והקטמו והמורטו חייב ג': התולש צמר מבהמה מתה חייב [מן החיה פטור]: והקושר או מתיר קשר של קיימא על מנת לקשור חייב: ז התופר שתי תפירות וקשרן או המותח חוט של תפירה חייב. ואסור ללמוד דבר מהמגוש: ח המולח העור או המעבדו או שפו על גבי העמוד או שרטטו והמגרר ראשי כלונסאות והממרח רטיה והמסתת האבן והצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית והנוטל קשרין וקסמין מהבגד אותן שמקפיד עליהן ללובשן עד שיטלם חייב: ט הכותב שתי אותיות או מוחקן או אפי' אות אחת או שפשוף דיו ויש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב: כל גמר מלאכה חייב עליה משום מכה בפטיש: י כל שכשר להצניעו ומצניעין כמוהו כל המוציאו חייב כל שאין כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו אין חייב עליו אלא המצניעו: יא המוציא תבן כמלא פי פרה · עצה כמלא פי גמל. עמיר כמלא פי טלה · עשבים כמלא פי גדי · ואוכלי אדם שיעורן כגרוגרת בלי גרעין וקליפה ועוקץ וסובין ומורסן חוץ מקליפה המתבשלת עם העדשים שהן מצטרפין עמהם בין לחים בין יבשים · ושל פולין לחים מצטרפין יבשים אין מצטרפין · וכל האוכלין מצטרפין לגרוגרת:

פרק ח א המוציא יין וכו' כל שיעורי הוצאה [לא נאמרו אלא] לענין חיוב חטאת אבל לענין איסור בכל שהוא אסור: ב מי שיש לו מקום קבוע בשדה לבית הכסא מכנים אבנים מלא היד לקנות ואם אין לו מקום קבוע מכנים כשיעור ראש בוכנא קטנה. ואם נכר באבן שקנחו בו מכניסו ואפילו הוא גדול ואפילו הם רבים · ומותר להעלותם לראש הגג לקנח בו: צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. והתולש ממנו בשבת חייב · ולא יקנח באדמה שקרובה להתפרר. ואסור לפנות בשדה ניר בשבת · ואסור לקנח בחרס אף בחול. היו לפניו בשבת צרור וחרס של אזני כלים מקנח בחרס ולא בצרור. צרור ועשבים לחים מקנח בעשבים אבל ביבשים לא: ולא ישהה צרכיו ולא יאכל עד שיפנה · ואין ממשמשין בשבת כדרך שממשמש בחול אלא כלאחר יד לרש"י כפירושו ולר"ח כפירושו:

פרק ט א ב אמר (*רבי יוחנן) לעולם אל ימנע אדם עצמו מן התורה אפי' בשעת מיתה וימית עצמו עליה: המוציא עצים וכו' פלפלת ועטרן ומיני בשמים ומיני מתכות ריח רע [שמעשנין בהן את החולי להבריח מעליו המזיקין ושמן טוב] וע"ז כל שהוא · חגב חי כל שהוא · מת כגרוגרת:

פרק י א המצניע לזרע לדוגמא או לרפואה וחזר והוציאו חייב ושאר כל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו · המוציא אפילו חטה אחת לזריעה חייב · הוציא קופה מלאה אוכלין ונתנה על האסקופה כרמלית אפילו רובן בחוץ פטור אפילו חזר הוא והוציאם: ב המוציא בימינו בשמאלו בתוך חיקו על כתפו למעלה מעשרה חייב · לאחר ידו בפיו ברגלו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין אפונדתו לחלוקו בשפת חלוקו במנעלו ובסנדלו על ראשו פטור: כוון להוציא לפניו ובא לאחריו פטור לאחריו ובא לפניו חייב. ובאשה החוגרת בסינר ומקבלי פיתקין אין חילוק בין לפניו או לאחריו: המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב: שנים שהוציאו ככר פטורים. לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבים · המוציא אוכלין בכלי פחות מכשיעור פטור אף על הכלי וכן הוציא החי במטה פטור · המת במטה חייב. ומותר להוציאו לכרמלית אם הוא מוטל בבזיון · הוציא אדם כפות חייב: ג הנוטל שער וצפרנים ביד בין לעצמו בין לאחרים [פטור אבל אסור ובכלי] חייב חטאת וחייב על שתי שערות · ומלקט לבנים מתוך שחורים אפי' על אחת ובחול נמי אסור הוא · וציצין שפירשו רובן כלפי מעלה ביד מותר בכלי אסור · לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת: הכוחלת וגודלת ופוקסת · והתולש מעציץ שאינו נקוב פטור אבל אסור ובנקוב חייב חטאת [מותר לרבץ בכל מקום. וכיבוד בעל הלכות מתירו ור"י אוסר]:

פרק יא א הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב · מרשות היחיד לרשות היחיד ורה"ר באמצע פטור. [והמושיט מרה"י לרה"י שכנגדו דרך רה"ר פטור] ואם היה בגלה חייב: חוליות הבור והסלע [שהם גבוהים עשרה טפחים ורחבים ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור] הזורק ד' אמות בכותל וכו' הזורק ארבע אמות בים פטור היה רקק וכו' · הזורק מים ליבשה או מיבשה לים או מספינה לספינה פטור: ב ספינה עושה מקום רחב ארבע מוקף מחיצות עשרה ומגלא והשופכים זורק על דופני הספינה ויורדין לים · ספינות שהן קשורות זו בזו ומחלאות פרושות ברה"ר מערבין ומטלטלין מזו לזו הותרו הספינות [ונתגלגלו המחלאות נאסרו חזרו ונקשרו הספינות] ונפרשו המחלאות חזרו להתירן בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין. מחיצה הנעשית ברה"ר במזיד הויא מחיצה לזרוק ולא לטלטל · בשוגג בין לזרוק בין לטלטל: ג הזורק ונזכר לאחר שיצאת מתחת ידו או שקלטה אחר או כלב פטור וכן הזורק לעשות חבורה ונזכר קודם שעשה חבורה פטור:

פרק יב א הבונה והמסתת והמכה בפטיש והקודח כל שהוא · ומכה בפטיש על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב · פסיק רישיה ולא ימות היכא שאינו נהנה מתיר בערוך לכתחלה ולכך מתיר בחבית שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולהוציא היין אע"פ שאי אפשר שלא יסחוט אם היין נופל לארץ והולך לאיבוד ור"י אוסר אותו: ב הכותב שתי אותיות בימינו ומי ששולט בשתי ידיו אף בשמאלו בין משם אחד בין מב' שמות בין מב' סמנין בכל לשון ובכל דבר שעושה רושם חייב: לאחר ידו בפיו ברגלו ובכל דבר שאינו עושה רושם או במקום שאין נקראין זה עם זה פטור · וכל דיני שאר הכתיבה מפורש באורך:

פרק יג א האורג שיעור אריגה וכו' · הקורע בחמתו וכל המקלקלים פטורים והמקלקל על מנת לתקן שיעורו כמתקן. ואסור לקרוע כלי בחמתו · וכדי להטיל אימה על אנשי ביתו מותר: ב הצד צפור למגדל וצבי לבית או לביבר אם ניצוד בו חייב ואם אינו ניצוד בו פטור: צד צבי ישן סומא חייב · חגר זקן חולה פטור. וכל דבר שבמינו ניצוד חייב עליו אין במינו ניצוד פטור: צבי שנכנס לבית ונעל בפניו חייב נעלוהו שנים פטורים לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין: ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שהלך לו הראשון הראשון חייב והשני פטור ומותר: המפיס מורסא בשבת לעשות לה פה חייב · להוציא ממנה לחה פטור ומותר · הצד נחש בשבת לרפואה חייב · שלא ישכנו מותר. ושאר כל פטורי שבת פטור אבל אסור:

פרק יד א שמונה שרצים האמורים בתורה הצדן שתם חייב והחובל בהן חייב אע"פ שלא יצא הדם אלא נצרר · ושאר שרצים עד שיצא מהם דם והצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור. ואסור לצוד פרעוש ודוקא מעל הארץ או מעל בגדיו אבל אם עוקצו מותר ליטלו · השולה דג מהים כשיבש בין סנפיריו [כסלע] חייב · מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי או פיטרא מאוגא חייב: ב אין עושין מי מלח מרובין ליתן לתוך הכבשים אבל עושין מי מלח מועטים ליתן לתוך התבשיל. אין מולחין צנון. ובילה מותר למולחה. יין לתוך העין אסור אבל על גבו מותר · ורוק תפל על גבו נמי אסור · ושורה אדם קילורין מערב שבת ונותן על גבי עיניו בשבת ובלבד שלא יעמיץ ויפתח: ג יד לעין ולאמה ולפה ולחוטם בבוקר קודם שירחץ ידיו תקצץ: ד מעלין אונקלי בשבת ופידעה ועינבא וסימטה מחללין עליהן שבת: ה כל מכה של חלל והיא מהשינים ולפנים מחללין עליה השבת. וכן שעל גבי היד וגב הרגל וכן מי שבלע נימא מחממין לו חמין · וכל ספק נפשות דוחה שבת אפי' ספק שבת אחרת מחממין לו חמין להשקותו ולהברותו · ואין עושין אותו על ידי נשים ונכרים אלא ע"י גדולי ישראל והזריז הרי זה משובח ואפי' אם מתקן עמו ד"א לצורך חול: ו מי שנגפה ידו ורגלו צומתה ביין ולא בחומץ. ואם הוא מעונג ביין נמי לא: ז רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא ובמים היפים שבים הגדול אבל לא במים הרעים שבו ולא בימה של סדום ולא במי משרה וכגון ששוהה בהן אבל אם אין שוהה בהם מותר: ח כל אוכלין ומשקין שהם מאכל בריאים מותר לאוכלן ולשתותן לרפואה חוץ ממי דקלים ושמן של עיקרים והנך נמי לצמאו ושלא לרפואה שרי וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלן ולשתותן: ט אסור לסרס בין בהמה טמאה בין בהמה טהורה ומסרס אחר מסרס חייב: ואסור לשתות כוס שנעקר ממנו אע"פ שאינו מכוון אלא לרפואה: י החושש בשיניו לא יגמע בהן חומץ ויפלוט. אלא מגמע ובולע ומטבל כדרכו [ואם נתרפא נתרפא]: ואין לועסין מצטכי ולא שפין סם בשיניים לרפואה ואם לריח הפה מותר: יא החושש בגרונו לא יערער בשמן אלא נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע · החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ אבל סך אפי' שמן ורד אי שכיח ואי לא שכיח אסור:

פרק טו א ואלו קשרים וכו' כל קשר שיתקיים לעולם חייבים חטאת על קישורו והתרתו. ושהוא עומד להתקיים בז' ימים פטור אבל אסור · ושעומד להתיר בכל יום מותר. וקושרין דלי אף בחבל והוא שיהא של גרדי. וקושרין בפני בהמה שלא תצא אפילו בתרי איסרי · ומטלטלין חבל של גרדי לקשר בפרה ובאבוס: סנדל שנפסקה רצועה פנימית עדיין תורת כלי עליו. נפסקה חיצונה בטל מתורת כלי [והוי ליה נולד] ואסור לטלטלו: ואם הוא בכרמלית מותר לכרוך עליו גמי לא לתקנו ובחצר אסור: ב מקפלין כלים בשבת באדם אחד וחדשים כל זמן שלא רחצן ולבנים ואין לו להחליף אבל בציר חד מהנך אסור: וצריך לכבד השבת בלבושו ודיבורו שלא ירבה לדבר דברים יתרים אבל הרהור אפי' מעסקיו מותר: ובהלוכו שלא ירוץ אם לא כדי לילך לבית המדרש · ואם הגיע לאמת המים יכול לדלג עליו · וחפצי שמים מותרין: ג תלמיד חכם צריך לנהוג סלסול בעצמו שלא יצא במנעלים טלואים על טלאי שעל גבי מנעל ושיהא ירא שמים ושיהא תוכו כברו ואז בני עירו מצווין לעשות מלאכתו:

פרק טז א כל כתבי הקדש. האידנא שרי לכתוב כתבי הקדש בכל לשון ומצילין אותן מפני הדליקה וטעונין גניזה שלא יניחם במקום הפקר וכן הברכות ואפי' כתובים בסם ובסיקרא ובכל דבר ותרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וספר תורה שיש ללקט בו פ"ה אותיות מתוך תיבות שלימות או שיש בו אזכרות [מצילין אותו]: מצילין התיק עם הספר אפי' יש בו מעות ודוקא למבוי שיש לו ג' מחיצות ולחי אבל אין לו לחי לא: גליונין וספרי מינים אין מצילין אותן [ואף] בחול שורפן עם אזכרות שבהן: ב אין קורין בשבת אגרות של מלאת חפץ. ואין קורין בספרים המושכין את הלב בזמן בית המדרש · ואסור לעיין נכסיו בשבת לראות מה הם צריכין · ולא לקבוע סעודה בע"ש ולא בשבת בזמן בית המדרש: ג מצילין מזון שלש סעודות בליל שבת הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה ובשחרית מזון שתי סעודות ובמנחה מזון סעודה אחת ודוקא בית שהדליקה בו אבל בתים הסמוכין לו מצילין כמה שירצו. הציל פת נקייה לא יציל פת הדראה ואיפכא שרי. מצילין מיום הכפורים לשבת ולא משבת ליוה"כ ולא מי"ט* לשבת הבאה. נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט ויצרף אח"כ נזדמנו לו אורחים ולא יקלוט ויצרף ויזמין אחר כך אורחים אלא יזמינם תחלה ולא יערים ויזמין אורחים שאין צריכין לאכול: ד שכח פת בתנור וקדש עליו היום מציל מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שירדה בסכין בשינו: ה לעולם ישכים אדם בערב שבת לתקן לצורך השבת · ויבצע על שני ככרות ואם יש לו ככר של עירוב יבצע עליו. ויזהר מאד בג' סעודות · וזמן השלישית הוא אחר המנחה · ולכבדו ולענגו כפי יכולתו ולעשות בערב שבת שום דבר בעצמו לצורך שבת · מדיחין כלים בשבת לצורך שבת כגון אם נשאר לו עדיין סעודה לאכול

* [נ"ל רב יהודה]

* נ"ל ויו"ט לא לשבת הבאה כ"ה בטור.

אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין · וכוסות מדיחין כל היום · ויאמר ויכולו בתפלה ועל הכוס. ויסדר שולחנו במוצאי שבת אפי' אינו צריך אלא לכזית. הא דאינו מציל אלא מזון ג' סעודות היינו דוקא בשני כלים אבל בכלי אחד יצילנו מלא אפי' גדול הרבה ואפי' פירש טליתו וקפל והניח לתוכו שרי ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם ירצו זוכין בו מן ההפקר ואם לא ירצו [לזכות] יכולין ליטול שכרן ולא הוי כשכר שבת : ו מציל כל כלי תשמישו ולובש כל מה שיכול ללבוש וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו לכם : ז פורסין עור של גדי על תיבה שאחז בה האור. ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנין ואפילו של חרס : טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואינו חושש שמא תכבה : ח נר שבשה על הטבלא מנערה והיא נופלת לפי הירושלמי בשכחה ולרש"י אפי' בדלוק ובלבד שלא יהא בו שמן אבל במניח אסור: ט נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול כדרכו · ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה ואפי' ברוח מצויה : י נכרי שבא לכבות א"צ למחות בידו אבל קטן מוחין וכן יכולין לקרות לנכרי שיבא אליו אע"פ שודאי יכבה וכן כל כיוצא בזה · הפסד הבא לאדם פתאום מותר : יא כופין קערה על הנר שלא תאחוז בקורה · ועל עקרב שלא ישוך · ועל צואת התרנגולין שהוא בחצר אחרת אבל צואת תרנגולין שבזה החצר ושל תינוק אפי' בחצר אחרת מותר להוציאה: ה' נהרגים בשבת זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבארץ ישראל וכלב שוטה בכל מקום ושאר כל המזיקין אם רצין אחריו מותר להרגן ואם לאו אסור : רוק נחש ועקרב דורסן לפי תומו : יב פמוטות וקרנות אפי' גדולות הרבה מותר לטלטלן : נכרי שהדליק נר יכול ישראל להשתמש לאורו ואם בשביל ישראל אסור לכל : מילא מים לבהמתו יכול גם ישראל להשקות לבהמתו . ואם בשביל בהמת ישראל אסור לכל בכל מיני תשמיש · והאידנא שאין לנו רשות הרבים דאורייתא מותר לאחר שלא נתמלא בשבילו . ור"ת מתיר לצורך ישראל עצמו אפילו לאותו ישראל שנתמלא לו ור"י אוסר : ליקט עשבים לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור ואם ליקט והאכיל לבהמתו של ישראל א"צ למחות בידו לפי שעה אבל אם רגיל בכך אסור : והא דשרי לישראל כשעשה נכרי לעצמו הני מילי באינו מכירו אבל מכירו אסור בדבר דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו כגון מים ועשבים · אבל הדלקת נר ועשיית כבש וכיוצא בזה מותר [והטעם מפורש באורך דנר לאחד נר למאה] : יג מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אבל לא על גבי מוקצה ואי קאי בצפה ואזלה מאליה שרי : יד עיר שישראל ונכרים דרין בה והיה בה מרחץ הרוחצת בשבת אם רוב נכרים מותר במוצאי שבת מיד ואם מחצה נכרים ומחצה ישראלים אסור וימתין בכדי שיחמו חמין : וישראל ונכרי שישבו והדליק נכרי נר אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורו מחצה על מחצה אסור אלא אם כן מכיר שהנכרי לצרכו הדליקו :

פרק יז א כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן ניטלין עמהן לא שנא נתפרקו בחול או בשבת . דלת שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין ושל לול של תרגולים אין נוטלין ולא מחזירין . נוטלין קורנס בין של אגוזים בין של נפחים או של זהבים לפצוע בו אגוזים אבל של בשמים [דקפיד עליה שלא ימאס] והוי כסיכי ומזורי שאסור לטלטלן . ונוטלין קרדום לחתוך בו הדבלה מגירה לגור בו הגבינה מגרפה לגרוף בה הגרוגרות רחת ומזלג לתת עליו לקטן : ב פגה שהטמינה בתבן אפי' כולה מכוסה תוחב בה כוש והיא ננערת מאליה · נוטל מחט שלימה ליטול בה את הקוץ אבל נטל חורה או עוקצה לא · והדשה שלא נקבה עדיין שרי : ג אסובי ינוקא שרי לרש"י לקשרו בבגדים ליישב אבריו אפי' מיום ראשון שנולד ואילך ולר"ת להחזיר ערלת הגרון למקומה : ד קנה של זיתים אפי' אין לו קשר מותר לטלטלו · וכל הכלים מותר לטלטלן חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה ואוכלא דקצרי ותרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחציבא דנגרי וסכין של מילה ושופר ואיזמל של ספרים : וכן כל כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אבל לא מחמה לצל ושמלאכתו להיתר אפי' מחמה לצל נמי מותר . ומכבדות של תמרה לרש"י הוי מלאכתו לאיסור ולר"י אף להיתר : ה כל כלים שנשברו אפי' בשבת שבריהן מותרים לטלטלן ובלבד שראויין לשום מלאכה אפי' אינה מעין מלאכתן . לבנים שנשארו מהבנין מותר לטלטלן . סדרן זה על זה אסורים · חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וראויה לכסות בה הכלי מותר ליטלו אפי' ברשות הרבים : [מגופת חבית שנפרדה מן החבית וכן חבית שנשברה מותר לטלטלה ולא יכתות אותה לתקנה לכסות בה כלים. זרק השברים לאשפה מבעוד יום אסורים] : ו שירי מחצלאות מותר לטלטלן ושירי מטלית שבלה ואין בו ג' על ג' אסור לטלטל : ז שברי תנור ישן וכיסוי שלו אפי' אין לו בית יד מותר לטלטלו · האבן שבקרויה אין ממלאין בה אלא אם כן קשור בענין שלא יפול כשימלאו בו וזמורה קשורה מאתמול בטפיח ממלאים בה ואם אינה קשורה אין ממלאים בה : ח פקק החלון אפי' אינו קשור פוקקין בו ובלבד שיחשב עליו מאתמול לפקוק בו ובנגר אין נועלין אלא אם כן יהיה קשור ותלוי · ואהל עראי אסור בי"ט וכ"ש בשבת פרש"י שאין איסור אהל אלא בעשיית גג ולא במחיצות ור"ת פירש דמחיצה נמי אם מתרת לטלטל או מכשרת לסוכה יש בו איסור אהל ואי לא לא הויא אהל · ט כיפי דארבי אם רחבין טפח או אפי' אין רחבין טפח ואין בין זה לזה ג' טפחים למחר פורס מחצלאות עליהם ושרי : י קנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו נועלין בו אפי' אם אינו קשור ובלבד שיהא מתוקן · לרש"י שיתקנו לשם כלי . לר"ת שיתקנו לנעול בו : קורה ואסיתא ואפי' גדולים הרבה ניטלין בשבת : יא כסוי בור ודות אין ניטלין אלא אם כן יש להם בית אחיזה . וכסוי כלים שתורת כלי עליהן ניטלין אפי' אין להם בית אחיזה ואפי' אם חיברן בקרקע כגון תנור שחברו בקרקע :

פרק יח א מפנין ד' קופות מה' וה' מאוצר גדול מפני אורחים ובטול בית המדרש ובלבד שלא יגמור האוצר . ודוקא ד' קופות אבל לא יתן שיעור ארבע קופות בקופה אחת . וגם לא יחלקם בקופות קטנות למעט במשוי · ואם יש אורחין טובא הכל לפי האורחין לכל אחד ד' ובלבד שיפנה כאו"א לעצמו אבל שלא לצורך מצוה לא : ב גדול הכנסת אורחים מהשכמת בה"מ. לעולם ידין אדם את חבירו לכף זכות. אין מטלטלין לוף חרדל חצב ושברי זכוכית · ואם יש לו עורב מטלטל לוף · וחצב אם יש לו צבאים · ואם יש לו נעמיות מטלטל שברי זכוכית · וחבילי זמורות אם יש לו פיל : חבילי קש וחבילי עצים וזרדין התקינן למאכל בהמה מותר לטלטלן אפי' גדולים הרבה . חבילי פיאה אזוב וקורנית הכניסן לעצים אין מסתפקין מהם · למאכל בהמה מסתפק מהם וקוטם ואוכל ביד ולא בכלי . ומולל בראשי אצבעותיו וכן במלילות מולל בראשי אצבעותיו . ואם מלגן מע"ש למחר מנפח על יד על יד ולא בקנון ובתמחוי : ג בשר חי אפי' תפל ותפוח מותר לטלטלו · דג מליח מותר תפל אסור. כופין הסל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו · תרנגולת שברחה דוחין אותה מאחריה שתכנס אבל אין מדדין לאחוז אותה באגפיה ורגליה בארץ . מדדין עגלים וסייחין חיה ועוף בחצר ולא עוקרין אותן לגמרי מן הארץ · והאשה מדדה את בנה ובלבד שיהא נוטל אחד ומניח אחד · בהמה שנפלה לאמת המים אם אין יכול לעשות לה פרנסה במקומה יכול להביא כרים וכסתות תחתיה שלא תמות . וכן מותר לומר לנכרי בשבת לחלוב בהמה מפני צער החלב : ד אין מילדין הבהמה בי"ט אבל מסעדין אותה לאחוז בולד שלא יפול לארץ ולנפוח לו בחוטמו וליתן דד לפיו ומביא בול של מלח ונותן לתוך הרחם של טהורה שרחקה הולד כדי שתקרבנו ומזלפין מי שליא על הולד כדי שתרחם עליו אבל לא בטמאה : ה מילדין האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה השבת להדליק הנר ואפי' לסומא· ומ"מ אם שיכולין לשנות משנין ונקראת חיה משתשב על המשבר והדם שותת ויורד : וכל שלשה ימים הראשונים בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת . ז' אמרה אין צריכה אין מחללין עליה הא סתמא מחללין עליה את השבת . שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין אלא עושין על ידי נכרי ככל חולה שאין בו סכנה : חיה לא תטבול בתוך שלשים יום אלא א"כ בעלה עמה · ועושים מדורה לחיה או לחולה או למי שהקיז דם ונצטנן אפי' בתקופת תמוז : לעולם ישתדל אדם שיהא לו מנעלין . ובשר ויין ביום הקיזה . קושרין טבור הולד בשבת ומרחיצין ומולחין ומלפפין אותו וסומכין השליא :

פרק יט א כל צרכי מילה שאפשר לעשותן מע"ש אין דוחין שבת הלכך אם לא הביא כלי מע"ש לא יביאנו בשבת אפילו דרך גגות וחצירות וקרפיפות אם לא ששבת בהם · מילה אפילו שלא בזמנה דוחה צרעת ושבת וי"ט אינה דוחה אלא בזמנה . ואפילו שלא בזמנה אין מלין אלא ביום . אם לא מלו אביו חייבין ב"ד למולו · לא מלוהו ב"ד חייב למול את עצמו : ב עושין כל צרכי מילה מוהלין פורעין ומוצצין ונותנין עליו כמון · לא שחק מע"ש לועס בשיניו ואם לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו ובי"ט שוחק וטורף כדרכו . ואין עושין לו חלוק אלא כורך עליה סמרטוט ואם אין לו כורך על אצבעו ומביא מחצר אחרת. וכל זמן שלא פירש חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין · פירש אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין · אין למול התינוק עד שיבלע בו דמו ועד שיפול בו דמו : מרחיצין את הקטן ביום השלישי או ביום הרביעי אחר המילה בשבת ואפי' ישראל מבעיר האש ומחמם המים ולפני המילה אפי' לומר לנכרי לחמם לו מים אסור אבל יכולין לומר לו להביאם דרך מבוי שלא ערבו . ואם היו לו מים חמין שהחמן נכרי לעצמו ואפי' בשבת יכול לרחוץ אותו בהן : ג אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה ולא על גבי מוך שעליה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד על המכה · נותנין על גבי מכה כתיתין ומוך וספוג יבשים חדשים אבל לא ישנים והני מילי ישנים שלא ניתנו מעולם על גבי מכה אבל אם היו כבר על גבי מכה אפי' ישנים שרו : ד רטיה שפירשה מעל גבי מכה על גבי קרקע לא יחזיר על גבי כלים אפי' פירשה כולה יחזיר : ומגלה קצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצתה ומקנח ורטייה עצמה לא יקנח : ה אנדרוגינוס ונולד בין השמשות ונולד כשהוא מהול אין מחללין עליהן את השבת . גר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית ומיהו אם נכרת הגיד אינו מעכב . קטן שנולד מהול לר"י אין צריך · ולרב אלפס צריך · ונהגו כרב אלפס : ומיהו אין לברך אא"כ ידוע שיש לו ערלה כבושה : נולד לז' חדשים מחללין עליו את השבת לח' חדשים אין מחללין : ספיקא אין מחללין עליו אא"כ גמרו שערו וצפרניו ואסור לטלטלו אבל אמו מניקתו מפני צער החלב . וכן היא בעצמה יכולה להוציא החלב המצערה : ו אפי' אין אמו טמאה לידה נמול לח' ואין מחללין עליו השבת : ז כל שלא שהה שלשים יום באדם אם אשת כהן היא אינה חולצת ואם אשת ישראל היא חולצת . ואין מתאבלין עליו אלא אם כן כלו לו חדשיו· ובהמה אסור לאכלו עד ליל ח' ואסור להקריבו עד יום ח' : ח מי שהיו לו ב' תינוקות למול וכו' . קטן נמול לח' לט' לי' לי"א לי"ב · כדרכו לח' · נולד בין השמשות לט' · בין השמשות של ע"ש נמול לעשרה · חל י"ט אחר השבת לי"א · ב' י"ט של ראש השנה לי"ב · ספק אם השבת שמיני אם לאו אין מחללין עליו את השבת : ט קטן החולה אין מלין אותו עד שיבריא וממתינין לו שמונה ימים מעת לעת אחר שהבריא · מל ולא פרע כאילו לא מל ואפי' בשר החופה רוב גובה העטרה מעכב המילה . וקטן המסורבל בבשר אם כשמתקשה אינו נראה מהול צריך למולו ואם נראה ואינו נראה אין צריך למולו : י המל מברך אקב"ו על המילה והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן ואבי הבן מברך להכניסו ורשב"ם הנהיג לאב לברך קודם המילה ור"ת אומר אינו צריך וטוב שיברך מיד אחר המילה קודם הפריעה : יא המל הגר אומר אקב"ו למול את הגרים כו' שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה גו' · ואפילו נמול בגיותו צריך להטיף ממנו דם ברית · המל עבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים ולהטיף ממנו דם ברית וצריך טבילה בג' ומברך על הטבילה ומודיעין לו קצת מצות ונוטל שערו וצפרניו . נכרי לא ימול ואשה כשרה למול :

פרק כ א אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת ונותנין לתלויה בי"ט · גוד משמרת כילה וכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור · מטה כסא וספסל ועסלא מותר לעשותן לכתחלה : ב טלית כפולה לא יעשה לכתחלה · לרב אלפס אפי' אין בגגה טפח [ולא פחות מג' סמוך לגגה טפח] ולא"א הרא"ש כשיש בגגה טפח או פחות מג' סמוך לגגה טפח או שיש בשיפועו טפח או יורד למטה טפח בשוה אבל אי ליכא חד מינייהו מותר לכתחילה וכן בכילה . ואם יש בה חוט או משיחה אפי' כולה כרוכה מותר לפותחה . וילון מותר לנטותו ולפרקו : ג כובע אי מהודק בראשו שרי לרש"י אפי' יוצא טפח · ולר"ת כשהוא קשה ומהדק ויוצא טפח אסור · גוד בכסניו בשני בני אדם מותר לנטותו ובאחד אסור . וכילה אפי' בעשרה אסור לנטותה : ד כירה שנשמטה אפי' אחד מירכותיה אסור לטלטלה בשבת אע"ג דכילה שיש לה חוט או משיחה מותר לנטותה וכשותא בכרמלא שרי בחולה לארץ וכן מת בי"ט שני יתעסקו בו ישראל אפי' בי"ט שני של ראש השנה . במקום עמי הארץ אין להתיר ואפי' בי"ט שני ע"י נכרי . מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לרה"ר וכן ברצועות התלויות באבנט · ואם היו של משי אסור אלא אם כן קשורים בבתי שוקים : ה מעריס אדם לתלות משמרת בי"ט לצורך רמונים ונותן בה רמונים ותולה בה אחר כך שמרים ות"ח מותר להעריס להניח בלא דתומא בברזא ולימא לאצנועיה קא מיכוון · ולמינס מברא למעבר במיא למסייר פירי · וכל אדם יכול להערים למלוח בי"ט על העור גרמא גרמא · ואם הערים ובשל בי"ט יותר מצרכו אסור לכל אדם אפי' בדיעבד : ו נותן מים על גבי השמרים כדי שיצולו · ונותנין מים או יין צלולין במשמרת לסנן אבל לא עכורים . ובימות הגתות נותן חבית של יין עם שמריה אף על פי שאינן צלולין : ז מסננין יין בסודרים ובלבד שלא יעשה גומא ובכפיפה מצרית ובלבד שלא יגביה מקרקעית הכלי טפח ואסור ליתן קסמין בפי הכלי לסנן עליהן ומותר לערות מכלי לחבירו ובלבד שלא יפסיק כשמתחיל לטפטף בצלולות מבין השמרים . ולפרוס בגד אכולה כובא אסור · אפלגא דכובא שרי · נותן ביצה במסננת של חרדל . חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא יערב · ושחלים שטרפן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ ולא יטרוף אלא יערב · ושום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול ועדשים ולא יטרוף אלא יערב : ח עושין אנומלין שהוא יין ישן ודבש ופלפלין ואין עושין אלונטית שהוא יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון : אין שורין חלתית לתוך פושרין ולא לתוך צונן אבל נותן לתוך החומץ ואם שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת אם שתה יום חמישי וששי וצריך לשתותו מותר לשרותו בצונן ולהניחו בחמה : אין שורין כרשינין ולא שפין אותן אבל נותן לתוך כברה וכלכלה · אין כוברין התבן בכברה ולא יניחו במקום גבוה כדי שירד המוץ אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס : ט אסור לכשכושי סודר והלוק מותר · ושרי למשלף חלוק מקניא וקניא מיניה אסור [אא"כ הוא כלי אורגים · הוצא דירקא אסור לטלטלו] אא"כ חזי למאכל בהמה · עץ שתולין בו בשר ודגים מותר לטלטלו : י אסור לגרף האבוס שלפני שור הפטם [או הרעי לגדדין] אפי' באבוס של כלי וכן נמי אסור לסלק מלפניו התבן : יא נוטלין מלפני החמור ונותנין לפני השור ואין נוטלין מלפני השור לתת לפני החמור · הקש שעל גב המטה לא ינענעו בידו אלא בגופו אלא אם כן חזי למאכל בהמה או שהיה עליו מאתמול כר או כסת . פוגלא בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה שרי · מכבש של בעלי בתים מתירים אבל לא של *כובסים ושל כובסין לא יגע בו אלא אם היה מותר מע"ש מתיר את כליו וטומנן : יב שרי למידק פלפלי בסבתא בקתא דסכינא אפילו טובא : יג מאן דסחי במיא ליננגוב נפשיה דלא ליתי מיא דעל גביה אבל מי שהולך במטר בר"ה ומטר סוחף עליו ועל בגדיו אין לחוש : טיט שעל גבי רגלו מקנחו בין בקרקע בין בכותל · לא ליתיב איניש אפומא דלחיא אבל בפתח החצר הפתוח לרשות הרבים או בכרמלית מותר : יד לא נגדד איניש כובא בארעא · לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דחצבא · טיט שעל בגדו מכסכסו בפנים ולא בחוץ ומגררו בצפורן ובסכין · אין מגררין מנעל לא חדש ולא ישן ולא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך מנעלו וסנדלו אבל סך רגלו ומניחו במנעלו וסנדלו ושף כל גופו ומתעגל על גב קטבליא פי' עור שעושין אותו בני אדם לכסות בו ובלבד שלא יהא שיעור לעבדו אלא לנחנחו : לא יצא הקטן במנעל גדול אבל יוצא בחלוק גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא בחדש אלא אם כן יצאה בו מאתמול שעה אחת · ושומטין מנעל חדש מעל האמוס ומותר לסכך מנעל ולא לכבסו :

פרק כא א נוטל אדם בנו שיש לו געגועין על אביו ואבן בידו אבל אין לו געגועין או דינר בידו לא · ונוטל כלכלה ואבן בתוכה · האבן שעל פי החבית ומעות שעל גבי הכר מטה החבית על צדה או נוער הכר והם נופלות . אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור · ואם אין יכול להטותה במקומה ושכח עליה מגביהה למקום אחר ומטה · וכל זה לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטל ואפי' בעודן עליו · לשלשת שעל כר של בגד מקנחו בסמרטוט וכר של עור מותר ליתן עליו מים עד שתכלה אבל אסור לכבסו : ב לא התירו ככר או תינוק אלא למת . אבל להתיר לטלטל מנורה וארנקי לא : עצמות שראויין לכלבים וקליפין שראויין למאכל בהמה ושער של אפונים מותר להעבירן מעל השולחן · וכן הדין בפירורים שאין בהם כזית ומותר לאבדן ביד · וגרעיני תמרה אפילו דפרסייתא מותר לטלטלן ומכל מקום אדם חשוב יחמיר על עצמו · וספוג יבש ניטל בשבת אפילו אין לו בית אחיזה ואין מקנחין בו עד שיהא לו בית אחיזה :

פרק כב א חבית שנשברה מציל ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו ובלבד שלא יספוג בידו · וכן נתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ובלבד שלא ילקט לתוך הסל והקופה : ב אין סוחטין ענבים וזיתים בשבת ואם יצאו מעצמן אסורים אפי' שעומדין לאוכלים . תותים ורמונים אסור לסוחטן ואם יצאו מעצמן אם לאוכלין מותר

* [נ"ל כובסין]

מותר ולמשקין אסור · פריסין ופגעין ועוזרדין מותר לסוחטן לכתחלה: ג הא דאמר שמואל סוחט אדם בשבת אשכול לקערה שיש בה אוכל ולא לתוך הקדרה וכן הא דאמר רב חסדא חולב אדם עז בי"ט לתוך הקדרה פסק ר"ח שאינה הלכה · וכן סוחט כבשים ושלקות למימיהן לתוך הקדרה חייב · ולרב אלפס סוחטין אשכול וכבשים ושלקות אפילו למימיהם לתוך הקדרה בשבת וחולב עז בי"ט לתוך הקדרה: ד תינוק שעלו בו קשקשים ממעכן ברגלו בצינעא בשבת. גונח שמצטער יונק חלב מבהמה בשבת · ואם מצטער מחמת הרעב מותר בי"ט ולא בשבת. מותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן אפי' לתוך הקערה · למימיהם לתוך הקערה פטור אבל אסור לתוך הקדרה מותר · הסוחט מן הבגד משקה הבלוע בו חייב חטאת: ה חלות דבש שרסקן מערב שבת וכן זיתים וענבים שרסקן מערב שבת יצאו מעצמם מותרין: כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מע"ש אין שורין אותו אבל מדיחו חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין: ו חבית שנשברה ודבק שבריה בזפת יכול לשברה בשבת כדי ליקח מה שבתוכה ובלבד שלא יכוין לעשות כלי אבל שלימה לא: ז מותר להתיז ראש החבית בסייף ואסור לנקבה ברומח: מותלות של תמרה מתיר ומפקיע וחותך: נוקבין מגופה של חבית למעלה אבל לא מצדה · אין נוקבין בחבית נקב חדש ואפי' להוסיף עליו אסור ונקב ישן אם הוא למטה מהשמרים אסור לפותחו ולמעלה מותר: אסור לחתוך שפופרת וליתן בתוך נקב הברזא · היתה חתוכה כבר מותר ליתנה וכ"ש שמותר להחזירה אם נפלה משם: ח אסור ליתן שעוה *וזפת על פי הנקב של חבית: עלה הדם הקטוס מהענף מותר ליתנו בנקב הברזא כדי שיקלח היין אבל אסור להתכו מן הענף כדי ליתנו שם: ט לבדין קשין אסור להוליכן ברה"ר דרך מלבוש · רכים ובינונים מותרין · נותנין תבשיל לתוך הבור כדי שיהא שמור והמים היפים ברעים כדי שיצונו והצונן בחמה כדי שיחמו: מי שנשרו כליו במים מהלך בהם ואינו חושש. הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה ולא כנגד העם כך פסק רבינו נסים · ור"י פסק כרב דכל מה שאסור משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור: י המנער טליתו מפני טל שעליו חייב ודוקא בחדתי ואוכמי והוא שמקפיד עליו שלא ללובשו בלא ניעור אבל אי ליכא כל הני שרי: יא היוצא בטלית המקופלת על כתפיו או במעות הצרורין לו בסדינו חייב: אבל מותר לצאת בסודר המקופלת על כתפו אפי' אין נימא כרוכה לו על אצבעו: אסור לעשות מרזב בטליתו ולצאת לרשות הרבים ואם להתנאות שרי: יב רוחצין במי טבריא ובמי מערה שהוחמו מעצמן. ואם הוחמו על ידי האור אין רוחצין לכתחלה בהם · מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו · ובלן יכול להביא בלרי נשים דרך רה"ר ובלבד שיתכסה בהם ראשו ורובו: יג סכניתא [פירוש סודר גדול] צריך שיקשור שתי ראשיה למטה מכתפיו: סכין וממשמשין בבני מעים על ידי שינוי כגון שסך וממשמש בבת אחת · ולוחשים לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין ע"ג העינים כלי הניטל בשבת: יד אין שואלים בשדים אפילו בחול: אין מתעמלים בשבת · ואפילו לעמוד בקרקיעתה של דיומסית אסור: טו אין מגררין במגררת אלא אם כן היו ידיו מלוכלכות בטיט וצואה ואז מגרר כדרכו ואינו חושש: טז אין עושין אפיקטוזין אפי' בחול וביד ואם הוא מצטער מן המאכל בחול מותר ואפי' בסם ובשבת דוקא ביד: לפופי ינוקא שרי ולייסב אבריו ביום הלידה מותר מכאן ואילך* מחזירין השבר: ומי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפס בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא:

פרק כג

א **שואל** אדם מחבירו כדי יין ושמן בשבת ובלבד שלא יאמר לו הלויני ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת: הלואת י"ט (לא) נתנה לגבות ומונה אדם אורחיו ופרפרותיו מפיו ולא מן הכתב אפי' כתוב בכותל גבוה הרבה ואם הוא חקוק בכותל מותר · ובפנקס וטבלא אפי' חקוק אסור. וכל שטרי הדיוטות כגון שטרי חובות וחשבונות ושל שאלת שלום וספרי מליצות של שיחת חולין אסור לעיין בהם: ב מראה שאינה של מתכת מותר להסתכל בה אפילו אינה קבועה בכותל ושל מתכת אפי' קבועה אסור להסתכל בה: וכתב שתחת הצורה אסור לעיין בו בשבת · וצורה עצמה אסור להסתכל בה אף בחול אם נעשית לע"ז אפילו שעדיין לא נעבדה · אבל נעשית לנוי שרי: ג מפיס אדם עם בניו ובני ביתו על השלחן בשבת. ובלבד שלא יכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה ואפילו בחול משום קוביא ועם אחר אסור בכל ענין: ד לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לנכרי לשכור לו פועלים בשבת · ומותר לומר לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב: וחפצי שמים כגון חשבונות של מצוה ולפסוק על הצדקה ולפקח על עסקי רבים ולשדך על התינוקות ליארס וללמדו ספר ואומנות שרי: ה חשבונות שעברו וליכא אגרא דפועלים גביה שרו. ואי איכא אגרא דפועלים גביה או חשבונות העתידין להיות אסור: ו אומר אדם לחבירו אני הולך לכרך פלוני למחר וכן מותר לומר לחבירו לך לי לכרך פלוני למחר כיון שהיום היה יכול לילך לשם ע"י בורגנין וכן כל כיוצא בזה שיש בו לד היתר היום לעשותו · ובלבד שלא יזכיר לו שכירות · אבל דבר שאין לו לד היתר לעשותו היום אפילו אין בו אלא איסור דרבנן כגון מוקצה אסור לאומרו: ז אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא לו פירות אבל מחשיך לשמור ולהביא פירות וכגון שהבדיל שאסור לעשות כל מלאכה קודם הבדלה אף על פי שהבדיל בתפלה · ומיהו אפי' אם לא בירך אלא בא"י אמ"ה המבדיל בין קודש לחול שרי: [ולרש"י אם הבדיל בתפלה שרי וכן אם אמר המבדיל בין קדש לחול בלא ברכה שרי] · כל שמותר לאומרו מותר להחשיך עליו ומותר לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי: מחשיכין על התחום להביא בהמה. היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה ובאה: מחשיכין לפקח על עסקי כלה ומת ואומר לו לך למקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני לך למקום פלוני ואם לא מצאת במנה קח במאתים ובלבד שלא יזכיר לו סכום דמים: ח השוכר את הפועל לשמור לו פרה אין נותנין לו שכר שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו. היה שכיר חדש נותן לו שכר שבת ואחריות שבת עליו ולא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא תן לי שכרי של חדש: ט נכרי שהביא חלילים לצורך ישראל לא יספוד בהן ישראל לפרש"י עולמית ולר"י בכדי שיעשו. והני מילי בידוע שהביאם מחוץ לתחום אבל סתמא שרי להאתר · ולר"י אף סתמא נמי אסורים · עשה לו ארון וקבר יקבר בו ישראל עשאו לצורך ישראל לא יקבר בו עולמית: י עיר שישראל ונכרים דרים בה ויש בה מרחץ שרוחצים בשבת אם רובה נכרים מותר מיד למוצאי שבת · מחצה על מחצה אסור למוצאי שבת עד כדי שיחמו מימיו: ובאמבטי קטנה ויש שלטון בעיר שיש לו עבדים שראויין להחם לו בבת אחת עשרה קומקומוס מותרת מיד: יא לא יעייל אדם בשדהו לראות מה היא צריכה ולא בפתח מדינה כדי ליכנס למרחץ מיד: עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ושומטין אותו מעל הכר ובלבד שלא יזיז בו אבר וקושרין לו לחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף וקורה שנשברה סומכין אותה בארוכות המטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף: יב אין מאמצין את עיני המת בשעת יציאת הנפש אפי' בחול ואין מחללין את השבת בשביל המת: יג אסור ליש יחידי בבית בלילה · וישתדל אדם לעשות תשובה בעודו בכוחו · ויבקש רחמים שלא יבוא לידי עניות. וירחם על הבריות כדי שירחם השם עליו · וישוב יום אחד לפני מיתתו ונמצאו כל ימיו בתשובה:

פרק כד

א **מי** שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי מתחשך אבל מליהא לא. ולא יניחנו על החמור · אין עמו נכרי יניחנו על החמור כשהוא מהלך · ויזהר שיטלנו ממנו כל שעה שעומד. היו עמו חרש שוטה וקטן והמור יניחנו על החמור ולא יתן להו: חרש ושוטה יתנהו לשוטה · שוטה וקטן יתנהו לשוטה · חרש וקטן יתנהו למי שירצה · אין עמו לא זה ולא זה יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות. היתה חבילתו מונחת לו על כתפו מבעוד יום וקדש עליו היום רץ תחתיה עד ביתו וזריק לה כלאחר יד: הגיע לחצר החיצונה נוטל כלים הניטלין ושאינן ניטלין מתיר החבלים והשקין נופלין: היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית שאסור לטלטלן כגון קרנא דאומנא דלא חזיא וישברו אם יפלו מניח תחתיהן כרים וכסתות ודוקא משאות קטנים שראויין לשמטן מתחת הכרים שלא יבטל הכלי מהיכנו: אסור להשתמש בצידי בהמה וצידי צדדין מותרין: ב מתירין פקיעין וזירין לפני בהמה ולא מפספסין בהם לפזרם לפניה דשווי אוכלא לדבר שאינו אוכל משוכן אבל טריחי באוכלא בדבר שהוא כבר אוכל לא טרחינן ביה להשביח יותר · ומפספסין הכיפים · ואין מרסקין שחת וחרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה: ג אין אובסין ולא דורסין את הגמל ולא מאמרין העגל ליתן בגרונו עד מקום שאינו יכול להחזיר משם אבל מלעיטין אותן עד מקום שיכול להחזיר משם · ומהלקטין התרנגולים ליתן המאכל לפיהם ולא ליוני שובך ועלייה. ולא נותנין לפניהם מים ומזון. ונותנין מזונות לכלב ולא לחזיר. וגובלין הקלוי הטבה על ידי שינוי כגון מעט מעט: ד בוחשין השתית ואפילו הרבה ביחד · ודוקא רכה על ידי שינוי כגון שיתן השתית ואח"כ החומץ ושותין זיתום המצרי: אין גובלין המורסן אבל נותנין עליו מים ומעביר בו המקל פעם אחת שתי ופעם אחת ערב ומנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב · ואפילו כור או כוריים שרי למיתב קמי חיותא: ה מחתכין הדלועין שנתלשו מאתמול לפני הבהמה והנבלה לפני הכלבים ואפי' נתנבלה היום כר' שמעון דלית ליה מוקצה וקיימא לן כוותיה בין בשבת בין בי"ט אפילו מוקצה מחמת [מיאוס חוץ ממוקצה מחמת] איסור · ומוקצה מחמת חסרון כיס אפי' ר"ש מודה: ו נשאלין בשבת על נדרים שהן לצורך השבת. ומפירין אפילו שלא לצורך השבת · שהפרת נדרים אינה אלא עד סוף היום פוקקין המאור בטפיח · ומודדין המטלית לראות אם יש בו שלש על שלש שיעור לקבל טומאה והמקוה לצורך מצוה:

סליקא לה קיצור פסקי הרא"ש ממסכת שבת.

ספר שדה צופים

מפתח כולל כל מאמרי הש"ס המפוזרים בלשון רבינו הרא"ש ז"ל במסכת שבת שלא במקומן

מאת הרב הגאון מ"ה בצלאל רנשבורג זצ"ל

פרק א

דף ג ע"א כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת. הרא"ש בביצה פ"ג סי' א': **ע"ב** שיהא ידו מליאה פירות והוציאה לחוץ. הרא"ש בעירובין פ"י סי' ו':

ו ע"א ת"ר ד' רשויות לשבת וכו'. הרא"ש בעירובין פ"ו סימן י':

ז ע"א בין העמודים נידון ככרמלית. הרא"ש בעירובין פ"א סימן ח': **ע"ב** אלא אכרמלית דאין כרמלית למעלה מעשרה. הרא"ש בעירובין פ"ט סימן ב':

ח ע"א זרק כוורת לרה"ר גבוהה עשרה ואינה רחבה ששה פטור. הרא"ש בעירובין פ"ד סי' י"ג:

ט ע"א לעולם באסקופת בית עסקינן וכו'. הרא"ש בעירובין פ"ח סי' ז': **ע"ב** ואם התחילו אין מפסיקין. הרא"ש בברכות פ"א סימן י': שם מפסיקין לקרות ק"ש. הרא"ש בברכות פ"ב סי' ג': שם אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה. הרא"ש בברכות פ"ד סימן י"א: שם כיון דשרא ליה המייניה וכו'. הרא"ש בברכות פ"ד סי' ב':

י ע"א רבי אמי ורבי אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי. הרא"ש בסנהדרין פ"א סימן ח': שם מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ. הרא"ש בברכות פ"ג סימן כ"ז:

יא ע"א עבדי ליה עגלא תילתא. א"ל ליטעום מר מידי וכו'. הרא"ש בפסחים פ"י סי' ס': שם ולא יקרא לאור הנר. הרא"ש בהל' מקוואות סי' א':

יב ע"ב לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי· הרא"ש בברכות פ"ב סימן ב': שם אפי' גבוה ב' קומות ואפילו גבוה ב' מרדעות וכו'. הרא"ש בשבת פכ"ג סימן א'. ובעירובין פ"י סימן ג':

יג ע"א איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סי' ל"ז. ובכתובות פ"א סימן ט': שם מעשה בתלמיד ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש ת"ח הרבה וכו'. הרא"ש בכתובות פ"ה סימן כ"ד: **ע"ב** אמרה לי ח"ו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי. הרא"ש בכתובות פ"א סי' ט':

יד ע"א א"ר ביבי א"ר אסי שבתחלה היו טוכלין במערות מכונסין וסרוחין. הרא"ש בנדה בהל' מקוואות סי' א'. וברא"ש בב"ק פ"ז סימן ג':

טז ע"ב לא נחלקו אלא שהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו ותזרו ונתקשרו. הרא"ש בנדה בהל' מקוואות סימן ה':

יז ע"ב פתן ושמנן ויינן ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן. הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"א: שם ובכולן ב"ה מתירין עם השמש. הרא"ש במו"ק פ"ב סימן ו'. ובע"ז פ"א סימן כ"ג:

יח ע"א אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב. הרא"ש בביצה פ"ד סי' ט': **ע"ב** גיגית ונר וקדרה ושפוד מ"ט שרי ב"ש דמפקר להו וכו'. הרא"ש בנדרים פ"ד סימן י"א: שם לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמסין וכו' ע"ש עם חשכה. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ב': שם וניחוש שמא מגיס בה. הרא"ש בשבת פ"ג סימן י"א: שם האי קדרה חייתא שרי לאנוחי ע"ש עם חשיכה בתנור. הרא"ש בשבת פ"ד סימן ב':

יט ע"א כיוצא בו נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר. הרא"ש בשבת פ"א סימן א': שם אין משלחין איגרת ביד נכרי ע"ש. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ב': שם אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת. הרא"ש בעירובין פ"ד סימן ג':

שם ופוסק עמו ע"מ לשבות ואינו שובת. הרא"ש בע"ז פ"א סימן כ"ג: **ע"ב** שמן של בדדין ומתגלגל של בדדין. הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: שם עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה. הרא"ש בשבת פ"ה סימן י"ד: שם אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום. הרא"ש בביצה פ"ד סימן ב':

כ ע"א וכמה א"ר אחא א"ר כדי שיצולו מבעו"י כמאכל ב"ד. הרא"ש בשבת פ"ג סימן א': שם כל שהוא כמאכל ב"ד מותר להשהותו ע"ג כירה. הרא"ש בשבת פ"א סימן ל"ס:

פרק ב

כ ע"ב א"ל אנן שירא פרנדא קרינן ליה. הרא"ש בנדה פ"ט סימן י"ב:

כא ע"ב מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק. הרא"ש בפסחים פ"א סימן י': שם בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן פג:

כג ע"א ועוד מדקא מברכינן אקב"ו להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה. הרא"ש בהל' ציצית סימן י"ז: שם אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה. הרא"ש בע"ז פ"ד סימן ט' ובחולין פ"ו סימן א': **ע"ב** נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף וכו'. הרא"ש בפסחים פרק י' סימן י"ז: שם ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. הרא"ש בברכות פ"ד סימן ו'. ובשבת פ"ב סי' י"א: שם רמ"א לשמא יטה לא חיישינן. הרא"ש בשבת פ"ה סימן ה':

כד ע"א ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח. וחולו של מועד וכו' ואומר מעין המאורע וכו'. הרא"ש בברכות פ"ג סימן י"ח: שם אלא ב' וסי' וכי' של תעניות ומעמדות וכו' ואומר מעין המאורע וכו'. הרא"ש בתענית פ"א סי' ג' וסי' י' וסי' י"ז: **ע"ב** ולית הלכתא ככל הני שמעתתא. הרא"ש בכתובות פ"ד סימן ל': שם מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו'. הרא"ש בביצה פ"א סימן י"ח:

כה ע"ב כך היה מנהגו של ר"י בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה מליאה חמין ורוחץ וכו'. הרא"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ס: שם והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן. הרא"ש בהל' ציצית סי' י"א: שם ואינהו סברי גזירה משום כסות לילה. הרא"ש בברכות פ"ב סימן ט':

כו ע"ב מ"ש לענין טומאה דמרבי שאר בגדים וכו' ה"נ וכו' מאשר תכסה בה. הרא"ש בברכות פ"ב סימן ט'. ובהל' ציצית סימן א':

כח ע"א תחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה טמא היה או טהור היה. הרא"ש ביבמות פרק י"ב סימן ו': **ע"ב** ואלא הא דתני רבי יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה. הרא"ש בהלכות תפילין סימן י"ב:

כט ע"א מאי לאו בפרסייתא ולא קיבלו. לא בארמייתא וכו'. הרא"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: **ע"ב** לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן. הרא"ש בביצה פ"ב סימן י"ז:

לא ע"א והלל ספף את ראשו. הרא"ש בנדה בהל' מקוואות סימן ל"ו: **ע"ב** וקסבר ר"י סותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר. הרא"ש בשבת פ"ז סימן ב': שם ככא בפתילה שצריך להבהבה וכו'. הרא"ש בשבת פ"ז סימן י"ח:

לב ע"ב א"ר"ל כל הזהיר במצות ציצית. הרא"ש בהל' ציצית סימן כ':

לד ע"א ספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מעשרין את הודאי. הרח"ש בפסחים פ"י סי' י"א: שם אמרו לו שנים לא וערב עליו לאחד עירב עליו כיהש"מ וכו'. הרח"ש בעירובין פ"ו סימן כ"ג: שם ומפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל מתחשכה. הרח"ש בשבת פ"ג סימן יו"ד: ע"ב ר"י אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא. הרח"ש בב"ב פ"ג סימן נ"ט:

פרק ג

לו ע"ב כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל. הרח"ש בשבת פרק ג' סימן י' ופ"ד סי' א':

לח ע"א בעא מיניה מרחב"א שכח קדירה ע"ג כירה ובישלה בשבת מהו. הרח"ש בחולין פ"א סימן י"ח: שם איבעיא להו עבר ושהה מאי. הרח"ש בפסחים פ"ב סימן ל"א: ע"ב מכלל דע"ג קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור. הרח"ש בשבת פ"ד סימן ב': שם תוכו תוכו ממש ע"ג ע"ג ממש. הרח"ש בשבת פ"ג סימן א':

לט ע"א כל שבא בחמין מלפני השבת. הרח"ש בשבת פ"ג סימן י': ע"ב אימא סיפא ביו"ט בחמין שהוחמו ביו"ט. הרח"ש בביצה פ"ב סי' ט"ו: שם לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין וכו'. הרח"ש בקדושין פ"א סימן נ': שם כל מקום שאתה מוצא ב' חלוקים ואחד מכריע הלכה כדברי מכריע. הרח"ש בעירובין פ"ד סימן ב':

מ ע"א פקקו נקבי' מעיו"ט למחר נכנס ומזיע וכו'. הרח"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם ראו שאין הדבר עומד להן. התירו להן חמי טבריא. הרח"ש בשבת פכ"ב סימן י"ב: ע"ב מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה. הרח"ש בשבת פ"ד סימן ג': שם ואתא ר"י למימר שמן יש בו משום בישול והפסרו וכו'. הרח"ש בע"ז פ"ב סי' י"ג: שם וש"מ הפסרו זהו בישולו. הרח"ש בביצה פ"ב סימן י"א:

מב ע"א הלכך קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות. הרח"ש בשבת פ"ב סי' א':

מג ע"א כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וירדו. הרח"ש בביצה פ"ג סימן ז': שם קסבר ואין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת. הרח"ש בשבת פכ"ד סימן א':

מד ע"ב מטה שייחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה. הרח"ש בביצה פ"ג סי' י"ז:

מה ע"א אין נוטלין עלים מן הסוכה ביו"ט אלא מן הסמוך לה. הרח"ש בסוכה פ"א סי' י"ג: ע"ב והאר"ג מאן דאית ליה מוקצה אית לי' נולד וכו'. הרח"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: שם הואיל ואדם קובע לו מקום. הרח"ש בשבת פ"ב סימן כ"ד:

מו ע"א אלא אמר אביי בשל תוליות. הרח"ש בעירובין פ"ג סימן ה': שם וסורה במנורה כר"ש בנר. הרח"ש בחולין פ"ג סימן כ': ע"ב ואמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עלה. הרח"ש בשבת פ"ו סימן ד': שם והא הכא דכי מכוין אסורא דאורייתא איכא. הרח"ש בנדה פ"ט סימן ט"ז:

פרק ד

מח ע"א וכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין. הרח"ש בשבת פ"ד סימן ז':

מט ע"א תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. הרח"ש בר"ה פ"א סימן ה'. ובהל' תפילין סימן כ"ח:

נ ע"א חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה וכו'. הרח"ש בשבת פי"ז סימן ח'. סימן יו"ד: ע"ב מהו לפצוע זיתים בשבת. הרח"ש בברכות פ"ז סימן ל"ב:

פרק ה

נא ע"ב סוי קאזלי באורחא קדמי' חמרי' דלוי וכו'. הרח"ש בברכות פ"ז סי' י"ד:

נד ע"א אבל מכניס חבלים לתוך ידו ומושך וכו'. הרח"ש בהל' כלאים סימן ז'. ובנדה פ"ט סימן כ"ה: שם אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותני' דבי שמואל טפחים. הרח"ש בנדה בהל' מקואות סימן י':

נה ע"ב יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון. הרח"ש בברכות פ"ז סימן י"ג:

פרק ו

נז ע"א ולא בטוטפת ולא בסרבוטין. הרח"ש בהל' תפילין סימן כ': ע"ב מודים חכמים לר"י בחוטי השער. הרח"ש בנדה בהל' מקואות סי' כ"ה:

ס ע"א והכ"א הכל הולך אחר המעמיד. הרח"ש בע"ז פ"ה סימן ל"ה:

ס ע"א ת"ר איזהו קמיע מומחה וכו'. הרח"ש בסנהדרין פ"א סימן כ': ע"ב ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת. הרח"ש בשבת פ"ז סימן י':

סד ע"ב ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. הרח"ש בעירובין פ"י סימן י"ז: שם והדוה בנדתה זקנים הראשונים היו אומרים שלא תכחול וכו'. הרח"ש בנדה פ"י סי' א': שם אלא מה ת"ל והדוה בנדתה כו' עד שתבא במים. הרח"ש בכתובות פ"ה סי' כ"ד:

סה ע"א שוטמן בחמה אבל לא כנגד העם. הרח"ש בשבת פכ"ב סימן ט': שם ועביד להו מקואות ביומי ניסן. הרח"ש בנדה בהל' מקואות סי' יו"ד: ע"ב אין המים מטהרין בזוחלין. הרח"ש בע"ז פ"ה סי' כ"ח: שם שקטע יוצא בקב שלו. הרח"ש בביצה פ"ג סימן כ': סו ע"ב ובני מלכים בזגין וכל אדם וכו' הרח"ש בשבת פ"ו סימן יו"ד: שם ארנב"י נפל פותא בבירא. הרח"ש בגיטין פ"ה סימן יו"ד:

סז ע"א לאפתא למירתא וכו' ולימא וירא מלאך ה'. הרח"ש בסנהדרין פ"י סימן ד':

פרק ז

סט ע"א דידע ליה לשבת במאי וכו' בתחומין ואליבא דר"ע. הרח"ש בעירובין פ"א סי' כ"ד:

עד ע"ב האי מאן דסלית סילתא חייב משום טוחן. הרח"ש בביצה פ"ד סימן ד': שם האי מאן דעבד חביתא חייב משום ז' חטאות. הרח"ש בעירובין פ"ג סימן ה': שם וכ"ת דאי מתרמי לי' תרי הוטי קיטרא בהדי הדדי (ועיין ברס"י) הרח"ש בשבת פ"ז סי' ב': שם והא לא קיימא. הרח"ש בנדה פ"ט סי' כ"ב:

עה ע"ב האי מאן דמלח ביצרא חייב משום מעבד. הרח"ש בחולין פ"ח סימן ל"ג:

עו ע"ב אמר אביי שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה. הרח"ש בהל' חלה סימן ד':

פרק ח

עט ע"א שלשה עורות הן מזה וחיפה ודיפתרא. הרח"ש בפסחים פ"ב סי' כ"ג: שם דפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ. הרח"ש בהל' ס"ת סי' ד': ע"ב כתב על הנייר ועל המטלית פסולה ועל הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה. הרח"ש בהל' ס"ת סימן ד' וסימן ה'. ובהל' מזוזה סימן ו': שם ולטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן. הרח"ש בהל' תפילין סי' ח': שם אמר רשב"א ר"מ היה כותבה על הקלף וכו'. הרח"ש בהל' מזוזה סימן ה':

פ ע"ב אר"י א"ר בנות ישראל שהגיעו לפרקן. הרח"ש בנדה פ"ו סימן ג':

פא ע"ב נזיל הוסף ומספסף אבל לא סורק. הרח"ש בשבת פי"ד סימן ט':

פרק ט

פו ע"ב ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת. הרח"ש בנדה פ"ד סימן א'. ועי' סדרי טהרה להל' נדה סימן קנ"ו ס"ק מ"ז בד"ה ועפ"ז ודוק: שם אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן. הרח"ש בנדה פ"ד סימן א':

צ ע"ב אלא דילמא מיית ואכל ליה. הרח"ש בחולין פ"ג סימן ס"ו:

פרק י

צא ע"ב המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה. הרח"ש בעירובין פ"י סי' ג': שם קופה שהיא מליאה פירות ונתנן על האיסקופה. הרח"ש בשבת פ"א סי' ט"ז: שם הגונב כיס בשבת חייב. הרח"ש בב"מ פ"א סי' כ"ג:

צד ע"ב הנוטל צפרניו זו בזו או בשניו וכן שערו וכו'. הרח"ש בבכורות פ"ג סימן ה':

צה ע"א גודלת ופוקסת משום בונה. הרח"ש בשבת פ"ו סימן א': שם ת"ר החולב והמחבן והמגבן כגרוגרות. הרח"ש בשבת פ"ז ס"ב: שם והאידנא דס"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה. הרח"ש בביצה פ"ב סי' ק"א:

פרק יא

קא ע"ב ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין זו לזו. הרח"ש בעירובין פ"א סימן כ"ג ופ"ו סימן ט':

פרק יב

קב ע"ב עייל שופתא בקופי' דמרא. הרח"ש בעירובין פ"ג סימן ה':

קג ע"ב וכתבתם שתהא כתיבה תמה. הרח"ש בהל' ס"ת סימן י"ב: שם פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה. הרח"ש בהל' ס"ת סימן י"ג: שם כותבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בו. הרח"ש בהל' ס"ת סימן ו':

קד ע"א ומ"ט כרעא דקו"ף תלויה. הרח"ש בהל' ס"ת סימן י"ב: ע"ב אמר ר"ש הב"ע כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו ב' זייני"ן. הרח"ש בהל' ס"ת סימן י"ב:

פרק יג

קה ע"ב העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע וכו'. הרח"ש במו"ק פ"ג סי' נ"ח: שם כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן וכו'. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן נ"ח:

קו ע"ב זה הכלל מחוסר צידה פטור. ושאינו מחוסר צידה חייב. הרח"ש בביצה פ"ג סימן א':

פרק יד

קז ע"ב ההורג כנה בשבת כאילו הורג גמל בשבת. הרח"ש בשבת פ"א סימן כ"ט:

קח ע"א אמר ר"ה כותבין תפילין ע"ג עור של עוף טהור. הרח"ש בהל' ס"ת סימן ב': שם ת"ר כותבין תפילין ע"ג עור בהמה טהורה. הרח"ש בהל' ס"ת סימן ב'. ובהל' תפילין סימן ד': ע"ב שורה אדם קילורין מע"ש ונותן ע"ג עיניו בשבת. הרח"ש בשבת פרק א' סימן ל"ג: שם הוה היה אומר יד לעין תקצץ וכו'. הרח"ש בתענית פ"ד סימן ל"ח. וביומא פ"ח סימן ג':

פרק טו

קיב ע"א א"ל מדקא מתרץ ר"י אליבא דר"י ש"מ הלכה כר"י. הרח"ש בגיטין פ"ט סימן ו':

קיג ע"א חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו הרח"ש ביבמות פי"ב סימן ד': ע"ב היה מהלך בשבת ופגע באמה המים. הרח"ש ביומא פ"ח סימן ד':

קיד ע"א איזהו ת"ח כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן נ"ח:

פרק טז

קטז ע"א הוה הוה פיוסקא בשיבבותיה דהוי שקיל שמא וכו'. הרח"ש בגיטין פ"א סימן י': ע"ב מפני מה אמרו כתבי הקדש אין קורין בהן. הרח"ש בשבת פכ"ג סימן א': שם ולהיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. הרח"ש בשבת פ"ו סימן י"ד:

קיז ע"א דשקיל ליה בברזא. הרח"ש בשבת פי"ב סי' א': ע"ב ואין מערימין בכך. משום ריב"י אמרו מערימין. הרח"ש בשבת פ"ו סימן ה':

קיח ע"ב יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. הרח"ש בברכות פ"ה סימן ה': שם אמר רב נחמן תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת. הרח"ש בסנהדרין פ"ז סימן ג:

קיט ע"א תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן לקמאי לדינא. הרח"ש בשבועות פ"ד סימן ד': שם א"ל ריש גלותא לר"ה מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד א"ל זה יוה"כ. הרח"ש ביומא פ"ח סימן ט': ע"ב כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב וכו'. הרח"ש בפסחים פ"י סימן ט"ו: שם שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בע"ש מבהכ"נ לביתו. הרח"ש בפסחים פ"י סימן ג': שם כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו. הרח"ש בברכות פ"ג סימן י"ט: שם ואין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן ס':

קכ ע"א ואלו הן י"ח כלים מקטורין אונקלי ופונדא. הרח"ש בשבת פ"ו ס"ה: שם ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים ובין ריקנים. הרח"ש בביצה פ"ב סי' י"ז: ע"ב הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו ה"ז לא ירחץ ולא יסוך. הרח"ש בנדה בהל' מקואות סימן ל"ו:

קכא ע"ב פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת. הרח"ש בשבת פ"ב סימן כ"ד:

קכב ע"א הטיר נכן ר"ח לבית ר' לשתות יין בקרונות של נכרי בתותם א'. הרח"ש בע"ז פ"ב סימן י"ד: שם מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל. הרח"ש בביצה פ"ג סי' ג: שם נר הדלוק במסבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה וכו' אדעתאי דרובא מדלקי. הרח"ש בביצה פ"ג סימן י"ז:

פרק יז

קכב ע"ב דלת של שידה ושל תיבה וכו' נוטלין אבל לא מחזירין. הרח"ש בשבת פ"ד סימן ה'. ובעירובין פ"ג סימן ה':

קכג ע"א א"ר נחמן הלכה כר"א בן תדאי. הרח"ש בשבת פ"ג סימן י"ט: שם הדר ביה ר"נ מהאי. הרח"ש בשבת פ"ב סימן י"א:

קכד ע"א ושוין שאם קלב עליו בשר שאסור לטלטלו ה"נ מחמה לצל. הרח"ש בביצה פ"א סימן ט"ו: שם התם מ"ט כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא גזירה יו"ט אטו שבת. הרח"ש בביצה פ"ד סימן י"ב: ע"ב אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת. הרח"ש בביצה פ"ב סי' כ"א: שם ור"א אומר אף של תמרה. הרח"ש בשבת פ"י סימן ג':

קכה ע"ב פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו. הרח"ש בעירובין פ"י סימן ט"ו: שם לא שנו אלא בסוכה אבל במניה נעשה בסיס וכו'. הרח"ש בשבת פכ"א סימן א': שם ר' אסי אמר לאו ופספוס אמר להו. הרח"ש בשבת פי"ז סימן י':

פרק יח

קכח ע"א בשר תפל ר"ה אמר מותר לטלטלו.ור"ח אמר אסור וכו'. הרח"ש בחולין פ"א סימן י"ט: שם במוקצה לטלטל סבר לה כר"ש. הרח"ש בשבת פ"ג סימן כ': ע"ב אר"י א"ר בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות וכו'. הרח"ש בב"מ פ"ב סימן כ"ט: שם האי מאן דשחט תרנגולא ליכבשוני' לכרעא בארעא. הרח"ש בחולין פ"ב סי' י': שם רב אשי אמר אפילו תימא יש שחיטה בשיער. הרח"ש בשבת פכ"ב סימן ד':

קכט ע"א שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה השבת. הרח"ש בשבת פי"ט סימן כ': שם לחיה למ"ד יום לזאי הלכתא וכו' לטבילה. הרח"ש ביומא פ"ח סימן י': שם מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה וכו' וליזל לשב הנואתא וכו'. הרח"ש בקדושין פ"א סימן ס"ה: ע"ב מכאן שמלפפין סולד בשבת. הרח"ש בשבת פי"ז סימן ג':

פרק יט

קל ע"א כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהן למיתה וכו' כגון ע"ז ומילה וכו' הרח"ש בהלכות תפילין סימן כ"ח:

קלג ע"א אביי אליבא דר"ש האי בשר מאי עביד ליה. הרח"ש בשבת פי"ב סימן א':

קלד ע"א אין מסננין החרדל במסננת שלו. הרח"ש בביצה פ"ב סימן כ"ג:

קלה ע"א ארשב"א לא נחלקו ב"ש על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו וכו'. הרח"ש ביבמות פ"ד סימן ל"ג: ע"ב כל ששהה למ"ד יום באדם אינו נפל הרח"ש במו"ק פ"ג סימן ג' ושם סימן ל"ג:

קלו ע"א כי פליגי שפיהק ומת. הרח"ש בנדה פ"ט סימן כ"ו: שם בריה דר"ד בר יוסף אתיליד ליה האי תינוקא בגו תלתין יומין שכיב. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ג. וסימן פ"ו: שם א"ל לא סבר מר להא דאר"י א"ש הלכה כרשב"ג. הרח"ש ביבמות פ"ד סימן כ': שם איתמר מת בתוך למ"ד ועמדה ונתקדשה. הרח"ש ביבמות פ"ד סי' כ':

קלז ע"א ריבא כגון שקדם ומל של שבת בע"ש. הרח"ש בשבת פי"ט סימן ה': ע"ב ת"ר המל אומר וכו'. הרח"ש בשבת פ"ב סימן י"ט:

פרק כ

שם פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו. הרח"ש בשבת פ"י סימן א:

קלט ע"א שלחו ליה בני בשכר ללוי כילה מהו. כשותא בכרמא מהו. הרח"ש בהלכות כלאים סימן ד'. ובמסכת חולין פי"א סימן א': שם וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך. הרח"ש בתענית פ"ד סימן ל"ט: שם עובדא הוי בבני כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת. הרח"ש בביצה פ"א ס"ה: ע"ב ונאים במברא ועבר להך גיסא וסייר פירי. הרח"ש בעירובין פ"ד סימן ג':

קמא ע"א א"ר אבא אמרי בי רב סגינא דלא כר"נ. הרח"ש בשבת פ"ג סימן י"ט: שם הני פלפלי מדיק אדא אדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסור. הרח"ש בביצה פ"א סימן כ"א: ע"ב ולא תלא אשה במגעל מרוסט ולא תתלוך בו. ואם תלאה תליגתה כשרה. הרח"ש ביבמות פי"ב סימן ג':

פרק כא

קמב ע"ב מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות. הרח"ש בשבת פ"ג סימן ט':

קמג ע"א ה"נ מסתברא דרבא כר"י ס"ל. הרח"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: שם מעבירין מלפני השולחן פרורין פחות מכזית. הרח"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם שמואל מטלטל להו אגב ריפתא. הרח"ש בביצה פ"ה סימן י"ד:

פרק כב

ע"ב זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין. הרח"ש בביצה פ"ד סימן ג':

קמה ע"א כגון תרנגולתים דרבי אבא. הרח"ש בשבת פ"ג סימן י"א:

קמו ע"א שוכר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות. הרח"ש בעירובין פ"ג סי' ה':

פרק כג

קמח ע"א א"ל השאיליני לא אתי למיכתב. השוילני אתי למכתב. הרח"ש במכות פ"א סימן ד': ע"ב דהא תוספת יוה"כ דאורייתא הוא וקתנינא להו וכו'. הרח"ש בברכות פ"ד סימן ו'. ובמסכת יומא פ"ח סימן א':

קמט ע"א הכא במראה של מתכת עסקינן. הרח"ש בע"ז פ"ב סימן י"א:

קנ ע"א דבור אסור והרהור מותר. הרח"ש בברכות פ"ג סימן י"ד: ע"ב א"ר אשי כי סוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל וכו'. הרח"ש בפסחים פ"י סימן י"א:

קנא ע"א מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת וכו'. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן כ"ד: שם נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל. הרח"ש בביצה פ"ג סימן כ': שם ושמואל אמר חיישינן שמא מחוץ לחומה לנו. הרח"ש בגיטין פ"ד סימן ל"א: שם אם רוב נכרים לערב רוחץ בה מיד. הרח"ש בביצה פ"ג סימן כ' ובחולין פ"א סימן י"ט:

קנב ע"א מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן ל':

קנג ע"א אחים הספידא דהכא קאימנא. הרח"ש במו"ק פ"ג סימן ל"ד: שם בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית. הרח"ש בהלכות ציצית סימן כ':

פרק כד

שם אמר רבה דוקא כיסו אבל מציאה לא. הרח"ש בב"מ פ"א סימן כ"ב:

קנד ע"ב ב' בידי אדם וא' שאינן כשרה ואין עולין בה ביו"ט (ועיין ברס"י). הרח"ש בסוכה פ"ב סימן ד':

קנה ע"א מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה. הרח"ש פכ"ד סימן ה'. ובביצה פ"ב סי' ט"ו: ע"ב אבל מלעיטין ומהלקטין לתרנגולין. הרח"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים. הרח"ש בבכורות פ"א סימן ח': שם דלמא ע"כ ל"ק ריב"י התם אלא קמח דבר גיבול הוא. הרח"ש בביצה פ"ד סימן ט':

קנו ע"ב מחתכין את הדלועין לפני בהמה ואת הנבילה לפני הכלבים. הרח"ש בביצה פ"ב סימן ט"ו: שם ואף לוי סבר הלכה כר"י. הרח"ש בביצה פ"ה סימן י"ד: שם ואף ר"י אמר הלכה כר"ש. הרח"ש בשבת פי"א סימן א'. ובביצה פ"א סימן ו':

קנז ע"א ר"י סתמא אתריגא אסכת. הרח"ש בבכורות פ"ה סימן א': שם פליגי בה ר"א ורבינא חד אמר וכו' הלכה כר"ש. הרח"ש בשבת פ"ג סימן כ': שם מפירין נדרים בשבת. הרח"ש ביומא פ"ח סימן כ"ח: שם ומעשה בימי אביו של ר"צ ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו וכו'. הרח"ש בהלכות טומאה סימן ט"ח: שם ומדברים למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. הרח"ש בשבת פי"ז סימן א': שם תוס' נד"ה והלכתא מפת לפת וכו'. הרח"ש בנדרים פרק י' סימן ו':

הגהות ארץ צבי

על הגהות אשר"י מאת הג"מ יהודה צבי ז"ל בעה"מ שו"ת מנחת יהודה

פרק ראשון

בד"ה הדביק פת בתנור בין בשוגג ובין במזיד לא התירו וכו' קודם שיבוא לידי איסור חיוב חטאת או סקילה דלא איפשטא בעיא וכו' כנ"ל (והנה מזה נראה דהג"א לא גרס מסקנות הסוגיא א"ד וכו' דהתירו לו לרדותה וכו' ועיין ברש"י ובתוס' ואקצר. אמנם במרדכי ריש מסכת זו כתב וז"ל רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה ומה"ט שרינן לקמן (והיינו בדף קי"ז יעוי"ש) כדי להציל מזון ג' סעודות כ"ש שיתירו שלא יבא לידי איסור סקילה עכ"ל המרדכי. ויש להבין מזה להג"א הנ"ל דסובר דלא איפשטא מסוגיא זו. וכן הוא בפוסקים דהתירו וכו'. הגם די"ל דלפי מסקנות הסוגיא איירי בעי' דרב ביבי במזיד ולפי המבואר בפוסקים הנ"ל איירי דינא דהגלה הנ"ל דוקא בשבת בשוגג ובזה היה מקום קצת ליישב קושיית התוס' שם בד"ה אלא דאיהדר ומידכיר וז"ל תימה דליתני אימא לידי איסור חיוב חטאת כאמור בסמוך קודם שיבוא לידי איסור סקילה עכ"ל ולפי המתבאר י"ל דבשוגג איפשטא מהאי דלקמן מיהו מ"מ מברייתא אין הכרע גם בשוגג זולת מסברות הסוגיא ואקצר. וגם לפמ"ש מ"מ הג"א הנ"ל דביאר דגם בשוגג לא התירו לו וכו' יש להבין כנ"ל ואפשר לומר דלהג"א מיירי דינא דהגלה שכבר קרמו פניו ודלא כמ"ש הפוסקים יעוי"ש. ובקושיית התוס' הנ"ל יש ליישב דהנה מבואר בהיבעי' אי התירו לו וכו' קודם חיוב סקילה דהקשו התוס' שם דהא הוי התראת ספק וליכא חיוב סקילה בה"ג הגם דהסוגיא קאמרי באיסור הוי הייטו משום דאם לא יתירו לו לא יהיה וכו' אלא באיסור לבדו וכמ"ש התוספות שם בד"ה קודם וכו' משא"כ אם מתירו לו ולא ירדה יהיה בחיוב יעוי"ש בתוספות ומש"ה הגירסא בהיבעי' קודם שיבוא לידי חיוב וא"כ בשוגג ובהטאת לא שייך שום חיוב חטאת וכסברת הסוגיא שם) : **בד"ה** היה קורא בספר וכו' (נכון להיות מקומה קודם סיום הג"ה שלפני זה שסיים אבל לענין קני' וכו' והוא מהסוגיא והתוספות שם אחר הסיא דהיה קורא וכו') : **בד"ה** ואין צריך שתנות ע"ג מקום ד' וכו' (וקאי אהא דאמר ר"א נעץ קנה ברה"י ומזה הוכיח להלק דברה"י לא בעינן מקום ד' והיינו כמ"ש ה"ה בפי"ד מהלכות שבת שהביא ג"כ לחלק בין רה"ר לרה"י. אמנם לפי סברת התוס' בדף ח"ת בד"ה באילן שהקשו דהא למ"ד אין חוקקין להשלים פטור ותילקו בין רה"י דכמאן דמליא דמיא ובין חור רה"י וכו' ואזלי לשיטתם שם דלכ"ע חורי רה"י כן יעוי"ש ול"פ אלא לשויא מקום ד' אבל הפוסקים הנ"ל סברי כשיטת רש"י דלמ"ד אין חוקקין מקום פטור הוא מיהו לדינא ליכא נפקותא דמ"מ בנעץ קנה ברה"י חייב ובאור פטור. והרבה יש לפלפל בזה והכ"מ) : **ד"ה** ואפשר דסעודה קטנה וכו' (והיינו דהתוס' והרא"ש הוכיחו דאפי' התחיל בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה מפסיקין דאל"כ לוק' במתניתין בסמוך למנחה קטנה ואם נאמר דבה"ג אפי' לכתחילה מותר א"כ ע"כ בסמוך למנחה גדולה איירי מתניתין) : **בד"ה** ותימה לי וכו' ובסה"ד היום זה היינו שהיום גורם וכו' ויום סתם היינו שאמר ביום פלוני והשתא לק"מ ממסכת תענית אי גרס התם שבשנה זו עכ"ל (אמנם לא ידעתי כוונתו בזה שכתב אי גרס התם וכו' אי כוונתו בהא דאמר ר"י אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע. די"ש גורסין לוה אדם תעניתו שנדר בשנה זו. א"כ למה הביא במס' תענית וכו' דהא במס' שבת איתא ג"כ להאי מימרא הנ"ל ובהסיא דר' הושעיא אי אפשר כלל לגרוס בשנה זו דהא לפי המסקנא בתענית חלום יתיב ול"ש לגרוס בזה בשנה זו ועיין בהרא"ש ובהג"א במס' תענית) : **בד"ה** ונראה לי וכו'. ובא"ד ויום סתם היינו שאמר ביום פלוני וכו' (כנ"ל וכמ"ש בחידושי שם הואיל ואין היום גורם לוה ופורע וכ"כ בהג"א במס' תענית בשם הא"ז יעו"ש. לפנינו בהגה"א הנ"ל גרסינן. דלא גרים היום שבשנה זו. עכ"ל (ועי' ק"ג אות מ"א מ"ב): **בד"ה** מי שהחשיך בדרך וכו' ובא"ד וכשתרצה הבהמה לעמוד וכו' יסירו ממנה שלא תעשה הבהמה עקירה והנחה וכשתלך יניחו עליה וכו' וסיים הג"א ואם ירצה פן ירצא אחד וכו' יניחנו על עצמו וילך ולא יעמוד עד שיגיע לביתו וכו' (ועיין בדף קנ"ג במי שהיתה חבילתו מונח על כתיפו לא התירו אלא לרוץ דאיכא הכירא אבל לילך דליכא הכירא חיישינן דלמא אתי למיעבד עקירה והנחה וה"ה הכא דוקא לרוץ וכן הוא במרדכי וז"ל יניחו עלי' וירוץ שלא יעמוד כלל ועוד אדבר דמיירי דמביאה אליו מקודם שבת ויכון שלא יעשה עקירה והנחה בשבת אבל להניח על עצמו בשבת בשעה שרץ מ"מ הוי עקירה בה"ג ואסור ול"ד למניחו על בהמתו דשם בסוגיא דקאמרי מניחו על בהמתו כשהיה מהלכת מקשה הסוגיא אי הכי חבירו נמי אמר ר' פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור בבהמתו מותר לכתחלה. ופירש"י כל שבגופו חייב חטאת כי עביד ליה איהו כולה כגון מעביר ד' אמות ברשות הרבים אפילו עקרו מן הארץ דרך הליכתו דהא איכא עקירת חפץ בידים ולא בעינן עמידה אלא בשטעון מבערב י"ע או כשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ וכו' יעוי"ש ומבואר דבמעביר ברה"ר ד' אמות מיקרי עקירה וא"כ ליכא הוכחה מסוגיא להתיר בה"ג אלא בהיה חבילתו מונח עליו מקודם שבת ככ"ל ועי' בסימן רס"ו) : **בד"ה** אפי' דברתא וכו' ולא אסר רק בישרא אגומרי וכו'. (ולכאורה משמע דהג"א פסק כר"א דהסוגיא דברתא ולא שריק ג"כ שרי רק בישרא אגומרי אסר ומ"ה הקשה מפת וכו'. מיהו מסיום דברי הג"א שכתב דלא גרע מברתא שריק משמע דפסיק כר"י מדפתי דדוקא ברתא ושריק שרי אבל בלא שריק אסר ודוחק לומר דמ"ש הג"א ולא גרע וכו' הייטו דבה"ג דשריק לכ"ע שרי אבל סתימות לשון הג"א לא משמע כן כוונתו (ועמ"ש לקמן הג"א בד"ה חוץ לתנור וכו'). ונראה דהג"א קשי' לי' כקושיות התוס' דלר"א דשרי דלא שריק מדוע אסור ליתן פת בתנור וע"ז ביאר ליישב דל"ד לשם ואע"ג דמכוסה ג"כ אסור גם לר"א ודלא כסברת התוס' בזה וע"ש וע"ז ביאר דבשריק גם בפת מותר. גם לדידן (וכמו ברתא ושריק וכו') :

פרק שני

בד"ה טי סוכה אסורין עד מוצאי יום טוב אחרון משום ביזוי מצוה ואפילו בחול המועד שאין שייך מוקצה אפילו נפלה הסוכה דליכא ביזוי מצוה אסור בי"ט משום מוקצה וכו' (ומלשון הג"א משמע דבנפלה דוקא בי"ט אסורה אבל בח"ה כשנפלה מותרת וכן הבין מהרש"א בסוגיא זו יעויי"ש והביא ראיה מדברי הג"א אלו. אמנם בספרי בהלכות סוכה הרביתי להקשות אם נאמר כן יעו"ש באריכות והבאתי שם דברי הט"ז ומהרי"ט דלא פירשו כן בתוספות אלא גם בח"ה אסור כשנפלה וכו' ומוכרח דברי הג"א שהיא לקוחה מדברי ר"י דתוספות לפרש כן. דאל"כ יסתרו דברי הג"א הנ"ל לדבריו בפרק כירה שכתב בד"ה ובהא לא קי"ל כר"ש וכו' ובמוקצה למצותו כגון סוכת החג בחג מודה ר"ש דאסור כ"ש אפילו נפלה אפי בחוה"מ ואפילו טי סוכה וכו' עכ"ל ומבואר מדבריו דגם בנפלה בחוה"מ אסור יעוי"ש בספרי וכאן אין להאריך בזה) : **בד"ה** מכאן מדקדק ר"ת וכו' וסיים ובירושלמי מוכח כדברי ר"ת דקאמרי התם במקום שאין יין מצוי וכו' (מקור דבריו הם לקוחים מדברי התוספות בפסחים דף ק"ו וז"ל ובירושלמי משמע כפר"ת דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדברי שניהם נלמוד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין א"ר"י במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התיבה וכו' ומשמע שאין מקדשין על הפת וכו' עכ"ל התוס' שם) : **בד"ה** מדליקין בכלי וכו' (עי' בתוס' בסוגיא מזה) : **בא"ד** ומדליקין בפתילה אע"פ שאינה מהורכת ולא בסמרטוט אע"פ וכו' (ולשיטת הג"א קי"ל כר"א דמתניתין הואיל והדר בי' ר"ע ומפתילה אין ראיה לשיטתו וע"ש בתוספות) : **בד"ה** גורר אדם מטה וכו' לכך נהגו לקנן כל בני העיר וכו' (ועיין בהג"א בפ' איזהו נשך בד"ה אבל אי הוי זכוותיה בידיה וכו' מזה) :

פרק שלישי

בד"ה מיהו בצונן וכו' וכן ביום טוב אסר כמו בשבת (היינו ברתיחה בחמין יעו"ש בסוגיא) : **בד"ה** שלא ישפך וכו' (וקאי אהא דקאמרי בסוגי' שלא יבי' קומקומס ויניח ע"ג בני מעיים בשבת יעו"ש בתוס' : **בד"ה** באמבטי אפי' בכ"ש בין צונן לתוך חמין ובין חמין לתוך צונן אסר (כנ"ל דלהמסקנא ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ועיין בתוספות ובהרא"ש מזה) : **בד"ה** אפילו בדצריך למקומו וכו' : **בד"ה** ואם נתבשלה בלא מליחה לא סגי בקליפה וכו' (היינו דבעירוי סגי בקליפה אבל בבישול ממש לא סגי בקליפה) ובסה"ד וכל שהוא מבשל מבליע (היינו דבעירוי דמבשל כדי קליפה מבליע ג"כ כדי קליפה וכו' משא"כ בכ"ש דאינו מבשל כלל ה"ה דאינו מבליע זולת בכ"ת ועיין ביו"ד סימן ק"ה ובט"ז שם מזה) ולא כרשב"ם דחשיב עירוי ככ"ש כנ"ל : **בד"ה** אפילו בדצריך למקומו דאסור לבטל כלי מהיכנו מיהו אפשר דלר"ש וכו' מיהו לא קי"ל כר"ש בהא ואי צריך למקומן אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אפילו לצורך הצלת ביצה מותר כנ"ל (וכן משמע בסוגיא דבצריך למקומו אפילו לכפות על הביצה שלא תשבר וע"ש בתוס' בד"ה כבר תרגמי' שהקשו התוספות וא"ת וכי פריך ליה התם מהיתה בהמתו טעונה טבל לימא דמיירי באין צריך למקומו וכו' ור"י מתרץ דאין כלי ניטל שרי' היכא דאיכא הפסד מרובה ומבואר דהא דאין כלי ניטל מותר בה"מ אפילו באין צריך למקומו ובדצריך למקומו אפילו הפסד מועט כהכיא דהצלת ביצה מותר וראיתי בספר תפארת שמואל שגרס ואם צריך למקומו אלא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לצורך הצלה מרובה שרי כי ההיא דפרק מפילין מותר ובאמת לצורך הצלה מרובה אפילו באין צריך למקומו מותר כנ"ל) : **בא"ד** דוקא לצורך גופו וכו' ובא"ד כדפרישית לעיל גבי שופר ואם הדליקו עליו בשבת וכו' (כנ"ל ונראה דהיינו בנר גדול ובזוטרא עיין בהג"א שלפני זה) : **בד"ה** ואפי' היה עליו בה"ש ובמניח מדעת נעשה בסיס וכו' כנ"ל : **בד"ה** ואפילו היה עלי' בה"ש מותר לטלטלו לאחר שיסורו המעות ממנה וכר"ש ובזמן שהמעות עלי' אסור וכו' (לכאורה משמע דקאי בשיטת הרי"ף המובא בהרא"ש דהא דאמר רב מטה וכו' אליביה דר"י אמר וקי"ל כר"ש וא"כ אפילו היה בה"ש עליה מותר לאחר שהוסר המעות ממנה אמנם ברי"ף מבואר לסיפך והוא שלא יהיה עליה בה"ש דבמיגו דאיתקצאי קי"ל כר"י וכן הוא בהרא"ש בשמו. וא"כ מאי האי דכתב הג"א הנ"ל אפילו היה עליה בה"ש מותר כר"ש דהא לא קי"ל כן ואפשר דכוונתו דלשיטת הרי"ף האי מטה שיחדה למעות בהניח עליה בחול או בתוך השבת דאסור אתי' כר"י. אבל לר"ש אפילו יחדה ואפילו היה עליה בה"ש מותר לר"ש דוקא ואנן קי"ל כר"ש במטה שיחדה ולא היה עליה בה"ש וכו' אמנם ר"י פירש (ובתוספות הוא בשם ר"ת דאסור ביחדה וכו' אפילו אין עליה מעות גם לר"ש כמו שופר ואפילו לא היה בה"ש אסור לר"ש ג"כ בה"ג ועיין בתוספות) : **בד"ה** והא לא קי"ל כר"ש ומיהו בשעת הדחק וכו' (ונראה דקאי אהא דתנן ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק וכו' וע"ז מבואר בסוגיא דלא קי"ל במיגו דאיתקצאי כר"ש אלא גם אחר שכבה אסור זולת בשעת הדחק וכן הוא בסוגיא יעוי"ש) : **בד"ה** אבל אי לאו קיטמא וכו' אבל דבר מוקצה דאפשר לנער מותר לנערו אגב הכלי לבדו ובלבד דלא יהיה בסיס (עיין בתוספות בסוגיא בד"ה הוה מטלטלין בשם ר"י לחלק דשיורי כוסות ל"ח למיפוי הכוס בטיל לגבייהו משא"כ בשברי עצים וכו' יעוי"ש) :

פרק רביעי

בד"ה בין בחייטא וכו' ובסה"ד אבל דבר שרגילין להדביק סביב הקדירה וכו' (ועיין בתוס' ריש פרק במה טומנין בד"ה דזיתים מסקי הבלא בירור סברא זו) : **בד"ה** תפילין צריכין גוף נקי (בירור דברים עי' בתוס' בסוגי') :

פרק חמישי

בד"ה אדם מצווה וכו' אבל לאו דלא תעשה כל מלאכה מוקי לה בלאו דמחמר (מיהו מכל מקום חטאת וסקילה ליכא בזה ועיין בתוספות דף וא"ו בד"ה הא קמ"ל וכו') : **בד"ה** אם תבלים וכו' משמע לדידן דקי"ל דבר שא"מ מותר שפיר דמי (והיינו שהיו התבלים קשורים בב' תכיפות משא"כ בלא קשירה לכ"ע מותר וכ"מ בפס"ר) : **בד"ה** מיהו דוקא בקשורים וכו' (וקאי על הג"א הראשונה) : **בד"ה** וכל הכשיטין וכו' השירתין הוצאין כנ"ל : **בד"ה** ודוקא כגרוגרת וכו' מ"מ אסור מ"ה כדמשמע בפ"ח דיומא (ולקמן בפרק המוציא הביא הג"א ראיה לדין זה דאסור מ"ה מהא דקאמר הסוגיא וכי מותר לאפות פחות מכשיעור יעו"ש : **בד"ה** ומשום פס"ר אבל קנות בעלמא אפי' בתרם ל"ה פס"ר ושרי (והוא מדברי התוס' דף פ"א יעוי"ש): **בד"ה** אע"פ שמגביהו מן הקרקע וכו' (וקאי אהא דאמר ר"ל צרור שעלה בו עשבים דמותר לקנח בו יעוי"ש בתוס') ובא"ד והלכך האי עציץ נקוב שמונח ע"ג קרקע כנ"ל ובסה"ד א"כ משמע בהפסיקו לגמרי וכו' ולפ"ז מ"מ מה שלוקחה ומקנח בה ל"ד למיפסק יניקתו ויש בזה מקום עיון והכ"מ) : **בד"ה** כ"מ שאסרו וכו' מודה בהאי דתולין דהרוצה לנקר תגירו וכו' (כנ"ל ועי' בתוס' בסוגיא) : **בא"ד** וכן בהאי דפ' אע"פ בלנור וכו' (עי' בתוס' כתובות דף ס' מזה) : **בד"ה** לכאורה משמע וכו' (וקאי אהא דקאמרי בסוגיא מערימין בדליקה וכו') : **בד"ה** אסר משום דמיפסיק וכו' וגם תולצין בו וכו' (עי' בתוס' בד"ה דקטע יונא וכו') : **בא"ד** אבל ריב"ם פסליה והכי' דפ' מצות חליצה וכו' (והיינו דא"כ יוקשה דבליה יפסול מה"ט כמו מנעול שתפור בפשתן) :

הקדמה למעתיק פירוש הרמב"ם על משניות סדר מועד

אמר המעתיק

הא לכם צנצנת המן   שגנז משה בן עמרם :
אך זה האיש משה הוציא   אותה לאכול פריה עם רם :
הראה נפלאות מדת אל   הוא הגבר על כל הורם :
פנה דרך לתלמידים   הדרך ישכון אור הורם :
גם החכמים יספו לקח   הזהירים הגיה אורם :
חכמת טוהותיו ואמת   הם יפיצו טלי אורם :
ולכל רעב ולכל צמא   נתן להם די מחסורם :
הקים משכן כלו זהב   טהור מאביהו תרם :
צדק לבש ולבוש מלכות   אך בגדי העצלה פרם :
הוראות כתבו עטיו   וספקות לרוח זרם :
החיה מתים תוך בור גלות   על עצמותם צפר עורם :
הביא בהם רוח דעת   ועליהם עור בינה קרם :
בו כל איש יד יכתוב לאל   בו נודרים ישלימו נדרם :
בו יקריבו זבחי תודה   בו יעמדו על משמרם :
כל איש כאשר תשיג ידו   מאוצרותיו ישאו שברם :
חלב כליות חטה לקחו   חנם אך לא נתנו מכרם :
חבוריו השכילו רבים   עד למרום יעל זכרם :
המה יהיו חיי עולם   אחרי מות משה גבורם :
מרחוק יאירו נתיב   מרן נשמע קול כנורם :
אשרי הגוי בהם תמיד   מפיהם לא ימוש זכרם :
יזכו לחסות תחת כנפי   שדי כי הוא מגן עזרם :

אברך את ה' אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי ובבשרי אחזה אותותיו. אותותיו אלה אשר שת בקרבי מספרים כבוד מלכותו ויום ליום ירונו מעשה אצבעותיו. אצבעותיו העושים את כל מלאכת הקדש לימים ששה בשנים ועשרים אותיותיו. אותיותיו חקקן צרפן במצרף חכמתו ובהם ברא עולמו ויסד אשיותיו. אשיותיו תכן מאין ותלם על בלי מה וברוח פיו עמדו על מתכונתם בעשר אמרותיו. אמרותיו אמרות טהורות ככסף מזוקק ולדק כל ארחותיו. ארחותיו ארחות יושר ולבאיו ופקודיו וכרוביו ואופניו ומלאכיו ראשי בריאותיו. בריאותיו נטוים על כנם ומסנות כוכביו סלולות להשביע טוב אדוניהם עליהן ולהריק להם טלי ברכותיו. ברכותיו מרעיפים על ארץ לא איש ומדבר ציה ונבעיו ובקעותיו. בקעותיו והריו הצמיחו מוצא דשא ועץ עושה פרי בנאותיו. בנאותיו המציא בהמה ורמש וחיתו ארץ למיניהם ואת התנינים הגדולים באומן גדולותיו. גדולותיו אלה בהקוות המים ושומו לים חוקו והראות היבשה להודיע לבני האדם גבורותיו. גבורותיו לא יכלכלום שבעה שחקים ומחנותם והארץ ושבע גבולותיו. גבולותיו הציבם ובמבחרם נטע גנו וישם שם את האדם לחסות בצל דליותיו. דליותיו וכנפיו יסוכוהו ויצו עליו לשמוע בקולו ולשמור משמרתו ולשקוד על דלתותיו. דלתותיו הצית באש תאותו בקבלו דבר נרגן מפריד חלקו מחמאות דברותיו. דברותיו קלחו אש עד אבדון תאכל ונפתה לבו על אשה ולא שמר משמרתו ועזב הליכותיו. הליכותיו נחמסו ולבו יקבץ און לו ולשונו תחשב הוותיו. הוותיו הלמוהו עד לאין מרפא ורבו עצבוניו ותמו הנחותיו. הנחותיו וחייו נומתו בשוב שאון ולו ולזרעו הרבה הריסותיו. הריסותיו גדר בשובו אל אל ויורנו אי זה דרך ישכון אור ברבות למעותיו והמיותיו. המיותיו שמע הפותח יד בתשובה לקבל שבים ויעתר לדברי תחינותיו ושירותיו. ושירותיו ומנחתו שעה ונשא לו מחטאתו וחקק תמונתו בלבו ויתו. ויתו רופא נאמן תשועת עולמים לתועה מדרך השכל ושב מזדונותיו. זדונותיו העביר בגודל חסדיו ועומק מחשבותיו וזמותיו. זמותיו עמקו ומעיו המו לזרע ידידיו הכתובים בדברי הימים בספר זכרונותיו. זכרונותיו נקראו לפניו ולמען עשה כיום הזה להחיות עם רב קאם על זרועותיו. זרועותיו נשאום על כנפי נשרים ולמענו מחה כעב חטאותיו. חטאותיו העביר כגודל חסדו עד עת דודים והעיר רחמיו וחנינותיו. חנינותיו ונחומיו עומדין מימינו ומשמאלו להשלים חיילותיו. חיילותיו יקודי אש וגשם שוטף ושריון צדקה וכובע ישועת בגדי חליפותיו. חליפותיו חליפות וצבא וכל שלטי הגבורים על חומותיו. חומותיו הפקיד עליהם שומרים גבוה מעל גבוה ותמיד לא יחשו מהגיד המודותיו. המודותיו מקבלים זה מזה ושמים שמי השמים כסאי טירותיו. טירותיו מוצקות מוסבות שבעה בשבעה ועץ הדעת נטע בלב יציר כפיו וטוחותיו. טוחותיו פוקדות אל השם ואל טובו שמחים בעבודתו ואין קצה לטובותיו. טובותיו יפוצון אל מעשיו ורכב אלהים רבותים אלפי שנאן מבחר ינירותיו וכסאו ויתדותיו. יתדותיו ומוצקיו ועמודיו ובריחיו ורום ותחת וארבע ידותיו. ידותיו עומדים במאמרו וכוכבים ומזלות בגאונו נהלו וביד ימינם כוס ישועותיו. ישועותיו ישמיעו גלגלי זבולו במסבתם על ארץ החיים וארבע יסודותיו. יסודותיו ארבעתם נהיו בצורות ותנח עליהם רוחו וכהותיו. כהותיו חזקים ערבים וקווי ה' יחליפו כח המחזיקים בשוליו וכנפותיו. כנפותיו מלאות חסד פרשם למסך על עם בחר לנחלה לו להקריבם אליו ותעלוזנה כליותיו. כליותיו כלו ומעיו המו העת נקרא לבא בהיכלי מלך ולשכותיו. לשכותיו ובית נכאתה הובא מקוטר ממור ואהלות לחבר את האהל בקרסיו ולולאותיו. לולאותיו קשר בקשר של קיימא ואות ברית קדש אל נערץ בסוד להקותיו. להקותיו ומלאכיו לא זכו בעיניו ולציר נאמן הנחיל דתו ונתן שני לוחותיו. לוחותיו כתובים משני עבריהם ובראית אחור חננו ובי"ג מדותיו. מדותיו וברית הכרות להם הודיעו לשום לנו שארית ומשפטיו ומצותיו. מצותיו כלם נתנו מרועה אחד ומהם יפיח גנו יזלו בשמיו מעינותיו. מעינותיו מעיני הישועה נהשקות הצמא לדברו ומי זה ימלל קצת מפלאותיו. מפלאותיו מפלאות תמים דעים ובהם יסד ארץ על מכוניה ובנה בשמים מעלותיו. מעלותיו גדלו עד אין חקר וספר וסופר וספור לא יוכל לספר קצת מלאכותיו. מלאכותיו ומעשיו לרוסים לכל חפציהם ומאד עמקו מחשבותיו. מחשבותיו גבהו כגבוה שמים על הארץ. הארץ ברדתו על ההר להקדישו מה יפו פעמי מרכבותיו

מרכבותיו

מרכבותיו ארבעתם היוצאות מבין שני ההרים ורבבות קדש רגזו וחלו ומלאכיו ומחנותיו · מחנותיו חרדו ושמים נטפו וארץ רעשה מדהרות אביריו וקול מצהלותיו . מצהלותיו שמעתי ונסתי לקולם ועמדתי מרחוק מרעיד ומתוך האש שמעתי אמרי נועם ועשר מדברותיו · מדברותיו הנאמנים נשא עמו על לבו לזכרון להעביר זהמתו להאיר נתיבותיו . נתיבותיו שלשים ושתים לנבוני ואזני חרשים תפתחנה בשמעם קול המון נפלאותיו . נפלאותיו האמירוני להיות לו לעם סגולה ואותו האמרתי לשמוע · לשמוע ולעשות דברי נבואותיו · נבואותיו השמיעני לשמוע בתחתית ההר הביאני חדריו נשקני מנשיקותיו · נשיקותיו נשיקות אב הרחמן ושובע שמחות את פניו ובימינו אש דת נעימותיו · נעימותיו טעם טעמתי ויאורו עיני בלבד תבונות ואין ערכו ופלי נדיבותיו · נדיבותיו ותורתו ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים ובה נגלו תעלומותיו ומצפוני סודותיו · סודותיו גלה לבן בית ואל אצילי בני ישראל זקניו ונביאיו ועשר ספירותיו · ספירותיו נטעו בלבם להנצל מפח יקוש להסר האדם מסערותיו · סערותיו יחולו על ראש רשעים ואוהביו כצאת השמש יחסו בצלו קננו בסעפותיו · סעפותיו הרעיפו צדק על סעפיהם במראות בחזיון לילה ונגלה להם שמן מסתמותיו · מסתמותיו אספו אספה ונסגר הדלת בעדם ונתן המפתח על שכם נוצרי עדותיו · עדותיו ופקודיו למדו וספרו בפיהם ואת בניהם ילמדון להודיע בעמים עלילותיו · עלילותיו נתכנו להשפיל גאים עדי ארץ ולהרים אביון מעפרותיו · עפרותיו הכין לשוכני בתי חומר וקרא להם עליותיו · עליותיו משקה מהם להצמיח ולהוציא לחם ועשב מעבודותיו · עבודותיו אשר יעשה יצליח כל איש מתהלך בתומו ואשרי תמימי דרך היוצאים בעקבותיו · עקבותיו נודעו למחזיקים בבריתו ומתאמצים לחקור פעולותיו · פעולותיו פעולות אמת ובהם שמח לבי ויגל כבודי ותארכנה פארותיו · פארותיו ישאו פריו וימחאו כף העת יקבצו נדחי ישראל ויהודה ופליטותיו · פליטותיו ישבעו מדם חלל ושביה אויב וראש פרעותיו · פרעותיו יפרעו וישיב נקם לצריו ולחיק המריק עליו דברים חדים בפתיחותיו · פתיחותיו מחצו עמי וחלפו רקת וצמת והסירו התיזו צניפותיו · צניפותיו יעדה כמאז עם המלוכה בעופל נבחן בגלותיו ושם יתנה תהלותיו וצדקותיו . צדקותיו יביעו ועוזו ישיר בהראותו נפלאות כימי צאת עמו ממצרים על צבאותיו · צבאותיו יכונן בשיבה ויפריחו כדשא ויפדה את ישראל מכל צרותיו · צרותיו ישכח ולא תזכרנה עוד וגלותו ישלח ויבנה עירו בתכונתו ובכל צורותיו · צורותיו ומובאיו ומוצאיו יכונן ויפתח אבניו בפתוחי חותם קדש ימהר יחיש יקבץ קהלותיו · קהלותיו ירננו בתוככי ירושלים אוכלים ושותים וחוגגים על טהרת הקדש וקדושותיו · קדושותיו ישלשו עמו וכהניו ישאו כפיהם בין האולם והמזבח וכפר אהרן אחת בשנה על קרנותיו · קרנותיו ידושנו מחלב זבחיהם ובשוב לבב יזו מדמם על קירותיו · קירותיו ירצו ורגביו ימתקו להם ויחננו אבניו ורצפותיו · רצפותיו ועפרותיו נעמו להם ולציריהם ייחלו צירי רפואותיו · רפואותיו רפואות לנפשותם ודבריו ונחומיו הם הם ארוכותיו ורעיותיו · רעיותיו חבשו לנשברי לב החלימו מחץ אלפיו ורבבותיו · רבבותיו מודים ומשתחוים איש איש ממקומו ממליכים אותו בשמים ובארץ ובארבע רוחותיו · רוחותיו בראם ברוח פיו ויעמדו ארבעתם ובאין אומר מביעין רבוי רננותיו · רננותיו מתנים עמו נכספים לבא שעריו ותארותיו לחזות אליו ואילמיו ושמשותיו · שמשותיו ישים כדכד ובפוך ירביץ אבניו וישים למעלו בנאדו וישמע קול שאגותיו · שאגותיו יתכו כמים מיום שבתו משושיו חגיו חדשיו ומועדיו ושבתותיו · שבתותיו ויובליו ושמטיו כמאז תרצה הארץ ומציון תתן תשועותיו ותשיב שבותיו · שבותיו תכנס וממעון קדשך תשקיף לתת את שאלותיו · שאלותיו וזממו תפיק על מר נפשו מדלה כל שנותיו . שנותיו ספו תמו מן בלהות בשמעו איה אלהיך ותוקף שמותיו · שמותיו בבית בחירתו כמאז יתקדשו וכליל יחלוף האלילים ועובדיהם ורוח הטומאה אב ותולדותיו · תולדותיו יאבד לנצח ולדור דורים וישרש תבואותיו · תבואותיו יקצירו ידליקם אש מבית יעקב ויבא עד קצו ותכונותיו · תכונותיו ובגריו יתוץ הוסר מגזע ישי ויכתיר כתר עז לעמו והוד תעודותיו · תעודותיו יצור ויחתום תורתו בלמודי המחכים ישעו ויום ליום מספרים תהלותיו · תהלותיו ישמיעו וירונו בעיר הקדש וישלח מורה צדק ויורנו מדרכיו ויודיענו את חקי האלהים ואת תורותיו · תורותיו שתים זו שמעתי תורה שבכתב ותורה שבעל פה קבלנוה על יד נאמן ביתו מיד אל יד ופה אל פה כלנו כאיש אחד חברים אין בהם נפתל ועקש עור וחרש ונכפה דבריהם דברי אלהים חיים · חיים למוצאיהם וכל בשרו מרפא אחד השומע ואחד הלומדן והמשמרן לשמן ושלא לשמן מהיר במלאכתו ומתרפא לבו בטוח בו שלא יזוק ושלא יתעלפה . זוהמתו תפסוק וממדוי הגוף והנפש יתרפא · וכאשר הייתי בימי חרפי בסוד אלוה עלי אהלי וזכרו עם לבבי ועם פי כימי אלוה ידרשני פרס אקרא ויענני · יענני משמי קדשו ומשענו בגבורות ישע ימינו כל גויי ארץ יעבדוני כל העמים יאשרוני· נתנני עליון על כל והורישני· את ברכת אבי אברהם בצל כנפיו יחופפני· על מי מנוחות ינהלני · ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה · ותחתיה נפלה החומה · ותפול עליהם הסך ואימה · וקומת הכרוב גלתה וגולתה הגולה והכותרת · תמו מתי צדק ותהי האמת נעדרת · פסו אמונים האמונים עלי תולע וגמר חסיד גבר תמים· הגלת יהודה כלה הגלת שלומים. נתנו רוזנים לאין ושולה בשמני רזון · ומגלי רזים פיהלו נשאו גם נביאים לא מצאו חזון · לא ידעו הבין ולא השיגו ולא עלו בפרצות · היו כמשפחות האדמה ועמי הארצות · תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות · אסומי הצבות · ואפילי העינים והבבות · וכאשר ימיהם ושניהם בגלות יון ארכו · והזמנים נמשכו . ואף השם וחמתו עליהם נתכו · וגאות עשן הגלות התאבכו · והרואות בארובות חשכו · וצירים עליהם נהפכו · קנא קנאו בעם הקדש ודתו · וישומו את פניהם להשכיח לעמו שמו ותורתו · אמרו בלבם נינם יחד ישרפו כל מועדי אל · נבטל מהם תורה ומצות מילה וציצית ותפילין שמטה ויובל ודיני עבד ואמה וסדר נחלות ואיש אשר לא יהיה לו גואל · וחוקי מעשרות וקרבנות והשור והבור והמבעיר והשואל · וזכות אבות ומעמד הר סיני אשר ממנו יצאה שנאה לישראל · למען נהיה עמהם · לעבוד את אלהיהם · וכאשר ראה השם אשר הוא קצף מעט והם עזרו לרעה אז הפליא עצות מרחוק להפר עצתם · ולסכל דעתם כדכתיב מפר אותות בדים זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ויגמלם ברחמיו · יחד נכמרו נחומיו למענו ולמען תורתו שהיא עץ חיים לבלתי הוזל לעיני העמים ויער את רוח השרים והזכים אנשים חכמים ונבונים להפיח גני בשמיהם · לצוק על צמא עלי אורותיהם · לכתוב על לוח וחקק בספר · אמרי אמת נותנים אמרי שפר · מיוסדים על אבני שיש טהור בתרשים ממולאים · במבחר הפנינים ובפז מסולאים כאשר קבלוה איש מפי איש מפי משה רבינו רבן של כל הנביאים · כלם זכרם לא ימוש מפיהם ולא נכחד· כולם נתנו מרועה אחד . ובכל דור ודור הקים עליהם רועה נאמן · נביא או חכם מהיר או אומן · אשר מחזה שדי יחזה ויודע דעת עליון . מבין משל וחידה וסוד ודמיון · להלבים בני אמוניו ובחיריו בני יעקב וגזעו · מעיל צדקתו ובגדי ישעו · כדי שלא תשכח תורה מפי זרעו · וכאשר

היה לנס רחב כפתחו של אולם . ודבר מהם לא נכחד וכל רז לא נעלם · כתבו דבריהם ברמזים סתומים · חותם בתוך חותם חתומים . בסדר המשניות ובתלמוד רמוזים ורשומים · עד שנתקיימו בנו דברי ישעיה הנביא עליו השלום ותהי לכם חזות הכל וגו' ועדיין היתה בלב הכל כאש יוקדת . וקושיא במקומה עומדת . עד שקמו דור אחר דור הגאונים ואנשי המעשה · אשר היו לנו לצור מעוז ומחסה . לאכול לשבעה ולמכסה · חברו חבורים ובארו התלמוד וקצרוהו · הבינוה לרבים והשכילוה . בחרו להם שפה ברורה. ערוכה בכל ושמורה · ועליהם נאמר והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים וגו' וכל אחד ואחד לקח לו דרך ושטה · דרכו אחז ומדרך האמת לא נטה ואיש איש כלשונו וכתבו · פרש וחבר ובאר לאנשי דורו ומושבו · למען ירוץ קורא בו · וכל אחד ואחד כתב מה שקבל מרבו · ומה שהשיג לפי שכלו · איש כמתנת ידו כברכת השם אלהיו אשר נתן לו · וגם האיש משה הר"ם במז"ל גדול מאד לעטרת צבי ולכבוד נתן השם בלבו מדע והשכל בכל ספר וחזון · איפתו איפת צדק ולא איפת רזון · לא הניח תורה ומשנה שלא ירד לעמקה ונגלו לו צפונים · ומלא כריסו מעדנים · חבר חבורים גדולים · אזן וחקר ותקן משלים · האיר עיני חכמים · ונתן לנו בין העומדים מהלכים · הגדיל לעשות עמנו במתק לשונו ועניניו · ונועם אמריו ומעניו בחבורו הגדול משנה תורה החשוקה . הוא המישר כל עקוב ומסיר כל מכשול ופוקה · ואת המורה לצדקה · וספר המצות אחת אחת חשובות . אמרותיו אמרות טהורות ומאליפות מרובבות· ופירוש לתלמוד ומאמר היחוד וכמה מאמרים וכמה שיעורים · בעניני התורה והחכמה וענינים אחרים . והיה כבא משה האהלה יסיר את המסוה · ויצא וידבר אל בני ישראל את אשר יצוה · חפר והעמיק והוציא לוחות הגנוזות · הואיל משה באר את התורה הזאת · ובכללם ומבחרם פירוש המשניות שעשה לששה סדרי . פרשם בלשון הגרי · בלשון צח עד מאד וכוונתו היתה להבינו לאנשי דורו במושבותיו כי היו רגילין באותו הלשון ודשין בו והוא שמר מצות חכמים ז"ל שאמרו לעולם ילמד אדם לתלמידו דרך קצרה והוא עצמו אמר באגרת תחיית המתים זה הלשון אילו היה אפשר לי לשום התלמוד כלו בפרק אחד לא הייתי משים אותו בשני פרקים ומי יתן שלא היה מקצר כל כך כי לקוצר דעתנו בהרבה מקומות יעמדו בפנינו מימיו ואם הם מתוקים וצלולים לא נוכל לעבור אלא בטורח גדול וזה הפירוש הנזכר הוא פירוש נאה ומשובח מכל הפירושים שעמדנו עליהם לא היה כמוהו לפניו ולאחריו תהי משכרתו שלמה מעם ה' אלהי ישראל : ויהי היום ויעבר עלינו איש אחד זקן ונכבד שמו ר' שמחה ירום הודו · ואגרת פתוחה בידו · לקחה מתוק ומליצתה עריבה · ששון ושמחה ימצא בה · כתוב בה איך חכמים נבוני רומי אציליה וגדוליה אילי ארץ · גודרי כל פרץ · משיבי חמה באמרי נעם ומרץ . העומדים על אדון כל הארץ . עמדו על העתקה סדר זרעים מזה החבור וכאשר טעמו אמריו ומעניו · וחין ערכו ועניניו · ערבו להם מדבש ונפת צופים . החכמים הוסיפו לקח והתאזרו חיל העיפים · וכל עוד הספר בידם לא זרו מתאותם · וגדלה אל האחרים תשוקתם . ויאמרו מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחם אלינו ונשבע מהם · ונעשה עטרה להתגדל בהם . ושם נקרא הנכבד הנזכר ויאמר הנני הנני למלאות שאלתכם · ולעשות בקשתכם · אעופה כדרור אולי אמציא לכם מנוחה · אולי יקרה ה' לקראתי ויוליכני בדרך נכוחה · ועל ידי תגמור המצוה ואוריד עוז מבטחה . אז רפתה רוחם ונתנו לו ארוחה . וליהודים היתה אורה ושמחה . וישם לדרך פעמיו בים וביבשה עד הגיעו אל העיר ההוללה היא העיר הגדולה · כלילת יופי תמה אם בישראל ושלימה בתורה ובמעשים. ובנדבת לבב וביחוסים. בעושר ובנכסים. היא עיר ברצלונה המעטירה ויבא בית החכם הגדול הצניף הטהור הראש והגולה והכותרת לשון הזהב והאדרת · אלופינו מאלופינו ר' שלמה אדרת · יצ"א הוא האיש אשר יצא טבעו בכל הארצות ושמעו הולך בכל המדינות השם יתמיד הדרו והודו ישמרהו ויחייהו ויצילהו מפח יוקש . וישאלהו האיש לאמר מה תבקש · וכאשר הודיעו את שאלתו . והעמידו על אגרתו . השיב ומה לעשות לך כי הספרים אינם מצויים אצלנו . ומימינו לא הרגלנו ללמוד לשון הגרי ולא רגל על לשוננו · כי אם לשון הקדש נטה שפרירה בכל ארץ הצבי · ולא יהל שם ערבי · ומאבותינו הקדושים לא נחלנוהו כחול · כי אין להמיר טוב ברע וקדש בחול · אבל איעצך נא עלה ושלם לעליון נדרך ולך למלכות ארגון אולי תמצא חפצך והוא ואחרים הרי ישראל כתבו בשולי כתבו מודיעים ומצוים לעורכו ולהחזיק בידו על הדבר · ויהי כהגיעו הנה במדינת ווסק"ה ועמדו על כתבו זקנינו וחכמינו נבהלו ונחפזו · שמעו רגזו · ויאמרו למלאת שאלתו אי אפשר כי אין הספרים הנדרשים בידינו מצויים · ועוד כי רוב הצרות לא יתננו השב רוחנו כל שכן ליישב הדעת ולהעתיק הרים גדולים כאלה ושמא לכובד העול ולקוצר הדעת נהפוך דברי אלהים חיים · ומצאנו עון ופן יקרנו מאמר האומר ואם לא אמרו על זה הענין המעתיק הרים ולא ידעו וגו' ולפטרו בלא כלום אי אפשר כי מצות המלך עלינו ומלאכת שמים היא ומה לעשות אלא נחלץ חושים . ונעשה אנחנו את אשר תמצא ידינו ולא מצאנו כי אם סדר מועד וסדר נשים · ועל האחרים חלו זקנינו פני חכמים הגדולים אשר בסרקוסטא"ה ישמרם צורם להעתיק ויצוו את יוסף לאמר אזר נא כגבר חלציך לעשות מצות גבירינו הגדולים אלופינו מסובלים · ואני הצעיר בבית אבי יוסף בן רבי יצחק נב"ת בן אלופלא רצתי אצתי · למלאות מצות גבירי אלופי ומאמרם ולהעתיק הסדר הזה סדר מועד שמתי מגמתי · ובו נפל חבלי · כיד אלהי הטובה עלי · ומאת האל משכן כבודו באהל מועד · וידי דלים וכושלים סועד · ומחזיק כל לב זוחל ורועד · אשאל העזר והסמך והוא יסמכני ויעזרני בזה וכיוצא בזה לעולם ועד · אמנם לפי הנראה אלינו מן העתקות שעמדנו עליהם שהעתיקו בחכמות רבות עמודי עולם גבירי הלשון יודעין אמתתן כי בכמה מקומות היה אפשר להם להשמיע דבריהם ולהבין כונתם ולכוון כונת המחבר יותר ממה שלא עשו אלא שנגרר קולמוסיהם ונמשך לשונם אחר הלשון שממנו היו מעתיקים ונראה כאילו הוא דבר טבעי במעתיקים ובהגיעי לעת הזאת נתברר לי בנסיון כי כן הדבר לפי שמחשבתי ולשוני וקולמוסי היו נמשכים אחר לשון הגרי ומפני זה טעיתי במקומות בכינויים ושאר ענינים ואין בזה תימה כי אפי' בתורה נמצא כמה מלות מהופכות זרות עד שלא מצאו להם המדקדקים טעם אלא שאמרו נגררו אחר המלות הקודמות להם . ע"כ אני מתחנן לפני כל עומד על הספר הזה להעביר שגיאותי ולכפר חטאתי ולתקן מה שימצא מטעיות ויתלם בקוצר דעתי או בסבה שזכרתי נוספת על כמה מניעות מצרכי העולם ותלאותיו ומוצאותיו או בספר שהעתקתי ממנו כי אין בארצנו זולתו לבדו להגיה ממנו ומה שהוא ידוע ומפורסם כי זה הגדול מנהגו נערב בספריו שחבר בלשון הגרי לשון התלמוד שטה או שתים וכשהגעתי לאותן המקומות לא שניתי בהן אפי' אות אחת אף על פי שהיה נראה לי כי קצת היו צריכין מעט תקון לקשור הענין כי אין נקשר לשון עברי בערבי כמו עברי בעברי או בזולתו מן הלשונות ועתה אחל בהעתקה בע"ה :

פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת שבת

פרק ראשון

יציאות השבת שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ כו': (דף ב ע"א) קודם שאתחיל בפירוש אקדים ההקדמות שהאדם צריך לעמוד עליהם ואז יתבארו עניני זאת המסכתא והמסכתא אשר אחריה ומהם כי שנוי המקומות בדיני השבת ארבעה והם הנקראים רשויות שבת · אחד מהם נקרא רשות הרבים והוא מקום שידרכו בו כל העם כלם ובתנאי שיהיה בלי קירוי ושיהיה רחבו שש עשרה אמה או יותר ושלא יהיה תוך דלתים או חומת מדינה כי המדינה כשהיא מוקפת חומה ודלתותיה נעולות אינה רשות הרבים אבל יש לה דינין עוד נבארם בפרק חמישי ממסכת עירובין ואולם כי רשות הרבים הוא כמו המדברות היערים והדרכים המפולשין להם · והשני רשות היחיד והוא המקום שאין דורכין בו רבים והוא שיהיה גבהו עשרה טפחים וארכו ארבעה טפחים ורחבו ארבעה טפחים או יותר על אלו השיעורים אבל אם היו פחות מאלו השיעורים ברוח מן הרוחות השלשה אינו רשות היחיד ואין חלוק בין שיהיה עמוד עומד בשטח הארץ בזה השיעור או חפירה בארץ שיהיה לה אורך רוחב ועומק כאשר התנינו או מקום מוקף בארבעה כתלים כמו הבתים והדיורין הכל יקרא רה"י ובתנאי שיהיה גובה הכתלים עשרה טפחים כמו שבארנו והחלל ביניהם ד' על ד' או יותר · והשלישי הוא הנקרא כרמלית והוא המקום אשר לא נשלמו בו תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד וגדרו כאשר אומר והוא כי כל מקום שיהיה בו ד' טפחים באורך וד' טפחים ברוחב או יותר וגבהו שלשה טפחים הוא כרמלית בין יהיה חפירה בארץ או עמוד עומד על שטח הארץ הכל שוה אלא אם יהי' העמוד עומד גבוה ט' טפחים בנמצא אז יקרא רשות הרבים כי בני אדם יניחו עליו חפציהם ויסתייעו בו בנשאם משאות על כתפיהם אבל אם הוא פחות מט' טפחים עד שלשה הוא כרמלית וכן אם הוא יותר מט' עד י' אם הגיע לעשרה טפחים אז יהיה רה"י לפי שנשלמו בו תנאיו. ואם הוא גם כן פחות משלשה טפחים הוא רשות הרבים לפי שהעיקר אצלנו בכל התורה כל פחות משלשה כלבוד דמי אבל זה בתנאי שיהיה במקום ארבעה טפחים אורך וארבעה טפחים רחב לפי שהעיקר אצלנו אין כרמלית פחותה מארבעה וגם כן המקומות שיש להם שלשה כתלים והרוח הרביעית ממול רשות הרבים הם כרמלית ובתנאי שיהיה בו ד' על ד' · והרביעי מקום פטור והוא בכל מקום שיהיה בגבהו יותר משלשה טפחים ואפי' עד לרקיע ורחבו פחות מזה השיעור זה יקרא מקום פטור ואפי' יהיה ארכו ד' טפחים ורחבו ד' טפחים פחות רוחב שיעורה וגבהו משלשה טפחים עד לרקיע הרי זה מקום פטור ואין הפרש בכאן בין שיהיה עמוד עומד על שטח הארץ או חפירה בארץ יהי' בהם זה השיעור אלא אם היה בגובה העמוד העומד ט' טפחים בנמצא שהוא רשות הרבים מן הטעם שאמרנו ולא נחוש לארכו ולרחבו : ודיני אלו הרשויות כך כי רה"י ור"ה מי שיוציא מאחד מהם לאחר בשבת יתחייב

יתחייב סקילה אם הוא מזיד או חטאת אם הוא שוגג לפי שהיא מלאכה מכלל אבות מלאכות כמו שנבאר ומי שיוציא מאחד מהם לכרמלית או מכרמלית לאחד מהם יתחייב *מלקות אם הוא מזיד ואם הוא שוגג אינו חייב כלום לפי שאין בכל המצות שיש לנו מצוה יתחייב בה השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד שהוא לוקה אפילו על השגגה כאשר נבאר במקומו. אבל מקום פטור מותר להוציא ממנו לכל אחד מהג' רשויות ומהם אליו וזה מותר לכתחלה ולכך נקרא מקום פטור. ומפני זה נקראת כרמלית לדמותו כאשה האלמנה שאינה בתולה ולא בעולת בעל כמו כן אלו הרשויות אינם רשות הרבים ולא נשלמו בהם תנאי רשות היחיד ויהיה אמתת השם כהרמלית ודע כי כל יציאה היא ג"כ הכנסה בהיקש אל המקום שהוציאו אליו החפץ וכל הכנסה היא גם כן יציאה בהיקש אל המקום שהוציאו ממנו החפץ אלא מנהג המשנה לקרות טלטול הדבר מרה"י לרה"ר הוצאה ועקירת דבר מרה"ר לרה"י הכנסה ועל זה המנהג יאמרו מכניס ומוציא בכל זה הענין. וד"ע כי בכל מקום שאמרו בזו המסכתא פנים וחוץ רצונם בזה רה"י ורה"ר. וכל מה שאמרו בו חייב הוא סקילה אם הוא מזיד או קרבן חטאת אם הוא שוגג. וכל מה שאמרו בו פטור באיזה דבר שיהיה ממשפטי השבת רוצה לומר פטור מן המיתה ויתחייב מלקות בהכרח אם הוא מזיד אלא בהלכות ידועות שאמר בהם פטור על דרך שתוף הלשון ואף על פי שהוא מותר ועוד נעורר עליהם כשנזכרם. ומפני מה אמר העני ובעל הבית ולא אמר איש אחד עומד ברשות הרבים ואיש אחד עומד ברשות היחיד. זה היה לאחוז דרך קצרה לפי שהיה צריך לומר האיש העומד ברשות הרבים במקום אמרו עני אם כן תורה לנו מלה אחת כל הענין כמו שיורו ד' מלות. ומה שחייבו להתחיל בדין ההוצאה מרשות לרשות ואם היא מנויה בסוף אבות מלאכות (פ"ז דף ע"ג.) רוצה לומר המוציא מרשות לרשות לפי שזאת המלאכה היא כמלאכת תדיר ובה יכשלו בני אדם על הרוב לפי שאינם צריכים בה לכלום. וטעם שני נלמדנו שהיא מלאכה אע"פ שהנראה ממנה אינה מלאכה על כן הקדימה להזהיר עליה לפי שהיא מדרשה אתיא כמו שיתבאר. והטעם שהצריכו לומר יציאות השבת ולא אמר הכנסות השבת כי כל יציאה היא הכנסה כאשר בארנו. ועוד כי אחז דרך המקרא כי המוציא מרשות לרשות למדנו אותן מדברי ה' יתברך שאמר (שמות לו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא למדנו כי הבאתם מה שהיו מביאים תקרא מלאכה והיו מביאים מאהליהם למחנה לויה והיה מרשות היחיד לרשות הרבים והיא הוצאה כמו שבארנו ולפיכך אמר יציאות שבת. ואם תקשה ותאמר מפני מה נאסרה ההכנסה מאחר שלא למדנו מן המקרא אלא ההוצאה. זאת הקושיא כבר הקשוה בגמרא (דף צו:) ואמרו מכדי גמרא הוא מה לי הכנסה מה לי הוצאה ענין גמרא בכאן הוא דבר תורה עליו הסברא לפי שענין הכנסה והוצאה אחד כאשר בארנו זהו מה שראינו להקדימו בזה המקום. ואני עתה אתחיל לפרש ואומר: שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ רוצה בזה שהם שני מינים הכנסה מרשות הרבים לרה"י והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ויהיו באלה השני מינים ח' חלקים ד' תלויות באדם העומד ברשות הרבים וד' תלויות באדם העומד ברשות היחיד וזהו ענין אמרם ארבע בפנים וארבע בחוץ. והארבע מינים התלוים בבעל הבית חייב בשתים מהם ופטור בשתים וגם כן הארבע התלוים בעני כפי לשון המשנה. והעקרים שנבנית זאת המשנה עליהם שלשה וכשתדעם ותבינם תדע מאיזה דבר דנו על בעל הבית פעם חייב ופעם פטור וכמו כן העני. האחד מהם כי לא יתחייב אדם מיתה אם הוא מזיד או חטאת אם הוא שוגג על הוצאתו מרשות לרשות עד שיעקר החפץ מרשות הרבים ויניחנו ברשות היחיד או להפך אבל אם עקר מרשות היחיד ולא הניח ברשות הרבים או הניח ולא עקר פטור הוא. והעיקר השני כי כשיתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה ובא אדם אחר וגמר אותה מלאכה בענין שאילו גמר אותה הראשון היתה מלאכתו גמורה שניהם פטורים לפי שהמלאכה נגמרה משניהם ולא עשה אחד מהם מעשה גמור וזה מה שאמר הגמרא (דף גג.) יחיד העושה אותה חייב שנים פטורין והרמיזה על זה מאמר השם יתברך בעשותה אחת ואמרו העושה את כולה ולא העושה מקצתה. והדמיון על זה אם כתב שמעון א' ביום השבת וכתב ראובן ב' אעפ"כ שנגמר השם משניהם יחד וזהו שתי אותיות והוא שיעור הכותב אעפ"כ שניהם פטורין: והעיקר השלישי כי לא יתחייב העוקר מרשות והניח ברשות אחר עד שיעקור ממקום שיהיה בו ד' על ד' ויניח גם כן במקום שיהיה בו ד' על ד' או למעלה מזה כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו כי החפצים המונחים לא יתקיימו אלא אם יהיו אותן החפצים דקים. ולפי שיד האדם יניחו בו החפצים הגדולים ומה שיש בה מתכונת הקבוץ והפשוט והאחיזה מפני זה נחשוב אותה כאילו היא מקום שיש בו ד' על ד' ולפיכך מי שנתן דבר ביד אדם כאילו הניחו בארץ במקום שאותו האדם יושב עליו. ולפי שהיו אלו עקרים ידועים באמתת הקבלה אמר כי כשנתן העני לתוך ידו של בעל הבית העני חייב לפי שעקר מרשות הרבים והניח ברשות היחיד וג"כ כשלקח העני מיד בעל הבית והוציא העני חייב ולפי שעקר מרשות היחיד והניח ברשות אחר לפי שכבר נתתי לך עיקר כי כל מה שיבוא ביד האדם כאילו הונח בארץ במקום שהוא שם אותו האדם ואם הכנים העני את ידו ונטל בעל הבית מתוכה שניהם פטורין לפי שהאחד עקר מרשות הרבים והוא העני והשני הניח ברשות היחיד והוא בעל הבית וגם כן אם נתן בעל הבית דבר ביד העני והוציאו העני שניהם פטורים לפי שבעל הבית עקר מרשות היחיד והעני הניח ברשות הרבים אלו הן ארבע בחוץ. ועל זה החלוק בעצמו זאת הסברא גם כן מארבע שבפנים. ואם יקשה עליך נאמרו ארבע בחוץ מפני מה יחס ארבע מינים אלו לעני ואמרנו שהם תלוים בו והוא אינו מתחייב אלא בשתים מהם בלבד כמו שבארנו לפי כי השנים הנשארים יחוסם אליו כיחוסים לבעל הבית לפי ששניהם פטורין. זה מבואר ואינו קשה כי העני הוא שפשט ידו לפנים ולפיכך ייחס הפעולה לו והיו הארבעה מינים תלוים בו אף על פי שהחיוב לו ולבעל הבית בשנים מהם שוים וכן התשובה באמרו ארבע בפנים כי בעל הבית פשט ידו לחוץ וייחס לו הפעולה אף על פי ששניהם פטורין. וכבר הודעתיך בפתיחת דברי כי כל מקום שיאמרו בהלכות שבת פטור ר"ל פטור מן המיתה וחייב מלקות וזאת היא כוונתם באמרם פטור אבל אסור אלא מקומות שייעדנו להעיר עליהם כשיזכרו ומאותן המקומות אמרו בכאן העני חייב ובעל הבית פטור כי בעל הבית אינו חייב כלום לפי שלא עשה מעשה רוצה לומר שלא פשט ידו אלא שנשא חפץ וגשאר כמו שהיה כלומר לא עקר ולא הניח וגם (כן) אמרו העני פטור שהוא פטור לגמרי לפי שהוא גם כן לא עקר ולא הניח אבל אמרו שניהם פטורין הוא פטור אבל אסור לפי שכל אחד מהן עשה מקצת מעשה כמו שבארנו:

לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל כו': (דף ט ע"ב)

ספר ידוע. ובורסקי המקום שמעבדין בו העורות. וזאת המנחה הנזכרת בכאן רוצה לומר אפי' מנחה גדולה כ"ש מנחה קטנה שעונתה קצרה כמו שבארנו במסכת ברכות. והטעם במניעת התספורת קרוב לשעת התפלה שמא ישבר הזוג או גזירה שיארע דבר בכלי מכלי התספורת אחר שהתחיל להסתפר ויצטרך לתקן הכלי ובין כך תעבור עונת התפלה. והטעם במניעת הכנסת המרחץ גזירה שמא יתעלף. והטעם במניעת הכנסת בית העבוד אפילו לראות העורות בלבד גזירה שמא יארע בהם שום פסידא וישלח ידו להניעם וימשך במלאכתו ותעבור שעת התפלה. והטעם במניעת האכילה ואפי' דבר מועט לפי שהם היו שותים בתוך האכילה ומנעו הכל גזירה שמא ימשך באכילה ובשתיה ותעבור עונת התפלה. וכמו כן אין דנין סמוך לשעת תפלת מנחה ואפילו בגמר הדין ושמעו טענות בעלי הדין ונשאו ונתנו הדיינין בדבר ולא נשאר אלא גמר דין בלבד אין ראוי לדיין לפסוק הדין סמוך לשעת התפלה גזירה שמא יראה לדיין דבר חדש בדין ויצטרך להתחיל בדין מתחלתו וישאל טענות מבעלי הדין שנית וימשוך הדבר ותעבור השעה אבל אם התחילו בדין אין מפסיקין בו עד שיגמור: ומה שאמרו מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה אינו רוצה בזה שהדין מפסיקין לק"ש ואינו מפסיק לתפלה אבל פירוש הענין כי כשבני אדם קורין בתורה והגיע זמן ק"ש מפסיקין וקורין ק"ש ואם הגיע שעת התפלה אין מפסיקין אבל בדין אם התחילו אין מפסיקין בשום פנים וכן אם התחיל בתספורת או באכילה או במרחץ או בהכנסת הבורסקי לא יפסיק כלל. וגדר זמן התחלת התספורת משישים הבגד הידוע אצל הספרים על כתפיו ויכין עצמו לתספורת ונקרא בלשון חכמים מעפורת. והתחלת המרחץ משיפשוט בגדו הסמוך לבשרו. והתחלת הבורסקי משיחגור חגורו ויתחיל להניע בעורות. וזמן התחלת האכילה משיטול ידיו. וזמן התחלת הדין משיסדרו סדר ישיבתם וישבו לדין ואם סדרו ישיבתם מתחלת היום וגמשכין בדין משיתחילו בעלי דין לטעון טענותיהם. וזאת המשנה דברה בחסידים גדולים לומדי תורה תמיד כר"ש בן יוחאי וחביריו אבל חכמי הגמרא אמרו שהיו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה כל שכן זולתם. ומפני מה בלא. וזאת המשנה בכאן ואין בה מעגין שבת כלום זה היה לשני טעמים האחד שהוא מכלל י"ח דבר שגזרו בו ביום כאשר נבאר לפנים. והשני שהוא דומה למשנת לא יצא החייט במחטו שהוא מעגין השבת ולפי שהיה צ"ל לא יצא החייט במחטו אמר כל הדומין לו מן הגזרות. והטעם שסקדים זאת המשנה על לא יצא החייט הוא בספק ואולי על זה הסדר היו הגזרות באותו היום:

לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא כו': (דף יא ע"א)

ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כו': (דף יג ע"ב)

חייט שם ידוע לאומן התפירה: ומחט שם כלי התפירה: ולבלר הסופר: וקולמוס ידוע. וזה גזירה שמא ישכחו: ולא יפלה את כליו רוצה לומר להסיר הכנים מבגדיו גזירה שמא יתקן הנר ואפילו היה הנר בתכלית הגובה: וכן אסור לקרות לאור הנר אלא אם יש עמו אדם אחר לשומרו שלא יתקן הנר: החזן רוצה זהו שהתירו למלמד תינוקות ליקח בידו ספר ולראות לאור הנר תחלת הפרשה שהוא רוצה להתחיל עם התלמידים שתי מלות או שלש לפי כי בזה השעור לא יטעה שיתקן הנר ואחר שיראה תחלת הפרשה יניח הספר ויתננו לתלמידים ויקראו בו לאור הנר לפי שהוא שומר אותם: ואין ראוי למלמד שיקרא עם התלמידים בספר לאור הנר וזהו ענין אמרו אבל הוא לא יקרא. ומה שחייבנו להרשות לתלמידים לקרא לאור הנר והרב שישמרם ולא הרשינו לרב שיקרא וישמרוהו התלמידים לפי שהוא מושל עליהם והם אינם מושלים עליו ומוראו עליהם: מפני הרגל עבירה כלומר שלא ירגילו עצמם הזב והזבה באכילתם יחד ושמא בתוך האכילה יתחבר ויסתכל בה ויבא עליה והיא בכרת מלשון התורה ולפיכך אסרו אכילת הזב עם אשתו הזבה יחד אע"פ ששניהם טמאים. וחנניה בן חזקיה בן גרון ז"ל מבעלי החכמה וגדול בדורו ונסתפקו חכמי דורו בספר יחזקאל והוא נער הגנו לפרש עניני ונתיחד בעלייה לחבר הפירוש והיו החכמים ע"ה מבקרין אותו תמיד והוא מתעסק באותו חבור ופעם אחת בקרו אותו ונתקבץ שם קבוץ גדול מתלמידי שמאי ובית הלל ולא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה שלא היו באותו מעמד ונמנו והיו בית שמאי יותר והשם אמר אחרי רבים להטות (שמות כג) כאשר נתננו העקר בפתיחת חבורנו זה ובית שמאי כולם הסכימו על אלה הגזירות הי"ח דבר באותו היום ויהי כן וגזרו י"ח דבר ועוד הסכימו ב"ש וב"ה באותו היום בי"ח הלכות ולא היה ביניהם מחלוקת אפי' באחת ונחלקו בי"ח הלכות ולא נמנו עליהם לדעת הרבים ואולי נמנו ורבו ב"ה כי אולי היה א' מתלמידי שמאי סובר כדעת ב"ה או מתלמידי בית הלל סובר כדעת בית שמאי ואמרם אלו מהלכות שאמרו ר"ל שהם מן ההלכות שהסכימו עליהם ולא נפל בהם שום מחלוקת. וזה מספרם. יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ והם שמנה דינין וכבר הקדמתי מחלוקתם. והט' לא ישב אדם לפני הספר. והי' ולא למרחץ. והי"א ולא לבורסקי. והי"ב ולא לדון. והי"ג ולא לאכול. והי"ד ולא יצא החייט במחטו. והט"ו והלבלר בקולמסו. והי"ו ולא יפלה את כליו. והי"ז ולא יקרא לאור הנר. והי"ח לא יאכל הזב עם הזבה: אבל השמנה עשר דבר שגזרו בו ביום אני אמנה אותם לך מבלי מפורשות לפי שכולם יתבארו במקומן מן המשנה. הראשונה האוכל אוכל ראשון. ב' האוכל אוכל שני. ג' השותה משקין טמאים. ד' הבא ראשו ורובו במים שאובין. ה' טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. ו' הנוגע בספר. ז' הידים. ח' האוכלים והכלים. ט' המניח כלי תחת הנזור. י' כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע. י"א הבוצר לגת הוכשר. י"ב גדולי תרומה. י"ג מי שהחשיך לו בדרך. י"ד פת נכרים. ט"ו שמנם. י"ו יינם. י"ז יחוד בנותיהם. י"ח שיהא תינוק כותי מטמא בזיבה: והי"ח הלכות שנחלקו בהם באותו היום יתבארו בזה הפרק. הא' אין שורין דיו. ב' סממנין. ג' כרשינין. ד' אונין של פשתן. ה' למר ליורה. ו' מצודות חיות. ז' מצודות עופות. ח' מצודות דגים. ט' אין מוכרין לנכרי. י' אין טוענין עמו. י"א אין מגביהין עליו. י"ב אין נותנין עורות. י"ג ולא כלים לכובס נכרי. י"ד לא ישאילנו. ט"ו לא ימכור לו. י"ו לא ילוהו. י"ז לא יתן לו במתנה. י"ח לא ישלח אגרות: ונשוב להשלים פירוש זאת ההלכה ומה שאמר כיוצא בו כשאמר לא יאכל הזב עם הזבה לפי שזה הדין יצא מענין המסכתא: וכשאמר לא ישב אדם לפני הספר והסמוך לו ממה שאינו מענין השבת זה הוא מפני מ"ש והטעם הוא כי לא ישב אדם ושאר המאמר כולו בכולם אנו חוששין הכנסת שום עת כמו לא יצא החייט במחטו שאנו חוששין בו ג"כ הכנסת עת אבל לא יאכל הזב עם הזבה אין לחוש בו הכנסת עת ולפיכך אמר כיוצא בו עניגו שזה דומה לזה למיון בלי חוק ופנים אחרים והוא כי לא ישב אדם וכו' לא קדמו לדבר מן הענין שיאמר בו כיוצא בו אבל לא יאכל הזב עם הזבה קדמהו דבר מן הענין לפיכך ראוי שיאמר בו כיוצא בו: ופירוש לבקרו ידוע והיא מלה עברית נאה לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא כז) לא יבקר הכהן (שם יג):

ב"ש אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינים כו': (דף יז ע"ב)

שורין ידוע: ודיו שם לדבר שכותבים בו: ואמרו בכאן שורין דיו עניגו שלא יערבו עירוב סממני הדיו: וסם הוא שם איזה עיקר שיהיה ממיני העקרים ובלשון רבים סממנין: וכרשינין סכוסמת לפי שבתחלה שורין אותה ואח"כ מאכילין אותה לשוורים:

ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור כו': (שם)

אונין ערב המטוה: שיהבילו בכדי שיעלה מהם ההבל ושם האור בלשון חכמים. הבל וכן מנהג מבשלי המטוה לשום התנורים ולהשליך בהם מטוה הפשתים אחר שרייתו במים ואפר ויכסוהו בבגדים עד שיתלבן: ויורה קדרת צבע ואין מודים בזה ב"ה אלא בשני תנאים האחד שתהיה יורה עקורה ולא תהיה תחתיה אש שמא יחתה בגחלים והשני שתהיה היורה טוחה כלומר פיה סתום גזירה שמא יניע הצבע בשבת: ופירוש לקלוט את העין שיקבל את הגוון והענין שיתחיל להצטבע:

ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים כו': (שם)

זה הפירוש מובן בעצמו:

בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי כו': (שם)

טוענין עמו הגבהת המשא עמו ע"ג הבהמה: ומגביהין עליו הגבהת המשא על גבו: וענין מקום קרוב שיגיע הנכרי לביתו ומקום ישיבתו קודם הכנסת שבת וב"ה אומרים כדי שיצא מפתח ביתו בלבד:

ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן כו': (שם)

עבדן מעבד העורות. וכובס הוא מכבס יריעות בגדי פשתן ונקרא בלשון חכמים קצר וג"כ בלשון ערבי קצא"ר:

אמר רשב"ג נוהגים היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן כו': (שם)

הבגדים הלבנים הם צריכין כבוס יותר מן הבגדים הצבועים אבל הבגדים הצבועים מותר לתתם לכובס ואפילו ערב שבת ואפי' לרבן שמעון בן גמליאל ואין הלכה כמותו אלא כבית הלל שהתירו לתת איזה בגד שיהיה לכובס עם השמש ובלבד שיפסוק עמו השכר: וקורת בית הבד היא קורת הבד והענין כי אבן הגת יורידו אותו על הזיתים ויניחו אותו והם נסחטין ומהמצין כל השבת וג"כ יסבבו החבלים על הענבים הדרוכים כדי שיתמצו ויזובו כל השבת: ועגול שם כל דבר עגול אצלם. ומותר לעשות כל זה עם חשכה:

אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כו': (דף יט ע"ב)

חררה הלה: וקרמו פניה כלומר שקרמו וקפאו פני החררה שהם כלפי אויר התנור: ורבי אליעזר סבר כי אפי' לא נשאר מן היום אלא כדי שיקרמו פניה הדבקים בחרס התנור שהם קופאים קודם מן הפנים שהם כלפי אויר התנור. ואין הלכה כרבי אליעזר: ואמרו כדי שיצולו בכדי שיהיו ראוין לאכילה אע"פ שלא נצלו בשולם:

משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה כו': (שם)

משלשלין תולין עם חשכה כשיחול ארבעה עשר בניסן ערב שבת ולא נגזור שמא יחתה בגחלים כדי למהר הבשול כי בני חבורה זריזין הן ופי' מאחיזין את האור מדליקין או מבעירין והעיקר מאחיזין את האור ומדורה כמו יוקדה או יקוד: ובית המוקד מפורש במסכת תמיד והיא לשכה שהיו קוראין אותה לשכת בית המוקד והיתה שם מדורת אש בוערת תמיד ולפיכך נקראת אותה לשכה בית המוקד והצורך אליה כי ידוע בקבלה שאי אפשר בלי הבערת אש על המזבח בכל יום ואע"פ שהיה שם אש מן השמים והוא אמרם מצוה להביא אש מן ההדיוט והתירו להדליק האש בראשי העצים באותה מדורה עם חשכה ולא כחוש שישלח ידו לדחות את העצים נגבי האש כדי שתגמור הבערתן כיון שנכנסה שבת ולא נגמרה הבערתן לפי שהכהנים זריזים הן אבל בשאר מקומות אין עושין מדורה אלא בכדי שיצאת האור:

*[פי' תוי"ט היינו מכות מרדות מדרבנן ובשוגג פטור ואינו חייב כלום אף מדרבנן לפי שאין בכל המצות כו' וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ועיי"ע תוי"ט כריתות פ"ב מ"ד ד"ה שעשה בה את המזיד כשוגג וכו' בגי' בפי' הרמב"ם דהכא דל"ל אלא שפחה חרופה בלבד שהיא לוקה והאריך עוד שם].

האור ברובו וכן אמרו כדי שילת האור ברובן קודם הכנסת שבת ויוודע זה כשתהא שלהבת עולה מאליה מבלי סיוע ונפיחה והבאת עצים דקין תחתיה ואין הלכה כרבי יהודה שאמר שיאחז האש ברגלי הפחמין עם חשכה ואינו צריך לרובן :

פרק שני

במה מדליקין ובמה אין מדליקין כו' : (דף כ ע"ב)

לכש הנמר שמתהוה באילן הארז : חוסן הפשתן שאינו מנופץ : וכלך הוא המשי : פתילת האידן כמין למר המתהוה במין ממיני העץ : פתילת המדבר עלי עשב שגודלין אותן ומדליקין בהם : ירוקה שעל פני המים כמין למר המתהוה בגידי הספינות כשמאריכין ימים במים · וכאשר השלים המשפט בפתילות שאסור להדליק בהם בליל שבת התחיל לזכור השמנים שאסור להדליק בהם בליל שבת : זפת ידוע : שעוה ג"כ ידוע והוא הדונג : שמן קיק הם זרועי עשב שמנים ונקראים בערבי כרו"ע והשמן הזה הוא עב ביותר : שמן שריפה הוא שמן תרומה שנטמאת ונקראת כן לפי שאינה מותרת באכילה ואינו ראוי אלא לשריפה כאשר בארנו במסכת תרומות בפרק אחרון וטעם איסור ההדלקה באלו הפתילות הוא לפי שהאש אינו אוחז בהן וכמו כן אלו השמנים אינם נמשכים אחר הפתילה המשכה יפה ובכן יהיה אור הנר חלוש והשוך ויניחנו ויצא וזה אסור לפי שהעיקר אצלנו הדלקת נר בשבת*) מצוה. וטעם איסור שמן שריפה הוא ביום טוב שחל להיות ערב שבת והדלקת הנר היא אינה אלא מבעוד יום נמצא שורף שמן שריפה בי"ט והוא אסור כי אין מותר לשרוף קדשים שנתחייבו שריפה משום טומאה או משום דבר אחר בי"ט לפי שלא התיר השם יתברך בי"ט אלא אוכל נפש בלבד ואמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו ואמרו בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפה רוצה לומר שישרף ממחרת י"ט לא ביום טוב . והלכה כחכמים · ולשון התוספתא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהם בשבת אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה ולא אסור אלא לעשות פתילה לנר :

אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב כו' : (דף כד ע"ב)

כבר בארנו הטעם מפני מה אסרו הדלקת שמן שריפה בי"ט : עטרן ידוע והוא יוצא מן העץ שיוצא ממנו הזפת ואסרו אותו מפני שריחו רע: שומשמין ידוע והוא זרע דק מתוק: ושמן אגוזים ג"כ ידוע : וגם כן לנוטת פקועות בלשון ערבי עלק"ם ועלק"ם בלשון עברי לענה : נפט הוא ממין זפת אלא שהוא לבן : והלכה כחכמים אלא בשני שמנים שאסור להדליק בהם בשבת האחד שמן אפרסמון וזה למעלתו שמא יסיך ממנו ואסור לנו למעט דבר מן השמן שבנר לפי שהוא מקרב זמן כבויו והעיקר אצלנו גרם כבוי אסור והשמן השני הוא הנפט הלבן שאסור להדליק בו מפני שהוא טף ושורף ולפיכך יברח ממנו ויצא :

כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן כו' : (דף כז ע"ב)

טומאת אהלים הוא שיטמא האהל עצמו במת שמת בתוכו ואמר השם יתברך והזה על האהל ואמרו חכמים למד על האהל שהוא טמא במת ואין כל אהל נטמא במת כי אם יהיה האהל מעצים או מאבנים או בנוי מטיט אינו מטמא אבל מטמא האהל אם הוא מדבר ארוג או מעורות כמו שיתבאר בפרק כ"ז ממסכת כלים כי אין לנו דבר יוצא מן העץ ויטמא כשהוא אהל המת אלא הפשתים בלבד וידענו זה ממאמרו בטומאת מת והזה על האהל ואמר במשכן ויפרש את האהל על המשכן וכבר ידעת כי אהל המשכן היה מיריעות פשתים ויריעות שער ארוגות ומעורות וכל זה לשון תורה וקריאת הפשתים עץ הוא לשון התורה באמרה ותטמנם בפשתי העץ· ופי' קפלה גדלה : ופי' הבהבה חרכה באש : ועוד יתבאר לך בפ' כ"ז ממסכת כלים כי הבגד כשיש בו ג' אצבעות על ג' אצבעות או יותר על זה שהוא נטמא במת וכמו כן מטמא בנגעים ואם הוא פחות מג' אצבעות על ג' אצבעות הוא טהור ואינו מטמא בשום דבר ממיני הטומאות וזו החתיכה של בגד שקפלה ועשה ממנה פתילה שבה נחלקו בכאן היא ג' אצבעות על ג' אצבעות מצומצמות וכשקפל זה הבגד ועשה ממנו פתילה רבי אליעזר אומר כי אותו הקפול לא חסר ממנה דבר והיא מטמאה בנגעים ובמת כמות שהיתה קודם הקפול ורבי עקיבא סובר כי אותו הקפול הפסידה ובטלה מתורת כלי ולפיכך אינה מטמאה בנגעים ולא במת וטעם המחלוקת שביניהם בהדלקת הפתילה הנזכרת בשבת הוא גזירת יום טוב שחל להיות ערב שבת וטעם מחלוקתם להדליק בה בי"ט שחל להיות ערב שבת כי העיקר אצלנו כי שריפת הכלים בי"ט מותר ושריפת שברי כלים אסור לפי שהן מוקצה כאשר יתבאר במסכת ביצה ויש לנו עיקר אחר כי הדלקת הנר בשבתות וי"ט צריך קודם שידליקם להבהב קצתם ר"ל מן הפתילות ואז ידליק אותם כי בזו ההבהבה יאירו הנרות יותר ולפיכך יחייב רבי אליעזר האומר שהיא כלי כי כשישרוף קצתה יהיו שברי כלים ואין מדליקין בשברי כלים ורבי עקיבא האומר שאינה כלי היא אצלו עץ בעלמא וכשמדליק אותה עץ בעלמא הוא מדליק כי הקפול בטלה . ואין הלכה כרבי אליעזר :

לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן כו' : (דף כט ע"ב)

שפופרת של ביצה קליפה של ביצה רוצה לומר הקליפה העליונה הקשה והטעם שאסרו חכמים אלו השלשה דברים רוצה לומר שפופרת של ביצה ושל חרס וקערה גזירה שמא יסתפק מאותו השמן לסוף בו ויהיה מכבה ור' יהודה התיר זה לפי שהוא עשה זה המעשה לפני החכמים ולא הקשו על מעשיו ולפיכך חשב כי היה מותר לעשותו לכתחלה ולפיכך לא מנעוהו מזה ולא היה הדבר כן אבל מה שתקן לפי שלא היה אפשר לו לשלוח ידו לשמן הנר כי הם היו רואים אותו ובטל טעם האסור באותו המעמד ולפיכך לא הקשו עליו ומה שצריך לתנא שישמיענו מחלוקתם באלו השלשה דברים לפי שלא מספיק לנו ידיעת המחלוקת באחת מהן אלא בכולן השלשה כי אילו השמיענו המחלוקת בשפופרת של ביצה בלבד היינו אומרים כי שפופרת ביצה יותר אפשר לאדם להסתפק ממנה ובה נחלקו החכמים אבל בשל חרס לא נחלקו ואילו השמיענו המחלוקת בשל חרס היינו אומרים גם כן כי זאת היא בלבד מה שהתיר ר' יהודה לפי שממנה ממונף ומאוס ואין אדם נמשך בו אבל שפופרת של ביצה אסור ואילו השמיענו המחלוקת באלו השנים היינו אומרים בכאן התיר רבי יהודה כי אין ביניהן ובין הנרות חבור אבל קערה שיש בינה ובין הנרות חבור פתילה **)אסור ע"כ הודיענו שהן חולקין בכולן · והלכה כחכמים :

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו' : (שם)

רוח רעה קוראין לכל מיני החולין הנקרא בערבי מלנכוני"א כי יש מין מן החולי הנזכר שיברח החולי ויבדל מן הטבע האנושי הממוצע כאשר יראה האור או כשיתחבר עם בני אדם וישתעשע ותנוח נפשו בחשך ובהתבודדות בעת השתוממות והדבר הזה נמצא הרבה בבעלי המרות : ושטור זאת המשנה כך מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה פטור ואם בשביל החולה שייטן מותר ומפני זה אמר פטור במקום מותר לפי שהדין בסוף המשנה חייב ולא יתכן שילא מדין מותר לדין חייב וזה החולה הוא חולה שיש בו סכנה ובתנאי שאי אפשר להוציאו למקום אחר או להסתיר האור ממנו : ואמרו כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב ר' יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מה שאמר חייב הוא דעת רבי יהודה שהוא אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ולפיכך יאמר שהוא חייב לפי שלא היתה כוונתו לכבוי הנר אלא שלא ישרף חרס הנר או שלא יכלה השמן ור' יוסי אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ולפיכך הוא פוטר בכולן חוץ מן הפתילה ובתנאי שיכוין להבהב מה שנשרף ממנה כדי שתאיר יפה כשידליקנה פעם שנית ואז תהיה מלאכה שצריכה לגופה · ואין הלכה כרבי יוסי :

על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן כו' : (דף לא ע"ב)

ספק חשכה ספק אינה חשכה כו' : (דף לד ע"א)

הודאי הוא הטבל והוא דבר שאינו מעושר ולא הוציאו ממנו חק מחוקי ה' : ודמאי הוא הדבר המסופק אם הוציאו ממנו המעשר או לא הוציאו וכבר קדמו אלו הדינים כולם במסכת דמאי בפ"ק ובארנו בפ"ב ממסכת תרומות כי אסור להוציא תרומות ומעשרות ולא הטבלת כלים בשבת ועוד יתבאר זה וטעמו במסכת ביצה ולפיכך אסור לעשות כן בין השמשות לפי שהוא ספק וזהו שקורין אותו בכאן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה וזה הערוב שאמר שמותר לעשותו בין השמשות הוא ערובי חצרות אבל עירובו תחומין אסור לעשותו בשעת הספק אלא מבעוד יום לפי שדינו יותר חמור כאשר נבאר בעירובין : והתירו כמו כן הטמנת החמין והוא המים החמין בין השמשות כי לא אסרו הטמנה בשבת עצמו כל שכן בין השמשות אלא משום גזירה כאשר נבאר לפנים ותכלית הגזירה בשבת אבל בין השמשות לא· ודע כי אחר ביאת השמש עד שיראה כוכב מן הכוכבים הבינוניים בגדולה נקרא יום ושיראה כוכב אחד עד שיראו שנים הוא ג"כ יום משיראו שנים עד שיראו ג' הוא זמן בין השמשות וכשיראו שלשה הוא לילה בלי ספק והעיקר אצלנו כי בין השמשות ספק ועוד יתבארו אלו הדינין :

פרק שלישי

כירה שהסיקוהו בקש ובגבבא כו' : (דף לו ע"ב)

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא כו' : (דף לח ע"ב)

נותנין עליה ר"ל נותנין מערב שבת וישאר בה עד למחרת · ב"ה מתירין להשהות על הכירה הנזכרת חמין ותבשיל וב"ש אומרים חמין בלבד : בית הלל אומרים מחזירין בשבת על גבי גרופה וקטומה או על גבי כירה שהוסקה בקש או בגבבא וב"ש אומרים אין מחזירין כלל ומה שאמרו בית הלל מחזירין בתנאי שלא תונח הקדירה על דבר אלא שתהיה באויר עד שיספק ממנה ויחזירנה ומה שאמרו בית הלל שאסור להשהות התבשיל על גבי כירה אלא אם הוסקה בקש ובגבבא או שתהיה גרופה וקטומה הוא בתבשיל שנתבשל חצי בשולו לפי שנאמר גזירה שמא יחתה בגחלים לגמור בשולו אבל אם לא נתבשל כלל עד שנתיאשו מבשולו עד הבקר או אם יגמר בשולו עד שאינו צריך לאש והאש הוא מפסיד אותו מותר להשהותו על גבי הגחלים ואינו צריך להוציא האש והוא אמרם עד שיגרוף וגם אינו צריך להשים דשן על גבי גחלים כדי שיועמו והוא אמרם עד שיתן את האפר וזו היא שקורין אותה קטומה תרגום דשן קיטמא והוא האפר וכשתתבשל בשיל ולא בשיל ישימו בו בעת הטמנתו דבר חי כגון בשר או ירק ויהא מותר להשהותו על גבי גחלים מפני שהוא מסיח דעתו : וקש הוא התבן : וגבבא זבל השדות : וגפת פסולת הזיתים הנשאר אחר סחיטתן והוצאת שמנן : כופח הוא שאשו פחות מאש התנור ויותר מאש הכירה : והכירה מקום בנוי בארץ כדי לשפות בו שתי קדירות ויתנו האש תחת שתי הקדירות בכירה אחת וכופח הוא כמו כן בנוי בארץ והוא מקום ששופתין בו קדירה אחת ונותנין האש תחתיה ולכן יגדל חמימות הכופח יותר מן הכירה לפי שהאש מתחלק תחת שתי הקדירות בכירה :

אין נותנין ביצה בצד המיחם כו' : (שם)

מיחם שם הכלי שיחמו בו המים והוא נעשה מנחשת או ברזל ברוב ותשאר חמה אחר שיורידוהו מן האש : ופירוש תתגלגל תתערב הענין שתתבשל קצת בשול : וסודר שם הבגד והקבוץ סודרים וכשיהיה הסודר חם והוא לשמש לא תתגלגל בו הביצה ולא חלק ר' יוסי בסודר שהוחם באש שאסור לגלות בו לפי שהכל מודים בתולדות האור שהוא אסור אבל המחלוקת במה שהוחם בשמש רבנן אוסרים אותו כדי שלא יתגלגל בתולדות האור ור' יוסי אינו מודה בזאת הגזירה וכמו כן אינו חולק ר' יוסי בחול ואבק הדרכים כי הוא אוסר להטמין שם הביצה לבשל ולא מפני שהוחמה מן השמש אלא מפני טלטול העפר שהוא אסור לדברי הכל ואין הלכה כר' יוסי :

מעשה שעשו אנשי טבריא כו' : (שם)

מוליאר הגרוף כו' : (דף מא ע"א)

סלון לנור ענול יהיה עשוי מחרס או עופרת או זולתם : ואמי טבריא ידועים כי היו מימיהם כולם מרתחאות חמים בטבעם : ואמה שם שוקת המים שמושכים ממנו בסלונות והיו אותן הסלונות משוקעות במימי המרתחאות ומתחממות והיו המים הנמשכים דרך אותן הסלונות חמים ונתנו חכמים אותן המים בשבת כחמין שהוחמו בשבת שהן אסורין בשתיה ולרחוץ בהם אפילו אבר קטן מאברי הגוף וביום טוב כחמין שהוחמו בי"ט שהן מותרין בשתיה וברחיצת פניו ידיו ורגליו ואסור לרחוץ בהן כל גופו ודע כי חמין שהוחמו מערב שבת הם מותרין בשבת לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו וכמו כן חמין שהוחמו מערב י"ט הן מותרין ביום טוב לרחוץ בהן כל גופו : ומוליאר הוא כלי מנחשת ידליקו בתוכו האש וסביב האש תעלה מבחוץ וממלאין אותה מים וכשמסירין האש מן המוליאר בערב שבת הם מותרין אותן המים לשתותן בשבת ואפילו הן חמין : ואנטיכי כשמסירים האש מאותו הכלי שיש שם המים החמין בשבת יתחמם הנחשת ויתמיד חומו כאילו האש תחתיו בשבת והן חמין שהוחמו בשבת ואסורין בשתיה כאשר הוא העיקר אצלנו ומוליאר אינו כן כי נדליו בלבד הם החמין וזה האנטיכי שוליו הן החמין . והלכה כחכמים :

המיחם שפינהו כו' : (שם)

האילפס והקדירה כו' : (דף מב ע"א)

אינו רוצה באמרו פנהו שלא הניח בו כלל מן המים אבל רוצה לומר שחסר מן המים והניח שם מים חמין ונפיכך אסור לו להוסיף על אותן המים מעט מים כדי שיהיו הכל חמין אבל יכול להוסיף עליהם מים מרובין עד שיהיו הכל פושרין וזהו ענין אמרו אבל נותן לתוך הכוס כדי להפשירן : והאילפס והקדירה הם הכלים שמשימין בהם התבשיל להתבשל ואסור לתת תבלין בכלי הבשול והם רותחין לפי שהתבלין מתבשלין בהם אבל אם נתן התבשיל בקערה אע"פ שהוא רותח מותר לתת בה התבלין לפי שהתבשיל כשהוא בקערה חמימותו חסר ואינו מבשל מה שמשימין בו · ור' יהודה אומר כי מותר לתת התבלין בקדרה רותחת אלא אם יש באותה קדרה חומץ או ציר לפי שהן ממהרין הבשול וכל זה בתבלין אבל מלח הכל מודים שמותר לתתו בקדירה רותחת כי המלח אינו מתבשל עד שישלוט האש עליו · ואין הלכה כר' יהודה :

אין נותנין כלי תחת הנר כו' : (שם ע"ב)

מטלטלין נר חדש כו' : (דף מד ע"ב)

נותנין כלי תחת הנר כו' : (דף מז ע"ב)

הטעם שבעבורו אסרו נתינת כלי לקבל בו שמן בשבת כי אותו שמן המנטף מן הנר אסרו ליהנות ממנו בשבת לפי שאינו מן המוכן כי כבר הקצה אותו להדלקה ועשה אותו מוקצה ונאסר טלטול הכלי מפני אותו השמן שיש בו שהוא אסור לטלטלו לפי שהוא מוקצה והעיקר אצלנו אין מבטלין כלי מהיכנו בשבת : וטעם איסור טלטול נר ישן לפי שהוא מאוס וזה יקרא מוקצה מחמת מיאוס ורבי שמעון אינו חושש למין ממיני המוקצה ולפיכך יתיר כל הנרות מלבד הנרות הדולקות גזירה שמא יכבה והפתילה מותר אצלו לטלטלה אע"פ שהיה אסור קודם לכן ואין הלכה כמותו בנר שהדליקו בו בשבת כי העיקר אצלנו כי כל מה שהוקצה בין השמשות ואינו מותר לטלטלו באותה שעה שאסור לטלטלו בכל השבת והוא אמרם מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ושאר הנרות דינם כרבי שמעון לפי שמעקרנו בשבת כר' שמעון שהוא אומר אין מוקצה : ואמרם נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות הוא בשבת כי אותן ניצוצות אינן חשובות עד שיאסור טלטול הכלי בשבילם והוא אמרם ניצוצות אין בהם ממש ואסרו לתת בו מים ואפילו בע"ש וכל שכן בשבת לפי שממהר כבוי הניצוצות והעיקר גרם כבוי אסור כאשר הודעתיך :

פרק רביעי

במה טומנין ובמה אין טומנין כו' : (שם)

טומנין בכסות ובפירות כו' : (דף מט ע"א)

גפת כבר בארנו שהוא פסולת הזיתים שיוצא מתחת קורת בית הבד אחר שיצא ממנו השמן וכן פסולת השומשמין · וסיד ידוע . וזגין קליפי הענבים · וחרצנים הם הגרעינים והוא הנשאר מן הענבים אחר דריכתן וסחיטתן בגתות · ומוכין הוא הצמר ובלאי הבגדים ודומיהן שממלאין בו הכרים והכסתות וזולתם : ואמרו בזמן שהם לחים אינו רוצה בזה העשבין בלבד אבל חוזר על הכל ר"ל תבן וזגין ומוכין ועשבין ואינו רוצה באמרו לחים שיהיו שרויים במים אבל רוצה שיהיה בהם לחלוחית טבעית ויתכן להיות זה בצמר אם יהיה מבין ירכות הצאן ומן הסמוך לאליה כי יש שם לחלוח טבעי : ונעורת שם הדבר הנופל מן הפשתים כשמנפצין אותו : ונסורת של חרשים הוא הקש הדק הנופל מן העץ כשמגררין אותו במגירה · וזה הוא שאוסר ר' יהודה הנעורת · ואין הלכה כר' יהודה : וטעם איסור הטמנה בתבשיל באלו הדברים המנויים לפי שהן מוסיפים בחמימות הדבר

*) [נ"ל תובה וכן הגיה התוי"ט] . **) [וז"ל התוי"ט ואולי דהרמב"ם גרס דמספקא ולא כגירסא שלפנינו דמיפסק ומפרש דמחובר כמו ספקא בתבל ע"ש .

הסמון בהן ובשולו והדברים שהתירו בהם ההטמנה הם המחזיקין אותו הסמון בחמימות כאשר הוא בלי תוספת : ודע כי זאת ההטמנה שהוא מדבר בה שאסרוה בדברים והתירוה בדברים כמו שהזכיר היא ערב שבת אבל ביום השבת לא התירו הטמנת דבר חם אבל יטמין בשבת שתבטיל הקר בלבד כאשר יתבאר בזה הפרק והדעת היה מחייב שתהיה ההטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף מותרת והם הדברים שאמרה המשנה טומנין בהם מותר אבל אסרוה גזירה שמא יטמין ברמץ והוא האפר החם לפי שהוא אינו מוסיף ואסרנו ההטמנה באפר החם מפחדנו שתהיה בה גחלת האש קטנה ובעת שמניעים האפר יחתה בגחלים ולפיכך לא התירו ההטמנה בשבת ואפילו בדבר שאינו מוסיף משום גזירת רמץ ורמץ גזירה שמא יחתה בגחלים ואולי תקשה בעקר שהוא אצלנו אין גוזרין גזירה לגזירה והוא שיגזרו ב"ד דבר בשעה מן השעות ואחר כך ישוב ויגזור גזירה לאותה גזירה זה הדבר אינם עושים אבל אם יהיו שתי הגזירות בשעה אחת הרשות בידם והוא דבר נעשה תמיד והוא ענין אמרם כולהו חדא גזירה היא ר"ל כי מי שגזר זאת הגזירה ראה שלא תתקיים זאת הגזירה אלא בגזירה אחרת תחזק אותה ותסמוך אותה ולפיכך גזר שתי הגזירות יחד · ודע כמו כן כי הדברים שלא התירו בהם ההטמנה והם המנויין בכאן לא התירו ההטמנה בהן אפי' מערב שבת והסברא תחייב שתהיה ההטמנה בהם מותרת ואפי' בשבת לפי שלא אסרו בשבת תוספת החמום או החמום מתחלתו אלא בתולדות האש ואלו אינם מתולדות האש אבל אסרו אותם בשבת גזירה שמא ירתיח ויאמר האומר כמו שהוא מותר תוספת החמום בהטמנה כך הוא מותר על גבי האש ויבא לידי חמום על גבי האש בשבת על כן אסרו ההטמנה בשבת בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום להרחקה יתירה והתירו בה ההטמנה בין השמשות שהוא נקרא ספק חשכה בין בדבר המוסיף בין בדבר שאינו מוסיף ובזו הטעה לא נאמר גזירה שמא יטמין ברמץ וירתיח לפי שסתם קדירות בין השמשות רותחות הן מבערב שבת כי אינו אסור לנו להוסיף הבשול בשבת הלא תראה כי התבשיל שלא נגמר בשולו מותר להשהותו על האש כדי שיתבשל כל הלילה כאשר בארנו בפרק שלפני זה אבל אסרו זה גזירה שמא יטמין בדבר המוסיף מערב שבת ותרתיח הקדירה אחר ביאת השבת במה שיעורר החום ויצטרך לגלות הקדירה מפני הרתיחה עד שתנוח רתיחתה ואחר כך יחזור אל הקדירה מה שהוציא ממנה ונמצא טומן בדבר המוסיף בשבת אבל בין השמשות מותר להטמין בדבר המוסיף כי הקדירה כיון שנגמרה רתיחתה לא תרתיח אח"כ וכשיבא בין השמשות כבר נגמרה רתיחת כל הקדירות וזהו אמרה בנתינת הטעם בזה הענין סתם קדירות בין השמשות רותחות הן הנה נתברר לך מזה כי דבר המוסיף והם הדברים המנויים שאין טומנין בהם ר"ל אין טומנין בהם מבעוד יום אבל בין השמשות מותר מן הטעם שאמרנו ודבר שאינו מוסיף טומנין בו בכל עת בין בין השמשות בין מבעוד יום ואינו אסור אלא בשבת בלבד כמו שבארנו הנה נתבאר ענין זה הפרק באור יפה ואתה תעיין בו ותשמור אלו הדינים כי לא נתבאר מן הגמרא אלא אחר העיון המדוקדק במקומות מפורדים :

טומנין בשלחין ומטלטלין אותן כו' : (שם)

לא כסהו מבעוד יום כו' : (דף נא ע"א)

שלחין עורות תרגום והפשיט את העולה ושלח · וגיזי צמר ידוע והוא לשון רבים והנפרד גז לאמר או גזה . ואמרו אין מטלטלין אותן זה כשלא ייחדן להטמנה אבל אם הזמינם לטמון בהם מותר לטלטלן: נותן *)את הכסות הוא שיתן על פי הקדירה חתיכת בגד ואחר כך יתן על אותה החתיכה הגזות ואמרו ינער הבגד שעל פי הקדירה ויפלו הגזות שעליו זה הוא טלטול מן הצד והוא מותר . והכל מודים כי כשישתנה סדר מושב הדברים שטומנין בהם שאסור להחזיר החמין לאותו מושב ועל דרך הדמיון אומר כי מי שהטמין קדירה בתבן וכשהסיר הקדירה נהרס המקום ונתרפה התבן אסור לו להשיב הקדירה לאותו התבן כי מקומו נפסד ורפה ,ותצטרך הקדירה לעשות לעצמו מקום בתבן כשמחזיר אותה ונמצא כמי שטומן בשבת ואין מחלוקת בזה אבל המחלוקת כרבי אלעזר בן עזריה רואה כי הוא חייב להשמר ולהזהר בשעת נטילת הקדירה מן הקופה שטמן בה כדי שלא יפסיד מקום הקדירה ויחזיר אותה אחר הריסות המקום ולפיכך יאמר שישנה מקום הקופה ויטה אותה כדי שלא יפסד מקום הקדירה כשיוציאה ואז יגלה אותה ,ויוציאה וחכמים לא הצריכוהו לזה אבל אומרים יטול כדרכו ויחזיר ,ואם נתקלקל גומא לא יחזיר · ואמרם לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך כדי שלא יטמין בשבת מן הטעם שזכרנו ואמרם ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר ר"ל בשבת כי הטמנת מים בשבת על זו הדרך מותרת · וכר בגד מלא מוכין או נוצה וכיוצא בו משימין אותו תחת הראש כשאדם שוכב · וכסת מאותו המין אלא שהוא גדול יותר והלכה כחכמים :

פרק חמישי

במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו' : (שם ע"ב)

אפסר הוא חבל שקושרין על פיות הגמלים · וחטם הוא טס של ברזל שקושרין אותו על הלחיים ובלשון עברי פה את פחי הזהב ומה שדקדק בנאקה לבנה לפי שהיא חזקה יותר ותצטרך שמירה מעולה· ולובדקים הוא מין מן החמורים שאינן נמולים והוא בינוני בין חמור הבר ובין חמור הישוב : ופרומביא הוא רסן של ברזל . ושיר הוא המתג · וענין אמרו יוצאין בשיר ונמשכין בשיר שיוצאות הבהמות בעלי השיר וכליהן כרוכין על צואריהן ונמשכין בשיר כי הוא מותר למושכן במתג שלהן · ומזין עליהם ר"ל על אותן המתגין כשנטמאו באהל המת · ואמר וטובלים במקומם בתנאי שלא יהיו חלקי אותן המתגין דחוקות קצתם על קצתם ויהיה הריוח ביניהם מעט כדי שלא יעשו חציצה ודע כי העיקר אצלנו כי כל מה שהוא מתכשיטי הבהמות אינו מקבל טומאה כאשר נבאר במסכת כלים ומה שאומר בכאן כי השיר וכיוצא בו מקבל טומאה לפי שהוא מכלי האדם בשעת הרכיבה לפי שהוא מנהיג בה הבהמה והוא מתשמישי האדם לפיכך מקבל טומאה :

חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו כו' : (דף נב ע"ב)

ומה שאמר קשורה לו ר"ל מע"ש אבל אם עבר אדם וקשר עליו המרדעת אסור לצאת בו בשבת ולבובים הוא שקושרין עורות על אברי הזרע מן הזכרים כדי שלא יעלו על הנקיבות ולא יתעברו · ושחוזות שקושרין אליות הנקיבות על גביהן כדי שיעלו הזכרים עליהם בחוזק ויתעברו· וכבולות הפך זה והוא שיקשרו אליותיהן ברגליהן כדי שלא יעלו עליהם הזכרים · וכבונות פי' שמורות . והוא שיכרכו בגד על צמרן כדי שלא יתלכלך באבק ושישאר בלחלוחיתו ורכותו ויעשו זה בכבשות בלבד לפי שצמרן יותר רך מצמר הזכרים . וצרורות קשורות השדים כדי שלא יזוב מהם החלב · וחלק ר' יהודה על זה ואמר כי אסור להוציאן צרורות לחלב ר"ל שתהיה הכוונה בקשירת השדים כדי שיתקבץ החלב ולא יזוב כדי שיחלבו מהם חלב הרבה אבל מותר להוציאן צרורות ליבש אם הכוונה ליבש החלב מן השדים כלל · והלכה כר' יוסי ואין הלכה כר' יהודה :

ובמה אינה יוצאה לא יוצא גמל במטוטלת כו' : (דף נד ע"א)

מטוטלת חתיכת בגד קשורה בזנב הבהמה לסימן או לסגולה לשום דבר · ועקוד קשור היד והרגל יחד · ורגול הוא שיכפפו היד על הזרוע ויקשרו אותו והרבה עושין זה בגמלים . ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך ואפי' היו קשורין מערב שבת כדי שלא יראה כמי שמוליכין למקום שוק הבהמות . ואמרו ובלבד שלא יכרוך רוצה בו שלא יקשור ויכרוך וזה המאמר שאמר ובלבד שלא יכרוך אינו תלוי בשבת בלבד אלא בשבת ובשאר ימים כי הטעם משום כלאים וזה כי כשהחבלים שמנהיגים בהם הבהמה הם מקצתם צמר ומקצתם פשתים ומקצתם גמי אז יהיה אסור לו שיקשור ויכרוך וינהיג אותה בהם ומה שהתיר בשאר חבלים בשבת בתנאי שלא יהיו ראשי החבלים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח או יותר כדי שלא יראה כמי שנושא חבלים תלוים מידו :

אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו כו' : (שם ע"ב)

בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת כאשר בארנו קודם זה · וזוג פעמון ותולין אותו בצואר הבהמה כדי שישמע קולה בעת מרוצתה ואסור להוציאה בזוג שדומה כמי שמוליכה לשוק, ופקוק הוא שממלאין הפעמון בצמר או בצמר גפן וכיוצא בו כדי שלא ישמע קולו . וסולם שבצוארו פירוש עצים שעושין כמו שתי וערב על צואר החמור כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חבורתו אם יש שם חבורה ולא יניחנה להתרפא · ורצועה שברגלו עור שקושרין ברגלו כשפרסתו סדוקה עד שתדבק · ותרנגול ידוע והוא שם הזכר ושם הנקבה תרנגולת והשם הכללי לכולן תרנגולים וחוטין שברגליהם הוא חוט קשור על הרגל סביב ולא יתלה ממנו כלל והוא עשוי לסימן שלא יתערב · ורצועה היא הרצועה התלויה מן הרגל . ומן הכבשים מין שיש להם אליה גדולה כמו הכבשים הנמצאים במצרים שיש להם אליות גדולו' כבדות כחלק גדול מגופן ועושין לאותן אליות עגלות כדי שלא יתחככו על הארץ ויפסידו העור מעליהן · וחטוטות מגזרת למה שמו יתכון והוא עשב שמשימין אותו בנחירי הנקבות מן הצאן כדי שישליכו התולעים שהם במוחן והזכרים אינן צריכין לזה לפי שהם מנגחין זה לזה ונופלים התולעים · וגימון מחרישה ושל גמי ישימו אותו עליה כדי שיכוף אותה ותלמד לחרוש והבירו הלכוף כאגמון ראשו (ישעי' נח) : ועור הקופד עור של שרץ מלא קוצים קושרין אותו על שדי הפרה כדי שלא יינקו אותה הנחשים כשתישן בלילה וכשבאין לינק מכין אותם הקוצים שבעור ובורחים מהם · ואמר פרתו של ר' אלעזר בן עזריה רוצה לומר כי הוא דן בזה הדין לאשה שכנתו · ואין הלכה כמותו לפי שהוא כמו משוי ומזה הטעם אסרו כל מה שאסרו :

*) טעל את הכסוי

פרק ששי

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו' : (דף נז ע"א)

מה שאמר לא תטבול בהם עד שתרפם הוא טעם איסור יציאתם באלו החוטין בשבת לפי שחוש שתצטרך לטבילה בשבת ותסיר אותם מעל ראשה ומניחה כדי שלא יהיו חוצצין ותעבירם ד' אמות ברשות הרבים כי אלו החוטין הם על הראש אבל חוטי הצואר מותר לטבול בהם ולפיכך תצא בהם בשבת· וטוטפת הוא ציץ יקשרו אותו על המצח מאוזן לאוזן. וסנביטין נקראים בלשון חכמים לחיים והם ממיני התכשיט ונתלין מן הציץ על הצדעים ועל הלחיים ולפיכך נקרא לחיים · ואמרו בזמן שהן תפורין רוצה לומר תפורין בטוטפת · וכבול חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרין אותה על המצח ונותנין הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ במצח והוא בפני עצמו זולת הציץ תכשיט · ואמרו לרשות הרבים הוא משמש לכל מה שזכר כי טעם אסורם גזירה שמא יפלו ברשות הרבים ותטלם ותביאם בידה . ועיר של זהב כליל של זהב על צורת ירושלים והיתה אצלם תכשיט · וקטלא חונקת והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו ולפיכך נקראת חונקת ובלשון ערבי מכנק"ה . ואמרו אינה חייבת חטאת לפי שטבעת שאין עליה חותם יש בה קצת תכשיט אע"פ שאינה מתכשיטי הנשים לגמרי ומחט שאינה נקובה אפשר שתחלק בה האשה שער ראשה ולפיכך היא ממיני תכשיטיה ולפיכך אינה חייבת חטאת :

לא יצא האיש בסנדל המסומר כו' : (דף ס ע"א)

סנדל המסומר מסומר במסמרים ובלבד שיהו עשויין לחזק וטעם איסורו כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצין לתפלה וקריאת שמע במערות ושמעו קול המון וסברו שמא הרגישו בהם האויבים דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים ומתו מהם רבים ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב לפי שהם ימי כניסה וכנופיא · ואם יש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחיד ברגלו הבריאה : ואמרם מומחה סמוך על התואר וחסר המתואר כמנהג כאילו אמר מאדם מומחה ומומחה הוא שנבחן ונתנסה שלש פעמים ונתאמת בו הנסיון ויהיה האיש מומחה כשירפא בקמיע שלו שלשה פעמים : שריון ידוע שריון קשקשים (שמואל א יז) : וקסדא כובע של ברזל : מגפיים מלבוש של ברזל יתכסה בו האדם בשעת המלחמה כדי שלא יכו אותו ויפול :

לא תצא אשה במחט הנקובה כו' : (דף סב ע"א)

כאשר השלים לזכור הדברים שאם יצא באחד מהם לא יתחייב חטאת לדברי הכל התחיל לזכור הדברים שאם יצא באחד מהם יתחייב חטאת ומפני זה לא דבקו בזה המין הראשון : וכוליאר כמו טבעת שמסבב הראש כולו ובלשון חכמים קורין אותו מכבנתא : וכוכלת כלי קטן מכסף או זהב ונותנין בו משיחה טובה יתעדנו בה הנשים : ופלייטון המור הוא המושק והדומה לו ממיני הבושם . והלכה כחכמים :

לא יצא האיש בסייף ולא בקשת כו' : (דף סג ע"א)

תריס הוא המגן : ואלה גגה מעץ ואין בין המגן והאלה אלא שהמגן תבניתו כמו משולש והאלה תבניתו עגולה ושניהם מעץ : בירית אצעדה בשוק : כבלים עכסין בצורת האצעדה והיו מטילין ביניהם שלשלאות והיו מתקשטים באלו הכבלים הבתולות כדי שלא יפסעו פסיעה גסה ויגיע להן היזק בבתוליהן : ומה שאמר טהורים וטמאים אינו נכלל בדיני השבת אבל אמר זה מפני שהזכיר בכאן כבלים והודיענו דין אחר והוא כי העכסין אינן מקבלין טומאה לפי שאינן מכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו והכבלים מקבלין טומאה לפי שהם מכלל הכלים שיש להם שם מיוחד ועוד יתבארו אלו העקרים במסכת כלים . ופירוש תכשיטיה עדיה וחליה : וגנאי פירושו לפי מקומו והוא הפך השבח כלומר רוע וכיעור . והלכה כחכמים :

יוצאת אשה בחוטי שער בין משלה בין משל כו' : (דף סד ע"ב)

וחוטי שער הם החוטים הנעשים משער כי אין עניינם כענין חוטי צמר וחוטי פשתן הנזכרים בראש הפרק כי חוטי שער אפילו קשורין על מצחה קשר מהודק אינם חוצצין לפי שהמים נכנסים בהם ולפי שמותר לטבול בהם מותר לצאת בהם בשבת כאשר בארנו בראש הפרק · ואלו השמיענו שלה היינו אומרים שלה שאין מאוסין לה מותר אבל של חברתה שהם מאוסין לה ושמא יש לה לחברתה בראשה חולי הנקרא חולי השועל והוא מריטת השער וכיוצא בה אסור ואלו השמיענו של חברתה היינו אומרים של חברתה שהיא ממינה מותר אבל בשל בהמה שאינה ממינה אסור על כן השמיענו שהכל מותר : ופאה נכרית כמו מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה דרך ערא' כדי שתתקשט בשער : ומוך מעט צמר מצמר גפן ודומיהם ובמוך שהתקינה לנדתה אפילו נשתמשה בה שלא יהיה קשור לפי שאם נפל לא תטלנו ולא תביאנו מפני מאיסותו אבל מוך שבאזנה ושבעקיבה לא תצא בה עד שיהא קשור קשר מהודק באוזן או בעקב : ומה שתתן האשה בפיה פלפל או מלח והדומין להם הוא להעביר ריח הפה אם יש בה זוהמא או ריח רע : ושן תותבת הוא שן נכרי שנותנת האשה בפיה במקום שינה שנפל לה דרך עראי ויתחזק בלחיצת השנים האחרים : ושן של זהב הוא שיהיה שן משניה משונה במראיתו ותעשה מכסה מזהב בצורת אותו השן ותרכיבהו עליו להסתיר מומה ורבי אומר שכיון שזה המעשה הוא להסתיר מומה שלא תעקור אותו להראות לחברותיה וחכמים אומרים שתעקור ותראה בר"ה ולפיכך אסור לצאת בו . והלכה כחכמים :

יוצאת בסלע שעל הצינית כו' : (דף סה ע"א)

צינית חולי הנקרא בערבי סלע"א וחכמים קוראין אותו בת ארעא לטובי חלטיה וקוטי עלמה : וסלע כמו פסוט מפותח מכסף או נחושת וזולתו כי סגולת התועלת היא בפתוח: וחוטין הוא חוטין קשורין בצואר ובלבד שלא יהיו צבועים כי אם הם צבועים מחמת יפיין תסיר אותם מצוארה ותראה לחברותיה בר"ה : רעולות כמו פעמונים או זגין כי הנשים הערביות היו יוצאין בזגין כמו שמנהגן לצאת תמיד והוא מין ממיני החלי הנטיפות והשרות והרעלות (ישעיה ג) וכמוהו והברושים הרעלו (נחום ב) כלומר הונדו והונעו כדי שיפול פריין : וקסמים שבאזניהם עצים קטנים עגולים היו מכניסין אותם בנקבי אזניהם כדי שלא יסגר הנקב : ופרופות כמו כרוכות ר"ל כי הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה : ואח"כ אמר כי כל הנשים מותר להן לצאת בזה הענין ומה שיחד ערביות ומדיות לפי שהן הידועות בזה המעשה וזה המנהג :

פורפת על האבן ועל האגוז כו' : (שם)

זאת הפריפה היא בשבת כי אין בה קשר אלא פריפת החוט בלבד : ואמרו ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת הוא חוזר אל המאמר האחרון והוא אמרו על המטבע לפי שאסור טלטול המטבע בשבת :

הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר כו' : (שם ע"ב)

בית קיבול כתיתין ענינו שיהיה באותו עץ שהוא קב הקטע גומא שיכנסו בה קצוות הבשר עד שיבש ונשאר. יוצא לחוץ ממי שקטעו ידו או רגלו וזה כוונו החתך : ואמרו שמא ענינו שהוא מקבל טומאה אפילו טומאת מדרס לפי שהוא כלי קבול כאשר נבאר במסכת כלים : טומאת מדרס הוא כי כל מה שהוא ראוי למשכב ומושב כשניתן כובד הזב עליו נטמא ואפילו יהיה בין הזב ובין המושב דברים בינוניים מתבנים וכיוצא בו ועוד יתבאר זאת הטומאה משלם במסכת זבים ולפי שזכר הקב והוא הרגל שיעשה הקיטע וזכר מסעדיו שהוא מותר לצאת בהם בשבת לפי שהן קיימות וחזקות ושיכול להכנס בהן לעזרה ואינו דרך הבזיון כמו הסנדל והמנעל שהוא אסור להכנס בהן להר הבית כולו כאשר בארנו בסוף ברכות לדבר גם כן על סמוכות של כסא איזה כסא שיהיה ואמרו שהן מקבלות טומאה ומצורות אלו המסעדים שהיו ידועים אצלם יודע מאיזה טעם לא יצא בהם בשבת והוא צרוב המתפרקים מן הרגל והולך בהן יראה כאילו הוא מוליכן או גוררן : אנקטמים כמו מנעל מעץ ולפי שאינה ראוים למשכב ומושב ולא תקבל ההליכה בהם אין מקבלין טומאת מדרס ועוד יתבארו אלו העקרים כולם במסכת כלים · והלכה כרבי יוסי :

הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה כו': (דף סו ע"ב)

אלו הקשרים נתבארו בגמרא והוא כי הם זכרו כי הבן הקטן כשיש לו אהבה רבה באביו ולא יכול הנער לעזוב את אביו וישוב עליו להיזק שהאב לוקח שרוך נעלו הימנית ויקשרנו לו בזרועו השמאלית ויועיל לו בסגולה ואלו הן קשרים: ואמרו וכל אדם חוזר להתיר לבני מלכים שיצאו בזגין:

יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל כו': (דף סז ע"א)

חרגול מין חגב את החרגול למינהו (ויקרא יא) וזה יועיל לחולשת עצבי הירכים בסגולה: ושן של שועל יעשה לשינה ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותו על מי שצריך שנתו תקילו ואם לוקח משועל מת יעשה להפך וכמו כן יזמו בעלי סגולות כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו · והלכה כרבי יוסי כי העיקר אצלנו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ועל זה לא אמר הכתוב ולא תלכו בחוקות הגוים (שם ב):

פרק שביעי

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר כו': (שם ע"ב)

מפני זה אמר כלל גדול מפני היות שבת עונש חמור משאר עונשים לפי שהוא בסקילה: ואמרם כל השוכח עיקר שבת רצונו לומר ואפי' היתה לו ידיעה קודם לכן ומלת שוכח תורה על זה והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באסור מלאכה בשבת והוא מאמין כי זה היום שהוא עושה בו מלאכה הוא שבת ולפיכך אינו חייב אלא קרבן אחד לפי שאין לו אלא שגגה אחת בעיקר התורה· אבל אם ידע כי השם יתברך אסר המלאכה בשבת והוא חושב כי זה היום אינו שבת חייב קרבן אחד על כל שבת ושבת כי שגגה אחת היא ליום כולו · אבל כשידע כי היום שבת והמלאכה בו אסורה אבל אינו יודע אם זו שהוא עושה היא מלאכה ותיאסר או לאו אבל חשב שהיא אינה מלאכה ואינו יודע שהיא בכרת אלא שחשב שהיא במלקות הרי חייב קרבן על כל מלאכה ומלאכה כי שגגה היא בכל מלאכה: ואמרו מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת הוא שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו הנקראות תולדות אינו חייב אלא חטאת אחת · ודרך משל אמר כי הטוחן חטים בשגגה שהוא אב מאבות מלאכות ואחר כן ישור עץ במשור לקבל הנסורת שלו ויטחון חתיכה של מתכת לקחת טחינתה וכל זה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת כי זאת הנסורת וזאת הטחינה תולדות טוחן הן:

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו': (דף עג ע"א)

מעמר הוא הגודש העמרים הקצורים אחת על אחת ועמיר שם האגודה מן החטה והשעורה וזולתם מכל מה שיקצרו בני אדם: בורר הוא מי שמנקה וגורר האבנים והצרורות ודומיהם מן הזרע: מרקד הוא המנפה את הקמח להפרישו ממורסנו: מנפצו בשבט כמו חובטו: והמסיך הוא שמוסך את השתי והיא המסכה נגזר מן המסכה הנסוכה (ישעיה כה): ובתי נירין הן חוטין תלויין קצתם בקצתם והוא מין מן האריגה ובהם יארוג האורג ושם הנירין ועצמם מפורסם אצל האורגים: והמולחו רוצה לומר המולח העור: והמעבדו הנותנו בעבוד: והמוחקו הגורר השער ממנו: והמחתכו מי שיחתוך העור: ושורטו כמו חורש: והמכה בפטיש פטיש כלי שמשתמשין בו הצורפים ואומני ברזל ונחשת והוא ידוע וכפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג) ומכה בפטיש אפילו בשעת גמר מלאכה כאשר עושין המכין בפטישין כי מנהגם להכות הכאות על עלם הסדן בשעת ההכאה ולפיכך כל תקון מלאכה והשלמתה כמו המירוט והחכוך ומיני היפוי כולם תולדות מכה בפטיש והוא אמרם כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: ואלו האבות כולם דמיונות והוא כי אמרם קוצר הוא מאבות מלאכות וכמו כן כל התולש צמח מחובר לארץ כשכוונתו באותו דבר שתולש כמי שאורה תאנים או בוצר ענבים או חובט זיתים כל אחד מאלו המלאכות לא נאמר בהם שהן תולדות קוצר אבל הוא קוצר ממש כאשר לא נאמר במי ששחט כבש או שור שהוא תולדות השוחט או במי שבשל תבשיל מן התבשילין שהוא תולדות האופה אבל הוא אופה עצמו אבל התולדה שתקח ענין אותה המלאכה המנויה באבות בלבד ובאיזה מקום שתמצא אותו הענין הוא תולדה לאותו האב · המשל על זה אמרנו כי הטוחן הוא מאבות מלאכות וענין הטחינה הוא כתיתת החלק הגדול ועשייתו חלקים קטנים ולפיכך החוך הירקות בשבת או נסירת עץ לקבל הנסורת שלו או טחינת שפיית חתיכת מתכת לקחת טחינתו או כריתת עצים לשריפה כל זה תולדות טוחן וכמו כן ענין הבשול הוא רפיון העצמים הקשים ולפיכך כל מי שיתיך דבר מן המתכות או יחם אותם הוא תולדות אופה אע"פ שאינו מדליק אש ואינו מבעיר אותה אלא שנותן המתכה באש בוער עד שתתחמם · ועל זה הדרך תקח הסברא כי ענין האריגה קבוץ החלקים הנפרדים ודבוקם והכנסת קצתם בקצתם: וענין העבוד חזוק הדברים הרפים כדי שלא יפסדו במהרה. והבן זה הענין ושמרהו וזכור אותו תמיד כשתראה מלאכה מן המלאכות תעיין תולדות איזה אב היא ולא יתערב עליך המעשה שהוא אב מן האבות עם התולדה כאשר בארתי לך: ואמרם המולחו והמעבדו אינם שתי מלאכות כי מליחת העור הוא מין ממיני העבוד וזכר אותו ללמדך כי המליחה עבוד · והשנים מנין התשעה והשלשים במלאכת השרטוט ופשט התנא בזכירתה בשעת הכתיבה ושם אותה מעניני הכותב: ואמרם ארבעים חסר אחת ואחר כך מנאם להשמיענו כי מי שעשה אותם כלן בשגגה אחת בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ובתנאי שתהיה השגגה במלאכה כמו שבארנו בתחלת הפרק וכאילו אמר כי אלו המלאכת השוגג בהן כלן בהעלם אחד יביא ארבעים חטאות חסר אחת: ואמרו אחר שמנאם אלו אבות מלאכות לפרש שאינו חייב בשתי חטאות אלא על שתים מאלו המנויות אבל כשעשה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת וכמו כן כשעשה תולדות הרבה אלא שהן כולן תולדות אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. ומה שאמר וכפל ארבעים חסר אחת לדחות דברי רבי יהודה שהוא מונה שובט ומדקדק מאבות מלאכות: ושובט הוא המכה בשבט או בקנה על השתי כשימשך על מנוד האורגים כדי להפריד החוטין: ומדקדק הוא המפריד החוטין בידו בשעת האריגה: וחכמים אומרים כי אלו המלאכות ודומיהם הם כולם תולדות מיסך ואורג כאשר בארנו קודם לכן . וכל אלו האבות שמנה מפני זה קראם אבות כמו שהיה שימושן במעשה המשכן שזכר אותן הכתוב בשם מלאכה וכל הדבר שנתלה או הדומה באחת מהן יקרא תולדה כמו שחלקנו:

ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כו': (דף עה ע"ב)

כשר להצניעו כלומר ראוי להצניעו ולשמרו ויש בו תועלת ולא יפסד כשישאר: ומצניעין כמוהו ר"ל כי מנהג בני אדם להצניען כי יש דברים אילו היו מצניעין אותן היו נשמרין ולא היו נפסדין אבל אין מצניעין אותן ואין משמרים אותן מרוב מציאותם באותו המקום ופחיתותן שם וכאשר יכלול זה הדבר אלו השני ענינין כל מי שהוציא מאותן הדברים והשעורות בשבת השעור שנבאר חייב ואם אותו הדבר חסר אלו שני דברים שלא יהיה ראוי להצניעו ושאין מצניעין אותו בני אדם ובא זה והצניעו אותו שהצניעו בלבד הוא חייב על הוצאתו ושאר בני אדם פטורין:

המוציא תבן כמלא פי פרה כו': (דף עו ע"א)

המוציא אוכלים כגרוגרות חייב כו': (שם ע"ב)

עצה הוא תבן הקטנית כגון הפול והאפונים והתורמסין ודומיהן מן הזרעים: קליפיהן קליפה העליונה הדומה לעור הבהמה: גרעיניהן הם הגרעינין הקשין שהן בתוך הפרי: עוקצין הן אותן העוקצין שהפרי תלוי בהן באילניהן כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם: וסובין הוא הסובין שלהן והוא הקמח הבינוני: ומורסן הוא המורסן שלהן והיא הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחלה וכאשר אמר כי האוכלים כלם מצטרפין קצתם אל קצתם ושיעורם להוצאת שבת כגרוגרת והיא התאנה אחת בינוני · ומן המאכלים מהן שיש להן קליפה ומהן שיש להן גרעינין ועוקצין וסובין והודיעם כי לא יחשב דבר מאלו הדברים עם האוכל ומה שמשערין כגרוגרת הוא מן האוכל הברור המבורר מכל מיני אלו הפסולת כולם: ואמר רבי יהודה כי העדשים בלבד משערין אותן בקליפה הדקה שעליהם לפי שהוא מתבשל שלם בקליפתן ויאכל עמו וכמו כן סברתו בפולין הרטובים לפי שהוא נאכל בקליפתו הסמוך אל האוכל · ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק שמיני

המוציא יין כדי מזיגת הכוס כו': (שם)

הכוס שרמז אליו בזה המקום הוא כוס של ברכה ושיעורו רביעית וכבר בארנו פעמים כי שיעור רביעית אצבעים על רום אצבעים וחצי אצבע ותומש אצבע וכל המדות בגודל שהוא הבוהן בלשון העברי והיו מוזגין ייגם חלק אחד יין ושלשה חלקים מים א"כ יהיה מזיגת הכוס רובע רביעית היין שלהן . וגמיעה הוא כדי בליעה אחת אם הוא חלב בהמה טהורה שהוא ראוי לשתיה אבל חלב בהמה טמאה שעורו להוצאת שבת כדי לכחול עין אחת . וכתית הוא קצה המכה רוצה לומר פי המכה והקבוץ כתיתים וכבר קדם פירושו: ואמרו אבר קטן רוצה לומר אבר קטן של אדם בן יומו והאבר הקטן שבאדם הוא אצבע קטנה שברגל . לשוף את הקלורין שיעור שימס בו הסם לעין הנקרא בערבי שיאוף וזהו במימי היאור בלבד שהן יפין לעין אבל שאר המימות שיעורן כדי לרחוץ פנים של מדוכה: ושופכין הדברים הנשפכין כלם רוצה לומר הנגרים והם המשקין כלם . ואין הלכה כרבי שמעון:

המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה כו': (דף עח ע"א)

גמי' הוא הגומא ובעברי תיבת גומא · תלאי כמו בית יד שיתלה ממנו: ונפה ידועה . והיא דקות הנקבים: וכברה היא שנקביה רחבים יותר: וקשר מוכסין הוא הסימן שכותבין לוקחי המעשר ובעלי המכס להודיע כי זה פרע מה שנתחייב ושיעורן שתי אותיות וקורא אותן קשר כמו שקוראין אנשי דורנו הרשמים והצורות שמחשבין בהן הפנקסין עק"ר אלרומ"י בלשון ערבי ובלשון עברי קשר הרומיים: ונייר · ידוע: ונייר מחוק שטר של נייר שנתבטל ואין מוליאין בו חוב: ופלייטון מר דרור והוא המושק · ואין הלכה כרבי יהודה:

עור כדי לעשות בו קמיע כו': (שם)

לעשות בו קמיע לכסות בו קמיע: וקלף ידוע ועל הקלף יכתבו התפילין וזה הלכה למשה מסיני ופרשיות תפילין ארבעה קדש לי והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע. וכבר זכרנו כי הדוגג הוא המעוה:

דבק כדי ליתן בראש השבשבת כו': (שם ע"ב)

דבק הוא דבר עשוי בידי אדם כל הנוגע בו ידבק בו: ושבשבת הוא הגמי שבראשיה נותנין הדבק קושרין אותה בקנה ומכניסין אותה בקיני העופות ומוציאין האפרוחין: וחרסית טיט האדמה והוא ידוע אצל הרופאים: פי כור שפת הכור שמתיכין בו והוא שם עברי בחרתיך בכור עוני (ישעיה מח): פטפוט רגל הכור כי עושין לו רגלים כשהוא גדול ובמשנת כלים פטפוטי כירה: צורפי זהב ידוע והוא עברי ותתנהו לצורף (שופטים יז). סובין ידוע וכן יעשו הצורפים ישליכו הסובין על פני הכור בעת ההתכה: וסיד הוא עברי ושדת אותם בשיד (דברים כז) והוא נעשה מאבנים שרופות והיה מנהגם למשוח בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש וכוונתם להביא לשם הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים בשר: כלכול הצדעים: ואנדיפי המצח · ואין הלכה כר' יהודה ולא כר' נחמיה:

אדמה כחותם המרצופים דברי ר' עקיבא כו': (דף פ ע"ב)

אדמה טיט אדום יעשו ממנו חותמות על השקין שמשימין בהם הסוחרים ממונם הנקראים מרצופין וכמו כן יעשו מהן חותמות על הכתבים: וכרישה כרתי ובעברי חציר ואת החציר (במדבר יא) · והול גם החול העבה: עבה שיהיה עלם הקנה עב עד שלא יהיה ראוי לכתיבה: ואמרו קלה רוצה לומר ממהרת להתבשל והיא בילת התרנגולת: ופירוש טרופה מעורבת רוצה לומר שמערבין אותה בשמן ומנענעין אותה היטב ומפני זה היא ממהרת להתבשל ואל תדמה כי מכלל השעור הוא מה שיחם בו כלי הבשול כמו המרחשת או המחבת כי אינו אלא שיעור מה שקולין מבילת התרנגול שיעור גרוגרת והוא אמרם כגרוגרת מבילה קלה ותהיה האלפס הוחמה כבר חמום בינוני · ואין הלכה כרבי עקיבא:

עצם כדי לעשות תרווד כו': (דף פא ע"א)

תרווד כף הרופאים קטן ועוד קוראים אותו תרווד והרבה עושין אותו אצלנו: וחף שן משיני מפתח העץ: וכרכר ידוע ובלע"ז פורטי"ר והוא הכישור:

חרס כדי ליתן בין פצים לחברו דברי ר' יהודה כו': (דף פב ע"א)

פצים חצי לבנה כשיש חלל בין חצאי לבנה וימלאו אותו החלל בחרסים ואבנים דקות והלכה כר' יוסי:

פרק תשיעי

אמר ר' עקיבא מנין לע"ז שמטמאה במשא כו': (שם)

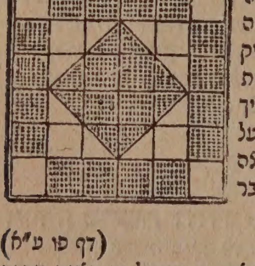
טומאת משא היא כי מי שנושא דבר שהוא מטמא במשא אפי' שלא נגע בו אלא שיהיה בינו לבינו דבר מבדיל כיון שהיה כובד אותו הדבר הטמא עליו טמאו ובתחלת סדר טהרות יבאר הדברים המטמאין במשא ומה שאינן מטמאין ושם נזכיר הראיות כלם ורבי עקיבא סובר כי מי שנושא עבודה זרה נטמא ואפי' היתה בקופה וכיוצא בה וחכמים אומרים אינה מטמאה אלא במגע והנוגע בה בעצמו הוא נטמא והראיה שהביא רבי עקיבא שהיא מטמאה במשא מאותה ראיה עצמה אמרו חכמים שהיא לא תטמא לאברים והוא אמרם אקשייה רחמנא לנדה שאינה מטמאה אברים וכמו שיד הנדה ורגלה כשהן קטועין אינן מטמאין משום נדה כמו כן חלק מצורת עבודה זרה אינה מטמאה אלא כולה היא המטמאה במגע כשרץ שאינו מטמא אלא במגע כאשר נבאר בתחלת הלכות טהרות והמסילה הכתוב לשרץ באמרו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא (דברים ז) וטעם מה שהלכו חכמים בטומאת עבודה זרה לקולא לפי שהיא מדרבנן והעיקר אצלנו כי כל מה שהוא מדרבנן נוכל להקל או להחמיר שנלך בה להקל והלכה כחכמים:

מנין לספינה שהיא טהורה כו': (דף פג ע"ב)

מנין לערוגה שהיא ו' על ו' טפחים כו': (דף פד ע"ב)

ראייתו מאמרו בלב ים שהיא כמו הים וכאשר הים אינו מטמא כמו כן כל מה שבתוכו אינו מטמא ואפי' היתה ספינה של חרס ואפי' טעונה ביבשה והוריקוה לים: וערוגה ששה על ששה טפחים כבר בארנוהו בפרק שלישי מכלאים ואני אזכיר לך ממנו בכאן מעט מזער כפי דרכנו זה והוא כי אנחנו צריכים שיהיה בין כל זריעה וזריעה ריחוק טפח ומחצה כדי שלא יתערבו משום כלאים אלא אם תהיה זוית בצד זוית או בצד צלע מקום זריעה שניה אז לא נצטרך להרחיק ביניהן כי הגבלת הזוית יראה הבדלתם וכבר ציירנו בכלאים צורות הרבה ואני אצייר לך בכאן אחת כדי שיתבאר ענין זאת ההלכה ואיך יזרע אדם חמשה זרעים וראייתו ממלת זרועיה שהיא מורה על הרבוי ואינו ראיה אלא היא אסמכתא חלושה כמו סימן וכשתרצה לדעת דיני ערוגה תעיין דברינו *בחמישי בכלאים והוא כולו דבר אמת ואינו לרבי עקיבא בלבד:

וזאת היא הצורה

מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי כו': (דף פו ע"א)

ממה שהזהיר על משכב האשה קודם מתן תורה בשלשה ימים ראיה כי כשיפול מן האשה שכבת זרע תוך שלשה ימים לבעילתה שהיא נטמאת באותה שכבת זרע ואם הפילה השכבת זרע אחר שלשה ימים הרי היא טהורה לפי שאותה שכבת זרע כבר נפסדה ולא תטמא בה ופסק ההלכה כי פולטת בשלישי טהורה ועוד נבאר זה בפרק שמיני ממקואות: ומאמרן בהיותם כואבים ראיה כי היום השלישי קשה למהול כי הלחות ניגרות ויורדות ומתהוה מהם חבורה וירבו המכאובות ומפני זה התירו לרחצו במים חמים בשבת ואפילו הוחמו בשבת לפי שהוא סכנת נפשות: וצורת תכונת המעשה בשעיר המשתלח עוד אבאר אותו בפרק ששי ממסכת יומא:

מנין לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ כו': (שם)

אין רוצה באמרו כשתיה שיהיה חייב עליה כרת כמו שהוא חייב על השתיה אבל הכוונה שהוא אסור כמו השתיה ויתחייב עליה מלקות כמו שנבאר במסכת יומא:

המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה כו': (דף פט ע"ב)

כבר בארנו כי ביצה קלה היא בילת תרנגולת ותבלין בשמים כמו הפלפלין והזנגביל ובלנגאן וקדה ודומיהן וכולן מצטרפין זה עם זה לפי שפעולתן אחת: איסטים נ"ל בלשון ערבי והוא דבר שצובעין בו כעין הרקיע · ופואה בערבי אלפו"ה והם שרשי עשב אדומים צובעין בהם אדום: סבכה כובע הראש שעושין כמין נץ על המצח או על הראש: נתר ובורית וקימוניא ואשלג כלם דברים הרוחצים בחוזק ומלבנים ושמותם בערב ידוע: כתם הוא כתם הדם הנמצא בבגד והוא בספק אם הוא דם נדה או לא ורוחצים אותה בשבעה דברים ממרקין ומלבנים ומכללם אלו הארבעה כאשר נבאר בנדה · ואין הלכה כרבי יהודה:

פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא כו': (דף צ ע"א)

עטרן ידוע ובלשון ערבי קטרא"ן: ומיני מתכות הם כלי מתכות ששוחקין בהם הבשמים לפי שהם דברים קשים וחזקים ואפילו דבר קטן מהם הוא ראוי שיעשה ממנו דרבן ודומה לו: ומקק הוא הדבר הבלה שנתעפש ולא נשאר בו אלא רושם והוא מלה עברית אתם ימקו (ויקרא כו) ורבי יהודה אומר מאחר שהמעט ממשמשי ע"ז מוסיפין לו וראוי להסירו הרי הוא חייב כשהוציא מהם כל שהוא לפי שהוא חשוב. ואין הלכה כרבי יהודה:

המוציא קופת הרוכלין כו': (שם)

רוכלין הבשמים: זרעוני גינה הם הזרעים שאינם ראויים לאכילה כמו זרע המלפפונות והבצלים והלפתות ודומיהם ומי שהוציא מאחד מאלו קרוב לגרוגרת הוא חייב ורבי יהודה בן בתירא חולק על זה ואומר שאפילו לא הוציא מאלו הזרעים אלא חמשה גרגרים בלבד או יותר על זה שהוא חייב ונסתלקו דברי רבי יהודה בן בתירא ואחר כן התחיל מאמר שני והוא דברי הכל ואמר כי מי שהוציא מזרע הקשואים או הדלועין או הפול המצרי ש"י גרגרים שהוא חייב: וענין אמרו חגב חי כל שהוא רוצה לומר אפילו היה קטן ביותר. ואין הלכה כרבי יהודה בן בתירא ולא כרבי יהודה:

פרק עשירי

המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה כו': (שם ע"ב)

שיעור זאת המשנה הוא זה המצניע קודם השבת לזרע ולדוגמא ולרפואה ושכח למה הצניעו והוציאו בשבת סתם חייב עליו בכל שהוא שעל דעת הראשונה הוציאו וכאשר נשלמה כוונתו והוציא אותו דבר שהצניע לאותה הסיבה או סתם כאשר פרשתי פעמים אז שלמה מחשבתו ואחר כן כשהוציאו אם הכניסו אחר כן היה יחוס אותו דבר לו כיחוסו לשאר בני אדם ומפני זה כשחזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו וכבר קדם זכר השיעורין כלם. ופירוש דוגמא משל ודמיון רוצה לומר שהצניע אותו דבר להראותו לעיון:

המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה כו': (דף צא ע"ב)

אסקופה נקראת המשקוף התחתון ממשקופי הבתים והדיורין וזולתם כמו שקוראין המשקוף העליון משקוף ואסקופה החיצונה היא אצטבא והיא לפני משקוף פתחי הבתים ונקראת חיצונה לפי שהיא נגד רשות הרבים וזאת האסקופה שמדבר בה בזאת ההלכה היא כרמלית וכבר קדמו (מצרי) [מגדרי] הכרמלית ודיניה בתחלת זאת המסכתא ופי' שבת אחת בפעם אחת לפי שאינה נקראת מלאכה אלא העתקת דבר מרה"ר לרה"י או מרשות היחיד לרה"ר אם לא יהיה ביניהם רשות אחרת כאשר נתננו העיקר בתחלת דברינו בזאת המסכתא:

המוציא בין בימינו בין בשמאלו כו': (דף צב ע"א)

הוצאת בני קהת לארון היתה בכתף וקראה השם יתברך עבודה שנאמר (במדבר ז) כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו: לאחר ידו פירוש ע"ג ידו: מרפקו כך נקרא בערבי מרפק והוא הפרק האמצעי מן הזרוע. אפונדתו הוא בגד הזיעה והוא בגד צר ילבש אותו האדם דבק לבשרו ובו מקומות תפורים חלולים כמו חריטין ומניח שם האדם מה שהוא רוצה ולובש עליו בגדו הנקרא חלוק וכאשר יהפך אפונדתו מלמטה למעלה ישוב פתיחת אותן החריטין למטה ויפול מה שבתוכם מדבר שיש לו כובד בלי ספק. שפת חלוקו שפת בגדו התחתונה:

המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור כו': (שם ע"ב)

סינר חגור וכאשר תלה דבר בסינר שלה בין מלפניה בין מלאחריה חייבת לפי שהוא סובב כלומר חוזר: ומקבלי פתקין הם הלוקחים הכתבים והאגרות רוצה לומר שלוחי המלך הרגלים כלומר הרצים כי נותנין אלו הפתקין בקנים חלולים בצורת קנה חלול ותולין אותן בצואריהן: רבי יהודה אומר כי זה הקנה החלול הוא סובב בצוארו וחוזר מצד אל צד כלומר לפניו ולאחריו. ואין הלכה כר' יהודה:

המוציא ככר לרשות הרבים חייב כו': (שם)

השמיעך בזו ההלכה העיקר שהקדמנו בראש פ' א' מזאת המסכתא והוא כי המלאכה כששנים גומרין אותה שהן פטורין העושה את כלה ולא העושה מקצתה ורבי שמעון אמר אפילו לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורין. ואין הלכה כרבי שמעון:

המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי כו': (דף צג ע"ב)

העיקר אצלנו כי כזית מן המת ומן הנבלה וכעדשה מן השרץ המטמא כפי טומאת מינו ופחות מזה השיעור אינו מטמא ועוד יתבארו עקרים אלו במקומם וטעם ר"ש כי הוא רואה כי אין כוונת המוציא דבר מן הדברים האחרים ככוונת המוציא אלו הנזכרים אבל כוונתו הסרת הטומאה אם כן תהיה הוצאתו מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא פטור עליה וחכמים רואין כי אין הפרש בין המוציא דבר מאלו הטמאות ובין המוציא דבר אחר. ודע כי העיקר אצלנו החי נושא את עצמו ולפיכך המוציא אדם חי אינו משאוי אבל אם היה כפות הוא משאוי לדברי הכל אבל בהמה חיה ועוף אע"פ שהם חיים משאוי הם לדעת חכמים. ואין הלכה כרבי שמעון:

הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו כו': (דף צד ע"ב)

התולש מעציץ נקוב חייב כו': (דף צה ע"א)

וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו רוצה לומר מי שנטל אלו בידו מעצמו כמו צפרניו בזה הוא המחלוקת שזכר אבל מי שנטל אחת מהם במספרים ודומה לו מכלי הגלוח כיון שנטל שתי שערות יתחייב לו לדברי הכל וכמו כן אם עשה בזה לאדם אחר אפילו ביד שהוא חייב ודע כי שער הראש כשנפסק או נתלש רובו ונשאר תלוי מן הראש ומצער אותו מותר לו לכרתו בידו בשבת: וגודלת היא האשה היודעת לגדל השער ולעשותו עבות: ופוקסת היא הנותנת שער על הצדעים והוא ממין גדילת השער: וכוחלת היא הנותנת בעין כחל: ור"א אומר כי כל אלו תולדות כי גודלת תולדות בונה וכוחלת תולדת *)כותב: וחכמים אומרים כי ענין גדלת השער אינו ענין בנין וענין הכוחל אינו ענין הכתיבה: והעיקר אצלנו עציץ נקוב הרי הוא כארץ ושיעור הנקב כדי שורש קטן וכבר בארנו זה בפרק חמישי ממסכת דמאי ורבי שמעון אינו סובר שיהיה כארץ לענין שיתחייב סקילה: ואין הלכה כרבי שמעון והלכה כחכמים:

פרק אחד עשר

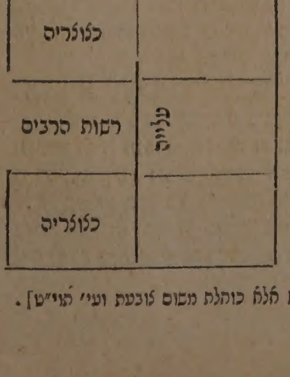
הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים כו': (דף צו ע"א)

דע כי רשות הרבים מגיע עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים הוא מקום פטור והמחלוקת ביניהם הוא כי הזורק דבר מרשות היחיד לרשות היחיד ועבר על רשות הרבים רבי עקיבא אומר כי אם עבר אותו החפץ שזרק על אויר רשות הרבים בתוך עשרה שהוא כאילו נח ורבנן אינן אומרים כן אבל אם זרק למעלה מעשרה אפילו רבי עקיבא פוטר והלכה כחכמים:

כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו בר"ה כו': (שם)

חוליות הבור והסלע שהן גבוהים י' כו': (דף צט ע"א)

גזוזטראות כצוציות והוא בנין מעצים יוצא מן הכותל ולחוץ בעליות על רשות הרבים ועושין אותו כדי להרחיב העליה יהיו אותן הגזוזטראות רשות היחיד גמורה וכבר הקדמנו זכירת מציה וכשהיתה אותה הגזוזטרא יוצאה לרשות הרבים מזה הצד וגזוזטרא אחרת מצד אחר יהיה רשות הרבים באמצע ורשות היחיד מכאן ורשות היחיד מכאן. בדיועא אחת שיהיו שתיהם בשוה בעליה אחת האחת נמשכת אחר חברתה ורשות הרבים ביניהם כזאת הצורה*

המושיט חייב כי כן היתה עבודת הלוים כאשר יתבאר והזורק פטור כמו שאמרו חכמים י זורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע פטור והדין היה כמו כן במושיט לולי שהיא עבודה נשתמשו בה במשכן וכל המלאכות ממשכן גמרינן להו ודע כי אמרם המושיט חייב ואפילו למעלה מי' לפי שהלוים למעלה מי' היו מושיטין ואחר כן חזר לבאר איך היתה עבודת הלוים ואמרו שתי עגלות זו אצל זו מושיטין את הקרשים מזו לזו כי העגלות היו נושאין עליהם הקרשים על זאת הצורה* וכל אחת מאלו העגלות היה רשות היחיד: חולית הבור הוא הרפש והטיט הנמצא בקרקעיתו והודיענו כי כשיש בעומק הבור עם החוליא עשרה טפחים יצטרף הבור עם החוליא להשלים עשרה טפחים: ואמרם הנוטל מהם ונותן שיטול מהם ויתן ברשות הרבים והנותן עליהם שיטול מרשות הרבים ויניח עליהם [כפי] העקרים שבארנו בתחלת זאת המסכתא:

הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כו': (דף ק ע"א)

זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות כו': (שם)

כבר בארנו בתחלת זה הפרק כי למעלה מי' טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא וכן למטה מעשרה בארץ והעיקר אצלנו כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב: ואמרו כזורק בארץ רוצה לומר שהוא חייב ובתנאי שיהיה אותו הדבר שזרק נדבק בכותל כמו הטיט השמן או הבצק ודומה לו אז נמדוד מן המקום שהוא עומד בו (בעמידה) ברשות הרבים לאותו דבר שדבק בכותל אחר שנדמה קו בכותל ישר שיצא מן המקום שזרק ממנו מרשות הרבים לאותו הדבר הדבק ואם יהיה באותו קו ד' אמות וגובה אותו הדבר הדבק בכותל י"ט או פחות אז יהיה חייב לפי שזרק מתחלת ד' לסוף ד' ברשות הרבים ואמרו פטור באותו שזרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א מבואר ביותר לפי שהוא לא נתכוון לזריקה של איסור ואמרו בהפך זה חייב בתנאי שינוח חוץ לד"א ואפילו זמן מועט אבל אם לא נח כלל פטור:

הזורק בים ד' אמות פטור אם היה רקק מים כו': (שם ע"ב)

הים היא כרמלית: ופירוש רקק מים אמת המים. וענין אמרו רשות הרבים מהלכת בו בתוכו שיהיו בני אדם מהלכין בו וכשיהיה בגובה אותו רקק עשרה טפחים או יותר אינה נחשבת מרשות הרבים לפי שהיא חולקת רשות לעצמה כמו שנתבאר פעמים ומה שכפל מהלכת בו פעמים ללמדך אפילו שמהלכין בו רבים בדוחק וטעמ' כי העיקר אצלנו הלוך ע"י הדחק שמיה הלוך ומה שכפל רקק מים ב' פעמים ללמדך אפי' היה רחבו ד' אמות כיון שיש בגבהו פחות מי"ט רה"ר נחשב אותו כיון שמהלכין בו רבים וכשיהיה בגובה זה הרקק י' טפחים אפילו היה ברחבו פחות מד' טפחים שבני אדם יכולין לעברו במהירות לא יחשב כרשות הרבים והשוה בזה ימות החמה וימות הגשמים:

הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים כו': (שם)

כבר בארנו כי הים כרמלית: ואמרו קשורות מטלטלין מזו לזו אחר עשיית הערוב לפי שהן כמו שתי חצרות: ומוקפות הוא שיקיף ביניהם כלומר מחיצה מיריעות וכיוצא בהם:

הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו קלטה אחר כו': (דף קב ע"א)

כשתדקדק לשון זאת המשנה תמצא בה קושיא והוא כי הוא אמר כשנזכר שהוא אסור ואחר כן קלטו אחר לאותו דבר שזרק שהוא פטור ואם לא קלטו אחר אלא שנפל לארץ יהיה חייב וזה אחר שנזכר ואחר כן אמר כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה ושערוה בגמרא כך הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו או שלא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או נשרפה פטור הא נחה חייב חטאת במה דברים אמורים כשחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה:

פרק שנים עשר

הבונה כמה יבנה ויהא חייב כו': (שם ע"ב)

מסתת הוא החרש המישר המלאכה והמחליק אותה בכלי הידוע אצלנו וזאת המלאכה היא תולדת המכה בפטיש: ומעצד כלי אומנות ידוע חרש ברזל: וקודח הנוקב והיא תולדת המכה בפטיש: ורבן שמעון בן גמליאל סובר כי המכה בקורנס על הסדן אף על פי שלא הכה על שום דבר מהדברים שהוא רוצה לרקען או להחליקן שהוא חייב ובתנאי שתהיה ההכאה בשעת מלאכה לפי שכך עושין הנפחין והם חרשי הברזל פעמים רבות יכו על הברזל הכאות הרבה ועל הסדן הכאה או שתים כאילו אותה ההכאה מתקנת אותן ההכאות כולן ואין הלכה כמותו:

החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כו' (דף קג ע"א)

מנכש הוא החופר סביב בעקרי הגפנים והצמחים והוא ממלאכות העבודה והיא והחרישה שוה: מקרסם הוא הקוטע ירקות הכורת מהם מה שעלה על פני הארץ: ומזרד הכורת ענפי האילנות. וזה המקרסם והמזרד כשהוא מתכוין לתועלתו במה שכרת הוא מאבות מלאכות הקוצר ואם נתכוין לתקן הצמח כדי שירבו ויגדלו כאשר יעשו בזמורות הגפנים הוא זורע. וענין אמרו לתקן. לתקן הארץ לחרישה ואם היתה כוונתו בלקיטת העלים לשורפן או באסיפת העשבים לגדמן ולהאכילן לבהמתו נקרא מעמר:

הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו כו': (שם)

אמרם בין בימינו בין בשמאלו רוצה לומר מי שהוא משתמש בשתי ידיו והם קורין אותו שולט בשתי ידיו אבל שאר בני אדם אינה נקראת כתיבה אלא כתיבת ימין אבל כתיבת שמאל אינו אלא רושם לא כותב: סמניות הוא לשון רבים של סימן והם סימנים כמו שכותבין בני אדם א' שיורה על אחד וב' שיורה על שנים בכל לשון ובכל כתיבה ורבי יוסי אומר כי כותב שתי אותיות אינו חייב משום כותב אלא משום רושם ורושם אצלנו מאבות מלאכות כיון שהיה במשכן כי קרשי המשכן היו כ' מצד צפון וכ' מצד דרום וח' מצד מערב ותכלית מה שהיו מונין שם כ' והיו כותבים על הקרש הראשון בצדו האחד א' ועל הקרש השני ב' וכך היו עושין עד הקרש האחרון שהיו כותבין עליו כ' וכיון שכן הוא כמו שאמרנו מי שכתב בקרש אחד י"א והם שתי אותיות וככה עד הי"ט חייב משום רושם ותועלת היותו משום כותב או משום רושם כי לדעת האומר משום כותב יתחייב על ב' אותיות כשכתב כתיבה בשבת בשוגג ואחר כן כתב ב' אותיות בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהיא מלאכה אחת והאומר משום רושם מוגה רושם מאבות מלאכות יתחייב שתים: ופירוש בן זוגו חבירו רוצה לומר שהוא בצדו בסדר ואמר ר' יהודה אם נתכוון לכתוב שמעון כיון שכתב (שמ) [שם] חייב לפי שנגמר שם ואף על פי שמ"ם שם סתומה וזאת פתוחה לא נחוש אלא הלשון וזה הדבר אמת לפי שלא נחוש לכוונתו אלא בגמר מלאכה הראויה אילו נתכוין לארוג בגד מכ' אמה בשבת שלא יהיה חייב עד שיגמור הכ' אמה ויארוג כל השבת ויהיה פטור זה שקר אלא מטעה שיארוג שני חוטים יתחייב אע"פ שכוונתו להשלים אריגת הבגד ובזה תדון בכל המלאכות. ואין הלכה כרבי יוסי:

הכותב שתי אותיות בהעלם אחד כו': (דף קד ע"ב)

דיו ידוע כותב על הספר בדיו (ירמיה לו): וסם הם העקר איזה עיקר יהיה ורצונו בכאן עיקר צובע: סיקרא גם כן ידוע והוא כמו אבן שצובע צבע אדום: קומוס מין עפר וצבעו שחור ובערבי אלזא"ג: קנקנתוס ממין הקומוס וכן נקרא בערבי קלקנתוס: כל דבר שהוא רושם רוצה לומר שיתקיים רשומו: פנקס ספר רוצה לומר חשבון הסופרים: נהגין נקראין מן והגית בו (יהושע א) רוצה לומר שתהיה האות כנגד האות השניה: ואמרי מסרט על בשרו הוא שיכתוב בשריטה על שטח בשרו ואפי' הוציא דם אינו חייב חטאת לדעת רבי יהושע לפי שאין דרך כתיבה בכך והלכה כרבי יהושע:

כתב במשקין במי פירות באבק דרכים כו': (שם)

אחד בארץ ואחד בקורה רוצה לומר כתב אות אחת בארץ ואחת בקורה: ונוטריקון הוא שיכתוב אות אחת מראש המלה ויובן מאותו אות כל המלה כמו שיכתוב ק' ויכוון עליה ויהיה רמז על קרבן או יכתוב מ' ויהיה רמז על מעשר ויובן ממנו זה כפי מה שהסכימו אנשי עיר אחד או אנשי מדינה אחת

*) [במסקנא נה. מסיק הש"ס דלאו משום כותבת אלא כוחלת משום צובעת ועי' תוי"ט].

אחת רבי יהושע בן בתירא אמר כיון שהכל מביאים מאותה אות המלאכה כולה כאילו כתב אותיות הרבה והלכה כחכמים :

הכותב שתי אותיות בשתי העלמות כו' : (דף קה ע"א)
הכוונה בזאת ההלכה כי העושה קצת מן המלאכה בשעה אחת מיום השבת ולא גמר אותה וגמרה בשעה אחרת והוא שוגג בשתי שעות אלא שנזכר בין שתי השעות כי אותה הקצת שעשה עבר ואחר כן שגג וגמר המלאכה ר"ג אומר אין ידיעה לחצי שיעור ואחר ידיעה הרי היא כאילו לא היתה ולא עשתה רושם כלל ובהעלם אחד עשה המלאכה כולה ולפיכך הוא חייב חטאת וחכמים אומרים יש ידיעה לחצי שיעור ונבדל קצת המלאכה מן קצתה בידיעה ולפיכך הוא פטור מן קרבן אבל הוא חייב מכת מרדות על חצי שיעור כאשר בארנו כי אמרו פטור זו היא כוונתו במה דברים אמורים כשעשה חצי שיעור במזיד אבל אם היה שוגג אינו לוקה והלכה כחכמים :

פרק שלשה עשר

רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין כו' : (שם)
אחד על האריג הוא שהארג אפילו חוט אחד על אותה מסכת הוא חייב לדברי רבי אליעזר והלכה כחכמים :

העושה שתי בתי נירין בנירין כו' : (שם)
נירין הניר וכבר פירשנו אותו בפרק השביעי : וקירוס ירושו ארוגה מן הסיב : נפה ידועה : וגם כן כברה · וזכר בכאן אלו הדברים על דרך נתינת השיעורים וזכרם בפרק כלל גדול על דרך מנין אבות מלאכות :

הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין כו' : (דף קה ע"ב)
מקלקל על מנת לתקן רוצה לומר כמי שהורס וכוונתו לבנות : ואמרו הקורע בחמתו או על מתו פטור כשאינו חייב לקרוע על אותו המת : ואמרו בחמתו פטור סברא דחויה היא והלכה הקורע בחמתו או על מת שחייב עליו קריעה חייב והטעם שיהיה הקורע בחמתו ועל מתו חייב מפני שדעתו מתיישבת וחמומו מתקרר לאותו הקרע והוא דומה למתקן :

שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטוה כו' : (שם)
רוחב השיט שתות הזרת והוא השיעור הקרוב לדעתי שראיתי בפירוש השיט והוא הנכון אצלי כאשר באתי בפרק ג' ממסכת ערלה ויהיה רוחב השיט כפול שלים הזרת וראיתי לגאון שהוא בין הגודל והאצבע כשיפתח ידו כל מה שיוכל האדם וכשילבן אדם מן הצמר וינפץ ממנו או יצבע ממנו שיעור שיטוה ממנו חוט ויהיה ארכו רחב השיט כפול שהוא חייב והמובן לי מפירוש אלו המלות שפירשו הקדמונים כי מלא השיט הוא שתות הזרת ומלא רחב השיט* הוא רחוק מה שיראה בין הגודל והאצבע:

רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב כו' : (דף קו ע"א)
ביבר מקום שמכניסין בו העופות והבהמות והלכה כחכמים כאשר פירש ר"ש בן גמליאל :

צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב כו' : (שם ע"ב)
טעם אמרם שניהם פטורין כבר קדם בתחלת המסכתא · ואין הלכה כרבי שמעון :

ישב האחד על הפתח ולא מילאהו כו' : (שם)
אמרם פטור בכאן הוא פטור ומותר :

פרק ארבעה עשר

שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן כו' : (דף קז ע"א)
דע כי החובל והוא העושה חבורה אינו חייב אלא בשני תנאין האחד שיעשה חבורה בנפש חיה שיש לו עור ויצא ממנו דם או שיהיה הדם צרור תחת העור כמו שיארע מהכאות האבן וכיוצא בו והתנאי השני הוא שיתכוין באותה חבורה שיהנה באותו דם או באותו בשר לרפואה או להאכילה לבהמה אבל אם לא נתכוון אלא היזק הבהמה או לצערה הרי הוא מקלקל וכבר קדם באמרם כל המקלקלין פטורין וזה הוא ענין אמרם החובל בצריך לכלבו והמבעיר בצריך לאפרו אז יהיה חייב והשורף דבר מן הדברים ומתכוין לאפרו הוא מבעיר המנוי בכלל אבות מלאכות והחובל ונתכוון למה שאמרנו הוא תולדת דש לפי שהוא מפרק אותו דבר ומבדילו מחבורו ואמר בכאן כי אלו הח' מינין הנזכרים בתורה לענין הטומאה וכן החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת (ויקרא יא) הם כולם בעלי עור ולפיכך החובל בהם כמו שהתנינו יהיה חייב וזולתם מן השרצים והרמשים אין להם עור ולפיכך החובל בהם פטור לפי שהוא מתחדש וחוזר לקדמותו וכמו כן ההורגן פטור אלא הנולד מהם מזכר ומנקבה וכבר נתברר במלאכת הרפואות כי העור כשיחבול לא ישוב כמו שהיה לעולם ולפיכך הוא חייב על כל מה שיש לו עור :

אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא כו' : (דף קח ע"ב)
הילמי הוא המים והמלח ואין בין הילמי ובין מי המלח אלא שהילמי שיעור גדול ומי מלח שיעור קטן ורבי יוסי מחמיר ואוסר אפילו מי מלח ואינו מתיר אלא כשיספוך שמן על המלח או על המים ואין הלכה כרבי יוסי :

אין אוכלין אזוב יון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים כו' : (דף קט ע"ב)
אזוב יון הוא בערבי אסטוכרו"ס : ויועזר הוא בערבי פורג"נ וכיוצא בו : ואבוב רועה בערבי אגאלדע"י : ומה שאמרו כל האוכלין אוכל אדם לרפואה ענינו כי כל דבר שדרכו שאוכלין אותו הבריאים ויזונו בו שהוא מותר לאדם לאכלו על דרך רפואה כיון שהוא מזון אצל ב"א בכלל · ובארץ ישראל שני דקלים וביניהם מעין מים והשותה מהם ישלשל אותו וירפה בני מעים ואלו המים נקראים מי דקלים · ואסור לאדם לשתות אספרגוס והוא סם משלשל בשבת כלל . וכוס העקרין הוא שיחברו העקרין כד בגד ודכין אותן ושותין אותן ביין ומי שהיא זבה ושותה מהם שלש כוסות תתרפא ותהיה מתליה וכששותה ממנו בעל הירקון באחד ממיני היין יתרפא ויהיה עקר ולא יוליד ולפיכך הוא נקרא כוס העיקרין : וירוקה שם החולי הנקרא ירקון ובערבי ירקא"ן ואותן העקרים הם זאג מאסכנדיא"ה ועשב סרו בערבי עשבה אלסדו"ר ופירושו עשבה שמחה וכרכום :

החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ כו' : (דף קיא ע"א)
החושש בשיניו לחזק רפיון בשר השנים אסור לו לגמע החומץ ולזורקו מפיו אבל מותר לו לגמע ולבלוע והוא אמרם לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע וגמע כמו אגמע מגזרת הגמיאיני נא (בראשית כד) והלכה כרבי שמעון וצריך שתהיה אותה המשיחה משתמשין בה בני אדם הרבה :

פרק חמשה עשר

אלו קשרים שחייבין עליהן כו' : (שם ע"ב)
העיקר שתסמוך עליו הוא זה כל קשר שהוא של קיימא חייבין עליו ושאינו של קיימא אין חייבין עליו . אבל אם היה הקשר בגולאות או בחבור קנות ועניבתם בלבד הוא מותר לכתחלה ואם הוא קשר הוא פטור אבל אסור אם אינו של קיימא · ואין הלכה כרבי מאיר :

יש לך קשרים שאין חייבין עליהם כו' : (שם)
קושרין דלי בפסיקיא כו' : (דף קיג ע"א)
זאת המשנה יש לה שיעור וזה אמרם יש קשר שאינו חייב על קשירתו כמו שהוא חייב על קשר הגמלים והספנים ולא זכר אותו הקשר והם הקשרים שקושרים כדי שיתקיימו זמן ידוע מן הזמן כמו שקושרין קשר במתג להנהיג בו הסוס ואחר כן מתיר אותו : וחזר ואמר כי יש שם קשרים הוא מותר לקשרן לכתחלה יהתחיל לזכרן ואמר קושרת אשה מפתחי החלוק והם שפתי הבגד ואפילו יהיה לנגד שתי שפתות : וחוטי השבכה הם חוטי הכובע שעל הראש : פסיקיא חתיכה של בגד וחבלי האורג מותר לקשור בהם הבהמה לד"ה כי כלי האורג כולם חבלים ועצים וקנים כולם מותר לטלטלן בשבת לפי שהם כשאר כל הכלים והלכה כרבי אליעזר · ואין הלכה כרבי מאיר שהתיר לקשור הדלי בחבל :

*נ"ל כפול

מקפלין את הכלים אפילו ד' וה' פעמים כו' : (שם)
מקפלין בכאן רוצה לומר הבגדים שמנהג בני אדם לקפלן ולהצניען ואמרו בכאן כי זה הקפול יש לו ארבעה תנאים ואז יהיה מותר להתיר קפולו ואלו הן שיהיה שמקפל אדם אחד ולא שיהיו המקפלים שנים ושיהיה המקופל בגד חדש ושלא יהיה צבוע אלא לבן ושלא יהיה אצלו בגד אחר להחליף משום כבוד שבת ולפיכך הוא מותר לקפלו ולהתיר קפולו כדי שיראה כי עתה הותר מקפולו · ומציעין הצעות בגדים על המטות ליישן עליהם והרבה יש כמו מטה מוצעת והיא מלה עברית יצועי עלה (בראשית מט) · ואין הלכה כרבי ישמעאל :

פרק ששה עשר

כל כתבי הקדש מצילין כו' : (דף קטו ע"א)
מצילין תיק הספר עם הספר וכו' : (קטז ע"ב)
כתבי הקדש שקורין בהם הם הנביאים ושאינן קוראין בהם הם הכתובים ורוצה לומר שלא יקרא בהם כל אחד ואחד בביתו כדי שלא יבטל בה"מ ולא אסרו הקריאה בהם אלא בשעת המדרש בלבד . ומה שאמרו טעונין גניזה ר"ל בשאר ימים כשנקרעו או בלו אבל מפני הדליקה אין מצילין אותן אלא אם היו כתובים בכתב אשורית ובלשון עברית · ותיק כמו כיסוי של עץ וזה המבוי שקראו מפולש אינו מפולש מב' רוחות כי הוא רשות הרבים בלי ספק אבל רצה באמרו מפולש מצד אחד והוא שלא יהיה לו לחי ושאינו מפולש הוא השער שיש לו לחי כאשר התבאר בעירובין · ואין הלכה כבן בתירא :

מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם כו' : (דף קיז ע"ב)
אדם חייב בשלש סעודות בשבת האחת לילי שבת והשני יום שבת שחרית והשלישי במנחה ועוד יתבאר כי זאת ההצלה אינה אלא להצר המעורבת מה שחייבנו שלא נתיר לו להציל כל מה שיוכל דילמא אתי לכבויי לפי שהוא בהול על אבוד ממונו וכשנאמר לו אין מצילין אלא שלש סעודות ישכים על אבוד ממונו ולא יחוש לכבות האש · ואין הלכה כר' יוסי :

מצילין סל מלא ככרות ואע"פ שיש בו ק' סעודות כו' : (דף קכ ע"א)
לפי שהסל כלי אחד התירו לו להוציאו כולו אע"פ שיש לו יותר ממזון שלש סעודות · ופירוש אם היו פקחין כאשר אגיד לך והוא כי כל מה שהצילו המצילים מן הדליקה הכל הוא להם מן הדין כי מהפקרא קא זכו אבל דבר באנשים *חסידים שאינם רוצים לקחת לעצמן דבר שאינו שלהם ואינם רוצים גם כן ליגע עצמם בחנם ע"כ אמר כי אם היו המצילים פקחין רוצה לומר מחודדין ידעו כי השכר שיקחו ממנו אחר השבת אינו שכר שבת ויהיה אסור אלא שכר עמלם ויהיה מותר · ואין הלכה כבן בתירא:

ולשם מוציא כל כלי תשמישו ולובש כו' : (שם)
הי"ח בגדים הן מנוים בגמרא מזאת המשנה והם בגד ישימו אותו על הראש ומצנפת ובגד יתכסה בו האדם בכניסתו לבית המרחץ וב' מנעלים ובגד הזיעה כלומר שהוא דבוק לבשרו של אדם והלוק שעושה בו מלאכתו וחלוק אחר רחב שלובשין אותו על שני הבגדים ובתי שוקים לכסות השוקים ובתי ידים מלבישין אותן על הידים ומגיעין עד השחי כי ארצם היתה קרה והיו מכסין ידיהם תמיד וכסות אחר על השוקים ורדיד קטן יעטף בו ראשו וכתפיו וב' רדידים יתנגב בהם כשהוא רוחץ בבית המרחץ ובגד נכבד ילבש אותו על כל בגדיו ומפה ינגב בו ידיו בעת הנטילה ואזור · ואין הלכה כרבי יוסי :

רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי כו' : (שם)
שידה צורתה ידועה אצלינו והיא תיבה קטנה · וגם כן תיבה ידועה · ומגדל אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבי מנסא"ר : ואמרו מפני שהוא מחריך יודיעך תועלת פריסת עור של גדי כי הוא יתחרך ולא יתלהב וימנע האש מהגיע אל העץ ור' סבר גרם כבוי אסור אפי' בשעת נפילת האש · ואין הלכה כרבי יוסי :

נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה כו' : (דף קכא ע"א)
זה מבואר :

כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה כו' : (שם)
העיקר אצלנו כי כל צואה או לכלוך תהיה בבית ישיבתו של אדם שמותר להוציאה בשבת לפי שהוא גרף של רעי כי הוא אצלנו מותר לטלטלו בשבת אבל כל מה שאמר בכאן בצואה של התרנגולים כשתהיה בבית הבשול והמלאכה יש לכוף עליה כלי במקומה גזירה שמא יכנס לשם קטן ויתלכלך בה ולפיכך קרא צואה של קטן כלומר שילכלך בה הקטן · ומן החיות המזיקות יש מהם שממיתות בהכרח כשנושכות את האדם כמו קצת מיני האפעה והנחשים וכלב שוטה אלו כולן מותרין להרגן בשבת כשיזדמן לו ואין בזה מחלוקת כלל וזולת אלו מבעלי הארס מאותן שהן נושכות ולפעמים ממיתות ולפעמים אין ממיתות אבל הם מצערות ומכאיבות ימים. אלו ודומיהם אם רדפו אחר האדם לנושכו מותר להרגן ואם אינם רודפות אחר האדם אלא עומדות במקומן יש לכוף עליהם כלי כדי שלא ישכו ואם רצה האדם לדרסן ולהרגן בעת ההליכה הרי זה מותר והצד נחש וכיוצא בו בשבת אם צד אותו כדי לנחק בו הרי זה **אסור :

נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל כו' : (דף קכב ע"א)
אלו השמיענו נר בלבד היינו אומרים נר לאחד נר למאה ולפיכך אם הדליק לעצמו משתמש אחריו ישראל אבל מים אפילו מלא לעצמו לא ישקה אחריו ישראל ואילו השמיענו מלא מים היינו אומרים בזה בלבד אם בשביל ישראל אסור כי נחוש שמא ירבה בשאיבת המים בשביל ישראל אבל נר אפי' הדליק בשביל ישראל ובשבילו מותר · ואמרו כבש מקום הלך שיורדין בו ואין מעלות כמו בסולם ולא זכר זה אלא להשמיענו מעשה ר"ג וזקנים ודע כי כשיהיה נכרי וישראל והוא יודעו ומכירו אסור לו להשקות בהמתו אחריו כי מפני הכרתו וידיעתו בו שמא הרבה בשאיבת המים בשבילו ובזה כל מה שאפשר להרבות ולהוסיף עליו יהיה אסור בו זה הענין :

פרק שבעה עשר

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהם עמהן כו' : (שם ע"ב)
אמרו אף על פי שנתפרקו בשבת שיעורו אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת · ואינן דומין לדלתות הבית שאם נעקרו שאינן מטלטלין ואפי' נעקרו בשבת לפי שלא חשב לטלטלן ולהניען ולא נעשו לזה וזה הוא ענין אמרם לפי שאינו מן המוכן :

נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזים כו' : (שם)
קורנס הפטיש · וקורדום הגרזן · מגרה המסור שמנסרין בו הנגרים העץ · מגריפה מגרפות יעים · רחת לוח יזרו בה החטה וצורתה ידועה . מזלג עץ ארוך וראשו האחד מתחלק לשלשה עצים כצורת אצבעות היד יבררו בו התבן מן הזרעים · כוש עץ ארוך דק שבו טוות הנשים והוא הפלך · כרכר הוא הכישור שנותנות בפלך בעת הטויה טורטי"ר בלע"ז · מחט של יד מחט התפירה · ומאמרם ליטול בו את הקוץ יש ראיה שמוציא מה שנכנס בבשר האדם מן הקוצין והברקנים בשבת וכמו כן מותר לפתוח החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב הפה · ומחט של סקאין הוא המחט הגדולה שתופרין בה יריעות השער והן הנקראין שקין :

קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה כו' : (דף קכג ע"ב)
עושין מקל לחבוט בו את הזיתים ומהפכין בו הזיתים כשהן בגת ועושין בראשי קצת אותן המקלות כמו רמון עגול או קשר וכשמהפכין בו הזיתים ירימו המקל ויביטו באותו רמון אם יש בו שמנונית אם לא וידמה כלי קבול ולפיכך מטמא :

ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו' : (שם)
מסר הגדול הוא המגרה הגדולה שבה מגררין העץ העבה · ויתד של מחרישה ידועה ואמרו לצורך ושלא לצורך רוצה בו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אפי' מחמה לצל וצריך שיהיו אותן הכלים ראויין להשתמש בהם בשבת כמו הסכינין והכסאות והקערות והם נקראים דבר שמלאכתן להיתר אבל הכלים שהן דבר שמלאכתן לאיסור כמו המדוכות והרחים מותר לטלטלן לצורך גופן

*[נ"ל יראי שמים] **[נ"ל חייב]

גופן ולצורך מקומן אבל לא מחמה לצל וזה הוא העיקר בטלטול שבת וזכור ואל תשכח. ואין הלכה כרבי נחמיה:

כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן כו': (דף קכד ע"ב)
עריבה היא קערה. ומקפה אבזיל או מרק קופא והמחלוקת שביניהן הוא כשנשברו בשבת אבל אם נשברו מע"ש אפי' אינן עושין מעין מלאכתן:

האבן שבקירויה אם ממלאים בה ואינה נופלת כו': (דף קכה ע"א)
קירויה הוא כלי חרס ששואבין בו מים ותולים ממנו אבן כדי שיכבד וירד לתחתית המעין. ספיח קומקום קטן והטעם שבעבורו לא התירו לשאוב בשבת כשאינו מתוקן גזירה שמא יתתוך ממנו בידו בשבת ויתקנהו לשאוב:

פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי כו': (שם ע"ב)
פקק החלון הוא המפה שתולין כנגד החלונות כדי שיסתיר אורה ופירוש פקק המסגר כלומר הדבר שסוגרין בו. ומה שאמרו חכמים בין כך ובין כך רוצה לומר בין קשור ובין שאינו קשור כיון שהוא מתוקן פוקקין בו והמחלוקת הוא בתוספת באהל עראי רבי אליעזר אומר אין מוסיפין באהלי עראי ואפי' ביום טוב וחכמים אומרים מוסיפין אהל עראי ואפי' בשבת והלכה כחכמים:

כל כסויי כלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת כו': (דף קכו ע"ב)
אין ביניהם מחלוקת כי כסוי הכלים ניטלין בין שיש להן בית אחיזה בין אין להן וכסויי קרקעות אינן ניטלין אא"כ היה להם בית אחיזה אבל המחלוקת בכלים המחוברין לקרקע ר' יוסי סבר כי אין הפרש בין מחוברין לאין מחוברין ינטלו כסוייהם ואע"פ שאין להם בית אחיזה וחכמים סוברין שהן כקרקע והלכה כחכמים והוא העיקר האמתי כי כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע:

פרק שמנה עשר

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן כו': (שם)
מפנין מלה עברית מן פניתי הבית (בראשית כד) ואמרו אפי' ד' וה' על דרך הרבוי כאילו אמר אפי' מנין גדול ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו עד שלא יניח שם שום דבר וזהו ענין אמרו אבל לא את האוצר והטעם בזה כי קרקע האוצר הפור וחרב ונחוש שמא ישוה קרקעו בידו והוא אמרם דילמא אתי לאשווי גומות ולא התירו זה אלא לדבר מצוה כמו שהמשיל מפני האורחין ומפני בטול בה"מ ואם הוצרך אדם לפנות לא יפנה יותר מד' או ה' אלא כל חד וחד מפני נפשיה. והתירו טלטול התרומה ואפי' היה ישראל כיון שהיא ראויה לכהן ובתנאי שתהיה תרומה טהורה שתהיה ראויה לאכילה וכמו כן הדמאי הוא ראוי לעניים על העיקר שהוא אצלנו מאכילין את העניים דמאי. ואמרו כי מותר להניע מעשר ראשון שנטלה תרומתו ולטלטלו ואינו רוצה במעשר ראשון כשהוציאו כמשפטו ואחר כן הוציאו ממנו מעשר מן המעשר כפי החיוב כי אינו מדבר בכיוצא בו כי לא נשאר בו טעם שימנע הנעתו וטלטולו אבל מדבר במעשר ראשון שהוציאו הישראל בשבלים קודם שיודש ויהיה דגן ויוציאו ממנו התרומה גדולה בחיוב והודיענו כי המעשר שהוציאו על זה הדרך לא יתחייב הלוי להוציא ממנו אלא תרומת מעשר בלבד החלק שנשאר עליו אבל חלק תרומה גדולה שיתחייב בה אותו המעשר לא לפי שאותה תרומה אינה חלה אלא על החטה אחר הדישה והברירה. ואמרם מעשר שני והקדש שנפדו אפי' פדה אותם לעצמו שיתחייב בתוספת חומש כיון שנתן הקרן יטלטלו אע"פ שנשאר עליו החומש. ואמרם ולא את הטבל אפי' טבל מדרבנן כשנזרע בעציץ שאינו נקוב. ואמרם ולא את המעשר ראשון שלא נטלה תרומתו אינו רוצה בו שלא הורם ממנו תרומת מעשר כי זה מבואר אבל מה שלא הוציאו ממנו חובתו מתרומה גדולה אע"פ שהוציאו תרומת מעשר וזה ראוי יהובה כשהוציאו המעשר מן הזרע אחר הדישה והברירה (*ואפילו) הוציאו ממנו תרומה גדולה מקודם. ואמרם מעשר שני והקדש שלא נפדו רוצה בו שלא נפדו כהלכה כגון שיפדה מ"ש על חתיכה של כסף וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח רוצה לומר מטבע מצויירים כמו שאמר הכתוב וצרת הכסף בידך ואמרו חכמים (ב"מ דף נד.) דבר שיש עליו צורה או שיחלל ההקדש על הקרקע ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין כמו שאמר הכתוב (ויקרא כז) ונתן את הערכך ביום ההוא וגו' שיהיה הדבר הנתן מיד ליד וכבר הקדמנו פירוש אלו הענינים בעצמם ובאורם בתכלית הבאור בפרק ז' מברכות ונשנו אלו העקרים במקומות רבים מסדר זרעים. ומה שאמרנו בכאן מזה הענין לא היה אלא על דרך הזכרון כאשר הקדמנו. ולוף מין ממיני הבצלים בלי ספק. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן כו': (שם)
[כופין את הסל לפני האפרוחים כו': (דף קכח ע"ב)]
חבילות הם האגודות. זרדים ענפי האילנות שכורתין בשעת הזמיר וכיוצא בו. וזהו שהתירו לתת סל לפני האפרוחין ואינו מבטל כלי מהיכנו לפי שהיא אינה עומדת עליו. ושייח הוא עייר בן אתונות. ופירוש מדדין כמו מסייעין או מנהיגים ביד והיא מלה עברית אדדה כל שנותי (ישעיה לח) ויותר מבואר אדדם עד בית אלהים (תהלים מב) ובכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי הוא מפרש דברי חכמים ולפיכך הלכה כרבי יהודה:

אין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין כו': (שם)
מילדין הוא משיכת הולד מן הרחם. מסעדין הוא שעוזרין הבהמה בהתרת רגליה ונעורה ונענועה וכיוצא בו. וחכמה האשה המקבלת הולד וקוראין אותה בלשון עברית מילדת. ורוצים באמרם ממקום למקום כי אין מניחין ואין חוששין לאסור תחומין. ואמרם מחללין עליה את השבת רוצה לומר שעושין לה כל צרכיה מהדלקת הנר ושחיטה והבשול ושחיקת סממנין לשתות וקשירת החבלים במה שתתלה עצמה בעת הלידה וזולתם מכל צרכיה הכל שוה בין אמרה צריכה אני או לא תאמר אבל אין מתחילין בחלול שבת עד שתשב על המשבר ויתחיל הדם להיות שותת ומאותה שעה לתשלום ג' ימים מחללין עליה את השבת בין אמרה צריכה אני בין אמרה איני צריכה ולתשלום ז' ימים מחללין עליה את השבת גם כן אלא אם אמרה אינה צריכה ולתשלום ל' יום אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושים כל צרכה על ידי נכרי לפי שהיא כמו חולה שאינבו סכנה והעיקר אצלנו כי חולה שיש בו סכנה מחללין עליו את השבת ואין עושין חלול שבת קטנים ולא נכרים ולא עם הארץ כדי שלא ינהגו עצמם בחלול שבת ויקל עליהם כי לא ידעו שזה החילול לא התירו לעשותו אלא מפני הצורך הגדול וההכרח אבל עושין אותו גדולי ישראל ואם הוא חולה שאין בו סכנה עושין צרכיו ע"י נכרי וכן אמרו דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה. ואומר תנא קמא שקושרין טבור הולד ומניחין אותו נתלה ממנו עד מוצאי שבת וכורתין אותו ואינה הלכה אבל כורתין אותו ומנקין אותו ונותנין עליו אבק ההדס ודומה לו וכורכין אותו בבגדים וכל זה בשבת ועוד יתבארו צרכי מילה בפרק שאחר זה והלכה כרבי יוסי כאשר זכרנו:

פרק תשעה עשר

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש כו': (דף קל ע"א)
מפני זה יביא אותו מגולה לחבובי מצוה. ויכסה אותו בשעת הסכנה ע"י עדים כדי שלא יחשדו אותו שהוא מחלל שבת וכשפשט בסכין יביא אותו בשבת אבל דרך גגות ור"א מתיר להביא דרך רשות הרבים ואינה הלכה כי העיקר אצלנו שכלל שנתן ר"ע אמת ושמילה א"א מערב שבת והוא לפי שמצותה בשמיני על כל פנים:

עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין כו': (דף קלג ע"א)
פורעין הוא כאילו אמר קורעין הקרום שעל הערלה. אספלנית הוא כמו משיחה עבה ונקראת בערבי מרה"ם. כמון ידוע. לועס ידוע והוא שאוכל אדם וכותש בשניו ואינו בולע. סמרטוט בגד בלוי. והלוק הוא שיקוב חתיכה של בגד כדי שתכנס המילה באותו הנקב ויכרוך שאר הבגד על האבר ואחר כן אמר שיביא מבית לבית אפי' הם מבלי ערוב וכמו כן יביא מחצר אחרת והוא ענין אמרם אפי' מחצר אחרת:

מרחיצין את הקטן בין לפני המילה כו': (דף קלד ע"ב)
אמרו מזלפין הוא מפרש הרחיצה שהחזיר עליה כאילו אמר בכאן כיצד מרחיצין את הקטן מזלפין

*ו"ל ומ

עליו ביד אבל לא בכלי והזילוף הוא זריקת המים או כל משקה וחלק ר"א ב"ע על זה ואמר כי מותר לרחוץ כל גופו בשבת לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה וזאת הרחיצה היא שרחיצה בחמין ואין הפרש בכאן בין חמין שהוחמו מערב שבת ובין שהוחמו בשבת לפי שהוא סכנת נפשות והלכה כרבי אלעזר בן עזריה. ואין הלכה כרבי יהודה:

מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת כו': (דף קלז ע"א)
העיקר אצלנו מילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת ולפיכך יחייב אותו רבי אליעזר לפי שהוא חובל ואינו מקלקל שיהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא ומה שפטר אותו רבי יהושע לפי שהוא מל האחד שהיה חייב להמול בשבת ברשות ואמר הואיל ונתנה שבת לדחות לזה האדם ויש לו למול האחד מן הבנים לא יתחייב על האחר והחלק הראשון שהודה בו רבי יהושע שהוא חייב חטאת זה אצלו אינו חייב אלא שקדם ומל בערב שבת אותו שהיה חייב להמול בשבת ואחר כן מל בשבת אותו שהיה חייב להמול מערב שבת אז יהיה חייב לדברי הכל כי לא נתנה שבת לדחות והבן שתדחה השבת בשבילו כבר נמול בע"ש אבל אם לא קדם ומל בע"ש ונשארו שניהם ערלים ומל של ע"ש בשבת הרי זה פטור לדעת רבי יהושע הואיל ונתנה שבת לדחות והלכה כרבי יהושע.

קטן נימול לח' לט' לי' לי"א ולי"ב כו': (שם)
עקרי זאת ההלכה כי בין השמשות הוא ספק אם מן היום ספק אם מן הלילה ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את י"ט כי המילה מצות עשה וי"ט עשה ולא תעשה כי השם הוא צוה לשבות בו והוא אמרו שבתון ומנע בו מן המלאכה והעקר אצלנו לא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ועוד עיקר אצלנו כי שני ימים טובים של ראש השנה בלבד שהן קדושה אחת ועוד יתבאר במקומות שהן כיום אחד נתנו וכשתדע אלו העקרים תהיה זאת ההלכה מבוארת. ואמרו עד שיבריא רוצה בו שילא מחליו הכל ותגמר ירידת החולי וישאר אחר ירידתו ז' ימים שלמים והם ימי הטוהר אז ימול וענין אמרו שלמים שיהיו מעת לעת ודע כי מי שנולד ונסתפק אם נולד בחדש הז' שהוא בן קיימא או בח' אע"פ כי ברוב לא יתקיים ולא יחיה ראוי שימול ביום הח' ובשבת כי אם הוא בן של קיימא הרי מילתו בשבת הוגה ואם הוא נפל לא עשה כלום מי שמל אותו הרי מעשיו כמחתך חתיכה של בשר והוא אמרם [מחתך] בשר בעלמא הוא:

אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה כו': (שם)
ציצין הם קצוות הבשר החופה ראש האבר. ואמרו החופה את העטרה רוצה בו רוב גובה העטרה וכ"ז שהוא מתעסק במילה יחתוך בשבת בין ציצין המעכבין ובין ציצין שאין מעכבין ומשגמר המילה וסלק ידו אסור לשוב ולחתוך בשבת אלא ציצין המעכבין בלבד ולזה הענין רמז באמרו בתחלת זה הפרק עושין כל צרכי מילה ואמרו אינו אוכל בתרומה אם הוא גדול ונשאר ערל בלא מילה והעיקר אצלנו הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה כאשר יתבאר בשמיני מיבמות. ובעל בשר איש שמן רפוי הבשר כי מרפיון הבשר ודלדולו ותליתו יראה האדם ערל אע"פ שהוא מהול והעיקר אצלנו בכל זה שיבוקר האדם בשעה שהוא מתקשה אם נראה מהול מניחין אותו כמות שהוא ואם אינו נראה מהול חותכין הבשר סביב עד שיראה מהול כשיתקשה. ואמרם כאלו לא מל ר"ל שישוב ויפרע בשבת ואע"פ שסלק ידו מן המילה. וממה שאני חייב להזכירך בכאן שהאדם כשעבר ולא מל את בנו או יליד ביתו והם עליו ביום הח' עבר על מצות עשה גדולה וחמורה כי אין בכל המצות כמוה ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המצוה אבל זה העון קשה יותר ממי שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אכל מצה לפי שזה אחר שעבר יום הח' למילה לא נפטר מזו המצוה אבל הוא מצווה ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה ערל יהיה עובר על מצות עשה שהגיע זמנה וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מצוה וכמו כן כל מי שיראה זה האדם רוצה לומר הילוד הערל ולא ימול אותו עובר על מצות עשה עד שימול אותו כאילו היה בנו וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוב המצות נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד וכ"ז שלא ימול עצמו הוא עובר על מצות עשה עד שימול וכשימול ואפי' באחרית ימיו אז עשה מצוה וסר ממנו העון ואם מת והוא ערל אז יהיה מחוייב כרת הנזכר בתורה במי שלא ימול ואינו יודע בכל המצות מצוה כזאת רוצה לומר שלא יתחייב בה מלקות והוא מכשול גדול כדי שימות החוטא בחטאו:

פרק עשרים

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט כו': (שם ע"ב)
משמרת הוא שק שנותנין בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול והמשמרת קולטת את השמרים ואסרו חכמים לתלותה בשבת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול והמסנן שמרים בשבת במשמרת עושה מלאכה שהיא תולדת בורר או מרקד והלכה כחכמים:

נותנין מים על גבי השמרים בשביל שיצולו כו': (דף קלט ע"ב)
יצלו כמו יסננו כי הדבר הזך קוראין אותו צלול והוא הפך עכור ומסננין כמו צוללין היין בסודר ובתנאי שלא ישה בידו הבגד בפי הכלי כדי שיהיה שופך במקום משופע כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. והתנאי בכפיפה מצרית שלא תהיה גבוהה מתחתית הכלי טפח אלא פחות מזה כדי שלא יעשה אהל עראי בשבת לפי שהוא אסור כמו שבארנו. ושבע הביצים שטורפין ונתנין אותם בדברים העכורים ויזככו אותם ויבדילו העב מן הדק. ואנומלין הוא יין ודבש ופלפלין ונגין כד: ומה שאמר רבי צדוק הכל לפי האורחין אפשר לפרשו בשני פרושים האחד מהם כי הוא חלק על ר' יהודה במאמרו ובמועד בחבית ואמר במועד הכל לפי האורחין ואפשר שיהיה מאמרו הכל לפי האורחים בין בשבת בין בי"ט בין במועד והלכה כת"ק והוא שיעשה מן האנומלין כל מה שירצה:

אין שורין את החילתית בפושרין כו': (דף קמ ע"א)
שורין מלה ידועה. חלתית היו מתמשים בו לפי שהיתה אצלם קרה. כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנה ובלשון הקודש כסמת ומאכילין אותן לבקר. ושפין פירוש כמו מקנחין או ממרחין ביד אבל נותן הוא לתוך הכברה והיא מתקנחת שם מאליה. כלכלה סל. כוברין פעולה מן כברה:
מוץ התבן הדק. אבוס מקום שאובסין שם הבהמות אבוס בעליו (ישעיה א):

גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין כו': (שם ע"ב)
פטם השור שמשמנין אותו תרגום בריאות פטמות (בראשית מא). ורעי כמו ראי ובלשון עברי כמו צפיעי הבקר (יחזקאל ד) וחכמים אוסרים לגרוף מלפני הפטם ואפי' היה המספא בקופה או דומה לה אבל אם היה אבוס קרקע והמספא לשם אסור הוא לדברי הכל דילמא אתי לאשויי גומות וכמו כן אוסרין סלוק לצדדיהן אבל לסלק מלפני הבהמה מותר אצלם ובתנאי שיסלק מלפני החמור ויתן לפני השור ולא שיסלק מלפני השור ויתן לפני החמור כי מה שהניח החמור הוא ראוי לאכילת השור ומה שהניח השור אינו ראוי לאכילת החמור כי הוא הפסידו ברירו והלכה כחכמים:

הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו כו': (דף קמא ע"א)
נענוע הוא הטלטול. כר הוא שמשימין תחת הרקה ואזן*). סדין הרדיד הקטן הידוע אצלנו ונקרא בערבי אלחר"ם. מכבש נקרא בערבי תכ"ת והם שני לוחות שמשימין ביניהם הבגדים המכובסים מקופלים ואח"כ קושרין הלוחות ומהדקים אותן כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקפול נאה ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק אחד ועשרים

נוטל אדם את בנו והאבן בידו כו': (שם ע"ב)
התירו לטלטל כלכלה והאבן בתוכה בג' תנאים. האחד שיהו בכלכלה פירות אבל אם אין בה פירות נעשית בסיס לדבר האסור והתנאי השני שיהיו הפירות שדרכן להתלכלך כמו הענבים והתותים והפרישים אבל אם היו אגוזים או שקדים לא לפי שאפשר לנערו מן הסל בארץ והתנאי השלישי שתהיה האבן בנקב מן הסל לסתום הנקב לפי שהוא חלק מן הסל. והמדומע הוא הדבר המעורב מחולין והתרומה ודמע שם התרומה וכבר קדמו משפטי המדומע כולם במסכת תרומות וממה שקדם זכרו כשנפל חלק אחד מתרומה במאה חלקי חולין צריך להפריש מן הכל שעור התרומה והשאר יהיה מותר כי התרומה עולה באחד ומאה ואמר רבי יהודה כי מותר להוציא אותו החלק בשבת

*)תחת הרקה. יעב"ץ.

ויהיה

ויהיה אותו החלק שהוציא היא התרומה שנפלה בעצמה ולולי זה הדמיון לא יהיה השאר מותר ואין הלכה כרבי יהודה :

האבן שעל פי החבית מטה על צדה כו' : (דף קמב ע"ב)

נוער את הכר והן נופלות זה הוא כשהוא צריך לכר אבל אם הוא צריך למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו ובלבד אם היה שוכח אבל אם הניח המעות ע"ש על הכר הרי זה בסיס לדבר האסור ואסור לנערו . לשלשת לכלוך וטנוף . מקנח ידוע כלומר מקנח אותו הטנוף . סמרטוט בלויי הבגדים :

ב"ש אומרים מגביהין מן השלחן עצמות וקליפין כו' : (דף קמג ע"א)

מה שהרשו בית הלל טלטול הקליפות והעצמות לפי שהן ראויין למאכל הבהמות . וטבלא לוח גדול ישימו עליו השולחן כדי שיפול עליו הפרורים . ושער של אפונים הם הקליפות האפונים . וספוג ידוע והיא כמו צמר נעשה לחוף הים ושואף המים ומספגים בו . ובית אחיזה שלו הספוג הנזכר כשיש לו בית אחיזה ואוחזין אותו בו אינו מתעצר ולא נסחט כשמספגין בו ואפי' ר"ש אוסר להספג בו כשאין לו בית אחיזה לפי שהוא מתעצר ונסחט בהכרח וכל דבר שיהיה הכרחי מודה בו ר"ש אע"פ שאינו מתכוין כי ר"ש אינו אומר דבר שאינו מתכוין מותר אלא כשהתפעלות המלאכה אפשר שיהיה ואפשר שלא יהיה כאמרם גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כי אפשר לגררו ולא יעשה חריץ אבל דבר הכרחי לא והוא אמרם מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומאמר חכמים בין כך ובין כך רוצה לומר בין שיהיה לו בית אחיזה שמותר להספג בו או לא יהיה לו מותר לטלטלו בשבת והלכה כחכמים :

פרק שנים ועשרים

חבית שנשברה מצילין הימנה מזון ג' סעודות כו' : (שם ע"ב)

הטעם אשר בעבורו לא יספוג שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול : ומאמר ר' יהודה אם לאכילה רוצה בו כי כשהכניס אותן הפירות לאכילה היוצא מהן מותר כי לאכילה היה מזמן אותו דבר הזב ממנו ואם הכניסם למשקין אותן המשקין אינן מותרין לפי שאין לו רשות לשתות מאותן המשקין בשבת ועיקר מחלוקת בזאת המשנה הוא בתותים ורמונים בלבד אבל ענבים וזיתים הכל מודים שהיוצא מהן אסור ושאר פירות מלבד ענבים וזיתים ורמונים הכל מודים שהיוצא מהן מותר ואפי' הכניסן למשקין ומחלוקתם בתותים ורמונים כי החכמים דמו אותן לענבים וזיתים שדרך בני אדם לעצור אותם כענבים וזיתים ורבי יהודה דן כל מין ומין לעצמו כאשר תראה והלכה כרבי יהודה והלכה כרבי אליעזר :

כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת כו' : (דף קמה ע"ב)

אמר כי כל מה שנתבשל קודם השבת ואחר כך הוציאו מן המרק והגיעו שמותר להשרותו במים חמין בשבת ומה שלא נתבשל קודם השבת שאסור להשרותו אלא מדיחין אותו בלבד חוץ מן הדג המליח ומן דג דק הקליפה והוא הנקרא קוליים האספנין לפי שאלו הדחתן מכשירתן לאכילה ויהיה כמו שבשלן בשבת :

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרת כו' : (דף קמו ע"א)

לא יקבנה מגלה רוצה לומר מגל החבית . ושעוה הוא הדונג . ממרח כלומר מחליק כמעט שיחייב רבי יוחנן חטאת לזה שנתן שעוה על פי הנקב והלכה כרבי יוסי :

נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור כו' : (שם ע"ב)

אולי יעלה על הדעת כי אסור ליתן תבשיל לתוך הבור גזירה שמא ירד הכלי לתחתית הבור ואתי לאשויי גומות וג"כ יעלה על הדעת שלא יתן לונן לתוך*)החמין גזירה שמא יטמין ברמץ ולכך הודיענו בכאן כי מותר לעשותן ואת הדומה להם ואם הוא מבואר והוא אמרם ואת המים היפים ברעים. נשרו כליו נשרו מגזירת משרה ושורין . שוטחן אומר שמותר לשטוח בגדיו השרויים בחמה ושוטחן מלה עברית שוטח לגוים (איוב יב) משטח הרמים (יחזקאל כו) אבל לא כנגד העם כדי שלא יחשדוהו שרחצן בשבת וזה הטעם דחוי ואין היתר לשוטחן כי העיקר אצלנו כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור :

הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג כו' : (דף קמז ע"א)

זאת הרחיצה אינה אלא במקום שמותר לו לטלטל ממנו לביתו ומביתו לאותו מקום כמו שיהיה בחצר או במדינה ויהיה שם ערוב ולא נשאר להחמיר עליו אלא שמא יסחוט הבגד שמסתפג בו כשנשרה ואז יוציאנו והוא יבש וכשנאמר לו כי אין דרך להוציא זה הבגד שנסתפג בו ממקום רחיצתו יניחנו שם ולא יחוש לו בין שיהיה יבש או שרוי . ואמר כי אפי' נסתפג בעשר רדידים והם הנקראים אלונטית כי האלונטית האחרונה בלי ספק אין בה מים שיצטרך לסחוט אותה ואפי' סחט אותה לא יצא ממנה דבר אעפ"כ לא יביאם בידו גזירה שמא יביא הראשונה ויסחוט אותה ואם הרוחצים רבים בטלה הגזירה לפי שהם מזכירין אלו את אלו ולפיכך יביא הרדיד שמסתפגין בו ואפי' הוא שרוי לפי שרבים נסתפגו בו וזאת המשנה דחויה והפסק כי אפי' אחד יביא הרדיד שנסתפג בו בידו :

סכין וממשמשין בבני מעיים אבל לא מתעמלין כו' : (שם ע"ב)

סכין כלומר מושחין בשמן וממשמשין הוא מגזרת משה משיתיהו (שמות ב) וענינו משיכה וגרירה כלומר כשמושכין וגוררין הידים על בשר האדם בחוזק . מתעמלין כמו מתיגעין והוא מגזרת עמל שיעמול האדם (קהלת א) עמלו בוגיו ט (תהלים קכז) והוא העמל והיגיעה . מתגרדין מגזרת להתגרד בו (איוב ב) וכמוהו בלשון חכמים מתחככין . לפלומה קורדימא בור המים ויש בו חמימות לפי שהמים מכונסין בו והנכנס לשם יזיע והזיעה ביום השבת אסורה : אפיקטויזין פי' הקיא והיא מלה מורכבת ממלות ארמיות אפיק טויזין פירוש הוצאת הלחם מן הבשול ר"ל שיקיא הלחם ויוציאנו מן האיסטומכא קודם שיתעכל ובתנאי שיעשה שם מקיא וזהו האסור אבל להכניס אצבעו לתוך פיו מותר . מעצבין הוא השבת חליות השדרה ועריכתן וזהו כמו בונה אבל כריכת הולד בבגדים ותתולו מותר ואמרם אין מחזירין את השבר אינה הלכה והפסק מחזירין את השבר . נפרקה ידו כלומר נשמט פרק היד או הרגל :

פרק שלשה ועשרים

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן כו' : (דף קמח ע"א)

הטעם לאסור שיאמר אדם הלוני גזירה שמא יכתוב ויתר הדברים מובנים ומבוארים :

מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו כו' : (שם ע"ב)

טעם מה שאסרו למנות מן הכתב גזירה שמא יקרא אגרת שלום בשבת והוא אסור כי לבד ספרי הנבואות או פירושיהם אסור לקרות בשבת או בי"ט ואפי' הי' אותו הספר בחכמה מן החכמות. ומפים

פירושו מטיל גורלות ושיעור זאת המשנה כך ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על השולחן בשבת אבל לא עם אחר ובחול מותר להפיס עם אחר ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא וקוביא שם נופל על כל מיני שחוק שיוסכם עליו שיקח אדם ממון חבירו בהסכמת אותו השחוק כמו הפספסין והנרדישים וזולתם מן הדומים להם. והלשים מין מן הגורלות והוא שיקבצו דברים שלא ידמה אחד מהם לחברו כמנין האנשים ויפרוש כל אחד מאותן האנשים דבר אחד מאותן הדברי' ואותן החפצים לעצמו ויתנו אותן לאיש אחד נכרי שיבא במקרה וישים אותם החפצים חפץ אחד על כל מנה ומנה ממנות הקדשים ונוטל כל אחד ואחד מנתו כפי גורלו והתירו החכמים לעשות זה ביום טוב לפי שהזריזות באכילת קדשים ולפול מהם מנה גדולה ויפה מצוה . ומה שאמרו אבל לא על המנות ר"ל מנות של חולין שאין מטילין הלשים עליהם בי"ט ומלת חלשין מלה עברית חולש על גוים (ישעי' יד) :

לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו כו' : (דף קנ ע"א)

הכל מודים כי מותר לאדם שיאמר לחברו שמור לי פירותי שבתחומך ואשמור לך פירותיך שבתחומי וכמו שמותר לצוות חברו בשמירה כך מותר לו שיחשיך לשמור וזהו ענין אמרם כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו וענין להחשיך על התחום שילך בשבת עד סוף תחום שבת וישב בסוף התחום עד שיצא שבת ויעשה דבר פלוני וכבר ידעת כי אסור לנו בשבת הדבור והעצה והשתדלות בשום דבר שנעשה אותו לאחר השבת מן הדברים שהן אסורין לעשות בשבת כמו שפירש ואמר ממצוא חפצך ודבר דבר וכתיב עשות חפציך ביום קדשי מלבד אם הוא דבר מצוה ויהיה דבור חפצי שמים כגון שידבר בו אדם בשדוכי הנערים והנערות ולמוד הבנים תורה או כתב או מלאכה כי השתדלות באלו הדברים כולם מצוה :

מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה כו' : (דף קנא ע"א)

לפקח פירושו בזה המקום לשאול ולחקור . עסקי כמו צרכי . ארון ארון עץ . תכריכין ידוע והם הבגדים שבהם נקבר המת . חלילין כלים חלולין עושין בהם קול ידוע לעורר הבכי והאבל . ואמרם ממקום קרוב מתוך המדינה אבל אם לא היו עמו במדינה אסור לעשות אבל בהן גזירה שמא מחוץ לחומה באו שהוא רשות הרבים ואמרו בארון וקבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית לפרסום הדבר אבל כל בני המדינה וכל מה שהתירו ממה שעשו הנכרים בשבת אינו מותר אלא עד שימתין למוצאי שבת בכדי שיעשה וכן אלו החלילים אע"פ שראינום שבאו מן המדינה :

עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו כו' : (שם)

כששומט אדם מה שתחת המת מן הבגדים נמצא מוטל על החול וזו היא כוונתו באמרו ומטילין אותו על החול לא שיזיזוהו ממקומו ויטילו אותו על הארץ כי זה כבר התנה ברחיצתו ואומר בלבד שלא יזיז בו אבר לפי שטלטול המת בשבת אסור . ומעמצין עצימת העינים וסתימתם :

פרק ארבעה ועשרים

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי כו' : (דף קנג ע"א)

התרנו לו שיתן כיסו לנכרי מפני שאדם בהול על ממונו ואי אפשר שיזרוק כיסו ולולי זאת ההתרה היה מביא אותו הוא בעצמו ומה שאמרו מניחו על החמור בתנאי שיניחנו של החמור בשעת הלוכו וכשיעמוד שיטלנו מעליו כדי שלא יעשה הנחה וכשיחזור יניחנו מחזירו עליו עד שיגיע לפתח ביתו ויטלנו מעליו כשהוא מתהלך ויזרקנו לתוך ביתו כלאחר יד כדי שלא יהיה מכנים מרה"ר לרה"י ומה שהתרנו אותו להניחו על הבהמה כשהיא מתהלכת כדי שלא יהיה מחמר ומחמר הוא הנותן דבר על הבהמה ומנהיג אותה או יהיג אותה במשאה וימהר אותה ללכת אע"פ שלא נתן עליה דבר ואפילו יהיה המשא דבר מועט ופסק ההלכה המחמר בשבת פטור וכבר הודעתיך כי פטורי שבת פטור אבל אסור . ואם אין עמו לא בהמה ולא נכרי הוא עצמו מביא אותו וילך בו פחות מארבע אמות . ומה שאמרו הגיע לחצר הראשונה אינו נקשר בדין הכים :

מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה כו' : (דף קנה ע"א)

פקיעין וזרין הם אלומות עמיר אלא שהפקיעין הן קטנות והם משתים שתים והזרין הן גדולות משלשה שלשה . ואמרו אבל לא את הזרין ר"ל אין מפספסין את הזרין אבל להתיר האגודות מותר . ופי' מפספסין כמו מפרכין והוא שמחככין אותן בין שתי הידים . וכיפין מין מן הפקיעין ומרסקין כמו מחתכין . ושחת ידוע ובלשון עברי גז אחר גזי המלך (עמוס ז) ואין הלכה כרבי יהודה :

אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין כו' : (שם ע"ב)

אבוס שם המקום שמשימים בו המספוא לבהמה וענין אמרם אין אובסין שלא יאכילנה מזון ימים רבים והוא אמרם אין עושין לה אבוס בתוך מעיה . ודורסין הפירוש הקרוב אצלי שלא ישימו בחוזקה הגמל על המאכל כדי שיאכל הרבה . מלעיטין נתינת המאכל לתוך פי האוכל . ממרין זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים . ואמרם מלעיטין למקום שיכולה להחזיר ואמרם ממרין למקום שאינה יכולה להחזיר ושתיהן מלות עבריות מלעיטין מגזרת הלעיטני נא (בראשית כה) וממרין מענין הפסוק סור ומריא . מהלקטין שיהיה האוכל בידו והם לוקטין אותו . מורסן ידוע . גובלין כמו לשין . דורסיות יוני הבית והם מיוחסות להורודוס שהיה מגדל אותן בהיכלו :

מחתכין את הדלועין לפני הבהמה כו' : (דף קנו ע"ב)

ואין הלכה כרבי יהודה .

מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים כו' : (דף קנז ע"א)

ההפרה שיפר הבעל או האב כאשר יתבאר במסכת נדרים ושאלה הוא שיתחרט וישאל לחכם ויתיר לו נדרו וההפרה מותרת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת אבל שאלה אינה מותרת אלא לצורך שבת . ופוקקין את המאור הוא שיסתמו את החלון שממנו תכנס האורה בכלי מן הכלים אבל לסתמו בבגד תלוי כמו מסך כבר נתפרש דינו בפרק י"ז . ומטלית חתיכה של בגד מודדין אותה לידע אם יש בה שלש אצבעות על שלש אצבעות ואם יש בה יותר היא מקבלת טומאה כאשר יתבארו אלו העקרים במסכת כלים ואם היא פחותה מזה השיעור אינה מקבלת טומאה . וכמו כן ימדדו המקוה לידע אם יש שם שיעור מקוה והיא אמה על אמה ברום שלש אמות אם לא . וטפיח קיתון . מקידה לוח קטן . גמי גומא . גיגית קערה. ועלת זה המעשה כי כשיש מת בבית אחד ויש בין אותו בית ובית אחר חלון אם יש באותו חלון טפח על טפח או יותר נטמא הבית השני כי העיקר אצלנו טפח על טפח מביא את הטומאה כאשר נבאר במקומו במסכת אהלות ובאותו זמן היה בין שני בתים חלון ובאותו חלון קערה של זכוכית כמו שמשית ונשבר באותו השמשית שבר וקשרו לוח אחד בעץ וקשרו אותו הלוח בגמי להכיר אותו הלוח על מקום השבר הפתוח בשמשית ואח"כ מדדו הלוח אם היה בו טפח על טפח יביא את הטומאה ואם הוא פחות אינו מטמא הבית האחר בטומאת האחד ומה שהתרנו מדידה בשבת בתנאי שתהיה מדידה של מצוה וכמו כן קשירה של מצוה ובתנאי השני בקשירה שלא תהיה קשירה של קיימא אלא בגמי ודומה לו כאשר המשיל :

*) נ"ל החמה פי' שמש והכי מוכח בסוגיא דשבת (לט.)

סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת שבת

באור מלות הלועזיות שברש"י ותוס' ופי' המשניות להרמב"ם והרא"ש למסכת שבת.

פ"א דף ג ע"א רש"י מורסא קיסטור"א, (געשוויהר, פֿאַנטאַנעללע), עיין לקמן ק"ז א' ד"ה המפיס:

דף ו ע"א בקעה שדות הרבה קמפני"א בלעז (פֿעלד, לאַנדשטריך):

דף ח ע"ב רקק גרוויל"א ולקמן במשנה ק' ב' גרביל"א (גריזזאַנד), ועיין חולין כ"ז ב' ד"ה רקק:

דף ט ע"ב יתעלפה פשמי"ס, נ"ל פשמי"ר (אָהנמאַכטיג ווערדען): משיקשור וכו' שקורין ברלירי"א (אָרמעל):

דף י ע"א רמי פוזמקי נותן אמפילאות השוכין ברגליו ובלעז קאלצו"ם (זאָקען, שטרימפּפֿע), מין מנעלים שמגיעין עד הקרסולים, עיין לקמן ק"כ א' ד"ה אנפילאות: ופכר ידיה חובק ידיו באצבעותיו מרלי"ר בלעז כאדם המצטער מאימת רבו. נ"ל שהבלעז נ"ל בסוף כאדם המצטער מאימת רבו מרלי"ר בלעז (אום גנאַדע, באַרמהערציגקייט ביטטען), ופעל פכר בסורסי ענין חביקה ואסירה הוא. ובחבלי חטאתו יתמך ת"י ובחבלי חטאוי נתפכר (משלי ה' כ"ב) כן כתוב בספרים מוגהים (כמו בפוליגלוטי אשר לי). לודים אומה שקורין קגליכ"ש ואוכלי אדם הן והן רעבתנין. ועי' גיטין מ"ז גבי מעשה דר"ש לקיש:

דף יא ע"ב בקיסם שבאזנו קיסם ארוך כו' שקורין ויר"א בלעז. נראה שזהו (שטאַב, לינעאַל): סורק בגדים שקורין פולורי"ש (געוואלקטע טיכער): במשיחה הוא קושר הקונים שקורין קרדונ"ש (דיסטעלן):

דף יג ע"ב סינר פורצייג"ש (גורט, שורץ) וכן לועז מלת אפוד ומלת אזור (שמות כ"ח ד', שמואל ב' ו' י"ד, ירמיה י"ג א') ביחזקאל פ"ז י' לועז והחבטך איפולייניסטויי (איך אומגירטע דיך):

דף טז ע"א וריתכין סולדי"י בלעז שמחבר כסף במקום שבר (צוזאַממענלעטהען):

דף יז ע"ב כרשינין נמאכל בהמה ביצ"א בלעז נ"ל ביצ"א (וויקע), וכן לועז הערוך: אונין אריסט"א, נ"ל אריסט"ש (ווערג), עיין לקמן ל"ז א' ד"ה נעורת:

דף יח ע"א גפרית תחת כלי כסף כו' וקורין נייל"ר (שוואַרצע ציערראַטען אין גאָלד אונד זילבער איינאַרבייטען), והכלים המצוירים כן נקראים בלשון עברי משוקדים לדעת רש"י שכן לועז מלה זו (שמות כ"ה ל"ג): ע"ב קילור תחבושת שקורין לוזי"א וכן לקמן ק"ח ב' ד"ה קילורין ולהלן ע"ו ב' במשנה ד"ה קילור הוסיף לפרש שנותנין על העין לודי"א בלעז (אויגענזאַלבע), ובנדה כ' א' לועז קילור אנפלסט"ר (פפלאַסטער): בלחי חכה שקורין איימ"א, עיין סנהדרין פ"א ב' רש"י ד"ה מאי מגודה רעה חכה ובל"א (האַמען, אַנגעל) ובכל מקום שהמפרשים הלועזין אמרו שקורין רצונם לומר שברוב לשונות הידועות לנו שמו כן:

דף יט ע"א מפליגין מפרישין מן היבשה ליס וזהו לשון ספינה (ועי' בתוס"ש פרש שפן) על שם שמפליג עצמו מן הישוב, ומרבינו יעקב שמעתי שאמצעיתו של ים נקרא פילגום (דאַס האָהע מעער), בלב ים (שמות ט"ו ח') ת"י בגו פילגוס דימא: ע"ב חררה עוגת רצפים (מלכים א' י"ט ו') פוגאצ"ש בלעז (אַשענקוכען), עיין רש"י ביצה כ"א ב' ד"ה חררין: יקרמו כמו קרוס קרוסטי"ן בלעז (קרוסטע, רינדע):

דף כ ע"א גרוף מן הגחלים במגרפה שקורין ודיל"י, עיין המתרגם חגיגה כ' א' ד"ה ומגריפה: עץ יחידי כעין נוק"ש שלנו (שטאַם, שטאָק, ענדע איינעס געפעללטען בוימעס): ע"ב גבבא שגובבין מן השדה בל"א שטובל"א (שטאָפּל), ונ"ל אשטובל"א כמו לקמן ריש פרק ג' במשנה ד"ה גבבא: קש זנבות שבולין איסטריי"ש (שטראָה): זאזא מולש"ה (מאָאז), כמו שערות שגדלין סביב האילן:

פ"ב ביתנא דדייק ולא נפיץ נפיץ קרפרי"י (געצופּפּטע ליינוואַנד), עיין לקמן ע"ג א' ד"ה המנפץ: גושקרא פסולת של משי כו' וקורין לו פולוי"ל, ובמנחות ל"ט ב' ד"ה והכלך כתוב שקורין פלוני"ל (דיא פופּפּע דעם זיידענוואורמס): ע"ב סריקין עשוי מן המשי כו' וקורין לו במקומנו יד"ש. בכל מקום שכתב רש"י וקורין לו במקומנו ידוע שהוא לשון בני הכפרים וקשה לברר המלה ככתבה וכלשונה, ובמנחות ל"ט ב' ד"ה סריקין פי' מעיל עשוי מנעורת של משי. ואולי הוא (זעטש) מלשון זריקה ר"ל (אויסשוס), וזהו הרוע שמנערין מן המשי עיין לקמן ל"ז א' ד"ה נשרת: שברא מין עשב ארוך וקורין אותו אורטיי"א (ברעננעסעל), ועיין בערוך ערך שברא:

דף כא ע"א לגר קרויז"ל, עיין המתרגם פסחים י"א א' ד"ה כל נר: משחא דקאזא שמן כו' שקורין קוטו"ן. עיין המתרגם פ"ז דכלאים משנה ב' ד"ה ונמר גפן: מסכסבת כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אנמילי"ד בלעז, ובחולין י"ז ב' ד"ה מרוח אחת פי' ולשון סכסוך אנמשלי"ר בלעז כמו וסכסכתי מצרים (ישעיה י"ט ב') נראה שזהו (פֿערמישען, פֿערוווירען, פֿערפּיצען), וכפי' הרד"ק שלשון סכסוך ענין בלבול הוא. ועוד פי' רש"י כאן ניסנא אחרינא שאין האור נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו (בב"ק ו' ריש ע"א) ברואיט"ש (פֿערזענגען): חלב מהותך פונד"ר (שמעלצען), עיין המתרגם פסחים ל"ס א' ד"ס המחה וחולין ק"כ א' ד"ה המחהו: ע"ב גץ, ניצוץ איספינצל"ש (פֿונקען):

דף כב ע"א ועטרה בקרמים פיאר"ס בירישות של צבעים שקורין אוברי"ץ, עיין המתרגם ביצה ל' ב' ד"ה ועטרה: ע"ב נרות לוצ"ש של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה ובפירושו על התורה (שמות ל' ז') כתב לוסי"ז בלעז ע"ש, ועיין מה שהעיר בפסחים י"א א' שכל נר שבגמ' היינו הכלי, ובפרשת ויקהל (לה י"ד) כתוב לוציצ"ש בלעז בזיכין שהשמן והפתילות נתונין בהן, והוראתם (לאַמפּע):

דף כג ע"א עששית כלי גדול של זכוכית בלע"ז לנטרנ"א, עיין המתרגם ברכות כ"ס ב' ד"ה בעששית ולקמן מ"ד א' ד"ה עששית: קטף פרוני"ל של יער (שלעהדאָרן), ומלת סרף לועז רש"י גומא (גומי, האַרץ):

דף כו ע"א סולמא דצור מעלה הר וקורא המסילה וגבוהה וקורין אותה פוייאי"ה (געפּפֿלאַסטערטער שטעג):

דף כח ע"א שזורין דטור"ש בלעז דכתיב משזר (צווירנען):

דף כט ע"א לבוכיא כירה של רעפים שקורין טיול"ש, עיין המתרגם פסחים ל' ב' ד"ה בוכיא: ע"ב במגוד קביל"א, עיין המתרגם פסחים כ"ו ב' ד"ה מגוד: כחם על הנר קרויז"ל, עיין לעיל כ"א א' ד"ה לנר:

דף ל ע"ב לצוות לוותא שולא"ש, עיין לעיל ט"ז ב' ד"ה וריתכן:

דף לא ע"א סגלגל ביטנ"ה בלעז שאינו עגול (שטאָסל, מאַרזערקיילע), כלומר שתבנית ראשן כעלי שכותשין בו שאינו עגול כ"א רחב (פלאַטט):

דף לב ע"א מחטרא בסדו"ך בלעז (שלאַגען), חסר לשון הכאה כמו בלועא דתמרא חטרתיה דלקמן ס"ז א': ארנא כך היו קורין מגדלות שלהם פריט"י (ברעטער), ובלשונינו משטי"ר (געשטעלל), שהקרשים מסודרים זה על זה בתבנית מגדל, ועיין הגורה אהלות פרק ד' בפירוש הרמב"ם, ובתוכם תיבות קטנות כמו שפי' רש"י חולין קכ"ה ב' ד"ה תיבת:

דף לג ע"א אסכרה חולי המתחיל במעים וגומר בגרון הנקרא בונמלא"ן, עיין המתרגם ברכות מ' א' ד"ה אסכרה:

דף לו ע"א המסס הוא הסמוך לבית הכוסות כו' וקורין ניכפי"ל (דער הונדערטהייטיגע): ע"ב בית הכוסות סוף הכרס שקורין פאנצ"א (וואַנסט), דובלו"ן (דאָפּפּעלט), ר"ל דופן כפולה:

פ"ג ע"ב גבבא הנגבב מן השדה איסטובל"א. עיין לעיל כ' ב' ד"ה גבבא:

דף לז ע"א רש"י נעורת אריסט"ש וכן נ"ל לעיל (י"ז ב') ד"ה אונין. וכן חוטין דקין שמנערין ומנפלין מן הפשתן כמו שפי' להלן (מ"ט א') ד"ה נשרת ובל"א (ווערג): מצטמק מתמעט וכוין רטיי"ש לשון שדים צומקים (הושע ד' י"ד) (איינשרומפּפֿען), ועיין לקמן ק"כ א' ד"ה מפני שהוא מחריך:

דף לח ע"א כעוזרדין שנצטמקו עד שנעשו דקות כעוזרדין קורמ"ש בלע"ז, עיין המתרגם ברכות מ' ב' ד"ה עולשי:

דף לט ע"א חוץ מדג מלוח ישן או קוליים האספנין דג שקורין טוניג"א, עיין המתרגם ברכות מ"ד א' ד"ה ספלי טרית, ומה שמפרש בס"ד חולין ס"ו א' ד"ה הסולתנית:

דף מ ע"ב אלונטית סיול"א (ליינוואַנד, ליינטוך):

דף מא ע"ב והלא מצרף כשכלי מתכת הם כו' פעפועיו סולדי"ר (צוזאַממענלעטהען, צוזאַממענפֿיגען), עיין לעיל ל' ב' ד"ה לצוות:

דף מג ע"א ארוכות המטה לימונ"ש (שטאַנגען):

דף מד ע"א עששית כוס גדול של זכוכית שקורין לנפ"א (לאַמפּע), עיין לעיל כ"ג א' ד"ה עששית:

דף מה ע"א קרמים בגדי צבעונין שקורין אוברייג"א, עיין לעיל כ"ב א' ד"ה ועטרה בקרמים: אפרסקין פירסק"י בלעז (פּפֿירזיכע), עיין המתרגם כלאים פרק א' משנה ד': חבושין קויינ"ץ (קוויטטען), עיין המתרגם כלאים פרק א' משנה ד' בר"ש ד"ה עוזרדין:

דף מז ע"א ולווחים של שקיבם עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין ארבלשטר"א, עיין המתרגם פסחים קי"א א' ד"ה חיק קבל: ע"ב יתקע בחוזק ע"י יתדות שקורין קווינ"ש (קייל), הולס פעם: מטה גללניתא טורנדי"ן והוא כעין של פרסיים. נ"ל טורנלי"ד (בעוועגליכעס בעטט), וענין גללניתא לשון תנועה וסיבוב. ועי' לקמן קל"ח א' ד"ה כסא גלין:

פ"ד דף מח ע"א מובין אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלט"ר (פֿילץ), עיין בב"ק קי"ט ב' ד"ה נמטי ולקמן כ"ז ב' ד"ה אין בה משום כלאים: ע"ב איזמל של רהיטני פלייג"א כו' (גלאַטטער), וזהו תרגום של רהיטני, והברזל התחוב בו הוא האיזמל, עיין לקמן כ"ז א' ד"ה לפי שאי אפשר:

דף מט ע"א נעורת דק דק כו' וקורין אריסט"ש, עיין לעיל ל"ז א' ד"ה נעורת: קסדור מניסטרא"ל שהיה ממונה על כך (פֿערוואַלטער), עיין רש"י בכורות ל"ס א' ד"ה קסדר:

דף נ ע"א הפתק מערכה גדולה שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה ט"ש (הויפֿען, מעהרערע איבעראייאַנדער ליעגענדע דינגע), ועיין רש"י ע"ז ל"ס ב' במשנה ד"ה מן הפתק ובערוך ערך אפתק הראשון: חוץ מכלי כסף בגרתקון כמין עפר כו' וקורין לו אלו"ס, עיין המתרגם פסחים ל' ב' ד"ה יורקא, וע"ז ל"ג ב' ד"ה מחפורת של נריף: ע"ב סגלי עשב שקורין ויאול ויש בו שלשה עלין. עיין המתרגם ברכות מ"ג ב' ד"ה סמלק: לפצוע זיתים בליני"א בלעז (צערקוועטשען, צערשטאָסען) מלשון פצע שבעברי. ועיין לקמן כ"ד ב' ד"ה דלא ליחמסן ודף קמ"ה א' ד"ה מפצע בזיתים:

דף נא ע"א גלופקרא קו"ס ויש בו הבל יוהר (קאָצע), עיין גיטין ל"ס א', ודף ע' ב' ד"ה גלופקרין וזהו כסות עבה של צמר: ע"ב ואין מרזקין כמו מרסקין, משברין לחתיכות דקות ברד גלצ"א (אייז), עי' המתרגם ברכות י"ח ב' ד"ה גזיזי דברדא:

פ"ה אפסר קביסטר"א (האַלפֿטער), והוא מין מתג: נאקה דרומי"ל (דראָמעדאַר), מין גמל הממהר לרוץ עיין בערוך ערך נקה, ועיין רש"י (מ"ב י"ט כ"א וישעיה ל"ז כ"ט) כפי' ומתגי בשפתיך: בזממא דפרזלא מוזי"ל בלע"ז (מוילקאָרב, בייסקאָרב), שעם החוסם נוקב גם השפתים כמפורש בכתוב ומתגי בשפתיך: בפני דפרזלא פריי"ן רסן מתג (צוים, געבים), פגי כמו זה קנה חמור ובית פגיה (בב"מ פ' א') קיבצ"ל (קאַפּצוים), עי' בב"מ נ' א' המתרגם ד"ה בית פגי: בסוגר קולא"ר (האַלזבאַנד), האַלזאייזען), ורש"י הביא הכתוב ביחזקאל (י"ט ט') ויתנהו בסוגר לפרשו שאין ענינו בית כלא כ"א חבל הנתון סביב הצואר:

דף נב ע"ב שהתקינה להגור בה כתפיו שקבעה בראש רצועה ועשאה כמין בוקל"א (רינג, שנאַללע), עיין לעיל ס' ב' ד"ה מקשר בין כתפיו: אלא לענין שבת וכו' ובשאין נקובה כגון איספיגל"א, עיין לקמן כ"ז א' ד"ה שאינה נקובה: עוקצה פויינט"א (שפּיטצע): חלודה רואירא"ה (ראָסט), עיין להלן ס"ה א' ד"ה שוכתא שפי' לתלוחית היוצא מן הכסף רוי"ל, ועיין יומא ל"ח ב' ד"ה רקבובות: בשיפא נישופת בשופינא שקורין לימ"א (פֿיילע), עיין המתרגם בב"ק נ"ח א' ד"ה בשופינא: מרדעת בשפי"ל ובפי' רש"י לסרי"ף כתוב בשטיו וזהו (זוימזאַטטעל), הנתון על החמור או על כל בהמה אשר עולה עליה עול וכן לועז רש"י מלת כר (בראשית ל"א ל"ד):

דף נג ע"א ובלבד שלא יקשור לו מסריכין פיטרא"ל (ברוסטגורט, ברוסטריעמען), עיין לקמן ס"ד א' ד"ה קלקלי: רצועה התחת זנבו פוסל"א כו' בלאי"ש (בינדעל, בישעל), עיין להלן כ"ד א' מטולטלת: זוג אשקלי"ט (גלאָקבען, שאַללע), סעמון ולהלן ס"ו ב' כפי' רש"י לסרי"ף ד"ה בזוגין כתוב שעל"א באשכנז עינבל בסדי"ג שלאָגע האַממערכען) שבתוך הזוג: ע"ב שאחוה דם אנפודור"א, ובכורות ל"ג ב' ד"ה שאחוו דם כתוב אפינדו"ר ושם אפרש בס"ד: שאכלה כרשינין הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מנייזוג"א כאן המלה משובשת ונכונה היא כפי' רש"י לסרי"ף שם כתובה פרנקיי"ש וזהו (בויך־שניידען, לייב־שמערצען): תוהרי קופל"א (קאָפּפּעל, צוזאַממענגעבונדענעס פּאַאר), שמחברין בקשר שנים שנים שלא יברחו, עיין המתרגם פסחים כ"ו א' ד"ה רבקה:

דף נד ע"א עד כבלא פרק התחתון שקורין קויל"ה (קנאָבעל): מבבנין על שעושין כו' נוסק"א בלעז, עיין לקמן כ"ז א' ד"ה עיר של זהב: מטולטלת י"מ פוסל"א שתחת זנבו. ובפי' רש"י להרי"ף כתוב י"מ בשטל"א שתחת זנבו וזהו ט"ס ושייך לים מפרשים מרדעת, עיין לעיל כ"ב א' ד"ה מרדעת. והערוך והרמב"ם גרסי מפוטלת בחסרון למ"ד הראשון וכן עיקר ופירשו חתיכה קטנה של בגד וכן גיר' ופי' רש"י בפרק ה' דתמיד ד"ה ומפוטלת וזהו כמו מטלית וכאן בסמוך ד"ה בשלייתה פי' מפולטלת כר קטן מלא מוכין, וכמו שלועז פוסל"א (בינדעל בישעל): חטרתו הלדרוב"א שים לכל גמלים על גביהם. בישעיה (ל' ו') פי' מלת דבשת שהוא חטוטרת דגמל כתוב חלדרוב"א בלעז. ושם חוטרת או חטוטרת ידוע שהוא גבנון הגמל: ע"ב בזוג איסקליט"א. עיין לעיל כ"ג א' ד"ה זוג:

דף נד ע"ב קופר ערך הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו"ן. עיין המתרגם ברכות כ"ז ב' ד"ה חוץ מן הפיל וברא"ש כלאים פ"ח מ"ח ד"ה הקופד ובב"ב ד' א' ד"ה האנקה מתרגמינן ילא: לגיזרא אנטורטליר"א בלע"ז (אומוויקקעלען): דלא ליחמטן שלא ילקו בסלעים וטרשים בלצי"ר בלעז, עיין לעיל כ' ב' ד"ה לפצוע זיתים: דלא למציוה יאלי שלא ינקוה עלוקה שקורין שנסיא"ש (בלוטזויגער, בלוטאיגעל):

פ"ו דף נז ע"א רש"י בזמן שאין תפורין עם השבכה שקורין שקופי"א, עיין בסמוך ד"ה שבכה: עיר של זהב כמין נוסק"ה ומציירין בה כמין עיר, עי' בהמתרגם מס' מו"ק דף י"ב ב' ד"ה טירין: שאינה נקובה כגון איספינל"א (שטעקנאַדעל, פֿאָרשטעקנאַדעל): חבקין לשון קלקלי וחבק (לקמן ס"ד א') ציגל"א לאסור בו סוס (ראָסגורט), ועיין לקמן ד"ה חבק: ע"ב אפוזייני פרונטי"ל של זהב (שטירנבינדע, שטירנשפּאַנגע): שבכה קופיי"ה (הויבע), ועיין חולין קל"ח א' ד"ה כיפת: אין בה משום כלאים שעשויה כמין לבד שקורין פולטר"א, עיין לעיל מ"ח א' ד"ה מוכין:

דף נח ע"ב עינבל בסדי"ג, עי' לעיל כ"ג א' ד"ה זוג: ולעריסה שהתינוק שוכב בתוכה שקורין בירצ"ה (וויעגע): ואיזמל של רהיטני פליצ"ה כו', עיין לעיל מ"ח ב' ד"ה איזמל של רהיטני:

דף נט ע"ב כלילא על פדחתה כו' שקורין למ"א (פלאַטטע פֿאָן מעטאַלל), ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז"ש (צייג פֿאָן געמישטעם געשפּינסטע): מפרחייתא פינדל"א בלעז (קראַנצע, פֿראַנזען, טראָדלען), וכן פי' הערוך ערך נסך הראשון, ועיין לקמן קל"ד א' ד"ה לפניה לסתרי' לעילאי: מנקטא פארי מוספניל"א, נ"ל שנ"ל מנספניג"א (איינע אַרט קורצער פֿרויענמאַנטעל), מין בגד אשה כעין גלימא קצר מעוטר בלולאות ומצויר במעשה רוקם ונקשר סביב לצואר כמו שפי' רש"י, ועיין לקמן ק"א ב' ד"ה בחוט הסרבל:

דף ס ע"א בערסא איסתרדייר"א בלעז וכן מאזנים גדולות וכו' (וואַגע): המעמיד וכו' והערסה הוא עץ ארוך שהקנה שקורין ייס"א (דער האַקען אַן דעם וואַגעבאַלקען), שקורין כן בעבור צורתו הדומה לאות S הרומי. והוסיף רש"י לפרש והלשון התוב בו כו' שהוא פליי"ל (דער וואַגעבאַלקען, דיא אייזערנע קווערשטאַנגע וואָראַן דיא שאַלען האָנגען): חולקת לכאן ולכאן באמצע ראשה שקורין גריוו"א בלעז, המלה נראה משובשת שבפי' רש"י להרי"ף כתוב בגריוו"א ואולי הוא בריוו"א (דאַס האַאר אָרדנען) ענין תקון הוא כמו ולא עשה את שפמו (ש"ב י"ט כ"ה): ע"ב אלא להזק שמשמרותיו שקורין פול"א עם הפנתה שקורין איפייג"א, עיין המתרגם ברכות מ"ג ב' ד"ה בפנתא: תפרו מבפנים שנתן

מנעל

מגעל של עור לפניס מן הסנדל ותפרו פורדרי"ן בלע"ז, נראה שר"ל קודרין (אַנגעהעפטעט) : עששו למסמר כמין כלבוס בלעז טינפייל"ן שני ראשין חדין וכפופין , בפי' רש"י להרי"ף כתוב תפיליו"ן וזהו (קנעבעל , קנעבעלהאָלץ , קנעבעלאייזען) , ברזל או עץ שנותנין לתוך הפה שלא יהיה הקול נשמע :

דף סא ע"ב זרדא ברוני"א (רינגהאַרניש) : פלייטון בלשמ"א משחא לאפרסמון , עיין המתרגס פסחים מ"ג א' ד"ה ספכת : לקופסא איסקריינא בלעז (שריין , שראַנק): מכבנתא נושקאה, עיין לעיל כ"ז א' ד"ה עיר של זהב : חומרתא דפילון קשר שקשור בו שם שמו פילון ובלעז בלשמ"ו , עיין לעיל ד"ה פלייטון : ע"ב צלצל בנדי"ל נאה (בינדע) , עיין המתרגס פסחים כ"ה א' ד"ה ניצול : כיבא קיומורי"א ניחה כמו שיחנא וכיבא דקדושין דפלימו (ענטצינדונג , געשׁוויהר) , עיין לעיל נ' א' ד"ה מורסא · ושם בקידושין פ"א א' לועז במלה אחרת ע"ש : פת עמלה ברייאיט"ה בלעז , עיין המתרגס פסחים ל"ז א' ד"ה בפת עמילה ושם ביצה כ"ב ב' ד"ה פת עמלה :

דף סג ע"א באלה מפרש בגמרא קולפה מלוקי"ה בלעז , בפירוש רש"י להרי"ף כתוב מאשו"א וכן הוא בל"א (קיילע , שטרייטקאָלבען), ועי' הר"ש סוף פרק ט"ז דכלים : ע"ב טיבותך טובת הנאה נחמתך כו' אגר"א בלעז (אַכּטונג) , כן נראה לי כוונת המלה לפי' רש"י , ועיינו השגחה , וכן פי' רש"י נב"ק ל"ב ב' חמרא למריה וטיבותא לשקיה ר"ל הכבוד והחודה לעבדו משקה הכוסות · ומלה זו משתמעת לתרי אפי כמלת (אַכּטונג) בלשון אשכנז :

דף סד ע"א קלקלי מסרק של סוס שקורין פייסרא"ל , עיין לעיל נ"ג א' ד"ה ובלבד : חבק ציינגל"א של סרגא , עיין לעיל כ"ז א' ד"ה חבקין . ורשב"ם בב"ב ע"ח א' לועז איפכא קילקל ציגגלי"ם לקשור האוכף בחבישת החמור ותבק פוטרי"ל ע"ש : יכול אני מרבה החבלים והשמיחות לניא"ל שעושין למדוד וכו' (מעסשנור , ריכּטשנור) , ומודלי תחומין נקראין משוחות בלשון המשנה עירובין סוף פ"ד : ע"ב ולא תפקוס שרק על פניה שיפאנ"א בלע"ז והוא אדום · ולהלן צ"ה א' ד"ה סרק פי' לבע אדום הוא הבא בקנים שקורין סיפוניי"ן , ואמרתי מלות פינפאנ"א וסיפינוי"ן שתיהן משובשות וצ"ל : פינטיפיליו"ן וזה תחבושת להעביר הקמטים מעל הפנים :

דף סה ע"א זנגבילא גינזיר"ו, עי' המתרגס ברכות ל"ו ב' תוספות ד"ה ברטיבא : שוכתא לחלוחית היוצא מן הכסף ובלעז רוי"ל עיין לעיל כ"ב ב' ד"ה חלודה :

דף סו ע"א לוקטמין טלמסק"א (מאַסקע , געזיכטסבעקליידונג) מסוה · והו פלמוס"א שהביא רש"י בסמוך ד"ה פרמי : ע"ב חטרא דאבפא חמור הנושא בכתפים , הלצנים טושין אותו וכו' ובמקומנו נקרא ארדפיס"א (קונסטגריף, פאָרשטעללונג מאַשינע) , ויותר מסתבר לי שהבלעז בא לבאר ענין לצנים הנזכר ששם נקראו (קאָמעדיאַנטען) : קישורי אשקצ"ש שמהלכים בהם במקום טיט , עיין תוס' בסמוך ד"ה קשורי : פרמי פלמוס"א הנקשרת על הפרצוף , עיין לעיל ד"ה לוקטמין : תוס' קישורי פ"ה אשקצ"ה והקשה וכו' (שטעלצען) , לדעת רש"י הן כמו קבים של הקיטע , עיין יומא ע"ח ב' ד"ה יוצא בקב שלו דלהילוך עבידי : רש"י בזגין איסקליט"ש של זהב , עיין לעיל כ"ג א' ד"ה זוג : קשרי פואה גרנצ"א (ר"ל פואה) קושרים בקשרים גרופאה (קראַפּ) , עיין המתרגס פרק א' דפאה משנה א' ברי"ש ד"ה שמים ופרק ה' משנה ד' דשביעית ד"ה פואה של עידית : בנגועים ברמורי"ם מנגעם עליו ואינו יכול ליפרד (העפּטיג פּערלאַנגען, זעהנליך ווינשען, שמאַכטען): לפופי נטרכו בבגדים ט' וקורין אנמלמווי"ר בלעז (איינוויקעלען) , ובפי' רש"י להרי"ף כתוב שקורין וויקל"א באשכנז , ועיין לקמן קכ"ג ע"א תוס' ד"ה אסובי ינוקא וקמ"ז ב' ד"ה בחומרי שדרה: אבן תקומה אבן שנושאות אותה נשים שלא יפילו וקורין לה קוטאנ"א בלעז , בפי' רש"י להרי"ף כתוב קונטנטי"א ונראה שזה (צוזאַממענהאַלטענדער שטיין), ויקרא ג"כ כל נשם שיש בו סגור נשם אחר , ואבן הזאת ידועה אצל הקדמונים בשם (אַדלערשטיין) וקורין לה ג"כ (קלאַפּפערשטיין) , כי בתוכה יש אבן אחרת המורגשת בנקישה · וסגולת אבן זו ספר לנו פליניום בספר ו' מספרי הטבע שתועיל לאשה הרה שלא תפיל , וכן כתב בעל שלשי גבורים פרק מ"ס באמרו : האיטיטי הוא אבן שלבשו ירוק או כמו פרח ויאו"ש ירוקה , ונקראת בלשון חז"ל אבן תקומה וכו'. ויותר מסתבר לי בפי' רש"י שר"ל איטיט"א במקום קוטנא : נירא ברקא ניצ"א של שער (פאַדען) , וכן פי' ע"ז כ"ח ב' נירא ברקא ניצא של שיער בהמה וכן לועז הערוך ערך ברקא , ועיין לקמן ע"ג א' ד"ה בתי נירין :

דף סז ע"א ושבעה סיכי יתידות קייבל"ש בלעז (נאַגעל) : ליהרוק איסקרני"ר כמו דמיבלע מירקייהו דאלו טרפות (נ"ס ב') (אויסצאַקען , קערבען) , ושם בחולין ד"ה חריקות פי' מלאות פגימות וחריצין קרני"ר בלעז · וצ"ל שזהו ג"כ איגקרנ"ר שהביא רש"י פסחים ע"ה א' ד"ה חותכו , ועיין שם בהמתרגס והבוחר יבחר : לסימטא שחין קרו"ג בלעז , בע"ז כ"ח ב' ד"ה זיבירא לועז סימפא קלו"ג (בלאַזע , בלאַטטער) , ובפי' רש"י להרי"ף בפרק י"ד דשבת דשם הובא כך גמרא דש"ז כתוב ג"כ סמפא קלו"ג בלעז והוסיף לפרש נפח העומד באדם : ע"ב ה"ג אבל נותנין קיסם של תות מוריי"ר · עיין המתרגס רמב"ם פרק א' דמעשרות ד"ה והתותים :

פ"ז דף סח ע"א סטים ווישד"א קולה וורנצ"א · עיין לעיל ס"ו ב' ד"ה קישורי פואה והמקומות הנרשמים שם , ובהמתרגס פסחים נ"ו ב' ד"ה קולה :

דף עג ע"א המנפצו קרפי"ר בלעז , בב"ק נ"ג ב' ד"ה נפציה פי' ביד ולועז ירפי"ר ובל"א (צופּפען) , וממנה נבנה שם (שאַרפּיע , געשאַבטע אָדער געצופּפטע ליינוואַנד): המיסך אורדיי"ר (אויפציעהען, אַנצעטטעלן , דיא פאָדען אויף דעם וועבערשטוהל אין דיא לאַנגע אויס-שפּאַנגען) , וכן לועז רש"י סופטים ס"ז י"ג שפי' ולשון מסכת אורטר"א בלעז : בתי נירין ניצ"ס (צעטטעל, אויפצוג , דיא קעטטע), וכן קורין החוטין הנמתחים באורך על כם הארג : ע"ב מפרק תולדה דדש שמפרק תבואה משבוליה , לשון פורק מן החמור דיסקארגיי"ר (ענטלאַדען) , וכן לועז רש"י בפירושו על התורה (שמות ל"ב ג') ויתפרקו לשון פריקת משא וכו' :

דף עד ע"ב דפרים במ"ס גרסינן ולא בשמ"ך כדפרים בהטור והרוקב (ק"כ א') מינלייר בלע"ז מחתכו הדק , עיין המתרגס ברכות ל"ט א' ד"ה פרמינהו :

דף עה ע"ב שובט מסוה השתי בכרכר שקורין ריו"ל , בפי' רש"י להרי"ף להלן פ"א א' במשנה ד"ה כרכר כתוב רויז"ל , ובע"ז מ"ט ב' במשנה ד"ה כירכר כתיב דויל"א בלעז , וקודם חקור מלה לועזית זו נחפשה ענין מלת כרכר , ני' הערוך כרכד בדלי"ת ופי' יש לאורגים עץ או עצם שראשו חד ונקרא כרכר ודומה למחט של שקאין וכך שמו בלשון יון כורכודי , וזהו כלי כמו שבט וראשו חד ובו היו חובטין האריגה לעשותה אמיץ וחזק ע"י דביקת החוטין ולהשוות בו השתי , וכן פירש הרמב"ם פ"ז מ"ב ושובט הוא המכה בשבט או בקנה על השתי (איין אינשטרומענט אַם זענקרעכטען וועבערשטוהלע דער אַלטען , וואָמיט מאַן דאז געוועבע שלוג אונד דיכּט מאַכטע) , ונראה שרש"י ז"ל הבין שענין כרכר יורה על זה הכלי ומלת דויל"א בלעז מסתבר נכון ר"ל (איינע ראָהרע) , כמו שפי' הרמב"ם שמכה בקנה , או שענין ריו"ל דהכא עיקר ר"ל (איין ראָללשטאַב) להשוות השתי (צו עבנען אונד צו גלאַטטען) , אולם לדעת הרמב"ם פרק א' משנה ה' ופרק י"ז מ"ב הכרכר הוא הכישור (משלי ל"א י"ט) ולועז טורטו"ר ובל"א (ווירטעל) , וכן לועז רש"י שם , וא"כ לדעת הרמב"ם השובט אין לו עסק בכרכר , ואין זה שם הקנה ששובט בו :

פ"ה דף עו ע"ב כתית שנגבי הסוסים והגמלים מחמת המשואות רדויי"ש בלעז , עיין לקמן קכ"ד ב' ד"ה לכתיתא דגמלא: קילור שנותנין על העין לודיי"א בלעז , עיין לעיל י"ח א' ד"ה קילור :

דף עז ע"ב שבלול לימג"א, עיין המתרגס חגיגה י"א א' ד"ה תומס : סממית איירא"י"א בלעז (שפּיננע) , דומה ללשון עברי שממית (משלי ל' כ"ח) : סנונית ארונדילי"א וכו' (שוואַלבע) , וכן בחולין ס"ב א' ד"ה סנונית· ובלשון עברי עגור (ירמיה ח' ז') ת"י סנוניתא ולדעתו לועז רש"י שם : אסיתא מורטי"ר (מאָרזער) , בלשון עברי מדוכה : לבושא חלוק עליון שקורין שרו"ק (קיטטעל , וויסעס אָבערקלייד) :

דף עח ע"א ומטללי משככין על העין וכו' שקורין גלוזיי"ר , עיין בסמוך ע"ב ד"ה דנק : לברקית מייל"א שבולטת בעין (איין געשווידר אין דעם איריס-(רעגענבאָגען) הייטכען דעס אויגעס) , עיין המתרגס פסחים ע"ג א' ד"ה בדוקין שבעין שדק לבן ומשוקע אינו מוס כמפורש בבכורות ל"ח ע"א: דמא דכרושתינא עפלף שקורין טלפ"א , עיין המתרגס ברכות נ"ז ב' ד"ה קרפראי : ע"ב דבק גלו"ד (ליים , לוימשטאָף) , ובפי' רש"י להרי"ף כתוב כאן לימ"א וזהו בלשון אשכנז (ליים): פטפוט רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין על כן העשוי לכך כגון טרפיי"ד וכן לועז לקמן ק"ב ב' ד"ה פטפוט, עיין המתרגס ביצה ל"ג ב' ד"ה לשפות : סיב ודילי"ת שגדל סביב הדקל כעין מלבוש ונכרך סביבותיו ועולה. עי' בהמתרגס ברכות נ"ה א' ד"ה לולבי גפנים ובפסחים ל"ט א' ד"ה אצוותא דדיקלא : כדור פלוט"א , עיין המתרגס ביצה י"ב א' תוס' ד"ה בכדור , ובפי' רש"י להרי"ף כתוב כאן בלא"ן (באַלל) בל"א : רהיטני מוכסא קוראנ"ש (לויפער) ופי' שרצים אחר העוברים וכו' :

דף עט ע"א סטים ויסוד"א, פואה וורנצ"א, עיין לעיל ס"ח א' ד"ה סטים ובמה שנרשם שם ולקמן פ"ט: פי סבבה קויפא , עיין לעיל כ"ז ב' ד"ה שבכה : עפיץ מתקנין אותו בשחיקת עפצים כו' שקורין טנ"א , זהו לשון אשכנז (טאָננע) : בקרטבלא מבשלו ברותחין כו' שקורין פושטויי"ל (אַרמועססעל, לעהנשטוהל), עיין המתרגס ביצה כ"ה ב' ד"ה בגלודקא :

דף פ ע"ב בלבול צידעא טינפל"א (שלאָף , שלעפע) , בלשון עברי רקה ; ברקתו (שופטים ד' כ"ב) פירש רש"י בצידעיו ניל"ש טימפי"ש , והנה צידעה הוא החלק בין המצח והעין , וכת צידעה הוא גובה הלחי נגד העין מלמטה שקורין בל"א (וואַנגע) , וזהו אנדיפי לדעת רב , וכן שם רקה בל"ע כולל ג"כ שתי הוראות האלה , עיין רש"י שה"ש ד' ג' : בביצת הסיד הנגבל במים ועשוי בילים בילים מטונ"ש בלע"ז , עיין המתרגס ביצה ט"ו א' ד"ה בילת הגיר : אדמה ארזילי"א (טהאָנערדע) , טיט אדום , ועיין רמב"ם פי' המשנה והמתרגס ל"ה ב' ד"ה אדמה , ולקמן קי"ג בד"ה מהו לאכול אדמה : על מלא כף סיד בגמ' מפרש כף של סיידים טרואי"ל בלעז (מויערקעללע , דיא קעללע דער מוירער) שהוא בתבנית כף לקבל הסיד ולהטליכו על הקיר :

דף פא ע"א תרווד כף קולייר (לאָפּפעל) : אבל לא הפאים כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין ס"ד ב') שקורין גליסט"א שם בסנהדרין כתוב בלשמ"א וכן נכון , וכמו שלועז איוב (כ"א ל"ב) וזהו (שאָללע , קלומפען): תחתוניות פיג"ש (פייגוואַרצען, פייגעל , בלוטאַדערקנאָטען) , בלשון עברי טחורים : לולבי גפנים אותן פיצולין הגדלין בגפן וקורין ווידיל"ש , עיין לעיל ע"ח ב' ד"ה סיב : ע"ב ומפספס קרפי"ר , עיין לעיל ע"ג א' ד"ה המנפצו וכמו שפי' למעלה כ' ב' מנפץ שערו :

דף פב ע"א ולא ליטרח טפי פריימבר"א בלעז (פרעססען, געוואַלטזאַם דרוקען) :

פ"ט דף פח ע"א גיגית קובא שמטילין בה שכר (קופע , וואַנגע, ביערפאַס) :

דף פט ע"ב סטים קרו"ג (זאַפראַן) , פואה וורנצ"א , עיין לעיל ע"ט א' ד"ה סטים : נתר מין אדמה שקורין ניטר"א (זאַלפעטער) :

דף צ ע"א שיש לו עיקר שנשרש בארץ ולפי דעתי תורניתא דגרסינן בע"ז (י"ד א') דבר שאין לו שורש הוא כמו זה (ר"ל כבריתא) ולא כמו שמפרשין אותו פיונ"א — ע"כ דברי רש"י ז"ל · והנראה לי בזה כי תורניתא דגרסינן בע"ז אינו מין קרקע כ"א אילן ממיני הארזים והוא שטה וכמו שפירש הרמב"ם במשנה שם ; ועיין בהמתרגס לסדר זרעים רמב"ם פרק ז' דשביעית משנה ו' ושם יבחנו דבריו שהארז הוא מין הגדול והשטה הוא מין הקטן · והנה עצם האילן בכלל מלבד הענפים והפירות מתחלק לשלשה חלקים , שורש , עיקר וגזע ; שורש ידוע ; והעיקר הוא החלק התחתון מהגזע שממנו מתפשטים השרשים בארץ (דער שטאַם אונטער דער ערדע) , ועל ידו האילן מתקיים בארץ ; והגזע הוא החלק העליון הרואה פני חמה כמפורש בב"ב (פ"ב א') , עי' שם רש"י ד"ה כל שרואה פני חמה , היינו כל האילן חוץ מן הקרקע (דער שטאַם איבער דער ערדע ד. ה. דער בוים) , וזהו ענין עיקרו דרגא לנוף במכות (יב ב') ; אולם בירקות אינו כן שאין להן עיקר כמו באילן וגם אין להן גזע, כ"א עץ דק ורך כמו לתבואה, ולשון עיקר שנא' בירקות עטע שורש כמו שפי' רש"י סוף ב"מ (קי"ח ב') במשנה ד"ה בעיקרו :

דף צ ע"א שמוהטין בו פתילות , ומנקבין ראשיהן לעדויי הוסכן מוקיי"ר, עיין המתרגס ביצה כ"ב א' ד"ה קנבא : ע"ב לנישבין לצוד עופות ובלעז ליצ"ש (גאַרן , נעץ) , ובב"ק ע"ט ב' במשנה פי' נישובים פחים , ועיין לעיל ס"ו ב' ד"ה לירא ברקא :

פ"י דף צב ע"א ופרבינן וכיון דאיכא שנצין, רצועות שקורין אשטולד"ן · מלה זו משובשת היא בשנותה אותיותיה בד' מקומות הידועים לי · ביבמות (ק"ב א') פי' שינצי השטר"ל ונוח לחלצו , בב"מ (כ"ו א') ד"ה בתר קתא וכן כשא בתר שנציה אשטדל"א בלעז , ובנדה (י"ג ב') פי שנצים אשרלט"ש כעין שלנו , וכאן פי' אשטולד"ן כעין שלנו · והנה ידוע לנו כי השנצים הם רצועות עשויות לקשור בו סנדל או לסתום בהן פי כיס או לחגור בהן מכנסים , ושם בנידה מסתבר שזה (קניעבאַנד, האָזענבאַנד) ; ובמקומות אחרים שזכרתי נראה שזהו (קליינער גירטעל) ; ומלת שנץ נגזרת מעברי מלשון וישנס מתניו (מלכים א' י"ח) שהוא ענין חגירה : מרפקו איישל"א , עיין תוספות בסמוך : תוס' ד"ה במרפקו הוא שקורין קוד"א (עללענבאָגען) , ולא כמו שפי' בקוני' איסיל"ש (אַבּסעלהאָהלע), וזהו בית השחי תחת הכתף:

דף צב ע"ב רש"י מלגז פורק"א בת ג' שינים וכו' (גאַבעל , גאַרבענגאַבעל) , עיין לקמן קכ"ב ב' ד"ה מלגז :

דף צג ע"א פונדאות כמין חריטין כיסים ארוכים ונותנין בהן מעות ובלעז בריד"ש · במלכים (ב' ה' כ"ג) פי' בשני חריטים בשני כיסין ארוכין ולועז פירדיי"ש (בייטעל) , ועיין גטין כ"ח א' ד"ה חמת ומה שנכתוב בהגיעי לשם בס"ד :

דף צה ע"א סרק לבע אדום הוא הבא בקנים שקורין סיפוטיי"ן, עיין לעיל ס"ד ב' ד"ה ולא תפקוס : המחבץ המעמד החלב בקיבה כו', ולועזין אותו אנקייד"ש· נראה שזהו (זויערמילך) :

פי"א דף צז ע"א לפי שאי אפשר להוליך ר"ה מגבשושיות כאילו נלקטו במלקט ורהיטני פלייכ"א בלעז כו', עיין קידושין ל"ה ב' ד"ה מלקט פי' מלקט פלייכ"א של מנאלחי חרבות שמחליקין בו את תיק הסייף ורהיטני פלייכ"א של עושי תריסין , ועיין לעיל מ"ח ב' ד"ה איזמל של רהיטני :

דף צח ע"ב אמר שמואל ביתדות , שם פי' רש"י מלת אשבעי וז"ל : ולי נראה פי' דאשבעי כמו אשבא דספרי במנחות (ל"ב א') והוא גלואו"ן בלעז (קלעממע , צווינגע) , וזהו כלי עשוי לאחוז הקלף שלא יתהפך ויתגולל , עיין לעיל ה' ב' רש"י ד"ה קורא בספר :

דף ק ע"ב רקק מים וכו' רקק גרבילא , עיין לעיל ח' ב' ד"ה רקק :

דף קא ע"א ביציתא ספינות קטנות וקצרות מלמטה עד כחודו של סכין וקורין קווייפ"י (קאַהן, נאַכען) , ועיין בב"ב ע"ג א' ד"ה בילית ודוגית , מה שנפרש בהגיעי לשם בס"ד : ע"ב בחוט הסרבל שקושרין בו את בית הצואר שקורין מונטי"ל (מאַנטעל , איינע אַרט קליינער מאַנטעל אָהנע קאַפּוצע) , מין טלית הוא כמו שפי' רש"י לעיל כ"ח א' ד"ה כולהו רבנן לא ליפקי בסרבלי חתימי :

פי"ב דף קב ע"א המכה בפטיש וכו' והוא בלעז פי"ק , עיין המתרגס ברכות כ"ח ב' ד"ה פטיש המפוצץ : על הסדן בלעז אינקלומא (אַמבאָס): קורנס מרטי"ל (האַממער) : דמשתכי מעלין חלודה המחטין רואי"ל, עיין לעיל כ"ב ב' ד"ה חלודה: פטפוטי רגלי כירה כמין כלי ברזל שקורין טרפיי"ד , עיין לעיל ע"ח ב' ד"ה פטפוט : שופתא יתד קטן כו' שקורין קאייג"ל · ובפי' רש"י להרי"ף כתוב שקורין קיל"א (ר"ל שקורין בל"א קייל) : קופינא הוא חור שבראש המר , מרא בלעז פוסו"ר , בב"ק כ"ז ב' פי' קופינא הברזל עצמו אצל הנקב , ומלת פוסו"ר תרגמתי בהמתרגס ברכות כ"ז ב' ד"ה חוץ ממר :

דף קג ע"א עולשין עשב שקורין קריספ"ל (קערבעלקרויט) , עיין המתרגס פסחים ל"ט א' ד"ה הנדיבי :

דף קד ע"ב סמא אורפימינ"ט (אויריפּיגמענט, געלבער אַרסעניק): סקרתא אימני"א צבע אדום שצובעין בהן תריסין (בערגצינאָבער), עיין לעיל ס"ד ב' ד"ה ולא תפקוס : קומא גומ"א שרף אילן ,

עיין

עיין לעיל כ"ג א' ד"ה קשף: **הרתא דאושכפי** אדרמינ"ש (טינטע): **אפצא** מי עפצים שקורין גל"ש (גאללאפפעל), בשאר מקומות כתוב עפצא בעיין: **שיחור** אדרמינ"ש, עיין לעיל ד"ה חרתא דאושכפי:

פי"ג דף קה ע"א רש"י בתי נירין שמתן ב' חוטין של שתי בנירה שקורין ליצ"ש, עיין לעיל ע"ג א' ד"ה בתי נירין: **מצוביתא** בירעת גרדין האורגין ברגל הוא וקורין לימיי"ש (וואללעווערק, וואללעציינג), וכן פי' הר"ש נגים פרק כ"א מ"א דכלים ע"ש, והוסיף רש"י לפרש בא"ד והיא במקום הקנה העולה ויורד בירעת אריגת נשים שקורין פריש"א (ליצענשאפט):

דף קו ע"א המפים מקבע מורסא קיטור"א, עיין לעיל ג' א' ד"ה מורסא וס"ב ב' ד"ה כינא, ובכתובות ו' ב' ד"ה המפים מורסא פי' הפותח פה נפח שקורין קלוג, עיין לעיל ס"ז א' ד"ה לשימשא:

פי"ד ע"ב בשותא הומלו"ן וגדל מתוך השיזמי מריח הקרקע וכו', עיין המתרגם מועד קטן י"ב ב' ד"ה כשותא:

דף קח ע"א פיטרא פטריות בוליו"ן. בע"ז ל"ח א' ד"ה ארדי כתוב בולי"ן, ובתענית כ"ג א' ד"ה כמהין ופטריות כתוב בוליין (בליץ, פילץ): **בכנפיו** בטולת העוף משתעי שישטענו בעוד כנפיו בו וכו' בלא"ש (נ"ל בלומ"ש) נוצה הוא הדקה שהוא כבשר כמין נמר שאין לה שרשים קשים (פלוימפעדערן): הילמו שלמוייר"א, עיין המתרגם ברכות ל"ו א' ד"ה זמית: **ע"ב קילורין** נוזיא בלעז, עיין לעיל י"ח א' ד"ה קילור: **לחסודה ריבדא** דכוסילתא פלימא"ה בלעז. בסנהדרין נ"ג ב' ד"ה אפילו ריבדא דכוסילתא לא היתה בגופם, פי' ריבדא פיגור"א בלעז כוסילתא שם כלי המקיז פלגמא"ל, ובמכות כ"א א' פי' ריבדא מכה, כוסילתא כלי שמכה בו פליימ"א (שנעפפער, אדערלאסווערקציינג), ובע"ז כ"ז א' ד"ה ריבדא דכוסילתא פי' כלי אומן המקיז בכתפים ריבדא מכת הכלי ובלעז פיינדר"א, ובכתובות נ"ט ב' ד"ה ריבדא דכוסילתא לועז פונטוייר"א דפלמוהא וכן נכון (שטיך פאם אדערלאסאייזען), וכמו שהוסיף שם לפרש ריבדא ניקור כוסילתא:

דף קט ע"א כוסברתא איינאנדר"א, עיין המתרגם ר"ה פרק א' דדמאי בר"ש ד"ה כוסבר: **גרגירא** אורוג"א, עיין המתרגם שביעית פרק ט' משנה א' בר"ש ד"ה גרגיר: **ע"ב איזובין** דמתניתין הוא שקורין אברתא בר הינג כו', בר הגג שגדל בין הגגים רונג"ן (שטוידען, געשטרייך): **עולא אמר** אזוב דאורייתא הוא מרווא חיורא שמוי"א, עיין המתרגם פסחים נ"ט א' ד"ה כרפי שדה: פותנק בלעז פולא"ל, עיין המתרגם ברכות מ"ד ב' ד"ה ומי סיסי: **רוביא** תילתן פינגר"י, עיין המתרגם כלאים פ"ב משנה ה' ברמב"ם ד"ה ותלתן: **התחלי** שחלי כרישו"ן (קרעססע), וזה שחלייס בלשון המשנה, עיין סוף פרק ד' דמעשרות ועירובין כ"ח א' ד"ה שחלייס: **מפני אפשיתה** מקום שנפשח הדקל אישברנקיי"ר, עי' המתרגם ביצה ל"ג ב' ד"ה הוה מפשח: **גובי** התיכות התיכות וכו' שרונגלו"ן בלע"ז (שטיקע):

דף קי ע"א דכי נח נפשיה דרב וכו' שבלא אשקלינ"א, עיין לעיל כ"ג א' ד"ה זוג: **צבתא** איטנלי"ש (צאנגע): **צלפים** פרי של נלף קפריי"ר (קאפער), ועיין תוס' ביצה כ"ה ב' ד"ה ונלף באילנות שם פי' הר"י מאי עזותו: **גביא גילא** אנו"ש בלעז, עיין המתרגם פסחים ל' ב' ד"ה יורקא: **כורכמא רישקא** כרכום של גן קרו"ג אורי ינס"ל (מארגאנלענדישער זאפראן), עיין המתרגם פסחים מ"ב ב' ד"ה קורטמא: **ע"ב שבלילתא** תלתן פנגרי"ג, עיין לעיל ק"ט ב' ד"ה רוביא: **דעמר גופנא** קוטו"ן (בוימוואללע), צמר גפן: **אהלא** אלויי"ן, בגטין ס"ט ב' פי' רש"י ד"ה אהלא תלאתא. אהלות אדום כמין תולעת שני, והעיר המהרש"ל שהוא מלשון הבורית והאהל, וכאן לועז רש"י כמו שלועז שם בגטין מילת אילוא ע"ש וזהו (ווערמוטה, אבסינט), עיין המתרגם פסחים נ"ט א' ד"ה הרדפנין ובע"ז ל' א' ד"ה אפסינתין:

דף קיא ע"א ליבא מכה מרפי נומות הבשר והגידים כו' דשיילי"ר (ענטפאללען, אויספאללען), ויותר מסתבר שזהו (וואקעלן), כשהגידים נרפים מהתומן ועיין לקמן קמ"ז א' ד"ה נפרקה:

פט"ו ע"ב סבכה קוייפ"א, עיין לעיל כ"ז ד"ה שבכה: **ושל פסקיא** אזור רחב כו' וקורין פינדור"ש, עיין לעיל כ"ט ב' ד"ה מפרחייתא:

דף קיב ע"א הכף שול"א בלעז, עיין המתרגם ברכות מ"ג ב' ד"ה גילדא: **ע"ב שלאבא** נרטו"ן (טינרונג, אפפנונג) או (שפונדלאך):

דף קיג ע"א כורך עליו מחבר ט' או פסיקיא פייסול"א (בינדע, וויקעלבאנד), עי' המתרגם פסחים י"א א' ד"ה פסיקיא, ועיין רש"י מנחות כ"ט א' ד"ה חגור כמין פסיקיא: **כובד העליון והתחתון** אגשובל"ש כו' (וועבערביימע), עיין לקמן קנ"א ב' ד"ה כאביסנא: **העמודים** טריור"ש (צווערגלייסטען), וכמו שפי': **ע"ב מהו לאכול ארמה** ארזיל"א בלעז (זיעגעלערדע), עיין לעיל פ' ב' ד"ה אדמה, ובפי' רש"י להרי"ף לועז טימ"א בלשון אשכנז וזהו (לעהם):

פט"ז דף קיח ע"א בי סדיא לבדין פולטר"א (פילץ), עיין לעיל כ"ז ב' ד"ה אין בו משום כלאים:

דף קיט ע"א אתרתקא רשינא פסטדו"ל של שן, עיין לעיל ע"ט א' ד"ה בקורטבלא:

דף קכ ע"א מקטורן מנטיל (מאנטעל מיט קאפוצע), מלבוש שיש לו בית ראש וכן פי' הערוך: **אונקלי** לבוש רחב כעין שריניש"א ובלשון ערבי מחשיא"ה, עיין המתרגם מ"ק כ"ד א' ד"ה אונקלי, ואולי הוא (וויימעס אבערקלייד), כמו למעלה ע"ז ב' ד"ה לבושא: **קלבוס** גביי"ש, גי' הערוך קנבוס בנו"ן ולועז גונ"א (אונטעראק), ופי' שהוא חלוק התחתון הנתון לא על בשרו כ"א תחת חלוק העליון. ומלת גביי"ש נראה משובשת וצ"ל כתרגום הערוך: **הלוק** קמיש"א על בשרו (העמד): **ושני ספרקין** פייסול"ש, עיין לעיל קי"ג א' ד"ה כורך עליו: **אנפילייאות** קלצו"ש של צמר. עי' לעיל י' א' ד"ה רמי פוזמקי: **פרגוד** גנוליי"ש ובלשון אשכנז (קניע הויזן), מסתבר לי שיש כאן ערבוב לשון שרש"י פי' ביבמות ק"ב ב' ד"ה לא בפרגוד חשות הלוק שיש בו אימרא, ובפירושו לגראשית רבה פרשה פ"ד את כתונת הפסים זו הפרגוד לועז קמיש"א (העמד) וא"כ אי אפשר שיהיו בתי שוקים: **מפני שהוא** מתריך מן האור ובלעז רפריי"ש (איינשרומפפען): **ע"ב נר דולק** קרויש"ל, עיין המתרגם פסחים י"א א' ד"ה כל נר, ובפי' רש"י להרי"ף לועז ליכ"ש שרבי"ן באשכנז:

פי"ז דף קכב ע"ב קורנס מרטי"ל (האממער): **מגריפה** וודי"ל, עיין המתרגם חגיגה כ' א' ד"ה ומגריפה: **רחת** פאלי"א (שופעל), עיין המתרגם ברכות ח' א' ד"ה זיבולא: **מלגז** כמין עתר שקורין פורק"א כו' (גאבעל גארבענגאבעל), ובעברי מזלג, והתלמוד בנה ממנו פעל שיורה אסיפת התבואה, אוחזין במלגז ולוגזין לעיל נ"ב ב': **כוש** פלך פוסיל (שפינדעל), שם הכלי שגוללו עליו החוט: **ברבר** ראי"ל, פירשתי לעיל ע"ה ב' ד"ה שוכש:

דף קכג ע"א עוקצה פויינט"א (שפיטצע): **ע"ב ויתד של מחרישה** הוא כלי גדול כו' קולטר"א בלעז, עיין המתרגם שביעית פרק ה' משנה ו' בר"ש ד"ה ירושלמי, ועיין תוס' ע"ז ס"ו ב' ד"ה והדקר מה שאפרש בהגיעי לשם בס"ד לייסב פי' רש"י ז"ל: **חצינא** דולויר"א, עיין המתרגם ברכות כ"ז ב' ד"ה פסל, ושם ביצה ל"א א' ד"ה מגל:

דף קכד ע"ב מר פוסו"ר, עיין המתרגם ברכות כ"ז ב' ד"ה חוץ ממר: **בי סריותא** כריש של נבל שקורין פילטר"א, עיין לעיל קי"ח א' ד"ה בי סדיא: **מכבדות** אישקוב"א כו' (בעזען) לכבד השלחן, ולכבד הבית קורין בלשון התלמוד חופיא, עיין רש"י סוכה ל"ב א' ד"ה כי חופיא:

פי"ח קכח ע"א נינא מינטא"י, עיין המתרגם כלאים פ"ה משנה ח' ד"ה והרוש בפי' הרמב"ם, וניניא בלשון התלמוד הוא נענע בלשון ערבי ונקרא ג"כ אמיתא כעין לשון לעז כמו לקמן ק"מ א' ד"ה אמיתא: **פיגם** רוד"א, עיין המתרגם כלאים פ"א משנה ח' ד"ה פיגם ברמב"ם: **צתרי** שדריא"ה לוי"ה ל"א פוליאו"ל, עיין המתרגם רמב"ם שביעית פ"ח משנה א' ד"ה וסיאה, ורש"י ז"ל הביא הרבה פעמים פרושים בשם לוי"ם ובפרט במסכת זו, ומסתבר לי שזה היה חד מרבותיו הנקרא בשמו הגדול רבינו יצחק סגן לוי"ה מויסר"י: **פוליאו"ל** עיין לעיל ק"ט ב' ד"ה פותנק: **אברתא** איסני"א נ"ל איספ"א (איזאפ): **חשי** שדריא"ה ועיין לעיל ד"ה צתרי שכן קורין לעשב סאטורייא בלשון ישמעאל חשאי, ע"ש ברמב"ם שביעית שם:

דף קכט ע"א פתורא דיונה מין ארז הוא ורבינו הלוי אמר בויי"ש (לארבער בעערען), עיין המתרגם פסחים כ"ו א' ד"ה סיכרא דדפנא: **מריבדא דכוסילתא** נקבי כלי האומן שבבשרו פלימ"א, עיין לעיל ק"ח ב' ד"ה לחסודה: **היכא דבריך זיקא** אינדרו"ן שיש בו חלונות וכו' אין זו בלעז כ"א לשון תלמוד כמו אכסדרא דבי רב באינדרונא (מנחות ל"ג ב'): **ע"ב מאה שפמי** פמו על שפה (ויקרא י"ג מ"ה) גרויינו"ן בלעז שפתים של בהמה (שנויצע, מויל): **מלפפין** אמליו"ן בלעז, מתורגם לעיל ס"ו ב' ד"ה לפופי:

פי"ט דף קל ע"א יקרו פוריי"ר בלעז כו' (באהרען, מיט דעם באהרער אויסהאהלען):

דף קלד ע"א לפניה לסטריה לעילאי לאימרא וכו' שקורין פיינד"ן. עיין לעיל כ"ט ב' ד"ה מפרחייתא, ובסוכה (ס' א') ד"ה מן הגרדין לועז פרגי"ן וזהו (פראנזען, העראבהאנגענדע פאדען): **דזריף** מנפחו אינפליי"ר בלעז (אויפשוועללען): **לינפפי'** בניפוותא יניפו עליו בנפה שקורין וואי"ן (שווינגע): **דלא מעוי** אין רוחו נכנס ויוצא יפה אלייכ"א (אטעם): **ולשרקיה** עליה יחליקה על בשרו וכו' אשאולדי"ר (אויסגלייבען, עבנען):

דף קלו ע"א שפיהק בייליי"ר (גאהנען), עיין המתרגם ברכות כ"ד א' ד"ה שגיהק:

דף קלז ע"ב קטן המסורבל בבשר פלטרי"י בלע"ז כו' (אויסגעשטאפפט), ר"ל מלובש בבשר כמו שפי' קידושין ע"ב א' ד"ה ומסורבלים כדוב:

פ"כ תולין את המשמרת שמסננין בה שמרי יין כו' שקורין אשטנד"א, מלה זו נוהגת בלשון אשכנז שכן קורין לכלי של עץ עשוי כחבית (דיא שטאנדע), רחב למטה וצר למעלה:

דף קלח ע"א בסא טרסקל כך שמו ובלעז פלודשוויל"י וכו' עיין לעיל ע"ט א' ד"ה בקורטבלא: **תוס' כסא** טרסקל וכו' שקורין גרדיי"ל, עיין המתרגם פסחים ע"ד א' ד"ה אסכלה: **בא"ד** אבל נהושיב הקדרה על מרפי"ד שרי, עיין לעיל ע"ח ב' ד"ה פספוס: **ע"ב רש"י סיאנא** כובע של לבד פלטרי"ן, עי' לעיל קי"ח א' ד"ה בי סדיא:

דף קלט ע"א כשותא הימלון, עי' לעיל ק"ז ב' ד"ה כשותא: **ע"ב מטילין** ברשיי"ר בלעז (ברויען), עיין המתרגם פסחים ק"ז א' ד"ה פירזומא: **את היין** מפני הקמחים שקורין ייג"ש (שיממעל, קאהם): **והאיכא נצוצות** קטנות כו' שקורין ברויי"ש וכו' הבלעז אינו קאי אניצוצות שכן גוטטי"ש בלעז (טראפפען), כמתורגם בפירוש רש"י להרי"ף, אלא אפסולת קאי וזהו (שראטט, קלייען), עי' לעיל ס"ב ב' ד"ה פת עמילה:

דף קמ ע"א ממחו דישמפדי"ר בלעז (צערווייבען, אויפלאזען לאססען), עיין המתרגם פסחים ל"ה א' ד"ה המחה: **אמיתא** מינט"א בלע"ז, עיין לעיל קכ"ח א' ד"ה נינא: **חלתית** חלטי"ש בלשון ישמעאל ובלעז לזרי"א (טייפעלסקאטה), עיין ע"ז ל"ה ב' ד"ה חלתית, ובחולין נ"ח ב' ד"ה קורט של חלתית: **ע"ב לא ליכול ירקא** ירק חי כרישין, לירפו"ל, ושחלייש. עיין לעיל ק"נ א' ד"ה עולשין: **לא ליבצע בצועי** מורשילונ"ש בלעז וכו' (צערשטיקעלן, צערבראקלען), (דיא צערטהיילונג אין קליינערע שטיקקע):

דף קמא ע"א מכבש פריש"א כו' וכן שמו בלשון אשכנז (פרעססע):

פכ"א דף קמג ע"א אוד פורגו"ן וכו' עי' המתרגם ביצה ל"ג א' ד"ה אוד: **אפונין** ייש"ש (קיבערערבסע), וכן לועז הערוך:

פכ"ב דף קמד ע"ב בפגעין פרונ"ש בלע"ז וכו', עיין המתרגם ברכות ל"ט א' ד"ה דורמסקין: **ובפרישין** קויידונ"ז, עיין המתרגם כלאים פ"א מ"ד ד"ה ופרישים: **ובעוזרדין** קורמ"ש וכו', עיין המתרגם ברכות מ' ב' ד"ה עולשי: **קוצים** קרדונ"ש (דיסטעלן):

דף קמה ע"א המפצע בזיתים בלייר, עי' לעיל כ' ב' ד"ה לפצוע זיתים:

דף קמו ע"א למיברז לתחוב פויינדור"א בלעז (שטעבען): **תוס' שאבר וכו'** ומדבקין שברים בשרף של עץ שטופים ממנו זפת וקורין רייזנ"א (הארץ): **ע"ב רש"י מחתך** רוניי"ר (אבנאגען, אבבייסען): **בי סדיא** לבדין שקורין פלטר"ש וכו', עיין לעיל קי"ח ב' ד"ה בי סדיא: **תוס' הלבה** וכו' הלכך מותר לתת נכתחלה גובתא שקורין רזויי"ל בחבית (ראהר) שפופרת כפי' הרי"ף:

דף קמז ע"א רש"י מרזב מפרש לקמיה כו' פרונלי"ש (פאלטען, אין פאלטען לעגען), עיין המתרגם ביצה כ"ג א' ד"ה אי קיפורי בירי: **תוס' מהו** וכו' מאי מרזב כיסי בגלייתא שקורין פרונלדר"ה (פאלטענוואורף): **ולא מתגררין** גרסינן במגררה שקורין אשטריינ"א (שטריגעל): **נפרקה** אלוישיי"ר בלעז שיצא העצם מפרק שלו (פעררענקען, אויסרענקען): **ע"ב מגררת** אשטריי"ל, עי' בקודם ד"ה ולא מתגררין: **לפופי** אונמלוטי"א כו', עיין לעיל ס"ו ב' ד"ה לפופי:

דף קמח ע"א אדא דיילא מנשטר"ל ממונה, עיין לעיל מ"ט א' ד"ה קשור: **שניא ליה ידיה** שמתנית ידו ממקומה אשולשיי"ר, עיין לעיל קמ"ז א' ד"ה נפרקה:

פכ"ג דף קמט ע"א אין רואין במראה מירוטיי"ר (שפיעגעל):

דף קנ ע"א פקוח נפש בדבר שיש בו סכנה פקוח דיקומבימונ"ש בפי' רש"י להרי"ף דישקוברמינ"ש (וועגרייםונג, אברייםונג דעם שוטטעם): **ע"ב קש** זנבות השבולים אשטרני"א (שטראה), עיין לעיל ל"ו ב' ד"ה כירה:

דף קנא ע"ב כאביסנא של גרדאי כובד של גרדיים אינשובל"ש בלעז, עיין לעיל קי"ג א' ד"ה כובד העליון והתחתון:

דף קנב ע"א הכסלים ליפלאנק"ש (דיא פלאנקען): **חילפי** אורמיא"ש (ברעננעססעל), עיין לעיל כ' ב' ד"ה שברא: **קורקבן** הוא המסס שקורין גינשי"ל, עיין לעיל ל"ו א' ד"ה המסס: **זו קליבוסת** עלם של הנק"א (היפטע):

פכ"ד דף קנד ע"א ואמרי לה אבוהו' ומניי' כו' בפורסי ב"ז משנטר"ל והן שוטרים: **ע"ב עששיות** של זכוכית מש"ש בלעז (מעהרערע גראססע צוזאממענהאנגענדע שטיקע), וכן ביומא (ל"ד ב') ד"ה עששיות פי' חתיכות עבות כמו עשת שן (שיר ה' י"ד) ואף לשון חכמים (מנחות כ"ח א') מנורה באה מן העשת משי"ש בלעז ובשיר השירים שם פי' קבוץ עב קרוי עשת מששיא"ה בלעז: **לבתיתא דגמלי** לכתית של גמלים רדויישדור"א, לעיל ע"ו ב' ד"ה כתית לועז רדויי"ש (רויה, רויהיגקייט), עיין רש"י קידושין פ"א א' ד"ה שקבא דשתא רגלא, וגם בלשון אשכנז קורין לשקבא ר"ל חולי של עור משוקב (ריידע), וזהו מין גרעת, ובב"מ ל"ח ב' ד"ה לכתישא דגמלא פי' לכתישא שעל גבי הגמל שגבו כתוש ומשוקב אייסר"א בלעז (גרינד, שארף): **בחבר גוולקי** דהוו להו נדדין גוואלקי עשקנ"ש (זאק), ונראה שצ"ל עשק"א כמו שלועז בתענית (כ"ג ב') ד"ה גואלקא וזהו (טאשע, שובזאק): **בחבר אנלוקי** וכו' ובו מסמר קטן כעין שעושין לחבק שקורין ניננל"א, עיין לעיל כ"ז א' ד"ה חבקין:

דף קנו ע"א דאיברו ביה עשבים וכו' דהוא ענין פרילה אשוי"א בלעז (אויסגעוואכסען): **ע"ב למכבנתא** (אישפינגלי"ז בלעז) נוסקא של זהב, עי' המתרגם מ"ק י"ב ב' ד"ה שירין: **ריסתנאי** אמנשטרייסי"ן, עיין המתרגם ברכות מ"ב א' ד"ה ריסתנא:

דף קנז ע"א ויתר של מחרישה החופר את הקרקע קולטר"א בלעז, עיין לעיל קכ"ג ב' ד"ה ויתד של מחרישה:

איזה מלות לעזיות הנמצאות **בפה"מ להרמב"ם ובפיסקי הרא"ש** נכללות ומתורגמות **בהמתרגם לרש"י ותוספות.**

מסכת שבת

דף ב פרש"י בד"ה פשט העני וכו' ונתן לתוך ידו דבעה"ב דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברשות היחיד ובד"ה או שנטל כו' דעביד ליה עקירה ברשות היחיד והנחה ברה"ר הס"ד וכצ"ל: **תוס'** בד"ה יציאות השבת כו' אין שורין דיו וסמנים כו' ואין צולין בשר כו' ואח"כ במה כו' עכ"ל כצ"ל: **בא"ד** ואח"כ במה בהמה ובמה אשה כו' הנוהגים בשבת כו' עכ"ל. ק"ק אמאי ניחא ליה בהאי סידרא דבמה בהמה ובמה אשה דתקשי ליה נמי כיון דדיני דהוצאת שבת גופי' הם היה לו לשנות נמי במה בהמה ובמה אשה יוצאה בתר פרק כלל גדול כדקשיא ליה ביציאות שבת דקתני הכי ויש ליישב דבמה בהמה ובמה אשה לא איירי בדיני הוצאת שבת גופייהו כי הכא אלא באיזו כלים ותכשיטים יוצאים בשבת דהך מילתא עיקרא בע"ש שיכין לו קודם השבת באיזו כלים שיוצאים בשבת אבל עיקר דיני הוצאה דקתני הכא קשיא ליה שפיר דה"ל למתני בתר פ' כלל גדול ודו"ק: **בא"ד** אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים כו' עכ"ל. ק"ק דמלתא דאין שורין דיו כו' דנקטו לעיל בדבריהם ה"ל למנקט נמי הכא וכ"ה לשון הר"ן ואע"פ ששנה ולא יקרא כו' ואין שורין דיו ולא הקדים לשנות אבות כו' עכ"ל ע"ש ויש ליישב דברי התוספות דהא דאין שורין דיו כו' לאו משום אב מלאכה נגעו בה אלא משום שביתת כלים לב"ש כדלקמן אבל אין נותנין כלים כו' ניחא דמשום אב מלאכה דמלבן נגעו בה וק"ל: **בא"ד** ולא המבעיר משום במה טומנין כו' עכ"ל ה"ל למנקט בדבריהם פרקים הקודמים דנקטו לעיל ולא המבעיר משום במה מדליקין וכירה וק"ל: **בד"ה** פשט בע"ה כו' ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כו' עכ"ל. ה"מ למימר הדע מדאיצטריך כלל קרא להוצאה אע"ג דהוה במשכן ולשאר אבות לא בעינא קרא אלא כל דהוה במשכן וכן הוא התדע בתוס' ר"פ שבועות שתים ויש ליישב דברי התוס' דהכא מה שהוצרכו לומר מדאיצטריך תרי קראי ודו"ק: **בא"ד** והתם פירשו דהיינו דמלאכה גרועה היא כו' עכ"ל.כצ"ל ור"ל דהתם בתוספות פירשו דמשום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרוייהו חד לעני כו' ע"ש. ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות לאין צורך וק"ל: **בא"ד** מה צריך תו בהזורק לקמן לפרושי כו' עכ"ל ר"ל בפרק הזורק לקמן ומהרש"ל מחק מלת לקמן ולא ידעתי למה וק"ל: **בא"ד** וגבי הכנסה נמי אמרי' כו' הס העלו הקרשים כו' עכ"ל. ר"ל דלכאורה גבי הכנסה נמי לכך דחיק לאשכוחי שהיתה במשכן אע"ג דתולדה דהוצאה היא משום דמלאכה גרועה היא אבל משום הך קושיא מה צריך לומר בפרק הזורק דסברא היא מה לי לאפוקי ומה לי עיולי כו' אית לן למימר ע"כ דלא תנא ליה דהוה במשכן אלא משום איידי דהוצאה דתני נמי התם ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה הא דומיא כו' שבאיזה מהן שנטמא בה ונכנס למקדש כו' עכ"ל. התוס' בפ"ק דשבועות דחו פירוש זה דאם כן היינו ידיעות הטומאה אלא לענין קרבן לאחר שנטהר מנגעו ע"ש וק"ל: **תוס'** בד"ה ידיעות הטומאה כו' ידיעות שבועות וידיעות שבת כו' עכ"ל בתוס' דפרק קמא דשבועות לא נקטו בהך מלתא רק ידיעות שבת ושם בחידושינו פירשנו בזה ע"ש: **בד"ה** מראות נגעים כו' התם חשיב פתיכים ונגעי אדם כו' עכ"ל. הוא מגומגם וכי מראות נגעים דהכא לאו בנגעי אדם משתעי אבל לשון רש"י ס"פ המזבח מקדש מדוקדק בזה וז"ל פתיכים של לבן אדמדם ולבנים של נתקי ראש וזקן ושל נגעי בתים כו' ע"ש וק"ל: **בד"ה** וכ"ת מהן כו' ולפי שיטתו היה לו לפרש שתים כו' עכ"ל. פירש"י שלפנינו הוא כשיטתו דשתים דהוצאה לפטור בעקירות דבע"ה אלא שהיה לבעל התוס' זה פי' אחר מפרש"י כמ"ש מהרש"ל: **בד"ה** והא יציאות כו' משכחת להו כולהו ביציאות כגון שלא יהיו כולם לחיובא כו' עכ"ל. פי' לדבריהם הא ודאי דאי נמי דאיירי מתני' בהוצאות והכנסות לא משכחת הכא כולהו לחיובא אלא ר"ל דאפילו הנך שתים בפנים ושתים בחוץ דקתני לא הוה כולה לחיובא בהוצאת רק חדא משתים דפנים וחדא משתים דבחוץ הוי לחיובא ונקט שתים בפנים היינו חדא דחיובא עם הך חדא דפטור אבל אסור דאתי לכלל חיוב חטאת דהוי דומה קצת לחיובא וכן בשתים בחוץ היינו חדא דחיובא עם הך חדא דפטור אבל אסור דאתי לכלל חיוב חטאת דהוי דומה קצת לחיובא ושהן ארבע דקתני היינו ביציאות הגרועות טפי לפטור דהיינו בפנים חדא דלא אתי לכלל חיוב חטאת וחדא דפטור ומותר וכן בחוץ שהן ד' היינו חדא דלא אתי לכלל חיוב חטאת וחדא דפטור ומותר וכל זה דקדקו התוספות דיתכן לפי' ריב"א שפי' דאתי לכלל חיוב חטאת היינו אותו שפושט ידו ומוציאה דלא הוי רק חדא דיציאות דאתי לכלל חיוב חטאת בפנים וכן חדא בחוץ וכן דלא אתי לכלל חיוב חטאת הוי חדא בפנים וחדא בחוץ אבל לפי' רש"י דאזל בתר תחלת עקירה לא יתכן לפרש כולהו שתים שהן ארבע בשמנה יציאות שלא יהיו כולן לחיובא דכיון דלפירוש רש"י אותן ב' יציאות דאתיין לכלל חיוב חטאת הויין כולן בפנים ואותן ב' יציאות דלא אתיין לכלל חיוב חטאת הויין כולן בחוץ אם כן יקשה לך דלמה נקט שתים בפנים וכן בחוץ דהא בין בפנים ובין בחוץ לא הוי רק חדא לחיובא ואם נאמר דנקט שתים בפנים עם דאתי לכלל חטאת היינו תחלת עקירות הרי שתים הן ביציאות לעומד בפנים וה"ל שלש עם אותה חדא דחיובא ושהן ארבע בפנים נמי לא ניחא דהא לא הוי רק חדא דפטור ומותר והל"ל ג' שהן ד' ואם תצרף אותן ב' דאתי לכלל חיוב חטאת עם הפטור ומותר הל"ל אחת שהן ארבע וע"ז הדרך למה נקט שתים בחוץ לפירש"י דהא הוצאה דחיוב לא הוי רק חדא ועם אותן שתים דלא אתי לכלל חיובא הרי שלש והוה ליה למימר ג' שהן ארבע ואם תצרף שתים דלא אתי לכלל חיובא להך חדא דפטור ומותר הל"ל א' שהן ארבע ודו"ק היטב כי הדברים ברורים למבין:

פירש"י

חכמת שלמה

דף ב ע"א רש"י בד"ה פשט כו' בתוכו הס"ד: **בד"ה** ונתן כו' עקירה והנחה עקירה מרה"ר והנחה ברה"י כצ"ל: **תוס'** בד"ה פשט בעל הבית כו' ולא בעה"ב מעני ותדע כו' והתם פריך מי כתיב אל יוציא והיינו משום כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ידיעות הטומאה שתים שהן ד' יציאות השבת ב' שהן ד' מראות נגעים שתים שהן ד' מ"ש הכא כו' כצ"ל. ונ"ב אמת שמראות נגעים היה לו לשנות אחר ידיעות הטומאה אלא ששנה באחרונה כדי להשמיע דכל הני דרישא הוי כולהו דחיובא כמו מראות נגעים ודו"ק: **תוס'** ד"ה וכי תימא כו' כל אותו הדבור הג"ה הוא ונ"ב אותו הגה"ה לא היה לפניו פירש"י שלנו וק"ל: **בד"ה** רשויות קתני כו' רשויות דאיקרי הוצאות כו' כצ"ל:**בא"ד** והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיה כו' כצ"ל ונ"ב ס"א: רש"י

מהר"ם

דף ב ע"א ברש"י ד"ה יציאות השבת הוצאות שמרשות לרשות וכו'. הוצרך לכתוב זה משום דלשון יציאה לא שייך אכלי שמוציא מרשות אחד לשני אלא על האדם היוצא מרשות לרשות ולכך שינה הלשון וכתב הוצאות שהוא שייך על החפץ שמוציאים אותו מרשות לרשות ולזה נתכוונו התוס' בדבור השני וכתבו יציאות הוצאות הל"ל וכו': **בא"ד** ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות וכו' כתב זה לומר שמשום זה פירש הוצאות שמרשות לרשות סתם ולא פירש הוצאות שמוציא מרשות רבים לרשות יחיד כדי לכלול ג"כ הכנסות שהן ג"כ בכלל הוצאות מרשות לרשות משום דהא בגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי התנא יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות והקדים רש"י כל זה משום שדעתו לפרש ב' שהן ד' דקתני מתני' דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית שהוא בפנים וב' אלו הן מן התורה והוסיפו חכמים עוד הוצאה והכנסה דבעה"ב שהוא פטור אבל אסור מדבריהם והיינו פי' שתים שהן ד' בפנים וכן לעני העומד בחוץ והיינו ב' שהן ד' בחוץ: **ד"ה** ב' שהן ד' וכו' ובפ' הזורק נפקא לן וכו' ע"ש בריש פרק הזורק ורש"י לא הביא כאן הא דפריך התם אשכחן הוצאה מן התורה הכנסה מנלן ומסיק שם סברא הוא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי: **בתוס'** ד"ה יציאות השבת וכו' דקתני הוצאות בסוף הוי ליה להתחיל כסדר וכו' מתוך לשון התוס' נראה כאלו מקשה דמב' טעמי לא היה לו להתחיל בדיני הוצאות א' דהיה לו לשנות דין הוצאות בפרק כלל גדול גבי מנין דאבות מלאכות דשם סיים מניינם בדין המוציא מרשות לרשות ותיכף לאחר זה ה"ל לשנות משנה זו דיציאות השבת ב' שהן ד' וכו' דשם הוא מקומו ומטעם שני דהיה לו להתחיל כסדר בדינים השייכים לע"ש לא יצא החיים במחטו וכו': **בא"ד** וכן בב"ק השור והבור וכו' ולא נקט כסדר הפרשה שם בב"ק דף ב' ד"ה השור והבור כתבו שם התוס' פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן במשנה וכו' למ"ד מבעה זה אדם אע"ג דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה וכו' ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא א' מאבות נזיקין וכו' ע"כ משמע דר"ת ס"ל דהתנא דהתם כסדר הפרשה שנאן שם והכא פי' ר"ת דלא שנאן כסדר הפרשה וצ"ל שמה שפירש שם ר"ת לא פי' זה אלא אליבא דרש"י אבל רבינו תם בעצמו סבירא ליה כמו שפי' כאן דלא נקט אותם התנא שם כסדר הפרשה כ"א דבר ההוה נקט ברישא וחילוק סברת רש"י ור"ת הוא זה דרש"י סבירא ליה דמה ששנה התנא השור והבור הוא כסדר דשור שהמית אדם כתיב בפרשה קודם דין בור ואע"ג דהתנא לא איירי השתא בדין שור שהמית אדם כי אם בדין שור שהמית שור למאן דאמר תנא שור לקרנו מ"מ תנא התנא שור שהזיק בקרן והכל נכלל בין שור שהזיק אדם בין שהזיק שור למאן דאמר תנא שור לרגלו אע"ג דלא איירי בדין שור שהזיק בנגיחה כלל מכל מקום שם שור דהיינו נגיחת קרן כתיב בפרשה קודם בור לכך הקדימו התנא נ"כ אף על גב דלא איירי השתא בנגיחה כלל כמו שכתבו התוספות שם לפי פירש"י וכמו שפי' שם ר"ת למ"ד מבעה זה אדם אליבא דרש"י דפירש דהתנא סדרן כסדר הפרשה אבל ר"ת דהכא סבירא ליה דהתנא לא שנאן כסדר הפרשה דהא לא איירי שם בדין שור שהמית אדם כ"א בדין שור שהמית שור או בקרן למ"ד תנא שור לקרנו או ברגל למ"ד תנא שור לרגלו ושור שהזיק דהיינו שהמית שור כתיב בפרשה אחר בור כי יגח שור איש את שור רעהו ואותו שור כתיב בפרשה אחר בור וא"כ היה לו להקדים בור אלא שהתנא דבר ההוה שנה תחלה וק"ל: **בא"ד** ועוד מפרש ר"ת דפתח ביציאות משום לא יצא החייט במחטו וכו' ר"ל דאין הכי נמי דהתנא התחיל כסדר בדברים דמיירי בע"ש מבעוד יום דהיינו לא יצא החייט במחטו אלא שהוצרך להקדים להודיע דהוצאת חפצים מרשות לרשות אסור בשבת כדי לשנות אחר כך דבשביל זה לא יצא החייט במחטו דגזרינן שמא ישכח ויצא בו בשבת לרה"ר ואע"ג דלא שנה דליבון כלים דהיינו כיבוס אסור בשבת קודם דין אין נותנין כלים לכובס וכן דין הבערה קודם אין טומנין היינו משום דכיבוס כלים והבערה ובישול מפורסם הוא שהן מלאכות גמורות שאסורות בשבת ולא הוצרך להקדימן אבל הוצאה דמלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרשות היחיד ולא היה מפורסם שאסורים בשבת ולכך הוכרחו להקדים דין איסור הוצאה קודם ששנה דין לא יצא החייט במחטו וק"ל: **ד"ה** שתים שהן ארבע בפנים וכו' מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות וקמפרש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים ר"ל דבגמרא דייק דהתנא הוצאות קרי ליה הכנסות מדמפרש לאלתר כיצד פשט העני את ידו וכו' דהיינו הכנסה ולפירוש רש"י דהתם הוה למידק דהתנא הכנסות קרי הוצאות דהא תנא שתים שהן ארבע בפנים ובפנים הוי פירושו הכנסה לפירש"י דהתם: **ד"ה** פשט בעל הבית את ידו וכו' לא הוה גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית וכו' פי' משום דהוה אמרינן אין לך בו אלא חדושו: **בא"ד** ובסוף פ"ק דעירובין נפקא לן מקרא אחרינא דדרשינן אל יצא איש ממקומו אל יוציא והתם פרישית והיינו משום דמלאכה גרועה היא וכו' כצ"ל והיינו בוי"ו ולא דהיינו בדלי"ת ור"ל דהתם בספ"ק דעירובין פרישית שדרוש זה מוסכם אליבא דכ"ע וקאי הכי במסקנא וא"כ אית לן תרי קראי בהוצאה והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך תדי קראי חד לעני וחד לעשיר וכו' וכוונת התוספות בזה במה שכתבו ושם פרישית ע"ש בתוספות בסוף פ"ק דעירובין ד"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכו' משום דשם במסקנא דשמעתתא איתא אמר רב אשי מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב פי' ואתי לאיסור תחומין משמע דלרב אשי לא ילפינן איסור הוצאה מקרא זה ופירשו שם התוס' דגם לפי המסקנא דקאמר רב אשי מי כתיב וכו' אפי' הכי מ"מ ילפינן איסור הוצאה ג"כ ממקרא זה ע"ש: **בא"ד** וא"ת כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי"ל דתנא ליה איידי וכו' עיין לקמן בפרק הזורק דף צ"ו בתוספות ד"ה הכנסה מנלן דפירשו שם התוספות בענין אחר ע"ש: **ד"ה** שבועות ב' שהן ד' וכו' והוה אתי כולה כרבי ישמעאל וכו' פירוש דשם פריך מתני' מני לא ר"י ולא ר"ע דאי ר"י קשיא שבועות דהא לר"י ליכא ד' בשבועות משום דאיהו לא מחייב אלשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ואי ר"ע קשיא ידיעות הטומאה דליכא ד' לר"ע משום דאיהו ס"ל דלא מחייב כי אם אהעלם טומאה ולא אהעלם מקדש ומסיק דרבי בשבועות ס"ל כר"י ובידיעות ס"ל כר"ע: **בא"ד** ונראה דלכך פירש"י בריש שבועות שאינו שונה אלא דבר וחילופו וכו' ר"ל דהא דקתני ב' שהן ד' כל עניני שבועות להבא ולשעבר שהן הן ולאו בכלל שהוא דבר וחילופו שלא בא לומר שלא יתחייב אלא בשבועה דאוכל ולא אוכל שהוא להרע או להטיב דוקא אלא כל מה שהוא דבר וחילופו הוא גם כן בכלל החיוב כגון אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי וכולהו לא מקרי אלא ב' שהן ד' שכולהו אינו אלא דבר וחילופו וכל עניני הן ולאו שהן להבא נכללים בשתים וכל עניני הן ולאו שהן לעבר נכללים בכלל שהן ארבע וק"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה מתניתן דהכא נמי דייקי וכו' וע"כ לא מצי מפרש לה דיציאות להודיה קאמר ומה שהן ד' חיובי ופטורי וכו' אע"ג דע"כ לא מצי לאשכוחי שתים שהן ד' הכל בהוצאות ובחיובי ופטורי כ"א ע"ד פי' ריב"א שכתבו התוספות ואלו לפי פירושו של רש"י שפירש דנבי פטור אבל אסור עקירות דוקא קא חשיב לא משכחת דפטור אבל אסור גבי עני כ"א בהכנסות ולא ביציאות וא"כ לא משכחת גבי עני ב' שהן ד' הכל ביציאות אפילו בחיובי ופטורי כאשר כתבתי זה באריכות בפי' התוספות ע"כ צ"ל דמה שכתב רש"י כאן ומה שהן ד' חיובי ופטורי לא כתב זה אלא דרך את"ל ור"ל אפילו את"ל דתוכל לפרש למצוא שתים שהן ד' בחיוב ופטור הכל בהוצאות ולא בהכנסות אפילו הכי ע"כ א"א לפרש כן משום דהא התוספות גופיה קא מפרש השתים שהן ד' בהכנסות וק"ל: **בתוס'** ד"ה ידיעות הטומאה וכו' דלא מצי למפרך הני תמניא הוו וכו' ר"ל דהתם במסכת שבועות בפרק ידיעות הטומאה פריך אמתניתן דקתני ידיעות הטומאה שתים שהן ד' ידיעות תמניא הוו ידיעות טומאה תחלה וסוף והעלם טומאה בנתיים ואכל קודש וידיעות הטומאה תחלה וסוף והעלם טומאה בנתיים ונכנס למקדש וכן ידיעות קדש תחלה וסוף והעלם קדש בנתיים ואכל קדש וכן ידיעות מקדש תחלה וסוף והעלם מקדש בנתיים ונכנס למקדש משום דבפרק קמא דשבועות ילפינן מקראי דלא מחייב קרבן מטומאה כי אם בידיעה תחלה וסוף משא"כ בכל קרבנות שבתורה דלא בעי ידיעה בתחלה אבל ידיעה בתרייתא בעי בכל התורה דאם לא נודע לו שחטא היאך יביא קרבן ומשני תרי שינויי לחד לישנא ידיעות קמייתא קא חשיב דחידוש נינהו דליתנהו בכל התורה ולאידך לישנא ידיעות בתרייתא קא חשיב דעל ידיעתן הוא בא לכלל הקרבן דאם אין ידיעה בסוף לא היה מביא קרבן והיינו שמתרצין התוספות כאן וי"ל דנקים ידיעות כדמפרש התם ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה וכו' ר"ל דאע"ג דמן הראוי היה לו למתני העלמות אפ"ה נקט ידיעות דחידוש הוא דבעי ידיעות קמייתא משא"כ בכל התורה ולאידך לישנא דידיעות בתרייתא קא חשיב דאינן חידוש אפ"ה לא קתני העלמות אלא ידיעות משום דניחא ליה לתנא למנקט ליחשב ולמנות דברים המביאים לידי קרבן דהיינו הידיעות הבתרייתות והיינו נמי דמסיימו התוס' ולההיא לישנא דידיעות קמייתא קא חשיב לא שייך למתני גבי שבועות ושבת ידיעות וכו' ר"ל דלהאי לישנא א"ש משום דלא תנא התנא גבי טומאה ידיעות אלא משום להשמיענו חידוש דידיעות קמייתא אבל גבי שבועות ושבת ליתנהו ואין שם שום חידוש בידיעות ולכך לא קתני נבייהו ידיעות אבל להך לישנא דידיעות בתרייתא קחשיב דאין בהן חידוש דהא איתנהו בכל התורה ואפ"ה לא תני גבי טומאה העלמות הטומאה אלא ידיעות משום דניחא ליה למינקט דבר המביא לידי קרבן א"כ גבי שבועות ושבת הוי ליה למתני דהיינו ידיעות בתרייתא המביאים לידי קרבן ותירצו דלהך לישנא נמי וכו' לא תני בהו וכו': **ד"ה** התם דלאו עיקר שבת וכו' וא"ת והא במראות נגעים תני אבות ותולדות וכו' ע"ש בתוס' במס' שבועות דאיתא נמי התם הך ותירצו שם התוס' קושיא זו בענין אחר: **ד"ה** והא דומיא דמראות נגעים קתני וכו' משום דאינהו נופייהו לא ידעינן וכו' ר"ל דהתם כי משני לעולם מתני' אתיא או כר"ע או כר"י וקתני שתים שהן ארבע לר' ישמעאל גבי שבועות ולר"ע גבי ידיעות הטומאה מהן לחיוב ומהן לפטור פריך והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא וכו' ומחמת קושיא זו הדר משינויא זה ע"ש: **ד"ה** התם דלאו עיקר שבת וכו' וגם המקשה לא הקשה וכו' ר"ל המקשה שהקשה מ"ש הכא דקתני שתים שהן ארבע בפנים וכו' ומ"ש התם דתני שנים שהן ארבע ותו לא לא היתה כוונתו לומר ולהקשות דליתני התם כי הכא ב' שהן ד' בפנים וכו' אלא שקושייתו היתה דליתני הכא כי התם ב' שהן ד' ותו לא כן הוא כוונת התוס' בזה אבל פי' דחוק הוא דמאי פריך המקשה וכי בשביל דצריך לתנא למיתני הפטור אבל אסור במס' שבועות משום דהתם הוכרח למתני דומיא דמראות נגעים לא היה לו למתני ג"כ הכא הא עכ"פ מוכרח הוא להשמיענו במקום אחד דין הפטור אבל אסור ולכך תני לה הכא במנין ב' שהן ד' ותני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ והתם בשבועות תירצו שם התוס' בענין אחר הא דהוצרך לומר התם דלאו עיקר שבת וכו' ע"ש ובספר ח"ש ראיתי שכתב דדבור זה של התוס' דהכא הוא גליון: **ד"ה** וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו וכו' ר"ל דלפי' רש"י שפירש בסמוך דלא חשיב לענין פטור אבל אסור כ"א העקירות דאתו לידי חיוב חטאת דלא חשיב כ"א יציאות ב' לחיוב וב' לפטור א"כ השני פטורים של היציאות תרווייהו גבי בעה"ב הן ולא גבי העני דלגבי העני ליכא עקירות גבי ההוצאות כי העקירות של העני תרווייהו הן גבי הכנסות חדא בבא דפשט העני את ידו ונטל בעה"ב מתוכה דהעני עשה העקירה להכנסה והב' בבבא דפשט בעה"ב את ידו וכו' או שנתן העני לתוכה והכניס בעה"ב שעשה ג"כ העני עקירה להכנסה והעקירות של ההוצאות הן גבי בעה"ב חדא בבא דפשט העני את ידו וכו' או שנתן בעה"ב לתוכה והוציא שעשה בעה"ב העקירה להוצאה וחדא בבא דפשט בעה"ב את ידו ונטל העני מתוכה שעשה ג"כ הבעה"ב עקירה להוצאה וכאן היה כתוב בפירש"י של התוס' משמעות שהיה מפרש דהיציאות של פטור היא חדא גבי עני וחדא גבי בעה"ב כמו שפי' ריב"א בסמוך דפירש דבבבא דפשט העני את ידו השני פטורים אבל אסור תרווייהו הן גבי עני חדא דהכנסה וחדא דהוצאה דנוטל בעה"ב מתוכה הוא פטור של העני של הכנסה או שנתן בעה"ב לתוכה והוציא העני הוא ג"כ פטור של העני אע"ג שהבעה"ב עשה העקירה דלא בעקירה תליא מלתא כ"א בפשיטת יד וגבי אותו שייכא לומר פטורי דאתי לידי חיוב דמאת קא חשיב וכן בבבא דפשט הבעה"ב את ידו השני פטורים הן של בעה"ב חדא דהוצאה וחדא דהכנסה אע"ג דהעקירה של הכנסה עשה העני לכך כתבו התוס' רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו שפי' לקמן דעקירות קחשיב וכיון דהשתא לא בעי למתני כי אם השני פטורים של היציאות היה לו לפרש שתים לפטור דיציאות שתיהם בעקירות דבעה"ב אבל בפי' רש"י שלפנינו אין משמעות רש"י כאן כמו שכתבו התוס' אלא שאין הכי נמי השני פטורים של היציאות מפרש רש"י לפטור בעקירות הוצאות דבעה"ב ודו"ק:

דף ג פירש"י בד"ה פטורי דאתי כו' ריקנית הא תרתי וכן באידך ורבותינו אומרים כו' תרתי בעני ותרתי בבעל הבית כל חיוב ופטור כו' כצ"ל נ"ל : **תוס'** בד"ה פטורי דאתי כו' ועוד דלפירוש הקונטרס קחשיב לבעה"ב שלש יציאות והכנסה אחת כו' ועוד דלא חשיב תרתי לפטור דעני כו' עכ"ל. ר"ל דקשיא להו הדחוקים לפירוש הקונטרס דקחשיב לבעה"ב שלש יציאות כו' דהשתא לא הוי דומה שתים שהן ארבע בפנים דשתים היינו הוצאה אחת דחיובא והכנסה אחת דחיובא ושהן ד' מוסיף לך ב' דפטורי דכולהו הוצאה וכן ב' שהן ד' בחוץ דשתים היינו אחת דהוצאה דחיובא ואחת הכנסה דחיובא ושהן ד' מוסיף לך ב' דפטורי דכולהו הכנסה הא הוה נמי דומה שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ אבל לפירוש ריב"א ניחא דהוי דומה דשהן ארבע שמוסיף ב' הן בפנים הן בחוץ היינו נמי אחת הוצאה דפטור ואחת הכנסה דפטור ועוד הקשו ועוד דלא חשיב תרתי לפטור כו' לכאורה דר"ל דלפי' הקונט' דחוק דלא חשיב תרתי לפטור בעני בבבא אחת וכן דעשיר לא חשיב תרתי לפטור דידיה בבבא אחת אלא דחשיב לפי' הקונט' פשט העני כו' היא הכנסת עני ואו שנתן לתוכה היא הוצאת בעל הבית בבבא אחת וקחשיב נמי פשט בעה"ב כו' היא הוצאת בעה"ב ואו שנתן לתוכה היא הכנסת עני אבל קשה דמאי קושיא דהא ודאי היה צריך להאריך הרבה אם היה בא לפרש הוצאות בעה"ב לבד והכנסת עני לבד לפי פ"ה ושפיר ניחא ליה למיתני בקצרה כמ"ש התוס' לעיל ועוד דאדרבה הכא ניחא ליה למתני לערב הוצאות והכנסות יחד כמו ברישא דמערב הוצאות והכנסות וזה הביאנו שלמדתי בכוונת דברי התוס' מדברי בעל המאור שהקשה לפי' רש"י דלמה ליה למתני תרי הכנסות לפטור בעני דסגי באחת וכן תרי הוצאות לפטור בעשיר דסגי באחת ולא הוה ליה למחשביה בתרתי וזה שכתבו התוספות ועוד קשה לפירוש רש"י דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת דאינו רק אחת כיון דתרווייהו הכנסות נינהו בעני וכן תרתי הוצאות לפטור בעשיר דאינו רק אחת כיון דתרווייהו הוצאות נינהו בעשיר אבל לפירוש ריב"א ניחא דחדא הוצאה לפטור בעני וחדא בעשיר וכן בהכנסה חדא לפטור בעני וחדא בעשיר וכולה איצטריכא דלא גמרינן דעני מעשיר ולא דעשיר מעני כמו שכתבו התוספות לעיל ודו"ק כי הדברים ברורים למבין : **בד"ה** שניהם פטורים כו' שהרי רישא דשניהם פטורים דהיינו פשט העני כו' עכ"ל . ר"ל רישא דשל שניהם פטורים היינו בבא דפשט העני כו' חייב קמסיק לקמן עלה אמאי חייב כו' ואם כן הכא ע"כ לאו אסיפא קפריך דאין דרך התלמוד להקשות אסיפא ובתר הכי ארישא אלא קאי אדברי המתרץ דקאמר פטורי דאתי בה לידי חיוב כו' ויש לדקדק דמ"מ אמאי לא נטר המקשה עד לקמן ולפרוך הכי אסיפא דמתניתין ויש ליישב דאמתניתין בלאו דברי המתרץ לא הוי קשה מידי דאימא דקושטא דמלתא דבכה"ג באתי לידי חיוב חטאת ועשה הגמר מלאכה חייב חטאת משום דאיתעבידא מלאכה מביניהו אבל לדברי המתרץ דע"כ דלא חשיב ארבע פטורים במתניתין אלא באתי לידי חיוב חטאת והוי בכלל הני ארבע פטורים וגם מי שעל ידו נגמרה המלאכה ולהכי פריך והא איתעבידא מלאכה מביניהו וק"ל : **בד"ה** עקירת גופו כו' דקתני או שנטל כו' ליכא למפשט דאיכא לאוקמא שהניח כו' עכ"ל . ויש לדקדק דאכתי תפשוט דהנחת גופו הוי הנחה מדחייב העני שעקר מיד בעה"ב אלמא הנחת חפץ ביד בעה"ב הוה הנחה[א] וכה"ג דקדק התוס' לקמן לפירוש רש"י ואין לחלק דהתם הוה הנחת הגוף הנחה לגבי עקירה דבתרה ולא תפשוט מיניה בהנחת הגוף דבתר עקירה דהוה הנחה מכל מקום תפשוט מרישא בנתן העני תוך ידו של בעה"ב דחייב דהוי הנחת הגוף דבתר עקירה הנחה ויש ליישב דודאי הגוף המונח כבר הוי הנחה בין שנותן לתוכה בין נוטל מתוכה אבל בגוף ההולך עם החפץ איכא למבעי אי הוה הנחת הגוף כשעומד הנחה או לא עד שיניח החפץ בקרקע ודו"ק : **בד"ה** מאי טעמא ידו כו' אלמא הנחת החפץ ביד בעה"ב כו' וכיון דהוי הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו כו' עכ"ל . יש לדקדק לפי סברתם זו אם כן תקשי להו דתפשוט ליה דעקירת גופו הוי עקירה ממתניתין כיון דהויא הנחה הרי כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עקרו ממקום הנחה [ב] ויש ליישב ודו"ק : **ע"ב** בד"ה מי קנסוה כו' וכ"מ דאסור בשוגג מבעוד יום עכ"ל. מהרש"ל הגיה בשוגג או מבעוד יום עכ"ל ואין צורך להגיה דודאי למאי דעבדוה ככרמלית בהנך תרתי בשוגג ומבעוד יום נמי אסור כמו שכתבו התוס' לקמן דמשני בשוגג לא קנסוה ומיירי מבעוד יום כו' עכ"ל והיינו לפי הדחייה דלאו ככרמלית הויא אבל אי הוה ככרמלית אסור אפי' בכה"ג ודו"ק : **בד"ה** בשוגג לא קנסוה ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למיפשט כו' עכ"ל . כתב מהרש"ל התוס' אינן תופסים סברת רש"י כו' אבל גבי מזיד סבירא להו כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' דאם לא כן אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד מאחר דמבעוד יום לא התירו כל שכן משחשיכה עכ"ל אבל הר"ן כתב שהתוס' לא ס"ל כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' וז"ל על פירוש רש"י אבל התוספות סוברין דמזיד דהכא כמזיד דהתם דהכא נמי מלתא דלא שכיחא היא דכולי יומא לנקוט פירי הלכך במזיד דהכא ודהתם כל דלא נתקיימה מחשבתו כו' ומאי דמשמע הכא דבמזיד אפי' לאותה חצר אסור כגון שהוציא ידו מבעוד יום שא"א לו לבא לידי סקילה עכ"ל והשתא לפי מה שהבין הר"ן דברי התוס' הרי לך בהדיא מה שכתבו התוספות ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למפשט כו' קאי נמי אמזיד דקאמר תלמודא ומה שהקשה מהרש"ל בזה אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד מאחר דמבעוד יום לא התירו כ"ש משחשיכה עכ"ל אין כאן קושיא שהרי התוס' הקשו כן הכא אשינויא קמא נפשוט בעיא דרב ביבי כו' דאי מבעו"י לא התירו כ"ש משחשיכה וי"ל דאין לפשוט דהתם מה שלא התירו משחשיכה כו' עכ"ל והאי תירוצא עולה גם לשניא בתרא דמחלק בין שוגג למזיד וזה שדקדקו התוס' הכא לומר משנויא קמא נמי נפשוט כו' דר"ל מהאי שנויא בתרא דמחלק בין שוגג ומשנויא קמא נמי דמחלק בין למטה מי' בין למעלה מי' נפשוט בעיא דרב בבי ודו"ק : **בא"ד** אבל גבי רדיית פת לעולם אימא דהתירו עכ"ל . יש לדקדק דהא מ"מ דאסור להחזיר ידו משחשיכה משום דהוה כחוכא ואטלולא להתיר במשחשיכה ולאסור מבעוד יום מה"ט גופיה תאסור רדיית הפת במשחשיכה משום דהוה כחוכא ואטלולא כיון דאסור מבעוד יום ולפי מה שחילק רש"י בין מזיד דהכא למזיד דהתם וכמ"ש מהרש"ל דהתוספות נמי מחלקין בהכי ניחא אבל לפי דברי הר"ן שהתוס' אינן מחלקין בין מזיד דהכא למזיד דהתם קשה ויש לומר דגבי החזרת יד ודאי דהוי ליה

קרני ראם

[א] כוי הנחה כ"ב ונ"ע דהא האי בעי' הוא כי אם שהחפץ נשתנה מרשות לרשות וע"ז ליכא למפשט ודו"ק :
[ב] וי"ל כ"ב גם זה לק"מ כמש"ל :

נמוקי הגרי"ב

דף ג ע"א בתוס' ד"ה מ"ע ידו לא נייח. עי' מהרש"א מה שהקשה לסברתם א הו"ל למפשט ממתני' יעו"ש. ולא יכולתי להלום דבריו הק' דהתוס' שפיר מקשים לשיטת רש"י דכיון דפשיט רבי דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי רק דהמניעה הוא משום דידו לא נח ע"ג קרקע . ע"ז שפיר הוכיחו ממתניתין דהוה הנחה מידו של בעה"ב . וזה כבר פשיט רבי דעקירת גופו כו' . מבא"כ זה לא מצינו למפשט ממתני' דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי כמ"ש הוא ז"ל בעצמו בתוס' ד"ה עקירת גופו ע"ש . ועי' מהר"מ לובלין כ"כ להדיא . וזה פשוט וברור . מיהו דברי רש"י י"ל לחלק בין עקירה להנחה כמ"ש בת"י בשם הרשב"א . והתוס' אזלי לשיטתם דגם לענין הנחה מבעי ליה כמ"ש בד"ה עקירת גופו כו' בשם ר"י . והנראה לי דהא דלא מחלקו בין עקירה להנחה כדעת הרשב"א הנ"ל אף דהש"ס מחלק לקמן דף ד' היינו משום דכאן הוה הנחה כ"ש אין לחלק שוב דמוכרח כן מתי' ר' יוסף בסוגיא דקלוטה כמ"ש התוס' שם ד"ה זרק ונח ע"ג ז"ז כ"ש יעו"ש דף ד והרשב"א י"ל דסבר כתי' ר"ת שם . ועי' היטב . ובת"י שם שציינו על תוס' ד"ה עקירת גופו כו' . וא"ת ואמאי לא פשיט ממתני' כו' שכתבו בתוס' ישנים ולרשב"א שמחלק כו' . ויש להסביר ע"פ מה שכתב הפני יהושע בקשור דבריהם דלא הקשו התוס' רק אם האיבעיא גם על הנחה ע"ש . גם י"ל דקאי על התוס' ד"ה מ"ע כו' מה שהקשו שם על פירש"י רק זאת דשם אינו מעלה ארוכה כ"כ אחרי שמחשב זה להנחה שיתשב אח"כ מזה עקירה עי' היטב בזה :

מהר"ם

ד"ה והא יציאות קתני כו' ר"ל שתים ההוצאה שיש בה חיוב וההוצאה שהיא פטור אבל אסור דהיינו פשט העני את ידו ונתן בעל הבית לתוכה והוציא עני דאתי בה לידי חיוב חטאת לפי פירוש ריב"א שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי בה לידי חטאת דהיינו פשט בעל הבית את ידו והוציא ונטל העני מתוכה ופטור ומותר דהיינו כשפשט בעל הבית את ידו ונתן לתוך ידו של העני וכן כה"ג ב' שהן ד' בבעל הבית כולן ביציאות וזה לא שייך ע"כ לפירש"י כ"א לפירוש ריב"א : **בא"ד** ולהכי לעיל כי משני הכא דעיקר שבת תנא אבות ותולדות לא הוה מצי למפרך והא יציאות קתני נראה דר"ל משום דאי הוה פריך הכי הוה מצי לשנויי ליה דאפילו לא איירי אלא ביציאות אפ"ה אשכחן שפיר ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ : **ד"ה** מי לא עסקינן וכו' ותירץ ריב"א וכו' ועיין בשבועות דשם תרצו התוספות משום דהוצאה מלאכת גרועה היא ע"ש : **ד"ה** רשויות קתני וכו' ויציאות נראה לריב"א דהוי כמו תוצאות דאשכחן רשויות דמקרי תוצאות דכתיב והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיהו כצ"ל :

דף ג ע"א ברש"י ד"ה פטורי דאתי בהו וכו' עד דהוו להו תרתי בעני ותרתי בבעל הבית כל חיוב ופטור וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה בבא דרישא וכו' דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דע"ז וכו' כצ"ל : **בא"ד** וי"ל דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי וכו' וא"כ צריך לומר דמתני' לצדדין קתני פשט העני את ידו וכו' העני חייב אם הוא ישראל ובעל הבית פטור אם העני נכרי ואם תקשי לך לתני שיתסרי והיכי דגם העני הוא ישראל דאז אין בעל הבית פטור ומותר אלא אסור משום לפני עור ואפילו היכי דיכול ליטול מכל מקום אסור מדרבנן משום שחייב להפרישו מאיסור אין זה קושיא דלא תנא הכא אלא איסורי שבת ולא איסורי דלפני עור ועיין באשר"י ובהר"ן וק"ל : **ד"ה** בר מהני תלת וכו' דהא מוקי לה כר"ש וכו' ר"ל דמשמע דר"י דאית ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב אינו פטור ומותר ואי איירי בסכנת נפש הוא מותר אליבא דכ"ע : **ד"ה** מאי טעמא ידו לא נייח וכו' ואין נראה דבכל ענין שהטעינו חבירו וכו' דהא קתני או שנטל מתוכה וכו' נראה דאין דקדוק זה הוכחה אלא לאחר שפשט דעקירת גופו הוי עקירה אז יש להוכיח מדקדוק זה דאין חילוק בין הטעינו על כתפו בין הטעינו על ידו כיון שמצינו דמת שמונח בתוך ידו של בעל הבית שגופו וידו כרשות אחת חשוב כדמוכח לענין שחשוב עקירה כשעוקר העני החפץ מתוך ידו כאלו עוקרו מכתפו וה"ה כשהטעינו חבירו בפנים לידו ועקר גופו עם מה שבתוך ידו ויצא הוי נ"כ עקירה כמו שהטעינו בידו לאפוקי ממה שמשמע מפירש"י שאפי' לפי מה שפשט לו דעקירת גופו הוי עקירה היינו כשהטעינו על גופו דהיינו כתפו אבל הטעינו על ידו לא אבל כל כמה דלא ידעינן דעקירת גופו הוי כעקירת חפץ ליכא להוכיח כלל ממתני' דהא אע"ג דידו של בעל הבית שהוא וידו ברשות אחת הויא הנחה ונתחייב העני כשעוקר החפץ בידו מידו של בעל הבית מכל מקום לא שמעינן מזה היכי שאינו עוקר החפץ ממקומו בידו אלא שהטעינו חבירו והוא עוקר את גופו עם החפץ שיהא עקירה ולכך א"ש דלא פשיט בעייתו ממתניתין ודו"ק נ"ל : **ע"ב** בגמרא אדרבה איפכא מסתברא וכו' ומדלא קא משנינן הכי תפשוט דרב ביבי וכו' יש לדקדק למה הוצרך לומר אדרבה איפכא מסתברא וכו' היה לו למפרך בלא איפכא מסתברא אלא בפשיטות מדקאמר כאן מבעוד יום כאן משחשיכה דמשחשיכה ס"ל לתנא קנסי רבנן ולא חשו דלמא שדי ליה מידו ואתי לידי חיוב חטאת מדמתוקמא תירוצא הברייתא אם כן תפשוט מהברייתא בעיא דרב ביבי דלא התירו לרדות את הפת אבל נראה דמזה לא היה יכול לפשוט מידי משום דאי באת לפשוט הוי מצי למדחי דהברייתא מתוקמא בשינויא קמא ואי בעית למפשט משנויא קמא בעיא דאביי הוה דחי ליה בשנויא השני ושנוייא השני בעצמו היינו יכולים להפך הסברא ולשנויי איפכא וזיל הכא קא מדחי ליה לכך הוכרח לומר אדרבה איפכא מסתברא ר"ל דבא לפשוט מסברת בני המדרש ולא מהתנא דברייתא דמדלא שני איפכא ש"מ דלא ס"ל לבני בית המדרש סברא זו כלל שנאמר שרבנן יבטלו דברי גזרתם וקנסותם בשביל שלא יבא איסור חמור מזה וגם צריך לומר דהא דקאמר מדלא קא משנינן הכי ס"ל פירוש איפכא וכו' דאין ר"ל דהוה ליה לשנויי סברא א ההפוכה לבד בלא סברא זו הפשוט דא"נ שני איפכא ובאת למיפשט מינה לא קנסו משחשיכה ש"מ דהתירו לרדות את הפת הוה מצי למידחי ולשנות איפכא ולומר דהברייתא מתורצת איפכא דמבעוד יום לא קנסו ומשחשיכה קנסו אלא דר"ל דהוה להו לבני בית המדרש לחלק שנוייא השני בתרי השנויי ולומר ל"ק כאן מבעוד יום כאן משחשיכה מבעוד יום לא קנסו ואיבעית אימא איפכא מבעוד יום קנסו משחשיכה לא קנסו משום דלא ליתי לידי חיוב חטאת ומדלא הזכירו בני בית המדרש סברא זו ההפוכה כלל ש"מ דלא סבירא להו סברא זו כלל ואם כן תפשוט מהבני בית המדרש בעיא דרב ביבי וק"ל ועל פי דרך זה יבואו דברי התוספות על נכון : **ברש"י** ד"ה בשוגג לא קנסוה רבנן וכו' דהתם ליכא למיחש דלמא לישדינהו שיתחייב מיתת בית דין וכו' ר"ל דהתם ליכא למיחש שישליך אותו מידו משום דהא יודע שכשישליך אותו מידו יתחייב מיתת בית דין דהא השתא במזיד איירי לכך ודאי הוא שיהיה נזהר להחזיק בידו עד שתחשך אבל רדיית הפת אי לא שרית ליה לרדות ממילא אתי לידי חיוב חטאת כשיאפה ומה לו לעשות ולכך אימא לך דהתירו לו לרדות וק"ל . ובשנוייא דלעיל דמשני כאן מבעוד יום כאן משחשיכה דקאמר עלה ותפשוט דרב ביבי ליכא לחלק ולומר דהכא שאני דליכא למיחש דלמא שדי ליה משום שהוא בעצמו יהא נזהר שלא להשליכו כדי שלא יבא לידי חיוב דאורייתא דלא שייך זה כ"א גבי מזיד שיתחייב מיתת בית דין וכשנוייא דהשתא דמשני כאן בשוגג כאן במזיד אבל בכל שנויי לא איירי אלא בשוגג אלא שעדיין יש לדקדק שהיה יכול לחלק דשאני הכא דלא אתי בודאי לידי איסור דאורייתא אלא דאיכא למיחש דלמא שדי ליה אבל התם גבי פת בודאי אתי לידי חיוב דאורייתא דהא הפת יאפה ממילא ועיין ברבינו נסים שמחלק בסברא זו במשנה דשמעתין : **ד"ה** בשוגג לא קנסוהו רבנן עד קודם שיבא לידי חיוב חטאת לא בטלו גזירתם ולאיסור נמי וכו' הכל דבור אחד : **בתוס'** ד"ה מי קנסו רבנן וכו' ונ"מ דאסור בשוגג ומבעוד יום כצ"ל ור"ל ונ"מ בין שנוייא דמשנינן דדמיא לכרמלית ובין הא לישנא דמשנינן דלא דמיא לכרמלית אלא דקנס הוא רבנן כיון דגם בהאי לישנא דאמרינן דדמיא לכרמלית הוי נמי קנס נ"מ דכי אמרינן דעבדוה דדמיא לכרמלית אסור בשוגג וגם אסור אפילו מבעוד יום אבל להאי לישנא דלא עשאוהו דדמיא לכרמלית אלא דקנסיהו אינו אסור בשוגג וגם אינו אסור מבעוד יום וק"ל : **ד"ה** התירו לו לרדות וכו' כדאמרינן בפרק כל כתבי לא ירדה במרדה אלא בסכין פירוש שם קאי אהיכא ששכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין ממנו ג' סעודות משום כבוד שבת וטעם דלא ירדה במרדה מפרש התם משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן ונראה מדברי התוס' דהכא דאע"ג דחכמה היא ואינה מלאכה מכל מקום אסור מדרבנן ולא התירו לרדות אלא דאיכא מצות כבוד שבת דהיינו ג' סעודות של שבת ואפילו בזה כל מה דאפשר לשנות משנינן ובהך דרב ביבי ליכא כבוד שבת דהא עדיין לא נאפה ולא יהא חזי לאכילה אלא שבא לרדותו קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא ולכך בעי אם התירו לו חכמים לרדותו או לא התירו ואפי' ע"י שינוי כגון בסכין וכן נראה מדברי רב אלפס ע"ש: **בא"ד** הא (אנשים) [נשים] מעכבים כצ"ל : **ד"ה** ואי בעית אימא לעולם לא תפשוט וכו' מבני המדרש מדלא משני איפכא וכו' כבר מבואר ממה שכתבנו למעלה : **בא"ד** ולהרשב"א נראה וכו' ולעיל ה"פ מדלא משנינן הכי וכו' ר"ל דלא בעי למפשט מדברי בני המדרש אלא מדברי הברייתא גופא דהיינו מדלא היה אפשר לתרוצי הברייתות איפכא משום דהוי כחוכא וכו' א"כ לא אפשר למתוקמא הברייתות כ"א דס"ל דמבעוד יום לא קנסו ומשחשיכה קנסו א"כ תפשוט מינה בעיא דרב ביבי דלא התירו לרדות הפת מדחזינן הכא דמשחשיכה קנסו ולא חשו דלמא שדי ליה ואתי לידי חיוב חטאת דהא השתא ליכא למימר דאיכא למדחי ולתרוצי הברייתא איפכא ואף על גב דעדיין יש לדחות ולתרץ הברייתא בשנוייא קמא דליכא למפשט מינה בעיא דרב ביבי ואם באת למפשט בעיא דאביי איכא למדחי להאי שנוייא דמשחשיכה קנסו וזיל הכא קמדחי וכו' מ"מ חדא מנייהו מפשטא ממ"נ כך הם המשך דברי התוספות : **בא"ד** והשתא א"ש וכו' ולא דרב ביבי ובשוגג לא קנסו וכו' והכל דבור אחד : **בא"ד** וא"ת משנוייא קמא נמי נפשוט בעיא דרב ביבי וכו' יש לדקדק מאי מקשי התוס' דלמא אין ה"נ והא דלא פריך אשנוייא קמא תפשוט דרב ביבי משום דהא ע"כ צריך לומר דהתרי שינויי שייכי להדדי וכאלו אמר דמהכא ליכא למפשט בעיא (דאביי) משום דאיבעית אימא דכ"ע ס"ל דככרמלית דמיא ואיבעית אימא דכ"ע ס"ל לאו ככרמלית דמיא ולכך ליכא למשמע מינה דאל"כ מה דחה הדחיין את הפשטן בשנוייא קמא אדרבה עדיפא מיניה קאמר דהפשטן רצה למפשט דפליגי בהכי ואיהו דחי ליה דכ"ע ס"ל דככרמלית דמיא א"כ כ"ש שנפשטת בעייתו (דאביי) וא"כ כיון דהתרי שינויי שייכי להדדי אי בעית למפשום בעייתו דרב ביבי משנוייא קמא הוי דחי ליה לשנוייא בתרא ואם בא למפשט משנויא בתרא דמדקנסו משחשיכה ש"מ דלא התירו לרדות היה אפשר לדחות ולומר דאיפכא משנינן דמבעוד יום קנסו ומשחשיכה לא קנסו לכך קאמר אדרבה וכו' מדלא משנינן הכי וכו' ר"ל כיון דגם בשנויא בתרא א"א להפך הסברא כדלעיל וע"כ צריך לשנויי דמבעוד יום קנסו ומשחשיכה לא קנסו א"כ ממ"נ איפשטא בעיא דרב ביבי בין משנויא קמא בין משנויא בתרא ויש לפרש דהא דמקשו התוס' וא"ת משנויא קמא נמי נפשום לא אדברי הגמרא מקשין התוס' דהא דברי הגמרא נוכל לפרש כדכתיבנא אלא מלשון דברי הרשב"א קא מקשי התוס' דקאמר לעיל מינה ואע"ג דאיכא למדחי בשנוייא קמא וכו' מכל מקום חדא מינייהו מפשטא וכו' ועל זה מקשה התוס' הא משנוייא קמא נמי נפשום ויש לפרש דברי הגמרא שמקשה דממ"נ איפשטא בעיא דרב ביבי בין משנויא קמא בין משנויא בתרא ולמה דחק הרשב"א לפרש ולומר דר"ל דממ"נ חדא מינייהו איפשטא ותירצו וי"ל דאין לפשום כו' משום הכי הוכיח הרשב"א

לפרש

חכמת שלמה

דף ג ע"א רש"י בד"ה בבא דרישא כו' שהאחד הניחה בידו כצ"ל : **בד"ה** פטורי כו' חיוב חטאת כגון כו' לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת כו' ורבותינו אומרים פשיטות יד לפנים לגבי שניהם בין כו' כצ"ל ונ"ב ס"א : **בא"ד** והשתא הוא כו' כצ"ל : **בא"ד** וכן באידך נמחק ונ"ב בס"א איתו : **תוס'** בד"ה בבא כו' לנזיר מוקי בפרק קמא כו' כצ"ל : **בד"ה** פטורי דאתי קא חשיב לבעל הבית שלש יציאות כצ"ל ונ"ב פי' א' דחיובא ושנים דפטור והכנסה אחת לחיוב וכן גבי הכנסה וכו' וק"ל : **בא"ד** ודעשיר באחת כדחשיב חיובא ברישא ומפרש ריב"א כו' כצ"ל : **בד"ה** בעשותה כו' וזה מניח ולשנים שפשו כו' כצ"ל :
ע"ב גמ' מ"ט ידו לא נייח גופו נייח כו' כצ"ל : **שם** דכ"ע ככרמלית כו' . נ"ב תימה איך דחי הך פשיטותא ואמר דפשטינן מינייהו טפי ונראה דהך שינויא והך איבעית אימא דבתריה הוא חד שיטה וכאלו אמר תרתי ואיבעית אימא כלומר לא תפשוט מידי דאפשר כ"ע סבירא דיד ככרמלית דמיא או לאו ככרמלית דמיא כו' וא"ל מאחר שהוא דברי יחיד א"כ למה לא משני כשינויא קמא ויאמר ואי בעית אימא כ"ע לאו ככרמלית דמיא וקנסו אותו וכאן למטה מעשרה וכאן למעלה מעשרה וי"ל משום דבעי לאשכוחי חילוק בין כרמלית לקנסה דהיינו מבעוד יום או שוגג כמו שמשני לקמן וכמו שמשמע מדברי התוס' ודו"ק : **רש"י** בד"ה וכרה"י כו' לרה"ר הס"ד : **תוס'** בד"ה היה טעון כו' ונקט מבעוד יום לאשמעינן כו' דאפילו אי עקירה כו' כצ"ל : **בד"ה** מי קנסוה כו' מי אסרוה ולא גרס כו' או מבע"י כצ"ל (עיין במהרש"א) : **בד"ה** שוגג לא קנסו איתו דבור בפני עצמו אלא הכל ד"א הוא עם אותו שלפניו : **בא"ד** דהשתא ליכא למיפשט כו'. נ"ב התוס' אינם תופסים סברת רש"י שמחלק בין שבות לדברים אחרים כו' ומשום הכי מוקמי לה מבעוד יום אבל גבי מזיד סבירא להו כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' דאל"כ אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד ומאחר דמבעוד יום לא התירו כ"ש משחשיכה ודו"ק (עיין במהרש"א) : **בא"ד** דלא התירו דלמטה מעשרה אסור כו' כצ"ל .

מתקיף

כחוכא וטלולא שילטער כולי יומא למנקט פירי המוליא ידו מבעו"י בשעת היתרא והמוליא ידו בשעת איסור משחשיכה לא ילטער ויחזיר ידו אבל גבי רדיית פת דאין כאן מלטער למה יתירו בהגס במבעו"י וגם אם יתירו במשחשיכה משום שלא יבא לידי איסור חמור לא הוי כחוכא וטלולא ודו"ק:

דף ד בד"ה ואלא דאהדר כו' תימה אימא לידי איסור חטאת כו' עכ"ל. גבי סקילה ודאי דמלינן לאשכוחי שפיר לידי סקילה ממש אם לא ירדה בלי רשות ב"ד כמ"ש התוס' לקמן אבל מלשון איסור סקילה משמע דאפילו אין כאן חיוב סקילה כגון שלא התרו ביה דלא הוי רק איסור סקילה ודו"ק: בד"ה קודם שיבא כו' וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק הוא כו' עכ"ל קלת קשה אמאי לא הקשו כן בפשיטות אמתניתין דכלל גדול דחשיב אופה בכלל ל"ט מלאכות ואמאי והא לא אתי לידי חיוב סקילה דהתראת ספק היא ויש ליישב דבלא הדביק פת בתנור כי הכא מלינן לאשכוחי אופה להדיא דהוי התראת ודאי וק"ל: בד"ה אבל למעלה כו' א"כ לימא הכא אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן כו' ומיהו אינו הוכחה כו' עכ"ל. יש לדקדק דאכתי יש הוכחה דע"כ למטה מי' חייב במושיט דאם ת"ל פטור אם כן באידך גיסא דקאמר דפליגי בלמעלה מי' אי ילפינן זורק ממושיט או לא אבל למטה מי' ד"ה חייב דקלוטה כו' לימא אבל למטה מי' ד"ה פטור דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי אבל אי למטה מעשרה חייב במושיט אז לא מלי למימר ד"ה פטור בלמטה מי' דהא מאן דיליף זורק ממושיט חייב אע"ג דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ויש לומר דלא ניחא ליה למבעי אי ד"ה קלוטה לאו כמי שהונחה דמי דאם כן מתניתין דהכא דאית לה קלוטה כמי שהונחה דמי לדעת רבה דלא כמאן ומה שיש לדקדק על זה מפירוש ר"י לקמן ע"ש: בד"ה אבל למטה כו' וכדמשמע קלת בסמוך דאמר רבי זירא הא מני אחרים משמע כו' היכי קאמר הכא ד"ה חייב כו' עכ"ל. יש לדקדק אמאי לא הקשה בפשיטות טפי דקאמר הא מני רבי ורבנן פליגי עליה בהדיא בברייתא ולית להו קלוטה כמי שהונחה דמי דלמאי דדחי נמי דלא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה מכל מקום רבנן דפליגי ע"כ סבירא להו דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ואם כן תקשי ליה הכי רבנן מני גם בעיקר תמיהתו של ר"י תמיה לי דמאי משמע ליה מדקאמר ר' זירא הא מני אחרים דפליגי רבנן עליה והיא ברייתא מני הימא דמסכת תנא דאית ליה הכי דקלוטה כמי שהונחה דמי היפך סברת המקשה דפריך והא בעינן עקירה כו' שפירש ר"י גופיה דפריך הכי משום דהל ילא איש קאי נמי אחפץ כו' כמו שכתבו התוספות לעיל ול"ע ויש מדקדקים עוד בזה לפי מה שפירש ר"י הכא דאיכא ברייתא דלית לה קלוטה כמי שהונחה דמי אם כן מי הכריח לר"י לעיל לפרש דפריך והא בעינן עקירה כו' דמכח קרא דאל ילא איש ממקומו פריך הימא דמכח ברייתא פריך דיש לומר דא"כ הוה המקשה מייתי הך ברייתא דאין כל הברייתות ידועות אבל אקרא דאל ילא איש ממקומו וגו' שפיר קסמיך וק"ל: בד"ה דאמרינן קלוטה כו' ואומר ר"י דה"פ כו' איכא נמי לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כו' כי פליגי בדיוטא א' כו' עכ"ל. לפי הסברא שכתבו לעיל דמושיט פטור למטה מי' המ"ל בפשיטות דאיכא לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כו' ולמטה מעשרה פטור לכולי עלמא ובלמעלה מי' פליגי אי ילפינן זורק ממושיט או לא אלא דכבר כתבו דמשמע להו קלת דמושיט נמי חייב למטה מי' ואין להקשות נמי דמאי פריך דאיכא לספוקי דילמא לכ"ע לא אמרינן קלוטה כו' דאימא דאם כן מתניתין דאית לה קלוטה כו' דלא כמאן דיש לומר דהכי קפריך כיון דלא משכחת טעמא דמתניתין משום דקלוטה כמי שהונחה דמי אלא משום דמשכחת דרבי עקיבא סבירא ליה הכי הא איכא לספוקי ביה נמי דילמא לכ"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמי וא"כ אכתי לא ידעינן טעמא דמתניתין מאי ניהו ודו"ק: ע"ב בד"ה זרק ונח כו' ויש לומר דבלאו הכי פריך שפיר אבל קשה לספרים דגרסי כו' אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני רבי היא כו' עכ"ל. משמע להו דרב יוסף ודאי ידע הך קושיא דפריך לעיל מיניה לרבה דמוקי לה כרבי עקיבא ודילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וע"ז תירלו דבלאו הכי פריך תלמודא שפיר ודחי ליה דרב יוסף לא מההיא דזיז קאמר הא מני רבי אלא מההיא דתניא זרק מרשות הרבים כו' קאמר רב יוסף הא מני רבי והאא קשיא להו לספרים דגרסי לקמן בהזורק כו' דהשתא ע"כ רב יוסף לאו מההיא דזרק מרשות הרבים כו' קאמר הא מני רבי היא דהא רב יוסף לא ס"ל דמחייב רבי שתים אלא דקושטא הוא דמההיא דזיז קאמר רב יוסף הא מני רבי היא ומההיא דזרק מרה"ר כו' תלמודא גופיה קאמר לה דרבי היא וכמ"ש מהרש"ל וא"כ הדרן קושיין לדוכתין מה תירץ רב יוסף מהך דזיז אכתי תקשי דילמא הנחה הוא דלא בעי כו' כדפרכינן לעיל לרבה וק"ק אמאי לא תקשי להו בפשיטות מממעתין מה תירץ ר' זירא מהא דאחרים דאכתי תקשי ליה דילמא הנחה כו' כדפרכינן לעיל לרבה וע"ק לתירולם דקושטא דרב יוסף מההיא דזיז קאמר וכיון דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה כו' הא ע"כ רבי לא בעי זיז כל שהוא מההיא דזרק מר"ה לרה"י כו' דהא רב יוסף ידע לה כדמוכח בפרק הזורק ואכתי תקשי כדפרכינן לעיל לרבה דמוקי לה כרע"ק דהא מתני' נמי בהנחה כל שהוא איירי אלא כיון דלרבי עקיבא בלאו הנחת כל שהוא סגי פרכינן ודילמא הנחה כו' ה"נ הכא לרבי כיון דע"כ סגי בלאו הנחת כל שהוא מההיא דזרק מר"ה כו' אם כן נפרוך נמי ודילמא הנחה כו' ויש לייסב בזה כיון דרבי בעי כל שהוא בההיא דזיז אית לן למימר בההיא דזרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמלע כו' דהיינו נמי בהנחת כל שהוא ברה"י א"כ דר"י מפרש להיא דזרק מרה"ר לרה"ר כו' ברה"י מקורה כדמסיק תלמודא ודו"ק: בד"ה באילן העומד כו' וי"ל דברה"ר לא מלי לאוקמא דאי הנוף למטה מג' כו' עכ"ל. ולפי זה ליכא כ"מ הכא בנוף הא דבעי מקום ד' ברה"ר וי"ל דלענין קלוטה כמי שהונחה ברה"ר כ"מ הא דבעי מקום ד' וה"ק: בא"ד והא דלא מוקי לה אביי הכי משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברה"ר כו' עכ"ל. הקשה מהרש"ל ותימה סוף סוף טקי הכי וגימא דרבנן חשבי ליה למקום פטור מאחר דלא שדינן נופו בתר עיקרו ומלאתי בגליון תוס' כו' ואני אומר אפשר דרשב"א סבר דאף רבנן מודו דשדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום פטור אלא רה"ר כו' עכ"ל ע"ש ותירוץ זה

נמוקי הגרי"ב דף ד ע"א תוס' ד"ה אבל למטה מי' ד"ה חייב. עי' מהרש"א מה שתמה על דבריהם. א'. למה לא הקשו מרבנן דר' וכן המהרש"א הקשה זאת [וע"ש בדבריו ר"ע וצ"ל רבי] ע"ש היטב וגם דקדוקם מר' זירא צ"ע יעו"ש. והנלע"ד בפשט דברי התוס' פשוט וברור · דזה ודאי לא קשה רבנן מני. כי אין זה דרך הש"ס בכ"מ להקשות רק על מתניתין או על ברייתא וכאן לא קשה להו להתוס' מהא דאמר ד"ה חייב דד"ה קאי על הפלוגתא היינו ר"ע ורבנן עליהם קאמר ד"ה ר"ל ר"ע ורבנן ולא איכפת לן אם מלינו תנא אחר ו תנא אחר אינו סובר כן. רק קושיות התוס' אם ברייתא היא. וע"ז קשה להו ברייתא מני. והוכחתם הוא מדאמר ר"ז ליתנא הא מני אחרים כו'. אם לא בא רק להוציא סברת המקשה שהקשה מסברא והא בעינן עקירה כו' כמ"ש התוס' לעיל ד"ה והא בעי כו' יעו"ש. לא הול"ל הא מני כו'. רק הול"ל דאינו כסברת המקשה דהא תנינן דאחרים סוברים כן ומג"ל דפליגי עלייהו אלא בע"כ דהיה ידוע לר' זירא דברייתא היא לכן קאמר הא מני כו' ר"ל המתניתן דוקא. אבל הברייתא לא אתא כאחרים. וז"ש התוס' משמע דפליגי רבנן כו'. הייט הברייתא כנ"ל. ומדוקדק הכל הדק היטב. זה הנראה לי פשוט וברור בדברי התוס' והבן:

חכמת שלמה

דף ד ע"א גמ' מתקיף לה רב ששת כו'. נ"ב נ"ל רב אסי כו' ודו"ק: שם אמר רבה הא מני כו' דפשיטא ליה לרבה כו' כנ"ל: תום' בד"ה וכי אומרים כו' ודומה לאטסין כנ"ל: בא"ד והוי נמי כו' נ"ב הוא כמו ועוד וכן להדיא בפ' השולח ע"ש: ע"ב רש"י בד"ה שדי טפו כו' והוי כמונח ברשות הרבים על מקום ד'. נ"ב תימה לרש"י דמפרש דברה"ר בעי מקום ד' א"כ למה מוקי אביי באילן עומד ברה"י ולא מוקי באילן עומד ברה"ר כמו שהקשו התוס' ואפשר דאביי דייק מדקתני זיז שסתמא הוא דבר היוצא מן הכותל דהיינו מרה"י לרשות הרבים וקתני כל שהוא דמשמע דזרק ד' אמות ברה"ר אלא לענין הנחה הוא דפליגי דאי משום דתשבינא ברה"י ולא איירי בזורק ד' אפילו בזיז רתב נמי פליגי וק"ל. ורבותא קמ"ל דדוקא לענין זה הוא דפליגי אי שדינן נופו בתר עיקרו וליהוי ברה"י בזה כ"ע מודו דלא שדינן וכן דייק רש"י בלישניה דעיקר מתשיב ליה לנוף פי' לענין השיבות אבל לא לענין שינוי רשות ודו"ק: תום' בד"ה זרק ונח כו' דברי רבי יהודה כו' כנ"ל וכן אח"כ: בא"ד וי"ל דסבר רב יוסף כו' נ"ב ולפי זה נ"ל הא דקאמר תלמודא אלא הא דתני זרק מר"ה אין הפי' שרב יוסף דמוקי כרבי שאמר על הברייתא דהכא דהא רב יוסף לא ס"ל דרבי מחייב שתים וג"כ איירי בקלוטה דאיכא למימר דוקא בהנחה ולא בעקירה אלא מדברי התלמוד הוא אלא הא דתניא פי' אם נכונה ונוקמא כרבי א"א לומר אלא האי ודו"ק: בד"ה באילן העומד ברה"י כו' והא דלא מוקי לה אביי

מהר"ם

לפרש כמו שפירש: בא"ד היינו משום מבעוד יום וכו' ר"ל כיון דע"כ הוצרכו לאסור מבעוד יום א"כ באותו איסור נאסר ג"כ משחשיכה דאין סברא לאסור מבעוד יום ומשחשיכה מותר וק"ל ובמסקנא דשמעתין דמשני כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת אם יש חילוק בהאי שינוייא בין מבעוד יום בין משחשיכה ובין שוגג ומזיד עיין בהרי"ף ושם בהר"ן וגם קצת מזה בדברי הרא"ש:

דף ד ע"א ברש"י ד"ה ולא אדכר קודם אפייה על שגגתו וכו' הכל דבור אחד: ד"ה בהדיא סקילה וכו' לא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה וכי אומרים לו לאדם חטא וכו' ואומר ריב"א ואפילו מדביק עצמו אין לפשוט וכו' י"ל בפירוש דריב"א בא לתרץ דמכל מקום למה לא פשטינן בעיא דרב ביבי התם דניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא שלא יעשה חבירו על ידו איסור חמור כ"ש הכא במדביק שהוא בעצמו יבא לידי איסור חמור לכך קאמר ריב"א דאפילו מדביק עצמו אין לפשוט וכו': בא"ד וגבי הצייה שפחה וחצייה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכו' ר"ל והתם פשעו בעצמם אותן שנהגו בה מנהג הפקר ואפ"ה כפו את רבה ותירץ דכיון שהיתה היא מחזרת וממצאת עצמה לזנות דמו לאונסים ולא פושעים והוי נמי מצוה דרבים פירוש ועוד טעם אחר משום דהוי נמי מצוה דרבים: ד"ה קודם שיבא לידי איסור סקילה וכו' וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק היא וכו' יש לדקדק מה מקשים התוספות אהא מ"מ איסור סקילה הוא אף על גב דאינו חיוב מיתת סקילה ממש מחמת דלא הוה התראתו התראה ולעיל גבי הא דפריך גמ' ואלא לאו דאהדר ואדכר מי מחייב הקשו התוס' תימה נימא איסור חטאת כדבסמוך קודם שיבא לידי איסור סקילה ונראה דבשלמא לעיל מקשין התוס' שפיר דנימא איסור חטאת דאע"ג דהשתא ליכא חיוב חטאת כיון דאהדר ואדכר מ"מ כיון דאי לא אדכר היה כאן חיוב חטאת השתא נמי מקרי איסור חטאת אבל הכא דקאמר גמ' קודם שיבא לידי איסור סקילה פשוט הוא שלא איירי שהתרו בו בהמדביק שיהא חייב מיתה ממש אלא דקרי ליה איסור סקילה משום שאם היה שעשו בו התראה היה בא לידי חיוב מיתת סקילה ולכך מקשים התוספות הא אפילו היכא דהתרו בו א"א שיבא לידי חיוב מיתה לעולם משום דהוי התראת ספק א"כ השתא דלא התרו בו כלל לא מקרי אפילו איסור סקילה כיון דא"א שיוכל לבא לידי חיוב מיתת סקילה לעולם: בא"ד ומה שלא רדה שמא שכח וכו' ר"ל שאם היה התראה לא תדביק שאם תדביק תתחייב מיתה הוי התראת ספק דשמא ירדה אותה קודם שתאפה ואם היה לשון התראה שירדה אותה קודם שתאפה קודם שיבא לידי חיוב מיתה לא הוי נמי התראה שיתחייב עליה מיתה דמה שלא רדה שמא שכח כן נ"ל דאל"כ יהיו דברי התוס' דברי מותר ודו"ק: ד"ה והא בעינן עקירה והנחה וכו' דדרשינן בעירובין דאל יצא וכו' עיין בסוף פ"ק דעירובין דבמסקנא שם לא דרשינן הכי בהדיא אלא אדרבה קאמר התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב עיקר קרא אתי לאיסור תחומין אלא שמפרשים התוספות דאף לפי המסקנא אתי נמי לאיסור הוצאה דהכי משמע פשטא דקרא אל יצא איש ממקומו בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שהיו עושין בחול והכא דכתבו התוספות מ"מ משמע נמי מקום החפץ וכו' צ"ל דס"ל דגם לפי המסקנא דהתם אע"ג דעיקר קרא אתי לתחומין ואל יצא ממקומו אמקום האדם קאי מ"מ כיון דמפשטיה דקרא משמע נמי מיניה איסור הוצאות קרינן נמי אל יצא אל יוציא ומקומו קאי נמי אחפץ ודו"ק: ד"ה אבל למטה מי' ד"ה חייב וכו' וכדמשמע קצת בסמוך דאמר רבי זירא הא מני אחרים היא וכו' הא דנקטי תוס' מדקאמר הא מני אחרים מכלל דפליגי רבנן עליה ולא הביאו התוס' פלוגתא דר"ע ורבנן דר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לא בעי מקום ד' על ד' ורבנן בעו ד' על ד' תראה דמדרבנן דר"ע לא מצי למידק דס"ל דבעי מקום ד' על ד' דאיכא למימר דדוקא כשזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דלא נח כלל ברה"י הוא דלית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל כשנח אפי' על כל שהוא אימא לך דגם רבנן ס"ל דחייב ולא בעי מקום ד' על ד': ד"ה דאמרינן קלוטה כמי שהונחה וכו' אך אין נראה שיהיה מדברי רבה ר"ל לא דרבה גופיה אומר אלא הא מני ר"ע דאמר לא בעינן ד' על ד' דתנן הזורק וכו' וחכמים פוטרים ותו לא אלא גמרא הוא דמפרש דבריו דהיינו ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן וכו' כי כך היא תמיד סוגיית הגמרא: בא"ד ועוד אמר ר"י וכו' אבל לר"י לאו כמי שהונחה דמיא וכו' דאי סבר וכו' לא הוי מצי למילף זורק ממושיט שלמעלה מי' משום דהוי מקום פטור אי הוה אמרינן כמי שהונח באויר דכל למעלה ברה"ר מקום פטור הוא כמו שיתבאר בגמ' לקמן וא"כ היכא קאמר השתא דבמעלה מי' פליגי ובהא פליגי דרבי עקיבא סבר ילפינן זורק ממושיט וכו' אלא ודאי גמרא ת"ק דבלמעלה מי' פליגי וכו' אבל למטה מי' ד"ה חייב אבל לא מטעם אחד אלא רבנן מחייבי מטעם דאמרינן קלוטה כמי שהונחה ור"ע מחייב מטעם דמחייב בלמעלה מי' דהיינו משום דילפינן זורק ממושיט וק"ל: ע"ב ברש"י ד"ה זרק מרשות הרבים ונחה על גבי זיז כל עץ וכו' הכל דבור אחד: בתוס' ד"ה ודלמא הנחה הוא דלא בעי ועוד דבסמוך אמר ר"י וכו' כלל הענין החילוק שיש בין פירושו של רש"י ובין פירוש התוס' הוא זה דהא דפריך גמרא ודלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי ס"ל לרש"י דמסברא לא מצי למיפרך דמהיכא תיתי לן לחלק בין הנחה לעקירה ולזה הוכרח רש"י לפרש דלא מסברת עצמו קא פריך אלא מכח הדיוק שהוכיח בהדיא שמחלק ר"ע בין עקירה להנחה דהיינו מדלא מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה ולכך הקשו התוספות דמדיוק זה אינו מוכרח דהא אפשר הוא דאין ה"נ דמחייב ר' עקיבא שתים אע"ג דאינו מפורש בדבריו דהא בדברי רב נמי דאינו מפורש בדבריו ואפ"ה קאמר ר"י וכו' ה"נ ר"ע אע"ג דלא פירש כן שום אמורא דבריו שמחייב שתים מכל מקום אינו מוכרח דאפשר הוא דגם הוא מחייב שתים וא"כ היאך יכולה הגמרא להכריח מדבריו דמחלק בין עקירה להנחה אבל התוספות מפרשים דהא דפריך הגמרא ודלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי היינו משום דס"ל להגמרא דהסברא נותנת כן דיש לחלק בין הנחה לעקירה משום דכן מצינו במשכן וכו' או דכן מוכיח קרא דאל יצא דילפינן מיניה הוצאות שבת דמשמע מיניה דבעינן מקום חפץ איירי בעקירה וא"כ אי אפשר לתרץ פירכא זו דפריך הגמרא אלא מצינו תנא דמפרש בדבריו בהדיא דלא מחלק בין הנחה לעקירה ומשו"ה נחיה מוכרחים לומר דלא ס"ל סברא זו כלל דנבעי הנחה או עקירה ממקום ד' על ד' ולכך ר"ע אף על גב דאפשר הוא דמחייב שתים מטעם דס"ל קלוטה כמי שהונחה מכל מקום כל כמה דלא מפרש כן בהדיא בדבריו איכא למפרך ודלמא הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי ולא מחייב כ"א אחת וכ"ת מאי מייתי מרבי הא בדברי רבי עצמו נ"כ אינו מפורש דמחייב שתים אלא שרב יהודה מפרש כן דבריו וכמו כן היה יכול לפרש דברי ר"ע צ"ל דס"ל להגמרא מדמפרש רב יהודה דברי רבי דמחייב שתים ע"כ הוא שכך קבל רב יהודה מרבותיו שהיה רבי מחייב שתים אבל ר"ע דלא מצינו שום אמורא שפירש דבריו שמחייב שתים ולכך פריך הגמרא עליה ודלמא ר"ע הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי ולא מחייב שתים וק"ל: ד"ה אלא אמר רב יוסף וכו' והא דקאמר לקמן הוה אמינא ה"מ היכא דאחשביה היינו משום דקאמר דידו של אדם חשובה לו וכו' ר"ל דכל מה דעדיין דלא מסיק גמרא דידו של אדם חשובה לו כד' וכו' לא היה אפשר לתרץ דמחשבתו משויא ליה מקום כיון דאין כאן הקפדה אם מקבל ליה בידו או בענין אחר אלא שגם לאחר שמסיק טעמא דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' קאמר דאי לאו מימרא שניה דרבי יוחנן ה"א אפילו מטעם זה דידו של אדם חשובה לו וכו' אינו מועיל לבדו אלא היכא דיש עוד לצרף לזה גם כן מחשבתו אף על גב דמחשבה זו אינה חשובה בפני עצמה מחמת דאינו מקפיד אם נתנה לו בידו בע"א מכל מקום בצירוף אל זה טעם דידו של אדם חשובה כד' מטעם שני הטעמים יחד מתחייב אבל לעולם מטעם מחשבתו זו לבד לא עלה על שום דעת לשוויה מקום וק"ל: ד"ה זרק ונח על גבי זיז וכו' וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר ר"ל דלא בעי גמרא לומר שיהא האמת כן שמה שאמר רב יוסף הא מני רבי היא היה כוונתו למשנה זו של רבי אלא כוונתו היה לרבי דברייתא דקאמר עלה ר"י שמחייב היה רבי שתים דליכא למפרך עליה תו דלמא הנחה לא בעי עקירה בעי ולא הביא גמרא האי רבי דזיז כל שהוא אלא דרך משא ומתן והדרך דחייה קאמר אילימא דלזה רבי נתכוון רב יוסף זה אינו דאכתי יכול למדחייה בקושיא זו דדלמא הנחה הוא דלא בעי וכו' אלא שבלאו הכי דחי ליה שפיר והקשו התוספות על זה דא"כ הוא דאמת הוא שרב יוסף נתכוין לרבי דברייתא דאמר עליה ר"י מחייב היה רבי שתים יש להקשות דזה אינו דהא לרב יוסף לא היה מחייב רבי שם שתים ולא תני רב יוסף להא דרב יהודה כלל על דברי רבי ופירשו בענין אחר ויש לומר דסבר רב יוסף וכו' ר"ל דלעולם האמת הוא דרב יוסף במה שאמר הא מני רבי היא רצונו לומר האי רבי דזרק ונח על גבי זיז כל שהוא ס"ל דהאי אוקימתא דאביי דלקמן והא פירכא דפריך גמרא לעיל אמילתא דר"ע ודלמא הנחה לא בעי הא עקירה בעי סבר רב יוסף דלא קשיא כלל כ"א על דברי ר"ע דקאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא ולא בעי להנחה שום מקום כלל אפילו כל שהוא לא בעי ועליה יש לפרוך דדלמא גבי עקירה דבעינן מקום דוקא מקום ד' על ד' אלא שגבי הנחה לא בעי מקום כלל משום דלא מצינו בקרא דליבעי להנחה שום מקום אבל רבי דהצריך גבי הנחה מקום כ"ש א"כ ע"כ צריך אתה לומר דגם גבי הנחה ס"ל לרבי דצריך מקום כמו גבי עקירה דאל"כ כל שהוא נמי לא ליצטריך דס"ל דמקום כל שהוא חשיב מקום א"כ ה"ה נמי גבי עקירה סבירא ליה לרבי דמקום כל שהוא חשיב מקום ולא ס"ל לרבי דקלוטה כמי שהונחה דמיא כלל והא דתניא בברייתא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וכו' שפיר ידע רב יוסף דלא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה ומטעם דביתא כמאן דמליא דמיא ומיהו גמרא דבסמוך לית להו סברא דרב יוסף דפריך ארבי זירא וכו' ולא סגי בכל שהוא וכו' דס"ל להתוספות דלאחרים נמי צריך עכ"פ כל שהוא מדקתני עמד במקומו וקיבל חייב דמשמע דקבלו בידו או בתוך איזה כלי ועכ"פ אינו פחות ממקום כל שהוא אבל אינו מוכרח דדלמא נקט ליה הכי משום דבעי למתני אחר זה עקר ממקומו וקבל פטור וכבר הארכתי בזה ע"פ דרכי לימוד החידוד בישיבה ולפי דרך זה דרב יוסף לא נתכוון אלא להחיא דרבי דזרק ונח על זיז כל שהוא גמרא דחי ליה במאי דקאמר התם כדבעינן למימר לקמן כדאביי ולא נתכוון רב יוסף כלל להביא דרבי דברייתא דקתני זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע והא דקאמר גמרא אלא הא רבי דתניא זרק מרה"ר לרה"ר וכו' אין רצונו לומר דלהא רבי נתכוון רב יוסף דהא רב יוסף לא מתני ליה כלל למילתיה דרב יהודה דמחייב שתים אמלתיה דרבי אלא גמרא קאמר דאנן דסבירא לן דרב יהודה תני מילתיה דמחייב שתים אמילתא דרבי א"כ אנן נוקמי מתני' דידן דלא הצריכה מקום ד' על ד' כהאי דרבי ודחי לה נ"כ דאפילו לדידן ליכא לאוקמי מתניתין כהאי רבי משום דהא איתמר עלה דרבי איירי ברה"י מקורה ולר"ת נראה וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה ארבי ר"ל ורב יוסף דקאמר הא מני רבי לא היתה כוונתו להאי רבי דזרק ונח ע"ג זיז כ"ש אלא להאי רבי דזרק מרה"ר לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע דעלה אמר ר"י דמחייב רבי שתים וא"כ בין להנחה בין לעקירה לא בעי רבי מקום ד' על ד' וגמרא דחי לה גם האי אוקימתא מטעם דהא אתמר

הוא סברא בלי שום ראיה ול"נ במה שכתבו דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברה"ר דמ"ש ואין זה גמר תירוצם דבהא לא יתורץ רק קושית התוס' דמעיקרא אמאי לא מוקי לה דכולו עומד ברה"ר ויש בעיקרו ד' כו' אבל קושית רשב"א דמסכחת להו דשדי נופו בתר עיקרו בנוף למעלה מג' לא יתורץ בזה כקושית מהרש"ל שכתב בשם הגליון אבל הוא מתורץ בסוף דבריו שכתב ורב חסדא נקט רה"י משום כו' ואיידי דנקט איהו רה"י נקט נמי אביי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ומסיים ומוקי פלוגתייהו נמי באילן העומד ברה"י כו' מיהו פשיטא דה"מ נמי לאוקמא פלוגתייהו באילן שעומד כולו בר"ה כמ"ש הרשב"א וכקושית מהרש"ל בשם הגליון דרבנן פליגי והשבי ליה מקום פטור דלא שדינן נופו בתר עיקרו אלא דניחא ליה לאוקמא פלוגתייהו דומיא דכ"ע לא פליגי דקאמר דמיירי ברה"י ובהכי יתיישב מה שהקשה מהרש"ל ותימה לרש"י דמפרש דברה"ר בעי מקום ד' א"כ למה כו' לא מוקי באילן העומד ברה"ר כמו שהקשו התוס' כו' עכ"ל דלפי תירוץ רשב"א בסוף דבריו הוא מתורץ דמוקי לה פלוגתייהו בעומד ברה"י דומיא דנקט רב חסדא רשות היחיד ותו לא מידי ודו"ק:

דף ה בד"ה אמאי חייב כו' שיקבלנו שני מידו עכ"ל. כצ"ל נ"ל: **גמ'** הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים כו' נראה דנקט חצר חבירו דומיא דמתניתי' דהכניס ידו לרשות חבירו פשט העני כו' וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה בשלמא כו' וכן קלוטה לרבי עקיבא אם אמר כמי שהונחה דמיא חוץ לד' כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא מספקא ליה לריב"א נמי לר"ע בזורק ונח בתוך ד' אמות דכיון דבזורק ארבע אמות ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי אע"ג דבעלמא כמי שהונחה לר' עקיבא אם חייב לרבי עקיבא אפילו זרק ונח תוך ארבע אמות אם לאו דדומיא דהכי מספקא ליה לבן עזאי במהלך כעומד אם עמד לפוש תוך ד' אמות ויש ליישב ודו"ק:

דף ו בד"ה מידי דהוה כו' הוי ליה למנקט המוליא כו' נקט ליה נמי הסתא ובכל עניני העברה כו' עכ"ל. הוצרכו לכל זה דמשום דנקט לקמן מעביר לא ה"ל למנקט הכא מעביר אלא המוליא דקתני בברייתא אם לא דבכל עניני העברה ברה"ר קאמר ומשמע נמי המוליא דקתני בברייתא מיהו הך מלתא בלחוד אינו מספיק בזה דלא ה"ל לשנות לישנא המעביר במקום המוליא כלשון הברייתא דקתני המוליא אלא דשני ליה הכא לישנא משום מעביר דנקט לקמן ודו"ק: **בד"ה** יתר ע"כ כו' דה"א טעמא דר"י משום דקסבר לחי וקורה משום מחילה כו' עכ"ל. מיהו תלמודא בפרק כל גגות מוכיח מהך ברייתא דיתר ע"כ אמר ר"י כו' דס"ל לר"י שתי מחילות דאורייתא ולא ניחא ליה למימר דסבר לחי וקורה משום מחילה ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואמאי קרי כו' ישבה בדוחק לפי הגמרא עכ"ל כצ"ל. ר"ל דאין לשון גמורה מל' גמור אלא מלשון גמר לפי מה שנגמרו מחילות שלה כפי' רש"י זו היא שנגמרו מכין מחילות כו' אבל דר"י לא נגמרו כו' וק"ל: **בד"ה** הא קמ"ל כו' דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתניתין כו' עכ"ל. בדברי איסי נמי יש לדקדק מנינא למה כמו שהקשו התוס' לקמן והיינו למאי דגרסי בדברי איסי ואינו חייב אלא אחת אבל למאי דמסיק לומר ואינו חייב על אחת מהן ניחא מנינא דהכי קאמר ל"ט מלאכות הן ואינו חייב רק ל"ח חטאות שעל א' מהן אינו חייב חטאת אבל ממתני' דפ' כלל גדול דקתני מנינא ולא קתני ואינו חייב על א' ע"כ דעל כל ל"ט חייב חטאת ואיסי לא פליג אמתניתין וא"כ ע"כ דלא איירי איסי אלא בסקילה שעל א' אינו חייב סקילה אבל חטאת חייב על כל אחת ואחת מהל"ט מלאכות כמתני' דפ' כלל גדול ודו"ק:

דף ז פירש"י בד"ה אלא בד' כו' ובד"ה אבל כו' ובדבר המסוים כגון ראש עמוד כו' פשיטא דלמעלה מי' לא הוה כרמלית דהא אפילו עמוד בר"ה כו' עכ"ל. אין זה מדוקדק לכאורה דמאי קאמר דהא אפילו עמוד בר"ה כו' דהא בהך מלתא קיימינן מדקאמר בתר הכי ואי כדקאי בכרמלית כו' משמע דעד הכא בראש עמוד וגבי לבינה דקאי בר"ה קיימינן וע"ק דמהיכא פשיטא ליה דאימא דהך מלתא גופא אשמעינן רב ששת דלמעלה מי' לא הוי כרמלית כדאשמעינן ר"י דפחות מארבעה לא הוי כרמלית ולשון רש"י שכ' הר"ן הוא מדוקדק בזה וז"ל ובדבר המסויים כגון ראש עמוד וגבי לבינה ליכא לאוקמא דאי אית ביה ד' הוכי אמרינן למעלה מי' לא הוי כרמלית אלא מקום פטור והא אפילו עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' רה"י הוא כו' עכ"ל דהכי משמע ליה למעלה מי' קאמר רב ששת הוי מקום פטור ולא רה"י דומיא דקאמר ר"י אין כרמלית פחות מד' דבפחות מד' הוי מקום פטור ולא רה"י וכן הוא בלשון הרי"ף במסקנא ומקולי ר"ה דעד עשרה הוא דהוי כרמלית למעלה מי' לא הוי כרמלית אלא מקום פטור ואפשר שכן היה בנוסחת גמרא שלהם ויש לפרש לשון רש"י שלפנינו שנתכוון לזה וה"ק דאי אית ביה ד' פשיטא דלמעלה מי' לא הוי כרמלית דהא אפילו כו' רה"י הוא ולא מקום פטור ומדברי רב ששת משמע דתופסת עד י' אבל למעלה מי' הוי מקום פטור דומיא דאין כרמלית פחותה מד' דפחותה הוי מקום פטור כמ"ש לעיל ודו"ק: **בא"ד** ואי דלית ביה ד' ולמטה מי' מי הוה כו' ואי כדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי שם אויר כרמלית עליו כו' עכ"ל. כצ"ל מלשון רש"י שכתב הר"ן וק"ל: **תוס'** בד"ה ונח בפניה כו' וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' כו' עכ"ל. מפירש"י נמי משמע כן שפי' הכא שהם לבינה ארכה ורחבה ג' ואין לעוביה שיעור כו' עכ"ל. דר"ל דהזקיפת הלבינה שהיא עוביה של הלבינה קמפרש והוא שגבוהה ג' אבל בארכה ורחבה שהיא פני הלבינה מסתמא דהוי ג' כדאמרינן בריש פ"ק דב"ב ויש מקשין בזה כיון דלפי' רש"י הכא בעת בפניה לא בעי מקום ד' כפי' ריב"א תקשי ליה מה שהקשו התוס' לעיל לפירושו דפליגי רבי ורבנן בשדי נופו והוי כמונח ברה"ר ע"ג מקום ד' דאי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רוחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמינה כו' כמו שכתבו התוס' לעיל דהשתא הא בדבילה שמינה נמי א"א להעמידה דא"כ מאי טעמא דרבנן דפטרי דאי נמי לא שדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי בגוף מקום ד' יתחייב דהא לא בעי מקום ד' כפירושו הכא ויש ליישב ודו"ק: **ע"ב** בד"ה התם לא ניחא כו' ולידי רשות הרבים כו' לרבנן אע"ג דניחא תשמישתיה

נמוקי הגרי"ב דף ה ע"א תוס' ד"ה ה"מ היכא כו'. עי' במהר"מ. ולפענ"ד לא ק"מ דהנה הגמ' קאמר מאי קמ"ל דידו כו'. מנ"ל להגמ' דלמא קאמר דלא בעינן בכ"מ הנחה על מקום ד'. זולת לפי"ז יקשה מאי קמ"ל מתני' היא. אבל אי אתי לאשמעינן דלא בעינן מקום ד' דוקא גבי ידו אתי שפיר דזה אשמעינן ומדויק בדברינו דהזכיר ידו דוקא. לזה קשה קושיות התוס' בפשיטות ודלא כמהר"מ ז"ל. ודו"ק:
דף ו ע"א תוס' ד"ה יתר על כן. עיין סוף דבריהם שכתבו דה"א טעמא דר"י כו' ועי' מהרש"א שהקשה מסוף פ' כל גגות דמוכיח תלמודא יעו"ש. ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא שם מקשה אביי לרבה. ורבה ס"ל להדיא בפ"ק דעירובין י"ב ב' קורה משום היכר. וא"כ לשיטתו שפיר מוכח דר"י ס"ל שתי מחיצות דאורייתא מקורה מכאן כו'. וכן מבואר להדיא בתוס' עירובין דף פ"ו סוף ד"ה קורה כו'. וז"ל שם ומיהו יש לדחות דלדבריו דרבה קאמותיב דסבר דהוה משום היכר יעו"ש ועי' בזה היטב בקושית הש"ס עירובין י"ב ב' מהא דמקשי מברייתא דיתר על כן כו':

מהר"ם

דרבי לא מחייב אלא ברה"י מקורה והארכתי בביאור דבור זה מפני שראיתי הרבה תלמידים נבוכין בו: **ד"ה** באילן העומד ברה"י וכו' דאי הנוף למטה מג' לא הוי פטרי רבנן אע"ג דליכא וכו' כצ"ל: **בא"ד** ולהרשב"א נראה וכו' כגון. שעיקרו פחות מג' או גבוה ט' וכו' כצ"ל רוצה לומר דכל למטה מג' הוי כארעא סמיכתא והוי רה"ר או גבוה ט' דרבים מכתפים עליו אע"ג דאינו רוחב ד' הוי נמי רה"ר כדלקמן דף ח' אבל אי לא מכתפי עליו כל למעלה מג' אי הוי רוחב ד' הוי כרמלית ואי לא הוי רוחב ד' הוי מקום פטור ואי הוי גבוה עשרה אינו ראוי לכתף ואי הוי רוחב ד' הוי רה"י ואי לא הוי רוחב ד' הוי מקום פטור ולכך לא משכחת לה שיהא רה"ר כ"א בגבוה ט' ונופו עולה למעלה מג' דהוי כרמלית או מקום פטור וכן אם עולה למעלה מט' ולא הוי רוחב ד' הוי נמי מקום פטור ואיירי שזורק ברה"ר מתחלת ד' לסוף ד' ונח על גבי הנוף דלרבי שדי נופו בתר עיקרו והוי הנוף רה"ר וא"כ כשנח בסוף ד' נח ברה"י וחייב ולרבנן לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו והוי הנוף מקום פטור וא"כ זרק למקום הפטור לכך פוטרים רבנן כך הם פשטי הדברים של דברי הרשב"א אך מה שמסיים והא דלא מוקי לה אביי הכי משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם בר"ה דמ"ש לא יתיישב כלל דהא השתא לא בעי למימר דליפלגי בשדי נופו בתר עיקרו לענין מקום ד' אלא לענין דליקרי רה"ר ולא ליקרי מקום פטור ויש ליישב קצת דה"ק דכיון דס"ל דגם ברה"ר לא בעי מקום ד' לא שייך ג"כ דליפלגי אי אמרינן שדי נופו בתר עיקרו לענין דלא ליקרי מקום פטור דפשיטא הוא דמקרי רה"ר גמור לכולי עלמא משום דכיון דעיקרו שלמטה מן הנוף הוי רה"ר מפני מה אית לן למימר שהנוף שעליו לא לקרי רה"ר כמו עיקרו אי משום שאינו רחב ד' הא סבירא ליה דלא בעינן מקום ד' גם ברה"ר ולא דמי לעמוד ברה"ר (ולא) שגבוה יותר מג' דאי הוה רחב ד' הוי כרמלית ואם אינו רחב ד' הוי מקום פטור משום דהתם כיון שהעמוד הוא דבר מסויים בפני עצמו ולא הוי כקרקעית דרה"ר וגם בעמוד גופיה אין בו שום חילוק רה"ר ולכך הוי או כרמלית או מקום פטור אבל הכא דעיקרו של הנוף רה"ר גמור א"כ גם הנוף היוצא ממנו כמותו דלמה יגרע אי משום דאין מקום ד' הא השתא ס"ל לרב חסדא דלא בעינן מקום ד' לא ברה"ר ולא ברה"י וק"ל כך יש ליישב דברי הרשב"א קצת בדוחק:

דף ה ע"א בגמ' אמר רבי אבין אמר רבי יוחנן הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציא חייב ומתקיף לה רבי זירא וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה לא חייב רבי וכו' נראה לרשב"א מדלא נקט וכו' כתב זה משום דקשה ליה מנא להו לרב ושמואל לדחוקי ולאוקמי הא דרבי ברשות היחיד ולא אמרי' דפליגי רבי ורבנן באי אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא כהתיא פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן ותירץ הרשב"א דמשמע להו לרב ושמואל זה מדלא נקט בפלוגתא דרבי ורבנן מרשות היחיד לרה"י ורשות הרבים באמצע אלא ודאי דוקא ברה"י באמצע סבירא ליה לרבי דחייב משום דביתא כמאן דמליא הוי כמונח על מקום חשוב ולא מטעם קלוטה: **בא"ד** לא סברא דרב ושמואל וכו' פירוש ההיא סוגיא דהתם לא סברא דרב ושמואל דהכא ולדידהו פירוש רב ושמואל דאמרי דלא חייב רבי אלא ברה"י מקורה כמאן מוקי ההיא מתניתין דגיטין דקתני כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת: **ד"ה** כאן למטה מי' וכו' בלא פירכא דרבי יוסי וכו' פירוש השתא דאוקי מתני' בפרסקל אפילו אי לא הוי קשיא לן האי פרכא דרבי יוסי אלא דכ"ע הוי ס"ל דלא הוי רה"י אפילו הכי ע"כ הוי צריך לאוקמי בלמטה מי' דכל למעלה מי' בר"ה הוי מקום פטור אם לא בעמוד גבוה יותר מי' ורוחב ד' דאז הוי רה"י א"כ ע"כ מתני' דחשבה לה יד רה"ר ע"כ איירי בלמטה מי' ורבי יוסי ברבי יהודה ע"כ לא איירי בלמטה מי' אלא בלמעלה מעשרה דלמטה מי' ברה"ר לא אשכחן דבר דהוי רה"י ואם כן המקשן הוה ידע ע"כ דמתניתין איירי בלמטה מעשרה ורבי יוסי איירי בלמעלה מעשרה ואם כן מאי פריך: **ד"ה** כגון ששלשל ידו וכו' מאי אריא דנטל עני מתוכה וכו' דמסתמא יד בעה"ב ויד עני מיירי בענין אחד דהא כי נטל וכו' רצה לומר ואם כן אפילו כי נתן בעל הבית לתוך ידו של עני והוציאה יהא עני חייב משום דמיד שנתן הבעל הבית לתוך ידו של עני נעשית ידו של עני כארעא סמיכתא וכאלו מונח החפץ על גבי קרקע וכשהוציא אותו העני הוי כאלו עקר אותו מרה"י והוציא ועשה הנחה ברה"ר אלא ודאי אגד יד שמיה אגד הואיל והיד מחוברת להגוף של העני העומד בחוץ ונגרר אחר הגוף שבחוץ ולכך לא שייך דהוי ארעא סמיכתא: **ד"ה** ה"מ היכא דאחשבה לידיה וא"ת ולימא הך ולא ההיא דלעיל וכו' נראה בעיני דקושיא זו אינה קושיא כלל דאי לאו ההיא דלעיל לא הוה ידעינן טעמו של דבר דהוי מטעם דידו של אדם חשובה וכו' אלא הוה ס"ד דטעמו הוא משום דלא בעינן מקום ד' על ד' תדע דהא מתניתין נמי קתני נתן לידו וכו' חייב ואפילו הכי שקלינן וטרינן עד השתא בטעם הדבר עד דמסיק לבסוף משמיה דרבי יוחנן דהוי מטעם דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' ודו"ק:

ע"ב בגמ' בעי אביי אגוז וכו' נראה לי שצ"ל בעי רבא וכן הוא בהזורק: **ברש"י** ד"ה אינו חייב עד שיעמוד וכו' דעמידת גופו ודאי כעמידת חפץ דמי הלכך וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא: **בתוס'** ד"ה אגוז על גבי מים כו' ספינה מינח נייחא פירוש ומה שמונח בתוך הספינה נקנה לבעל מדין חצר אע"ג דקיימא לן דחצר מהלכת לא מקרי חצר ולא קני אמרינן ספינא מינח נייחא וכו': **בא"ד** ובעי אגוז בכלי וכו' אע"ג דודאי לאו כמונח דמי וכו' פירוש משום דהכא אין בעייתו תלויה באי הוי כמונח או כמהלך אלא אם דרך להצניע חפץ בכך או לא: **ד"ה** בשלמא לבן עזאי וכו' דאי משום דמודה בזורק קאמר האי טעמא פירוש דמוכרח גמרא לומר האי טעמא משום דאי הוי טעמו של בן עזאי משום דלא אשכחן כהאי גוונא דחייב תקשה לן אם כן אמאי מודה בן עזאי בזורק שחייב אבל השתא דקאמר דטעמא של בן עזאי משום דמהלך כעומד א"ש דמודה בזורק משום דהתם אין שום מהלך כלל ועל זה מקשים התוספות הא אכתי לא ידע דמודה בזורק דאי ידע וכו' ולפי המסקנא א"ש הא דמודה בזורק משום דבן עזאי נמי מודה דהית כה"ג במשכן כגון מוציא מרה"י לרה"ר דרך צידי רה"ר כדמסיק אליבא דרבנן אלא דסבירא ליה דאע"ג דאשכחן כה"ג במשכן אפילו הכי אינו חייב משום דמהלך הרי כעומד והוי הנחה במקום פטור אבל זורק ומושיט דליכא למימר גבייהו מהלך כעומד ילפינן שפיר מזורק ומושיט דרך צידי ר"ה שהיה במשכן וכן פירשו התוספות לקמן בסמוך:

דף ו ע"ב בתוס' ד"ה הא קמ"ל כרב וכו' דלא פליג אמתני' דכלל גדול דקתני מניינא למימר דחייב על כל אחת ואחת פירוש דחייב על כל אחת ואחת מכל מ' מלאכות דקא מני ולית שום אחת מהן בתוכם שלא יתחייב עליה חטאת: **בא"ד** ולא מצי למימר דידע בדאיסי דהא אכולהו חייב פי' כיון דעל כל האבות מלאכות דקא חשיב התנא חייב על כולן בזדון שבת ושגגת מלאכות דהיינו שסבר שכל המ' מלאכות הן מותרות בשבת ועשה כולן בהעלם אחת אם כן לא מצי למימר דידע ליה לשבת במלאכה אחת שבתוך מנין המ' מלאכות א"כ לא היה מתחייב על אותה מלאכה כיון שעשאה במזיד והתנא תנא מניינא לומר שיתחייב על כולן: **בא"ד** והא דאמרינן לקמן בפרק בתרא לרמי בר חמא כצ"ל וכו' צריך אני להציע הסוגייא שם ומתוכה נבא לתמצית הענין והכי איתא התם רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמי המחמר אחר בהמה בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד חייב סקילה מתיב רבא המחלל את השבת בדבר שמחויבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה הא אין חייבים על שגגתו חטאת אין חייבים על זדונו סקילה ומשני מי קתני הא אין חייבים וכו' ה"ק דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת וחייבים על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר עכ"ל והשתא יש לדקדק למה הקשו התוספות כאן קושייתם לשינוייא דמשני אליבא דרמי בר חמא הא בלא האי שינוייא מפשטא דברייתא נמי משמע הכי דכל שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה וא"כ קשה לאיסי דקאמר דיש אחת מהן שחייבים על שגגתה חטאת ואין חייבים על זדונה סקילה ונראה לי דמפשטא דברייתא לא הוה קשה מידי דה"א דהברייתא לא אתיא אלא למידק מינה הא כל שאין חייבים על שגגתו חטאת אין חייבין כלל על זדונו סקילה אבל אין הכי נמי אשכחן שפיר דאפילו בהנך שחייבים על שגגתו חטאת אפ"ה יכול למצא יש מהן שאין חייבים על זדונו סקילה וברייתא ה"ק כל שחייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבים על זדונו סקילה ויש נ"כ שאין חייבים סקילה הא אין חייבים על שגגתו חטאת א"א הוא שיתחייב על זדונו סקילה והשתא לא קשה לאיסי מידי אבל לפי השנוייא דמשני לרמי בר חמא דה"ק דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבים וכו' א"כ ע"כ צ"ל דה"ק דכל שחייבים על שגגתו חטאת א"א שלא יתחייב סקילה ואין שום דבר בעולם שחייב חטאת ולא יהיה חייב סקילה אלא שיש דבר שאף על גב שאין חייבים על שגגתו חטאת אפ"ה חייבים על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר וא"כ קשה לאיסי דלדידיה יש דבר שחייבים על שגגתו חטאת ואפ"ה אין חייבים על זדונו סקילה וק"ל: **ד"ה** ואמר ר' יוחנן שאם עשאן וכו' אלא שמדברי איסי נמי יש לדקדק וכו' מקשין התלמידים א"כ כיון דאיסי נמי קתני מניינא דמ' מלאכות ויש לדקדק ג"כ מדבריו כל שיש לדקדק מדברי המתניתין א"כ למה כתבו התוספות בדבור שלפני זה וז"ל אבל כי מפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי אז ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני' דכלל גדול וכו' ולמה להו להתוספות למידק ממתניתין הא מדברי עצמו יש לדקדק כל מה שיש לדקדק ממתניתין ואינה קושיא כלל דודאי הא דלא נימא שאם עשאן כולן בהעלם אחת לא יתחייב על כולן כ"א חטאת אחת אלא שיתחייב על כל אחת ואחת חטאת בפני עצמו ודאי דבר זה יש לדקדק מדברי איסי כמו מדברי מתני' דאל"כ מניינא דאיסי למה לי אבל הא דלא נימא שנמצא אחת מהן בתוכן שלא יתחייב עליה חטאת זה אין לדקדק מדברי איסי דהא נוכל לומר שפיר דתני איסי מניינא לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחת שיתחייב חטאת על כל אחת מאות; מלאכות שחייבים עליהם חטאת לאפוקי דלא נימא חטאת אחת על כולם ואפ"ה מסיים איסי שפיר דיש אחת מהן דאין חייב עליה חטאת כלל אפילו היכי דעשאה לבדה דהכי תני איסי בהדיא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב על אחת מהן אבל מהמתני' דקתני סתמא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ותני מניינא לומר שאם עשאן כולם בהעלם אחת שיתחייב על כל אחת ואחת חטאת בפני עצמו דהיינו מ' חטאות חסר אחת משמע שפיר שעל כולן חייב ולא נמצא כלל בתוכו אפילו אחת מהם שלא יהא חייב עליה חטאת ולכך קאמרו התוס' שפיר דע"כ איסי בסקילת איירי דאי בחטאת מסתמא לא פליג אמתני' דמשמע מיניה דלא נמצא אפילו אחת מהן שלא יהא חייב עליה חטאת וק"ל:

דף ז ע"א ברש"י ד"ה כגון דאית לה וכו' עד סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל וכו' הכל דבור אחד הוא: **בא"ד** כדאמרינן בעירובין אין מטלטלין בו וכו' כצ"ל: **ד"ה** ונח על פניה וכו' ובלבד שיניח למטה מג' וכו' כצ"ל. **ד"ה** אפי' הזמי והיגי וכו' ורב אשי אמר אפילו צואה הוא סוף דבור ואחר כך מתחיל הדבור ה"ג אין כרמלית וכו' כצ"ל: **ד"ה** וקירויו משלימו וכו' עד ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה לא נצרכה אלא לקרן זית וכו' משום דלרבי אליעזר כרה"ר דמיא פי' ובעי לאוקמי הברייתא ככ"ע גם כרבי אליעזר או שמא מספקא ליה וכו' ר"ל וכיון דמספקא לא בעי לאוקמא דאתי לאתויי צידי ר"ה משום דשמא לרבי הוי לעולם רה"ר אפילו אית בהו חיפופי ואם כן לא אתי כרבי אליעזר: **ע"ב ברש"י** ד"ה והשלימו וכו' כמו כותלי רשות היחיד ובהם וכו' כצ"ל: **תום'** ד"ה והלכת

ונחת

חכמת שלמה

אביי הכי כו'. נ"ב ותימה סוף סוף נוקי הכי ונימא דרבנן חשבי ליה למקום פטור מאחר דלא שדינן נופו בתר עיקרו. ומצאתי בגליון תוס' שכתבו שלא נתיישב זה אליבא דרשב"א ואני אומר אפשר דרשב"א סבר דאף רבנן מודו דשדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום פטור אלא רה"ר בפרט מאחר דלא בעי מקום ד' ברה"ר אם כן לא בא לכלל מקום פטור וחשיב כל האילן כרה"ר ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף ה ע"א גמ' והא לא נח כדאמר רבא כו'. נ"ב נראה בעיני שהוא רבה בה"א שהוא רבו של רבא דאל"כ לא שייך לומר הא דלקמן אלא אמר רבא וק"ל: **רש"י** בד"ה נעקר נ"ל עקר כו': **בד"ה** דפשיט כנפיה כנף בגדו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה כגון שסלסל כו' יהא חייב העני כיון כו' כנ"ל: **ע"ב** גמרא אלא אמר רבא כו' ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כו' בעי רבא כו' כנ"ל. וכ"ב כן הוא להדיא כפי' הזורק ע"ש: שם א"ר אילעאי אמר ר"י כו' והוא שעומד לפוש אבל עומד לכתף פטור ממאי מדקאמר כו' כנ"ל: רש"י בד"ה שמן לף כו' יין מחלוקת ר"י ורבנן הס"ד והד"א:

דף ו ע"ב תוס' בד"ה ואמאי כו' ורש"י ישבה בדוחק לפי הגמרא נ"ב ס"א לפי' גמורה:

דף ז ע"א בגמ' כיון דלא מסתגי להו בהדיא כו' אמר רבי זירא אמר ר"י אילטבא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ועולה נ"ל עולא: **בד"ה** בין העמודים שהיו עמודים כו' כנ"ל: **בד"ה** ונח על כו' ובלבד שיהא למטה מג' כו' כנ"ל: **בד"ה** דעד י' כו' ראש עמוד וגב לבינה כו' בכרמלית וכיון דלית

טפי כו' עכ"ל יש לדקדק דרבא דהקשה לאביי ממימרא דר"י מקרן זוית טפי ה"ל לאקשויי מגדי רה"ר לרבנן דלאו כרה"ר דמי דמתני' היא דדומה טפי לחורי ר"ה דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית מיהו בהא איכא למימר דניחא ליה לאקשויי מקרן זוית לכ"ע אפילו לר"א אך קשה דא"כ כיון דרבא לא ידע לאפלוגי בין ניחא תשמישתיה ללא ניחא תשמישתיה תקשי ליה טפי לרבי אליעזר מ"ש קרן זוית דמודה ביה ר"א טפי מגדי רה"ר ויש לייש' ודו"ק : בד"ה והלכה ונחה וכו' ולכ"ע הוי חור רה"י וכו' על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' כו' עכ"ל לכאורה מאי משמעו מן הירושלמי הזה דאדרבה הכי משמע בין שאין שם ד' כלל דהיינו חור כל שהוא ונראה לפרש דבריהם משום דקשיא להו מעיקרא מהיכא דפיס דאין אומרין ביה חוקקין להשלים לר"מ אלא בית שיעור קצת בגובה הפתח דהיינו ביש ברגליה ג' ובעי נמי גובה י' ובעי נמי שיעור קצת ברוחב דהיינו דבעי רוחב ד' עד ג' טפחים גובה וכיון דשיעור רשות היחיד נמי בעי גובה עשרה ורוחב ארבע א"כ אין תירוצו של רש"י מספיק שכתב דאיירי בחורין שדרכן כו' ובלד רשות היחיד הם רחבים ארבע כו' מ"מ כיון דמסתמא אין בגובה אותן חורין עשרה גם אין בהם שלש ברוחב ארבע ואכתי תקשי הכא אמאי אמרינן חוקקין להשלים בגובה והתם לא אמרינן אלא ביש ברגליה שלש וגובה עשרה כו' והא תירצו ולכולי עלמא הוי חור רשות היחיד כו' ר"ל דלענין גובה לא בעינן הכא חוקקין להשלים דהוי חור רה"י ולא בעינן בחור גובה עשרה דשדינן ליה בתר הרשות היחיד גופיה שהוא גובה עשרה אלא לענין לשוייה מקום ד' על ד' פליגי דברה"י נמי בעינן הנחה על מקום ארבע על ארבע ולרבי מאיר כיון דמלד רה"י הוי רוחב ד' אמרינן ביה חוקקין ברוחב לשוייה מקום ד' על ד' והא הביאו ראיה מן הירושלמי דמשמע דלענין מקום ד' על ד' קאמר חוקקין דקאמר התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' ובין שאין שם ד' רואין כו' הרי לא הזכיר שם חוקקין רק ארוחב מקום ארבע ולא אגובה דהיינו עד עשרה משום דחורי רה"י לא בעי בהו גובה עשרה ובזה יתבררו ויתלבנו כל דברי התוספות בזה באין גמגום ודו"ק : בא"ד דאי לאו הכי ה"ל למפרך בהדיא וכ"ת כו' אמאי כזורק בארץ עכ"ל. מיהו מסיפא ודאי נמי דה"מ להוכיח דלא איירי בלית ביה ד' על ד' אלא דמרישא גופה דקיימינן בה השתא ניחא ליה לאוכוחי דסתמא כר"מ ואין להקשות לפירש"י דע"כ אסיפא סמיך דלא נימא דאיירי בחור כל שהוא די"ל דס"ל כתירוץ קמא של התוס' דסתם חורין כך הם דרחבים ד' מלד אחד וק"ל :

דף ח פירש"י בד"ה שדי נופו כו' ודרב חסדא דלא כרבי ולא כרבנן ליסנא אחרינא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברשות היחיד כו' וכי פליגי רבנן בשדי נופו כו' עכ"ל . לשון ראשון שפירש רש"י הוא הלשון שפירש"י ג"כ לעיל דאיירי בזרק ד' אמות ברשות הרבים ונח על נופו ופליגי אי הוה כמונח ברשות הרבים על מקום ד' דעיקר שהוא מקום ד' מחשיב ליה לנוף עכ"ל ע"ש וליסנא אחרינא שפירש"י הכא הוא הפי' שכתבו התוס' לעיל דמיירי אפי' באין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו והויא כרה"י כו' ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו כמו שכתבו התוס' לעיל עיין שם ומהרש"ל שכתב ודעת ליסנא אחרינא כבר פרשתי לעיל דף ד' כו' עכ"ל אין זה מבורר דאין זה אלא פי' ראשון של פירש"י גם מה שכתב מהרש"ל במה שפירש"י ללשון ראשון דלא כרבי ודלא כרבנן כו' כ"ל דדייק מדלא קאמר דפליגי באילן העומד ברה"ר וזרק כו' אי לאו דברה"י נמי בעי ד' ואביי כו' עכ"ל ולי נראה בזה בפשיטות דאי לא הוה בעינן מקום ד' ברה"י לא הוה העיקר שהוא ברה"י מחשיב ליה לנוף שהוא מקום ארבע ברה"ר כיון דהעיקר גופיה ברה"י הוא לא איכפת לן שם במקום ד' וק"ל ואין לתמוה על לשון ראשון בסוגיא זו דקאמר לימא רב חסדא דאמר כרבי ולא כרבנן [א] והמתרץ השיב לו דר"ח דלא כמאן די"ל כמ"ש בעל הליכות עולם דאיכא סוגיא לימא בתלמוד דפריך דה"ל לפסוק הלכה וה"נ פריך הכא לימא ר"ח דאמר כרבי וה"ל לפסוק הלכתא כוותיה ומשני אביי דאיכא למימר דלא פליגי בדרב חסדא כלל וכ"ע לית ליה דרב חסדא ואי הוה פסק הלכתא כרבי לא הוי שמעינן מיניה מלתיה דרב חסדא אלא דשדי נופו כו' כרבי אבל קושטא הוא דפליגי בדרב חסדא ודו"ק : בד"ה רחבה ו' פטור כו' וא"ת בדלא גבוה י' נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית כו' עכ"ל . אבל לעיל בגבוה י' ואינו רחב ו' ודאי דלא קשיא ליה הכי דהא מקום פטור הוא דמ"מ אינו רשות לעצמה מקרי כיון דשרי להוציא ממנו לרה"ר ומרה"ר למקום פטור ויש לדקדק דמאי קשיא ליה הכא בכוורת דהא שמה כרמלית כו' כיון דכלי הוא ולא גזור ביה רבנן לבטולי מתורת כלי כמו שפירש"י לקמן גבי קופה [ג] וכ"כ התו' לעיל וי"ל דלא קאמר התם דלא גזרו ביה רבנן לבטולי מתורת כלי אלא שלא להחמיר בכלי כשאר כרמלית שאין מטלטלין (ט) [מתוכו] אבל הכא להקל ביה דהוה רשות לעצמה קאמר ולהכי הוצרך הכא לומר דלא הוה רשות אלא מדרבנן ואין כח ביד חכמים להקל על ד"ת וכו' ודו"ק : בד"ה כפאה על פיה וזרקה אאינה רחבה ששה כו' עכ"ל . דלפירושו עובי השולים נמי מצטרפין לגובה עשרה ואם כן אי הוה רחבה ו' כי מעיא פחות מג' סמוך לקרקע שהיא כמונחת הוה ליה גבה י' ורחבה ד' והוה ליה רה"י ופטור אבל השתא דאינה רחבה שש הוה ליה מקום פטור המונח כולו בר"ה וחייב וכ"כ בעל המאור והר"ן לדעת רש"י מיהו יש לדקדק לפירש"י דא"כ דומיא דהכי בגבוה ז' ומחצה דפטור אפי' באינה רחבה ו' דאמרינן לבוד במחיצותיה אע"ג דאין שם רוחב מקום ד' על ד' שלא כדברי התוס' שכתבו הכא וזה סותר גם פירושו דלקמן בשמעתתא דאסקופה משמשת ב' רשויות כו' שפירש"י שם דכל מחילה שאין בין חלל המחילות ד' אינן מחילות כו' והלכה למשה מסיני גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' כו' ע"ש ודו"ק . ועיין במה שיש לדקדק בפירש"י ותוס' בשמעתין בדברי בעל המאור ומלחמות ה' ובר"ן : תום' בד"ה רחבה ו' כו' והוי כזורק מרה"י לרה"ר דרך מקום כו' עכ"ל . כ"ל דלא ניחא להו כפרש"י דאין ממשכן גמרינן כו' ולא היו זורקין רשויות כו' עכ"ל. דא"כ מהאי טעמא כרמלית ומקום פטור אף על גב דלא הוו רשות לעצמן מכל מקום רשויות אחרות מקרו אף מדאורייתא ובאלו רשויות נמי לא היו זורקין אלא מחטיהן כו' כפירש"י ודו"ק : בא"ד והא דפשיטא ליה לר"י כו' משום דדילמא עקירה בעינן שתהא חשובה כו' עכ"ל ודקאמר ואת"ל כיון דלא הוה מחילה י' מעיקרא לא מחייב כו' נמי ר"ל משום דעקירה בעינן שתהא חשובה וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב קס"ד דיכול ליטלו בשבת עכ"ל בשנוייא קמא דמשני לה הוא ועירובו בכרמלית כו' קאי הך מילתא דיכול ליטלו בשבת אלא משום דבשנוייא בתרא דמשני לה הוא ברשות הרבים ועירובו בכרמלית ורבי היא כו' לא קאי הא דיכול ליטלו בשבת גופיה אלא בבין השמשות יכול ליטלו משום הכי קאמר דקס"ד הכי וק"ל : תום' בד"ה לימא תיהוי כו' שהעבירו לפניו נגד גופו דה"א כיון שהגיע כו' עכ"ל כצ"ל דהשתא א"ש דהך דהכא ודרבא והיא דעומד אדם ברשות היחיד כולהו בגוונא חדא קמיירי שהאדם עומד במקום א' ואינו זז ממקומו ומעביר החפץ מכאן לכאן דרך גופו וכמ"ש התוס' פרק המוצא תפילין ומיהו הך דהכא הוי טפי נח מההיא דרבא דכיון שהאדם נח על האסקופה שהוא מקום פטור והחפץ כשבא כנגדו במקום פטור מקרי שפיר נח מה שאין כן בההיא דרבא ובהך דעומד אדם ברשות היחיד כו' וק"ל :

דף ט פירש"י בד"ה פתח פתוח כו' ולחיו לפנים מן האסקופה כו' עכ"ל לפום מאי דקיימינן השתא דאית באסקופה רוחב ד' במשך עובי החומה שהוא [ג] שיעור מבוי אין לעובי חומה זו שהוא רוחב ד' דין לחי ומש"ה הוצרך לפרש שיש לו לחי לפנים מן האסקופה בזולת עובי החומה אבל למאי דבעי למימר דלית ביה רוחב ד' קאמר דאין לך לחי גדול מעובי החומה כיון דאין לעובי חומה הזה רוחב ד' שהוא שיעור מבוי יש לו שפיר דין לחי ואין צריך לחי אחר מיהו מה שכתב כאן ולחיו לפנים מן החומה כו' לאו דווקא אלא דה"ה בלחי הזקוף על האסקופה כמו שפירש"י לקמן אלא לאפוקי בלחי העומד מבחוץ כמו שפירש"י ואע"ג דלית ליה לחי העומד מבחוץ כו' אבל התוס' מיאנו בכל זה דמשמע להו דבבית וחצר נמי קמיירי ולא איירי בהכשר מבוי כלל דהיינו לחי ומש"ה הוצרכו לפרש דקס"ד דלית ליה לחי כלל ואפ"ה היכא שהפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים כו' ודו"ק : תום' בד"ה אע"ג דלית כו' ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת כו' עכ"ל לא הוי צריכי לדחוק בזה אלא בפשיטות טפי ה"מ לפרש דהוי כלחוץ לענין איסור טלטול ד' אמות בתוך הפתח וק"ל : בד"ה תוך הפתח כו' לוקי הכא בפתוח לרשות הרבים ולאביי כו' עכ"ל אין להקשות בזה ומאי קושיא לפי מה שכתבו התוספות לעיל דיש לייתב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אם כן מהאי טעמא לא מצי מוקי להך דהכא בפתוח לרשות הרבים די"ל דליסנא דכלחוץ לא קשיא להו בפתוח לרשות הרבים אלא לעיל למאי דקיימינן דאית בה ארבע על ארבע דהשתא בשלש מחיצות הוי רשות היחיד גמורה אבל למאי דקיימינן השתא דלית באסקופה ארבע על ארבע לא הוי רשות היחיד גמורה בג' מחיצות כיון שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות כפירש"י ושפיר מצי מוקי לה בפתוח

קרני ראם

[א] והמתרץ כו'. נ"ב עיין לקמן דף ע"ז ודף ק"ח ע"א : [ב] וכ"כ כו'. נ"ב ומתוס' לעיל דף ה ע"א בד"ה כאן לא משמע כן ע"ש : [ג] שיעור וכו'. נ"ב וצ"ע שדוקא בארבע אמות אין דין לחי :

נימוקי הגרי"ב

דף ט ע"א רש"י ד"ה פתח פתוח קס"ד כו' עי' מהרש"א מ"ש בזה. ודבר נפלא הוא. כי לאפוקי מתורת לחי בעינן ארבע אמות בין לאביי בין לר' יוסף בעירובין ד"ה ע"א יעו"ש היטב . ומזה ליישב ועיין תשובת סי"ע [אמר נכדו א"ב המעתיק וכן הגיה בג"ע על המהרש"א הגרע"א] :

חכמת שלמה

כו' כצ"ל : בד"ה אילימא כו' ובטל אף לגבי רה"ר . נ"ב פי' נגד אויר רה"ר ודו"ק : ע"ב גמ' הכי מחייב וחכמים פוטרים אמר אביי כו' כצ"ל ונמחק השאר :

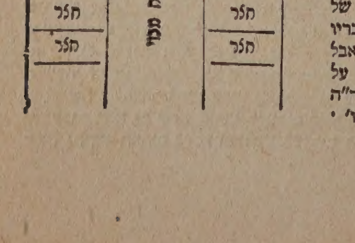
דף ח ע"א רש"י בד"ה שדי נופו כו' דלא כרבי ודלא כרבנן כו' . נ"ב כ"ל דדייק מדלא קאמר דפליגי באילן העומד ברה"ר וזרק אנופו שאין בו ד' אי לאו דברה"י נמי בעי ד' ואביי גופא דמוקי באילן העומד ברה"י דייק מדקתני ז"ז כל שהוא סתם ז"ז הוא דבר היוצא מן הכותל שהוא רה"י ודו"ק . ודעת ליסנא אחרינא כבר פירשתי לעיל בדף ד' ע"ב : בא"ד מודו וכי כו' הכל דבור אחד : בד"ה רחבה ששה פטור כו' וא"ת בדלא גבוה עשרה נמי כו'. נ"ב פי' כשהיא רחבה ששה : תוס' בד"ה אמר אביי כו' פלוגתייהו לדרב חסדא כו' וגם בחור כ"ש כו' כצ"ל : בד"ה כפאה על פיה נראה לריב"א דארחב ששה קאי כו'. נ"ב פי' אף ארוחב ו' חייב וכ"ש כשאינו רחב ששה רק דשבעה ומחצה פטור איירי דוקא ברחב וק"ל : ד"ה שבעה ומחצה כו' ד"א עם אותו שלפניו : בא"ד עשר לבד השולים . נ"ב ולפי זה מחצה דוקא קאמר ולא כפירש"י דב' משהויין סגי וכן פירש הר"ן : בד"ה אמר ליה כו' כמו בקופה מיהו שאי וכן דקיימינן ביה לפי זה לאו דוקא כצ"ל והוא סוף דבור : ע"ב גמ' אגב דמטניף מקרי ונחית כצ"ל ונ"ב עי' לקמן בפ' הזורק דף ק' : רש"י בד"ה ומאי למטה כו' תחתונים אמאי כו' הד"א : בד"ה אלא לאו כו' דהוי בור חללו כו' כצ"ל : בד"ה אסקופת כו' רחבה ד' היכא כו' הד"א : תוס' בד"ה לימא כו' שהעבירו לפניו מימינו לשמאלו נגד גופו דסד"א כיון שהגיע כו' דאין זו הנחה דרך עצמו כצ"ל וכס"ד :

דף ט ע"א רש"י בד"ה צריך לחי אחר להתירו כו' נ"ב עיקר הפשט שהפנימין שהן עובי החומה הן מתירין המבוי והן לחי שלו רק שצריך עוד לחי להתיר בין הפנימין שהוא רוחב האסקופה וכן

מהר"ם

ונחה וכו' תימה לר"י דבפ"ק דעירובין וכו' נ"ל שצ"ל פ"ק דיומא): תום' ד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא כו' אבל אין ברגליה ג' וכו' פירוש דלא אמר ר"מ חוקקין להשלים אלא היכא שיש כבר המשך מקום בגובה ג"ם רחב ד' אז אמרינן חוקקים שיהא רוחב ד' על גובה י' אבל היכא דאין כאן כבר שום המשך שיש בו כשיעור לא אמרינן חוקקים להשלים וא"כ היכי אמרינן הכא בחור כל שהוא חוקקים כיון שאין כאן שום מקום שיהא בו רוחב ד' ותירצו שגם הכא מיירי שיש כבר רוחב ד' בחור בצד האחד דהיינו באותו צד וקצה שברשות היחיד ולכך אמרי' חוקקים להשלים כאלו היה נ"כ בצד רשות הרבים רחב ד' : בא"ד והא דלא אוקמינן בחור כל שהוא ממש ר"ל מאי משני הא אכתי תקשה לך לוקמא דנח בחור מאי אמרת אי איירי בכותל שיש בו חור א"כ למעלה מעשרה נמי יהא חייב לוקמא דאיירי בחור כל שהוא ממש שאין בו שום מקום רחב ד' דגם בצד רה"י אין בו רחב ד' דלא שייך ביה לומר חוקקים לר"מ ולכך פטור בזורק למעלה מעשרה ותירצו ועוד דע"כ וכו' ר"ל דליכא לאוקמי דנח בחור דממ"נ אי איירי בחור רחב ד' א"כ בלמעלה מעשרה נמי יהא חייב ואי איירי בחור כל שהוא ממש א"כ בלמטה מעשרה נמי יהא פטור משום דלא נח על מקום ד' וא"כ ע"כ אתה צריך לומר דאיירי שבצד אחד יש בו רחב ד' וס"ל כר"מ דחוקקין להשלים ולכך חייב מלמטה מעשרה א"כ בזורק למעלה מעשרה נמי נימא דחוקקים להשלים ויהא חייב משום דהוי כזורק לרה"י והשתא א"צ לומר כפירש"י וכו' אלא ע"כ צריך לאוקמא כר"מ וזהו תמצית פשטות הדברים של התוס' : בא"ד ומיהו יש ליישב פירש"י וכו' יש לדקדק מה יישוב הוא זה שכתב דאי לאו הכי הוי לית למיפרך בהדיא הא יש להקשות דהכל טעמא מאי למה לא פריך הכי בהדיא בקיצור יותר ונראה דר"ל דגמ' ס"ל דע"כ מתני' ר"מ היא דסתם משנה ר"מ היא ולכך אי איירי מתני' בנח בחור ע"כ איירי אפי' לית ביה ד' ממש דהא ר"מ אית ליה דחוקקים וא"צ ד' ממש ולכך פריך גמ' בכה"ג ור"ל וכ"ת מתני' דלית ביה ד' זה אינו דא"כ בסיפא בלמטה מי' אמאי חייב אלא ע"כ צריך לאוקמי דאיירי דאית ביה בצד רה"י ד' ובצד השני אמרי' חוקקים משום דמתני' ר"מ היא א"כ בלמעלה מי' נמי יהא חייב אלא שמע מינה מתני' בכותל דלית ביה חור ולכך מתני' ע"כ צריך לאוקמא בדבילה שמינה וק"ל :

דף ח ע"א בגמ' אמר עולא עמוד תשעה ברה"ר ורחב ארבע . האלפסי וכן האשר"י לא גרסי ורחב ד' וכן משמע מפירש"י דכתב בתר הכי בין רחב ובין קצר וכן פי' הר"ן : ברש"י ד"ה כפאה על פיה וזרקה אאינה רחבה ו' קאי ר"ל דאם רחבה ו' אפי' אינה גבוה כ"א ז' ומשהו פטור משום דהוה רשות לעצמה וק"ל והתוס' לא כתבו כן: ד"ה לא אריסא אגבוה עשרה ורחבה ד' דהוה וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה אמר אביי וכו' דלשינוייא דאביי דלא שייכא פלוגתייהו בדרב חסדא וכו' משום דהתוס' פירשו הא דמשני הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטו לרה"ר וכו' דלא פליגי כלל אי בעינן ד' או לא ומצי איירי בדאיכא בעיקרו רוחב ד' או בדליכא ד' ולא פליגי אלא אי הוי הנוף רה"י או לא מר סבר שדינן נופו בתר עיקרו ומקרי נוף רה"י ומר סבר לא שדינן ולא הוי הנוף רה"י ואיירי דלא זרק מתחלת ד' לסוף ד' אלא אי שהנוף עומד בתוך ד' לתחלת הזריקה ופליגי אם הוא חייב מדין מכנים מרה"ר לרה"י ומצי סברי תרווייהו ר"מ ורבנן דבעינן ארבעה על ארבעה וא"כ לית ליה שום סיוע לרב חסדא מברייתא אפי' אחר מ"ד והברייתא דלקמן בהזורק אתיא בפשיטות דלא כוותיה ולכך כתבו התוס' דלשינויא דאביי כל שכן דקשה לרב חסדא : ד"ה רחבה ששה פטור וכו' דהלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפים וכו' פירוש והתוס' סבירא להו דגידוד היינו תל כמו שמסיימו בסוף וכמו שהתל מצטרף להמחיצה לגובה ה"נ מצטרפים השולים עם הדפנות של המחיצה : בא"ד ואין נראה פי' ר"ח דהא עובי חוליית הבור מצטרפים וכו' ר"ל הא דפירש ר"ח דבעינן אויר ד' דהיינו ה' טפחים וג' חומשין לבד עובי הדפנות של הכוורת שאין עובי דפנות הכוורת מצטרפים לחלל לאויר ד' זה אין נראה דהא עובי חוליית הבור מצטרף ה"נ עובי הדפנות מצטרפים דעובי הדפנות חזי נמי להשתמש על עוביין הואיל וכן חשבינן אויר ד' עם הדפנות מבחוץ והואיל והכוורת רחב ששה מבחוץ עם הדפנות א"כ יתירי תרי חומשים דהא לא יצטרך כ"א ה' טפחים וג' חומשים עם הדפנות אלא צריך לומר דלא דק כמו שפירש רש"י : ד"ה כפאה על פיה וכו' וד"ה ז' ומחצה וכו' ה"ה הכל דבור אחד : ע"ב ברש"י ד"ה ומאי למטה וכו' והניחו למטה מי' תחתונים אמאי עירובו וכו' ד"ה אלא לאו וכו' דהוי הבור חללו י' וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה לא מחייב וכו' והוי כמו עומד לכתף דאמרינן לעיל וכו' כצ"ל : ד"ה לימא תיהוי תיובתא וכו' לכך נראה כפירוש ר"ח וכו' שהעבירו לפניו נגד גופו דס"ד אמינא כיון שהגיע וכו' כצ"ל :

דף ט ע"א ברש"י ד"ה וכ"ת דלית ביה רחב ד' וכו' ואין לך לחי גדול מעובי החומה וכו' בדבור זה משמע מדברי רש"י שאין שום לחי עומד על האסקופה אלא שהפתח עומד בתוך החומה מצוייר כזה* שהחור שבין שני החומות הפתח ועובי החומה שמצד' זה וכן מצד השני הן הן הלחיים כמו פתח שיש לה פצימין והיינו מה שכתב ואין לחי גדול וכו' רוצה לומר שעובי החומות בעצמן הן הן הלחי שאין לך לחי טוב וגדול מזה וזה אינו מתיר אלא לטלטל בתוך המבוי עד הפתח דהיינו עד התחלת החומה חודה הפנימית שהיא לצד המבוי אבל אסור לטלטל בתוך הפתח עצמו אא"כ העמיד עוד לחי בפני עצמו מן החוץ בצד חודה של החומה לצד רה"ר אבל בדבור שלפני זה לא משמע כן שכתב צריך לחי אחר להתירו שהלחי המתיר את המבוי סתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה משמע מדבריו שלחי עומד על האסקופה ואורך גבהו עומד זקוף עליה רחבו כרוחב האסקופה וצד רחבו של צד המבוי הוא נקרא חוד הפנימי ועד שם מותר לטלטל בתוך המבוי אבל לא בתוך הפתח דהיינו על האסקופה אא"כ העמיד לחי אחר מבחוץ לצד רה"ר וצריך לומר דאיירי כשאין כאן חומות משני צדי הפתח ולכך צריך להעמיד לחי על האסקופה ועיין מזה במס' עירובין בדף ח' וכו' ושם נתבארו כל הענינים האלו : ד"ה פתח נעול וכו' עד שהרי יש בחלל עביו ד' מן הדלת וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה אמר רב יהודה וכו' עד אע"ג דאוקי אסקופה דאיירי בה ת"ק באינה רחבה וכו' ר"ל אדם עומד על האסקופה וכו' דאוקי לעיל באסקופה כרמלית דלית בה ד' וכו' ·

בגמרא

לרשות הרבים דהוי כלחוץ בנעול ודו"ק : בא"ד וכי קאמר וכי תימא דלית ביה ד' ה"מ למפרך אפילו נעול כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דהא ודאי לרבא בפתוח לרה"ר ולאביי בגבוה ג' בלית ביה ד' לא בעי תיקון כלל ובנעול נמי הוי כלפנים כמ"ש התוספות גם שם לתרץ קושייתם אבל הכא בפתוח לכרמלית לרבא ואינו גבוה ג' לאביי מהיכא פסיקא להו דלא בעי תיקון דהא לפי האמת צריך לחי אחר להתירו אפילו בלית ביה ד' ואימא לפי דעת המקשה נמי וודאי דבעי תיקון אלא דקס"ד דבפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים כו' וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : בד"ה אמר רב יהודה כו' דוקא באסקופת מבוי כו' כיון שהקורה ראויה להתיר כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כפירש"י דהתם בית פתח שלו יש לו משקוף כו' ונמצא עובי הפתח כולו מקורה כו' דהא המקשה הוה ניחא ליה לאוקמא גם בבית ואינו מקורה כמו שכתבו התוס' לעיל ואם כן לא הוה אצטרך לשנויי דאיירי במבוי אי לא מטעמא שכתבו דדוקא מבוי שהקורה ראוי להתיר כו' אבל באסקופת חצר כיון שהקורה אינו ראוי להתיר כו' ודע דלפי טעם ופירוש זה שכתבו התוס' כתב בעל המאור שהקורה שעל מקצת האסקופה מושכת גם מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח כו' אבל בבית שאין הקירוי מתיר אין כח בקירוי למשוך מה שבחוצה לה להיות כלפנים כו' עכ"ל. ע"ש ובר"ן ונראה שכן דעת התוס' בלשונם שכתבו מ"מ כיון שראויה להתיר את המבוי מצטרף יחד והוי כאלו מקורה ד"ט כו' גם מה שהוצרכו לומר גבי נעול וקירויו בחוץ דחודו יורד וסותם כדמסיק בפ"ק משמע דלעיל גבי פתח פתוח וקירויו בפנים הכל שרי מטעמא אחרינא דהיינו דהוי כאלו מקורה ד' טפחים ודו"ק היטב : ע"ב פירש"י בד"ה אין מפסיקין כו' ובגמרא מפרש בדאיכא שהות לגמור כו' עכ"ל אם ר"ל בדאיכא שהות וכמ"ש התוס' דהכי משמע מדקאמר בגמרא במנחה לא שכיח שכרות משמע כו' אין זה מקרי מפרש בגמ' ואפשר דר"ל בגמרא מפורש דאיירי בדאיכא שהות ביום טובא דהיינו מנחה גדולה ולא איירי במנחה קטנה דליכא שהות ביום טובא כדאמר בגמ' נימא תיהוי תיובתא דריב"ל כו' וק"ל : שם פירש"י הא לן והא להו ובני א"י לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נט"י עכ"ל דאחר נט"י קודם אכילה אף בני בבל לא היו נוהגין בהתרת חגורה משום הפסק בין נטילה לאכילה וק"ל : תוס' שם בד"ה ואם התחילו כו' והכי נמי משמע בגמרא דקאמר כיון דשרא המייניה לא מטרחינן כו' עכ"ל [א] דבריהם מפורשים במרדכי וז"ל ונראה לר"י דאפי' התחילו באיסור כו' דהכי משמע מדאמרינן מדשרא המייניה לא מטרחינן ליה והיינו כי התיר חגורה לאחר שבא זמן תפלת ערבית דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד ומדפריך עלה והא תפלת מנחה כו' ש"מ מתני' בהגיע זמן קאמר עכ"ל וביאור לדבריו דלא מצינו דאסרו ליסב לפני הספר כו' וכל הני דמתני' סמוך לערבית אלא כשבא הזמן של ערבית אסרו בו לאכול ולמ"ד ערבית חובה מטרחינן ליה נמי להפסיק וא"כ אם לא בא הזמן בערבית ודאי דאין לו לעמוד אבל הכא במנחה הוה איכא לפרושי הא דאם התחילו אין מפסיקין קאי דוקא אסמוך למנחה דקתני ברישא דאסרו בו ליסב כו' לכתחלה אבל אחר שבא זמן מנחה דהיינו שהתחיל באיסור לא קאמר ביה דאין מפסיקין אבל מדפריך אדערבית מתפלת מנחה ע"כ דתפלת מנחה נמי בכה"ג מיירי דאין מפסיקין אפילו בהתחיל אחר שבא זמן תפלת מנחה דאם לא כן לא הוה פריך מידי ודו"ק : בד"ה בתספורת של בן כו' וממאי דקאמר לקמן מאימתי כו' דאיכא למימר דקאי אאם התחילו כו' עכ"ל נראה דהא ודאי דכל הני מאימתי התחלת כו' קאי אאם התחילו כו' כפירש"י וכדמוכח בגמרא דקאמר ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר ר"ח מסיתיר כו' אלא דמשמע להו דקאי נמי כל הני מאימתי התחלת כו' על לכתחלה דאסור ליסב כו' ובכל הני מאימתי כו' איכא לפרושי הכי בין אאיסורא דלכתחלה ובין אהיתרא דאם התחילו כו' אבל לרב אחא ב"י קשיא להו גבי מאימתי התחלת דין כו' דה"א לפרושי אאיסורא דלכתחלה דהיינו גמר דין דלא שייך ביה משיפתחו בעלי דינים ולזה הוצרכו לומר דאיכא למימר גבי מאימתי התחלת דין כו' דלא קאי כלל אאיסורא דלכתחילה אלא אהיתרא דאם התחילו כו' ודו"ק : שם בגמ' כיון דשרא המייניה לא מטרחינן כו' יש לדקדק דמאי טירחא איכא לחגור השתא דהא אם לא יחגור השתא ע"כ דצריך לטרוח אחר הסעודה לחגור עצמו קודם התפלה מיהו הכא בערבית ניחא דמשום טירחת חגורה השתא יכול לאכול עתה ולבטל התפלה בדליכא שהות כנראה מדברי התוס' שכתבו בשם ר"י דאפילו למ"ד תפלת ערבית רשות אין לבטלה בחנם אלא בשביל שום צורך כמו שרא המייני' כו' אבל מה שאמרו ולמ"ד חובה מטרחינן ליה כו' קשה כיון דלמ"ד חובה ודאי דאין לבטל התפלה בדליכא שהות וא"כ ע"כ בדאיכא שהות קמיירי כמ"ש התוס' לעיל גבי מנחה ומאי טרחא איכא דמה ירויח שיחגור עצמו אחר הסעודה לתפלה או קודם הסעודה לתפלה ומיהו גבי מנחה איכא למימר דהטירחא אינו דצריך לחגור שנית אלא שצריך להסיר שנית החגורה קודם אכילה משא"כ אם יתפלל אח"כ שלא יצטרך להסיר חגורה שנית אבל לגבי ערבית למ"ד חובה א"א לומר כן דבהסרת חגורה נמי לא ירויח כלום שהרי אם יתפלל אח"כ נמי יצטרך להסיר חגורה שנית קודם שינה שאין לך אדם ישן בבגדיו ומ"ל חוגר עצמו ומתפלל ומסיר החגורה קודם הסעודה או שיחגור עצמו אחר הסעודה ומתפלל ומסיר החגורה בשעת השינה וע"כ נראה דהא דקאמר דלא מטרחינן ליה לאו טירחא ממש היא אלא ר"ל טרחא דהשתא דכיון דכבר הסיר החגורה בשביל הסעודה לא מטרחינן ליה השתא בשביל התפלה אלא שיטרח עצמו לאחר הסעודה וכן נראה להוכיח מהתחלת דין דלקמן דמפרש משיתעטפו הדיינין דהא ודאי ליכא טרחא שיתפלל כך וידון אח"כ אלא דהיינו טירחא כיון שהתחיל בדבר השייך לדין לא מטרחינן ליה להתפלל השתא עד אח"כ ודו"ק :

דף י תוספות בד"ה דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה עכ"ל מ"ש מהר"י קארו בזה בח"מ עיין בחידושינו פ"ק דב"ב בזה לקיים פי' התוס' וק"ל : ע"ב פרש"י בד"ה הוה נקיט כו' ובימי רב נחמן ב"י נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות כו' עכ"ל הוצרך לזה דמשמע ליה דרב נחמן ב"י היה בזמן רב חסדא והרי נהוג היו במתנות דלא כרבי אלעאי וכן מוכח בפרק הזרוע דכולהו אמוראי נהוג היו במתנות גם רב נחמן ב"י גופיה קנים גלימא אבל רש"י בפ' ראשית הגז פי' הא דקאמר רב נחמן בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז וה"ה במתנות עכ"ל גם התוס' שם קיימו פירושו וכתבו ליישב לפירושו הך דפרק הזרוע ע"ש : תוס' בד"ה ומתרגמינן אלהא כו' דהתם קראו שלום ע"ש שהוא עושה שלום כו' עכ"ל. ר"ל שלא ע"ש אותו המעשה שיעשה שלום לו אלא שסתמא קאמר עושה שלום לכל עולם וע"כ נקרא שמו שלום אבל בהאל הנאמן מפורש בו לאוהביו וגו' ואינו נקרא שמו כן דלאו סתמא נאמן נקרא ודו"ק : בד"ה ה"ג נתגלגל כו' שהרי ד' מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק כו' עכ"ל כתב מהרש"ל בתוס' מדוייקים אינו כו' אבל הגלות של ד' מאות שנה אינו מתחיל אלא משנולד יצחק כו' עכ"ל ע"ש באורך והנראה לקיים כל נוסחות התוס' שלפנינו כפי מה שאמרו חז"ל דקרא דומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות וגו' התחיל מגזירת בין הבתרים וכתבו המפרשים כי ארבע מאות שנה הוא מיום שנולד יצחק שנאמר כי גר יהיה זרעך וגו' והשלשים הנוספים היו מיום צאת אברהם מארצו ויהיה פי' הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים עד מלאת ת"ל שנה להיותם גרים הם ואבותיהם בארץ לא להם עכ"ל הרמב"ן והשתא אותן שלשים שנה קודם שנולד יצחק נמי הוו בכלל הגזירה שאז היתה גזירת בין הבתרים להתחיל מיד באברהם וזרעו להיותם גרים בארץ לא להם והשתא שפיר כתבו התוס' שהרי גזירת ארבע מאות שנה שנגזר על יצחק שיגור בארץ לא להם כבר נגזר ל' שנה קודם שנולד יצחק דהיינו בגזירת בין הבתרים על אברהם ודו"ק : בד"ה ושל סדום כו' ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בכל זה עיין בתוספות פרק קמא דברכות :

ח"א דף י ע"א מניחין חיי עולם כו' שהתורה היא חיי עולם דהיינו לעולם למ"ש בה כי הוא חייך ואורך ימיך חייך בעוה"ז ואורך ימיך בעוה"ב שכולו ארוך אבל התפלה אינו רק חיי שעה כפרש"י דהיינו לחיי עוה"ז דנותן לו זמן ושעה : קרי עליה מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו וגו'. והכי משמע לו גם אם מסיר אזנו משמוע תורה משום שרוצה להתפלל כמו שעשית אף על פי כן תועבה היא תפלתך : תורתו מתי נעשית אלא כו'. ובמכילתא אמרו וכי מן הבקר עד הערב היה משה דן והלא אין הדיינין דנין אלא עד זמן הסעודה כו' ויש לדקדק כיון דלא היה דן משה מבקר עד ערב אלא עד זמן סעודה ולא כתיב קרא מבקר עד ערב אלא לומר כו' כאלו נעשה שותף כו' א"כ היאך קאמר יתרו וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב דדוחק לומר דיתרו אמר כן על כוונה זו דכאלו נעשה שותף כו' דהא לא הקפיד אלא על עמידתם לפניו כל היום וכפירוש רש"י בחומש וכמ"ש הרא"ם על דברי רמב"ע וכנ"ל ודאי דעמידת בעלי דינים ילפינן במסכת שבועות מהאי קרא אלא דקפיד יתרו אכל היום וי"ל דודאי משה היה יושב כל היום כמשמעות הכתוב אלא שלא היה דן רק עד זמן סעודה ושוב אחר כך היה עוסק בתורתו כדקאמרינן דאל"כ תורתו מתי נעשית אלא שיתרו חשב שבאו כולם לעמוד לפניו כל היום למשפט ולזה אמר מדוע אתה יושב לבדך לדון כל העם הזה הנצבים לפניך היה לך להושיב דיינים אחרים ולא היה לך לדון בעצמך כל היום אלא שאתה עושה זאת לעמוד לפניך דרך שררה שיעמדו לפניך כל היום וכמ"ש הרא"ם והשיב משה כי לא באו כלם לדון לפניו אלא יש בא ושפטתי בין איש וגו' והיינו עד זמן סעודה ואח"כ יש בא ללמוד תורה דהיינו והודעתי להם את וגו' וכמ"ש במכילתא שהם ב' דברים ועפ"ז השיב לו יתרו דאעפ"כ לא טוב הדבר כי כבד ממך השני דברים לא תוכל עשוהו לבדך אלא חדא מהם תעשה היה אתה לעם וגו' והזהרת אתהם את החוקים וגו' אבל דבר הב' שהוא לדון את העם ואתה תחזה וגו' ולא תדון אתה אותם כלל וכן מפורש בח"י ע"ש ולפי משמעות הכתוב וישב משה לשפוט את העם וגו' מן הבקר עד הערב משמע דהיה דן כל היום מש"ה קאמר תורתו מתי כו' שהרי מוכח מתוך תשובתו שלא היה דן כל היום אלא עד זמן סעודה ואח"כ נעשית תורתו וקאמר דודאי כן הוא דתורתו נעשית אחר זמן סעודה אלא שתלה ישיבתו לשפוט מבקר עד ערב לומר לך כאלו נעשה שותף כו' ועניין שנעשה שותף כו' מפורש בטור ח"מ סי' א' ולישנא דאמת לאמתו מפורש בתוס' ועיין ע"ז בב"י בח"מ סי' א' ובחדושינו פ"ק דסנהדרין כתבנו לדחות פירושם ע"ש : ושריך בעת יאכלו וגו'. היינו זמן סעודה לכל אדם שהיא ברביעית כדלקמן וכ"ה בח"י ורבותיך בתר דמקריבין תמידא אכלין לחמא בזמן ד' שעין כו' והפך גבי שריך בבקר יאכלו ת"י עד דלא יקרבון תמידא כו' והיינו בבקר שהוא זמן קרבן תמיד של שחר דכתיב ביה את הכבש האחד תעשה בבקר וגו' והוא קרב עד ארבע שעות ביום כדאמרי' בפ' ת"ה וק"ל : בזורק אבן לחמת. פירושו שאין בו תועלת כלל אלא למלאות החמה אם הוא חסר : ע"ב שם גופיה אקרי שלום כו'. יש לעיין בזה דגם לפי דברי התוס' שיש לחלק דהכא גבי שלום מוכח דקראו לשם שלום (וכמ"ש פירוש לדבריהם בח"ה) ע"ש מ"מ טעמא איכא בזה כיון דשניהם עושה ה' למה אקרי שמו שלום טפי מנאמן ועוד בכל הכינויים כגון רחום וחנון אמאי לא קאמרינן הכי דהכי נמי כתיב אל רחום וחנון וגו' וי"ל בזה ע"פ מה שאמרו חסד אומר יברא שהוא ג"ח אמת אומר אל יברא שהוא כולו שקר צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות שלום אומר אל יברא שהוא כולו קטטה והשתא בכל כנויין המתקין כגון רחום וחנון ורב חסד וארך אפים כדאמרינן במסכת שבועות כיון שהאדם משותף בו לעשות חסד ורחמנות ותחינות אין שמו של הקב"ה נקרא כן אלא אל רחום וחנון וחסד הוי כמו אלהא המרחם וחונן וכמ"ש באל הנאמן הכא ושרי לאומרה בבהכ"ס כמ"ש הרמב"ם משא"כ שלום שאין מדה זו באדם כלל ושמו יתברך ב"ה מקרי שפיר שלום ע"ש שהוא עושה

קרני ראם [א] דבריהם כו'. נ"ב ול"נ כיון דכבר קרא ק"ש ודו"ק :

מהר"ם

ע"ב בגמ' ולא למרחץ לכולה מלתא דמרחץ וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה מנחה קטנה וכו' כדאמרינן בתמיד נשחט סמוך לה מתחלת עשירי כצ"ל : ברש"י והיינו כסום יכסמו את ראשיהם כצ"ל ופסוק הוא ביחזקאל מ"ד : בתוס' ד"ה לא ישב אדם וכו' דהא דאמרי' בפרק ערבי פסחים ערבי שבתות ויו"ט וכו' פירוש דשם קתני בערבי שבתות ויו"ט לא יאכל סמוך למנחה עד שתחשך דמשמע הא בשאר ימים מותר לאכול סמוך למנחה וק"ל : ד"ה ואם התחילו אין מפסיקין וכו' וה"נ משמע בגמ' דקאמר כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה ויתיישב נמי הא דקשה בגמ' כצ"ל פירוש והכי משמע בגמ' דמתני' איירי אפי' אם התחילו באיסור דקאמר גבי תפלת ערבית כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה וכו' ופריך עלה ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה דלכ"ע חובה הוא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ומדפריך עלה ממתני' ע"כ צ"ל דס"ל לגמ' דמתני' איירי אפי' אם התחילו באיסור דהיינו לאחר שהגיע זמן תפלת המנחה דומיא דתפלת ערבית דפריך עלה דאיירי בשכבר הגיע זמן התפלה וכן הוא מבואר בדברי הרא"ש בהדיא והא דקאמר יתיישב נמי הא דקשה בגמ' וכו' רוצה לומר דקשה מאי פריך מדריב"ל הא ריב"ל איירי בהתחיל באיסור ומתני' לוקמיה דהתחיל בהיתר אלא ודאי משמע ליה לגמ' דמתני' איירי אפי' בהתחיל באיסור וכן מפרשים התוס' בסמוך בד"ה לימא תיהוי תיובתא וכו' : בא"ד ויתיישב נמי הא דקשה בגמ' גבי לימא תהוי תיובתא דריב"ל כצ"ל וכמו שפירשו התוס' לקמן : ד"ה בתספורת של בן אלעשה וכו' ושרי סעודה קטנה וכו' פי' שרי להתחיל סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה פירוש מנחה קטנה דאז לא מיבעיא דאסור להתחיל אפי' סעודה קטנה אלא אפי' אם התחיל מפסיק כמו שמפרשין התוס' סוף דבור זה אבל אם התחיל סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה דקתני מתני' דאם התחילו אין מפסיקין אינו מפורש בתוס' אם הוי פירושו אין מפסיקין כשמגיע מנחה גדולה אבל כשמגיע מנחה קטנה צריך להפסיק או נימא אפי' כשמגיע למנחה קטנה א"צ להפסיק כיון שהתחיל קודם מנחה גדולה וכן סעודה קטנה אע"ג שפסקו התוס' שמותר אפי' להתחיל סמוך למנחה גדולה אבל אינו מפורש בדבריהם אם צריך להפסיק כשמגיע זמן מנחה קטנה ובאשר"י כאן כתב דאפי' אם התחיל סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה אינו צריך להפסיק אפי' כשמגיע זמן מנחה קטנה ע"ש ובאשר"י דברכות פרק תפלת השחר כתב עוד שם בענין אחר דסעודה קטנה מותר להתחיל אפי' סמוך למנחה קטנה ע"ש : בא"ד דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין ר"ל דהא דקאמר אימתי התחלת דין אין ר"ל התחלת תחלת הדין ולדקדק מזה דס"ל סתמא דגמ' דמתני' איירי בתחלת הדין דיכול להיות דהגמ' ס"ל שפיר דמתני' איירי בגמר דין כרב אחא והא דקאמר אימתי התחלת דין ר"ל גמר דין ואאם התחילו דמתני' קאי דקתני ואם התחילו דהוי פירושו גמר דין לרב אחא אין מפסיקין ועל זה קאמר אימתי נקראת התחלה אלא שלפי זה לא יתיישב דעת האומר משיפתחו בעלי דינים דזה אין שייך לומר אלא בהתחלת תחלת דין ולא בהתחלת גמר דין וצ"ל בדוחק דהא ע"כ איירי דלא היה התחלת הדין וגמר הדין הכל במושב אחד אלא דאתמול שמעו טענות הבעלי דינים ונשאו ונתנו בדבר והיום באים לגמר הדין דאל"כ לא יתיישב נמי הא דקאמר הא דלא עסקו ואתו בדינא וא"כ י"ל דכיון דלא היה הכל ביום אחד כשבאים היום לגמור הדין חוזרים ושומעין הטענות מפי הבעלי דינים קודם שגומרים את הדין וק"ל :

דף י ע"א בגמ' אי נמי במנחה כיון דקביע ליה זימנא מרתת וכו' וכה"ג הוי מצי לשנויי שם בסוכה דף ל"ח גבי מי שבא בדרך ואין בידו לולב וכו' ופריך למימרא דמפסיקים וע"ש בתוס' : יש שם מקרא ותפלה וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה מרהצאות וכו' היו לו פנימי להקיז וכו' ס"א להזיע וכו' : בתוס' ד"ה אי איכא וכו' התם בדיינים שאינן מומחים וכו' כצ"ל : ד"ה דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה עיין במה שכתבתי בביאורי על הטורים בטור ח"ה סי' א' : ע"ב ברש"י ד"ה ומלי ליה כוהלא וכו' וכן לשונו בגמ' כצ"ל : בתוס' ד"ה ומתרגמינן אלהא דמהימנא וכו' וי"ל דהתם קראו שלום וכו' ר"ל שקרא שם הקב"ה שלום ע"ש שהוא עושה שלום בעולם דבקריאת שם לא שייך לקרותו ע"ש שעושה לו לבדו שלום אלא ע"ש שהוא עושה בכל העולם שלום ולכך כתיב שלום שהוא שם הכולל בלשון רבים אבל אי לא קראו שלום ושלום אינו שמו של הקב"ה אלא ר"ל ה' שעשה לו שלום לא הוי ליה לומר שלום שהוא שם הכלל אלא ה' שלומו שפירושו לו לשון יחיד לבדו : ד"ה ה"ג נתגלגל הדבר וכו' ר"ל אבל לא גרסי' נגזר דהא לא בשביל זה נגזר אלא כבר נגזר בברית בין הבתרים כמו שדרשו רז"ל בשביל שאמר אברהם במה אדע וכו' אלא נתגלגל גרסי' ור"ל שע"י הכתונת פסים נתגלגל שירדו למצרים עתה תיכף בימי יוסף והתחיל בהן השעבוד של הגלות שאלו לא היתה הסיבה של הכתונת פסים לא היה יוסף נמכר למצרים והיה הגלות מתאחר עדיין להתחיל אז בהם כ"א בדורות שאחריהם ואעפ"כ היה מונה הקב"ה מנין הארבע מאות שנה משנולד יצחק שהיה לאברהם זרע ושייך לומר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם כי מאז היו בארץ לא להם כי גרות נגזר עליהם ארבע מאות שנה אבל מה שאמר ועבדום וענו אותם לא נגזר עליהם כמה שנים יהיה הענוי והשעבוד דהא גם עתה שירדו למצרים בימי יוסף לא היו ימי השעבוד והענוי ד' מאות שנה כי מנין הד' מאות שנה כבר התחיל הקב"ה למנות משנולד יצחק וא"כ אלו לא היתה הסבה שנתגלגל שע"י הכתונת פסים נתקנאו האחים ביוסף ומכרוהו למצרים היה השעבוד מתאחר להתחיל עוד יותר והיו ימי השעבוד מועטים ביותר וזאת תוצא טועת התוס' בדבור זה וכך צריך לגרוס שהרי ד' מאות שנה התחילו משנולד יצחק

חכמת שלמה

וכן פירש רש"י בפ"ק דעירובין דף ט' : ע"ב תוס' בד"ה ואם התחילו כו' הא דקשה בגמ' כו' כנ"ל : בד"ה לימא כו' הכי אמר רב להבדלה כו' כנ"ל וכ"כ בערבי פסחים דף ק"ה :

דף י ע"א תוס' בד"ה טריחותא כו' שלא יהא לבו רואה את הערוה כו' נ"ב וז"ל הר"ן ומהא דהכון שמעינן אפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון ודוקא תפלה אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה דהא תברין דבבלאי שרי המייניהו והוי מברכין המוציא וברכת המזון ע"כ : ע"ב גמ' אמר רבי אבין מאי קרא נ"ב ס"א א"ר יצחק ישיבתה של צוער נ"א שנה דכתיב אמלטה נא כו' כנ"ל : תוס' בד"ה ה"ג כו' ת' שנה התחילו משנולד יצחק כנ"ל והס"ד והשאר נמחק ונ"ב זה הדבור בתוס' מדוייקים אינו אלא גליון הוא וע"כ אינו מתוקן שהרי הד' מאות שנה מתחילין משנולד יצחק ודוקא קרא דומושב בני ישראל וגו' מתחיל מגזירת בין הבתרים אבל הגלות של ארבע מאה שנה אינו מתחיל אלא משנולד יצחק ואם נאמר דאיירי אליבא דבני אפרים שטעו וחשבו הקץ וסברו שאף הגלות של ד' מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנה כמו שמוגה במקצת גמרות תימה אמאי מייתי ראיה מן הטעות של בני אפרים לייתי ראיה מן האמת שהגלות התחיל משנולד יצחק אף שלא ירד שם כן היה אפשר נמי ביעקב ע"כ נראה עיקר כמו שהגהתי (עיין במהרש"א) :

רש"י

ותמנית

שלום וכן למדת אמת כיון שאינה באדם חותם של הקב"ה נקרא שמו אמת כמ"ש בכמה דוכתין ע"ש ובתוס' פ"ק דסוטה מוכח דשלום אינו נמחק ומיהו לא הוזכר גבי אמת שיהא אסור לומר בבהכ"ס ושלא נמחק כמו גבי שלום כיון דשמו ית' ב"ה גופיה לא אקרי אמת רק חותמו וק"ל : **בבית** גנזי כו' למסקנא דמוקי לה במתן שכרה דלא עבידא לאגלויי ניחא דמתנה טובה היא שבת דעוה"ב שכולו טוב ושבת והיינו בבית גנזי ע"ש שהוא רב טוב הצפון לצדיקים לעוה"ב שנאמר בו עין לא ראתה אלהים וגו'. אבל השתא דס"ד דאשבת דעוה"ז גופיה קאמר הכי דהיינו דעבידא לאגלויי נראה לפרש דהיינו מתנה טובה שניתן למנוחה דמלאכת ו' ימים הוא מכלל קללות אדה"ר דכתיב בעצבון תאכלנה וגו' בזעת אפיך תאכל וגו' וע"כ בן נח אסור בו דאמרינן בפרק ד' מיתות בן נח ששבת חייב כו' והיינו בבית גנזי כמו קודם שחטא אדם שהיה לו מנוחה בכל הימים ועיין עוד בזה במס' ביצה : **תרתי** מתנתא כו'. פירש"י זוג של זרוע לחיים וקיבה כו' ע"ש ועי"ל תרתי המכהו ג' מתנות שהיו בידיה קאמר ואי הוה נקיטנא אחריתי כו' דקאמר היינו השלישית וק"ל : **הכי** אמר רב הנותן מתנה כו'. מכל הנך מימרות דבשמעתין ידוע רבא בר מחסיא משמיה דרב לא קא"ל אלא הך ואפשר משום דהך היא קלא מעניינו שהודיע לחבירו מקודם שנותן מתנה וק"ל : **בתרייתא** עדיפא לי מקמייתא. אע"ג דקמייתא מייתי ליה מקרא ובתרייתא איננה אלא מדאמרי אינשי י"ל דה"ק דבתרייתא לי עדיפא שהוא דבר הנוגע בי ותכיב עלי שמעתתא דרב משא"כ קמייתא שהוא דבר הראוי לכל אדם לעשות כן ודו"ק: **משקל** ב' סלעים כו'. עי' פירש"י ר"ל דכולה מילת ודאי דהוה משקלו טפי מב' סלעים אבל אין לפרש דר"ל דמשתמא לא ידע רב דכך היה משקלו בצמצום ב' סלעים דא"כ לא תיקן כלום בפי' ר"י הלוי וק"ל. ועוד דאין סברא דכל הבגד לא היה רק משקל ב' סלעים אע"ג שיש בגדים דקים מאד כדאיתא בהניזקין מ"מ פסים כתונת לא הוי כך וק"ל : **ונתגלגל** הדבר וירדו אבותינו וכתבו התוס' ואע"ג דבלאו הכי כו' ע"ש ועוי"ל דה"ק דאי לא משקל ב' סלעים כו' לא היה נתגלגל ירידתם בעבירה זו במכירת אחיהם אלא בדרך אחר שלא בעבירה ומה שיש לדקדק עוד בדבריהם עיין במהרש"ל ובחדושי הלכות : **דמקרבא** וזוטא כו'. מתחלת דבריו משמע דל"ק ליה רק אמלת קרובה ובסוף הקושיא נקט גם וזוטא שהוא פירושו של מצער והיינו משום דמצער מתפרש שפיר כפירש"י הכא ובחומש לפי שהיא זוטא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד עליה אבל כיון דכתיב קרובה דהיינו דמקרבא קשיא לי' נמי וזוטא הא קחזי לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערים דעדיין לא נתמלא סאתה כפירש"י בחומש : **ושל** סדום כ"ב שנה כו'. לפי דברי התוס' הפיכת סדום שנה אחת קודם ללידת יצחק ומזה הוצרכו התוס' הכא לדחוק דל"ל שהיתה סדום ב' שנים בשלוה מתחלה עכ"ל אבל לפי שיטת התוס' בפ"ק דר"ה דבתשרי באו המלאכים ובפסח נולד יצחק נמצא שהפיכת סדום ולידת יצחק היה בשנה אחת דהיינו בשנת ק' לאברהם יש לפרש דשנת מ"ח לאברהם שבה מת פלג אינו ממנין כ"ב שנה שאחר שמת נפלגה הארץ והיא שנת מ"ט ומשנת מ"ט עד שנת ע"ד הרי כ"ה שנים שאין בהן שלוה ובשנת ע"ה שאז הכה המלכים מתחילין שנות שלוה עד שנת ק' לאברהם והויין כ"ו ודו"ק :

דף יא בפירש"י בד"ה כיוצא בו כו' לא יאכל הזב עם הזבה וכ"ש טהור וכו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה שפסק רש"י כ"ש אינו כן בגמ' אלא רש"י לזמן הזה פסק דאין דין טהרה נוהג עיין לקמן וק"ל עכ"ל דבריו תמוהים כיון דבזמן הזה אין דין טהרה נוהג מאי כ"ש איכא בטהור עם הזבה דבין בזב עם הזבה ובין בטהור עם הזבה ליכא אלא משום הרגל עבירה אבל דברי רש"י דכ"ש טהור עם הזבה הוא ע"פ מה שאמר רשב"א בגמרא בא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב כו' והיינו בזמנם שהיו אוכלים חולין בטהרה כפרש"י לקמן וזהו כ"ש הטהור עם הזבה שכתב רש"י דבלאו האי טעמא משום הרגל עבירה נמי לא היה אוכל הטהור עם הזבה וזהו ברור : **תוס'** בד"ה ולא תחת כו' כדפרש"י בפרק שני דגיטין כו' ובד"ה כגון רשב"י כו' דאמר לקמן פרק ב"מ כי הוה כו' ובד"ה שמא ישכח כו' בפ' שני דב"ק הכיר כו' כנ"ל : **בד"ה** לא יעמוד כו' פי' אפי' רבנן כו' דכיון דצריך לשתות איכא למיחש כו' עכ"ל ר"ל דכיון דצריך לשתות ה"ל כחפץ הצריך לו ולאפוקי ממאן דמפרש דה"כ איירי בשותה בכלי הצריך לו ועיין בר"ן וק"ל : **ע"ב** גמרא וכן בנת לענין מעשר דהכן שותין כו' וכרבי מאיר אתיא וכן בנת כ"כ התוספות פרק המוצא תפילין מיהו כחכמים נמי מצינן לאוקמא ובצונן וק"ל : **שם** לא נצרכה אלא לבו ביום וכו' וה"ה דה"מ לאוקמא תרווייהו בבעל ג' ראיות חדא דראה בו ביום ואידך דלא ראה בו ביום אלא דניחא ליה לאוקמא תרווייהו לבו ביום וק"ל :

ח"א דף יא ע"א תחת ישמעאל ולא תחת כו'. עיין פירש"י ובערוך פירש ולא תחת סתם נכרי ולא תחת חבר שהיו פרסיים קורין לכומרים חברין והיו אותן חברין רעים מאוד ומצירין לישראל. ולא תחת ת"ח לפי שת"ח אין לו אימה וממשלה וכו' ויש לו אימה טפי מיתום ואלמנה כן פירש בערך חבר ובערך אסי והאריך ע"ש : **באש** לנעורת כו'. הדמיון כמו שהנעורת שהוא דבר הגרוע מן הפשתן נשרף בקל ע"י האש כן הרע מן החלום נתבטל מיד ע"י תענית בו ביום :

דף יב תוספות בד"ה שמא יהרוג כו' לכך נראה לר"ת כו' וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין כו' עכ"ל לכאורה אין לפסק זו מקום כאן לפי' ר"ת דלפי' הר"ר יוסף הוא בהיפך זה דשחורה הקופצת שרי להרוג כב"ה כו' ואפשר דמשמע להו דמאכולת דנקטי בה היינו כינה הרוחשת ומה שהביאו מהא דרבה מקטע להו בשבת ר"ל נמי דהך דבית הלל הלכתא כינהו ודו"ק : **בד"ה** נוטל וזורק כו' דאבא שאול כרבנן וגזר מלילה עכ"ל. ות"ק נמי דאמר מולל וזורק ולא יהרוג נמי כרבנן דר"א אלא דניחא טפי אליביה דלא הוי רק חדא גזירה הריגה דכינה אטו הריגה דפרעוש מיהו ק"ק לפריב"א דרבה מקטע להו בחול קאמר אמאי לא פירשו דהך ברייתא בפרעוש איירי ולכ"ע הריגה חייב בה ואבא שאול נמי לא גזר רק חדא גזירה מלילה אטו הריגה ויש ליישב דמפלה את כליו משמע בכל גוונא אפי' במפלה את כליו משום כינה ובהכי ניחא הא דמבעיא לן לעיל אמתניתי' לא יפלה כו' שמא יהרוג ור"א היא כו' ולא קאמר לכ"ע שמא יהרוג ובמפלה כליו משום פרעוש והיינו משום דמפלה כליו משמע בכל גוונא גם משום כינה ודו"ק : **בד"ה** רבה מקטע כו' ואנן סמכינן אפרש"י דפי' בשבת וקיימא כב"ה כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דלפרש"י רבה דלא כת"ק ודלא כאבא שאול ואפ"ה אנן סמכינן למיעבד כרבה דקיימא כב"ה כו' ולפי זה הני תנאי דלא כב"ה אבל הרא"ם כתב ליישב בזה דהני תנאי מצי סברי כב"ה דשרו להרוג ע"ש : **ע"ב** בד"ה רבי יהודה כו' קשה לר"ת מה מועלת תפלה כו' משמע דלר"מ ולר"י לא מהני כו' עכ"ל בפשיטות טפי ה"ל לאקשויי מברכות י"ח ברכת רפאנו דמצלינן בכל יום דהא לא מתרצא במה שתירצו הכא דאיירי בשבת שבין ר"ה ויוה"כ וכן הקשו התוספות בפ"ק דר"ה ויש ליישב דהתוס' דהכא ניחא להו בתפלת רפאנו דתפלות דרבים שאני אבל המקום ירחם עליך כו' דהכא לא הוה תפלת רבים וע"ש בתוס' : **בד"ה** שמש שאינו כו' ור"ת גרים הא והא בשמש שאינו כו' דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעברוהו כו' עכ"ל והרי"ף גורס כגירסת ר"ת [א] אבל הר"ן פי' בו טעמא אחרינא דשמש שאינו קבוע צריך עיון הרבה ע"ש וק"ל :

ח"א דף יב ע"א אומר שבת היא מלזעוק כו'. דלא התירו לזעוק בשבת על חולה וכדאמר לקמן דבקושי התירו אפילו לבקר משום דשמא יזעוק כפי' הרי"ף ואמר דא"כ יהיה לו מניעה בשבת שלא יבא לידי רפואה כמו בחול שיכול להתפלל על רפואה ע"כ אמר רפואה קרובה לבא בשבת בלא תפלה כמו בתפלת חול ור"ת אמר על דרך זה גם כי לא הותר לו להתפלל על כך בשבת יכולה היא שתרחם בלא תפלה ופי' הרי"ף יכולה היא שבת שבזכותה תרחם ור"י אומר המקום ירחם כו' ר' יהודה ורבי יוסי בשבת נמי איירי ומסתמא דלא פליגי אהני תנאי דס"ל דלא הותר לזעוק בשבת אלא דס"ל דלשון זה המקום ירחם עליך דעם החולה מדבר לא משמע ליה לשון תפלה אלא דגם שלא הותר לזעוק בשבת המקום ירחם עליך כו' בלא תפלה מותר בשבת ושבנא הוסיף ע"ד ת"ק שיאמר לחולה כי רחמיו של הקב"ה מרובים להביא רפואה בלא זעקה אך שבתו ונוחו בשבת לשלום כפירש"י ונראה דכן יאמר (לך) לשלום בלמ"ד ולא בשלום בבי"ת וכ"ה בגירסת הרי"ף וכדאמרינן בסוף ברכות הנפטר מחבירו יאמר לו לך לשלום ולא בשלום שהרי יתרו כו' ויש לקיים גירסת הספרים דיש לחלק דהתם שחברו הולך ממנו לא יאמר לו אלא לך לשלום אבל הכא שהוא הולך מחברו יש לו לומר(לך) בשלום וטעמא רבה איכא בהך מלתא כמ"ש בסוף מסכת ברכות ע"ש ועוד הוסיף שבנא דבכניסתו יפתח במלת שלום וביציאתו יסיים במלת שלום דגם כי אסור לזעוק שאלת שלום שהיא בשמו של הקב"ה כדאמרינן לעיל הותר לו וק"ל : **מנין** שהשכינה סועד כו' פירש"י סועד סומך ומשום רבינו יעקב סוער תרגום פוקד כלומר מבקר כו' ע"ש. ולא הוה הוצרך להנך ראיות דגמרא ערוכה היא פ' אין בין המודר לא ליסעור איניש קצירא לא כו' ומייתי לה נמי שם מניין לביקור חולים מן התורה שנאמר ופקודת כל אדם גו' ותרגמינן וסעורא וק"ל : **מניין** שהקב"ה זן כו'. מפורש בפרק אין בין המודר :

דף יג בד"ה מיתיבי כו' אבל הכא דקתני מסדרין משמע שמותרין כו' עכ"ל ומה שהוצרך רש"י לפרש לפי' שני במתניתין ל"א חזן כו' ורואה היכן יתחילו למחר כו' ולא קאמר היכי יתחילו בלילה לאור הנר היינו משום אוקימתא קמייתא דהכא דבתינוקות של בית רבן נמי מסדרין ראשי פרשיות קאמר ודו"ק : **בד"ה** ופליגי דר' פדת וכו' ועוד וכי לית ליה דאסת

קרני ראם

[א] אבל הר"ן. נ"ב ולדבריו קשה ממעשה דרי"י ב"א דהוי שמש שאינו קבוע שם והוא נל"ע :

נמוקי הגרי"ב

דף יא ע"א בפירש"י ד"ה לא יאכל הזב עם הזבה כו'. עי' מהרש"ל שכתב דרש"י פ' זה לדידן דלא נהוג טומאה ועיין במהרש"א שהשיג עליו והנלע"ד דעת שפתיו ברור מללו. והוא דקשי' ליה למהרש"ל על מ"ש רש"י וכ"ש דמשמע מסוג אחד והיינו משום הרגל עבירה. ואינו כן כיון דלא משכחת כלל שיאכל הטהור עם הטמאה. כיון שהיו אסור להם. וא"כ לא שייך כאן לשון כ"ש. לזאת כתב מהרש"ל דקאי לזמן הזה דאין טומאה וטהרה נוהג וכמ"ש רש"י לקמן י"ג א' ד"ה שתיכן כו' או בזמן הזה שאין בו טהרה כו'. ושפיר משכחת לה שיאכל טהור עם הטמאה והכ"ש הוא מחמת שיש יותר חשש בטהור מבזב להרגל דבר כי לזבים קשה להו תשמיש כמ"ש הרע"ב בפי' המשנה להדיא. ובלי ספק שכונתו למ"ש רש"י וכמ"ש מהרש"ל ומסולק קושית מהרש"א רק לפי"ז תקשי מהיכן דייק ר"ש בן אלעזר בברייתא לקמן י"ג א' דפרצה טהרה כו' דלמא לכך אמרו חכמים לא יאכל הזב עם הזבה משום רבותא דתשמיש קשה להם וכנ"ל. אבל באמת אחר העיון כוונת רשב"א הוא משום דאיתא בע"ז פ' א"מ דכי גזרי רבנן גזירתא לא הוה מגלי טעמא עד בתר תריסר ירחי שתא והוא ע"ד דאיתא בסנהדרין פ"ב דלא נתגלו טעמי מצות יעו"ש. וא"כ בעת הגזירה לא אמרו הטעם משום הרגל עבירה וכיון דלא ידעינן הטעם שוב אין ללמוד לטהור עם הטמאה כלל. ומזה הוכיח רשב"א דפרצה טהרה וא"כ לא משכחת לה כלל בטהור עם הטמאה ולא הוצרכו לגזור כפירוש דבלא"ה לא היו אוכלין רק בטהרה. משא"כ אח"כ כשנודע הטעם משום הרגל עבירה שפיר יש ללמוד טהור עם הטמאה מכ"ש דזב עם זובה דתשמיש קשה ואף בזמן הזה וכמ"ש רש"ל. והדברים מאירים ושמחים ת"ל :

חכמת שלמה

דף יא ע"א רש"י בד"ה כיוצא בו כו' וכ"ש טהור עם הזבה נ"ב מה שפסק רש"י כ"ש אינו כן בגמרא אלא רש"י לזמן הזה פסק דאין דין טהרה נוהג עיין לקמן וק"ל. (עיין במהרש"א) :

ע"ב תוס' בד"ה לא כו' בשעת בליעה כדפרישית כו'. ובפ"ד דעירובין פירשתי כו' כנ"ל :

דף יב ע"א רש"י בד"ה הא לא דמיא כו' השנויה אחר הסיפא כו'. נ"ב פי' יש עוד בבא אחרת קודם התחלה משנה זו : **תוס'** בד"ה רבה מקטע להו כו'. נ"ב והרא"ם אוסר הריגת כינה במפלה בגדיו אם לא בראש דאין שייך לגזור אטו הריגת פרעושים ע"ש : **ע"ב** גמ' אמר רבה אפי' גבוה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה שבנא איש ירושלים כו' כדאמר בסוטה נ"ב פי' היה נוטל : **בא"ד** אלא כהלל ושבנא דהלל ושבנא אחים היו ונראה לר"י כו' כנ"ל : **בא"ד** דשפיר גרסינן שבנא]. נ"ב פי' אף התם וק"ל : **בסוף** הדבור ושבנא הסופר היה אחר. נ"ב ובתוס' פרק הממונה פירשו דהכל אחד הוא : **בד"ה** ר' נתן כו' ומסיק בין דין כו'. נ"ב יש מגיהים הכי מסיק עלה כו' וכאלו הוא שינויא לקושיא ובכל התוס' מדויקים אינו אלא כמו שכתוב כאן ומ"ש ובבראשית רבה אמרי' הוא כמו ועוד והוא שינוי אחר על הא דמסכת ר"ה וערבי פסחים ר"ל שאינו קשה מן האמוראים כי הדורות נתמעטו כו' ודו"ק :

דף יג ע"א רש"י בד"ה אל ההרים כו' בפ' ואלו הן הנשרפין בסנהדרין כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה מה אשת כו' ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה כו' כנ"ל ונ"ב פי' וזה ליכא לכ"ע ודו"ק :

תוס'

מהר"ם

והמניה שהגיה קודם שנולד יצחק ל' שנה לא דק וע"ש ברש"י בפרשת בא אל פרעה פסוק ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים וגו' : **ד"ה** ושל סדום וכו' וצ"ל שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה פירוש קודם שהתחילו לעבוד את כדרלעומר ואחר שנהרג כדרלעומר היו בשלוה כ"ד שנה ובין הכל הם כ"ו שנה :

ע"ב ברש"י ד"ה ומלי ליה כוהלא וכו' וכן לשונו בגמ' כצ"ל :

דף יא ע"א בגמ' שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד חרבותיה ולתת לנו גדר ביהודה כן סוף הפסוק וזה שמסיים רש"י וע"י כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה : **ברש"י** ד"ה ולא תחת עכו"ם אדומים שהיו כו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ולא תחת חבר כו' והר"ר יעקב מפרש דחברים היו כומרים מפרסיים כו' והיינו דשקל הכומר שרגא כו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה כגון אנן מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה כו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת לפי הנראה מדברי המפרשים והפוסקים דהא דקתני מתני' אם התחילו אין מפסיקים אפי' מסעודה לתפלה היינו היכא דאיכא עדיין שהות להתפלל כמו שכתבו התוס' לעיל והא דקתני סיפא מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה דמוקמינן לה בתורתו אומנתו היינו אפי' היכא דשעת התפלה עוברת דאי בשאין השעה עוברת פשיטא דהא קתני רישא דאפי' מסעודה אין מפסיקין והא דקאמר נמי בגמ' כגון אנו שאין תורתנו אומנתנו מפסיקין לק"ש ולתפלה היינו נמי דוקא שהשעה עוברת אבל היכא שאין השעה עוברת אין מפסיקין מתורה לתפלה אפי' אנו שאין תורתנו אומנתנו דלא גרע תורתנו מסעודה שאין מפסיקין ממנה לתפלה היכא שאין השעה עוברת והיינו דקא מתרצי או עדיין לא היתה השעה עוברת ר"ל ולכך אין תורתו אומנתו אין מפסיקין מדברי תורה לתפלה אבל יש להקשות מה הוא טעמו של ר' ירמיה שהיה ממהר לצאת ממנה וכל שכן לשינוייא קמא שהיתה תורתו אומנתו וכי לא ידע מתני' דקתני מפסיקים לק"ש ואין מפסיקים לתפלה ומוקמינן לה בתורתו אומנתו ויש לתרץ דר' ירמיה לא היה מחזיק עצמו לתורתו אומנתו כל כך אבל אין לתרץ דהא דקתני מתניתין אין מפסיקין לתפלה למי שתורתו אומנתו הוי פירושו שאין חייב להפסיק אבל אם רצה להפסיק מפסיק ולכן היה ר' ירמיה מסרהב לעמוד דאם כן לא יתיישב מה שכתבו התוס' בדבור שאחר זה כגון רבי שמעון וחביריו והא דקאמר לקמן כי הוה מטי זמן תפלה לביש ומכסי ומצלי דהוה מצלי היינו ק"ש ואי הוה פירושו דמתניתין אינמפסיקין אין חיוב להפסיק ואם רוצה להפסיק מפסיק לא היה קשה מידי דשמא מחמיר על עצמו היה והיה מפסיק ולביש ומכסי ומצלי וק"ל : **ד"ה** שמא ישכח כו' אלא שמא ישכח את המחט וכו' ולבסוף וכו' ושכח שהוא שבת והא דלא פירשו בקונטרס שמא ישכח השבת ויצא דא"כ יקשה לך ולמה לא הצניע את המחט קודם השבת ולא שייך לומר ששכח שהוא שבת ולכך לא הצניע אותה זה לא שייך דא"כ כל דיני השבת שאמרו חכמים שיש לאדם לעשות בע"ש ניחוש שמא ישכח שהוא שבת אלא ודאי כל אדם הוא נזהר בע"ש לזכור יום השבת אלא בשעת יציאה לרה"ר פעמים שאדם יוצא פתאום עם מה שבידו ושוכח שהוא שבת ולכך אמרו שמא ישכח שהוא שבת ויצא עם המחט וק"ל : **ד"ה** לא יעמוד וכו' בחפצים הצריכים לו וכו' דכיון דצריך לשתות וכו' ר"ל כי היכי דמודו רבנן דאם היה הדבר המטלטל חפצים הצריכים לכבודו שלא יעמוד ברה"ר ויטלטל ברה"י דמתוך שצריך חיישינן שמא יביאנו אליו ה"נ כשעומד ברה"ר ושותה ברה"י אפילו הוי המשקה בכלי שא"צ לו מ"מ היה צריך הוא לשתות ומתוך זה יביאנו אצלו כן משמע מפי' רש"י לקמן ועיין בהר"ן : **בא"ד** דהכי אמרינן התם השתין מים ורק חייב חטאת פי' אם עומד ברה"ר ומשתין או רק לרה"י חייב חטאת אלמא דעקירת השתן או הרוק מתוך גופו חשיב עקירה וא"כ ה"ה נמי שהנחת המשקה ששותה ונח בבטנו חשיב הנחה : **בא"ד** ורש"י תירץ בהמוצא תפילין בענין אחר ובפרק ב' דעירובין פרישית כצ"ל ור"ל דבפ"ב דעירובין דף כ' מביאים שם התוס' פירש"י דפ' המוצא תפילין וכותבין בשם רש"י איך שהוא מתרץ דהפה הוא מקום פטור וא"כ נחים המים ששותה בפיו במקום פטור קודם שנחים בבטנו ומקשים שם עליו ומסקנא דמלתא שם מפרשים בשם ר"ת דהבליעה חשיב הנחה וא"כ כשראשו מבחוץ ורוקו בפנים הוו העקירה וההנחה בחדא רשותא ע"ש אבל תימה לי דכד מעיינת בפי' בפרק המוצא תפילין נראה מדברי רש"י שהוא מתרץ ג"כ כתירוץ התוס' דהכא ולא בענין אחר ואולי שגירסא אחרת היה להתוס' בפירש"י דבהמוצא תפילין ודו"ק : **ע"ב** בתוס' ד"ה אמר אביי מנא אמינא לה וכו' דוקא בהוצאה גזר אביי וכו' וצריך ליתן טעם למה גזר אביי בהוצאה יותר מבשאר מקומות ויש לתרץ משום דגבי הוצאה מקרי חדא גזירה דאין פשוט כ"כ לרוב ההמון לחלק בין כרמלית לרה"ר ואי שרית בכרמלית בודאי אתי גם כן למשרי ברה"ר כנ"ל : **ד"ה** ואם יצא פטור אבל אסור וכו' במחט נקובה חייבת חטאת וכו' פי' ושם מסיים דברי רבי מאיר ואע"ג דהתם נמי אין האשה נושאת המחט בידה כ"א בצעיפה וכיוצא :

דף יב ע"א ברש"י ד"ה הא לא דמיא וכו' משנה היא במס' מכשירין השנויה אחר הסיפא דהכופה וכו' הניחה שירד הדלף לתוכה וכו' ומכל מקום יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים נתנה לעריבת זו וכו' כצ"ל ור"ל אע"ג שבסדר המשנה לא תנא ושבתוכה הרי זה בכי יותן כמ"ש בספרים הכא בשמעתין מ"מ יש לשמוע כך מלשון המשנה דמדקתני ובמים הניתזין והצפין דהיינו שצפין ועולין מתוך הכלי פליגי בהו ב"ש וב"ה משמע הא במים הנשארים בתוך הכלי כ"ע מודו שהן בכי יותן כמו שכתבו התוספות בעמוד זה בד"ה ושבתוכה וכו' : **ד"ה** שבת היא מלזעוק צריך להרחיב דעתם וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה מי אלימא ממתניתין וכו' ממתניתין דקתני ולא יפלה את כליו ר"ל דברייתא דקתני אין פולין ואין קורין משמע דשניהם ענין אחד ושניהם נמשך וקאי לאור הנר דקתני בסיפא אבל במתני' דקתני ולא יפלה בוא"ו לא יקרא לאור הנר משמע דמילי מילי קא חשיב וכל אחד הוא ענין בפני עצמו : **ד"ה** נוטל וזורק וכו' ורש"י פי' דכר' אליעזר ס"ל וקשה דמשמע דר' אליעזר ס"ל דלפלות נמי אסור כצ"ל ר"ל ואי ס"ד דאבא שאול כר"א למה מתיר לטלטל ולזרוק הא לר"א אפילו לפלות דהיינו ליטלן מהבגדים ולזרוק נמי אסור : **בא"ד** ומיהו י"ל דלעיל לא קאי הכי ר"ל דלא קאמר דלרבי אליעזר אסור אפילו לפלות אלא לפי מאי דבעי למימר דלא יפלה דמתניתין הוי פירושו אפילו ביום אבל לפי מה דמסיק דלאור הנר קאי אתרוייהו אלא יפלה ואלא יקרא ותרווייהו משום שלא יטה ס"ל דגם לר"א מותר לפלות ביום אלא שלא ימלול : **ע"ב** בגמ' באמת אמרו החזן וכו' והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא לסדר ראשי פרשיותיו כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ר' נתן אומר קרא והטה וכו' ובבראשית רבה אמרי' רבי ירמיה שלח ליה לרבי זירא וכו' ולא כחמורו של ר' פינחס בן יאיר כוונת התוס' לומר שהביא ראיה שיש חילוק בין דורות הראשונים ובין דורות האחרונים ור"ל ובזה מתורץ נמי ההיא דערבי פסחים דלא פריך עליה ומה בהמתן וכו' והוי זה כמו תירוץ אחר :

דף יג ע"א ברש"י ד"ה גילוי עריות תשמיש ממש ושאר קורבה ואפילו קירוב בשר מדרבנן וכו' וליכא למגזר ר"ל כיון דאפילו קירוב בשר אינו אסור אלא מדרבנן אם כן הוא בבגדו והיא בבגדה ואפילו מדרבנן ליכא למיגזר משום דליכא למיגזר ולאסור מדרבנן כי אם קירוב בשר : **תוס'** ד"ה מה אשת רעהו וכו' ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה כך הגירסא במקצת ספרים ורצה לומר דלפירוש רש"י דתלי איסור הוא בבגדו והיא בבגדה באשת איש ואיסור יחוד ומטעם יחוד קא אסיר ליה מכלל זה משמע דנדה נמי יליף לה מאשת איש לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה איתא נמי באיסור יחוד

דהא

רעהו הוא בבגדו כו' עכ"ל . היינו לפי שיטת רש"י דהכא ולפי שטתו דלעיל דפסיקא ליה באשת רעהו דהוא בבגדו כו' דאסור כיון דאפילו ייחוד אסור מדאורייתא מכ"ש הך דהוא בבגדו כו' דהוי טפי קרוב לקירוב בשר קשה להו וכי לית ליה לר' פדת דאשת רעהו כו' דהא ודאי ליכא למאן דפליג בייחוד דמדאורייתא הוא דאסור באשת רעהו אבל לשיטת התוספות דלעיל דלא פסיקא ליה לאסור הוא בבגדו כו' באשת רעהו אלא משום סברא בעלמא ודאי דאיכא למימר הכא דר' פדת פליג ולית ליה האי סברא ובאשת רעהו נמי הוא בבגדו כו' נמי שרי כיון דמדאורייתא לא אסר אלא תשמיש ממש לית לן למיסר מדרבנן אלא קירוב בשר וכמ"ש התוס' לפי' ר"ת דר' פדת פליג ולית ליה הך סברא דלעיל אלא הוא בבגדו כו' באשת רעהו נמי שרי כיון דאיכא דיעות ושינוי ומהרש"ל כתב בזה דרך אחרת והוא דחוק ואין להאריך בזה כי דברינו אלה ברורים למבין ודו"ק : בא"ד לא יקרב היינו תשמיש ממש שוב כו' לאפוקי לשון קריבה ממשמעותיה כו' עכ"ל . היינו לענין לאסור הוא בבגדו כו' דמפיק ליה מהאי קרא דלא יקרב אבל לענין לא יאכל הזב כו' דלא מפיק מהאי קרא ניחא לאסור בו וק"ל : בא"ד ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טמא משמע תשמיש ממש כו' עכ"ל . ק"ק דאימא לפר"י דקושטא הוא דלא מפקינן טמא ממשמעו ולא אסרי' הוא בבגדו כו' אפילו באשת רעהו אליבא דר' פדת וכמ"ש לפי' ר"ת ויש לייסב דה"ק כיון דהתלמודא סבר דאין להוציא קריבה ממשמעות לרבי פדת תקשה לר"ע לשון טמא דודאי תשמיש ממש משמע ואפ"ה איכא מאן דאסר ביה הוא בבגדו כו' [א] אבל לפ"ז תקשי להו האי ודוחק כו' גם לפירוש ר"ת ודו"ק : ע"ב בד"ה בימי ליבונך כו' ור"ת פי' שהיו רגילין לטבול ב' טבילות כו' עכ"ל . נראה דלפי' ר"ת יש לקיים פרש"י ור"ח מילתא דשמואל היינו בימי ליבונה וכן הוא מפורש בתוס' פ' אע"פ אבל מדברי הרא"ש פ' אע"פ נראה דאף לפי' ר"ת אין נראה פירש"י ור"ח ואפשר דאף שיש לחלק בזמנם בין נדות לליבון כפי' ר"ת בהך מלתא דשמואל אין נראה לו לחלק ודו"ק : בא"ד ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול כו' עכ"ל לכאורה שבאו לומר דאין מכאן ראייה לאסור הושטה מידו לידה דיכול להיות שלא נענש רק על השכיבה וא"א לפ' דבריהם כן דודאי ליכא להביא ראייה מאיסור אכילה עמה אהושטה מידו לידה דאל"כ אמאי לא הביאו ראייה גרש"י לאסור הושטה מידו לידה בימי נדותה ממתני' דקתני לא יאכל הזב עם הזבה אלא ע"כ דאכילה עמה הוי הרגל עבירה טפי מהושטה מיד ליד וע"כ נראה לפרש דבריהם דקאי אתחלת דבריהם שכתבו לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון כו' שבאו להוציא מלבן דעת המנהג שמחלקין גם בזמנינו בין ימי נדה לליבון ומתירין לאכול עמה בימי ליבון בקערה אחת כמ"ש האחרונים בשם ראבי"ה ודחו התוס' מנהג הזה מההיא דהרי היא בנדתה עד שתבא במים וכתבו גם ר"ח ורש"י דמחלקין בפרק אע"פ אין נראה אלא כמו שפי' ר"ת דהיינו דוקא בימיהם שהיו רגילים לטבול ב' פעמים וכתבו דמה שהכריח רש"י לפרש שם דאיירי בימי ליבונה היינו משום דרש"י היה נוהג איסור להושיט כו' וא"כ לא היה מיחלפא דביתהו דשמואל אפילו בידא דשמאלא מידה לידו כיון דהושטה אסור בימי נדותה אי לאו דבימי ליבונה היה וע"ז כתבו ונראה לר"י שיש סמך וכו' וכתבו שוב ומהכא דקאמר אכל כו' ר"ל דהשתא חזרו לדבריהם הראשונים דמהכא אין לדחות המנהג שנהגו לאכול עמה בימי ליבונה אפילו בזמן הזה והכא קאמר דהיה נענש על שאכל עמה בימי ליבונה אף בזמנם די"ל שלא הקפיד אלא על השכיבה בימי ליבונה אבל על שהיה אוכל עמה לא היה נענש בימי ליבונה ודו"ק : בד"ה והשותה משקין כו' דמשקין לא שכיח כו' דוקא משקין דחמירי אבל כו' עכ"ל . ויש לדקדק דבהך סברא לחוד דבמשקין חמירי ליעביד כולה לריכותא דאי הוה תנא אוכלין ה"א משקין דחמירי טמויי נמי מטמא ול"ל לתלמודא למימר משקין לא שכיח וכה"ג כתבו לעיל גבי אוכל ראשון ושני דאי הוה תני אוכל שני ה"א דאוכל ראשון טמויי מטמא וי"ל דתלמודא ודאי דלא נחית למיעבד לריכותא על התנא ל"ל למיתני כולהו אלא על עיקר הגזירה קאמר דקהשיב י"ח והא הך דגזירת משקין היינו הך דגזירת אוכלין דכבר גזרו בו דמשום דמשקים חמירי ודאי דלא גרע מאוכלים וטמויי מטמא נמי ודאי דלא הוה במשקין אי לא גזרו בו כלל אע"ג דחמירי והאי הוצרך שפיר לשנויי משום דלא שכיח ה"א דגרע מאוכלים שכבר גזרו בהם לפסול ובריסא גבי אוכל ראשון ושני לא הוה קשיא להו לתלמודא כיון דכבר גזרו באוכל ראשון למה גזרו שוב באוכל שני דהא ודאי אי אוכל ראשון חמיר מאוכל שני לא הוה גזרינן באוכל שני אי לא הוו גזרי ביה אח"כ ועוד דקושטא הוא דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו כמ"ש התוספות לקמן בסוף הסוגיא ע"ש אבל התוספות הכא נחתי למיעבד לריכותא על התנא ל"ל למתני כולהו בודאי דהמ"ל נמי שפיר דאי הוה תני אוכלין ה"א משקין חמירי טפי וטמויי נמי מטמא כמ"ש התוס' גבי אוכל ראשון ושני אלא דניחא להו למימר בהא הך סברא דנקט תלמודא דמשקין לא שכיח ואי לא הוה תני ליה לא הוה גמרינן להו מאוכלין לפסול ודו"ק :

ח"א דף יג ע"א נוטלת תפיליו נטלה תפיליו לעגמת נפש להראות בכ"ה ובבה"מ שיתעוררו על מיתתו ודו"ק : **ע"ב בתי** בימי נדותך מה כו' התחיל לשאלה בעבירה התלויה בה שהיא מרגילתו בכך וע"כ מת קודם זמנו במיתת כרת כדין בועל נדה וכן בימי ליבוניך דהוי בכלל בנדת טומאתה מרבוית דקרא דתהיה בנדתה כפירש"י והיינו שלא נשא פנים לתורה לדרוש מריבוית איסורא דבימי ליבון ודו"ק : **שהיו** מחבבין את הצרות כו' . פירש"י שנגאלין מהם כו' ולשון את הצרות לא תשמע כן אלא שמחבבין הצרות ממש כדאמרינן ביסורין חביבין עליך יסורין ולכך עושין בו ביום שנגאלו י"ט דמתוך זה יזכור יום הצרה דתביבה לו וכמ"ש כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה ולזה נקרא ספר מגילת תענית דהיו"ט הנזכרים בו עיקרן לא נתייסדו אלא ע"ש התעניות שהיו להם בעת צרה והשתא ניחא דהמשלים שהביא הוו מן הדומה דאין שוטה נפגע ואין מרגיש בפגעיו לפי שהורגלו בהן כך הורגלו בצרות עד שאין מרגישין בהן לעשות ביום שנגאלו מהנו יו"ט וכן אין בשר המת שבחי כו' היינו מתוך שהוא בצרה ביותר אינו מרגיש בו בחיתוך איזמל כך מתוך שהורגלו בצרה אינו מרגיש בו לעשות יו"ט ביום שנגאלו מהצרה : **וקשה** רמה למת כו' שנא' אך בשרו גו' . יפורש לקמן פרק שואל : **ג'** מאות גרבי שמן . בהאי לשנא איתא נמי בפ' מקום שנהגו ושותה ג' מאות גרבי יין וכתב הערוך היאך יתכן לאדם שישתה ג' מאות חבית כו' והוא גוזמא כו' ע"ש :

דף יד פירש"י בד"ה האוכל אוכל ראשון נעשה גופו ראשון ומטמא כו' עכ"ל . ולפי טעמא דקאמר תלמודא דזמנין דאכל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה כו' בשני נמי הוה שני אלא דר"א משום מדותיו כו' כ"כ התוס' פ"ב דחולין וכה"ג כתב הר"ש פ"ב דטהרות גבי שלישי לקודש אע"ג דלא שייכא בהו גזירה כו' לא חלקו חכמים כו' עכ"ל והיינו דלא שייך טעמא דאוכל אוכל שלישי ושתה משקה דקודש משום [ב] דליכא שום דבר שתהיה של קודש ודו"ק : **בד"ה** שלישי שני כו' וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא כו' עכ"ל . לא ידענא מי הכריח אותו דטהרתה של תרומה טומאה היא וכ"ש לגבי קודש דחיישינן בשלישי דילמא ראשון הוא דאימא דלא חיישינן ביה אלא דשלישי דילמא שני הוא והאוכלו שני וכן פירש"י בפ"ב דחולין וי"ל דלישנא דטהרתה טומאה כו' משמע טומאה מדאורייתא ושני אין לו טומאה מדאורייתא אלא פסול ודו"ק : **בד"ה** ופסול להו והתורה הזהירה על התרומה לשומרה בטהרה כו' עכ"ל לא הוה צריך לפרש כן אלא דעדיפא מיניה דקאכיל תרומה טמאה שהיא במיתה ודו"ק : **תוס'** בד"ה ושקיל משקין וכו' ופסיל להו משום דאכתי קודם י"ח דבר לא גזרו וכו' עכ"ל ואע"ג דבדעתם היה לגזור כמ"ש התוס' לעיל מ"מ שפיר קאמר ופסיל להו כיון דאכתי לא גזרו שיהיו תחלה וק"ל : **בד"ה** האוחז ס"ת כו' קלא משמע דלאו דוקא ס"ת דהא כל כתבי הקודש תנן וכו' עכ"ל . ואפילו למאי שכתבו התוספות לעיל דהך דכל כתבי הקודש מטמאין את הידים איירי לקודש מ"מ משמע דבקודש נמי ליכא טעמא אחרינא אלא משום איסורא לאחוז כל כתבי קודש ערום מיהו קשה דמאי אירייא ידים הבאים מכתבי קודש משום דרבי פרנך ולקודש הא אפילו כל הפוסל את התרומה מטמא ידים להיות שניות לקודש כמ"ש התוס' לעיל וי"ל דהא גזור בריסא בידים הבאים מכתבי קודש לטמא בקודש ומטעם דרבי פרנך ובתר הכי גזרו בכל פוסל תרומה דמטמא ידים לקודש מטעמא אחרינא אך קשה דקאמר לקמן דשלמה גזר על סתם ידים לקודש והא תו ל"ל למגזר ידים הבאים מכתבי קודש לקודש ודוחק לומר דהא גזור בריסא קודם שגזר שלמה על סתם ידים וי"ל דנפקא מיניה לנגע בכתבי קודש אחר נטילה דפסול לקודש ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא גזור לקודש דחמור טפי מתרומה דלא גזור ביה מילתא דלא שכיח כמ"ש התוס' לקמן ועי"ל דלפי האמת ודאי דהך דכל כתבי קודש מטמא הידים בתרומה איירי [ג] אלא משום דלכאורה מלינו לאוקמא בקודש ניחא ליה לאתויי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וק"ל : **ע"ב** בד"ה כיון דהך כו' ומיהו השתא

קרני ראם

[א] אבל לפ"ז . נ"ב איני מבין דלר"ת לא סבירא ליה הך סברא דאין להוציא ממשמעותו ומשום הכי לק"מ :
[ב] דליכא שום . נ"ב וקשה דאיכא שמן של קודש דהוי משקה כמ"ש התוס' לעיל דף ה' : [ג] אלא משום . נ"ב עיין בתוס' חגיגה כ"ב לא משמע כן :

נמוקי הגרי"ב

דף יד ע"א רש"י ד"ה ופסול עיין במהרש"א שהקשה על רש"י ועי' בפ"י שעמד עליו על מ"ש שהוא במיתה הלא תרומה טמאה אינו במיתה כדאיתא בסנהדרין פ"ג ע"א ובכ"מ והנה גם על התוס' בפסחים י' ע"א ד"ה והלך גם עליהם יש להפליא ע"ש ועמד בזה בגל"ת . עכ"פ לא על המהרש"א תלונתו . ועל כל אלה עי' ברבינו יהונתן עירובין נ"ז ע"ב ד"ה תרומה ונטמאה נמי וז"ל שהרי יש בה איסור מה"ת באכילתה דקאי עליו במיתה דכתיב ומתו בו כי יחללהו כו' יעו"ש היטב . ממוצא דבריו נשמע התילוק הוא בין כהן טמא לטהור לא בתרומה . עיין בזה ותו לק"מ אפס גם על רבינו יהונתן יש לדקדק מסוגית הגמרא דסנהדרין . וי"ל בזה · ועיין במס' פרה פ' י' משנה ג' בתוי"ט שכתבו בשם ר"ש שיש מחלוקת בזה יעו"ש . [אמר נכדו א"ב וע"ע בזה ברש"י גיטין כ"ד א' ד"ה דאכל מיניה תרומה טמאה . דהאוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף במיתה . ועי' תוס' חולין ק"א ע"א ד"ה ונטמא ובלח"מ פי"ע מהל' סנהדרין ה"ב יעו"ש] :

מהר"ם

דהא הא בהא תליא וזה אינו דזה פשוט הוא דלכ"ע אין איסור יחוד בנדה כדילפינן מפסוק סוגה בשושנים אבל לפי' התוס' דאיסור הוא בבגדו וכו' באשת איש אינו מטעם יחוד אלא לפי דיצרו תקפו אתי שפיר : **בא"ד** תימה דיחוד דאסור מן התורה וכו' קושיא בפני עצמה היא ולפי' התוס' דמפרשי טעמא דאיסור הוא בבגדו והיא בבגדה באשת איש אינו אלא מסברא דיצרו תקפו קא מקשה והא דקאמר הוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפי' באשת איש אלא מדרבנן ר"ל מסברא דיצרו תקפו : **בא"ד** ולמשרי הוא בבגדו והיא בבגדה בלא יחוד כגון שפתח פתוח וכו' כצ"ל : **ד"ה** ופליגא דרבי פדת וכו' ורש"י דפי' כאן כיון דמדאורייתא לא אסר אלא תשמיש ממש מדרבנן לא אסור אלא קירוב בשר וכו' כצ"ל : **בא"ד** דמסתמא לא פליג אמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה פי' א"כ ש"מ דגזרו מדרבנן אפי' היכא דליכא קירוב בשר ועוד וכי לית ליה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ר"ל והא סברא הוא לפי שיצרו תקפו : **בא"ד** ומפרש ר"ת וכו' וסבר ר' פדת דאפי' באשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה שרי ר"ל ולא אזלינן בתר סברא דאדרבה סברא הוא דלא לאסור היכא דאיכא דעות ושינוי ונ"ל דר"ל דוקא היכא דליכא יחוד כגון בפתח פתוח : **בא"ד** ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טימא משמע תשמיש ממש ואפ"ה אסרינן הוא בבגדו וכו' ר"ל דהא לא טמא כ"ע מודו ופשוט הוא דמשמע תשמיש ממש ואפ"ה יליף מיניה רב יוסף מהקישא ואמר מה אשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה אסור וכו' וא"כ דלמא ה"נ לר' פדת אע"ג דלשון קריבה משמע תשמיש ממש אפ"ה מצי יליף מיניה מהקישא דהוא בבגדו אסור ומנלן דפליג : **ע"ב רש"י** ד"ה אין אנו מספיקין לפי שהן תדירות ל"א אין אנו מספיקין לעשות יו"ט בכל יום כצ"ל ולישנא קמא הוי פירושו אין מספיקין לכתוב מפני שהן תדירות וללישנא אחרינא הוי פירושו אין אנו מספיקין לעשות יו"ט בכל יום ויש מוחקין תיבת לישנא אחרינא והכל לשון א' ור"ל לפי שהן תדירות אין אנו מספיקין לעשות בכל יום יו"ט : **בתוס'** ד"ה בימי ליבונך מהו אצלך וכו' ורש"י היה נוהג איסור להושים מפתח וכו' ומהכא דקאמר אבל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה מסידור דברי תוס' נראה דמהכא רצה להוכיח שאסור להושים מפתח או ד"א מידו לידה וע"כ כתבו דאין ראיה מכאן דיכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה אבל א"א לי לישבו ע"ד זה כי מה ענין זה לזה כאשר מובן מעצמו ונראה דאלעיל קאי אמאי דכתבו התוס' לעיל ור"ת ורש"י דיש להקל קצת יותר בימי ליבונה ופירש ההיא דפרק אע"פ ההיא דשמואל מחלפא ליה דביתהו וכו' דאיירי בימי ליבונה וכתבו התוס' ע"ז ואין נראה כדפי' רש"י ועל זה קאי ומהכא דקאמר אבל עמי ושתה עמי וכו' בימי ליבונה ואמר לה אליהו ברוך המקום שהרגו א"כ ש"מ דגם בימי ליבונה צריך להתרחק שלא לאכול עמה וה"ה לשאר הרחקות שאין לחלק בין ימי נדה לימי ליבונה וע"ז קאמרו התוס' דאין מכאן ראיה דלעולם אימא לך דבימי ליבונה אין צריך להרחיק שלא לאכול עמה ואליהו לא הקפיד אלא על השכיבה ששכב עמה בקירוב בשר וע"ז הקפיד ואמר ברוך המקום שהרגו אבל אם לא היה שוכב עמה דלמא אין ה"נ שלא היה מקפיד ולא היה אומר ברוך המקום שהרגו : **ד"ה** מטה חדא הואי ופלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לבינה וכו' צריך לומר דהתוס' ס"ל דהא דנעץ חרב להפסיק בינו לבינה לא עדיף ממטה רחבה שהיה ג"כ הפסק ביניהם ואעפ"כ נענש ולכך הוקשה להם מפלטי בן ליש שלא נענש אע"פ ששכב עמה במטה אחת ע"י הפסקת חרב אע"ג שהיא היתה עליו באיסור אשת איש שהרי מיכל היתה מקודשת לדוד ועוד הוקשה להם שאפי' משום יחוד היה אסור דבשלמא בנדה אין איסור יחוד כדלעיל אבל באשת איש יש ג"כ איסור יחוד ותירצו שפלטי בן ליש רחוק היה ממנה ביותר ר"ל שבזולת החרב היה עוד הפסקה גדולה ביניהם וגם היה פתוח לרה"ר שלא היה משום יחוד : **ד"ה** רש"י גרים וכו' בספר ח"ש גרים רש"י וכן ר"ת ואלו תנן וכו' וטעמא משום דהתוס' כתבו אח"כ ומביא ראיה וכו' וזה לא נמצא ברש"י וע"כ גרים וכן ר"ת והשתא קאי ומביא ראיה ארבינו תם שהוא הביא ראיה דיש לגרוס בגמ' ואלו תנן הני דאמרינן דכל מקום ואלו בוי"ו אלעיל קאי : **ד"ה** ש"מ ואלו תנן דלא תנן בתר הכי וכו' קשה להם מאי פשט מהברייתא ומי אלימא ממתני' דהא במתני' נמי קתני לעיל מזה לא יפלה ולא יקרא ובתר הכי קתני ואלו מן ההלכות ואעפ"כ קא מבעיא ליה לאביי אי ואלו קתני או אלו ותירצו דברייתא ע"כ ואלו תנן וקאי אאין פולין ואין קורין לאור הנר דבברייתא לא שייך למיגרס אלו ולפרש דקאי אהנהו דקתני בתר הכי דהיינו אין צולין בשר ואין שורין דיו וכו' דהא בברייתא לא קתני מידי בתר הכי : **ד"ה** והשותה משקין וכו' קשה להו למה לא תנא נמי גבי משקין ראשון ושני ותירץ דגבי משקין טמאים לא שייך וכו' ואע"ג דאכתי לא נגזר פי' שבעת שגזרו גזירה זו עדיין לא גזרו באותו זמן שיהו המשקין תחלה מ"מ דעתן היה אז לגזור שיהיו תחלה לכך לא נקט גבייהו ראשון ושני : **בא"ד** כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח וכו' והא דלא קאמרה גמ' דאי קתני אוכלין ולא קתני משקין ה"א דמשקין טמויי נמי מטמא משום דמשקין חמירי שמסיימים התוס' בסוף דבור זה וכמו שתירצו התוס' לעיל מזה גבי אוכל ראשון ואוכל שני משום דגמ' עדיפא מינה משני : **בא"ד** ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דחמירי וכו' פי' מפני שהן עלולין לקבל טומאה וצריך לומר נמי ע"כ דנוכל לומר נמי איפכא דאוכל אוכל ראשון חמיר משותה משקין טמאים משום דמשקין טמאים ר"ל אפי' אינם ראשונים דאל"כ ליתני אוכל שני ומשקין מאי אמרת דה"א אוכל ראשון טמויי נמי מטמא הא השתא השותה משקין טמאים דחמירי לא גזרו שיטמא אלא פוסל האוכל אוכל ראשון מיבעיא :

דף יד ע"א ברש"י ד"ה בחולין שנעשו וכו' כלומר באיזה חולין אתה וכו' כצ"ל : **ד"ה** אי לאו דגזור וכו' לא קיימא גזרה וכו' כצ"ל : **ד"ה** עסקניות הן כו' שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא וכו' כצ"ל : **ד"ה** אי נימא הא וכו' דסתם ידים לא גזרו לנטילתן וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה וזמנין דאכל וכו' וחצי חצייה וכו' אככר של עירוב תחומין קאי שהוא שמנה ביצים וחצייה הוא ד' ביצים הוא נקרא כדי אכילת פרס שהוא חצי ככר וחצי חצייה דהיינו שני ביצים הוא נקרא חצי פרס ועיין בעירובין בפ' כיצד משתתפין דף פ"ב במתני' שם ברש"י : **בא"ד** ולכך גזרו דהאוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שגופו נפסל מלאכול תרומה אבל למגע לא גזרו ודוקא כחצי פרס וכו' כצ"ל ור"ל דהגזירה הקדמונית לא היתה אלא האוכל אוכלין טמאים יהיה גופו פסול לאכול תרומה אבל לא גזרו שהאוכל אוכלין טמאים יפסול תרומת במגעו וגם לא גזרו אז כ"א דוקא כשאוכל חצי פרס דהיינו שני ביצים דנשאר לכל הפחות כשיגיע לתוך המעיים כביצה דהוא שיעור אוכל המקבל טומאה דפחות מכביצה לא נקרא אוכל כ"א דוקא כביצה דאז שייך לומר שיטמו לומר כמו שמותר לאכול תרומה אע"פ שנוגע במעיו באוכלים טמאים וכו' אבל כשאוכל כביצה אז נחסר משיעור ביצת קודם שיגיע למעיו וליכא למטעי ולומר שמותר להגיע תרומה לאוכלים טמאים דהכל יודעים דפחות מכביצה לא מקרי אוכל והשתא גזרו דאפי' האוכל אוכלין טמאים כביצה יפסול את התרומה במגעו משום גזירה משום דזימנין דאכיל אוכלים טמאים ושקיל משקים דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו דבשעה שהאוכל טמא בפיו עדיין לא נחסר משיעור ביצה וק"ל : **ד"ה** אף הידים וכו' וא"כ הוי טפי מי"ח דבר ר"ל דלקמן בסוף הסוגיא מפרש הגמ' מנין הי"ח ומנו אלו הפוסלין את התרומה בתשעה ועוד טונה שאר דברים שגזרו בו ביום עד תשלום י"ח ולכך מקשין התוס' כיון דבו ביום גזרו ג"כ על הידים הבאות מחמת ספר א"כ הוה להו טפי מי"ח דבר : **ע"ב בגמ'** והדר גזור בכולהו ידים ופסול יום וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה

חכמת שלמה

בד"ה ופליגא כו' הוא בבגדו והיא בבגדה אסור כו' . נ"ב פי' מאחר דסברא הוא לאסור משום דיצרו תקפו עליו כדפירשו התוס' לעיל אם כן משמע דליכא לאיפלוגי עליה ואם כן מאחר שמצינו שאסרו חכמים גזירה על גזירה כמו בא"א ש"מ אף בנדה ס"ל לרבי פדת הכי ומנלן דפליגי אר' פדת אבל לפי' ר"ת לקמן דפי' הא דר' פדת כיון דלא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות אין לנו לאסור אלא כעין של תורה א"כ אין תלוי מידי בסברא ואפילו יש שם סברא לאסור גבי אשת איש אין לנו לאסור אלא כעין של תורה ובע"כ פליגי עליה ודו"ק (עיין במהרש"א) : **ע"ב רש"י** בד"ה מחבבין כו' והנס חביב עליהן כו' . נ"ב ומ"מ קשה דהל"ל מחבבין את הנסים ונ"ל דהכי פירושו שמחבבין את הצרות ומקבלים עליהם יסורים באהבה ומצדיקין הדין עליהן שרצוין לכך ומתוך זה כשהש"י עושה נס ומוותר להן חביב עליהן הנס לאפוקי מי שבועט ביסורים וק"ל : **תוס'** בד"ה רש"י גרס וכן ר"ת ואלו כו' כצ"ל :

דף יד ע"א רש"י בד"ה ג' אינו כו' טעמא דתרווייהו . נ"ב פי' ר"א ור' יהושע: **בד"ה** עסקניות כו' ורבותי מפרשי כו' שנגעו ידיו בטומאה ונטמא כו' כצ"ל : **בד"ה** אי נימא הא כו' מכלל סתם ידים וכו' . נ"ב ס"א הא גזרו סמוך לנטילתה מגע התרומה : **ע"ב** רש"י בד"ה ובא השמש וטהר ומקמי הכי לא כו' ומיהו מטמויי לא מטמינן כו' כצ"ל . ונ"ב מה שפירש"י יותר ומיהו לא מיקרי טמא ר"ל הטוגע

דגזור ידים מחמת כו' שלא חלקו עכ"ל הוצרכו לזה דאל"כ הך ברייתא דמתני' בתר דתקנו י"ח דברים דבכלן גזרו על סתם ידים לא אשמעינן מידי אי לאו דגזירת ידים דמחמת ספר לא חלקו בו דאפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה ודו"ק: בד"ה ואילו שמאי וכו' אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר כו' עכ"ל והא דקאמר תלמודא דנחלקו ולא הושוו עד למחר אימא דנחלקו ואח"כ הושוו באותו יום כמו בבוצר לגת כו' ולהכי לא מנו להו בהדי ג' דברים די"ל דנחלקו בי"ח דקאמר שמואל לא משמע ליה דהושוו באותו יום אלא עד למחר ואין להקשות דאכתי בבוצר לגת דמסיק לקמן נמי כי הכא דאתו אינהו וגזור ולא קבלו מינייהו אתו תלמידייהו כו' אמאי לא קאמר ביה הלל וסיעתו ושמאי וסיעתו דהתם ליכא למפרך דהא לא נחלקו אלא בג' מקומות דאיכא למימר כדמשני לקמן הא קא שתיק ליה הלל לשמאי די"ל כיון דבוצר לגת מכלל י"ח דברים הוא ע"כ דלא היה שמאי והלל עצמן בו ביום שגזרו נמי תלמידייהו בבוצר לגת כו' וק"ל: בא"ד ואע"ג דקצת משמע שהיו שמאי כו' דהא כי היכי כו' אותו היום היה הלל כפוף כו' ה"נ קתני בתוספתא דשבת גבי י"ח דברים כו' עכ"ל לכאורה דר"ל כי היכי דקתני בבוצר כו' היה הלל כפוף כו' כך קתני גבי י"ח דברים הלל היה כפוף כו' וא"א לומר כן דא"כ לא ה"ל למתלי י"ח דבר בבוצר לגת ועוד מה תירצו בזה דל"ל ב' מעשים היו מ"מ ע"כ היו שמאי והלל בי"ח דבר שהרי קתני בתוספתא גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' ועוד שראיתי שם בתוספתא ולא קתני שם גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' אלא דהך מלתא קתני שם כמו בבוצר לגת והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו את העגל וכן נ"ל להגיה הכא בתוס' דכל"ל כי היכי דקתני גבי בוצר כו' הלל היה כפוף ויושב לפני שמאי והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו את העגל ה"נ קתני בתוספתא כו' כל"ל ור"ל דהיה קשה לישראל כיום כו' קתני נמי בתוספתא גבי י"ח דבר כדקתני לקמן גבי בוצר לגת כו' ומשמע דמעשה א' היה וא"כ ע"כ דהיו שמאי והלל עצמן גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' דלכך היה קשה לישראל כפירש"י לקמן וע"ז תירצו דל"ל דב' מעשים היו ובב' שימים האלו היה קשה לישראל כו' וגבי י"ח דבר לא היה קשה לישראל משום שהיה הלל כפוף כו' כפירש"י לקמן גבי בוצר לגת כו' שהרי לא היו שמאי והלל עצמן שם אלא שהיה קשה לישראל כו' משום מחלוקת תלמידיהם בו ביום בי"ח דבר עד שהושוו למחר וק"ל: **גמרא** שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים כו' בפ' עושין פסין ל"ג נטילה אלא עירובין וידים כו' והוא יותר נכון למאי דמסיק שלמה גזר לקדשים כו' ולא שני בנטילת ידים לקדשים אלא טבילה כדתנן פרק אין דורשין נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה ולקודש מטבילין כו' וק"ל: **בפרש"י** בד"ה דכתיב וכל משקה כו' והני שניים נינהו שהכלי היה ראשון והם שניים כו' עכ"ל ולמאי דמוקי במשקין הבאים מחמת ידים וגזירה כו' ה"ה דה"מ לאוקמא בהכי משקין הבאים מחמת אויר כלי חרס וגזירה משום הבאים מחמת שרץ והוי ניחא טפי דגזרו בהו דמשקין הבאין מחמת שרץ ממשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס קאתי מק"ו אלא דקושטא קאמר ולרבותא דאף במשקין הבאים מחמת ידים גזרו ביה כמ"ש התוס' דהיינו הך גזירה דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה ודו"ק: **בד"ה** אלא בבאין מחמת שרץ כו' משום משקה זב וזבה שהן אב כו' עכ"ל ואע"ג דכלי שנגע במשקה דזב וזבה הוי ראשון שני להו למגזר בכלי שנגע במשקה הבא מחמת שרץ דליהוי מיהא שני ודו"ק:

ח"א דף יד ע"ב יצתה בת קול ואמרה חכם בני וגו'. ובריש פ"ק דברכות מייתי נמי הני קראי על כלאב בן דוד שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה ושם פירשנו דדוד אמר כן ע"ש אבל הכא ליכא לפרושי הכי אלא ב"ק אמרה בשם הקב"ה על שלמה על שתקן עירובין דהיינו בני אם חכם לבך לעשות גדר לאיסור הוצאה בשבת ישמח לבי גם אני שיתקיים מצות שבת באיסור הוצאה דאורייתא ובענין נטילת ידים אמר חכם בני ישמח לבי על תיקון נט"י שהוא גדר לסרך תרומה ולפי שיש המזלזלין בנט"י כמ"ש בכמה דוכתי ע"כ אמר ואשיבה חורפי דבר: **האוחז** ספר תורה ערום. מפורש במס' מגילה ספ"ד ע"ש:

דף טו פרש"י בד"ה שני גרדיים ט' במסכת עדיות מפרש למה הוזכר שם כו' עכ"ל. לא מצאתיו שם במשנה ולא בגמרא ירושלמי אבל בתוספתא דעדיות איתא ע"ש:

ע"ב תוס' בד"ה אתו אינהו כו' דמכלי זכוכית לא הירך כלום כו' עכ"ל ・ ולולי דבריהם אפשר לומר דמכלי זכוכית לא הוה קשיא ליה משום דאיכא למימר דמעיקרא גזור למקדש ואתו אינהו וגזור אף לתרומה כדמשני לעיל גבי ידים אבל לענין ארץ עמים ליכא למימר הכי דמילתא דלא שכיחא הוא כלל להביא גוש עפר ארץ עמים למקדש ובודאי משום מקדש לחוד לא הוו גזרי וק"ל: **בא"ד** מעיקרא גזור ולא קבלו מנייהו ואתו רבנן כו' עכ"ל מפרש מהרש"ל דהמקשן ידע ששורפין אגושא מכח משנה דו' ספיקות כו' עכ"ל ע"ש הוצרך לזה משום דאימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו ולזה פי' דידע המקשה דדין ידים הוא לשריפה מכח משנה דששה ספיקות אבל אין זה מספיק דכיון דהמקשה ידע דהך דו' ספיקות באושא גזור אכתי אימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו ואתו באושא וגזרו אף לשרוף אלא דאית לן למימר כיון דסתמא אמר דמעיקרא גזור כו' ואתו רבנן דפ' שנים וגזור כו' משמע ליה דגזור לשריפה מיהו למאי דמפרש ומסיק דאתו אינהו וגזור אגושא לתלות אאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנים גזרו אידי ואידי לתלות כו' מי הכריחו נמתרץ להזכיר גזירת אוירא כלל לימא כדבעי למימר מעיקרא דאינהו גזור אגושא לתלות ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו אבל אאוירא לא גזור כלל ובאושא גזור לשרוף וכ"ל דפסיקא להו משום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא והיינו מרבנן דפ' שנים דרבנן קדמאי לא גזרו אאוירא כדמוכח הך מתניתין דאהלות דארץ עמים אינו מטמא באוהל כמ"ש התוס' ובזה יתישב במה שתירצו התוס' בשנויא מליעא אמאי קאמר ועל אוירא ולא כלום לימא דמעיקרא גזור על תרווייהו כו' ותירצו בו דמוכח ממתני' דאהלות דלא גזרו מתחלה אאוירא דאכתי קשה דמי הכריח להמתרץ להזכיר גזירת אוירא כלל לימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנים גזור לשרוף אגושא ואאוירא כדקאי קאי ולא כלום אלא ע"כ דקים ליה לתלמודא בשום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא וע"כ מרבנן דפ' שנים דרבנן קדמאי לא גזרו אאוירא כלל כדמוכח מהך מתני' דאהלות כמ"ש התוס' ודו"ק: **בד"ה** על ספק כו' וא"כ לחכמים אמאי קאמרי אף ספק מגע ברה"י תולין כו' עכ"ל לפי מ"ש הר"ש בפי' המשנה לפי הגירסא שלפנינו דגרסינן וחכ"א כו' דאיכא תלתא תנאי ה"נ לדקדק כן את"ק דקאמר על ודאי מגען כו' שורפין ואי הוה ספק דאורייתא אפילו על ספק מגען נמי שורפין אלא דניחא להו לדקדק אדברי חכמים בפשיטות ולא אדיוקא דת"ק ועוד דאפשר לפרש דאין כאן דעת שלישית אלא דמעיקרא תני דעל ודאי מגען לכ"ע שורפין אבל בספק מגען פליגי ר"י וחכמים והא דלא קשיא להו בפשיטות למאי דקאמר דגזרו על הו' ספיקות ואי הוה איירי בשדה שאבד בו קבר דהוי ספיקא דאורייתא למה להו למגזר כן דהא מדאורייתא נמי טמא מספק די"ל דאע"ג דמדאורייתא טמא מספק מכל מקום לא היו שורפין מספק דאסור לשרוף תרומה וקדשים ולכך הוצרכו למגזר בהו אף לשרוף על ספיקות אלו והא דלא תקשי להו אספק רוקין כפרש"י דדילמא דזב נינהו וכן ספק כלים הנמצאים דהוי ספיקא דאורייתא אמאי קאמרי חכמים דתולין אספק מגען ברה"י די"ל דהיכא דלא אתחזק לן טומאה כמו בספק רוק וספק כלים לא הוי ספיקא דאורייתא אפי' ליטמא דהוה לן למיזל בתר רובא דעלמא דאינן זבין וכלים טהורים משא"כ בשדה שנאבד בה קבר דאתחזק שם טומאה דהוי ספיקא דאורייתא ודו"ק: **בד"ה** ועל בגדי ע"ה דגזרו עליהן שיהיו כזבין כו' ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של ע"ה הן כו' עכ"ל נראה מדבריהם דודאי בגדים של ע"ה נמי ספק הוא דגזרו ביה לשרוף משום דעשאום כזבים ודומיא דספק בית הפרס וספק ארץ עמים דודאן נמי ספק הוא וא"כ מה שכתבו ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של ע"ה כו' אין רצונם ברוק הנמצא דחיישינן דמספקא לן שמא של ע"ה הן דהא בודאי רוק של ע"ה נמי לא הוי רק ספק לשרוף כמו בבגדי ע"ה דמדינא לא הוו כזבים אלא דגזור בהו שיהיו כזבים לכל דבריהם וודאן נמי ספק הוא אבל שיעור דבריהם כן הוא ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן לשרוף

נמוקי הגרי"ב דף טו ע"ב בתוס' ד"ה אתו אינהו כו'. עיין מהרש"א מ"ש בא"ד וצ"ל דקים להו משום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא יעו"ש היטב. לא ידעתי מאי מספקא ליה הא בודאי גזרו על אוירא מפורש בפ' בכל מערבין דף ל ע"ב הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל כו' יעו"ש ובגיטין דף ח ע"ב לענין סוריא ובנזיר דף נה ע"א ובחגיגה דף כה ע"ב מכל הלין נראה דגזרו אאוירא עכ"פ לתלות ופשיטא לתי' קמא בתוס' ד"ה והאוירא לתלות דכאן מיירי בנכנס לארץ העמים יעו"ש ואף לתי' ב' ג"כ אין חלוק יעוין בזה היטב וצ"ע:

חכמת שלמה

שנוגע בו לא איקרי טמא ועוד שמעתי ליישב דקאי אפילו אטבול יום גופא וה"פ ומיהו לא איקרי טמא לגד אלא וטהר כתיב ביה משמע שאינו טמא אלא לפסול דאי לטומאה לגמרי מאי אהני וטהר כן שמעתי שמדרש הוא בת"כ. גליון: בד"ה אלא בבאין וכו' הטומאה הן וכלי אינו כו' כצ"ל: בד"ה דכתיב וכל וכו' את התרומה שא גמרינן כו' וכיון דמקבלי טומאה כו' כצ"ל:

דף טו ע"א רש"י בד"ה קב ומחצה כו'. וביצה וחומש ביצה וכו' נ"ב להכי פירש"י משום דקשה לו אמאר בשיעור חלה קב ומחצה נמצא שהן ל"ו ביצים וכבר ידוע שהחלה היא מ"ג ביצים כמנין חלה וק"ל וזאת המדה היא לעולמית לעבר במ"ג ביצים אע"פ שהמדות נתוספו מנין הביצים כדקאי קאי ומה שהוסיפו המדות היינו לפי חשבון הביצים הוסיפו ומשום ה"ק ר"י מאמר שהביצים שלנו קטנות מן הראשונות צריך להוסיף עליהן עיין בתוס' דפרק כיצד משתתפין דף פ"ד: בד"ה ושמעון הוא שנקרא רשב"ג הנהרג כו' כצ"ל: בד"ה ק' שנה כו' הלל ופרנסו אלו ארבעה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה שמאי אומר כו' ועשירית מלבר כו'. נ"ב אבל חכמים סוברים דתשבי' העשירית מלגיו וי"ח קבין הן ע"ב לוגין שהן ד' מאות ביצים ול"ב ביצים דהיינו העשירית מ"ג ביצים וחומש מכוון וק"ל: **ע"ב** תוס' בד"ה אתו אינהו כו' והאמר אילפא כו'. נ"ב פי' שהמקשן ידע ששורפין אגושא בודאי מכח המשנה דששה ספיקות וא"כ מאחר דשני ליה התרצן דאתו אינהו ולא קבלוה עד דאתו הלל ושמאי וא"כ בע"כ גזירה קדמאי הוה לשרוף כמו לבסוף ועל זה פריך למימרא דחדא גזירה הוא הא בע"כ גזירה קדמונית לא הוה לשרוף עד דמשני אלא תחלה לתלות ולבסוף לשרוף ודו"ק (עיין במהרש"א): בד"ה על ששה ספיקות כו' כגון סככות ופרעות כו'. נ"ב הוא ענף היוצא מן האילן והטומאה תחתיו ופרעות הוא אבן הבולט מן הכותל כו' כצ"ל:

גמ'

מהר"ם

ובא השמש וטהר וכו' ואפי' לנגיעה אשכחן קרא התם כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש וכו' דהאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמאינן וכו' כצ"ל ופסוק זה הוא בפ' שמיני וע"כ לענין נגיעת תרומה איירי דהא בכלי לא שייך אכילה ומדכתיב לאחר הערב שמש וטהר מכלל דקודם הערב שמש אינו טהור גמור ולמאי נפקא מינה אלא לענין שאם נוגעת הכלי בתרומה נפסלה התרומה אבל מקרא דובא השמש וטהר אינו מוכרח דאיירי בפסול תרומה בנגיעתו דדילמא הא דקאמר קרא וטהר דמשמע דעד השתא אינו טהור לגמרי היינו שאדם אוכל בתרומה קודם הערב שמש דההוא קרא באדם שהוא טבול יום ומיהו טמויי לא מטמאינן פי' והא דטבול יום פוסל את התרומה בנגיעתו ולא מטמאה לגמרי משום דהא לאו טמא אקרי טבול יום אלא מדכתיב ובא השמש וטהר משמע דעד השתא לא הוי טהור גמור אבל מ"מ לא אקרי טמא ואע"ג דגבי כלי כתיב וטמא עד הערב וטהר וא"כ קראו הכתוב טמא כיון דגבי אדם שהוא טבול יום לא כתיב טמא לא עדיפי כלים מאדם והאי טמא דכתיב גבי כלי ודאי אתי לשום דרשה ודו"ק: ד"ה אלא בבאין וכו' דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל וכו' כצ"ל: ד"ה ובי"ח דבר וכו' כלומר אותם י"ח שגזרו וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ואילו שמאי והלל לא נחלקו וכו' ואע"ג דקצת משמע וכו' דהא כי היכי דקתני גבי בוצר לגת וכו' ה"נ קתני וכו' גבי י"ח דברים מ"מ צ"ל דשני מעשים הוו כצ"ל ור"ל דלמה אמרי' דבוצר לגת הוי נמי מי"ח וגבי בוצר קתני שהיה הלל יושב כפוף לפני שמאי והאי לישנא קתני נמי בתוספתא גבי הי"ח דבר בכלל וא"כ מסתמא חדא מעשה היה והכפיפה דקתני גבי בוצר וקתני גבי י"ח בכלל היה הכל כפיפה אחת וא"כ דלא חשבינן ההיא דהבוצר בכלל הדברים שנחלקו הלל ושמאי עצמן משום דהלל שתק והיה יושב כפוף לפני שמאי ה"נ הי"ח דבר אע"ג שהלל ושמאי עצמן היו שם ונחלקו בהן כיון דשתיק הלל והיה יושב כפוף לפני שמאי להכי לא חשבי בהדי הנך דברים שנחלקו בהן הלל ושמאי עצמם מ"מ צריך לומר דב' מעשים היו וגבי ההוא דבוצר שתיק ליה הלל מיד ובו ביום שהוסיפו לגזור כל הי"ח לא היו שם הלל ושמאי עצמם כ"א ב"ה וב"ש ונחלקו בו ביום ולמחר הושוו א"כ יש לפרש דר"ל שני מעשים היו ר"ל ההוא מעשה דתוספתא וההוא מעשה דהכא דקאמר עלה רב יהודה אמר שמואל י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו שני מעשים היו ובההוא מעשה גזר שמאי י"ח דבר והיה הלל כפוף לפניו אבל לא קבלו ממנו ובמעשה דהכא לא היו שמאי והלל עצמן אלא תלמידי בית שמאי ובית הלל ובו ביום נחלקו ולמחר הושוו ודו"ק:

דף טו ע"א בגמ' עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה קב ומחצה ירושלמית שהן ז' לוגין וביצה וחומש ביצה וכו' פי' קב ומחצה ירושלמית והן ו' לוגין ירושלמיות דהקב הוא ד' לוגין שהן ז' לוגין וביצה וחומש למדה מדברית ר"ל שהעשירית האיפה שהיה במדבר שהוא שיעור חלה למדת המדבר היה ז' לוגין וביצה וחומש שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה כי כל לוג הוא ו' ביצים ואח"כ הוסיפו המדות בירושלים שתות נמצא ששה לוגין מדבריות נכנסו בחמשה לוגין ירושלמיות והלוג וביצה וחומש הנשארים מהו' לוגין מדבריות אינן רק לוג אחד למדה ירושלמית נמצא שהו' לוגין וביצה וחומש ביצה מדברית אינן כי אם ו' לוגין ירושלמיות שהוא קב ומחצה ירושלמית: **ד"ה** שחייב אדם וכו' כלומר הין אינו לשון משנה כצ"ל: **ד"ה** מלכות רומי פשטה וכו' כצ"ל: **ד"ה** מאה שנה אחרונים וכו' ופרנסו אלו ארבעה ק' שנה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אלא שלמה גזר וכו' והשתא מאי קא פריך רבה והא ידים דקדש דמיירי התם שלמה גזר וכו' ר"ל והא ידים דקדש דמיירי מינה ר"ע אותן ידים שלמה גזר והידים דגזרו בי"ח דבר שבו ביום גזרו על הכלים אותן ידים לא איירי בקדש אלא לתרומה כדאמר בשמעתין וא"כ שפיר קאמר רב יהודה דמשני ידים קודם גזירת כלים נשנו ושפיר קאמר ג"כ ר"ע זכינו שאין טומאת ידים במקדש ר"ל דכשגזר שלמה על הידים לקדשים לא גזר אלא על ידים של סתם בני אדם שהם חוץ למקדש שיטמאו אם נגעו בקדשים אבל על ידים שבמקדש דהיינו על ידים של כהנים לא גזר ותירצו התוס' וי"ל ר"ע אי"ח דבר קאי ר"ל דאין לפרש דר"ע קאי אגזירת ידים דשלמה דמסתמא ר"ע אי"ח דבר קאי שהיה מחדש והכי קאמר כשעסקו בי"ח דבר בדיני ידים והוסיפו לגזור על גזירת שלמה וגזרו על הידים אף לתרומה לא רצו אז להוסיף לגזור לקדשים אף על הידים שבמקדש והשתא שפיר פריך רבה הא בי"ח דבר כשעסקו אז בטומאת ידים לתרומה בו ביום נמי גזרו על הכלים ורב יהודה דשני ידים קודם גזירת כלים נשנית דהיינו בימי שלמה ידע גם הוא שפיר דר"ע לא קאי כי אם על גזירת י"ח דבר אלא דשני אע"ג דר"ע קאי אי"ח דבר אעפ"כ נקט ידים משום דידים לקדשים היתה גזירה קדומה בימי שלמה וקאמר דמעולם מימי שלמה ואילך היה זכות זה במקדש שלעולם לא נגזר טומאה על ידים במקדש לא בימי שלמה ולא בי"ח דבר ואפ"ה חזר ומקשה לו רבה והא תרווייהו וכו' משום דלא משמע ליה הכי לישנא דר"ע דאמר זכינו וכו' לפרש כדשני רב יהודה אלא דמשמע כפשוטו כשעסקו בי"ח דבר לא רצו לגזור על הידים במקדש לקדשים ולהכי הדרא קושיא לדוכתא לימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש והארכתי בזה משום שדברי התוס' הללו אין מובנים קצת להתלמידים וק"ל: **ד"ה** שמאי אומר מקב וכו' משום דאיפה י"ח קבין וכו' דאיפה היא שלש סאין וכל סאה הוא ששה קבין ממילא עשירית האיפה שהוא שיעור חלה הוא שני קבין לב"ה דס"ל דעשירית מלבר בעינן וב"ש נמי ס"ל דהעומר שהוא עשירית האיפה הוי קביים אבל ס"ל דמן העומר א' צריך ליטול שתי פעמים חלה משום דעומר היה שיעור שתי אכילות לכל אכילה קב אחד ומכל אכילה שהוא קב היו נוטלים חלה שקב אחד היה עיסת המדבר ועליו נאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו: **ע"ב בגמ'** אמר עולא אלו ששה ספיקות כו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אתו אינהו כו' ולספרים דגרסי הכא וכו' למימרא דחדא גזירה היא והאמר אילפא כו' יש לדקדק לגירסא זו מאי פריך למימרא וכו' ומי בקש זאת לומר שארץ העמים גזרו עליהם מתחלה לשריפה דפריך עלה מהא דאילפא וראיתי בספר ה"ש שתירץ וז"ל שהמקשה ידע ששורפין אגושא בודאי מכח המשנה דששה ספקות ואם כן מאחר דשני ליה התרצן דאתו אינהו ולא קבלוה עד דאתו הלל ושמאי וא"כ ע"כ גזירה קדומה היתה לשרוף כמו לבסוף ועל זה פריך למימרא כו' הא ע"כ גזירה קדמונית לא היתה לשרוף עכ"ל אבל בעיני פירושו דחוק דלפי פירושו קשה מאי תלי קושיא זו של המקשה במה שמשנה התרצן אלא מעיקרא גזור ולא קבלוה ואתו רבנן דשמנים שנה וגזור וקבלוה תקשה ליה להמקשה המימרא דאילפא על מתניתין דתנן על ששה ספקות שורפים את התרומה ועוד מה תלי קושיא זו של המקשה במה ששתי גזרות היו שיוסף בן יועזר גזר עליה וגם רבנן דשמנים שנה גזרו על זה לא יהא אלא חדא גזירה וע"כ צריך אתה לומר דלשריפה היתה דהא תנן על ששה ספקות שורפין כו' וא"כ תקשה עלה מהמימרא דאילפא ועוד קשה בסוגיא דשמעתא לפי מאי דמקשן למימרא דחדא גזירה הוה לשריפה משמע שהוא רוצה לומר תחלת הגזירה לא היתה לשריפה כי אם לתלות אם כן מה הקשה הא רבנן דפ' שנים הא איהו גופיה ידע דמתחלה לא גזור אלא לתלות וק"ל ונ"ל דלגירסא זו המקשה זה שהקשה למימרא דחדא גזירה הואי לשריפה אינו המקשה הראשון אלא מקשן אחר ומקשה על התרצן זה מדדחיק לשנויי אלא מעיקרא גזור ולא קבלוה וכו' ולא שני דמעיקרא גזור לתלות ואתו אינהו וגזור לשרוף מכלל דס"ל דחדא גזירה הואי לשרפה והאמר אילפא וכו' ואע"ג דיש לדחוק ולומר דמשום הכי דחיק לשנויי מעיקרא גזור ולא קבלוה משום זכוכית מ"מ ארץ העמים שהיה יכול לשנויי בשנויא דעדיפא מיניה לא ה"ל לשנויי בדוחק דגזרו ולא קבלוה ולפי מאי דמסיק אתי שפיר דאין ה"נ דקושיא דארץ העמים מתרץ לה דמתחלה לא גזור אלא לתלות וכו' וקושיא דכלי זכוכית דלא שייך לשנויי בשנויא דלתלות ולשרוף תירץ בשינויא קמא דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו ואתו אינהו גזור וקבלו מינייהו ודו"ק: **ד"ה** על ששה ספקות וכו' כגון סככות ופרעות פירוש סככות הוא ענף היוצא מן האילן וטומן תחתיו ופרעות הוא אבן היוצא מן הכותל ועי' במס' אהלות פ"ח ובמס' נדה פ' בתרא: **ד"ה** על ספק בית הפרס וכו' ואם כן לחכמים אמאי קאמר וכו' פירוש אלא ודאי לא איירי הכא בשדה שאבד בה קבר אלא בשדה שנחרש בה קבר: **ד"ה** ועל בגדי ע"ה וכו' ואפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא וכו' רצה להוכיח מזה דאין הטעם משום מגע נדה כפירוש רש"י אלא משום דעשאום כזבים דאי משום מגע נדה הא אפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא אלא הטעם הוא שעשאום כזבים כו': **ד"ה** אלמא תניא כו' דהא קתני סיפא כו' על השולחן ועל הדרגש כו' וא"כ אין לפרש דאיירי בטבילת כלים חדשים דההיא טבילה ליתא אלא בכלי אכילה: **ד"ה** וחכמים מטהרים וכו' אבל אין לפרש דרבנן מטהרים

לגמרי

שמא דפירושו נמי בודאי רוק של ע"ה דהוי ספק רוק כמו בגדי ע"ה דמתפרש הכי דודאי נמי ספק הוא אלא הכא כיון דנקט התם ספק רוקין איכא לפלוגי בה נמי בספק ממש דדילמא דזב נינהו כפירש"י ודו"ק: בד"ה אלמה תנן אלו כו' וליכא למימר דהיא טבילה לכלים חדשים כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דלפום הך סברא דשוינהו ככלי חרס קושטא הוא דלא נצריך טבילה בכלי זכוכית חדשים כמו בכלי חרס חדשים דהא דקאמר התם דבעי טבילה בכלי זכוכית היינו מטעמא דכי נשתברו יש להם תקנה בכלי זכוכית שוינהו ככלי מתכות והכא אהני לא אסיק אדעתיה הך טעמא אלא דלגמרי ככלי חרס דמי וא"כ לא בעי בהו טבילה בחדשים וי"ל דלענין להצריכן טבילה בכלים חדשים אסיק המקשה אדעתיה האי טעמא וכה"ג כתבו התוס' לקמן לרב אשי ע"ש ודו"ק: בד"ה וחכמים מטהרין כו' אבל אין לפרש דרבנן מטהרין לגמרי כו' כלי חרס שטיהר שעה א' כו' דא"כ מגליה דר"מ אזיל כו' עכ"ל ויש להקשות כיון דמלינו דפליגי בהכי ר"מ וחכמים בתוספתא א"כ אימא דבהכי פליגי הכא ר"מ ורבנן דר"מ נטמאה מתורת כלי חרס משום דמקבלים טומאה מכאן ולהבא ורבנן מטהרין לגמרי משום דכלי חרס שטיהר שעה א' כו' ומגליה לתלמודא למימר דר"מ אזיל בתר המעמיד וי"ל דאית ליה לתלמודא דלא אמרי רבנן בתוספתא הך סברא כיון שטיהר שעה א' כו' אלא בחתיכת חרס שפירש מן החבית ויש בה כשיעור ונקבה וסתמה אבל לא בכלי שלם שניקב וסתמו כמ"ש התוס' פ"ק דר"ה והר"ש בפ"ב דכלים ע"ש שכתבו ראיות בזה והכא בכלי שלם שניקבה וסתמה איירי ומדרבנן מיהת טמא מכאן ולהבא אפי' לחכמים מתורת כלי זכוכית ולר"מ מטמא מדאורייתא דאזיל בתר המעמיד ומשום שיש לבעל דין לחלוק ולומר דאין לחלק בין כלי שלם לשבר כלי ולכך רבנן מטהרין לגמרי כתבו דע"כ אין לפרש כן דע"כ תלמודא מחלק בין כלי שלם לשבר כלי דא"כ מגליה דר"מ כו' וק"ל:

ח"א דף טו ע"א אמור לנו ג' דברים שאמרת לנו כו'. אינו דומה שאמרן להו כבר והם שכחו אותן אלא דר"ל שאמרת לנו שיש בידך מאביך ולא אמרן להו עדיין וק"ל:

ק"פ שנה כו' דיני קנסות ס"ד כו' ושלא דנו ד"נ כו' הכל מפורש באורך בגמרא בפ"ק דע"ז ע"ש: אלא שלא דנו ד"נ כו'. כתבו התוס' תימה דוקתא ועלית אל המקום דדרשי' מיניה מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא כו' ע"ש באורך אבל בפ"ק דע"ז קיימיתי תלמודא בהדיא מהאי קרא מלמד שמקום גורם אהך שלא דנו ד"נ ומה שהקשו התוס' הכא דהא לא כתיב אלא בזקן ממרא כבר תירצו בו שם בתוס' ע"ש:

דף טז בד"ה אלא מעתה כו' וכי משני כו' מפני שנראה תוכן כברן כו' הכתי ליטמאו מאוירן כו' עכ"ל אבל להאי תירוצא דכיון דכי נשתברו כו' שוינהו ככלי מתכות ודאי דלא מיטמאין נמי מאויר ככלי מתכות כמו [א] שכתבו התוס' לעיל ולקמן דמה שמטמאין מתורת כלי חרס שורפין היינו בנגיעת תוכן דהוא נמי מתורת כלי חרס אבל מאויר ודאי דלא מיטמאין כיון דשוינהו ככלי מתכות וק"ל: בד"ה לא ליטמא כו' דתוספתא דכלים פ' מחט וטבעת שולי כלי כו' כצ"ל: בד"ה ה"ג רש"י כו' בת"כ מרובה מדת לטמא כו' והאי מיטמא מאחוריו כו' א"כ אינו מיטמא מאחוריו מדאורייתא כו' א"כ אפילו כו' עכ"ל ק"ק להך תירוצים דבפשיטות טפי המ"ל דמרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מגבן והאי מיטמא מגבן ודו"ק: באו"ד לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא כו' עכ"ל לכאורה מדבריהם אלו דאחוריו דמטמא ומיטמא לגירסת רש"י היינו אפילו אוירא וה"א לומר כן דא"כ מה כתבו לעיל דבמה שמטמא אחרים מאחוריו אין חידוש דאפי' מגבו נמי כו' דהא ודאי חידוש הוא שמטמא בלא נגיעה אלא מאויר אחוריו מש"ה א"כ בכל הכלים וע"כ הנראה ליישב דבריהם דהכא דלע"ג דמאחוריו היינו מטמא ומיטמא אלא בנגיעה מ"מ בכלל אוירא הוא דהא דמיטמא אחוריו מדרבנן טפי מגבן היינו משום דדומה אחוריו לתוכו שיש לו אויר מיהו לא גזרו ביה טומאה אלא בנגיעת אחוריו דאשכחן טומאה לטמא אחרים בנגיעת אחוריו מדאורייתא אבל מאוירא לא אשכחן טומאה כלל באחוריו מדאורייתא וק"ל: ע"ב גמרא איכא בינייהו דרלפינהו כו' ול"ל דאיכא בינייהו כלי שהעריב שמשו ולא הטבילו דליכא למיגזר ביה שמא יאמר טבילה בת יומא כו' דיחזרו לטומאה ישנה משמע דבעי נמי טבילה והיינו משום דלא תיהוי כחוכא וטלולא לטהרו בהערב שמש בלא טבילה וק"ל:

דף יז תוס' בד"ה שמשמע השומע כו' לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחיבורים כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לפרושי ולקיים פירש"י שטמאו לאיכר טומאת ערב וכמו שפירשו לר' עקיבא שהיה סודר מפסיק בין המרדע לבשרו שהסודר טמא טומאת שבעה והאדם טמא טומאת ערב מדאורייתא וכיון שאין טומאת חיבורין פשוט השומע טעה לומר שטמאוהו ז' משום אהל שמביא הטומאה בעובי המרדע אלא דניחא להו לפרש הכי בפשיטות טפי לר' טרפון כיון שאין טומאת חיבורים פשוט בלאו סודר המפסיק בין מרדע לבשרו איכא טעות כשטמאוהו ז' היה סבור דמשום אהל כו' ודו"ק: בד"ה אמר ר"ע כו' דהיינו חבורי אהל במת והאדם כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל דחק לקיים דברי התוספות שלפנינו ואין להאריך ודו"ק: בד"ה ועל שאר כו' וא"ת למה טמאוהו ז' משום חיבורין לרבי טרפון כו' עכ"ל ר"ל לר"ע דהאי עובדא היה במרדעת למה טמאוהו ז' כפי שיטת התוס' דלעיל וכן לפרש"י יש להקשות למה טמאוהו טומאת ערב לר"ע אבל לר"ע ניחא דלא הוה עובדא כלל אלא משום כלי אחר שיש בו בית קבול ויש בו עובי כמרדע גזרו במרדע ובכל מטלטלין אפילו פשוטי כלי עץ כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: בד"ה גוזרני כו' מוהל השמן כשמן י"ל דהיינו במוהל היוצא לאחר אגילתא לאחר כו' שאדם יוצא לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור נמי לא שייך בהן והתא שפיר דהניא לקמן כו' לידע אם הגיעו זיתיו למסוק כו' כצ"ל: ע"ב בפי' רש"י בד"ה אי חשידי כו' לא ליפרשו אלא חטה אחת מן הכרי כו' עכ"ל הד"א ור"ל הא דפריך אפרושי נמי ליפרשו סמיך אדלקמן כשמואל דחטה אחת פוטרת וא"כ לא ליפרשו אלא חטה אחת כדי לתקן טבלה אלא ע"כ דלא חשידי להכי משום גזילת כהן אבל דלא ליפרשו כלל ודאי דלא פריך ליה דמשום איסור טבל ודאי כ"ע חוששין וק"ל: בד"ה אוכלין וכלים מטמאין משקין חדא כו' עכ"ל כ"ה בכל ספרים ישנים שבפרש"י ומהרש"ל הגיה בפרש"י אוכלין וכלים שנטמאו במשקין כו' ולפי הגהתו זו מחק בגמ' שנטמאו במשקין שזה הוא שהוסיף רש"י בפירושו לפי דעתו וא"ת ומי הוא שיסגית במחקים כאלו אבל כל ספרים הישנים נכונים הם בגמרא אוכלים וכלים שנטמאו במשקין כו' שהוא לשון המשנה בעצמו שהביא לעיל גם כל פירש"י שלפנינו ישרים הם ור"ל אוכלים וכלים ודאי ב' דברים הם אלא דמטמאין של שניהם חד הוא דהיינו משקין מש"ה חשיב להו כחדא וק"ל: תוספות בד"ה דילמא משהי כו' אלמא לכהנים שרי וי"ל כיון דאין כו' עכ"ל נקטו הכי למאי דס"ד מעיקרא התם דשרי לאכול לכהנים ולא אסור אלא לזרים אבל למסקנא אסור לאכול אף לכהנים ולאו משום טעמא דהיסח הדעת כמ"ש מהרש"ל דהאי טעמא נמי לא קאי התם אלא משום מעלה עבוד רבנן דלא תיהוי זריעה להיתר אכילה אפילו לכהנים כדמסיק התם אבל לטהר מידי טומאה ודאי דמהני זריעה וזה שדקדקו בתירוצם משום ריוח (פורתא) שמטהרין לא כו' דהיינו למסקנא שאין כאן ריוח אלא לטהר דלאכילה לכהנים נמי אסור גם מה שנדחק מהרש"ל לומר שר"ל דרש"י ג"כ נתכוין כדברי התוס' אין צורך דנזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה עכ"ל מרש"י ודאי לא משמע כן ודו"ק: בד"ה הניחא כו' אוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו א"כ הבא ראשו כו' עכ"ל ק"ק מאי קשיא להו לעיל גבי ידים הבאות מחמת ספר נמי בו ביום גזרו והוי טפי מי"ח דבר אימא דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו והבא ראשו ורובו כו' וטהור שנפלו כו' נמי חדא חשיב להו דהשתא א"כ ידים מחמת ספר בו ביום גזרו לא הוי טפי מי"ח דבר ודו"ק: ודע שבעל המאור לא חשיב אין פולין ואין קורין בכלל י"ח דבר שנחלקו בו וצ"ל שהוא מפרש בי"ח גזרו ובי"ח נחלקו דאמר שמואל היינו בי"ח דבר גזרו בלא מחלוקת ובי"

קרני ראם [א] שכתבו התוס' כו'. נ"ב ומה דמשמע מד"ה עבדו רבנן משום דלעיל הוי אויר בכ"ח הייט אם לא מיטמא מגבו ול"ד כלל לכלי מתכות והבן:

מהר"ם

לגמרי וכו' דא"כ מגלן דר"מ אזל בתר מעמיד וכו' אלא משום דאזיל לטעמיה וכו' ויש לדקדק ואימא ה"נ דר"מ דמטמא לא משום כלי מתכות מטמא אלא משום דאזיל לטעמיה דס"ל דכלי חרס אע"ג דטיהר שוב יש לו טומאה וחכמים דמטהרין סבירא להו אע"ג דהוי סתימה מעלייתא מ"מ כיון שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה ולכ"ע לא אזלינן בתר המעמיד ויש לומר דסבירא להו לגמ' דלא אמרו חכמים דכלי חרס דטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אלא היכא שנשבר לגמרי ולא נשאר אלא קרקעיתו או דפנותיו ושיפן ועשאו כלי חדש בזה אמרו חכמים כיון שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אבל היכא שלא נשבר לגמרי אלא שניקב כיון שראוי לסותמו באבר סתימה מעלייתא לא מיקרי כלל טיהר שעה אחת ויש לו טומאה לאחר שסתמו אפי' לרבנן וא"כ על כרחך הא דמטהרי רבנן לא לגמרי מטהרין ליה דהא חוזר שפיר לטומאתו הראשונה אלא ודאי מטומאה דאורייתא היא דמטהרי ליה דהיינו מטומאת כלי מתכות משום דלא אזלי בתר המעמיד אבל מדרבנן מיהא מטמא משום כלי זכוכית כמו שהיה מטמא מתחלה וממילא צ"ל על כרחך דהא דמטמא ר"מ היינו טומאה דאורייתא מדין כלי מתכות משום דאזיל בתר המעמיד דאל"כ במאי פליג אחכמים דהא אינהו נמי מטמאין ליה טומאה דרבנן וק"ל:

דף טז ע"ב בגמ' אמר רב משרשיא דבי רב אמרי הכל מודים כצ"ל: ברש"י ד"ה לעולם וכו' ואין בהם טומאה ישנה כצ"ל: ד"ה דרצפינהו וכו' שמא לא יקרבנו ליכא ושמא יאמרו איכא ואיכא דאמרי וכו' כצ"ל:

דף יז ע"א בגמ' רבא אמר גזירה משום הנשכות רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמים שאדם הולך לכרמו וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה ששמע השומע וכו' אמר ר"ע אני אתקן וכו' שני דבורים הללו וכן תדבור תג' המתחיל ועל שאר אדם וכו' הכל דבור אחד: בא"ד דהיינו חיבורי אדם במת והאדם אינו טמא וכו' הלשון מגומגם ור"ל דכה"ג שהסודר טמא טומאת שבעת משום טומאת חיבורים דכתיב בתורה דהיינו היכא שהכלי מחובר במת והאדם מחובר בכלי אז האדם הוא טמא טומאת ז' ה"ה כגון הכא שהכלי שהוא המרדע הוא מחובר או מאהיל על המת והסודר מחובר בכלי שהוא המרדע אז הסודר טמא טומאת ז' אבל האדם אינו טמא טומאת ז' כיון שהסודר מפסיק בינו ובין המרדע הלכך אינו טמא מדאורייתא כ"א טומאת ערב וק"ל: בא"ד שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא אפי' בכל שהוא וכו' הרב הרי הוא כחלל אפי' ע"י אהל וכו' פי' אפי' אין החרב והברזל נוגעין במת אלא שמאהילים על המת הרי הן כמת עצמו והא דקאמר שאם יש דרבן שהוא הברזל בתוך המרדע היה מטמא אפי' בכ"ש כל מה שתחתיו פי' משום אהל לכאורה משמע שאפי' כל מה שתחת המרדע שהוא העץ מטמא משום אהל דכיון שהברזל קבוע בו והוא הקתא של חרב גם הקתא של החרב הוי כחלל ומטמא כל מה שתחתיו בכ"ש אע"ג שאינו רוחב טפח אלא שלפי זה יש לדקדק לקמן בסמוך בדבור זה שכתבו התוס' מלמד שבלע דרבן פי' שהדרבן שהוא הברזל הוא נבלע בתוך המלמד שהוא המרדע שהוא העץ ונכנסו לאהל המת שהדרבן טמא והמלמד טהור וכתבו התוס' שאיירי בכגון שאי אפשר להוציא הדרבן מתוך העץ אא"כ ישבר בית קיבולו ולכך לא חשיב בית קבול ואינו מקבל טומאה עכ"ל והשתא לפי סברא זו דאמרי' דכיון דהיכא שהמרדע מחובר בהברזל והוא בית שלו חשוב נ"כ כחלל א"כ אע"ג דאין לו בית קיבול לטמא כל מה שתחתיו מטעם דהחרב הרי הוא כחלל צ"ל דשם איירי שאין הברזל יוצא ממנו כלום חוץ מן העץ רק כולו נבלע בתוך העץ ולכך היכא שנכנסו באהל המת אפי' הברזל עצמו אינו טמא מטעם חרב הרי הוא כחלל כיון שאינו יוצא כלל לחוץ ואינו נטמא אלא מדין כלי הנכנס לאהל המת ואע"ג שכולו נבלע בתוך המרדע שהוא העץ מ"מ אין העץ מצילו מטומאת אהל שאין מציל מטומאת אהל אלא כלי שיש לו תוך המוקף צמיד פתיל וע"ש באהלות בפי' ר"ש ולכך נמי העץ שהוא המרדע אינו נטמא מטעם שנוגע בברזל שנטמא באהל משום דכיון שאין לו בית קבול כיון שא"א להוציא הברזל אא"כ ישבר בית קיבולו לא הוי אלא כפשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה ודו"ק: בד"ה גוזרני טומאה וכו' מוהל השמן כשמן יש לומר דהיינו במוהל היוצא לאחר אציצה וכו' ופעמים שאדם יוצא לכרמו נמי לא שייך בהן והשתא אתי שפיר הא דתני לקמן בריש חבית וכו' אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר כן צריך להגיה דבור תוספות זה והכל דבור אחד הוא:

ע"ב בגמ' אמר רבא אי חשידי אפרושי נמי לא ליפרשו אלא כיון דאפשר למיעבד חטה אחת כדשמואל וכו' מהימני אלא גזירה משום תרומה טמאה וכו' כך נראה שהיתה הגירסא לפירוש התוס' ומפירש"י נראה שגורס אי חשידי להכי לא לפרשו אלא חטה אחת מן הכרי כדשמואל אלא גזירה משום תרומה טמאה וכו': ברש"י ד"ה שמטמא בזיבה ואפילו אינו זב כצ"ל: ד"ה אוכלין וכלים שנטמאים במשקין וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה כיון דאפשר למיעבד כדשמואל מהימני הקשה ריב"א תרומת מעשר דלא אפשר למיעבד כשמואל ליגזר ר"ל למה הוצרך למיהדר משינויא קמא וקאמר אלא גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן נימא דהא דגזרי גידולי תרומה שיהיו כתרומה היינו בתרומת מעשר שמפריש הלוי שלא יהיה עינו צרה לתתו לכהן ויזרענה לבטלה מתורת תרומת מעשר דהתם ליכא לתוכיח דמהימני דהא התם לא אפשר למיעבד כשמואל להפריש חטה אחת דזה אינו כ"א גבי תרומה גדולה דלא נתנה בה התורה שיעור ותירץ ר"י דט"מ אמת הוא וכו' ורוצה לפרש טעם אחר בכולן ר"ל לכך קאמר משום תרומה טמאה ביד כהן כזה דזה הטעם שייך גם בתרומה גדולה: ד"ה דלמא משהי להו וכו' וקשה לר"י דאמר בהדיא פרק כל שעה טהורות מלטמא ואסורים מלאכול וכו' אלמא לכהנים שרי יש לתמוה על דברי התוספות הללו דהא התם בפרק כל שעה לא קאי הכי במסקנא אלא מסיק שם דמעלה עשו בתרומה דאין זריעה מועלת בה לטהרה מתורת תרומה טמאה להתירה באכילה לכהנים והא דקתני טהורה מלטמא היינו שאינה מטמאת לאחרים בנגיעתה אבל לענין אכילה נשארת בטומאתה ואסורה באכילה אף לכהנים כמו שפירש"י כאן וצ"ל על כרחך דלא מקשה ר"י קושיא זו אלא לפי מה דהוה סלקא אדעתא דהתם מעיקרא דהוה מפרש דהא דקתני ואסורים באכילה היינו לזרים אבל לכהנים שרי לפי אותו ס"ד מקשה ר"י והיאך היה ס"ד לפרש הכי הא מסיק הכא דהא דגזרו על גידולי תרומה שיהיו כתרומה היינו גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא משהה לה ואי אמרת דלאחר זריעה נטהרה מטומאתה ומותרת לכהנים באכילה א"כ השתא נמי משהה לה כדי לטהרת שתהא מותרת באכילה לכהנים ותירץ דמשום האי רווחא פורתא לא ישהה אותה וכו' וכן משמע שם בתוספות ד"ה טהורות מלטמא כן נ"ל ליישב בדוחק אבל אין לשון התוספות דהכא משמע כן דמדהקשו קושיא זו על פירוש הקונטרס דפירש דגזרו דאפילו יזרענה דהויא טמאה משמע מלשונם דלפי האמת מקשו דאל"כ למה תלי קושיא זו בפירוש רש"י ודו"ק: ד"ה על פתן וכו' שלא בפני ע"ז פי' כל מקום שמוצא הנכרי יין הוא מנסכו לע"ז אע"פ שאין אז הע"ז בפניו: ד"ה הניחא לר"מ וכו' מדקתני בברייתא אלו מן ההלכות וכו' פירוש לשון רבים ולא קתני כי אם הני תרתי ש"מ דבתרי קא חשיב להו: בא"ד ומיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב עם הזבה צריך לומר דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו וכו' ולפי זה דאנו צריכין למנות הך דלא יאכל וכו': ד"ה אין מוכרין לנכרי כו' אע"ג דאי עביד להו בשבת הוה חייב חטאת ס"מ בהנך גזור כיון שנעשית בידים על ידי נכרי ואהנך לא קאמר בגמרא דבעי חיוב חטאת אבל בהנך דברים דרישא דאינו עושה איסור בידים וכו' פירוש כגון אין שורין ואין נותנין ואין פורשין דאין עושה המלאכה בידים אלא שנעשית מאליה ולכך לא גזרו עליהם בע"ש סמוך לחשיכה אלא היכא שהוא באותו ענין שאם עשה אותה בשבת הוי אתי לידי חיוב חטאת כגון בפורשין מצודות לא גזרו עליהם אלא היכא שהוא בענין שלפעמים שבשעת פרישתו ילכוד ואם עשה כן בשבת הוי אתי לידי חיוב חטאת אז גזרו עליהם בע"ש וכמו שמשמע מדברי התוס' לעיל בד"ה אין פורשין אבל אם הוא בענין שא"א שבשעת פרישתו ילכוד דאז אפילו אם היה פורש בשבת עצמו לא אתי לידי חיוב חטאת לא גזרו עליו בע"ש וכן תנן בסוף מתניתין ושוין אלו ואלו שטוענין קורות בית הבד וכו' ומפרש בגמרא דטעמא דלא גזרו ביה ב"ש משום דאפילו אי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת וכפירוש רש"י שם משום דנעשית מאליהן: בא"ד והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן ר"ל דאע"ג דאף אם היה נותנן לעבדן נכרי בשבת אין בזה חיוב חטאת דאין בנתינה חיוב חטאת מ"מ כיון שהנכרי עושה בשבת בידים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו ביה רבנן עם חשיכה: בגמ' מאי טעמא אמר רבא מפני כו' כצ"ל:

ולימא

חכמת שלמה

דף טז ע"א גמרא שזה מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן ט כצ"ל: רש"י בד"ה מטמאין כו' נ"ל ומיטמאין מטמאין כו'. וכן תוס' בד"ה ה"ג כו' בד"ה יתזו כו' נ"ל הזרו כו': ע"ב רש"י בד"ה גללים שיש. נ"ב זהו פי' הרמב"ם ובכל דוכתא רגי רש"י לפרש לפיעי בקר:

דף יז ע"א גמ' משום הנשכות רב נחמן אמר רבה בר אבוה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה אקפה את בני כו' מנטער היה על הורה כו'. וכ"ב ותימה גדולה בניו מה חטאו ורש"י עצמו חזר מזה בפי' השוכר את הפועלים ופי' לשון שבועה גבי יש בן לאותו נדיק שקפה את בניו כו': בד"ה שמע כו' בכל שהוא וטמאוהו כו' הד"א: בד"ה אני אתקן כו' מדבריהם גזרו היקפו כו' דכיון דמטמאות ליה ע"כ טומאה כו' כצ"ל: בא"ד והוא לא נגע במת כו'. נ"ב פי' עם המרדע לא נגע במת ודו"ק: תום' בד"ה שמע כו' המרדע אר"ע כו' הד"א: בא"ד דהיינו חיבורי אדם במת כו'. נ"ב פי' חיבורין הכתוב בקרא דהיינו יקרב בדיקרב איירי בחיבורי אדם במת ועתה נטמא הסודר באותה טומאה של חיבורי אדם במת והאדם אינו נטמא בחיבורין אלא בטומאת מגע דהיינו טומאת ערב וק"ל (עיין במהרש"א): בא"ד הטעם ועל שאר סד"א: ע"ב גמ' אלא אמר רבא ישראל נמתק: שם אלא אמר רבא גזירה משום כו' כצ"ל. וכ"ב אף שלא מצאתי כ"ל להגיה כן כי כך משמע מפירש"י ואף מדברי התוס' למעיין בהם ודו"ק: תום' בד"ה דילמא כו' וי"ל כיון כו'. נ"ב נראה בעיני מדלא כתבו התוס' אלא נצריך לפרש כו' וכתבו וי"ל כו' משמע שאינם סותרים פירש"י כי מה שפירש"י הוא לפי המסקנא דהתם דאוסר אף לכהנים וכן פסק בסמ"ג בהלכות תרומה אלא שהתוס' הקשו מתחלת הסוגיא דהתם דאינו אוסר אלא לזרים איך מבינים הך גזירה כו' וק"ל. ומה שפירש"י דאפי' יזרענה דהוי טמאה לאו דוקא קאמר שהרי בהדיא שנינו שם שטהורין אלא כלומר שנשארו באיסורן כאילו הן טמאין לענין זה שאסורים לכהנים והטעם שנפסלו בהיסח הדעת כדאיתא התם להדיא ולא מהני האי גזירה אלא שדין תרומה עליהן ופסולין בהיסח הדעת לאפוקי אם היו תולין גמורים הוי שרי וק"ל (עיין במהרש"א):

גמ'

אחריני נחלקו ודקאמרי' לעיל אין פולין ואין קורין כו' ואלו מן הלכות היינו מן י"ח הלכות שגזרו בו ביום ולא הוו מי"ח שנחלקו בו וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה בי"ח גזרו ובי"ח אחריני נחלקו מיהו מה שהוסיף בפי' הרמב"ם לומר עוד י"ח אחריני שהושוו בהן אינו ע"פ הלמוד שלנו דמסיק אהא דתני הושוו דהיינו באותן שנחלקו בו ביום למחר הושוו בהם והוא ע"פ הירושלמי כמ"ש בספר הראב"ן ע"ש ודו"ק : **בד"ה** אין נותנין כו' אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל כו' עכ"ל לאו דוקא ברשות ישראל דלורך מחובר אף ברשות נכרי מפרסמא מילתא ואסור והכי מוכח בירושלמי שהביאו דאמר בד"א בתלוש אבל במחובר אסור דהיינו ע"כ אפילו ברשות נכרי לורך מחובר כמו לסתת אבנים הוא דאסור דבבית ישראל תלוש נמי אסור וכ"ה בתוס' סוף פ"ק דע"ז וברא"ש ע"ש וק"ל :

דף יח בא"ד אין נותנין כו' בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כו' עכ"ל ברא"ש בפ"ק דע"ז איתו ובע"ז אלא בשבת ובאבל הלכה כו' אבל בירושלמי ראיתיו ולא ידענא מה היא ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה לא קעביד כו' ולב"ש כיון דמונחין בגווה כו' עכ"ל ולפי דברי התו' שכתבו לרבה דטעמא דב"ש משום גזירה דאתי למיעבד בשבת ה"מ לפרושי ה"נ הכא לרב יוסף אליבא דב"ש דטעמא דב"ש משום גזירה והיינו למאי דס"ד השתא לרב יוסף דהך דרחיים כב"ה אתי ולא כב"ש דלב"ש איך שיהיה הטעם אמאי שרי מוגמר וגפרית דלא ניחא ליה למימר השתא דטעמו משום שביתת כלים ומוגמר שרי דדחיק ליה למימר כדמסיק דמנח אארעא אבל למאי דמסיק הא דרב אושעיא דע"כ רב יוסף הך דרחיים כב"ש מוקים לה וע"כ במתני' נמי טעמיה דב"ש משום שביתת כלים ואע"ג דלא קא עביד מעשה אסור דאי משום גזירה תקשי ליה מוגמר בברייתא דשרי לב"ש דנהי דמונח אארעא מ"מ נגזור משום דאתא למיעבד בשבת ודו"ק : **תוס'** בד"ה ולימא כו' וא"ת לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה וי"ל כו' עכ"ל דע"כ ב"ה לית להו שביתת כלים אפילו בעביד מעשה מדאוקי' רבה טעמיה דרחיים לב"ה משום השמעת קול ולב"ש נמי כיון דאליביה דרבה טעמיה דב"ש במתני' משום גזירה ולא משום שביתת כלים וא"כ אמאן תרמייה הך ברייתא דשביתת כלים והא תירלו דשביתת כלים לב"ש היינו בעביד מעשה דוקא ומתני' כולה איירי בלא עביד מעשה ולהכי אילטריך לטעמא דגזירה במתני' ודו"ק : **ע"ב** בד"ה גזירה שמא כו' תקשי ליה מתני' דבשר בלל ובילה וחררה כו' עכ"ל ק"ק אמאי שבקו פת דתני ליה מקמיה דחררה דהך דאין נותנין פת בתנור נמי טעמא משום חיתוי וכמו שהקשו התוס' לקמן לרב אשי מהך דפת ויש ליישב ודו"ק : **בא"ד** שאין דבר מפסיק בינו לגחלים עכ"ל אין ר"ל שאין דבר מפסיק בינו לגחלים שהוא מונח על הגחלים דהא אכתי לא אסיק אדעתיה דהך מתני' בשר בלל ובילה איירי בבשרא אגומרי עד לבסוף לרב אשי אלא דר"ל בשר בלל ובילה דא"כ דלא מנחי אגומרי מ"מ אין דבר מפסיק בין דבר המתבשל לגחלים משא"כ בהך ברייתא דאיירי בדבר המונח בכלי בקדירה או בחבית שהוא מפסיק בין דבר המתבשל בו לגחלים וק"ל : **בד"ה** דילמא מגיס בה והוי לובע עכ"ל ר"ל כיון דמיירי בעקורה נראה להו דלא שייך בה משום מבשל אלא משום לובע ומהרש"ל כתב דגם כוונת רש"י שפי' מגיס מהפך בה וכמבשל כו' ג"כ כוונתו כך הוא ואין נראה כן מדברי הרא"ש אלא משום מבשל ממש קאמר לפי' רש"י ע"ש : **בד"ה** ביורה עקורה וטוחה ואין לחוש שמא יגלה ויגיס שאין דרך כו' עכ"ל הולרכו לזה לליסנא קמא דאסר רב ירמיה מדפתי נמי דברחא ושריק ודו"ק : **בד"ה** התם בשרא כו' והא בלאו הכי נמי שרי כדמפרש לקמן וי"ל דמיירי שהתנור פתוח כו' עכ"ל והך ברייתא דלעיל לא תמלא אשה קדירה כו' נמי רב אשי מוקי לה הכי בתנור פתוח ועוד י"ל דמוקי לה כב"ש משום שביתת כלים כדס"ד לעיל משא"כ מתני' [א] דבשר בלל ובילה דלא ניחא להו לאוקמא כב"ש כיון דהלכתא כב"ה ויש לדקדק לפי דבריהם שכתבו דאיירי התם בתנור פתוח א"כ מאי פריך לקמן אהך דמשלשלין את הפסח הא לאו הכי לא והא אמר מר גדיא בין שריק כו' והא הך דגדיא לא איירי בפתוח והך דמשלשלין כו' איירי בפתוח די"ל דהסיא סוגיא אתיא כרב ירמיה מדפתי דלא אילטריך ליה לדחוקי לאוקמיה דאיירי מתני' בפתוח וכ"כ התוס' לקמן דתירולא דלקמן התם מינחת כו' נמי אינו אלא לרב ירמיה מדפתי דאסר וק"ל :

דף יט גמרא והלא קלן אמר רב ששת ה"ק כו' ויש לדקדק מאי קושיא והלא קלן דאיתא דאתי כת"ק דפליג אדר"ע לעיל וסבר הכי לב"ה כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה גבי מכירה ושאלה דהוי כמו קלן וי"ל דמשמע ליה מהא דקתני ברישא א"א קלן לו דמים סתמא דשרי בכל גוונא לב"ה ומש"ה קשיא ליה והלא קלן וקשה מסיפא דלא שרי ב"ה בקלן אלא כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ארישא דקתני סתמא לב"ה דשרי בקלן בכל גוונא וק"ל : **תוספות** בד"ה רבי ישמעאל כו' ועוד תימה דרבי עקיבא דאמר לא יגמור כב"ש ולא כב"ה כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דא"כ דמתני' דקתני ושוין כו' לא אתיא כרבי עקיבא וכל דאתי ממילא נמי חייב חטאת אי עביד בשבת מ"מ לבית הלל שרי מבעוד יום וא"כ רבי עקיבא דאמר לא יגמור ע"כ כבית שמאי ס"ל דכל מידי דכי עביד בשבת חייב חטאת גזרו ביה מבעוד יום וזהו התימה דנימא דר' עקיבא דלא כב"ה דהא קי"ל [הלכה] כר"ע מחבירו ואנן קי"ל הכא כבית הלל ועוד דרבי עקיבא לא שמותי מבית שמאי היה אלא מבית הלל כדמוכח מהך דנרת הבת בפ"ק דיבמות כמ"ש התוס' סוף פרק מי שמת ע"ש וזהו שדקדקו התוס' בשני התירולים שכתבו דבהא שא"ל להסיר הקורה סבר רבי עקיבא כב"ה ולשון ספרים הישנים בתוס' שלפנינו שכתבו תימה דר"ע דאמר לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה כו' א"א לקיים דודאי שפיר סבר ר' עקיבא כב"ש דכל מידי דכי עביד בשבת חייב חטאת אסור מבעוד יום ומידי דאתי ממילא נמי חייב חטאת בשבת לר"ע ולא פליג ר"ע אלא אהגא דמתני' שהוא ר' ישמעאל דסבר דכל דאתי ממילא אינו חייב חטאת ודו"ק : **ע"ב** בד"ה שמן של בדדין כו' דמחמת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות כו' ולא דמי לזיתים כו' וכן השום והבוסר כו' עכ"ל נראה מדבריהם דהך דשום ובוסר לא איירי בטעון עליהם קורה ועיגול בין השמשות ופלוגתייהו דר"י ור"ע לא הוה אם לריך לסלק טעינת הקורה מבעוד יום או לא אלא פלוגתייהו אי לענין אכילה אי לענין שחיטה בידים כמו שכתבו התוס' לעיל וקלת קשה דא"כ מאי מייתי פלוגתייהו אמתני' הא במתני' לכ"ע אסור לאכול משום טולד דהא איירי בטעון קורה ועיגול מבעוד יום כמו שכתבו התוס' הכא וי"ל דמ"מ לענין מידי דאתי ממילא אם חייב חטאת אם לא מייתי שפיר מפלוגתייהו אמתני' ודו"ק : **בד"ה** הני כרכי כו' ובפרק כירה משמע דלית ליה מוקלה מחמת מיאוס כו' חוץ מן הנר כו' עכ"ל ומהך דנר שהדליקו בו באותו שבת דאסור לר"מ ליכא לאוכוחי דאית ליה לר"מ מוקלה מחמת איסור דיש לומר דאימא היינו דוקא באיסור דדחייה בידים כגון נר שהדליקו בו באותו שבת אבל באיסור דממילא כגון שנתגבלה בשבת לא כמו שכתבו התוס' בפ"ב בהדיא ומזה יתיישב דלא ה"מ התוס' לאתויי בפשיטות דמוקלה מחמת איסור חמיר ממחמת מיאוס מהא דאמר פ"ב וה"א במוקלה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבד ממוקלה מחמת איסור דאימא כדמפרש התם ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת דהיינו דדחייה בידים ודו"ק :

דף כ בד"ה איבעיא כו' מיהו בירושלמי משמע דלהקל בא כו' ריב"א עכ"ל מפסקי התוס' נראה דריב"א מפרש לה בהיפך דהך דגבי תנור ממהר לקרום ור"א להקל בא וצ"ל לפי זה הא דקאמר בירושלמי בלחם הפנים עד שיקרמו פניו בתנור לאו היינו פניו המדובקים בתנור קאמר דההיא קרימה כל דהו סגי בשבת הכא כדקאמר הכא לר"א אלא עד שיקרמו כל פניו של לחם הפנים שבתנור קאמר ודו"ק : **סליק פרק יציאות השבת**

קרני ראם

[א] דבשר בלל כו'. נ"ב א"י מה שביתת כלים שייך בבשר בלל ובילה :

נמוקי הגרי"ב

דף יח ע"א תוס' ד"ה ב"ש אומרים. הביאו הירושלמי דבשבת ואבל וע"ז הלכה כרשב"א ועי' במהרש"א וברא"ש ע"ז לא נמלא תיבת ובע"ז אך בירושלמי ראיתיו ולא ידענא כו'. פי' בתוס' ע"ז שם. ושם נמלא תיבת וע"ז. ונראה פירושו דאסור להשכיר בית לנכרי מפני שמכניס לתוכו ע"ז ונקרא על שמו ע"ש בע"ז כ"א א' כן נראה ברור :

דף יט ע"א גמ' והלא קלן כו'. עי' מהרש"א שהקשה דלמא אתא כת"ק דר"ע כו' ועי' מה שתירץ. ולא אבין דבריו הק' דהא לב"ש בודאי לא בעינן קלן. כיון דאינו מתיר רק בשיכול לעשות מבעו"י. דהא כל הטעם דקלן הוא משום דהז אף אם הנכרי עושה בשבת אדעתא דנפשיה קא עביד. וזה היא רק לב"ה דמתיר בכולן עם השמש ודבר זה ידוע בפוסקים סי' רנ"ב משא"כ לב"ש לא מהני קלן ובכדי שיעשה מבעו"י א"צ קלן. וא"כ הלא הת"ק דר"ע ס"ל דב"ש וב"ה לא פליגי בזה דבעינן בכדי שיעשה רק הפלוגתא הוא מה נקרא בכדי שיעשה מבעו"י. וא"כ לא לריך לקלן. ושפיר פריך דהלא קלן קתני ברישא. דלא יסלה א"כ קלן. וצ"ל דס"ל דמהני קלן עם השמש כב"ה דמתני' וא"ש מאד ופשוט. וא"ל דכוונת המהרש"א לאוקמא רישא וסיפא כתנאי. דל"ל זה. כיון שיש תי' נכון ועי' ב"מ בהמספיק מאן דמתרגם לי תבית. ועוד דלפ"ז לא תי' כלום והבן:

שם בתוס' ד"ה ר' ישמעאל אומר יגמור. עי' מהרש"א שמגי' כב"ש ולא כב"ה. ואני אומר דגירסת ספרים ישנים עיקר דר"ע לא אתי לא כב"ש ולא כב"ה. דהלא מבואר להדיא בתוס' ובירושלמי פ"ק דשבת דהשיבו ב"ה לב"ש מהא דטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת כו' יעו"ש הרי להדיא דב"ש מודים בזה ולית מאן דפליג רק הס"כ קאמר מאן תנא שיסבור דאתאה ממילא אף בשבת ליכא חיוב חטאת. אבל הא בודאי דב"ש מודים בזה לב"ה ולהכי בתירולם א' וב' בע"כ ר"ע כב"ה ס"ל דוקא ולא כב"ש. עי' בזה היטב : **ע"ב תוס'** ד"ה הני כרכי דזוזי כו' תדע דקאמר כו' עי' מהרש"א מ"ש בזה הא דלא הביאו מר"מ גופיה יעו"ש. והנה י"ל בלא"ה משום דאיכא למימר דר"מ לא אסר רק בנר של חרס שהדליקו באותו שבת דהוה תרתי מוקלה מחמת איסור ומחמת מיאוס וכ"ה בתוס' לקמן מ"ד ד"ה לדברי המתיר אסור כו' יעו"ש. שוב מלאתי שכן כתב המהרש"א בחולין פרק קמא דף י"ד ע"ב יעו"ש וכן תי' במהדורא בתרא :

דף כ ע"א תוס' ד"ה איבעיא להו ומיהו בירושלמי. עיין טו"ע סי' רנ"ד ברמ"א בדין פשטיד"א. ועי' מ"א והאחרונים ובאבן העוזר שכתב פי' נפלא מחמת שלחם הפנים הוא בדפוס לריך שיקרם הבני לדדים ע"ש היטב. אולם התוס' מנחות נ"ד ד"ה ובדפוס כו' נסתפקו אם היו מתקן הלחם מתוך לדפוס או הלחם בפנים. וא"כ לפי סברתם שהלחם היה מתוך אזדי ליה סברתו אולם ברמב"ם פ"ה מתמידין ומוספים משמע

חכמת שלמה

דף יח ע"א גמרא ב"ש היא ולא ב"ה הא מני ב"ש היא ולב"ש בין כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה שטוענין כו' בעיגולין ושוין כו' הד"א : **בד"ה** מידי גבי הדדי תנינהו להו וחד תני להרווייהו וכיון דלא גבי הדדי תנינהו הדא כו' כנ"ל : **בד"ה** ברחיים כו' בהמתו שיטתו הד"א : **תוס'** בד"ה ומתרפאת והולכת כו' ומניחין תחת העין בשבת כו'. נ"ב בגמ' שם ע"ג העין וכן מביא הסמ"ג ומ"מ נראה שהיא היא וק"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה מגיס מהפך בה וכמבשל כו'. נ"ב פי' וא"כ הכא הוי לובע ודו"ק בפי' התוס' : **בד"ה** האי קדרה חייתא כו' ול"ד לעססיות ותורמסין שאין כל הלילה והיום די להן כנ"ל. וכ"ב נ"ל לפרש מקלת יום אבל אי הוה בעי למולאי שבת ממש פשיטא דשרי וכן מלאתי אף שברא"ש לא משמע הכי אכן בטור איתא להדיא כדברי נ"ל : **תוס'** בד"ה והשתא דאמר ר' אושעיא כו' וקי"ל כר' אושעיא כו'. נ"ב והמרדכי והסמ"ג כתבו מאחר דלרבה לית ליה שביתת כלים לב"ה אפי' היכא דעביד מעשה כו' משום הכי מותר להשאיל כו' :

דף יט ע"א רש"י בד"ה והלא קילן נ"ל והלא קלן: **בד"ה** שכיח כו' כלל דלא כו' הד"א: **ע"ב גמ'** הורה ר' יוסי בר חנינא כר' ישמעאל שמן של בדדין כו' איבעי ליה למעבד הכי כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה ומאחיזין את האור כו' דכתיב ביום ההוא קדש המלך כו'. נ"ב ותימה שרש"י פי' להדיא בזבחים פ' ב' דדוד קדשה וכן פי' להדיא בתוס' אף שלמה בנה את הבית מ"מ דוד קדשה וכן איתא להדיא שם בסוגיא דדוד קדשה ועוד תימה הלא קרא דשלמה לא איירי בסתם קידש אלא שקידש הרלפה קידושין יתירה שתהא ראויה להקריב על הרלפה כמו על המזבח דברי ר' יהודה וכן ממשמעות המקרא דכתיב אחריו כי קטן מזבח הנחושת מהכיל את העולה ואת המנחה ר"ל שהולרך להקריב על רלפת החלר ורבי יוסי אומר הרי כתיב אלף עולות יעלה שלמה על המזבח שעשה משה ושל שלמה היה גדול ממנו אלא מה אני מקיים קידש המלך וגו' שבנה שלמה מזבח של אבנים מתוכך ברלפה כו' וכן הביא רש"י וקמתי אלמא דההיא לא איירי בסתם קידש כי דוד המלך קידשה כדאי' בזבחים : **תוס'** בד"ה שמן של בדדין כו' ולא קיבלה כו'. נ"ב פי' מר' חייא שהיה אוסר לו : **בד"ה** הני כרכי כו' מי שמעת ליה מתמע כו' כנ"ל :

דף כ ע"א גמ' מותר להשהותו ע"ג כירה כו' כנ"ל : **שם** ואע"פ שאין ראיה לדבר כו'. נ"ב נ"ל שהוא דברי רבי חייא ומביא זכר לדבר שמלינו שהקפיד הכתוב גבי שריפת עלים. שאינה ראויים למלאכה ה"ה לענין איסור חשבינן כאילו נשרף מבעוד יום כשאינם ראויים למלאכה אבל מפירש"י ירלה שרבי יהודה מביא זכר לדבר ומביא קלת ראיה שמלינו שכשהודלק משני קלותיו הוי שוב הולך ודולק אפי' בכל העלים וכ"ש שאינו דומה שאר עלים לעלי גפן כמה שידוע שניחר מכפנים אבל (לב"ה) [לכה"פ] שמעי' ששוב הולך ודולק

מהר"ם

דף יח ע"א בתוס' ד"ה ולימא מר משום שביתת כלים וא"ת למאי דמסיק וכו' מאי פריך רב יוסף ולימא מר וכו' וכי אינו יותר טוב וכו' ע"כ צריך לומר שהתוס' סוברים דהא דמסיק והשתא דאמר רב אושעיא וכו' מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש כל זה הוא מדברי רב יוסף דאל"כ לא הוו מקשו התוס' מידי וק"ל : **ע"ב בגמ'** ת"ר לא תמלא אשה וכו' גזירה שמא יחתה בגחלים יש לדקדק לפי טעם זה אין לאסור אלא לכתחלה דשמא יבא לידי חיתוי אבל אם עשה כן ולא חיתה אין כאן מקום לאסור ובברייתא קתני אם עשה כן למוצ"ש אסורים בכדי שיעשו ופירשו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת ומה מלאכת שבת איכא כאן הא לא נאסר אלא משום גזירה דשמא יחתה וצריך לומר דחיישינן שמא חיתה בגחלים ולאו אדעתיה והשתא איכא מלאכת שבת ולכך אסורין למוצ"ש בכדי שיעשו וק"ל : **בתוס'** ד"ה התם בבישרא אגומרי וכו' והא בלאו הכי שרי כדמפרש לקמן נ"ל להגיה כדפריך לקמן ועיין לקמן בדף ק' :

דף יט ע"א ברש"י ד"ה שכיח בפתא וכו' דאין משלחין בלא קיצץ כלל דלא קביע וכו' כצ"ל :

בתוס' ד"ה רבי ישמעאל אומר יגמור וכו' ור"ע דאמר לא יגמור לא שצריך להסיר הקורה דסבר כב"ה אבל לא יגמור כדי לאכול משקידש היום כצ"ל : **ע"ב בגמ'** הורה רבי יוסי בר חנינא כרבי ישמעאל שמן של בדדים כו' כן צריך להיות : **במתניתין** אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיתבשלו וכו' ס"א כדי שיצולו וכן הוא באלפסי : **ברש"י** ד"ה ומאחיזין את האור וכו' כדאמרינן בזבחים הואיל ורצפה מקדשתו וכו' ע"ש בזבחים פ"ב דף כ"ד ששם ברש"י משמע שצ"ל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודש אבל לפירוש התוספות שם יש לגרוס מקדשת ופירוש מקדשת האדם שעובד עבודה שם וגם שם ברש"י אינו מביא הפסוק דכתיב ביום ההוא קידש המלך וכו' אלא פירוש הואיל ורצפה מקודשת לעמוד לשרת שהרי דוד קדשה בשתי תודות וכו' וכדאמרינן לקמן בשמעתין כי קדש חד וכו' וכן כתבו שם התוספות שדוד קדש הרצפה ע"ש ופסוק זה שמביא רש"י כאן בשמעתין כתיב גבי שלמה ואותו קידוש שקידש שלמה הוא ענין אחר שקידש הרצפה בקדושת מזבח כי המזבח היה קטן מהכיל את כל העולות והמנחות כדכתיב שם בקרא וכבר נתעורר לזה הרב בספר ח"ש :

דף כ ע"א בגמרא כתנאי רבי חייא אומר כדי שישחת העץ ממלאכת האומן ר"י בן בתירא אומר כדי שתאחז האש משני צדדים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שני קצותיו אכלה האש ותוכו נהר היצלח למלאכה וכו' מתוך פירש"י והתוס' נראה דה"פ שמביא תנאים שרבי חייא ס"ל רוב עביו דמדאמר כדי שישחת וכו' ופשיט ליה לגמרא שאינו נשחת ממלאכת האומן אלא היכא שנאחז האור ברוב עביו ורבי יהודה בן בתירא שאמר כדי שתאחז האש משני צדדין פירוש משני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב הקיפו ומביא רבי יהודה בן בתירא זכר לדבר דכשהאור נאחז בשני צדדיו אז הולך ודולק מעצמו מדכתיב ביחזקאל גבי עצי גפן את שני קצותיו אכלה האש וגו' ומפ' שני קצותיו היינו שני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב היקפו ואע"ג דשם כתיב היצלח למלאכה דמשמע דמשתאחז האש בשני צדדיו נשחת ממלאכת האומן ובדברי ר"י בן בתירא משמע דכשנאחז האש משני צדדים אינו נשחת ממלאכה עצי גפן שאני דהן נשחתים במהרה משא"כ שאר העצים ומ"מ מביא קצת זכר לדבר גם לשאר עצים דמשנאחז האש משני צדדיו הוא הולך ודולק מעצמו דמנקט קרא את שני קצותיו אכלה האש ש"מ דדרך דליקת אש הוא בהכי גם בשאר עצים דכשמדליקין אותן משני קצותיו דהיינו משני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב היקפו הוא הולך ודולק מעצמו ודו"ק : **ברש"י** תני רבי חייא וכו' וקשה לי וכו' דרמי בר חמא קתני לה התם בפרק במה מדליקין והכא תני לה רבי חייא ועוד דלאו מתני' היא פי' האי לישנא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה אינו מדברי הברייתא דתני רמי בר חמא דהברייתא לא תני שם אלא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בהן במקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד ומפרש רמי בר חמא הברייתא מדעתו דהכי משמע להגמרא מהאי קרא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה וכו' ועיין לקמן בגמרא בדף שאחר זה א"כ מבואר הוא שלשון זה אינו מדברי הברייתא ובברייתא דרבי חייא דהכא תנא בגוף הברייתא בהדיא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה א"כ ש"מ דלאו היינו הברייתא דלקמן בפ' במה מדליקין ושאר רבותינו פליגי אר"י הלוי וסבירא להו דברייתא זו לר' חייא לא מיתנייא לענין מנורה אלא לענין מדורה שמדליקין בע"ש אבל אני מצאתיה כו' לגבי מנורה פירוש שבספרי בפרשה אמור בפסוק להעלות נר תמיד גבי מנורה תני האי לישנא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה ר"ל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא כן הוא המשך דברי רש"י הגם שדברים פשוטים הם כתבתי שלא יצטרכו התלמידים להטריד שכלם בזה : **בתוס'** ד"ה איבעיא להו וכו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא וכו' עד שיקרמו פניו בתנור פי' שצריך להשהותו בתנור עד שיקרמו פניו לגמרי וא"כ משמע דהכי ס"ל לר"א דסגי בקרימה כל דהו וא"כ משמע דהכא רבי אליעזר להקל על דברי חכמים בא ומדקתני הכא בברייתא בדברי ר"א כדי שיקרמו פניו המדובקים בתנור ש"מ דפניו המדובקים בתנור מטהרים לקרום שהרי ר"א להקל בא והוי פי' הבעיא והפשיטותא בהפוך ממה שפירשו התוספות

לפי

פרק במה מדליקין

ע"ב בד"ה אין שירא כו' אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר החורבן כו' עכ"ל ולפ"ז לא גרסינן בגמ' תיובתא דרבין דלדידיה מטכסא דהיינו כלך לאו שירא פרנדא הוא דלא הוה לאחר החורבן אלא דהקושיא הוא לאביי דאמר דכלך דמתני' היינו שירא פרנדא וכן מתקן מהרש"ל גם הגיה תירוץ ב' ואיבעית אימא פירושי קמפרש כו' ור"לה לומר דכלך הוא פירוש דשיריים אילו לא מלא כן בספרים ישנים היה לבעל דין לחלוק דלא שייך בזה פרושי קמפרש כיון דשירא הוה ידיע להו ובכלך לא הוה ידיע להו כדמוכח בשמעתין [א] ואם דחקו ליסנא דאיבעית אימא בתר תיובתא הרי מלינו סוגיא כזו בפרק הניזקין דאמרי' תיובתא ובתר הכי אמר כתנאי ועיין בתוס' פ' הפרה וק"ל: **בד"ה** ותנא דידן כו' וי"ל דהוסיפו היינו טעמא מפני שאין מושכין כו' עכ"ל נראה מדבריהם דטעמא דפסול פתילות במתני' נמי מפני שאין השמן נמשך יפה אבל בגמרא לקמן לא משמע כן אלא דפסול פתילות הוא משום שהאור מסכסכת בהן ואפשר דר"ל משום שהאור מסכסכת בהן אין השמן נמשך אחריהן מיהו בעיקר תירוצם ק"ק דאין זה מספיק דהכתי מאי הוסיפו בטעמא ומכ"מ שהרי האי טעמא אחרינא דלמר כוין ושער מחריך פשוט טפי מדלא איצטריך ליה למתני במתני' ודוחק לומר דתנא דברייתא פליג ולית ליה טעמא דלמר כוין ושער מחריך ודו"ק:

דף כא בד"ה למאי נ"מ כו' פשיטא ליה כו' כדאמרי' שעוה קירותא כו' עכ"ל ר"ל מזה שאמר שעוה קירותא פשיטא ליה שוב שהיו מכירין השעוה דקירותא היו מכירין וא"כ לא אצטריך ליה למימר שוב דשעוה פסולת דדובשא לכך קאמר עלה למנ"מ כו' וק"ל: **בד"ה** שמחת בית כו' מאי פריך ממכנסי כהנים הלא היו כו' עכ"ל ממכנסי כהנים ודאי דלא פריך מידי שהרי היה כולו פשתן אלא דר"ל ממתני' דמכנסי' כהנים כו' דקתני בה ומהמיניהם פריך דהוה כלאים וכפרש"י מאבנט פריך וק"ל: **בד"ה** ומותר להשתמש כו' לא המ"ל מדליקין סתם דה"א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין כו' עכ"ל ויש לדקדק דלעיל נמי לרב הונא אימא דלא המ"ל סתם אין מדליקין דה"א דוקא בשבת משום שמא יטה דמותר להשתמש לאורה אבל בחול מדליקין דכבתה אין זקוק לה וי"ל דסתמא דחנוכה בדין חנוכה קמיירי ולא בדין שבת ומש"ה לעיל לרב הונא הל"ל סתמא אין מדליקין דמשמע נמי חול מדין חנוכה משום דכבתה זקוק לה דאי דוקא בשבת קאמר הוה ליה למימר בהדיא אין מדליקין בשבת כיון דמדין שבת נגעו בזה משום שמא יטה אבל הכא אי הוה קאמר סתם מדליקין ה"א דוקא בחול ולא איצטריך ליה למימר הכא בהדיא חול משום דסתמא בדיני חנוכה איירי אבל באיסור שבת לא איירי דבשבת אין מדליקין משום שמא יטה כו' ועוד יש ליישב בזה בדרך אחרת ואין להאריך: **וד"ע** עוד מה שכתבו בזה עוד דבסתמא לא הייתי אומר שמשום אדם יחמיר לאסור להשתמש כו' אין זו הסברא מוכרחת מסתמא אלא דאיכא למטעי למימר הכי דהל"כ רב הונא דקאמר בין בחול בין בשבת אין מדליקין ולא קאמר סתם אין מדליקין להשמיענו דאיכא בשבת טעם אחר דמותר להשתמש לאורה אי הוה סברא זו פשוטה ומסתמא לא הוה איצטריך למימר הכי אלא ע"כ דאין זה סברא פשוטה מסתמא לומר דמותר להשתמש לאורה משום דאיכא למטעי נמי לאידך גיסא דחד טעמא אית להו בין בחול בין בשבת משום דכבתה אין זקוק לה ובהכי מתיישב נמי רב חסדא דקאמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת אמאי לא קאמר סתם מדליקין בהן והייתי אומר מסתמא בחול אבל לא בשבת דלא הייתי אומר שמשום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה אלא ע"כ דאין זה סברא פשוטה דאיכא למטעי נמי לאידך גיסא כיון דסתמא קאמר מדליקין משמע בין בחול בין בשבת דאסור להשתמש לאורה ומיהו בלאו הכי ניחא הא דרב חסדא דלכך נקט חול ושבת משום דקאי אדרב הונא דאיצטריך למנקט בין בחול בין בשבת ודו"ק: **ע"ב** בד"ה מצוה להניח כו' נר שיש לה ב' פיות כו' משמע לב' בתים כו' עכ"ל אבל רש"י פי' (לקמן) [לעיל] לב' בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד עכ"ל והוא לשיטתו דפי' נמי בשמעתין דאין מניחין על פתח החצר אלא על פתח בתיהם בחצר והתוספות לא משמע להו לפרש לקמן כפירוש רש"י דהוה ליה למימר עולה לאיש וביתו כלישנא דקאמר הכא אלא לב' בני אדם היינו לב' בתים ועוד לפי שיטת התוס' לעיל מהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל אחד ואחד ודו"ק: **בד"ה** שהיה מונח כו' ואם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים כו' עכ"ל הא דגזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה והיינו בן ט' שנים ויום אחד דהוא ראוי לביאה כדמסיק פרק אין מעמידין והיא גזירה מי"ח דבר הוא שגזרו תלמידי שמאי והלל כדאמרי' לעיל בפירקין והחשמונאי מקדמי טובא הוו די"ש לומר דכבר גזרו על הזב נכרי שמטמא בזיבה כמו ישראל אבל על תינוק נכרי אע"פ שאינו זב לא גזרו רבנן קמאי ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו בו וכן נראה מפרש"י לעיל ודו"ק:

ח"א דף כא ע"ב טעמא כנגד פרי החג כו'. יש לעיין דודאי לא פליג ב"ש בהא דמעלין בקודש דילפינן מקרא כפירש"י ובפרי החג ודאי דאיכא טעמא כדאמרינן לפי שהם נגד ע' אומות עובדי כוכבים שיהיו פוחתין והולכין וי"ל דה"ק איכא טעמא כמ"ש הב"י והרא"ם בתירוץ א' שהיה הנס גם בליל ראשון לפי שהיה מעיקרא מתחלק לח' חלקים נמצא ח' חלקים שמן היו פוחתין והולכים מלילה ללילה וה"ק ב"ש כנגד פרי החג כיון דאיכא טעמא לית לן למיחש להא דמעלין בקודש כו' ה"נ הכא איכא האי טעמא וק"ל: **מאי** חנוכה כו'. ופירוש הר"ן כלומר תנו בכ"ה כו' ע"ש וק"ק מאי חניית שייך הכא כיון דהותר בהן מלאכה ולא נתנו לי"ט אלא להלל ולהודות ונראה לפרש דנקרא חנוכה ע"ש חנוכת המזבח כדאמרי' בפרק ר' ישמעאל דבית חשמונאי גנזו אבני מזבח ששקצו אנשי עו"ג לע"ז והוצרכו לבנות מזבח חדש ולכך נקרא חנוכה ולא קאמר הכא מאי חנוכה אלא מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות גם לפי מדרש ב"ר שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסליו ולא חנכוהו עד ר"ח ניסן ושבו נולדו האבות והקב"ה שילם לו בימי מתתיהו כו' היינו נמי שהיה כמ"ש ששילם לו להיות ביום חינוך המזבח ע"י מתתיהו ששקצו אנשי עו"ג מזבח הישן: **טמאו** כל השמנים כו'. ולא היה אפשר לתקן שמן טהור עד ח' ימים לפי שהיו טמאי מתים כמ"ש הב"י והרא"ם בביאוריו לסמ"ג וע"ש ברא"ם במה היו הנכרים מטמאין גם כתב שם כיון דהיו כולן טמאי מתים היאך הדליקו המנורה והרי טמאו את השמן בהדלקתן ותירץ שהדליקו אותו על ידי פשוטי כלי עץ עכ"ל ואין זה מספיק דמ"מ כיון דכולן טמאי מתים היו היאך נכנס המדליק במקדש בטומאה וע"כ נראה דלא היו כולן טמאי מתים אלא מאיזו סיבה היה שלא היה להם שמן טהור וכמ"ש הר"ן שהיה להם שמן רחוק ד' ימים כו' ע"ש ובזה יתיישב נמי מה שהקשה הרא"ם היאך הדליקו במנורה טמאה כו' עיין שם דהשתא כיון דלא היו כולן טמאי מתים היו יכולין לעשות מנורה חדשה והרא"ם כתב לפי דרכו שהיו כולן טמאי מתים וי"ל שהיו עושין מנורה של עץ כדתניא בפרק כל הצלמים ר"י אומר של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי כו' ע"ש ולא ידעתי מה תיקן בזה דהא נטמאה המנורה בנגיעה בעשייתה גם בשל עץ שהרי היה למנורה בית קיבול ור"י נמי לא קאמר דהיה של עץ אלא משום דהיה בית חשמונאי עניים אז ויש ליישב לפי דרכו שהיה מנורה של עץ עשויה כבר ביד מי שהוא במקום אחר ולא נטמאה שם ונטלוה ע"י פשוטי כלי עץ ונשאוה למקדש וצ"ל דאותו האיש שעשאה כבר כתבנית המנורה גם בשל עץ עשאה באיסור לר"י דשל עץ נמי אסור מריבוי דקרא ודו"ק: **בתוס'** ד"ה שהיה מונח כו'. עי' בר"ן וברא"ם תירוצים אחרים על זה (ועיין בחולין פ"ג ועיין בחידושי הלכות):

דף כב בד"ה אסור להסתפק כו' כולי' יומא של ספק ח' וט' אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' ולא איתסר בספק שמיני אלא משום דאתקלאי כו' ואע"ג דבין

קרני ראם

[א] ואם דחקו כו'. נ"ב אין דבריו מובנים:

נמוקי הגרי"ב

דעתו שהלחם מבפנים. ועיין לח"מ ולפי סברת הרמב"ם שהלחם מבפנים יש לתרץ קושית המהרש"א בכאן עיין בזה היטב: **ע"ב** גמ' מיתיבי השיראים והכלך עיין מהדורא בתרא להמהרש"א שהקשה למה לא הקשה ממתני' פ' בתרא דכלאים השריים והכלך אין בהם משום כלאים. והניח בקושי'. ואפשר לחלק בין שיראים לשיריים ודו"ק. או י"ל ע"פ הגהת רש"ל עוד איבעית אימא פרושא קא מפרש יעו"ש והאי תירוצא לא מצי קאי רק על הברייתא דציצית. ולא על מתניתין דכלאים דהתו לא שייך ליגנא אין בהם כו'. וככר כתבו התוס' בערבי פסחים ק"ב ב' ד"ה מיתיבי דדרך הש"ס להקשות ממה שיוכלו לתרץ בפשיטות. וה"נ דכותיה. דעל הברייתא יש ב' תירוצים אף שאין דומה ממש לשם. דשם התי' בעצמו יותר מבואר מברייתא ממתני'. מ"מ יש ללמוד סוגית הש"ס לנידון דידן. ואפשר שזה הכריח למהרש"ל להגי'. ולא יגרום תיובתא ועיין בזה היטב ומתורץ קושית המהרש"א ז"ל: **שם** תוס' ד"ה ותנא דידן כו'. וי"ל דהוסיפו כו' עיין מהרש"א שהקשה דמאי נ"מ בהטעם ומאי הוסיפו והנראה בזה. דהנה הדין לקמן כרך על דבר שאין מדליקין לא מהני. והיינו משום דגזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעיני'. והנה זה לא שייך רק בדבר דחזי לפתילות הנך דחשוב במתניתין. אבל הנך דלא חזי לפתילה בעינייהו ודאי לא שייך למגזר. ומה"ט נסתפקו הראשונים בגמ' ובקש עיין ברשב"א ובמרדכי בזה ובב"י סי' רס"ד וא"כ לתנא דמתני' דלא חשיב נמר ושער משום דלא חזי לפתילה כלל. א"כ מותר לכרוך עליהם דבר שמדליקין. כיון דליכא גזירה דלא חזי לפתילה בעיני'. והברייתא הוסיף של נמר ושל שער וא"כ אסור לכרוך עליהם. וה"נ דהוסיפו בטעם משום שאין מושכין השמן יפה דהיינו הטעם של שאר פתילות הפסולות שהאור מסכסכת וכמ"ש המהרש"א בפי' התוס' יעו"ש משום דבלא"ה ליכא למגזר כלל וכנ"ל כיון שאין כאן גזירה לכן הוסיפו הטעם וא"כ שפיר נכלל בכלל כל הפתילות שאמרו חכמים עליהם אין לכרוך. דומיא גזירות פירות הנושרין ומשקין שזבו דאמרו גבי ביצה ריש ביצה דף ג' א' ע"ש ברש"י. דאמרו כולה חדא גזירה. והיינו משום שבעת שגזרו על פירות הנושרין אף היא בכלל היתה. אף דגבה לא שייך שמא יעלה ויתלוש וגם שמא יסחוט והיינו משום דסתם גזרו ולא הוציאו מן הכלל כל זמן שלא ידעו הטעם וכדאמרינן בפ"ב דע"ז במערבא כי גזרי גזירתא לא מגלי טעמא עד תריסר ירחי שתא. ה"נ דכותיה כשגזרו על הפתילות שהאור מסכסכת כו' גם על נמר ושער גזרו שלא לכרוך עליהם. ויותר מזה מצינו בר"ה י"ח ע"א דגזרו שלא להתענות בג' בתשרי משום יום שלפניו והיינו משום שלא יבא להתענות בי' גופיה ואף דליכא הגזירה שם משום דבודאי לא יתענה בג' בתשרי משום דד"ק אין צריכים חזוק כדאיתא שם וכ"ש כאן. וזה דבר נכון מאד בסברא ואגוז דרשב"ג היינו נמי מפסולי פתילות דחשיב במתני' כדתנן לקמן כל היוצא מן העץ כו' וממעט לאגוז וכיוצא היוצא מן העץ. ולפ"ז בגמ' יש לעיין דלא מהני כרך ודו"ק היטב בכ"ז:

דף כא ע"א בתוס' ד"ה שמחת בית השואבה שאני וקשה לר"י מאי פריך כו' אבל במקדש לא שייך הך גזירה כו' ר"ל דאין גוזרין במקדש משום דכהנים זריזים הם וכמ"ש אין שבות במקדש. וכ"פ מהר"מ מלובלין וקשה לי הא שמחת בית השואבה שאני דאינה אלא משום שמחה יתירה ובודאי גזרינן דמה"ט אינו דוחה חליל לא את יו"ט ולא את השבת כדאיתא בסוכה דף נ' אע"פ דחליל אינו אסור אלא משום שמא יתקן כלי שיר. וכמ"ש התוס' להדיא שם בסוכה נ' ד"ה שאינו דוחה כו'. וא"כ מאי מקשים התוס' וצ"ע. ואפשר דמשום זה נקטו דבריהם על התרגן אשר גם זה לכאורה יפלא. אבל י"ל לפי"ז דעל המקשין לא היה יכול להקשות כנ"ל אבל מתרגן מוכח שהמקשין היו סבור דמיירי במקדש ולכך הקשה אבל אין זה נכון לומר שהמקשין טעה כ"כ. רק שלא היה יודע החלוק של בית השואבה וכ"ש לפי מ"ש לעיל הפי'. ולדעתי נראה דקושייתם קאי על הקושיא ממתני' דתני רבה בר מתנה כו'. ושם קושיתם שפיר ובלא"ה צריך להגיה בדבריהם בהא שכתבו מאי פריך ממכנסי כו' עיין מהרש"א ובהגהת מוהרי"ב ויהיה ניחא בזה שהפכו דבריהם בכדי לכלול על כל הפרכות. ויותר טוב אם היה מתחיל דבור אחר מן וקשה לר"י ותסר פסקא בגדי כהנים. ודוק היטב בכל זה: **בתוס'** ד"ה ומותר להשתמש לאורה כו' ומיהו רב כו' עיין ת"י ומהרש"א שהקשו בזה דשמא משום כך לא הוה מצי למימר אין מדליקין סתם דה"א דוקא בשבת ומשום דמותר להשתמש לאורה יעו"ש מה שתי'. והנראה בזה אחרי שנדקדק בלשונם שכתבו דבסתמא לא הייתי אומר שמשום אדם יהמיר לאסור להשתמש לאורה כו' אשר זה לכאורה שפת יתר. אבל הם באו לבאר דבריהם אל נכון שלא יפול עליהם קושיא הנ"ל. והוא דסברתם דודאי אי קאמר סתם מדליקין או אין מדליקין. סתמא קאי בין בחול ובין בשבת מדלא מפליג. וביותר כי אמורא צריך לפרש דבריו. וא"כ קשה להו לפי דבריהם למה קאמר רק בין בחול דהא בסתם ליכא למטעי לזה סיימו בדבריהם דנהפוך הוא דבסתם הייתי אומר דלא קאי רק על חול דבסתמא לא הייתי אומר שמשום אדם יהמיר לאסור להשתמש לאורה. וא"כ סתמו כפירושו. וזה שייך גבי מימרא דרב מש"כ לעיל שכתבו דלמה לא אמר רב הונא סתם אין מדליקין. או בודאי ה"א דקאי בין בחול בין בשבת ומשום דכבתה זקוק לה. דהא אין סברא פשוטה לומר דבסתם כבתה אין זקוק לה. (בפרט דהוה דומה למנורה כמ"ש הר"נ והרמב"ן ופרסומא ניסא רק לענין להשתמש לאורה כתבו כן כן אמת דא"כ מתמת זה יהיה אסור להשתמש לאורה והבן). וא"ש מאד והנה אף שזה סברא פשוטה דמותר להשתמש לאורה. זה היה קודם מימרא דרב. אבל אחר שאמר רב אסור להשתמש לאורה. א"כ הוכרח רב הונא ורב חסדא לאשמעינן דמותר להשתמש לאורה לאפוקי מדרב. וא"כ אין אנחנו צריכים למ"ש המהרש"א בד"ה ודע דאין סברא מוחלטת רק כמ"ש. כי אחרי שמעו הוצרכו ר"ה ור"ח להשמיעונו את כל אלה. והבן בדבר כי הוא נכון בס"ד:

מהר"ם

לפי פי' רש"י וק"ל: **ד"ה** למשרי אברים ופדרים וכו' וקאמר דס"ד אמינא הואיל ובענין מועדות כתיבי תבעי קדוש ב"ד כמועדות קמ"ל לא מלא תבערו אש בכל מושבותיכם דריש וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** תני רב יוסף ד' מדורות אין צריכין רוב של זפת וכו' ושל גבינה וכו' עיין בדברי הרי"ף והרא"ש שגורסים בענין אחר: סליק פרק יציאות השבת

חכמת שלמה

ודולק ודו"ק: **תוס'** בד"ה איבעיא להו כו' תנור והא דקאמרי כצ"ל: **ע"ב** גמ' אין צריכין רוב של זפת כו'. נ"ב והר"ן גורס גפת ופירושו פסולת של זיתים ושומשמין וכן הרא"ש: **שם** של גפרית ושל רבב ושל גבינה כו' כצ"ל. ונ"ב ברי"ף ור"ן לא גרסי גבינה אלא קירא שהוא שעוה ע"ש: סליק פרק יציאות השבת

במה מדליקין פרק שני

גמ' מכלל דחוסן לאו נעורת הוא נמתק: **שם** ושירא פרנדא לאוד ואב"א פרושי קמפרש כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה בעמרניתא כו' כל היוצא מן העץ כו'. נ"ב אבל הסמ"ג כתב בשם ר"א ממיץ הא דקאמר כל היוצא מן העץ כו' היינו קליפה עליונה ומש"ה הוצרך לשנות לכש ופתילת האידן שהוא תחת קליפה העליונה ועשויה מקליפה דקה הסמוכה לגוף האילן ומש"ה מותר נמי להדליק בצמר גפן שקורין קוטא כו' ע"ש:

דף כא ע"א גמ' מדליקין א"ל מ"ט א"ל לפי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה שמן כל שהוא כו' שמן הניתן בתוכו כו' כצ"ל: **בד"ה** זקוק לה כו' הלכך בשבת אסור כו'. נ"ב פירוש אבל בחול אין כאן איסור ממש אלא שלכתחלה יעשה יפה ודו"ק: **תוס'** בד"ה שמחת וכו' אלא רביעי בטל כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י בד"ה כחותמו כו'. ונ"ל מונח בחותמו כו'. וכ"כ נ"ל: **תוס'** בד"ה מצוה כו' אתי שפיר. נ"ב פי' דלשניהם הוא משמאל הפתח:

דף כב ע"א תוס' בד"ה אסור להסתפק כו' איתקלי כולי יומא של ספק שמיני ותשיעי כו'. נ"ב מה שכותבין התוס' של ספק שמיני ותשיעי בגמ' לא נאמר רק יום שמיני היינו לבני א"י וממילא לדידן

במה מדליקין פרק שני

בגמרא מיתיבי השירים והכלך וכו' תיובתא דרבין תיובתא לפי גירסא זו צריך לפרש דמטכסא היינו עיקר המשי ועליו אמר רבין שהוא כלך דמתני' וא"ל אביי דזה אינו שהרי מטכסא שהוא עיקר המשי אנן שירא פרנדא קרינן ליה ולא כלך וא"כ רבין סבירא ליה דשירים ושירי פרנדא שהוא עיקר המשי וכלך הכל אחד וע"ז מותיב מיתיבי השירים והכלך וכו' דש"מ דשירים לאו היינו כלך תיובתא דרבין אבל לאביי לא קשה מידי דלדידיה מטכסא דהוא שירא פרנדא הוא עיקר המשי דהוא השירים דקתני גבי ציצית וכלך דמתני' הוא משי אחר גרוע ממנו ואפשר שהוא הפסולת של המשי אבל לפי פירוש התוספות שפירשו דהא דקאמר אביי אנן שירא פרנדא קרינן ליה קאי אכלך דמתני' אבל מטכסא לאביי לאו היינו כלך דכלך הוא שירא פרנדא שהוא חשוב ואינו נמצא אחר החורבן ומטכסא הוא מין אחר גרוע ממנו אבל רבין ס"ל דכלך דמתניתין הוא מטכסא שהוא הגרוע ושירים הוא ענין חשוב ממנו והשתא לפי זה המיתיבי דמותיב ממתני' דהכלך והשירים לא שייך למותיב לרבין דהא לדידיה לא קשה מידי אלא לאביי הוי תיובתא וא"כ ליכא לגרוס בגמרא תיובתא דרבין אלא ה"ג מיתיבי השירים והכלך וכו' חייבים בציצית תיובתא וקאי התיובתא לאביי ולא לרבין ודו"ק: **ברש"י** ד"ה כיתנא דדייק ולא נפיץ ונעורת הוא הדק שבו כצ"ל ר"ל דחוסן הוא הפשתן דדייק ולא נפיץ ונעורת הוא הדק שמנפצין מן החוסן והכי קאמר קרא וכו' והא דנקט קרא והיה החסן וגו' שהוא הפשתן שאינו נפוץ ולא נקט קרא הפשתן הנפוץ ר"ל דלענין חוזק הפשתן שאינו נפוץ הוא חזק יותר מהנפוץ אלא שהנפוץ הוא רך ויפה יותר וקרא לא קפיד כי אם אחוזק: **ד"ה** גושקרא וכו' והוא בית התולעת וכו' ונופצים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה וכו' כצ"ל: **ד"ה** שעוה וכו' והפתילה לתוכה וכו' כצ"ל:

דף כא ע"א בגמ' איתיביה כרך דבר שמדליקין וכו' קתני מיהת מדליקין פי' קתני מיהת גבי פתילות שאין מדליקין בהן אם כרך עליהם דהוי כמו על ידי תערובות דבר שמדליקין בו מדליקין בהן ולא גזרינן כרך אטו לא כרך א"כ ה"ה בשמנים הפסולים על ידי תערובות שרי דלא גזרינן עירב אטו לא עירב: **בתוס'** ד"ה למאי נפקא מינה וכו' פשיטא ליה לגמרא שהיו מכירין השעוה וכו' כתבו זה משום דקשיא להו להתוס' מאי פריך למאי נפקא מינה ומפרש למקח וממכר דלמא לא אתי רמי בר אבין אלא לפרש מהו עטרן ומהו שעוה כדי שנדע באיזה דברים אין מדליקין בשבת לכך פירשו התוספות פשיטא ליה לגמרא וכו' לכך קאמר למקח וממכר יתן פסולתא דדובשא פירוש וזה ר"ל במאי דקאמר שעוה פסולתא דדובשא לפיכך מי שמכר שעוה יתן בו פסולתא דדובשא בלא שום תיקון: **ד"ה** חלב מהותך וכו' דשמן דגים שרי ליה מתני' ר"ל במתניתין דלקמן: **ד"ה** שמחת בית השואבה וכו' אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ר"ל משום דכהנים זריזים הן ולא אתי למטעי: **באו"ד** כיון שאין מן הפשתן אלא רביע כצ"ל:

ע"ב בתוס' ד"ה דאי לא אדליק מדליק אבל מכאן ואילך פירוש לאחר שכלה רגל מן השוק עבר הזמן לא ידליק עוד ומטעם זה אמר הר"י פורת דיש ליזהר להדליק בלילה מיד כדי שלא יבא לאחר יותר מדאי עד שתכלה רגל מן השוק דהא אז לשינויא קמא כבר נגמר הזמן מ"מ פסק אם איחר ידליק מספק דשמא אין הלכה כשינויא קמא דמשני דהא דיהיב שיעורא עד שתכלה וכו' הוא לענין אם לא הדליק בתוך אותו הזמן שוב לא ידליק אלא הלכתא כשינויא בתרא דמשני א"נ לשיעורא: **ד"ה** מצוה להניח על פתח ביתו והתוס' פליגי ארש"י דהא לפירוש רש"י אפילו איכא חצר מניחו בביתו על פתח ביתו ומיירי דליכא חצר וכו' ודו"ק:

דף כב ע"א בתוס' ד"ה אסור להסתפק ממנו עד מוצאי יום טוב האחרון כו' מפרש פרק לולב וערבה משום דסוכה בספק ז' ספק ח' יתובי יתבינן כו' נ"ל דכל דבור תוספות הוא טועה שהרי בשמעתין דקתני בברייתא עד מוצאי יו"ט האחרון אינו מיירי כ"א בשמיני של חג הסוכות שהוא נקרא יו"ט אחרון של חג ולא יום הט' של חג שהרי בזמן התנאים שהיו בארץ ישראל לא היו עושים החג

ט'

השמשות של שמיני נמי אסור כו' עכ"ל כל דבריהם אלו למאי דמסיק התם פרק לולב וערבה ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר וכן הוא בהדיא במרדכי סוף פרק לולב וערבה בשם ר"י ע"ש ואף שמה שכתבו בתחלת דבריהם מפרש בפרק לולב וערבה משום דסוכה בספק ז' יתובי כו' אמרו כן לבני א"י דלכך סוכה אסורה להם בח' ה"ה והוא הטעם לדידן לאסור סוכה בתשיעי וכ"ה גם כן בהדיא שם במרדכי וז"ל דהא כל יום ח' יתובי יתבינן מש"ה אמרינן איתקצאי לכולי יומא דט' כו' ע"ש מיהו הא שכתבו אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' כו' לא אמרו כן שם בבני א"י אלא דלכך מותר בח' לבני א"י משום דאתרוג לא חזי בין השמשות משלא בו שחרית ולכך הוצרכו לומר לדידן דאתרוג אסור בח' ומותר בט' משום כיון דבח' אינו ניטל ולא איתקצאי בח' משום דסוכה ביה למצוה דהא אינו ניטל בו אלא דאסור לדידן בח' משום דאיתקצאי בין השמשות של ז' דבז' הוקצה למצוה דניטל בו ביום ולכך הוקצה לכולי יומא דשמיני ואע"ג דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום כו' לא איתקצאי בכך כולי יומא כיון דלא הוקצה בשמיני משום מצוה כן נראה לי לפרש דבריהם והוא היותר מבואר במרדכי שכתב ולא נאסרת ביום ח' אלא משום דאיתקצאי לבין השמשות דסוף שביעי ולא משום מצוה דיום ח' כו' משמע דביום ח' גופיה שפיר איתקצאי לאסור בו משום דבין השמשות שלו שהוא סוף ז' הוקצה משום מצוה דניטל בו ביום ומיהו ק"ק לפ"ז ומהאי טעמא יאסור אביי נמי אתרוג בח' לבני א"י כיון דאית ליה דסוף ז' הוקצה למצוה איתקצאי לכולי יומא דח' וי"ל דלדידן יש לאסור טפי משום דיום ח' הוא ספק ז' והאי בין השמשות דז' איכא לספוקי ביה שהוא יום ואת"ל שהוא לילה שמא האי ח' ז' הוא וכן נראה מפירש"י שם שפי' ואנן דאית לן בח' תרי יומא היאך עבדינן מי אסרינן ליה ביומא קמא משום ספק ז' כו' עכ"ל וקרוב לזה כתב הרא"ש דלכך אסור טפי לדידן גם בח' משום דשמא אם יבא אליהו ויאמר דז' הוא גם התוס' כתבו בזה שם טעם לאסור לדידן טפי ביום שמיני משום גזירה דסוכה ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' לקיים דבריהם לבני ארץ ישראל אבל דברי התוס' הם מעורבים בגמגומים רבים ואין להאריך בהם כי לדברינו דברי התוס' יבואו על נכון בלי מחק וגמגום גם דברי המרדכי סוף פרק לולב וערבה אי אפשר להגיה ע"פ הגהתו כאן ודו"ק: **בד"ה** סוכה תניא כו' ואפילו נפלו ואפילו בחול המועד כו' עכ"ל לגדיו קאמר אפילו נפלו ביום טוב ושבת ומשום מוקצה [א] ואפילו בחול המועד ולא נפלו דהוי מיהת ביזוי מצוה וכ"ה בהגהת אשר"י וק"ל: **בא"ד** ופריך למימרא דמהני כו' ומשני סיפא אתאן כו' ובתר הכי פריך כו' לא בעי לשנויי כו' עכ"ל ר"ל דלא בעי לשנויי בקושיא קמייתא כדמשני בבתרייתא דהכל לפי תנאו בקמייתא דקאי אעצי סוכה משמע בכל הסוכה אבל בבתרייתא ניחא דקאי אנוי סוכה וק"ל: **ע"ב** בד"ה ובה היה מסיים כו' אפשר להדליק מהישנה כו' ובד"ה והא הכא כו' כמ"ד בפ"ב דמדות דנר של כו' עכ"ל כצ"ל: **בד"ה** מאי הוי כו' וצ"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר ומבעיא ליה אי הנחה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש בפשיטות כיון דאינו תופס דברי רבה עיקר מבעיא ליה אי הלכה כרב אי כשמואל וכן כתב הרא"ש דאי אינו תופס דברי רבה עיקר ודאי דלא הוה קמבעיא כיון דהלכה כרב באיסורי ועוד לפום הסברא דהדלקה עושה מצוה אכתי לא פשיט מידי דאימא דהלכה כשמואל דשרי אפי' בקינסא ודו"ק: **בא"ד** ואסר רב פירוש דהנחה עושה מצוה ולא דמי למנורה ודוקא מנר לנר שרי שמואל כו' עכ"ל ק"ק דאין סברא לומר לשמואל דשרי מנר לנר אפילו אי הנחה עושה מצוה דמשמע מכל דבריהם דאי הנחה עושה מצוה אסור מנר לנר כמו בקינסא ואם נאמר דלשמואל לא קמבעיא ליה דודאי הדלקה עושה מצוה א"כ לא פשיט מהא דרבא סבר דהדלקה עושה מצוה אימא דכשמואל ס"ל דהלכתא כוותיה [ב] ויש ליישב ודו"ק:

ח"א דף כב ע"ב אלא עדות כו'. כהאי גוונא כתיב גבי מזבח הקטרת ונתת אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות וגו' ולא שייך למדרש הכי וי"ל דפרוכת לא היה על העדות שהן הלוחות שבארון אלא על הארון שבו היה העדות קאמר קרא היה הפרוכת משא"כ הכא דלא כתיב ארון אלא על העדות ולכך דרשי בו מאי עדות שייך הכא ועי"ל דהכא סמיך אקושיא וכי לאורה הוא צריך כו' ולפי' התוס' שכתבו דקאי אאהרן ניחא בפשיטות גבי מזבח הקטורת לאו לצורך אהרן שייך ביה ולפי' שני דקאי אשכינה וכי לאורה הוא צריך כו' י"ל דגבי קטורת ושאר קרבנות דשייך בהו ריח ניחוח אע"ג דכל העולם ומלואו שלו ואין צורך לו בהם שייך נחת רוח שנעשה רצונו משא"כ באורו דלא שייך לומר כן כיון דלאורו הלכו במדבר וק"ל:

דף כג בד"ה מכבה כו' מי גרע דלוקה כו' ויש לומר דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת כו' עכ"ל אבל דלוקה ועומדת אפילו מאתמול למצות חנוכה כפירש"י לא גרע מהדליקה חש"ו בעתה כיון דמאתמול נמי לשם חנוכה הדליקה ודו"ק: **בד"ה** מרים כו' ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי כו' עכ"ל נראה דהיינו דמסיק דמהדר אמשחא דזיתא משום דלליל נהורא דהיינו נפיש נהוריה דלכך יפה לנר חנוכה ומעיקרא דהוה מהדר אמשחא דשומשמי משום דמשיך נהוריה טפי אין ר"ל דמשיך אחר הפתילה טפי דודאי דמשחא דזיתא משיך אחר הפתילה טפי מכולהו ויפה לשבת אלא משיך נהוריה היינו כפירש"י דאינו ממהר לכלות כשמן זית ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ה"ג חזא כו' ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה כו' עכ"ל ול"ג לקמן דהוה רגיל כמו שהוא בגמרות שלנו ונפיק חד גברא רבה בזכותו שהרי לפירוש ר"ת כבר נפטר אביו דרב שיזבי מדקאמר דבי נשא ולגירסת הר"ן נמי דגרס בקמייתא בשרגי ובבתרייתא בשרגא ניחא נמי דבזכות נר של שבת שהוא הדיר טפי והות רגילה ביה האשה ודו"ק: **בד"ה** גזירה כו' דאביי ורבא לקמן כו' ולית להו האי גזירה אלא קיימי כו' עכ"ל ר"ל דלית להו טעמא דאין מדליקין בשמן טמאה של תרומה משום גזירה דקדשים דאין שורפין ביו"ט כפירש"י לקמן אלא דקיימי אדינא דאמר אין שורפין קדשים ביו"ט מה"ט אבל בטעמא דאין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט לא הוה ידיע ליה לאביי ולהכי פריך אלא מעתה ביו"ט ליסתרי והשתא שפיר גרסינן בתרוייהו רבה או רבא דהכא בטעמא דאין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט קאמר דגזור יו"ט אטו שבת והתם אדינא דאין שורפין קדשים ביו"ט קאי לפרושי ולית ליה גזירה תרומה אטו קדשים ודברי מהרש"ל אינן מבוררין לי בזה וק"ל: **בא"ד** ולפי זה מתיישב ליסנא אלא מעתה דמשמע שיש לפרש בענין אחר כו' עכ"ל דלתירוצם שכתבו דלא קאי אביי לקמן אטעמא דאין מדליקין שמן שרפה ביו"ט אלא אדינא דאין שורפין קדשים הרי שלא ידע אביי לפרש בענין אחר וא"כ אין לשון אלא מעתה מתיישב ודו"ק:

ח"א דף כג ע"ב הרגיל בנר הויין כו'. בכל איכך אמר לשון הזהיר במזוזה בטלית בקידוש משום דבכל הנך האיש מוזהר עליהן ביותר משא"כ בנר דעיקר המצוה באשה לא קאמר גבי איש רק הרגיל דהיינו מרגיל את אשתו להיות רגילה בנר ולגבי האשה הא תנן לקמן במתני' לשון זהירות על ג' דברים נשים כו' על שאינן זהירות כו' ודו"ק: **הזהיר** בקידוש כו'. זה השכר נמי הוה מן הדומה דעיקר קידוש היום הוא ביין כדאמרי' זכור את יום השבת וגו' זכרהו על היין דכתיב ביה וכרו כיין לבנון כמ"ש התוס' בפ' ע"פ ודו"ק: **אמר** תרי גברי כו'. כתבו התוס' דה"ג חזא דהוו רגילי כו' פירוש הבעל והאשה כו' ולקמן גרסי' חזא דהוה רגילה האשה לבדה כו' עכ"ל והוא דחוק דמשמע בעברם שם באמש בליל שבת ראו הרבה נרות דולקים אבל אינו דומה דבעברם שם ברחוב ראו מי שהדליקו ועכ"ל נראה לפרש ולקיים גירסת כל הספרים אלא דרב הונא ראה שהיו רגילים בבית רבי אבין בשרגי טובא בין בליל שבת ובין בחנוכה אפילו בחול אמר תרי גברי כו' אבל רב חסדא לא ראה דהוו רגילין אלא באחד מהם או בשבת או בחנוכה לא אמר אלא גברא רבה כו' וק"ל: **משלים** כו'. פירוש עמוד ענן בא ביום לנחותם הדרך ועמוד אש בא בלילה להאיר להם ומייתי כמו דעמוד אש מקדים לבא ביום בעוד עמוד ענן קיים כן יש להקדים בעוד יום נר שבת גם שלא בא רק להאיר בלילה: **דדחיל** הוה איהו גופיה כו'. מעלת מדת האהבה בכ"מ ודאי דהיא יותר גדולה מן היראה אלא כיון דכבר הוא רחים רבנן הרי הוא ודאי כבר ת"ח דאל"כ לא היה אוהב את הרבנן כדאמרינן פרק אלו עוברין (דף מט) גדולה שנאה שסונאין ע"ה לת"ח כו' וקאמר שם דאמר ר' עקיבא כשהייתי ע"ה אמרתי אנשכנו לת"ח כחמור כו' וקאמר דזוכה נמי דרחים רבנן בבנין רבנן ודו"ק:

קרני ראם [א] אפילו בהס"מ כו'. נ"ב ומדברי רש"י לקמן דף מ"ס ד"ה עד מוצאי. יו"ט האחרון מבואר דכהוה"מ שייך ג"כ מוקצה ולשון התוספות י"ל: [ב] ויש ליישב. נ"ב נ"ל דקינסא אין על הקינסא לעולם שם מצוה משא"כ בפתילה אע"ג דהנחה עושה מצוה מ"מ אחר הנחה הוי בעצמו מצוה ועיין כעין זה בלח"מ פ"ד מהל' חנוכה:

חכמת שלמה

לדידן אפי' ביום ט' משום ספיקא דיומא וכן אתרוג האידנא אף ביום השמיני אסור מכח ספיקא דיומא וכן איתא התם להדיא וק"ל: **בא"ד** ולא איתסר בשמיני משום דאיתקצי כו' דבין השמשות של שביעי נמי אסור כו' כנ"ל. וכ"כ כאשר הגהתי כן מצאתי בגליון תוס' ישנים וכ"ה להדיא בתוס' פרק קמא דסוכה וכאשר"י פרק לולב וערבה ואע"ג שבגמ' לא מפרש טעמא דסוכה דמיתב יתבינן כו' ואתרוג אינו ניטל כו' אלא עיקר טעמא דאתרוג משום דככר נפיק ביה בשחרית ולא איתקצי בין השמשות מ"מ נראה ליישב דהתוספות מפרשים טעמא אמאי אתרוג נמי לא איתקצי בין השמשות דילמא נמי אי איתרמי ליה דלא נפיק ביה בשחרית כמו שהקשה הר"ן בסוכה ע"כ מפרשים דבאתרוג לא שייכא הא כמו שאינו ניטל לדידן בספיקא דיומא ביום שמיני הוא הדין בספק בין השמשות וסוכה כמו שאנו יושבין עתה ביומא דשמיני מכח ספיקא ה"ה בבין השמשות אפילו לבני ארץ ישראל וק"ל (עיין במהרש"א): **בד"ה** סוכה תניא כו' ומשני סיפא כו'. נ"ב פירוש דקתני ואם התנה עליהן כו' אע"פ דלעיל מיניה תניא וכוין בסוכת החג בחג שאסור ליטול ממנה עצים סיפא דואם התנה כו' איירי בסוכה דעלמא וק"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה שנותנין נ"ל שנותן לתוכן שמן כו' ידלק ביום בלילות הקצרים כו' ועד בקר כנ"ל והס"ד: **בד"ה** ובה היה מסיים כו' לפני ה' והכי אמרינן כו'. נ"ב פי' מביא ראיה דדוקא נר א' קרוי מערבי ואין שום אחר וא"כ ממילא השני שהוא קודם במעלה יש לו מעלות נר המערבי אף שכל האחרונים יותר הם לפני ה' ומביא ראיה דדרשינן דדוקא אחד קרוי מערבי דמאן דס"ל מזרח ומערב היו מונחים דייק מיערוך אותו לפני ה' ולא אחר ואם היו מונחין צפון ודרום היו כולם לפני ה' ואין אחד קודם לשני בשום מעלה ואידך מהרך דמגדד לדודי כו' סוף סוף שמעינן דבעינן שיהא א' נר מערבי ודו"ק: **תוס'** בד"ה וכי לאורה כו' מסתכל בעפית כו'. נ"ב בסוף המסכת פירש"י כלי חרס: **בד"ה** ובה היה כו' להדליק מן הישנה כו' כנ"ל:

דף כג ע"ב תוס' בד"ה והדר פשטה כו' תרווייהו ותדיר קודם אבל כו' כנ"ל: **בד"ה** גזירה י"ט כו' ולית להו האי גזירה כו'. נ"ב פי' דשמא יטה וסבירא להו כרב חסדא כל זאת ליתא אלא כו' (עיין במהרש"א):

גמ'

מהר"ם

ס' ימים וגם הסוגיא דפרק לולב וערבה לא איירי שם כלל מיום הח' כי אם מיום השמיני ואין הסוגיא שם כלל בלשון זה שמביאים התוספות בדבור זה אלא הכי איתא התם א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר סוכה אפילו בשמיני אסור ואמרינן התם מאי שנא סוכה ומ"ש אתרוג ומשני סוכה דחזי לבין השמשות פי' בין השמשות של מוצאי שביעי ותחלת שמיני דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגוה ומיכל בה אתקצאי לבין השמשות ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא דשמיני אתרוג דלא חזי לבהש"מ פי' במוצאי ז' שהרי יצא בו בשחרית לא אתקצאי לבין השמשות ולא אתקצאי לכולא יומא דשמיני פירוש ולכך מותר בשמיני ומקשו שם התוס' ובפ"ק דסוכה דף י' אע"ג דאתרוג נמי מוקצה בבין השמשות דמוצאי ז' משום דשמא יום הוא והוי ז' של חג לא שייך כי האי גוונא לאוסרו בשמיני במגו דאתקצאי כו' מאחר דלא נאסר אלא מחמת יום שעבר ומביאים ראיה מביצה שנולדה בזה מותרת בזה כמו שכתבו התוספות גם כן הכא וכתבו עוד שם ולא דמי לסוכה דאמרינן משום דאי אתרמי ליה סעודתא בין השמשות אע"ג דלא מחייב למיכל בה אלא משום ספיקא יום שעבר שאני סוכה דמ"מ חייב למיכל בה מחמת מה שיהיה וכו' ע"ש וכשיטה זו צריך לגרוס גם כן הכא בתוספות אלא שנפל הטעות בספרים משום דלדידן אנו עושין שני ימים יו"ט אחרון בכל שני יו"ט של גליות ובשמיני הוא ספק שביעי וקי"ל דבשמיני יתבינן בסוכה אבל ברוכי לא מברכינן משום דספק הוא ולדידן אי מתרמי ליה סעודתא אפילו בבהש"מ דמוצאי שמיני חייב למיתב בסוכה ולמיכל בה ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא ולדידן באמת הסוכה אפילו בט' אסור מהאי טעמא דספק ח' הוא והתשיעי לדידן כמו הח' לדידהו אבל אתרוג אינו אסור כי אם בז' אבל בח' הוא מותר אפילו לדידן שהרי גם לדידן אין נוטלין האתרוג כי אם עד שחרית יום ז' ותו לא ואפשר דלדידן כיון דשמיני ספק שביעי אסור האתרוג גם בח' דהב' ימים כחדא יומא הוא לענין זה אבל אינו מוכרח ומסבה זו נתפשטה הגירסא זו שלפנינו בתוספות בדבור זה אבל האמת הוא שהתוספות לא איירי אלא בשמיני להוד ולא מתשיעי כאשר כתבנו ועיין בסוכה בפ"ק דף י' ותמצא כל השיטה זו מבוארת היטב ודו"ק אבל במסכת ביצה דף ל' ע"ב ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג מפרשים שם התוספות יום האחרון גם על יום התשיעי ע"ש: **ד"ה** סוכה תניא וכו' וקשה לר"י כיון דנויי סוכה אסורים משום ביזוי וכו' נראה דלא תלי קושייתו בטעמא שאסור משום ביזוי דה"ה אפילו לטעמא שאסורים מחמת דאתקצאי למצוה נמי קשה מאי פריך מנויי סוכה אעצי סוכה דדלמא נויי סוכה דאינן אסורים אלא מטעם דאתקצאי למצוה מהני בהו תנאה אבל עצי סוכה דאסירי מקרא דחג לה' לא מהני בהו תנאה וכן משמע מתוך תשובתו שהשיב דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים לא אסירי אלא משום ביזוי או משום הואיל והוקצה למצותו וכו': **בא"ד** והמקשה דפריך בביצה מנויי סוכה אעצי סוכה וכו' ר"ל ומאי מקשה כיון דאפילו עצים אינן אסורים מקרא דחג לה' אלא אותן שהן כדי הכשר סוכה אבל היתרים על הכשר סוכה אינן נאסרים מקרא ונויי סוכה כולן נקראים יתרים על הכשר ולא אסירי אלא מטעם דאתקצאי למצות ולכך מהני בהו תנאי לא ידע שיש חילוק וכו' וצ"ל דהא דפריך מנויי סוכה אעצי סוכה או משום שהיה סבור דגם בהיתרים על הכשר סוכה אסורים משום חג לה' וא"כ ה"ה גם נויי סוכה כיון דבטלים לגבי סוכה הוי ג"כ כסוכה עצמה ואסורים ג"כ משום חג לה' או משום שהיה סבר המקשה דבין עצי סוכה כולם ונויי סוכה לא אסירי להסתפק מהן אלא מטעם כיון דאתקצאי למצוה וקרא דחג לה' אינו אלא אסמכתא בעלמא ואפ"ה לא מהני בהו תנאי כדמשמע מלשון הברייתא דקתני מניין לעצי סוכה שאסורים כל ז' כו' ומשמע שאסורים כל ז' ולא מהני בהו שום תנאי ולכך פריך לעיל ומי מהני בה תנאי וכו' ולא ידע השתא המקשה הא דמוכח בפ"ק דסוכה דחג לה' דרשה גמורה היא אלא היה סבר דאסמכתא בעלמא היא ואינה אסורה אלא מטעם דאתקצאי למצוה כדמשמע בפרק כירה כמו שהביא ר"ת בקושיא וכיון דלא ידע המקשה שום חילוק לכך פריך מנויי סוכה אעצי סוכה ומשני ליה התרצן באומר איני בודל וכו' ור"ל שיש חילוק בין עצי סוכה הצריכים להכשר סוכה ובין היתרים על הכשר סוכה וכן נויי סוכה דבהיתרים ובנויי סוכה אינם אסורים מקרא ולכך מהני בהו תנאי אבל בעצי סוכה הצריכים להכשר סוכה אסורים מקרא ולכך לא מהני בהו תנאי דע"כ הוא בודל מהם והא דמסיים התרצן אבל עצי סוכה חלה קדושה עלייהו אתקציאו לז' לא הוי פירושו מטעם מוקצה למצוה אלא הוי פירושו דחלה קדושה עלייהו דחג לה' ועל ידי קדושה זו הוקצו לשבעה ונאסרו וכן משמע מפירש"י שם: **בא"ד** והא דקאמר התם וכו' ופריך למימרא דמהני תנאה וכו' לא בעי לשנויי וכו' ר"ל אע"ג דאותה קושיא דפריך המקשה ומי מהני תנאה היא היתה קודם הקושיא שהקשה בסוף מנויי סוכה ובאותו סלקא דעתא של המקשה עדיין לא ידע שיש חילוק בין שיעור הכשר סוכה להיתרים על הכשר סוכה עד ששני התרצן לבסוף מ"מ המתרץ היה לו לתרץ התירוץ ששני בסוף מיד על הקושיא הראשונה דפריך המקשה מי מהני תנאה אז תיכף היה לו לתרץ שיש חילוק בין הכשר סוכה להיתרים על הכשר סוכה ואם היה משני הכי לא היה פריך בתר הכי וסוכת החג לא מהני תנאה וכו' דפריך מנויי סוכה אעצי סוכה דהא הוה ידע השנויא דמשני לבסוף לכך כתבו התוס' לא בעי לשנויי וכו' ודו"ק: **ד"ה** רב אמר אין מתירין וכו' א"נ מזוזה שאני שעשויה להציל מן המזיקים ואע"ג דלכולי עלמא אין מתירין וכו' כצ"ל: **ע"ב בתוס'** ד"ה ובה היה מסיים וכו' וקשה לריב"א שאם אפשר להדליק מהישנה כצ"ל אלא בעוד שהפתילה הישנה בנר מערבי היה מדליק ממנה השאר והיה מטיב וכו' כצ"ל ור"ל שאין הפירוש כפירש"י שפי' שהוציא הפתילה הישנה מתוך הנר והניחה ע"ג איזה כלי ועדיין היא דולקת והוא מטיב הנר המערבי ונותן לתוכו שמן ופתילה חדשה ואז לקח הישנה הדולקת ומדליק בה את החדשה ואח"כ מדליק ממנה שאר הנרות אין הפירוש כן אלא קודם שהוציא הישנה המערבית מהנר הדליק ממנה שאר הנרות ואח"כ מכבה הנר המערבי ומטיבה ונותן לתוכה שמן ומדליקת מן שאר הנרות וכו': **ד"ה** והא הכא כיון דקביעי נרות וכו' כמ"ד במנחות בפרק שתי מדות דנר של פרקים היה כצ"ל וש"ל פרקים לאו דוקא דהא ההוא מ"ד ס"ל דגם הנרות היה מקשה כמו המנורה עצמה והכל היה מחתיכה אחת אלא ר"ל שהיו הקנים שהנרות מחוברים להם דקים בענין שכשהיו באים להטיבן היו יכולין להפכן לכל צד ולזרוק מתוכן הדשן וע"ש: **ד"ה** מאי הוי עלה וכו' וצ"ל דאינו תופס דברי רבה לעיקר וכו' ר"ל אלא ס"ל לגמרא דאפילו בהא קי"ל כרב באיסורי ולכך מיבעי ליה אליביה דרב אי הנחה עושה מצוה וכו':

דף כג ע"א בתוס' ד"ה כל השרפין יפין לדיו וכו' וע"כ היה פוסק ר"ת שאין כותבים ס"ת אלא בדיו שלנו דשאר לא מקרי דיו כצ"ל: **ע"ב בגמ'** א"ר חנינא מסורא מאי טעם קאמר מ"מ אין מדליקין בשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב וכו' כן נ"ל להגיה ודו"ק: **בתוס'** ד"ה הדר פשטה כו' ומה שמקדימין לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה דמצי למיעבד תרווייהו וכו' ר"ל ומה שמקדימין לקרות בשל ר"ח ולא אמרינן כיון דפרסומי ניסא עדיף ליקדמא לקרות בשל חנוכה משום דבקריאת ס"ת כיון דמצי למיעבד תרווייהו ואין צריכין לדחות זו את זו ועבדינן תרווייהו ראוי להקדים תדיר אבל היכא דלא אפשר למעבד תרווייהו וצריכין אנו לדחות האחד אז אמרינן פרסומי ניסא עדיף ודחינן התדיר דלענין קדימה תדיר קודם ועדיף אבל לענין דחייה פרסומי ניסא עדיף ועיין באשר"י ותמצא מבואר: **ד"ה** גזירה יו"ט אטו שבת וכו' הקשה הר' אליעזר וכו' ולקמן מפיק מקרא דהוא לבדו וכו' פירוש דלקמן בדף שאחר זה איתא שם בגמ' אמתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מ"מ לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ומפרשין שם התוספות דר"ל דכיון דאוסר לשרוף קדשים ביום טוב אסרו נמי שריפה דהיינו שמן שנטמא להדליק ביום טוב גזירה אטו שריפת קדשים ואמרינן שם מנא הני מילי דאין שורפין קדשים ב' י"ט וילפי' לה אביי מעולת שבת בשבתו ורבא יליף מקרא דהוא לבדו וא"כ משמע דס"ל לאביי ורבא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה הוי מטעם דגזרינן אטו שריפה דקדשים והכא מפרש רבא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משום דגזרינן אטו שבת וזה נמי פירוש התוספות שמקשים בתר הכי אך קשה מאי פריך הכא אביי וכו' והוא גופיה מפיק לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו וכו' פירוש דאביי מפיק לקמן דאין שורפין קדשים ביו"ט מקרא דעולת שבת בשבתו שאין מדליקין בשמן שריפה גזירה אטו שריפת קדשים: **בא"ד** ונראה לפרש וכו' ולית להו האי גזירה וכו' פירוש דלעולם

רבא

דף כד בא"ד אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזירה לגזירה כו' הא לא חשיב גזירה כו' עכ"ל ר"ל שלא תאמר אע"ג דבחלב מהותך גזרינן כו' וא"כ ע"כ הא דלא גזרינן בנתן שמן לתוך חלב מהותך דהוה שלשה גזירות הא ליתא דהא לא חשיב גזירה לגזירה כו' וא"כ בנתן שמן בתוכו לא הוי רק שני גזירות ולא גזרינן ותקשי לרבה דגזר יום טוב אטו שבת ושבת גופיה שמא יטה הוא דמשום דמצוה הוא לית לן למימר דודאי יטה וק"ל : בד"ה גזירה יום טוב כו' וצריך לדחוק דגזרינן הכא אטו שמן עכ"ל ויש להקשות דהא הוה גזירה לגזירה דגזירה הכא אטו שמן ושמן גופיה שמא יטה וי"ל דר"ל דצריך לדחוק דגזרינן גזירה לגזירה לרבה ולעיל גבי נתן שמן לתוך חלב מהותך דלא גזור היינו משום דהוה שלשה גזירות כמו שרצו התוס' לומר לעיל ודו"ק : בד"ה דתני רב הושעיא כו' ומיהו אף בחנוכה כו' בתפלה אין מחזירין כדתניא כו' עכ"ל ר"ל דמהך ברייתא דתעניות ומעמדות דאין מחזירין ודאי ליכא הכרע למפשט מיניה חנוכה ופורים כמ"ש לעיל מיניה לגבי בהמ"ז מיהו בתוספתא דברכות מפורש דבחנוכה ופורים נמי אין מחזירין וק"ל : בד"ה תעניות כו' וקשה לר"י א"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן כו' עכ"ל מה שלא היו חוששין בדורות הראשונים לשמא יארע לו אונס חולי כו' כדקתני הכא בברייתא תעניות ערבית ושחרית כו' אומר מעין המאורע לא הקשי ליה לגאונים שחששו לשמא יארע אונס כו' כדאמרי' בעלמא דבדורות אחרונים הוספה חולשה בעולם אבל מה דאדם לוה תעניתו כו' קשיא ליה שפיר כיון דכבר התפלל תפלת תענית ודאי ימצא שקרן וק"ל : ע"ב בד"ה איכא בינייהו כו' וטעמא דת"ק נמי איכא למימר כו' דומיא דזפת ושעוה כו' עכ"ל נראה שהוא כמו תירוץ שני לקושייתם דא"כ לא הוה שלשה תנאים כיון דמוכח קצת דתנא קמא להחמיר דומיא דזפת ושעוה ומיהו לא מסיימי בהכי דתנא קמא להחמיר משום דאיכא למימר לאידך גיסא דתנא בתרא לטפויי אתא ולהכי לא מסיימי מי הוא המחמיר וכה"ג עיין בתוספות לקמן וק"ל : בד"ה לפי שאין כו' ואם תאמר ומאי איריא כו' לגזור משום תרומה שלא לצורך כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ השתא דנגזור משום קדשים היינו שלא לצורך בקדשים דהא אסור ליהנות בשרפתן וא"כ נגזור משום תרומה גופה דשלא לצורך כו' ואין להקשות דאם נגזור תרומה דלצורך משום תרומה דשלא לצורך תקשי דא"כ למה לא נגזור גם בחולין דלצורך משום חולין דשלא לצורך דיש לומר דבתרומה שייך למגזר טפי משום שלא לצורך כיון דלצורך הוא קצת דיש מצוה בשריפתה מיהת מדרבנן ודו"ק : בד"ה ולא מילה כו' ורבא לא קאי אשריפת קדשים כו' עכ"ל דבשריפת קדשים ליכא האי ק"ו מנדרים ונדבות כמו במילה א"כ לא הוה צריך ביה קרא לבדו למיסר וק"ל :

דף כה בד"ה הא בחול כו' ואם תאמר הכא אסרי' הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה כו' עכ"ל קצת קשה ומאי קושיא דאימא דבמעשר גלי קרא לא בערתי דאין ליהנות ממנו אף בשעת ביעור ובקדשים נמי יליף ליה ממעשר אי בק"ו כדאמר הכא אי בהיקשא כדאמר פרק כל שעה אבל בערלה מהיכי תיתי לאסור בהנאה אף בשעת ביעור דאי ממעשר הא איכא למפרך שכן הד"ס ט"ב ואי מקדשים איכא למפרך שכן פנ"ק עכ"ם [א] ויש ליישב ודו"ק : בד"ה פיגול היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו כו' ולא כמו פיגול שבכל התלמוד כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפירש"י דפיגול היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו ממש כמו בכל התלמוד דא"כ אמאי לא חשיב נמי הך חומרא דחוץ למקומו אלא ע"כ פיגול ונותר דהכא כההיא דאם עון פיגול הוא נושא כו' בפ"ק דפסחים ובפרק קמא דיומא ע"ש : בד"ה כרת שאינו כו' ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו כו' עכ"ל כצ"ל : ע"ב בד"ה חובה לגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כ"כ מצוה ומים כו' עכ"ל כל זה לשיטת ר"ת דמצריך ברכה בהדלקת הנר ועיין ברא"ש : בד"ה סדין כו' פירוש א"כ כיון דהלכה כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כו' עכ"ל כצ"ל מפרש"י פרק התכלת ע"ש : בא"ד ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ובכל דוכתא קי"ל דעשה דוחה ל"ת וילפינן לה מכלאים בציצית עכ"ל הרא"ש בהלכות ציצית ע"ש וכן תפרש הקושיא הכא בתוס' ודו"ק : בא"ד ה"ל למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת כו' ולא קתני סדין בתכלת כדאר"א כו' עכ"ל שינה ר"ת לשונו בתירוצו סדין בתכלת במקום כלאים בציצית משום דלפי קושייתם לפרש"י דלב"ש ה"ל כלאים בציצית דלא דרשו סמוכים לא הוה ליה למנקט סדין בציצית אלא כלאים בציצית הוה ליה למנקט בפלוגתייהו בין חוטי פשתן בצמר ובין חוטי צמר בפשתן אבל לפר"ת דלכ"ע ליכא כלאים בציצית וטעמא דב"ש משום כסות לילה שפיר נקט סדין ולא סתם כלאים בציצית ומדנקט סדין בציצית ולא נקט סדין בתכלת כדאמר ר"א כו' היינו משום דאפילו במינו גזרו מיהו לפי טעמא דשמא יקרע ה"מ למנקט ר"ת בדבריו כלאים בציצית כדלעיל אלא לפי האי טעמא דכסות לילה נקט הכי ודו"ק :

ח"א דף כה ע"ב ודומה למלאך כו'. אמר כן משום דמלאכים מקפידים אהא כדאמרי' פרק התכלת (דף לז) דמלאכא אשכחיה לרב קטינא ואמר קטינא קטינא סדינא בקייטא כו' דס"ל למלאך דהלכה כב"ה ולא גזור משום כסות לילה ע"ש: ותזנח משלום וגו'. משום דכל הפרשה דאני הגבר וגו' קובל בו על הצרות שנתחדשו להו בחורבן הבית אבל האי ליכא ותזנח ונשיתי לא משמע אלא שקובל על דבר העדר טובה שנתהוה לו עכשיו וקאמר דמשמע קרא מהו אית לן למימר דסמך עלמו אדבר תמיד ותדיר שהיה לו בכל שבת שלום בית וטובת מרחץ וק"ל : כל שיש לו נחת כו'. עיין פירש"י ויותר נראה לפרש דמיירי בעושר שיש לו רב וכמו שאמר קהלת גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים[וכבוד] והשליטו לאכול ממנו וגו' וז"ש שיש לו נחת רוח בעשרו דהיינו שנהנה מעושרו וה מקרי עשיר כמ"ש בהאי קרא זה מתת אלהים הוא ובהיפך אמר איש אשר יתן לו האלהים עושר וגו' ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו וגו' זה הבל וגו' ואינו מקרי עושר וק"ל : כל שיש לו ק' כו'. נראה לפרש דעות וסברות דהני תנאי משום דיש עשיר שמאסף לכבוד שיהיה לו שם בגדולים ולהיות נקרא עשיר ויש שמאסף עושר משום שחושב שצריך הרבה לפרנסת אשתו בשאר וכסות שחייב לה ויש שמאסף שחושב שיהיה צריך לו באם יבא עליו חולי שלא יצטרך לבריות וקאמר ר"ט כלפי מי שמאסף לכבוד להיות נקרא עשיר ודרך גוזמא קאמר שאינו נקרא עשיר אלא שיש לו ק' כרמים כו' וה"ה ביותר דאוהב כסף לא ישבע כסף וא"כ לא הגיע לתאותו להיות נקרא עשיר לעולם וכלפי שמאסף לצורך אשתו שצריכה הרבה להיות נאה בקישוטים קאמר ר"ע דאין זה עשיר דלעולם לא תסתפק דהיא מבקשת לימודה ביותר אבל זה נקרא עשיר שיש לו אשה נאה במעשיה ואינה מבקשת מבעלה קישוטים ודי לו במועט ונקרא עשיר כאמרם השמח בחלקו ונתכוין ר"ע על אשתו בת כלבא שבוע שהיתה מסתפקת במועט ואמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו כשאמרו לה שאלי מאני לבושי בפ' אע"פ (דף ס) וכלפי מי שחושב שיהיה צריך לעשירות בעת שלא יהיה בריא קאמר דדבר זה גם כן אין לו שיעור אבל אמר שיהיה נקרא עשיר וישמור בריאותו שיהיה לו בהכ"ס סמוך לשולחנו ולא יבא לידי חולי כמ"ש בר"י בר אלעאי בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) דאמר ליה מינא לר"י פניך דומין או כמלוי רבית כו' וקא"ל כ"ד בהכ"ס אית לי מביתי כו' עכ"ל :

דף כו בד"ה אין מדליקין כו' ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל לא כו' עכ"ל כצ"ל מלשון המשנה דתרומות ועיין על דברי התוס' שם בר"ש : בד"ה איכא בינייהו כו' והשתא תרווייהו לא סברי בכולה מלתא כו' ובקונטרס דחק לפי שפי' כו' עכ"ל ר"ל לפי מה שפירש דשמן דגים היינו קרבי דגים ע"כ האי תנא דסבר הכא אין מדליקי

קרני ראם [א] ויש ליישב כו'. נ"ב נ"ל כיון דהוא שעת הביעור ע"כ התורה אחשבה להנאה ממילא גם בערלה יהיה אסור בהסקה ובהדלקה וקושית התוס' שפיר :

מהר"ם

רבא ואביי סבירא להו כמו שהשיבו רבא לאביי הכא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב הוי משום דגזרינן יו"ט אטו שבת ולית להו האי גזירה דלקמן דקאמר דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב וגזרינן שמן שריפה אטו קדשים לית להו אותה גזירה והא דקאמר אביי לקמן טעמא מקרא דעולת שבת בשבתו ורבא מקרא דהוא לבדו לא קיימי למיהב טעמו למתניתין דקתני דאין מדליקין בשמן שריפה דהא סבירא ליה דטעמא הוי דגזרינן אטו שבת כדקאמר הכא אלא דקאי בעלמא לפרושי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב אלא דגמרא קבע לה הכא אמאי דקאמר לקמן לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב דקאמר מנא הני מילי שאין שורפין קדשים ביום טוב ומייתי עלה טעמא דחזקיה ואביי ורבא דקאמרי טעמייהו בעלמא למילף דאין שורפין קדשים ביום טוב אבל טעמא דקאמר אמתניתין דקתני דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב זה לא אתי כרבא וכאביי אלא אותו טעם אתי אליביה דרב חסדא דקאמר הכא אלא הכא ביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן וכו' ודו"ק :

חכמת שלמה

דף כד ע"א גמ' אמר רבא אמר רב סחורה כו' שני וחמישי ותעניות כו' אלא שני וחמישי של תענית כו' כצ"ל : שם ואין כהן קודש על הכוס נמחק וכ"ב בס"א אינו וכן ברא"ש : רש"י בד"ה של חנוכה כו' חנוכה מהו כו' בד"א : תוס' בד"ה גזירה יו"ט כו' עליה ועל חלב כו'. נ"ב פי' על הבהמה שמתה : ע"ב תוס' בד"ה איכא בינייהו כו' דומיא דזפת ושעוה כו' כצ"ל : בד"ה לפי שאין וכו' והכי מפרש ר"י כו'. כצ"ל וכ"ב ס"א והכא :

דף כה ע"א רש"י בד"ה שכן כו' לכל הנהנין מהן כו'. כלל וכרת כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה ולא מילה כו' מן ואיכא למימר התלמוד כו' עד יו"ט מלבדו גליון הוא : בד"ה הא בחולה כו' מה למעשר שכן הד"ס ע"ב כצ"ל וכ"ב הד"ס ע"ב סימן ה"באת מקום וידו"י אסו"ר לאונן האוכלו בטומא"ה לוקה וחייב בביעו"ר : בא"ד אלא בשריפה וצריך כו' כצ"ל : ע"ב רש"י בד"ה הדלקת כו' והלך באפילה. נ"ב בס"א ואוכל באפילה :

דף כו ע"א רש"י בד"ה איכא בינייהו כו' אי נמי דאכשר כו'. נ"ב פי' אפילו בשומן דגים וכן מה שהוכשר חלב מהותך כל זה איכא בינייהו וכמו שפי' אח"כ ומוכרח לפרש כן מדלא אכשר הנך

דף כד ע"א בתוס' ד"ה דתני רב אושעיא כוותיה וכו' מהכא לא הוה בעי למפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בבהמ"ז וכו' פירוש דהא דקתני דבתעניות ומעמדות דמשום שאין בהם קרבן מוסף אין בהם אזכרה בבהמ"ז וא"כ ה"ה נמי חנוכה דהא חנוכה נמי אין בהן קרבן מוסף דזה אינו דאיכא למדחי דדוקא נקט תעניות וכו' וכ"ת אם איתא דבחנוכה מזכירים אם כן הוה ליה למתני ברישא רבותא דאפילו היכא דאין בהם מוסף יש הזכרה בברכת המזון משום פרסומי ניסא דאיכא למימר דהא גופא אתא לאשמעינן דבר"ח מזכירין דאע"ג דאין בו פרסומי ניסא וליכא להקשות דליתני תרווייהו ברישא ר"ח וגם חנוכה דאין טעמם שוה דזה הוה משום תפלת מוסף וזה משום פרסומי ניסא וק"ל וכבר הארכתי בענין זה בפלפול הישיבה ועתה ראוי לקצר ואיפכא ליכא למפשט דדלמא תעניות ומעמדות משום שאין בהם תפלת מוסף והוא הדין חנוכה כצ"ל ור"ל וכ"ת נפשוט איפכא דבחנוכה יש הזכרה בברכת המזון דמדקתני תעניות ומעמדות אין בהם הזכרה ולא קתני חנוכה משמע דוקא תעניות ומעמדות שאין בהם פרסומי ניסא אבל חנוכה שיש בהם פרסומי ניסא מזכירין זה אינו דאיכא למימר דלמא קתני תעניות ומעמדות דאין בהם הזכרה בברכת המזון משום שאין בהם מוסף ואם כן הוא הדין חנוכה ולא איצטריך למתני חנוכה : בא"ד ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה וכו' חוזר אדלעיל דאמר דליכא למפשט דין ברכת המזון דחנוכה מברכת המזון דתעניות ומעמדות משום דאיכא למימר דלא דמיין להדדי דהתם אין פרסומי ניסא אבל גבי חנוכה איכא פרסומי ניסא מיהו מ"מ לענין הא דקתני גבי תעניות ומעמדות דאפי' בתפלה אם לא אמר אין מחזירין אותו בזה שוה חנוכה לתעניות ומעמדות דבחנוכה ג"כ אם לא אמר אין מחזירין אותו : ע"ב בתוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' וטעמא דת"ק נמי איכא למימר וכו' · נראה לי דהוי כאלו אמר ועוד י"ל ור"ל דהא ליכא לאקשויי נימא תנא בתרא לטפויי אתא משום דאיכא נמי הכא סברא לומר דת"ק מחמיר טפי ואסר אפילו נתינת שמן בחלב דהא קתני ולא בחלב דומיא ולא בשעוה ומשמע דכי היכי דבשעוה אסור אפילו בנתינת שמן לתוכו ה"נ בחלב ואיכא נמי סברא לומר דתנא בתרא מחמיר טפי משום דכל תנא בתרא לטפויי אתא ומשום דאיכא סברא להכא וסברא להכא לכך קאמר דלא מסיימי וק"ל : ד"ה בקר שני לשריפתו וכו' וי"ל דהא דאין שורפין בלילה וכו' כצ"ל ור"ל וכיון דאית לן טעמא לומר על הא דאין שורפין בלילה בלא טעם דגזירת הכתוב לא מסתבר ליה לגמרא לומר דהא דאיצטריך בקר שני ולא בי"ט גבי קרבן פסח הוי מטעם גזירת הכתוב אלא אמרינן דהוי מטעם דאין שורפין קדשים בי"ט ובכל קדשים ובכל י"ט הוי דינא הכי דאין שורפין אותן ביו"ט : ד"ה ולא מילה שלא בזמנה וכו' ורב אשי הוא דמשני די"ט עשה ולא תעשה וכו' ר"ל וכ"ת דלהכי איצטריך רבא למימר ק"ו משום דאיהו נמי סבירא ליה די"ט הוי עשה ולא תעשה זה אינו דאם כן למה ליה לרבא לאתויי קרא דהוא לבדו הוה ליה לשנויי בקצרה דהא דאין שורפים קדשים ביו"ט הוי משום דשריפת קדשים הוי עשה וי"ט הוי עשה ולא תעשה כדמשני רב אשי אלא ודאי רב אשי הוא דסבירא ליה די"ט הוי עשה ולא תעשה אבל רבא לא סבירא ליה הכי : בא"ד וקשה לר"י דבפ"ק דביצה וכו' אלא אמר רבא וכו' ודוחק לומר דגמרא ניחא ליה למיפרך די"ט עשה ולא תעשה וכו' כצ"ל ור"ל דהא דנקים התם הפירכא דאין כיסוי דוחה י"ט משום דיום טוב עשה ולא תעשה גמרא הוא דנקט לה הכי משום דקי"ל כרב אשי אבל רבא בעצמו לא בשביל פירכא זו הוכרח ליה לשנויי מה דמשני התם ואמר אלא אמר רבא וכו' אלא משום פירכא אחרת דאיהו נמי סבירא ליה מטעם אחר דאסור לכסות ביום טוב מקרא דלבדו דמינה ילפינן מילה שלא בזמנה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינו דוחה יו"ט וא"כ הוא הדין נמי כיסוי אלא שיש לדקדק למה יקרא כיסוי מצוה שיכול לעשותה למחר הלא המצוה היא על השוחט לכסות הדם לאחר השחיטה שאם ימתין עד למחר יבלע הדם בקרקע ולא יהיה רשומו ניכר וצ"ל משום שהוא יכול לשחוט ולכסות מערב יו"ט ודו"ק : בא"ד ורבא לא קאי אשריפת קדשים וכו' משום דאם כן הוה ליה לשנויי בקיצור דמש"ה אין שורפין קדשים ביו"ט משום דיו"ט הוי עשה ולא תעשה כדמשני רב אשי אלא ודאי רבא לא קאי אלא אמילה שלא בזמנה אלא דגמרא מייתי ליה נמי הכא משריפת קדשים וק"ל :

דף כה ע"א ברש"י ד"ה ותומש בזר וכו' וד"ה ויסף חמישיתו עליו וכו' הכל דבור אחד : בתוס' ד"ה הא בחול שפיר דמי וכו' וקרא גופיה אסר בהנאה כשנטמא אפי' אותו קודש שהוא מותר בהנאה וכו' דאל"כ לא דמי לתרומה שהיא מותרת בהנאה : בא"ד ולקמן לא סמיך אק"ו וכו' ר"ל בסמוך דקאמר א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא : בא"ד ולא משכחת סתם עצים וכו' בשרשיפא וכו' פירוש לעשות מהן שרשיפא ויש מקשין מאי מקשי התוס' דדלמא שאני הכא בשמעתין דאמרי' הא גבי קדשים שנטמאו בהדלקה והסקה משום דילפינן ליה בק"ו ממעשר אבל אינה קושיא כלל דלא ילפינן ממעשר אלא כשם שהאכילה אסורה בקדשים שנטמאו אפי' באופן שהיו מותרים קודם שנטמאו כך הנאה אסורה גם פירוש לא בערתי ממנו בטמא הכתוב בקרא אין פירושו הסקה אלא ביעור מן העולם אלא דגמ' דשמעתין ס"ל דהדלקה והסקה נמי מקרי הנאה לכך הקשו התוס' מערלה דמפורש בקרא דאיסורי הנאה היא ולא צריך שום ק"ו ואפ"ה איתא בפ' כל שעה דשרי בהדלקה והסקה משום דלא מטיא ההנאה אלא לאחר שכלה האיסור וק"ל : ד"ה פיגול היינו חישב לאכלו חוץ למקומו וכו' פירשו כן משום שהוקשה להם דאי כפי' רש"י יקשה למה לא הזכיר כאן לא חישב לאכול חוץ למקומו ולא אכל חוץ למקומו אבל לפי' התוס' אתי שפיר דחוץ למקומו היינו פיגול : בא"ד והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא נושא וכו' ר"ל דההוא פיגול ע"כ איירי בחוץ למקומו דגביה כתיב לא יחשב וגבי נותר דהיינו חוץ לזמנו כתיב לא ירצה ועוד דהתם על כפרת הציץ קאי והציץ אינו מכפר אלא להכשיר את הקרבן דהיינו בחשב בשעת שחיטה מחשבה הפוסלת את הקרבן לא בנותר ממש שאחר שהקריב הקרבן בהכשר הותיר ממנו ועיין במס' פסחים ברש"י ובתוס' שם דף פ"ו ד"ה ה"ג אם עון פיגול וכו' : ד"ה כרת שאינו מגיע לס' וכו' ומיתה וכו' היינו שמת קודם ס' וכו' אלא על בני עשרים שימותו קודם ס' וכו' כצ"ל : בא"ד ערירים דכתב רחמנא גבי דודתו ל"ל וכו' פירוש כיון דאתקיש כל העריות להדדי בסוף הפרשה לענין כרת : בא"ד ולפירוש ריב"א א"ש דמצינן למימר דממעט לה מערירים וכו' פי' דגבי אשת אח עירירי כתיב דגם זרעו נכרת מכרת זה ממעט אשת אחיו מאמו אבל מסתם כרת לא ממעט ליה אבל לפר"ת דס"ל דבכל כריתות זרעו נכרת קשה וק"ל ועיין בגמ' דיבמות פרק הבא על יבמתו ושם בתוס' ובתוס' במשנה דיבמות ד"ה אשת אחיו מאמו : ע"ב ברש"י ד"ה ב"ש פוטרין ואע"ג דציצית חובה היא בכל טליתות וכו' אפי' מונחים בקופסא כתב רש"י זה כדי לתרץ מפני מה לא קתני אוסרין ותירץ משום דקאי אטלית ולכך שייך לישנא דפוטרים ועיין בתוספות : בתוספות ד"ה הדלקת נר בשבת וכו' אבל מהדלקת נר גופה לא הוה פריך אביי וכו' ר"ל דאין לפרש דהדלקת נר בשבת חובה היינו הדלקה גופה וא"כ ע"כ צריך לפרש הא דקאמר רבא מתוך שריתו רע גזירה שמא יניחנו ויצא הוי פירושו שיניחנו ולא ידליק כלל וע"ז פריך אביי ויצא ולא ידליק והשיב לו רבא שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה דזה אינו דעל זה לא היה פריך אביי דיצא ולא ידליק כלל אלא ודאי דרבא מחייב שתהא הסעודה במקום הנר ועל זה פריך אביי דלאחר שהדליק מה בכך שיצא ולא יסעוד שם וע"ז השיב רבא שאני אומר שחובה הוא שיסעוד במקום סעודה : ד"ה חובה לגבי וכו' עד כדאמר ליה ההוא סבא תנא ובלבר וכו' : ד"ה סדין בציצית וכו' א"ר א"כ למה אסרוה פירושו א"כ כל שמתמיהין עליו למה עושין כן כצ"ל ור"ל א"כ דב"ה מחייבים והלכה כדבריהם כל הני דמתמיהין ואומרים למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני גזירה שמא יקרע וכו' ולפי' רש"י ר"ל דאפי' ב"ה מודו דמדרבנן אסור גזירה שמא יקרע : בא"ד ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו וכו' ר"ל דאי כפירש"י מה צריך למחשב הך בהדייהו דמשמע דאליבא דב"ש דוקא אסור בכלאים בציצית ולא אליבא דב"ה ולפירש"י הא מסקי' דאפילו לב"ה אסור גזירה משום כסות לילה וא"כ לא ה"ל למחשב בהדי הנך דהלכה כב"ש : בא"ד פטרי אפי' ממינו וכו' פירוש והשתא א"ש דקתני פוטרין ולא קתני אוסרין דאי קתני אוסרין הוה משמע דוקא כלאים להכי תני פוטרים דאפי' ממינו פוטרים : בא"ד וכב"ש קי"ל כדמשמע בהך סיפא דברייתא ר"ל דקתני א"ר אליעזר כל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומסיק משום דגזרינן אטו שמא יקרע או משום כסות לילה וצריך ליישב לפר"ת הא דאיתא בסיפא דההיא ברייתא א"ר א"כ למה אסרוה וכו' אמאן קאי א"כ וכו' ונראה דאב"ש קאי א"כ וכו' וה"ק א"כ כיון דמקרא ילפי' דסדין בציצית חייב מפני מה אסרוה ב"ש מפני מה היה מן המתמיהין בירושלים ומשני גזירה וכו' אבל ב"ה לית להו גזירה כלל והלכה בזה כב"ש והשתא אתי שפיר דחשב לה רב עמרם בהדי הנך דהלכה כב"ש וע"ש בפ' התכלת בפי' רש"י דפירש שם בתרי לישנא הא דקאמר רבי א"כ מפני מה אסרוה וגם התוס' פירשו שם חד פירושא מפירש"י לפי' ר"ת קצת בענין אחר ממה שכתבנו ודע שבריש יבמות יליף מכלאים בציצית דדרשינן סמוכים דדחי עשה דציצית לאו דכלאים ילפינן מיניה לכל התורה דדחי עשה את לא תעשה וא"כ לפי' רש"י דפירש דב"ש לא דרשי סמוכין לית להו נ"כ בכל התורה דעשה דחי את לא תעשה וזה דוחק ודו"ק :

דף כו ע"א ברש"י ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' א"נ דאכשיר חלב מהותך בתערובות וכו' פי' דרב ברונא קאמר דבשניהם בין בחלב ובין בשמן דגים צריך ליתן לתוכה שמן כל שהוא ובשניהם מותר כשנותן לתוכן ומה שהוצרך רש"י לפרש דחד מהנך תנאי סבר דרב ברונא דחלב ניתר בתערובות אבל שמן דגים אפי' בעיניה ולא פירש דשמן דגים שרי דוקא בתערובות והוי ממש כרב ברונא

משום

בחלב מהותך בעיניה דומיא דהכי ומדליקין בשמן דגים אפילו בעיניה ומש"ה דחק לפרש דהוית תנא דקאמר בחלב מהותך דאסור להדליק אפילו בתערובות סבר בשמן דגים מדליקין היינו בתערובות אבל לא בעיניה דהשתא בהך מילתא דקרבי דגים סבר רב ברונא מיהת כהאי תנא ובחלב מהותך סבר כאידך תנא אבל אם נאמר להאי תנא דסבר אין מדליקין בחלב מהותך (אפילו בעיניה) [ע"י תערובות] דסבר בשמן דגים נמי כאידך תנא דשרי אפי' בעיניה וא"כ לא אתיא דרב ברונא בהך מלתא דקרבי דגים דלא כמאן ועוד דהוית סברתו הפוכה מההוא תנא דרב ברונא מיקל (בשמן) [בחלב] מהותך טפי מההוא תנא דסבר אין מדליקין בו אפילו בתערובות וקרבי דגים מחמיר רב ברונא לאסור בעיניה וההוא תנא סבר דשרי אפילו בעיניה וזה דחקו לפרש דפליגי הני תנאי נמי בשמן דגים דהשתא רב ברונא בחדא סבר כהאי תנא ובחדא כאידך תנא ודו"ק : **בד"ה** אין בו כו' קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפילו בשל פשתן כו' עכ"ל דהכי משמע דאין בו משום שלש כו' קאי גם אחוץ פשתן וה"מ להקשות הכי אהך מתניתין מהאי דמשמע לקמן דחוץ מפשתן היינו בטווי ולא בגד אלא דניחא להו להקשות כן לקמן אהאביי גופיה דאיהו קאמר רשב"א וסומכוס אמרו ד"א ולדידיה עיקר מלתיה דשלש על שלש משום פשתן נקט ודו"ק : **ע"ב** בפירש"י בד"ה רשב"א כו' ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט כו' עכ"ל כצ"ל : **תוס'** בד"ה השתא שתי כו' וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו כו' דאריג שלשה על שלשה עדיף כו' עכ"ל כצ"ל ועיקר קושייתם אשלשה על שלשה דקאי גם לפי המסקנא דאתי בק"ו דשתי וערב וכיון דשתי וערב לא קים לן בשלש על שלש אלא בתר דקים לן באריג שלשה על שלשה ושלש על שלש א"כ ליכא ק"ו ואהא תירץ גם הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא כו' ר"ל דבתר דקים לן בשלש על שלש ומינה נמי בשתי וערב איכא ק"ו משתי וערב לשלשה על שלשה ואף שאין צריך ק"ו דבכלל בגד הוא נקטיה לרווחא דמלתא ומהרש"ל הגיה בתוס' דאריג שלש על שלש עדיף משתי כו' ולפי הבנתו דעיקר קושייתם אשלש על שלש הגיה דיבור חדש גבי ומפרש הרב פורת כו' ואין צורך להגהתו בכל ספרי התוס' שלפנינו אלא דעיקר קושייתם אק"ו דשלשה על שלשה דהאי ק"ו קאי למסקנא אבל אשלש על שלש לא קשיא להו כיון דלא קאי האי ק"ו גם דאין כאן מקום הקושיא לשלש על שלש ודו"ק : **בד"ה** אתי בק"ו כו' מוכח מדברי רבא דאמר שלשה כו' דילמא איצטריך קרא לבגד שלם כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דאימא דהא לא אימעיט שאר בגדים בנגעים מתרי קראי אלא חד למעוטי שלש על שלש וחד למעוטי שלשה על שלשה אבל בגד שלם לא אימעיט כלל ולא הוצריך לרבות בשרצים אלא ג' על ג' דלא הוי בכלל בגד והאי או בגד בשרצים לרבות ג' על ג' ואם נאמר דמשמע להו לעיל מתנא דבי ר"י דאף כל צמר ופשתים למעט שאר בגדים אפילו בגד שלם קאמר א"כ אמאי לא מוכיח הרב פורת בפשיטות דאי לא הוה ג' על ג' בכלל בגד שלם למאי דמיעט נמי שאר בגדים בנגעים מתרי קראי חד לשלש על שלש וחד לשלשה על שלשה אכתי בגד שלם לא אימעיט בנגעים וי"ל למאי דמיעט לעיל מתרי קראי מיעט נמי בגד שלם כמו שפירש ר"י מעיקרא דהוי קרא בבגד צמר פרט אחר כלל למימר דאפילו גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים כו' אבל הכא בשרצים או בגד ודאי ריבויא בעלמא הוא ואימא דלא אתא לרבות אלא בגד שלם להוציאו מכלל ופרט דגבי נגעים אבל לא שלשה על שלשה אי לאו דשלשה על שלשה בכלל בגד הוא אך קשה לפירש"י דאם נדרוש קרא דבבגד צמר במדת כלל ופרט לפי האמת למה [לי] תרי קראי למעוטי דמחד קרא נמי אימעיט אף בגד שלם במדת כלל ופרט ויש ליישב ודו"ק : **בד"ה** ואימא לרבות כו' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כו' עכ"ל פירוש לפירושם דודאי שלש על שלש בצמר ופשתים אתי מריבויא דוהבגד אלא אימא דמרבינן נמי מוהבגד שלשה על שלשה בשאר בגדים דכל מה דאיכא לרבות מוהבגד מרבינן ואי לאו מיעוטא דלצמר ופשתים הוה מרבינן נמי שלש על שלש בשאר בגדים ומהרש"ל כתב פירוש לדבריהם ומזה לא יכול לסייע להרב פורת דשמא ה"ק מדממעט ג' על ג' ממילא שלשה על שלשה איתרבי עכ"ל ואין להאריך בדחוקיו ועל פי דרכו זה גם לקמן בתוס' בד"ה ואימא כי אימעיט כו' איצטריך ריבוי מוהבגד לג' על ג' כו' כתב מהרש"ל פירוש לגופיה גבי צמר ופשתים ומגלן שאר בגדים עכ"ל ואין לדברים אלו הבנה בדברי התוס' ולפי דרכינו יתפרש בפשיטות דר"ל לקמן כיון דבשאר בגדים ג' על ג' לא אתי בק"ו משתי וערב דבהדיא צמר ופשתים כתיב בשתי וערב ע"כ איצטריך ריבוי מוהבגד לג' על ג' כו' כצ"ל לקמן והיינו בשאר בגדים ואע"ג דג' על ג' בצמר ופשתים נמי אתי מהאי ריבויא כל מה דאיכא לרבות מרבינן מיניה ומרבינן מיניה נמי ג' על ג' בשאר בגדים כמ"ש התוס' הכא וכן מוכיחין דברי התוס' לקמן בד"ה תרי מיעוטי כו' ע"ש ודו"ק כי הדברים ברורים למבין : **בד"ה** הרי מיעוטי כו' הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה כו' וג' על ג' בצמר כו' עכ"ל לשיטת התוס' ניחא אבל לשיטת הרב פורת לא יתיישב בזה דא"כ לא לכתוב שום מיעוטא ואנן ידעינן לרבות ג' על ג' בשאר בגדים דהוי בכלל בגד דכתיב בקרא גם מה שכתבו באידך קושיא לשתוק מריבויא דוהבגד כו' הוה ידעי' דשלשה על שלשה בשאר כו' שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא כו' כל זה לשיטתם אבל להרב פורת לא ידעינן שלשה על שלשה מק"ו כלל אלא שהוא בכלל בגד ודו"ק :

דף כז תוס' בד"ה נפקא ליה כו' דהא אביי מודה כו' לרבות שאר בגדים אפילו לג' על ג' כו' עכ"ל ומשום דקתני בלשון הברייתא שלשה על שלשה בשאר בגדים ולאביי מרבה אפילו שלש על שלש בשאר בגדים לית לן למימר דל"ג דתניא דאביי מצי להגיה בה ג' על ג' במקום שלשה על שלשה דטעות כזה קל הוא ליפול בברייתא וק"ל : **בא"ד** ולרבא דאמר דאידך כו' לא מפיק האי תנא דבי ר"י מאידך עכ"ל כל זה לשון גליון בתוס' ואין לו מקום כאן בתוס' כמ"ש מהרש"ל וק"ל : **בד"ה** ת"ל או בגד כו' ומ"מ כי פריך ואביי האי או בגד מאי עביד כו' עכ"ל דליכא למימר דפריך כיון דלא דריש ליה לשאר בגדים ע"כ לא תדרוש נמי מיניה אריג כל שהוא כיון דשקולים הם ב' הדרשות דא"כ לא הוה משני מידי ודו"ק : **בד"ה** שכן מטמא כו' ונימא ק"ו מה שתי כו' ג' על ג' שמטמא בשרצים א"ד שמטמא בנגעים כו' עכ"ל דהאי ק"ו ליכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה דהא לא ילפינן נגעים משרצים אלא דילפינן ג' על ג' החמור משתי וערב שהוא קל משלש על שלש וכה"ג יליף לקמן בגמרא ק"ו לטמא עור בהמה טמאה באהל המת מק"ו דנגעים ולא פריך מה לנגעים שכן מטמא בבגדים משום דלא יליף אהל המת מנגעים אלא דיליף עור בהמה טמאה החמור מנוצה של עזים שהוא קל מעור בהמה טמאה וק"ל : **בא"ד** וי"ל דכלים יוכיחו שמטמא בשרצים כו' עכ"ל לפי הסוגיא דלקמן המ"ל בפשיטות דנוצה של עזים יוכיח דמטמא בשרצים ולא בנגעים והיינו לאידך תנא דבי ר"י דמרבינן שאר בגדים בשרצים אבל הכא קיימינן לאביי דס"ל להאי תנא דבי רבי ישמעאל דבשרצים נמי דוקא צמר ופשתים דהשתא ליכא למימר נוצה של עזים יוכיחו והא דהיכא לאקשויי נמי בהיפך דנימא ק"ו ומה כלים דטהור בנגעים טמא בשרצים שלשה על שלשה דטמא בנגעים אינו דין שיטמא בשרצים וכן מצי למיעבד ק"ו מנוצה של עזים למאי דמסיק לקמן דנוצה של עזים טמא בשרצים אלא דאיכא למימר אהאי ק"ו שתי וערב יוכיח דטמא בנגעים וטהור בשרצים אף אני אביא שלשה על שלשה ודו"ק : **בא"ד** וכי תימה מה לכלים שכן אין מטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר כו' עכ"ל הדא מילתא היא שאין הכלים מטמאין טומאת עצמן באהל המת במחובר אלא דבר שהיה במשכן

חכמת שלמה

כנך תנאי אלא בשמן דגים ולא בחלב ודו"ק : **תוס'** בד"ה איכא בינייהו וכו' ובקונטרס דחק כו'. נ"ב פי' הוא דחק ופי' דרב ברונא לא אתא כח' מהם כי מה יעשה מאחר שפי' במשנה כו' א"כ ע"כ לא סברי כוותיה לאפוקי כ"ת לא דחק אף שפי' נמי בקונטרס דבהכי פליגי תנאי מ"מ אהא רב ברונא כחד תנא ודו"ק : **ע"ב** גמ' תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר ופשתים כצ"ל. וכ"כ פי' דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים וכתיב בגד הצמר או הפשתים ומה שהזכיר רש"י הוא המיעוט השני וק"ל : **תוס'** בד"ה השתא שתי וערב כו' דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול הס"ד (עיין במהרש"א) : **בד"ה** ואימא לרבות כו' בשאר בגדים כו'. נ"ב ומזה לא יכול לסייע להרב רבי פורת דשמא ה"ק מדאמעט שלש ממילא שלשה אתרבי ודו"ק : **בד"ה** ואימא כי אימעוט כו' בשאר בגדים לא אתי בק"ו כו' לשלש על שלש כו'. נ"ב פי' לגופא גבי צמר ופשתים ומנא לן שאר בגדים ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף כז ע"א גמרא הא רב פפא אמרה דרב פפא אמר אף כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה דתניא כו' לא גרסי' דאי מתני' כו' כצ"ל : **בד"ה** ה"ג דרב פפא אמר כל לאתויי כו' כצ"ל. וכ"ב ולא שייך למגרס דאמר רב פפא שהרי לא אמר בדוכתא אחריתי אלא כאן תירץ ומ"מ גרסינן דרב פפא אמר ר"ל מאחר שרב פפא תירץ א"כ אמרינן דסיפא נמי איהו אמרה וכדפירש"י וק"ל : **תוס'** בד"ה נפקא ליה כו' דלרבא דאמר דאידך תנא כו'. נ"ב גליון עד האי דבי רבי ישמעאל מאידך : **בא"ד** עביד ליה דלא פליגי כו' כצ"ל : **בד"ה** ת"ל כו' מאו בבגד פשתים דכתיב כו' כצ"ל : **בד"ה** אי ס"ד נגעים כו' ג' על ג' בצמר ופשתים. נ"ב ול"נ כפשוטו דלרבא שרצים המירי שכן טמאים בשאר בגדים בג' על ג' כמו שפירש"י לקמן ודו"ק : **בד"ה** שכן מטמא כו' ק"ו הכי מה שתי כו' כצ"ל :

גמ'

מהר"ם

משום דע"כ הני תנאי לא משווי חלב ושמן דגים דהא סומכוס קתני כל היוצא מן הבשר דהיינו חלב אין מדליקין בו אלא שמן דגים מדליקין וכן ר' יוחנן בן נורי דקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים דהיינו מתני' דקתני ולא בחלב ובשמן דגים קתני דמדליקין ולכך הוצרך רש"י בכל תנא לחלק בין חלב לשמן דגים והא דפירש ומר סבר שמן דגים ע"י תערובות אבל חלב כלל לא ולא פירש ומר סבר שמן דגים בלא תערובות וחלב כלל לא משום דא"כ לא הוי ס"ל לגמ' בשום דבר כרב ברונא ורוצה רש"י לפרש דכל תנא סבר קצת דרב ברונא : **בתוס'** ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' ונראה לר"ת וכו' והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא ר"ל דבשמן דגים לא פליגי דכ"ע מודו אפי' רב ברונא דמותר אפי' בעיניה דלא אמר רב ברונא אלא בקרבי דגים ולא פליגי התנאים אלא בחלב דמר סבר דמותר ע"י תערובות כרב ברונא ומר סבר דאסור אפי' ע"י תערובות ודלא כרב ברונא : **ד"ה** ולא מסיימי וכו' דמוכח קצת דת"ק להחמיר וכו' ר"ל וכיון דיש כאן שתי סברות סברא אחת דתנא בתרא לטפויי אתא ויש סברא לומר בהיפוך דמוכח שת"ק הוא המחמיר לכך קאמר ולא מסיימי : **ד"ה** אין בו משום ג' על ג' וכו' ותירץ דהתם איירי דבאו מבגד גדול וכו' כצ"ל : **בא"ד** ויש לומר דהתם מיירי שאין בדעתו לארוג וכו' פי' והשתא אין אנו צריכין לתירוצא דלעיל ואפי' בא מבגד גדול דוקא כשיש בו ג' על ג' אבל אין בו ג' על ג' אינו טמא ועי' בפ' במה אשה דף ס"ג בתוס' ד"ה מנין לאריג וכו' וגם שם צריך ליישב דברי התוס' כאשר נכתוב לקמן אי"ה : **ע"ב בתוס'** ד"ה השתא שתי וערב מטמא . תימה לר"י דלמא הא דתנן וכו' גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו הרבה וא"כ היכי אתא שלשה על שלשה וכו' כצ"ל ור"ל אע"ג דתנן דשתי וערב מטמא בפקיעה שיהא בו בכדי לארוג שלש על שלש היינו לפי האמת בתר דילפינן מקרא וקי"ל בארוג דמטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן וכו' גם שתי וערב דכתיב בקרא בצמר ופשתים ה"א דלא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו בגד שלם וא"כ היכי מצי למילף מיניה בק"ו אפי' שלשה על שלשה וכ"ש דלא מצי למילף מיניה שלש על שלש : **בא"ד** והירץ ר"י וכו' דאריג ג' על ג' עדיף וכו' ויש גורסין דאריג שלש על שלש וטעמם כדי לתרץ ג"כ הא דפריך אי הכי ג' על ג' נמיליתי בק"ו וק"ל : **בא"ד** ולרשב"א נראה וכו' אבל שתי וערב השיעור תלוי בסברא דהיינו ג' על ג' ומפי כדי לארוג ג' על ג' כדתנן במתני' דנגעים כדלעיל משום דשתי וערב אפי' אין בו אלא כדי לארוג ג' על ג' נמי חזי בין לעשירים בין לעניים דחזי האי שתי לאצטרופי לשתי אחר לעשות ממנו בגד גדול הלכך אפי' קודם דקי"ל דבארוג מטמא בג' על ג' הוה ידעינן שפיר מסברא דשתי וערב מטמא בפקיעה כדי לארוג בו ג' על ג' : **בא"ד** ובלאו ק"ו וא"צ רבוי לג' על ג' וכו' כצ"ל : **ד"ה** ואימא לרבות שלש על שלש וכו' פי' שנרבה שלש על שלש בשאר בגדים דהא ליכא מיעוט ר"ל הא דקאמר גמרא ואימא לרבות שלש על שלש אינו ר"ל ריבוי ממש מקרא דוהבגד דהא צריך והבגד לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דאי לא אתי רבוי דוהבגד לג' על ג' אם כן השתא דבעי לומר דשלשה איתא בשאר בגדים מיעוטא דצמר ופשתים למאי אתא אלא על כרחך ר"ל דרבוי דוהבגד אתי לג' על ג' בצמר ופשתים ומיעוטא דצמר ופשתים אתי למעוטי ג' על ג' בשאר בגדים וממילא בלא שום רבוי אתרבאי ג' על ג' בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעטינהו : **ד"ה** ואימא כי אימעוט מג' על ג' וכו' אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו וכו' איצטריך והבגד לשלשה על שלשה כצ"ל ור"ל אפי' נימא דריבוי דוהבגד אתי גם לשאר בגדים א"א לומר דלסליק אדעתיה דלרבויי מיניה שאר בגדים לג' על ג' דבשלמא צמר ופשתים דכתיב גבי שתי וערב ע"כ אתי ריבוי דוהבגד לרבות אפי' ג' על ג' דשלשה על שלשה לא איצטריך שום ריבוי דהא אתי מק"ו דשתי וערב הלכך על כרחך לג' על ג' אתי אבל בשאר בגדים דלא מטמא גבייהו שתי וערב ליכא למימר דג' על ג' אתי בק"ו משתי וערב אפי' את"ל דריבוי דוהבגד אתי נמי לשאר בגדים לשלשה על שלשה אתו ולא לג' על ג' וא"כ למה לי מיעוטא דצמר ופשתים למעט שאר בגדים מג' על ג' בלא שום מיעוט מהיכא תיתי לרבינהו אלא ודאי לשלשה על שלשה א"צ שום ק"ו והשתא פריך שפיר ואימא כי אימעט מג' על ג' דאי לאו מיעוטא ה"א דריבוי דוהבגד דמרבה שלש על שלש אתי נמי לשאר מינים :

דף כז ע"א בגמ' שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא ליה נפקא ליה מאו בגד וכו'. כלל הענין דבנגעים לכ"ע אינו טמא אלא צמר ופשתים אפי' ג' על ג' אבל שאר מינים לא מטמאו כלל אפי' בשלשה על שלשה ואפי' בבגד שלם ול"פ אביי ורבא אלא בשאר טומאות כגון בשרצים דלאביי מטמא רשב"א בשרצים אפי' בשאר מינים ג' על ג' דנפקא ליה מאו בגד דכתיב גבי שרצים : **ברש"י** ד"ה ה"ג דרב פפא וכו' הלכך לרב פפא לא מפיק וכו' והך פירוקא דסיפא איהו אמרה ולא איתמר וכו' כצ"ל : **תוס'** ד"ה נפקא ליה מאו בגד וכו' אבל לאידך תנא דר' ישמעאל אתא או לרבות וכו' כדפרישית לעיל וה"נ דהוי מצי למבעי הכא וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס : **בא"ד** דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א וכו' כצ"ל : **ד"ה** תלמוד לומר או בגד תימה דלקמן בפ' במה אשה יוצאה גרסי' דאריג כל שהוא טמא וכו' ע"כ צריכין אנו לפרש דר"ל כשאין דעתו לארוג בו יותר כמו שפירשו התוספות לעיל בדף כ"ו סוף ע"א בד"ה אין בו משום ג' על ג' ודברי התוספות הללו תמוהים מאד וצ"ע ליישבן דהא ע"כ קושית התוס' כך הוא דמקשו דהא תנא דר"י יליף מאו בגד דכתיב גבי שרצים דאתיא לרבות שאר בגדים ולקמן בפרק במה אשה דרשינן מאו בגד דאריג כל שהוא טמא ומאי מקשו אי ר"ל דדרשינן לקמן דאפילו בשאר מיני ארוג כל שהוא טמא א"כ מאי מקשו דדלמא אין ה"נ דהאי תנא דר' ישמעאל דקתני מנין לרבות צמר גמלים וכו' ת"ל או בגד ר"ל נמי אפי' בארוג כל שהוא טמא או מאי קאמר וכ"ת שקולים וכו' ואי נימא ליישב דהכי מקשו מנלן למדרש לקמן מאו בגד דארוג כל שהוא טמא אפי' בשאר מינים הא בעי קרא דאו בגד לרבות שאר מינים גופייהו לשלשה על שלשה או ג' על ג' ומנא לן לרבויי אפי' ארוג כל שהוא וקאמר וכ"ת שקולין הן ויבואו שניהם ר"ל כיון דמרבינן שאר מינים דג' על ג' הבא מבגד גדול או שלא בא מבגד גדול כלל שמעולם לא היה ארוג יותר אלא שהיה בדעתו לארוג יותר הוא הדין ארוג כל שהוא כשאין בדעתו לארוג יותר נמי טמא דשקולין הן ויבאו שניהם מאו בגד וכן משמע לקמן בפ' במה אשה בתוס' דף ס"ג ד"ה מנין לארוג כל שהוא א"כ לא מתיישב מה דקאמרי התוס' בתר הכי מ"מ כי פריך לאביי וכו' לימא דאיצטריך לארוג כל שהוא וכו' הא אי ארוג כל שהוא טמא בשאר בגדים כל שכן ג' על ג' ואביי ס"ל דלרשב"א ולתנא דר' ישמעאל דלעיל שאר מינים לא מטמאים כלל וא"כ פריך שפיר לאביי ויש ליישב דהכי מקשי התוס' דלקמן דרשינן מאו בגד דשרצים דארוג כל שהוא טמא והך איצטריך נמי לצמר ופשתים שיטמאו בארוג כל שהוא דאי מוהבגד לעיל לחוד לא הוה שמעינן מיניה אלא ג' על ג' דוקא וא"כ מנא ליה לרבות מיניה שאר בגדים הא בעינן לצמר ופשתים גופיה והא דקאמרי בתר הכי וכ"ת שקולים הם צריך ליישב דה"ק וכ"ת דג' על ג' והיה בדעתו לארוג יותר וארוג כל שהוא ואין בדעתו לארוג יותר שקולין הן כיון דרבינן לעיל מוהבגד ג' על ג' בצמר ופשתים הוא הדין נמי בארוג כל שהוא כשאין בדעתו לארוג יותר א"כ לא צריכין קרא דאו בגד דכתיב גבי שרצים לצמר ופשתים וע"כ אתיא לרבות שאר בגדים ובענין אחר א"א לפרש דלא נוכל לפרש דר"ל לארוג כל שהוא בצמר ופשתים וג' על ג' בשאר מינים שקולים הן דמה ענין זה לזה דלמא שאר מינים לא אקרו כלל בגד לכך צריך לפרש לפי דרך זה כאשר כתבתי ועל זה קאמר מ"מ כי פריך ואביי וכו' לימא דאיצטריך ליה קרא דאו בגד לארוג כל שהוא ר"ל גבי צמר ופשתים דאביי ס"ל דלא אתי ארוג כל שהוא מקרא דוהבגד דלעיל דלא אמרי' דשקולין הן וא"כ איצטריך קרא דאו בגד דשרצים לארוג כל שהוא גבי צמר ופשתים ולא ילפינן מיניה שאר מינין אלא שעדיין צריך ליישב זה שכתבו התוס' בתר הכי ואפי' אם נמחק שם הספרים שכתוב בהן או בגד ונגרוס דיליף מאו בגד ופשתים דכתיב גבי נגעים הניחא לרבא וכו' אלא לאביי מאי איכא למימר דאם רצו בזה דקשה לאביי אליבא דהך תנא דר' ישמעאל דיליף מאו בגד דשרצים שאר מיני בגדים הא איצטריך קרא דאו בגד דשרצים לארוג כל שהוא בצמר ופשתים דאע"ג דדרשינן ליה מאו בגד דכתיב גבי נגעים איצטריך נמי קרא גבי שרצים משום דס"ל דלא ילפינן שרצים מנגעים מאי מקשו הא על כרחך צ"ל דגם אביי מודה דהך תנא דר' ישמעאל ס"ל דילפינן שרצים מנגעים לענין צמר ופשתים ולכך דרש מאו בגד לרבות שאר מינים דאלת"ה בלא ארוג כל שהוא דלקמן עדיפא מיניה הו"ל לאקשויי אהך תנא דר' ישמעאל דהא בעינן קרא דאו בגד דגבי שרצים לג' על ג' בצמר ופשתים לאביי כדאמר לעיל אלא ע"כ צ"ל דמודה אביי דלהך תנא ילפינן שפיר שרצים מנגעים ולא קאמר אביי לעיל דילפינן שרצים אלא אליבא דרשב"א ותנא דר' ישמעאל דלעיל וצ"ל דלא לאביי אליבא דהך תנא דר' ישמעאל פריך אלא לאביי דקא משני לעיל אליבא דרשב"א ותני דבי ר' ישמעאל דלעיל דאו בגד אתי לרבות ג' על ג' בשרצים בצמר ופשתים מנא לן ארוג כל שהוא בשרצים בצמר ופשתים כיון דס"ל השתא דלא ילפינן שרצים מנגעים וק"ל : **בא"ד** ואפי' אם נמחק שם ספק וכו' נ"ל שכן צ"ל פסוק או ספרים וכו' : **ד"ה** שכן מטמא בכעדשה וכו' והקשה הר"ר יעקב מקורביל הקדוש ונימא ק"ו מה שתי וערב דטהור בשרצים טמא בנגעים וכו' ר"ל דהשתא ליכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאים בכעדשה דהק"ו הוא דילפינן ג' על ג' בנגעים משתי וערב דנגעים : **ד"ה** הדר ביה רבא מההיא וכו' וא"ת וכו' הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים וכו' ר"ל ולא אציצית יש לדקדק מה ענין קושיא זו של התוס' להשתא דקאמר הדר ביה רבא מההיא וכו' הא לפי מה דקאמר רבא מעיקרא דלתנא דר' ישמעאל לא מטמא כלל בשאר בגדים גם בשאר טומאות דאפי' בג' על ג' כ"ש דס"ל דאף כל קאי אשרצים וצ"ל דהתוס' הקשו קושיא זו הכא ולא לעיל משום דלא תימא דסוגיא דהתם אתיא לפי מאי דהדר ביה רבא מההיא דלעיל לכך הקשו הכא לומר דהא אפי' למאי דהדר מההיא ס"ל על כל פנים דאף כל קאי אשרצים

כדלקמן במתניתין דכל היוצא מן העץ כו' וק"ל: בד"ה אלא הא ט' למר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל כו' וי"ל דה"א דוקא העלאה אבל בלבישה כל תרי כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דאף כל לאתויי ציצית דפרט לך בגד סתם לא ליכתוב בכלאים נמי למר ופשתים ונילף ליה נמי מדפרט לך ביה בגד סתם דהוי למר ופשתים ומיהו ק"ק לתירוצם אכתי קשה דלא לכתוב ובגד כלל גבי העלאה א"כ דלכתוב האי ובגד גבי לבישה ולא לכתוב למר ופשתים גבי לבישה ומדלא אסור בלבישה אלא למר ופשתים כ"ש דגבי העלאה לא נאסור כל שאר הרי מיני ויש ליישב ודו"ק: ע"ב בד"ה אונין כו' ונראה לר"י דאונין היינו מטוה כו' עכ"ל והא דאמר כמאן כי האי תנא כו' ליכא לפרושי כלשון אחר שפירש"י דהא אונין שהוא שתי וערב של פשתן כפי' התוס' ודאי ליכא למאן דפליג ולא מטמא ליה בנגעים אלא שיש לפרש כפירוש ראשון שפירש"י מדלא מחלק סומכוס בטווי משמע דבין בשתי ובין בערב מטמא מיד והיינו כר"מ וק"ל: בד"ה כל היוצא כו' פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס כו' עכ"ל בפי' הקונט' שהיה לפניהם לא היה כתוב כאן גבי הדלקה דאין לעשות מקנבוס ולמר גפן כמ"ש בפירש"י שלפנינו אלא דלעיל בברייתא גבי טומאה פי' בקונט' כן ומינה כתבו דא"כ יהא אסור להדליק כו' וק"ל:

דף כה בד"ה ויפרוש כו' יריעות עזים כו' כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל כו' עכ"ל ואע"ג דגבי ועשית מכסה לאהל לא משמע דמכסה היינו אהל אלא משום דאהדרי' קרא כדמסיק וכן ועשית קרשים למשכן דקרשים לאו היינו משכן הכא גבי ועשית יריעות לאהל דכתיב בתר הכי על המשכן משמע דה"ק ועשית יריעות עזים שיהיה אהל על המשכן דהיינו יריעות וק"ק דה"ל לאתויי קרא דמייתי במתניתין ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו וגו' דמשמע אהל מועד היינו יריעות עזים ודו"ק: בא"ד וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדנים ואחר כך הקרשים וכתיב כו' עכ"ל כצ"ל והבריחי' והעמודים שזכר בקרא אחר הקרשים לא חשו התוס' להזכיר דלא נחתי למימר אלא דבסדר הקמתן על הקרשים היינו תחלת הפרשה יריעות שם מפוזר ויש לדקדק דא"כ לפי סדר הקמתן דכתיב בתר ויפרוש את האהל וגו' וישם את מכסה וגו' דהיינו מכסה עורות אילים מאדמים ועורות תחשים אמאי לא זכר מקמי' דמכסה הפרשת יריעות עזים לפי סדר הקמה וי"ל דודאי ויפרוש את האהל משמע בפשיטות הפרשת יריעות עזים אלא דדייק דמשמע נמי הפרשת יריעות שם מפוזר לפי סדר הקמה אחר הקרשים וק"ל: בד"ה ריבה עור כו' דלהכי איצטריך לרבויי עור בהמה טמאה כו' עכ"ל וליכא למימר דאיצטריך לרבות עור בהמה טמאה בנגעים דלא ניליף לטהר בנגעים עור בהמה טמאה בק"ו מטומאת אהל ומה טלה של עזים שמטמא באהל המת אינו מטמא בנגעים עור בהמה טמאה שאינו טמא באהל המת אינו דין שלא יטמא בנגעים דאיכא למימר שתי וערב יוכיח שאינו מטמא באהל המת וטמא בנגעים אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' וגבי שרצים נמי שכתבו התוס' טעם דאיצטריך ריבוי לטמא עור בהמה טמאה ולא ניחא להו למימר משום דלא ניליף לטהר שרצים בעור. בהמה טמאה מק"ו דאהל המת דהא איכא למיפרך מה למת שאינו מטמא בכעדשה ודו"ק: בד"ה מה לשרצים וליכא למיפרך שיטמא מת בכעדשה מק"ו כו' עכ"ל הכא ליכא ק"ו דין אהל המת משרצים דליכא מלתא דמטמא באהל המת ולא יטמא בשרצים אלא דהק"ו הוא אהל המת משרצים דאהל המת חמור שמטמא טומאת ז' ושרצים אין מטמאין רק טומאת ערב מיהו קשה דהא איכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין כלים משא"כ אהל המת דקיימינן ביה הכא דהיינו במחובר לטמא טומאת עצמן שאינן מטמאין כלים אלא שהיו במשכן ויש ליישב ודו"ק: ע"ב בד"ה אתיא ק"ו כו' לשתוק קרא משרצים ותיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא כו' עכ"ל ואין להקשות איפכא ל"ל קרא בנגעים תיתי בק"ו משרצים ומה שתי וערב שאינו מטמא בשרצים מטמא בנגעים עור בהמה טמאה שמטמא בשרצים אינו דין שיטמא בנגעים דליכא למימר כלים יוכיח כמ"ש התוס' דלעיל דמה לכלים שכן אין נעשין אהל המת במחובר די"ל דנוצה של עזים יוכיח שמטמא בשרצים ולא בנגעים אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' ודו"ק: בד"ה תפילין בהדיא ט' מלתא אחריתא אתא לאשמעינן ודרשה דמן המותר בפיך כו' עכ"ל משום דאיכא למימר דניחא ליה למימר בהדיא האי דינא לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה דהיינו לתפילין מלומר מן המותר בפיך דאפשר דלא הוה ידעינן מיניה הך מילתא דעור בהמה טהורה לתפילין וע"ז קאמרי דהך דרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה דהיינו ר"ל עור בהמה טהורה ולא אצטריך לאשמעינן לא הוכשרו ט' אלא עור בהמה טהורה ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק ודחוק ואין להאריך ודו"ק:

ח"א דף כח ע"ב תחש שהיה בימי משה כו'. האי בריה בפני עצמה לא הוי ממש כמו במקומות אחרים אלא דהיינו ספק כדקאמר ולא הכריעו בו כו' וכה"ג כתבו התוס' פרק הערל גבי אנדרוגינוס בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו אם זכר כו' ע"ש: לפי שעה כו'. ומ"ש ואנעלך תחש היינו נמי בדור המדבר לפי אותה שעה: שור שהקריב כו'. מפורש פ' אלו טריפות ע"ש:

דף כט גמרא ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר"י ור"ש מתיר מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי ר"י ור"ש מתיר כו' כצ"ל: בפרש"י בד"ה מכוונת כו' ולאו משום דאי הוה טפי דלא מיטמי דכ"ש ט' ובד"ה מסיקין בתמרים דאגב דמטלטל כו' כצ"ל: תוספות בד"ה והא דרב כו' דרב אוסר נולד כר' יהודה מכרכי דזוזי כו' עכ"ל ק"ק דטפי ה"ל לאתוי משמן של בדדין דאסר רב בספ"ק משום נולד כמ"ש התוספות שם אבל כרכי דזוזי לאו משום איסור נולד נגעו בה אלא משום איסור מוקצה וע"ש בתוספות ודו"ק: ע"ב בד"ה ה"ג מחלוקת כו' דבפרק כל שעה משמע דטפי שרי היכא דלא אפשר כו' עכ"ל מהא דקאמר רבי ירמיה רבה אימור דאמר רבי שמעון בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ה"מ לאוכוחי הכי דהך גירסא ליתא דאם לא כן הוה ליה סברת עולא הפוכה מדרבי ירמיה אלא דניחא ליה לאתויי מפרק כל שעה דכל הסוגיא התם אית ליה הך סברא דטפי שרי היכא דלא אפשר וליכא מאן דפליג התם כי הכא דפליגי וק"ל:

ח"א דף ל ע"א אן סוכלתנותך כו'. וסוכלתנותך כמו תבונתך דתרגומו של תבונה סוכלתנו א"נ סכלות ושטות ממש קאמר עשה"כ שאמר שלמה ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות וגו' וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות וגו' ולבי נוהג בחכמה ולאחוז בסכלות וגו' ודו"ק: בטל מן התורה והמצות כו'. והיינו כו'. לכאורה קשה אין זה צריך ראיה דמה עשיית מצות שייך בקבר וי"ל דאפילו מצות דאפשר לקיים בקבר כגון שלא לקוברן בכלאים אינו צריך והכי קאמרינן בהדיא בנדה בפ' האשה לר"י דדרש חפשי מן המצות ואפילו למ"ד התם דאסור לקוברו בכלאים היינו משום דלעתיד מצות אינן בטלות וצילית דרמינן להו אינו אלא משום לועג לרש ועיין בתוס' שם ודו"ק: ואמר במה תפלות ותחנונים כו'. הכי משמע מתוך המקראות בפרשת עקב דכתיב ואתנפל לפני ה' את ארבעים יום ואת ארבעים לילה כו'. דהיינו כמה תפלות ותחנונים ולא נענה עד דבתר הכי כתיב זכור לאברהם וגו' וכתיב בעת ההיא וגו' לסוף ארבעים יום נתרצה להם וי"ל בזה דקאמר עמד משה כו' ולא נענה דהיינו בזכותו כפירש"י וזה סותר לכאורה מה שאמרו פ"ק דברכות משה תלה בזכות אחרים זכור לאברהם וגו' ואלו לו בזכות עצמו חוקיהו כו' הא משה נמי תלה בזכות עצמו בכמה תפלות ותחנונים עד שראה שלא היה נענה בזכותו תלה (לו) בזכות אחרים ויש ליישב ודו"ק: ואלו משה רבינו גזר כו'. עיין פירש"י ודחק לפרש כן משום דשאר התורה אמרה משה מפי הקב"ה א"כ מה יאמר שגזר כמה גזירות ולשון כמה תקנות נמי משמע הרבה תקנות ולולי פירושו נראה דאכל התורה קאמר ולפי שיש בה חוקים דהיינו גזירות ויש בה מושכלות דהיינו תקנות קאמר דכל גזירותיו ותקנותיו מתקיימין כפי שאמרן מפי הקב"ה והרי אני משבח את המתים בגזירתן ותקנתן שגזרו ותקנו מפי הקב"ה יותר מגזירת מלך ב"ו

נמוקי הגרי"ב דף כח ע"א תוס' ד"ה ויפרוס כו'. תימה לר"י כו' עיין מהרש"א שהקשה אע"ג דגבי ועשית מכסה לאהל לא משמע דמכסה היינו אהל כו' יעו"ש. ולק"מ כי גבי יריעות עזים לאהל נקוד הלמ"ד של לאהל בשו"א. והכוונה שיהיו היריעות עזים גופייהו לאהל. משא"כ גבי מכסה לאהל נקוד הלמ"ד בקמ"ץ והוא במקום ה"א הידיעה כידוע. ועיין רש"י בשלח על פסוק לנחותם כו'. וא"כ הכוונה שיהיה זה מכסה לאהל הידוע. והוא כאלו כתיב בפירוש ועשית מכסה להאהל. דעת לנבון נקל וא"ש:

מהר"ם

אשרצים דאי לא קאי אשרצים א"כ הו"ל למימר דבשרצים אפי' בג' על ג' מטמאים בשאר מינים מקרא דאו בגד ואיהו קאמר כי לית ליה לר' ישמעאל בשאר בגדים בג' על ג' וכו' אלא ודאי צ"ל דרבא ס"ל אפי' למאי דהדר דאף כל קאי נמי אשרצים לכך הוכרח רבא לומר דבג' על ג' ס"ל לתנא דר' ישמעאל דאינו מטמא בשאר מינים בטומאת שרצים וא"כ מאי פריך שם גמ' והא תנא דר' ישמעאל לית ליה דרבא הא שפיר איכא למימר דאית ליה דרבא והא דקאמר התנא אף כל צמר ופשתים לא קאי אציצית אלא אשרצים וזהו פי' דברי התוס' בדבור זה אלא שיש לדקדק דלפי מה דסלקא דעת התוס' השתא דסוגיא דהתם לא אליבית דרב נחמן קאי עדיפא מזה הוה להו להתוס' להקשות אתחלת הקושיא של אותו המקשה דפריך דלתנא דר' ישמעאל טעמא דכתיב צמר ופשתים דהוא מופנה למדרש סמוכים דכלאים שרי בציצית הא בלא דרוש זה שמעינן דכלאים בציצית שרי דהא בציצית בגדיהם כתיב ותנא ד' ישמעאל דכל בגדים סתם שבתורה הוא צמר ופשתים וקאמר רחמנא דלעבד תכלת שהוא צמר בבגד פשתים והות להו להתוס' להקשות ומאי פריך הא לרבא ולאביי דהכא אף כל דקתני תנא דר' ישמעאל קאי אשרצים ולא אציצית ודו"ק התם: בא"ד אבל השתא דאמה וכו' איצטריך או לרבות ג' על ג' בשאר בגדים אבל שלש וכו' כצ"ל: ד"ה אלא האי דרב פפא בדותא היא וכו' וא"ת לתנא דר"י צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל דמדכתיב ובגד כלאים וכו' פי' גבי העלאה ותנא דר"י ס"ל כל מקום דכתיב בגד סתם הוי צמר ופשתים ונילף לבישה מהעלאה וע"ש ביבמות ותמצא שם הכל מבואר: ע"ב בגמ' בין במינן בין שלא במינן שאר בגדים וכו' נ"ל כצ"ל שאר מינין: בתוס' ד"ה אונין של פשתן וכו' דהשתי הוא מן הלשונות של צמר וכו' כצ"ל: ד"ה ואין מטמא טומאת אהלים כו' וי"ל דאיירי בסדינים של משי וכו' שאינן מטמאין וכו' פירוש משום שלא היו במשכן:

דף כח ע"א ברש"י ד"ה שזורין וכו' כלים ואדם וכו' מנלן דמטמו בספרי תניא וכו' מה מצורע וכו' ר"ל יליף ממצורע כל המאהילים לענין להביא את הטומאה על אדם וכלים שתחתיו אבל אהל קבוע המחובר שיהא עצמו מקבל טומאה אינו אלא מה שקרוי אהל במשכן ועי' בתוס' בעמוד זה ד"ה א"כ ג"ש מאי אתני ואי לאו דילפינן ממצורע ה"א דכמו שאינו נקרא אהל לענין ליטמא במחובר כך אינו נקרא אהל להביא את הטומאה: ד"ה מאי קא מבעיא ליה הא ממשכן גמר לה ר"א והתם טהורת היא דהואי וכו' פי' דאילים מאדמים טהורים הוו: ד"ה או בעור גבי נגעים כתיב כצ"ל: בתוס' ד"ה ויפרש את האהל וכו' וי"ל דדייק משום דקרא כתיב וכו' ונ"ל דלפ"ז יריעות עזים פשיטא דמקרו אהל וממטאות אלא אפי' יריעות דפשתן יליף נמי מקרא זה דאקרי אהל: ד"ה אלא גמר וכו' כדמוכח בת"כ ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העזים כצ"ל: ד"ה מה לשרצים וכו' ועוד י"ל דג"ש לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר כצ"ל פי' דאותה גזירה שוה דבגד ועור לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר אלא איירי לענין דברים שמקבלין טומאה באהל המת אבל יש לדקדק א"כ מה ס"ד דרבא דבעי למילף טומאת אהל המת מנגעים ומשרצים אי לאו דאיכא למיפרך הא בלא שום פירכא נמי ליכא למילף מינייהו משום דג"ש דאהל אהל סתרה לה ועוד דהא דמטמא גבי מת ושרצים עור בהמה טמאה לא איירי בטומאת אהל המחובר אלא לענין קבלת טומאה איירי כמו שמתרצין התוס' השתא אבל בעיני כל זה אין קושיא כלל דאי לאו דאיכא למיפרך אנגעים ואשרצים הוה ילפינן שפיר מינייהו דעור בהמה טמאה מטמאה ג"כ באהל המחובר במה מצינו לענין שאר טומאות דלא חילקה התורה בהן בין עור בהמה טהורה לטמאה הוה אמרינן נמי דהוא הדין לענין טומאת אהל כיון דלא ידעינן שום חומרא גבייהו יותר מלגבי אהל המת והג"ש דאהל אהל הוי אמרינן דסברא הוא לאוקמא דלא בא אלא למעט אהל היוצא מן העץ דלא מטמא אלא פשתן אבל השתא דאיכא למיפרך אנגעים ואשרצים וא"כ ליכא למילף מנגעים ושרצים בפשיטות במה מצינו דהאיכא סברות ופירכות דאיכא לפלוגי בין נגעים ושרצים ואהל המת ואין לנו שום סברא לאוקמא ג"ש דאהל אהל למחצה לומר דאיירי דוקא לענין דבר היוצא מן העץ אלא דבעית השתא למילף מג"ש דבגד ועור לכך סברא לומר כיון דג"ש דאהל אהל סתרה לה מה חזית דניזול בתר ג"ש דבגד ועור נימא דניזול בתר ג"ש דאהל אהל ועוד דאיכא למימר דג"ש דבגד ועור לא סתרה להך ג"ש דאהל אהל משום דג"ש דבגד ועור לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר אלא לענין דברים המקבלים טומאה מחמת אהל המת וק"ל: ע"ב בגמ' ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו' למאי הלכתא וכו' לא לרב יוסף גופיה פריך דהא רב יוסף יליף מיניה דעור בהמה טמאה אינו מטמא באהל כדמשמע לעיל אלא לרבא מברנש פריך דאיהו מפיק דילפינן מק"ו מנוצה של עזים דעור בהמה טמאה מטמא באהל א"כ תקשה לדידיה דאותה ברייתא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו' למאי הלכתא מתניא: מאי הוה עלה דתחש שהיה בימי משה וכו' אע"ג דפי' התוס' דאברייתא דתני רב יוסף לא בעי למימר דאתא לאשמעינן דתחש טהור היה וכו' וכן פירושו לעיל למאי הלכתא דמאי דהוה הוה היינו משום דבברייתא משמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה אבל גמרא מ"מ בעי למידע אי טהור הוא או לא ע"ד דרוש וקבל שכר: בתוס' ד"ה אתי ק"ו מנוצה של עזים וכו' ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתי מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיחו וכו' פי' פשוטי כלי עור שלוק שאינו יכול לקבל בו שום דבר דבשרצים דומיא דשק בעינן המטלטל מלא וריקן ועי' לקמן פ' במה אשה בתוס' דף ס"ג ד"ה מנין לארוג וכו' ויש גורסים הכא פשוטי כלי עור ועץ יוכיחו וטעות הוא בידם כאשר תראה מהתוס' פרק במה אשה הנ"ל וגם מצד עצמו א"א לגרוס כן מחמת כמה קושיות חזקות אשר אין להאריך בזה:

דף כט ע"א בגמ' אמר רב יהודה אמר רב וכו' ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר' יהודה מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי ר' יהודה ור"ש מתיר וצריכא וכו' כצ"ל: והא דרב לאו בפירוש איתמר וכו' דברי הגמ' הללו צריכין ביאור כאשר מובן מעצמו ונראה דהכי פירושו דהא דאמר רב יהודה משמיה דרב דאמר דלר' יהודה אין מסיקין בגרעינין לא אמרה בפירוש אלא בשביל ששמע רב יהודה מרב אותו מעשה שאפל תמרי וכו' וא"ל ר' חייא כנגדו ביו"ט אסור והיינו ע"כ אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה מזה היו אומרים משמיה דרב דאית ליה לר' יהודה דאין מסיקין בגרעינין אבל אפשר הוא דאע"ג דאמר ר' חייא לרב הכי לא ס"ל לרב כן שיהא אסור לר' יהודה להסיק בגרעינין ולכך בעי גמרא קבלה מיניה או לא קבלה מיניה ר"ל יש לפשוט ממקום אחר אם קבלה רב מיניה או לא וק"ל: ואמר עולא ואי תימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה לדבריו דרבי אליעזר וכו' האי דאוקים להו רב אדא וכו' כצ"ל: ד"ה מכוונות מצומצמות וכו' והיינו הך דרב יוסף לאו משום דאי הוה טפי לא מטמי אלא כצ"ל: תוס' ד"ה והא דרב לאו בפירוש איתמר הא פשיטא דרב אסר נולד כר' יהודה מכרכי דזוזי אלא דמייתי ראיה וכו' דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר ר' יהודה וכו' דברי התוס' אינם מדוקדקים דמתחיל במת דרב אסר נולד ומסיים אלא דמייתי ראיה במה דאסר ר' יהודה גרעינין ועוד כרכי דזוזי לא נולד הוא אלא מוקצה מחמת מיאוס ויש ליישב דר"ל כיון דאשכחן דרב אסר כרכי דזוזי דהוא מוקצה מחמת מיאוס וע"כ אליבא דר' יהודה ס"ל הכי דלא אשכחן תנאי דפליגי במוקצה כ"א ר' יהודה ור"ש וא"כ כ"ש דס"ל לרב דלר' יהודה אסור נולד דמוקצה דנולד חמור טפי ממוקצה מחמת מיאוס אלא שעדיין יש לדקדק דא"כ מאי צריכין התוס' לאתויי ראיה מההיא דכרכי דזוזי דאית ליה לרב דלר' יהודה אסור נולד הא מתני' היא בפ' מי שהחשיך דפליגי ר' יהודה ור"ש בנבילה שנתנבלה בשבת אם מותר לחתכה לפני הכלבים ויתר המשניות שמביא שם ובפ"ק דביצה וכן לעיל בפלוגתא דמטלטלים נר חדש וכו' וצריך לפרש הכי דהתוס' ס"ל דהא דקאמר גמרא והא דרב לאו בפירוש איתמר כוונת הגמ' בזה דבעי לאתויי ראיה דרב ס"ל הכי לפסק הלכה ולכך קאמרי התוס' הא פשיטא דס"ל לרב דאסור נולד כר' יהודה מההיא דכרכי דזוזי ולא איצטריך למייתי ההיא עובדא דר' חייא אלא דמייתי ראיה דאף בגרעינין דאיכא למימר מעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר ר' יהודה ר"ל ורב סבירא ליה דהלכתא כוותיה דר' יהודה גם בזה ודו"ק: ד"ה בין מן המוכן וכו' דלא נריע כולי האי טפי ממגוד דלהוי מוכן לגביה כצ"ל:

חכמת שלמה

דף כח ע"א גמ' מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן כו' כצ"ל: שם ת"ל אהל אהל ריבה כו'. נ"ב פי' כמה אהלים כתיב בפ' מת כן פירש"י בפ' שני דסוכה: שם ודומה כמין תלא אילן. כו' נ"ב תלא אילן הוא היה קטנה כמין תתול מרוקם כו' עיין בערך תלא: רש"י בד"ה שזורין כו' משזר הס"ד: תוס' בד"ה א"כ גזירה שוה כו' לא למעט ולא לרבות הס"ד והשאר נמחק: בד"ה ריבה עור כו' ואין נאכל עד שתהא כו'. נ"ב פי' מנין לנו עוד כל אינך עד שתרצה לרבות אפי' שרצים: בא"ד ת"ל או בעור כו' טהרה מאילים כצ"ל: ע"ב גמ' כיון דאיכא קרש דמין כו' כצ"ל. ונ"ב וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת תלבו מותר וא"ת בפ' במה מדליקין אמרי' תחש קרן אחת היה לו במצחו וטהור היה מדאמרי' ורב יהודה דאמר שור שהקריב אדה"כ קרן אחת היה לו במצחו והיכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טהור והלא כל אותן שיש להן קרן אחת אינן שוין דהא איכא קרש שהוא חיה ושור שהוא בהמה וי"ל דסמך אמתני' דבא סימן דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים מסתמא אפי' בקרן אחת איירי מדאשכחן שור שהקריב אדה"כ קרן אחת היה במצחו וטהורים ומיהו כמו כן היה לו לדקדק מקרש דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת והוא מעלה גרה ומפרים פרסה עכ"ל רש"י בחולין: רש"י בד"ה אלא לנכרכות כו' בהמה טהורה הס"ד וא"כ מה"ד בשערן בשער של מין הקלף ונתפרות בגידין של מין הקלף כלומר בשל טהורה: תוס' בד"ה תפילין בהדיא כו' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה כו'. נ"ב פי' מאחר שמילתא אחריתא בא להשמיענו שהוא פחות מתפילין א"כ יוקשה למה אינו משמיע לנו תפילין גופא והיה לו להביא הקרא אלא נ"ל שהדרשה היתה פשוטה כמו שמסיק ג"כ לקמן ולעיל שאמר הו"ל לאתויי קרא היינו באם תמצא לומר שאינה פשוטה והוא בא להשמיענו א"כ ה"ל לאתויי קרא כו' ודו"ק (ועיין במהרש"א):

דף כט ע"א גמ' נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקה ביו"ט כו'. נ"ב ס"א נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקין בה ביו"ט: שם הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן כו' כצ"ל. וכ"כ פי' דאלו פחות משלש אין מועיל שום סכנה בעולם שיהא טמא וכ"כ הרמב"ם: שם דתנן פחות מג' על ג' שהתקינו כו'. נ"ב וכ"ש כשלא התקינו עיין בר"ף: ע"ב תוס' בד"ה גזירה כו' זילחא כו'. נ"ב פירש"י לרבן הבית:

דף ל ע"א גמ' על כל הטובה כו' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם כו' כצ"ל: רש"י בד"ה מדת ימי כמה ימי חיי לישנא אחרינא קאי מנין שנותי מדת ימי באיזה יום בשנה לדעת מנין ימי

נמרא

שעדיין חי לפי שגוזר מעלמו ואינו מתקיים : מאי דכתיב עשה עמי אות וגו׳ מחול לי על אותו עון וכו׳. מפורש בפרק חלק ע״ש : והיינו דכתיב ויהי ביום השמיני וגו׳ שמחים שמלאו וכו׳. מפורש בפרק קמא דמועד קטן : כי לכלב חי הוא טוב כו׳. לכאורה דכלב לאו דוקא קאמר לאאי דמסיק אדעתיה לעיל דדבריו סותרין זה את זה אלא דטוב לשפל החי מחשוב המת וא״כ המ״ל דהיינו טעמא דחי חשוב יותר מהמת מטעמא דקאמר לעיל כיון שמת בטל מן המצות ואין להקדוש ברוך הוא שבח בו וצ״ל דניחא ליה לפרש כלב כמשמעו וכן אריה ע״ש המלוכה מיהודה גור אריה ודו״ק : הודיעני ה׳ קצי כו׳. ר״ל קיצו של אדם ממש שנגזר עליו מיום הולדו כמה שנים יחיה ובאיזה חודש ויום שימות באותה שנה וא״ל גזירה היא מלפני שאין מודיעין כו׳ מטעמא שיהיה כל ימיו בתשובה שכל שעה וכל יום וכל שנה הוא זמן מיתתו ואילו היה יודע זמן מיתתו ממש לא היה שב עד קרוב לאותו זמן ושוב בקש גם שלא הודעתי קיצי ממש ובאיזו שנה וחדש ויום הודיעני מיהת מדת ימי דהיינו באיזה זמן מהשנה כי יש ימים ארוכים בשנה ויש קצרים דהיינו מדת הימים שיהיו באותו זמן שאמות דהשתא מיהת כל שנה ושנה יהיה בתשובה באותן מדת הימים שיודיעו וא״ל שגם זה גזירה היא מלפני מטעמא דלעיל דלא יהיה זה כל ימיו בתשובה רק בכל שנה באותן מדת הימים וכמו שאמר שלמה כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים וגו׳ ושוב בקש דלכל הפחות אדע מה חדל אני דהיינו שלא אדע איזה שנה וחדש ויום לפי הגזירה מהלידה גם באיזה מדת הימים שיהיו באותו זמן אבל אדע באיזה יום מהשבוע דהשתא מיהת כל שבוע יהיה בתשובה באותו יום וקרוב לו וזה הודיע לו כי בשבת תמות כו׳ : אמר לו כי טוב יום בחצריך. מפורש פ״ק דמכות ע״ש : ע״ב ולענין שאלה כו׳. עיין פירש״י ובפרק שואל מפורש שהוא ממש דומה לשאלה דלעיל בדרשת במתים חפשי כו׳ דקאמרינן נמי התם תינוק בן יומו חי מחללין עליו השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו השבת כיון שמת אדם בטל מן המצות כו׳ דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות והתם נמי נ״ל דסמך אדרשה דוחי בהם ולא שימות בהם כפירוש רש״י דההוא טעמא כדי שישמור שבתות הרבה אידחי בפי״ה ע״ש ודו״ק : שתחלתו ד״ת כו׳. הכא גבי קהלת הוצרך לומר טעמא דלא גנזוהו מפני שמצאו בו תחלתו ד״ת כו׳ אבל בפ״ק גבי ספר יחזקאל שדרשוהו שלא יהא סותר ד״ת ולא קאמרי התם טעמא היינו משום דיחזקאל מוחזק לנביא היה ודבריו כולם נבואה משא״כ קהלת כדאמרי׳ פ״ק דמגילה דאינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא מש״ה אי לאו דתחלתו ד״ת כו׳ לא הוה דרשוהו לתרץ סתירת דבריו זה ע״ז ומה״ט נמי לקמן בספר משלי דהוה גנזוהו ולא הוה דרשוהו אי לאו דעייניגן בספר קהלת ואשכחינן טעמא כו׳ דבספר משלי נמי בעי למימר התם דמשלים בעלמא הן ולא נאמרו ברוח הקדש מיהו לא קאי התם הכי ודו״ק : תחת השמש כו׳. עיין פירש״י ולפי זה תחת השמש קאי על העמל ועוד נראה לפרש דקאי על היתרון והשכר של העמל דבדבר שנברא בעוה״ז תחת השמש אין לו יתרון ושכר בכל עמלו אבל בדבר שנברא קודם השמש דהיינו בג״ע שנברא קודם השמש יש לו יתרון ושכר בעמלו בתורה ורש״י בספר קהלת לקח לעצמו דרך אחרת בדרש זה שפירש תחת השמש תמורת התורה שקרויה אור כו׳ ע״ש ולא ידעתי למה הניח דברי התלמוד דשמעתין וק״ל (מפורש בפ״ק דברכות) : ומאי דבריו סותרין כו׳ טוב כעס כו׳. הא דלא קאמר הא דלעיל דכתיב ושבח אני את המתים וגו׳ דכתיב כי לכלב חי הוא טוב וגו׳ ואי משום דליכא תירוצא ה״נ הכא ליכא תירוצא אלא די״ל דע״כ רב לא איכוין להך סתירה דלעיל דא״כ הל״ל נמי דדבריו סותרין דברי אביו שאמר לא המתים יהללויה וק״ל : אמרתי מהולל כו׳. יש לעיין בזה מי הכריחו לומר שהוא מלשון הלול ושבח ואימא שהוא מלשון הוללות וערבוב ושטות כפירוש התרגום ופירש״י שם וכמה מקראות יש בזה הלשון ולא הוה סתרן קראי ואפשר לומר דהלמודא משמע ליה דאי הוה מלשון ערבוב ושטות הוה מלת מהולל יתירא דה״ל למכתב לשחוק ולשמחה אמרתי מה זו עושה דהיינו שסופה תוגה וערבוב וק״ל : שבועם הקב״ה כו׳. וסיפא דקרא כי ברוע פנים ייטב לב יתפרש כתרגומו שם ויש ליישב בזה אמאי לא מתרץ קראי כפשטיה ע״פ מ״ש בפרק אין עומדין דאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה״ז שנא׳ אז ימלא שחוק פינו וגו׳ דהשתא לשחוק אמרתי מהולל בעוה״ב וטוב כעס משחוק וגו׳ היינו בעוה״ז משום דסיפא דהאי קרא כי ברוע פנים וגו׳ לא יתפרש שפיר לפי זה ועוי״ל דטוב כעס לא משמע לי׳ כפשטיה דהכעס ממדה הרעה ביותר כמ״ש בפסחים כל הכועס נבואתו וחכמתו מסתלקת ממנו ובנדרים דה״ל כל הכועס כאלו עובד ע״ז וכל מיני גיהנם שולטין בו : זו שמחה של מצוה כו׳. והכי מפרשי קראי ושבחתי אני את השמחה ואשר אין השמחה טוב לאדם היא השמחה שתחת השמש אבל השמחה שקודם השמש כדלעיל דהיינו השמחה של מצוה ע״פ התורה שהיא קודם השמש היא שאני משבח דהיינו כ״א לאכול ולשתות ולשמוח כפירש״י דאכילה ושתיה דבקהלת אינה אלא תלמוד תורה כו׳ ע״ש ושאינה של שמחה דהיינו ולשמחה מה זו עושה מלדה אם היא אינה של מצוה וקאמר ללמדך שאין השכינה כו׳ דהרי המצוה היא משרה שכינה על העושה ובעי שמחה והיינו לא מתוך עצבות אלא מתוך דבר שמחה שנאמר ועתה וגו׳ שהיה צריך לנגן לפניו להסיר ממנו התוגה והכעס שעל ידי הכעס היתה נבואתו מסתלקת ממנו כדאמרי׳ פרק א״ד וכל השאר דנקט לא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק כו׳ לא מקרא אימעוט אלא מתוך סברא קאמר להו כן וכן קאמר להו בר״פ אין עומדין לענין תפלה מסברא וגרסינן התם בסיפא דמלתא אלא מתוך שמחה של מצוה היינו לגבי תפלה אבל הכא לגבי שריית שכינה ל״ג ליה דהא מקרא לא מייתי אלא דבעי שמחה כמו באלישע שאמר ועתה קחו לי מנגן וגו׳ ושריית שכינה גופיה היא המצוה ומיהו בפ׳ ע״פ גרסינן ליה ע״ש : אל תקרי שושנים אלא ששונים ואל תקרי מור אלא מר כו׳ כצ״ל וכ״ה הגירסא בפרק ע״פ וששונים מלשון משנה וכ״ה בתרגום ושפוותיה חימוי דעסיקין באורייתא כו׳ וק״ק לפי זה למה נקט התלמוד דיוקא דקרא במלתיה כל שיושב כו׳ ואין שפתותיו נוטפות כו׳. דגופיה דקרא הוי ליה למנקט שישב אדם לפני רבו ושפתותיו נוטפות מר וע״כ נראה לפרש אל תקרי שושנים אלא ששוגים מלשון ששון ושמחה וה״ק קרא שפתותיו ששונים ושמחים בפני רבו ה״ז מר עובר שהוא מעביר המרירות; והאימה ממנו בפני רבו וראוי שתכוינה שפתותיו והשתא ניחא דמגופיה פריך מששון ושמחה דאסר הכא בת״ח בפני רבו וק״ל : הא בד״ת הא כו׳. הנהו תרי קראי דסמיכי אהדדי נינהו וכל חד גלמד מעניינו דבההיא קרא דאל תען כסיל כאולתו מסיים ביה פן תשוה לו גם אתה דהיינו כהך דר׳ שבא לעשות בני רבי ממזרים והרי הוא ממזר כדאמרי׳ כל הפוסל במומו פוסל ואם אתה תענה לו כן שאתה ממזר הרי יאמרו גם עליך כן דכל הפוסל כו׳ ותשוה לו אתה ועד״ז אמר יתושתא דבבל שתיקותא כמ״ש במקומו פ׳ עשרה יוחסין ובהאי קרא דענה כסיל כאולתו מסיים ביה פן יהיה חכם בעיניו דהיינו כהך תלמידא דר״ג דאם לא היה ר״ג משיב לו היה זה התלמיד נחשב בעיני עצמו כחכם ולא כתלמיד שהיה חושב דר״ג לא יוכל להשיב לו וק״ל (מורה ח״ב פכ״ח) : ההוא דאתא לקמיה דר׳ חייא אמר ליה אמך כו׳. בע״י גרס בהאי עובדא נמי רבי וכן משמע קצת מדאמר ר״ח אהניא ליה צלותיה דרבי דלא לשויה ממזרא ויש לקיים כאן גי׳ כל הספרים ולקמן גרסי׳ דלא לשויה בני ממזרא ומאי דאהני ליה לרבי חייא דלא לשויה ממזרא ר״ל דסמך אמה שאמרו פרק הפועלים גדולים מעשה חייא ודו״ק : אחוי ליה תרנגולת כו׳. עיין פירש״י אבל לא שיהיה הריון והלידה לולד א׳ ביום א׳ דזה בתרנגולים נמי איתו דאמרינן פ״ק דבכורות תרנגולת לכ״א יום ופירש״י שם לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה בילתה ליגמר עד אחר כ״א יום עכ״ל ע״ש : אחוי ליה גלף כו׳. עיין פירש״י והיינו שטוען פירות בכל יום דאחר שנלקט זה גדל פרי אחר ועי׳ בתוס׳ פרק א״ה : עתידה א״י שתוציא גלוסקאות וכו׳. מפורש סוף מסכת כתובות פרק אחרון וע״ש :

דף לא ע״ב בד״ה וסותר כו׳ מסכתא לה דמתקן כדפי׳ כגון לעשות פחמין כו׳ עכ״ל הייט כדפרש״י לעיל דכבוי כדי לעשות פחמין ה״ל מלאכה הצריכה לגופה וה״ה דכוי מלי למנקט הך גופא שכתבו כגון פתילה שצריכה הבהוב אלא דנקטו הך כיבוי גופיה דהוה במשכן לעשות פחמין כמ״ש לקמן וק״ל :

ח״א דף לא ע״א אותו היום ע״ש היה והלל חופף כו׳. כל זה עשה בזמן שיקניטנו מהר שלא יהיה לו פנאי אז להשיב וע״כ עבר ג״כ על פתח ביתו ולא נכנס לביתו כדי שילא לקראתו אולי בזה יקניטנו ביותר וכן מ״ש מי כאן הלל כו׳ כאילו לא הכיר אותו והוא היה נשיא בישראל מפורסם וניכר לכל שבאלו דברים יקניטנו שמחשיבו לשפל שאינו ניכר : מפני מה ראשיהם כו׳ אמר ליה בני שאלה כו׳. יש שאלה בזה כיון דשאלה זו לאו בדברי תורה הוית רק במילי דעלמא גם אם היה הלל ענותן לא היה לו להשיב על שאלות אלו כמו שאמר שלמה בזה אל תען כסיל כאולתו ונראה בזה לומר דמתוך ענותנותו [לא] חשב הלל דודאי זה בא להקניטו באלו שאלות אלא שרמז לו בשאלות הנוגעות בדברי תורה ובשלש השאלות נתכוין לג׳ מדות הרעות הללו שהם רוח גבוה ועין רעה ונפש רחבה שנזכרו בתלמידי בלעם דהיינו מה ששאל מפני מה ראשיהם כו׳ נתכוין למדה הרעה דרוח גבוה ע״פ מה שכתוב בסוף פרק הישן מפני דברים ככסי בעלי בתים יוצאין לטמיון כו׳ ועל גסות הרוח ופרש״י שמשתררים ומתגאים על אחיהם כו׳ ע״ש וז״ש דבבבל יש ראשיהם העשירים סגלגלים שגלגל החוזר בהם לירד מנכסיהם מפני מה הוא באיזה עון והשיב לו על זה בדרך רמז מפני מה שאין להם חיות פקחות דהיינו בעון שאינן פקחות דהיינו שגסות הרוח גברה בהן דכל מי שמתגאה הוא שוטה וזו המדה רעה איכא בבבל כדאמרינן פרק זה בורר דחנופה וגסות הרוח ירדו לבבל וזה הביאם שראשיהם סגלגלים לירד מנכסיהם כהך דפרק היש ן. ואמר מפני מה עיניהם של תרמודיין כו׳. חשב הלל שנתכוין למדת הרעה הב׳ דעין רעה על פי מ״ש פרק חלק דור המבול לא נתגאו אלא בשביל גלגל העין כו׳ ופירש״י שהיו מגביהין עיניהם ומנאפים אחר עיניהם עכ״ל. ובכמה מקומות כינה את הזנות על שם העין וכמ״ש גבי שמשון הלך אחר עיניו לפיכך כו׳ וז״ש דבתרמוד האנשים רעים במדה זו והיינו עיניהם טרוטות ע״ש שהם רעים כפירוש רש״י א״נ כדפירש רש״י במקומות אחרים טרוטות כמו עגולות וכמ״ש פרק חלק גלגל העין כו׳ והשיב לו מפני שדרות בין החולות ע״פ מ״ש סוף פרק קמא דיבמות פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה והיינו בין החולות מלשון חול שאין בהן קדושה וגדר ערוה כמו שיש במיוחסים שבישראל : מפני מה רגליהם של אפרקיים כו׳. חשב הלל שנתכוין למדה הרעה הג׳ שהיא נפש רחבה לאסוף ממון הרבה ורגליהם רחבה דקאמרינן ע״פ מ״ש את כל היקום אשר ברגליהם זה הממון שמעמיד את האדם על רגליו והשיב מפני שדרים בין בלעי מים רמז ע״ש שדרים שם בין הנכרים אוהבים הבלע והממון דבני אפריקי הם מבני כנען שפנה מארץ ישראל כדאיתא בר״פ חלק ומליגו בע״פ שאמרו בכנען שלוה לבניו אהבו הגזל והבלע ודו״ק : מתיירא אני שמא תכעום כו׳. נתן לו מקום שראוי לכעום אולי יקניטנו בזה אם אתה הוא לא ירבה כמותך כו׳ כאלו לא היה מכירו כבר וסא״ל מפני שאבדתי וכו׳ ר״ל דע״כ אני אומר לא ירבו כמותך בענוה בישראל שאין לאדם להיות עניו כ״כ ואמר ליה הוי זהיר ברוחך וכו׳ ר״ל שטעית בדבורך לומר שאבדת ארבע מאות זוז אלא כדאי הוא הלל בענוותו שתאבד ארבע מאות זוז ועוד ארבע מאות והיינו ארבע מאות זוז שאבדת שהיית מרויח אילו תקניטני ועוד ארבע מאות והוא שאבדת מכיסך על שלא הקניטתני וק״ל : יומא קמא א״ל אבג״ד וכו׳ דהא ודאי יש טעם לסדר האותיות מאל״ף ועד תי״ו כגון לענין מספר ולשאר דברים וע״כ א״ל אתמול לא אמרת לי סדר האותיות הכי וא״כ לא ידעתי איזה הסדר הוא עיקר ואמר ליה כיון דע״כ עלי דידי סמכת להודיע לך איזה עיקר הסדר דע״פ נמי כו׳ וק״ל : על רגל אחת וכו׳. נראה שגם הוא נתכוין לפי התשובה דהלל דהיינו שילמדנו שכל התורה תהיה לה רגל ויסוד אחד ואמר שדחפו שמאי באמת הבנין ולעיל לא אמר אלא שגערו בנזיפה והיינו משום דהכא רמז לו כמו שהבנין אי אפשר לו לעמוד ביסוד אחד כן התורה רחבה במצותיה אי אפשר לה ליתן יסוד אחד וכן רמז לו לקמן באמת הבנין גבי על מנת שיעשוני כהן גדול דאין התורה עומדת על יסוד הכהונה לבד. ואמר דהלל למדו דעלך סני לחברך לא כו׳. והיינו דכתיב בתורה ואהבת לרעך כמוך וגו׳ ויש לעיין בזה גם שאמר ליה בלשון תרגום שכן היה לשונם או בירושלים מכל מקום אמאי שינה לומר לו בלשון שלילה דעלך סני כו׳ דתרגום מליצא דקרא הכ״ל ותרחמיה לחברך כוותך כת״א וי״ל דמשמע ליה דקרא לא איירי אלא בכי האי גוונא בל״ת דגביה לא תקום ולא תטור כתיב ועלה קאי ואהבת לרעך וגו׳ שלא תעשה לו רעה מכל דסני לך כו׳ אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר ואהבת לרעך כמוך כדאמרינן חייך קודמין לחיי אחיך וכן מוכיחין דברי ת״י ע״ש ודו״ק : אמר ליה מקרא כו׳. ומעיקרא לא הוי בעי הלל למימר הכי משום דלא הוה מקבל עליו לגייר ומיהו קצת קשה הא אין מקבלין גרים משום שלחן מלכים ולא משום אישות ולא עדיף זה שגייר עצמו משום כהונה שילבש בגדי כבוד וצ״ל הא דקאמר בא לפני הלל וגייריה כו׳ לאו דוקא אלא דלא גייריה עד לבתר הכי שידע דגר אסור בכהונה ולא קאמר לעיל דגייריה אלא שקבל עליו לגייר ומתוך שלא לשמה בא לשמה ואין להקשות דא״כ היאך למדו תורה קודם שנתגייר הא אמרינן בפרק ארבע מיתות דעובד כוכבים הלומד תורה חייב מיתה די״ל דהכא כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה : א״ל כלום ראוי אני להיות כהן גדול כו׳. ר״ל דבכך הוה ליה לדחוני מעיקרא שלא אתגייר ולא בכעס באמת הבנין : אמונת זו סדר זרעים כו׳. עיין פירש״י ותוס׳ ועי״ל דעל מסכת ברכות שהיא הראשונה בסדר זרעים קאמר אמונת ע״ש מאה ברכות שנזכרים בה וגדול העונה אמן עליהם: ועתך זה סדר מועד. שבאו לעתים כמ״ש יודעי בינה לעתים : וחוסן זה סדר נשים. כפירוש רש״י גם נוטריקון מאותיות דחסן חלק סדר נשים וכה״ג דרשו נוטריקון: וישועות זה סדר נזיקין. ע״פ מ״ש בריש פ״ק דבבא קמא דנזקי דארעא ד׳ אבות רומזים על נזקי שמים ד׳ דבעי רחמי להושיע אותנו ולהצילנו מהם: וחכמה זה סדר קדשים ודעת זו כו׳ כפירש״י דעת עדיף מחכמה עכ״ל כ״ה ודאי כדמוכח קרא דפרשת כי תשא בחכמה ובתבונה ובדעת שהיא רוח הקודש כפירש״י שם אבל אם כן הול״ל בהפך חכמה זה סדר טהרות ודעת זו סדר קדשים דהא קדושה עדיף מטהרה בכמה מעלות כדמוכח הסוגיא ספ״ק דע״ז וי״ל דקושטא דהכי הוא אלא דנקט להו כסדרן שסדר קדשים קודם סדר טהרות ואמר אפ״ה יראת ה׳ היא אוצרו כו׳ מפורש פ׳ אין עומדין ע״ש : בשעה שמכניסין אדם לדין כו׳. ולעיל מהאי קרא אמונת עתך וגו׳ כתיב נשגב ה׳ וגו׳ מלא ציון משפט וצדקה דהיינו במשפט לעתיד אומרים לו אלו דברים נשאת ונתת באמונה כו׳. מה שיש לדקדק מכאן אהא דאמרינן פרק קמא דסנהדרין תחילת דינו של אדם על ד״ת כו׳ מפורש שם. ואמר קבעת עתים. שני עתים אחד ביום ואחד בלילה כהא דאמרינן יזיף ביום ופרע בלילה. ואמר עסקת בפ״ו. לא אמר קיימת פ״ו אלא עסקת דהיינו להשיא יתום ויתומה. ואמר צפית לישועה. דהיינו ישועות בלשון רבים לפי שהתפלה ומקוה לישועה בכל שעה הם רבים. ואמר פלפלת בחכמה. דהיינו שלא יהא אדם מפלפל פלפול של הבל אלא שיהא כוונתך לפלפל בשכל וחכמה ודעת. ואמר הבנת דבר מתוך דבר. כפירוש רש״י בחומש בפרשת כי תשא גבי בחכמה ובתבונה ובדעת פירש רש״י דתבונה היינו מבין דבר מתוך דבר אבל דעת הוא רוה״ק דהיינו כיון דכתיב גבייהו ותבונה שפירושו מבין דבר כו׳ ע״כ דדעת הוא מעלה יתירה שהיא רוח הקודש אבל הכא דלא כתיב ותבונה בתר חכמה אית לן לפרושי דעת שהוא מבין דבר כו׳. ואמר ואפילו הכי יראת ה׳ היא אוצרו כו׳ משל כו׳ העלה לי חטין כו׳. דהיינו להעלותן לאוצר אין להם קיום אי לאו חומטין הכי נמי בירא״ת ה׳ נתקיימו כולן באוצר הזה ודו״ק : ע״ב דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות כו׳. דהיראה קודמת לחכמה כמו ששנינו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ודומה לדעיל דיראה היא מקיימת מה שבפנים כאוצר בחומטין הזה. ומייתי עלה נמי חבל על דלית ליה דרתא כו׳. שהתורה אינו רק שער ליכנס ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים כן פירש רש״י בפרק בא לו ע״ש : שנאמר והאלהים עשה וגו׳. היינו שעשה את עולמו ובפרק הרואה דריש ליה בכה״ג לענין חלום ולענין רעמים ושם מפורש : גברא דדחיל כו׳. בקרא דמלות הקימה לא איירי רק בגברא דבר אוריין דהיינו זקן זה שקנה חכמה אלא דודאי באם אין בו יראת שמים דאין עומדין מפניו דאפילו בגברא דבר אוריין הוא אם הוא פלגאה לא ניקום מקמיה כדאמרינן פ״ק דגיטין גבי גניבא וגברא דדחיל חטאין נמי ולא הוה בר אוריין ודאי דלא משתכחת כמ״ש דאין בור ירא חטא אלא דה״ק דיותר יש לנו לתלות בירא״ת חטאו מלתלות בחכמתו כדמסיק אין לו להקב״ה בעולמו כו׳ וק״ל : אלא יראת שמים כו׳. יש לפרשו ע״פ מ״ש במסכת ברכות מהאי קרא גופיה דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר מה ה׳ וגו׳ דהיינו שאין להקב״ה בעולמו מן האדם אלא יראת שמים דהיא בבחירתו של אדם והאי קרא דאיוב מפורש נמי הכי לאחת הן אחת ממנו על ידי בחירתו והיא יראת ה׳ ואמר דבלשון יון קורין לאחת הן והיא מפורשת בערוך בערך הן וז״ל הן עם לבדד ישכון כו׳ הן בלשון יון אחת אינן מתחשבין עם אומה אחרת תדע שכן הוא חשוב כל האותיות ואתה מוצא כולן יש להן זוג וה׳ ונ׳ אין להם זוג כמ״ש בערך אטב״ח עכ״ל : הרבה הוא כו׳. מייתי ליה הכא משום דלפום ריהטא מהאי קרא נמי הוה ראוי לגנזו דדבריו סותרין דברי תורה דמשמע מעט הוא דלירשע והא דאל תהי לדיק הרבה וגו׳ ידע לפרושי שאל תהי לדיק ביותר מאשר לוך ה׳ כגון שאול שחמל על אגג כפירוש רש״י בספר קהלת אבל אל תרשע הרבה וגו׳ ליכא לפרושי הכי אי נמי דאל תהי לדיק הרבה וגו׳ יש לומר על פי מה שאמרו דלעולם יחשוב אדם את עצמו בינוני והיינו אל תהי לדיק הרבה בעיניך דהיינו רובך וכאי אבל גבי אל תרשע ליכא לפרושי הכי דאם כן הוה ליה למימר נמי בהאי לישנא אל תהי רשע הרבה דהיינו רובך חייב וכמו שפירש הרמב״ם והרע״ב בהא דאל תהי רשע בפני עצמך אבל אל תרשע משמע דלא תוסיף לעשות רשע עוד. ולכך פריך עליה הא מעט לירשע ומשני אלא מי שאכל שום וריחו נודף יחזור כו׳ כפירש״י אבל בגירסת הילקוט מי שאכל שום ואין ריחו נודף יחזור כו׳ דהיינו מי שאכל שום מעט ואין ריחו נודף עדיין וכי יחזור כו׳ הכי נמי מי שהרשיע מעט ועדיין אין רובו חייב וכי יוסיף רשע להיות רובו חייב ודו״ק: שאינן חרדים ועלבין כו׳. דהיינו שאין עלבין על העבר שהרשיע מעט ואין חרדין מיום המיתה על להבא מלהרשיע עוד אבל רצונם להיות בעוה״ז בטובתן כבריא אולם והיינו דשייך האי דרשה לדלעיל. וקאמר זה דרכם לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו וגו׳. כפירש״י והיינו דקאי אקרא דלפני פניו ויותר נראה לפרש דקאי אקרא דלפניו דכתיב ואדם ביקר בל ילין וגו׳ שיודעין שזו דרכם שלא ילין ביקר וגו׳ אבל חלב הכסל מעכבן דהיינו טובות שהיה להם בעולם הזה : ושמא תאמר שכוחה כו׳. תלמוד לומר ואחריהם בפיהם וגו׳ כפירוש רש״י הכא. (ועיין פירוש רש״י בתהלים) :

חכמת שלמה

ימי שאני מתקיים בשנה אחרונה כצ״ל : ע״ב גמ׳ ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר כו׳. נ״ב ומה בקשה מנא לן תכוינה אמינא דסמך אסיפא דקרא ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש וגו׳ והמבין יבין : שם ובניך בני כו׳ א״ל רצונך שתשתה כו׳. נ״ב ע״ד הפסוק אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה׳ ישלם לך כך נמצא בפירוש ממהר״ר אברהם מפראג ז״ל. ואני אומר שאין דומה דברי הכסיל לדברי יצה״ר שנקרא חכם וק״ל :

דף לא ע״א רש״י בד״ה שהמרו נתערבו כו׳. נ״ב נ״ל לשון עירובין וכן פירש״י במס׳ שבועות דף ל״א גבי משחק בקוביא שהוא לשון עירובין והמראה : תוס׳ בד״ה אמונה כו׳. שמאמין כו׳. נ״ב גם נ״ל לפרש שאסור לנסות ה׳ יתברך אולי לא יצליח ויתהרע חוץ ממעשרות שמובטח שיתעשר שנאמר בחנוני נא וגו׳ א״כ היא המביאם לידי אמונה שלימה ודו״ק : ע״ב גמרא ותרעא לדרתא עביד כו׳. פי׳ שעל לאזר : רש״י בד״ה לעולם כר׳ יהודה כו׳ מפני שנעשית פחם כצ״ל וג״ב ס״א : בא״ד ורבותי מפרשים כו׳ כצ״ל :

מהר״ם

דף ל ע״ב גמ׳ אמר ר״ח אהניא לי צלותא דרבי דלא לישויי ממזירא כנ״ל לגרוס גר״ל שגם רבי חייא צלי בכל יום צלותיה דרבי וק״ל :

דף לא ע״ב ברש״י ד״ה אמינא אנא לך כלומר אתה וכו׳ כצ״ל : ד״ה אפי׳ בפתילה וכו׳ על הפתילה וכו׳ כצ״ל : ד״ה לעולם כר׳ יהודה וכו׳ וד״ה כל המקלקל וכו׳ הכל דבור אחד:

ת״ר

דף לב בד"ה על שקורין לארון כו' כדאמר פ' וארון מלטרפין עכ"ל ומה שקראוהו התם ארון דהתם מוכחא מלתא דאארון קודם קאמר ולא הוה ביזוי אבל ליכא למימר דלשון תרגום ארנא לחוד ולשון משנה ארון לחוד ולא הוה ביזוי דאין קורין כן לשאר כלים ומגדלים דהא תנן במסכת עדיות ובמסכת כלים ארון של גרוסות כו' וק"ל: **ע"ב** בפרש"י בד"ה אל תתן כו' לחטיא את בשרך לחייב את בניך עכ"ל מפירושו נראה דבשרך היינו בניס אבל א"כ לא הוה אצטריך ליה למדרש וחבל וגו' איזהו מעשה ידיו כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה ר"י הנשיא כו' כדמשני לקמן גבי אף על לשון הרע כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאתויי מהך דבסמוך דח"א בעון ביטול תורה דאף בעון ביטול תורה קאמר דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו אלא דניחא להו לאתויי מהנהי דהנהו אמוראי ניניהו מיהו ק"ק ל"ל לתלמודא למימר ולדחוקי טעמא דעון ביטול תורה משום דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו הא איכא למימר כדאמר לעיל מדכתיב לשוא הכיתי כו' ולעיל ודאי דל"ק אמאי לא מייתי הך דרשא דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו דא"כ אמאי לא נקט רבי במילתיה נמי מזוזה ואפשר שדרך התלמוד למנקט כל הדרשות שבכל ענין וכן רב נחמן ב"י דקאמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא כו' ורבי גופיה מקרא אחרינא מייתי לה אלא דרב נחמן קאמר דגם מהאי קרא איכא למדרש הכי וק"ל:

ח"א דף לב ע"א ראשית קראתי אתכם כו'. בירושלמי קאמר כל הנהו אאדם הראשון ולפי שהאשה גרמה לו המיתה מסרו אלו המצות לאשה שהיא נענשה עליהם אם אינן זהירה בהן ולפי תלמודינו נ"ל בנדה ודאי הוא דבר התולה בה ובחלה [ובנר] נמי מצוה המוטלת עליה טפי שהם צרכי בית והאשה מצויה שם כדאמרינן גבי צדקה וקרוב לזה פירש רש"י והכוונה באלו השלשה דברים על פי הירושלמי גם על פי תלמודינו כי האדם נברא בשלש נפשות חלוקות שהם טבעית רוחנית שכלית וע"פ המקובלים נפש רוח נשמה שהנפש מתדבק ברוח ורוח בנשמה וז"ש רביעית דם כו' כי הדם הוא הנפש וראשית קראתי כו' ע"ש הרוח שניתן באדם כמפורש בירושלמי אדם הראשון חלה טהורה היה דכתיב וייצר וגו' אדם עפר מן האדמה דהיינו הרוח טהרה שניתן בו מה שאין כן בשאר בעלי חיים וכמ"ש מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה וגו' דהיינו שמתדבק בנשמה שלמעלה ושוב הנפש מתדבק בהם דהיינו כחלת עיסה הטהורה הנקראת ראשית. ואמר **נשמה** שנתתי בכם כו'. כמשמעו. ואמר **אם** אתם מקיימין ג' מצות אלו שכנגד ג' נפשות אלו מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם כו'. שהיא עיקר וחלק אלוה וב' נפשות האחרים לא יהיו דבקים בנשמה ויהיו מוטלות לפניך ודו"ק: **שטנא** בתרי אומי לא שליט כו'. והיא דיונה לא תקשי דקושטא הוא דלא הוה שליט אלא ביונה ולא חשבה האניה להשבר אלא מחמת יונה וכדי שיטילוהו לים כמוזכר בקרא וק"ל: **ואם** עושין לו מגין כו' מאי קרא קטנתי מכל וגו'. ומה שיש לדקדק בזה אההיא דפ"ק דברכות ויירא יעקב שמא יגרום החטא מפורש בארוך שם ועיין פרש"י בחומש וטענת הרמב"ן ונראה ליישב טענותיו מה שטען ואינו נכון בלשון הכתוב עכ"ל. ור"ל שמלת קטנתי הוא מאמר הכמות בכ"מ אבל נתמעטו זכיותיו הוא באיכות ועוד שמקרא קצר הוא שחסר מן הכתוב זכיות שלא נזכר בקרא מדבר מה נתמעט י"ל בזה דגם לפי הדרש דהכא מלת קטנתי אינו יוצא ממשמעו ופירושו שנעשיתי קטן ושפל כמו כי קטן יעקב ודל ע"י שנתמעטו זכיותי כי בהיות זכיותי מרובים הייתי גדול וחשוב בעיניו ונתמעטו זכיותי דקאמר אין זה פי' של מלת קטנתי אלא שהוא בכח המאמר דע"י שנתמעטו זכיותי נעשיתי קטן ושפל וכן משמע הנוסחא של ע"י במסכת תענית שאמרו כל נס שאתה עושה לי אתה מנכה מזכיותי ונמצאתי קטן ועוד דמצינו בכה"ג בהפך שדרשו כי אתם המעט וגו' הממעטין עצמכם כו' דהוי כמו המקטינין עצמכם ומה שטען עוד כי אמר אחר כך ואתה אמרת היטב איטיב וגו' מה יועיל הבטחון ההוא אם גרם החטא אחר כך כו' ע"ש י"ל דמכל מקום אם לא יגרום החטא יועיל הבטחון שיגלל מעשו דמיעוט זכיותיו לחוד לא יבטלו ההבטחה כמ"ש בזה בפ"ק דברכות ותדע דלפי מאי דמוקי בפרק קמא דברכות הא דכתיב ויירא ויצר וגו' משום שמא יגרום החטא ואמר אחר כך ה' האומר אלי שוב וגו' ואיטיבה עמך וגו' א"כ תקשי ליה נמי מה יועיל הבטחון ההוא אם יגרום החטא אלא על כרחך נ"ל דמכל מקום יעקב התפלל שלא יגרום לו החטא ותועיל לו ההבטחה ולא תבטל במיעוט זכיותיו שנתמעטו ע"י החסדים כמ"ש אח"כ קטנתי וגו' ומה שטען עוד כי הזכיר גם הבטחה שהיה בחרן כו' והנה אח"כ לא הטיב כלום בכל החסדים שיתמעטו הזכיות ע"י כו' עכ"ל התימה ממנו למה לא נחשב זה לו לחסד גדול שעשה הש"י עמו שהצילו מיד לבן אחר ההבטחה זו שהיתה בחרן שביקש להרע לו לולא שאמר לו הש"י השמר לך מדבר עם יעקב וגו' ודו"ק: **ממנו** להביא ראיה כו'. דרשו כן שיהיה כינוי דממנו קאי אדסמיך ליה אנופל ולא אגג כפשטיה דכתיב ברישא דקרא וכן לדרוש שמגלגלין כו' וחובה ע"י חייב דקאי כינוי ממנו אבעל הבית שהוזכר בסמוך ולא תשים דמים וגו' ולא אגג דכתיב לפני פניו ודו"ק: **קראו** נופל כו'. עיין פירש"י גם שמצינו בכמה מקומות שהכתוב מדבר על העתיד היכא דאיכא למדרש דרשינן ועי"ל דהכא ה"פ דמשמע בקרא כי יפול הנופל וזה שכבר נפל הוא יפול והיאך קראו נופל כיון שעדיין לא נפל וקאמר דעל שם שכבר ראוי ליפול קראו נופל קודם שנפל ודו"ק: **א"ל** התודה שכן כל המומתין כו' פירש"י שכן מצינו בעכן שא"ל כו' עכ"ל ולשון המומתין ודאי הכי משמע דאיירי בחייבי מיתה בב"ד כדאמרי' פ' נ"ה ומסברא קאמר הכא דה"ה בכל הנוטה למות דמ"ש. (סנהדרין פ' נ"ה וע"ש): **אלו** הן פרקליטין של אדם תשובה ומע"ט כו' ומייתי לה שנא' אם יש עליו מלאך מליץ וגו' מזה נראה מפורש כדעת חכמי האמת שכל מצוה שעושה אדם בורא לו הקב"ה מלאך מליץ ופרקליט טוב וכן בהיפך בעושה מעשה רע בורא לו מלאך רע וקטיגור ומיהו קצת דחוק לפי זה לר"א דאפילו תתקצ"ט באותו מלאך לחובה היאך אפשר דבמעשה אחד יהיה תתקצ"ט פנים לחובה ואחד לזכות ויש ליישב: **נשים** מתות ילדות כו'. קאי נמי על ג' עבירות דמתניתין כדמוכח לקמן ומ"ט דאלו הג' כדלעיל אמר הקב"ה רביעית דם כו' ולכך נענשו הנשים בילדותן קודם זמנן טפי מאנשים ופרש"י דרבי אחא דקאמר משום עון דמכבשות כו' קאי אהא דילדות מתות ולכאורה אין זה מוכרח אלא דמלי ס"ל נמי דבשעת לידתן מתות בעון זה ומשום דהשטן מקטרג בשעת סכנת לידתן כדלעיל גבי שלש עבירות וי"ל דמשמע ליה דקאי אילדות דיש להם בנים קטנים שמלכלכים אותם בצואה ולכך בהך על שקורין לארון כו' לא פירש כלום דההוא ודאי מלי נמי קאי איולדות וק"ל: **שקורין** לבית הכנסת בית עם כו'. נראה דכשם דבית הכנסת אינו מוזכר של מי היא אלא של כנסיה וכולל עם ישראל את הקב"ה כמו כל כנסיה שהיא לשם שמים כו' וכמ"ש פרק קמא דברכות מנין שהקב"ה מצוי בבהכ"נ שנאמר אלהים נצב וגו' מה שאין כן בית עם כאלו היא מיוחדת לעם לצרכם ואין חלק אלהים בה וק"ל: **בדקי** מיתה כו'. עיין פירש"י ועיין לעיל מלשון מקרא בדק הבית שהוא לשון שבר דהיינו בעת לידתן ולמאן דאמר דבקי מיתה ע"ד שאמרנו לעיל בדבוק שלש נפשות זה לזה שאלו שלש עבירות הן מיתתן להתפרד זה מזה קודם זמנן וק"ל: **הלכות** הקדש כו'. נראה דשייך הכא לומר דמחמת זה עמי הארץ מתים שהחברים סומכין עליהם ונכשלין על ידיהם בגופי תורה פירש"י בהקדש שמא הקדיש וחזר בו כו' ע"ש והיינו נמי והחברים מועלין בהקדש על ידו ולכך לא בעי לפרש כגון שאומר בקרבן שהקדיש והוא לא הקדיש ונמצא שהביא חולין לעזרה דאין בזה מכשול לחברים ודו"ק: **ע"ב בעון** נדרים כו'. משמע ליה דאי משכבך ממש קאמר למה נקט ליה טפי מבשאר כלי הבית אלא על אשתו קאמר וא"כ אי כפשטיה דמיירי לעיל מיניה בערב בעד חברו שלוקח משל הערב בעד התשלומין הא ודאי דאינו לוקח את אשתו בתשלומין אלא ואין לו לשלם אנדרים קאי שאשתו מתה גם אין לו לשלם והיינו משום דלא היה ליה לנדור כמ"ש טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם דהיינו אפילו באין לו לשלם ודו"ק: **בעון** נדרים בנים כו' שנאמר אל תתן את פיך וגו'. מפורש במס' כתובות פ' המדיר: **אלא** למ"ד בעון בטול תורה מאי קראה כו'. וק"ק אמאי לא קאמר דמקרא נדרש לפני פניו כדלקמן וי"ל דהם כן הוי ליה למנקט במילתיה נמי מזוזה דכיון דדריש לפני פניו מכל שכן דדריש לפניו כדמוכח לקמן דקאמר למאן דאמר בעון ביטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וקאי אאמורא קמא דקאמר בעון מזוזה וקאמר איהו אף בעון ביטול תורה אבל הכא כיון דתנא קמא ר"א לא הזכיר אלא בעון נדרים הוי ליה איהו למנקט מזוזה בהדי ביטול תורה וק"ל: **בעון** נדרים נמי מהכא כו' וק"ק רבי יהודה הנשיא דהוא רבי לבתר דקבלה נמי מר"א בר"ש דבעון נדרים הוא לא מייתי לה מהאי קרא דלשוא הכיתי וגו' אלא מקרא דאל תתן את פיך וגו' כדקתני בהדיא לעיל וי"ל דמשמע ליה לרב נחמן בר יצחק דאי מההוא קרא דאל תתן את פיך וגו' הוי ליה לרא"בר"ש למנקטיה לההוא קרא במילתיה כדנקט ליה רבי לעיל במילתיה אלא דההאי קרא לשוא הכיתי וגו' חרווייהו תנאי סמכי וכל"ל לקמן לרב נחמן בר יצחק לת"ד בעון מזוזה נמי מהכא כו' כיון דאחד קרא סמכי לא נקטוהו במילתייהו וק"ל: **גם** וגו' נפשות אביונים נקיים וגו'. פירש"י בנים קטנים שלא חטאו עכ"ל ונראה דדרש נוטריקון אביונים אב ובנים כמ"ש אבנים אב בנים ור"ל הכא שנמצאו דם נפשות על האב משום בנים שמתו לו בעון ציצית וק"ל: **בעון** מזוזה נמי מהכא כו'. ויש לדקדק מי הכריחו לזה הדרשה דהא מקרא מלא הוא בתורה לאומרו בכל יום ב' פעמים וכתבתם על מזוזות וגו' למען ירבו ימיכם וגו' וי"ל דמההוא קרא לא משמע ליה דמשום מצוה זו לא ימותו הבנים בקטנותם אלא דמשום מצוה זו יאריכו ימים על האדמה היפך שאמר לעיל ואבדתם מהרה מעל (האדמה) וגו' וק"ל: **בכנף** איש וגו'. דאי ממש שיחזיקו בכנף איש יהודי לאמר וגו' הוא דבר שא"א שיחזיקו ת"ש אנשים בכנף איש אחד וע"כ דרשו בכנף כמו בשביל כנף אחד של ציצית שהיו בו יחזיקו בו באיש יהודי להיות לו כולם משמשין ומעלת מצוה זו לפי שהוא זכר לכל המצות ולהגין מעבירה כההוא עובדא דפרק התכלת ועיין בכ"י וק"ל: **במכונס** כו'. היינו באוצרות כו' כפירש"י דדרכס לבא הברכה לשם כדאמרינן פרק המפקיד אין ברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ובשביל עון חלה יהיה המכונס בכלל מכלה עינים דקאמר קרא ומארה משתלחת בשערים הוי בכלל מדיבות נפש ורש"י פי' שילא להם זה מלשון והפקדתי עליכם כמו לא נפקד ממנו כו' ע"ש אך ק"ק דאמאי לא קאמר נמי דבשביל עון חלה השחפת והקדחת באה כדכתיב בהאי קרא ואי משום דמפורש ביה לא הוצרך להזכיר ה"נ וזורעין זרעין ואחרים כו' מפורש ביה ואפשר דשייך שחפת וקדחת נמי בכליון של תבואה ובכללו אין ברכה במכונס כו' ודו"ק: **אל** תקרי בהלה אלא בחלה כו'. משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב את הבהלה כמו את השחפת ואת הקדחת וגו' וע"כ דרשו ב' בהלה כמו בשביל חלה וה' מתחלף בח' באותיות אחה"ע וק"ל: **ואם** נותנים מתברכין כו' להניח ברכה אל ביתך כו'. ובפרק הבע"י מפורש דהאי ביתך היינו אשה לפי שמצות חלה מוטלת עליה ביותר כדאמרינן לעיל וק"ל: **והשכר** אבד כו'. פירש"י שכר הריות עכ"ל ויותר נראה לפרש שכר פועלים אבד שלא יהיה להם שום מלאכה בשדות כיון שהארץ לא תתן יבולה: **ובני** אדם רצין אחר פרנסתם כו'. היינו נמי שהעניים לא ימצאו בשדות לקט שכחה ופאה והשתא ניחא דנפקא להו כולו וניגזלו מימי שלג דשכר ריות כפירש"י אינו מפורש בקרא ודו"ק: **שצויתי** אתכם בימות החמה לא עשיתם כו'. יש לעיין היכא כתיב לא עשיתם וי"ל דמלת יגזלו מושכת עצמה ואחרת עמה וכאלו כתיב ליה גם תום יגזלו יגזלו מימי שלג דהיינו מה שצויתי לכם בימות החמה יגזלו מליתן ע"כ יגזלו תכם מימי שלג ודו"ק: **והריקותי** לכם ברכה וגו' עד שיבלו שפתותיכם וגו'. מפורש פ"ב דמכות ע"ש: **בעון** הגזל הגובאי כו' שנאמר שמעו וגו' וכתיב הכתי וגו' וכתיב יתר הגזם וגו' וכתיב ויגזור וגו'. הני קראי מג' נביאים הוא מעמוס ויואל וישעיה ולא הוזכר בקראי דיואל וישעיה כלל עון גזל באותו ענין ואפשר משום כיון דאלו נביאים בחד זמן הוו כדמוכחי קראי משמע להו דבא עמוס וגילה דהגובאי בא בשביל הגזל כדכתיב העושקות דלים וגו' וכתיב בתר הכי בסמוך לו והכיתי וגו' ויתכם יאכל הגזם ובא יואל והוסיף על דבריו ויתר הגזם אכל הארבה וגו' ולא פירש מה עלתה ביה ובא ישעיה ופירשו ויגזור על ימין ורעב וגו' בשר זרועו וגו' ועיין ס"פ לא יחפור בפי' הפסוק הזה:

דף לג בפרש"י בד"ה והא רבא כו' לוקה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית כו' עכ"ל ולא חשיב ליה הכא דעל שהיית נקבים נמי הדרוקן בא דלא חשיב הכא רק שלשה מיני הדרוקן ואפשר דהך בכלל אחד מג' המינין הדרוקן דנקט וק"ל: **ע"ב** בד"ה דברים עמאים כו' דבשלמא לשון הרע כו' דכתיב מלשני בסתר כו' עכ"ל דבהאי קרא מפורש לשון הרע אבל בקרא דמייתי לעיל כי יסכר פי דוברי שקר לא משמע כ"כ לשון הרע ולא מייתי לעיל אלא לסמך בעלמא דיסכר הוא לשון אסכרה וק"ל:

ח"א דף לג ע"א עוות הדין וקלקול הדין כו'. עיין פירש"י ועוד נראה לפרש עוות הדין על שהדיין מעוות הדין וקלקול הדין גם שהדיין פוסק דין אמת יש קלקול הדין ע"י הסופרים והשוטרים שהם השמשים שבדור הזה ויש לדיין להזהירם ולגזרם ע"כ וק"ל: **חרב** וביזה ושבי כו'. כ"ה בגי' ילקוט ונראה שהם שבע על חטאתיכם דקאמר בענינא א' החרב דכתיב והבאתי עליכם חרב ב' ביזה דכתיב ונאספתם אל עריכם משום ביזה דמתוך לעיר ג' שבי דכתיב ונתתם ביד אויב וגו' ד' דבר דכתיב ושלחתי דבר וגו' ה' ובצורת באה דכתיב בשברי לכם מטה לחם ו' ובני אדם אוכלים ואינן שבעין דכתיב ואכלתם ולא תשבעו ז' ואוכלין לחם במשקל דכתיב ואכלתם לחמכם במשקל והא דואפו עשר נשים וגו' בכלל בצורת הוא ולמאי דל"ג ושבי איכא למימר דואפו י' נשים דהיינו חוסר עצים כפירש"י בחומש וחשיב ליה מלתא אחריתי ודו"ק: **במשפטי** מאסו וגו'. התימה בזה דהאי ובמשפטי מאסו דבסוף הפ' כפירש"י אהני ז' פורעניות וקללות קאי ולא אאחריני דכתיבי בהאי פרשתא דתוכחות דהא מ"מ קללות ותוכחות כתיבי בה וי"ל דאתחלת פרשה קסמיך דכתיב ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי משמע מזה דגיעול המשפט הוי בכלל הפרת הברית שהיא התורה והרי כתיב הכא נקם ברית ודו"ק: **ואם** באלה לא תוסרו לי כו'. משום דגבי שאר פורעניות לא כתיב האי ליסנא אלא ואם עד אלה וגו' ואם תלכו עמי וגו' ואם בזאת וגו' וכאן שינה לכתוב באלה מלשון אלה ושבועה דהיינו אם בעונש אלה ושבועה דלעיל דכתיב והשלחתי בכם וגו' לא תוסרו לי וגו' ה"נ כתיב שבע כחטאתיכם והכא לא חשיב רק ארבע ועיין פירש"י בחומש: **בעון** ש"ד בה"מ חרב ושכינה מסתלקת מישראל כו'. אע"ג דקרא על חורבן בהמ"ק קאי יש ליישב דסמיך אסיפא דקרא אשר אני כו' שוכן בתוך בני ישראל הא אם אתם מטמאין אותה אין אני שוכן בתוכם: **גלות** בא כו' ובאין אחרים ויושבין כו' ונראה דבאין אחרים כו'. נפקא להו מסיפא דקרא ולא תקיא וגו' כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם דהיינו כשקאה את הגוי אשר לפניכם באתם אתם לישב במקומן כן כשתקיא אתכם יבואו אחרים לישב במקומכם ודו"ק: **ובע"ז** כתיב ונתתי וגו'. ולא קאמר נמי הכא בע"ז דבהמ"ק חרב כדאמר לעיל גבי ש"ד משום דהכא ודאי איכא שבע פורעניות כדכתיב ויסרתי אתכם אף אני שבע וגו' כפירש"י בחומש אלא דלא נקט הכא רק הקשה בכולם שהוא הגלות דהכל בכלל והא דקאמר נמי באין אחרים ויושבין במקומן נמי פורענות הוא ונפקא ליה מדכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה וכפרש"י וגם אשמעינן מהאי קרא דזו מדה טובה לישראל שלא יהיה לאויבים נחת רוח עליה כפרש"י בחומש וכת"י ע"ש מ"מ יותר היה טובה להם לישראל שלא היו יושבין במקומן כלל ודו"ק: **בעון** נבלות פה כו' שנאמר על כן כו'. יש לדקדק אמאי תלה הכל בנבול פה דהא חנופה ומרע נמי כתיבי בהאי קרא והל"ל בעון חנופה ומרע ונבלות כו' וי"ל דמשמע ליה סיפא דקרא ובכל זאת לא שב וגו' ועוד ידו נטויה לא קאי רק אנבול פה ויתר הדברים בזה עיין בחדושינו פ"ק דכתובות: **כל** המנבל כו' שנאמר שוחה עמוקה פי זרות כו'. לפי פשוטו בע"ז קמשתעי קרא אבל מדכתיב זרות בלשון רבים משמע ליה דבאשה זרה ממש שהוזכר שם נמי קמיירי וק"ל: **אף** שומע כו' יפול שם. ויהיה יפול שם כמו שוכן שם וכן על פני כל אחיו נפל כפירוש רש"י וכ"ל דיפול שם מושכת עצמה ואחרת עמה דמשמע נמי כפשטיה יפול שם בגיהנם וק"ל: **כל** הממרק עצמו לעבירה כו'. כל עבירה סתם דקאמר בכ"מ היא עבירה זנות ואמר שנדון בהדרוקן שהיא מכת חדרי בטן ע"פ מ"ש לעיל היא קלקלה בחדרי בטן: **שלשה** מיני הדרוקן הן של כו' ולא קחשיב מין רביעי דאמרינן פרק הרואה עמוד החוזר מביא לידי הדרוקן אפשר דההוא לית ביה סימן מיוחד כי הני ג' דקחשיב וק"ל: **והא** רבא כו'. פרש"י הא לא הרעיב עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהיה רע בעיניו כו' עכ"ל ורואה דתוקה היא דנימא מדקאמר ידענא ביה בנחמני משמע שהיה זה רע בעיניו ונראה דאהך גופיה דקאמר נפישי קטילי קדר כו' דמוכח מיניה ששהיית נקבים רע בעיניו כפרש"י מוכח נמי דנפיחי כפן רע בעיניו דמשמע דזה רע יותר מזה שהוא ג"כ רע וק"ל: **סימן** לשנאת חנם ירקון כו'. גם שיש לתלות בסילון התוזר שמביא לידי ירקון כדאמרינן פרק הרואה אפשר שיש סימן בין זה לזה כמו שיש סימן בין הדרוקן וק"ל: **ע"ב והמלך** ישמח גו' כי יסכר פי דוברי שקר כו'. לשון הרע נופל בין אומר אמת ובין אומר שקר אבל האי קרא אדובר לשה"ר שקר קאי כהך דאמרינן פרק הערל בדואג שאמר לו לשאול על דוד עד שאתה שואל עליו אם הגון הוא למלכות שאל עליו אם הוא ראוי לבא בקהל דמרות קאתי כו' וזה שבקש דוד על עצמו והמלך ישמח באלהים שיברר שהוא כשר וראוי למלכות ויתהלל כל הנשבע בו דהיינו מי שנשבע במלך חי אדוני המלך יתהלל בו כי שפיר נשבע וכן היה דרכן לישבע בחי המלך כמפורש בכמה מקראות ואמר וזה יבורר כי יסכר וגו' דהיינו שימות דואג במיתת אסכרה שהיא מיתת בעלי לשה"ר וק"ל: **אע"פ** שכליות יועצות ולב כו'. מפורש פרק הרואה ע"ש: **בעון** ביטול תורה כו'. פירש"י דענוש נמי מיתה כדאמרינן מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם כו' עכ"ל וק"ק דא"כ תקשה מר"ש אההוא אמורא דס"ל לעיל דאין מקרא זה נדרש לפני פניו וע"כ נראה דהכא לא אצטריך לו להך דרשה דלפני פניו אלא במיתת המבטל עצמו דקיימינן הכא נפקא לן שפיר מכי הוא חייך ואורך וגו' הא אם לא תלמוד יתמעט וק"ל: **נכרים** יוכיחו כו'. וא"ת תקשי נמי לנפשייהו בין למר משום לשה"ר ובין למר משום דברים שאינן מתוקנין הא הנכרים אינן מצוין על כך וי"ל דלדידהו ניחא דאע"ג דנכרים לא נצטוו על לשה"ר ועל שאינו מתוקן מ"מ שייך בהו לקיים אותן משא"כ בת"ת דהנכרי אסור בה

מהר"ם

דף לב ע"א בגמ' ת"ר על שלש עבירות וכו' ר' אליעזר אומר נשים מתות ילדות וכו' כצ"ל:

דף לג ע"ב בגמ' נענה ר' שמעון בן יוחאי ואמר וכו' תקנו שווקים להושיב בהן זונות וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה של אומה זו ארמיים כצ"ל:

בגמ'

חכמת שלמה

דף לב ע"א רש"י בד"ה תפים כו' תרגם תירוס פשע והתרסה מתטרא כו' הד"א: **ע"ב** גמ' לא כמתתרת מנאתים כו' נמתק: **שם** נמי מהכא דכתיב לא במחתרת מנאתים שעשו פתחים כמחתרת כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה לשוא הכיתי בתמיה וכי בתנם כו'. נ"ב ונ"ל כפשוטו כי בחנם הכיתי אותם שהם נקיים מהחטא אלא בעבורכם וק"ל: **בד"ה** והא בעון נדרים כו' דמשמע מר"ש אבוה דהוה רביה כו'. נ"ב נ"ל דקשה לרש"י הלא רבי אמר דבריו בתר ר"א ב"ר שמעון אלמא דלא קבל דבריו על כן מפרש דבתר דשמעיה לר"א ב"ר שמעון דשמע מאבוה דהוה רביה אז הדר רבי מדבריו וקבלו: **בד"ה** גם בכנפיך כו' נפשות הס"ד: **בד"ה** במחתרת כו' נ"ל במחתרת פתחיהון מנאתי כו' כל אלה דהאי קרא כו' כצ"ל:

דף לג ע"א גמ' נקם ברית וגו' ואין כו' כצ"ל: **שם** אלא כל המנבל פה כו'. נ"ב בכאן יש להקשות מנא לן דמשום נבול פה לחוד דלמא משום חנף ומרע דהייט חניפות ומעשים רעים. ע"ק איך בא לכאן הכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה כו' מאחר שלא בא אלא לתרץ הפסוק ונראה דהאי כולו חנף היינו יש ב"א שמקבלין בשמחת נישואין לחנוף לבעלי הסעודה ולשושבינים והוא חנף ומרע כמשמעו ולא לטוב א"כ לשון מריעות שעושין דרך חניפות ומריעות אף הני נענשים דהכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה ושעד מן המקרא דלא כתיב כלו חנף ומרע ופה דובר נבלה אלא שקאי אכולו חנף ר"ל אותו כולו חנף הן כל פה דובר נבלה ודו"ק: **ע"ב** גמ' שמבטלין את אביהן כו'. נ"ב ר"ל ע"כ דברי הברייתא וק"ל:

וחייב מיתה עליה אם הוא לומד אותה כדאמרינן פרק ד' מיתות ומאשה נמי דפריך היינו נמי משום דאסורה בת"ח כדאמרינן בסוטה הלומד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות ומתינוקת דפריך נמי משום דלא שייכים כלל בת"ח דאינן בני לימוד כלל ודו"ק : **אם** לא תדעי לך גו' לאי לך בעקבי וגו'. עיין פירש"י והוא דחוק ונראה לפרש הדרש זה לפי שאמרו לעיל מיניה שלמה אהיה כעוטיה גו' דהיינו בגלות כאבילה זו והשיב להם רוח הקודש אם לא תדעי לך גו' למה הוא הכי מודיעך שזה תיקונך לאי לך בעקבי הצאן דהיינו בעקבי דור המדבר דכתיב בהו נחית כצאן עמך וגו' לאי לך בעקביהן שלמדו תורה במדבר ואז רעי לך גדיותיך שהן תלמידי של בית רבן ע"ד שאמרו גדייכי כעשו תיישים ואותן גדיים הן הן משכנות על הרועים ר"ל במקום הרועים שהם הצדיקים והמנהיגים שאי אפשר בדור יהיו הגדיים שהם תשב"ר נתפסים תחתם על הדור וק"ל : **כמה** נאים כו' תקנו שווקים כו'. לכאורה דברים אלו הם בעצמם התגללות של האומות לעתיד ביום הדין ודברי ר"ש הם בעצמם דברי הקב"ה לאומות העולם ביום הדין לעתיד כדאיתא בהדיא ברפ"ק דע"ז וצ"ל דוודאי רבי יהודה נמי מודה כמ"ש בסוגין דהתם שהשיב להם הקב"ה מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם כו' וכדאמר ר"ש הכא שהרי לא קאמר ר"י דתקנו שווקים כו' כלום לא עשו אלא בשביל ישראל כו' כמ"ש שם שכן יאמרו או"ה לעתיד אלא ר"י סתם דבריו מפני יראת מלכות ואמר כמה נאים כו' תקנו שווקים כו' מיהו שפיר מצינן למימר שלצורך עצמם עשו כתשובת הקב"ה דהתם ודו"ק : **איתרחיש** ניסא ואיברו להו חרובא כו'. אפשר דנקט חרובא דהיה נס בתוך נס דאינו טוען פירות עד שבעים שנה מנטיעתו וכאן טען פירות מיד וק"ל : **בעידן** צלויי לבים ומכסי כו' לאו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה דהא מכסי בחול הוו כפרש"י אלא משום הכון לקראת אלהיך וגו' כדאמרינן בפ"ק וק"ל : **משפט** רשעים בגיהנם כו'. מפורש במס' עדיות ע"ש : **אמר** ליה בני די לעולם אני ואתה כו'. פרש"י די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה עכ"ל ויותר נראה לפרש ע"פ מ"ש פ' לולב וערבה שאמר רשב"י כי ראיתי בני עליה והם מועטין כו' אם שנים הן אני ובני כו' ומסיק שם דהיינו דעיילי[בלא] בר ע"ש :**חד** כנגד זכור וחד כנגד שמור כו' • דאע"ג דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו כדאמרינן פרק שבועות שתים מ"מ הוו תרי מילי זכור הוא עשה ושמור הוא לא תעשה כמפורש בדברי הרמב"ן וכבר הארכנו בזה פרק שבועות שתים ע"ש ומטעם זה דאחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור נהגו נמי בנר של שבת ליטול ב' נרות וכמו שבנרות זוכין לבנים חכמים כמ"ש לעיל ה"נ הדסים ע"ש בנים לדיקים שנקראו הדסים : **שלם** בגופו שלם כו'. משמע ליה שלם בכל מיני השלימות שהם שלשה גוף וממון ונשמה דמנייהו מפקת עיין פירש"י הכא ובחומש הוסיף וז"ל שלם בגופו שנתרפא מצלעתו ושלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון ושלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן עכ"ל והיינו דאתרחיש ליעקב ניסא בכל אלו ג' השלימות : **ויחן** את פני גו' מטבע תיקן להם כו'. נראה שדרשו כן כיון דכבר כתיב ויבא יעקב שלם עיר שכם דמשמע שבא לעיר ואח"כ כתיב ויחן את פני העיר דמשמע שלא בא עדיין ובב"ר דרשו מזה שנכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין מבע"י כו' ע"ש והכא דרש מיניה שחנן את הפנים שבעיר למר מטבע דדרך הוא לעשות על המטבע צורה ופנים של עיר וכן למר בשווקים ולמר במרחצאות שחנן פנים של עיר ורש"י פירש דדריש ויקן את חלקת וגו' מלשון תיקון עכ"ל והוא דחוק דלא מצינו לשון תיקון רק בקהלת ולא נמצא בזולת הי"ו השורש ודו"ק : **וכל** היכא כו'. עיין בחידושי הלכות :

דף לד תוספות בד"ה כל היכא כו' כדפי' בנדה בפרק כו' מקום טומאה כו' עכ"ל ר"ל ולא היה מעשה נסים כפירש"י והוא לשיטתם דעבד איהו הכי לא קאי אבן זכאי דהיה מקצץ תורמסין אלא אתיקן מילתא דיעקב אבינו וק"ל : **בד"ה** שניהם קנו כו' תרומה וטמאה ספק עירוב כשר אלא משום חזקה כו' עכ"ל כל"ל וברא"ש ל"ק ליה מהכא אלא מהניחו בין השמשות דלא הוה ליה מעולם חזקת עירוב אבל מנאכל בין השמשות לא קשיא ליה דה"ל חזקת עירוב אבל הכא בתוספות קשיא להו גם מנאכל בין השמשות [א] דאין זה חזקת עירוב כיון דידוע דנאכל בין השמשות מה שאין כן התם דלא ידיע לן אם נשרף או נטמא בין השמשות ותלי לן ליה דלא נשרף ונטמא אלא משחשיכה וק"ק אמאי לא דחו התוס' לעיל פר"ת דבערובי תחומין מערבין בין השמשות לכתחלה מהך דמייתי הכא דלר' יוסי אפילו בדיעבד אינו עירוב היכא דלא הוה חזקה כי הכא ויש ליישב ודו"ק : **גמרא** סימן בגופיה זימרא ליפרא כו' סימן הוא להלכות ולמימרות שאמר רבי אבא בשם רב חייא בר רב אשי שאמר משום רב במסכת שבת והלכותיה והך שלא נטעה בגברי נתן סימן בגופיה היינו הך דהכא הא גופיה קשיא כו' ב' זימרא פרק כלל גדול זומר חייב משום נוטע ג' ליפרא ס"פ הארוג נכנסה לפור תחת כו' ד' בחבלא פ' אלו קשרים מביא אדם חבל כו' ה' דמלתא פ' כל הכלים מכבדות של מלתא ובקלת מהם נפל טעות בגמרא כגון בזומר שאמר משום רבי אמי וכן בחבל שאמר משום ר' יוחנן ועיין (ברא"ש) [ברי"ף] וברא"ש שם : **ע"ב** תוס' בד"ה ספק לטומאה כו' ובכל שהוא שבה"ש יש להסתפק שמא כולו מן היום כו' עכ"ל ולפי זה לא אצטריך לן למימר דאיכא לאסתפוקי בכל בין השמשות או כוליה מן היום או כוליה מן הלילה אלא דודאי הוא מן היום ומן הלילה אלא דבכל כל שהוא ממנו איכא לאסתפוקי שמא הוא כולו יום או שמא כולו לילה או שמא הוא משניהם יום ולילה והברייתא נמי איכא לפרושי הכי דאכל כל שהוא קאמר דאיכא לאסתפוקי ביה הני תלתא ספיקי אבל שיהיה כל הבין השמשות כולו יום או כולו לילה לא איצטריך לן לאסתפוקי הכא לענין טומאה אלא דבהך דהעושה מלאכה בשני בין השמשות שפירשו בו על כרחך שעשה כל בין השמשות על כן אית לן למימר דאיכא לאיסתפוקי נמי בכל בין השמשות אי כולו מן היום אי כולו מן הלילה דאם לא כן הוה ליה לחיובי ב' חטאות ודו"ק : **בא"ד** וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה או הראשון יום כו' עכ"ל ובכלל זה שמניהם מן היום ומן הלילה וק"ל :

ח"א דף לד ע"א ונעשה גל של עצמות. התוספת בשם ר"ת ל"ג ליה ע"ש והוא מפורש במקום אחר : **מה"מ** אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום וגו' מדברי הרא"ש ומפי' הר"ן דאכל ג' דברים דמתני' קאמר מה"מ כו' אבל רש"י לא פי' כלום בזה ונראה דמשמע ליה דלא קאי אעשרתם וערבתם כלל כיון דידוע דבעי עישור ובעי עירוב בשבת ידע שפיר דמשום זה צריך לומר כן בביתו אבל הדליקו את הנר דל"ל כן מה"מ דצריך כלל נר בשבת ומייתי כולה מהאי קרא וידעת כי שלום אהלך היינו נר של שבת וקאמר ופקדת נוך דהיינו בני ביתך עד"ז דהיינו לומר הדליקו את הנר ואז לא תחטא ולענין נר לא הוצרך רש"י לפרש דסמך עלמו אדרשא דלעיל ותזנח משלום נפשי זו נר של שבת ודו"ק : **אנא** לא שמיע לי כו' וקיימתי ומסברא כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין פ"ק דגיטין : **סימן** בגופיא זימרא ליפרא בחבלא דמלתא כו'. מפורש בחידושי הלכות ע"ש :

דף לה בד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא כו' עכ"ל לאו דוקא משקיעת החמה אלא משהכסיף התחתון כו' האי תרי תלתי מיל אבל משקיעת החמה הוי קצת יותר דהיינו פלגא דדנקא ולא דק בפלגא דדנקא ועיקר קושייתם משקיעת החמה דהכא נקטו אההיא דפסחים דמשקיעת החמה עד לה"כ הוי ד' מילין ומהרש"ל הגיה ליכא אלא תלתא רבעי מיל אבל א"כ צריך להגיה נמי בהתחלת הדיבור תלתא רבעי מיל במקום תרי תלתי מיל ודו"ק : **בא"ד** אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת לאת הכוכבים הוה לילה כו' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דלרבה קשיא להו כיון דבתחילת בין השמשות לא פליגי רבי יודא ור' נחמיה דלכ"ע משתשקע החמה הוא א"כ במאי פליגי דבסוף בין השמשות ליכא למימר דפליגי דהא לכולי עלמא בין לר"י בין לרבי נחמיה סופו הוי לאת הכוכבים דהוי תחלת לילה אבל מדברי התוספות פרק ב' דמגילה נראה דקשיא להו דמאי פליגי כלל בבין השמשות הא ליכא לאיסתפוקי ביה כיון דלאת הכוכבים הוי ודאי לילה ומקמי ה הוי ודאי יום וכן יש לפרש קושייתם הכא וגם אידך קושיא שהקשו וע"ק דנחזי אנן כו' דליכא לאסתפוקי בבין השמשות כלל אלא כל ד' מילין שאדם בינוני הולך מתחילת שקיעת החמה ודאי יום הוא ודו"ק : **בד"ה** וירד ויטבול כו' ועלה לו הערב שמש כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה בכאן וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כשירד ויטבול והו לא כו' עכ"ל ובכל תוספות ליכא הך קושיא [ב] גם נראה דלאו קושיא היא דאף על גב דהעלייה לא בעי מבעוד יום נקט לה משום שיעורא דבין השמשות מהיכא מתחיל דהיינו כשיעור הירידה וטבילה ועלייה אחר שקיעת חמה כו' ולא קשיא לפירוש הקונטרס דהאיך נקט סימנא דטבילה אלא משום דטבילה פסולה היא מספקא בבין השמשות וק"ל : **בפרש"י** בד"ה פשיטא דלר' יוסי כו' ומעריב שמשיה כתב מהרש"ל דכאן הס"ד ור"ל דאפילו בבין השמשות דר' יודא כו' עכ"ל אבל לא שייך למימר דמעריב שמשיה בבין השמשות דרבי יודא כיון דאפי' בסופו עדיין לאו לילה ודאי היא לרבי יוסי דאכתי בתר הכי איכא בין השמשות דידיה אלא כמו שכתוב בכל הפירושים ניחא דבבין השמשות דרבי יוסי מעריב שמשיה דהיינו בסופו מעריב שמשיה להתירו באכילת תרומה וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה אלא לענין כו' דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דרבי יודא ומתאחר כו' עכ"ל ולפ"ז ליתא הך גירסא שכתב רש"י לעיל דקאמר אלא בין השמשות דר' יוסי לר' יהודה כו' דאם כן מאי פריך והא בעי הערב שמש כפירוש רש"י לעיל הא איכא למימר דבין השמשות דר' יודא מתאחר הרבה אחר הרף עין בין השמשות דר' יוסי ומלי שפיר טביל מקמי בין השמשות דר' יודא וק"ל : **בד"ה** הקשה כו' לאשמועי' רבותא דאפי' בשבת דחמיר מיקל רבי יוסי כו' ואפילו בתרומה כו' מחמיר ר"י כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למנקט בהיפך לרבותא דר' יודא דאפי' בשבת דחמיר מיקל ר' יודא כמ"ש ואפי' בתרומה דקיל מחמיר ר' יודא לענין טבילה ולא טביל בבין השמשות דר"י וק"ל : **בד"ה** והתניא כו' ומיהו כו' משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר עכ"ל דהשתא עיקר תמיהת ר"י לאו קושיא היא דהא דשופר מטלטלין היינו אפילו מחמה לצל מיהו ק"ק דהכתי אימא דאתי' כר' נחמיה דלא שרי מחמה לצל [ג] אפילו בדבר שמלאכתו להיתר לרבא כדאמר פרק כל הכלים כמו שכתבו התוספות לקמן ויש ליישב ודו"ק:

קרני ראם

[א] דאין זה כו'. נ"ב ומסוגית הש"ס עירובין דאמרינן מפנתינו שהיה עליו שרץ כל בה"ש משמע כדברי הרא"ש דלדבריו לא היה צריך להיות כל בה"ש וצ"ע ובמ"א האריכתי : [ב] גם נראה כו'. נ"ב ועי' בתוס' דלא משמע כן : [ג] אפילו בדבר כו'. נ"ב וצ"ע דזה הוא תירוץ הגמרא :

נמוקי הגרי"ב

דף לה ע"א דבר נפלא במוהר"מ לובלין דף ל"ה על תוס' ד"ה תרי כו'. וז"ל והשתא מקשו התוס' אפי' למ"ד ג' רבעי מילא וכ"ש שיקשה למ"ד תרי תלתא כו' ע"ש כאלו רבה ורב יוסף מחולקים שיעור הזמן משתשקע החמה כמה הוא. ולא היה בזה שוים דהוא תלתא רבעי מיל. רק שרב יוסף סבר דהתחלת ביה"ש מתחיל דוקא אחר שקיעת החמה כמ"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין יום ע"ש. וכאן עיקר קושייתם משתשקע החמה. ואין נ"מ ביניייהו כלל. וכין לרבה וכין לרב יוסף הקושיא בשוה. לכן הנכון כמ"ש מהרש"ל שצ"ל ג' רבעי מיל. ומ"מ אין מצורך להגיה בתחלת דבור התוס' כי זה להורות נתן שהקושיא על שניהם בשוה ודו"ק היטב :

חכמת שלמה

דף לד ע"א גמ' וידעת כי שלום אהלך כו' • נ"ב וידעת כי שלום אהלך זו נר של שבת כדאמרי' לעיל. ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת ופקדת נוך זו עירוב דבר הצריך לנו לטלטל מבית לבית ולא תחטא זו מעשר כלומר שלא לאכול דבר שאינו מעושר כדכתיב ולא תשאו עליו חטא עכ"ל הר"ן : **תום'** בד"ה כל היכא כו'. אמר להו הביאו כו' כצ"ל :

דף לה ע"א רש"י בד"ה פשיטא דלר' יוסי כו' ומעריב שמשיה הס"ד. ונ"ב פי' אפי' בבין השמשות דר' יהודה דהוא נפיש טובא ועדיין לא ידע דאיירי שטובל בסוף בין השמשות ודו"ק : **תום'** בד"ה וירד ויטבול כו' ועלה לו הערב שמש כו'. וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כשירד ויטבול ותו לא וה"ה דלפי זה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לפירש"י ל"ק מידי דבין השמשות דר"י הוא משוך טפי אבל השתא דמפרש שיעור שלפני בין השמשות א"כ ה"ה לר' יהודה וק"ל (עיין במהרש"א) :

רש"י

מהר"ם

דף לד ע"א בגמ' מנה"מ אמר ריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהלך וכו' כתב הרא"ש וידעת כי שלום זו הדלקת הנר שלום בית ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה ולא תחטא זו תיקון המעשרות שלא יחסר המזון עכ"ל פי' תחטא לשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים אלא שיש לדקדק שמה שכתוב ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה זה לא יתיישב דהא מסיק בגמ' כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצירות ולפי' רש"י שהוא עיקר רישא איירי בעירובי תחומין וצריך לומר דתחומין נמי מקרי תיקון הנוה דע"י הנחת העירוב הוא קונה שביתה ודירה במקום שהעירוב מונח : **הא** גופא קשיא אמרת ג' דברים כו' והדר תני וכו' מקשין העולם מאי פריך דלמא ה"פ לכתחלה צריך לערב דוקא עם חשיכה ולא בספק חשיכה אלא שאם לא עירב עם חשיכה מותר עדיין לערב בספק חשיכה דהא הטמנה נמי אע"ג דקתני במתני' דבספק חשיכה טומנין את החמין ואפ"ה משמע מפירש"י בסמוך דסתם הטמנה מבעוד יום ולא בספק חשיכה והטעם נראה דכיון דמשחשיכה אסור אין אדם מכנים עצמו בספק ונראה דמשמע ליה לגמ' דהני ג' דברים דהצריכו חכמים להזכירם ולאומרם בתוך ביתו עם חשיכה היינו משום דאין עוד שהות לעשות דומיא דהדלקת הנר דאם היה שהות עדיין לעשותם בספק חשיכה אם לא עשאם כבר מקודם זה היה להם לחכמים לתקן שיזכירם בתוך ביתו בבין השמשות דהיינו ספק חשיכה דמסתמא כל בני אדם רגילים לעשות כל אלו הדברים מבעוד יום אלא שתקנו חכמים להזכירם בתוך ביתו בסוף זמנם שאם שכחו ולא עשו אותם כבר יעשו אותם עתה שאם שהו עדיין יבא זמן איסורן וק"ל : **ברש"י** ד"ה ה"ג אמר רבא מפני מה וכו' וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעו"י אין מטמינים וכו' ובסמוך פירש"י מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום וכו' ואע"ג דסתם הטמנה מבע"י דהא אסרנא משחשיכה עכ"ל דברי רש"י נראים כסותרים דלעיל משמע דמוכיח ודייק דמשחשיכה אסור אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל בשום דבר דאילו בדבר המוסיף הבל אסור אפי' מבעוד יום והדר דייק דבדבר המוסיף הבל אסור אפי' מבעוד יום משום דהא אסרנא משחשיכה אפי' באינו מוסיף הבל וצ"ל דבסמוך ה"פ דדייק דהא דתנן לקמן אין טומנין לא בגפת ולא בזפת וכו' מסתמא איירי בסתם הטמנה דהוא מבעוד יום דהא אסרנא להטמין משחשיכה וא"כ מסתמא אין אדם מכנים עצמו בספק לילה ומטמין מבע"י ובאותו זמן אסרו אפי' בדבר המוסיף הבל דהיינו מבעו"י וק"ל : **בתום'** ד"ה לא קשיא כאן בעירובי תחומין וכו' ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצירות חמירי טפי דאין מערבים אלא בפת וכו' ויש לדקדק דאע"ג דממה דאין מערבין אלא בפת וכו' יש ראיה דהחמירו שפיר בעירובי חצירות מ"מ צריך ליתן טעם לפי סברא זו דהכל טעמא מאי ומאיזה טעם החמירו בעירובי חצירות יותר מעירובי תחומין ונראה דטעם סברא זו הוא משום דכשמטלטלים מבתים לחצר נראה כאלו מוציא מרה"י לרה"ר דהחצר יש בו רשות לכל דיורים שבכל בתי החצר ולכך ג"כ עירובי חצירות הוא תיקון גמור אבל עירובי תחומין אינו שום תיקון לטלטל ולהוציא שום דבר ואינו אלא היתר הליכה שאין בו שום איסור מלאכה ולכך אינו חמור כ"כ כעירובי חצירות ודו"ק : **ד"ה** שניהם קנו עירוב וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה וכו' אלא משום חזקה וכו' פי' דנפל עליו גל או נשרף או שעירב בתרומה ונטמאה וספק אם אירע זה מבע"י וספק משחשיכה דאית ליה לר' יוסי דאוקמינן העירוב אחזקתו ואמרי' דקיים היה בבין השמשות וכשר : **ע"ב בתום'** ד"ה ור' יוסי אמר בין השמשות כהרף עין וכו' אבל אין לפרש דר' יוסי אין מסתפק בביה"ש כלל וכו' ויודע אני מתי הוא וכו' ולפי זה צריך לפרש הא דאיתא בגמ' בספרים שלנו וא"א לעמוד עליו הוי פירושו שאין לו שיעור שנוכל לשער אותו אבל אין לו ספק מתי הוא וק"ל :

דף לה ע"א בגמ' א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימים את המזרח וכו' ויש לדקדק לפ"ז למה נקיט התנא זה הלשון ולא קתני כל זמן שפני מערב מאדימים ולמאי נפקא מינה במאי דקתני פני מזרח כלל ונראה דנקט האי לישנא דצ"ל במערב אדמומית חמה כל כך גדול שמכה אדמומית זה מתאדמים פני מזרח שכנגדו וכו' וא"כ למה צריך להביט למערב יבים לכתחלה למזרח אם נמצא שם אדמומית מה י"ל שלפעמים אין ניכר האדמומית במזרח מחמת איזה סיבה ולכך צריך להבים למערב מקום שהחמה שם : **ברש"י** ד"ה ספק הוא לדידיה וכו' ולאו מלתא היא וכו' מדקאמר בסיפא אלא דר' יהודה לר' יוסי וכו' ר"ל דלפי גירסא זאת צריך ג"כ לגרום בסוף אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי פשיטא וכו' כמסקנת הגירסא שלפנינו דאל"כ במאי מתוקמא מלתיה דשמואל ודו"ק : **בתום'** ד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא אלא תרי תילתי וכו' כך היא הגירסא לפנינו אבל ס"א גרסי' ג' רבעי מיל וכן הוא בהר"ן וגירסתם מתיישבת טפי והשתא מקשו התוס' אפי' למ"ד ג' רבעי מילא וכ"ש שיקשה למ"ד תרי תילתי מילא דהוא שיעורא דזוטר טפי : **בא"ד** וצאת הכוכבים לילה הוא וכו' כתבו התוס' זה כדי שלא תאמר דצאת הכוכבים אינו התחלת הלילה אלא זמן מה נמשך בתוך הלילה ממש ולכך קאמר התם דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוי ד' מילין לכך קאמרו דזה אינו אלא דשם בפ"ק מוכח דצאת הכוכבים הוי התחלת הלילה ועד צאת הכוכבים הוי יום ממש : **בא"ד** דמיניה מפיק בפ"ב דמגילה דמעלות השחר יממא הוא ר"ל ש"מ דדרשה גמורה היא : **בא"ד** אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה ר"ל דעד צאת הכוכבים הוא יממא ודאי ומשעת צאת הכוכבים הוי לילה ודאי וא"כ א"א שיהא כאן שום זמן שיהא ספק לילה המשך גדול בבין השמשות דר' יהודה אבל אפשר הוא שיהא ביה"ש כהרף עין כשיעורו דר' יוסי וא"כ במאי פליגי ר' יהודה ור' יוסי הא ודאי שאין ביה"ש אלא כהרף עין והוכרחתי לפרש כן משום שא"א לפרש שכוונת התוס' הוא להקשות ולומר שאין כאן שום זמן שיהא ביה"ש שהוא ספק לילה דא"כ לא הוה ליה לאקשויי במאי פליגי דאין קושיא זו תליא בפלוגתא דידהו ואין כאן מקומה אלא ה"ל להקשות אצל מקום שנזכר בגמ' ביה"ש שהוא ספק לילה אבל לפי מה שפירשתי מיושב שפיר : **בא"ד** וע"ק דניחזי אנן באדם בינוני וכו' ד' מילין פי' ועד שילך ד' מילין הוא ודאי יום ובתשלום ד' מילין הוא זמן צאת הכוכבים הבינונים שהוא ודאי תחלת הלילה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא במאי פליגי ר' יהודה ור' יוסי וק"ל : **ע"ב בגמ'** תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא וכו' כצ"ל :

בגמ'

דף לו בד"ה למחט כו' כדקתני בתר הכי וקמ"ל דמצד אחד כשירה אף על גב דניקב עור א' שלם כו' עכ"ל בפרק אלו טריפות ובפרק לולב הגזול כתבו התוס' כל זה לפירוש ר"ת וכבר כתבנו בחדושינו שם דלפרש"י לא הוצרכו לזה אלא דב' צדדין טריפה היא גופא איצטריכא ועיין שם אבל התוספות דהכא כתבו כל זה גם לפירוש רש"י וכתב מהרש"ל על דברי התוספות דהכא דר"י מביא ראיה דשפיר תירץ דאי נקבו לחוץ כפשוטו מאי קמ"ל תנא דברייתא בבית הכוסות דמצד אחד כשירה הא כבר תנן בטריפות דידהו שנקבו לחוץ כו' עכ"ל ע"ש ואין ראייה זו מכרעת וכי משום דתני במתניתין לא מצי מתני ליה נמי בברייתא דכמה דברים אשכחן בכמה דוכתין השנוי' במשנה ותני להו שוב בברייתא גם שאר דבריו אינן מבוררין ואין להאריך בהן אבל הנראה לי ליישב דעת התוספות דהכא דלפירש"י נמי הא דב' צדדין טריפה מילתא דלא צריכא היא למתני גבי בית הכוסות דודאי לא עדיף בית הכוסות בניקב לחוץ ממש דהיינו מב' צדדין מהמסס שניקב לחוץ וכיון דלא תני בברייתא טריפות דהמסס בניקב לחוץ לא הוה איצטריך ליה למתני נמי טריפות דבית הכוסות בניקב לחוץ ממש דהיינו ב' צדדין דטריפה ואהא תירצו דעיקר מילתא דקמ"ל דמצד אחד כשירה בבית הכוסות דהא לאו פשיטה הוא דכשירה דאף על גב דנשאר עדיין עור אחד שלם שלא ניקב מכל מקום כיון דניקב מיהת עור א' שלם ה"א דטריפה וסד"א דגרע מהמסס דלא ניקב עור א' שלם בניקב לצד חוץ דטריפה קא משמע לן דכשר משום דנשאר עור שלם ועדיף מהמסס דלא נשאר עור שלם ואידי דאיצטריך למתני בבית הכוסות דמצד אחד כשירה תני נמי גבי בית הכוסות דבב' צדדין טריפה אף על גב דמלתא דפשיטא היא דלא עדיף מהמסס דניקב לחוץ טריפה א"נ מב' צדדין טריפה נמי חידוש הוא דעדיף מהמסס שניקב לחוץ דס"ד שמגין כו' והדברים ברורים ליישב דברי התוס' דהכא בלי גמגום וק"ל : סליק פרק במה מדליקין

כירה פרק שלישי

ע"ב בפירש"י בד"ה קש זנבות השבולין עכ"ל ר"ל שנקרא ראש השבולת בקרא וכל השאר נקרא זנב השבולת ויהיה זנבות השבולין שבפרש"י הוא הנקצר עם ראש השבולת וגבבא הוא הנשאר בשדה נקרא איסטובל"א ולדברי התוספות יהיה בהיפך וק"ל : **בד"ה** פליגי כו' את המותר לשהות כגון חמין כו' עכ"ל דדבר האסור לשהות לבית שמאי לא הוה איצטריך ליה לאסור בלהחזיר וק"ל : **תוספות** בד"ה לא יתן כו' ולא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה כו' עכ"ל עיין בזה בארוך בר"ן : **בד"ה** חמין ותבשיל כו' ודילמא מתניתין אפילו כרבנן ומתניתין בחמין ותבשיל כו' עכ"ל אבל לא קשיא להו דא"כ מתניתין דלא כחנני' דמתיר נמי בלא בשיל כל צרכו דאיכא למימר דמתניתין נמי ס"ל הכי ולא נקט בשיל כל צרכו אלא לרבותא דלא יחזיר אבל לרבנן קשיא להו שפיר דאימא דמודו בבשיל כל צרכו ולא פליגי אחנניה אלא בלא בשיל כל צרכו ומתניתין לענין לשהות נמי דוקא בשיל כל צרכו נקט מיהו לפי האמת רבנן פליגי אדחנני' נמי בבשיל כל צרכו דהא למאי דבעי למימר לשהות תנן מתניתין כרבנן וסתם חמין ותבשיל כל צרכו נמי משמע ודו"ק : **בא"ד** ואפי' אי סתם חמין ותבשיל לא הוי בשיל כו' עכ"ל ר"ל אפילו אם סתם חמין ותבשיל דנקט גבי דין שהיי' לא בשיל כל צרכו דוקא משמע לענין חזרה ע"כ אפילו חמין ותבשיל שבשלו כל צרכן משמע לב"ש בגרופה ולב"ה באינה גרופה מדקאמר ואף רבי הושעיא כו' ואין להקשות דהכא מנא ליה מדר' הושעיא דמחזירין אפילו בשבת דאימא דהוחם בכירה שהוסק בקש ובגבבא דמודו ביה ב"ש דמותר לשהות על גביו די"ל דמכל מקום כיון דהיתרא דמתניתין בלשהות לגבי קש וגבבא אפילו בשבת הוא אית לן למימר דומיא דהכי איירי היתרא דלשהות לב"ה בגפת ובעצים דאפילו בשבת הוא אך קשה דאימא דהך דרבי הושעיא בהוחם ע"י שמיכה דשרי לכולי עלמא כדלקמן ולהכי שרי ביה חזרה אפילו בשבת ויש ליישב ודו"ק : **בא"ד** וא"ת ואם סתם חמין כו' בין בשיל כל צרכו בין לא כו' עכ"ל אי הוה איירי דוקא בלא בשיל כל צרכו לא הוי קשיא להו דמ"ש חמין מתבשיל לב"ש דאיכא למימר בחמין לא שייך בישול כמו בתבשיל וכן אי הוה איירי דוקא בבשיל כל צרכו איכא למימר דתבשיל מצטמק ויפה לו הוא ואסור משא"כ חמין שהוחמו כל צרכן דמצטמק ורע לו הוא דהכי אמרינן בהדיא לקמן בברייתא אבל כיון דמתניתין בין בבשיל כל צרכו ובין לא בשיל כל צרכו איירי קשיא להו שפיר מבשיל כל צרכו דאסור בתבשיל משום דיפה לו אלא בשיל כל צרכו דחמין דיפה לו נמי הוא ודו"ק : **בד"ה** וב"ה אומרים אף כו' דבחזרה לא הוה צריך למיתני נוטלין כו' עכ"ל ויש לדקדק דהא לקמן בשמעתין אמרינן דקתני נוטלין משום מחזירין ויש לומר דלקמן ניחא דתנא נוטלין משום מחזירין דקתני בסיפא אבל הכא נוטלין משום לא מחזירין דבסיפא לא הוה ליה למתני אי לאו דאפילו בשבת ולקמן לא בעי למימר דתנא נוטלין דאפילו בשבת דאם כן תקשי כדפריך לקמן דקתני קטמה אין לא קטמה לא אבל הכא במתניתין לא קתני בהדיא קטמה גבי נוטלין וק"ל : **בא"ד** ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא איך יגרוף או יקטום בשבת כו' עכ"ל ר"ל לפום מאי דבעי למימר לא יתן לא יחזיר אבל למאי דמוקמי ליה לא יתן לשהות תנן לא קשיא מידי ודו"ק :

דף לז בפרש"י בד"ה ולב"ה בתרתי כו' והכא קתני דבגרוף חמין כו' וכשאינה גרוף אין משהין כלל כו' עכ"ל הני תרתי כחדא חשיב להו משום דבמתני' לא שני ליה בין גרוף לשאינה גרוף ושרו ב"ה להשהות חמין ותבשיל וק"ל : **תוס'** בד"ה אא"ב להחזיר כו' דהא חנניה שרי במצטמק ויפה לו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין להקשות אמאי צריכין לדייק מחנניה ממתניתין גופה איכא למידק כו' ואם כן ממילא כה"ג ב"ה שרו כו' עכ"ל ע"ש תירוצו בארוך ועוד נראה כמו שכתבנו כבר כנראה מדברי התוספות דלענין לשהות אינו מוכרח לומר דמתניתין איירי בין בבשיל כל צרכו ובין לא בשיל וא"כ לענין לשהות מצי איירי מתניתין דוקא בלא בשיל [א] ואינו מוכח דב"ה שרי מצטמק ויפה לו אלא אי מתניתין איירי בין בבשיל בין בלא בשיל כמ"ש לעיל ועוד מה להו להוכיח ממתניתין כיון דמתניתין גופא דאיירי בלא בשיל אינו מוכח אלא מהא דקאמר תלמודא מתניתין כחנניה ואם כן ניחא להו לאתויי מחנני' גופיה גם מה שתמה אמאי לא דייק מגופא דחנניה כיון דשרי אפילו בלא בשיל כל צרכו כ"ש מצטמק ויפה לו וכ"כ הרי"ף והרא"ש כו' עכ"ל בכל נסחאות הרי"ף שלפנינו אינו כן אלא הכי איתא שם בין דבר שבישל כל צרכו ובין לא בישל וכ"ש מצטמק ורע לו כו' וברא"ש שהביא דברי הרי"ף נפל טעות ויפה לו במקום ורע לו וכן מצאתי מוגה ברא"ש ורע לו במקום ויפה לו וכן מוכח דצריך להיות בדברי הרי"ף כיון דנקיט במלתי' בין בבשיל ובין לא בשיל ועלה קאמר וכ"ש מצטמק ע"כ דהיינו מצטמק ורע לו דהוה כ"ש מתרווייהו אבל מצטמק ויפה לו לא הוי כ"ש מבשיל כל צרכו ודו"ק : **בד"ה** מהו לסמוך כו' ואי להחזיר תנן כו' בעי

קרני ראם [א] ואינו מוכח כו'. נ"ב ואין זה השגה דמ"מ סתם תבשיל משמע בישול כ"ל וסתם תבשיל מצטמק ויפה לו כמ"ש בתוס' ד"ה ס"מ :

מהר"ם

דף לו ע"א בגמ' למאי נפקא מיניה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדים טרפה אמר רב אשי וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה מצד אחד שלא ניקב וכו' משני צדדין שניקב שניהן טרפה ובבית הכוסות וכו' כצ"ל : **סליק פרק במה מדליקין**

כירה פרק שלישי

ע"ב ברש"י כירה עשויה כעין קדירה וכו' לקמן בדף ל"ח ע"ב מפרש בגמ' צורת כירה ומשם נלמד שהוא כלי חרס שיש לו תוך והוא כשיעור מקום שיוכלו לעמוד בתוכו שתי קדירות לבשל ורחבו כשיעור רוחב קדירה ופתוח למעלה וגבהו הוא שוה למעלה כמו למטה לאפוקי תנור הוא רחב למטה וקצר למעלה ומחמת זה נקלט חומו בתוכו טפי וא"כ מה שפירש כאן כעין קדירה אינו ר"ל שהוא קצר למטה כקדירה אלא ר"ל שהוא כלי חרס עשוי מטיט וחרסית כקדירה ויש לה חלל ותוך שיכולים ליתן קדירה בתוכה אבל לפעמים נותנים ג"כ הקדירה ע"ג דהיינו על הפתח הפתוח למעלה שמניחין עליו כיסוי מתכת שמעמידים עליו קדירה או על עובי שפתו כמו שמבואר לקמן ולכך קתני במתני' נותנים עליה תבשיל וכתב רש"י כל זה כדי שלא תבין שכירה השנויה במתני' היא עשויה כעין כירות שלנו שאין להם שום תוך ולכך אין דינם כדין המשנה : **ד"ה** עד שיגרוף הגחלים משום דמוסיף הבל וכו' דין דברים המוסיפין הבל מפורש לקמן בפ' במה טומנין בדבר המוסיף הבל דהיינו שמעמידים קדירה רותחת במוכין או בצמר או לתוך גפת או זבל וכדומה ומכסין הקדירה כדי שתהא נשארת רותחת ולעיל בפ' במה מדליקין דף ל"ד אמרו בגמ' מפני מה אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלים ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים והטעם כיון שהם דברים המוסיפים הבל יש להם דמיון לרמץ שמוסיף הבל ולכך גזרו אלו גזירות אטו רמץ ולא התירו להטמין מבעוד יום אלא בדברים שאין מוסיפין הבל כגון סדינים וכיוצא בהן ומתני' דהכא איירי בדין שהיית קדירה דהיינו שמעמידים הקדירה ע"ג כירה ואין טומנין הקדירה בתוך הגחלים וגם אין מכסים אותה אלא שמשהין הקדירה ע"ג כירה עד שחשיכה או עד למחר אלא שרש"י מדמה דין שהייה לדין הטמנה דטעם דמתני' נמי משום דאם לא גרפו או לא נתנו אפר על גבי גחלים הוא מוסיף הבל וגזרינן שמא יחתה אבל אם גרפו הגחלים מן הקדירה לצדדים או נתנו עליהם אפר שוב אין מוסיף הבל ולא גזרינן שמא יחתה ועיין בהר"ן שמפרש מה הביאו לרש"י לפרש כן : **ד"ה** אבל לא תבשיל וכו' ואתי לחתויי אע"ג דבגרוף וקטום איירי גזרי ב"ש גרוף וקטום אטו אינו גרוף א"כ פי' גרופה וקטומה אין פירושו שהוציא כל הגחלים לחוץ אלא שגרפם לצדדים מן הקדירה ועי' ברבינו נסים אי נמי נתקיימה מחשבתו וכו' ר"ל שכוונתו ומחשבתו הוא שיתבשל הקדירה ונעשה ונתקיים ונגמר רצונו בשבת ולכך מחזי כמבשל בשבת ובספר ח"ש כתב בכאן חסר דבור אחד ברש"י וצ"ל לא מחזירין משום דמחזי כמבשל עכ"ל אבל מ"מ טעמו של ב"ה א"א לפרש אלא מטעם חיתוי דכשאינה גרופה לא יחזיר דחיישינן לחיתוי אבל בגרופה וקטומה יחזיר דליכא למיחש לחיתוי וכן משמע בתוס' לקמן בדף ל"ח ע"ב ד"ה פינה ממיחם למיחם דבחזרה נמי שייך טעם גזירת חיתוי : **בתוס'** ד"ה כירה ותבן הוא הנקצר וצריך לומר דלפי סברת התוס' גבבא היינו מה שנקצר עם השיבולין ולכך נקרא גבבא שנגבב ונקצר מן השדה : **בא"ד** בתבנא סרי' ע"ש דקאי אהא דתני התם דאסור להחשיך בשבת על התחום להביא קש ותבן ומתחלה ס"ד דטעמא דמחובר הוא ואי אפשר לטלטלו בשבת ולכך פריך בשלמא קש וכו' ומשני בתבנא סרי' ומטעמא דאסור להחשיך על התחום משום דהוי מוקצה אבל קש גם במסקנא לפי התרצן הוי איסורו מטעם מחובר אלמא מה שנשאר בשדה במחובר נקרא קש גם לפי המסקנא ולכך אתי שפיר דהביאו התוס' הא דמסיק בתבנא סרי' לומר שגם במסקנא של התרצן מסיק הכי ולא הדר מסברת המקשה וצריך ליישב לפירש"י סוגיא דפרק שואל דרחוק הוא שנעלמה מרש"י ויש ליישב דרש"י ס"ל דלעולם זנבות השיבולין מה שנקצר עם השיבולין נקרא קש ואע"ג שרוב פעמים הוא נקצר עם השיבולין מ"מ אפשר שימצא במחובר כגון שלא קצרו ולכך קאמר שם בגמ' בשלמא קש משכחת במחובר ר"ל שאפשר לאשכוחי במחובר אע"פ שרוב הוא נקצר עם השיבולין אבל שם תבן ס"ל לגמ' דלא נקרא תבן אלא מה שבתלוש יהיה מה שיהיה הן מה שרגילין לקצור עם השיבולין הן מה שאין רגילין לקצור לעולם לא נקרא תבן אלא בהיותו כבר תלוש אבל במחובר לא נקרא תבן ולכך פריך אלא תבן היכי משכחת לה : **ד"ה** לא יתן עד שיגרוף וכו' ועוד דתני' שרי להשהות אף כשאינה גרופה וכו' ר"ל ואהא דתנן לקמן דאין טומנין בדבר המוסיף הבל ליכא מאן דפליג אלא ודאי לא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה דהיינו כשטומנין ומכסין הקדירה לצורך מחר שבזה שייך לגזור שמא יטמין ברמץ ויחתה בגחלים כדי שלא יצטנן עד למחר אבל כשתהיה הקדירה מגולה ועומדת בכירה וגם א"צ לחתות לצורך הלילה אם היא גרופה וקטומה אע"ג שמוסיף הבל מותר לכ"ע דלא דמיא זה להטמנה ברמץ אבל כשאינה גרופה אסרי רבנן דחנניא אפי' בחמין ותבשיל שנתבשל כל צרכו אפי' מצטמק ורע לו כמו שכתבו התוס' לקמן לדברי ר"מ ור' יהודה בד"ת אי אמרת להחזיר תנן משום דכיון דהגחלים הן בעין לפנינו גזרינן דלמא אתי לחתויי אע"ג שאינו צריך וחנניא ס"ל דכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי משהין על גבי כירה אע"ג שאינה גרופה וקטומה דכיון שכבר נתבשל שליש יתבשל מעצמו ולא יצטרך לחיתוי ועיין בהר"ן ותמצא כל ענין זה מבואר באריכות וגם עיין לקמן בתוס' בדבור ראשון דפ' במה טומנין : **ד"ה** חמין ותבשיל וכו' ואמאי דלמא מתני' אפי' כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין וכו' אין לפרש דס"ל להתוס' דהאמת הוא כן שרבנן מודו בתבשיל שנתבשל כל צרכו דמשהין אפי' ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דהא פירשו התוס' לקמן בדף שאחר זה בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן דר"מ ור' יהודה דהיינו רבנן דפליגי אחנניא דהא לא אשכחן בברייתא שום פלוגתא דחנניא אסרי באינה גרופה אפי' במצטמק ורע לו וגם כתבו שם דרב דמתיר בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו ואוסר בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו וכן רבי יוחנן דאוסר בלא נתבשל כל צרכו ומתיר בנתבשל כל צרכו אתי דלא כשום תנא אלא נראה צריך לפרש דברי התוספות דר"ל למה אמר גמרא ומני חנניא היא מנא ליה הא דלמא מתני' אתי לפי סברא זו נמי אפי' כאותן תנאים דפליגי אחנניא ודלמא תנא דמתני' לא פליג אחנניא אלא בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו אבל בתבשיל שנתבשל כל צרכו מודו אבל לפי האמת לא אשכחן תנא בהדיא דסבר הכי :

דף לז ע"א בגמ' אי ר"מ קשיא לב"ש בחדא ולב"ה בתרתי וכו' בחדא היינו שקשיא בדין שהייה לחוד ובתרתי היינו דקשיא גם בדין שהייה בדין חזרה וזה מקרי תרתי : **דלמא** שאני התם דכיון דמדליא שליט בה אוירא פי' דכיון דאין הקדירה עומדת למטה סמוכה לדופן הכירה שאינה קטומה רק שעומדת בגובה על הכירה הגרופה אע"ג שהיא סמוכה להדופן המפסיק בינה ובין הכירה שאינה גרופה מ"מ כיון שעומדת בגובה שליט בה אוירא והיינו מה שפירש"י דמדליא על גבי הבירתה ר"ל הקדירה מדליא ועומדת על גובה הכירה השנית הגרופה וק"ל : **בתוס'** ד"ה א"א בשלמא להחזיר תנן וכו' אבל בחזרה ניחא ליה שפיר לחלק ר"ל בלהחזיר ע"ג כירה גרופה וקטומה ניחא ליה שפיר לגמ' לחלק בין תוכה לעל גבה דאל"כ מאי משני מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי דהיינו דין חזרה דאיירי בגרופה וקטומה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ל תוכה ומ"ל על גבה והיינו מה שכתבו התוס' אמאי דמשני מי סברת וכו' אלא ודאי דוקא כשקאי אדין שהייה לא ניחא ליה לחלק בגרופה וקטומה בין תוכה לעל גבה אבל כשקאי אדין חזרה א"ש דמחלק בין תוכה לעל גבה ולכך המקשה דהוה ס"ד דר' חלבו ארישא קאי פריך בפשיטות א"א בשלמא דהרישא בלהחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה משום דבלהחזיר ניחא דמחלק בין תוכה לעל גבה אלא א"א דהרישא לשהות תנן מה לי וכו' : **בא"ד** דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו דהא דתנן אין צולין בשר וביצה אתיא כחנניא וכו' מקשין העולם מה צריכין התוס' להביא ראיה ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' דחנניא שרי במצטמק ויפה לו תיפוק ליה מדשרי חנניא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי להשהות בכירה שאינה גרופה וקטומה כ"ש שמתיר בתבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אבל אין זו קושיא דאינו מוכרח כל כך דנוכל לומר דשמא מה דשרי חנניא תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ע"ג כירה אע"ג שאינה גרופה וקטומה היינו בתבשיל שמצטמק ורע לו משום דאע"ג שלא נתבשל כל צרכו כיון דאין הבישול יפה לו אלא עד כדי צרכו ממילא יתבשל בלא שום חיתוי ולכך ליכא למגזר דלמא אתי לחתויי כמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה חמין ותבשיל כו' גבי חמין אבל בתבשיל שמצטמק ויפה לו אימא לך דלא שרי חנניא אפי' בנתבשל כל צרכו וכיוצא בסברות אלו תמצא בהר"ן על דברי בעל המאור לכך הוצרכו התוס' להביא ראיה ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' דלחנניא שרי אפי' לא נתבשל כל צרכו ואפי' בתבשיל שמצטמק ויפה לו ואע"ג דלפי האמת הסברא הפשוטה היא דכל מקום שמותר תבשיל שלא נתבשל כל צרכו כ"ש שמותר תבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו כדמשמע בדברי הרא"ש בלשון הרי"ף שמביא הרא"ש וכן התוס' מצי סברי סברא זו מ"מ מחמת שאינו מוכרח כל כך ניחא להו להתוס' להביא ראיה מוכרחת ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' וק"ל

חכמת שלמה

דף לו ע"א רש"י בד"ה מצד אחד כו' צריך להתחיל נמצא מחט מצד א' כו' סותמו הס"ד : **תוס'** בד"ה הא רבי יהודה כו' הא דפריך לאביי ורבא ממנעל כו' כנ"ל : **בד"ה** למחט שנמצאת כו'. כדתני בתר הכי וקמ"ל כו' כנ"ל. ונ"ב פי' במתניתין דואלו כשירות וק"ל. ועוד נ"ב וקמ"ל דמצד א' כשרה כו' עד קמ"ל דהכא טריפה כו' : **בתוס'** ד"ה למחט וכו' באלו טריפות ובתוס' פרק לולב הגזול כתבו כל זה אחר דברי ר"ת כמ"ש לקמן קצת לזו הנוסחא והא דקתני בברייתא בבית הכוסות לאשמעינן כו' ומ"מ נראה שא"צ להגיה ושפיר הוא מדברי ר"י ומביא ראיה דשפיר תירץ דאי ניקבו לחוץ כפשוטו מאי קמ"ל תנא דברייתא בבית הכוסות דמצד אחד הוא כשירה הא כבר תנן בטריפות דידהו שניקבו לחוץ אלא ניקבו לחוץ לאפוקי מנפנים קאמר ואם כן מכח סברא אין להכשיר מאחר שניקבו עור שלם אבל מב' צדדים טריפה אין חידוש אלא נקט אגב דרישא מצד אחר כשר אי נמי הוא חדוש בפני עצמו כו' ומ"מ אין סברא דנקט רישא אגב סיפא ודו"ק : **סליק פרק במה מדליקין**

כירה פרק שלישי

ע"ב רש"י אחר ד"ה אבל לא תבשיל כו'. נ"ל ד"ה לא מחזירין בשבת דמחזי כמבשל והס"ד : **תוס'** בד"ה חמין ותבשיל כו' דמודו רבנן כו'. נ"ב הכל בלשון דילמא הוא אבל לפי האמת אינו כן כדמוכח לקמן ודו"ק :

דף לז ע"א תוס' בד"ה אי אמרת בשלמא כו' ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח כו'. נ"ב פי' דאי כפרש"י דלא ניחא ליה לחלק בחזרה אלא בהשהאה באינה גרופה אבל לא בחזרה א"כ מאי משני אסיפא קאי הא לא ניחא ליה לחלק בחזרה ודו"ק : **בא"ד** דהא חנני' שרי במצטמק ויפה לו כו'. נ"ב וא"ל למאי צריכים לדייק מחנניה ממתני' גופה איכא למידק דהא בית שמאי אין אוסרין תבשיל שנתבשל כל צורכו אלא במצטמק ויפה לו כמ"ש התוס' וא"כ ממילא כה"ג בית הלל שרו משום דמתניתין איירי סתמא אפילו בלשהות בגרוף וקטום וכי האי גוונא צריכין לומר דטעמא דב"ש משום דמצטמק ויפה לו אבל אי מתניתין בלהחזיר קתני אבל לשהות שרי אפילו באינו גרוף כו' אין אנו צריכין לשום טעם אמאי קאסרי בית שמאי נתבשל כל צרכו משום דאינו גרוף וקטום הוא ובאינו גרוף לא חילקו באיסור וכמו שלא חלקו לענין חזרה ודו"ק : **בא"ד** אתיא כחנניא כו'. נ"ב ותימה אמאי לא דייק מגופא דחנניא דשרי אפי' לא בישל כל צרכו וכ"ש מצטמק ויפה לו וכ"כ הרי"ף והרא"ש דכ"ש הוא ולפ"ז הוי ליה נמי לדייק ממתני' מאחר דשרי ב"ה אפילו בלא בישל כל צרכו כ"ש מצטמק ויפה לו אלא בודאי לא ס"ל התוס' הכי וסברי דילמא מצטמק ורע לו אפ"לא בישל כל צרכו עדיף ממצטמק ויפה לו בבישל כל צרכו משום דממילא יתבשל כל צרכו ולא יחתה מאחר שמצטמק ורע לו כמו שכתבו התוס' לעיל גבי חמין א"כ שמא גם בתבשיל נאמר הכי ודו"ק (עיין במהרש"א) :

גמ'

להחזיר ולהשהות היכא כו' עכ"ל ר"ל בעי להחזיר בכל גווגא אפילו בבשיל כמאכל בן דרוסאי אבל להשהות לא בעי אלא היכא כו' וק"ל : **ע"ב** בפרש"י בד"ה להחזיר תנן כו' הלכך עקר לא יחזיר הואיל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל האי ליסנא דהלכך מגומגם הוא כו' עכ"ל ונראה לפי סוגיית התלמוד אין כאן גמגום דהא רבא דפריך לרב ששת תרווייהו תנינהו ע"כ דהוה ס"ד דרב ששת תרתי אשמעינן חדא דשרי לשהות באינה גרופה ועקר לא יחזיר והיינו משום דקסבר מתניתין להחזיר תנן ומוכח מיניה דעקר לא יחזיר אבל לשהות משהין וכו' ואהא פריך ליה רבא דא"כ לשהות תנן תרווייהו שמעינן ממתניתין דשרי לשהות ממתני' דאין נותנין פת כו' ולהחזיר מסיפא דמתניתין דאף מחזירין דע"כ לא שרו ב"ה כו' ומשני ליה דודאי לענין חזרה לא אצטריך רב ששת לאשמעינן אלא לענין לשהות אשמעינן דיוקא דמתניתין אי כפרש"י ואי כפירוש התוספות והשתא לפום מה שהבין רבא דתרוייהו בעי רב ששת לאשמעינן ועלה קאמר דקסבר להחזיר תנן הוצרך רש"י לפרש הלכך עקר לא יחזיר כו' והדברים ברורים דאין גמגום ודו"ק : **תוספות** בד"ה ש"מ מצטמק ויפה כו' דאי חשובה קטומה אמאי נקט בישל כל צרכו כו' נראה לו כו' דסברא הוא דלא הדרא כו' עכ"ל יש לדקדק קיצור בתירוצם דמי הכריחם לכל זה דהוה קשיא ליה אמאי נקט בישל כל צרכו כו' אלא דאיכא לפרושי דמעיקרא נמי הוי בעי למימר דהדרא למלתא קמייתא לא מסברא הוא לומר כן אלא דבלאו מלתא מכח סברא ה"א דלא הדרא ומכח קושיא זו דמאי למימרא אי הוה איירי בקטמה בעי למימר נמי מעיקרא דאיירי בלא קטמה והמתרץ הבין דמכח סברא הוה פריך מעיקרא והשיב לו דאינו כן אלא דאיירי בקטמה והשתא המקשה מפרש קושייתו דמעיקרא דלא מכח סברא פריך אלא דאי הכי מאי למימרא כו' כיון דמסברא לא הדרא למלתיה קמייתא וק"ל : **בא"ד** דאפילו ר"מ דמחמיר כו' שרי בחמין כו' דאי לא קטמה אפילו בישל כל צרכו אסור משום דמצטמק ויפה לו כו' עכ"ל לגבי חמין ליכא לדיוקי הכי דהא הוחם כל צרכו מצטמק ורע לו הוא כדאמר לקמן אלא לגבי בישל איכא לדיוקי הכי דנקט בישל כל צרכו לאשמעינן דאי לאו קטומה אפילו בישל כל צרכו אסור וגבי חמין דנקט הכי שהוחמו כל צרכן לא לדיוקי אתי אלא איידי דנקט בתבשיל נקט נמי הכי בחמין ואף על גב דעיקר קושיא שכתבו התוספות הוא מחמין היינו לרבותא אפילו לרבי מאיר דמחמיר מיהו לפי האמת לר' יהודה תקשי נמי מתבשיל דשרי אף בלא בישל אמאי נקט בישל כל צרכו ודו"ק : **בד"ה** מהו להשהות כו' או במצטמק ויפה לו עכ"ל אבל מצטמק ורע לו ודאי דלא הוה קמבעיא ליה לאביי מרב יוסף כיון דליכא שום אמורא דאסר ליה אבל מצטמק ויפה לו אע"ג דחנניא שרי ליה מ"מ מבעיא כיון דאיכא אמוראי רב ושמואל דאסרי ליה וק"ל :

דף לח בפירוש רש"י בד"ה וקשיא דר' יהודה כו' דהתם אמר רבי יהודה חמין ותבשיל כו' עכ"ל ולא ניחא ליה למקשה למימר דתבשיל דנקט לעיל היינו מצטמק ורע לו

דומיא דחמין דא"כ הוה מפרש ליה כדמפרש ליה הכא וק"ל : **בד"ה** עבר ושהה במזיד מאי כו' עכ"ל ויש לדקדק לפירושו דהא כבר פשט לעיל לאיסורא במזיד בין קודם גזירה ובין לאחר גזירה ובבשיל כל צרכו נמי לר"י במזיד וודאי דאוסר וי"ל דר"ל במזיד שנתכוין לשהות והיה סבור מותר וקיל טפי משוכח דפשט וכן פי' הר"ן בשם הראב"ד ע"ש וכן מוכח מפירש"י דלאו במזיד ממש קאמר ממה שפירש לא לשבת הבאה אסר להן עכשיו שלא לעשות כן כו' עכ"ל ואי במזיד ממש קאמר כיון דכבר ידעו דאסור ועברו עליה במזיד מה יועיל דאסר להן בשבת הבאה אבל באומר מותר ניחא ודו"ק : **תוספות** בד"ה הא לכתחלה כו' אלא צריך לשנויי כדמשני כו' ולדר"י נמי צריך לשנויי כו' עכ"ל ולא משני תרווייהו שינויי בדר"מ וכן בדר"י דניחא ליה לשנויי תרתי דפרכינן אתבשיל חדא אדר"מ וחדא אדר"י וממילא בהיפך תתרץ תרתי דאיכא למפרך אחמין חדא בדר"מ וחדא בדר"י ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי וק"ל : **בד"ה** עבר ושהה כו' ואליבא דר' יהודה אף על גב דאין הלכה כו' עכ"ל ר"ל דהלכה כחנניא דמתיר אפילו מצטמק ויפה לו וכר' יוחנן דפסק לעיל הכי מיהו איבעיא דלעיל שכח קדירה כו' ניחא להו לפרושי אליבא דהלכה כחנניא ודו"ק : **בא"ד** ואומר רשב"א דקודם גזירה בעי כו' עכ"ל הוא מקיים פר"י דאליבא דר' יהודה בבשיל ובשוגג קמבעיא ליה אלא דקודם גזירה קמבעי ליה אי אסור השוגג בבשיל אבל לאחר הגזירה כיון דבמזיד אוסר ודאי דבשוגג נמי אוסר מטעמא דקאמר מערבו משהין במזיד ואמרו שוכחין אנו כו' וק"ל : **ע"ב** גמרא על גבי ממש אבל לסמוך ש"ד כו' אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסור כו' יש לדקדק כיון דבין לרב יוסף ובין לאביי מוכח ממתניתי' דבכירה שרי לסמוך אפילו באינה גרופה אמאי לא פשיט לה לעיל אבעיין ממתניתין דהכא ויש לומר דאיכא למדחי לאוקמא מתניתין דהכא כולה בגרופה כדרב אדא בר אהבה וליכא למפשט מינה למישרי לסמוך באינה גרופה אפילו בכירה וק"ל : **תוספות** בד"ה תניא כוותיה כו' דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמא בגרופה כו' עכ"ל והיינו דוקא בכופח דבגרופה אין חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא לאביי כמ"ש התוספות אבל בתנור אסור לסמוך אף בגרופה ובמתניתין דקתני אף בגפת ועצים הרי הוא כתנור דמפרש לה אביי באינה גרופה ולסמוך משום כופח נקט באינה גרופה אבל בתנור אפילו בגרופה אסור לסמוך וק"ל : **בד"ה** מעשה והביאו כו' אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבעוד יום כו' עכ"ל עיקר דקדוקם הכא דאיירי מבעוד יום ובזה נדחה פירוש בתרא דלא איירי שהיו מתערבין בשבת על ידי פתיחת הנקבים אלא שהיו מתערבין מבע"י כפי' קמא שכתבו ושוב כתבו ולר"י נראה דמה כו' לא הוה דמי להטמנה כו' ובזה נדחה גם פי' קמא דלא איירי כלל בעירב צוננין עם חמין וק"ל :

דף לט בד"ה כל שבא כו' היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה כו' עכ"ל ק"ק דהא גבי שמן בעין אמרי' לקמן דאין כלי שני מבשל ושמן בעין לא שייך ביה למתק וי"ל דשאני התם דמפסיק כלי דכה"ג משני לקמן ודקאמר התם ש"מ דכלי שני אינו מבשל

חכמת שלמה

ע"ב גמ' משהין עליה תמין שהוחמו כ"ל ותבשיל שבישל כל צרכו אפי' כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה להחזיר תנן כו' חסורי מחסרא הלכך עקר כו'. נ"ב האי ליסנא דהלכך מגומגם הוא דהא אפילו לשהות קתני מ"מ אסור להחזיר כמו שפי' לקמן אלא נ"ל דהכי פי' הלכך דוקא עקר לא יחזיר ר"ל אבל לשהות שרי אף באינו גרוף וקטום ודו"ק : **תום'** בד"ה ש"מ מצטמק כו' שרי בחמין שלא הוחמו כו'. נ"ב פירוש וקשה אמאי נקט לב"ה גבי חמין שהוחמו כל צרכן וק"ל : **בד"ה** דיוקא דמתני' כו' ונראה לפרש דדיוקא דמתני' כו'. נ"ב פי' כדי שלא תאמר מתני' דכירה בלשהות איירי ואסור בלא גריפה ואם כן פליגא הך סתמא אסתמא דפ"ק ולא תהרה על גבי גחלים כו' ואם כן סתמא בתרייתא עיקר ודו"ק :

דף לה ע"א **רש"י** בד"ה קתני מיהת כו' בין לרבה ולרב יוסף כו'. שוגג הס"ד כנ"ל : **בד"ה** לפני גזירה כו' השוכחים וכי כו' סד"א : **תום'** בד"ה הא לכתחלה הא דיעבד כו'. נ"ב ונ"ע א"כ אמאי לא משני תרווייהו אליבא דר"מ ויאמר וכן אליבא דר' יהודה או יפרש נמי תרווייהו כדר' יהודה דמאחר דקבה נמי לר"מ המין אחמין הו"ל לשנויי מיד וק"ל. ונראה דזהו פשוט לתלמודא דאיכא לשנויי חמין אחמין בין לר"מ בין לר"י דזו איירי לכתחלה וזו דיעבד וכן זו בגרופה וזו באינו גרופה אבל מה שקשה מתבשיל לתבשיל דהתם קאמר חמין ולא תבשיל והכא אמר חמין ותבשיל וליסנא דחמין ותבשיל משמע קצת דפליג אמאן דאמר חמין ולא תבשיל ומחלק ביניהן אלא חמין ותבשיל לשניהן שוין בכל מילי אם כן אזלי כל הני שינויי בין לר"מ בין לר' יהודה משום הכי מוכרח התלמוד לשינויא להשמיע דאף בכה"ג איכא שינויא ולאו דוקא חמין ותבשיל קאמר שיהיו שוין לגמרי ודו"ק :

דף לט ע"א **רש"י** בד"ה והא דתניא כו'. נ"ל והא דתנן כו' בפ' חביות נותנין כו' וכד"א: **תום'** בד"ה מפני שמזיז כו' ליגזר שמא יחפור כו' כנ"ל : **בא"ד** מעשה דאנשי טבריא כו'. נ"ב הכי פריך

מהר"ם

וק"ל ועיין בספר ח"ש שכתב ג"כ מזה : **בא"ד** דהא ר"מ ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפי' במצטמק ורע לו פי' דהא סתם חמין מצטמק ורע לו ואפ"ה משמע בדבריהם בגרופה שרי אבל באינה גרופה אפי' חמין אסורין : **ע"ב בגמ'** אמר רבא תרווייהו תנינהו לשהות תנינא אין נותנין את הפת וכו' ואם תקשה לך א"כ מאי קא מבעיא לעיל לשהות תנן או להחזיר תנן וכו' תפשוט ממתני' דאין נותנין את הפת וכו' ולא חררה וכו' דלהחזיר תנן אבל להשהות משהין אע"פ שאינו גרוף וקטום עיין באשר"י ותמצא הכל מבואר באריכות גם תמצא מבואר שם פי' הרי"ף שפוסק דמתני' להשהות תנן ולא כהנניא ופירושא דסוגיא זו דקאמר רבא תרווייהו תנינהו דמשמע דס"ל דמתני' להחזיר תנן כר' יוחנן ורבא בתראה הוא ועיין לעיל בפ"ק דף י"ח דקאמר קדירה וכו' בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור ואיך פוסק הרי"ף דלא כחנניא וע"ש בדברי הר"ן גם בפרק זה בדברי הר"ן מבואר באריכות סברת הרי"ף והחולקים עליו : **ורב** ששת דיוקא דמתני' קמ"ל ופירש"י משום דלא תני בהדיא הא קרמו פניה שרי וכו' ולפירושו הא דקאמר דיוקא דמתני' ר"ל מתני' דאין נותנין את הפת וכו' ומקשין התלמידים הא רבא קא מקשי' ואמר תרווייהו תנינהו לשהות תנינא וכו' להחזיר נמי תנינא ב"ה אומרים אף מחזירים וכו' וגמ' לא השיב כ"א על קושיא דלהשהות תנינא ועל קושיא דלהחזיר תנינא לא השיב כלום ויש ליישב דכמו דאיצטריך לאשמעינן דיוקא דהא קרמו פניה וכו' משום דלא מתני ליה בהדיא כ"ה נמי גבי להחזיר אע"ג דהאמת הוא כן כדקאמר דעד כאן לא קא שרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה אבל כשאינה גרופה וקטומה לא מ"מ כיון דלא מתני לה בהדיא אתי רב ששת לאשמעינן עקר לא יחזיר עד שיגרוף ולפי' התום' שפירשו דדיוקא דמתני' ר"ל דיוקא דמתני' דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן וחסורי מיחסרא והכי קתני אתי נמי שפיר דהא דקאמר רבא להחזיר נמי תנינא בית הלל אומרים אף מחזירים וכו' הא היינו נמי מתני' דכירה דכיון דמשני נמ' דיוקא דמתני' דכירה אתי לאשמעינן קאי האי שינויא אתרווייהו תנינהו דקאמר רבא אלהשהות ואלהחזיר וק"ל : **ברש"י** להחזיר תנן וכו' ופירוקא דמתני' כדקאמר לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר וכו' כתב בספר ח"ש האי לישנא דהלכך מגומגם הוא דהא אפי' אם לשהות קתני מ"מ אסור להחזיר כמו שפי' לקמן אלא נ"ל דהכי פי' הלכך דוקא עקר לא יחזיר ר"ל אבל לשהות שרי אף באינו גרוף וקטום עכ"ל והא דכתב דהא אפי' אם לשהות קתני אסור להחזיר כמו שפי' לקמן ר"ל הא דקאמר רבא לקמן להחזיר נמי תנינא ב"ה אומרים אף מחזירים ועד כאן לא קשרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה וכו' אבל לפי מה שכתבתי לעיל בפי' דיוקא דמתני' קמ"ל דזה קאי נמי אקשיא דלהחזיר נמי תנינא משום דאע"ג דהאמת הוא כדקאמר רבא דעד כאן לא קשרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה מ"מ כיון דאינו מפורש בהדיא כן במתני' איצטריך רב ששת לומר עקר לא יחזיר וכו' אתי נמי שפיר האי לישנא דכתב רש"י להחזיר תנן וכו' ופירוקא דמתני' כדאמרינן לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר ר"ל כיון דמתני' דקתני לא יתן עד שיגרוף וכו' היינו לא יחזיר וע"כ צריכין אנו לומר חסורי מיחסרא והכי קתני וכו' והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל הוא וכו' וא"כ רישא דמתני' דקתני לא יחזיר עד שיגרוף דברי ב"ה הן וא"כ שמעינן בהדיא דלא שרו ב"ה להחזיר עד שיגרוף הלכך קאמר ר' יוחנן עקר לא יחזיר דכן הוא מפרש במתני' בהדיא כד מחסרת לה אבל אי מתני' לשהות תנן אינו מפרש כל כך בהדיא דהא דקתני במיפא וב"ה אומרים אף מחזירים דאגרוף וקטום קא מהדר דנוכל לומר דלישנא דרישא דמתני' דקתני לא יתן עד שיגרוף הם דברי ב"ש אבל ב"ה אימא לך דמתירים אף להחזיר אפי' באינה גרופה וקטומה וכ"ש להשהות ודו"ק : **בתום'** ד"ה ש"מ מצטמק ויפה לו מותר וכו' וקשה לר"י הא איצטריך לאפוקי מדר"מ ור' יהודה דאסרי בשאינה גרופה אפי' חמין דמצטמק ורע להם וכו' ר"ל דע"כ המקשה ס"ל השתא דקטמה והובערה הדרא למלתא קמייתא וחשובה כאינה גרופה וקטומה כלל ולכך פריך כמתמיה אמאי שרי תבשיל שנתבשל כל צרכו ש"מ מצטמק ויפה לו מותר ולכך מקשים התום' על פירש"י דדלמא לעולם אימא לך דר' יצחק איירי בתבשיל שמצטמק ורע לו וליכא לאקשויי מאי אתי לאשמעינן פשיטא דשרי הא לא פשיטא הוא דהא ר"מ ורבי יהודה אסרי אפי' בחמין דודאי מצטמק ורע להן : **בא"ד** ונראה לר"י דהשתא ס"ד דלא חשיבה קטומה כלל וכו' התום' מתחילין לתרץ תחלה הקושיא שניה שהקשו דמאי פריך מאי למימרא וכו' ומתרצין דהא דס"ד מעיקרא דקטמה והובערה לא חשיב קטומה כלל לא מסברא היה סבר כן דאדרבה הסברא היא בהיפוך אלא מכח שהיה מכריח זה בדברי ר' יצחק דנקט תבשיל שנתבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן דמשמע הא לא נתבשלו כל צרכן לא ואי חשיב כגרוף וקטום אפי' לא נתבשל כל צרכו נמי ובפרט בחמין דאליבא דכ"ע אפי' לר"מ דמחמיר טובא שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכן ולכך הוה ס"ד להמקשה מעיקרא דלא חשיב ליה ר' יצחק כקטומה אבל בתר דשני ליה שאני הכא דקטמה ולעולם ר' יצחק חשיב לה כקטומה לגמרי וה"ה אפי' לא בישל כל צרכה וכו' פריך שפיר א"ה מאי למימרא דאי אתי לאשמעינן איסורא דאי לא קיטמה אפי' נתבשל כל צרכה אסור הוי ליה למימר בלשון איסור וניתא כירה שאינה גרופה וקטומה אסור להשהות עליה אפי' תבשיל שנתבשל כל צרכו ומסברא הוה ידעינן דאם קיטמה והובערה חשיב כקטומה דהסברא הכי היא דהא השתא אי אמר בלשון איסור כדאמרן לא הוי לן שום דיוק והכרח מדבריו דלא חשיב לה כקטומה דמעיקרא דהוה ס"ד דחשיב לה כאינה קטומה דלא מסברא הוה ס"ד הכי אלא מחמת שכך דקדק והכריח מדברי ר' יצחק אבל אי אמרה בלשון איסור כנזכר לא היה לנו שום דיוק. וקושיא הראשונה שיישב רש"י מנלן דר' יצחק איירי בתבשיל שמצטמק ויפה לו דלמא איירי במצטמק ורע לו תירצו התום' בתוך דבריהם בקוצר משום דסתם תבשיל מצטמק ויפה לו פריך המקשה הכי כך הם המשך דברי התום' והארכתי בזה אף שדברים פשוטים הם שכך הם כוונת דברי התום' כדי להקל העיון מהתלמידים וק"ל : **בא"ד** ועוד י"ל שאני הכא דקטמה וכו' ר"ל שהמקשה הקשה כמו שפירשו התום' למעלה שהכריח מדברי ר' יצחק דחשיב לה כאינה קטומה מדנקט תבשיל שנתבשל כל צרכו ולכך פריך ש"מ מצטמק ויפה לו מותר דאל"כ ליאסר אפי' בישל כל צרכה ומשני שאני הכא דקיטמה והובערה חשיב קצת קטומה ולא לגמרי ולכך תבשיל שנתבשל כל צרכו מותר אפי' במצטמק ויפה לו ולא נתבשל כל צרכו אסור אבל באינה קטומה לגמרי אפי' נתבשל כל צרכו אסור דמצטמק ויפה לו אסור וק"ל : **ד"ה** דיוקא דמתני' קמ"ל וכו' ונראה לפרש דיוקא דמתני' דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן ר"ל אבל אי מתני' דכירה הוה דייקא דלשהות תנן אע"ג דמהך מתני' דאין נותנין הפת ולא חררה וכו' שמעינן מינה דסתם לן רבי כחנניא לא הוה קי"ל הלכתא כההוא סתמא אלא כמתני' דכירה דבתראה היא והוה חזינן דהדר ביה רבי מההוא סתמא דפ"ק ולכך איצטריך לן רב ששת לאשמעינן דמתני' דכירה להחזיר תנן ובספר ח"ש קיצר לשונו :

דף לה ע"א בגמ' ולא שנא פירש"י בין שוגג למזיד וכו' גבי שכח בעצמו לא שייך לומר מזיד אלא צריך לפרש ל"ש שכח דהיינו שוגג ולא שנא עבר ושהה במזיד וק"ל : **בתום'** ד"ה הא לכתחלה הא דיעבד וכו' ואדר' יהודה נמי צריך לשנויי הא לכתחלה הא דיעבד וכו' כצ"ל ובספר ח"ש האריך כאן לתרץ הא דלא אתמר בגמ' התרי שינויי אר"מ לחוד וממילא הוה נמי מתורץ קושיא דרבי יהודה אדר' יהודה או הו"ל למימר התרי שינויי אדר' יהודה וקושיא דר"מ אדר' מאיר הוה מתורץ ממילא כיון דלתרווייהו צריכי תרי השינויי אבל לא עמדתי על סוף כוונתו כי לשונו הוא מגומגם אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דעיקר הקושיא הוא מתבשיל אתבשיל אבל קושיית דחמין אחמין אינן מפורסמות כל כך והראיה שלא הזכיר אותן גמ' לכך נקט גמ' הנך שינויי מהנך קושיות בתבשיל אתבשיל ובהנך שינויי מיתרצי נמי לכל חד מה שהקשה לכל א' חמין בחמין וק"ל : **ד"ה** עבר ושהה מאי בדלא בשיל כמאכל ב"ד ליכא לאוקמי וכו' ר"ל בשיל כמאכל בן דרוסאי הא קי"ל כחנניא דאפי' לכתחלה מותר להשהות אפי' בכירה שאינה גרופה וקטומה : **בא"ד** ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ר"ל בבשיל כל צרכו וכ"ש בלא בשיל דלר"י דהא בלא בשיל כל צרכו בין לר"מ בין לר"י במזיד אסור ולא פליגי אלא בנתבשל כל צרכו ואי בבשיל כל צרכו מיבעיא לר' יהודה אי אסיר ליה אפי' בשוגג כ"ש בלא נתבשל כל צרכו וק"ל : **בא"ד** ואמר רשב"א דקודם גזירה בעי וכו' על כרחך צריך לומר דהרשב"א נמי מפרש דהבעיא היא בשוגג ואליבא דר' יהודה כמו שפי' ר"י דאי בלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ואליבא דחנניא בדקי"ל לא הוה בעי מידי בקודם גזירה דהא קודם גזירה פשיטא שבשוגג מותר ובמזיד אסור אלא ע"כ גם הרשב"א מפרש הבעיא בבשיל ואליבא דר' יהודה ומבעיא ליה אי אסר לה ר' יהודה אפי' בשוגג ואפי' קודם גזירה ולפי זה לא איצטריכא גזירה זו אליבא דר"מ או דלמא לא אסר לה ר' יהודה כ"א אליבא דר' יהודה קודם גזירה כי אם במזיד אבל לאחר הגזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו במזיד : **ד"ה** לא לשבת הבאה כו' והיינו כרב וכו' והא דכתבו התום' לעיל בר"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן וכו' וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא וכו' נ"ל דה"ק בלא"ה אפי' לא יסבור רב כחנניא וסבר דמתני' לשהות תנן אפ"ה לא סבר לה כשום תנא מאותן תנאים דפליגי אליבא דב"ש וב"ה כגון ר"מ ור' יהודה אבל כר' יוסי דהכא מצי סבר שפיר וק"ל : **ע"ב בגמ'** אלא לאו לסמוך קתני הרי הוא כתנור ואסור וכו' מקשין העולם כיון דבאינו גרוף מוקים לה אביי א"כ ליכא למידק מהכא אלא דכופח ותנור כשאינם גרופים וקטומים אסור אפי' לסמוך אבל מנא לן לומר בתנור הגרוף וקטום או שהוסק בקש ובגבבא שיהא אסור אפי' לסמוך ונראה לתרץ דמהא דייק לה מדקתני בסיפא בגפת ובעצים הרי הוא כתנור וזה איירי על כרחך בלסמוך כדדייק ולא נזכר שום איסור מקודם זה בתנור כ"א ברישא בהוסק בקש ובגבבא והרי הוא כתנור ר"ל כדין התנור הנזכר ברישא ש"מ דגם הרישא איירי בלסמוך וכיון דשמעינן דקתני ברישא גבי תנור דאפי' הסיקוה בקש ובגבבא אסור לסמוך הוא הדין בגפת ובעצים אפי' גרוף דהוד דינא אית להו ושוין הן לפי סברת אביי וק"ל : **איבעיא** להו גלגל מאי וכו' בתולדות האור במיחם קא מבעיא ליה ועיין בהר"ן : **בתום'** ד"ה אפי' בשבת פי' בקונטרס וכו' ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתייהו בחול וכו' כצ"ל ומה שפירש"י אפי' בשבת ביום המחרת משום שהיה קשה לו מאי קמ"ל רב ששת לדברי האומר מהזירין מחזירין אפי' בשבת פשיטא דפלוגתייהו בשבת דאי בחול איך יעלה על הדעת דאסרי ב"ש להחזיר לכך פירש"י דרב ששת אתא לאשמעינן אפי' בשבת היינו אפי' ביום המחרת ביום השבת בעצמו ולכך כתבו התום' ולמאי דפרישית לעיל במתני' בריש פירקין דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר דאיצטריך רב ששת לאשמעינן אפי' בשבת ואצ"ל לדחוק ולחלק בין משחשיכה ובין יום השבת בעצמו וק"ל : **ד"ה** פינה ממיחם למיחם וכו' ואומר ר"ת דהכא גבי השהה וכו' אבל גבי הטמנה שרי ספי וכו' לשון זה של התום' מיושב שפיר דכי תעיין שם בפ' במה טומנין תמצא מבואר שם דאיירי כשבא להטמין בשבת עצמו דאסרו להטמין אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל והטעם מפורש בפ' ב' שמא ימצא קדירתו צוננת כשירצה להטמינה וירתיחנה בשבת ולכך אמרו שם בפ' במה טומנין דלא אסרו להטמין בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל אלא באותו מיחם דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיח אבל כשפינוהו ממיחם למיחם מותר דליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי מיקר לה במתכוון ארתוחי מירתח לה בתמיה וכך פירש"י התם : **ד"ה** אילימא בשאינה וכו' לא הוי מצי למיפשט מידי וכו' כצ"ל : **ד"ה** תניא כוותיה דאביי וכו' ונקט נפת ועצים לרבותא וכו' ואע"ג דפירשו התום' לעיל בר"ה אילימא כשאינה גרופה וכו' דלאביי לא מתוקמא בגרופה דבגרופה לא מסתבר שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא אפ"ה רבותא היא קצת וק"ל : **ד"ה** מעשה והביאו סילון וכו' אך בגמ' מדמה לה וכו' ויליף מינה לאסור הטמנה מבעוד יום וכו' ר"ל ולפי פי' זה שהיו בה נקבים והיו פותחין הנקבים בשבת וא"כ היו מערבים המים צוננים בחמין בשבת והיאך יליף מינה לאסור מבעוד יום ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין וכו' ר"ל דגם פי' הראשון של התום' ליתא דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא דמי להטמנה וכו' :

דף לט ע"א בגמ' אלא למ"ד שמזיז עפר ממקומו לנזור לפי' התום' שפירשו מפני שמזיז עפר דהיינו שע"י שתוחב ומטמין הביצה בחול הוא מזיז העפר יש להקשות מאי פריך המקשה הא אינו מטמין ותוחב הביצה

היינו נמי דבהכ"ג אינו מבשל היכא דמפסיק כלי וק"ל: בד"ה שמא יטמין כו' ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי רבי יוסי למגזר כו' עכ"ל ולעיל דאמרי' דלא גזרי' תולדות חמה אטו תולדות אור לר' יוסי היינו נמי בהפקעת סודרין ומשום דאין דרך לחממן כו' כמ"ש התוס' הכא ומיהו ק"ק דא"כ גבי ולא יטמינהו בחול ובאבק אמאי לא קאמר לר"י טעמא דגזרו משום תולדות אור וי"ל נמי התם דאין דרך לחמם חול ואבק דרכים ולקמן נמי מייתי דרבנן לר' יוסי ממעשה דאנשי טברי' דתולדות חמה הוא וגזרו ביה משום תולדות אור אהפקעת סודרין נ"ל נמי לדברי התוספות דאין דרך הטמנה בתולדות אור בכך כמעשה דאנשי טבריא וק"ע: בד"ה מפני שמזיז כו' וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא כו' לר"ש דאמר מלאכה שאינה כו' עכ"ל ואע"ג דאיסורא דרבנן ודאי איכא נמי לר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כמ"ש התוס' בפ"ק דביצה מ"מ קשיא ליה כיון דאיירי בעפר דבוק וקשה לפירש"י ולאו ודאי יזיז לית לן למגזר ביה שמא יזיז דהא אי נמי יזיז ליכא איסורא דאורייתא דה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל: בא"ד ובלאו הכי איכא בינייהו כו' וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין כו' עכ"ל יש לדקדק דהא ליכא בינייהו דלמ"ד נמי שמא יזיז הא מסיק דאוסר ר' יוסי מעשה דאנשי טבריא משום דתולדות אור הוא וי"ל דכגון מעשה דאנשי טבריא כו' לאו מעשה דאנשי טבריא גופיה קאמרי דהסית ודאי דליכא בינייהו אלא בכגון זה דהיינו שאם הטמין לוגנין בחמי חמה דומיא דמעשה טבריא דשייך שמא יטמין ולא שייך שמא יזיז ומהרש"ל כ' דה"פ דשייך יטמין וא"כ מעשה אסיפא קאי ויהיה אסור להטמין ביצה בחול אף מבע"י אבל למ"ד מפני שמזיז כו' עכ"ל ואין דבריו מובנים דהא למ"ד נמי משום שמא יזיז מודה דמבע"י אסור להטמין ביצה בחול משום שמא יטמין ברמץ כמ"ש התוס' בהדיא לקמן אלא דבשבת הולרך לטעמא דשמא יזיז וא"כ אכתי ליכא מידי בינייהו וק"ל: בא"ד ועוד פי' ר"ת כו' שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש כו' עכ"ל ולפירושו יש לקיים פירש"י דמעיקרא דבעי העפר לכסות הביצה וה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכיון דודאי מזיז בעפר תיחוח איסורא דרבנן איכא ולכך קאמר ליגזור דאיסורא דרבנן הס גזירה כמ"ש התוס' לעיל ומהרש"ל כתב בזה דחוקים ואין להאריך בהם וק"ל: בד"ה איכא בינייהו כו' והא דמשמע בביצה דבעפר תחוח נמי שייך גומא כו' עכ"ל ולא ניחא ליישב לפרש"י כפי' ר"ת לעיל דעפר תחוח דהכא איירי בתיחוח כ"כ שנטמנת הביצה בו מאליה ולא שייך ביה קעבד גומא דא"כ לא הולרך רש"י לפרש גבי שמא יזיז דאיירי בעפר הדבוק וקשה אלא בעפר תיחוח נמי כההיא דפ"ק דביצה נמי שייך גומא וק"ל: בד"ה ואין מגלגלין כו' ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ א"ש כו' דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו [ע"ג] שרי עכ"ל אבל למ"ד שמא יזיז אף אם אינו מטמינו אלא מניחו בחול ע"ג אסור וכ"כ הרא"ש ולפי זה המ"ל בגמרא דאיכא בינייהו הך מלתא דאם אינו מטמינו אלא מניחו ע"ג החול למ"ד משום שמא יטמין ליכא ולשמא יזיז איכא וק"ל: בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא כו' כצ"ל וכ"ה בספרים מדוייקים ומלת ולגזור טעות הוא שנפל בתוס' ואהך פירכא בתרייתא דפריך ממעשה דאנשי טבריא למ"ד שמא יזיז מאי איכא למימר קשיא להו ומאי קשיא דהא ע"כ רב יוסף דאית ליה שמא יזיז אית ליה נמי שמא יטמין ושפיר מייתי מאנשי טבריא דדמיא להטמנה על הטמנת ביצה בחול ותירצו דלית ליה למגזר שמא יטמין אלא מבע"י והך דביצה בחול לא איירי במתניתין אלא בשבת ומשום שמא יזיז ומאי מייתי ממעשה דאנשי טבריא דדמיא להטמנה וה"מ התוס' להקשות הך קושיא לעיל אהא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח דלמ"ד שמא יזיז ליכא הא ע"כ דאית ליה נמי שמא יטמין וכמו שהקשו התוס' על דברי המקשה אלא משום דאיכא לפרושי הא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח היפך מפירש"י דלמ"ד שמא יטמין ליכא ומשום שמא יזיז איכא כמ"ש הר"ן בשם רבינו האי והשתא אין מקום לקושית התוס' לעיל רק הכא ולפי הטעות שנפל בספרים שלפנינו בתוס' אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת לרב יוסף כו' הבין מהרש"ל שקושיות התוס' הוא אפירכא קמייתא והאריך בדחוקים רחוקים ואינו כן אבל מלת לגזור הוא טעות בתוספות וכאן מקום קושייתם בפירכא בתרייתא והדברים ברורים ודו"ק: ע"ב בד"ה ממעשה כו' דמשחשיכה אפילו בדבר שאינו מוסיף כו' עכ"ל וה"ה דמהך דמייתי בסמוך דקתני טומנין בגיזי למר ואין מטלטלין אותן ה"מ לאוכוחי דאי משחשיכה איך טומנין בהן והא אסור לטלטלן דמשחשיכה ליכא לדחויי ולאוקמא כרבי ודו"ק: בד"ה אלא פניו כו' בלא הך ברייתא כו' מדקתני ואסורין בשתיה כ"ש פניו כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ אסורין ברחילה דרישא רחילת פניו ידיו ורגליו נמי משמע דומיא דהכי ואסורין ברחילה גבי י"ט פניו ידיו ורגליו הוא ולימא סתמא כב"ש כו' אבל למאי דמסיק דהאי רחילה דמתניתין בשטיפ' קמיירי ולא איירי ברחילה כלל מלינן למימר שפיר דברחילת פניו ידיו ורגליו שרי בי"ט כב"ה ויש לדקדק לפי קושית רשב"א דפסיקא ליה דטפי יש לאסור רחילת פניו ידיו ורגליו משתיה א"כ אף לפי מאי דמסיק דרחילה דמתניתי' בשטיפ' קמיירי איכא למידק הכי מסיפא דמתניתין גופה מדקתני גבי י"ט אסורין ברחילה ומותרים בשתיה ולא קתני רבותא טפי דמותרים אפי' ברחילת פניו ידיו ורגליו ע"כ דאסורין ברחילה דסיפא נמי ברחילת פניו ידיו ורגליו הוא ולא אתיא כב"ה דשרו בי"ט וי"ל דמסיפא ליכא לאוכוחי מידי דאימא דקתני גבי י"ט מותרים בשתיה בסיפא אידי דקתני ברישא ואסורין בשתיה לרבותא גבי שבת ומהרש"ל האריך בענינים לאין לורך ואין לי להאריך ודו"ק: בד"ה והא מעשה כו' ולהכי פריך והא מעשה כו' דהא לר"מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע"ש נמי כו' עכ"ל דליכא למימר הא אוקמינן מתניתין כר' שמעון ואליביה איכא לפלוגי בין הוחמו בשבת ובין הוחמו מע"ש דאם כן הוו פליגי נמי בשבת ולא אשכחן פלוגתא בשבת דר"ש יחמיר ור"מ יהיה מיקל ועוד דאם כן יהיה סברתם הפוכה דבשבת מחמיר ר"ש טפי ואוסר אף בקרקע ובע"ש מחמיר ר"מ לאסור בכלי ור"ש מתיר ודו"ק: בד"ה אמר רבה כו' אע"ג דסבר דר"ג מכריע כו' הלכה כר"ג דה"ל כו' עכ"ל כצ"ל: בא"ד אי לאו הכרעה הוי הלכה כסתם מתניתין כו' עכ"ל ק"ק כיון דקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתניתין אמאי עדיפא ליה הך מתניתין דהתם משום דהוי מחלוקת ואחר כך סתם והלכה כסתם הכי נמי הכא סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ויש ליישב ודו"ק:

דף מ בד"ה דילמא ה"מ כו' א"ר גמליאל אני אכריע כו' פר"ת התם דהוי כהכרעות שבכל כו' עכ"ל כצ"ל וכתב מהרש"ל ותימה לי לפר"ת כו' הא ר"ג הוי תלמיד לגבי ב"ש כו' עכ"ל הוא הבין כי ב"ש וב"ה הם הלל ושמאי ואינו כן דשמאי והלל גופייהו לא פליגי

מהר"ם

ביצה אלא מגלגל ויש ליישב דאעפ"כ א"א שע"י הגלגול הוא מזיז עפר קצת: ברש"י ד"ה כל שבא וכו' שהרי נתקן כבר כצ"ל והוא ס"ד: ד"ה מדיחין וד"ה אבל לא הכל דבור אחד הוא: ד"ה ובא מעשה וכו' דליכא למיגזר שמא יזיז ואסרו להו כצ"ל והוא סוף דבור: תוס' ד"ה מפני שמזיז עפר וכו' והשתא א"ש דסתם גג לית ביה עפר כ"כ שיוכל להטמין ר"ל שיתחוב ויטמין הביצה בתוך העפר וע"י אותה התחיבה יזיז את העפר: בא"ד וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז ר"ל וא"כ לרב יוסף הוא שרי והיינו אם חמי טבריא מקרו חמי חמה אבל אם הם חמי האור כדמסיק לר' יוסי משום דמחלפי אפיתחא דגיהנם גם ר' יוסי מודה דאסור אפי' לרב יוסף ודו"ק: בא"ד ועוד פירש ר"ת וכו' יהוי חופר שהוא תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח וכו' אבל מ"מ צ"ל דלאו דוקא קאמר תולדה דחורש בעפר תיחוח והוי איסור דאורייתא דא"כ קשה אמאי קאמר לגזור הל"ל ליתסר כמו שהקשו התוס' לעיל דאי הוי איסור דאורייתא לא שייך לתרץ הכא כמו שתירצו לעיל מזה משום דכל איסורי דרבנן הם גזירה וכו': בא"ד וקשה לפירושו דאמאי פליג רבה וכו' ר"ל בשלמא לפי' קמא דר"ת דפירש משום טלטול עפר מוקצה איכא למימר דרבה סבר דטלטול מן הצד אינו טלטול וכן לפירש"י דפירש דשמא יזיז היינו דגזרינן שמא יחפור בקרקע קשה איכא למימר דרבה ס"ל דלא חיישינן להכי לשמא יחפור אבל לפי' זה של ר"ת שמפרש שע"י שהוא תוחב הביצה בחול הוא עושה גומא והוי תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח א"כ הוא עושה בודאי גומא ומזיז העפר כשמטמין ותוחב הביצה א"כ אמאי פליג רבה אהאי טעמא: ד"ה איכא בינייהו עפר תיחות וכו' והא דמשמע בביצה דבעפר תיחוח נמי שייך גומא וכו' עיין בהר"ן דמתרץ לפירש"י דבעפר תיחוח לגמרי לא שייך גומא שהביצה נשקעת מאליה כמו שכתבו התוס' לעיל אבל נ"ל דלא מתיישב תירוץ זה לפירש"י דא"כ למה כתב דשמא יחפור בקרקע קשה הא בלא חפירה אפי' כשהעפר תיחוח שייך גומא אא"כ יהיה תיחוח ביותר אבל תימה לי מאי מקשין התוס' על פירש"י דלמא רש"י ס"ל כמו שכתבו ותירצו התוס' לפי' ר"ת אליבא דרבה דלא שייך גומא אלא כשנוטל העפר בידו ונשאר מקום הגומא אבל בנעיצת הביצה לא שייך גומא לפי שאינה ניכרת ודו"ק: ד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ וכו' הא דלא הקשו התוס' קושיא זו לעיל בפלוגתא דרבה ורב יוסף יש ליישב דלעיל ה"א דאין ה"נ דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אבל השתא מדפריך המקשה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור משמע דלרבה ניחא א"כ ש"מ דפליגי וסברא הוא כמו שרבה לא ס"ל טעמו של רב יוסף כמו כן רב יוסף לא ס"ל טעמו של רבה לכך מקשין התוס' כאן וא"ת אטו לרב יוסף מי לית ליה גזירה שמא יטמין וכו' ויש מוחקין בתוס' תיבת לגזור וגורסין אלא למ"ד שמא יזיז וכו' וקאי דבור זה אהא דפריך גמ' ממעשה דטבריא בשלמא למ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למ"ד שמא יזיז מאי איכא למימר: בא"ד וי"ל דמבעוד יום איכא למיגזר וכו' יש לדקדק א"כ לפי זה כשמטמין הביצה בחול או בעפר דרכים מבע"י גם זה רב יוסף מודה דאסור משום גזירה שמא יטמין ברמץ ולא פליג רב יוסף אטעמא דשמא יטמין ברמץ אלא היכא שמטמין בשבת עצמו ומעשה דטבריא מבע"י היה כדמשמע בגמ' לקמן בסמוך ומתני' דלא יטמיננה בחול ובאבק וכו' מיירי בשבת וא"כ יש להקשות מאי מייתי ממעשה טבריא דהיה מבעוד יום הא מבעוד יום כ"ע מודו ובשלמא לרבה דמעשה טבריא קאי אסיפא דלא יטמיננה בחול וכו' דמודה בה ר' יוסי איכא למימר היא גופה אתא לאשמעינן דכמו דמעשה דטבריא אסרו מטעם דדמיא להטמנה ה"נ הא דקאמר לא יטמיננה בחול וכו' הוי נמי מטעם הטמנה לאשמעינן דאין חילוק בין מטמין מבעוד יום ובין מטמין בשבת דלעולם כשמטמין ברמץ כדאמר רבה אבל לרב יוסף דס"ל דמעשה דטבריא ארישא קאי בדבר המוסיף הבל גזרינן שמא יבא להטמין אולא יפקיענה בסודרין דמיירי בשבת ורבנן הוא דמייתי לה להוכיח דגזרינן תולדה דחמה אטו תולדות האור א"כ מאי מייתי ממעשה דטבריא הא מעשה דטבריא הוה מבע"י ואסרו מטעם הטמנה כשמטמין מים צוננים בחמין המוסיפין הבל אפי' חמין מתולדות חמה לא גרע ממטמין מבע"י בצמר ובמוכין המוסיפין הבל דגזרו משום שמא יטמין ברמץ אבל במפקיע בסודרין דליכא איסורא אלא משום גזירה תולדה דחמה אטו תולדות האור אימא לך דלא גזרינן ומותר ויש ליישב דרב יוסף דאמר דמעשה דטבריא ארישא קאי ורבנן הוא דאמרי לה ס"ל דמעשה טבריא לא מטעם הטמנה אלא משום דבסילון היו נקבים וכשהיו רוחצין בשבת היו פותחין הנקבים ומתערבים המים הצוננים בחמין וגזרו מערב בתולדות חמה אטו מערב בתולדות אור ולכך מייתי רבנן שפיר ראיה מינה דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ור' יוסי השיב להן דחמי טבריא לאו תולדות חמה הן אלא תולדות האור כדמפרש ואזיל וק"ל: ע"ב בגמ' והתניא חמין שהוחמו וכו' אלא פניו ידיו ורגליו וכו' אימא סיפא וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו וכו' ומיהו קשה לרשב"א דמגופא דמתני' הוי מצי למידק וכו' הפשט פשוט דהתוס' ר"ל כיון דעיקר קושיות המקשה היא דמוכיח מהברייתא דרחיצה דרישא דמתני' לא מצי איירי ברחיצת כל גופו אלא אפי' רחיצת פניו ידיו ורגליו אסור בחמין שהוחמו בשבת וא"כ ממילא נמי רחיצה דסיפא דאיירי נמי ביו"ט איירי נמי ברחיצת פניו ידיו ורגליו וא"כ אתיא כב"ש ודלא כב"ה לכן מקשין התוס' דמגופא דמתני' ובלא הך ברייתא דקתני חמין שהוחמו בע"ש וכו' הוה מצי למיפרך דמדקתני רישא דמתני' כחמין שהוחמו בשבת ואסורים ברחיצה ושתיה ע"כ הך רחיצה איירי דאסור אפי' פניו ידיו ורגליו דנאסרו אפי' בשתיה כ"ש שאסור לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו אימא סיפא וכו' ר"ל וא"כ ממילא הך איסור רחיצה ביו"ט דבסיפא איירי נמי בפניו ידיו ורגליו א"כ אתי כב"ש ולא כב"ה אלא שלפי זה יש להקשות הא נמי לפי מאי דמסיק דלהשתתף בהן כל גופו עסקינן מ"מ עדיין איכא למיפרך מגופא דמתני' מדקתני אסורים בשתיה כל שכן לרחוץ פניו ידיו ורגליו דאסירי וא"כ על כרחך הא דקתני ברישא אסורים ברחיצה איירי נמי בפניו ידיו ורגליו ואימא סיפא וכו' דממילא נמי רחיצה דסיפא איירי נמי בפניו ידיו ורגליו וא"כ אתי כב"ש ולא כב"ה והדרא קושיא לדוכתא ונ"ל דאע"ג שכתבו התוס' שקשה לרשב"א שמגופא דמתני' הוי מצי למידק וכו' מ"מ לפי האמת חזינן דלא הויא ניחא ליה לגמ' למידק הכי ואי הוה מצינן לאוקמיה רחיצה דרישא ברחיצת כל גופו ולא הוה קשה לן דיוקא הא חמין שהוחמו מע"ש מותרים והתניא וכו' הוי מוקמינן לה ברחיצת כל גופו אע"פ שלפי האמת גם רחיצת פניו ידיו ורגליו אסור בחמין שהוחמו בשבת כדמשמע מגופה דמתני' דקתני אסורים בשתיה וכ"ש רחיצת פניו ידיו ורגליו גם בלא שום דיוקא דמתני' אטו לא ידעינן דאסור להחם חמין בשבת לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו דע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה אלא ביו"ט אבל בשבת ליכא מאן דפליג דאסור מ"מ קתני רחיצת כל גופו למידק מיניה הא חמין שהוחמו מע"ש מותרים ואפי' ברחיצת כל גופו וגם כדי למתני עלה הסיפא דקתני ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט לאשמעינן דאסור לרחוץ בהן כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר אלא שהיה קשה להמקשה הברייתא דקתני חמין שהוחמו בע"ש למחר רוחץ בהן וכו' אבל לא כל גופו ומחמת זה היה מוכרח לפרש רחיצה דרישא בפניו ידיו ורגליו לכך פריך אימא סיפא וכו' וא"כ השתא דמסיק דלהשתתף בהן כל גופו עסקינן ואתי כר"ש דמתיר להשתתף כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש לא קשיא מידי מהברייתא דלעיל וא"כ מתקיימא שפיר רחיצה דרישא ברחיצת כל גופו דהיינו להשתתף אע"ג דלפי האמת בשבת אפי' פניו ידיו ורגליו אסירי וביו"ט מותר פניו ידיו ורגליו אפי' ברחיצה גמורה כדכתיבנא ודו"ק ובספר ח"ש האריך כאן אבל לא עמדתי על סוף דבריו ואינם מובנים לי כי מתוך דבריו משמע לי שהיה מפרש קושית הרשב"א שהקשה דמגופא דמתני' הוי מצי למידק באופן אחר ממה שכתבנו אבל מה שכתבנו נ"ל אמת ברור ואתה המעיין תראה ותבחר: ד"ה אא"כ ראויין לשתיה וכו' ונראה לר"י דיכול לחמם אפי' ביותר וכו' ר"ל הא דכתב ר"י כן משום דהוה קשה לו כיון דב"ש אסרי אע"פ שראויין לשתיה אא"כ הוחמו לשתיה אמאי קתני אא"כ ראויין לשתיה הל"ל אא"כ הוחמו לשתיה לכך קאמר ונ"ל דלכך נקט אא"כ ראויים לשתיה דיכול לחמם אפי' ביותר וכו' ועיין בביצה דף כ"א שם בתוס': בא"ד בכדי שיעור לרגליו וכו' והיינו טעמא שהבלנים חשודים וכו' ר"ל וכ"ת כיון שב"ש איירי שהוחמו המים לשתיה אלא שיכול לחמם ביותר מכדי שתיה בכדי שיעור שצריך לרגליו א"כ אפי' בכדי שצריך לרחוץ כל גופו נמי דהא ב"ש וב"ה איירי בדין דאורייתא קודם שגזרו על הרחיצה ביו"ט אפי' בחמין שהוחמו מעיו"ט לכך כתבו והיינו טעמא שהבלנים חשודים וכו' לכך אפי' קודם שגזרו על הרחיצה ביו"ט לא רצו להתיר להחם יותר מכדי שתיה בכדי שיעור לרחוץ גופו מפני שפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה: ד"ה וב"ה מתירין וכו' שאם לא כן לא היו גוזרין על הזיעה ר"ל דלא גזרו על הזיעה אלא משום רחיצה ועל הרחיצה מפני שלא יבואו להחם מים ביו"ט לצורך רחיצה ואם היה שב"ה מתירין מן התורה להחם אפי' לרחוץ כל גופו לא היה לגזור כלום אלא ודאי אפי' ב"ה מודו דאסור מה"ת להחם מים לרחוץ כל גופו לכך גזרו על הזיעה משום רחיצה וא"כ תימה מ"ש להחם לצורך זיעה מלצורך רחיצה הא זיעה נמי לא הוי אוכל נפש: בא"ד והא דקתני מרחץ שפקקו נקביו וכו' ה"ה אפי' הוחם בו ביום וכו' ר"ל משום דהא ברייתא זו נשנית קודם גזירת זיעה שהרחיצה היתה אסורה והזיעה היתה מותרת ביו"ט: ד"ה אמר רבה בר בר חנה הלכה כר' יהודה וכו' וי"ל דסתם דהכא גריעא מההיא סתמא דהכא סתמא במתני' ומחלוקת בברייתא וכו' ר"ל דהתם מחלוקת במתני' ואח"כ סתם ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אפי' נגד מכריע וק"ל אבל הכא המחלוקת היא בברייתא ולא נשנית במתני' קודם הסתם ולכך הלכה כמכריע וק"ל:

דף מ ע"א בגמ' דילמא לא שמיע ליה וכו' האי לישנא דדילמא גמ' קאמר לה כלומר דילמא יש לתרץ דרב יוסף לא שמיע ליה דאיתותב רב אבל אין לפרש דרב יוסף היה מסופק דלמא לא שמיע ליה לרבה דאיתותב

חכמת שלמה

פריך דשייך יטמין א"כ מעשה אסיפא קאי ויהיה אסור להטמין ביצה בחול אף מבעוד יום אבל למ"ד מפני שמזיז א"כ מעשה דאנשי טבריא ארישא קאי וא"כ הא דלא יטמיננה בחול כו' דוקא בשבת איירי עיין באשר"י: בא"ד והוה חופר שהוא תולדה דחורש. נ"ב ואין להקשות א"כ אמאי קאמר ליגזור הא דאורייתא הוא שחופר גומא די"ל דה"ק אפילו את"ל דאינו חופר גומא ממש אף לר' יוסף משום דלא שייך גומא אלא כשנוטל עפר בידו מן הקרקע ונשאר גומא כו' כמו שמפרשים התוס' לקמן מ"מ אסור מדרבנן א"כ ליגזור נמי הכא כו' ודו"ק: בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז כו'. נ"ב נ"ל דמשום הכי מקשי התוס' הכא מדפריך המקשה מרשב"ג אלא למ"ד כו' מאי פריך דילמא איהו אליבא דר' יוסי קאמר ורשב"ג לא ס"ל הכי אלא ש"מ אליבא דכ"ע אמר שהטעם הוא משום מזיז ולא משום שמא יטמין כו' א"כ קשה אטו מי לית ליה גזירה דהטמנה כו' ודו"ק. א"כ לעיל ליכא לאקשויי דדילמא רב יוסף מוסיף אדרבה וסבירא ליה תרוייהו טעמי ומאי בינייהו דקאמר לאו דוקא מאי בינייהו בין רבה ובין רב יוסף אלא רצה לומר מאי בינייהו בין הני תרי טעמי ודו"ק. (עיין במהרש"א היטב) (תירוץ האחרון מצאתו במקום אחר מכתיבת ידי הרב ז"ל): ע"ב רש"י בד"ה והאי תנא כו'. ואפי' ב"ה כו' אלא לפניו ידיו כו' כנ"ל: תוס' בד"ה אלא פניו ידיו ורגליו כו' כ"ש פניו ידיו כו'. נ"ב ואין לומר דה"ה פניו ידיו ורגליו אסור ולא תנא רחיצת כל גופו אלא למידק מיניה מבעוד יום שרי ומש"ה פריך מן הברייתא דאסור זה אינו דלמה ליה למיתני רחיצת כל גופו בשבת כדי למידק מבעו"י ליתני רבותא כדי לאשמעינן גופא דדינא בשבת דאפילו פניו ידיו ורגליו אסירי והא דתירץ במשתטף כל גופו קאמר ליכא למיפרך הא פניו ידיו ורגליו שרי דגריעי טובא מלהשתטף כל גופו כדמוכח להדיא בסוגיא זו ל"ק מידי אמת דגריעי מיניה אבל בתחלה מוכרח התנא להשמיע לן דאסרי שיטוף כל גופו דלא תימא לא אסרי אלא רחיצה אפילו פניו ידיו ורגליו אבל לשיטוף בעלמא ליכא לד איסור קמ"ל ודו"ק. אבל תימה דלמא לא אינטריך לאשמעינן דפניו ידיו ורגליו אסירי מאחר דתנא שאסורים בשתיה א"כ מכ"ש היא ולא תנא רחיצה אלא כדי למידק דבע"ש שרי כל גופו וצ"ל דמאחר דפניו ידיו ורגליו נמי אסירי א"כ מה שתנא סתמא אסורים ברחיצה הוה כאילו תנא להדיא דאיירי נמי בפניו ידיו ורגליו וא"כ יש להקשות אימא סיפא ומה משני דאיירי בשיטוף ולא ברחיצה וזה אינו שייך אלא בכל גופו ודו"ק (עיין במהרש"א): בד"ה אלא אם כן ראוין כו' דהא לית להו מתוך כו'. נ"ב היינו פ"ק דביצה דף יג: בא"ד והיינו טעמא שהבלנים חשודין כו' כנ"ל. וכ"ב הכי פירושו מאחר דב"ש אסרי להחם מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו ואפ"ה התירו כשמחמם לשתיה והותיר לפניו ידיו ורגליו ואע"פ שהמבשל לחולה אסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו הכא התירו משום שמחת יום טוב כמו ממלאה אשה קדירה של בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכמו שפירשו התוס' בפרק קמא דגיטין א"כ אמאי לא שרי בית שמאי נמי להותיר אף כשיעור רחילת כל גופו דהא ב"ש הוו קודם גזירה שגזרו על רחילה בחמין ביום טוב אפילו בחמין שהוחמו בעיו"ט על כן משני דהיינו טעמא דאפילו בימי ב"ש לא רצו להקל ולהתיר שירבו כדי שיעור רחילה כי הבלנים הם לעולם היו חשודין כו' ודו"ק: בד"ה אמר רבה בר בר חנה כו' דהכא סתם במתני' כו'. נ"ב פי' אבל התם הוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וק"ל:

דף מ ע"א גמ' דהא איתותב לא שמיע כו' כנ"ל ונמחק דילמא. וכ"ב פי' לא ס"ל כלומר לא הא להאי

אלא בהלכות מועטות כדאמרינן פ"ק אבל ב"ש וב"ה הם תלמידי שמאי ותלמידי הלל והשתא ר"ע בדורו שהיו מחולקין תלמידי שמאי ותלמידי הלל והם היו חבריו והוא הכריע ביניהם וכל"ל מה שכתבו התוספות דרבי ישמעאל ב"י היה דור שלישי לב"ש וב"ה כו' דלאו היינו שמאי והלל שהיו הרבה דורות מקודם אבל ב"ש וב"ה הם תלמידי שמאי והלל והם ר"ע וחביריו היו מחולקין בדבר הזה ור' ישמעאל ב"י היה דור שלישי להם הכריע ביניהם והיינו דור שלישי דורו של ר"ע ואח"כ דורו של רבי יוסי אביו של רבי ישמעאל שהוא היה מתלמידי רבי עקיבא ואח"כ דורו של רבי ישמעאל הוא דור שלישי ודו"ק: **גמרא** דלמא לא שמיע כו' מפירש"י נראה דל"ג דלמא גם מהרש"ל מחק מלת דלמא והיינו טעמא דאי הוה מספקא ליה אי שמיע ליה אי לא מאי פריך ואי לא שמיע ליה ודאי עביד כו' ואימא דהכי מספקא ליה אך מה שפי' מהרש"ל לא שמיע ליה פירוש לא סבירא ליה כו' עכ"ל ע"ש אפשר שדחקו לפרש כן מדקאמר רבה מתני לה כו' ואיתיביה כל הני תיובתא כו' ואינו מוכרח דאיתיביה כל הני תיובתא לאו ארבה קאמר אלא תלמודא קאמר למאי דמתני רבה איכא למפרך כל הני תיובתא ומיהו רבה אפשר דלא שמע להו ומה שלא רצה רש"י לפרש לא שמיע ליה אדרב יוסף דלא הוה שמיע' ליה הנך תיובתא דהא אאביי נמי קשיא לן מאי תבעי ליה דקאמר לא ידענא ולא ניחא למימר דאביי נמי לא הוה שמיע' הנך תיובתא ועוד דהל"ל לא שמיעי להו בלשון רבים ודו"ק: **תוספות** בד"ה אלא שחמין כו' פי' בקונט' כו' ושמא יחלק בין שבת ליום טוב כו' עכ"ל מיהו ברש"י שלפנינו פי' הכא שמא נתחממו בשבת כו' וע"כ דאין מחלק בזה בין שבת לי"ט וק"ל: **ע"ב** גמרא תדע דאמר רב יהודה כו' כתב מהרש"ל יש להקשות כאן מאי אולמא האי עובדא דר"מ מעובדא דלעיל כו' עכ"ל ע"ש והאריך לאין צורך דודאי מהך עובדא דר' אינו מוכח כ"כ דלאפרושי מאיסורא הוה כיון דלא קאמר אל תתן בכלי ראשון אלא תן בכלי שני אבל בהך עובדא דר"מ מוכח בפי' דהך מלתא גופה דקאמר לו אין מדיחין ואין סכין דלאפרושי מאיסורא קא"ל הכי ושוב מלאתי קרוב לזה בר"ן ע"ש:

דף מא תוספות בד"ה ומוליאר ט' דאנטיכי אוסר בכל ענין כו' אפילו בהשהאה ואי לטחזיר תנן כו' עכ"ל לכאורה קשה דבפשיטות ה"ל לאקשויי דאיך שייך פי' המתניתין מיהת בכירה גרוף וקטום מותר להשהות ואף להחזיר והכא אוסר באנטיכי אע"פ שגרופה ויש ליישב שהוצרכו לכל זה משום שיש לבעל דין לחלוק דאנטיכי מוסיף הוס טפי מכירה וה"ל כתנור דאיכא למ"ד לעיל דאסור אפי' בגרופה וקטומה והכי קאמרי דמ"מ תקשי דאי להחזיר תנן מאי שנא בין בכירה בין בתנור אע"פ שאינו גרוף וקטום כמ"ש התוספות לעיל בד"ה תנור שהסיקוהו כו' ע"ש והכא באנטיכי אוסר שהיי' אפילו בגרוף וקטום ודו"ק: **בא"ד** ועוד אי משום מוסיף הבל כו' תקשה לרבה ורב יוסף דשרו לעיל בשכח כו' עכ"ל ומהך מתניתין דמעשה דחמי טבריה דאסרי בשתיה לא קשיא להו דתקשי לרבה ורב יוסף דשרו בשכח כו' די"ל דמעשה דחמי טבריה איסור הטמנה נגעו ביה וגזרו ביה טפי לאסור אף בדיעבד בשתיה משא"כ בהך דרבה ורב יוסף דלא איירו רק באיסור שהייה אבל מתניתין דהכא דמיירי נמי באיסור שהייה ואסור בשתיה תקשי להו לפירש"י לרבה ורב יוסף דשרו בשכח כו' וק"ל: **ע"ב** בד"ה מיחם שפינהו כו' וי"ל דלא הוי פסיק רישיה שיכול להיות שלא יצרף כו' עכ"ל דליכא למימר דאע"ג דהוי פסיק רישיה מתיר ר"ש במצרף משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכמ"ש התוספות לקמן אהך דכריתות וכנראה מדבריהם דלקמן דמצרף הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דמה"ט לא הוי קאמר אפי' שיעור לצרף מותר דמלאכה שאצ"ל לר"ש נמי פטור אבל אסור הוא אי לאו משום דהוי דבר שאין מתכוין וא"כ ע"כ לא הוי פסיק רישיה ולא ידענא אמאי מהשבי ליה התוס' למצרף מלאכה שאינה צ"ל כיון דאנן סהדי דניחא ליה בצירוף וחיזוק הכלי ודומה להסיה דפ' הבונה דאע"פ שלא נתכוון לייפות דאנן סהדי דניחא ליה ולא ה"ל מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק: **בד"ה** לא שנו כו' ומשמע אפילו במתכוין ולהכי כו' עכ"ל ל"ע למאי דאוקמא בשיעור לצרף אמאי לא משמע ליה נמי אפילו במתכוין כדהוה משמע ליה מעיקרא ויש ליישב בדוחק ודו"ק: **בא"ד** א"כ פינהו עם המים כאביי ומיירי כשים בו שיעור כו' עכ"ל ואביי לא בעי לאוקמא הכי ולחלק בין מתכוין לאין מתכוין וכר"ש דהלכתא כוותיה לאביי הייט משום דדייק ליה לאביי פינהו דוקא הא פינה ממנו אסור בכה"ג דמותר בפינהו וא"כ ע"כ לא אתיא מתניתין כר"ש אלא כר"י אבל רב לפום סברא דהשתא אפשר דלא דייק ליה פינהו ומוקי ליה בפינהו וה"ה בפינה ממנו ומחלק בין מתכוין לאין מתכוין כר"ש ולקמן לשמואל דמשמע להו דדייק ליה פינהו היינו מדנקט במלתי' ליפנא דרב אף שיעור לצרף דבפינה ממנו לא שייך למימר הכי כיון דבכל שעה יש שיעור לצרף ודו"ק:

ח"א דף מא ע"א כל האוחז באמה כו' כאילו מביא מבול כו'. מפורש פרק כל היד: **כל** המניח ידיו כו' כאילו כופר בבריתו של אברהם כו'. לא הול"ל אלא כאלו כופר בברית מילה אבל נקט אברהם משום דלגת ובניו שהיה להם זוהמת ערלה וכמ"ש מגונה הערלה כו' וע"כ היה אסור להם לגלות ערוותם בפני הבריות כמפורש ביה וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם וגו' אבל אברהם בא ותקן זה מכל דורות שהיו לפניו להסיר זוהמת ערלה מעליו במלות הש"י על המילה וע"כ המכסה ברית מילתו הוא עושה מעשה נח ובניו וההיפך הוא מראה מעשה אברהם אבינו וק"ל: **כל** העולה מבבל לארץ ישראל עובר כו'. מפורש פרק ב' דייני גזרות ע"ש:

דף מב בד"ה אפי' של כו' גחלת של כו' דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צ"ל סבר כר"י דחייב מתיר באין מתכוין כו' עכ"ל כצ"ל מספר מדויק: **בא"ד** וכיון דבשבת אסור אין מתכוין כ"ש בעלמא כו' עכ"ל ואע"ג דאין שבות במקדש הייט באיסורי שבת אבל בשאר איסורים כהסיא דאיירי התם מביאו ומזלפו ע"ג אישים ליכא לפלוגי בין מקדש ובין גבולין וליכא למימר בהא דדיו לבא מן הדין שאר איסורין כגדון כאיסור שבת דאינו אלא גלוי מלתא בעלמא לאסור אין מתכוין ובשאר איסורין ודאי דליכא לפלוגי ודו"ק: **בד"ה** מי סברת כו' וי"ל דרב יוסף לב"ה אתא לאשמעי' דשרו בכוס עכ"ל ויש לדקדק כיון דלפי זה רב יוסף לאו אליבא דר"ש בן מנסיא אתא לאשמעי' אלא אליבא דתנא קמא דמתיר בכוס לב"ה בכל גוונא א"כ מי סבריה לתלמודא למימר לרב יוסף דר"ש בן מנסיא ארישא קאי אימא דקאי ר"ש בן מנסיא שפיר אסיפא אלא דרב יוסף אליביה דת"ק לב"ה דמתיר בכוס בכל גוונא קאמר דספל הרי הוא כאמבטי ואינו מותר אלא בחמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין ור' חייא דתני ספל אינו כאמבטי אליביה דר"ש בן מנסיא קאמר דלאמבטי אסור בכל גוונא וספל אינו כן דאינו אסור אלא בצונן לתוך חמין אבל חמין לתוך צונן מותר כמ"ש התוס' לקמן דהכי מתפרש הך ברייתא דספל אינו כאמבטי אי לאו איידך ברייתא דרבי חייא דמייתי לקמן דמתיר בכל גוונא בספל וי"ל דלא ניחא ליה למימר דעיקר ליסנא דרב יוסף ספל כאמבטי לאו אליבא דהלכתא קאמר אליבא דת"ק משא"כ השתא דר"ש בן מנסיא ארישא קאי נהי דלא אילטריך ליה למימר ספל הרי הוא כאמבטי לר"ש בן מנסיא אלא לת"ק מ"מ ליסנא דקאמר ספל הרי הוא כאמבטי ניחא גם לר"ש בן מנסיא ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ואין נאותין כו' איכא לאוקמא

חכמת שלמה

להאי תיובתא ודו"ק כ"ל (עיין במהרש"א): **שם** אמר רבה האי מאן כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ואי לא שמיע כו' לרב יוסף הא כו' סד"א: **בד"ה** מתופים בנכסים כו' לחוש שמא נתחממו כו'. נ"ב מה שפירש"י בשבת לאו דוקא אלא ביו"ט וה"ה בשבת: **תום'** בד"ה דילמא ה"מ כו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו כו'. נ"ב פי' שלא קאמר הלכה כדברי המכריע במשנתנו אלא סתמא קאמר הלכה כדברי המכריע בכל מקום: **בד"ה** הלכה כדברי המכריע כו' ולא נהירא דלא הוי הכרעה כו'. נ"ב והא דהלכה כמותו משום דמפרש ונותן טעם לדבריו ותימה לי לפי' ר"ת דס"ל דהוי מכריע ממש הא ר"ע הוי תלמיד לגבי ב"ש וב"ה ואין התלמיד יוכל להכריע (עיין במהרש"א): **בד"ה** למוצאי שבת כו' ולא ביו"ט דעובדא דמייתי כו' כצ"ל. וכ"ב פי' הא דריב"ל שהתחילו סבלנים וק"ל: **ע"ב גמ'** תדע דאמר כו'. נ"ב יש כאן להקשות מאי אולמא האי עובדא דר"מ מהאי עובדא דלעיל דר' וי"ל דלא תימא לעולם אסור לומר ד"ת בבית המרחץ אפי' כדי לאפרושי מאיסורא אלא שרבי לא רצה שיתם בכלי ראשון אלא כדי שיפסור מעט וק"ל. והאי ש"מ תלת בע"כ נמי ליתא לכך מביא ראיה להדיא מהא דר"מ דשרי לאפרושי מאיסורא וק"ל (עיין במהרש"א): **רש"י** בד"ה סולדת כו' ואסלדה בחילה כו'. נ"ב במענה (ג') [ב] דאיוב: **בד"ה** לא ישוט דאע"ג דליכא למיגזר אסור. נ"ב פי' לתבית של שייטין:

דף מא ע"א רש"י בד"ה שותין ממימיו כו' ועוד דנתושתא דתנן באנטיכי כו'. נ"ב ר"ל תחתית של יורה וכן לענין ערות קלון אשה כדכתיב יען השפך נחושתך ותגלה ערותך ר"ל תחתון של אשה ע"כ:

ע"ב תום' בד"ה מיחם שפינה כו' שאין מתכוין אלא מדרבנן כו'. נ"ב פי' ואין שבות במקדש כמו שמסיק בסוף המסקנא ודו"ק:

דף מב ע"א רש"י בד"ה גחלת כו' להוץ פסולת של כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה נותן אדם כו' שאמר ר"ת להמין לתוך צונן כו'. נ"ב והר"ן כתב מאחר שמתערבין בעירוניין אין בהם כח לבשלן כו' ע"ש: **ע"ב גמ'** אמר רבה מ"ט כו' והתניא נשברה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה הון מלבר שיש בו חומן או ציר שהן כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה והיינו דרב נחמן הכא הלכה כליסנא בתרא כו'. נ"ב ושיטת הרי"ף והרמב"ם לעולם ליסנא בתרא עיקר וכ"כ הרא"ש נכ"ק:

גמ'

מהר"ם

דאיתותב רב דא"כ מאי פריך בתר הכי ואי לא שמיע ליה ודאי עביד וכו' ר"ל ומאי קא מיבעיא ליה לרב יוסף נימא דהא גופא קא מבעיא אם שמיע ליה לרבה הא דאיתותב רב ודאי לא עביד כוותיה או אם לא שמיע ליה דאיתותב ואז ודאי עביד כוותיה דרב ויש מוחקין בגמ' תיבת דלמא: **בתוס'** ד"ה דלמא ה"מ במתני' וכו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו פי' דלא קאמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא במשנתנו שנים חלוקים וכו' אלא סתמא קאמר כל מקום שאתה מוצא משמע אפי' בברייתא מ"מ הכא משמע דאין הלכה כר"י משום דסתם מתני' דלא כוותיה אלא כר"ש כדלעיל ולכך סברא לומר דלא אמר ר' יוחנן הלכה כדברי המכריע אלא כשהמכריע במתני' אבל בברייתא כגון רבי יהודה לא וק"ל: **ד"ה** למוצאי שבת רוחץ בה מיד וכו' דעובדא דמייתי בשבת הוי פירוש דעובדא דמייתי לקמן בגמ' אמר ר"ש בן פזי אריב"ל בתחלה היו רוחצין בשבת הוה ולכך הוה מוקמינן נמי הא דקתני בברייתא משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור פי' הזיעה קאי נמי דוקא אשבת ויש לפרש ג"כ דר"ל וכי תימא והיאך הוה ס"ד למימר דהא דקתני משרבו עוברי עבירה אסרו הזיעה קאי דוקא אשבת ולא איו"ט והא ההוא עובדא דקתני א"ר יהודה מעשה במרחץ של בני ברק וכו' דעלה קתני משרבו עוברי עבירה וכו' היה ביו"ט לכך קאמר דהוה אמינא נמי דההוא מעשה של בני ברק דמייתי הוה נמי בשבת אע"ג דבספרים שלנו כתוב בפירוש באותו מעשה שפקקו נקביו מעיו"ט בזמן התנאים לא היו הברייתות בכתב כ"כ ולכך ה"א דמעשה הוי נמי בשבת וק"ל: **ע"ב בגמ'** איבעיא להו שמן מהו אמר תנא קמא וכו' הלשון מגומגם ונ"ל להגיה איבעיא להו שמן מהו לת"ק וק"ל: **ש"מ** תלת וכו' ש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשרו זהו בישולו כך הגירסא לפירש"י אבל הרי"ף גורס ש"מ הפשרו לא זהו בישולו ע"ש וטעמו משום דאי גרסינן הפשרו זהו בישולו א"כ היאך התיר להפשיר בכלי שני כיון דהיינו בישולו מה לי כלי ראשון מה לי כלי שני כיון שהוא מתבשל גם בכלי שני ומפני שרש"י הרגיש בזה לכך פי' ש"מ הפשרו במקום הראוי לבישול זהו בישולו וכו' ר"ל לאפוקי בכלי שני כיון שאינו ראוי לבישול גמור מותר להפשיר: **תדע** דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של ר"מ וכו' מקשין העולם מאי אולמא האי מעשה דר"מ ממעשה דרבי דלעיל דקאמר עלה תדע וכו' ונ"ל לתרץ דבההוא מעשה דרבי לא הורה בפירוש שאסור להניח בכלי שני אלא שא"ל דרך דברים בעלמא ולא היו הדברים דרך הוראה ומ"מ לא נרע ממהרהר בדברי תורה והוי על כל פנים הרהור הוראה ולכך פריך היכי עביד הכי והא א"ר יוחנן וכו' הוץ מבית המרחץ שאסור להרהר אבל בההוא מעשה דר"מ הורה בפירוש שהרי אמר אין מדיחין אין סכין שאמר ליה דרך הוראה בפירוש לכך קאמר תדע וכו' ר"ל מאי פרכת אמעשה דרבי דלא היה הוראה ממש בפירוש אלא הרהור הוראה תקשה לך ממעשה דר"מ שהיה הוראה ממש אלא על כרחך צריך לומר דאפרושי מאיסודא שאני ובספר ח"ש תירץ באופן אחר אבל תירוצו דחוק מאד כאשר תראנו משם: **בתוס'** ד"ה ובלבד שלא יביא קומקומוס וכו' פי' כל זמן שהאלונטי' שם וכו' והא דלא רצו התוס' לפרש כפירש"י דחיישינן שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין דנראה להם דוחק משום דהוי כאלו גזירה לגזירה דהא ע"כ איירי בחמין שהוחמו בע"ש ומן הדין היה מותר לרחוץ בהן והם עצמן גזירה משום שמא יבא לחחם בשבת ואנו נגזור שלא יביא קומקומוס בחמין שהוחמו בע"ש להחם ממנו בני מעיו משום שמא ישפוך ונמצא רוחץ בשבת וק"ל:

דף מא ע"א במתני' המיחם שפינהו כו' או לתוך הכוס וכו' פי' כשנותן לתוך הכוס שהוא כלי שני בכל ענין שרי שחומו הוא הפשרו שהרי כלי שני אינו מבשל ועיין ברבינו נסים לקמן גבי הא דאיתא בגמ' ספל אינו כאמבטי וכו': **בתוס'** ד"ה מוליאר הגרוף וכו' ועוד דדוחק לומר דמתני' איירי כשעשה האיסור וכו' ר"ל דאי טעמא דמתני' משום דמוסיף הבל וס"ל למתני' דאסור בדבר המוסיף הבל אפי' לשתות בלא הטמנה א"כ ע"כ צריך לומר דמתני' דקתני דאין שותין ממים שבאנטיכי המוסיף הבל איירי בשעשה האיסור ושתה מים באנטיכי בשבת באיסור וקאמר מתני' דאין שותין מהן: **ע"ב בגמ'** אלא אמר אביי וכו' ומיחם שפינה ממנו מים וכו' ר"ל וכ"ת והכל טעמא מאי דקתני מתני' מיחם שפינהו ונקט דינא כשנשארו המים בתוך המיחם ולא קתני מיחם שפינה ממנו מים ולכך קא מסיים אביי ומיחם שפינה ממנו מים וכו' ר"ל נקט פינהו למידק מיניה הא מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר וק"ל: **בתוס'** ד"ה מידי מיחם כו' לא הוי ליה למינקט פינהו אלא פנה ממנו מים כיון דאיכא למיטעי ר"ל כשכוונת התנא לומר שפינו המיחם עם המים אין הלשון נופל לשנות בלשון אחר כי אם פינוהו אבל אם התנא רוצה לומר שפינו ממנו המים איכא לשנות בלשון אחר למתני שפינו ממנו המים ולכך מדלא תנא הכי איכא למטעי ולומר שבודאי התנא ר"ל שפינוהו עם המים וק"ל: **ד"ה** מיחם שפינה ממנו מים וכו' לכך נראה לפרש התם וכו' פי' מותר לר' יהודה וכו' ולא אסר ליה אלא מדרבנן פי' ובמקדש מותר לגמרי משום דאין שבות במקדש: **בא"ד** אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוון וכו' כצ"ל: **בא"ד** דהתם הוי פסיק רישא וכו' וחשיב מלאכת מחשבת וכו' ויש לדקדק א"כ ביומא דקא משני אביי אפי' תימא כשתגיע לצירוף ודבר שאין מתכוין מותר מה"ת ולא אסר ר"י דשא"מ אלא מדרבנן ופריך עלה מברייתא דימול בשר ערלתו וכו' דמוקי לה אביי דלא נצרכה קרא אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומדאיצטריך קרא ש"מ דאסור מן התורה ומאי פריך הא שאני ההיא דימול אפי' במקום בהרת דהוי פסיק רישא ולכך הוי אסור מן התורה אי לא קרא דימול אבל צירוף דעששית לא הוי פסיק רישא כדמשמע הכא דצירוף לא הוי פסיק רישא כמו שכתבו התוס' לעיל מזה ועוד אם איתא דצירוף עששית הוי פסיק רישא א"כ לא יתיישב הא דמשני עלה התם הני מילי בכל התורה וכו' אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן דהא פי' התוס' השתא ההוא דספק אבל דכיון דהוי פסיק רישא חשיב מלאכת מחשבת וחייב מדאורייתא ומצאתי שם בתוס' ביומא דתירצו קושיא זו באופן זה דהמקשה פריך שם שפיר אעששית מההיא דימול בשר ערלתו מדקאמר שם אביי אההיא דימול לא נצרכה אלא לר' יהודה וכו' אלמא דאז לא הוי שני ליה לאביי בין פסיק רישא לאין פסיק רישא דאי שני ליה אפי' כר"ש ה"ל לאוקמי וכי תימא דאעפ"כ לא אתי כר"ש משום דר"ש ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה זה אינו דהני מילי גבי שבת אבל בשאר איסורים חייב גם לר"ש וכמו שכתבו התוס' בדף שאחר זה בסוף ד"ה אפי' של עץ נמי וכו' ואע"פ דבפ' ר"א דמילה דף קל"ג הדר ביה אביי מסברא זו וגם ס"ל דבפסיק רישא מודה ר"ש מ"מ מדמוקי אביי מעיקרא ההיא דימול כר"י ואז לא הוי שני ליה בין פסיק רישא לאין פסיק רישא מכלל דס"ל לר"י כל דבר שאין מתכוין אסור אפי' היכא דלא הוי פסיק רישא לכך איצטריך גמ' לתרץ ביומא הני מילי בכל התורה אבל בשבת לא אסר ר"י דבר שאין מתכוין אלא מדרבנן אבל לפי האמת היכא דהוי פסיק רישא אפי' גבי שבת מחייב ר"י מדאורייתא כדמוכח מההיא דספק אבל כן נראה שהוא כוונת התוס' שם ביומא הגם שאין זה לשונם ממש כמו שכתבתי ודו"ק ועוד מקשין התלמידים על מה שכתבו התוס' לעיל מזה בדבור זה וצ"ל דלא הוי פסיק רישא שיכול להיות שלא יצטרף דבפסיק רישא מודה ר"ש וכו' ומקשין דלמא לעולם אימא לך דהוי פסיק רישיה ואפ"ה לא מחייב משום מצרף לר"ש משום דכשנותן המים לתוך המיחם אין כוונתו לצירוף ואינו צריך אלא לחמם המים ולהפשירן והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם זה אינו קושיא דבמתני' מתיר ליתן לכתחלה לתוך המיחם להפשיר ומלאכה שאינו צריך לגופה לר"ש אע"ג דפטור עליה מ"מ איסור דרבנן איכא כדמשמע בדף שאחר זה ע"א ד"ה של עץ וכו' ועוד אי הוה מצרף פסיק רישא לא מקרי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאנן סהדי דניחא דליצירוף כלי שלו כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה על ההיא דהתולש לאכילה וכו' ודו"ק: **ד"ה** לא שנו אלא להפשיר. מתוך פי' הקונטרס משמע דמפרש הסוגיא כן ל"ש אלא בדבר שאין שייך לצירוף וכו' דייקי התוס' מדברי רש"י שמפרש כן מדפירש"י אבל לצרף שפינהו ממנו החמין משמע מלשונו שהוא מפרש דלהפשיר היינו שפינו המיחם עם המים ולצרף היינו שפינו ממנו החמין:

דף מב ע"א בתוס' ד"ה נותן אדם חמין לתוך צונן וכו' דא"כ יקשה מהכא למ"ד עילאה גבר וכו' ואע"ג דהא דקתני נותן אדם חמין לתוך צונן וכו' דברי ב"ש הן מ"מ ע"כ לא פליגי ב"ה אלא בכלי שני אבל בכלי ראשון מודים לב"ש וא"כ אם איתא דמעמא הוי משום דתתאי גבר יקשה למ"ד עילאה גבר בין מדברי ב"ש ובין מדברי ב"ה ועיין בהר"ן: **ד"ה** מי סברת ר"ש בן מנסיא וכו' וי"ל דרב יוסף לב"ה אתי לאשמעינן פי' הנפקא מינה דהא אליבא דב"ה לפי מאי דסבר רב יוסף דספל הוי כאמבטי אליבא דכ"ע הוה כדאית ליה ואי הוה ס"ל לר"ש בן מנסיא דאמבטי אפי' חמין לתוך צונן א"כ בספל הוה נמי אוסר אפי' חמין לתוך צונן ולכך פריך לעיל בגמ' ולמאי דס"ד מעיקרא וכו' אלא רחיצה בשבת בחמין ליכא וק"ל: **ד"ה** נותן אדם קיתון וכו' ואפשר ההיא דלעיל היינו הך דהכא וכו' ע"כ צריך לומר דלאו תרי שינויי הן דא"כ לפי התירוץ הראשון של התוס' יקשה דליתני הך דהכא לחוד ול"ל למתני גם ההיא דלעיל אלא ודאי הכל תירוץ אחד הוא ולא היו התוס' יכולין לתרץ השני קושיות שהקשו בקצרה ולומר דהכל היא ברייתא אחת וההיא דלעיל היינו הך דהכא אלא דלעיל קיצרה וא"כ לא יקשה לך למה לא מייתי ההיא דלעיל דהיא היא וגם לא יקשה לך ג"כ הקושיא השניה דמאי איצטריך ר' חייא למתני תרווייהו דהא איגן אלא אחת רעדיין תקשה לך ולמה לא שנה ר' חייא באמת בקצרה כמו דמייתי לה לעיל או למה לא מייתי לה גמ' הכא בלשון דמייתי לה לעיל לכך הוצרכו התוס' לכתוב דהשתא קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין וכו' לכך איצטריך למתני ועל קושיא השנית דהך דהכא ואמאי הא איצטריך למתני תרווייהו תירצו ואפשר ההיא דלעיל היינו הך דהכא ודו"ק: **ע"ב בגמ'** אמר רבה מ"ט דרב חסדא וכו' מתוך הסוגיא ומפי' רש"י והתוס' מבואר דרבה מפרש אליבא דרב חסדא טעמא דמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר וכו' משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו ורב יוסף מפרש טעמא דמתני' משום

דמבטל

כר"ש דמתיר כו' והטלטול דנר כו' עכ"ל ר"ל מדקתני אין נאותין כו' דהיינו אין נהנין ממנו משמע דאיסור טלטול אין בו אלא איסור הנאה ע"כ אית לן למימר דלא מתוקמא הך מילתא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה מחמת איסור לטלטל אלא כר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור שהרי מתיר מותר שמן שבנר גם בהנאה לאחר שכבה אלא בשעה שהוא דולק קאמר גם מטפטף ממנו אסור בהנאה משום דהוקצה למצותו אבל איסור טלטול אין בו דאין ביטול מצוה במה שמטלטלו ולכך לא קתני הכא אלא אין נאותין מהן אבל טלטול מותר בו לר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור וטלטול דנר עצמו בשעה שהוא דולק לר"ש אינו מטעם דהוקצה למצותו שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו אלא משום בסים לדבר איסור שהנר והשמן והפתילה הם בסים לשלהבת שהוא דבר איסור ע"ש ודו"ק : בד"ה הצלה כו' משום טירחא הס"ד ואח"כ מ"ה שאינה מצויה כו' לא שכיחו כולי האי שיחושו כו' עכ"ל כל"ל ור"ל נתינת כלים משום טפטוף הוא שכיח ביותר ויחשו בו לתת כלי שם מבע"י ולא הוה הך הצלה מצויה בשבת משא"כ ניצוצות דלא שכיחי כולי האי לחוש לתת שם כלי מבע"י והוה הך הצלה מצויה בשבת וק"ל :

דף מג בגמרא איתיביה אביי כו' בין לטעמא דרבה ובין לטעמא דרב יוסף קאמר דמותיב להו אביי והא דלא פריך אגופה דמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר כו' אפשר דהוה מפרש למתניתין בטעמא דר"י דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והוה משני כל הני תיובתא בצריך למקומו ולכך לא פריך אלא לטעמא דידהו וק"ל : תום' בד"ה טבל מוכן כו' עוד קשה דבפ' בתרא תניא היתה בהמתו טעונה טבל כו' משמע דאסור להניח כו' עכ"ל ובלאו האי סיומא דהכא דטבל מוכן הוא אגופה דברייתא דקתני הכא דמניח כלים תחתיה והתם משמע דאינו מניח כלים תחתיה לא קשיא דהכא בחבית שנשתברה הפסד מרובה הוא משא"כ התם דאיירי בהפסד מועט דהכי נמי משני התם אעששית ע"ש : באד ועוד קשה היכא דאית ליה פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאתקלאי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא הך סתמא דמתני' כר"ש דלית ליה מגו דאתקלאי כו' כמ"ש התוס' לקמן וכן בשמעתין כל הני תיובתא ממתניתין לר' יצחק לא בעי לשנויי דאתיין כר"ש כיון דסתמא דמשניות טובא מתניין אליבא דר"י דאית ליה מוקצה ודו"ק : בד"ה בעודן עליו כו' למ"ד דיש מוקצה כו' אסור לטלטלו אף אחר שירדו כו' עכ"ל דליכא למימר כיון דבידו להפריחם הוי גמרו בידי אדם כו' דא"כ גבי בעודן עליו בין השמשות נמי מה"ט ליהוי גמרו בידי אדם כמ"ש התוספות לקמן וק"ל : באד כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו כו' עכ"ל אבל כל זמן שלא ירדו אסור לטלטל הסל משום דהוה בסיס לדבר האסור דאפרוחין מוקצין הן אפי' לר"ש וכן כתבו התוספות בהדיא לקמן וכן יש לדקדק מפירש"י לקמן גבי דבורים דמוקצה דבעלי חיים הוא מוקצה גם לר"ש ודו"ק : ודע דלא אמרו דמוקי כר"ש אלא הך מתני' דכופין הסל אבל הך ברייתא דקתני אע"פ שעודן עליו אסור לא מלי אתיא אלא כר"י ולא איצטריך לאוקמא הסתא בעודן עליו כל בין השמשות כיון דיש מוקצה לחצי שבת ומ"ד נמי דאין מוקצה לחצי שבת נמי ה"מ לאוקמא מתני' דכופין הסל כר"ש אלא דניחא ליה לתלמודא לאוקמא סתמא דמתני' כר"י דאית ליה מוקצה וברייתא נמי דתני עלה דאף על פי שאין עודן עליו אסור לא מתוקמא אלא כר"י ודו"ק : באד דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו כו' וי"ל דלא דמי כו' עכ"ל ר"ל אבל התם כיון דאסור לכבות הנר ביטול כלי מהיכנו מקרי ואע"ג דבשמן המטפטף איירי מתני' ומותר לטלטלו אלא שאין נהנין ממנו כמ"ש התוספות לעיל מ"מ מקרי ביטול כלי מהיכנו כיון שכל זמן שהנר דולק שמן המטפטף בתוך הכלי אסור ליהנות ממנו דהוקצה למצותו ואם מריקו מכלי זה לכלי אחר הרי מבטל כלי שני מהיכנו ודו"ק : בד"ה ושני ליה בצריך כו' וגבי נצוצות דבתר הכי אשמועינן דבצריך למקומו שרי כו' עכ"ל לכאורה אין זה מספיק דאכתי אמאי קתני הך מלתא גבי נצוצות דגבי כלי תחת הנר לקבל שמן המטפטף דקתני ברישא נמי ה"מ למתני דבצריך למקומו שרי וי"ל דנצוצות קתני לרבותא דלא תימא דאפי' בצריך למקומו אסור משום דילמא אתי לכבויי כמ"ש התוספות לקמן וק"ל : באד דלגבי נצוצות איצטריך כו' דילמא אתי לכבויי וכן הסיא דכופין כו' עכ"ל ואע"ג דכבר בהך דנצוצות שמעינן דלא חיישינן דלמא אתי לכבויי איצטריך לאשמעינן הכי בהך דכופין סקערה כו' דאפשר דהוה עפי למיחש ביה דאתי לכבויי וכן צ"ל למאי דמוקי הנך משניות בהצלה מצויה איצטריך כולהו לאשמעינן דבכה"ג דמקרי הצלה מצויה וכן למ"ד אסור לבטל כלי מהיכנו איצטריך כולהו לאשמעינן דלאו מבטלי כלי מהיכנו הם ולהאי תירוצא שכתבו לעיל דר' יצחק נמי אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו לא הוו צריכי להכי אלא לתירוצם קמא ויש לדקדק אמאי לא תירצו נמי הך מתני' דכופין את הסל כו' כיון דכבר תנן בנצוצות דשרי בצריך למקומו אע"ג דאיכא למיחש דאתי לכבויי מכ"ש בכפיית הסל דליכא למיחש להכי וי"ל דלא חשו לתירוצו כיון דלמ"ד נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו ע"כ למ"ד יש מוקצה לחצי שבת כבר כתבו התוס' דמוקי ליה כר"ש דלית ליה מוקצה כלל איכא למימר דה"כ רבי יצחק מוקי לה כר"ש ודו"ק : ע"ב בד"ה שלא יעשנו כו' דאסור והא לא משמע מברייתא כו' עכ"ל כל"ל : בד"ה כבר תירגמה כו' אף לדבר שאינו ניטל דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור עכ"ל ולא ניחא להו למימר דמשום הפסד מרובה חששו להתיר איסור דהצלה שאינה מצויה כיון דלא מצינו דרב הונא אית ליה איסור דהצלה שאינה מצויה משא"כ איסורא דאין כלי ניטל כו' מצינו בשמעתין דאית ליה לרב הונא ודו"ק : בד"ה זה זוקף כו' מוקי לה במחילה רביעית שסוכה כשירה כו' עכ"ל לכאורה קשה דתינח זוקף את המטה אית לאוקמא במחילה רביעית פירס סדין מאי איכא למימר שהרי המחיצות התחתונות כבר עשויות ובפירס סדין עלייהו הוא עושה אהל כדרך עושה אהל כמ"ש התוספות לעיל וי"ל דמיירי שכבר מבע"י יש סכך על המחיצות השלשה וסוכה כשרה היא אלא אף שצלתה מרובה מחמתה יפול החמה על המת וע"כ הוא פורס סדין ואין זה אלא כמוסיף אהל וק"ל : באד א"כ שיש אוכלין עם המת הס"ד ואח"כ מ"ה ונשמע והולך כו' כל"ל וחדא מלתא קתני על המת ועם האוכלין וק"ל : בד"ה דכ"ע טלטול כו' והכא בשכח מדשרי שמואל ודבר שדעתו כו' כל השבת אפילו מניח כו' עכ"ל כל"ל ור"ל הכא בשכח דמיירי דמת בשבת מדשרי שמואל דבמניח לא הוי שרי שמואל כמ"ש הרא"ש ואם תוקמא במניח ע"כ מדשרי שמואל תוקמא בכה"ג בדבר שדעתו ליטלו בשבת כו' דאפי' מניח חשוב כשכח כי ההיא כו' וא"כ אמאי אוסר רב וכן כתבו התוספות בפרק חלון ע"ש ומהרש"ל הבין דברי התוס' שלא כוונו לזה ונעלם ממנו דברי התוס' פרק חלון :

דף מד בא"ד דסתם לפת וגנונות לאו דלה כו' רב הונא ושמואל הוו ידעי לה דמתניתין כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה לפי' זה דמשום גומא אסרי ליה דלפי' רש"י דמשום טלטול דמן הצד אסרי ליה ניחא דודאי סתם לפת וגנונות לאו דלה ושלפה הוא ורב הונא ושמואל ודאי דהוו ידעי להך מתניתין דאמוראי הוו בקיאי במתניתין אלא כיון דאיכא תנאי דפליגי בטלטול מן הצד איכהו ס"ל כרבנן דפליגי אר"א בן תדאי ואסרי טלטול מן הצד ימניהו הלמודא קאמר עלייהו תיובתא מסתמא דמתניתין דשרי טלטול מן הצד משום דמשמע ליה דמתניתין אתיא אפי' כרבנן דאסרי טלטול מן הצד במכוסה מדקתני מקלתו מגולה וכפירש"י שם דמשום שבת נקט מגולה דלר"א בן תדאי בכולה מכוסה נמי שרי מיהו איכהו מוקי לה כר"א בן תדאי ובמכוסה נמי שרי ולא נקט מגולה אלא משום כלאים ושביעית כמו שהקשו התוספות שם לפי' הערוך ע"ש אבל לפר"י דמשום גומא הוי אסרי ליה וליכא תנאי דפליגי בהכי תקשי לרב הונא ושמואל דאסרי ממתניתין דשרי ולזה הוצרכו לדחוק דאע"ג דתלמודא משמע ליה דסתם לפת וגנונות דלה ושלפה הוא איכהו דחקי לאוקמי בדלה ושלפה והדברים ברורים למבין ומהרש"ל האריך בזה בדרך רחוק ודחוק שאינו מכוונת התוס' ואין להאריך וק"ל : בפרש"י בד"ה חוץ מן הנר הדולק כו' אסור שמא יכבה הנר עכ"ל לא קאי הכי לקמן אלא דמסיק טעמא דאסור משום דהוה הנר והשמן והפתילה בסים לדבר האיסור ע"ש : בד"ה מן הנר הכבה דכיון דכבה והולך כו' עכ"ל הכי משמע מדקאמר עלה ואפי' בשעה שהנר דולק ע"כ דהאי כבה לא כבה ממש לגמרי אלא שמתחיל להיות כבה והולך ובהא פליג אאבוה וק"ל : בד"ה כבה אין לא כבה כו' דקשרי במתניתין אלא מותר שמן כו' כל"ל לענין טלטול ודאי דשמעינן נמי ממתניתין דכל הנרות מטלטלין כו' דהיינו לאחר שכבה ובברייתא נמי בהדיא קתני כבתה מותר לטלטל אבל לענין מסתפק דפליגי הכא לא שמעינן אלא מהך ברייתא דלעיל מותר שמן כו' משמע לאחר שכבה ודו"ק : תוספות בד"ה לדברי המתיר כו'

מהר"ם

דמבטל כלי מהיכנו ור' יצחק מפרש טעמא דמתני' משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אלא שיש לדקדק לאביי דפריך אמילתיה דרבה וגם פריך אמילתיה דרב יוסף א"כ לא הוה ס"ל דטעמא דמתני' כמו דמפרשים רבה ורב יוסף מכח כל הני תיובתי דמותיב עלייהו א"כ בלא מימרא דר"ח היאך היה אביי מפרש ומתרץ המתני' דקתני דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל השמן וקתני נותנים כלי תחת הנר לקבל הנצוצות מ"ש הכא דאין נותנין ומ"ש הכא דנותנין אפ"ל דאין ה"נ שלא ידע טעמא דמתני' ורבה שהיה רבו של אביי כשהיה לומר לתלמידיו המתני' דאין נותנין וכו' הביא להם עלה מימרא דרב חסדא דאמר אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת וכו' דשמעינן לה מדיוקא דמתני' כמו שכתבו רש"י והתוס' ואגב פי' טעמא דרב חסדא יתפרש נמי להם טעמא דמתני' ויכול להיות ג"כ לפי סברת התוס' דאביי היה מפרש טעמא דמתני' משום אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והא דקתני נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות איירי בצריך למקומו אבל טעמא דאסור לבטל כלי מהיכנו לא הוה ס"ל דצריך למקומו לא מהני מידי לטעם דאסור לבטל כלי מהיכנו ודו"ק ועיין לקמן בסמוך בתוס' בד"ה ושני ליה בצריך למקומו : ברש"י ד"ה אבל כופה עליה כלי ולא תימא וכו' אלא לצורך דבר הניטל ויש לחוש וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא : בתוס' ד"ה אבל נותן הוא לתוך הקערה וכו' והתניא מנין שאף בכלי נחושת כן כו' אית לן למימר כלי נחושת בלע וכו' ר"ל דבשלמא גבי כלי חרס שייך לומר דאע"ג דעירוי אינו מבשל מ"מ כלי חרס בולע מן העירוי דכלי חרס רך לבלוע אבל כלי נחושת אם איתא דעירוי אינו מבשל אין סברא לומר שכלי נחושת בולע ע"י עירוי וק"ל : ד"ה ואין נאותין ממנו וכו' והטלטול דנר עצמו וכו' נ"ל דהוצרכו התוס' לכתוב זה משום דלא תקשה לך דלעולם אימא לך דהא דקאמר מודה ר"ש בשמן שבנר וכו' היינו בנר עצמו ממש שמן המטפטף מאי אמרת הא ההוא אסור בלאו הכי משום מכבה ולמה ליה לטעמא דמוקצה דלמא מש"ה איצטריך לטעמא דמוקצה כדי לאסור הנר עצמו גם בטלטול לכך קאמר והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם מוקצה וכו' וא"כ ע"כ צריך לומר דלאו שמן שבנר עצמו קאמר דא"כ לא איצטריך לטעמא דמוקצה אלא ודאי שמן המטפטף קאמר וק"ל : בתוס' ד"ה הצלה שאינה מצויה לא התירו וכו' ועוד דבפ' כל כתבי משמע בהדיא דלא גרסינן בברייתא דהכא טבל וכו' ואין להקשות דהכל טעמא מאי כיון דגם בטבל נמי הוי דינא הכי כדתני בהריא בההיא ברייתא דבסמוך דפריך אביי ארב יוסף א"כ למה לא תנא נמי בהך ברייתא דפריך ארבה טבל דאיכא למימר דהתנא איצטריך למתני הכא בלא טבל כדי להשמיענו דין נזדמנו לו אורחים וכו' דקתני בתר הכי בהך ברייתא וק"ל : בא"ד אפי' בדבר הניטל משום טירחא הוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור שאינה מצויה וכו' : ד"ה שאינה מצויה וכו' לא התירו וכו' ונצוצות וכו' לא שכיחי כולי האי וכו' ר"ל דשמן כיון דשכיח לגמרי א"כ אדרבה מחמת דחשיב הצלה שאינה מצויה בשבת משום דכיון דשכיח כולי האי רגילות הוא ליתן כלי תחת הנר מבעוד יום ונצוצות דלא שכיחי כולי האי ואין חוששים כ"כ עלייהו ליתן שם כלי מבעוד יום לחכי חשיב הצלה מצויה וק"ל :

דף מג ע"א בגמ' א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות וכו' פי' אבל מתני' דקתני כופין את הסל וכו' על כרחך לא איירי בעודן עליו כל בין השמשות אלא כשכופה את הסל ונותנין עליו משחשיכה דאין אסור לטלטל אלא בעודן עליו ולכך לא מקרי מבטל כלי מהיכנו וק"ל : בתוס' ד"ה טבל מוכן הוא וכו' עוד הקשה דבפ' בתרא תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששית וכו' יש לדקדק אביי דלא הוי ס"ל טעמא דאסור לבטל כלי מהיכנו מדמותיב עליה דרב יוסף א"כ קשה עליה ההיא ברייתא דפ' בתרא ואפי' לפי' ר"י דפי' דאע"פ דמשתברין לא קאי אלא אעששית מ"מ תקשה ליה לאביי מעששית דמדקתני אע"ג שמשתברין משמע דאסור להניח תחתיהן כרים וכסתות וע"כ טעמא הוי משום דאסור לבטל כלי מהיכנו ודוחק לומר דאביי לא הוה ידע ההיא ברייתא ולפי מה שכתבתי לעיל דיכול להיות דאביי הוה ס"ל טעמא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דאביי הוה מפרש דטעמא דברייתא דפ' בתרא דמשמע מינה דאסור להניח כרים וכסתות תחת עששית הוי מטעם דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואיירי באין צריך למקומו והך ברייתא דהכא דחבית של טבל שנשברה וכו' דפריך מינה לרב יוסף אירי בצריך למקומו ולכך נוטל כלי אחר ומניח תחתיה ומ"מ מותיב לרב יוסף דאמר דאסור לבטל כלי מהיכנו משום דלטעם זה אינו מועיל מידי מה שצריך למקומו כמו שכתבנו למעלה ודו"ק : ד"ה בעודן עליו וכו' וי"ל דלמ"ד יש מוקצה לחצי שבת וכו' מוקי כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו וכו' פי' בעודן עליו אסור לטלטל אפי' לר"ש דמודה ר"ש במוקצה דבעלי חיים ועיין לקמן בתוס' דף מ"ה בד"ה אפרוח מת וכו' : ד"ה ושני ליה בצריך למקומו ההיא דנותנין כלי תחת הדלף איכא נמי לשנויי בדלף הראוי וכו' נראה דה"ה נמי ההיא דחבית של טבל שנשברה איכא נמי לשנויי טבל מוכן הוא אצל שבת כדשני לעיל ואפשר נמי לומר דההיא דחבית של טבל שנשברה איצטריך דוקא לאוקמי בצריך למקומו דטעמא דטבל מוכן הוא אצל שבת אינו מועיל אלא לענין שאינו נקרא מבטל כלי מהיכני אבל לענין טעם שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אינו מועיל דהא מ"מ בשעה שהוא מטלטל הכלי בשבילו דבר שאינו ניטל הוא דעדיין לא נתקן וק"ל : ע"ב ברש"י ד"ה ופורסין על ראשן וכו' כי ההוא דאמרי' הא מרורתא מלמעלה למטה שרי וכו' דהוי ליה מלמטה למעלה כדרך בנין וכו' כצ"ל : בתום' ד"ה שלא יעשנו כעין מצודה וא"ת מאי קמ"ל פשיטא וכו' והא לא משמע מברייתא דאע"ג דאינו מתכוין אסור כן הגיהו בספרים ור"ל דליכא למימר דאתי לאשמעינן דאם עשאו כעין מצודה ולא שביק רווחא אז אסור אע"ג דלא נתכוין לצוד הואיל וממילא ניצודין דזה אינו נשמע מהברייתא דהא משמעות הברייתא הוא בהיפוך דבמתכוין לצוד דוקא אסור ולא בשלא במתכוין אבל במס' ביצה פרק משילין פריך שם גמ' בפשיטות פשיטא ומשני מהו דתימא במינו ניצוד אסור שלא במינו ניצוד מותר קמ"ל ומדפריך גמ' בפשיטות פשיטא משמע דפריך כיון שעשאו כעין מצודה ניצודין ממילא בודאי והוי פסיק רישא פשיטא דאסור אפי' בלא נתכוין אליבא דכ"ע וע"ש בתוס' ואפשר שזה התוס' דברים שכתוב בספרים הכא והא לא משמע מברייתא וכו' אינו מדברי התוס' רק איזה תלמיד הגיהו ונוף דברי התוס' כצ"ל וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור אע"ג דאינו מתכוין וי"ל דאמר פ' משילין וכו' ודו"ק : ד"ה כבר תירגמא וכו' וכן משמע דקאמר התם וכו' דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור פי' דהתם כי פריך על רב הונא מההיא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועששית וכו' דקתני אע"פ שמשתברים דש"מ דאסור להניח תחתיהם כרים וכסתות מוקי לה התם בכולסא פי' חתיכות של זכוכית גדולות ואינן כלים אלא שעושין מהם חלונות דליכא בהן פסידא כולי האי פריך מאי אע"פ שמשתברים פי' הא ליכא בהן פסידא דבלאו הכי סופן להתחך בחתיכות קטנות וקאמר מהו דתימא וכו' ר"ל דה"א כמו שהתירו בההיא דרב הונא בהפסד מרובה כשהבהמה טעונה כלי זכוכית חששו והתירו בעששית דהוי הפסד מועט ואיזה איסור התירו בההיא דרב הונא דהא כיון דמוקי לה התם בשליפי זוטרי דלית בהו משום מבטל כלי מהיכנו אין כאן שום איסור אלא ודאי האי איסור התירו דאין כלי ניטל :

דף מד ע"א בגמ' מ"ש הני אמר עולא וכו' כצ"ל : וכי קשרי ר"ש בנר דזוטא וכו' כצ"ל : שם ור"א בר"ש אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף וכו' מפי' רש"י משמע שלא התיר ר"א בר"ש אלא כשמתחיל הנר לכבות מעצמו אז מותר להסתפק מן השמן שאז כיון דכבה והולך מעצמו לא מחייב תו משום מכבה אבל בעוד שהוא דולק ממש מודה ר"א בר"ש שאסור לחסתפק ממנו ולפי זה הא דקאמר בתר הכי אמר אביי וכו' ופליג עליה בחדא דאלו אבוה סבר כבה אין וכו' ואיהו סבר אע"ג דלא כבה הוי פירושו אע"ג דלא כבה עדיין לגמרי אלא שמתחיל לכבות וכבה והולך : בתוס' ד"ה דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול וכו' ומוקי לה רב חתם בשוכח וכו' והכא בשוכח מדשרי שמואל דכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת אפי' מניח חשוב כשוכח כן צריך להגיה לשון התוס' שלפנינו וכולה חדא מילתא היא אבל מדברי האשר"י משמע דר"ל דהכא איירי בשוכח ממש דהכי הוא לשון הרא"ש ואע"ג דהתם מוקי לה בשוכח וכו' ה"נ על כרחך צריך להיות בשוכח כגון שמת בשבת דאי במניח לא הוי שרי שמואל עכ"ל ואם באנו לפרש דברי התוס' כדברי הרא"ש צריך להגיה בתוס' והכא בשוכח כגון שמת בשבת מדברי שמואל ועוד כל דבר שדעתו ליטלו בשבת וכו' אפי' מניחו חשיב כשוכח וכו' :

חכמת שלמה

דף מג ע"א גמ' כאבנים מקורזלות . נ"ב פי' בערוך מקורזלות מתוקנות ואין בהם תידודין פי' אחר שאין ראשיהן חדין פי' אחר אבנים רכות וע"ש : תום' בד"ה בעודן עליו כו' כי שדינהו בקדרה כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה ב' אלות כו' עושין אותה הדבורים כו' תלוג דסתמא כו' כנ"ל : בד"ה זה זוקף כו' אבל לאהויי מעיקרא . נ"ב פי' לזקוף אותה :

דף מד ע"א רש"י בד"ה מטלטלין כו' לאשתמושי ביה שלא כו' כנ"ל : תום' בד"ה דכ"ע טלטול כו' והכא חשוב כשוכח מדשרי שמואל כל דבר שדעתו ליטלו בשבת כו' כנ"ל . נ"ב והאשר"י נמי כתב דאיירי בשוכח אבל לא מטעם התוס' שפי' שלא היה דעתו שיונח במקום זה כל השבת אפילו בחמה אלא מאחר דמת בשבת הוה כשוכח ודו"ק (עיין במהרש"א) : בא"ד ופי' בקונטרס לקמן דאסור משום טלטול מן הצד כו' כנ"ל . ונ"ב ברש"י שלפנינו לא מצאתי אלא מפני שמזיז עפר ויכול להיות כפי' ר"י ע"ש : בא"ד ואיידי דאיירי לעיל מיניה בגומא נקטי ומותיב כו' כנ"ל . ונ"ב הכי פריך בשלמא לפי' הקונטרס דפי' דהא סליקותא דרב הונא משום טלטול מן הצד הוא היינו דשייך בסוגיא דלעיל מיניה אמתניתין דקופה מטה על נדה כו' ואמרינן עלה הכל מודים שאם נתקלקל הגומא שאסור להחזירה והיינו משום טלטול מן הצד אבל השתא דאיירי משום שמזיז עפר ותופר גומא לא שייך כלל לסוגיא דלעיל דאיירי בטומן בגיזת צמר על כן משני אפ"ה שייך להא דלעיל דאיירי בעשיית גומא נקטה נמי הכא ר"ל דהכא נמי אסור משום תופר גומא וק"ל . ונכתב

עוד

לדברי האוסר היינו ר"מ ור"י דאסרי בנר כו' דאיכא תרתי כו' ומסיק אפי' בשל מתכת אסר ר"מ וה"ה כו' עכ"ל ר"ל למאי דמסיק ד"ה אסור ולא ניחא ליה למימר אכתי לדברי האוסר מתיר היינו ר"מ משום דפסיקא ליה דרבי מאיר נמי לא בעי תרתי בההיא דחולין דלא שרי בשוחט משום דהוה מוקצה לאיסור וק"ק כיון דלא מייתי הכא בשמעתין הא דר"מ וסמך המתרץ עצמו אההיא דחולין אימא דהמקשה נמי הוה ידע הא דר"מ מההיא דחולין אלא דלדברי האוסר מתיר בעי לומר דהיינו ר' יהודה דבעי תרתי וק"ל :

ע"ב בפרש"י בד"ה אין עליה מעות בשבת מותר לטלטל דאף על גב דהניח עליה מעות בחול עכ"ל רבותא טפי ה"ל למנקט דאפי' אם היה מונח בשבת אם אין עליה עתה מותר לטלטלה דהא לא קפיד בשיפא אלא שלא היה עליה בין השמשות וכן נראה לפרש מדברי התוס' מאה שהקשו אמאי לא מוכח מהכא דאין מוקצה לחצי שבת כו' והיינו ממאי דשרי באין עליה מעות עתה אפי' אם היה כבר מונח היום בשבת מדלא קפיד אלא אבין השמשות ואפשר דנקט הניח עליה בחול דבשבת איך יניח עליה לדעת כמו שהקשו התוס' ודו"ק :

תוספות בד"ה יש עליה כו' דבשבת תנן פ' נוטל מנער הכר והן נופלות כו' עכ"ל דליכא למימר דאיירי בטלטול גמור דאסור אפילו בשוכח וכמו שהקשו התוס' לקמן בהך דמוכני דטלטול גמור פשיטא דאסור והתם במתניתין דמוכני איכא למימר דמשום סיפא דאינה נשמטת קתני לה דשרי אפילו טלטול גמור כמ"ש התוס' לקמן מש"כ הסיפא דהכא דאין עליה מעות דלא שייך ביה טלטול גמור אלא טלטול המטה וה"נ ל"ל ביש עליה מעות דאסור דאיירי בטלטול המטה על ידי שמנער הכר ודו"ק : בא"ד כגון שהניחה לדעת ישראל כדי להסירה כו' והוי כנמרו בידי אדם כו' עכ"ל יש להקשות דדומיא דהכי בהיו עליו בבין השמשות אם היה דעתו להסירם אחר שעה בשבת הוי כנמרו בידי אדם דאין לחלק בזה בין ביום השבת ובין בין השמשות כדמוכח מדברי התוס' לעיל גבי אפרוחים דאי הוה מקרי גמרו בידי אדם ביום השבת מקרי נמי גמרו בידי אדם בבין השמשות וי"ל דודאי לעיל גבי אפרוחים אי משום דבידו להפריחם הוי מקרי גמרו בידי אדם אין לחלק בין בשבת ובין בבין השמשות אבל הכא יש לחלק דבשבת כיון דא"א להניח ולהסיר אלא ע"י נכרי מקרי שפיר גמרו בידי אדם דהנכרי מניחו ומסירו בהיתר לדעת ישראל מש"כ בבין השמשות דמסתמא הישראל גופיה מניחו מבע"י ודעתו נמי שהוא יסירו אין זה גמרו בידי אדם כיון שבאיסור יסירו אך קשה אכתי כיון דדעתו להסירו דומיא דהכי בבין השמשות נמי תהתרי דהוי כשכח כמ"ש התוס' לעיל דבר שדעתו ליטלו בשבת כו' אפי' מניח חשיב כשכח כי הסיא דמנער את הכיסוי ע"ש ויש ליישב בדוחק ודו"ק : בד"ה ואין מגלת כו' וקשה דמי יביא טומאה על הכלים כו' עכ"ל היינו לפי מה שפירש רש"י דהמוכני מפסיק מן הגד כמו שפי' שהכלים עולין למעלה מדופני השידה ואין השידה חוצצת עליהם אלא שהמוכני עליה יותר בגובה מהשידה גם מהכלים וחוצץ בפניהם מן הגד וע"ז הקשה דמי יביא טומאה על הכלים כיון דבב"ה הוא לא יביא שום טומאה מן הגד ומלמטה נמי הרי שידה חוצצת על הכלים אבל לפי מה שפי' רע"ב בפירוש המשניות שהכלים בולטין מחוץ לדופני השידה ומאהילים על הקברות והמוכני שתחתיהם חוצצת עליה אין מקום לקושיית התוס' ודו"ק : בא"ד ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני והיא בב"ה כו' עכ"ל ר"ל לפירושו יש לקיים שהיא בב"ה שהטומאה יבא מלמטה דרך הנקב על הכלים מש"כ לפי' ריב"א שהטומאה נכנסת מן הגד דאין לפרש אלא בשהיא באהל המת וק"ל : בד"ה הא אין עליה כו' אפי' בשבת שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת כו' עכ"ל דבנשמטת ולטלטל טלטול גמור פשיטא דאסור לגוררה אלא משום סיפא דבאינה נשמטת דשרי לגוררה טלטול גמור קתני לה ואין להקשות דהשתא נמי מ"מ פריך הא אין עליה מעות בריא ואימא דה"ה אין עליה מעות דאסור אלא דקתני ברישא יש עליה משום רבותא דסיפא דבאינה נשמטת שרי לגוררה אפי' ביש עליה וי"ל דמשום רבותא דסיפא לא ה"ל למשבק רבותא דרישא דאסור אפי' באין עליה מש"כ אי איירי בטלטול גמור דליכא למתני שום רבותא ברישא ואיכא למימר דשפיר קתני לה משום סיפא ודו"ק : בא"ד ומיהו מטה שיחדה והניח כו' ופר"ת דהכל מודים כו' ולפי זה לא קשה לעיל כו' עכ"ל כל דברים אלו עד סוף הדיבור דברי התוס' הם ואין להם נקוט כאן רק בסוף הדיבור שאחר זה המתחיל הנ"מ דרב כו' וקרוב לדברי התוס' כתב הרא"ש בזה בשם רבינו הם ע"ש ומשום דהך דמטה שיחדה כו' בשמעתין היא ואי הוה אתיא דוקא כר"י ודאי דה"ל לאהויי טפי מינה אלא דאיכא למימר דאתיא כר"ש ומהרש"ל דחק עצמו לנמנם בזה בחנם וק"ל :

דף מה בד"ה מקמי חברי כו' ומאי דקמבעיא ליה כו' טפי מבנר שבת כו' עכ"ל לכאורה כבר הרגיש רש"י בזה במה שפי' שלא ירואוהו בחצר כו' בטפח הסמוך לר"ה וידעו כו' מש"כ בנר של שבת שהוא בבית ולא ירואוהו וי"ל דאין זה כוונת רש"י דודאי ידקדקו אחר גזירתם לחפש גם בבית אבל כוונתו להאי פירושא שגזרו על נר חנוכה ולא על שאר נרות במה ידעו שהיה נר חנוכה ויאמר להם הישראל שלא היה נר חנוכה וקאמר משום שיראוהו בחצר בטפח הסמוך כו' דאין דרך להדליק שם נרות אי לאו נר חנוכה אבל לכך פירושא דביום אידם לא היו מניחין שום נר דגזרו על כל הנרות ובודאי שמחפשין אחריהן אף בבית הוצרכו התוס' ליישב ומאי דקמבעי' ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת כו' והו"ק : בד"ה ואם התנה כו' ברים המביא פריך עלה והא קא סתר כו' וברעועה דמאתמול כו' עכ"ל וכה"ג כתבו התוס' לעיל בד"ה שבנר ושבקערה כו' דבמסכת סוכה מוקי בסוכה דעלמא ורעועה כו' ע"ש אבל לא מצאתיו כן לא במסכת סוכה ולא בפרק המביא אלא דהך דר"ש מתיר בלא תנאי פריך בפ' המביא והא סתר אהלא ומוקי לה בנפולה ולית ליה מוקצה דתנן מותר השמן כו' ופריך מי דמי התם יושב ומצפה כו' הכא אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו דבמוקצה מחמת איסור כי הא מודה ר"ש דדמיא לכוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש כמ"ש הר"ן שם ומוקי לה בסוכה רעועה כו' אבל הך סיפא דאם התנה עליה הכל לפי תנאו מוקי לה התם בסוכה דעלמא וצריך לאוקמא נמי בנפולה משום דאי לאו הכי הוה סתר אהלא אבל דאיירי נמי ברעועה ליכא למאן דמפרש ליה הכי דכיון דהתנה עליה בבריאה נמי דעתיה עילויה וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש והטור סי' תקי"ח וצ"ע לדברי התוס' והו"ק : בד"ה וכן אתה אומר כו' אע"פ שאין מתקלקלין כ"כ מוקצה כו' עכ"ל מיהו מתקלקלין קצת והוצרכו לזה דאל"כ אדפריך הכא אדשמואל ליפרוך נמי מהכא לעיל אדרבי יוחנן דמתיר בחיטין שזרען וביצים שתחת התרנגולת לר"ש אע"ג דדחייה בידים והכא אוסר אפרסקין לר"ש אלא ע"כ דאית לן למימר דשאני אפרסקין דלא חזי כ"כ כמו חיטין שזרען כו' והו"ק : ע"ב בד"ה הב"ע דאית ביה כו' דלא נקט בדאית ביה אפרוח חי משום כו' ואין נראה דההיא דכופין את הסל כו' משמע דאסור לטלטל כו' עכ"ל דאין לומר דההיא דכופין את הסל כו' אתיא כר"י דהא מ"מ כיון דלר"י ע"כ אפרוח לא חזי אית לן למימר לר"ש נמי הכי דבמידי דלא חזי לא פליג ר"ש והא דנקט אפרוח מת ולא נקט אפרוח חי לא חשו התוס' להרץ דאיכא למימר לפי מה שפירשו התוס' לקמן דלאו לענין טלטול גמור קמבעיא ליה דהא ודאי אסור אפי' בשכח כמ"ש התוס' לעיל אלא דקמבעיא ליה אי שרי לטלטולי על ידי ניעור אי חשוב כשכח ושרי או כמניח ואסור והשתא ליכא למיבעי הכא באפרוח חי כיון דבידו להבריח אפרוח חי מתוך הקינה ואין צריך ניעור וכן מצאתי במ"י שכתב כפי' ה"ר יוסף דנקט מת משום דחי חזי לשתק בו התינוק ושוב כתב א"כ אי הוה חי הוי שרי לטלטלה ע"י דידוי והבריחה עכ"ל ודו"ק : בד"ה דאית ביה ביצה דאסור משום נולד ל"ע דר"י כו' משקין שזבו ואפשר כו' עכ"ל נקטו בדבריהם משום נולד נראה משום דעיקר קושייתם לדברי המקשה דפריך דלית ליה מוקצה לית ליה נולד הא לר"י דקיימינן הכא טעמא דביצה דאסור משום משקין שזבו וא"כ דלית ליה מוקצה איכא האי איסורא דמשקין שזבו והא תירצו דמה"ט דמשקין שזבו לא הוה אסור לטלטל הביצה שנולדה אבל ק"ק דאין זה מספיק דאכתי המקשה לא ה"ל לאהויי הא דרב נחמן דאמר דלית ליה מוקצה לית ליה נולד אלא מדר' יוחנן גופיה ה"ל לאהויי דהא ביצה שנולדה לא אסר לטלטולי כלל כיון דלית ליה התם טעמא דביצה אלא משום משקין שזבו ויש ליישב דפריך דאף אם נאמר הכא דר' יוחנן למאן דאית ליה נולד קאמר האמר רב נחמן דלית ליה מוקצה כו' ויש מפרשים דברי התוס' הכל בלשון קושיא וצ"ע דר"י כו' משום

חכמת שלמה

עוד נגידו כך הקישור בגמא לפי' הקו' איכא למימר דהכי מקשה מא"ר שטמן הלפת ולנונות בתוך העפר א"כ אפי' מקצת עליו מגולים מ"מ א"א שלא יהא טלטול מן הגד לעפר שעל ראשן ואפ"ה שרי וה"ה לסליקוסתא אפי' לא דלה ושלפה דהכי אין בו איסור אלא משום טלטול מן הגד שמזיז עפר מן הגד לפירש"י וגבי טומן לפת אפי' דלה ושלפה אינו מועיל למה שלא יזיז עפר שעליו וכן פירשו התוס' בפ' הלין דהטומן לפת בכה"ג איירי אבל לפי' התוס' דמשום הופך גומא הוא ואינה אלא בלא דלה ושלפה אם כן מאי פריך מהאי ברייתא דהטומן לפת כו' דלמא איירי שלא בדלה ושלפה דהופך גומא אינו שייך אלא למטה בקרקע על כן מבני דמשום הכי פריך דסבירא ליה לסתמא דתלמודא דסתם מתני' איירי אפילו בלא דלה ושלפה כו' ומסקי התוס' ותדע דלפ"ה קשה וכי רב הונא ושמואל לא הוי ידעי מתניתין דזרעים אבל לפירוש התוס' שפיר ידעי אלא דדחקי לאוקמי בדלה ושלפה ודו"ק (עיין במהרש"א) : בד"ה שבנר ושבקערה כו' ומדליקים כו' כבה כו' כנ"ל : בא"ד להנאתו לא כו' . נ"ב פי' ולאחר שכלה הנאתו יושב ומצפה כו' וק"ל : בד"ה לדברי המתיר כו' בפ"ק דחולין כו' . נ"ב פי' אע"ג דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס מוקצה מחמת איסור אפילו לחוד אית ליה וק"ל : ע"ב תוס' בד"ה ואין מגלת כו' כל הבית טהור לפי כו' כנ"ל . ונ"ב פי' מן הכור לעלייה ודו"ק : בא"ד פירשו על כו' רישא דמפסיק בין כו' כנ"ל : בד"ה הא אין עליה כו' ומיהו מטה שיחדה כו' עד סוף הדבור . נ"ב גליון הוא והדבור שאחריו יוכיח ודו"ק . ויש מגיהין האי ומיהו אחר דבור של אחריו דהיינו ה"נ מסתברא כו' וטעות הוא בידם דלא שייך לומר ומיהו כו' דנהי דממטה אין ראיה מכל מקום איכא ראיה מכרכי דזוזי כו' וק"ל :

דף מה ע"א תוס' בד"ה ה"נ מסתברא כו' ואלו לר"ש שרי . נ"ב זהו לפי סברת ר"י בד"ה ומה נר כו' והקשה על רש"י כו' ומתוך דבריו משמע דלא מחלק בין מטה לנר לענין יחדו אבל רשב"א ס"ל דר"ש מודה גבי מטה כמ"ש בדבור שלפני זה שר"ש מודה וכן ס"ל לרשב"א בסיפא הדף בד"ה אין לנו כו' . (זה מצאנו בכ"י הרב ז"ל במקום אחר) : בא"ד ודכרכי בזוזי כו' . נ"ב פי' דרב אסר לעיל בפרק קמא ומיניה דייק תלמודא בפ' מי שהחשיך דרב כר' יהודה ס"ל וק"ל : בד"ה אלא שמן שבנר כו' דמוקצה למצותו לא אסור לטלטל כו' דלא איתקצו לא מחמת מצוה כו' כנ"ל : ע"ב גמ' פצעילי תמרה כו' . נ"ב פ"ה תמרים שאינם מתבשלים באילן לעולם וגודרין אותם מן הדקל ועושין להן חותלות וכונסין לתוכן ומתבשלות ומבעיא לר"ש מהו לאכול מהם ביו"ט ולא נהירי דפצעילי תמרה לא משמע הכי אלא פי' דהוה פגי תמרה שסופן להיות נגמרים ומתוקנין יפה יפה ועדיין לא נתבשלו ופוצעין אותם אי לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ולא

מהר"ם

בא"ד ונראה לר"י דרב הונא ושמואל לא אסרי התם משום טלטול וכו' ואיידי דאיירי לעיל בגומא וכו' ר"ל וכ"ת אי הוי טעמייהו משום גומא למה נקטי התם דבשלמא אי הוה טעמייהו משום טלטול מן הצד איידי דמיירי התם בענין חזרת הקדירה לתוך הקופה שטמן בה בתוך מוכין וגיזי צמר המוקצין דאסור להחזיר משום דמטלטל הגיזי צמר מן הצד כשמחזירה לתוך הגומא שייך נמי הא דשמואל ורב הונא התם דאיירי נמי בטלטול מן הצד אבל אי הוה טעמייהו משום דמרחיב הגומא לא שייך לסוגיא דהתם לכך כתבו דלפי טעם זה נמי שייך לסוגיא דהתם דאיידי דאיירי התם בגומא וכו' : בא"ד ומותיב מהטומן לפת וצנון וכו' ר"ל ואם תקשה לפי טעם זה דמשום גומא מאי מותיב עלה התם מהטומן לפת וצנון דלמא האי דהטומן לפת וצנון איירי בדצה ושלפה ולכך שרי דבשלמא אי הוי טעמייהו משום דמזיז ומטלטל העפר מן הצד ולכך אסרי בה דצה ושלפה פריך שפיר דבהטומן לפת וצנון אפי' בדצה ושלפה כשמוציאה מן הקרקע והגומא א"א שלא יזיז עפר שעל גבי הצנון מלמעלה אפי' היכא שמקצת עלין מגולין ומוציאה על ידם ואפ"ה שרי וא"כ הוי תיובתא לדידהו אבל לפי מאי דמפרשינן דטעמייהו הוי משום גומא מאי מותיב מהטומן לפת וצנון דלמא התם איירי בדצה ושלפה ואינו מרחיב גומא ולכך שרי ותירצו דלכך מותיב מהטומן לפת וצנון משום דסתם לפת וצנונות לאו דצה ושלפה ומאי דמסקי התוספות ורב ושמואל הוי ידעי לה וכו' ר"ל והשתא נמי אתי שפיר דלפי' רש"י דאפי' מיירי ההיא דהטומן בדצה ושלפה הוי תיובתא לדידהו יש לתמוה וכי לא הוי ידעי רב הונא ושמואל ההיא דהטומן דהא מתני' היא בסדר זרעים אבל השתא לפי מה דפירשנו דלא מותיב מההיא דהטומן אלא משום דסתם לפת וצנון לאו דצה ושלפה אתי שפיר דרב הונא ושמואל הוו ידעי לה אלא דדחקי לאוקמי בדצה ושלפה וכו' וק"ל : ד"ה שבנר ושבקערה אסור וכו' מסוכה רעועה דעלמא פירוש שאינה של מצוה דבסוכה של מצוה יליף במס' ביצה דף ל' מקראי דלא מהני בה תנאי : בד"ה לדברי המתיר כו' וה"נ אמרי' בפ"ק דחולין ע"כ לא שרי ר"מ פי' בשוגג במבשל אבל בשוחט לא משום דהוי מוקצה מחמת איסור אלא שצריך ליישב למה להו להתוס' להביא ראיה זו לפי פי' ר"ת ור"ח יותר מלפי' רש"י דהא לפי' רש"י נמי מסיק גמ' דמוקצה מחמת איסור לתודיה דהיינו פמוט של מתכת שהדליקו עליו בשבת אסור לכ"ע דהיינו אפי' לר"מ וק"ל :

ע"ב בגמ' והוא שלא היו עליה בין השמשות וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה ומה נר דלהכי עבידא וכו' תקשה ליה מנר של מתכת וכו' ר"ל אם איתא דגמ' דייק דייחוד לחוד לא מהני מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד כדפי' רש"י א"כ ה"נ נידוק דאפי' ייחוד והניח לא מהני מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בה בשבת ולא קתני חוץ מן הנר שייחדו והדליקו בחול : בא"ד ונראה לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן וכו' ר"ל דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא ייחד וכן נמי ליכא למידק דלא מהני ייחד והניח מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת ולא קתני ייחדו והדליקו בו בחול ולהכי אתי שפיר למאי דמסיק שייחדה והניח עליה מעות כו' והא דפריך ומה נר דלהכי עבידא וכו' לא פריך משום דיוק אלא מן הסברא ומנר של חרס קא פריך דתחלת עשייתו הוא להדלקה והוי תיכף נמי שיחדו להדלקה ואפ"ה מטלטלים נר חדש א"כ ש"מ דמחמת יחוד לחוד אינו נאסר והוא הדין מטה שייחדה למעות כן הם המשך דברי התוס' והארכתי אף שדברים פשוטים הם מפני שיש בהן מקומות למעות : בא"ד אע"פ שייחדה והדליקו בה בחול שרי וכו' כצ"ל : ד"ה הא אין עליה מעות שרינן וכו' ומיהו מטה שייחדה והניח עליה מעות וכו' דמדקפיד עליה ר"ל על המטה שהמעות מונחים עליה מייחד לה מקום ומקצה אותה בידים : בא"ד והא דפריך לעיל מנר פי' ומאי פריך נימא דמטה שמייחד למעות שאני דאין לחלק אלא כשהניח עליה מעות ר"ל אבל בייחוד לחוד אין סברא לחלק בין מטה לנר ולפי זה לא קשה לעיל אפירוש הקונטרס וכו' ר"ל דנוכל לומר דלעולם הא דפריך ומה נר דלהכי עבידא וכו' פריך מטעם דדייק מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד כדפי' רש"י מאי אמרת א"כ לפי מאי דמסיק נמי מטה שייחדה והניח עליה מעות תקשה ליה נמי מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת ש"מ דייחוד והדליקו בו בחול לא מהני לאסור זה לא קשיא דשאני מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות מדקפיד עליה מייחד לה מקום כן הוא המשך דברי התוס' אבל ראיתי בס' ח"ש שכתב שכל הדברים הללו שכתב ומטה שייחדה וכו' אינם מגוף התוס' אלא גליון הוא שאל"כ יהיו דברי התוס' סותרים זה את זה דבדבור שאחר זה מבואר בהדיא דס"ל שמטה שייחדה למעות והניח עליה מעות שריא לר"ש וכתב עוד שיש מגיהין התוס' ואומרים שהאי ומיהו וכו' שייך להיות בסה"ד שאחר זה ור"ל שקאי אמאי שאמרו שם בכמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה דאסר מטה שייחדה למעות וכו' ודכרכי דזוזי וכו' ועל זה קאי ומיהו מהא דמטה שייחדה למעות וכו' אין להוכיח דסבר כר' יהודה דאיכא למימר דמודה בה ר"ש אלא שהוא כתב על אותם שמגיהין כן שטעות הוא בידם דלא שייך לומר על זה ומיהו וכו' דנהי דממטה אין ראיה מ"מ איכא ראיה מדכרכי דזוזי וכו' עכ"ל אבל בעיני אין בזה שום סתירה על אותן המגיהים די"ל דשפיר שייך לומר ומיהו וכו' וה"ק ומיהו ממטה אין ראיה אלא מהא דכרכי דזוזי לחוד יש ראיה וק"ל :

דף מה ע"א בתוס' ד"ה מקמי חברי וכו' משום דלצורך אכילה היו מניחין ר"ל אבל נר של חנוכה שאסור להניחו על השלחן היו צריכין להסתיר אותו מקמי חברי : בא"ד לאו סכנת חברים קאמר אלא סכנת גזירה שגזרו וכו' כצ"ל : ד"ה אלא שמן שבנר וכו' ומשום דהוקצה למצותו לא אסיר נר הדולק וכו' ר"ל ואין לומר דשמן שבנר דוקא נקט והא דהוצרך לטעמא דמוקצה משום כדי שיהא אסור לטלטל גם את הנר בעצמו זה אינו דמשום דהוקצה למצותו לא אסיר נר הדולק : בא"ד אלא גרוגרות וצמוקים וכו' דלא אתקציאו לא מחמת מצוה ולא מחמת איסור וכו' כצ"ל : ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון וכו' ואע"ג דהוקצה בין השמשות למצותו משום יום הבא וכו' ר"ל וכ"ש דאינו אסור משום דאתקצי בין השמשות מחמת יום שעבר וק"ל : ד"ה ולא מן הסמוך לה וכו' והשתא אי גרסינן בברייתא דהכא וכו' כצ"ל : ד"ה ואם התנה וכו' ומוקי לה בסוכה נפולה ורעועה וכו' ע"ש בפ' המביא דהא דתניא ור"ש מתיר מוקי בסוכה נפולה וברעועה דאי לא נפלה תקשה והא קא סתר ואי לא הוה רעועה הוי מוקצה דעד כאן לא שרי ר"ש אלא בנר דאדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו וכו' ע"ש : ע"ב בתוס' ד"ה הב"ע דאית ביה אפרוח מת פי' ה"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי וכו' ואין נראה וכו' ולפי' התוס' צ"ל הא דלא נקט אפרוח חי משום דאורחא דמלתא נקט דאין דרך לטלטל הקינה עם האפרוח חי שבתוכה אלא שמפריחין האפרוח מתוכה ועוד דהא כתבו התוס' לקמן בסמוך שהבעיא היא אי שרי לטלטלו ע"י שינער משם האפרוח או הביצה אי חשיב כמו מניח או כשוכח וגבי אפרוח חי א"צ שום ניעור אלא שמפריח משם האפרוח : ד"ה דאית ביה ביצה וכו' ואפשר דמש"ה לא הוה אסר ר"ש לטלטלה וכו' והשתא לר' יוחנן אסר ביצה מתרי טעמי מטעם נולד ומטעם משקין שזבו ואיצטריך טעמא דנולד כדי שיאסר אפי' בטלטול וטעמא דמשקין שזבו כדי לאסור אפי' היכא דלא שייך טעמא דנולד כגון בתרנגולת העומדת לאכילה : ד"ה דאית ביה ביצת אפרוח וכו' וקא מיבעיא ליה וכו' נראה דקשה להו להתוס' א"כ מאי קא מיבעיא ליה להוא סבא הא פשיטא דאסור לטלטל הקינה עם ביצת האפרוח משום דהוי בסיס לדבר האיסור כיון דאיירי בביצת אפרוח דהוי מוקצה

מסקין והפסר כו' אלא לאכילה וא"כ לא מסני מידי ולשון התוס' דחוק גם לא הוו צריכי למנקט בדבריהם דאסור משום נולד ועוד כיון דהקשו קושייתם בלשון הפסר טפי ה"ל לאקשויי אם ר"י אוסר נמי טלטול משום מסקין שזבו דא"כ לא פריך מידי ודו"ק : בד"ה אין לנו כו' קשה לרשב"א כו' היכי סרי ר"ש הא אמרינן כו' הכל מודים כו' עכ"ל דליכא לפלוגי הכא לר"ש כמ"ש לקמן למסקנא דקביעות מקום דמנורה לא הוי קביעות מקום כמו ההיא דפרק כל הכלים דהא כיון דע"כ ר"ש מודה היכא דאיכא קביעות מקום כההיא דפרק כל הכלים מנ"ל לר"י לפלוגי אליבא דר"ש למימר דבמנורה לא הוה קביעות מקום כיון דאיהו גופיה לא מפליג וסבירא ליה דאיכא קביעות מקום למנורה אלא ע"כ דהשתא דאית ליה לר"י קביעות מקום במנורה אית לן למימר דה"ה לר"ש וכמ"ש התוס' דה"ק אין לנו שיתיר ר"ש כו' אבל במנורה גם ר"ש אוסר ולמאי דמסיק ומדמה מנורה לכילת חתנים לכ"ע במנורה לא הוה קביעות מקום ודו"ק :

דף מו בפירש"י בד"ה איבעיא כו' כדרך שהיה ר"ש מתיר בנר ישן או כו' וכר"ש הורה בנר להתיר עכ"ל אליבא דריב"ל דקיימינן הכא דפסק לעיל כר"ש הוי מלי למנקט אף כדרך שהיה מתיר בנר הדולק בשבת לאחר שכבה אלא מילתא דפסיקא נקט אף לר"י דפסק כר"י במוקצה מחמת איסור במוקצה מחמת מיאוס דהיינו נר ישן פסק כר"ש וק"ל : תוס' בד"ה הורה במנורה כו' ורש"י פי' הורה במנורה כו' וחדא הוראה הוי כו' ואין נראה דאין לתלות מנורה כו' עכ"ל ל"ע דלעיל לא כתבו סברא זו רק לתירוץ לקושייתם והכא דהו בזה פירש"י כאילו היא מוכרחת וי"ל דודאי לפום מה דהקשו לעיל אמאי לא מבעיא ליה הכא כי התם דבמנורה כי נר להיתרא לר"ש ובנר לא ס"ל ואוסר אין סברא זו מוכרחת דאפשר כיון דע"כ נקט במלתיה איסורא בנר תלה המנורה בו להיתרא אליבא דר"ש אלא דמ"מ יש להרך כך דלא ה"ל למתלי מנורה בנר אבל הכא לפירש"י דתלה המנורה בנר להיתרא לר"ש וחדא הוראה היא דבנר לא שמעינן מידי לא להיתרא ולא לאיסורא שפיר קשיא למה נקט נר כלל במלתיה למתלי מנורה בו כיון דטעם אחד לשניהם ודו"ק : בא"ד ועוד דהכתי ה"ל למבעיא א"ד הרווייהו להיתרא עכ"ל ר"ל כי התם דמבעי לי' הכי ולפירושם לא קשה למבעי התם בטרפתת להיתרא כרבי בזפק וחדא הוראה היא כפירש"י הכא דלפירושם אין דבר זה מבעיא בשום מקום מיהו לפירש"י דהכא קשה אמאי לא קמבעיא ליה התם כי הכא בטרפתת להיתרא כרבי בזפק וחדא הוראה היא ואפשר דכוונת רש"י נמי הכא דלאו חדא הוראה היא אלא כי התם דבנר לא ס"ל כר"ש אבל התוס' לא ניחא להו לפרש הכא הכי דהל"ל הכא וכר"ש בנר לא ס"ל כדקאמר התם וכרבי בזפק לא ס"ל ודו"ק : ע"ב בד"ה והתנן רש"א כו' משמע דאביי סבר כו' היכא דנפל בו מום מעי"ט אם בקרו מבוקר כו' וא"כ דשני ליה כו' עכ"ל ובפשיטות לא תקשי להו לפי מה שהוכיחו לעיל דאביי גופיה מקשה מדקתני אינו מן המוכן דמיירי אפילו בנפל מום מעי"ט דאם בקרו אינו מבוקר די"ל דהיינו במום עובר אבל ההיא דאדא בר אוכמי דאם בקרו מבוקר היינו במום קבוע שנפל מעי"ט אבל במום עובר מודה דאינו מבוקר כמ"ש התוס' לקמן וק"ל : בא"ד וי"ל דחזר בו אביי כו' עכ"ל ואע"ג דלמאי דחזר בו איכא לפלוגי בין הך דהתם דאיכא מיהת חדא מי יימר משא"כ הכא דליכא מי יימר כלל אביי לא הוה מפליג מידי ודו"ק : בד"ה מי יימר כו' נראה דכל הני מי יימר דקאמר רבה לאו דוקא כו' דהא קאי ארבי יהודה כו' עכ"ל כבר הוכיחו דאביי ע"כ חזר בו ואוסר אפילו בדיעבד לר"ש אפילו במום קבוע מעי"ט אלא דאפשר דרבה המתרץ מדנקט תלתא מי יימר במלתיה סבר כאדא בר אוכמי דמתיר במום קבוע מעי"ט ע"כ כתבו דע"כ רבה נמי תלתא מי יימר לאו דוקא קאמר דהא ר"ש ארבי יהודה קאי דמיירי במום קבוע מעי"ט ומסתמא משמע דאוסר בכל גוונא אפילו בדיעבד אע"ג דלא הוי רק חד מי יימר ואפילו לאדא בר אוכמי כו' דאית לן למימר דר"ש לא קאי אר' יהודה בכל גוונא אלא לענין לכתחלה אבל בדיעבד אינו אוסר במום קבוע מעי"ט דהיינו חד מי יימר מ"מ במום עובר מודה דליכא אלא תרתי מי יימר וע"כ לאו דוקא נקט רבה תלתא וניחא לן למימר דרבה סבר כמסקנא דחזר אביי ובחד מי יימר סגי ולאו דוקא נקט תלתא

ודע אתה המעיין שמה שכתבו התוס' דנראה כו' דר"ש אוסר אפילו בנפל בו מום קבוע מעי"ט כו' אין זה הדיוקא נמי דקאמר התם באין לדין לאסור בדיעבד מום קבוע מעי"ט ההוא ודאי דלא דייקא ליה לאדא בר אוכמי אלא הכא מסברא דנפשם קאמרי דאוסר ר"ש אפילו במום קבוע מעי"ט מדקאי ארבי יהודה והך סברא דייקא נמי לרב אדא בלכתחילה ודו"ק : בד"ה מי יימר כו' תימה מי דמי התם ודאי לא מזדקק ליה חכם דאין רואין כו' אבל הכא דאין לך איסור בדבר כו' עכ"ל ויש לדקדק דאכתי הקשי להו הך קושיא גבי נשאלין לנדרים מאי פריך ולימא מי יימר כו' מי דמי התם לא מזדקק חכם דאין רואין כו' אבל הכא אין איסור בדבר מזדקק ליה חכם דאין להרך כי הכא דלא יהיה ניחא ליה לחכם להתיר נדרים שנדר לדבר מצוה דודאי לא יתיר ועוד מאי משני דסגי ליה בג' הדיוטות דאין סברא לחלק שג' הדיוטות לא יחושו לה על נדרים שנדרה לדבר מצוה טפי מחכם ומבעל ועוד יש לדקדק בדבריהם לקמן שהקשו במומין נמי הרי שלשה מתירין את הבכור ומאי קושיא הרי אמרו דוקא במקום שאין שם מומחה ומאין להם לומר דמיירי הכא באין כאן חכם להתיר וי"ל שכבר הוכיחו התוס' דבחד מי יימר סגי והשתא גבי נשאלין לנדרים בפשיטות פריך מי יימר דמזדקק ליה חכם ר"ל דלא ימצא לו ת"ח להתיר כיון דהיתר נדרים אסור בשבת אלא לצורך שבת מסתמא לא היה דעתו אתמול להתיר ולקמן מבעיא לן דאפילו בצורך שבת אם היה לו פנאי אם מתירין לו בשבת ואפשר שלא ימצא לו ת"ח וכה"ג ודאי אמרינן מי יימר דנפל ביה מום ומי יימר דנפיל ביה קבוע ה"כ מי יימר דיהיה לו מצוי ת"ח כיון דלא היה דעתו אתמול על כך ולא הזמין והכין לו חכם שיתיר ומשני דסגי ליה בג' הדיוטות דודאי יהיו מצוים לו בכ"מ ואין להקשות לרבי יהודה דמתיר לראות מום בי"ט מי יימר דיהיה לו ת"ח מצוי די"ל כיון דרואין מומין ואין איסור כלל בדבר אף אם יהיה לו פנאי אתמול מסתמא היה דעתו להתיר הבכור והזמין לו חכם שימצא לו להתיר והשתא ניחא לפום דקיימינן השתא שלא יהיה לו ת"ח מצוי במקומו הקשו שפיר דהא ג' מתירין המומין במקום שאין חכם מצוי ודו"ק : בד"ה התם אי לא מזדקק כו' אבל הכא כו' ואע"ג דבפ"ק כו' שלשה מתירין את הבכור כו' עכ"ל אע"ג דשלשה מומחין ודאי דלא הוו מזדקקי ליה משום דאין רואין מומין בי"ט כמו שכתבו התוס' בסמוך דה"נ המ"ל מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות כו' מ"מ תקשי להו דע"כ מדקאמר דבנדרים סגי ליה בג' הדיוטות הכא מי יימר דמזדקק ליה חכם ולא קאמר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות משמע דשלשה הדיוטות אין מתירין את הבכור כלל בלאו טעמא דמי יימר כו' ותקשי להו שפיר דהא בלאו טעמא דאין רואין מומין ביו"ט ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ותירצו דמשום מומין שאינן מובהקין נקט כהאי גוונא וה"נ המ"ל כו' ובמומין מובהקין אלא דנקט בכהאי גוונא דבכל מומין איירי דאינו מתיר רק חכם והו"ק :

דף מז בד"ה הנח לנר שמן כו' אצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס כו' עכ"ל כיון דאיסור טלטול בשמן אינו רק ע"י נר לא הוה אצטריך למימר ביה דנעשה בסיס אלא דאי לא תימא הכי גם הנר לא היה אסור לטלטל כו' וק"ל : בפרש"י בד"ה נוטל אדם כו' ורבי יוחנן שמעינן ליה דכרבי יהודה ס"ל עכ"ל לכאורה קשה כיון דהאי אפר מוקצה הוא לר"ש נמי נעשה המחתה בסיס לדבר איסור כמו במטה שיש עליה מעות וכמו קינה דאית ביה בילת אפרוח וכמו נר ושמן ופתילה דכל הנהו נעשו בסיס לדבר האיסור אף לר"ש וי"ל דהאפר גופיה לר"ש לא נעשו מוקצה כיון דחזו למידי בשבת לכסות רוק וצואה משא"כ כל הנהו דלא חזיין למידי בשבת ועדיף הך אפר מגרורות אע"ג דחזייה לכסות מנא וה"ק : תוס' בד"ה בגדי עניים כו' דבפ' כ"ח דכלים תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהן שלשה על שלשה כו' עכ"ל כצ"ל כך נראה להגיה וכמ"ש הר"ש שם דשלשה על שלשה גרסי' כו' ע"ש : ע"ב בד"ה רשב"ג כו' ועוד תקשי לרב יהודה הך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת כו' עכ"ל כיון דהנך תנאי ליכא מאן דמחייב חטאת ברפוי לית לן למימר דהך ברייתא המחזיר קנה מנורה חייב חטאת הוה דעת שלישית ומחייב חטאת אפילו ברפוי אלא דלא פליג אהני תנאי ולא מחייב אלא באינו רפוי ותקשי לרב יהודה וק"ל : בד"ה מפני שמקרב

מהר"ם

לכ"ע כמו כר שעליו מעות וכיוצא ועוד מה השיב לו ר' יוחנן כלום עשוי אלא לתרנגולים הא לאו מהאי טעמא אסר לה ר"י אלא ביצת אפרוח לכך פירשו דקא מבעיא אי הוה כמניח או כשוכח וכו' : ד"ה א"ל מנרתא שאני וכו' אפי' בשמיני אסורה אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי וכו' כר' יהודה פי' כר' יהודה דאית ליה בנר מיגו דאיתקצאי וק"ל : ד"ה אין לנו אלא בנר כר"ש וכו' וריב"ל אברייתא דמטלטלין נר חדש קאי וכו' הא דלא פירשו התוס' דעל מתני' קאי דהא במתני' נמי קתני בהדיא ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן נר הדולק בשבת צ"ל משום דבמתני' לא הזכיר ר' יהודה בפירוש אלא סתמא קתני מטלטלין נר חדש וכו' : בסוף אותו דבור כדמוכח בפ' בתרא וכו' והא כילת חתנים דאדם קובע וכו' הספרים הניחו ועושין מזה דבור בפני עצמו אבל נראה לי שאינו צריך לזה שהתוס' מפרשים והולכים הסוגיא לפי סברת הרשב"א וק"ל :

דף מו ע"א בגמ' אתיבי אפוריא קמיה דרבא איקפד רבא בעא לצעוריה וכו' פירוש רבא לר' אויא : בתוס' ד"ה הורה במנורה וכו' וא"ל ר' יהושע טועה בדבר משנה אתה וגרסי' התם וכו' ר"ל וכך גרסי' באיבעיא להו דהתם : ד"ה דנפשא אסור וכו' רב יוסף נמי משמע דאית ליה מוקצה בפ' נוטל דאמר כמה חריפא שמעתתא וכו' כצ"ל : ע"ב בגמ' מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת וכו' בספרים הוגה כאן ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת וטעותם שמצאו בפי' רש"י שפי' כאן מפירים נדרים וכו' ונשאלים לנדרים לחכם וכו' אבל טעות הוא בידם שאין לגרוס נשאלים בתיובתא קמייתא דהא בתר הכי מיתיב מינה ורש"י לא בא עתה אלא לפרש החילוק שיש בין מפירין לנשאלין אבל אין כוונתו שגרס כאן בתיובתא קמייתא ונשאלים וכו' וק"ל : בתוס' ד"ה ואמר עולא וכו' אמר כגון זה מבטל רשות לרבי יהודה וע"ש בפ' הדר : ד"ה והא תנן ר"ש אומר וכו' וא"ת דבביצה משמע דאביי סבר כאדא בר אוכמי וכו' אין לשון הסוגיא דהתם כהאי לישנא דכתבים התוס' וע"ש ועיקר הענין הוא דאביי הוה ס"ד מעיקרא דבנפל בו מום מעיו"ט ס"ל לר"ש דאם ביקרו מבוקר משום דאין כאן כ"א חד מי יימר וא"כ מאי פריך מנר שכבה הא אתי שפיר דס"ל לר"ש דמותר ותירצו התוס' דאביי חזר בו וס"ל דגם בנפל בו מום מעיו"ט ס"ל לר"ש דאם ביקרו אינו מבוקר אע"ג דאין כאן כ"א חד מי יימר ולכך רמי לה אהך מתני' דנר. דהוה ס"ד דאביי דגבי נר איכא נמי חד מי יימר דהיינו מי יימר שיכבה נרו והשיב לו רבה דגבי נר אפי' חד מי יימר אין כאן דאדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו כן הוא קישור התוס' ושיטת ההלכה לפי פירושם : ד"ה מי יימר דנפיל וכו' דהא פריך וכו' ואם לאו לא ישחוט פשיטא וכו' כצ"ל : ד"ה מי יימר דמיזדקיק לה בעל וכו' אי נמי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם מקשין התלמידים דמ"מ יש להקשות מנא ליה להמקשה להקשות מההיא דמפירים נדרים ולפרש דמיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם דלמא לא איירי אלא שאסרה עליה איזה פירות שלא לאוכלם וי"ל דהכי מקשה דמסתמא הא דקתני מפירין נדרים בשבת איירי בכל מיני נדרים שהן לצורך שבת בין שאסרה על עצמה בין שהיו הפירות שלה ואסרתם לכל אדם וא"כ מוקצים הן דמי יימר דמזדקק לה בעל : ד"ה מי יימר וכו' תימה מי דמי וכו' דבעל נמי לא ניחא ליה להזדקק דזימנין דשדי נדרים של מצוה יש מקשין היאך מתורץ בתיובתא דמותיב בתר הכי מי יימר דמזדקק לה חכם תקשה לך קושיא זו של התוס' מי דמי דגבי חכם אין איסור בדבר וכ"ת חכם נמי לא ניחא ליה להזדקק משום דזימנין דשרי נדרים של מצוה א"כ מאי משני גמ' סגי לה בג' הדיוטות וכ"ת דהדיוטות לא אסקי אדעתייהו דזימנין דשרו נדרים של מצוה ולכך ודאי מזדקקי א"כ מאי כתבו התוס' בדבור שאחר זה וה"נ דהוה מצי למימר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות דודאי לא מזדקקי ליה משום דאין רואין מומין ביו"ט הא ג' הדיוטות לא אסקי אדעתייהו שיש שום איסור בהתרת נדר וה"ה בראיית מומים ולדידהו לא קשה מידי דדוקא בהא דזימנין דשרי נדרים של מצוה לא אסקי אדעתייהו ג' הדיוטות ואפי' אי ידעי אחריני מזה אין שום חיוב למחות בידם להתיר אבל האי דינא דאין רואין מומין ביו"ט דינא הוא ולמ"ד דאין רואין מומין ביו"ט כ"ע ידעי מזה וכל מי שרואה שרוצה לעבור ולראות מומים חייב למחות בידו ולכך כתבו דודאי לא מזדקקי משום דאין רואין מומין ביו"ט וק"ל : ד"ה כבתה אין וכו' כן דרך הגמ' דאע"ג דהוי מצי לאתויי רישא וכו' מקשין העולם הא לעיל בדף ל"ט דפריך גמ' מאי רחיצה אילימא רחיצת כל גופו וכו' כתבו התוס' הכל היה יכול לדקדק מסיפא וכו' אלא דרך הגמ' מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק ונראה דכשהגמ' מקשה איזו קושיא והקושיא מהרישא והסיפא אחת היא כגון הכא דדייק כל זמן שלא כבתה אסור לטלטל זה מבואר ברישא כמו בסיפא אורחא דגמ' שתופס להקשות ממה דמסיים דהיינו מסיפא אבל לעיל מדקדק גמ' דלא ידע פירוש דרחיצה מאי היא והרישא צריכה פירוש כמו הסיפא ואפשר ג"כ שהרישא לא תהא מתפרשת בפירוש דיתרץ ויפרש הסיפא לכך כל מה שיכול להקשות ולדקדק מרישא שיקשה עליו פירושא מקשה ומדקדק לפרש ואם מוצא דרך שתתפרש הרישא ולא יקשה עליה כלום מקשה אח"כ מהסיפא כמו שהוא בסוגיא דלעיל וק"ל :

דף מז ע"א בגמ' מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל פי' אע"פ שיש ג"כ שמן בנר ולא אמרי' שיהא מותר לטלטל השברי פתילה אגב השמן : בתוס' ד"ה הנח לנר שמן ופתילה וכו' איצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס וכו' וא"ת פתילה אמאי קאמר דהוי בסיס וכו' נראה דהמשך דברי התוס' הוא כאלו נאמר בשלמא הא דאיצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס וכו' אתי לן שפיר משום דהוא עצמו הוי דבר היתר ואי לא דהוה בסיס לדבר האיסור לא היה הנר אסור לטלטל וכו' אבל פתילה יש להקשות אמאי קאמר דהוי בסיס לדבר האיסור הא הוא עצמו הוי דבר האסור וכו' והשתא לפי זה אתי שפיר הא דהקשו התוס' מתחלה משמן לחודיה ואח"כ הקשו מפתילה בפני עצמו וק"ל : ד"ה בגדי עניים וכו' וע"כ בעשירים איירי דבפ' כ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהן שלש על שלש טמאים מדרס וכו' ע"ש ברבינו שמשון שכתב דלכאורה היה נראה דשלשה על שלשה גרסינן וכו' ומסיים ומיהו שאין להגיה הספרים דבכולהו כתוב בהו ג' על ג' ומיירי שבלתה פי' שנקרעה הטלית במקומות הרבה עד שאין מן השלם במקום אחד ג' על ג' והקרעים מכל צדדים כל אחד מחובר בראשו עם שאצלו וקמ"ל דטמא מדרס אע"פ שאין כאן שלש דחשובים חיבור אבל חתיכה קטנה בפני עצמה שאין בה ג' אין מקבלת טומאה כלל עכ"ל ועל כל פנים מביאים התוס' כאן ראיה דבעניים אפי' לענין טומאת מדרס לא בעינן ג' על ג' וממילא שמעינן דהאי דמתני' דקתני דבנר מטמא משום ג' על ג' למדרס איירי בעשירים וקתני בה ומשום ג' על ג' לטמא מת ש"מ דאפי' בעשירים מטמא טומאת מת בג' על ג' : בא"ד וא"ת הכא דפריך מברייתא אמאי לא פריך ממתני' דפ' כ"ח דכלים וכו' ר"ל דשם מבואר שיש חילוק בין עני לעשיר דבגדי עשיר מטמאים טומאת מדרס בג' על ג' דוקא ובגדי עניים אפי' בפחות מג' אשכחן בהו טומאת מדרס : בא"ד ואר"י וכו' אבל שאר בגדים בעי ג' על ג' ר"ל בין בעניים בין בעשירים. ד"ה הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא וכו' ואור"י דשיורי כוסות לא חשיבי וכו' טפי גריעי משברי עצים שעם הקיטמא כצ"ל, הכי פריך התם דכי היכי דמותר לטלטל שברי עצים אגב קיטמא ה"נ מותר לטלטל שיורי כוסות אפי' לבדן אגב הכוס כיון דאין חשובים : ד"ה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים וכו' דאל"כ מאי קמ"ל פי' מאי קמ"ל דמותר לטלטל שברי עצים אגב קיטמא הא במתני' נמי מתיר לטלטל הכלכלה שיש בתוכה אבן כשיש ג"כ פירות בתוכה ועוד ארמקשי ליה מברייתא דרושין וכו' : ד"ה בגלילא שנו וכו' ואין נראה דכיון שלא היתה להם יין לשפות הקילור פי' מחמת עניות א"כ בודאי שנותנין מים מחמת עניות ולא יין ושתית מים היה שם שכיח טובא יותר מרפואה דיותר צריך האדם ומצוי לשתיה מלרפואה והתם פ' המוציא יין משמע דשתית מים לא היה אצלם שכיחא טפי מלרפואה. בא"ד ואמרינן בעלמא וכו' כלומר ועוד סתירה אחרת דאמרי' בעלמא וכו' משמע דעשירים היו ורש"י פירש שהיו עניים : ע"ב בתוס' ד"ה מפני שמקרב את כיטיו וכו' דהוה כמחיצות מים דאסורים פי' אפי' לרבנן וקשה לפירוש דבירושלמי מוקי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן אפי' מחיצה של מים מותר ואע"ג דעכ"פ הגמ' ירושלמי פליג אגמ' שלנו דגמ' שלנו מוקי לה למתני' דהכא אפי' כרבנן וגמ' ירושלמית מוקי לה כר' יוסי ולא כרבנן וא"כ מאי מייתי מהירושלמי לסתור פירושו של ר"ת דפירש לפי גמ' שלנו

חכמת שלמה

ולא הוי כגרוגרת וצימוקין דלא דחינהו בידים דלא היו ראוים מעולם : שם ר"ש אפילו בנ"ח כו' כצ"ל : תום' ד"ה לדבריו כו' נ"ל וא"א לדבריו כו' : בד"ה דאית ביה בילה כו' אוסר ר"ש לטלטלה כו'. נ"ב אבל הרא"ש מוכיח בסוף ביצה דר' יוחנן אפילו לטלטלה אוסר מהאי טעמא אלא הוי מצי לשנויי כו' :

דף מו ע"א גמ' דהואיל וחזי לכסות ביה מנא נמחק. ונ"ב בס"א אינו וכן משמע מעובדא דלקמן : תום' בד"ה דתוליות כו' דבפ"ב דביצה כו' כצ"ל : ע"ב גמ' נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת כו' כצ"ל : תום' בד"ה ואמר עולא כו' אמר כגון זה מבטל רשות כו' כצ"ל ונמחק נותן רשות . ונ"ב פי' ולא תבינן כמומר ממש שאינו יכול לבטל בלא שכירות לאפוקי ר"מ דאמר אפילו מחלל שבת בפרהסיא מבטל רשות ע"ש : בד"ה והא תנן כו' וא"ת דבביצה משמע דאביי סבר כהך ברייתא דתלתא בבא דאמרי לר"ש היכא דנפל בו מערב יום טוב אם בקרו מבוקר דאמר אביי התם כוותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני שלשה בבי בברייתא וא"כ דשני ליה כו' כצ"ל . ונ"ב כך הוא ראוי להגיה דמה תלוי באדא בר אוכמא כי רק לפי האמת דבעי למימר ברייתא משבשתא היא מוקי כאדא כלומר שהוא רגיל לשנות הברייתא בשבוש שהיה שוכחן וכן פירש רש"י ודו"ק : בא"ד ולית ליה הך ברייתא משמע מתניתא דרבי אושעיא דאדא בר אוכמא הוה משבש ותני כו' כצ"ל :

דף מז ע"א גמ' עליה שברי עצים כו' כצ"ל : רש"י בד"ה דאית כו' ולבונה חזיא לסרית ואגב לבונה מטלטל כו' לתוכה כצ"ל והס"ד : בד"ה אגב כו' רבותא דאע"ג כו' אשמעינן כגון דאיכא כו' כצ"ל : תום' בד"ה הוה מטלטלינן כו' או נואה וקשה דמשמע כו' גרעי משברי עצים כו' כצ"ל : ע"ב תום' בד"ה מפני שמקרב כו' ומיד נכבית אבל לרבנן אפי' מחיצות של מים כו' . נ"ב ודוחק לומר דהתלמודא שלנו יחלוק על דין הירושלמי כמה שאינו תלוי בסוגית התלמוד בשלמא מה שהירושלמי מוקי כר' יוסי והתלמוד

ט' ור"ת גרס כפי' ר"ח כו' אבל לרבנן אפילו מחיצות של מים מותר ובפרק כל כתבי כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דדוחק לומר דתלמודא שלנו יחלוק על דין הירושלמי כו' בשלמא מה שהירושלמי כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ודבריו תמוהים דע"כ תלמוד שלנו יחלוק על הירושלמי בדין נצוצות דמתני' דלתלמודינו אתיא נמי כרבנן ואסור ולפי הירושלמי לא אתיא מתני' אלא כר"י ולרבנן שרי ויהיה גם דין מחיצות מים כמוהו הדא דהא ר"ת מדמה ליה לנצוצות דמתני' דלתלמודינו אסור גם לרבנן ולפי הירושלמי מותר לרבנן ועוד האריך מהרש"ל לפי דרכו שאינו מדרך התוס' ואין להאריך בהם כי הדברים ברורים שהתוס' הביאו מירושלמי דרבנן שרו במחיצות של מים ומוכח מהתלמוד שלנו בפרק כל כתבי שגם הוא סובר כן דמחיצות של מים שרי לרבנן דהא שרו התם טלית שאחז כו' דהיינו דומיא דמחיצות של מים ובזה נדחה פי' ר"ת שאוסר מחיצות של מים לגירסת ר"ח דגרס מפני שמקרב כיבוי דר"ל שהכיבוי שהוא המים הוא מקורב אצל האש לכבות דאין מחיצה אחרת מפסקת ביניהם דגם בטלית אין מחיצה מפסיק ביניהם ושרי ושוב כתבו דנראה לפי תלמוד שלנו דודאי מחיצות של מים דמותר כמו ההיא דטלית דפרק כל כתבי ולא כפי' ר"ת ומיהו יש לקיים גירסת ר"ח ולאסור דוקא נצוצות שמקורב כיבויו טפי שהאש טפלת להדיא לתוך המים משא"כ בהך דמחיצות של מים והך דטלית אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ אין האש נופלת להדיא תוך המים ושוב כתבו ועוד דאיכא למימר כו' ר"ל דאיכא לקיים אף פי' ר"ת לפי גירסת ר"ח דמחיצות של מים אסור כמו נצוצות דמודו ביה רבנן לפי תלמוד שלנו ופליג אירושלמי גם בדין מחיצות של מים דשרי התם לרבנן ולתלמודינו אסור כמו נצוצות דמודו ביה רבנן דאסור מפני שמקרב כיבויו ואין מחיצה אחרת מפסיק ביניהם וההיא דטלית דפרק כל כתבי דשרי לרבנן לא דמיא למחיצות של מים שאינן אלא שלא להתפשט האור ואין קירוב מחיצות המים ניכר אצל האש והדברים ברורים למבין ודו"ק: סליק פרק כירה

פרק במה טומנין

בפרש"י בד"ה גפת פסולת של בית הבד של שמן כו' עכ"ל הכא סתם דבריו לפרש שמן כתם אי משומשמין אי מזיתים כדמבעיא לן הכא בגמרא דהגפת כמו שהוא של זיתים מסיק הבלא טפי מדשומשמין אבל בריש פרק כירה פרש"י בפשיטות גפת פסולת של שומשמין עכ"ל והיינו משום דאיירי בגפת שהוסק בו ופשיטא ליה דאפילו דשומשמין מסיק הבלא ודו"ק:

דף מח תוס' בד"ה מאי שנא כו' ותנן נמי המיחם שפינהו לא כו' ואי להפשיר כו' והא הגיא כו' עכ"ל לכאורה קשה אדקשיא להו מברייתא טפי ה"ל להקשות מעיקרא מהך סיפא דמתני' דמיחם שפינהו כו' שהביאו כבר דקתני בסיפא אבל הוא נותן לתוכו דהייט מים מרובים כדי להפשירן וכמו שהקשו לקמן מהך סיפא ויש ליישב דודאי מהך סיפא דמתני' לא הוה קשיא להו מעיקרא דהכא להפשיר המים הצוננין שהן בעין אפשר דאסור אבל התם שלא נתכוין אלא להפשיר המים החמין ומתערבין בהן שרי ולכך הקשו מברייתא דבשביל שתפיג ליתנן דשרי דהייט להפשיר הצוננין כי הכא אלא אהאי תירוצא שכתבו דבדבר שאינו אצל האש גזרו שמא יבא לטעות להתיר ויניח עד שיתבשל קשיא להו שפיר בהך סיפא דמיחם דמיירי נמי שאינו אצל האש אמאי לא נגזור אטו מים מועטים שיבא גם ליתן מים מועטים ומזה הוצרכו לומר דלאו משום גזירה אסרי הכא באינו אצל האש שיבא לטעות להתיר במזיד עד שיתבשל אלא דנראה לרשב"א דבהאי כלי גופיה חששו בו דילמא משתלי להניח עד שיתבשל דהך חששא ליכא למיחם שכבר ניתן בו מים מרובים ובהך דלתת קיתון של מים כנגד המדורה דבודאי היכא דאיכא למיחש ביה דילמא משתלי להניח שם עד שיתבשל דאסור אפילו להפשיר אלא דמיירי ברחוק מן המדורה כו' ודו"ק: בד"ה וכי מפני שאין כו' אך קצת קשה דמאי משני בסמוך מ"ד כו' כיון דאיירי בשל הפתק היכי כו' עכ"ל וקצת קשה לדבריהם ומאי קושיא דאימא ודאי לדברי המקשה דקאמר לימא מסייע כו' מהוקמא הך ברייתא בשל הפתק דלא תקשי לרבא ואי מהוקמא בלא של הפתק אף אם תקשה לרבא מ"מ תסייעי' מיניה מכ"ש למילתיה דאביי דאסר בטמן בשל הפתק אבל לדברי המתרץ דמוקי דאין מטלטלין בלא טמן אימא דהייט בלא של הפתק דהשתא אצטריך ליה שפיר דמהו דתימא דחזא למזגא כו' וע"פ דברים אלו קשה נמי לדבריהם שכתבו בד"ה אם לא טמן אין מטלטלין אמוכין קאי ולא אגיזי צמר כו' דהא השתא אם נפרש דאם לא טמן אין מטלטלין לא קאי אלא אאינו של הפתק שפיר קאי נמי אגיזי צמר דהא אם טמן בהו באינו של הפתק בגיזי צמר נמי מטלטלין כדרבא ויש ליישב דמשמע להו דלדברי המתרץ דמיירי נמי בשל הפתק כההיא דאביי דאיירי בשל הפתק דלא תקשי אדרבא דאם לא כן ה"ל לתלמודא לפרושי הכא דהך ברייתא איירי דוקא באינו של הפתק ולא כהך דאביי דאיירי בשל הפתק כדמפרש רבינא לקמן דמתני' איירי דוקא בשל הפתק ולא כהך דרבא דאיירי דוקא באינו של הפתק ודו"ק: ע"ב בד"ה וכי מה כו' משמע דשרי רשב"ג אפילו בגוף החבית כו' עכ"ל דאל"כ ליסני התם זה חיבור וזה אינו חיבור דההיא דאסר למבריז היינו בגוף החבית שהוא חיבור וההיא דרשב"ג אינו חיבור אי הוה איירי במגופה כפירש"י אלא ע"כ דרשב"ג איירי נמי בגוף החבית דהוי חבור וה"ל לשויי הכא כי התם דהכא בפתח בית האוצר לפתחא קמכוין ובההיא דרשב"ג לעין יפה קמכוין ואיך שיהיה בין לפרש"י ובין לפי' התוס' יש לדקדק המקשה דהכא דלא ידע לפלוגי למימר דזה חיבור וזה אינו חיבור אמאי לא אקשי בההיא דפ' חבית גופיה דבגוף החבית אסור לנקוב לכ"ע ובמגופת חבית חכמים מתירין וע"כ דהיינו טעמא דזה חיבור וזה אינו חיבור וי"ל דודאי אסיק אדעתיה למימר הך סברא דזה חיבור וזה אינו חיבור אלא דהוי ס"ל דפתח בית האוצר נמי אינו חיבור כמו מגופת חבית ודו"ק: בד"ה אי חיבור כו' דבשלל כו' תקשי לן הכי אי חיבור כו' ורבא נמי כו' עכ"ל הוא כעין קושיא אחת לדברי המקשה ולדברי המתרץ דהמקשה אמאי לא תקשי ליה הכי בשלל של כובסים ואם ניחא ליה משום דכולה הטומאה גזרו ביה מדרבנן א"כ מאי קשיא ליה נמי הכא כיון דאיכא לתרץ כי התם ורבא נמי אמאי לא מתרץ הכא כמו בשלל של כובסין וק"ל: בא"ד דשלל של כובסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה כו' עכ"ל ק"ק דאכתי כיון דבשלל כובסין ליכא טומאה דאורייתא כלל ואפ"ה גזרו בה מדרבנן מי הכריח לרבא למימר הכא דגזרו שלא בשעת מלאכה משום שעת מלאכה דהוי דאורייתא דאימא דגזרו אשלא בשעת מלאכה מחמת עצמה וי"ל דבשלל כובסין נמי ליכא למגזר בשלא בשעת מלאכה אי לאו דכבר גזרו אשעת מלאכה ות"מ לא הוי גזירה לגזירה דאי לא קיימא הא לא קיימא הא ודו"ק: בא"ד שמשמשין שניהם השמיש אחד וצריכין זה כו' עכ"ל ומיהו במקל שעשה יד לקורדום אע"ג דשניהם משמשין תשמיש אחד וצריכין זה לזה לא הוי חיבור דבר תורה כמ"ש התוס' לקמן דלא חשיב כלל בית יד בשום פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה וק"ל: בא"ד כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן כו' ולפי זה הא דאמר הסחור כו' אתי כר"י כו' עכ"ל יש להקשות כיון דע"כ לפירושו הך סתמא דמתני' הסחור והזוג כו' כרבי יהודה אתיא אמאי לא נימא נמי דהך ברייתא דהכא אתיא כוותיה דכל פרק בפ"ע טמא ומדאורייתא אינו חיבור לטומאה ולא להזאה אלא מדרבנן גזרו ביה שיהא חיבור לטומאה משום דכל אחד טמא בפני עצמו כמו בשלל כובסין ויש ליישב ודו"ק: בא"ד והא דאמר דגזרו כו' אע"ג דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כו' עכ"ל הייט לפי' רשב"א דכל אחד טהור בפני עצמו הוא וא"כ אפילו אם נטמא בשעת מלאכה הרי אח"כ שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור ה"ל כל אחד בפני עצמו וטהור כמו שברי כלים אבל לפי' ר"י אע"ג דצריכים זה לזה מ"מ כ"א בעצמו נמי ראוי למלאכה וטמא ויש לדקדק לפ"ז תקשי להו שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור וכ"א בעצמו טהור א"כ לא הועיל הזאה אף על אותו חלק שהוזה ועוד גם אם הזה על שניהם לא תועיל להם הזאה כיון דלא היה עליהם שום טומאה שלא בשעת מלאכה דאינו חיבור וה"ל כאלו כ"א בפני עצמו וטהור וכשחוזר ועושה בו מלאכה תחזור לטומאה ישנה ונגזור ביה נמי שעת מלאכה אטו שלא בשעת מלאכה וא"כ לא תמלא שום הזאה וטהרה במספורת של פרקים ויש ליישב בדוחק דעל אותו חלק שהוזה שלא בשעת מלאכה נאמר שפיר שיועיל לו הזאה ולא תחזור לטומאה ישנה דאם נאמר

חכמת שלמה

ותלמוד שלנו מוקי כרבנן ל"ק מידי כי זה תלוי בסוגית התלמוד המשתנה ביניהן אבל מה שפסק להדיא בירושלמי להתיר מחילה של מים לרבנן ונאמר דתלמודא דידן לא ס"ל זהו דוחק ואח"כ מסיק ונראה כו' ר"ל בשלמא בלא פי' ר"ת וגירסתו א"ל מאחר שהירושלמי מתיר להדיא מחילה של מים לרבנן והכא אוסר בנתינת מים תחת הנר אפילו נפרש מפני שמקרב כשבועו בלא גזירה דשמא יגביה אלא שקרב כיבוי אסור אפילו לרבנן מ"מ יש לחלק ביניהם כו' אבל פירוש ר"ת עדיין בקושיא עומד ומסיק ועוד כו' ר"ל ואפי' לפי' ר"ת יש ליישב ולומר מה שהירושלמי מתיר תלוי בשינוי הסוגיא ואינו תמיה במה שפליגי אהדדי ודו"ק (עיין במהרש"א):

סליק פרק כירה

במה טומנין פרק רביעי

דף מח ע"א תוס' בד"ה דזיתים מסקי כו' אבל תנור או תפירה שיש אויר כו'. נ"ב ובמרדכי ארוך כתוב בשם מהר"ם דאפילו בתנור מגופה דמוסיף הבל טובא מותר ואין לדמות כו' כמ"ש כאן: בד"ה מ"ש כו' נותן אדם קיתון כו' כנ"ל: בד"ה וכי מפני כו' נ"ל הדיבור מוכין שטמן בהן מהו לטלטל בשבת א"ל וכי מפני כו': ע"ב גמ' בכלאים חיבור עד שיתחיל כו' כנ"ל: רש"י בד"ה להא שמעתין דלקמיה

מהר"ם

שלנו מ"מ ס"ל להתוס' דאע"ג דפליגי השני חכמים באוקימתא דמתני' דהכא מ"מ בהא דאיתא בגמ' ירושלמי בהדיא דלרבנן דר' יוסי דפ' כל כתבי אפי' מחיצה של מים מותר לעשות בפני הדליקה בהא לא פליגי והא ראיה דהא גם בגמ' שלנו איתא בפ' כל כתבי דשרי לרבנן דר' יוסי בטלית שאחז בו האור מצד אחר ליתן עליו מים מצד אחר ואם כבתה כבתה וא"כ ה"ה מחיצה של מים דמותר לרבנן ועיקר קושית התוס' הוי מההיא דטלית שאחז בה האור וכו' הוא ולא מהירושלמי: בא"ד ונראה דלפי גמ' שלנו יש לחלק וכו' ר"ל דלעולם פירושו של ר"ת ע"פ גירסת ר"ח הוא אמת דגמ' דשלנו דמוקי מתני' דהכא אפי' כרבנן הוי מטעם דאין הפסק בין מים לניצוצות ואע"ג דגם לגמ' שלנו לרבנן שרי להפסיק דלמא במחיצה של מים ס"ל לגמ' שלנו דיש לחלק דבמחיצה של מים כו' ואע"פ דהא דכתב ר"ת דנתינת מים דמתני' דהכא הוי כמחיצת מים דאסירה דס"ל לר"ת דמחיצת מים אסור לרבנן זה ליתא אבל מ"מ פירושו דפירש דטעמא דמתני' דהכא משום דאין הפסק בין מים לניצוצות הוא אמת ואסור אפי' לרבנן דהא יש לחלק בין מחיצת מים לנתינת מים בכלי ועוד דאיכא למימר דהגמ' שלנו אוסר במחיצה של מים לרבנן וכו' ר"ל ועוד איכא למימר דגם מ"ש ר"ת דלרבנן אסור מחיצה של מים הוא אמת ופירושו אמת ואין חילוק בין נתינת מים בכלי לקבל ניצוצות ובין מחיצת מים בפני הדליקה דגמ' שלנו פליג אירושלמי דהא בהא תליא דגמ' שלנו דמוקי מתני' דהכא אפי' כרבנן משום דהוי כמו מחיצת מים ס"ל דמחיצת מים לרבנן אסור וגמ' ירושלמי דמוקי מתני' כר' יוסי ולא כרבנן ס"ל דלרבנן אפי' מחיצה של מים שרי ומה שהבאתי ראיה דגם בגמ' שלנו מתיר בטלית שאחז בו האור ליתן עליו מים מצד אחר לא דמי למחיצה של מים דשאני גבי טלית דאינו אלא כדי שלא יאחז בו האור הלכך יש לקיים פירושו של ר"ת כנ"ל פירוש וכוונת התוס' בדבור זה וראיתי בספר ח"ש דדחק עצמו ופירש דברי התוס' בדרך רחוק ולא ירדתי לסוף כוונתו: סליק פרק כירה

במה טומנין פרק רביעי

בתוס' ד"ה במה טומנין אין טומנין לא בגפת וכו' ונראה לר"ת שיש לחלק וכו' ר"ל דלהשהות אינו עושה אלא לצורך אכילת ערב ולכך אינו צריך לשום חיתוי דבלאו הכי ישאר חם ואם כבר נצטנן או שרוצה אותו לצורך מחר אין מועיל לו מעט חיתוי שהרי מגולה הוא וכו' אבל הטמנה שעושה לצורך מחר והחשש שלא יצטנן עד למחר וא"כ צריך חיתוי וגם חיתוי מעט מועיל לו לכך גזרו שלא להטמין בדבר המוסיף הבל וכ"ת כיון שבהשהאה לא שייך חיתוי למה אסרו להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה עיין בביאורי זה בריש פרק כירה:

דף מח ע"א בתוס' ד"ה דזיתים מסקי הבלא וכו' ואע"ג דבפ"ק תנן אין צולין בשר בצל וביצה וכו' אע"פ שלפעמים אוכלין בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול כמו תפוחים ורוצה להפיג חריפותם וכו' ר"ל שהתפוחים ראוים לאכול לגמרי חיים אלא שרוצה להפיג קצת חריפותם ולמתקן בבישולו: ד"ה מ"ש ממיחם וכו' ה"ד אי יד סולדת בו וכו' פי' אם מים שבתוך הכווא שנותן אפומא דקומקומוס מתחממים כ"כ עד שהיד סולדת בהם דזה מקרי בישול היכי הוה בעי למשרי וכו' ואי להפשיר וכו' והא תניא בפ' כירה וכו' והא דלא מייתי התוס' דלהפשיר מותר מסיפא דמתני' דמיחם שפינהו דקתני אבל נותן הוא לתוכו להפשירן משום דה"א דשאני התם דכבר סילק המיחם מן הכירה והכא איירי שהקומקומוס עומד עדיין ע"ג כירה נגד המדורה לכך מייתי מהברייתא דאפי' נגד המדורה נותן קיתון של מים כדי להפשיר ודו"ק: ד"ה מאי שנא מפרונקא וכו' אפלגא דכובא שרי אבל אכולא דכובא אסור משום דהוי אוהל ולא חיישינן שמא יסחוט וליתסר אפי' אפלגא דכובא: ד"ה וכי מפני שאין לו קופה וכו' וליכא למימר דמתני' איכא לאוקמא בשל הפתק פי' גיזה העומדת לסחורה ולכך אסורה לטלטל אף לאחר שהטמין בה ואביי אשמועינן דאפי' כשהמוכין אינן של הפתק אסורין לטלטל אף לאחר הטמנה ולכך לא מייתי סייעתא דמתני' ע"כ סוגיא דהכא לא ס"ל וכו' דא"כ גם מברייתא לא היה יכול למייתי סייעתא דהוי נמי מצי לאוקמי בשל הפתק: בא"ד ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפי' גיזי צמר טמן בהם מטלטלין יש לדקדק מאי מקשין התוס' מרבא אדאביי וכי לא ידעינן דרבא ואביי פליגי בכל מקום וי"ל דבהא ס"ל להתוס' דדוחק לומר דפליגי כיון דבעל הגמ' לא קבע מזה מימרא דפליגי בהא אבל בלאו הכי צריך לתרץ דמאי תלי הך קושיא בפירושו של ר"י ונראה דיש לתרץ הכל בדרך זה דהתוס' מקשין לפי' ר"י דפי' דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכים א"כ רבא דאמר לקמן טמן בגיזי צמר מותר לטלטלן הוי פלוגתא רחוקה מאביי דאיהו אוסר לטלטל אפי' מוכין שטמן בהן ורבא מתיר אפי' בגיזי צמר שחשובים טפי ותירצו התוס' ואין לחוש וכו' כיון דלא קיימא מלתא דרבא דהא מותיב עליה לקמן ממתני' דקאמר דבגיזי צמר אסורים לטלטל ואוקמא דלא שרי רבא לטלטל אלא בייחדן להטמנה וכ"ת ולמאי דמשני רבינא מלתא דרבא ואמר דלעולם דרבא שרי לטלטל אפי' בלא ייחדה להטמנה ומתני' דאסרה לטלטל איירי בשל הפתק ורבא איירי באינן של הפתק ולכך שרי אפי' בגיזי צמר א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהוי פלוגתא רחוקה דרבא מתיר אפי' בגיזי צמר ואביי אוסר אפי' במוכין אומר רשב"א דלמאי דמשני רבינא מוקי נמי הא דבעי רב ארא בר מתנא מאביי והשיב לו דאסור לטלטל איירי נמי בשל הפתק דוקא והא דלא מסייע ליה ממתני' דקתני בהדיא ואין מטלטלין אותן אפי' לאחר שהטמין בהן משום דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכים כדלעיל והשתא לא הוי פלוגתא רחוקה דרבא לא איירי בשל הפתק ולכך שרי אפי' בגיזי צמר ואביי איירי בשל הפתק ולכך אסר אפי' במוכים: בא"ד אך קצת קשה דמאי משני וכו' ר"ל דלפי זה דפרישית דלמאי דמשני רבינא מוקי נמי הא דאביי בשל הפתק תקשה עליה נמי לימא מסייע ליה מברייתא דקתני ואין מטלטלין ולכל הפחות איירי בשל הפתק דאי תימא דאיירי באינה של הפתק ואפ"ה אסורים לטלטל כ"ש דתקשה לאביי וע"כ יצטרך לדחויי הסייעתא כדדחי לה השתא דהא דקתני ברייתא ואין מטלטלין הכי קאמר לא טמן אין מטלטלין ותקשה ליה אי הכי מאי למימרא ותצטרך ג"כ לשנויי מ"ד חזי למזגי וכו' וכיון דאיירי בשל הפתק היכי ס"ד דשרי משום דחזי למזגי וכו' כך הן המשך דברי התוס' אלא שעדיין צריך ליישב מאי מקשו התוס' בזה דלמא הא דמצריכין לאוקמא הברייתא בשל הפתק היינו כשאיירי לאחר הטמנה אבל כשדחינן לה הכי קאמר לא טמן בהן אין מטלטלין איירי באינו של הפתק ולכך הוה סלקא דעתך דשרי לטלטל משום דחזי למזגא עלייהו וי"ל דס"ל להתוס' דהשתא דאביי דאסר לטלטל איירי בהפתק ורצה לאתויי ליה סייעתא מברייתא דאסור לטלטל במוכין של הפתק ע"כ הדיחוי הוא דלעולם בהטמין בהן אפי' בשל הפתק שרי לטלטלו והא דקתני ברייתא דאין מטלטלין אותן איירי בלא הטמין בהן ולכך ע"כ בשל הפתק איצטריך לאוקמה דבטמן בהן מותר לטלטל ובדלא טמן אסורין לטלטל אבל כשאינן של הפתק אפי' לא טמן בהן מותרין לטלטל משום דאין סברא לומר בטמן בהן יהא מותר לטלטלן אפי' בשל הפתק ובלא טמן יהא אסור לטלטל אפי' בשאינן של הפתק ולכך מקשים התוס' דכיון דבשל הפתק איירי הברייתא תקשה מאי למימרא דליכא לשנויי מ"ד דחזי למזגא דהיכי ס"ד דמשום דחזי למזגי שרי לטלטל הנה הארכתי בפירוש דבור תוס' זה אף שנראים דברים פשוטים משום שראיתי התלמידים נבוכים בו: ד"ה הכי קאמר אם לא טמן וכו' דגיזי צמר אפי' טמן אין מטלטלין כדתנן במתני' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן וכו' כמ"ש התוס' לעיל מזה: ע"ב בגמ' רמי ליה וכו' תנן שלל של כובסים וכו' וצ"ל שצריך לגרוס תניא וכו' דברייתא היא ולא מתני' וכן כתבו התוס' בעמוד זה ד"ה חבור עד שיתחיל כו' וכן ברבינו שמשון במס' פרה דף ק"ו: שם אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא דתנן בית הפך וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה חיבור בשעת מלאכה וכו' והכא בית יד וכו' לכל תורת כלי או אוכל וכו' כצ"ל והכל דבור אחד: ד"ה להא שמעתין וכו' מאן תנא וכו' הכל דבור אחד: ד"ה כל המחובר וכו' וד"ה ונטמא וכו' הכל דבור אחד: ד"ה ואין מטמאין מחמת אויר שאם וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה וכי מה בין זה למגופה כו' והא דאסור למבזז חביתא הייט בגוף החבית וכו' ר"ל וא"כ ההיא דמתיז בסייף איירי נמי אפי' בגוף החבית דאל"כ לא הוה פריך מינה מידי ותו"ל ליה לרב ששת לשנויי דהתם שאני דאינו בגוף החבית וק"ל:

בא"ד

שלא יועיל כיון שלא היה חיבור א"כ הרי הוא טהור אלא דעל אותו חלק שלא הזה נימא דלא היה חיבור ולא נטהר בהזאה של שניה גם לא נטהר שלא בשעת מלאכה כסברי כלים כיון דאינו חיבור משום דחוזר לטומאתו הישנה ודו"ק:

דף מט תוס' בד"ה אבל לא בכסות לחה כו' נראה דר' אושעיא פליג כו' עכ"ל דהא במתני' גבי טומנין בכסות ובפירות לא מפליג בין לחין ובין יבישין כדמפליג במליעתא גבי תבן וזגין כו' ומה שיש לדקדק בזה יתבאר בסמוך וק"ל: **בד"ה** כאלישע כו' ואין תימה על מה שמלוה זו רפויה בידינו שגם בימי כו' כדתניא בפר"א כו' כל מלוה שלא מסרו עצמן כו' עכ"ל לכאורה ראייתם תמוה מהתם דאימא דגם בידם היתה רפויה מטעם זה דא"א לאדם להזהר להיות גוף נקי והכי משמע התם דמייתי שם אהך דעדיין רפויה היא בידם מהך דרבי ינאי דתפילין צריכין גוף נקי כאלישע וכן נראה מפירש"י התם ע"ש ואפשר שסמכו עצמם אמה שכתבו שם בשם רבינו שמואל דמייתי הך דר' ינאי מהך דאלישע שלא מסר עצמו לומר תפילין הן עכ"ל ולכך היתה עדיין רפויה בידם אבל גוף נקי היה לו לאלישע כדא"ר ינאי גופיה ודו"ק: **גמרא** איבעיא להו ר"י אנסורת כו' או אנעורת כו' בים ספרים מוגה או דלמא אתרווייהו קאי ונראה דאין צורך להגיה דלמאי דקאמר נמי אנסורת של חרשין קאי ר"ל דאנסורת של חרשין נמי קאי דאנעורת של פשתן דקתני בסיפא ודאי דקאי וק"ל: **תוס'** בד"ה טומנין כו' נ"ל לפירושו דאיירי בשיחדו כו' עכ"ל אבל הך דהכא ליכא לאוקמא בשיחדו לישיבה דא"כ לענין טומאה נמי בלאו עבודין נמי הוה מנא כמו שכתבו התוס' לקמן מהסיא דפרק דם חטאת וק"ל: **באד"ה** ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשין כו' עכ"ל והסיא דעור גדי דפרק כל כתבי נמי איכא לאוקמא ביבשין לפי' ר"ת וכ"כ התוס' פרק דם חטאת ואין להקשות אמאי לא מפליג הכא במתני' גבי שלחין בין לחין ובין יבישין כדמפליג לעיל גבי תבן כו' דהא לא מפליג אלא לענין הטמנה משום מוסיף הבל אבל לענין איסור טלטול לא מפליג במתני' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה כנגד כל כו' ועוד דמאן דלית ליה דרשה דמלאכה ומלאכה מגליה דחשיב כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם ומאי קושיא דהסוא מ"ד דאית ליה דרשה דמלאכה ומלאכה ודאי ס"ל הכי דאי משום כנגד עבודת המשכן לחוד לא הוה חשיב זורה ובורר בשתים אבל מאן דלית ליה הך דרשה דמלאכה ומלאכה ויליף ליה ממשכן לחוד לית ליה הך סברא אלא דכל מידי דהוי במשכן אף שהיו דומות קצת זו לזו חשיב ליה בשתים דע"כ הכי אית לן למימר נמי לפי האמת וכדמוכח הך דפ' כלל גדול שהביאו ויש ליישב דלא ניחא להו למימר דפליגי בהך סברא דכיון דמ"ד כנגד כל מלאכה ע"כ יליף ליה נמי ממשכן אלא דס"ל דאי ממשכן לחוד לא הוה חשיב זורה ובורר בשתים ה"ל להתלמודא לפרש דבהכי פליג עליה דהא מאן דאמר כנגד עבודת המשכן לחוד לא חש להך קושיא אלא ע"כ דאית לן למימר דהך סברא פשוטה היא מבחוץ ולא איצטריך ליה לתלמודא לפרש והשתא קשיא להו שפיר דאם להך סברא פשוטה היא תקשה למאן דלית ליה דרשה דמלאכה ויליף ליה ממשכן לחוד מנלן מחשב זורה ובורר בשתים ומשום דאיכא למימר דאית ליה נמי שום דרשה וייתור למחשב זורה ובורר בשתים מש"ה הוסיפו בקושייתם מהסיא דפרק כלל גדול משום דהאי במשכן לחוד אע"ג דדמיא לה חשיב לה וע"כ הך סברא אדחייא ודו"ק:

ח"א דף מט ע"א גוף נקי כאלישע בעל כנפים כו'. מפורש בפ' ר' אליעזר דמילה: **ע"ב** כנגד כל מלאכה שבתורה כו'. עיין בח"ה על דברי התוס': **והוא** כמ"ד לעשות צרכיו נכנס כו'. מפורש במס' סוטה פרק א"כ: **והאי** והמלאכה היתה דים ה"ק כו'. עפרש"י וכן פרש"י בחומש לפי פשוטו ועיין ברא"ם ונראה למאי דמסיק בקרא דויבא הביתה לעשות מלאכתו אי הוה ממנינא אי לא ה"ג ע"כ דהוה מספקא ליה בקרא דוהמלאכה היתה דים אי הוה ממנינא אי לאו ולא נקט בבעייתו ק"א דויבא הביתה וגו' אלא משום שהוא מוקדם בתורה ונראה נמי ליישב בזה הא דקתני במתניתין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ולא קתני אבות מלאכות ל"ט דרמז לנו דוודאי כתיבי בתורה מלאכות ארבעים אלא דתחסר אחת מהן דלא משמע מלאכה ממש אי הך דויבא הביתה לעשות מלאכתו אי הך דוהמלאכה היתה דים וגו' כדמספקא ליה לרב יוסף ודו"ק (ועיין בח"ה ובסוטה פרק אלו נאמרין):

דף נ בד"ה ואם יצא כו' מאי אריא לצבען אפילו חשב כו' כיון דמתיר יצא כו' עכ"ל ורבותא טפי מאי אריא לצבען אפילו יצא לא קשיא להו כיון דקתני יצא בסיפא ניחא דתני לצבען ברישא בדרך לא זו אף זו אבל חישב ה"ל למיתני ברישא במקום לצבען דהוי רבותא טפי ועיין בזה ברא"ם באורך: **ע"ב** בפרש"י בד"ה במאי אוקימתא כו' דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו כו' עכ"ל ואין זה מוכרח דאפשר דבהך דתני גבי כלים לחוף בנתר וחול אסור תני בה אבל פניו ידיו ורגליו מותר לחוף ואפשר דמשמע ליה דאימא סיפא דקאמר הכא קאי אאימא סיפא דלעיל דהיינו הך דתני מותר וק"ל: **בד"ה** פשיטא שפיר קאמרי רבנן ומ"ט דר"א עכ"ל כצ"ל וכ"ה בכל ספרים ישנים בגמרא פשיטא וכמ"ש התוס' ובספרים חדשים הגיהו ע"פ מהרש"ל ואין צורך: **תוס'** בד"ה ובמאי אוקימתא כו' בשלמא אי כר"ש אתי כו' עכ"ל ר"ל דלר"ש לא הוי קשיא ליה להתלמודא אלא הסיא דנזיר אבל הך סיפא ודאי הוה אתי שפיר כו' ומיהו בלאו הנך אוקימתות בהני ברייתא ה"מ לאקשויי בהך סיפא גופה דאי כר"י מ"ש שערו לאסור מפניו ידיו ורגליו דמותר ואי כר"ש קשיא הך דנזיר ודו"ק: **בד"ה** מקלת עליו כו' ואין להקשות לפי' הערוך דמאי פריך מיניה לשמואל

מהר"ם

באד"ה ופר"ת וכי מה בין זה למגופת החבית וכו' מה שלא מותיב ליה רב כהנא דהכא מההיא דרבן שמעון בן גמליאל דמתיר אפי' בנוף החבית משום דידע שפיר דיש לחלק דהתם לעין יפה קא מכוין אבל לא ידע שיש חילוק בין חיבור לאינו חיבור אלא הוי סבר דחכמים דמתירין לנקוב מגופה ה"ה דמתירין לנקוב אפי' בנוף החבית כשהוא נוקב למעלה שלא תהא (חיבור) פתח משום דאין דרך לעשות פתח למעלה והא דנקים מגופה אורחא דמלתא נקים אבל מן הצד אפי' חכמים מודו דאסור כדמסיים שם במתני' דפרק חבית בדברי חכמים ולא יקבנה מצדה ע"ש ומשני לעולם אין חילוק בין למעלה בין מן הצד אלא בין חבור לשאינו חבור: **ד"ה** אי חבור הוא וכו' ואע"ג דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים פי' אלא של פרק אחד ונחלקה ר"ל נשברה מ"מ גמ' ס"ל דגם בשל פרקים ונחלקה מטהרים חכמים ולפי זה הא דאמרי' השחור והזוג של מספרים וכו' טמאים אתי כר' יהודה משום דאי אפשר לפי' הרשב"א לאוקמא כחכמים דהא חכמים מטהרים אפי' בשל פרקים שנחלקה אבל בלא פירושו של הרשב"א היה אפשר לאוקמא אפי' כחכמים והא דמטהרי חכמים לעיל היינו כשאינה של פרקים ונשברה והא דשחור וזוג של מספרים דקתני אע"פ שנחלקו טמאים איירי בשל פרקים: **באד"ה** והא דאמר דגזרו על הזאה וכו' ואע"ג דבשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא וכו' ר"ל דבשלמא בלא פירושו של הרשב"א הוי סבירא לן דאע"ג דאמרי' בגמ' דשלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה וכו' היינו שאם נגע טומאה בחלק זה לא נטמא בשביל נגיעת חלק זה פרק השני אבל מ"מ כל פרק מקבל טומאה בפני עצמו אם נגע בטומאה ולכך אתי שפיר שאינו חיבור להזאה שלא בשעת מלאכה משום דשמא כל פרק נגעה בו טומאה ונטמא כל אחד בפני עצמו וכל אחד צריך הזאה בפני עצמו ולא עלתה לו הזאה שיזה על פרק השני לבדו כי אינם חבור או אם נגעה טומאה בפרק אחד ושמא הוא לא יזה על הפרק ההוא שנגעה בו הטומאה אלא על הפרק השני ולא עלתה לו אותה הזאה כיון שאינן חיבור או שמא נטמאו בשעת מלאכה דאז הן חיבור ואפי' נגע טומאה באחד נטמא גם השני מן הדין וכשיזה הזאה שלא בשעת מלאכה על אחד מהן לא תעלה אותה הזאה על השני כיון שאינם חבור ולכך גזרו נמי על הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אבל לפי' הרשב"א קשה דס"ל דכל חלק בפני עצמו טהור מן התורה וכיון דשלא בשעת מלאכה אינו חבור הוי כאלו נחלקו ואין כאן שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן הוי חבור לטומאה א"כ להוי נמי חבור לענין הזאה דאם ההזאה אינה כלום גם הטומאה אינה כלום מאי אמרת דלמא יטמא בשעת מלאכה שהם טמאים מדאורייתא ויזה עליהם שלא בשעת מלאכה ואז אינן חבור ולא תעלה להן ההזאה שיזה על אחד מהן גם לזה אין לחוש דהא אפי' נטמאו בשעת מלאכה מיד אחר המלאכה אינן חבור ונחשבים כאלו נחלקו ונשברו וכלי שנטמא ונשבר בטלה ממנו טומאה וא"כ מה לי בכך שיעשה ההזאה שלא בשעת המלאכה אם אין כאן הזאה מן התורה אין כאן שום טומאה מן התורה וא"צ הזאה כלל מן התורה ותירצו התוס' דהטעם הוא דאית למיחש שיקבלו טומאה בשעת מלאכה שאז טמאים מדאורייתא והוא יזה עליהם שלא בשעת מלאכה מאי אמרת הלא לאחר מלאכה יתבטל מהן הטומאה מ"מ כשיחזרו ויעשו בהן מלאכה הן חוזרין לטומאתן הישנה וההזאה שנעשה שלא בשעת מלאכה אינה כלום שאז אינן חבור וההזאה שהזה על פרק אחד לא הועילה לשני וכשחוזר ועושה בהן מלאכה חוזרת הטומאה למקומה ואע"ג דטומאה ישנה אינה אלא מדרבנן כדאיתא לעיל בפ"ק דף ט"ז מ"מ החמירו חכמים בטומאה ישנה כאלו הוה מדאורייתא שלא תועיל לו ההזאה שהזה שלא בשעת מלאכה כיון שאינו חבור מדאורייתא וגזרו גם על ההזאה שבשעת מלאכה שלא יהא חבור וכשמזה על פרק אחד לא יעלה לשני כן הוא הצעת הפשט של התוס' בדבור זה והא דאיצטריך הגמ' לומר וגזרו טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה משום דאי לאו שגזרו שיהא חבור לטומאה שלא בשעת מלאכה מהיכא תיתי הוה לן למימר שיהא חבור להזאה שלא בשעת מלאכה וא"כ הוה ליה למימר דבשעת מלאכה הוי חבור בין לטומאה בין להזאה דלא הוה שייך למגזר כלל אטו שלא בשעת מלאכה והא דגזרו טומאה גבי שלל של כובסים ואפי' שלא בשעת מלאכה הוי חבור אע"ג דאפי' בשעת מלאכה לא הוי התם חבור מדאורייתא כמו שכתבו הכא היינו משום דהתם אפי' שלא בשעת מלאכה ניחא ליה בההוא חבור כדאמרי' לעיל דאי מפנפי וכו' ואפי' שלא בשעת מלאכה מקרי שעת מלאכה וראוי לגזור טומאה ולומר חבור משום דכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה כמו שמפרשים התוס':

דף מט ע"א בגמ' אמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי טעמא אביי אמר שלא יפיח בהן הר"ן גורס למאי הלכתא אביי אמר שלא יפיח בהן וכו' ע"ש: **ר'** יהודה אנסורת של חרשים קאי. פי' וכל שכן אנעורת של פשתן דקה שהוא מוסיף הבל יותר איכא דאמרי אנעורת של פשתן דוקא קאי: **ברש"י** ד"ה כנפי יונה וכו' והיא להם ככנפים ליונה וכו' כצ"ל: **תוס'** ד"ה אבל לא בכסות לחה וכו' נראה דר' אושעיא פליג אמתני' פי' אמתני' דלקמן בסמוך דקתני בה טומנין בכסות ובפירות ולא מחלק בין יבשין ללחין: **ד"ה** כאלישע בעל כנפים וכו' ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר וכו' נראה דהמשך וקישור דברי התוס' בדבור זה הוא כן דלפי שראה שבני דורו לא היו נזהרין במצות תפילין בשביל שהיו מתנצלין באמרם שצריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים לכך אומר שלא יפה הן עושין שמזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר וכו' והא דאמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי וכו' לאו למימרא דכל שאינו כאלישע הוא פטור מתפילין אלא לומר שכל המניח תפילין יזהר שלא יפיח ולא יישן בהם אבל באמת כל אדם יכול ליזהר מזה ואינו פטור מלהניחן וכי תימא א"כ מה היא הסיבה שמצוה זו רפויה בידינו ולא הזהירו ולא זירזו חכמי הדורות את העם על מצוה זו ע"ז אמר ואין תימא וכו' לכך הניחו להעם התנצלותם שאין נזהרים במצות תפילין מפני שאומרים שאין להם גוף נקי הנם שלא יפה הן עושין וכ"ת היאך יניחו להם התנצלותם כיון שאינו יפה באמת ויהיו כל העם שאין מניחין אותם נמנין בכלל פושעי ישראל לכך מסיים אומר ר"ת וכו' דלא מקרי פושעי ישראל אלא כשאין מניחין מחמת שהמצוה בזויה עליו ושוחק ומלעיג ברצועות שבזרועם ובראשם אבל כשהן מתנצלין לומר שיראים מלהניחם משום דבעי גוף נקי לא מקרי בשביל זה פושעי ישראל בגופן וע"ש במס' ר"ה בתוס' והדר קאמר וכ"ת דבשביל זה מצות תפילין רפויה משום דאיתא במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן וכו' אין נראה לר"י וכו' וכן משמע בהגהות אשר"י דהאי והא דאמרי' במדרש חזור אלעיל ע"ש ודו"ק נ"ל: **ד"ה** טומנין בשלחים כו' והא דתנן בפ' כל כתבי פורסים עור גדי וכו' צריך לומר לפירוש דמיירי כשייחדו לישיבה והא דלא תירץ רש"י דהאי דהכא נמי איירי בייחדו לישיבה דא"כ לא הוה קא מיבעיא ליה שלחין של בעה"ב א"ד של אומן תנן דאי איירי בייחדו לישיבה פשיטא שאין לחלק בין בעה"ב לאומן וק"ל: **באד"ה** ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשים לפי' ר"ת צריך לומר נ"כ דההיא דפורסים גדי וכו' איירי נמי דוקא ביבש אבל רש"י פי' שם לקטן דאיירי בעור גדי לח שאותו אינו נשרף ומגין על התיבה ע"ש ומפירש"י דבסמוך לקמן גבי עורות עבודין משמע דאין לחלק בין בעה"ב לאומן אלא בעורות עבודין דאומן דאחר שעברן קפיד שלא לטנפן משמע דבשאינן עבודין פשיטא דאף בשל אומן מותר לטלטלן והא דקא מבעיא ליה לעיל אי שלחין של בעל הבית וכו' לא קא מבעיא ליה אלא בעורות עבודים: **ע"ב בגמ'** משום דכתיב והמלאכה היתה דים ממנינא הוא כצ"ל: **ברש"י** ד"ה כנגד עבודות המשכן וכו' ופרשת שבת נסמכה וכו' כצ"ל: **ד"ה** לא זזו משם וכו' ומיהו מדפרכינן לה נמי בקדושין גבי וי"ו דגחון וכו' כצ"ל: **באד"ה** ש"מ לענין אותיות איתמר פי' אבל מ"מ לא ידענא אהיכא ומאיזה אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי פירוש דלא שייך למימר גבי תיבות שלימות אינהו הוי בקיאים ספי כ"א גבי חסירות ויתירות: **ד"ה** והאי והמלאכה כו' שלא היו צריכין עוד וכל וכו' כצ"ל: **ד"ה** הם זרעו וכו' וד"ה ואופה וכו' הכל דבור אחד: **ד"ה** עגלה רה"י שגבוה י' וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה כנגד כל מלאכה שבתורה לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן וכו' פי' ר' יונתן שאמר כנגד מלאכה ומלאכות וכו' לא פליג ארבי חנינא בר חמא אלא איהו ס"ל נמי הא דר' חנינא בר חמא דאמר כנגד עבודות המשכן אלא שהוסיף על דבריו לומר דילפינן ממלאכה ומלאכות דתרווייהו בעינן דלענין דידעינן הי נינהו אבות והי נינהו תולדות איצטריך למילף ממשכן אלא משום דאשכחן מלאכות דדמיין להדדי ומתני' דכלל גדול חשיב להו בתרתי לענין ארבעים מלאכות חסר אחת לענין שאם עשה כולן בהעלם אחת שחייב חטאת על כל אחד ואחד וזה לא היה שום סברא לכך איצטריך נמי לומר דלכך חלקום משום דילפינן ממלאכה ומלאכות הכתובים כדמפרשי התוס' אבל ר' חנינא א"א לומר דס"ל נמי הא דר' יונתן דהא איהו קאמר דבריו ברישא ולא שייך לומר שבא להוסיף על דברי ר' יונתן והיינו דקאמרי התוס' בתר הכי ועוד למ"ד דלית ליה דרשה דמלאכות ומלאכה מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים ר"ל דאפי' את"ל דר' יונתן לא פליג אר' חנינא מ"מ ע"כ ר' חנינא פליג אר' יונתן ולית ליה דרשה דמלאכות ומלאכה א"כ מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים אלא ע"כ צריך לומר דס"ל דסברא הוא דמהאי טעמא דילפינן לה ממשכן איכא לן לחשבינהו בתרתי כיון דהוו במשכן ועוד דבהדיא משמע לקמן דמטעמא כנגד עבודות המשכן אית לן לחשבינהו בתרתי וכו' וסבר ר' חנינא א"כ לר' יונתן נמי אם איתא דילפינן ממשכן למה ליה דרשה דמלאכות ומלאכה דאין סברא לומר דפליגי בהך סברא דר' חנינא ס"ל דמטעמא דילפינן ממשכן אית לן לחשבינהו בתרתי ור' יונתן ס"ל דמהאי טעמא לית לן לחשבינהו בתרתי זה אין סברא דליפלגו בהא אלא על כרחך ר' יונתן פליג אר' חנינא ולית ליה טעמא דכנגד המשכן כלל כך הם הצעת דברי התוס' אלא שלפי זה יש להקשות וכי ר' יונתן פליג אמתני' דהזורק דתנן בהדיא המושיט חייב שכן היתה עבודת הלוים דבשלמא הא דנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן איכא למימר שאית ליה דרשה אחרינא דלכך נסמכה לומר שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת או שאר דרשה אבל הך קשה דהיאך יחלוק על מתני' דהזורק ויש ליישב בדוחק דהושטה מדיוטא לדיוטא מלאכה גרועה ואי לאו דמצינו גם כיוצא בה במשכן לא הוה מחייבינן עלה אבל לעולם שאר מלאכות לא איצטריכו למילף ממשכן אלא דילפינן להו ממלאכות דכתיבי בתורה ועיין בתוס' ריש פירקין ד"ה פשט בעה"ב את ידו וכו' ודו"ק: **ד"ה** הם העלו וכו' ובראשו טרסקל וכו' פי' ואע"ג דהטרסקל הוי רוחב ד' כיון שתחתיו רה"ר לא אמרי' גוד אחית ולא מקרי הטרסקל רשות הרבים וא"כ בעגלה דהוי נמי תחתיה רה"ר גימא נחי דלא הוי רה"י לרבנן אעפ"כ מודו הכא בעגלה וכו': **ד"ה** ואתם אל תכניסו ואפ"ה לא הוי אב כדפרישית לעיל ריש פירקין ד"ה פשט בעה"ב את ידו:

דף נ ע"א בגמ' אבל אם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר וכו' כצ"ל: **ומאן** תנא דפליג עליה דרשב"ג וכו' כצ"ל: **ואי** ר"ש משרי קשרי דתנן נזיר חופף וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה שגידרן כל קציצת לקיטת וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אלא אי איתמר וכו' דלכאורה משמע דלרבא עצמו היה מקשה ר"ל ורבא עצמו הוא משיב וא"כ כשעצמו משיב לא שייך לומר אלא אי איתמר וכו' ואם חוזר מדבריו הראשונים שייך לומר אלא אמר רבא: **באד"ה** דרבינא לפלוני אתא ר"ל דבשלמא אי גרסי' אלא אי איתמר וכו' ובא הגמ' להגיה דבריו של רבא אתא רבינא לומר ולאוקמי דברים הראשונים של רבא כפשוטן אבל אי גרסינן אלא אמר רבא ורבא גופיה חזר מדבריו הראשונים וא"כ רבינא דאתא לקיים דבריו הראשונים של רבא פליג על רבא ועל דבריו האחרונים וק"ל: **ד"ה** ואם יצא בהן וכו' אע"פ שלא צבען ולא כרכן במשיחה וכו' והיינו כרב אסי כצ"ל: **באד"ה** ותירץ דהאי דקאמר צבען וכו' ואח"כ נמלך פי' ולא יצא בהן מבעוד יום דהשתא לא היה כאן לא מעשה ולא מחשבה לצורך שבת ואפ"ה יכול לצאת בהן בשבת וכ"ש חישב עליהן לצאת בהן בשבת דעדיף טפי מצבען לצורך חול ונמלך ולא יצא בהן והשתא הוי צבען דרישא רבותא טפי מהישב ומ"מ צריך לומר דאפי' היכא דצבען לצורך חול דהיינו כדי לצאת מבעוד יום ולא לצורך שבת מ"מ כיון שעשה מעשה בגוף הכלי עדיפא עכ"פ מיצא בהן מבעוד יום ולא צבען ולא חישב ולכך איצטריך נמי למתני בסיפא ואם יצא בהן שעה אחת וכו': **ד"ה** ולא ידענא אי בית האבל הוה פי' אי משום בית האבל התיר וכו' כוונת התוס' בזה כדי שלא תטעה לפרש שר"ל ולא ידענא אי משום דרוה בית המשתה לא היה לא זה ולא זה אלא שהתיר בכל ענין משום דס"ל דבמחשבה לחוד מהני והיינו ממש כרשב"ג ולא כת"ק לכך פי' דהכי קאמר דעל כל פנים הוה חד מינייהו או בית המשתה או בית האבל אלא שלא ידענא איזה מהן הוה אבל בעלמא לא הוה מתיר וק"ל או כדי שלא תפרש שר' חנינא בן עקביא אמר כך לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר ולא ידענא מה יהיה למחר או בית המשתה או בית האבל לכך כתבו התוס' פירוש אי משום בית האבל התיר וכו' ורב דימי קאמר לה: **ע"ב בתוס'** ד"ה במאי אוקימתא וכו' בשלמא אי כר"ש אתי שפיר וכו' יש להקשות מ"מ האי דמקשה אפי' למאי דס"ד דבהא פליגי דמר סבר דבעינן מעשה ומ"ס לא בעינן מעשה מ"מ היאך הוה ס"ל דהך ברייתא דקתני דמותר לחוף הכלים בנתר וחול אבל לא יחוף בהן ראשו אבל פניו ידיו ורגליו מותר ממ"נ כמאן אתי אי כר"ש קשיא דקתני אבל לא יחוף בהן ראשו וגבי נזיר קתני חופף ומפספס וכו' ואי כר' יהודה קשיא פניו ידיו ורגליו ויש ליישב דבשלמא לפי סברת המקשה דהוה ס"ל דהאי מלתא לענין מוקצה אי בעינן מעשה בטידי דלאו בר מעשה הוא אתיא כתנאי אתיא לה שפיר דהנך תרי ברייתות דנתר וחול פליגי לענין מוקצה אי בעינן מעשה או לאו ותרווייהו ס"ל דפשיטא הוא דכלי כסף לא גריר כלל והשתא אתי ליה שפיר דהאי ברייתא קתני דכלי כסף בגרתיקן
אסור

חכמת שלמה

דלקמיה מאן כו' הד"א: **בד"ה** בית הפך כו' להפשיר הס"ד: **תוס'** בד"ה וכי מה בין כו' וא"ת התם לכ"ע כו' כנ"ל: **בד"ה** אי חיבור כו' הא דאמר השחור והזוג כו'. נ"ב פי' הרמב"ם ז"ל מספרים קטנים:

דף מט ע"א גמ' בפיסקא ולא בעשבים כו' נמחק ונ"ל בזמן שהן לחים: **איבעיא** להו כו' בעל כנפים מאי היא אביי אמר כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' לרבא טומנין בגיזי נמר כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה לא אמרו כו' או עוקלה לא מהני כו' שניטל תורה או כו' כנ"ל: **בד"ה** כנגד ט' אף על גב דאיכא דדמיא לה כו' כנ"ל:

דף נ ע"א גמ' בזמן שלצבען בשמן נמחק בשמן וכן בתוס'. וכ"ב בס"א אינו וכן ברמב"ם אלא לצבען לחוד והוא תכסיס לנוי. ולרש"י נ"ל לצבען כמו טבלן כתרגומו וטבל וצבע: **רש"י** בד"ה שגידרן נ"ל שגידרן כל קליטת תמרים קרי גדידה כנ"ל: **בד"ה** אבל כו' מאחוי ואין כו' הד"א:

רש"י

כו' עכ"ל דלפ"ה דמקלת עליו מגולין לא נקט אלא משום נטלין בשבת ניחא דשפיר פריך לשמואל דע"כ הך מתני' כרבנן דר"א בן תדאי אתיא מדלא קתני בכל הני אפילו במכוסין דר"א מתיר בשבת אפילו לטלה מכוסה ונוטל ע"י כוש וכרכור אבל לפירוש הערוך אימא דאתיא שפיר מתני' כר"א דמתיר אפילו במכוסה ולא נקט עליו מגולין אלא משום אחריני ולא משום שבת ולפי הפי' שכתבו התוס' לעיל בשם ר"י דהכא משום איסור גומא נגעו בה ולא משום איסור טלטול לא הוה קשה מידי אלא שרולים לייסב פי' הערוך גם להאות פירושא משום איסור טלטול מן הלד נגעו בה הכא א"כ לפי' הערוך דמיירי דגם מקלת האמאות מגולין לא משמע להו לפרש דמשום איסור גומא נגעו בה ודו"ק:

ח"א דף נ ע"ב רוחץ אדם כו' ידיו ורגליו כו'. שנאמר כל פעל ה' למענהו פרש"י בשביל כבוד קונו דכתיב כי בצלם אלהים וגו' ועוד דהרואה כו' ע"ש לכאורה בפניו ניחא דוקא דשייך ביה בצלם ואיכא למימר דגם בידיו ורגליו נברא האדם דוגמא שלמעלה בעשר אצבעות ידיו ורגליו כדעת המקובלים ועוד יפורש פרק אמר להם הממונה:

דף נא בד"ה אילו היה כו' אבל אח"כ נתחכם רבי כדקאמר התם ורבי חמא סבר כו' עכ"ל ר"ל דהאי עובדא דהכא כבר נתחכם רבי מההוא טעמא דשכיחי רבנן גבי' כו' דמה"ט הוה טעי רבי חמא וסבר הכי בעובדא דהתם ומיהו באותה שעה ודאי עדיין לפי האמת לא נתחכם כ"כ וכמ"ש לו ר' ישמעאל בר' יוסי שמניח דברי הרב כו' וק"ל: **בד"ה** כילד הוא כו' שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר כו' עכ"ל משום דמשמע ליה דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל להחליף וכן לגלות ולהחזיר אסר וא"כ מתני' דלעיל דמשמע דמתיר לגלות אף בידים ולהחזיר בשבת כמ"ש התוס' לעיל ע"כ לא אתיא כת"ק אלא כרשב"ג כיון דמתיר להחליף כ"ש דמתיר לגלות ולהחזיר אותו דבר כו' כן נראה לפרש דבריהם מתוך דברי הרא"ש ע"ש: **בד"ה** או טמנן כו' ויאחזנה בדפניה ויגביהנה כו' א"כ במגולה מקלתה היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן כו' עכ"ל משום דלפי' הקונטרס דחשיב הך הטמנה כמניח וא"כ ליכא בין מגולה מקלתה ובין שאינה מגולה מקלתה אלא דבמגולה מקלתה יכול לאחוז למעלה בקדירה באותו מקלת המגולה ומטה ומלדד הקדירה והכיסוי נופל מאליו ואין זה מקרי טלטול אבל באינה מגולה מקלתה כיון דלא יוכל לאחוז הקדירה למעלה רק בדפניה א"א לו להטותו ולנדדו כי אם שיגביה הקדירה וזה שהוסיפו בדבריהם בלשון הקונטרס ויאחזנה בדפניה ויגביהנה כו' והשתא קשיא להו שפיר דהא בהך דאבן ברישא אסרינן במניח אפילו בשיוכל להטותו על לדה בלי הגבהה כלל וא"כ אמאי יועיל הכא מקלתה מגולה כיון דהוה כמניח וע"ק לר"ת דהא תנן טוער את הכיסוי והן נופלות אפילו אינן מגולות מקלתן דע"כ לא יכול לנער כי אם בהגבהה לפי סברת רש"י ואפ"ה שרי וא"כ ע"כ דלא הוי כמניח והדברים ברורים ודו"ק: **באד** והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס כו' וא"א לנער הכיסוי אא"כ יגביה כו' עכ"ל לכאורה שהכיסוי שהוא הכלי חרס הוא דבר הניטל שאין לך כלי שאסור לטלטל לצורך מקומו כי הכא אלא שעל הכיסוי הניח דבר שאינו ניטל וא"כ אכתי קשה אמאי לא יגביה את הכיסוי מלדדיה מלמטה ואח"כ ינער ממנו הדבר שאינו ניטל כי הך דאבן ע"פ החבית דבשכח שרי להגביה החבית מלדדיה עם האבן שעל גבו ומנערו וי"ל דכעין כסוי כלי חרס קאמר דהיינו שנעשה כך שהקדירה בלועה מיהו לאו כלי הוא שאינו דבר הניטל ולכך א"א להגביהה ולאוחזה בידים בלדדים דה"ל טלטול גמור ואסור ודוחק ודו"ק: **באד** ור"י

מפרש כו' ולמעלה מן הקדירה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל כו' עכ"ל פירושו מבואר שהקופה רחבה גם גבוה יותר מן הקדירה דהשתא מן הלדדים של הקדירה מגיע דבר הניטל ולמעלה מן הקדירה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שא"א לו כו' אבל הך דתנן נוער את הכיסוי והן נופלות אף שאיירי שטמן גם בדבר שאינו ניטל מ"מ כיון שהכיסוי גופיה דבר הניטל הוא אע"ג שהניח עליו דבר שאינו ניטל יוכל לאחוז בכיסוי מלדדיו ומלמטה ולנערו וק"ל: **ע"ב** גמרא וקדירה ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם אבל לא מיחם ע"ג קדירה כו' כל"ל לפי היש ספרים שכתב רש"י וכ"ה בספרים מדויקים ולפי התוס' ומיחם ע"ג קדירה יהיו כולהו להיתרא כמ"ש הרי"ף והרא"ש ומהרש"ל הבין לפי היש ספרים ולקיים הגירסא שלפנינו בגמרא ולדברי התוס' יהיה קדירה ע"ג מיחם אסור ואינו כן דבהדיא ראיתי בתוספתא שכתוב שם כולהו להיתרא כדברי הרי"ף והרא"ש ואין להאריך עוד באשר דחוקיו שאין לשון רש"י סובל הבנתו וכוונתו וק"ל: **תוס'** בד"ה אין מרסקין כו' בשלג וברד בשבת ומים שמתקרשים ויש ברד כו' עכ"ל כל"ל:

ח"א דף נא ע"א כבר הורה זקן. פרש"י גדלו ונשאו עליו עכ"ל ממה שחזר רבי מדבריו הראשונים אין ראיה שגדלו ונשאו אלא משום דת"ח שהתיר אי אתה רשאי לאוסרו אלא מלשון זה דכבר הורה זקן משמע כן דגדלו ונשאו עליו ודו"ק:

פרק במה בהמה

בגמרא לובדקים וגמל יוצאים באפסר כו' והרי"ף והרא"ש כתבו שהביא תלמודא הך ברייתא הכא למפשט בעיין גמל באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא כו' ויש לדקדק דמאי אולמיה דהך ברייתא מהך ברייתא דלעיל דדחינן לה לא למעוטי נאקה באפסר וי"ל דהתם למנינא נחית ד' בהמות יוצאות באפסר כו' למעוטי נאקה באפסר משא"כ הכא דלא נחית למנינא וליכא למעוטי נאקה באפסר אלא למעוטי גמל (דנקט) בחטם וצ"ע:

דף נב גמ' או דילמא זימנין דרפו ונפיל ואתי לאתויי ד' כו' יש לדקדק למה ליה למימר האי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי ד' כו' נימא מטעמא דלעיל כיון דזימנין דרפו ונפיל מיניה ולא מינטרא ביה והוי משאוי ועז שחקק בקרניה דקאמר נמי מה"ט דקאמר דאי לאו בקרניה דילמא שלפא ליה מרישא כו' כפרש"י ולא מינטרא ביה והוי משאוי וי"ל דעז ודאי מינטרא בלאו הכי כמו פרה לקמן וה"ל האפסר לעז נטירותא יתירתא כמו בפרה דאיכא למ"ד דשרי ומש"ה קאמר טעמא דילמא אתי לאתויי ד' כו' תוהאי טעמא תיאסר לכ"ע ודו"ק: **שם** רבינא אמר במורדת כו' וחמור שעסקיו רעים לריך לומר דמינטר טפי באפסר מפרה המורדת דאל"כ לא הל"ל דהלכה כחנניה דלמ"ד נמי דנטירותא יתירתא אסור שרי הכא במורדת וק"ל: **שם** דאי ס"ד דרב דימי נמשכין קאמר מדרב יהודה אמר שמואל כו' וליכא לאקשויי דרב דימי אתא לאשמעינן דמעשה רב וקי"ל הכי וכה"ג כתבו התוס' לעיל בפרק במה טומנין גבי אבא שלחה הוה די"ל דהתם ניחא כיון דאיכא פלוגתא בהכי באומן אילטריך למעשה רב אבל הכא בנמשכין ליכא מאן דפליג ולא הוה אילטריך למעשה רב וק"ל: **ע"ב** שם טהורות א"ר ילחק נפחא בבאין כו' דתנן כל הכלים כו' וטבעת בהמה וכלים ושאר כו' והתנן מחט שניטל חורה או כו' והתנן מחט שהעלתה חלודה כו' כל"ל דהני כולהו משניות נינהו פ' י"ג דכלים ולכך פריך מהנך משניות מקמיה דפריך מהך ברייתא והתניא מחט בין

חכמת שלמה

דף נא ע"א רש"י בד"ה גלופקרא כו' הסדינין ונוטל כו' סד"א: **ע"ב** גמ' מניחין מיחם ע"ג מיחם כו'. נ"ב גירסא זו היא ממש בים ספרים למעיין בהם רק שינוי הלשון (עיין במהרש"א): **רש"י** בד"ה קדרה כו' ומיחם על גבי קדרה. נ"ב לכאורה נראה אבל קדרה על גבי מיחם אסור והרי"ף גורס הכל להיתר וכן בס"א: סליק במה טומנין

במה בהמה פרק חמישי

מרא נאקתא תיורתי כו'. נ"ב בערך ערך נאקא פירש גמלתא נקבה גדולה שראויה למשאוי: **תוס'** בד"ה תמרא לוכא כו' כיחזקאל פוט ולובים היו בעזרתך וגו' כצ"ל. וכ"ב ביחזקאל לא מלאתיו כי אם בנחום האלקושי וכך כתיב כוש עצמה ומצרים ואין קצה פוט ולובים היו בעזרתך:

דף נב ע"א גמ' א"ר ירמיה כו' וכלים ושאר כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה מזין עליהם כו' אם יש באזוב לא ישנה כצ"ל. וכ"ב פרש"י דנפסלו במלאכה של הזאה דבהמה דלא הוי שם הזאה עליה וכוי ליה כמים שנעשה בהם מלאכה פ"ק דיומא דף י"ד: **ע"ב** גמ' וטובלן במקומן והאיכא כו' דאי לענין טומאה

מהר"ם

אסור אבל בנתר וחול מותר משום דלא גריר כלל ומשום מוקצה נמי מותר בהכנים מלא קופתו דלא בעינן מעשה אבל לא יחוף ראשו משום דשערות ראשו פעמים דגריר ואתי כר' יהודה דס"ל דדבר שאין מתכוין אסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר דאינן נושרות ע"י נתר וחול כלל וההיא ברייתא דקתני דבנתר וחול נמי אסור ס"ל נמי דבכלי כסף לא גריר כלל אלא דמשום מוקצה הוא דאסור משום דס"ל דבעינן מעשה אבל השתא דמוקי דהך ברייתא דקתני אסור ס"ל דנתר וחול אפי' בכלי כסף גריר וכיון דאיכא מ"ד דס"ל דאפי' בכלי כסף זימנין דגריר אין סברא לומר דהאי תנא ס"ל דאפי' בשערות פניו ידיו ורגליו לא גריר כלל אלא ודאי אפי' אי ס"ל האי תנא דבכסף לא גריר כלל מ"מ סברא הוא דמודה דבשערות בין דראשו בין דפניו ידיו ורגליו זימנין דגריר ולכך פריך אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שער וא"כ אמאי מותר כיון דמוקמת לה כר' יהודה: **ד"ה** אי לא נתקלקלה הטומא פשיטא וכו' כך היה גירסת התוס' אבל מתוך פי' רש"י משמע שגורס שפיר קא אמרי רבנן ומש"ה פירש"י ומ"מ דר"א וק"ל: **ד"ה** הטומן לפת וכו' דאפילו השרישו לא שייך מעשר וכו' ר"ל דבשלמא אי הוה יכול לאוקמא דמיירי דהשרישו הוי אתי לן שפיר דנקט מעשר לאשמעינן הא גופא דאפי' השרישו אין בו משום מעשר כיון דליכא תוספת אבל השתא דמיירי בלא השרישו א"כ קשה אמאי נקטיה למעשר גבי לא השרישו הא אפי' בהשרישו לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת וק"ל: **ד"ה** מקצת עליו מגולין וכו' דגרס אם היו מקצתן מגולין פי' מקצת האמהות היו מגולין: **בא"ד** ואין להקשות לפי' הערוך דמאי מקשה מינה לשמואל וכו' ר"ל דבשלמא לפירש"י דלא בעי למתני אם היו מקצתן מגולין אלא משום שבת פריך שפיר דע"כ האי מתני' כרבנן אתיא דלא שרי מלטול מן הצד לכך בעינן שיהיו מקצתן מגולין דאי ר"א בן תדאי למה לי מקצתן מגולין אפי' כולן מכוסין נמי מותר ע"י כוש כמו גבי הרדה אבל לפי' הערוך אימא לך דלעולם כר"א בן תדאי אתי והא דקתני אם מקצתן מגולים משום אחריני נקטי ולא משום שבת וע"ל בפ' כירה בתוס' דף מ"ד ד"ה דכ"ע מלטול מן הצד וכו' דלפי מאי שפי' שם ר"י דטעמא דרב הונא ושמואל דהכא לא הוי משום מלטול מן הצד אלא משום דמרחיב גומא אין מקום לקושיית התוס' על פי' הערוך ויותר קשה מזה דבערוך ערך סליקתא משמע שם שהוא מפרש טעמא דרב הונא ושמואל משום דאי לא דצה ושלפה נעשית כמחובר בטים ואסור לעוקרה והשתא פריך שפיר דהתם תנן וניטלין בשבת בלא דצה ושלפה ולא חשבינן ליה כעוקר ונראה דהתוס' לא ס"ל אותו טעם שפי' הערוך דאי טעמא משום דנראה כעוקר מן המחובר למה נקט מילתיה דרב הונא ושמואל הכא אמתני' דהכא דאיירי בטלטול או גומא וקושית התוס' אינו אלא ע"פ פירש"י דטעמא דרב הונא ושמואל משום מזיז עפר וק"ל:

דף נא ע"א בגמ' השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה וכו' נ"ל דזה אינה מן הברייתא רק פירושא הוא לפי גירסת רש"י וק"ל: **ברש"י** ד"ה אבל טמן וכיסה כו' בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה כסהו ונתגלה וכו' אבל אם גילהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך וכו' כן הוא בתוס' בספרים שלפנינו אבל באשר"י וכן בטור א"ח סי' רנ"ז כתוב אבל אם גילהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו משתחשך ע"ש: **ד"ה** אלו היה ר' יוסי קיים וכו' וו"ת מפרש וכו' אח"כ נתחכם רבי פי' ונעשה גדול מר' יוסי בתורה והיה ר' יוסי כפוף ויושב לפניו בדקאמר התם ור' חמא סבר רבי ריש מתיבתא וכו' פי' שם במס' נדה קאמר גמ' ור' חמא מ"מ אמר כדברי רבי אמר ליה משום דסבר ר' חמא רבי ריש מתיבתא וכו'וכוונת התוס' בזה לומר דמשום האי טעמא דהוי רבי ריש מתיבתא וכו' נעשה באמת רבי חכם גדול לבסוף יותר מר' יוסי עד שהיה ר' יוסי כפוף ויושב לפניו והיינו הך דהכא ומה שמפרש ר"ת בענין זה משום דקשה לו על פירש"י דאי משום נשיאותו היה כפוף ויושב לפניו אבל באמת היה ר' יוסי כל ימיו רבו של רבי מאי קאמר רב פפא בא וראה כמה מחבבים זה את זה משום דאמר רבי כבר הורה זקן וכי בשביל שהיה רבי נשיא לא היה לו לפסוק הלכה כרבו וע"ש בנדה בתוס': **ד"ה** כיצד הוא עושה וכו' נראה לר"י ולהר"ר פורת דלא גרסינן כיצד הוא עושה וכו' ר"ל דמשמע דדבי שמעון בן גמליאל מפרש דברי ת"ק וזה אינו דת"ק איירי במוסיף ורשב"ג איירי במחליף ואין ענין זה לזה אלא לא גרסי' כיצד ורשב"ג הוא פליג את"ק דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל להחליף ובין ליטול ולהחזיר וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר לא ורשב"ג שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר ומדברי הרא"ש נראה שלפי סברת ר"י לא שרי ת"ק לגלות בידים ולחזור ולכסותו ואם באנו לאוקמי מתני' דלעיל דקתני כסהו ונתגלה מותר לכסותו כת"ק דהלכה כמותו צריכין אנו לפרש דוקא כסהו ונתגלה מותר לכסותו אבל לכתחילה לגלותו בידים ולחזור ולכסותו אסור וזה תמצא בלשון הרא"ש ולפי זה הא דכתבו התוס' לעיל בדבור כסהו ונתגלה וכו' ונראה לר"י דה"ה דמותר לגלותו בידים ולהזור ולכסותו כו' צ"ל דלא כתב ר"י זה אלא לפי סברת רשב"ג ומוקי מתני' כרשב"ג וא"כ צריך לומר דס"ל דהלכה כרשב"ג ולא כת"ק ושלא כדברי הרא"ש ודו"ק: **בא"ד** והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג אומר וכו' ר"ל דהשתא דאמרי' דרשב"ג פליג את"ק ומיקל טפי שייך שפיר לומר וכן היה רשב"ג אומר כלומר שהיה מיקל עוד קולא אחריתי גבי הטמנה אבל אי גרסי' כיצד ורשב"ג לא פליג אלא מפרש דברי ת"ק לא שייך לומר וכן כו' שהיה מיקל עוד קולא אחריתי שהרי הוא אינו מיקל טפי מת"ק וק"ל: **ד"ה** או שטמן בדבר הניטל וכו' והכא מיירי בכסוי כעין כלי חרס וכו' שהקדירה בלועה בתוכה וכו' לכאורה נראה שר"ל שהניח ע"ג הקדירה כיסוי כעין כלי חרס שהקדירה מובלעת בתוך אותו כיסוי ועל הכיסוי מונח דבר שאינו ניטל ולפי זה צ"ל שגם אותו הכיסוי שהוא כעין כלי חרס הוא ג"כ אינו ניטל בשבת דאל"כ מה בכך שהוא מובלע יגביה בידים אותו הכיסוי וינער ממנו הדבר שאינו ניטל המונח עליו אלא ודאי צ"ל שגם אותו הכיסוי שהוא כעין כלי חרס אינו ניטל בשבת וזה דוחק דהיכן מצינו כלי שהוא כעין כיסוי שיהא אסור לטלטל בשבת דלא גרע מהקדירה עצמה שמותר לטלטל וגם לא יתיישב הא דקתני אח"כ אם היה מקצתו מגולה דמה בכך שמקצתו מגולה אם היה אותו כיסוי אינו ניטל ונראה דהכי פירושו דהא דקתני וכיסה בדבר שאינו ניטל הוי פירושו שעשה מאותו דבר שאינו ניטל כעין כיסוי כמו שעושין כיסוי כלי חרס שהקדירה מובלעת בתוכו כמו כן עשה מאותו דבר שאינו ניטל כגון ניזי צמר וכיוצא עשה ממנו כעין כיסוי והקדירה מובלעת בתוכו ואפי' יאחז הקדירה בדפנותיה וינערה לא יפול הכיסוי אא"כ יגביהנו בידים ממש וזה א"א כיון שהוא דבר שאינו ניטל וגם צ"ל שבתחתית מונח על גבי הקדירה איזה דף וכיוצא ועליו עשה מדבר שאינו ניטל כמין כיסוי והקדירה מובלעת בתוכו ולכך קתני אח"כ אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר וכו' ודו"ק: **ע"ב בגמ'** וקדירה ע"ג קדירה וכו' כך הוא בתוס' ולכך צריך לגרוס בגמ' לגירסת רש"י וקדירה על גבי קדירה על גבי מיחם ומיחם על גבי קדירה ולפי הי"מ שכתב רש"י היה כתוב כך וקדירה על גבי קדירה וקדירה על גבי מיחם אבל לא מיחם על גבי קדירה ודו"ק: **בתוס'** ד"ה אין מרסקין וכו' ופעמים שמתקרשים המים ויש ברד מעורב בהן וכו' כצ"ל: **סליק פרק במה טומנין**

במה בהמה פרק חמישי

בגמרא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר וכו' פשטא דשמעתא דגמ' לא מייתי הברייתא למיפשט מינה בעיא דלעיל אלא ענין בפני עצמו הוא אבל מדברי הרי"ף והרא"ש משמע דפשים מינה דגמל באפסר אי אבל בחוטם לא ויש לדקדק הא ברייתא זו נמי איכא למידחי כדדחי ברייתא דלעיל לא למעוטי נאקה באפסר ונראה דהכא ליכא למידחי הכי דבשלמא ברייתא דלעיל קא חשיב כל בהמות היוצאות באפסר ואיכא למימר דאתי לאשמועינן הני אין אבל שאר בהמות לא דהיינו נאקה אינה יוצאה באפסר אבל בברייתא זו ליכא למימר דאתא לאשמועינן דדוקא לובדקים וגמל יוצאות באפסר אבל שאר בהמות לא דזה אינו דהא איכא עוד סוס ופרד וחמור דכולן יוצאות באפסר אלא ודאי לא אתי אלא למעוטי דגמל בחטם והכי קאמר לובדקים וגמל יוצאות דוקא באפסר אבל לא בחטם וכי תימא בברייתא דלעיל נמי היאך קאמר דאתא לאשמעינן דדוקא הנך ד' בהמות יוצאות באפסר אבל שאר בהמות לא הא איכא נמי לובדקים דיוצא ג"כ באפסר כדקתני בברייתא זו וזו אינה קושיא דאיכא למימר דמש"ה לא תני לובדקים בהדי הנך ד' בהמות משום דלובדקים אע"ג דהאמת הוא דמותרות לצאת ג"כ באפסר מ"מ עיקר אורחא הוא בפרומביא כדקתני במתני' ודו"ק: **ברש"י** ד"ה במה בהמה וכו' ומידי דלא מינטר ביה הוי משוי כצ"ל: **ד"ה** מחליפין וכו' וד"ה נאקה וכו' הר"א: **ד"ה** בסוגר וכו' של חבל כדמתרגמינן וכו' כצ"ל:

דף נב ע"א בגמ' אמר ר' ירמיה בר אבא פליגי בה וכו' כצ"ל: **לאו** למעוטי גמל בחטם סמי הא מקמי הא כצ"ל: **מאי** יוצאים ומאי נמשכין וכו' ושמואל אמר יוצאין נמשכין כצ"ל: **אמר** שמואל מחליפין היו לפני בית רבי כצ"ל: **מזין** עליהם למימרא דבני קבולי טומאה נינהו והא תנן וכו' טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר וכו' דכל זה הוא מדברי שמואל פי' וא"כ אדרבא שמואל קאמר דדחי האי פשיטותא דר' ישמעאל בר' יוסי ולא אתא למעוטי אלא נאקה באפסר אבל גמל בחטם מותר: **ד"ה** בבאין מנוי אדם וכו' אלא בשינוי מעשה כדמוכח בפ"ק דסוכה וכו' והא דלא מייתי התוס' ראיה ממתני' דהביא בשמעתין דקתני כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה משום דמצינו למימר דלא איירי שאין עולין ליטהר מטומאתן שכבר נטמאו אלא לענין שלא יקבלו טומאה מכאן ואילך וק"ל: **ד"ה** מזין עליהם וכו' והזה על הבהמה אם יש באזוב לא ישנה כצ"ל: **ד"ה** וטובלן במקומן וכו' אבל ברי"ש במה אשה דמיירי בדיני כלים ואשמועינן דין טבילת אשה פריך שפיר וכו' וליכא למימר דאגב דתני דיני אשה באיזה כלים תצא האשה בשבת אגב אורחיה אשמועינן שאר דינים דהיינו דין טבילה דא"כ לאשמועינן נמי שאר דיני אשה וק"ל: **ע"ב בגמ'** ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן טבעת כו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה והא איכא חציצה וכו' והר"ר פורת פי' והא איכא חציצה לפי שהוא דבוק בצואר הבהמה ולפי זה צריך לפרש הא דמשני בשרתכן קאי אשיר וכן הא דמשני במחוללין הוי פירושו שהשיר נעשה מעשה שרשרות שהמים יכולים לבא לשם בלא חציצה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה: **ד"ה** היא של אלמוג וכו' והא יש בה בית קיבול וכו' כצ"ל: **ד"ה** והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקובה וכו' אלא אליבא דרבא פריך וכו' פי' דרבא אית ליה התם דמחט שניטל חורה או עוקצה כיון דלענין טומאה לאו מנא הוא לענין טלטול שבת נמי לאו מנא הוא ולכך ליכא לפרש האי ברייתא במחט שניטלה חורה: **בא"ד** ותימה לר"י כיון דלא ידע המקשה וכו' בלאו הכי תקשה ליה לרבא וכו' ר"ל בלאו הך דהכא דקאמר דא ודא אחת היא תקשה ליה הך ברייתא

נקובה כו' דמסתיא טפי ה"ל למפרך מעיקרא דלאיירי נמי בשלימה לפי סברת המקשן דומה ממש לשלתו דאיירי בנקובה ובשלימה נקובה כגון אוספלניא"ה אלא דניחא ליה למפרך מעיקרא מהך כיון דמסניות ניתהו ודו"ק: תוס' בד"ה והתניא מחט כו' ותימה לר"י כו' א"כ בלא"ה תקשי ליה לרבא כו' עכ"ל לכאורה נראה דלק"מ דאי בלאו הך הכא איכא לאוקמא הך דאינה נקובה בגלמי לא הוה מקשה לקמן בבגלמי אבל מדקמ"ל הכא דלא אתת ע"כ דלא מתוקמא בהכי ודפריך ליה לרבא נמי מהך דאינה נקובה בריש פ' כל הכלים הייט נמי ע"כ דסמך אהא דקאמר הכא דלא אתת היא דע"כ דלא מתוקמא באוספלניא"ה ודודאי בלאו הך דהכא ה"מ למפרך לרבא דהא מה"ט דלא מתוקמא ליה לרבא בגיטול תורה או עוקלא לא מתוקמא ליה נמי באוספלניא"ה כדקאמר התם מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא דליכא למימר התם באוספלניא"ה דהא לענין טומאה ע"ש יחוד הוא לענין שבת נמי מנא הוא אף בלא יחוד הכי אמרי' נמי דמוקי ליה בגלמי כמ"ש התוס' לעיל בפרק במה טומנין בד"ה לא אמרו עבודין כו' דהא ודאי באוספלניא"ה לא שייך יחוד כיון שאינה עומדת לינקב משא"כ בגלמי שעומדת לינקב ודו"ק:

דף נג בפרש"י בד"ה ה"ג מותר כו' סבור הא דלמתני' משום דלא אשכח ביה דסבר אוכף נמי שרי כו' עכ"ל נראה מלשונו דלא קאי הכי אלא דלמסקנא נמי אוכף ליטול אסור והיינו לאי שינויא דשאי אוכף דלפסר דנפל מגילא אבל לאי שינויא דמפליג כאן לחממה כאן לצננה ע"כ הך ברייתא דאוסר ליטול אוכף לא קיימא כרב דלרב שרי כיון דמתיר בטרסקל דלא הוי רק תענוג וכמ"ש התוס' לקמן מיהו להניח אוכף על החמור אפשר דלא תליא כלל בפלוגתא דרב ושמואל אלא בהך דפליגי ת"ק ורשב"ג בקשורה לו מע"ש אם שרי כמו מרדעת ודו"ק: תוס' בד"ה והוא שקשורה כו' ועוד די"ל דבאינה קשורה מע"ש מחזי כמתכוין להוצאה כו' עכ"ל ל"ע לחלק בין פירש"י ובין פי' זה דהוצאת המרדעת נמי לא הוי אלא משום משאוי דלכל הכי יליפות דקתני משום משאוי הוא ודוחק לומר לפירש"י דבקשורה בשבת דהוי ודאי משאוי כיון דלא גלי דעתו מאתמול שהתא לצריכה לכך שייך לה למלבוש כפירוש לקמן אבל לפירוש זה איכו ודאי משאוי דלא גלי מאתמול שהתא וכמשאוי בשבת ודו"ק: בד"ה אילימא שאינה קשורה לו כלל כו' מדאיצטריך למתני' בזמן שהיא קשורה לו כו' וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה הכי הוה מסתבר טפי למימר דהפסת מוטעת תפסת דאדרבה להתירא ואי לא תניא בהדיא בקשורה ה"א דוקא בקשורה מע"ש כו' ולכך הוסיף למתני בהדיא קשורה דהיא מלתא יתירא לומר דלפניו בקשורה בשבת אבל הסתא דדייק אפכא מסיפא ליכא למימר בריש הכי ואדרבה דהפסת מוטעת הפסת לאיסורא ואיירי דוקא בשאינה קשורה כלל ואיצטריך ליה למתני לדיוקא מיניה אבל קשורה אפילו בשבת שרי דמ"מ מלתא דסיפא לא הוה איצטריך ליה לגופיה כלל כיון דהוה מלתא דפשיטא ועוד דאדרבה בסיפא לאיסורא איכא לן למימר דהפסת מרובה תפסת דהיינו לאסור אף באינה קשורה מע"ש ודו"ק: בד"ה מהו ליתן כו' דבהמה חשיבא כדבר הגיטל כיון דיכול למוסרה כו' ולעיל בפרק כירה בד"ה ופירסן כו' שכתבו התוס' שם גבי דכרי דרב הונא ה"ל דבר שאינו ניטל משום דאין לך דלמסכן ולהוליכן בלאחות כמו חמור דהכא וק"ל: ע"ב בגמרא והאנן תנן ולא בקמיע שאינה מומחה כו' ופירש"י מ"ש בבהמה מאדם עכ"ל ולמאי דלא פסיק לדעתיה הבהמה לומר דזה חומר בבהמה מבאדם קאי אסיגדל אלא אקמיע אברייתא גופה ה"מ בבהמה מבאדם אלא כיון דמחתיה אקמיע קאי הכי ניחא ליה למפרך ממתני' ודו"ק: שם בגמרא ומי איכא מומחה לאדם ולא הוה מומחה לבהמה אין אדם דאית ליה מזלא כו' משמע מזה דמומחה בבהמה מכ"ש דהוה מומחה לאדם דאית ליה מזלא וקשה דא"כ מאי פריך אי הכי מאי זה חומר כו' דהא שפיר איכא חומר בבהמה דמומחה לאדם לא הוי מומחה לבהמה דלית לה מזלא ומומחה לבהמה הוי מומחה לאדם ... לא הוי מומחה לאדם ודו"ק: בפרש"י בד"ה תנאי היא במתני' ר"מ שרי כו' עכ"ל דסתם מתני' ר"מ היא והולך לזה דהל"כ לא הוו תנאי דמתני' מסיימי טפי מתנאי דברייתא ורב יוסף דקא קשיא תנאי שקלת כו' משמע דר"ל דאיכא תנאי דמסיימי וק"ל: בד"ה ליבש כו'

ולענין משאוי נמי כו' ליחלב הוה משאוי כו' עכ"ל שינה כאן פירושו ממה שפי' במתני' ליבש דמיהדק שפיר דליכא למיחש דילמא נפיל והתא לאתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן עכ"ל ולאו משום משאוי נגעו בה כפירושו הכא ויש ליישב דבמתני' פי' כן לפום ריהטא כשינויא דרב יהודה אברייתות דמוקי לאו הא דמיהדק הא דלא מיהדק והכי מפרש לה רב יהודה ליבש אבל לא ליחלב דמתני' כפירש"י במתני' וכל"ל לדברי התוס' שכתבו רב יהודה ידע שפיר כו' אלא דניחא ליה לאוקמא כו' אליבא דחד תנא עכ"ל דלכאורה אין זה מספיק דאכתי תקשי ליה אמאי לא מוקי לה כחד תנא דמתני' דהיינו ר"י וכאן ליבש וכאן ליחלב אלא ע"כ דאית לן למימר דקושטא הוא דרב יהודה מוקי לאו בהכי והא דמיהדק והא דלא מיהדק הייט הך דהא ליבש והא ליחלב וכפירש"י במתני' אבל הכא דקאמר ואיבעית אימא כו' כאן ליבש וכאן ליחלב ע"כ דליכא לפרש דהייט הא דמיהדק הא דלא מיהדק דא"כ הייט שינויא דרב יהודה ומאי קאמר ואיבעית אימא כו' ומזה הוצרך רש"י לפרש הכי דלאו משום דילמא אתי לאתויי נגעו בה הכא אלא משום משאוי וק"ק כיון דרב יהודה נמי מוקי לה כאן ליבש כאן ליחלב דהייט מיהדק ולא מיהדק א"כ כי משני הכא כאן ליבש וכאן ליחלב והייט משום משאוי הוי עיקר תירוצא חסר מן הספר וצ"ל כאן ליבש וכאן ליחלב משמע טפי משום משאוי וכל"ל הא דקא"ל רב יוסף לרב יהודה תנאי שקלת מעלמא אע"ג דאיהו נמי מוקי לה כחד תנא דמתני' כר"י מ"מ לרב יוסף לא משמע ליה לפרושי מתני' ליבש אבל לא ליחלב אלא משום משאוי אך קשה במה שפירש"י לעיל אהך ברייתא ולא עזים בכיס שבדדיהן לקבל חלב הנוטף א"נ שלא ישרטו דדיהן כו' עכ"ל מה שפי' לקבל חלב הנוטף הייט אוקמתא דהכא כאן ליחלב ומשום משאוי כפירש"י הכא אבל מה שפי' א"נ שלא ישרטו דדיהן קשה דלא הוי כחד מכל הני אוקמתות דהכא וע"ק מאי איסורא איכא בשלא ישרטו דדיהן טפי מליבש כיון דלצורך שמירת גופן הוא ולא הוי אלא כמלבוש ואפשר ממאי דמייתי הכא בתר כל הני אוקמתות הא דתניא ר"י אומר כו' כדי שלא ישרטו דדיהן משמע ליה דהייטו אוקמתא אחריתא דהך דולא עזים בכיס כו' הייט כדי שלא ישרטו ואע"ג דלא הוי משאוי משום דלא מיהדק הוא ואתא לאתויי ואפשר דהייט שינויא דרב יהודה וסמך עלמו אהא דמייתי ברייתא כדי שלא ישרטו כו' והייט דקא"ל רב יוסף תנאי שקלת מעלמא דהייט מתוך סברייתא אבל ליבש אבל לא ליחלב דמתני' לא משמע אלא משום משאוי וצריך עיון: תוס' בד"ה כאן ליבש כו' ור"י פי' דבין ליבש כו' לפי שמהדקו כו' אבל לחלב כו' אינו מיהדק כו' עכ"ל והייט דמייתי הך ברייתא דכדי שלא ישרטו כו' בתר האי שינויא אבל קשיא להאי פי' דאימא דרב יהודה נמי להכי נתכוון דהא דמיהדק הייט ליבש והא דלא מיהדק הייט ליחלב ומשום דלא אתא לאתויי ומוקי לה כחד תנא דמתני' כרב יהודה ומאי קא"ל רב יוסף תנאי שקלת מעלמא כו' ומאי קאמר ואי בעית אימא כו' דהא רב יהודה נמי הכי קאמר וי"ל דמשמע ליה לרב יוסף דאם רב יהודה נתכוון לכך לא ה"ל לפלוגי במיהדק ולא מיהדק אלא ה"ל לאתויי הך ברייתא דכדי שלא ישרטו וכאן ליבש וכאן ליחלב נמי הכי משמע דמיהדק ולא מיהדק ודוחק ודו"ק:

ח"א דף נג ע"ב במה גרוע אדם זה שנשתנו כו' פרש"י ולא זכה ליפתח לו שערי שכר עכ"ל גם כי בוודאי היה לו זכות שנעשה לו נס כזה מ"מ גרוע הוא שמנכין לו מזכיותיו כדאמרינן בפרק ב"מ בעושין לו נס דמנכין לו מזכיותיו ונראה דלא שייך בזה לומר הא אין כל חדש תחת השמש כדהשיב ההוא תלמיד לר"ג דאיכא למימר כיון דדדים יש בא"ש כמו באשה הרי זה אין חדש דהוה מיהת בכח אלא שהפעולה נתחדשה וז"ש דלא איברו מזוני כפרש"י שימצאו חטים גדילים באוצרותיהם עכ"ל הייט משום דאין זה בכח ושייך ביה אין כל חדש גו' ודו"ק:

דף נד בפרש"י בד"ה כת"ק דמתני' דשרי בתרווייהו עכ"ל מה שפירש כת"ק דמתני' ולא ניחא ליה לפרש למאי דקיימינן הכא כת"ק דברייתא דמתיר ליבש אבל לא ליחלב משום דמשמע ליה דכי אתא רבין אר"י מלתא באנפי נפשיה הוא ולא קאי אמלתא דשמואל וא"כ לא ה"ל למנקט ת"ק דברייתא אלא ה"ל למנקט כרבי יהודה דמתני' אבל לפי הגי' של התוס' דרב ושמואל מתני להא אברייתא ניחא דרב נקט ת"ק דברייתא ולא ר' יהודה דמתני' משום דשמואל בעל פלוגתיה דוקא אברייתא קאי כמ"ש התוס' דנקט ר"י בן בתירא ולא ר' יוסי כו' ולפי אותה גירסא נמי גרסינן וכן אמר רבין אמר ר"י כו' דכן אמר כרב וקאי אברייתא ודו"ק: תוס' בד"ה רב אמר כו' וי"ל דאיכא דמפכי להו עכ"ל ר"ל משום דהוא

מהר"ם

בריתא לרבא דאמר דמרלענין טומאה לאו מנא הוא לענין טלטול שבת נמי לאו מנא הוא ובברייתא זו קתני דלענין שבת בין נקובה בין אין נקובה מותר לטלטל והוי מנא ולענין טומאה לאו מנא הוא אא"כ נקובה במאי מוקי לה לרב דלא אשכחן לדידיה דלא הוי מנא לענין טומאה ולענין שבת הוי מנא אלא בגלמי וכיון דהשתא לא ידע המקשה דמיירי בגלמי א"כ תקשה ליה הך ברייתא לרבא וק"ל:

דף נג ע"א בגמ' ומה התם דמשום תענוג שרי הכא דמשום צער וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה ופוקקין לה וכו' ומוליד קול לכך פוקק וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה והוא שקשורה לו מע"ש וכו' הוי מלבוש אבל באינה קשורה הוי משוי ר"ל דכשהיא קשורה מע"ש ויצאה בו מע"ש מוכח שזהו מלבוש של החמור ואינו משוי אבל כשהיא קשורה לו בשבת ולא היתה מלבושו קודם זה אינו מוכרח שהוא לבושו של החמור א"כ הוי משוי ועוד יש לפרש וכו' דמחזי כמתכוין להוצאת המרדעת ר"ל דמחזי דאינו קושר המרדעת על החמור לצורך החמור אלא שהוא להוציא המרדעת לרה"ר וקשרה בו כדי להוציאו וק"ל: ד"ה אילימא שאינה קשורה כלל פשיטא ולא בעי למיפרך דמרישא שמעינן לה ר"ל דלא בעי למיפרך בלא פשיטא דסיפא הוי פירוש שאינה קשורה לו מע"ש דאי אינה קשורה לו כלל הוי משנה שאינה צריכה דזה שמעינן מדיוקא דרישא אלא ודאי הסיפא אתא לאשמועינן דאע"ג שהיא קשורה בו בשבת אלא שלא קשרה לו מע"ש אין יוצא בו לא רצה למיפרך הכי דאי לאו דקשה פשיטא הוה אמינא דפי' שאינה קשורה היינו שאינה קשורה לו כלל ואע"ג דזה שמעינן מרישא לא הויא משנה יתירה דדרך המשניות כן וכו': בא"ד וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה ה"א דלהכי תנן בזמן שהיא קשורה לאשמעינן דאפי' קשורה לו בשבת וכו' פי' דהוה ניחא לן טפי לפרש מתני' דלגופא אתא לאשמועינן דהיינו היתרא דבזמן שהיא קשורה בו בכל אופן שהוא מותר לצאת בו מלפרש דלדיוקא אתא ולומר דוקא כשהיא קשורה בו מע"ש אבל אינה קשורה בו מע"ש אסור לצאת דסברא הוא יותר לפרש דאתא לגופא מלפרש דאתא לדיוק ודו"ק: ד"ה מהו ליתן וכו' ואע"ג דשריא קרצוף וכו' פי' שמסרקים הבהמה במסרק: ד"ה דשמעינן דקא מסיים וכו' וברייתא דאוכף נמי קייטא כשמואל למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה ר"ל דאילו לרב דשרי טרסקל דלא הוי אלא לתענוג כ"ש דשרי ליטול האוכף כדי לצננה אבל להאי שינויא דמשני התם אפשר דממילא נפיל אתיא האי ברייתא נמי כרב דאע"ג דרב מתיר אפי' טרסקל להניח מ"מ אוכף אינו מותר ליטלו משום כיון דאפשר דממילא נפיל אבל להניח אוכף אפשר דמותר ודו"ק: ע"ב בגמ' אמר מר ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה והא אנן תנן וכו' הא מומחה שפיר דמי מקשין התלמידים לפי מה דס"ד השתא דהא דקתני זה חומר בבהמה מבאדם קאי אקמיע מומחה למה ליה להמקשה לאתויי מתני' ולא בקמיע שאינה מומחה וכו' הוי ליה לאקשויי בקצרה מגופא דברייתא דקתני הברייתא זה חומר וכו' ר"ל דבהמה אינה יוצאה אפי' בקמיע המומחה ואדם יוצא בקמיע המומחה ומאי שנא בהמה מאדם ויש ליישב דאי לאו דאשכחנא במתני' דאדם מותר לצאת בקמיע המומחה גם המקשה לא היה עולה על דעתו לפרש דהא דקתני זה חומר בבהמה וכו' קאי אקמיע ועל כרחך היה צריך לפרש דקאי איתר דברים דקתני בברייתא והכי פריך והא אנן תנן ולא בקמיע וכו' הא מומחה שפיר דמי וא"כ ממילא הא דקתני בברייתא זה חומר בבהמה וכו' קאי מסתמא אקמיע ומאי שנא בהמה מאדם ודו"ק: אמר מר לא יצא הזב וכו' ולא העזים וכו' הא דמיהדק הא דלא מיהדק הצעת הפשט הוא כן דרב יהודה הוא דמשני הא דמיהדק הא דלא מיהדק נקט לה מסברת עצמו משום דליכא תנא דלישרי מידי דלא מיהדק דאפי' ת"ק דמתני' דקתני יוצאות העזים וכו' ע"כ איירי במיהדק דאי לא מיהדק פשיטא דאסור א"כ לדידיה אתו הברייתות תרווייהו כת"ק והיינו אליבא דחד תנא שכתבו התוס' דהיינו ת"ק אבל אין לפרש דר"ל דהאי חד תנא הוא ר' יוסי דמתני' דהא לר' יוסי אפי' מיהדק אסור משום משוי דאיהו לא חשיב ליה לבוש ואוקימתא זו נראה דוחק ואין סברא דהברייתות דתנא חדא יוצאות וחדא אין יוצאות דאתא למימר דדוקא היכא דמיהדקי יוצאות והיכא דלא מיהדקי אינן יוצאות אין זה תלוי בדין יציאת העזים דכל מידי דעלמא אין יוצאין במידי דלא מיהדק משום גזירה דאתי לאתויי וכן לעיל בדף נ"ג גבי מרדעת החמור פריך אילימא שאינו קשור כלל פשיטא דלמא נפלה וכו' ולהכי הקפיד עליו רב יוסף וקאמר תנאי שקלת מעלמא הא איכא תנאי במתני' דפליגי מצד הלבשת העזים גופייהו דת"ק דמתני' מתיר משום דאקרי לבוש העזים ולא הוי משוי ור' יוסי אוסר משום דמקרי משוי ואפי' אי מיהדק אסור מטעם משוי והיינו נמי פלוגתא דהברייתות דלעיל דחדא כת"ק דמתני' דהוא ר"מ דסתם מתני' ר"מ וחדא כר' יוסי ואיבעית איכא הא והא ר' יהודה ולא מטעמא דמיהדק כדקאמרת אלא כאן ליבש דבליבש ליכא משוי וכאן ליחלב ואיכא ביה משום משוי כדפי' רש"י וזה טעמו של רש"י ששינה כאן פירושו ממה שפי' במתני' דלעיל דבמתני' פי' לחלב משום דלא מיהדק וכאן פי' הטעם משום משוי משום דא"כ תקשה היינו שינויא דרב יהודה ולפי פירושו של הר"ר יוסף פורת שכתבו התוספות שפירש דברי רב יהודה הא ליבש דמותר משום דמיהדק הא ליחלב דאסור משום דלא מיהדק צריך לומר דאיכא בין שינויא דרב יוסף לשינויא דרב יהודה דאלו לשינויא דרב יהודה אוקמי התרי ברייתות כת"ק דמתני' דת"ק נמי מודה דהיכא דלא מיהדק אסור ודין דלא מיהדק אינו תלוי בדין יציאת העזים כמו שכתבנו למעלה ולהכי מוקי רב יוסף בשינויא בתרא הא והא כר' יהודה כאן ליבש כאן לחלב פי' דבלחלב אפי' כי מיהדק אינו יוצא דאי אפשר למיהדק שפיר כיון שרוצה לחלב והשתא אתי שפיר הא דתני הברייתא העזים אינן יוצאות בכיס שבדדיהם דאיירי לחלב דשייך דין זה גבי עזים דכיון דרוצה לחלב אפי' במיהדק אסור משום דלא מיהדק שפיר כנ"ל ודו"ק וראיתי מי שפי' שיטה זו גם רש"י והתוס' בדרך זר ורחוק גם פי' האוקימתא דרב יהודה דמוקי הא דמיהדק והא דלא מיהדק כוונתו דאוקים תרווייהו כר' יהודה דמתני' וזה דבר שאינו דא"כ מה בין אוקימתא דרב יהודה לבין אוקימתא דאיבעית אימא דרב יוסף ויתר הבטולים שאין להאריך בהם: ברש"י ד"ה ומשום צער ואפ"ה לבהמה לא וכו' כצ"ל: ד"ה לא דגמר וכו' וסיכה ופירכוס משום תענוג וכו' כצ"ל: ד"ה נסין גדולים וכו' ומסרטין דדיהן הוא סוף דבור ותיבת וסרטו הוא נמחק:

דף נד ע"א בגמ' כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהיאך וכו' כצ"ל: מאי ארץ כבול אמר רב הונא שהיו בה בני אדם וכו' כצ"ל: ברש"י ואיכא דמתני להא דשמואל וכו' דליבש מותר ולחלב אסור כצ"ל: בתוס' ד"ה רב אמר ליבש מותר וכו' דאיכא דמפכי להו פי' דמפכי דר' יוסי לר' יהודה לכך איצטריכו רב ושמואל לפרש בהדיא כל אחד דעתו: ד"ה הלכה כר' יהודה וכו' וד"ה אמר רב הלכה כת"ק וכו' הכל דבור אחד: בא"ד ולא נקיט ר' יוסי וכו' מקשין התלמידים לישני נמי כדלעיל משום דאיכא דמפכי ר' יוסי לר' יהודה וכ"ת א"כ ברייתא נמי דלמא מפכי דר"י ב"ב לדברי ת"ק זה אינו חדא בשביל דאיכא דמפכי במתני' ר"י ור' יוסי ליהפכו נמי דברי ת"ק ור"י ב"ב דברייתא ועוד דלישנא דר"י ב"ב אינו נופל כ"א על דברי ת"ק וא"כ נצטרך לשנות כל לשון הברייתא וליתני הכי העזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב דברי ר"י ב"ב וחכ"א כך הלכה אבל מי מפים וכו' ואין זה שיטת הגמ' דכל היכא דאמרי' דלא מסיימי התנאים אין משנים שום לשון של המשנה או ברייתא אלא שמהפכים שמות התנאים ונראה דס"ל להתוס' דאין דרך להעמיד דברי תנא דברייתא במקום שתנאים דמתני' פליגי ביה ואם איכא דמפכי הל"ל הלכה כמ"ד דבין ליבש בין ליחלב אסור כדלעיל מיניה לכך צריכין התוס' לומר דר' יוסי ור"י ב"ב אינם בשיטה אחת ושמואל פסק הלכתא כר"י ב"ב ולא כר' יוסי דאוסר אפי' במקום שאין עושין כלל אלא ליבש: בא"ד ור' יוסי אוסר משום דלמא נפיל תמיה לי דלא משמע מתוך המשנה ולא מתוך הסוגיא שיהא טעמו של ר' יוסי משום דחיישינן דנפיל אלא אפי' היכא דמיהדק שפיר אסר ליה ר' יוסי מטעם משוי דלא חשיב ליה מלבוש של עזים ועוד דהא משמע מכל הסוגיא דבליבש לא שייך למגזר דלמא נפיל ואתי לאתויי ואי לא מסתפינא אמינא דטעות נפל בספרים וכצ"ל ור' יוסי אוסר משום משוי: בא"ד ר"ת גרים אמר רב הלכה כת"ק וכו' והד"א ופי' הלכה כת"ק הוא ת"ק דברייתא דאתי כר' יהודה דאמר יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן הלכה כת"ק פי' כת"ק דברייתא דהוא ר"י ובאשר"י גורס ואמר שמואל הלכה כר"י בן בתירא ורב אמר הלכה כת"ק וכן כי אתא רבין וכו' הלכה כת"ק וגירסא זו מתיישבת יותר דמשום דשמואל אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא דברייתא עני בתריה רב ואמר דאין הלכה כר' יהודה בן בתירא אלא כת"ק דברייתא אבל לפי גירסת התוס' דגרסי מתחלה אמר רב הלכה כת"ק והדר גרים ושמואל אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא יש להקשות כיון דרב פסק הלכה כר' יהודה דמתני' דאמר יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב הוי ליה למימר הלכה כר"י דמתני'
ולמה

חכמת שלמה

טומאה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה טהורה כו' ועומדת לרצועה ומיהו כו' כצ"ל: בד"ה יוצאות כו' ספיר וליכא למיחש כו' כצ"ל: תוס' בד"ה היא של אלמוג כו' יש כו' יש בה בית קיבול כו' כצ"ל:

דף נג ע"א רש"י בד"ה אבא תברי כמו אברך. נ"ב כן מצא רש"י בגירסא עיין בפרק א"ט דף מ"ה: בא"ד אבא למלכא. נ"ב והכי נמי פירוש אבא לכל החברים פי' ראש החכמים: תוס' בד"ה אריוך שם מלך כו' לשון ארי נ"ב פי' שהוא לשון מלכות ע"ש גור אריה יהודה ודינא דמלכותא דינא והלכתא כשמואל בדיני רש"י בריש פרק התכלת: בד"ה דשמעי' כו' רב קאי כשמואל כו'. נ"ב וכאשר"י פרק כירה כתב אפילו לגבי תרווייהו כחדא הלכה כרבי יוחנן:

דף נד ע"א גמ' בפיסקא הרחלים יוצאות נמתק: רש"י בד"ה למילת כו' כלי מילת. נ"ב פי' צמר לבן וכך מאד כך פי' בערוך שנקרא מילת: בד"ה כשלייתם כו' ול"נ כו'. נ"ב דוקא הא דברייתא

פסיקא להו דאיכא דמפכי לפלוגתא דתנאי בהך מלתא ולא הוו מסיימי דבריהם ולכך קולרס לפסוק הלכה ולפרש דבריהם ולזה בד"ה הלכה כר"א בן בתירא שכתבו לא דנקט ר"א בן בתירא ולא נקט ר' יוסי כו' לא ניחא למימר להאי לישנא כמי דלכך לא נקט רבי יוסי משום דאיכא דמפכי להו לתנאי דא"כ נמי הסתא אפשר דמפכי להו לתנאי דר"א בן בתירא קא לרבי יהודה בן בתירא ומ"ק דידיה דאיירי בכה"ג נמי בהך מלתא אלא ע"כ לא נקטיה ... פירשו דבריהם לא חשו לאפוכי תנאי והא דלא נקט ר"א משום כו' וק"ל : בד"ה והתנן כו' והא דקתני ובלבד כו' ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט כו' עכ"ל ר"ל לרב חסדא דמוקי לה משום דלאו שורפין קדשים ביו"ט וכ"ה ברא"ש אבל לרבה דמוקי טעמא דמתני' משום שמא יטה וגזרינן יו"ט אטו שבת שפיר דקתני לה גבי מלתא דשבת ואע"ג דרב חסדא נמי מוקי לה ביו"ט שלא לסיות בע"ש לאו במלתא דשבת תליא מלתא דהא מטעם דאין שורפין קדשים ביו"ט בשאר יו"ט נמי אין מדליקין בו וק"ל :

ח"א דף נד ע"א אמר ר"י עקד עקידת יד ורגל כילחק בן אברהם כו' וכן תני לקמן בברייתא ולפום ריהטא כיון דלא קאמר הכי להאי תנא דס"ל דעקוד שתי ידים ורגלים דהוי כילחק כו' דפסיקא להו בשום דוכתא דויעקוד דילחק דלא הוי רק יד ורגל אחד אבל לא ידענא מהיכא גם רש"י בפירש התומש כתב גבי ויעקוד דילחק דהוי הידים ורגלים ביחד כו' ע"ש ע"כ נראה דלא קאמר הכא כילחק כו' אלא לראייה דעקוד מלשון קשר הוא וק"ל :

דף נה ע"ב בפירש"י בד"ה והא כתיב מעבירים אמר רבא בריה דרבי יהושע כו' קשה בעיני שם חכם הנזכר כו' עכ"ל כן היה הגירסא בגמרת רש"י ור"ל דק"ל שם חכם הנזכר רבא בריה דרב יהושע הנזכר כאן ולא נזכר בכולה תלמודא ומזה לריך לומר כי טעות גדול הוא ולא גרסינן להא מלתא כלל שהרי ט' שמזה מוכח ג"כ שטעות הוא שנפל בספרים ומהרש"ל הגיה בפירש"י רב הונא בריה דרב יהושע ולא הבנתי [א] כוונתו דמאי קשה בעיניו שם חכם הנזכר כאן וק"ל :

ח"א דף נה ע"א מיד ה' גו' אם שרים חטאו זקנים מה כו'. זקנים הם החכמים ע"ש זה קנה חכמה ומלינו חטאים גם בזקנים דכתיב זקני בית ישראל עושין גו' אלא משום דהכא לעיל בההוא ענינא גבי ספור חטאים כתיב שריך סוררים גו' כלו אוהב גו' ולא הוזכרו זקנים שם ולזה קאמר אם שרים חטאו כדכתיב שריך סוררים גו' זקנים שלא הזכרו שם מה חטאו שיבא ה' במשפט עמם ואמר מפני שלא מיחו בשרים וק"ל : **לא** סבר לה מר אוטם אזנו גו' לכאורה האי לישנא מגומגם דהל"ל הא כתיב אוטם אזנו גו' אלא משום דפשטיה דהאי קרא איירי לענין לדקה לעני ודל קא"ל לא סבר ליה מר דלענין משפט נמי נאמר האי קרא דהכי משמע דההיא איתתא דקלוותא על דינא הוא כדמייתי דינו לבקר משפט וגו' וק"ל : **רישך** בקרירי כו' ורישא דרישך בחמימי. נראה דנקיט האי לישנא ע"פ המקרא דמייתי דינו לבוקר משפט גו' פן תלא כאש חמתי ובערה גו' דהיינו רישא דרישך מר עוקבא שהוא מבית דוד נכווה בהנך חמימי דנקט בקרא וק"ל : **מעולם** לא יצאה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר כו' מה שיש לדקדק בזה מההיא דפ"ק דברכות שאמרו שם שמא יגרום החטא כו' מפורש שם ע"ש : **ועל** תלא רשעים תי"ו של דם כו'. כתבו התוס' מסברא קאמר הכי דהא כו' ע"ש ולא ידענא מאי סברא כיון דהלדיקים היה עליהם תיו של דיו שלא יגעו בהם כמפורש בקרא ממילא אילו שלא היו להם תיו רשעים הם ונתנו למשחית ואפשר משום ביגוים דלא היו ראוים להנלל ולא להשחית וכן משמע לישנא דהללו לדיקים גמורים והללו רשעים גמורים ועוד נראה בזה דמשמע להלמודא שהיה על הרשעים תיו של דם דתיו גופיה לא הוי סימן כדלקמן דתיו תחיה ואיכא תיו תמות וכן לאידך אמוראי אבל אי הוה בשניהם התיו בלדיקים בדיו רמז על תחיה וברשעים בדם רמז על תמות ובקרא נמי איירי בשניהם מדכתיב לשון כפול נאנחים ונאנקים משמע ליה נאנחים היינו לדיקים שמתאנחים ומלטערים על כל התועבות ונאנקים היינו רשעים שיהיו נאנקים אחרי הריגתם כמ"ש יאנק חלל בירמיה ובאנק חלל ביחזקאל וגבי דם גופיה כתיב ביחזקאל האנק דם שהיה על הרשעים תיו של דם על שיהיו עתידים בהריגתם נאנקים כחלל הזה על תועבות שעשו ודו"ק : **אמרה** מדת הדין כו' כפרש"י נראה דכל זה מוכח מדכתיב אח"כ ממקדשי תחלו דהיינו ממקודשי שקיימו את התורה כו' כדלקמן אבל א"כ לא ה"ל לאתויי כלל בתר הכי הא דכתיב ויחלו באנשים הזקנים וגו' דאדרבה מההוא קרא מוכח שהתחיל להשחית בזקנים כדכתיב ברישא דקרא זקן בחור ובתולה גו' וכאן כתיב וממקודשי תחלו וא"כ סתרי קרא אהדדי וי"ל דוקנים משמע ליה ת"ת זה קנה חכמה ור"ל אשר לפני הבית שהם זקני סנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית אשר לפני ב"ה וק"ל (עי' ברש"א בפ"ק בע"ז דף כ"ב): **שקיימו** כו' מא' ועד תי"ו כו' דמ"ה שקטרגה שיחזור הקב"ה אמרה שסימן התיו ירמוז גם שהם לדיקים מא' ועד תי"ו יהיו בכלל הגזירה כיון שלא מיחו בהם ורמז בקרא וממקודשי תחל"ו דהיינו שקיימו עד תיו חלו להשחית וק"ל : **ומיד** והנה ששה אנשים באים וגו' האי קרא לעיל מיניה כתיב אלא דר"ל דלכך הקדים האי קרא לומר שיהיו כבר אילו ו' אנשים מוכנים לקיים מיד הגזירה שנאמרה אחריה וק"ל : **מזבח** הנחושת מי הוה כו'. כתבו התוס' וא"ת והא כתיב בד"ה ויעש מזבח הנחושת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא שאמרו לפניו שירה בכלי נחושת עכ"ל והוא דחוק דלמה לו להזכיר זה התם בקרא דהכא נקט ליה לרמוז על הלוים שנתנו לפני המשחית להתחיל בהם ולולי דבריהם נראה דל"ק מידי דהתם ה"ק דתחת המזבח של נחושת שנעשה בימי משה עשה שלמה מזבח אבנים אבל הכא ל"ל להזכיר כלל שעמד בפני מזבח שהיה התח מזבח של נחושת שהיה כבר בימי משה וק"ל : **קצף** אף וחימה כו'. כתבו התוס' קשה לרשב"א כו' ע"ש וכתבנו בזה פ"ק דע"ז ופ"ק דב"ב ע"ש : **ומ"ש** תיו תחיה תיו תמות. פירוש תיו בדיו תחיה ללדיקים ותיו דם תמות לרשעים ולמ"ד תמה זכות אבות הוא רמז לשניהם ללדיקים שתמה זכות אבות ובלדקתם וזכותם ינללו ולרשעים שאין להם זכות עלמם והרי גם זכות אבות תמה וכן למ"ד תחון זכות אבות ללדיקים שמעשה אבותיהם בידיהם משא"כ לרשעים ולמ"ד תיו סוף חותמו כו' אמת דהיינו רמז שהוא סוף וגזר דין חותם של הגזירה ללדיקים ולרשעים ומ"ד אילו בני אדם שקיימו כו' היינו תיו של דיו ללדיקים ותיו של דם לרשעים הוא בהיפך אילו שלא קיימו מא' ועד תיו והשתא לא פליגי הני אמוראי אלא בפירוש רמז התיו בין לרשעים בין ללדיקים אבל מדברי התוספות נראה בשם ר"י דלשמואל דאמר תמה היינו לרשעים ולר"י תחון ללדיקים והוא דחוק ודו"ק : **מימות** יהושע כו' שנאמר אגלה גו' עיין פרש"י ועי"ל דנפקא ליה מועתה אגלה גו' דר"ל עד היום הייתי חס על כבודה מפני כבוד מאהביה שהם האבות ומהיום אגלה נבלותה לעיני מאהביה שהם האבות ולא אחוס עוד על כבודה וק"ל : **מימי** חזקיהו שנאמר למרבה גו' פרש"י קנאת ה' לבאות תעשה זאת ולא זכות אבות עכ"ל ועי"ל דנפקא ליה מדכתיב להכין ולסעדה במשפט ולדקה אבל לא בזכות אבות וק"ל : **אין** מיתה בלא חטא ואין כו'. לכאורה קשה דהמיתה וודאי קשה מיסורין וא"כ לפי הסברא יהיה בהיפך דהיינו דאין מיתה בלא עון שהוא המזיד ואין יסורין בלא חטא שהוא שוגג ולפי מ"ש התוספות דמיירי הכא ביסורין שהם מכוערים י"ל שהם קשים טפי ממיתה ומ"מ יש לעיין בזה דיסורי איוב וודאי מכוערין היו ואינו דומה שהיה בו עון מזיד דמפורש ביה איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע **קרני ראם** [א] ולא הבנתי כו'. כ"כ וכוונתו בפרש"י דקשה בעיניו שם חכם היינו שחכם כמותו יאמר דבר שאינו וז"פ :

ודו"ק : **ע"ב אף** משה כו' שנאמר יען לא האמנתם בי גו' ומ"ד שמתו בלא חטא מפרש ליה להאי קרא יען לא האמנתם גו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ גו' הא האמנתם בי וכיחם להכניסם לא"י אבל אין זה כדאי להיות מתים אי לאו דיש מיתה בלא חטא ודו"ק : **לבר** מישי אבי דוד כו' מפורש ספ"א [דכ"ב] (דב"ק). **בעטיו** של נחש כו' פרש"י מלשון עלה ובערוך פי' עוד פ"א מלשון קולמוס כמו עט סופר גו' ע"ש וכתבו התוספות ד' מתו כו' והא דכתיב כי אדם אין לדיק גו' ברוב בני אדם קאמר עכ"ל ועי"ל גם שיש בו קלת חטא אינו ראוי למות באותו חטא וכה"ג כתבנו לעיל דמוכח כן מקרא דיען לא האמנתם גו' למ"ד דיש מיתה בלא חטא ממשה ואהרן מיהו למסקנא מוקי לה כרשב"א דמשה ואהרן מתו בחטאם ואפ"ה ס"ל דיש מיתה בלא חטא כגון הנך ד' שמתו בעטיו כו' וא"ת תי עדיפי ממשה ואהרן וי"ל דלא הוו חשיבו כוותייהו ומחטא נמי לא חטאו עכ"ל וק"ל : **כל** האומר ראובן חטא כו' פרש"י במעשה בלהה עכ"ל דקדק לומר דבמעשה בלהה כמשמעו לא חטא אבל וודאי חטא בבלבול יצועי אביו כדקאמר דמעלה עליו כו' וז"ש רשב"א לקמן מולל אותו לדיק מאותו עון כו' דהיינו מאותו עון ממש דמעשה בלהה אבל בחטא דבלבול יצועי אביו לא היה מולל וכה"ג פי' התוס' לקמן גבי בני עלי לא חטאו : **שנאמר** ויהיו בני יעקב י"ב תלמד כו' כפרש"י ור"ל כיון דמתחיל ענין אחר והוא נפסק לפסוק אתרת ה"ל כמי לאפסוקי לפסוק אחר אי לאו להאי דרשה דמוסב אדלעיל דגם שהיה בראובן זה הגנות וישכב גו' מ"מ י"ב בניו היו שקולים כמו שלא היה באחיו זה הגנות ממש דוישכב כך לא היה בו זה הגנות ממש דוישכב גו' ולא נכתב בו כן אלא ע"ש בלבול יצועי ונראה בזה מה שכינה בלבול יצועי לשכיבתו עם בלהה אשת אביו לפי מ"ש כי רחל היתה עקרת הבית וכל עלמו של יעקב לא עבד אלא ברחל ועל ידה נשא גם לאה והשפחות וע"כ בחיי רחל היה מטתו תדיר באוהל רחל ולכבודה גם אחר מותה שעמיד מטתו באוהל בלהה שפחת רחל ולפי מה שבארנו במסכת יבמות שאמרו שם שהיה אברהם וזרעו אסורים ליקח שפחה והוא נשא את הגר שפחת שרה לפי שנשתחררה הגר ממילא כדין הנושא לעבדו בת חורין דיולאת לחרות וה"נ נ"ל ביעקב שהותר בשפחות אילו לפי שנשתחררו ממילא כשנתנו לו וראובן טעה בזה וחשב שלא נשתחררו בלהה וזלפה ממילא ולכך אמרו שקראו לבני השפחות עבדים כי וולד שפחה כמותה ולזה לפי דעתו שבלהה היתה שפחת רחל ולא נשתחררה תבע עלבון אמו שתהא שפחת אחות אמו כו' ולזה אמר לפי דעתו שבלהה עדיין שפחה ולא נשתחררה ואינה אשת אביו כלל שאין קידושין תופסין בה ואינה אסורה לו לראובן באשת אביו מעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה דלפי דעתו הותר לו שכיבתו עמה ומטעם זה נראה שאמר הכתוב בד"ה כי בחללו יצועי אביו נתנה הבכורה ליוסף כמפורש פ' י"כ לפי שע"י בלבול יצועי של בלהה פגע בכבוד רחל שהיתה עקרת הבית כמ"ש לעיל ע"כ ניטלה הבכורה ממנו ונתנה ליוסף שהוא בכור של רחל ודו"ק : **ויבא** חטא זה לידו כו' עיין פרש"י והלשון דחוק ויותר נראה לפרש בהיפך וה"פ כיון שנגזר שיהיה עתיד זרעו מן המקללים לא ה"ל להקב"ה להביא חטא זה לידו ואפשר שמיאן לפרש כן משום דאמרי' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וק"ל : **אל** תקרי יצועי אלא יצועיי כו' מפרש"י נראה דל"ג ליה וכן במדרש ילקוט אינו ועיין פרש"י מהיכא יליף דב' מלעות בלבול ועי"ל דדריש ליה מדכתיב משכבי בלשון רבים הא' משכב אביו ממש והב' משכב השכינה אביו שבשמים וק"ל : **שנא'** פחז גו' רא"א פזת חנת כו'. דרשו נוטריקון משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב פחות וע"כ דרשו מיניה פוחה שמיהרת לעבור בשתים דהיינו חנת באיסור א"א וולא בכבוד אביך דהיינו באיסור אשת אב וכיולא בזה א"ר יהושע פסעת על דת אעפ"י שאין בן נח מוזהר על אשת אב מ"מ עברת על דת התורה שעתידה ליאסר אשת אב וחטאת בזה נגד אביך וזנת דהיינו באיסור א"א : **פללת** פרש"י להנלל מן החטא עכ"ל ולאפוקי דלא נפרש שהתפלל אחר החטא דהא לר"ג משמע דבקש לחטוא ולא חטא מדאמר ר"ג לריכין אנו למודעי ור"ל חלתה ופללתה כו' לשון כפול להנלל מב' עבירות דלעיל ונראה דמש"ה קאמר ר"ג עדיין אנו לריכין למודעי משום דבדרש ר"ג יש לפרש דחטא והתפלל על חטאו למחול לו וע"כ אמר לריכין אנו למודעי לדרש בהיפך ועזעת כו' דה"א לפרש אלא שלא חטא כלל וא"כ גם דרשת פללת כו' פי' להנלל מן החטא ולא חטא ונראה דהני תנאי בתראי דסברי נמי דלא חטא היינו דלא חטא במעשה בלהה ממש אבל חטא בבלבול יצועי אביו כדקאמר כתנאי דאתי' הך דתבע עלבון אמו כו' כר"ג ור"א המודעי אבל בפי' האב"א על מדרש רבתי כתב דג' מחלוקת בדבר כו' ע"ש ולא משמע כן מתוך סוגי' דשמעתין ויתיישב לדברינו נמי במה שכינה בלבל יצועי בלשון שכיבה כי באמת בתחילה היה מחשבתו לחטוא ממש בשכיבה עם בלהה וע"י תפלתו ניצל מאותו עון כר"ג וכר"א המודעי ומ"מ מחשבתו זאת נעשית קלת בפועל לבלבל יצוע אביו משום עלבון אמו וע"כ כינה אותו בלשון שכיבה לפי מחשבתו וק"ל : **שנא'** ושם שני בני עלי חפני כו' דהאי קרא מיותר ואין לו ענין במקומו אי לאו לדרשה זו להשוותם מה פנחס לא חטא כו' וכתבו התוס' דלא חטאו במאי דכתיב אשר ישכבון אבל מבזין קדשים היו כדכתיב בטרם יקטירון גו' ע"ש וכפרש"י לרב דפנחס לא חטא בא"א דאשר ישכבון כו' ע"ש דמשמע דבטרם יקטירון גו' חטא ולכך לא פריך מיניה לרב אלא מאשר ישכבון ולא פריך מבטרם יקטירון וק"ק דא"כ מאי פריך מאל בני כי לא טובה השמועה גו' דאימא על שמבזין קדשים היה אומר להם כך וכן לגירסא דפריך ממעבירין מלשון עבירה ואימא על עבירת בזיון קדשים קאמר וי"ל דלפי אותה גירסא סמיך אסיפא דקרא דכתיב מעבירים עם ה' דמשמע שבניו מביאים עם ה' לידי עבירה והיינו עבירה אשר ישכבון את הנשים דהיינו עם ה' אבל עבירות בזיון קדשים לא הוי עבירת עם ה' כלל אלא עבירתם כלפי שמיא ועי"ל דהאי קרא אל בני כי לא טובה גו' לעיל מינה כתיב אשר ישכבון גו' דעלה קאי : **לא** יהיה לו ער בחכמים כו' מפורש פ' הגשרפין ע"ש : **והא** כתיב מעבירים כו' עיין פרש"י ובחדושינו בהלכות פירוש לפירושו : **והא** כתיב בני בליעל כו' האי קרא אע"ג דגבי בזיון קדשים כתיב מ"מ משום זה לא הוי קרי להו בני בליעל אלא משום דאשר ישכבון גו' דהיינו א"א דאשכחן לשון זה גבי זנות דא"א בני בליעל נסבו את הבית גו' בני בליעל אשר בגבעה גו' וק"ל :

ח"א דף נו ע"א שלא עשו כמעשה אביהם כו' והיינו שלא הלכו בדרכיו בדרך שהלך שמואל בכל שנה לסבב העיירות ולשופטן שם אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן כו' ר"ל לחזניהן ולסופריהן שבעירן דאילו סבבו גם הם עמו אפשר היתה הולאתם מרובה על שכרן גם בעירם אפשר שאלו יותר מכדי שכרן לומר שאין להם פנאי מפני שיש להם עסקי עירן המוטל עלייהן והיינו ויטו אחרי הבלע להרבות להן ממון דרך איסורו א' ע"ז ויקחו שוחד דהיינו שע"י שהיו מרבין להן שכר באו השמשים והחזנים ליקח שוחד דהיינו ליקח מאת מהם שכר הרבה יותר מלחבירו ועי"ז אמר ויטו משפט שהשמשים והסופרין משנין להטות משפט כמ"ש בפ' ב"ת שזהו קלקול הדין שאמרו שם וק"ל:**רמ"א** חלקם כו' ר"א מלאי כו' עיין בכל זה פרש"י ועי"ל ע"פ מ"ש בר"פ ב' דייני גזירות דאסור לדיין ליטול אגרא דהוי בכלל מקבלי שוחד אם לא שכר בטילה דמוכחא והם שאלו חלקם ושכרם מן הדין בפיהם גם באגרא דלא מוכח' ור"י דא' מלאי הטילו כו' והיינו ויקחו שוחד ויטו משפט דכתיב בהו כדאמרי' פ' בתרא דסוטה משרבו מטילי מלאים על ב"ב רבה השוחד והוטה המשפט כו' ע"ש : **ור'** עקיבא אומר קופה יתירה כו' פרש"י יותר מן הראוי עכ"ל והוא דחוק דא"כ באוכלי טבלים שהוא במיתה נחשדו ואין זה בכלל ויטו אחרי הבלע גו' ונראה לפרש ע"פ מ"ש דטובת הנאה בנותן מעשר הוא לבעלים ליתן לאיזה לוי שירלה וקאמר דאותה קופה יתירה דהיינו המעשר שהפרישו בע"ב מגרנם ליתן לאיזה לוי שירלו נטלו הם בזרוע ור' יוסי שאומר מתנות כו' ע"פ מ"ש בפ' הזרוע מדכתיב במתנות מאת העם מספקא לן בלוים אי מקרו עם אם לאו ואין נוטלין מהם והם אין נוטלין מאחר וקאמר התם ההוא ליואה דחטף מתנתא כו' ה"נ הכא קאמר ר"י בבני שמואל דהוו חטפי מתנתא מאחרים בזרוע וק"ל: **לעשות** הרע כו' תשובה רעה זו כו' וכאן כתיב לעשות שבקש כו' באחאב נמי כתיב כה"ג התמכר לעשות הרע גו' אלא דהא כתיב ביה נמי ויעש הרע גו' ולא כתב באחאב לעשות רק גבי התמכר דהיינו שמסר עלמו לעשות שאינו וז"פ :

חכמת שלמה

לברייתא מפרש כך אבל לעולם במשנה שלא נאמר להדיא זנבו מפרש מרדעת ודו"ק : **תוס'** בד"ה רב אמר כו' וי"ל משום דאיכא דמפכי להו לתנאי כנ"ל : **ע"ב** גמ' קמיה דרב נחמן כו' כנ"ל :

דף נה ע"א רש"י בד"ה רישך בקרירי כו' אינו נכוה כו' אבל מעט נער יש כי אינם קרים ממש אלא נגד מר עוקבא וק"ל כ"ל : **בא"ד** יכוה בחמין הס"ד : **תוס'** בד"ה אין מיתה כו' פי' לפי שנגזרה באה כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' אל תקרי יצועי אלא יצועיי נמחק. וכ"כ בס"א אינו וכן נראה מפירש"י : **רש"י** בד"ה את של שכינה כו' שהוא רואה בו שכינה הוא בא ולן באותו הלילה כנ"ל. וכ"כ פי' והיה לו מטה אחת של שכינה ובעבור שרחל היתה הביכה עליו קבע אותה באהלה ואחר מותה קבע באהל בלהה וכן פירש רש"י בחומש : **בד"ה** פחז נוטריקון הוא כנ"ל :

דף נו ע"א גמ' בירושלים וגו' כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה דברים הניכרים כו' עלמו ועד עתה היה מלפה כשינא ויושיבוהו במלכות יתנאה ויסתפר לכך לא קבל דבריו כו' כנ"ל. וכ"כ פי' של מפיבושת ודו"ק

מהר"ם

ולמה ליה למימר הלכה כת"ק דברייתא וק"ל : **ד"ה** והתנן אדם מותר עם כולן וי"ל דה"ק וכו' והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר כצ"ל : **בא"ד** כדאוקימנא לעיל ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט פירוש כמו דלעיל פ' במה מדליקין דכל מתני' דפירקין איירי בשבת וקתני בת ולא בשמן שריפה סתמא ואפ"ה אוקימנא לעיל דף כ"ג דאיירי ביו"ט ה"נ הא דקתני ובלבד שלא יכרוך אע"ג דקתני לה גבי מילי דשבת לאו אשבת קאי אלא אחול ומשום כלאים : **בגמ'** כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאיך וכו' כצ"ל : **מאי** ארץ כבול אמר ר"ה שהיו בה בני אדם וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה ואיכא דמתני להא דשמואל וכו' דליבש מותר וליחלב אסור כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה מתנו בכולי סדר דמועד כו' ארבעתן יחד חלופי ר' יוחנן יש מחליפין ר"י וכו' כצ"ל ומלשון רש"י משמע שהוא מפרש טתני בכולי סדר דמועד וכו' פירוש דכל האי זוגא ארבעתן יחד הוי מתנו כל סדר מועד והדר קאמר שיש מחליפין ר' יוחנן ומעיילים רבי יונתן : **בתום'** ד"ה רב ור' חנינא וכו' פי' מתנו הך שמעתא וכו' ר"ל הך שמעתא כל שאפשר למחות לאנשי ביתו וכו' והשתא פסק הגמ' למלתיה וכו' וזהו שלא כפי' רש"י וק"ל :

דף נה ע"א בגמרא ומיד והנה ששה אנשים באים וכו' לפי גירסא זו דקאמר ומיד וכו' משמע דקאי אדלעיל דהיינו לאחר שאמר הקב"ה וממקדשי תחלו על זה קאמר ומיד והנה ששה אנשים אבל יש לתמוה דהא האי קרא והנה ששה אנשים כתיב קודם האי קרא דוהתוית תיו על מצחות האנשים וגו' ועוד מאי קאמר ומיד וכו' הא כבר כתיב וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית דמשמע מיד שאמר הקב"ה וממקדשי תחלו דהיינו הצדיקים עשו כן והתחילו באנשים הזקנים הצדיקים ואי לא מסתפינא אמינא דטעות סופר הוא הא דכתיב בספרים ומיד והא דקאמר והנה ששה אנשים ענין בפני עצמו הוא ודו"ק : **בתום'** ד"ה ועל הרשעים וכו' היינו בצדיקים גמורים ר"ל אבל לא כתיב בקרא כלל שצוה לרשום תיו על מצחות הרשעים : **ד"ה** קצף אף וחימה וכו' וההיא דע"ז קשה וכו' עיין מה שכתבתי ע"ז בפ"ק דמס' ע"ז : **ע"ב ברש"י** ד"ה אחת של שכינה וכו' מלשון רש"י משמע שהיה לו מטה אחת של שכינה בכל אהל ואהל בפני עצמו אבל בספר ח"ש משמע שהוא מפרש בענין אחר והביא רש"י שבפי' החומש אבל ל"נ כאשר פירשתי ופי' דהכא אינו כפירש"י דחומש ודו"ק : **ד"ה** והא כתיב מעבירים אמר רבא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן וכו' נראה לי דר"ל כי בשלמא אי לא היה נזכר שום שם חכם בתירוץ זה אלא סתמא מעבירם כתיב הוה אמינא בפשיטות דטעות הוא דהוה אמינא דאיזה תלמיד טועה ראה דפריך גמ' מישכבון ומבניי ותירץ ישכבן כתיב בני כתיב הוסיף גם הוא מעבירם כתיב אבל השתא דנזכר השנויא בשם חכם קשה לומר דטעות הוא דא"כ היאך טועה להזכיר שם חכם זה שלא נזכר מקודם בענין זה לכך כתב רש"י קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן ר"ל קשה בעיני שנזכר כאן שם חכם כי אומר אני שטעית גדול הוא ול"נ להא מלתא וכו' אלא שקשה עלי שנזכר כאן שם החכם וק"ל וראיתי מי שמפרש שרש"י ר"ל שקשה בעיני שם חכם הנזכר כאן שהוא רבא בריה דרב יהושע ולא מצינו שם זה בגמ' אבל פי' זה נראה בעיני דחוק דמה לו לרש"י לדקדק בשמות האמוראים ועוד היאך נמשך לזה מ"ש רש"י אח"כ כי אומר אני שטעות גדול הוא וכו' כי מה ענין זה לשם חכם לפי פירוש זה ומה נתינת טעם זה למעלה וק"ל :

דף נו ע"א בתום' ד"ה רק בדבר אוריה החתי קשה הא איכא מעשה דהסתה בריש פ"ב דיומא וכו' כצ"ל : **ע"ב בתום'** ד"ה אלא מעתה אז יבנה יהושע וכו' ואומר ר"י דמ"מ פריך מדלא כתיב שביקש לבנות

הרע וכן. כי מנשה כתיב לעשות הרע הא כתיב ביה נמי ויעש הרע אלא דגבי ויתעס דקאי על ישראל כתיב לעשות משא"כ בדוד דלא כתיב בעשייתו הרע ויעש הרע אלא לעשות הרע וק"ל: שבקש לעשות כו' עיי' פרש"י שבקש לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח כו' עכ"ל גם כי לשון כל היוצא למלחמת בית דוד כו' משמע קודם שיוצא הוא נותן לה גט מההיא דמייתי עלה ואת ערובתם תקח גו' משמע דמתוך המלחמה דרך לשלוח גט אחר שרואה מקום סכנה שמא יהרג ולולי פירושו נראה בפשיטות שקודם שיוצא למלחמה היה נותן גט לאשתו אלא דאחי דוד עברו על הדרך מלתת גט קודם שילאו ושלח אביהם ישי להם שישלחו גט לנשותיהם מתוך המלחמה והא דקאמר הכא שבקש לשכב עמה באיסור היינו לפי מחשבתו שלא ידע אז שימות אוריה ויתקיים התנאי למפרע ושלא חטא לפי האמת שנתקיים התנאי שמת במלחמה והוי גט ולפי' ר"ת שכתבו התוס' שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי היינו נמי שבקש לעשות לפי מחשבתו שלא ידע שהיה מגרשה לפי שהיו מגרשין בלנעא דלכך קרי לה ספק א"נ כמ"ש התוס' ודו"ק: היה לך לדונו בסנהדרין כו' לפרש"י שהיה גט על תנאי אם ימות במלחמה י"ל דנתכוון דוד שלא לדונו בסנהדרין דא"כ לא הוה מתקיים התנאי ולא הוי גט למפרע ולפי' ר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלנעא צ"ל הא דלא דנו בסנהדרין משום שלא יתשדוהו שבא עליו בעקיפין כדי ליקח אשתו ודו"ק: לקוחין יש לך בה כו' כתבו התוס' אע"ג דאפי' חטא כו' משמע שלא היה בה עבירה עכ"ל ועי"ל דלקחת משמע דמתחלת לקיחה היה בה ליקוחין קודם שמת אוריה וא"כ ע"כ משום גט על תנאי כפרש"י או גט גמור בלנעא כפי' ר"ת ודו"ק: שנא' ואת חריצי כו' ואת ערובתם תקח כו' האי קרא לאו במלחמת בית דוד כתיב אלא במלחמת בית שאול ולא מייתי מיניה אלא שכן היה דרכן של בני ישי ומסתמא דוד היה נוהג כן במלחמותיו וק"ל: ואותו הרגת גו' מה חרב בני עמון כו' דרשו כן דיתורא דקרא הוא דכבר כתיב בהאי קרא את אוריה החתי הכית בחרב גו' וע"כ דרשו מיניה מה חרב בני עמון אי אתה נענש כו' והיינו דלא נענש אפי' בדינא זוטא כגורם איגו נענש דבדינא רבה וודאי דלא אצטריך האי קרא דהא קיי"ל כמ"ד האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחיו פטור אלא דאצטריך האי קרא דאפי' בדינא זוטא כגורם לא היה נענש דוד ובעי מ"ט וקאמר משום דמורד כו' וכן מוכחת סוגיא דפ' האיש מקדש ע"ש ודו"ק: דא"ל ואדוני יואב כו' עיין פרש"י והתוס' דחו פירושו דאין זה מרד שלא בא להמליכו כו' ע"ש ונראה לקיים פירושו דמ"מ מקרי מרידה במה שהשוה כבוד עבד שהוא יואב לכבוד המלך דוד שקרא שניהם אדונים בפני המלך וק"ל: קבל דוד לה"ר כו' דכתיב הנה הוא בית כו' וכתיב וישלח כו' פרש"י בלא דבר אינו חכם והוא מלאו מלא דבר עכ"ל ובכל הספרים בקרא בלו דבר בי"ו וכן מלו דבר ונראה לפרש בלו דבר ר"ל שהיה לו דברים עליך דהיינו ליסנא בישא והוא מלאו מלו דבר שהיה נקי מזה מדבר עליו וניחא השתא דקאמר מכדי דחזייה דשיקרא כי הדר אלשין כו' דלפרש"י קשה מאי כי הדר אלשין כו' וק"ל: דברים הניכרים חזא ביה דכתיב לא עשה את רגליו גו' ופרש"י אעפ"י שמקודם זה אמר הנה לך כל אשר למפיבושת אין זו קבלה כו' דלא א"ל אלא על תנאי אם יראה אמת כו' עכ"ל וקצת משמע כן דע"ת א"ל כן אם יראה אמת בדבריו ממה שאמר ליבא אמצא חן בעיניך גו' בלשון עתיד ולא אמר מצאתי חן בעיניך מיהו קצת דחוק כיון דעיקר מלתיה דרב דקבל לה"ר הוא מהאי קרא דהנה לך כל אשר למפיבושת מאי קאמר שמואל דחזא ביה דברים ניכרים ממה שנעשה אח"כ וי"ל דרב נמי דמייתי מקרא דהנה לך כל אשר למפיבושת סמיך אדבתר הכי שהאמין לליבא וא"ל שיחלקו השדה והא השיב שמואל שפיר דדברים ניכרים חזא ביה ופרש"י דהיינו דחזא ביה דברים ניכרים שבא לפניו ולא עשה את רגליו ושפמו כסבור כו' אבל ממאי דמייתי תלמודא כל הני קראי בדברים שנפלו ביניהם נראה דדברים ניכרים ממש חזא ביה דממה שלא עשה רגליו גו' עדיין היה מסתפק בו אם על שנצטער על חזרתו כדברי ליבא אם בהיפך שהיה מצטער על שנטרד דוד ממלכותו עד שבא בשלום וא"ל דוד למה לא הלכת גו' והשיב לו עבדי רמני גו' לפי פשוטו חסר מן הכתוב הרמאות ונראה לפרש דוירגל אינו מלשון רכילות אלא מלשון הולך רגל שאמר כי עבדו ליבא רמוהו שא"ל לחבוש לו החמור כדי לרכוב עליו אחר המלך כי פסח אני וא"א לי להלוך ברגל אבל הוא לא רצה בכך ולקח החמורים עמו כמפורש בקרא ויאמר ליבא החמורים לבית המלך לרכוב גו' וירגל כי דהיינו שאלך אני ברגלי בדבר שא"א לי כי פסח אני ואדוני המלך כמלאך אלהים לידע שהאמת אתי שכן הוא כדברי ולא כדברי עבדי ובכל הדברים אלו היה דוד מסתפק בדבריהם עם מי האמת וא"ל למה תדבר עוד דבריך גו' שאין אתה מדמה האמת בדברים אם אין לך עדים בדבר שכן הוא וע"כ אמרתי כמסתפק שאתה וליבא תחלקו את השדה כי ממון המוטל בספק חולקין והיה לו למפיבושת לבקש עוד מן המלך אבל אמר בדרך מריבה אחר שאתה נוטל החלי גם את הכל יקח אחרי אשר בא גו' שאין ענין זה לזה וכי משום שבא המלך בשלום יקח את הכל וע"כ אמרו שאמר כן בדרך תרעומות ומריבה על מי שהביאך בשלום דהיינו מריבה כלפי שמיא ובאלו דברים ניכרים חזא ביה שלבו בל עמו ודברי העבד אמת הן וע"כ הניח הדבר במוחלט שיחלקו השדה והיינו דכתיב ובן יונתן מריב בעל וכי כו' כיון דמליצו בקרא בס' שמואל דהיה לו ליהונתן בן נקרא מפיבושת ובד"ה לא חשיב בן ליהונתן רק מריב בעל א"כ ע"כ דהיינו מפיבושת היינו מריב בעל וע"ש שעשה מריבה כו' ועיין בפרש"י בד"ה דמשעה שעבדו ישראל את הבעל נקרא הבעל בשם בושת דכתיב לקטר לבושת גו' כי בעל ובושת שם א' הוא עכ"ל ע"ש: וירב בנחל כו' על עסקי נחל כו' מפורש פרק בראשונה: בשעה כו' א"ל רחבעם וירבעם יחלקו כו' והיינו במדה שאמר שיחלקו השדה האדון והעבד כן יחלקו המלכות המלך והעבד וק"ל: ולא עבדו ישראל ע"ז כו' כפירוש רש"י שעל ידי שנחלקה העמיד ירבעם עגלים כו' ע"ש ואמר ולא גלינו כו' כדאמרינן פרק במה מדליקין בעון ע"ז גלות בא לעולם כו' וק"ל: שלמה חטא אינו כו' פרש"י בע"ז עכ"ל אבל במה שלא מיחה בנשיו חטא כדלקמן א"כ במה שנשא את נשים הנכריות חטא וודאי אע"ג דאמרי' פ' הערל דלא עבר על לאו דויתחתן דלא נסיב מידי אלא בזנות בא עליהן הא אמרי' שם דמעלה עליו הכתוב כאילו נתחתן בהן וק"ל: נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים גו' בקרא לא כתיב ללכת אלא דתלמודא קאמר לה דהטו משמע ללכת אחרי גו' ולא הלך: והכתיב או יבנה שלמה במה לכמוש גו' האי קרא ויעש שלמה הרע גו' דפריך מיניה בתר הכי לקמן כתיב מקמיה דהאי קרא דאו יבנה שלמה גו' וי"ל דמש"ה פריך מהאי קרא דאו יבנה גו' מקודם משום דמפרש ביה טפי חטא דע"ז וק"ל: שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה או יבנה יהושע גו' ק"ק המקשה דלא ידע ההוא היקשא דר"י אמאי לא הקשי ליה מגופיה הא כתיב גבי מעשה דיאשיהו אשר בנה שלמה גו' וי"ל דההוא קרא דאו יבנה שלמה מוכח מההוא קרא דאשר בנה שלמה נמי לאו דווקא הוא אלא שבקש לבנות ולא בנה וק"ל: אשר מימין להר המשחה פרש"י לשון שמן כדמתרגמינן משחא כו' ע"ש אבל בכל הספרים כתיב מימין להר המשחית גו' מיהו דהיינו נמי הר המשחה ושינה שמו לגנאי כפרש"י שם וק"ל: אפשר בא אסא ולא בערם כו' ברפ"ק דחולין קאמר נמי כה"ג והוסיף לפרש והלא כל ע"ז שבעולם אסא ויהושפט בערו כו' דתלינו בהו שבערו כל ע"ז דכתיב באסא ויעבר הקדשים מן הארץ ויסר כל הגלולים כו' וביהושפט כתיב ויתר הקדש אשר נשאר גו' בער מן הארץ מיהו הכי ה"מ לאת' נמי שבא חזקיהו דכתיב ביה הוא הסיר את הבמות גו' וכתת נחש הנחשת גו' ודו"ק: והכתיב ויעש שלמה הרע בעיני גו' דלא ניחא לאוקמא בנשא נשים נכריות דבעיני ה' משמע דבענין ע"ז איירי ומשני דלא מיחה בנשים היינו נמי בע"ז וק"ל: נוח לו לאותו צדיק כו' ר"ל שהוא צדיק ולא עבד כלל ע"ז היה נוח לו שהיה עובד קצת לשימוש ע"ז ואל יכתב בו ויעש הרע כאילו עבד ממש ע"ז וק"ל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה כו' יש רמז בענין זה שאמר הכתוב והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ופרט את בת פרעה ומסיים בענין ויהי לו נשים שרות ז' מאות ופלגשים ג' מאות גו' ודריש שרות מלשון שיר וזמר כמו בקול שרים ושרות גו' עשיתי לי שרים ושרות גו' הרי לך מאלף הנשים אלף כלי שיר וזמר ומסיים ויטו נשיו את לבו דהיינו לע"ז כדמפורש בההוא עניינא וק"ל: בשעה כו' ירד גבריאל ונעץ כו' מפורש באורך מסכת סנהדרין פ"ב: אותו יום שהעמיד ירבעם כו' כי זה הוא תחלת הגלות כמ"ש ועבדתם אלהים אחרים גו' ואבדתם מהרה מעל הארץ גו' והיינו שנבנה צריף א' כי לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים ותחלת בנינו באותו יום לא נבנה בו רק צריף א' שהוא בית ודירה שפילה כמו יושבי צריפין דפ' כילד מעברין: כל דין שדן מבן ח' עד י"ח החזירן כו' ומזה המאמר כתב הטור ח"מ סי' ח' די"א שאין הקטן ראוי לדין עד שיהיה בן י"ח שנה כו' ע"ש אבל קשה מהיכא נפקא מקרא דעד בן י"ח שנה היה מחזיר דבן ח' מפורש בקרא שבן ח' מלך יאשיהו אבל עד בן י"ח לא מלינו כו' ועוד דלא קאמר הכא אלא עד י"ח ולא קאמר עד בן י"ח כמ"ש מבן ח' וע"כ נראה לפרש דה"ק מבן ח' שמלך כמפורש בקרא עד י"ח שנה למלכותו כמפורש בקרא ויהי בי"ח שנה למלך יאשיהו גו' וכל הענין שם שמצא חלקיהו את הספר כו' כפרש"י ובההוא עניינא כתיב וכמוהו לא היה מלך אשר שב גו' והיה אז בן ששה ועשרים ותוספת יתירה נהג בעצמו להחזיר כמ"ש גם הטור ודו"ק: ת"ל בכל מאודו שנתן כו' ויש לדקדק דמהיכא משמע ליה דלא קאי אשר שב רק אבכל מאודו הא בההוא קרא כתיב נמי בכל לבבו ובכל נפשו וי"ל דלעיל מיניה כבר כתיב ויכרות את הברית גו' בכל לב ובכל נפש להקים גו' ובהאי קרא דאשר שב הוסיף לכתוב בכל מאודו דמשמע מיניה דעליה קאי שהחזיר להם משלו ורב דפליג ואמר אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו היינו דמשמע ליה דקאי אשר שב נמי אבכל לבבו ובכל נפשו וק"ל: נתן דצוליתא כו' עיין פרש"י ותוס' ובערוך ערך נתן כתב פ"א שהיה לו חלוק של שער עזים שסורט בשרו שיהא לו כפרה שהיה בעל תשובה ועיין בספר יוחסין:

סליק פרק במה בהמה

פרק במה אשה

דף נז תוספות בד"ה במה אשה כו' דאם יהא זכור שבת בשעת התרה כו' עכ"ל מבואר יותר ברא"ש ע"ש: בפרש"י בד"ה הא נמי אריג כו' אבל במידי דלא מיהדק ועיילי ביה מיא מאי חוצץ כו' עכ"ל דליכא למימר דהך לישנא דאמר משום דלא קפדן אית ליה דמידי דאריג מיהדק וחוצץ ופליג אהך לישנא דסבר כל שהוא אריג לא גזרו ולא מיהדק דהכי קמבעי ליה מעיקרא היכי חלילתא מאי אי הוה חלילה או לא דלא ניחא ליה למימר הכי לפי האמת אלא דכ"ע אית ליה כל שהוא אריג לא גזרו ולא מיהדק דבפשיטות מייתי לקמן מהך דכל שהוא אריג לא גזרו לכל מידי בין לענין חלילה בין לענין דלמא מפסיק כדלקמן מיהו מה שכתב רש"י שוב ואי אתי למימר דהאי חוצץ דהתם לא דק כו' היכי אמרינן הכא הא נמי אריג הוא ומוהר כו' עכ"ל יש לדקדק בו ומאי קושיא דאימא דודאי האי לישנא דקאמר כל שהוא אריג לא גזרו לא ס"ל הכי אלא דחוצץ דהתם דק בלישני' ובעי מידי דמיהדק וקפיד ויש ליישב דדחיקא ליה למימר דפליגי הנך לישני בפירושא דהך הלכתא למשה מסיני אי מיירי במידי דמיהדק או לא ודו"ק: תוס' בד"ה השתא קשה כו' דקשה ע"ג רך חייץ כו' ורך ע"ג קשה לא חייץ כקשה ע"ג קשה כו' עכ"ל ולפי זה למאי דקאמר ואלא למעוטי דחוטי פשתן כו' ה"מ לדחויי השתא רך ע"ג קשה חוצץ קשה ע"ג רך מבעיא אלא דניחא ליה לדחויי מפשתן גופיה ודו"ק: ע"ב בד"ה אי כבלא כו' ולקמן דפירש"י דבסיפא מודו כ"ע דכבול כיפה כו' קשה לר"י דהא משמע הכא כו' שרי כיפה של צמר אף לר"ה עכ"ל ר"ל והתם קתני כבול שרי בחצר משמע אבל לא לר"ה וק"ק דטפי ה"ל לאקשויי מהך מתני' (דהכא למאי) [דהתם למאי] [דפירש"י] דבכבול של כיפה דוקא איירי לכ"ע דשרי בחצר אבל בכבלא דעבדא לכ"ע אסור אף בחצר ובמתני' דהכא קתני למאן דמפרש לה בכבלא דעבדא דווקא בר"ה אסור אבל בחצר שרי ויש ליישב ודו"ק: בד"ה אין בה משום כו' שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן כו' עכ"ל אורחא דמלתא נקט אם נתן בתוכן בלאי בגדים אינו מדקדק בין של צמר ובין של פשתן מיהו בשל פשתן לא איכפת לן אלא בשל צמר כיון שהכיסוי הוא של פשתן וחוט התפירה מחברן ולא אתא אלא לאפוקי אם טמן בתוכן רק גיזי צמר שאין החוט דתפירה מחברן כלל לכיסוי של פשתן וק"ל: בד"ה ואין מטמאה כו' דבעינן טווי ואריג כו' מק"ו דפכין קטנים שטהורין כו' עכ"ל ודבעינן בטומאת מת ושרץ טווי ואריג היינו בדבר שאינו ראוי למדרס הזב וק"ל:

מהר"ם

לבנות אלא יבנה ש"מ שר"ל שבנה כההוא דיהושע וכו' כצ"ל ור"ל דהמקשה פריך דמנא ליה לדרוש לשון יבנה שביקש לבנות דכיון דמצינו גבי יהושע דכתיב יבנה והאמת הוא שבנה אלא שמלשון יבנה דמשמע לעתיד דרשינן שמרמז נ"כ לתחיית המתים אבל מ"מ האמת הוא שעתה בנה מזבח א"כ ה"נ הכא אין לוי לדרוש שלא בנה (אלא) אית לן למימר שבנה באמת ולשון יבנה דהוא לשון עתיד אתי לשום דרשה דעלמא ודו"ק: סליק פרק במה בהמה

חכמת שלמה

ודו"ק: בא"ד והוא השיבו קשה כו'. נ"ב פי' זה מוכיח על הדברים הניכרים שראה: ע"ב גמ' ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך כו' כצ"ל. ונ"ב היינו שלא רצה לקבל התגלגלות שלו ומ"ש אמרתי אתה וליבא כו' היינו מה שאמר בתחלה הנה לך כל אשר למפיבושת כלומר כל אשר למפיבושת יהא לך וכרסוקך כמו לו והיינו תחלקו וק"ל והמפרש בע"א טועה נ"ל: שם להר המשחה. נ"ב בסוף מלכים כתיב שם המשחית וע"ש בפירש"י: שם אבוה דרבי ירמיה כצ"ל. ונמחק בר אבא וכן ברש"י: רש"י בד"ה על עסקי נחל ומה אם על נפש כו' כצ"ל: בד"ה כדרבי יונתן נ"ל כדרבי נתן: סליק פרק במה בהמה

במה אשה פרק ששי

דף נז ע"א בגמ' למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר כו' והא דלא משני דאתי למעוטי חוטין שבאזניהן הוא דמשמע ליה דדומיא דחוטים דבראשיהם דאיירי בכרוכין ולא בתלויין אתי למעוטי דהיינו בכרוכין בצואר ועוד דאי חוטין התלויין באזניהם אתי למעוטי מאי קמ"ל ממתני' דמייתי בסמוך שמעינן לה דקתני הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם וכו': שם ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקים שבצואריהן אמאי לא פי' דבשלמא אי אמרי' אשה חונקת עצמה ותוצין אתי שפיר דאין יוצאין בהבקין משום דלמא איתרמי לה טבילה של מצוה ותצטרך לפותחת ואתי לאתויי ד"א ברה"ר: ברש"י ד"ה דמיטנפי וכו' ואע"ג דלענין איהדוקי לא חייצי וכו' פי' דאפי' להאי לישנא דמטנפי מ"מ מודה הוא דלענין חציצה לא חייצי כיון דלא מיהדק דבהא לא שייך לאפלוגי דהא עינינו רואות שנכנסין המים לתוכו: בא"ד ואי אתית למימר דההוא חוצץ דהתם לא דק בלישניה וכו' פי' וכי תימא טעמא דרובו ומקפיד דלא עלתה לו טבילה לא הוי מטעם חציצה אלא אפי' היכא דהמים נכנסין לתוכו אפ"ה לא הוי טבילה משום דכך היא הלכה למשה מסיני דכל דבר המקפיד מעכב הטבילה: בתוס' ד"ה במה וכו' ולא בחוטי צמר וכו' ה"נ יש איסור בסתירת קליעה פי' ולכך כל אשה שצריכה לטבול בשבת היא סותרת קליעת שעריה מע"ש ומוציאה החוטים הקלועים מתוכן וכל אשה שלא סתרה קליעת חוטין מע"ש בודאי לא צריכה לטבול בשבת וק"ל ועיין באשר"י: בא"ד דאם יהא זכור שבת וכו' ואם לא זכור וכו' לא יועיל פי' אבל בדברים שדרכן לשלפי ולמחוי או שצריכה להסירם משום חציצה חששו שמא יזדמן לה טבילה של מצוה או אם הוא תכשיט חיישינן שתשליף אותו כדי להראותו לחבירתה פתאום ותשכח או שהוא שבת ואתי לאתויי ולכך אסרו לצאת בהן כלל מתחלה שכל אדם יודע בכניסת שבת ולא תלבש אותו כלל וכי תימא א"כ ה"נ בכל דבר ודבר שיכול להתירו ולקשרו בשבת לא יגזרו על ההתרה והקשירה אלא יגזרו נ"כ חכמים שלא לצאת בו בשבת משום שמא יתירנו בשבת פתאום וישכח אז שהוא שבת ואתי לאתויי ארבע אמות ברה"ר י"ל כיון שאין רגילות הוא להתירו ולהסירו בשבת לא רצו לגזור ולאסור לצאת ולא דמי לתכשיטין או לדברים שחוצצין שרגילות ודבר מצוי הוא להסירן משום דאשה שלפה ומחויא וכן כשתזדמן לה טבילה של מצוה על כרחה היא צריכה להסירו אם הוא דבר שחוצץ ולכך אסרו חכמים לצאת כלל בשבת ודו"ק: ע"ב בתוס' ד"ה תניא נמי הכי וכו' מדתני וסרביטים הקבועים בה ודרך לקבוע איפויינו בסבכה וכו' ואע"ג דבמתני' דידן נמי קתני ולא בטוטפת ולא בסרביטים בזמן שאינן תפורים דהיינו מחוברים וא"כ מאי איצטריך לאתויי סייעתא מהברייתא ליסתייע ממתני' גופא י"ל דבמתני' אינו מפורש במה הן תפורין אבל בברייתא משמע שקבועים בסבכה דהיינו המצנפת שבראשה ואין דרך תומרתא דקפיפתא לקבוע בסבכה וק"ל: ד"ה אי כבלא דעבדא תנן ולקמן פירש"י דכבול דסיפא מודו כ"ע דכיפה של צמר וכו' פי' דלקמן תנן יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בחצר ומפרש בגמ' משום שלא תתגנה על בעלה ופי' רש"י דכבול דסיפא כ"ע מודו דלא הוי פירושו כבול דעבדא אלא כיפה של צמר של אשה ופירש"י כן משום דקשיא ליה דאי הוי פירושו כבול דעבדא מפני מה התירו לצאת בו בחצר הא כל דבר שאסרו לצאת בו ברה"ר אסרו נ"כ לצאת בו בחצר כדלקמן דהא בכבול דעבדא התם לא שייך טעמא דלא תתגנה ואפי' מ"ד דכבול דרישא דקתני בה אין יוצאין ברה"ר איירי בכבול דעבדא מ"מ כבול דסיפא דקתני יוצאת בחצר איירי בכיפה של צמר אבל כבול דעבדא אין ה"נ דאפי' בחצר אסור לצאת והא דקתני רישא ולא בכבול לרה"ר לאו דוקא ואפשר דלפירש"י מ"ד כבול דעבדא לא גרים ברישא ברה"ר או נקט ברה"ר משום דאיכא כבול דהיינו כיפה של צמר דמותר בחצר לכך מקשין התוס' הא משמע הכא דמ"ד כבול דעבדא תנן שרי כיפה של צמר אפי' ברה"ר וא"כ קשיא למה איצטריך כלל למתני סיפא דכבול דהיינו כיפה של צמר לכ"ע מותר לצאת בחצר הא אפי' ברה"ר שרי ואם גם למ"ד זה הגירסא ברישא ברה"ר קשה נ"כ למה נקט ברישא ברה"ר דמשמע דיש כבול דאינו אסור אלא ברה"ר ומותר בחצר והא ליתא דממ"נ אי כבול דעבדא אפי' בחצר אסור ואי כיפה של צמר אפי' ברה"ר מותר למ"ד זה והתוס' מקשין הכל על פירש"י בין מן הסיפא בין מן הרישא וק"ל: ד"ה אין בו משום כלאים וכו' ואומר ר"ת וכו' הכא משמע מדברי ר"ת דכל שאינו שוע טוי ונוז והוא קשה מותר אפי' ללבוש בהעלאה וכן אפי' דבר שהוא שוע טוי ונוז והוא קשה שרי דוקא להציע כיון דהצעה הוי דרבנן אבל דבר שהוא שוע טוי ונוז בהעלאה אסור אע"ג שהוא קשה אבל ביומא פירשו שם התוס' בשם ר"ת בענין אחר וע"ש: בא"ד השיב ר' יצחק שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן דברי התוס' אינן מדוקדקים דבתחלת דבריהם משמע דאינו אסור אלא היכא

שיש

במה אשה פרק ששי

דף נז ע"א רש"י בד"ה חבקין כו' ליגנל"ה שאוסרים בו את הסוס כצ"ל: תוס' בד"ה במה אשה כו' בקליעת השער אבל חוטין הנתונים בקליעת שער יוצאה בהן דכסנהו כו' כצ"ל: ע"ב גמ' בחוטי צמר אלא מודים איתמר אמר רב יוסף א"ר יהודה אמר שמואל כו' אפוזייני תניא כו' של צמר תנן וכל שכן בכבלא דעבדא איתמר רב אמר כבול של צמר תנן ושמואל אמר כבול של עבדא תנן אמר רבי אבהו כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א וכן ברי"ף: רש"י בד"ה מכלל כו' בשער ש"מ כו' סד"א: קודם ד"ה תומרתא כו' נ"ל ד"ה אלא מודים איתמר כו' ה"ג בספר היטן: בד"ה אפודייני כו' נ"ל אפוזייני. ונ"ב סי' ברי"ף לין: בד"ה המקפת כו' מאזן לאזן הס"ד: בד"ה בכבול כו' איסטמא ומדקתני כו' כצ"ל: תוס' בד"ה אי כבלא כו' יוצאה בכבול כו' דעבדא תנן אמאי כו' כצ"ל: בד"ה אין בה כו' כצ"ל: בא"ד האי נמטא גמדא כו'. נ"ב לכד קשה: בא"ד בין רך וקשה כו'. נ"ב פי' לענין הטלאה דאסורה מן התורה אין חילוק בין רך וקשה מאחר שהוא שוע טוי ונוז ודו"ק: בא"ד מדאורייתא להציען. נ"ב פי' אפילו לישראל: בא"ד של צמר ושל פשתן כו'. נ"ב כזה הלשון מצאתי במקצת מרדכי אבל בספרים שלנו איתו ועל כל פנים לאו דוקא קאמר דבבלאי בגדים של צמר לבד אסור בתוך סדינים ולא שרי אלא בגיזי צמר למוד וכן איתא להדיא בהג"ה אשר"י סוף פ"ק דביצה א"כ לגדין קאמר בבלאי של צמר והכיסוי הוא של סדינים או בבלאי בגדים של פשתן והכיסוי הוא מבגד צמר אפילו הכיסוי הוא של משי או מבגד צמר גפן ומ"מ אסור וק"ל: בא"ד או של משי שלא התירו כו' כצ"ל: בד"ה ואין מטמאה לס"ת סגור כו'. נ"ב עי' בפרק נגמר הדין בדף מ"ח:

גמ'

דף נח גמרא ומי אמר שמואל הכי כו' יוצא העבד בחותם שבצוארו כו' מגופא דמתני' ה"מ לאקשויי אדשמואל דאמר יוצא העבד כו' דא"כ כבול הייתו כיפה של צמר הא קאמר דכ"ש בכלא דעבדא אלא דניחא ליה לאקשויי דשמואל אדשמואל וק"ל: **תוס'** בד"ה והאמר שמואל כו' ולא בעי לאוקמא מתני' בחותם שבכסותו כו' עכ"ל ודלא מוקי ליה מתני' נמי בחותם של מתכות ואפילו בעל רבו כדלקמן משום דהתם חותם של טיט הוא כפירש"י לקמן וק"ל: **בד"ה** במאי אוקימתא כו' ליכא למיחש דילמא פסיק ליה בידים כו' עכ"ל דבדעבד ליה איהו לנפשיה איכא נמי קצת קפידא כמ"ש התוס' לעיל אבל בכסותו כשיהיה מקופל לא חיים אף לקפידא קצת כיון דיכול להראותו לרבו מחובר בכסותו וק"ל: **בד"ה** לא תצא כו' דהא לעיל מפרש דזוג אסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא ולא קאמר כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דאיירי הכא לפירש"י אריג ולהכי ליכא למיחש לדילמא מפסיק ואתי לאתויי אלא משום דמחזי דאזיל לחינגא וכ"כ התוס' אמתני' דפרק במה בהמה ע"ש אבל קשה אמאי לא תקשי להו הכא גבי בהמה כמו שמקשה להו לקמן גבי עבד דכי היכי דזוג איירי במחי ה"נ איירי בחותם שבכסותה וא"כ אמאי אסור דהא באריג ליכא למיחש לשמא יפסוק ואינו דומה לומר דבחותם של בהמה דמתחזי כמאן דאזיל לחינגא דלא משמע כן מדברי התוס' שכתבו ולא קאמר דלמא מפסיק דומיא דחותם ויש לייסב דר"ל דמחזי הכא בברייתא איכא לאוקמא גבי בהמה בלא אריג דומיא דחותם ואיכא טעמא דמשום דלמא מפסיק אלא דמ"מ טעמא ספי' הקונטרס הכא משום דמחזי כאזיל לחינגא גם הוא אמת כדמפרש ליה לעיל בפרק במה בהמה במתני' ומיהו לא איצטריך להך טעמא אלא התם באריג וק"ל: **ע"ב** בד"ה מתיב רבא כו' ש"מ דכי נתפרדו כו' ואע"ג דהדיוט יכול להחזירה כל כמה כו' וקשה לר"י כו' עכ"ל אין לפרש שהבינו מפירש"י גם הכא מטעם דהדיוט יכול להחזירה לאביי דאינו טהור מטומאה שהיה כבר עליו אבל אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא והמקשה רבא בא למימר דאפילו מטומאה שהיה עליו כבר נטהר דכל כמה דלא הוו אהדדי לאו כלים הוא דאם כן תקשי להו הכא לפירש"י לרבא מהא דף שלשה שאלו דמוכח בהדיא דלטומאה שהיתה כבר עליהן שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה כמו שמקשה ר"י גופיה לקמן לפירש"י גבי הואיל וראוי להקישו אלא כ"ל דהכא יש לקיים פירש"י ונוכל לומר דודאי מטעם דהדיוט יכול להחזירה לא פרחה הטומאה שכבר היה עליו אלא דאביי בעי למימר מטעם דהדיוט יכול להחזירה שהיה כל אחד טמא בפני עצמו כאילו היה מחובר והא מתיב רבא מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו כו' ואין כ"א טמא בפני עצמו כאילו היה מחובר והא קשה לר"י דהא מעיקרא נמי כו' וע"כ הוסיף הרב פורת בשם ר"ם לומר דלפי סברת אביי מטעם דהדיוט יכול להחזיר אמר שכ"א טמא בפני עצמו השני נטמא ממנו בחיבורו דכיון דלא חזי השתא למידי ואי לאו כמחובר כו' וע"ז הקשה רבא מהנהו דמספורת ואיזמל דקתני בהו בהדיא דכל אחד נטמא בפני עצמו ואפ"ה לא יטמא השני ממנו אלא בשהיה מחובר בשעה שנגע האחד בטמא דבשלא בשעת מלאכה לא יטמא אלא דומיא דשעת מלאכה ודו"ק: **בד"ה** אלא אמר רבא כו' והר"ס הביא ראיה מחמת שתפרה כו' אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות ממוציא רימון מקבל כו' עכ"ל לכאורה אם פסיקא להו בשום מקום דחמת שלם שנקרע פחות ממוציא רימון שמקבל טומאה מהך גופה בפשיטות הוה ליה לאקשויי לפירש"י דס"ל דמכאן ואילך לא מקבל טומאה וי"ל דלא פסיקא להו הכי בשום מקום אלא מהך שהביא דקתני חמת שתפרה ושייר פחות ממוציא רימון דטהורה מלקבל טומאה איכא למידק מיניה הכי מדלא תני רבותא טפי דאפילו בחמת שלם שנקרע פחות ממוציא רימון דטהור מלקבל טומאה ודו"ק:

דף נט בא"ד דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה לא מהני לקבל בה טומאה כדקתני התם החזירום כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דהא אין כאן ראיה מהתם דאיירי בנגנבה כו' שאין סופו לחברה ולכך אי לאו דהחזירום לא היה מקבל טומאה מכאן ולהבא אבל הכא אימא שפיר דמטעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה מטמא אף מכאן ולהבא כמו שאין הטומאה פורחת הכא מה"ט ותדע דאין לדמות הך דהכא לדהתם דנגנבה כו' דהטומאה שהיתה כבר נמי פורחת מהן ולא מהני בה האי טעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה והכא פסיקא להו מהאי טעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה שאין הטומאה פורחת ועוד קשה לפי סברתם תקשי להו מהתם לאביי דבעי למימר הכא דמשום דהדיוט יכול להחזירה מטמא אף מכאן ולהבא והתם קתני דוקא החזירום מקבל טומאה מכאן ולהבא ויש לייסב דמהא דפרח טומאה התם ודאי אין לדמות הך דהכא לדהתם דנגנבה כו' דהא התם אפילו בהחזירום אינו מקבל טומאה למפרע כדקאמר התם כיון דפלגו לה פרח לה טומאה מיניה אבל לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא ודאי דיש לדמות הך דהכא לדהתם דבנגנבה כו' נמי בהחזירום מקבל טומאה מכאן ואילך כי הכא אבל בלא החזירום אפילו בסופו לחברה כגון שנמלא אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא ולא מהני בזה טעמא דהואיל והדיוט כו' מיהו אביי דסבר הכא דלענין קבלת טומאה מכאן ולהבא מהני נמי טעמא דהואיל והדיוט כו' מחלק בין הך דהכא לדהתם דכיון דמעיקרא נגנבה כו' ולא היה סופו לחברה לא מהני בה טעמא דהואיל והדיוט כו' לקבל טומאה נמי מכאן ולהבא ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה איכא בינייהו דמאים כו' ורב סיכה לית ליה כו' ה"ה בין לרב ובין לר"י איכא בינייהו דמאים עכ"ל יש לדקדק בזה דא"כ מאי מייתי תלמודא ראיה מכאן דרבי יוחנן בעי מעין מלאכה ראשונה אימא דאיצטריך ר"י להאי טעמא בשעה שהוא בורח כו' משום דמאים וסיכה לית ליה כו' כדסבר רב וכ"ל דקושטא הוא הא דקאמר תלמודא מאי בין רב לרבי חנינא כו' הם דברי המדחה דע"כ בין רב לרבי חנינא איכא בינייהו דמאים וה"כ איכא למימר דאיכא בין רב לרבי יוחנן וסיכה נמי לית ליה כמו רב וא"כ ליכא ראיה מהתם כלל דבעי ר' יוחנן מעין מלאכתו ראשונה ודו"ק: **תוס'** בד"ה ורבי יוחנן כו' וגם עתה הדיוט יכול להחזירה אית כו' חשיב כלי אפילו בלא ייחוד כו' עכ"ל וכן בהך דאר"י אף אומרים בטמא מת עמוד כו' איירי בכה"ג דהדיוט יכול להחזירה וכן בהך דסנדל של בהמה משא"כ בהסיא דף המלגיט דאיירי בניקב ואין הדיוט יכול להחזירה ובעי ייחוד וק"ל: **ע"ב** בד"ה מאן דרכה כו' והביא ראיה כו' דאפילו לרבנן כו' מודו בשאר תכשיטים אליבא דשמואל כו' עכ"ל ק"ק דאין זו הראיה מכרעת דאימא אכתי

נמוקי הגרי"ב דף נט ע"א ברש"י ד"ה א"כ דמאים כו'. ורב סיכה לית ליה כו' ה"ה בין לרב לר"י א"כ דמאים כו'. עיין מהרש"א שהקשה בזה דא"כ מאי מייתי תלמודא ראייה מכאן דר' יוחנן בעי מעין מלאכה ראשונה אימא דאצטריך לר"י לטעמא כו' ע"ש. והנראה בזה דקשה עוד לפי מה שלפנינו ברש"י דא"כ לרב טעמא בעי מדוע אינו סובר טע"מ דר' יוחנן בשעה שהוא בורח כו' ואע"פ דמאים מ"מ ליטמא מטעמא דרבי יוחנן. ועל שאינו סובר רב טעמא דרבי חנינא נתן רש"י טעם דאין דרך להוליך שמן למלחמה. אבל טעמא דרבי יוחנן טעמא בעי למה לא יסבור רב דסא זה דרך במלחמה. ואם בדיקיר ומאום א"כ אין בין רב לרבי יוחנן כלום. וע"כ צ"ל להיפך דנ"מ בין רב לר' יוחנן בהיפך היכי דיקיר ולא מאום. דלרב טמא משום שראוי לשתות בו מים כו' ולר' יוחנן טהור דטעמו ליתא כיון דיקיר וטעמא דרב לית לרבי יוחנן. דבעי מעין מלאכה ראשונה. וכמו שהביא הגמ' ראיה מזה. ולפי הדברים האלה נ"ל להגי' ברש"י דכך וה"ה בין רב לר"י כו' נ"ל בסוף הדיבור איכא בינייהו דיקיר כבד ואין ראוי בו לברות וה"ה בין רב לר' יוחנן נמי איכא בינייהו ובדלא מאים. עי' היטב בזה מכוון כמ"ש וא"ש הכל ומיושב קושית מהרש"א דשפיר הוה ראיה דבעי מעין מלאכה ראשונה וכנ"ל. ודו"ק היטב: **ע"ב בתוס'** ד"ה מאן דרכה כו' והביא ראיה כו'. אליבא דשמואל

חכמת שלמה

דף נח ע"א גמ' טיט וכדרב נחמן כו' מ"ש זוג שבצוארו דלא דילמא כו' אמר מר לא תצא בהמה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה שמואל אמר כו' כבלי דעבדא כו'. נ"ב מפרש"י משמע דל"ג לעיל איתמר פלוגתא דרב ושמואל כמו בים ספרים ודו"ק: **בד"ה** כסות עוטים כו' נ"ל שבכסותה עוטים כו': **בד"ה** אלא אי כו' כלי חרס אלא כלי אדמה כו' כנ"ל וכד"א: **ע"ב** גמ' ואמר רבה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הזוג כו' סרי הן כלי אחד כו' כנ"ל: **בד"ה** אלא אמר רבה כו' דודאי לאו חד מנא כו' כנ"ל: **בא"ד** ואינו מקבל טומאה הזוג לעצמו ומיהו לענין מפרח טומאה מיניה לא פרחה מיניה משקבלה בנ"ל והס"ד והשאר נמחק. וכ"ב ס"א ועיקר: **תוס'** בד"ה מתיב רבה כו' בלא חזרה מתיב רבה כו' ועינבל וכי תימא כו' להחזירו אלא אמר כו' הד"א:

דף נט ע"א רש"י בד"ה הואיל וראוי להקישו על גבי כו' כדקתני במתני' קמייתא כו' נטלו עינבליהן אחרי טומאתן טמאין כו' כנ"ל: **בד"ה** ר"א אומר במדרסות כו' כגון ג' על ג' כו'. נ"ב פי' שלשה על שלשה: **בא"ד** והרי עתה אינו כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ור"י כו' וע"כ איירי בלא יחדו כו' כנ"ל

מהר"ם

שיש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן אבל של בגדי צמר לבד אינו אסור ובסוף דבריהם משמע דדוקא כשיש בתוכם גיזי צמר אז דוקא שרי וצ"ל דר"ל דכשיש בתוכן בלאי בגדי צמר וגם בגדי פשתן אז אסור אפי' היכא שתפורין בין שני בגדים של משי או של צמר גפן אבל אם הבגדים שהם למעלה ולמטה הוא של פשתן אפי' אין בתוכן כי אם בלאי בגדי צמר או אם הבגדים שלמעלה ולמטה של צמר אפי' אין בתוכן כ"א בגדי פשתן הוא אסור אבל אם יש בתוכן גיזי צמר אע"ג דהב' בגדים של מעלה ושל מטה הן של פשתן הוא מותר ודו"ק כן נמצא בפוסקים: **ד"ה** ואין מטמא בנגעים וכו' ואומר ר"י דמטמא במת ושרצים בק"ו וכו' איסטמא שטמא בזב דשייך ביה מדרס וכו' ולפי זה צ"ל דהא דבעינן לקמן במת ושרץ טוי וארוג היינו דוקא בדבר שאינו ראוי למדרס וק"ל:

דף נח ע"א בגמ' ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ומי אמר שמואל הכי וכו' השתא שסובר המקשה דלשמואל כבלא דעבדא שרי אינו רוצה לומר שיפרש שמואל כבול דמתני' בכבלא דעבדא א"כ במאי נקים שמואל למתני' אי בכיפה של צמר הא קאמר לעיל דלמ"ד כיפה של צמר אסור כ"ש כבלא דעבדא וצ"ל או שהמקשה סובר ששמואל מפרש כבול דמתני' במלתא אחריתי או שיפרש לה בכיפה של צמר ולית ליה דכ"ש כבול דעבדא דבכיפה של צמר דהוה תכשיט ואשה שלפא ומחויא ואתי לאתויי ארבע אמות ברה"ר לכך אסור משא"כ בכבול דעבדא וק"ל: **בתוס'** ד"ה והאמר שמואל וכו' דניחא ליה לאוקמי בדעבד איהו וכו' וכי תימא מ"מ יש להקשות מאי ס"ד דהמקשה הא ודאי יש לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו י"ל דהמקשה נמי היה נראה לו דוחק לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו דוקא דסתמא קתני ולא כבכול וק"ל: **ד"ה** במאי אוקימתא להא דשמואל וכו' דבצווארו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים וכו' נראה דהאי פסיק ליה בידים שכתבו התוס' אין רצונם לומר שישבור החותם בידים דאי ישבור מה בכך הא כיון דבחותם של טיט איירי כיון שנשבר לא שוה כלום ולמה ליה לאתויי בידים: **ד"ה** לא תצא בהמה וכו' דהא לעיל מפרש דזוג אסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא כו' ואם תקשה לך דהכל טעמא מאי דלמה ליה לגמ' לעיל בפ' במה בהמה טעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא תיפוק ליה דאסור מטעם דלמא מפסיק כמו גבי חותם דאיכא למימר דמטעם זה אסור זוג גבי בהמה אפי' היכא דליכא למיחש דמיפסיק כגון היכא דארוג אלא שלפי זה צ"ל דחותם דקתני גבי בהמה לא בצווארה ולא בכסותה איירי דוקא היכא שאינו ארוג דאי אפי' בארוג דגזרו אטו שאינו ארוג כמו גבי עבד כמו שכתבו התוספות בסמוך ד"ה הכא במאי עסקינן דמחי א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמה ליה לגבי זוג טעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא תיפוק ליה מטעם דלמא מיפסק דאסור אפי' בארוג כמו גבי חותם אלא ודאי על כרחך צריך לומר דגבי בהמה לא אסרו חותם אלא היכא שאינו ארוג דוקא ויש לדקדק דמאי שנא גבי עבד דגזרו בחותם אפי' בארוג אטו שאינו ארוג ונ"ל דדוקא גבי עבד איכא למיגזר טפי דלמא מפסיק ואתי העבד גופה לאתויי מחמת אימת רבו משום פסידא לכך לא חילקו בין ארוג בין לא ארוג אבל גבי בהמה דהחשש הוא דלמא מיפסק ואתי בעל הבהמה לאתויי ואינו מצוי כל כך שיהיו הבעלים אצל הבהמה כשיפסק דאתי לאתויי ועוד דמסתמא חותם של בהמה אינו חשוב כל כך ואין הבעלים מקפידין עליו כל כך משום פסידא ולכך לא גזרו אלא היכא דאינו ארוג והו"ק: **ד"ה** מ"ש זוג שבצוארו וכו' ולמאי דמוקי בגמ' באריג בכסותו וכו' פי' לקמן מוקי רבא ההיא מתני' דבני מלכים יוצאים בזונים וכו' באריג בכסותו ועיין לקמן דף ס"ו: **ד"ה** הב"ע דמחי וכו' עד ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה הוא סוף דבור ואח"כ מה"ד כדרב הונא וכו': **ע"ב בגמ'** במאי אוקימתא בדלית ליה עינבל וכו' אי דלית ליה עינבל מי מקבל טומאה כו' דברי המקשה נראים כסותרים דהא לעיל מזה פריך גבי בהמה אי לאו מנא הוא עינבל משוי ליה מנא וצריך לחלק בין כלי דבהמה לכלי דאדם ולעיל קאי אכלי דבהמה ודו"ק: **בתוס'** ד"ה אין כדר' שמואל וכו' דחשיב ליה כלי תשמיש דאדם משום דבעי ליה לקלא וכו' פי' ואפ"ה איצטריך ר' שמואל קרא להכי למילף מיניה דמידי דליכא ביה תשמיש אחר אלא דבעי ליה לקלא דמקרי כלי תשמיש בשביל הקול ודו"ק: **ד"ה** מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור פי' בקונטרס מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקצתו וכו' וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא וכו' הפשט הוא מבואר שרש"י מפרש דאביי תירץ דאע"ג דהשתא שניטל העינבל לא חזי למידי מ"מ כיון דהדיוט יכול להחזירו חשוב כאלו עדיין שלם ולא חשיב ניטל מקצתו לענין שמקבל טומאה או לענין שאם נטמא כבר קודם שניטל העינבל דלא פרחה ממנו הטומאה כדין כלי שנשבר ופריך ליה רבא הזוג והעינבל חיבור מדקרי ליה חיבור משמע דכל זמן שנפרד ולא נתחבר לא חשיב שלם אלא הוי כלי שניטל מקצתו אע"ג דהדיוט יכול להחזירו וכי תימא הא דקתני הזוג והעינבל חיבור אינו רוצה לומר דכשנתחבר אלא רוצה לומר שגם בעודו עדיין נפרד חשיב כאלו הוא מחובר והא תניא מספורת של פרקים וכו' וההיא דמספורת מיתני' גבי ההיא דהזוג והעינבל וכמו שההיא דמספורת איירי במחוברים דוקא ה"ה ההיא דהזוג והעינבל איירי נמי במחוברים דוקא אבל כל זמן שהן נפרדין חשיב כלי שניטל מקצתו כך היא שיטת רש"י ולהכי מקשו התוס' וקשה לר"י הא מעיקרא נמי הוה ידענא וכו' מה שפי' נמי והתניא וכו' ר"ל דההיא דמספורת מיתני' גבי החיא דהזוג והעינבל וכו' לא עיין וכו' לכך פי' הרר"י פורת שיטה אחרת דהיינו שהמקשה הבין מדברי אביי דס"ל דאע"ג דהשתא כשהם פרודין בלא עינבל לא חזי למידי וא"כ אפי' כל אחד בפני עצמו אינו ראוי לקבל טומאה מ"מ הואיל והדיוט יכול להחזירן חשובין כאלו הן מחוברין ואפי' אם לא נגעה טומאה כ"א באחד מהן כגון בעינבל נטמא גם הזוג אפי' היו פרודים בשעה שנגעה הטומאה בעינבל ועל זה מתיב רבא הזוג והעינבל חבור פי' אם נגעה הטומאה באחד מהן נטמא גם השני אע"ג שלא נגעה בו הטומאה דכיון שהשני מספריים מחוברים חשובים ככלי אחד וה"מ דוקא כשהן מחוברים אבל כשאינן מחוברים אם נטמא זה לא נטמא זה וכ"ת ה"ק אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי פי' והא דקתני הזוג והעינבל חבור ר"ל אפי' כשהן נפרדין הוי כאלו הן מחוברים ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמא גם השני מטעם הואיל והדיוט יכול להחזירו והיינו כאביי והתניא מספורת של פרקים והתם בהדיא קתני ברישא דכשאינן מחוברים מקבל כל אחד טומאה בפני עצמו פי' אם נגע הטומאה באחד מהן לא נטמא השני וכשהן דוקא מחוברין הוי חבור לטומאה פי' ואם נגע הטומאה באחד מהן נטמא גם השני אבל לא להזאה וכדפי' רבא דבשעת מלאכה הוי חבור מן התורה ושלא בשעת מלאכה הוי חבור מדרבנן גזירה אטו שעת מלאכה אבל כשהן עדיין פרודין אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן להא דהדיוט יכול להחזירו וקשה לאביי זו היא שיטת התוס' ואע"ג שדברים פשוטים הם לכל מי שיש לו עיין בתוס' מ"מ כתבתי זאת מחמת שראיתי הפירושים הנדפסים חדשים מקרוב באו וראיתי שפירשו דברי התוס' ורש"י בדרך זר ורחוק ובדרך שאינו נכון ע"כ כתבתי זאת כדי שלא ישמעו אחריהם: **ד"ה** מתיב רבא וכו' וד"ה וכי תימא וכו' וד"ה אלא אמר רבא הואיל וכו' הכל דבור אחד ותיבת וכי תימא הנרשם בדבור השני ותיבת אלא הנרשם בדבור השלישי הם מעות סופר וכצ"ל אלא דניחא ליה לאקשויי וכו' לאביי דאיירי נמי בזוג ועינבל והתניא מספורת של פרקים וכו' ואם נטמא זה לא נטמא זה דלא חייש למה שהדיוט יכול להחזירו אמר רבא הואיל ויכול להקישו וכו': **ד"ה** אלא אמר רבא וכו' פי' הקונטרס דטומאה לא פרחה ממנו כשנפרד משמע שר"ל דמכאן ואילך לא מקבל טומאה דברי התוס' תמוהים דאדרבא בכל פירש"י דשמעתין משמע מדבריו שהוא מפרש דהא דקתני נטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהם דאיירי בין לענין שאם כבר נטמאו קודם שנטלו עדיין הן בטומאתן ואם נטלו קודם שנטמאו מקבלים טומאה מכאן ולהבא וכן בסוף הסוגיא כתב רש"י נטלו ענבליהן בין לפני טומאה בין לאחר טומאה וכו' ודו"ק: **בא"ד** והר"ם הביא ראיה מחמת שתפרה וכו' פי' כשעדיין חדשה ולא נגמר כל התפירה אלא ששייר אפי' פחות ממוציא רימון טהורה ואע"ג דחמת ישנה ושלימה שכבר נגמרה מלאכתה רק שנקרע אח"כ פחות ממוציא רימון מקבל טומאה א"כ גבי זוג נמי אע"ג דכשלא היה בו עינבל מעולם לא מקבל טומאה מ"מ כשהיה בו עינבל רק שניטל אח"כ מקבל טומאה ולא היה יכול להביא ראיה בקצרה לסתור דברי רש"י מהא דחמת שנקרעה פחות ממוציא רימון מקבלת טומאה דדלמא גבי חמת גם כשהיתה חדשה ושייר בה מתחלה פחות ממוציא רימון מקבלת טומאה גם בכאן כתב אותו מפרש בדברי התוס' דברים שאינם נכונים:

דף נט ע"א בא"ד ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה וכו' דהאי טעמא דהדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל טומאה כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה וכו' ר"ל דמשמע הא כל זמן שלא החזירוה דהיינו חזרו וחברוה אינה מקבלת טומאה ויש לדקדק למה לא מותיב מינה רבא לאביי להוכיח משם דכל זמן שלא חברה אינה מקבלת טומאה דהא אביי לענין קבלת טומאה איירי כמו שמפרשין התוס' הכא וי"ל דלא היה יכול רבא למותיב משם לאביי משום שהיה יכול לתרץ דשאני התם דאיירי שכבר נגנבה או נאבדה או שחלקוה אחים דבטלה מתורת כלי לגמרי ולא היתה סופה להחזירה ולכך אינה מקבלת טומאה עד שיחזרו ויחברוה ועוד שהיה יכול לפרש הא דקתני החזירוה מקבלת טומאה וכו' לא הוי פירושא שהחזירוה וחברוה אלא שחזרו האחים והביאו החלקים זה לזה או הגנב החזיר מה שגנב ואז מקבלת טומאה מכאן ולהבא אע"ג שעדיין לא חברוה מטעם שהדיוט יכול להחזירה אבל השתא דמותיב רבא מתהיא דהזוג ומההיא דמספורת והוכיח משם דכל זמן שלא חיברן לא הוו חיבור לטומאה ולא חיישינן להא דהדיוט יכול להחזירה לענין קבלת טומאה מפרשינן נמי השתא הא דקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא הוי פירושו נמי שהחזירוה וחברוה דוקא אבל לא חברוה אע"ג דכל החלקים הם כאן והדיוט יכול להחזירה אין מקבלת טומאה ודו"ק ועדיין יש לדקדק כיון שכתבו התוס' דאליבא דכ"ע לענין טומאה שהיתה עליה שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה א"כ מאי מותיב רבא לאביי דלמא הא דקאמר אביי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה היינו משום דאיהו מפרש הא דקתני ניטלו ענבליהם עדיין כו' איירי דוקא לענין שאם כבר נטמאו אין הטומאה שהיתה עליהן פורחת מהן ולא איירי אביי לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא וי"ל דס"ל לרבא דמסתמא מפרש אביי סיפא דמתני' דלעיל דומיא דרישא דקתני אין לחם ענבל טהורים דעל כרחך הוי פירושא מהורים מלקבל טומאה משום דעדיין לא נגמר מלאכתן וא"כ ד"ה הא דקתני ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהם איירי נמי לענין קבלת טומאה וא"כ אביי נמי הוי בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולכך פריך רבא שפיר ודו"ק: **ע"ב בגמ'** א"ל רב שמואל בר וכו' לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי כתב הרא"ש והיינו כרב אשי דמתני לקולא וכו' וא"כ לפי זה הא דאמר רבא משמיה דרב דכלילא שרי היינו בדארוקתא

דאיצטריך ליה לעולא האי טעמא דהוי תורת כלי עליהן אליבא דרב דלא שרי לרבנן בשאר תכשיטים אפילו לאשה חשובה ויש ליישב וק"ל: בד"ה הא עליה חותם כו' אסיפא סמיך דקתני בהדיא כו' עכ"ל דמדיוקא איכא לאוקמא הא עליה חותם יוצאה לכתחלה כדין האיש וק"ל: בד"ה ר' נחמיה כו' דלא בעי למימר הלך אף אחר חותמה כו' וכן משמע בהדיא כו' עכ"ל יש לדקדק דלמאי לא הוכיחו כן מגופה דמשמעתין דאם הולך אף אחר חותמה קאמר ומדמה נמי בהיא של מתכות וחותמה דאין חותם עיקר האיך מתוקמא הך מתני' דהא יש לה חותם חייבת כר' נחמיה כיון דאין עיקר הטבעת אדעתא דחותם ה"ל גוף הטבעת תכשיט ואמאי חייבת וי"ל דודאי לרבנן דהטבעת עיקר והחותם בטל לגביה הוי כולו תכשיט אבל לר' נחמיה כיון דהחותם אינו עיקר מ"מ הטבעת נמי אינו עיקר דליהוי החותם בטל לגביה וכיון דהחותם אינו תכשיט לאשה הוי משוי וחייבת וכן הך דאלו הן תכשיטי נשים כו' נמי אע"ג דלפום סברא דהתם לרבי נחמיה אין החותם עיקר יותר מגוף הטבעת מ"מ כיון דהטבעת נמי אינו עיקר ואין החותם בטל לגביה לא הוי ליה למקרי טבעת שיש עליה חותם תכשיט נשים ולא מצי אתיא כרבי נחמיה ודו"ק:

דף נט ע"א לוי לר' אפס הוה כייף ליה כו'. מפורש פ' הנושא ע"ש:

דף ס בד"ה ותהוי כבירית כו' וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס כו' עכ"ל לפירוש הקונטרס לא קשיא להו הכי דכיון דראשה האחד אוגרת בה שערה ממש ולא שלפה ומחויא לה א"כ דראשה השני הוא טס של זהב והוי תכשיט מ"מ לא שלפא משום שהוא לצד האוגרת בה השער דעבידא לצניעותא אבל לפר"ת דלאו משום דלא משלפא ומחויא נגעו בה דאינה אוגרת בה השער ממש אלא שמוחבת מתחת בתוך השבכה כמו שכתבו התוס' לעיל וכמו שפי' הרא"ש דברי התוס' אלא דלא הוי תכשיט כלל דה"ל כטבעות הכלים שפיר תקשה להו דהימא דבראשה השני יש לה כמין טס ושלפה ומחויא לה כדמשני לקמן והאא תירלו דאם היתה אוגרת כו' ואינה חשובה תכשיט אלא טס כו' כל"ל מספרים מדויקים ור"ל דאינה חשובה תכשיט אלא במניח הטס שם כנגד פדחתה אם היתה אוגרת בה שערה דהיינו שתוחבת בתוך השבכה לעולם לא היה בא לד השני של הטס כנגד פדחתה ודו"ק: בא"ד וג"ל דאטומאה נמי פריך ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה וגם תשתרי כו' עכ"ל ולפי האמת דקאמר הואיל ואשה חולקת כו' ל"ל דלא עבידא שום מחט לכך דאוגרת בה שערה דאל"כ אכתי תקשה דע"כ טהורה היא כבירית ואמאי קתני דלענין טומאה דא ודא אחת היא אלא דלמאי דבעי למימר דמחט דמתני' היינו דאשה אוגרת בה שערה קאמרי קושטא היא דתקשי ליה נמי אטומאה דקאמר דדא ודא אחת היא והך מחט דמתני' דאוגרת בה השער ע"כ דטהורה היא כבירית ודו"ק: ע"ב בד"ה השתא חמש כו' מששה אדם עם אשתו אפילו שתים ושלש שנים כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לענין זה דנקט שתים לרבי דבתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג כמ"ש לקמן אהך דפרק הזרוע ב' וג' ודו"ק: בא"ד אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה כו' עכ"ל אע"ג דבנשרו איירי ובנעקרו כדמסיק מ"מ כיון דדינו של נעקרו כשאר סנדל המסומר אם נימא אפילו טובא אם כן התרתה כו' וק"ל:

דף סא בד"ה דעבד הכי עבד פירוש דברייתא לא פליגא אר"י כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כדאמרינן בעלמא כיון דלא איפסק הלכתא לא כמר ולא כמר דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד דא"כ לא הוה מקשה ליה אביי דלמא ר"י הא מתני' כו' דהא השתא נמי מספקא לן בהלכתא מאי ודעבד כמר עבד אלא דלרב יוסף לא פליגי מידי ואביי מקשה להו דאימא דפליגי ואהא קשיא להו דא"כ לרב יוסף דלא פליגי ויכול לנטול לעולם איזו שירלה תחלה אמאי הקפיד ר"י על רב שמן כו' ותירץ ר"י דודאי לא פליגי אלא מי שרולה לחבב כו' דהיינו דלעולם יעשה אדם או כר"י בשמאל או כברייתא בימין ולא פעם בימין ופעם בשמאל ור"י דהקפיד על רב שמן משום שהיה רב שמן יודע מנהגו של ר"י שהיה דרכו לעולם בשמאל ומהרש"ל בחנם הגיה ורב שמן לא היה כו' וק"ל: בד"ה אע"ג דלא מימחי כו' קשה לרשב"א היכי משכחת לה דאיתמחי גברא ולא קמיע כו' עכ"ל עיקר קושייתם למאי דמסיק תלת קמיע לתלת גברי ג' ג' זימני איתמחי גברא ואתמחי קמיע ובחד זימנא גברא אתמחי קמיע לא איתמחי דלמאי ל"מ כיון דהאיש מומחה לכתוב לחש זה א"כ לא גרע ממנו לחש שכתב כבר שנעשה הגברא מומחה על ידו ולא איצטריך לן בהמחאת קמיע וק"ל: ע"ב בד"ה תלתא קמיעי לתלתא כו' קמיע שלישית היכי איתמחי הלא מיד כשנתרפא כו' בקמיע שליש פ"א איתמחי גברא כו' עכ"ל דליכא לשנויי הכא שאחר שנתרפא האדם שליש בקמיע שליש פ"א ואתמחי גברא אבד הוא מחאתו שכתב ג' קמיעות ולא הועילו ושוב אח"כ ריפא הקמיע שלישי את האדם השלישי תרי זימני דהשתא איתמחי קמיע השלישי ג"כ בתלת זימני דליכא למיתלי בהמחאת גברא שכבר אבד המחאתו דהא משמע דבשעה דאתמחי גברא איתמחי נמי הקמיע וק"ל: בא"ד והקמיע שלישי לחד מהנך תרי גברא כו' מימחו כבר תרי קמיעי וגברא וקמיע שלישי כו' עכ"ל היינו לפום הסברא דתלתא קמיעי לחד גברא לא אתמחי גברא קאמר בכולהו ג' קמיעי תלתא זימנא דכולהו איתמחי כה"ג שכתבו התוס' אבל לפום הסברא דתלתא קמיעי לחד גברא איתמחי גברא נ"ל דקושטא הוא דקמיע השלישי לא איתמחי דא"כ ריפא הקמיע השלישי חד מהני תרי גברא תרי זימני איתמחי מיד גברא וקמיע השלישית עדיין לא איתמחי והיאך אתמחי שוב קמיע שלישי כיון דאתמחי כבר גברא ודאי שאותה אגרת מועיל מכאן ואילך כמ"ש התוס' ובלאו הכי נ"ל דלאו דוקא קאמר בכולהו תלת תלת זימני דהמ"ל חד תלת זימני כו' כמ"ש התוס' ודו"ק: בד"ה תלת קמיעי לחד כו' דה"ק שעשה אדם לחש זה בג' אגרות לג' אנשים כו' וגם זה אין נראה לר"י דאם בענין זה נמי קרוי חד קמיע כו' עכ"ל ק"ק בפשיטות הוה ליה לדחויי איך שיהיה הא ג' אגרות לג' אנשים כו' היינו תלתא קמיעי לתלתא גברי חד זימנא הא אמרינן דגברא איתמחי ולא קמיע [א] ויש לייסב בדוחק: בד"ה הא לאמחויי כו' אע"פ שר"ל הקונט' שרופא אחד כתבם מדפירש ואין לומר כו' עכ"ל כל אלו הקושיות שהקשו לפ"ה בדבור זה ובדבור שאחריו המתחיל איתמחי קמיע כו' מסתירת דבריו זה לזה אינו אלא כפי הבנתם דהנהו ואין לומר מזל הרופא כו' ואין לומר החולה כו' שכתב רש"י קאי אלפניו אאיתמחי קמיע כו' אבל לולי דברי התוס' הייני יכולין לפרש שהכל דבור א' בפירוש הקונט' איתמחי גברא כו' ואיתמחי קמיע כו' והנהו ואין לומר כו' שבפירוש הקונט' לא קאי אלפניו אאיתמחי קמיע כו' אלא אלפני פניו אאיתמחי גברא כו' דבאיתמחי קמיע ודאי דלק"מ כמו שפ"ה לקמן דהתם חדא קמיע הוא וליכא למיתליה בשום מזלא דגברא אלא בקמיע ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הוחזק כבר גברא קודם שהוחזק הקמיע ובין לא הוחזק הגברא מקודם כמו שחילק מהרש"ל אלא בכל גוונא אית לן למתלי בחדא קמיע אבל הכא באתמחי גברא דע"כ בגברא תלו ליה קאמר שפיר דאין לומר שלא לתלות בהמחאת הגברא בכל קמיעות שבעולם אלא במזל הרופא בעלמא וקאמר דודאי אין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו וכיון דהוחזק בחכמתו בג' מיני קמיעות הוחזק בחכמתו נמי לכל קמיעות שבעולם וקאמר דאין לומר נמי החולה גרם כו' ואין לתלות דגברא אתמחי אלא כדמספקא לן לקמן לתלות במזל החולה וקאמר דלקמן היינו לחד גברא אבל הכא בפשיטות לג' אנשים חולים אין לתלות בהם אלא בחכמת הרופא

נמוקי הגרי"ב

פכ"ל לכאורה יפלא דהא אכתי איצטריך ליה לעולא האי טעמא אליבא דרב דלא שרי לרבנן בשאר תכשיטים אפילו לאשה חשובה. וכבר עמד במהרש"א על זה. והנראה בזה דלכאורה יש לראות על ספיקא דר"י מהיכי תיתי לספוקי מידי כיון דהגמ' קאמר בפי' מאן דרכה כו' ואם איתא דבכל התכשיטין אין לגזור על נשים חשובות א"כ למאי אמר מאן דרכה. ובזה י"ל משום דאמר ר"א סתמא יוצאה בעיר כו' וכן כלילא שרי סתמא. והיינו משום דסתמא מיירי באשה חשובה. אבל לפי"ז היה לו לר"א לאשמעינן הדין בכל התכשיטין בנשים חשובות וממילא הוה ידעינן בעיר של זהב. ועוד טעמא בעי לשמואל אליבא דרבנן דבעיר של זהב גזרו אף באשה חשובה. ובכלילא לא. אבל האמת דבעיר של זהב דהוא תכשיט חשוב מאד אף אשה חשובה דרכה למשלף ולהחויא. משא"כ כלילא דאין תכשיט חשוב כ"כ. אף דאין יוצאות בזה שארי הנשים מ"מ בתכשיט כזה אשה חשובה לא שלפה ומחויא. וא"כ י"ל שפיר דבתכשיטים כגון הנזמים והשריים והטבעות שדרך כל הנשים לנאת ולהתקשט. בודאי אין דרך אשה חשובה למשלף ולמחויא. כיון שיש כמו כן לכל הנשים וא"כ לפי סברא זו י"ל דלא פליגי רב ושמואל בזה כלל בתכשיט כל הנשים באשה חשובה. ורק בכלילא פליג רב כיון שאין יוצאת בזה כי אם אשה חשובה וא"כ לפ"ז מייתי התוס' ראיה שפיר ודו"ק:

קרני ראם

[א] גברא איתמחי כו'. נ"ב לק"מ דשם יש לפרש בג' אנשים משא"כ הכא לאיש אחד הג' אגרות:

מהר"ם

בדארוקתא אבל ברניסכא ס"ל לרב דאסור אפי' לרב יוסף: קמרא שרי וכו' מידי דהוה אטלית מוזהבת פי' דלא מקרי משוי אלא תכשיט ולמשלף ולאחויי נמי לא חיישינן כדפירש"י וכן מידי דהוה אאבנט של מלכים הוי נמי פירוש דלא הוי משוי: בתוס' ד"ה מאן דרכה למיפק בכלילא וכו' דוקא בכלילא שרי שמואל פי' לאשה חשובה אבל שאר תכשיטים דגם שאר נשים דרכן למיפק בהו ואתי למשלף ואחויי ולכך אסורות ג"כ גם לנשים חשובות: בא"ד ומה דחק לומר כן וכו' ר"ל אם איתא דשמואל דשרי כלילא לאשה חשובה שרי נמי כל תכשיטים א"כ על כרחך צ"ל דהסברא היא דעד כאן לא אסרו חכמים אפי' לאשה חשובה אלא דוקא בעיר של זהב שהוא כלי חשוב ביותר והוא דבר חדוש ולכך אפי' באשה חשובה איכא למיחש דשלפא ומחוויא אבל כלילא דלא חשיב כולי האי מודו רבנן אליבא דשמואל דשרי לאשה חשובה וכן בשאר תכשיטים אפי' לרב דאסר בכלילא משום דס"ל דגם כלילא הוא כלי חשוב דאיכא למיחש דשלפא ומחוויא אבל בשאר תכשיטים דלא חשיבי כולי האי גם רב מודה דשרי לאשה חשובה אפי' לרבנן וא"כ למה איצטריך עולא לעיל לומר דהשירים והנזמים מותרים לטלטל בחצר לצורך גופן ומקומן משום דהוי תורת כלי עליהם תיפוק ליה דראויין לצאת בהן נשים חשובות אלא הסברא היא בהיפך דאפי' ר"א ושמואל לא שרו אלא בעיר של זהב ובכלילא שאין דרך שאר נשים לצאת בהן אבל שאר תכשיטין אסירי לכ"ע אפי' לנשים חשובות ולכך איצטריך עולא לדחוק ולומר הטעם דתורת כלי וק"ל כן הוא המשך פי' דברי התוס' בדבור זה: ד"ה אאבנט של מלכים וכו' ה"נ שרי האי קמרא לאתתא דמלבושה היא וכו' ר"ל ולא כפירש"י דפירש הטעם משום דכל ישראל בני מלכים הם דלפי אותו הטעם לא אתי אליבא דכ"ע אלא כר"ש דאית ליה כל ישראל בני מלכים הן בפ' שמונה שרצים ולקמן בפירקין ע"ש:

דף ס ע"א בגמ' סנדל המסומר מ"ט אמר שמואל שלפי הגזירה וכו' כצ"ל: כסבורין הם אחד מהן יצא וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה המעמיד וכו' והערסא הוא עץ ארוך וכו' הלשון מגומגם מאד שאם באנו לפרש שמה שכתב רש"י שהקנה וכו' הוא הקנה שבו תלוים השתי כפות כמבואר בסוף פרק הספינה א"כ מהו העץ ארוך שכתב רש"י וכולן העץ ארוך מעמידן גם לא יתיישב מה שמסיים רש"י שב' כפות המאזנים תלויות בשני ראשין שפשיטא הוא שזה חוץ להקנה שבו תלוים השתי כפות ועוד למה לא הזכיר רש"י ג"כ הנפש של מאזנים שהוא הברזל או העץ החלול שהלשון מתנועע בתוכו ונראה שמה שכתב רש"י והערסא הוא עץ ארוך ר"ל הוא מה שקורא אותו בפ' הספינה קנה שהכפות תלויות בשני ראשיו ומ"ש שהקנה שקורין יישא וכו' ר"ל הוא הקנה החלול שקורא בגמ' פ' הספינה נפש מאזנים שהלשון תחובה והולכת בתוכו והשלשלת תחובה בקנה ר"ל שבאותו קנה החלול תחוב בקצהו העליון שלשלת קצה אחד תחוב באותו קנה החלול וקצה השני של שלשלת תחוב בגג הבית ובו תלוין המאזנים בידוע ומה שכתב וכולן העץ ארוך מעמידן הוא העץ הארוך שקוראים בגמרא קנה שבו תלוין בשני ראשיו שלשלאות ובהם תלוין השתי כפות גם הלשון תחובה באמצעיתו וגם אותו קנה החלול שבו הולכת הלשון תחוב ג"כ באותו עץ ארוך שהוא הקנה באמצעיתו ע"ג הלשון וא"כ כל המאזנים העץ הארוך הזה מעמידו ולכך מסיים רש"י שפיר ששתי כפות המאזנים תלוין בשתי ראשין אבל בספר ח"ש מגיה במקום השלשלת השלשלאות גם כתב ששתי כפות תלוין בשתי ראשין פי' בקנה משמע מדבריו שהוא מפרש הקנה שבדברי רש"י כפשוטו שהוא הקנה שבו תלויות הב' כפות אבל לא יתיישב שפיר ומה שכתבתי נ"ל נכון: בתוס' ד"ה ותהוי כבירית וכו' וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס וכו' ר"ל טס שמניחתו על פדחתה ולכך הוי שפיר תכשים ונוי לאשה ושייך בה שלפה ומחוי': בא"ד וי"ל דאם היתה אוגרת בה שערה וכו' ר"ל דדוקא כדמשני שהיא חולקת בה שערה שייך לומר כמין טס וכו' ואחר שחלקה בה שערה מניחתו כנגד פדחתה והוי לה נוי ותכשיט אבל לשינויא קמא שאמר שאוגרת בה שערה ותמיד הוא תחוב בשבכה לאגור בה שלא יצא שערה א"כ א"א לה לעולם להניח הקצה שבו הטס על פדחתה א"כ לא הוי תכשיט אלא טס וק"ל: ד"ה ושמעו קול וכו' של סנדל המסומר מפירש"י משמע שההריגה נעשית ע"י שדחקו עצמן בסנדליהם שהיו בהן מסמרות של ברזל והרגו זה את זה באותן מסמרות ולכך אסרו חכמים אותן סנדלין שתקלת ההריגה נעשית במסמורים אבל מדברי התוס' משמע שע"י שהיו סנדליהן במסמרין והלכו יהודים ע"ג המערה או לאחורי ב"ה ואותן שהיו יושבין בתוך המערה או בב"ה שמעו הקול של המסמרים מאותן שהיו הולכין ע"ג המערה והיו סבורין שאויבים הולכין ע"ג המערה לבקש אותן וכן בב"ה ודחקו זה את זה וע"י הדחיקה הרגו זה את זה אפי' בלא מסמרים אלא שהמסמרות היו גורמין הקול ששמעו לא יתיישב לפי זה טעם הראשון שאמר נהפך סנדלו של אחד מהן וכו' מה תלי זה במסמרות וצ"ל ג"כ שע"י שהיו בו מסמרות היתה ניכר ההפיכה שהיה נראה כאלו אחד מהם יצא ומחמת זה דחקו עצמן וא"כ באה התקלה מחמת המסמורין ולכך אסרוהו וק"ל: ע"ב בגמ' דתניא ר' נהוראי אומר ה' מותר ו' אסור כצ"ל: ברש"י ד"ה ואפי' לר' חנינא וכו' ולא על הגשר ולא ישימם וכו' צ"ע דבהדיא איתא התם דלא גזרו על הגשר אפי' לרבנן ע"ש: ד"ה שתים מכאן וכו' לצד פנימי לעבר בין הרגלים כצ"ל: ד"ה סנדל הנוטה וכו' כצ"ל ומה שנרשם תחלת הדבור בתיבת הנוטה הוא ט"ס:

דף סא ע"א בגמ' השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי כצ"ל: ברש"י ד"ה דמומחה גברא וכו' ומומחה קמיע שנעשה לג' אנשים וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה דעבד הכי וכו' ורב שמן בר אבא היה יודע וכו' ר"ל שקשה לתוס' א"כ למה הקפיד עליו רבי יוחנן כיון דרשות הוא אלא שהיה יודע מנהגו ולכך הקפיד עליו נ"ל ודו"ק: ד"ה אע"ג דלא מימחו וכו' קשה לרשב"א היכי משכחת לה וכו' נ"ל שקושיות הרשב"א אינה אלא לפי מאי דמסיק שאפי' המחאת גברא שרי בלא המחאת קמיע וכן להיפך וא"כ מאי האי דקאמר רב פפא בסמוך פשיטא לי וכו' עד חד חד זימנא גברא אתמחי קמיע לא איתמחי ר"ל דאין יוצאין באותה קמיע בשבת ומאי נפקא מינה בהמחאת קמיע תיפוק ליה דשרי לצאת בה מכח המחאת גברא ודו"ק: ע"ב בגמ' או דלמא מזלא דהאי גברא הוא כצ"ל: ברש"י ד"ה מזלא דהאי גברא וכו' הלכך מבעיא לן במאי נתליה כצ"ל: בתוס' ד"ה תלתא קמיעים וכו' קשה לרשב"א וכו' ודאי שאותה האינגרת תועיל מכאן ואילך ור"ל ודלמא מה שהועילה הקמיע זה היה מכח המחאת גברא ולא מכח המחאת הקמיע ואם יאבד גברא המחאתו איך יועיל המחאת הקמיע לבד נ"ל ודו"ק:

חכמת שלמה

כצ"ל: ע"ב גמ' אריכא דאיטלע לוי כו' לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה כצ"ל. ונ"ב אף דר' חנינא לא רצה למיכף ליה היינו דלא רצה לסרב כ"כ נגד רבי שגזר עליו נשיאות לכך היה יושב בחוץ כעין שב ואל תעשה ודו"ק: שם אמר ר"י אמר רב שפת קמרא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה כלילא כו' לדידיה באורקתא כצ"ל: בד"ה מנקטא פאורי כו'. נ"ב עיין לעיל ברש"י דף נ"ז ע"ש: כלבוס כזה: בד"ה וטבעת כו' עליה כו' הס"ד: בד"ה הא ר' נחמיה כו' תכשיט הוא רבנן הד"א: בד"ה הלך אחר כו' הס טמא הס"ד וא"ח מה"ד שמלונין כו': תוס' בד"ה מאן דרכה כו' לנשים חשובות דאפילו כו'. נ"ב פי' דלא תימא מש"ה לא מוקי בנשים חשובות משום דלרבנן אפי' נשים חשובות אסורות כמו בעיר של זהב ע"כ מסקי דאפי' רבנן מודין כו' אי לאו דלא שייך לומר נשים חשובות אלא בעיר של זהב או כלילא ודו"ק: בד"ה מנקטא פאורי כו'. נ"ב ומנקטא לשון מקבלת כעין שפרש"י לעיל:

דף ס ע"א גמ' בערסא הלך כו' חותם תכשיט דאיש כו' חותם תכשיט דאשה כו': שם נחבאין במערה ואמרו כו' אחד מהם יוצא כו' מעל גבי המערה כסבורים היו שבאו עליהם אויבים דחקו כו' היו שבאו עליהם כו' כצ"ל: רש"י בד"ה המעמיד כו' השתי ראשין. נ"ב פי' של קנה: בד"ה סנדל המסומר של עץ הוא ותוחבין מסמרות לחזק העליון עם התחתון ובגמ' מפרש מ"ט גזרו ביה כצ"ל והשאר נמחק: בד"ה והרגו זה כו' בדחיקתן הס"ד ואח"כ מה"ד שהיו סנדליהן מסומרין כו' כצ"ל. ונ"ב ומש"ה אסרו דוקא סנדל המסומר וק"ל וכן פי' הרמב"ם: בד"ה אלמה תנן במס' ביצה מטלטלין כלים כו' הד"א: תוס' בד"ה ושמעו קול כו' של סנדל המסומר. נ"ב נ"ל דהתוס' פירשו מש"ה אסרו סנדל המסומר ולא פי' כרש"י כו' שהרגו בסנדליהם אלא מחמת דחיקה הרגו אפילו לא היו מסומרין כלל אלא התקלה באה מכח המסומר שאם לא היו המסמרים לא היה נדמה בעיניהם כקול אויבים כו' ולעיל גבי היוצא אל יצא כו' לפירוש התוספות נ"ל דאם לא היו המסמרים לא היה ניכר מנעל הפוך וק"ל: בד"ה לא בסנדל כו' נ"ל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו כו': ע"ב בגמ' מטלטלין כלים ביו"ט בין שאינן תפורין בין נמחק: רש"י בד"ה לסורלא חסר תרתי דומה אגל דומה כצ"ל. ונ"ב נ"ל אדם שבא מפומבדיתא דהתירו לו כ"ד מסמרות ואח"כ בא לסוריא אם כן נפלו לו ב' בדרך אם כן נוהג כמותם והוא דרך משל דומה בא אגל דומה ודו"ק:

דף סא ע"א רש"י בד"ה דמומחה כו' קמיע שנעשית קמיע זו לשלשה אנשים כו' כצ"ל: בד"ה נכפה כו' במותו ומפילו כצ"ל: תוס' בד"ה דעבד הכי כו' ונראה לר"י דה"פ כו'. נ"ב סוף נשמע שינהוג כאחד מהן ויכוין לאחד אבל לא היום בימין ולמחר בשמאל ויאמר שמכוין לשניהם: ע"ב רש"י בד"ה יגוד יקוץ כו'. נ"ב אבל הערוך גורס יגול ברי"ש ופי' יגור אותו במגירה ע"ש: תוס' ד"ה הא לאמחויי כו' ודבור שאחריו אתמחי קמיע כו'. נ"ב הוא תוס' רשב"א והן כנגד תוספות של ר"י שכתב למעלה וזה ברור למעיין בו: בסד"ה הא לאמחויי כו' אלא אם כן ריפא שלשה אנשים. נ"ב פי' ואף על גב דלגבי איתמחי קמיע לא צריכא שלשה גברי מכל מקום הכא דכבר הוחזק גברא קודם שהוחזק הקמיע אם כן ראוי לתלות או בהמחאת גברא או במזל החולה ולא בהמחאת קמיע כלל ומשום הכי פירש רש"י שהרי הוחזק בשלשה אנשים ודו"ק:

אלא

בגמרא

ואיתמחי גברא והשתא מה שפי' גבי איתמחי קמיע דמומחים מיד כל אדם מלי שפיר איירי בג' רופאים אבל ברופא אחד לא נעשה מומחה רק מיד אדם זה כמו שפי' בהדיא הקונטרס לעיל והשתא נמי ממה שפ"ה גבי תלא תלת כו' ואפילו אדם אחד נמי לא חזר בו דמה שפירש ואין לומר מזל כו' שהרי בשלשה אנשים הוחזק לא קאי כלל אאיתמחי קמיע אלא אאיתמחי גברא והשתא נמי מה שהקשו נמי לפ"ה בד"ה איתמחי קמיע כו' משמע שרוצה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע כו' ולא ידע רשב"א מה טעם כו' לא קשה מידי דרש"י לא בא ליתן טעם כלל הכא אאיתמחי קמיע שלפניו אלא אאיתמחי גברא דלפני פניו ותו לא מידי והדברים ברורים למבין ודו"ק: **באו"ד** איירי נמי ברופא א' כמו רישא כו' דאי מיד רופא זה הא בלא"ה הוא מומחה בכל כו' עכ"ל יש לדקדק בזה ומאי קושיא דהא כה"ג הקשה רשב"א לעיל גם לשיטת ר"י ותירץ דנ"מ אם אבד המחאתו כו' אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד האדם המחאתו וא"כ ה"נ נימא הכא לשיטת הקונטרס ויש לומר דלעיל ודאי יהוי ניחא להו בהאי תירוצא לפי מה שפרש"י לשיטתו בהומחה הקמיע דאותה אגרת לבדה היא שהומחת ניחא גם אם אבד הגברא מחאתו הקמיע היא גופה הומחת אבל לשיטת הקונטרס שפירש דהומחה הקמיע ע"י אדם זה דהיינו שהוא מומחה לכתוב לחש זה תקשי להו שפיר דמאי נ"מ בזה אם כבר הומחה גברא הרי הוא מומחה כבר אף בכל קמיעות שבעולם דליכא למימר דנ"מ באבד המחאתו דהא כיון דאבד המחאתו בשאר קמיעות שבעולם אבד נמי המחאתו בלחש זה ולמה יועיל ע"י אדם זה במומחה הקמיע ולא יועיל אלא אותה אגרת לבדה שהומחה כמו שפרש"י לשיטתו אך קשה דבפשיטות טפי ה"ל לאקשויי לשיטת הקונטרס שפירש במומחה הקמיע שנעשה הקמיע מומחה ע"י אדם זה מאי קאמר בתלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא דגברא איתמחי קמיע לא איתמחי הא כיון דאתמחי האי גברא בכל קמיעות שבעולם לא יגרע כחו בלחש זה שכתב פעם אחת וצ"ע:

דף סב בד"ה וחילופיהן באיש אור"ת דאחיוב חטאת קאי עכ"ל ר"ל דהתם הוה שפיר חילוף באיש מבאשה דבאשה קתני חייבת ביש עליו חותם ובאיש חייב באין עליו חותם אבל הא דקתני באין עליו חותם דבאשה פטור אבל אסור משום דשלפא ומחויא ליה לא הוה חילופו באיש ביש עליו חותם פטור אבל אסור אלא דמותר לכתחלה דלא שייך באיש שליף ומחוי ועיין ברא"ש:

ח"א דף סב ע"ב ראשית שמנים ימשחו זה פלייטון ופרש"י ראשית כמו מובחר ע"ש ועוד נראה ראשית כמשמעו דהיינו ביוצא מן הזית בראשונה ע"י כתישה שאין בו שמרים כו' כפרש"י בר"פ תלוה וההוא נקרא פלייטון עם בשמים משובחין המעורבים בו כפי' הערוך: **השותים** במזרקי יין כו' קני שקנין כו' לפי פשטיה דקרא הוא כלי גדול שאין דרך לשתות ממנו אבל אינו דרך תענוג כראשית שמנים גו' דכתיב בהאי עניינא וק"ל: **השוכבים** על מטות גו' מלמד שהיו משתינין כו'. בפ"י יוחסין הסוגיא ע"ש: **המשתין** מים בפני מטתו ערום כו' פרש"י ערום אורחא דמלתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ כו' עכ"ל ומה"ט נמי לפני מטתו אורחא דמלתא נקט שדרך אדם לעמוד ממטתו ערום ולהשתין שם וה"ה ומכ"ש במקומות אחרים כגון לפני שלחנו וכיוצא בו דמביא לידי עניות משום מאיסותא וק"ל: **אבל** משא ולא משא כו' ולאו מלתא היא כו' פרש"י כגון רביעית מלומלם עכ"ל ועי"ל דאפי' בפחות מרביעית וכגון דאתו משירי טהרה והיינו דמשא שיוצא ידי נט"י אבל לא משא ידיו שפיר בפחות מרביעית מלכלוך שעל ידיו והשתא ניחא דקאמר הכא משאי ידי מלא חפני ולא מחפן ידיו של איש אחר דהיינו משירי טהרה שאין חפני מלא ממנו וק"ל: **וה"מ** דאית ליה ולא עביד כו' הא וודאי דאיירי באית ליה דבלית ליה והוא עני ככר לא שייך למימר ביה שמביאו לידי עניות אלא כלומר בדאית ליה כל צרכו ויש לו גם כדי לקנות תכשיטיה ולא רצה לקנות לה וק"ל: **יען** כי גבהו גו' בקומה זקופה דכי גבהו משמע שהיו עושין עצמן בגובה והיינו בקומה זקופה ואמר ותלכנה נטויות כו' שהיו מהלכות עקב כו' הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה כו' בילקוט גרסי' בהיפך ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה דהיינו שהיתה נטויות גרון על חברתה שאצלה והלוך וטפוף שהיו מהלכות עקב בצד גודל דהיינו שהיתה מכוונת פסיעותיה במדה ישרה כמו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות דפ' הוציאו לו ואמר ומסקרות עינים דהוו מלאן כוחלא לעינייהו ומרמזן כו' ויהיה לשון מסקרות יוצא לשתים מלשון סיקרא ומלשון הבטה ורש"י בס' ישעיה פירשו בשני פירושים ע"ש ואמר וברגליהם תעכסנה כו' כארס בכעוס כפרש"י מתלות הפוכות עכס כעס וכן שמלה שלמה כבש כשב וק"ל: **מקום** שהיו חוגרות בצלצול כו' שדרך נשים זונות חוגרות בו להתנאות כדאמרי' בסוטה היא חגרה לו בצלצול כו' ובסוף מנחות חגרו בצלצול כו' ע"ש: **ואומר** ותחת מקשה כו' שהיו מתקשטות כו' פרש"י דומה למקשה נטריקון עכ"ל ובקרא כתיב מעשה מקשה דהשתא יש לפרש כמשמעו ותחת שהיה לה תכשיטים מוזהב מעשה מקשה להתקשט בו יהיה לה קרחים וכן פרש"י בספר ישעיה ואמר כי תחת יופי פרש"י כי כל אלה יבאו לך תחת יפייך עכ"ל פי' לפי פשוטו אבל לפי הדרש יהיה כי מלה קצרה כמו כיבא וק"ל:

דף סג ע"ב בד"ה בירית כו' וקשה לפ"ז דא"כ בכבלים אמאי אין יוצאין כו' עכ"ל וה"ה דיש לגמגם בפירוש הקונטרס כיון דכבר פירש בבירית דלאו לנוי הוא כו' לא איצטריך ליה לפרש דליכא למיחש למשלף ואחוי משום דלא מגלי' שוקא דהא בלא"ה כיון דלאו לנוי הוא ואינו תכשיט ודאי דלא שייך ביה למיחש למשלף ואחויי וק"ל:

ח"א דף סג ע"א ומשתכח בגזאי דלמלמאי מלכתא פרש"י כך שמה עכ"ל ובערוך בערך לס הביא לשון הפסיקתא כשעמדו ישראל על הר סיני היו מלמלמין עצמן ככלה כו' והיו מקשטין עכ"ל וה"נ יש לפרש דמשתכח בגזאי דהיינו באוצר המלך ומקשטין בו המלכתא ולא שימוש אחר כמו שהיו משתמשין בו בירושלים וק"ל: **אין** בין עה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד כו' דישראל לא יהיו להם שעבוד מלכיות אבל גוי אל גוי ישא חרב והאי קרא דלא ישא גוי אל גוי חרב לא איירי לימות המשיח אלא לעה"ב ואין להקשות דהדרן קושיין לדוכתין מפני מה הן בטלין לעה"ב דאיכא למימר כדלעיל לפי שאינן צריכין אבל אין לומר דעה"ב אין בו שום מעשה אדם כדאמרי' ס"פ היה קורא עה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה כו' אלא צדיקים כו' ונהנין מזיו השכינה כו' דהא ע"כ האי קרא לא איירי בזמן שאין בו מעשה אדם דהא כתיב וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות וע"כ אית לן לפלוגי בין עולם הנשמות לעה"ב לזמן התחייה וק"ל: **כל** הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח כו'. מפורש ס"פ אין עומדין: **האי** בד"ת כתיב כו' דכל המזמור רחש לבי דבר גו' עט סופר וגו' הכל נדרש בת"ח העוסק בד"ת וא"ל אין מקרא כו' דוודאי הנמשל הוא ד"ת אבל המשל שהוא משמעות ופשוטו של קרא איירי בגבור ממש דהדר לו החרב על הירך ופרש"י בד"ת כתיב הוי זהיר לחזר כו' שתהא מזומנת לך כו' כחרב על ירך כו' ע"ש ועי"ל ע"פ מ"ש חמוקי ירכיך גו' מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר וק"ל: **אל** תקרי והדרך אלא וחדדך כו' משום דהאי והדרך הוא קרא יתירא דכבר כתיב בסיפא דקרא דלעיל מיניה והדרך וע"כ דרשו והדרך דאידך קרא כמו וחדדך ללא שהחידוד מצליח התורה בהן והר' מחלף בד' בצורת הכתב ואמר ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר ורכב כו' דהרכיבה מורה בכ"מ על הגדולה כמ"ש ירכיבהו על במתי ארץ וכמו שמצינו ביוסף ובמרדכי ואמר יכול אפילו שלא לשמה דהיינו דיש מחדדין עצמן בפלפול של הבל דהיינו שלא לשמה וע"כ אמר בתנאי על דבר אמת שכן יהיה הפלפול והחידוד לבא על אמיתית התורה ואמר יכול אפילו הגים כו' דהיינו שיחדד עצמו לקפח חבירו בהלכות ח"ל וענוה לדק בדרך ענוה ונחת רוח עם חבירו כדלקמן ואם עושין כן זוכין לתורה כו' דעד השתא קרוין ת"ח שעדיין לא הגיעו להוראה והשתא זוכין להיות כ"א חכם מורה הוראה דהיינו ותורך נוראות ימינך שכן נתנה שנ' מימינו אש דת גו' ומ"ד זוכין לדברים שנאמרו בימינה כו' כדלקמן אורך ימים בימינה למיימינין בה וק"ל: **למשמאילים** בה כו' אורך ימים ליכא כו'. כפי' שני שבפרש"י וכדאמרינן פ' כ"ג וזאת התורה אשר שם גו' זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות כו' ע"ש וק"ל: **אין** דיבור אלא לשון נחת כו' בפ"ק דמכות מפורש באורך מה

שיש לדקדק בזה ע"ש: **אפי'** חישב לעשות מצוה ונאנס כו' מפורש ספ"ק דקידושין ע"ש: **העושה** מצוה כמאמרה כו'. דהיינו שנאמרה לעשותה לשמה וברמז כמאמרה ממש לפ"ש דאותיות מצוה הוא אותיות שם בן ד' דמ' וצ' כא"ת ב"ש י"ה וע"ז כוונו לומר אין המצוה קרויה אלא על מי שגומרה דאותיות ו"ה שהם גמר השם הם כמפורש באותיות מצוה משא"כ אותיות י"ה שהם אותיות תחלת השם הם ברמז מ' וצ' שהם י"ה כא"ת ב"ש והיינו דקאמר שומר מצוה דשומר עליה כמאמרה ולא קאמר עושה מצוה דיש עושה שלא לשמה וקאמר אפי' הקב"ה גוזר כו' שנא' באשר דבר מלך שלטון גו' ר"ל דאותו דבר מלך שלטון גו' לא ידע אותו דבר מי ששומר מצוה וק"ל: **ואם** אין עושין כן גורמין כו' לכאורה הוא מגומגם דהיכא מפורש בקרא ואם אי אתה עושה כן ונראה לפי ת"י וכל המדרשות דברח דודי ר"ל מארץ טמאה מח"ל על הרי בשמים במקום המקדש וה"ק נמי הכא דאם אי אתה עושה כן כו' שהרי אם אתם עושין כן ומקריבים זה לזה קאמר ברח דודי גו' על הרי בשמים שגורם להשרות השכינה במקום המקדש ומכלל הן אתה שומע לאו שאם אין מקריבין זה לזה גורמין לשכינה שתסתלק וק"ל: **ב'** ת"ח המדגילין כו' שנא' ודגלו עלי אהבה גו' רישא דקרא הביאני אל בית היין שהוא מיוחד לתורה כתיב ואמר ודגלו עלי גו' מלשון אסיפה כפרש"י ואינו יוצא ממשמעו מלשון דגל שע"י הדגל כ"א מתאסף לדגלו וק"ל: **ומטיל** בכים יותר מכלם כו' לפי שאין דרך להלוות הרבה שאפשר שישתכר בו רק כדי שיתפרנס בהלוואה ואחר שיוציאם בפרנסה ולא יהיה לו ממה לשלם יתביים ממנו כדאמרי' ס"פ איזהו נשך שאסור לעבור לפני מי שחייב לו ואין לו לשלם שנא' לא תהיה לו כנושה אבל מטיל מלאי לכים וודאי דיתן לו בידו הרבה שאפשר להשתכר ולהרויח בהם כדי פרנסתו ותשאר קרן ההלוואה קיימת לשלם לו ממנו וק"ל: **אם** ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגריהו כו' דודאי אדם ירא לחגור ולכרוך נחש על מתניו אבל מנטירת ת"ח שהיא כנחש אל תירא חגרהו והדבק בו ובהיפך קאמר אם ע"ה חסיד כו' דכבר שנינו ולא ע"ה חסיד ואם תראה ממנו חסידות אל תאמן לו והרחק עצמך ממנו וק"ל: **כל** המגדל כלב בתוך ביתו מונע כו' כבר אמרו במס' ב"ק אסור לאדם לגדל כלב רע בתוך ביתו שנאמר לא תשים דמים בביתך אבל הכא הוסיף דאל יגדל כלב אפי' הוא יודע בו שאינו כלב רע ומשום דמונע חסד גו' דהאורחים והעניים לא ידעו בו שאינו רע וסוברים שהוא רע ויראים ממנו מלבא לביתו וכדמייתי הך עובדא דלא היה הכלב רע ולא היה יכול להזיק ומתוך שהיתה סבורה שהוא רע הפילה ואמר ויראת שדי יעזוב דפורק ממנו כו' דדרך מגדל הכלב להעמידו על הפתח לשמירת ביתו ויראת שדי שהיא על המזוזה לשמירת פתח ביתו הוא יעזוב ופורק: **ע"ב** ת"ד שמח בחור גו' ע"כ דברי יצה"ר כו' פרש"י ע"כ עד ודע כי על כל אלה גו' עכ"ל הכא גבי יצה"ר ויל"ט ניחא אבל גבי תורה ומ"ט לא יתיישב שפיר וכי על דברי תורה אין ליתן דין והרי אמרו תחילת דינו של אדם על ד"ת ונראה לפרש דה"ק שמח בחור בילדותך גו' עד והלך בדרכי לבך גו' זו דבר יצה"ר מכאן ואילך והלך בדרכי לבך גו' זו דברי יל"ט וכת"י ואזיל בענוותנותא עם אורחי לבך ותהי זהיר בחזווני עיניך גו' כי על כל אלה שהן דרך יצה"ר ודרך יל"ט תביא במשפט ליתן לך עליהם שכר ועונש ר"ל אמר ע"כ לד"ת דהיינו שמח בחור גו' עד והלך גו' שילמוד האדם מנעוריו לשמח בה מטוב לב ומכאן ואילך והלך בדרכי גו' למ"ט שילך האדם בדרך טובים ובמראה עיניך גו' ולא תסתכל בבים כפי' ת"י ועל כל אלה שהן ד"ת ומ"ט יביאך האלהים במשפט ועל ד"ת קודם שהוא תחילת דינו כמ"ש ואח"כ על המעשים ודו"ק: **ציץ** כמין טס כו' ומוקף מאוזן לאוזן כו' ובקרא כתיב על מצחו ומתרגם בין עינוהי ויש לפרש דמקום הכתב קודש לה' וודאי היה בין העינים אבל הטס היה משוך יותר דהיינו מאוזן לאוזן והכוונה בו כי היה מונח הציץ על המצח במקום המוח אשר שם כח הנשמה הטהורה וע"כ היה הציץ בין החושיים אלו הרוחניים ביותר שהם הראות והשמע שיהיו קודש לה' וכדכתיב בהו ולא נתן ה' גו' עינים לראות ואזנים לשמוע עד היום גו' וק"ל:

דף סד גמרא איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה כו' הא דלא ניחא ליה לתלמודא הכא בהך פרכא דנקט בברייתא אם הרבה בטומאת שרץ שהיא מרובה כו' די"ל דאין זה דבר חמור למפרך ליה הכא אג"ש אלא דבברייתא אמה מלינו פריך ליה דבטומאת שרץ שמלינו בה שהיא מרובה הרבה בה הכתוב ועוד דהכא אג"ש קמייתא ע"כ דצריך למפרך בה דבר חמור כמ"ש לקמן בשם הרמב"ן ניחא ליה למנקט לג"ש בתרייתא פרכא דבר חמור ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה דאיכא למפרך כו' וה"ה דמצי למימר הכי אג"ש קמייתא כו' עכ"ל הא ודאי דהך פרכא דמה לשרץ דמטמא בכעדשה לא שייך למפרך בג"ש קמייתא דיליף מג"ש משרץ לטמא מת דאינו מטמא בהינו טווי ואריג וכן דיליף מג"ש מטמא מת לטמא כל מעשה עזים דאדרבה סייעתא היא דמחומר בכעדשה מטעם זה יש להחמיר בשרץ טפי אלא דר"ל הך פרכא דמופני דאי לא מופני כו' איכא למיפרך בג"ש קמייתא דיש ג"כ הרבה חומרות בטמא מת משא"כ בשרץ כגון אבי אבות הטומאה וטומאת ז' וטומאת אהל אלא דנטר בהך פירכא דמופני כו' עד לסוף למפרך לה אבל הג"ש דנקט בברייתא ומשום דסליק מינה בהך ג"ש בתרייתא נקט למילתא בחומר דשייך בהך פירכא בתרייתא כן תוכן דברי הרמב"ן לבאר פירש"י ע"ש: **תוס'** בד"ה מנין לרבות כו' אך קשה דלעיל פרק במה מדליקין מפיק דבר הבא מן העזים כו' מאו בגד וקילקלי כו' ומפיק להו הכא מאו שק כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם למאי דלא אסקי אדעתייהו דאיכא תרי גוונא טלה תקשי להו בפשיטות משק גופיה דהיינו טלה של עזים ול"ל התם קרא לדבר הבא מן העזים וכמו שהקשו התוס' שם פרק במה מדליקין ותירצו כה"ג ע"ש וע"ק דא"כ קילקלי וחבק גרעו טפי דהא כתיב שק בקרא ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק וכן במת כתיב בהדיא מעשה עזים ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק ולפי תירוצם נמי כיון דשק וקילקלי וחבק טלהו מטלה נסה ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק ע"כ היינו משום דגריעי משק הס וא"כ מאי קשיא להו הכא דאימא אע"ג דאתרבו התם מעשה עזים מאו בגד איצטריך הכא רבויא לקילקלי וחבק דגריעי ויש לייסב דבריהם דהכא למאי דלא אסקי למימר דאיכא ב' גווני טלה משמע להו הא דאיצטריך התם או בגד לרבות טלה של עזים היינו כמו קילקלי וחבק דלא אתיין משק משום דגריעי והא קשיא להו שפיר הכא דהתם מרבה קילקלי מאו בגד והכא מרבה להו מאו שק וע"ק דהתם מרבה לטלה לג' כו' ואילו שק כו' ר"ל דודאי לא עדיפי קילקלי וחבק משק דלא מטמא אלא בד': **ודע** איך שיהיה נ"ל דכל דבריהם אלו אינו אלא למאי דבעי למילף מעיקרא קילקלי וחבק מאו שק אבל לפי האמת יליף לה מג"ש וכדמסיק וא"כ התם נמי דיליף טלה דקה מאו בגד היינו מקמי דליתי' ג"ש אבל לבתר דאתי ג"ש לא איצטריך נמי התם או בגד להכי דאתי נמי מג"ש אלא למילתא אחריתא אתא או לג' על ג' כדקאמר פרק במה מדליקין ובהכי ניחא דקשיא מאי פריך בשמעתין והא אפיקתיה לקילקלי וחבק כו' וכי לא רצה בברייתא דיליף מג"ש כל מעשה עזים בשרץ ממת דאיכא למימר דהוה סבר דלא יליף מג"ש לטמא מעשה עזים בשרץ אלא טלה דקה אבל קילקלי וחבק לא יליף מג"ש אלא מאו שק כדנקט לה בברייתא ולהכי פריך שפיר והא אפיקתיה כו' ומשני השתא דאתי ג"ש קילקלי וחבק נמי אתו מיניה ואייתר להו או שק לזנב הסוס כו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ובלבד כו' וע"כ לא אסרי' להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח כו' עכ"ל דודאי דשייך נמי שחיקת סממנין גם ברטיה אלא ע"כ מדנקט רטיה משום איסור שמא ימרח הוא והתוס' כתבו שם לייסב דנקט רטיה לרבותא דאפ"ה מחזירין במקדש וק"ל: **בד"ה** רבי ענני כו' ור"י תנא הוא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך כו' עכ"ל לכאורה מלשון ועוד משמע שהוא הוכחה אחרת ואינו כן דמהא דר"י תנא הוא ופליג לחוד ודאי דליכא לאוכוחי דהלכתא כוותיה דאימא אדרבה דהלכתא כתנא דמתני' אבל נ"ל דאין זה אלא הוכחה אחת ור"ל דאי לאו איכא תנא דפליג לא הוה הלכתא כר' ענני דהוא אמורא

חכמת שלמה

דף סב ע"א גמ' בד"ה אלא הכ"ע כו' בשקין אלא אר"י כו' אמר רבא תרגא אשה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה במכוסה נ"ל אלא במכוסה כו': **ע"ב רש"י** בד"ה ותלכנה כו' שיהיו מסתכלין בה כו' כנ"ל: **בד"ה** דמרמזן כו' דסיקור נמי לשון הבטה כנ"ל:

דף סג ע"א גמ' שנא' והדרך צלח א"ת כו' שנא' רכב יכול כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה המחדדין כו' להתחדד הס"ד: בד"ה במיימינין כו' טעמיהן בדיקדוק ובורכן · נ"ב בדוקיין וביורכן כנ"ל: **בד"ה** מי יאמר נ"ל ומי יאמר: **ע"ב** גמ' ע"כ לדברי תורה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ועשו כו' כלי דלא תקבל טומאה כו' כנ"ל:

דף סד ע"א תוס' בד"ה מנין כו' ומשיחות ושק כנ"ל: **ע"ב** גמ' שבת הוא לה אלא ילדה כו' כנ"ל ונמתק ואתיא לאחויי: **רש"י** בד"ה בין מטל כו' סוס הס"ד: **בד"ה** וחכמים כו' נקט זוקא דלא מאיס דליכא למימר דשלפא ליה כו' ל"א כו' דרכי וכבנן וה"ק כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה ובלבד כו' אסרינן להחזיר הרטייה כו' כנ"ל. **בד"ה** ובלבד כו' לאשמעינן דלא תצא פשיטא כו' כנ"ל:

מהר"ם

דף סב ע"א בגמ' ויעבירנה ד' אמות ברה"ר אלא הכי במאי עסקינן במחופה וכו' כצ"ל: **אלא** אמר רב יוסף קסבר עולא נשים וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה וחילופיהן באיש אור"ת דאחיוב חטאת קאי ר"ל דבאיש חייב חטאת באין עליו חותם אבל ביש עליו חותם שרי באיש לצאת בו בשבת לכתחלה דאיש לא שליף ומחווי כי אם בנשים שייך לומר שלפא ומחויא ועיין באשר"י:

דף סג ע"ב בגמ' וכתוב עליו בשני שיטין יו"ד ה"א למעלה וקדש למ"ד למטה כצ"ל: **אני ראיתי** ברומי וכתוב וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ההוא במדין כתיב וכו' דמה למת שכן טומאה חמורה ומשני גמר כלי כלי וכו' כך היא גירסת התוס' ולא כספרים שלנו:

דף סד ע"א בגמ' מנין לרבות הקילקלי וכו' כצ"ל: **לאי** אפנויי מופני מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב איש כי תצא וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה מנין לרבות את הקילקלי וכו' והתם מיירי בדקה שעושה ממנה בגדים וכו' כצ"ל: **ד"ה** מידי הרהור וכו' כדאמרי' וחשקת בה ולא בחבירתה ר"ל ושמא הרהור בחבירתה: **ע"ב בגמ'** בשלמא זקנה בשל ילדה שבת הוא לה אלא ילדה וכו' כצ"ל: רש"י

ותני עלה פוקק לה זוג בצוארה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ובלבד שלא תצא וכו' אמאי איצטריך לאשמעינן דלא תצא פשיטא וכו' כצ"ל:

ואדרבה מתני' תקשי ליה אבל כיון דר"י תנא ופליג אמתני' ועוד איכא דבשל סופרים כו' אית לן למימר דהלכה כרבי ענני וק"ל : **בא"ד** דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש כו' עכ"ל ודבריהם תמוהים דהא מטעם דאוסר רב לצאת אפילו בחצר משום דמרגלא ליה ונפקא לר"ה כפירש"י אין סברא לחלק בין חצר שאינה מעורבת ובין חצר מעורבת וא"כ ודאי דאיכא חידוש להתיר בחצר מעורבת לאפוקי מדרב דאסר לה דליכא למימר דהתוס' לא ס"ל טעמא לאסור בחצר לרב משום דמרגלא לר"ה כפירש"י אלא דאין לאסור בחצר לרב אלא בשאינה מעורבת משום דדמיא לר"ה אבל חצר מעורבת שרי דלא דמיא לר"ה דלא משמע כן מדבריהם פרק כירה אהא דהרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר ואמר עולא עלה מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן וכתבו התוס' שם דהיינו כמאן דאסר להתקשט בהן בחצר וקאמר דהרי הן ככל הכלים שמלאכתן לאיסור דשרי לצורך גופו ומקומו כו' עכ"ל ע"ש והשתא [אי נימא] דרב לא קאסר להתקשט אלא בחצר שאינה מעורבת[א] אבל בחצר מעורבת שרי אכתי לא איצטריך ליה למימר לעולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן דהיינו שמלאכתו לאיסור אלא דכיון דשרי להתקשט בהן בבית ובחצר מעורבת ה"ל ככלי שמלאכתו להיתר ככל הכלים שמשתמשין בהן בבית ובחצר מעורבת ועוד מדבריהם דהכא ג"כ יש להוכיח דלרב דאוסר היינו אפילו בבית ובחצר מעורבת ממה שכתבו אם כן דהלכה כרבי ענני נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר כו' משמע אבל לרב אסור אפילו בבית ובחצר המעורבת ומשום טעמא דמרגלא לר"ה ויש ליישב בדוחק דודאי גבי שאר תכשיטין ודאי דאיכא חידוש גם בבית ובחצר מעורבת דשרי דהא רב אסר כמ"ש אלא דר"ל בכבול דתני במתני' דשרי בחצר ליכא שום חידוש בחצר מעורבת דהא מרישא שמעינן לה דקתני ולא בכבול לר"ה דמשמע מיניה אבל לבית וכן לחצר מעורבת שרי ולא איצטריך ליה למתני בסיפא דשרי בכבול לחצר אלא אפילו לחצר שאינה מעורבת וא"כ ר' ענני דקאמר הכל ככבול היינו נמי אפילו לחצר שאינה מעורבת ותו לא מידי ודו"ק :

ח"א דף סד ע"א עגול זה דפוס של דדין כו' וקרא כתיב ועגילין על ידיך ואפשר דעגיל הוא מלשון דבר העגול ונופל בין על תכשיט שעל היד ובין על דפוס של דדין ששניהם בצורת עגולים הם וכן בתכשיט נזם מלינו נזם באף ומלינו נזם באוזן וחבירו מוכיח עליו הכא דכתיב גבי כומז שפירושו ג"כ דפוס בית הרחם וניחא בזה שלא פירש שם כומז אקרא דלעיל מיניה בפ' ויקהל דכתיב חח וכומז גו' משום דהכא בא לפרש שניהם עגיל וכומז דשניהם משתעי בענין אחד ע"ש דפוס וק"ל : **ויקצוף** משה גו' שמא חזרתם לקלקולכם כו' פרש"י לקלקולכם של מעשה כו' לכך אתם צריכין קרבן עכ"ל ופי' דחוק דהיכן הוזכר כלל גבי ויקצוף משה גו' ענין הקרבן דלא כתיב ונקרב את קרבן ה' גו' עד אחר ולא נפקד ממנו גו' אבל יש לפרש בפשיטות שמא חזרתם לקלקולכם ולכך החייתם כל נקבה כמפורש בקרא וע"ז השיבו לו ולא נפקד ממנו גו' דלא נחסר מאתנו מדת יהודים בזה כפרש"י וגם שזה המקרא הוא רחוק מקרא דויקצוף משה גו' אין כל זה מפסיק שהוא מעניינו ומדסמך ליה ונקרב את גו' אמרו שגם זה תשובה שראה משה מהם שבאו להביא קרבן ה' וע"ז שאל אותם דא"כ הוא כאשר אמרתם ולא נפקד גו' ולא עשיתם עבירה כפרה זו למה וע"ז השיבו לו בהביאם קרבן ה' שהם כולם תכשיטים לאשה דאם מידי כו' מידי הרהור ע"י תכשיטים הללו לא יצאנו ולכך הביאו אותם לכפרה שהם הביאו אותם לידי הרהור דהיינו שזנו עיניהם מן הערוה ומדהביאו נמי טבעת לכפרה שהוא תכשיט שמבחוץ קאמר רב ששת דכל המסתכל כו' ולכך בתכשיט טבעת שמבחוץ קאמר נמי זנו מן הערוה ופרש"י זנו מלשון מזון ואין צורך דיש לפרש מלשון זנות ממש דהיינו מהרהור עבירה של זנות וק"ל :

דף סה בפירש"י בד"ה הא דמהדק כו' ל"א מתלמידי כו' ר"י ובית מדרשו סמוך לביתו הוה כו' עכ"ל לכאורה ה"מ לפרש גם לפי' זה דהיה רה"ר מפסיק ודר"י קשור הוה ובפשיטות פריך על דתוקין עליו חבריו לאסור אף בקשור והתני רמי כו' וי"ל דלפירוש זה ודאי דמדקדק אמאי נקט בי מדרשא דלא ניחא ליה למימר דמעשה שהיה כך היה דמ"מ ה"ל למנקט נמי דהוה בי מדרשא והוה רה"ר מפסקת שזהו עיקר החידוש ודו"ק : **בד"ה** אבל של כסף כו' ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מ"מ כו' עכ"ל ר"ל דנהי דרבנן נמי לאו לאתויי חיישינן מ"מ רבנן אסרי לשל זהב מטעמא אחרינא משום דחייבי ותלמודא לא קחשיב אלא הני תנאי דאסקי למלתייהו להיתרא ודו"ק : **תוס'** בד"ה ליעביד ליה כו' וי"ל דצורת סלע צריך עכ"ל ויש לדקדק לפ"ז מנליה דכולהו מעלי אימא דצורת סלע בעי וי"ל דתלמודא סמך עלמו דאי משום צורת סלע לחוד ליעביד ליה של עץ בצורת סלע אי לאו דבעי נמי שוכתא ולא חש התלמוד להאריך בזה מיהו איך שיהיה הפי' גם לפרש"י אכתי מנליה דאקושא מעלי לה וי"ל דפסיקא ליה לתלמודא דאיכא מידי אחרינא דאית ביה שוכתא ותקשי ליעבד ליה צורת סלע אי לאו דבעי נמי אקושא והשתא מידי אחרינא לאו אקושא הוא והתלמוד לא חש להאריך בזה ודו"ק : **ע"ב** בד"ה ספדא רבה כו' וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב כו' עכ"ל וכ"כ התוס' פרק לא יחפור שגן עדן במזרחו של עולם וארבע הנהרות יוצאים מג"ע אבל התוס' פ"ב דבכורות כתבו דג"ע במערב ע"ש : **בד"ה** דאמר שמואל כו' שאין לך טפח כו' שאין טפחיים עולים כנגדם כו' אלא יובל שמו כו' כצ"ל : **בפרש"י** בד"ה אין מים מטהרין כו' שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי כו' זב וזבה טובלין כו' עכ"ל הזבה לא בעי מים חיים כמו שפרש"י לעיל אלא לענין זה קאמר שהנוטפים מטהרין בריבוי הזוחלין שתהיה הזבה טובלת בהם דרך זחילה ולא בעי מקוה ואין חילוק בין פרש"י ובין הפירוש שמשמע בבכורות אלא דלפירושו קאי מלת מטהרין אאדם וכלים הטובלין בהם ולפי' שמשמע בבכורות קאי מלת מטהרין אטופין ודו"ק : **תוס'** בד"ה הקיטע יוצא כו' ראש שוקו בתוכו והוא נסמך עליו כו' עכ"ל כ"ה בספרים מדוייקים וכן נראה דודאי למאי דלא אסקי השתא אדעתייהו לפרש"י דאיירי בטושא מקל בידו ועיקר הליכתו בסמיכת המקל כפירוש ר"י לקמן א"כ ע"כ דהוא נסמך על ראש שוקו של רגל הנקטע דבלא"ה אין לו אלא רגל א' ואי אפשר לו לזוז ממקומו אך קשה למאי שהביא השתא מפרש"י שהוא נסמך ממש על ראש שוקו של רגל הנקטע ולא איירי בטושא מקל בידו לסמוך עליו תקשי להו אמאי לא מטמא ליה אביי משום מדרס והיאך קאמר אביי דהכא לא סמיך עליה ודו"ק :

דף סו תוס' בד"ה טמא מדרס כו' הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו דכותה בספופרת כו' עכ"ל אין דומין ממש דבסנדל מטעם זה הואיל ואין רגילות כו' לא מטמא מדרס אבל בספופרת לר' עקיבא נמי לא מטמא מדרס אלא דמטעם זה לר"י בן נורי בספופרת כיון שאין רגילות לעשות מקנים לא חשיב כלל אף לטמא טומאת מת וק"ל : **בד"ה** טורת כו' ר' עקיבא מטמא וא"ת היכי מטמא כו' ולענין טומאת מת כיון דלא חזי לישיבה כו' עכ"ל ר"ל דאי הוה חזי לישיבה והוה מטמא מדרס הוה ניחא דהוה מטמא נמי טומאת מת אע"ג דלאו עץ ניהו כדתנן דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת אבל כיון דע"כ אינו חזי לישיבה ולא יטמא מדרס מדקתני רבי עקיבא מטמא סתם ולא קתני מטמא מדרס א"כ טומאת מת נמי לא יטמא דהא לא כתיב בפרשה דטומאת מת אלא עץ ועור כו' וק"ל : **בפרש"י** בד"ה ורבי יוחנן כו' ור"י בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ ניהו כו' כצ"ל יש לדקדק לפי זה דהך ברייתא דקתני הודו לו כמאן אתיא דהא ר"מ במתני' נמי לא קאמר דהוי מנעל אלא בשל עץ אבל בשל קש אפשר דס"ל נמי כר"י בן נורי דמטהר מיהו הא ודאי לא קשה לרב הונא לפי' זה דלא פירש כן אלא לרב יוסף דקאמר מאן לא הודו לו ר"י בן נורי דאיירי בקש ע"כ דהך דסנדל של סיידין מתוקמא נמי בהכי אבל לרב הונא איירי הסיא דסנדל של סיידין לכל הפירושים בשל עץ ויש ליישב לרב יוסף נמי הא דאיכא לפלוגי בין של עץ ושל קש לר"י בן נורי היינו לענין טומאת מת דלא כתיב בפ' אלא כלי עץ כו' כמ"ש התוס' אבל לענין הכשר חליצה אין לחלק בין של עץ לשל קש ושפיר אתיא הך דהודו לו כר"מ ורב יוסף נמי מודה דהך דקתני לא הודו לו לענין חליצה איכא למימר דהיינו רבי יוסי דמתני' כדקאמר רב הונא אלא דבעי רב יוסף לאשכוחי נמי לא הודו לו לענין טומאה דהיינו ר"י בן נורי ודו"ק :

דף סז תוס' בד"ה בני מלכים כו' כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם כו' עכ"ל וכבר הקשו לעיל כן מזוג גופה דקתני גבי עבד ולא יצא בזוג שבצוארו ומפרש לה התם דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ותירצו שם כמו שתירצו הכא דמיירי בתלויים בשלשלת כו' וכמו שהקשו בירושלמי מלא יצא בזוג שבצוארו ולא ידענא מה חידשו התוס' הכא להקשות מחותם ולא מזוג גופיה ואפשר דנקטו בדבריהם חותם שהוא תחלת הברייתא שם ובאו לחדש הכא להביא בזה פי' ריב"א ע"פ הירושלמי וק"ל : **בא"ד** ומיהו כל אדם דקתני במתני' קטנים בין עניים בין עשירים מתניתא פליגא כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה הירושלמי באורך ואין צורך וגם בהגהתו נפל טעות רבי זעירא במקום רבי עולא ע"ש בירושלמי וק"ל :

סליק פרק במה אשה

ח"א דף סז ע"א לאישתא למירתא כו' ולימא וירא מלאך ה' גו' ולימא ויאמר משה אסורה גו' כו' יש לכוון בזה שנקטו ג' פסוקים הללו לרפואות חולי זה הוא מבואר כמ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים דרפואות הנפש הם כענין רפואות הגופות וכמ"ש ושמתם נמשלה התורה לסם חיים לאדם שיש לו מכה הניח עליה רטייה כו' בראתי יצ"ה בראתי לו תבלין שהיא התורה וחולי הגופות חולה כחולי הנפש כמ"ש בכמה מקומות בפרט בתוכחה והוא ענין הכתוב והיה אם שמוע תשמע גו' שהיא התורה רפואת הנפש או כל המחלה גו' לא אשים גו' מסיים כי אני ה' רופאך דהיינו שנתתי לך רטייה ותבלין שהיא התורה ואע"ג דאסור להתרפאות בד"ת להגן שאני כדאמרי' בפ"ק דשבועות דריב"ל הוה קרי ואגני כו' מיהו ק"ק מההיא דחש בראשו יעסוק בתורה כו' חש בכל גופו כו' שנא' ולכל בשרו מרפא הא אמרי' דאסור להתרפאות בד"ת ולפי דרכנו קלא ניחא דוודאי אם האדם לומד משום רפואת הנפש שהיא התורה וממילא יתרפא גוף החולה ברפואת הנפש שרי ולא אסרו להתרפאות בד"ת אלא בלוחש על המכה ולא נתכוון לרפואת הנפש כלל וכן משמע בפ' חלק דלא אסור אלא בלוחש לרפואת הגוף לבד אבל בלימוד לרפואת הנפש מועיל לרפואת הגוף ממילא ויש לדקדק גם בזה שאמר חש בראשו יעסוק בתורה ולא קאמר יעסוק בד"ת כמו שאנו אומרים בברכת לעסוק בד"ת ויש ליישב בזה ע"פ מ"ש בתמ' נדרים שהדיבור קשה לכאב עינים ולמיחוש הראש וע"כ אמר גם שא"א לעסוק בדיבור של תורה שהדיבור קשה לו מ"מ יעסוק בתורה במחשבתו או במעשה הנוגע לתורה ויהיה לו רפואת הנפש ג"כ רפואה לחולי ראשו וע"פ הדברים האלה יתפרשו דברי המאמר ולפי שמראה זו שראה משה באש השכינה בסנה היא רמז למכות מצרים כמו שיורו ע"ז כמה כתובים והיו אז גם ישראל חולי הנפש שהיו שטופים בתועבות מצרים ולא היו ראוים להגלל מחולי הגופות שבאו על המצרים כ"א למען שמו ובריתו עם האבות וע"כ היה משה מתמה מדוע לא יבער הסנה דבא"ז זכות ינצלו הקב"ה וירא ה' כי סר לראות בעין שכלו מאיזה זכות יגללו מן חולי ומכות המצריים ויאמר אנכי אלהי אביך גו' דהיינו בזכות אבות וזכות התורה שיקבלו ולפי שאילו ג' פסוקים מורים על רפואת הנפש כמ"ש לקחו אותן לרפואת הגוף לאשתא למירתא של ג' ימים שהם ג"כ מראה השכינה על אש החולה כמ"ש ה' יסעדנו על ערש דוי והוא התימה בחולי הגוף זה מדוע לא יבער גו' כדאמרינן פרק אין בין המודר גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס של חנניה כו' דהתם אש של הדיוט כו' וזה אש של שמים מי יכול לכבותה והיינו דמסיים ביה הכא כי היכי דתמיתיה אשתיה לחנניה כו' ואמר ולימא הכי הסנה לאו משום דגביהת כו' לפי שעיקר רפואת הנפש שישפיל אדם עלמו ויתרפא כדאמרינן במצורע ואמרו שע"כ נאמר בבשר ונרפא אם משים אדם עלמו כבשר כו' ודו"ק : **טמא** טמא כו' צריך להודיע לערו כו' מה שיש לדקדק בזה על פירוש רש"י מפורש פרק אילו נאמרין וק"ל: **ע"ב** ר' יודא אומר גד אינו אלא לשון ע"ז כו' פרש"י ע"ז ממש וחייב משום קורא בשם ע"ז עכ"ל ולפי זה פליג ר"י את"ק דאמר דאין בו אלא משום דרכי אמורי והוא מזל בעלמא אבל מפרש"י בספר ישעיה דר"י לפרש דברי ת"ק אתא שם ע"ז העשויה ע"ש המזל וק"ל : **שנא'** הנשבעים גו' וחי אלהיך דן כו' והוא העגל שעשה והעמיד ירבעם בדן : **אמר** חיי וחמרא לפום רבנן חמרא וחיי כו' ע"פ מ"ש בפ' ח"ה בראש כל חיין אנא חמרא כו' והיינו אם ישתהו במדה ובשיעורו כפרש"י שם וכמ"ש פ' י"ה כתיב ויין ישמח וקרינן ישמח זכה לשתות לפי מדה

קרני ראם

[א] אבל חצר כו'. נ"ב עיין בר"ן :

נמוקי הגרי"ב

דף סד ע"ב בתוס' ד"ה רבי ענני כו'. דבחצר המעורבת ליכא שום חדוש ר"ל דודאי מתניתין דקתני ככבול כו' לחצר בודאי אף לאינה מעורבת דאי במעורבת ליכא שום חדוש יותר מבית. וא"כ למאי תני לחצר ע"כ לאורות דאף שאינה מעורבת · ור"ע אמר הכל ככבול. ממילא הכל מותר בחצר שאינה מעורבת ככבול. וחצר כולל הכל מעורבת ושאינה מעורבת. ועיין מ"מ ועיין במהרש"א מה שכתב ולפי עניות דעתי כמו שכתבתי ודו"ק :

מהר"ם

דף סה ע"א בגמ' איתמר נמי אמר רב נחמן בר אושעיא וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה יוצאה בה וכו' וד"ה דמיגלי וכו' הכל דבור אחד: **ע"ב בתוס'** ד"ה פסולות לכהונה וכו' לית הלכתא כאבא ולא כברא עד וכו' כצ"ל ופי' ברא הוא בנו של רב הונא ואבא הוא רב הונא דקאמר נשים המסוללות וכו' וקאמר התם דלית הלכתא כוותיה וכו': ד"ה שמא ירבו וכו' עד וההיא דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל וכו' וא"ת מה חידוש הוא זה דאשמעינן שיהא בטל עד ששים וי"ל דאתי לאשמעינן דאע"ג דמין במינו במשהו ה"מ בנפל היתרא לגו איסורא אבל איסורא לגו היתרא קמא קמא בטל כן הוא בתוס' בע"ז בדף הנ"ל ע"ש:

דף סו ע"א ברש"י ד"ה טהור מכלום וכו' ואע"ג דמסתמיך עליה לפרקים וכו' לא דפשוטי כלי עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה כוורת וכו' כיון דלא חזו לישיבה לא מטמא מדרס הא לא וכו' כצ"ל ור"ל דאין לומר דמטמא טומאת מת דכל דבר הטמא מדרס טמא טומאת מת דהא לא מטמא מדרס ואי טמא משום כלי הא לא כתיב בפרשה וכו' :

דף סז ע"א בגמ' אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' ולמחר לימא ויאמר משה וכו' כצ"ל : **חבטיה** בלועא דחמרא חטרתיה כצ"ל : **בתוס'** ד"ה בני מלכים וכו' וא"ת מ"מ ליחוש דלמא איפסיק ואתי וכו' וריב"א פי' וכו' דאפי' פסיק ומייתי וכו' אבל אי בני מלכים לא מחייבי אפי' פסיק ליכא למיחש וכו' כצ"ל : **ע"ב ברש"י** ד"ה המבקעת בצים כו' ואית דגרסי בצים מבקעת וכו' כצ"ל : סליק פרק במה אשה

ועשה

חכמת שלמה

דף סה ע"א רש"י בד"ה אבל של כסף כו' ומ"ש רבי דקשרי משום דחשיב כו' כנ"ל : **בד"ה** יוצאה בה כו' ומתוי דמיגלי כו' הד"א : **ע"ב רש"י** בד"ה פסולות לכהונה כו' לאו אורח ארעא . נ"ב אבל הרמב"ם כתב דמרבות רעה היא ומכין עליה מכת מרדות וכן בסמ"ג : **בד"ה** וסכר כו' וחזרתי ובדקתי לפרש כו' . נ"ב פי' כדי ליישב ולקיים פי' רבינו הלוי ויגעתי ולא מצאתי וק"ל : **בא"ד** נוטפין כשאובין ולאו כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה פסולות כו' בפ' הערל דקאמר התם לית הלכתא לא כברא ולא כאבא כו' עד דקאמר כו' כנ"ל : **בד"ה** ספדא כו' שהרי בבל במזרח א"י קאי כו' . נ"ב לאו דוקא ממש למזרח דהא מסקינן בפרק קמא דגיטין דבבל לצפונה דא"י קיימא אלא מסוכה לצד המזרח רחוק מן המערב ודו"ק : **בד"ה** שמא כו' רוצה להטבילן בהן משום כו' כנ"ל : **בד"ה** דאמר כו' טפחיים עולים כנגדה כו' דבכורות דתניא כו' אלא יובל שמו כו' הד"א וכנ"ל : **בד"ה** הקיטע כו' אבל הכסא שבידו כו' כנ"ל :

דף סו ע"א רש"י בד"ה טמא מקבלין נ"ל טמא ומקבל טומאת כו' : **בד"ה** ואין יוצאין כו' ד משתלפי הס"ד : **בד"ה** טהור מכלום כו' טומאה ולא מטמא מדרס משום כו' עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה רבה אמר כו' נ"ל בית קבול כתיתין כו' נ"ב פי' דס"ל השתא דבכל ענין ראוי למדרס ואף א"ת שהשתא כן הוא שאף בלא כתיתין טמא מדרס ולא תני כתיתין אלא משום טומאת מת תיפוק ליה כו' ולאו דוקא שקשר הקושיא לדברי הרב פורת דבזולתו יותר יוקשה נ"ל בית קיבול כתיתין ודו"ק אלא משום דסליק בהאי ענייגא טהור לגמרי מקשה נ"ל כו' ואדרבה יטמא לגמרי ודו"ק : **ע"ב** גמ' פיסקא כסא וסמוכות שלו טמאין כו' כי היכי דנ"ל הא כו' שיעא כו' גמלי דדרי מידי כו' דאיקלע לי' ולהדר כו'. נכרא נכרא שקיל מיא דיסבה לי' דאורחא כו' כנ"ל : **רש"י** בד"ה תמרא דאכפא תמור שנושאין אותו בכתפים הלננים כו' כנ"ל : **בד"ה** קשרי פואה גרכנ"א קושרים כו' כנ"ל : **בד"ה** דרב הונא כו' רבו וכן כו' חייא ורבי כו' הד"א : **בד"ה** מתני' כו' שמועות דאיירי בקטנים היה כו' כנ"ל . ונ"ב נ"ל : **בד"ה** תרווייהו געגועים ולפופי כנ"ל : **בד"ה** בשמא כו' בן פלונית . נ"ב דוקא נקט פלוני בן פלונית שבני אדם מכירין האם שהיא אם הולד יותר מאביו כך שמעתי : **בד"ה** ולימא ליה לשומשמנא הס"ד :

דף סז ע"א גמ' וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר אל תקרב הלום כו' כנ"ל . **שם** וכמשמר מן הגלוב כו' . נ"ב פי' מן עץ גלוב עיין בערוך : **שם** דעבדי לזירפא . נ"ב והרמב"ם פי' שהוא מועיל לקדחת שלישית ע"ד סגולה ע"ש : **שם** סוקרו בסיקרא וטוענו כו' כתרים שייא שייא כנ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה לאישתא תלתא כו' שתפת שלישית כו' . נ"ב והוא שאנו קוראין קדחת רביעית : **בד"ה** כולהו אית כו' דרכי אמורי אלא כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה בני מלכים כו' דילמא מיפסק ואתי כו' כל אדם דקתני במתני' בין קטנים עשירים בין קטנים עניים וכו' שמעון ר' זירא אומר בזוג שבכסותו ומשו כל אדם דקתני במתני' בין גדולים בין קטנים ומתני' פליגא כו' שבצוארו אלא כאן בגדולים כו' דאי מיפסק אתי לאתויי כו' כנ"ל (עיין במהרש"א) : **בא"ד** יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים . נ"ב פי' מאי חילוק יש ביניהם שצריך אח"כ לרבות כל אדם משום שכל ישראל בני מלכים הם אפילו לא יהיו בני מלכים מאי איסור איכא בקטנים ודו"ק : **בא"ד** אבל בני מלכים לא מחייבי א"כ אפי' כו' כנ"ל : **ע"ב** גמ' בכותל

בפני

משמתו לא זכה שעותהו יותר מדאי משמתו וה"נ הכא קאמר להו ר"ע לרבנן חמרא וחיי אם ישתו אותו לפי מדה שמביא שתיית החמרא את החיים ואמר אם גם ישתו הרבנן אותו יותר מן המדה בא ר"ע לברכם שלא יבואו לידי סכנה ולכך היפך הדבר חיי וחמרא והקדים החיים לחמרא שיהיו חיים וקיימים לעולם כמו קודם שישתו אותו יותר מדאי ומסיים בזו החלוקה גם לפום תלמידהון לפי שמדרכם ביותר לשתות עפי מהמדה והשיעור ודו"ק: סליק פרק במה אשה

פרק כלל גדול

תוספות בד"ה כל היודע כו' דהא בזדון שבת קצר וטחן אפ"ה לא הוה ידיעה וחשיב העלם א' כיון שלא נודע כו' עכ"ל הגם לכאורה שיש לחלק דהתם אע"פ שידע שאותו יום שבת הוא לא מקרי ידיעה כיון דשגג במלאכה משא"כ הכא שהיה זדון מלאכה וגם ידע עתה שאותו יום שבת הוא אלא שלא נזכר במלאכה מקרי שפיר ידיעה לא מסתבר להו לחלק בכך כיון דמ"מ ידיעת השבת שיודע עתה משוי ליה ידיעה וק"ל: **בא"ד** אלא כשטבלה ימי היתר שבינתיים אע"פ דלא ידע כמי שידע כו' עכ"ל דהכא איכא למימר כפירש"י שאי אפשר שלא שמע שאותו יום שבת כו' אבל התם מסתמא דלא ידע שטבלה וכמי שידע דמי ודו"ק:

דף סח בד"ה גבי שביעית כו' ועוד כלל אחר כו' כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה כו' מתקיים כו' כצ"ל: **בד"ה** דאית ביה כו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות כו' עכ"ל ר"ל דלא שייך להזכיר כלל גדול משום דאיכא אבות ותולדות אלא במידי דאית ביה איסור מלאכות אבל אבות ותולדות ודאי דאיכא נמי במידי דלית ביה איסור מלאכות כגון אבות ותולדות דגבי נגעים ודגבי נזיקין ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק מן דברי התוס' וק"ל: **בא"ד** וי"ל דלא צריך למתני דהכלל גדול קמא קאי כו' עכ"ל ובבא אחריתי התם דתני שוב כלל גדול משום דכבר הפסיק בכלל אחר דלא תני ביה כלל גדול וק"ל: **בד"ה** גדול עונשו כו' ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר כו' עכ"ל ובשמעתין נמי לבר קפרא המ"ל גדול שביעית ומעשר מפאה דאילו שביעית ומעשר איתנהו בתאנה ובירק משא"כ פאה אלא משום אחרים דלא תני כלל גדול במעשר וגבי שביעית תני כלל גדול הוצרך נהך סברא משום דגדול עונשו של שביעית ממעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין כו' והו"ק: **ודע** שהרמב"ם בפי' המשנה כתב מפני זה אמר כלל גדול מפני היות שבת עונשו חמור משאר עונשים לפי שהוא בסקילה עכ"ל וזה סותר לכאורה סוגיא דשמעתין וצ"ל שהוא מפרש דהרתי תרתי קאמר וה"פ גדול עונשו של שבת משל שביעית לענין סקילה ועוד מלתא אחריתא דגדול שבת דאילו שבת איתא בין בתלוש כו' וכן גדול עונשו של שביעית משל מעשר כדאמרי' בעלמא גדול עונשו של שביעית לסוף מוכר מטלטליו לסוף מוכר ביתו כו' ועוד מלתא אחריתא דאלו שביעית איתא בין במאכל כו' וכן גדול עונשו של מעשר משל פאה דמי שלא מעשר פירותיו עונשו מיתה משא"כ בפאה ועוד מלתא אחריתא דאילו מעשר איתא בתאנה כו' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה אבל לא שכחה כו' והשתא דייק שפיר כו' מדלא תני בבבא אחריתא דאינו חייב אלא על כל שבת כו' עכ"ל ואע"ג דליכא למטעי בהכי למימר ביודע עיקר שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ אדתני בסיפא היודע שהוא שבת כו' ליתני היודע עיקר כו' דחייב על כל מלאכה ומלאכה דהוי רבותא טפי כדפרישי' בסמוך דמ"מ פריך הכא דלא ה"ל לתנא דמתני' לסמוך עצמו בהא דמדלא תני רבותא בסיפא דאיכא דלא מרגיש בהא אלא הה"ל למתני בהדיא ביודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה וכן צריך לומר גם לפירש"י דדייק ליה מדלא כייל להו כו' ולאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אע"ג דמכח דיוקא דסיפא שמעינן לה מדלא תני ביה רבותא מ"מ תקשי ליה דה"ל למתני בהדיא הכי ביודע עיקר שבת כו' דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ודו"ק: **בד"ה** וכ"ש האי כו' ואינו כן לרבה דכריתות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ול"נ שאין צריך לכל זה דבודאי לפי האמת כו' אבל לפי הס"ד דהיודע עיקר שבת חייב נמי אכל מלאכה כו' ה"ה נמי איפכא כו' עכ"ל ע"ש באורך [א] ואין דבריו נוחין דא"כ הא בהא תליא וא"א לומר כן דהא למאן דפליג עליה דרבה ס"ל ביודע עיקר שבת דאינו חייב [אלא] על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה ומלאכה וביודע שהוא שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה וחייב נמי על כל שבת ושבת ודו"ק: **בד"ה** כי הכיר כו' דמ"מ ליתנייהו וליתני נמי בתר הכי הכיר כו' דכה"ג פריך לעיל כו' כדפרישית ונראה לר"י כו' אבל השתא דקתני דאינו חייב אלא אחת כו' נקט הכיר כו' עכ"ל לא הבנתי תירוצו דאין זה מספיק לקושייתו למאי שהקשה שפירש לעיל דפריך דליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש יודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתני בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בבבא אחריתא היודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה וה"נ פריך אבל לא שכחה דחייב על כל מלאכה מדלא תני נמי בבא אחריתא דאינו חייב על כל מלאכה וא"כ ה"נ הכא אמאי לא תני בבא אחריתא בתינוק שנשבה דחייב מיהת אחת ואהא לא תירץ ר"י כלום דהא דכמו בסיפא דקתני חייב על כל שבת דחובא אתא לאשמעינן דהוי רבותא טפי בהכיר ולבסוף שכח ואפ"ה פריך ליה דליתני נמי בבא אחריתא לאשמעינן פטורה ביודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה ה"נ הכא ברישא דנהי דפטורא אתא לאשמעינן בהכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי דאינו חייב אלא אחת ליתני נמי בבא אחריתא לאשמעינן חיובא בתינוק שנשבה דחייב מיהת אחת דליכא למימר דלא דמיא לדלעיל דה"ל למתני בבא אחריתא משום דאיכא למטעי ביה דחייב על כל מלאכה אבל הכא דליכא למטעי בתינוק שנשבה למימר דפטור ולא צריך למיתני בבא אחריתא דזה אינו דאדרבה בתינוק שנשבה ודאי דאיכא למטעי טפי דפטור לגמרי כר"י ור"ל כמו שהקשו בתר הכי ולעיל ליכא למטעי ביה דחייב על כל מלאכה דא"כ הוה תני רבותא בסיפא כדפריך אדתני היודע שהוא שבת כו' וכמ"ש לעיל ועוד דזה התירוץ והחילוק עיקר חסר מן הספר ותירוצו אינו מספיק

קרני ראם [א] ואין דבריו .:. ואין זה השגה דקל לחלק דבשגגת מלאכות גורמת חילוק שבתות דבימים שבנתיים היה לו ללמד דיני שבת וחילוק מלאכות שבו משא"כ חילוק שבת א"א לגרום חילוק מלאכות אבל אם חילוק שבת גורם חילוק מלאכות כ"ש חילוק מלאכות גורם חילוק שבתות כמ"ש וברור :

חכמת שלמה

בפני האפרוחים וגו' דרכי האמורי אבל נותנין כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה המבקעת כו' ואית דגרסי מקבעת כו' הקליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם כו' כצ"ל: **בד"ה** ומכסה נ"ל דמכסי כו' למעלה ממהר כו' הד"א:

כלל גדול פרק שביעי

רש"י בד"ה ועשה מלאכות כו' שלא שמע בינתיים שאותו היום כו' כצ"ל: **בד"ה** היודע כו' אב מלאכה אחת חטאת אחת ואע"פ כו' הכי דמשום הפסק ימים כו' כצ"ל:

דף סח ע"א גמ' וגבי שביעית נמי כו' כצ"ל וכן כרש"י וכן בתוס': **רש"י** בד"ה כל שהוא כו' לשון רבינו הלוי סטים ווישרא וורנלא כצ"ל וכ"כ כן פי' הר"ש בזרעים דף ג' [פ"א מ"ד] אבל רש"י פי' בפ' מקום שנהגו דף נ"ג ובפ' בא סימן דף נ' סטים מוריקא קרוגא וקולא ווישרא ובפ' בא סימן קולא גויטרא: **תוס'** בד"ה וגבי שביעית כו' ואין לו ולדמיו ביעור כו' בבבא אחריתא כלל גדול אמרו בשביעית כו' כצ"ל: **בד"ה** דאית ביה אבות כו' דלא שייך להזכיר אבות ותולדות כו'. נ"ב ותימה הא תנן אבות נגעים ותולדת אע"ג דליכא איסור מלאכה וצ"ע ואין לומר דתולדות נגעים כתיבי כמו שכותבין התוס' ברים מכילתין וה"ק כל היכא דלא כתיבי תולדות לא שייך לומר תולדות אלא במידי דאיסור מלאכה ודו"ק. זה אינו דהא קתני אבות נזיקין והתולדות לא כתיבי ונראה בעיני ליישב דדווקא באיסור מלאכה שהאב יותר נראה למלאכה מהתולדות וכן לענין נזיקין האב נראה יותר למזיק מהתולדה משא"כ באיסור אכילה דמאיזה צד נראת הזית או הגפן לאב יותר מהרימון או האתרוג ודו"ק (עיין במהרש"א): **ע"ב** גמ' ולבסוף שכח דמי והכי כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה חייב על כו' ה"ל למיפרך ולמתני כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה וכ"ש האי ה"נ כו' ואינו כן לרבה דכריתות כו'. נ"ב ול"נ שאינו צריך לכל זה דבודאי לפי האמת דיודע עיקר שבת כו' אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא אכל מלאכה ה"ה היודע שהוא שבת כו' אינו חייב אלא אכל מלאכה ולא אכל שבת כדעת רבה דכריתות אבל לפי ס"ד דהשתא דהיודע עיקר שבת חייב נמי אכל מלאכה משום דחילוק שבתות גורם שמביא קרבן אף אחילוק מלאכות ה"ה נמי

מהר"ם

כלל גדול פרק שביעי

ברש"י ד"ה ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה וכו' מדקתני סיפא היודע שהוא שבת וכו' לא היה צריך רש"י להוכיח מסיפא דבלא סיפא נמי צ"ל הא דקתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ע"כ איירי בשגגת שבת וזדון מלאכות אלא שאין מפורש באיזה ענין איירי בשגגת שבת כיון שידע עיקר שבת ולאמת דבריו שאיירי בשגגה בכגון זה ששכח שהיום שבת הוכיח מלשון הסיפא דקתני היודע שהוא שבת מכלל דשוגג דרישא איירי שאינו יודע שהוא שבת וק"ל: **ד"ה** חייב על כל שבת ושבת וכו' שא"א שלא שמע בינתיים שאותו היום הוי שבת אלא שלא נזכר לו במלאכות וכו' הוצרך רש"י לפרש שלא נזכר שעשה מלאכות דאי אמרי' שא"א שלא שמע בינתיים שאותו היום היה שבת וגם נזכר שעשה בו מלאכות א"כ נודע לו בינתיים שחטא דהא איירי שיודע שהמלאכות אסורות וכן על השני וכן על השלישי א"כ היה לו להביא מיד קרבן על חטא של אותו שבת וא"כ נימא אדרבה שע"כ לא שמע בינתיים שאותו היום היה שבת דאי שמע בשבת היה נזכר ג"כ במלאכות והיה יודע מיד שחטא והיה מביא קרבן מיד על חטא של אותו שבת וכן על השני ועל השלישי ולא היה ממתין עד שחטא בכולן לכך הוכרח רש"י לפרש שא"א שלא שמע בינתיים שאותו יום היה שבת אבל לא נזכר במלאכות וא"כ לא נודע לו שחטא ולכך לא הביא קרבן מיד כנ"ל אבל אין לפרש דטעמו של רש"י הוא דאי נזכר גם במלאכות היה קשה פשיטא דחייב על כל שבת ושבת דהא הוה ליה ידיעה גמורה בינתיים ומה קמ"ל מתני' דזה אינו דדלמא הא גופא אתא מתני' לאשמעינן דאמרי' דא"א שלא שמע בינתיים ששבת היה ושעשה בו מלאכות וגם אין לפרש שטעמו של רש"י הוא דלשון המשנה דקתני ועשה מלאכות הרבה משמע שנעשה הכל בהעלמה אחת ואי אמרינן דנזכר גם כן במלאכות היה לו ידיעה גמורה בינתיים ולא היה בהעלם אחת גם זה אינו כלום דהא אפ"ל דמתני' ר"ל בפירסום לא היה לו ידיעה בינתיים אלא הכל היה בהעלם אחת אלא שאנן אמרי' כיון שהיו ימים בינתיים א"א שלא שמע משבת ונזכר במלאכות אבל באמת ידיעה מפורסמת לא היה לו ע"כ אין לפרש באופן אחר אלא כאשר כתבתי למעלה ודו"ק נ"ל: **בתוס'** בד"ה כלל גדול וקשה להר"ר אליעזר וכו' וחזר וקצר וטחן וכו' אלמא אע"פ שנודע וכו' הצעת הפשט כך הוא דמדהוצרך רש"י לפרש שא"א שלא שמע בינתיים וכו' א"כ לא רצה רש"י לפרש דגזירת הכתוב הוא דחייב על כל שבת ושבת אלא ר"ל דמטעם ודין גמור הוא דחייב על כל שבת ושבת משום דהיה לו ידיעה בינתיים דאל"כ למה הוצרך לפרש דאמרי' שא"א שלא שמע וכו' א"כ ס"ל לרש"י דהיכי דשמע שאותו היום היה שבת אע"פ שלא נזכר במלאכות ולא נודע לו שחטא זה מקרי ידיעה גמורה וחייב מן הדין גמור על כל ידיעה וידיעה וא"כ אין חילוק בין שהיו הידיעות בין שבת לשבת ובין שהיו הידיעות בשבת אחת כגון ששכח שהיום שבת ועשה מלאכות ואח"כ נזכר שהוא שבת ועשה מלאכות אחרות בזדון שבת ושגגת מלאכות וע"ז הקשה הר"ר אליעזר דזה אינו דאמר בגמ' קצר וטחן וכו': **בא"ד** ובשבת אחת איירי דבשתי שבתות וכו' הוצרך לכתוב זה כדי שלא תאמר מה תלוי קושיא זו ארש"י תקשה לך לעצמך מגופה דמתני' דבמתני' קתני דאפי' בשגגת שבתות וזדון מלאכות חייב על כל שבת ושבת והתם קאמר דאפי' היה בינתיים ידיעה דהיינו זדון שבת אינו חייב אלא אחת לכך כתב דהתם בשבת אחת איירי דאין כאן ימים בינתיים אבל בשתי שבתות אין ה"נ דחייב על כל שבת ושבת אבל לרש"י דס"ל דהיכא דנודע בינתיים ששבת היה ולא נודע לו שחטא מקרי מן הדין ידיעה גמורה א"כ אין חילוק בין שתי שבתות לשבת אחת כאשר כתבתי למעלה קשה וק"ל ועוד י"ל דאי הוה איירי בשתי שבתות אע"פ שחזר וקצר וטחן בזדון שבת וכו' היינו בזדון אותו שבת האחרון אבל אין להוכיח מזה שנודע לו שאותו יום שעשה בו מלאכה בראשונה היה שבת לכך כתבו התוס' דע"כ בשבת אחת איירי דבשתי שבתות פשיטא הוא שהיה חייב שתים אלא ודאי בשבת אחת איירי וכיון שהקצירה השניה היתה בזדון שבת א"כ ע"כ נודע לו שאותו יום שבת הוא ואפ"ה לא הוה ידיעה וק"ל: **בא"ד** ועוד הקשה ריב"ם וכו' ואי כפי' הקונטרס וכו' מקשים התלמידים דדלמא הקושיא הראשונה של התוס' היא תירוצא של הקושיא השניה שהקשה ריב"ם דהיינו דנימא דמש"ה איצטריך קרא משום דאע"ג שא"א שלא שמע בינתיים שאותו יום היה שבת מ"מ כיון שלא נזכר במלאכות לא נודע לו שחטא ולא הוי ידיעה גמורה ואפ"ה מחייבים ליה מקרא אבל אין זה קושיא דהא כבר כתבנו דע"כ צ"ל דרש"י ס"ל דלא מגזירת הכתוב מחייבין אלא מדין גמור דאל"כ ל"ל לרש"י שכתב שא"א שנודע לכך הקשה ריב"ם שפיר לרש"י דאם ס"ל דא"א שלא שמע זה מקרי ידיעה גמורה ל"ל קרא ואי בעי למימר דאיצטריך קרא משום דלא הוי ידיעה גמורה לא צריכין אנו ג"כ לומר שא"א שלא שמע וק"ל ולכך מסקי התוס' דאין ה"נ דלאו ה"ט משום דא"א שלא שמע אלא דגזירת הכתוב הוא שימים שבינתיים הוו ידיעה לחלק שתהא שמירה לכל שבת ושבת ודלא כפירושו של רש"י: **בא"ד** והתם אפי' איחרה כמה שנים וכו' דאל"כ למה נקט טבלה אלא ודאי הכל תלוי בטבילה דהוו ימי היתר אבל אי לא טבלה אפי' איחרה כמה שנים לא הוי ידיעה ולא אמרי' א"א שלא שמע וק"ל: **בא"ד** ונראה לר"י דהא דנפקא לן מקרא בגמ' היינו כר"א וכו' ר"ל ור"א לא יליף לה מנדה אלא מקרא ואדרבה נדה יליף משבת ותנא דהתם דיליף מנדה לא יליף לה מקרא ואע"ג דמסיק ר"י לעיל מזה אלא כשטבלה וכו' ה"נ גבי שבת וכו' דגזירת הכתוב היא וכו' עכ"ל לעיל אע"ג דלפי מאי דמסיק ר"י השתא לבסוף ההוא תנא לא יליף לה כלל מקרא מ"מ כתב ההוא לישנא דלעיל לפום ריהטא דהוה ס"ד דגם ההוא תנא יליף לה מקרא ומ"מ הקשה ר"י שפיר לעיל לפירש"י דהא על כל פנים מוכח מהתם דהכל תלוי בימי היתר שבינתיים דהא מדמי ליה התם לנדה ובין למ"ד דיליף לה מקרא ובין למ"ד דיליף לה מנדה ולא מקרא מכל מקום הדין והטעם הוא שוה לשניהם דבהא לא פליגי וק"ל:

דף סח ע"א בגמ' אלא לאו היינו טעמא גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית דאלו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר וכו' נראה דשפיר הוה מצי למימר דגדול עונשו של שבת משל שביעית דאלו בשבת איתא מיתת סקילה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה וכן גבי שביעית הוי מצי נמי לומר דגדול עונשו מצד עצמו יותר משל מעשר שהרי ידוע הוא שעונש של שמיטה הוא גדול אלא משום דגבי מעשר אליבא דבר קפרא לא הוה מצי לומר הכי לכך נקיט לה נמי בהאי לישנא ודו"ק: **וגר** שנתגייר בין הנכרים וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה גבי שביעית נמי וכו' ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומתקיים כו' ומתקיים בארץ עיין בסדר המשנה דאין הגירסא שם כלשון זה של התוס': **ד"ה** דאית ביה אבות ותולדות וכו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה דברי התוס' הללו תמוהים דהא אשכחן דקתני אבות ותולדות אפי' במילי דלאו איסור מלאכה דהא בריש ב"ק תני ארבע אבות נזיקין ומפרש התם אבות ותולדות וכן מייתי התם אבות הטומאה השרץ והשכבת זרע וכו' וצ"ל דהא דכתבו התוס' דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה לאו דוקא אלא ר"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות אלא במילי דאיסור מלאכה וכיוצא בה שהסברא היא שהתולדה מלאכה גרועה ופחותה מן האב וכן גבי נזיקין התולדה היא גרועה ואין נראה כ"כ מזיק להתחייב עליו כמו על האב וכן גבי טומאה התולדות הן ראשון ושני לטומאה אבל גבי מעשר שהאבות הן דגן תירוש ויצהר והתולדות הן שאר מיני פירות כגון תאנים ורמונים מן הסברא אין נראים שאר פירות פחותים שלא להתחייב במעשר כמו הגפן אלא שגזירת הכתוב הוא שלא לחייב במעשר אלא ברגן תירוש ויצהר לכך לא שייך להזכיר גבי מעשר אבות ותולדות וכ"כ בספר ח"ש אלא שאין זה לשונו: **בא"ד** וי"ל דלא צריך למיתני דאכלל גדול קמא קאי וכו' מקשין התלמידים א"כ גבי שביעית דקתני התם בבא אחריתי כלל גדול אחר למה איצטריך למתני גדול יותר מלגבי הכלל השני אבל אין זה קושיא כלל דהכלל השני גבי שבת וגבי שביעית הוא נשנה תיכף ובאותו פרק של כלל גדול הראשון לכך לא איצטריך למתני גדול אלא תנא סתם ועוד כלל אחר אמרו ור"ל ועוד כלל אחר גדול אמרו אבל הכלל הג' הוא בפרק בפני עצמו מופלג מן הראשון ולא שייך לומר ועוד כלל אחר גדול דלא קאי אראשון לכך תני נמי גדול וק"ל: **ד"ה** ואילו פאה וכו' והא דדריש בת"כ מניין שאני וכו' ת"ל ובקצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה אדתני היודע וכו' יש להקשות בין לפרש"י דמפרש דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כריך ותני מי שידע עיקר שבת ושכחה וכן היודע עיקר שבת וכו' ובין לפירוש התוס' דמפרשי דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא תני בבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולכך פריך אדתני וכו' מאי מקשה אדרבא נימא דאקושייתו דפריך סמיך התנא ולעולם אימא לך שהתנא ס"ל דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת לבד והא דלא כריך ותני או דלא תני עוד בבא אחריתי דביודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משום דלא איצטריך למתני הכי משום דליכא למטעי ולומר דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ תקשה לן הסיפא דאדתני היודע שהוא שבת וכו' חייב על כל מלאכה ומלאכה ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא וכן לעיל דפריך ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא הוה מצי למיפרך שפיר כפשטות דלא ה"ל למתני כלל להא דהיודע עיקר שבת דהא כ"ש הוא ולא מצינן למטעי ולומר שחייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ תקשה לן הסיפא אדתני היודע שהוא שבת וכו' ליתני היודע עיקר שבת וק"ל כבר הארכתי בתירוץ קושיא זו בדרכי לימוד הישיבה: **מ"ט** דמונבז דכתיב תורה אחת יהיה ופירש"י מ"ט דמונבז אבנין אב ודאי לא סמיך וכו' ויש לדקדק למה נקיט מונבז לעיל בדבריו הבנין אב כלל ויש לתרץ דמונבז עיקר טעמו דאהיקשא דהכא סמיך ונקיט נמי הבנין אב דמזיד אקרי חוטא משום דאי לאו הבנין אב דאשכחן דמזיד נמי אקרי חוטא לא הוה מסתבר ליה כלל למילף בהאי היקשא לדמות שוגג למזיד דהא שוגג חילוף דמזיד כפירש"י אלא ע"כ הוה מוקי גם הוא האי היקשא למילתא אחריתי כרבנן דו"ק נ"ל: **בתוס'** ד"ה אבל לא שכחה וכו' אלא ה"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת וכו' משמע דעיקר מתני' חיובא אתא לאשמעינן וכו' ולא הוה צריך למתניא בהאי בבא אלא הוה ליה למתני בתר הכי בבבא אחריתא וכו' יש לדקדק בדברי התוס' הללו דנראה מדבריהם שמפרשים שהמקשה פריך לעיל בתרי מילי ובשני אופנים ובחדא הוי סגי דהיינו שהיה יכול להקשות לעיל ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי אמרת דלמא אי הוי תני הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ה"א דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך תני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת לאשמעינן פטורה דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה זה אינו דהא מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דעיקר מתני' חיובא אתא לאשמעינן ולא פטורא וכן היה יכול המקשה להקשות באופן זה לחוד דהיינו לתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי אמרת אי הוה תני הכיר וכו' ה"א דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה

כלל לקושייתו ול"ע: בד"ה אבל תינוק כו' ורבא פריך ליה אומר מותר אנוס הוא ולא ה"ל למיתני בברייתא כו' עכ"ל הוצרכו לזה לפי דרכם דאומר מותר חייב בכל מקום אבל לפרש"י דאומר מותר אנוס הוא ומסברא הוא פטור לר"י ולר"ל פריך שפיר התם בפשיטות דאומר מותר אנוס הוא ולא אילטריך קרא וק"ל: *בפרש"י בד"ה ליתני הכיר ולבסוף כו' דליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא דחו התוס' פרש"י במתני' מהכא ממה שפירש שם ביודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת מטעמא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק שא"א שלא שמע דהא הכא בעי למימר בהכיר ולבסוף שכח נמי חייב על כל שבת ושבת אע"ג דליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק אלא ע"כ דגזירת הכתוב הוא וכמו שפירשו התוס' ויש ליישב ודו"ק:

דף סט בד"ה הכל מודים כו' דליסמעינן דמודה מוגבז בהא דאמרי' שגגת כו' דמהיכי תיתי, והא ק"ו הוא כו' עכ"ל נראה דמלתא פי' כן דהא הכא אכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא מדמקשה פשיטא אלא ודאי דלא גרע האי קרבן מאשר קרבן דבכל התורה כולה וק"ל: תוס' בד"ה אלא למוגבז כו' וליכא נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא כו' עכ"ל ובברייתא לקמן תני בהדיא דלא בעי למוגבז שגגת לאו אלא שגגת קרבן כמ"ש התוס' לקמן אהך סברא נמי סמיך ולקמן בתוספות דבעי למימר לר"ל דמוגבז בעי נמי שגגת לאו אי לאו דקתני בברייתא שגגה קרבן גרידא דמהך סברא שכתבו התוס' הכא ליכא למידק מידי לר"ל דקרא דלא תעשנה בשגגה דמשמע דבעי לאו איכא למימר דמפיק ליה מהך סברא אפילו למוגבז והך סברא שכתבו הכא איכא למימר דדוקא לר"י הוא ולכך הוצרכו לדחות לר"ל נמי מברייתא דלקמן דלא בעי רק שגגת קרבן ודו"ק: בד"ה כגון ששגג כו' אבל לרבי דנפקא לן מג"ש דעליה מודה ר"י דבעי עד שישגוג בלאו כו' עכ"ל לכאורה קשה דע"כ רבי כמוגבז ס"ל כיון דדרשה דריב"ל מפיק ליה מעליה א"כ תורה אחת מאי עביד ליה אי לאו דדריש ליה כמוגבז דאקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה כו' ולא בעי רק שגגת קרבן וי"ל דודאי רבי כרבנן דמוגבז ס"ל ודרשה דתורה אחת מפיק ליה כדדרשינן בפ"ק דיבמות לפי שמצינו שחילק הכתוב כו' יכול לחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת כו' והכי אמרי' בהדיא שם לרבי ולעיל דמוקי לה לרבנן דמוגבז לכדריב"ל ה"ה דהוי מצי לאוקמא להך דרשה דהתם דיכול לחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת אלא דסוגיא דהכא מסיק לה לכדריב"ל אליבא דרבנן דרבי דהתם ודו"ק: ע"ב בד"ה הא מני מוגבז כו' בשבועות פ"ג וכלשון אחר שפי' בקונט' מוכח בשבועות פ"ג דאמרי' כו' עכ"ל כצ"ל דהא דמסיק התם אפילו תימא רבנן כו' היינו כלשון אחר שפי' הקונט' דמסיק נמי הכא אלא לאו רבנן היא מיהו סוגיא דהתם קלא משונה מהך דהכא דהתם הוה ניחא ליה נמי כמוגבז אלא דקאמר אפילו תימא רבנן כו' והכא מוקי לה דוקא כרבנן דלמוגבז קשיא פשיטא וק"ל: בא"ד דמהאדם בשבועה לא ממעט אלא כששבור שבשעת שבועה שבאמת נשבע כו' עכ"ל לאו דוקא נקט בכה"ג אלא דה"ה ביודע בשעת שבועה שאינו נשבע באמת אלא כששבור שאין בו איסור כלל וק"ל: בפרש"י בד"ה בלאו שבה כששבור חולין ואין כאן לאו עכ"ל ק"ק דבפשיטות טפי ה"ל לפרש שלא ידע שיש בה לאו דומיא דשגג בכרת ומיתה דקאמר דהייתו שלא ידע שיש בו כרת ומיתה שהרי הזיד בלאו וק"ל:

דף ע תוס' בד"ה יכול שאם כו' והשתא מוכיח שפיר בהזורק דרבי לא כו' עכ"ל ואדרשה דלא תבערו לחלק יצאת סמיך נמי התם כיון דילפינן מיניה חילוק מלאכות ע"כ מנינא לא אתא למימר שאינו חייב עד שיעבור על כל ל"ט מלאכות אלא למימר דדוקא אל"ט חייב על כל אחת ואחת אבל לפי הפירוש שכתבו לעיל דאי לאו לא תבערו ה"א דמנינא אתא לאשמעינן דכולהו חשובות מלאכות להתחייב עליהן השתא נמי דכתיב לא תבערו לחלק איכא למימר מנינא אתא להך מלתא וא"כ לא פריך מיניה מידי ודרשה דלא תבערו ה"ל לאתויי ודו"ק: בד"ה ועל כולן כו' דהוו ב' כתובים כו' וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות כו' בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך וליהוי אוב וידעוני ב' כתובים כו' עכ"ל ודאי דבכמה דוכתי אמרי' דב' כתובים הבאין כאחד אין מלמדין אלא משום דהנך ב' כתובים דהכא בחרים ובקציר וגו' יצאו מן הכלל דלא תעשה כל מלאכה ויש לבעל דין לחלוק דאין להם דין ב' כתובים שאין מלמדין ולהכי הביאו ראיה מהך דפרק ד' מיתות דכה"ג אוב וידעוני בכלל כו' ופריך כו' וק"ל: בא"ד מדלא כתבינהו או כולהו בלאו או כולהו כו' עכ"ל לענין מדת דבר שהוא יצא מן הכלל כתבו התוס' דלא אשכחן בשום מקום דלא דיינינן ליה בכה"ג אבל לענין מדת ג' כתובים מסברא דלא דיינינן ליה בכה"ג דזיל בתר טעמא דמדת ג' כתובים דאין מלמדים משום דאל"כ כולהו קראי ל"ל והיינו כדהוו כולהו בלאו או כולהו בעשה אבל כדהוו קראי בלאו וקראי בעשה ודאי אילטריכו כולהו משום לאו ועשה ושפיר ילפינן מינייהו וק"ל: ע"ב בד"ה א"ל הרי כו' התם שפיר דמהדר ליה לחומרא והא כו' עכ"ל אין לפרש דס"ל דמספיקא אית לן למיזל לחומרא לאפוקי בקרבנות דהא חומרא דאתא לידי קולא הוא להביא חולין בעזרה אלא דר"ל כיון דהעלם טומאה נמי אית ביה איכא לחיובי מיהא משום העלם טומאה וכן בהעלם שבועה אבל הכא קסבר שגגת שבת עיקר כו' ועיין בזה בתוס' פ"ק דשבועות וכאן בספר בעל המאור וק"ל: בד"ה חזינן כו' אלא לא שנא כו' ותרווייהו תיבעי כו' עכ"ל ר"ל ותרווייהו אכתי מבעי לן ורש"י שפירש אלא לא שנא כו' נתכוין ג"כ לזה דאכתי מבעיא לן ולכך אינו מביא אלא אחת כדי שלא יביא חולין לעזרה וכן פירש"י פ"ג דשבועות גבי העלם טומאה אלא ל"ש ופטור הייתו נמי מה"ע ודו"ק: בא"ד ורשב"א כו' אי משום שבת קפרים שהשבת שכוחה יותר כו' עכ"ל ר"ל שהשבת שכוחה יותר שהוא בעלמו אומר

מהר"ם

ומלאכה הל"ל בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ונראה דע"כ הוכרחו לפרש דהמקשה פריך לעיל בהנך שני אופנים דלא מצי למיפרך בהאי אופן לחוד דהיינו מדלא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דחיובא אתי לאשמעינן ולא פטורא דמצי למדחייה ולמימר דבאמת דהשתא דלא קתני הכיר ולבסוף שכח דחייב על כל שבת ושבת אלא קתני היודע עיקר שבת וכו' לא אתי לאשמעינן אלא חיובא ולא פטורא משום דמהיכא תיתי לן למימר שיהא חייב על כל מלאכה ומלאכה אבל אי הוה תנא דאפי' הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ה"א דיודע עיקר שבת ולא שכחה דעדיף טפי חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך נצטרך לומר דפריך נמי דנתני אח"כ בבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ומהא לחוד לא מצי למיפרך משום דהוה מצי למימר דלעולם אימא לך דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת מאי אמרת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא וליתני אח"כ בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת דלמא בבבא זו עצמה דקתני היודע עיקר שבת אתא לאשמעינן פטורא ולא אתא לאשמעינן חיובא כלל דחיובא לא איצטריך לאשמעינן דהא אפי' הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ולא תני בבא זו דהיודע עיקר שבת אלא לאשמעינן פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך הוכרח לפרש דפריך נמי דמדקתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דחיובא אתא מתני' לאשמעינן ולא פטורא ודו"ק: ד"ה כי הכיר ולבסוף שכח דמי פי' בקונטרס דלהכי לא תני במתני' שכח מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת וקשה לר"י וכו' מקשין העולם דעדיפא הוה ליה לר"י לאקשויי על פירש"י דהיאך יכול לפרש דאי תני תינוק שנשבה ה"א דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת א"כ תקשה לן הא דפריך לעיל ארב ושמואל דמדתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא וכל הנך קושיות דבתר הכי לעיל אבל אין זה קושיא כ"כ על פירש"י דאיכא לתרץ דהתנא לא רצה לסמוך על הני דיוקי דפריך המקשה לעיל דדלמא מצי לתרוצי להו באיזה שינויא דחיקי לכך ניחא ליה לתנא טפי למתני בהדיא כל השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת: בא"ד ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב וכו' ר"ל דלעולם אין הפי' כרש"י דפי' דמש"ה לא תני במתני' תינוק שנשבה דלא תימא הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת אין הפי' כן ואין התנא מתיירא מזה ואפ"ה אין להקשות מפני מה תנא במתני' השוכח חייב ולא תני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי דודאי אי הוי תני חייב וכו' הוי תינוק שנשבה רבותא טפי אבל התנא לא אתא לאשמעינן חיובא אלא פטורא אתא לאשמעינן ולגבי פטורא אדרבה הכיר ולבסוף שכח הוי רבותא טפי מתינוק שנשבה ומיהו קשה לר"י דליתני תרווייהו לאשמעינן חיובא גבי תינוק שנשבה והדר ליתני פטורא בהכיר ולבסוף שכח וק"ל: ד"ה וחייב על הדם אחת וכו' אך קשה לרשב"א דמה איצטריך תו לאשמעינן ולמיתני על החלב אחד ר"ל דבתירוץ זה מתורץ הא דתני על הדם אחד אבל עדיין קשה למה איצטריך למתני ועל החלב אחד:

דף סט ע"א בגמ' הכל מודים בשבועת ביטוי וכו' פירש"י בשבועת ביטוי דלהבא כגון שנשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב ופי' עד שישגוג בלאו שבה דהיינו ששכח שבועתו וטעמו של רש"י דבלשעבר כגון שנשבע אכלתי ולא אכל א"א לפרשו דאם שגג ושכח שאכל ה"ל אנוס וכן אם שגג ואינו יודע שיש לאו בשבועה פטור דכתיב האדם בשבועה ולכך פירש"י בשבועת ביטוי להבא והיה קשה לרש"י בלהבא נמי אם בשעה שנשבע אינו יודע שיש לאו בשבועה ה"ל ג"כ אנוס וס"ל לרש"י דדוחק לפרש כפי' התוס' דבשעת השבועה היה יודע הלאו שבה ובשעה שאכל ועבר על השבועה היה סבור שמותר לעבור על השבועה ולא היה יודע בלאו שזה דוחק שאם אינו יודע בשעה שנשבע לא היה יודע ואם היה יודע בשעה שנשבע דוחק לומר ששכח התורה בשעת האכילה לכך פירש"י דלעולם יודע הוא שיש לאו בשבועה אלא ששכח שנשבע ואכל וזה מיקרי שגג בלאו: שם סד"א הואיל וחידוש הוא דבכל התורה כולה וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה בתחומין דאינן בקרבן נראה דכתב רש"י כן דלא תקשה דאי מתני' ר"ע א"כ ליתני מתני' ארבעים מלאכות בלי חסר וליחשב נמי תחומין דחייב נמי עליה חטאת אם עשאה בהעלם אחד עם שאר מלאכות כשעשה כולם בהעלם אחד וכ"ת דלא קתני לה משום דע"כ איצטריך דידע ליה לשבת באחד מהן ולכך נקט ארבעים חסר אחת תקשה לך מ"ש דנקים תנא דידע ליה לשבת בתחומין וכל שאר מלאכות כולן נעלמות ממנו חייב עליהן ל"ט חטאות ולא נקים דידע ליה לשבת בחרישה או בקצירה ותחומין נעלם ג"כ ממנו וחייב גם עליה חטאת ולכך איצטריך רש"י לפרש דתחומין אינן בקרבן לכך נקט ליה התנא הכי וק"ל: ד"ה הכל מודים וכו' וד"ה אלא לרבנן וכו' הכל ד"א: בתוס' ד"ה מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת וא"ת מ"מ הקישא דשוגג למזיד ל"ל דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה ילפינן שפיר מע"ז וכו' יש להקשות מה מקשין התוס' הא על כרחך איצטריך למכתב והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' ונכרתה למילף מיניה דאין חייבין קרבן אע"ז אא"כ עבדה בדבר שחייבים על זדונה כרת דהיינו השתחואה וזיבוח וקיטור אבל מחבק ומנשק לא וכן מוכח הסוגיא פ"ק דיבמות דף ט' דמייתי התם מתני' דהוריות דקתני ולא בע"ז אלא בדבר שחייבים על זדונה כרת וכו' ופירש"י כגון זיבוח וקיטור וניסוך והשתחואה אבל מחבק ומנשק לא ופריך שם מנלן ויליף לה רבי התם קרבן צבור בע"ז בג"ש דמעיני מעיני מפר העלם דבר ופר העלם דבר יליף בג"ש דעליה עליה ויחיד ונשיא יליף שם מקרבן צבור והקשו שם התוס' וא"ת תיפוק ליה דכתיב בע"ז כרת בהדיא כי היכי דדרשי רבנן בסמוך וי"ל דלרבי ההוא כרת במברך השם כתיב דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף ונכרתה וס"ל לרבי דמגדף היינו מברך השם וכו' עכ"ל התוס' כלל הדבר דגם רבי מודה דהפרשה שם איירי בקרבן ע"ז אלא שהכרת דכתיב שם בפסוק והנפש אשר תעשה ביד רמה לא כתיב בע"ז אלא במברך השם ולכך הוצרך רבי למילף לה בגזירה שוה וכ"ת מ"מ לילף לה רבי בהקישא ממברך השם כמו שכתבו התוס' הכא אליביה דר"ע רבי איצטריך ליה הקישא דתורה אחת למלתא אחריתי כדאיתא התם ורבנן ס"ל דהכרת דכתיב בפסוק והנפש אשר תעשה ביד רמה איירי בע"ז למילף מיניה דלא חייב בקרבן אע"ז אלא בדבר שזדונה כרת כגון זיבוח וקיטור וילפינן כל התורה מע"ז בהיקש דתורה אחת וכו' וא"כ מאי מקשין התוס' דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש וגו' הוה ילפינן שפיר מע"ז וכו' ונראה דהתוס' אין ר"ל דלא לכתוב קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה כלל דאדרבה עיקר הלימוד הוא אתא מקרא דוהנפש וגו' כנזכר למעלה אלא ר"ל דנכתוב קרא דוהנפש וגו' בפרשה זו דקרבן ע"ז ונילף מיניה דאין חייבים קרבן אע"ז אלא בדבר שזדונה כרת כגון קיטור וניסוך וכיוצא בו אלא דנבי האי הקישא דתורה אחת לא איצטריך למכתביה המשמע דמדמה ומקיש שוגג למזיד וזה לא איצטריך אלא לכתוב קרא דוהנפש בפני עצמו ובהקישא לא לכתוב אלא קרא דתורה אחת לחוד דמקיש כל התורה לע"ז ואנן נימא מה ע"ז לא מחייב קרבן אלא בדבר שזדונו כרת כדילפינן מקרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה דכתיב גבי קרבן ע"ז אף כל התורה כן והיינו דדייקו התוס' בלישנייהו וכתבו דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש וגו' ר"ל התם גבי הקישא דתורה אחת אבל מ"מ איצטריך למכתביה בפרשה זו דקרבן ע"ז ולפ"ז הא דתירצו התוס' וכתבו וי"ל דלית לן לאקושי לע"ז אלא במידי דכתיב בהאי פרשה וכו' לשון בהאי פרשה בכל דבור זה לאו דוקא אלא ר"ל במידי דכתיב בסמוך בהאי קרא דהאי הקישא דתורה אחת וכן מה שכתבו התוס' כדמשמע מתוך פי' הקונטרס ר"ל שפירש"י מה ע"ז קרבן שלה אינה באה אלא על עבירה גמורה וכו' ר"ל זיבוח וקיטור וכתב דסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו' ומדדייק רש"י וכתב דסמיך ליה משמע דס"ל דלא מקשינן בהאי הקישא אלא במידי דכתיב בסמוך ליה בהאי קרא גופיה דכתיב ביה האי הקישא ודו"ק כן נ"ל ומתוך מה שכתבנו מבואר ג"כ כדפריך הכא ורבנן האי תורה אחת מאי עביד ליה הוה מצי לשנויי דמבעי להו להאי דרשה דדריש לה רבי התם אלא דניחא טפי להגמ' לאוקמי רבנן דהכא דמוקי האי הקישא להא דר' יהושע ב"ל דילפינן כל התורה מע"ז ולענין קרבן כדי דאייתר לן קרא דעליה לאסור ייבום בערוה וצרת ערוה כדקי"ל ביבמות: ד"ה אלא למונבז שגגה במאי לא מצי למימר ששגג בלאו והזיד בקרבן וכו' נ"ל דר"ל והזיד בקרבן וגם בכרת אבל אין ר"ל ששגג בלאו וכדת והזיד בקרבן לחוד דהא כתבו בתר הכי דסברא הוא דכיון דמקיש למזיד אפי' הזיד בכל דבר ושגג רק בדבר אחד יש לנו לחייבו וק"ל: ד"ה אמר קרא אשר לא תעשינה בשגגה וכו' ומונבז לא בעי שגגת לאו אלא שגגת קרבן גרידא דבהדיא תניא וכו' הא דאיצטריכו התוס' להביא דבהדיא תניא וכו' אע"ג דבהדיא קאמר הכא בשמעתין אלא למונבז שגגה במאי ומשני כגון ששגג בקרבן פי' בקרבן גרידא מ"מ הוה אמינא דדלמא ריש לקיש לא ס"ל כהאי שינויא אלא ס"ל דלמונבז בעינן כגון ששגג בלאו וקרבן ולכך מייתו התוס' ראיה מהברייתא דמוכח מינה דלמונבז לא בעי אלא שגגת קרבן גרידא: ד"ה דידע לה בתחומין לא מצי למימר דידע לה בדאיסי וכו' פי' דאיסי תני מ' מלאכות חסר אחת ויש אחת בהן שאין חייבים עליה וא"כ נימא דידע ליה לשבת באותה מלאכה דלא מיחייב עליה חטאת לכך קאמר דבההוא נמי חייב חטאת ולא קאמר איסי אלא שאין חייב עליה סקילה ועיין לעיל בפ"ק בתוס' דף ו' : בגמ' והאי בחמשה בשבתא נמי נפיק וכו' כצ"ל: ע"ב ברש"י ד"ה בלאו שבה כסבור חולין ואין כאן לאו הכא גבי חומש היה יכול רש"י לפרש כפשוטו עד שישגוג בלאו שבה היינו שאינו יודע שיש לאו באכילת תרומה דגבי שבועת ביטוי דוקא לא היה יכול לפרש כפשוטו כאשר כתבתי למעלה משום דכתיב האדם בשבועה משא"כ הכא גבי חומש אלא משום דלעיל גבי שבועת ביטוי הוצרך לפרש דברי אביי דעד שישגוג בלאו שבה ששכח השבועה דזהו שגג בלאו שבה פי' ג"כ הכא דברי אביי כסבור חולין וכו' כדי שיהא פי' דברי אביי דומה להדדי א"נ דרש"י אתא לאשמעינן דזה נמי מקרי שגג בלאו שבה וק"ל: בתוס' ד"ה הא מני מונבז וכו' ור"ע מחייב בהדיא על שעבר בפ"ג דשבועות וכלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות פ"ג כצ"ל ור"ל דשם מוכח דרבנן נמי אית להו שבועת בטוי בלשעבר דבשגגת קרבן לחוד סגי גבי שבועת בטוי דחדוש הוא: בא"ד ומיהו קשה דבלאו הך ברייתא הוה מצי למפרך וכו' ר"ל קושיא זו קשיא לכל הלשונות דכיון דהשתא ס"ל דאי לא מודו רבנן דשבועת בטוי סגי בשגגת קרבן לא משכחת לדידהו דחייב בשבועת בטוי לשעבר א"כ בלאו הך ברייתא הוי מצי למיפרך וכו' ע"כ נראה כפי' רבינו שמואל כו' ור"ל דשפיר אשכחן שבועת בטוי לשעבר אפי' אי בעינן שגגת לאו וקרבן ולכך לא הוי מצי למיפרך אלא מברייתא זו דקתני יודע אני כו' אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן דמשמע מינה דבשביל שגגת קרבן לחוד חייב ומשני ללישנא קמא דאתי כמונבז אבל לרבנן לאביי בעי ג"כ שגגת לאו אלא שסבור שיש בה עשה וההיא דשבועות דבעי מיניה רבי וכו' פליג ארבא וללישנא בתרא איתותב אביי ולפי' התוס' גם הלשון אחר של רש"י אתי שפיר וק"ל:

דף ע ע"א בגמ' דתניא ר' יוסי אומר ועשה מאחת מהנה כו' כצ"ל: ברש"י ד"ה דברים משמע תרי ה' לרבות חד וכו' הר"א: ד"ה בכלל היתה וכו' כל שאר המלאכות שבכלל עמה בכלל וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה יכול שאם עשאן כולן בהעלם אחד וכו' ונראה לר"י דגרסי' הכא כמו במכילתא וכו' והשתא הצעת הפשט לפי גירסא זו כך הוא לפי שנאמר ויקהל משה כו' יכול שהמנין בא ללמדנו שאינו חייב אלא עד שיעבור כולן ת"ל בחריש ובקציר ועדיין אני אומר כו' על כולן אינו חייב אלא עד שיעשה כולן ת"ל לא תבערו וגו' מה הבערה חייבים עליה בפני עצמה פי' אפי' לא עשאה אלא היא לבדה אף כל וכו' וא"כ מה בא המנין ללמדנו אלא ודאי המנין אתא ללמדנו שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחד ואחד והשתא לפי זה עיקר הלימוד דשאם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד ילפינן ממנינא ומלא תבערו לא ילפינן אלא דלא תימא שאינו חייב בכלום עד שיעבור על כולם אלא שלפי זה יהיה עיקר הטעם חסר בגמ' ודו"ק: ע"ב בגמ' אדרבה הרי העלם מלאכות וכו' כצ"ל: וחזר ופחן כגרונרת כצ"ל: ברש"י ד"ה זה וזה שבת וכו' וממתני' דהשוכח כו' כצ"ל: בתוס' ד"ה שם משמעון וכו' דאפי' שריטה אחד על שני נסרים כו' פי' משום דס"ל דהכי היו מסמנים הקרשים במשכן כדי שידעו איזה שייכים זו לזו ולא היתה במשכן כתיבה אחרת מזו וע"כ צ"ל דר' יוסי יליף זה ממאחת וצ"ע היאך יליף ר"י זה מתיבת מאחת דבשלמא אשם משמעון מתיישב שפיר אבל אשריטות לא יתיישב וצריך לומר דבא ללמדנו אפי' היכא דהיה צריך לשרוט שני שריטות בכל נסר ונסר ושרט אחד אפ"ה חייב כיון דבנסר הוי שריטה אחת סימן והיינו מאחת כמו גבי שם משמעון וק"ל: בא"ד אלא דניחא ליה למינקט לישנא דמתני' דהבונה וכו' אע"ג דשם במתני' תנא ג"כ לישנא דר"י דפליג אר' יהודה ואמר דאפי' לא סרט אלא סריטה אחת וכו' אפשר דר"י בר' חנינא שבא לפרש דברי ר"י דהכא לא ס"ל בסריטות כר"י אלא כר' יהודה דלא מחייב אלא בכותב

חכמת שלמה

נמי איפכא כשיודע שהוא שבת כו' דחילוק מלאכות גורם שמביא נמי אחילוק שבתות ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף סט ע"א גמ' הואיל וחידוש הוא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה אלא מונבז כו' נ"ל ואלא: בד"ה הכל מודים כו' בהא דשגגת קרבן כו' אידוש בקרבן דידהו אמר מונבז דמחייב בשגגת קרבן הכא דחידוש הוא כו' לכ"ש אלא לרבנן כו' כצ"ל והכל דבור אחד: בד"ה ומאן הכל כו' בעינן שישגוג בלאו כצ"ל: תוספות בד"ה דידע בדאיסי כו' כצ"ל. וכ"ב דף ו': ע"ב גמרא ל"א מני אילימא מונבז פשיטא כו' עד תיובתא. נ"ב אין זה לשון התלמוד אלא שרש"י מגה בספרים גירסא זו וק"ל: שם ואמר אביי כו' כדי פרנסתו בר מההוא יומא וההוא יומא לימות לעביד מאתמול כו' בתמצא בשבתא נפיק כו' כצ"ל: תום' בד"ה הא מני כו' בשבועות בפרק ג' כו'. נ"ב וכלשון אחר שפירש בקונטרס מוכח בשבועות פרק ג':

דף ע ע"א גמ' בני ישראל וגו' כו' ועשה מאחת מהנה פעמים כו' כצ"ל: רש"י בד"ה כאן כו' צריך להביא סס"ד: בד"ה כאן מידיעה כו' ידע וכי אמרי כו' כצ"ל: בד"ה ועל כולן כו' למכתב תד סס"ד: בד"ה אחת מאחת כו' מהנה למדרש ודרוש אחת כו' הנה עשייתו הנה וחייב אחת כו' ומי' יתירה דרוש הכי לרבות כו' תעלת מהנה כו' כצ"ל והד"א: תום' בד"ה יכול כו' ומיהו ממתני' דמ' מלאכות דייק שפיר כו' כצ"ל: ע"ב גמ' דידע ליה שבת בלאו כו' דידע ליה שבת במאי דידע ליה בתחומין כו' וחזר

כן והיינו כפרש"י ואי כי מודעת ליה כו' דהיינו העלם זה וזה בידו וס"ל דחייב על כל אחד ואחד משום דהעלם מלאכות בידו ולא תקשי ליה אדרבה העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחד דאפשר שהוא סבר דאזלינן גם הכא לחומרא כיון דאית ביה נמי העלם מלאכות ולא ס"ל שגגת שבת עיקר והשתא הוי כההיא דשבועות ודפריך ליה כלום פריש משבת אלא משום מלאכות מתפרש כפר"י כיון ששניהם שכוחין במה שזה שכוח יותר מזה לא נ"מ מידי אדרבה כו' אבל הא דפריך כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת ע"כ לא מתפרש הכי וכפר"י דא"כ לא הוי פריך מידי דהא בשניהם שוין ס"ל דחייב על כל אחד ומשום דאזלינן לחומרא אלא דמתפרש בע"א וה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מחייב אלא חדא כן נראה לפרש שיטת רשב"א: בד"ה נודע לו כו' אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן כו' עכ"ל ק"ק דמשבא דמקמיה ה"מ להוכיח כן דקאמר על השלישי שלישי ושני מתכפרין כו' דאלמא אע"ג דנודע לו הראשון תחלה הואיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו איהו גורר האמצעי שלא יתכפר עם השלישי רק עם הראשון שמביא ויש ליישב ודו"ק: באו"ד והא דנקט ונודע לו על שגגת שבת היינו כלומר שלבסוף כו' עכ"ל ר"ל דנקט בכה"ג דאיהו מביא רק א' על שגגת שבת ונגררין על שגגת מלאכות עמהם שמזה דקדק הר"ש דמיירי דוקא שנודע לו והפריש קרבן אבל אם לא הפריש עדיין אם ירצה יפריש ב' קרבנות של שגגת מלאכות כו' כדלעיל וא"כ לפר"י דהכא מיירי נמי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות נ"ל הא דנקט לה בכה"ג היינו כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת אבל אם לא הפריש לבסוף קושטא הוא אם ירצה יקריב ב' קרבנות על שגגת מלאכות כו' ודו"ק:

דף עא בפרש"י בד"ה קצירה גוררת כו' סוף סוף העלם אחד הוא דלא כו' עכ"ל יש מדקדקים לפירש"י דאם בכה"ג שהעלם ב' חלוק מהראשונה מקרי העלם אחד א"כ מאי קשיא לתלמודא לעיל אהא דאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב עכאו"א דהיכי משכחת לה הא משכחת לה שפיר בכה"ג שעשה ל"ט מלאכות בזדון שבת ושגגת מלאכות ומלאכה א' עשה בשגגת שבת וזדון מלאכה דחייב על כל אחד ואחד די"ל דודאי אין זה מקרי העלם אחד בסתמא אלא דה"ק הכא בשתי קצירות כה"ג דין העלם א' יש להן ואינו חייב אלא אחת ודו"ק: תוס' בד"ה גרירה דגרירה כו' שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב כו' עכ"ל כצ"ל: בד"ה אגן אסיפא כו' ולאפוקי מר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין אפילו לקולא כו' עכ"ל רצונו לומר ולתנא דמתני' תמחויין אינן מחלקין אפילו לקולא וק"ל: ע"ב בד"ה מכלל דרישא כו' לעיל לא בעי למפרך מכלל דסיפא בשני מינין ושני תמחויין כו' עכ"ל לכאורה קשה ומאי קושיא דאין זה דומה דהכא פריך שפיר דע"כ רישא במין א' ותמחוי א' דאי במין א' ושני תמחויין תקשי רישא לסיפא דברישא מחייב ליה ובסיפא פוטר אבל לעיל ברישא בכל גוונא במין א' בין בתמחוי א' בין בב' תמחויין [חייב] ובסיפא בשני מינין בכל גוונא בין בב' תמחויין ובין בתמחוי א' פטור וי"ל דבסיפא נמי בשני מינין ובתמחוי א' נמי תקשה נ"ל כדמקשה לעיל אלא דר"ל כיון דבשני מינין ליכא לאוקמי אלא במין א' ובשני תמחויין ותקשה מסיפא דפוטר לרישא דמחייב ודו"ק: בפרש"י בד"ה וחזר ונודע כו' והא דאביי ורבא וכו' ואיכא דאמרי קודם הפרשה נודע כו' עכ"ל אהך דקצר וטחן כגרוגרת כו' דפליגי בה נמי אביי ורבא תקשי ליה דחדא הוא דמחייבי להו ככר דחקו בזה התוס' לעיל לפרש בשם ר"י דאיירי נמי בנודע קודם הפרשה וק"ל: תוס' בד"ה מ"ד אשם כו' וליתא כו' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' עכ"ל ר"ל מדברי שניהם דהיינו ר' טרפון ור' עקיבא לאפוקי מחכמים דפוטרים התם במתני' מאשם תלוי במעילות ומפרש לה בגמרא דאית להו דאין מביאין אשם תלוי אלא בדבר שזדונו כרת והיינו מ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ומהרש"ל כתב בזה דחוקים רבים ואולי נעלם ממנו מתני' דהתם ע"ש וק"ל:

דף עב בפירש"י בד"ה בעל ה' כו' והא מלתא דעולא נקט לה הכא משום דרב דימי כו' עכ"ל ק"ק דמלתא דעולא גופא שייכא הכא בשמעתין דלר"י נמי דסבר לעיל ידיעות מחלקות אשמועינן עולא דבאשם למאן דלא בעי ידיעה אין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה אפילו בין ביאה לביאה ויש ליישב וק"ל: תוס' בד"ה בעל ה' כו' וי"ל דאפילו אם אין אשם תלוי כו' יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים כו' עכ"ל ואין להקשות לחכמים דפוטרין נמי התם מאשם תלוי במעילה מ"מ יתנה בשלמים כמו בשפחה חרופה הכא די"ל כיון דלדידהו לא אשכחן אשם תלוי במעילה ס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ולא קאמר דסגי ליה שיתנה בשלמים בשפחה חרופה אלא למאן דאית ליה אשם תלוי במעילה ולא בעי ידיעה בתחלה כימא נמי דה"ה באשם של שפחה חרופה דלא בעי ידיעה בתחלה ומצי להתנות בשלמים ובספק חטאת נמי לא מצי להתנות בשלמים של נקיבה שהרי התורה הקפידה להביא אשם תלוי על הספק וק"ל: בד"ה מתקיף כו' דהכי פריך כיון דלאו מחלקת בין ידיעות שבין מעשים לבין ידיעות שלאחר מעשים כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דהאי לאו דעולא הוה מסתבר ליה למקשה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים אפילו בשפחה חרופה א"כ מאי פריך לקמן לרב דימי מהא דפליגי ר"י ור"ל אימא דהיינו דוקא בידיעות שאחר כל המעשים פליג ר"ל אבל בידיעות שבין המעשים כי הכא אפילו בשפחה חרופה מודה ר"ל דמחלקות וי"ל דמה שכתבו התוס' הכא דהאי לאו דעולא הוה מסתבר למקשה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים היינו לפום הסברא דקיימינן בה לעולא דאשם ודאי לא בעי ידיעה אבל לפום הסברא דקאמר רב דימי דאשם ודאי בעי ידיעה לא מסתברא ליה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים וק"ל: ע"ב בד"ה נתכוון להגביה כו' וחתך מחובר אחר כו' וקשה לר"ת כו' עכ"ל וה"מ נמי להקשות לפי' הקונטרס דאיירי בחתך מחובר אחר דל"ל דרשה דבה פרט למתעסק כפירוש

חכמת שלמה

חזר וקצר וטחן כו' על קצירה ועל טחינה של זדון כו' כצ"ל: רש"י בד"ה ונודע לו כו' על שתיהן סס"ד: תוס' בד"ה חזינן כו' דשיילינן ליה ואמר דאי הוי כו' כצ"ל: בד"ה נודע לו על הקצירה כו' אם כן רבה ואביי דסברי כו' כצ"ל:

דף עא ע"א גמ' בעי מיניה ר' זירא מר' אסי קצר וטחן כו' כצ"ל. ונ"ב יש שהגיהו מלבם וא"ל בעי ר' זירא מרבי ירמיה וטעות הוא בידם כי ר' זירא רבו של ר' ירמיה היה ור' ירמיה בעי מיניה וכן איתא להדיא בהגהות בפרק בהמה המקשה ע"ש: רש"י בד"ה חלוקין לחטאות כו' הלכך לא מצטרפי. נ"ב ופליג על אביי ורבא וסבר דהעלמות חלוקות ולא גרירה: תוס' בד"ה גרירה דגרירה כו' קצירה וטחינה שעמה כו' קצירה וקצירה שעמה כו' הקצירה שעמה היא נגררת כו' כצ"ל והשאר נמחק: בד"ה אגן אסיפא כו' אפילו מרישא הוי מצי לשנויי כו' כצ"ל: ע"ב גמ' ספוקי מספקא להו ואם כו' כצ"ל: רש"י בד"ה מכלל דרישא דאמר חייב סס"ד: בד"ה על חטאתו כו' תמימה נקבה על כו' כצ"ל: בד"ה קמ"ל כו' כהדי דזית בלא שום כו' כצ"ל: בד"ה ה"ג כו' וכי פריך בעל התלמוד כו'. נ"ב מש"ה כינהו רש"י בעל התלמוד ליישב הלשון דאת"ל קאמר לשון יחיד וק"ל: באו"ד הוא דמחייב לר' יוחנן תרתי אבל כו' מודה ליה לא הוה כו': באו"ד הוא ולפרושי כמו מ"ט כו'. נ"ב פירוש שמפרשים שחוזר הפשטן אחר שאמר לו הבעיין ודילמא ספוקא מספקא ליה א"ל איהו אנא נמי לאו למיפשט קבעינא דפליגי בתרווייהו אלא את"ל קאמרינן כלומר כך היה קשה לי את"ל כו' א"כ במאי מוקי ליה כלומר מאי טעם הוצרך לאוקמא בכזית ומחצה כו' ולא טכחתי רק שא"א שיהא בודאי קודם הפרשה פליגי או אחר הפרשה פליגי וממילא דמסתבר לי דבתרווייהו פליגי אבל אין לי ראיה על זה ודוק היטב: באו"ד דואם ת"ל קמא ולהגיה כו' כצ"ל: תוס' בד"ה מאן דאמר כו' מדברי שניהם נלמוד כו'. נ"ב יש מפרשים ומאן דפליג התם הוא ר' יוסי דס"ל התם דלית ליה תנאי בקרבנות וליתא דשמא דוקא גבי שנים שיביאו קרבן אחד בתנאי לית ליה אבל אחד מביא קרבן אחד בתנאי וכן מוכח מרבי גופא שם שיש לחלק כהאי גוונא ואולי האמוראים מגלו מאן דאמר לסיפך בתוספתא ודו"ק:

דף עב ע"א רש"י בד"ה בעל ה' כו' א' אבל כו' סד"א: **ע"ב** רש"י בד"ה אלא גבי כו' לפטור סס"ד

מהר"ם

בכותב שם משמעון לכך נקט הדרוש דאחת מאחת בהאי לישנא וק"ל: ד"ה חזינן כו' דשיילינן ליה ואומר דאי הוה מודעי ליה וכו' כצ"ל: באו"ד שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרושי וכו' ר"ל דמשום זה לבד דצריך הודעת מלאכות להודעת שבת לא נחשב בשביל זה שגגת מלאכות אלא צריך עוד לצרף לזה חלוקה אחרת דהיינו דכי מודיעים ליה מלאכות א"צ לאודועי ליה שבת אז הוא נחשב שגגת מלאכות: באו"ד ורשב"א מקיים הגירסא וכו' אי משום שבת קפריש וכו' פי' אי ידעינן בבירור שהשבת היה שכוח ממנו יותר דהיינו כשמודיעין שהוא שבת (אע"ג) דא"צ לאודועי ליה מלאכות ואי אודיעו ליה מלאכות צריך לאודועי ליה שבת כדלעיל אז אין חייב אלא אחד אבל תרווייהו שוין שהעלם זה וזה בידו חייב על כל א' וא': באו"ד והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת הכי פירושא וכו' והא דצריכין התוס' לפרש הקושיא השניה דקאמר כלום פריש ממלאכות כו' יותר מהא דקאמר כלום פריש משבת אלא משום מלאכות משום דזה אתי ליה שפיר דה"פ כלום פריש משבת וכו' דמה נפקא לי' מינה דזה שכוח ממנו יותר דסוף סוף כיון דשניהם שכוחים הוי העלם זה וזה וא"כ לפי סברתך שאתה מחייב על כל א' וא' כשהעלם זה וזה בידו גם בזה היה לך לחייב על כל א' וא' אבל הא דקאמר כלום פריש ממלאכות. אלא משום שבת מה פריך אי ר"ל כלום פריש ממלאכות ולא מקרי שגגת מלאכות לבד אלא הוי שגגת שבת ושגגת מלאכות יהא כך הא איהו ס"ל השתא דבהעלם זה וזה חייב על כל א' וא' ולכך פירש דפריך שתהא שגגת שבת עיקר ולא מחייב אלא חדא והיינו דסיימי התוס' דבענין אחר לא הוה פריך מידי אלא שלפ"ז יהיו הקושיות סותרות זו את זו דמעיקרא פריך כלום פריש משבת וכו' ולכך גם בזה יהא חייב על כל אחד ואחד והדר פריך כלום פריש ממלאכות ואפי' בזה לא יהא חייב אלא אחד דשגגת שבת עיקר אלא שי"ל דמעיקרא לא פריך אלא לפי סברתו דס"ל דבהעלם זה וזה בידו חייב על כל אחד ואחד גם בזה יהא חייב והדר פריך אעיקרא דמלתא דהיאך יסבור דבהעלם זה וזה יהא חייב על כל א' וא' הא שגגת שבת הוא עיקר כמו שהשיב רב נחמן וק"ל: ד"ה נודע לו על הקצירה ועל הטחינה וכו' נ"ל לגרוס כן ודוקא הפריש קרבן אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת שבת יביא איזה שירצה וכו' והמשך דברי התוס' כך הם פי' רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן וקודם שנתכפר וכו' דאי איירי אחר שנתכפר לא אתיא רישא שפיר דקתני קצירה גוררת קצירה ונתכפר הכל בקרבן אחד ואי איירי לאחר כפרה לכ"ע כפרה מחלקת ואיירי דוקא בהפריש דאי בלא הפריש לא אתיא הסיפא שפיר דקתני אבל נודע על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת דמשמע דכיון שנודע לו הקצירה של שגגת מלאכות חייב להביא קרבן על אותה קצירה כדי שהטחינה השניה תעמוד במקומה ואין בידו רשות להביא קרבן על הקצירה של שגגת שבת כדי לפטור מכולן וזה אינו כדאמר רבא בסמוך וכו' אלמא אע"ג שכבר נודע לו על הראשון יש לו רשות להביא קרבן על האמצעי כדי לפטור מכולן ה"נ הכא אלא ודאי איירי דוקא שכבר הפריש קרבן על הקצירה של שגגת שבת ולכך חייב להביא אותו קרבן שהפריש על הקצירה של שגגת מלאכות וגוררת הקצירה של שגגת שבת וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת אבל אם לא הפריש אפי' היכא שנודעו לו תחלה הקצירה והטחינה של שגגת מלאכות ואח"כ נודע לו הקצירה והטחינה של שגגת שבת אפ"ה יש לו רשות להביא קרבן על הקצירה של שגגת שבת ולפטור מכולן כן נ"ל דאי כגירסת הספרים שלפנינו שכתוב בהן וחזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של מלאכות יביא איזה שירצה דמשמע דאתא לאשמעינן דאע"ג שהיה יכול לפטור את עצמו בקרבן אחד יש לו רשות להביא ב' קרבנות ומסיים אלמא אע"ג שנודע לו על הראשון כו' אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן משמע דפטורא אתא לאשמעינן ולא חיובא ודו"ק נ"ל ואם באת ליישב גירסת הספרים צ"ל שהתוס' הקשו שני דברים דברישא משמע דאם נודע לו תחלה על הקצירה וטחינה של שגגת שבת מביא דוקא אחד ואסור לו להביא שנים וכן בסיפא משמע דאם נודע לו תחלה על הקצירה של שגגת מלאכות מביא דוקא שנים ואינו יכול לפטור עצמו באחד ובסמוך בדברי רבא לא משמע הכי לכך פירשו דלקמן איירי שעדיין לא הפריש והכא איירי שהפריש כבר אבל אם עדיין לא הפריש אין ה"נ שיש לו רשות בין ברישא לחייב עצמו שנים בין בסיפא לפטור עצמו באחד ויביא איזה מהם שירצה אלא לפ"ז יהיו דברי התוס' חסרים וק"ל: באו"ד וי"ל דאיכא למדחי דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שנודע לו גם על שגגת מלאכות וכו' ויש להקשות דהא לעיל מזה פירש ר"ש שדוקא איירי שכבר הפריש על הראשון שנודע לו ואח"כ נודע לו על הקצירה והטחינה האחרון וכאן פירש שאיירי שנודע לו על כולן ואח"כ הפריש וא"כ קשיא לן הא דרבא בסמוך דמשמע מיניה דקודם שהפריש אע"פ שנודע לו על הראשון יש לו רשות להביא על איזה שירצה כדי לפטור עצמו באחת ונראה דהשתא הוי המשך דברי רבא הכי קצר וטחן כגרוגרת וכו' וחזר וטחן וכו' וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת פי' ונודע היינו שהפריש קרבן על קצירה וטחינה של שגגת שבת אחר שנודע לו על כולן אז פטור מכולן שהרי אע"ג שכבר נודע לו על כולן כל זמן שלא הפריש יש לו רשות להפריש להביא קרבן על איזה מהן שירצה דהיינו על קצירה של שגגת שבת כדי לפטור עצמו בקרבן אחד אבל נודע לו על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות פי' שהפריש קרבן על הקצירה של שגגת מלאכות אחר שנודעו כולן אז כיון שכבר הפריש ע"כ קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה אבל הטחינה שכנגדה במקומה עומדת והשתא הוי פירוש דברי רבא דהכא ממש כדברי רבא דבסמוך ודו"ק נ"ל:

דף עא ע"א בגמ' מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא וכו' י"ל מאי קאמר מלתא דפשיטא להו וכו' מבעיא ליה לר"ז וכו' מדברי רבי ירמיה מבואר דפשיטא ליה דאם קצר בזדון שבת ושגגת מלאכות וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות בהעלם אחת דחלוקים לחטאות וגם משמע דעד כאן לא קא מבעיא ליה לר' זירא אלא אם מצטרפים לכגרוגרות אבל גם הוא היה ס"ל דחלוקים לחטאות וכן נראה ממה דפריך בתר הכי וכל היכא דחלוקים לחטאות לא מצטרפים וכו' ונראה דה"ק מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא דאפי' היכא דאין ההעלמות שוות דאפ"ה אין חלוקים לחטאות אלא מביא חטאת אחת לכל הפחות מבעיא ליה לר' זירא ר"ל דיכול להיות אפי' דהוה פשיטא ליה דחלוקים לחטאות אבל עכ"פ לא היה פשיטא ליה דאין מחלקין דאי הוה פשיטא ליה דאין חלוקים לחטאות פשיטא דמצטרפים ולא היה צריך למבעיא ליה אי מצטרפים או לא אלא ע"כ נצטרך לומר או שהיה פשיטא ליה שחלוקים לחטאות ואפ"ה קמבעיא ליה אי מצטרפין כדאשכחן באכלו בשני תמחויין דחלוקין לחטאות ואפ"ה מצטרפים כדפריך בתר הכי או נוכל לומר שגם לענין חילוק חטאות הוה קמבעיא ליה כשאין ההעלמות שוות וקא מבעיא ליה אם מצטרפים וה"ה נמי דלענין חילוק חטאות הוה קמבעיא ליה וחדא מינייהו נקט והוה ס"ל דאפי' את"ל דחלוקים לחטאות אפ"ה איכא למימר דמצטרפין ולכך כשהשיב לו חלוקים לחטאות ואין מצטרפין פריך ליה וכל היכא דחלוקים אין מצטרפין והתנן וכו' אבל עכ"פ א"א לומר שהיה פשיטא לו דאין חלוקים לחטאות ולכך קאמר מלתא דהוה פשיטא להו וכו' קמיבעיא לר' זירא וכו' ודו"ק: ברש"י ד"ה מלתא דפשיטא להו וכו' ולא אמרי' כשני העלמות נינהו וניחייב חד אזדון שבת ושגגת מלאכות וחד אשגגת שבת וזדון מלאכות וכו' היכא דלא עשה בזדון שבת ושגגת מלאכות כ"א מלאכה אחת ודו"ק: ד"ה תומני שני תמחויין כו' צ"ל תומני שם חכם והוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור שני תמחויין וכו': ד"ה דאמר תמחויין וכו' ור"ת דמתו דתימא וכו' הכל ד"א: בתוס' ד"ה גרירה דגרירה כו' כדפי' בקונטרס דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרירה כצ"ל: באו"ד וקשה לרשב"א לפי זה לא הוה מצי למצוא פלוגתייהו וכו' כגון שקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכות וכו' וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והא דנקטי התוס' הכי ולא נקטי דחזר וקצר הקצירה הג' ג"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות כמו השניה משום דבכהאי גוונא אין כאן שום גרירה דגרירה אלא גרירה אחת דהיינו הקצירה הראשונה עם הקצירה השניה כיון שלא היו ההעלמות שוות מקרי גרירת אבל הקצירה הג' עם הקצירה השניה לא מקרי גרירה כלל כיון ששני ההעלמות היו שוין בזדון שבת ושגגת מלאכות דמתכפר עמה בלא גרירה כמו שכתב ר"י לעיל מזה דההיא דטחינה לא מיקרי גרירה דגרירת מטעם זה וק"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה על חטאתו והביא קרבנו שעירת עזים וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה מאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה וכו' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' ולפ"ז כיון דבין לר"ע ובין לר"מ אשם ודאי לא בעי ידיעה הא דקאמר הכא בשמעתין למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה וכו' צריך לומר דידוע להגמ' דאיכא מ"ד אחר זולת ר"ע ור"מ דס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה: באו"ד וא"ת לר"ע אמאי מביא וכו' וכשיודע אז יביא מעילתו והא דמקשין התוס' קושיא זו השתא אר"ע ולא הקשו בלא זה על ר"מ דלמה לו להביא עכשיו מעילתו עם האשם אפי' כשהוא מרובה ואם לא יודע לו לעולם יהא הקדש לנדבה ויתנה לא יביא כי אם האשם לבד ויתנה וכשיודע לו יביא מעילתו משום דלר"מ אתי שפיר משום דאיהו ס"ל דאינו יוצא אפי' מידי ספק עבירה אם לא יביא תיכף המעילה עם האשם ויתנה ואפי' אינו רוצה להתנות אלא רוצה עתה להביא אשם תלוי וכשיודע רוצה להביא אשם ודאי עם המעילה אפ"ה אינו יוצא עם האשם תלוי מידי ספק עבירה עד שיביא עמו המעילה ויתנה אם לא יודע יהיה נדבה וא"כ למה לו לשני אשמות אלא יביא אשם אחד עם המעילה ויתנה ולפי מאי דס"ד להתוס' מתחלה שר"מ לא קאמר שאינו יוצא עד שיביא אשם ומעילה ויביא ויתנה אלא שעצה טובה קמ"ל שלא יצטרך להביא שני אשמות הא דלא הוקשה להם להתוס' לר"מ למה צריך להביא המעילה לא יביא כ"א אשם אחד ויתנה וכשיודע יביא המעילה צ"ל דהוה ס"ל להתוס' דלא קאמר ר"מ שמחוייב להביא עתה מעילתו אלא ר"ל שאם רוצה יביא. עתה גם המעילה ויהיה פטור לגמרי ויוצא ג"כ בזה מידי כל העבירות שגם המעילה יכול להביא בתנאי אבל אין ה"נ אם רוצה שלא להביא עכשיו המעילה עד שיודע לו בודאי הרשות בידו ולכך לא הוה קשה להו מידי על דברי ר"מ אבל השתא לר"ע דס"ל דכשמביא האשם תלוי הוא יוצא מידי עבירה אפי' אינו מביא המעילה וגם ס"ל דבמעילה מועטת מביא אשם אחד ומתנה אלא כשהמעילה מרובה ס"ל דמביא ב' אשמות ולא אשם א' בתנאי כדי שלא יצטרך להביא אז גם המעילה המרובה קשה יביא א' ויתנה ולא יביא עכשיו המעילה לכך תירצו דגם ר"ע מודה דכשמביא אשם א' ומתנה עליו שאם ודאי מעל שיהיה האשם ודאי אינו יוצא עד שיביא עמו המעילה דבאשם ודאי המביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא ודו"ק:

דף עב ע"א ברש"י ד"ה א"ל אביי דלמא הא דפשטת דלמאן דבעי ידיעה חייב ואפי' לריש לקיש במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכו' מלשון רש"י משמע דמפרש כפי' התוס' דלרב דימי אליבא דר"ל אפי' הפרשה אינה מחלקת אפי' בין ביאה לביאה אלא למ"ד דבעי ידיעה ולכך קאמר רב דימי למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה כו' ולקמן בדברי רבין פירש"י והכל מודים ואפי' ר"ל דיש חילוק ואפי' לר"מ כגון בביאה של אחר הפרשה וכו' א"כ מפרש דלרבין הפרשה מחלקת אפי' למאן דלא בעי ידיעה א"כ רב דימי ורבין פליגי ביה: ד"ה כדעולא וכו' דאפי' ר' יוחנן מודה דלר"מ וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה בעל ה' בעילות וכו' אמר ליה חייב על כל א' וא' ומ"ש מה' העלמות בשפחה אחת וכו' והיינו למאן דלא בעי ידיעה וכו' לא היו התוס' צריכים לכתוב זה לענין הראייה שרוצים להביא השתא שאין הידיעות מחלקות לעולא למ"ד זה אפי' בין ביאה לביאה דהא אי איירי ההיא דר' מחוסרי כפרה למ"ד דבעי ידיעה מכ"ש נשמע דאין מחלקת למאן דלא בעי ידיעה אלא דכתבו זה דלא תימא דמאי מייתי ראיה משם הא ע"כ ההיא

הקונט' דמ"ל דפטור בשבת משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכן הקשו בפרק ד' מיתות ע"ש וק"ל: בד"ה ע"כ לא בעא כו' דאם לא נודע לו מעולם כו' דדוחק להעמיד בתינוק כו' עכ"ל לעיל לרב ושמואל בעי לאוקמא מתני' דריש פרקין בתינוק כו' היינו נמי כעין תינוק כו' דלא נודע לו איסור שבת מעולם אבל הכא בע"ז ליכא לאוקמי נמי כעין תינוק דהיינו לא נודע לו איסור ע"ז דאם כן אינו ישראל כלל כו' ובתינוק שנשבה כו' לחוד נמי דוחק להעמידה ולא ניחא להו לתרוצי נמי הכא דלהכי מפרש לאומר מותר דהכא בהעלם זה וזה משום דדילמא אפילו תרתי מחייב ולכך לא הקשה נמי משוכח עיקר שבת כמ"ש התוס' דהכא הכי קא קשיא להו דמאי פריך כלל דאימא דרבא כרבי יוחנן ור"ל ס"ל דאמרי' לעיל בתינוק שנשבה לבין הנכרים דפטור לגמרי בשבת ואהא תירצו דהכא בע"ז נמי איירי וליכא לאוקמי לא כעין תינוק כו' דהיינו שלא נודע לו מעולם דא"כ אינו ישראל כלל ובתינוק כו' גופיה לחוד נמי דוחק להעמידה ודו"ק: בד"ה רבא אמר כו' הכל היה בכלל לא תעבדם כו' משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה כו' עכ"ל לפי הירושלמי הך דבפרק רבי ישמעאל דאמר רבא דאפילו בע"ז בצנעא וחי בהם כו' איכא לאוקמא אליבא דמ"ד בפרק בן סורר ומורה דאין חייב למסור עצמו אפילו בע"ז א"כ דהשתא לענין עונש איתמר שאם עבר אינו נהרג כמו שכתב הסמ"ג וכמ"ש כל זה מהרש"ל מיהו הך דהכל היה בכלל לא תעבדם כו' לא משמע להו לאוקמא בהכי אלא בחיוב מיתה בב"ד איתמר ולהכי קשיא להו שפיר משמע דלא מפיק אלא אונס כו' ודו"ק: בא"ד ומההיא גופה נמי יש כו' דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא כו' והיינו בלא קבלו כו' עכ"ל ק"ק דמה דקדוק יש כאן דהא ע"כ רבא מוקי לה התם כאמון ולא כאמון כהמן דהוה גופיה ע"ז ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה וא"כ כיון דאיירי בלאו מיראה ע"כ דקבלו באלוה איירי וא"ש לייבב וק"ל: בא"ד והא דלא דחי ראיות דאביי כו' משום דהתם עובד כו' עכ"ל וכל"ל הכא בשמעתין דפריך לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר ולא מוקי לה בעובד מאהבה ויראה התם וק"ל:

דף עג בד"ה אלא לאו כו' ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לחתוך בהמת חולין כו' וליכא לאוקמא נמי דמיירי כשנעשה כו' עכ"ל כל מה שיש לדקדק בדבריהם באריכות בחדושי פרק ד' מיתות ע"ש באורך: בא"ד דבין לאביי ובין לר' אבהו לרבי עקיבא אינו חייב כו' כל"ל ועיין בפ' ד' מיתות: בד"ה העושה ב' בתי כו' באורג ובפוצע ובתופר כו' עכ"ל כל"ל: **ע"ב** בד"ה משום זורע כו' ולר"א דמחייב כו' ולא משני כו' דצריך להתרות אתולדה משום אב עכ"ל כל"ל ויש לדקדק דנהי דאין צריך להתרות אתולדה משום אב וחייב אם התרו בו בסתם משום התולדה גופה כמו אי תאמר מ"מ כיון דחייב נמי אם התרו בו משום אב כמו בורר למאן דאית ליה ומרקד למאן דאית ליה א"כ אכתי ס"ל לשנויי התם לר"א דלכך קרי ליה אב דאם התרו בו נמי משום אב חייב אתולדה וי"ל דגם אם היו שניהם אבות אם הם דומים מעין מלאכה אחת חייב אהך חדא אם התרו בו נמי משום אידך כמו שובט ומדקדק דלקמן דהוו אבות והוו בכלל מסיך ואורג וכן כותש הוי בכלל דש ודו"ק: פירש"י בד"ה משום מעמר שאף הוא מאסף בשבלין הוא עכ"ל כ"ה בכל הפירושים ור"ל דלכך מדמה מי שמאסף ומקבץ המלח למעמר משום דמלאכת מעמר נמי מידי דאסיפה וקיבוץ שהוא מאסף בשבלין ומהרש"ל הגיה בזה לאין צורך וק"ל:

מהר"ם

ההיא פליגי אסוגיא דהכא דהא הכא קאמר לר' יוחנן דאפי' ידיעות דלאחר המעשים מחלקים והתם קאמר דאפי' בין ביאה לביאה אין מחלקים לכך כתבו התוס' דדברי ר' יוחנן דהתם קאי למאן דלא בעי ידיעה מ"מ שמעינן מהתם דלמאן דלא בעי ידיעה אין הידיעות מחלקות אפי' בין ביאה לביאה וק"ל: ד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' תימא מאי פריך רב המנונא אי קסבר וכו' כלל קושית התוס' הוא זה דמאי פריך רב המנונא מהפרשות אידיעות הא ע"כ לא דמיין דהא הפרשות מחלקים במזיד וידיעות אין מחלקים ואי ס"ל דגם הפרשות במזיד אין מחלקים א"כ גם בשוגג אין מחלקין ומאי פריך אלא מעתה בעל והפריש קרבן ואמר המתינו וכו' ה"נ דאינו חייב אלא א' הא איהו גופיה ס"ל דאין ה"נ דאינו חייב אלא א' כיון דאין הפרשות מחלקות ועכ"פ משמע מדברי התוס' דהא דפריך אלא מעתה וכו' ואמר המתינו וכו' אינו רוצה לומר שאבעול במזיד אלא ר"ל עד שאבעול עוד בשוגג ודו"ק: בא"ד ואפי' לר"י א"ל דהכא מודה וכו' פי' לפי מאי דאם תמצא לומר דבהפרשה פליגי ולא קאמר ר' יוחנן דמחלקי אלא בהפרשות וק"ל: ע"ב בגמ' אלא באומר מותר ע"כ לא בעיא מיניה רבא מרב נחמן וכו' פירש"י ע"כ לא קמבעיא מיניה וכו' העלם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורה היינו העלם זה וזה עכ"ל משמע מלשונו זה שהוא מפרש הבעיא דלעיל דהעלם זה וזה בידו היינו שאומר שאין שבת בתורה ולעיל פירש"י העלם זה וזה בידו וכו' וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה וכו' וכי מבעי לן ביודע עיקר שבת וכו' עכ"ל וא"כ דברי רש"י נראין כסותרין ונראה דלפירש"י ה"פ פשטא דגמ' ע"כ לא קמיבעיא לרבא מרב נחמן אלא בהעלם זה וזה ויודע עיקר שבת אם חייב אחת או שתים אבל מיפטר לגמרי אפי' היכא שאינו יודע עיקר שבת דזה מיקרי ג"כ העלם זה וזה כלל לא דהא היינו מתני' דהשוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת כנ"ל בפירש"י אלא שתקשה לך לפירש"י למה ליה לאתויי מבעיא דרבא לייתי ממתני' גופא דקתני השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת ואחת מיהא חייב ואינו פטור לגמרי וזה קשה על פשטא דפירש"י בלאו הכי כמו שהקשו התוס' וק"ל: **בתוס'** ד"ה נתכוין להגביה את התלוש וכו' א"כ הא דפליגי במתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר משמע לחתוך תלוש וחתך מחובר אחר וכו' פי' מדפירש"י כגון סכין מוטל בערוגה וכו' ולא פי' כפשוטו כגון שהיה סובר שירק זה הוא תלוש ונתכוין להגביהו ונמצא שהיה מחובר ובהגבהתו תלשו והתכו מן המחובר וא"כ רוצה רש"י לפרש דמיירי דוקא כשנתכוין לזה וחתך דבר אחר וממילא נמי הא דפליגי בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר מפרש ג"כ בהאי גוונא דהיינו שנתכוין לחתוך זה וחתך ירק אחר שהיה מחובר וקשה לר"ת דבס"פ ספק אכל אמר שמואל וכו' ר"ל דכה"ג דפירש"י לא אתי פטורו מפסוק אשר חטא בה וממעט מתעסק אלא שפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת שתתקיים מחשבתו וזה לא נתכוין לדבר זה כלל ואפי' נתכוין למחובר זה וחתך מחובר אחר פטור משום דלא נתקיימה מחשבתו לכך פי' ר"ת דשני דינים הן דנתכוין לזה וחתך מחובר אחר פטור מטעם דשמואל מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואביי ורבא פליגי בדברי ר"א דדריש אשר חטא פרט למתעסק ופליגי אינהו מה נקרא מתעסק אביי ס"ל נתכוין להגביה את התלוש ונמצא שהוא מחובר וחתכו זה לא נקרא מתעסק ורבא ס"ל דגם נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר נקרא ג"כ מתעסק ופטור זהו כלל העולה מדברי התוס' אלא שיש לדקדק תרי קראי למה לי דלכתוב אשר חטא בה דילפינן מיניה פרט למתכוין לחתוך את התלוש ונמצא מחובר דנתכוין לזה שחתך ואפ"ה פטור וכ"ש הא דשמואל דנתכוין לזה וחתך מחובר אחר דלא נתקיימה מחשבתו דפטור אבל אין זה קושיא כלל דאי לאו קרא דמלאכת מחשבת לא הוה אמרי' דתלי מידי בקיום מחשבתו והוה אמרי' דדוקא שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור משום דנתכוין לדבר היתר אבל נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דנתכוין לדבר איסור חייב לכך איצטריך קרא דמלאכת מחשבת ואי כתב קרא דמלאכת מחשבת ולא כתב קרא דאשר חטא ה"א איפכא דדוקא נתכוין למחובר זה וחתך מחובר אחר הוא דפטור משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר שנתקיימה מחשבתו שהרי חתך אותו שנתכוין לו אימא חייב לכך איצטריך ג"כ קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק ומתכוין לדבר היתר ודו"ק: ד"ה הניחא לאביי וכו' דהא אם חלל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב כו' יש לדקדק למה כתבו התוס' דגם לאביי לא מתוקמא ברייתא שפיר הא איכא לאוקמא שפיר דהא דקתני שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב היינו בעובד ע"ז מיראת מיתה דס"ל לאביי דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור ולכך במזיד חייב מיתה ובשוגג קרבן משא"כ בשבת דהא אם אומרים לו חלל את השבת או תהרג מותר לחלל את השבת דהא דוחין את השבת מפני פקוח נפש ולכך פטור וי"ל דמ"מ גם לאביי לא מתוקמא שפיר דכיון דמצינו גם בשבת שגג בלא מתכוין שחייב כגון חלל שבת מאהבה או מיראת עונשים שאין בהם חשש מיתה ואין כאן פקוח נפש שזה ג"כ מקרי שגג בלא מתכוין וחייב גם בשבת לכך לא אתי הברייתא שפיר דלא הו"ל למיתני סתמא משא"כ בשבת כיון דמציט ג"כ בשבת שוגג בלא מתכוין דחייב כגון במקום דליכא פיקוח נפש וק"ל: ד"ה ע"כ לא בעי מיניה רבא מר"נ וא"ת אמאי לא מייתי מתני' דהשוכח עיקר שבת וכו' ולא הוי פטור לגמרי וכו' ר"ל ואי הוה האי אומר מותר דנתעלמה ממנו לפי שעה כמו שפירש התוס' בתר הכי כ"ש דקשת ממתני' דהא אפי' היכא ששכח לגמרי עיקר שבת אפ"ה אינו פטור לגמרי וכ"ש באומר מותר דהכא דנתעלמה ממנו לפי שעה כ"ש דאינו פטור: בא"ד וי"ל דניחא ליה לאתויי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה וכו' פי' מספקא ליה לרבא בהעלם זה וזה אי מחייב חדא או תרתי וא"כ ה"ה הכא באומר מותר יכול להיות לא מבעיא דלא פטור לגמרי אלא אפי' תרתי נמי מחייב אם עשת שתי עבודות בהעלם אחד דהא ע"כ האי אומר מותר דהכא היינו שנתעלמה ממנו ע"ז לפי שעה לא שלא ידע מאיסור ע"ז ושבת מעולם כדמשמע מפירש"י דומיא דהעלם זה וזה דבעי רבא דאיירי בכה"ג דהיכא דנשכחה ממנו לעולם פשיטא דאינו חייב שתים כדקתני במתני' השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת והאי אומר מותר דהכא איירי נמי דנשכחה ממנו לפי שעה ולכך פריך דיכול להיות דאפי' תרתי מיחייב וק"ל: ד"ה לרבא דאמר פטור וכו' א"כ דמטעמא דרבא דפטר הוי מש"ה מאי מייתי אביי וכו' ר"ל אלא ודאי מדאביי ש"מ דרבא דאמר למלתיה דפטור אליבא דכ"ע אפי' לאותו מ"ד דס"ל יהרג ואל יעבור א"נ רבא גופיה הא דקאמר בפ' ר' ישמעאל במס' ע"ז דאפי' בע"ז בצנעא וחי בהם ולא שימות בהם לא קאמר להא אלא אליביה דההוא תנא דהתם כדמשמע התם אבל לדידיה לא ס"ל הכי משום דקי"ל הלכתא כמ"ד דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור וא"כ ליכא לתרוצי דהא דפטר רבא מיראה הוי טעמיה משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ' ר' ישמעאל ואע"ג דהתוס' היו יכולים לסתור תירוץ זה בלאו הכי דאי טעמיה דרבא משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ' ר' ישמעאל התינח דפטר מיראה דנוכל לומר דאיירי מיראת מיתה מאהבה מאי איכא למימר אמאי פטר רבא מ"מ סתרו ליה התוס' הכא דאפי' הא דפטר רבא מיראה ואפי' איירי מיראת מיתה לא א"ש: בא"ד וקשה לרשב"א וכו' אבל שאר אונסים הוי בכלל לא תעבדם והכא פטר אפי' מאהבה כו' כלומר דבהאי שינויא דמשנינן דס"ל לרבא דאע"ג דחייב למסור עצמו למיתה מ"מ אם לא מסר אינו חייב אלא פטור אינו מתורץ אלא הא דפטר מיראה אבל מ"מ קשה אמאי פטר מאהבה הא התם לא הוי אונס מיתה והוי בכלל לא תעבדם: בא"ד דומיא דהמן דמייתי עלה כו' פי' אביי מייתי התם סיוע לדבריו דחייב עובד מיראה מדקתני בברייתא יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם והמן הוי מיראה א"כ ש"מ דמיראה חייב ודחי לה רבא דהתם כהמן ולא כהמן דאיהו גופיה הוה ע"ז ולא כהמן דאלו המן הוה מיראה אבל קרא דלא תעבדם לא איירי מיראה אלא דנתכוין לעבדו אבל מיראה פטור דומיא ממש כהמן מ"מ שמעינן מהא דלא פטר רבא אלא דומיא דחיובא דאביי היינו דומיא דהמן שהכל היו יודעים שהיה מיראה ואדרבה מההיא ברייתא יש לדקדק דהיכא דהוי האדם ע"ז ואינו מפורסם שעובדים אותו מיראה והוא השתחוה לו בסתם אפי' לא קבלו עליו באלוה חייב והוי בכלל לא תעבדם דהא ע"כ איירי חיובא בסיפא דומיא דאדם שכמותך דרישא דאיירי דלא קבלו עליו כ"ה המשך דברי התוס' בד"ז וק"ל: בא"ד והא דלא דחי ראיה דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם משום דסתם כעובד מדעתו דמי עכ"ל נראה דבזה מתורץ ג"כ מה שיש להקשות בשמעתין מהא דקאמר הניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר ומאי פריך הא כיון דרבא לא פטר אלא כשמפרש שעובד מאהבה או מיראה או כשהוא ידוע שהכל אין עובדין אותה אלא מיראה אבל כשעבד בסתם אפי' אינו מקבל עליו לאלוה חייב אפי' לרבא א"כ לוקמא הך ברייתא דהכא דמחייב בעובד מאהבה ומיראה בעובד בסתם דחייב אפי' לרבא אבל לפי מה שכתבו התוס' דעובד בסתם כעובד מדעתו דמי א"ש דליכא לאוקמי ברייתא בהכי דאי איירי בעובד בסתם לא הוי קרי ליה שוגג בלא מתכוין דכעובד מדעתו וכמתכוין דמי וק"ל:

דף עג ע"א בגמ' אבל נתכוין לחתוך את התלוש וכו' כצ"ל: לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה וכו' וקא טעה בשיעורים אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה יש להקשות הא לרבא נמי משכחת כגון דידע לשבת וגם ידע שכל המלאכות אסורים אלא דקא טעה בדין השיעורים כגון שהיה סובר דאין איסור בזורק ארבע אמות ברה"ר אלא דוקא כשזורק ח' וכן טעה בשיעור כל המלאכות כיוצא בזה שהרי לכולן יש שיעורין וצ"ל דלרבא כה"ג נמי פטור כיון שיודע שהיום הוא שבת וגם יודע שהמלאכה היא אסורה זה לא מקרי שוגג שאינו אלא כשסבור שאין היום שבת או סבור שהמלאכה זו מותרת כמו שפירש"י בתחלת הסוגיא אבל כשסבור שהשיעור זה מותר הוי כמו חלב וסבור שהוא שומן ודוחק וק"ל: והמעבד את עורו והמוחק וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה אלא לאו רישא בע"ז וכו' תימה לר"י דלוקמא בשאר מצות וכו' ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר אחר וכו' כצ"ל והא דנקטי התוס' בכה"ג ולא נקטי כגון שנתכוין לשחוט בהמת קדשים זו ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת נתכוין לחתוך מחובר זה ונמצא מחובר אחר משום דזה לא מקרי שוגג בלא מתכוין כיון דעל כל פנים נתכוין לאיסור וכן לא מצי למינקט כגון ששגג והיה סבור ששחוטי חוץ מותר אלא שנתכוין לשחוט בהמה זו של קדשים ונמצא בהמה אחרת של קדשים ודכוותה גבי שבת דזה ג"כ לא מיקרי שוגג בלא מתכוין דשוגג גמור הוא כיון שנעלם ממנו איסור שחוטי חוץ או איסור מלאכה זו של שבת אלא שנצטרף לזה ענין מתעסק שנתכוין לזה ונמצא אחר וק"ל אלא שעדיין יש לדקדק בקושיא זו של התוס' דמאי מקשו דלוקמיה שוגג בלא מתכוין בשאר מצות שחייב דהיינו כגון שנתכוין לשחוט בהמה זו של חולין ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת וכו' דבשחוטי חוץ חייב משום דלא בעינן מלאכת מחשבת ובשבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן הא מ"מ ליפטר בשחוטי חוץ מטעם מתעסק דילפינן מפסוק דאשר חטא בה פרט למתעסק דקאי אכל איסורים שבתורה כמו על שבת כמו שכתבו התוס' עצמם בתר הכי אלא שגבי עריות וחלבים חייב משום שכן נהנה וצריך לומר דהשתא הכי מקשו התוס' דמנ"ל להגמ' לדחוק ולאוקמי ברייתא זו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות ופי' אביי לפי סברתו ורבא לפי סברתו לפי מה דס"ל כר"א דדריש אשר חטא בה פרט למתעסק דלמא האי תנא דברייתא לא דריש כלל קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק ולכך (פטור) [חייב] בנתכוין לשחוט בהמה של חולין ונמצאת אחרת של קדשים וגבי שבת דפטור בכי ה"ג כדקתני משא"כ בשבת משום דגבי שבת בעינן מלאכת מחשבת וא"ש רישא וסיפא בשאר מצוה ודו"ק: ד"ה הקושר והמתיר כו' ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב א"ל דה"נ לא קתני סותר ע"מ לבנות כו' כצ"ל: בא"ד ולפי מה שפי' רש"י בגמ' דאי מתרמי ליה ב' קיטרי בב' חוטים שרי וקטיר וכו' ר"ל דרש"י מפרש לה בב' חוטין זה אצל זה וכו' וגרים בגמ' דאי מתרמי ליה ב' חוטין בהדי הדדי שרי חד וקטיר חד כמו שכתוב לקמן בגמ' בספרים שלנו גירסת רש"י אבל ר"ח לא גרים כגירסת רש"י: בא"ד והא דלא תני במתיר ובסותר פירשתי בפ' במה מדליקין כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הם דמתחלת קאמרי ואין לדקדק דמדלא תני גבי מתיר ע"מ לקשר ש"מ שחייב במתיר אפי' שלא ע"מ לקשור דאין זה ראיה דה"נ לא תני גבי סותר ע"מ לבנות ואפ"ה בעי ע"מ לבנות כדאיתא בפ' במה מדליקין וא"כ צריך אתה ליתן טעם למה לא תני ליה גבי סותר ובאותו טעם יתורץ ג"כ במתיר מה דלא תני גבי ע"מ לקשור אע"ג דבעי ע"מ לקשור ובסוף מסיים דלפי פי' ר"ח משמע בגמ' דבעי מתיר ע"מ לקשור כמו גבי סותר אע"ג דלא תני ליה וכ"ת ומה טעם נוכל לומר בסותר ומתיר זה פירשתי בפ' במה מדליקין וק"ל ועיין לעיל בתוס' בפ' במה מדליקין דף ל"א ד"ה וסותר ע"מ לבנות דמשמע מדבריהם דגרסי הכא במתני' והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות ע"ש: **ע"ב** ברש"י ד"ה משום מעמר וכו' שאף הוא כמאסף בשבלין הוא כצ"ל: ד"ה המנפץ וכו' והמנפץ צמר גפן בקשת כדרך האומנים כצ"ל: **בתוס'** ד"ה משום זורע אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב פי' כגון הזומר צריך להתרותו אל תזמור משום שתתחייב משום נוטע אבל אם התרה בו סתם לא תזמור שהוא מלאכה אינו חייב זה אינו דהא לא קאמר וכו' ומשמע מדברי התוס' שהם מפרשים דהא דקאמר בגמ' זומר חייב משום נוטע הוי פירושו לענין שאם התרה בו משום נוטע חייב וכן הא דפריך אהא דקאמר המבריך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא וכו' הוי נמי פירושו שאם התרה בו משום נוטע לא בתמיה ומשני אף משום זורע פי' היכא שאם התרה בו משום נוטע פשיטא שחייב אלא אף אם התרה בו משום זורע נמי חייב ולא כפי' רש"י דמפרש דאיירי לענין דאם עביד ליה בהדי זורע מחייב חדא ותו לא שזה שמעינן מברייתא דלעיל דתנא הזורע והזומר והנוטע כו' כולם מלאכה אחת הן כדאמר לעיל מזה בגמ' אלא שלפי פי' זה של התוס' נצטרך לומר דהא דהנוטע והמבריך וכו' חייב משום זורע ר"ל ג"כ שאם התרה להנוטע משום זורע חייב וזה דוחק קצת דהא נוטע גופיה אב הוא וק"ל: בא"ד דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה רבא אמר משום בורר וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים שלפנינו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבא אמר וכו' דמשמע דבלשון הגמ' כתוב שיהא חייב ט"ס הוא שהרי זהו פירושו של התוס' שמפרשין כך בתר הכי לשון הגמ' וק"ל: ד"ה זומר וצריך לעצים וכו' ואע"ג דהכא אמר חייב משום נוטע וכו' פי' וא"כ התם דאיירי לענין שביעית אע"ג דבשביעית ליכא איסור קצירה כשאינו קוצר מן המשומר מ"מ ליחייב משום נוטע דאסור בשביעית: ד"ה וצריך לעצים נראה דאפי' לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה וכו' ר"ל א"כ ה"נ נימא הכא כשזומר כדי להצמיח הגפן אע"ג שא"צ לעצים וא"כ הוי הקצירה מלאכה שאינה צריכה לגופה שאין כוונתו לקצור ואינו קוצר אלא ע"מ להצמיח אפ"ה יהא חייב ג"כ משום קצירה זה אינו אלא אפי' לר' יהודה בעינן שיהיה צריך לעצים לא מקרי קצירה אלא הוי דומה לקורע ע"מ לתפור או מוחק ע"מ לכתוב דאינו חייב תרתי משום כותב ומשום מוחק אלא משום כותב לחודיה ה"נ כשקוצץ וזומר ע"מ להצמיח הגפן אינו חייב אלא משום צומח לחודיה דהיינו נוטע אבל משום קוצר לא היה חייב כיון שאינו צריך לעצים וק"ל: בא"ד ואמאי שרי לנופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה וכו' ר"ל הא אפי' למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור מ"מ פטור אבל אסור הוא ואמאי שרי לגופן לכתחלה וק"ל: ד"ה ואחת משום מפרק אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו וכו' טעמא שאין נראה לו פי' רש"י משום דלפי' רש"י קשה דמאי איריא דנקים רב פפא תמרי אפי' בוצר ומוסק ואורה ובכל האילנות שייך פירוק ממשאו ועיין בהר"ן: ד"ה מפרק פי' רש"י דהוי תולדה דדש וכו' כדאמרי' פ' השוכר את הפועלים וכו' יצא החולב וכו' הוצרכו התוס' להביא הפלוגתא דהתפוצ חלזון וכו' ולא הקשו דאי הוי מפרק תולדה דדש מקרי חולב דישה ובפ' השוכר את הפועלים אמר מה דיש וכו' יצא החולב אלמא חולב לא מקרי דש משום דה"א דשאני התם דמיעטיה קרא דמה דיש שהוא

חכמת שלמה

הס"ד: תוס' בד"ה רבא אמר כו' לימא דאתיין כמאן דאמר כו'. נ"ב אלא בודאי מאי דסבר רבא הכא פטור אתיא לכ"ע וכמו שמשני כו' ואין להקשות סוף סוף קשה על רבא מה שאמר במס' ע"ז דגבי ע"ז בצנעא אמרי' וחי בהם כו' ובפ' בן סורר ומורה ס"ל יהרג ואל יעבור והכי קי"ל הלכתא משום דאיכא למימר דרבא בפרק רבי ישמעאל אליבא דר"י אמר וליה לא סבירא ליה כמ"ש הסמ"ג והתוס' כותבין בשמו דאיכא למידחי מה שאמר וחי בהם ולא שימות היינו לענין עונש שאם עבר אינו נהרג אבל מחוייב למסור את עצמו כו' ע"ש: בא"ד יכול אפילו נעבד כהמן כו'. נ"ב פי' אביי מייתי האי ברייתא לסיוע דחייב ורבא דחי התם כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופיה ע"ז ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה סוף סוף שמעינן מאי דמחייב אביי בעובד מיראה איירי דומיא דהמן וכהאי גוונא פוטר רבא וק"ל: בא"ד ומההיא גופה נמי יש לדקדק כו' כנ"ל:

דף עג ע"א גמ' ושגג בלא מתכוין בשאר מצות כו'. המתוכר פטור ואביי שגג כו' פטור אבל נתכוין כו' פטור דהא לא קמיכוין כו' לזריקה דארבע אביי כו' נ"ל ואמר ר"י כו' בשלמא לאביי דאמר כה"ג כו' אלו אבות מלאכות כו' את עורו והממחקו והמחתכו כו' כנ"ל: רש"י בד"ה דסבור כו' פטור ואביי כו' סד"א: בד"ה דהא לא כו' במלאכה אבל כו' סד"א: בד"ה כותב ומוחק כו' שכן רושמין כו' כנ"ל: תוס' בד"ה אלא לאו כו' ור' אבהו נמי דפליג כו'. נ"ב פי' וסבר דלר"ע מחייב שתים ולא דרש שם תעשה וק"ל: בד"ה הקושר כו' או לא ומדלא תני כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' מאי קמ"ל הא קמ"ל העושה כו' כנ"ל: שם הבוצר והגודר כו'. נ"ב הערוך כתב שהוא גודר בדל"ת והוא מלשון גודו אילנא ע"ש בערך גד: רש"י בד"ה דכניף כו' ואותו תרין קרי מילחתא כנ"ל: בד"ה משום מעמר שאף הוא כמאסף בשבלין הוא כנ"ל: תוס' בד"ה משום כו' חייב רבה אמר משום כו' כנ"ל:

דף

מחובר

דף עד בד"ה שכן עני כו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת כו' עכ"ל יש לדקדק מי הצריכו לזה דהא אמריק כל דדמיא לה חשיב לה ולא תקשי מכותש שכן עני כו' ודוחק לפרש דקשה ליה ממרקד לא לתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כו' כמו שהקשו התוס' דא"כ הוה ליה לפרש דבריו ולא לסתום ויש ליישב ודו"ק : תוס' בד"ה וכי מותר לאפות פחות כו' והמתרץ ס"ד דפחות כו' עכ"ל הוצרכו לזה לרב חסדא שהוא המתרץ הכא וקשיא ליה לעולא וכי מותר לאפות לבו ביום תקשה ליה לדידיה נמי וכי מותר לאפות פחות כו' וכה"ג הקשו לקמן לפי' הקונט' לרב המנונא דקשיא ליה לרב יוסף מידי נפה וכברה קתני תקשה ליה נמי לדידיה מידי פסולת קתני כו' וק"ל : בד"ה מתקיף לה כו' ועוד בסמוך פי' הקונטרס והתניא חייב דהיינו הך דהכא כו' והיכי משני מידי נפה כו' עכ"ל לפי פי' התוס' לקמן דהך דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתא היא ולא קשיא לן בה מידי נפה וכברה קתני כדמקשה ליה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני דלא קשיא לן הכי אלא בהך ברייתא דהכא דקתני בה ברישא בורר ואוכל כו' דאיירי באוכל מתוך פסולת והסיפא איירי בפסולת מתוך אוכל וה"ל לברייתא לפרושי הכי ולא לסתום וכן אי איירי הרישא בורר ואוכל ביד והסיפא בנפה וכברה ה"ל לפרושי בברייתא דלא איירי בגוונא חדא אבל בברייתא אחריתי דלקמן לפי פי' התוס' אפשר דלא תני אלא הך בבא דחיובא ומצינן שפיר לפירושה אף לאביי בנפה וכברה אלא דמפי' הקונט' דלקמן קשיא להו לפי' הקונט' דהכא כיון דרב המנונא הכא קשיא ליה נמי מידי נפה וכברה קתני היאך בעי תלמודא לאוקמא לה לקמן לפ"ה בנפה וכברה אלא דע"כ דרב המנונא לא חש להכי מידי נפה כו' אלא מידי קטן ותמחוי קתני דכיון דנחת לפרושי כו' כמ"ש התוס' מיהו ק"ק דאיך שיהיה תקשי לפ"ה דלקמן דהא אביי קשיא ליה מידי אוכל מתוך פסולת קתני וא"כ קשיא ליה נמי מידי נפה וכברה קתני והיאך מוקמת לה לקמן לפ"ה בנפה וכברה וע"ק לי בדבריהם דהא לפי' הקונט' דהך ברייתא דהכא מוקמי לה לקמן בנפה וכברה והבין ר"י מפירושו לקמן דדוקא לבו ביום אסור אבל לאלתר אפילו בנפה וכברה שרי א"כ לא תקשי מידי נפה וכברה קתני כיון דכולה ברייתא בנפה וכברה מצינן לאוקמא וצ"ע : בפירש"י בד"ה ושדא קמייהו כו' ובשטוח זה נפרש האוכל כו' עכ"ל לכאורה שהוצרך לזה דלפום דמספקא ליה דאוכל מתוך פסולת אסור א"כ היאך יאכלוהו התלמידים ר' אמי ור' אסי דשדא קמייהו ולזה קאמר דבשטוח זה נפרש האוכל ממילא ושפיר אכלוהו בלי ברירה אבל קשה דהכתי לא הוצרך לזה דא"כ יבררו התלמידים האוכל מתוך פסולת שרי כשיאכלוהו לאלתר לכ"ע כמ"ש התוס' ודו"ק : ע"ב תוס' בד"ה מהו דתימא כו' ה"פ ואין בישול כלל קמ"ל כו' לשרורי מנא קמכוין כו' עכ"ל ולענין בישולי נכרים הקילו אבל לענין שבת הכא החמירו כיון דגם מבשל ועיין בתוס' שם :

דף עה בד"ה הצד חלזון כו' הכא שמא חלזון דרכו לפרכס כו' עכ"ל ק"ק דלא הוו צריכי לזה אלא כדמסיק [א] דבנטילת נשמה הכא בחלזון לא ניחא ליה וק"ל : בד"ה טפי ניחא כו' ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי כו' אבל במידי דלא אכפת ליה כו' עכ"ל ק"ק לפי זה לא הוה איצטריך ליה למימר דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא כו' אלא דא"כ לא אכפת ליה בנטילת נשמה סגי וק"ל : בד"ה כי היכי כו' ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא כו' עכ"ל ר"ל דבנטילת דם אחר היוצא עמו ודאי דלא מחייב הכא משום נטילת נשמה דלא הוה צריך לגופו של דם אחר היוצא עמו ומשום נטילת נשמה ממש נמי לא מחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליציל צבעי' וק"ל : ע"ב פירש"י בד"ה משום נטילת נשמה כו'

קרני ראם

[א] דבנטילת כו'. נ"ב לק"מ דכאן ע"כ צריך לצידה ואם זה גופו הוי נטילת נשמה הוי ניחא ליה :

נמוקי הגרי"ב

דף עה ע"א בתוס' ד"ה הצד חלזון כו' ע' מהרש"א שהקשה דלא הוה צריכי לזה למאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא לי יעו"ש. והנה דבריו צ"ע דהא סברא זאת הוא רק לרבא דמוקי לה בפצעו חי משא"כ לר' יוחנן דמוקי לה בפצעו מת ס"ל דמ"מ חייב משום נטילת נשמה. והתוס' דבריהם סובבים למאן דמוקי בפצעו מת כדאיתא להדיא בתוס'. והנה לכאורה י"ל דשפיר תקשה לפי מ"ש התוס' בפ"ק דף ד' ע"א ד"ה קודם שיבא כו' שהקשו גבי אופה היכי אתי לידי חיוב חטאת הא הוה התראת ספק כו'. ותי' ריצב"א דכיון שהדביק כו' דודאי לא היו בדעתו לרדות קודם אפיה כו' ע"ש. וא"כ לפי"ז שפיר יש לומר החלוק גבי חלזון. דהא אינו חייב מיד גבי דג והלזון כשעולה רק עד שיבש גבי דג. וכן גבי חלזון צריך שישהא זמן מה. וא"כ הוה התראת ספק כקושית התוס' הנ"ל. וגבי חלזון לא שייך תי' התוס' בשם ריצב"א כיון דכאן כל כמה דאית ביה נשמה ניחא טפי. וא"כ כל שעה ניחא ליה להניחו במים. וכסברא זו לא פליגי ר' יוחנן ורבא כלל דלא יחלקו במציאות כן היה נראה נכון להעמים דברי מרן המהרש"א אולם עכ"ז לא ק"מ דמאן מוקי לה בפצעו מת. ר' יוחנן. ור' יוחנן ס"ל בכמה דוכתי דהתראת ספק שמה התראה עי' שבועות פרק קמא דף ג' ע"ב ובמכות ט"ז ע"א וס"מ וא"כ לא קשה לדידיה כנ"ל ועיין בכ"ז היטב : שם בתוס' ד"ה כי היכי דליציל כו' ועל דם אחר היוצא ממנו כו'. ר"ל דדם אחר הבלוע בו לא ניחא ליה דליפוק כי היכי דליציל צבעי'. וכל דם דאית ביה משום נטילת נשמה אינו מועיל לצבע מאחר דאית ביה נטילת נשמה. והדם דמפקיד פקיד היוצא לאחר מיתתו גם הוא אינו מועיל כסברת הב"ס. עיין מהרש"א מה שפי' בזה. והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

חכמת שלמה

דף עד ע"א גמ' ובנפה ובכברה לא יברור כו' כנ"ל : תוס' בד"ה מתקיף לה כו' מידי אוכל מתוך פסולת כו' מיירי והיכי משני הכא דמידי נפה כו' כנ"ל : בד"ה והא תניא כו' בבורר ביד והכא כו' כנ"ל : ע"ב גמ' אהלים אמר ליה אביי הוא קשר כו' כנ"ל : רש"י בד"ה מסרת כו' ונמחם שלכך ההוא כו' כנ"ל : בד"ה דפרים סילקא כו' בהעור והרוטב מאי קיפה פורמה כו' כנ"ל. ונ"ב פי' סדק שבשולי קדירה : בד"ה דמרפי רפי כו' ושמים שבתוכו יוצאין כנ"ל : בד"ה והקוטמו כו' בכר וכסת ולצד זכנו כו' כנ"ל והד"א : בד"ה וקטר חד. נ"ב התוס' פירשו בע"א לעיל דף ע"ג : תוס' בד"ה מהו דתימא כו' אי קבר בה ישראל כו'. נ"ב פי' שהטמין ישראל את הדלעת קודם שהוסק התנור ואחר כך בא הנכרי והסיק ודאי ביה סיכתא אפילו הכי לא נאסר משום בישולי נכרים דלא איכוין האי נכרי לשם בישול אלא לתיקון מנא : בד"ה חביתא כו' ואין נראה כו'. נ"ב וממילא מפיק חד מנהון וק"ל :

דף עה ע"א גמ' דאי ס"ד הכשי הא כתיב לא תלמד כו' מ"ט דרבנן קסברי אין דישה כו' אפי' תימא שפצעו חי כו' כנ"ל : רש"י בד"ה לעיני כו' במזל תלוי הכל כו' כנ"ל : בד"ה הפוצעו כו' דמו הס"ד : תוס' בד"ה מתעסק כו' ולא חייבינן למלאכת מחשבת כו' אינו חייב אלא מגליעו כו' כנ"ל : ע"ב גמ' אמר ר"י בר חנינא האי כו' כנ"ל : רש"י בד"ה משום נטילת נשמה כו' ותחם והלזון. נ"ב מה שפרש"י חלזון הוא אליבא דר' יוחנן וכשפצעו חי ודו"ק : בד"ה מילתא כו' דבר תימה אמרת כו' כנ"ל

מהר"ם

מחובר לקרקע אבל לענין שבת דליכא מיעוט חולב נמי חייב משום דש דכל הדומה לדש חייב משום דש גבי שבת והראיה לפי האמת לר' יהודה דלענין שבת אפי' פציעת חלזון מקרי דישה וכ"ש חולב ולענין אכילת פועל לא פליג אהא דאמרי' מה דיש וכו' יצא החולב ולכך הוצרכו התוס' להקשות מדרבנן דפליגי אר' יהודה וס"ל דגבי שבת נמי לא מקרי דש אלא בגדולי קרקע משום דילפינן לה מסממנין דהוו במשכן דהוו גדולי קרקע : בא"ד ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק וכו' ולפי' ר"ת צריך ג"כ לומר הא דקאמר רב פפא האי מאן דשדי פיסא לדיקלא וכו' חייב שתים וכו' ואחת משום מפרק לא הוי חיובו משום דש כפירש"י וכפי' רבינו שמואל שכתבו התוס' לעיל אלא צריך לומר דכשהוא מכה בתמרים על הקליפה העליונה הוי כמו ממחק ודוחק וק"ל : בא"ד ונראה דלפי' הקונטרס הלכה כר' יהודה ר"ל דלפירש"י ההיא ברייתא דהמצניע דקתני דחולב בשבת חייב משום מפרק דהיינו דש לפירש"י אתיא ההיא ברייתא דוקא כר' יהודה וחולב בשבת הוי איסור דאורייתא וא"כ כיון דפסקינן בפרק אף על פי הלכתא כר' מרינוס דמשמע דוקא גונח יונק בשבת דהוי תרתי למיבותא מפרק כלאחר יד וגם צערא מכלל דס"ל דחולב הוי איסור דאורייתא שמעינן מינה דהלכה כר' יהודה דאמר דבכל מילי שייך איסור דש אף בדבר שאינו גידולי קרקע ודלא כרבנן דפליגי עליה דאלו לרבנן לפירש"י דחולב אינו אסור אלא משום דש ליכא בחולב שום איסור דלרבנן אין דש אלא בגידולי קרקע אבל לפי' ר"ת אפי' לרבנן איכא איסור דאורייתא בחולב דהיינו ממחק א"כ אין ראיה מכאן דהלכה כר' יהודה וק"ל : בא"ד וא"צ לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן משום דמחזי כמפרק פי' חולב מחזי ודומה כמפרק ודש בגידולי קרקע ולכך אסור מיהא מדרבנן : בא"ד ואע"ג דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי וכו' כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הם ואין נראה לומר דלעולם אין הלכה כר"י והא דאיפסקא הלכתא כר' מרינוס דשמעת מינה דחולב אסור אתיא נמי כרבנן דר' יהודה דאינהו אסרי נמי לחלוב מיהא דרבנן מחמרי נמי דלא שרינן לה אלא היכא דאיכא תרתי זהו דוחק ואין נראה לומר כן אלא ודאי כר' יהודה אתיא והלכה כוותיה :

דף עד ע"א בגמ' וכי מותר לאפות וכו' וכי מותר לבשל וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה שכן עני אוכל פתו וכו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו וכו' יש לדקדק בדברי רש"י הללו מאי קסבר דזורה ובורר ומרקד נמי שכן עני אוכל פתו בלא הרקדה ולכך הוקשה לו למה תנינהו ומתרץ דאי משום דסידורא דפת נינהו גבי עשיר תנינהו א"כ כותש נמי ליתני דהוא ג"כ סידורא דפת גבי עשיר ואי קסבר רש"י דזורה ובורר ומרקד אפי' עני עביד להו ואינו אוכל פתו זולתן למה ליה לרש"י הא דכתב דתנינהו משום דסידורא דפת נקט לימא דמשום דאפי' העני אינו אוכל פתו בלא זורה ובורר ומרקד ולכך תנינהו ונראה הא דכתב רש"י טעמא דסדורא דפת נקט לא בא ליתן טעם למה שתנא זורה ובורר ומרקד דבלאו הכי אתי שפיר דתנינהו משום דאפי' עני עביד להו אלא שהוקשה לרש"י קושיית התוס' דאע"ג דעני אוכל פתו בלא כתישה מ"מ כיון דהואי במשכן בסממנין וגבי סממנין אפי' בעני איתא א"כ הוה ליה למיתני במתני' ומתרץ רש"י דכולהו דקתני במתני' זורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו ולא סידור דבישול סממנים אע"ג דבמשכן לא היה סידורא דפת אלא סידורא דבישול סממנים מ"מ כיון דהוו במשכן ואיתנייהו בסידורא דפת אפי' בעני תנינהו אבל כתישה ליתא בסידורא דפת כי אם גבי עשירים ולא גבי עניים דעניים לא טרחי וכו' ולכך לא תני התנא כתישה כיון דאינה בסידורא דפת גבי עני אע"ג דאיתא גבי סממנים ומיהו ודאי אב מלאכה היא וכו' ואפשר דס"ל לרש"י דאי עביד כתישה בהדי דש חייב על הכתישה בפני עצמה כיון דהוה במשכן כמו בזורה ובורר ומרקד כן נ"ל המשך דברי רש"י ודו"ק : ד"ה ושדא לקמייהו ולא רצה לברור האוכל וכו' ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו כתב רש"י זה משום שהיה קשה לו דא"כ הוא דהוא עצמו לא רצה לברור הפרי משום שהוא סבר דאפי' בורר אוכל מתוך פסולת אסור א"כ מה הועיל במה ששדא קמייהו והא אינהו כשיטלו מהן לאכול הוי בורר אוכל מתוך פסולת על כן כתב ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו וכשיקחו כל א' מהן לאכול לא יהיה ברירה אבל לפי זה צריך לומר השתא דרב ביבי הוה ס"ל דאפי' בורר ואוכל לאלתר אסור אפי' אוכל מתוך הפסולת ולעיל מזה בד"ה והתניא וכו' פירש"י בעצמו ואי בבורר ומניח לאלתר מותר לכתחלה הוא וכו' ומדפי' רש"י על המקשה דלעיל כן משמע דס"ל לרש"י דבורר ואוכל לאלתר ליכא למאן דאמר שיהא אסור אפי' לכתחלה וצ"ל דלעיל לא פירש"י כן אלא להמקשה דפריך ארב אשי ומסתמא רב אשי ס"ל דאוקימתא דברייתא דלעיל הוא כמו דמסיק אביי ולפי אותה אוקימתא היכא דבורר ואוכל לאלתר מותר אפי' לכתחלה אבל רב ביבי ס"ל לרש"י דאפשר שהיה לו אוקימתא אחרת בברייתא דלעיל וס"ל דאפי' אוכל מתוך הפסולת ואפי' לאלתר אסור לכתחלה אבל התוס' לא נראה להם לפרש כן כאשר אכתוב בפירוש דברי התוס' : בתוס' ד"ה מתקיף לה רב המנונא מידי קטן ותמחוי קתני כו' והכי משני מידי נפה וכברה קתני וכו' והלשון מגומגם ויש טרסין והיכי משני ר"ל והיכי משני בסמוך הא בנפה וכברה הא איכא למיפרך מידי נפה וכברה קתני כמו דפריך השתא ארב המנונא ול"נ דהכי גרסי' ומשני דבנפה וכברה מיירי והכי פריך מידי נפה וכברה קתני ולפי זה יתיישב לשון התוס' שפיר והא דהקשו התוס' בלשון זה ועוד בסמוך פי' הקונטרס וכו' היינו ברייתא דלעיל וכו' משום דאי לאו האי ברייתא דלעיל היה אפשר לתרץ דדוקא אברייתא דלעיל דנחית לפרושי חלוקי הדינים דביד מותר ובנפה וכברה חייב חטאת שייך למיפרך מידי נפה וכברה קתני אבל ברייתא זו דלא קתני כי אם חיוב דחטאת להוד אין להקשות מידי נפה וכברה קתני דסתם חיוב חטאת היא בנפה וכברה ודו"ק : בא"ד ונראה לרבינו יצחק וכו' וה"פ מידי קטן ותמחוי קתני כיון דנחית לפרושי וכו' דרב המנונא לא חשיב בעיניו קושיא היכא דלא תני התנא דבר שהיה לו למתני ולפרש ולא פריך מידי קנון ותמחוי קתני אלא משום דנחית התנא לפרושי והשתא א"ש דמשני רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת וכו' ולא הוה קשה ליה מידי אוכל מתוך הפסולת קתני דאיהו לא חשיב זה לקושיא גם לא חשיב לקושיא מידי נפה וכברה קתני ולכך אתי שפיר דאוקמא לחיובא דברייתא לקטן בנפה וכברה אלא שיש להקשות הא מ"מ אביי דפריך אשינוייא דרב המנונא מידי אוכל מתוך הפסולת קתני ש"מ דחשיב ליה לקושיא היכא דלא תני התנא דבר שהיה לו לפרש א"כ ה"ה נמי חשיב לדידיה קושיא מידי נפה וכברה קתני ולפי הנראה מסקנא דשמעתין הוא כאוקימתא דאביי ומסתמא רב אשי דהוא בתראה הכי ס"ל וא"כ היכי משני לקמן לרב אשי הא בנפה וכברה צ"ל דס"ל להתוס' השתא דגם אביי לא פריך קושיא זו אלא דוקא באם בא התנא לחלק בין בורר אוכל מתוך הפסולת ובין פסולת מתוך האוכל דזה צריך לן לפרושי איזו מהן לא חשיב בורר כדרכו ואיזו מהן חשיב בורר כדרכו שהרי יש בזה סברות חלוקות כמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה ולכך פריך מידי אוכל מתוך פסולת קתני אבל במילי אחרנייתא כגון להקשות מידי נפה וכברה קתני גם לאביי לא חשיב לה קושיא ובזה יתורץ ג"כ שיש להקשות מאי משני אביי בורר ואוכל לאלתר וכו' ולבו ביום לא יברור כו' הא לדידיה נמי תקשה מידי בו ביום קתני כו' ודו"ק : ד"ה והתניא חייב וכו' ועוד לכאורה לעולא דלעיל כו' מקשין העולם מאי מייתי התוס' להקשות מעולא הא רב אשי מסתמא קאי לאוקימתא דאביי לאלתר מותר ולבו ביום חייב חטאת ולכך פריך ארב אשי דאי איירי רב אשי לאלתר הא מותר לכתחלה ואי איירי לבו ביום הא חייב חטאת ואוקמא דהא דקתני בברייתא דלבו ביום חייב חטאת איירי בנפה וכברה אבל לעולא דאוקי לעיל בו ביום נמי שרי והא דקתני חייב חטאת איירי בבורר למחר ונ"ל דס"ל להתוס' דמסתמא עולא ואביי לא פליגי בשום דבר באוקימתא דברייתא אלא שמה שעולא מתיר לבו ביום אסור לאביי בו ביום ושרי לאלתר וא"כ בכה"ג דמותר לאביי לאלתר שרי לאביי לבו ביום וק"ל : בא"ד והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא ואפי' לאלתר חייב חטאת יש להקשות אי ברייתא אחריתא קתני דאפי' לאלתר חייב חטאת מאי פריך מינה לרב אשי בלא רב אשי ה"ל למירמי אברייתא דלעיל דקתני דלאלתר מותר ועוד יש להקשות מה היה צריך המקשה להקשות ארב אשי מברייתא אחריתי ולמה לא הקשה לו מהברייתא דלעיל דקתני דלאלתר מותר ולבו ביום חייב חטאת אבל פטור אבל אסור ליכא וי"ל דהמקשה לא רצה למירמי הברייתות אהדדי דאיכא לתרץ דהא דשרי בברייתא דלעיל לאלתר היינו ביד והא דקתני בהברייתא האחריתי חייב חטאת איירי בכלי וכן מהברייתא דלעיל לא היה יכול להקשות ארב אשי משום דה"א דהברייתא דלעיל איירי ביד ורב אשי בכלי אבל השתא קשה ממ"נ אי איירי רב אשי ביד א"כ הא מותר לכתחלה לאלתר ואי איירי בכלי הא קתני דחייב חטאת ומשני דבכלי נמי יש חילוק בנפה וכברה חייב חטאת ובקנון ותמחוי פטור אבל אסור ודו"ק : ד"ה ולא ידענא וכו' אבל אין לפרש מה שלא בירום בשעה שהגיח לפניהם וכו' דהא לכ"ע שרינן יש להקשות א"כ רב ביבי נהי דלא רצה לברום קודם שהביאם לפניהם משום שהיה סבור אוכל מתוך הפסולת אסור מ"מ למה לא בירם בשעה שהגיח לפניהם כיון דלכ"ע שרי וצ"ל משום דלאו אורחא להביא פירות לפני אורחים או לסעודה והם ימתינו עד שיברום לפניהם וק"ל : ע"ב בגמ' וכי תימא דאי מיתרמי ליה תרי חוטי וכו' לפי' ר"ח שהביאו התוס' לעיל בדף ע"ג ד"ה הקושר והמתיר צ"ל דגורס בגמ' דאי מיתרמי תרי קטרי בהדי הדדי שרי וקטיר חד פי' שרי הב' קשרים וזורק להוץ החוט הקצה האמצעי שהיה בין שני הקשרים וחוזר וקושר שני הראשים בקשר אחד צריך ליישב מה שפריך השתא לפני מלך ב"ו אין עושים כן וכו' דאם ר"ל שמתחלה נזהרים שלא יזדמנו תרי קיטרי להדדי זה א"א כשנפסק החוט במקום א' ע"כ צריך לקשרו ומה יעשה ואיך יזהר שלא יפסק עוד במקום אחר ואם אירע שנפסק פעם שנית ע"כ צריך לעשות עוד קשר שני או יתיר קשר הראשון וישליך כל אותו החוט האמצעי ויקשור השני הראשים יחד וצריך לומר דלפי' ר"ח איירי הכל שקודם שהתחילו לארוג היה נפסק החוט בשעה שמסדרים השתי על זה פריך השתא לפני מלך ב"ו אין עושין כן אלא כשרואים שהחוט אינו חזק ונפסק שני פעמים זה אחר זה אין קושרים אותו עוד כלל אלא משליכין אותו כולו מתוך השתי ולוקחין חוט אחר במקומו : תוס' ד"ה מהו דתימא וכו' דבפ' אין מעמידין אמרי' וכו' והא דאמרי' הכא מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין קמ"ל דמירפא רפיא וכו' ואקרי בשולי והתם אמרי' מהו דתימא לבשולי קא מיכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מיכוין משום דהתם באיסור בישולי נכרים דקיל לא חשוב לבישול גרוע כזה אבל הכא גבי איסור שבת החמירו כן פירשו שם התוס' :

דף עה ע"א ברש"י ד"ה והלומד וכו' המגוש מין המשיטו וכו' כצ"ל : ד"ה וחד אמר גדופי מין הארוק וכו' כצ"ל : ד"ה לעיני העמים וכו' ומולדותיה במזל תלוי הכל לפי השעה וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה הצד חלזון כו' צ"ע דבירושלמי משמע דצד חלזון לא מחייב משום צידה בירושלמי דפירקין על מתני' וברייתא זו היא ומשמע דהטעם דחיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר למלאכת המשכן כלומר ולא הוצרכו לצידה ובאמת שדברי תימה הן שהרי במתני' מני הצד צבי במנין אבות מלאכות שהיו במשכן : ד"ה וליחייב נמי משום נטילת נשמה וכו' ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא וכו' יש לדקדק מה צריכין התוס' להוכיח מזה דשמעתין אתיא כר"ש הא בהדיא קא פריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישא וכו' ועלה משני שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה וכו' הרי מבואר הוא דשמעתין אתיא נמי כר"ש מה צריכין לדקדק מדמשני מתעסק הוא וכו' ויש לתרץ דאי לאו דקדוק זה די"ל דהא דפריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' הכי פריך והא אביי ורבא וכו' דאפי' לר"ש דפטר דבר שאין מתכוין לא מיקרי זה דבר שאין מתכוין וכ"ש לר"י דס"ל דבר שאין מתכוין חייב ומשני שאני הכא וכו' ולכך פטור הכא לר"י דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולעולם ה"א דשמעתין אתיא כר"י דוקא ולא כר"ש דאית ליה מקלקל בחבורה חייב לכך הוצרכו התוס' לדקדק מדמשני מתעסק הוא וכו' משמע דגמ' רצה לאוקמא דאתיא אפי' כר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב אפ"ה הכא פטור משום דהוי דבר שאין מתכוין ודו"ק : ד"ה טפי ניחא ליה כו' תימה דבסוף פ"ק דחגיגה משמע וכו' וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה עכ"ל ול"נ דיש לתרץ דשאני הכא דתרתי לגריעותא הוא דהוי דבר שאין מתכוין וגם מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא ניחא ליה כלל דלימות ולכך פטור אפי' למ"ד מקלקל בחבורה חייב ובזה יתיישב נמי דלמה צריך ליה לשנויי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה פי' דהוי דבר שאינו מתכוין כמו שפירשו התוס' בדבור שלפני זה הוי להו לשנויי משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה דלא ניחא ליה דלימות וליכא שום תיקון כלל ודו"ק נ"ל : ד"ה כי היכי דליציל צבעיה כו' אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחליש וכו' וגבי מילה מה צריך לחלישות התינוק וכו' ר"ל והוי מתעסק אצל חלישות האשה והתינוק וגם הוי מלאכה שאין צריכה לגופה דפטור אפי' בנטילת נשמה כדמפרשינן ליה הכא בשמעתין והתם משמע דבאשה ובתינוק הוה לן לאסור משום חובל דהיינו נטילת נשמה : ע"ב בגמ' אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב חסר אחת לאפוקי מדר"י כו' יש להקשות מה צריך למתני אלו לאפוקי מדר"א וכן חסר א' לאפוקי מדר' יהודה הא מדקתני מניינא והוינן לעיל מניינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל א' וא' ופירש"י ובא להודיעך שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו וא"כ מכלל זה נשמע ג"כ דלא מחייבינן אתולדה במקום אב דא"כ

הוי

ותחם וחלזון עכ"ל לא ה"ל למנקט חלזון דהא אמרי' לעיל דלית ביה משום נטילת נשמה דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא כו' וק"ל: **מכאן** עד סוף הפרק לא ראיתי להעלות על ספר מחדושי הלכות מפני שלא למדתי אז בישיבה בהיותי ביריד לובלין: **סליק פרק כלל גדול**

חדא דף עה ע"א כל היודע לחשוב תקופות ומזלות כו'. לאו לענין חשבון קביעות המועדים קאמר דזה תלוי ביותר בחשבון מהלך הלבנה אבל לענין שינוי זמנים לפי הילוך החמה והמזלות שזו שנה גשומה וזו שחונה כפרש"י שזה תלוי לפי שינוי ד' התקופות ומזלות אבל חדשי הלבנה לא ישתנו ומייתי לה דכתיב ואת פועל ה' לא יביטו ואת מעשה ידיו לא ראו כפל הענין כי יבא האדם לחכמה זו בראייה החוש ממש גם בראייה השכלית לפי החשבון כמו שעשו התוכניים שהיו להם כלים מיוחדים לראות ממש ע"י מהלך החמה והמזלות ואח"כ לחשוב אותו מהלך לפי עתי השנה ודוק: **שנא'** כי היא חכמתכם ובינתכם גו' איזו חכמה ובינה כו' דחכמה ובינה בתורה לא תמצא בעמים אלא דזו חישוב תקופות כו' שהיא חכמה ובינה גם לעיני העמים שידעו בחכמה זו ומלינו בחכמה זו לשון בינה כדכתיב יודעי בינה לעתים גו' ודו"ק: **סליק פרק כלל גדול**

פרק המוציא יין

תוספות בד"ה חלב כדי כו' דבפ' בתרא דיומא כו' איכא דמחייב ברביעית ואיכא כו' א"כ הוו יותר מדאי חלוקים כו' עכ"ל ר"ל דאין סברא התם ביום הכפורים לענין יתובי דעתא שיהיו חלוקים יותר מדאי דרביעית הוא יותר מהגרוגרת לפי החשבון דט' סעודות יש בקב כמלא דפ"א גרוגרות יש בקב ורביעית אין בקב רק י"ו אבל מתוך שמעתין דתנא קמא סבר חלב כדי גמיעה ור"ש פליג ואמר דכולן ברביעית ליכא לאוכוחי דא"כ הוו יותר מדאי חלוקים זה מזה דלענין שבת ודאי מידי דחשיב בעינן ולמר בכדי גמיעה הוי חשיב ולמר ברביעית ולא שייך כאן חלוקים יותר מדאי וק"ל: **בא"ד** ומיהו כגרוגרות דהמלניע איירי ביבש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיעה כו' דסתם חלב הוי לגבינה כו' עכ"ל דהשתא כיון דהחלב בלח היה כ"כ שיהיה ביבש כגרוגרות שהוא שיעור מוציא אוכלין איכא למימר שפיר דסתם חלב לגבינה אבל לעיל לתירוץ ר"י דהחלב בלח אינו אלא כגרוגרות ליכא לחיובי ביה כיון שאין כאן כ"כ ביבש שיהיה שיעור מוציא אוכלין וע"כ הוצרכו להוסיף בדבריהם לעיל דמש"ה חייב כיון דמפרש לה לגבינה אחשוביה אחשביה לשיעור גרוגרות הלח כאילו הוא כן ביבש ומה"ט לא שייך לעיל לתירוץ ר"י סתם חלב לגבינה דהא בעי לפרושי לגבינה לאחשוביה שיהיה שיעור גרוגרת הלח כאילו הוא יבש ואין להקשות דאימא דהם הוא מתחלה כדי גמיעה בלח נעשה ממנו ביבש כגרוגרת דהשתא השיעורים דהכא ודהתם שוין ולא צריכין לפלוגי בין סתם חלב לגבינה או לגמיעה דמ"מ קשה אשינוי לשון דהכא במוציא נקט כדי גמיעה לפי מה שהוא בלח והתם בחלב נקט שיעור גרוגרת שיהיה ביבש ולא נקט שיעור כדי גמיעה לפי מה שהוא בלח כי הכא וק"ל: **בד"ה** כדי שימזגנו כו' ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזוג ולא כו' עכ"ל מה שהוצרך להכי ולא סגי ליה דבברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כו' עיין ברא"ש בפ' שלשה שאכלו וק"ל: **בד"ה** ויעמוד על רביעית כו' ועי"ל דדוקא מקדש עכ"ל נ"ע לחלק בין כוס של קידוש לשאר כוסות של ברכה דהא בהדיא אמרינן בע"פ ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת הכוס יפה והיינו כדי מזיגה לכל אחד ואחד והיינו כדי רביעית לכולם כמ"ש לקמן וע"כ בד' כוסות הללו איכא נמי כוס של קידוש ולא בעי כדי מלא לוגמיו אלא רביעית כשאר ג' כוסות וק"ל:

דף עז תוס' בד"ה אמר רבא כל חמרא כו' דא"כ מאי פריך אביי לוקי מתני' כו' עכ"ל והא דלא קשיא ליה דא"כ מאי מייתי רבא ממתני' לחייב ברובע רביעית דאדרבה נוקי מתני' דהכא בשאר בני אדם די"ל דרבא לא מוכיח ממתני' אלא דהוי עם המזיגה רביעית אבל רובע חי לא מוכיח ממתני' אלא דמוקי למתני' דהכא לפי טעמיה ומזיגתיה דידיה דדרי נגל,חד תלת כמ"ש התוס' לעיל אלא דאביי לא פריך ליה מידי ממתני' דנדה דאיכא לאוקמא בשאר בני אדם ודו"ק: **בד"ה** ועוד מים כו' ואע"פ שאינו ראוי לכוס של ברכה בלא מים כו' עכ"ל ר"ל דאינו ראוי הכוס של ברכה לשתיית הגאה בלא מים כמ"ש התוס' לקמן אבל לברך עליו ודאי דראוי בלא מים כמ"ש התוס' לקמן בסיפא דברייתא דאחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי כו' וק"ל: **בא"ד** אחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי כו' עכ"ל לאביי הוצרכו לפרש כן דליכא שיעורא דכוס כלל ברביעית אבל לרבא דשיעורא דכוס יפה ברביעית קאי שפיר אחד ישתה חי ארביעית גופיה וכן פי' רשב"ם שם ודו"ק: **בא"ד** ומיהו קשה לר"י כו' משמע דס"ל לאביי דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי כו' עכ"ל דליכא למימר דאביי מוקי הך דר' נתן כר"ש דמתני' דס"ל דיין בעי רביעית וכן רב יוסף דמוקי לה דאמרו דבר אחד היינו דרבי נתן כר"ש די"ל דא"כ מגלי' לרב יוסף דר' נתן ור' יוסי בר"י אמרו דבר אחד דאימא דר' נתן ס"ל כת"ק דמתני' ובפחות מרביעית נמי האי יבש כזית ודו"ק: **בא"ד** ומה ששנה במתני' יין באנפי נפשיה כו' משום דלא נטעה עכ"ל המ"ל נמי הכי דלהכי תני ליה באנפי נפשיה למיתלי' במזיגת כוס לאשמעינן אי מפסיל מכוס של ברכה ע"י פגימה או בנגיעת נכרי דלא מחייב כמ"ש התוס' בסמוך אהא דלא תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית ויש ליישב דאי לאו הך טעמא משום דלא נטעה כו' תקשה אכתי אמאי לא תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית דע"כ היינו יין חי קאמר דראוי לכוס של ברכה ולמעט פגום ונגיעת נכרי דאל"כ אמאי תני ליה באנפי נפשיה אבל השתא דאיכא טעמא אחרינא דלכך תני ליה באנפי נפשיה משום דלא נטעה כו' שפיר איכא למימר דאי נמי הוה תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית לא

מהר"ם

הוי ליה טובא וכדדייק לקמן בפ' הזורק והביאו התוס' לעיל דף ע' ד"ה יכול שאם עשאן וכו' דפריך התם אדברי רבי למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים וכו' ופי' רש"י התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות אי סלקא דעתך דמחייב אתולדה במקום אב טובא ה"ל למני וא"כ כהאי גוונא נמי נוכל לדקדק ממתני' ומזה נשמע ג"כ לאפוקי מדר' יהודה דאי כר' יהודה היה חייב טפי מארבעים חטאות חסר אחת ועוד יש להקשות כיון דתנא אלו לאפוקי מדר' אליעזר למה צריך מיעוטא אחרינא לאפוקי מדר' יהודה הא כבר תנא אלו ותו לא וכן יש לדקדק בתוס' ד"ה הרי אלו לאפוקי מדר"א שכתבו וא"ת מרישא שמעינן לה וכו' וי"מ דה"א מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדות מאב א' אבל אב ותולדה דידיה מחייב תרתי קמ"ל עכ"ל ויש להקשות א"כ כיון דצריך למתני בסיפא אלו דמשמע מינה דוקא אבות אבל לא תולדות למה ליה דתני רישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו' ונראה לתרץ דאע"ג דבפ' הזורק דייקי הכי ארבי דדריש מנין המלאכות מקרא דדברים הדברים אלה הדברים מ"מ אמנין דמתני' אע"ג דבא להשמיענו דאם עשאן כולן בהעלם א' חייב על כל א' וא' כנזכר למעלה מ"מ לא נוכל להכריח מכח זה דלא מיחייב אתולדות במקום אב דהוה אמינא דדלמא לעולם חייב אתולדות במקום אב ותנא דנקט מניינא לומר שאם נתעלמו ממנו כל המלאכות וחלל השבת בכולן שחייב ארבעים חטאות חסר אחת לא נקיט רק האבות לסימנא בעלמא דנשמע מיניה דכל היכא שעושה מלאכות הרבה בהעלם א' חייב על כל א' וא' ואין כוונתו לומר דדוקא מ' חטאות חסר אחת הן ולא יותר אי הוה אמינא דנקט האבות מלאכות שהן אליבא דכ"ע ואליבא דכ"ע עכ"פ חייב מ' חטאות חסר אחת ולא פחות אבל בתולדות במקום האבות איכא פלוגתא ולכך נקט מ' חסר אחת דהוא החשבון הברור אליבא דכ"ע ולכך צריך למתני אלו לאשמעינן דדוקא על האבות חייב ולא אתולדות דלשון אלו בא ע"כ למעט איזה דבר דאי לא תני אלא האי מיעוטא לבד ה"א דלא בעי למעט אלא כשעושה שתי תולדות מאב א' אבל אב ותולדה שלו חייב על האב בפני עצמו ועל התולדה בפני עצמו ולכך איצטריך נמי למתני נ"כ הרישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת דהוה להו תרי מיעוטי כדי למעט הן ב' תולדות מאב א' הן תולדה ואב שלו ואי לא תני המיעוט דחסר אחת שבסיפא ה"א דלא נמעט ממיעוטא דאלו אלא תולדות הנזכר למעלה אבל הנך אבות דר"י לא נמעט מאלו לכך הוצרך ג"כ מיעוטא דחסר אחת וכל זה לא שייך לתרץ ולומר אלא אמנין של התנא אבל אמנין דקרא דדברים הדברים לא שייך לומר כל זה כמובן מעצמו וקרא דוקא נקיט למילף מיניה דאם חלל השבת בכל המלאכות שאינו חייב כ"א ארבעים חטאות חסר אחת לכך דייק מיניה שפיר לקמן בפ' הזורק דאין חייב אתולדות במקום אב דו"ק נ"ל: **בתוס'** ד"ה חסר אחת לאפוקי מדר"י כו' ול"ל תני ושייר דהא אלו קתני וכו' משמע שגירסת התוס' היתה כן במתני' אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וכו': **בא"ד** ומיהו הא ליכא לאקשויי וכו' דאיכא למימר דנקיט ברישא אלו אבות משום דקאי אמתני' דלעיל וכו' וצ"ל דס"ל להתוס' דאע"נ דמהאי טעמא לא חשיב אלו דרישא מיעוט גמור כדי שנמעט מיניה הא דר"א מ"מ לענין דלא נוכל לומר תני מנינא ושייר חשיב שפיר אע"ג דקאי אמתני' דלעיל ולכך הקשו דנמעט ממנינא דרישא הא דר"י וק"ל: **ד"ה** הא דלא כר"ש כו' ואומר ר"י דיש ליישב וכו' כמו שפי' התם א"כ כולהו ה"מ למימר וכו' פי' דאי למצניעין אפי' כל שהוא דהיינו מצניע לרפואה דמ"ש דהא כיון דהצניע ע"כ לצורך הצניעו וק"ל: **בא"ד** דאי מיירי במצניעין לאותו דבר עצמו וכו' א"כ כולהו הוה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור וכו' ר"ל כיון דאפי' לר"ש כל דבר שהוא לרפואה חייב המוציא אותו אפי' בכל שהוא א"כ ל"ל לר"ש שיעור דמתני' להמצניע עצמו הא כיון דהצניע אותו כל שהוא ע"כ צריך ליה לרפואה וכיוצא לכך נתחייב כשמוציאו אח"כ א"כ אפי' איין וחלב ושאר הדברים נמי ליחייב בכדי שיפת קילור שהוא לרפואה אלא ודאי הא דקאמר ר"ש לא נאמרו שיעורים הללו אלא למצניעיהן ר"ל לסתם בני אדם שדרכן להצניע שיעורים הללו כשמוציאים אותו שיעור חייבים עליהם אפי' לא הצניע אותו דבר עצמו שהוציא שום אדם בעולם ודו"ק:

דף עו ע"א בגמ' ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוים וכו' כצ"ל: **וכל** דלא שוו בשיעורייהו מי מצטרפין וכו' ותני עלה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה וכו' ואמר ר"ש מאי טעמא וכו' כצ"ל: **טעמא** דראוין כו' אבל אין ראוי וכו' לא פירוש מסתמא איירי אפי' החמור לקל דאלו להשלים הקל את החמור פשיטא דאין מצטרף: **ברש"י** ד"ה הואיל וראויין לטמא מושב וכו' ששיעורו לענין מושב טפח אם קצע משנים וכו' כצ"ל ופי' לשון רש"י כך הוא דשיעור של בגד לענין טומאת מדרס הזב דהיינו משכב ומושב הוא שלשה טפחים על שלשה וכן השק ארבע על ארבע וכן העור והמפץ כל אחד לפי שיעורו דכן הוא שיעור שיהיו ראויין למשכב ומושב אבל אם קצע מאיזה אחד מהן או מכולן יחד טפח על טפח ותקנו וייחדו לטלאי מרדעת החמור לישב עליו על החמור ששיעורה טפח על טפח כי כן הוא הדרך לטלות טפח על טפח באמצע המרדעת לישב עליו אז הוא מטמא במושב הזב והיינו הא דתנן המקצע מכולן טפח על טפח וכו' ואמרי' בפ"ק דסוכה למאי חזי דראוי לטלות על גבי מרדעת החמור ולשון וראוי דקאמר בגמ' לאו דוקא כמו שכתבו התוס' וע"ז קאמר ר"ש מ"מ מפני שראויין ליטמא מושב והפי' כך הוא לפירש"י מ"מ מצטרפין הבגד והשק לשיעור הגדול שהוא ד' על ד' ליטמא מדרס כשייחדו לסתם מושב מפני שראויין לטמא מושב פי' שראויין להצטרף לשיעור טפח על טפח כשמקציע לטלות ע"ג מרדעת החמור דשם אינו מקפיד אם הוא משני מינים לכך מצטרפים ג"כ להשיעור ליטמא סתם מדרס: **תד"ה** אכילה ע"י הרחק וכו' ה"מ לענין נזיקין דלא חשבינן ליה משונה וכו' פי' שלא הוי תולדה דקרן לשלם כתם חצי נזק: **ד"ה** ואמר ר"ש וכו' דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי לחברן כו' הלשון קצת מגומגם דמאי קאמר כיון דמצטרפין וכו' דהא השתא עלה קיימינן ואמרי' מ"מ מצטרפין וי"ל דה"ק כיון דקתני דדוקא בכה"ג דהיינו בגד לשק ושק לעור ולא באופן אחר ש"מ דבכה"ג ראויין לצרף ולחברן וחזו בכה"ג למדרס וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפין וכו' דאפי' כופת שאור שייחדה לישיבה טמאה וכו' ומדברי התוס' משמע דהא דתנן הבגד ג' על ג' וכו' איירי נמי דדוקא כשייחדן לישיבה דאל"כ לא מייתי מידי ראייה מכופת שאור דהוי דוקא בייחדה לישיבה: **בא"ד** מדקאמר הבגד ג' על ג' פי' טפחים דלענין טומאת מת אפי' ג' על ג' פי' אצבעות: **בא"ד** והכי איתא במס' כלים בפ' כ"ז הבגד מטמא משום ג' על ג' טפחים למדרס ומשום ג' על ג' לטומאת מת וכו' כצ"ל: **בא"ד** ועל טומאת מת קאמר מ"מ מצטרפין בשלא ייחדו למדרס וכו' פי' דאלו יחדו למדרס דמטמא טומאת מדרס בזב פשיטא דמטמא נמי ג"כ בטומאת מת דקי"ל כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת מק"ו מפכים קטנים דאין מטמאין טומאת מדרס ומטמאים במת: **ד"ה** תוספתא המקצע למשכב וכו' ולמעמד כל שהוא עכ"ל פי' היינו לאחיזה דתנן במס' מעילה ומפרש ר"ל שכן עומד לטלאי פירש"י שהאורגים כורכים באצבע בגד כ"ש ונוטל סובין ומחליק המטה של הארינה. (עיין במס' מעילה דף י"ח): **סליק פרק כלל גדול**

חכמת שלמה

כנ"ל: **בד"ה** לאפוקי כו' תטאת ודלא כו' הד"א: **תוס'** בד"ה הא דלא כר"ש כו' ולקמן פי'. נ"ב בריש המוציא יין: **בא"ד** פי' דמה שהצריך כו' כנ"ל:

דף עו ע"א גמ' שם בפיסקא מפני שלא שוו בשיעוריהן כו' בשיעורייהו מי מצטרפים כו' עם זה ואמר ר"ש כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה אין מצטרפין כו' לכשיעור תנן כו' הד"א: **בד"ה** מצטרפין נ"ל מי מצטרפין: **תוס'** בד"ה הא דלא כו' כמו שפי' כאן דאי מיירי במצניעין לאותו דבר כו' כנ"ל: **בא"ד** הוה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור כו' כנ"ל. וכ"כ פי' מה שאמר לקמן במשנה מים כדי לשוף בהן הקילור לאו למצניעו עצמו קאמר דא"כ הוה מצניעו לרפואה ממש ובכדי שיפת הקילור דקאמר היינו בכל שהוא א"כ הוא הדין יין שמן חלב ודבש כולהו הוה ליה למימר בכה"ג בכדי שיפת הקילור דהיינו כל שהוא ומ"ש דנקט מים בעלמא אם אינו איירי במצניע עצמו לאותו דבר להוציא אלא אפילו אדם אחר שהוציאו חייב מאחר בשיעור חשוב הוא ועומד לכך א"כ דוקא מים דראוי סתם לקילור וראוי להצניען לקילור משום הכי חייב אפי' לא הוציאן לקילור ולפ"ז בכדי שיפת הקילור שיעורא בעלמא קאמר ולאו דוקא בכ"ש ומש"ה יין ושמן כו' כולהון מן הסתם אינם עומדים לכך ולא שכיחא כדאיתא לקמן דף ע"ח ודו"ק: **בד"ה** ואמר ר"ש כו' במס' כלים פרק כ"ז הבגד שלשה על שלשה לטומאת מדרס ושלש על שלש לטומאת מת כנ"ל: **בד"ה** הואיל וראויין כו' ועוד למפק אי לא הזי לאיצטרופי מושב נמי לא יטמאו ודוקא נקט כו' מאיזה מהן שיקצע יהא כו' כנ"ל:

ע"ב גמ' מאי טעמא לא אמר ר' אבהו כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ה"ג חזי ביחד הס"ד:

סליק פרק כלל גדול

המוציא יין פרק שמיני

ע"ב גמ' ולא נאמרו כל השיעורין כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה תני בתוס' המוציא יין כו' הד"א: **תוס'** בד"ה חלב כדי גמיאה כו' לחלוב בפחות מגרוגרות. נ"ב פירוש גבינה ביבש שהוא יותר מכדי גמיאה בלח: **בד"ה** צריך שיהא כו' משמע דהיינו רביעית כו'. נ"ב פירוש רביעית של תורה הוא רביעית הלוג: **בד"ה** ויעמוד כו' אלא כדי שיסלקו לגד אחד כו' כנ"ל: **בד"ה** אף אנן כו' דכוס של ברכה ברביעית כו' כנ"ל:

דף עז ע"א גמ' ור' יוסי בר' יהודה דתניא רי"א כו' כנ"ל וכן ברש"י. ונ"ב כן מוכח לסדיא במנחות פרק י"ב ור' יוסי בר"י הוא דמוסיף על דברי אביו והוא ברייתא ודו"ק: **שם** כזית הוי יותר כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ועוד מים כו' שיעור מים וכו' הד"א: **בד"ה** והא חשיב כו' נ"ל הא כו': **בד"ה** כ"ש מטהרים

המוציא יין פרק שמיני

ע"ב בתוס' ד"ה המוציא כו' וכן מוכח דכדי גמיעה נפיש וכו' ר"ל וכ"ת דאימא איפכא דסתם חלב לגבינה דשיעורו כגרוגרות דנפיש מגמיעה והכא מיירי בחולב לגמיעה דאחשוביה אחשביה זה אינו דכן מוכח דכדי גמיעה נפיש ודו"ק: **בא"ד** ובעירובין משמע דט' סעודות יש בקב כצ"ל: **בא"ד** ומיהו כגרוגרות דהמצניע וכו' ר"ל דלעולם אימא לך איפכא כדלעיל ואע"ג דמוכח מהא דיומא דגמיעה נפיש מגרוגרת היינו מגרוגרת לח והתיא דהמצניע איירי בגרוגרת יבש דנפיש מגמיעה וק"ל: **בא"ד** וי"מ דכשהחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיעה וכו' ר"ל דלעולם אימא לך דסתם חלב לאכול ולשתות ולכך שיעורו בכדי גמיעה ואפ"ה בחולב אינו חייב אלא כגרוגרת ואפי' בחולב סתם משום דאין אדם טורח וכו' דכה"ג אמרי' לקמן דכשמוציא מים בעין הוי שיעורו בכדי לעשות פי כור אבל הוציא שופכין בכדי שיהא בהן לגבל את הטיט לעשות פי כור אינו חייב משום שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ועיין לקמן וע"ז נמשך שפיר מה שכתבו התוס' ומיהו אר"י דלא דמי וכו': **ד"ה** כדי גמיעה וכו' ולא משמע כן במס' יומא וכו' ר"ל משום דאיפלגו ב"ש וב"ה ושאר תנאי לענין השותה ביוה"כ דמר אמר דשיעורו ברביעית ומר אמר כמלא לוגמא ומר אמר מלא לוגמא ומר אמר בכדי גמיעה ע"ש מכלל דמלא לוגמא וכדי גמיעה כל א' שיעור אחר הוא וק"ל: **ד"ה** צריך שיהא בו רובע רביעית וכו' דכוס הוי רביעית של תורה וכו' פי' רביעית של תורה היא רביעית יין של נזיר ורביעית שמן לרקיקי נזיר ושם בערבי פסחים קאמר דשיעור הכוס המחזיק רביעית של תורה הוא אצבעיים על אצבעיים וכו' ומוכיח שם החשבון מתוך השבון המקוה שהיא אמה על אמה ברום שלש אמות ומחזיקות המים של המקוה שהן ארבעים סאה ומתוך אותו חשבון מוכח דרביעית של תורה הוא רביעית הלוג: **ד"ה** כדי שימזגנו וכו' ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזוג ולא מזוג וכו' ובברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כראוי כדאמר בפרק שלשה שאכלו שמוסיף בברכת הארץ וכו' מקשין התלמידים על פי' ר"ת דלמה לו לפרש דחי פירושו מזוג ולא מזוג לימא דחי הוי חי ממש והא דמשמע הכא בשמעתין דכוס של ברכה מעון מזיגה היינו שימזגנו בברכת הארץ כדאמר בפרק שלשה שאכלו אבל אין זה קושיא כלל דבפרק שלשה שאכלו קאמר ומוסיף עליו בברכת הארץ ומפרש ר"ת דהיינו שמוסיף מים ולישנא דמוסיף לא שייך לומר אם לא נתן לתוכו שום מים מקודם זה רק היה חי לגמרי ועתה בברכה זו הוא תחלת המזיגה ונתינת המים לא שייך לומר מוסיף מים וק"ל: **ד"ה** אף אנן נמי תנינא וכו' אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדמסיק ודקאמרת מים וכו' כצ"ל:

דף עז ע"א בגמ' רבי נתן הא דאמרן ור' יוסי בר יהודה דתנן ר' יהודה אומר ששה דברים וכו' כצ"ל: **א"נ** התם משום חזותא כצ"ל וכן משמע ברש"י ובתוס': **בתוס'** ד"ה דאמר כו' ונראה לר"י דקרא דאל יחסר המזג בניין השרוני משום דליכא לאוקמא לקרא וכו' ר"ל וכי תימא אם איתא דרבא למה דחקו חכמים לדרוש אם יש כ"כ יוצא דהיינו שליש סנהדרין ולאוקמי קרא בניין השרוני לדרוש אם יש כאן רביעית סנהדרין יוצא ולוקמי קרא דאל יחסר המזג בניין סתם ובסתם מזיגה דהיינו תלתא חלקים מים לרבא ותירצו התוס' משום דליכא לאוקמי קרא בסתם מזיגה וכו' וק"ל: **בא"ד** ומיהו להחוא לישנא דהתם משום חזותא וכו' ר"ל להאי שינוייא דמשני הכא א"כ התם משום חזותא וכו' דקאמר דדוקא התם בנדה דאיירי לענין מראית דם קתני שני חלקי מים אבל במזיגה דשתיה אפי' בניין השרוני ס"ל לרבא דדרי על חד תלת מיא וא"כ לא נמצא לרבא שום מזיגה בשום יין כ"א תלתא חלקי מים בטאי מוקי לרבא קרא דאל יחסר המזג ותירצו וי"ל דהא דקאמר משום חזותא הוי פי' כשהאדם אינו רוצה שיפסיד המראה

הוה אתי למעט פגום ונגיעת נכרי אלא משום דלא נטעה כו' ודו"ק : **בא"ד** והא דלא תני בהדיא המוציא יין חי כו' עכ"ל לא ניחא להו לאמר הכא כמ"ש לעיל לרבא דמלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית כו' דודאי לרבא דלא מלי לכלליה בכלל שאר משקין דהוי ברביעית כמו שכן של ברכה מזיגה ועיקר מלתא אשמועינן הוצאה דמוכח דהוי מיהת ברביעית משקין ואגב אורחיה כדי מזיגת הכוס דקתני בה ללמד ומצלת למד דהוי ברביעית אבל לאביי דמלי לכלליה בכלל שאר משקין דהוי רביעית כמו שכן של ברכה ברביעית לא קמ"ל אגב אורחיה דכוס של ברכה כיון דלא אצטריך למתני הוצאה יין כלל כיון דהוי בכלל שאר משקין אלא דפשוט לו לאתויה שיעור דכוס של ברכה ברביעית יין כמו שהוא ותלי ביה הוצאה כדי שלא נטעה לומר כדרבא דלאי לא הוה פשיטא ליה בכוס של ברכה דהשתא נטעה לומר כדרבא דלא הוה בכלל שאר כל משקין דהוי ברביעית כמו שכן של ודו"ק : **ע"ב** דרשב"א סבר אבר כו' וי"ל דלמאי דמשני הוי סברא איפכא כו' עכ"ל לאביי דלמאי דמשני נמי ליסבא דמתני' דהיינו ליסבא דר' נתן אבר קטן של קטן דהיינו איפכא כיון דע"כ למאי דמשני ליסבא דרשב"א משמע אבר קטן של קטן דהיינו איפכא מסברת המקשה א"כ ליסבא דרבי נתן נמי איפכא משמע דאל"ב מאי פליג ר' נתן עליה דרשב"א ודו"ק :

ח"א דף עז ע"ב כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו וכו'. לא בא כאן לתת טעם על כל הנבראים לאיזה נבראו דא"כ הכי גופיה ארבה ותפשיה ועקרב לאיזה נבראו אלא משום דהני מינים שבעל זיפוס וזבוב ושממית בריאות קטנים ושלשים הם נבראו אשר צריך להם בעולם לומר הני דגים באלו יש לשון גדול לרפואה מן המזיקין ולהו הכי ארבעה ונחש ועקרב ותפשיה שהם מזיקין לומר לאצטריך לומר הנה טעם דודאי נבראו להגיע ולייסר בהם הבריות והא דאיירי הכ' איתגן הן מדבר קטן וחלש על הגבור כו' דהיינו לך דלא יסמוך אדם על גבורתו ותעלתו דהרבה פעמים נחלש לפני הקטן ה' מינים קטנים וחלשים מפגיע ויחוש סמנית ופגעות וכילבית לא יהו נראים בעיניך כאילו הם לבטלה אבל הם שלוחי המקום על הגבור לדעת מפגיע כו' וע"כ גם האדם לא יסמוך על מעלתו וגבורתו ואל יתגאה האדם מן הפורענות כי הרבה שלוחים למקום והכא דהכי מייתי להו כה' שלוחי למקום ע"ש שלא יסמוך אדם על גבורתו וק"ל : **מ"ט** עיזי מסגן כו' ומ"ט הני מכסיין כו'. גם שנתנו חכמי הטבע טעם לידרה בכל דבר ותליינו כה"ג בקצת בתלמוד כההיא דפ"ק דכתובות מפני מה אזון כולה קשה והאליה רכה כו' ומפני מה אצבעותיו דומות ליתדות כו' מ"מ טעם דעיזי מסגן כו' משום דברישא מסיגה חשוקה כו' וטעם דהני מכסיין כו' משום דמתכסיין מינייהו כו' הוא דחוק לפי פשוטו ונ"ל דנראה דנתכוונו בכל זה לדברים המגיעים לתורה בדרך משל גם כבתוב וה"נ מ"ט עיזי מסגן כו' ע"פ מ"ש דמלכות יון נמשל לגנו כמ"ש בדניאל והצפיר העזים הגדיל גו' וישראל נמשלו לשה כמ"ש שה פזורה ישראל גו' ולפי שבבית שני עמדו מלכים לישראל מלכי חשמונאי והורדוס עד שתלכו בזמן הבית מקדם מלכות יון ולאלכסנדר מוקדן ואחריו מלכים אחרים מיון אחר ע"מ עיזי שהוא מלכות יון אזלן ברישא להלוך בבית שני ואחר כך אחריו שהוא מלכות ישראל ... על פני הגוים גו' והדר בגורלה ... על פני גו' ... וא"ת מלכות חשמונאי שהוא מלכות ששלט בזמן בית שני ... הני מכסיין כו' ע"פ מה דכבר שפגעו לראשונים דבית ראשון נתגלו עונם ... ובבית שני ... מכסיין מינייהו ... גם קולם מגולין ... מלכה עבד לחם רב וסייס בעגין ביה בלילית קטל בלשצר מלכה גו' ודריוש תדמה קבל מלכותא דהיינו דנפרע ממנו בבת א' וקאמר משום דאכל כיסי עש"ה כי אכל את יעקב וכמ"ש פ' הכונס בזמן שהרשעים בעולם הפורענות מתחיל מן הצדיקים שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש גו' וע"י נהרגו כמה לדיקים וע"כ לא ניתן להם ארכא ואמ' בהיפך זה תורא אמאי זנביה אריכה כו' והורא היינו מלכות ישראל שנקרא בכ"מ ע"ש יוסף בכור שור גו' אמאי ניתן להם לירידתם ושפלותם ארכא כ"כ ליפרע מהם מעט מעט כמפורש בכמה מקראי ולמה ניתן להם ארכא והרי כל מלכי ישראל עע"ז היו והשיב משום דדיירי באגמי ובעי לכרכושי בקי כו' דהיינו זבובים קטנים הנושכים כפי' הערוך וע"ש העונות שנאמר בהם זבובי מות גו' דהיינו שאין הקב"ה מצרף עונותיהם אלא שנפרע מהן במעט מעט כל עון ועון כמו שהוא פוקד עליהן כמ"ש שם ואמ' מ"ט קרנא דקמלא רכיכא כו' מבואר כי ישראל בגלותן נדמו לקמלי ולתולעת שאין להם כח אלא בפה כמפורש בריש פ' הרואה גבי עוג שסדר הקב"ה קמלי ונקבוה ואף גם זאת בגלותם יש להם קרן שולטנות של מלכות כמ"ש לא יסור שבט מיהודה זו ר"ג שבבבל ונשיא שבא"י וז"ש אמאי יהיה אותו קרן רכיכא דהיינו שיהיו ככנעים בגלותן והשיב ע"ד שאמרו לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז דע"כ קרנא שלהם רכיכא בגלות להיות נכנע משום דדיירי ביני חילפי שהוא ערבה רמז למלכי רשעה ואילו היו קשים ומתגאים היו נדים בגלות ולא היה להם קיום בין הרשעים ומתעוורא ח"ו עיניהם לסחוס מאור הגולה (פ' בנות כותים ע"ש):**ואמר** מ"ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי כו' מדמה להו לישראל לתרנגולתא כדאמרינן פ"ק דע"ז בההיא דמיית נן לעיל דאגי נפרע מהן מעט מעט כפיד של תרנגולת וע"פ מ"ש בפרק מלות חלילה דאיכא למ"ד דעיניו למעלה בשעת תפלה וכבר כתבנו שם דהיינו בהיותנו בגלות דאיכא סילוק שכינה מלמטה למעלה אבל בזמן שבה"מ קיים כ"ע מודו דעיניו ולבו למטה שנאמר עיני ולבי שם כל הימים והכי איתא בהדיא בירושלמי והכא ה"ק מ"ט תימרא דתרנגולתא שהם ישראל מדלי לעילא דהיינו דעיניו למעלה והא כתיב עיני ולבי שם וגו' דמיניה ילפינן דעיניו ולבו יהיו למטה וקאמר משום דדיירי אדפי במקום סכנת נפילה ח"ו בגלות ובעי רחמי שמיא טפי וע"כ עיניהם למעלה כיון דסילוק שכינה היא למעלה ולולי שתבקש רחמי שמיא מלמעלה היה עשן שהוא מורה על הגלות כמ"ש והנה תנור עשן ולפיד גו' ואמרו בב"ר שהראה לו גיהנם וגלות היה אותו עשן מעויר אותם להחשיך ולסתום ח"ו עיני אור הגולה : **דשא** דרך שם דרגא דרך גג כו' לפי שהתרגום הוא קרוב ללשון הקודש בכמה מלות ע"כ בא לומר דגם אילו דברים בלשון תרגום אינן אלא קיצור מלה"ק דשא דרך שם דלפי התרגום אורחי שם וכן דרגא דרך גג לפי התרגום אורת איגרא וכן על הרוב שנגזרו מלשון הקודש בדרך קיצור לשון : **מתבוליתה** כו' עיין פרש"י ובערוך פי' עוד פ"א ע"ש : **כוף** ותיב כו' עיין פרש"י ובערוך פי' כלי שיש לו בית קיבול אומרים כוף הפוך הכלי מאחוריו ושב ע"ש : **כוזא** כוזה כו' פרש"י כלי חרס קטן כוזה כלומר כו' זהו מהו חשוב כו' עכ"ל וי"ל כוזה כל פכין קטנים שאמרו בכמה מקומות הוא כוזה וק"ל: **אסיתא** חסירתא כו' ברי"ש ובערוך י"ג חסידתא בדל"ת כלי שסובל מכות כחסיד הנעלב ע"ש ועיין בפ' בנות כותים בחדושינו וק"ל : **גלימא** כו' כגולם כו' פרש"י שאין לו חיתוך אברים עכ"ל ובערוך פ"א כשיושב עטיף בו נראה כאדם שאינו יודע לעשות כלום כמו ותילופיהן בגולם כו' ע"ש : **סודרא** סוד ה' ליראיו כו' בגדי אדם מרמזים על מדותיו של אדם כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו' ובמעלות המדות היא היראה וע"כ שם הסודר המורה ע"ז הוא מיוחד ליראי ה' וק"ל :

דף עה גמרא חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא כו' יש לדקדק לפי הפי' שכתבו התוס' במתני' דכדי גמיעה היינו דוקא במפרש בהדיא לשתייה א"כ מאי אהני ליה הא דשכיחא דהא דומיא דהכי במפרש לרפואה דאזלי כמי רבנן בתריה וי"ל דכ"מ במפרש דלא הוליא לגבינה ואינו מפרש לא לשתייה ולא לרפואה אזלינן בתר שתייה דשכיחא טפי וק"ל : **תוס'** בד"ה אטו מלניע כו' דה"פ אטו מלניע כו' דמדלא קתני אבל המלניע כו' עכ"ל הולרכו לפרש דברי המקשה לפי פירושם ולא ניחא להו כפשטיה כפרש"י דא"כ לא הוה אילטריך ליה לאביי להוסיף בתירולו דאיירי בתלמיד דכ"ע מודו ביה אלא דהו"מ לאוקמא כפשטיה כשהוליאו המלניע גופיה אבל לפירש"י ניחא כיון דאתא כרשב"א ניחא ליה לאוקמא אף בשלא הוליאו המלניע כיון דאשכחן בהדיא דרשב"א סבר הכי וק"ל : **ע"ב** גמרא המוליא כו' ושטרא פרוע כו' כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה כו' לכאורה לכל הנהו אמוראי דאסור להשהות שטר פרוע ולוה נמי לא משהי ליה הך ברייתא לא אתיא כרבנן דפטרי לקמן בשטר פרוע דאין לריך לו כלל וכר' יהודה נמי לא אתיא דבשטר קטן נמי חייב דלריך לו וראיתי בתוספתא דרבנן לא פליגי אדר' יהודה אלא בשטר קטן אבל בגדול דראוי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון מודו רבנן דחייב והיינו אף דלא משהי ליה מ"מ האי שיעורא דשל פלייטון חשוב לרוב בני אדם ודו"ק: **תוס'** בד"ה ת"ק סבר כו' מה תועלת יש בשטר כיון שאינו יכול לקיימו כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דאימא דנהי דלא חזי השטר לגבות חובו הרי ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו וי"ל דסמכו עלמם אמה שכתבו לקמן בפרעו אמאי פטור והא ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו ותירלו בו דאסור להשהותו שמא לבסוף יקיימנו כו' ה"נ נימא הכא בלא פרעו כיון דאין יכול לקיימו יפרע לו הלוה ולא איכפת ליה ללוה שיחזיר לו השטר ושמא לבסוף יקיימנו ויגבה בו שנית כמ"ש התוס' לקמן וק"ל : **בא"ד** וא"ת ואמאי לא קאמר איפכא דת"ק כו' ומשפרעו הוי כמשמעו כו' עכ"ל ק"ק דלא תקשי להו אמאי לא קאמר דמשפרעו הוי כמשמעו ובהא פליגי דת"ק סבר לריך לקיימו ואין לריך השטר למלוה כדי שיחזירו ללוה דא"כ לא מיהדר ליה לא איכפת ליה ללוה כיון דאינו יכול לתובעו שהרי לריך לקיימו ורבי יהודה סבר אין לריך ולריך ליה השטר למלוה כדי שיחזירו ללוה דאי לא מיהדר ליה חוזר ותובע לו בו ויש ליישב ודו"ק :

דף עט בפירש"י בד"ה והכא בכותבין כו' אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו עכ"ל אין פירושו שלריך להחזיר ללוה דא"כ מאי קאמר ואסור להשהותו דלא שייך איסורא דשהייה בלוה ועוד דאי הוי לריך להחזיר ללוה א"כ לריך ליה המלוה כדי לאהדורי ללוה ואמאי פטור אלא דר"ל או מחזירו ללוה או שהוא המלוה שורפו מיד דאסור להשהותו וק"ל : **בא"ד** וא"כ לא מהדר ליה מלוה לא איכפת ליה ללוה כו' עכ"ל ולא יחוש הלוה שמא יאבד שוברו וזה חוזר וגובה בו שהרי אסור לו למלוה להשהותו ולריך לשורפו וק"ל : **תוס'** בד"ה אלמא כיון כו' ה"ל למנקט כיון דלאריגה כו' עכ"ל בכל נוסחות סדר המשנה בפרק האורג לא קתני גבי אריגה סיט כפול אלא כמלא רוחב סיט והיינו דאורג ב' חוטין כמלא רוחב סיט

חכמת שלמה

מטהרין דאינו ככשר לטמא כו' ולא תורת משקה לטומאה קלה כצ"ל וכ"ב פי' לקבל טומאת אוכלין : **תוס'** בד"ה ועוד מים כו' כשאר משקין אלא כו' כולי האי הועיל ולא חזי כו' כצ"ל : **ע"ב גמ'** כדי גמיאת חלב כו' כצ"ל : **שם** כדי ליתן במשיפה קילור כו' כצ"ל . וכ"ב קילור הוא ענין בפני עצמו וקאי אמוציא קילור וכן בכל הספרים וברי"ף ובאשר"י וכן מוכח להדיא ברמב"ם : **בפיסקא** דבש כדי ליתן על הכתית כו' לאפוקי הדר אודרני דלא כו' : **שם** אימת סממית כו' . כ"ב תרגום ירושלמי כלטאה סממית אי נמי ל' סממית והוא עכביש . ערוך : **שם** תורה אריכה גנובתיה כו' . כ"ב פי' יותר מן הסוס שהוא בינוני ודו"ק : **שם** א"ל דבי ר' ינאי לא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה עוממות כו' בכילד צולין ולקח מלא המחתה גחלי אש גחלים יכול כו' כצ"ל : **בד"ה** שבלול לימאה . כ"ב הוא פי' של חומט וכן פירש"י בדף ו' דמ"ק : **בד"ה** לכתית מניחה עליו כצ"ל : **בד"ה** קמצא ארבה ול"נ קמצא נמלה כצ"ל ונמחק שבלול . וכ"ב זה בע"כ טעות דהא רש"י פי' שבלול חומט שקורין (בל"א שנעק) אלא הכי צ"ל נמלה וכן פירש"י בריש הרואה וק"ל : **בד"ה** כוזא כלי חרס קטן הס"ד : **בד"ה** טווחא נראה המרקד כשוטה . כ"ב כ"ל על דרך הא דאמרינן פ"ק דכתובות אהני טווחא להאי סנא : **בד"ה** בוכנא כלי כו' . כ"ב ס"א עלי : **בד"ה** דר' שמעון כו' בן יומו ור' נתן כו' הד"א :

דף עה ע"א גמ' שכן כוהלין לברקת ומאי כו' כצ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה רפואתו כו' שיעור גדול וכן כו' הד"א : **בד"ה** דבר כו' המוציאו ורשב"א כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה כל זה נמחק : **שם** כדי לעשות אוזן לכפיפה כו' ר"י אומר אף משסראהו למוכס כו' אביי אמר דכ"ע כו' כצ"ל : **רשי** בד"ה מספרעו פטור כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה ת"ק סבר כו' אם יודה הלוה שאינו מזויף כו' כצ"ל . וכ"ב ולא חיישינן לקנוניא מאחר דליכא רעותא בשטר ולא אמרינן חיישינן לקנוניא אלא היכר דאיתרע שטר כגון שנפל ומצאו כו' : **בא"ד** ואי לא הוה טענינן ללקוחות כו' עד ושם האדכתי נ"ל קודם וי"ל דמיירי כגון כו' :

דף עט ע"א גמ' המעבדו בכמה א"ל ל"ש לעבדו בכמה כו' כצ"ל : **שם** והאורג ב' חוטין שיעורו כמלא הסיט אלמא כו' כצ"ל . וכ"ב כך הוא להדיא ברמב"ם ועוד כ"ב פי' ב' חוטין של ערב כשיעור רוחב הבגד כמלא הסיט אף שלא ארגו על פני כולו רש"י לקמן : **שם** שיעורו כמעובד שלא לעבד כו' בגד קטן לפי סככה כו' הנן זרעוני גינה פחות מכגרוגרת כו' מודים חכמים לר"ש במוציא כו' והוינן בה שופכין למאי חזי ואמר רבי ירמיה כו' שיעורו כדתנן עור כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אלמא כיון דלטוייה קא ה"ל למנקט כו' . כ"ב אם אין כאן ט"ס נ"ל שהתוס' סוברין ששיעור אריגה כשיעור טויה וכתב נמי שם סיט כפול ואפילו גורסין כמלא הסיט לחוד ואפ"ה אפשר מפרשין דה"ס גבי אריגה כפול וסמיך ארישא והא דמחלקים לתרתי בבא משום דשיעור אריגה דוקא בב' חוטין משא"כ בטויה וק"ל . (עיין במהרש"א) :

קלף

מהר"ם

המראה דרך למזגו על חד תרין אפי' לרבא ומתני' דנדה דקתני ב' חלקי מים איירי נמי כשאינו רוצה להפסיד המראה וא"כ יש לאוקמי קרא דאל יחסר המזג דאיירי נמי כשאינו רוצה להפסיד המראה שאז מוזגו על חד תרין : **ד"ה** ועוד מים בכד וכו' ומה ששנה במתני' יין באנפי נפשיה וכו' הא דלא תירצו התוס' כדלעיל דמלתא אגב אורחא קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית יין חי לאביי משום דבשלמא לעיל לרבא דבעי למתני עכ"פ כדי מזיגת רביעית נקט מזיגת כוס של ברכה להשמיענו אגב אורחא דכוס של ברכה בעי רביעית אבל הכא בדאביי לא ה"ל למתני כלל שיעור דיין דהא נכלל הוא במה דקתני במתני' וכל שאר משקין ברביעית ולא שייך לשנויי מלתא אגב אורחא וכו' אלא שיש לדקדק דה"ל להתוס' לתרץ קושיא זו כמו שכתבו בתר הכי דמש"ה נקט כדי מזיגת כוס של ברכה לאשמעינן הא אם נפגם או שנגע בו נכרי לא מיחייב תו בהוצאתו בשבת והוה ליה לתרוצי הכל בחד תירוצא ול"ל להא תירוצא משום דלא נטעה כדרבא וצ"ל דהשתא לא צריכה לההוא תירוצא דנראה דחוק קצת ועדיפא מיניה מתרץ השתא דלא נטעה לומר כדרבא אלא שעדיין הוקשה להם דליתני בהדיא המוציא יין חי ברביעית הוכרחו ע"כ לתרץ דבא לאשמעינן דאם נפגם ונפסל מכוס של ברכה דלא מחייב ואין ה"נ דלאחר שמתרץ ההוא תירוצא אין אנו צריכין תו לתירוצא דלעיל מיניה שתירץ דלא נטעה לומר כדרבא וכו' ודו"ק : **בא"ד** דלא מצנעי כשיעור זוטר כולי האי הואיל ולא חזי וכו' כמו קלף דלא חשיב כשיעור קשר וכו' כצ"ל : **ע"ב בגמ'** ולובן של ביצה כדי לסוך במשיפה קילור כדי וכו' כצ"ל : **דבש** כדי ליתן על הכתית תניא כדי ליתן וכו' כצ"ל : **לימא** כתנאי שמן כדי לסוך וכו' לא דכ"ע וכו' וליתא דר' ינאי וכו' סוגיא זו תמוה דהמקשה פריך לימא כתנאי והתרצן משיב דאפי' כחד מינייהו לא אתי וצ"ל דהכי פריך לימא כתנאי ואתי ר' ינאי כרשב"א וא"כ קשה לימא ר' ינאי סתמא הלכה כרשב"א ותו לא ומשני דנוכל לומר דכ"ע ליתא דר' ינאי ובהא פליגי וכו' ולכך הוצרך ר' ינאי להשמיענו דבריו בפירוש ולא ר"ל סתמא הלכה כרשב"א וק"ל : **ברש"י** ד"ה קמצא וכו' קמצא נמלה כצ"ל :

דף עה ע"א בגמ' בגלילא שנו וכו' עיין לעיל בפרק כירה דף מ"ז בתוס' ד"ה בגלילא שנו וכו' דפירשו שם התוס' הא דשמעתין דלא כפירש"י : **אמר** מר מודים חכמים לר"ש וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה וממללי וכו' ונגלדין כמין דבק וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה אטו מצניע וכו' ודוחק לומר דלא מחייב ר"ש וכו' מטעם של התוס' שכתבו ודוחק לומר וכו' דמדקתני לעיל בברייתא דף ע"ו כלל אמר ר"ש וכו' ש"מ דבכל מצניע קאמר : **ע"ב במתני'** עור כדי לעשות קמיע קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה וכו' ומה שכתוב בספרים דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה טעות הוא וכן מוכח ג"כ לקמן דף ע"ט ע"ב בגמ' שם ובתוס' ע"ש : **כפיפה** מצרית פי' רש"י סל שעשוי מצורי דקל פי' סיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו או מנצרים של דקל ועיין בסוטה דף ז' ודף י"ד שם בפירש"י : **ת"ר** הוצין כדי לעשות אוזן לכפיפה וכו' כצ"ל : **תנא** כמה קשר מוכסין שתי אותיות ורמינהו וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים של קשר מוכסין ליתא באלפסי ובאשר"י : **ברש"י** ד"ה כפיפה וכו' מצורי דקל בסוטה דף ז' פי' רש"י חבל מצרי עשוי מצורי דקל מסיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו ובדף י"ד שם פירש"י כפיפה מצרית סל עשוי מנצרי דקל וכו' ע"ש : **ד"ה** מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולומר לא פרעתי וכו' מדברי רש"י משמע שהוא מפרש צריך לקיימו היינו הלוה ולא משמע כן בגמ' דכתובות וכן בכל המפרשים דהא פשוט הוא דצריך לקיימו קאי אמלוה שאע"פ שהלוה מודה שהוא כתבו ונתנו למלוה ואינו מזוייף ואפ"ה צריך המלוה לקיימו דאי לא מקיים נאמן הלוה לטעון פרעתי ויתר טענות במגו דמזוייף וק"ל : **בתוס'** ד"ה ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכו' וא"ת כי לא פרע נמי אמאי חייב וכו' פי' כי לא פרע כלומר עד שלא יאמר פרעתי אמאי חייב כשמוציא השטר מה תועלת יש בשטר וכו' ויש מקשין דלמה לא תירצו התוס' דצריך ליה לצור ע"פ צלוחיתו דהכא ליכא למימר דאסור להשהות שטר פרוע וכו' דהא עדיין לא אמר הלוה פרעתי וגם המלוה אכתי לא אמר אין לי עדים ואין לי ראיה דנימא דנוציאנו מיד המלוה כמו שכתבו התוס' לבסוף אבל שיבוש הוא כי אין שום מלוה לוקח שטר חוב כדי לצור על פי צלוחיתו ודוחק לתרץ דכשלקחו היה סבור שימצא עדים לקיימו ועכשיו נודע לו שלא נמצא עדים כלל לקיימו ויחזיקו כדי לצור ע"פ צלוחיתו מ"מ אין דרך לשום מלוה לצור ע"פ צלוחיתו שט"ח שעדיין לא תבע בו את הלוה לכך עדיפא מינה משני התוס' שאפי' לצורך החוב בעצמו צריך השט"ח ומועיל לו דע"י השט"ח מתוך כך נזכר הלוה : **בא"ד** א"נ לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה וכו' כצ"ל אבל מ"מ דברי תימה הן שבשביל הודאתו של הלוה יטרוף המלוה ממשועבדים בשטר שאינו מקויים ודו"ק : **בא"ד** ואי לא הוי טענינן ללקוחות וליתומים וכו' הות אתי שפיר דאסור להשהותו משום שמא ישהנו ויוציאנו לאחר זמן על היתומים ועל הלקוחות ולא ידעי למטען מזוייף ואנן לא טענינן להו וק"ל : **ד"ה** רש"י גרס דכ"ע מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכו' ר"ל שרבא היה יכול לאסוקי דכ"ע מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ופלוגתא דר' יהודה וחכמים איירי בפרע לו החוב ממש ובכותבים שובר פליגי אלא שאמר כ"ע מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו משום דהכי הלכתא :

דף עט ע"א בגמ' תנן זרעוני גינה בגרוגרת וכו' לקמן דף צ' שנויה משנה זו וגרסינן בה פחות מגרוגרת ע"ש : **ברש"י** ד"ה והכא בכותבים שובר וכו' וה"ג ת"ק סבר כותבין שובר וכו' פי' ואע"פ שכותבין שובר אסור למלוה להשהותו לצור על פי צלוחיתו כמו שכתב רש"י לעיל מזה וגם להלוה אינו צריך להחזירו ואינו עומד אלא לשריפה ולכלום נחשב ולכך אם הוציאו פטור : **בתוס'** ד"ה ת"ק סבר וכו' וקשה דהרי צריך להחזירו ללוה וכו' פי' דאע"ג דס"ל דכותבים שובר אם לא היה ביד המלוה בשעת התביעה אבל כשישנו ביד המלוה צריך להחזירו וגם המלוה בעצמו מחזירו כדי שלא יצטרך לכתוב שובר אלא ודאי הכא איירי שלא היה השט"ח ביד המלוה בשעת התביעה וכתב לו שובר ונתן לו ואחר זמן נמצא ולכך אם הוציא פטור . **ד"ה** אלמא וכו' אלא שמא לאו כולהו קיימי לאריגה כצ"ל ר"ל

שיש

קתני דהיינו שיעורא דסיט כפול בטוויה ומהרש"ל דחק בזה בדברי התוס' ואין להאריך וק"ל: **ע"ב** בד"ה קלף ודוכסוסטוס כו' דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת כו' ולקמן משמע דכשרין כו' עכ"ל האי ליסנא דכשרין משום ס"ת נקטו כדמסיק כתבה על הקלף כו' כי תניא ההיא בס"ת אבל בתפילין דוקא בקלף וכן במזוזה דוכסוסטוס למטה וק"ל: **בד"ה** ור' אחאי מכשיר וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לקמן דמלתיה דרב סתמא נשנית כו' דקלף ודוכסוסטוס שוים כו' עכ"ל איכא למימר שפיר דסבר כרבי אחאי ובתרווייהו מכשיר והו"ק: **בד"ה** אלא לאו אתפילין והא דקתני כתבה לשון נקבה כו' עכ"ל לכאורה קשה דבכ"מ קרי לתפילין בלשון נקבה כדאמר פרק הקומץ תפלה של יד כותבה על עור אחד ואם כתבה כו' ואמרינן שם שאם יש לו ב' תפילין של ראש שטולה עור על א' ומניחה כו' וכן בכל הסוגיא שם ואפשר דר"ל דקתני כתבה בלשון נקבה יחידה ולא בלשון נקבות לרבים דה"ל למתני כתבן בלשון רבים דהיכא דקתני לשון תפלין הוא ליסנא דרבים כדאמר התם תפילין כל זמן שפני טבלא קיימות כשרות כו' וכ"ה בכל הסוגיא שם וק"ל: **בד"ה** תפילין אגויל כו' אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל כו' עכ"ל אפשר דפסיק להו במזוזה דפסולה על הגויל דהכי מסקנא דשמעתין להכשיר מזוזה גם על הקלף אבל לא על הגויל דהך ברייתא דמכשיר בה גויל לא מתוקמא אלא בס"ת וכן נראה דפסיקא להו במזוזה דפסולה על (עור) [נייר] שאיט מחוק היינו נמי דהכי משמע לפי המסקנא כמ"ש ודו"ק: **בד"ה** השתא דאתית כו' והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין כו' עכ"ל נראה דאע"ג דלמאי דמסיק נמי השתא להכשיר קלף במזוזה איכא לאוקמא שינה בזה ובזה אידי ואידי אמזוזה קלף במקום שער ודוכסוסטוס במקום בשר וכמ"ש לעיל למאי דבעי להכשיר דוכסוסטוס בתפילין דאיכא לאוקמא אידי ואידי אתפילין בכה"ג אלא שסמכו עלמם אסוגיא דהקומץ דמסיק אידי ואידי אתפילין לפי המסקנא דהכא והיינו נמי משום דניחא ליה לקיומי שינויא קמא דהך דקתני פסול משמע לפסול לגמרי דוכסוסטוס או קלף והיינו למאי דבעי למימר מעיקרא מתוקמא במזוזה לפסול קלף לגמרי ולמסקנא לפסול דוכסוסטוס בתפילין לגמרי ועיין בתוס' פרק הקומץ דרך אחרת בזה ודו"ק:

דף פ בד"ה והא אמר כו' דלקמן בהזורק תנא מרה"י לר"ה ועבר כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה תנא הזורק מרה"י כו' ולא ידענא מי הכריחו לכך והתם נמי לא קתני הזורק גם למאי שהילו דלוקמא במתגלגל אין נראה דתנא הזורק מרה"י כו' ודו"ק: **בד"ה** אבל פיסלא כו' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דלליסנא קמא לריך לפרש הכא שהוא ר"ה כו' עכ"ל ור"ל דלפי ליסנא בתרא ניחא כפשטיה דהוה מקום פטור ולאביי לא מפסיק משום דמותר להשתמש בשניהם ובלבד שלא יחליף כדאמרינן פ"ק ולרבא כיון דמ"מ רשות אחר הוא מפסיק אלא לליסנא קמא דפיסלא הוי כרמלית הוצרכו לדחוק כיון דאביי סבר דכרמלית מפסיק פיסלא אמאי לא מפסיק ודו"ק: **בד"ה** אם לרפואה כו' כלומר אם לא הצניעו לרפואה אלא כדי לקשט כו' עכ"ל ר"ל אם לא הצניעו לרפואה כמו שאמר לא הוי שיעורו כדי לכחול עין אחת אלא כדי לקשט כו' דסתמו עומד לקישוט וק"ל: **ע"ב** בד"ה למימרא כו' חשוב הוא הרבה הס"ד ואח"כ מ"ה חף ס"ד שהוא כנ"ל:

ח"א דף פ ע"א מאי בשמן המור כו'. מבואר פ"ק דמגילה ע"ש:

דף פא בד"ה חפי פותחת כו' וכן משמע כו' ושל גל אע"פ שחברן לדלת כו' דמשמע מה שקבען כו' עכ"ל לכאורה קשה מאי משמע כפירושם דהא לפירוש הקונטרס דקודם שלא נקבעו אינן ראוין לכלום נמי ניחא דקאמר אע"פ שחברן לדלת כו' וקבען לדלת יש לו לגרום טומאה משום פשוטי כלי עלם דהוי כמתכת וטמא אלא כיון שקבוע בגל האי מחובר לקרקע וטהור וי"ל לפי מה שמדקדק בדברי התוס' שהקשו לפ"ה ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה כו' עכ"ל ולכאורה לא פ"ה כן אלא דיש לחפים טומאה מלד עלמם דהיינו משום דפשוטי כלי עלם טמאים וע"כ נראה דשיעור דבריהם כן הוא דבקבעו בפותחת יש לפרש ב' טעמים לפ"ה אי משום דפשוטי כלי עלם טמא אי מבוס דמקבל טומאה מן הפותחת דפותחת יש לה בית קיבול וטמא וכל המחובר לטמא טמא וע"ז הקשו דאי משום פשוטי כלי עלם דחו את זה ממשנה ערוכה דהא תנן בהדיא דפשוטי כלי עלם טהורים ואי משום דפותחת גורם לה טומאה משום דכל המחובר לטמא טמא הא אדרבה תנן במסכת כו' והשתא לפי דרך השני זה דיש קלת לקיים פ"ה דהפותחת גורמת לה טומאה כתבו הכא דלא משמע כן ממה שאמרו דאע"פ שחברן לדלת כו' דלפי טעם לטמא החף ממחובר לפותחת משום דהפותחת גורם לה טומאה דכל המחובר לטמא טמא לא שייכא הכא לטמא במחובר לגל ולא לפותחת דהא הגל אינו טמא ודו"ק: **בד"ה** אסור לממש כו' וי"ל דהכא בממשמש לרור כו' עכ"ל אין לחלק בין לרור דהכא לחרס דלקמן דהא דומיא דהכא בקנוח לא חיישינן להסרת נימין בלרור כמו בחרס אלא דר"ל לחלק בין ממשמש דהכא לקנוח דלקמן וק"ל: **בד"ה** ואם לאו כהכרע נראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כו' עכ"ל אע"פ שהמלות אין משתכין מ"מ יפול בו לשון גירסא לפי שהענין משתנה בלשון אם הוא מלתא באנפי נפשיה אם לאו וק"ל: **ע"ב** בד"ה והניחו ע"ג כו' הא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר כו' עכ"ל

מהר"ם

שיש מלבן ומנפץ שלא קיימי לאריגה אבל מ"מ כולהו קיימי לטויה: **ד"ה** קתני מיהת וכו' קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי מלתא דאביי הכא נראה דטעמו הוא דלענין הקושיא שהקשה המקשה אינו צריך למילתיה דאביי דמאי נ"מ דאפי' יהא השיעור קטן או גדול מ"מ שמעינן מהא דשיעור עור שעדיין אינו מעובד ועור שכבר מעובד קצת דהיינו חיפה אינן שוין שזה שיעורו כדי לעשות קמיע וזה שיעורו כדי לצור בו משקולת קטנה ויש שרוצים לפרש דר"ל דמאחר שכבר הביאו דברי אביי לעיל מזה בסמוך לא הוה צריך לאתויי ליה בסיום הקושיא דקתני מיהת וכו' ולא נהירא לי דאדרבה אם היה צריך לאתויי ליה לענין הקושיא בסיום הקושיא היה צריך לאתויי ליה וק"ל: **ע"ב בגמ'** מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן אלא הכי קתני קלף וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה תנן קלף כדי לכתוב עליו וכו' אין לפרש דהכי פריך מדנקיט קלף וכו' ואין להקשות דהכל מעמא מאי הא שפיר יש לדקדק ממתני' דמדנקט קלף מכלל בדוכסוסטוס לא דיש לומר דגמ' ס"ל דאין זה דיוק דמתני' לא אתיא לחלק אלא בין עור ובין קלף שזה שיעורו בכדי לעשות קמיע וזה בכדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין ונוכל לומר דבלשון התנא דקתני קלף נכלל נ"כ דוכסוסטוס דשיעורו נ"כ כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין:

דף פ ע"א בגמרא דבק כדי ליתן בראש השפשף וכו' תנא כדי ליתן בראש וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים שעוה כדי ליתן וכו' תנא כדי ליתן ע"פ נקב וכו' ט"ס הוא: **זפת ונפרית** כדי לעשות וכו' שעוה וכו' תנא כדי ליתן וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם כו' ב' בתים פתוחים אחד לרשות הרבים זה ואחד לרשות הרבים זה מדברי רש"י משמע שמצריך דוקא הוצאה משתי רשויות לשתי רשויות ולא משמע כן מתוך הסוגיא ואפשר דרש"י אורחא דמלתא נקט משום דאין בנמצא שיהא רה"י אחד כגון בית עומד נגדו שיהיה רחבו ב' רשות הרבים ורשות היחיד ביניהם א"נ או אי ר"ל או משני בתים לרשות הרבים א' או מרה"י לשתי רה"ר דאם לא כן דבריו סותרין זה את זה שהרי בתר הכי כתב גבי פיסלא והוציא חצי גרוגרת מביתו מכאן וחצי גרוגרת מביתו מכאן משמע אפילו מבית א' וק"ל והציורים שבספר ח"ש א"א ליישבם ואפשר שטעות המציירים הוא: **בתוס'** ד"ה והאמר רבא וכו' ותירץ דרבא ס"ל כר"י דהמוצא תפילין וכו' ר"ל דרבי יהודה פליג אברייתא דהזורק דקתני תוך ג' לדברי הכל חייב: **בא"ד** ומאי פריך התם וכו' פירוש בפרק המוצא תפילין: **בא"ד** ומיהו תימה לר"י דלקמן בהזורק קתני מרשות היחיד לרה"ר ועבר ד' כצ"ל: **ד"ה** בהעלם אחד. ונראה לו כגירסת ר"ח מרשות א' חייב מב' רשויות פטור וכו' ולפירוש זה הא דקאמר בגמרא אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם היינו רה"ר בין ב' רה"י או רה"י בין ב' רה"ר ומכנים מב' רה"ר לרה"י א' וק"ל: **ד"ה** אבל פיסלא לא וכו' א"נ גבוה י' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דלליסנא קמא צריך לפרש וכו' כצ"ל אבל צ"ע שם דבספרים שלפנינו אין כתוב כ"א הלשון האחד ועוד דמשמע מדברי התוס' דהכא דללשון הב' א"ש ספי ואדרבה דלשון הב' שאיירי שגבוה עשרה א"כ אפילו אינו כ"א ד' טפחים הוי רשות היחיד וחייב חטאת כמבואר במסכת זו בכמה מקומות ואם כן למה אינו מפסיק ונראה לפי מה שמפרשים התוס' דאיירי שרבים מכתפים עליו והוי רה"ר צ"ל שאיירי שמפסיק בין שתי ר"ה ומוציא משתי רה"ר לרה"י אחת דהיינו הכנסה לגירסת ר"ח ומאחר שפיסלא זו הוי גם כן רה"ר לא מקרי הפסקה ולא הויא העקירה משתי רשויות ופטור וללישנא בתרא דהוי הך פיסלא רה"י איירי שמפסקת בין שתי רה"י ומוציא מהשתי רה"י לרה"ר אחד וכיון דגם הפיסלא הויא רה"י אינה מפסקת ולא הויא העקירה משתי רשויות כל זה היא על פי גירסת ר"ח ולרבא מפסקת משום דסבירא ליה דרשות שבת כרשות גיטין ובגיטין חולקת פיסלא רשות לעצמה אפילו בחצר וע"ש: **ד"ה** אם לרפואה וכו' ואם לקשט כלומר אם לא הצניעו לרפואה אלא כדי לקשט שתי עינים כצ"ל: **ע"ב** בגמרא א"ל הכי אמר רב ששת וכו' כצ"ל: בהא א"ל מידי שמיע לך

דף פא ע"א בגמרא ת"ר חפי פותחת וכו' ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין כצ"ל ומפי' רש"י משמע דל"ג בדלת ודו"ק: **ברש"י** ד"ה חף קס"ד דפותחת של עצם וכו' כצ"ל: **ד"ה** טמאים דכלי עצם ככלי מתכות כו' ואי משום דמחובר לפותחת וכו' משמע דס"ל דהשינים הן של עצם והפותחת עצמה היא של עץ ופשוטי כלי עץ טהורים הם אלא שיש לדקדק כיון שמפרש דהפותחת עצמה יש לה בית קיבול ומקבל טומאה והשיניים מחוברים לה למה ליה לפרש דהשיניים טמאים דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאים תיפוק ליה דמקבלים טומאה מטעם שמחוברין לפותחת והיא יש לה בית קיבול ומקבלת טומאה וכל המחובר לה גם כן מקבל טומאה דהא הכל כלי א' הוא כדמשמע מדבריו דקאמר ואי משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור וא"כ ה"ה הואיל ויש לו בית קיבול וכל המחובר לטמא טמא ונראה דאין ה"נ דס"ל לרש"י דפותחת גורמת טומאה לחף וכדמשמע נ"כ מדברי התוס' דמשמע כן בדברי רש"י והא דאצטריך לפרש דהשיניים הן כלי עצם ויש להם דין כלי מתכת היינו משום דקשה לו למה צריך התנא למתני כלל חפי פותחת דהיינו קודם שחיברן טהורים פשיטא אפילו היו ראויים לשום דבר כלי פשוט הוא ואינו מקבל טומאה לכך פירש דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאים הלכך אם היו ראויים לכלום עד שלא חברן היו טמאים וכשחברן בפותחת מקבלין טומאה נ"כ מחמת עצמן אלא שאם לא היה לפותחת בית קיבול אף השיניים לא היו מקבלים טומאה מטעם דכל המחובר לטהור טהור דס"ל לרש"י דהפותחת היא עיקר דאזלינן בתר המעמיד דו"ק נ"ל: **ד"ה** כזית כאגוז וכו' מקנת פי הרעי בקטנה וכו' כצ"ל: **בא"ד** שהגדולה פוחסת וכו' צ"ל פורסת כן הוא בהר"ן: **בתוס'** ד"ה למימרא דשיעוריה דרבי יהודה נפיש וכו' וחף ס"ד שהוא חף גל וכו' ר"ל אפי' יהא כן דאיית בתרווד קטן אפילו הכי קשה מאי פריך למימרא דשיעוריה דר"י נפיש נימא ליה דחף הוא זוטר יותר אפילו מתרווד קטן לכך כתבו דס"ד דחף הוא חף של גל שהוא גדול וכו' ומשמע לי מדברי התוס' דס"ל דברלת לא היו עושים פותחת אלא שיניים גדולים בלא פותחת והיו עשין שהדלת נסגרת ע"י ובכלים ובתיבות היו עושים השיניים בתוך הפותחת והיינו דקא מסיימי ומשני בחפי פותחת שהן קטנים ודו"ק וכן משמע בדברי התוס' לקמן בדבור שאחר זה ודו"ק: **ד"ה** חפי פותחת וכו' לא דק דהתם לא איירי אלא בגולמי כלי עצם וכו' פי' דאדרבה דהתם קאמר דגולמי דהיינו כלי שעדיין לא נגמרה מלאכתו לגמרי טמא בכלי עץ וטהור בכלי מתכות ומפרש התם הטעם דבכלי מתכות דמיהם יקרים ועד שנגמרה מלאכתן שעבידן לנוי לא חזו למילתייהו ולכך לא מקבלי טומאה ועל זה קאמר התם דגולמי כלי עצם הוי כגולמי כלי מתכות משום דכלי עצם נמי דמיהם יקרים אבל לא לענין פשוטיהן ע"ש כן הוא פירוש התוס' ול"נ דמטעמו של רש"י הוא מדקאמר התם עלה דהך מילתא ואודא ר"נ למעמיה דאמר ר"נ כלי עצם ככלי מתכות דמי ומפרש רש"י דאזיל ר"נ למעמיה דאמר בעלמא פשוטי כלי עצם ככלי מתכות דמי ה"נ לענין גולמי כלים כלי עצם לכלי מתכות דמי: **בא"ד** קשה לר"י דגבי כלי מתכות מיתנא וכו' פירוש הך ברייתא דקתני חפי פותחת מהורים לא איירי בכלי עצם אלא בכלי מתכות: **בא"ד** ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף ר"ל שרש"י כתב ואי משום דמחובר לפותחת וכו' משמע דס"ל לרש"י דהכל הולך אחר הפותחת עצמה דאם הפותחת מהורה ואינה מקבלת טומאה גם החף מהור ואם הפותחת טמאה גם החף טמא אפילו לא הוה של עצם אבל לפי האמת הכא דהחף היא של עצם בלא הפותחת אם היה החף ראוי לכלום היה לו דין קבלת טומאה לפי סברת רש"י דס"ל דפשוטי כלי עצם טמאים אלא שאינם ראויים לכלום בלא פותחת ובהתחבר החף להפותחת אם לא היה להפותחת בית קיבול אע"נ דהחף מצד עצמה היא ראויה לקבל טומאה הואיל והיא של עצם אפ"ה היה טהור מטעם דכל שמחובר למהור וכו' ודו"ק: **בא"ד** ואף על גב דמשמע דאתיא כרבי נחמיה וכו' דברי התוס' הללו תמוהים מאד בעיני דאדרבה המעיין באותה משנה יראה דמבואר בה דאתיא כרבנן דלא אזלי בתר החותם אלא בתר הטבעת דתני בה בהדיא תיכף אחר בבא זו טבעת של מתכות וחותמה של אלמוג טמאה וכו' א"כ מבואר בהדיא דאתיא כרבנן ראולי בתר הטבעת שהוא העיקר אלא שס"ל דגבי פותחת נמי החף הוא העיקר והפותחת משמש לה וע"ש בפירוש ר"ש ודו"ק: **בא"ד** וכן משמע בסמוך וכו' דמשמע מה שקבען לדלת יש לו לגרום טומאה אלא כיון שאין להם פותחת וכו' ודברי התוס' הללו אינן מיושבים דנראה מתוך דבריהם שנותנים שני טעמים למה שקבען בדלת טהורים וזה דברי מותר דהא הטעם הוא מפני שמחובר לקרקע כמבואר בברייתא עצמה גם מ"ש דמשמע מה שקבען בדלת יש לו לגרום טומאה ר"ל משום גמר מלאכה וזה לא יתכן דאם סבירא להו להתוס' דגם בחף של דלת צריכין לפותחת א"כ עדיין לא נגמרה מלאכתן לכך נ"ל דט"ס הוא וכן צ"ל דמה שקבען בדלת יש לו לגרום טומאה כיון שאין להם פותחת אלא כיון דקבוע בגל טהור ור"ל דהתוס' ס"ל דאף של דלת אין עושין לה שום פותחת כאשר כתבתי למעלה ואם כן כבר נגמר מלאכתן תיכף שקבען בדלת ואע"ג שכלים פשוטים הן הא פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה לכך תני בברייתא ושל גל אע"פ שחברו בדלת ובזה נגמרה מלאכתן והיה להם לקבל טומאה אפ"ה מהורים מפני שכל המחובר לקרקע וכו' אבל לפירש"י לא יתיישב דמאי קאמר אע"פ שחברן בדלת וכו' הא פירש דבלא פותחת אין ראויים לכלום ובשביל זה דחק רש"י וכתב אע"פ שחברן בפותחת וכו' ודו"ק: **ד"ה** אסור למשמש וכו' וי"ל דהכא במשמש צרור הוי פסיק רישיה פירוש אבל ר"י לקמן קאי אמקנח בחרס דלא הוי פסיק רישיה: **ד"ה** ואם לאו כהכרע וכו' דבור זה ודבור שאחר זה המתחיל אמר רב ששת הד"א: **ע"ב בתוס'** ד"ה מהו להעלותם וכו' ונראה לר"י דהכא מבעיא ליה וכו' כצ"ל: **ד"ה** והניחו על גבי יתידות וכו' האי חייב מכת מרדות מדרבנן וקשה לר"י וכו' התוס' מפרשים דלכך לא מחייב מדאורייתא משום דגם לאחר שהניח על גבי יתידות חשיב עדיין כמחובר ולכך אינו חייב משום תולש מדאורייתא וכן כשהיתה מונחת על גבי יתידות והניחה על גבי קרקע אינו חייב משום

חכמת שלמה

ע"ב גמ' קלף אין דוכסוסטוס לא. נ"ב כיה גי' רש"י ובס"א ליתא: **שם** אגויל מי כתבינן אלא כי תניא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה בעורו נ"ל שיעורן: **תוס'** בד"ה קלף ודוכסוסטוס כו' בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' יתפור כו'. נ"ב פי' שבא בתוך הכתב ב' שיטין כו': **בד"ה** תנן קלף כו' אלא הכא סמך אברייתא דלעיל. נ"ב פי' מה שאומר קלף אין כו' ובס"א ליתא אפילו האי אלא תנן קלף כדי לכתוב עליו כו':

דף פ ע"א גמ' גרוגרות א' והניחה האשונה נעשית כמי שקלטה כלב או כו' כנ"ל: **שם** פיסקא בשוה כו' עד דבק נמחק: **שם** פיסקא זפת וגפרית כדי לעשות כו' נמחק ונרשם שם בשוה כדי ליתן כו' תנא כדי כו' כנ"ל: **שם** אימא כדי לסוד פטפוט. נ"ב פי' כדברי ר"י: **שם** סוכין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב נמחק. ונ"ב נ"ל דבכאן אינו ראוי לסיות פיסקא זו אלא קאי אהרסית דאיירי בעשיית פי כור ולא אסוכין דאיירי בהיסק כמו שפרש"י: **רש"י** בד"ה והוא שיש חיוב חטאת כו' שמופסקות ברשות היחיד כו'. נ"ב פירוש כליור זה א או כליור ב לפי' ר"י דלא גרים מב' רשויות ודו"ק. אבל גבי כרמלית ופיסלא אין לליור אלא על דרך ליור הראשון בב' בתים ודו"ק: **בד"ה** כרשות גיטין כו' לדביתהו בחלירו איגנדר כו' ואוקי התם שהשאיל לה מקום כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה והעבירה כו' ג' טפחים חייב כו'. נ"ב פי' מלומלמות ודו"ק: **בד"ה** והאמר רבא כו' תוך ג' ד"ה חייב כו' אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה כו' דהתם אמרה לשמעתיה כו' בהזורק תנא הזורק מרה"י לרה"ר ועבר כו' כנ"ל (עיין במהרש"א): **בא"ד** וחכמים פוטרין לגמרי כו'. נ"ב פי' אהוצאה לחוד ואהעברה ברה"ר פטור לפי שאינו חייב אתולדה במקום אב ורבנן דפטרי לגמרי סברי מאחר דאמר תנות מיד כדנפקא לרה"ר ולא נחה דקלוטה לא הוי כמו שהונחה א"כ לא אתקיים מחשבתו וק"ל: **בא"ד** לרבי יהודה והא דקשה כו' כנ"ל: **בד"ה** בהעלם כו' דבעינן עקירה ממקום אחד כו' כנ"ל: **בד"ה** אבל פיסלא כו' ואינו רחב ארבע ואומר ריב"א כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' את הטיט טיט כדי לעשות פי כור כו' כנ"ל: **שם** רב הונא בר חייא אמר סטכת כו'. נ"ב בריש אלו עוברין פרש"י לא איתפרש ול"נ שמן העשוי ומתוקן בבשמים קרוי בלשונם סטכת והיינו כמו שפי' הערוך מירא דכיא היינו שפי' מר לשון בושם אבל ר' ירמיה אמר שמן שלא הביאה שליש ולא על שם בישומו קרוי המור אלא על שם מרירתן ודו"ק: **שם** דהסוא בר גלילאה איקלע לבבל דאמרו כו' כנ"ל: **שם** במעשה מרכבה דרש להו ואמר להו כו' כנ"ל. וכ"נ ס"א: **שם** כדדרש ר' נתמיה לחבריה ונפקת כו' באנדיפא ומית ואמר ליה מן כו' שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה שער יפה לטיט הס"ד: **בד"ה** שנתות סימנים כלי חרס גדול ויש בו כו' כנ"ל: **בד"ה** כדתניא נ"ל כדתנן: אחר **ד"ה** שנתות היו בהין נ"ל דבור ע"כ לפר חני הסין והס"ד: **בד"ה** ע"כ לכבש רביעית הסין דכתיב חצי הסין יסיה לפר וגו' כן כו' כנ"ל: **בד"ה** אגפרות כו' לאחר שקנאו והוליא את מעותיו דתיים שמא תמות כי ברתיה כו' כנ"ל: **בד"ה** טרכסיד טיט חזק. נ"ב פי' אע"פ שמשחירו מכל מקום מאחר שמתקנו בחיזוק זו היא נוי שלו ואסור וק"ל:

דף פא ע"א גמ' אע"פ שחברן בדלת וקבען כו' ת"ר שלשה אבנים מקורזלות כו' כנ"ל: **שם** והמקנח בסיד ובחרסית ובצרור שקינח בו חבירו כו' כנ"ל. ונ"ב נ"ל דלא גרים רש"י והמקנח וגרים שמונה דברים וכן בס"א: **שם** ובחרסית כו'. נ"ב כתישת לבינה: **שם** אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי לא קפיה כו' כנ"ל. וכ"נ ס"א: **רש"י** בד"ה חף קס"ד פותחת של עץ ושיעורה כו' כנ"ל. וכ"נ פי' חף הוא לשון פותחת של עץ כו' וכאן הוא של עצם ודו"ק: **בד"ה** ושל גל כו' אלא של גל כגון ערוקו גל כגון דלתות כו' כנ"ל: **בד"ה** כזית כאגוז כו' פי הרעי בקטנה כו' כנ"ל: **בד"ה** מקורזלות בקיר"ש בלע"ז שיהיו חדודות ראויות לקינות כנ"ל: **בד"ה** מותר כו' דלא ליתסר לטלטלינהו כנ"ל: **בד"ה** ונטשטשו אותו עד הס"ד: **תוס'** בד"ה חפי פותחת טהורין כו' שאין עליהם פותחת כו'. נ"ב פי' קבוע בפותחת וק"ל: **בא"ד** ואף קבוע בגל טהור. נ"ב פי' או שאין עליהם פותחת או שיש עליהם פותחת אלא שהף קבוע בגל טהור ודו"ק: **בד"ה** ואם לאו כו' של בשמים וא"ר ששת כו' כנ"ל והד"א: **בא"ד** דכיון דיש עליהן עד כו'. נ"ב לפי זה טוב יותר לפרש כמו עד דנדה שהוא מטלנית דבר המקנחין בו וכן פי' הרי"ף אבן הרא"ש פי' נמי כגירסת ר"ת ומ"מ פי' עד שהוא קנוח כפירש"י: **ע"ב** גמ' משום דרבה דאמר רבה היתה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה מותר לקנח כו' שהוא צרור ואינו עפר כנ"ל: **בד"ה** שקיל מעילאי ממקום גבשושית

דליכא למימר דלהכי לא מחייב משום תולש משום דכשהיה מונח ע"ג קרקע נמי לאו מחובר הוה דהא לכ"ע התם במונח ע"ג קרקע חייב במעשר והוי מחובר ודו"ק : **בד"ה** והא"ר י' הלכה כו' או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא כו' עכ"ל אין לזה מקום כאן גם בדברי התוס' דפרק החולץ אינו ויש ליישב דבריהם דהכא דנראה להם להשוות מחלוקת וסתם במשנה בתרי מסכתי כסתם במתני' ומחלוקת בברייתא במסכת אחת לר"י דהוי הלכה בשניהם כסתם כדמוכח הכא במחלוקת וסתם בב' מסכתא וכדמוכח בפ' כירה בתוס' בד"ה אמר רבה בב"ח כו' דהלכה כסתם במתני' ומחלוקת בברייתא וק"ל : **בא"ד** ואין לנו לומר שסתם רבי קודם. ושוב חזר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל חוזר אהא דלעיל במחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם ואפילו בתרי כו' משום שאין לנו לומר כו' עכ"ל וכדבריו מוכיחין דברי התוס' דפרק החולץ ע"ש אבל מה שכתבו התוס' בתר הכי ואמוראי נינהו אליבא דר"י כו' אין לו מקום ולא שייך הכא כלל אם לא נאמר להגיה א"כ אמוראי נינהו ואליבא כו' ועוד נראה לקיים כל נוסחות לשון התוס' שלפניט דלא כתוב בהן א"כ אלא דאינו חוזר אדלעיל והוא מלתא באנפי נפשיה ור"ל ואין לנו לומר לר"י נמי במחלוקת וסתם בתרי מסכתות שסתם רבי קודם ושוב חזר כו' כדאמרי' בפ"ק דע"ז והך סוגיא דהכא לא תקשה משום דאמוראי נינהו ואליבא דר"י דאיכא מאן דסבר לר"י בסתם ואח"כ מחלוקת נמי הלכה כסתם ופליג אהך דפרק החולץ כדאמר בפרק אלו טריפות דאיכא אמוראי אליבא דר"י דאין לומר כן והיינו משום דלאו בכה"ג קאמר התם דאיכא אמוראי אליבא דר"י ע"ש ודו"ק :

ח"א דף פא ע"א אמרו איגהו מילתא שריוה א"ל מאי איעביד כו' מבואר בחידושינו פרק כ"ה :

סליק פרק המוציא יין

פרק רבי עקיבא

דף פב ע"ב תוס' בד"ה אבניו כו' ע"ז שנשתברה מאליה כו' עכ"ל ומשהיא דלקמן דע"ז אינה לאברים ליכא לאתויי ראייה דלא איירי מאליה וק"ל : **בד"ה** באבן מסמא כו' א"כ אפילו כלים שאינן ראויין כו' ובת"כ כו' דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין כו' עכ"ל דלמאי דמוקמינן בפ' בנות כותים האי קרא דוכל אשר יהיה תחתיו לעליונו של זב ניחא הוא דקושטא דאפילו כלים שאין ראויין יש להן טומאה קלה כמו שפירש"י לקמן בשמעתין אהך דהזב בכף כו' אבל באבן מסמא דנדה יושבת עליו ע"ג יתידות כו' כפירש"י לא עדיף להו מיושבת ממש על הכלי דבאין ראויין למשכב ומושב אין להם טומאה קלה ודו"ק : **בא"ד** וא"ת בריש פרק דם הנדה דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה בדבריהם עיין בחידושינו שם בר"פ דם הנדה וק"ל : **בד"ה** ולרבי עקיבא כו' הא אצטריך לאפוקי שלא יטמא באהל המת דמנדה כו' עכ"ל יש לדקדק לפי הפי' שכתבו התוס' לקמן אהא דפריך ולוקשיה לנבילה דה"ל טפי לאקושי לנבילה דדמיא ממש לנבילה כו' איכא לתרולי הכא דע"כ לא אצטריך לאקושי לשרץ שלא יטמא ע"ז באהל המת דא"כ לאקושי לנבילה דדמיא לנבילה בטומאת משא אבל לשרץ לא דמי דשרץ אינו מטמא במשא מש"כ בע"ז וכה"ג יש לדקדק לקמן לרבנן דפריך ולוקשיה לנבילה ומשני אלא מה נדה כו' אכתי תקשי דמ"מ לא נוקשיה לשרץ אלא לנבילה דדמיא טפי לנבילה ויש ליישב ודו"ק :

קרני ראם [א] מיהו לפ"ז כו'. נ"ב ול"ע כיון דאינו רק מדרבנן ודו"ק :

בד"ה ולוקשה כו' אמאי דהוקשה למת ליכא כו' עכ"ל דנבילה נמי בכזית ועפי הוה ליה לאקשויי לנבילה דאינה מטמאה באהל המת וק"ל : **בא"ד** דהכי פריך ולוקשה לנבילה משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ עכ"ל ואין להקשות דאי הוה מקשי ליה לנבילה ולא לנדה ושרץ הוה אמינא דאצטריך נבילה לאפוקי שלא יטמא באהל המת ולא הוה מקשינן ליה לנבילה לחומרא לטמא במשא דהא ודאי כיון דליכא שום היקשא אחר לאקשויי שלא יטמא במשא לכולה מלתא הוה מקשינן ליה לנבילה אף לטומאת משא ועי"ל דהכי פריך ולוקשה לנבילה ולכתוב דרשה דתזרם גבי נבילה דהשתא הוה מקשינן ליה לנבילה נמי ע"כ לחומרא לטמא במשא [א] מיהו לפי זה ק"ק תקשי ליה בפשיטות דלא לכתוב היקשא דנדה ולכתוב דרשה דתזרם גבי מת דהשתא הוה מקשינן ליה לשרץ שלא יטמא באהל המת והוה מקשינן ליה לחומרא למת שיטמא במשא ויש ליישב דלא הוה ידעינן הי מינייהו מפקא אי למעט אהל המת מדאתקש לשרץ ולהקשות למת לחומרא לטמא במשא ואי להיפך למעט משא מהיקשא דשרץ ולהקשות למת לחומרא לטמא באהל המת ודו"ק : **בא"ד** דאז לא הוי צריך לאקשויי לשרץ עכ"ל ולכך גבי דהוקשה למת לא תקשי ליה לאקושי לנבילה דהכתי הוה צריך לאקושי לשרץ דלא נילף מנדה לטמויי באבן מסמא דלחומרא הוה מקשי לנדה דאצטריך נבילה לטמויי בכזית ודו"ק :

דף פג גמרא מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כו' אלא לרבה קשיא משמע ליה ע"ז כשרץ בכל מילי אף במשא לרבנן דומיא דמשמשיה נמי כשרץ כמ"ש התוס' דתרוייהו כשרץ מדמי להו וקשיא לרבה אבל מהא דא"ר עקיבא ע"ז כנדה כו' לא קשיא לר' אלעזר דע"ז כנדה לאו בכל מילי קאמר [אלא] הוי דומיא דמשמשיה כשרץ וק"ל : **שם** הן שהסיטו כו' ע"ז שהסיטה אחרים טהורין כו' היינו היסטן דברייתא ואחרים שהסיטו כו' היינו הן שהסיטו דברייתא והקדים המאוחר למוקדם בברייתא ולפי פירוש רבותינו ניחא קלת וק"ל : **בפרש"י** בד"ה ר' עקיבא כו' פירושו מאי הן דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי כו' עכ"ל דרבי עקיבא לא נקט במלתיה אלא ע"ז לחוד במאי דפליג את"ק וק"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה ע"ז ישנה כו' ולא משום היקשא דנדה פשיטא ליה כו' עכ"ל ה"מ לאוכוחי דע"כ בלאו היקשא דנדה ידענא ליה בנשתברה דטהורה דהא כיון דאפילו איסור הנאה דאורייתא ליכא ביה מכ"ש דלא מטמאה כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק :

ח"א דף פג ע"ב וישימו להם בעל ברית גו' זה זבוב כו'. פי' בתוס' דמייתי מהכא שהיה קטן כו' מדכתיב בעל ברית משמע שכרתו לו ברית להיות כל שעה אצלם כו' עכ"ל והגני מוסיף על דבריהם מהיכא משמע לה דכרתו לו ברית בדבר זה ונראה משום דפרשה דלעיל מיניה סיפר במעשה גדעון כי נתץ את מזבח הבעל והאשרה אשר עליו כרת גו' וע"כ קראו אותו ירבעל ע"ש ירב בו הבעל וגו' ואחר שכתב וימת גדעון וגו' אמר ויהי כאשר מת גדעון וישובו גו' ויזנו אחרי הבעלים שביטל גדעון בחייו וכדי שלא יבא עוד איש אחר לבטלו שמו להם ברית עם הבעל שלא יבטלהו כמו שעשה גדעון שבטל מקומו וכרת אשרתו ומהו הברית שלא יבטלהו עוד איש אחר במקום שהוא עומד ואמר דהיינו שכ"א עשה לו דמות יראתו בביתו כו' ומסברא שהוא זבוב בעל עקרון כמ"ש התוס' ודו"ק : **לעולם** אל ימנע כו' · כבר אמרו בפ"ק דחגיגה שאמר ר' יהושע דאין בית המדרש בלא חידוש אבל הוסיף רב הכא לומר דגם בדבר שנשנה כבר יש בו לחדש דהיינו טעמו של דבר וכ"מ לספינת הירדן כדלעיל וק"ל : **אל** ימנע כו' ואין ד"ת מתקיימין כו' שנאמר אדם כי ימות גו' · יגלה להם זה הדרש דכתיב בריש הפ' זאת חקת התורה גו' וחזר לכתוב בטומאת אהל וזאת התורה ולא כתב כן בטומאת מגע ומשא לדרוש מיניה הנך דרשות ועיין בפ' הניזקין : **ואפי'** בשעת מיתה כו' נראה דהאי אפי' לא קאי אלא אדברי תורה דנקט ולא קאי נמי אבית המדרש דלא שייך בשעת מיתה וק"ל :

חכמת שלמה

גבשושית הס"ד : **תוס'** בד"ה וחכמים אומרים כו' לא נתנו עצים אלא להסקה כו' . נ"ב פי' והוי מוקצה אפילו ביו"ט והוא פירש"י דהתם אבל התוס' גופייהו פירשו שם דאסור משום גזירה שמא יקטום ע"ש: **בא"ד** ומגבב מן התלר ומדליק כו' . נ"ב פי' אלמא דסבר אפי' מן התלר שרי משום דקיימי להדלקה וא"כ למה ס"ל מגבב מלפניו לתלון בו שיניו וק"ל : **בד"ה** והאמר ר' יוחנן כו' דמסתמא סתם לבסוף ואין לנו כו' כצ"ל . ונ"ב הוזר אהא דלעיל במחלוקת וא"כ סתם דהלכה כסתם אפי' בתרי מסכתות דאין סדר למשנה משום שאין לנו לומר שסתם רבי קודם כו' ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף פב ע"א גמ' לא ימלא במכיתתו חרש לחתות כו' מפס ראיה ולחשוף מים מגבא כו' כצ"ל . ונ"ב סיפא דקרא הוא וק"ל : **שם** איבעיא להו שיעורא דר"מ נפיש או שיעורא דר' יוסי נפיש כו' נמתק : **שם** מסברא שיעורא דר' יוסי נפיש ומקרא כו' במנא רבה אמר אביי מתני' נמי להתות אש כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה ואינו מקנח כו' במחוברין ומקנח בהן כו' דלא אסרו אלא באילן וקנים עוזרדין לפי שהן קשין כצ"ל . ונ"ב ראיתי בגמ' שהגיה רבי אברהם מפראג ופירות קשין וטעות הוא כי אין חילוק בין פירות קשין כלל אלא שסכנה נ"ל קשה וזהו עוזרדין שאם הוא רך אין עליו תורת אילן ע"ש דף ל"ד : **בד"ה** בין פנים לחבירו כשמסדרים פלימין ועמודין וקורות ועושין סוהר של קורות כו' כצ"ל . ונ"ב אותן המוסכבות להרך כסדר לבנין סוהר שמס וכן בריש המביא : **בא"ד** ויש אלל בין זה לזה סומכין מתחתיו כו'. נ"ב פי' מסדרין העצים לבנין על הארץ דרך ריבוע ואי אפשר בענין זה שלא יפסיק בין קורה לקורה נ"ל : **בד"ה** לחשוף כו' ובריעות נהרות . נ"ב פירוש שגדל הנהר וכסה עין הדרך לשון שרוע וקלוט רש"י בריש המניח :
בד"ה מסתברא נ"ל מסברא כו' נפיש ומקרא שיעורא כו' נפיש לייט לה כו' כצ"ל הד"א :

סליק פרק המוציא יין

רבי עקיבא פרק תשיעי

שם במתני' לא תאמר לו . נ"ב לשון נואה ומה שדרשו לא תאמר הכנס אל תאמר דרשה בעלמא הוא :
שם גמ' מי שהיה כותלו סמוך לע"ז כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה אמר ר"ע מניין כו' וקרא דתזרם כו' . נ"ב ול"נ דמשום עון ע"ז היה מקלל אותם לא ימלא במכיתתו חרס וגו' וק"ל : **ע"ב** גמ' דלא מטמיא דהא איתקש לשרץ כי פליגי כו' כצ"ל : **שם** ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה נמתק . ונ"ב לפי' הקונטרס לא גרסינן : **רש"י** בד"ה באבן מסמא אבן המונחת ע"ג יתידות ונדה יושבת עליה וכלים תחת האבן טמא מכל אשר יהיה וגו' כצ"ל והשאר עד ס"ד נמתק : **בד"ה** אליבא דר"ע כו' דאקשה לנדה אבן מסמא מי אמרי' כו' כצ"ל ונמתק לאשה : **תוס'** בד"ה אמר רבה כו' דאמר קרא לא נכריניהו כו' כצ"ל . ונ"ב נ"ל : **בד"ה** באבן מסמא כו' ומסמא משמע היינו אבן גדולה שצריכה שימה והשתא א"ש הא דמייתי בפרק בתרא דנדה והיתית אבן הדא ושומת על פוס גוכה שצריכה שימה ואתויי הך קשה כו' והיסט היינו משא כו' כצ"ל : **בא"ד** ואור"י דאבן מסמא נפקא לן כו' . נ"ב פי' מה שנטמא באבן מסמא אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אבל פשיטא שהאבן מסמא מטמא הכל ודו"ק : **בד"ה** ולר"ע כו' שלא יטמא באהל המת דמנדה כו' מיהא אומן יכול להזירן כו' כצ"ל :

דף פג ע"א גמ' ה"נ אלא מה נדה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה בשלמא כו' השתא היסטן טמא כו' . נ"ב פי' כהסיטן טמא פליגי מכלל דהן עלמן בודאי טמאין דאל"כ היסט מנא לן כמו שפירש"י לקמן וק"ל : **בד"ה** אלא הא כו' לתרולי ורבה כו' הד"א : **בד"ה** ר"ע כו' ע"ז היא ולא היסטה כו' כצ"ל : **בא"ד** דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי כו' . נ"ב אבל הן ולא הסיטן דרבנן ל"ק להו דאי קודם שמוסיפין המשנה בתסורי מחסרא קאי הן נמי אנכרי ואנכרית ואי לאחר שמתרלין המשנה לרבה הן והסיטן קאי אנכרי ואנכרית ומלת ולא קאי אע"ז ותסירה המשנה בין מלת הן למלת ולא וכן להוסיף אחר ולא אבן מסמא שלה ולר"א מלת והן לחוד קאי אנכרי ואנכרית ותסורי המשנה מלת ולא הסיטה קאי אע"ז ולא דייק תלמודא כולי האי להקשות בין הסיטן להיסטה וק"ל . א"נ הן ולא הסיטן קאי אע"ז ומשמשיה וכך מוכרחני לפרש כי לפי' רבותיו בשינויא קמא לא נחית לפרושי כלל משמשיה לא כדברי ת"ק ולא כדברי רבי עקיבא וקס"ד דלת"ק ע"ז ומשמשיה חד דינא הוא וכפרט לרבנן דלית להו מיעוטא למשמשיה ומשום ה"ק בכל שינויא בין לרבה בין לר"א ע"ז היא כו' ור"ע לא איירי כלל במשמשיה ומשום הכי הקשה רב אשי והלא הן קתני אלא ה"ק כו' ונחית לפרושי ולחלק בין ע"ז למשמשיה בין בדברי ת"ק בין בדברי ר"ע ודו"ק היטב : **בא"ד** משמע ליה שהוסטו והסיטן משמע ליה שהסיטו ועוד דסוף סוף כו' כצ"ל : **בד"ה** כרע הזב כו' מגעו שהוא טולי ואיזה זה כולי כצ"ל : **ע"ב** גמ' דמסכרת דמי כי כו' דמתברא דמי או דלמא כו' הנך דכתיבי גבי שק כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה כל הטמאות כו' שהסיט את חבירו טהורין שלא מגיעו כו' אלא בזב הס"ד כצ"ל והד"א : **בד"ה** ורבנן כו' במשא למאי כו' הד"א : **בד"ה** ספינה כו' לשק הס"ד : **תוס'** בד"ה מה כו' תימה לר"י לר"ע כו' כצ"ל :

שמיה

מהר"ם

משום נוטע משום דגם כשהיתה מונחת על גבי יתידות היתה מחוברת ונטועה לכך הקשה ר"י וכו' וכי תימא דמנא להו להתוס' לפרש הכי נימא דמשום הכי אינו חייב משום תולש מדאורייתא משום דגם כשהיתה מונחת ע"ג קרקע לא חשיבי כמחובר זה אינו דהא התם בגיטין משמע דכשהספינה נוששת בקרקע הוי לכ"ע כמחובר בין לרבנן בין לרבי יהודה וע"ש ונראה לר"י דשמעתין לא סברא דיחוי דרבא ר"ל אלא כדיחוי קמא דקאמר דלמא ע"כ לא קאמר רבי יהודה אלא בספינה משום דעשויה לברות וכו' ע"ש : **ד"ה** והאמר רבי יוחנן וכו' בסופו ואמוראי נינהו אליבא דר"י וכו' נראה לי דהוי כמו והשתא א"ש דלפי מה דס"ד דהא דקאמר ר"י הלכה כסתם משנה קאי דווקא במחלוקת ואחר כך סתם בחדא מסכתא א"כ יקשה לן הא דקאמר בפרק אלו טריפות דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן וס"ל לחד אמורא דלא אמר ר"י הלכה כסתם משנה וזה דוחק דהא קיי"ל בכל מקום דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אבל השתא איירי בתרי מסכתות א"ש דפליגי בה אמוראי וק"ל :

דף פב ע"א ברש"י ד"ה ואינו מקנח בעשבים כו' ורבותינו מפרשים משום תלישה וכו' כדאמרי' בעירובין פ"ג דלא אסרו אלא באילן וקנין ועוזרדין ופירושן קשין כן הוא בספרים שלנו ויש ספרים שגורסים לפי שהן קשין ול"נ שיש לגרוס ופירושו קשה וקאי אפירוש של רבותינו וק"ל :

רבי עקיבא פרק תשיעי

בתוס' ד"ה אמר ר"ע וכו' ועוד דה"ל למיתני בפרק ר"א דמילה וכו' ר"ל ההיא דמרחיצין את הקטן ביום השלישי למילתו בשבת אינו ענין למיתנייה הכא אלא הוה ליה למיתניי' לקמן בפרק ר"א דמילה דההוא פירקא איירי בדיני מילה בשבת : **ע"ב בתוס'** ד"ה אמר רבה וכו' קשה לר"ת מאי טעמא דרבנן אי אית להו הא דאמר סוף שמעתין טומאה דע"ז דרבנן היא לקולא מקשינן וכו'. כצ"ל נימא דהיקשא דנדה דאינה מטמא לאברים פי' אפילו בנגיעה ואי סברי רבנן דלחומרא מקשינן וכו' כצ"ל : **בא"ד** ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא וכו' מנדה ילפינן לחומרא וכו' כצ"ל והשתא מתורצת קושיית ר"י דלעולם ס"ל לרבנן דדרשת ההיקש דשרץ לקולא מקשינן חוץ ההיקש דילפינן מנדה צריכים אנו למילף לחומרא מקרא דתזרם כמו דוה ולכך ס"ל לרבנן דמטמא במשא : **ד"ה** באבן מסמא וכו' והיסט היינו משא וכו' וא"ת בריש דם הנדה דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת וכו' כצ"ל : **ד"ה** ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקיש לשרץ וכו' לאפוקי שלא יטמא באהל כמת וכו' כצ"ל ר"ל דלקמן בשמעתין אמרינן דע"ז איתקיש למת מה מת מטמא בכזית אף וכו' ואי לאו היקשא דשרץ הוה אמינא נמי דמטמא באהל כמת דהוה מקשינן ליה לגמרי כמת בין לקולא בין לחומרא מקשין התלמידים הא תירצו התוס' לעיל דכל הדרשות מקשינן לקולא חוץ מהיקשא דילפינן מנדה דילפינן לחומרא וא"כ אפילו בלא היקשא דשרץ לא הוה ילפינן ממת לחומרא אלא לקולא ואינה קושיא כלל דאע"ג דאמרינן דכל שאר קראי נדרשות לקולא היינו כיון דאית לן קרא אחרינא דסותר החומרא דבקרא קמא אבל היכא דליתא קרא אחרינא דסותר החומרא הוה ילפינן מקרא קמא בין לקולא בין לחומרא דאין היקש למחצה והראייה דהשתא נמי דכתיב היקשא דנדה דילפינן לחומרא וכתיב נ"כ היקשא דשרץ דילפינן לקולא לר"ע לענין משמשי ע"ז ולרבנן דלא מטמא באבן מסמא עדיין אנו צריכין להיקשא דמת למילף דאפילו ע"ז שלימה לא מטמא פחות מכזית ואי לאו היקשא דמת ה"א כיון דאיתקש לשרץ מה שרץ מטמא בכעדשה אף ע"ז מטמא בכעדשה דה"א לגמרי מקשינן ליה לשרץ בין לקולא בין לחומרא לכך צריך קרא אחרינא דהיינו היקשא דמת לסתור החומרא ועוד ראייה דהא לר"א למסקנא דסוף שמעתין דאמרינן טומאה דנדה דרבנן לקולא מקשינן אפ"ה צריכין אנו לכל הג' קראי היקשא דנדה דלא מטמאה לאברים דשרץ דלא מטמא במשא דמת דלא מטמא בכעדשה ואי לא הוי כתיב אלא היקש דנדה ה"א דמטמא נמי במשא דהוה מקשינן בין לקולא בין לחומרא וכן שרץ וכן במת אי כתיב אותו היקש לחוד אע"ג דס"ל דלקולא מקשינן לשרץ לכך הקשו התוס' שפיר דה"ת נמי השתא (לרב) [לרבה] אליבא דר"ע אי הוה כתיב היקש דנדה והיקשא דמת לחוד הוה ילפינן היקשא דנדה דמטמאה במשא ובאבן מסמא לר"ע ומהיקשא דמת הוה ילפינן בין לקולא דלא מטמא פחות מכזית ובין לחומרא דמטמא באהל דהיקשא דנדה אינו סותר דלא נילף החומרא דמת משום דמנדה לא ילפינן שום קולא ותירצו התוס' דלענין דלא יהא בע"ז חומרא דמת היינו אהל שפיר הוה ילפינן מנדה לכך איצטריך היקשא דשרץ אלא למשמשיה כו' כנ"ל ודו"ק היטב : **ד"ה** למשמשיה וכו' ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשיה לשרץ לא הוה מטמאינן להו כלל וכו' ואם תקשה לך א"כ דרשינן מקרא דשרץ לחומרא דהא אי לאו קרא דשרץ לא הוו מטמו משמשיה כלל ולעיל תירצו התוספות דבשאר קראי לבר מנדה דרשינן לקולא ועוד דהקשו התוס' לעיל ולרבי עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהוקשה לשרץ למשמשיה לימא לטמוי בכעדשה ומאי קשיא הא הך דרשה דדרשי' למשמשיה נמי הוי חומרא דאי לאו שרץ לא הוה מטמינן למשמשיה כלל ונראה לומר דמכל מקום הא דדרשינן קרא דשרץ לדרוש דמשמשיה הוא מטעם דסבירא לן דשאר קראי לקולא דרשינן דאי ס"ל דלחומרא מקשינן הוה הסברא נותנת לדרוש היקשא דשרץ לענין שיטמא אפילו בכעדשה והיקש דמת שיטמא ע"ז אפילו באהל ומטילא כיון דחמירא ע"ז כ"כ הוי הסברא אפילו לר"ע למדרש לרבות מקרא דכי חרם הוא אפילו משמשיה אבל השתא דס"ל דשאר קראי לקולא דרשינן ס"ל לר"ע דמוקמינן קרא דשרץ למשמשיה כדי שלא לדרוש מיניה שיטמא ע"ז בכעדשה ודו"ק : **ד"ה** ולוקשה רחמנא לנבילה אמאי דהוקשה למת וכו' פירוש דהוקשה למת שיטמא בכזית ליכא למיפרך דלוקשה לנבילה דמטמא גם כן בכזית משום דהיקשא דמת איצטריך גם כן להא דדרשינן בפרק נגמר הדין :

דף פג ע"א בגמ' נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה ור"ע אומר וכו' והם פי' וכו' כיון דר"ע אע"ז לחוד קאי וכו'. ר"ל דבשלמא הן והיסטן דקאמרי רבנן קאי אנכרי ונכרית וגם על ע"ז אבל לר"ע לא איירי אלא בע"ז לחוד דהא בנכרי ונכרית לא פליג את"ק : **בא"ד** כיון דאמרינן דמתני' מחסרתא היא וכו' שפיר מיתניא בה הן לר"ע בין לרבה דקאמר ר"ע אכולהו קאי וקאמר הן והיסטן ואבן מסמא של הן כצ"ל פי' אכולהו היינו אנכרי ונכרית וע"ז ולר"א נמי קאי אכולהו דה"ק ר"ע לענין היסט וכו' פי' לענין היסט כולהו שוין נכרי ונכרית וע"ז הן והיסטן אלא שלענין אבן מסמא אינן שוין וק"ל : **בתוס'** ד"ה ומשמשיה וכו' משום דהוי בכלל הן ולא הסיטן דברייתא וכו' ר"ל דלשינוייא קמא הוי פירוש הן היינו מגע היסטן היינו משא אם כן הן ולא היסטן דקתני בברייתא הוי כפשוטו מגע ולא משא וקאי אמשמשיה לחוד ולא צריך שום פירוש והוספה אבל לשינוייא דרב אשי הוי פירוש הן משא והסיטן היינו שהם הסיטו את אחרות אם כן לא יתישב הן ולא היסטן דקתני בברייתא אפילו אמשמשיה דהא משמשיה לא מטמאו בהיסט במשא לכ"ע צריך להגיה לא הן ולא היסטן וק"ל : **ע"ב בגמרא** לימא דלא כר"ע ראי כר"ע אי איכא נמי ע"ז פירוש לרבה פריך דסבירא ליה דלר"ע מטמאה באבן מסמא וק"ל : **בתוס'** ד"ה כי תבעי לך וכו' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דר"ע ורבנן ולענין איסור דאורייתא לא שייך למילף מנדה כצ"ל ר"ל דמדמייתי לה לעיל אפלוגתא דר"ע ורבנן דפליגי אי ילפינן

דף פד בד"ה ולחנניה כו' ועוד דנראה דספינת הירדן מטלטלת אפילו ע"י בני אדם כו' עכ"ל ר"ל ועוד תימה אמאי נקט חנניה כיון דע"כ ספינת הירדן מיטלטלת אפילו ע"י בני אדם דאל"כ ממתני' דכלים כו' וא"כ מהיכא פסיקא ליה טפי לחנניה דטלטול שוורים שמיה טלטול דהא דמטמא ספינת הירדן אימא היינו משום דמיטלטל אפילו ע"י בני אדם וק"ל: **בד"ה** אלא אמר כו' דלמה לו לגיה של עץ כו' לא ה"ל אלא לאפוכי שינויא קמא כו' עכ"ל ולא ניחא לו כפירש"י דלכך נקט ספינת הירדן דשל עץ הוא ושכיחא טפי משל חרס משום דא"כ רב זביד נמי ה"ל למנקט ספינת הירדן בפלוגתייהו משום דשכיחא טפי וליכא למימר נמי דלכך הגיה ספינת הירדן דלפי זה הוצרך להגיה נמי ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו כו' דאל"כ לא הוה שייך כלל ספינת הירדן שהיא של עץ לכלי חרס דנקט ברישא ומשום דהשתא לפי מה שהגיע התלמוד קאי שפיר אף דקאמר ר' יוסי אעיקר מלתיה דת"ק דקאמר בשל עץ מגעו טמא כמו לפי גירסת ר"ח דלא ניחא ליה דקאי אף אדקדוק דבריו של ת"ק דמ"מ לא הוצרך התלמוד להגיה כן אלא להגיה גבי כלי חרס ומגעו טמא ולאפוכי שינויא קמא דהשתא נמי קאי שפיר אף דקאר"י אעיקר מלתיה דת"ק דקאמר גבי כלי חרס דמגעו טמא: **ודע** שמה שהשיב ר"ת לגירסת ר"ח ולא הניח גירסת רש"י ולאפוכי שינויא קמא משום דלא מלא ר"ת הך גירסא לא לפירש"י ולא לפי' ר"ח וצ"ל לגירסת ר"ח דלא חש התלמוד להך קושיא שפירש"י דמאי אף כיון דלא טיהר ת"ק ממגע דנימא אף זו כיולא וכמו כן לפירש"י דלא הוה חש רב זביד לקושיית מאי אף וע"כ קושיית מאי קאמר דקאמר תלמודא מעיקרא הוא קושיא אחרת דהוה חש לה רב זביד: **ודע** בין לפירש"י בין לגירסת ר"ח לא הוצרך להגיה בין לשינויא דרב זביד ובין לשינויא דרב פפא מלתיה דת"ק אלא דמלשון ר"י אומר משמע ליה דאיכא ת"ק דפליג ודו"ק: **בא"ד** אלא אמר רב פפא כו' עכ"ל מה שדקדקנו בזה בחדושינו קרוב להם מלאנו בדברי בעל המאור ע"ש: **בפרש"י** בד"ה מפץ של קנים כו' לפי שמלינו שפשוטי כלי עץ כו' טהורין מטומאת מגע שרץ עכ"ל לא ידענא אמאי נקט מגע שרץ אם רלוו פשוטי כלי עץ דחזי למדרס הני במגע שרץ נמי טמא מהאי ק"ו דבשמעתין כדאמרי' בהדיא פרק כילד הרגל ואם ר"ל בפשוטי כלי עץ דלא חזי למדרס ה"ל למנקט טומאת מגע טמא מת גופיה דטהורין דבהכהו ליכא ק"ו לטמא ודו"ק: **תוספות** בד"ה מפץ במת כו' ושל גמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן כו' כדפי' לעיל פרק במה אשה כו' עכ"ל לא מלאתיו בתוספות פ' במה אשה גם לכאורה הוא תמוה מה שכתבו דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כו' שזה אינו שהרי יש לו גם טומאת טמא מת מק"ו דבשמעתין גם טומאת מגע שרץ מק"ו וכדאמרי' פ' כילד הרגל ויש ליישב דר"ל דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כו' היינו נמי דאתי מק"ו טומאת מדרס מפכין קטנים דהיינו טמא מת ומגע שרץ ולא אתי אלא לאפוקי נבילה ושאר טומאות דלא אתיין מק"ו דשמעתין וק"ל: **ע"ב** בפירש"י בד"ה דאפילו יחדו כו' ואי טמא מדרס היכי מליל והא כל דבר טומאה אינו חולץ כו' עכ"ל נראה מדברי התוס' דלפרש"י איירי בישבה ממש עליה אשתו נדה וק"ל דא"כ אמאי הוצרך לפרש דאי טמא מדרס היכי יליל כו' תיפוק ליה בפשיטות דאי כלי חרס טמא מדרס אמאי טהור מה שבתוכו ליטמא מן המדרס ויש ליישב ודו"ק: **תוס'** בד"ה מה פכין כו' וי"ל דמה להנך שכן נעשין אב הטומאה כו' עכ"ל ואף שיש לומר פכין גדולים יוכיחו ניחא ליה למילף חדא מחדא ולא חדא מתרתי ולפי מה שכתבו דמפכין קטנים נמי ליכא למילף אלא חדא מתרתי מ"מ ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכין קטנים שטהורין מכל טומאה בזב דמה"ט לא עביד ק"ו מפכין גדולים כמ"ש התוס' לקמן וק"ל: **בא"ד** מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' עכ"ל ור"ל שמטמאין מאוירן בלא נגיעה ע"י שער של מת או בכעדשה מהשרץ כמו שכתבו התוס' פרק כילד הרגל אבל משער הזב לא מיטמא אלא כלי הראוי לנגיעת בשר כמו שפירש"י וכן מה שמיטמא באויר באהל המת אין זה חידוש דה"כ מפץ מיטמא באויר אהל המת וק"ל: **בא"ד** דמה [לזב שכן] מטמא משכב ומושב כו' עכ"ל בחדושינו פרק כילד הרגל הוה קשה לן דא"כ כדקאמר מפץ שמטמא בזב א"ד שמטמא במת [א] נימא משכב ומושב יוכיחו שמטמא בזב ואינו מטמא במת ע"כ וכשזכינו לכאן ניחא לן דלא שייך בכה"ג לומר יוכיח כיון דמשכב ומושב נמי מטמאין מיהת טומאת מגע מת אף אני אבית מפץ שיטמא מיהת טומאת מגע מת וק"ל: **בד"ה** והא לית ליה כו' אהני נמי לפשוטי כלי עץ כו' עכ"ל ק"ק [הא] לא אהני לן האי ק"ו מפכין קטנים כלום לגבי פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דהא משאר כלים לחוד איכא למילף ק"ו משאה ותרקב כו' דהשתא ליכא למפרך כמ"ש התוס' לעיל דמה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה הא פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס נמי נעשין אב הטומאה כיון דאית להו טהרה במקוה אבל מפכין קטנים לחוד ליכא למילף מידי דאיכא למפרך שכן מטמאין מאוירן כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק: **בד"ה** מי לא עסקינן כו' דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי טמא לא יליל כו' עכ"ל כל"ל ור"ל דאי כלי חרס טמא מדרס בישבה עליו לא יליל בלמיד פתיל הע"ג כו' ומהרש"ל הגיה דאי ייחד לטמא לא כו' ואין הגהתו מבוררת וק"ל: **בד"ה** מנין לערוגה כו' י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כו' נמי כן היא עכ"ל הס"ד ור"ל דודאי דינא דבמקום שהוא ו' על ו' שמותר לזרוע בתוכה ה' זרעונין נפקא לן שפיר מקרא דמייתי שנאמר כי כארץ תוליא וגו' וקים להו לרבנן כו' כדמסיק אבל הא דקאמר מנין לערוגה שהיא ו' על ו' כו' דמשמע דסתם ערוגה הכי שיעורה לא נפקא לן מהתם אלא מדכתיב לחייו כערוגת וגו' וכ"מ לענין מקח וממכר כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק: **בד"ה** ד' על ד' רוחות הערוגה באמצע הרוח כו' לפי מה שאפרש בעז"ה כו' עכ"ל ר"ל דלא כפרש"י דממלא כל רוח הערוגה עד סמוך לקרן ולא כאית דמפרשי ד' גרעינין בד' רוחות אלא באמצע הרוח יותר מגרעין א' אלא זורע בכל אמצע רוח רוחב טפח וג' חומשין דהוי האלכסון יותר מג' טפחים כמ"ש לקמן בשם ר"ת וק"ל: **בא"ד** ואין נראה לומר כו' משום דבספ"ק דקידושין מפיק הרכבת אילן מסדך לא תזרע כלאים ועוד כו' עכ"ל לא ידעתי מאי דחק להם בזה הא כיון דכלאי זרעים שרי מדאורייתא ודאי דלא איירי קרא דלא תזרע כלאים אלא בהרכבת אילן ושפיר קרי ליה כלאי זרעים ויותר נראה לי דהאי מלת

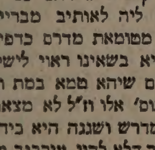
קרני ראם [א] נימא משכב כו'. נ"ב ולק"מ דבזה אזיל הק"ו מפץ מפכין בקטנים ול"מ למפרך מה לזב שמטמא משכב ומושב וז"כ:

מהר"ם

ילפינן לה מנדה או משרץ מכלל דלענין טומאה איירי דאי לאיסור הא לא שייך למילף מנדה ולא הוי שייך לפלוגתא דר"ע ורבנן: **ד"ה** מה מת בכזית וכו' תימה לר"י לר"ע אי ישנה לאברים וכו' ר"ל תפשוט מהכא דלר"ע אינה לאברים דאי ישנה לאברים היכי יליף מהאי היקשא דע"ז שלימה אינה מטמאה פחותה מכזית ניקום האי היקשא דבעי כזית אאברים אבל שלימה אפילו אין בה כזית טמא וכו': **בא"ד** בחוליא אחת פירוש חוליא מן אבר אחד ולא אבר שלם:

דף פד ע"א ברש"י ד"ה טמאה טומאת מת וכו' אף אומר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו וכו' ור"ל דאף במת צריך להיות מיוחד למת ולא למלאכה אחרת: **בא"ד** דעל ידי מת נעשה אב הטומאה כמו על ידי מדרס וכו' כצ"ל: **ד"ה** מפץ של קנים וכו' לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורים מטומאת מגע שרץ מנין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע מת כצ"ל והכל ד"א ומלשון זה של רש"י משמע שר"ל מדנקט התנא מפץ במת דלא בעי התנא אלא כלי עץ הפשוט הראוי למשכב ומושב שטמא במת מק"ו דפכים קטנים אבל בשרץ אינו מטמא אפילו הראוי למשכב ומושב ולכך כתב רש"י לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורים מטומאת מגע שרץ ר"ל אפילו היכא דראויין למדרס לכך בעי התנא מנין שיהיו טמאים במת אבל בפרק כיצד הרגל מסיק דהאי תנא מפץ בשרץ יליף מהאי ק"ו דפכים קטנים וה"ק מפץ בשרץ מנין ע"ש ורש"י פירש הכא לפי הס"ד דמעיקרא דהתם אבל לכל הדעות פשוטי כלי עץ שאינן ראויים למדרס אפילו במת אינן טמאין ודו"ק: **בתוספות** ד"ה ולחנניא כו' תימה לר"י אמאי נקט חנניא הא רבנן לא פליגי בהא וכו' ר"ל דבשלמא אי הוה פלוגתייהו דרבנן וחנניא בהא דרבנן הוה סבירא להו דטלטול דספינת הירדן לא שמיה טלטול כיון שאינו מיטלטל על ידי בני אדם וחנניא ס"ל דשמיה טלטול הוי אתי שפיר דנקים חנניא אבל כיון דלא פליגי בהא אלא מעמייהו דרבנן משום דספינה איתקש לים אבל כלי אחר גדול שאינו ספינה גם רבנן מודו דשמיה טלטול ומקבל טומאה אם כן לא הות ליה למנקט חנניא ספי מרבנן ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא ע"י שוורים למה ליה לאתויי ראייה ממתניתין דג' עגלות וכו' ממתניתין דספינת הירדן טמאה גופיה דאתי ע"כ כחנניא כדמשמע בגמרא הוי מצי לאוכחי דס"ל לחנניא דטילטול ע"י שוורים שמיה טלטול אלא ודאי מדלא הוכיח מספינה צריך לומר דספינה מיטלטלת על ידי בני אדם ולכך א"ש דמטמא לחנניא אפילו אי ס"ל דטלטול ע"י שוורים לא שמיה טלטול א"כ רבא דבא לאשמעינן דטלטול ע"י שוורים שמיה טלטול למה ליה דנקים חנניא דענין זה אינו ענין לפלוגתא דחנניא ורבנן אלא הוה ליה למנקט אליבא דכ"ע וק"ל: **ד"ה** אלא אמר רב פפא וכו' ע"כ נראה לר"ת כגירסת ר"ח וכו' מאי אף דהשתא לא קאי אעיקר מילתא דת"ק וכו' ר"ל משום דת"ק לא קתני בהדיא מגעו טמא אלא מדיוקא שמעינן ליה וליכא למימר מכל מקום ל"ל לאפוכי נניה במילתיה דת"ק דתנא בהדיא ומגעו טמא דאם כן מה אתא ת"ק לאשמעינן פשיטא דמגעו טמא: **בא"ד** רבי יוסי אומר אף הספינה טהורה וכו' כמו מדרס כלי חרס דקתני ת"ק בהדיא וכו' פירוש ולא חייש ר"ת למה שכתב רש"י לפי גרסתו דרב פפא ע"כ טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר ת"ק כלי ממגע דנימא אף זו כיוצא בה וכו' דסבירא ליה לר"ת דשפיר שייך לומר אף הספינה טהורה כמו מדרס כלי חרס דמיתניא במלתיה דת"ק בהדיא אלא שיש לדקדק למה דחה ר"ת גירסתו של רש"י ונראה לו יותר גירסתו של ר"ח הלא לא הקשה על גירסת רש"י אלא דלמה לו להגיה של עץ וכו' אם כן היה לו להניח גירסתו של רש"י ולמחוק מה שהגיה ושל עץ וכו' ונראה לי שטעמו של ר"ת משום דס"ל דלא הוגה כל זה בספרים אלא כדי שלא יקשה דלא שייך לרבי יוסי לומר אף אמאי דלא מתני' במלתיה דת"ק בהדיא ולכך הגיה כן כתירוצו של רב פפא א"כ מכלל דאתקפתא דרב פפא דפריך מאי אף היתה ג"כ הכי וגם היה נראה לו דוחק להגיה כן במילתיה דת"ק כל כך ומגעו טמא ושל עץ בין מגעו ובין מדרסו טמא וגם אם לא נגיה כי אם ומגעו טמא להוד הוא דוחק דלמה ליה לת"ק למתני זה וכי לא ידעינן דכלי חרס מטמאים במגע כמו שכתבנו לכך נראה לו גירסת ר"ח דלא צריך להגיה כ"כ ודו"ק: **ד"ה** מה הוא דאית ליה טהרה במקוה וכו' לאפוקי כלי חרס הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור בפני עצמו דלית ליה טהרה במקוה ויכול להיות דסוף הדבור הוא דאית ליה טהרה ולאפוקי כלי חרס וכו' הוא התחלת הדבור האחר ודו"ק: **בד"ה** לאפוקי כ"ח תימה דהא כופת שאור וכו' אע"ג דלית ליה טהרה במקוה פירוש לשאור שהרי אוכלין אין להם טהרה במקוה: **בא"ד** ואומר ר"ת דיש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה וכו' פירוש דהרי שאור גידולי קרקע הוא כמו העץ ונראה לי דקושיא זו וגם תירוצו של ר"ת לא שייך כל זה אלא לאחר הפירוקא דמשני רבי חנינא בגמרא שאני התם הואיל ואיכא במינו ועל זה הקשו התוס' תימה דהא כופת שאור וכו' כלומר דאף לפי שינוייא דר"ח קשיא ותירץ ר"ת דלפי שינוייא דרבי חנינא דמשני הואיל ואיכא במינו מתורץ גם כן קושיא זו דהכי נמי יש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה דהיינו כלי עץ אבל לרבי אילעא דמותיב ממפץ ולא ידע שינוייא דהואיל ואיכא במינו גם מכופת שאור היה יכול להקשות אלא דניחא ליה ספי ואלימא ליה לאותיב מברייתא דמפץ ולא מההיא דכופת שאור שהיא מימרא דאביי פרק העור והרוטב: **ד"ה** מפץ במת מנין וכו' אומר ר"ת דהכא במפץ של שיפה ונמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כדפירש לעיל בפרק במה אשה וכו' ור"ל דלעיל פרק במה אשה דס"ו ד"ה כוורת הקש ושפופרת של קנים וכו' דתניא שם בברייתא ר"ע מטמא פירשו שם התוס' דהך טומאה דאפילו במת דרבנן היא בשאינו ראוי לישיבה ולמדרס וע"ש ובמה שכתבתי שם ואי לאו ק"ו דפכים קטנים אפילו אם היו ראויים למדרס כגון מפץ לא היה טמא בשום טומאה והשתא בהך ברייתא דהכא מייתי לה בק"ו מפכים קטנים שיהא טמא במת וזהו כוונת התוס' שכתבו דאין שום טומאה וכו' אלא במדרס ר"ל אי לאו הק"ו דהכא לכך אתי הך תנא למילף ליה טומאה במת מק"ו וראיתי בדברי אחד בזמנינו שכתב כאן בביאור דברי התוס' אלו וז"ל לא מצאתיו בתוס' פרק במה אשה גם לכאורה הוא תמוה וכו' שהרי יש לו גם כן טומאת מת וכו' עכ"ל וכאשר תראה שם דבריו אבל ממה שכתבתי אתה רואה שהוא לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש ושגגה היא בידו: **ע"ב** ברש"י במתניתין דהערוגה ד"ה ואחת באמצע כו' אבל בין זרע האמצעי לזרע הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה וכו' ואע"ג דטעם ההרחקה אינו מטעם יניקה אלא דצריך הרחקה ותיכר דלא להוי עירבוב מ"מ הגבילו החכמים גבול ההיכר כשיעור היניקה וק"ל ויש מקשין הא באמצע נמי אפשר לזרוע עד לזרע הרוחות שלמעלה ולמטה ממנו לשייר הפרש היכר ביניהם כציור זה* וי"ל דחששו חכמים פן לא ידקדק ויקרב השורה האמצעית אל הצדדים ודוגמת זה פירשו התוס' לקמן בסמוך ד"ה וקים להו לרבנן וכו': **בא"ד** והמפרש ד' גרעינין טועה דאי ההרחקה משום יניקה וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה מה פכים קטנים וכו' תימה דמסאה ומתרקב וכו' וי"ל דמה להנך שכן נעשים אב הטומאה מה שאין כן במפץ וכו' ר"ל דמפץ אפילו היכא שהוא טמא כגון במדרס הזב או במת לאחר דאייתינן ליה בק"ו ואפ"ה אינו נעשה אב הטומאה ולכך לא היה יכול התנא למילף ליה מק"ו דכל הכלים דאינן ראויים למדרס לחודייהו בלא פכים קטנים אבל לפי האמת אין ה"נ דאתי מק"ו מפכים קטנים ומשאר כלים כדמסקי התוס' בסוף דבור זה אלא שהשתא הקשו התוס' דנילף ליה משאר כלים לחוד: **בא"ד** מה לפכים קטנים שכן מטמאין מאוירן וכו' פירוש אפילו בלא שום נגיעה אלא שתלה שער של מת דרך פיו לתוכו או בכעדשה מן השרץ: **בא"ד** מה למת שאין מטמא משכב ומושב וכו' פירוש אפילו בשאר כל הכלים וכן בכל בגד ועור הטמאים במגע מת ובאהל המת כל הכלים אפילו ראויים למשכב ומושב אינן מטמאין במת כ"א במגע ובאהל אבל לא במשכב ובמושב דלא שייך טומאת משכב ומושב כ"א גבי זב וזבה שמטמאים טומאת מדרס ומשכב ומושב אפילו בלא שום מגע ולכך לא שייך למיעבד ק"ו למילף מפץ שאין לו שום טומאה שיטמא במת מק"ו דזב וזבה משום דאיכא למיפרך מה לזב וזבה דחמור דמטמאין משכב ולכך מטמא בהן גם כן מפץ מה שאין כן במת דקיל דלא שייך גביה טומאת משכב ולכך ע"כ צ"ל שהתנא יליף הק"ו כלי מכלי דהיינו מפץ מפכים קטנים דהשתא לא שייך למפרך מה לזב שכן מטמא משכב ומושב דהק"ו לא הוי מת מזב אלא כלי מכלי וגם לא שייך לומר טומאת משכב ומושב יוכיח דטמא בזב ואינו טמא במת דהא לא מת מזב ילפינן אלא מפץ מפכים קטנים שמטמאים במת ופכים עצמן גם כן אין טמאין מדין משכב ומושב וא"כ הדרא קושיא לדוכתא הא איכא למפרך מה לפכים דמטמאים מאוירן וק"ל הארכתי בדברים הללו הפשוטים כדי להוציא מלב המעיין הדברים שאינם אמתיים שכתב כאן אותו המפרש הנזכר לעיל מיניה בסמוך שממה שכתבתי יבין המעיין שאין מקום לדבריו והן דברים שאין ראויין ליכתב ואין צריכין סתירה כי הן נסתרים מעצמן: **בא"ד** מה לכלים שמטמאין באב הטומאה פכים קטנים יוכיחו הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור אחר שטהורים בזב וכו': **ד"ה** מי לא עסקינן וכו' ור"י מפרש דלא בעי למימר דמיירי בכל ענין וכו' דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי טמא לא יציל וכו' כצ"ל פי' דגמרא סבירא ליה דאפילו כלי שאינו נטמא באהל המת אם ייחדו לדבר שיכול לקבל טומאה ממנו אע"ג שעדיין לא נגעה בו אותו טומאה אפ"ה אינו מציל עוד באהל המת והכי דייק (רב אשי) [רבא] דכלי חרס אינו מטמא מדרס דמדכתיב קרא סתמא דכל כלי הצמיד פתיל מציל באהל המת מי לא עסקינן דקרא איירי אפילו בכלי שייחד לישיבת אשתו נדה ואם איתא דכשתשב עליו יטמא טומאת מדרס אם כן אפילו היכא שעדיין לא ישבה עליו לא יציל (אבל) [אע"כ] אין שום כלי חרס מטמא מדרס ואע"ג דמכל מקום הא ראוי הוא ליטמא בהיסט אפילו הכי מציל שפיר משום דלהיסט לא שייך יחוד והא דהוצרך ר"י לפרש דלא בעי למימר דמיירי בכל ענין אפילו היכא דכבר ישבה עליו דאם כן נימא דמיירי נמי אפילו היכא דכבר הסיטה אותו כיון דאמרת דמיירי בכל ענין וזה אינו שהרי מטמא עכ"פ בהיסט ואם שכבר נטמא בהיסט האיך יציל ודו"ק: **ד"ה** מנין לערוגה וכו' י"א דערוגה ו' על ו' נפקא לן וכו' מכלל דערוגה נמי כן היא הוא סוף הדבור ויש לדקדק לפי סברת הי"א דערוגה ו' על ו' נפקא לן מלחייו א"כ ל"ל לגמרא למימר וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי וכו' הא סתם ערוגה היא ו' על ו' וממילא קרא דכי כארץ תוציא צמחה דשמעינן מינה דזורעים ה' זרעים בערוגה אחת איירי בסתם ערוגה שהיא ו' על ו' ונראה דעיקר הטעם הוא משום דקים להו לרבנן וכו' וקראי דהיינו קרא דלחייו כערוגת הבושם וכי כארץ תוציא צמחה כולהו אסמכתא בעלמא הן וכיון דהתנא הביא אסמכתא על ה' זרעים הביאו הי"א ג"כ אסמכתא על ערוגה שהיא ו' על ו' אבל אי לאו דקים להו לרבנן שחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי לא היו מתירין לזרוע כלאים בערוגה אחת וכן כתבו התוס' לעיל בריש פרקין דכל הני קראי אסמכתא בעלמא הן ע"ש והא דטיהרו במתניתין ספינה מקרא דדרך אניה בלב ים וסבירא ליה לתנא דמתניתין דאפילו ספינה של חרס וכן ספינת הירדן טהורה אף על פי שמן הראוי לטמא אותה אי לאו קרא דדרך אניה בלב ים כמבואר מתוך הסוגיא דלעיל אף על גב דקרא אסמכתא היא י"ל דעיקר הטעם הוא הואיל וכל תשמיש דספינה הוא ע"ג מים תוי כמחובר למים וטהור למים עצמם כמו שטיהרו כל המחובר לקרקע כדאיתא לעיל בסוף פרק המוציא גבי חף ושל גל וכו' שהורין שכל המחובר לקרקע כקרקע ודוק כן נראה לתרץ ולפרש לדברי הי"א אבל ר"ת לא מפרש הכי ועביד צריכותא דתרוויהו צריכין קרא וקים להו לרבנן וכו' כמו שכתבו התוס' בסמוך: **ד"ה** ד' על ד' רוחות הערוגה באמצע רוח וכו' פירוש שבאמצע כל רוח ורוח זורע רוחב טפח וג' חומשים וכמו שמפרשים התוס' לקמן בגמרא ד"ה אמר רב וכו' ודלא כפירש"י דפירש שממלא כל הרוח עד סמוך לקרן: **בא"ד** דהא תעבתי לך הוא. פירוש מדקאמר גמרא דהוי בכלל תועבה וגו' הכתוב בתורה ש"מ דס"ל לגמ' דכלאי זרעים אסירי מדאורייתא: **בא"ד** ואין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים דבסוף פ"ק דקידושין מפיק כו' ר"ל ואין נראה לומר דהך דפ' כל הבשר לא איירי בכלאי מיני זרעונים אלא בהרכבה מין אילן במין אילן אחר וקרי ליה כלאי זרעים בשביל דבספ"ק דקדושין מפיק

הרכבת

חכמת שלמה

דף פד ע"א גמ' שמיה טלטול דתנן כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה כקתידרא כו' לדיין הס"ד: **בד"ה** ושל אבנים כו' אבנים הס"ד: **בד"ה** ואמר כו' עץ הוא ואיתקש כו' כצ"ל: **בד"ה** טמאה טמא כו' אב הטומאה כמו ע"י מדרס כו' כצ"ל: **בד"ה** משכבו לו הוא כו' כצ"ל: **בד"ה** מפץ של קנים הס"ד: **בד"ה** מפץ במת מנין כו' מגע שרץ מנין כו' הד"א: **תוס'** בד"ה ולחנניא כו' אפי' ע"י בני אדם כו'. נ"ב פי' א"כ בע"כ רבנן דמטהרי משום אניה בלב ים ואם כן יותר חיזוק לתימה הראשונה אמאי נקט חנניא ודו"ק: **בד"ה** אלא אמר כו' כמו מגע דכלי חרס ופריך כו' כצ"ל: **בד"ה** מה הוא כו' לאפוקי כלי חרס הס"ד ואח"כ מה"ד דלית ליה כו': **ע"ב רש"י** בד"ה ודין הוא כו' של חרס הס"ד: **בד"ה** וטעמא מאי כו' אע"ג דבדידיה ליכא מיטמא נימא הואיל כו' כצ"ל: **בד"ה** כתיב במשכבו מקים משכבו לו כצ"ל והס"ד: **בד"ה** וכתיב וכל כו' משכבו [והוא ס"ד] וכתיב וכל כלי פתוח כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** ואחת באמצע כו' רוח זו זרועה לפון ודרום כו'. נ"ב כמו מלפון לדרום ודו"ק: **תוס'** בד"ה מה פכים קטנים כו' פכים קטנים יוכיחו הס"ד ואח"כ מ"ה שטהורין בזב כו': **בד"ה** מי לא כו' דאי ייחד לטמא לא יציל כו' כצ"ל: **בד"ה** מנין לערוגה כו' ד' על ד' רוחות הערוגה כו' מ"ה חדש:

ומגלן

ועוד טעות הוא דהשתא שיעור דבריהם כך ואין נראה לומר דלהרכבת אילן קרי כו' דהתם בקידושין אמר דהכא מילתא גופה כו' וא"כ ע"כ כיון דכלאי זרעים אסירי מדאורייתא קך דפרק כ"ה נמי בכלאי זרעים ממש קמיירי וק"ל :

דף פה בד"ה וקים להו כו' וא"ת אכתי ינקי מהדדי כו' דחסר מקום הזורעים כו' וא"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות וד' כו' ואין להקפות לדבריהם לתרץ ג' קושיות הללו בחדא דד' זרעים היינו בד' קרנות שיש מקום לזרעים אבל הד' שבאמצע לא יזרעו משום דחסר מקום הזרעים די"ל דמשמע ליה לתלמודא ה' זרעונין ד' על ד' רוחות כו' הא' דליסנא לא משמע קרנות אלא ברוחות שבאמצע וק"ל : בא"ד יכול לזרוע מד' מינים הרבה לכל רוח כו' עכ"ל ר"ל כשיעור רוחב טפח וג' חומשין כפי' ר"ת לקמן אבל לא לכל רוח כפירש"י דס"ל לתוספות דבעי הרחקה ג' : בד"ה לא תסיג וגו' וא"ת הזורע כלאים ילקה שתים משום כו' עכ"ל הכי משמע להו הכא ובתוס' פרק אותו ואת בנו דלענין כלאים הכא האי קרא לא תסיג גבול רעך וגו' ויהיה רעך נאמר כאן ע"ש שישראל הם רעים אבל מפירש"י גבול רעך ליטע סמוך למיצר כו' נראה דהכא ה"ק לענין השגת גבול ממש איירי ולא לענין כלאים והו לא מידי וק"ל : בד"ה אמר רב ס' והא איכא מקום קרנות לעשות שם ערוגות כו' עכ"ל וליורו כזה : בא"ד בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וברוח לפון וכו' כאשר תלייר כזה : בא"ד גרעין אחד בכל זרע החיצונות כו' עכ"ל וליורו כזה כן נראה לצייר דבריהם ואין להקפות לצייר לשון התלמוד והאיכא מקום קרנות בפשיטות טפי וליורו כזה די"ל דמה שמדמה לקמן לראש תור לא משמע כציור זה אלא כציור שכתבו לעיל דראש תור משמע שהקרן הולך כנגד הרבוע כמ"ש התוספות לקמן וק"ל : בא"ד שיוכל עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונות כו' עכ"ל . כי הקרנות עומדות באלכסון נגד הפנימית והאלכסון הולך מן סוף הקרן החיצונות עד חמשה טפחים אשר שם הוא מכוון כנגד קצה הפנימית וכיון דאלכסונו ה' טפחים נמצא המרובע ממנו ג' טפחים הרי לך דמקן הפנימית עד סוף קרן החיצונות שלשה טפחים במכוון וק"ק ומאי קושיא שהרי כתבו לעיל דבענין זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן ויש לייסב דהכא אין לחוש שמא לא ידקדק רק בשנים שהם הקרן הסמוך לפנימית ומלד הפנימית ודו"ק : בפרש"י בד"ה בממלא את הקרנות כו' אבל המזרחי והמערבי זורע מעט כו' עכ"ל במתני' פירש"י בפשיטות טפי דבכל הרוחות בשוה ממלא כל הרוח עד סמוך לקרן עכ"ל . ור"ל שבקרנות לא יזרע כלום והרי יש כאן היכר בשזו הרוח זרועה לפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל הכא דמוקי לה בממלא את הקרנות שגם הקרנות זרועים ברוח לפון ודרום מן המזרח למערב צריך לפרש דרוח מערב ומזרח לא נזרע רק מעט ולא נזרע עד הקרנות דאל"כ לא הוי היכר כיון דגם הקרנות נזרעו וק"ל : ע"ב תוס' בד"ה ושמואל כו' דאפילו מלא הקרנות כו' דסבר כראש תור כו' ובד"ה והא כו' שעליהן שלמעלה מעורבבין יחד ואע"ג דאיכא ראש תור כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי קא קשיא ליה לעיל לרב ולא יהא אלא ראש תור ואימא דאע"ג דאיכא ראש תור מלמטה אסור כיון דמעורבבי מלמעלה כסברת המקשה דהכא ויש לייסב דהמקשה דהכא לא הוה ידע בשינויא דהכא דאיכא לאוקמא בנוטה שורה וכו' אך קשה ומאי קשיא ליה אבל דאימא דשמואל לא איירי בממלא הקרנות דגוואי ויזרע שפיר מאבראי ופליג ארב בהא דלא גזור שמא ימלא הקרנות ושפיר מלי סבר נמי שמואל דאין ראש תור בערוגה ולא תקשי ליה הא קמערבבי וכו' ודו"ק : בד"ה אמר עולא וכו' ותלם היינו שורה ובני א"י וכו' עכ"ל הוצרכו לזה משום דלפי פירושם לא הוי פי' שורה דקאמר הכא בנוטה שורה לכאן וכו' כדלעיל : בד"ה אמר ר"י וכו' ובלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה וכו' עכ"ל ר"ל שלא יזרע כל הקרנות אלא שישאר בין הקרנות ג' טפחים בלא זרע ולא יזרע בכל קרן בסופו (רק) טפח אחד כדי שיהיה ג' טפחים בין זרע קרן זה וכו' וק"ל :

דף פה ע"א יושבי הארץ אטו כ"ע יושבי רקיע כו' בכמה מקראות מלינו כיולא בו יושב הארץ היינו כשמזכיר בפירוש הארץ מיוחדת משא"כ הכא דכתיב יושבי הארץ סתם ולא פי' איזהו ארץ דמשמע יושב ארץ עולם התחתון ולכך פריך אטו כ"ע יושבי רקיע כו' וק"ל: והחורי שהיו מריחין את הארץ כו' מחלות הפוכות כמו כתב כבש מחלה שלוחה ולכך לא הביא רש"י בחומש דרשה זו אלא כמ"ש הכא חורי שהיו מריחין בן חורין שהוא יותר פטור ודרשו כן מהחורי שהוא שם משום דלא חליש ה' הידיעה בשמות אלא בשם היחוס כמו הראובני השמעוני הכנעני החוי בשמות שכבר נזכרו בקרא אבל החורי לא נזכר כבר בקרא ולכך לא נראה להם לפרש שהוא שם היחוס אלא לכך דרשו וק"ל : בחויא כו' וכתבו התוס' דלאו היינו החוי הנזכר כו' אומות קדמוני דהא לא קדיס כולה בני שעיר החרי חוי כדכתיב בת צבעון החוי עכ"ל ונראה שהוליאו הכא החוי מפשוטו שהוא מיוחס לאחד מבני כנען במה מקומות לפי שאהליבמה הנזכרת היא יהודית הנזכרת בפרשה תולדות כפירש"י בחומש ובחומש בדברי הרא"ם ולפי שבפרשה תולדות ייחסה למשפחת חתי דכתיב יהודית בת בארי החתי והכא יחסה למשפחת חוי דכתיב אהליבמה בת ענה בת לבעון החוי ע"כ דרשו הכא דלא נתייחסה הכא למשפחת החוי אלא שהוא שם התואר שהיו טועמין כו' והרא"ם כתב על פירש"י בחומש ונתייחסה לחתי וחוי כמו כו' שבאו חתי וחוי על אשה אחת ונולד ממנה לבעון ואין דבריו מובנים שהרי לבעון בן שעיר היה והחתי והחוי אינן אלא שם הייחוס לו ועוד דא"כ גם לבעון ממזר היה ולא חשיב בב"ר ובתנחומא רק ג' דהיינו ענה ואהליבמה ותמנע וי"א אף קרח כמפורש בפירש"י בחומש גם נעלם מעיני הרב סוגיא דשמעתין דלכך דרשו החוי אבל החתי ודאי שם הייחוס הוא כמ"ש ודו"ק :

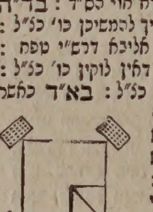
דף פו בפירש"י בד"ה לג' ימים כו' וקס"ד עם יום הפרישה קאמר דבד' כו' עכ"ל ק"ק מאי קאמר דקס"ד עם יום הפרישה הא קאי הכי לכולהו תנאי דשמעתין למר ג' ימים ולמר ד' ימים עם יום הפרישה קאמר ויש לייסב דאליבא דחכמים דמלרכי לקמן ו' עונות שלמות לא הוי הפרישה בתוך הימים ולא קאי הא דקס"ד עם יום הפרישה לכולהו תנאי דשמעתין ועוד י"ל דקס"ד דקרא דהיום ומחר עם יום הפרישה קאמר ותקשי למ"ד ד' ימים כדלקמן עד דמסיק דהיום ומחר בלא יום הפרישה דהיום כמחר כו' כדלקמן וק"ל : ע"ב בד"ה וליטבלו ביני שמשי כו' והכי פריך לר"ע דאמר הקפידה תורה על מנין עונות כו' ואיכא ו' עונות עכ"ל ויש לדקדק דמאי קושיא דאימא דקושטא דר"ע לית ליה נמי בהשכמה עלה אלא מכח הך קושיא דלקבלוה התורה ביני שמשי קאמר רבי עקיבא דהקפידה תורה גם על הלילה כדי שיהיו ה' עונות ויש לייסב ודו"ק: בד"ה ליטבלו בשבתא בנפרא ולמה הוצרך לומר בהשכמה דיום כו' עכ"ל דליכא למימר דלכך הוצרך לירד בהשכמה לאשמעינן דאעונות קפיד קרא אבל אם לא ירד בהשכמה לא הוה ידעינא בעלמא אי אעונות קפיד אי אימים כנראה מדברי התוס' די"ל דמ"מ במתן תורה לא הוה צריך לירד בהשכמה כיון דהוו מלי טבלי בנפרא וכה"ג צריך לומר לעיל דפריך ל"ל למימר להו והאמר רב הונא ישראל קדושים כו' דליכא למימר דאיצטריך למימר להו לאשמעינן בעלמא דאעונות קפיד קרא דמ"מ במתן תורה לא הוה צריך לירד בהשכמה וק"ל: תוס' בד"ה וכתיב התם כו' פריך אהאי קרא גופיה ממאי דברים ירחא כו' עכ"ל דליכא למימר דהכא פסיקא ליה דברים ירחא הוה למאי דמסיק התם דיליף מדבר ממדבר דא"כ לא ה"ל לתלמודא להשמיט מלאתויי הכא הך דרשה דמדבר ממדבר וק"ל :

ח"א דף פו ע"א מנין שמרחילין את המילה ביום ג' כו' מבואר בפרק הפועלים ע"ש . מנין לסיכה שהיא כו' יבואר פ' יוה"כ : מנין לפולטת ש"ז כו' שנאמר היו נכונים וגו' עיין בתוס' ונראה להוסיף על דבריהם דאפילו לרבי יהודה בן בתירא נמי דאמר התם אין ד"ת מקבלין טומאה וגם בעל קרי מותר בה איכא למימר במתן תורה מעלה עשה הקב"ה בקבלתה להיות בעל קרי אסור בתורה משום דבא מקלות ראש ומה שיש לדקדק בהלכה זו תמצא בחידושי הלכות : בהשכמה עלה וכו' יש לדקדק דאכתי מנין דכל עליותיו היו בהשכמה נימא דזו העלייה היתה כן משום שכן לוה לו הקב"ה ועלית בבקר אל הר סיני וגו' וי"ל דבהשכמה הוא דבר נוסף אבוקר דבוקר משמע עד ד' שעות ביום כדאיתא פ' ת"ה אבל בהשכמה משמע קודם זה ולפי שלא כתיב בלווי אלא שיעלה בבוקר כדכתיב ועלית וגו' בבוקר וגו' ומשה הוסיף לעלות בהשכמה אית לן למימר שעשה כך לפי שכל עליותיו היו כך בזולת ליווי הקב"ה ומשום דזריזין מקדימין למצוה כדדרשינן בוישכם אברהם וגו' ומדלא ה"ל למיכתב אלא לך ועלית וגו' וכתיב לך רד ועלית וגו' דרשו להקיש ירידה לעלייה כו' ודו"ק : ע"ב ולקבלו תורה ביני שמשי כו'. מפורש במדרש תנחומא שמעו זאת היא התורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה וגו' כי לא מראש דהיינו בתחלת נתינתה לא דברתי אותה בסתר דהיינו בלילה אלא בגלוי ביום וכמ"ש שלא ליתן לאו"ה פתחון פה לעתיד אילו נתת בפרהסיא קבלנוה ודו"ק : כתיב הכא ביום הזה וגו' דה"ל למיכתב ביום ההוא באו וגו' וכה"ג דרשו גבי בכינו זה וגו' ולכך דרשו הכא דזה אתי לג"ש והתם ודאי איצטריך הזה לגופה דאמרי' במדרש שאמר הקב"ה למשה כזה ראה וקדש שהראה לו באצבע ומה שיש לדקדק ע"ז עיין בתוס' וק"ל :

דף פז בפירש"י בד"ה שלישי בשבת כו' קשיא לרבנן כו' וא"כ ע"כ בתרי כו' ובז' נתנה תורה כו' עכ"ל בפשיטות טפי ה"מ לפרש דפריך למאי דמפרש רבא פלוגתייהו

חכמת שלמה

דף פה ע"א גמ' ומנלן דהא דקים להו לרבנן מילתא היא כצ"ל ונמחק דתמצא בשיתא : רש"י בד"ה וקים נ"ל קים כו' הנזרעת בחמשה זרעונים כו' ג' טפחים ומאלו השנים כו' כצ"ל והד"א עם תוניא כו' : בא"ד מדלא קבע מקום לזרע הנזרע אצל גבול להמשיכו אצל כו' כצ"ל . ונ"ב פי' ולא לזרוע בכל הרוח כלל וק"ל : בא"ד היכרא הלכך כו' הד"א : בד"ה חוי נ"ל וחוי למה נקרא חוי הס"ד : בד"ה [...]א כו' [עפר הס"ד ואח"כ מ"ה שנעשין כו'] יירשום הס"ד : בד"ה והאיכא כו' צריך להמשיכן כו' כצ"ל : בא"ד אלא הפרש טפח כו' · נ"ב ס"א מעט אבל כסיפוק הדף פירשו התוס' להדיא אליבא דרש"י טפח : תוס' בד"ה לא תסיג גבול כו' הזורע כלאים כלאים לוקה שתים כו' בהשגת גבול ממש דאין לוקין כו' כצ"ל : בד"ה דתנן כו' כדאי' בפ"ג דכלאים כו' כצ"ל : בד"ה אמר רב כו' כל רוח טפח כו' כצ"ל : בא"ד כאשר [...] כו' בגדו מצוייר כזה* :

ע"ב גמ' רב אשי אמר אין עירובו מבטל את השורה [...]ל השורה את הערוגה כצ"ל . ונ"ב כך נ"ל לרש"י : רש"י בד"ה ולא יהא כו' כראש [...] נ"ב ס"א כראש שור ונ"ב כאן משמע שרש"י פי' ראש תור ראש שור אבל בריש [...] פי' בענין אחר כי שורת התלם נקרא תור על דרך תורי זהב וכן עיקר ע"ש : [...]ה שורה אחת מכל א' הוי עירבוב דלא חשיבא כל חד שדה לנפשה אלמא תלם א' הוי [...] כצ"ל והס"ד : בד"ה עבודת ירק כו' כדי עבודתו הס"ד : תוס' בד"ה אמר רב [...] כו' סד"א עד (מנין לפולטת) [גזירה] כו' : בד"ה גזירה וכו' אע"ג דלית הרחקה [...] כצ"ל : תוס' בד"ה והאיכא ביני וביני אמר רב ערוגה כו' שהאלכסון של טפח על טפחיים כו' . נ"ב פי' שהאלכסון של טפחיים על טפח אינו עדיף מטפחיים כמו שהאלכסון טפח על טפח עדיף מטפח ודו"ק :

דף פו ע"א גמ' דאי כראב"ע טהורה שמענה ליה כו' כצ"ל ונמחק רישא נמי : ע"ב רש"י בד"ה ראויה קאמינא כו' וקסברי הני תנאי כו' כצ"ל : בא"ד הלכך כל ג' ימים האמורים לענין [...] שוזקקו להיות קודם טבילה כו' כצ"ל . ונ"ב לאו דוקא אלא ר"ל קודם טבילת טהרה כלומר שכל הג' [...] יהיו בטהרה ודו"ק : בד"ה ליטבלו בשבתא וכו' ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום כו' . נ"ב פי' [...] דהא לעיל נתנה קאמר ואפילו הכי מפרשים דראויה קאמר וק"ל : בא"ד לר"א לישמשו כו' . נ"ב וקס"ד [...] סבר ג' עונות ור' יוסי סבר ד' עונות ור"ע ה' עונות ודו"ק : בא"ד לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשה [...] לישמשו ביממא דארבעה כו' כצ"ל : בד"ה בששה בחודש כו' זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ורבי יוסי סבירא ליה כו' כצ"ל והד"א :

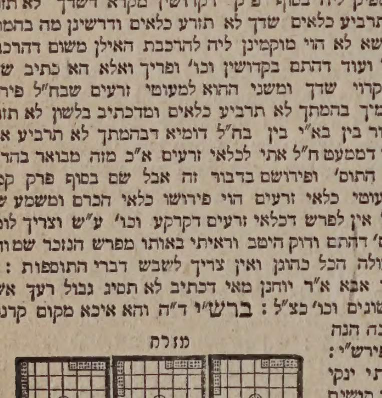
דף פז ע"א גמ' פה אל פה אדבר בו וכו' . נ"ב פירוש ליפרוש מן האשה : שם התורה כולה כאן וישראל וכו' כצ"ל : רש"י בד"ה אמר לך וכו' ד' וה' והוא הוסיף וכו' הכל דבור אחד :

ת"ש

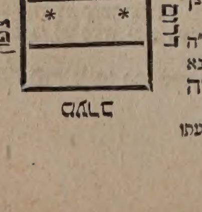
מהר"ם

הרכבת אילן מקרא דשדך לא תזרע כלאים דדוחק לומר כן דקרי גמרא במסתמא להרכבת האילן כלאי זרעים ולא קרי ליה בשמו הרכבת האילן והא דמפיק ליה בסוף פ"ק דקדושין מקרא דשדך לא תזרע כלאים היינו מדסמיך להו קרא להדדי בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ודרשינן מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה אבל אי לאו האי היקשא לא הוי מוקמינן ליה להרכבת האילן משום דהרכבת האילן לא מקרי כלאי זרעים סתמא וק"ל : בא"ד ועוד דהתם בקדושין וכו' ופריך ואלא הא כתיב שדך פירוש דמשמע מיעוטא דוקא בא"י דבח"ל אינו קרוי שדך ומשני ההוא למעוטי זרעים שבח"ל פירוש דתרי מילי שמעינן מהאי קרא הרכבת האילן מדסמיך בהמתך לא תרביע כלאים ומדכתיב בלשון לא תזרע מפקינן נמי מיניה כלאי זרעים והרכבת האילן אסור בין בא"י בין בח"ל דומיא דבהמתך לא תרביע אבל כלאי זרעים אינו אלא דוקא בא"י ומיעוטא דשדך דממעט ח"ל אתי לכלאי זרעים א"כ מזה מבואר בהדיא דכלאי זרעים אסורים מדאורייתא כן הוא כוונת התוס' ופירושם בדבור זה אבל שם בסוף פרק קמא דקדושין (פירשו) [פירש"י] הא דמשני ההוא למעוטי כלאי זרעים הוי פירושו כלאי הכרם ומשמע שם דהתוס' מסכימים שם לפירוש רש"י דהא כתבו אבל אין לפרש דכלאי זרעים דקרקע וכו' ע"ש וצריך לומר דר"י דתוספות דהכא לא סבירא ליה כפירוש התוס' דהתם ודוק היטב וראיתי באותו מפרש הנזכר שם וחק בתוספות תיבת ועוד אבל לפי מה שכתבתי עולה הכל כהוגן ואין צריך לשבש דברי התוספות :

דף פה ע"א בגמרא דאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים גבול שגבלו ראשונים וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה והא איכא מקום קרנות וכו' ג' ערוגות שהן ח' וכו' וכן כולם אחת משוכה הנה ואחת הנה כזה* וק"ל הא לך הציור הערוגה לפי פירש"י :

בתוס' ד"ה וקים להו לרבנן וכו' ואם תאמר אכתי ינקי מהדדי וכו' דחסר מקום הזרעים וכו' נראה דעיקר קושית התוס' הוא מהזרע האמצעי דבינו ובין זרע ד' הרוחות אין כאן ג' טפחים אבל בין זרע שבמזרח ומערב ובין זרע שבדרום וצפון לא קשיא מידי דהא פירשו התוס' לקמן ד"ה אמר רב ערוגה בחורבה שנינו דקס"ד השתא שאינו זורע בכל רוח אלא באמצע כל רוח טפח וג' חומשין ומניח לכל צד לצד הקרנות טפחיים וחומש חרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקים מזרעוני רוח אחרת אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש דהוי ג' טפחים ויותר שני חומשי חומש כדלקמן בתוספות הלכך קושיא זו של התוס' אינו אלא על זרע האמצעי דכי חסרת מקום הזרע אין בינו לזרע שבד' רוחות ג' טפחים : בא"ד ואומר ר"י וכו' דהא נמי גמירי דתמשי בשיתא לא ינקי עם מקום הזרע כצ"ל והאי לישנא דכתבו ואומר ר"י אינו מרוקדק דהוה ליה למימר ור"י אומר כו' שהרי ר"י פליג אתירוצו של ר"ת : בא"ד וא"ת יזרעו ט' וכו' אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מד' מינים הרבה לכל רוח וכו' פירוש מכל אמצע רוח זורע מין אחד טפח וג' חומשין כדלקמן וראיתי שהקשה אותו המפרש הנזכר לתרץ הב' קושיות של התוס' חדא בקושיא השנית ר"ל דמה שהקשו התוס' לעיל מזה דחסר מקום הזרעים לתרץ דמשום קושיא דלא זרעינן ט' זרעים דיחסרו מקום הזרעים אלא זרעינן ה' זרעים ד' גרעינין בד' הקרנות וגרעין אחד באמצע דהשתא כל הזרעים מופלגים זה מזה ביותר בלא מקום הזרעים ותירץ מה שתירץ אבל מי שיש עינים לראות יראה שקושיא זו טעות גמור הוא משום דס"ל להתוס' דליכא לפרש מתניתין דקתני שזורעים בה ה' זרעונים שר"ל ד' גרעינים בד' קרנות וא' באמצע דא"כ למה לי שיהא הערוגה ו' על ו' בה' סגי כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה ולכך ע"כ צריך לפרש מתניתין דה' זרעונים זורעים מכל מין הרבה באמצע בכל רוח לכך הקשו והא יחסר מקום הזרעים בין הזרע שבאמצע להזרעים שברוחות כאשר כתבתי למעלה ותירצו ר"ת לפי דרכו ור"י לפי דרכו אלא שאחר כך הקשו דיזורעו ט' מינים ולא יזרעו הרבה מכל מין ותירצו דה' מינים עדיף טפי ואח"כ הקשו והאי מתניתין ע"כ צריך לאוקמי דזורעים הרבה ממין באמצע כל רוח ורוח דאל"כ ל"ל ו' על ו' אבל יש להקשות מנלן לתנא דמתני' לאוקמי קרא בהכי נימא דאין ה"נ דקרא לא איירי בערוגה ו' על ו' אלא בערוגה ה' על ה' ולא יזרע אלא ד' בד' הקרנות ואחד באמצע ותירצו דליכא להעמיד המקרא בענין זה וכו' וק"ל : ד"ה לא תסיג גבול רעך וכו' וא"ת א"כ הזורע כלאים ילקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול וכו' משום דס"ל להתוס' [הא] דדרשינן הא מלא תסיג וכו' גבול שגבלו ראשונים לא תסיג לא הוי פירושו כפירש"י דאיירי לענין שלא יטע סמוך למיצר חבירו אלא לענין כלאים מדרש והכי פירושו לא תסיג גבול לזרוע שני מינים זה בתוך גבולו של זה בתוך שיעור היניקה אשר גבלו ראשונים : בא"ד ובפ' אותו את בנו אמר הזורע כלאים וכו' פירוש שתי פעמים כלאים : בא"ד דקרא נמי איירי בהשגת גבול וכו' פי' לענין ממון דאין לוקין עליו משום דניתן להישבון לכך אינו לוקה גם כן משום לאו זה על זריעת כלאים : ד"ה דתנן רבי יהודה אומר וכו' אלא בהפסק שפין עבודת ירק לירק אחר וכו' והא דסגי לרבי יהודה בהפסק מלא רוחב פרסה אף על גב דשיעור היא ג' טפחים ע"ש בפ"ג דכלאים בפי' ר"ש ובפי' הרמב"ם : ד"ה אמר רב ערוגה וכו' וד"ה כאשר תצייר וכו' וד"ה גזירה וכו' הכל דבור אחד : בא"ד כשיעור אלכסון וכו' זה ג"ם ויותר שני חומשי וכו' פי' לפי חשבון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא : בא"ד ומשני בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וכו' פירוש של ב' רוחות דהינו מזרח ומערב מילא הקרנות ובשני רוחות האחרים דהיינו צפון ודרום לא מילא הקרנות רק שזרע ברוח צפון גרעין אחד באמצע הרוח כדי שיהא ג' טפחים מקרן רוח מזרח ומקרן מערב וכן ברוח דרום זרע גם כן גרעין אחד באמצע הרוח מטעם הנזכר דו"ק היטב נ"ל והא לך הציור לפירוש התוספות לפי דעת המקשן*) והא לך הציור לפירוש התוס' כפי דעת התרצן שמשני בממלא הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון ודרום גרעין אחד וכמו שפירשתי לעיל :

ע"ב בתוס' ד"ה ושמואל אמר ערוגה וכו' וד"ה בנוטה שורה לכאן וכו' הד"א :

דף פו ע"א בגמ' רישא טהורה שמענא ליה כצ"ל : ברש"י ד"ה לג' ימים דהקפיד הכתוב וכו' וקס"ד עם יום וכו' נ"ל שצ"ל וקסבר עם וכו' דו"ק היטב : ע"ב ברש"י ד"ה ראויה קאמינא וכו' וקסברי הני תנאי וכו' כל ג' ימים האמורים לענין וכו' כצ"ל : ד"ה ליטבלו בשבתא וכו' בהשכמה דיום ד' אי פירשו וכו' ביה תרי לישנא דגרסינן הכי וכו' לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשא לר"ע לישמשו ביממא דארבעה וכו' הד"א : בתוס' ד"ה וליטבלו וכו' ור"י אומר דאדר' אלעזר בן עזריה כו' כצ"ל : ד"ה וכתיב התם וכו' ומסיק דיליף מדבר ממדבר כו' ר"ל הא דכתיב בפרשת בהעלותך גבי ויעשו בני ישראל את הפסח :

*) ולפ"ז יהיה הציור שבמהר"ם כמו שהוא במהרש"ל . והציורים במהרש"א לא נמצאו בכל ספרי מהרש"א ואף לא בספר חדושי הלכות שנדפס בחיו שנת שפ"א והמבין יבין מדעתו

קשיא לרבנן דשלישי בחדש לא הוה שלישי בשבת אלא משום דלא נזכר מפורש דבר זה בפלוגתייהו מפרש הפירכא במאי דמפרש בפלוגתייהו דקאמרי רבנן בו' בחדש ניתנה תורה והכא מוכח דבז' ניתנה וק"ל : **בד"ה** לכדתניא כו' וה"ק יום ג' לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם כו' עכ"ל דענין זה להמשיך לבם כו' א"ל משה גם בר"ח דליכא למימר דלא א"ל ולא מידי משום חולשא דאורחא אלא בדבר ששמע משה מפי הקב"ה שיאמר כן לישראל כגון פרישה והגבלה וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה כאשר צוך כו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דאין כאן מקומו ושייך לקמן בסוף הדבור ויניחו וגו' ויהי ביום השביעי כו' עכ"ל לפי הגהתו יהיה עיקר הוכחה כאן דויסעו מאלים כו' בשבת היה ובחד בשבתא ירד להם המן שנאמר ששת ימים תלקטוהו כו' אבל א"כ לא הוו צריכי לפרושי בעוד מקשים כו' ראשונה כשנכנסו מאלים ואחר אותה שבת ירד כו' וע"כ נראה לקיים טפחות לשון התוס' שלפנינו דהוכחה זו בפשיטות לפי דברי התלמוד דאותו יום שבת היה ובתר הכי כתיב ששת וגו' ויהי ביום השביעי יצאו וגו' א"כ ע"כ לאו בשבת ראשונה יצאו אבל לדברי ועוד מקשים משמע להו פשטיה דקרא דששת ימים וגו' דנכתב אחר שירד מן שבוע מיום אחד שעבר כשהגידו העדה למשה שלקטו לחם משנה כו' כמ"ש התוס' כל זה לקמן וא"כ אחרי הששת ימים נאמר ויהי ביום השביעי וגו' משמע שבשבת שלישית כו' וק"ל : **בד"ה** לרבנן ח' חסרין כו' נקט נמי לרבנן שמנה עכ"ל כתב מהרש"ל ודוחק כו' דהא מסקינן לעיל דעברוה לאייר ע"כ כו' לרבנן ח' חסרין עביד דנהי דבין ניסן לניסן כו' אבל בין סיון לסיון בע"כ איכא ח' כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא קשיא ליה הכי לפירש"י דפי' בהדיא לרבנן ח' חסרין עביד כו' ונמצא דאשתקד בע"ש עכ"ל ולעיל מסקינן דעברוה לאייר לרבנן אלא ע"כ דאית לן למימר דהשתא למאי דקאמר לרבנן ח' חסרים לא קאי אהא דקאמר לעיל דעברוה לאייר והנהו ברייתות דלעיל כר' יוסי אתיין והכי משמע להו ח' חסרין עביד לרבנן היינו מניסן לניסן דומיא דשבעה חסרין עביד לר' יוסי דהיינו נמי מניסן לניסן אבל אי הוה עברוה לאייר לא הוי ח' חסרין מניסן לניסן ותו לא מידי וק"ל :

ח"א דף פז ע"א א"ל מצות הגבלה וכו' עיין פירושו בתוס' פי' לדבריהם דודאי באמצעית נמי כתיב הנה אנכי בא אליך וגו' אלא דלא כתיב באותה אמירה מידי שיהיה שב עליה ויגד משה וגו' דמה א"ל הקב"ה למשה שיאמר לישראל ושאמרו ישראל שוב למשה על כך שהוצרך משה להגיד למקום ב"ה אלא זו מצות הגבלה והכי מפורש בהדיא לקמן בברייתא ודו"ק : **בתרי** בשבתא עיין פירש"י וכתב הרא"ם ואי קשיא א"כ הא דאמר רבא וכו' בחד בשבתא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא כו' מאי חולשא דאורחא דקאמר הא בלאו חולשא דאורחא א"א בו ביום משום דכל עליותיו בהשכמה היו י"ל דהא דאמרינן כל עליותיו בהשכמה היו אינן אלא בעליותיו שעלה מעצמו אבל בעליות שע"פ הדבור א"א להעביר וכו' עכ"ל ע"ש ואין תירוץ זה מחוור דהא מהאי קרא דיליף דכל עליותיו בהשכמה היו דהיינו וישכם משה בבקר ויעל וגו' מפורש בו שהיה ע"פ הדבור דכתיב לעיל מיניה ועלית בבקר אל הר סיני וגו' ועוד דלשון כל עליותיו בהשכמה היו לא משמע כן ונראה לפרש משום דסבר רבא דלא פסיקא לן ואפשר דבהשכמה באו להר סיני דהכי מסתבר דזריזין מקדימין למצות ואתמול חנו ישראל קרוב להר סיני וא"כ בו ביום שבאו היה ג"כ יכול משה לעלות בהשכמה אי לאו משום חולשא דאורחא דאתמול והכי נמי למאן דאמר לעיל דירד נמי בהשכמה ביום רביעי ל"ל דעלה ואח"כ ירד הכל היה בהשכמה דהיה שהות בהשכמה לעלות ולהשיב ולירד אחר כך לצוות מצות פרישה הכל בהשכמה הכי נמי היה שהות בהשכמה לבא ממקום קרוב ולעלות להר סיני אי לאו משום חולשא דאורחא ודו"ק : **היום** כמחר וכו' עיין בתוס' ונראה דאף לפי הדרש דהיום כמחר לא זז נמי מהיום ממש דהיינו יום רביעי דאל"כ לא הוה הפרישה רק ד' עונות ולרע"ק לעיל בשמעתין דמסיק דסבר כר' יוסי ומצריך ה' עונות שלימות ודו"ק : **ומה** ישראל וכו' עיין בתוס' ובפרק הבע"י תירצו עוד דאטו משום שלוה לבטל פ"א מפריה ורביה יבטל הוא לעולם וק"ל : **וקבע** להם זמן כתבו התוס' תימה לר"י וכו' ע"ש באורך ועוד י"ל דחדא מילתא היא ומה ישראל וכו' אלא שעה א' ולאותה שעה גופה קבע להם זמן אני שכל שעה שכינה מדברת עמי בוודאי בלי קביעות זמן על אחת כמה וכמה ותו לא מידי וק"ל : **ומנין** דהסכים כו' דאי כפשטיה לא לכתוב רק שובו לכם או שובו לאהליכם וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי וגו' דאי כפשטיה לא לכתוב רק פה עמוד ול"ל לכתוב עמדי אי לאו להך דרשה לפרוש מן האשה ובמסכת מגילה דריש נמי מיתורא דעמדי דהרב יהיה עומד עם התלמיד ושקולים הם וכתבו התוס' ואם תאמר מגלן דפירש מדעתו קודם כו' כימא זה הוא לווי גמור שלוה לפרוש כו' ע"ש גם בתוס' פרק הבע"י בקצת שנוי באורך וק"ל : **פה** אל פה אדבר בו כו' בסוגיא דפרק הבע"י ל"ג ליה ורש"י בחומש פירש פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה והיכן אמר לו בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וגו' עכ"ל אבל מלשון התלמוד הכא ואית דאמרי כו' משמע שהוא מלתא וראיה אחריתא והיינו דמה שא"ל הקב"ה לא כן עבדי משה וגו' פה אל פה אדבר בו וגו' הרי הסכים הקב"ה עם משה על שהתרעמו עליו שפירש מן האשה וק"ל : **שבר** הלוחות מאי דרש ומה פסח כו' מפורש פרק הבע"י ע"ש : **יום** אחד הוסיף משה מדעתו כפירש"י דליום השלישי לרבי יוסי נמי לא משמע אלא לפרוש ד' וה' דכך א"ל הקב"ה אלא דמשה הוסיף יום אחד דהיינו גם יום ו' ואמר היו נכונים לשלשת ימים דהיינו ימים שלמים ולרבנן נ"ל דלשלשת ימים נמי לא משמע אלא ד' וה' ולא ג' ימים שלמים וכתב הרא"ם ראיה לזה מקרא דויאסף אותם אל משמר שלשת ימים ושם כתוב ויאמר אליהם ביום השלישי וגו' ע"ש ואין ראייתו זו מכרעת דאע"ג דביום השלישי לכ"ע אף לר' יוסי לא משמע ימים שלמים מ"מ ביום השלישי משמע שפיר ימים שלמים כדפירש"י בהדיא בשמעתין לרבי יוסי אקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר דימים שלמים קאמר ודו"ק : **וישב** משה וגו' ויגד משה גו' עיין פירש"י וכמו שפירשו התוס' לפירושו כיון דלא כתיב ביה מידי כו' אית לן למשדי מצות הגבלה אההיא אמירה כו' ע"ש ולי נראה דבהך אמירה גופה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' מפורש בה מצות הגבלה כי מצינו בכתוב שמשה לבד נגש אל הערפל שהוא עב הענן והוא אל ההר כמ"ש ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ולזה אמר בכאן הנה אנכי בא אליך בעב הענן כי לך ניתן רשות לעלות על ההר תוך עב הענן אבל העם ישמעו תחת ההר בדברי עמך ועי"ז גם בך יאמינו לעולם בנבואתך גדולה שהרי לא ניתן רשות לעלות לשם רק אתה וק"ל : **בתחלה** פירש עונשן ולבסוף פירש מתן שכרן . נראה דכל זה היה לפי הדין בגרים דאז נכנסו ישראל לברית ונעשו גרים ואמרינן פרק החולץ גר שבא להתגייר כו' מודיעין אותו עונשן של מצות כו' וכשם כו' כך מודיעין אותו מתן שכרן כו' : **בפרש"י** בד"ה לכדתניא כו' וה"ק יום ג' לדברות התחיל כו' עיין בחדושי הלכות : **ע"ב כאשר** נוך במרה מ"ם אתחומין לא איפקוד ומ"ם אתחומין נמי איפקוד כו' ומה שיש לדקדק כאן בשמעתין עיין בדברי התוס' ובחידושי הלכות : **ואותו** יום ה' בשבת היה כו' עיין בתוס' אבל בטור א"ח סימן ת"ל הביא המדרש הזה בע"א שהיו שיניהם קהות על ששוחטין אלהיהם ולא היו רשאין לומר דבר כו' ע"ש ואחרי הדקדוק במאמר כפי מה שכתבו התוס' כשלקחו פסחיהם נתקבצו בכורות כו' מפני מה נתקבצו הבכורות מעיקרא יותר משאר העם שהרי עדיין לא הגידו להם שיהרוג בכורי מצרים אבל הכוונה כי מזל טלה הוא ראש ובכור לכל המזלות והוא עצמו מזלן ואלהיהם של מצרים ומהבכורות ועל כן נתקבצו הבכורות טפי כשלקחו פסחיהן שהיה טלה שהוא מזלן ואלהיהן של הבכורות והיו שיניהם קהות כו' והלכו אצל אבותיהם כו' דהשתא ב' המדרשים נתכוונו לדבר אחד וק"ל : **עשר** עטרות נטל אותו יום כו' יש לדקדק ממאמר הזה למאמר דפרק הניזקין דח' פרשיות נאמר בו ביום אמאי לא חשיב נמי הכא ראשון לשילוח טמאין ולאיסור שתויי יין דחשיב התם דנאמרו בו ביום וכן לא חשיב הכא ראשון ללוים ומיהו הא דלא חשיב הכא ראשון להדלקת נרות משום דהוי בכלל ראשון לעבודה גם קשה אמאי לא חשיב בתרתי ראשון לחודש וראשון לחדשים כמו דחשיב ראשון למעשה בראשית ואמאי לא חשיב נמי ראשון להקמת המשכן והתוס' תירצו בזה דהקרא קאי שהזכיר בו הקמת המשכן אבל קשה דהא"ר לא יזכיר נמי ראשון לחדשים שהוזכר בקרא בחודש הראשון ובכלל קשה מאי רבותי' דהנך עשר עטרות דמפיק ליה מהאי קרא הוא מבואר ע"פ מ"ש דראשון הנאמר בו יתברך ברוך הוא כמו שנאמר אני ראשון אינו כלשון ראשון הנאמר בשאר דברים דההוא משמע ראשון משום דיש שני אחריו ואפשר שהראשון פחות במעלה מהשני כמ"ש גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון אבל ראשון הנאמר בו יתברך ב"ה הוא ראשון ואין שני ואחרון לו כמ"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים ר"ל לא כשאר ראשונים שיש להם שנים ואחרונים כי אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים שני ואחרון ועד"ז אמרינן במדרש דלכך נאמר יום אחד ולא יום ראשון להורות שה' אחד ואין שני לו שביום ראשון בבריאה היה ה' אחד וביום שני התחיל השניות ולכך נאמר אחד במקום ראשון שראשון של יח' ב"ה והוא מורה על אחדותו שאין שני לו ועי"ז כוונו בענין דהכא במדרש רבה דהל"ל יום ראשון ושני ושלישי כו' אתמהא פרע להם הקב"ה להלן בהקמת המשכן שנאמר ויהי המקריב ביום הראשון לבריאת עולם כאלו בראתי עולם באותו יום תניא י' עטרות כו' דר"ל דלפי' הלשון הי"ל למכתב נמי בבריאת עולם יום ראשון כמו שני ושלישי אבל כתב אחד להורות על אחדות שהוא ראשון ואין שני לו אבל פרע להן הקב"ה לכתוב ראשון במקומו בהקמת המשכן שהיה ג"כ יום ראשון לבריאת עולם כאלו כתוב אותו ראשון בבריאת עולם ממש שהיה ראוי לכתוב שם אלא שנכתב שם לשון אחד להורות על ראשון שלו שהוא ממש אחד ואין שני לו והשתא קאמר על אותו יום של יום הקמת המשכן שנכתב בו הראשון שהיה לו י' עטרות להורות על מדותיו עשר ספירות שהם אחדות הגמור עד כתר העליון וכל הנהו י' ראשון דחשיב הכא הם מורים על זה שהוא ראשון ואין שני לו. וחשיב **ראשון** למעשה בראשית כמ"ש שע"כ נאמר כאן ראשון במקום אחד שנאמר במעשה בראשית להורות על ראשון שלו שאין לו שני : **וראשון** לנשיאים מפורש במדרש רבה נשיא אחד ליום וגו' א"ל כו' משה כו' נתנו פניהם בנחשון שקידש שם שמים על הים כו' כדאמרינן במסכת סוטה ור"ל דנשיא אחד ליום שהוא יהיה הראשון ע"ש שקידש וייחד שמו של הקב"ה שאין שני לו ואמר **וראשון** לכהונה שהיה עבודתו ביחוד לה' כמ"ש באהרן להקדישו קודש קדשים דהיינו מכלל הלוים : **ראשון** לעבודה דהיינו קרבן צבור כבש האחד בבוקר וגו' שישתתפו בו כל ישראל כאיש אחד לעבודת ה' האמיתי שאין שני לו : **ראשון** לירידת אש שהוא משגיח בכל העולם ובורא אחד לכלם ואמר : **ראשון** לאכילת קדשים שיטהר ויקדש האוכל עצמו לידבק בשכינה להיות האוכל ג"כ מעין דוגמא דלמעלה בקדושה ואין לו שני למטה ואמר : **ראשון** לשכון בישראל שיהיו כלל ישראל עם אחד למטה דוגמתו למעלה שאין שני כמ"ש ונפלינו אני ועמך וגו' : **וראשון** לברך את ישראל שזה הוא דבר הנוגע באחדותו שאין שני לו לבטל ברכתו יתברך ב"ה כמו שמצינו בענין בלעם : **וראשון** לאיסור במות שיהיה מקום מיוחד לעבודת ה' במקום אשר יבחר והוא מורה על אחדות וראשון הגמור שאין שני לו : **וראשון** לחדשים שהוא חודש מיוחד לעשות בו ניסים ושהוא אחד לבטל כח ראש המזלות שהוא טלה וכמ"ש בש"ר א"ל הקב"ה אין לך חודש גדול מזה לפיכך נקרא ראשון כו' ד"א כביכול הקב"ה שנקרא ראשון שנאמר אני ראשון וגו' וע"פ הכוונה שאמרנו והשתא ניחא דלא חשיב רק י' ראשון והם י' עטרות נגד י' ספירות המורים על שהוא אחד וראשון ואין שני לו ודו"ק :

ח"א דף פח ע"א בחמישי בנה מזבח כו' כיון שלא עלה בה' מסתמא לא הלך בטל באותו יום אלא שבנה מזבח כו' וכל הענין בפרשת משפטים ואין מוקדם ומאוחר בתורה כפירש"י בחומש ע"ש : **בששי** לא היה לו פנאי כו' אין לפרש דלא היה לו פנאי משום טורח שבת ואל"ה היה נותן הקב"ה תורה בו ביום בע"ש דהא לר"י קיימינן הכא דס"ל דמשה הוסיף יום א' מדעתו משום פרישה ודריש היום כמחר דלילו עמו אלא דר"ל דמשום טורח שבת לא עלה בו ביום בע"ש כמו שעלה בג' ימים שלפניו ומיהו אי לאו משום פרישה לא היה מוסיף משה יום א' משום טורח שבת דלא הוה שביק קבלת התורה משום טורח שבת וק"ל : **אוריין** תליתאי כו' נתכוון לחשוב כל הני תליתאי בנתינת תורה שהם על כוונה אחת דהיינו שהראשון יש לו שום מעלה והשני מוסיף במעלה על הראשון והשלישי עולה במעלה על גביהן וז"ש אוריין תליתאי שהראשון במעלה הם כתובים שניתן ברוה"ק ולמעלה ממנו דהיינו נביאים שנאמר בנבואה ולמעלה מהם התורה שנתנה על ידי משה רבינו באספקלריא המאירה כמ"ש פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות וגו' ולעם תליתאי דהיינו ישראל קדושים הם במעלה להבדילם מן האומות ולמעלה מהם הלוים בקדושה כמ"ש והבדלת את הלוים ולמעלה משניהם כהנים כמ"ש ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים ועי"י תליתאי דהיינו שמרים היתה לה למעלה בנבואה אך בדברים שאינן נוגעין במצות התורה ויותר ממנה במעלה אהרן שכמה פרשיות בתורה נאמרו לו מפי הקב"ה ויותר מהם במעלה נבואת משה שלא קם כמוהו וכל התורה נקראת על שמו וביום תליתאי דיום הראשון מהפרישה לא היו פרושים מהשמיש של לילה ולמעלה ממנו כל יום שני של הפרישה שהיה לילו עמו ולמעלה מהם יום ג' שנגמרה הפרישה להיותם טובלים אז וטהורים לקבל את התורה ובירחא תליתאי לפי שישראל כשהיו במצרים היו שטופים בעבירות כמעשה מצרים ולא היו ראוים לקבל התורה עד אחר ג' יום כדי שיזדככו באותן ימים ובחודש ראשון שהוא ניסן נתן להם הקב"ה עול שני מצות שהם מילה ופסח כדי שיפרשו עצמן ממעשה מצרים כדאיתא במדרשות ובחדש השני היה (לשם) מעלה יתירה להם כמה מצות שנתנו במרה ובמן כדאמרינן לעיל ובחדש הג' באו למעלה עליונה עד שהיו ראויים לקבל התורה ודו"ק : **שכפה** עליהן ההר כגיגית כו'. מדלא כתיב תחת ההר וכתיב בתחתית משמע בתוך התחתית כגיגית שמוקפת גם מצדדין והיינו נמי שם תהא קבורתכם כקבר המוקף גם בצדדין ועיין עוד בזה פ"ק דמסכת ע"ז וק"ל : **בתוס'** כפה עליהם כו'. ואע"פ כו' ועוד י"ל דבדבורם שהקדימו נעשה לנשמע אין זה קבלה גמורה עד שקבלו עליהם אח"כ בכריתת ברית ובשבועה וק"ל : **קיימו** מה שקבלו כבר כו' . דלפי פשטיה דקאי אמגילה ה"ל למכתב קבלו וקיימו דקבלה ודאי קדמה לקיומה וה"נ מה"ט דרשו מינה נמי במגילה קיימו למעלה מה שקבלו למטה ובמס' שבועות דריש מינה עוד אמגילה דדבר שנתחדש כגון מקרא מגילה נאמרה מהר סיני שנאמר קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר והדרשות שקולים הם ויבאו כולם וק"ל : **משמים** השמעת דין ארץ יראה כו' פרש"י דין תורה עכ"ל ויותר נראה לפרש דין ממש השמעת בשעת מתן תורה לעשות דין בארץ שיחזור לתוהו ובוהו אם לא יקבלוה ועניינו מפורש פ"ק דע"ז ע"ש : **יום** הששי ה' יתירה ל"ל מלמד שהתנה כו' מפורש פ"ק דע"ז ע"ש : **בשעה** שהקדימו כו'. קשרו לו ב' כתרים כו' עיין בתוס' והוא מבואר שע"י כתר תורה זכו עוד לשני כתרים שהם המלכות והכהונה וז"ש במ"ת ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' דהיינו כתר מלכות וכתר כהונה ומשום שהקדימו נעשה לנשמע דהיינו שקבלו עליהם שני חלקי התורה הא' עשיים שבתורה דהיינו נעשה והב' הלאוין שבתורה דהיינו נשמע והקדימו לקיים העשיים קודם שמיעת הלאוין זכו עוד לב' כתרים הללו דהיינו מלכות וכהונה וכל מלאך מששים רבוא נשא ב' כתרים האחד בימין כנגד הכהונה שהיא מדת חסד וכתר הב' בשמאל היא כתר מלכות על שם מדת הדין ובדוגמא זו נגד נעשה שהם העשיים על שם מדת הרחמים ונשמע שהם הלאוין על שם הדין ואמר כיון שחטאו בעגל ועברו על עשה של אנכי ועל הלאו דלא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום כדאמרי' במס' מכות ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה שאז שלט בהם מלאך המות כדאמרי' פ"ק דמס' ע"ז מדכתיב אכן כאדם תמותון וגו' ופרקו מהם הב' כתרים שהם המלכות והכהונה שניתן בזכות שאמרו נעשה ונשמע שהוא עשיים ולאוין והיינו שפרקום כשגלו ישראל בחטא עגל כמ"ש וביום פקדי ופקדתי וגו' ואמרינן פרק חלק דהיינו בזמן החורבן שנאמר קרבו פקודות העיר וגו' ואז בטל ונכרת מהם המלכות והכהונה כמ"ש שני זיתים נכרתים וכתיב הסר המצנפת והרם העטרה וגו' שהן מלכות וכהונה כמפורש בפ"ק דגיטין ומייתי ליה מדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב דהיינו בזמן המקדש שנקרא הר יהיה חרב ומפרש לה רבי חמא דבחורב טענו ובחורב פרקו כו' ולא הוזכר חורב במפורש אלא גבי פריקה דכתיב ויתנצלו וגו' מהר חורב על כוונה זו דהפריקה מב' כתרים שהם כהונה ומלכות יהיה בחורב דהיינו בשעת חורבן שאז יתקיים וביום פקדי וגו' כמ"ש לעיל וכפל במלאכי חבלה ק"כ רבוא ע"ש שבשני חורבנות יפרקו מישראל המלכות והכהונה בכל חורבן ס' רבוא ואמר וכולן זכה משה ר"ל דשני כתרים אלו שהם מלכות וכהונה ודאי דתלוים בכתר תורה דאין לך גדול ממשה בתורה שנקראת על שמו ולכך זכה למלכות שהיה מלך וזכה

מהר"ם

דף פז ע"ב גמ' ראשון לברכת ישראל כצ"ל : **דהאי שתא** חדא בשבת דאשתקד ד' בשבת כצ"ל : **דתניא** אחרים אומרים אין בין פסח לפסח ואין בין ר"ה לר"ה וכו' ואם היתה שנה מעוברת ח' ה"ל וכו' כצ"ל : **ברש"י** ד"ה לשכון בישראל וכו' דעד השתא לא שכן כצ"ל : ד"ה ז' חסרים עבוד כצ"ל : **בתוס'** ד"ה כאשר צוך וכו' והא לא היתה שבת ראשונה דכתיב ויסעו מאילים ויבואו וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ואמר בסמוך דאותו היום וכו' כצ"ל : **בא"ד** ויניחו אותו עד הבקר ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' כצ"ל : **ד"ה** ואותו יום וכו' וע"כ קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה נס וכו' כצ"ל :

דף פח ע"א בגמ' ההוא מינא דחזייה לרבא כצ"ל : **ברש"י** ד"ה מאה ועשרים כל אחד טפל כתר א' כצ"ל והוא ס"ד : **בתוס'** ד"ה ירדו ק"כ וכו' ויתנצלו דריש תרי זימני ויש ספרים שכתוב בהם בהדיא וינצלו לא נאמר וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

בד"ה תא שמע בחודש היה שלישי וכו' ג' בחודש הס"ד והד"א : **בד"ה** וישב ויגד כו' בא וגו' הס"ד : **ע"ב גמ'** ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו' בס' וכו' ראשון לשכון בישראל ראשון לברך ישראל כו' : **דאשתקד** בד' בשבת וכו' ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים וכו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה למסען אף למסען וכו'. נ"ב פי' ביום א' נסעו ולא נסעו כלל בשבת אלא תחלת הנסיעה מרפידים ומנוחתם במדבר סיני שכל היה ביום א' וק"ל : **בד"ה** ריש ירחא וכו' הוא לעולם הס"ד : **בד"ה** וריש ירחא דסיון בתרי בשבת שפרי אייר וכו' כנ"ל והד"א : **בד"ה** תיסר נ"ל תסר אייר עבדוהו תסר כסדרן כנ"ל והס"ד והשאר נמחק : **בד"ה** עטרות נ"ל עשר עטרות ואח"כ מ"ה שכן ראשון לברך וכו' : **בד"ה** ד' ימים תוך מד' ימים הס"ד : **תוס'** בד"ה כאשר צוך וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' נמחק . ונ"ב אין כאן מקומו ושייך לקמן בסה"ד ויניחו אותו עד הבקר וגו' וכתיב ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו משמע וכו' כנ"ל ודו"ק (עיין במהרש"א) : **בד"ה** וכתיב ששת ימים וגו' והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר . נ"ב לפי האמת אבל ק"ל מנא לן דילמא ירד באמצע השבוע מאחר דלא אמר ששת ימים תלקטוהו כי אם בשבת אחר שירד כבר המן

רשם

ואמר על ששת ימים שיהיו אחר השבת שילקטוהו ששת ימים וק"ל : **בד"ה** לרבנן וכו' נקט נמי לרבנן שמונה . נ"ב ודוחק גדול בעיני דמשום איידי דר' יוסי נקט ח' והוא שקר דהא מסקי לעיל דעברוה לאייר ע"כ נראה בעיני דשפיר קאמר תלמודא לרבנן ח' חסרים עבוד דנהי דבין ניסן לניסן לא תמצא כי אם ז' חסרים אבל בין סיון לסיון בע"כ איכא ח' חסרים שאם לא כן לא יצא החשבון מכוון שיהיה ר"ח ניסן ביום א' כ"א ביום ג' לפי שסיון יהיה ביום ה' והאמת שח' חסרים הוא חדוש גדול וצריך להיות ה' חסרים זו אחר זו מרחשון כסליו טבת שבט אדר ובחשבון שלנו מעולם לא תמצא ה' חסרים בשנה תמימה שמיום ליום ומתחיל באיזה חודש שתרצה כי אם ז' חסרים ונקראת שנה חסרה והכא איכא חסרים הרבה על כן אמר לרבנן עבוד ח' חסרין ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף פח ע"א גמ' אלמא כפזיזותייכו קיימיתו כו' כצ"ל וכן ברש"י : **רש"י** בד"ה ושוב לא עלה כו' שעלו כולם הס"ד : **בד"ה** אלא אימא כו' לא עלה הס"ד : **בד"ה** קיץ כל אחד ואחד נטל את כתרו כצ"ל וכס"ד :

עמו

לכהונה בז' ימי מלואים כמפורש במסכת זבחים וזה שנסמך ומשה יקח את האהל דהיינו האהל של תורה
ולכך זכה גם לב' כתרים האחרים ולא פירקום ממנו ונשאר גם כשפירקום מישראל אלא ב' כתרים בעת
התורה עתיד הקב"ה להחזירן להם ולא יפרקו ממנו לעולם שנאמר ופדויי ה' ישובון וגו' דהיינו בגאולה העתידה
[illegible]
דקאי אהקב"ה ואפשר לפי הדרש דהכא קאי אסיפא דקרא דלעיל דכתיב כן רעיתי בין הבנות דהיינו ישראל בין האומות ועלה שפיר קאי כתפוח בעצי היער כן ישראל בין האומות וקאמר לומר לך מה תפוח זה פריו וכו' מדמה המעשה לפרי והשמיעה לעלין כי המעשה עיקר כמ"ש ולא התלמוד עיקר אלא המעשה וק"ל : **ע"ב תומת** ישרים וגו' עפירש"י ועי"ל ע"ד בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו והיינו תומת ישרים שרוצים לילך בדרך ישר גם כי קשה עליהם לעשות תנחם לסייעם מן השמים וההפך סלף בוגדים לילך דרך סלוף ואינו ישר ישדם דהבא לטמא פותחין לו וק"ל : **לכשתעשי** כו' נ"ל שיש לאדם ראייה תושיית וראייה שכלית והן הן הב' עינים בתחלה היה לבך שלם באחת מעיניך היינו ראיה שכלית שאמרת נעשה ונשמע ולכשתקיים ותעשי יהיה לבך שלם עמי בב' עיניך גם בראיה תושית שנופל בו לשון העשייה ממש וק"ל : **עלובה** כלה כו' דכתיב נתן ולא הסרית כו' ות"ר הנעלבין כו' מפורש פרק השולח : **ה'** יתן אומר גו' כל דיבור ודיבור כו' נחלק לע' לשונות כו' שלא ליתן פתחון פה לאו"ה לעתיד אלו שמענוה בלשוננו קבלנוה ומייתי ליה מקרא דכתיב ה' יתן אומר דהיינו אמירה אחת מבשרת ללבא רב לכל האומות ותנא דבי ר"י מייתי ליה מקרא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע כו' עי' בזה בדברי התוס' פאד"מ והכא ובחידושנו שם : **סמא** דחייא כו' עפרש"י ועניינו למיימינים בה היינו לשמה ולמשמאילים בה היינו שלא לשמה וכי האי גוונא דרשו בפרק בא לו וזאת התורה אשר שם וגו' זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות כו' וכן הוא בפירוש הריטב"א שם : **ד"א** נגידים כו' דנגיד מלשון שררה וכתר מלכות הוא ונגידים בלשון רבים מיעוט רבים שנים ועניינו ב' כתרים לכל דבור שמשמעו שני פנים דהיינו הנגלה והנסתר ולכל אחד משני הפנים קשרו לו כתר א' דהיינו ב' כתרים לנגלה ונסתר וק"ל : **אע"פ** שמיצר כו' עיין פירש"י ועי"ל ע"ש בכל צרתם לו צר שהש"י עמנו בכל גלות וז"ש אע"פ שמיצר וממר לי בגלות בין שדי ילין עש"ה בגלל שדי יתלונן וק"ל : **מי** שהכל שלו כו' ויותר נכון גי' הילקוט איש שהכל שלו ושייך בהקב"ה איש שנאמר בו ה' איש מלחמה וכה"ג קאמרינן בסוטה פ"ב אשכלות איש שהכל בו ואמר מכפר על עון גדי עיין פירש"י ולפי מה שפירשו בלא תבשל גדי דאף עגל וכבש במשמע שאין גדי אלא לשון ולד רך ממש כו' וכפירש"י בחומש ניחא כפשטיה דעון גדי משמע שפיר עון עגל וק"ל : **שכרמתי** לי כו' פירש"י שאספתי להתאוות כו' ולישנא דמכנש גרסינן בנו"ן ומדברי הערוך ערך כרם נראה דגרס לישנא דמכבש הוא בב' מלשון כבישה הוא שכובשין הבגדים עליו כדי שיהיה מקופל ומשים עליו מכבדות מלמעלה וק"ל : **לחייו** כערוגת וגו' כל דבור ודבור שיצא כו' לחייו מלשון לוחות דהיינו כל דבור ודבור שבלוחות שיצא כו' ועניין הבשמים להשיב נפשם כי היו חלשים מחרדת הקולות ואמר והיה מעביר ראשון פירש"י לג"ע עכ"ל דג"ע ודאי מחזיק את כל הבשמים אבל דבור ודבור שהעולם אינו רק א' מס' בג"ע כדאמרי' במס' תענית : ואמר **א"ת** שושנים אלא ששונים כו' נראה דלפי דרש הזה הוא מלשון שינו דהיינו ששינה בכל דבור ודבור להוציא רוח להעביר המור ובפ' ב"מ דרשוהו בע"א ע"ש וק"ל : **יצאה** נשמתן כו' ריב"ל דהוא מרא דהכי דרשות לכאורה הוא סותר דבריו שאמר לקמן שחזרו לאחוריהן י"ב מיל אבל לא מתו ולעיל נמי אמר שנתמלא עולם כולו בשמים כדי להשיב נפשם כדאיתא במדרשות משמע דלא מתו וי"ל דכחות כחות היו לפי הטבע יש מהן דמחרדת הקולות נעשו חלשים ולא מתו לאותן הועילו הבשמים ויש מהן יותר חלושים בטבע עד שמתו ויש מהן שחזרו לאחוריהן : **דבור** שני היאך קבלו כו' וה"ה דהמ"ל היאך חיו אח"כ אלא דרבותא אשמעינן די' פעמים מתו ושוב חיו דהיינו בין כל דבור ודבור ומייתי ליה מדכתיב גשם נדבות בלשון רבים ולעיל מיניה כתיב ארץ רעשה וגו' דהיינו שעל ידי זה מתו ואתה גשם נדבות תניף וגו' להחיותם וקרי לטל גשם נדבות שהוא בא בנדבה לעולם שהטל אינו נעצר משא"כ הגשם לא בא אלא בזכות וק"ל : **ידודון** ידודון א"ת כו' מכפל ידודון דריש ליה דהראשון כמשמעו הם עצמם המלאכים ידודון והשני ידדון את האחרים שחזרו לאחור וק"ל : **מה** לילוד כו' קיצר בדברי הפסוקים ומדרשים במזמור הזה ה' אדונינו מה אדיר וגו' וע"פ שאמרו שיש לתורה נגלה ונסתר באו המלאכים לקטרג בנתינת התורה לישראל ואמרו מה לילוד אשה בינינו דמקומו בארץ וא"ל הקב"ה לקבל תורה מן השמים לארץ בא וא"ל : **חמדה** גנוזה כו' היינו נסתר וגנוזה התורה והיינו ממה שאמרו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו' ליפרע מן הרשעים כמ"ש יבא אדיר הקב"ה ויפרע מאדירים מפרעה וזהו הסבה אשר תנה הודך שהוא סודות התורה על השמים ולא על הארץ שע"כ לא נתנה תורה בדורות הקודמים תתקע"ד דורות קודם שנברא עולם וכ"ו דורות משנברא לפי שאינן ראויים לכך גם עתה לפי שהם ילוד אשה מוטבעים בחומר ואין ראוי להיות להם עסק בנסתרות והיה התשובה ע"ז מפי עוללים ויונקים וגו' ע"פ מ"ש פ' כל כתבי אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר דאינו דומה הבל שיש בו חטא לאין בו חטא ור"ל גם שהגדולים אינן ראויין ליתן להם התורה הנה מפי עוללים וגו' יסדת עוז שהיא התורה שאין בהם הבל של חטא וא"ל עוד לא די שנתינת התורה לישראל היא קיומה של עולם התחתון אלא שהיא גם קיומה של עולם האמצעי כי אראה שמיך וגו' ירח וכוכבים אשר כוננת כי כן ויסוד שלהן הוא התורה שנא' אם לא בריתי חקות שמים וארץ לא שמתי וגו' שוב קטרגו המלאכים : **מה** אנוש כי תזכרנו וגו' ובפ' אחד ד"ת אמרו שאמרו מ"ה מה אנוש כי תזכרנו בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם וי"ל מדכתיב העניין כפל דהיינו זכירה היינו פקידה דרשו דתרתי הוא דמה אנוש כי תזכרנו אמרו מ"ה קודם שנברא האדם ולא נקרא אדם אלא אחר בריאותו כמ"ש ויקרא את שמם אדם ובן אדם כי תפקדנו אמרו מ"ה במתן תורה שהיו ישראל בני אדם וניחא דאמרינן לקמ' בשכר שקראוך אדם וכו' דלא קרו אותו אלא בבריאת עולם ואמרו ותחסרהו מעט מאלהים היינו לגלות לו נסתר של התורה כמ"ש מ"ט שערי בינה נגלו לו למשה וכבוד והדר תעטרהו היינו שני עטרות וכתרים שנתנו להם בסיני שהם המלכות והכהונה כמ"ש לעיל ואין ראויין לזה כי הם באים מילוד אשה ואינן מוכנים לקבל נסתר של התורה שהוא דבר רוחני אבל תנה הודך שהוא נסתר התורה על השמים למ"ה שהם מוכנים לקבל דברים הרוחנים וא"ל הקב"ה חזור להם תשובה וא"ל מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל כו' ר"ל שינצחוני בהבל פיהם שהוא כולו רוחני מוכן יותר להשיג דבר רוחני מבן אדם המוטבע בחומר או ר"ל ינצחוני בהבל פיהם שאינו של חטא משא"כ הבל פיהם של בן אדם שהוא בחטא כמ"ש לעיל וא"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי ר"ל גם שהאדם מוטבע בחומר הגוף כי הוא ב"ו מ"מ מצד שהוא אחוז בכסא כבודי שנשמות הצדיקים צרורות בצרור החיים תחת כסא הכבוד מוכן הוא לקבל דברים הרוחניים ומושכלים גם דברים נסתרים וזה שפירש שדי מזיו שכינתו עליו דהיינו אצילות רוחני לקבל סודות ונסתרות ומעתה בא משה בטענה מאחר שדרך הנסתר של התורה ראוי ג"כ לבן אדם ראוי ליתן לו התורה יותר מליתנה על השמים מצד הנגלה דמה כתיב בה אנכי וגו' ותשובה זו אפשר שהוא מפורש במזמור זה תמשילהו במעשי ידיך כל שתה וגומר כמ"ש ורדו בדגת הים ובעוף השמים ופרט כל מיני בע"ח צונה ואלפים וגו' וא"כ אם לא תתן להם תורה ומצות לא יהיו ראוים לכך כמ"ש ע"ה אסור לאכול בשר אבל מצד הנשמה שבהם שקיבלו תורה ומצות ה' זכו להיות מושלים על כל ואמר מיד הודו המ"ה שראוי ליתן התורה לישראל יותר מליתן הוד וסוד התורה בשמים משום הנגלה דאינו שייך בשמים שנאמר ה' אדונינו וגו' ואלו תנה הודך גו' ואמר עוד שראו ושמעו מפי הקב"ה שהאדם מוכן גם לקבל סתרי תורה מצד הנשמה והשכל כ"א מהמקטרגים נעשה לו אוהב לגלות לו דבר מרזי התורה ומייתי ליה שנאמר עלית למרום שבית שבי דהיינו הנגלה שהוא כמו שבי במרום כי אין שם מקומו אצל מלאכים כטענת משה גם לקחת מתנות דהיינו סוד התורה שנתן לו כ"א מהמלאכים ואמר בשכר שקראוך אדם ואין אתה ראוי לקבל סתרי תורה כמ"ש ובן אדם כי תפקדנו וגו' עתה שראו תשובתך הנצחי נתנו לך סתרי תורה במתנה ואמר שגם מלאך המות שהוא עיקר מהמקטרגים נתן לו מתנה ומסר לו דבר שנאמר ויתן את הקטורת וגו' ופרש"י מנא ידע הלא בתורה לא נכתב עכ"ל ואע"ג דמצינו כמה דברים דלא נכתב ציווי שלו בתורה ומתוך הספור ידענו אותו שנצטווה משה על כך מהקב"ה הכא מסברא אית לן למימר דלא נצטווה על כך מפי הקב"ה לכפר עליהם בקטורת דהא לעיל מיניה בסמוך כתיב שאמר הש"י הרומו מתוך העדה ואכלה אותם וגו' אלא דלא ידע אותו משה אלא מפי מלאך המות גופיה במתנה זו וק"ל :

דף פט ע"ב בד"ה תבלין כו' משכחת לה שני מינין משם א' כו' אבל תימה וכי כו' עכ"ל ממה שלא כתבו כן בדברי ת"ק נראה דלא הוו גרסי בדברי ת"ק משלשה מינין ושם אחד כו' אלא או משלשה מינין אסור כו' וכן הוא בסדר המשנה גם רש"י בפ"ב דע"ז פי' כן דאפילו שלשה מינין משלשה שמות מצטרפין משום דתבלין למתק באו והוו כאלו טעם אחד ומין אחד הוא אבל בדברי ר"ש הוו גרסי ב' מינין משם א' אין כו' כמו שהוא בסדר המשנה ומשמע להו דבשאר מינין דאינן תבלין ולא באו למתק איירי מדתלה לה בשם א' ומש"ה קשיא להו שפיר וכי בשביל כו' דהא ודאי אין מצטרפין כיון שהם ב' מינין ואין טעמם שוה שלא באו למתק והתוס' לפי שיטתם דב' שמות היינו ב' איסורים מה שכתבו לקמן לאביי דרבנן פליגי עליה דר"מ בב' מינין וס"ל דאין מצטרפין היינו ב' מינין דאינן תבלין ולא באו למתק אבל ב' מינין תבלין דבאו למתק מודו לרבנן דמצטרפין כדקתני במתני' דהכא ואביי מוקי אפילו אליבא דרבנן ודו"ק : **בד"ה** אסורין כו' מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה כו' אבל לאכילה מצטרפין והא כו' לר"ש דאמר ב' שמות כו' עכ"ל ואע"ג דלר"ש לאכילה מצטרפין דקאמר היינו ע"כ לאיסור קאמר ולא למלקות דהא אית ליה דכל שהוא למכות מ"מ משמע להו לרבנן דפליגי עליה הא מצטרפין אף למלקות כי הכא במתניתין דמצטרפין היינו למלקות לרבנן ודו"ק : **בא"ד** ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא אלא הוי כו' ולא למלקות אי נמי אסורין כו' עכ"ל כצ"ל :

ח"א דף פט ע"א בא שטן ואמר רבש"ע תורה כו' כתבו התוס' וכי לא היה יודע השטן כו' אבל ריב"ל גופיה אמר לעיל דמלאך המות מסר לו דבר כו' דמשמע דידע שמשה קבל התורה במרום ונראה דהוא השטן והוא היצר הרע הגם שהודו כל המלאכים על נתינת התורה אמר אחר שירד משה בא לקטרג ולהסית שיחזרו מלקבלה מפני עומק המושג וקוצר המשיג של בעלי חומר וא"א להם לקיימה למטה וז"ש : **תורה** היכן היא איזה מקום למטה שתוכל להתקבל התורה שהרי ארוכה מארץ מדה וא"ל הקב"ה : **נתתיה** לארץ שהוא כלל עולם התחתון : **הלך** אצל ארץ דהיינו לשר הממונה על הארץ וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דחולין גבי גנאי נהרא וא"ל : **תורה** היכן היא שהרי ארוכה מארץ מדה והמיעוט אינו מחזיק המרובה ואי אפשר להתקיים בה א"ל : **אלהים** הבין דרכה והוא ידע מקומה דהיינו באיזה מקום בעולם התחתון שתוכל להתקבל ולהחזיק אותה ולהתקיים בה וכן : **הלך** אצל ים שהוא שר של ים א"ל : **תורה** היכן היא שהרי היא רחבה מני ים ואמר ג"כ : **אין** עמדי מה"ט שאין העולם מחזיק אותה וכן השיב התהום : **לא** בי היא כי לא תוכל להחזיק אותה ג"כ התהום : **הלך** אצל אבדון ומות שהוא שר ממונה על הגיהנם כי שם אפשר שתנתן התורה מצד מקומו שהוא גדול הרבה כמ"ש העולם אחד מששים בגן וגן אחד מס' בעדן ועדן א' מס' בגיהנם ואמר : **באזנינו** שמענו שמעה דהיינו שלא קבלנוה אבל שמענוה בנתינתה כמ"ש בפ"ב דזבחים וישמע יתרו מתן תורה שמע כשנתן הקב"ה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו כו' : **חזר** ואמר כו' חפשתיה בכל הארץ דהיינו בכלל כל העולם התחתון ולא מצאתי שתוכל להתקבל שם כי המועט אינו מחזיק המרובה וא"ל : **לך** אצל בן עמרם כו' קראו בן עמרם במקום הזה שהורה להשטן שנתנה התורה ליד בן מי שהוא אביו כמלאך ה' שאין מלאך המות שולט בו כמ"ש דעמרם מת בעטיו של נחש ומלאך המות לא השגיח בזה והלך אצל משה כאלו לא היה מיוחס לבן עמרם : **וא"ל** תורה שנתן הקב"ה לך היכן היא שא"א לך לקיימה מעומק המושג וקוצר המשיג דילוד אשה אתה : **א"ל** וכי מה אני שנתן לי הקב"ה כו' כאלו הודה לדבריו שאין סוד ונסתר של התורה נתנו לו כי אם הנגלה מטעם כי הסוד ונסתר התורה עמוק הוא מי ימצאנו בילודי אשה : **וא"ל** הקב"ה למשה בדאי אתה כו' שהרי תוכל לקבל גם הנסתר כדאמרינן לעיל שפירש שדי מזיו שכינתו עליו דהיינו על הנשמה האחוזה בכסא כבוד והשיב משה : **חמדה** גנוזה כו' דהיינו סתרה וגנוזת התורה שאתה משתעשע בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי שהרי מצד שאני ילוד אשה לא הייתי ראוי לכך אי לאו שפרשת מזיו שכינתך עלי : **וא"ל** הקב"ה הואיל ומעטת עצמך כו' ולא החזקת טובה לעצמך אלא תלית בי גם אני תולה התורה בך שתקרא על שמך שנאמר זכרו וגו' ודו"ק : **שהיה** קושר כו' והם התגין והזיינין כפרש"י והם רומזין לפי הנסתר גם לפי הנגלה כמ"ש בפרק הקומץ ברבי עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות ע"ש : **וא"ל** משה אין כו' כלום יש עבד שנותן כו' והתוס' הקשו ע"ז מהא דאמרינן כדי שאילת תלמיד לרב ע"ש ונראה ליישב דשאילת שלום ונתינת שלום תרתי מילי נינהו דשאילת שלום היינו שבעל הבית שואל את האורח הבא אצלו אם היה שלום לו בדרך וממקום שבא וזהו שייך ג"כ בתלמיד לרב אבל נתינת שלום הוא שהאורח נותן לבעל הבית שלום וזה אינו בתלמיד לרב : **וא"ל** הקב"ה היה לך לעזרני כפרש"י וכן מצינו בבועז שאמר לקוצרים ה' עמכם והצדיקים בדיבורם מוסיפין כח וגבורה בפמליא של מעלה וז"ש ועתה שאתה אומר לעזרך בדיבורי הרי יגדל כח ה' כאשר דברת לי לאמר שאומר אני והאי קרא אינו כתוב לגבי מתן תורה אלא בשילוח מרגלים ואפשר דה"ל לריב"ל קבלה שהאי קרא נאמר אדהכא ואין מוקדם ומאוחר בתורה וכל דברי המאמר לא מצינו לו רמז בקרא אלא דברי קבלה הם ודו"ק : **אלא** באו שש כו' דלפי פשוטו מלשון איחור כמו בושש רכבו לא הזכיר הכתוב במה ראו עכובו בו ביום יותר מבכל הימים שעברו וע"כ דרשו ממה שא"ל בו ביום מ' בבואת שש אני בא ופירש"י דעיקר טעותם שחשבו שאותו יום שעלה מן המנין כו' ע"ש באורך וכן פירש בחומש אבל התוס' כתבו דע"כ דקושטא הוא דאותו יום מן המנין כדאמרינן פ"ק דיומא וכו' כ"ד דסיון וסיתסר דתמוז מלו להו מ' יום וביו"ז בתמוז נחית כו' ע"ש ואין כאן קושיא דחשיב מ' יום מכ"ד דסיון עד י"ז דתמוז היינו לפי טעותו והיו סבורים שאותו יום שעלה הוא מן המנין כפירש"י אבל לפי האמת לא היה אותו יום שעלה מן המנין כיון דאין לילו עמו ותדע שהרי משה לא ירד עד שבעה

חכמת שלמה

בד"ה עטנו הכתרים והכי משמע את עדים אשר היה להם מהר חורב כצ"ל והס"ד : **בד"ה** בחורב פירקו דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב כצ"ל והס"ד : **בד"ה** טושי לשמוע כו' צ"ל נעשה לנשמע מוכנין כו' : **תוס'** בד"ה אמר רבא כו' התם רבה א"ש כו' כצ"ל : **בד"ה** ירדו כו' ויתנצלו דריש תרי זימנא וי"ס שכתב בהן להדיא ויגלו כו' כצ"ל : **ע"ב גמ'** בתחלה באחת מעיניך כו' . נ"ב פי' נגד נשמע ובסוף נגד נעשה וצ"ל דקרא ה"ק לבבתני עתה בשתי עיניך מאחר שכבר לבבתני באחת מעיניך ומ"מ דוחק הוא שהיה לו למכתב לבבתני באחת מעיניך לבבתני אחותי כלה וצ"ל משום שבאמת לא נשאר להם אלא לבוב אחת מעינים שהרי קלקלו בעשיה ועשו את העגל והפסידו נעשה ולא נשאר אלא נשמע וע"ד המדרש הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם כו' ומשום הכי מקושר כמאמר של אחריו אמר עולא עלובה כלה כו' : **שם** מאי דכתיב ה' יתן אומר כו' שגנוז לתתקע"ד דורות כו' כצ"ל ונמתק משנת ימי בראשית : **רש"י** בד"ה בין שדי ילין כו' לעשות לו משכן להיות מזומנים כו' כצ"ל :

דף פט ע"א רש"י בד"ה בא השטן כו' העולם ומסטין והאומר שהוא מדת הדין כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה תורה היכן היא כו' לפניו ילך דבר כו' . נ"ב והאי קרא במתן תורה כתיב בחבקוק : **בד"ה** לסוף מ' יום כו' ועוד אם לא תחשוב יום עלייה כו' . נ"ב פירוש וקבלה בידינו שעלה בר"ח אלול כדאיתא בפירקי דר"א ומצינו לפרש שעלה בראש חדש ר"ל ביום ראשון של ר"ח שהוא ל' באב כי אב מלא ומשום הכי מוקפין ביום ראשון לר"ח של אלול אבל לרש"י שאינו מונה יום העליה א"כ המנין מתחיל בראשון לאלול א"כ לא יגיעו מנין הארבעים כלל ליום כפורים אבל לפירוש התוס' שיום העלייה מן המנין א"כ שלמו הארבעים ביום כפורים ובאותו יום אמר לו הקב"ה סלחתי כדבריך ונהי שלא ירד עד למחרתו של יום הכפורים להשלים יום העלייה הראשונה שחסרה מכל מקום יום כפורים יום רצון וסליחה שהוא כלות הארבעים יום וכן פי' הרמב"ן שלמחרת יום כפורים ירד כך משמע דברי התוס' דהכא אבל בסוף מרובה פירשו להדיא שירד בעשירי בתשרי ומ' יום האחרונים לא היו שלמים עם הלילות א"כ לפי זה לא קשה לרש"י דלעולם אינו מונה יום העליה לפי שאינו שלם אבל בימים האחרונים שלא היו שלמים מונה יום העליה ואפשר משום הכי מקשים אח"כ על מה שפירש רש"י בי"ט עלה כו' שזה אין לו ישוב כלל דאמצעיים לכ"ע שלמים א"כ כלו המ' יום ביום שלשים לאב ואם כן על כרחך באחד לאלול עלה אם כן אינם כלים הארבעים יום בי"כ אף שהתוס' בפרק מרובה רוצים לדחוק ולמצוא שבס' עלה משה וירד ביום ב' ומפרשי שבכ"ט באב ירד ועלה כו' וא"כ לרש"י נמי לדחוק הכי ונימא שבל' באב ירד ועלה זה אינו דרש"י בע"כ לא ס"ל הך סברא שהרי דחק ופירש בי"ט עלה ולא פי' בי"ח שבשרף את העגל עלה אלא משום דס"ל כל עליותיו בהשכמה היו ודו"ק : **בא"ד** בסופו מ' יום האחרונים ביוה"כ . נ"ב ואומר אני דאין לתמוה על רש"י כי כך תמצא בתנחומא ואמת שהתוס' במרובה הקשו על תנחומא וכתבו שאין ליישב אם לא שנאמר דעברוה לאלול ע"ש ורבי אליהו מזרחי לא דק בפי' החומש ע"ש : **בד"ה** מדבר צין כו' בתחלת דרומה כו' נ"ב פי' מקצוע מזרחית דרומית : **בא"ד** וכתיב ונסב לכם הנגוב כו' . נ"ב שהוא הרבה רחוק מן המקצוע מצוך לצד מערב שהרי מעלה עקרבים וצינה בין מדבר צין לקדש ברנע וק"ל : **בא"ד** ותשוב כמה מסעות כו' . נ"ב כ"א מסעות נסעו מרתמה שהיא פארן עד אשר הגיעו למדבר צין : **בא"ד** וכן בין פארן לסיני כו' . נ"ב היה לו להביא נמי ממסעות דכתיב ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברות התאוה ויסעו מקברות התאוה ויחנו בחצרות ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה שהיא מדבר פארן כ"ל : **בא"ד** שהבאתי ואיך יתכן כו' כצ"ל : **בד"ה** אע"פ כו' שייך לעיל במתני' : **ע"ב גמ'** אתה ה' אבינו גואלנו כו' : **שם** או משלשה מינין ושם אחד אסורין כו' כצ"ל . וצ"ב לשון המשנה או ממין ג' אסורים אבל הרמב"ם פי' להדיא דהיינו ג' מינים ושם א' וכבר פי' התוס' ודרך התלמוד לשנות לשון המשניות שמביא מסדר זרעים או טהרות אבל לפירש"י לא יתכן וק"ל : **רש"י** בד"ה שפרו ורבו כו' ולא ידענו היכא רמיזא . נ"ב ואני אומר ויש הוכחה ברורה מאחר דילפי' גבי חינוך בית המקדש אצל שלמה המלך שמצאו נשותיהם טהורות וכל אחת ילדה זכר ק"ו במנות מתן תורה וגם שם נאמר וילכו לאהליהם והכא שובו לאהליכם וק"ל : **בד"ה** אהד עמך כו' כאן רמז ד' גליות . נ"ב פי' והיה לו לבקש על שאר הגליות אבל על גלות מצרים כבר נגזר בימי אברהם ולא

מהר"ם

דף פט ע"ב בגמ' ושם אחד אסור ומצטרפין וכו' נ"ל דלפירש"י לא גרסינן ליה וכן הוא במס' ע"ז ע"ש : **בתוס'** ד"ה אסורין כו' היינו לאסור את הקדירה וכו' פי' שיש בקדרה כדי לבטל כל אחד מהן בפני עצמו אבל אין בו כדי לבטל שניהם מצטרפים שניהם ואוסרין הקדרה הואיל ואין בו לבטל שניהם ולמלקות היינו בלא תערובת אלא שאוכל בעין חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין לכזית וחייב מלקות ור"ש אית ליה דהיכא דאוכל בעין אפי' כל שהוא חייב מלקות אבל בתערובת לאסור הקדירה אין מצטרפין ואם יש בקדירה כדי לבטל כל אחד בפני עצמו מותרת כמו שמפרשים

עשר בתמוז ומה שהקשו עוד אם לא תחשוב יום עלייה לא ישלמו מ' יום אחרונים עד אחר יום הכפורים כו' כבר תירצו בזה התוס' סוף פרק מרובה הא דכתיב כימים הראשונים היינו כימים ולא כלילות האחרונים היו חסרים לילה א' ועוד תירצו בזה דההוא שתא עברוה לאלול עיין שם באורך וכתבו שם דבסדר עולם איתא כפירש"י וניחא לפירש"י א"ל באו שם ולא השגיחו עליו משום שגם הם היו מסתפקים שתא מ' יום ולילו עמו קאמר משה עד שהראה להם שהוא מת כמ"ש כי זה משה וגו' דזה משמע שהראוהו להם כמ"ש גבי החודש הזה וגו' כזה ראה וקדש ושאמרו לא ידענו מה היה לו גם שהראוהו להם מת היו מסתפקים בקצת דשמא מעשה שטן הוא וק"ל: מאי הר סיני א"ל וכו' כדמסיק דס"ל דחורב הוא עיקר שמו שהוא שם הראשון שנקרא בו בתורה כמ"ש ומשה היה רועה וגו' ויבא אל הר האלהים חורבה ומ"ד דסיני עיקר שמו היינו משום דעל הרוב נקרא כן בשם סיני בכתוב וקאמר ה' שמות יש לו וכו' היינו ה' שמות יתירות לו ע"ש התואר ושם השם. אי למ"ד חורב הוא שם העצם לו להר וכתבו התוס' בזה דהכל מדבר א' וגדול היה וכו' ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה במזרחה של ארץ ישראל וכו' ע"ש באורך וע"פ דבריהם נראה דודאי כל התורה לאו במקום אחד ממש נתנה דיש בה מצות מסיני ויש מאהל מועד ויש שנשנו בערבות מואב וע"ז כוונה התורה בשמות הללו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו הם המצות שנצטוו מסיני ומדבר קדש הן המצות שנצטוו ממקום שנתקדשו ישראל עליו דהיינו מאהל מועד ומדבר קדמות הוא מזרחה של א"י והוא בערבות מואב כמ"ש התוס' והיינו דקאמר שנתנה קדומה עליו ר"ל התורה הקדומה כבר בסיני נתנה שנית עליו שהיא משנה התורה ואמר פארן שפרו ורבו וכו' כפירש"י דכ"א נתעברה אשתו זכר במצות וכו' ולא ידענא היכא רמיזא עכ"ל וי"ל דלהתירם בתשמיש כדאמרינן לעיל ובפ"ק דבילה ה"ל לפרושי כן אלא שבא לבשרם שובו לכם לאהליכם להגאתכם דהיינו בשורה שיולידו זכרים וק"ל: ע"ב בשנים הללו שסדורות ובאות וכו' היינו לענין רבוי חטא כשיעור שנים ומסתמא כשנים הסדורות ובאות מששת ימי בראשית דאין לומר כשני שנים דמיעוט רוב שנים דבתרתי חטאים מאי רבותיה הא אמרינן פ"ק דר"ה ראשון ראשון מעביר ולא בעי כשלג ילבינו וק"ל: לכו נא אל אבותיכם ויוכיחו וכו' מבואר ע"פ מ"ש פ"ק דר"ה ג' כתות הן ליום הדין א' של צדיקים נחתמים לאלתר לעה"ב וא' של רשעים וכו' בינונים יורדין וכו' וכה"א ורב חסד מטה כלפי חסד והשתא הכא בבינונים מיירי וא"ל הקב"ה אבותיכם יוכיחו אתכם על מחלה עונות ועבירות שבידכם כפי הדין בב"ד של מטה ודקדק לומר אבות כי בודאי רחמי אב על הבן והיתה תשובתם: אצל מי נלך אלל אברהם שאמרת לו ידוע תדע וגו' והוא לא בקש לפי רחמים שלך כי לפי מדת טובך ורחמיך ורב חסד מטה כלפי חסד וראשון ראשון אתה מעביר ולא היינו ראויים לעונש כי גר יהיה זרעך לפי מדת טובך שהיה לך להעביר על אותו חטא אחר שאמר במה אדע וגו' כשתעבדו בניו למצרים כדאמרינן פ"ג דנדרים והוא לא בקש לפי מדת טובך גם עתה מה לנו לילך אליו ואמר שגם יצחק אמר כאשר תריד וגו' וכן יעקב כו' ולא בקשו רחמים להעביר להם ראשון ראשון והוא שמדרך הצדיקים שלא לבקש לילך עמהם בדרך החסד בעה"ז כדי למרק עונותיהם בעה"ז ולזכותם בעה"ב וא"כ עתה בעה"ב אליך אנו באים לבקש שתעשה עמנו בדין עה"ב כפי מדת טובך ורחמיך להעביר (להם) ראשון ראשון מטה כלפי חסד ואז יאמר להם הקב"ה לפי שתליתם עצמכם בי לפי מדת טובי ורחמים שלי דמטה כלפי חסד הרי אם יהיו חטאיכם כשנים וגו' גם לפי זה הדרש יהיה כשנים מלשון שנה אלא דהיינו כמו שני שנים דמיעוט רוב שנים ואשמעינן אם יהיו חטאיכם כשנים דהיינו ב' חטאים כשלג ילבינו דהאי מעביר ראשון ודו"ק: אתה ה' אבינו גואלנו וגו' מדכתיב בסיפא דקרא אתה ה' אבינו וגו' משמע ליה כי אתה אבינו דרישא דקרא דלא כתיב ביה ה' כמ"ש בסיפא דקרא לא קאי אהקב"ה אלא על יצחק קאי ולא על אברהם ויעקב דהא עליהם קאמר ולא ידענו ולא יכירנו ומשום שאמר אברהם ימחו על קדושת שמך ויש במשמעות זה שני פנים אם לטובה והב' לרעה אם לרעה שימחו ח"ו ישראל בקידוש שמך ואם לטובה שימחו עונותיהם בקדוש שמך כמ"ש וכפר על חטאתינו למען שמך וכן יעקב השיב בלשון הזה ימחו על קידוש שמך שיש להסתפק במשמעו אם לטובה ואם לרעה וע"כ אמרו לא בסבי טעמא כו' דאין להכריע בדבריהם לא טעם ולא עצה אם כוונתם לטובת ישראל או לרעה ח"ו והיינו דלא ידענו ולא הכרנו כוונתם אם שימחו ישראל חס ושלום ואם שימחו עונותיהם ואמר ליצחק וכו' והקדים לומר ליעקב כן מטעם דקאמר משום דהוי ליה לער גידול בנים אפשר דבעי אפושי ברחמי טפי ואמר בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי וגו' הוא מגומגם דבכר קודם מ"ת שהקדימו נעשה לנשמע בתחלת שליחות משה אל פרעה כתיב כה אמר ה' בני בכורי ישראל ובילקוט כל זה אינו עד ועוד כמה חטאו וכו' ויש לקיים גרסת כל הספרים דהכי קאמר דעל כן קראום אז במצרים בני בכורי ע"ש העתיד שידע הקב"ה שיקדימו נעשה לנשמע וכדקאמרינן לעיל שע"י זה זכו לב' כתרים דהיינו המלכות וכהונה שמצינו הכהונה היה מתחלה בבכורות וכן המלכות כדאמרינן בפ' הנושא מדכתיב ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ואמר: במה חטאו כו' דל עשרין כו' ודל כ"ה כו' לפי שהאדם נברא לכבודו לעובדו בכל שנה ויום ושעה שאפשר וז"ש דל הני שנין דא"א ולא פשו רק י"ב ופלגא והאדם נידון ע"פ הרוב והרי מיעוט שנים בחטא ותכפר להן אם אתה סובל את כולם דהיינו שחטאו בינם לבין המקום מוטב ואם לאו שיש להם גם חטאים בינם לבין הבריות וצריכים לפייסם הרי פלגא של בינך לבינם עליך ופלגא דבינם ובין הבריות יהיו עלי ואת"ל כולם עלי דהיינו שכולם בינם לבין הבריות הא קריבית כו' ואני אוכל לסבול כולם וע"ז אמרו וכו': אתה אבינו על יצחק שאתה סובל כל חטאים שלנו בזכות שקריבית נפשך ומחוי להו יצחק אהקב"ה דאפשר דכל חטאיכם הם ביניכם לבינו יתברך ברוך הוא מיד כו' ואמרו כי אתה ה' אבינו וגו' לכפר למען שמך וק"ל: בחבלי אדם וגו' ר"ל בזכותו של יעקב משכו אותו בחבלי אדם דהיינו ע"י יוסף ולא בשלשלאות ובעבותות אהבה של יוסף כמ"ש וישראל אהב את יוסף מכל בניו מן הראוי שהיה לו ליוסף לבא אל אביו לארץ כנען אבל בשביל גזירת גלות שירדו למצרים אהי להם כמרימי עול וגו' ר"ל כפרה זו החורשת כשבאים ליתן לה מאכל מרימין ומקילין העול מעל צוארה שתוכל לאכול בנקל ולפעמים המאכל רחוק ממנה ומטה לה הנותן ומראה לה האוכל שתלך לשם אל האוכל כן עשה הקב"ה ליעקב שהראה והטה אליו שם האוכל כדי שיבא לשם וכמ"ש וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וגו' וק"ל:

דף צ בתוס' בד"ה תרי גווני כו' או לגירסא אחרת תרי גווני אהל כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה מדברי התוס' ואפשר שהוא הבין דאהל היינו אהלא ואינו כן דלפי דברי התוס' דהכא נראה דאהל בלא אלף ואהלא באלף אפילו שם אחד לא הוו ותלתא גירסאות הוו חדא דגרסי' לעיל מאי בורית זה חול ולגירסא אחרת לעיל מאי בורית זה אהל ולגירסא שלישית לעיל מה בורית זה אהלא ולפי אותה גירסא כתבו דא"ש דה"ק לעולם כו' והשתא דברי התוס' קיימים על נכון בלא מחק ודו"ק: בד"ה המוציא כו' ומיהו היה לו להזכיר רבי יהושע עכ"ל מהרש"ל הגיה בסוף דברי התוס' אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדה במקום אב עכ"ל אולי הוא מלא כן בתוספות ישנים ולולי דבריו הייתי אומר דר"ל ר"א דמחייב בקלר וחזר וקלר בהעלמה א' כהעלמות הרבה שלא תאמר כן במינים הרבה ודו"ק:

סליק פרק רבי עקיבא

פרק המצניע

דף צא תוספות בד"ה או דילמא כו' ולא מבעי ליה אקמייתא כו' עכ"ל ובבעיא דלעיל בהוליא חלי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך כו' לא תיקשי להו דאכתי תיבעי ליה אי הוה דיחוי אלל שבת וכגון שנמלך לאכילה ואח"כ הפחה דאין סברא לימלך לאכילה קודם שתפחה כיון שאין בה שיעור אכילה וכן בהך איבעיא דהוליא גרוגרת לאכילה ולמקה כו' לא קמבעיא ליה בנמלך לזריעה קודם שלמקה דאז לא הוי דיחוי דאין סברא לימלך לזריעה קודם שלמקה כיון שיש בו שיעור אכילה ודו"ק: בד"ה אי לענין כו' כגון דאיכא פחות מכבילה אוכלין כו' מלטרף כו' עכ"ל ק"ק התם ל"ל למימר בכה"ג דלא הוי כבילה אלא ע"י לירוף הא איכא למימר דאיכא מעיקרא בכבילה דאיסורו בפסח חשבו לטמא טומאת אוכלים ובשאר ימות השנה אי קפיד כו' ודו"ק: בא"ד ועוד דלא כו' מדקתני לא פסל אלא מקום מגעו כו' עכ"ל פירוש דבריהם בתוס' פרק אלו עוברין אמאי פסול מקום מגעו ותו לא כיון דחשיב כמו כולה תרומה ע"י דימוע יפסול הכל או לא כלום עכ"ל ע"ש: בא"ד ורש"י חזר בו בכריתות וגבי פרה מטמא טומאת אוכלין כו' עכ"ל הלשון מגומגם דהך דפרה מטמאה טומאת כו' ליתא בכריתות אבל בפרק אותו ואת בנו איתא ובפרש"י שם מהך דכריתות פרק דם שחיטה דאיירי הכא וק"ל: בד"ה כגון דאיכא כו' אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר כו' עכ"ל נ"ל דר"ל אבל לבית טהור כו' ולאשמועי דאתיין בהדי הדדי כגון דזרק פחות מכזית לפחות מכזית שבפנים דהוו אתיין איסור שבת ואיסור זרות בהדי הדדי והא תירלו כיון דאיסור זרות לא בא ע"י הולאה זו עכ"ל ר"ל דאילו לא היה כאן נמי בית ורשות אחרת היה בא איסור זרות ע"י לירוף ואיסור שבת לא בא אלא ע"י בית ורשות אחרת אבל בבית טמא ניחא דאיסור טומאה נמי לא בא אלא ע"י בית ורשות אחרת ואילו לא היה כאן בית לא היה טמא כלל ודו"ק: ע"ב בפירש"י בד"ה בהדי הדדי כו' לא קבל טומאתו מן האויר דהא כו' עכ"ל מהרש"ל מחק זה מפירש"י דבכאן משמע להדיא דס"ל כפי' התוס' שפחות מכבילה לא מקבל טומאה כו' ולעיל פי' דאיירי כו' עכ"ל ממה שפירש לעיל ועל ידי הנחה זו נטמאו עכ"ל נמי משמע דלענין טומאת עלמו קאמר אבל אין כל זה מוכרח דטומאת עלמו נקט כדי לטמא שוב אחרים כמו שפי' בכל דוכתא ועיין בפירש"י בפרק אלו עוברין גבי בלק שבסדקי עריבה שפירש כן דנגעה בהן טומאה ואיטמו והדר נגעו בהן אוכלין טהורים עכ"ל והתוס' שכתבו לעיל דמשמע להו מהכא דלענין קבלת טומאת עלמן קאמר ולא כדי לטמא שוב אחרים נראה דהיינו שסמכו עלמם במה שכתבו דנקט כזית תרומה מגו דחל ע"י לירוף איסור טומאה מלטרף לענין שבת לא שייך למימר הכי אלא בטומאת עלמם אבל לטמא אחרים אכתי לא חל השתא איסורו ודו"ק:

דף צב תוס' בד"ה במרפקו כו' ועוד דבפרק האומר משקלי כו' ומשני דאורייתא קיבורת כולה כו' משמע דמקום תפילין למעלה מן העליל עכ"ל זו הראייה ה"מ נמי לאתויי לעיל דע"כ מרפק לאו היינו אליל"ש כפירש"י אלא הוא קוד"א כיון דע"כ מקום תפילין למעלה מן העליל אלל הגוף אם נאמר דעליל ומרפק היינו אליל"ש דהיינו בית השחי א"כ מקום תפילין למעלה ממנו אלל הגוף היכן הוא ודו"ק: בפרש"י בד"ה תלתא מלעיל כו' למעלה מראשיהם או מכתיפו כו' עכ"ל הכא איכא לפרושי תלתא מלעיל היינו מראש או לעיל מכתף שמושא עליו דבין כך ובין כך הוי יותר מי' טפחים עד למטה ולכך פי' קרוב לשלים של עשרה אמות ולא במכוון משום דאיכא לאסתפוקי בתלתא מלעיל אי מראש אי מכתף אבל לקמן גבי ארון כתב רש"י וארון אינו תלוי למטה מכתפיהן אלא ששה טפחים וב' כו' דתלתא מלעיל היינו לעיל מכתף ולא לעיל מראש שהרי הי"ח טפחים הן מכתף כמ"ש התוס' ויש לייסב ודו"ק: בד"ה ואיבעית כו' לא גביהי אלא ז' אמות ואין כו' אלא ב' או ג' טפחים כו' עכ"ל גם אם נפרש דתלתא מלעיל היינו לעיל מכתף ולא מראש הוי במכוון עד למטה ב' טפחים אלא

נמוקי הגרי"ב דף צ ע"א בתוס' ד"ה תרי גונא כו' ולעיל דלא שני כו' ע' במהרש"א שהשיג על המהרש"ל . ונפלאת בעיני אשר המהרש"א העלים עין מדברי הש"ס נדה ס"ב אשר משם נראה בעליל דאהל היינו אהלא כדעת הרש"ל דפריך שם הש"ס ארב יהודה דאמר זה אהלא מהא דתניא הבורית והאהל . והיא היא הברייתא דהוסיפו עליהן . וגם אחר זה אלא מאי בורית אהלא . והתניא הבורית והאהל . תרי גוונא אהלא יעו"ש . אברא מדברי התוס' עצמם שם ד"ה אמר כו' . זה אהל . בסוף דבריהם וא"ש לפי גירסת כו' ולא קאמר אלא לעולם כו' אשר לפי גירסתם שם אהל . היה צריך הש"ס לתרץ אלא תרי גונא אהלא כו' וכן בתוס' שם ד"ה תרו גוונא אהלא כו' יעו"ש הרי להדיא דאהל היינו אהלא אשר לזאת הש"ס אינו מדקדק בשמו והיא היא ודברי המהרש"ל ז"ל ברורים [מאת הרב ה"ג ר' חנוך בכרך ז"ל בן הגאון נמוקי הגרי"ב ז"ל] :

דף צא ע"א תוס' ד"ה או דלמא כו' ולא מבעי אקמייתא כו' . עיין מהרש"א מ"ש דעל איבעיא ראשונה הוציא חצי גרוגרות כו' ליכא למבעיא בנמלך קודם שתפחה דאין רגילות כן ע"ש . ועדיין קשה דמ"מ הו"ל למבעי אם אירע כן . אבל מדברי הרמב"ם פי"ח מהלכות שבת הלכה כו נראה בהדיא דבזה בודאי הוה דהוי שכרי כתב שם הוציא פחות מגרוגרות לזריעה וקודם הנחה חזר וחשב עליו לאכילה פטור ואם תפחה כו' קודם שימלך לאכילה כו' משמע דבגונא דרישא פטור אף אם תפחה . ובהלכה כז הוציא כו' הרי זה ספק כו' וזה האיבעיא בגמ' . אבל ברישא פטור בלי ספק . והיינו טעמא כיון דבמחשבתו בטל בודאי נדחה ולא דמי למקפה דממילא . וכהאי דבעינן תחילתו וסופו בשגגה כנודע · והסיפא המוציא כגרוגרת דריש ס' כו . בע"כ טעמו כמ"ש התוס' כאן . ובזה ניחא מאד מה שיש לעמוד על סדר הרמב"ם בה' כו הנ"ל שכתב הך דינא במוציא כגרוגרת כו' חייב במחשבתו כו' ברישא . ובגמ' הוא להיפך ובבא השניה שכתב הרמב"ם הוא בגמ' בפשיטות יותר באת"ל הראשון ע' היטב אשר לכאורה הדבר תמוה על רבינו ז"ל אבל לפי הנ"ל ניחא כי בזה להורות נתן בסדורו דבהוציא פחות מכגרוגרת לזריעה ואח"כ נמלך לאכילה קודם שתפחה פטור בודאי בלי ספק . ועיין במ"מ שסיים שם וכתב רבינו כו' ומוכרח הוא . והיינו כמ"ש . וממ"ש הרמב"ם בה' אלו שהוא מדברי הגמרא מראה להדיא דלאכילה אינו מועיל מחשבה פחות מכשיעור והמשנה למלך חקר בזה שם בכל' כח ע"ש ולא ידעתי למה לא הביא מזה . ועיין חדושי הרשב"א ריש פרק המצניע שכתב להדיא כן מזה . עיין היטב בכ"ז :

מהר"ם

שמפרשים התוס' לקמן בדבור זה ועיין בתוס' במס' ע"ז דף ס"ח ובמעילה דף י"ח : בא"ד ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא לא הוי פי' כמו וכו' כצ"ל :

דף צ ע"א ברש"י ד"ה שיש לו עיקר וכו' דבר שאין לו שורש הוא כמו וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה תרי גוונא וכו' ולעיל דלא שני תרי גווני חול משום דקים ליה וכו' כצ"ל : ד"ה המוציא וכו' ור"י מצא וכו' לא נצרכא אלא לר' אלעזר שלא תאמר וכו' כצ"ל : סליק פרק רבי עקיבא

חכמת שלמה

התפלל ודו"ק : בד"ה ואמר חזקיה כו' . נ"ב רש"י פי' בע"ז פ' בתרא דמין ג' ואפי' בג' שמות קאמר ומש"ה צריך חזקיה לומר טעמא אמאי מצטרפין מאחר שג' מינים הם וג' שמות לפי שכולן באין למתק הקדירה וכאלו טעם א' הן ומין א' הוא ע"ש : תוס' בד"ה אסורין כו' דחלב ופיגול ונותר כו' ומיהו לפי זה מצטרפים לא הוי כו' למלקות א"נ אסורין כו' כנ"ל :

דף צ ע"א גמ' עד מ' יום נתר כו' הוסיפו עליהן המלבילין והלעונין כו' כנ"ל וכן ברש"י : שם והתניא הבורית והאהל אלא כו' שמיה ומשתכח בנוקבא כו' : [שם] ת"ר האומר הרי עלי כו' כנ"ל :

רש"י בד"ה במיני כו' ומתני' לא מפליג כנ"ל : בד"ה שיש לו כו' שאין לו עיקר הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פיונא כנ"ל . וכ"ב פי' והוא מין ארז : בד"ה שלוף דוץ לא אתפרש כו' ועי' בערוך [ערך] אשלג שמפרש שהוא עשב שמייבשין אותו וטוחנין אותו ורוחצין בו את ידיהם והוא מוציא את הזוהמא : בד"ה נגורא מזלג קטן שמוחטין בו פתילות ומנקבין ראשיהן כו' כנ"ל והשאר נמחק : בד"ה מקק כו' איילא פס והם כנ"ל והס"ד ונמחק דתאני דרמוני : תוס' בד"ה תרי גווני כו' תרי גווני חול משום דקים ליה כו' כנ"ל והשאר נמחק (עיין במהרש"א) : אחר ד"ה מכליא עורב נ"ב כליא עורב פי' בקונטרס מסמרים חדים תוחבין בראש גג ההיכל לכלות העורבים שלא ישבו עליו ובמקום אחר פי' כמין טבלא חדה זקופה על לידה ומדודה לחתוך כמו סכין עכ"ל תוספות במנחות דף ק"ז : בד"ה המוציא כו' אלא לר"א שלא תאמר מינין הרבה עשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דסלקא דעתיה כו' כנ"ל : בא"ד ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדה במקום אב כנ"ל והס"ד . (עיין במהרש"א) : ע"ב רש"י בד"ה המוציא חגב מי טהור כל שהוא כו' כנ"ל : בד"ה הא דזריע כו' א' מהם אבל כו' הד"א : בד"ה אי הכי טהור כו' משום בל תשקצו דכל דבר מאיס איכא משום בל תשקצו במסכת מכות כדרב כהנא כו' כנ"ל והד"א :

סליק פרק רבי עקיבא

המצניע פרק עשירי

רש"י בד"ה חזר כו' והכניסו אינו חייב כו' הכל דבור אחד : דף צא ע"א רש"י בד"ה התם הוא כו' היה בו כשיעור למחשבתו ושיעור למחשבתו שנייה כו' כנ"ל : בד"ה יש דיחוי כו' בינתיים אלו כו' לא מיחייב הס"ד והד"א : תוס' בד"ה אי לענין כו' למ"ד משקין מיבלע בליעי כו' . נ"ב פי' בלועין הן בתוך הזגין וסיכה דנטמאו הזגין מבחוץ נטמא אף היין הבלוע בו ולא אמרינן מיפקד פקיד ולא בלוע כי היכי דלא ליהוי חיבור ולא נטמא היין שבפנים לעולם עד שיצא וק"ל : בא"ד וכן בפרק אלו עוברין וכו' . נ"ב פי' ג"כ לשם יש לדקדק דמשמע דלא כרש"י אלא שצריך לייבשו ודו"ק : בא"ד אי לא קפיד אלא רוצה בקיומו לא אלא כו' כנ"ל : בד"ה כגון כו' בהדי הדדי קא אתין כו' כנ"ל : ע"ב רש"י בד"ה שיעורן כו' בשבת הס"ד : בד"ה בהדי הדדי וכו' לא קיבל טומאתו מן האויר דהא נמחק . וכ"ב בכאן משמע להדיא דס"ל כפי' התוס' שפחות מכביצה לא מקבל טומאה והכא איירי לענין קבלת טומאה ולעיל פי' דאיירי לענין שיכול לטמא טומאת אוכלין והיינו כפירושו בכל דוכתא דלא בעינן בכביצה אלא לטמא ולא ליטמא ע"כ נראה בעיני שפירוש זה אינו מפירש"י הוא אלא מי שהוסיף בהגה"ה . אליבא דתוס' ודו"ק (עיין במהרש"א) : בד"ה מלאכתו כו' עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב נמחק : בד"ה אלא אסקופה כו' ועד ט' ולא ט' בכלל ואינו כו' כנ"ל : בד"ה בד"ה כל הקופה הס"ד : בד"ה ר"י כו' אף זו דסיפא מוכחא דקתני כל הקופה כו' כנ"ל :

דף צב ע"א גמ' מה משכן י' אמות אף מזבח כו' . נ"ב ומה שפירש"י בפרשת תרומה דיליף מגזרה שוה דרבוע כו' הוא תחלת הברייתא דפ' קדשי המזבח ובסוף יליף מהיקש זו והתוס' הקשו לשם א"כ ג"ש דריבוע ל"ל ע"ש : רש"י בד"ה ביד כו' גרירה בכלי כו' הד"א : בד"ה שכן משא כו' שמן א' בימין ושמן א' בשמאל כו' כנ"ל : בד"ה המוציא כו' מן הארץ עשרה קאמר כו' כנ"ל : תוס' בד"ה אשכחת כו'

דמסתפקא ליה דאומא לעיל מרלא ולכך נקט נמי או ג' טפחים וק"ל : **ע"ב** תוס' בד"ה ואת"ל אנכי כו' ופריך בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין כו' עכ"ל לעיל גבי ואנכי הולך רובא דעלמא כו' הוה להו למסמך קושייתם זאת אלא כדי לחזק קושייתם נכרי עד הכא בקושייהם דהכא אפילו לגבי עלמן של עיר לא הוי אתרא דאנשי הולך רובא דעלמא ובעלה דעתן כו' והתם מפריך דאתרא דערבייא הוי רובא דעלמא אפילו למ"ד בתרייהו במקומות אחרים ודו"ק : **בד"ה** רבי יהודה כו' כלומר שחור דעניין זה מיירי רישא דבריית' עכ"ל דבריתא נמי גבי אשה התוגרת נקט במלתיה כאלו להיות חוזר ופייך לומר שכן לבלרי כו' ולאפוקי מפרש"י דלא שייך לומר שכן לבלרי כו' כיון שלא נזכר זה לעיל מיניה וק"ל :

ח"א **דף צב** אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר כו' מפורש פ' אין בין המודר ופ"ק דנ"ב :

דף צג בד"ה אמר מר זה יכול וזה אינו יכול נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו כו' עכ"ל נראה דלעיל גבי זה אינו יכול וזה אינו יכול לא פירש כן לר"ש דפוטר משום דלעיל לא פוטר ר"ש משום דמסייע הוי אלא משום דגלי קרא לפטור אע"ג דכל אחד ואחד כולה מעשה עביד כמ"ש התוס' לקמן והשתא איכא למימר דהפשת מועט תפשת ולא פוטר קרא אלא בשאינו יכול כלל אבל תופשה בענין שאינו יכול ויכול הוא בכחו לא פטר קרא [א] אבל הכא בזה יכול וזה אינו יכול לא פטר ליה קרא אלא דאנן מסברא פטרינן לזה שאינו יכול דה"ל מסייע א"כ מה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול והשני יכול לא ה"ל זה שאינו יכול אלא מסייע בעלמא וק"ל : **בד"ה** הי מינייהו כו' אפילו שאינו יכול כמו לר"י ור"מ דאמרי לעיל זה אינו יכול כו' עכ"ל אע"ג דר"ש פוטר בזה אינו יכול וזה אינו יכול ומשמע דלר"ש קאמר הכא לפטור מדכתבו דלהתחייב נמי זה שאינו יכול י"ל דר"ש דפוטר לזה אינו יכול וזה אינו יכול היינו משום דגלי קרא בעשותה כמ"ש התוס' לקמן אבל בזה יכול וזה אינו יכול כיון דזה היכול ודאי חייב אימא דלחייב נמי זה שאינו יכול כמו לר"מ ור"י כו' ודו"ק :

בד"ה מפני כו' כיון דזימנין עקרה כו' כזב המתהפך ואפילו בר"ה טמא עכ"ל ר"ל דליכא לאוקמא הך דתחת רגלי בהמה טהורות משום ספק טומאה בר"ה דטהור בעלמא דספק טומאה כה"ג דודאי איכא רגלים מינייהו דטמאות בשעה שעקרה אחת הני ג' אחרים טמאים אלא דלא ידעינן הי מינייהו יטמא אפילו בר"ה כמ"ש בכמה דוכתין מהך דב' שבילין וק"ל :

בפרש"י בד"ה מפני שיכול כו' ואינו אלא מסייע וסתמא כר"י דזה יכול כו' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה כיון דמדמה הך דתחת רגלי הבהמה טהורות לזה יכול וזה יכול וסתמא כר"י ומייתי מיניה לזה יכול ולזה אינו יכול א"כ מדר' יהודה גופיה דסבר גבי שבת בזה יכול וזה יכול דפטור ה"ל לאתויי אזה יכול וזה אינו יכול דגבי שבת אבל התוספות נשמרו מזה דמדמין הך דתחת רגלי בהמה טהורות לזה יכול וזה אינו יכול דהשתא מייתו ליה שפיר אזה יכול וזה אינו יכול ויש ליישב פרש"י לפי מה שנדקדק דכתב טעמא לפטור זה יכול וזה יכול לרבי יהודה משום דלאו אורחיה למיעבד בתרי משא"כ זה אינו יכול וזה אינו יכול דאורחייהו למיעבד בתרי ול"ל האי טעמא הא איכא טעמא אחרינא דהיינו דזה יכול וזה יכול אינו אלא מסייע בעלמא משא"כ זה אינו יכול וזה אינו יכול .דכל אחד כולה מעשה עביד כפירש"י הכא אלא דאי ליכא טעמא דזה יכול וזה יכול אלא משום דמסייע א"כ תפשוט מדרבי יהודה גופיה דפוטר זה יכול וזה יכול אזה יכול וזה אינו יכול אלא דליכא למפשט משום דאיכא למימר בזה יכול וזה יכול טעמא אחרינא דהיינו דלאו אורחייהו למיעבד בתרי משא"כ זה יכול וזה אינו יכול ולכך הוצרך לאתויי דתחת רגלי בהמה טהורות דזה יכול וזה יכול הוא ולית ביה טעמא אלא משום דמסייע וה"ה לזה יכול וזה אינו יכול וכיון דבזה יכול וזה יכול הכא ליכא טעמא אלא משום דמסייע אית לן למימר דזה יכול וזה יכול גבי שבת לפטור לרבי יהודה נמי טעמיה משום דמסייע הוא וסתמא דהכא כר"י ודו"ק : **ע"ב** תוס' בד"ה ויכול לעמוד כו' דבעיא הוא בפרק הוציאו לו בהניח סיב כו' עכ"ל נראה לי ליישב דבריהם על מכונס דלהכי לא הביאו התוס' דהכא להקשות נמי אמאי דמבעיא לן התם אפילו במין במינו כגון מזרק בתוך מזרק אם הוא חוצץ אם לאו ולחד לישנא מסיק התם בפשיטות דמין במינו אינו חוצץ והכא קאמר באבן על הרצפה דהוי מין במינו וחוצץ משום דמסיק התם בהדיא אקושיא דהתם דמזרק בתוך מזרק מבטל ליה וא"כ מכ"ש אבן דהכא אבל עיקר קושייתם מסיב דלא אסקי אדעתייהו דמבטל ליה ולהכי הקשו מהא דמבעיא התם בסיב אם חוצץ אם לאו וכדי לחזק קושייתם קאמרי דה"ק מין במינו חוצץ דאבן מין רצפה הוא וכ"ש מין בשאינו מינו דודאי חוצץ וכדקאמר נמי הכא גבי כלי והתם מבעיא לן במין בשאינו מינו דהיינו סיב אם חוצץ או לא וכ"ש במין במינו דקמבעיא לן אם הוא חוצץ או לאו ואהא תירצו דודאי סיב נמי מבטל ליה כמו שתירצו שם בגמרא גבי מזרק בתוך מזרק אבל כלי ואבן דהכא לא כו' ותו לא מידי ומהרש"ל האריך בזה ואין דבריו ברורים לי ואין להאריך בזה ודו"ק : **בד"ה** אמר מר כו' דהא דלא נקט זה אינו יכול כו' משום דאין רגילות כו' עכ"ל אבל ניחא ליה לתרולי הכא דבאינו יכול כולהו מודו דשיעור אחד לכולן כו' כמ"ש ר"י גופיה לקמן שלא כתב כן לדחוקי בהכי לקמן אלא מכח קושיא דאטו מי לא שמיע ליה מתני' כו' אבל האי תירולא דאין רגילות כו' שכתבו כאן סברא הוא וק"ל : **בד"ה** שגג על כו' איירי הכל לענין סקילה וה"פ דברייתא המוליא כו' עכ"ל הוצרך לפירושו לפרש גם הרישא לענין סקילה משום דלישנא דסיפא דואם היה כלי צריך לו כו' משמע דאיירי בגוונא דרישא אבל לפירש"י ורשב"ס דא"כ איירי הרישא לענין חטאת איירי הסיפא קאת בגוונא' דידיה אי בחטאת על האוכלין לגירסת רש"י אי בחטאת על הכלי לגירסת רשב"ס ודו"ק :

דף צב בד"ה אבל אדם כו' אך קשה לן דבפרק מפנין תנן מדדין כו' ופי' התם בקונט' כו' אבל בנה אא"כ כו' ופריך רבנן כו' מודו רבנן כו' עכ"ל ואין להקשות דהקשו להו בפשיטות למאי דס"ד המקשה בשמעתין דבלאם כו' מודו רבנן וסברי דאינו נושא את עלמו כך מתני' דפרק מפנין כמאן אתיא די"ל דודאי לאו אליבא דרבנן מיירי ומוקמינן לה כר' נתן דס"ל דחי נושא את עצמו ואהא קשיא להו דהא מודו ביה רבנן כו' ולהכי לא קשיא להו אלא משום דמדדין בהו בכפות וקשור דהכא ודלי מודו בהו רבנן ולא שייך לחלק דלמיפר בכפות אינו נושא את עצמו ואשתכח דכולהו מודו דמדדין ליה בכפות ולהכי פריך בכפות וקשור מודה ר' נתן כו' ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה דבי ר' נתן כו' ומינו לא לעוף כו' עכ"ל והכא קשה דבגמרא כו' נמי דבוקי מקושרים ומשה"ק בגמרא תלוים בכפות וקשור כו' ולא מצינן דלא הוי נושא את עצמו ובכלל מודה דחי נושא את עצמו אלא דכה"ג דקשורין דהא מודה ר' נתן בכפות ובקשור נמי הדין בכך ומינו כיון דאינם קשורין לא מרכבי נפשייהו לרבי נתן אבל עופות המוליכין כיון דקשורין מודה בהו ר' נתן בכפות ומהרש"ל הגיה לאין לורך ודו"ק : **תוספות** בד"ה ר' שמעון פוטר כו' וכן סותר על מנת לבנות נמי לא מחייב רבי שמעון כו' כגון שסותר על מנת לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כו' עכ"ל ויש לעיין בזה דבסותר ע"מ לבנות ממש לכאורה אי יליף ממשכן הא אשכחן במשכן דהיה סותר ולא היה בבנין האחרון טוב יותר מהראשון כמו הקמת המשכן וכה"ג כתבו התוס' פרק במה מדליקין דבמשכן לא היה מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בטוי שם מעולם דבסתירה לא משכחת לה שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם והיינו כהקמת המשכן ויש ליישב דברי התוס' דהכא ודאי מהקמת המשכן לא ילפינן כלום שלא גמרינן ליה מלאכה דשבת אלא ממעשה המשכן וסותר על מנת לבנות דומיא דמכבה על מנת להבעיר שהיה מכבה ע"מ שיהיה בבנין האחרון יותר טוב מן הראשון כגון לעשות פחמין למלאכת המשכן שיותר טוב לצורפן בפחמין מאילו היה העץ לא נשרף כלל וזה שדקדקו לשנות פירושם ונאדו התוס' הכא ממה שפירשו בפרק במה מדליקין דודאי בסתירה א"א לאשכוחי שיהא מתקן בסתירה יותר משלא היה בנוי שם מעולם כמ"ש שם התוס' אבל הך מילתא אפשר לאשכוחי דסותר על מנת לבנות ממש שיהיה בנין אחרון יותר טוב מהראשון ודו"ק : **בא"ד** ואע"ג דבהולאה לא בעי ר"ש שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן כו' שבמשכן הולאת הנדבה היתה כדי לתקנה כו' עכ"ל דמסברא לא תלה הכתוב במשכן אלא בלריך לגופו ולא בלריך לגופה של הכלי אבל במקלקל מסברא לא תלה הכתוב שיהיה מלאכה ותיקון אלא בשניהם שהיו במשכן וק"ל : **ע"ב** גמרא והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא כו' ואי לאו הך ברייתא דתני חצי זית חייב אפשר לאוקמא מתני' דפטור חצי זית באפיק חצי זית מכזית ואע"ג דהכי מעשיו לטהר הבית מטומאה לא מחייב בהיסורא דשבת דהא לא אהני ליה לגבי שבת וליכא נמי שיעורא דאיסורא כלל לא לשבת ולא לטומאה וליכא לחיובי בשבת אלא בהולאה כזית דהוי שיעור מיהת לענין טומאה ולכך מייתי הך ברייתא דבכה"ג בהולאה חצי זית מכזית דחייב וע"כ ליכא לאוקמי פטורא דדיוקא דמתני' אלא בהולאה חצי זית מכזית ומחלה ועוד י"ל דאי לאו ברייתא לא הוי יכול למידק דפטורא דמתני' היינו באפיק חצי זית מזית ומחלה דאי מכזית למה יהא פטור באם אפיק חצי זית הא אהני מעשיו לטהר הבית דאימא דהכי אזלא הדיוק דמתני' [אילו היה כזית בבית אף אחצי זית] חייב דמטהר הטומאה מבית אבל אי לא הוי בבית אלא חצי זית פטור משום שלא אהני מעשיו כלל אבל השתא דע"כ לריכים אנו לתרץ הברייתא דאיירי שהיה יותר מכדי הולאה א"כ גם המתני' נ"ל כן שהיה שם יותר מכדי הולאה דלא ניחא ליה למימר שיהיו מחולקים בזה וא"כ ע"כ לריך לומר דמתני' איירי באפיק מכזית ומחלה ודו"ק : **תוס'** בד"ה אבל בכלי כו' והא דקאמר מהו דתימא כו' פי' דסבירא להו כר"ש עכ"ל ר"ל לפום סברא דהשתא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר"א אית לן למימר שפיר דרבנן בכלי כר"ש סבירא להו וק"ל :

דף צה בד"ה המכבד כו' דאי פסיק רישיה הוא היכי שרי לקמן ר"ש לכתחלה כו' עכ"ל והוא הדין ממאי דלא קאסרי ליה חכמים הכא אלא משום שבות ה"מ לאוכוחי דאי פסיק רישיה הוא לכולי עלמא חייב חטאת כמ"ש לקמן לר"א וכדמוכח בתוס' בפרק כירה ואפשר דלא פסיקא להו כ"כ למימר הכי דפסיק רישיה לכולי עלמא חייב חטאת אבל הך מילתא ודאי פסיקא להו בכמה דוכתין דבפסיק רישיה מודה ר"ש דלכל הפחות לא שרי לכתחלה וק"ל : **בד"ה** שרא זילחא כו' אבל לרבנן לא חמיר האי שבות כו' הלכך אינו נוהג במקדש עכ"ל אע"ג דמחוץ לעזרה נמי שרי לרבנן במקום רלפה כדקאמר דשרא זילחא במחוזא קאמר תלמודא התם לרבנן דאין שבות במקדש דאי נמי לא הוי רלפה במקדש הוי שרי משום דאין שבות במקדש ר"ל שבות כי האי דמחוץ לעזרה נמי לא הוי אלא איסורא דרבנן לרבנן ובזה יתיישב נמי דמעיקרא בעיקר קושייתם לא קשיא להו התם [אלא] לר"א דקאמר דשלא ברצון חכמים היינו ר"א ולא קשיא להו נמי לרבנן דלא שרו התם אלא משום דאין שבות במקדש והכא שרו מקום רלפה אפילו מחוץ לעזרה דאיכא למימר דלרבותא קאמר התם לרבנן דאפילו לא הוי רלפה במקדש שרי משום דאין שבות כו' ודו"ק : **בד"ה** ורמינהו ר"ש כו' ול"ל לפ"ז דאין תורמין לר"ש מן הנקוב על כו' כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא כו' עכ"ל לכאורה דבריהם תמוהים דמאי דוחקא דל"ל לפי זה דהא ודאי לכל הפירושים למאי דמסיק נמי דלכל מילי לר"ש כהלום משוי ליה ל"ל כן דאין תורמין לר"ש מן הנקוב כו' ויש ליישב דבריהם דקשיא להו השתא דמשוי נקוב ואינו נקוב לחומרא לענין תורם לא הווין שוין דהתורם את שאינו נקוב על גידולי קרקע ודאי דלא חל שם תרומה עליה כלל ותורם עלה ממקום אחר וחל שם תרומה עלה מדינא אבל תורם מנקוב על גידולי קרקע ספק אם חל שם תרומה עלה ואם תורם עלה ממקום אחר ספק אם חל [נמי] שם תרומה עלה וספק טבל

קרני ראם [א] אבל הכא כו' נ"ב אין דבריו מבוארין דלעיל בזה א"י וזה א"י אם בעל כח הרבה ה"ז כמו זה יכול וזה יכול דפטור אף לר"י ועיין :

חכמת שלמה

כו' וכן כולהו והאשיהם היו וכו' כצ"ל : **ע"ב תוס'** בד"ה הא לאחריו ובא לאחריו פטור לעיל כו' כצ"ל :

דף צג ע"א גמ' ואם לאו פטורין כו' ורבי שמעון לטעמיה דאמר יחיד שעשאה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה ור"ש כו' לישנא אחרינא נמחק עד ואפי' מסייע לא הוי . ונ"ב פי' של תוספות הוא : **תוס'** בד"ה הי מנייהו כו' לא בעי למימר שיהא פטור כו'. נ"ב אבל מלשון רש"י דפי' לא מיפטר לא משמע אלא שאחד יהא חייב והשני פטור ודו"ק : **בד"ה** ור' שמעון מטהר כו' ואין נראה לרשב"א כו' כצ"ל : **בד"ה** מפני כו' אחרים יכולין הס"ד : **בד"ה** וכיון כו' כזב שמתהפך כו' כצ"ל : **בד"ה** לאורכן כו' מסייע שאין בו ממש כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה נעל כו' שיא לידתו הס"ד : **בד"ה** ורבי שמעון פוטר כו' אפילו שאינה לריכה אלא לסלקה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה ויכול לעמוד כו' חולץ דאבן הוא ממין הרלפה ומין בשאינו מינו דחולץ כו' כצ"ל ונ"ב פירוש הדיבור הזה מגומגם מאד דמה נ"ל מין בשאינו מינו דחולץ מאחר דהכא אפילו מין במינו חולץ גם מה נ"ל גבי סיב דודאי מבטל ליה ולא אמר סתמא התם מבטל ליה אבל הכא לא מבטל ליה . זעוד הלא מסקינן לשם דאינו חולץ אפילו בכלי כגון הניח מזרק בתוך מזרק דאיבעי ליה נמי התם אי חולץ או לא ומסיק דאינו חולץ ומסתמא גבי כלי ליכא למימר דודאי מבטל ליה ונראה בעיני אם אין טעות סופר לריך לייעבו בדוחק דה"ק מהכא ליכא למיפשט דמין במינו חולץ והתם במסקנא קאי דאינו חולץ ומין בשאינו מינו נמי מלינו הכא דחולץ והתם קמבעיא ליה משום דגבי סיב בודאי מבטל ליה ומ"מ קמיבעיא ליה מאחר שסוא מין בשאינו מינו אבל אם אינו ברור דמבטלינן ליה הוה בודאי חולץ דגבי מין במינו הוא דאיבעיא לשם בפרק הוליאו לו אי חולץ כו' ובעי למיפשט מהא שהניח רגלו על רגל חבירו שחולץ ואומר שאני רגל דלא מבטל ליה פי' אבל מזרק בתוך מזרק מאי מבטל ליה ומשמע דוקא במין במינו הוא דקבעי בתחלה אי חולץ הא בשאינו מינו בודאי חולץ דהיינו דומיא דמזרק דמאי מבטל ליה וא"כ מאי קמיבעי ליה בסיב כו' אי לאו דבודאי מבטל ליה משום הכי קמיבעיא וא"כ הכא גבי אבן דודאי לא מבטל ליה משום תקלה וכ"ש כלי על גבי רלפה דהוא תקלה וג"כ אין דרך לבטל כלי על הארץ משא"כ במזרק דאפשר מבטל ליה ודו"ק והלשון שכתבתי דהמסקנא גבי מין במינו דאינו חולץ ומשמע דיוקא דוקא מין במינו קמיבעיא אבל מין בשאינו מינו בודאי חולץ תמלא בתוס' דפ' לולב הגזול ותוס' דפרק הוליאו לו : **בד"ה** ואמאי כו' שיעור דתשלומי כפל כו' כצ"ל :

דף צד ע"א גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה דבי וייאדן כו' שנותנין על הסוס כו' עד סוף הדיבור נמחק ונ"ב בכל ספרי רש"י אינו וא"א לפירושו דפירש לעיל מרכבתו כו' לפי שהן נשמטין מתחתיהם כו' ובעופות הליידים כגון נץ ומינו להיסוף מוכנים לעוף ומקילין עלמם וק"ל אלא הוא בע"כ פי' דקאי אעופות חיין הניצודין אף שהן קשורין מ"מ אינן כפותים או מושיבין אותן בכלוב של עופות על הסוס ופי' זה.סוא פי' ר"ת והוא פי' מסרבטי נפשייהו הוא לדרך טבע שלהם אפילו אין רולה להשמט ודו"ק : **בא"ד** נץ ומינו לנוד שאר עופות ומסרבטי נפשייהו אף דלא קטירי כצ"ל (עיין במהרש"א) : **תוס'** בד"ה אבל אדם כו' בסה"ד דחי נושא את עלמו ושמא בפרק נוטל איירי בתינוק בן יומו כצ"ל והס"ד : **בד"ה** ר"ש כו' דלא בעי גבי מר כו' וספר תורה כדי להגיה לא הוי כו' כצ"ל : **בא"ד** קשה מסותר על מנת לבנות כו' . נ"ב ולעיל בשמעתין דהם על הפתילה פירשו התוס' בענין אחר ע"ש : **ע"ב** גמ' לעשות לו פס ס"ת להגיה קמ"ל כצ"ל : **שם** א"ל האלהים דעיילת ביה את כו' . נ"ב ס"א עיילת ביה את בלא דל"ת : **שם** ואפי' לרבי יהודה דמי קאמינא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה וכן הפוקסת כו' במסרק או בידיה ויש כו' כצ"ל: **בד"ה** כלפי מעלה לגד הלפורן כו' כצ"ל: **תום'** בד"ה אבל בכלי כו' רש"י פי' דפטרי משום כו' כצ"ל :

דף צה ע"א גמ' ת"ר החולב והמחבץ כו' . נ"ב ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות ויש מי שפי' שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך וכן הכריע ר"ת ז"ל בראיות וכ"כ הרב אלפ"ס ז"ל בתשובה וזה דעת רמב"ם עכ"ל מ"מ : **שם** רבי שמעון פוטר בזה וכזה אלמא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה המחבץ כו' ונותן הקפוי בתוכו כו' כצ"ל :

מהר"ם

המצניע פרק עשירי

דף צב ע"ב בגמ' והתנן לאחר ידו וכו' נ"ל דברייתא היא זו וכן משמע לעיל בתוס' בד"ה לאחר ידו לכן צ"ל והתניא וכו' : **ברש"י** ד"ה דיוקא דמתני' קשיא וכו' כצ"ל :

דף צג ע"א ברש"י ד"ה לארכן כגון וכו' או פרקדן וארכו מוטל על אורכן כצ"ל : **בתוס'** ד"ה אמר רב זביד וכו' קשה לר"י דהכא אית ליה וכו' כצ"ל : **בא"ד** אמר ליה איכא רב זביד דקאי וכו' כצ"ל : **ד"ה** ור"ש וכו' ואין נראה לרשב"א דשאני התם וכו' כצ"ל : **ד"ה** מפני שיכולה וכו' עד והג' אחרים כו' והוא סה"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ וכיון דזימנין וכו' הוא התחלת דבור אחר : **ע"ב ברש"י** ד"ה שיעור צידה כו' ומדר' יהודה נשמע לר"מ בשניהם יטולין כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ואמאי וכו' דתשלומי כפל נוהג וכו' כצ"ל : **ד"ה** דלמא וכו' עד לארוג מפה לזה ולזה חייב הוא ס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ אלא אימא וכו' הוא התחלת דבור אחר : **ד"ה** ששגג על וכו' ונראה דהשתא דמוקי בהזיד בכלי איירי וכו' וצ"ל דלפי זה לא גרס בגמ' כגון ששגג על האוכלין וכו' אלא כגון שהזיד בכלי :

דף צד ע"א בתוס' ד"ה ר"ש וכו' דהא בעי במר לעשות בו שם וס"ת כדי להגיה בו וכו' כצ"ל : **בא"ד** אי נמי מפים מורסא וכו' ס"א א"כ מפים מורסא וכו' :

דף צה ע"א ברש"י ד"ה המחבץ וכו' ונתן הקום בתוכו וכו' ס"א ונתן הקפוי וכו' :

סליק פרק המצניע

היו

במכבד

היא השמא כבר חל שם תרומה על הנקוב ולזה כתבו דצ"ל לפ"ז לדחוקי דהא דמשוה נקוב ואינו נקוב גבי תרומה היינו דאין תורמין מהם לכתחלה על הגדלים בקרקע דאזלינן לחומרא אבל לענין שאם תרם ודאי דלא משוה מה שאין כן למאי דמסיק דלכל מילי הוי כתלוש אפילו להקל ניחא דבדיעבד אם תרם נמי משוה להו דלא חל שם תרומה כלל נמי על הנקוב ותורם עלה ממקום אחר וחל שם תרומה על מקום האחר מדינא כמו באינו נקוב דאינו חל שם תרומה כלל עלה ודו"ק: ע"ב בא"ד והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' עכ"ל אבל לפירוש ר"ת לא אתי להו שפיר כ"כ האי שיטיא דאע"ג דגלי קרא בהכשר זרעים דהוי כמחובר הוה לן להחמיר לשווייה כתלוש כיון דבשבת הוי כתלוש אפילו לקולא ואקרא גופיה קשיא הך סברא כיון דכתלוש הוי אפילו להקל לענין שבת אמאי לא משוי ליה כתלוש להחמיר בהכשר זרעים כסברת המקשה וק"ל: בד"ה ומודה רבי שמעון כו' אבל בכלי המיוחד כו' דאפילו לרבנן לא חשבי ליה כמחובר כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי ראיה משם דאימא דההיא נמי דוקא בכלי שאינו מיוחד למשקין איירי אבל במיוחד למשקין סגי בכונס משקה אפילו בהכשר זרעים דהכא משמע דאיירי באינו מיוחד למשקין דומיא דבתר הכי ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים כו' דאיירי באינו מיוחד למשקין דבעי כמוציא זית ונראה ליישב דמשמע להו דשיעורא דשורש קטן דנקט בהכשר זרעים איירי אפילו בכלי המיוחד למשקין דאל"כ הא איכא עוד מדה אחרת דלא חשיב לה בהכשר זרעים במיוחד למשקין דשיעורו בכונס משקין אבל הא לא קשיא אמאי לא חשיב מדה אחרת לקבל טומאה בכונס משקין בכלי המיוחד למשקין דכיון דתני טהור מלקדש ולא מקרי כלי כ"ש דלא הוי כלי וטהור מלקבל טומאה אם הוא מיוחד למשקין כמ"ש התוס' בסמוך אבל הכשר זרעים דלא תלי מלתא בכלי אלא במחובר לא הוי בכלל הא דתני דטהור מלקדש וה"ל למיתני ו' מדות אי לאו דאפילו במיוחד למשקין שיעורו כשורש קטן ודו"ק: בפרש"י בד"ה טהור מלהכשיר זרעים לרבנן דהוי כו' עכ"ל ה"ה לר"ש דבהכשר זרעים לא פליגי ואפשר דנקט רבנן דמשמע להו דהנהו ה' מדות לרבנן נקט להו דלענין שבת הוי שיעורו כמו בהכשר זרעים אבל לר"ש דבהכשר זרעים איכא שיעור אחרת משבת ובשבת איכא עוד מדה כדמסיק לעיל בניקב למטה מרביעית וא"כ הוי ליה למחשב ו' מדות ודו"ק: תוס' בד"ה ניקב כמוציא כו' דהמ"ל שש מדות בכלי חרס כו' עכ"ל המדות הם הכלים הראוים לכל אחד ואחד אבל הנקבים ודאי דחשיב ששה דהיינו מוציא משקה וכונס משקה ושורש קטן וניקב כמוציא זית וניקב כמוציא רימון ונפחת רובו אלא דהכלים הראויים לא חשיב אלא ה' מדות דהיינו מוציא משקה ראוי לכלי למי חטאת וכונס משקה ראוי לכלי להכשיר זרעים ושורש קטן ראוי לכלי לקבל טומאה עד מוציא זית ומוציא זית ראוי לכלי לקבל טומאה במיוחד לרימונים עד מוציא רימון ומוציא רימון ראוי לכלי בלמיד פתיל עד שיפחת רובו דהיינו ה' כלים הראויים אחר הנקיבה ולזה הקשו דליחשב נמי דמוציא רימון ראוי לכלי עדיין לקבל טומאה במייחד השברים לגיסטרא ודו"ק:

דף צו בד"ה הא ברברבי כו' ובזוטרי שמוציא רימון הוא יותר מרוב סגי ברוב כו' עכ"ל ולא ניחא להו לקיים פירש"י דברברבי שהרוב יותר מרימון בעי רובא אבל בזוטרי שהרימון יותר מרוב בעי מוציא רימון דלא מסתבר למימר הכי כיון דברברבי יפסל ברוב למה לא יפסל גם הזוטרי ברוב וכ"ש הוא שהרי בנפחת רובו ברברבי נשאר יותר מנפחת רובו בזוטרי ואם הגדול יפסל ברוב כ"ש דהקטן יפסל ולא תבעי מוציא רימון ודו"ק: בד"ה ולענין למיד כו' וההיא דהגוזל כו' מיירי כשנפחת רובו כו' ובעי סתימה מעלייתא כו' עכ"ל הך דבין מפיהם ובין מלידיהן כו' נמי הוי מצי לאוקמי בהכי אלא דניחא להו לאוקמי בפשיטות שהנקב קטן אלא שהוא לצורך פתח וק"ל: בא"ד וריב"א הקשה כו' העשוי למשקין שיעורן כמשקין כו' ובנקב כי האי נכנסת הטומאה כו' עכ"ל ובלאו הך שיעורא דקאמר הכא עד שיפחת רובו לא תקשי ליה הך דשיעורן במשקין בכונס משקה אהך דבין מפיהן ובין מלידיהן דמשמע אפילו בנקב קטן פחות משיעור זית לאוכלין ופחות מכונס משקה למשקין נכנסת הטומאה דאיכא לאוקמא הך דבין מפיהן כו' בניקב כשיעור מוציא זית לאוכלין וכשיעור הכונס משקה למשקין דבעי בהו סתימה מעלייתא ובפחות משיעורן ודאי דלא בעי סתימה כלל וכן צ"ל לפירוש ר"ת שכתב דההיא דחבית שניקבה וסתמוה שמרים מיירי כשלא נפחתה כשיעור וסתמו שמרים כל הנקב עכ"ל הא דקאמר דלא נפחתה כשיעור היינו דלא נפחתה ברובא מיהו נפחתה כשיעור מוציא זית לאוכלין ושיעור כונס משקה למשקין ולכך בעי סתימת כל הנקב אבל בפחות אפילו מהאי שיעורא דמוציא זית ומכונס משקין לא בעי סתימה כלל ושלש מדות הן לר"ת בנפחת רובו לא יועיל סתימה ובנפחת כמוציא זית בעי סתימה ובניקב פחות מהן לא בעי סתימה כלל ודו"ק:

ח"א דף צו ע"ב וימצאו איש מקושש כו'. אף כאן נלפחד כו' מפורש פרק י"ג ע"ש:

סליק פרק המצניע

פרק הזורק

ע"ב תוס' בד"ה הכנסה מנלן כו' וא"ת מאי צריך להאי סברא כו' משמע גבי זריקה כו' עכ"ל ואע"ג דהוצאה לא מהני ליה שהיתה במשכן אי לאו דכתיבה משום דמלאכה גרועה היא מ"מ משמע להו דבתר דגלי קרא בהוצאה מהני נמי בזריקה מה שהיתה במשכן ומהך זריקה דבסמוך דקשיא להו היינו זריקת ארבע אמות ברשות הרבים אבל מזריקה מרשות היחיד לרשות הרבים דקתני במתני' דחייב משום דהיתה במשכן לא קשיא להו דהתם ודאי איכא נמי סברא פשוטה דמה לי הוצאה מרה"י לרה"ר ע"י העברה ומה לי הוצאה מרה"י לרה"ר ע"י זריקה מיהו מה שתירצו התוס' אהך זריקה דבסמוך דהיינו זריקת ד' אמות ברה"ר דאיכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה הוא מגומגם לכאורה דמה שייכא זריקת ארבע אמות ברה"ר להוצאה מרה"י לרה"ר ומדברי בעל המאור איכא להשוותם שכתב וכולהו תולדות דרה"י לרה"ר נינהו לפי שד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן כזורק או (כמעביר) [כמוציא] מרה"י לרה"ר דמי ולכך נתכוונו התוס' דאיכא סברא מה לי הוצאה דאינו רק מלאכה גרועה והיא מרשות לרשות אחר ומה לי זריקה ד' אמות דמלאכה גרועה היא מרשות לרשות אחר ויש בכל זה דרך אחרת בתוס' פ"ק דשבת ע"ש וק"ל: בא"ד ואי לא הות נמי במשכן לא הוה מחייבינן עלה כו' עכ"ל וגבי הוצאה נמי אע"פ דכתיבא הא איצטריך נמי שהיתה במשכן שהורידו הקרשים מעגלה כו' ועיין בתוספות ברפ"ק וק"ל:

דף צז בפרש"י בד"ה ועבר גרסינן מרה"י לרה"י ועבר כו' עכ"ל הד"א ור"ל דל"ג אלא שעבר ברה"ר דהשתא מלי מיירי במעביר ממש ול"ג הזורק ברישא דא"כ האי עבר ע"כ ע"י זריקה ולא הוה ליה לאסתפוקי ובמאי אילימא במעביר כו' וק"ל: בד"ה אסור לזרוק כו' דאי משלו לשל חבירו לא הוי שרי שמואל עכ"ל וה"ה דהכי הוי מצי למידחי דאי משלו לשל חבירו אמאי נקט הכא בב' לידי רה"ר ודו"ק: ע"ב בד"ה דאיתעביד ליה מחשבתו כו' ונעקרה ומונחה משום דהוי תולדה במקום אב עכ"ל לפום מאי דקיימינן השתא כגון דאמר עד דנפקא לר"ה תנוח לא אצטריך האי טעמא דהויא תולדה במקום אב אלא דאהעברה לא מחייב משום דלא נתקיימה מחשבתו דאי להכא אצל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי דתנוח וליתא לזריקה כו' כדפרכינן לקמן אהא דסלקא דעתין מעיקרא וק"ל: בד"ה ואי להכא אצל היציאה כו' והכא עם יציאת הפתח הא לא נח והעביר כו' עכ"ל ודאי דעם יציאת הפתח לא נח דהא אצל היציאה קבעי לה קיימינן השתא אלא דר"ל דהא עם יציאת הפתח לא נח על דעת להעביר עד סוף ד' דנחייב גם אהעברה ולא מחייב אלא אהוצאה דנתקיימה מחשבתו לנוח עם יציאת הפתח וק"ל: תוס' בד"ה לא ס"ד כו' א"כ לא מחייבי רבנן כו' ולדבריו דרבי יהודה כו' עכ"ל להאי תירוץ בתרא נמי צ"ל כמו כן לרבנן דשובט ומדקדק לאו היינו תולדה אלא הייט ממש מיסך ואורג וק"ל: בד"ה הרי כתב כו' דלא הוה ליה לאתויי מלתא דרבינא אלא כו' עכ"ל דלפשוט איבעיא דיליה נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' הוה ליה להשיב בפשיטות דהיכא דבעי הא לא נח ולא הוה ליה לאתויי מלתא דרבינא אי לאו לסתור גם פשיטותיה דיליה וק"ל: בד"ה ה"ג כו' ולספרים דגרסי אמר מר פריך לפי מה דס"ד כו' עכ"ל ומי דמי כו' הוא לשון קושיא וצ"ל דהקושיא קיימת ולא קאמר קשיא וכה"ג איכא בתלמוד ודו"ק:

מהר"ם

הזורק פרק אחד עשר

דף צו ע"א במתני' היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה פטור וכו' שלא היתה עבודת הלוים כך וכו' אלא לעגלה שלפניה שארבע עגלות היו וכו' כצ"ל: ד"ה והמושיט חייב כו' ומפרש ואזיל כיצד מצינו וכו' כצ"ל: ע"ב ברש"י ה"ג ודלמא שואליהן גביהן הוו יתבי טעמא של רש"י דגרס כן משום דלא שייך לגרוס כאן ודלמא גבי הדדי הוו יתבי כדלעיל פי' האורגים דא"כ לא הוה פריך מידי משום דאע"ג דכל האורגים הוו יתבי גבי הדדי מ"מ אפשר שהשואל היה יושב בקצה זה והמשאיל בקצה השני דבשלמא גבי זורקין מחטיהן אין דרך לזרוק זה לזה אלא לזה היושב בצידו ולכך פריך לעיל גבי הדדי הוי יתבי ולא היה ביניהם ד' אמות אלא בשואלין דרך להשאיל אפי' לזה שרחוק ממנו ולכך לא שייך למיגרס דלמא גבי הדדי הוו יתבי דהוה משמע דקאי אכל האורגים אלא גרסי' ודלמא השואלים גבי הדדי הוו יתבי ולא השאילו זה לזה מקצה אל קצה וק"ל: בתוס' ד"ה וממאי דבשבת קאי וכו' דהא רחמנא קרייה מלאכה כדכתיב איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כו' וכתיב ויכלא העם מהביא ר"ל דהא דקאמר קרא אל יעשו עוד מלאכה הוי פירושו מלאכת ההבאה מדכתיב בתר הכי ויכלא העם מהביא מכלל דהא דקאמר אל יעשו עוד מלאכה הוי פי' שלא יוסיפו עוד להביא וכיון דקריית רחמנא מלאכה ממילא ידעינן דחייב עליה בשבת אפי' לא קאי ההוא קרא דמשה בשבת: ד"ה הכנסה מנלן סברא הוא וכו' דהא בסמוך משמע גבי זריקה וכו' פי' דקאמר בסמוך והזורק ארבע אמות ברה"ר מנלן ומשני שכן אורגי יריעות וכו' ודחי לה דלא הות במשכן משמע דאי הות במשכן הוה אתי ליה שפיר וס"ל להתוס' דגם זריקה דהעברת ד' אמות ברה"ר הוה תולדה דהוצאה וכן משמע בתוס' ריש מכילתין וכן לקמן ברש"י דף צ"ז ע"ב ד"ה ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא וכו' אלמא כיון דהוצאה גופא כתיבא והתולדה הות במשכן אתי לן שפיר ולא איצטריך עוד לשום סברא וא"כ הכנסה נמי דהות במשכן למה לי סברא דניהוי תולדה דהוצאה אלא דלא יתיישב הא דקא משני התוס' וי"ל דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה דהא לא קאי בסמוך אמוציא ע"י זריקה אלא אמעביר ד' אמות ע"י זריקה והכי ה"ל למימר מה לי ע"י העברה מה לי ע"י זריקה אלא שיש ליישב כיון דגם זריקת ד' אמות ברה"ר הויא נמי תולדה דהוצאה לכך קאמרי התוס' לשון זה ור"ל מה לי מוציא מרשות לרשות מה לי זורק ד' אמות ברה"ר דהוי נמי כמוציא מרשות לרשות דכל חוץ לד' אמות הוי מוציא מרשות: בא"ד דאי לאו סברא לא הוי מחשבינן ליה תולדה וכו' חוזר נ"כ לעיל אהכנסה וק"ל אלא שעדיין יש לדקדק דהזורק מרה"י לרה"ר דקאמר לעיל דהוי תולדה דהוצאה כדקאמר מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא וכו' אע"ג דזריקה כה"ג לא אשכחן דהות במשכן וצריך לומר דכיון דהוא מוציא מרה"י לרה"ר ע"י זריקה היינו הוצאה ממש דמה לי ע"י הוצאה ומה לי ע"י זריקה והוצאה גופא כתיבה הוה נמי כאלו הוצאה ע"י זריקה נמי כתיבה אבל הכנסה הוא ענין אחר לכך פריך הכנסה מנלן ומשני סברא היא וכו' והוי נמי כאלו כתיב כמו הוצאה: ד"ה ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב כו' הוי מצי למימר דנפקא מינה לענין התראה וכו' פי' לענין שצריך להתרות על התולדה בשם האב ואיכא למימר דהיינו דקא משני וכו' ר"ל הך דהות במשכן חשיבא צריך להתרות בשם המלאכה שהיתה במשכן: בא"ד אבל אי גרסי' הך דהות במשכן חשיבא וקרי ליה אב וכו' ולפי זה צריך לומר הא דהכנסה קרי ליה תולדה אע"ג דהוה במשכן היינו משום דמלאכה גרועה היא וק"ל: ד"ה אי נמי הך דכתיבה וכו' הך לישנא לא איצטריך אלא משום דהוצאה לא חשיבא ומלאכה גרועה היא לכך צריך לטעמא דכתיבה אבל שאר אבות מלאכות שאינם מלאכות גרועות מיקרי אבות מטעם דהוו במשכן לחוד אע"ג דלא כתיבי דהא כל ארבעים אבות מלאכות חוץ מהוצאה לא אשכחן דכתיבי:

דף צו ע"א בגמ' או דלמא למעלה מעשרה פליגי וכו' דמר סבר ילפינן זורק ממושיט וכו' נראה דלהך לישנא למ"ד דילפינן זורק ממושיט דהיינו ר"ע דמתני' ס"ל דאין חילוק בין אם השני רה"י שזורק מזה לזה עומדים בשורה אחת ובין הן זה כנגד זה דהא כיון דס"ל דילפינן זורק ממושיט לא איצטריך ליה למיהוי ממש דומיא דמשכן אלא ס"ל מה לי מושיט מה לי זורק וה"נ ס"ל מה לי זה אחר זה או זה כנגד זה וכן משמע במתני' דר"א ס"ל דזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע בכל ענין שעומדים הרשויות חייב וק"ל: בתוס' ד"ה גזירה שוה לא גמיר וכו' ואור"ת שהיה להם בקבלה מנין ג"ש וכו' מלשון התוס' שכתבו שהיה להם בקבלה משמע שגם לר"ע היה לו בקבלה מנין ג"ש וא"כ נצטרך לומר או שהיה אותו מנין מקובל לר"ע ג"ש אחת יותר ממנינו של ר' יהודה או ששניהם קבלו מנין א' בשוה אלא שר"ע היה מוציא ג"ש אחרת שלא היה לומר במקום ג"ש זו וק"ל: ע"ב ברש"י ד"ה מאי מוסיף הלא לא נמנו אלא אבות משמע דרש"י ס"ל כפי' הראשון של התוס' דס"ד דרבנן נמי מחייבי אתולדות במקום אבות ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק הוו נמי תולדות מיסך ואורג ולכך כתב רש"י מאי מוסיף הלא לא נמנו אלא אבות ר"ל בשלמא אי פליגי בהא דרבנן סברי דלא הוו אבות אלא הני ארבעים חסר אחת דקחשיב במתני' דפ' כלל גדול אבל שובט ומדקדק לא הוו אבות קאי שפיר עלה דר' יהודה מוסיף שובט ומדקדק וקאמר דהני נמי מקרי אבות אבל אי פליגי דרבנן סברי דלא הוו אפי' תולדות ור' יהודה מוסיף דהוו תולדות מאי מוסיף הלא לא נמנו התולדות בדברי רבנן דקאמר עלה דר' יהודה מוסיף: ד"ה ולמאי דסלקא אדעתא וכו' הכא לאו תרתי וכו' והד"א: בא"ד הכא לא מחייב אהעברת ד' דלא עבר מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר אלא אהוצאה לחודא הוא דמחייב וכו' כצ"ל: ד"ה ואי להכא אצל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי לה דתנוח וכו' דבעינן עקירה בתחלת ד' ברה"ר והנחה בסוף ד' ברה"ר כצ"ל ומיהו אהוצאה הוא דמחייב וכו' כצ"ל והא דכתיב ברש"י שלפנינו והכא עם יציאת הפתח הא לא נח וכו' עד דניחייב אתרווייהו לשון מיותר הוא וק"ל: בתוס' ד"ה למימרא דמחייב רבי וכו' ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וכו' לשון זה אינו מדוקדק דמשמע דרבי ורבנן פליגי בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל וזה אינו דהא רבנן פטרי לגמרי דאפי' אחת לא מחייבי אלא ר"ל דלמא הא דקאמר רב יהודה דרבי מחייב שתים היינו כשהידיעות מחלקות וכאותה פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וס"ל לרב יהודה כמ"ד דידיעות מחלקות ואפשר שצ"ל וכפלוגתא בכ"ף: בא"ד דא"כ לא היה רב יהודה משמיענו שם חידוש מקשים העולם הא טובא משמיענו לאפוקי ממ"ד דס"ל דידיעות אינן מחלקות ואין זה קושיא דאי הא אתא לאשמעינן למה ליה לרב יהודה לומר זה

אמלתיה

חכמת שלמה

בד"ה המכבד את הבית הס"ד: בד"ה חייב חטאת לקמיה מפרש טעמא דהרודה חלת דבש כו' כצ"ל והד"א: בא"ד מתכן חייב משום בורר נמחק: ע"ב גמ' אמר אביי ואי איתמר להא דר"ז כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ורמינהו ר"ש כו' ור"י פי' דהכי פריך כו'. נ"ב והנראה בעיני דה"ק מדקתני ר"ש פוטר בזה ובזה ולא קתני רבי שמעון פוטר אף בנקוב אלמא דהכי קאמר פוטר בזה כמו בזה כלומר שאין שום צד לחלק בין נקוב לשאינו נקוב כי הכל אחד הוא ורמינהו כו' אלמא דמחלק בין נקוב לשאינו נקוב כגון לענין זרעים ומשני לעולם שוין הן לכל מילי ומכח סברא אין לחלק ביניהם לשום דבר אם לא בזרעים דגלי קרא ודו"ק:

דף צו ע"א רש"י בד"ה שאין אומרים כו' הסין עליו ומשום נקב כו' כצ"ל: תוס' בד"ה הא ברברבי כו' וקשה לר"י דאין זה שיעור מה קרוי רברבי כו' לידע איזה הוא כמוציא כו' כצ"ל:

בד"ה לענין כו' כי האי איך נכנסת כו' כצ"ל: בא"ד וסתמו שמרים כל הנקב כו'. נ"ב דאי לאו כל הנקב א"כ נכנסה הטומאה בנקב קטן אפי' בכונס משקה וק"ל: בא"ד דבעי רבא סתם אגף תליה מהו כו' כצ"ל:

סליק פרק המצניע

הזורק פרק אחד עשר

רש"י בד"ה כיצד כו' קאמרי להו הס"ד: בד"ה פטור כו' אלא לעגלה שלפניה שארבע כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הזורק כו' דמוקי פלוגתא כו'. נ"ב לעיל בריש פרקין דף ד' מסיק תלמודא בתר דבעי סדר פסטה ומוקי פלוגתייהו בקלוטה כו': ע"ב גמ' ארבעים חסר אחת ואינו חייב אלא אחת כצ"ל ונמחק ואם עשאן כולן בהעלם אחת: תוס' בד"ה הכנסה מנלן כו' ואי לא הות נמי במשכן כו'. נ"ב ולפי זה צ"ל דזריקה הות במשכן מרשות היחיד לרשות הרבים מכח סברא כמו שהיתה הוצאה ומשום הכי פרש"י גבי קרשים מתוך כובדן לא היו מרקין ודו"ק: בד"ה ולר"א כו' בסופו לפי זה התולדות לא היו במשכן נ"ב פי' שאר תולדות חוץ מהוצאה ודו"ק:

דף צז ע"א גמ' אמר רב חסדא אמר רב יהודה כו' יתיב רב חסדא וקא קשיא כו' כצ"ל: רש"י בד"ה מויעפילו כו' נ"ב במילול הפסוק כצ"ל והס"ד: בד"ה ועבר גרסי' נ"ל ועובר גרסינן מרה"י לרה"י ועובר ברה"ר כו' והד"א: ע"ב גמ' ממאי דלמא לעולם דעבדה להא לחודא והא לחודא ור"י אתולדה במקום אב לא מחייב כל זה נמחק. ונ"ב ס"א לא לעולם אימא לך דר' יהודה לא מיחייב אתולדה במקום אב וכהא כו': רש"י בד"ה אמר ליה רב יוסף לרב חסדא כצ"ל והס"ד:

מצטרפות

ח"א דף צז ע"א אלא תהיכא הוה כו'. עי' בפירש"י דמשמע ליה דלתלמודא דלא בא הכתוב לפתוח אלא לפרש דהיינו בתחלתו המפורש בקרא ומשני דמעפילים היה המפורש בקרא ויעפילו לעלות אל וגו' ויכום ויכתום וק"ל : ההוא כנויה כו'. ולפי שמרים פתחה בדיבור כדאיתא במדרשות ותדבר מרים ואהרן וגו' מלמד שמרים פתחה שלא היתה רגילה לדבר בפני אהרן כו' ובדלתמרי' שאמרה לצפורה למרים אוי להן לנשותיהן של אלו כו' הלכה אל אהרן ואמרה לו לכך נצטרעה מרים [illegible]

שטופה כן בלהט וכישוף כמו שחשב פרעה ועבדיו ע"כ אמר שבאות זה רמז שהוא מעשה אלהים שהטובה ממהרת לבוא לצדיק ולא כן פורעניות שבוהה לבא כי לא כן מדת הלהט והכישוף שהוא ודאי משוה מדותיו לטובה ולפורעניות וק"ל : נס בתוך נס. עיין פירש"י נראה מפירושו דנס אחד היא הבליעה גופה גם אם היה תנין ועוד נס שני שבלעו אחר שנעשה מטה אבל בתנחומא קאמר דאם היה בלעו כשהוא תנין לא היה זה נס כלל שאמר נס גדול נעשה במטה שאלו בלע תנין את התנינים כן דרך לבלוע זה את זה אלא נעשה מטה ובלען כו' ואלו היה עושה אדם כל אותן המטות שהשליכו ונעשו תנינים חבילות היו י' עומדים ובלען מטה אהרן ולא נתעבה יותר כו' ע"ש ויתיישב השתא שפיר ליסנא דנס בתוך נס כי בתוך נס הבליעה כשנעשה מטה היה עוד נס אחר בתוכו שלא נתעבה המטה ע"י הבליעה אבל לפירש"י לא היל"ל אלא ב' נסים היו וק"ל :

דף צח בפרש"י בד"ה כי קאמר רב תחתיהן ר"ה עכ"ל אפשר דנקט תחתיהן משום דמיניה עיקר הקושיא אבל מגידיהן וביניהן איכא למימר דלא קשיא משום דהא איכא ריוח כשמונחין על רחבן היה ריוח החרילין שבכל קרש למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה כפרש"י לקמן וכן כשהיו מונחין על חודן כשמחסר מן הידות מב' לידיהן בגובה אמה הוה ריוח הרבה בין ב' קרשים כשמונחין זה אצל זה עם הריוח שביניהן ואף לפירש"י שהקרשים ע"כ היו נוטים למעלה מן האהלים והחצירות ב' אמות כמ"ש התוס' לקמן מ"מ אפשר לפרש מצד שלמטה של הקרשים אשר היו שם החרילין היה מונח ביניהן ולכך לא הוה עיקר הקושיא הכא אלא מתחתיהן ודו"ק : בד"ה כמה מותיב כו' ועוד מפני בליטת הטבעות כו' עכ"ל גם לפי שיטתו של רש"י דאטבעי דקאמר לאו היינו טבעות ואפשר דלא היו זקופין אלא שוכבין מ"מ גם בשוכבין היו בולטין קצת וא"א להושיב חמש בחמש וק"ל : בד"ה אמר רב כהנא כו' לפיכך מושיב ב' זו אצל זו בראש כו' עכ"ל וה"ה דאיכא לפרושי שהיו מושיבים הפנימים זו אצל זו באמצע ופונה הטבעות לחוצה להן זו שלא כנגד זו דע"כ אף לפי פי' רבותיו שלא היו הטבעות זקופין יותר מחצי אמה דא"כ השתא נמי דמושיבין כ"א אצל החיצונה לא יוכלו לעמוד זו כנגד זו בשביל הטבעות אלא דלפי פירוש רבותיו לא הרגישו לפרש שהיו מונחין הטבעות זו שלא כנגד זו דא"כ תקשי להו כקושיית רש"י לקמן לשלחפינהו לקרשים כו' שלא יהיו טבעותיהן מכוונים זו כנגד זו דהייט ר"ל שכל הטבעות יהיו פונים לצד מזרח או לצד מערב או שנים זה אצל זה יהיו פונים לצד מזרח ושנים האחרים זה אצל זה יהיו פונים לצד מערב דמסתמא לא היו הטבעות זקופין יותר מב' טפחים וגם אם נדחוק לפרש קושית רש"י לשלחפינהו לקרשים כו' ר"ל שיהיה קרש אחד יוצא ואחד נכנס ויבאו הטבעות זו אצל זו ולא זו כנגד זו ע"כ אית לן למימר דמסתמא לא היו הטבעות זקופין יותר מב' טפחים דאל"כ לא היה ריוח ביניהן בשוה דבין האמצעית יהיה ריוח יותר מב' טפחים ועוד מוכח מפירש"י לקמן שלא היו הטבעות זקופין יותר מטפח ותלי ע"ש ודו"ק : תוס' בד"ה הניחא כו' ויחזיקו ששה סדרים ג' אמות כו' וכי שדית להו ביני כו' עכ"ל ר"ל דיש לחלק ריוח בין כל ו' סדרים גם בין חודו של זה לעוביו של זה ולא להניח חודו של זה אצל עוביו של זה בלא ריוח וק"ל : באר"ד וא"ת מנלן דילפינן ממה שאינו מקורה נילף מן המקורה שבו כו' עכ"ל נראה מדבריהם דלא קשיא להו אלא למ"ד דכלין והולכין עד כאצבע ואפשר משום דלמ"ד דלמעלה נמי עוביין אמה הוה איכא למימר דליכא למילף ממקורה שהיה שם דאימא דקושטא הוא דההוא מקורה נמי רה"י הוה כיון דרחבה אמה אפילו אי מונחין על חודן אמרי' פי תקרה יורד וסותם מכל צד אבל למ"ד דכלין והולכין עד כאצבע ליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כה"ג. וליכא פי תקרה רק מב' צדדין והוה המקורה נמי רה"ר ונילף מיניה ודו"ק : ע"ב בפירש"י בד"ה הא עייל כו' קרש של מקצוע בולטת ויוצא לדרום כו' עכ"ל המקשה נמי ידע שהקרש שבמקצוע היה משופע בעוביו לצד מערב כמו קרשים אחרים אלא ברוחבו מצד דרום ומצד צפון לא הוה ידע שהיה נמי משופע וא"כ האי עייל כו' ולא מקרי יחדיו ומשני ליה דשפי ליה כי טורין שהם משופעים משני צדדין כך היה הקרש שבמקצוע משופע משני צדדין וק"ל : בד"ה לרבי יהודה כו' חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה כו' עכ"ל אבל בחומש פירש"י שהיה החריץ באמצעו חצי רוחב הקרש כו' והקשה עליו הרמב"ן דא"כ יהיה עובי שפת האדן רביע רוחב הקרש כו' וא"כ כשאתה חורץ הקרשים מג' לידיהן כך לא ישאר בהן כלום ושפתי אדנים היו שוות בכל צד כו' עכ"ל ולפירושו דהכא ניחא דגם אם שפתי האדנים שוות בכל צד יהיה עובי שפת אדן רוחב רביע אמה וישאר לידות חצי אמה דהיינו רביע אמה לכל יד לרוחב הקרש וחצי אמה לכל יד בעוביו של קרש וק"ל : תוס' בד"ה דל עשר כו' נימא שלא היה עוביין אלא חצי אמה כו' עכ"ל ולפי זה לר"י נמי הא דכתיב אמה מזה ואמה מזה לא היו מכסין כל האמה של אדנים רק חצי אמה של אדנים וכן לרבי נחמיה תסרה מחברותיה יהיה אמה וחצי נגררת ודו"ק :

ח"א דף צח ע"ב חרוצים היו קרשים כו'. הוא מבואר ע"פ מ"ש המפרשים במעשה המשכן שהיא דוגמת ג' עולמות חצר המשכן נגד עולם התחתון והמשכן עם יריעותיו נגד עולם האמצעי כמ"ש נוטה שמים כיריעה ולפנים מן הפרוכת נגד עולם העליון ששם השכינה שרויה על הכרובים כמו בעולם עליון וז"ש חרוצים היו הקרשים וחלולים היו האדנים שהם דמיון לעמודי השמים שעליהם פרושים היריעות זה ע"ג זה כמו השמים שנאמר בהם נוטה שמים כיריעה וז"ש דבדמיון זה היו הקרשים נראין בלולאות של היריעות ככוכבים ברקיע ואמר עוד על כוונה זו שהיו יריעות זו ע"ג זו כמו השמים ושמי השמים וגדולה חכמה כו' כמ"ש בשמים מה רבו מעשיך ה' והם השמים כמ"ש כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך וגו' ומסיים בהו כולם בחכמה עשית וגו' אלא שאמר גדולה חכמה שנאמר בעליונים כו' דהיינו דומיא דשתי שמים דשם חכמת העליונים דאלו בעליונות כתיב בחכמה טוו את העזים כו' דהיינו מן העזים ע"ש הטהרה גמורה שיהיה טווי בב"ח דלא שייך טומאה כלל מחיים משא"כ יריעות התחתונות של תכלת כו' דהוה שייך במעשיהם בתלוש טומאה וק"ל :

דף צט בפירש"י בד"ה בד' ופלגא סגי שאם מסדרן על רוחבן כו' והרי בד' ומחצה יכול כו' עכ"ל השתא לא אסיק אדעתיה דאמתא באמתא לא יתיב עד דמשני ליה דלא לידחקן אם בא לסדרן על רוחבן ולהכי לקמן דפריך באמתא כו' פירש"י ויסכיבם כו' דכיון דאסיק אדעתיה דאמתא באמתא כו' א"א להסכיבן אלא על רחבן וק"ל : באר"ד מפני הפסקה כו' ובפלגא כו' תסגי עכ"ל נ"ל דאף לשיטת רבותיו שהיו טבעות זקופין יותר מטפח ואם לא היה מסדרן זו אצל זו לא היה הריוח ביניהם שוה דבין האמצעות היה יותר מב' טפחים מ"מ יותר מטפח וחצי טפח לא היה זקוף כ"א מהם וא"כ בפלגא אמה תסגי ליה דשלחפינהו שלא יהיו הטבעות מכוונים זו כנגד זו כקושייתם דלעיל וק"ל : תוס' בד"ה כי היכי כו' אם לא שיש ריוח גדול ביניהן ודוחק עכ"ל כנ"ל ור"ל שזה הפירוש הוא דחוק דמשום שיש ריוח גדול ביניהן לא יהיו מתרבבין כל כך וק"ל : בד"ה נ"ל באמתא ופלגא סגי עכ"ל כנ"ל : באר"ד ועוד היאך היו יכולין כו' א"כ היו הקרשים נוקשין זה בזה כו' וליכא למימר שלא היו הקרשים סמוכים באמצע בין העגלות והיו נוטים על האהלים ועל החצירות יותר מב' אמות מכל צד דא"כ דלא היו מונחין על אמצען טפי לא היו יכולין לעמוד על אמתא ופלגא ועוד דאם היו יכולין לעמוד כך בשלא היו מונחין על אמצען א"כ אפשר להיות נוטים יותר על האהלים והחצירות ולא היו מצריכין ריוח ה' אמות בין העגלות ודו"ק : באר"ד ולא כפירוש הקונט' שפי' אמה ורביע כו' עכ"ל דלשיטת ר"ת א"א לפרש כן שלא היה בכל צד רק אמה ורביע דא"כ לא היה מגיע אורך הקרש שהוא י' אמות על שני דופני החיצונה וצ"ל נמי לפר"ת דהדופנים גופייהו לא הוו בכלל לידיהן אלא בכל רוחב העגלה דאל"כ לא היה מגיע אורך הקרש על הדפנים ולא כפירש"י דלעיל שפירש דעובי הדופן בכלל לידיהן ואין להקשות לשיטת ר"ת כיון דכל צד העגלה הוא ב' אמות וחצי ה"ל לידיהן באמצע עגלות ה' אמות וא"כ בכלל לידיהן היינו ביניהן די"ל כיון דשתי העגלות היו בען א' ארוך ה"ל כעגלה א' ואין ה' אמות שבאמצען קרוי לידיהן אלא ביניהן ודו"ק : ע"ב בד"ה אלא אם כן עשו כו' או בור הרבים עכ"ל כנ"ל : בד"ה א"ד כו' ואמרינן לעיל המוליא משוי למעלה מעשרה חייב כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהא מייתינן לעיל בפירקין הך דמוליא משוי למעלה כו' גבי זריקה דלמעלה מעשרה לכ"ע פטור וא"כ ע"כ זורק ומוליא אינן דומין ותיקשי להו מזורק דלעיל דאמרינן למעלה מי' לכ"ע פטור והכא קמבעיא ליה לחייב די"ל דלעיל איירי בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' דהיינו מקום פטור דה"ל עקירה דהיתירא והנחה דהיתירא ומקום פטור באמצע דפטור לכ"ע משא"כ הכא דמבעיא ליה לחייב בזורק מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור ה"ל עקירה באיסור והנחה באיסור ולכך קשיא להו ממוליא משוי למעלה מי' כו' דמשמע נמי במוליא מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור וחייב התם ה"נ ליחייב

חכמת שלמה

דף צח ע"א רש"י בד"ה מצטרפות כו' אף בהעלם אחת כו'. פי' כשהוציא חצי זית וחזר והוציא חצי זית: ע"ב רש"י בד"ה אמר שמואל כו' דמתוך שהסדר גבוה ג' קרשים כו' כצ"ל: בד"ה לר' יהודה כו' ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני לידיהן כו'. נ"ב פי' כדי שיהיה חרוץ מכל ג' צדדין זולת מה שחרוץ מבפנים שעל ידו נעשית ידות וכן מה שפירש"י בחומש חרוצים מג' צדדין פירושו נמי הכי וק"ל: בד"ה לי מכן וכו' העודפות לר' יהודה כו' סד"א: בד"ה לר' נחמיה כו' ועודפת של יריעה זו לכסות כו' כצ"ל:

דף צט ע"א רש"י בד"ה הוה נקט לה כו' ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה. נ"ב פי' בין האהלים והחצרות לצד דופן החיצון של כל עגלה יש חצי אמה ודו"ק: ע"ב רש"י בד"ה ממקום פטור כו' כנגד רה"י אבל האי כו' כצ"ל:

וזלק

מהר"ם

אמלתייהו דרבי ורבנן הו"ל לפסוק דין זה אבל אב מלאכה אם עשה ב' פעמים ונודע וחזר ונודע דידיעות מחלקות וה"פ לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש אמלתיה דרבי אלא הו"ל להשמיענו בעלמא דידיעות מחלקות וק"ל : ד"ה לא ס"ד וכו' אמאי נקט טפי שובט ומדקדק וכו' פי' בין במילתיה דר' יהודה בין במילתיהו דרבנן ותירץ איכא למימר דס"ד דרבנן נמי מחייבי כו' ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק וכו' והשתא אתי שפיר דנקט שובט ומדקדק דרבנן לא פליגי אלא אשובט ומדקדק ור' יהודה קאמר דאפי' שובט ומדקדק חייב במקום אב דהיינו במקום אורג ומיסך וכ"ש שאר תולדות במקום האבות שלהן א"נ לא מחייבי רבנן אתולדות במקום אב בשום מקום והא דנקטי במלתייהו שובט ומדקדק ואמרי שובט הרי הוא בכלל מיסך וכו' לדבריו דר' יהודה קאמרי וה"ק לדידן אפי' שאר תולדות לא מיחייבי במקום אב אלא לדידך אם ס"ל דחייב אתולדות במקום אב מ"מ בשובט ומדקדק לא היה לך לחייב דשובט הוא בכלל מיסך וכו' ור' יהודה דנקט שובט ומדקדק לרבותא נקט דאפי' שובט ומדקדק חייב במקום אב וק"ל : ד"ה מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו וכו' נראה דגי' רש"י מתיישבת טפי דגרים דעבדינהו לכולהו בהדי הדדי וק"ל : באר"ד וה"פ לעולם דעבד האי לחודיה והאי לחודיה ופליגי במזיד ולענין התראה וכו' פי' ולא בשוגג לענין שיתחייב חטאת אתולדות במקום אב וה"ה דהוי מצי למדחי דעבדינהו לתרווייהו וכו' פי' ולענין שוגג להתחייב אתולדה במקום אב אלא דניחא ליה וכו' : ד"ה הרי כתב שם משמעון וכו' דאי דמי לא הוה פריך מידי דהא כי קא בעי דתנות בסוף ד' וכו' כצ"ל : באר"ד דלא הוי ליה לאתויי מילתיה דרבינא וכו' פירוש אלא הו"ל למימר ולאו היינו דאמר רב אשי באומר כל מקום שהרצה תנוח :

דף צח ע"א ברש"י ד"ה כמה מותיב כמה סדרים הוא מסדר ארבע דעל כרחך כל מה שיכול לסדר וכו' כצ"ל : ד"ה אמר רב כהנא באצבעי וכו' ואותן טבעות זקופים היו וכו' וא"א לעמוד זה כנגד זה פי' אם לא היה פונה הטבעות זה כנגד זה דהשתא היה צריך ד' רווחים לד' טבעות שבד' קרשים פשיטא שלא היה אפשר להושיבן אלא אפי' אם פונה הד' קרשים באופן שבריות האמצעי היו פונים הטבעות של הקרשים של שני הצדדים זה כנגד זה לא היו יכולין לעמוד אם היה אמה ריוח ה"ז נחלקה בין כל קרש וקרש והיו דוחקין זה את זה וק"ל : בתוס' ד"ה הניחא למ"ד קרשים מלמטה עוביין אמה וכו' יכולים לסדר ששה סדרים וכו' פי' ששה קרשים זה אצל זה דהא כל כמה שהיה יכול לסדר על פני אורך העגלה היה מסדר כדי שלא יצטרך להגביה להושיב הקרשים זה ע"ג זה : באר"ד ור' יצחק אומר דשמא מחציין ולמעלה היו כלין וכו' פי' וכיון שלא היה מתחיל השיפוע שהיו כלין והולכין מתחלת עוביין אלא מחציין לא מסתייעא שיהיו יכולין ליתן חודו של זה כנגד עביו של זה שיהיו מונחים שני קרשים באמה אחת דהא לא הוי יכולין להיות מונחים שיפוע זה כנגד שיפוע זה כ"א עד חציו וחצי הקרש שהוא צד העבה של זו וזו ארכן של כל אחת היה צריך להיות נמשך לחוץ מרוחב העגלה וא"א להתקיים כאשר מובן מעצמו : ע"ב בגמ' שנאמר יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר תמו נכרתו והא כתיב תמים ההוא דליתו שלימים וכו' ואע"ג דר' יהודה יליף מקרא דתמו נכרתו דתמים דהכא הוי נמי לשון כלייה לא דריש הכי אלא משום דמייתר ליה תיבה דתמים לכך דריש שהיו כלין והולכין אלא משום דאי לאו אשכחן בשום מקום דלישנא דתמים הוי לשון כלייה לא הוי שייך למדרשיה הכי לכך איצטריך לאתויי קרא דתמו נכרתו אבל לא משום דהוה ג"ש גמורה אבל ר' נחמיה ס"ל דלא הוי תמים מיותר דמבעי ליה למדרש דליתו שלימים וכו' לכך לא איכפת ליה בראייה דמייתי מקרא דתמו נכרתו וק"ל : בתוס' ד"ה דל עשר לאיברא וכו' ומאי חזי למימר איפכא וכו' ואמה רוחב להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני וכו' : ד"ה תנא בנם היה עומד וכו' אלא היו שם ה' שנים למעלה א' מתחיל וכו' כצ"ל ור"ל חמשה היו בכל רוח ורוח שנים למעלה אלא שאותן השנים לא היו מקצה לקצה אלא אחד מתחיל מתחלת אורך עד חציו וכו' וכן השנים שלמטה אבל האמצעי היה מקצה אל קצה פי' מקצה רוח מזרח לרוח מערב וכן ברוח הצפונית וכן ברוח מערבית כיוצא בזה אבל לא היה מקיף הבריח האמצעי כל שלשה הרוחות וק"ל :

דף צט ע"א בתוס' ד"ה שתי גזוזטראות כו' או שיש מחיצות למעלה מן הגזוזטרא וכו' פי' שהגזוזטרא אינו שטח פתוח אלא שמוקפת מחיצות גבוה עשרה טפחים ולכן הוי רה"י אע"פ שגדיים בוקעים וכן העגלה יש מגוף העגלה כמו מחיצות עד למעלה מן הקרשים המונחים עליה הרבה יותר מעשרה : ד"ה בין עגלה לעגלה וכו' לסימנא בעלמא נקטיה וכו' נ"ל דכוונת התוס' בזה הוא משום דמשמעות הלשון דקאמר בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה משמע דזה תלוי בזה דמוכרח הוא להיות בין עגלה לעגלה כאורך עגלה וזה אינו דא"כ הו"ל למימר בקיצור בין עגלה לעגלה חמשה אמות ורוחב העגלה שני אמות ומחצה וכו' כדי שנלמוד מזה שרוחב רה"ר הוא ט"ז אמות ומה לו להזכיר מדת אורך העגלה לסימן שריוח שבין עגלה לעגלה היה כמדת אורך העגלה וכ"ת למה צריך להזכיר מדת אורך העגלה כלל לכך קאמר ואגב אורחא קמ"ל דאורך העגלה ה' אמות ודו"ק : ד"ה למה לי וכו' ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פי' בין דופן עגלה זו וכו' וצד דופן העגלה עם האופן וכו' התוס' הוכרחו לפרש כן כדי שנמצא שמדופן החיצון של עגלה זו עד דופן החיצון של עגלה השניה הוי י' אמות כאורך הקרשים דאלו לפירש"י יהיה י"ב אמות וחצי ודו"ק : ד"ה מסייע ליה לר' יוחנן וכו' תנינא חדא זימנא בפ"ב דעירובין וכו' ומוקי לה ר"י בגמ' בסמוכה לה וקמ"ל דבור וחולייתו מצטרפים וכו' ואע"ג דרב הונא מוקי לה התם באוקימתא אחריתי מ"מ מקשו התוס' לר"י דמוקי לה דהתם נמי קמ"ל דבור וחולייתו מצטרפים לעשרה א"כ תרתי מתני' למה לי : באר"ד א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפין לארבע וכו' והא דקאמר בגמ' מסייע ליה לר"י דאמר ר"י בור וחולייתו מצטרפים לעשרה צ"ל דה"ק דכשם שמצטרפין לעשרה עומק ה"נ מצטרפין לרוחב ארבעה וק"ל : ע"ב בתוס' ד"ה אא"כ עשו לו מחיצה וכו' אלא בבאר מים

חיים

הכא בזורק דאין לחלק בין מוליא לזורק בכה"ג דאיכא עקירה והנחה באיסור ומיהו ק"ק דא"כ מאי מייתי לעיל מהך דמוליא משוי למעלה כו' לחייב המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' דהא ע"כ גבי זריקה אינן דומין הזורק מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור דהיינו למעלה מי' לזורק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים למעלה מי' דפטור לכ"ע וי"ל דהתם לא מייתי אלא מהאי טעמא דקאמר דחייב במוליא משוי למעלה מי' שכן משא בני קהת הכי נמי איכא לחייב מה"ט המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' משום שכן היה משא בני קהת משא"כ בזורק דכה"ג מפליג במתני' בין זורק למושיט ודו"ק: באה"ד והא דמייתי ראיה מהנופל ונותן ע"ג כו' דמיירי בכל ענין בין בזורק כו' עכ"ל וק"ק דאמאי לא מוקי נמי הך בזורק ממש על גביו שלא הלכה באלכסון כהך דאחד הזורק חייב דפ"ק דמוקי לה בכה"ג וי"ל בדוחק דהך הזורק דפ"ק משמע להו לאוקמי בכה"ג שלא הלכה באלכסון דומיא דמוליא ומושיט דקתני נמי התם אבל בזורק דהכא משמע דאיירי בכל ענין דומיא דזורק דרישא דאיירי בכל ענין ודו"ק: בד"ה ולמאי והא כו' והרי הוא ככותל עב כו' ואם זרק מחט או קוץ ד' אמות היה פטור כו' עכ"ל והא דפסיקא ליה לפטור על המחט יותר מעל הדבילה היינו משום דהדבילה כיון שהיא רואה את הקרקע חשיב כמונח על גבי הקרקע משא"כ המחט שמונחת על גבי הדבילה שאין המחט רואה הקרקע והרי היא כמונחת על הכותל ופטור עליה וכה"ג כתבו התוס' פ"ק דף ז' בד"ה וטח בפניה כו' ע"ש וק"ל: בד"ה זרק דף ט' וא"ת אפילו ליכא בקיעת כו' מ"ש מטרסקל ועמוד ברשות הרבים כו' עכ"ל מעמוד ברשות הרבים גבוה ט' ניחא דקשיא להו דאיירי דליכא בקיעת גדיים כדאמרי' לקמן אבל מטרסקל דקשיא להו הוא מגומגם דהא ודאי אית ביה בקיעת גדיים כדמוכח הסוגיא לקמן ולא מחייב אפילו על גביו לרבנן דפליגי עליה דר"י בר יהודה וצ"ע וק"ל:

דף ק פירש"י בד"ה לרבנן דפליגי כו' וכ"ת נמי לזורק ד' אמות וכשבא כו' עכ"ל דלהך מילתא דלעיל בזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה דאפילו תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו לא אצטריך ליה לרבא לאשמעינן דכיון דאין סופו לנוח בר"ה ממתני' ור' יוחנן נמי שמעינן ליה אלא דכ"מ נמי להך מילתא לזורק ארבע כו' דאע"ג דסופו לנוח אשמעינן רבא דאפילו תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו כדמסיק בגמרא וק"ל: תוס' בד"ה פירות מבטלי כו' ואפילו בחריץ כו' אע"ג דהוי לקולא כו' עכ"ל דבאיסורא דרבנן כגון ב' חצירות אמרו דאינו ממעט אע"ג דהוי לקולא דבאיסורא דאורייתא לא הוה אזלינן ביה לקולא דאינו ממעט כיון דמן התורה ממעט והוצרכו לזה דאל"כ לא ה"ל למיסתם למימר כל דבר הניטל אינו ממעט כו' כיון דלחומרא נמי נימא דממעט ודו"ק: בד"ה והא לא נח וא"ת מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' ד"ה חייב כו' עכ"ל ולעיל גבי הזורק בארץ חייב דפריך נמי והא לא נח כו' לא קשיא להו מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' ד"ה חייב די"ל דא"כ לא ה"ל לאפלוגי במתניתין בין למטה מי' ובין למעלה מי' אלא ה"ל לאפלוגי בין למעלה מג' ובין למטה מג' ודו"ק: באה"ד ואין נראה לומר דאתוך ד' אמות כו' וא"כ כשנח אח"כ חוץ לד' אמות כו' עכ"ל דהכא ארישא ליכא לאקשויי מאי פריך ואימא תוך ג' הוי וכמי שהונחה דמי ופטור עליה די"ל דלא שייך למימר קלוטה כמי שהונחה דמי אלא כשבאת לרשות אחר דאיסורא כגון המוליא מרה"י לרה"י דרך רה"ר וכגון חוץ לד' אמות אבל תוך ארבע אמות דרשות דהיתרא נינהו לא שייך למימר ביה דכמי שהונחה דמי תדע [א] דאל"כ לא לחייב לעולם למ"ד קלוטה כמי שהונחה דמי בזורק חוץ לד' אמות דבכל תוך ד' אמות נימא דקלוטה כמי שהונחה דמי ודו"ק: באה"ד [מתני'] נמי הכי משמע דאחוץ כו' וי"ל דפריך לרבא דאמר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דודאי עיקר הקושיא מרישא דהסיפא ודאי איכא לאוקמי תוך ג' ד"ה חייב אלא כיון דע"כ הרישא לא מתוקמא אלא בנח ע"ג משהו מוקמינן הסיפא נמי בהכי דמ"מ הסיפא לא ה"ל לאוקמא בהכי כיון דקודם דנח ע"ג משהו ובא לתוך ג' ד"ה חייב ודו"ק: בד"ה אחזתו כו' ונראה דע"ג קרקע אפילו לר"י דהיינו רבנן דקאמר רבא כו' עכ"ל הוצרכו לזה משום דקשיא להו דר"י אדר"י דלעיל בפרקין סבר ר"י דקלוטה כמי שהונחה דמי ובפרק בתרא דעירובין מוכח דאליבא דר"י נמי קאמר רבא דצריך הנחה ע"ג משהו וכל זה מפורש בתוס' פרק המוליא יין בד"ה והאמר רבא כו' ע"ש וק"ל: ע"ב גמרא לרב חסדא כו' שופכין דידיה היכי שדי להו כו' לכאורה לרב הונא הוה ניחא ליה דשופכין שדי להדיא מתוכה לים אף בלא זיז משום דלא הוה אלא כחו במקום פטור ושרי אבל ק"ק דא"כ מאי מייתי דכחו בכרמלית שרי מהא דתניא ספינה כו' מטלטלין מתוכה לים. כו' דש"מ כחו בכרמלית לא גזרו דאימא דלאו היינו טעמא דבכרמלית לא גזרו אלא דהוי מקום פטור כרב הונא דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה ולהכי שרי דהוי כחו במקום פטור ויש לייסב דלרב הונא נמי לא הוי ניחא ליה בשופכין דידיה אלא ע"י זיז ושדי ליה במקום זיז דלא מאיס המקום שימלא שם והשתא מייתי שפיר מהך ברייתא דקתני מטלטלין מתוכה לים אבל לא כו' דע"כ לרב הונא נמי בדליכא זיז איירי דאל"כ מן הים לתוכה נמי שרי ע"י זיז כמ"ש התוס' לקמן ואפ"ה בלא זיז שרי מן הים לתוכה משום דלא הוי אלא כחו ה"נ א"ל דכחו בכרמלית שרי ודו"ק: תוס' בד"ה גמירי כו' מיהו נ"ל דאף הכלי שדולה כו' הוי למעלה מי' עכ"ל לר"י דשרי לקמן לטלטל ברשויות דרבנן דרך מקום פטור לא הוי צריכי להכי דה"נ הכא א"כ דהכלי נשקע במים ולא הוי למעלה מעשרה לקרקע והוי מקום כרמלית מ"מ כשמביאין לספינה למעלה מי' דרך מקום פטור הוא אלא לרבנן דר"י דסברי לקמן ברשויות דרבנן נמי אסור לטלטל דרך מקום פטור הוצרכו לזה דאי הוה נשקע למטה מי' לקרקע באו המים מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ואסור אבל אם לא נשקע במים ונשאר למעלה מי' הרי באו ממקום פטור לרשות היחיד מיהו בעי זיז משום היכרא כיון דלא ניכר דבאו ממקום פטור ועיין בזה לקמן ודו"ק:

דף קא בד"ה ר' יהודה כו' אלא בעמוקה י' וגבוה י' כו' דרך מקום פטור אסור כו' עכ"ל. וצ"ל דהא דאסרינן הכא מתוכה לים היינו לשפוך להדיא לים אבל על דופני הספינה דהיינו כחו שרי אפילו לרבנן דהא בסיפא מודו לר"י דשרי מתוכה לים ע"י כחו אפילו באינו גבוה י' וק"ל: בד"ה עמוקה י' כו' דהכא מיירי בדליכא זיז כ"ש כו' עכ"ל. ואפ"ה ברישא בעמוקה י' וגבוה י' שרי אפי' מן הים לתוכה אפילו בלא זיז דכיון דגבוה דופני הספינה י' מן הים הכל יודעין דרשויות דרבנן (הוי) [שרי] דרך מקום פטור כה"ג נמי ביבשה וק"ל: בד"ה הני ביליאתא כו' ויש להם דפנות וקרקעית העשויות נסרים כו' עכ"ל ר"ל דפנות שלמים אלא שהקרקעית עשוים נסרים ויש חלל כו' וכן נראה מדבריהם לקמן שכתבו כאלו דופני הספינה עקומין ומסבבים הנסרים כו' ועוד שכתבו לקמן בספינה שיש מחילה י' כו' וכן נראה מלשון הערוך בערך בילית ע"ש וק"ל: בד"ה וזרק ונח כו' למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין מחילות דמים כו' וס"ד נמי דלא פליגי רבנן עלה כו' עכ"ל. דבריהם צריכין עיון דלפי סברת האמת נמי דמחילה דמים מהני טפי כפי שיטת רש"י כיון דס"ד השתא דלא פליגי רבנן עליה דר"י בר יהודה תקשה להו מהך דגזוזטרא דבעי מחילה אהך דטרסקל דלא בעי מחילת י' ועוד דלפי האמת נמי דפליגי רבנן עליה דר"י בר יהודה בטרסקל כיון דמיהת מודו ליה בהך דעמוד ברה"ר גבוה כו' כשיטת רש"י דליכא ביה מחילה גבוה י' כיון דלית בקלר שלו אלא ג' דאין המחילות עשויות למקום ארבע ותקשי להו בגזוזטרא אמאי בעי מחילה גבוה י' דליכא למימר דמחילות העמוד כיון שיש לו עובי ארבע ובקלר שלו נמי מיהת יש לו עובי ג' כפי' התוס' לקמן מקרי שפיר מחילות שלו עשויות למקום ד' דאם כן לפי התירוץ שכתבו דגזוזטרא בעי מחילה י' דהיינו לטלטל אבל לזרוק לא בעי י' ומטרסקל שפיר פריך כיון דבטרסקל דאין שם י' הוי מחילה בלזרוק ה"נ בספינה שיש מחילה י' כו' ואם נאמר דהך דעמוד ברשות הרבים לא מקרי מחילה גבוה י' ניחא דפריך נמי מיניה בכה"ג אבל אם נאמר דעמוד ברשות הרבים מקרי מחילה י' יקשה לך דאכתי מאי פריך מעמוד ברשות הרבים כו' דאימא דלא מהני מחילה י' רק לזרוק אבל לטלטל בספינה לא מהני נמי מחילה י' גם ממה שכתבו התוס' לעיל בפרקין אהך דעמוד ברה"ר כו' דחייב היינו ע"ג אבל תחתיו לא מוכח דהמחילות שלו אינו מקרי מחילות גבוהות י' דאל"כ אמאי לא מהני מחיצות י' שלו גם לטלטל תחתיו כמו בגזוזטרא דמהני המחילות י' לטלטל גם למטה והוכחה זו יש לדחות דבגזוזטרות עשויות המחילות לשם כך ולכך מהני גם לטלטל למטה משא"כ בעמוד ברה"ר כו' דאין המחילות לשם כך ולא מהני לטלטל תחתיו כמ"ש התוס' לעיל גם ההוכחה קמייתא יש לדחות קלת דאימא דהתוספות מספקי להו אי מקרי מחילות עמוד ברה"ר כו' מחילות גבוהות עשרה ולכך לא רלו להקשות מיניה לפי האמת אהך דגזוזטרא אלא דלפי תירולם שכתבו דאיכא לפלוגי בין לזרוק ובין לטלטל אית לן למימר דתלמודא ס"ל דאין מחילות עמוד מקרי מחילות גבוהות י' והשתא ניחא שהולרכו למ"ש וס"ד נמי דלא פליגי רבנן כו' אבל מ"ש למאי דס"ד דאין חילוק בין מחילות כו' לא יתיישב אכתי מי הכריחם לזה ואולי שהתוס' מפרשים כשיטת רבותיו של רש"י דבקיעת (גדיים) [דגים] מהני טפי להוי מחילה ולמימר גוד אחית כו' והשתא ניחא ס"ד שכתבו בקמייתא ובבתרייתא אבל ממ"ש לקמן בד"ה ויש בקלר כו' ומבטלי בקיעת גדיים גוד אחית כו' נראה שהם מפרשים כשיטת רש"י ולא כרבותיו ודו"ק: באה"ד גזוזטרא שהיה כו' אא"כ עשו לה מחילה כו' יש לדקדק דמהך מתניתין תקשי לרב הונא דס"ל הכא בספינה דאית לה נמי מחילה י' ולא אמרי' גוד אחית ומ"ש מגזוזטרא דאמרי' בה גוד אחית וי"ל דאיכא למימר דשאני גזוזטרא שהמחילות נעשית לשם כך משא"כ בספינה דלא נעשית לשם כך להתיר טלטול בשבת ומיהו ק"ק לפי זה מאי קשיא להו לקמן אהא דקאמר תלמודא ומנא תימרא וכו' וא"ת אמאי לא פשיט ממתני' כו' דאימא דשאני התם דהמחילות עשויות לשם כך וי"ל דמ"מ ה"ל למפשט שפיר מהך מתני' דגזוזטרא דבקיעת גדיים לא שמה בקיעה ודו"ק: ע"ב בפירש"י בד"ה הא איכא כו' ועוד מאי דוחקיה דרב יוסף לשנויי הכי נימא כו' ואביי גופיה מאי מותיב כו' עכ"ל ר"ל לפרש"י ניחא דאביי מוקי הך דעמוד כו' אפי' כרבנן דסתמא קתני וכ"ל דוחק לאוקמי כר"י בר"י אלא דרבנן נמי דפליג עלה דר"י ב"י בטרסקל מודו בעמוד וכדמסיק מאי אריא כו' הכא ה"ל מחילה שאין הגדיים כו' וא"כ ה"ה ספינה ה"ל מחילה שאין הגדיים כו' אבל לשיטת רבותיו של רש"י דע"כ ההיא דעמוד כו' כר"י ב"י אתיא דלדידיה מהני מחילות שהגדיים כו' גבי טרסקל למימר גוד אחית אבל רבנן הא פליגי גבי טרסקל ומינה בעמוד ברה"ר כו' דלא מהני מחילות שהגדיים בוקעין בה למימר גוד אחית ואם כן כיון דאין נראה לרב יוסף דוחק לאוקמא הך דעמוד כר"י ב"י אם כן מאי דוחקיה לשנויי הכי מאי אריא כו' ולפלוגי בין עמוד לספינה ה"ל לשנויי בפשיטות דהך דעמוד אתיא כר"י בר יהודה ורבנן פליגי עליה כדמתקיף לה רב יוסף גופיה ועוד אביי גופיה דמותיב לה מהך דעמוד כו' כיון דלא ידע לאוקמא אלא כר"י בר יהודה כמו בטרסקל מאי מותיב ליה ואת לא תסברא כו' דלא חזינן וחכמים פטרי וכו' ומהרש"ל כתב לייסב שיטת רבותיו ולחלק בין טרסקל לעמוד ואין לי להאריך כי דברים דחוקים הם בפרש"י וק"ק בעיני רש"י דמקשה לרבותיו מפ"ק בתרי דוכתי דבקיעת גדיים מעכבי גוד אחית אמאי לא קשי' ליה בפשיטות מסוף סוגיא דשמעתין דאין מחילה תלויה מתרת אלא במים מוכח מזה אדרבה דבקיעת גדיים מבטל מחילה ויש לייסב ודו"ק: תוס' בד"ה פשיטא כו' שמא כו' ומטלטל מרה"י לכרמלית כו' עכ"ל. כ"ל דר"ל דאפשר שלא יכול להגיע מתוך הספינה אל החפץ בידו ויצטרך ליטול קנה ארוך בידו להושיטו מחוץ

קרני ראם [א] דאל"כ לא לחייב. כ"כ עיין לעיל דף ה' בתוס' ד"ה בשלמא לבן עזאי ובחי' הרשב"א שם:

מהר"ם

חיים או בור ברה"ר וכו' פי' בור ברה"ר והיא של רבים: ד"ה או דלמא כיון דממקום פטור קאתי וכו' המוציא מתנות לפלטיא דרך סטיו חייב פי' וסטיו הוי מקום פטור: באה"ד אבל אם זרק ממש כנגד העמוד וכו' ודאי חייב פי' ולכך גבי מתנות לפלטיא דרך סטיו חייב אפי' בזורק דהתם לא שייך שום אלכסון ופיסוק כח: באה"ד ודוקא בזורק מיבעיא ליה אבל במוציא ומכנים פשיטא דחייב נ"ל דר"ל וה"ה במושיט חייב נ"כ בכל ענין דהתם נמי לא שייך פיסוק כח אפי' באלכסון והשתא יתיישב שפיר הא דקאמר בתר הכי והא דמייתי ראיה מהנוטל והנותן ע"ג חייב משום דמשמע ליה בכל ענין בין בזורק וכו' ר"ל וכיון דבמושיט אין חילוק אלא בכל ענין חייב אפי' באלכסון ה"נ בזורק דהא מדמי להו מתני' להדדי דאל"כ תקשה עדיין מה מייתי ראיה מהנוטל והנותן וכו' ואע"ג דאיירי בין במושיט בין בזורק דלמא איירי שלא באלכסון אלא שזורק ממש כנגד העמוד אבל לפי מה שכתבתי יתיישב שפיר וק"ל: באה"ד והשתא לא דמי למוציא מתנות לפלטיא וכו' דהתם מכחו בא לרה"ר פי' ולכך חייב אפי' בזורק וה"ק: ד"ה לאחרים עושה מחיצה וכו' גבי חוליות הבור לא שייך למימר הכי וכו' כוונת התוס' בזה כדי שלא יקשה אמה שפירשו התוס' לעיל בד"ה מסייע ליה לר' יוחנן וכו' א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפים לארבע וכו' ומיירי כשהחוליא גבוה י' וכו' ולמה לי גבוה י' נוקמא כגון שאין הבור עמוקה י' כ"א בצירוף החוליא ולכך כשנוטל ונותן ע"ג החוליא חייב אע"ג שאין החוליא גבוה י' וגם אינה רחבה ד' מטעם כיון דלאחרים עושה מחיצה דהיינו הבור לעצמו לא כל שכן לכך כתבו התוס' דלגבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי וכו': ד"ה כגון שזרק דף וכו' מ"ס וכצ"ל תחלת הדבור זרק דף וכו' הנחת חפץ ועשיית מחיצה וכו' וקאי אלישנא דבעי רבא זרק דף ונח ע"ג יתידות וכו': באה"ד משמע דוקא על גביו אבל תחתיו לא וכו' פי' דבשלמא אי הוה תחתיו נ"כ רה"י הוי כאלו זרק הדף לתוך רה"י והוי שייך לומר הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קא אתו אבל השתא דאפי' לאחר הנחת הדף לא הוי רה"י תחתיו א"כ היאך יתיישב בזריקת הדף הא לא זרק הדף לתוך רה"י ואמר ר"י כגון שיש מחיצה וכו' פי' ולכך ע"י הדף נעשה תחתיו רה"י וק"ל:

דף ק ע"א בגמ' לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלת מחיצה וכו' וצריך ליתן טעם כיון דס"ל דמחצלת מבטלת מחיצה והנחה וסילוק מחיצה בהדדי קא אתו ס"ל דפטור א"כ גבי עמוקה עשרה וזרק לתוכה מחצלת נמי ליפטר דהא ממעט עומק הבור כמו נתן לתוכה חוליא וצ"ל דכשנותן המחצלת לתוכה אין דרך ליתן אותה שם לבטל עומק הבור אלא להצניע אותה בתוכה אבל כשחולקה במחצלת נתכוין למעט ולהפסיק רחבה: בתוס' ד"ה פירות מבטלי מחיצה וכו' א"נ דבילה דבר

חכמת שלמה

דף ק ע"א רש"י בד"ה וזרק לתוכן מחגלת משום כו'. מקום מחגלת כג"ל וסס"ד: בד"ה תל המתלקט כו'. וג"ב פי' ממקום שיגיע שיפועו לעשרה משם ושלאה אם יש ד' על ד' הוי רה"י אבל מלשון הרמב"ם משמע כפשוטו שהתל גופו נעשה רה"י וצ"ע: תוס' בד"ה והא לא נח כו' וי"ל דפריך לרבא דאמר כו'. נ"ב פי' כמו שרבא פליג אברייתא דאמר תוך ג' ד"ה חייב כך ר' יוחנן נמי פליג אהך ברייתא ולא ס"ל כברייתא אלא כסברת דרבא דבעי לעולם הנחה על גבי משהו ומאן דפריך והא לא נח הוא ר' יוחנן בעצמו או א' מבני ישיבתו וס"ל כסברת דרבא וק"ל: בד"ה אחזתו הרוח כו' ונראה דע"ג קרקע כו'. נ"ב פי' דוקא ברוח בעינן הנחה ע"ג משהו אבל בקרקע לא בעינן הנחה ואפי' כנתגלגל קרוי הנחה ודו"ק: באה"ד כדפי' לעיל כו'. נ"ב דף פ' ד"ה והאמר רבא כו': ע"ב רש"י בד"ה כרמלית מארעא משתינן י' של אויר כו' כג"ל: תוס' בד"ה עושה מקום ד' כו' אלא עושה מקום כו'. נ"ב פי' מה שאמר עושה מקום ד' לאו למעוטי מחילה עשרה אלא מש"ה תפס ארבעה בדבריו שקאי על הזיז שאמר רב הונא בכל שהוא פליגי הכי עליה והומנס דבעינן שיהא רחב ד' וממילא דבעי נמי מחילה עשרה ודו"ק:

דף קא ע"א רש"י בד"ה עמוקה הספינה הס"ד: בד"ה עשרה לתוכה דהויא רה"י הס"ד: בד"ה אבל לא כו' עמוקה עשרה דאי כו' להגביה את ידו כו' כג"ל: בד"ה הני ביליאתא כו' לטלטל בכולה מתקיף לה הד"א: ע"ב גמ' דכתיב בחלל חרב דחרב הרי הוא כחלל אין אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה אפי' בחוט הסרבל כג"ל והשאר נמחק: רש"י בד"ה הא איכא כו' ועל מה שפירשו כו' לאביי הכי מידי איריא הך דעמוד התם משום כו' כג"ל. וג"ב ולפי דעת רבותיו ז"ל דטרסקל גרע טפי מעמוד שאין לו מחילות ראויות כל עיקר לומר עליהן גוד אחית ומש"ה פליגי רבנן עליה דריב"י משא"כ כשיש לו מחילות ראויות ולאוי לומר עליהן גוד אחית מאחר שהגדיים בוקעין בה ואין להקשות א"כ גבי מחילה תלויה אמאי התירו חכמים יותר מבחורבה הלא כשהגדיים בוקעים בה מועיל לגוד אחית ולא קשה מידי כי יש חילוק בין גוד אחית שאין כאן מחילה למחילת עשרה אלא שהיא תלויה ובאת להתיר אפי' למטה ממנה שאין לה אפי' שורש אחת אלא הכל אויר ומשום תלויה באת להתיר כאלו קבוע היא למטה דאז בודאי גדיים בוקעין גורעין אותה מלהיות למטה אלא במקומה עומדת אבל גוד אחית אינו שייך אלא להמשיך המחילה כדי לעשות למעלה רה"י ואז מועיל בקיעת גדיים שהרי לריך להמשיך המחילות כדי להיות רה"י למעלה ובמקום בקיעת גדיים במקומה עומדת והוא רה"כ או כרמלית ודו"ק: בד"ה ואמר שמואל כו' להיות אב הטומאה והספינה את הכלים שבתוכו דחרב הרי הוא כחלל והוי אבי אבות הטומאה כג"ל וג"ב ס"א: בד"ה כדבר שאינו כו' המעמידם בנין כל שהוא כו' כג"ל: תוס' בד"ה פשיטא כו' וכשאין קשורות כג"ל: בד"ה נפסקו כו' שלשה בתים ונפל האמלעי

לספינה אל המים להגיע אל החפץ והשתא שפיר קאמרי שיטלטל הקנה ארוך מרה"י לכרמלית ואתי לאתויי שוב מכרמלית לרה"י החפץ והקנה וק"ל: **בד"ה** כי אתמר כו' והא דקאמר שכל מחילה כו' ומסיפא דקתני כו' פריך לרב נחמן כו' עכ"ל. מבואר יותר ברא"ש ע"ש:

דף קב בפרש"י בד"ה כגון שנתכוון כו' ואע"ג דאוגדו בידו לאו משום זריקה כו' ר"ל דלא שייך אוגדו בידו לענין מלאכת שבת אלא באיסור הוצאה וזריקה ולא באיסור חבורה וק"ל: **בד"ה** והא כי קתני כו' ואי סתם זורק ט' עכ"ל. אע"ג דזה הכלל איירי במעביר דהוי בידו כמו זורק דאיירי בלכתא ומתנא דהוי בידו והוי שפיר דומה מ"מ משמע ליה כיון דזה הכלל איירי במעביר סתם דומיא דהכי איירי זורק סתם וק"ל: **תוס'** בד"ה אלא אמר רבא כו' למה הוצרך להשמיענו הכא דחבורה כו' וכן לרבא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דמשמע דלרב אשי לא קשה להו מידי ואמאי הא כיון דקתני בזורק ד' אמות ונזכר ולא חזר ושכח דפטור ל"ל למתני הכי גבי חבורה דמ"ל חבורה ומ"ל זורק ד' אמות ועוד כיון דאפילו בשוין קשיא להו ל"ל למתני חבורה תקשי להו בפשיטות לרבא דקאמר תרתי קתני ל"ל למתני זה הכלל דבכ"מ מוסיף זה הכלל על המילתא דקתני ברישא וכאן אדרבה כ"ש הוא כיון דזורק ונזכר פטור כ"ש במעביר דהוי בידו ויש ליישב דאי לא הוה קתני זה הכלל ה"א דחבורה איירי דוקא בלכתא ומתנא ולא הוה תנינן ברישא א"כ קלטה כו' אבל השתא דקתני זה הכלל ליכא למימר הכי כדפרכינן והא זה הכלל דקתני אזריקה כו' [א] ומה"ט נמי ל"ק להו לרב אשי דהוא לא הגיה המשנה אלא שהוא מפרשה כך כמ"ש התוס' לקמן ואי לא הוה תני חבורה הוה מפרשינן הזורק ונזכר כו' דרישא כפשטיה אע"ג דלא חזר ושכח חייב וסיפא דזה הכלל בלכתא ומתנא אבל השתא דקתני [חבורה] וזה הכלל ליכא למימר הכי כדפרכינן לקמן והא זה הכלל כו' אבל לרבא דקאמר תרתי והגיה המשנה א"כ לא נזכר כו' דהשתא זורק ונזכר כפשטיה דמשום זכירה הוא מפטר לא ה"ל למתני בתר הכי חבורה דמ"ש דליכא למימר השתא דלא הוה תנינן ברישא א"כ קלטה כו' והוה מוקמינן זה הכלל בלכתא ומתנא הא (כל) זה הכלל לאתויי אתא כל מילי משמע אפי' בלאו לכתא ומתנא וע"כ ברישא א"כ קלטה תנינן להו ודו"ק: **בד"ה** והוציאן חייב כו' ואע"ג דפיו למעלה מי' ואינה רחבה כו' ודמי לטרסקל כו' עכ"ל. קצרו בדבריהם וזה ביאורם דקשיא להו כיון דלפי האמת פיו הוא למעלה מי' ואינה רחבה ד' אמאי מסוי ליה מחשבתו למקום ד' טפי מבוכיאר ויריעה דמקרי מקום פטור ולא אמרינן ביה דמחשבתו משוי ליה מקום ותירצו דלא דמי דפיו איתו מקום קביעות כמו בוכיאר ולכך משוי ליה מחשבתו מקום ד' ובטל אגב רה"ר דאין רה"ר פחות מד' משא"כ בוכיאר אע"ג דאיכא מחשבתו לא משוי ליה מקום ד' דאיתו בטל אגב רה"ר כיון דקביעות הוא טפי וכתבו דהך דהכא דבטל אגב רה"ר הוא כמו טרסקל דאמר בפ"ק דלמטה מי' אע"ג דגבוה ג' ורחב ד' הוה דינו ככרמלית אמרי' ביה דבטל אגב רה"ר כמ"ש התוס' שם דאין כרמלית בכלים והיינו משום דבטלי אגב רה"ר ה"נ אית לן למימר הכא גבי פיו דלמעלה מי' אע"ג דדינו כמקום פטור בטל הוא אגב רה"ר וכתבו ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה כו' כדאמרינן בריש פירקין שכך היתה משא בני קהת משא"כ בוכיאר דלא מליתו ביה דהוי כאלו הוא רשות הרבים ודו"ק:

סליק פרק הזורק

פרק הבונה

ע"ב תוס' בד"ה לול של כו' דלא חשיב להאי פתח עשוי להכנים ולהוציא עכ"ל הס"ד וא"כ מ"ה אבל בהנך כו' כצ"ל ור"ל משום דבפרק חבית קאמר דלול של תרנגולים עביד פיתחא לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא קאמר דשמואל לא חשיב ליה להאי פתח עשוי להכנים ולהוציא ופליג אסוגיא דהתם ובד"ה אבל בהנך כו' קשיא להו לפי הצריכותא דעבדו לא הוה אצטריך למליעתא דלרב דמשום לבתרייתא דרך בנין מכ"ש מליעתא ולשמואל דקמייתא לא חשיב בנין כ"ש מליעתא ולא הוה אצטריך פלוגתייהו אלא קמייתא משום רבותא דשמואל ובתרייתא משום רבותא דרב וקאמרי דפסיקא ליה לתלמודא שום סברא דמקמייתא ובתרייתא לא הוה ידעינן מליעתא אי לרב אי לשמואל וק"ל:

דף קג בד"ה אם לבהמה כו' דאל"ה מחייב אשיורא זוטא כדאמר לעיל כו' עכ"ל מהא דפריך אטו כולהו לאו לייפות ניניהו אין ראיה דמחייב אשיורא זוטא דהיינו משום דמלאכת השיורא זוטא נמי נעשה ממילא שהרי הקרקע מתייפה מאליו משא"כ אם להיסק דשיורא הזוטא לבהמה כמלא פי גדי לא נעשה ממילא ולכך הוצרכו לראיה מדאמר לעיל וק"ל: **בד"ה** באגם שנו ומתניתין דלא שייך לאוקמא באגם כו' דאיירי באילן יבש כו' עכ"ל דהך דקתני בברייתא התולש כו' אם לאכילה כו' שייך לאוקמא באגם דאינו מייפה שם הקרקע אבל במתני' דלא קתני אלא המלקט עצים כו' אם להיסק כו' ולא קתני תולש לא שייך לאוקמא באגם דודאי שם נמי האילן מתקן כל שהוא אי לאו באילן יבש והברייתא לא שייך לאוקמא ה"נ ביבש דמ"מ בתולש הקרקע מתייפה בכך וק"ל: **בד"ה** לא צריכא כו' דהא מפים מורסא כו' ממחט של יד ליטול בה כו' עכ"ל דמטעמא דקאמר הכא דפטור משום דקעביד בארעא דחבריה ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופא כמ"ש התוס' לקמן ומש"ה מדמו להו הכא למפים מורסא כו' ולמחט של יד כו' דהוו נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל: **ע"ב** בד"ה א"ת דאאזרך כו' דהא ת"ק פטר אפילו שתי אותיות משם אחד כו' ר"ל אפי' שם תת כו' דהוי שם במקום אחר שם מלשון שסה וכן תת מלשון נתינה משא"כ א"ה דאינו שם גם במקום אחר ומשום ר"ש נקטיה דמחייב אפי' בכה"ג דאם לא כן תקשי ר"ש היינו רבי יהודה וק"ל:

ח"א **דף קג ע"ב** **נאמר** בשני ונסכיהם כו'. מכאן לניסוך המים כו' מפורש פ"ק דתענית:

דף קד בד"ה גרועי קא כו' ועוד אי ר"ח בר אבא בסתומה איירי תקשה נמי כו' עכ"ל.

ר"ל דהתם לא הסיק אדעתיה מעיקרא לאפלוגי בין סתומות ובין פתוחות ומקשה מהא דאין נביא רשאי לחדש כו' ומקשה ועוד לפי הסברא דבסתומות איירי הא דר"ח בר אבא תקשה נמי הא דרב חסדא אלא ע"כ בפתוחות איירי הא דר"ח בר אבא ולא תקשו הא דרב חסדא אלא הך דאין נביא רשאי לחדש כו' והשתא מסקנת סוגיא דהתם כי הכא ומה שיש לגמגם שם בדברי התוס' ע"ש בהדושו באורך ודו"ק: **ע"ב** בד"ה נתכוון כו' מאי אריא נתכוון לכתוב ח' כו' אפי' נתכוון כו' עכ"ל. קצת יש לגמגם בזה אדרבה בנתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זיינין נתקיימה מחשבתו טפי שהרי ב' זיינין הם בכלל ח' משא"כ נתכוון לכתוב ז' אחת שלא נתכוון כלל על ב' זיינין וק"ל: **בא"ד** ואע"ג דהשתא מיהת לא' כו' דוודאי איירי שהיה צריך לכתוב שתי אותיות דאל"כ לא מחייבי כלל אלא דהשתא מיהת לא' הוא דמתכוון ועלה בידו ב' וק"ל: **בד"ה** אמר רב חסדא כו' לא קאמרי כו' אבל גבי גט כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא מתני' דהכא בס"ת דמטעמא דמשום זה אלי ואנוהו לא מסתבר שיהיה פסול מדאורייי' וא"כ לענין חיוב שבת הוי כתב [ב] מן התורה וק"ל: **בא"ד** ומשמע ליה דמתני' דהכא איירי בכל ענין כו' דלא ניחא להו למימר דלר"ח אין חילוק בין כשמתקן ובין איטו מתקן באחרון יותר מן הראשון דהך סברא פשוטה לחלק שהרי לא הוזכר בדברי ר"ח ב"י וע"כ הוא מפליג בהכי ור"ח לא פליג עליה אלא בהך טעמא דזה אלי וגו' וק"ל:

ח"א **דף קד ע"א** **מנצפ"ך** צופים אמרום כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין בתוספות הכא ובריש פ"ק דמגילה ובחידושי הלכות: **אלה** המצות כו'. האי קרא אלה המצות והמשפטים וגו' בסוף ספר במדבר כתיב ולפי ענינו לא אצטריך האי קרא התם אלא למעט אתא שאין לחוש רק על המצות ומשפטים שנאמרו בד' ספרי החומש וספר אלה הדברים אינו בא לחדש אלא שהוא משנה תורה ודו"ק: **מ"ם** וסמ"ך שבלוחות בנס כו'. מדכתיב משני עבריהם משמע ליה שהיה חקוק מעבר לך זה עד עבר לך השני וכפירש"י בחומש מב' עבריהם היו האותיות נקראות ומעשה נסים היה עכ"ל ע"ש: **מבפנים** ומבחוץ כו'. יש לדקדק בזה מאי קמ"ל דהיא היא דקאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס כו' כפירש"י שהיה החקק נוקב כל הלוחות וא"כ ודאי דנקרא גם מבחוץ וי"ל משום דלא תימא דמבחוץ היה נקרא ג"כ נכוב בהך סרו אלא דמבפנים נקרא מצד ימין לצד שמאל כמו כתב העבריים ומבחוץ נקרא מצד שמאל לצד ימין בהיפוך אותיות ואשמעינן רב חסדא דאינו כן אלא דמבחוץ נמי היה נקרא מצד ימין לצד שמאל בהיפוך האותיות והיינו נכוב בונן בהר רהב סרו ורם דאיכא שום כוונה ודרש בקריאת התיבה בהיפך כדלקמן באותיות הא"ב דדרש בהיפך א"ת ב"ש כו' וכן לקמן בס"פ אגכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה ודוק: **אתו** דרדקי כו'. עיין פירש"י ויש בו כמה דחוקים ואין להאריך בהם אבל המאמר אומר דרשני ונראה כמ"ש כבר בכמה מקומות כי אותיות התורה הן הן שמותיו של הקב"ה ולכך נקראו אותיות כמ"ש מקדש ניתן בין שתי אותיות וכך היתה כתובה לפניו באש שחורה כו' ויש בהן סודות בצורות הכתיבה ובקריאה. ואמר **דאפי'** בימי יהושע כו' ע"פ מ"ש לעיל דמנצפ"ך צופים אמרום דשכחום וחזרו כו' דהיינו דשכחום אחרי מות משה בימי יהושע כדאמרינן נמי במס' תמורה דג' מאות הלכות נשתכחו בימי יהושע וא"כ הני דרדקי שמלאו לדרוש בכל הכפולים הרי בימי יהושע לא היה אפשר דאיתמר כוותייהו שהרי נשתכחו מהם הכפולים מנצפ"ך. ואמר **אלף** בינה כו'. התחיל בעמוד התורה שהוא נגד כולם משום דהבינה היא מעלה עליונה שמבין דבר מתוך דבר ואין צריך לרב ללמוד קאמר אל בינתך אל תשען שאפשר שיטעה בהבנתו והיינו אלף בינה שתלמוד גם הבינה מרבך ואלף נאמר על הלומד מאחר כמ"ש ואאלפך חכמה וגו': **גמול** דלים כו'. שהוא עמוד גמ"ח לפי שגמ"ח גדולה יותר מצדקה שהוא בין לעניים ובין לעשירים כדאמרינן ס"פ לולב וערבה ואמר דמ"מ היא גדולה יותר בעניים ודלים שאינו מקוה לתשלום גמול וכמ"ש שם שהיא בין לחיים בין למתים שהוא חסד של אמת למתים וכן לעני שהוא חשוב כמת שאינו מקוה לתשלום גמול רק למלוה לשמה: **מ"ט** פשוטה כרעיה דג' כו' שכן דרכו של גמ"ח כו'. ע"פ מ"ש פ' לולב וערבה גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה שנא' זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד דהיינו שהצדקה היא הנתינה והחסד הוא שמטריח עצמו להביאה לבית העניים כפירש"י שם וכמפורש פ"ק דע"ז וז"ש שכן דרכו של גמ"ח בעושה צדקה לרוץ אחר העניים להביא להם הצדקה לידם דהיינו ממש כרעיה דג' לגבי ד'. ואמר **מ"ט** פשוטה כרעיה דד' כו'. דלימצי נפשיה כו' היינו שלא יטריח העני את הנותן ביותר דזה הוא בכלל גמ"ח שגם העני מצווה עליה כיון שהוא בגופו: **מ"ט** מהדר אפיה דד' מג' דליתן לו בצנעא כו'. עפמ"ש פ"ק דב"ב צדקה תציל ממות איזו היא שמצלת ממיתה משונה כו' נותנה ואינו יודע ממי נוטלה והיינו כדי שלא לכסוף מיניה. ואמר **ה"ו** זה שמו של הקב"ה הן ב' אותיות משם של ד' הרומזים על ב' המדות חסד ואמת והם ב' עמודי עולם תורה וגמ"ח. ואמר **ז"ח** ט"י כ"ל. כמ"ש ספ"ק דב"ק כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת ב' שבטים כו' כמפורש שם זוכה לכילה שהוא חן ואפריון כיוסף וזוכה לתורה כיששכר וז"ש שאם אתה עושה כן בב' עמודי עולם שהם תורה וגמ"ח שזכר **הרינ"י** זן אותך וחן אותך כיוסף שזכה לזון ולפרנס גם אחרים ומטיב לך בשביל התורה ונותן לך נחלת התורה בירושה כמ"ש מורשה היא וקושר לך כתר לעוה"ב דהיינו כתר תורה. ואמר **מ"ם** סתומה כו'. מאמר סתום כו' ע"ש מ"ש בעשרה מאמרות נברא העולם ופריך בספ"ב דר"ה ט' הוו ומשני לה דבראשית נמי מאמר הוא והכוונה בו שמאמר הראשון לא איצטריך לזוכרו דודאי במאמר היה דהיה יש מאין כמפורש שם והיינו מאמר סתום הוא מאמר ראשון דבראשית ומאמר פתוח כל שאר ט' המאמרים. ואמר **נ"ן** כפופה כו' נאמן כפוף כו'. ע"פ מ"ש פרק ראוהו ב"ד דאיכא למ"ד שופר של ר"ה בכפופין דכמה דכייף איניש מעלי טפי ופירש"י כבוש בקרקע דכתיב והיו עיני ולבי וגו' ואיכא למ"ד דכמה דפשיט איניש דעתיה מעלי טפי דכתיב נשא לבבנו אל כפים לא פליגי אלא התם דא"א בתרווייהו משא"כ הכא דאפשר בתרווייהו וכדאמרי' בפ' מצות חליצה בתפלה דעיניו למטה ולבו למעלה. והיינו **נאמן** כפוף עיניו למטה **ונאמן** פשוט לבו למעלה וכן יתפרש בצדיק כפוף וצדיק פשוט ולכך פריך דהיינו הך ומשני לה הוסיף לך כפיפה על כפיפתו לענין עיניו למטה וע"ד שאמרו מאד מאד הוי שפל רוח בלשון כפול ועד"ז תסמוך לשנויי להוסיף פשיטות על פשיטתו לענין לבו למעלה: **ס"ע** סמוך עניים כו'. דהיינו שיסמוך אותם בדברים כדאמרי' פ"ק דב"ב כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות דזה בגופו וזה בממונו: **ל"א** סימנין עשה וקנה כו'. ר"ל שלא יהיו לך הסימנין בעיקר לימודך אלא קנה אותה על ידיהם של הסימנין תבא לקנין התורה. ואמר **פה** כפופה פה פשוטה כו'. ע"פ מ"ש פרק המפלת הולד במעי אמו פיו סתום לומד תורה וצופה מסוף עולם ועד סופו כשילא לאויר עולם משכח התורה ופיו פתוח והיינו דבמעי אמו פיו סתום ואינו לומד תורה רק בעיון אבל כשילא לאויר עולם פיו פתוח ללמדה בפה ולא תתקיים בזולת פה והיינו פיו סתום שצריכה התורה לעיון וצריכה ג"כ לגרום אותה וללמדה בפה דהיינו פה פתוח. ואמר **קוף** קדוש. והיא בגימטריא מקו"ם שהוא מקומו של עולם. **וריש** רשע מפורש באותיות דרבי עקיבא. ואמר **מ"ט** מהדר אפיה דקוף כו'. ליסנא מעליא הוא כפירש"י והא דלא מיהדר אפיה דק' מר' דבהכי הוה ניחא טפי כדי שלא להסתכל ברשע י"ל דא"כ היה עומד הק' מצד שמאל של ר' ולאו אורח ארעא וכדאמרי' דימינו פשוטה לקבל שבים. והיינו דמסיק הכא **ומ"ט** כרעיה דק' תלויה היינו לגבי ר' דאי הדר כו' וזה אינו אלא בימין וזה הכוונה במזמור אליך ה' נפשי אשא שיש בו כל הא"ב חוץ מק' וגם הר' כפולה במקום הק' כי הק' שהוא קדוש הוא מימין

קרני ראם [א] ומה"ט נמי ל"ק כו'. נ"ב תי' קשה להבין אבל מדברי רש"י נראה דהכא דבידו להחזיר ל"מ חזר ושכח וא"כ י"ל לרב אשי דתרי דיני קתני וסיפא דתבורה בלכתא ומתנא ואפי' בחזר ושכח והכן: [ב] מן התורה. נ"ב מסוף דבריהם שכ' דבגט לא מצי איירי ל"מ כדבריו ועיין:

חכמת שלמה

האמצעי כו' כצ"ל: **בד"ה** כי איתמר כו' הראשון אף במזיד כו' דאפי' היכא דע"י כו' כצ"ל:

דף קב ע"א גמ' ר"מ אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה קלטה אחר כו' וקבל או שקלטה כו' הד"א: **בד"ה** אתאן ללכתא כו' נושאים דרדורים של יין כו'. נ"ב פירש"י בע"ז פרק אין מעמידין לגינין קטנים והערוך פי' שהיא חבית עגולה של עץ: **בד"ה** אכילה אחת זית אחד. נ"ב לאו דוקא דהא ביוה"כ בעינן ככותבת ודו"ק: **תוס'** בד"ה ר"מ כו' אף משום שבת ויוה"כ כצ"ל והס"ד: סליק פרק הזורק

הבונה פרק שנים עשר

ע"ב גמ' משום מכה בפטיש נמתק: **שם** דימוס אבנים כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת שיש מתקיימת כיוצא בו ואין מוסיף עלה כצ"ל: **בד"ה** מגשלי כו' וחסרה למלאכתן והוצרכו כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה האי מאן כו' בהחזרת תריסין או כו' כצ"ל: **בד"ה** לול של תרנגולין כו' דלא חשיב להאי פתח כו'. נ"ב ואע"פ דלקמן פ' חבית אמרי' להדיא דעשוי ג"כ להכנים ולהוציא ע"ש דף קמ"ו היינו משום דאי לאו הכי לא הויא פתח כלל אבל מ"מ אינו עשוי להכנים שמה כשאר פתח שיהא שם בונה עליו ודו"ק:

דף קג ע"א רש"י בד"ה הקודח כו' בשלמא לרב דאמר נקב הוי כו' כצ"ל: **בד"ה** מרדדי טסי משכן לציפוי קרשים עושין כן מכין כו' כצ"ל: **בד"ה** ביצה קלה כגרוגרת כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' וכ"ת אלף אלף דאאזרך וכו' וכן א"כ דאאזרך כו' כצ"ל וכן ברש"י וכן בתוס'. ונ"ב פסוק הוא בישעיה סי' מ"ה אאזרך ולא ידעתני וגו': **רש"י** בד"ה מכאן כו' כלומר אלמא מ"ם דונסכיהם כו' כצ"ל:

דף קד ע"א רש"י בד"ה עגויי כו' התם וה"נ מיהוי הוה תרווייהו ולא ידעי כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** גר דק כסאי כו' דוק שמים כצ"ל: **בד"ה** אמרה גיהנם לים שלי תן כו' כצ"ל:

ע"ב רש"י בד"ה על לווחי כו' נ"ל על שני לווחי כו' בשעור על ב' כו' כצ"ל והד"א: **בד"ה** סקרתא אמינ"א נ"ל מינים כו': **בד"ה** קומא גומא. נ"ב פי' בלע"ז וכן בערוך: **בד"ה** במי טריא י"א מין פרי כו'. נ"ג ובגיטין פי' מין פרי שהוא כעין עפצים: **תוס'** בד"ה אמר רב חסדא כו' אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ מתני' כו'. נ"ב פי' שיהיה הא דרב חסדא אתיא אליבא דכ"ע וק"ל:

מהר"ם

דבר מועט הוא וכו' יש לדקדק לעיל כי פריך תפשום מדידיה וכו' וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו הו"ל לשנויי שאני דבילה דדבר מועט הוא וצ"ל דעדיפא מיניה משני דחילוק זה דטעם דדבילה משום דדבר מועט הוא לא ס"ל לאביי ודו"ק: סליק פרק הזורק

הבונה פרק שנים עשר

דף קב ע"ב בגמ' כירה קטנה לשפות עליה קדרה קטנה וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה המצדד את האבן וכו' עד שמתיישבת בקרקעית וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה לול של תרנגולים וכו' עד עשוי להכנים ולהוציא הוא ס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ אבל בהנך תרתי וכו' הוא התחלת דבור השני:

דף קג ע"א ברש"י ד"ה ושבקיה בנויה לתלות בה כצ"ל: **ד"ה** מרדדי טסי וכו' שמכין ג' על הפס וכו' כצ"ל: **ד"ה** ביצה קלה כגרוגרת מביצה וכו' כצ"ל: **ד"ה** כל השם התיבה וכו' כצ"ל: **ע"ב** ברש"י ד"ה אלא ב' אותיות וכו' כגון שש משששבצר וכו' תת מתתראו מתתנו וכו' כצ"ל: **ד"ה** וכי תימא אלף וכו' שהם שתי אותיות מתיבה גדולה וכו' כצ"ל: **ד"ה** כיון דאית וכו' בלשון לטין של מינין קלוטרום וכו' כצ"ל: **ד"ה** אחת מאחת וכו' כתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה וכו' נ"ל שצ"ל ומהנה יתירה: **בא"ד** כתבינהו ודרוש אחת הנה וכו' אחת שהיא הנה וכו' כצ"ל והכל ד"א: **בתוס'** ד"ה דגלטורי בעלמא וכו' ורבנן דפטרי במתני' וכו' ר"ל במתני' דלקמן דפליגי ר"י ורבנן בנוטריקון:

דף קד ע"א בגמ' מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש כצ"ל: **וליעול** בהך וכו' קושיא היא: **אני** חס עליהם מפני שבעטו בגיף וכו' כצ"ל: **ברש"י** ד"ה ע"כ מדת הרשעים כן הוא נדרש אצל וכו' כצ"ל: **ע"ב** בגמ' אמר לו שוטה היה ואין מביאים ראיה מן השוטים כתב במשקים וכו' כצ"ל:

[illegible]

לכתוב ב' אותיות ואם כן הך דקתני נמי סתמא לכתוב אות א' ועלה בידו ב' פטור תוקמא באינו צריך לכתוב ב' אותיות דפטור דהוי כמו כוון לזרוק שתים וזרק ארבע דפטור כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק: סליק פרק הבונה

ח"א דף קה ע"א כי אב המון כו'. דרשו כן מפני שנראה כי תיבת המון מיותר אשר לזה נתוספה ה"א דסגי ליה בהערה זה לכתוב אב לגוים וגו' דהיינו בתחלה אב לארם ועכשיו אב לגוים ומש"ה דרשו כן המון לנוטריקון ומדהא לדרשה אב נמי לדרשה נוטריקון וכולהו מפורשים במקרא א' אב באומות דכתיב והיית לאב וגו' ב' בחיר דכתיב ובחרת באברם גו' המון ה' חביב ה' מתחלף בח' בצורתה כדאמרי' ה' בח' ח' בה' ועוד שהם מתולא א' ומליגו באברהם שהיה אהוב וחביב דכתיב זרע אברהם אוהבי מ' מלך דכתיב נשיא אלהים אתה וגו' ו' ותיק לשון ותיק פירש"י פ"ק דברכות איש ענוו ומחבב מלות עכ"ל ומליגו באברהם שהיה ענוו דכתיב ואנכי עפר וגו' ומחבב מלות דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה גו' וגם מנהג ותיקון שהיו גומרין ק"ש ותפלה עם הנץ החמה מייתי ליה מאברהם שתיקן תפלת שחרית וישכם אברהם בבקר נ' נאמן דכתיב ביה ומלאתו נאמן לפניך ודו"ק: אנא נפשי כו'. דהוי סגי למכתב אני וע"כ דרשו כולה לדרשה אנא נפשי כו'. ר"ל שהקב"ה בעצמו נתנה כתובה וכדכתיב והלוחות מעשה אלהים וגו' ורבנן אמרי דבר נוסף להרחיק הגשמיות דלא נאמר כתובים באלבע אלהים אלא כדי לשבר את האוזן וז"ש אמירה נעימה כתיבה כו'. שהאמירה הנעימה היוצאת מפי הגבורה נכתבה בלוחות מעלמה וכ"ה בת"י ובמדרשות ע"ש וא"ד למפרע יהיבה כו' להורות שהתורה נתונה כתובה ולא בע"פ דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה והוא כדי שיהיו נאמנין כי הדיבור שבע"פ יפול בו מהשינוי ענין וק"ל: יראה ראתה כו'. משום דלפי פשוטו הוא סותר מה דכתיב לעיל מיניה שהקב"ה הסכים על הליכתו שנאמר קום לך אתם וגו' וע"כ דרשו ירו"ט נוטריקון שעל האתון קאמר יראה ראתה נטתה גם שראתה ונטתה מפרש בקרא ותראני האתון ותט וגו' הא דמשום יראה היא אינו מפורש: כר מלא כו'. עיין פירש"י הכא ובספר ישעיה פי' כר נרחב מלשון ככר הירדן וכמו כרמל כר שהוא מלא תבואה עכ"ל וק"ל: נוטריקון נואף כו'. דהו"ל למכתב קללה נמרלה בה' אבל התי"ו מורה על הרבים לדרוש נוטריקון נואף כו' וק"ל: מה נצטדק נכונים כו'. דלפי משמעו מה נצטדק שאין לנו מקום להצטדק וזה סותר כל ענין שאח"כ ויגש יהודה וגו' שא"ל שבעלילה באת עליהם כפירש"י בתומש וע"כ דרשו שגם כאן רומז לו על כך כי תואנה הוא מבקש מהם כי נכונים כו' ואולי אלו לשונות לפי מ"ש במדרשות שיוסף הזכיר להם מעשה תמר ומעשה בלהה והריגת שכם עם מעשה הגביע וע"כ ענו ואמרו גם הם ע"ז בהרבה לשונות נכונים כו' וק"ל: סליק פרק הבונה

פרק האורג

ע"ב תוס' בד"ה הא ר' יהודה כו' ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוכוחי דע"כ לא איירי במת דעלמא דא"כ הוה מקלקל גמור ולכ"ע פטור מקלקל דקריעה והך דקתני בעל מתו חייב כמאן אלא דהאמת כתבו דבהדיא קתני בה יצא ידי קריעה דהיינו מה דידיה וק"ל: בא"ד ואם כן הוי מלאכה וכו' צורך מצוה כו' היינו ממ"ש כן לרבי אבהו לקמן אליבא דר"ש דיליף דאף מקלקל גמור חייב בצריך לגופא מדאיצטריך למשרי מילה וא"כ ע"כ צורך מצוה צורך גופו מקרי ואם כן בהאי שטייא דלר"ש פוטר בחמתו משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה צ"ל בעל מתו דהוה מלאכה שצריכה לגופה לר"ש וא"ל נמי דלכך פטור לר"ש אף בצורך מצוה משום דהוי מקלקל גמור כמו מילה ור"ש הרי מודה בשאר מקלקלין דאינו חובל ומבעיר דאם כן לר' יהודה נמי פטור דס"ל דכל המקלקלין פטורין אלא ע"כ אית לן למימר דבמת דידיה לא הוה מקלקל גמור דכיון דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן כו' התם הוה מקלקל לגמרי כו' כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

ח"א ע"ב מפני שלא בכה כו'. והיינו במדה זו דמתים בניו כשהם כשרים בקטנותם בלא חטא שיבכה עליהם ואם בוכה כו' מוחלין לו עונותיו שלא ימותו הבנים בעון אבותם ואמר בשביל כבוד שעשה לו מיירי באדם כשר גם שאינו בעל תורה דאלו בבעל תורה יש לבכות על התורה שהיה לו והיא חסירה לדורו במותו וק"ל: שכך אומנתו כו'. ר"ל באומנות עושה כך להביא את האדם מעבירה קטנה לגדולה כמ"ש אקרא דמושכי עון בחבלי שוא וכעבות עגלה וגו' דמקרע בגדיו כו' ודאי דנמי עבירה היא דעובר בבל תשחית הוא והנהו רבנן נמי דקא עבדי בממתם לתרמי איתתא אאינשי ביתייהו היינו נמי בדבר דלא שייך בל תשחית דשלף מלבייתא ותבר מני תבירי ודו"ק: שימה דמעתי בנאדך וגו'. משמע ליה דלא איירי האי קרא אלא במוריד דמעות על מת דבלאו הכי אסור לאדם להצטער ולבכות דלא הותר בכיה אלא למת וענין שסופרן הקב"ה ומניחן בבית גנזיו כו' ר"ל דמחשיב ליה בכלל יראת שמים כדאמרי' דאין לו להקב"ה באוצרו אלא יראת שמים כו' וק"ל: לקוברו בחייו כו'. נראה מדה כנגד מדה דקאמר בסמוך קאי נמי אהא דכל זמן שמתעצל בהספד של חכם המת הרי הוא מחשיבו כמת והרי הוא כאלו הוא חי בקבר לפי דעתו אף הוא ראוי לכך לקוברו בחייו ומייתי ליה מקרא שנאמר ויקברו וגו' בהר אפרים מצפון להר געש כו' דמאי סימנא מצפון להר געש דתלי תניא בדלא תניא דהר אפרים מפורש בכמה מקראות ולא כן הר געש וע"כ דרשו דמצפון לאותו הר שוכר דהיינו אפרים געש ורעש עליהם להורגן כו' ודו"ק: ימים האריכו כו'. פירש"י ימים האריכו שבלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים כדאמרי' כו' וכי יש שנים של חיים כו' אלו שנותיו של אדם שמתהפכות כו' עכ"ל והוא דחוק דאדרבה אשנים קאמרינן התם הכי ולא אימים וע"ק כפי מה שפירש"י שם שמתהפכות השנים מרעה שבילדותו לטובה בזקנותו כו' ע"ש מה שייך הכא דהא נקצרו שנותיהם ומתו מהר ולא באו אחרי מות יהושע מילדות לזקנה ואולי דאיכא לפרושי הכא בהיפך כפי אותה הסוגיא דהתם וה"ק הכא ימים האריכו דהיינו שחיו הרבה שנים אלא שבאותן שנים לא היה להם טובה וכאלו הוו מתים והיינו דשנים לא האריכו שלא היה להם שנות חיים להתהפך להם מרעה לטובה להיות חי מתוך מיתה כפירש"י שם ותו לא מידי ודו"ק:

דף קו בתוס' בד"ה חוץ מחובל כו' דרבי אבהו כו' אע"פ שאינו צריך לכלבו כו' האי אינו צריך לכלבו ר"ל שאינו צריך לו עתה לאחר שחבל כגון שהוא איסור הנאה ומש"ה הוה מקלקל גמור כמ"ש התוס' לקמן מיהו איירי דבשעה שחבל היה טועה וסבר שיכול ליתן לכלבו דאל"כ לא הוה צריך לגופה ור"ש אינו מחייב מקלקל וחובל אלא בצריך לגופה כמ"ש התוס' לקמן ומהרש"ל דחק עלמו בזה לקמן ודו"ק: בא"ד אבל לר"י אפי' צריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון חשוב כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לר' יוחנן דר"י לא פליג עלה דר"ש בהא דבכמה דוכתין בתלמודא אמרינן דפליגי ר"י ור"ש במקלקל בחבורה והבערה ולא מסתבר דר' יוחנן פליג אכל הנהו סוגיות שבתלמוד וצ"ע: בא"ד אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כו' מודה ר"י דלענין שבת דחייב כו' עכ"ל דלר"ש דמקלקל גמור בחבורה חייבה התורה לענין שבת ניחא בשוחט דלענין ע"ז מקלקל גמור הוא מותר לשחוט בסכין של ע"ז שהרי לא נהנה כלום אבל לר"י דמקלקל בחבורה פטור וע"כ שוחט מתקן הוא ולכך חייב בשבת וא"כ תקשי לך בע"ז נמי יהא אסור לשחוט בסכין של ע"ז ולזה הוצרכו למימר דלענין שבת חייב דהוי תיקון כיון דדרך לשחוט ואינו דומה לחובל ומבעיר דאין דרך לחבול כו' ומיהו לענין ע"ז הוי השוחט מקלקל כיון שהוא יתר על תקונו וק"ל: בד"ה בחובל כו' וא"ת ור' אבהו כו' וא"ת צריך לכלבו כו' עכ"ל היינו לר' יוחנן לשיטת התוס' ויש לדקדק דמתוך הך קושיא אמאי לא דחו בפשיטות פירש"י בצריך לכלבו דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וא"כ אמאי מחייב ר"ש דהא לא מחייב ר"ש מקלקל אלא בצריך לגופה וכן דחו התוס' פרש"י דהכא בר"פ הנחנקין ויש ליישב דהתוס' דהכא לא משמע להו לדחות פרש"י מכח זה דאיכא למימר לפרש"י בצריך לכלבו ודאי ר"י דמחייב משום דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ור"ש פוטר בזה אלא דר"ש מחייב במקלקל גמור בהבערה כגון באיסורי הנאה ומשכחת לה בצריך לגופה שהיה סבור לבשל בו קדרה וכיולא בזה בחובל א"נ מקלקל גמור בצורך מצוה שאינו מילה דמיקרי צריכה לגופה וחייב לר"ש אבל לר"י דפוטר כל המקלקלים פוטר נמי בצריכה לגופה ודו"ק: בא"ד באיסורי הנאה כו' ולבשל בו קדרה כו' עכ"ל נקטו לבשל במקום שסבור ליהנות מאפרו משום דכל הנשרפין באיסורי הנאה יכול ליהנות מאפרו אבל לבשל אסור והוה שפיר מקלקל וק"ל: בד"ה מ"ל לבשל כו' ובפ"ק דיבמות כו' דהוה ס"ד למשרי כו' עכ"ל ומיהו ילפינן נמי לר"י הבערה ללאו יצאת או לחלק מדכתיב לא תבערו דמשום דהוה ס"ד למשרי מק"ו כו' לא הוה אצטריך למכתב אלא לא תעשו מלאכה בכל כו' ועיין בתוס' פ"ק דיבמות וק"ל: ע"ב בד"ה ואין נותנין כו' ועוד דבסמוך כו' עכ"ל נראה מלשונם דהך אוקימתא דמפליג הא בביבר מקורה הא באינו מקורה לא קאי דלמאי דקאמר הכא בצפור דרור עסקינן כו' הך ברייתא דאין צדין מהן עופות בי"ט נמי בצפור דרור איירי ואפי' בביבר מקורה כמו בית ולכך לא הקשו הכא למאי דאוקמא הכא בצפור דרור כיון דבב' מינין אוקמא למתניתי' וברייתא ליכא לאקשויי אלא הקושיא שכבר הקשו בב' מינין גבי דגים וחיה דליכא מילתא דפסיקא דלזה המין מצויים יותר מזונות ממין אחר אבל הוסיפו בקושייתם ועוד דאף במין א' למאי דבעי לאוקמא כו' בביבר שאינו מקורה כו' אבל מפרש"י הכא ובריש פרק אין צדין נראה דלא מוקי בצפור דרור אלא מתניתי' דהכא וקאי האי תירוצא דמפליג בין מקורה ובין אינו מקורה אמתני' וברייתא דמתניא גבי י"ט וע"ש בחדושנו באורך אך ק"ק דאשינויא קמא גבי חיה תקשי להו דהכתי אמזונות לא משני מידי ויש ליישב דלמאי דאוקמא כתנאי והך דאין צדין ואין נותנין מזונות כר"י אתיא איכא לפרושי דמשום איסור מוקצה נגעו בה דמצינו בכמה דוכתין דר"י מחמיר במוקצה מיהו לפי המסקנא גבי חיה הא בביבר גדול הא בביבר קטן ה"מ לאקשויי וכי בשביל שהוא ביבר קטן מצויים להן מזונות וכ"ה הקושיא בתוס' ר"פ אין צדין ודו"ק: בא"ד ולמאי דפי' הכא אתי שפיר כו' וא"כ מחוסר צידה דאורייתא כו' עכ"ל יש לדקדק לפי' בפשיטות טפי ה"ל למפרך אמזונות גופייהו ממתניתי' דפ"ב דכיון דרשב"ג ארישא קאי ואוסר בחומר הבא מצודה כו' ליתן להם מזונות והרי אווזין ותרנגולין כו' ותק בפ"ב נותנין מים בפני אווזין ותרנגולין כו' ויש ליישב בדוחק כיון דטעמא דאיסור מזונות אינו אלא משום איסור צידה ניחא להו למיפרך מברייתא אאיסור צידה מכח איסור מזונות דמתני' ודו"ק: בד"ה הלכה כו' משום דהתם קתני כו' וקבעי ה"ד מחוסר כו' אבל אחיה לא קבעי כו' עכ"ל יש לדקדק לדבריהם דע"כ הא דמפרש

מהר"ם

דף קה ע"א בתוס' ד"ה והתניא וכו' אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך טינה אמאי נקט נתכוין וכו' כצ"ל: סליק פרק הבונה

האורג פרק שלשה עשר

ברש"י ד"ה על האימרא וכו' ובשפה לאורך השתי כולו כו' כצ"ל: סליק פרק האורג

[illegible]

חכמת שלמה

דף קה ע"א גמ' הא דבעי זווני כו'. נ"ב עיין בסמ"ג מה שפירש הא דבעי זווני בהלכות גיטין כו'. שם רב אחא בר יעקב אמר והוא קללני כו' כצ"ל: סליק פרק הבונה

האורג פרק שלשה עשר

רש"י בד"ה ר' אליעזר אומר לפרושי שיעור כו' כצ"ל. וכ"ב סיפא ר' אליעזר אומר לפלוגי אשיעור שמעו חכמים: ע"ב רש"י בד"ה כי כסתא כו' ומולל לפנים והתפירה מתיישבת הסיט כו' כצ"ל: בד"ה

[illegible]

התם בעופות מחוסר לידה שאמר הבא מלודה ואינו מחוסר לידה שאינו אומר הבא כו' לאו היינו ביבר מקורה וביבר אינו מקורה דקאמר לעיל מיניה התם דא"כ בעופות נמי כבר פי' כן כמו חיה וא"כ ה"ל לאפלוגי לעיל בין אם צ"ל הבא מלודה ובין אינו אומר הבא מלודה כדמפליג לעיל בין ביבר גדול ובין ביבר קטן ועיין מ"ש בחידושי ריש פרק אין צדין וק"ל:

דף קז בד"ה וממאי דפטור כו' דאתיא כר"ש א"ש דמיירי אפילו ודאי כו' עכ"ל והוא הדין דאתיא נמי כר"י ואפילו ודאי חביל למאי דמסיק דמשום מקלקל שרי אלא דנקטו ר"ש דקיימינן הכא אליביה לאהויי דפטור ומותר במפיס מורסא ולמאי דס"ד מעיקרא הייתו דלא ידע למשרי משום מקלקל לר"י אלא משום דהוי דבר שאינו מתכוין וא"כ ע"כ איירי באינו ודאי חביל דא"כ הוה פסיק רישיה וחייב חטאת לר"ש וכתבו התוס' דאפילו לפום אותה סברא דאינו ודאי חביל מייתי הכא שפיר מיניה למפים מורסא למשרי משום צערא דגופה דמדברי ר"י נשמע לר"ש ודו"ק: סליק פרק האורג

ח"א דף קז ע"א ידאגו כו'. ר"ל ידאגו ובעו לאפושי ברחמי טפי נגד מה"ד ששלט בהן וכה"ג אמרי' במס' מ"ק במשפחה שמת לה מת וק"ל:

פרק שמנה שרצים

תוספות בד"ה אמר שמואל כו' תימה לר"י כו' דלמא כו' עור של עגל כו' עכ"ל אע"ג דלקמן לר"י דמוקמינן הברייתא כוותיה דלית להו עור גם לענין שבת ולא תקשי מעור של עגל הרך דאיכא לפלוגי מכל מקום לשמואל קשיא להו טפי מגליה דאיכא לפלוגי ואימא דרבנן מודו לענין שבת כיון דלא מליגו דפליגי עלה דר"י וק"ל: **בד"ה** ע"כ לא פליגי וכו' ופי' בקונטרס התם כו' והיכא למימר כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא דחו פי' הקונטרס דהתם דאי רבנן לא דרשי הטמאים כלל וטעמייהו משום גישת' לחוד אמאי מוקי לקמן הברייתא טפי כר"י מהנהו רבנן ודו"ק: **ע"ב** גמרא תריץ הכי כו' אין עור למה שמנו כו' יש לדקדק כיון דמחק מלת אלא מלשון הברייתא א"כ אתיא לשון הברייתא בפשיטות לענין שבת כדמקשינן אדרבא למה שמנו כו' אין להם עור ומי הכריחו להוסיף ולהגיה עוד בברייתא לענין טומאה ואפשר שהגיה בברייתא לענין טומאה איירי כדי שלא תקשה מיניה לרב ורבא ורב אדא להרץ את רב קאתו וקרוב לזה כתב מהרש"ל וק"ל:

דף קח שם מתיב ר' זירא בכנפיו כו' ואי ס"ד כו' יש לדקדק אמאי לא קשיא להו הכי אגופה דמתני' דקתני החובל בהן חייב וליכא למימר דאגופה דמתני' לא קשיא ליה דאע"ג דחשיב עור לענין שבת הוה כבשר לענין הקרבה ומשום דרכיכין וכיוצא בזה כתבו התוספות לעיל ואדרב הונא פריך שפיר שהכשיר לכתוב תפילין דמה"ט דרכיכי' דמרבי ליה דהוי כבשר לענין הקרבה לא ה"ל להכשיר נמי להפילין דאם כן מאי פריך לרב הונא לעיל תניא ממתניתין דחובל חייב דאימא דהא קמ"ל אע"ג דרכיכא לא הוי כבשר לענין תפילין ועוד אדמקשה מהקרבה אתפילין דהוי דומה לו תקשי בפשיטות מטומאה דהוי כבשר וע"כ נראה דודאי לענין הקרבה ותפילין ליכא לאשווי כבשר אלא דאמתני' לא הוה קשיא ליה לר' זירא מההיא דבכנפיו הכשיר את העור דאימא דאע"ג דהוי עור לענין שבת מ"מ לענין הפשט עור בהקרבה לא הקפיד הכתוב אלא על עור שלם כמו בבהמה אבל השתא דמשני דאע"ג דאית ביה נקבים לא חשיב נקב כיון דהדיו עוברת עליו א"כ לענין הקרבה נמי מקרי עור שלם ואמאי מרבי ליה קרא ודו"ק: **ע"ב** שם אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני (לאסור) [ר"י אוסר] כו' דאסוף דברי ת"ק דקאמר אבל עושה מי מלח כו' שני ליה דהל"ל ר"י אוסר אבל ר"י מתיר לא שייך למיתני דהא ת"ק נמי מתיר למי מלח ועוד י"ל כיון דלישנא דר"י משמע הכי ומשמע הכי ע"כ כוונתו להתיר מדלא קתני בהדיא ר"י אוסר דלא ניתי למיטעי למימר להתיר אבל השתא לא תקשה הא דלא קתני ר"י מתיר דלא אכפת ליה אם נטעה לאסור וכיוצא בסוגיא זו איתא בפרק אלו טריפות גבי נלע וחוליא ודו"ק: **בפרש"י** בד"ה תקלן ולא תגע שוב כו' עכ"ל. דהכא גבי פי הטבעת לא משמע ליה לפרושי דומיא דכל הני דלעיל לענין נטילת שחרית משום דעיקר הנטילה בשחרית שרוח רעה שורה על הידים וזה אינו תלוי באמה אלא בכל היום קאמר שאם נגע בפי הטבעת בעי נטילה ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה ובפי' שני כתב דלא לענין נטילה כלל קאמר אלא שלא יהא רגיל למשמש בה מפני תחתוניות וק"ל:

ח"א דף קח ע"א יושב הקב"ה וזן מקרני ראמים כו'. מפורש פ"ק דע"ז: דקדלו כו'. עיין ברש"י ובתוס' והוא דחוק וי"ל שידע שמואל שאותו גדול הבא חש במעיו ואפשר דשמע כמי שמואל שהגדול בא אליו לרפאותו שהיה שמואל רופא מומחה ושמואל וקרנא יתבי אגודא דנהרא כדי להקביל פני גדול וכשראה שגם המים דלו לאקבולי אפיה א"ל לקרנא זיל תהי כו' ודקאמר שהיו המים עכירי בזה ראה שאין המים הולכין כדרכן מלמעלה למטה מארץ ישראל לבבל אלא דהוו קדלו ממטה למעלה כדי לאקבולי אפיה ולכך הוו עכירי לפי שהלכו שלא כדרכן: **מלה"ד** כו' א' הרגו מלך וא' הרגו כו'. במלתא דעלמא הוא דאוקמיה להאי בייחוסי ועיקר טעמא דע"כ תורת ה' גו' מן המותר בפיך היינו ממין המותר בפיך דבעור לא שייך המותר בפיך דאינה ראויה לאכול אלא ממין המותר בפיך קאמר ומה"ט נהורות ועקורות מותרין כמ"ש התוס' וק"ל:

דף קט תום' בד"ה לדידי אפילו כו' ויכול להיות שמהנה אותו כו' עכ"ל. דאי לאו דמהנה אותו בשום ענין לא היו אוכלין אותו כיון דמזקת אותו אלא משום דמהנה אותו בשום דבר מזה יבואו לטעות וסבורין שיש בו רפואה וק"ל: **בד"ה** הא ר"מ כו' תימה כו' לפלוגתא דלעיל כו' עכ"ל ע"כ רב נחמן בר יצחק לא קשיא ליה אלא אימור דפליגי כו' בלא ראיה לחלק בין טומאה לשבת אבל התוס' הוסיפו בתמיהתם דהיאך ס"ד דר"י לדמות הא פלוגתא לדלעיל דאם כן כיון דלכ"ע כל הימים חוץ מים הגדול שוים לענין טומאה וטהרה תקשי לתרוייהו מימה של סדום דאינה שוה גבי שבת לשאר ימים אע"כ דלעיל איירי ברפואה וליכא לדמות לדהכא דאיירי לענין טומאה וטהרה וק"ל: **ע"ב** גמרא רוחצין במי טבריא ובמי משרה כו' בד"א שלא נשתהא כו' נ"ל דהאי בד"א לא קאי אמי טבריא שהרי בהנך תרתי לעיל דאיירי בנשתהא ואפ"ה התיר בה מי טבריא ועי"ל דהכא איירי בים לו חטטים בראשו דנראה טפי לרפואה להכי לא שרי אפילו במי טבריא אלא בלא נשתהא ודו"ק:

ח"א דף קט ע"א בת חורין היא זו כו'. פי' בערוך יש לה כבוד כרווחות כבן חורין כבני אדם ע"ש:

דף קי תום' בד"ה חויא דרבנן כו' אע"ג דלא הוה ליה אסותא שהרי מת כו' עכ"ל בהך גופא דהתם קשה דאמר לא עבר על דברי חכמים ולא טרקיה חויא דרבנן מה הוה מועיל לו שהרי השתא נמי מת ולא הוה ליה אסותא ועיין בתוס' בזה וק"ל: **בד"ה** וליתא אגנא כו' ויש לומר דהתם לא ממש שחליים כו' דאמר התם וכו' והיו קורין אותו כו' עכ"ל ר"ל דהתם בפרק שני דע"ז דאמר אין בהם משום גילוי לא איירי בשחליים ממש אלא איירי התם בהנך דאמר התם בפ"ב דע"ז שהיו קורין אותן שחליים וצ"ל להאי תירוצא דליכא לפרושי כמ"ש התוס' בפ"ב דע"ז שהיו קורין אותן שחליים לפי שהיו רגילין להניח בו אומן כמו בשחליים כו' ע"ש דא"כ היה בו משום גילוי כדמסיק אבל אית בהו חלא מיגרי בהו ודו"ק: **בא"ד** וה"נ חמרא מיגרי בהו עכ"ל. ולפי האי תירוצא ליכא לפרושי כפרש"י התם בפרק שני דע"ז דשחליים יין או מים נתונים בו דביין הוי משום גילוי שהרי בחמרא מיגרי בהו וק"ל: **ע"ב** בד"ה והתניא כו' ובאשה דלא שייך סירוס אוקי כו' בעקרה וזקנה ולא מוקי בים לה כו' עכ"ל וה"ה דמדברי המקשה דפריך ולריב"ב כו' ה"מ לאוכוחי כן דכיון דלא פריך הכא מפריה ורביה משום דאיכא לשנויי בים לו בנים מאי פריך לרבי יוחנן בן ברוקא הא איכא לאוקמא נמי בים לו בנים ויש ליישב דהמקשה לקמן ודאי כיון דלית ליה לאקשויי מסירוס גבי אשה מקשה מפריה ורביה ומהדר לאוקמא אפילו באין לה בנים אבל הכא גבי זכר ניחא ליה לאקשויי מסירוס ואפי' בים לו בנים ומיהו מדברי המתרץ לקמן הוכיחו שפיר כיון דמוקי לה דדוקא בעקרה וזקנה ה"ל לאוקמא דלא איירי אלא בים לו בנים ועוד נכתוב לקמן ישוב לזה בפשיטות טפי ודו"ק: **בד"ה** ת"ל כו' דשמואל סבר כר"ש כו' דפסיק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא כו' עכ"ל מהא דפסיק שמואל כר"ש דשרי להקיז מוכח שפיר דס"ל כר"ש בכל התורה דדבר שאין מתכוין שרי אלא שהביאו גם ראיה ומסתמא דהלמודא דאינו מחלק בין שבת לדעלמא מדפריך עד השתא לא כו' וכן הוא הראיה בהא"ש מסתמא דתלמודא דפריך עד השתא כו' וק"ל:

ח"א דף קי ע"א דלמא חויא דרבנן כו'. כפירש"י דאין לו רפואה לפיכך לא נמצא לו רפואה עכ"ל וכדאמרי' פ' אין מעמידין דחויא דרבנן לית ליה אסותא:

דף קיא בד"ה בזקנה ובעקרה באשה נמי לא שייך מסרס אחר כו' עכ"ל ולעיל מיניה אהא דמשני אלא באשה לא הוצרכו לפרש זה דבאשה לא שייך בה סירוס דאיכא למימר דה"ק כפירש"י אלא באשה שאינה מצווה על פריה ורביה כו' ולכך אין בה נמי איסור סירוס אבל הכא דאליבא דריב"ב קיימינן דאמר על שניהם כו' ומוקי לה בעקרה ע"כ אית לן למימר דלא שייך בה סירוס ובזה יתיישב שהתוס' לעיל הוכיחו מהמסקנא דמוקי בזקנה ועקרה ולא מוקי בים לה בנים ולא הוכיחו כן מדברי המקשה דפריך ולריב"ב כו' דאפשר דהמקשה הכי פריך לר' יוחנן ב"ב כיון דמצוה על פריה ורביה אית בה משום סירוס אבל דברי המתרץ בזקנה ועקרה ליכא לפרושי אלא דלא שייך סירוס באשה כמ"ש התוס' הכא ודו"ק: **בד"ה** לא ס"ד כו' וא"ת ומוקי הך ברייתא כו' ורבא כמ"ד לאו מצוה כו' עכ"ל דהשתא לא הוה רבא הדר אלא מחדא מילתא דהוה ס"ל טעמא דהואיל אבל טעמא דנראה כמתקן קאי וס"ל דאסור לטבול ביוה"כ משום דטבילה בזמנה לאו מצוה ולית ליה הואיל דבשבת כו' ואין זה חזרה מתרי מילי דמהאי טעמא גופיה דהדר מטעמא דהואיל אסור לטבול ביוה"כ וקצת קשה דלפי מאי דס"ד השתא לפי קושייתם דמשום טבילה בזמנה מצוה שרינן איסור תיקון אמאי לא קשיא להו בפשיטות טפי דאימא רבא לא הדר אלא מטעמא דהואיל אבל טעמא דנראה כמתקן קאי ומיהו סבירא ליה דטובלין אף ביום הכפורים משום דטבילה בזמנה מצוה וי"ל דאי משום טבילה בזמנה מצוה לא הוה ליה לחלק בין טבילת כלים לאדם לרבא אבל הך מתני' דכל חייבי טבילות כו' שפיר מצינן לאוקמא דאפילו כלים טובלין ודו"ק: **בא"ד** וליכא למימר שהועיל טבילה שיוכל להזות למחר דהא כו' עכ"ל וטובל היום אע"פ שלא יוכל להזות עד למחר משום דס"ל דטבילה בזמנה מצוה דהכי מוקמינן הך ברייתא בסוף פ"ב דיומא ע"ש: **בא"ד** דטבילה היא כתחלת הזאה כו' א"כ ההם כו' כדאמר בספרא הקדים טבילה כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל כמ"ש מהרש"ל ע"פ דברי התוס' דפ' שני דמגילה דב' טבילות הן אחת קודם הזאה ובההיא איירי מתני' טובל בלילה ומזה ביום דהיינו ביום שטבל וא' אחר הזאה כדאמר בספרא ובההיא איירי התם בפרק ב' דיומא כגון שהזה מהאתמול ועכשיו הוא טובל בשמיני ביוה"כ אבל הרמב"ם והרע"ב בסוף מסכת פרה פי' דהדא טבילה היא אלא שאם טובל בז' כמצותו מזה וא"כ טובל אבל כשבא להזות בשמיני בהשיעי ובעשירי יכול להקדים טבילה להזאה ע"ש ודו"ק: **בד"ה** למימרא כו' ות"ק אסר ליה אפי' להתענג משום דזמנין לרפואה כו' ור"ש דמיקל כו' עכ"ל. ות"ק דשרי לבני מלכים לסוך אפילו על מכותיהן משום דאפילו על גבי מכה אין נראה דעושין אלא להתענג ורבי שמעון סבר דכל ישראל בני מלכים הן ואין ניכר דעושין אלא להתענג וצ"ל דאפילו ע"ג מכה לא ודאי מסי דאם כן הוי פסיק רישיה וק"ל: **בד"ה** האי מסוכרייתא כו' ובפרק הולין כו' לא ליהדוק איניש אודרא כו' דילמא אתי לידי סחיטא כו' עכ"ל הכא בשמן איירי דאין אדם חושש לסוחטו כמו יין כמ"ש התוס' לעיל הייתו דאין חוששין לסוחטו אחר מעשה זה כמו במסננין את היין בסודרין דבשעת סינון לא עביד הסחיטה ואין אנו חוששין לסחוט אח"כ כיון דאין יכול לנקותו מריחו והזותו אבל במעשה הראשון איכא השתא דעביד

חכמת שלמה

דף קז ע"א רש"י בד"ה תחת כנפיו כו' שנגעל כפניו מאליו כנ"ל: סליק פרק האורג

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר

רש"י בד"ה אלה הטמאים בהו והאנקה והכא כתיב כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' ולא מטמאין אמר רב אדא בר מתנה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה למה שמנו כו' משבשתא הוא אדרבה כו' הד"א: **בד"ה** אילימא דקאי כו' ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים כנ"ל: **בד"ה** הטפויין שירוץ. נ"ב שירונ"ש בלע"ז ס"א: **תום'** בד"ה אמר אביי כו' ותימה הוא כיון כו'. נ"ב ונראה בעיני דהאי אמר ליה רבא שינויא הוא והוי כמו הא א"ל רבא כו' ודו"ק:

דף קח ע"א רש"י בד"ה בכנפיו כו' ומקטיס הס"ד: **בד"ה** והתנן כו' ועצמות הדג נמי דכלי עצם דמקבלים טומאה כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' במסנה נותן שמן לתוך המים או לתוך המלח בתחלה כו' כנ"ל: **שם** טבולי מטבילנא כו' כנ"ל: **שם** למאי נפקא מינה כי האי דרבנן הוי שקיל כו' כנ"ל ונ"ב ס"א כי הא דרבנן: **רש"י** בד"ה תקלן ולא תגע שוב כו'. נ"ב הוא פירוש הראשון נוח לו שיתקלן כדי שלא יגע שוב בעין כו':

דף קט ע"א רש"י בד"ה יד לפה או לחוטם הס"ד: **בד"ה** שריקה כו' מפתסיכה שרי כו' סד"א: **תום'** בד"ה שריקה כו' שמסננין ממעי אבטיח כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' אין אוכלין אזוב יון בשבת כו' כנ"ל וכן ברש"י: **שם** מאמגוזא אליבא ריקנא כו'. נ"ב פי' אגוז והוא כמו אמגוזא ופלגא אמגוזא דגיטין: **רש"י** בד"ה הא דאשתסי בגווייהו הס"ד:

דף קי ע"א גמ' ובליליא לותבים לפוריה אארבע חביתא כו': **שם** וכמונא נמתק: **שם** שיוצאין מן ב' דקלי אמר רבה כו' כנ"ל: **תום'** בד"ה חויא דרבנן כו' ישכנו נחש דלא הוה ליה אסותא כו' כנ"ל: **בא"ד** דלית ליה אסותא. נ"ב פי' משום חויא דרבנן וק"ל: **ע"ב** גמ' ואי לא ניכול כרתי כו' אושלן גלימא ואיגני כו' גנא ביה כד איחמם וקם נפל כו' מיניה לירוקא תרין כו' כנ"ל:

דף קיא ע"א גמ' שנאמר לא תאפה חמץ לא תעשה כו' כנ"ל. ונ"ב ב' פסוקים הם בויקרא כתיב לא תעשה חמץ וא"כ בפרשת צו את אהרן כתיב לא תאפה חמץ חלקם ומש"ה פירש"י שפיר אפייה בכלל עשייה היתה וק"ל: **תום'** בד"ה לא סלקא דעתך כו' דהוא עצמו כו' טובל בלילה כו'. נ"ב דישא דמתני' אין טובלין הזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא כו': **בא"ד** א"נ התם איירי בטבילה כו'. נ"ב פי' וצריך ב' טבילות אחת לפני הזאה כו' ונכתב עוד בלדו פי' ויו"כ היה בשמיני שלו והוא הזה כבר מן השביעי

מהר"ם

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר

דף קז ע"ב בגמ' והא קתני ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות ולא מטמאין אלא אמר רב אדא בר מתנה וכו' כצ"ל: **אמר** רב ששת האי מאן דתלש כשותא וכו' כצ"ל:

דף קח ע"א בגמ' ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא וכו' כצ"ל: **וקא** דלו מיא לאקבולי אפיה זיל תהי אקנקניה וכו' כצ"ל: **ואינו** צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה וכו' כצ"ל: **אלא** מעתה על גבי עור נבלות וכו' כצ"ל: **ע"ב בגמ'** אלא אמר רבה לאסור וכן אמר ר' יוחנן וכו' כצ"ל: **ואמרו** במערבא מלחי בישרי כו' פי' בחול אלמא [חשיב] תיקון הוא. כן משמע בפוסקים: **כי הא** דרבין הוה שקיל וכו' אמר ליה מהו למימשי מהני מיא וכו' כצ"ל: **וחד** אמר רוק תפל אפי' על גבי העין אסור וכו' כצ"ל:

דף קט ע"א ברש"י ד"ה לגיגית וכו' תקצץ דלא תגע קודם וכו' בצ"ל: **בתום'** ד"ה שריקא וכו' ממעי אבטיח וכו' צ"ל מעי אבטיח ופי' מעי אבטיח הזרע והרוטב שבתוכו והוא הפנימי שלו עיין בערוך ערך מעי ושרק ובפי' הרמב"ם ממס' עדיות:

דף קי ע"א בגמ' מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה וכו' כצ"ל: **שיוצאין** מן שני דקלי מאי מי דקלים וכו' כצ"ל: **בתום'** ד"ה וליתי אנגא וכו' לא תיכול מהני תחלי דמעמינהו חויא וכו' כצ"ל: **בא"ד** אבל אית בהו חלא מיגרי וכו' במס' ע"ז פירש"י החומץ מתגרה ונלחם בחכן של נחשים ואין שותין ממנו ונראה שהתום' שבעמוד זה מפרשין פי' הגמ' שם בהיפך נ"ל ודו"ק: **ד"ה** סיסאני וכו' בשילהי במה אשה משום דשערי לא כתיב בסמ"ך ר"ל אבל סיסאני יכולין לכתוב ג"כ בשי"ן: **ע"ב בתום'** ד"ה ת"ל וכו' מה לי בחו"ל אלא האי בארץ וכו' כצ"ל:

דף קיא ע"א בגמ' שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב וכו' כצ"ל: **בתום'** ד"ה לא ס"ד וכו' עד כדאמר בסיפא הקדים טבילה וכו' צ"ל בספרי דאין שם שום סיפא ר"ל דחייב לטבול שני פעמים אחת קודם ההזאה לקבל ההזאה ואחת לאחר ההזאה כדי לטהר והכא מיירי שכבר הזה בז' שחל ערב יוה"כ וביוה"כ טובל ועיין במגילה דף ח' בתום' ותמצא הכל מבואר וכאשר

ביה שחיטה ודאי דחושין כדאמר באודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי שחיטה דהיינו במעשה זה גופיה דמהדק את האודרא אפומא דשישא כמ"ש התוס' לקמן דלא הוי פסיק רישי' באודרא דמהדק אפומא דשישא ודו"ק : ע"ב בא"ד מפי הגשים שהתיר ר"ת ליטול ידיה ולקנח ידיה בבגד כו' עכ"ל כצ"ל מדברי הרא"ש בפרק קמא דיומא ומדברי המרדכי פרק ואלו קשרים וק"ל : סליק פרק שמנה שרצים

פרק ואלו קשרים

דף קיב פירש"י בד"ה טהור דתו לא מתקני ליה וא"כ מתקני ליה חידוש כו' עכ"ל. ר"ל דא"כ מתקני תרווייהו טהור משום דפנים חדשות באו לכאן כדלקמן נפסקה שניה ותקנה טהור וק"ל : ע"ב בד"ה אימא וכן לחליצה כו' ואליבא דרבנן כו' כיון דלמילתיה מנא הוא הא בהדיא תנן לה במתני' ומשום כו' עכ"ל. ק"ק דהיכן מלינו לרבנן בנפסק חיצונה דלמלתיה דהיינו ברגל שעשוי לו הוא מנא לענין טומאה דהא לא הוי מנא נמי אלא משום דאי בעי הוה מפיך ליה ונמלאת חיצונה נעשית פנימית כפרש"י גופיה לעיל ויש ליישב דה"ק לעיל דלענין טומאה ושבת לרבנן בנפסק חיצונה מנא הוא אפילו ברגל שעשו לו כיון דאי בעי הוה מפיך ליה ונמלאת החיצונה פנימית ואם כן לא הוה איצטריך לאשמעינן הכא לרבנן וכן לחליצה כיון דבשל שמאל הוי מנא ודאי דכשירה החליצה בימין כדקתני במתניתין אבל לרבי יהודה שפיר איצטריך לאשמעינן דסד"א דאע"ג דלענין טומאה ושבת ברגל העשוי לו לא הוי מנא מטעמא דאי בעי מפיך ליה מ"מ לענין חליצה דקושטא הוא דבשל ימין חולצו הוי מנא ושל ימין מקרי קמ"ל כיון דלמלתיה לאו מנא הוא דהיינו ברגל שמאל שעשוי לו מעיקרא ברגל ימין נמי לאו מנא הוא לענין חליצה ודו"ק : תוס' בד"ה סנדל שנפסקה כו' ואגב דנקט ברישא ותקנה נקט נמי בסיפא כו' עכ"ל וכן צריך לפרש לפי' הקונטרס דנקט ברישא ותקנה משום רבותא דאפ"ה כי נפסקה שניה טהור מן המדרס הא דנקט בסיפא אינה אלא משום אגב דנקט ברישא אבל לא ניחא להו למימר בתקנה בסיפא דנקט לרבותא דאפ"ה בנפסקה טהור מן המדרס דהא לא חידוש כלל דהא כיון דבחד אוזן סגי לטמא מדרס כדקתני נפסקה א' כו' טמא מדרס משום דשניה קיימת ואפ"ה בנפסקה שניה אע"ג דתיקן הראשונה טהור מלטמא מדרס משום דפנים חדשות באו לכאן בתקון ראשונה א"כ לא איצטריך בתיקון השניה למתני דטהור כיון דלא איכפת לן בתיקון שלה ולא הוי נמי רק פנים חדשות וק"ל : בד"ה אבל טמא כו' אלא ע"כ אחר שניטלה הראשונה ונתקנה בא לו מגע כו' עכ"ל דהשתא אפילו בלא דרס הזב יתף בא לו מגע מדרס לפי שנוגע בעצמו אחר שנטמא מדרס ע"י שדרס עליו הזב ומשום הכי קשיא להו השתא דאם כן נימא דשבע לה טומאה אבל הך קושיא דהקשו לעיל דא"כ איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס מיתרלא שפיר דודאי לעיל כיון דמגע מדרס לא בא רק מן הזב גופיה כמו המדרס שלא היה אלא בשעה שדרס עליו הזב אם כן כיון דפרחה טומאת מדרס על ידי שנפסקה השניה ואפילו נתקנה הראשונה משום דפנים חדשות באו לכאן פרח נמי בזה טומאת מגע מדרס שלא היה נמי רק בשעת שנגע בו הזב אבל לפירושם השתא דלא בא טומאת מגע מדרס ע"י הזב גופיה שדרס עליו אלא אחר שדרס הזב עליו ונעשה מדרס הזב בא לו טומאת מגע מדרס בכל שעה משום דנגע בעצמו בכל שעה הך טומאה לא פרחה בשנפסקה השניה כיון דמגע מדרס בא לו גם אחר שנפסק הראשונה שנגע בעצמו שהיה טמא מדרס אז כיון דעדיין השניה היתה אז קיימת ולא שייך בזה פנים חדשות כיון דטומאת מגע בא לו נמי אחר שנפסקה הראשונה והיא עדיין קיימת שהרי תקנה מקודם ומזה דקדקו לומר אחר שנטלה הראשונה ונתקנה כו' ר"ל דאף אחר שנתקנה הראשונה בא לו טומאת מגע מדרס דהשתא לא פרחה טומאתה בשנפסקה השניה כיון דהראשונה עדיין קיימת ולגבי מגע מדרס לא הוי פנים חדשות כיון שאחר שנתקנה הראשונה בא מגע מדרס ומהרש"ל נדחק בזה לאין צורך שכתב דמ"ש התוס' אחר שנטלה הראשונה ונתקנה לאו דוקא שבא אחר התיקון אלא אחר שניטלה כו' ומשום הכי דייקי התוס' אחר שניטלה כו' דאם לא כן לא הל"ל אחר שנתקנה כו' עכ"ל דבר תמוה הוא ואי אפשר לומר כן דאם לא בא טומאת מגע מדרס אלא אחר שנטלה קודם שנתקנה ודאי דאיכא פנים חדשות דהא אפילו בדהוו תרווייהו בשעת טומאה ונפסקו אחר כך ונתקנו שוב תרווייהו הוו פנים חדשות מכ"ש בשלא היה בשעת טומאה רק אחד ונפסק ונעשו ונתקנו תרתי דהוו פנים חדשות שהאחד הוא חדש ממש שלא היה כלל בשעת טומאה ומה שדקדק מהרש"ל דלא הל"ל אלא אחר שנתקנה הראשונה עכ"ל אין כאן מקום דקדוק דאין להם לומר נתקנה בלא ניטלה ואין להאריך עוד בזה בדחוקיו וק"ל : בא"ד ולפי' הקונט' קמא ניחא דאפי' נפסקו כו' עכ"ל וכמו שפירש מהרש"ל דאיירי שדרס עליו הזב יתף כו' דאפילו נפסקו שניהם שייך מגע וכו' עכ"ל אבל מ"ש עוד מהרש"ל בזה וה"ה שנוכל לומר שלא דרס עליו הזב יתף אלא משום שנגע בעצמו מתחלה כו' עכ"ל אין נראה דהא ודאי דמטמא בדריסת הזב טומאת מדרס מקודם דמטמא טומאת מגע מדרס ע"י טומאת עצמו וא"כ אכתי תקשי דהא שבע ליה טומאה ואין כאן טומאת מגע כלל כדמוכח מקושייתם דלעיל ודו"ק : בא"ד ולפירושו אתיא כר"מ דאמר טומאת בית הסתרים כו' עכ"ל ר"ל לפי' הקונטרס דטומאת מגע בא לו מטומאת עצמו ועיין בתוספות בפרק ב' דעירובין וק"ל : בא"ד ונראה לר"י כשתקן אוזן הראשונה באה לו כו' והסנדל בטל לאוזן דא"א להיות טומאה כו' עכ"ל ר"ל דהשתא לא בא לאוזן הטומאה מטומאת בית הסתרים דבנטילתו פרחה לו הטומאה ושוב בנגיעה ממש על ידי תיקון האוזן הראשונה לסנדל בא לו לאוזן שוב טומאת מדרס שהוא בטל לסנדל וגם מגע מדרס שהרי נוגע לסנדל שטמא כבר מדרס ושוב אחר כך הסנדל בטל לגבי אוזן שיבא לו גם כן טומאת מגע מדרס דאע"ג דלגבי הסנדל שיש לו כבר טומאת מדרס אית לן למימר דלא יחול עליו מגע מדרס דשבע ליה טומאה מ"מ כיון דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה שהרי כלי אחד הוא ע"י תיקון נימא כיון דיש לאוזן מגע מדרס בטל הסנדל לגביה אית ליה נמי טומאת מגע מדרס ודו"ק : בד"ה ניפלוג כו' תקשי ליה גופה דברייתא אמאי טמא מגע כו' עכ"ל והיינו לר"י דבנפסקה חיצונה לחוד ולא נפסקה הפנימית כלל בטל לה מתורת כלי אבל לרבנן אע"ג דנפסקה גם הפנימית מתחלה בנפסקו ב' אזניו מודו דבטל ליה מתורת כלי מ"מ הכא כיון דנתקנה הראשונה קודם שבא לו טומאת מגע מדרס כמ"ש התוס' לא בטל ליה מתורת כלי דלא הוי אלא כנפסק אחד מהם ובהכי יתיישב נמי הא דפריך אי הכי אדתני נפסקה כו' נפלוג וליתני בדידיה כו' אבל חיצונה כו' דליכא למימר דלהכי קתני דנפסקו שניהם לרבותא דאפילו נפסקו תרווייהו טמא מגע מדרס דהא לר"י דקיימינן אליביה תקשי כמו שהקשו התוס' אמאי טמא כיון דנפסקה החיצונה לבסוף ולרבנן נמי ליכא רבותא דכיון דנתקנה קודם שבא לו טומאת מגע מדרס ה"ל כאלו לא נפסקה כלל לגבי טומאת מגע מדרס ודו"ק :

דף קיג בד"ה כלל אמר כו' וי"ל דה"ק כל קשר כו' ואפילו עניבה ולאפוקי מדרבנן כו' עכ"ל ר"ל דכל קשר דאר"י משמע אפילו בעניבה ולאפוקי מדרבנן דנקטו קושרין כו' אבל לא בחבל דמשמע דוקא קשירה וק"ל : בפירש"י בד"ה ובלבד שלא יענבנו לחבל כו' עכ"ל ולאפוקי שלא נפרם ובלבד שלא יענבנו לפונדא ולפסקיא ועיין בתוס' בפרק קמא דפסחים וק"ל : גמרא אמר רבי אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב מביא אדם כו' כל"ל מדברי הרא"ש ובתוס' והוא מימרא א' מסימן שבסוף פ' במה מדליקין ע"ש בחידושינו וק"ל :

ח"א דף קיג ע"א קרי למאני מכבדותיה כו' . ולקמן יליף שינוי בגדים מאהרן ומלינו ביה האי לישנא דכתיב ועשית בגדי גו' לכבוד ולתפארת : הלוכך של שבת כו' . ומסיק דהיינו פסיעה גסה ובחול נמי אסור משום סכנה ואשמעינן האי קרא דבשבת איסורא נמי איכא והא דלא דריש נמי הכא דרכיך אסורין דרכי שמים מותרין משום דאע"ג דאיסורא ליכא סכנה מיהא איכא וק"ל . (כילד מברכין ע"ש וזבחים פי"ד ע"ש) : ע"ב דבורך כו' . כאלו כתיב מדבר דבר דמ' מעשות חפליך קאי נמי אדבר דבר ועניינו שהדבור במלאכת שבת כמעשה כמ"ש בבריאת שמים וארץ [ד]כתיב (כי בו שבת) [וישבות] מכל מלאכתו אשר עשה וכתיב בדבר ה' נעשו וק"ל : כאלו אוכל מבשר כו' . פירש"י אבותיו שמתו שם בגולה עכ"ל דאי משום מתי מבול לאו אבותיו הוא ומש"ה לא פריך הא אתמחוי אתמחי אלא למ"ד משום כאוכל שקלים ורמשים דמבול דכתיב ביה וימח וגו' ונראה דבא"י אין לחוש משום אבותיו שמתו בא"י כיון דמלויינין קברות ומטהרין אותם אין לחוש שיאכל עפר המת דמה"ט גזרו טומאה על ארץ נכרים אגושא ואאוירא ולא גזרו על כך בא"י וק"ל : אלו בגדי שבת כו' . עיין פירש"י ועי"ל מדכתיב שמלותיך לשון רבים ולא כתיב שמלתך דרשו אלו בגדי שבת דלבשה בגדי חול וגם בגדי שבת לקחה עמה ולא הלבשתן עד אחר שירדה לגורן כדי שלא יאמרו זונה היא ובהא נעמי נמי חשה שלא תלבשה בגדים נאים של שבת עד אחר שתרד לגורן והיינו דכתיב ושמת ולא כתיב והלבשת והיינו תן לחכם בלבישה ויחכם עוד ברחיצה וסיכה ודו"ק : דאלו עלי קא"ל שכב וגו' ואמרת דבר ה' וגו' ויאמר שמואל דבר וגו' . יש לעיין בזה מאי תן לחכם ויחכם עוד דמה חכמה נתן לו אם שיאמר ה' א"כ מאי ויחכם עוד שהרי שמואל לא אמר כן וי"ל משום דכל ג' פעמים ראשונים דקרא אותו הקב"ה והוא לא ידע לא אמר רק הנני ולא אמר כי שומע עבדך שחשב שעלי היה קוראו וא"ל עלי שהקב"ה קורא אותו וע"כ יאמר דבר ה' כי שומע עבדך והיינו תן לחכם והוא התחכם עוד מן הספק שאמר כמ"ש לו עלי לומר כי שומע עבדך דשמא הקב"ה קוראו ולא אמר ה' דשמא אין זו שכינה ודו"ק : שהלכה ובאת כו' . במדרש עד לא אזלת אתת והות אומר ותבוא ואח"כ ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים כו' כפירש"י בספר רות ע"ש והכא דרשו מכח הך קושיא ותבא ואח"כ ותלקט וגו' שהלכה ובאת למלאת בני אדם המהוגנים כו' ופירש"י מהוגנים שבקוצרים לילך עמהן עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש שהלכה ובאת למלאת עניים מהוגנים שילקטו עמה דמה היה לה לחוש על כך אבל על קוצרים ודאי דהיה לה לחוש ועוד שלא הוזכר בקרא שלקטו אחרים עמה אבל הקוצרים הוזכרו בקרא וק"ל : דבר חכמה כו' . נקט הכי דדינא הכי הוא אליבא דב"ה ממתני' דמס' פאה וקשה דשאר עניים ודאי נמי היו מדקדקין בכך לב"ה ב' לקט וג' אינו לקט לב"ש ג' לקט וד' אינו לקט ומאי דבר חכמה ראה בה ונראה לפרש ע"פ שמפרשים פלוגתייהו בירושלמי טעמא דב"ה ב' שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם וטעמא דב"ש ג' שנאמר לגר ליתום ולאלמנה ע"ש בפי' הר"ס והר"ש והשתא רות שהיתה גיורת ועניה ואלמנה והיתה ראויה ליטול גם שלש דאפשר דב"ה מודה בהא דיש לעזוב לה ג' וקאמר דבר חכמה היה בה שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה וע"כ לא נטלה רק שתים לקט כשאר סתם בני אדם אליבא דב"ה וק"ל : וכי דרכו של בועז לידבק כו' . לכאורה ממלת תדבקין שאמר לה ודאי דלא משתמע שדרכו לידבק עם הנשים דלא קא"ל אלא שהיא תדבק בנערותיו וי"ל דמ"מ לא הל"ל לה לישנא דדבוק דנאמר בדבוק נשים כמ"ש ודבק באשתו וגו' ותדבק נפשו בדינה וגו' אלא דהל"ל וכה תהיה עם נערותי אלא לדרשה וא"ל הכי לרמז שנאמר ורות דבקה בה אמר דשרי לאידבוקי בה ולא תאסר לבא בקהל דמואבי ולא מואבית כמפורש במס' יבמות ודו"ק : עתידה מלכות כו' . דמלת הלום הוא מיותר דלא הל"ל לה אלא גשי ואכלת מן הלחם אלא דרמז לה שמלכות בית דוד יצא ממנה דכתיב כי הביאתני עד הלום וע"ש הראוי למלכות בית דוד כתר הולמתו כדאמרי' פ' כל הצלמים ולכך הלם חסר וי"ו ע"ש הולמתו וק"ל : שהחומץ כו' . דמאי רבותיה שא"ל וטבלת פתך וגו' שזה ודאי מאכל פועלים אלא אשמעינן קרא למר שהחומץ יפה לשרב ולמר רמז לה כו' . שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה דלא מלינו בכל מלכי יהודה שהרשיעו כל כך כמנשה ונתייסן כ"כ במלכותו חמשים וחמשה שנים כחומץ הזה שכל עוד שמתיישן הוא יותר קשה וק"ל : ולא בתוך כו' . עיין פירש"י ובפשיטות י"ל דמלד הקוצרים קרא דלא צריכה אלא לדרשה לדיוקי מיניה ולא בתוך הקוצרים היינו שלא יהיה מלכות בית דוד בתוך ישראל רק מצדם שיהי' להם מלוכה אחרת : ותאכל בימי דוד כו' . גם זה קרא דלא צריכה אלא דרמז לה ותאכל בימי דוד כו' כפירש"י לשון עושר הוא דוד ושלמה וחזקיהו כו' ע"ש ונראה לפום הך דרשה קמייתא דוד ושלמה וחזקיה יש לפרש כמשמעה על רות גופה ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה שהיתה חיה עדיין בימי דוד ושלמה כדאמר ר"א גופא בס"פ הספינה וישם כסא לאם המלך היא רות אמה של מלכות ותותר בימי חזקיהו שלא חיתה כ"כ וכן לדרשה בתרייתא ותאכל בעולם הזה כו' יש לפרש על רות גופה וק"ל : ותחת כבודו כו' . פירש"י ה"ג כו' ולפירושו לא פליגי ר"י ור"א אלא במשמעות דורשין ובתרתי בלשון כבודו ובלשון תחת וזהו דוחק ואינו מוכרח אלא דר"א נמי קרי למאני מכבדותיה ולא פליג בהא אר"י אלא בהא פליג דתחת משמע ליה לשון חליפין וס"ל דבגדים נשרפו והכא קאמר כבודו ממש דהיינו בגדים נשרף ותחתיו יהא אפר ושרפה כיקוד אש והשתא ניחא דג' מחלוקת בדבר לר"י נשרף הגוף ולר"א נשרפו הבגדים ולרשב"ג שריפת הנשמה ודו"ק (כילד מברכין ע"ש) :

מהר"ם

וכאשר הגהתי : ע"ב ברש"י ד"ה מכלל דמסי דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה כצ"ל : ד"ה אע"ג דלא שכיח וכו' אלא במקומו הוא דשרי וכו' כצ"ל : סליק פרק שמונה שרצים

ואלו קשרים פרק חמשה עשר

ע"ב ברש"י ד"ה כך הוא חייב וכו' כדי לקצרן או להרחיבן כצ"ל : ד"ה מפתח וכו' כמו שיש לגלחים כעין וכו' כצ"ל :

דף קיב ע"א בגמ' ויש שמותרין לכתחלה ומאי ניהו קושרת מפתח חלוקה פשיטא וכו' כצ"ל : או שניטל רוב הכף שלו טמא שתי אזניו וכו' כצ"ל : והוינן בה רבה אליבא דמאן וכו' ס"א ר' יוחנן אליבא דמאן : ברש"י ד"ה חייסה וכו' שמא תצא בדוחק וכו' נ"ל שצ"ל שתוציא בדוחק וכו' : שם ד"ה מהו דתימא מבטל ליה וכו' כצ"ל : ע"ב בתוס' ד"ה סנדל וכו' דהך משנה במס' כלים פ' כ"ו ולא הספיק וכו' ורש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טמא במגע מדרס וכו' כצ"ל :

דף קיג ע"א בגמ' והלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ קריבין בשבת ר"ע כו' כצ"ל :

ע"ב בגמ' איתמחויי איתמחי אלא כיון וכו' כצ"ל : ההוא גברא דאכל נרגישתא וכו' טים יוצר כן פירש בערוך :

חכמת שלמה

כך מצאתי בתוס' שנ"ץ ופירשו שקרוי טבילה בזמנה דכל מה שיש לו להקדים הטבילה ולעשות מיד קרוי זמנה אבל בסוף פ"ק דמגילה הקשו התוס' א"כ לא תהיה טבילה בזמנה והיכי דוחה יו"כ ונ"ל שקבל הזאה ביו"כ מקטן או בשוגג או שעבר והזה : בא"ד דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה כנ"ל (עיין במהרש"א) :

ע"ב רש"י בד"ה אע"ג כו' אלא במקומו הוא דשכיח דסכין כו' כנ"ל : תוס' בד"ה הא מסוכרייתא כו' מיטמיים במיא ואתי כו' כנ"ל . ונ"ב פי' ישרה במים : בד"ה ושלש מחלוקת כו' . ונ"ב פי' במקצת ספרים היה כתוב וג' מחלוקת בדבר ת"ק סבר אע"ג דשכיח אסור ור"ש סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר כו' :

סליק פרק שמנה שרצים

ואלו קשרים פרק חמשה עשר

גמ' בעי רב אחדבוי אחוה דמר אחא כו' כנ"ל . ונ"ב ס"א דמן אחא ושם מקום הוא וכן מצאתי בתוס' שנ"ץ בשם ר"ת : רש"י בד"ה קטרא דקטרא בזממא כנ"ל וכן כתיב דף קי"ב : בד"ה איסטרידא כו' רצועה בנקב שבראש הספינה כו' כנ"ל :

דף קיב ע"א גמ' ותניא סנדל שנפסקה שתי אזניו כו' טהור א' מאזניו כו' טמא כנ"ל : רש"י בד"ה בדרבנן כשקושרין כו' . נ"ב והסמ"ג פי' בשם ר"י בענין אחר וכן המרדכי שאדרבה סת"ת קושרין כי אין חולצין מנעליהן מרגליהן אלא בליל שבת לפי שלומדין בכל הלילות ושוכבים מעט במלבושים

ומש"ה פטור אבל אסור כו' ע"ש : ע"ב גמ' נפסקה שניה ותיקנה טהור מלטמא מדרס אבל טמא מגע מדרס כל זה נמחק : רש"י בד"ה אבל טמא כו' . דעדיין כלי הוא להשתמושי ביה תשמיש אחרינא ומאב הטומאה טהור דלא הוי מיוחד עוד למנעל והוי ראשון דחזי למלתא כו' כנ"ל ונ"ב ס"א : בד"ה תמורו דר' פנחס כו' ודר' חנינא במס' תענית הס"ד . ונ"ב לא דק כי הוא במס' שקלים בירושלמי ומעשה דתענית הוא דר' יוסי דמן יוקרת דכי הוי אגרו לה הוי משדרו אגרא אגבה ואי טפו לה כו' לא הוה אזלא ע"ש : תוס' בד"ה סנדל שנפסקה כו' והגיה אבל טמא במגע מדרס כו' כנ"ל ונמחק טמא מגע מדרס : בא"ד אפי' מגע מדרס כדקתני סיפא כו' כנ"ל . ונ"ב פי' סיפא דלעיל במס' כלים וק"ל : בד"ה אבל טמא כו' ע"כ אחר שניטלה הראשונה ונתקנה כו' . נ"ב לאו דוקא שאח"כ בא לו המגע ולא בתחלה שהרי כל עת היה נוגע בעצמו אלא ר"ל שלא נחשב מה שנגע בעצמו כי אם מה שנגע בעצמו אחר שניטלה אוזן הראשון וכיון שנתקנה ושוב ניטלה השניה לא שייך לומר פנים חדשות שהרי בא טומאת מגע מדרס כשחסרה אוזן אחת ועכשיו נמי לא נחסרה אלא אחת ומה שכתבו התוס' אחר שניטלה הראשונה ונתקנה לאו דוקא שבא אחר התיקון אלא אחר שניטלה והתיקון בעינן באמצע שלא יהיו שניהם ניטלים כאחד ומש"ה דייקי התוס' אחר שניטלה הראשונה כו' דאל"כ הוי ליה למימר אחר שנתקנה הראשונה ודו"ק : בא"ד ולפ"ה קמא ניחא כו' . נ"ב פי' לעולם איירי שדרס עליו הזב יתף ומ"מ לא אמרי פנים חדשות למגע מדרס דאפי' נפסקו שניהם שייך מגע מדרס והוא הדין שנוכל לומר שלא דרס עליו הזב אלא משום שנגע בעצמו בתחלה מיד כשנעשה המדרס אליבא דרש"י ודו"ק : בא"ד בפ"ב דעירובין פי' בקונטרס . נ"ב דף כ"ד ושם מבואר : בא"ד והסנדל בטל לאוזן כו' . נ"ב פי' א"כ הוי נמי לסנדל גופא מגע מדרס ודו"ק (עיין במהרש"א) :

דף קיג ע"א רש"י בד"ה וקושרו בפרה ראשה פ' והשני כו' סד"א : בד"ה מקצת עליו כו' לאוחזה הס"ד : בד"ה ישנים קיפולן כו' שהחדשין קשים כו' . נ"ב אבל בסמ"ג פי' משום שהחדשים מתמעכין ומתגלגלים מיד אם לא מקפלין ע"ש : בד"ה ממצוא חפצך כו' מה היא צריכה אחר השבת כנ"ל והס"ד : ע"ב גמ' שכל מתי מבול נגלגלו לשם וי"א כאלו אוכל שקלים ורמשים והא ודאי אתמחויי אתמחי אלא כיון דמלקין כו' כנ"ל . ונ"ב מתי ס"א מימי עולם : רש"י בד"ה ס"ג כו' כר' יוחנן מדדריש ותחת כבודו כו' הד"א

ואמר

דף קיד תוס' בד"ה ואפי' במס' כו' ומיהו בפר"ח בקידושין אין כתוב בהן דבר אחד כו' מסכת כלה הייט דרשות הסדורות כו' עכ"ל כל"ל ור"ל בפירושו של ר"ח אין כתוב בהן מלת אחד אלא שכתוב בהן דבר בתלמודו כמו שכתוב בפירוש ר"ח בערוך בערך כל וכ"ה ברי"ף שלא כתוב בו מלת אחד דהשתא מפרש ר"י ונקט לה לפי דרכו של ר"ח בפי' מלת כלה דהיינו דרשות כו' עיין שם בערוך ובר"ן שם בשם ר"ח ובא להשוות הסיא דקידושין להך דהכא למאי דלא כתוב בהן מלת אחד דהוה משמע כמו שכתבו התוס' לגריעותא דאפילו דבר אחד הימנה ממסכת כלה אלא דכתוב בהן דבר בתלמוד דהיינו כל מסכת כלה בכל מקום שישאלו באותה מסכת דהיינו ממש כהך דהכא דבליר מהכי אין ראוי למנותו פרנס על הליבור וזהו הנכון בדברי התוס' ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' כפי' רש"י ולא ידעתי מאין לו גם פירושו בדברי התוס' אינו מבורר לנו ודו"ק: **ע"ב** בד"ה ליתקע כו' ולא תקעו להודיע דחלבי שבת כו' עכ"ל לכאורה דלאו ראיה הוא דלפי מאי דמשני ואסיק הכא כהנים זריזין הן ניחא נמי התם משום דכהנים זריזין הן אלא דראייתם למאי [דלא] אסיק אדעתיה הכא למימר דכהנים זריזין הן ובעי למימר דאי רבי ישמעאל כו' ליתקע כי היכי כו' אמאי לא תקשי ליה לכ"ע בסמוך יו"ט שחל במו"ש כו' ליתקע להודיע דחלבי שבת קריבין ביו"ט אלא ע"כ דלא תקעי אלא בהכנסת תמור ומיהו אכתי לאו ראיה גמורה היא דאימא דאמוראים דהכא לא הוו ידעי ברייתא דבסמוך דבמ"ש מבדילין ולא תוקעין ודו"ק: **בד"ה** וליתקע כי כו' אליבא דר"י ליתקע כו' שמליעין את המטות מיוה"כ לשבת כו' עכ"ל מיהו קשה דהא לא מיתרלא בשינויא דרב שישא דמליעין את המטות מיוה"כ לשבת שבת קדושה היא וכי לא ידע דר' שישא מתני' דמליעין כו' ודו"ק: בד"ה ואמר רב יוסף כי פריך ליתקע כו' לעיל כו' לא ה"מ לשנויי הכי כו' אלא חומרא הוא כו' עכ"ל ובשנויא דרב שישא ודאי מתרלא שפיר דלעיל דשבות רחוקה לא התירו אלא כיון דלא קאי שינויא דרב שישא הא ליכא למימר הכי לעיל אבל שינויא דרב יוסף כיון דקאי אי הוי מיתרלא נמי הך דלעיל ה"ל לתלמודא למימר הכא אלא אמר רב יוסף כו' וק"ל: בד"ה ולמאי כו' להודיע דיו"ט קיל כו' שתוקעין במוצאי יוה"כ כו' עכ"ל מיהו התם במוצאי יוה"כ סריך דכיון דבא להודיע שהוא לילה הוא חול ומותר לתקוע בו אבל הכא גבי שחיטה ה"ל דהוי לילה מ"מ יו"ט הוא ואסור לתקוע בו משום שבות דאין דוחין שבות להתיר וק"ל: **סליק פרק ואלו קשרים**

ח"א דף קיד ע"א מנין לשינוי בגדים כו'. לענין שינוי בגדי שבת מייתי לה דה"נ בע"ש בגדים שבישל בהן כדכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו גו' אל ימזוג בהן כוס לרבו דהיינו כסא דקידושא במעלי שבתא וק"ל: **גנאי** הוא לת"ח שילא במגעלים כו'. מפורש פ' כילד מברכין: **כל** משנאי אהבו וגו'. דהך פרשתא כולה בתורה קמשתעי ומסיים כי מולאי מלא חיים וגו' ואמר גם בזה האיש שהוא מולאי דהיינו ת"ח אם הוא משניאי בפני הבריות ברבים כפירש"י אהבו וגו' לא ימלא חיים וק"ל: **הא** בגלימא הא בלבושא כו'. יש לכוין בזה ע"פ מ"ש פ' המוליא יין לבושא לא בושה גלימא שנעשה בו כגולם כי המדות של אדם הם בגדי אדם כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים והמדות הבאים מלד החומר הם כגלימא שנעשה ע"י הגולם והחומר והבאים מלד הצורה הם נקראים לבוש שהחומר מקבל הצורה והיינו לא בושה על המדות הבאים מלד הצורה וז"ש תתהפך כחומר חותם ויתילבו כמו לבוש דהיינו שיחזור לעתיד החומר להתלבש בצורה וע"ז אמרו בפ' חלק לדיקים יעמדו בלבושיהן כו' דקדק לומר בלבושיהן ולא אמר בבגדיהן דהיינו שיעמדו בבגדים לבנים מקבלים צורה ולא יבושו משא"כ הרשעים דיבושו לעמוד בגלימא שהוא סומק ור' ינאי לא החזיק עלמו כלדיק לעמוד בלבנים והיה מסתפק אם יתביישו חבריו ממנו שהוא יזכה להתלבש בצורה לעמוד בלבנים או שהוא יתבייש מחבריו שהם יתלבשו בצורה וק"ל: **בבגדים** בלואים כו'. וערום ממש ויחף ממש ודאי דלא הלך כן שלש שנים אלא בבגדים מטולאים כו' קאמר ומייתי ליה הכא גם שהוא בכלל משניאי ע"פ הדבור שאני וק"ל: **בבנינו** של עולם כו'. דהיינו בתורה שהיתה אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם וע"כ הם מקפידין ביותר אפי' מלד אחד על הטומאה וק"ל: **המקפיד** על חלוקו כו'. עיין פירש"י והוא דחוק דמה ענינו לכאן ונראה לפרש דה"ק איזהו ת"ח כו' המקפיד על חלוקו דקאי שפיר אלעיל דשל בנאין מלד א' ומפרש לה ר"י דבנאין הייני ת"ח ומייתי עלה דהיינו דאר"י איזה ת"ח כו' המקפיד על חלוקו להפכו גם אם לא ירא בו רבב מלד אחד הופכו על לד השני שמא ימלא בו רבב דמלד אחד כמי חולץ בבגדו של ת"ח שהן בנאין ודו"ק: **איזהו** ת"ח שבני עירו כו'. בכל הני קרא ת"ח בשם לויי דאינו ת"ח לכל דבר רק לאותו דבר דאיזה ת"ח שמחזירין כו' אף שאינו ת"ח גמור כיון שיש בו מדה זו להקפיד בעינו לעיין בבגדו אפי' מלד אחד יש להאמינו במדה זו על האבידה בטביעת עין ואיזה ת"ח הממנין כו' ר"ל על כל דבר שממנין את האדם מקרי פרנס לאותו דבר כיון ששואלין אותו דבר הלכה ר"ל בדבר הלכה של אותו דבר שמינו אותו עליה ולא בעי לידע שאר הלכות וכן איזהו ת"ח שבני עירו כו' לא איירי בת"ח גמור אלא שעוסק בחפצי שמים כגון בלרכי לבור אבל איזהו ת"ח כל ששואלין כו' הוא סתם ת"ח גמור בלא שם אחר והיינו כל ששואלין אותו הלכה בכ"מ ואמר דכ"מ למנויה פרנס על הלבור בכל מילי אי באתריה או לריש מתיבתא כדמסיק ודו"ק: **סליק פרק ואלו קשרים**

לאומרם בעל פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות לה' אמר התם דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה עכ"ל דהשתא אין להם ראייה הכא מדמתרגם רב יוסף דשרי לומר בע"פ תרגום דאימא דהוה שרי ליה נמי תרגום משום עת לעשות לה' אלא שהתוס' דהכא ודאי ס"ל כדפירשו בעלמא לפי שהיה סגי נהור והיה אסור בכתב דאי אתה רשאי לומר בע"פ ולכך היה אומר תרגום דשרי לומר בע"פ כמו שכתבו הכא ומה שהקשו התוס' בזה שם דהא אף בדברים שבכתב הוה שרי לומר בע"פ משום עת לעשות לאו קושיא היא דבפרק הניזקין מוכח בהדיא דרב יוסף לית ליה היתרא דעת לעשות והא דנקטו התוס' הכא כדמתרגם רב יוסף ולא הוכיחו כן בפשיטות מתרגום של יונתן שאמרו בע"פ כפירש"י ז"ל יש לומר כדברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא דבכל מקום נקט התלמוד נמי רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום ועי"ל משום דלפי' רבותיו של רש"י תרגום של נביאים שעשה יונתן ניתן גם ליכתב הולרכו לראייה מרב יוסף כיון שהיה סגי נהור ע"כ דלא היה יכול לומר נמי כתובים אלא בתרגום בע"פ ודו"ק: **בד"ה** עילמית יוונית כו' אבל רבנן שרו אף בשאר ספרים כו' עכ"ל לאו היינו רבנן דפליגי התם אדרשב"ג דהנהו שרו אף בשאר ספרים אף בכל לשון אלא דהיינו רבנן דפליגי אדרבי יהודה אליביה דרשב"ג וס"ל דרשב"ג מתיר אף בשאר ספרים בלשון יוונית ע"ש וק"ל: **בד"ה** ובידו ספר כו' וכן תניא בפרק שלישי דמגילה בהלל ומגילה אפילו י' קורין וי' מתרגמין אע"פ שיונתן לא כו' כל"ל: **ע"ב** פרש"י בד"ה שכתבו מקרא התרגום שבעזרא כתבו כו' עכ"ל מהרש"ל מחקו מפרש"י ונראה לקיים כל פירש"י הישנים משום דהך רישא תרגום שכתבו מקרא איירי שהשאר הספר בכתב כלכלתו וכן הביאו התוספות שמועה זו בפרק קמא דמגילה אלא דקתני התם מקרא שכתבו תרגום ... בשלמא תרגום שכתבו מקרא ... בהכי ... ולא אפ' חסר כו' ... ס' תיבות לא מיפסל כו' ספר שחסר יריעה אחת קורין משמע בחסר פסוק אחד דקורין כו' עכ"ל ... שכתוב יגר שהדותא מקרא וכן בנביאים שכתב כולה כלכלתה רק כדגא תימהון לשון שכתב מקרא והא דלא אלטריך למתני ... מגילה דהא קורין בה ... ודגילה שכתוב בה תרגום יותר ... לא אלטריך לאשמעינן אם כתב את כל התרגום מקרא אפילו הכי מלילין לא"ג דלא הוו קורין בהן בחסר כ"ל וק"ל: **תוס'** ד"ה מגילה עד כו' משום דבעי ספר וב"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר כו' עכ"ל לכאורה קשה דבפשיטות ה"ל לאקשויי אגופה דקתני הכא דמגילה בעי ספר מכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ויש לייסב דזו הראייה דכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר אינו ראייה גמורה כ"כ וטפי נראה להם לאוכוחי מעיקרא מהא דתניא בהדיא בגמרא דידן דספר תורה פסולה על הנייר משום דבעי ספר אלא משום דלא מפורש בהדיא בגמרא דידן דפסולה נמי על הדיפתרא מהאי טעמא דבעי ספר הולרכו למימר דהכי נמי לא חשיב לה לענין כשרות והביאו ראייה ממ"ש דפסל בהדיא בס"ת דיפתרא ועוד ראיה מדפוסל במגילה וסוטה מטעם דבעי ספר מכ"ש בס"ת כו' ודו"ק: **בד"ה** מיתיבי כו' משמע דמלשון ללקט כו' משמע הא יש בו ללקט מלילין כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו נמי כיון דאבעיא דלעיל נמי במפוזרות קמיירי מאי קא קשיא ליה לעיל ותבעי לך פ' ויהי בנסוע גופה הא איכא למימר דבמכונסות כגון ויהי בנסוע גופה לא קמבעיא ליה ומאי פשיט נמי לעיל מהיא דיגר שהדותא דאיירי במכונסות ועוד יש לדקדק דלמאי לא פשיט הך אבעיא דלעיל ומסייע ליה מהך ברייתא דס"ת שבלה אם יש כו' ואם לאו אין מלילין ויש לייסב בזה דלהך מלתא במפוזרות שאין בה כדי ללקט פ"ה אותיות ידע שפיר למימר דבלה שאני וק"ל:

ח"א דף קטו ע"ב סימניות מלמעלה כו'. סימניות אלו הן כמין נוני"ן הפוכין ולמ"ד שאין זה מקומה אלא כדי להפסיק בין פורענות כו' כדמסיק יש לכוין שע"כ באו אלו הסימנין בנוני"ן הפוכין כי הנו"ן מורה על פורענות כמ"ש פ"ק דברכות שע"כ לא נכתב נו"ן באשרי לפי שהיא מורה על הנפילה וע"כ הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה ע"ש סומך ה' לכל הנופלים כמ"ש שם ולמ"ד ספר חשוב בפני עלמו ע"ש חלבה עמודיה שבעה באו הנוני"ן בספר זה שהוא קטן שבספרים שאין בו רק שני פסוקים לרמוז שגם ספר הזה כולל נ' שערי בינה והם הפוכים שהם מתהפכים מדעת בן אדם שלא יוכל לעמוד עליהם וגם משה הנזכר בשני פסוקים האלה לא זכה רק למ"ט פנים כמ"ש ותחסרהו מעט מאלהים כדאמרי' במס' נדרים וענין שרמז שנחלקה התורה לז' ספרים כמ"ש שהיא אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם בז' ימי בראשית כמ"ש ואהיה אצלו אמון והיינו חלבה התורה עמודיה של עולם שבעה שהם שבעת ימי בראשית:

דף קטז גמרא הגליונין וספרי מינין כו' מאי לאו גליונין של ס"ת כו' והכא ליכא לאוקמי בגליון במקום הכתב שנמחק דלא מקרי סתם גליון ועוד דגליונין לשון רבים לא משמע כן אלא דבין דף לדף ושל מעלה ושל מטה ושבין פרשה כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה ספרי מינין כו' אור"י דמיירי בנמלאו ביד מין כו' הא אמרינן פרק השולח נמלא ביד מין יגנז כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דע"כ לרבי יוסי נמלא ביד מין יגנז דקאמר התם לאו אכולה ס"ת קאמר אלא האזכרות אבל השאר שורפין א"כ ה"ל איכא למימר בהיפך דהכא איירי בכתבו ודקאמר התם כתבו ישרף היינו השאר אבל האזכרות יגנז כדאמר רבי יוסי הכא וי"ל דהתם דינא סתמא קאמר יגנז וישרף והשתא אי בנמלא קאיירי הכא שפיר קאמר התם סתמא יגנז מדינא דאזכרות ובשאר לא קאמר מידי דאי בעי ישרוף ואי בעי נמי יגנז אבל אי מיירי הכא בכתבו לא הול"ל התם סתמא ישרף מדינא כיון דבאזכרות מדינא קאמר הכא יגנז ולא שרי לשרוף ודו"ק: **ע"ב** תוס' בד"ה וכ"ש בשטרי כו' ואפילו בחול לא ידע ר"י מי התיר כו' עכ"ל. משמע

פרק כל כתבי

דף קטו פירש"י בד"ה טעונין כו' ורבותי פירשו דהאי בכל לשון דקאמר אכתובים קאי ולא אנביאים כו' עכ"ל. ק"ק לפי' זה מאי פריך לקמן מהך דהיו כתובין תרגום ובכל לשון מלילין כו' אימא דאנביאים קאי דלכ"ע ניתן לכתוב ולקרות ודו"ק: **בד"ה** לא ניתנו רשב"ג פליג עלה ואמר אף כו' ובד"ה ר"ג אבי כו' ר"ג הזקן ור"ג זה שהיה בדורו של כו' כל"ל: **תוס'** בד"ה לא נתנו כו' דהא שרי למימר בע"פ תרגום כדמתרגם רב יוסף עכ"ל ולפי מה שכתבו התוס' בפ' קמא דבבא קמא ז"ל כדמתרגם רב יוסף נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה עניני תרגום ולא כדפי' בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי

נמוקי הגרי"ב דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ליתקע כו' עי' מהרש"א שכתב בסוף דבריו ומיהו אכתי לאו ראיה גמורה כו' לא הוו ידעי ברייתא דבסמוך דבמ"ש מבדילין ולא תוקעין עכ"ל ונפלאתי דהא זה משנה מפורשת בסוף פ"ק דחולין ומזה מייתי הגמ' לקמן ומתני' כל המאורעים יודעים כידוע ובזה יתיישב היטב מה שהקשה המהרש"א עוד בד"ה וליתקע כי היכי דלידעו כו' דהא לא מתרצי בשינויא דר' שישא כו' ע"ש. ולפי מ"ש ניחא דהא באמת הגמ' קא סתר להא דר' שישא ממתני' דחולין כו' שהקושיא אליבא דכ"ע וממתני' דידן ליכא למיפרך רק לר' ישמעאל וכיון דתרווייהו משנות ניחא לאקשויי אליבא דכ"ע. ודו"ק היטב:

חכמת שלמה

דף קיד ע"א גמ' ואמר רב חייא כו' כל"ל : **שם** רבינא אמר רבד איתמר כל"ל ונמחק שנאמר מרבדים רבדתי ערשי. וכ"ב אינו מן הגמ' והוא מלשון רש"י ורי"ף ובאשר"י אינו : **שם** ואמר ר' חייא כו': **רש"י** בד"ה רבד איתמר שכבת זרע וכו'. וכ"ב והרי"ף פי' בע"א ע"ש : **בא"ד** בבשמים מינים כו' כל"ל. וכ"ב נ"ל וזנים ופסוק הוא בדברי הימים בשמים וזנים מרוקחים : **בד"ה** אלו כלים כו' אולייריו בלנים כו' מעט ובנאים כו' כל"ל והד"א : **תוס'** בד"ה ואפי' במס' כלה כו' בפ' האיש מקדש גבי כו' ומיהו בפירש"י דקדושין אין כתיב בה דבר א' מתלמודו כל"ל : **בא"ד** ור' יצחק מפרש דהאי מס' כלה כו'. כ"ב פי' הענין שהלשון אפי' במס' כלה משמע לגריעותא ובפרט בקדושין שהרי מסיק לשם אין אומרים כשמעון בן עזאי כו' והכא מוכרחים לפרש לשבח דאי לגריעותא וכי בעבור מס' כלה לחוד ראוי למנותו פרנס ומש"ה פי' כאן רש"י לשבח אלא שקשה לבעל התוס' סוף סוף דוחק הוא שלשון א' ישתנה בפירושו שהרי לשם אומר ממש כמו כאן ע"כ פי' שאף הכא לגנאי אלא שאין מס' כלה ברייתא לחוד אלא הדרשות הלריכין לרגל כו' ומ"מ דוחק הוא למנותו בעבור זה פרנס בכלל מאחר שאינו אלא במס' זו לבד לכך פי' שאינו ראוי למנותו לפרנס אלא באתריה כדלקמן ודו"ק :

דף קטו ע"א גמ' מותר בקניבת ירק וכן מפליעין כו' כל"ל והשאר נמחק :

סליק פרק ואלו קשרים

כל כתבי פרק ששה עשר

גמ' שם והן מתאבדים מאליהם כל"ל ונמחק מרקיבין : **רש"י** בד"ה ואפ"ה כו' מיהא טעונין גניזה כל"ל והס"ד : **בד"ה** ר"ג כו' הזקן ור"ג שהיה בדורו כו' כל"ל : **בד"ה** גב מעלה שבהר הבית היו כו' כל"ל : **ע"ב** גמ' אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מכאן כו' כל"ל : **רש"י** בד"ה ישרפו נ"ל נשרפין : **בד"ה** הא רב המנונא תנא מלילים כל"ל : **בד"ה** תרגום שבתורה יגר שהדותא ושבנביאים כגון כו' להון שכתבו מקרא כתב עברי כו' כל"ל והד"א : **בד"ה** עשה לה סימניות כו' מן הסמוכות לה הס"ד ואח"כ מה"ד למעלה ולמטה בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון. וכ"ב כפירש"י מדוייק ראיתי כתוב כך נו"ן הפוכה] ויהי בנסוע הארון כו'] ועל זה סומכין הנקדנים לעשות ב' נוני"ן אחת קודם ויהי בנסוע ואחת אחריה אבל במדוייקים לא ראיתי וקרוב בעיני שפסולה לפי מה שפסלינן בחסר ויתיר אפי' אות א' ולכתחלה לכ"ע אסור והסימנים שנאמרו כאן ר"ל שעשה פרשה לפניה ולאחריה ואולי זה הליור של נו"ן הפוכה תלמיד אחד הגיה כ"ל :

דף קטז ע"א גמ' עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורות. כ"ב נ"ל ז' ספרים של תורה : **שם** משום שהוא דגייז כו' : **ת"ש** הגליונים וספרי מינים אין מלילין אותן מפני הדליקה מאי לאו גליונים דס"ת לא גליונים דספרי מינים וספרי מינים גופייהו מלילים אלא ה"ק כל"ל : **רש"י** בד"ה שאין זה מקומה כו' אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב כו' כל"ל : **בד"ה** לא מן כו' מהר סיני איירי כדכתיב לעיל מיניה כו' כל"ל : **בד"ה** ז' ספרי תורה כו' נמלא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר לעצמו הואיל כו' כל"ל והד"א ואח"כ בסוף הדבור נמחקו : **בד"ה** מקום הכתב שנמחק הס"ד ואח"כ מה"ד לא מבעיא לי כו' : **תוס'** בד"ה פורענות כו' אלא נפסוק פרשה כו' כל"ל : **בד"ה** פילסופא כו' ורבי שמע מיהודי אחד שבא מארץ יון ואמר דבלשון יון כו' כל"ל : **ע"ב** גמ' אתיתי ולא לאוספי על כו' כל"ל : **רש"י** בד"ה נהיר נהורך כו' רמזה שנתנה לו כו' כל"ל : **בד"ה** אמר ליה רבן גמליאל כו' נלחתי בשוחד והכל כדי שישמעו המתאספים שם נבלותו ומי הוא כו' כל"ל והס"ד : **בד"ה** פסקי סדרי בכתובים היו רגילין לקרא בבהכ"נ פרשה

מהר"ם

דף קיד ע"א בגמ' רבינא אמר רבד ולא פליגי וכו' כצ"ל : **ת"ר** עולת שבת בשבתו לימד וכו' כצ"ל : **ר"ע** אומר עולת שבת בשבתו לימד וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה ואפי' וכו' ונראה דהכא משמע דנקיט וכו' כצ"ל : **ד"ה** הא בלבושא וכו' דהיא סומקי וכו' נ"ל רצ"ל דהוי סומקי : **ד"ה** חלבי שבת וכו' אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד וכו' ר"ל דס"ל דלא דחינן שום חדש לצורך אלא הכל הולך לפי חדשי מולד הלבנה ולכך לא משכחת בין ר"ה לר"ה או עצרת לעצרת כ"א ד' ימים כי כן הוא החשבון לפי מולד הלבנה שהן שנ"ד יום כמו שפירש"י לעיל דף פ"ז אבל לרבנן דפליגי עלייהו דמעברין דדחינן חדש משום צורך ולכך לא אשכחן דמקלע יוה"כ בא' בשבת דדחינן ליה משום ירקא ומשום מתיא ועיין בסוכה דף נ"ד : **ע"ב** ברש"י ד"ה ולא מבדילין בתפלה וכו' דלא תקנו לומר הבדלה וכו' כצ"ל : **סליק פרק ואלו קשרים**

כל כתבי פרק ששה עשר

דף קטו ע"א ברש"י ד"ה רבן גמליאל אבי אביך הוא רבן גמליאל הזקן ואותו רבן גמליאל שהיה בדורו וכו' כצ"ל : **ע"ב בגמ'** אמר רב אשי כדתנא אין בין ספרים למגילה וכו' נכתב בגליון דעמוד זה על הך דאמר רב אשי כדתני וכו' וז"ל מגילה דף ח' וצ"ע כי משנה זו אינה שם בצורה זו ע"כ לשון הגליון ונ"ל שאין כאן מקום לעיון זה כי הך דהכא לאו היינו המשנה דמגילה אלא ברייתא היא כדמשמע בתוס' וצ"ל כדתניא וכו' : **ברש"י** ד"ה נשרפין במקומן כצ"ל : **ד"ה** הא רב המנונא תנא וכו' כצ"ל : **בתוס'** ד"ה היו כתובים וכו' משמע דפשיטא ליה וכו' ר"ל אפי' לפי הברייתא דלקמן דאל"כ היה בעי מיניה אי קורין כמו דבעי מיניה אי מצילין דו"ק וק"ל :

דף קטז ע"א ברש"י ד"ה ז' ספרי תורה דפרשה זו ספר לעצמה נמצא של מעלה ספר לעצמו ושל מטה ספר לעצמו הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לג' ספרים כצ"ל והוא ס"ד : **ע"ב** ברש"י ד"ה פסקי סדרי בכתובים היו נוהגים לקרות בבהכ"נ פרשה של כתובים כצ"ל והוא סוף דבור :

אי

דלמלחמות הכתובין בלע"ז קאי אבל אכתב שתחת הצורה מוכח בהדיא התם דשרי מדקאמר ודיוקנא עצמה אף בחול אסור משמע שכתב שתחתיו אינו אסור אלא בשבת ואפשר דלא הוי מושב לצים כ"כ כיון שאינו אלא דבר מועט משא"כ אותן מלחמות כו' דהוי הרבה ומושכין לבא לקרות בו ולבטל מדברי תורה ועוד יש לדקדק דכתב שתחת הצורה לא אסרו שם אלא משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות כפרש"י שם ואמאי לא נגזור כן באגרות אף שא"ל למה שכתוב בהן כו' לפי' ר"ת לעיל ויש לחלק ודו"ק : **פרש"י** בד"ה יומא דאסתנא כו' אבל אסתנא ע"כ צפונית היא ונוחה כו' עכ"ל זו היא עיקר הראיה דהא דקאמר דצריכה שמעתא צלותא כיומא דאסתנא כו' משמע דנוחה היא וכולה צוננת כמו רוח דרומית אינה נוחה אלא צפונית דאינה חמה ולא צוננת היא ודאי נוחה ודקאמר שוב ורוח דרומית היא בלשון ארמי כו' אינה ראיה אלא דקושטא אשמעינן דזו היא שמה ועיין בתוספות פ"ג דגיטין : **גמרא** ור"י בנו של ריב"ב האי פעל כו' שלא יוציא כו' מ"ט א"ר הונא כו' ולעיל הוה ניחא ליה לר"י בנו של ריב"ב דקאמר בשלמא לר"י בנו של ר"י ב"ב דהא כו' וי"ל משום דהוה סבירא ליה דאי אפשר להוציא אמורים אלא בהפשטת עור עד החזה אבל השתא דקאמר דלית ביה טעמא אלא משום דפעל ה' למענהו הוא שפיר קשיא ליה מיניה כו' מה טעם דפעל ה' למענהו דמשום כבוד אית ביה ודו"ק :

ח"א דף קטז ע"א שסרו מאחרי ה' כו'. וכמ"ש התוס' ואיתא במדרשות ומשום דלא מצינו שנקרא הר ה' רק מקום ב"ה שנתקדש לעולם אבל מקום שנתנה בו התורה לא נקרא רק הר האלהים או הר חורב והר סיני וע"כ דרשו שנסעו מאחרי ה' כתינוק הבורח מבית הספר לבטל מד"ת כי מנסיעתם מהר סיני שהיה בית המדרש שלהם נעשו בתי כנסיות של ע"ה לילך אחרי תאות לבם דמר"ח סיון בשנה ראשונה שבאו לסיני עד כ' אייר בשנה שנייה היו בבית הספר ולא חטאו עד אחר כך שחטאו מיד במתאוננים ושלוח מרגלים וכל השאר ואמר דדרך ג' ימים במדבר כו' עד כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה שלא תתחזק להם ביטול תורה בג' ימים כמפורש בחידושינו שם וז"ש וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך ג' ימים לפי שהם סרו מתנו בד"ת דרך ג' ימים וזה פורענות ראשונה והפסיק בין פורענות זה לפורענות שנייה בפסוק ויהי בנסוע וגו' שאמר הכתוב ויהי בנסוע הארון להרחיק עצמו מהם דרך ג' ימים כדכתיב לעיל שהיה זה בעבור עונשן שהרחיקו עצמן מבית הספר ג' ימים התפלל משה ואמר קומה ה' ויפוצו אויביך שהם כנוסן של ע"ה כדאמרי' פורען של רשעים טובה להן ולעולם וינוסו משנאיך שהם משניאי כמ"ש כל משנאי אהבו מות והם גם הת"ח היושבים בכנוסן של ע"ה כמפורש פ' אלו עוברין ואמר ובנחה הוסיף משה להתפלל שובה ה' להתקרב עוד להשרות שוב שכינתו בינינו עכ"פ על רבבות אלפי ישראל וגו' שהם כ"ב אלף משבט לוי שלא היו בכלל מבטלי התורה ולא הרחיקו עצמן מבית הספר שהוא מחנה לויה ושם היה משה רבן וגם הלוחות והארון קרוב להם ולא היו הלוים בכלל כל חוטאי דור המדבר כמפורש במדרשות ודו"ק : **ואחר** הדלת והמזוזה וגו' סיפיה דקרא כי מאתי גלית ור"ל שהשלכתני אחר הדלת כפי' רש"י ובמקום סתר שהוא בין הדלת למזוזה שמת זכרונך כינוי הוא במקום זכרוני גם כי מאתי גלית שאתה מכיר אותי וק"ל : **בין** ישראל כו'. דהיינו שאומרים שהקב"ה החליף ישראל באומה אחרת מפני השנאה ומייתי ליה מדכתיב הלא משנאיך ולא כתיב שונאיך דהיינו משנאיך שעושין את ישראל כאלו אתה שונאן אני אשנא ובמתקוממיך שהם הקמים על ה' באמונתך אתקוטט להתווכח עמהם וע"כ תכלית שנאה שנאתים ולא שנאת חנם אבל לאויבים היו לי דעתם להרגני כאויב הזה כדמסיק זימנא חדא אזיל ובעי לסכוניה ע"י הויכוח וק"ל : **דיקלא** פלגיא כו'. עיין פירש"י ויש לייש' דיקלא פלגיא ר"ל התורה אית לי באורתא שקשה לי לעבור על ד"ת ויש לה דמיון לדקל כדאמרי' במס' ב"ק מאי סגולה מ"ד ס"ת ומ"ד דקל והשיב המין נעקריה דהיינו בויכוח שלהם נעקריה לתורה שהחליף אותה בדת אחרת כדלקמן אתבטלת אורייתא דמשה ואתייהב כו' ואמר להו דוכתיה קשי לי ר"ל קשי לי לקבל שאתם אומרים שהיא בדוכתא ובמקום התורה ח"ו כי תורתנו הקדושה לא תקבל שינוי ותמורה ודו"ק : **ע"ב בעו** לאחוכי ביה עיילה ליה כו' לא קאמר שנתנה לו דודאי משום דבעו לאחוכי ביה לא הוו מפסדי להו שרגא דדהבא וחמרא לובא אלא דעיילה ליה לביתו שרגא והראתה לו בסתר שזה תתן לו שחד וכן ר"ג הוה עייל ליה חמרא ועדיין לא נתן אותו אלא שהבטיח אותו על כך ולבסוף אחיכו ביה ולא נתנו לו כלום וגם אמרו לו כן בדרך חוכא וטלולא תבעו זה את זה דודאי ידעו דין תורה דבמקום ברא ברתא לא תירות וכמ"ש לו נהר נהוריך כו' ואתא חמרא כו' דמזה ודאי הבין גם הוא דדרך חוכא וטלולא קאתו לתבוע זה את זה וק"ל :

דף קיז בפרש"י בד"ה מי דמי תיק כו' המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר כו' עכ"ל. ואפילו כתובים שאין קורין בהן בר טלטול הוא כיון ששונין ודורשין בהן וכ"כ בעל המאור ומשמע להו לפרושי דמותר לטלטל בלא שום דליקה קאמר דומיא דנעשה בסיס לדבר האסור דהיינו בלא שום דליקה וק"ל : **תוס'** בד"ה הכא נעשה כו' דא"כ היכי קאמר לא נטלטל עור כו' עכ"ל דליכא למימר דקושטא דתלמודא פריך הכי מי דמי כו' הכא נעשה בסיס לדבר האסור לר"י בנו של ריב"ב ומאי אהדרו ליה לא נטלטל עור אגב בשר דא"כ מאי משני אלא ה"ק ליה אם כו' ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר איך שייך לר"י בנו של ריב"ב כיון דהבשר גופיה דבר אסור הוא כדפריך מעיקרא לפרש"י וק"ל : **בד"ה** מי דמי התם כו' דאין נראה לו לחלק כיון דהשתא סבור שיכול לנער כו' ה"ה דשרי להביא תיק כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז כיון דהוי סבר דיכול לנער כו' ואין לחלק בין נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר מותר ובין לדבר האסור גרידא אמאי הדר ביה ממאי דבעי למימר מעיקרא שהשיבו לו מהא דמצילין תיק הספר עם הספר ובתוכו מעות אלא שהושיבו לו מה דמצילין תיק ובתוכו מעות מעלמא כו' הא שפיר השיבו לו כדמעיקרא מתיק הספר עם הספר ובתוכו מעות כיון דאין לחלק לפי סברתו דהשתא שיכול לנער כו' כמו שכתבו התוספות ויש ליישב דמהאי טעמא כיון שיכול לנער כו' אין [א] נראה לו לחלק בין נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר אסור גרידא היינו לגבי תיק ובתוכו מעות מעלמא כיון דהתיק גופיה נמי בר טלטול הוא מה שאין כן לגבי בשר דנעשה בסיס לדבר אסור והעור גופיה נמי לאו בר טלטול הוא שפיר ידע דאיכא לפלוגי בין נעשה בסיס לדבר אסור ולדבר מותר ובין לאסור גרידא ומיהו בין עור ובשר בין תיק ובתוכו מעות גרידא אין נראה לו לחלק מה"ט דהתיק גופיה בר טלטול הוא כיון דמ"מ התיק נעשה בסיס לדבר שכולו אסור וצ"ל נמי למאי דמסיק ומחלק מי דמי התם אדהכי והכי נפל דליקה כו' היינו לגבי תיק ובתוכו מעות גרידא אבל לגבי עור ובשר לעיל ליכא לפלוגי בהכי כיון דהבשר מתלכלך נמי לא מצי לנעריה לעור ולכך הוצרך לחלק לעיל לגבי עור ובשר כיון דנעשה בסיס לדבר אסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר אסור גרידא ודו"ק : **בפרש"י** בד"ה כדאמרינן מעיקרא וכו' וליכא שהות למשדינהו וה"נ אגב ארכי גבוה דכל פעל גו' עכ"ל הא ודאי דר"י בנו של ריב"ב לא מוקי ליה כל פעל ה' גו' בכה"ג מ"מ רבנן אהדרו ליה אמאי לא מוקי ליה בהכי דלא גרע מהא דמצילין מעות אגב ספר וליכא לאקשויי הכא לגביה דהפשטה מי דמי התם אדהכי והכי נפל דליקה כו' כדפריך לעיל גבי טלטול דאינו אלא משום שלא יתלכלך הבשר וליכא למשרי כיון דמצי למשדינהו דרך ביאתו אבל הכא גבי הפשט את כולו אע"ג דמצי למשדינהו לבתר שהפשיט עד החזה ולא יפשיט עוד כיון דאיכא טעמא דרב יוסף ורבא משום שלא יסריח ושלא יהא מוטל כנבילה אין לחלק בהכי ודו"ק : **תוספות** בד"ה אדהכי כו' ואם כן כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכ"ע לטלטל כו' עכ"ל וצ"ל דפסיקא ליה לתלמודא בשום מקום דכשאינו מופשט אלא עד החזה דמותר לטלטל דאל"כ אימא דבהכי פליגי דהשתא שפיר אהדרו ליה רבנן דתיק הספר עם הספר ובתוכו מעות להא דמיא דה"כ כשאינו מופשט אלא עד החזה לא מצי למשדינהו. ולפי מה שכתבנו לעיל יש לדחות דמ"מ איכא לפלוגי בין נעשה בסיס לדבר איסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר איסור גרידא ודו"ק : **בד"ה** דשקיל כו' וקשה דה"ל למתני כו' בהדי הנהו שבות כו' ונראה לר"י דליכא אפי' שבות כו' עכ"ל. והוא הדין דה"מ לתרוצי נמי הכא דבפלוגתא לא קמיירי דלרבי ישמעאל לא דחי ליה וכמ"ש לקמן לגבי דחיית מלאכת הפשט וכצ"ל למאי דבעי למימר דבטלטול פליגי הא דלא חשיב ליה התם גבי דדחו שבות צ"ל דבפלוגתא לא קא מיירי דלר"י אסור לטלטל בהפשט כולו מיהו ק"ק דבאינו מופשט רק עד החזה דשרי לטלטל לכ"ע ודוחה שבות ואמאי לא חשיב ליה התם וי"ל ודו"ק : **באו"ד** דשקיל כו' ואם תאמר לפי זה ה"ל למחשב התם דחיית הפשט כו' עכ"ל היינו במלאכות הדוחות שבת דחשיב שם ולר' ישמעאל דדוחה הפשט עד החזה לא קשיא להו אמאי לא חשיב התם דהוי בכלל הקטרת אימורים וכך כתבו התוס' שם וק"ל : **בד"ה** ועוד לרבנן כו' ואדמפלגי בין חצר מעורבת למבוי כו' עכ"ל ר"ל הך מתני' דהכא ודאי איירי אפי' במבוי שאין בו עירוב ושיתוף שמצילין בה כתבי קודש אלא דהכי קאמר דאי הוה איירי הכא במבוי המתוקן במחיצות כ"כ שאם היה בה שיתוף ניתרת לכל דבר אף לאוכלין ומשקין לא ה"ל למתני בסיפא חצר מעורבת להציל בה אוכלין ומשקים אלא דה"ל למתני בה נמי מבוי כזה אלא שהוא משותף וכן פירש"י במתניתין דהכא לגבי הצלת כתבי קודש איירי בחסר עירוב ושיתוף ומה שפירש"י כאן כלומר מבוי הניתר בכל הלכותיו בין בעירוב כו' עכ"ל. אין רצונו דקושטא הוא שיש בו עירוב אלא ר"ל נמי מבוי המתוקן כ"כ שאם היה בה עירוב היה ניתר לכל דבר וק"ל : **בד"ה** אלא אמר רבה כו' דאינו נ"ל סברא שיסברו כרבי יהודה לחלאין כו' לא סברי רבנן כר"א כו' ואפילו לרבי אליעזר כו' עכ"ל ויש לדקדק דלשנויא דרבה נמי אימא הכי דלאו היינו כר"י לחלאין אלא דרבנן דפליגי אדר' יהודה נמי מודו בכתבי קודש דסגי בב' מחיצות וב' לחיין וי"ל מדקאמרי רבנן אין מערבין רה"ר בכך דמשמע דדין רה"ר ממש יש לתיקונו דנקט רבי יהודה בב' מחיצות וב' לחיין ואי הוו מודו לר"י בכתבי קודש דמצילין לתוכה ע"כ דלאו דין רשות הרבים יש לו דלגבי רה"ר ממש ודאי דלא התירו כתבי קודש אלא דהנהו רבנן דפליגי אדרבי יהודה סברי כב"ה בכל מילי ודו"ק : **ע"ב** בד"ה הא דתניא כו' כגון שהחבית בכרמלית דחיישינן שמא יעביר כלי ארבע אמות כו' עכ"ל ולא ניחא למנקט רה"ר דנקט תלמודא וכגון שהחבית עומד שם (ברה"ר) וחיישינן שמא יעביר שם כלי ארבע אמות דאין דרך להניח חבית עומד ברה"ר כל יום השבת וק"ל :

ח"א דף קיז ע"ב הני תלתא היום כו'. דכולהו יתורא דקרא הוו דה"מ למכתב ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' לא תמצאוהו וגו' וכתב ג' פעמים היום דכולהו קאי אאכלוהו דרישא דקרא כאלו כתיב ג"פ אכלוהו היום דהיינו ג' סעודות והרמז בא במלת ג"פ יום כדלקמן דניצול מג' פורעניות דכתיב בהו יום דכל הגלה וגאולה נקראת ע"ש יום והצרה ע"ש לילה וק"ל :

דף קיח בד"ה והא דתנן כו' וא"כ תקשי נמי לרבנן וכי אזיל כו' ריקם כו' עכ"ל. יש לדקדק כיון דהמקשה לא הוה ידע הא דמשני ליה כגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרי' ליה אכליה א"כ מאי קאמר לימא רבנן היא כו' דהא לרבנן נמי בלאו קושיא דאזיל ריקם תקשי ליה דחסר ליה סעודת ע"ש שהרי אין נותנין לו כ"א שלש סעודות דסגי לשבת וכי כולי יומא דמעלי שבתא מותבינן ליה בתענית כדפי' לעיל וי"ל דהמקשה לא נחית מעיקרא לאקשויי אלא אשבת גופיה דלרבנן ניחא דנותנים לו ג' סעודות לשבת אבל לרבי חידקא לשבת גופיה הא נמי חסר ליה סעודה אחת והשתא איכא למימר דלא הוה קשיא ליה לרבנן אלא הא דאזיל ריקם וכעין שכתבו התוס' לקמן דהוה ידע שפיר דאיכא סעודה בהדיה ואוכלה בע"ש ולא ניחא לאקשויי אלא אשבת גופיה ולרבנן ניחא דהנהו שלש סעודות שנותנין לו הן לשבת אבל לרבי חידקא בשבת גופיה לא סגי ליה בשלש סעודות שנותנין לו והמתרץ היה סבור שפשוט להמקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת כו' ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו כמ"ש התוס' לקמן ולא נחית לאקשויי מסעודת ע"ש לרבנן אלא אשבת גופיה דלרבנן סגי ליה בג' שנותנין לו ולרבי חידקא הא חסר ליה בשבת גופיה סעודה אחת ולהכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה דאוכליה בשבת והמקשה משיב לו דפשיטא ליה דאיכא סעודה אך קשה ליה כדמתרצת דאכיל נמי לר' חידקא בשבת האיכא בהדיה וכי אזיל בריקם אזיל שכמו שהביא עמו כן ישאנה עמו בלאתו ומשני דמלוינן כו' והתוס' הקשו ע"ז הפירוש דאכתי לרבי חידקא לפי המסקנא נמי חסר ליה סעודה אחת ודו"ק : **באו"ד** המתרץ היה סבור שהיה פשוט להמקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת כו' עכ"ל. ק"ק דלא הוה צריכי לזה אלא דהמתרץ היה סבור שהמקשה ידע נמי דאיכא סעודה בהדיה אלא דלא ידע דלא אוכלה בשבת משום דבעי שיוליך עמו והמתרץ משיב לו דהך דאיכא בהדיה אוכליה בשבת וק"ל דא"כ כי אזיל כו' ויש ליישב ודו"ק : **בד"ה** דמלוינן כו' וא"ת א"כ אמאי נותנין לו ב' סעודות כו' עכ"ל אבל אי לא הוה ליה סעודה ביום א' בהדיה הוה ניחא להו מיהת ביום ראשון דבעי ב' סעודות א' שיאכל ואחת יוליך עמו ובימים אחרים ה"א קושטא הוא דאין נותנין לו רק סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה וק"ל : **באו"ד** וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא כו' עכ"ל ויש לדקדק כיון דביום א' מלוינן בהדיה ומחלקין בבקר כשהולך לדרכו אף שלא בזמן סעודה א"כ בכל יום במקום שהיה לן ה"ל ליתן לו בבקר סעודה אחת דמלוינן בהדיה כמו ביום א' והשתא אכתי תקשי דבכל מקום לא יתנו לו רק אחת ויאכל אחת והאחת יוליך עמו ויש ליישב דאין דרך לחלק תמחוי בבקר רק בזמן סעודה ולכך בכל יום היו נותנין לו ב' סעודות בזמן סעודה אלא ביום א' הוצרכו ליתן לו סעודה דמלוינן בהדיה בבקר שלא היו נותנין אותה לו בע"ש לפי שאינו הולך מיד וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל : **ע"ב** בד"ה אילו היו כו' מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם כו' עכ"ל הקשה מהרמא"י בטור א"ח סי' קכ"ח דהא יש איסור עשה בזר הנושא כפיו כדאמרינן בפ"ב דכתובות ופירש"י שם מדכתיב כה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה ויש ליישב דמשמע ליה עלה לדוכן בעלמא שעלה ועמד במקום דוכן

נמוקי הגרי"ב

דף קיז ע"א בתוס' ד"ה אלא אמר רבה כו' דאינו נ"ל סברא כו'. ע' מהרש"א שהקשה דלרבה נמי נימא כו'. ונע"ג דהא מפורש בברייתא לעיל ו' ע"א מבואות המפולשין כו' רה"ר. ש"מ דב' מחיצות הוי מדאורייתא רה"ר. וכן שם זו היא רה"י גמורה דאתא כרבנן דר"י כדמפרש התם ואמאי קרו גמורה כו' ה"מ לטלטל אבל לזרוק מודו ליה. ועי' תוס' שם ד"ה יתר על כן כו'. וכן מה שתי' המהרש"א ומדייק לישנא דאין מערבין רה"ר כו'. לפי"ז היאך יתפרש הסוגיא כנ"ל ה"מ לטלטל אבל לזרוק כו' ועע"ג כעת :

קרני ראם

[א] אין נראה כו'. נ"ב עיין תוס' קידושין דף ג ע"ב :

מהר"ם

דף קיח ע"א בגמ' אי רבנן חסורי הויין אי ר' חידקא וכו' ר"ל עם הסעודה של מוצ"ש שכן דרך העולם לאכול סעודה אחת שחרית ואחת ערבית רק שבשבת מוסיפין אחת באמצע לת"ק ושתים לר' חידקא וק"ל :

ואבלה

חכמת שלמה

פרשה בכתובים כנ"ל והס"ד : **בד"ה** יומא דאסתנא כו' שהיא בינונית לא חמה ולא צנה כו' כנ"ל : **בד"ה** בתרתי פליגי כו' לטלטל הפסח אחר כו' כנ"ל :

דף קיז ע"א רש"י בד"ה אי נימא כו' עם הספר הס"ד : **בד"ה** התם כו' בתוכו הס"ד : **בד"ה** דלמא אדהכי והכי נפלה כו' כנ"ל : **בד"ה** יציל כו' ומשקין הס"ד : **תוס'** בד"ה מי דמי כו' כיון דהשתא סבר שיכול לנער כו'. נ"ב פי' קודם שהשיב אדהכי והכי נפלה דליקה ודו"ק : **בד"ה** דשקיל ליה בכרזי כו' הוה ליה למחשב התם דחיית הפשט כו'. נ"ב פי' אבל מלאכות ממש כגון שחיטה והקטרה וק"ל : **בד"ה** ועוד לרבנן נ"ל לתוכו אוכלין ומשקין ואדמפלגי בין חצר כו' כנ"ל ונמחק ואמאי נקט חצר מעורבת : **ע"ב גמ'** הוה כנא אכוליה פירותיה כו'. נ"ב הרשב"א כתב שהיה כונס על שתיהן עיין בר"ן : **רש"י** בד"ה ויצרף סמוך כו' בגומא מצרף כו' הד"א :

דף קיח ע"א רש"י בד"ה מכלל כו' ס"ל הס"ד : **בד"ה** אין פותחין כו' אלא הס"ד : **בד"ה** חבלו של כו' דוד בא בא קטיגוריא כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה במנחה מגילין כו' י"ד שחל להיות בשבת כו' כנ"ל : **באו"ד** השיב כסעודה אחת כו'. נ"ב פי' לענין שיור : **בד"ה** והא דתנן כו' וכי אזיל ריקם כו'. נ"ב פי' אפי' את"ל דהך דמוצאי שבת לא חשיב כדשני לעיל מאי דהוה ליה למיכל באפוקי שבתא כו' מ"מ קשה וכי אזיל ריקם וק"ל : **ע"ב גמ'** אפי' עובד ע"ז כדור אנוש כו' כנ"ל : **שם** אמר רב פפא לדידי תשדן כו'. נ"ב נראה דהפסר מכוון על האי עובדא דב"ב דרב פפא הוה סליק לדרגא כו' דאמר ליה רב חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו כו' ודו"ק : **שם** ואמר ר' יוסי כו' כנ"ל בכל העמוד : **רש"י** בד"ה ממעמידי כו' הגיע עת לעמוד ולאכול כנ"ל : **בד"ה** לא ראו קורות כו' כשפושט חלוקו ולא היה הופכו מרוב צניעות שכשפושטו כמו שהוא דרך ראשו כו' כנ"ל : **תוס'** בד"ה עיון תפלה כו' ועיון תפלה ומוסר דינו לשמים על חבירו והא דאמר כו' כנ"ל :

אמר

שהכהנים עומדים שם אבל הוא לא היה מברך עמהם וע"כ אמר דלא ידע ר"י מאי רבותיה דרבי יוסי כי מה איסור יש בזר העולה לדוכן ואינו מברך אם לא שנאמר שהיה מברך ורבותיה משום ברכה לבטלה דלא תשא זה אינו דודאי משום דלא עבר על דברי חביריו לא עבר על לאו דלא תשא והוא הדין דהאי מצי למימר דודאי דלא היה בירך משום איסור עשה דזר נושא כפיו אלא דחדא מתרתי נקט וק"ל:

ח"א דף קיח ע"א מחבלו של משיח כו'. חבלו של משיח הוא קודם בוא משיח כפירש"י דור שבן דוד בא וכו' וקרא דמייתי לפני בא יום וגו' הוא יום שמשיח בא וי"ל דה"ק שיהיה נצול מחבלו של משיח ויזכה ליום בואו והוא מבואר שהוא ניצול מג' ימי צרה אלו כי אחר אלו ימי צרה יבואו ימי השביתה ומנוחה לצדיקים אשר השבת מורה עליהם וע"כ המשמרו ומענגו כראוי בג' הסעודות ראוי שגם אלו ימי צרה יהיו לו ימי מנוחה ושלום ואין צרה שוב אחריה וק"ל: **נותנין** לו נחלה כו'. כתב הב"י בטור א"ח סי' רמ"ב שהוא מדה כנגד מדה שכשם שהוא תפזר מעות בלי שיעור לצורך שבת כן יתנו לו נחלה בלי שיעור כו' ע"ש ועי"ל דעונג שבת הוא נוגע לדבר רוחני לנפש יתירה לזכות בה ליום שכולו שבת דאין לה גדר במקום כך שכר עונג ההוא אין לו גדר במקום דאין לו שיעור ויהיה לפי דרשה דהכא לשון ופרצת מלשון פריצת והריסת גדר שלא יהיה לנחלתו גדר ומיצר ולא מלשון חוזק כפי' רש"י בחומש לפי פשוטו ונראה מה שנתנה ברכה זו ליעקב ולא לאברהם וילחק לפי שבזכותם נתנה גם ארץ מיוחדת ונחלה שיש לה מילר גם לשאר אומות דהיינו ללוט ולבני עשו כדכתיב לבני לוט נתתי את ער ירושה ולבני עשו וגו' אמנם בזכות יעקב שנשתלשלו הזכיות מאבות לבנים נתוסף להם ברכה זו ליתן להם נחלה בלי מצרים וק"ל: **ע"ב עונג** זה איני יודע כו'. ר"ל דלא מצינו שיהא מותר להתענג ליצך אחר המותרות אלא בשבת שנאמר בו וקראת לשבת עונג והוא מפורש שנותנין לו משאלות לבו מהטעם שהמפזר בסעודת שבת משום שהוא מלווה על העונג וכיון דאסור לאדם לשאול צרכיו בשבת אל ידאג על הוצאתו הגם שלא תשאל צרכיך בפה. יתן לך הקב"ה משאלות לבך למלאת הוצאתך כמ"ש הכל קצובין מר"ה חוץ מהוצאות שבת ויו"ט אם מוסיף מוסיפין לו וק"ל: **כאנוש** כו'. נקט אנוש שדורו היו תחלת הקלקול לעבוד ע"ז כדכתיב ביה אז הוחל לקרא וגו'. ואמר **מחללו** אל תקרי כו' אלא מחול לו. דרשו כך דה"ל למכתב מחלליה בלשון נקבה גם שמצינו שבת לשון זכר מ"מ האי ליטנא כתיב ביה מחלליה מות יומת בלשון נקבה ועי"ל דמלת מחללו כולה יתורא הוא דלא הו"ל אלא שומר שבת ושומר ידו וגו' כמו ושמרו בני ישראל וגו' ולא כתיב ביה מחללו וק"ל: **וכתיב** בתריה ויבא עמלק כו'. ויש לדקדק בזה דהא לא סמך כלל פרשת המן לפרשת עמלק דפרשת מסה ומריבה מפסקת בין שניהם שהיא אחד מעשרה נסיונות וטפי הוה ניחא לן למימר דמשום נסיון דמסה ומריבה בא עמלק דסמיך ליה ועוד דכל זה נעשה ברפידים משא"כ מעשה שבת שנעשה כבר במדבר סין וי"ל אי משום נסיון דמריבה בא עמלק א"כ בנסיון דמרה שהתלוננו ג"כ שם על המים למה לא בא עמלק אלא ע"כ דנסיון דמי מריבה ומסה לא היה כדאי שיבא עליהם עמלק אלא דחילול שבת דפרשת מן היה מביא עליהם עמלק ונסיון דמסה ומריבה לא היה הפסק כיון דנעשה ברפידים כמו מעשה עמלק ועד"ז יתיישב שאמרו פ"ב דבכורות רפידים שרפו ידיהם מד"ת ולכך ויבא עמלק משום דכבר ע"י נסיון דמסה ומריבה מוסב שם רפידים מסה ומריבה כמפורש בקרא א"כ אח"כ דכתיב ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים לא ה"ל לקרות בשם רפידים אלא בשם מסה ומריבה שכן הוסב שמו לעיל מיניה וע"כ דרשו מיניה רפידים ע"ש שרפו ידיהם מד"ת והיינו שחללו שבת שקולה כנגד כל התורה ואי לאו חילול שבת לא היה שולט בהם אומה ולשון ומ"ש שבת ראשונה אע"ג דכבר נלטוו במרה נקרא זה שבת ראשונה כמבואר בתוס' פ' ר"ע: **ב'** שבתות כו'. טעם שני שבתות מבואר בפ' בנות כותים גבי מ"ש שם חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהם אלא בד' כו' משום חילול שבת ע"ש: **יהא** חלקי מאוכלי כו'. כל הני יהא חלקי דנקט במלתיה משום דהני מילי לא חשיבי בעיני עלמא לדקדק בהן אמר הוא שיהא חלקו עמהם וכדי לזרז בהן את הבריות אמר כן וק"ל. **ה"ז** מחרף כו'. משום דהלל נתקן בימים מיוחדים על הנס לפרסם כי הקב"ה הוא בעל היכולת לשנות טבע הבריאה שעיכה בימים אלו ונמצא מי שאומרו בכל יום לא יתפרסם אומרו על הנס גם בימים הראוים לפרסם נסי הש"י וה"ז כמחרף ומגדף שאין בידו חלילה לשנות טבע הבריאה ומשני בפסוקי דזמרה כפירש"י ב' מזמורים של הלולים כו' דאינן באים לפרסם נסיו אלא שהם דברי הלול ושבח דבעי בכל יום כדאמרי' לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל וק"ל: **מצוה** להתפלל עם דמדומי כו'. שנאמר ייראוך גו' מפורש בפ' ת"ה: **ממתים** בדרך מלוה כו'. לא שייך בזה דשלוחי מלוה אינן נזוקין דהיינו ע"י עסק המלות לא היו נזוקין והכא מיירי בדרך מלוה במת בעת שעסק במלוה ולא ע"י עסק מלוה: **וממוציאי** שבת בלפורי כו'. ר' יוסי עיקר דירתו בלפורי היה כדאמרי' פ' אד"מ אחר ר' יוסי ללפורי אלא לזרז את אחרים אמר כן שיהו מאחרים ללאת מן השבת כמ"ש לעיל וק"ל: **מיושבי** ב"ה כו'. עיין פירש"י ועי"ל דדרכן בב"ה דיש מהן היו יושבין שורות ויש מהן עומדין וע"כ אמר יהא חלקי מיושבי ב"ה שהן אין ממהרין ללאת מבהמ"ד משא"כ העומדין שקשה להן העמידה והם ממהרין ללאת וע"כ נסמך זה המאמר לדלעיל דאיירי קלת בכה"ג ודו"ק: **נטעתי** ה' ארזים כו'. לפי שחשובים היו בישראל שנסמכו כולם ע"כ כינה אותם לארזים שכן מצינו בקרא החוח וגו' שהוא שפל שלח אל הארז שהוא החשוב וכן בהרבה מקומות בקרא והא דפריך והאיכא ורדימס ולא קאמר שלא נסמך ולא נקרא רבי ורדימס ולא ארז מקרי ולכך לא חשיב ליה בהדייהו דהני חמשה דנסמכו מקרו ארזים דו"ל דמ"מ פריך דלא הוה קאמר ה' בעילות כו' כיון שהוליד גם השפי ורדימס ומשני דאין זה שמו אלא דהיינו מנחם שנזכר כבר בשם רבי אלא דקרי ליה ורדימס כו' וק"ל: **לא** קריתי לאשתי כו'. עיין פירש"י והוא דחוק וכי היה ר"י מתפאר בכך שאף שיחת חולין שלו הן דברי חכמה ויש לפרש דקרא לאשתו ביתו ע"ש שהיא עיקר הבית וכדי שתהא זריזה בכל לורך מלאכה בבית וכדאמרי' אעשה לו עזר וכי חטין כוסס כו' וכה"ג קרא לשורו שדה שיהיו עבדיו זריזין במלאכת השדה בשור דהיינו כדאמרי' שרוב שוורים עומדין לרדיא ולא לנכסתא ודו"ק: **במילה** כו'. נקט מילה ולא ערוה ע"פ מ"ש פ' כירה דאסור להניח ידו כנגד פניו של מטה משום המילה אעפ"כ קאמר אני לא נסתכלתי בה ומשום לניעות בעלמא וקאמר דמלתא אחריתא הוה ברבי שלא הכנים ידו למטה כו' דהיינו משום הרהור עבירה ולכך נקרא קדוש דכ"מ שתמצא גדר ערוה נאמר בו קדושה: **אם** אומרים לי חבירי עלה לדוכן כו' מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות: **מימי** לא אמרתי דבר וחזרתי כו'. מפורש בפ' אין נערכין ע"ש: **תיתי** לי דקיימית ג' כו'. פירש"י תיתי לי ישולם שכרי עכ"ל וק"ק וכי היו מבקשים שכר על קיום המלות והרי אמרו אל תהיו כעבדים כו' נראה לפרש ע"פ מ"ש בדרך שאדם רולה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו דהיינו דמסייעין אותו מן השמים לקיים וז"ש תיתי לי כו' דמתוך שאני מקיים ג' סעודות תיתי לי סייעתא משמיא שאזכה שאוכל לקיימן וכמ"ש עשירים במה הן זוכין שמכבדין את השבת וכן רב יהודה קאמר אחרי שאני מעיין בתפלתי תיתי לי סייעתא משמיא שאוכל לעיין בתפלתי ובכוונת הלב. כדברי התוס' וכן תפרש כל הני תיתי לי אחריני שאני בא לטהר ומהדר להחזיק בזו המלוה תיתי לי סייעתא משמיא לקיים רלוני וק"ל. (הרי"ף פי' תיתי לי אף שעברתי על רבי חדקא מ"מ ג' סעודות קיימתי וכן עיון תפלה אע"פ שאין אדם ניצול מג' דברים בכל יום לה"ר והרהור עבירה ועיון תפלה מ"מ מאחד מהן שהוא עיון תפלה נצלתי): **דלא** סגינא ד' אמות בגילוי כו'. מפורש פ"ק דקדושין ע"ש: **דקיימית** מלות תפילין כו'. עיין פירש"י דאל"כ מאי רבותיה דקיים מלות תפילין וליצית שהם מלות המפורשים בתורה וטעם שיעור ד' אמות בתפילין וליצית מטעם שלא ילך ד' אמות בגילוי ראש כמפורש שם: **צורבא** מרבנן כו'. התחיל בצורבא מרבנן ומסיים ברבנן עבידנא יו"ט לרבנן ר"ל דכי חזינא לתלמידים שהם מקרו צורבא דרבנן או שפי' חוזק מדרבנן כפי' הערוך והם ודאי יחידים דשלמו מסכת ללמוד כולה בשלימות עבידנא יומא טבא לכל רבנן כאלו חזינא דכולם למדו בשלימות עד סיומא וסמך לזו הסעודה איתא במדרש דעושין סעודה לסיומא של תורה וע"כ נקראת הסעודה זו בלשון סיום דבעי דשלים מסכתא וק"ל:

ח"א דף קיט ע"א אבי סדיא כו'. ר"ל שלא אחן שינה לעיני עד שאמצא לו זכות והיינו משום דלא חשיד הת"ח בעיניו ומר בר רב אשי הוסיף לומר משום דאוהב לו כגופו פסול הוא ליה לדינא וק"ל: **נצא** לקראת שבת כו'. ואמר בואי כלה כו' מפורש פ' המניח ע"ש. **צנורא** דדשא. הוא החור ונקב שלמטה שהדלת סובב בו והוא קלת מקום מוצנע למעות להניח שם כמ"ש בפ"ב דברכות זיל שקלינהו מתחת לצנורא דדשא וכן בפ' מציאת האשה דהוה שדי לההוא עניא ד' זוזי בלנורא דדשא וה"נ הכא הוה משלים להו ר"א בצנורא דדשא ששם ימלא מעותיו מהר וק"ל: **מדליק** שרגא כו'. דהוא מרא דשמעתין בפ' ב"מ דאמר הרגיל בנר כו' דמשמע דהאיש נמי חייב בנר וכמ"ש התוס' דהוו רגילי בנר הבעל והאשה ע"ש: **יוסף** מוקיר שבי אכיל להו כו'. עיין פירש"י וי"ל אכיל להו כמשמעו שכבר אכיל להו כשיעורא לכבוד שבת ויבואו אלו לתשלומין כדמסיק דפרעיה שבתא וכל זה חזו כלדאי בככבים וק"ל: **בתליסר** עיליתא כו' עיין פירש"י והוא דחוק שכוונו במספר י"ג בדרך גוזמא שאין זה מספר המשלים העשיריות ולא המאות כמ"ש בכ"מ ששים שהוא משלים העשיריות ונראה לכוין בזה המספר י"ג הנוגע לכל דבר שבקדושה כגון י"ג מדות של הקב"ה ומלת אח"ד שהוא גימטריא י"ג מורה עליהם שמדות הללו סובבים על אחדותו ואינן משתנים בריבוים רק לפי פעולת המקבל גם מדות התורה הקדושה הם י"ג שהתורה נדרשת בהם גם מדות האדם כשבא לכלל קדושת המלות הם י"ג שנים ולזה בקדושת השבת לעיל דזבן ר' אבא לכבוד השבת במספר הזה בתליסר איסתרי מתליסר טבחי על כוונה זו וזה יוסף מוקיר שבי מסתמא נמי דהיה קונה לכבוד שבת במספר הזה י"ג ועל כן זכה למספר הזה לי"ג עיליתא דדינרי והני תליסר גמלי ספיקי כו' נקט נמי במספר הזה שהוא ודאי נוגע בדבר קדושה הנאמר באיסורי מאכלות וכן בפ' סדר תעניות דא"ל יהיבנא לך י"ג נהרי דמשכי אפרסמון דכייתא כו' דמתענגת בהו על כוונה זו בקדושת עוה"ב ודו"ק: **עשר** תעשר עשר בשביל כו'. יפורש פ"ק דתענית ע"ש: **וט"ז** שלשלאות כו'. גם במספר הזה ודאי דיש לדקדק ומאי רבותיה דט"ז שלשלאות של כסף לגבי ט"ז משאוי בני אדם שהיה של זהב ויש לכוין ע"פ מ"ש במדרשות דמלאך דמדת הדין יש לו ע"ז פנים וכנגד זה העמיד ט"ז פנים של בני אדם סביב זה השלחן בנושאם אותו וכענין מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב וגו' להצילו ממלאכי משחית כמפורש בפ' מי שאחזו. ומסיים הכא **וקערות** וכוסות כו'. ועליו כל מיני מאכל כו' דע"י זה גם מלאך רע יענה אמן כדלקמן ודקדק נמי לומר ט"ז שלשלאות כו' שהיו בו לרמוז שיהיו הט"ז אפי של מלאך רע אסורים בט"ז שלשלאות כההיא דפ' מי שאחזו באשמדאי מלכא דשידא דיהבו עליה שושילתא ודו"ק: **וכשמסלקין** כו' והארץ וגו'. בפ' כילד מברכין אמרי' ר"ל רמי כתיב לה' הארץ וגו' וכתיב והארץ נתן לבני אדם ל"ק כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה והשתא כשמניחין אותה אומרים לה' וגו' ניחא דהיינו קודם ברכת הנהנין ברכת הלחם כפירש"י אבל כשמסלקין אותה אומרים והארץ נתן וגו' אינו מבורר לן דמשמע לכאורה כשמסלקין את השלחן דהיינו אחר אכילה וזה אינו אלא לאחר הברכה קודם הסעודה ואכילה מיירי קרא והארץ נתן וגו' כדמוכח ההיא דברכות ויש לייסב דהיו מסלקין זה השלחן הוהב קודם הסעודה והאכילה ולא היו מניחין את השלחן הזה אלא משום כבוד שבת בכניסתו וכן היה דרכן לאכול בשלחנות קטנים לפני כ"א כמפורש בתוס' לקמן בשמעתין דבימיהן היו להן שלחנות קטנים לפני כל א' וא' ולא היו מביאין אותן לפניהם עד אחר הקידוש וק"ל: **זו** לכבוד שבת כו'. זו היא מדת ב"ש שאמרו בפ' יו"ט מלא בהמה נאה אמר זו לשבת ואפשר דמדתו מרובה שהיה קלב ואפשר היה לו לסמוך למלות אח"כ נאה הימנה ואעפ"כ לא סמך והניח הנאה לכבוד שבת וק"ל: **תבלין** א' יש לנו ושבת כו'. שמעתי לפרש כי רמז לו תבלין ושמו שבת שיסבור הקיסר שהוא מין ירק עביד לריח ולטעם כמו ששנינו בסוף תמ' עוקלין השבת משנתן טעם בקדירה וכוונת ריב"א האמיתית על השבת גופיה ולפי הבנתו של הקיסר שהוא מין ירק דעביד לריח אמר לו הקיסר תן לי ממנו מאותו המין ירק וא"ל שאינו מועיל אלא למי ששומר שבת דהיינו כוונתו האמיתית ששבת שמה שמועיל למי ששובת בה ודו"ק: **ולקדוש** ה' מכובד זה יוה"כ שאין כו'. עיין פירש"י ור"ל דוקראת לשבת עונג משמע בעונג אכילה ולקדוש ה' משמע דכולו לה' בלא אכילה וכה"ג אמרי' פ' אלו דברים הכל מודים בשבת דבעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג ובעצרת פליגי דכתיב לה' וכתיב לכם וא"כ ע"כ ולקדוש ה' דמשמע כולו לה' לא איירי בשבת ולא מתוקמא אלא ביוה"כ שהוא נמי מקרי שבת. ואמר **בבדהו** בכסות כו'. הנהו אמוראי דהכא לא ס"ל כר"י דפ' ואלו קשרים דקרא למאי מכבדותיה ולכך לא מייתי ליה הכא אלא דע"כ כיון שאין לכבד יוה"כ באכילה ושתייה ע"כ מתוקמא מכובד בכסות נקייה וכן שמואל ורב דמפרשי בוכבדתו דכתיב גבי שבת ח"א לאחר וח"א להקדים לא ס"ל כר"י דמוקי לה לשינוי בגדים לעיל בפ' ואלו קשרים וה"נ פליגי אמוראי לעיל אר"י ונראה משינוי ליטנא דלעיל גבי שבת קאמר שלא יהא מלבושך של שבת כו' והכא גבי יוה"כ קאמר בכסות נקייה דהיינו דבר נוסף על השבת שיהא שינוי המלבוש ביוה"כ בנקיות וע"ז סמכו ביוה"כ בבגדים לבנים נקיים וכדאיתא במדרשות דוגמת מלה"ש וק"ל: **רב** ששת בקייטא כו'. פירש"י סגי נהור כו' אין פירושו מבורר לי ובפשיטות נראה לפרש דרב ששת רלה שיקדימו התלמידים בשבת כרב דאמר להקדים ולכך הושיב אותן בשבת במקום שילטערו דהיינו בקייטא במקום החמה ובסיתוא בצל כדי שימהרו מתוך לערן לשוב לביתן לאכול סעודת שבת וק"ל: **ע"ב באלו** נעשה שותף כו'. כי האומר ויכולו הרי הוא מעיד על מעשה בראשית והרי הוא נעשה שותף עם הקב"ה כי בלתי עדותו לא יודע עשייתו וכמו שהעשייה לא היה רק במאמר כדמייתי עלה בדבר ה' שמים נעשו כן עדותו במאמר והו"ל כאלו נעשה שותף במאמר והוא מבואר שאמר אפי' יחיד כו' ל"ל ויכולו ר"ל אפי' יחיד שאין עדותו עדות גמור במקום אחר אעפ"כ ל"ל ויכולו להעשות שותף של הקב"ה בעדותו ולא באמירה בעלמא ודו"ק: **וסר** עונך וחטאתך וגו'. דהאומר ויכולו הרי הוא נעשה שותף במעשה בראשית כדלעיל והיינו על אותה שעה דנאמר ויכולו במעשה בראשית בהכנסת שבת ואותה שעה נתכפר גם אדם הראשון על עונו כמפורש במדרש והאי קרא בישעיה כתיב שאמר לו המלאך כן ונקטו ליה ג"כ כאן בהאי ליטנא לאמירת המלאכים: **אחד** טוב כו'. מבואר כי יש לכל מלוה שבתורה מלאכים ממונים עליה האחד מסטרא דימינא שיהיה סניגור לאדם על קיום המלוה והא' מסטרא דשמאלא שיהיה קטיגור לאדם לעובר על המלוה והן הן ב' מלה"ש שאמרו כאן שהן ממונים על מלות שבת ואמר בקיום המלוה זו דמלאך טוב אומר יה"ר כו' ומלאך רע יענה אמן בעל כרחו יותר מתקיים באומרו אמן ע"ד שאמרו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכן בהיפך שמלאך טוב אומר אמן והודאתו כמאה עדים דמי וק"ל: **שאינו** לריך אלא לכזית כו'. ר"ל גם שא"ל אלא לכזית כגון שהוא שבע מסעודת מלוה שהיה לו בע"ש מ"מ משום כבוד שבת הבא יסדרו כאלו לריך לכל דבר כמו בשבת אחר וכן בסעודת לויה כמ"ש שהוא שבע כבר מסעודת שבת מ"מ קאמר כה"ג משום כבוד שבת יסדרו בכל דבר וק"ל: **פת** חמה כו'. טעם הדבר דיש לכבד השבת בסעודת לויה בדבר חדש שנתחדש אחר השבת ליהנות ממנו שהיה אסור בו ביום חמין ופת חמה וקרוב לזה טעם ברכת מאורי האש במ"ש וביוה"כ על הנר שהוא דבר שנתחדש ליהנות בו עתה שהיה אסור בו ביום שבת העבר ומשום דרוב אכילות ומשקין בשבת קרים רע לחולים קאמר דהחמין בסעודת לויה במולאי שבת הם רפואה כמו מלוגמא וק"ל: **ואתא** אריא ואכליה כו'. גם כי הוה קוסטא דהוה סגי ליה בכל מ"ש בסעודת לוית מלכא בכוליא א' אין זה כבוד סעודה הלוית מלכתא שתהיה מכוליא א' שנתותרה מסעודת שבת אבל בעי סעודה באנפי נפשיה כדקאמר לעולם יסדר אדם כו' כמ"ש לעיל: **בבל** כחו כו'. ראיתי מפרש כינוי דכחו אקב"ה וכמ"ש משה יגדל נא כח ה' וגו' שהלדיקים בתפלתן מטילין כח וגבורה בפמליא של מעלה והיינו לקרוע גזר דינו כמ"ש ויאמר ה' סלחתי כדברך ומייתי לה **בפרוע** פרעות גו'. לפי זה הדרש יהיה בפרוע מלשון ביטול ופרעות מלשון פורענות כפירש"י ולדרוש דאפי' יש בו שמץ של ע"ז כו' יהיה ג"כ בפרוע מלשון ביטול ופרעות מלשון גילוי שמץ של ע"ז כפירש"י בחומש גבי כי פרעה אהרן לשמצה גו' ע"ש ועיין בסוף נזיר ובפ' אלו דברים מעלת וגודל עניית אמן ובחדושינו: **שערי** ג"ע כו'. כי הג"ע יש לו הרבה שערים מחילה לפנים ממחילה וכמ"ש כל לדיק ולדיק נכוה מחופתו של חבירו ובפ' שואל אמרו כה"ג כל לדיק ולדיק יש לו מדור לפי כבודו ואמר שזה העונה אמן בכל כחו שפותחין לו כל השערים מחדרי ג"ע. ומייתי לה **אל** תקרי שומר אמונים אלא שאומרין כו'. והא' נחה במלת שומר א"כ דמלת שומר במקומו עומד מלשון המתנה והיינו שממתין בכל סוף ברכה לדקדק איזה ברכה היא לומר אמן עליה שלא יהא אמן יתומה ואל תקרי דקאמר לאו דוקא וכן מלינו בכמה מקומות בתלמוד ודו"ק: **אל** מלך נאמן כו'. האל הנאמן קרא הוא ומפורש בפ"ק ומתרגמינן אלהא מהימנא והשתא העונה אמן מוסיף ברמז מלך שהאל נאמן הוא המלך הנאמן והיינו דבכל השנה אומרים האל הקדוש האל המשפט שהוא בעל היכולת והוא נותן כח וממשלה לכל כדאמרי' והמתנשא לכל לראש דאפי' ריש גרגותני משמיא מוקמי ליה אבל בר"ה ויוה"כ אומרים המלך הקדוש והמלך המשפט שהוא או מלך על כל העולם לדונם ביחידי שע"כ שמע ישראל וגו' ה' אחד הוא מהמלכיות שבר"ה וז"ש אל מלך נאמן כי שם אל שנקרא הקב"ה בכל השנה ושם מלך שנקרא בר"ה ויוה"כ הוא נאמן ואמיתי בו משא"כ שם אל שנאמר בע"ז לא תשתחוה לאל אחר ושם מלך שנאמר במלכי בני אדם אינו נאמן בהם רק מלה מושאלת ולא שם אמיתי בהם ודו"ק: **אין** הדליקה מלויה כו'. כבר כתבנו בריש פ"ק דב"ק דאין לך פורענות כמו האש שמכלה את הכל כמ"ש בסדום וה' המטיר על סדום אש וגו' וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ולא כסדום ממש ע"פ מ"ש בפ"ק דקדושין דדרש מזמור לאסף באו גוים שאמר שירה על שכילה ה' חמתו על העלים ועל האבנים והותיר לנו שריד וכה"א כלה ה' חמתו וילת אש בליון וגו' ע"ש וז"ש דמשום חלול שבת הדליקה מלויה שהיא הגדולה שבפורענות שנאמר ואם לא וגו' והלתי אש בשעריה וגו' דהיינו לא כליון גמור כמו בסדום אלא על עלים ואבנים של שעריה ואמר דא"כ מאי לא תכבה דלפי פשטיה משמע ח"ו כליון גמור ומשני בשעה שאין בני אדם כו' דהיינו שרוב שריפות באים ביום השבת שאין בני אדם כו' ויש רמז בזה בקרא שע"כ לא תבערו אש ילא לחלק מכל ל"ט מלאכות כדי שלא תבערו אש וגו' שלא תבוא עליכם פורענות של אש ודו"ק: **בשביל** שחללו בה שבת כו'. לכאורה דכל הני אמוראי דכל חד אמר לא חרבה ירושלים אלא בשביל זה כו' וכל חד נקט מלתא אחריתא דפליגי אהדדי אבל מדלא קאמר ר' אבהו אמר כו' וכן בכל איך אלא וא"ר אבהו כו' משמע דלא פליגי ונראה משום דכל מעשה אדם גם מאורעותיו הם נמשכים ומסוגלים לפי מעשה ז' ימי בראשית כמו שהאריכו בזה חז"ל בס"פ מי שהחשיך דאיכא למ"ד מזל יומא גרים כו' ע"ש ואיכא למ"ד מזל שעה גורם דהיינו שנ"ם חנכ"ל והוא ג"כ לפי התחלת ז' ימי ילירה ועד"ז אמר הכתוב ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם וגו' וכמ"ש כל זה בפ' הניזקין גבי מעשה אשה ושבעה בניה כו' ע"ש באורך והוא ענין דשמעתין דכ"א מהאמוראים אמר חורבן ופורענות של ירושלים הבאה לפי מזל היום שהיה הרע כפי החטא שהיה בה והתחיל מיום השבת כי הוא הקדוש ואמר לא חרבה ירושלים בפורענות של שריפת אש כמ"ש וילת אש בליון אלא בשביל שחללו בה השבת שנאמר ומשבתותי העלימו וגו' הרבה עבירות חשב שם באותו ענין שנאמר

חכמת שלמה

דף קיט ע"א גמ' אמר בהו ונלא כו'. כ"ב משמע שהיה יולא לשוק למכר ולטרוח לכבוד שבת והכי אמרי' בב"ק פוטר היה (ר' יוסי) [איסי] בע"ש בין השמשות מפני שהוא רץ ברשות מאי ברשות ברשות מלוה כי הא דר' חנינא כו' תוס': **שם** ר' ינאי לביש מאניה מעילי למכסי ואמר כו' כצ"ל: **שם** רב הונא מדליק שרגא כו'. כ"ב מצאתי בתוס' ארוכים וז"ל והיו שם הרבה נרות והיתה אשתו מדלקת אחרת עכ"ל ואני אומר דיכול להיות שהוא הדליק תחלה כדי שאשתו תהיה מדלקת נר של מצוה וק"ל: **שם** אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך כצ"ל: **רש"י** בד"ה ומוסיף מורא כו' דשאגא תדהר. כ"ב כדלקמן בפ' מפנין דף קכ"ט פי' כסא של עץ ששמו שאגא ובלשון המקרא תדהר וברים פ' אין מכירין מפרש מאי תדהר שאגא כו': **ע"ב** גמ' כי תועבה עשו וגו' כצ"ל ונמחק גם בוש לא יבושו: **רש"י** בד"ה במשיתי כו' בשמן הס"ד: **תוס'** בד"ה ומצא נר דלוק כו' וקשה לטלטלם. כ"ב פי' ויש תיקון אחר לכסות את הפת עד אחר הקידוש כו:

מהר"ם

דף קיט ע"ב בגמ' ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן וכו' כצ"ל:

בבא

והמכבלה

כהני חמסו תורתי גו' אבל ממה שהזכיר זה הפורענות ואשפוך חמתי כאש וגו' מוכרח דבשביל חלול שבת בא זה הפורענות כמ"ש לעיל דבשביל חילול שבת הדליקה מצויה כו' ומשבתותי העלימו דקאמר אכהנים קאי שהם מורי התורה ולפי שאיסורי שבת אין ידועין להמון עם כמ"ש הרמב"ם כגון הקשירה וטלטול והליכה ודבור שלא לצורך וראוי לת"ח שהוא הכהן להודיען לע"ה אבל הם הכהנים העלימו עיניהם של ע"ה בכל זה ועי"ז אחל בתוכם כמ"ש אות היא ביני וביניכם וגו'. ור' אבהו אמר לא חרבה ירושלים בפורענות הגלות אלא בשביל שבטלו ק"ש שחרית כו' שנאמר הוי משכימי וגו' כי כן דרך המשכרים במ"ש לכבוד סעודת לוית מלכתא שמבטלין ק"ש של ערבית ולמחר גם בשחרית עוברים זמן ק"ש ואומרים הוי כי עדיין ראשי דוי. ואמר וכתיב והיה כנור ונבל וגו'. קיצר הכא התלמוד וסמך אהך דפ"ב דסוטה כל השותה בד' מיני זמר מביא ה' פורענות כו' כי תחת שהיה לו לקרא ק"ש בד' ברכותיה בלילה הוא שותה יין בד' מיני זמר ונעשה שכור ומבטל ק"ש בד' ברכותיה שנאמר ואת פועל ה' וגו' ע"ש: ורב המנונא אמר לא חרבה אלא בשביל שבטלו בה תינוקות של בית רבן קראן בשם בית רבן ע"ש דעיקר לימודן בבית ולא בחוץ וכמ"ש לקמן אין עולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן וז"ש שפוך חמת ה' בשביל שהעולל בחוץ ולא בבית רבן ואמר וסוד בחורים שהולכים כן ביחד ברחובות כאלו יש להן סוד לדבר זה עם זה ואינן יושבין באהל בית מדרש וסיים הפורענות בזה כי איש וגם אשה ילכדו וגו' שאביהם ואמם ילכדו בעון זה שהיה להם להשגיח על בניהם שלא ילכו בחוץ ולהוליכם לבית רבן: ואמר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היה להם בושת פנים כו' שנאמר הובישו וגו'. פתח בלשון נוכח הובישו וסיים בלשון נסתר לא יבושו וגו' כי הבושה היא היראה כמ"ש למען תהיה יראתו על פניכם היא הבושה ואמרו יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא ב"ו לפי שמכמה עבירות אדם מתרחק מפני שהוא לפני ב"ו ועפ"כ אמר הנביא אל הרואים בעון חבריהם הובישו אתם שהייתם נקל ושפל לפני חבריכם שתועבה עשו בפניכם ובוש לא יבושו מכם גם הכלם לא ידעו הקטנים בכלל הכלמה כמ"ש דמכלמו ליה ומכלם ואתם אפי' הכלמה אין בכם ועפ"כ יפלו בנופלים לגיהנם כמ"ש עז פנים לגיהנם כו': שהשוו בה קטן כגדול כו'. ע"פ מ"ש בסוטה מיום שגברה החנופה כו' אין אדם יכול לומר מעשי גדולים ממך שהחנופה מביא לעשות קטן כגדול וז"ש כעם ככהן לא אמר עם ככהן דהוה משמע שמניח לכהן מעלתו אלא שמחשב גם העם כמעלת כהן וכן לא אמר כהן כעם דהוה משמע שמשפיל הכהן כעם ומניח העם במעלתו אבל אמר כעם ככהן כ' הדמיון בשניהם שהוא מחשיב העם כראוי לכהן ומשפיל הכהן כראוי לעם והיינו לענין תורה ויחס עם נגד כהן וכן תפרש כעבד כאדוניו וכמלוה כלוה וגו' ואמר בפורענות בזה הבוק תבוק הארץ גו' שמביא לארץ חסרונות וריקות במורי התורה ובשאר דברים שוכר: אלא בשביל שלא כו'. שריה הם הם המוכיחים לאחרים אבל זה לזה לא הוכיחו וחיישינן לגומלין ודימה אותם לאילים שראשו של זה בצד זנבו של זה הוא משל שאין משגיח בכל מעשה חבירו מראשו ועד סופו רק על זנבו וסופו בקלות ואמר בפורענות לא מצאו מרעה דהיינו כי גם שרים הם אשר עליהם מכת רעב: וא"ר לא חרבה ירושלים אלא שביזו בה ת"ח שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים וגו'. מלאכי אלהים משמע ליה דהיינו ת"ח דהא בנביאיו כתיב בהאי קרא ומתעתעים בנביאיו וכדאמרי' כי מלאך ה' צבאות הוא אם הת"ח הוא כמלאך כו' ואמר בפורענותן דאין מרפא למכתן דאמר לעיל מיניה וישלח ה' וגו' השכם ושלוח ביד מלאכיו לשוב מחטאם והם מוסיפין סרה ומלעיבים במלאכיו ובוזים אותן ע"כ אין למכתן רפואה וכמ"ש על מה תכו דהיינו שהמלאך שהוא הת"ח מוכיח אתכם על מה תכו ואתם תוסיפו סרה לבזותו ע"כ כל ראש לחלי וגו' לא זורו ולא חבשו וגו' דהיינו מכה שאין לה רפואה: ובנביאי וגו'. משום דלעיל מיניה כתיב באבותינו הצדיקים שהיו בארץ אויביהם והקב"ה הצילם כמ"ש ויתהלכו מגוי אל גוי וגו' לא הניח אדם לעשקם וגו' וכאן כתיב בלשון צווי אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו דא"א לפרש למשיחי ממש שהם המלכים והכהנים ולנביאי ממש דלמי צוה כן ועפ"כ דרשו על התינוקות של בית רבן ועל התלמידי חכמים צוה כן שלא יגעו בהן בתינוקות של בית רבן ולא ירעו להם לת"ח ומשיחי הן תשב"ר ע"ש גדולתן וחשיבותן כדאמרי' למשחה לגדולה כדמסיק שאין בהן הבל של חטא ורש"י פי' בע"א: הבל שיש בו חטא כו'. ר"ל דגם התורה שהיא רק בהבל פיו של אדם אינו דומה כו' דהבל שאינו של חטא הוא יראת ה' טהורה כמ"ש נושא אשה ואח"כ לומד תורה הוא יראת ה' טהורה וק"ל: ואמר רבה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וגו' ובקשו ברחובותיה ר"ל במקום משא ומתן של הבריות אם תמצאו איש ר"ל אם תמצא אותו איש שאינה אותך כי מיד שמאנה חברו במשא ומתן הרי הוא מחביא עצמו כדי שלא ימצאהו הלוקח מהר וישהה ביד הלוקח החפץ כדי שירא לתגר ואם גם תמצאהו בשוק אם יש עושה משפט מבקש לעשות משא ומתן באמונה מה כתיב הכם אריה מיער זאב וגו' שהם העובדי כוכבים שמבקשין ממון ישראל. והנה רוב עונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעו"ה. איסורי שבת מעט מזעיר שנזהרים בהם ורבים שאינן יודעין באיסורן וראוי בכל קהלה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע איסורן. ובכל מ"ש רבים הם שדרך חיוב הוא להם להשתכר במ"ש ולבטל ק"ש של שחרית בזמנו. ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים. בענין שהשוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין תורה והוא בכלל רבים חללים וגו' וכ"א רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתים ובכל דבר וזה יבא לגזול חבריו. ההוכחה בעיקרי הקהלות איננה כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו. ביזוי ת"ח ושלא לקבל תוכחתם מצוי הוא בכל יום. משא ומתן אינו באמונה בכל מיני אונאה ורבית וגזילה עד שנעשה כהיתר למי שבא לידו ממון חבירו ואינו משלם ויש לכל ירא ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא יהיה משגיח בדבר וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: כי יתפוש איש באחיו כו'. דרשוהו לענין תורה דלפי פשוטו היאך יטעו לומר על מה שאין לו שיש לו בדבר שיש מראית עין ועוד שהם אינן אומרים רק שמלה לך וחשוב אתה בעינינו והוא מוסיף לומר ובידי אין לחם ואין שמלה ולכך דרשו דלענין תורה מדבר שמלה לך דברים שבני אדם מתכסין בהם כשמלה ודברים שאין בני אדם עומדין כו' עיין פירש"י כאן אבל בספר ישעיה פירש בע"א דברים שמחוורים כשמלה כו' והמכשלה שאנו מוכשלין באיסור כו' ע"ש דהשתא ניחא שהם א"ל שמלה לך דהיינו שבא לכלל הוראה שהוא מחוור כשמלה והוא מוסיף לומר שלא יטעו בו שאפי' מקרא אינו יודע דהיינו לחם והשתא ניחא דפריך דלמא כו' ואמרי ליה אימא לן דאשמלה שבא לכלל הוראה עדיפא ה"ל למפרך דלמא שאני התם היאך יקבל עליו להורות להן כיון שאינו יודע להורות כלל אלא מהא דהוסיף לומר אין לו לחם דהיינו מקרא שאין בכלל מקרא כדי להורות קאמר דלא פסקו מהן אנשי אמנה וקאמר דלמא משום דא"ל אימא לן ודו"ק:

דף קב בפרש"י בד"ה י"ח כלים כו' ואינו פושטן לחזור וללבוש כו' עכ"ל היינו לרבי יוסי דהכי משמע בברייתא לקמן בגמ' דבהא פליג ר"י אדר"מ ודקתני הכא במתני' וחוזר ולובש ומוציא כו' לא אתיא כר"י אלא כת"ק וכ"ה ברא"ש ע"ש וק"ל: בתוס' ד"ה אידי ואידי כו' דלקפל היינו אפילו בא לקפל כו' עכ"ל ר"ל דאפילו בבא לקפל שרי באותה חצר וה"ה דהמ"ל אידי ואידי בבא להציל כו' ואפי' להציל לא שרי בחצר אחרת אלא דחדא רבותא מתרתי נקט וק"ל: באו"ד ה"ל לאוקמי כו' בחצר אחרת וכאן בבא לקפל כו' עכ"ל ר"ל דאמאי נאדי מסיפא קמא דה"ל לאוקמא בחצר אחרת וכסיפא קמא דכאן בבא לקפל כו' ודו"ק: בפרש"י בד"ה אטעייה כו' והאי דמקפל ונותן כו' דהא מעט מעט הוא [כופל ומטלטל] בו כו' עכ"ל ל"ע מאי קא מדמי דודאי בקיפול דהכא אפי' במנא חד איכא טרחא טפי מבא להציל מסא"ב התם דליכא טרחא טפי בנופל ומטפטף בחד מנא מאם הציל בפעם אחת ואדרבה טפי איכא להתיר בטיף טיף כמ"ש התוס' לעיל בשם ר"ת בנסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא אפי' לגרף ולקלוט דאינו בהול כ"כ כו' ע"ש ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה פותח ונועל כו' ומתרחק השמן כו' והוי מכבה או כו' עכ"ל לעיל במגער את הטבלא כו' שפי' ר"י דמיירי דליכא שמן בנר כו' דאם לא כן הוי פסיק רישיה וליכא מאן דשרי כדפריך לקמן בפשיטות גבי דלת כו' אי ברוח שאינה מצויה מ"ט דמאן דשרי משום דהוי פסיק רישיה וליכא מאן דשרי ואם כן צ"ל הכא בנר שאחורי הדלת כו' דמתיר בברייתא דלא הוי פסיק רישיה כ"כ אלא דרב לייט עליה ומחשיב ליה בפסיק רישיה וליכא לאקשויי דאימא דה"נ דהכא איירי בלית ביה שמן בנר כדלעיל במגער את הטבלא ולית ביה פסיק רישיה ואמאי לייט רב עליה די"ל דודאי לעיל במגער את הטבלא ולית ביה נמי שמן אצטריך לאשמעינן דשרי לנערה ולא חיישינן שע"י הניעור מכבה הנר הדולק כיון שאינו מכוין לכבותה אבל הכא בנר שאחורי הדלת כו' לא שייך כלל כיבוי בנר הדולק גופיה בלא שמן אלא ביש בו שמן וע"י הנדנוד מתרחק או מתקרב השמן והוי מכבה או מבעיר וק"ק לפירוש התוספות אמאי נקט אם כבתה כבתה ולא נקיט נמי ואם הבעיר הבעיר ויש ליישב דאפשר דהנך תרתי ברייתות חדא הוא דנר שעל גבי הטבלא כו' ואידך הך דנר שאחורי הדלת כו' מתניין בהדדי ולא תני בקמייתא גבי שע"ג הטבלא בהדיא אם כבתה כבתה כדמוכח בירושלמי ובבתרייתא גבי נר שאחורי הדלת כו' תני אם כבתה כבתה אלא דתלמודא דידן מפרש לה דקאי נמי אם כבתה כבתה אקמייתא והשתא ניחא משום דלא שייך אם הבעיר הבעיר בקמייתא לא תני לה נמי בבתרייתא כיון דהך דאם כבתה אתרווייהו קאי ודו"ק: באו"ד ועוד דא"כ הל"ל פותח אדם דלת כנגד הנר וכו' עכ"ל. יש לדקדק בדבריהם דע"כ לפירוש זה דמשום כיבוי הרוח הוא כפירש"י וכמו שכתב הרא"ש בשמו האי כיבוי הרוח קרוב לפסיק רישיה הוא ולכך לייט עלה רב משום דמחשיב ליה פסיק רישיה וא"כ מאי קא קשיא להו למנקט הכא פותח אדם דלת כנגד הנר כו' דההוא רוח אי מצויה הוא לאו פסיק רישיה הוא כלל ואי ברוח שאינה מצויה ליכא מאן דשרי דהוי פסיק רישיה לכ"ע כדאמר בסמוך גבי מדורה וי"ל דודאי גבי מדורה שהוא הבערת האור אמרי' הכי אבל הכא גבי כיבוי דנר אין לחלק בין רוח דאחורי הדלת ובין רוח דפותח הדלת כנגד הנר דתרווייהו קרוב לפסיק רישיה ולא הוי ממש פסיק רישיה ולכך התירו בברייתא ורב מחשיב ליה פסיק רישיה ודו"ק: בד"ה וכי תימא כו' דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק כו' עכ"ל. וכה"ג צ"ל דלא תקשה אף לפי האמת דבמתני' לא אסר ר"י אלא חרס חדש ובברייתא אסר אפי' ישן מדנקט כלי כפר שיחין כו' די"ל דנקט כלי כפר שיחין כו' משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה שאר כלי חרס ישן וק"ל:

דף קכא בד"ה ה"ג ר' יוסי כו' והגיא נעילה מתפלל שבע ומתודה כו' עכ"ל כצ"ל: באו"ד אפילו טמא מת וטמא שרץ שאין צריכין טבילה לתפלה כו' עכ"ל. הכי איתא בפרק מי שמתו דכל הטמאים מותרים בד"ת ותפלה חוץ מבעל קרי וצ"ל לפי דבריהם דטובלין דחייבי טבילות דרישא היינו דיכולים לטבול אבל טובל והולך דקתני בסיפא דבעל קרי היינו דחייב לטבול עד המנחה מיהו יכול לטבול עד הלילה כשאר חייבי טבילות ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי ודו"ק: בד"ה ר' יוסי ב"י היא וא"ת וא"כ כו' מנליה לרב כו' ות"ק דהכא הוא ר' יוסי דהתם כו' עכ"ל ר"ל כיון דאיכא תרתי ר' יוסי דהיינו ר"י בן חלפתא ור"י ב"י מנליה לרב דפליגי כלל בטבילה התם אימא דלא פליגי בהנך תרתי ברייתות אלא בטבילה בזמנה ות"ק דהתם הוא ר"י בר יהודה ות"ק דהכא הוא ר"י בן חלפתא דהתם וק"ל: ע"ב בד"ה כל המזיקין כו' ומה"ט נמי פליג רב הונא כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דמה"ט לא קשיא ליה מהך ברייתא דהכי הוא דשרי להרוג אחריני לא אמתניתין דשרי לידה אף באחריני וק"ל: בד"ה ברלין אחריו וכו' דאי ברלין אחריו אמאי כו' איכא פקוח נפש וכו' עכ"ל. וליכא למימר דרב הונא ס"ל דאפילו ברלין אחריו ליכא פקוח נפש ופליג אדריב"ל וכן כתבו לפירוש ר"י דבשארי אסור להורגן אפילו ברלין אחריו לרב יהודה וע"כ דס"ל לרב יהודה דאפילו ברלין אחריו ליכא פקוח נפש די"ל דלא מסתבר דפליגי ריב"ל ורב הונא בהא אי הוה פקוח נפש או לא בשארי שרלין אחריו ובהכי ניחא לפירוש ר"י שהוצרכו לומר דריב"ל כר"ש דשרי שארי אפי' באין רצין אחריו ורב הונא כו' ולא ניחא להו למימר דריב"ל כר"ש ושרי שארי ברלין אחריו דהשתא שפיר סבר רב הונא כריב"ל די"ל דלא מסתבר דפליגי ר"י ור"ש בהא אי הוה פקוח נפש בשארי הרלין אחריו או לא ודו"ק:

ח"א דף קכא ע"א ולא הניחן מפני כבוד השבת כו'. לא אמר משום איסור שבת אפשר דהוא גם ידע דליכא איסורא כדמסיק דאצ"ל אל תכבה אלא משום כבוד שבת בעלמא החמיר על עצמו וכדי שלא יחשדוהו שהוא א"ל כבה וק"ל:

דף קכב בד"ה ואם בשביל כו' ואף על גב דישראל המבשל בשבת בשוגג כו' עכ"ל ולפי התירוץ שכתבו התוס' לעיל דבדבר שאינו קל לא גזרינן שיעשה הישראל בידים וא"כ נכרי שבישל בשבת נמי שרי לישראל וכ"ה במרדכי מיהו היינו בנכרי שבישל לעצמו אבל בשביל ישראל ודאי דאסור ולכך ל"ק להו אלא מישראל המבשל בשוגג דההוא מסתמא בשביל ישראל הוא ושרי וק"ל: בד"ה משקה אחריו כו' דוקא להשקות בהמתו אסור כו' אבל הוא עצמו שרי דמטפס כו' עכ"ל. אבל אין לומר דנקט בהמתו לרבותא דרישא דאפילו לבהמתו דלא שייך בה מטפס כו' שרי במילא לעצמו דהא מילתא מרישא דנכרי שהדליק הנר נמי שמעינן ליה דשרי אע"ג שהישראל לא היה יכול לעשות כן וק"ל: באו"ד מיהו לענין אותו ישראל עצמו לא מצינו כו' עכ"ל. בפי' ראשון שפי' מהרש"ל דלישראל אחר מצינו חילוק בין איתעביד איסורא דאורייתא לדרבנן כמ"ש לעיל דבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר ובאיסורא דאורייתא כי הכא אסור לכל ישראל אבל לישראל עצמו שנעשה האיסור בשבילו לא מצינו בשום מקום חילוק בין איסור דאורייתא לרבנן וכיון דבהך דפירות שיצאו כו' וחזרו שלא הפסידו היתרן הראשון ומותרין לכל ישראל ה"ה הכא גבי מים כראיית ר' אליהו ואין להקשות לפר"י שכתבו לקמן דהכא גבי מים בכרמלית דלא הוה איסורו נמי רק מדרבנן ואמר דשרי לישראל אחר ולא לאותו ישראל וגבי פירות שיצאו וחזרו כו' אמרינן דמותרין לכל ישראל די"ל דר"י לא ס"ל הא דמחלק ר"ת דנקט דוקא בהמתו משום דאדם מטפס כו' אלא באדם נמי לא אמרינן דמטפס כו' ואסור ולא נקט בהמתו אלא לרבותא דרישא דלא גזרינן בה דילמא אתי לאפוסי ט' ודו"ק: בפרש"י בד"ה אבל מכירו אסור קס"ד דעביד נמי אדעתא דידיה עכ"ל ולכך היה המקשה רוצה לאסור במכירו אפילו בהך דר"ג דלא שייך ביה שמא ירבה בשבילו אבל למאי דמסיק נר לאחד נר למאה שרי אף במכירו אפילו אי עביד נמי אדעתיה דידיה צ"ל

מהר"ם

דף קב ע"א ברש"י ד"ה בבא להציל שהכל בסל וכו' כצ"ל: ד"ה בבא לקפל וכו' לטרוח ולאוספם ולחזור ולהוציא וכו' כצ"ל: ד"ה אטעייה וכו' והודה לו רב חסדא ואהא מתני' דאמרן וכו' כצ"ל: ד"ה והכי קאמר וכו' אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים וכו' לאו אדעתא דשכר פעולה נחות עושין וכו' כצ"ל:

דף קכא ע"א בתוס' ד"ה אין אומרים לו כבה אפי' באיסור וכו' ר"ל דהא כיבוי אינו אלא מדרבנן לר"ש דקי"ל כוותיה כמו שפירשו התוס' בסמוך בד"ה שמע מינה: ד"ה שמע מינה וכו' דאין ב"ד מצווין להפרישו וכו' ר"ל לכ"ע ואיך יעלה על דעת המקשה לומר שמעת מינה וכו' דמשמע שר"ל שיהיה האמת כן אלא שיקשה על ר"י דו"ק נ"ל: ע"ב בגמ' ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה וכו' כצ"ל: אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתי וכו' ר"ל אייתי לאבא בר מניומי:

דף קכב ע"א בגמ' והיתה בה מרחץ מחממת בשבת וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה משקה אחריו וכו' אומר ר"ת דהתם נמי וכו' ולא דמי דהתם כו' מיהו לענין אותו ישראל עצמו וכו' ר"ל על כל פנים לאותו ישראל בעצמו שהוא בשבילו אין ראוי להתיר אע"פ שהיה יכול בעצמו לילך לשם מ"מ היה צריך להטריח ועתה הנכרי טרח בשבילו ולא מצינו חילוק בזה להתיר כן משמע באשר"י וי"ל כוונת התוס' בהיפך ור"ל לאותו ישראל בעצמו לא מצינו חילוק בין איסור דאורייתא לדרבנן ומאחר שבפ'

חכמת שלמה

דף קב ע"א גמ' והמכשלה הזאת תחת ידך כל זה נמתק: שם ולא תלמוד וממאי דלמא כו' אמר להו גמרינא אמרו ליה כו': שם פיסקא ולהיכן מצילין כו' צ"ל קודם מ"ש הכא כו': רש"י בד"ה דאי אמר כו' תורה הס"ד: בד"ה בבא להציל שהציל בסל א' כדקתני של מלא כו' כצ"ל: בד"ה מהפקירא כו' ליה למיתני הס"ד: בד"ה פרגוד כו' מכפנים הס"ד: בד"ה וסודר כו' ראשיו בפניו כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה אף כלי כו' ואין מסתבר אלמא כו' הד"א: תוס' בד"ה פותח ונועל כו' שע"י כן מתנדנד הנר כו'. נ"ב פי' והנרות קבועים בגוף הדלת ולא כפירש"י עיין באשר"י:

דף קכא ע"א רש"י בד"ה בעל קרי כו' אוכל טהרות טובל כל היום כו' כצ"ל והד"א: בד"ה הא כל המכבה אינו מפסיד כו' ונכרי מדעתיה דידיה עביד שרי כצ"ל: בד"ה כופין קערה כו' הנר ואע"פ כו' בשבת ואותיבנא כו' כצ"ל והד"א: תוס' בד"ה ה"ג כו' לתפלה יכולין לטבול כו'. נ"ב לאו דוקא וה"ה שצריכים לטבול כדי להתפלל בטהרה והכי פירושו בשלמא אי גרסינן אינו צריך אבל יכול לטבול א"כ משום תפלה נ"כ יכול לטבול וצריך לטבול לאפוקי אי גרסי' אינו יכול לטבול א"כ ה"נ גבי טמא מת ושרץ אין יכולין לטבול מאחר שאין צריכין טבילה לתפלה ודו"ק: ע"ב גמ' ואסקוה באשפה כו' כצ"ל: רש"י בד"ה א"ל רבה לתנא כו' על כן אין רוח כו' דאי לא מזיקו השתא כו' כצ"ל והד"א: בד"ה רוק דורסו כו' דממילא ממרח הוא כו' כצ"ל:

דף קכב ע"א תוס' בד"ה משקה אחריו כו' להביא הבהמה לשם ואין זה דוחק דדומיא דמתני' איירי האי בתרי עברי דנהרא שאין הבהמה יכולה לירד לבור ואע"ג דהך בבא כו' כצ"ל:

באו"ד מיהו לענין אותו ישראל כו'. נ"ב יש לפרש להיתר ר"ל מאחר שלאותו ישראל עצמו לא מצאנו חילוק בין איסורא דאורייתא לדרבנן והכא שרי אף לישראל עצמו שהוציא הפירות חוץ לתחום וק"ל א"כ יש ראיה מכאן להיתר ויש מפרשים לאיסור וקאי אמה שלמעלה דאין ראיה מכאן משום דהתם איתעביד איסורא דרבנן מיהו היכא דאיתעביד איסורא דאורייתא ובאת להתיר אף לאותו ישראל שנעשה

דמכירו אסור משום דשמא ירבה בשבילו ודו"ק: **תוס'** בד"ה אימי והאמר כו' והכא איירי כשאין הבהמה יכולה לבא כו' עכ"ל זה התירוץ אינו אלא לפי' ר"ת דבהכי איירי הא דנכרי שליקט עשבים כו' דקאי בתרי עברי נהרא מדאסר לה בשביל ישראל אבל לפרש"י ליכא לשנויי הכי דמגליה למקשה דאיירי הכי ואימא דאיירי כשהבהמה יכולה לאכול מן המחובר כהך דר"ת דמעמיד אדם כו' ולא הוי מוקצה כלל וק"ל: **ע"ב** בד"ה אהדרינהו כו' דמשום נר לא' נר כו' עכ"ל לעיל גבי מרחץ וגבי מסיבה ברוב ישראל ומחצה על מחצה לא הוצרכו לכך דאפשר דנר לאחד נר למאה לא שייך כלל ברוב ישראל ובמחצה על מחצה אלא הכא דע"כ מדמהדר מעיקרא שמואל אפיה היינו משום דרוב ישראל היה או מחצה על מחצה ושוב כד אייתי שטר וקרי הוה שרי היינו משום דנר לאחד נר למאה ואם כן תקשי ליה מעיקרא נמי מה"ט דנר לאחד נר למאה לא הוה ליה למהדר אפיה והא תרצו דמשום נר לאחד כו' אלא היכא שניכר כו' כי הכא דאייתי שטרא וקרי ביה ומיהו בנכרי וישראל לחוד לא אצטריך לן היכרא דודאי עיקר אדעתיה דידיה עבד כו' כפרש"י ודו"ק: סליק פרק כל כתבי

פרק כל הכלים

בפירש"י בד"ה ה"ק כו' ואע"פ לא ארבותא כו' אלא ארבותא דנתפרקו בין בחול בין בשבת כו' עכ"ל מפירושו נראה דל"ג בגמרא אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין וכן נראה דהא לא קתני בחול במתני' וכה"ג דקדק הר"ן מפירוש רש"י דל"ג במתני' אע"פ שנתפרקו בשבת מדפירש אשבת דקתני רישא קאי כו' וק"ל: **תוס'** בד"ה לעולם קסבר כו' ופריך והא נמי נוטלין קתני כו' עכ"ל ר"ל נוטלין בוי"ו משמע סילוק מהיכר ניר אבל לשון טלטול ניטלין ביו"ד קתני ליה בכ"מ ומלת נמי לכאורה אין לו מקום כאן בלשון התוספות ויש ליישבו דר"ל דאין המטון ממנו נוטלין קתני דשרי ולא ניטלין דהיינו טלטול דאסור דהא ודאי טלטול מכ"ש דשרי כסברת אביי למשרי טפי טלטול וכדקתני בהדיא במתני' דטלטול שרי אלא דר"ל דנוטלין קתני נמי דשרי דהיינו סילוק ומכ"ש טלטול וק"ל: **בד"ה** רחת כו' וא"ת והאמר רב יהודה כו' מדבעי מיניה מרב יהודה כוכב עליון כו' משמע דס"ל הכי כו' עכ"ל לכאורה בפשיטות הוה ליה לאקשויי מהך דבעי להו מרב יהודה בכוכב עליון כו' והוה רפיא בידיה והכא פשיטא ליה לאסור ויש ליישב דמהך אבעיא לחוד ליכא לאקשויי דאימא דהכא דקאמר לאסור היינו הך דקאמר התם ולאו דלפעמים קאמר לאיסורא משום דהוה רפיא בידיה ומספקא ליה בכל כלי שמלאכתו לאיסור אבל מהא דמשמע דסבירא ליה הכי בכלי קואי דפשיטא ליה להתיר קשה שפיר אדהכא ודו"ק:

דף קכג בד"ה פגה כו' מיירי שהניחה על מנת ליטלה כו' עכ"ל דבהניח לכל השבת לכ"ע תקשי דהוי בסיס לדבר איסור ואפילו במגולה מקלתה ליאסר אבל אי מיירי בהניחה על מנת ליטלה ל"ק להו הכא מאי טעמא דמאן דאסר דהא כשכח דמי ואפי' טלטול גמור שרי כו' וכ"ש טלטול מן הצד כדקשיא להו לקמן גבי פוגלא די"ל דאימא דמאן דאסר הכא דהיינו ת"ק תנא הוא ופליג וס"ל דטלטול מן הצד וכ"ש טלטול גמור אסור שפיר בשכח והך דהתם כר"א בן תדאי אתיא אבל גבי פוגלא קשיא להו שפיר לרב נחמן מסתמא דמתני' דמתיר אפי' טלטול גמור בשכח ולכך הוצרכו לדחוק ולחלק אליביה דאע"ג דכשכח דמי ט' מכל מקום לא היה להניח באותו ענין כו' כמ"ש לקמן ודו"ק: **בד"ה** האי פוגלא כו' אי במניח מ"ט דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כו' עכ"ל וליכא לאקשויי לפי האמת מגליה לאוקמא האי פוגלא במניח על מנת ליטלה ותקשי ליה מדרב נחמן אדרב נחמן ומסיק דהדר ביה מההיא אימא דלא הדר ביה מהך דפוגלא וקושטא דאיירי במניח שם לכל השבת דיש לומר דבמניח לכל השבת לא הוה אצטריך ליה לרב נחמן לאשמעינן דאסור טלטול מן הצד כיון דאפילו ניעור אוסר ביה ודו"ק: **בד"ה** מדלענין כו' תימה הא דתנן לקמן כל הכלים הניטלין שבריהן כו' עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא תקשי להו מהך דתנן בסמוך גבי קנה של זיתים שאם אין בראשו קשר אינו מקבל טומאה וניטל בשבת דהכא אפילו ע"י יחוד לא הוי לטומאה מנא כיון שהוא פשוטי כלי עץ והר"ן תירץ בזה וז"ל וכי אמרינן דשבת וטומאה כי הדדי נינהו הני מילי בדבר שהוא כלי מעיקרו ונשבר כגון מחט שניטל חורה או עוקצה אבל בכלי מעיקרו שבת וטומאה לאו כי הדדי נינהו כו' עכ"ל אבל התוס' אי הוו נמי סברי האי תירוצא [א]א"כ לכאורה לית ליה ראייה מגלמי דאימא דהוי כלי לענין שבת משום דהוי כלי מעיקרא וי"ל כיון דלא נעשה הגלמי מעיקרא על דעת זה שיהיה כלי כמו שהוא ה"ל כמו שברי כלים ואי לאו שראוי לייחדה כך לא הוה מנא נמי לשבת וק"ל: **ע"ב** בד"ה איתיביה כו' לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשנויי כר' נחמיה כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלמאי דמסיק נמי רבה לעיל גבי עלי טעמא משום דקפיד גבי מדוכה קאי האי תירוצא דאתיא כרבי נחמיה וכן נראה מדברי בעל המאור דליכא קפידא כ"כ במדוכה כמו בעלי לרבה וכן מוכח דקמסיק רבה דכולהו לאחר סתרת כלים נשנו ומדוכה כרבי נחמיה ולא קאמר מדוכה משום דקפיד אבל רש"י פירש לעיל למאי דמסיק רבה בעלי משום דקפיד ה"ג במדוכה קשה למה לא אמר רבה לקמן מדוכה משום דקפיד מיהו משום דאין זה הוכחה אלא דאיכא למימר נמי כתירוצא קמא דאתיא כר' נחמיה וכדמסיק לקמן ואין להקשות בעלי כיון דמשני ליה רבה לעיל משום דקפיד מאי פריך אביי הכא לרבא די"ל דהאי תירוצא דקפיד נראה להם לאביי ורבא דחוק דליכא קפידא בעלי כמו בסיכי זורי ומזורי אבל האי תירוצא גבי מדוכה כרבי נחמיה דקושטא דרבי נחמיה סבר הכי וליכא דחוקי במלתא אלא מהאי טעמא דלית הלכתא כוותיה וליכא לאקשויי נמי כיון דלאביי הכא ניחא ליה לאוקמא בצורך מקומו מאי פריך ליה לרבה דאימא דרבה נמי אוקמה בהכי דאוסר נמי לצורך מקומו ולא התיר אלא לצורך גופו די"ל דאביי לעיל הוה סבר כרב יהודה דאף לצורך גופו אסור והוה משמע ליה אין מטלטלין אותן בשום ענין אבל הכא בשמעתין הדר ביה אביי לגבי רבה להתיר לצורך גופו כפרש"י וכדברי בעל המאור והוה משמע ליה שפיר אין מטלטלין בצריך למקומו ודו"ק: **בד"ה** ה"נ מחמה לצל והא דנקט לקלב עליו בשר כו' עכ"ל ר"ל דהיינו לצורך גופו של שמחת יו"ט דמשמע. ולא שאר צרכי גופו או מקומו וה"ה דהמ"ל כן לאביי אלא דהך קושיא חזקה יותר וק"ל:

דף קכד בפרש"י בד"ה שומטה מפתח כו' ואע"פ שמלאכתו להיתר לא כו' עכ"ל קרי ליה מלאכתו להיתר שהרי עשוי לנעול בו ומיהו צריך שיהיה בו גלוסטרא להיות ראוי לדוך בו כדפרש"י לעיל דתהוי תורת כלי עליו משום דביו"ט ודאי בקעת נמי מקרי מלאכתו להיתר כדלקמן שעומד מסתמא להסקה שמותר בי"ט אבל בשבת שאינו עומד להסקה אי לאו דתורת כלי עליו הוה אסור לטלטלו וק"ל: **גמ'** לרבה למר אליבא דר' נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן כו' קצת קשה דלרבא נמי תקשה ליה קודם סתרת כלים הני קערות היכי כו' ויש ליישב ודו"ק: **תוס'** בד"ה הא ר"א כו' והא דדייק התם הא לענין מכשירין זה וזה שוין לא דייק כו' עכ"ל ודאי דאיכא לדיוקי הכי נמי אהך דפרק מסילין אלא דלא נחית בפ' קמא דמגילה לדיוקי הכי אלא כדי לאוכוחי דמתני' לא אתיא כר"י אבל הך דפרק מסילין דא"כ תידוק בה הכי מני אתיא כר"י דלא פליג אלא במילי דאורייתא וק"ל: **ע"ב** בגמרא אילימא דנסברה מעי"ט עלים בעלמא כו' לגבי הסקה בי"ט פשיטא ליה לתלמודא דהוכנו מעי"ט דסתם עלים להסקה נתנו אבל בנסברו מע"ש דבעי לאחר שבירה תורת כלי לא פסיקא ליה דהוכנו מע"ש למלאכה אחרת ובעי למימר דפליגי בהכי וק"ל:

דף קכה תוס' בד"ה מחללת כו' לרווחא דמלתא כו' כדאמר רב נחמן לעיל חרס כו' עכ"ל. בנפרדה המחללת בע"ש לא הוי צריכי ראיה מרב נחמן דהא לכ"ע מסיק לעיל דלא בעי ביה מעין מלאכה ראשונה אלא משום דאיכא לאוקמא בנפרדה מחללת בשבת גופיה ולרבא דאית ליה מוקצה וכ"ש נולד ניחא דבעי ביה מעין מלאכה הראשונה כמ"ש התוס' לעיל דגבי חרס בע"ש דווקא איירי ולכך הביאו מרב נחמן דאמר הכי אליביה דשמואל דס"ל בסוף מכילתין כר"ש דלית ליה מוקצה וע"כ הך דחרס קטנה דלעיל בשבת נמי איירי דלא בעי מעין מלאכה ראשונה ואם כן הכא דאליבא דשמואל נמי קיימינן נהי נמי דבשבת איירי ע"כ דלרווחא דמילתא ובהכי ניחא שלא פירשו התוס' כן לעיל גבי חרס דאיירי בע"ש אלא לרבא אבל לשמואל ודאי דמיירי נמי בשבת ודו"ק: **גמ'** ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן כו' יותן ההוא לאידך גיסא כו' ואי לאו יתורא דטמאים יהיו ולא הוה כתיב נמי יותן לא הוה מטמאינן במחובר לקרקע כלל ולא היסק ראשון אפילו בתלוש אלא היסק שני בתלוש וק"ל: **שם** אדמפלגי בשברי תנור ליפלוגי בתנור גופה כו' יש לדקדק דאימא דלרבותא דר"מ נקט שברי תנור דהוי מנא ותנור גופה מבעיא ויש ליישב דלרבי יהודה קשיא ליה טפי דלא ניחא למיתני שברי תנור מב' לדין דליתני אי תנור גופיה דהוי רבותא טפי ואי דליתני שאר שברי כלים דהוי נמי רבותא טפי כדפרכינן לעיל אבל לר"מ אי הוה תני תנור גופיה לא הוה קשיא לן מב' לדין אלא חדא דליתני אפילו שברי תנור דהוה רבותא טפי ודו"ק: **ע"ב** בפרש"י בד"ה ל"ש דמותר לטלטל החבית והאבן עליה דקתני ואם היתה בין החביות כו' עכ"ל לכאורה פירושו קשה דמי הכריחו לפרש הך מימרא אסיפא דהך מתני' לענין טלטול החבית כיון דארישא מייתי לה הכא אניעור וכן פי' רש"י גופיה לקמן דארישא קאי וניעור בעלמא נמי אסור במניח וכ"כ התוס' לעיל בפרקין ובפ' במה טומנין [ב] ויש ליישב דלכך לא פי' הכא כך דקאי ארישא דלא ליהוי פלוגתא דרבי אמי ורבי אסי הכא פלוגתא רחוקה כ"כ בתלתא דרגי דלרבי אמי אסור במניח אפילו ניעור ולרבי אסי שרי במניח אפילו האבן גופיה לטלטל להדיא אבל אי קאי אסיפא דאיירי בטלטול החבית גופיה לא הוה פלוגתא רחוקה כ"כ אלא בתרי דרגי דלרבי אמי אסור במניח טלטול החבית גופיה ולרבי אסי שרי לטלטל אף האבן להדיא אבל בניעור אפשר דלא פליגי ולכ"ע שרי ועי"ל דלכך פי' הכא לענין טלטול החבית ולא בניעור משום דומיא דמייתי עלה ואזדא לטעמייהו כו' דפליגי נמי בטלטול גופיה ולא בניעור ודו"ק: **בד"ה** לאו ולמדוס כו' לפי

קרני ראם

[א] א"כ לכאורה כו'. נ"ב עיין לעיל דף כ"ב בתוס' ד"ה והתניא ובמהרש"א שם וצ"ע : [ב] ויש ליישב כו'. נ"ב וא"כ כיון דלר' אמי לא נעשה כלי ע"י הנחה פשיטא דאסור גם ניעור דטלטול וניעור שוין ואין הפלוגתא רק אם הוי כלי ע"י הנחה או לאו :

נמוקי הגרי"ב

דף קכד ע"א בגמ' לרבה אליבא דר"נ כו'. א"ל אביי לרבה למר עי' במהרש"א שהקשה דלרבא נמי תקשי ליה קודם סתרת כלים הני קערות כו'. וכצ"ל בס"ד דיש לעיין עוד דמאי מקשה הני קערות כו' דלמא באמת אליבא דר"נ לא היו מטלטלין. רק דאנן קי"ל כרבנן דמתני' וכמ"ש כל הפוסקים. והאמת בזה דבירושלמי דפירקין איתא רב יהודה אמר רב הלכה כר' נחמיה ע"ש ובפרק ב"מ דף כ"ב איתא דאמר אביי כל מליה דמר הייתו רבה עביד כרב כו'. והיינו כחומרי דרב כדלעיל מ' א' ופסחים ק"א א' וא"כ כיון דרב סבר הכי כר"נ לחומרא גם רבה עביד כוותיה וזהו שהקשו לרבה אליבא דר"נ כיון דס"ל כוותיה וכן אביי הקשה מאחר לרבא לא ק"מ מקודם התרת כלים דלמא לא היו מטלטלין. גם מדוייק ליסנא מטלטלין דקאי על העת עתה. ומסולק בזה מ"ש התוס' ישנים לעיל ל"ו על הגליון בד"ה הא ר' נחמיה כמ"ש ועוד קשה כו'. וע"ש שם ולרבא מי ניחא יעו"ש ולמ"ש א"ש ודו"ק :

דף קכה ע"א עי' מ"ש מהרש"א על קושית רב אשי דלמא משום רבותא דר"מ. ולא ידעתי מה זה רבותא. כיון דתנור שלם מטלטלין ש"מ כלי הוא א"כ ממילא גם שברים מטלטלין כדין כלים דעלמא. משא"כ לר' יהודה לא הוה ידעינן. גם מ"ש שם דיש ב' צדדים רבותות דלפלגי בשברי כלים דעלמא דהוה רבותא טפי אינו מדוקדק דמאי זה רבותא והגמ' ורבא לא הקשה לעיל רק על מה שפרט תנור והו"ל למכלל ולמנקט שברי כלים בכלל וצ"ע בזה עיין היטב :

חכמת שלמה

שנעשה המלאכה בשבילו משום שהיה יכול בעצמו לילך וליהנות משם אילוק זה לא מצאתי וכן משמע באשר"י ע"ש (עיין במהרש"א) : סליק פרק כל כתבי

כל הכלים פרק שבעה עשר

ע"ב גמ' ואת המזלג לחת עליו לקטן כו'. נ"ב באלפסי גרס לחת עליו פת לקטן : **שם** אמר ליה רבה אלא מעתה כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה נוטלין כו' בשבת מהיתר ניר שלהן כצ"ל : **בד"ה** נול בנין העשוי לתרנגולין הס"ד : **בד"ה** לצורך גופו שגופו ראוי עוד כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה לעולם קסבר כו' דלא דמיא כלל למאי דאיירי בה כו' כצ"ל : **בד"ה** רחת ומזלג כו' מדבעו מיניה כו' כצ"ל :

דף קכג ע"א גמ' מתיב אביי לרבה כו' כצ"ל : **שם** איתיביה ושוין שאם קיבל עליו כו' כצ"ל והשאר נמחק : **רש"י** בד"ה דבר שמלאכתו לאיסור אם צריך לגופו בשבת מלאכה כו' הד"א וכצ"ל : **בד"ה** פגה תאנה הס"ד : **תוס'** בד"ה בסיכי זיירי כו' מזורי דין תביע בהו בוכנא דין נעים בהו ולפ"ה כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' וחזרו והתירו לצורך מקומו כו' כצ"ל ונמחק דבר שמלאכתו להיתר : **אם** יש בו שום כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אפיקטוזין קיא שותה משקים ומקיא כו' ולשתות היום הרבה כו' כצ"ל : **בד"ה** ואמאי כי יש קשר בראשו כו' כצ"ל : **בד"ה** ג' כלים כו' מפני שהיו מקילין בה כצ"ל והס"ד : **בד"ה** התירו עוד כו' והתירו לקמן מפרש מאי כולהו הנך התירו כצ"ל והס"ד : **בד"ה** התירו לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול כו' : **בד"ה** כל הכלים הללו ולמה שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו כו' כצ"ל : **בד"ה** ולא נטילתן כו' ישנה הס"ד :

דף קכד ע"א גמ' דתניא ר' יהושע אומר נגר שיש בראשו גלוסטרא שומטה כו' כצ"ל : **שם** אמר רבה לצורך כו' אמר ליה אביי לרבה למר כו' וכן בדלת והא בקעת ביו"ט כו' ומי לא גזרינן כו' אמאי דלמא עד כאן לא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה ואם לאו כו' לגופה אלא למקומה אלא כו' כצ"ל : **בד"ה** והא בקעת כו' וכ"ש לצורך מקומה כצ"ל : **בד"ה** לא קשיא כו' ממון ר' יהושע כו' כד"א :

ע"ב גמ' על גב אביהן מותיב כו' לטלטולינהו דחזי למיזגא כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אפי' בכרמלית כו' דאזלי ליתבי כו' כצ"ל :

דף קכה ע"א רש"י בד"ה שאם מסיקין כו' בתוכו לאור דרך שוליו או כו' כצ"ל. וכ"ב דרך שוליו פי' דרך נקב שוליו כי אין לו שולים כך גירסא הנכונה וכן מצאתי בפי' מדויק וכן מצאתי בפי' המשניות דכלים להר"ב ר' עובדיה ע"ש : **ע"ב** רש"י בד"ה דהתם כו' הדקה בטולי כו' הד"א ואח"כ מה"ד להוסיף כגון כו' והשאר נמחק . וכ"ב בלשון הזה הביאו התוס' בפ' מי שהוציאוהו (עיין במהרש"א) : **תוס'** בד"ה ואזדו לטעמייהו כו' וי"ל כו' . נ"ב ובתוס' ארוכים מצאתי ונראה לר"ת דל"ג אמר רב אסי א"ר יוחנן אלא אמר רב יוסף א"ר"א דר' יוחנן מצריך מעשה לקמן גבי עובדא דרבי ולקמן גבי כסוי כלים מצריך ר' יוחנן תורת כלי אלא רב אסי גופיה הוא דאמר כאן מהני הנחה ואזיל לטעמיה דאמר לעיל גבי חריות של דקל מהני ישיבה בעלמא ולקמן מייתי ראיה מדרב אסי לאו ושפשופו אמר להו ומיקל מר' אמי ואינו מצריך ללמדם ש"מ דה"ג מיקל מר' אמי אבל איהו גופה לא קאי אליבא דר' יוחנן דאמר רבי שצריכה למעשה ואיהו סבר דרבי לא הצריכה למעשה אלא לשפשוף וא"ת סוף סוף אמאי כעי גבי אכניס ששפשף וגבי חריות של דקל אפי' בישיבה בעלמא ס: נ"ל

מהר"ם

שבפ' מי שהוציאוהו התיר הפירות אפי' לאותו ישראל א"כ ה"ה הכא ושפיר הביא ר' אליהו ראיה משם להתיר ודו"ק וק"ל : סליק פרק כל כתבי

כל הכלים פרק שבעה עשר

ע"ב בגמ' במתני' כל הכלים וכו' אע"פ שנתפרקו שאינן דומין וכו' כצ"ל וה"ק שניטלו אין מחזירין וכו' נראה דלפי' התוס' לא גרסינן ליה אין מחזירין ודו"ק בתוס' :

דף קכג ע"א בתוס' ד"ה האי פוגלא וכו' אי במניח מ"ש דשרו מלמטה למעלה וכו' ר"ל מדאסר למימרא וכו' משמע דלר"א בן תדאי מותר וק"ל : **בא"ד** הא אפי' ניעור וכו' ר"ל משום בסיס : **בא"ד** מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל וכו' כצ"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה מקצוע וכו' עד וצלוחיות היו מטלטלין הס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ איתיביה אביי וכו' הוא תחלת דבור השני :

דף קכה ע"א בגמ' ואידך נמי הא כתיב טמאים יהיו לכם ההיא כדר' יהודה וכו' כצ"ל : **ע"ב במתני'** ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו וכו' וחכ"א **בין כך** ובין כך פוקקין בו ע"כ הוא סוף המשנה ומה שכתוב בספרים כל כיסוי כלים וכו' עד סוף המשנה הוא ט"ס : **ברש"י** ד"ה צאו ולמדום וכו' אפי' במעשה כל דהו מועלת וכו' כצ"ל : **ד"ה** שאין עושין אהל וכו' כדאמרי' בעירובין בעובדא דשמואל ופקק החלון וכו' יש מגיהין ופקק וכו' הוא למעלה בגג ולא מן הצד אבל בהר"ן משמע דגרים ברש"י כמו בעמוד ופי' דפקק חלון הוי מחיצה אפי' לפירש"י ומה שמשמע בשמעתא דהוי אסור לעשות לכתחלה אפי' לרבנן היינו מטעם דהוה בנין קבוע ואסור מן הצד כמו גג באהל עראי ע"ש :

ותניא

שאין הזמנה אפילו במעשה חשוב כו' עכ"ל ר"ל שאפילו מעשה חשוב יותר משפשוף לא מהני לאבן ליגע בהן למחר ולסדרן למחר ולכך היה מצריך לסדרן בע"ש ולא ליגע בהן ביד כלל למחר אלא ליישב עליהן ומהרש"ל הגיה בפרש"י לאין צורך וק"ל : בד"ה שאין עושין כו' ופקק החלון דמהניתין משום דבנין קבוע ומחזי כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה ע"פ דברי התוס' דפרק מי שהוציאוהו ע"ש אבל עיין בר"ן לקיים פרש"י דהכא בלי מחק והגה"ה וק"ל : תוס' בד"ה ואזח כו' התם רב אסי גרסינן כו' עכ"ל כנ"ל ור"ל דהכא רבי אסי קאמר שהיה תלמידו של ר' יוחנן חבירו של רבי אמי אבל התם רב אסי גרסי' דפליג התם עם רב ושמואל שהיה תלמיד חבר לרב כמ"ש התוס' פרק קמא דחולין וק"ל : בד"ה הכל מודים כו' לאו משום דאי הוה אמר אין מטלטלין כו' הוה ניחא ליה אלא אז נמי היה קשה היכי עביד כו' עכ"ל ולשיטת רש"י נמי אי נמי דהוה. אמר נמי אין מטלטלין כו' לא הוה ניחא דהוה קשה דהיאך היה מטלטל הגלימא ד' אמות אלא דלפירושו ודאי ניחא להו למפרך האמת דסבר זה מטלטל כו' ושפיר היה מטלטל הגלימא מה שאין כן לפירוש של התוס' דאין זה סברא פשוטה כ"כ לומר דהיכא דאין המחילה באה להתיר השרי לעשות מחילה ודו"ק :

דף קכו בד"ה בין קשור כו' ופריך ולימא מר בין תלוי כו' והוא שקשור כרש"י כו' עכ"ל ר"ל דהשתא שפירש והוא שמתוקן לאו של מעשה הוא פריך שפיר ולימא דבעי קשור אבל אי הוה פי' והוא שמתוקן בתיקון של מעשה לא הוה פריך מידי דהא דבעי בנגר קשירה היינו משום שלא עשה בו מעשה אבל הכא דעביד ביה מעשה והכינו לכך יש תורת כלי עליו ולא בעי קשירה וק"ל : בד"ה והמונח כו' ליכא איסורא אלא משום טלטול וכי הויא דקנה כו' דמיירי משום טלטול כו' עכ"ל. וכן האריכו התוס' לקמן להוכיח מהסיא דקנה כו' וממאי דפריך עליה מחריות של דקל דכולה שמעתין לרבי אבא בר כהנא ולר"י משום איסור טלטול הוא ולא משום איסור בנין ויש לדקדק דאמאי שבקו התוס' בכל זה ראייתם דלעיל שכתבו בפשיטות דטעמא דנגר הנגרר ע"כ משום טלטול דאם לא כן מאי ראיה מנגר לפקק דלא שייך ביה בנין אלא תוספת אהל ושרו רבנן בלא קשירה כדמוכח במי שהוציאוהו ונראה ליישב שבעלי התוס' לא נראה להם ראיה גמורה לומר לר' יוחנן בתוספת אהל ולא שייך בנין ולא בעי קשירה ולית להו ראיה גמורה דכולה שמעתין בטלטול איירי אלא מהסיא דקנה כו' ומדפריך עלה מחריות כו' כמ"ש התוס' לקמן אלא שהוצרכו לראייתם דלעיל משום דקשיא להו מגליה דתלמודא דר' יוחנן משום איסור טלטול נגע ביה בנגר הנגרר בהסיא דקנה כו' ופריך עליה מחריות כו' דאימא דר"י נמי משום איסור בנין נגע ביה כמו שמואל דסבר הכי בעירובין כמ"ש התוס' לקמן והא תירצו לעיל דמשמע ליה לתלמודא דר' ירמיה וכן ר"י דמדמה קך דפקק לנגר הנגרר ע"כ משום איסור טלטול הוא דאי משום בנין לא הוה מדמה ליה פקק לנגר הנגרר דלא שייך בפקק בנין כו' ודו"ק : בד"ה שקשור ותלוי כו' והשתא א"ש הא דתנן כו' דאי אמרת דוקא נקט כו' אם כן השתא לא הוי מונח דר"י כמונח דתנא קמא כו' עכ"ל לכאורה קשה דבנגר גופיה דקיימינן ביה ה"מ לדקדק כן דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ כו' א"כ לא היה נגרר דר' יהודה כמו נגרר דת"ק דנגרר דר"י ע"כ אפי' שני הראשים מונחים בארץ אלא שקשור ולא תלוי ור"י לא אוסר אפי' במדינה אלא שאינו קשור כלל ונגרר דת"ק דשרי במקדש לא הוי אלא דוקא בקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ויש ליישב דמנגרר לא הוי קשיא להו כ"כ דאימא דתרווייהו נגרר מקרו ות"ק לא התיר אפי' במקדש אלא ההוא דנגרר דקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ואסרו במדינה ובא ר"י להתיר בתרווייהו באותו נגרר דאיירי ביה ת"ק דשרי אף במדינה והוסיף להתיר אף בנגרר ושני ראשין מונחים לארץ אף במדינה אבל ממונח קשיא להו שפיר דא"כ תרווייהו מונח מקרי מכל מקום דחוק דר"י לא איירי כלל בההוא מונח דאיירי ביה ת"ק דא"כ היכי קאמר המונח במקדש דההוא במדינה נמי שרי כו' ודו"ק : ע"ב גמרא וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי כו' הקשה מהרש"ל ותימה גדולה לפר"י דלעיל שפירש חריות של דקל ראוין הן לישיבה כו' א"כ היך פריך הכא לרב אסי כו' הלא בע"כ לא דמו להדדי כו' עכ"ל ול"נ דלק"מ דהא לפירוש התוס' השוו לעיל ישיבת החריות לשפשוף אבנים וכמו שבשפשוף אבנים לא בעי תורת כלי כמו בשאר כסוי כלים משום כיון דמסותת ומרובע סגי להו בשפשוף שא"ל עוד תיקון כו' כמ"ש לעיל ור"ל דדבר זה משוה אותן תורת כלי ה"נ בחריות לרב אסי כיון דראויים הם לישיבה ע"י מעשה ישיבה בע"ש הוכנו ומשוה אותן תורת כלי אבל לרשב"ג דלא בעי מעשה כלל בחריות אלא מחשבה בעלמא קשיא ליה שפיר והא בעינן תורת כלי דהיינו שום מעשה שהכינו לכך דהמחשבה בעלמא ודאי אינו משוה אותן תורת כלי והדברים ברורים למבין ודו"ק: תוס' בד"ה וכ"ת ה"נ כו' פירש בקונטרס שיהא ראוי לעשות שום תשמיש אחר ואין נראה לר"ת כו' עכ"ל הרא"ש כתב ליישב פירש"י לשיטתו שפי' כולה שמעתין לענין איסור בנין כו' עכ"ל ע"ש ור"ל אבל באיסור טלטול לא בעי שיהא כלי אלא לדבר זה ומיהו אין זה מספיק דא"כ מאי מקשה מחריות דלא הוה רק איסור טלטול וק"ל : סליק פרק כל הכלים

פרק מפנין

דף קכז תוס' בד"ה דכ"ע למעוטי כו' דהויא דקתני ד' וה' קופות כו' דא"כ ה"ל למתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות כו' עכ"ל. וממתניתין דקתני בה נמי אפי' ד' וה' קופות לא הויא קשיא ליה לתלמודא ליתני בעשר וט"ו דלא נחית למתני ד' וה' קופות אלא דהיינו שיעור ה' קופות ומיהו אפשר דמלי למעוטי במשא לפנות בכלים קטנים וליתא בעשר וט"ו פעמים אבל בברייתא דקתני ד' וה' קופות של כדי שמן כו' דמשמע דנחית למתני שיעור כדין גדולים כשיעור הקופות דהיינו ד' וה' ואי הוה סבר למעוטי במשא ה"ל למתני עשר וט"ו כדין קטנים כשיעור ה' קופות ודו"ק : בא"ד חטה בשדה כו' התם שאני דאיכא טירחא יותר כו' עכ"ל ובר"פ שואל תירצו משום דמחזי כעובדא דחול ע"ש : בד"ה אע"ג דאית ליה כו' מכאן יש להוכיח כו' דאי הא נמי לפי האורחים אמאי נקט ד' וה' כו' עכ"ל דממתני' גופא ליכא לאוכוחי מידי דאימא ודאי באדם אחד הוה לפי האורחין עד ד' וה' קופות ונקט ד' וה' קופות משום דבאורחין טובא דלריכי טפי מד' וה' אין מפנין טפי מד' וה' אבל אי הוה אמרי' דבטובא נמי הוה לפי אורחין כדאמר הכא א"כ אמאי נקט כלל ד' וה' אי לאו משום דבאדם אחד נמי ד' וה' מיהו הראיה שנית שכתבו ועוד מדלא מספקא כו' משמע הא אם אמר אע"ג דמתרמי כו' ומי אמרי' ד' וה' קופות הוה לפי אורחין אכתי איכא לספוקי כו' עכ"ל אין זו הראייה מכרעת דאימא דודאי כן הוא לפום אותה סברא דבאורחין טובא נמי לא רק ד' וה' איכא למימר דבאדם א' נמי ד' וה' דאין חילוק בין מועטים למרובין אבל לפום הסברא דקיימינן דבטובא הוה לפי האורחין ה"נ אית לן למימר באדם אחד הוה לפי אורחין ויש ליישב ודו"ק : בד"ה אוכל מפירותיהן כו' שקולה מכרעת השכר מצוה בהאי עלמא איכא עכ"ל כנ"ל ור"ל דהך מתני' דקתני בהנך דאוכל מפירותיהן בעוה"ז כו' ולא במצות אחרות היינו לענין זה דבהנך אם היה שקולה מכרעת משא"כ באחריני אבל שכר מצוה ודאי דאיכא נמי בכל מצות בעוה"ז כדקתני התם כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו' והכי מפרש לה התם בגמרא ומהרש"ל הגיה באריכות לאין צורך גם מ"ש שאין זה תלוי בזה אינו כן דשפיר תלוי זה בזה וק"ל : ע"ב בד"ה האי אידגן מדנקט אידגן משמע אפילו לא ראה כו' אכתי אפילו הקדימו בכרי נמי לא לחייב כו' עכ"ל ר"ל מדתלה הדבר באידגן לחוד משמע דאפילו לא ראה פני הבית ולא חלה עליו עדיין חובת תרומה מ"מ כיון דאידגן אם הקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה אין הלוי פטור מתרומה גדולה והא קשיא להו מגליה הא דהא מה"ט דמוקמינן קרא לפטור בהקדימה בשבלין משום דעדיין לא חל עליו חובת תרומה איכא לאוקמי נמי האי קרא לפטור אפילו באידגן אם לא ראה פני הבית כיון דלא חל עליו נמי חובת תרומה ותירצו די"ל דאי לא כתיב והרמותם כו' ר"ל דאי לא כתיב מיעוטא כלל לפטור הקדים מעשר ראשון לתרומה ודאי הו"א דבכל גוונא חייב בהקדים ואפילו בלא אידגן דמהיכא תיתי לפטור הקדים השתא דכתיב מיעוטא לא מוקמינן ליה אלא במסתבר למעט דהיינו לא אידגן משום דלא אפילו היה רואה פני הבית לא היה חל עליו חובת תרומה משא"כ באידגן דיש לחייבו בהקדים אפילו לא ראה פני הבית כיון דאילו היה רואה אז פני הבית היה חל עליו חובת תרומה וא"כ י"ל הא דנקט אידגן היינו ככל דינו שראה כו' אבל בלא ראה פני הבית קושטא הוא דאפי' באידגן יש לפטור בהקדים וק"ק להאי תירוצא דלא הוה ליה למנקט בשבלין דבהקדים נמי באידגן איכא פטור בלא ראה פני הבית ויש ליישב דנקט בשבלין לרבותא דאפי' בראה פני הבית פטור בהקדים אבל התוס' בפרק בכל מערבין ובפרק קמא דביצה מוכיחין כתירוץ הראשון שכתבו התוס' הכא ע"ש :

הא דף קכז ע"א גדולה הכנסת אורחים כו' דכתיב ויאמר ה' וגו'. כמ"ד במס' שבועות דהאי שם קדש ומאין ילא להם לדרוש כן מפורש באורך בפ' הפועלים ולא תקשי ההיא דאמרינן התם חוייה להקב"ה דקאי אבבא כו' והיינו דכתיב אל נא תעבור וגו' כמו שהקשו התוס' שם הכל יבואר שם ועיין ג"כ בפ' שבועות העדות בזה וע"ד זה יש לפרש מה שאמר הכתוב ויבא אהרן וגו' לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים דהיינו שבאו לאכול לחם עם חותן משה שהיה האורח לפניו וקודם קבלת השכינה כי מצות הכנסת אורחים מוקדמת מהקבלת פני השכינה ולפני בזמן כמו לפני בא יום ה' הגדול וגו' : שלא כמדת הקב"ה כו' נראה שהוא נותן טעם אל ענינו גם כי בב"ו לפי מדתו לאו אורח ארעא שיאמר הקטן אל הגדול שימתין עליו שהוא פוחת כבודו שהקטן ילך אחר עסקיו והגדול ימתין עליו עד שיחזור אליו אבל בהקב"ה לפי מדתו כי מלא כל הארץ כבודו וגם אם אין מסתלק גילוי שכינתו וממתין עד שיחזור אברהם אליו אין שם חיו פחת כבוד המקום ב"ה שע"כ נקרא מקום כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו וק"ל : אוכל מפירותיהן בעוה"ז כו'. עיין בתוס' ובחידושינו בהלכות : ע"ב הני בהני שייכי זו היא גירסת רש"י כמ"ש הר"ש בריש פ"ק דמס' פאה ע"ש ופירש"י הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמ"ח ועיון תפלה היינו בכלל גמ"ח דכתיב גומל נפשו וגו' ובפירוש הר"ש הוסיף דנפש זו תפלה דכתיב ואשפוך את נפשי לפני ה' וגו' ע"ש ול"נ לפרש דעיון תפלה בכלל הבאת שלום הוא דהתפלה מביאה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ולרבותא נקט והבאת שלום בין אדם כו' וק"ל : שמא פרקמטיא כו'. יש לדקדק אמאי לא הוה אמר ליה תן לי מזו פרקמטיא דהא אפי' קרקע רגה

נמוקי הגרי"ב דף קכז ע"א תוס' ד"ה דכ"ע כו' עיין מהרש"א. והנראה דקים ליה להגמ' דהברייתות גבי הדדי תניא. ולפיכך כתבו דא"כ הו"ל למתני כו' דא"ל דקמ"ל בקמייתא דאם כל כד מחזיק קופה דמותר דוס ידעינן מעשר וחמש עשרה. משא"כ ממתני' ליכא לדיוקא מידי. ודו"ק היטב בזה : שם ד"ה אע"ג כו' ועוד כו'. הוכחות אלו צריכין זה לזה לכל א' מגדרי האיבעיא. עי' היטב ומיושב קושית מהרש"א והכן

מהר"ם

דף קכו ע"א בגמ' ותניא איזהו נגר הנגרר וכו' כצ"ל : אמר ר' יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא וכו' נ"ל הא דאמר ואמר ר' יהושע הוי כמו ועוד דאמר ר' יהושע וכו'. ודו"ק נ"ל : ברש"י ד"ה נועלין וכו' דכיון דקשור בו מיוחד וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה הכל מודים וכו' כדאיתא בעירובין וכו' דפריך התם והא אמר רבה בר בר חנה וכו' דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי בה ר"א ורבנן וכו' דמהאי טעמא היה מקפיד רב וכו' ר"ל ע"י עשיית המחיצה דס"ל וכו' וא"כ לדידיה הוי מחיצה זו להתיר כן משמע באשר"י : ד"ה בין קשור בין שאינו קשור וכו' והא בפקק לא שייך בנין אלא תוספת אהל עראי ותוספת אהל עראי שרו רבנן וכו' כצ"ל : ד"ה והמונח וכו' אכיסוי קרקעות שהחמירו וכו' כצ"ל : בא"ד ואסרו טלטולם במקדש בקנים ובמקלות וכו' כצ"ל : ד"ה שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ וכו' והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה והמונח כאן וכאן אסור היינו וכו' כצ"ל : ע"ב ברש"י ד"ה תורת כלי עליו אפי' אינו ראוי לדבר אחר כל זה הוא ס"ס ולא גרסי' ליה : בתוס' ד"ה וכי תימא וכו' ועוד אי תורת כלי עליהם ממש צריכא למימר וכו' ר"ל בתמיה : בא"ד והא דאמרי' בעירובין וכו' כדמוכח בברייתא שהביא למעלה דקתני נגר וכו' כצ"ל :

סליק פרק כל הכלים

מפנין פרק שמנה עשר

במתני' מפני שהוא מאכל לעניים וכו' באלפסי ובאשר"י גורס לעזים : בגמ' אמר רב חסדא ד' מה' וה' מאוצר גדול וכו' כן הוא באלפסי ובאשר"י ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה וכו' ר"ל לפנות : ברש"י ד"ה לעורבין וכו' שמגדלין עורבין לגדולה כצ"ל : ד"ה מאי אבל לא וכו' לא מצית אמרת דהא מרישא וכו' כצ"ל :

דף קכז ע"א בגמ' ת"ש דאמר רבה אמר ר' חייא וכו' ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה ורב יוסף אמר ר' הושעיא פעם אחת וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה דכ"ע וכו' התם כמו שנהגו למלאות וכו' נ"ל שצ"ל כיון שנהגו למלאות וכו' : ד"ה אוכל מפירותיהן וכו' בפ"ק דקדושין מפרש וכו' והך משנה דהכא פליגא אדר' יעקב דאמר ר"י : בא"ד אם היתה שקולה מכרעת וכו' פי' מכרעת שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאלו הוי רובא זכיות דא"ל שאם עשה אחת מאלו ותו לא דהא הוי רוב עונות אם לא קיים שאר מצות ע"ש גם בתוס' : ע"ב בתוס' ד"ה דאי בעי וכו' המ"ל כדלעיל כיון דחזי וכו' ר"ל כיון דחזי לעני דתנן וכו' כצ"ל :

חכמת שלמה

וי"ל דחריות יותר הן ראוין לישיבה מאבנים כי אבנים מוקצות הם לבנין ומה שאמר לקמן אמר רב אסי אמר ר"י והוא דאיכא תורת כלי כו' נ"ל דתרי אמוראי אליבא דרב אסי כי רב יוסף אמר משום רב אסי הא דהכא דלא מצריך שום מעשה גבי אבנים ואבן על פי החביות בהנחה סגי והוא אליבא דרב אסי דלעיל בפ' במה טומנין גבי חריות של דקל כו' והא דלקמן הוא רב יהודה בר שילת משמיה דרב אסי ולא ס"ל כל הא דלעיל מיהו אומר ר"י דיש לתרץ דלא תיקשי מר' יוחנן ומרב אסי כו' כמ"ש בפנים : בד"ה הכל מודים כו' דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה כו' ורבנן איתא כאהל כבעשיית דופן כו' כנ"ל :

דף קכו ע"א גמ' ומי אמר ר"י הכי והתנן כסוי הכלים כו' כנ"ל : תוס' בד"ה ר' יהודה כו' ור' יוחנן לרב יהודה כו'. נ"ב פי' עם רב יהודה : ע"ב גמ' וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי עליו ומי בעי רשב"ג תורת כלי עליה כו' כנ"ל. ונ"ב ותימה גדולה לפי' ר"י דלעיל שפי' חריות של דקל ראוים הן לישיבה ומש"ה לא בעי קישור לרב אסי אף דסבר הכא דבעי תורת כלי ויש ג' חלוקים. כסוי כלי בעי תורת כלי. אבנים לישיבה בעי שפשוף. וחריות לא בעי אלא ישיבה או מחשבה כדמוכח לעיל בפ' במה טומנין א"כ איך פריך הכא לרב אסי א"ר יוחנן הלא בע"כ לא דמי להדדי לדעת רב אסי משום ר' יוחנן ונ"ל דבודאי לא דמי ומ"מ שפיר קאמר הכא וכ"ת הכא דאיכא תורת כלי דמסתמא מ"ש ר' יוחנן סתם גבי סתקינו אע"פ שלא קשרו איירי כפשוטו שהתקינו במחשבה אף בלא תורת כלי דאין לומר סתמא קאמר אלא בתורת כלי והא אשכחן גבי חריות דקל דמצריך ת"ק קשירה דעדיף מתורת כלי והוא לא מצריך מידי א"כ מן הסתם ג"כ לא נאמר דאיירי לעיל גבי קנה בדאיכא תורת כלי ודו"ק : שם למדנו ספוקקין כו' א"ל אביי מאי דעתיך כו' כנ"ל : שם ל"א כי פליגי כו'. נ"ב אין לשון האחרון חולק על הראשון אלא שלשונו משונה מן הראשון. תוס' : רש"י ד"ה תורת כלי עליו אפי' אינו ראוי לדבר אחר כל זה נמחק ומתחיל הדבור סבר ליה כוותיה בחדא כו' : בד"ה מדבריהם למדנו כפ' בתרא בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול כו' כנ"ל : תוס' בד"ה וכי תימא כו'. נ"ב בתוס' ארוכים פסק ר"ת דהלכה כר' יוחנן דהכא דמצריך תורת כלי לאותם מלאכה ולא בעי קשירה וא"כ לא מצריכים לנגר קשירה אלא תורת כלי ולעיל היה מצריך באבנים שיהות או למוד ובעי נמי קישור בחריות כדפרישית לעיל כו' עיין בגליון דלעיל בסיפור הדף : סליק פרק כל הכלים

מפנין פרק שמנה עשר

גמ' והתורמוס. נ"ב תורמוס פירש"י בפ' אין נדין מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמטבע קטנה והוא מר מאד עד ששולקין אותו ז' פעמים ונעשה מתוק כו' : שם איכא דאמרי ד' מאוצר קטן נמחק : רש"י בד"ה מפנין כו' ומה הן מפנין כו' כגון אלו תרומה כו' כנ"ל והד"א : תוס' בד"ה מפנין כו' דתנינן ג' קופות של ג' סאין. נ"ב פי' גבי תורמין את הלשכה ושמעינן מינה דסתם קופה ג' סאין הן :

דף קכז ע"א גמ' דלמא אתי לאשוויי גומות נמחק : שם אבל עושה בו שביל כו' כנ"ל : שם ש"מ הכל לפי האורחין נמחק : רש"י בד"ה כד' וה' כו' בפעם אחת אבל טפי כו' הד"א : בד"ה אכדים כו' דכדים ואיירי בכדים כו' כנ"ל : בד"ה דחוק לתלמידים הס"ד : תוס' בד"ה אע"ג כו' דאי הא נמי כו' כנ"ל : בד"ה דכתיב כו' שלמלאכים היה מדבר כו'. נ"ב ואל תעבור דיבר עם הכתוב שבהם כמו שפירש"י בחומש : בד"ה אוכל כו' אם היתה שקולה מכרעת והך משנה דהכא פליגא אר' יעקב דס"ל בסוף פ"ק דקדושין דשכר מצוה כו' כנ"ל. ונ"ב פי' לפי שדייק שם ממשנה דקתני התם אפי' עושה מצוה אחת מטיבין לו בעוה"ז כו' והכא קא חשיב דוקא אלו דברים ומשני התם איירי שעושה מצוה אחת יתירה על העונות והך מתני' דקחשיב אלו דברים כו' היינו שאפי' היו זכיותיו ועונותיו מחצה ואחת מאלו ביניהם מכרעת ואע"פ שבלאו הכי משה כלפי חסד היינו לסיות ביטוי אבל הכא הוי נדיק ומה שכתבו התוס' א"כ והך מתני' פליגא כו' אינו תלוי כלל בהא דלעיל ובתוס' ארוכים מצאתי בתוס' הך משנה פליגי כו' קודם מה שכתב ובפ"ק דקדושין מפרש שאם היתה שקולה ושני ענינים הם ודו"ק (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' דלא תזינא ליה אסור כו' וכוי עני ותזי ליה כו' תרימו וגו' כנ"ל :

מפני

ליקח ועוד לפי מה שכתבו התוס' כריש פרק הפרה בשם ר"ח דבשכיר אפי' לית ליה זוזי לשוכר אחרי' ליה נ"ל טרח ואייתי זוזי דגבי פועל כו' ע"ש וא"כ היה לו לטרוח ולמכור פרקמטיא שלו במעותיים ולתת לו שכרו במעות וי"ל שהיה ע"פ כדלעיל ולא היה לו קונה כלותה ששה לפרקמטיא זו וכ"ל פירות שאין בהם מעושרות ולא היה לו שהות בע"ה לעשר פירותיו והשכיר מיהר לילך לביתו בו ביום ובכל הני הת"ל נמי דשתא הקדיש כל נכסיו לשמים כמו שאמר לבסוף גבי תן לי כרים כו' אלא כל זמן שהיה לו לתלות במלתא אחריתא לא תלה הדבר בהקדיש כל נכסיו כו' עד שא"ל דבר תן לי כרים וכסתות כו' שראה אותו בביתו ולא היה לו לתלות בשום דבר רק בהקדיש כו' ודו"ק: א"ל העבודה כך כו'. לאו בעבודת המקדש קאמר דהא המעשה דחסיד א' הוא ור"י בר אלעאי או ר"י בנו של אחר החורבן היה אלא דכך היה שבועתם העבודה לשמים וברנו נקודות עבודה הם נקודות שם של ד' וק"ל: כך המקום כו'. גם שאמרו כך כל כתוב יהא חלקי עם מי שחושדין אותו ואין בו מ"מ אין אדם רוצה שיהיה נחשד וגם נראה שלא אמר כך יהא חלקי כו' אלא במי שלא היה מביא את עלמו לידי חשד אבל בכל הני דשמעתין דמתוך מעשיו מביא עלמו לידי חשד לא אמר ר"י יהא חלקי עמו דלא היה לו להביא עלמו לידי חשד וק"ל :

דף קכח בד"ה דג תפל כו' וי"ל דדג התפל אינו ראוי לכלבים כו' עכ"ל ור"ל דמידי דלא חזי כלל אפילו לכלבים ר"ש נמי מודה ביה דאסור לטלטלו וק"ל : בא"ד ובשר תפל מותר לטלטלו לר"י מפני שהוא מאכל לחיה עכ"ל ומטעם דכל ישראל בני מלכים הן כמ"ש התוס' לקמן ואין להקשות אמאי לא משני לעיל לרב הונא דס"ל כרבי יהודה לגמרי דאסר מוקצה אפילו לטלטל ובשר התפל מותר לרב הונא משום שהוא מאכל לחיה די"ל דא"כ הוה סבר דכל ישראל בני מלכים הן כהנהו תנאי דסברי הכי לעיל [א] ואנן קיי"ל דלית הלכתא כוותייהו דכה"ג שיטה נינהו כמ"ש הרי"ף והרא"ש ודע דלפי תירוץ זה של התוס' ליכא ראייה מהך ברייתא דהלכה כרב הונא דשרי לטלטל בשר תפל כמ"ש הרי"ף והרא"ש דהא לא שרי ליה אלא משום שהוא מאכל לחיה וכל ישראל בני מלכים הן ואפילו לר"י שרי מה"ט ורב הונא נמי מודה דלית הלכתא הכי אלא דשרי ליה משום דס"ל כר"ש דמתיר מוקצה כדמסיק לעיל ודו"ק :
ע"ב בד"ה אין עוקרין כו' והו סיפא דמוקמת להרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קתני דאפי' בחצר לא כו' עכ"ל ק"ק דאימא דקושטא הוא דאפילו בחצר לא וכדקתני לעיל והכא לאו לדיוקא אתא דאין מדדין ברה"ר אבל מדדין בחצר אלא לגופה אתא דאפי' ברה"ר דוחין אותה עד שתכנס י"ל דאי משום דוחין קתני ברה"ר תקשי ליה ממתני' דקתני דוחין סתם אלא ע"כ לענין דוחין ודאי אין חילוק בין בחצר בין ברה"ר ולא קתני ברה"ר אלא משום דיוקא דאין מדדין ברה"ר ואם כן הקשי דלעיל קתני דאפי' בחצר לא וק"ל :
ח"א דף קכח ע"א בבני מלכים הן כו' . בספר ישן אין כוונתם בזה אלא לפרש מה שכתוב בתורה בנים אתם לה' וגו' וכתיב יאמר להם בני אל חי וגו' לפי שישראל בני מלכים הן ולא בני עשרה שליטים אשר הם בכוכבים ולא בני שרים ומושלים כי חלק ה' עמו וגו' עכ"ל ודו"ק :
דף קכט בד"ה רבא משמיה כו' דמסתמא ביום ח' היה קודם מילה כו' דלאחר מילה כו' עכ"ל לא הוו צריכי לכל זה הכא דאיך שיהיה בין קודם מילה בין לאחר מילה הוי לאחר ז' ויש ליישב אם נימא דדין ג' וז' לענין פתיחת הקבר הוי מעל"ל ואם כן ודאי אם נימא דלאחר מילה היה הרי א"כ דילדה ביום הרי הוא לאחר ז' מטעת לידתה אבל אם היה קודם מילה יש לבעל דין לחלוק שילדה ביום שהיה זה קודם מילה תוך ז' ללידתה מעל"ל ולא הוי רבא דהתם לטעמיה אלא כנהרדעי דפתיחת הקבר לא הוי אלא עד ג' ולכך בעי התם לומר לריכה אני תוך ז' ומהא קאמרי דמ"מ משמע דהיינו לאחר ז' דסתמא קאמר התם ואפילו בילדה בלילה דא"כ קודם מילה הוה לאחר ז' הוא ודו"ק : ע"ב בפרש"י בד"ה דקיימי מאדים כו' ושל שליםי בשבת מאדים נמלא מאדים כו' בשעה שמינית ביום והוא זוגות כו' עכ"ל. ובערוך בערך זוו פי' יום ג' יבא מאדים ב' פעמים בזווי בשעה ח' ובשעה כ"ב משום הכי חיישינן כו' זהו פר"ח עכ"ל. ור"ל דביום דהשקוה איננו אלא ביום מתחיל הסכנה מתחלת היום עד כ"ד שעות מתחלת יומו וכיון שיש ב' פעמים מאדים בזווי ביומו מתחלת היום עד כ"ד שעות דהיינו שעה ח' ושעה כ"ב מתחלת יומו בתוך כ"ד שעות סכנה היא למקיז וכן ביום ו' יש ב' פעמים בזווי מתחלת יום ו' בשעה ו' ובשעה כ' מתחלת היום בתוך כ"ד שעות והוצרך לפרש כך לתרץ קושית התוספות דביום ד' לא הוי ב' פעמים בזווי מתחלת היום תוך כ"ד שעות ומיהו ביום ב' וה' נמי תמלא ב' פעמים בזווי בתוך כ"ד שעות מתחלת יומו אלא דליתא בטעמא דקאמר משום בית דין של מעלה ומטה וכ"ל לפירוש התוס' ודו"ק : סליק פרק מפנין

ח"א דף קכט ע"א ול"ש בימות החמה איתמר נמי א"ר חייא בר אבין כו'. הקיז דם ונלטנן כו' כן נראה גירסת הרי"ף והרא"ש ומיירי נמי הך דהקיז דם ונלטנן כו' דיטשו לו מדורה ואפי' בתקופת תמוז היינו אפי' בשבת דהוי כחולה שיש בו סכנה ודוחה שבת אבל א"כ קשה דהאיך בא אביי למימר והא קעבר משום בל תשחית הא אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואפי' שבת הוא דוחה אבל בכל נוסחאות גמ' שלפנינו לא גרסי' איתמר נמי אלא גרסי' אמר רב חייא ב"א כו' הקיז דם ונלטנן כו' ותלתא באנפי נפשיה היא ולא איירי בשבת כלל אלא בחול והוי כחולה שאין בו סכנה והו לא מידי ודו"ק : ויקח מנעלים כו'. פירש"י שאין לך בזיון מן המהלך יחף כו' עכ"ל ולפי סוגיין דשמעתין נראה דמשום צינה נגעו בה וכדאמרי' פ' יוה"כ חיה תנעול סנדל כל שלשים יום משום צינה וה"פ ימכור אדם קורות ביתו גם שהוא קשה מחמת השמש דזרחה עליו תמיד כדלקמן מ"מ ימכרם כדי לקנות לו מנעלים שלא ילך יחף דיותר קשה משום צינה ואם אין לו מה יאכל ביום הקזה הוא יותר קשה מהולך יחף וע"כ ימכור מנעליו ויספוק כו' וק"ל : נפשא חלף נפשא כו'. כמ"ש כי נפש כל בשר דמו הוא וגו' וסומקא חלף כו' דעיקר שחייהו ושכרותו ביין אדום כמ"ש חכלילי עינים מיין וגו' ואל תרא יין כי יתאדם וק"ל : ע"ב בתלתא בשבתא מ"ט לא משום דקיימא ליה מאדים בזווי כו'. עיין בחידושי הלכות :
דנפיק ביה זיקא ושמיה טבות כו' . מפורש בארוך בפ' נגמר הדין גבי זובח יזרו כו' ע"ש :

סליק פרק מפנין

פרק רבי אליעזר דמילה

דף קל תוס' בד"ה ר"א אומר כו' וא"ת ויביאו התינוק כו' דהשתא ליכא איסור שבת כלל כו' עכ"ל. ר"ל מדאורייתא ליכא איסור שבת כלל כיון דחי נושא את עלמו לכ"ע באדם כדאמרינן בפרק המלניע ומיהו איסורא דרבנן ודאי דאיכא כדמוכח בפ' מפנין דאשה מדדה את בנה אפי' ברה"ר דא"כ מגבה ליה חי נושא את עלמו כפרש"י שם משמע דאינה נושאה להדיא בנה ונראה דלא נחתי הכא לאקשויי הכי ויביאו התינוק כו' מהסיא דר"ל דכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב כו' דבלאו הכי קשיא להו לקמן מיניה דר"ל אהך דר"א והניחו הדבר בקושיא אלא דמסברא נחתי הכא להקשות אמאי (לא) נקט לר"א תיקון דהבאת איזמל טפי ה"ל למינקט הבאת תינוק כו' ובתירולם שני שכתבו הכא כדי למהר המצוה לא ניחא להו לתרץ הך דר"ל לקמן דכיון דיכול לקיים שניהם משום כדי למהר המצוה לא אמרי' ליה לעבור עבירה ולא דמי להסיא דהתם באומר אבי הבן לקוץ כו' דמסיק בדליכא אחר דהתם כיון דליכא אחר ואם נמתין עד שיבא אחר העבור זמן מילה משא"כ הכא דכך יעשה המצוה בזמנה דרך חלירות וגגות כמו דרך רה"ר ואין לחוש אם יתאחר קלת ודו"ק : בד"ה שש אנכי במדרש למנלח על השמינית כתיב הנדרש כו' עכ"ל ר"ל דרשה שהביא רש"י שהיה דוד משמח עלמו בבית המרחץ כיון שנסתכל במילה דרשינן לה במדרש מהאי קרא למנלח על השמינית מזמור שהיה משמח ואמר שירה על המילה שנתנה בשמינית והכי איתא פ' התכלת ע"ש ומהרש"ל הגיה לאין לורך וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה מהו לטלטל כו' ולהוליא מן החלר להוכו פשיטא לן דאסור כו' עכ"ל. ר"ל פשיטא לן דאסור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה

קרני ראם

[א] ואנן קיי"ל . נ"ב גם רב להדיא חולק אהך דכל ישראל בני מלכים עיין לעיל דף קי"א ע"ב וא"כ עדיין יקשה והא רב הונא תלמיד דרב :

נמוקי הגרי"ב

דף קכט ע"א תוס' ד"ה רבא כו' דמסתמא ביום השמיני היו קודם מילה כו' עי' מהרש"א מה שפי'. ואין דבריו מובנים דבין קודם המילה או אחר המילה אם היו תוך ז' מעל"ע. ועי' היטב. אבל שפי' האמת בדבריהם ז"ל. דבאו לשלול דלא נימא דשם היו ע"י נכרים וכמ"ש בסוף דבריהם וא"כ אין כאן לטעמיה לזה כתבו דהיה קודם המילה. וא"כ ליכא למימר ע"י נכרי. ל"ל דאמר נשייליה לאימיה כו' הלא בלא זה שרי שבות דאמירה לנכרי במקום מצוה. וכמ"ש בגיטין ח' ב' משום ישוב א"י כותב ומעלה כו'. וצ"ל דאיירי ע"י ישראל. ומזה טיכיתו דרבא לטעמיה כו' ובסוף דבריהם שהסכימו לרש"י ור"ת ז"ל דיש חילוק בין ישוב א"י לשארי מצות לענין שבות דאמירה לנכרי או דהיה בתוך ז' מעל"ע. וכמ"ש התוס' בפ"ק דגיטין ע"ש ולענין מעל"ע עי' רא"ש פ"ז ב"ק ולהלכה בש"ע ס"ל וכה' יו"כ דאין מונין מעל"ע שלא כדעת התוס' ודו"ק :

חכמת שלמה

דף קכח ע"א גמ' מפני שהוא מאכל כו' וכנ"ל בכל העמוד : שם דתנן בני מלכים סכין על גבי כו' מפשיטין אותו בו כו' : שם וכן בהמיתא וכן בפיגם כו'. נ"ב בשביעית אמרי' פיגם מין ירק הוא ואין מרכיבין אותו בקידה לבנה : שם מאי אמיתא ניניא כו'. נ"ב מפרש לקמן בפרק חולין שטוב הוא לערבו עם שחלים : שם סילה אמר רב יהודה כו' כנ"ל. וג"ב שערוך כתב כולן מיני אזוב הן והרמב"ם כתב בפ"ח דשביעית שהן עשבים הידועים לרופאים : שם וסתמא כר"ש ונמחק : רש"י בד"ה על מכותיהן בשבת ולא כו' כנ"ל : בד"ה שכן דרכו נ"ל דרכן : בד"ה שלא יקטוס כו' שלא ימלול בידו הרכה כו' כנ"ל : בד"ה וכן בהמיתא כו' אמיתא ניניא כו' סד"א : בד"ה במוקצה לאכילה כו' לאוכלה ובמוקצה לאיסור טלטול סבר לה כר"ש כנ"ל והד"א : תוס' בד"ה ונתן הכסף כו' ר' חנינא ביומא דרתח לא מצלי שנאמר בצר אל יורה כו' כנ"ל. וג"ב ועיקר הפסוק היערוך שועך לא בצר כן פי' ר"ת פרק הדר דף ס"ה : בא"ד אחר הפה. נ"ב ויליף שם דף נ"ו מכאשר פתר לנו כן היה : בא"ד קרקע נמי ומגלן בנאמר ופדה בערכך יכול בעבדים כו' ת"ל ופדה בערכך א"כ כו' כנ"ל : ע"ב גמ' בין לא אמרה צריכה כו' כנ"ל :
רש"י בד"ה מדדין כו' ומסייעו לילך ומנענע לו ברגליו כנ"ל :
דף קכט ע"א גמ' ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה אין צריכה אני כו' כנ"ל. וג"ב הא שסתמא מחללין גירסת הרי"ף והרמב"ם : שם והמטוי לערסא בתריה דרבא כו'. נ"ב עיין בתוס' פ' כל היד דף ט"ו בד"ה ילדה דבזיז כו' : שם בימות החמה מדאמר ר' חייא כו' : שם יומא דנפלה ביה תקופת תמוז. נ"ב ס"א טבת אי פגע בשבתא כו' כנ"ל : רש"י בד"ה פתורה כו' אמר כוויי"ש. נ"ב פי' עלי ברותים : בד"ה דטחלי טחול כומקא כו' סד"א : בד"ה היכא כו' בהם נכרכת ומתגלגלת כו' כנ"ל : בד"ה שב לבני כו' מוטלין לרחבן כו'. נ"ב לאו למעוטי אורכן דהא אורך ורוחב שוה דלבינה הוה ג' על ג' אלא למעוטי עובין אי נמי אגב אריה קאמר שרחבו טפח ומחצה וארכו ג' וק"ל : תוס' בד"ה רבא כו' והיינו לאחר ז' כו'. נ"ב פי' כמו נהרדעי תוך ז' : ע"ב תוס' בד"ה מאה ריפי כו' ראבי בני אדם שהיה מנהג קבוע כו' כנ"ל : סליק פרק מפנין

רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר

דף קל ע"א גמ' והיו מתים בזמנם כו'. נ"ב ואע"פ שאין הלכה כר"א היינו משום דרבים פליגי עליה אלו ואלו דברי אלהים חיים. תוס' : בעל כנפים מאי היא אמר אביי שלא כו' כנ"ל : תוס' בד"ה שש אנכי וגו' במזמור למנצח על השמינית כתוב כו' כנ"ל. ונ"ב פי' שם כתיב אמרות ה' אמרות טהורות וא"כ שמעינן שאמרת האל היא המילה א"כ שש אנכי על אמרתך קאי על המילה שהיא אמרת האל וק"ל (עיין במהרש"א) : ע"ב גמ' כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין כו'. נ"ב הא ברייתא אתיא ככ"ע ואף כר"ש ולדידיה איירי שלא שבתו הכלים בחצר אלא בבית ולא בא להשמיע לנו אלא שהעמידו דבריהם כמו בשל תורה וכן איתא בהאשר"י : שם וא' חצרות כולן רשות אחת הן כו' נשתתפו בו הוי

מהר"ם

דף קכח ע"א בגמ' ורב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה במוקצה לאכילה סובר וכו' כצ"ל : בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו ת"ר מטלטלין וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה מטלטלין את העצמות וכו' כגון שלא היה עליהם בשר מאתמול ר"ל ומאתמול לכלבים קיימי : ע"ב במתני' וסייחין אשה מדדה את בנה וכו' כצ"ל : בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני מחללין וכו' כצ"ל פי' דהיינו סתמא אבל אם אמרה אין צריכה אני בפירוש אין מחללין את השבת : ברש"י ד"ה כופין סל וכו' ור' יצחק משני לה בפ"ג וכו' כצ"ל : ד"ה מדדין עגלים אוחזן בצוארן וכו' כצ"ל :
דף קכט ע"א בגמ' בריש הדף בין לא אמרה צריכה אני אין מחללין וכו' פי' וכ"ש אם אמרה בהדיא אין צריכה אני שאין מחללין : מר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה וכו' בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה וכו' פי' וכ"ש אם לא אמרה כלל : נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' כצ"ל ופי' אבל סתמא שלא אמרה אין צריכה אני מחללין ועיין בהר"ן ובאשר"י ודו"ק שכצ"ל בכל העמוד כמו שהגהתי : אמרי נהרדעי חיה שלשה וכו' בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין וכו' כצ"ל ופי' וכ"ש אם [לא] אמרה כלל : שבעה אמרה צריכה אני מחללין וכו' אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' כצ"ל ופי' אבל אם אמרה בהדיא אין צריכה [אין] מחללין והיינו כמו שמתני מר זוטרא : ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה דאיתמר וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה רבא משמיה דרב יהודה וכו' דמסתמא ביום השמיני היה וכו' כוונת התוס' להוכיח שמיד אחר שבעה היה : ע"ב ברש"י ד"ה דקיימא ליה מאדים וכו' משמש בו בשעות זוגות וכו' ר"ל בשעה שמינית וששית דהיינו זוגות ארבע פעמים ב' ג' פעמים ב' : סליק פרק מפנין

רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר

דף קל ע"א במתני' פחמין לעשות ברזל וכו' אמר ר"ע וכו' מילה שא"א לעשותה וכו' כצ"ל וכן הגירסא ברי"ף ובהרא"ש אבל יש לדקדק דלפי זה לא בא ר"ע אלא ליתן טעם דמפני מה מכשירין אינן דוחין את השבת ומילה עצמה דוחה וקאמר דמכשירין אפשר לעשותן מע"ש ולכך אין דוחין השבת ומילה עצמה א"א לעשותה מע"ש ולכך דוחה השבת וא"כ לא שייך בזה לומר כלל אמר ר"ע דמה כללא איכא הכא ונראה דכל הדברים הצריכים קודם המילה דהיינו חתיכת הערלה כגון סכין וכיוצא נקראים מכשירי מילה וכל הדברים הצריכים לאחר חתיכת הערלה כגון פריעה מציצה איספלנית וכמון ושאר דברים המבוארים במשנה שאחר זו נקראים צרכי מילה ולזה קאמר כלל אמר ר"ע דבין מכשירי מילה ובין צרכי מילה כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת וכדתנן לקמן אם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ואם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו וכו' דהיינו דרך שינוי אבל אסור ללעוס ולטרוף וק"ל : בגמ' אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו על פי עדים בסכנה אין וכו' ונראה דדייק לה דאם איתא דה"ה דגם שלא בשעת הסכנה מכסה ע"פ עדים א"כ לא הו"ל למתני בשעת הסכנה כלל אלא הכי הל"ל אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה או מכסהו על פי עדים ואנא ידענא דבשעת הסכנה דא"א להביא מגולה מביאו מכוסה ע"פ עדים אלא ודאי להכי תני ובשעת הסכנה למידק מינה דדוקא בשעת הסכנה מביאו מכוסה ע"פ עדים אבל שלא בשעת הסכנה דוקא מביאו מגולה אבל מכוסה על פי עדים לא ודו"ק : לוי איקלע וכו' כי אתא לקמיה דרבי אמר ליה אמאי לא תשמתינהו וכו' כצ"ל ולא גרסי' רבי אמי וכן הוא בחולין דף קי"ג דתנן ר' יוסי הגלילי אומר וכו' : ברש"י ד"ה ר"א אומר וכו' וקאי אמתני' דפרקין וכו' הוקשה לו לרש"י למה לא הוזכר שם מילה כלל בדברי ר"א כיון דבמילה איירי לכך כתב וקאי אמתני' דפרקין דלעיל וכו' ולכך לא הוצרך להזכיר מילה דבמילה איירי לעיל וק"ל : ד"ה נאמר לא תאכלו כל נבלה וכו' כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב פי' אפי' חיה לאפוקי ר"ע דדריש ג' פעמים כתיב גדי בתורה ואתי למעוטי גדי ולא חיה גדי ולא בהמה טמאה גדי ולא עופות : ד"ה דאמר ר' ינאי וכו' אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו עכ"ל משמע מפירש"י דגמ' הביא ראיה מר' ינאי לתרי מילי חדא מדקאמר צריכין נוף נקי כאלישע וכו' ש"מ דלא הוו כ"ע זהירי בהו ולהיות להם נוף נקי כ"א אלישע וגם לא מסרו עליה אלא אלישע וק"ל : בתוס' ד"ה ר"א אומר וכו' דהשתא ליכא איסור שבת כלל וכו' ע"כ צ"ל דלישנא דכלל דכתבו תוס' לאו דוקא הוא דע"כ אית ביה על כל פנים איסור דרבנן דאל"כ לא יתיישב לפי התירוץ השני שמשני ועוד יש לפרש כיון דיותר בקל יביא הכלי וכו' שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמ' דאמר פעם אחת שכחו וכו' ולקמן בסמוך בדף זה ע"ב ד"ה ומי שרי כתבו התוס' בהדיא דבמקום דיכול להביא: בהיתר גמור לא שרי ר"א להביאו דרך רה"ר וק"ל : בא"ד דקטן צריך לאמו הוא וכו' פי' וא"כ לא ירויח במה שיוליך התינוק אל הסכין שהרי אח"כ יצטרך לחזור ולהביאו לאמו דרך רה"ר דהוי איסור שבת דאורייתא דבחזרה לאלתר הוי התינוק חולה והוי ככפות דלא שייך ביה חי נושא את עצמו וכיון דע"כ יצטרך לבא לידי איסור אף כשיביא התינוק אצל הסכין א"כ עדיף וקל טפי להביא הסכין אצל התינוק וק"ל : ד"ה שש אנכי במדרש למנצח על השמינית כתוב הנדרש על המילה שניתנה בשמיני וכו' לשון זה קשה ליישבו ובספר ח"ש הגיה במזמור למנצח על השמינית וכו' ופי' בו פי' רחוק כאשר יעויין משם אבל ל"נ להגיה כן במדרש למנצח על השמינית הכתוב נדרש על המילה שניתנה בשמיני וכו' וכוונת התוס' בזה להביא ראיה שהפסוק שש אנכי נאמר על המילה שהרי גם הכתוב למנצח על השמינית נדרש ג"כ על המילה ששמח בה דוד ואמר עליה מזמור והביאו עוד לראיה יותר וכן אמרי' ויעש אברהם משתה דדרש ג"כ שעשה משתה ביום המילה ועשה בה שמחה ועל זה קאמר גמ' שקבלוה בשמחה וק"ל והא דמביא גמ' פסוק דשש אנכי ולא הביאו לראיה פסוק מזמור למנצח על השמינית משום דפסוק שש אנכי נאמר בשם כנסת ישראל כולה וכן משמע מפירש"י משא"כ המזמור שלא אמרו דוד אלא על עצמו ודו"ק : ד"ה אמר ליה כנפי יונה הרי שלא מסר עצמו וכו' כוונת התוס' לומר שהגמ' מביא ראיה שגם אלישע עצמו לא מסר נפשו עליה ומה שפירשו התוס' כן ושינו מפירושו של רש"י שפי' שמביא ראיה שלא מסרו עליה אלא אלישע משום דהוה משמע דלא מקרי מסרו עצמן אא"כ מסרו כולם וזה אינו דהא אפי' בע"ז לא מסרו כולם עליה למיתה כדאשכחן בימי נבוכדנצר שלא מסרו עצמן למיתה אלא חנניה מישאל ועזריה ומה שפירשו התוס' שלא מסר עצמו לומר תפילין הן ולא פירשו שלא מסר נפשו שנטלן מראשו עיין לעיל בתוס' פ' במה טומנין ד"ה נטלם מראשו שפי' שם דבזה לא עשה שלא כהוגן ע"ש : ע"ב בגמ' אלא ברצון ר"ש וכו' הא דאיצטריך גמ' לומר אלא ברצון ר"ש משום דהכא משמע לישנא דר' אבא דקאמר שלא

לר"ש דאית ליה גגין וחצירות וקרפיפות ומבוי רשות אחד הן פשיטא לן דאסור בכלים ששבתו בבית אבל כלים ששבתו בחצר מותר להוציא מחצר למבוי כמ"ש רש"י לקמן ורבנן פליגי אסור בכל גוונא להוציא מחצר למבוי וק"ל: בד"ה מותר לטלטל כו' ולדברי חכמים גגין וחצירות רשות אחד כו' עכ"ל. מפירש"י פ' כל גגות לא שיטלטל מגג לגג אם חלוקין בעליהם משום דגגין לרבנן כבתים משוי להו על ידי חילוק של מטה כו' ומגג לחצר דרבים מטלטלין ואע"ג ט' עכ"ל ע"ש. וכן מוכחא שמעתין דהתם דהכא דרבנן מחמרי טפי מר"מ דר"מ שרי דרך גגות מגג לגג ורבנן אסרי ליה משום חילוק רשויות של מטה ור"מ מחמיר טפי מגג לחצר של רבים משום דאין תשמישן שוה וק"ל: בד"ה ואייתוה מהאי רישא שהיה התינוק בבית כו' והאיזמל בבית שבראש ט' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה היאך הביאו האיזמל מן הבית והיאך הביאוהו לבית התינוק דאפילו ר"ש דשרי מחצר למבוי כדלקמן לרב בלא עירוב ולרבי יוחנן אף בעירוב כמ"ש התוס' היינו משום דחצר ומבוי רשות אחד הן לר"ש אבל מן הבית למבוי ודאי דאסור לכ"ע בלא שיתוף דהל"כ שיתוף ל"ל ונראה לומר ע"פ מ"ש הרי"ף סברת רבוותא דהא דאמרי' דהעמידו דבריהם במקום כרת בהאיזמל לא אתיא כר"ש והרי"ף דחה דבריהם דלר"ש נמי העמידו דבריהם בכלים ששבתו בתוך הבית אבל הנראה ליישב דעת הרבוותא דלא העמידו דבריהם באיזמל במקום כרת אלא לרבנן דאפילו בכלים ששבתו בתוכה אותם אסור לטלטל דרך גגות וחצרות וקרפיפות ומשום הרואה דמטלטל האיזמל דרך גגות כו' ואתי נמי להתיר לדבר הרשות אבל לר"ש דשרי בכלים ששבתו בתוכו אפילו לדבר הרשות לא ניחא דהעמידו דבריהם בכלים ששבתו בבית דלית ביה כ"כ למיחש משום הרואה דמי ידע שהכלים שבתו בבית ולא אתו להתיר לדבר הרשות והשתא לא צריכין אנו לדחוקי כמ"ש התוס' לעיל לר"ש דשרי בכלים ששבתו בתוכו וכן היה אותו האיזמל עכ"ל אלא מדלא פירש התלמוד כן לר' שמעון לעיל נראה לרבוותא דבאיזמל שרי אפילו לא שבתו בתוכו וזו היא גם דעת רש"י שלא פירש כן לעיל דבאיזמל נמי איירי ששבתו בתוכו אלא דאפילו לא שבתו בתוכו שרי באיזמל לר' שמעון דלא העמידו בכה"ג דבריהם במקום כרת דלאו כולי עלמא ידעי שהוא כלי ששבת בבית והשתא ניחא דלדברי הרי"ף והתוס' צ"ל נמי בהך עובדא דהכא לדחוקי דאתויי מהאי רישא כו' שהיה התינוק במבוי גופה בראש זה והאיזמל בראש אחר במבוי גופה ולא היה אחד מהן בבית כלל דאל"כ אף לר"ש העמידו דבריהם במקום כרת בכלים ששבתו בבית אבל לדעת הרבוותא וזו היא שיטת רש"י גם כן דפירש היו שניהם בבית זה בראש מבוי זה וזה בבית בראש מבוי אחר ולא העמידו בכה"ג דבריהם במקום כרת כיון דמותר לטלטל בכולו בכלים ששבתו בתוכו לר"ש ואפי' מתוכו לחצר דס"ל דחצר ומבוי רשות אחד הן כדלקמן ולית ביה משום הרואה דלא ידעי שהוא כלי ששבת בבית וזהו הנראה לי ליישב פירש"י מסכים לדעת הרבוותא שכתב הרי"ף ודו"ק: תוס' בד"ה ומי שרי כו' א"נ לישנא דשכחו כו' לא הל"ל שכחו ט' כיון דבשבת אפשר להביא בהיתר כו' עכ"ל ובאידך עובדא דלקמן דקאמר בה נמי שכחו ומסיק דמבוי שלא נשתתפו הוה ואייתוה מהאי רישא כו' דס"ל מותר לטלטל בכולו ובכלים ששבתו בתוכו הוה לפי שיטת הרי"ף והתוס' כמ"ש לעיל היינו נמי דאפילו הכי לא שרי אלא לר' שמעון כדמסיק לקמן מי גרס לחצירות שיאסרו כו' דלר' שמעון קאמר הכי משום דגג וחצר ומבוי חדא רשות הוא ועוד י"ל ר' הושעיא דמסיק דלא היה מעשה כך קאמר נמי דלא היה מעשה בשכחו ודו"ק: בד"ה ניתקו חצרות כו' ומיהו חצר לא חשיב כליתא אע"פ שאסור לטלטל כו' עכ"ל אין זה מוכרח דאפשר דהוה ידעי דרב סבר כר' שמעון ומותר לטלטל מחצר למבוי אם לא ערבו אלא הך סברא דקאמר רב אסי מי גרס לחצירות כו' לא אסיק אדעתיה דהכי משמע מדלא מייתי רב אסי הא דרב דסבר כר"ש וק"ל:

ח"א דף קל ע"א עיר א' בא"י שהיו כו' והיו מתים בזמנן כו'. והוא מדה כנגד מדה על שהיו מדקדקין לעשות כלי מילה אפי' בשבת כדי לקיים מצות מילה בזמנה גם הם מתו בזמנן ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר יצחק היה הראשון שנימול לח' בזמנו מת בזמנו אברהם שנימול שלא בזמנו מת ה' שנים קודם זמנו כדאמרי' פ"ק דב"ב וק"ל: שש אנכי על אמרתך כו'. עי' פירש"י ויתפרש האי קרא שש אנכי וגו' ע"פ הדרש שהביא והוא בפ' התכלת דדוד היה מצטער כשראה עצמו במרחץ ערום בלא מצוה אחרי זאת כשראה המילה היה שש עליה כמוצא שלל רב בלי טורח מלחמה כן מצא בגופו המילה תמיד בלי טורח ומעשה כלל משא"כ התפילין והציצית ומזוזה שאין תמיד עליו בלי עשייה וק"ל: בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו כו'. ומפורש פ' יוה"כ: כאלישע בעל כנפים כו'. כתבו התוס' פ' במה טומנין מדנעשה לו נס מסתמא היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי כו' ע"ש ובהאי לישנא דקראו אותו בעל כנפים רמזו בו שהיה גוף נקי כמלאכים הללו שנאמר בהו ובעל כנפים יגיד דבר וק"ל: ינקרו את מוחו כו'. שהוא מקום תפילין שבראש ועל של ראש גזרו שהיא מונחת בגלוי ונאמר בה וראו ממך וגו': מ"ש כנפי יונה כו'. ר"ל דודאי דהוצרך לו למנקט במלתיה שום דבר כדי להציל עצמו ושפיר קאמר כנפים אבל יונה לא הוה איצטריך ליה למנקט במלתיה אלא הוי ליה למימר סתם כנפים ויהיה במשמע נמי של שאר עופות ומשני משום דדמי כ"י ליונה כו' כנפים מגינות כו' עי' פירש"י אבל התוס' פ' במה טומנין פירשו בע"א ע"ש: מצות מגינות עליהם כו'. היינו כמ"ש בפ' היה נוטל דמצוה אגוני מגנא מן הצרה אבל אצולי מן החטא לא מצלי וכפי' הר"ש בתוס' שלא עשה כהוגן במה שלא מסר עצמו לומר תפלין הן:

דף קלא בד"ה לא לכל כו' דמילה דין הוא כו' דהיא עצמה דוחה שבת כו' עכ"ל והתלמודא לקמן דלא פריך הך פירכא אלא פריך מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות היינו משום דלא ליתו מיניה עומר וב' לחם דהן עצמן נמי דוחין שבת והתוס' הכא דלא נקטי הך פירכא די"ג בריתות משום דלא לכל אמר ר"א מכשירי כו' דקאמר משמע דאמילה דקתני במתני' קאי ובא למעט ציצית ומזוזה כדמסיק דלא נילף ממילה מדאצטריך ג"ש בשתי הלחם אבל אי לאו ג"ש לב' לחם והוי גמר לה ממילה ע"כ דלא פריך פירכא די"ג בריתות והוה גמרינן נמי ציצית ומזוזה ממילה ואהא קשיא להו שפיר דא"כ יליף ב' לחם ממילה מ"מ ליכא למילף ציצית ומזוזה דאין במצותן דחיית שבת ממילה דהיא גופה דוחה שבת ומיהו הך פירכא דקאמר לקמן תלמודא גבי ציצית ומזוזה הואיל ובידו להפקירן ה"מ התוספות נמי למינקט הכא דא"כ דהוה גמר ב' לחם ממילה ולא פריך י"ג בריתות מ"מ ליכא למילף ציצית ומזוזה ממילה כיון דבידו להפקירן דלכך לא נילף להו מסוכה כמ"ש התוספות לקמן ואפשר דנקטו התוספות דהך פירכא דקשיא להו נמי למאי דבעי למימר למעט לולב או סוכה או מצה דהא א"כ דהוה גמר ב' הלחם ממילה מ"מ הכי ליכא למילף דאין במצותן דחיית שבת כמילה דהיא עצמה דוחה שבת ודו"ק: בד"ה תאמר בשתי כו' יצא קצירת עומר שהיא מצוה וגלי רחמנא כו' דהא לא כן מ"ש דיליף טפי גבי עומר כו' עכ"ל דבריהם מגומגמים לכאורה ונראה לפרש בכוונת דבריהם משום דהך לישנא דקאמר בחריש ובקציר תשבות גו' יצא קציר עומר שהוא מצוה כו' יש לו שני משמעות לכאורה דמשמע שהוא קציר של מצוה שהבאת עומר מצוה הוא וע"כ צריך לקוצרו ואם מצאו קצור אינו קוצר ומשמעו נמי דהקצירה גופה מצוה היא ואפילו מצאו קצור קוצר לשם מצות עומר ואהא הוכיחו התוספות דע"כ דמשמעו דהקצירה גופה מצוה היא מדנקט התם טפי עומר משתי לחם ואם כן ע"כ אית לן למימר דלא נילף ליה אלא לגבי עומר דהל"כ לא לכתוב כלל קצירה גבי עומר ואנן שמעינן ליה שפיר בין בעומר בין בשתי הלחם מהאי קרא דבחריש ובקציר תשבות גו' דמשמע יצא קציר של מצוה בין בעומר ובין בשתי הלחם דהקצירה גופה מצוה היא אלא ע"כ מדכתיב קציר בעומר גלי לן קרא דלא נימא יצא קציר שהוא מצוה דהיינו שהקצירה גופה מצוה היא אלא בעומר ודו"ק: ע"ב בפירוש רש"י בד"ה וכתוב רחמנא בהדיא במצה ונגמר הנך כולהו כו' עכ"ל ר"ל דלא נכתוב כלל בעומר ושתי הלחם ובלולב ולא איצטריך לן נמי הך ג"ש דט"ו ט"ו מסוכה וסוכה גופה מלולב אלא דנכתוב בהדיא במצה וליגמרו כולהו מיניה אבל לעיל גבי סוכה לא פירש כן דנכתוב בהדיא בסוכה ולא נכתוב בכולהו משום דאין אתה מרויח כלום דמה לי לכתוב בהדיא בלולב או בסוכה ואע"ג דלא הוה איצטריך הג"ש דשבעת ימים אפשר דאצטריכא נמי למלתא אחריתא ולהכי לא פירש לעיל אלא דלא נכתוב עומר ושתי הלחם אבל לולב ודאי דנכתוב מיהו לפי מה שפירש לעיל דאין הג"ש משבעת ימים מופנה אלא דלולב גילוי מלתא הוא מדגלי בעומר ושתי הלחם א"כ ע"כ אי לאו דכתיבי עומר ושתי הלחם לא היה ילפינן סוכה מלולב אם כן ע"כ דלא תקשי נמי לעיל אלא דלכתוב סוכה בהדיא וי"ל דמה שכת' בסוף דבריו גמגום ר"ל דצריכין לומר דהג"ש מופנה היא וכמ"ש התוספות ואתיא נמי למלתא אחריתא כמ"ש לעיל ודו"ק: תוס' בד"ה סד"א נילף כו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש כו' עכ"ל אין ר"ל דהך גזירה שוה שבעת ימים דלולב וסוכה נתנה בעלמא למדרש ליגמר בג"ש מהדדי למלתא אחריתא דאם כן מאי קאמר בתר הכי ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא כו' הא ע"כ פסיקא ליה לתלמודא שנתנה למדרש למלתא אחריתא אלא דר"ל דשמא בעלמא במקום אחר דכתיבי בתורה שבעת ימים ניתנה למדרש שבסיני נאמר לידרש תיבה זו וסד"א דניתנה מסיני לידרש גבי לולב וסוכה קמ"ל דלא ניתנה כלל גבי לולב וסוכה אלא במקום אחר דכתיב נמי שבעת ימים והאי קשיא להו שפיר לפי האמת האי שבעת ימים דהכא למאי אתא לרבנן ודו"ק: בד"ה שבעת ימים כו' לא הוה צריך למכתב כלל שבעת דה"מ כו' עכ"ל ורש"י דלא ניחא ליה בהכי משום דשבעת ודאי אינו מופנה דהך דרשה דפ"ק דפסחים שהביאו התוספות לעיל דאצטריך שבעת מה שביעי לחג אף ראשון כו' משמע דאתיא אפילו כר"א ודו"ק:

דף קלב בד"ה הא אהדריה כו' וקשה אמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן כו' עכ"ל ר"ל דהכתי לא איצטריך קרא למעט לילה בזלות כיון דאהדריה לכהן וק"ל: בד"ה ת"כ דר' יוחנן כו' אף על גב דר"י אית ליה הלכה כר' אלעזר אצטריך למילה גופה כו' עכ"ל כצ"ל ר' אלעזר בלא יו"ד והיינו ר' אלעזר בן פדת המורא שאמר אהיא אות אות ורב נחמן ב"י מפרש דבריו ומסיים להו דהתיא אות ברית דורות ונקטו ר' אלעזר במקום רב נחמן ב"י דנקטו כבר משום דר"א מרא דשמעתין דאמר אהיא אות הוא בכ"מ בר פלוגתא דר"י ומשמע לכאורה דבגוונא חדא איירי דכמו דאליבא דר"י ביום אתא למכשירין ומילה גופה הוי הלכה אליבא דתנא דר' אלעזר ה"נ לר' אלעזר אות ברית דורות אתא למכשירין ומילה גופה הוי הלכה אליבא דתנא דר"א ואם כן הוי ת"כ נמי דלא כר' אלעזר ומש"ה קאמרי דאינו כן דלא בגוונא חדא איירי דאע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה אליבא דר"א מ"מ

מהר"ם

ברצון ר"א דמשמע אלא כרצון תנא אחר ובזה יתורץ ג"כ הא דמקשין העולם על הא דפריך רב יוסף שלא כרצון ר"א אדרבה ר"א הוא דשרי וכו' ומאי פריך נימא דלא שרי ר"א אלא היכא דלא היו יכולין להביאו דרך היתר גמור והכא איירי שהיו יכולין להביא דרך חצר המעורבת בהיתר גמור אלא ודאי א"א לתרץ הכי דא"כ תקשה לן הא דקאמר שלא ברצון ר"א וכו' אלא ברצון מי: בתוס' ד"ה שלא ברצון ר"א וכו' קשה לרשב"א הא אמרי' לקמן וכו' מקשין העולם דלמא שאני הכא דאיכא מיהור מצוה לכך שרי לעשות איסור דאורייתא כדי למהר המצוה אע"ג דאפשר לעשות שלא יהא בו אלא איסור דרבנן כמו שכתבו התוס' בריש פירקין ונראה דס"ל להרשב"א דע"כ הא דקאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא וכו' אם אתה יכול לקיים שתיהן מוטב וכו' איירי אפי' היכי דממהר המצוה כשמקיים העשה ודוחה הלאו אפ"ה הואיל ויכול לקיים את שניהם אסור לדחות הלאו דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא כיון דיכול לקיים את שתיהם ואין נפקותא במה שדוחה הלאו מהיכי תיתי לן למימר לדחות הלאו וק"ל: ד"ה ומי שרי והתניא כו' א"נ לישנא דשכחו לא משמע כן וכו' מקשין התלמידים הא לקמן בסמוך קאמר נמי במעשה דר' יהודה הנשיא פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש וכו' ומסיק דמבוי שלא נשתתפו בו הוה דמותר לטלטל בכולה ואפ"ה קאמר לישנא דשכחו אבל אין זה קושיא כלל דהתם דהא דקאמר בסמוך לישנא דשכחו היינו משום דהוה ס"ד דחכמים דדרך רה"ר הביאוהו בשבת ולכך היה קשה בעיניהם ולפי ס"ד דידהו קאמר לישנא דשכחו ועוד דמבוי שלא נשתתפו בו אינו פשוט כ"כ שמותר לטלטל בכולו כדמשמע לקמן מפירש"י דאינו מותר אלא לר"ש דס"ל דגג וחצר ומבוי רשות אחת ולכך שייך שפיר לישנא דשכחו אבל חצר המעורבת אין לך היתר גדול מזה ולכך לא שייך לומר שכחו: ד"ה ברצון ר"ש ה"ה דה"מ למימר ברצון ר"מ שהביאו דרך גגות מגג לגג וכו' וצ"ל לדברי חכמים אע"ג דס"ל דגגות והחצרות רשות אחת הן מ"מ ס"ל דאסור לטלטל מגג לגג ומחצר לחצר דאל"כ אלא דלכ"ע שרי מגג לגג א"כ מאי קאמרו התוס' דה"ה דה"מ למימר ברצון ר"מ וכו' הא תקשה לן א"כ לא שייך לישנא דשכחו כדלעיל ועי' בסוגיא בפ' כל גגות:

דף קלא ע"א בגמ' לא לכל אמר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת כו' יש לדקדק מהיכא תיתי הוה ליה למילף דכל מכשירי מצוה דוחין את השבת אי ממילה הא איכא למיפרך מה למילה דנכרתו עליה י"ג בריתות כדלקמן ונראה משום דהוה ס"ד לומר דהא דקאמר ר"א דמכשירי מילה דוחין את השבת לא מקרא יליף לה אלא מסברא דכשם שהמצוה עצמה דוחה את השבת כך מכשיריה דוחין את השבת ולכך הוה סלקא אדעתיה דה"ה בכל מילי ס"ל לר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת מסברא כמו במילה אבל מדחזינן בשתי הלחם דלא למדן ר"א אלא בג"ש א"כ ש"מ דלא מסברא ס"ל ר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת אלא בכל דוכתין דס"ל דמכשירין דוחין את השבת אית ליה ריבוי ולימוד מקרא ובזה שכתבנו יתורצו קושיות הרבה בסוגיא זו ודו"ק: ברש"י ד"ה שתי הלחם וכו' ולא למדן ר"א דאפייתן תדחה שבת אלא בג"ש וכו' מלשון רש"י משמע דאע"ג דילפינן שתי הלחם מעומר בג"ש לא לגמרי משוינן להו דהא לגבי עומר אפי' קצירה וטחינה ויותר הדברים דוחין את השבת ואלו גבי שתי הלחם האפייה דוקא דוחה את השבת ולא הקצירה והטחינה והיינו טעמא משום דאי מצא קצור אינו קוצר דבסמוך: בתוס' ד"ה לא לכל וכו' וה"פ לא לכל מצות הנוהגות בשבת וכו' ר"ל דלא שייך לפרש לא לכל מצות הדוחים את השבת אמר ר"א שמכשירים דוחין את השבת שהרי בציצית ומזוזה אין במצותן דחיית השבת: ד"ה תאמר בשתי הלחם וכו' א"נ י"ל דהא לא מצי למימר וכו' דברי התוס' הללו צריכין פירוש דמה דמקשה לא משני ונראה דהכי הוא פי' דברי התוס' דמדאפיק קרא האי ריבוייא דנילף מיניה דמכשירי עומר דוחין שבת בהאי לישנא דבחריש ובקציר תשבות דהוא לישנא דקרא דלא כתיב כי אם גבי עומר ש"מ דגלי לן קרא דלא נימא דקצירה דהיא שבת כי אם גבי עומר דוקא דכתיב ביה וקצרתם והבאתם ולא בשתי הלחם וכיון דשמעינן דקצירה דגבי שתי הלחם לא דחיא שבת ממילא ידעינן דלא הויא ביה קצירה מצוה אלא אם מצא קצור אינו קוצר דאם הויא הקצירה גבי שתי הלחם מצוה הוי נמי דחיא שבת ומדגלי לן קרא דלא דחיא ממילא ידעינן דלא הויא מצוה וק"ל: ד"ה ושוין נמחק כצ"ל תחלת הדבור מ"מ וכו': בא"ד היינו מצוה עצמה וכו' דשחוט לי ומכו' היינו כבוד עצמו וכו' ר"ל וא"כ אין ענין זה למכשירי מצוה אלא דהתם המצוה אינה נוהגת בשבת: ע"ב בגמ' נפקא ליה מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם ונגמרי מהדדי וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה וניתי הנך עומר ושתי הלחם מינה מלשון רש"י משמע דלא פריך גמ' דנכתוב בהדיא בסוכה ונילף עומר ושתי הלחם ולולב מינה דא"כ הו"ל לרש"י לפרש כן בהדיא כמו שפי' לקמן בסמוך גבי מצה דפריך ונכתוב רחמנא בהדיא במצה ונגמר הנך כולהו מינה ועוד הוה ליה לפרש וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מינה אלא ודאי רש"י מפרש דלא פריך גמ' אלא דנכתוב לולב וסוכה כדהשתא דאתיא סוכה בג"ש מלולב וניתי עומר ושתי הלחם מינה וא"כ יש לדקדק מאי פריך דלא נכתוב עומר ושתי הלחם הא אי לאו עומר ושתי הלחם סוכה נמי לא אתיא בג"ש מלולב כיון דאינה מופנה משני צדדים הוה פרכינן מה ללולב כו' דהשתא נמי לא אתיא אלא כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם כדפירש"י לעיל מזה ויש לפרש דרש"י ר"ל דנכתוב רחמנא ג"ש המופנה משני צדדים דשפיר אתיא סוכה מלולב ולא פרכינן ולא נכתוב עומר ושתי הלחם ואי תקשה לך ומאי דוחקיה לרש"י לפרש כן ולא פי' הא דפריך גמ' ולכתוב רחמנא בסוכה דר"ל דלכתוב בהדיא כמו שפי' גבי מצה בסמוך משום דלאו אורחיה דגמ' למיפרך הכי דא"כ כל מקום דמצינו ג"ש מופנה משני צדדים דאיכא למיפרך כמו לעיל גבי שתי הלחם דאתי מג"ש דעומר נפרוך נמי לא לכתוב הג"ש ונכתוב גבי שתי הלחם בהדיא וניתי עומר מיניה וכן בכל מקום דאיכא ג"ש אבל לקמן גבי מצה דמצריך ג"ש מצה מסוכה וסוכה מלולב פריך שפיר דנכתוב גבי מצה בהדיא: בתוס' ד"ה ס"ד נילף שבעת ימים משבעת ימים וכו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש הס"ד קמ"ל ולא ידענא וכו' הוא תחלת דבור שני אלא ששני הדבורים סתרי אהדדי דבדבור דלעיל מיניה מסיים דשמא בעלמא ניתנה למדרש ובדבור שני כתב ולא ידענא וכו' ויש לפרש דר"ל דשבעת ניתנה למדרש בעלמא לג"ש אלא דתיבת ימים לא ידע למאי אתא ויש לפרש ג"כ דהא דקאמר לעיל דשמא בעלמא ניתנה למדרש אינו ר"ל דשבעת ימים דגבי לולב ניתנת למדרש לג"ש אלא ר"ל דשבעת ימים דעלמא קבלו מסיני דניתנה למדרש לג"ש והוה מד"א דשבעת ימים דכתיב גבי לולב הוא דהוי אותה ג"ש וק"ל: ד"ה נפקא ליה וכו' כדדרשינן בר"ה שיהא כל וכו' כצ"ל:

דף קלב ע"א בגמ' ור' יוחנן אמר אמר קרא ביום ביום אפי' בשבת ופירש"י מדלא כתיב בשמיני ימול וכו' ולר"א דאפקיה למכשירי מילה עצמה הלכה היא עכ"ל מקשין העולם הא מן הסברא הוה לן לומר איפכא דקרא אתיא למילה עצמה ומכשירים אתיא מהלכה אבל י"ל דהטעם הוא דדבר שהוא מותר מהלכה למשה מסיני לא אשכחן ביה פלוגתא שיהיו מקצתן מורין לאיסור ומקצתן להיתר

חכמת שלמה

הוי ואתיוה כו' בכולו אמר לי אין אמר ליה והא זימנין כו' רהיט לך גמרך וא"ל כו' נשתתפו בו עירובי חצירות כו' רב חנינא חוזאה לרבא מ"ש כו' כצ"ל: רש"י בד"ה קרפיפות כו' מטלטל בכולו כצ"ל. וכ"ב א"נ בכולן וכ"ל מקרפף לקרפף בכולן וק"ל: תוס' בד"ה דר"א כו'. אמר ר' אסי מתני' אמרה כן לאמר כו' כצ"ל וכ"ב ופשיטא דב"ש הודו לב"ה ואמר עלה ר' אסי ממתני' נמי דייקא כו':

דף קלא ע"א רש"י בד"ה מגד אחד כו' הבאת דעומר כו' לגופה ושמעינן כו' כצ"ל והד"א:

ע"ב גמ' אמר מר נמחק:

דף קלב ע"א רש"י בד"ה עקיבא כו' אתה בא ללמוד בק"ו ואין דנין כו' כצ"ל והד"א: בד"ה דורות כו' בסה"ד. נ"ב ואע"פ דכתיב נמי והקימותי את בריתי בינך וגו' לדורותם לברית עולם וקאי נמי אאברהם שהיה גדול מ"מ מאחר דאשכחן להדיא דדורות כתיב גבי קטן אמרי' האי דורות קמא נמי אקטן

רק

לר' אליעזר לאו הלכה הוא אלא דאות ברית ודורות אתא למכשירין וביום למילה גופה ואתיא שפיר ברייתא והמגיה בדפוס חדש בלובלין דלר"י אית ליה הלכה אליבא דר"א והברייתא אתיא כרבנן דפליגי עליה דר"א דביום אתא למילה גופה גם אם מצא להגיה כך אינו נכון דאם נימא לר' יוחנן דהברייתא אתיא דוקא כרבנן א"כ אמאי הויא ת"כ דלא כרב אחא ב"י דהא לדידיה נמי איכא למימר דאתיא ברייתא כרבנן ולא כר"א ולכך לא בעי למדרש שמיני אלא שכן נראה דלרבי יוחנן אתיא סתמא דברייתא ככ"ע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבנן במילה גופה ולר"א במכשירין ומילה גופה הלכה וכן לרב נחמן ב"י אתיא סתמא דברייתא ככ"ע ובמילה גופה איירי הברייתא ולר"א במכשירין אתיא מאות ברית דורות אבל לרב אחא ב"י לא אתיא סתמא דברייתא ככ"ע דע"כ לא אתיא כר"א כדמוכח מיניה בהדיא דלא בעי למדרש שמיני והדברים ברורים למבין ודו"ק: **בד"ה** מה צרעת כו' ולימא ק"ו איפכא כו' ומה שבת שדוחה את המילה ומילה כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ למיעבד ק"ו ומה שבת החמורה עבודה דוחה אותה צרעת לכ"ש דה"נ עביד לקמן ק"ו גבי מילה שתהא דוחה צרעת וי"ל דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דשבת חמורה משום דיש בה עונשין כו' עד דקאמר או אינו כו' וניחא להו בהאי קל וחומר גופיה דקאמר הכא וק"ל: **ע"ב** בא"ד קבורת מת מצוה הוכיח דעדיפא ממילה כו' ואפ"ה לא דחיא שבת כו' עכ"ל ואין להקשות דנימא ק"ו נמת מצוה שלא תדחה מילה השבת ומה קבורת מ"מ שדוחה המילה שבת דוחה אותה אינו דין שתדחה שבת המילה די"ל דאיכא למפרך מה לקבורת מת מצוה שדוחה את העבודה תאמר בשבת שאינו דוחה העבודה ואין להקשות אק"ו דקאמר תלמודא אמאי לא תקשי להו מילה שלא בזמנה יוכיח שדוחה הצרעת ואינו דוחה השבת די"ל לפום סברא דהשתא דנימא האי ק"ו קושטא הוא דמילה שלא בזמנה נמי אית לן למילף מהאי ק"ו דדחי שבת והני קראי דלקמן דילפינן מגייהו דמילה שלא בזמנה לא דחיא י"ט לא הוה מוקמינן להו להכי אלא לשריפת קדשים דאינה דוחה י"ט כדאמרינן בפרק במה מדליקין אלא לבתר דמסיק הכא או אינו וליכא הכא ק"ו כלל ממעטינן מהנהו קראי נמי למילה שלא בזמנה דאינו דוחה י"ט וק"ל: **בד"ה** הדר אמר כו' והא דפשיט להו לרבה ולרב ספרא דלרעת דוחה עבודה מלינן למימר דמקרא נפקא להו כו' עכ"ל ויש לדקדק לרבה ולרב ספרא מאי או אינו דקאמר בברייתא קמייתא כיון דלית להו הך סברא משום דנגרא לא חזי ע"כ דלרעת חמורה ואין נראה לומר דמפרשי ליה או אינו משום דליתה או מת מצוה תוכיח כמו שהקשו התוספות לעיל דלא ה"ל לתלמודא להשמיט מלומר כן לרבה ולרב ספרא דהך יוכיח אינו כ"כ פשוטה כיון דבעי למעבד ק"ו מעיקרא וכ"ל לפום כל נוסחות ישנות שבגמרות שלפנינו דקאמר ומאי או אינו כו' דלמא שבת חמירה שכן יש בה עונשין כו' א"כ ממאי משום דחמירא לרעת כו' דר"ל ב' פירכות הוין חדא דליכא למילף מהאי ק"ו משום דלרעת חמירא בהך מילתא דדוחה עבודה דה"נ איכא בשבת חומרא שכן יש בה עונשין כו' וא"כ פירכא אחרת דליכא חומרא כלל בלרעת דדוחה עבודה דאינו אלא משום דלא חזי השתא ניחא דרבה ורב ספרא מפרשי לה או אינו דקאמר בברייתא קמייתא משום הך פירכא קמייתא דמפרש תלמודא דאיכא נמי חומרא בשבת מיהו לרעת ודאי דחמירא בהא דדוחה עבודה ובהכי יתיישב לקמן בשמעתין גבי מילה שלא בזמנה דאינו דוחה יו"ט מלבדו משום דאתיא בק"ו שפירש"י דהיינו מק"ו דהכא דיש מקשים בלאו קושיא שהקשו התוספות בפרק ב"מ לפירש"י דהא רבא גופיה לית ליה האי ק"ו דס"ל דלרעת לאו משום דחמירא ליה אלא משום דלא חזי יש להקשות דהיאך מפרש או אינו דקתני בברייתא קמייתא דמוכח מיניה בהדיה דלאו ק"ו הוא ולפי נוסחא הישנה דגרסינן א"כ ממאי משום דחמירא כו' ניחא שהוא מפרש או אינו דבברייתא קמייתא כפירכא קמייתא דמפרש תלמודא דאיכא נמי חומרא בשבת משום עונשין כו' מיהו לרעת ודאיידחמירא בהא דדוחה עבודה והשתא הא ק"ו קאי לקמן ביו"ט דליכא התם הך פירכא דיו"ט לא חמיר שהרי אין בה עונשין ואזהרות הרבה כמו בשבת מיהו מפרש"י גבי דלמא שבת חמורה כו' נראה דל"ג אי נמי (ואי') [ואולי] [ודאי] טעות (כולי האי) נפל בפירש"י שם זהו נ"ל ברור בדברי התוס' הכא ובפרש"י בק"ו דלקמן גבי יו"ט ודו"ק:

ועוד יש לדקדק בזה לרבה ולרב ספרא דלרעת חמירא ומקרא נפקא ליה דעבודה אינו דוחה לרעת אם כן תקשה בברייתא בתרייתא דעביד ק"ו דמילה דוחה לרעת ומה שבת חמורה מילה דוחה לרעת לא כ"ש נימא דעבודה תוכיח שדוחה שבת ואינה דוחה הלרעת ולרבא דקאמר לאו משום דלרעת חמירא אלא משום דלא חזי לעבודה ניחא דליכא יוכיח לגבי מילה אבל לרבה ולרב ספרא קשה דשפיר הוי מצי למימר עבודה יוכיח וי"ל דניחא ליה לסתור הק"ו שאינו ק"ו כלל ודו"ק: **בד"ה** האי עשה ולא כו' ול"ת והא קי"ל דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה נגמר כו' וי"ל מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג כו' עכ"ל [א] וכה"ג פריך בפ"ק דיבמות דלינגמר מנזיר מצורע דעשה דוחה לא תעשה ועשה ומשני לה התם אך יש לדקדק דאין תירולם מספיק הכא דאכתי קשה לרב אשי דלקמן דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט משום דס"ל יו"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה עשה ול"ת ננמר מהכא ממילה שלא בזמנה דלא הוה אלא עשה ודוחה לרעת דהוה עשה ול"ת ואחר העיון בזה בסוגיא דפ"ק דיבמות ראיתי אהא דמסיק התם דעשה דוחה ל"ת ילפינן ליה מכלאים בלילית הקשו התוספות שם והם תאמר אדילפי מכלאים בלילית דדחי נילף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן כו' עד בקר ליתן בקר שני לשריפתו ויש לומר דשאני התם דלא בטלה מלותו בכך ויכול לשורפו אחר יו"ט ומכל מקום אי לאו בקר שני לא הייתי מחלק וה"א דדחי כו' עכ"ל. והשתא ניחא נמי הכא דאין ללמוד מילה שלא בזמנה שתהא דוחה יו"ט דהוה עשה ול"ת ממילה שלא בזמנה שדוחה לרעת דהוה עשה ול"ת כיון דהתם לא בטלה מלותו ויכול למולו אחר י"ט דהא אפילו ל"ת לחוד בכה"ג גלי קרא דלא דחי כגון שריפת קדשים שיכול לשורפו אחר יו"ט כמ"ש התוספות שם ועיקר קושייתם דנילף ממילה שלא בזמנה דדוחה לרעת דעשה דוחה עשה ול"ת בדבר דבטל מלותו כגון מילה בלרעת דאין זמן לרפואת הלרעת דומיא דיליף התם מכלאים בלילית דעשה דוחה ל"ת דהיינו בדבר דבטל מלוותו וזה ברור ודו"ק:

דף קלג בד"ה ואביי כו' ולאביי כמי דאמר לעיל דבינוני אתיא מבינייא מלי למימר דסבר רבי יונתן כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דאביי פליג בהא ארבא ולית ליה ההי קל וחומר דרבא ובדאמר רב ספרא דאם כן הול"ל נמי דאביי כהנאי אלא דאביי נמי מלי סבר האי קל וחומר אליבא דרבי יונתן אלא דבהא פליג ארבא דלית ליה לאוקמא לקרא באם אינו ענין לזמנה תנהו לשלא בזמנה אלא דשלא בזמנה אתיא מבינייא בין לר' יאשיה ובין לר'

קרני ראם [א] וכה"ג פריך. נ"ב לאו דוקא מדגלי קרא דבקר שני לשריפתו דהא לרב אשי משמע דל"ל קרא לזה רק משום דיו"ט הוי עשה ול"ת ועיין עוד בתוס' ביצה דף ח' ולעיל דף כ"ה ע"א אלא דמסברא יש לחלק בזה אף בלא הך דבקר שני בין בטל מלותו או לאו:

חכמת שלמה

אקטן דוקא קאי ודו"ק: **ע"ב רש"י** בד"ה אלא אמר רב אשי כו' דמיעקר לאו מקיים עשה כו' ומקיים עשה אבל כו' כנ"ל והד"א: **תוס'** בד"ה מה לרעת כו' וכי תימא מילה עדיפה כו'. נ"ב לדחייה בעלמא קאמרי אבל אין האמת כן אלא אומרים תוכיח אפי' מגד א' מאחר שסותר הק"ו אף שאינו דומה לדבר הלמד מק"ו וכן מוכיח בתוס' דפ' אחד דיני ממונות: **בא"ד** רליתה תוכיח וכן מלאתי פה בתוס' ארוכים: **בא"ד** אלא דניחא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה כו' כנ"ל: **בא"ד** בסופו ופריך ליה מיניה וביה ומוכל לומר דהאי תנא בלאו אינו דקאמר כולהו פריך ואימא איפכא או מת מצוה תוכיח כו' כנ"ל: **בד"ה** הדר אמר כו' ומה שבת חמורה לרעת לא כל שכן ואומר ר"י דלהאי לישנא נ"ל דגרס רבה כו' כנ"ל: **בד"ה** האי עשה כו' מדכתיב לשמור ועי"ל תרי לעשות כתיבי בקרא זה חדא לעשה וחדא לעושה בסיב וכו' וכן פירש"י השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה וא"ת והא דקי"ל כו' כנ"ל:

דף קלג ע"א גמ' דבר שאין מתכוין אסור כו'. נ"ב פי' מן התורה ומה שאמרי' דר' יהודה אינו אוסר דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן היינו באיסורי שבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים אוסר דבר שאין מתכוין אף מן התורה כן פי' התוס' להדיא בפ' כירה ע"ש: **שם** לא דתו שבת דליכא כרת אבל פסח כו'. נ"ב אמאי לא קאמר דקמ"ל גבי פסח אע"ג דהרכבתו והבאתו כולהו שבותים נינהו ואפ"ה אוסר וכדמוכח להדיא בסוף המולא תפילין ע"ש: **רש"י** בד"ה ואביי כו' דסברא האי בשר כו' והד"א: **בד"ה** דאתיא בק"ו כו' שבת שנדחית כו'. נ"ב מה שמקשים העולם רבא ארבא דלעיל דס"ל לרעת קילא והא דדחי עבודה משום דלא חזי ליה כבר הקשו התוס' עליו בפרק במה מדליקין דף כ"ה: **בד"ה** מילה שלא בזמנה כו': **בד"ה** גבי פסח כו' לעשות מע"ש כגון כו' כנ"ל: **בד"ה** ומוצצין אלא ע"י החבורה כנ"ל: **ע"ב גמ'** אלא אמרי נהרדעי כו'. נ"ב נראה בעיני לפרש דהאי אלא דאמרי נהרדעי ר"ל אלא מה שהקשו בני הישיבה מאן תנא פירש אינו חוזר לא שהקשו מאן תנא דס"ל דפי' אינו חוזר כי מן הדין אפי' פירש היה לו לחזור כדסלקא דעתין מעיקרא אלא הכי מקשה מאן תנא דס"ל פי' במקצת שסילק את ידיו שאפי' כה"ג חשיב פירש ממש ואינו חוזר רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא ודו"ק היטב: **רש"י** בד"ה כל זמן כו'. כה ליצין בין מעכבין כו' עד שיתכסה בין שאין כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** מפשיט הפסח כו' ונתנו למי שזכה בו וא"כ הכרעיים כו' מירק והפשיט כו' שמעינן מיניה כו' כנ"ל. וכ"כ מירק והפשיט פי' גומר ומפשיט: **בא"ד** וגבי עולה כו'. נ"ב פי' זהו התמיד: **בא"ד** ומנתח הידים תחלה כו'. נ"ב לאו דוקא שהרי כן אחר הכרעים

מהר"ם

רק רגיל להיות שנתפשט היתרו לכל אבל דבר שבא ממדרש הפסוקים אשכחן טובא דתנא זה יליף היתרו או איסורו מאיזה ריבוי דקרא ותנא אחר מפיק ליה לקרא לדרוש אחר ולכך ע"כ צ"ל דמילה עצמה שנתפשט היתרה אליבא דכ"ע אתיא מהלכה ומכשירים אתיא ממדרש קרא דביום לר"א וק"ל: **ברש"י** ד"ה אלא אתיא ברית ברית וכו' אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני בשבת כתיב ברית וכו' כצ"ל: **ד"ה** ביום וכו' ומדלא כתיב בשמיני ימול וכו' כצ"ל: **ד"ה** מחוסרי כפרה וכו' שהוצרכו לקרבן זב וזבה יולדת כו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ההיא מבן שמונת ימים נפקא וכו' וי"ל דסמיך אבן ח' ימים ודרשה פשוטה נקט ר"ל דלפי פשוטו אתי ביום ללמדנו דאין מלין אלא ביום אבל לפי האמת מביום ילפינן אפי' בשבת וביום ולא בלילה ילפינן מבן שמנת ימים אבל יש לדקדק דלמאי דילפינן ליה מבן שמנת ימים לס' ולי' ולי"א מנין שאינו נימול אלא ביום דבשלמא לפי מאי דילפינן מוביום אתי שפיר דאתי לן מהוי"ו דוביום אבל השתא דמפיק ליה מקרא דבן שמנת ימים קשה וצ"ל דלפי מאי דמפקינן ליה מבן שמנת ימים ימול ס"ל דלנימול לס' לי' ולי"א לא צריך קרא דאין נימולין אלא ביום דמהיכא תיתי לן לחלק כיון דשמעינן מקרא דמילה היא ביום ולא בלילה וק"ל: **ד"ה** תניא כוותיה דר' יוחנן וכו' ודלא כרב נחמן בר יצחק דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתיא למכשירים וכו' ואע"ג דר"י אית ליה הלכה כר"א כדפירש"י והאי ברייתא דדרשינן ביום אתי כרבנן דביום איצטריך למילה גופה וכו' כצ"ל. ור"ל דלר' יוחנן אתיא הך ברייתא דוקא כרבנן דאלו לר"א אתי ביום למכשירים ומילה עצמה הוי הלכה מסיני אבל לר"נ ב"י אתיא נמי ברייתא זו אפי' כר"א דר"א נמי מצי ס"ל דמילה עצמה אתיא מביום כהך ברייתא ומכשירים אתי מג"ש מאות ברית דורות אבל לר' יוחנן לא נוכל לומר דלר"א ילפינן מילה עצמה מביום ומכשירין הוי מהלכה מסיני כמו שפירשתי לעיל בפירש"י אבל לרב נחמן בר יצחק נוכל לומר שני דרכים או שר"א יליף נמי מילה עצמה מביום ומכשירין מאות ברית דורות ואתיא הברייתא אפי' כר"א ורבנן לא גמירי ג"ש דאות ברית דורות או שר"א יליף מכשירים מביום ומילה מאות ברית דורות ואתיא ברייתא כרבנן דוקא אבל ניחא לן טפי לומר דר"א נמי יליף מילה עצמה מביום כדי לאוקמא הברייתא ככ"ע אלא שיש לדקדק הא בהדיא משמע מסוגיית הגמ' דלעיל דלרב נחמן בר יצחק מילה עצמה אתי מאות ברית דורות ומכשירים מביום דהא פריך בגמ' אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן ועל זה קאמר אמר עולא הלכה ור"א ורב נחמן בר יצחק אמרי אתיא מאות ברית דורות ור"י מביום וכולהו קאי אמילה גופה כי היכי דר' יוחנן קאי דוקא אמילה גופה כדלעיל וצ"ל דרב נחמן בר יצחק לא אתי לומר להתחיל הענין דמילה גופה דוקא אתי מאות ברית וכו' ומכשירין דוקא מקרא דביום אלא אתי לומר לן דאית לן עוד קרא אחרינא דהיינו אות ברית דורות וכיון דאית לן תרי קראי נוכל לומר להך ניסא או להך ניסא דנוכל לומר דאליבא דכ"ע מילה גופה ילפינן מקרא דביום ואתיא הברייתא אפי' כר"א אלא דר"א יליף מכשירים מג"ש דאות ברית דורות ורבנן לא גמירי להו ג"ש זו או ניכל לומר דמילה גופה יליף ר"א מאות ברית דורות ומכשירין מביום אלא שעדיין יש לדקדק מנלן דברייתא זו אתיא דלא כרב אחא בר יעקב דלמא אתיא נמי כרב אחא ורב אחא נמי מצי ס"ל דלכ"ע מילה גופה אתיא מקרא דביום כמו דתנינן בברייתא אלא דס"ל דר"א יליף מכשירין מקרא דשמיני אפי' בשבת ואתיא ברייתא ככ"ע א"נ לר"א דמילה גופה מקרא דשמיני ומכשירים מביום וברייתא אתיא כרבנן ונראה דזה א"א לומר דא"כ קרא דשמיני לרבנן למאי אתא דליכא למימר דהוה ידע רב אחא דלרבנן אתי שמיני לאפוקי תשיעי א"כ לר"א נמי ליכא למילף מיניה כלל דלא שייך לומר דפליגי רבנן ור"א בהא אלא ודאי ע"כ צריך לומר דלרב אחא בין רבנן ובין ר"א נפקי מילה עצמה מקרא דשמיני וקרא דביום לר"א אתיא למכשירים ולרבנן אתיא לביום ולא בלילה ודו"ק: **ד"ה** מה צרעת שדוחה את העבודה וכו' וי"ל דה"נ המ"ל איפכא וכו' אלא דניחא ליה לומר שתהא דוחה דנפקא ליה מביום וכו' כצ"ל ר"ל דהא דרצה מתחלה לאתויי מק"ו דמילה דוחה שבת לא היה הכוונה להחליט הענין דגם הוא ידע אז דיש לדחות ולסתור הק"ו בכמה סתירות אלא משום דניחא ליה לתנא ותכלית כוונתו היה מתחלה לאסוקי דמילה דוחה שבת מקרא דביום כדמסיק לבסוף אלא שהתנא נושא ונותן בדבר באם היה איזה צד להוציא דין זה מי"ג מדות התורה באופן שלא היה התורה צריכה למיכתב קרא ועשה מתחלה ק"ו כאלו אמר וכ"ת ל"ל קרא הוצא דין מן הק"ו זה אינו דאין ללמוד דין מן הק"ו דיש לסתור הק"ו והיה יכול לסתור הק"ו מכח הנך קושיות שהקשו התוס' לעיל אלא דפריך ליה וסותר אותו מיניהוביה וק"ל: **ע"ב בגמ'** ומאי דצרעת חמירא וכו' שכן יש בה עונשים ואזהרות הרבה ומאי משום דחמירא צרעת היא וכו' כצ"ל: **בתוס'** ד"ה הדר אמר וכו' ועוד למאי דקאמר השתא מנלן דצרעת דוחה את העבודה וכו' וצ"ל דגרסי' רבה הכא ולית ליה דרבא דלקמן וכו' וצ"ל דלפי סברת רבה ורב ספרא האי או אינו דקאמר בברייתא דלעיל לא דחי הק"ו מטעם ומאי משום דצרעת חמירא דלמא משום גברא דלא חזי כדאמר רבא לעיל אלא דאינהו מפרשי האי או אינו דברייתא דלעיל דדחה התנא הק"ו מטעם דא"ל רציחה או קבורת מת מצוה תוכיח כמו שהקשו התוס' לעיל: **בא"ד** ועוד נראה לרשב"א כו' והכא ולקמן על מילתיה דרבא דחינן בע"א כו' כצ"ל: **בא"ד** ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ק"ו דעבודה תדחה צרעת כו' דדלמא אין לתלות משום חומרא כו' מקשין העולם מאי תירץ בזה הא השתא בהאי דחייה דדחי השתא האי ק"ו וקאמר ממאי דשבת חמירא ס"ל השתא הא דמצורע אין עובד עבודה תלי הענין משום חומרא ולא משום גברא לא חזי וא"כ מאי פריך דלמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה אדרבה נימא דעבודה דוחה את הצרעת מק"ו דשבת דחמירא דוחה צרעת לא כ"ש אבל לדידי נראה דאין זה קושיא כלל דהא הק"ו דקאמר השתא אינו בסגנון הק"ו דברייתא דלעיל אלא דילפינן הק"ו בקוצר ומה שבת דחמיר שיש בה כמה עונשין ואזהרות מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ודחי ג"כ בקוצר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא מפי משבת שהרי דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת וא"כ נימא דאע"ג דמילה דוחה את השבת לא תדחה את הצרעת והשתא אין מקום לקושיא דלעיל דהא השתא פריך שפיר ממאי דס"ל לאורייתא דשבת חמירא דלמא התורה ס"ל צרעת חמירא והא דכתיב בתורה וישלחו מן המחנה דילפינן מיניה דצרעת דוחה הפסח היינו אפי' רוצה לקוץ בהרתו כדי לעבוד עבודה אסור משום דעבודה חמירא ומנא לך לומר דהוי מטעם דגברא לא חזי ותרצה למילף דמילה דוחה צרעת דלמא אינו אלא מטעם דצרעת חמורה ומילה אינה דוחה הצרעת אע"ג דדוחה את השבת והשתא ליכא להקשות דנימא דעבודה דוחה הצרעת וליכא פירכא דזה אינו דבשלמא בברייתא דלעיל יליף בק"ו דמילה תדחה את השבת דמה צרעת דחמיר דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה כו' התם הוי שייך שפיר להקשות דמה הזית למילף מכח דין זה דעבודה נדחית מפני צרעת דמילה תדחה שבת נימא איפכא דמילה אינה דוחה שבת ונילף מינה בק"ו דעבודה דוחה את הצרעת ונימא הכי ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת וכו' כמבואר בתוס' דלעיל אבל הכא דלא יליף שום ק"ו מכח זה אלא דפריך אק"ו דיליף שמילה תדחה צרעת מק"ו שדוחה את השבת וממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שדוחה את העבודה ותלי הענין בחומרא כנזכר למעלה לא שייך להקשות ולומר דאין זו פירכא משום דנילף נמי דידחה עבודה הצרעת מק"ו משבת דחמירא ועבודה דוחה אותה ק"ו שתדחה את הצרעת דאף בזה אנו נאמר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שרוחה את המילה ולכך ליכא למילף שום ק"ו אלא שיש להקשות דלפי האמת דמילה דוחה את הצרעת מקרא לרב ספרא וגם קי"ל דצרעת דוחה את העבודה כיון דתלי בחומרא לרב ספרא ניליף ועבודה תדחה את הצרעת מק"ו דדוחה את השבת דהחמיר דהשתא לפי האמת דיליף מקרא דמילה דוחה את הצרעת לית לן שום פירכא על זה סיימו התוס' ומהאי טעמא נמי ליכא למילף וכו' ק"ו דעבודה תדחה צרעת וכו' ר"ל לפי האמת דמילה דוחה את הצרעת משום דדלמא אין לתלות משום חומרא אלא משום גברא דלא חזי כנ"ל ודו"ק: **ד"ה** האי עשה ולא תעשה וכו' וא"ת והא דקי"ל דאין עשה דוחה את ל"ת ועשה נגמר ממילה בצרעת הא דמקשו התוס' ממילה דדוחה צרעת ולא מקשו מהא דמילה דוחה את השבת צ"ל דס"ל דשבת לא הוי עשה ול"ת אלא הוי לאו שיש בו מיתת וכרת וכן משמע פ"ק דיבמות דף ה' דפריך התם אשכחן דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא ל"ת שיש בו כרת היכא אשכחן וכ"ת נילף ממילה מה למילה שנכרתו עליה י"ג בריתות ע"ש אבל תימה הוא בעיני דהא אשכחן כמה מצות עשה דכתיבי גבי שבת כגון זכור ושמור וצריך לומר דלאו לענין איסור מלאכה איירי אלא לקדשו בשאר מיני קדושות:

דף קלג ע"א בגמ' לעשות אי אתה עושה וכו' בפירש"י משמע דלא גרסי' הא אלא ה"ג לעשות עושה אתה בסיב וכו': **שם** לבדו כו' ולא מילה שלא בזמנה דאתי מק"ו וכו' ע"ל בפ' במה מדליקין בדף כ"ד ד"ה ולא מילה שלא בזמנה: **ברש"י** ד"ה ה"ג לעשות עושה אתה בסיב ובמוס שעל רגלו ובמוס שעל גבי כתפו ואינו צריך וכו' כצ"ל: **ד"ה** שאין ת"ל וכו' והנותר באש תשרפו אלא בשריפה קאי וכו' כצ"ל: **ד"ה** ומוציצין את הדם כו' אלא ע"י חבורה כצ"ל: **בתוס'** ד"ה ואביי אליבא דר"ש וכו' ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתי מבינייא וכו' ואע"ג דאביי אתי כר' יאשיה ולא כר' יונתן דהא לאביי יליף מילה עצמה מבשרו ולא מק"ו ובינוני אתי מבינייא מ"מ מקשה התוס' לפי סברת אביי דאית ליה דבינוני נוכל למילף מבינייא א"כ קשה לר"י דאית ליה ק"ו קרא דבשרו למאי אתי ואע"ג דלא הוי אתי מילה בעצמה אלא מק"ו ולא מקרא בהדיא ס"ל להתוס' דאפ"ה שייך למילף מן הצד דקטן וגדול ותירצו מצי למימר דסבר דמלתא דאתי בק"ו טרח כתב קרא ולכך לר' יהודה הוי אתי לן שפיר אתי'

יוחנן ולא הוה צריך קרא לר' יוחנן במילה בזמנה כיון דאתיא בק"ו אלא דטרח וכתב ליה קרא ודו"ק : בד"ה ותנן נמי כו' מ"מ לאלומי פסקי דמילה פסיק נמי גבי פסח כו' עכ"ל והיינו אלומי פסקי דאפי' בפסח דאיכא כרת לא דחי ומכ"ש גבי מילה דליכא כרת וק"ל :

ח"א דף קלג ע"ב זה אלי ואנוהו התנאה לפניו כו'. מפורש במכילתא ר"י אומר וכי אפשר לאדם להנוהו לקונה אלא התנאה לפניו במצות כו' וכה"ג דרשו פ"ק דסוטה אחרי ה' תלכו וגו' וכי אפשר לאדם להלך אחר השכינה אלא להלוך אחר מדותיו מה הוא חנון רחום כו' דהיינו כדאמר אבא שאול הכא הוי דומה לו כו' ורש"י פי' הוי דומה לו כמו אני והוא כו' ולולי פירושו נראה דלאבא שאול נמי פי' ואנוהו התנאה לפניו במעשים וק"ל :

דף קלד ע"ב בפירש"י בד"ה אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין ביום ראשון קאמר ולא איירי בהרחצה כו' אלא אי אמרת ת"ק כו' ולא פליג ר' אליעזר כו' עכ"ל לכאורה מפירושו דבלהדי תרגימנא דשבי נמי מרחיצין דר"א מיקל הרחצה ממש הוא אבל לא יתכן לומר כן דאם כן לדידהו נמי ה"ל למתני אף מרחיצין כיון דלרבנן אינו אלא מזלפין אפילו ביום ראשון ולר"א מרחיצין ממש אף ביום ג' אלא דנראה לומר דלדידהו מרחיצין דר"א דומיא דמרחיצין דת"ק דהיינו מזלפין ואע"ג דאכתי ה"ל לר"א למימר אף ביום השלישי דרבנן לא סברי מזלפין אלא ביום ראשון וביום שלישי פליגי בזילוף מכל מקום כיון דלא מפורש בדברי תנא קמא לחלק בין יום ראשון ליום שלישי לא שייך למיתני בדברי ר"א אף ביום שלישי והכי מוכח נמי משמעתין ממה שהיה דוחק רבא לאורי כשמעתיה דאם נימא דלר"א מרחיצין ממש קאמר אפילו לדידהו נמי שפיר עביד דאינהו נמי ודאי דס"ל הלכה כר"א כדלקמן דליכא מאן דפליג בהא לקמן אבל הכא דמרחיצין דר"א נמי מזלפין קאמר ניחא דהוה אורי דוקא כשמעתי' ומיהו לפ"ז ה"מ לפרושי דאורי כשמעתיה מרחיצין ממש וביום ג' כר"א אלא דניחא ליה לרש"י לפרש דאורי כשמעתיה ביום ראשון ואליבא דכ"ע ובהכי יתקיים כל פירש"י הישנים ספי' בד"ה דאי ס"ד כו' והכא אסרי רבנן בשלישי לגמרי עכ"ל דודאי כן הוא דרבנן אסרי בשלישי אפילו זילוף דבהא פליג ר"א עלייהו לפי תרגימנא דשבי דהוא נמי לא התיר אלא זילוף בשלישי ומהרש"ל מחק מלת לגמרי מפרש"י ולפי דרכינו אין צורך והדברים ברורים למבין: בד"ה וקדם רב יוסף ושניה ליה כו' ולר"א אף בג' מפני שמניעת חמין סכנה כו' עכ"ל דמיירי בהוחמו בשבת פסיקא ליה לרב יוסף מהאי טעמא דמניעת חמין סכנה היא לו אבל הרחצת כל גופו לא פסיקא ליה מה"ט כדאתקיף רב יוסף גופיה ולא שני לך בין חמין כו' מיהו לר' אלעזר ולר"י לקמן דפסקו כראב"ע פסיקא ליה נמי הרחצת כל גופו מהאי טעמא דסכנה היא לו כדקאמרינן לקמן וק"ל :

דף קלה תוספות בד"ה ולא ספק כו' דעיקר האי קרא אתא לאנדרוגינוס כו' ונולד כשהוא מהול כו' עכ"ל ולא דמי להנהו ספיקי דלעיל דערלה גמורה הן אלא דספק הוא אם חייב למולו בשבת אם לא ולא איצטריך קרא למעט ספיקא מה שאין כן הכא בהני דאצטריך קרא למעט משום דמשוכין הן ערלתן לא חשיבי ערלה ובמהול נמי לא איצטריך למולן כדאמרי ב"ה בנולד כשהוא מהול דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ש נמי דמצרכי להטיף ממנו דם ברית אינו אלא מדרבנן וכן צריך לומר באנדרוגינוס וכהאי גוונא כתבו התוספות לקמן דאנדרוגינוס ודאי הוא או זכר או נקבה ומיעטו מביאת מקדש משום דמשונה הוא ודו"ק : בד"ה מכלל דתנא קמא כו' והשתא דייק שפיר מכלל דתנא קמא סבר כו' פי' רשב"א עכ"ל לא ניחא להו כנראה מפרש"י דמכלל דת"ק סבר ד"ה מחללין כו' תנא בעלמא הוא והנא דאמרי כוותיה דמתוך הסוגיא משמע דאדרשב"א קאי כדמקשה ואדשמואל לא עבר דפסיק כרשב"א ומסיק דס"ל דודאי ערלה כבושה היא כדאמר רב יוסף ומייתי מנא אמינא לה מיהו למאי דמסיק דילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה י"ל אי אדרשב"א קאי רבי אלעזר הקפר מאי אתי לאשמעינן דבמהול צריך להטיף דם ברית לכ"ע הא רשב"א נמי קאמר הכי ומדברי בעל המאור למדתי דקאמר ר"א הקפר נמי לא נחלקו אדרשב"א דקאמר פליגי בגר מהול וקאמר איהו דלא נחלקו בהא אלא דלכ"ע צריך להטיף ממנו דם ברית אבל לפי זה העיקר חסר מדברי ר"א הקפר דלא הזכיר אלא דלא נחלקו בנולד מהול וטפי ה"ל להזכיר דלא נחלקו בגר מהול דבהא פליג אדרשב"א ולפירוש רש"י דלא קאי אהך ברייתא דרשב"א ניחא ודו"ק : ע"ב בפירש"י בד"ה מקנת כו' משכחת כו' והא דשני מקנת כסף נימול לאחד לר' חמא מלת"ק כו' עכ"ל ולא ניחא להו בפשיטות כמ"ש לעיל דרבותא אשמועינן דאפילו בטבלה ואח"כ ילדה משכחת לה דהא בת"ק נמי איכא קנה הך רבותא לאשמועינן אפילו בלקחה מעוברת אלא שלקח זה ספחה וזה עובר וכמו שהקשו התוספות ודו"ק : תוספות בד"ה כתנאי יש כו' משום דבעינן אחר אינה חשובה גיורת כו' עכ"ל דת"ק דלא תלי בטומאת לידה ה"נ לא תלינן בטבילה שתהא חשובה גיורת דהני קראי קודם מתן תורה כתיבי דלא שייך נמי טבילה שתהא גיורת אבל למאן דתלי בטבילה ולאחר מתן תורה מי יימר לן דתלי לה אפי בהך מצוה דטומאת לידה אימא דבכל המצות הדבר תלוי דלא הוי גיורת עד שתטבול וא"כ לא תיליף מיניה יולא דופן ומהרש"ל פי' דבעינן אחר אינה חשובה גיורת כו' ולא הוי דומיא דלכם כו' עכ"ל [א] אינו נכון דלמאי דתלי לה במצות טומאת לידה נמי לאו טעמא משום דלא הוה דומיא דלכם כדמוכח מיולא דופן ודו"ק : בד"ה כגון שלקח כו' אלא ודאי זה לקח ספחה וזה לקח עובר הוי שפיר דומיא דלכם כו' עכ"ל דאע"ג דלא קנה הספחה כיון דקנה העובר והוא בעולם במעיה הוי דומיא דלכם משא"כ בלוקח ספחה לעוברה כיון דהעובר עדיין אינו בעולם והספחה הרי לא קנה לא הוי דומיא דלכם למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ודו"ק : בא"ד ועוד אומר ר"י משום דהנך קראי כו' כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים עכ"ל וכן נראה ליישב למאי דמסיק לת"ק יליד בית נימול לח' היינו כגון שלקח ספחה ע"מ שלא להטבילה דלאו דומיא דלכם הוא ודאי דבמקנת כסף נמי ה"מ למימר כה"ג בלקח ספחה מעוברת ע"מ שלא להטבילה דלאו דומיא דלכם הוא ונימול לח' אלא די"ל דגבי מקנת כסף כיון דמצי לאשכוחי בכה"ג דהוה קודם מתן תורה ניחא ליה טפי אלא ביליד בית הוא דליכא לאשכוחי אלא לאחר מתן תורה בלקחה ע"מ שלא להטבילה וק"ל : ודע שרש"י פי' בחומש על פסוק קמא שנאמר בו לח' ימים יליד בית שילדתו השפחה בבית מקנת כסף שקנאו משנולד עכ"ל והוא לכאורה אינו לפי ההלכה דמקנת כסף שבפסוק ראשון נמי ילדתו בבית אלא שלקחה מעוברת ומקנת כסף שקנאו משנולד שפי' רש"י הכא בפסוק ראשון היינו שלקח ספחה וולדה עמה דנימול לאחד האמור בפסוק שני וי"ל דלשון לידה שבפי' רש"י בחומש אינו לידה ממש רק לשון עיבור דע"כ לכך קרי ליה יליד בית בפסוק ראשון ע"ש שהעיבור היה בביתו של ישראל דהלידה במקנת כסף שבפסוק ראשון נמי בבית הוא וזה שאמר יליד בית שילדתו השפחה בבית דהיינו שנתעברה בבית של ישראל ומקנת כסף שקנאו משנולד דהיינו שקנאו משנתעברה כבר ומצינו לשון לידה בזכר ע"ש עיבור דלידה ממש אינו נופל בו גם מה שפירש"י בחומש בפסוק שני המול ימול יליד ביתך כו' ללמדך שיש יליד בית נימול לאחר ח' ימים כו' עכ"ל שינה לשון התלמוד דקאמר הכא רבא לרבות שנימול אף ליום א' כפירש"י הכא בסוגיא שמעתין ואולי כי טעות נפל בפירש"י בחומש שהיה כתוב בו נימול לא' בד' כדאמרי' בשמעתין וטעה הטועה דנימול לאחר בריש ופי' בו דהיינו לאחר ח' ימים וכן נראה מדברי הרא"ם שלא היה כתוב בו בפירש"י אלא נימול לאחד בד' אבל דברי הרא"ם בעצמם בזה תמוהים שכתב דתרי קראי כתיבי כו' ומשתברא דיליד בית הנימול לח' הוא כשלקח ספחה מעוברת וילדה בתוך ביתו וכ"ש כשנתעברה וילדה בתוך ביתו שהוא בכלל ימול לכם כשלכם ויליד בית הנימול לא' כו' או כשלקחו שנים ספחה אחת זה הספחה וזה העובר כו' עכ"ל שכל זה אינו ע"פ סוגיא דשמעתין דספחה מעוברת וילדה בתוך ביתו אינו בכלל יליד בית אלא בכלל מקנת כסף הנימול לח' גם כשלקחו שנים ספחה אחת זה הספחה וזה העובר כו' אינו בכלל יליד בית הנימול לא' אלא בכלל מקנת כסף הנימול לא' ולפום חורפיה לא עיין ודו"ק :

דף קלו תוס' בד"ה מימהל היכי כו' ועוד אמרי' לקמן נפל מן הגג כו' ואי בודאי בן ח' איירי היכי תיסק אדעתיה לומר דברי הכל חי כו' עכ"ל דאע"ג דבפרק הערל קאמר דרבי סבר אפי' בודאי בן ח' דחי הוא ותלינן דבר ז' הוא ואשתהי היינו דוקא לאחר ששהה ל' יום דהא דמוקמינן התם כרשב"ג ס"ל דבעי נמי ל' יום וכן כתב שם הרא"ש בהדיא דרבי בעי נמי ל' אבל הכא בנפל מן הגג כו' ותוך ל' ליכא מאן דס"ל דחי הוא בודאי בן ח' ואביי נמי דבעי למימר כתנאי כו' ומ"ד דשחיטתו מטהרתו בודאי בן ח' סבר דחי הוא אין רצונו דחי הוא ולא הוי בכלל נפל אלא דחי הוא לכך מלתא דאינו כמחתך בבשר והויא חבורה כסברת המקשה הא לא שהה ספיקא הוה מימהל היכי מהלינן כו' דהוה ס"ל למקשה דאע"ג דנפל הוה ה"ל מחתך עושה חבורה וכן פירש"י בהדיא דאהך מלתא קאמר כתנאי אבל נפל הוה לכ"ע כיון שהוא תוך ח' ודו"ק : בא"ד והשתא נמי א"צ לדקדק מכלל דבלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות כו' עכ"ל ר"ל השתא דשמעינן אדשמואל בהא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג בכולה מלתא סמכינן עליה דרשב"ג בסתם ולדות נמי איירי מדנקט הלכה כרשב"ג ולא נקט רבי וע"כ דשמואל הוה ידע דפליגי רשב"ג ורבנן בסתם ולדות ואין אנו צריכין לדקדק ממלת כל דרשב"ג בסתם ולדות נמי איירי כמ"ש התוס' לעיל אבל למאי דמבעיא ליה מעיקרא אי פליגי רבנן עליה בסתם ולדות ע"כ הא דפסיקא ליה מיהא דרשב"ג בסתם ולדות נמי איירי היינו ממלת כל כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק : בפרש"י בד"ה שפיסק כו' חיות מעט כו' נ"ב אבל סתם מת בתוך ל' הוי כאכלו ארי כדמוכח לקמן עכ"ל מהרש"ל ועיין בזה בר"ן בארוך בשם רבינו יונה והרז"ה : ע"ב תוס' בד"ה דתניא הזכר כו' והא אדרבה צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס כו' עכ"ל ר"ל מדאיצטריך מיעוט בערכין דלא הוי זכר ש"מ דלגבי מילה הוי זכר אע"ג דממעט ליה נמי בערכין מנקבה ליכא למשמע מיניה מדאיצטריך דבמילה הוה נקבה אלא דהוה נקבה מצד נקבותיו במלתא דשייך בנקבה אבל דהוי נמי זכר מצד זכרותו לגבי מילה מדאיצטריך למעטיה מזכר בערכין וק"ל : בא"ד ועוד אומר רבי כו' ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יושב ובטל כיון כו' עכ"ל ודאי דכן הוא כדברי מהרש"ל שהוא תירוץ

קרני ראם

[א] אינו נכון כו'. נ"ב איני מבין השגתו :

נמוקי הגרי"ב

דף קלו ע"א בתוס' ד"ה ממהל כו'. עיין מהרש"א בדבור הראשון שהביא דברי הרא"ש . ולא ידעתי למה לא הביא מדברי התוס' כאן . ונראה מדבריו להעמיס בדברי התוס' מצד הסברא ואינו מוכרח כ"כ דהתוס' דקדקו והוכיחו מדקאמר אביי נפל מן הגג כ"ע כו' ואיך שייך כ"ע הא רבנן לא סברי כן ע"ש היטב ומתורץ קושית המהרש"א עיין בזה היטב . ולהבין דברי התוס' באמת הארכתי בחי' על התוס' . שם במהרש"א בדבור השני במה שפירש בדבריהם שא"צ להוכיח מכל רק נסמוך על דברי שמואל מכח הוכחתם נימא דגם שמואל הוכיח כן דרשב"ג איירי אף בסתם ולדות ממלת כל נ"ע . והיותר נכון קשור דבריהם כן אחרי שהניחו למונח קיים דר' ורשב"ג לא פליגי אהדדי בבן ח' ודאי . וא"כ מאי מוסיף רשב"ג ארבי אי לא מיירי אף בסתם ולדות מוכח מזה דרשב"ג מיירי אף בסתם ולדות ובזה מוסיף אדרבי . ותי' זה מבואר כמו כן בתוס' יבמות דף פ' ע"ב ד"ה כיון כו' . ע"ש ועיין בחלופי הגרסאות כאן . וזה פשוט וברור ובחי' הארכתי :

מהר"ם

אפי' לר' יונתן אבל לר"ש דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר לא צריך שום קרא לא למילה בזמנה ולא לבינוני א"כ קרא דבשרו למאי אתא לכך פריך בגמ' דוקא לר"ש : ד"ה ותנן גבי פסח כה"ג כו' מ"מ לאלומי פיסקי דמילה פסק נמי גבי פסח מקשין התלמידים א"כ ל"ל לגמ' למעבד צריכותא אי אשמעינן גבי מילה כו' דליכא כרת ואי אשמעינן גבי פסח דלא נכרתו עליה י"ג בריתות נימא דמש"ה איצטריך לפסוק הלכתא גבי פסח ומילה דתילף מינה שפסק ברור הוא ויש לתרץ דלא מצי למימר דלכך איצטריך לפסוק גבי פסח ומילה כדי לאלומי פיסקא בלא צריכותא דעביד דבשלמא השתא דקאמר אי אשמעינן מילה משום דליכא כרת וכו' לכך כשפסק ג"כ גבי פסח דאיכא כרת ואפ"ה מכשירין אין דוחין השבת הוי שפיר אלומי פיסקא וכן אי אשמעינן גבי פסח לחוד ה"א משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות וכו' לכך כשפסק ג"כ גבי מילה הוי אלומי פיסקא אבל בלא הני סברות ליכא אלומי פיסקא ויש מקשין דלפסוק גבי פסח לחוד ואנא ידענא דהנפקא מינה הוא לענין מילה דאל"כ הוי הלכתא למשיחא וזה ג"כ אינו קשיא דאע"ג דהוה ידעינן דהנפקותא הוא לענין מילה מ"מ לא הוה ידעינן שפסק ברור הוא אבל השתא דפסק בתרווייהו גבי פסח ומילה אע"ג שיש בזה חומרא מה שאין בזה הוי שפיר אלומי פיסקא ופסק ברור וק"ל : ע"ב בגמ' וד' מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה מפשיט הפסח עד החזה והיינו פירשה ר"ל דכיון שהגיע עד החזה נקרא פרישה : בא"ד דיכול להוציא אימוריו בלא נימין פי' שערות של צמר הנדבקים באברים וע"ל פרק כל כתבי דף קט"ז :

דף קלד ע"א ברש"י ד"ה חספניתא וכו' ואני אומר שהוא מין שחין שקורין וכו' והוא החרס שכתוב בתורה כצ"ל : חזי לחולה שאין בו סכנה הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור יבפלו בחייך והאי נמי חולה כצ"ל ור"ל האי נמי פי' חש במעיו חולה הוא :

דף קלה ע"א בתוס' ד"ה לא נחלקו על נולד כשהוא כו' עד ור"ח פסק איפכא וכו' דאיהו פסיק כרשב"א מדפליגי רבה ורב יוסף אליביה ועיין באלפסי ובאשר"י : ד"ה מפני הסכנה וכו' ולא היישינן שמא תפלטל וכו' אע"פ שמלאכת שאין צ"ל . חמיר וכו' נראה דשרי מידי דהוה וכו' כצ"ל : ע"ב בגמ' דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח' בשלמא לר' חמא משכחת וכו' כצ"ל :

דף קלו ע"א בגמ' ועביד לחו עיגלא תילתא וכו' כצ"ל : בתוס' ד"ה מימהיל וכו' דלקטן מוקמינן וכו' עד והשתא נמי א"צ לדקדק מכלל דבלאו וכו' ס"א מכלל דבלאו הכי וכו' כמו שתוכחתי כצ"ל : ע"ב בתוס' ד"ה ואם אשת כהן היא וכו' דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם וכו' והא דקתני התם אם כנסו דוקא דיעבד היינו משום חלוצת אחיו ולא משום כהונה ע"ש : ד"ה דתניא הזכר וכו' הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלא מיתורא דואם כו' והא דאיצטריך כל זכר וכו' לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור כו' כצ"ל : בא"ד ועוד אומר רבי דההוא קרא וכו' כצ"ל ותירוץ הוא אקושיא דלעיל : בא"ד כיון שאינו מחייב

שום

חכמת שלמה

הכרעיים וגם אחר גמר ההפשט קורע את לבו ומוציא את דמו ואח"כ חותך את הידים אלא שכן תחלה לחיתוך שאר אברים : בא"ד ולהוציא אימוריו בלא נימין כו'. נ"ב פי' שעכשיו לא יתלכלכו בצמר של בהמה שהרי הופשט עד החזה כדלעיל פ' כל כתבי דף קי"ז : בד"ה מהו דתימא כו' עלה דדם כו' הד"א : בד"ה קמ"ל מדקתני במתני' כו' כצ"ל : תוס' בד"ה גדול בהדיא כו' גדול שלא מל כו' כצ"ל :

דף קלד ע"א גמ' הוא ניהו דמתמיר כו' כיסתתא לפלגא אמר אביי כו' : שם הצלתי בו ולא ראיתי בו דם ברית נמתק : שם המתינה לו עד שנבלע בו כו' כצ"ל : רש"י בד"ה לפניה לסטריה כו' החלוק מעל המילה כו' כצ"ל והד"א : בד"ה כיסתתא כו' כיס כו' מתוכו בתוך החלוק כו' כצ"ל : בד"ה וליעפפיה כו' ראש העליון החלוק כו' כצ"ל : בד"ה לכרכי הים הס"ד : בד"ה ה"ג כו' ירוק הצלתי בו הד"א : ע"ב רש"י בד"ה אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין ביום הראשון קאמר ולא איירי כו' כצ"ל : בד"ה אמר אביי כו' אתקפתא זו כדשני ליה כו' כצ"ל : בד"ה ערלתו כו' דכהאי קרא וביום השמיני כו' בשבת כתיב כו' כצ"ל (עיין במהרש"א) : תוס' אחר ד"ה ואין מונעין נ"ל ד"ה הלכה כר"א בין בחמין שהוחמו בשבת כו' פי' שהוחמו ע"י נכרי מעצמו ולא שיאמר לנכרי בשבת שיחמם כדמוכח בעירובין דאמר ניבייליה לאימיה וניחום אגב אימיה ע"כ . ונ"ב וכן באשר"י אלא שכתב לאחר המילה מחמם אפי' הישראל עצמו ע"ש :

דף קלה ע"א רש"י בד"ה חיישינן הא דאר"ש בן אלעזר כו' ולענין שבת ודאי כו' כצ"ל : בד"ה ה"ג כו' דלא נחלקו בדבר זה אלא כו' כצ"ל : תוס' בד"ה מפני הסכנה כו' ולא ידע רשב"א מאי איריא כו' כצ"ל : ע"ב גמ' רבי חמא אמר הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית הנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד ות"ק כו' שלקח ספחה מעוברת כו' כצ"ל : רש"י בד"ה ה"ג כו' דרב אחאי כילד כו' שנימול לח' לקח כו' ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד כו' ילדה זה יליד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא' בשלמא כו' דהא דלא גרס בשאלתות כגון שלקח זה ספחה וזה עוברה משום כו' שנימול לאחד כצ"ל והד"א והוא ס"ד : בד"ה מקנת כסף כו' מעוברת וילדה כו' כצ"ל : תוס' בד"ה כתנאי יש יליד בית כו' דבעינן אחר אינה חשובה כו'. נ"ב פי' ולא הוי דומיא דלכם וק"ל . (עיין במהרש"א) :

דף קלו ע"א רש"י בד"ה לאכלה כו' מפרסת פרסה ואיננה מעלת גרה וגו' כו' ודאי לאכלה כו' כצ"ל והד"א : בד"ה שפיסק כו' חיות מעט כו'. נ"ב אבל סתם מת בתוך ל' הוי כאכלו ארי כדמוכח לקמן ודו"ק : בד"ה הוי אכלה מיניה כו' ממקום אחר ואמר ספיקא כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א) : תוס' בד"ה מימהל היכי כו' היינו בסתם ולדות כו'. נ"ב פי' ורבנן פליגי עליה בתרתי בודאי בן ח' ושהה רשב"ג חושבו כחי גמור ואמרי' אשתהי ורבנן חשבי ליה כמת והיכא שאינו ודאי בן ח' אלא ספק כסתם ולדות רבנן חשבי ליה כחי אפי' לא שהה ורשב"ג סבר איפכא מאחר דלא שהה לא חשבינן ליה כחי : ע"ב רש"י בד"ה הזכר כו' ואנדרוגינוס והא כו' הד"א : תוס' בד"ה דתניא הזכר כו' ועוד אומר רבינו

דההוא

אמר דכגבה אם איתו קדוש הוי קולא וכמ"ש התוס' בהדיא פ' המפלת אבל דברי התוס' כאן מגומגמים ויש בהם עירבוב וכצ"ל תחלתו וסופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחוייב שום קרבן עכ"ל כצ"ל: בד"ה הזכר כו' טומטום קדוש מספיקא משום דבכל כמה דמלינן לאוקמא קרא למעט אנדרוגינוס ממעטינן כו' ולית לן לאוקמי קרא למעוטי טומטום כו' עכ"ל ר"ל דהיכא דליכא אלא חד מיעוטא אית ליה לרב חסדא דליכא לאוקמא מסברא אלא לאנדרוגינוס דהוי בריה בפני עצמה לרב חסדא ולא למעוטי טומטום דלא הוי רק ספיקא אבל היכא דאיכא יתורא מיעוטא ודאי דמעטינן מיניה נמי טומטום אפי' לרב חסדא דומיא דעשירי ספק ובהרת ספק וכל זה לרב חסדא דס"ל אנדרוגינוס בריה הוא אבל למ"ד אנדרוגינוס ספיקא הוא אדרבה לית לן לאוקמי כלל אפי' יתורא דקרא למעט אנדרוגינוס כדפריך התם גבי אנדרוגינוס אילטריך קרא למעוטי ספיקא וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל: בא"ד וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה טומטום שראה לובן כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דרב חסדא נמי לא קאמר ממסברא אית לן לאוקמא קרא לאנדרוגינוס ולא לטומטום דהוי ספיקא אלא למ"ד דאנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוי והשתא כיון דרב ס"ל בהדיא בפ' הערל כמ"ד דאנדרוגינוס נמי ספיקא הוי וכמ"ש התוס' לקמן א"כ ליכא שום סברא לאוקמא מיעוטא טפי באנדרוגינוס מלאוקמא בטומטום ואדרבה באנדרוגינוס איכא למיפרך אילטריך קרא כו' וכמ"ש התוס' לקמן וצ"ע: בא"ד מיהו הא ל"ק דה"א כשראה לובן ואודם כא' יתחייב ממ"נ כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור דהא לפי מה שכתבו לעיל בהך דבכורות דפריך גבי אנדרוגינוס אילטריך קרא למעוטי ספיקא כו' דאם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטו שלא יהיה קדוש כו' א"כ תיקשי נמי הכא כיון שהאנדרוגינוס ספק למה ימעטו כשראה לובן ואודם דאם הוא זכר יתחייב ללובן ואם הוא נקבה יתחייב אאודם אבל דבריהם מבוארים בזה בתוס' פרק המפלת וז"ל שם דהתם בבכורות פריך שפיר דממעט אנדרוגינוס מהזכר יתירא דכתיב גבי עולה ולהכי פריך אילטריך קרא למעוטי ספיקא כיון דקמי שמיא גליא אם נקבה הוא אמאי צריך למעוטי ואם הוא זכר ובא למעוטי משום דמשונה משאר זכרים א"כ ש"מ דזכר הוא ולא ספק אבל הכא דכתיב מזכר ועד נקבה איכא למימר דממעט ליה משום דמשונה הוא והוי ספיקא משום דלא ידענא אי מזכר ממעט ליה והוי זכר או מנקבה ממעט ליה והוי נקבה כו' עכ"ל ע"ש וע"פ דברים אלו יתפרשו דבריהם דהכא שהקשו בזה תימה כיון דסבר רב אנדרוגינוס ספיקא הוא אמאי קאמר רב מזכר ועד נקבה זכר ודאי כו' ר"ל דקשיא להו אלישנא דתלמודא כיון דאנדרוגינוס ספק הוא לא הל"ל למעוטו מזכר ודאי ונקבה ודאית דמשמע ולא אנדרוגינוס שהוא ספק דלא אילטריך למעוטי ספיקא אלא שימעטו משום דמשונה הוא והכי הל"ל דאם הוא זכר ימעט אנדרוגינוס מזכר משום דזכר משונה הוא ואם נקבה הוא ימעט אותו מנקבה משום דנקבה משונה הוא והתוס' דהכא קצרו קצת בדבריהם בזה ומה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' פ"ק דחגיגה ע"ש בחידושינו באורך:

דף קלז ע"ב בד"ה אבי הבן כו' והדר המברך אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ונראה כו' עכ"ל דלמול נמי להבא משמע ואפ"ה אומרה אחר שמל אלא ע"כ דאית לן למימר דלשעבר נמי משמע כמ"ש התוס' לקמן וה"נ איכא למימר במילת קטן דנראה שזהו כנגד ברכת אבי הבן וק"ל: בא"ד ברוך כורת הברית דמשמע דכל זה הוא אחר המילה כו' עכ"ל ר"ל דומיא דכורת הברית במילת קטן דהיא לכ"ע אחר המילה ודו"ק: בד"ה ידיד כו' וג' האבות נזכרים חק בשארו שם הוא יצחק כו' עכ"ל בתוס' פרק כל המנחות דבריהם מבוארים יותר וז"ל אור"ת ידיד מבטן היינו אברהם שנקרא ידיד כדאמרי' הכא וקדשו הקב"ה מבטן שדורש במדרש דכתיב באברהם כי ידעתיו וכתיב בירמיה בטרם אצרך בבטן ידעתיך חוק בשארו שם זה יצחק שקראו הקב"ה יצחק עד שלא נולד וצאצאיו ט' עכ"ל ע"ש ונראה לפרש לפי דבריהם דשארו קאי על אברהם ואין שארו אלא אשתו ור"ל דבעוד שהיה יצחק בבטן אשתו של אברהם שם חק לו וק"ל: סליק פרק רבי אליעזר דמילה

ח"א דף קלז ע"ב אשר קדש ידיד כו'. עי' פירש"י ותוס' ועי"ל דאכלל ישראל אמר אשר קדש ידיד שקראן הכתוב ידיד כדכתיב מה לידידי בביתי וגו' כפירש"י לפי פשוטו בספר ירמיה וכתיב את ידידות נפשי וגו' ואמר בהם מבטן עש"ה העמוסים בני בטן ואמר חוק בשארו שם לא כשאר חוקים שאינן בגופו של אדם כמו התפילין והציצית אבל זה החוק הוא למטה בגופו של אדם כההיא דפ' התכלת שכתבנו לעיל ואמר וצאצאיו של אברהם הנזכר לעיל חתם באות ברית קודש שהמילה היא אות ברית כמ"ש לאברהם והיה לאות ברית ביני וגו' והוא חותם הקודש ע"ש גדר ערוה דכ"ת שתמלא גדר ערוה נאמר בו קדושה וכמ"ש שהמילה באה למעט האות המשגל ועל כן בשכר זאת צוה הקב"ה לאברהם להציל ידידות שאריתנו דהיינו גופינו משחת דהוא הגיהנם כמ"ש בפ' עושין פסין שאברהם יושב על פתחו של גיהנם ומסיק חתם למי שאין בו דבר ערוה ועבירה וכל הבא על הנכרית נמשכה ערלתו ולא מנשקר ליה והיינו למען בריתו אשר שם כו' ודו"ק: שאלמלא דם ברית חקות שמים וארץ לא נתקיימו כו'. מפורש פ"ד דנדרים ע"ש: סליק פרק רבי אליעזר דמילה

פרק תולין

דף קלח בתוס' בד"ה כסא גלין כו' אלא הייט מטה שפורסין ט' ואסור משום אהל כו' עכ"ל הך מטה דפ' כירה ודאי לאו משום איסור אהל קאמר אלא משום שמא יתקע כדאמר בהדיא התם אלא כסא דהכא באיסור אהל איירי ושגירת לישנא דמטה דהתם נקטו הכא מטה, במקום כסא גם משום דראייתם מפוריא דאסור ממטה למעלה וק"ל:

בד"ה בעא מיניה כו' והריב"ש פי' התם שכשהיה עוסק באימרי שאלו כו' עכ"ל פי' כשהיה עוסק באימרי דרבי והיינו אבעיא מליעתא שהשיב לו עלה דאף בחתול אין דרוסה לו וק"ק אמאי שבקי קמייתא שהיה עוסק בעופות ושאל אם יש דרוסה לחתול והשיב לו דאף לחולדה יש דרוסה וק"ל: ע"ב בתוס' בד"ה שאין בשיפועה ט' ואין נראה לר"י כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל ול"נ לפרש שאין בשיפועה טפח תוך גובה י' כו' ר"ל שיהא למטה ב' טפחים כו' עכ"ל וא"א לומר כן דע"כ אם הוא טפח בפחות מג' סמוך לגג מתרחב בגובה י' יותר מג' טפחים דבכל ג' טפחים גובה עכ"פ מתרחב הגג טפח כשיעור שהיה מתרחב בפחות מג"ט הסמוך לגג וא"כ הכי ב' לא אמרן סותרים אהדדי דהא בים בשיפועה נמי טפח למטה דהייט שמתרחב למטה ב' טפחים בגובה י' לא הוי בפחות מג' סמוך לגג טפח ואסור ללא אמרן בתרא ולפי לא אמרן קמא מותר ודו"ק: בגמ' אלא לידע אם ראשונה היא אם שניה כו' ק"ק למאי דמסיק דמספקא להו בהא דתניא יכול יהו הכלים מטמאין באויר כלי חרס כו' אמאי לא קאמר כדמעיקרא דמספקא להו בטומאה וטהרה גופיה ובכלי שטף אם יטמא באויר כלי חרס משום דכמאן דמלי טומאה הוא אם לאו י"ל דודאי הך מלתא דברייתא ודאי נמי דהוו ידעי דמדכתיב בקרא מכל האוכל אשר יאכל אוכל מטמא ט' ואין כלים מטמאין מאויר כלי חרס אלא דאין מבין הייטו דלא הוו ידעי טעמא דהך מלתא דלהכי קאמר קרא דאין כלים מטמאין באויר כלי חרס משום דלא הוה כמאן דמלי טומאה ולכך הוה מספקא להו שפיר באוכל שמטמא באויר כלי חרס אם הוא ראשונה או שניה ודו"ק:

ח"א דף קלח ע"ב כשהוא אומר כו'. לכאורה קשה כיון דמקרא דכתיב בתורה ליכא למילף אלא מכח קראי דנביאי לא הוה ליה לאתויי אלא האי קרא דנביאים דמפורש ביה דאבדה חכמת וגו' דהיינו תורה וי"ל דמייתי האי קרא דתורה משום פירושא דקרא דנביאי דמאי לשון הנני יוסף להפליא וגו' ומאי לשון הפלא ופלא כפול אבל השתא דהפלאה זו שנאמרה בתוכחה והפלא ה' וגו' היא שכחת התורה יתפרש האי קרא דנביאים שפיר דבתוכחה לא נאמרה רק חד והפלא ואפשר שיתפרש על שכחת הנסתר של התורה ובא הנביא לומר הנני יוסף את העם להפליא על פליאה א' דכתיב בתוכחה דהיינו הנסתר אלא שיהיה הפלא ופלא שתהיה הפליאה כפולה בהם דהיינו שגם הנגלה של תורה תשתכח כדמסיק ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה עתידה אשה כו' ופי' בה הכפול חכמת חכמיו תאבד בנגלה ובינת נבוניו תסתתר בנסתר ודו"ק: כי לא תשכח כו'. דוענתה השירה הזאת דכתיב בהאי קרא משמע ליה כל התורה וכן כתבו לכם את השירה הזאת וגו' מוקמינן לה בפרק כ"ג בתורה שצריך לכתוב ס"ת ומאן דפליג לעיל ואמר דהתורה תשתכח מוקי ליה האי קרא כי לא תשכח וגו' בשירה גופה וק"ל:

דף קלט בתוס' בד"ה וליתן ליה לתינוק ט' ולא דמי לכוס דיוה"כ כו' כיון שנעשה מנהג לשתות בכל שנה כו' עכ"ל וכשותא דשמעתין נמי כמו מנהג הוא לזרוע בכל שנה ושנה ועיין בר"ן וק"ל: ע"ב בפירש"י בד"ה מת ביו"ט ראשון כו' מת שנשתהה כגון שמת בשבת ולמחר כו' עכ"ל מפירושו נראה דרבא דוקא באשתהי איירי וקשה דא"כ מאי מייתי אהך דבני בשכר דדוחק הוא דמיירי נמי דוקא באשתהי ויש ליישב דלפירושו נמי הא דקאמר רבא מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל איירי אפי' בלא אשתהי וכדמוקי לה רב אשי התם ועיין ברא"ש בזה בפ"ק דבילה ודו"ק: תוס' בד"ה יו"ט שני כו' ושמע רבי דטעמו משום דמסיק רבינא כו' ושלח להו ר"ת בני בשכר אינן בני כו' עכ"ל ר"ל אף שאלה להם מטעמא דבני בשכר אינן בני תורה כו' ואתי לזלזולי ביה כמ"ש התוס' לבסוף עיקר טעמו היה כמו ששמע רבי משום דמסיק כו' וגם יש לירא פן ילוו השרים כו' כן נראה מדברי התוס' פ"ק דבילה וק"ל: בד"ה הלא דבישרא כו' במוקצה לטלטל ס"ל כר"ש כו' והשתא א"ש באיסור דהלא כעין כישא דירקא כו' עכ"ל ר"ל דכמו שהירק גופיה ודאי חזי למאכל בהמה ושרי לטלטל אלא בכישא של הירק דהייט בדבר שאוגדין בו הירק קמיירי אם הוא חזי אם לאו כו' בתלא דבישרא ודכוורא לא איירי בבשר ודגים גופיה אלא בתלא של בשר ושל דגים דהייטו דבר שתולין בו בשר ודגים וק"ל: בפרש"י בד"ה ונותנין בילה כו' ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שינוי כו' עכ"ל הקשה לי אחד מהחכמים לפר"י הלוי מאי קפריך מהך מתני' דהכא בפ' ר"א דמילה הא דקתני התם אין מסננין החרדל במסננת שלו דאימא דהתם אסור חרדל במסננת שלו דליכא שינוי משא"כ הכא בילה במסננת של חרדל דהוי שינוי לפי' ר"י הלוי ונראה ליישב כיון דהתם ביו"ט קמיירי כפירש"י שם דביו"ט קמיירי הך דאין מסננין את החרדל במסננת שלו קפריך שפיר כיון דהכא בשבת שרי ע"י שינוי ה"ל למשרי ביו"ט בלא שינוי כלל כהך דלקמן דהני פלפלין מידק דייק חדא חדא בשבת משום שינוי וביו"ט שרי אפי' בלא שינוי כמ"ש התוס' שם ודו"ק:

ח"א דף קלט ע"א במקום א' כו'. ר"ל אפי' במקום א' מכל המקומות שזכר לא ימצאו הלכה ברורה כדמשמע קרא דגם אחר שישוטטו בכל המקומות לא ימצאו וק"ל: לפיכך כו' פורעניות כו'. מפירש"י נראה דמלת לפיכך קאי אדלעיל אג' עבירות שזכר ולא משמע כן גם יש לדקדק במה שאמרו אלא שתלו בטחונם במי שאמר כו' הול"ל לישנא דקרא שבטחו בה' כדכתיב ועל ה' ישענו ונראה ע"פ מה שכתבנו בריש פ"ק דב"ק שפורענות אש היא הקשה שבכל פורענות שמכלה את הכל וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ע"ש באורך ולזה אמר שכל פורעניות וכו' היינו פורעניות אש הכולל כל פורעניות שהוא מכלה הכל לא באה אלא בשביל דיינים כמו שהיה בסדום כמפורש פ' חלק והוא הטעם שהדין ישר הוא קיומו של עולם וההיפך המעוות משפט הוא מהרס קיומו של עולם והיה ראוי לבא עליהם פורענות זה המכלה הכל אלא לפי שבטחו במי שאמר והיה העולם דהיינו כיון שברא באמירה יקיימו ג"כ הוא גם אם אנו מעוותים המשפט לפיכך ר"ל שתלו מיהת בטחונם בו מביא הקב"ה עליהם ג' פורעניות על ג' עבירות לא בכליון גמור כמו בסדום דהיינו ציון שדה תחרש ויהיה ראוי לזריעה וירושלים לעיים והר הבית לבמות יער שיהיה מיהת דבר הצומח ולא כליון גמור כמו בסדום שנאמר בו וה' המטיר וגו' גפרית ואש וגו' ויהפוך את הערים וגו' וצמח האדמה וק"ל: אין ירושלים נפדית כו'. אי בטני

חכמת שלמה

דהשתא כו' כצ"ל. וכ"ב תירוץ הוא כדמוכח להדיא בפ' המפלת בתוס': בא"ד הלכך לא שייך התם כו'. כ"ב פי' והוא קולא כמשמעו שאינו קדוש כלל ולא משום שהוא יושב בטל ולא צריכא להאי שינויא דחיקא דלעיל ודו"ק: בד"ה הזכר ולא טומטום כו' אלא טומטום ודאי צריך קרא שיש מהן זכרים כו' אנדרוגינוס דממעטי כו' וקשה לרבי אמאי כו' הא אשה לא כו' כצ"ל:

דף קלז ע"א גמ' שני ימים של ר"ה כו'. כ"ב כאחרים דלית להו דהיית אד"ו א"כ כה"ו קאמר ודו"ק: רש"י בד"ה א' למול כו' בשבת ר"א כו' הד"א ונרשם גמ' בסה"ד: בד"ה נולד בין השמשות נימול לט' שהרי ליום ח' כו' לט' היה היום כו' כצ"ל והד"א: סליק פרק רבי אליעזר דמילה

תולין פרק עשרים

דף קלח ע"א תוס' בד"ה כל נ"ל וכל הנהו כו' אפי' מלמטה למעלה כו' י"ל שיש להם מחיצות מ"ר כצ"ל: בד"ה מי סברת אדר"א קאי דר"מ כו' כצ"ל: ע"ב גמ' רב אמר אפי' חד נמי אסור כו'. כ"ב כן הוא באשר"י בפנים אבל בס"א גרסי' אמר רב גזירה שמא יתקע וכגי' זו משמע כפירש"י בהדיא ונכון: שם הא נמי מתני' היא כו'. כ"ב לאו דוקא ממתני' פריך הא עתידה תורה שתשתכח אלא קס"ד שדין פשוט הוא מן התורה כמו משנה התנא במשנה וק"ל: תוס' בד"ה שאין בשיפועה כו' ואין נראה לר"י כו'. כ"ב וכ"ל שאין בשיפועה טפח תוך גובה י' פי' שיהיה גובה י' ועדיין לא הוי שיפוע טפח ר"ל שיהא למטה שני טפחים אבל אחר שעברו י' טפחים גובה אפי' למטה רחב השיפוע הרבה אין בכך כלום ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף קלט ע"א גמ' האידנא לא ואידך שיכרות כו' כצ"ל: תוס' בד"ה ולישלח להו כו' לא צריכיתו ולא קי"ל כו' כצ"ל: ע"ב רש"י בד"ה ואומר כו' מיכוינא הס"ד: בד"ה שלא יעשה כו' כי עובדא דחול כו' כצ"ל: בד"ה לא ליהדק אינש ליגייתא כו' כצ"ל: תוס' בד"ה מ"ש מהא דתניא כו' פי' וס"ל כר"י ב"י דאמר מערימין לעיל בפ' כל כתבי וכ"ה להדיא בפ' מי שהפך כצ"ל והס"ד: בד"ה תלא דבישרא כו' ואמרי' לעיל כו' וכלא בשר אלא כו' כצ"ל: בא"ד והוי מוקצה מחמת מיאוס כו'. כ"ב פי' וכב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכ"ש מחמת איסור ולא אמרי' לעיל דמוקצה לטלטל

מהר"ם

שום קרבן מ"ר ר"ל והוי קולא: ד"ה הזכר ולא טומטום וכו' וכיון דאמרת דספיקא הוא איצטריך קרא כו' למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה וכו' כצ"ל: בא"ד ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם וכו' דהיכי נעביד מספיקא וכו' אסור לסמוך משום עבודה בקדשים אם לא כו' נ"ל להגיה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ועולת נדבה פסולה אם לא וכו': בא"ד וקשה לי לרב חסדא וכו' וכ"ת משום דאיכא קרא יתירא דדריש לה לטומטום וכו' כצ"ל: בא"ד ואם הוא נקבה ימעט אותו מנקבה וכו' ר"ל אם התורה חושבו זכר א"כ הוא מטועט מתיבת זכר וכן אם חושבו נקבה ממעט אותו מנקבה דהא ליכא ספיקא קמי שמיא ולמה תפס רב שניהם דמשמע דממעטו מכח בריה נ"ל ודו"ק:

דף קלז ע"א בגמ' רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש וכו' כן הוגה בספרים רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ וכו' כצ"ל: ושניהם לא למדוה וכו' ר"א סבר כע"ז מה ע"ז אמר רחמנא וכו' כצ"ל: לא נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיו לו וכו' על מה נחלקו על מי שהיו לו שתי וכו' כצ"ל: ברש"י ד"ה נולד לבין השמשות נימול לט' שהרי יום שמיני של מחר הוא נימול וכו' כצ"ל: ע"ב בתוס' ד"ה אבי הבן אומר וכו' ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וכו' כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו וכו' ר"ל וברכה זו קאי על ברכת האב שמברך להכניסו וכו' ומטילא גם ברכת האב הוא אחר המילה: ד"ה ידיד מבטן אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו וכו' כתב הר"ן ומנא לן דאברהם נתקדש מן הבטן י"ל דדלמא קי"ל דילפינן בג"ש דידיעה ידיעה באברהם כתיב כי ידעתיו ולהלן הוא אומר בטרם אצרך בבטן ידעתיך עכ"ל: סליק פרק רבי אליעזר דמילה

תולין פרק עשרים

בתוס' ד"ה דר"א עדיפא וכו' ונראה דבדאורייתא מודה ר"א כצ"ל פי' דבמלאכה שהיא אסורה מדאורייתא מודה ר"א שאסור לעשותה במכשירי אוכל נפש האפשרים:

דף קלח ע"א בגמ' ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכ"א וכו' כצ"ל: אמר רבה כוותי דידי מסתברא וכו' כצ"ל: וילון מותר לנטותו וכו' לשון האשר"י דאין אהל למחיצה בלא גג אלא היכא דעשויין להיתר טלטול או להכשר סוכה: בתוס' ד"ה כסא טרסקל וכו' וד"ה כל הנהו דאסרינן בביצה כו' הר"א: ע"ב בגמ' גזירה שמא יתקע וכו' בפירש"י משמע דאמלתיה דת"ק קאי: ברש"י ד"ה שמא יתקע כשמחבר לה רגל וכו' כצ"ל: בתוס' ד"ה שאין בשיפועה טפח וכו' ועוד קשה מלקמן גבי כפיפה מצרית כצ"ל פי' דלקמן משמע דאפי' טפח השיב אהל: בא"ד ובשם רבינו שמואל פירש וכו' כצ"ל:

דף קלט ע"א בתוס' ד"ה ולישלח להו וכו' ולא קי"ל כר' יאשיה וכו' כצ"ל: ע"ב בתוס' ד"ה יו"ט ב' יתעסקו בו ישראל וכו' ומעשה היה וכו' ולדידן אע"ג דליכא למיחש כו' פי' דליכא האידנא חברים אפ"ה יש לאסור כיון דמסיק הכי בגמ' דהאידנא דאיכא חברים וכו' אין לנו להתיר מה שכבר נאסר בגמ' גם מן הדין יש לאסור גם בזמן הזה אע"ג דליכא חברים משום דיש לירא פן יראו השרים ויצוו להתעסק במלאכתם וזה היה טעמו של ר"ת שכעס אלא שמה שמסיימו התוס' שלח להם ר"ת בני בשכר אינם בני תורה וכו' דמשמע שטעמו של ר"ת היה בשביל שבני מילוא"ן לא היו בני תורה זה סותר הדברים שכתבו למעלה ששמע ר"י שטעמו של ר"ת היה בשביל שמסיק שם והאיכא חברי כו' דשני טעמים הם ועיין במס' ביצה דף ו' שם בתוס' ד"ה והאידנא וכו' דמתחלה שלח להו ר"ת הטעם

דבני

יהירי בטלי כו' הכל מפורש פ' חלק ע"ש: **אלו הדיינין כו'**. מקרא זה בנבואה בבל כתיב אלא מדכתיב לעיל מיניה ונשאת המשל הזה על מלך בבל וגו' משמע ליה דמלך בבל הוא הנמשל ממנו והמשל הוא לדיינין כמו שהדיינין הן מטה ומקל לחזניהם הרשעים הרודין בעם שלא כדין להחזיק מעשיהן כך היה מלך דבבל מטה ומקל לרשעים שהן הכשדיים ושבט מושלים אלו ח"ח שבמשפחות כו' רש"י פי' שבט ג"כ מלשון מקל ויותר נראה לפרש לפי הדרש מלשון שבט ומשפחה שזה הת"ח שהוא משבטו וממשפחתו של הדיין הוא מחזיק דבריו גם אם שלא כדין היה דן וק"ל: **כי כפיכם כו'**. כפירש"י ע"י שוחד שלוקח בכף הוא מטה הדין וקוטל נשמתו ע"ש כי הדם הוא הנפש ועי"ל דם מלשון דמים ומעות וק"ל: **ולקדקד נזיר וגו'**. לאו נזיר ממש קאמר דהא כתיב ויגלח ויחלף וגו' אלא נזיר יין היה ונראה טעם שפירשו מיין לפי שקלקול המכירה בא להן מתוך אכילה ושתייה כמ"ש בפירש"י פ' וישב לרעות את צאן וגו' לרעות א"ע וכתיב וישבו לאכול וישאו עיניהם וגו' וכמ"ש הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אך קשה דודאי יוסף שהכירם שהם אחיו ניחא שהותר לו הנדר אבל הם שלא ידעו עדיין אם הוא יוסף למה הותר היום נדרם יותר מכל הימים שהיה יוסף פרוש מהם וי"ל מפני אימת המלכות התירו היום נדרם ומה"ט נמי לפי דעתם שתו שתם ייכם אע"פ שלעתיד יהיה אסור מדרבנן ולפ"ז איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשות עצמו והיה בין הנכרים אעפ"כ היה נזהר בפרישות יין וק"ל: **זכה לחושן כו'**. דבלבו יהורא דקרא הוא להורות שהיה שמח בכל לבו ולא שיהיה מראה עצמו לעיניו שהוא שמח ובלבו יתקנא בו והכי מפורש בש"ר ואמרו ע"ש הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים כו' ע"ש:

דף קמ ע"ב בד"ה הרישא פליג כו' וקא מכוין לאשווי גומות שלא יפלו כו' עכ"ל וכ"כ התוס' משום דלר"ש דבר שאין מתכוין מותר אבל מלשון התלמוד דאמר ואיבום של קרקע מי איכא למ"ד דשרי הא קא משוי גומות נראה דודאי משוי גומות והוי פסיק רישיה דמודה ר"ש וכ"כ הר"ן ע"ש:

ח"א דף קמ ע"ב בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא לא ליבלעי כו'. עיין פירש"י ועוי"ל דלא נפיש ליה ריפתא לא ליבלע ברכת המוציא משום דאינו בולע ליתן פרוסות המוציא בעין יפה וכבר אמרו דבע"ה בולע משום טוב עין הוא יבורך וק"ל: **ואמר** רב חסדא האי מאן כו' • בכולהו אמר בר בי רב דדרך עלה טובה קאמר להו משא"כ הכא משום בל תשחית נגעו בה ואחרים נמי מצויין עליה וק"ל: **ואמר** רב פפא האי מאן דאפשר למשתי שיכרא כו' ולאו מלתא היא כו'. ורב פפא לטובת עצמו אמרה שהוא היה עושה שכר כדאמרי' פ' ע"פ דאמר רב פפא אי לאו דעבדי שיכרא לא איעתרו וק"ל: סליק פרק תולין

דף קמא תוס' בד"ה הני פלפלי כו' דקשה למ"ד דשרי מוריקא לו משום דאין כל הקדירות כו' אם כן יהא מותר לקולרו כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ לאוכוחי מתבלין גופייהו דקאמר בהו טעמא דאין כל הקדירות צריכות תבלין א"כ יהא מותר לקולרו כו' אלא משום דאיכא למימר דמ"ד נמי טעמא משום דאין כל הקדירות כו' אית ליה נמי טעמא משום דמפיגין טעמן ותרתי בעי דלא ידע מאי בעי בישוליה ובדבר דמפיג טעמו אבל מהא דקאמר א"כ מוריקא על כרחך דליכא למימר הכי אלא דאיכא למימר כמ"ש התוס' דבעי נמי קלת הפגת טעם ומיהו לפ"ז משום מלח דבעי למתני שינוי לא הוה אילטריך ליה להאי טעמא דכל הקדירות צריכין מלח דאי נמי אין כל הקדירות צריכין מלח כמו תבלין ממש בעי שינוי כיון דלית ביה הפגת טעם כלל אלא דהאמת קאמר דתבלין נמי היכא דידע מאי בעי בישוליה צריך שינוי דתרתי בעי דלא ידע מאי בעי בישוליה וגם קלת הפגת טעם כמו מוריקא ודו"ק: **ע"ב** גמרא הב"ע ברפוי דתניא ר"י אומר אם רפוי כו' והשתא ה"מ לאוקמא הני תרתי ברייתות כרבנן והא ברפוי והא באינו רפוי וכן לרבא הוי מצי לאוקמא כר"א אלא כיון דתרוייהו סתמא קתני לאו משמע בהדא גוונא איירי ודו"ק: **תוס'** בד"ה במנעל כו' אמאי גזרי' בפ' מצות חליצה מנעל אטו כו' עכ"ל כנ"ל: סליק פרק תולין

פרק נוטל

תוספות בד"ה תינוק כו' והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור שלא הוציא כו' עכ"ל בים ספרים מוגה א"כ שלא הוציא כו' ואין צורך דהדא תירוצא הוא וה"פ דלגבי תינוק מת שא"ל לו לטייל ה"ל מלאכה שאיה צריכה לגופה ולגבי עצמו נמי אע"ג דצריך לו הא לא הוציא כדרך המוציאין וק"ל:

דף קמב בד"ה ונשדינהו כו' וא"ת מ"ש דלא שרינן לטלטל תינוק כו' וא"ת אפילו אין הכלכלה מליאה כו' עכ"ל הני קושיות אין כאן מקומם ויש ליישב ודו"ק: **בד"ה** ה"נ כו' אבל אם מונחת כו' כי הכא שהפירות כו' לא אמר שביק לה לטמאה כו' עכ"ל לא הוצרכו לזה בטמאה וטהורה אלא דבפירות ואכן מיירי שהם מונחים ביחד בלא שום כלי ובזה נוחין דברי התוספות שכתב מהרש"ל דלא נקט הכא אלא בפירות ואבן אבל טמאה וטהורה אין דרך להניח יחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו גם קלת קשה לדברי התוספות שלפנינו דאי איכא לאשכוחי נמי בטמאה וטהורה בכה"ג שהם מונחים ביחד בלא שום כלי אם כן לוקמא הך ברייתא דקתני בין שטהורה כו' ובין שטמאה למעלה כו' בכה"ג שהם מונחים בלא כלי דבהא לא אמר שביק לטמאה ושקיל לה לטהורה ויש ליישב דבברייתא ודאי [א"א] כיון דקתני בה נמי עם החולין ואין דרך תרומה וחולין להניחן ביחד בלא כלים ודו"ק: **בד"ה** שנפלה כו' ורש"י לא פירש כן בפרק גיד הנשה כו' עכ"ל ר"ל שפירש שם דבעי ק"ת של היתר וז"ש דמסקנא לא קאי התם הכי דמעיקרא ודאי בעי למימר מאה ואחד של היתר אבל במסקנא לא קאי כמ"ש התוס' שם ודברי רש"י הכא קלת מגומגמין גם בזה שפירש ומדמע עד ל"ט שכנגדו דמשמע דבק' של היתר ודאי דעולה וממ"ש בתר הכי ואם יש חולין יותר מק' כנגדו עולה משמע דבעי היתר יותר מק' ודו"ק: **ע"ב** בד"ה שאוכל מרובה כו' והא דמוקי לה בסוף פ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלפי' ר"ת הא דאוכל מרובה כו' ופסולת מרובה כו' לענין ביטול קאמר ומרובה בשיעורא קאמר אם כן ע"כ הא דמוקי התם הא דפסולת מרובה על האוכל כגון דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא לא קאי על הפסולת דההוא ודאי מרובה בשיעורא הוא אלא האוכל ממנו קאמר דזוטר בשיעורא ונפיש בטירחא הוא ולא הוי הקושיא התם פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ואפילו לטלטל כו' דהוה ליה כבוליה פסולת ילא חזי כפרש"י התם דא"כ לא הוי משני מידי בהא דזוטר האוכל בשיעורא לפירוש ר"ת דמה"ט תיבטל לגבי פסולת כסברת המקשה אלא לפי' ר"ת גרסי' התם כדגרסי ספרים אחרים פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי ר"ל פשיטא דנוטל האוכל ולא הפסולת דמי איכא דשרי כיון שהוא מרובה ומשני כגון דהאוכל מרובה וזוטר בשיעורא מ"ד כיון דנפיש האוכל בטירחא מיעוטא בטירחא עדיף ונוטל הפסולת קמ"ל דנוטל האוכל וכן פי' הר"ן שם לדעת ר"ת וכבר כתבנו כל זה בחידושינו פ"ק דביצה ע"ש: **בד"ה** לא שנו כו' דה"א אבן ודאי שרי בשכח שנראה טפי ככסוי אבל כו' עכ"ל ולא זו אף זו קתני במתני' אבל בהרתי דרב ליכא למימר הכי דהא כיון דאשמעינן בקמייתא דאע"ג דנראה ככסוי חבית אסור במניח אין צריך לומר בתרייתא דאסור במניח וק"ל:

דף קמג בד"ה התם כיון כו' אע"ג דבשער של אפונין כו' מ"מ הכא שרי כדפי' כו' עכ"ל אע"ג דגרעינין הוי כנולד מדמו להו הכך מיעיה נמי דהוי כנולד כיון דמבעו"י עדיין אין מסריחין אלא דמהכו בהו טפי הא דדעתייהו עלייהו מבעו"י כמ"ש התוס' התם ובהכי ניחא נמי דמייתי הכא אבני מיעיה מהא דאוד דנסבר כו' דה"ל נולד כפירש"י דה"נ הכא בבני מיעיה ה"ל כנולד ואסור אי לאו דדעתו עלייהו מאתמול וניחא נמי מה שהביאו התוס' לקמן ההך דגרעינין מהך דנבילה שנתנבלה בשבת דדמי נמי לנולד כיון שמתה בשבת ולא היה דעתיה עלה מאתמול ואין מקום שם לתמיהת מהרש"ל ודו"ק: **בד"ה** רבה מטלטל כו' ואטו לקנה דמיא היכי שרי לכתחלה כו' עכ"ל ר"ל דהא לא איירי הכא בשכח דאנוחי לקנה דמיא בשבת הוי לכתחלה ולא אמרו ביה לטלטל אגב באיסור מוקצה לרבה כי הכא בגרעינין דלא שרו אביי ורבא לעיל אלא בכיפין דחזי למזגא ובר יונה דחזי לאומנא וק"ל: **בא"ד** ואפי' לר' יהודה שרי אף לאדם חשוב כו' כנ"ל: סליק פרק נוטל

פרק חבית

ע"ב בד"ה ור' יוחנן כו' ואוכלה בשני וכן בילה כו' בשני אין כו' א"כ אמאי נקט הכא כו' כנ"ל: **בד"ה** הלכה כרבי יהודה כו' וי"ל דשייך טפי לגזור בבילה לפי שהיא עומדת

מהר"ם

דבני בשכר אינן בני תורה ובני מילוא"ן בני תורה ופליג שם הר"י על טעם זה משום דאשכחן דלכמה דברים אינן בני תורה וכו' ומסיק בסוף ועוד אומר ר"ת דבזמן הזה יש ג"כ יהודים שמשועבדים למלכות לעשות מלאכה ואם יראו שיעשו מלאכה למת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות ע"ש ועכ"פ דברי התוס' דהכא אינם מדוקדקים דהאי שמסיימי ושלח להם ר"ת אינן ענין למה שכתבו למעלה מזה וק"ל: **ד"ה** ציצית חשיבי וכו' שחשובים בעיניו שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית פר"ת כצ"ל והוא סה"ד פי' אע"ג שנעקרה ציצית אחת אעפ"כ הציצית הנשארות חשובים בעיניו מפני שדעתו ליתן ולצרף הציצית רביעית להציצית הראשונות ולפ"ז אפי' בזמן הזה דליכא תכלת אסור להוציאה ולאפוקי מפירש"י דשרי בזמן הזה ומה שכתבו התוס' אח"כ הא לא חשיבי ובטלי הוא התחלת דבור השני: **ד"ה** מ"ש מהא דתניא וכו' בספרים שלנו הוגה כך מ"ש מהא דתניא וכו' וס"ל כר"י דאמר מערימים לעיל בפ' כל כתבי:

דף קמ ע"א בגמ' אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' קם ר' יוחנן בשיטתיה דר' אלעזר קם ר' אלעזר וכו' כצ"ל:

דף קמא ע"א בגמ' איתמר מר בריה דרבינא אמר א' זה וא' זה אסור רב פפא אמר א' זה וכו' כצ"ל ועיין באלפסי ובאשר"י ובהר"ן: **ברש"י** ד"ה אודרא וכו' שסותמין בהן פי הפך שלא ישפך כצ"ל והס"ד והתחלת דבור השני הוא מכסכסו וכו': סליק פרק תולין

נוטל פרק אחד ועשרים

דף קמב ע"א בגמ' המוציא כליו מקופלות ומונחים על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו וכו' בתוס' גרים ברישא בקומצו וכן הוא ברש"י בעמוד ולפי זה צריך להגיה ברש"י מדלא תנא בקומצו כדנקט רישא ודו"ק נ"ל: **ע"ב בתוס'** ד"ה שהאוכל מרובה וכו' והא דמוקי לה בספ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא וכו' זה לשון הגמ' פ"ק דביצה פסולת מרובה על האוכל מי איכא למאן דשרי ופירש"י מי איכא מאן דשרי אפי' לטלטלו והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא והוו כאלו כולו פסולת ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וכו' ופי' וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה וכו' אבל טורח הפסולת מרובה ד"ה וכו' ונ"ל דלפי' התוס' דהכא דמפרשי דתירוצא דנפיש בטירחא קאי אאוכל לא גרסי כגי' הקונטרס אלא ה"ג פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי וכן היא הגירסא באלפסי וה"פ פשיטא דנוטל האיכל ומניח הפסולת מאחר דהפסולת מרובה ומשני לא צריכא דנפיש וכו' ר"ל האוכל והפסולת הוא מרובה בשיעורא וזוטר' בטירחא מהו דתימא נוטל הפסולת קמ"ל דמאחר דפסולת מרובה אסור ופי' זה מצאתי בהר"ן שם דבענין אחר לא יתיישב הגמ' שם לפי' התוס' דהכא דו"ק נ"ל:

דף קמג ע"א במתני' וחכמים אומרים בין כך ובין כך מקנחים בו וניטל בשבת וכו' כצ"ל: סליק פרק נוטל

חבית שנשברה פרק שנים ועשרים

ע"ב בתוס' ד"ה ור' יוחנן כו' תנן ר' יהודה אומר אם לאוכלין כו' ורמינהו ועוד א"ר יהודה מתנת אדם

חכמת שלמה

לטלטל ס"ל כר"ש אלא במוקצה שמקצה מדעתו כגון עיסקא דהיינו לסחורה תוס' לעיל סוף פ"ק גבי כרכי דזוזי ע"ש:

דף קמ ע"א גמ' הלכה כר' יוחנן. נ"ב פי' ומה שאמרו אין הלכה כר' יוחנן ר"ל מה שאמר קודם שחזר וק"ל: **שם** ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף כו'. נ"ב פי' הדבש וכן להדיא בש"י: **שם** אתאי אשקייה הד כסא כו' כצ"ל: **שם** דלמא מנכי ליה מזכותא כו'. נ"ב ותימה לי לפירש"י איך ברירה ליה שלא היה מת והנ"ל הואי מסתפינא דמיתנא ולכן אמרתי לפרש כמשמעו שינכו לי מזכיותי מרוב עונג טוב בדקתי בתוס' שנ"ן ומצאתי ממש כדברי: **שם** ופשיט לי ותפשוט ליה כו' כצ"ל ונמחק לאיסורא. ונ"ב זה אינו מגמ' אלא מפירש"י והרבה מפרשים פירשו להתירא והר"ן דייק כן מדקאמר סתמא ופשט לי ותו לא כו' ע"ש: **רש"י** בד"ה אבל כו' החומץ ומטבל בו מאכלו כו' כצ"ל: **בד"ה** שאין שולין את הכרשינין כו' הקש כצ"ל: **בד"ה** תנן כו' שמתכין אותו כו' כצ"ל: **בד"ה** מוץ הוא מזקן השבולת כו' כצ"ל: **ע"ב** גמ' ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפיש ליה ריפתא לא ניכול ירקא כו' כצ"ל: **שם** לא ניבלע בצועי ואמר רב חסדא כו' כצ"ל והשאר נמחק: **שם** ואשכחי ביה כל צרכי ואמר ר"ח כו' כצ"ל: **שם** לא תיכלון נהמא כאפי גברייכו כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה דלית ליה כו' שמן קודם מים אחרונים כו' כצ"ל: **בד"ה** לא תימרון מנו מי הוא לשון זכר לא תרגילו כו' כצ"ל: **בד"ה** אידי ואידי כו' סבירא להו מקמי כו' לפני שור מקמי כו' הד"א:

דף קמא ע"א גמ' במתני' מתיר את כולו וכו'. ונ"ב ס"א מתיר את כליו ושומטו: **שם** ואם היה מאכל כו' כצ"ל: **שם** רב פפא אמר אחד זה כו' כצ"ל. ונ"ב עיין באשר"י והר"ן בנה יסודו על זה וע"ש: **רש"י** בד"ה דאית ליה רירי כו' כדמפרש ואזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע כו' קוצים ובדקנים כצ"ל והד"א: **בד"ה** מכבש כו' בעמודים וכפי מה שהוא כו' כצ"ל: **בד"ה** א' זה וא' זה מותר אין דרך מתכוין בכך כו' כצ"ל: סליק פרק תולין

נוטל פרק אחד ועשרים

ע"ב רש"י בד"ה אף מעלין כו'. ובגמ' מפרש טעמא כצ"ל: **בד"ה** מלאכה שאינה צריכה לגופה כו' מיבטיל ליה לגבי תינוק שמת ולא חשיב כו' כצ"ל:

דף קמב ע"א גמ' ונינקטינהו בידים כדר' אילעי כו' אע"ג דנפלו בזה אחר זה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה כר"א כו' בעינא מתחת כו' כצ"ל: **בד"ה** וחכמים כו' אם מתחילה נדמע כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה ונשדינהו לפירי כו' אלא כשיש לו געגועים כו'. נ"ב פי' אפי' בלא געגועים על אביו יהא שרי רק שנ"ל שהתינוק יבכה אם ישליכו אם מידו וק"ל: **בא"ד** בטלה אגב כלכלה כו' הכוס אגב הכוס כו' כצ"ל: **אחר** דבור זה נ"ל ד"ה ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן כו' וא"ת מ"מ נינקטינהו לפירי בידים ויניח האבן בכלכלה והא אמרי' לקמן לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והיינו ע"כ בידיו דאי זריק לה בכלי א"כ גם בטמאה למעלה יכול לזורקה בכלי אלא ש"מ דשקיל לה בידיו וא"כ ה"נ לישקלינהו לפירי בידיו וי"ל דמיירי שפי הכלכלה צר הוא ואינו יכול להכניס שם ידיו א"נ י"ל דהסיפא דלקמן מיירי בתרומה שהוא בכלים קטנים בתוך הקופה שאין דרך להניח טמאה וטהורה ביחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ולהכי מצי שקיל לטהורה שהיא למעלה בידיו אבל כלכלה דהכא אין כאן כלים ולא מצי נקיט להו בידיו פן יפלו לארץ והשתא לא צריכנא לשינויא קמא דפירות המיטנפין דהא כיון דאבן עצמה הוי דופן לכלכלה אפי' הוי שדי לפירות ולאבן והדר שקיל לפירי ושביק לאבן לא הוי ליה במאי לאנחינהו כיון שהכלכלה פתוחה שהאבן נעשה לה דופן והא דלא קאמר אלא לפי שלא הוזכר אמורא לעיל. א"נ השתא יש להעמיד נמי בפירות המטונפין דאל"כ יוכל להשליך הסל בקרקע ולהוליך בכלכלה נועט מעט כמה שתוכל להחזיק עד מקום הפתח מ"ר. (עיין במהרש"א): **ע"ב** גמ' קודם מאן תנא כו'. נ"ל פיסקא: **שם** נמי לא ולא אמרו ככר כו' והאמר רבא לשמעיה כו' כצ"ל: **רש"י** בד"ה בסל במאה וסוו להו כבולהו חולין כו' כצ"ל: **בד"ה** דר' יהודה כו' ליתן עיניו כו' כצ"ל: **בד"ה** דסתם כו' ומיהו כיבום ממש לא כו' כצ"ל: **מה"ד** בורר אוכל יאוכל: **בד"ה** כיון דאי כו' מן התכית לא כו' הד"א: **בא"ד** דאי כתחלתו מגבה ליה לאבן סוף סוף מיבעי ליה כו' כצ"ל ונמחק לא מגבה ליה לחביות. ונ"ב ס"א: **בא"ד** בטירחא הס"ד ואח"כ מה"ד ה"ג: **תוס'** בד"ה שאוכל מרובה כו' ולא הפסולת כו'. נ"ב פי' היכא דפסולת מרובה על האוכל ולומר דנפיש בטירחא וזוטר בשיעור א"כ מאחר דזוטר בשיעורים יכול ליטול גם הפסולת שהרי בטל הוא לגבי אוכל ע"ש

דף קמג ע"א רש"י בד"ה עור בית אחיזה בית אחיזה של עור כו' כצ"ל: **בד"ה** אין מקנחין בו שכשאוחזו כו' כצ"ל: **בד"ה** כל צרכו משתמש בו ואין כאן כו' כצ"ל: **בד"ה** גרף כו' אותן מפניו כגרף כו' כצ"ל: **תוס'** בד"ה שמואל מטלטל כו' אע"ג דכר"ש ס"ל כו'. נ"ב ותימה גדולה מה מתמה הא גרעינין דפרסייתא אסירי משום נולד דאי לא הוה אלא מוקצה לא הייתו אוסרים הגרעינים דהא קי"ל כר"ש במוקצה ומזה הוכיח ר"ת דיש לחלק בין נולד למוקצה כאשר כתב הסמ"ג ונבילה אין בה אלא איסור מוקצה כדמוכח שם והאפשר דסמך על הא דלעיל פ"ק דשבת גבי שמן של בדדין כו' דשרי שמואל אפי' בנולד כמ"ש התוס' לשם אבל מ"מ תימה מהא דלעיל ה"ל למיפרך דשרי שמואל נולד וכן הקשו התוס' בפ"ק ותירצו כמו הכא דמתמיר ע"י עצמו היה ודו"ק: **בד"ה** רבה מטלטל להו כו' דאית ליה מוקצה כו'. נ"ב פי' דהא לעיל אי לא הוי חזי לאומנא דשרי אף לר' יהודה לא הוה מנח סכין עליה וק"ל: **בא"ד** אפי' לר"י ואף לאדם חשוב כו' כצ"ל: סליק פרק נוטל

חבית פרק שנים ועשרים

ע"ב תוס' בד"ה ובלבד שלא יספוג כו' כדרך שעושה בחול. נ"ב וכ"ל דלפירש"י קאי דוקא אולא יטפח בשמן לתודיה: **בד"ה** הלב אשה כו' מן הבהמה הס"ד ואח"כ מה"ד נרצון ושלא נרצון כו':

ואכ"א

ליסחט מן התרנגולת ועוד דדרך לגומעה כו' עכ"ל כצ"ל ורבי יוחנן גופיה דרמי בריש ביצה מהך דאין סוחטין אהא דביצה בשני אין בראשון לא היינו לפי שיטתו בשמעתין דפליגי נמי בזיתים וענבים דהנהו ודאי עומדין ליסחט כמו ביצה ודו"ק: **בד"ה** חלב האשה כו' דומיא דכי יתן כו' אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה עכ"ל הס"ד אבל מפי' רש"י בפ' אמרו לו נראה דהכא בחלב אשה דמטמא לרצון ושלא לרצון נמי תלי בהך דרשה דומיא דכי יתן דניחא ליה כו' ע"ש ודו"ק:

דף קמד בד"ה תותים כו' מאי קשה כו' הכ"מ במשך דוקא והכא בלא משך כו' עכ"ל יש להקשות דאימא דלשמואל פריך שפיר דלא מפליג בין משך ובין לא משך כמ"ש התוס' לעיל וי"ל דמה שכתבו התוס' לעיל דלשמואל איירי אפי' בלא משך היינו דלא צריכין הנך לחלק לשמואל לעיל בין משך ובין לא משך כמו לר"י ולרב וסמכו אדברי המקשה דהכא דמוכח דאיירי שמואל אפי' בלא משך דאל"כ מאי קא מקשה הכא אבל הכא הכי קשיא להו לתוס' דקושטא הוא מגליה למקשה דאיירי שמואל אפי' בלא משך אימא דשמואל נמי מפליג בין משך ובין לא משך כדמפליג ר"י ורב ולא תקשי ליה מידי ול"ע ודו"ק: **בד"ה** לא לרצון כו' וא"ת דאינו מזכיר מעיין אלא כלומר כמשקה חשיב כו' עכ"ל ולפום סברא דהשתא לא יסבור רבא כסברת המקשה דמפליג וסבר אע"ג דחלב אשה משקה הוא בפי תינוק שזהו מאכלו חשיב כאוכל אלא דסבר הכא דאין חילוק דבפי תינוק נמי משקה הוא והא קשיא להו דמדקתני לרצון מטמא נמי ה"מ לאוכוחי דמשקה הוא אבל אי מעיין ממש קאמר ניחא דמדקתני לרצון מטמא ליכא לאוכוחי דמעיין הוא אלא משקה הוא אבל מדתני שלא לרצון מטמא דהיינו דלא ניחא ליה דלא הוה משקה וע"כ דאינו מטמא אלא משום מעיין ממש אך קשה דבפשיטות ה"מ למיחוי דע"כ מעיין ממש קאמר דאל"כ מאי קא מקשה ליה מההיא דט' משקין בזב כו' דאי רבא לא קאמר דהוה מעיין ממש אלא כמשקה הוא שפיר קתני התם דלית ביה טומאה חמורה וי"ל דהכי קאמרי דאת"ל דלאו מעיין ממש קאמר אלא כמשקה מגליה למקשה להקשות מההיא דט' משקין כו' והא תירצו דשפיר פריך ליה דע"כ מעיין ממש קאמר דאי כמשקה קאמר מדקתני לרצון ה"מ למפרך כו' ודו"ק: **באד** והיא דנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור כאומר לא ניחא כו' כיון שהלך לאיבוד כו' עכ"ל ולא הוה תורת משקה מעולם על אך טיפה דנפל מדדיה כיון דלאיבוד הלכה והתנור טמא מטיפה המלוכלכת ע"פ הדד כמ"ש התוס' לעיל אע"ג דבנופלת לתוך התנור נמי הולכת לאיבוד מ"מ כיון דכבר משקה היה ע"פ הדד לא בטיל מינה תורת משקה בנפילתה וק"ל: **ע"ב** בד"ה חולב אדם כו' לא חזיא לשחיטה כמו דם חשיבה שהבהמה היא כפסולת כו' עכ"ל הוא מגומגם דבתחלת דבריהם נראה דהולדה דדש הוי חולב בשבת כיון דלא חזיא לשחיטה וכ"כ התוס' בפ' כלל גדול דחולב הוי משום מפרק והוי תולדה דדש אבל ממה שכתבו בסוף דבריהם וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת והיינו תולדה דבורר ובמרדכי נמי לא זכר דהוי כדש אלא דנוטל אוכל כו' ע"ש וכ"ה לשון הר"ן למאן דאוסר הכא בשבת חולב לתוך הקדירה כיון דמ"מ ה"ל כבורר האוכל מתוך פסולת עכ"ל ודו"ק: **באד** ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה היינו אפילו בשבת כו' עכ"ל מתני' דקתני אין סוחטין פירות להוציא מהן משקין כו' היינו נמי דוקא לתוך הקערה וכ"כ הרי"ף ואין להקשות כיון דע"כ מתני' דהכא אוקמא דוקא לתוך הקערה מאי קשיא להו מזב החולב ומטמא מת שסחט כו' דהא איכא לאוקמא נמי בחולב וסחט לתוך הקערה די"ל כיון דסתמא קתני בה לא משמע להו לאוקמא תוך הקערה מה שאין כן הכא במתניתין דקתני להוציא מהן משקין דמשמע היינו תוך הקערה וק"ל:

דף קמה בפירש"י בד"ה אלא במשקה כו' ה"מ היכא דקא שריף ליה א"נ שטר ביה ריפתא כו' עכ"ל שריף הוא לשון גמיעה ושטר הוא לשון טיבול מלשון הגמרא בפרק אלו עוברין ובפרק ג' מינים גבי כותח אי דקא שריף לה משריף בטלה כו' ואי משטר קא שטר לא משכחת כו' ע"ש וק"ל: **תוס'** בד"ה כביצה מכוונת כו' שאע"פ שהאוכל טמא אינו כו' והאי טעמא לא ניחא כו' עכ"ל נראה פירוש דבריהם דמשמע להו מה שפירש"י שאף על פי שהאוכל טמא כו' היינו שכבר הוכשרו הענבים ממקום אחר והרי הוא טמא מיד שנגע הזב בו מ"מ אינו מטמא הטיפה היוצאה ממנו שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה והא כתבו דלא ניחא האי טעמא אלא למ"ד כו' דהכי פריך תלמודא התם למאי דס"ד דאיירי בענבים שכבר הוכשרו אי אמרת בשלמא מפקד פקידי מש"ה טהורין אלא למ"ד מבלע בליעי אמאי טהורין דמיד שיוצאת הטיפה ונעשית שם משקה ונוגעת באוכל מיטמאה מן האוכל שקבל טומאה כבר בפחות מכביצה אלא צ"ל למ"ד מבלע בליעי כדמשני התם בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו בציר להו שיעורא וכתבו מה שהקשה ר"ת לפי' רש"י דהיינו למאי דמשני נמי דאיירי בענבים שלא הוכשרו כיון שאוכל מקבל טומאה בכ"ש מכי נפיק פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל אוכל הנשאר דמשקין מבלעי בליעי כדפירשו לעיל לתרץ בשם הרב פורת בפ' המצניע ע"ש אבל מהרש"ל הבין דבריהם בענין אחר ולפי דרכו הגיה ועוד הקשה ר"ת כו' ע"ש ואין צורך כי הדברים ברורים כמו שכתבנו בלי הגה"ה ודו"ק: **בד"ה** ור' יוחנן כו' ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט כו' עכ"ל יש לדקדק דאם כיונו לחלק בין יו"ט לשבת והך דסוחט אדם אשכול כו' דוקא ביו"ט איירי א"כ מאי מקשה מדג לצירו אי שמואל קאמר לה אהך דשלקות אסר שמואל למימיהן נימא דדג לצירו לא שרי אלא ביו"ט דבהכי איירי רישא דהך מילתא דסוחט אדם כו' והכא בשלקות דאסר למימיהן בשבת דוקא איירי דומיא דאיירי ביה ר' יוחנן בהך מימרא ויש ליישב דבריהם דודאי רב ושמואל מילתייהו דסוחט אדם אשכול כו' אף לענין שבת מתאמרו אלא דר"ל אנן דקי"ל כר' יוחנן לגבי שבת דלא מפליג בין קדירה לקערה מעמידין דברי רב ושמואל אליבא דהלכתא לענין יום טוב והיינו מדדייק רב חסדא מינייהו בחולב עז לענין יום טוב והא לא מידי ודו"ק:

ח"א דף קמה ע"ב למדבר עזה. פירש"י והיא תא"י עכ"ל ולמאי דמסיק טעמא משום דגלו תא"י נ"ב שנה נ"ל דמדבר עזה גם שהיא נ"ב תא"י לא גלו העופות ממנה שהיא מארץ פלשתים מכלל א"י וק"ל: **מפני** שהן עניים כו'. דעיקר שמחה במועד לאנשים ביין כדאמרי' פ' ע"פ ובא"י היין מצוי להם כל השנה משא"כ בבבל שהן עניים ואין היין מצוי להם וק"ל: **אמור** לחכמה אחותי וגו' אם ברור לך כו'. מפורש במס' סנהדרין (דף ז' ע"ש): **שאנן** מואב וגו'. מייתי ראיה ממואב על בבל היינו דגליות מי שאינו גולה עומד בשמנו וטעמו כדמסיים בהאי קרא על כן עמד טעמו בו וריחו וגו' וק"ל: **בהמ"ה** גימטריא נ"ב כו'. דמלת בהמה יתורא הוא דבכלל מקנה הוא ועוד דהי"ל להקדים בהמה לעוף כמו זאת תורת הבהמה והעוף וגו' וכן רבים וע"כ דרשו דבהמה גופה ודאי בכלל מקנה הוא ועד בהמה גימטריא הוא דעד נ"ב שנין נדדו וגלו ולא יותר והא מייתי דכולן חזרו חוץ מקוליים כו' בקרא אינו מפורש דהדגים גלו כלל ואפשר לומר דלמדו לומר כן דגלו מדלית ליה לקוליים בא"י וק"ל: **והשבתי** כל משושה כו'. לכאורה קשה דבאותה קללה בא"י הוזכר נמי חדשה ושבתה וא"כ הל"ל דבבל נמי לא היה באותה קללה של חדשה ושבתה וי"ל דכל משושה משמע דלא קאי רק אחגה דסמיך ליה דכתיב ביה שמחה בתורה ולמילי אחרנייתא קאמר והשבתי חדשה ושבתה וק"ל: **וכתיב** חדשיכם ומועדיכם וגו'. משום דכתיב במועדים אלה מועדי ה' וגו' ר"ל שגם השמחה יהיה לה' לשם שמים אבל חדשיכם ומועדיכם הם שאתם משמחים בהם שלא לש"ש והיו עלי רק לטורח לידע איזו גזירה אביא עליהם מאחר שהם מקיימים שמחת יו"ט אלא שאינו לש"ש רק להרבות ולמלא תאותם ואמר שזו הגזירה מביא הקב"ה אין לך כל רגל ורגל כו' שחיל המלך יטלו סעודתם ומבטל מהם שמחתם שהיה להם שלא לש"ש ודו"ק: **אלו** ת"ח כו'. ר"ל אותן של יעקב הבאים לבבל הם שרשם בתורה כדאמרי' פ' המגרש צדקה עשה הקב"ה כו' ועדיין גלות יכניה קיימת שנא' החרש והמסגר בשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין וכיון שסוגרין אינן פותחין וק"ל:

דף קמו גמרא אבל לא מפקיע כו' הא ר' נחמיה דתניא כו' ואיירי בגרוגרות המפוזרות דבדרוסות הא קתני במתני' דשרי אפילו לרבי נחמיה ואע"ג דקתני הכא בברייתא נמי גרוגרות איירי במפורדות דהא קתני נמי הכא ושל תמרים דהיינו שאר פירות וק"ל: **תוס'** בד"ה שובר כו' והלא יכול לשבר ולפתוח המגדל כו' כי היכי דשרי הכא לשבר החבית כו' עכ"ל קצרו הכא וסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן גבי מפקיע ותוקע דהתם מגדל שבתלמוד הוא כלי כמו כו' והוי שרי לשבר כמו חבית כו' ודו"ק: **באד** ואם באת לחלק בין נטילת עירוב לנטילת הגרוגרות כו' עכ"ל ר"ל דנטילת גרוגרות הוא צורך אכילה ממש משא"כ נטילת עירוב דלאו צורך אכילה הוא ומהרש"ל דחק בזה בסברא דחוקה ואין להאריך וק"ל: **באד** דרבנן ל"פ אדרבי אליעזר דאמר לא יקטמנו כו' אלא משום דאיהו ס"ל דבקטימת קיסם חייב כו' עכ"ל דבריהם מבוארים יותר בתוספות בפרק בכל מערבין גם ברא"ש כאן עיין שם: **באד** בגמרא ירושלמית כו' הדא דתימא במגדל של אבן אבל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דקאי אפלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ סבר פותח כו' עכ"ל ואינו כן דבפרק בכל מערבין כתבו התוס' בהדיא דקאי אמתני' גבי עירוב נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה"ז עירוב עיין שם והוצרך לאוקמא במגדל של אבן דאי במגדל של עץ לא הוה קאמר רבי אליעזר התם דאינו עירוב כיון דיכול לשבור המגדל כשובר החבית ולא מוקי לה בירושלמי שובר חבית במוסתקי וכמ"ש התוס' ודו"ק: **בד"ה** מתיר מפקיע כו' היינו דקטיר במיתנא אבל פותח של עץ כו' עכ"ל והך דלא מפקיע ותוקע לא בעי לאוקמא הכא ובפרק המביא דאיירי בפותחת ממש של עץ ושל מתכת דהנך חותמות דהתם וכן חותלות דקתני הכא משמע דאיירי בגוונא חדא דהיינו בקטיר במיתנא ולא בפותחת ממש וק"ל: **ע"ב** בד"ה פרץ פצימיו כו' די"ל שלא חלקו חכמים במת ועוד כו' דבית כו' מטמא הנוגע בכתלים כו' עכ"ל אבל בחצר הקבר שהמת במערה גופה נמי אינו מונח אלא בכוכין שם מקרי שפיר מסיימי מחיצתא ולתירוצם שני נמי לכך אינו מטמא שם בנוגע בכותל המערה ודו"ק: **בד"ה** מי שנשרו כליו בדרך גרסינן לשון נפילה כו' עכ"ל ר"ל דגרסי' שנשרו הנו"ן בקמץ מלשון נפילה מעליו במים ול"ג שנשרו הנו"ן בחירק מלשון שריה וכיבוס ע"י מי גשמים וק"ל:

ח"א דף קמו ע"א בשעה שבא נחש כו' ישראל שעמדו כו'. מפורש פרק [illegible]: מזלייהו הוה כו'. כל דורות העתידים לבא הוו נמי בכלל אשר איננו פה וגו' כדאמרי' בר"פ שבועות הדיינין אלא לגבי ישראל איכא למימר אע"ג דגופן לא הוו נשמותיהן הצרורות בצרור החיים הוו אבל בגרים לא שייך למימר הכי אלא דמזלן הוה וק"ל: **עד** ג' דורות כו'. מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו' שכן בשת הוא אומר כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל וכתיב ויולד בדמותו כצלמו משא"כ בהבל וקין והוא סוד עכ"ל:

דף קמז בפירש"י בד"ה מתנה כו' ובחול קאמר כלומר אלמא דאורחא כו' עכ"ל כצ"ל דאי בשבת איירי לא ה"ל לתלמודא למימר אלא דלההנאות שרי כדרב פישא בריה דרב אידי אלא דהך דרב פישא מתנה בסדינו הוה בחול קאמר ומייתי מיניה דאורחא למיזל הכי וממילא דשרי נמי בשבת וכה"ג מייתי לעיל גבי סחיטת רמונים משל בית מנשיא כו' וק"ל: **תוספות** בד"ה אף מי מערה כו' ובפרק שמונה שרצים פירשנו דיעבה כו' כצ"ל: **ע"ב** בד"ה דתניא כו' גרסינן לקמן בפ' שואל תלמידו כו' עכ"ל וכל הענין בלשון יחיד שנכנס אחריו בקש כו' אמר לו ול"ג שנכנסו ובקשו ואמר להם וק"ל: **בד"ה** אין מעצבין את הקטן פי' בשלהי במה אשה עכ"ל ובתוס' שלפנינו אינו שם אבל הוא בתוס' בריש פ' כל הכלים ע"ש:

סליק פרק חבית

ח"א דף קמז ע"ב חמרא דפרוגיתא כו'. מפורש קצת בקרא שנאמר השותים במזרקי יין וגו' לכן עתה יגלו וגו' דשתו אותו לדרך הנאה כמפורש פ' במה אשה: **החודש** הזה לכם כו'. כאן התחיל לפי שהיא מצוה ראשונה בתורה כמ"ש ר"י לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ואמר דאיעקר תלמודיה ואמר החרש היה לבם דהיינו הרי"ש במקום ד' והה' במקום ח' שהם קרובים להתחלף במכתב בצורתן כדאמרי' פ' הבונה וכנ"ל י' במקום ז' קרובים קצת כדאמרי' שם כו' ונפל טעות זה בפיו לפי ענינו שנעשה לבו לב אבן וחרש מלהבין אחרי אשר היה לבו כמעיין המתגבר בחבורו לחכמים: **הוי** גולה למקום כו' שחבריך יקיימוהו כו'. עיין פירש"י ועיין ברע"ב פ"א:

סליק פרק חבית

חכמת שלמה

דף קמד ע"א רש"י בד"ה וא"א כו' דדוקא נקט סלין כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה לא לרצון כו' וא"ל הכשר משמע ליה דמה שהוא כו' כמו שאם היה מעיין וא"ל הכשר כו' אלא אמר רבא כו' כנ"ל: **באד** אתי שפיר דהכא אמר לא ניחא כו'. נ"ב פי' לא ס"ל שלא לרצון הוא פי' לא ניחא ליה אלא סתמא כמו שפי' לקמן במסקנא אי הכי מאי שלא לרצון כו': **באד** ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר כו'. נ"ב פי' אלא הכל תלוי במעגל ויוצא ומסיק ומ"מ כן הוא שתלוי ג"כ בחוזר ונבלע כו': **באד** מהכא דאינו חוזר כו' כנ"ל: **ע"ב רש"י** בד"ה בפגעין פרונ"ש בלע"ז. נ"ב פליימן בל"א ובפריסין קודוניי"ן נ"ב קווייט"ן בל"א: **בד"ה** ובעוזרדין קורמש. נ"ב שפייארלינג בל"א: **בד"ה** ושל בית כו' אלמא איכא דסחיט כו' כנ"ל: **בד"ה** אלא מאי כו' מהשתא אפי' כו' הד"א: **בד"ה** כרב חסדא כו' כיון דאחשיב איהו כו' כנ"ל: **בד"ה** בתחלה בתחלת טעינתן של זיתים כנ"ל: **בד"ה** וא"ת אוכל הוא הא אין אוכל כו' כנ"ל: **בד"ה** בטיפה כו' מלכלכת בה פי הדד כו' כנ"ל: **בד"ה** טמא מת כו' וענבים כביצה כו' הד"א:

דף קמה ע"א גמ' הא יותר מכביצה טמא כו'. נ"ב אפי' אם גרסי' הא אין בכך כלום שדרך התלמוד לדייק מרישא אף שתני להדיא בסיפא וכן פירשו התוס' לעיל במכילתא: **רש"י** בד"ה המחליק בענבים כו' הוכשר האוכל כו'. נ"ב שהפת בודאי כבר מוכשר וק"ל: **תוס'** בד"ה כביצה כו' מיבלע בליעי וטמאין המשקין מאליהן כיון שנגע באוכל ובאוכל איכא כביצה ומשני התם למ"ד מיבלע בליעי דאיירי מתני' בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו בציר משיעוריה והשתא לפירש"י מה בכך מיד כשיצאה הטיפה ראשונה נטמאה הואיל והאוכל מקבל טומאה כנ"ל. (עיין במהרש"א): **באד** ומה שהקשה ר"ת כו'. נ"ב ר"ל קושיא זו ועוד מה שהקשה ר"ת לפירש"י הכל כדפירשתי לעיל כו': **בד"ה** דכ"ע משקה כו' דכ"ע אוכל הוא כו'. נ"ב אבל באלפסי משמע דגרסי' דכ"ע אוכל הוא אלא מחמת שהולך לאיבוד ולא בא ממש לאוכל אימ' אוכל וכן מוכח באשר"י ודו"ק: **בד"ה** ור' יוחנן כו' סתמא בשלקות למימיהן. נ"ב נ"ל בכבשים ודו"ק: **ע"ב גמ'** קמטין ובעל זמורה כו'. נ"ב מצאתי בעלי זמורה ליצנים לשון זמר כך הגיה מהר"ר אברהם נ"ספרא"ג: שם לפי שאינן במקומן דאמרי כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הני מרדי כו' מן הקרקע ודרך כו' כנ"ל:

דף קמו ע"א רש"י בד"ה אבל מפורדות כו' לאתכן לא יטלטל בה החבית דמתני' ר' נחמיה כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה שובר אדם כו' של בנין עסקינן כו'. נ"ב בגמ' שלנו גרסי' של לבנים וכיה היא פי' אבנים מסודרות ובנויות זו על זו בלא טיט ובלא סיד ע"ש: **באד** בין נטילת העירוב כו'. נ"ב פי' נהי דמותר לשבר מ"מ כל זמן שלא שיבר אמרי' הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר שהרי הוא סתום ואינו עומד לישבר וק"ל: **באד** ס"ל דבקטימת קיסם חייב חטאת כו'. נ"ב פי' ורבנן סברי דאסור מדרבנן לקוטמו לחצות בו שיניו ומש"ה להריח שרי אפי' לכתחלה אבל אי הוי ס"ל דבקטימת קיסם לחצות בו שיניו הוי חייב חטאת הוי נמי גזרי בקטימת הדס להריח כמו ר"א א"כ קשה מ"ש משובר חבית כו' ודו"ק: **באד** ובגמרת ירושלמי כפ' בכל מערבין מצאתי הדא דתימא כו' כנ"ל. נ"ב קאי אפלוגתא דר"מ ורבנן שר"מ סבר פותח ונועל לכתחלה ורבנן אסרי דוקא במגדל של אבן אבל של עץ לית ביה פלוגתא ושרי לכ"ע ושמעינן מן הירושלמי דמגדל של עץ שרי כמו חבית ולא איירי במוסתקי וק"ל. (עיין במהרש"א): **ע"ב גמ'** איכא בינייהו דקטים ומנחי כו'. נ"ב עיין בטור א"ח בסוף סי' ש"ד ותמצא פירוש דקטים ומנחי: **רש"י** בד"ה זמנים נ"ל זמני: **בד"ה** בית סתום כו' אינו מספיד דין פתחו כו' כנ"ל: **בד"ה** שמא יקטום כו' וכיון דקטמים הוה ליה כמתקן כלי כו' כנ"ל: **תוס'** בד"ה פורץ פצימיו כו' גבי חצר הקבר כו'. נ"ב פי' חצר שלפני המערה:

קמז ע"א גמ' אבל טובל הוא כדרכו כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה הכי מאי קולט חלוק בענין אחד כו' כנ"ל: **ע"ב גמ'** עצרת להאי גיסא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה סכניתא כו' עטוף בו צריך לקשר כו' הד"א: **בד"ה** כי מעבריתו מאני לבני חילא כו' כנ"ל: **בד"ה** הוי גולה כו' למה אהיה גולה כנ"ל והס"ד: **בד"ה** משום פיקא טיט של אותו נהר כו'. נ"ב וכתב הרא"ש לפירוש רש"י שוא מלשון פיק ברכים: **בד"ה** כתומרי כו' בפ' תוכחה דיחזקאל עושין לאיה בשבת כנ"ל:

מהר"ם

אדם על הכלכלה של פירות ביום טוב ראשון ואוכל בשני וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני בשני אין וכו' כצ"ל: **באד** בפ' הגוזל קמא דתנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו וכו' כצ"ל: **ד"ה** שמשך מהן וכו' דלמא יהיב דעתיה לסחוט משקה וכו' כצ"ל: **ד"ה** חלב האשה וכו' עד אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה הוא סוף דבור ומה שכתבו התוס' אח"כ לרצון ושלא לרצון וכו' הוא התחלת דבור השני:

דף קמו ע"א בתוס' ד"ה שובר אדם כו' הכא במגדל של לבנים עסקינן כו' כצ"ל:
ע"ב בגמ' מי שנשרו כליו במים בדרך מהלך בהן וכו' כ"ה באשר"י שנשרו במים בדרך וכו' ופי' נשרו לשון נפילה כדעת התוס': **בתוס'** ד"ה מי שנשרו כליו במים בדרך גרסי' וכו' כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך וכו' כצ"ל: **סליק פרק חבית**

שואל

אבל

פרק שואל

דף קמח בתוס' ד"ה אתקין רבא כו' לידרו באכפא אע"פ שבודאי מרבה במשאוי הוא בנושא בידים כו' עכ"ל אם נפרש דר"ל מרבה במשאוי כמפיש במשאוי דבשמעתין דפ' מפנין דהיינו שהוא נושא משאוי יותר גדול בפעם א' [א] וממעט בהילוך א"כ לא הוו צריכי לטעמא דהיתרא משום עובדא דחול דבלאו הכי שרי דממעט בהילוכא עדיף אע"ג דמרבה במשאוי דהכי מסיק בר"פ מפנין וע"כ נראה לפרש מרבה במשאוי דקאמרי לאו היינו דממעטי בהילוכא אלא דאותו משאוי שנושא באגרא בקל על כתיפו אינו נוח לו לישא אותו בידים ומרבה לו במשאוי שהוא כבד לו יותר והראיה שהביאו מבהמה מסוכנת ומהמביא כדי יין דמפיש בהלוכא ושרי עיקרא להך דדרו בריגלא לידרו באגרא דהוי נמי ממעט בהילוכא ושרי מהאי טעמא כיון שאינו נראה עובדא דחול כל כך ומיהו להא דדרו באגרא לידרו באכפא נמי הוה ראיה דאע"ג דמרבה במשאוי שרי נמי מה"ט דאינו נראה נמי עובדא דחול כ"כ ודו"ק : **ע"ב** בד"ה נפרוס סודרא עליה אתי לידי סחיטה מכאן מייתי ר"ת ראיה כו' עכ"ל עיקר ראייתם סמך דבהך סוגיא דבריש פ' המביא כדי יין דקאמר שם לגבי כדי יין ושמן דדרו באכפא [ב] נפרוס סודרא עלייהו ולא חיים לסחיטה וכ"כ בתוס' המביא כו' גם במרדכי ישן הביא דברי ר"ת אהך דדרו באכפא דנפרוס סודר וק"ל :

דף קמט בד"ה לעולם דכתיב אכותל כו' לפירוש הקונטרס צ"ל דהשתא דמוקי לה כו' ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה כו' עכ"ל אין זה מפורש בפירש"י שלפנינו אבל הפי' זה נמצא בבעל המאור ואפשר שדקדקו כן מפירש"י שלפנינו ממה שפירש לעולם דכתב אכותל ומידלי שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דנודא כו' עכ"ל שמשמע דבריו דמשמע דלכ"ע בין לרב ביבי ובין לאביי גודא בשטרא לא מיחלף ואם כן ע"כ צ"פ אמוראי אלא במאי דקאמר דפליגי נמי תנאי דהיינו בדרבה וכצ"ל בדברי התוס' והשתא מבעי לן למימר דברבה פליגי אמוראי כי היכי דפליגי תנאי דהכא כו' דהשתא ניחא דתלו לא תניא בדתניא ודו"ק : **בא"ד** ובריתא קמייתא מתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי כו' עכ"ל צ"ע למאן דאית ליה דרבה ע"כ לא מתוקמא הכי אלא בדחייק מיחק דליכא למימר דרב ביבי נמי דאית ליה דרבה מוקמי לה בהכי ואתיא כרב אחא א"כ לקמן נמי לפירוש הרב פורת מי הצריכם לאוקמא לאביי דסבר גודא בשטרא מיחלף דלא מתוקמא ברייתא אלא בדחייק מיחק הא מצי נמי לאוקמא דמכתב אכותל ומידלי אלא דאתיא כרב אחא ויש ליישב בדוחק ודו"ק : **בא"ד** וק"ק לפי' זה דהנ"ל דכ"ע לית להו דרבה ואביי ורב ביבי בגודא כו' עכ"ל כבר כתבו דכדי שלא יקשה לרבה קאמר דפליגי תנאי בדרבה אלא דר"ל דהך פלוגתא דאמוראי בגודא מיחלף (בשטרא) לפי' הרב פורת חסר מן הספר ולא ה"ל להלמודא לסתום ולאשמוטי מלומר דבהכי פליגי אמוראי בגודא מיחלף בשטרא ודכולי עלמא לית להו דרבה וק"ל : **בד"ה** בני חבורה כו' וכן משקל שמכוונים זה כנגד זה ביד ואמרינן כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל לפי' זה דדבר המותר לשאר בני אדם שאינו טבח אומן כדאמרינן התם דהייטו לשקול ביד אסור לאלו המקפידים כמו בכף מאזנים לכל אדם וכן נראה מדברי התוס' בסוף פרק א"כ ובמרדכי ישן וק"ל : **בא"ד** ומשום מנין כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח כו' תן לי כ' אגוזים שהתחייב לך י' אגוזים שנראה שעושה להשלים הדינר אבל כו' עכ"ל כצ"ל יש לדקדק שהזכירו כאן לפי' זה איסור שכום מקח במקום איסור שכום מנין דקיימינן ביה הכא ולאידך פירושא שכתבו לקמן שינו פירושם למינקט איסור מנין גופיה ויש ליישב דלפי פי' זה דכל הני איסורי דנקט הייטו דבשאר בני אדם שרי אלא בבני חבורה המקפידים אסור ניחא להם ליישב מה שנתקשו התוס' בפרק איזהו נשך לפי גירסת הספרים דגרסינן בס"פ אין לדין שכום מדה במלתיה דת"ק ושכום מקח במלתיה דרשב"א א"כ לא מליט איסור מנין במשנה ובברייתא וא"כ מגליה לשמואל איסור מנין דמשמע שידוע לנו כמו מדה ומשקל עכ"ל שם דלפי פי' זה ניחא דאיסור מנין בעלמא ודאי בשאר בני אדם שרי אלא דקאמר דבמקפידין יש לאסור מנין בעלמא כמו איסור מקח לשאר אדם ודומיא דהכא בכל הני איסורי דנקט במקפידין ולשאר אינשי שרי אבל לאידך פירושא שכתבו התוס' לקמן דכל הני איסורי דנקט הוי איסורא נמי לשאר אדם הוצרכו לומר כמ"ש התוס' בסוף פ' איזהו נשך דגרסינן בפ' אין לדין שכום מנין במילתיה דת"ק או דרשב"א ודו"ק : **ע"ב** בא"ד דהא רישא באין מקפידין איירי דקתני שואל דאילו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפי' כו' עכ"ל אין זה מפורש בדבריהם אבל ר"ל לפי מה שפירש דאיסור מדה ומשקל ומנין דנקט דלא הוה אלא למקפידין ולא לשאר בני אדם ע"כ אית לן לפרושי נמי משום לוין ופורעין דלא הוה איסור אלא למקפידין והיינו שאלה דשרי לשאר בני אדם אסור למקפידין משום לוין ופורעין לשאר אדם וכן כדברי הלל אמשום רבית דלא הוה אסור לשאר אדם וזה שדקדקו לפרש באידך פירושא דמשום לוין ופורעין גופיה קאמר ובשאר אדם נמי אסור אבל שאלה למקפידין נמי שרי ורישא דמתניתין נמי סתמא במקפידין כמ"ש לקמן להאוא פירושא ודו"ק : **בא"ד** דכשלוין זה מזה כבר באין לידי רבית כו' וכיון שאינו מוחל הוי רבית כו' עכ"ל דלפירוש ראשון לא הוי זה רבית אלא דגזרו לאסור במקפידין כדי שלא יבא לידי רבית גמור דומיא דכל אינך איסורי דנקט אבל לפי' שני דהכא בכל הנך איסורי גופה דאיסורא נינהו ובכל אדם נמי אסור נ"ל דדומיא דהכא שזה גופיה בא לידי רבית כגון שמקפיד ואינו מוחל וכל סתם בני אדם דלאו חברים כגון שכנים נמי לא מחלי בכה"ג אבל שאר בני אדם מחלי היינו חברים אין מקפידים מסתמא ולא אשמועינן עלה טובה אלא בחברים שידוע לנו שמקפידין ודו"ק : **בא"ד** ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אלא גבי חבורה שרגילים כו' עכ"ל נ"ל דברים אלו מקומן כאן והוא קושיא לפ"ז כמ"ש התוס' ס"פ איזהו נשך כיון דסתם בני אדם מקפידין אמאי נקט שמואל בני חבורה המקפידין ולא נקט סתם ב"א דנקט בני חבורה שרגילות כו' עכ"ל ע"ש באורך ועפ"י דבריהם שם תפרש דבריהם דהכא גבי חבורה אשמועינן עלה טובה שלא ישתתף עמו דמתוך שרגילין לישאל זה מזה אף בחול יבא לידי איסור משא"כ בשכנים לא שייך למימר בהו עלה טובה כיון שאין רגילין לישאל מהן מיהו לשון התוס' דהכא קצת מגומגם שכתבו אבל שכנים שאינם תדירים כל כך לישאל זה מזה מותרים כו' דהא ודאי בשכנים סתם המקפידין נמי איסורא איכא לישאל מהן לפי פירוש שני וי"ל ודו"ק :

ח"א דף קמט ע"ב מאי רוח זה רוחו של נבות כו' ומאי לא וכו' מפורש פרק חלק ע"ש : **שבעת קלון וגו'.** דלעיל מיניה מפורש דמשתעי בהכי דכתיב הוי משקה וגו' ואף שכר למען הבט אל מעוריהם וגו' כפירש"י ז"ל שם לראות את ערותם זה נ"נ הרשע שהיה משקה המלכים ומשכרם ושוכב עמם משכבי אשה עכ"ל והא קאמר כשבקש אותו רשע לעשות כן לאותו לדיק לדקיהו שבעת קלון מכבוד וגו' ובעי למימר דשתה גם אתה וגו' קאי על לדקיהו שהוא נכלל באותו קלון כיון שנעשה כ"כ על ידו . וקאמר **חדא** דכוליה קרא בנ"נ כתיב בפירש"י והערל והתערל וה' משמשת בתיבה נל' התפעל כמו האסף אל עמך כפירש"י שם ונראה משום דמשמע יתורא דריש מיניה לקמן ערל גימטריא ש' וקאמר ועוד דגם אם נאמר דמיירי קרא גם בלדקיהו מ"מ ע"כ לאו לענין עונש קאמר דמאי ה"ל למיעבד כו' : **שנחו** ממשכב זכור כו'. סיפא דהאי קרא כלם שכבו בכבוד איש בביתו דעד השתא שכבו בקלון בביתו של אותו רשע וק"ל : **ושעירים ירקדו וגו'.** עיין פירש"י ועי"ל דאסור משום דשתא יזיקו השדים לעומד שם בגבולם וק"ל : **רעשו** כל יורדי גיהנם כו'. נראה כל זה מפורש שם בענינו כדכתיב שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' מכסאותם כל מלכי גוים כלם יענו ויאמרו גם אתה חולית כמונו וגו' דהיינו מכסאותם בגיהנם יעמדו ויענו כן לנ"נ : **רדה** והשכבה את וגו'. האי קרא ביחזקאל כתיב בנבואת מצרים ולא בבבל וי"ל משום דבקרא דלקמיה כתיב נהה על המון מצרים והורידהו וגו' את יורדי בור וגו' לא ה"ל למכתב שוב על מצרים ממי נעמת רדה וגו' אלא דעל בבל כתיב האי קרא ממי נעמת וגו' דמתוך חשיבותך כסבור אתה להיות בנועם יותר ממצרים ומשאר אומות דכתיב שם שהם כולם יורדי בור אבל אתה כמ' מהם וק"ל :

דף קנ בפרש"י בד"ה של מלך של עלה שאינה שלו כו' כצ"ל גם בגמ' ומלך מלשון עלה כמו לא והמלך בגבורה וק"ל : **תוס'** בד"ה מה לי כו' וי"ל דא"כ מאי אריא חבירו אפי' הוא כו' דשאם יש בורגנין הולך כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דהך מלתא ממשנה יתירא לא הוי ליה לאשמועינן בחבירו אלא אפילו באיהו גופיה אבל למאי דמסיק דהא קמ"ל כו' אבל יאמר אדם לחבירו הנראה כו' הך מלתא ודאי לא שייכא באיהו גופיה וק"ל : **בד"ה** אומר אדם כו' עמי לערב י"א דדוקא כו' שהוא עושה לדעת אותה אמירה ואין נראה דהא כו' והרהור מותר וא"כ לא שנא נכרי כו' כצ"ל מלאתי מוגה וק"ל : **ע"ב** בד"ה אבל מחשיך כו' וא"כ מדשרינן להחשיך כו' אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך מחר כו' עכ"ל יש לדקדק לדבריהם דתקשי להו היא גופה בהחשכה דקתני שרי להחשיך לשמור מחוץ לתחום מטעמא דהם יש בורגנין הולך שם א"כ אמאי אינו מחשיך להביא פירות שאם יש מחילות מביא ואם איכא שום טעמא אחרינא בלשמור מחוץ לתחום א"כ ליכא למשמע מיניה כלל למשרי לומר חוץ לתחום אני הולך למחר ושפיר הוצרך לאקשויי לשמואל ולא אמתני' [ג] ויש ליישב דודאי אמתני' אהחשכה גופה מלו להקשות כן דליכא טעמא בלשמור מחוץ לתחום אלא משום שאם יש בורגנין הולך ולא נקטו בדבריהם אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר אלא משום דאהכי מקשה התלמוד אדשמואל ולולי דבריהם הייתי אומר דלק"מ דודאי אמתני' ליכא לאקשויי מידי דבמתני' לא שרו החשכה אלא דלשמור אפי' מחוץ לתחום כיון דהשמירה אפילו מחוץ לתחומו אפשר ע"י אחר דאהכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו דהיינו שמור לי פירות שבתחומך כו' כדלקמן משא"כ הבאת פירות דאי אפשר על ידי אחר ומהאי טעמא איכא למימר דשרי לומר לחבירו חוץ לתחום אני הולך למחר כיון דאפשר ע"י אחר של אותו תחום משא"כ הבאת פירות אבל לשמואל דלא שרי ליה לומר מחוץ לתחום אני הולך למחר אלא משום שאם יש בורגנין הולך קפריך שפיר דמהאי טעמא נמי איכא למשרי להביא פירות שאם יש מחילות מביא אבל התוס' אין נראה להם לחלק בזה כנראה מדבריהם גם לקמן בד"ה לכרך פלוני כו' ודו"ק : **בד"ה** לכרך פלוני כו' מה"ט דקאמר ועוד מדשרי שמואל לקמן כו' כצ"ל :

ח"א דף קנ ע"א מדוד והבא כו'. שדרך המעות ליתן במנין אבל הם אינן מבקשין במנין שהוא טורח גדול בהרבה מעות אלא מבקשים הרבה בדרך מדה ומ"ד שאמרה מאד הבא בלא מדה היינו דכ"כ מבקשין בהרבה מעות דאפי' מדה אין להם וק"ל : **וקשר** תנין בראשו כו'. דתנין שהוא נחש בכלל חיה הוא שנאמר והנחש היה ערום מכל חית השדה ופירש"י תנין בראשו נחש גדול בראשו של ארי כו' ע"ש ועי"ל בראש עלמו דנעשה לו תנין כמין כתר לראשו והכוונה בו שרכב על ארי כי הוא מזלו של נ"נ כמ"ש עלה אריה מסבכו וע"כ נחרב הבית על ידו בחודש אב שמזלו אריה ותנין שעל ראשו הוא רמז על נחש הקדמוני שהוא מזלו וכחו של עשו אשר בית שני נחרב ע"י וכבר כתבנו דשני החורבנות כאחת הם תחלת החורבן ע"י נ"נ בבית ראשון וסוף החורבן ע"י זרעו של עשו בבית שני וכן נזכרו במפלתם לעתיד במזמור על נהרות בבל וגו' אשרי שיאחז ונפץ וגו' זכור ה' לבני אדום וגו' ודו"ק : **ע"ב ונמלך** עליה לגודרה ונזכר שבת כו'. ונמלך משמע במחשבה ואע"ג דהרהור מותר כדאמרי' לעיל גם שהיה שוגג בהרהור כדאמר ונזכר ששבת היה מ"מ ממדת חסידות הוא שנמנע מלגדור ולכך נעשה לו נס כו' ודו"ק :

דף קנא בד"ה לעולם כו' וכ"ש מה שאני זכאי כו' אע"פ שאינו רשאי לילך שם כו' עכ"ל כצ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דזכאי אני באמירתו קאי אדרב יהודה אמר שמואל דפשיטא להו לת"ק והבא שאול כיון דהך אמירה לא תנן ה"ל תלי תניא בדלא תניא כסברת המקשה ולכך פירשו הא דקאמר הבא שאול כל שאני זכאי באמירתו כו' עיקר מלתא במחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה כו' כדקתני בסיפא דמתני' אלא דאיכא למשמע מיניה במכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כו' כמ"ש התוס' אך קשה לדבריהם ומאי כ"ש איכא הכא דהא בלפקח על עסקי כלה כו' משום מלוה נגעו בה דשרי אפילו למיגז הסא במחובר ובאחר דומיא דכלה לא כדאמרינן לעיל ויש ליישב בדוחק דמשמע ליה כיון דבעסקי כלה שרי לומר לעשות למחר דבר איסור בשבת ורשאי להחשיך עליו כ"ש דדבר היתר בשבת כגון שמור לי פירות שבתחומך כו' דשרי ורשאי נמי להחשיך עליו אפילו במקום דלאו מלוה הוא ודו"ק :

קרני ראם [א] וממעט בהילוך כו'. נ"ב אין לדבריו ביאור דודאי הפי' כפשוטו דמרבה במשאוי ואף דמסקינן דמיעוטא בהילוכא עדיף מ"מ בשביל זה א"ל לשנות ממה שהוחזקו בחול וא"כ מ"מ לידרו באכפא ופי' בתוס' ס' מפנין שם : [ב] נפרוס סודרא כו'. ובסוגיא דמ' שרצים הראיה ממסנין יין בסודרין ע"ש : [ג] ויש ליישב כו'. נ"ב וא"י דא"כ תי' התוס' לא אתי שפיר דמ"מ קשה השתא אהשתא ויש ליישב :

מהר"ם

שואל פרק שלשה ועשרים

דף קמח ע"א בתוס' ד"ה שואל אדם מחבירו וכו' מתבע ליה לדינא בתוך ל' יום אינו חייב להחזיר דודאי וכו' כצ"ל : **ד"ה** אתקין רבא וכו' ברוב ספרים אינו כתוב כאן ולא בפירש"י ובריש המביא כדי יין נראה שהוא מקומו וזה לשון וכו' כצ"ל : **בא"ד** ובענין שנושאין זה נושאין זה הלכך וכו' כצ"ל : **בא"ד** כמו שמשמע נמי מתוך פירושו לפי' כו' כצ"ל : **ע"ב בתוס'** ד"ה נפרוס וכו' מכאן מייתי ר"ת ראיה וכו' פי' דהוקשה לו נ"כ קושית הקונטרס דהא קאמר במס' ביצה נפרוס סודרא עלויה ותירץ דהתם מיירי ביין ושמן דלא שייך בהן סחיטה והכא מיירי במים ואם כן מכאן ראיה וכו' נ"ל ודו"ק :

דף קנ ע"א בתוס' ד"ה אומר אדם לחבירו וכו' שהוא לדעת אותה מלאכה וכו' ס"א שהוא רוצה לדעת וכו' :

חכמת שלמה

דף קמח ע"א גמ' אבל טובל הוא כדרכו כו' כצ"ל : סליק פרק חבית

שואל פרק שלשה ועשרים

גמ' בשבת נמי אתי למכתב א"ל בשבת כיון דשאילני הוא דשרו ליה כו' כצ"ל והשאר נמחק : **רש"י** בד"ה פלוני כו' לי יום אתי כו' הד"א : **תוס'** בד"ה אתקין רבא כו' מזוית לזוית ובששיא כו' כצ"ל : **ע"ב רש"י** בד"ה ואתי למיקטריה כו' דאסור מדאורייתא הס"ד : **בד"ה** אין מספקין כף על כף משום אבל . נ"ב אבל בפ' משילין פי' מספקין כף על ירך ומטפחין יד על יד ופי' זה הביאו הסמ"ג : **בד"ה** ואם לאו כו' אינו משמע דאי כו' הד"א ואח"כ מה"ד מכלל דרישא אי יהיב כו' כצ"ל : **בד"ה** רישא כו' משמע אני ואם אמר לו הלוה אעפ"כ כצ"ל והד"א :

דף קמט ע"א רש"י בד"ה ומידלי כו' למחוק הס"ד : **בד"ה** כל הני כו' נמחק עד סוף הדבור : **בד"ה** דחייק כו' הען בטבלא כו' הד"א : **בד"ה** אבל לא כו' כתב שעל גבי טבלא כו' כצ"ל : **בד"ה** אין רואין כו' ויגלחם במספרים כצ"ל והס"ד : **בד"ה** כתב המהלך כו' וכותבין התפים זו

זחתכם

צורת חיה פלוני כו' כצ"ל : **ע"ב** גמ' את אחאב מלך ישראל ויעל כו' : **שם** לא טוב אין לא טוב אלא רע כו' אתה לא יגורך רע לדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע כצ"ל . וכ"ב לדיק אתה ה' הוא פסוק בתמניא אפין ואין שייך לכאן אלא שהגמ' מזכירו לתוחר הפסוק ולנאות הלשון לדיק אתה ה' מש"ה לא יגור במגורך רע וק"ל : **שם** אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל כו' למשול עליהם הוא בא כו' גם אתה חלית כמונו כו' כצ"ל : **ממי** נעמת . וכ"ב פסוק הוא ביחזקאל סי' ל"ב בפורענות מצרים אלא י"ל שגם על נבוכדנצר נאמרה ע"י ב"ק כמ"ש למצרים ע"י נבואה ומש"ה אמרו יצאת ב"ק ודו"ק : **רש"י** בד"ה משום קוביא כו' אסמכתא הוא להסמך כו' תלה עצמו אף כו' כצ"ל : **בד"ה** שבעת כו' אמה כדלקמן והיינו כו' כצ"ל : **בד"ה** חדא כו' שהיית מקלה אותן כו' כצ"ל : **בד"ה** גם אתה כו' וגו' חלית כמונו או אלינו כו' כצ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה בני חבורה כו' כבר לידי רבית . נ"ב פי' וא"כ אפי' בלא חברים נמי ודו"ק : **בד"ה** מטילין כו' לחלוק בע"כ מחמת שחושבים אותן שלהן מ"ר כצ"ל :

דף קנ ע"א גמ' פשיטא מ"ש כו' נמחק פשיטא : **וללמדו** אומנות דאמר קרא כו' חשבונות של מלך ושל כו' לחשבון של מלך ושל כו' כצ"ל : **רש"י** בד"ה אין מחשיכין כו' פירות דכל דבר כצ"ל : **בד"ה** הא קמ"ל כו' למימרא הס"ד : **בד"ה** טרטראות וקרקסאות וכסילקאות מיני פלטין הם שהם כו' כצ"ל והד"א ואח"כ מה"ד ללמדו כו' . **בד"ה** של מה לך נ"ל של מלך של עלה כו' ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות כו' דפריסית ושל כו' כצ"ל והד"א : **תוס'** בד"ה וא"ר אלעזר כו' מה צריך לאתויי הא הוי ליה כו' כצ"ל : **בא"ד** אין פוסקין לדקה אפי' להשיאו יתום כו' . נ"ב בספרים שלנו איתו בפ"ק ובוודאי חסרון ספרים הוא : **ע"ב** גמ' ונמלך עליה לגודרה כו' . נ"ב נ"ל במחשבה ואף דהרהור מותר אדם חשוב וחסיד שאני והחמיר על עצמו שלא להוציא מכח אל הפועל אותה מחשבה ולא רצה ליהנות ממנה ודו"ק : **שם** הוה אמר המבדיל בין קדש כו' כצ"ל : **שם** איבעיא להו נמחק : **רש"י** בד"ה המבדיל בין קדש לחול כו' . נ"ב משמע בלא שם ומלכות וכן פי' עליו הר"ן שכך דעתו אלא שלא הסכים עמו כדינו ע"ש : **תוס'** בד"ה במחובר כו' יבש הא קא נהרי פירי כו' כצ"ל :

דף קנא ע"א רש"י בד"ה האי כל כו' סיתר דאמירה כו' כצ"ל : **תוס'** בד"ה לעולם אסיפא כו' ויכול לומר לחבירו כו' להחשיך עליה וכ"ש מה שאני כו' כצ"ל :

כגילא

בד"ה נכרי שהביא כו' ע"כ נראה דלא יספוד כו' כדי שיבואו דשם חלילין אין כו' עכ"ל דמה"ט דחלילין אין מביאין לשם אדם אחד כו' לא בעי אלא כדי שיבואו ולא החמירו בהן לאסור עולמית כמו קבר שנעשה לשם אדם ישראל אחד ועיין בזה בר"ן לפי שיטת הרי"ף טעמא אחרינא דהך דבשביל ישראל לא יקבר בו עולמית איירי באסרטיא ואסיפא פריך לקמן אמאי ה"כ ימתין בכדי שיעשו כו' וצ"ל לדברי התוס' דע"כ שמואל דאמר מספיקא שרי ולא בעי אפילו כדי שיבואו א"כ הא דפריך לקמן ארישא דעשו לו קבר כו' כפרש"י ה"נ ימתין בכדי שיעשו אע"פ דלא הוי רק ספיקא לא פריך לשמואל אלא לרב דאסר ספיקא וק"ל: **בד"ה** אלא אם כן באו כו' הלא הביאם דרך רה"ר כו' וי"ל דהביא כו' עכ"ל מפירוש הרמב"ם בפי' המשנה נראה שהוא מפרש דברי שמואל כקושייתם דלהחמיר קאמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו והביאם דרך רה"ר גם ברי"ף מפורש דברי שמואל להחמיר ע"ש:

ח"א דף קנא ע"ב פרש דרש פרש כפול על הפורשים מד"ת וכקהלת פירש"י גלגל על העין ולא ידענא לפ"ו מאי פרש: **כחגין** כו'. אמר שמניחין ד"ת משמע ליה מדכתיב כפול לשון פרש לדרוש על הפורשים מד"ת ועושים כל ימיהם כחגין דהיינו חגיכם ולא חגי ה': **וביון** שמת נעשה חפשי מן המצות כו'. מפורש פ' ב"מ: **כל** זמן שאדם חי כו'. דריש ותחכם ותיותכם דאל"כ במוראכם הוה סגי ומדכתיב ומוראכם ותחכם בלשון רבים דריש אבי תרי לא נפיל דמיעוט רוב שנים: **נמשל** כבהמות נדמו. דלפי פשוטו הוא כפול דהיינו נמשל והיינו נדמו ולכך דרשו נמשל מלשון ממשלה שהחיה מושלת בו ע"י שנדמה לה האדם כבהמה ובענין דאימת האדם על החיות משום הנשמה שבו שהיא צלם אלהים וכיון שנדמה כבהמה וצלם אלהים אזל לו ממנו והרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בה: **עשה** עד שאתה מוצא כו'. דהיינו שאתה מוצא עני ולך מצוי ולאפוקי ימות המשיח דאין אתה מוצא עני: **ועודך** בידך ר"ל בכחך לעשות. ולאפוקי ימי הזקנה וז"ש ואף שלמה כו' ורש"י פי' בע"א ודו"ק: **על** מדה כו'. ר"ל כיון דמדה זו גזירה היא מלפניו ית' ב"ה שאם הוא לא בא כו' יבקש אדם רחמים על עצמו שלא יבא הוא לידי כך ע"ד שאמר רק שלום יהיה בימי ועי"ל דודאי מדה זו במזלא תליא כדאמרי' חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא ומיהו באפוסי רחמים אפשר לשנות המזל כמפורש כל זה בפ' מי שהחשיך וע"כ אמר יבקש אדם רחמים על מדה זו לבטלה אף לדורותיו ואם כל א' מהם יבקש רחמים שלא תבא עליו ודאי דיותר טוב שמבטלין מדה זו ולפי זה יש לפרש גלגל החוזר בעולם היינו מהם גלגל המזלות החוזר בעולם על מדה זו וק"ל: **לא** מיהדר כו'. דגם אם אין לו מתפרנס במועט ואינו מזלזל עצמו לבקש על הפתחים א"כ דא"ל להחזיר על הפתחים משום דיש לו מרחמים טפי ליתן לו כדאמרי' פ"ק דב"ב דרבי פתח אוצרות כו' ע"ה אל יכנסו ועוד אמרי' התם המחזר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו מעות ודו"ק: **מרחמין** כו' מייתי לה הכא לענין לדקה דכל המרחם על הבריות ליתן לדקה מרחמין כו' כדאיתא במס' בילה ועד"ז יש לכוין שאמר מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד אמר גם שהמדה היא אחר שמרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כדקאמר כל המרחם כו' וכן בקרא דמייתי ונתן לך רחמים שתרחם על הבריות ואח"כ ורחמך שמרחמין עליך מן השמים באנו לבקש מהר יקדמונו רחמיך קודם שאני מרחם כי דלונו מאד ואין בידי ליתן לדקה ולרחם על הבריות מקודם וק"ל: **והאור** זו התוטם כו'. כל הסוגיא מפורש בפירש"י בספר קהלת גם בתרגום בקלת בע"א ע"ש:

דף קנב ע"ב בד"ה עד שיסתום כו' שנקרא דופק לפי שהנשימה דופקת כו' עכ"ל ר"ל כפי' שני שפרש"י התם דדפקא הוא חתיכה שקורין פלאנקין כשהבהמה יגעה היא דופקת ע"י נשימה וק"ל: **באד** הלא מחמת המת היו מטמאין והגולל ודופק לא היו חוללין כו' עכ"ל משום דאפילו כי מוקמי לה ביש בהן חלל טפח כדאמר התם מ"מ ע"י המת הן מטמאין שמאהילין על המת כיון שהגולל הוא טמא וכל דבר טמא אינו חולץ בפני הטומאה מסה"כ לפר"ת דכיסוי הארון לא מיטמא כלל וספיר חולץ בפני המת שמאהילין עליו וק"ל: **באד** ובערוך פי' בע"א בערך גלל כו' עכ"ל ובתוספות פרק קמא דכתובות כתבו שהוא כעין פרש"י ע"ש ובערוך: סליק פרק שואל

ח"א דף קנב ע"א אלו עינים כו'. לעיל קמפרש חשכת עינים מדכתיב ושבו העבים אחר הגשם היינו חשכת עינים הבא ע"י בכי והכא מתוך הזקנה גופה קאמר וק"ל: **לא** טוחנין כו'. פירש"י טחנוהי השינים עכ"ל וטפי נראה לפרש קורקבן כדלקמן בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן וק"ל: **דורדא** כו'. דהורד הוא דבר חשוב ואינו מתקיים כינקותא דאזלא כו' משא"כ כלילא דחילפי שהוא קמשונים כפי' הערוך הוא יותר מתקיים או ע"ש השער שבראש שמשתנין שבינקותם הם אהובים ובסבותא הם לבנים וק"ל: **ותשכח** בנגרי שנאמר כו'. לענין ימי הזקנה מייתי לה הכא וי"ל ע"פ מ"ש לעיל עד שלא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וה"נ אמר כאן ונשבע לחם דהיינו דוק בככי ונהיה טובים ורעה שהם ימי זקנה לא ראינו לחוש עליהם ומייתי עלה בגמ' הא דשמואל עייל לחמך עד מ' שנין ותכאן ואילך כו' אהאי קרא כמי קסמיך ונשבע לחם ונהיה טובים דהיינו דמיכל מעלי עד שלא ראינו ימי הרעה דהיינו הזקנה דמשם ואילך משתי מעלי וק"ל: **מהכא** לקרחינאה כמה כו'. עיין ברש"י ולי"נ דבא לזלזל בו ולענין מעלה וחשיבות קמכוין מהכא לקרחינאה כמה חשיבות ומעלה יש והשיב לו כי אני חשוב כתוך דהיינו כמהכא לגוזינא. ושוב בא לזלזל בו **ברחא** קרחא בד' שאין אתה חשוב רק כעז שאינה שוה רק ד' זוזים והשיב לו דרך קנטור דאתה ודאי יותר שוה ממני דתיש מסורס מובחר לאכילה ושוה חמניא לגבי שאינו מסורס. ואמר **חזייה** דלא סיים מסאני כו'. אינו דומה שהלך יחף אלא דאפשר שהיה ביום שאסור בנעילת הסנדל כמו ביוה"כ או בט"ב. וא"ל **קרחא** מנוייכת ר"ל שיש לך ליון וסימן בקרחת והוא א' מהמומין כדאמרי' בבכורות. והשיב לו **עקירא** שליפא שאתה מסורס הוא תוכחה יותר מהמומין שנזכרו בתורה ומעוך וכתות ונתוק וכרות אבל הקרחא אינו מום בזקנים ומלינו במס' מגילה בר' יהושע ב"ק שהאריך ימים ובדבר זה שייך הך עובדא דריב"ק הכא דמשתעי בימי הזקנה ודו"ק: **שאפי'** לפור כו'. ר"ל דאחרים מעמידין להם לפורים משוררים עליהם בעת השינה שמביא לו שינה ולזה הזקן אדרבה שיר של הלפור מנערתו וק"ל: **משתנות** כו'. היינו לטפשות כדקאמר האדע בין טוב לרע וכדמסיק לקמן בזקני ע"ה דבזקני ת"ח חכמה נתוספת בהם כמפורש במס' קנים וק"ל: **נעשו** לו תוהים כו'. וא' מתחלף בה' בכתב כדאמרי' פ' הכונה גם באותיות אחה"ע וכן לקמן החגב אלו ענבותיו כו' דהעי"ן מתחלף בחי"ת באותיות אחה"ע אבל רש"י פי' בספר קהלת ותתחתים מלשון תחת והלשון כפול כמו גלגלים כו' ע"ש: **זו** אשה כו'. לפי שיש ב' טעמים במצות עונה הא' כדי למלא תשוקתה כמ"ש ואל אישך תשוקתך והב' כדי לקיים מצות פ"ו כמ"ש הטור בשם הראב"ד ולזה כדי למלא תשוקתה לאיש אמר כי הוא אמר ויהי גזרת המלך לאשה להתאוות לה ולמלא תשוקתה וכי הוא לוה ויעמוד היינו שלוה על מצות פ"ו כדי להעמיד תולדות ודו"ק: **מלא** דם כו'. ר"ל פיה של מטה כמו ומחתה פיה ואמרה וגו' וק"ל: **כולן** בשער א' כו'. עיין פירש"י ועי"ל דהכל נכנסין בשער א' היינו בשער ג"ע מיהו גם שם כל לדיק כו' יש לו מדור לעצמו לפי כבודו: **כי** הילדות והשחרות כו' משחירים פניו כו' דלפי פשוטו שאדם בנערות שחור ראש כפי' התרגום ורש"י שם לא פסיקא ליה דיש מהם בשער לתוב וה"ל למכתב הנערות או הבחרות כדכתיב בתר הכי בימי בחורותיך וגו': **מתאבלת** כו'. ר"ל נפשו של אדם שהיא הנשמה מתאבלת עליו דהיינו על הגוף שהלך למקום עפר רמה ותולעה כי הנשמה אפשר שחוכה כדלקמן והרוח תשוב אל האלהים וגו' ונשמתן של לדיקים גנוזות תחת כסא כבוד אבל על הגוף שזכה ג"כ בתורה ובמצות בחייו ע"י הנשמה יש לה להתאבל ומייתי ליה דהאי אבלות ז' מדכתיב ביוסף ויעש לאביו אבל שבעת ימים וגו' ודין אבלות ז' ימים דלא יליף לה בפ' ואלו מגלחין מהאי קרא ע"ש בתוס' הירושלים לזה וק"ל: **שאין** לו מנחמין כו'. פירש"י אין לו אבלים כו' והלשון דחוק ולולי פירושו נראה לפרש דקאי אדלעיל שאמר שהנשמה מתאבלת על הגוף כל ז' שנאמר ונפשו עליו תאבל דהשתא יש כאן אבל דהיינו הנשמה ולריכה למנחמין והיינו דאתחואי ליה לרב יהודה אותו הרוח והנשמה בחלום לומר הנחת את דעתי בתנחומין ודו"ק: **ע"ב עד** שיתעכל הבשר שנאמר אך וגו' ונפשו וגו'. ולעיל דיליף מהאי קרא ונפשו עליו תאבל דהיינו רק ז' היינו לענין אבלות הנשמה על הגוף אבל לענין ידיעה מדמה הנפש לבשר כפירש"י ל זמן שיש לו בשר יש לו נפש כו' ע"ש וק"ל: **והרוח** תשוב אל וגו'. הרוח היא הנשמה כמ"ש ויפח באפיו נשמת רוח וגו' וק"ל: **בקופסא** כו'. ליכא לפרושי דהניחום בקופסא ולא שמשו בהם כלל דא"כ למנ"מ החליקום דאינו דומה דהחליקים דרך פקדון דא"כ הטפשים עשו שלא כהוגן דשלחו יד בפקדון אלא דהחליקום דרך שאלה שישתמשו בהם עד זמן מה ולא קבע להם זמן בפירוש הפקחים שבהם לא שימשו בהם רק שימוש נקי שלא יבואו בגדי מלכות לידי לכלוך וכשיבואו לעשות מלאכה נמבזה קפלום והניחום בקופסא והטפשים עשו בהם כל מלאכתם לימים כו' דהיינו לזמן סוף השאלה וכן הענין בנשמה שהוא הכלי שלא נתנה להגוף רק דרך שאלה לזמן מה כפי הגזרה ולא נקבע לה זמן זה בפירוש: **על** גופן של לדיקים אומר יבא שלום וגו' ועל גופן של רשעים כו' אין שלום כו'. מפורש פ' הנושא ע"ש: **והיתה** נפש אדוני לרורה וגו'. אביגיל היא אמרה כן לדוד שהיתה מכלל ז' נביאות פ"ק דמגילה ונתנבאה על עולם הנשמות שיהיה נפש דוד שם לרורה בלרור החיים דהיינו גנוזות תחת כסא כבוד והיא שאמרה ג"כ לו ואת נפש אויביך וגו' והא ודאי דלאו על שאול נתנבאה כן כדמשמע רישא דקרא ויקם אדם לרדף וגו' דהא דרשינן דא"ל שמואל לשאול מחר אתה ובניך עמי וגו' עמי במחילתי אלא על דואג א"נ על נבל אישה אמרה כן ויש בזה התאמר סוד גלגול נשמות שנפש אדם שלא זכה בחייו תנתן עד ג"פ בגוף אחרים אולי יזדכך הנשמה שם וסמכוהו אקרא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר משא"כ נפש הלדיק גמור במותו נשאר כך ולא בא לגוף אחר וז"ש נפשותם של לדיקים גנוזות תחת כסא כבוד שנאמר נפש אדוני לרורה בלרור החיים נשאר שם באולר החיים משא"כ נפש הרשע יקלענה בכף הקלע מגוף לגוף והיינו המשל שינתנו לכביסה אולי יזדכך ויתכבס בגוף אחר היותר נקי וק"ל: **נמסרים** לדומה כו'. יש לדקדק בזה הא אמרי' פ"ק דר"ה בבינונים ורב חסד מטה כלפי חסד וי"ל דהיינו בדין לעתיד אבל בעולם הנשמות להיותם גנוזות תחת כסא הכבוד לא יזכו בו רק לדיקים גמורים אבל הבינונים תלוים ועומדים ביד דומה מלאך הממונה עליהם ויש להם מנוחה שם עד יום הדין לעתיד וק"ל: **עתידים** לדיקים כו' א"ל ומנו מרי כו'. יש לדקדק בכל זה אמאי לא הקשה לו מעיקרא מקרא דכתיב באורייתא כי עפר אתה ואל עפר וגו' כדפריך ליה לבסוף וע"ק אמאי קאמר אהא דרב מרי לא ידענא הא איכא לאוקמא נמי בשעה אחת קודם תחיית המתים וע"ק מאי קאמר חזייה דאית ביה מששא כו' הא ע"כ מעיקרא נמי חזא ביה מששא מדפריך ליה והא קרא כתיב וישוב העפר אל וגו' מבואר בזה ע"פ מ"ש פ' המפלת שלשה שותפין באדם מן האשה אודם ובשר מן האיש עלמות וגידין מהקב"ה הנשמה ומזה נחלקו באדם ג' חלקי מדות הן לטוב הן לרע דיש טוב לשמים ולבריות ולעלמו ובהיפך לרע דהיינו הא' לשמים מן הנשמה הב' לבריות מן האשה שהיא ב"ו הג' לעלמו מאביו כמשמעו עלמות מאביו ואלו השנים יש להם השארות לאחר מות האדם דהיינו הנשמה מהקב"ה והעלמות מאביו שעלם א' נשאר אשר ממנו עתיד להחיות כדאיתא במדרשות ועד"ז אמרו כשהלדיק נפטר ג' כתות מה"ש יולאות כו' ובשעה שהרשע נאבד מן כו' דידוע הוא כי בכל מעשה אדם הן לרע הן לטוב נברא לו מלאך לפי המעשה וכמ"ש העושה מלוה אחת קונה לו פרקליט אחד וקונה מלשון קונה שמים וארץ וגו' ולזה כשהלדיק נפטר ואינו אבד ויש לו השארות יבואו לו ג' כתות מה"ש מג' פעולות מלוה שהן לטוב לשמים ולבריות ולעלמו א' אומרת יבא שלום ע"ש שהיה לו שלום וטוב לבריות ואחת אומרת הולך נכחו ע"ש פעולות עלמו לטוב דהיינו נוכח עלמו ואחת אומרת ינוחו על משכבותם ע"ש הנשמה שאין לה מנוחה בעוה"ז בגוף ואמר שבשעה שהרשע נאבד מתם שאין לו השארות לעוה"ב ג' כתות מלאכי חבלה יולאים לקראתו לפי פעולותיו אחת אומרת אין שלום וגו' שהיה רע לבריות ולא היה לו נחת ושלום עמהם ואחת אומרת למעלבה וגו' שהיה רע לעלמו ואחת אומרת רדה והשכבה וגו' ע"ש שהיה רע לשמים ושכב עם ערלים שאין להם תקומה לעוה"ב ובענין השארות של הלדיקים נגעו בו ג"כ הכא ולפי שרב מרי סתם דבריו עתידים לדיקים להיות עפרא דמשמע כל הגוף כלה ולא ישאר בו רק חלק אלוה שהיא הנשמה. א"ל **ומנו** מרי דלא ידענא ליה וא"ל ר"נ והא קרא כתיב כדאמר רב מרי וישוב העפר וגו'. וא"ל **דאקרייך** קהלת לא אקרייך משלי שהוא ודאי עיקר דאיכא למ"ד קהלת אינו מטמא את הידים. וכתיב ביה **ורקב** עלמות קנאה. דכל מי שיש לו קנאה בלבו דהיינו מדת רע לעלמו: **עצמותיו** מרקיבין שהוא חלקו מאביו אבל כל שאין לו קנאה כו' והשתא וישוב העפר וגו' מיירי גם בלדיקים דהיינו העפר שהוא חלקו מאמו אבל העלמות שהוא חלקו מאב נשאר קיים. ואמר דחזייה **דאית** ביה מששא כו' דהיינו דבר נוסף שגם בשרו שהוא חלק האם לא היה נרקב כמ"ש בפ' הפועלים גבי ראב"ש שהיה טוב גם לבריות. וא"ל **ליקום** מר כיון שכל ג' החלקים קיימין בך. א"ל **אפילו** נביאי שהוא יותר עיקר ממשלי שאינו רק רוה"ק לא קרית: **דכתיב** כי אני ה' בפתחי את קברותיכם וגו' גם שכל ג' חלקים קיימין לריך פתח ממנו ית' ב"ה שבידו מפתח של תחייה. ומקשה **הכתיב** כי עפר אתה ואל עפר וגו' באדם הראשון וכל גופו אף העלמות היה מן העפר וא"כ לא היה לו השארת הגוף ובאגדה דפ' ח"ה מוכח דיש גם לאדם הראשון השארות דאמרינן שם בדיוקני עלמה לא תסתכל ובכ' עקיביו הסתכל. וא"ל **ההיא** שעה אחת קודם תחייה כו'. והטעם בו כדי שיהיה נברא יש מאין כמו שנברא בז' דימי בראשית ודו"ק: **היכי** אסקיה כו'. דהא ודאי אין כח לאובא טמיא בשמים תחת כסא הכבוד ועוד עולים מן הארץ כתיב ומשמע ליה דנשמתו העלתה מדכתיב ויאמר שמואל וגו' ואין כח לגוף בלא נשמה לדבר וק"ל:

דף קנג ע"א מהספדו של אדם ניכר כו'. דמחיים של אדם גם אם מספרים שבחו אפשר שמחנפין לו כההיא דאמרי' פ' א"נ מיום שגברה החנופה אין אדם יכול לומר מעשי גדולים ממעשיך ועוד אפשר שמפני היראה אומרין כן לספר בשבחו משא"כ במותו בהספדו דאין כאן חנופה ולא יראה ממנו ואעפ"כ מספרין שבחו דברים ניכרים שהאמת כן וק"ל: **ואחים** כו'. עיין פירש"י והוא דחוק דאיירי דוקא בזקן אלא די"ל דתאומי בעי שאפשר שאין בני אדם נכמרים עליו משום דסנו ליה דמוכח להו במילי דשמיא ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בכו כולהו. כההיא דמייתי בסמוך דא"ל אביי לרבה כו' מאן אחים כו' וק"ל: **תשמענה** דבר מאחריך וגו'. ור"ל אחריך לאחר מטתך כדלקמן כי אחריה א"כ אחריך אחר מותך כמו ואחריך לפלוני כו' ואמר לאמר זה הדרך וגו' דהיינו שמספרין עליו בשבח אלו המדות הדרך זו גמ"ח ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה כי תיאמינו זה הדין וכי תשמאילו לפנים משורת הדין דכה"ג דרשינן בפ' אלו מליאות אקרא דוהודעת להם את הדרך ילכו בה וגו' כמפורש שם וק"ל: **בגדיך** לבנים וגו'. פירש"י בגדיך נשמתך טהורה כו' ע"ש ומלי בגדיך בלשון רבים נראה לפרש דבגדיך לבנים כינוי למעשים טובים שהם נקראו מדות כמו מדו בד וכשיהיו בגדיך ומדותיך לבנים מבלי כתם וחטא דהיינו כל ימיו בתשובה או שמן שהיא הנשמה ואותיותיו נשם וע"ש דכתיב נר אלהים נשמת אדם שהיא על ראשך ממש כי הנשמה היא במות אל יחסר לה בסעודה דלעוה"ב. והא מייתי משל ממש למלך כו' **פקחין** שבהן קשטו כו'. דהיינו לפי הנמשל שקשטו עלמן במדות ומע"ט כו' וניחא השתא דלא מייתי האי קרא דבכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו' במשל דלעיל מלך ב"ו שמחלק בגדי מלכות וכו' דהתם ודאי איירי בבגד מלכות שהיא הנשמה גופה שנתנה לו דרך שאלה כמ"ש לעיל אבל האי קרא לא משמע ליה אלא בגדיך לבנים הם מדות ומע"ט: **יעמדו** ויראו כו'. דהיינו יראו ויבושו כמ"ש ויראו שונאי ויבושו ועל זה קאמר חתנו של ר"מ כו' אף הן נראין כמשמשין ואין כאן בושה כפירש"י אלא אלו ואלו כו' שנא' הנה עבדי יאכלו וגו' הנה עבדי ירונו וגו' ומשמע ליה דבדין דלעוה"ב משתעי הני קראי דבעוה"ז בדין הרשעים כתיב לעיל מיניה ומניתי אתכם לחרב וכלכם לטבח וגו' וק"ל: **אלו** מלות כו'. ע"פ מ"ש בר"פ התכלת התכלת אינו מעכב את הלבן כו' וז"ש בכל עת גם בזמן שאין תכלת יהיו בגדיך בליצית לבנים. וכן תפרש **ושמן** על ראשך וגו'. אלו תפילין ע"פ מ"ש שם תפילין של יד אינה מעכבת את של ראש וז"ש ובזמן שהיא תפילין של ראש כפירש"י על ראשך אל יחסר גם בשאין לך של יד והי"ה בהיפך אלא דקמא נקט והוא העיקר ודו"ק: סליק פרק שואל

פרק מי שהחשיך

דף קנג ע"ב גמרא א"א דלא קאי פורתא וקמעייל מרה"ר לרה"י כו' נראה לפרש דר"ל דה"ל עקירה ברה"ר דקאי שם פורתא קודם שיבא לביתו שא"א להלך מהר שם להדיא והנחה ברה"י שמכנים החבילה ומניחה שם ומשני דזריק לה כלאחר יד דלא הוה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ומיהו הנחה ודאי איכא כשעומד פורתא לפני הבית ואע"ג דהנחה בלא עקירה אסורה כדאמרי' פ"ק הכא משום הפסד חבילתו התירו לו ועי"ל דכשזורק לה כלאחר יד אפשר דמצי למעבד בלי שיעמוד שם פורתא מיהו לעיל גבי מחמר דמסיק כשהיתה עומדת

חכמת שלמה

דף קנב ע"א גמ' כלילא דחילפי כו'. נ"ב רש"י פי' עשבים שקורין נעסטלי"ן כל"א והערוך פירש שהוא לשון דקדמינהו חילפי בפרק אלו מליאות והוא מיני קמשונים: **תוהים** תוסים וינאן כו': **רש"י** בד"ה דוק כו' ותמנא האכילה בפסיעותך כו' כנ"ל: **בד"ה** מהכא לקרחינאה כו' יש מכאן עד הקרת ולהקניטו כו' כנ"ל. ונ"ב נראה בעיני לפרש דמקום היה ששמו קרחה ושאל אותו כמה יש מפה לשם וכדי להקניטו על הקרת שלו נתכוין דאל"כ אין זה אפי' מדרך המליצה ושחוק וכן גוזינאה הוי שם מקום וק"ל ואף שרש"י לא פי' כן: **בד"ה** כל בנות כו' לי שיחה הס"ד. ונ"ב פי' כדבור בעלמא וק"ל: **ע"ב** גמ' א"ל איכא שכיבנא כו'. נ"ב ר"ל אי שכיבנא: **שם** אמר רב מרי כו' דלא ידענא ליה אמר ליה והא קרא כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה לכוכם צ"ל לככום כו':

דף קנג ע"א גמ' אם בן עוה"ב הוא כו' וכן ברש"י: **שם** זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא כו' משל למלך שזימן כו' שנאמר לכן כה כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה אזיך כו' לכו בם מאחרי כו' כנ"ל והד"א: **בד"ה** וכל שכן כו' יום ימות וטובה כו' כנ"ל: **בד"ה** כלום יש כו' יצטרכו לטרות ולזמן צרכי סעודות של בית המלך ויש לנו שהות כו' כנ"ל: **בד"ה** אלו תפילין שהם שם כו'. נ"ב ע"ד שמן תורק שמך: **תום'** בד"ה ונשמתו כו' כשהיא כו'. נ"ב לאו בכל אדם אלא בחסידי ותקיפי עלמא והכן: סליק פרק שואל

מי שהחשיך פרק ארבעה ועשרים

גמ' במתני' מתיר החבלים כו' רבנן למיהב כיסיה כו' כנ"ל: **ע"ב** גמ' שוטה וקטן והתורם את כו' רמונים ואגוזים והיא מקיאה כו' ועל זדונו סקילה מכלל כו' כנ"ל: **רש"י** בד"ה ואליבא צ"ל אליבא כו': וכבוד

מהר"ם

דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה ותחכם לשון חיותכם כן צריך להיות: סליק פרק שואל

מי שהחשיך פרק ארבעה ועשרים

דף קנג ע"ב ברש"י ד"ה והיא מחזקת את החרדל שנופל החרדל וכו' כן צ"ל: ואמרי

טעלה סימנה ודלי דלא קשה דמ"מ הא איכא סכנה מיד כשעומדת דבחמור שרי כמ"ש כיון דליכא עקירה דכל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה אך ק"ק הדך קושיא דפריך אמימרא דרב אדא הכא ה"נ דלא קאי פורקא וקמטייל וה"ל עקירה ברה"ל והנחה ברה"ר ה"ל למפרך הכי לעיל אאוקימתא דרב אדא במתני' דקתני מניחו על החמור שהרי כי מטי לביתיה א"ל דלא קאי פורקא וקמטייל כו' וי"ל לייתב דלעיל הוה ניחא ליה דאפשר כי מטי לביתיה טעל סימנה ולטעקרה ליכנס לבית מניח עליה ולא הוי עקירה ברה"ר אלא הנחה בבית ובחמור כמ"ג שרי לכתחלה כיון דבחבירו פטור אבל אסור ודו"ק : תוס' בד"ה דחרש אתי כו' תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלק"מ דמה"ט דקאמרי' לעיל דחרש ושוטה לשוטה יהיב ליה משום דשוטה לית ביה דעת כלל וחרש אית ליה דעת קלישתא הך סברא בקטן נמי עדיפא ליה דאית ליה דעת קלישתא ועוד דהתי נמי לכלל דעת גמורה ומ"ה לשוטה יהיב ליה ולא חיישינן לאתי לאחלופי בשוטה דהקסברות דבקטן עדיפא ודו"ק:

ח"א דף קנג ע"ב לא רצו חכמים לגלותה משום כבוד גו'. מפורש בחידושי הלכות בסוף מס' עירובין ע"ש: בו ביום מתקו כו' עי' פירש"י וקשה למה אמרו כך בכך גזירה דנותן כיסו לנכרי טפי מבשאר י"ח דברים שגזרו שנזכרו בפ"ק גם לפי' התוס' כשגזרו י"ח דבר היתה חסירה גזירה זו של נותן כיסו כו' ומלאה הסאה כו' עכ"ל הוא דחוק דמהיכא פסיקא להו שגזירת נותן כיסו כו' היתה באחרונה וכ"ל לפרש משום דבפ"ק דחשיב שם כל י"ח גזירות נקט הגזירה על דבר האיסור ופסול דע"ז יפול שפיר לשון גזירה להחמיר לאסור ולפסול דבר המותר והטהור מן התורה חוץ מגזו הגזירה דנותן כיסו לנכרי דנקטיה במילתייהו ההיתר כדאמרי' בהדיא פ"ק נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו ולפום ריהטא לא יפול בדבר המותר שום גזירה ומש"ה פליגי בה ר"א ור"י דר"א קאמר גדשו סאה דגזירת היתר נותן כיסו לנכרי היה בכלל הגזירה דאי לאו ההיתר דשרי ליתן כיסו כו' לא היה מתקיים איסורא דלא יוליכנו פחות פחות מד"א משום דאדם בהול על ממונו ומיהו הרולה לקיים שניהם דהיינו דלא יוליכנו כו' ולא יתנהו גם לנכרי ויניחנו שם עד מ"ש תע"ב והיינו דמדמה ליה לסאה גדושה מלאה דלועין וקישואין דהניח מקום ריוח בסאה להחזיק גם החרדל אם ירצה ליתן שם כן הדבר הזה שגזרו לאסור פחות מד' אמות והניחו בו ריוח לנותן כיסו כו' מיהו אם ירצה להחזיק גם אותו ריוח גם שלא יתן כיסו לנכרי תע"ב ור"י פליג וקאמר דמתקו סאה דגזירת היתר נותן כיסו לנכרי היה בהחלט דצריך להציל כיסו וליתן לנכרי ולא יניחנו שם דשמא אח"כ יהיה לו דעת אחרת להציל כיסו ולא ימצא לו נכרי והיינו דמדמה ליה לעריבה מלאה דבש ולא הניח בו שום מקום ריוח להחזיק שום דבר אחר דאם נותן לתוכה רמונים הרי מקיאה הדבש כן הדבר הזה שאסרו פחות מד' אמות ולא הניחו שום ריוח לאסור נותן כיסו לנכרי דאם יחזיק לאסור גם בזה מקיאה והיבטל איסורא דלא יוליכנו פחות מד"א משום דאדם בהול על ממונו ולא ימצא לו אח"כ נכרי כמ"ש לעיל ותו לא מידי ודו"ק היטב :

דף קנד בד"ה בלאו נמי כו' וחכ"א כל המשלם אינו לוקה כו' כנ"ל : באו"ד ועוד היה רגיל להרץ כו' כאילו נכתב אבן גרושה והגלות וכאילו כו' בממון ולבן גרושה כו' ונכתב על מיתה וממון ביחד כו' עכ"ל דבריהם צריכים ביאור דהיה רגיל להרץ הנך קושייתם אדהתם כמו שהקשו לעיל דכיון דלא תענה התם סתם כתיב וקאי נמי אבן גרושה וגלות וכאילו נכתב בהדיא אבן גרושה וגלות והתם ודאי לא בעי לא תענה לאזהרת זוממין לעונשו מכאשר זמם דהא ממעטינן להו התם דלא הוו הזוממין בני גרושה והיובי גלות אלא ע"כ דאתי לא תענה למלקות אבל בממון היה אפשר לומר שבא לא תענה לאזהרת זוממין לעונשו מכאשר זמם והא קאמרי כיון דנכתב לא תענה סקר בממון ובן גרושה כו' ר"ל ביחד בחד לאו אית לן למימר דבממון דומיא דבן גרושה דלא בעי לאזהרת זוממין אלא למלקות ומשום דממון נמי לא בעי אזהרה אבל במיתה אכתי איכא למימר דלא בעי אלא לאזהרת זוממין והא קאמרי כיון דנכתב על ממון ומיתה ביחד כו' אית לן למימר נמי מיתה דומיא דממון דבהזמת מיתה נמי ניתן ללקות עליו כ"ז שלא יוכל לבא לידי מיתה דהשתא יתורצו כל הקושיות אדהתם שכתבו לעיל אבל קשה דבכל כו' דהך דהכא לא יתייסב לפי תירוץ זה כן נראה בכוונת דבריהם ודו"ק : באו"ד אפילו לא התרו ביה למיתה דכל סתם הוצאת שבת איתא בקרא דויכלא כו' עכ"ל ר"ל דהוצאה נמי נפקא לן מקרא דויכלא העם מהביא וגו' כמ"ש התוס' בריש פרק קמא ובההיא קרא מלאכה כתיב וסתם מלאכה דשבת היינו מיתה כמ"ש לעיל בתוס' ספ"ק דעירובין וק"ל : ע"ב גמרא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל לא חזי כו' לכאורה קשה מאי קאמר דיקא נמי דהא המקשה נמי יודע דאיירי בלא חזי ומקשה לרב הונא כפירש"י דאי הוי ס"ד דאיירי בדחזי הקשי ליה מברייתא אמתני' דקתני נוטל את הכלים הנטלים בשבת כדמקשה לעיל לרב הונא למאי דס"ד דאיירי בדחזי ויש לייסב דה"ק דאיירי הכא בכולסא דליכא פסידא דומיא דטבל דיקא נמי דאית לן למימר דומיא דאל"כ תקשי לך אמתני' אלא ע"כ דאמרי דומיא קתני דטבל דלא חזי וא"כ לרב הונא נמי לא תקשי דמיירי דומיא דטבל דליכא פסידא וה"ה דה"מ לאוקמא הך ברייתא בשליפי רברבי ולא תקשי לרב הונא וכ"כ התוס' בפרק כירה ע"ש ודו"ק : שם אלא התם בגוזא ופרסכנא כו' ופירש"י ולא סמך הסכך עליהן כו' עכ"ל ק"ק דל"כ דומיא דסכה בלאו סמך בריסא בב' בידי אדם ואתא באילן דעולין לה ביו"ט ואפשר לומר דנקט בכה"ג ברישא שתים בידי אדם ואתא באילן דמשתמש על אותה מחילה דאילן הגג סמך דקסה למסך הגג על ב' מחילות אבל בסיפא בדיון ד' ודלי דא"ל לסמך סגג וק"ל :

דף קנה בפירש"י בד"ה ר"י מתיר כו' הא כ"ש דלגסה למיטרח באוכלא כו' עכ"ל כל דבריו צריכין ביאור וה"פ כיון דלרב הונא משוי אוכלא אסור ומטרח באוכלא שרי ע"כ הא דמתיר ר"י בדקה היינו משום דס"ל דלא משוי אוכל הוא דמעיקרא אוכל הוא אלא דמטרח באוכל הוא ושרי ואם כן לא הל"ל מתיר בדקה דמשמע דוקא בדקה כיון דלא קאמר אפילו בדקה וזה אינו דכ"ש דשרי בגסה דלא הוה לגבה משוי אוכל אלא מטרח באוכל אלא דהכי ה"ל למתני לפום הך סברא דר"י הוא תני להיפך דמתיר בחרובין לגסה דלגבה שרי דמעיקרא אוכל הוא לגבה אבל לגבי דקה שסיניה דקות מסוה אוכל הוא ואסור והא ליכא למימר דר"י מפיך מסברת ת"ק דסויא אוכל שרי ולכך מתיר בדקה מטרח באוכל אסור אבי גסה מטרח באוכל הוא ואסור ולכך נקט דוקא מתיר בדקה דהא ת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שוי אוכלא כו' ואע"ג דהוה ניחא ליה מעיקרא דלר"י מעיקרא אוכל הוה ומטרח באוכל מקרי כדקאמר כ"ש לגסה דמטרח באוכל הוא אע"ג דת"ק בדאקושי איירי וכן למאי דמסיק ובעי למימר מאי דקה גסה כו' דדייקא באוכלא ודוקא גסה שרי דלגבה מטרח באוכל הוא אע"ג דת"ק בדאקושי איירי י"ל דלפום אותה הסברא ניחא דר' יהודה נמי שוי אוכל אסור ומטרח באוכל שרי אלא דבהא פליג וסבר דלאו משוי אוכל הוא דמעיקרא אוכל הוא ומטרח באוכל הוא ושרי אבל השתא דפליג ר"י את"ק בדינא וסבר בהיפך דמשוי אוכל שרי ומטרח באוכל אסור אין סברא דפליג נמי בהא וסבר דלא מקרי משוי אוכל אלא מטרח באוכל ודו"ק : באו"ד ועוד ה"ל למשרי נמי זירין להתיר ולפספס דשוי אוכלא הוא עכ"ל אבל הא לא קשיא ליה דה"ל למיסר התרת פקיעין וכיפין דלמטרח באוכל הוא לרב הונא כפרש"י לעיל ור"י אוסר מטרח באוכל למאי דקיימינן השתא די"ל דאיכא למימר השתא לרב הונא אליבא דר"י כדסבר רב יהודה אליבא דהתנא קמא דהתרת פקיעין וכיפין שויא אוכל הוא כשיטת רש"י גבי התרת פקיעין כמו שכתב התוספות ולדברי התוס' ניחא טפי דהתרת פקיעין לא הוי שויא אוכל ולא מטרח באוכל וכן יש לומר בכיפין לר"י וק"ל : תוס' בד"ה רב יהודה כו' פי' בקונטרס דהיתר פקיעין הוי שויא אוכלא כו' ורב הונא כו' ואין נראה לר"ת כו' עכ"ל וכן ה"מ לדקדק לעיל שפירש"י דהיתר פקיעין לרב הונא מעיקרא אוכל הוא ושרי למטרח באוכל א"כ ע"כ לרב יהודה לאו מטרח באוכל הוא מדשרי ליה ואין סברא לאפלוגינהו בהכי כו' וק"ל :

ח"א דף קנה ע"ב יודע לדיק דין דלים כו' · לפי פשטיה איירי באדם הצדיק שיודע ליתן לדקה לעניים כדתוכח סיפא דקרא רשע לא יבין דעת ליתן לעני אבל לשון דין לא יפול בזה וע"כ דרשו לדיק הוא הקב"ה ויודע דין דלים שהם הכלבים שהדין מתוח עליהם שמזונותיו מועטין ואינן מצויין לו בריות כמו בעופות ודגים וק"ל : למשדא כו' . היינו אפי' בכלב דלאו דידיה הוא דבהכי מיירי כפירש"י אבל במתא לא כו' אי לאו דידיה הוא עכ"ל דבכלב דידיה לא הוה איצטריך למימר ש"מ מהכא דהא בהדיא תני לעיל דאפי' בשבת נותנין מזונות לפני כלב דמזונותיו עליך וכדאמרי' ס"פ מרובה דמגדלין כלבים בקשור בשלשלאות או סמוך לספר וק"ל :

דף קנו ע"ב בד"ה ר' יהודה כו' לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים כו' מוקצה מחמת איסור כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאקשויי כך הכא בשמעתין דמוכח דזעירי סבר הלכה כר"ש מדתרגמא בבהמה קדשים אימא דהתם ביו"ט קאי דאפי' ר"י מודה ביה דשרי משום דאינו מוקצה מחמת איסור ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים אלא דהכא בשבת אוסר משום דהוי מוקצה מחמת איסור כו' כמ"ש התוס' אלא דניחא להו להקשות כן אההיא דפרק מקום שנהגו דהתם מפורש טפי טעמא דר"י דאוסר משום דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים וק"ל : בד"ה תרגמא כו' היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש כו' ומשום כו' ומשום דמתני' נמי דיקא כו' ודחיק ר"י להרץ כו' עכ"ל ויש לדקדק אכתי תקשי להו מאי פריך והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין כו' אימא דסתמא אחרינא אשכח הך בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה דאיצטריך לאוקמא בקדשים מכח דיקא דהתם הא חולין שפיר דמי והיינו סתמא כר"ש וי"ל דאין זה מקרי סתמא כיון דלא תני בהדיא דבחולין ש"ד דאימא דקתני קדשים דלכ"ע הוי מוקצה אבל בחולין איכא פלוגתא דר"י אוסר ור' שמעון מתיר ודו"ק :

ח"א דף קנו ע"א אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו כו' . אין לפרש דחד מהני נגזר אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו דהא אמרי' בפ' כל היד ואילו לדיק או רשע לא קאמר דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אלא ר"ל דנגזר לו לפי בחירתו אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו .

נמוקי הגרי"ב דף קנו ע"ב תוס' ד"ה תרגמא כו' ודחיק ר"י כו' . עי' במהרש"א שהקשה דמ"מ מאי פריך הגמ' לר' יוחנן מסתמא דאין מבקעין כו' הא כך סתמא כר"ש . ויש לייסב בפשיטות דהך סתמא הוא באין לדין קודם הך דאין מבקעין דהוא בפ' המביא . וסתמא בתרא עדיף . וכהדא מס' יש סדר למשנה כמ"ש בע"ז פ"ק ומקשה הגמ' שפיר . וכמ"ש התוס' חולין דף מ"ג ע"א ד"ה והא"ר כו' משא"כ בתרי מסכתות א"ש כא דאמר סתמא אחריני אשכח מהא דב"ה דהוא במס' שבת ועל ס' הגמ' נ"ע שהקדים להא דאין מבקעין להא דמתחילין כו' . ובמשנה שם הא דמתחילין קודם . ואפשר דמגרר גריר הש"ס על הא דפ"ק דבינה דף ב' ודו"ק :

מהר"ם

דף קנד ע"א בתוס' ד"ה ואמרי לה וכו' יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי וכו' כצ"ל : באו"ד ומשני תרי רב מרי הוו ופי' הוי שנכתב וכו' ס"א הוא שנכתב וכו' ור"ל דאינו מגוף הגמ' רק שהיה פירוש מבחוץ ונכתב בספרים בפנים : ד"ה בלאו נמי וכו' כדמספקינן בריש מס' מכות מוהרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתוב דלא תענה וכו' דוהרשיעו הרשע קאי אאתו עדים אחריני והרשיעו עדים ראשונים והצדיקו הנידון ועליה כתיב והא אם בן הכות הרשע דהיינו העדים שנמצאו רשעים ע"ש : באו"ד והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא בהדי תחומין וכו' ר"ל דשניהם למדנו מאל יצא הוצאה ותחומין ותחומין הוו במלקות לחד מ"ד :

דף קנה ע"א בגמ' אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה מפספסין וכו' שכשהן דחוקין מתחממין וכו' ס"א דחוקין מסתממין וכו' :

דף קנו ע"א בגמ' אמר רב מנשיא חד קטי חד וכו' כצ"ל : אמר להו ר' חנינא פוקו אמרי ליה וכו' כצ"ל : האי מאן דבחמה יהיה גבר וכו' הא דנקט בסדר הזה משום דביום א' מתחיל חמה וחוזרת באותו יום בסדר חנכ"ל שצ"ם וק"ל : ואף רב סבר אין מזל לישראל כצ"ל : ברש"י ד"ה דאיברו ביה וכו' ועור שיוצאין בערבוביא וכו' נ"ל דהאי ועוד צ"ל למעלה גבי דלא כתב למינהו ודו"ק וק"ל : בתוס' ד"ה מהו לפרק פי' בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וכו' וקשה לר"י דהייט מתני' גבי בהמה וכו' פי' בפ' תולין דתנן נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה אחרת דף ק"מ עיין בהר"ן : ד"ה אין מזל לישראל כו' וכדאמר ביבמות פ' החולץ זכה טוסיפין וכו' ר"ל מביא ראיה שפעמים משתנה ע"י זכות : באו"ד לא זכה פותחין לו הס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ דאין מזל לישראל הוא ס"ס : ע"ב בגמ' אמר עולא הלכה כר' יהודה ואף רב סבר הלכה כר' יהודה וכו' כצ"ל : ברש"י ד"ה את הדלועין וכו' ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי וכו' ועיין באשר"י : בתוס' ד"ה והא א"ר יוחנן וכו' נהי שהיתה ראויה לכלבים בלא שחיטה כדפי' לעיל וכו' כצ"ל :

הלקטי

חכמת שלמה

בד"ה וכבוד מלכים כו' להסתיר לכבוד כו'. נ"ב פי' אין להסתיר דברי תורה בעבור כבוד אדם עשיר אפי' מלך : בד"ה בו ביום כו' אם יש שם נכרי אותו יום כו' כנ"ל : בד"ה ורחמנא כו' סתם מלאכה העשויה ע"י כו' כנ"ל : בד"ה כל שבגופו כו' ולא שריוה גבי כיס כנ"ל ואח"כ מה"ד מונחת לו על כו' : בד"ה הדא כו' וגו' עד דעביד כו' לא קא עביד מעשה אלא כו' כנ"ל והד"א :

דף קנד ע"א רש"י בד"ה מי קתני כו' על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה הא דבר כו' ומאי ניהו דחייבים על זדונו סקילה כו' כנ"ל : בד"ה ואמרי לה כו' דאבוה דר' מרי איסור כו' במס' יבמות היא כו' בפורסי כנ"ל : תוס' בד"ה וא"ל כו' ופי' שוא שנכתב כו' כנ"ל : בד"ה בלאו נמי כו' מאל יצא בהדי תחומים דבמלקות כו'. נ"ב פי' לר' חייא דסבר בעירובין לוקין דבר תורה על תחומין מאל יצא איש וגו' אפ"ה אין לוקין על הוצאה : באו"ד דכל סתם הוצאה דשבת כו' כנ"ל : באו"ד בקרא דויכלא העם מהביא כו'. נ"ב פי' ונקראת מלאכה דכתיב ברישא דקרא איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כדאיתא בריש הזורק : באו"ד ותירוץ ראשון כו' כנ"ל : ע"ב גמ' ומתיר סתבלים כו' כנ"ל ואח"כ שם בגוזא פרסכנא כו' כל אילו שינטל האילן כו' כנ"ל : רש"י בד"ה מאי את כו' לכדה הס"ד : בד"ה שליף כו' ומוקצה הוא ואפי' לכהנים לא חזו נמחק : בד"ה מאי לאו כו' כנגד התמור הס"ד : בד"ה א"נ בלכתא כעין בעוסין כו' כנ"ל. ונ"ב עיין לעיל בסוף הזורק : באו"ד בפנימי ושוב אינו יוצא כו' כנ"ל : בד"ה שתים בידי כו' אם כולן נקבעות באילן כו' כנ"ל : בד"ה אמאי עולין לה ביו"ט הרי כו' הד"א : בד"ה ה"נ כו' סוף סוף אמאי עולין לה ביו"ט אלא התם בגוזא פרסכנא דאילן גופא דופן כו' כנ"ל : בד"ה מאי לאו הא כו' כ"ע סברי אסור להשתמש באילן כנ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד אמר אביי כו' : באו"ד דס"ל לר"ש בן אלעזר נדדין כו' כנ"ל. ונ"ב כ"ל : באו"ד אלא נידי נדדין שהגזע נדדין והקנים הנתונים בנקבים נידי נדדים ובנידי נדדים פליגי. נ"ב כן הוא בס"א אבל בפנים הוא עיקר :

דף קנה ע"א גמ' בכלכלה דחוקה עסקינן כו' לא ליכא כרעיה כו' כנ"ל : שם אבל לא את הזרדין כנ"ל וכן בכל העמוד וכן כרש"י קא סבר מטרח באוכלא כו' אבל לא הזרדין לספסס אלא כו' אמר רב יהודה חרובין לדקה נמי שווי אוכלא כו' כנ"ל : שם דמתיר בחרובין לדקה כו'. נ"ב פי' וסבר דהחרובין לדקה מטרח באוכלא הוא : רש"י בד"ה למטה מי כו' נר"ה אבל כו' הד"א : בד"ה האי דרגא כו' סולם שעולין בו כו' כנ"ל : בד"ה פקיעי כו' שבלים שאוגדים כו' כנ"ל : בד"ה מפספסין כו' ואינה מריחה ריתה כו' כנ"ל : בד"ה את הכפין כו' וכן זירין כנ"ל : בד"ה הן הן כו' פקיעין תרי שאינן כו' ראשים כנ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד כפין תלת קשורין ג' אגודים והס"ד : בד"ה מטרח כו' קודם תקון זה טרחינן כו' כנ"ל : בד"ה ומפספסין כו' אלא להתיר ג' אוגדיהן כו' כנ"ל : בד"ה בדקה נ"ל לדקה וג"ל קודם ד"ה לגסה : בד"ה אי אמרת שמע ר' יהודה כו' כנ"ל : בד"ה ר' יהודה כו' באוכלא הוא ושרי כו' לאוכלא הוא והוי ליה כו' כנ"ל : בד"ה והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה כו' כנ"ל : תוס' בד"ה אמר רב פפא כו' נסמוך אריפתא כו'. נ"ב פי' על הקרקן ביו"ט : באו"ד כל דלהדי גדי כו'. נ"ב כמו רא"ש : בד"ה והלכתא כו' ואביי אמר בנדדין כו'. נ"ב פי' ומאן דשרי בנידי נדדים שרי אף בנדדים ופסק להקל באיסורי דרבנן ודו"ק : באו"ד לא פליגי דאסור ובנידי כו' כנ"ל : בד"ה רב יהודה אמר הן הן פקיעים כו' והכי קאמר מתירין כו' אוכלא וצריך לפרש כו' כנ"ל : ע"ב גמ' דשדי ליה קמיה אלא דיוני שובך כו' כנ"ל : רש"י בד"ה הטענה כורא כו' לגד שאר משאות כנ"ל : בד"ה דספיה נ"ל דספי : בד"ה אלא יוני שובך וכו' בתמיה ואמאי כו' כנ"ל : בד"ה אין מזונותיו כו' בדברא הס"ד : בד"ה כמה תשהה במעי הכלב כו' הד"א . בד"ה ומהכילה כו' בליעתה עכ"ל כנ"ל : בד"ה קלי קמח כו' שנתייבשה כשהיא קליות כו' כנ"ל :

דף קנו ע"א גמ' אמר רב חסדא יד על יד כו' כנ"ל. ונ"ב פי' מעט מעט אלפסי : שם דקא גביל וספי ליה להוריה. נ"ב פי' בהלעטה אבל לא ע"י המראה וק"ל : שם ודלא לקיט בליסניה מהלקטין ליה כו' כנ"ל. ונ"ב פירוש אבל לא מספין ליה וקמ"ל דמהלקטין ליה דלא תימא מאחר שיכול לינק מאמו לא הוס מטרחינן ליה אפי' להלקיט אי נמי קמ"ל אפי' בעגל קטן שלא למד כו' כמו שפי' רש"י אפ"ה מהלקטין וזהו חידוש שלא נאמר במשנה ודו"ק : שם אמר רב יהודה מנערו לכלי כו' אמר רב מנשיא חד כו' מאי ולא הדא ביה אילימא כו' כנ"ל : שם כולו לבישו כו'. נ"ב ומ"מ יהא ראש או לבשרים או לפועלי און וק"ל : שם מאי טעם דאיברו ביה אור וחושך נמחק : שם ימות על דאמילו כו' וקדישא רבא יתקרי דכוכב חמה יהא כו' אי גנבא אי טבחא אי מוהלא כו' מזל מחכים מזל מעשיר ואף רב סבר אין מזל כו' כנ"ל : רש"י בד"ה ר' יוסי בר יהודה הוא דאמר עד שיגגל כו' כנ"ל והשאר נמחק : בד"ה מהו לפרק לתת כו' כנ"ל : בד"ה תדא כו' בשבת וכן תרתי כו' הד"א : בד"ה אמרי קמיה כו' קדם רבי על סנך כו' הד"א : בד"ה דאיברו ביה עשבים כו' לישנא אחרינא דלא כתיב כו' כנ"ל : בד"ה נהיר נ"ל ונהיר : בד"ה סביל מרעין כלבנה זו שמתנוונת והולכת כנ"ל : בד"ה ובשבתאי כו' נ"ל ד בשבתאי מזל כוכב ששמו שבתאי : בד"ה בטלין כמו לא ישבותו הס"ד : בד"ה ונדקן במצות כו' דקרי ליה מצוה לשון אגדה כנ"ל. ונ"ב כדלקמן מצוה עבדת כו' והוא נדקה : בד"ה מזל מחכים לפי המזל היא החכמה כו' כנ"ל : תוס' בד"ה מהו לפרק פי' בקונטרס לפרק מלפני בהמה כו' כנ"ל : ע"ב גמ' קם אבלע בדייה לטוניה אשכח כו' קא מכסיף כו' מטאי לגביה כו' דשקילי מיניה כו' אמר עולא הלכה כר"י ואף רב סבר כו' כנ"ל : רש"י בד"ה דקאי נדק כו' שלך הס"ד : בד"ה במערב שהוא מקום מצונן כו' כנ"ל : בד"ה במזרחו שהוא מקום חום כנ"ל : בד"ה מרמיע כו' פת לכל נכל כו' כנ"ל : בד"ה אנא כו' ואשים בסל כנ"ל : אתר ד"ה כלדאי נ"ל ד"ה דגזא

ומ"ט דאיברו ביה אור וחושך . ובמדרש ילקוט ויקרא אלהים לאור יום זה יעקב ולחושך קרא לילה זה עשו כו' ע"ש : משום דאיפליגו ביה מיא כו' . והכי אמרי' במדרש נטל הקב"ה כל מי בראשית ונתנם חלים ברקיע וחלים באוקינוס הה"ד פלג אלהים מלא מים כו' וע"ש למה אין כתיב בשני כי טוב אר"ח לפי שבו נברא המחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים כו' ע"ש : האי מאן דבג' בשבתא כו' ונאי יהא מ"ט דאיברו ביה עשבים כו' . ע"פ מ"ש פ"ק דר"ה איזה חודש שהארץ מלאה דשאים הוי אומר זה ניסן ואותו הפרק זמן בהמה וחיה שמזדווגין כו' ע"ש : מאן דבד' בשבא יהא גבר חכים ונהיר משום דאיתלו ביה מאורות כו' . עש"ה והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' ככוכבים לעולם ועד ועיין פירש"י : משום דאיברו ביה דגים דלא כתיב ברכה רק בדגים ועופות וכדאמרי' דצריכי ברכה משום דלדין מהן והיינו שגמל חסד עמהם ניתן להם ברכה שלא יהיו חסרים ורש"י פירש בע"א וק"ל : חזרן במצות כו' . פירש"י שכן דרך ע"ש לחזר כו' עכ"ל והנראה דבכולהו קאמר טעמא לפי הבריאה דימי בראשית וה"נ הכא במעלי שבתא יהיה אדם חזרן בז' מצות כדאמרי' פ' ארבע מיתות ויצו ה' אלהים וגו' ויצו אלו הדינין כו' ה' זו ברכת השם כו' אלהים זו ע"ז כו' האדם זו ש"ד לאמר זו ג"ע מכל עץ וגו' ולא גזל כו' ע"ש : על דאחילו כו' . ומה"ט כדי שלא יתחלל שבת היו חסידים מכוונין לשמש מטותיהן בד' כדי שלא ילדו נשותיהן בשבת כדאמרי' פ' יוצא דופן ורבא בר שילא דקאמר וקדישא רבה יתקרי אינו דומה דפליג ונראה לפרש דה"ק משום דמצינו הרבה בני אדם דנולדו בשבת ואינן מתים בשבת קאמר רבא בר שילא דלא אמרו כן דמת ג"כ בשבת אלא בצדיק דקדישא רבה יתקרי דהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום כדאמרי' פ"ק דקדושין הגם שבלידתו נתחלל שבת על ידו במותו יתקדש שבת על ידו כדאמרי' בפירקין דלעיל תינוק בן יומו חי דהיינו ביום שנולד מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת וכדאמרי' פ' ב"מ שמת דוד בשבת : דבחמה כו' . נקט סדר חנכ"ל שצ"ם ולא ידענא למה דהא לפי סדר ימי השבוע אינו כן דבתחלת לילותיה משמש כלנ"ש חצ"ם ובתחלת הימים משמש חל"ם כלנ"ש ולפי סדר תחלת שמושן דבתחלת ליל ד' נתלו המאורות הרי סדרן שצ"ם חנכ"ל כפירש"י בס"פ תפנין ויש ליישב דהפך סדרן חנכ"ל שצ"ם להתחיל בחמה שהיא עיקרן של המאורות ומזלות כו' : דאתלו ביה נורא כו' . ע"ד שאמרו פ' עשרה יוחסין נורא בי עמרם ע"ש : משום דספרא דחמה הוא כו' . דכל הכוכבים הם כלם צבא הלבנה למשול בלילה אבל זה המזל כוכב מז' המזלות הוא ספרא דחמה למשול ביום : סביל מרעין כו' . שמצינו בלבנה שסבלה למעט את עצמה : מחשבתיה בטלין כו' . אמרו בזה זה הכוכב שבתאי הוא משמש בתחלת יום שבת לפי סדר תחלת הימים חל"ם כלנ"ש והוא ממונה על החורבן וביטול והשבתת כל דבר ולכך מלאכה אסורה בו ביום והיינו גבר דמחשבתיה בטילין וכדאמרי' באותו חסיד שחשב בשבת לגדור שדהו ובטל אותו מחשבה ולא גדרה לעולם ונעשה לו נס כו' : אי מוהלא כו' . ה"נ יש לפרש דלא נגזר אלא שיהא אשיד דמא ולפי בחירתו של אדם אי אומנא שהוא רשות אי גנבא שהוא איסור ואי מוהלא שהוא מצוה : אין מזל לישראל כו' . כתבו התוס' והא כו' בני חיי ומזוני כו' אלא במזלא כו' מ"מ ע"י זכות גדול משתנה כו' עכ"ל וק"ק דא"כ לר' חנינא דאמר יש מזל לישראל אפי' ע"י זכות גדול לא משתנה וכל יעודי התורה בברכות אם תשמעו ובקללות אם לא תשמעו אין מורין כן אלא שתולה בזכות ישראל או בחובתם וי"ל דודאי יעודי התורה נאמרו על כלל ישראל וזכות הרבים ודאי דאינו תולה במזל כלל ולא פליגי הכא אלא ביחיד דלר"ח מזל מחכים מזל מעשיר לאותו יחיד ור"י אמר דאין מזל לישראל אפי' ליחיד ולהכי הקשו התוס' מההיא דבני חיי ומזוני כו' דמיירי נמי ביחיד וכן ההוא דזכה מוסיפין לו איירי ביחיד ודמייתי לר"י גוים יחתו ולא ישראל תשמע ליה אפי' ישראל יחידי ובפ' הישן מוקי להאי קרא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דהיינו ע"י זכות משתנה כמ"ש התוס' ודו"ק : ויוצא אותו החוצה וגו' . דלפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים כפירש"י בחומש קשה כיון דבמחזה ראה הכוכבים לא הוה איצטריך למיכתב שהוציא אותו חוצה להראותו הכוכבים דבמחזה באהלו נמי יכול להראותו וע"כ דרשו שהוציאו מחוץ לאיצטגנינות שלו שנסתכל שאינו ראוי להוליד בן כו' ומה שיש לדקדק בזה אההיא דפ' ד' נדרים שאמרו שם הסתכלתי במזל שלי ואין לי אלא בן אחד כו' מפורש באורך שם : ע"ב צדק במערב כו' . מזלו של אברהם היה צדק כדאמרי' לעיל מאן דבצדק יהא גבר צדקן במצות וכתיב באברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' וק"ל : ממזרח צדק וגו' . לכאורה כפי פירש"י ה"ל לכתוב למזרח בל' וצריך לומר דה"פ מי העיר ממזרח לשנות טבע הצדק שהוא מגון מצד מערב ולהביאו למזרח שיהיה נעשה חם ממזרח וק"ל : אזיל ואתי כו' .

ר"ל דאפשר דאתי ע"י זכות יהיה ניצול דהא אכתי לא ידע ביה שמואל דה"ל זכות כדקא"ל לבסוף ומאי עבדת והא דשמואל לא היה מוחה בההוא גברא דלא ליזול שם משום דאפשר דטריק ליה חויא כיון דלא ידע מאי עביד י"ל דמ"מ ה"ל ס"ס ספק אם ישראל הוא ואת"ל ישראל הוא שמא יהיה לו זכות ואין מזל לישראל וק"ל : אלא ממיתה עצמה כו' . ובפ"ק דב"ב מוקי האי קרא ולדקה תציל ממות ממיתה משונה וי"ל דהכא הכי קאמר ולא ממיתה משונה לחוד אלא אף ממיתה גופה שהרי האי גברא נשאר חי ומציל נמי ממיתה משונה כדקאמר התם דהיינו גם מי שמת בזמנו מצילו דלא ימות בזמנו במיתה משונה ודו"ק : טריק לה חויא כו' . הרבה שלוחים למקום ונקט בהני תרי עובדי טריק לה חויא דהוא הנחש היא הביאה המיתה לעולם ע"י חטא אכילת אדם וחוה ולא ניתן כח בארס שלה להמית האדם כמ"ש ואתה תשופנו עקב ולכך זו הצדקה של אכילת חלקה דנקט בהני תרי עובדי מציל מאותה מיתה וק"ל : שקלתיה דסתנאי דיהבת לי כו' . פי' חלק שלי כן פי' הערוך בערך דסתן ע"ש : כלדאי בריך גנבא הוה כו' . לפי' התוס' לעיל כלדאי היינו חוזי כוכבים ומזלות ואפשר דהוו ידעי דגנבא הוה למאן דאמר דמזל שעה גורם דהוו ידעי ביה דנולד במזל לבנה כדלעיל אבל למאן דאמר דמזל יום גורם גם אם היה נולד בחד בשבת דאמרי' ביה דהוה ריש גנבא הא מסיק לעיל או כוליה לטיבו כו' וק"ל : גילוי רישא א"ל כו' . בשאר אינשי נמי אמרי' פ"ק דקדושין דבעי כיסוי ראש ומשום דשכינה למעלה מראשו ומאי רבותיה דרב נחמן ב"י ואיכא למימר דאימיה דרב נחמן ב"י דקדקה לכסות ראשו טפי שיהיה לו כובד ראש ביותר משום יראה שלא יהיה גנב וניחא השתא דאמר דנפל גלימא מעל רישיה ואנן אמרי' דרבנן הוה להו פריסת סודר על רישיהון כדאמרי' פ' המוליא יין סודרא סוד ה' ליראיו פי' הערוך יראי ה' יולאין בו ובפרק ע"פ סודריה דמר כדרבנן כו' אלא דאית לן למימר דאימיה דרב נחמן ב"י הוסיפה לכסות ראשו בגלימא כדי שיהיה לו כובד ראש טפי משום הך יראה דא"ל כלדאי וק"ל : ובעי רחמי כו' . שלא ישלוט בך יצה"ר כפירש"י גם שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ יבקש אדם רחמים על כך ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ומן השמים מסייעין אותו : סליק פרק מי שהחשיך

דף קנז בד"ה הלקטי כו' וקושיא ראשונה מ"מ במקומה עומדת כו' עכ"ל הע"ג דהשתא איירי שהמת מוטל תחת הגיגית ולא כנגד הסדק דכיון דבאין בו פותח טפח חשיב כאהל אחד כאילו הוא סתום ואין כאן סדק כלל מה"ט נמי ברישא באין פותח טפח והמת בבית אמאי יהא טהור מה שכנגד הארובה שהרי הוא כסתום ומאהיל גם על הכלים וכן נמי בסיפא שהמת נגד הארובה אמאי יהא טהור כל מה שבבית כיון שהוא כסתום הרי הוא מאהיל גם על המת דהא ודאי לא עדיף אין בו פותח דהתם שהוא אינו אלא סדוקה באמצע מהך דהכא שהיא סדוקה מראשה לסופה וחשבינן לה כסתום ודו"ק : בא"ד תל המתלקט כו' ואותה הגיגית היתה למעלה מן התל כו' עכ"ל ר"ל שאלו ב' בתים היה להם תקרה א' ולא היה מחילה מפסקת ביניהם אלא התל הזה כפירוש הערוך ע"ש היה מפסיק ביניהם ולא היה מגיע עד התקרה וע"כ הניחו שם הגיגית על התל להשלים המחילה ביניהם עד התקרה ובטלוה שם משום דדבר הטמא אינו חולץ וכתבו דיש לנו לומר שאותו חור היה עשוי להשמים כו' דלפירש"י ניחא שהחור לאו היינו הסדק שבגיגית למעלה אלא שהיה חור בכותל שבין ב' הבתים ובודאי היה עשוי להשתמש אבל לפר"ח דהיינו חור היינו הסדק שהיה בין ב' הבתים שהרי לא היה מחילה אחרת ביניהם ע"כ הוצרכנו לומר נמי לפר"ח דאותו הסדק וחור היה עשוי לתשמיש כו' ולפרש"י ניחא נמי לשון על גביו בלשון רבים דהיינו על ב' מחילות משא"כ לפר"ח הל"ל על גבה דהיינו על התל וק"ל : ע"ב בפרש"י בד"ה וקסרו כו' ובמסכת אהלות שנינו דאין חילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקצתה כו' ואני לא יכולתי להבין כו' עכ"ל מזה נמי נראה שר"ל שהיה מת שלם ודו"ק : בד"ה מתעסק שלא לצורך כו' עכ"ל דאין פירושו מתעסק לצורך היתר ועלה לו איסור כמו שנתכוין לחתוך תלוש וחתך את המחובר דקרי ליה מתעסק דהכא לא נתכוין כלל אלא מתעסק שלא לצורך וזה שדקדק לומר מתעסק בעלמא אנא וק"ל :

סליק פרק מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

חכמת שלמה

ההבאה : בד"ה למכבנתא איספינגליי"ז בלע"ז נוסקא כו' כצ"ל : בד"ה דסטנאי צ"ל דסטנאי . ונ"ב פי' חלק סעודה שלי : תוס' בד"ה ר' יהודה כו' שלא היתה ראויה היה לאדם ותירץ ר"י כו' כצ"ל : בא"ד דאפי' הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה כו'. נ"ב פי' וכגון שהיה חולה בין השמשות וק"ל : בד"ה תרגמה כו' ומודה היה ר' שמעון בבעלי חיים כו'. נ"ב פי' ומוקי מתני' דהכא במסוכנת והא הכא דוקא קדשים תניא הא דחולין שריא ומשני דההיא מתני' דהתם נמי במסוכנת איירי : בד"ה והא א"ר יוחנן כו' לכלים בלא שחיטה כו' לטלטל נבילה בשבת כו' כצ"ל :

דף קנז ע"א גמ' אין מבקעין עצים מן הקורות ולא כו' ההוא כר' יוסי בר יהודה כצ"ל. ונ"ב פי' מסיים בה דברי ר' יוסי בר יהודה וכן פירש רש"י לעיל בסוף תבית גבי בנן הכינאי מתני לה ע"ש : שם הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנא כו' כצ"ל : בפיסקא שפקקו את המאור כו' בין שני בתים וטומאה היתה שם וגיגית כו' כצ"ל : רש"י בד"ה אין מבקעין סואר של הקורות כו'. נ"ב הקורות הסדורות על הארץ לבנין סואר שמם כדלעיל בסוף המוציא : בד"ה מדבריות שרועות באפר תמיד הס"ד : בד"ה ונשאלין לחכם הס"ד : בד"ה שהן לצורך שלא יאכלו היום כו' כצ"ל : בד"ה ומודדין את המקוה במדה שיהא שם עמוק ג' אמות כו' כצ"ל : בד"ה ואת המטלית לידע אם יש בה שלש על שלש כו' כצ"ל : בד"ה בטפיח פך של חרס הס"ד והשאר נמחק עד סה"ד : בד"ה איבעיא להו כו' לצורך השבת בין שלא לצורך שבת דגבי הפרת כו' כצ"ל : בד"ה ב"ד חכם הס"ד ואח"כ מה"ד ה"ג לשון אחר איבעיא להו לצורך כו' לא צרינן בשבת כצ"ל והד"א : בד"ה כל היום כו' אפי' שלא לצורך שבת זו נמי שאם לא יפר עכשיו לא יפר עוד כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד לצורך שבת אלמא כו' : בד"ה כשלא היה כו' קאמר או אפי' כו' הד"א : בד"ה הילקט כו' בין ב' בתים גיגית כו' כצ"ל והד"א : תוס' בד"ה אין מסקין כו' בבמה מדליקין נמחק וצ"ל בכירה : בד"ה לגד ממוקצה כו' בפ"ק בסופו נמחק וצ"ל בפ' כירה : בד"ה והלכתא כו' הלכתא הכי דאמר בפ' נערה המאורסה אין הלכה כו' כצ"ל : בד"ה סלקטי קטנה כו' והמת בבית מה שבבית כנגד הארובה כו' היה מת שלם שהרי כו' ואם היה פותח טפח הבית אחר כו' כצ"ל : רש"י בד"ה הילקט קטנה כו' הגיגית כנגד הסדק ולפני מות המת פקקו כו' מוטל באהל שאין לו מקום לצאת דרך מעלה ותור שבין כו' כצ"ל והד"א : בד"ה וקסרו מקידה כו' אהילות שנינו חילוק בארובה שבתוך הבית כו' ומקצתה בתוך הבית בין יש כו' כצ"ל :

מהר"ם

דף קנז ע"א בתוס' ד"ה הלקטי כו' והמת בבית כנגד ארובה מה שבבית טהור וכו' כצ"ל
הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

סליק פרק מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

הגהות על מסכת שבת מהגאון בעל הלבוש ז"ל

עם הגהות ותקונים מאת הגאונים בעהמ"ח ספר מפרשי הים.

דף ב ע"א משנה פשט בעה"ב . (שבת ד' א') תוס' ד"ה דר"ע (פסחים פה ב') תוס ד"ה הוצאה :
דף ג ע"א גמ' דפטור ומותר (כתובות ז א') רש"י ד"ה פטור (זבחים לב א') תוס' ד"ה במלאכה : ע"ב ידו של אדם (שבועות ג א') תוס' ד"ה יציאות:דאי שדי ליה (עירובין כ א') תד"ה לא : תפשוט דרב ביבי (ב"ק כג ב') תוס' ד"ה תפשוט :
דף ד ע"א וכי אומרין לו לאדם (חגיגה כ) צ"ל ב' בתוס' ד"ה כופין (גיטין מא ב') בתוס' ד"ה כופין (ב"ב יג א') תוס' ד"ה כופין : פשט העני (שבת ג א') תוס' ד"ה שניהם : והא בעינן עקירה (שבת ז א') תוס' ד"ה מתוך : ר"ע סבר קלוטה (שבת לב א') תוס' ד"ה התם :
דף ה ע"א ביתא כמאן דמליא (גיטין עט א') תוס' ד"ה כמאן (ב"ק ע ב') תוס' ד"ה כמאן: התם למעלה מי' (שבת קב א') תוס' ד"ה והוציאו : [א"ה עי' בירושלמי פ"ק הלכה א' ובש"ק שם ד"ה תיפתר] : ונח בתוך ידו (שבת כב א') תוס' ד"ה אמר (עירובין לט א') תוס' ד"ה דרך: ה"מ היכא דאחשביה (שבת ד ב') תוס' ד"ה אלא: ע"ב שמן שצף (מנחות סג א') רש"י ד"ה לפה : אלא שמן בלבד (ב"ב יט ב') תוס' ד"ה מי : המעביר חפציו (שבת ג ב') תוס' ד"ה היה : ונמלך עליהן (סוכה מג א') תוס' ד"ה ויעבירנו (מגילה ד ב') תוס' ד"ה ויעבירנו :
דף ו ע"א המוציא מחנות (שבת לט ב') תוס' ד"ה או : ארבע רשויות (שבת ג ב') רש"י

ד"ה בעי (עירובין סז ב') תוס' ד"ה ומאי : חריץ (שבת ח א') רש"י ד"ה מאי : סרטיא (עירובין ז א') רש"י ד"ה סרטיא : על האסקופה (עירובין לג א') רש"י ד"ה מקום : ע"ב אבות מלאכות (שבת קנד א') תוס' ד"ה בלאו (סנהדרין סו א') תוס' ד"ה המחלל : כרמלית הוא (עירובין נב) רש"י ד"ה אכסדרא :
דף ז ע"א ביני עמודי (עירובין ו ב') תוס' ד"ה עיר : אין כרמלית פחות מד' (שבת קא א') תוס' ד"ה הני (סוכה י א') רש"י ד"ה שלא : למעלה מי' (עירובין פט ב) תוס' ד"ה במחילות : ע"ב זרק למעלה מי' (עירובין יא ב') תוס' ד"ה כי: חוקקין להשלים (חולין קכו א') תוס' ד"ה אנן :
דף ח ע"א משלשה ועד ט' (עירובין לג ב') רש"י ד"ה אלא : ט' ודאי מכתפין (עירובין פד ב') רש"י ד"ה בכומתא : גבוה י' ורחבה ד' (שבת קא א') רש"י ד"ה אבל : ע"ב ורבי היא (שבת לט ב') תוס' ד"ה ממעשה (קנה א') תוס' ד"ה למטה : תיובתא דרבא (עירובין נח א') תוס' ד"ה ואמר :
דף ט ע"א התם לא נח (עירובין לג א') תד"ה והא : בשתי קורות (שם פו א') תד"ה קורה :
ע"ב משיתיר חגורו (סוכה מד א') תוס' ד"ה והא:דשרי המייניה (יומא פז ב') תד"ה והאמר (חגיגה ט ב') תד"ה או:
דף י ע"א עומדין לבושין (ע"ז מד ב') תד"ה תנא: הזמינו לבה"כ (נדרים יב א') בתוס' הסייר לד' ז' שם: ע"ב שם גופיה איקרי שלום (סוטה י' א') תד"ה אלא : [א"ה עי' בשו"ת תשב"ץ סי' קע"ז חלק א' וכתבוריני סי' פ"ה]:שאיף ליה משחא (זבחים יד ב')

[illegible]

אשה קדרה (שבת לח א') תד"ה אבל: ב"ש היא (ע"ז לח
ע"ב) תד"ה אריסא: קדרה חייתא (שם א) תד"ה שבת
(תענית ח א') תד"ה אם: בשיל ולא בשיל (שבת לח
ב') תד"ה תנור (שם מז ב') תד"ה כמה:
דף יט ע"א נותנין מזונות (שם ג א') תוס' ד"ה
בבא: [א"ה עי' בירושלמי בהלכה א'
דאיתא אין נותנין ובבבלי שם תני נותנין מזונות ולפי
דברי התוס' אפשר ליישב ודו"ק ובחבורנו נר מערבי
הארכנו בזה ועי' בחידושי מהרי"ש שם]: אין
מפליגין בספינה (עירובין מג א') תד"ה הלכה: ופוסק
עמו ע"מ לשבות (מ"ק יב א') תד"ה אמר: הנך
דעביד להו כו' (שבת יח א') תד"ה ולימא: ע"ב הני
כרכי דזוזא (שבת מה א') תד"ה הכא: רב אסר
(שבת קיא א') תד"ה למימרא (יבמות יד א') תד"ה לא:
משנה אין נותנין פת (שבת יח ב') תד"ה סתם:
ולא חררה (שבת לז א') תד"ה אא"כ: שיקרמו פניה
(מנחות נז ב') תוס' ד"ה ובמעיקן (שם עח ב') תד"ה
פורסה:ומאחיזין את האור(תמיד ה א')במפרש ד"ה ביה:
דף כ ע"א גמ' זריזים הם (שבת יח ב') תוס' ד"ה
סתם: בכל מושבותיכם (פסחים פב ב')
תוס' ד"ה ולא: אבל אתה מבעיר (שבת ע א') תוס'
ד"ה הבערה: ע"ב משנה ולא בשמן שריפה (שבת
קכו ב') רש"י ד"ה מפנין: גמ' שירי פרנדא (חולין
פד ב') תוס' ד"ה בזוגיתא:
דף כא ע"א ניקום ונגוור (חולין קד א') תוס' ד"ה
ומנא: כבתה (חגיגה כה א') תוס'
ד"ה בגלילא (קדושין כ' ב') תוס' ד"ה קבו:
דף כב ע"א פסולה בסוכה (עירובין ב א') תד"ה
סוכה (סוכה ב א') תד"ה דאורייתא:
עביד כרב (עירובין לג ב') תוס' ד"ה לא: ע"ב זו נר
מערבי (יומא לט א') רש"י ד"ה וסים:
דף כג ע"א שאף הן היו (פסחים קח ב') רש"י
ורשב"ם ד"ה שאף: [א"ה עי' בתוס'
שם ד"ה שאף וד"ה היו ובשו"ת חוות יאיר סי' ט' וי'
י"א ובחיבורנו סי' ע']: יפין לדיו (שבת יח א') תוס'
ד"ה אבל: היכן צינונו (ר"ה לג א') תוס' ד"ה דהא
(כתובות ז ב') רש"י ד"ה ואסר: ומפרישין אותו
ערום (יומא נה ב') תד"ה הלוקח: ספק דדבריהם כו'
(כתובות כד א') תוס' ד"ה ואביי: [א"ה עי' בשו"ת
הריב"ש סי' רנ"א]: מעשרין הם (גיטין סא א') תד"ה
רבא: ע"ב הזהיר בקידוש היום (מגילה כז ב') תוס'
ד"ה בניתה:שלא יקדים (ברכות כז א') תוס' ד"ה דרב:
דרחים רבנן (מכות י א') רש"י ד"ה ורבנן: ולא בשמן
שריפה (שבת כד א') תוס' ד"ה והתנן:
דף כד ע"ב א"ב דרב ברונא (סנהדרין יג ב')
תוס' ד"ה א"כ: משנה בשמן
שומשמין (ב"ב סח א') רשב"ם ד"ה שמי: שמן
דגים (שבת כא א') תוס' ד"ה חלב: גמ' לפי שאין
שורפין (פסחים מו א') תד"ה לא (חולין ל ב') רש"י
ד"ה שורפין: עולת שבת בשבתו (שבת כ א') תוס'
ד"ה למשרי: הוא ולא מכשירין (ביצה ח ב')תד"ה אף:
דף כה ע"א עשה ול"ת הוא (פסחים מז ב') תוס'
ד"ה כהיסה (קדושין לד א') תד"ה
מעקה: כשם שמצוה (ביצה כז ב') תוס' ד"ה על:
שלך תהא להסיק (סוכה לה א') תוס' ד"ה לפי: ולא
בערתי ממנו (ב"ק קא א') תד"ה ולא: מה מעשר
הקל (פסחים כב ב') תד"ה מנין: ע"ב רחיצת ידים
ורגלים (מ"ק כד א') תד"ה ושמואל: דומה למלאך
(קדושין עב א') רש"י ד"ה דומין: משום כסות לילה
(חולין קי ב') תד"ה טלית: [א"ה לפנינו פירש"י
כאן מוסכם לשיטת התוס' שם וכן הוא ברש"י לק' כז
ב' ד"ה לכסות וכן ברש"י זבחים יח ע"ב ד"ה פרט
אמנם כוונת התוס' הוא למה שפירש"י במנחות מ' ע"ב
ד"ה ה"ג ובאמת דברי רש"י סותרין זה את זה וכבר
עמדנו בזה בחבורנו מגן גבורים סימן י"ח עי' שם]:
דף כו ע"א בטבל טמא (יבמות פט ב') תוס' ד"ה
נרב: בשתי תרומות (פסחים ט א')
תד"ה כדי (מנחות סז ב') תד"ה כדי (נדה טו ב')
תד"ה כדי: [א"ה עי' במשנה למלך פ"ב דתרומות הלכה
י"ד בזה ודו"ק. ובפי' י"א שם הלכה י"ח ועי' בריטב"א
בע"ז דף טו]: בשמן פקועות ובנפט (חולין עב ב')
תד"ה אנא: [א"ה לפי מ"ש התוס' שם מיושב קושית
התוס' כאן ד"ה ור"ש שזורי אמנם דברי התוס' שם צ"ע
היאך אפשר לומר דעטרן ונפט דוקא ובלא"ה שינו מלי
כפ"ים ועי' בהגהות מהרי"ב ובחדושינו הארכנו]:
ע"ב אף כל צו"פ (יומא עא ב') תוס' ד"ה ואימא:
שלש על שלש מנין (עירובין כט ב') תוס' ד"ה בגדי
(סוכה יז ב') תד"ה הבגד (זבחים לה א') תד"ה מעיל:
דף כז ע"א ת"ל או בגד (יבמות ה א') תוס' ד"ה
ולרבנן: ע"ב כסות סומא (סוכה יא
א') תד"ה דרב: רשב"א וסומכוס (שבת כו ב') תוס'
ד"ה ר"ש: אהל אהל ממשכן (סוכה יט ב') תד"ה
וסיכך: [א"ה עי' בר"ן ותוי"ט שם וצ"ע]:
דף כח ע"ב שין של תפלין (מנחות מב ב') תוס'
ד"ה עד: אלא לרצועות (ברכות ו א')
תוס' ד"ה אלו (עירובין נז א') תוס' ד"ה קשר (מגילה
כו ב') תוס' ד"ה תשמישי: [א"ה עי' במרדכי מ"ש
שם בשם רבינו אלחנן ליישב שיטת רש"י ומה
שהקשה המרדכי היאך מותר להתיר הקשר הא מותק ב'
אינו קושיא לפענ"ד דהיכא דאינו במקום אחד אין בזה
משום מותק כמ"ש בשו"ת חות יאיר סי' טז לענין שם
על טבעת של פרקים וכ"כ בשו"ת שארינו בנו"ב סי'
א' מדעתא דנפשיה אך לא זכר קושית המרדכי ועי'
בריטב"א עירובין שם]: קרן אחת (חולין נט ב')
תוס' ד"ה קרש:
דף כט ע"א אין מסיקין בגרעיניהן מ"ק מ"ג: [א"ה
סתומים הדברים ולא פירש ולפענ"ד
כוונתו על מס' שבת שהזכיר קודם וצ"ל מ' קמ"ג ודף
מ' הוא ברש"י ע"א ד"ה הדר ושייך לע"ב כאן ולהא
דהדר ביה ר"ע וקמ"ג כוונתו לדברי התוס' שם א'
ד"ה התם ושייך כאן ע"א על הא דאין מסיקין
בגרעיניהם]: זרקו באשפה (ב"ק קטז א') תד"ה
הכרעה (חולין קלג א') רש"י ד"ה והאמר [א"ה עי' שבת
דף לט ב' ור"ע מכריע ותבין]: ע"ב וכי לא מתכוין
שרי (ב"ק קיג א') תד"ה ומר: משנה מפני התולה
שיישן (שבת ג א') תד"ה בר:
דף ל ע"א גמ' במתים חפשי (פסחים מ ב') רש"י
ד"ה אבל (ב"ב עד א') תד"ה ופסקי':
[א"ה עי' ברש"י כאן ובמהרש"א ומ"ש בחבורנו סי'
כ"ג]: ע"ב ככר או תינוק (שבת לד א') תוס' ד"ה
גדול (סוכה לו ב') תוס' ד"ה בשבת: ושלטו (חגיגה
יז א') תוס' ד"ה אף: [א"ה עי' במשנה למלך פ"ג
מאכל הלכה י"]: לא מתוך עצבות (ב"ב קכא א')
תוס' ד"ה עם: שתלד בכל יום (ע"ז ה' א') תוס'
ד"ה אין: הרה וילדת יחדו (ב"ב טז א') רש"י ד"ה
מעין: אחורי ליה צלף (ב"ב כא א' נ"ל כח ב') תד"ה כגון:
דף לא ע"א ע"מ שתשימני כה"ג (יבמות כד ב')
תד"ה לא: (יבמות קט ב')תד"ה רעה:
קב חומטין(ביצה טו ב')רש"י ד"ה ופירותיה:ע"ב קורין
לאחת הן(נזיר ח ב')תד"ה הכיני (ב"ב קסד ב') תד"ה
סוגא: ע"ב ומ"ש פתילה (שבת לד א') תוס' ד"ה
ור"ש: משנה בהדלקת הנר (שבת כה ב') תוס'
ד"ה הדלקה: גמ' רביעית דם (נזיר לח א')
תוס' ד"ה על:
דף לב ע"א נפל תורא (סוכה נג א') רש"י ד"ה
הא: במקום סכנה (כתובות ל א')
תד"ה הכל: ע"ב בעון נדרים (ראש השנה) תוס' ד"ה
אלא: [א"ה חסר הדף וצ"ל דף ו א']: (זבחים כט
ב') תוס' ד"ה אלא: בנים מתים (שבועות לט
א') תוס' ד"ה ואין: כשהם קטנים (שבת כה א')
תוס' ד"ה כרת:
דף לג ע"ב אף על להר (שבת לג ב') תד"ה ור"י:
ראש המדברים (מנחות קג ב') תוס'
ד"ה מעשה: תקנו גשרים (ע"ז ב') תד"ה הרבה:
אתרחיש ניסא (מעילה יז ב') רש"י ד"ה שסיא:
מכסי ומצלי (שבת יא א') תד"ה כגון: האי סבא
(חולין ו א') תד"ה אשכחיה: לבי בני (שבת קיד א')
רש"י ד"ה אילו:
דף לד ע"א כאן קיצץ בן זכאי (חולין טו ב') תוס'
ד"ה כגון: משנה אין מעשרין כו'
(עירובין ל ב') תוס' ד"ה ולפרים (יומא נה ב') תוס'
ד"ה הלוקח (סוכה כג ב') תד"ה שני: את הדמאי
(גיטין לא א') תד"ה מתבבה (בכורות נט א') תד"ה
במתבבה (חולין ז א') תד"ה דלמא: גמ' וקיימתיה
מסברא (ע"ז יט א') תד"ה אנא: שאינו מוסיף
הבל (שבת לט ב') תוס' ד"ה ממעטה: ע"ב ביה"ש
כהרף עין (פסחים ב א') תוס' ד"ה יכנס (ב"ק ס ב')
תד"ה לעולם: משנה תלתא ריבעי מיל (זבחים מ
נ"ל ט. א') תד"ה מנין: חצי מיל (ברכות ב ב')
רש"י ד"ה ובלא וד"ה ולי: [א"ה דברי רש"י שם צ"ע
דלא מסקי' כן ועי' בהגהות הגאון התנא אלקי מו"ר
אליהו מווילנא זצ"ל]:
דף לה ע"א טהורים (שבת סד ב')רש"י ד"ה ואינה:
דאוי למערב(תמיד כו ב')במפרש ד"ה
דלוי:כהנים טובלין בו (ברכות ב ב') רש"י ד"ה מטעה:
ע"ב בשני ביה"ש(שבת לד ב')תד"ה ספק:שש תקיעות
(ערכין י א')תד"ה והפותח: להבטיל את העם(ערכין י
א')תד"ה אין: [א"ה בגליון הטור ובכ"י שלנו בא"ח סי'
תק"נ כתבנו דדברי התוס' אלו בדינים חדשים שבעלו
שם היו בהעלם עין מהפוסקים בשו"ע או"ח סי'
תק"נ שלא שמו זכר למו]: בראש גגו (גיטין ס ב')
תד"ה שיפורא:[א"ה עי' שו"ת מהרי"ק שורש ק"י ושו"ת
רש"ק סי' מ"ה ובשו"ת הר"י הלוי סי' מ"ה ובשו"ת
כנסת יחזקאל סי' ט']:
דף לו ע"א חצוצרתא שופרא (זבחים סח א')
תוס' ד"ה כבהוא. (מנחות כח א')
תד"ה תוגרות: ע"ב משנה אף מחזירין (ביצה
לג ב') תד"ה מלמטה:
דף לז ע"ב גמ' קטמה והובערה (שבת לד ב')
רש"י ד"ה גזרה:
דף לח ע"א בשוגג יאכל (עירובין לט ב') תוס'
ד"ה אי: שבח קדרה (שבת מ' נ"ל
מ"א א') תד"ה מוליאר: קשיא דר"מ אדר"מ (שבת
לו ב') תוס' ד"ה תמין: ע"ב הא דאמרת (שבת
מח א') תוס' ד"ה דזיתים: שתי קדרות (נדה כו ב')
תוס' ד"ה בפלוגתא: משנה ולא יפקיענה (מנחות
נד א') תוס' ד"ה תפוח:
דף לט ע"א גמ' שמזיז עפר ממקומו (פסחים
מה א') תוס' ד"ה המכבד: עפר
תיחוח (ביצה טז נ"ל ח א') תוס' ד"ה בעפר:
ע"ב והתניא חמין (עירובין טז א') תוס' ד"ה אימא.
(כתובות כא נ"ל נא א') תוס' ד"ה אתאן: ולא ישתטף
בהן (מועד קטן יט ב') תד"ה שאסר: ר"ע מכריע
(שבת קמא קטז א') תד"ה הכרעה:
דף מ ע"א אבל בברייתא לא (עירובין מג א')
תוס' ד"ה הלכה: מחופין בנסרים (ב"ב
סז ב') תד"ה לא: את הזיעה (ברכות כז ב') רש"י
ד"ה לנה"מ. (שבת לט ב') תד"ה וכ"ה: ע"ב קיתון
מים (שם מח א') תוס' ד"ה מאן: אחר רבי לבית
המרחץ (יבמות ג א') תוס' ד"ה דאמר. (כתובות נו
א') תד"ה אמר. (מנחות לג ב') תוס' ד"ה ר"מ.
(חולין קו א') תד"ה איכא: בתלמידו של ר"מ (שבת
קמז ב') תד"ה דתניא. [א"ה עי' שו"ת דבר שמואל
סי' רס"ב]:
דף מא ע"א כל האוחז (יומא ל א') תוס' ד"ה מאוס:
רחץ בחמין (גיטין סט ב') רש"י
ד"ה וכי: משנה המיחם (שבת מח א') תד"ה מאי:
דף מב ע"א גמ' מכבין גחלים של מתכת (זבחים
כב א') תד"ה אבל: סבר לה כר"ש
(שבת ג א') תד"ה הלד: סבר לה כר"י (סנהדרין פה
א') תוס' ד"ה מאן: פחות מד' אמות (ביצה כח ב')
רש"י ד"ה מידי: ע"ב משנה לתוך הקערה (שבת
לט א') תוס' ד"ה כל: ואין נאותין (ביצה ו ב')
תוס' ד"ה השתא:
דף מג ע"א גמ' סבל מוכן הוא (סוכה כג ב')
תוס' ד"ה בני: כופין את הסל (שבת
מה ב') תוס' ד"ה הכא: מיגו דאתקצאי (ביצה לא
ב') תוס' ד"ה ונפחת: אלא לדבר הניטל (פסחים ו א')
תוס' ד"ה כופה: באבנים מקורזלות (פסחים מז ב')
תד"ה באבנים: ע"ב ככר או תינוק (שבת לד א')
תוס' ד"ה גדול: טלטול מן הצד (עירובין עז ב')
תוס' ד"ה מקלת:
דף מד ע"א משנה נר חדש (ביצה ב ב') תד"ה
גבי: גמ' הנר הכבה (קדושין ב ב')
תוס' ד"ה קבו: קערה ועששית (שבת קכ ב') תד"ה
מגעל: ושל מתכת מטלטלין (שבת מו א') תוס' ד"ה
דנפטא: אלא אי איתמר (יבמות קכ נ"ל קח א') תד"ה
אמר: ע"ב בזמן שהיא נשמטת (שבת מח ב')
תד"ה דבר: ואין מצלת (מנחות לא א') תוד"ה שידה:
דף מה ע"א לטלטולי שרגא (שבת כא ב') תד"ה
ובטעת: אלא שמן שבנר (שם מג ב')
תוס' ד"ה ואין: ושוין בסוכת (סוכה ט א') תד"ה
מנין: ע"ב בגרוגרות וצמוקין (שבת קנז א') תוס'
ד"ה אין: קינה של תרנגולת (שבת לו א') תד"ה כא:
והרי כילת חתנים (שם לה א') תוס' ד"ה אפילו:
דף מו ע"א דאית ביה חידקי (שבת לה א') תד"ה
אפילו: הלכך הוליות (ביצה כב א')
תד"ה וכ"ה:דנפטא נמי שרי (מנחות מא ב') תד"ה כל:
ע"ב לית ליה מוקצה (ביצה כו א') תוס' ד"ה בכור:
וכי מכוין (יומא לד ב') תוס' ד"ה ס"מ: איסורא
דרבנן (סנהדרין פה א') תוס' ד"ה ור"ש:
דף מז ע"א דנעשה בסים (שבת מח א') תוס' ד"ה
ואין: בגדי עניים (שם קכז ב') תוס'
ד"ה כיון. (עירובין כט ב') תוס' ד"ה בגדי. (זבחים
לה א') תוס' ד"ה מעין: בגלילא שנו (חגיגה כה א')
תוס' ד"ה בגלילא: של מרסיים (שבת קכ ב') תד"ה
הא: ע"ב משנה לא בנפת (שם לד א') רש"י ד"ה
משתכה. (שם לט ב') תד"ה ממעטה:
דף מח ע"ב גמ' בית הפך (שם טז א') תד"ה עבדו:
דף מט ע"א צריכין גוף נקי (פסחים קיג ב') תד"ה
ואין. [א"ה הכ"י בא"ח סימן כ"ד לא
זכר שם לדברי תוס' אלו ועי' בחבורינו שם]: כאלישע
(מגילה כד ב') תד"ה סכנה: משנה טומנין בשלחין
(שבת קטו ב') רש"י ד"ה בתרתי. (זבחים לד א') תד"ה
מניין: נוטל את הכסוי (עירובין עז ב') תד"ה מקלת:
ע"ב גמ' העלו את הקרשים (שבועות כ א') תוס'
ד"ה יליאות:
דף נ ע"ב דביני עורבי (שבת מד א') תד"ה דכ"ע:
הטומן לפת (מנחות ט א') הד"ה חסר:
דף נא ע"א משנה כסהו ונתגלה (שבת מח א')
תוס' ד"ה דזיתים: גמ' רשב"ג אומר
(שם לה ב') תוס' ד"ה פיגה: בדבר שאינו ניטל
(שם קכג א') תוס' ד"ה הא: ע"ב המרא לובאה
(בכורות ס ב') תד"ה תבעים: קדמיה חמרית דלוי
(ברכות מו ב') תוס' ד"ה אין:
דף נב ע"א מולאות של בית רבי (ב"מ עח ב')
תד"ה במילתיה: ע"ב ואין עולין
מטומאתן (פסחים מה ב') תוס' ד"ה כופת:
דף נג ע"ב הלכה כר"י (מועד קטן י ב') תוס'
ד"ה ואין:
דף נד ע"ב תריסר אלפי (ע"ז יג א') תוד"ה אין.
[א"ה עי' בשו"ת הא"ז הגאון הח"ן ז"ל
סי' לג מה שנתקשה בדברי התוס' אלו דאפוטרופוס אינו
רשאי לעשר להניח כדאמר בגיטין והניח בצ"ע ואפשר
לומר לפי פירש"י שם דלהניח הטעם כדי שיעשרו הם
לכשיגדלו ומשום שיסיה ט"ה שלהם כמ"ש הה"מ פי"א
מנהלות א"כ זה דוקא בשאר מעשרות ולא במעשר בהמה
שכולו שלהם לאחר המעשר ובכה"ג שפיר רשאי לעשר
וזהו שלא כתב רבינו הדין רק בשאר מעשרות ודו"ק]:
דף נה ע"א רישך בקרירי (עירובין כב ב') תוס'
ד"ה קרקפנא: מר עוקבא אב"ד (שבת
קח ב') רש"י ד"ה מר: להם מי גלוי (ב"ב ס ב')
תוס' ד"ה מוטב: מזבח נחושת מי הוה (זבחים ס א')
תד"ה שכח: ע"ב בלא חטא (שבת כה א') תוס' ד"ה
כרת: ששהו את קיניהן (ערכין טז א') תוד"ה הא:
ישכבון כתיב (סנהדרין ד א') תוס' ד"ה ורבנן:
מעבירם כתיב (נדה לג א') תוס' ד"ה והנושא:
[א"ה עי' במהרש"א כאן ובשו"ת זקנינו הח"ן ז"ל סי'
ל"ג ומדברי התוס' אלו קצת ראיה לפירוש של המהרש"א
ודו"ק. ועי' בשו"ת שב יעקב סי' כ"ו ביו"ד ועי' בשו"ת
רדב"ז ח"א סי' קא]:
דף נו ע"ב שביקש לבנות (קידושין מט ב') תוס'
ד"ה לבנות:
דף נז ע"א משנה עד שתרפם (שבת יב נ"ל נב
א') תוס' ד"ה וטובלין: ולא בטוטפת
(מנחות לד ב') תוס' ד"ה ולטוטפת: ולא בטבעת
(עירובין סט א') תוס' ד"ה כיון: גמ' תכי חלילתא
(זבחים לד א') תד"ה מקנתים: ע"ב כבלא דעבדי
(מנחות מג ב') תוס' ד"ה הותם:
דף נח ע"א כלי גללים (מנחות סט ב') תד"ה כלי.
[א"ה עי' בשו"ת הצ"ץ ח"א סימן
קכ"א ובשו"ת משאת בנימין סי' נ"ד]:
דף נט ע"א יכול כפאו כו' (ביצה כג ב') רש"י
ד"ה טמאה: שמיוחד לישיבה (שבת
כג ב') רש"י ד"ה טהורין: אף אומר בטמא מת (שם
כד א') רש"י ד"ה טמאה: ע"ב כדעביד ליה ר"ע
(נדרים סו ב') בתוס' השייך לדף נ א' ד"ה ורמינהו:
כלילא (גיטין ז א') תוס' ד"ה עטרות: ושל אלמוג
(עירובין סט א') רש"י ד"ה כתומרתא: אחר חותמה
(שבת טו ב') תוס' ד"ה ור"מ:
דף ס ע"ב איכא כנופיא (שבת כד א') תוס' ד"ה
גזירה: ארבע מיבעיא (ב"ק קיח ב')
תד"ה תמה. [א"ה עי' משנה למלך פ"ח מלולב הל' ז']:
דף סא ע"א אתי לאתויי ברה"ר (מנחות לו ב')
תוס' ד"ה אי: דרך מלבוש (עירובין
נו ב') תד"ה אבל: וקושר ומתיר (שבת נז א') תוס'
ד"ה כמה:
דף סב ע"א משנה ואם יוצאת(שבת יא ב') תד"ה
ואם: גמ' חומרתא דפילון (סוטה טו
א')תד"ה כמין:רבי אליעזר פוטר(שבת ג א')תד"ה בר:
דף סג ע"א ת"ח המדגילין (ע"ז כב ב') תוס' ד"ה
ריגלא:ע"ב ע"כ לדברי תורה (ערכין
יא א') תוס' ד"ה מסמא: בירית טהורה (מועד קטן
י ב') תוס' ד"ה קיטורי: בירית באחת (שם נד א')
תד"ה את (שם ס א') תד"ה תכוי: אריג (שבת כז
א') תוס' ד"ה ת"ל:
דף סד ע"א הקלקלי והחבק (חולין לו ב') תד"ה
חד: אף כל טוי ואריג (חולין נד
ב') רש"י ד"ה ועד: ע"ב חוץ מכבול (עירובין סט
א') תוס' ד"ה כיון. (מנחות לו ב') תוס' ד"ה אי:
עד שתבא במים (שבת יג ב') תוס' ד"ה בימי.
(יומא עח א') תוס' ד"ה מכאן. (חגיגה יא א') תד"ה
לא. (כתובות סא א') תוס' ד"ה מחלפא. [א"ה ע"ש
מה שדחו דברי רב יהודה גאון ובאמת גם הוא סובר
סדרס דדוה בנדתה רק דקי"ל מידי מים כתיב בקרא
וע"ז דרש ק"ו עכ"פ לטהרות וכיון דידעינן טבילה
במים לטהרות מק"ו ממילא הדוה בנדתה היא עד שתבא
במים ומיושב כמה קושיות עליו וגם על ר"ת דפירש
דנפקא ליה ממי נדה יתחטא ולא דרש מקרא דר"ע
ובתשובה לק"ק טאב הארכנו בזה הרבה והכ"מ]:
דף סה ע"א שוטחן בחמה (שבת קמז ב') תד"ה מי.
[א"ה דברי רש"י כאן צ"ע והכ"מ]:
אבל לא כנגד העם (כתובות ס א') תד"ה ממעכן:
משום צורתא (עירובין לא ב') תוס' ד"ה שפדאו:
בקואות (יבמות פב ב') תוס' ד"ה אמר: ע"ב שלא
ירבו (חולין לא ב') תוס' ד"ה גזירה: משנה הקיטע
יוצא (ברכות נח ב') רש"י ד"ה קיטע:
דף סו ע"א ור"י אוסר (יומא עח ב') תוס' ד"ה
הקיטע: ואם יש לו בית קיבול (שבת
נב נ"ל נא ב') תוס' ד"ה וטובלן. (שם פא א') תוס'
ד"ה חפי: גמ' וסימנך סמך (שבת קי א') תוס' ד"ה
סיסאני. (פסחים מב ב') תוס' ד"ה וסימנך: ר"מ
היא (יבמות קג א') תוס' ד"ה באנפיליא: ואין שמא
מדרס(יומא עח ב') תוס' ד"ה הקיטע: ע"ב משנה
ובני מלכים (שבת נח א') תוס' ד"ה מ"ש: גמ' לשופי
ינוקא (שבת קכג א') תוס' ד"ה אסוכי:
דף סז ע"א לאישתא צמירתא (פסחים קיא א')
תד"ה ופתא: אין בו משום דרכי
האמורי (ב"מ כז ב') תד"ה כים: לעורב צרח (חולין
סא א') תוס' ד"ה כל:
דף סח ע"א במאכל בהמה ליתא (יבמות סו ב')
תד"ה כרפיני:ע"ב פאה ליתא בתאנה
(קידושין ג א') תד"ה מה. (מנחות פו א') תד"ה שלבה:
למעוטי ירק (מנחות עא ב') רש"י ד"ה ומתנים:
דף סט ע"א דידע בתחומין (חגיגה יז ב') תוס'
ד"ה דכתיב. [א"ה עי' בתוס' יבמות
שם מ"ש ואין סברא לומר שטעה בשיעורין ועי' דף
עג בש"ס וקטעי בשיעורין וצ"ע ויש לחלק דשאני התם
דלא עשה שיעור הדם ודו"ק]:
דף ע ע"א גמ' אמר קרא (שבת קו א') תד"ה מה:
אחת מאחת (סנהדרין סב א') תוס'
ד"ה מאי: אחת שהיא הנה (כריתות טז א') במפרש
ד"ה בזדון: ע"ב אינו חייב אלא א' (כריתות ג א')
במפרש ד"ה בגגת: קצר וטחן כגרוגרת (שבת סו ב')
תוס' ד"ה כלל. (מנחות פ ב') תד"ה כלהו: [א"ה עי'
בשו"ת הא"ז הגאון הח"ן ז"ל סי' קס"ד]:
דף עא ע"א חצי גרוגרת (שבועות יח א') תד"ה אי:
חלב ודם ונותר (שבת פט ב') תוס' ד"ה
אסורין: תמהוין מחלקין (שם סח ב') תוס' ד"ה והייב:
דף עב ע"ב דהוי אנדרטי (ע"ז מ ב') תוס' ד"ה
באנדרטי:
דף עג ע"א נתכוין לזרוק שנים (שבת קד ב') תד"ה
נתכוין: משנה אבות מלאכות
(קידושין ל א') תוס' ד"ה נקראו. (זבחים קז א') תד"ה
הנהו: השוחטו והמפשיטו (תענית כד א') תוס' ד"ה
הסולה: והסותר (שבת ל נ"ל לא ב') תד"ה והסותר:
ע"ב גמ' על כל אחת ואחת (שם ו ב') תד"ה הא:
דכניף סילקי (שבת קיד ב') תוס' ד"ה אלא: משום
זורע (שבת נז ב') תוס' ד"ה לר"א: אין עישור (ביצה
לא א') תוס' ד"ה מן: היינו בורר (שבת מט ב')
הד"ה ארבעים:דהוה במשכן (שם מט ב') תד"ה כנגד:
דף עד ע"ב דפרים סילקי(שבת קכח א') רש"י ד"ה
שלא: שרי חד וקטר חד (שבת עג א')
תוס' ד"ה הקושר:
דף עה ע"א הישוב תקופות (כתובות קיא א')
תוס' ד"ה שלא: בגדולי קרקע (יבמות
קיד א') תוס' ד"ה דקסבר. (כתובות ס א') תד"ה
מפרק: דליציל צבעיה (עירובין נג ב') תוד"ה אתי:
ע"ב דמלח בשרא (חולין קיד א') תוס' ד"ה כ"מ:
בכלל מיסך (שבת נג ב') תד"ה בכרכר: משנה אלא
המצניע (שם עה א') תוס' ד"ה אטו: גמ' כיון
דחלשא (נדה יז א') תוס' ד"ה שורפין:
דף עו ע"א פי פרה לגמל (שבת קג א') תוס' ד"ה
אם. (פסחים סה א') תד"ה המולב:
ע"ב חמשת רבעים (עירובין פג ב') תוס' ד"ה שבעת:
בלופה (ב"מ קג ב') תוס' ד"ה בלמא. (ב"ב נח א')
רשב"ם ד"ה לאוגר: רובע רביעית (עירובין כט ב')
תוס' ד"ה ויעמוד. (פסחים קח ב') תוס' ד"ה ואת:
(ב"ב נו ב') תוס' ד"ה כל: שאם ימזגנו (פסחים
קח ב') תוס' ד"ה שתאן. (ב"ב לז ב') תוס' ד"ה עד:
דף עז ע"א ביין השירוני (זבחים עח ב') תד"ה
דלי: ע"ב עיזי מסגי (מנחות ג א')
תוס' ד"ה דהאי: דאבל ביסי (ב"מ מד נ"ל מב ב')
תד"ה וכיסי: אפתחא דין (ב"ב כו א') תד"ה אפומא:
דף עח ע"א בגלילא שנו (שבת מו א') תוס' ד"ה
בגלילא. (חגיגה כה א') תוס' ד"ה
בגלילא: לברקית (גיטין סט א') תוס' ד"ה לברוקתא:
פי כור (שבת פ א') תוס' ד"ה תרסית: ע"ב משנה
קלף כדי לכתוב (סוטה יז א') תוס' ד"ה איטו: זפת
וגפרית (נדה סב א') תוס' ד"ה כבריתא: בלבל (נדה
נג ב') רש"י ד"ה בתכלכל:
דף עט ע"א גמ' עור כדי כו' (פסחים סה א')
תוס' ד"ה המולב: אין אדם טורח
(שבת עו ב') תוס' ד"ה המוצא: שופכין למאי חזי
(שבת עח א') תוס' ד"ה שופכין: [א"ה עי' בשו"ת
זקנינו הח"ן ז"ל סי' קי"ח]: שלשה עורות הן (ב"ב
פט ב') תוס' ד"ה ולא: ע"ב במקום שער (ב"ב יד
א') תוס' ד"ה בגויל: אגויל מי כתבינן (מנחות לב א')
תוס' ד"ה שין:[א"ה עיי' מ"ש בזה הרב הג' ברגלוני סוכה
ברא"ש פ"ק הל' תפילין ועיין בכנה"ג ביו"ד סי' רע"ו
שדייק מכאן דמזוזה כשר על הגויל מדלא פריך מזוזה
אגויל מי כתבינן ומהתימא עליו שלא זכר שכבר קדמו
הר"ן כאן וברמב"ם בשו"ת פאר הדור סי' מ"ו]:
האי בס"ת אתמר (שבת קטו ב') תוס' ד"ה מגילה:
דף פ ע"א זהו הנחתן (שבת ה ב') תוס' ד"ה אגוז.
(שם יא א') תוס' ד"ה לא. (עירובין
כ א') תוס' ד"ה לא. (יבמות לד א') תוס' ד"ה אם:
דרך עליה (כתובות לא א') תוס' ד"ה לימא. (מנחות
ט נ"ל נז א') תוס' ד"ה בסנים: ברשות גיטין (גיטין
עז ב') תוס' ד"ה פליג: ע"ב שהגיעו לפרקן (נדה
מט א') תוס' ד"ה וא"כ: שלא הביא שליש (ר"ה
יב ב') תוס' ד"ה והתבואה:
דף פא ע"ב גדול כבוד (ברכות יט ב') רש"י ד"ה
כל: קובע מקום לבה"כ (סוכה לא
נ"ל לו ב') תד"ה בשבת: הלכה כסתם (פסחים קא א')
תוס' ד"ה והלכה. (ב"ק ע א') תוס' ד"ה כסתם:
דף פב ע"ב באבן מטמא (נדה נה א') תוד"ה אבן:
דף פג ע"ב מהיסטו של זב (נדה עא ב') תוס' ד"ה
מעיה: שלא מצינו לו חבר (בכורות
כח א') תוס' ד"ה שלא: אתקיש למת (שבת פב ב')
תד"ה ורבנן:לקולא מקשינן (שם שם) תוס' ד"ה ואמר:
דף פד ע"א שלש תיבות הן (שבת מד ב') תוס'
ד"ה מוכני: מנ"ל דטהור (נדה נה א')
תוס' ד"ה אבן: ע"ב ומה פכים קטנים (שבת טו א')
תוס' ד"ה ואמר. (חגיגה כג ב') תוס' ד"ה יצא.
(סוכה כ א') רש"י ד"ה וסתן:

דף פה ע"א חמשה בששה כו' (קידושין כו א') תוס' ד"ה קרקע . (ב"ב כז ') תוס' ד"ה כחטה: ומנא לן כו' (פסחים לט ב') תד"ה ערוגה:

דף פו ע"א משנה שנאמר ותבא (יומא עז א') תוס' ד"ה מניין . [א"ה עי' בירו' כאן הלכה ד' ובק"ע שמפרש אינו של תענוג שיינו הטטין ברחצו וצ"ע ברמב"ם פ"ג משביתת עשור הל' ט' ועי' בלח"מ שם . ועי' בלח"מ פ"ה מאבל הלכה ג' ודו"ק] : ע"ב גמ' שש עונות שלימות (נדה לג א') תוס' ד"ה רואה : [א"ה לפי גירסת הגאונים כאן ג' עונות ועי' ברמב"ם ז"ל פ"ה מאה"ט הלכה י"א ובפירוש המשנה פ"ח דמקואות ובכ"מ שם לדידהו יקשה קושיית התוס' שם דלא משכחת זכה בג' עונות . וע"כ צריכי לתי' השני של התוס' שם ועי' בנעש"מ ובירושלמי בה"ג ובש"ק שם]: דדייגו במצות (ע"ז לא ב') תד"ה דאכלי :

דף פז ע"ב ריש ירחא דסיון (ב"ק פב א') תד"ה כדי. [א"ה ע' בתוס' שעל התורה פ' עקב על פסוק ואנכי עמדתי בהר מ"ש בשם הר"י בכור שור משום דהזל נדק משמש לעולם כאלו שני הימים ע"ש] :

דף פח ע"א בשני עלה (חגיגה ו א') רש"י ד"ה ישנו: הדר קבלוה (מגילה ז א') תוס' ד"ה לכלהו : ע"ב מה פסיש זה (סוכה נב א') תוס' ד"ה אם . (סנהדרין לד א') תוס' ד"ה מה :

דף פט ע"א כלום יש עבר (ב"ק עג ב') תוס' ד"ה כדי: ע"ב תבלין שנים ושלש (מעילה יח א') תוס' ד"ה תנא :

דף צ ע"א עד בן מ' יום (נדה פג א') תוס' ד"ה תנא: כברייתא (ר"ה כג א') תוס' ד"ה ביתא . (ע"ז יד א') תוס' ד"ה תורניתא : תרי גוונא אהלא (שבת סט ב') תוס' ד"ה הבלין : משנה ר"י אומר אף המוציא (שבת לד א') תוס' ד"ה והא : גמ' מצינורא (סנהדרין יד ב') תוס' ד"ה לינורא : ע"ב אין אדם טורח (שבת קג א') רש"י ד"ה לביזרא : דלא לימרו מיכל (ע"ז ל).[א"ה הסר נ"ל או לו והוא בתוס' שם ב' ד"ה ברחצו או לא א' תוס' ד"ה לעולם ועי' במשנה למלך פ"ז ממ"א הקשה מזה על הרשב"א שם ועי' במ"א סי' שמ"ג ולפי דעת הב"י ביו"ד סי' קי"ו והט"ז שם ס"ק ו' דב"ת הוא איסור תורה וכן נראה בירא"ים מצוה ק"נ נ"ק קושייתו ואף לדעת הרמב"ם שם ופ"ד מדעות ותה"ד סי' ט"ז דהוא מדרבנן מ"מ כיון דאיכא איסור מקרי אין מגניעין כמוכו ועי' בש"ך י"ד סי' פ"א ס"ק ו' ודו"ק] : עד דאיכא כזית (יומא עט ב') תוס' ד"ה לומר . (שם פ ב') תוס' ד"ה ושיערו . (חולין קג ב') תוס' ד"ה אלקו : חצי גרוגרת (מנחות נד א') תוס' ד"ה דמעיקרא : וצמקה (שבת פז א') תוס' ד"ה ועוד :

דף צב ע"א אגד כלי שמיה אגד (עירובין לג ב') הד"ה הואיל: משנה בפיו ובמרפיקו (יבמות לד א') תוס' ד"ה והואיל . [א"ה עי' בירושלמי פ"ק דשבת הלכה א'] : גמ' למעלה מי' (שבת לט ב') תוס' ד"ה או : ואנשי הוצל (שבת עד ב') תד"ה חכמה:

דף צג ע"א חד למעוטי (שבת ג א') תוס' ד"ה בעשותה : זה יכול וזה אינו יכול (ב"ק ס א') תוס' ד"ה ליכה . [א"ה עי' שו"ת מנחת יעקב ס"י] : פחות מכשיעור בכלי (ביצה לט א') תד"ה ותיפוק : ור"ש פוטר (חגיגה י' ב') תוס' ד"ה מלאכת: גמ' הכלי צריך לו (שבת ג א') תוס' ד"ה הואיל :

דף צד ע"א שגג על האוכלין (פסחים כט א') תד"ה ר"נ : ע"ב משנה וכן הפוקסת (כתובות ד ב') תוס' ד"ה פוקסת : משום שבות (שבת מ א') תוס' ד"ה במה : גמ' מחלוקת ביד (עירובין קג ב') רש"י ד"ה ס"ג : משום טווי (מ"ק ט ב') תוס' ד"ה פוקסת :

דף צה ע"א החולב והמחבץ (שבת טו ב') תד"ה המולא : והרודה חלות דבש (שבת מג ב') תוס' ד"ה דתנב . (ביצה כא א') הד"ה הואיל: ס"ל כר"ש (שבת קמ ב') תוד"ה הכל : כשאינו נקוב (חולין קכח א') תוס' ד"ה אלא : חמש מדות בב"ח (ב"ב קנה א') תוס' ד"ה אמר . (זבחים לה א') תוס' ד"ה ל"ש . (מנחות פד ב') תוד"ה כאן : כמוציא זיתים (שבת נט א') תד"ה ור"י . (סוכה ו א') הד"ה כל : כמוציא רימונים (עירובין ד ב') תוס' ד"ה שיעורין :

דף צו ע"א משנה שתיהן ברה"א א' (עירובין לג א') תוס' ד"ה והא . (ב"ב סד א') תוס' ד"ה ואי: ע"ב גמ' ויעבירו קול (עירובין יז ב') תד"ה אף . (פסחים פה ב') תוס' ד"ה הואיל . (שבועות כ א') תוס' ד"ה יליאות : בוביאר ביריעה (שבת קב א') תד"ה והואיל : גמרא גמירי לה (שם ה ב') תוס' ד"ה בשלמא . [א"ה עי' שו"ת חות יאיר סי' קל"ב] : איסי בן יהודה (שבת ו ב') תד"ה הא : מקושש זה צלפחד (ב"ב קיט ב') תוס' ד"ה אפי' . [א"ה עי' במהרש"א בח"א שם ודבריו צ"ע] :

דף צז ע"א למעלה מי' (עירובין לג א') תוד"ה והא : בתוך ג' (שבת פ א') תד"ה והא . (שם ק א') תד"ה והא : שני בתים (שם קא ב') תוס' ד"ה פשיטא : ע"ב אמרינן קלוטה (שם פ א') תוס' ד"ה והא . (עירובין לח ב') תוס' ד"ה אלא :

דף צח ע"א תחתיהן וביניהן (עירובין ו א') תד"ה כילד . (שם לג א') תוס' ד"ה דסדר : ע"ב אמה של ארנים (שבת כח א') תוס' ד"ה ואין :

דף צט ע"א עגלות תחתיהן (עירובין פט ב') תוס' ד"ה במתילות : בור וחוליתה (שבת ח א') תד"ה רחבה . (סוכה ד ב') תד"ה פחות . (גיטין טו ב') תוס' ד"ה גידוד : ע"ב בור תשעה ועקר (שבת ח א') תוס' ד"ה רחבה :

דף ק ע"ב נתגלגל קאמרת (עירובין לא ב') תוס' ד"ה נימא : אדרופנא (עירובין פח א') תוס' ד"ה שני :

דף קא ע"א ר"י בר"י אומר (שבת ד ב') תד"ה כאילן : וזרק ונח (שם לט ב') תוס' ד"ה זרק . [ס"ה א"ה למעלה מזה כתב שבת לט ואחריו שם ובשבת דף שם אין אומר ואין דברים מזה ואולי הסר במס' ונ"ל עירובין שם והוא ב' בתוס' ד"ה דאתא ובייך פה ע"ב לענין ספינות קשורות זו בזו] :

דף קב ע"א משנה תחלתן וסופן שגגה (שבועות יח ב') תד"ה אלמא : ע"ב הבונה כל שהוא (ביצה יא ב') תוס' ד"ה מאי : גמ' כיון דמשתכי (ב"ב יט א') תוס' ד"ה משום : שופתא בקיפנא (שבת עד ב') תוס' ד"ה חניחא . (עירובין לד ב') תוס' ד"ה ואמאי :

דף קג ע"א התולש עולשין (שבת קג ב') תוס' ד"ה במחובר . (מ"ק יג א) תד"ה נטייכה . (בכורות לד ב') תוס' ד"ה שנתקוצץ : אפי' תימא בשדה (כריתות כ ב') תוס' ד"ה שיעורין : בארעא דחבריה (שבת מא ב') תוס' ד"ה מיחם . (יומא לד ב') תוס' ד"ה ס"מ : ע"ב שלא בדיו (שבת כג א') תד"ה כל : רמז לניסוך המים (מ"ק ג ב') תוס' ד"ה ניסוך : [א"ה עי' בירו' פ"ד דסוכה הל' א' ובש"ק שם ד"ה וניסוך ונ"ע בש"ס תענית דף ב' ע"ב דר"ע דריש מונסכים ולכך הוא מה"מ ועי' בתוס' שם ד"ה מים] :

דף קד ע"ב גמ' דלא כר"י (גיטין יט א') תוס' ד"ה דיו : אות א' במבריא (שבת פ א') תוס' ד"ה בהעלם . (ב"ב נה ב') תד"ה בהעלם :

דף קה ע"ב אחד מן האחין (מ"ק כו ב') תוס' ד"ה מכאן :

דף קו ע"א חוץ מחובל ומבעיר (פסחים עג א') תוס' ד"ה לדברי :

דף קז ע"ב הצד פרעוש (שבת יב א') תוס' ד"ה שמא : הצד נחש (שם ג א') תוס' ד"ה בר:משאצ"ל פטור (זבחים לב א') תד"ה במלאכה:

דף קח ע"א תפילין ע"ג עור (שבת עט ב') תוס' ד"ה תפילין : ע"ב שורה אדם קילורין (שם יח א') הד"ה ומתרפאת : יד לפה תקצץ (יומא עז ב') תוס' ד"ה מכוס . (חולין קז ב') תד"ה סתם : (נדה יג ב') תוס' ד"ה דינא . [א"ה עי' בשו"ת פרח מטה אהרן ח"א סי' ס'] :

דף קט ע"א כל הימים מטהרין (בכורות נה ב') תוס' ד"ה שמא :

דף קי ע"א מי דקלים (מיר נא ב') תד"ה דאשקייה :

דף קיא ע"א סך הוא וכו' (שבת קלד ב') תד"ה ואין : משנה כל ישראל בני מלכים הם (ב"מ קיד א') תד"ה מאי.[א"ה עי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תל"א וסי' ש"ד ורמ"ע מפאנו סי' י"ג ודו"ק]:

דף קיב ע"א גמ' רצועה דסנדל (חגיגה כג א') תוס' ד"ה ונפסקים : ע"ב שנית לן סנדל (גיטין פד ב') תוס' ד"ה ר"י . (סוכה מד א') תוס' ד"ה והא . (מנחות כג א') תוס' ד"ה כי :

דף קיג ע"א חבל דלי שנפסק (עירובין לז א') רש"י ד"ה ר"י: משנה קרבין ביה"כ (פסחים נח ב') תוס' ד"ה כאלו . (סנהדרין יג א') תוס' ד"ה ור"י : ע"ב גמ' היה מהלך בשבת (שבת קלא א') תוס' ד"ה האי . (כתובות ו א') תד"ה האי :

דף קיד ע"א איזהו ת"ח שממנין (גיטין ס א') רש"י ד"ה הראוים . [א"ה עי' בשו"ת מנחת יעקב סי' א' ובשו"ת חבצ"ן ח"א סי' ל"ג] : שקרבין ביוה"כ (יומא מו א') תד"ה אבל . (שם שב ב') תד"ה מוספין : קרבין בי"ט (שבת כד ב') תד"ה ולא . (פסחים נט ב') תד"ה ולא : ע"ב ליתקע כי היבא (שבת קיז ב') תד"ה אבל . [א"ה עי' בתוס' כאן ד"ה ואמאי ותבין] :

דף קטו ע"ב אין בין ספרים (מנחות לא ב') תוס' ד"ה עשאם :

דף קטז ע"א הגליונים של מעלה (מגילה לב א') תד"ה כלותות: לבי אבידן אזיל (ע"ז יז א') תוס' ד"ה כרמק : ע"ב סדרא דכתובין (שבת כד א') תד"ה באלמלא . (מגילה כא א') תד"ה סקורא : מפשיטין את הפסח (פסחים סה ב') תוס' ד"ה אלו . (זבחים כט ב') תד"ה כשפת . (שם לג ב') תד"ה אלא :

דף קיז ע"א בברוא (יומא לח א' נ"ל לט א') תד"ה ה"מ . [א"ה עיין בתוס' כאן ד"ה דסקיל ובלח"מ פ"א מק"פ הלכה י"ד לא זכרם ע"ש] : ע"ב מערימין (שבת קלט ב') תד"ה מ"ש : במררה (שבת יג א' נ"ל ג ב') הד"ה ספירו . (ר"ה כט ב') תד"ה רדיים : לבצוע (פסחים קטז א') תד"ה מה : הני תלתא היום (סוכה כז א') תוס' ד"ה במיני :

דף קיח ע"ב וראשי שומין (חולין לט ב') תד"ה כראשי : שבת ראשונה (שבת פז ב') תד"ה כאבר : דמדומי חמה (גיטין ז א') תד"ה השכם: תחת אבנטו (נדה יג א') תוס' ד"ה אם . [א"ה עי' בשו"ת שב יעקב סי' ד'] : תיתי לי (בכורות ז נ"ל ב') תד"ה שמא . [א"ה דברי התוס' אלו לא זכרו הרב בעל שבות יעקב ח"א סי' קמ"ד ומהר"ת אלפנדרי בהגהותיו לספר בני חייא ועי' בחבורנו מ"ג סי' ב'] :

דף קיט ע"א אבי סדיא (שבועות ל א') תד"ה ומאי: אימרים לה' הארץ (ברכות לה ב') תד"ה כאן : ע"ב ויכולו (פסחים קו א') תד"ה זכרהו: כל עיר כו' (ב"מ פד א') תוס' ד"ה אי :

דף קכ ע"א משנה אף לשאינה (שבת סד ב') תד"ה ר' ענני : גמ' כבא להציל דמי (שם יט ב') תד"ה וחד : אונקלי ופונדא (שם נט ב') תוס' ד"ה תרי : משנה עור של גדי (שם מט א') תד"ה טומנין : גמ' מים מצד אחד (שם מז ב') תד"ה מפני : ע"ב שהיה שם כתוב (נדה סו ב') תד"ה אם : בהול על ממונו (שבת מז ב') תד"ה לימא : לחין אין חוצצין (זבחים עה ב') תוס' ד"ה דלי :

דף קכא ע"א מן המנחה ולמעלה (שבת קיא א') תד"ה לא : ע"ד אביו (שם קנג א') תד"ה מי : ע"ב אלא לאו ר"ש (שם קו א') תוס' ד"ה בחוכל . (פסחים עג א') תד"ה לדברי . (ב"ק לד ב') תוס' ד"ה חובל : פמוטות של בית רבי (שבת לה א') תד"ה אפי' . (שם מד א') תוס' ד"ה לדברי :

דף קכב ע"א ע"ג מוקצה (חולין יד א') הד"ה מתתכין : ע"ב אדעתא דרובא (כתובות קג א') תד"ה ברכת:משנה נוטל אדם (שבת לו א') תוס' ד"ה הא : מחט של יד (סנהדרין פה א') תד"ה מאן : מגדל (שבת קמו א') תד"ה מתיר : גמ' אין בנין בכלים (ביצה ט ב') תד"ה אמר : שמא יתקע (שבת מח א') תוס' ד"ה הא :

דף קכג ע"א מדלענין טומאה (שם מט ב') תד"ה לא: זמנין דמימלך (זבחים לד א') תד"ה מניין : אסובי ינוקא (שבת קכט ב') רש"י ד"ה מלפפין : ע"ב בימי נחמיה (ב"ק לד ב') תד"ה בימי :

דף קכד ע"א ומי גזרינן (שבת כד א') תוס' ד"ה גזירה : הא בית שמאי (שם ס' ב') תד"ה אין : ע"ב שלא ינגוב (שבת נה נ"ל לה ב') תד"ה וסתניא : אלא מחמה לצל (שם לה א') תד"ה והאידנא . (פסחים סה א') תד"ה והמכבד : דאשתייר מבניינא (שבת מג א') תד"ה דאייתר :

דף קכה ע"א פרוזמיות (שבת קכו ב') תד"ה כיון: שאין בהם ג' על ג' (ב"ב כ' א') תוס' ד"ה חזי: דחבריה בארעא (מ"ק י א') תד"ה ר"י:

דף קכו ע"ב שפוקקין ומודדין (סוכה טז ב') תד"ה פרטו: משנה ארבע או חמש (ביצה כט ב') תד"ה המכיא : את הטבל (ביצה לו ב') תד"ה בדטיבלא : גמ' ד' מיבעיא (ב"מ עט ב') תוס' ד"ה סבתא . (נדה לג ב') תוס' ד"ה ארבעה :

דף קכז ע"א ד' וה' כדאמרי אינשי (שבת ס ב') תד"ה השתא . (עירובין ג ב') תוס' ד"ה עד . (כתובות נז א') תוד"ה שתים : גדולה הכנסת אורחין (ב"מ פו ב') תד"ה אזיל . [א"ה לזה כוונו גם התוס' כאן בד"ה דכתיב דגם הך מימרא דר"א אתא ג"כ כמ"ד קודם כדמוקי לה לקך דרב בשבועות שם ובשו"ת זקנינו הגאון בעל שער אפרים סי' נ"ו נדחק בזה דדבריהם מפורשים בשבועות ולפי מ"ש א"ש ודו"ק]: ע"ב דאי בעי מפקר ליה (סוכה לה ב') תד"ה דאי :

דף קכח ע"א ר"ה תלמיד דרב הוה (שבת מח ב') תוס' ד"ה הכא . (ב"ב קנג א') תוס' ד"ה שלחו : דחזי לאומצא (פסחים עד א') תד"ה האי. (ביצה לג א') תוס' ד"ה ושדי . (חולין יד א') תד"ה ונסבין . [א"ה עי' בתוי"ט במנחות פי"א] : דג מליח מותר (שבת קלט ב') תוס' ד"ה תלה : ע"ב אין שחיטה בשיער (כתובות ו א') תוס' ד"ה האי :

דף קכט ע"א שוב אמרה צריכה (גיטין ח ב') תד"ה אע"ג.(ב"ק פ ב') תד"ה אומר: כל צורכי חולה (ב"ק פא א') תד"ה אומר : ואמטויה לערסא (נדה טו ב') תוס' ד"ה אפילו : ע"ב ארבעה מעלי שבתא (עירובין נו א') תד"ה ואין : יקיז דם בר' (כתובות ג א') תוס' ד"ה שבתי :

דף קל ע"א משנה אם לא הביאו (יבמות ו ב') תוס' ד"ה טעמא : ע"ב גמ' דשרי אפי' בר"ה (עירובין קג ב') תד"ה מה לי : מבוי שלא נשתתפו (עירובין סג ב') תד"ה בטולי. [ז' א"ה סתוס הגיון הלז אין לה דורש על איזה מסכת סובב הולך ולדעתנו שייך על מס' נדה ושם בדף ז' הוא בתוס' ד"ה שמותי בגליון שם ושייך להא דאמרו כאן ר"א שמותי הוא וכפי הנראה הב"י בא"ח סי' ל"ח וביו"ד סי' של"ד לא נזכר מגליון תוס' אלו וכן כל האחרונים . ועי' בריטב"א במ"ק ד' טו שכתב דמזה ראיה דמנודה מותר בתפילין וצ"ע על בעס"ע מה יענה לקושיא זו ועיין בריב"ש סימן קע"ג וברלב"ח ח"ב סי' נ"ה] :

דף קלא ע"א גמ' בתים והצרות פתוחין (עירובין יב ב') תד"ה ובתים . [א"ה עי' במהרש"א בדף סו שם ד"ה שהמבוי ועיין בשו"ת זקנינו הגאון כמ"ץ ז"ל סי' י"ד] : ע"ב הואיל ובידו להפקירן (מנחות מד א') תד"ה טלית . [א"ה עי' בבס"ז שם וכחיבורינו סי' י"ט] : שכן צורך גבוה (פסחים פד א') תוס' ד"ה ולא :

דף קלב ע"א ואפילו בשבת (סוכה ד נ"ל כד ב') תד"ה בכתיבה . (מ"ק ח א') תד"ה נפקא . (ע"ז סו ב') תד"ה אמר : מנא לן (פסחים סח ב') תוס' ד"ה ומה : ומה צרעת (יבמות ה א') תד"ה שכן : ע"ב ממאי דצרעת חמורה (שבת כד ב') תוס' ד"ה ולא . (פסחים פד א') תוס' ד"ה ולא . [א"ה עי' משנה למלך פ"י מטומאת צרעת הלכה ה'] : השמר בנגע צרעת (עירובין לו א') תד"ה השמר : נגעים טהורים מא"ל (שבועות ד א') תד"ה בקוצץ . [א"ה עי' משנה למלך פ"י מטומאת צרעת הל' א'] :

דף קלג ע"א בפסיק רישיה (יומא לא א') תוס' ד"ה ה"מ : יכול לקיים שניהם (שבת קל ב') תוס' ד"ה שלא . (פסחים מז ב') תד"ה אחריכה . [א"ה עי' בב"י סי' י"א ודבריו תמוהים מש"ס כאן . ועי' בשו"ת ש"א סי' ל"ו ובחבורנו סי' ט' ס"ק ג' בררנו דבריו באורך ע"ש] : הלכה כר"ע (יומא יג א') תוס' ד"ה הלכה . (מנחות לו א') תוס' ד"ה כלל : ע"ב התנאה לפניו (ב"ק ט ב') רש"י ד"ה בהידור . [א"ה עי' ברש"י סוכה ד' כט ע"ב ובתוס' שם ד"ה לולב ובמנחות דף מא ע"ב ד"ה אין דזה"ו מדרבנן ובשו"ת ש"א לא זכר זאת] : האי אומנא דלא מייץ (כתובות ה ב') תוס' ד"ה דם :

דף קלד ע"א משום דוריף (סנהדרין עו ב') תד"ה שברזל : שיבלע בו דמו (חולין ד ב') תוס' ד"ה שמתו :

דף קלה ע"א טעמא דב"ש (עירובין עב ב') תד"ה אבל . (סוכה ט א') תוס' ד"ה ואם . (יבמות כח א') תוס' ד"ה ר"א : לא נחלקו ב"ש וב"ה (סוטה לג א') תד"ה ור"י : ע"ב גמ' שפחה מעוברת (יבמות עד ב') תד"ה ושפחה : ונתעברה אצלו (ע"ז מב א') תד"ה לידע . (נדה טו ב') תוס' ד"ה בשפחתה: שלשים יום (יבמות קיט א') תוס' ד"ה מחזרתא . (ב"ק יא ב') תוס' ד"ה בכור . (חולין פז ב') תד"ה הגן . (בכורות כ ב') תוס' ד"ה אלב :

דף קלו ע"א או אכלו ארי (חולין יב א') תד"ה ר"מ : שבלו לו חדשיו (מ"ק כד ב') תוס' ד"ה ואין . (סוכה מד סג) . [א"ה תפסנו תפס מהופס ולא מצאנו בדף מד שם יחד לתלות עליו וס"ג לא נמצא במס' זו ולדעתנו נ"ל נדה מד סג. ומ"ד הוא בתוס' שם ב' ד"ה דקים ליה וס"ג הוא בתוס' שם א' ד"ה מפסקת ושייכים פה על פיסק ומת] : ע"ב הטל אומר וכו' (סוכה מו א') תוס' ד"ה והעושה . [א"ה עי' בפסחים דף ז' א' תוס' ד"ה בלבער ועי' בשו"ת שערי צדק שער ה' סי' כ' מ"ש רב שר שלום גאון ז"ל בזה ובטור י"ד סי' רס"ה הביא בשמו טעם אחר ונ"ע ועי' בחבורנו מ"ג סי' ח'] : אקבמ"ו (שבת כה ב') תוס' ד"ה תוכה : עדיפא מדר"י (פסחים סח ב') תוס' ד"ה מה :

דף קלח ע"א משום מאי מתרינן (שבת עג ב') תוס' ד"ה משום . (ב"ק ב א') תוס' ד"ה ור"א . [א"ה עי' בשו"ת מוה' בצלאל אשכנזי סי' מ"א] : ומניח הפסולת (ביצה יד ב') תוס' ד"ה הבורר :

דף קלט ע"א כל המיקל בארץ (קדושין ג ב') תוס' ד"ה אהרוג: ע"ב אנא למינם קא מכוונא (שבת יט א') תוס' ד"ה אין . (עירובין מג א') תד"ה הלכה : משנה מסננין את היין (שבת קיא א') תוס' ד"ה האי . (כתובות ו א') תד"ה האי : גמ' האי פרונקא (שבת מח א') תוספות ד"ה מ"ש . (ביצה לג א') תוס' ד"ה מלמטה :

דף קמ ע"א ולית הלכתא (כתובות לד א') תד"ה ליה : ע"ב לא ליכול ירקא (עירובין נה ב') תד"ה כל : משנה נוטלין מלפני בהמה (שבת קנו א') תוס' ד"ה מהו :

דף קמא ע"א גמ' לא ליהדק אינש (שם קמה א') תד"ה כבשים : אלא מבפנים (מ"ק י ב') תד"ה כסכוסיה : ע"ב כר"ש ס"ל (שבת ג א') תד"ה הלד . (זבחים לד א') תוס' ד"ה במלאכה :

דף קמב ע"א לפי חשבון (בכורות כב ב') תד"ה תעלה : סאה תרומה (ב"ק ק ב') תד"ה אומר : ע"ב את המדומע בק"א (יבמות פב א') הד"ה ר"י . (מנחות כב ב') תד"ה ור"י : נותן עיניו (גיטין לא א') תוס' ד"ה במחשבה . (זבחים עג א') תד"ה ר"י . (מנחות נה א') תוס' ד"ה במחשבה . (בכורות נט א') תוס' ד"ה במחשבה : משנה ומטה על צדה (שבת נא ב') תד"ה אינו : גמ' נעשה בסים (שם מד א') תד"ה דכ"ע . (שם קכג א') תד"ה פגה (עירובין עז ב') תד"ה מקלת : לצורך מקומו (שבת קכג א') הד"ה האי : בשוכה (שם מו א') תוס' ד"ה בדנפשה : דרבא כר"י ס"ל (שם כט א') תד"ה אוכלין. (שם קכד ב') תוס' ד"ה ורבא :

דף קמג ע"א משנה ספוג (כתובות ו א') תד"ה האי : גמ' פרורין שאין בהם כזית (מנחות נח ב') תד"ה ואיכא : ודפרסיתא אסור (שבת יט ב') תד"ה ובמואל : ע"ב משנה חבית שנשברה (שם קיז ב') תד"ה הא : אם לאוכלין (עירובין לט א') תד"ה וכן : גמ' שדם מגפתה (חולין לה ב') תד"ה דם . (נדה יט ב') הד"ה כתיב :

דף קמד ע"א סלי זיתים (ב"ב יט ב') תד"ה מי . (מנחות לא א') תוס' ד"ה אימא : ע"ב דערבא אתרא (עירובין כח א') תוס' ד"ה וכל: ר"י הוא (שבת יז א') הד"ה גוזרני : לתיך הקדרה (שם עג ב') תד"ה מפרק. (יבמות קיד א') תד"ה וקסבר:

דף קמה ע"א לגופן מותר (שבת עג ב') הד"ה וצריך . (כתובות ו א') תד"ה האי : ע"ב כשר לבכור (סנהדרין ל ב') תוס' ד"ה בעדות : משנה בחמין מע"ש (פסחים מ ב') תד"ה אילפס . (זבחים לו א') הד"ה עירה : גמ' תרנגולתא דר"א (שבת לט א') תוס' ד"ה כל :

דף קמו ע"א שבא נחש (בכורות מז א') הד"ה ולא : ראשה בסייף (שבת מח ב') תד"ה וכי : ואפילו טלית (שם מו א') תוס' ד"ה הא . (שם קכד א') רש"י ד"ה א"ל : כל פסח (שם ג א') תד"ה מפיס : ע"ב כבוד רבותינו (ב"ב לד א') הד"ה הוס . (שבועות מז א') תד"ה הוס : משנה אבל לא (ע"ז יב א') תד"ה כל : גמ' ואפילו בחדרי (מ"ק ח ב') הד"ה ומכשן : [א"ה עי' בתוס' כתובות דף ס א' ד"ה וממעכן והבין ועי' בבאר שבע בתשובה סי' כ' מה שהקשה משבת דף סד ב' ובמ"א סי' ש"א ס"ק ו' ואפשר דבזוג כיון דיכולין לחבדו בדבר דיוכל לבא לידי איסור תורה שמא יכתוב דמה"ט אסרו מקח וממכר לרש"י ביצה דף לו לכך התמירו ושפיר אמרו כתנאי] :

דף קמז ע"א דיעבד אין (חולין ג א') תוס' ד"ה המניח . (חולין טו ב') תד"ה אלא : ע"ב לירי סחיטה (שבת קי א' נ"ל קיא) תד"ה האי : דיומסאות (ע"ז נח ב') תוס' ד"ה נומסאות :

דף קמח ע"ב שיהיו שוגגין (שבת נס ב') הד"ה ואף : ותגיגתו בי"ם (חגיגה ח א') תד"ה משום.(בכורות נח א') תד"ה ואי:משנה ומסילין חלשים (קידושין נג א') תוס' ד"ה וקאמר :

דף קמט ע"א גמ' במראה בשבת (ע"ז כט א') תד"ה המסתפר : ע"ב כל שחברו נענש (ב"ב כב א') תד"ה אגא . [א"ה עי' בשו"ת צמח צדק סי' ו' ובמהרש"ם לובלין סי' מ"ג מ"ד] :

דף קנ ע"א חבר נכרי (שבת קכא א') הד"ה אין . (עירובין לב א') תוס' ד"ה ההומר.(סוכה לט א') תד"ה הלוקח: ע"ב בתיבנא סריא (שבת לו ב') תוס' ד"ה כירה . (ב"מ קג א') תוס' ד"ה המקבל :

דף קנא ע"א שמור לי (עירובין מג א') תוס' ד"ה הלכה : משנה מחשיכין (ברכות יח א') הד"ה ואינו: לספוד בהן (ביצה כד ב') תד"ה ולערב : גמ' שמא חוץ לחומה (בכורות לה א') תד"ה ואיכא : אם רוב נכרי (עירובין לט ב') תד"ה הוא : ע"ב מעשה בתלמידיו (שבת קמז ב') תד"ה דתניא :

דף קנב ע"א מהכא לקרחינא (שבת קנ א') תד"ה ור"י . (ב"ב קיג א') תוס' ד"ה ומטי. (בכורות נח א') תד"ה הון : ע"ב קנאה בלבו (ב"ב יז א') תד"ה שנעה : שעה א' קודם (ב"ב נח א') רשב"ם ד"ה בשני . (קינים פג) [א"ה שתוס ונ"ל פרק ג' בסופו בש"ס ומפרש שם ושייך להא דאמרו כאן ע"א ה"ח כל זמן שמזקינים] :

דף קנג ע"ב פחות פחות מד"א (עירובין לז ב') תד"ה ור"ש : כשהיא מהלכת (שבת ס ב') תד"ה אגוז . (פסחים סו ב') תוס' ד"ה מתמר . המחמר (שבת נא ב') תוס' ד"ה במה :

דף קנד ע"א דרב מרי בר רחל (ב"מ עג ב') תד"ה רב : ע"ב בקרנא דאומנא (שבת קכט ב') תד"ה מאה : מעונה טבל (סוכה כג ב') תוס' ד"ה שני :

דף קנה ע"ב בתיבנא סריא (שבת קג ב') תד"ה בתיבנא וב"ב יט ב תד"ה בתיבנא : משנה ולפני האווזין (שבת קו ב') תד"ה ואין.(ביצה כג ב') תד"ה ואין : גמ' לפני החזיר (שבת יט א') תד"ה נותנין:כמה תשהה (בכורות ז ב') תד"ה ר"ג :

דף קנו ע"א זיתים המצרי (שבת קי א') תד"ה ר"י: דבי נשיא (שם כז ב') תד"ה דבי : דבי מנשיא (חולין ז א' נ"ל ד) תוס' ד"ה מכנים : מאן דבצדק (נדה טז ב') תד"ה הכל : ע"ב משנה את הדלועין (חולין טו ב') תד"ה כגון : נבלה מע"ש (שבת מה א') הד"ה היכא : גמ' הלכה כר"ש (שם קמג א') תד"ה שמואל : ואף ר"י אמר (יבמות יד א') תוס' ד"ה לא :

דף קנז ע"א ר"א ור"ה (ביצה ח ב' נ"ל כח ב') תד"ה רבינא : כל הכלים (שבת לו א') תוס' ד"ה הא . (שם קכב ב') תד"ה כל . (סנהדרין פה א') תד"ה מאן : שלא לצורך לא (עירובין ל ב') תוס' ד"ה אלא : שפקקו את המאיר (שבת מד ב') תד"ה ואין (ב"ב כ א') תוס' ד"ה הוא :

הגהות וחדושים למסכת שבת

מאת גאוני ישראל אדירי התורה מרנן ורבנן כו' ה"ה

הר"ר בצלאל רנשבורג זצ"ל

דף ב ע"ב גמ' אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי ליה. נ"ב וכן קרי להוצאה הכנסה וכמ"ש התוי"ט לקמן פ"י משנה א' ד"ה תוך :

דף יא ע"א מתני' באמת אמרו. נ"ב עי' ברא"ש פ"י דנדה בה' מקוואות סי' א' מ"ש בזה. ועי' בכללי הגמ' להרב"י בס' הליכות עולם דף נ"ג ע"א :

דף יד ע"א תוס' ד"ה זמנין וכו' ואיך היו טועים לומר דהיא דאורייתא דא"כ חסר להו. נ"ב עי' יומא דף פ' ע"ב בתוס' ד"ה ואני פרס וכו' ע"פ דבריהם שם בסה"ד נלע"ד להגיה כדבריהם הכא דצ"ל [ועוד] דא"כ חסר להו: **ע"ב** תוס' ד"ה שמאי וכו' לא בעי לבנויי דשמאי והלל גזרי בידים הבאות מתמת ספר. נ"ב עי' מרכבת המשנה בקונטרס אחרון ענף ב' שריג ט"ו דף י"ב ע"א ודו"ק :

דף כא ע"ב תוס' ד"ה שהיה וכו' אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים וכו'. נ"ב עי' מהרש"א ז"ל אבל בהרמב"ם פ"ב מהל' משכב ומושב הלכה י' מבואר דכולה חדא גזירה הוי וא"ש לפ"ז דברי הספר"ת הסי' תר"צ יעוש"ה ודו"ק :

דף כו ע"א גמ' ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול וא"צ"ל בשבת. נ"ב עי' חידושי הרשב"א :

דף לא ע"א גמ' אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה. נ"ב עיין סנהדרין ז' ע"א תוס' ד"ה אלא וכו' ולפרש"י הכא בד"ה קבעת וכו' וד"ה בפו"ר וד"ה צפית וד"ה סבנת וכו' לק"מ דדא ודא אחת היא. והיא היא ודו"ק :

דף לה ע"א רש"י ד"ה בשלמא וכו' אבל במוצאי שבת לא עבדינן כוותיה למימרא דבין השמשות דידיה לילה הוא. נמחק תיבות דידיה וכ"ב דרבי יוסי כנ"ל או יש להגיה בלשון רש"י למימרא [דלאחר] בין השמשות דידיה לילה הוא. והיא היא :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה וכל קדירות וכו'. נראה דדוקא בתבלין פליג. נ"ב עי' פ"י במשנה :

דף נט ע"א גמ' ורבי יוחנן אמר בשעה שבורת מן הקרב מניחו ברגליו. נ"ב ואע"ג דהתם הוי אפשר התלת טומאה ומה מייתי ראיה אסוף טומאה י"ל דדוקא בכלי שנשבר שייך לחלק בין תחלת טומאה וסוף טומאה לענין אמירת עמוד ונעשה וכו' אבל בכלי שלם לא מחלק הש"ס בהכי. ועי' רש"י בד"ה ואין אומרים וכו' ובד"ה אומר וכו' וכן כתב במג"ש על תוספות ד"ה בשעה שבורת וכו' יע"ש בסוף דבריו ודו"ק :

דף סח ע"א רש"י ד"ה אית ביה אבות וכו' אבות דשביעית זריעה וקצירה ובצירה וזמירה. נ"ב עי' מ"ק ג' ע"א. ושם דזמירה וקצירה תולדותיהן. ורש"י עצמו פי' לקמן דף ע"ג ע"ב ד"ה כולן דזומר תולדה ועיין שו"ת מוהר"ב אשכנזי סי' מ"א : **ע"ב** רש"י ד"ה הריני מוסיף על דבריך וכו' לדרוש ג"ש וכו' עכ"ל. ותימא דלקמן בסמוך ברש"י ד"ה מ"ט דמונבז אבנין אב וודאי לא סמיך וכו' עכ"ל הרי דלמסה קראו רש"י בנין אב. וכאן קראו ג"ש. ועי' פ"י לייסב ל"ל תרתי דרשות למונבז. ולא הרגיש בסתירת לשון רש"י וצ"ע קצת ובאמת לאורה פרש"י דלקמן מוכרח מדפריך לקמן מ"ט דמונבז ולא סגי ליה בהא דלעיל וצ"ל ע"כ כתירוץ רש"י שם דהאין ללמוד מבנין אב דלא דמי דהא שוגג חילוק דמזיד. ואילו היה ג"ש מה בכך הא נתקבלה ג"ש א"ו רק בנין אב הוא. וא"כ מדוע קראו רש"י לעיל ג"ש וצ"ע : אלא דטועיה מצינו בחולין כ"ג ע"א בד"ה אף כאן וכו' דהא מול עורף נפקא ליה לקמן מג"ש וכו' עכ"ל ובסוף הסוגיא שם בד"ה גמרי מליקה מליקה במה מצינו וכו' עכ"ל :

דף עג ע"ב רש"י ד"ה כולן מלאכה אחת הן וכו' אבל זומר תולדה. נ"ב עיין לעיל דף ס"ח ע"א רש"י בד"ה אית ביה אבות וכו' וצ"ע עיין שו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' מ"א :

דף פז ע"ב גמ' ואין בין ר"ה לר"ה אלא ארבעה ימים. נ"ב עיין מהרש"ל ומהר"ם לובלין ובספר נחל ישראל :

דף פח ע"א תוס' ד"ה פריו וכו' וריח אפך כתפוחים. נ"ב פי' בינה לעתים דרוש מ"ד כדפוס ברלין דף י"א בד"ה וכבר וכו' :

דף צג ע"ב רש"י ד"ה ככן וכו' דכתיב ושרת ככל אחיו וכו'. נ"ב התחלת דברי רש"י אלה לקוחין מספרי פ' שופטים וסופן בזבחים דף כ"ד ע"א :

דף ק ע"א רש"י ד"ה תל המתלקט. נ"ב עיין מהרש"ל כאן. ובעירובין דף י"ט ע"ב גבי תל המתלקט וכו' ופרש"י וריטב"א שם ועיין גם בלשון הכ"מ פ' י"ד מה"ש הלכה ט"ז :

דף קו ע"א רש"י ד"ה מדאיצטריך קרא. נ"ב לקמן בפ' רבי אליעזר דף קל"ב ע"א כצ"ל לענ"ד : **ע"ב** רש"י ד"ה והא ביבר קטן מתני' דהכא והא מתני' דבילה בביבר גדול. נ"ב והא ביבר קטן. מתני' דהכא ומתני' דבילה : והא ברייתא דבילה כצ"ל וכן הוא מוכרח בילה דף כ"ד ע"א בלשון רש"י יעו"ש :

דף קכז ע"ב רש"י ד"ה שהקדימו בשיבולין וכו' מכאן שהמקדים תרומה לביכורים לוקה. נ"ב עיין ר"ש משנה ו' פ"ג דביכורים בשם הירושלמי דלוקה בזה ומיהו ראיתי שם בירושלמי דבשם ר' יוחנן אמרו דאינו לוקה. ולפיכך פסק הרמב"ם פ"ג מהלכות תרומה דין כ"ג דאינו לוקה. ועי' שנות אליהו בתרומות שם ודו"ק. ולפמ"ש נתבאר טעמו של הרמב"ם שהכריע בין אמוראי דפליגי בזה בתמורה דף ד' ע"א כי ראה לפסוק כר' יוחנן. ואיך שיהיה פרש"י הכא צ"ע שהכריע כמ"ד לוקה וביותר תמוהין דברי הר"ש שהביא רק אותו מ"ד בירושלמי דלוקה ולא זכר דברי ר' יוחנן שם ולא זכר נמי שהוא פלוגתא בש"ס דידן דתמורה הנ"ל :

דף קלא ע"ב תוס' ד"ה סד"א וכו' וי"ל דשאני בעלמא ניתנה למדרש. נ"ב עי' מהר"ם שי"ף :

דף קלב ע"א תוס' ד"ה תניא כוותיה וכו' אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כר' אליעזר. נ"ב עיין מהר"ם שי"ף : **ע"ב** גמ' תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מא"ל. נ"ב קרי ליה נגעים טהורים בלשון חכמים דלשון תורה לחוד. ולשון חכמים לחוד דבלשון תורה ליכא נגע טהור כדאיתא בנדה ד' י"ט ע"א. ועי"ל דהכא דקאי אקרא דהשמר בנגע צרעת. הא וודאי דנגע טהור נמי נגע צרעת איקרי דסוף סוף צרעת הוי אבל התם בנדה אקרא דבין נגע לנגע קאי נגע סתמא לא איקרי אלא בהך או פרחת בכולו כנלענ"ד ברור ועי' שבועות דף ד' ע"א תוס' ד"ה מראות נגעים וכו' ודו"ק :

דף קלד ע"א גמ' אמר ליה אביי לרב יוסף מהו לגבן. נ"ב עי' לעיל נ"ה ע"א בברייתא דלכ"ע אסור לגבן ביו"ט ומדרבנן מיהא. ויעו"ש בחידושי הרשב"א וצ"ע ודו"ק :

דף קלה ע"א גמ' וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה. נ"ב כ"ב דף קכ"ז ע"ש ברשב"ם וצ"ע :

דף קלו ע"א רש"י ד"ה מת הולד וכו' ונולד לאחר מיתת אביו. נ"ב עיין ספר נחל ישראל ויותר נראין דברי הספר יד דוד יעו"ש : **ע"ב** תוס' ד"ה הזכר וכו' דהא עולת ראייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ועולת נדבה בעי. כל זה נמחק וכ"ב דהא עולת ראייה בעי סמיכה וכו' ועולת נדבה לא בעי וכו' כנ"ל. ונסתלק בזה הצ"ע של מהרש"א בחולין דף כ"ג ע"א בתוס' ד"ה איצטריך וכו' וכ"כ בשער המלך פ"ג מהל' מעה"ק הלכה י"ג והוא מוכרח דאל"כ בלא"ה אין מובן לדברי התוספות והבן ודו"ק :

דף קלח ע"א תוס' ד"ה מי סברת וכו' לא ידע רבי מאי קא משני. נ"ב לפי גי' בחילופי גירסאות בהוי' נ"ל בלשון התוס' לא ידע ר' מאיר קא משני ור"ל דהמתרץ משני דר"א לא ידע דר' מאיר. ועי"ד זה יש לפרש נמי לעיל דף סג ע"א הא כי קאי אדר"מ דאמר חייב חטאת א"ל פטור ר"ל פטור אבל אסור הא כי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור אמר איהו מותר לכתחלה ודו"ק :

דף קמד ע"א גמ' אמר להן מתמיר אני בחלב מכדם. נ"ב עי' נדה י"ט ע"ב תוס' ד"ה כתיב הכא וכו' :

דף קמו ע"ב גמ' פשיטא. נ"ב ק"ק דלעיל ל"ט ע"א אמר עולא לימא ר' יוסי היא ולא רבנן א"כ מאי פשיטא : רש"י ד"ה משום ריתחא שלא יכנס בו שרץ כגון נמייה ותולדה. נ"ב עי' חולין נ"ב ע"ב בד"ה נמייה וכו' פרש"י דנמייה חיה היא :

דף קנא ע"א גמ' ושמואל אמר חיישינן שמא הון לתומה לגו. נ"ב עי' בכורות נ"ה ע"א תוד"ה היכא דאמרי וכו' ומהרש"א בנדה דף מ"ו ע"א בד"ה והא חושבין וכו' וצ"ע ודו"ק :

דף קנד ע"ב רש"י ד"ה אמר אביי וכו' דסבירא ליה לת"ק. נמחק לת"ק וכ"ב גרשב"א כנ"ל וכ"כ מהרש"ל :

דף קנז ע"א גמ' אפי' ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול. נ"ב ואע"ג דרבי יוסי קתני לה לעיל דף קכג ע"ב נ"ל דמסתמא לא פליג ר"ש דא"כ יהיו ג' מחלוקות ועי' סנהדרין פ"ה ע"א תוס' ד"ה מאן שמעת ליה וכו' ודו"ק : **ע"ב** גמ' ופקקו את המאור בטפיח. נ"ב עיין ב"ב דף כ' ע"א תוס' ד"ה היא גופה והגאון מהרי"ף לא ציינו :

בפי' המשניות להרמב"ם פ"א מ"א ד"ה ודיני אלו הרשויות כך וכו' ואם הוא שוגג אינו חייב כלום לפי שאין בכל המצות שיש לנו שיתחייב בה השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד שהוא לוקה אפילו על השגגה. נמחק מלת שהוא וכ"ב [שהיא] כנ"ל ועי' תוי"ט כריתות פ"ב משנה ד' ד"ה שעשו וכו' עד סוף הדיבור. ועי' רמב"ם פ"א מהל' תמורה הלכה ב' דלוקה על תמורת שוגג. וצ"ל דרבינו בפי' המשנה כאן היה מפרש כהראב"ד בהשגות שם. דהא בלא"ה איכא תורה מפירושו בחיבורו. אף לענין שפחה חרופה וכמ"ש תוי"ט הנ"ל והנלע"ד כתבתי ודו"ק :

הר"ר שאול קאצנעלנבאגין זצ"ל

דף כב ע"א גמרא איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין רב אמר אין מתירין מבגד לבגד ושמואל אמר מתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון בגרירה וכו'. וקשה מדוע לא סיימו גם כן אגל שמואל דמדליקין מנר לנר. כאינך דמתירין מבגד לבגד והלכה כר"ש בגרירה. ויש לומר דהנה אמרו שם לקמן יתיב ההוא מרבנן וכו' וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה א"ל לא תליתו ליה טעמא דרב משום דקא מכחיש מצוה. מאי בינייהו. א"ב דקמדליק משרגא לשרגא. מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק ומ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור וכו' וע"ש היטב בגמרא לקמן דבעלו הטעם משום ביזוי מצוה וטעם משום אכחושי מצוה קאי בקושיא. והשתא א"ש דאמר שמואל מדליקין סתמא להורות דאפילו על ידי קינסא שרי לאפוקי אי הוה אמר מנר לנר הוה מספקינן בדבריו כמו אגל רב ודו"ק :

דף סד ע"א גמרא אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו. ואי' בש"ה רבה על פסוק כפלח הרמון באותה שעה כשחזרו ממלחמת מדין התחיל משה לשבחן אפילו ריקנין שבכם רצופין מצות ומע"ט כרמון הזה. שכל מי שבא עבירה לידו וניצול הימנה ולא עשה אותה מצוה גדולה עשה. ואנ"ל לנמתק על הנגועין ועל המצומתין שבכם ע"כ. נמצא שיש שתי מיני זכיות. א' בבחינת לא עבר עבירה. ב' זכיות ומצות ממש. כדאיתא במדרש נ"ל. עפי"ז מיושב קושית הטורי אבן במגילה ו' למה נקרא שמה רקת שאפילו ריקנין שבה מלאים מצות כרמון. וכתב הט"א וז"ל. איני יודע מאי עדיפותא דטבריא בדבר זה מכל א"י כו' הא דרשינן בפ"ד דסנהדרין דף לז כפלח הרמון רקתך אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון כו'. גם הפ"ת הקשה בסימן תקפ"ג על הרמ"א שכתב ונוהגין לאכול רמון והומרים יה"ר שנרבה זכיות כרמון. וז"ל הפ"ת אין להקשות מהא דאמרינן בברכות כפלח הרמון רקתך אפי' ריקנין שבישראל כו' וא"כ מאי רבותיה הכא כו' ע"ש. ולפי הנ"ל לא קשה דהנהגו מתפללים שנרבה זכיות כרמון היינו זכיות ומע"ט ממש ולא בבחינת שלא נעשה עבירות שג"ז נקרא מצות כרמון כבמדרש הנ"ל. ומתורץ ג"כ קושיית הט"א הנ"ל. דעם היות שכל ישראל מלאים מצות כרמון היינו בבחינת שהם מופרשין מעבירות. אבל מעלת טבריא היה שהיו מלאים מצות ממש כרמון. כי היתה עיר מלאה חכמים וסופרים. כדאמרינן בירושלמי והובא ברא"ש פ"ב דכתובות רבי הבהו שלח כו' ע"ש :

דף עח ע"א תוספות ד"ה אטו כו' לדעת רבו. עיין בשו"ת א"ל סימן קי"ט :

דף פו ע"ב גמרא ולקבלו תורה ביני שמשא אמר ר"י לא מרחם בסתר דברתי. עפי"ז יבואר הגמרא דפסחים ס"ח ב'. אמר רבי יוסף אי לאו ההוא יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. וצריך לזה עוד הקדמה. שאמרו ז"ל בעירובין נ"ד א'. אמר ר"א מ"ד חרות על הלחות אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. עוד אחז"ל במדרש ומובא ברש"י על פסוק ואיש לא וגו'. כראשונות ע"י שהיו בתשואות וקולות שלטה בהם עין הרע. אין לך יפה מן הצניעות. ואמרינן בשלהי ברכות רבה ורב יוסף רבה עוקר הרים ור"י סיני. וע"ש ברש"י שפירש סיני שהיה בקי בברייתות הרבה. וז"ש אמר רב יוסף אלמלא ההוא יומא. ר"ל אם התורה לא היתה נתונה ביום דוקא אלא ביני שמשא (כקושית גמרא דשבת הנ"ל) והיה בסתר. וא"כ לא היה היצה"ר שולטת בהם ולא היו שבורים. וכיון דלא נשתברו לא נשתכחה תורה מישראל. וא"כ כאו"א היה יכול להשיג מעלת הסיני שהיה לומד ואינו שוכח. וזה שאמר כמה יוסף איכא בשוקא :

דף קה ע"א תוס' ד"ה ורבנן סברי. ועיין במס' כריתות שם דקשה קושיא עצומה מדף י"ט ודף מ"ז ועיין ברמב"ם ובפירוש המשניות להרמב"ם ודו"ק :

דף קיח ע"ב ואמר ר' יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו. א"ר פפא לדידי חשדן ולא הוה בי. והנה במה חשדוהו והיכן מרומז שחשדוהו. נראה שהוא בקדושין ע"ב א'. אמר רב פפא ובאידנא איערבו ביה כותאי. ולא היא איתתא הוה דבעא מינייהו ולא יהבו ליה. ופרש"י כותים לא נתערבו בהם אבל הקול יצא ע"י שבאל כותי אחד אשה מהם והם לא נתנו לו. וי"א רב פפא בעא מינייהו איתתא ולא יהבו ליה לכך היה מוציא עליהם שמץ פסול וקשה בעיני לומר כן עכ"ל. ועל ענין זה אפשר שאמר לדידי חשדן וכו' :

דף קיט ע"א גמרא אמר רבא תיתי לי דכי אתי צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא רישא כו'. ופירש"י תיתי לי ישולם שכרי. דכי אתי צורבא מרבנן בחיבת ת"ח עלי. וקשה מדוע לא ציין רש"י על כמה תיתי לי הנזכר שם מקודם ע"ש. ועוד היאך אמר ישולם שכרי. והלא אז"ל בש"ר פ' מ"ד אמר ר"פ אם עשית מצוה אל תבקש שכר כו'. ועוד מה שפירש"י שחיבת ת"ח עלי לכאורה מיותר. אך יתורץ ע"פ מה דאמר רבה בשבת כ"ג ב' דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן. וזהו שרמז רש"י ז"ל שחיבת ת"ח עלי. להורות כי יפה כוון לפרש ישולם שכרי בכך תיתי לי דרבא לא בזולתו. ומיושב הכל : **ע"ב** גמרא תנא סאוי טחיי. עיין בחולין קי"א א' ושם מביא הגמרא הפסוק וקראת לשבת עונג :

דף קמה ע"ב תוס' ד"ה רבה אמר. ועי' ברי"ף שגורס רבא וכן הסכים הרא"ש :

דף קנז ע"א גמ' מפירין נדרים בשבת ונשאלין כו'. ופירש"י והר"ן ונשאלין לחכם. איתא ברמב"ם פ"ו מהל' שבועות הלכה ו'. הקרובים כשרין להתיר נדרים ושבועות ומתירין בלילה ומעומד שאין ההיתר הזה דין כו'. וכתב בהג"מ וז"ל בתוספתא דנדרים איתא אין נשאלין לנדרים אלא מעומד ע"כ. ובביאור לסמ"ג ממהר"א אייזין שטיין כתב דכל הני דנקט הרמב"ם ר"ל אפי' קרובים כשרים אפילו בלילה אפילו מעומד וכו' אך בהג"מ הביא תוספתא אין נשאלים לנדרים אלא מעומד וכו' ע"ש. והנה משמע מדבריהם שהתוספתא חולקת עם הגמ' שלנו (אשר ממנה הוציא הרמב"ם הדין). שלפי התוספתא הוא דוקא מעומד ואסור במיושב וכונת הרמב"ם אפי' מעומד מותר כמ"ש מהר"א אייזין שטיין הנ"ל. ובאמת לא כן כוונת התוספתא כפי שהבינו. כי מ"ש בתוספתא אין נשאלין אין הכוונה על הב"ד שהם המה הנשאלים. רק על השואל שהוא צריך לעמוד דוקא. וע"ז נופל ג"כ ל' נשאל כמו בשבת דף הנ"ל ונשאלין לנדרים. וכן בשבועות כ"ז מי שנדר ב' נזירות כו' ואח"כ נשאל על הראשונה כו'. וכ"ה במקומות רבות דנשאלים פי' השואלים. וכן הדין הזה מבואר בירושלמי. אשר דבריו תמיד מתאחדים עם התוספתא. והובא בש"ך י"ד סי' רכ"ח ס"ק ט' אין נשאלין לנדרים אלא עטופים ויושבים והנשאל יושב. והשואל צריך להיות עומד. אלמא דא"צ לעמוד דוקא רק השואל. והגב ביאר כוונת רש"י בשבת ד' הנ"ל. והא דקא פליג להו מהדדי משום דהפרה א"צ ב"ד ושאלה צריך ב"ד ופירש"י ב"ד חכם. דלכאורה יקשה מה שאמרו שם. או דילמא לצורך אתרוייהו קאי ובלא לצורך לא. והלא למתר הבעל אינו יכול להפר וע"כ נ"ל משום דהחכם יפר לה. אלא דבהא אמרו בפ' כירה מ"ו ב' מי יימר דמזדקק לה חכם אלא דסגי בשלשה הדיוטות. אבל בשאלה ע"כ פותחין בחכם ודו"ק :

הר"ר אלעזר לנדא זצ"ל

דף נא ע"ב ברש"י אדם חשוב שאני שהרואה אותו כו' ומיקל יותר. נ"ב וכן פירש"י פרק הכותב דף פ"ו אמנם במו"ק דף י"ב פירש"י אהך עובדא גופא דאדם חשוב יש לו להחמיר על עצמו משמע אפי' בלא חשש רואים :

דף נג ע"א תד"ה שמעיה כו' אבל הכא ר"י דקי"ל כוותיה לגבי דרב קאי כשמואל. נ"ב לפי דברי התוס' דוקא היכא דר"י קאי כשמואל ומשום דרב ור"י הלכה כר"י אבל היכא דכל אידך אמוראי קיימי כשמואל אפילו הכי הלכה כרב. ועיין בתוספות קידושין עט ע"ב ד"ה הלכתא ובתוספות כתובות ח ע"א ד"ה רב :

דף נו ע"א רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד. נ"ב ובירושלמי דכלאים פ"ט אמר רבי אי אתא רב הונא אנא מותיב ליה לעיל מינהי דאיתא מיהודה ואנא מבנימין. וצ"ל דאתי מנקיבות הבאות מבית דוד וכן סיים שם בירושלמי דאיתו מדוכריא ואנא מנוקבתא :

דף פ ע"א בגמרא כי תניא ההיא בעירניות. נ"ב לפום גמרא דילן משמע דבכפרניות בעינן דוקא כשיעור לכחול ב' עינים אבל בירושלמי דפירקין מסיק להיפך דעין אחת אפילו זונה שבזונות אינה כוחלת והא דסגי בכדי לכחול עין אחת משום שכן אשה חושבת בעין אחת וכוחלת חבירתה ולפי"ז אין חילוק ואף בכפרניות סגי בכדי לכחול עין אחת :

מהגאון רשכבה"ג כמהור"ר **שמואל אידלש** זצ"ל

נוספו בו עליהם חדושי הלכות ואגדות להתנו הג"מ **משה יצחק** ב"ר **בונם** ז"ל ר"מ ואבד"ק לובלין. ועל חדושי הלכות מהר"ם יוצג ציון כזה ☜ אולם חדושי האגדות שבספר הזה הנם כלם למהר"ם ז"ל לבדו. אף אם לא נצב עליו הציון.

הקדמת חתן המחבר זצ"ל

אמר משה בן האלוף המרומם מוהר"ר **יצחק** נקרא ר' **יצחק** ר' **בונמש** ז"ל מקראקא. אמרינן במסכת שבת ועירובין פרק עושין פסין אמר רב יהודא אמר רב בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמר בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וכו' הקושיא מפורסמת למה המתין הב"ק עד עכשיו וכי מקודם לא היו ת"ח ולומדים תורת ה' ובפרט בימי דוד המלך ורבותיו. גם בפסוק עצמו קשה ששתי מלות אלו גם אני שהוא למותר כיון שאמר ישמח לבי ממילא נכלל גם הוא ולכן הנראה שהכוונה הוא ע"פ מה שאמרו בפרק חלק דבכל אדם מקנא חוץ מבנו ותלמידו ומביא ראיה מן הפסוקים ועוד אמרו כלום מתקנא וכו'. וא"כ יהיה פשט הכתוב כך בני אם חכם לבך היה מדרך לקנא בך אך מאחר שאתה בני אדרבה ישמח לבי ומכ"ש שאין אני מקנא בך ושמא תאמר אני איני חכם וא"כ בלאו הכי אין ראוי לי להתקנאות בך כי כלום מתקנאות אלא חכם וכו' לזה אמר גם אני אף שגם אני חכם וא"כ שפיר שייך קנאה מכל מקום ישמח לבי מאחר שאתה בני ממילא ע"ז כוונת הש"ס ג"כ בשעה שתיקן עירובין ונטילת ידים הם הוספה על תורת משה ויש לזה סברא להתקנאות בהם מ"מ יצא הב"ק אני קראתיך בני ולכן ישמח לבי על זה אף אם גם אני חכם כביכול. וביותר מדוקדק גם אני ר"ל אף אם באותו חכמה שלך גם אני בדבר חכמה זאת מ"מ ישמח לבי. ועיין במקומה בש"ס ותמצא מה שישבתי עוד על זה. והנה אנכי כמוני היום אשר מלאתי את לבי לנכנס בגדלות ובנפלאות להכנס את דברי בתוך דברי חמי רבן של בני הגולה ומה לתבן את הבר להוסיף ולחבר וכבר ידעת דברי הגאון מהר"ם פדו' ז"ל בהקדמה לספרו שהתנצל עצמו על אשר היבר שאלות ותשובת שלו עם חיבור של הגאון אבי חמיו מהרר"י מינץ ומכ"ש אני שהכנסתי דברי בתוך חבורו. אך אקוה כי אדרבה מאחר שאני התנו ממש נקרא כבנו וגם תלמידו בודאי ישמח לבו ובפרט שידוע לי שגם בחייו היה מתאוה על זה אך שמצידי יבצר כי עדיין לא הגעתי לעלות במעלה:

גם צריך אני להודיע שבודאי היה מהדורא בתרא של חמי הגאון ז"ל כהנה וכהנה על שיטות הש"ס אך שאחר פטירת חמי ז"ל היו כתביו כולם ביד בנו גיסי ז"ל ואחר פטירתו נשארו ביד יורשין ומידם בקשתי וכאשר נתנו לי קרוע חסר כן נתתי להדפיס. כיוצא בזה גם היבור שלי היה על כמה וכמה מסכתות יותר וכאשר ידוע את השעת החרם אשר היו בשנים שעברו ותמיד היותי בתוך הגולים שהוכרחו לנוד מביתם ע"כ נאבדו ונגנבו ממש זולת המעט מסכתות אלו שהדפסתי כאשר נמצאו. עוד אני מודיעך שכל האגדות אשר נזכרו בחידושים אלו הכל הוא משלי אף שלא נרשם אצלו איזה סימן כי לא מצאתי מדברי חמי ז"ל שום דבר מחידושי אגדות מלבד אלו שנדפסו כבר:

כאן נחסר בהעתק

דף ט מת"ק דאחרים יותר יש להקשות דסבר סתם דמותר ליקח מעני ומן הבעל הבית אף על פי שאין נחי אלא דת"ק איירי במקום גבוה נ' ואינו רחב ד' אם כן דילמא גם אחרים שבהכי מיהו דיש לומר דת"ק איירי במקום בתוך רשות הרבים גבוה ג' ואינו רחב ד' ולא איירי בהכשר מבוי כלל שיהיה האסקופה לפני מבוי ואף אם אמר אחרים משמע דפליגי מכל מקום דעל דברי ת"ק לא פליגי אך לאביי מקשים התוספות דילמא יש לחלק כך ודו"ק: ע"ב גמרא והא תפלת מנחה דלכ"ע חובה וכו' יש להקשות ומאי קושיות ואימא דה"ק כיון דתפלת ערבית רשות אפילו אם ידעינן דליכא שהות אחר כך שהתחיל לאכול סוף הלילה או בע"א ובוודאי ידעינן שיתבטל התפלה אפ"ה כיון שהיא רשות תתבטל לאפוקי למ"ד חובה אי ידעינן בוודאי דליכא שהות אחר כך ויתבטל התפלה צריך להפסיק מיד ומ"מ אם התחילו אין מפסיקים היינו בדאיכא שהות ויש ליישב ודו"ק: בתוס' ד"ה בתספורת וכו' דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין וכו' כ"ל דרב אחא אמר דמתני' איירי סתמא בין בתחלת דין בין בגמר דין ואם כן מ"ם ואם התחילו אין מפסיקין קאי נמי בסתם בין תחלת דין בין גמר דין ועל זה הקשו מאי התחלת דין דהיינו שאמר אם התחילו בדין מאימתי נקרא תחלת דין הוא כוונת החידושי הלכות ומהר"ש בספרו לא הבין כוונת התוספות כן ודוחק ע"ש ודו"ק: ע"ש בגמרא לא מטרחינן וכו' עיין בחידושי הלכות מה שמפלפל בזה ולדידי לא קשיא דבלאו הכי אנו צריכים לומר דיותר ניחא ליה לאינש ליזך בחגורה שהרי הולכת כל היום תמיד עד עת אכילה וגם בני בבל חונריי' בחוזק כמ"ש רש"י וא"כ אפי' היתיר עצמו ליזן מיד אחר אכילה יכול להיות שירצה לעשות עסקיו אח"כ דיצטרך לחגור שנית והיא היא הטרחא ומה שמקשו ליקום הכי וליצלו היינו כיון שע"כ רצה לאכול מיד שהרי כבר התחיל לאכול אם כן ליצלי כך בלא חגורה כדי שלא יצטרך אחר כך להסיר החגורה לאכילה ודו"ק:

דף י ע"א גמ' וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפי' שעה אחת וכו'. ובזה יש ליישב מה שמקשים לפי גמ' זו שלא היה יושב ודן כל היום רק שעה אחת א"כ איך אמר יתרו מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב וגו' הלא לא נצבו מן בקר עד ערב ממש רק שעה אחת ולפ"ז מיושב קושיות הגמרא היא תורתו מתי נעשית אם היה כל היום ישב במשפטים כי רק משמעות הכתוב הוא שבשביל שישב ודן עמדו מן בקר עד ערב על זה מקשי' תורתו מתי נעשית ומתרץ באמת לא היה יושב במשפט כל היום רק גם תורה למד ומה שתולה הכתוב העמידה מן בקר עד ערב בשביל שיושב במשפט לומר לך כל הדן דין אמת וכו' ממילא לפי"ז עמדו כל העם מן בקר עד ערב בשביל המשפטים ובשביל תורתו לשמוע ממנו וע"ז שפיר אמר יתרו מדוע אתה יושב לבדך וגו' לכל הפחות הקל מעליך המשפטים ממילא לא יצטרכו לעמוד עליך מן בקר עד ערב ועיין עוד פ"ק דב"ב מ"ש שם ודו"ק: ע"ב גמ' הכי אמר רב הנותן מתנה וכו'. נראה הא דאמר ליה מלתא דא היינו משום דהראה לרב חסדא שאינו יודע מלתא דא דאמר רב מדהכריז שיבא ויגיד לו מלתא חדתא והוא יתן לו מתנה ואילו היה יודע מלתא דרב דצריך להודיע כדי שלא יתבייש לקבל מתנה אם כן היאך היה מכריז כך אדרבה זה יזיק לו שלא יבא אף מי שיודע מלתא חדתא כדי שלא יאמרו שבא לקבל מתנה שמא יהיה מן אותן המתביישים לקבל מתנה: בתוס' ד"ה ומתרגמין אלהא מהימנא וגו' דאי לאו קראו שלום וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ש ואינן נראים דבריהם מלשון התוספות אך הנראה דהכי קאמר מה שמתרגם דעביד ליה שלום אין הכוונה לפרש לשון הכתוב רק המתרגם נתן טעם למה קרא להקב"ה שלום ונתן טעם כיון דעבד ליה שלום לכן קרא שמו של הקב"ה שלום סתם דאלת"ה אלא שהמתרגם מפרש למה שאמר הכתוב שלום הכוונה שנקרא אותו שמו סתם כך אלא שלום פירושו דעביד ליה שלום א"כ היה לו לכתוב שלומו ואז יהיה שפיר פירושו דעביד ליה שלום אלא ודאי דנתן לו שם שלום כיון דעביד ליה ודו"ק: שום מתן שכרה לא עביד' לאגלויי וכו'. עיין בכותב מה שמביא שם ע"פ הקבלה ואפשר לפי פשוטו לפרש ע"פ מדרש רבה פרשת עקב ושמא תאמר לרעתך נתתי לך את השבת לא נתתי אלא לטובתך כיצד אתה יושב ואוכל ושותה ומהנה עצמך ואני נותן לך שכר וכו' ממילא אמר מתן שכרה של שבת לא עביד לאגלויי כי הוא דבר רחוק מן השכל להיות לו מתן שכר על מצוה זאת של שבת ולכך צריך להודיע מתנה כזו משא"כ שאר מצות שהשכל נותן להיות לו מתן שכר ודו"ק: שם א"ל רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת וגו' ויש להקשות מאין ידע רבא שהוא מלתא חדתא שלא שמע רב חסדא דבר זה כבר והנראה ליישב ע"פ מ"ש רש"י לעיל צריך להודיע מתן פלוני אתן לך וזהו דרך כבוד דשמא יתבייש לקבלה וכו' ממילא קאי אדרב חסדא דהוי נקט תרתי מתנתא ואמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתא חדתא משמיה דרב יהבינא להו נהילי' א"כ מוכיח דלא ידע דברי רב דצריך מקודם להודיע דשמא הוא בוש לקבל מתנות ואז אדרבא בשביל זה שירצה ליתן מתנה למי שיגיד לו מלתא חדתא לא יבא הוא ויגיד כי הוא מאותן שאינן רוצים לקבל מתנות אלא וודאי שרב חסדא לא ידע דברי רב בזה שצריך להודיע ממילא הוה מלתא חדתא ועפ"ז אמר לו מלתא חדתא של דברי רב ודו"ק:

דף יא ע"א גמ' והתניא כשם שאין מפסיקין וכו' וליכא לתרץ דאיירי באיכא שהות דמדאמר וכו' משמע דשוה לגמרי לתפלה וגבי תפלה אפילו ליכא שהות אין מפסיקין וק"ל:

בתוס' ד"ה ולא תחת חבר וכו' לאו משום דחברי הווי פרסאי וכו'. וק"ק אימא הכי פריך שמקשן מדביקם בטולך או בטולא דבר עכו"ם ולא אמר או בטולא דפרסאי אלא וודאי דסבר ארס מעלי מפרסאי וכו' ויש ליישב וק"ל: ד"ה כגון רשב"י וכו' יש ליישב נמה שני הדבורים של התוספות מהופכין והיינו משום דבלא מ"ם בדיבור הקודם לא היה קשה כלום ממ"ש כי מטי זמן תפלה הוי לבים ומגלי די"ל מ"ם אין מפסיקין היינו אם ירצה לא יפסיק ואם ירצה יפסיק אבל אחר שכתבו בדיבור הקודם דרבי ירמיה אמר לרבי זירא מסיר אזנו משום דתורת אומנתו אם כן שפיר קשה ממ"ם לבים ומגלי דליכא לתרץ דאם ירצה יפסיק אם כן למה אמר רבי ירמיה לרבי זירא מסיר אזנו וק"ל: ע"ב גמרא והתניא לא יצא החייט וכו' ויש להקשות אם כן מאי קמיבעיא ליה כרמלית מאי כיון דידע הברייתא דגזרינן גזירה לגזירה בשלמא לעיל דאמר בלשון ספק מאי לאו ושפיר ידע שיש לתרץ גם כן כמו שמתרץ הגמרא אך כאן קשה ויש ליישב דוודאי המקשן ידע גם כן שיש לתרץ לו הא מני רבי יהודה אך היה סבר מדלא מתרץ לו התרץ על קושיות הראשונות ממתני' ות"ם מברייתא יתרץ גם כן הא מני רבי יהודא אלא וודאי יכול להיות או שלא ידע הברייתא זאת או שאין זה תירוץ נכון בעיניו לכן מקשי' והתניא לא יצא וכו' ומתרץ לו התרצן שפיר יודע אני הברייתא זו ומ"מ לעיל רצה לתרץ תירוץ יותר נכון יה"ק:

דף יב ע"ב אמר רב ענן אמר רב מניין שהקב"ה סועד את החולה וכו'. ופרש"י סועד תרג. ב' פוקד כלומר מבקר כמו ואת אחיך תפקוד לשלום מתרגמינן תסעד לשלום וכה"ג איתא בפ' א', בין המודר אר"ם ב"ל רמז לביקור חולים מן התורה מניין שנא' אם כמות כל אדם ימותון אלה ופקודת כל האדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל אדם שהן חולים ומוטלין על מטותיהן ובני אדם מבקרין אותן מה הבריות אומרי' לא ה' שלחו ליה ופרש"י לפי שהיו מלעיגים עליו עדת קרח ואומרי' שהיה משה אמר להם מדעתו בלא צווי של מקום וקשה במאי היה נראה שלא עשה מדעתו בשביל שבני אדם מבקרין אותו ועוד מאי מדה כנגד מדה זה יש שנבלעו חיים לארץ ולפי הגמרא זו מיושב כי עדת קרח אמרו שאין להם מחלוקת נגד הש"י חלילה רק עם משה ואפשר זה כוונת הפסוק כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ר"ל כל העדה כולם קדושים וחסידים ובתוכם ר"ל בתוך לב כל אחד יש ה' אין להם שום מחלוקת עם ה' רק ה' בקרבם אך עמך יש מחלוקת על שאתם מתגאים על קהל ה' מעצמכם והם קהל ה' אין בלבם אלא אחד ואתם מתגאים עליהם על זה הם מתרעמים וחולקים אמר משה בזאת תדעון אם המחלוקת שלכם הוא רק עלינו או על ה' אם כמות וגו' ופקודת כל האדם ר"ל כמו שאמרו כאן בגמ' שהקב"ה סועד כלומר מבקר לכן אמר הכתוב ופקודת כל האדם היינו ביקור שהקב"ה יבקר אותם דהיינו אם יהיו חולים אז הקב"ה מבקר אותן ולכן אמר לשון עליהן כמ"ש בגמרא כאן מניין שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה וכו' אז תרא"ו כי ה' לא שלחני שאני מעצמי עשיתי כל זאת מאחר שהקב"ה ילך אליכם לבקר אתכם אבל אם ירדו חיים שאולה ולא יהיו חולים כדי שלא יצטרך הקב"ה לבא אליכם אז תראו כי מחלוקת שלכם הוא עם ה' גם כן ולכן אינו רוצה לבא אליכם ודו"ק:

דף יג ע"א גמרא ה"נ מסתברא דהיכא דאיכא דעות שני' וכו' ואף על פי כן ליכא למיפשט דמותר הוא בבגדו כיון דאיכא דעות וכו' דאיכא למימר כיון שיגרו תוקפו יותר יש לאסור ודו"ק: בתוס' ד"ה ופליגא דר' פדת וכו' ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טימא כו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ש ולא ידענא מי דחקם לזה דהתוספות שפיר מקשי' על לשון ר"י שאמר שוב אין נלמוד בהיקש מאשת איש משמע דמודה באשת איש דאסור הוא בבגדו וליכא להקשות על ר"י למה באמת לא מפרש כן דאשת רעהו לא טמא הייט תשמיש ממש מפני שהוא סבר כקושיות התוספות שהקשו לעיל ועוד כי לית ליה דאשת רעהו הוא בבגדו כו' ודו"ק: ע"ב בתוספות ד"ה בימי ליבונך וכו' אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה וכו' אך בפני האשה עשה עצמו כלא יודע ולכן שאל מתחלה בימי נדותיך מהו אצלך וכו' וק"ל: בא"ד ומהכא דקאמר וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ם אך ק"ק מנ"ל דלרש"י ור"ת מותר בימי ליבונה אפילו לאכול עמה דלמא גם רש"י ור"ה סוברים דבימי ליבונה מותר לעשות על ידי שינוי דווקא כמו בידה דמאלא אבל לאכול ביחד מודה דאסור ויש ליישב ועוד יש לפרש דה"ק דאין להביא ראיה לרש"י דאסור בימי נדותה להושיט מידו לידה מדאסור כאן לאכול ולשתות בימי ליבונה א"כ ממילא בימי נדותה יש להרחיק יותר אפילו להושיט מידו לידה הרי לרש"י דיש חילוק בין ימי נדתה לימי ליבון ומתרצין דאיכא למימר לא הקפיד על האכילה כיון שהיה ימי ליבונה אבל אכילה מותר וא"כ בימי נדותה וודאי אסור לאכול אבל להושיט איכא למימר דשרי אפילו בימי נדותה ודו"ק: ד"ה והשותה משקין וכו' כדאמר בסמוך דהך משקין לא שכיח וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ס ויש לפרש בקיצור דוודאי בגמרא מקשי' כיון שכבר גזרו על אוכלין לא הוי צריכים ליגזר על משקין דהא וודאי שהם לא באו בגזירתם להקל רק להחמיר ואם כן ליכא למימר אילו לא גזרו ה"א דמשקין דטמויי נמי מטמא ולכן באו לגזור להקל דפוסל ולא מטמא זה וודאי אין סברא אך הוצרך לתרץ דס"א משקין לא שכיח אבל כאן לעיל מקשין התוספות אחר שכבר גזרו על האוכל שני מאי צריכין ליחשב י"ח דבר כיון שהוא כ"ם מאוכל שני ועל זה מתרצים אלו לא חשבו ה"א דטמויי נמי מטמא ואם כן גם כאן מקשין כיון שגזרו על אוכלין מאי צריך התנא ליחשב משקין ומה היה להו לתרץ דה"א דמשקין טמויי נמי מטמא אם כן תקשי וכי באו בגזרתם להקל אלא וודאי צריכין לתרץ דה"א משקין לא שכיח א"כ גם התנא שחשיב י"ח דברים מתורץ בתירוץ אחר והוא קרוב לדברי חידושי הלכות ודו"ק:

דף יד ע"א בתוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' להכי מייתי ברייתא וכו' מיהו קשה למה תנן כל כתבי הקודש מטמאין את הידים וכו' הלא כל הפוסל את התרומה מטמא הידים ולמה נקט כתבי

קודש

קודם נפני עלמו ויש ליישב דנקט אילו שהם מסמאים מטעם דר' פרקך וכמ"ש בחידושי הלכות בדיבור אחר כך ודו"ק : ע"ב בגמרא והאר"י אמר שמואל י"ח דבר גזרו וכו' ואין לתרץ דהכי קאמר דבידים נחלקו שמאי והלל לבד בלי סיעתם ובשאר מקומות נחלקו שמאי וסיעתו והלל וסיעתו דהרי יותר מכמה דברים אשר חולקים בית שמאי עם ב"ה וק"ל : שם ואלמלי שלמה גזר כו' לאפוקי מקודם הוה סבר דשלמה גזר ולא קיבל ואתי שמאי והלל וגזרו וקיבלו מינייהו לאפוקי עכשיו שתירץ דשמאי גזר ולא קיבל אם כן תקשי והא שלמה גזר וה"ה דהמ"ל דשלמה גזר לקודש ולא קבלו ואתי שמאי וגזר לקודש וקיבלו ואתו תלמידייהו גזרו אף לתרומה וק"ל : תוספות ד"ה ואילו שמאי והלל לא נחלקו וכו' מכל מקום צריך לומר דכל מעשים היו וכו' ועיין במהר"ש וקצת משמע מדבריו שהבין שהבוצר לגת שנחלקו שמאי והלל זה היו בי"ח דבר ואינו כן דהרי אמרו לקמן דשמאי והלל גזרו ולא קיבלו ואתו תלמידייהו וגזרו וקיבלו מינייהו אך עיקר דבריו אין להם מקום בתוספות וכמ"ש בחידושי הלכות וגם לפי מה שפירש הוא כוונת דברי התוס' אינו מדוקדק מ"ש התוספות ג' מעשים היו ואיך תלה תירוצ' בזה דהא שפיר איכא למימר אף אם היה ב' מעשים מ"מ מדנקט לשון זה של והיה קשה לישראל היה גם כן עבור שהיה הלל כפוף אך בקיצור היה להם לתרץ דלאו בשביל הלל היה קשה יום זה ובעיני יש לפרש דוודאי אף אם היה הלל כפוף גבי י"ח דבר מכל מקום איכא למימר דהיה כפוף אותו היום בשביל בוצר לגת ולא בשביל שאר י"ח דברים אם כן שפיר הוה אפשר לומר דהיה הכל מעשה אחד ביום א' מכל מקום צריך דג' מעשים היו בב' דברים שהרי אמרו גבי בוצר לגת דהיה הלל כפוף וגזרו ולא קבלו ואחר כך אתו תלמידייהו וגזרו וקיבלו מינייהו ולא שייך לומר שהיה הכל ביום א' וכמ"ש בחידושי הלכות ודו"ק :

דף יז ע"ב בתוס' ד"ה אין נותנין וכו' אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל וכו' ר"ל כל מקום שהוא עומד הוא ברשות ישראל וידעי שהוא שלו ולא כמו שהבין בחידושי הלכות וק"ל :

דף יח ע"א גמרא והשתא דאמרת ולב"ה וכו' מצודת היה ועוף וכו' וק"ק אם כן אימא דלא תירץ לב"ה דשביתת כלים דאורייתא רק אליבא ב"ש תירץ כן מכח קושיות זו של מצודה ויש ליישב ודו"ק : בתוס' ד"ה לימא מר וכו' למאן דמסיק מאן תנא וכו' רצה לומר לפי המסקנא דאמר :

כאן נחסר בהעתק

אף לעיל משום שביתת כלים אליביה דב"ש קאמר א"כ כיון שרב יוסף הוה כוונתו לעיל כב"ש א"כ מאי קאמר לרבה לימא מר וכו' הא יותר ניחא לרבה לאוקמי כב"ה ומהר"ש דחק בספרו לא הבין כן ודוחק עלמו בדבר שאינו ודו"ק : ע"ב גמרא א"ה מוגמר וגפרית נמי וכו' היינו לרבה פריך דסבר דברייתא כב"ה ומשום השמעת קול וק"ל : בתוספות ד"ה גזירה שמא יחתה כו' ויש לומר דהתם ידע שפיר וכו' ויש לדקדק אמאי לא תקשי ליה מוגמר וגפרית נמי לגזור דהרי גם שם אין דבר מפסיק ומאי קאמר אי הכי ויש ליישב וק"ל :

דף יט ע"ב בתוספות ד"ה הני כרכי וכו' משמע דאית ליה לר"מ מוקלה מחמת איסור וכו' עיין בחידושי הלכות ודבריו דחוקים והיותר נראה לומר דממתניתין אין הוכחה דשאני נר שהדליקו באותו שבת דאיכא תרווייהו מחמת מיאוס ומחמת איסור וע"כ מביאו ראיה משוחט דאינו ראוי לכוס וכו' וק"ל :

דף כ ע"ב גמרא השתא פתילה אמר עולא וכו' ולפ"ז צריך לחלק בין קנים לסולתי' דיותר הקנים מוחים לידלק מן הפתילה ודחוק ויש לפרש דאין צריך רוב של כל אחד אלא ברוב של אחד ודולקים והולכים האחרים : שם בגמרא איתיביה השירייס והכלך וכו' וצ"ע אמאי מקשי מברייתא ואינו מקשי ממתני' דמסכת כלאים פ"ט דתנן השירייס והכלך אין בהן משום כלאים ובפרט לפי הגהת דס"ל אין מתורץ המתני' בתירוץ זה ובדוחק יש ליישב ודו"ק : בתוס' ד"ה אגן שירא פרנדא וכו' דלא הוה אחר החורבן וכו' ולפ"ז ק"ק בין למקשן בין לתרצן איך תנו הברייתא דבר שלא היה בעולם בשלמא המתני' איכא לתרץ דנשנית קודם החורבן אבל על הברייתא כמדומה שאין שייך לומר כן וק"ל : בא"ד ור"י מפרש דקאי נמי אמטכסא וכו' ק"ק מנ"ל למקשן דלמא קאי אמטכסא לבד ובזה פליגי דרבנן מטכסא היינו כלך ולא שירא פרנדא ולאביי מטכסא היינו שירא פרנדא ולא כלך ויש ליישב ודו"ק : ד"ה ותנא דידן וכו' מפני שאין השמן יפה וכו' י"ל דברייתא אשמעינן דאיכא בפתילות ג"כ פסול אם הפתילה גורם שאין השמן מושך יפה אבל במתניתין כל פסול דפתילות דקחשיב הוא מפני שהאור מסכסכת ודוק :

דף לו ע"ב בתוס' ד"ה כירה שהסיקוהו וכו' ותבן הוא הנקצר עם השבולת וכו' כתב בחידושי הלכות ומהר"ש דהתוספות ס"ל היפך מפרש"י דקש היינו אישטובלא ונבבא הוא זנבות וכו' אך קשה לפי דבריהם למיתני נבבא והלא נקראת תבן וע"כ נראה דלפי' התוספות גבבא הוא מין אחר לגמרי היינו עלים דקים כקש וק"ל : בתוס' ד"ה וב"ה אומרים אף מחזירים וכו' דאי לאו הכי מנ"ל דרבי אושעיא סבר מחזירין אפי' בשבת וכו' ואין להקשות מנ"ל לגמרא באמת להוכיח דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דלמא הא דאסר להחזיר היינו דווקא כשהוא קר כמו בע"ש ומנ"ל לגמרא לחלק בין שבת לע"ש די"ל דהגמרא סבר דא"כ דלא אסר אלא כשהוא קר ממילא ב"ה דפליג וסבר מחזירין היינו אפי' כשהוא קר ואין זה סברא להתיר בשבת כשהוא קר ודו"ק :

דף לז ע"א גמרא א"ה בשלמא להחזיר תנן היינו דשני לן בין תוכה וכו' נראה לתרץ דוודאי הפשטן מתחלה ג"כ ידע שיש לתרץ דקאי אסיפא אך היה נראה בעיניו תירוץ זה דחוק כי יותר ניחא למימר דקאי אכל המתני' וא"כ לעיל דלא ידע שום תירוץ על המתני' כאן דמוכח דלשהות תנן או מוכרחים לתרץ דרב קאי אסיפא אבל אחר שתירץ לו דגם במתני' איכא למימר דלהחזיר תנן א"כ הזר הדבר למקומו שיותר יש סברא לומר להחזיר תנן כדי שנוכל לומר גם כן דקאי ארישא וע"כ מקשי קושייתו ומשיב לו התרצן דאין זה התירוץ דחוק מה שרב קאי אסיפא ובזה מדויק גם כן לשון מי סברת בזה נוכל לתרץ מקשן זה עם ת"ש ב' כירות וכו' אך בזה אף צריך לשמואל דנוכל לומר דרב לא ידע הברייתא דב' כירות ודו"ק : ברש"י לשהות וכו' הלכך עקר לא יחזיר. עי' בחידושי הלכות ובמהר"ש מ"ש לתרץ קושיות חכמת שלמה ע"ש אך זה אינו מתורץ מה צריך להוכיח דעקר לא יחזיר מכח סיפא דמתני' דב"ה הא מוכח מכח כ"ש : ע"ב גמרא תרווייהו תנינהו וכו' ויש לדקדק כיון דאמוראי נינהו ואליביה דרבי יוחנן וכן רבי אושעיא לעיל סבר דווקא קטמה והיינו דלא כמתני' דאין נותנין פת וכו' אם כן צריך רב ששת ורב ור' יוחנן לאשמעינן דלא כסתמא מ"ד ויש לתרץ דהמקשן מקשי דה"ל לפסוק הלכה כסתם מתני' דאין נותנין פת אך לפי מ"ש התוס' ופוסקי' כרב ששת משום דרבא ק[א]מר תרווייהו תנינא סבר כוותיה ולפי מ"ש דהמקשן מקשי כך אין ראיה מזה וכמ"ש הרא"ש ויש ליישב ודו"ק : בתוס' ד"ה דווקא דמתני' דכירה וכו'. עיין מ"ש חכמת שלמה ומהר"ש אבל אין נראה בעיני דאם כן תקשי לפסוק הלכה כסתם אך נראה לפרש כפשוטו דקמ"ל דגם המתני' סברה כמו מתני' דלעיל ולא תימא שחולקים אהדדי ורב ששת אשמעינן רק פירוש של המתני' אף שלענין אין לי תועלת בו מ"מ משמיענו ודו"ק : ברש"י ד"ה הא קרמו וכו' ותגור לאו גרוף וקטום וכו' לא ידענא מאי צריך רש"י לזה הלא מוכח להדיא כן מסיפא דתנו ולא הררה ע"ג גחלים וק"ל :

דף לח ע"א ברש"י ד"ה עבר ושהה במזיד וכו'. עי' מ"ש בחידושי הלכות אך לפי דבריו יש לדקדק מאי קפסיק ממה שאסר רבי יוסי המין שנשתהו ע"ג כירה וכו' דלמא מה שאמר נשתהה היינו שוגג בפשוטו ששכח ע"כ אסר לאפוקי שוגג כי האי שסבר שמותר נבשל אימא דמותר לאכלה וצ"ל דס"ל לומר מדלא אמר גבי רבי יוסי שמלא ששכחו חמין ע"ג כירה ואמר שנשתהה במזיד לגמרי א"א לומר אך מ"ש בחידושי הלכות אלא וודאי מזיד : בתוס' ד"ה עבר ושהה וכו' בשל ובשוגג וכו' והיה קשה לי לפ"ז איך אמר לא לשבת [הבאה] אם בשבת זה שכחו והניחו ע"ג כירה מה הזהיר ואמר להם שלא יעשו כן בשבת הבאה גם הם יודעים שאסור לעשות כן רק ששכחו וראיתי בר"ן שהקשה זה מיהו לדברי התוספות צריך לומר שהזהיר אותה שירא שלא ישכחו מכאן ואילך ויעשו סימן לעצמם כדי שלא ישכחו אחר כך וק"ל :

דף לט ע"א בגמ' ורבי יוסי אמר לך וכו' ולא ניחא להו לתרץ דארישא קאי ורבי יוסי סבר כאנשי טבריא ורבנן סברי כת"ק דמשמע להו מדקאמר סתם דרבנן אסרי משמע שמשום אחר לא חולק על רבנן ודו"ק : בתוס' ד"ה מפני שמזיז וכו' וסבר רב יוסף טלטול מן הצד וכו' ולפי זה המ"ל איכא בינייהו טלטול מן הצד בדבר אחר אך דמקשי מאי בינייהו בדין זה של המשנה נקט : בא"ד והוי חופר שהוא תולדה דחורש וכו' עיין בספריהם ולדידי יש עוד להקשות מאי קאמר

מאי [בינייהו] הלא חילוק גדול יש אם אסור משום גזירה היינו מדרבנן או אם הוא איסור מדאורייי' אלא וודאי דלאו דווקא חופר ודו"ק : ד"ה איכא בינייהו וכו' והא דמשמע בבילה דבעפר תיחוח נמי שייך גומא וכו' עיין במהר"ש מה שהניח בתימה דלמא רש"י סבר כמו שכתבו אליבא דרבה ולדידי אין כאן קושיא דמלשון הגמרא שמא יזיז וכן מלשון רש"י שכתב ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר וכו' לא משמע דחיישינן שמא יתפור גומא דחיישינן דלמא ע"י שימטון הבילה יזיז עם הבילה עפר הדבוק והוי חופר גומא ואם כן רב יוסף דסבר דזהו נקרא חופר גומא אע"פ שאינו ניכר הגומא כי גוען הבילה מ"מ הוי חופר גומא אם כן מאי משני בעפר תיחוח הלא אכתי נקרא גומא וזה ברור ודו"ק : ד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וכו' עיין בח"ש ובחידושי הלכות ובמהר"ש ותמיה לי עליהם למה לא כתבו דבריהם לעיל בסמוך בדיבור מפני שמזיז בסוף הדבור קשה לרשב"א וכו' מדקאמר אלא למ"ד שמזיז וכו' משמע דלרבא ניחא עכ"ל אמאי לא הקשו שם מה צריכים התוספות להוכיח זו ואינם מוכיחים מדקאמר מאי בינייהו ואיכא בינייהו משמע דלרבא אינו סבר מפני שמזיז וגם מזה מוכח שסאמת הוא שיש למחוק מלת לגזור והתוספות מקשין בקושיא האחרים מאי מקשי אלא למ"ד שמא יזיז למה יהא אסור הלא אינו קשה כלום כי הוא סבר שמא יטמין ג"כ וכן לעיל מקשים למה ניחא לרבא הלא גם לרבא קשה כי איך שייך לומר שלא יסבור מפני שמזיז לאפוקי גבי קושיות הראשונים אלא למ"ד שמא יזיז לגזור אינו קשה כלום על המקשן אף אם יסבור שמא יטמין ג"כ מכל מקום קושיית המקשן הוא שפיר ודו"ק : ע"ב גמרא הא הוחמו מערב שבת וכו'. וק"ק הלא ע"כ צריכים לומר למתני' לא זו אף זו קתני דאל"כ קשה לא ליתני אסורים ברחיצה דכ"ש הוא מאסורים בשתיה אלא וודאי דקתני לא ז אף זו א"כ נתרץ לעולם הוחמו מע"ש נמי אסור והא דקתני בשבת אסורים ברחיצה משום לא זו אף זו דאסורים בשתיה דהיינו דווקא כשהוחמו בשבת ויש ליישב דלא שייך לומר לא זו אף זו אלא כשעל כל פנים גם דין ראשון צריך המתני' להשמיענו רק שהוא פשוט מכח הסיפא ועל זה מתרצים לא זו אף זו לאפוקי כשדין ראשון פשוט ממקום אחר לא שייך לתרץ כן וק"ל : בתוס' ד"ה אלא פניו וכו' מגופה דמתני' הוי מצי למידק וכו' לאפוקי לפי מה שתירץ דלהשתטף איירי אם כן רחילה לא איירי כלל ברחילת פניו ידיו ורגליו רק שהוא כ"ש מכח אסור בשתיה ואם כן גם רחילה דגבי י"ט איירי להשתטף ושם מותר בשתיה וה"ה ברחילת פניו ידיו ורגליו וכן כתוב בחידושי הלכות ודברי מהר"ש דחוקים ואינם מובנים ע"ש ודו"ק : ד"ה והא מעשה דאנשי וכו' ורב חסדא אמר אבל קרקע ד"ה מותר וכו' והיינו מדאמר דברי הכל מותר משמע שכולם סברי דין אחד ושוין בזה וא"כ כיון דרבי מאיר מתיר אפי' בשבת ה"ה שאר המ"ד ובחידושי הלכות האריך ללא צורך וק"ל :

דף מ ע"א גמרא איתיביה כל הני תיובתא כו' ואין לתרץ דלמא ה"ק כעין פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ כל גופו וכל גופו בבת אחת אסור אבל כל גופו חוץ מאבר אחד מותר דמה שקאמר חוץ מאבר אחד משמע דאחר כך מותר לרחוץ אותו אבר גם כן וזה אסור כי אם אבר אבר כל גופו ודו"ק : שם דלמא לא שמיע ליה וכו'. כל הספרים מוחקים מלת דלמא דאל"כ אינו מקשי כלום ואי לא שמיע ליה וודאי עבוד אבל בעיני קשיא ולמה באמת אינו מתרץ הגמרא כן ולא צריך לתרץ כחומרי דרב עביד וכו' רק יתרץ דמספקא ליה וצריך לומר דאם כן הוה ליה לרב יוסף להקשות לאביי בקיצור שמיע ליה לרבה הני תיובתא או לא ומה שכתב מהרש"ל לא שמיע ליה היינו לא סבירא ליה נראה דהיינו כיון דלא שמיע היינו בוודאי לא שמיע ואיך אפשר לרב יוסף לידע שרבה לא שמע וכי לא זזה ידו מתוך ידו של רבה אלא וודאי דהיינו לא סבירא ליה ואם כן שפיר ידע רב יוסף שלא סבירא ליה אבל מה שכתוב בחידושי הלכות שהיה קשה ליה מדקאמר איתיביה וכו'. איני מבין א"כ אלא מאי דלא סבירא למה הניח רבה עלמו בתיובתא ולמה לא תירץ דלא סבירא מאיזה טעם שעמו גם מ"ש מנ"ל לרש"י דלא שמע היינו לרבה דלמא היינו לרב יוסף אין בעיני קושיא דא"כ מאיזה סברא בא רב יוסף להקשות אם עביד וודאי דעביד כיון דלא ידע כלום מן התיובת' לאפוקי אם רבה ידע מן התיובתא אף שרבה לא ידע כלום או לא סבירא ליה מ"מ היה תמיה בעיניו אם רבה עביד כרב מאחר שהוא לא ידע שום תירוץ על התיובתא ודו"ק : בתוס' ד"ה דלמא ה"מ וכו' משום דסתם מתניתין דלא כותיה וכו' וק"ק דהמ"ל בקיצור דלמא ה"מ היכא דליכא סתם דלא כותיה אבל היכא דסתם מתניתין דלא כותיה לא ויש ליישב וק"ל : ד"ה הלכה כדברי וכו' אמר ר"ע אני אכריע שמן וכו'. ולפ"ז הקשו התוספות הא ר"ע תלמיד הוא לפי הגירסא בתוספות אמר ר"ע אני אכריע אבל אין זה סברא לומר שהתוס' הבינו כי ב"ש הוא שמאי וכמ"ש בחידושי הלכות ע"ש וק"ל : בא"ד שהיה דור שלישי לב"ש וב"ה וכו' ר"ל תלמיד שלישי דהיינו ר"ע היה תלמיד של תלמידי שמאי דהיינו רבי יוסי ואח"כ רבי ישמעאל אבל מה שכתוב בחידושי הלכות דלאו היינו שמאי והלל שהיו הרבה דורות מקודם אבל בית שמאי וב"ה הם תלמידי שמאי והלל והם רבי עקיבא וחביריו היו מהולקים וכו' אינו מבין דהרי בגמרא אמרינן רבי עקיבא תלמיד הוא לגבי רבי אליעזר ורבי יהושע שהם היו תלמידי שמאי ודו"ק : ע"ב גמרא תדע דאמר רב יהודה וכו' עיין בחידושים ובעיני נראה לומר דעל רבי מאיר קשה יותר דהיה לו להורות בקיצור אל תדיח ואל תסוך והוא קאמר אין מדיחין משמע הורה לו דין הפשוט בכל מקום אלא וודאי כיון דעשה לאפרושי מאיסורא מותר לו גם זה לעשות מכ"ש כאן שאמר לו שאל יעשה ויתן בכלי ראשון ולא הורה לו דין ממקום אחר ודו"ק : שם ש"מ המבשל בחמי טבריא חייב וכו'. ויש לדקדק מנ"ל להוכיח שחייב אימא שאינו רק איסור לכתחלה ויש לפרש דהוכחתו דאם לא היה רק איסור אם כן למה דחה האיסור להרהר בדברי תורה מפני איסור זה ומאי אולמיה דהאי מהאי אלא וודאי שיש כאן חיוב ולפי מה שמתרץ דהיינו מכות מרדות היינו לאפוקי גבי איסור של הרהור אין כאן מכות מרדות וה"ה בדין של ר"מ אין מדיחין וכו' הוא ג"כ מכות מרדות ודו"ק :

דף מא ע"א ברש"י ד"ה שותין ממימיו וכו' ואף דבגבי חמין ליכא מאן דפליג מפני שהוא מצטמק ורע לו כאן מיירי שלא בישל כל צרכו מבעוד יום ואנטיכי אינו מבשל רק מוסיף הבל ודו"ק : בתוס' ד"ה מוליאר וכו' שמוזגין המים המין ביין וכו'. לפי לשון התוספות משמע ששופך מן המים לתוך היין ואם כן ע"כ שופך מן הכלי שני ולעיל אמרינן דכלי אינו מבשל וצריך לומר ששופך מן האנטיכי עצמו לתוך היין ודו"ק : ע"ב בתוס' ד"ה ולא שנו וכו' ומשמע אפי' במתכוין וכו' נראה מדקאמר סתמא אבל לצרף ולא קאמר אבל אם אין בו מים דהא איכא למיטעי ואמר אפילו כוונתו לצרף אלא וודאי דבאמת סבר אפילו כוונתו לצרף וא"כ מקשי לכתחלה מי שרי ואחר שצריך התרצן להגיה יותר ניחא ליה להגיה אלא שיעור להפשיר מלהגיה לא שנו אלא אם אינו שייך רק להפשיר אבל אם שייך לצרף מותר אך ק"ק בקיצור יש לו להגיה ושמואל אומר אף לצרף אם אינו מתכוין מותר ויש ליישב ודו"ק :

דף מב ע"ב בתוספות ד"ה ואין ניאותין כו' איכא לאוקמי כר"ש וכו'. עיין בחידושי הלכות ואיני מבין דבריו וגם מתוספות דלקמן משמע דמלי אתי מתני' גם כרבי יהודה אך דקשה לתוספות דאין נראה לומר דסתם דמתני' אתי כרבי יהודה לבד ולא כר"ש דהא הלכה כר"ש ולכן כתבו דמלי אתי גם כר"ש וק"ל : בא"ד והטלטול עלמו וכו'. עיין במהר"ש ודבריו דחוקים דבגמ' אמר אלא שמן שבנר ואיך אפשר לומר דנקט משום נר עלמו אך דקשה להתוספות כאן וגם לקמן למה אמר דאין ניאותין מן השמן ולקמן אמר אלא שמן וכו' הל"ל גם נר עלמו על זה מתרלין דבנר עלמו אין שייך טעם זה ודו"ק :

דף מג ע"א גמרא איתיביה אביי וכו'. עיין בחידושי הלכות ובמהר"ש ואינו מבין אם ידע אביי לחלק בין לריך למקומו ולאוקמי מתניתין בלריך ואינו אסור א"כ מה מקשי לעיל ארבה לפרש"י דלמא רבה סבר פסיעא מותר אפילו הגלה שאינו מגויה ולית כאן איסור אין כלי ניטל אף באינו לריך למקומו או אם יש הגלה מגויה התירו אף באינו לריך אך הנראה לומר דוודאי המתני' אהדדי ליכא להקשות דאיכא לתרץ הא כר"ש והא כרבי יהודה אך ארבה ורב יוסף מקשו דמסתמא הם אומרים דבריהם אליב' דכ"ע ואף אם הם מפרשים דברי רב חסדא ורב חסדא קאי אמתני' מ"מ גם רב חסדא מסתמא פוסק הדין אליבא דכ"ע ובפרט דהלכה כר"ש ודו"ק : שם בגמרא הכי נמי בלריך למקומו וכו'. וק"ק למה נקט אבל כלי כופה עליה שלא תשבר הא אפי' ליתן תחת תרנגולת מותר דאין כאן איסור דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואין לתרץ דבאמת זה אסור משום מבטל כלי מהיכנו דא"כ ה"ל לתוספות להוכיח מכאן דגם רב יוסף סבר דאין מבטלין כלי מהיכנו וצ"ל דהמשנה סבר דאין זה רבותא כלל וכמו שאמר ר' יצחק כשם שאין נותנין כך אין נותנין ודו"ק:

דף מד ע"א בתוס' ד"ה לדברי המתיר וכו' והכי נמי אמר בפ"ק דחולין וכו'. אין נראה לפרש שהתוספות מביאין ראיה לומר שהגמרא דכאן סומך עצמו אגמרא דחולין דאין זה שם

נא

לא משנה ולא ברייתא אך התוס' כותבין למדקאמר גמרא דברי הכל אסור משמע דלפי המסקנא יש סברא בעיני רבינא ורב אשי לומר דגם ר' מאיר סבר דלא בעינן תרתי והכי נמי אמרינן בחולין והיינו גם כן משום דנראה פשוט בעיני הגמרא לומר כן אליביה דר"ע גם כן ומה שכתבו מהר"ם דצריך ליישב למה לא כתבו התוספות כן לפרש"י איני מבין דלפי פרש"י רבי זירא גופיה אמר הכי אליביה דר"מ וא"כ מה צריכין להביא ראיה עליו לאפוקי כאן שהתרגן הגיה כן בדברי ר' זירא על זה צריכין לתרץ מנ"ל לתרגן להגיה כך ודו"ק · ע"ב בתוספות ד"ה יש עליה מעות וכו' דבשבת תנן פ' נוטל מנער הכר וכו' רצה לומר ואם כן משמע אפי' היו עליה בין השמשות כשמנער עכשיו מותר א"כ כמה שכתבו התוספות לקמן בסמוך ואם כן איך קאמר אחר כך והוא שלא היו עליה בין השמשות ודברי החידושי הלכות אין נראים בזה ואין להקשות אמאי לא דחו התוספות דלא מלי איירי בשבת דאיך קאמר בגמרא והוא שלא היה עליו בין השמשות הא כיון דשבת ע"כ היה מונח בין השמשות גם כן די"ל לפרש דה"ק והוא שלא היה עליה כל בין השמשות רק באמצע בין השמשות רוצה לטלטל ודו"ק: בא"ד והוי כגמרו בידי אדם וכו'. עיין בחידושי הלכות מה שהאריך בזה אבל לדידי לא קשיא כלום דוודאי הלא עכ"פ צריכים לומר אפי' למ"ד דסבר אין מוקצה לחצי שבת מכל מקום מודה מיגו דאתקצאי לבין השמשות כו' ואם כן גם כאן אף אם גמרו בידי אדם כזה דבדעתו ניטלו אחר כך מודה דלא אמרינן מוקצה לחצי שבת מכל מקום גבי בין השמשות סבר דאסור והא דאמרינן לעיל דנומרו בידי אדם גם בבין השמשות מותר כבר כתבו התוספות לעיל דהיינו דווקא היכא דיכול להשתמש גם בבין השמשות כגון לקרקן או היכא שרוצה שיתבשל בלא דחוי לאפוקי נדון דידן הוי כמו אפרוחים דרצונו להניח בין השמשות וכמה שכתבו התוספות לעיל ודו"ק: ד"ה הא אין עליה מעות וכו' וקמ"ל דבאינה נשמטת וכו' דליכא למימר דקמ"ל דין זה עצמו דבאין עליה עכשיו אף על פי שהיה עליה בין השמשות מותר דזה כבר אשמעינן במתני' דפרק נוטל מנער הכר וכו' וק"ל :

דף מה ע"א בגמרא והא בעי מיניה דרב וכו' וליכא לאקשות הא ע"כ גם המקשן ידע זה דיש לחלק בין שעת דחק דהל"כ איך יהיה מבין ולמה שאלו הם שרגא דחנוכה מקמי חברי ולא מבעי להו כפשוטו נר לאחר שכבה אי מותר לטלטל כרבי שמעון אי לאו אלא וודאי דזה פשיטא להו דאסור רק הם שאלו כיון שהוא שעת הדחק מקמי חברי יכול להיות שמותר דיש לומר דהמקשן סבר מדהשיב להם בסתם שפיר דמי ולא אמר כיון שהוא שעת דחק שפיר דמי משמע דגם במקום אחר סבר כר' שמעון ומתרץ לו התרגן שעת דחק שאני ומה קשיא למה השיב להם סתם ע"ז מביא דהא אמרי ליה וכו' ואם כן באמת השיב רב כיון שהוא שעת הדחק ודו"ק: שם כדאי רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק וכו' .וק"ק א"כ אמאי לא אמרי בגמרא לעיל הכי נמי מסתברא דרב כר' יהודה סבירא ליה מדאמר כדאי ר"ש לסמוך בשעת הדחק משמע דשלא בשעת הדחק אין לסמוך על ר"ש ויש ליישב דיותר ניחא להו להביא ראיה בלא שום דיוק גם אין זה הוכחה גמורה דיכול לתרץ דרבי קאמר אפי' למאן דסבר כרבי יהודה מכל מקום כדאי רבי שמעון לסמוך עליו ודו"ק: שם ומה היכא דלא דחיא בידים אית ליה מוקצה וכו' ולעיל דקאמר וממאי דר"ש היא וכו' לא הוי מצי להוכיח דאי רבי יהודה ומה היכא דלא דחיא בידים ואין מוקצה מחמת מצוה אית ליה מוקצה כ"ש מכוסה דדחיא בידים ומוקצה מחמת מצוה דאיכא לתרץ דאשמעינן אליביה דרבי יהודה עד מצאי י"ט אחרון ואם התנה הכל לפי תנאו ודו"ק: ע"ב גמרא מי אמר רבי יוחנן הכי וכו' ולעיל גבי בעיא דריש לקיש מר"י הוה ליה להגמרא ג"כ להקשות כיון דבעי לר' יוחנן אליביה דר"ש בוודאי הוה שמיע ליה מרבי יוחנן דכרבי שמעון סבירא ליה במה שכתב רש"י לעיל גבי בעיא דרבי שמעון ויש ליישב דלעיל איכא למימר דריש לקיש אליביה דנפשיה פריך דהוא סבר כרבי שמעון לאפוקי רבי יוחנן אפשר דסבר כרבי יהודה לאפוקי לעיל גבי בעיא דר"ש וודאי דאין הוא נגד אביו ואם הוא סבר כר"ש וודאי דשמעו מאביו כן ודו"ק: בתוס' ד"ה הב"ע דאית ביה אפרוח וכו' אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים וכו' אבל כאן יש לפרש דמתרץ דאית ביה אפרוח מת היינו שלא היה חי מפולס רק מיד שנולד מת ואם כן לא היה ראוי מעולם לשתוק את התינוק ודו"ק: ד"ה דאית ביה ביצה וכו' ואפשר דמשום הכי וכו' מ"ש בחידושי הלכות דאיכא למימר דרבי יוחנן אליביה מאן דאית ליה נולד קאמר אינו נכון דא"כ קושיית הגמרא מעיקרא ליתא דיש לתרץ דרבי יוחנן אליביה מאן דאית ליה מוקצה קאמר אך צריך לומר דיש לתרץ דהאמת רבי יוחנן אית ליה נולד וכמה שכתב מהר"ם ובדברי הי"מ שכתב בחידושי הלכות משמע כן בהגהות אשר"י עיין שם ודו"ק :

דף מו ע"ב גמרא והצנועים מפשילים וכו' הוצרך לזה דלא תוכל לתרץ דשאני גבי מוכרי כסות דהכל יודעים שעושה בשביל מכירת בגדים ולא בשביל הגשמים משא"כ גבי נר דהרואה סבר שמטלטל כדי שיכבה מפני זה מביא דהצנועים מפשילים במקל וא"כ הרי יכול המוכר כסות לעשות בענין אחר ואפילו הכא מותר כיון שאינו מתכוון א"כ קשיא וק"ל · ואפשר בשביל תי' זה לא רצה אביי להקשות ממתניתין זו ומקשי מברייתא: ברש"י ד"ה ובלבד וכו' הא ר"ש היא וכו' ואין להקשות א"כ מאי צריך ר"ש לאשמעינן גבי מטה וספסל דהוא מדרבנן שמותר כשאין מתכוון הא אפי' בדאורייתא מוהר דבר שאינו מתכוון דיש לומר משום דרבותא דרבי יהודה נקט וק"ל: בתוס' ד"ה והתנן רבי שמעון וכו' דאם כן דשני ליה בין נפל בו וכו' · עיין בחידושי הלכות מה שכתוב בזה ואין דבריו נראים מכמה טעמים אך נראה דוודאי קושיא הראשונה אין צריכים התוספות להוכיח עכשיו שהיא ממילא אך מקשים יותר חוזק דאפילו לסברת המקשי דטעם דרבי שמעון הוא מחמת מוקצה אכתי לא פריך מידי כיון דידע דיש לחלק ודו"ק: בא"ד ויש לומר דחזר ביה אביי וכו' רצה לומר וכיון דסבר אביי במתני' דרב אושעיא דבנפל בעי"ט דינו כמו נפל ביום טוב ואין חילוק בין חד מי יימר לתלתא מי יימר סבר דה"ה שאין לחלק בין חד מי יימר ובין לא כלום ודו"ק : ד"ה מי יימר דנפל וכו' לכך נראה דלאו דווקא וכו' וה"ה דהוי מצי להוכיח דאי רבא קאמר דווקא בתלתא מי יימר דהיינו בנפל ביום טוב אסר רבי שמעון א"כ היכי שרי רבי יהודה הא וודאי מוקצה היא וק"ל : בא"ד וכן מוכח מאתקפתא וכו'. וליכא להקשות מנ"ל למקשן להקשות דלמא רבה דווקא בתלתא מי יימר קאמר דדוחק לומר דהמקשן סמך אגמ' דבילה דיש לומר דהמקשן סוכיח כמ"ש בסמוך או הוכחתו דווקא בתלתא מי יימר קאמר אם כן מאי צריך לומר גבי נר דליכא מי יימר כלל הא אף אם הוי חד מי יימר יכול לתרץ דשאני התם דאיכא תלתא ודו"ק : ד"ה מי יימר דמזדקק וכו' ויש לומר דבעל לא ניחא להזדקק וכו' נדרים של מצוה וכו' ואף אם באמת יכול להפר מכל מקום לא סמכה דעתה כי הוא סבר שלא ירצה להפר כיון שהיא של מצוה ובזה מתורץ נמי גבי נשאלים לנדרים כי גם שם לא סומכים דעתם כי שמא החכם יחמיר על עצמו שלא להתיר כיון שיש בו קצת מצוה לאפוקי הדיוטות אין מחמירין כל כך על עצמם ודו"ק :

דף מז ע"א בגמ' הכי נמי דאית ביה קרטין וכו' · ואין להקשות א"כ מאי קמ"ל הא מתניתין היא דיש לומר דאשמעינן דקרטין חשיבי וק"ל: בתוס' ד"ה לי התיר רבי וכו' השתא סלקא דעתך דאפר מוקצה וכו' הוצרכו התוספות לזה לפרש דהמקשן סבר מסברא דנפשיה דאפר מוקצה היא לגמרי אפילו לרבי שמעון ושלא כדברי רש"י דפי' דהמקשן סמך עצמו אמ"ש לעיל דרבי יוחנן כר' יהודה סבירא ליה ודו"ק :

דף מח ע"א בתוספות ד"ה מ"ש ממיחם וכו' והא תניא בפ' כירה וכו' עיין מה שכתב בחידושי הלכות ובמהר"ם ולדידי לא קשיא ולא כלום דוודאי בסיפא דמתני' שבזמן מים מרובים באופן שבוודאי לא יחמו רק להפשיר לכן מותר משא"כ כאן דיכול לחמם גם כן אף אם אינו נותן רק להפשיר אסור אך בסמוך שרוצים לומר הסברא בהיפך שיותר יש להתיר בשהוא קרוב לאש ממה כשהוא רחוק אם כן כל שכן יותר שיש למיגזר ג"כ אפילו כשנותן מים מרובים ועל זה מתרצים דוודאי סברא הראשונה היא אמת דיותר יש איסור כשהוא קרוב לאש ולכן בסיפא דמתניתין שא"א רק להפשיר לכן מותר וגבי מדורה איירי גם כן באופן זה שא"א לבא לידי בישול ודו"ק: ד"ה וכי מפני וכו' אך ק"ק כיון דאיירי בשל הפתק וכו' · עי' בחידושי הלכות ובמהר"ם ולדידי לא קשיא כלום דהיכי מפורש דברי אביי דאיירי בשל הפתק אלא וודאי סתם דינין דמוכין איירי בהפתק אם כן גם סתם גמרא דמתרץ דברי אביי איירי בשל הפתק וק"ל: ד"ה ה"ק אם לא טמן אין מטלטלין אמוכין קאי ולא אגיזי צמר וכו' ואין להקשות אם כן אמאי מתרץ הגמרא הקושיות לימא מסייע דה"א אגיזי לבד קאי ולא אמוכין דיותר מסתבר לומר דקאי אמה דסיים מיניה גם מהיכי תיתי לומר כן דלא קאי אכל הברייתא בשלמא כאן הייתי אומר כן מכח מתניתין דטומנים בגיזי צמר אך ק"ק גם בהיפך הייתי אומר כן מדלא תני במתניתין טומנין במוכין ואין מטלטלין דהוי רבותא מכל שכן בגיזי צמר ויש לומר דנהט רבותא לאשמעינן דמותר לטמון בגיזי צמר ודו"ק :

דף נא ע"א בתוספות ד"ה או שטמן וכו' והכא מיירי כעין כיסוי כלי חרס וכו' · קצת משמע מדברי מהר"ם שהבין דמ"ש מגולה מקצתו היינו הכיסוי ואינו כן דמגולה מקצתו היינו פי הקדירה ולכן אף אם הוא הכיסוי כעין כלי חרס מכל מקום יכול לנדד הכיסוי וק"ל : ע"ב גמרא במתניתין תנא וכו'. עיין מה שכתבו החידושי הלכות ומהר"ם ליישב דברי הרי"ף והרא"ש ובעיני יש לפרש דבריהם דה"ק בגמרא במתניתין תנא לובדקי וגמל יוצאים באפסר ואם כן אכתי נפשוט מדאמר ארבע בהמות יוצאות וכו' לאו למעוטי גמל בחטם דליכא למימר למעוטי נאקה באפסר מדלא קחשיב לה דהא גם לובדקי יוצאת באפסר ואפילו הכי לא חשיב להו ודו"ק :

דף נב ע"א גמ' או דלמא זמנין דרכו וכו' · בחידושי הלכות מקשי מה צריך לטעם זה ת"ל דלא מינטרא בהכי ולדידי לא קשיא דוודאי כיון דכי איכא עלה מינטרא בהכי אם כן ממ"נ אי איכא עליה מינטרא ואין כאן משוי ואי ליכא עליה דנפל אז אין שום משוי עליה לאפוקי נאקה באפסר דאז אף בזמן שיש עליה לא מינטרא זה נקרא משוי וק"ל : שם ברש"י ד"ה איתמר בהדיא דשמואל הוא דשרי כו'· וק"ק למה הוי זהו בהדיא דלמא מה שאמר ר' חייא בר אבין משום שמואל דלשמר מותר היינו גם כן מכללא דמחליפין דאתי למעוטי גמל בחטם וכמו שמוכיח רב יוסף יש לומר דהוכיח ממ"ש רב חייא בר אשי משום רב דלאסור ש"מ דשמואל מתיר בזה דליכא למימר בהיפך דמה שאמר רב דלשמר אסור הוכחתו מדשמואל מתיר במחליפין ש"מ דרב אוסר דא"כ מה הוסיף רב חייא בר אבין לומר משום שמואל דמותר הלא גם רב חייא בר אשי יודע זה ודו"ק: בא"ד והוא דמחליפין כדאוקימנא כו' לפי הגירסא שלפנינו סמי הא מקמי הא כו' א"א ליישב פרש"י בזה דמאי רצה בזה כיון דהגמרא עצמה מתרץ סמי הא מה לו לתירוץ אחר ואף גם אם הגירס' כמ"ש בשאר ספרים ישנים מכל מקום כיון דהמקשן אומר ומה חזית דמסמי כו' היכן נרמזת תירוץ זה של רש"י ויש ליישב ודו"ק: בתוספות ד"ה בנאין כו' אלא בשינוי מעשה כו'. ע"כ ט"ס יש כאן בדברי מהר"ם דאדרבה בהיפך איכא למימר דמה שכתוב ואין עולין מלקבל טומאה היינו כבר נטמאו אז אין עולין מאותה טומאה לאפוקי כאן מביאין ראיה דאף אם לאו נטמאו עדיין מכל מקום כיון דליכא שינוי מעשה מקבלין טומאה עכשיו וק"ל :

דף נג ע"א גמרא אמר ליה וכי מה בין זה לאוכף כו' ובקיצור הוה ליה להקשות אברייתא דלעיל דמחלק בין מרדעת לאוכף לדברי ת"ק ומשמע מדברי רש"י שחולקים אם אוכף מחמם אם כן יכול לתרץ גם כאן ולחלק דמרדעת מחמם לכן אין כאן משום טירחא לאפוקי אוכף וכן יש להקשות בסמוך דמקשי דכ"ע מיהת מרדעת מותר מ"ש מאוכף ויש ליישב ודו"ק : שם דכ"ע מיהת מרדעת מותר מ"ש מאוכף כו'. לפי מה שמתרץ רבי זירא לעיל כרביה סבירא ליה משמע דרב חולק על הברייתא א"כ יש לדקדק מאי קושיא דילמא גם שמואל סבר כרב בדין זה בפרט שתירוץ של רב פפא לא קאי אליביה דרב אם כן ע"כ צריך לומר דחולק וכמו שפרש"י בסמוך אם כן דלמא גם שמואל יש לתרץ כן ויש ליישב וק"ל: ברש"י ד"ה ה"ג א"ל מותר כו' כסבור הא דאשתוק וכו' עיין בחידושי הלכות ובעיני נראה דוחק דהא כל קושיית המקשן הוא מה בין זה לאוכף שמותר להניח על החמור וזה קאי לשני התירוצים אך יותר יש לומר דהמקשן הבין דהוא מעצמו סבר מזה מותר וע"כ הקשה מברייתא והשיב לו רבי זירא כי הוא כרביה ס"ל ולכן איסתק כי מה שמקשה עליו תקשי על רביה ואף אם אפילו כרביה ס"ל דחולק על הברייתא מכ"מ שפיר איכא למימר ג"כ דאשתק משום שסבר כרב דמתיר ולא שהוא מסברת עצמו סובר כן ודו"ק: ע"ב גמ' והא אנן תנן כו'· אי הכי מה זה חומר בבהמה כו' עיין בחידושי הלכות ובמהר"ס ולדידי נראה לתרץ הכל דכל קושיות המקשן הוא הא אנן תנן גבי אדם דמותר א"כ מ"ש אדם מבהמה בשלמא על הברייתא יש לתרץ דבהדיא קאמר שזה חומר בבהמה לאפוקי אמתניתין קשיא אם איתא דסבירא ליה דחומר בבהמה מבאדם כזה הוה ליה למיתני גם כן ולחלוק בין בהמה לאדם כמו הברייתא דהא גם המתני' תני :

דף נה ע"א גמ' ריסיך בקרירי כו' · בתשובת מהר"ל מביא גמ' זו ומקשה ל"ל לומר ריסך הל"ל בקיצור ריסא דריסך בחנימי ומתרץ דעכ"פ גם שמואל לא יפה עשה מאחר ששיתה זעקת אלמנה ה"ל לשמואל להמליץ בעדה נגד מר עוקבא וביותר מוכח ממ"ש התוס' בשם הגאונים פרק זה בורר גבי עולם הפוך ראיתי שראה שמואל ישב לפני ר"י מאחר שר"י הוכיח לשמואל גבי אלמנה דכאן משמע בהדיא שמואל לא יפה עשה כאן והיינו משום שהיה לו להמליץ בעדה ובזה מיושב מאי הקשה ר"י לשמואל וכי לא ראה את מר עוקבא יושב בכאן אלא וודאי מטעם האי אפשר כפשוטו לשמוע ומקמה לנחם אותה ובזה נחם לה ג"כ ודו"ק: שם הא יתיב מר עוקבא כו' · נראה לפרש דוודאי גם רב יהודה ידע שאין נענש רק מי שבידו לשפוט אך רב יהודה היה מפרש הכתוב שעכ"פ צריך כ"א לשמוע זעקתו של העני והאלמנה כי אולי יכול ליתן לה עצה או שאר נחת רוח ולכן אמר ג"כ לא סבר מר כו' ולא אמר והכתיב אוטם אזנו אך לפי זה אמר ומתמה על שמואל שלא השגיח לשמוע אפי' לדבריו' וע"ז הקשה אוטם אזנו וגו' והשיב שמואל וודאי צריך כ"א לשמוע גם דבריהם אולי יגיע תועלת להם מזה אבל כאן כיון שבעל המשפט יושב אצלנו אין אנו נענשים כל כך כיון שבידו לשפוט הדבר מיד ודו"ק: שם אם שרים חטאו זקנים מה חטאו כו'. נראה לפרש דוודאי גם פשוטו הדבר ידוע היא שהזקנים נענשים עבור שלא מיחו בע"ה ולכך נקראים כאן זקני עמו אך שמקשי אם גם שרים חטאו א"כ למה נענשים הזקנים על שלא מיחו בעם זה וודאי שהעם לא יקבלו התוכחה מהם וכיון שיש להם לתלות עצמם באילן גדול. שגם השרים חוטאים כמותם ומי העניםם על המאם ולכן אין הכח ביד הזקנים להוכיחם ומתרץ דבאמת מפני העם לבד לא היו נענשים אך העונש בא לזקנים בשביל שלא מיחו באמת גם בשרים אף אם ספק יש אם השרים יקבלו וזה שסמך לזה מ"ש ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא כו' ובזה מתורץ ג"כ מה שלא אמר בשלמא שרים חטאו אלא זקנים מה חטאו ודו"ק : שם על מצחן של צדיקים כו' על מצחן של רשעים כו' · נראה לפרש שהוצרכו לזה ע"פ מ"ש פ"ק דע"א רב אחא בר כהנא רמו כתיב חלילה וגו' להמית צדיק עם רשע והכרתי ממך צדיק ורשע ל"ק כאן בצדיק גמור כאן בצדיק שאינו גמור והכתיב וגו' התם נמי כיון שהיה כו' ה"ל כצדיק שאינו גמור אם כן הוצרך הקדוש ברוך הוא להראות מדותיו שצדיק גמור אינו נספה עם רשע ועל הרשעים תי"ו של דם כדי להורות שאילו לבד הם רשעים גמורים רק שאחרים יכול להיות נספים עמהם לאפוקי שלא תאמר שהאחרים כולם הם רשעים ובזה מדויק לשון הגמרא שהללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורי' שלפי פשוטו קשה הלא כבר אמר הקדוש ברוך הוא רשום על מצחן של צדיקים כו' ועל מצחן כו' אלא שהמדת הדין השבין שאינן צדיקים גמורים וא"כ יכול שנספים עמהם והשיב הקדוש ברוך הוא שהם צדיקים גמוריס ועל ענין זה פרשתי סוף הפסוק והיה כצדיק כרשע בשני כפי"ן שאמר חלילה להמית צדיק גמור עם רשע והיה צדיק גמור כצדיק כרשע כמו שהיא כצדיק וכרשע דהיינו צדיק שאינו גמור ודו"ק · ע"ב מיתיבי אמרו מלאכי שרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר א"ל מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן כו'. ויש להקשות וכי לא ידעו המלאכים מה שכתוב בתורה ביום אכלך ממנו וגו' גם מ"ש והלא משה ואהרן משמע שבאו לסתור התירוץ מצוה קלה צויתיו והוא פסוק מלא שאדם הראשון מת בשביל זה ויש ליישב על פי מה שמצינו במדרשים והובא בחן טוב כרשת בראשית שאדם הראשון מתרעם לפני הקב"ה ואומר רבש"ע הילולי שתקנת מות לבריות לא כתבת בתורה אדם כי ימות כו' ותלית המיתה בי ממילא זהו כוונת המלאכים ששואלין מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר ר"ל למה קנסת לתלות המיתה עבור אדה"ר הלא כבר כתבת המיתה בתורה והשיב הקב"ה בשביל שעבר עבירה קלה לכן תליתי המיתה עליו· והמלאכים לא הבינו התירוץ חשבו הקב"ה השיב טעם על המיתה עצמה ולמה מת אדה"ר מפני שעבר עבירה וע"ז באו ושאלו והלא משה ואהרן כו' אלא וודאי שהמיתה מוכרחת להיות וא"כ קשה למה תלית המיתה על אדה"ר והשיב הקב"ה גם אני מודה שמקרה אחד לצדיק וגו' רק שמה שתליתי המיתה עליו הוא בשביל שעבר עבירה קלה ודו"ק : בתוספות ד"ה ארבעה כו' והא דכתיב כי אין צדיק כו' . עיין מ"ש על זה בפרשת משפטים עם גמרא דפ' חלק למדתנו רבינו כי אדם אין צדיק כו' וגם מיושב כאן מ"ש בעטיו של נחש ולא קאמר בשביל האכילה של אדם מן האילן למה תלה בעצת הנחש אך לפי זה הכי קאמר עבור ששמע מעצה ולשון הרע של נחש שאמר שיהיה כאלהים לכן הוצרך האדם למות וכמו שאמר הפסוק ואכל וחי לעולם וגו' וכעין שפירשתי הפסוק ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך עיין בדרשת שבת תשובה ודו"ק :

דף נו ע"א גמ' כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה כו' שביקש לעשות ולא עשה כו' ואע"ג דפסוק מלא הוא תהלים נ"א בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע חנני ה' כחסדך יש ליישב דה"ק בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא ר"ל כאילו בא ממש אל בת שבע ואמר חנני

חנני ה' כחסדך ע"ד שמדרש על הפסוק לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו וזהו החסד שמשלם עונש מעשה ולא על המחשבה לזה אמר דוד הלא לא חטאתי במעשה רק מחשבה בקשתי לעשות והחסד שלך הוא שאינך מצרף רעה למעשה לכן חנני כחסדך וק"ל :

דף סז ע"ב גמ' חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון כו'. צריך ליישב הכפל ושינוי שפעם הקדים חמרא ואח"כ חיי [ופעם הקדים חיי ואח"כ חמרא] גם שמסיים אח"כ ולפום תלמידיהון ויש לפרש דה"ק מתחילה הקדים חמרא ע"פ הגמ' בריש כל אסיי אנא חמר באתר דלית חמר תמן מתבעי סמנין כו' א"כ אמר חמרא יהיה לחיי ולא יצטרך סמנין לפום רבנן ואח"כ הקדים חיי לחמרא למימר מלבד החמרא יהיה חיי לרבנן וחמרא יהיה לפום תלמידיהון ע"פ הגמ' בסנהדרין אגברא חמרא אדרדקי כי היכי דלימרי מלתא נכנס יין כו' כדי שיגידו התלמידים תורה ודו"ק:

דף סט ע"ב בתום' ד"ה הא מני כו' וכן מוכח בשבועות כו' והיינו אם נאמר לא שמיה שגגה לאפוקי אם נאמר דגם לרבנן שגגת קרבן שמיה שגגה או שגגת שסבר שיש בה עשה לאו שמיה שגגה דאל"כ אלא דשגגת קרבן לבד הוי שגגה ג"כ תקשי למה נקט הברייתא גבי נשבע אם אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן דבר זה דשגגת קרבן לבד הוי שגגה היה יכול להשמיענו גם בלהבא אך לפי זה אינו מיושב לישנא אחרינא לעולם אימא לך דמוכח היא ולא תקשי פשיטא דקמ"ל דדוקא שגגת קרבן הוי שגגה לאפוקי אם עבר שסבר שיש איסור עשה ולאפוקי מרבנן דסברי דשגגת איסור עשה הוה שגגה ויש ליישב דהמקשן סבר דמנ"ל לאביי לעשות עוד פלוגתא אחרת בין רבנן ומונבז אי איסור עשה חשיב שגגה אי לאו כיון דלא אשכחן דפליגא בהא ומה שיש עוד לדקדק על גמ' דשבועות שהביאו התוס' כתבתי שם ע"ש ודו"ק:

דף ע ע"א גמ' מה טעמא דר' יוסי כו' נראה לפרש דאמר מ"ט דר' יוסי שאינו מביא הפסוק ככתיבתו דהוה ליה למימר ועשה מאחת מהנה פעמים שחייב כו' ולמה אינו מביא ככתוב בתורה ומתרץ משום דרבי יוסי סבר דמ"ם אתא לדרשה אחריני ולכן אינו מביא אותו ככתיבתו לדרש' זו שלפעמים שחייב אחת על כולן ובזה מתורץ נמי דהמקשן צריך להביא זה לקושייתו ולא סגי ליה במה שאמר פעמים שחייב כו' מפני שהמקשן נשמר שלא תקשי ליה הלא ע"כ הברייתא אינו כתקנה שהרי מביא הפסוק שלא נזכר בתורה מפני זה הביא דברי רבי יוסי בר' חנינא ודו"ק : בתום' ד"ה ועל כולן כו' משום דהוי שני כתובים כו' · ק"ק דעדיין אינו מיושב קושייתם שהקשו דאיכא למ"ד דנין ויש ליישב דלעיל סמכו אשנוי דהיינו דאיכא למאן דאמר דדנין אפי' בכלל ופרט א"כ מסתבר לומר דאפי' מאן דאמר אין דנין מודה לכל הפחות גבי דבר שהיה כו' דדנין ודו"ק:

דף עא ע"ב גמ' ודלמא ספוקי מספקא ליה כו' · ק"ק א"כ מאי בעי לרב אשי כיון שבני ישיבה הניחו בספק במאי פליגי ולא היה להם הוכחה להכריע מהיכי תיתי לרב אשי להכריע י"ל דאיכא למימר לבני ישיבה היה פשוט להכריע רק לפי סברת המקשן שהיה לו ספק במאי פליגי השיבו דאיכא לאוקמי קרא לכל חד ודו"ק :

דף עב ע"א בתום' ד"ה בעל ה' בעילות כו' והא דנקט עולא שפחה חרופה כו' וק"ק למה לא תירצו במאי דסליק מיניה דעולא בא לאשמעינן אפי' בשפחה חרופה דאין כאן אשם תלוי אפ"ה אינו מביא אלא אחת כמו שתירצו התוספות וי"ל כיון דלפי האמת הדין כך אפילו בין ביאה לביאה כמו שהביאו ראיה ניחא להו טפי ליישב בזה הרבותא משמיענו שהיא יותר קרובה בדברי עולא וק"ל : בא"ד וכן משמע בפ"ד מחוסר כפרה כו' וה"ה דהמ"ל דאל"כ מאי תיקשי רב המנונא אלא מעתה כו' אלא די"ל דמנ"ל באמת להקשות ודוחק לומר כיון דדברו ביחד רב המנונא ועולא ידע רב המנונא דעולא איירי אף בין ביאה כו' וק"ל : בד"ה מתקיף כו' כיון דלא מחלקות כו' ומה שהקשה בחידושי הלכות יש ליישב דאם [כן] הוה ליה לרב דימי למנקט אפילו למאן דאמר לא בעי ידיעה דחייב לרבי יוחנן בין ביאה לביאה והיינו במה דאיירי עולא בר פלוגתא ולמה לו למנקט למ"ד בעי ידיעה ולחלוק על עולא : ע"ב בתום' ד"ה נתכוון להגביה כו' משמע דחייב לכ"ע כו' דליכא למימר דה"ה גבי נתכוון לחתוך (תלוש) [מחובר זה] והתך מחובר (לחד) [אחר] דסבר רבא דפטור · (חסר בהעתק) : דאפילו בזה סבר דחייב למדאמר רבא הטעם לחתיכה דאיסורא משמע דאם נתכוון לחתיכה דאיסורא מודה דחייב וק"ל :

דף עג ע"א בגמרא אלא לרבא דאמר פטור כו'. עיין מה שהקשה מהר"ס לפי הבנתו גם לעיל מאי קשה היכי משכחת לה במאי ידע דשבת הוא אימא דלמא כל הל"ט מלאכות סבר דמותרין אך מלאכות המותרות לדידן סבר הוא דאסור וא"כ בזה ידע דשבת הוא אלא וודאי דצ"ל דא"כ נקרא זה שוכח עיקר שבת כיון דכל המלאכות האסורות סבר דמותר ואין נקרא זדון שבת אלא כשיודע עכ"פ מלאכה האסורה באמת וא"כ גם קושייתו אינו כלום כיון דטועה בשיעורין וכל מה שאסור סבר הוא שמותר באותו שיעור א"כ אין זדון שבת כלל וק"ל : בתום' ד"ה אלא לאו רישא כו' דכה"ג אפילו נתכוון למחובר זה כו' ואין להקשות באמת אברייתא גופה למה לא מני לחומר שאר מצות משבת בדבר זה של מחובר זה והתך מחובר אחר משום דברייתא רוצה להשמיענו דחומר אפילו בשוגג שלא מתכוון ודו"ק :

דף עד ע"א ברש"י ד"ה שכן עני אוכל כו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת כו'. עיין מ"ש מהר"ס כאן וכן הוא משמעות דלשון רש"י דאי עבוד כולהו ודאי חייב שתים וא"כ ק"ק ר' יוחנן מניינא ל"ל שאם עשאן כולן בהעלם אחד כו' וודאי הא דלא חשיב שפיר יש ליישב משום דרוצה לנקוט סידורא דפת אבל לענין להשמיענו דחייב ל"ט חטאות קשה הא יש למנות דחייב ארבעים ויש ליישב : בתום' ד"ה מתקיף כו' . עי' מ"ש כאן בחידושי הלכות ובמהר"ס גם מה שהוסיף להקשות בחידושי הלכות והיינו לפי פירושו שמפרש כוונת התוספות בשלמא אי הוי ברייתא אחריתי לא הוה אלא חדא בבא דחייב בנפה וכברה כו' אבל לדידי יש ליישב דוודאי התוספות סוברים דגם אי הוה בבא חדא דתני חייב סתם ורוצה לאוקמי בנפה וכברה דווקא יש ג"כ להקשות מידי נפה וכברה קתני ומה שהקשו כאן דווקא לפי פירוש הקונטרס דלקמן היינו אי הוי ברייתא אחריתי כיון שאינה לפנינו אותה הברייתא היינו מתרצים דיש איזה הוכחה בברייתא הזאת דאיירי בנפה וכברה רק שמקשן כאן לא ידע דרב אשי איירי בקנון ותמחוי דווקא וא"כ גם מה שמתרץ ר"י כאן דפריך דווקא מקנון ותמחוי היינו ג"כ לפי שיטתו דלקמן דהתניא היינו ברייתא אחריתי ואין להקשות מנ"ל לתוספות להקשות על רש"י דלמא אימא דרש"י סבר סברא זו דלא שייך : (חסר בהעתק) ובזה יש לתרץ ג"כ כפשוטו דלפי פי' התוספות דפריך מקנון ותמחוי היינו דסתם לישנ' דבורר לא משמע בקנון ותמחוי אבל נפה וכברה סבר אביי דיש במשמעות לשון של בורר ג"כ כמו שיש במשמעתו בורר ביד ולא אוכל מתוך פסולת לא משמע כלל לישנא דבורר רק פסולת מתוך האוכל ולכך מקשה אביי דווקא אוכל פסולת כו' ודו"ק : ע"ב גמ' והוא שקשרן והיינו קשר שאינו של קיימא שאינו חייב בשביל קשירה אך ראיתי בברטנורא שמפרש דחייב שתים אחת משום תפירה ואחת משום קשירה ולפ"ז אינו מדוקדק מ"ש התוס' לקמן בסמוך בד"ה שוחט משום מאי כו' וק"ל :

דף עה ע"א בתוס' ד"ה ספי ניחא ליה כו' אבל במידי דלא איכפת ליה כו' . יש ליישב מה שהקשה בחידושי הלכות דכבר כתבו התוס' לעיל דהמקשן סבר דיש תיקון כשממית אותו שלא יפרכס וע"כ אינו מתרץ כפשוטו דלא איכפת ליה שהרי יש לו תיקון בזה לכן נ"ל שיש עוד תיקון אחר כנגדו דניחא ליה דלינצל נבעי וק"ל : ע"ב גמ' אילו לאפוקי כו' חסר אחת לאפוקי כו' מה שהקשה מהר"ס יש ליישב (אחד)[דאתי] לאשמעינן שיש א' זה תנאים החולקים לאפוקי אם לא תני במתני' ה"א דליכא מאן דפליג אמתני' ודברי הכל היא לכן תני לאפוקי שיש מ"ד החולקים מדקתני אילו ברישא משמע שיש איזה סברות החולקים והא דתני ושייר אילו ברישא: שם תניא כל הכשר כו' וכל שאינו כשר כו'. בדיוקי' דמתני' דלא יהיו סותרין להדדי יש ליישב כפשוטו שאין דיוקים ועוד נראה ליישב דוודאי ה"א בחד מינייהו חייב חטאת רק דנקט ברישא תרווייהו לאשמעינן רבותא דרבי שמעון דפוטר אפילו בתרווייהו לאפוקי ההיפך ליכא למימר דה"א בחד מינייהו פטר והא דנקט בסיפא תרווייהו לאפוקי ר"ש בן אלעזר דחייב דהא לא נזכר רשב"א במתני' רק בברייתא ודו"ק :

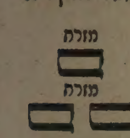
דף עו ע"א בתוס' ד"ה ואמר ר"ש כו' דהא כיון דמצטרפין כו' · עי' מה שכ' מהר"ס ולדידי נראה שצ"ל כיון דמצטרפין בלא ור"ל כאן שאין מצטרפין ביחד א"כ ע"כ ראויין לחברן ביחד וחזי לו למדרס וא"כ ע"כ כוונתו לייחד למדרס וא"כ בודאי מצטרפין לטומאת מדרס הנס דלעיל גבי עלה ותבן אין שייך כו' דכוונתו לצטרפן היינו כפשוטו שכוונתו להאכילן לבהמתו לאפוקי כאן כיון שהוא מצטרפן ביחד ע"כ כוונתו למדרס ובזה אין צריך גם למ"ש מהר"ס דהתוספות ס"ל דמתני' דהבגד היינו בייחדן דהשתא הם דברי התוספות עצמם ודו"ק:

דף פב ע"ב גמ' ור"ע סבר כנדה מה נדה מטמא באבן מסמא כו' וק"ק מנ"ל כו' דלר"ע אתי היקש' דנדה לטמא באבן מסמא והיקשא דשרץ דלא יטמאו המשמשין אימא לר"ע בהיפך היקשא דשרץ אתי דלא יטמא באבן מסמא והיקשא דנדה שיטמאו המשמשין כמו כלים המשמשין ונוגעים בנדה ולרבנן אתי היקשא דשרץ גם שלא יטמא המשמשין והיקשא דנדה למשא לבד דיותר מסתבר לטמוי אבן מסמא ממשמשין דא"כ גם התוספות אינן מקשין כלום לרבנן דהיקשא דשרץ לא אתי למשמשי מנלן שלא יטמאו כמו ע"ז עלמה מאי קושיא דילמא מכח כ"ש הוא אם אמעוט מסמא מכ"ש משמשין שלא יטמאו ויש ליישב וק"ל :

דף פג ע"ב בתוספות ד"ה כי תיבעי לך וכו' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דר"ע ורבנן וכו' ואין להקשות היא גופא מנ"ל לגמרא לפרש האבעיא לענין טומאה דלמא לענין איסור מבעיא ליה וא"כ מה פריך לעיל אלא הא דבעי רב חמא וכו' תפשוט דלמא האבעיא דוקא לענין איסור אבל לענין טומאה באמת פשיטא ליה דאינו לאברים די"ל דאם כן גם האבעיא תפשוט דלענין איסור ישנה לאברים דאי תימא דאין ישנה לאברים לענין איסור אם כן מאי צריך למילף מנדה דלענין טומאה איכא לאברים הא כל שכן הוא כמ"ש התוספות אחר כך וק"ל :

דף פד ע"א בתוספות ד"ה ולתנייה טלטול וכו' תימה וכו' ועוד וכו' וק"ק מאי קושיא דלמא באמת ה"ק ולתנייה דאמר לעיל ספינות הירדן טמאה לא תימא שהטעם הוא משום דמטלטלת על ידי בני אדם אלא אפילו על ידי שוורים אפילו הכי שמה טלטול לאפוקי רבנן לא דיברו כלום מזה שיהיה טמא משום טלטול ודו"ק : ד"ה אלא אמר רב פפא וכו' אלא אדקדוק דבריו דדייקינן והא מגען טמא וכו' ויש להקשות מנ"ל לרב פפא שמה שאמר רב זביד ומגעו טמא הוא רק דיוק דלמ' מגיה רב זביד כן בברייתא ומ"ש מהר"ס כאן דפשיטא הוא אינו כלום דצריך לאשמעינן לאפוקי ספינה טמא מגעו וע"כ היותר נראה דוודאי בין לרב זביד בין לרב פפא אינן מגיהין כלום בברייתא דאם כן הוה ליה למימר חסורי מחסרא אלא שמפרשים רק דברי הברייתא דכוונת הברייתא דה"ק ובזה אין מקום לדברי מהר"ס גם למ"ש בחידושי הלכות לתרץ קושיית ר"ת דהוצרך להגיה כן כדי שלא יהיה קאי אדקדוק הברייתא דהא גם רב פפא אינו מגיה כלום ואם כן אינו מפורש בברייתא כלום ואף שהתוספות כתבו בלשונם דלמה לו להגיה וכו' מכל מקום רק גם זה נקרא הג"ה מה שמשמעינן מדיוק ודו"ק : ע"ב בתוספות ד"ה מנין לערוגה וכו' . מכלל דערוגה נמי כן היא וכו' · עיין בחידושי הלכות ובמהר"ס ולדידי יש ליישב כפשוטו דאי לאו דקים להו לרבנן וכו' ה"א דלמא הקפידה דווקא שיהיו נזרעים באלכסון של ששה על ששה רחוק יותר לכן צריך לומר דקים להו דחמשה בשיתא אפילו כנגד המגלעות ודו"ק :

דף פה ע"א בתוספות ד"ה וקים וכו' וא"ת יזרעו תשעה מינים וכו' · עיין במהר"ס ולדידי יש לומר דאכתי קשה דלמא הכי קים להו דעם מקום הזרעים צריך ששה על ששה דווקא לה' זרעונים ודו"ק : ד"ה אמר רב ערוגה וכו' הא מסיק דגזרינן וכו' והמקשן דלא אסיק אדעתיה דגזרינן וכו' יותר עדיפא לו קושיא זו דליזרע מאבראי וכו' וק"ל : ברש"י ד"ה והאיכא מקום קרנות וכו' ואיכך צריך להמשיכו וכו' אלא הפרש טפח כזה

והיינו שממשיך זרע אחד ומתחיל לזרוע לצפון וזרע השני כערוגה אחרת בצד שכנגדה סמוך לדרום וכן זרע אחר סמוך למזרח וזרע אחד סמוך למערב באופן שלא יהיו שוין הזרעים של שתי ערוגות זה כנגד זה שיעור טפח ודו"ק : ע"ב גמרא איתיביה רבינא לרב אשי וכו' ורואין אותה כטבלא מרובעת וכו'. וק"ק דלמא עכ"פ בעינן מרובע ג"כ בשביל הקרנות ובתוכה אכתי יש לומר שאף בעגול מותר ויש ליישב וק"ל :

דף פז ע"א בתוספות ד"ה ואתה פה וגו' וכו' שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש וכו' וק"ק לפי זה מאי צריכי לתרץ היאך היה מערער אהרן ומרים וכו' בקיצור יכולים לתרץ אם איתא דהקב"ה אמר להם לפרוש למה לא צוה לאהרן ומרים לפרוש אלא וודאי דמשה פירש מדעתו ובדרך שרוצה לילך וכו' ויש ליישב דוודאי מסברת עצמם אין שייך להקשות על הקב"ה למה צוה לזה לפרוש ולא לאחר כי בהדי כבשי רחמנא למה לך אך כתבו שהתרעומות של אהרן ומרים היה כי בוודאי משה עשה מדעתו מאחר שלא צוה לן לפרוש כמ"ש התוספות הלא גם בנו דיבר וק"ל :

דף פח ע"א גמ' דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו וכו' שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכו'. בכאן מקשים כל המפרשים וגם האלשיך ממ"כ או ראוי לקשור שלשה כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע ועוד שלישי בשביל שהקדימו נעשה לנשמע או רק כתר אחד בשביל שהקדימו והנראה ליישב ע"פ מה שכתב הרמב"ם בספר המורה וגם בספר חובת הלבבות שכן ראוי להיות סדר הלימוד במצות מתחילה ע"פ הקבלה כאשר קיבל מאבותיו וכאשר צוה לנו משה בתורה כן יקיים אותן ואח"כ יתבאר במופת מחויב ללמוד ולחקור במופת עד מקום ששכלו מגעת אולי ימצא על הכל טעמים המיישבים על הלב וסיים הרמב"ם ובלבד שלא יזיז מן הקבלה וכו' ר"ל אף ששכלו אינו מגיע למצוה טעם נכון מ"מ בשביל זה לא יעבור ח"ו רק ישמור לעשות כפי מה שבא הקבלה ובזה מיושב אצלי החילוק שבין שאלת חכם לרשע בסדר הגדה והיינו שהחכם אינו שואל טעם על המצוה למה יעשה כי הוא מקיים אותה עכ"פ כאשר בא בקבלה רק אח"כ שואל על התורה להגיד לו אולי ימצא טעמים במופת על המצוה משא"כ הרשע שואל מה העבודה שאינו רוצה לעשות המצוה מאחר שאינו יודע הטעם למה עושה אותה ואגב אפרש ג"כ ענין שאינו יודע לשאול מקשים למה משיבים לו תשובת הרשע דלמא מה שהוא שותק מפני שאינו קשה לו כלום ואפשר שמתורץ במה שאמר את פתח לו ר"ל מאחר שאין ידוע מה כוונתו של שאינו יודע לכן פתח לו ר"ל פתיחת והתחלת הדברים תגיד לו ולא מה שאתה מקהה שניו של הרשע ומסיים לי ולא לו אילו היה שם וכו' רק הפסוק תגיד לו ולדידי נראה שאין הפי' שאינו יודע לשאול היינו ששותק רק ה"ק שאני רואה בו שאינו יודע ומסופק אם ישאל שאלת חכם או שאלת הרשע את פתח לו ר"ל אתה התחיל להגיד לו תשובה מה שמשיבים לרשע על שאלתו ממילא ישאל שאלת החכם אח"כ ובזה מיושב נמי דקדוק קצת במ"ש ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים בפסח וכו' על שום מה וכו' מצה שאנו אוכלים על שום מה וכו' שקשה אריכות הלשון דהל"ל בקיצור פסח למה אכלו אבותינו וכו' וכן מצה למה אנו אוכלים וכו' וכן מרור וכו' אלא הכוונה שאין לו לשאול על המצוה טעם למה אנו עושין כי עכ"פ מחויב לעשות המצוה אף בלא טעם ולכן אינו יכול לומר למה אוכלין רק מדייק בלשונו ואמר מצה שאנו אוכלין עכ"פ אנו אוכלין אף שלא תגיד הטעם רק רצונו לחקור אם יש טעם עליו ובזה מיושב הגמרא ג"כ ענין הקדימה נעשה לנשמע הוא כי אם לא הקדימו רק אמרו נשמע ונעשה היה הפירוש נשמע מקודם אם יהיה לנו איזה טעם נכון אז נעשה ונקיים אותו ואם לאו לא נעשה או אף כפשוטו אילו לא הקדימו היו מבינים כדרך העולם שאומרים נשמע דבריך ונקיים אותו ממילא אז לא היו ראויים רק לכתר אחד כי הכל אחד כי השמיעה בלא נעשה אינו כלום לאפוקי כשהקדימו נעשה אז א"א לפרש כפשוטו מאחר שכבר אמרו שיעשו לא צריכים לומר ונשמע וודאי ישמעו אלא וודאי שכוונתם שאמרו נעשה עכ"פ בין שיהיה לנו טעמים על הדברים בין לאו עכ"פ נעשה אותם ואח"כ נשמע ג"כ נראה לחקור ולשמוע במופת טעמים עליו ממילא נעשה ונשמע הם שני דברים כל אחד ענין בפני עצמו ולכן נטלו שני כתרים אחד נגד נעשה ואחד נגד נשמע ודו"ק: ע"ב גמ' ת"ר הנעלבין ואינן עולבין וכו'· עיין פי' הזהב מ"ש: שם ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה וכו' עד ואף מלאך המות מסר לו דבר וכו' · ידוע מה שנתקשו בו כל המפרשים כל אחד פונה לדרכו ואני אוסיף איזה דקדוקים מה שלא הזכירו הם אחד אריכות דברים שהשיב משה רבש"ע תורה שאתה נותן לו מה כתיב בה וכו' והל"ל בקיצור רבש"ע מה כתיב בתורה אנכי וגו' גם מה טעם שכל אחד נעשה [לו] אוהב ומסר לו דבר לא די שלקח מהם התורה למה יתנו לו עוד מתנות גם הלשון שאמר בשכר שקראוך אדם מה ענין לשון קריאה הל"ל בשכר שאתה אדם ורש"י מיישב ואמר בשכר שהרפוך כו' והוא דוחק וע"כ הנראה כי דברי תורה הם עניים במקומן ועשירים במקום אחר וע"פ המדרש ילקוט פי' האזינו בשעה שעלה משה למרום בקשו מלאכים להורגו א"ל בשביל שני דברים שנתנו לו מן השמים אתם רוצים להרגני הניחוהו משל לבן מלכים שמהלך בדרך עמדו עליו לסטים להרגו א"ל בשביל חמשה סלעים שבידי אתם כו' הניחו אותו כשבא לעיר התחיל למכור אבנים טובות ומרגליות כו' כך משה כשהיה במקום סכנה אמר שני דברים ואחת היו בידו כו' כלל העולה ממדרש זה שמשה הטעה את המלאכים שלא היו יודעים מה שלקח אתו מן השמים ועדיין צריך להבין מה ענין הטעות ומה הן השני דברים ומהו האריכות הדברים בשביל שני דברים שנתנו לי מן השמים הוה ליה למימר בקיצור בשביל שני דברים שלקחתי הענין הוא כמ"ש כל המפרשים שתרעומות המלאכים לא היתה על פשוטו של תורה רק על הסודות ושמות וצירופים שבתורה והנה ידוע שהתורה נחלקת לשלשה דהיינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה והנסתר הסודות שבתורה וזה כוונת תחילת מדרש רבה פרשת בראשית רבי הושע פתח ואהיה אצלו אמון פדגוג מכוסה מופלא רוצה לומר תורה שבכתב הוא פדגוג ומנהיג את העם להלוך בדרך ישרה ובמצות ה' תורה שבעל פה שנדרש מן התורה

שבכתב

שכתב הוא מכוסה ר"ל ע"ד אי לא דדלאי לך חספא לא משכחת כו' רק שהיא מכסה התורה שבכתב וכאשר לוקחים הכיסוי בקל ימצא את הדרש של תורה שבעל פה ועוד מוצנע הוא סודות וצירופי התורה שהוא עמוק וקשה למצוא כדבר שהוא מוצנע בסתר ממילא משה השטה המלאכים ואמר בשביל שני דברים שנתנו לי מן השמים רוצה לומר ע"ד הגמ' בנדרים כל ארבעים יום היה משה לומד תורה ומשכחה עד שנתן לו הקב"ה במתנה שנאמר ויתן אל משה גו' ממילא אמר משה למלאכים אף אם אני לומד תורה שבנסתר כמו המלאכים זהו בעוד שאני עמכם במרום אבל כשארד לארץ אין כח באדם החומרי לשמור התורה זאת בגוף האדם ודייק בשביל שתי תורות דהיינו שבכתב ושבעל פה אילו ניתנו לי במתנה מן השמים שלא אשכח אף אם ארד לארץ אבל תורה הפנימית דהיינו הנסתר אין לי במתנה מן השמים על הארץ רק נשארת בשמים אצלכם והניחוהו וזהו ענין הגמרא הנ"ל כי משה השטה את המלאכים ואמר רבש"ע תורה שאתה נותן לי כו' לי דייקא וודאי אני לומד עוד תורה בשמים כמו אתם זהו על השמים אבל לא ניתן לי כשארד לארץ ומה שאתה נותן לי לארץ מה כתיב בה כו' ואפשר שהקב"ה רומז למשה זו התשובה ואמר החזר להם תשובה ר"ל התשובה שלך היא החזר להם שאתה מחזיר להם תורה זו ומניח אותה על השמים מיד כשראו המלאכים כך שאף אם לומד נסתר של התורה אינו נוטל עמו לארץ מיד כל אחד מסר לו דבר מצרופי שמות ונסתר של תורה כי אין להם היזק בזה שהרי יחזור ויניח אותם על השמים וז"ש בשכר שקראוך אדם הם חשבו בשביל שאתה אדם נוצר מאדמה וחומרי ע"כ אין יכולת בשבילו לסבול על הארץ בגופו אלו סודות ונפלאות לכן לקחת מתנות מן המלאכים ויש לצרף גם המדרש רבה פ' יתרו עלית למרום כו' יכול יהא חייב ליתן דמים ת"ל מתנות במתנה ניתנה לו באותה שעה בקשו המלאכים לפגוע במשה עשה בו הקב"ה קלסתר פניו דומה לאברהם א"ל הקב"ה אי אתם מתביישים ממנו לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו כו' הרבה מפרשים נתקשו בזה המדרש וכי בשביל אכילה אחת יקח דבר שלא יערכנו זהב ומרגליות ועוד יש לי לדקדק אחר כל הדרש שדרש על הפסוק עלית למרום אמר באותה שעה בקשו כו' על מה קאי לשון באותה שעה גם לשון שירדתם אצלו ואכלתם הל"ל בקיצור לא זהו שאכלתם אצלו ולכן הנראה שכל המדרשים הם עולין לסיגנון אחד דהיינו שאמר באותה שעה על מה דסיים שניתן לו במתנה למשה באותה שנתן לו במתנה שלא ישכח בקשו המלאכים להרגו משא"כ אם לא היה לו במתנה לא היו מקפידים כי יחזור וישכח אותו מה עשה הקב"ה נר קלסתר פניו כאברהם ואמר אי אתם מתביישים הרי הוא חשוב וגדול יותר מכם שאתם אכלתם אצלו כשירדתם לארץ והוא ארבעים יום לא אכל ולא שתה אלא צריכים אתם לומר כשהוא בשמים אז הכל רוחניות ויש כח בגוף לסבול בלא אכילה ואתם כשאכלתם אצלו ירדתם לארץ במקום חומרי לא הייתם יכולים לסבול בלא אכילה כי טבע הארץ גורם זה א"כ אין לכם להורגו כי מה שניתן לו במתנה היינו שאר התורות אבל סודות עליונות ושמות צירופים כשירד לארץ לא יסבול כח גוף חומרי לזכור אותם וע"ז יש לפרש הפסוקים שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי ר"ל משמח אני על סודות וסתרי תורה דהיינו אמרתך אמרות טהורות כמי שמוצא אח"כ שהיה לו שלל רב גזילה גדולה למפרע ומתחילה כשבא לידו לא ידע שהוא שלל רב ואחר כך מוצא שהיה שלל רב כמ"ש במדרש הנ"ל משל לנססים כו' וכן אמר משה שני דברים בידו והיה בידו אבנים טובות ומרגליות אמר א"כ בא לידי אותן אמרות ע"י שקר שהוכרחתי להגיד שקר בפני המלאכים והטעיתי אותם ע"כ אמר וודאי שקר שנאתי מעולם לשעבר ואתעבה להבא אך ההכרח לא יגונה כי תורתך אהבתי וע"כ הייתי מוכרח להגיד שקר בפני המלאכים גם יש רמז בתוכו על אשר חדשים מקרוב באו בעוה"ז הדרשנים המטעים את העולם בשקריהם הן שאומרים מדרשים שקרים והן שאומרים בו דברי שקר מה שאין המדרש והדעת סובל וכל מי שיותר יוכל להגדיל השקרים הוא משובח בעיני המון וזה אומר דוד שקר שנאתי וודאי תורתך אהבתי אבל השקרים שאומרים בתורה שנאתי ומתועב כשרץ וראוי להרחיק אנשים כאלו לשמוע תורת פלסתר שלהם ודו"ק:

דף פט ע"א גמ' א"ל הקב"ה למשה הואיל ומעטתה עצמך תקרא על שמך שנא' זכרו תורת משה וגו'. יש לפרש הענין ע"פ מדרשי ילקוט פ' ויקרא מה כתיב למעלה מן הענין פ' המשכן כאשר צוה ה' את משה וגו' משל למלך שצוה את עבדיו לעשות לו פלטרין על כל דבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך כו' אמר המלך כל הכבוד עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנוס לפנים כך משה על כל דבר שהיה בונה היה כותב עליו כאשר צוה ה' את משה אמר הקב"ה כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ קראו לו שיכנוס לפנים לפיכך ויקרא אל משה כו' שהענין הוא לדעתי כי אדם אחר לא היה המלך מניח אותו לילך לפנים לחדר שהמלך שורה בו שלא יתגאה לומר שהוא שוה למלך וליקח גדולה לעצמו משא"כ לזה האיש שרואה המלך בו שמשפיל עצמו שלא ליקח שררה לעצמו כלל רק תולה כל הכבוד במלך אין חושש המלך כלום ומניחו לילך לחדרו ממש וכן משה שתלה כל הכבוד וגדולה בהש"י וכתב כאשר צוה ה' את משה לכן קראו אותו הקב"ה לחדרו וזה יכול להיות כוונת המדרש סוף פ' כי תשא כתוב לך התחילו המלאכים לומר אתה נותן רשות למשה שיכתוב מה שהוא מבקש שאמר לישראל אני הוא שנתתי לכם התורה אני שכתבתי ונתתי אמר הקב"ה ח"ו שמשה עושה הדבר הזה ואפי' עושה נאמן הוא שנאמר בכל ביתי נאמן הוא כל העולם נתקשה במדרש זה ולדידי מיושב שאמר ח"ו שמשה יעשה דבר זה לכתוב מה שהוא מבקש ואפילו עושה בענין שהוסיף יום אחד ושיבר הלוחות אין לחוש שיתפאר עצמו לתלות הגדולה לעצמו לומר אני נתתי התורה וכתבתי כי נאמן הוא שנאמר בכל ביתי נאמן הוא ר"ל בכל בנין ביתו שהוא המשכן היה נאמן וכתב כאשר צוה ה' את משה לא תלה הכבוד לעצמו רק לי להש"י דהיינו נאמן שאין מבקש של אחרים אפילו כבוד של אחרים אין לחוש שיכתוב מה שהוא מבקש כדי לומר אני הוא שנתתי התורה וזה הענין הגמרא אמר שמעטת עצמך ואמרת מי אני שיתן לי התורה לכן אקרא התורה על שמך כי אין לי חשש אם אקרא על שמך שתתגאה ותתפאר עצמך אני הוא שכתבתי ונתתי תורה כי אני רואה מדת ענוה לך שמיעטת עצמך ממילא אין לי לחוש כלל וזה כוונת המדרש רבה פ' תצוה ואתה הקרב אליך הרע למשה א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך כו' ר"ל היה רע בעיני משה על גדולת אהרן א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך לקרוא התורה על שמך כאילו היא שלך ומאיזה טעם עשיתי זאת אלא בשביל מדת ענוה שבך ואיך עכשיו מדת הגאוה אצלך וק"ל ועי' בפרק כל כתבי מ"ש שם:

ע"ב גמ' לכו נא ונוכחה גו' בואו נא מבעי ליה יש לי ליישב ע"פ מדרש ילקוט פ' אחרי מות ונשא השעיר עליו את כל עונותיו נוטל הקב"ה את כל עונותיהם של ישראל ונותנן על עשו הרשע כו' באותה שעה נוטל הקב"ה את כל עונותם ונותנן על בגדיו ונעשו אדומים כו' ונעשו לבנים שנאמר לבושים כתלג חיור וגם במדרש ילקוט תהלים על פסוק יענך ה' ביום צרה הקב"ה אומר לעכו"ם קרבו ריבכם הגישו עצמותיכם והם אומרים מי עושה קומיסטריסין של ישראל והוא אומר כביכול אני ושרי עכו"ם אומרים וכי משא פנים כו' ממילא לפי זה אמר לכו נא ונוכחה יאמר ה' ר"ל הקב"ה יאמר לישראל לכו נא אתם תלכו ואיכם צריכים להתווכח במשפט עם שרי העכו"ם רק אני אתווכח יאמר ה' אני והם נתווכח ביחד יאמר הש"י כי הוא יהיה מליץ ותהיו בטוח אם אווכח אז אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ודו"ק:

דף קד ע"א גמ' וליעול בהך מסייע ליה לר"ל דאמר ר"ל כו'. במנחות איתא גמ' זו שם אמר וליעול בהך לא מסתייע מלתא כדר"ל ופרושי שם לא מסתייע מלתא מפני יצה"ר וצריך הקב"ה לסייעה. ולדידי נראה לפרש ע"פ הגמ' פ' ע"פ א"ר יהודה נשיאה משום ר"ל מ"ד וידי אדם מתחת כנפיהן ידו כתיב זה ידו של הקב"ה שהיא פשוטה מתחת כנפי החיות כדי לקבל תשובה מפני מדה"ד ובחלק גבי מנשה כתיב ויחתור לו ויעתר לו מבעי ליה מלמד שחתר הקב"ה חתירה מתחת כסא הכבוד מפני המלאכים שקטרגו שלא לקבל תפלת מנשה כו' אם כן אמר וליעול בהך לא מסתייע מלתא מפני מדה"ד ומפני המלאכים שמעכבים שלא לכנוס התשובה וצריך הקב"ה לעשות פתח אחר שמשם מקבל התשובה ודו"ק:

דף קה ע"א גמ' כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו כו'. נראה שהוא מדה כנגד מדה החכם היה ראוי להיות בחיים ולא לקוברו רק שמת בעון הדור שלא יקברו אותו ולכן נקבר ואם הוא מתעצל אינו מודה ע"ז ראוי שיקבור הוא בחייו כמו החכם שנקבר בהיותו ראוי לחיים וק"ל:

שם ימים האריכו שנים לא האריכו כו' ופרש"י שכלו ימיהם בטוב כו'. בזה יש לפרש הכתוב גבי פרעה שאמר ליעקב כמה ימי שני חייך ויאמר יעקב וגו' מעט ורעים שקשה פרעה לא שאל רק על כמה חייו והוא השיב ורעים וגו' ע"ז לא שאל ולפ"ז מיושב שפרעה אמר כמה ימי שני חייך הזכיר ימים ושנים ממילא שאל על שתיהן אם מכלה ימיו בטוב ואם חי שנים הרבה והשיב יעקב על שתיהן וק"ל:

דף קיט ע"ב גמ' אמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה כו' איני והאמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנא' שמלה לך וגו' לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן ופרש"י מתכסין בהן כשמלה כששואלין אותן טעמי תורה הללו עושין עצמן כמעלימים את דבריהם מפני שאינן יודעין להשיבו ישנן בידך אתה בקי בהן לא אהיה חובש לא הורגלתי להיות בבית המדרש וכן הוא במסכת חגיגה ויש להקשות מאי צריך כאן שבועה גם איך טועים בני אדם לומר ואינו יודע שהוא יודע אטו בשופטני עסיקנן והנראה לומר שוודאי יודעים ומכירין לו שהוא בקי בדברים שבני אדם אינן יודעין הוא יודע אותן מדרשות וגמרות ממילא סוברים העולם כמו כן שהוא יודע להעמיק ולגלול במים אדירים ומעלה מרגניתא ועל כן מבקשים ממנו שילמוד עמהם דקדוקים וטעמי תורה לשורש וע"כ צריך לישבע ולהגיד להם אף שאני בקי דברים נסתרים יותר מאחרים אבל ללמוד שורש ועומק פשט הדברים אין בידי כי לא הורגלתי להיות מיושבי בהמ"ד להיות בתמידות בבהמ"ד ששם לומדים מרבותיו ומחביריו ומתלמידיו ואין בית המדרש בלא חדוש ויותר נראה שהענין הוא אותן דברים שמכסין יותר כשלמה היינו מעשה מרכבה ומעשה בראשית שבני אדם צריכים לכסות ולהעלים אותן כמו שאמרו חז"ל בחגיגה הוא יודע חכמה זו וסוברים בני אדם כמו שיודע חכמה זו של קבלה כן יודע בתורה שבעל פה דברי חז"ל ופלפל בהן ועל זה צריך לישבע אף שאני יודע חכמה זו לא הורגלתי להיות בבית המדרש ששם נושאין ונותנין בהויות אביי ורבא בדברי תורה שבעל פה להקשות ולתרץ ולא בחכמה זו שצריך לכסות אותה ועכשיו מקרוב נתפשט מום זה בעוה"ז בעולם מי שאינו יודע להבין ההלכה על בוריה עוסק בחכמה זאת ונוטל שם לעצמו ובני אדם מטעים אחריו לא זו אף זו שאף חכמה זו מעט מזער שיודעים להבין מעצמו אם לא שמעתיק מספרים קדמונים ואף אינו מבין אותן ומהפך דברי אלהים חיים ואומר הקדמה שוא ושקר אשר קרוב בעיני שדבר זה גורם אריכות גלות הקשה והנה משמע מדברי גמ' זו שיותר יש אמונה בדברי תורה יותר ממשא ומתן ובזה יש ליישב גמ' במסכת תמיד רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כו' וי"א יחזיק באמונה יתירה שנאמר עיני בנאמני ארץ ופרש"י משא ומתן באמונה וקשה למה נקרא אמונה יתירה אלא לפ"ז מיושב שיש עוד אמונה אחרת דהיינו בדברי תורה ואמונה זו של משא ומתן יתירה עליה ויש ליישב ג"כ מדרש רבה פ' פקודי כך פתח ר' תנחומא איש אמונים רב ברכות כו' איש אמונים זה משה שהוא נאמנו של הקב"ה שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא רב ברכות מכל מה שהיה גוזר עליהם כו' ואץ להעשיר זה קרח שהיה לוי ובקש כהונה גדולה כו' ויש להקשות אין זה דבר והפוכו שגבי משה היה נאמנותו על ממון בבנין המשכן וגבי קרח רצה ליטול כבוד ומשום זה אינו נאמן וודאי לפי מ"ש בפר"ע על הגמרא הואיל ומעטת עצמך כו' פירושו של בכל ביתי נאמן הוא הוא לענין הכבוד שכתיב תמיד כאשר צוה ה' את משה ע"ש אתיא שפיר הוי דבר והפוכו מיהו ממשמעות המדרש בכאן משמע שהיה נאמן על ממון ולפי דרכי מיושב שוודאי קאי אממון מיהו הפסוק אמר לשון רבים אמונת והיינו כיון שהיה נאמן על ממון מכ"ש שהיה נאמן על כבוד כדמשמע בגמרא זו לאפוקי קרח לא היה נאמן על הכבוד מכ"ש שלא היה נאמן על ממון ממילא אץ להעשיר הוא כפשוטו על ממון והוי ממש דבר והפוכו ודו"ק:

סליק מהדורא בתרא

חלופי גרסאות ע"פ נ"י במסכת שבת

דף ג ע"ב רש"י ד"ה בשוגג לא קנסוהו. ולאיסור נמי כו'. עבהגר"א א"ח סימן שמ"ח ס"ק ד':

דף יג ע"ב רש"י סד"ה האוכל. "בספרי". צ"ל בספרא (וכ"ה בדפו"י. והוא בתורת כהנים פ' שמיני):

דף יח ע"א בתוס' סד"ה אין • בשבת ובאבל כו'. עבהגר"א יו"ד סי' ש"מ ס"ק מ"ב: ע"ב (בסופו) רש"י סד"ה הן. "כו'". צ"ל כן (כ"ה בדפו"י ובא"ז):

דף כא ע"א גמרא תני רמי ב"ח פתילות "ושמנים". מלת ושמנים ליתא בדפו"י (ונשתרבב הגירסא שלנו מההיא דלקמן גבי נ"ח ובתנס נדחקו המפרשים בזה):

דף כב ע"א תוד"ה סוכה. עי' בתוס' ישנים א"נ כו' אפילו ביו"ט האחרון כו'. עי' בשער המלך סוף הל' סוכה מה שהקשה על הר"ן בשם הרמב"ן שתירץ ג"כ דנ"מ ליוט"א. והמעיין בחדושי הרמב"ן לקמן מ"ה א' יראה שיישב הכל על נכון:

דף כג ע"א רש"י ד"ה אגר כו' כדמפרש "טעמא משום חשדא. שהרואה" כו'. כצ"ל (ובדפו"י ליתא מלות "כדמפרש טעמא". ובתנס הוסיפו בדפו"ת כי מלת פתח צ"ל סה"ד ואח"כ מה"ד משום): שם ד"ה מב' רוחות צ"ל למעלה קודם ד"ה משום חשדא:

דף כד ע"א תוס' ד"ה גזירה "חלה אטו שמן כצ"ל" ומלת בשבת ליתא בדפו"י:

דף כה ע"ב גמרא רנב"י אמר א"ק התן לו ולא לאורו כו'. עי' בדו"ח להגרע"א שהניח בתימה. ועי' ביבמות ע"ד א' וחד לדר' אבהו אמר ר"י כו' הניחא למ"ד כו' • והשתא י"ל דגם רנב"י ס"ל דרשה דר"א אר"י ומנה יליף ר"י הגלילי. ויליפותא מתתן לו אצטריך למ"ד למדין ומשיבין. ועי' כה"ג בתוס' שבועות ט' ב' ד"ה רב אשי:

דף לה ע"א תוד"ה תרי כו'. עבהגר"א א"ח סימן רס"א וביו"ד סי' רס"ב ס"ק ט': ע"ב ד"ה סקשה כו'. עבהגר"א א"ח סי' רס"א: ד"ה והתניא. תימה כו'. עבהגר"א א"ח ס"ס רס"ו וביו"ד סימן רס"ו ס"ק ג':

דף מו ע"ב גמ' מתיב רב"ח מפירין נדרים בשבת לצורך השבת. כ"ה בכל הדפו"י והקושיא היא מהברייתא דלקמן קנ"ז א' אבל מהמתני' דשם לק"מ לפי ההלכה דקי"ל הפרת נדרים כל היום וא"כ מפירין אפילו שלא לצורך השבת (ועי' בתוס' רע"ק על המשניות שהניח בצ"ע). אלא דלפ"ז קשה לכאורה על רב"ח למה לו להקשות ממפירין דברייתא יקשה מנשאלין דמתניתין כדלקמן ואם ידע התירוץ דלקמן התם אי לא מזדקק כו' גם ממפירין ל"ק. אבל הגמ"ר כאן והובא ביתר באור בדברי רבינו הגר"א ביו"ד סי' רל"ד ס"ק כ"ה הוכיח באמת דעל מפירין לא שייך לשנויי הכי וע"ש והשתא ניחא די"ל דגם רב"ח ידע תירוצא דלקמן ולא הוקשה לו רק ממפירין. והגירסא שלנו ע"פ הרש"ל אולי היא ע"פ הפוסקים דמהני התרת ג' אחר הקמת הבעל וצ"ל דהתירוץ דלקמן קאי גם אקושיא דמפירין (ולא קאמר אלא מפני שלא נזכר אמורא תהלה) וא"כ ע"כ צ"ל דרב"ח לא ידע זה והדק"ל למה לו להביא ברייתא. לזה הוצרך להגיה דבאמת היא במתני' דלקמן ואף דהקושיא קמייתא ממפירין מ"מ מביא גם הסיפא דבל"ז י"ל כנ"ל אבל מדקתני בסיפא גבי נשאלין לצורך השבת דע"כ התועלת של ההיתר יהי' לשבת ממילא משמע דגם ברישא נותר גם לצורך השבת יהי' לה תועלת. ואין סברא דיהי' חלוק הרישא מהסיפא מקלה אל קלה. ואף דגם עתה הוצרך להסיפא מ"מ כל מה שיוכל להקשות מהרישא עדיפא לי' וכמ"ש התוס' לעיל ל"ט ב' ד"ה אלא וש"מ:

דף קכד ע"א רש"י ד"ה רבי בנפשיה כו'. עתוס' ד"ה ולטעמיך. ועבהגר"א א"ח ס"ס של"ג ודפ' נחמד בכוונתם:

דף קנד ע"א גמרא אפילו ר"ש מודה דתקן כל הכלים ט'. עתוס' סנהדרין ריש דף פ"ס:

חדושי הלכות מהגאון מהר"ם שיף

על מסכת שבת

נודע בשערים המצוינים בהלכה כמהור"ר **מאיר שיף כהן הגדול** אב"ד ור"מ דק"ק פולדא ופראג בן הגאון בנן של קדושים כמהור"ר **יעקב שיף** זצלה"ה עם ביאורים ותיקונים מהגאון הגדול ר' **מרדכי מארדוש** אב"ד דק"ק פאריצק

אמר המעתיק (הראשון) לפי איזה דפין שבא לידינו ממסכת זו נראה שהאריך הגאון המחבר זצ"ל בכל שיטותיה וראוי להתאונן ולקונן על העלמן ואנו אין לנו אלא מה שעינינו רואות והנה מאותן ארבעה דפין שבידינו ששנים הראשונים מהן הם בשיטת קלוטה כמי שהונחה דמיא דף צ"ז סוף ע"א וע"ב ואחריו בשיטת קדשים ופרק ר"א דמילה אבל בשיטת קלוטה כו' אין לנו תחלתו אלא מאמצע השיטה והוא מהח'לוק שכתב הגאון ז"ל לכך לא מנעתי ידי מלהעתיקו ולהעלותם לזכרון על הספר אחרי ראותי שיש בהן תועלת גדול להמעיינים ואפשר שסופו יוכיח על תחלתו קצת ממה שחסר ממנו מכתיבת יד הגאון המחבר זצ"ל וזהו: (ע"כ דברי המעתיק הראשון)

ואנחנו לא באנו למלאות העדר הקודם. כי לזה צריך עת ופנאי לשום עיון תחת עיון בכדי לבנות ולטעת נטיעות חדשות ולהרכיב הרכבה קולטת קלוטה כמי שהונחו מדעת הגאון עצמו בקומתו ובצביונו לעשות קומה שלימה וכולי האי ואולי לא זאת היתה כוונתו ולא לבו הוליד זאת. ואנו אין אתנו שעת הכושר וזמן מוכשר לזה · כי לימודינו בזה בעת ההדפסה. והפועלים אצים למהר ולכלות מלאכתנו. גלל כן לא באנו רק לתקן מה שלפנינו במה שבגדר האפשר לפי השקפת השכל · ואנחנו בשם ה' נזכיר הוא יושיענו. ובמסלול האמת ידריכנו. ושערי כוונת הגאון יפתחו לפנינו. וזה החילונו. למה שנראה מכללות כוונתו פה להכריח שכוונת הפשטן לסתור אף מה דפשיטא ליה בנתכוין לזרוק שמונה וזרק ד' (כו'):

לפרש בענין אחר [דמוכח דכוונת הפשטן לסתור אף הפשיטות דאל"כ הו"ל לפשוט האיבעיא מאוקימתא דלפי האמת דר"י מחייב אחת ורבנן פטרי לגמרי משום דאמר עד דנפקא ליה לר"ה ולא איתעבידא מחשבתי'] והיינו ממש בעצמו כחלוקת נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דמה לי נתכוין להוצאה קטנה ונעשה הוצאה אריכא או זריקה קטנה כו' אלא צ"ל (נמחק תיבה או שתים) [דבא] לסתור אף מה דפשיטא ליה. ולזה נתכוונו התוספות באמת לפי דעתי [במ"ש בד"ה הרי כו'] דלא הו"ל לאתויי מלתא דרבינא כו' רק האמת וק"ל. וכ"ת בע"כ זה כוונת הפשטן. דמוכרח מיניה וביה [דרוצה לסתור אף הפשיטות]. דאל"כ לא לייתי דרבינא רק דרב אשי וכ"ת ולטעמיך [דבא לסתור נמי הפשיטות] נמי לא לייתי רק דרב אשי דכי היכי דנפשט האיבעיא מדרב אשי מדהוצרך לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח ה"נ נסתר הפשיטות [מדלא אוקי באומר בסוף ד' תנוח] י"ל מדרב אשי לחוד דלמא אמרה אס"ד [דשמואל אמרה אהך] דרבי דלעיל אף דבאמת נסתר מכח דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב מ"מ לסלקא דעתין דקארי לה מאי קארי [דשם נמי קשה אי להכא קבעי לה כו'] או לפחות כדי ליישב גם הסלקא דעתך אדרבי אמרה ובדין דשם משמעון פליגי ר"י ור"ש בפרק הבונה ומפורש להדיא בגמ' דף ק"ג ע"ב (נרשם כאן על הגליון). והכא לא קאמר רק פשיטא כו' הרי כתב שם משמעון [ואף דאיכא פלוגתא בהא מ"מ הכי נמי קאמר] וכי היכי דפליגי שם פליגי נמי בהא ולכל מ"ד כדאית ליה. [ע"כ עה"ג] ורבי מאי סבר כר"ש דלא חייב אשם משמעון ולזה מוקמינן לה טפי באומר כל מקום שתרצה תנוח דע"כ צ"ל באומר [תנוח לסוף ד' בדר"י ובדרבי תנוח בר"ה] וכיון דלא נשמע היאך סבר רבי טפי נוקמי באומר באופן אף אם סבר כר"ש [דהייתו באומר כל מקום שתרצה] לזה מייתי דרבינא דמפרש בהדיא לרבי יהודה כו' וכיון דרבי יהודה הוא ניהו המ"ד דמחייב אשם משמעון „מאי „דוחקי' „לאוקמא דוקא באומר כל מקום שתרצה תנוח אף באומר (עד דנפיק לר"ה) [לסוף ד'. כצ"ל] כו' חייב. ואפשר שלזה נתכוונו התוספות שכתבו ורבינא נמי דפריך לרב אשי אמלתא דרב"י יהוד"ה כו' דייקא ולהכי קאמר כו' דלא הו"ל לסיומי מלתא דרבינא כו'. ועוד אף אם לא הזכיר רבינא לרבי יהודה מ"מ מדרב אשי ליכא למיפשט דניחא ליה טפי לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח דלמא רבי ס"ל כר"ש אבל רבינא דמקשה מנ"ל להקשות דלמא רבי ס"ל כר' יהודה [אבל אם נאמר דלא בא לסתור הפשיטות רק לפשוט האיבעיא לא הו"ל לסיומא מלתא דרבינא דזה נפשט מרב אשי גופיה] וק"ל. ז"א די"ל דלמא לעולם לא לסתור הפשיטות רק לפשוט האיבעיא ומדרב אשי לא נשמע רק מכח דיוקא משא"כ רבינא אמר בפירוש אי להכא כו' לזה הוצרכתי להכריח מכח קושיא הראשונה. קשה הא לא דמיא זה לזה כלל דיש לחלק דשם משמעון כוונתו אכתיבת הרבה אותיות וכתב מקצת מכוונתו וממלאכתו כאלו נתכוין לחרוש שדה גדולה כולה וחרש מקצת ממנה וכן נתכוין לזרוק שמונה ועשה מחשבתו זריקה קטנה הייתו הך ממש (למאי דלא אסיק אדעתיה סברא הוא כמה דלא זריק ארבע לא מזדרקי כו') משא"כ אי בעי שינוח בסוף ארבע לענין זריקת ארבע אמות בר"ה אף כי אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא בתחלת ר"ה לענין הוצאה אין סברא לומר לענין מעביר ארבע אמות ברשות הרבים אף שיש להולמו וק"ל · **אלא** תיקשי בלא"ה ברש"י בד"ה ואלו הכא כו'. לשונו קשה המובן א' מה שכתב דבעינן עקירה מתחלת ארבע בר"ה כו' למה לי' זה ותיפוק ליה דלא נתקיימה מחשבתו ואף אם נניח דמחייב בלי עקירה מתחלת ד' ברשות הרבים רק בזורק ארבע אמות גרשות היחיד לר"ה [מיחייב ג"כ משום מעביר] סוף סוף כאן לא היה מחשבתו לזה. הב'. מ"ש דהא נח ברשות הרבים שנצטרך לדחוק שר"ל ע"י קלוטה וזה דוחק שאין זה במשמעות הלשון כלל וכלל. ונראה משום דרבינא מקשה למאי דס"ד כו' ולס"ד בא להכריח [דר"י מחייב שתים] דאי חדא מחייב מכלל דרבנן כו' הא אפיק כו' ואם ס"ד הלזה אסיק אדעתיה סברת קושיא של רבינא לפי מובן הפשוט דאי להכא קבעי כו' אבל היאלה לא נתקיימה מחשבתו כי נח בסוף ארבעה [ודלא כמפרש לה רש"י וכקושיתו] א"כ שפיר פטרי רבנן ודלמא בהכי קמיירי ומה המכריח דאי ס"ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן כו' מנ"ל הך באומר [דתנוח לסוף ד'] דלמא הך באומר [עד דנפקא לרשות הרבים. וכדמתרץ לה באמת] דהא לסברת הס"ד נמי ס"ל לרבנן קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא כמ"ש רש"י בד"ה ה"ג ואחת משום העברה כו' דהיינו הס"ד ורבנן פטרי אהעברה משום דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא כו' אלא הכרח הס"ד היה משום דהוא ס"ל אף באומר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח כו' מ"מ לרבנן אין שייך לפטור משום דמ"מ נתקיים מחשבתו כסברת האיבעיא נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דמספקא ליה לחיוב אף דשם לא שייך קלוטה דהכל ברשות אחד [א] או [הבעיא] אזיל לרבנן כמו שנ"ל בלא"ה ע"כ אפ"ה יש לחייב ומיקרי נתקיים מחשבתו ה"נ לרבנן [דרבי יהודה] אף דקלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מ"מ יש לחייבו דנתקיימה מחשבתו ולזה מכריח שפיר [דר"י מחייב תרתי] ולזה אתי שפיר שהוצרך להאריך בשינויא דמאי דלמא כו' ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ולא איתעביד ליה מחשבתיה דסברת הס"ד אף דקלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מכל מקום מיקרי קיום מחשבתו. ולזה פירש ואי להכי כו' דבעינן עקירה כו' דאלו משום דמחשבתו לא היה רק עד יציאת הפתח מכל מקום מיקרי קיום מחשבה כי היכי דהיה חייב משום הוצאה לסברת הסלקא דעתך משום דחשבינן כאלו היה דעתו אזריקת ארבע לזרוק למקום שזרק באמת ה"נ מהאי טעמא גופיה היה מיחייב משום העברת ארבע אמות אלו היה הדין שחייב משום ארבע אמות „ברשות הרבים" אם זרק מרשות היחיד לרשות הרבים. וכסברת (התוספות) [הס"ד כצ"ל] [ב] לזה פי' דמכל מקום משום זריקת ארבע אמות ברשות הרבים לא מיחייב אף אם נחשב כאלו מחשבתו הוי לזרוק לכאן ומיקרי קיום מחשבה מכל מקום לא מיחייב לה דבעינן עקירה מתחלת ארבע ברשות הרבים כו' וזה על כל פנים אי אפשר לומר דנחשב כאלו היה מחשבתו לכך ולכך אף אם מיחייב משום הוצאה וכמו שמכריחים מכל מקום משום זריקת ארבע אמות ברשות הרבים אין לחייבו ולזה מסיים שפיר ומיהו אהוצאה כו' דהא נח ברשות הרבים בלא טעמא דקלוטה כמי שהונחה דמיא רק כפשוטו ואף לרבנן דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא מ"מ חייב לסברת הס"ד ועיין היטב [ג] (כאן חסר דיבור שלם): **בגמ'** לעיל מר אהא כו' אנן אדרבי יהודה כו'. למה לא שנאו רב יוסף אר"ע דמתניתין דמ"ש. לעיל מוקדם אשמואל גופיה דמתני ארבי לא קשיא די"ל שאין המכוון של שמואל לאשמעינן חיוב תולדה במקום אב רק שלא תימא החיוב משום מעביר [ד' אמות בר"ה. וכדאמר לקמן ריש ע"א] קמ"ל רשויות מצטרפות דלא כו' דלא הוה כ"ע [ד] דלא כמשמעות פירש"י לכאורה. אבל כאן קשה. וכ"ת דמוקי פלוגתא דר"ע למעלה מעשרה קשה א"כ מנ"ל מקורה בשלמא בל"ז אי פליגי למטה מעשרה ולרבנן קלוטה [לאו] כמי שהונחה דמיא י"ל דמשמע ליה דכ"ע סברי כרבנן מדמליירו בענין אחר בהיפך ממתניתין [דנקיט מרה"י לרה"י כו'] אבל אי למעלה מעשרה פליגי קשה ממה נפשך אי למטה קלוטה כמי שהונחה דמיא לכ"ע למה נפרש הך כ"ע סותר ממש בהיפך לכ"ע דלעיל ואי משום דמשמע ליה מדמלייר כן מ"מ במתני' נימא טפי דפליגי בקלוטה כמי שהונחה דמיא וק"ל אלא בתרתי פליגי וכר"א לעיל או למטה לכ"ע קלוטה [לאו] כמי שהונחה דמיא א"כ קשה מנ"ל דוקא מקורה דלמא לרבותא דרבנן נקיט כן ובל"ז י"ל דלא ניחא לומר לרבותא כיון שי"ל דוקא נקיט גם לא נכון לעשות פלוגתא רחוקה אך עתה קשה וק"ל ועוד אי כר"א צ"ל ברייתא דר"ה עלמה להודיעך כחו כו' ולא מפרש בדוקא נקיט [ה] וק"ל. ואפשר לומר בקצרה יותר לעיל נפשט לפי האמת דבקלוטה למטה מעשרה פליגי [וא"כ קשה אמאי לא שנאו רב יוסף אר"ע דמתני' אי למטה דוקא פליגי] ועכ"פ למטה נמי ואת"ל למעלה נמי פליגי [ולכך לא שייך לשנות אר"ע דמחייב שתים כיון דלמעלה מעשרה אינו חייב אלא אחת מ"מ] צ"ל להודיעך כו' וא"כ מנ"ל מקורה [דוקא דלמא לרבותא דרבנן וכמש"ל] עיין לעיל בתוס' ריש דף ה' ע"א. בל"ז י"ל דהכא איירי במתגלגל וכמ"ש התוס' לעיל דף פ' ע"א בד"ה והאמר רבא דקשה דר"י אדר"י דהכא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא ובעירובין ס"ל דצריך הנחה ע"ג משהו [ומזה הוכיח דר"י איירי במתגלגל] ע"ש ובזה חייב שתים אבל אם קלט באויר נהי דהנחה אין צריך במקום ארבע עקירה ממקום ארבע בעינן וכדלעיל כל הפלפול בפ"ק דף ד' ולזה דוקא בפלוגתא דרבי דמקורה כמליא דמי מיקרי עקירה ממקום ארבע או במתגלגל [דרבי יהודה] משא"כ בר"ע דנקיט הזורק ובר"ה שם אין ה"א לחייב שתים (ועיין לעיל בתוס' ריש פרק כלל גדול דעת ר"ע לענין תולדה במקום אב וכאן בר"ן) [דכתב להדיא דמוכח בכריתות דלא מחייב ר"ע תולדה במקום אב וממילא נסתר קושיתו] אך עתה נסתר דא"כ היאך פשיט לחיובא ולאו היינו דאמר ליה רבינא דאיירי במתגלגל אזורק דמיבעיא ליה. בל"ז פושט במכ"ש. עיין לקמן בתוס' דף ק' ע"א בד"ה אחזתו הרוח חילוק בין קלוטה למטה משלשה מן הארץ או למעלה משלשה ובהכי מתרלין דר"י אדר"י [ו] ועיין בתוס' עירובין דף ל"ח ע"ב בד"ה לימא כתנאי חילוק בין אם תחלת זריקה לפחות משלשה או תחלת זריקה למטה מעשרה והלך אח"כ לפחות משלשה:

באור

[א] **כוונתו** דכי היכי דהלכתא גמירי לה דחייב משום זורק ד' אמות ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא וכנח בתוך ד' אמות וליפטר ה"נ לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה בסוף ד' לענין חיוב. והיינו כצד הספק שכתבו התוס' לעיל דף ה' ע"ב בד"ה בשלמא לבן עזאי דמספקא ליה לריב"א אי אמרינן קלוטה בסוף ד' לר"ע ולזה כתב כאן או משום דהכל ברשות אחד לא אמרי' קלוטה אפילו בסוף ד' ור"י מיירי בשתי רשויות או לצד הספק דבסוף ד' אמרינן קלוטה אזיל ע"כ האיבעיא לרבנן ולזה כתב או לרבנן כו':

[ב] **דסובר** דזה מיקרי נתקיימה מחשבתו לענין הוצאה ה"נ לענין מעביר והוי ניחא דמיחייב שתים משום הוצאה ומשום מעביר. ואף דעכ"פ אי אפשר לומר דנחשב כאלו היה מחשבתו לכך ולכך וכמ"ש הגאון בסמוך מ"מ הכא אין צריך רק לומר דנתקיימה מחשבתו בהנחתו לסוף ד' וממילא דמיחייב אהך הנחה גופא משום הוצאה ומשום מעביר. והוי ניחא לר"י. ואף דמ"מ היה קשה לרבנן אף לס"ד דר"י מחייב שתים מ"מ מ"ט דרבנן דפטרי משתים דאף אי קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מ"מ ליחייב אהך הנחה דבסוף ד' משום מעביר ומשום הוצאה. מ"מ קושית רבינא אר"י לא הוי קשה כלל. לזה פי' כו':

[ג] **בכאן** נראה בעליל שדברי הגאון בזה עדיין צריכין השלמה ואין זה גמר מלאכתו. והנראה דמה שנרשם מדברי המעתיק כאן חסר דיבור שלם היה שייך למה שלמעלה והוא היה הכריח התיכון המחבר דברי הגאון בכאן עם הדיבור הסמוך יחדו יהיו תמים. ולכך דבריו שבסמוך קשי הבנה הם וכמו שנכתב בסמוך. וסוף דברי הגאון בזה כאו בהפסק מאמר. דלפי דבריו תיקשי א"כ מאי פשיט מדרבינא לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דפטור הא אדרבה בכה"ג מוכרח לס"ד דמיחייב וזה הוכחתו בעצמו דאי ס"ד חדא מ"ט דרבנן דפטרי. וקושית רבינא אינו אלא אמאי מיחייב שתים משום הוצאה ומשום מעביר דזה עכ"פ אי אפשר לומר דנחשב כאילו היה מחשבתו לכך ולכך. ואם נאמר דרצה הגאון לאסוקי למלתיה דבאמת פשיטותיה לחיובא וכמו שבוא לפנינו בדיבור הסמוך במ"ש אך עתה נסתר דא"כ היאך פשיט לחיובא כו' והיו ג"כ קצת ניחא דבריו שבסמוך כמבואר למעיין. אבל מפירש"י ומגירסתו מבואר להדיא דאינו כן. ומי שלבו שלם ומשנתו שלימה וקיימא ליה שעתא. מיניה תסתיים שמעתא:

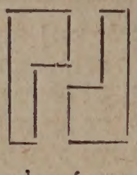
[ד] **ר"ל** דמלשון הגמ' דנקיט דלא כו'. לא ולא משמע דנתינת טעם הוא דלהכי מיחייב משום דלא אמרי' קלוטה כו' דאי הוי אמרינן קלוטה ליכא למימר דרשויות מצטרפות דכי נקלט ברה"י בתוך ד' הו"ל כנח בתוך ד' דפטור ואף דד' אמות בר"ה הלכתא גמירי לה ולא אמרי' קלוטה כמי שהונחה בתוך ד' וליפטר היינו ברשות אחד ולא ברשות אחר. וכמ"ש הגאון למעלה בדיבור הסמוך. ודלא כמו שנראה מפירש"י דתרי מילי נינהו ומ"ש ולא אמרינן כו' היינו ועוד קמל"ן דלא אמרינן כו' ומש"ה פחות מד' פטור. וכדעת הגאון בזה כן הוא נמי דעת רב האי גאון הובא בשבע שיטות לרשב"א ע"ש. ולזה קאמר שמואל מחייב היה רבי שתים והיינו משום דקלוטה כמי שהונחה דמיא וממילא דאין רשויות מצטרפות:

[ה] **מ"ש** אך עתה קשה ועוד אי כר"א כו'. ע"כ צ"ל דהיא חדא ומיתחזי כתרתי דתרוייהו צריכי לסתור למ"ש דלא ניחא לומר לרבותא. גם לא נכון לעשות פלוגתא רחוקה עלה מסיק אך עתה קשה. דהכי חזינן לר"א דמשוי פלוגתא רחוקה. לר"ע אפילו למעלה מי' חייב ולרבנן אף למטה מי' פטור וגם הא דלא ניחא לומר לרבותא נסתר מדר"א דע"כ צ"ל להודיעך ולא מפרש בדוקא. וליכא דוועד אינו מדוקדק. אך עדיין לא נסתר בזה הך חלוקה שכתב הגאון אלא בתרתי כו' או למטה לכ"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא. דבחלוקה זו לא משוינן פלוגתא רחוקה גם אין הכרח דאמרינן רבותא:

[ו] **מן מ"ש** בל"ז דהכא איירי במתגלגל כו' עד כאן ישנו כמה גמגומים. דאינו מובן כ"כ לשון בל"ז אהי קאי ולקשרו למה שלמעלה גם מ"ש אח"כ אך עתה נסתר דא"כ היאך פשיט לחיובא דלפום ריהטא נראה דט"ס הוא וצ"ל לפטורא כנראה למעיין ולפ"ז אינו מובן מ"ש אח"כ בל"ז פושט במכ"ש היאך הוא כ"ש והיאך נסתר עתה. וכבר כתבנו למעלה בדיבור הקודם דלפי הנראה דישנו חסרון בפנים המחבר של קצת

דף צז ע"ב בתוס' בד"ה לא ס"ד כו' דס"ד דרבנן נמי מחייבי אתולדה במקום אב כו'. קצת קשה א"כ התרצן אמאי נדי מהך סברא ומוקמי בסיפך מסברת הס"ד דלס"ד לר"י תולדה ולרבנן אב ודוחה בסיפך לר"י אב ולרבנן תולדה ינית סברת הס"ד דלרבנן אב היינו מיסך ממש ודוחק לומר דלס"ד צריכין מכח הכרח לדחוק בכך אבל למאי דדוחה מוקמי ברווחא. ואפשר לומר דמוסיף לא אתי שפיר לפי"ז דגם לרבנן הוא אב רק ר"י מחלק לשובט ממיסך מיבעיא ליה משא"כ לס"ד בלא"ה מוסיף לא אתי שפיר אליביה. ועוד דלפי"ז הוא פלוגתא רחוקה דלרבנן מיסך ממש ולר"י אפילו מיניה תולדה לא הוי רק אב אתריגא משא"כ לס"ד או למאי דדחי השתא קרובים בסברתן וק"ל:

דף צח ע"א גמ' מעביר ד' אמות בר"ה מקורה פטור. עיין ברש"י פרשת נשא עגלת צב אין צב אלא מחופין א"כ נקשה עגלה גופא מקורה הוי ע"ש: **גמ'** מי סברת כו' אפותייה הוו כו'. אין להקשות ממה נפשך אי קים להו לתלמודא היאך הוה פלפול זה למה להו אלא סרצו להכריח מכח הכרח א"כ דלמא אפותייה מנח להו. אפשר לומר דמשמע לתלמודא שאינן טחין להשכיבן אפותייה מפני הטבעות וזהו בעצמו סברת המי סברת אפותי' כו': **בתוס'** בד"ה הניחא כו' הקשה הרב פורת כו' ששה סדרים כו'. מציירין באופן שיהיו כל הסדרים שוין שני קרשים זה על גב זה וכן י"ל בשמעתין בפותייה נקיט שלשה סדרים ויהיו ארבעה זה ע"ג זה בשוה ובחודן ארבעה ויהיה שלשה זה ע"ג זה בשוה משא"כ חמשה או מספר אחר. ואין צורך למ"ש רש"י בזה [בד"ה כמה מותיב כו' דחמשה בחמשה לא יתבי כו']. ואפשר לומר נמי משום הטבעות לא כתבו סדרים יותר: **לקושית** הרב הר"ר פורת אין לומר דהקצר בצד העב היו מניחין בסמוך לו ממש בלי ריוח בינתים וא"כ לא יהיה רק שני רווחים לכל אחד כמעט אמה. דאין זה כלום. (דמ"ה שכתב"ו) [דמאי שנא כצ"ל] העב והקצר סמוכין זה לזה משום שיכולין להשכיבן יחד בדיבוק היטב ה"נ יכולין להשכיב כולן יחד בלי ריוח אם ירצה בדיבוק בלי ריוח כלום בינתים דמאי שנא אע"כ שהיו מחלקין הריוח בשוה: **בא"ד** ור"י אמר דשמא מחציין ולמעלה כו'. לכאורה מיד אם אין השיפוע מתחיל מלמטה אי אפשר להשכיבן באופן זה אם לא שיהיו מחותכין באופן שיזווגו יחד כזה דרך

משל. ובאופן זה אם הוא מחציין ולמעלה דוקא אי אפשר להניח. וכן אם נאמר שהאדנים היו נשארין עם הקרשים כשהיו מניחים על העגלות כי לא מצינו בכולי שמעתין היאך היו מניחין האדנים ובמקרא מפורש שהיו שוכבין על הארבע העגלות הללו ואי תימא למטה מהקרשים תוך העגלה א"כ העגלה היה מקורה על יד ולמעלה על הקרשים אין סברא גם לקושרן בחבלים בצדי העגלה ודו"ק: **בא"ד** וא"ת מנ"ל כו' נילף מן המקורה כו'. א"ל דלמא רב קאמר המעביר בר"ה שכולה מקורה פטור אבל חציו מקורה חייב דומיא דעגלות וק"ל. ועיין לקמן הוא"ת במה שקודם גם [לקצר הוא"ת] בתפיסת התחלת הדיבור הניחא כו' ולא מוקדם:

דף קטו ע"ב גמ' בעי מניה ר"ה בר חלוב כו'. בעיא דר"ה מאי למיפשט מברייתא [דבסמוך] ס"ת שבלה כו' ויש ליישב [עיין במהרש"א]: **גמ'** עשה להם הקב"ה סימניות כו'. עיין בח"ש שהגונין הן טעות ע"ש ועיין בשו"ת רש"ל. ואפשר שכן דרך לעשותו כחלי עיגול כזה () והוא שאין זה מקומו: **ברש"י** שכתבו מקרא התרגום כו'. בח"ש מוחק ויש ליישבו [עיין במהרש"א]: **בתוס'** בד"ה היו כתובין ס' וקשה לרשב"א כו'. אין רצונו להקשות רעגנסבורג כיש מישבים [א] וק"ל: **בתוס'** בד"ה מגילה כו' וא"ת א"כ כו'. דא"ל הא קאמר תיבעי למ"ד אין מצילין כו' ואף שרים גלותא פשיטא ליה שאין קורין כאן [כן כתוב לפנינו ואפשר לומר שצ"ל בהן] ואפ"ה מסתברא ליה לומר כאן מצילין טפי מדלעיל [הואיל וכתובין בלשון הקודש] מ"מ מקשו שפיר מבכל לשון דקתני בברייתא הכא וא"ל דלמא הך ברייתא ס"ל ניתנו ליקרות ואיכהו פליגי לעיל למ"ד לא ניתנו ליקרות מ"מ הקשו שפיר [דהא אין בין ספרים כו' אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה כו' אשורית על הספר ובדיו משמע דשארי ספרים מצילין אף שנכתבו בכל לשון ושלא בספר ודיו דודאי דלא ניתנו לקרות משום ריעותא דאינן בספר ודיו וגרועין מהך דשם וסיקרא דלעיל כיון שאינן בלשון הקודש] ודו"ק:

דף קטז גמ' כדי להפסיק בין פורעניות כו'. ובפ"ק דב"ב סדרן של נביאים ירמיה ישעיה כו' סמך פורעניות לפורעניות כו' ובסוף מועד קטן כתבו התוספות שסידרו חמש עשרה נשים אחר מועד קטן להסמיך פורעניות כו'. י"ל פורעניות מענין אחד מועד קטן ויבמות איירי הכל ממיתה ירמיה וסוף מלכים חורבן זכר לדבר אין מפסיקין בקללות משא"כ פה שני מיני עניני פורעניות ודו"ק או הכא שלשה פורעניות דהוי חזקה:

דף קיח ע"א בתוס' בד"ה והא דתנן כו' ומיהו איכא למימר דבסמוך לרבנן נמי פריך אבל קשה כו' לרבי חידקא כו'. יש לראות דקארי לה מאי קארי לה בתחלה דלא אסיק אדעתא האי סעודה דאיכא בהדיך אוכליה לא היה ניחא ליה לרבנן [וכי כולי יומא דמעלי שבתא בתעניתא מותבינן ליה כו'] וצ"ל דהמקשה ידע האי סעודה דאיכא כו' וגם ידע כי מלוינן כו' רק מ"מ לרבי חדקא חסר חד סעודה כמו שהקשו התוס' באמת והמתרץ לא הבינו ואין אחריות עלינו לפרש היאך [הבין] המתרץ להמקשה למה ניחא לרבנן ובכמה דוכתי הו"מ למימר ולטעמיך אף לרבנן לא ניחא והתוס' עדיפא מקשו היאך מתורץ לפי האמת לרבי חידקא ודו"ק: **בא"ד** והמקשה מסיק דפשיטא ליה כו'. יש לראות תחלה מקשה אסעודת מוצאי שבת א"כ מה יאכל במוצאי שבת כמ"ש התוספות והתרצן לא הבינו וה"ל לחזור ולהקשות קושיתו הראשונה ולא וכי אזיל כו' ואם הבין [המקשה] שהשיב שסעודת מוצאי שבת יאכל מסעודה שהביא עמו הו"ל להקשות לפי סברתך וכוליה יומא דערב שבת בתעניתא מותבינן ליה ונראה לי שלזה דקדקו אך קשה ליה כיון דמתרצא דאכיל לכולהו דמשמע ליה תירוצו כל מה דאיכא בהדיה אוכליה ואל תעכבם לצורך הדרך ודוחק (עה"ג נמצא כתוב כזה ולא נרשם איה מקומו) ונראה לי ששייך לכאן. וזהו. ואפשר שהמקשן היה סבור [בדעת התרצן] שקושיתו היתה על מוצאי שבת אך לא מטעמיה משום דצריך לו סעודה בדרך דלא אסיק אדעתיה סעודה זו רק היה סבור [שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו] כו' [ולזה השיב לו המקשה וכי אזיל בריקן אזיל ומטעם זה הקשיתי בתחלה אמוצאי שבת דאסקית אדעתאי דצריך לו סעודה לדרך]. (ע"כ עה"ג מלבד מה שהגהנו בפנים): **ולא** הבינותי למה להו לומר המתרץ לא הבין להמקשה כו' הלא אתי שפיר בפשיטות והבינו זה לזה היטיב והמקשה הקשה לרבנן אתי שפיר דאוכל שתי סעודות שנותנין לו בערב שבת אחת ביום הששי ואחת בליל שבת כבשאר ימים וביום השבת יש לו שלשה שנותנין לו לשחרית ומנחה ומוצאי שבת ולענין סעודה דמלוינן ניחא בממה נפשך אם חיוב להת לו סעודה ללות אם כן כבר יש בידו שהביא עמו ואותה או חילופה יחזור ויקח עמו על הדרך ואם אינו חיוב ואינו בידו א"כ אין חיוב להת לו אבל אר' חידקא פריך והא בציר ליה סעודה בשבת ומשני דאית ליה סעודה בהדיה ואותה אוכל בשבת והשתא פריך שפיר דאם חיוב להת לו סעודה ולכך פסיקא ליה דיש סעודה בידו מסתמא ואותה אוכל לצורך שבת א"כ בריקן אזיל והו"ל לתת לו יותר משלש סעודות ומשני דמלוינן ליה כו' רק כיון דהמתרץ ראה בהמקשן שעיקר טעותו שסבור שסעודה שהביא עמו מעכב עמו לדרך ולא אסיק אדעתיה שנותנין לו [ביום א'] סעודה על הדרך [ולזה השיב לו דאמרינן ליה כל מה דאיכא בהדך אוכליה] הו"ל [מיד] העיקר דמלוינן ליה עוד סעודה בהדיה ומינה שסעודה שבידו אוכל בשבת והיינו צריכין לומר דלא שבקי' לאסוקי טוליה מלתא ופרכינן וכי אזיל כו' ואפשר שזה דוחק בעיניהם: **יש** אומרים מה שהתוספות מפרשים שלא כפשוטו שבת שבא סמוך לשבת [דכבר לקח ב' סעודות לע"ש במקום שבא משם והג' סעודות הם בשביל שבת] משום דאין מחלקין התמחוי בלילה. ולי נראה דאה"נ התוס' מפרשים כן שבת אם בא לשבות שם בין שבא ע"ש שחרית או ערבית נותנין לו בשביל שבת ג' סעודות מלבד שתי סעודות שנותנין לו בע"ש כבשאר ימים דהא תנן אין פותחין לעני כו' ומלתא פסיקא נקיט דלעולם אין פותחין ממזון שתי סעודות ובשבת מוסיפין כו'. ומ"ש ונראה לר"י דכשבא ע"ש לעת האוכל כו' לאפוקי פירוש הראשון שכתבו [דבין הכל נותנין לו שלש סעודות]: **בתוס'** בד"ה דמלוינן סעודה בהדיה כו' ולכך נותנין לו שניס כו'. דהשתא יש לו שלש עם אותה שיש בידו כבר שליוו לו ביום א' שיאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת להוליך עמו ובכל יום אין נותנין לו במקום שעובר רק שתי סעודות אחת לשחרית ואחת לערבית ואחת יש בידו מיום א' דמלוינן בהדיה וביום ראשון דמצריכין ללותו משום דביום השבת אכל שם סעודה שיש בידו ממקום אחר ללות כן נ"ל לכאורה המכוון דא"ל שיתנו לו כל יום סעודה יתירה לצידה לדרך. אך לעיל בד"ה והא דתנן כתבו אע"פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיוליך עמו עם האחרות כו' [דמשמע לכאורה דנותנין לו סעודה בכל יום ללותו מלבד הב' סעודות] וצ"ל שכוונתם נמי כן שבמקום שיבא לא היה לו לתתו רק סעודה אחת ויאכל סעודה שהביא עמו בשחרית וסעודה שנותנין לו בערבית. ולמחר כשילך נלוה אחת בהדיה רק נותנין לו מיד שתי סעודות יחד [כדי שישאר לו אחת שהביא בהדיה להוליכה לדרך]:

סליק פרק כל כתבי

פרק רבי אליעזר דמילה

דף קל ע"א גמ' תניא נמי הכי כו'. מיתורא דאיתו מביאו מכוסה משמע ליה אפילו מכוסה על פי עדים לא [דהא גם מתני' פי' מגולה אין מכוסה לא] ורש"י שכתב טעמא דר"א דאמר מגולה אין כו' ר"ל והדיוק מכוסה לא ר"ל בלא עדים: **גמ'** ת"ש ובסכנה כו'. [אף דגם בברייתא קתני עדים ומ"מ מיבעי ליה. מ"מ פשיט ממתני' טפי] מלשון מכסהו ע"פ עדים דמשמע ראובן מכסה ע"פ עדים אחרים חוץ מהמכסה משא"כ לשון שהייג"ו מביאי"ן מכוסה סובל לפרש שהבאה היה ע"פ עדים עם המכסה. ואפשר לומר עוד מה שמביא הארוכות ובסכנה כו' אף דלכאורה עלה [על לשון עדים] קאי [האיבעיא] דס"ד דהפשטן דהאיבעיא לא מסופק מעולם בלשון עדים דמשמע הרי חוץ ממנו רק דלמא נוהגין כו' במעשה שהיה כך היה וה"ה בחד להלכה ופשיט ממתני' דקתני דינא. ודוחה כו': **גמ'** שאין לו חלב אם. כבר אמרנו על ויקח חמאה וחלב כו': **גמ'** שמסרו ישראל עצמן כו' כחנניה מישאל ועזריה וכמו שאמרו מה ראו חנניא מישאל ועזריה שמסרו עצמן וכו'. וכל שלא מסרו עצמן כו' [כאלישע] דרך מלפניו כו' [וכפי' תוס' בד"ה אמר ליה. ולא כטעמייהו]: **גמ'** ולא אמר ליה שאר עופות כו'. איוגה נתן טעם שנמשלו ליונה בקרא. והטעם כמו שאמר במדרשים מה יונה זו פושטת צוארה לשחיטה כו'. ואכנפים נתן טעם משום מגינות. ולכך א"ל דמייה לחרטום של שאר עופות. ואולי מה יונה מיוחדת בהגנה שלה מכל העופות אף ישראל מיוחדים בהגנה שלהם מכל האומות: **ברש"י** בד"ה משום חשדא וסיפא דמתניתין כו' ודאי משום חשדא כו'. דאלו (כאן חסרים איזה תיבות) [שייך בע"פ עדים ג"כ חיבוב] מצוה במה שמפרסם לעדים תיבעי ליה הכל בסברת חיבוב מצוה אי רישא דוקא מגולה [ולא מכוסה ע"פ עדים אף דאיכא נמי חיבוב מצוה] כיון דאפשר וכן נ"ל הא דלא מבעיא הכל בחשדא דס"ל לתלמודא אלו היה בעל פי עדים ג"כ קצת חיבוב מצוה פשיטא דרישא לאו דוקא מגולה וכן בחשדא כיון דבעדים ניצול מחשדא אף דבמגולה עדיפא קצת להוליא מחשדא מ"מ לולי סברת חיבוב מצוה דיש במגולה ולא בע"פ עדים פסיקא ליה דרישא לאו דוקא: **ברש"י** בד"ה נאמר לא תאכלו כו' ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל כו'. לאשמעינן דגדי לאו דוקא וה"ה שאר בהמות והיה יכול אף עוף כו': **ברש"י** בד"ה שם אנכי כו' אמירה יהידה כו'. מדלא כתיב אמרתיך ביו"ד: **בתוס'** בד"ה ר"א אומר כו' מביאו בשבת כו' ליכא איסור שבת כלל כו'. מדאורייתא דמדרבנן אסור כדמשמע סוף מפנין אשה מדדה את בנה כו' ע"ש ברש"י. וכן נ"ל לוטי"ל [דעכ"פ איכא איסורא דרבנן] דאל"כ כיון שיש להביאו בהיתר גמור משום למהר לא שרי כמ"ש התוס' בסמוך [ע"ב בד"ה ומי שרי] ועיין לעיל דף ל"ד בתוס' בד"ה אבל אדם נושא את עצמו דרשב"א ס"ל דקטן שאני ואולי לכך העמיד הרשב"א קושיתו בגמרא [ריש ע"ב] בתוס' בד"ה שלא ברצון כו' דמשום שיביאו התינוק לא קשה דקטן ככפות דמי או משום דכאן י"ל יש לומר הראשון: **אין** להקשות אמאי הקשו כאן בוא"ת בלא ר"ל ובקשה לרשב"א בסמוך ע"ב הקשו מר"ל דלא קשה מידי דכאן דלא אסקו אדעתייהו עדיין סברא למהר מצוה שייך שפיר להקשות אליבא דכ"ע בלא ר"ל מכח סברא דלמה נעשה איסור דאורייתא שלא לצורך קיום מצוה ותירצו בוטי"ל כיון דיותר כו' לזה הוצרכו לסתור סברא זו מר"ל דלקמן דף קל"ג ע"א דבאיכא אחר היה צריך לחזר עליו על מי שאינו מתכוין לתקנו בקצילת הבהרת ולא אמרינן כדי למהר המצוה שרי אפילו באבי הבן עצמו: **בתוס'** בד"ה אמר ליה כנפי יונה כו'. לפירוש רש"י אתרווייהו מייתי ראיה מר' ינאי [אהך דלא מסרו עצמן כו' ושעדיין הוא מרופה בידם. משא"כ לפי' תוס' מייתי אהך דלא מסרו מאלישע דאף הוא לא מסר עצמו ושעדיין רפוי' מדר' ינאי] ומילתא בפירושו דאע"ג דבע"ז נמי לאו כולי עלמא מסרו עליה רק יחידי סגולה מצינו כחנניה מישאל ועזריה וה"נ מצינו אלישע. ולפירושם אלישע גופיה אף שלא מסר עליה אפ"ה לא היתה מרופה בידו שהרי זהיר בה טובא כמו שאמרו צריך גוף נקי כאלישע כו' אפשר דמרופה פירושו דלא זהירי בה רובא דעלמא. ועיין לעיל פרק במה טומנין דף מ"ט מ"ש התוס' שם: **ע"ב גמ'** דאמר ר"נ כו' מבוי שלא נשתתפו כו'. הא דלא אמר רב לא נשתתפו אין מטלטלין מחצר למבוי בעירבו ומטלטלין בלא עירבו דזה כבר אשמעינן בעירובין הלכה כר"ש בלא עירבו כו' והכא רבותא אשמעינן דאפילו בתוכה אין מטלטלין בעירבו: **ברש"י** בד"ה מותר מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן כו'. ולעיל [בד"ה ששבתו] פי' שכשקידש היום היו בתוכו כו' [דאלו ששבתו כלים בבית כו' אלא אפי' עירבו כו'] וע"כ דנקיט [רש"י הכא] אורחא דמלתא היאך בא לחצר כיון שלא עירבו דהו"ל לפרש כן [לעיל] על ולא כלים ששבתו בתוך הבית א"כ היאך באו לחצר לרב דמפרש ר"ש דוקא כשלא עירבו וכדפריך תלמודא באמת (חסר תיבה) [ומשני] בעירובין [דף צ"א] ע"ש ועוד דלעיל פי' דאפי' עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כו' ולא עדיף דרך מלבוש מעירבו ומיהו (חסר תיבה) [לעיל] איירי מחצר לחצר וכן מ"ש אח"כ דג' מחלוקות

באור

קצת דיבורים האלה ונעוץ סופו של זה בתחלתו של זה וטעתית כוונתו נוטה קצת דפשיט באמת למיוכא היה ניחא כ"ז דקאי הכל"ז אמ"ש למעלה בלא פלפול דלעיל היה אפשר דמיירי במתגלגל אך עתה קשה היאך פשיט לתיובתא. כל"ז אף דכלאו הכי התוספות מוקי לה במתגלגל פושט במכ"ש לפטורא: **ומ"ש** ועיין לקמן בתוס' כו' חילוק בין קלוטה למטה משלשה או למעלה משלשה כו' והכי מתרצין דר"י אדר"י כוונתו דשם כתבו דמתגלגל גרע וכחילוק שכתב הגאון בין קלוטה למטה משלשה כו' הרואה יראה דאין זה שם בתוספות וכתבו שם חילוק אחר וע"ש:

[א] **ר"יל** דרעגנסבורג היינו כשחוזר בעל האיבעיא ומקשה על הפשיטות מברייתא קשה מאי מיבעיא ליה הא ידע הברייתא ולזה לא תירצו התוס' כלום לענין הגלה א"ו דזה לא קשיא להו שכן דרך התלמוד בכמה

כו' כלים ששבתו בתוכה כו' היינו מחצר לחצר והכא איירי באותו חצר גופא רק גם בבעיא דמבוי לא הו"ל לפרש כלים ששבתו בתוכו דמשמע שקנה שביתה שם כשקידש היום [ובאמת ה"ה שבתו בבית או בחצר והוליאן דרך מלבוש] ועיין: ברש"י בד"ה ואתיוה כו' בבית כו'. יש מניחין בחצר. וצ"ע ליישב כוונתו למה ליה פירושו עפי מלעיל גם בית במבוי מאי עבידתיה דבתים פתוחין לחצר ועוד בכלים ששבתו בבית לכ"ע אסור. ואמרתי דרך ישיבה דרש"י פי' לעיל באיבעי בד"ה מהו לטלטל בתוכה כו' ולהוליא מן החצר לתוכה פשיטא לן דאסור כו' ולמסקנא אף מן החצר שרי בלא עירבו וצ"ע דר"ע [במה שפי' לעיל דפשיטא לן דאסור] בעירבו [מבית לחצר] ומאי דוחקי'. והנראה דר' זירא דמיבעיא ליה מרב אסי ובסמוך קאמר בפשיטות. גם כאן מיבעיא ליה מטעם מידי דהוי אחצר שהבתים ג"כ אוסרין עליה אפ"ה שרי לטלטולי מינה ובה ה"נ לא שנא ולפי"ז מאי פשיט דדלמא אינהו כר"ש ס"ל דחצר ומבוי רשות אחת הן ואין כאן מה שיאסור אבל לרבנן אסור ולא דמיא לחצר שיש לו ד' מחילות כו'. לזה פי' שהיה כאן בית שברשה המבוי כו' בית שברשה כו' והיאך שהביאו מבית למבוי בזה לא קאיירי ואולי הביאו מע"ש רק מה שטלטלו בשבת במבוי גופיה מהאי רישא להאי רישא אף שהיו בתים פתוחין לתוכה דאסרי ודאי אמבוי דבית ומבוי ליכא למ"ד שיהיה חד רשות וליכא למיסרינהו לר"ש טפי מלרבנן ע"כ מטעמא מידי דהוי אחצר דבתים אסרי נמי אחצר ואפ"ה שרי לטלטולי בתוכה וק"ל. והיה ניחא אם אפשר ליישב הטלטול מבית למבוי [דדוחק הוא לפרש דברי רש"י דהביאו מע"ש] ודו"ק. ומ"ש מהר"ש באורך ע"פ שיטת הדעה שהביא הרי"ף ע"ש באורך. וצ"ל אף שהאיבעיא ודאי לא בעי אדבר מצוה [מ"מ אי הוי אסור לטלטל בכלים ששבתו בתוך המבוי לדבר הרשות לא מהני לענין זה דבר מצוה דהעמידו דבריהם במקום מצוה דכאן לא שייך טעם מהרש"א] ע"ש: הא דאמר שכחו משום דרבנן פליגי אדר"ש. ולמ"ש לעיל [ברש"י בד"ה ואתיוה דמיירי מבית למבוי אין לחלק בזה בין רבנן לר"ש] נקיט שכחו בה"א שהיו סבורין שטלטלו דרך רה"ר וכר"א [ולמה דאמר רב אושעיא דמבוי שלא נשתתפו הוי באמת לא כך היה מעשה דלא שכחו]: ברש"י בד"ה לא עירבו כו' מותר כו' כלים ששבתו בתוכו כו'. וה"ה מחצר למבוי למאי דמסיק: בתום' בד"ה ברצון כו' ה"ה דהומ"ל ברצון ר"מ כו'. ושכחו משום רבנן דפליגי במגג לגג. ומ"ש או דרך חצירות מחצר לחצר לפי"ז לא אתי שפיר שכחו דבמחצר לחצר לא פליגי רבנן כמ"ש רש"י פרק כל גגות דף צ"א ע"א. ויש לראות אמאי לא הקשו טפי דהול"ל ברצון רבנן והביאוהו מגגין לחצירות. ושכחו. דר"מ פליג בזה גזירה משום תל ברה"ר. ובתירולם ניחא נמי. ואפ"ל דמשמע להו דחכמים דהכא כיון שלא נזכרו שם בפלוגתא וכן כל מי שלא נזכר שם מסתמא הוא בכלל חכמים שמה וכן ר"א דהכא כיון שלא פליג שמה מסתמא הוא בכלל חכמים וא"כ אם היה המעשה כן לא הול"ל שלא ברצון ר"א הא אף ר"א כיון דלדידיה הוי היתר גמור אין להביאו דרך רה"ר [כמ"ש תום' לעיל בדיבור הסמוך] [א] ולזה אמר כרצון ר"ם או הול"ל כרצון ר"מ כו' באופן שלא יהיה היתר גמור אליבא דר"א גופיה וכן האמת וק"ל: הילוקי בקצרה. למ"ש התום' בד"ה לכלים כו' וכן היה אותו אזמל קשה מאי מסיק רב אשי שלא ברצון ר"א כו' וכפירש"י גלי אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחה שבת דלמא ס"ל כר"א דדוחה רק למאי דס"ל הלכה כר"ש ושרי לטלטל אפילו לדבר הרשות א"כ כיון שיכול להביאו דרך היתר גמור אפילו ר"א מודה [כמ"ש תום' בד"ה ומי שרי] ואפשר ר"א גופיה ס"ל לענין רשויות כר"ש דהלכה כוותיה דמהי תיתי לא יסבור כן הא לא איירי מידי ברשויות כמו כן יכול לומר שלא כרלון ר"ע (ד"א) [ומ"ד אחר] שלא קאמר מידי ברשויות ואף באת"ל שאפשר יסבור ר"א כרבנן מ"מ למה דס"ל לאותן האנשים כר"ש לענין רשויות שפיר מלי סברי כר"א דהכא דמכשירי מילה דוחה ובמאי גלי דלא סבירי ליה כוותיה שיאמר שלא כרלון ר"א. בל"ז מנ"ל דמודה ר"א דדרך היתר גמור דלמא למאי דס"ל דוחה למהר המצוה עדיף וכ"ת מכח וא"ת שבתום' [בד"ה ומי שרי] וכ"ת [בתירוץ] אי נמי י"ל דאי נמי ליתא מתרי טעמי חדא [הא] דקאמר שכחו משום ר"א דפליג עלייהו דלדידיה למהר המצוה עדיף ואף דהלכה כרבנן [דר"א] השתא נמי הלכה כר"ש ואפ"ה קאמר שכחו משום דפליגי. וגם לרבנן גופיה עכ"פ מועיל סברת למהר המצוה להביאו מע"ש בשביל כך דהא לר"א מועיל אפילו לדחות איסור דאורייתא [ולכן לולי ששכחו היו מצריכין להביאו מע"ש לכ"ע כדי למהר] ועוד דהא עיקר המכוון להשמיענו שלא עשו כר"א וקמ"ל אף דשכחו דבמזיד שמא ר"א גופיה לא ס"ל דהא אם לא הביא קאמר [וכיון דנסתר האי נמי מוכח לכאורה מכח וא"ת דמודה ר"א דרך היתר] י"ל דוא"ת יש לתרץ בענין אחר ואין מוכרח יש לומר הראשון מדנקט והביאוהו בשבת מאי קמ"ל בהבאה לא הול"ל אלא [לא] הביאוהו דרך רה"ר בשלמא היכי תימא [שבגמרא] או למסקנא קמ"ל מידי בהבאה [דשרי דרך חצירות כו' כר"ש] כלל העולה דאין מוכרח דמודה ר"א אם יכול להביאן בדרך היתר. יש רצו להכריח ממתניתין דנקיט אם לא הביא ואלו שרי דרך רה"ר אפילו כשיכול להביאו דרך היתר גמור א"כ ממילא ס"ל דאף לכתחלה רשאי להביא בשבת. דזה אינו כלום דודאי בחנם אין ה"א לדחות איסור דאורייתא שלא לצורך רק למהר המצוה וכמ"ש התום' לעיל [ריש ע"א] ושפיר נקיט אם לא הביא דלכתחלה עליו להביא מע"ש אך אם לא הביא דלמא ס"ל למהר המצוה עדיף דרך רה"ר מלסבב דרך עקלתון גגות חצירות קרפיפות וזה פשוט ולכך כתבו התום' גופיה אי נמי דאין מוכרח י"ל הראשון. אך עתה קשה למה הדר מוכי תימא דלמא התם ברייתא ה"ק כשם כו' דר"א מתיר אפילו [דרך רה"ר] משום כדי למהר המצוה ולזה אמר לא מיבעיא דדרך רה"ר אסור [אם אפשר בדרך היתר אלא אפילו דרך גגות דהוא איסור דרבנן לא שרי משום כדי למהר באפשר בענין אחר בהיתר] אבל היכא דאי אפשר בענין אחר לעולם לא העמידו דבריהם במקום כרת. בל"ז אי אפשר לפרש הברייתא כן דה"א גם ר"א מודה בזה כיון דאפשר דרך היתר לא שרינן משום מיהור המצוה אפילו איסור דרבנן אלא בע"כ אותה הברייתא איירי באי אפשר בענין אחר אך עתה נסתרו התירולים זה בזה [אם מודה ר"א באפשר דרך היתר קשה קושיא א' ואם פליג אף באפשר דרך היתר למה הדר מוכ"ת] הכל בל"ז ה"א קושיא א'. תירוץ א' [דר"א פליג אף בדרך היתר]. וקושיא ב'. תירוץ ב' ודקאמר כשם תליא תניא בדלא תניא הא ר"א פליג בתרווייהו. (מכאן ואילך חסרים כמעט ג' שורות הנימוקים מרוב הימים והמעיין יחזירם בפלפולו [ב]) הכל בל"ז ק' ג' תירוץ ב' דאיזמל לא שבת בתוכו וכמ"ש רש"א באורך ברש"י בסמוך וק"ל () לא אתי כרבנן וק"ל אבל זה נסתר מתוספות: בתום' בד"ה ניתקו חצירות כו'. אע"פ שאסור לטלטל מתוכו למבוי כו'. בה"א קודם בואינו דרב לטעמיה דפסק כר"ש:

דף קלא ע"א גמ' מי גרס לחצירות כו'. לא משני בקצרה דבעירבו ניתקו חצירות ונעשו בתים ובתים אסרי וכי ליכא חצירות מאי הוי [דבית אוסר] משא"כ בלא עירבו דחצר איכא בית ליכא וחצר אינו אוסר. דמ"מ ליאסר מטעם דאין המבוי ניתר עד שיהיו בתים כו' לזה צ"ל דזה מיקרי בתים וחצירות וכפרש"י. ומה שלא אמרו בקצרה כיון דאפילו מחצר למבוי מותר כ"ש במבוי גופא ולמה לי האריכות דהוי כנשתתפו [כמו שפירש"י] נראה משום דלא תלוי זה בזה דמחצר למבוי שרי משום דהוי רשות א' לר"ש ולא הוי כמטלטל מרשות לרשות [לאסור אף בתוך ד'] והוי הכל כמבוי אחד ומ"מ בתוכה גופא אפשר אסור לטלטל [ביותר מד"א אפי'] מידי דהוי במבוי גופא לזה מסביר דהוי כאלו נשתתפו כו': ברש"י בד"ה בתים הוא דגרמי ליה כו' ולהצטרך לשיתוף כו' כצ"ל: גמ' מה לעומר שכן אם מלא קצור קוצר כו'. אין להקשות מנ"ל שאר מכשירין דדחי שבת בעומר דלמא דוקא קצירה שהיא בעצמה מצוה. דמה הועלת בקצירה אם לא יטחון וירקד: בתוספות בד"ה לא לכל כו'. ותימה הוא היכי שייך למילף כו'. אין רצונם להקשות פירכא דא"כ הו"ל להקשות פירכא דקאמר תלמודא גופא אי ממילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות ועוד דבה"א דלא פרכינן פירכא קאמרינן דה"ק לא לכל אמר רבי אליעזר כו' ותאמר שלא פרכינן פירכא שגילוי מילתא בעלמא הוא או מסברא כי היכי דמילה נוהג בשבת ומכשירין דוחה ה"כ כל המצות בכלל או מכח קי"ל וכה"ג דא"כ בהתי לחם נמי לא נפרוך פירכא ונילף מעומר [וה"ה ממילה] ולמה ליה לר"א גזירה שוה אלא בע"כ פרכינן פירכא כו'. רק קושית התום' אף אם תמצא לומר שלא פרכינן פירכא מכל מקום היכי שייך כו' דאין לו דמיון דאין במצותן דחיית שבת וגמרא דלא פריך לקמן [דף קל"ב דקאמר וליתי הנך ולינמר מניה] קושית התוספות משום אחרינא בעומר וכה"ג שיש במצותן דחיית שבת. ולהכי נמי לא הקשו התוספות פירכא שכן בידו להפקירן דבה"א קיימינן דלא לכל כו' ולא פרכינן:

(מכאן ואילך נתאכלו שורות שתים ושלש עד סוף המאמר הלזה)

בתום' בד"ה ושוין כו' מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה כדפריך במסקנא דשמעתין דמסתברא כו' כצ"ל וק"ל. ולכאורה אין צורך לכל זה דמביניא מצינו למילף אי לאו פירכא שכן בידו להפקירן וע' בסמוך ע"ב בד"ה אי מעומר כו' [בתירוץ הר"ר פורת] ודלמא זהו הפירכא בעצמו שידע התלמוד [לענין ציצית ומזוזה שכן בידו להפקירן] ואף שאין כוונת הגמרא להודיענו פירכא של ביניינו [כמ"ש הרב פורת] שאני באידך דלא איכפת לן מידי בזה [דלפי האמת בכולהו איכא ילפותא דדחי. ולא חש לעשות ארוכתא מביניינו אבל הכא דקשה אגופא דדינא אמאי אין מכשירין ציצית ומזוזה דוחה הוצרך למיהב טעמא דלא נילף מביניינא]: ע"ב גמ' נפקא ליה מביום הכפורים העבירו שופר כו'. ויום הכפורים גופיה [דתקיעת שופר דוחה שבת] נלמד מהיקישא דחודש השביעי מר"ה. או כיון דדחיא יוה"כ מה לי יוה"כ בחול או בשבת וכל מלאכות האסורים בשבת אסורים ביוה"כ. ועיין ברמב"ן בחומש רק מ"מ דדחיא מכשירין יוה"כ נמי לריך לימוד. יש לכוין תקעו בחודש שופר מיתורא דבחודש [דגבי יוה"כ] מלמד שיהיו כל תקיעות כו' א"כ בכסא ליום דכתיב בחגנו הוא מכוסה למה לי דאי משום דדחי שבת ביום אפילו בשבת הא מלי לאגמורי מהדדי מיתור דבחודש [ג] לזה אמר כי חק כו' לריכותא דתלמודא אי מתקיעת שופר דיוה"כ כו' דאמר מר הקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות כו' כמו שאמרו במ"ר [פ' גג] יצחק יצא חק דרוריא לעולם וק"ל. אי מר"ה משפט כו' שכן מכנסת זכרונות לאבינו שבשמים. מיהו תלמודא לא קאמר רק דבעלמא לא מלי למילף מינייהו [לא על מה דלא יליף ר"ה ויוה"כ חדא מאידך]: ברש"י בד"ה וניתו הנך עומר ושתי הלחם מינה. מדלא פי' בהדיא [ר"ל דלכתוב רחמנא בסוכה בהדיא] כדבסמוך אח"כ [בד"ה ונכתוב רחמנא בהדיא במילה] גם לא הזכיר לולב משמע שהגזירה שוה יהיה עומד ללמוד סוכה מלולב וא"כ מאי פריך הא כיון דאינו מופנה משני לדין ועומר ושתי הלחם לא נכתב תו ליכא גילוי מילתא לחוד [דפירש"י לעיל בד"ה גמר ז' ימים כו'] ולכאורה תלמודא ידע האמת דסוף סוף יש לימוד לשופר ומילה וכה"ג וא"כ יהיו הם הגילוי מלתא ורש"י נקיט בדיבור הקודם כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם כו' לפי שכבר פירש לימודן. ומיהו לא הו"ל לרש"י לפרש כן דעדיין במקום הזה לא ידעינן שום לימוד באחרינא ויותר [משמע ד] פריך ניליף כולהו אחרינא מינה [וע"כ דהיינו שיכתוב בהדיא בסוכה] ועיין. ובפשיטות אומר [כ"ע] דבסמוך מרויחין הרבה ב' גזירה שוה מלה מסוכה וסוכה מלולב משא"כ כאן רק גזירה שוה אחד דז' מופנה מצד אחד [ד]: ואפשר לומר עוד בדרך רחוקה דלולב דדחיא שבת אינו רק ביום ראשון דיום ראשון מורה דדחי שבת וכן הוא ר"פ לולב וערבה ע"ש ואם נלמד סוכה מלולב דיו לבא מן הדין כו' וקושטא דאינו דוחה אלא יום ראשון. ולזה לא מקשה דלכתוב בהדיא בסוכה דא"כ היו דחיות כל הימים שוין דבסוכה לא כתיב ראשון רק ז' ימים וזה אין קושיא דלכתוב נמי ראשון דבלולב איצטריך ראשון משום דבמדינה יום א' ובמקדש ז' [אבל בסוכה לא שייך למיכתב ראשון] מה שאין כן במלה דפירש"י ניל ראשון חובה פריך שפיר ולכתוב בהדיא כו': בתום' בד"ה סד"א כו'. וי"ל דְשְׁמָא כו' כן הוא מנוקד בגמרא שלי: באו"ד למידרש. הסוף דיבור. [מנוקד בגמרא שלי]: בתום' בד"ה קמ"ל ולא ידענא כו'. ר"ל בדרבנן דקיימינן בהו דר"א אילטריך כדבסמוך ד"ה שבעת ימים: בתום' בד"ה שבעת ימים כו' לא הוי לריך למיכתב שבעת כלל כו' דמשמע להו דלימוד דפ"ק דפסחים דלעיל [בד"ה גז"ה] אתיא לרבנן וע"ש:

דף קלב ע"א גמ' ק"ו מהלכה מי אתי כו'. וכן בסמוך ברבי יוחנן פי' רש"י בד"ה ביום כו' ולר"א כו' אלא מקרא נפקא ליה כו' ע"ש [קשה הא לר"א אפשר] דמכ"ש נלמד פקוח נפש בק"ו ממכשירין כיון דאתיא קרא [ביום] למכשירין ולולי הלכה מ"מ אתיא קרא למילה גופיה [ונמלא דשפיר נלמד לר"א הק"ו מקרא או ממכשירין או לולי הלכה ממילה גופיה. וא"כ מאי פריך מרא"ע דלמא סובר כר"א. וכן קשה ארש"י לקמן] ודוחק לומר דלמכשירי פקוח נפש קאמר דהשתא אי לאו הלכה לא ידעינן מכשירי פקוח נפש דאכתי מנ"ל להקשות דלמא רא"ע פקוח נפש ממש קאמר. ואם נאמר דאי לאו הלכה הוי מוקמינן קרא לביום ולא בלילה רק (דלית לן הלכה למילה) לבתר דאשכחן הלכה למילה גופא דדחי שבת מוקמינן ביום למכשירין ולפי"ז מקושר קלת אלא מעתה מחוסר כפרה לר"י דוקא [דלית ליה הלכה למילה. ואפ"ה דרשי' ביום אפילו בשבת לא למעט לילה. מחוסר כפורים נמי] ודו"ק: כל פילפולא דר"ל לריך לראות קלת היאך ניחא ליה בלא"ה דהא ביום ולא בלילה נלמד בלא"ה מביום לאתו וק"ל: בתום' בד"ה הוא כו'. תפסו כאן דאזלא לכ"ע. דלעיל [בר"א] י"ל דהכא דוקא לר"א קאי [והך דת"כ לרבנן]: באו"ד דסמך אבן כו'. ובן שמונת ימים והוי"ו דוביום אתיא חד לבזמנו וחד לשלא בזמנו: בתום' בד"ה הא אהדרי' קרא כו' וקשה ואמאי לא קאמר דאהדרי' קרא כו'. הלשון אינו

באור

כמה מקומות ששאלנו לדעת מה ישיבו ואם הלכה כברייתא אבל הכא מקשו דמשמע דפשיטא ליה דאין קורין וזה אין ה"א כלל שיהיה פשיטא להיפוך מברייתא שהביא הוא עצמו ועיין במהר"ם:

[א] לכאורה אינו מובן כלל דא"כ מאי הקשו השתא או דרך חצירות מחצר לחצר דאמאי הוי שלא כרצון ר"א דהא הוי דרך היתר גמור לכ"ע וליכא מאן דפליג במחצר לחצר כמ"ש רש"י פ' כל גגות. ובאמת שכבר הקשה לעיל בסמוך על קושיא דדרך חצירות דלפי"ז לא אתי שפיר שכחו והיינו לא"כ שבדיבור הקודם וה"ה דקשה לתירוצא קמא דדרך היתר מודה ר"א:

[ב] מ"ש קושיא ב' תירוץ ב' כפי הנראה דכוונתו דאם נקשה קושיא ב' למה הדר מוכ"ת דלמא ברייתא באפשר בהיתר לזה קאמר די"ל תירוץ ב' נראה דהיינו דקמסיים ודקאמר כשם תליא תניא בדלא תניא. דהא ר"א פליג אתרווייהו והיאך שייך לומר כשם. אלא דע"ז קשה השתא נמי לאוקימתא דגמרא אמאי הוי תלי תניא כו'. והוא ניכהו ממה דתסורי מיחסרא. ומ"ש אחר כך הכל בל"ז ק' ג' תירוץ ב' לפום ריהטא נראה דלריך לומר קושיא א' תירוץ ב' דאיזמל לא שבת בתוכו ואינו מותר אף לרבי שמעון רק לדבר מצוה וכמ"ש מהר"ש וא"כ לא קשה קושיא א' דזה לא הוי דרך היתר כיון דלדבר הרשות אסור אבל זה נסתר מתום' דמוקי לה בכלים ששבתו בתוכו. וכבר כתבנו התנצלותנו על אשר לא באנו להשלים חסרון מגוף הפלפול:

[ג] היינו לסברת או כיון דדחיא יום הכפורים כו' שכתב לעיל בסמוך דשפיר איכא למילף ראש השנה מיום הכיפורים אף לענין דדחי מכשירי שופר שבת:

[ד] נראה דר"ל דבפשטות בלא הך דלעיל לא קשה מי דחק לרש"י לפרש כאן בענין אחר מבסמוך משום דהכא אין מרויחין אי יכתוב בהדיא אבל למה שהקשה דאי לאו בהדיא ליכא גילוי מלתא רק דאינך דלקמן יכתב ויהיו גילוי מלתא א"כ יפרש דפריך לכתוב בהדיא ונילף כולהו דמרויחין הרבה:

מדוקדק דמשמע אלו קאמר כן היה ניחא הא א"כ הדרא קושיות ר"ל לר"י לדוכתא וק"ל : **בתוס'** בד"ה תניא כוותיה דר"י כו' אע"ג דר"י אית ליה הלכה לר"א כדפי' בקונט' והך ברייתא דדרשי ביום אתיא אפי' [א] לרבנן דביום איצטריך למילה כו' כן הוא מוגה בגמרות שלי ודבריהם מבוארין בפשיטות דלא כר"נ בר יצחק לא הוי דר"נ בר יצחק גופיה אפשר ס"ל לימוד דביום כו' ומ"מ לא שייך לומר תניא כוותיה דר"נ בר יצחק דהא הוא לא הזכיר לימוד דביום ואולי ס"ל הלכה אבל כר"י אתי שפיר . אבל עכ"פ הוי דלא כרב אחא בר יעקב דמברייתא שמעינן דשמיני ימול בלא ביום ליכא לימוד כלל דאדרבה דלמא מחלליה חוקא ושמיני ימול חוץ משבת ש"מ בהדיא דמשמיני ימול ליכא למילף מידי ורב אחא בר יעקב משמע ליה שמיני ימול ללימוד . ואותם שאין להם מוח בקדקדם מפקפקין דלמא למילה עצמה לא משמע ליה להברייתא ללימוד אבל למכשירין מלי לילף מני' [ור"א בר יעקב אמכשירין קאי כמ"ש לרנב"י] והבל יהבלון . גם מפקפקין דשמעתין משמע דלימוד דרב נחמן ב"י ור"י ורב אחא בר יעקב הולך הכל על מילה גופא כו' ואין בזה ממש דכיון שיש לן ב' לימודים נוכל ללמוד אח"כ כאשר נרצה : **בתוס'** בד"ה מה צרעת כו' תימה ולימא ק"ו איפכא . א"ל דידע מקרא דצרעת דוחה עבודה כמ"ש בד"ה הדר דהא הך ברייתא סיימא או אינו כו' דלמא משום גברא דלא חזי ש"מ דלית ליה קרא כמ"ש [בדיבור הנ"ל] דלרבא אין צריך קרא : **ע"ב גמ'** שכן יש בה עונשין כו' . ואין להכניסו בק"ו : [ב] דפירכא הכתובה בתורה הוא . ובק"ו דברייתא הראשונה א"ל מילה שלא בזמנה יוכיח דדוחה צרעת ולא שבת דהוא גופא נלמוד בק"ו זה [שידחה שבת וכך כתוב במהרש"א בביאור יותר עיין שם] : **גמ'** מילה בזמנה לא צריך קרא כו' . וכמ"ש התוספות בד"ה רבא אמר בהם אינו ענין ובה"א דברייתא נקיט קרא דביום השמיני כיון דלא יליף מבשר רק עשה [דוחה] לא תעשה הו"ל להפום עשה דמילה שלא בזמנה המול לכם כל זכר רק בה"א מ"ש דבא להורות לנו שעשה דוחה ל"ת וכן באידך ומשום מסקנא דברייתא דיליף מבשר וק"ל : **גמ'** נגעים טהורים מאי איכא למימר . דמוזהר מלקוץ ואינו מחוסר טבילה כשילך הבהרת כי אינו מטמא רק אסור מלעבוד כל זמן שהוא עליו [ואפ"ה אסור לקוץ ע"כ שצרעת חמירא] : **בתוס'** בד"ה הדר אמר כו' ל"ל דגרסינן רבה הכא כו' . ואיהו מפ' לאו אינו דלעיל כלשון ראשון שכן יש בו עונשין כו' [לנוסחא ישנה דגרים אי נמי] או כפירכת התוס' לעיל בדבור הקודם ורבא דלעיל מפרש או אינו דבהך ברייתא כלישנא אחרינא וכמ"ש התוספות בסמוך : **באד"** ועוד נראה לרשב"א כו' . אפ"ל בהסברתו דודאי מתחלה דהוה משמע להו דאם טעמא משום חומר דצרעת דוחה כו' כגון לרב ספרא דלא אמרינן כלל סברת גברא לא חזי לזה הוצרכו לומר שישנו קרא כו' אך עתה שאפשר לומר הכי והכי לזה אף שאין קרא מ"מ י"ל דצרעת דוחה עבודה והתורה לא הוצרך לכתבו משום דסמכה עצמה שהגהנו מ"מ נאמר צרעת דוחה משום סברת גברא לא חזי אבל אפשר דהאמת של התורה דצרעת חמירא לא משום גברא לא חזי רק אף אם חזי רק לא הוצרך לקרא יתירא לכך דאנחנו נדע מכח סברא.גברא לא חזי משא"כ קודם הרשב"א חשבו לרב ספרא סברת גברא לא חזי אינו סברא [לומר] או משום גברא לא חזי או משום חומר בעצמו לזה ז"ל לסכא כו' רק בתחלה הבינו דסברא חדא מוחלטת לרבא גברא לא חזי ולרב ספרא חומרא ולזה הקשו מתחלה ועוד למה כו' אימור דעבודה דוחה צרעת כו' דא"ת שיש כאן לימוד א"כ בהכרח מדאיצטריך לקרא נשלל סברת גברא לא חזי דהא לרבא אין צריך קרא [וקשה מברייתא דלעיל] לזה תירצו שישנו קרא וגרסי' כאן רבה ולעיל רבא אבל לרשב"א אף דנ"ל עכ"פ נמי דגרסי' לעיל רבא וכאן רבה [דהא לרבא ע"כ סברת האו אינו דברייתא דלעיל היא סברא מוחלטת דהא מינה יליף בק"ו דמילה בזמנה דוחה צרעת] מ"מ י"ל דאתי שפיר הכל לרב ספרא כו' ודו"ק . עכ"פ צריך הסברת מאי ז"ל הכא כו' שייך כאן דמ"מ מאי פריך או אינו כו' דלמא צרעת חמירא הא ממ"נ הק"ו דמילה דוחה צרעת הוא בתוקפו דא"ת סברת גברא לא חזי ליכא כאן פירכא ואם לא תאמר הוא גופיה כמי נילף ועיין : **בתוס'** בד"ה האי עשה כו' . וא"ת והא קיי"ל כו' נגמר ממילה בצרעת כו' . לא הקשו מסבת דמילה דוחה אותה שהוא ל"ת ועשה ועיין ברים פרק קמא דיבמות :

דף קלג ע"א גמ' ואביי אליבא דר"ש האי בשר כו' . ולא מקשה האי לעשות ודוחק לומר שיהורץ ג"כ במתכוין לעבור . אפשר לומר כמ"ש התוס' לעיל בד"ה האי עשה לעשות היינו עשה : **גמ'** ואי איכא אחר . עיין בזה בטור בהלכות מילה סי' רס"ו בשם ר"א הלוי שהאב אסור למול בשבת בדאיכא אחר ע"ש ולכאורה הא כ"ז הולך בה"א אבל למסקנא דמודה ר"ש בפסיק רישה מתכוין ושאינו מתכוין שוה דו"ק היטב ועיין בת"ה באורך בזה [ג] : **ברש"י** בד"ה ה"ג לעשות אותה בשיב כו' בגמ' שלי מוגה ע"ש ולכאורה מוגה בטעות : **ברש"י** ואי איכא אחר כו' ולא ליקו אב להתם כו' . לפי"ז לא שייך [הכי] פירכות תינח גדול כו' ואי איכא אחר כו' [דלפירש"י דאין היתר באיכא אחר רק בדלא ליקו להתם להכי לא שייך להקשות לעיל בגדול ואי איכא אחר] : **גמ'** רבא אמר כו' דאתיא מק"ו כו' . נראה דתחלה אמר מנא ה"מ משום דס"ד די"ט אינו רק ל"ת ויבא עשה וידחה כו' משא"כ בשבת שיש בו כמה לאוין ועשה [איצטריך לעיל רבויא אפילו למילה בזמנה דדחי] אבל רבא דס"ל די"ט נמי עשה ול"ת וכמ"ש התוס' לעיל פ' במה מדליקין [דף כה ע"א בד"ה ולא מילה] וגם הוא מצריך לימוד מיוחד למילה משא"כ אינך דממילא משתמע נמי מילה מינה לזה הוצרך לומר משום דאתיא בק"ו . אך הק"ו ליכא ק"ו דרבא ס"ל משום דגברא לא חזי עיין בזה בתוס' במה מדליקין [בדיבור הנ"ל שהקשו זה] ול"ע : **גמ'** והו"ל י"ט עשה ול"ת . לוי"ל שכתבו התוס' בסמוך לעיל ע"ב בד"ה האי עשה נקשה דאכתי נילף מילה שלא בזמנה דדחי ל"ת ועשה די"ט ממה דדוחה מילה שלא בזמנה עשה ול"ת דצרעת ואולי יש לפרוך דלמא י"ט חמירא מטעם מה ועיין בהרז"ה ובפרק קמא דיבמות : **בתוס'** בד"ה ואביי אליבא דר"ש כו' ולאביי נמי כו' . משום דתלמודא לא קאמר רק הא דרבא ורב ספרא תנאי דרב ספרא ודאי תנאי אבל אביי מני סבר ככ"ע דאף דהק"ו הוא טוב מ"מ לא מוקמי אמילה שלא בזמנה רק אבזמנה דמלתא דאתיא בק"ו כו' [עיין במהרש"א] : **בתוס'** בד"ה ותנן נמי גבי פסח כו' מ"מ לאלומי פסקא כו' . ומכח סברא שהזכירה גמרא שיש בזה ואין בזה [דפסח בכרת] ואפ"ה פסק כן מכח זה מיקרי אלומי פסקא [דאי משום דבשני המקומות פסק כן בשביל מילה לא הוה צריכא תלמודא למימר הגריטותא] :

סליק מסכת שבת

באור

[א] **אף** אם נאמר דכוונתו כמ"ש מהרש"א דמאי אתיא ברייתא בין כר"א ובין כרבנן מ"מ לא יתכן כ"כ מלת אפי' ויותר נראה דמלת אפילו ט"ס הוא ומפרש כמ"ש מהרש"א : [ב] **היינו** לנוסחא ישנה דגרים אי נמי דללשון ראשון שכן יש בו עונשין כו' היינו דאיכא למיפרך ואין ללמוד לזה קאמר ואין להכניסו בק"ו כו' :

[ג] **שיישב** דברי הטור שבלא"ה דבריו צריכין תיקון כמ"ש דאב אסור דהוי פסיק רישיה דכוונתו לתקן אבל אחר אין כוונתו לתקן דאינו מוכן כלל דפשיטא דגם אחר מכוון למצות מילה כמו האב והאריך לפרש שם דברי הטור בעה"ת וממילא מיושב קושית מהר"מ שי"ף עיין שם :

הגהות הגאון הגדול כו' מהור"ר שלמה איגר זצ"ל נקראות בשם גליון מהרש"א

דף ג ע"א תוספות ד"ה שניהם כו' דאין סברא. ע' לקמן נ"ג א' תוספות ד"ה חד למעוטי :

שם גמרא וכי אומרים לו לאדם. ובת"ר כ' דבת"ע ליכא כלל מ"ע דלעולם בהם כו' וע' בס' קצות החושן סוף סימן קע"א ע' חדושי אנשי שם שבת פרק שמונה שרצים על הרי"ף בהא דמפקחין פ"ג בשבת ובבאר היטב א"ח סימן ש"ה סקי"ה בשם ת' נחלת שבעה סימן פ"ג וש"ע שם סי' ש"ו ובט"ז ובמג"א שם :

דף ד ע"א גמרא ואידכר מי מחייב והתנן. עי' בס' מנחת אהרן לסנהדרין עלה ס"ג ע"א דבור כמתחיל ואגב : **שם** גמרא והא בעינן עקירה והנחה. עי' לקמן סוף דף ז אמר רב חסדא נעץ קנה כו' ובהר"ן כאן ושם : **שם** גמרא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא . עי' ת' בשמים ראש בהגהת כ"ד סימן ל : **שם** תוספות ד"ה קודם שיבוא ותי' ריב"א דאם לא התירו. עי' ביו"ד סי' רל"ב סעיף ט' ועי' מהרי"ט ח"א סי' כ"א : **שם** תוס' ד"ה אבל למטה או של בעה"ב לא שייך קלוטה. עי' בא"ה א"ח סי' כ"ה ס"ק ח :

דף ה ע"א גמרא אלא אמר רבא ידו של אדם חשיבא . עי' גליון לקמן ח' א' :

שם ע"ב גמרא א"ד בתר כלי אזלינן. ע' נזיר ס"ד ע"א ופסק שם הרמב"ם פי"ד ה"ד מאבות הטומאה שרץ בכלי והכלי צף ע"פ מים היה הטומאה מונחת וספיקה טמא ולשון הגמרא שם הפוך דאיתא שם בתר כלי אזלינן כמונח על גבי קרקע.רש"י. ומיהו הכוונה אחת :

דף ו ע"א תוספות ד"ה כרמלית אינו לא כרה"י ולא כרה"ר.ומלשון ארמלתא שאינה לא בתולה ולא אשת איש. ר"ן :

דף ז ע"ב תוספות ד"ה ואם דבעי שיהיה מחיצות אבל לענין רש"י ברשות מיוחד שאין הרבים נוקעים בו סגי. הר"ן ריש סוכה עלה רל"א ריש ע"ב :

דף ח ע"א רש"י ד"ה מכתפי עילויה בין רחב ובין קצר. דהוה כמו ידו של אדם דחשיבא כד' על ד' לעיל ה' א'. ר"ן :

שם תוספות ד"ה שבעה ומחצה ומחיצות לא חשיבו אלא. עי' רש"י עירובין ה' א' ד"ה ומאן דאמר ד' כבר קורה :

דף ט ע"ב תוספות ד"ה בתספורת ושרי סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלה. ר"ל זמן מנחה קטנה וע' בב"י סימן רל"ב ד"ה ומ"ש רבינו דלרבינו תם אם ר"ל עד זמן דוקא או ה"ה סמוך למנחה קטנה :

דף י ע"א תוספות ד"ה טריחותא אבל לדידן . עי' מהרש"ל :

שם ע"ב גמרא דאמר אסור לאדם שיתן שלום. בב"מ פ"ג ה"ה מהל' ק"ש תמה למה השמיט רמב"ם דין זה :

דף יא ע"א גמרא דאמר רב יהודה נוח אדם תעניתו . עיין לקמן כ"ד א' תד"ה תעניות : **שם ע"ב** גמרא רבא אמר היא גופא גזירה . עי' בהר"ן פ' המצניע עמ"ד בד' צ"ד ע"ב אימר דפטר ר' שמעון מחיוב חטאת :

דף יב ע"א תוספות ד"ה שמא יהרוג. את עפר הארץ והיה לכנים. אבל ילפינן מ"ש עוד שם ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ דר"ל כל עפר הארץ היה כנים הרגיל באדם ובבהמה שינוי טבע העפר שרגילה להוציא שתורה הקופצת ועי' פי' אוה"ת על התורה שם :

דף יג ע"א תד"ה ופליגא כו' מכ"ל דפליגי דלמא. עי' ת' זרע אברהם יו"ד סי' ה' עלה נ"ו א' ד"ה הגס הלוס : **שם** גמרא עולא כו' הוה מנשק להו.עי' רש"י קידושין ריש ד' פ"ב ובש"ך יו"ד סימן קנ"ז סק"י ובהגהת ש"ע אה"ע סימן כא סעיף ה' :

דף יד ע"א גמרא א"ל רבא מאי נפקא מינה הא קטבלי. ע' בס' מנחת אהרן לסנהדרין עלה פ"ח ע"א :

דף טז ע"א גמרא כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאים. ע' פירוש המשניות לרמב"ם פ"ד ממקואות משנה ג' ובפ"ו ממקואות ה"ב דגם סילון של מתכות אינו פוסל את המקוה אם אינה בית קיבול לא כהטור סימן ר"א עלה קפ"ט ע"א ובב"י שם והגש"ע שם סעי' לו : **שם ע"ב** תוספות ד"ה אחד כלים כגון כלי עץ שהן יתרים . ק' הא בר"פ ט"ו דכלים והן מחזיקין ארבעים סאה תנן ומאי מלת יתרים שכתבו הכא . תוי"ט רפ"ד דמקואות :

דף יז ע"ב גמרא אמר ר' יצחק גזרו על פיתן משום שמנן . ע' בע"ז פרק אין מעמידין ל"ז ב' תוספות ד"ה והשלקות . ובאשר"י פ"ב דביצה סימן י"א :

דף יח ע"א תוספות סה"ד אבל כו' שמא יגבל ביו"ט . או נ"ל בנתן מים בעי"ט דנתינתו זהו גבולו וכבר נתגבל מעי"ט . אשר"י במסכת ביצה שם וע' בב"י א"ח סוף סי' תק"ז ישוב לקו' תוספות : **שם** תוספות ד"ה ולימא מר . אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן . עי' במג"א סימן רנ"ב ס"ק כ' : **שם ע"ב** תוספות ד"ה דמפקרא . אף על גב דאמר . ועיין תוס' ב"מ דף ל ע"ב ד"ה אפקרה :

דף כא ע"א גמרא כבתה זקוק לה . עי' ת' שבו"י ה"ג סימן ל"ט : **שם ע"ב** גמרא מאי חנוכה . עי' ת' בתי כהונה ח"א ריש קונטרס ג ביה ועד : **שם** וכשנגברה מלכות . עי' תענית י"ח ב' דתניא ניקנור כו' :

דף כב ע"א גמרא וכלבד שלא יתכוין . עיין ביצה ל"ד ב' תוספות ד"ה מלמטה :

שם ע"ב תוספות ד"ה מאי הוה . אפילו בקינסא שרי . ול"ע דברי נידה לדרך פ' בהעלותך דף קס"א ע"ב ת' שער אפרים סימן מ' : **שם** תוס' ד"ה דאיבעיא להו ונפקא מיניה . להמרדכי והוא כהגש"ע א"ח סי' רפ"ג סוף סעיף י' (לי')[יש]כ"מ אחרת ועי' מג"א סי' תער"ה סק"ג וע' ת' בית יעקב סי' נג :

דף כג ע"א גמרא אשה ודאי מדליקה . להוציא אחרים . מג"א תער"ה. (ועיין ת' מהר"ש הלוי סימן כ"ד) ובמג"א סימן תרנ"ט ס"ק ה': **שם** רב אויא אמר מלא תסור . עיין בתוספות ר"ה לג א' ובגליון שם : **שם** מתיב רב עמרם כו' ומברכין עליו ומזמנין עליו . ע' ש"ע או"ח סי' קנו ובב"י שם בשם רשב"א ועיין תוס' ישנים כאן . ועי' בד"מ אות א' : **שם ע"ב** גמרא לפי שאין שורפין קדשים בי"ט . עיין רש"י לקמן ריש פ' מפנין ובר"ן שם :

דף כד ע"א גמרא איבעיא להו כו' או דלמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה . עיין בתוספות מגילה כ"ב ריש ע"ב וע' ערכין דף י' ריש ע"א : **שם ע"ב** תוספות ד"ה לפי שאין שורפין . ואומר ריב"א כו' א"כ הבערה זו אינה לצורך . עיין בהר"ן לקמן פ' תולין ד"ה ודאמרינן יתעסקו בו עממין בגמרא דף קל"ט ע"ב :

דף כה ע"ב תוספות ד"ה תתן לו . לא לכתוב אלא תתן . נ"ע מדבריהם פסחים דף ל"ב ע"ב ד"ה ואין נתינה . ועי' מל"מ פ"ו ה"ז מהלכות מתנות עניים ד"ה שוב ראיתי וביבמות פ"ט ב' בגמרא שאני הכא דמדאורייתא כו' :

דף כו ע"א תוספות ד"ה אין מדליקין בטבל טמא . דהנאה של כילוי אסורה לזרים . . עי' ת' נודע ביהודה חלק א' עלה כ"א ע"ד בהגה"ה :

דף כז ע"א תוספות ד"ה וצולה של עזים . והיא מקרי שער ולא צולה . עיין חולין דף קל"ז ע"א אלא מעתה צולה של עזים ועי' שעה"מ פ"ג מיו"ט עלה ל"ט ע"ג סוף ד"ה ודע : **שם ע"ב** רש"י ד"ה לכסות לילה . כסות המיוחד ללילות . נ"ע במנחות דף מ ע"ב פירש"י בעצמו ד"ה ה"ג ר' זירא דאכסות יום קאי שמתכסה בו בלילה . ועי' שעה"מ הל' ציצית : **שם** גמרא של פשתן משתלבנו . עיין בהר"ן פ"ק דסוכה עלה רל"ו ב' ד"ה אמר ר"י כו' :

דף כח ע"א גמרא תחש שהיה בימי משה . רש"י בפ' התומש כ' תחש מין חיה הוא וק' הא הכא לא הכריעו בו חכמים ועי' ת' בית יעקב סימן מ"א שהאריך הרבה :

שם ע"ב גמרא והאמר אביי ש"ין של תפילין . עי' ת' נודע ביהודה ת"א סימן א' דף כ' ד"ה והנה ע"ב : **שם** גמרא אלא לרצועות והאמר רב יצחק . עי' בתוס' לקמן ס"ב א' ד"ה ש"ין של תפילין וע"ש בהר"ן :

דף כט ע"א גמרא אמר רב יהודה אמר רב כו' ורבי שמעון מתיר . ע' ביצה ב' א' תוספות ד"ה קא סלקא אדעתין : **שם** תוספות ד"ה אכלן . לכך חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתו עליהם . עי' שעה"מ פ"ג מהל' יו"ט ה"ב עלה ל"ט ד"א ע"א סוף ד"ה ועוד נ"ל : **שם ע"ב** גמרא מוכרי כסות מוכרין כדרכן. ובלבד . ע' בב"י א"ח סי' י' עלה ת ע"ד . ודמי למוכרי כסות כו' אע"פ שנהנה לא קרינן ביה לא תלבש . ה"נ (לענין ציצית) לא קרינן ביה אשר תכסה בה : **שם** תוס' ד"ה ובלבד . ובענין דלא הוי פסיק רישיה . ע' בהר"ן תולין פלה רכ"ח גבי בשר שתוטה שמן שנאלאו עם בשר נבילה . ועיין בהר"ן סוף פרק שמונה שרצים ד"ה ואין אלו ראיות . ובס' מעדני יום טוב על הרא"ש מס' נדה הלכות כלאי בגדים סימן י"ח אות ע' :

דף ל ע"ב גמרא הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו . עיין בהר"ן פ' המצניע עמ"ד בדף כ"ד ע"ב האי שכבא דהוה בדרוקרא :

דף לב ע"ב גמרא תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם . עיין בתוס' זבחים כט ע"ב ד"ה אלא אם כן ועיין בכ"מ ריש הל' מילה הלכה ב' :

דף לד ע"א מתני' אבל לא מעשרין את הדמאי . עיין חולין דף ז ע"א תוספות ד"ה ודלמא : **שם** תוס' ד"ה . שניהם קנו . וקשה לרשב"א דרבי יוסי לית ליה התם . עי' ת' נודע ביהודה ת"א עלה ס"ט ע"ב וע"ג :

דף לה ע"א רש"י ד"ה טהור . מלקבל טומאה וטובלין בו . מהרי"ט בתשו' (ח"ב סימן י"ז עלה ט"ז ע"א דפוס פיורדא) תמה על זה דהא בל"ז אינו מקבל טומאה . דכלי גללים וכלי אבנים אינם מקבלים טומאה . גם לענין פיסול המקוה אף דכלי אבנים פוסלים . היינו כשתקנו בתחלה אבל אבן שתולדתו עם בית קיבול לא ע"ש :

דף לו ע"א גמרא אמר אביי אף אנו נאמר כובלילא בי כסא . ומתני' חולין פ"ג מ"א דקתני המסס ובה"כ ולפי סדרן הו"ל בה"כ והמסס . כמ"ש התוספות יו"ט שם . היינו דנשנית קודם שנשתנה . בתוס' חדשים שאלל משניות :

דף לו ע"ב תוספות ד"ה נפקא מיניה . ואין כותבין שם מדינה בגט . ע' גיטין פ"א ד"ה ושם עירו : **שם** תוס' ד"ה לא יתן . וקטנה היא מוספת הבל יותר . וע' יותר ביאור בהר"ן :

דף לט ע"א גמרא אמר להו הביא תולדות אור היא. ע' חולין ח' א' תוס' ד"ה כתמי טבריא: **שם** תוס' ד"ה כל כו' פי' שנתבשל. ע' בגליון לקמן קמ"ה ב' ובתוס' פסחים סוף דף מ': **שם** בא"ד דוקא תבלין שהן. וקאווי שהוקה אין דינו כתבלין ת' ג"ו כלל ג' עלה כ"ו ד"א ע"ב:

דף מ ע"א גמרא ואי מכללא מאי דלמא ה"מ במתניתין. עיין מל"מ פ"א ה"ח מבית הבחירה:

דף מג ע"א גמרא אמר ליה טבל מוכן הוא אצל שבת. שאם עבר ותקנו. עיין תוס' ביצה דף ו"ו סוף ע"א: **שם** תוס' ד"ה טבל. אמאי יאכל נימא מיגו דאתקצאי לבין השמשות. ע' ביצה ל"א ב' תוס' ד"ה ונפחת. ובסוכה יו"ד ב' תוספות ד"ה עד מוצאי יו"ט: **שם** תוס' ד"ה כופה כו' כל הכהו. ע' ע"ז מ"ב ב' תוספות ד"ה הכא:

שם ע"ב גמרא רב חיננא בר שלמיה משמיה דרב אמר. מניח עליו ככר. עיין בהר"ן פ' המצניע ובסוף פ' נוטל סימן כ"א:

דף מד ע"א גמרא ר"מ אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מנר שהדליקו בו בשבת. ע' בהר"ן פ' הבית לקמן ד"ה ואחרים אוסרין:

דף מה ע"א גמרא אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצמוקים. עי' ריש ביצה תוספות ד"ה דלמא:

דף נא ע"ב תוספות סה"ד אין כו' וכל הזהיר בו תנא ע"ב. בברד מעורב במים. אבל לרחוץ בשלג לבד שהתחילו בו התוספת אסורה נמי איכא ת' ג"ו ח"א בא"ח כלל ג' סימן י"ד עלה ס"ה ד"א ריש ע"ג:

דף נב ע"ב תוספות ד"ה היא כו' וי"ל דאין. צ"ע בתוספות סוכה י"ב ב' ד"ה מהו דתימא:

דף נו ע"א תוספות ד"ה ליקוחין. ושריא לבעל וה"ה לבועל. ע' כתובות גמרא ט' א' מעשה שהיה מ"מ לא אסרוה אונס הוה. ועי' ב"ש סימן י"א ומל"מ פ"ב מסוט' הי"ב: **שם** גמרא קיבל דוד לשון הרע. ע' עקידה פ' מצורע עלה ס"ו ע"ד:

דף ס ע"ב גמ' בשבת מאי טעמא דאיכא כינופיא. מל' לשוד ולכפן ישחק איוב ה' כ"ב והוא הספוך כמו מלתעות כפירים מן ומאכלות מתלעותיו: **שם** תוספות ד"ה השתא חמש שרין. ע' מל"מ בשביעי לשמיני מהלכות לולב. ועיין ע"ז ריש דף מ:

דף סב ע"א תוס' ד"ה והתניא. הכא לא שייך למגזר דאפילו. עי' שעה"מ פ"ה מיו"ט ה"ד עלה מ"ו דף א' ע"א ד"ה ונלע"ד עיין שם סוף הדבור: **שם** תוספות ד"ה והילופיהן. אומר ר"ת דאחיזב. עיין בהר"ן ד"ה ואיכא דיליף: **שם** גמרא דמתופה עור. ה"ה במתופה בד"א כמו בתפילי' דאוחזן בבגדו ונכנס. ת' שבו"י ח"ג סימן פ"ג: **שם ע"ב** רש"י ד"ה אנשי כו' מדברים בלשון גאוה. לא הדריכוהו בני שחן איוב כ"ח ח מלך על כל בני שחץ שם מ"א:

דף סד ע"א תוס' ד"ה מידי כו' דמ"מ שייך. עי' מים חיים. ות' בית שלמה למהר"ש חסין עלה קנ"ט ע"א: **שם ע"ב** מתניתין ובפאה נכרית. נזיר כ"ח ב' א"ל אסבר בפאה נכרית וע"ש מה שנדפס בגליון ועי' ת' יעבץ סימן ט' ות' באר שבע שאחר החדושים סימן י"ח עלה ע"ב ד' א' ועי' ש"ע אה"ע סב"א ס"ב ובב"ש סימן קט"ו ובמג"א סי' ע"ה סק"ה:

דף סה ע"א רש"י ד"ה ומפני כו' ומפני הטיט. בהר"ן הל' נדה רנ"ב ע"ב הקשה ע"ז דה"א מתלאות הוי כלי המקבל טומאה ואין טובלין עליהן ופירוש דמשום לניעותא עביד להו למחיצות: **שם ע"ב** גמרא. ועביד להו מקוה ביומי ניסן. עי' גליון בכורות נ"ה ב' ו': **שם** תוס' ד"ה שמא ירבו. וא"ת כו' לימא קמא קמא בטיל. עי' בב"ק ק' ב' בתוס'. ובכורות כ"ב ב' בתוס':

דף סו ע"ב גמרא אמר רנב"י נפל פותיא בבירא. עיין מג"א סוף סימן קנ"ה ובתשובת ח"צ סימן ט"ו:

דף ע ע"א תוס' ד"ה על כולן. פירש בקונטרס משום דהוה ליה. עי' בספר מעין החכמה על מצות עלה יז ע"ב בסדר א"ב אות סמ"ך:

דף עא ע"א גמרא קצר וטחן כו' ושגגות מלאכות מהו שיצטרפו. עיין בתוס' שבועות ריש דף יח: **ע"ב** גמרא איתמר אכל. עי' בת' מהרי"ו נרב סימן כ"ב שהאריך לבאר דברי רמב"ם בזה:

דף עג ע"א גמרא ובלעו מתא"כ בשבת. עי' ספר מק"ח על הל' פסח סימן תלא ריש הל' בדיקה וביטול לו דכ' כשאסרה התורה דבר שאין בו מעשה גם מתעסק חייב. והוכחתו ממג"א סימן קל"ד סק"ה: **שם ע"ב** רש"י ד"ה דקניב כו' מן המחובר. עיין לקמן קי"ד ב' תוס' ד"ה אלא: **שם** גמרא א"ר אבא כו' וא"ל אלא לעפרה פטור. עיין רש"י ביצה ט' ב' ד"ה וממאי כו' דליכא לד איסור ובתוס' שם ח' א' ד"ה ואינו צריך ובה' גל"ת על רש"י הנ"ל:

דף עד ע"א תוספות ד"ה בורר וי"ל דהתם כו' כוה אוכל מתוך פסולת. עי' לקמן קמ"ד ב' ד"ה אולב וע"ש בר"ן: **שם ע"ב** בתוס' ד"ה התי כו' שייך טחינה. עי' קי"ד ב' תוס' ד"ה אלא: **שם** גמרא אמר אביי האי מאן כו'. ואי תייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות. עיין תי"ט בפרקין משנה ב':

דף עה ע"ב גמרא היינו מולח והיינו מעבד. עי' בהר"ן סוף ע"ג מ"ש או מולח כו' בו משום בישול ועי' שעה"מ פ"ח מחמץ ומצה הכ"ד עלה ס"ה ע"ג: **שם** גמרא. רבא אמר אין עיבוד באוכלין. עי' מנחות פ' הקומץ כ"א א' על כל קרבנך תקריב מלח. תקריב אפילו בשבת. ועי' מל"מ פי"א משבת ובשעה"מ פ"ג מיו"ט ה"ד עלה מ' ע"ב וע"ג ועלה ס"ה ע"ג ד"ה ולדעתי:

דף עו ע"א גמרא הואיל ויכול לקרוס. ומכאן ס"ל לרא"ה דבזית איסור שנפל לסיתר גלול דמשערים בששים זיתים היינו בששים רביעית. והאק עליו הר"ן פ' ג"ה בסוגיא דירך שנתבשל בה ג"ה: **שם** רש"י ד"ה על כזית כשיעורות הוי רביעית. ודווקא יין אבל בשר דתפוס כשנעשה גלול נפחת ממה שהיה. תבואת שור סי' ל"ו ס"ק מ"ב:

דף עז ע"א בתוספות ד"ה הואיל כו' אית ליה משום דרשה. ובתוספות סנהדרין שם עמדו בקושיא דא"כ גם בדם השרץ נבעי דאם יקרוש יעמוד על כעדשה. עי' ע"ז ל' ב' תוס' ד"ה ומטמאה טומאה חמורה:

דף פ ע"א תוספות ד"ה אבל פיסלא לא. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סי' קנ"ח:

דף פה ע"א תוספות ד"ה לא תסיג. וי"ל דלא לקי אהאי לאו משום דקרא נמי. עי' במל"מ פ"ג ממלוה ולוה ה"ד. ועיין בהה"מ ריש פ' כ' מ לכות שבת. ובתוספות יומא ל"ו ב' ד"ה לאו דנבילה:

דף פו ע"ב גמרא נטל עשר עטרות. עקידה פ' בא עלה י"ג ד"א ע"א:

דף פח ע"א גמרא דיהב אוריאן תליתאי. עקידה פ' שמיני סוף עלה כ"ט: **שם** מלמד שהתנה הקב"ה. ע' עקידה בראשית שער ה' עלה י"ב ע"ג ד"ה אך אמנה: **שם** שהקדימו נעשה לנשמע. עקידה פ' יתרו עלה כ"ה ד"א ריש ע"א ופ' משפטים עלה ל"ד ע"ג: **שם** מלאכי חבלה ופרקום. עקידה פ' כי תשא עלה מ"ו ע"ד:

דף פט ע"א גמרא אלא בהו שם. עקידה פ' כי תשא עלה מ"ה ד"א ע"א: **שם ע"ב** גמ' ראוי היה יעקב. עי' עקידה שער ל"א:

דף צ ע"ב רש"י ד"ה דלמא אכיל מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים. ע' ברש"י ע"ז ע"ו ב' ד"ה ואין מוסרין להם תינוק כו' והן מוזהרין עליו:

דף צא ע"א גמרא עלי' לאכילה מהו. עי' מנחות כ"ד א' תוספות ד"ה דמעיקרא ובגליון שם: **שם ע"ב** גמרא שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד ואי ס"ד. עי' בס' קצות סימן שנ"א ס"א:

דף צב ע"א גמרא אין השכינה שורה. ובנדרים לח א' אין הקב"ה משרה שכינתו גם שם הצריך שיהא עניו ולא הזכיר בעל קומה כמו הכא: **שם ע"ב** בטלה דעתו. ציינתי במסכת סוכה ריש דף ד:

דף צג ע"א תוספות סה"ד חד כו' אפי' בלא הנחה. ע' לעיל ג' א' תוס' ד"ה שניהם פטורין:

דף צד ע"א תוספות ד"ה אבל ושמא כו' איירי בתינוק בן יומו. עיין לקמן ריש דף ק"ל בתוס': **שם ע"ב** רש"י ד"ה לאפוקי כו' מניח עליו ככר פ' במה מדליקין ל' ע"ב:

דף צו ע"ב אלא כל ד"א ברה"ר גמרא גמירי לה. עיין בהר"ן פ' כלל גדול במתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת בד"ה והמוציא מרשות לרשות:

דף צט ע"ב גמרא או דלמא כיון דעשאו רש"י כמאן דמליא דמיא. עיין פ"ז סימן שמ"ה סנ"ב:

דף קב ע"א גמרא חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו. עי' שבועות י"ח ב' תוס' ד"ה אלמא: **שם** גמרא הא אין דרך הוצאה בכך. עיין לעיל ס"ב א' אלא אמר רבה פעמים שאדם נותן: **שם** תוספות ד"ה אלא וכן לרב דקאמר תרתי עי' תוס' יו"ט:

דף קג ע"א גמרא אמאי הא אין דרך כתיבה בכך. עי' ב"י א"ח סימן ל"ב עלה י"ט ע"ג ד"ה וצריך שיכתוב בימינו: **שם** תוספות ד"ה לא צריכא. פירוש בערוך דבפסיק רישיה עי' אשר"י פ' כל כתבי סימן ח' ובהר"ן סוף פ' י"ד ראיה לזה ממוכרי כסות כו': **שם** תוספות ד"ה לא צריכא מותר לכתחלה ואפי'. ע' במעדני יו"ט על הרא"ש במס' נדה פ' האשה הל' כלאי בגדים סימן י"ד אות ט': **בא"ד** ומוקי לה כר"ש דאמר דפא"מ מותר. ע' אשר"י פ' ח' שרצים סימן ט': **שם** גמ' כארעא דתבריס. עיין מ"ו פ"ג דשביעית ושם מ"ד פ"ד: **שם ע"ב** רש"י ד"ה מכאן כו' כלומר מ"ס דונסכיהם עי' ת' שתי הלחם סימן כ"ט:

דף קד ע"ב גמרא אמרו לו שוטה היה ואין מביאין ראיה כו'. בשו"ת מעיל צדקה צידד להוכיח מזה דכתיבת קעקע לא בעי כתיבת אותיות ע"ש סי' ל"א ומסקנתו דבעי אותיות: **שם** גמרא כגון שנטל לגגו. ול' רמב"ם פי"א הי"ג מהל' שבת כגון שחלק גגו של ח"ת משמע דפירושו כהאי דפרק הקומץ מנחות כט ב' דתגרי לגגי' כמו שפירש"י שם לא כפי' ר"ת שם ועי' גליון מנחות כט א' וגליון מג"א סימן ל"ו:

דף קה ע"ב רש"י ד"ה לס"ת כו' אף נשמת ישראל. עי' פ' ואלו מגלחין כ"ו א' ויו"ד סי' שמ ס"ס ל"ז דדוקא בנשרף ס"ת בזרוע ועי' ת' שבו"י ח"ג סי' פ"ד בשם רמב"ן בתורת אדם ריש הל' קריעה ב' דמשל בעלמא הוא והשיג על רש"י:

דף קו ע"א גמרא ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן ע' רש"י ביצה כ"ז ע"ב ד"ה תלה שנטמאת ובתשו' נודע ביהודה הראשונות ח"א עלה ו' ע"ג:

דף קז ע"א גמרא אם להוציא ממנה לחה פטור. ע' תוס' לעיל קג א' ד"ה בהגם ובתוס' כתובות ו' א' ד"ה האי מסוכריא: **שם ע"ב** גמרא והרי פרעוש דפרה ורבה. י"מ דפירושו דהוה כמו פרה ורבה כיון דמתהוה מעפר פ"ק סוגיא דלא ינא החייט במחטו: **שם** גמרא ה"כ מחייב כשכבר כלו לו חדשיו פסקו גדוליו לתי' ב' בתוספות ע"ז פ' אין מעמידין כ"ו א' ד"ה סבר:

דף קז ע"ב רש"י ד"ה מיחייב כדאמרינן בעלמא מאוירא רבי. עיין תמורה לא א' כוולד בהמה דמאוירא קא רבי:

דף קח ע"א גמרא מנין למילה שבאותו מקום. ע' עקידה שער י"ח עלה ל"ז ד"א ע"ב:

דף קט ע"א גמרא עד שירחוץ ידיו ג' פעמים הרמב"ם לא הביא שירחוץ ג' פעמים ובכפות תמרים יומא ע"ז ב' ד"ה מדיחה ב' דב"ג לרמב"ם ורש"י דר"נ הוא דס"ל כן ורבנן פליגי עלה ויש לכן הוכחה ביומא שם כיון דאינם מפרשים משום שבתא:

דף קי ע"ב תוספות ד"ה תלמוד לומר וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין. ע' בכורות כ"ד ב' ובתוספות שם ד"ה והיינו טעמא כו' ומיהו הא גופא כו' דשא"מ ביו"ט אי מותר כו':

דף קיא ע"ב גמרא אמר שמואל הלכה כר"ש. עיין בכורות לד א' מתקיף לה רנב"י ובהר"ן בהא דלעיל ק"י:

דף קיג ע"ב גמרא שלא יהא דיבורך. עיין ת' חות יאיר עלה נ' ב' נ"ב ב' נ"ה א':

דף קיד ע"ב תוס' ד"ה אלא כו'. עי' בפ' כלל גדול ע"ד ריש ע"ב: **שם** בא"ד דקות מאד. עי' בהגהות מל"מ פ"א מחו"מ סוף ה"ג:

דף קטז ע"א גמרא איבעי להו הגליונין של ס"ת. עיין חידושי רשב"א נדרים י"ד ע"ב סוף ד"ה תניא הנודר בתורה לא אמר כלום: **שם** גמרא דקדוש אזלא כתב עי' ערכין ו"ו א' תוס' ד"ה יגוד ויסתמס: **שם** רש"י ד"ה ספרי כו' להן תורה נביאים. עי' ב"י א"ח סל"ט ד"ה כתבו אפיקורוס כו' ויש ליתן טעם כו' לצורך עצמן כו': **שם** בא"ד כתב אשורי. עי' מג"א סי' של"ד ס"ק י"ז: **שם** גמרא אזיל לבי אבידן. נקבלין מכל אומה חכמים ונושאים ונותנים בדברי חכמות ובדיני כל אומה ולשון מוסף הערוך:

דף קיז ע"ב גמרא אמר רבא מתוך שאדם בהול. עיין בהר"ן פ' מי שהחשיך ד"ה אלא כך אני אומר: **שם** גמרא אלא יזמין ואח"כ ילקוט ואין מערימין. עי' באחרי פרק תולין ס"ה:

דף קיח ע"ב תוספות ד"ה אלו לא ידע ר"י מה איסור יש. עיין כתובות כ"ד א' ועי' הגהת ש"ע א"ח ריש הלכות נשיאת כפים סי' קכ"ח ובמג"א שם ועי' שעה"מ פי"ט מהל' שבת ד"ה והדרך אגב ובת' גינת ורדים ח"א בא"ח כלל א' סוף סי' י"ג ובס' י"ד ריש עלה ט' ות' נ"ב ח' א"ח סימן ו"ו ות' מהרי"ט ח"א סימן קמ"ט ד"ה ומפרק ולהלן עוד:

דף קיט ע"א גמרא של שבת ריתו נודף. עקידה פרשה ויקהל סוף עלה נא: **שם ע"ב** גמרא שני מלאכי השרת מלוין. עקידה פ' משפטים עלה ל"ד ד"א ע"ב:

דף קכ ע"ב השבון מאי עבידתי' מהפקירא קזכו. ע' גליון לקמן קכ"ז ב': **שם** אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי. עי' ש"ע חו"מ רסי' רס"ה ובהר"ן כאן: **שם ע"ב** גמרא אי דמיהדק קא הוי הנילה. עי' בס' סדר המשנה על רמב"ם פ"ו מיסודי התורה ה"ו (עלה י"ז ד"א ע"א אות ג'):

דף קכא ע"א גמרא בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום לאפוקי ליל שלפניו אבל לאחריו שרי בלילה ב"י יו"ד סימן קפ"ג: **שם** גמרא שמעת מיניה קטן אוכל נבילות עיין בהר"ן פ"ק דע"ז על גמ' דף ו' מניין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר וע"ש סוף פ"ק בהר"ן מה שכתב בשם הרמב"ן: **שם** אמר ר"י בקטן. עי' בב"י א"ח רסי' שמ"ג: **שם** תוס' ד"ה אין אומרין אפילו באיסור דרבנן. עיין בהר"ן פ' תבית ד"ה ובמקום פסידא ועיין בהר"ן פ' מי שהחשיך דבור המתחיל אלא כך אני אומר: **שם** תוספות ד"ה ש"מ כו' לחנכו כ"ש דצריך והרמב"ם ס' דוקא אב חייב בחינוך לא הב"ד ועי' בב"י א"ח ס"ס שמ"ג ועמ"ש בגליון רש"י ריש חגיגה:

דף קכג ע"ב תוספות ד"ה איתיביה כו' וה"מ לשנויי. עיין לעיל דף מג א ד"ה כופה ובע"ז מ"ב א' ד"ה הכא:

דף קכה ע"ב תוספות הכל מודים ושמואל למה ליה למיעבד הכי האמר. עיין מג"א סימן שכ"ג ס"ק י"ד ובשעה"מ פ"ב מהל' יום טוב סוף עלה ל"א:

דף קכו ע"ב רש"י במתני' ד"ה מפנין תרומה טהורה שאם רצה כהן מרילה לפני כלבו וכן הוא ברש"י פסחים פ' אלו עוברין מ"ו סוף ע"א במתני' ועי' חדושי רשב"א כאן ובתוספות לעיל כ"ה א' ד"ה כך אתה מצווה:

דף קכז ע"א תוספות ד"ה דכתיב קסבר כמ"ד. צ"ע מה בעו התוס' להעתיק האזור בש"ס בלי תוספת דברים ועי' בת' שער אפרים סימן ס"ד עלה ל' ע"ד ד"ה וכזה: **שם ע"ב** גמרא כיון דאיבעי מפקר ליה לנכסיה מכאן דמותר להפקיר בשבת וכן מותר לזכות מן ההפקר בשבת מדמקשי' לעיל ק"כ א' השבון מה עבידתי' מהפקרא קא זכו ת' עבה"ג ססי' כ"ד (עלה כ"א ע"ד):

דף קכח ע"א גמרא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן שזרען עיין בר"ן פ' כל כתבי עלה מ"ט סוף ע"ב ובשעה"מ ריש הל' שביתת עשור ד"ה תקשה לי: **שם ע"ב** גמרא ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי עיין בתוס' יו"ט במתני':

דף קכט ע"א תוספות ד"ה רבא לכאורה משמע דרבא לטעמיה עי' גיטין ח' ב' תוס' ד"ה אע"ג:

דף קל ע"א מתני' אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה. עי' לח"מ פ"ז מתמידין ומוספין ה"ו: **שם** תוספות ד"ה רבי אליעזר וא"ת ויביאו התינוק אצל כלי עיין לעיל צ"ד א' ד"ה אבל:

דף קלא ע"ב רש"י ד"ה הואיל וכידו להפקירן ונפקי מרשותי'. עי' בס' קצות סימן רע"ג ס"ק א': **שם** תוספות ד"ה איכא דאתיא במה הצד. עי' מל"מ פ"ד ממלוה ולוה ה"א ומ"ש עליו בס' שעה"מ ריש הל' שחיטה ד"ה האמנם:

דף קלב ע"א גמרא אבל מילה דחיא מ"ט קי"ו היא. עי' פ' כיצד צולין ריש דף פ"ד בתוספות: **שם** רש"י ד"ה עקיבא עלם כשעורה הלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לדרוש בי"ג מדות והיקשא דעדיף משאר י"ג מדות ועיין רש"י ביצה ז' ב' ד"ה שיעורו ובת' צל"ח שם: **שם ע"ב** גמרא תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מא"ל. עי' שבועות ד' ע"א תוספות ד"ה בקוצץ בהרתו ועי' מל"מ פרק י' מטומאת צרעת ה"א: **שם** גמרא הכא בעידנא דמתעקר לצאו לא קא מקיים. ע' מג"א סימן תמ"ו ס"ק ב': **שם** תוספות ד"ה האי עשה ואף דאמר בסוף פרק הקומץ. עי' תוס' עירובין צ"ו א' ד"ה השמר ובשעה"מ פ"ד מתפילין סי"א עלה י"א א' ע"ב:

דף קלג ע"א גמ' מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. עי' בכורות כ"ה ע"א רש"י ד"ה גוזז ובתוס' שם ד"ה גוזז ושם ל"ד א' תוס' ד"ה אילימא: **שם** גמ' אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו. עי' מל"מ פ"י מהלכות טומאת צרעת ה"א בדבור המתחיל ומ"ש רבינו או הקוצץ הנגע:

דף קלד ע"א גמ' א"ל אסור מ"ש מליסה. עי' בב"י א"ח סי' תק"ט עלה רנ"ט ריש ע"ג:

דף קלה ע"א רש"י סה"ד כל שאין כו' נימול מיד. עי' יבמות ע"א סוף ע"א ש"מ ערלות שלא בזמנה כו': **שם** גמ' אמר ר' שמעון בן אלעזר כו' שצריך להטיף ממנו דם ברית. עי' לח"מ פ"ט מהל' קרבן פסח הלכה ז': **שם ע"ב** גמ' כיצד לוקח שפחה מעוברת. עי' בס' קצות החשן סימן ר"ט ס"א: **שם** ומיום השמיני אף דלקרבן גם בידוע שכלו לו חדשיו פסול (ועי' מל"מ פ"ג מאסורי מזבח ה"ח) ועי' בב"ק י"א ב' תוס' ד"ה בכור שנטרף ועי' ט"ז יו"ד סי' ט"ו סק"ג ותשו' חתם סופר רסי' י"ז:

דף קלו ע"א תוס' ד"ה מימהל ודאי דכלו לו חדשיו ואח"ל. עי' נקודת הכסף יו"ד סוף סימן ט"ו ובשעה"מ הלכות יו"ט עלה כ"ט א' ע"א: **שם** גמ' היכי מהלינן ליה. עי' תשו' נו"ב מ"ת תיו"ד סי' ז' תמיה על פ"מ. ועי' תשו' חתם סופר לגיסי הגנ"ל סי' י"ז ד"ה והגאון ות' עבה"ג סי' ל': **שם** ממ"נ אם תי. עי' ס' מחנה לוי מה שהקשה במס' סוכה מ"ב ב: **שם** איתמר מת בתוך. עי' בכורות מ"ט א' תוס' ד"ה מת ביום שלשים:

דף קלז ע"א מתני' ור' יהושע פוטר. דברי התוס' יו"ט פ"א משבת מ"א ד"ה פשט הענני צ"ע: **שם** גמ' ומל של ערב שבת בשבת שהוא פטור. ודברי תוס' פסחים פ' אלו דברים ע"ב סוף ע"א צ"ע ועי' מל"מ פ"ב ה"ח מהל' מעילה:

דף קלח ע"א גמ' משום מאי מתרינן ביה רבה אמר. עי' בב"ק ב' א' תוס' ד"ה ולרבי אליעזר: **שם** תוס' דבור המתחיל מה לא תיקשי להאי דשלהי. ועי' בהר"ן שם פ' כלל גדול דבור המתחיל ונמצא פסקן של דברים: **שם ע"ב** תוס' ד"ה אין דוודאי נסי דגבי. עי' בהר"ן פ"ק דסוכה ריש עלה דל"ג:

דף קלט ע"א גמרא עו"ג אתי לאחלופי. עיין בכורות דף לה ע"א: **שם** גמרא עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת. עיין בהר"ן ביצה דף ו"ו ריש ע"א: **שם ע"ב** רש"י ד"ה מת ביו"ט ראשון. מת שנשתהא כגון. עי' ת"ר כאן ובהר"ן ביצה דף ו"ו:

דף קמ ע"א גמרא והא אנן תנן אין שורין. ומה דמיבעי' ליה אם כי ידע המתני'. עי' ת' דבר שמואל אבוהב סימן קט"ז ובתשו' שאחריה. וע"ש ג"כ שם דפסק הרי"ף כר' ינאי אף דמחלוקת בברייתא וסתם במתני' הלכה כסתם: **שם** גמרא לרכוכי קא מיכוין ושפיר דמי. משמע דבאיסור דרבנן גם בפסיק רישיה דבר שמ"א ועי' בתשו' הנ"ל סי' קי"ז:

דף קמג ע"ב רש"י במתני' ד"ה ואם למסקין. משום שמא יסחוט הוא. עי' בהר"ן סוף פ"ד דמסכתין:

דף קמה ע"ב רש"י במתני' כלומר שנתבשל. עי' לעיל לט א' בתוס' ד"ה כל שבא ועיין בהה"מ. ועיין ת' ג"ו חלק א"ח כלל ג' סימן ב':

דף קמט ע"א גמרא מפני שאדם עשוי. ר"ל אשה אבל איש אף בחול אסור בתוס' פ"ש כט א' ד"ה המסתפר:

דף קנא ע"א גמרא אם רוב ישראל ימתין עד כדי שיחמו. עי' תוס' עירובין ריש דף מ' מ"ש שמא לית ליה בכדי שיעשו כלל ופי' שעה"מ ה' יו"ט עלה ל"ד ריש ע"ד: **שם ע"ב** גמרא תי אין צריך לשמרו מן. עיין עקידה ריש שער ע"ו עלה ל"א ע"ג:

דף קנב ע"ב גמרא תנה לו כ:ו שנתנה לך. עקידה פ' תצוה עלה מ"א ע"ד: **שם** כארעא דר"נ נחר בהו. עי' בב"מ פ"ד ב' וכתובות ק"ג סע"א ובעקידה שער ל"ב עלה ע"א ד"א ע"א:

דף קנו ע"ב תוספות ד"ה כלדאי. ועוד קשה דנבדיא כתיב. עי' בב"י יו"ד סי' קע"ם עלה קמ"ג דף א' ע"א ד"ה כתב עוד רבינו ירוחם. מ"ש שם בשם תשו' רמב"ן:

גליון מהרש"א על הרא"ש

פ"א סי' א דמ"מ איסור דרבנן איכא. עי' פלתי סימן ס"ד סוף ס"ק ד': **שם** ב"ד מצווין. אנן קי"ל אין ב"ד מצווין להפרישו ועי' בב"י א"ח ס"ס שמ"ג ד"ה והוי יודע. ואולי כוונת הרא"ש דתקשי למ"ד צריך להפרישו:

סימן יא עי' מתילות התילוטת. משמע דוקא כשגבוה עשרה עם הקירוי עיין מג"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג:

סימן כד הוא קודם תצות. מתני' היא בפ' סדר תעניות גבי היו מתענים וירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו תעניתם:

פ"ו סימן ד שאר תכשיטי נשים. לכאורה הוא מוכח מדברי הר"ז הלוי שהביא האשר"י לקמן סי' י':

פ' יב סימן א שהוא נהנה כגון. דאיכא למימר אנן סהדי דקא מכוין. אשר"י לקמן פ' כל כתבי סי' ח': **שם** בשלהי כל התדיר המתנדב. עיין לקמן פ' ח' שרצים סי"ט:

סליק גליון מהרש"א ממסכת שבת

הגהות וחדושי הרש"ש על מסכת שבת

מאת הרב הגאון הגדול כו' מהור"ר שמואל שטראשון זצ"ל מווילנא.

דף ב ע"א פשט העני כו'. בהרע"ב דקמ"ל מה"ב חייבין עליה וכ"ע התוי"ט ואפי' כו' ולר' יוסי דסוכה כו' דל"נ שבת לדחות אלא לדקה כו'. ובתור"ע הקשה עליו דהא גבי לולב ג"כ ל"נ שבת לדחות אלא בטרדא הדבר תלוי ע"ש. ולפלא שנעלם מעיניהם ז"ל התוס' (ביבמות לד) ד"ה טעה שהוכיחו להדיא דלא בדחי' תליא אלא בטרדא ע"ש. והכא דחייב נראה משום דאין זמנו בהול וכדאיתא חילוק זה ביבמות (שם) ובפסחים (עב ב):

דף ג ע"א רש"י ד"ה פטורי דאתי. כגון עקירות כו'. נלע"ד דלפי מה דקיי"ל דח"ש אסור מה"ת. ואף באיסורי שבת כדפירש"י לקמן (ע"ד) ושם (ק"ג) קרי ש"ס לכה"ג ח"ש וביומא (עד) מפרש הטעם דחזי לאיצטרופי. וזה לא שייך רק בעקירות. אתי על נכון דמתניתין לא חשיב רק איסורי דאורייתא: באו"ד ורבותי אומרים פשיטות יד גבי שניהם כו' כצ"ל. ותיבת לפנים מיותר: [תוד"ה מ"ט ידו לא נייח. ורש"י פי' כו' ואין נראה כו' דהא קתני כו' וכיון דהויא הנחה כו'. נ"ל דכאן שייך הת"י ולרשב"א שמחלק כו' והמליין לדבור הקודם על קושיית ואמאי לא פשיט כו' טעה והטעה להגרע"א בחדושיו ע"ש גם מה שהקשה שם על הרשב"א ממה שאמר ואינו דומה לידו כו' דהא ע"כ רב נמי ידע החילוק לענין הנחה ע"ש תמוה דהרי הת"י בעצמם הרגישו בזה ותירצו דרב לא היה מחלק רק לענין אם היה היד ברשות אחרת ומטעם דידו בתר גופו גרירא ורבי חידש לו דאפילו ברשות אחת וטען לו בידו פטור מטעמא דלא נייח]: ע"ב גמרא. משחשיכה דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת. מכאן נ"ל דאם העביר חפץ ב' אמות בר"ה ואח"כ זרקו ב"א וגם חייב דמצטרפי ב"א דזריקה וב"א דהעברה אהדדי כמו דכאן מצטרפי הנחה דבר"ה דאתי מכח זריקה לעקירה דהושטה מרה"י. וכן מתבאר להדיא מדברי התוס' בעירובין (לח) סד"ה והאמר: שם תפשוט דר"ב כו'. בת"י הקשה התם ודאי אתי לידי דאורייתא. והכא איכו אלא ספק. וצ"ל לייסב דזה פשוט דספק דאורייתא חמיר מודאי דרבנן (וביותר לשיטת הסוברים דספק דאורייתא מה"ת לחומרא) וראיה מפורשת מר"ה (לד ב') ל"ל דאע"ג דהא ודאי והא ספק ע"ש. ולכן כמו דחזינן הכא דהעמידו דבריהם נגד ס' דאורייתא דחמיר מיניה ה"ה נגד ודאי דאורייתא זכר לדבר ביבמות (ז') מה לי חומרא זוטא ת"ל חומרא רבה: ומה שהקשה הגרע"א בחידושיו על הריב"א בתוס' לקמן (ד') ד"ה וכי דהכא התשש דיעשה איסור בידים. נ"ל דלק"מ דהמעשה עצמה דהייגו הזריקה מידו איכו אלא איסור שבות. ומחמת זה לא יניחו מלהעמיד דבריהם מאי אמרת דע"י זה יבא ממילא לידי איסור דאורייתא. וה דומה לאפיה דג"כ יבוא לידי איסור דאורייתא: תוס' ד"ה כאן למעלה מי'. וא"ת לכתחלה נמי מותר כו'. לכאורה למטה מי' מ"ט אסור [ר"ל אפילו אי לא ככרמלית דמיא כדאמר לקמן משחשכה קנסוהו רבנן והיינו על מה שעבר והוליא]. ע"כ משום שאם יפיל מידו תהיה מלאכה שלמה למעלה מי' נמי דהא"ר לקמן (סד"ח) המעביר כו' דרך עליו חייב. ופירש"י שהגביהו למעלה מי' כו'. ואף התוס' שפי' בע"א מ"מ בעיקר הדין ל"פ. וכמו שהביא מהמוליא כו' דרך שטיו חייב. ועיין לקמן ל"ט ב' בתו' ד"ה או דילמא ובמהרש"א שם ובחדושי הרשב"א כאן. וברש"י ר"ד ק"א ד"ה אבל ואע"ג דברשויות דאורייתא מר"ה לרה"י מיחייב בכה"ג כו' ע"ש:

דף ד ע"א [גמרא ואלא לאו דאיהדר ואידכר מי מיחייב והתנן כו'. קשה דהא בסוגיא שם מבואר דלא מפטר אלא כשיש בידו להחזיר כשנזכר והכא אם לא יתירוהו לרדות יהיה כאין בידו ויתחייב עי' תוד"ה קודם וי"ל דסוגיא דהכא אזלא לשטיא דרבא התם במסקנא או לשטיא דר"א שם דלדבריהם משמע דבכל ענין פטור אף כשאין בידו להחזיר]: רש"י ד"ה לכי תיכול בבדיותא כו'. לכאורה ה"נ המפרש כוונת ר"נ שימדוד לו משלו (ר"ל משל רבא) והא לא שרי למישקל שכר דמה אני בחנם כו' (נדרים ל"ז) אבל ז"א דהא נוכל לפרש דלא א"ל אלא שיטרח בהמדידה והמלח היה של ר"נ וזה שרי כדקיי"ל כל מלאכות שעבד כו' תלמיד עושה כו' (כתובות ל"ו) וכדאשכחן בב"ק (כ' ב') לכי תשמש לי. אמנם כוונת רש"י נראה משום דל"א הש"ס דרבא עשה כן כמו דמסיים בב"ק שקל סודרי' כו' ע"כ דל"א כן אלא לבדיותא. אכן פי' השני מפני דלא אשכחן האי לישנא רק במקום שנלרך לחלק בין השוים לכאורה: תוס' ד"ה [כאן אלא להחזירה לחצר אחרת. הוא כעין שכתבתי בפסחים (סד) בד"ה רש"י כו' מקבל כו': ד"ה ומ"ש דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט כו' אבל חיוב חטאת ממש לא הוה כדהביאו לעיל (ג) בסד"ה בעשותה מהירושלמי]: ד"ה וכי אומרים ועוי"ל דדוקא היכא דפשט כו' וא"ש הא דאמרינן בריש ת"נ כו' עמש"כ בריש חגיגה (ג' ב') בהד"ה כופין בס"ד: [ד"ה והא ואין מקום חשוב בפחות מד'. עמש"כ בפ"ד דכלאים מ"ד]: ד"ה אבל למעלה א"כ לימא הכי אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן וכו'. בתור"ע לקמן בפ' הזורק (אות קי"ח) הקשה דילמא היינו דוקא דאת"ל דילפינן זורק ממושיט א"כ מכ"ש דנילף למטה מלמעלה. אבל לפי האמת דל"י זורק ממושיט אפשר לומר דה"ה דל"י מטה מלמעלה ולענ"ד דהוכחת התוס' הוא דע"כ מטה כלמעלה ממש ולא דנלטרך למילף זה מזה אלא הוא מטה והוא מעלה. דא"א דתלוקין הן רק דילפינן זמ"ז היה יכול לומר דלמעלה ד"ה חייב דילפינן כו' וה"ה או כ"ש מושיט למטה. אבל מ"מ זורק למטה ל"י ממושיט למטה דדומה מדומה ל"י ע"ד דלמד מלמד ל"י בקדשים: ע"ב רש"י ד"ה זורק ממושיט ולא היו זורקין אותן שלא יתקלקלו ובריש הזורק פי' שאין נזרקות מפני כובדן [ובירושלמי פרק הזורק ה"ב איתא שלא לנהוג בקדשים בזיון: תוד"ה ה"מ וא"ת כו' וי"ל כו' ועי"ל משום דלא הוה ידעינן טעמא מאי כדמשני הגמרא בר"ה (ריש דף יד)]:

דף ה ע"א גמרא שני כותב באדם א' קמ"ל כו' א"ד כשני ב"א דמי ופטור. ק"ל דבס"פ הבונה פלוגתא ר"ג וחכמים בכותב ב' אותיות א' שחרית ואחת בין הערבים דר"ג מחייב ואף חכמים ל"פ עליה רק מטעם דיש ידיעה לח"ש. והא ודאי שני כותות הוא. ובכריתות ספ"ג תניא דר"ג מחייב אפי' בב' שבתות ודחק לחלק בין חלי מלאכה לחלי שיעור עיין לקמן (לג) בתד"ה חד דטפי יש לפטור בב' אותיות מבזה עוקר וזה מניח ע"ש: ע"ב בעי רבא אגוז בכלי וכלי לף כו'. כה"ג בנזיר (ס"ד) ועיין מש"כ שם. אמנם לפמש"כ התוס' בד"ה אגוז לא שייך הכא כלל מש"כ שם. וכן הרמב"ם הכא פסק דלא הוי הנחה. והתם לענין טומאה לפה פסק דהוה כמונח: שם שמן שלף ע"ג יין (גי' הרמב"ם וה"ה ת ע"ג מים) [וכ"ה במ"א סי' שמ"ו סק"ה ולהק"נ אות ד' שהשיג עליו דעדיפא הל"ל אפי' שמן ע"ג יין אישתמיטתיה גירסת הרמב"ם והה"מ ולשון רש"י ד"ה שמן] מחלוקת כו'. עמש"כ בס"ד בהגהותי למ"ר (שמות פל"ו): תוס' ד"ה [בכותל אור"י דאיירי כו' ע"כ הא דאיתא (לקמן ז' ב') הזורק ד"א בכותל כו' היינו משום דהכותל ישר ורואה פני קרקע רה"ר]: ד"ה אגוז דקיי"ל רכוב כמהלך דמי הוא (בקדושין לג ב'): באו"ד ובריש פ"ב משמע נמי כו' דקאמר מניחו כו' לא הבנותי ראיתם דאפילו חשיב הנחה מאי הוי איהו לא העביר ד"א והבהמה לא עקרה החפץ רק גופה וכיון שהיא מהלכת לא חשיב עקירת גופה: בסה"ד אבל אם שפך לכלי אחר לא. והנה זה דומה ממש לבעיא דרבא הכא. ומדלא דייק הש"ס התם והא איבעיא ליה לרבא כו' לתרץ דכתבן פשיטא ליה ושפך מיבעיא ליה משמע קצת דבאמת הדר פשיט ליה דזה לא הוי הנחה. וא"ש פסקו של הרמב"ם בבעיא זו לקולא וולא נלטרך לדברי הה"מ דמספיקא פטר ליה אמנם כ"ז הוא לשיטת התוס' דהטעם דאגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו הוא משום דנייד וכ"מ מלשון רש"י אבל זה דחוק קצת דהרי מים בגומא מינח נייחי. [ועוד יקשה קצת להרי"ף דפסק לקמן כב"ע דמהלך כעומד דמי כפי שדייקו הרא"ש והר"ן מדבריו]. ולענ"ד ה"נ הטעם דבעינן הנחה על יסוד העפרי דוקא (שהוא גושי) ולא על יסוד המיימי (שהוא ספוגי) כמו לרבנן דר"ע קלוטה ביסוד האוירי לאו כמונח דמי וכמו דמחלק אביי (לקמן ק') לענין ביטול מחילה בין מים לפירי ע"ש ובפרש"י: ד"ה ריב"נ עיין מש"כ בעירובין (ע"א ב') בס"ד: ד"ה בשלמא וכן קלוטה לר"ע כו' אפי' קלטה אחר כו'. ק"ל התנן בסוף הזורק קלטה אחר כו' פטור ולרבה ולר"ח דמיבעיא להו אם למטה מי' ד"ה חייב דקלוטה כמו שהונחה הא מני. וכן הא דתנן שם הזורק ד"א בכותל למעלה מי"ט כזורק באויר. דמשמע דזורק באויר פשיטא דפטור אפילו למטה מי' מני וזה יש לדחות. אבל הראשון קשה:

דף ו ע"א ד"ה המושיט ילפינן מזורק כו' דרך לדי. הגרע"א בחדושיו הקשה דלקמן בפרק הזורק בראשו במסקנא משמע דלא הוי זורק במשכן. וכן הקשה על רש"י (לקמן ח') שכ' שהיו זורקין מחטיהן מסוגיא דשם לענד"נ דע"כ לא מלינו זריקה במשכן אלא זריקת ד"א בר"ה אבל מרה"י לרה"ר היה במשכן. וכ"כ מלשון הש"ס שם זורק ד"א בר"ה מנלן כו' וכ"כ שהבין המהרש"א שם בתד"ה הכנסה: [ד"ה ארבע ולה"נ לא תני חצר שלא ערבו. ק"ל דמ"מ ה"ל למתנייה דהרי הוא חלוק מכרמלית דמותר לטלטל בכולו כלים ששבתו בתוכו כמבואר לקמן (ק"ל ב') ואולי משום דבזה הוא מורכב ממקום פטור או מרה"י שכבר תני להו ועמש"כ לקמן (נו) ועיין עירובין (סו ב) תוד"ה ומ"ט ובמהרש"א שם]: ע"ב רש"י ד"ה קמ"ל גמורה שיש לה מחילות בכל לד כו' דאמרי' מד' לדדין כו' מוכח להדיא דאזיל כאן בשיטת הרמב"ם רפי"ד מה"ש ה"ד ובפי"ז ה"ט וע"ש בנו"כ דלא הוי רה"י עד דאיכא ד' מחילות. וזה סותר גירסתו ופירושו בעירובין (יא ב' יב ב) דמוכח דבג' מחילות הוא רה"י:

דף ז ע"א [גמרא ל"נ אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר. וה"ה דהמ"ל דאתי לאתויי מדבר בזה"ז ומבוי סתום בלי הכשר ברוח רביעית לד' הרמב"ם כמש"כ לקמן (נ"ו)]: ע"ב גמ' זמנין משני לה כו'. עיין בגה"ש ושכח לליין לקמן (ח ב): [רש"י ד"ה לבינה סתם לבינה כו' ואין לעביה שיעור כו'. ק"ל ממתניתין דעירובין (סוף דף יג) ובריאה כדי לקבל אריח ולא ביארה שיעור עביה גם דברי מהרש"א בביאור דבריו בתוד"ה וטח מגומגמין מאד וחו כיון דאינה גבוהה אלא ג' א"כ נחה קלת התחתון למטה מג' דלכ"ע לא בעינן מקום ד' ול"נ דרש"י מפרש דעל גבה הוא ניגוד זקפה ור"ל דלא זקפה אלא היתה מונחת על גבה כדרכה וזרק בפניה דהיינו מלמעלה ומה שפי' דסתם לבינה ארכה ורחבה ג' ק"ל דהא מסקינן ריש ב"ב דאיכא זוטרא]: תוס' ד"ה והלכה בסה"ד דאל"ה ה"ל ליפרך בהדיא כו'. וכ' המהרש"א דמסיפא ודאי דמלי להוכיח כו'. ול"נ דלפרש"י הא שלא הוכיח מסיפא משום דאיכא לאוקמי שחשב שיגות דוקא בחור בכדי להבליעו (ועיין ב"מ כ"ה ב' במשנה בכותל חדש כו') דבזה לא בעינן מקום ד' עיין לעיל (ד' ב') בתד"ה אלא ובמאור שם: [ע"ב תוד"ה והלכה כו' או שאינה גבוהה יו"ד כל"ל]:

דף ח ע"א גמרא אמר אביי ברשות היחיד כו'. מפירוש רש"י נראה דלא היה לפניו הגי' בגמרא מן ברה"י עד אלא. וכ"מ בליון התוספות דהכא. אבל לעיל (ד' ע"ב) בתוספות ד"ה באילן משמע דהוה גרסי ליה והמפרשים ובעה"ג לא הרגישו בזה: שם היתה קופתו כו' פחות מכן מטלטלין ועיין פרש"י. ובהגה"א וכן קופה כו' פחות מכאן הוה מ"פ דאין כרמלית בכלים. (וכן בחדושי הגרע"א על הר"ן רלה להעמיס דעה זו בדבריו (בדף ח' ב') בד"ה ומקשו ואישתמיטתיה הג"א הלזו שלא הביאה) ולע"ג דהא מוכח בגמרא לעיל ה' ובתוס' שם ד"ה כאן דהוה ר"ה ולא מ"פ [ולולי דברי התוס' שם היה אפשר לפרש דכיון דאינה גבוהה יו"ד לא אמרינן גוד אחית ובטלה לרה"ר הואיל שאינה מונחת על דבר רק ביד האדם שאינו חולק רשות לעלמו ועיין לקמן ס"פ הזורק בדבריהם ול"ע] וכ"כ המ"א כו' סי' שמ"ה סק"ד ומש"כ שם בשם רש"י אינו מוכרח [ואדרבה היפך מדכתב ל"ג רבנן ומק"פ הוי רשות דאורייתא וכ"מ מהמרש"א בתוד"ה רחבה] וע"ע בדבריו סי' רס"ו סק"ז בד"ה ודע: רש"י ד"ה רחבה ו'. ולא היו זורקין רשויות ובת"י ול"נ דאשכחן כו' ארון ומזבחות. ולענ"ד לק"מ דהרי לענין זורק למעלה מי' ג"כ לא ילפינן מתעביר כמ"ש רש"י לקמן לב ד"ה המוליא משאוי. [ויש לחלק דלענין למעלה מי' להכי לא ילפינן דשאני מעביר שאדם האוחז החפץ הולך בארץ]: ע"ב [רש"י ד"ה אסקופה רה"י כגון אסקופת מבוי כו'. לכאורה משמע שהיא עומדת בין כותלי המבוי וא"כ הוי' כמו לדי ר"ה שנחלקו ר"א וחכמים ועיין לקמן תוס' ד"ה אע"ג]: תד"ה א"ל וכן בגומא משמע דכל פחות מי' מטלטלין כו'. וכ"מ ג"כ מהא דלמעלה מי' עירובו עירוב. אך לפי דיוקם משמע ג"כ דאפי' משהו פחות מי"ט והם עלמם לא כתבו רק גבוה ט' וכ"ש פחות אבל טפי מט' לא. [ואולי דעתם כהרא"ש דגם בעמוד ביתר מט' עד י' הוה רה"ר ודלא כהרמב"ם וכ"כ שהבין בדבריהם הגר"א בסי' שמ"ה ס"ק כ"ח]: ד"ה ואי. כאלו תנא בברייתא כו'. היא משנה ערוכה לקמן (ק"ב) [ועיין מש"כ בנדרים כ"ו]: ד"ה לא דהוה כמגרר החפץ עד שהוליא ראשו חוץ לד' אמות והניחו כו'. ועיין לקמן (נט ב) ובפירש"י ובתוס' ד"ה ואמאי. והנראה מדבריהם דחפץ ארוך כזה א—ב אינו חייב שיוליא קלה המסומן באות א' להלאה ממקום קלה ב' ד"א. אולם ראיתם שם ממוליא חלי קופה לר"ה (כוונתם למתניתין לא ב) ל"ע דל"ד כלל דהתם קלה הב' עדיין ברה"י. אבל הכא כשמפליג ראשו שבסי' ב' ד"א להלאה או כבר כל חלק שבו נד ממקומו ד"א [אבל מלינו לענין קניית משיכה בב"ב (עה ב) דאמר שמואל דבספינה לא קנה עד שימשוך את כולה ולקמן שם (פ"ו ב) פי' רשב"ם דאף רב דאמר דבמשיכה כ"ש קנה הוא דווקא בספינה דיש מים תחתיה ומדניידא פורחא כו' אבל ע"ג קרקע מודה דעד שימשוך את כולה ואינו דלקנות קולא מחיובא דשבת דבשבת (נ"א) אמר ואם"ד אג"כ שמיה אגד קדים ליה איסור גנבה כו' ע"ש]: ד"ה לימא. לכ"נ כפיר"ת כו' שהעבירו לפניו מימין לשמאל כו'. כ"ה גי' רש"ל שמעתי מקשים מדר"ת שהביאו התוס' לעיל (ה' סע"א) דמימינו לשמאלו פטור. אבל ל"י בין ימינם לשמאלם דהכא ר"ל שלקח חפץ מהקרקע שמלד ימינו ונתנו ע"ל שמאלו. וכ"ה בתוס' (עירובין ל"ח) [אולם ק"ל לפיר"ת דלמאי דמשני הכא נח ומשמע במהרש"א דר"ל דהוא עומד במקום פטור א"כ מאי מקשה לקמן (לח) מהא דרבא על הא דהיה קורא על האסקופה לפי' התוס' שם ד"ה והאמר]:

דף ט ע"א רש"י ד"ה דרך עליו שהגביהו למעלה מי' כו' חייב כי הדר אנחיה. ועיין (בעירובין לג) בתד"ה והא בסופו. ול"ע מלקמן (לב) דאר"א המוליא משאוי למעלה מע"ט חייב ומשמע שם בפי' דאפי' לא הניחו דמקשה מזורק למעלה מעשרה. וכ"מ בגמ' (לז) דמקשה למעלה מי' ל"ת והאר"א כו' וכ"מ מתוס' שם בסה"פ סד"ה והוליא: ע"ב במשנה ד"ה עד שיתפלל והא דתני הכא משום דדמי כו' וכ"כ הרמב"ם. ולענ"ד י"ל משום דמלוה להסתפר ולרחוץ בע"ש כמ"ש בש"ע סי' ר"ס: שם במשנה מפסיקין לק"ש ומוקי לה בגמ' דאתאן לד"ת. וכ' התוי"ט וכ"ש מכל הני דלעיל דמפסיקין לק"ש ואפי' כי איכא שהות וכ"כ הר"ן. וקשה דהא הך בבא מוקי לה בדבור הסמוך בדליכא שהות (בשם הר"ן) וא"כ דיו לבא מ"ה להיות כנדון ובאמת בר"ן משמע דמפסיקין לק"ש קאי אדלעיל וגורם ומפסיקין ב"ו ובפרק לולב הגזול מוכח בדבריו בביאור שכן הוא רק ואין מפסיקין לתפלה מוקי הש"ס דקאי אחברים: [גמרא משיערה מעפרתו ממנו. גירסת הרי"ף משיעבר: שם כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה. מה שפירש מהרש"א כאן על הא דמשיתעטפו הדייכין ע"ש קשה לפירושו הא דאתקיף ר"ש לקמן טריחותא כו' ועוד ליקו הכי וללי]:

דף י ע"ב [גמ' יהיבנא להו ניהליה כ"ה גי' הע"י: רש"י ד"ה הוה נקיטי בימי ר"ח אכתי ל"נ כר"א כו'. ל"י למה הוכרח לזה וביותר לפמש"כ המהרש"א דהיה בזמן רנב"י]:

דף יא ע"א גמרא [שנאמר כו' ולהעמיד חרבותיו. ל"ל וגומר]: שם הא תני ליה רישא א"ת והקשה הגרע"א ז"ל ניתא דאשמעי' דאפי' לתפלת ערבית דשכיחא שכרות וזמנה כל הלילה לא חיישינן דילמא אתי למיפשע כו' ולי עוד קשה דילמא אשמעינן דאף דמפסיקין לק"ש משקראו חוזרין למלאכתן ואח"כ מתפללין וכמו שבאמת הדין כן כמ"ש הר"ן וכ"פ בשו"ע אשר ע"כ הנלע"ד דקושיית הש"ס הוא מלשון מפסיקין ויהיה פי' והתניא רישא כו' כיון דכבר עסיק ותני בה ברישא לא הל"ל מפסיקין כאלו הוא ענין חדש אלא הל"ל ומפסיקין לק"ש או אבל מפסיקין וזה דלא כגי' הר"ן שכתב בסמוך וזה מדוייק במה שליין הש"ס ואם התחילו א"ת מפסיקין לק"ש ולא ליין הא דוא"ת לתפלה דלפירש"י הא עיקר הקושיא מזה: רש"י ד"ה חברים לק"ש דזמנה דאורייתא כו' וא"ת לתפלה והרע"ב הוסיף עליו שאין לה זמן קבוע דאורייתא משמע דאזיל כאן בשטת הרמב"ם בפ"א מהל' תפלה שהיא עלמה מה"ת רק שזמנה מדרבנן ועי' ר"פ מי שמתו מה שפי' בשם רבותיו: תוספות ד"ה שמא אלא שמא ישכח את המחט כו' הולרכו לזה בכדי שלא יקשה הא דלקמן י"ב תדבר"י יולא אדם בתפילין כו' מ"ט כו' הלכך מדכר דכיר להו ומהר"ם נדחק בדבריהם: [ד"ה לא. כדאמר הוליא דיו כו' תימה דהתם ישארו מונחים על הקלף לעולם. אבל הכא המשקה עלמה מהלכת ויורדת לתוך מיעיו וגרע אפילו משפך לכלי אחר שכתבו התוס' לעיל (ה' ב') בד"ה אגוז ע"ש]: ע"ב גמרא [רבא אמר היא גופה גזירה כו' קלת ל"ע מהמבואר בשו"ע סימן ש"ו ס"ה]: רבא אמר היא גופה גזירה כו' וכן בגת לענין מעשר כו' לכאורה תמוה דהא מה"ת מותר אפי' אכילת קבע קודם גמר מלאכה ע' רש"י (ברכות לא) ד"ה במוך (ובפסחים ט) ד"ה ואב"א בסופו וא"כ אכתי הוי גזירה לגזירה דאפי' יוליא חוץ לגת לא יעבור רק על איסור דרבנן (ולולי פרש"י הנלענ"ד לפרש דחוץ לגת דאסור איכו משום דהוי קבע אלא כיון דמשם אין דרך להחזיר את המותר אלא לשתותו כולו הוי נגמר מלאכתו הואיל ואין דעתו לעשות בו עוד אלא לשתותו כמו שהוא והוא ע"ד שכ' בס"ד בפ"ג דמעשרות בסמ"א ובמ"ד) וצ"ל דע"י קושיא זאת יתישב יפה מה שנמגם המהרש"א כאן על התוס' דעירובין שכ' דהאי וכן בגת דמוקי רבא לענין מעשר אתיא כר"מ (וכ"כ רש"י שם בסוף הסוגיא ולפלא על המהרש"א שלא הביא רק בשם התוס') וכ' הוא ז"ל דאף כחכמים מלינו לאוקמי ובלונן. ובהנ"ל ספיר דקו לאוקמה כר"מ דוקא והוא דרבא לשיטתו (בעירובין ק"א) דלר"מ ל"י אדם אפילו בכרמלית ויפתח ברה"י והברייתא שם מסייע ליה אלא דהדר בי' ר"מ כדאיתא התם בסוף הסוגיא ומתני' דוכן בגת נשנית קודם חזרה כמו מתני' דל"י כו' וישתה כו' כדמוכח מהא דא"ל מעשר כו' וכוונת רבא הכא דהאי וכן בגת לענין מעשר שנויה דתנן כו' וע"כ הר"מ איתא כפרש"י ותוס' ור"מ קודם חזרה גוזר גזירה לגזירה: שם מפני שמחזיר אה"מ הוא תום' מהגמ' לפרושי טעמא כ"כ הר"ש בפי' המשנה ויותר מבואר כן בהכ"מ פ"ו מהל' מעשר הי"ו וזה היה בהעלם עין מהגרי"פ בהגהותיו:

דף יב ע"א גמרא עריבה שירד הדלף כו' ע"ש במכשירין פ"ד מ"ה בר"ש ובא"ר גירסות אחרות נכונות בכאן: ע"ב [גמ' ושבתו בשלום. פשוט דהניקוד הוא השי"ן בחירק והב' בשו"א והת' במלאפו"ם כדרך הלווי בקל והק"נ שגה בזה: שם אלא מתעטף ויושב לפניו. בנדרים הגירסא ע"ג קרקע וכן ברא"ש שם]: שם ל"ק כו' כאן בשני עניים כצ"ל וכה"ג בב"מ (כט ב): [רש"י ד"ה בדנפטא. שהוא מסריח. עי' לקמן (כד ב) רש"י ד"ה נפט]: תוס' ד"ה שמש ור"ת כו' עמש"כ בס"ד בברכות נא:

דף יג ע"א אטו זב פרוש לאו דברים טמאים אוכל. מכאן ראיה להמ"א בסי' ר"פ בתירוץ ראשון דבימי טומאתו ל"ת לאכול חולין בטהרה ודלא כשל"ה שהביא בסי' תר"ז וכ"מ ברש"י (פסחים טו) על מתני' דחבית שנשברה: [שם ת"ש העוף עולה כו'. ק"ק מדוע לא הביא מר"פ דשם כל הבשר כו' ואסור לעלות עם הגבינה לכ"ע וי"ל: רש"י ד"ה מעשרין הן ול"ג גזירה לגזירה. גם דברים טמאין אינן אלא מדת פרישות וקיל טפי מאיסור דמאי אלא דר"ל דגזירת דמאי קילה בזה דרובן מעשרין כדלקמן (כג) ובדברים טמאין רובן אינן נזהרין זולת הפרושין או י"ל דהיא הנותנת דכיון דאין בד"ט חששא דאיסורא אלא מלות פרוש נלרך הרחקה טפי]: ע"ב רש"י ד"ה אין אנו מספיקין ל"א אין אנו מפסיקין כצ"ל דל"ל ובזה לא נלטרך למחוק ל"א כאשר נדפס בגליון והוא ממהר"ס: תוס' ד"ה

ד"ה רש"י דאמר במדרש כו'. המליין הראה לפ' משפטים ולא ידע שגם בפ' נח איתא בראשה: ד"ה והשותה ל"ש בהו ראשון ושני כו'. לכאורה לדעת הראב"ד בפ"א מהל' ט"א וכפי שבאר הכ"מ בסוגיא דר"ח סגה"כ אות פ"א דשאר משקין חוץ מז' שמנו חכמים מקבלין טומאה בתורת אוכל וא"כ תחלה. וכ' לפמש"כ הר"ש בפ"ק דטהרות מ"א ומ"ב מ"ל גם במשקין שנים וקשה מדוע ל"ק גם במשקין ראשונים ושנים. וא"ל כיון דמתורת אוכל אתינן עלייהו נכללו בגזירת אוכל ראשון ושני דא"כ לא א"ש לקמן המהו דתימא הא שכיח כו' ועמש"כ בטהרות שם ישוב קצת לדברי הר"ש: ד"ה והכא וא"ת כו'. לכאורה י"ל דנ"מ שיעשה משקין תחלה שהיה בדעתם לגזור:

דף יד ע"א גמ' א"ל רבא מאי כ"מ כו'. ק"ל דמ"מ איכא תקלה אי טבל ולא אשכח שאובין ליתנן עליו יסבור שהוא עדיין טמא וישרפו עליו תרומה וקדשים: רש"י ד"ה ר' יהושע דמשקין אפי' הם שנים כו' ועושין מגען שני. משמע דיליף מהא דמשקה שני עושה שני. וא"כ מאי פריך תו ר"א לר"י שם ועוד שלישי שני למה הא משקה אפי' שלישי (דהיינו שנגעה בשני) נעשית תחלה ועושה שני ולחולין פירש דהרא' הוא מהא כל השני (שנגעה המשקה בו) שע"י נעשה האוכל שנגע במשקה שני: ד"ה שלישי וחיישינן כו' דילמא ראשון הוא. מש"כ המהרש"א דשני אין לו טומאה מדאורייתא כו'. תמוה דהרי כתוב הדר הוא בכלי חרס מכל האוכל כו' יטמא ואינו אלא שני כדלקמן (קלח ב) ובעצמו לקמן בסמוך כ' דקאכל ת"ט שהוא במיתה אף דלא נגע אלא באוכל ב': ד"ה ופסיל. עיין מהרש"א וכבר תמהו עליו דביבמות (עג ב) מבואר דאינה אלא בעשה ועי' בתור"ע שהביא רש"י בבכורות (יב ב) ותוס' ע"ז (סו ב) שכ' ג"כ שהיא במיתה ושכח לציין ג"כ תוס' (פסחים רד"י) ועמש"כ בחדושי הרמב"ם בפי"ט מהל' סנהדרין בס"ד אבל מ"מ פירוש רש"י צריך ישוב מדוע לא פי' טעם דאיסור עשה הנ"ל. ונ"ל דהוכרח לפרש כן אליבא דר"א דא"ל בפ"ח דתרומות מ"ב דאם נטמאה התרומה אחר שנתנה לתוך פיו יבלע וע"ש במפרשים. איברא דאפשר לומר דכאן כיון שהיה כבר אוכלין טמאים בפיו בשעה שנתן המשקין דתרומה לפיו הוה כמו שנטמאו קודם וכעין זה הוא בגיטין (ע"ט) ל"ש אלא שקדם גט כו' ע"ש: תוספות ד"ה ומנין אר"ת כו'. לכאורה קשה דלפ"ז אחר גזירה דהכא גזירה דפסול גויה נפלה בבירא וא"כ למאי נ"מ שנאה לנו רבי בכ"מ במשנה (עיין לקמן ע"ב בתד"ה כיון ובמהרש"א) וכה"ג פיר"ת לקמן (ט"ו ב') ובנזיר (כ"ד) דמתני' דפ"ב דאהלות נשנית קודם גזירה אחרונה דשבת ונ"ל דנ"מ באוכל כח"פ פחות מכבילה בכדי אכ"פ דטעמא דהכא ליכא ולכאורה לשיטתו לא תהני ליה טבילה באכל ח"פ עד שישהה בכדי עיכול או שיפסל מאכילת כלב ולא מצינו זה בשום מקום ואדרבה נ"ל ראיה דמהני טבילה בתוך הזמן הנזכר מכריתות (יג) לא התירו לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול וע"כ הטעם וע"כ היינו קודם עיכול וקודם שנפסל מא"כ דלאח"כ לא שייך טעם הגזירה (וכ"ל עוד דהיינו דוקא בתוך זמן דכדי אכ"פ וכ"מ ברמב"ם בפ"ח מהל' אה"ט הי"א) דהו לא מלטרף ומשמע דדוקא פחות מכשיעור אבל כשיעור תלי למיטבלי וכ"ל שלא רצו להחמיר בגזירתם כ"כ עיין (חולין ע"א) מי ל"ע דאכיל סמוך לשקיעת כו': ודע שראיתי בס' מי נפתוח פרפר ד' ב' שכתב דבאוכלין טמאין האסורים באכילה ל"כ פסול גויה ואיסתמיטתיה משנה ערוכה פ"א דטהרות מ"ג נבלת עוף טמא כו' וכת"פ לפסול הגויה. וכן ש"ס ערוך בכריתות (שם) אר"ב א"ש בחלבים כו' שקלים ורמשים כו' ותוספות שם (סוף די"ב) והעיקר הנלע"ד דבנבלה וח' שרצים דמטמאין אדם בנגיעה ל"ג פס"ג דשם ליכא הטעם שמא ישקול משקין דתרומה כיון דבל"ז נטמא מעת נגעו בהן ובתחב לו חבירו הוא מילתא דלא שכיחא (וזה דלא כתוס' הנ"ל) והראיה דנקיט רמשים והם תולעים הנולדים מאשפות (תוי"ט פ"ג דמכות מ"ב) והם אינם מטמאים ודומיא דידהו הוי שקלים ג"כ אותן שאינם מטמאין: ד"ה ושקיל ואע"ג דמשקין תחלה כו'. לכאורה היה צריך הש"ס לומר איסור דאורייתא דאיתא בזה בכדי שיהא שייך לגזור עבורו דלא ליהוי כמו גזירה לגזירה: ד"ה אף. ועוד דלא יתכן שגזרו עה"י ועדיין כו'. עמש"כ ע"ד בחדושי למסכת ידים פ"ג מ"ב: ע"ב גמרא [והאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה. דברי הת"י בכאן תמוהים באין פתרון ונ"ל דמקומן לקמן (ט"ו ריש ע"ב) דפריך ג"כ והאמר אילפא כו' ידים הוא כו' הא מידי אחריגא לא ובס"ד ל"ל דעדיפא מיניה משני: שם וכ"ת שמאי וסיעתו כו'. קשה דאם גם שמאי והלל עצמן היו בי"ח דבר א"כ מדוע לא קאמר אלא גזירת ידים הלא י"ח גזירות הוו וי"ל: שם אלא אתי איכהו גזרו ולא קבלו מינייהו כו'. ק"ק דכיון דרבותיהם כבר גזרו עלייהו איך נחלקו אח"כ תלמידיהן אחריהם עליהם בזה]: רש"י ד"ה ובא וטהר השתא מכלל כו'. עיין מהרש"ל ומהר"ם ועי' (זבחים יז) תד"ה טבו"י: [שם ד"ה על ארץ העמים ולר"ש נמי כו' מטמאין הן במגע כו'. עמש"כ בפסחים ט' בדבריו בס"ד]:

דף טו ע"א גמרא הלל אומר לסמוך ושמאי כו'. בתוס' דחגיגה מוכח להדיא דגירסתם היה שמאי קודם להלל וכהגי' שלפנינו שם במשנה והגרי"ף והגרע"א לא העירו בזה: רש"י ד"ה פוסלין ואפי' המשיך כו'. ל"י למה נקיט המשיך אפי' הטיל נמי דהמשכה קילא עיין (תמורה יב): ד"ה לסמוך פלוגתא כו' גבי מביאין נו"כ. הלא תנאי פליגי בזה ועולא ורא"ח ס"ל דלכ"ע אין קריבין ביו"ט (ביצה יט) ואולי משום דסתמא דמתני' (חגיגה ז ב) דשלמים דנו"כ קריבין ביו"ט וכדעת התוס' שם ד"ה עולות ועמש"כ בס"ד: תוס' ד"ה שמאי בירושלמי מפרש כו'. ק"ל טובא חדא דל"ד מדת שמאי והלל דהיא מדה מדברית למדת חכמים דהיא ירושלמית. ב' דליפלגי בעלמא בשיעור מנחה דהיא עשירית האיפה דלשמאי והלל עשירית מלבר. ג' ליפלגי נמי בנסכים בשלישית ההין ורביעית ההין דליהוי מלבר. ד' דא"כ חלי ההין תאמר נמי שהוא מלבר ויהא הין שלם וע"כ לא פסקינן (ב"מ נד) דתוספא מלבר אלא משום דכתיב חמישיתו עליו כדאיתא שם בברייתא אליבא דר' יאשיה ואנכי למיעוט בקיאותי לא מצאתי זה בירושלמי והראב"ד בפירושו בריש עדיות כ' זה מדנפשיה: [ע"ב תוד"ה אתו כו' דאכלי זכוכית לא שורפין כדאמרינן לקמן כו'. לכאורה יש לדחות דהתם ר"ל דיוסי ויוסי שהם לא גזרו תחלה על כלי זכוכית רק לתלות לא גזרו על פשוטיהן כי היכי דליהוי היכרא דלא לישרף ואח"כ רבנן דפ' שנה אף דגזרו גם לשרוף מ"מ לא רצו להוסיף טומאה על פשוטיהן אלא כדקאי קאי: מש"כ הרש"א דלא שייך גבי ארץ העמים לגזור במקדש דלא שכיחא להביא גושא למקדש כו'. הן גם ידים לא גזרו במקדש אבל לקדש גזרו וה"נ שייך גבי גוש ארץ העמים להביאו לירושלים ושייך למגזר שיטמא לקודש ומש"כ בא"ד כיון דסתמא אמר כו' משמע ליה דגזור לשריפה תמוה דאדרבה דהא כלי זכוכית איכה אלא לתלות ולכן דברי מהרש"ל מוכרחין: ד"ה על ספק. מש"כ המהרש"א דעל ספק טומאה ברה"י לא היו שורפין תרומה וקדשים. בסוגיא דריש נדה ובתוס' שם מבורר דכודאי טומאה היא ושורפין עליה]:

דף טז ע"א [גמרא כלי עץ וכלי עור כו'. בתו"י והא דלא חשיב כלי חרס בהדייהו כו'. לכאורה י"ל משום הא דקתני חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה כו' ובכ"ח לרבנן דר"מ כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה וכמו שהביאו התוס' בד"ה ותכמים ועי"ש במהרש"א: ת"י ד"ה וע"כ לא אתי למעוטי אלא גבו וכו'. נ"ל דקאי על מש"כ התוס' והא דתניא בתוספתא כו' לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וע"ז כתבו וע"כ כו' דהא מקבל טומאה ג"כ על ידי ידות: ד"ה עבדי רבנן היכרא דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן כו'. עי' תוס' לעיל ד"ה עשו וד"ה על ששה: תוס' ד"ה לא. וקשה כו' ואין מצילין בצמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן. ק"ל דהא גם בכ"ח תני שם לעיל כה"ג שולי המחצין כו' (שהביאו התוס' לעיל) ע"ש וע"כ היינו מטעם דאינן כלי ואדרבה דוק מסיפא דההיא דשולי כלי עץ כו' דתני שפן ועשאן כלים כו' ומצילין בצ"פ אבל קשה דהא כלי עץ וכלי עצם ודאי מיטמאין מגבן ואיך יצילו בצ"פ. לכן נראה דט"ס בסיפא דתוספתא ונ"ל שפן כו' ואין מצילין בצ"פ ותזה היא ראיית התוס' וחסר בדבריהם תיבת וכו' וראיתי להר"ש פ"י דכלים מ"ד בהעתקתו להתוספתא הזו שהשמיט לגמרי סופה הא דשפן כו' ומצילין בצ"פ. שוב מצאתי להרב מי נפתוח פרפר ל"ו ג' ד' שכבר העירו מחברים ע"ד תוספות הללו]: בא"ד דכלי נחר כ"ל בתורת כהנים דכתיב כלי חרס לרבות כלי נחר. כאן ט"ס וז"ל התו"כ על קרא דפ' שמיני כ"ח אין לי אלא כ"ח מנין לרבות כלי נחר ת"ל וכ"ח. והגה בכה"פ ל"ג וכ"ח ודוחק לומר שכוון על הא דכתיב בפ' מצורע גבי זב וכ"ח אשר יגע בו. וכ"ל דיכוון על הו' דוכל כ"ח ולהכי לא אמר ת"ל וכל דלא תטעה לומר דמרבוי דכל קדריש לכן השמיט כאן אותיות כל ורבוי דכל קדריש שם לקמן לרבות שברי כ"ח ועיין בהגר"א ז"ל עה"ת ונראה שגם הוא ז"ל הבין כן: [ד"ה ה"ג א"כ מיטמאין מאוריהן היינו דאורייתא כצ"ל: שם בתו"י ד"ה דעביד (בסופו) כ"ל למחוק תיבת מאחוריו: שם ר"ה והא דאמר והא דדריש בת"כ כו' ולא מאחוריו כצ"ל: תוד"ה בטומאה וקשה לר"י כו' טומאה ישנה קמב"ל כו' אלמא כו'. ע"ש בגמרא דקמב"ל משום תומרא דעכו"ם מי שויא רבנן כטומאה דאורייתא אבל כוונתם להא דקאמר שם חדא מגו חדא קמב"ל אבל לכאורה י"ל דהר"מ שם ס"ל כתירוצא דר"ח כאן]: ע"ב רש"י ד"ה הואיל ונראה תוכו מבחוץ דרך דופנותיו כו'. נראה שהיה גורס מברו כגי' הראב"ד בפ"א מהל' כלים: [ד"ה דרלפינהו הדיקן כו'. כ"כ דצ"ל בדליית ע"ד הכתוב ויטחן עד אשר דק]: תוס' ד"ה הניחא רשב"ג ס"ל הכי במשנה דכלים כו' כצ"ל כי כן איתא להדיא ברפ"א שם: ד"ה אחד שהן יתירים על מ"ם כו' הן מחויקות מ"ם מכוונות ג"כ טהורים כדלקמן (לה) שוב מצאתי להתוי"ט שעמד בזה:

דף יז ע"א ד"ה ועל. שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא כו'. פי' משום יד כפירוש מהר"ס. משא"כ במלמד שבלע דרבן דטהור המלמד דכיון דנבלע הדרבן נבטל ממלאכתו לכן בטל גם שם יד מן המלמד ודברי מהר"ס בזה תמוהים והעיקר כ"ל דכוונת התוס' דהדרבן גופי' היה בוקע לטמא כל מה שתחתיו אבל ק"ל ע"ד דילמא באמת קאמר ר"ט דמש"ה טמאוהו להאכר מפני שהאהיל הדרבן עליו ולא נצטרך לומר דכתפו היה ערוס ומטעם חבורין: [בא"ד מקום שנותנין דרבן במרדע כצ"ל וכן בסמוך דתנן המרדע כו']: שם בא"ד וכ"ת במס' כלים כו' דתנן המרדעת ש' הוא בפכ"ה מ"ב. ולכאורה מאי ראיה דילמא מיירי שם שהדרבן בתוכו ומטעם יד אבל ז"א דע"ש פ"ו דאם נפלו משקין טמאים על ידות הכלים מגגבן והן טהורים וע"ע שם פכ"ט מ"ז ובהרע"ב:

גמרא דאר"ג כו' פעמים כו' מהרש"ל ומהר"ם מחקו מלת דאמר אולם קשה דמקדים רבא לר"ג רבו עיין לקמן (כג ב) תד"ה גזירה: רש"י ד"ה הנושכות וכיון כו' ול"ע מפ"א דמכשירין מ"ו ועמש"כ שם: [תו"י ד"ה והשתא. נראה דהוא שייך על תירוצא קמא דשמא יבצרנו בקופות טמאות. וכ"כ דצ"ל כן גם לתירוצא דרבא אבל ל"ע ממ"ד פ"י דטהרות הנותן מן הסלים כו' דמוכח דאם בצרן מתחלה לאכילה לכ"ע לא הוכשר ופי' הא"ר שם לכאורה תמוה דהא הושוו אח"כ לדעת ב"ש]: ע"ב גמ' א"ר אי דחשידי כו'. קשה דא"ל דלעולם לא חשידי אלא דגזרין משום ישראל שנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן דחס עליה למוכרה בזול ויזרענה ואתי לידי תקלה שיאכלנה וי"ל: גמ' על פתן משום שמן נמי אולמיה כו' אלא גזרו על פתן ושמנן כו' והרע"ב ל"ד במש"כ על פתן משום שמנן כו': ת"י בתד"ה כיון וריב"א כו' לא היו מפרישין כלל כו'. קשה ממ"ב פ"ח דפאה ובן לוי נאמן לעולם ע"ש בפי' הרע"ב: תוס' ד"ה הניחא מיהו קשה דלא מני רש"י הך דל"י הזב כו' דקתני לה במתניתין. ול"כ דדעת רש"י מדקתני כיוצא בו כו' משמע דדין זה אין עיקר מקומו פה אלא דתני ליה הכא משום דדמי לדיני דלעיל לכן ס"ל דודאי לא קאי ואלו כו' עליו ועי' תוי"ט מ"ג שהעיר מעין זה: [ד"ה אין מוכרין כו' כדפי' בקונטרס. הוא לקמן (יח ב) בד"ה אלא כדי שיגיע]: במשנה וכרשינין פי' הרמב"ם כוסמת וכתב התוי"ט שהוא סובר שכוסמת אינה כוסמין שנחשבת בה' מינין ובירושלמי ריש חלה הביאו הר"ש שם יליף הא דה' דברים חייבים בחלה מקרא דושם חטה שורה כו' וכוסמת זו הכוסמין ומשמע דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא מדפריך עלה ולמדין מן הקבלה אך מצינו במו"ק פ"ג ה"ה דקאמר שם מנין לאבל מה"ת שבעה שנא' ויעש לאביו אבל ז"י וז' ימי אבילות אינן אלא מדרבנן ואפ"ה פריך עלה ולמדין דבר קודם למ"ת: שם אלא כדי שיגיע למקום קרוב פרש"י כלומר וכו' וכן בפירוש הרמב"ם שיגיע לביתו כו' ואין לשון למקום קרוב סובל פירושם דהל"ל כדי שיגיע לביתו כלישנייהו וזהו לקמן (יח ב ויט) בברייתות יהיה המקום קרוב או רחוק לכן הנלע"ד דדעת תנא דמתניתין אליבייהו דלא בעינן לביתו ממש אלא כדי שיגיע לבית שבעירו היותר קרוב וכדעת ב"ה בברייתא לקמן (יח ב) לת"ק דר"ע וקרוב בעיני לומר דגם דעת ר"ע אליבא דב"ש כן בכדי שלא להפליג מחלוקתן אלא שלא חש כ"כ לפרש דברי ב"ש ומסתמא ממילא ומתניתין כוותיה ועמ"א רמ"ז: שם וב"ה מתירין מלשון הרמב"ם בחבורו פ"ו הי"ט וכו' וביותר מלשון הטוש"ע רנ"ב סס"א משמע דבעינן שילא ממש מביתו מבעו"י אבל לשון כדי כו' שבדברי ר"ע בברייתא לא משמע הכי וכן לקמן (יט) נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר (כדי לאכלן רמב"ם וטו"ע) נטלן ויצא אין נזקקין לו ול"ע: שם ובכולן ב"ה מתירין עם השמש ופירש"י בעוד שהחמה זורחת. לכאורה סתירה מכאן לפיר"ת לקמן (לה) בתד"ה תרי דמתחלת שקיעה בכדי הלוך ג' מילין ועוד 1/3 או 1/4 מיל ודאי יום הוא דא"כ אמאי מצרכי בעוד שהחמה זורחת וסייעתא להגר"א ז"ל וסיעתו באו"ח רס"א סקי"ח וכן הביא גם הוא ז"ל בהמשך דבריו ראיה זו ואולי י"ל דהכוונה כאן לאינם בקיאין וכדא"ל רבא לשמעיה אתון דלא קי"ל כו' אדשימשא אריש דיקלי כו' לקמן (לה ב):

דף יח ע"א רש"י במשנה ד"ה כלי לבן וצריך ג"י משמע דאם היה נצרך זמן יותר היה אסור אף קודם ג"י הכל לפי הזמן וכן לשון הרי"ף והרא"ש לקמן (יט) גבי איגרות דאי לא קביע ב"ד במתא אין משלחין כלל וכן לשון הרמב"ם בפ"ו ה"כ אסור לשלוח לעולם ולשון השו"ע ר"ס רמ"ז אפי' מיום ראשון ונ"ל דלדברי הרז"ה שהביא הר"ן גבי הא דאין מפליגין בספינה פחות מג"י כו' שרי כל הני בג"י קודם השבת: ד"ה שטוענין א"כ קורה ע"ג זיתים עד שטוחנין כו'. לכאורה זה דלא כסתם משנה דמנחות (פ"י) דשמן שני לא טחנו מקודם אלא כת"ק דברייתא שם ואולי דטוחנין דנקיט רש"י לאו דוקא דה"ה כתישה והעיקר נראה דע"פ ל"א תנא דמתניתין שם ור"י בברייתא שם דלא היה טוחנו אלא כותשו אלא משום מנורה דכתיב בה כתית אבל להדיוט (ואפי' למנחות) הכל מודים דדרך לטחנם: [תוס' ד"ה ומתרפאת ומניח תחת העין בשבת. לפנינו שם הגירסא על גב]: ד"ה ולימא למאי דמסיק כו' עיין מהר"ס שכתב דהתוס' סוברים דהא דמסיק כו' כ"ז מדברי ר"י כו' הן בדבור הסמוך לקמן כ' אלא דהש"ס כו' אליבא דר"י. אבל דבריהם מתפרשים יפה עפ"י דברי הרא"ש ע"ש: [בא"ד וי"ל דרבה סבר כו' ב"ש היא בלחי וקוקרי. נראה דר"ל בכל גווני אפילו בלחי וקוקרי וב"ה מתירין אף בשאר מצודות ולכן מוכח דב"ה ל"ל שביתת כלים כלל ומיושב בזה תמיהת הגרע"א בחדושיו ע"ד]: ע"ב גמ' ת"ר בש"א לא ימכור אדם חמצו כו' קוה"פ ובה"א כ"ז כו' כצ"ל ותיבות דברי ב"ש צריך למחקם וכן בפסחים ליתנייהו: [תוס' ד"ה גזירה שאין דבר מפסיק כו'. מש"כ המהרש"א דהא אכתי לא אסיק כו' אינו מוכרח די"ל דס"ד דמיירי בלולה בתנור מכוסה ע"ש בפירש"י]:

דף יט ע"א [גמרא והלא קנץ אר"ש כו'. עי' רש"א ול"כ דבלא"ה לק"מ דא"כ אפילו בלא קנץ נמי]: ע"ב במשנה אין צולין בשר כו' כ"ל דזה קאי על סוף מתניתין דלעיל ושוין כו' ור"ל דבזה גם ב"ה מודו מטעם שמא יחתה ובזה לא נצטרך לומר דנקיט ושוין משום ב"ש כמ"ש התוי"ט: שם ומאחיזין את האור. בתוי"ט כי שנים כו' מהבנין הכבד כו' והב' כו' מאחזים תמוה כי מְאַחֲזִים הוא בינוני פעול מבנין הפעיל: [תוס' ד"ה שמן וכן השום והבוסר שריסקן מבעו"י כ"ג דל"ל]:

דף כ ע"א תד"ה איבעיא והא דקאמרי רבנן כו' אחת מפניה כו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא כו'. ולי עוד ק"ק מדוע לא מיבעיא ליה להש"ס פירוש שיקרמו פניה שבדברי ת"ק או אחת מפניה או כל פניה ע"כ נלע"ד בדעת רש"י דר"א ודאי להקל בא דלת"ק בעינן כל פנים ואף הפנים שלמעלה דכלפי ראש התנור המאחר להקרם מכולן ולר"א די בכדי שיקרום התחתון רק דהש"ס בעי הי תחתון קאמר ומ"מ ר"א לקולא והא דקרי רש"י תומרא אי אמרינן דר"א על פנים המדובקים קאמר לא נגד הת"ק אלא נגד צד הב' דהאיבעיא ואולי מש"כ הרע"ב המדובק כו' דהוא נאפה תחלה קודם כו' שכלפי אויר התנור ר"ל כלפי ראש התנור ובתור"ע הביא בשם ש"ל דהרע"ב מיירי בתנור גרוף ואינו כ"ל: [ברש"י ד"ה תני ר"ח (בסופו) ואני מצאתי אותה בת"כ ט' ותני ר"ח דקאמר היינו בת"כ לפי שהוא סידרו. עיין מש"כ ביומא (ד) ברש"י ד"ה דתני ר"ח]: ע"ב מיתיבי השיראין והכלך כו'. בגה"ש הקשה מדוע לא פריך ממתניתין דכלאים פרק ט' מ"ב עיין (בערכין ג) תד"ה ערל שכתבו ומלי לאתויי ברייתא כו' אלא דר"א שגורה בפי כל יותר וה"נ י"ל דהברייתא זאת היתה שגורה יותר כאשר הובאת ג"כ במנחות וכן סמיך סתמא דגמרא עלה ביבמות (רד"ה) כמ"ש התוס' שם ד"ה לרבנן וכה"ג כתב הרא"ש בפרק אין מעמידין סי' מ"ב על הא דמייתי בבכורות מהעטמאים לאסור לירן דנקט דרשה שהוזכר בגמרא דילן ע"ש (ועמש"כ פסחים ס"ח) ועוד י"ל דאי ממתניתין דכלאים המ"ל תרי גווני שיראים כדמשני בכ"ד ומהם לקמן (ל) תרי גווני אהלא משא"כ על הברייתא הזאת דבאה להשמעינן דל"ת דווקא צו"פ חייבין בציצית וקמ"ל דשארי מינין נמי יותר ה"ל להשמעינן מינים אחרים זולתן כגון צמר גמלים כו' כדאיתא התם במנחות באידך תני דברי"י מדאשמועינן תרי גווני שיראין: הרא"ש מפלפל בצמר גפן אם יוצא מן העץ הוא וכן בתוס' לקמן (כז ב) והשו"ע סתם להכשיר ול"ע לפמש"כ סופרי הטבע דב' מיני צמר גפן יש. הא' גדל על אילן המתקיים כמה שנים כסימנא דאילנא והב' יש שזורעים אותו בכל שנה (ועמש"כ בפ"ז דכלאים מ"ב בס"ד) גם מש"כ דקנבוס לאו יוצא מן העץ הוא וכו' אלא דאיצטריך למיתני פשתן משום דאיקרי עץ כו' ק"ל מהא דמביא הש"ס (ברכות מג ב') ראיה מהא דוטמנם בפשתי העץ לסלק ולחלפי דימא משום דגדלי בגבעולין כעין פשתן לברך עלייהו בורא עצי בשמים מ"מ הדין דל"ג יש לקיים עפ"י מש"כ התוס' כאן בד"ה בעמרניתא ובמ"ש הרש"ל בשם סמ"ג:

דף כא ע"א גמרא א"ר פתילות שא"ח א"ת כו' שהאור מסכסכת כו' שא"כ אחר הפתילה רש"י פי' ואתי להטות והרמב"ם בפיה"מ פי' דמחמת טעמים אלו אור הנר חשוך וחלוש ויניחנו וילך ותמוה דכי מפני שהאור פה חלוש יניחנו וילך למקום חשוך לגמרי וע' ג"כ מה שאכתוב בסמוך בשם הש"א ועוד ה"ל לאביי להקשות כאן לרבה כדמקשה ליה לקמן (כה ב) על טעמו בדברי רי"ש ועוד הא רבנן לא חיישי שמא יניחנו וילא אף מפני ריח רע ויותר הכל"פ כדפי' הת"י לקמן דמפני טעמים אלו חיישינן שמא יכבה ולא יהיה שלום בית או כפשוטו כיון דהאור חלוש אין כאן שלום בית: [שם פתילות ושמנים כו' אין מדליקין בהם במקדש. עי' בגה"ש ול"כ דאסיגרת ליסן הוא וגדולה מזו כתבו התוס' רפ"ג דמכות ועתוי"ט יבמות פ"ט מ"ג]: רש"י ד"ה זקוק לה דילמא פשע כו' הן רבים עמדו למה דייק לפרש דילמא לא ידליק בזדון ואולי דהיה ק"ל דהיאך שייך לומר שיבטלו חז"ל עתה בודאי מצות הדלקת כ"ח (דמשמע דאפילו אין לו שו"פ אחרים לא ידלק מאלו) משום חשש ספק שמא לא ידליק כשתכבה וכה"ג הקשה הש"א בתשובה ד' על תר"י בריש ברכות שפי' דלחכמים משום סייג לא יקרא א"ח כלל ע"ש ועוד קושיית התוס' דילמא בשבת ג"כ הטעם משום כבתה זקוק לה לכן פי' דילמא פשע ויבטל במזיד משא"כ עתה הוא אנוס מפני חק"ת או משום שבת אבל העיקר נראה דלשון פשע ל"ד עמש"כ בריש חגיגה (ב' ב') בתד"ה כופין ועיין ברפ"ב דביצה אהא דקאמר שם שמא יפשע פירש"י ישכח כו' ע"ש וכן (בפסחים סד) דילמא פשע פירוש ישכח ויבא לידי פשע: ע"ב גמרא וא"כ לשיעורא לכאורה קשה דלפ"ז עכ"פ מוכח דלכתחלה צריך שידליק כשיעור הזה ואם כן מדוע מתיר ר"ז לכתחלה להדליק באותן הפסולים שדרכן להכבות בתוך הזמן וי"ל הא דבעינן שיתן שמן כשיעור הזה הוא שיהא נראה כמדליק בעין יפה עמ"א תרע"ב סק"ג ואולי מפני קושיא זו פי' הרי"ף לשיעורא דאם דולקת אחר השיעור הזה מותר לכבותה או להשתמש לאורה.

דף כב ע"א גמ' סככה כהלכתה כו' ייכות שמכים כו' כצ"ל ומלת של למחוק: שם סלע של תע"ש כו' כ"ל למחוק תיבות סלע של. וכ"כ מפרש"י וכן בתוספתא ליתא. וגי' שלפנינו יל"פ ע"פ שכ' התוס' ר"פ הזהב וכב"ד דמשקל דינר זהב כפלים בשל כסף והסלע שהוא ד' דינרים

[illegible]

חנוכה והא דלא סמיך הש"ס לש"ס לפרושי הא דולא באליה ושבקה לבסוף עד אחר גמר כל דיני חנוכה הוא בכדי שלא נטעה דמחלוקתם בנ"ח לא קאי על הא דאליה כו' כמו דלא קאי על ש"ס להכי אפסקינהו מהדדי והתנא דהפסיק בש"ס (אשר פסלו מטעם מיוחד בו) בין שאר הפסולים אשר טעם אחד להם · דרצה לסמוך שמנים אהדדי · ודלא תני כולה בבא דשמנים לבסוף אולי לא זו א"ז תני או דלא רצה להפסיק במחלוקת לבין המוסכמים לכ"ע : ע"ב גמ' א"ב דרב ברונא א"ר כו'. המציינים שכחו לציינו ללקמן כ"ו : רש"י ד"ה ולא עולת חול . וכ"ש קדשים פסולין כו' לכאורה לקדשים שנשחטו בי"ט ואירע בהן פסול פגול וכדומה אין כאן כש"כ :

דף כה ע"א [ד"ה אסור לאוכלן זר זר ב"פ כו' מפורש להדיא כהמהרש"ל ביבמות (ס"ח ב') ודלא כמהרש"א שם ועמש"כ שם] : ד"ה מתפ"ז . מיתה כו' או כהן טמא עיין יבמות ס"ד ע"א בתוס' : תוס' ד"ה כך. א"נ מדאורייתא כו' · עמש"כ ע"ד דהכא בתמורה בסופה : ד"ה כרת. [ומיתה האמורה בתורה קאמר התם דהיינו כו' כנ"ל] : בא"ד אף אשת את דיש לה היתר כו' · כשאין לו בנים כנ"ל : ע"ב גמרא כל שיש לו בהכ"ס כו' . עיין בב"מ דף קז ע"א רש"י ד"ה סמוך לשולחנך טעם נכון לזה :

דף כו ע"א גמרא . ולימא מר מפני שהוא עף · ופי' התוס' ויבואו לכבות . והרמב"ם פי' שמא יברח וילא : רש"י ד"ה מן הפרי . לאפוקי שמן דגים כנ"ל : [תוד"ה חדא ומה הוצרך לבדות טעם מדעתו . רש"י הבליע זה ליישב בשני הפירושים : ד"ה אין בו . וי"ל דהתם איירי כשאין כו' · עיין מהר"ם ושגה במחכ"ת דודאי גם לתירוץ הא' אף בבא מבגד גדול לענין טומאה בעינן גע"ג רק לענין סוכה גזרו רבנן אף דליכא ג' הואיל שבא מבגד גדול וגם לתירוץ בתרא ע"כ ההיא דמטלניות דסוכה מיירי מבא מבגד גדול ולהכי אף באין בהם גע"ג אין מסככין רק דהכא מיירי בשלא היה בהן מעולם גע"ג והא שכתבו לקמן בפרק במה אשה דמיירי בבא מבגד גדול היינו הא דמרבינן לקמן גע"ג וה"ה בחדש כשהיה בדעתו לארוג בו יותר וכדמסיימי שם אבל הכא דמיירי כו' דמתחלה לא היה דעתו להוסיף : ע"ב גמ' תרי מיעוטי כתיבי בגד הצמר או הפשתים כ"נ דל"ל מפירש"י ועיין רש"ל] :

דף כז ע"א תוס' ד"ה מנין . וא"ת ל"ג כו' . במחילה מכ"ת שנעלם מהם ירושלמי פ"ט דכלאים הביאהו שם הר"ש ברה"פ דיליף מקרא דאין נקרא צמר סתם אלא של רחלים ע"ש : ע"ב ד"ה האוגין . ונראה לר"י דאוגין היינו מטוה וכ"פ בערוך · ע' מש"כ בסוכה יב ב : בא"ד לפי שבצמר ניכר כו' שהשתי כו' · ע' שלהי פ"ה דכתובות ובמש"כ שם בס"ד : במשנה וכל היוצא מה"ע א"מ ט"א אלא פשתן · גם באינו יוצא מה"ע א"מ אלא אותן שהיו במשכן כדמשמע בגמ' ובתו' סד"ה וכל אלא דהתנא לא בא בכאן רק לזווג לה דכה"י מה"ע דהדלקה :

דף כח ע"א תוס' ד"ה ויפרוש · וי"ל דדייק כו' וכתיב אחר הקרשים ויפרוש כו' משמע כו' אבל הספורנו כתב דויקם משה את המשכן דכתיב בריש ענינא הכוונה על היריעות התחתונות והוקמו קודם העמדת הקרשים אם ע"י שהיה מחזיקים בם באויר (וכן פירש"י במנחות לט) ואם ע"ד נס כדבריהם ז"ל · ואנכי לא ידעתי איפה הוא בדברי חז"ל : שם בגמ' או בעור ריבה · ופירש"י דהמ"ל או עור לכאורה ממלת או הוי מצי לרבויי כדלקמן גבי שרצים . אבל עי' בתוי"ט פי"א דנגעים מ"א דאו כבר דרשינן ליה לדרשה דהתם · אך לפ"ז יקשה דהא גם או דשרצים כבר דריש ליה כמו שהביא התוי"ט בפ"ז דכלים מי"ג : ע"ב והלא הא דתני ר"י כו' למאי הלכתא . והקשה בס' ב"א אמאי לא קאמר דנ"מ לענין מגילת סוטה כו' · ולק"מ דהא נמי תיפוק ליה מלמען תהיה כו' : [שם והאמר אביי ש"ן של תפילין הל"מ . עי' גה"ש ול"נ ליישב עפ"י הא דדרשינן במנחות (לו) והיו לטוטפות בין עיניך כ"ז שבין עיניך יהיו שתים . א"כ והיו קאי אתפילין של יד ושל ראש ולכן אמרינן דאתקוש להדדי וכדדרשינן בקדושין (ה ע"א) והיתה דאיתקוש הויות להדדי אך לכאורה זה תלוי בפלוגתת ר"י ור"מ במכות (יא) אי ילפינן בהיקשא דבר שהוא הל"מ : שם וביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן. עמש"כ לעיל (כ"ג ב) וכמו כן יל"פ גם הכא] :

דף כט ע"א רש"י ד"ה פרסייתא · ואין הגרעינין ראויין לאכול כ"נ דל"ל . ובעיקר פירושו ע' לקמן בס"פ נוטל דמפרש בע"א . ולפלא על הג' רי"פ ורע"א שלא ציינו לשם : תוס' ד"ה אכלן . אבל הכא הגרעינין צריכי לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו כ"ל כוונתם משום דגרעיני תמרה לחה הויין שומרין לה ולהכי מצטרפות לטומאה כדאיתא בפ"ב דעוקצין מ"ב לפי' הרמב"ם שם : ע"ב גמרא וצריכה כו'. עתוי"ט שהקשה דאכתי ליחוק מבילה ותירוצו ל"נ כלל · דא"כ מדוע ל"ק הש"ס דלרבנן אצטריך קערה משום האי סברא דהפתילה מונחת בתוכה . ול"נ דסתם קערה היא של חרס . (וע' חולין קיא ב' קערה שמלח בה בשר כו' דמוקי לה הר"פ בטור סי' ס"ט בשל חרס דוקא) . ואולי דוקא בש"ת התיר ר"י אבל לא בשאר כלים כיון דמופסקת · ומ"ה שפירש שם בכוונת הרמב"ם דבקערה כיון דמחוברת קרוב יותר שיהיה חייב משום מכבה · משמע דבשפופרת ודאי אין כבוי דאורייתא בזה נדחו דברי הרא"ש בפ"ב דבילה סי' יז מה שהביא מהך דשפופרת לסתור דברי התוס' דשם . [עיין ברמב"ם בחבורו פרק ה' מהלכות שבת הלכה י"ב] : במשנה כחס עה"כ כו' . עיין תוי"ט כ' שהכ"ף נוספת כמו כלך לד"ו בלשון ברייתא ונמצא ג"כ במקרא כ' נוספת בסוף התיבה כמו ערכך בפ' בחוקותי שכ' רש"י שלי כפל הכפי"ן : רש"י ד"ה לעילא מרי"ל . לפניו . ולקמן בדף הסמוך ד"ה לעילא מר"ח לפניו כו' . וע' לקמן פ"ח בפירושו ד"ה לעילא מר"ח :

דף ל ע"א ד"ה פתח וד"ה כי לכלב צ"ל בד"א : ד"ה שוגא · דוד שמעי . תמוה דמסדר הכתובים נראה דשמעי נהרג קודם בנין הבית · וגם מהא דאמר כ"ז ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה (ברכות ח) נמי מוכח כן : ע"ב ד"ה צלף שלשה מיני פירות כו' . (בברכות ל"ו) חשיב ד' עלין ותמרים אביונות וקפריסין ועמ"ש בבילה כה ב' בס"ד :

דף לא ע"א ד"ה גיירה. שלא היה כופר כו' . אלא שלא היה מאמין כו' . כ"ל כוונתו דכופר לא מיקרי אלא אחר החקירה בכל חלקי הסותר אבל זה לא חקר ולא נוכח אלא שלא היה מאמין כו' לכן הובטח שלאחר שיברר אליו אמיתת הדברים ישוב מאמין : ד"ה אפיך ליה כגון תשר"ק . הן לולי פירושו הנל"פ דאפיך היינו שא"ל על א' שהוא ב' וכן כולם . ואולי יש לכוון גם פירושו לזה כי כ"נ בדבור שאח"ז : גמרא · משל כו' כור חטים כו' . קב חומטין · ק"ק דקב הוא אחד מק"פ בכור ומדמה הכא היראה לחומטין ובאבות אמרי' כל שמעשיו מרובין מחכמתו כו' : ע"ב מי שאכל שום כו' · כן איתא ג"כ בברכות (נא) והמציינים שכחוהו : במשנה והדלקת הנר · בתור"ע בשם ש"ל דקדק מדוע לא תני ובנר סתם כאינך . ולענד"נ דזה אין סברא דליהוי להו עונש מיתה בעבור שאינן נזהרות להדליק אה"נ . שהוא אינו רק מד"ס (ע' רמב"ם רפ"ה) דבשלמא נדה היא בכרת עיסה הטבולה לחלה במיתה בידי"ש אמת הוא שכל העובר עד"ח חייב מיתה בידי"ש (ועמש"כ בהרא"ש למו"ק סי' נ' בס"ד) אבל לחשבה בהדי הני אין לנו (ע' מו"ק כד בתד"ה הא וברא"ש שם) לכן נ"ל דהכוונה בכאן על שאינן זהירות בהדה"נ מבעו"י ומחללות אה"ש באיסור סקילה · [דומיא דא"ר אחא לקמן בברייתא בעון שמכבסות כו' בשבת] . ולזאת סמך לה ג"ד צא"ל כו' עם חשיכה כו' הדליקו אה"נ · וכן ספק חשיכה כו' ואין מדליקין אה"נ · דנדחק רש"י לומר דזו ואצ"ל זו קתני . והגהמ"ר והרע"ב פי'

דהיינו ע"י נכרי אבל למש"כ א"ש משום דכולן לא תני הכא רק אגב דאין מדליקין דבה עסיק תנא ואזיל ועי' לעיל כה ב' בתד"ה הדלקת נר : [שם גמ' כיון דכתיב על פי ה' יחנו כו' . כה"ג בעירובין נה ב'] :

דף לב ע"א אבב חוטרא כו' · כ"ל דאבב הוא מלשון בבא דפי' שער או פתח (וכן כולם) והא' הוא שמוש . וכ"כ מפירש"י והערוך : שם ג' בדקי מיתה נבראו באשה · על מצות או עבירות אינו נופל יפה לשון בריאה · ובתוספתא הגיר' מסורין לנשים . ור"ל דמצות חמורות כאלו שהן בדקי או דבקי מיתה אפ"ה נמסרו לנשים . והוה דומיא להא דרשב"ג דסמיך ליה וכנון : [שם תנא דברי"ש כי יפול הנופל ממנו ראוי זה כו' . ומה שהוסיפו כד"ת מלת ממנו עוד הפעם הוא שבוש] : ע"ב בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב וכתבתם כו' וכתיב בתריה למען כו' . ור"ל דמכלל הן אתה שומע לאו . עי' לקמן נג ב ברש"י ד"ה בעון בטול תורה . בס' ב"א הביא קושיא בשם ב"ה דהא אמרי' בקדושין ס"א ב' לרחב"ג דס"ל מכ"ה א"ש לאו דסד"א אם תיטיב אגרא לא תיטיב לא אגרא ולא דינא קמ"ל ר"ל להכי אצטריך תו ואם לא תיטיב כו' . וכן הרבה פסוקים כה"ג · והב"א מחלק בין איסור גרידא כי הכא לשם דאית בהו ממונא כמ"ש התוספות בס"פ שבוה"ע · וכמו דמחלק הגמרא שם לר"מ דמודה באיסור גרידא דל"ב תנאי כפול ולא מחוור דבשלמא תנאי כפול הסברא מבחוץ דלא ליבעי רק לפי דמצינו מפורש בב"ג וב"ר דנכפל אמרינן דאין לך בו אלא חדושו דהיינו בממונא אבל בנידן דידן הסברא החיצונה כ"ה ומה"ת לחלק . שוב ראיתי להר"ן שם בס"פ שבוה"ע שהקשה כה"ג על מתניתין דשם דר"מ מחייב ביברכך וייטיב לך (ר"ל אם תעיד) דס"ל דזהו אלה דמשתמע דאם לא תעיד קללה מש"ס דקדושין הנ"ל ותירץ דע"כ ל"א שם בקדושין אלא לרחב"ג דאל"כ ואם לא תיטיב מיותר אבל לר"מ דל"ל מכלל כו' הא אצטרך לכופלו ובאסורא דגם ר"מ מודה דל"ב ת"כ . א"ל דמברכה משתמעי קללה אך דבריו צ"ע שכ' שם ליישב בזה שיטת רש"י ורש"י ז"ל ס"ל למסקנא שם דתיפוך ורבנן הוא דמחייבי דס"ל כרחב"ג והכא נצטרך לומר דר"מ הוא דס"ל בעון מזוזה דר"י שמעינן ליה בגיטין מו ב למאי דמשני רבא התם הב"ע דלא כפלא לתנאי דל"ב ת"כ . וכן בנדרים י"א ע"ש והא דל"ק הש"ס תסתיים משום דרבנן יליף טעמיה מקרא אחרינא . אבל עדיין קשה דמזוזה היינו מצוה דאית ביה ממונא דלר"מ בעינן ת"כ אח"ז ראיתי לשעה"מ בפ"ו מהל' אישות שעמד ע"ד הר"ן במה שעיינתי עליו ויישבו ע"ש : רש"י סד"ה ונמסרו לע"ה · וק"ל אי מדרבנן כו' לא הכ"ל תו"מ דרבנן לא הימנוהו לכאורה י"ל דתו"מ הוי ג"כ לענין טומאה וטהרה ובשעת הגתות והבדים דנאמנים (שם כד ב') במשנה . וכן ברגל הכל חברים הן וגם לענין הפרשתם הקילו בעניים ובשבת (רפ"ד דדמאי) ובמדיר (שם מ"ב) בשבת ראשונה וכן בחלחן וכו' (בפ"א מ"ג) וכן לענין שיוצאין בכזית מצה בליל י"ט א' ש"פ ובאתרוג שלהן · אך האחרון מעשרותיו אינו אלא מדרבנן : [שם ד"ה כמחתרת אלא שלימין בפלימיהון כ"נ דל"ל] : תוספות ד"ה ר"י . א"כ ברייתא דלעיל כו' ה"ל למינקט נמי בעון ב"ת · אינו מובן כיון דת"ק לא איירי כלל בסבת מיתת בנים איך שייך שרבי יאמר עליו בנים מתים בעון ב"ת · רק משום דת"ק אמר בעון נדרים אשתו מתה · בא הוא לומר דבשביל זה בנים מתים ודו"ק :

דף לג ע"א [רש"י ד"ה חרב כו' בריתי יומם ולילה וכתיב והגית בו כו' כנ"ל : ע"ב גמרא על המעשר . עי' פירש"י וכ"מ להדיא לקמן . ומזה נראה סתירה למש"כ התוס' בבכורות (ל) ד"ה מעשרות ועמש"כ שם בהגהותי] : שם יוסי ששתק יגלה לצפורי · הסה"ד בסדר תנאים ואמוראים אות י' הגיה דל"ל מצפורי : שם חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין כו' . אזיל לשיטתיה ברפ"ו דברכות דאמר אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עליה אלא כו' : רש"י ד"ה משפט רשעים כו' מה שבתות למיגוי שלהם כו' · בס"ע שלפנינו ליתא לזה . ועי' בספ"ב דעדיות בהרע"ב ותוי"ט :

דף לד ע"א ד"ה כאן קילן · שתלן כו' . ל"י מדוע לא פי' כפשוטו גם לפי גירסת השכ"א ברפ"ח דתרומות בירושלמי מוכח להדיא דאסור לזרוע תרומה וגם לגי' הר"ש שם דקנסוהו בשוגג ע"כ דעביד איסורא : ד"ה עשרתם . שאף אכילת עראי ש"ש קובעת כו' . ל"י מה דחקו לזה דאפילו הוי שרי עראי צריך לשאלם משום אכילת קבע . ואין לומר משום הא דרבא ביומא עט ב' דפרי לא בעי סוכה ולשון הרא"ש בפ"ב דסוכה (סי' י"ג) דקבע דידהו כאכילת עראי . ליתא דל"א אלא לענין סוכה אבל למעשרות ודאי יש קבע כדמוכח בכ"ד במס' מעשרות ועוד משום פרי דנגמרו מלאכתן צריך לישאל ולזה י"ל כיון דחזקה על חבר שא"י מת"י דבר שאינו מתוקן · אם כן תיכף כשנגמרו עשורי מעשר להו כדמוכח בפסחים ט' · ואולי יכוין למש"כ הר"ן בע"פ גבי שבתא קבעה נפשה דטעם איסור הפרשה בשבת בין השמשות הוא כיון דאסור לאכול אפי' עראי חשיב כמתקן · וכ"כ הרמב"ן שם במלחמות : ד"ה משחשיכה כדתנן כו' · ע' חדושי הגרע"א ז"ל · ולכאורה מהא דתנן בסוף פרק במה טומנין לא כסהו מבע"י ל"י משתחשך מוכח נמי כן . וכן שם ברייתא מפורשת אע"פ שאמרו א"ט אפילו בדבר שאין מוסיף הבל משחשיכה כו' : גמרא סתם קדירות רותחות הן · עיין בילה כו : תוס' ד"ה ל"ק נסה"ד . וטעמא כו' דא"מ אלא לדב"מ · ק"ל דלפ"ז איך היה רוצה הש"ס בעירובין (ל"א) לאוקמי דרבנן ס"ל מערבין אפילו לדבר הרשות ובפרט לפי' הרמב"ם שם דהכוונה על רבנן דמתניתין דשם · וברישא איתא בכל מערבין : [ד"ה נאכל · ל"ד כו' · לפמש"כ הרא"ש בשם ר' יונה ע"ש י"ל דזה אתי לאשמעינן דדוקא נאכל משחשיכה אבל אם נאכל בה"ש לא : ד"ה שניהם . וקשה לרשב"א כו' . מה שהקשה המהרש"א לפירש"ת דלעיל כ"ל די"ל דמיירי בשחל יו"ט אחר השבת דיוכל לערב בבה"ש דע"ש לצורך יו"ט · עי' בטו"ע סי' ת"ו ס"ב] : ע"ב רש"י ד"ה רמץ · אפר המעורב כו' כנ"ל : גמ' לחומר ב' ימים למאי הלכתא . לכאורה נ"מ טובא לענין שבת גופא והוא דאי לא הוינו מספקינן ביה רק אם כולו מן היום או כולו מן הלילה . אם עשה מלאכה בשני בה"ש היה חייב חטאת אפי' ב' העלמות משא"כ השתא א"ח אלא אם היה בהעלם אחד דוקא כמ"ש רש"י לק' (לה ב') וכמו שבארתי שם כוונתו בס"ד · וכן נ"מ באם עשה בבה"ש הב' בזמן מאוחר מן הראשון דהשתא א"ח חטאת דדילמא הראשון מן היום והשני מן הלילה ועוד נ"מ אם עשה מלאכות חלוקות דהשתא א"ח חטאת דדילמא תרווייהו מן היום ומן הלילה וזיל הכא ליכא שיעורא והכא ליכא שיעורא · ולפי מה שאכתוב לקמן אף אם לא הוינו מספקינן אלא אי כולו מן היום או כולו מהלילה היה פטור לר' יהושע בפ"ד דכריתות דהרי א"י איזו אב מלאכה עשה או אפי' מלאכה אחת וכגון קצר כגרוגרת ואכלה קודם שקצר שנית בבה"ש השני . עי' לקמן פ' במימרא דרבא ואולי ליסנא דברייתא מטילין אותו לחומר כו' דחקו להש"ס מלומר כ"מ הנזכרים : תוס' ד"ה ספק . [ואמר בפ' ד"מ ראה אחת מרובה כו' . היא משנה פ"א דזבים מ"ה ועמש"כ בתמורה (י"ט ב)] : בא"ד בפירש"ת וספק לקרבן שמא כו' . ובמהרש"א ובכלל זה ששניהם מן היום ומה"ל . וכ"כ התוי"ט בספ"ק דזבים . ולפלא בעיני על שני השליטים איך שגו במכ"ת בדבר פשוט · דכיון דמיירי לפירש"ת דבשני ראה בזמן מאוחר מבשל ראשון . וא"כ איך יתכן דבבה"ש הא' היה בו קצת מה"ל · והב' שהיה אחריו היה בו עדיין קצת מה"י · ורש"י והרמב"ם בפי' דנקטו שמא שניהם מה"י ומה"ל · הוא דאינהו מפרשי שלא ידע באיזו שעה של ביה"ש ראם (כנ"ל כוונתם ומש"כ רש"י דשמא בה"ש ראשון כולו כו' ר"ל כל זמן הראיה דומיא למש"כ לקמיה והשניה כולה מה"ל או הראשונה כולה מה"י · אלא דשם דבר מהראיה להכי נקט ל"כ . והכא דבר מזמן הראיה נקט בל"ז · ובזה פירושם מיושב מקושיות התוס') ויתכן שהיה שתיהן בזמן אחד (וגם דברי המהרש"א בדבור הקודם מגומגמין ולא ראיתי להאריך ע"ע) ודע דלכאורה משמע מפירוש רש"י מהא דכ' וכן אם הא' מקצתה ביום כו' . והב' כולה מה"ל (ולא כ' או כולה מה"י) או הראשונה כולה מה"י כו' · (ולא כ' או כולה מה"ל) דס"ל דאם ראה ד"מ ביום א' ואח"כ ראה באותו יום בה"ש אף שודאי היתה מה"י ומה"ל כגון לר' יוסי דבה"ש כהרף עין אינו נעשה זב גמור לקרבן דלא ג' ראיות איכא ולא ג"י איכא והא דתנן בספ"ק דזבים ראה אחת היום וא' ביה"ש כו' ודאי לקרבן כו' היינו בהפסק יום בינתיים דוקא דומיא דפירש הרשב"ם בסוגיין אבל שם א"א לפרש כן דא"כ היכי תני שם אם ספק שמקצת הראיה כו' ודאי לטומאה אמאי דילמא יום א' הפסיק ביניהם . ול"ל דרש"י לאו בדוקא נקיט : גמרא אלא תלתא ריבעי מילא . ע"כ צ"ל ע"ד תפסת מרובה ל"ת · אולם לפ"ז קשה מ"ק בתר הכי אלא תרי ריבעי מילא וצ"ל משום דקאי אדברי רבה ואיהו איירי ברביעים אך לפ"ז לא א"ש מאי דדחי ליתא חצי מיל ודו"ק :

דף לה ע"א גמ' אע"פ שיש להם שולים · מלות אע"פ ט"ס כמ"ש בעירובין יד ב ע"ש : שם פנים המאדימין אה"מ . ק"ל אם מלות פ"מ מאדימים כולמו המה תואר לרוח מערבי . א"כ חסר הנשוא והוא יאדימו ואם פמ"ז לבדם המה תואר לרוח מערבי ע"ש שמשפיע למזרח פעולת האדמה א"כ מלת מאדימין שהוא הנשוא והוא תנאי והוא מהפעיל שפירושו שמאדים אחרים א"כ צריך להביט דוקא במזרח לראות אם פועל המערבי תנאו להאדימו וצ"ל שמאדימין בכאן הוא פועל עומד כמו אם יאדימו כתולע [וכן בלשון משנה האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו (מעשרות פ"א מ"ב)] : שם מ"ד בה"ש דר"י מישך שייך בדרי"ה קמ"ל דשלים כו' . עי' נדה נג דזה פלוגתא דתנאי : רש"י ד"ה שהן כוריים. עמש"כ בכלים פרק ע"ו בס"ד : [ד"ה פנים המאדימים אה"מ · כחלון כנ"ל בכ"ף : ד"ה טהור . אלא בארה של מרים כנ"ל . וק"ל דלענין שהוא טהור מלקבל טומאה מאי איריא דלאו ככלי דמי תיפוק לי דכלי אבנים אין מקבלין טומאה] : ד"ה בשלמא בסה"ד למימרא דביהש"מ דר' יוסי לילה הוא כנ"ל : ע"ב ד"ה בשני בה"ש בהעלם א' · בחדושי הגרע"א כתב דכוונתו בכדי לפוטרו מאשם תלוי ע"ש ואנכי תמה דמה יושיענו זה כיון דחטאת בעי ידיעה ודאית בתחלה כדמוכח סוגיא דש"ס לקמן ס"ד ע"א וע"ב וע"ש עוד לעיל מזה פלוגתת ריו"ח ור"ל וא"כ מ"מ יצטרך להביא א"ת ולע"ד כוונת רש"י דהא ע"כ מיירי שעשה מלאכה אחת בשני בה"ש דאל"כ הרי א"י מעין איזו מלאכה עשה ופטור לר' יהושע בכריתות י"ט ומיירי נמי דעשה בשניהם בזמן אחד . ע' תוס' לעיל (בריש ע"א ד"ה ספק) ומש"כ רש"י לקמן וכגון דעבדי כל בה"ש ל"ד ועמש"כ בעירובין (לה ב) (ואח"ל דדוקא קאמר י"ל דכוונתו שבבה"ש גופיה לא היתה לו ידיעה . ור"ל כיון דעשה כל בה"ש למשל שקצר א"כ ע"כ קצר

כמה

כמה גרוגרות וליחייב אכל גרוגרת חטאת א'. לכן אמר שהיה כל בה"ש בהעלם א' וא"כ אכתי איכא לספוקי דילמא מקלתו מה"י ומקצתו מה"ל (ע"ש בכריתות א"ר יוסי כו' שאני אומר מקצת עשה היום כו') וצריך ע"כ לצרופי הב' חצאי השיעורים אהדדי ר"ל דע"ש ודמו"ש. (הערה עיין כריתות ספ"ג בסוגיא דשבתות כגופין דמיין דלפירש"י שם (ועי' בחדושי שם פירוש אחר ושכן פירש הרמב"ם) מוכח לכאורה דאף בשני מיני מלאכות מצטרפי אהדדי אם עשאן בהעלם שבת אבל זה חידוש גדול ולא אישתמיט חד להשמיענו כזאת ואולי יש לחלק דוק שם בהסוגיא היטב) וקיי"ל כחכמים דס"פ הבונה דיש ידיעה לח"ש וקיי"ל לקמן (ע"א דכל היכא דחלוקין לחטאות לא מיצטרפי ובשבועות (ספ"ב) ובכריתות (פ"ד) פלוגתא אם ידיעות ספק מחלקת לחטאת ולכן כתב רש"י שיהיה בהעלם אחד · ובחו"ח פ"ה מ"ד בכריתות עיות גם הוא כוונת רש"י בזה) ואף לפירושו בס"פ הבונה דמשתרית לבה"ע הוה כב' העלמות כ"ל דהיינו דוקא בהעלם שבת. עי' שיטתו בר"פ כ"ג (ובזה מתורץ קושיית התוספות שם עליו מהא דכתב אות א' בליפורי כו') ע"ש משא"כ כאן י"ל דמיירי בשגגת מלאכה או שהיה סבור שעדיין יום הוא ודו"ק ועי"ש בתוי"ט: בסוה"ע ד"ה והתניא לפי שכפוף ראשו · ועמש"כ רפ"ו דשקלים בס"ד:

דף לו ע"ב תוס' ד"ה כ"מ דבבל הוה שם מדינה כו'. אינה קושיא כ"כ די"ל דגם עיר היתה ששמה כשם המדינה. וכ"מ בעירובין (ר"ד ס"ג) רבינא שר סבינא בבבל ובפשטיה הוא שם עיר דומיא דכפרי וחרתא דארגיז דאיתא שם לעיל מינה והתוס' נראה דגם שם פי' דהוא שם המדינה מדכתב בד"ה ר"ת ורבינא דשר סבינא בבבל משמע שהיה רחוק הרבה מר"א · ור"ל מדלא הזכיר הש"ס רק שם המדינה אולם בגיטין סה סע"א משמע דיש עיר בשם בבל. [וכ"מ פשטיה דקרא (בדניאל ד כ"ז). אמנם נ"ל ראיה לדברי התוס' משום דבורסיף משמע (ביומא (י"ד א') דהוא שם מדינה מדקאמר שם כלא זו פרת דבורסיף:]

פרק ג ד"ה כירה. דהנשאר בקרקע נקרא קש כדפרישית כל"ל: [ד"ה וכ"ה והל"ל אא"כ גרף. עי' גה"ש · ול"נ דהתוס' דייקו שפיר דהא אמימר שם דרמי דרחב"ע אהדדי וכן איידך מ"ד דמשני וכלו מוכיח עליו ע"כ לא ישר בעיניהם לפרש כגון שהעמיק]:

דף לז ע"א גמרא ת"ש כירה כו' סומכין לה ואין מקיימין עליה כו' כל"ל וכ"ה בתוספתא ועי' גירסת הרי"ף והרא"ש: תוס' ד"ה לעולם · לכאורה בפשוט י"ל משום דסתם מתניתין דחררה ע"ג גחלים דלעיל ספ"ק אתיא כחנניא כדאמר לקמן תרווייהו תניגהו כו' ועי' ברא"ש: ד"ה אא"ב דבגרופה לא אשכחן שום אמורא דאסר כו' · אבל בתנאי אשכחן ר"מ אליבא דב"ה אולם דבריהם לקמן (לח) ד"ה לא קשים. דדילמא ר' יוסי ס"ל כר"מ: ע"ב גמ' היינו הך. כעת לא מצאתי כה"ג בש"ס דליפרך מאמורא אחר היינו הך ואולי דהכוונה דהל"ל וכן אר"ב"ח וכה"ג איכא טובא בש"ס: שם א"ל בשורא משהי דהא רנב"י כו' תמוה חדא דרנב"י בפומבדיתא הוה (עי' סה"ד) ועוד רב יוסף דהוא רבו דרבא יביא ראיה מרנב"י תלמידו דרבא ועיין מהרש"ל בקדושין (כ ב') לכן נראה להגיה דל"ל ורנב"י מרי כו' ולמחוק מלת דהא וכ"מ שהיה גירסת הרא"ש וזהו מסתמא דהש"ס וכה"ג כתבתי במגילה (ו) ונדפס בשמי בק"א להט"א:

דף לח ע"א גמ' שכח קדרה ע"ג כירה כו' מהו. ר"ל דמתחלה העמידה ע"ג כירה ע"מ ליטלה קודם שתחשך. ואח"כ שכחה · ומזיד דידיה הוא שנזכר קודם שתחשך ולא נטלה. והלכך קרי ליה שפיר דל"ע מעשה. דבשעה שהעמידה שעשה מעשה בהיתר היתה ואח"כ שהזיד ולא נטלה עביד איסורא שלא ע"י מעשה. ובזה מיושבת תמיהת התוס' בד"ה אבל: [רש"י ד"ה קשיא דר"מ דתניא לעיל כו' כל"ל]: ע"ב [גמרא ר' תדאי דעביד לגרמיה הוא דעבד. נראה דאשגרת לישן הוא מברכות ותענית ומו"ק דהכא לא עביד עובדא אלא מימרא בעלמא הוא דקאמר]: במשנה תנור כו' לא בין מתוכו כו'. נ"ל הא דבכירה תני עליה ול"ת רבותא טפי דאפי' בתוכה שרי כדלעיל לא"ו אא"ת לשהות תנן מה לי תוכה כו' הוא משום סיפא דחזרה דהתם דוקא עליה כדלעיל (שם) ולהכי קאמר הכא בתנור לא בין מתוכו שתידוק הא בכירה מותר אפי' בתוכה. ואי להחזיר תנן א"כ בכירה קאמר דוקא עליה · ובתנור אשמעינן דאין חילוק בין מתוכו כו' לדייק הא בכירה יש חילוק ודו"ק: במשנה הב' עד שתתגלגל. בשביל שתצלה · הא דשני בלישנא. כלע"ד דבריישא דאיסור דאורייתא הוא כדאמר בגמרא · לכן אסור אפילו גלגול דהוא צליה קצת אבל בסיפא דאינו אלא גזירה דרבנן כדאמר בגמרא · ל"ג אלא בצליה גמורה. והאי בשביל שתצלה שב נמי על הא דלא יפקיענה. ודברי ת"ק הוא לא יפקיענה כו' ולא יטמיננה כו' בשביל שתצלה · אלא דר"י אפסקי' לחלוק על ריש דבריו:

דף לט ע"א רש"י ד"ה שמא יטמין ותרווייהו דרך הטמנה כו'. נ"ל פי' לפירושו דיטעה לומר דדרך הטמנה הוא שגורם ההיתר · דלא אסרה תורה אלא דרך בישול שהוא אצל או ע"ג האש. משא"כ בהפקעה סודרין אין לו במה לתלות ההיתר רק מחמת חמה אבל תולדת האש ודאי כאש דמיא · ולא יטעה לתלות ההיתר מחמת תולדה. ובזה שוב לא נצטרך לדברי התוס' ולמה שנדחק המהרש"א לדבריהם: תוס' ד"ה כלי. לפי' רשב"א דמפרש דעירוי כו'. נ"ל דצ"ל רשב"ם. עי' לק' מב ב תד"ה אבל: ע"ב ד"ה ממעשה וא"ת כו' ולעד"נ דר"ל דממעשה דאנשי טבריה נשנית משנה דכמה טומנין כו' שא"ט בדבר המוסיף הבל מבעו"י וכההיא דנדה (כה ב) מעדותו של ר"ל נשנית משנה זו ועוד בש"ת א"ו מצאתי כן בחדושי הרשב"א: ד"ה אא"כ כדאמר כו' כיחס אגב אימיה. הגרע"א הקשה מדוע לא הביאו יותר מבברייתא דבילה ממלא נחתום חבית מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון א' (ואני קורא גם עליו מדוע לא הביא מרישא דברייתא ממלאה אשה קדרה בשר כו' דהוה ג"כ איסור מלאכה מה שאין כן מילוי דנחתום דאינו אלא טירחא אבל נראה דבכוונה דלג הא דאשה משום דהה"מ הביא בשם רשב"א דשם הטעם שיהא שמן הקדרה יותר. וכן הטור בסי' תק"ג כתב מפני שהתבשיל מיתקן יותר ע"ש. והא דנחתום נראה ג"כ דר"ל שממלא ומחמם וכן לשון הטור שם ועי' לעיל (יח ב') ל"ת אשה קדרה כו' ותניא לתוך התנור כו' לא נחתום חבית ש"מ ויניח לתוך התנור אלמא דסתם מילוי דנחתום הוא להחם) דראיה שלהם יש לדחות דדוקא לצורך מילה התירו. ואני אוסיף עוד דהתם איירי ע"י נכרי לפירש"י ור"פ ועי' בר"ן בבילה שם על הא דממלאה אשה כו' ובגיטין ח' ב' בחד"ה אע"ג. ולעד"נ דמשם אין ראיה דהתם כיון דא"ל להמותר ליכא למיגזר שמא ירבה להחם בכלי אחר. אבל הכא דצריך להמותר אולי גזרינן דומיא דאין מזמנין את הנכרי בי"ט מטעם דשמא ירבה בשבילו בקדרה אחרת כמ"ש הפוסקים ועי' בתוס' גיטין הנ"ל. ונראה דזה ג"כ טעם האוסרין בטור שם בהא דממלאה כו' לומר בפירוש שהיא רוצה למחר המותר (והמ"א כוון לזה במה שהראה לעיין בסי' תקי"ב) ואף הטור שחלק עליהם באר טעמו מפני שהתוספת משבחת את התבשיל כנ"ל נכון. ובזה מתורץ מה שהקשה עוד לב"ה כיון דמתירין להחם לרחיצת פניו יו"ר אמאי אסור לרחיצת כל גופו לישרי מטעם הא דנחתום ע"ש. ועי' היטב בתוס' גיטין הנ"ל:

דף מ ע"ב גמ' רבה ור"י דאמרי תרווייהו להתירא רנב"י כו' · כה"ג לעיל (לח): [שם אר"י א"ש אחד שמן ואחד מים יד סולדת כו'. הא דל"פ הש"ס כאן ולימא הלכה כר"י משום דחידש לנו לפרש שיעור בישול דהוא בכדי שהיד סולדת ועוי"ל דאולי לא ידע מהך ברייתא וכה"ג איכא היכא דאמר בלשון הלכה דס"ת דשמיע ליה דפליגי בהך מלתא ובקדושין (כ"ט ב) דפריך הוא משום דתלתא דחכמים שם הוא סתם משנה בגיטין (ד' ע"ב)]: רש"י ד"ה ובקשתי. לסוך הימנו קודם הרחילה. בר"ן הגי' אחר · ועי' לקמן (מ"א) תד"ה רחץ: ד"ה דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה. שגזרו על הזיעה. ל"ע דהא בברכות (כז ב') א' רבא על מעשה דרבי דנכנס להזיע וקודם גזירה הוה ועי' במאור כאן. אבל מ"מ ק"ל מדוע לא משני בברכות דבחמי טבריא הוה כמו מעשה דכאן: תוס' ד"ה וכי. דאין אסור להרהר אלא בלה"ק מכאן ראיה להש"א בתשו' ז' במה שתמה על הרשב"א שכתב דבהרהור לא שייך לשון:

דף מא ע"א גמ' כי הא דרבא שחי כו' רבנן דבר"א כי קא נחתי כו' משמע דרבא לעולם שחי אף כי קא נחית וא"כ יקשה עליו מהא דכל המניח כו' וי"ל ששחיה לא מוכח כולי האי דעושה מחמת בושה כמו אם מניח ידיו: [רש"י ד"ה בי כירי. אצל חלליה משמע דלהכי חללים לכל שפיתה אלל בפ"ע ומחילה בינותם אבל להתוי"ט פ"ו דכלים מ"ג פשיטא ליה דאין מחילה בינתיים וכ"נ דא"כ למה ימועט חומה מחוס הכופת ועוד לעיל (ל"ו) דתניא ב' כירות המתאימות אחת גרופה כו' ה"ל לאשמעינן זה בכירה אחת שפיתה א' גרופה כו' ונראה דט"ס ברש"י וצ"ל חללה]: ע"ב תוס' ד"ה מיחם. דהא ר"י אסר בגרירה כו' אלא ע"ג כלים משמע כו' ומוקמינן כר"י כו' אמאי לא מייתי כו'. מזה אינו קושיא כיון דאינו מפורש במתניתין שר"י אמרה אלא דמוקמינן כוותיה. אבל דבריהן תמוהין מדוע לא הביאו דשם במתניתין איתא מפורש רי"א כל הכלים אינם נגררין כו': בא"ד בכהח"כ חוץ משבת אסור מה"ת אבל כו' · וק"ל דלפ"ז מאי פריך הגמרא בהנחנקין (פ"ד) ממתניתין דשרי' מחט ש"י ליטול בה את הקוץ אהא דרב דלא שביק ליה לבריה כו' ע"ש. ועי' לקמן (קי ב') בחד"ה ת"ל:

דף מב ע"א גמרא והא"ש מכבין גחלת של מתכת כו' אבל לא של עץ. ואס"ד כו'. הגרע"א הקשה למש"כ הר"ן בפ' חבית דכבוי אף במקום שאצ"ל החמירו בה מבשאר איסור דרבנן (אפילו על ידי נכרי) אם כן מאי פריך הכא דילמא דוקא של מתכת דלית בה איסור כבוי כלל שרי משא"כ ש"ע כו' ע"ש. ולי לק"מ דעי' בר"ן כאן שכתב בשם בעה"ל דאפי' בשל מתכת איכא איסורא דאורייתא. והחילוק הוא מט"א ע"ש. ולשיטתו ע"כ דפריך הכא מסברא כיון דלא הוה אלא מדרבנן הל"ל למשריה א"כ אף לדידן נמי מפרש כן [ועוד דע"כ צ"ל דפירכת הגמרא מסברא דהא בשל מתכת הוה שבות דשבות ובשל עץ אינו אלא שבות אחד]: תד"ה נותן הא'. דא"כ יקשה מהכא למ"ד עולה גבר ולמ"ד תתאה כו' כל"ל: ד"ה מי. קאי אסיפא ובכוס סבר שפיר כו' כל"ל: רש"י במשנה ד"ה מרותחין בה"ש· עי' מ"א סי' רנ"ג סקי"ח: ע"ב תד"ה ולכל. נראה דדוקא בחבלין כו'. הן בפ"א דמעשרות מ"ז פליג אף בשמן. ושמן משמע קצת לעיל (מ ב') דקיל ביותר להתבשל: [ד"ה ואין ולא שבכר ממש קאמר

כו' וכ"כ לקמן שם. ונראה דפליגי על פירש"י לקמן (מ"ד) ד"ה מן הנר הכבה ע"ש במהרש"א וס"ל דכבה ממש ומאי דמסיים שם ואפילו בשעה שהנר דולק לא קאי אלא על השמן המטפטף ונראה דרש"י אזיל בשיטת התוס' דבילה (כ"ב) דהחיוב דמסתפק הוא מפני שמכהה אורו קצת לכן הואיל דבלא"ה עמיא ואולא שרי]:

דף מג ע"א רש"י ד"ה אין בהן ממש. ונותר ליתן כו'. המ"א בסי' רס"ה סק"ו הגיה דצ"ל ליטלו ופי' הכלי: ע"ב גמרא דאיכא חמה ואיכא גשמים כל"ל. ומה שהוסיפו בד"ח ואיכא ליגה שבוש וכן בבילה ליתא: שם היכא דאיכא ככר כו' כי פליגי דל"ל · בגה"ש הקשה אמאי לא תהוי המטה עצמה במקום ככר כו'. ול"נ דהא תנן את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו את המת במטה כו' ור"ש פוטר משמע אף עה"מ פוטר וג"כ מטעם שהמטה טפלה לכן לא מהני המטה לטלטלו על ידה כי היא בטלה לו: תוס' ד"ה שלא. כמש"כ בבילה (לו ב' בס"ד): ד"ה זה. תימה לר"י דהכא לא שרי כו' כל"ל: בא"ד זוקף את"מ ופורם כו' כל"ל:

דף מד ע"א [גמ' התם קערה דומיא דנר · ק"ל מאי אהני דזוטרא לגבי שמן הלא ממנו לא ישאר מאומה כי ידלק עד תומו. ולולי פירש"י הגל"פ דטעם דנר מותר דכיון דנמאס להדליק בנר קטן נראה דקפיד על הבערתו יותר מהצורך ויושב ומצפה אימתי תכבה נרו כדלקמן (מ"ו ב') אבל בקערה שנותן שמן הרבה בשפע אדרבה נראה דעתו שידלק זמן הרבה ואינו חפץ שיכבה מהר: רש"י ד"ה נר של מתכת. כגון של נחושת דלא בלע · וכן שנינו בפרה פי"ב מ"ה רי"א רואין אותן כאלו הן על איזוב של נחושת]: ד"ה דכ"ע. והכא חשיב כשוכח. (פי' משום דמיירי במת בשבת כמ"ש הרא"ש) וכל דבר כו'. פי' דהא מ"מ המטה השניה הוה כמניח עליה במתכוון לזה כתבו וכ"ד כו' שדעתו כו' וזה דלא כהמפרשים: ע"ב רש"י סד"ה ואינה מצלת· דנמדדת לא שייך בכ"ת דלא איתקש לשק כו' כ"ה בהדיא (לקמן פ"ג ב'):

דף מה ע"א גמ' א"ל ר"כ ורב אסי לרב כל"ל. וכ"ה בתוס' לקמן בעבר הב' ד"ה לאו: רש"י ד"ה עד מוצאי י"ט. דאי משום סתירת אהל כי מטא חש"מ כו' לכאורה בפשיטות הלל"פ דהקושיא הוא מהא דתלה בה אגוזים כו'. אלא משום דליכא הכרח דאתיא כר"ש (וכתבו עד מוצאי י"ט האחרון דודאי לא מצי אתיא כוותיה כמ"ש התוס') רק היכא דאיכא איסור סתירת אהל ג"כ כגוונא דתני רחב"י: [ד"ה דתני ר"ח וד"ה אפילו צ"ל הד"א]:

דף מו ע"ב [תוד"ה מי (הא') ואע"ג כו' אינם מוקצין כו'. עי' לקמן קכ"ו ב' תוס' בד"ה כיון]:

דף מז ע"א [רש"י ד"ה טרסיים צורפי נחושת או גרדיים. (עי' ע"ז י"ז ב') תוד"ה רבין]: ע"ב גמ' א"ל ההוא מרבנן לרבא. ברא"ש ליתא תיבת לרבא. ובריי"ף הגי' לרב חמא. [וי"ל הגירסא שלפנינו דאולי רב חמא זהו זקינו של רבא דהוא היה בנו של רב יוסף בר חמא בב"מ (ס"ד ב) ובי ר"ח הוא כמו בית ר"ח וגם רבא בכללם]: רש"י ד"ה אין בהם ממש · משכבו מותר ליטלן. עמש"כ לעיל (מ"ג) על דבריו]:

פרק ד דף מח ע"א [גמרא אבל לא פוחתין וא"כ את המוכין כו' · כ"פ דסיומא ביו"ט ואצ"ל בשבת קאי נמי על הא דלא פוחתין]: רש"י ד"ה נטלא יין מן הכובא. ובד"ה דקא עבר מן המים: וכ"ה בהר"ן. פתחו ביין וסיימו במים ועי' בר"ן בס"פ שמנה שרצים. ובאמת שם נטלא מלינו גם על המים וע' ברא"ש פרק הרואה סי' כ"ג ובמוסף ערך נטל. אולם כובא הוא כלי של יין עי' ערוך ערך כב הא' ובמוסף שם: ד"ה מוכין אינן אלא לעשות מהן לבדין · ולקמן איתא דדרך ליתנן ג"כ בכרים: תוס' ד"ה מ"ש מתיחם והיינו הפסר כדמוכח כו' כל"ל: ד"ה מ"ש מפרוכקא · דאמר רבא בפ' חולין כו'. לפנינו הגי' שם רב ובריי"ף רבה וכצ"ל בתוס' כאן. והגרי"פ שמביא שם מהערוך דגורס רבא. שכח לציין גם לתו' שלפנינו: ע"ב גמ' אמר רבא ד"ת בשעת מלאכה כו'. לקמן (נח ב') הגי' רבה והוא מוכרח שם: רש"י [ד"ה מטמאין במגע וגגעה הטומאה לשולי הכירה. ל"ד דהי"ה לדופניה וכמש"כ בדבור הסמוך]: ד"ה ואין מטמאין. נראה למחוק תיבת כלומר או לסרס התיבות. ושכ"ל בטומאת האויר כלומר בטומאת הכירה שאם כו':

דף מט ע"א במשנה בכנפי יונה. נ"ל דכנפים סתם כולל גם הנוצה הרכה (פר"ח בל"א) כדמשמע בחולין (נו ב') במשנה ובאמת היא מוספת הבל ואסור להטמין בה ולכן אמר כנפי יונה להורות דדוקא דומיא דיונה שאין לה הנוצה הרכה. וזה דלא כמשמעות הרמ"א (רנ"ז ס"ג). ועיין בטהרות פרק א' משנה ב' בתוספות י"ט מה שהביא בשם הרמב"ם והגהתו עליו ולדבריו משמע דכנפים אינן נקראים רק הנוצה הרכה ונוצה היא השערות הקצרים הירוקים (בלא"ה) וכ"מ גדולה לדעת הפוסקים כרש"י בחולין שם. וא"ש טפי הא דנקיט כנפי יונה לאשמעינן דהיינו דוקא הנוצה הגדולה: ע"ב רש"י ד"ה משום דכתיב ולא יותר מן הצורך לכאורה תמוה דהכתיב והותר. ונראה שמפרש והותר. דר"ל שהיה די לעשות המלאכה וגם מה שדרך להותיר כגון יריעות היה מהצורך לעשות קצת יותר מהנצרך או כי אולי יקרה שתקרע א' או שתים ויהיה נצרך לתקנם בהמותר עי' לקמן (ר"ד טה) וכדרך ההדיוט כשתופר בגד חדש משייר קצת מאותו המין כדי לעשות טלאי ממנו אם יקרע הבגד וכן ווין ויתידות וכדומה אם ישבר א' מהן יהיה ממה להחליפם וכ"מ שכוון לזה בפיה"מ:

דף נ ע"א גמרא כי אתא רבין אר"י א"ר יוסי ב"ש כו' כ"כ דצ"ל עי' בילה ו' א' וכ' ויד ב. וכן) וכ"ה בריי"ף: שם חריות כו' ונמלך עליהן ליטיבה צריך לקשר רשב"א א"צ לקשר. לכאורה ה"ג דאולי לשיטתן בסנהדרין (מח ב') גבי עבוד לשמה וכפירש"י שם דרשב"ג סבר הזמנה מילתא היא. ולת"ק לאו מילתא. ודלא כפי' התוס' שם. מיהו ע"כ לא שוו תרווייהו דיני אהדדי. דהא ר"א אמר הכא יושב כו' והתם הניא כים כו' הניח בו תפילין יניח בו מעות וכר"א שם ומשמע דליכא מאן דפליג עלייהו: רש"י ד"ה הפחק. בין של חגבים. משום דאשכחן גם בהם לשון הפחק בע"ז (לט ב') במשנה: ע"ב גמ' [א"ר אבא אר"ח"א הכל מודים כו'. מה שהוסיפו בד"ח אמר רב וכ"ה בגי' הרי"ף שלפנינו תראה שהוא טעות כדמוכח לעיל (ל"ד) בהסי' בדגופיא כו' וכן ברא"ש ליתא]: שם מ"ם חוששין שמא תתקלקל (כל"ל וכ"ה ברי"ף) הגומא מהמפרשים נראה (עתוי"ט) דהחשש הוא שמא תתקלקל הגומא ויבא לטלטל הגיזין בידו (והן מוקצות) או אפילו ע"י הקדירה שג"כ אסור (ועי' תוס' ד"ה הכל). ולעד"נ שהחשש הוא שאם תתקלקל לא יוכל להטמין ויתבטל מעונג שבת שמלוה לענגו באכילת חמין כמ"ש הרמ"א סס"י רנ"ז. וזה מדוייק בלשון הגמרא. ודע דהרמב"ם מפרש דהטעם שאסור להחזיר כשנתקלקל מפני דהוה כמו שמטמין בתחלה בשבת. כיון שנהרס המקום שהיתה טמונה ועכשיו מתקן המקום מחדש. והשו"ע קבעו בסימן רנ"ט ס"ג בשם י"א. והגרע"א הקשה דהא קיי"ל בסי' רנ"ז ס"ד דאפי' ליטלו כולו ולתת אחר במקומו שרי. והוא דפסקינן כרשב"ג (לקמן נא) ואנכי תמה על קושייתו דע"כ לא שרינן להחליף אלא הכסוי לבד כמבואר ברמב"ם פ"ד הל"ד וכ"מ מכה"פ וכן מתבאר בדברי רש"י בפי' הברייתא דרשב"ג · אבל הדברים שטמונה הקדרה בהם ודאי דאסור להחליפם לכ"ע: [תוד"ה רש"א. עי' בהגרי"פ ולא ה"ל להביא ממרחק כי גם (לקמן פא ב) קרי לה הגמרא סתם משנה]:

דף נא ע"א במשנה ממלא את"ק ונותן לתחת הכר כו' · לשון הרע"ב ואע"פ שהוא מלא מוכין כו'. והוא לקוח מפי' הרמב"ם ע"כ במוכין יבשים קאמרי דא"מ הבל דבחבורו פ"ד הל"ד אינו מתיר אלא בדבר שא"מ הבל וכן לשון רש"י לעיל (ל"ד) במשנה בד"ה וטומנין את"ח בקופה של מוכין ולעיל בגמרא (מח) מוכין שטמן בהן כו' ושם בברייתא טומנין כו' ובמוכין צ"ל הכל ביבשים. דבדבר המוסיף הבל אף מבעו"י אסור: שם בגמרא אר"ה אמר רב כו'. הגרי"פ הגיה רבי. וטעמו נראה מדפריך ע"ז והתניא רבי כו' ומשני הא מקמיה כו'. אמת שמצינו ר"ה א' רבי בגיטין (עד) ובכתובות (סח ב') (ומה דמשמע בסה"ד דאפשר להגיה שם רב תחת רבי תמוה דהא בהא דגיטין מדקאמר על הברייתא הא מני כו' מוכח דרבי גרסינן. וכן בכתובות מדפריך עליה ואלא כו' לרבי אידי ואידי כו'. ומה שהביא עוד מפסחים ומגילה. בספרים שלפנינו הגי' שם רב) אבל מ"מ אינו מוכרח להגיה כאן רבי. לפי מש"כ ביבמות (פ) דשפיר פריך מרבי על רב: רש"י ד"ה ואייתי לי מיא. שהחמן כו' ובחול. נ"ל דצ"ל בחול בלי ו' דמשמע דא"ל הנך ב"ד במעמד א' · ומוכח מדבריו דס"ל כהיש אוסרין בא"ח סי' שכ"ה ס"ד ומטעם הב' שבמ"א שם ומדוע לא הביאו הפוסקים דעתו ז"ל:

פרק ה ע"ב גמרא דניגרי דחמרא שערי. כעין זה לק' (קנ"ב) דוק בכבי ותשכח בניגרי: [רש"י ד"ה מחליפין מהו הס"ד]:

דף נב ע"א מיתיבי קשרה בעליה במוסרה כשרה. הא משנה ערוכה בפרה פ"ב מ"ג ותימה על הגאונים רי"פ ורע"א ז"ל שלא ציינוה ומעתה אין אנו צריכין לדברי התוס' דהוה מצי לשנויי הא מני חנניא דפריך מכח סתמא דמתניתין דמסתמא גם מתניתין דהכא סברא כן. ורב ושמואל משמע דקאי על פי' דמתניתין. ובפרט לפי מה שכתבתי בס"ד במגילה (ד' ב) דעל רב פרכינן מסתמא דמתני' א"ש טפי ע"ש: [שם בסוף העמוד והתנן טבעת כו'. מצויין בטעות וצ"ל בפי"ב]: רש"י ד"ה טמאה ואכולהו קאי תחתיהו אתם ושביכם. ע' לקמן סג ב' תד"ה ואילו שהשיגו ע"ז: תוס' ד"ה ומזין. עיין תוי"ט שכ' דלפי הרע"ב דהתם נפרש דאשמעי' דל"ח לשמא יתכוון להזות עה"ב. וזה דוחק דלמא יתכוון עה"ב. ול"נ דאשמעי' דל"ח שמא תפול ההזאה עה"ב וממנה תחזה על הכלי דפסולה כדאיתא שם מ"ב: ע"ב גמ' מי לא תניא מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה · עי' כלים פי"א מ"ו בהר"ש ותראה שדין זה מפורש במשנה ויתכן שכוון לאותה משנה ואם שלא הביאה כלשונה דמצינו כיוצא בזה הרבה. עמש"כ בגיטין פ"ה: רש"י ד"ה כר"י ס"ל. ושוב אין נאים לאדם כו'. משמע דשינוי מעשה המוליכה מידי טומאה. לא די שיעשה מעשה המוכיח שעומד עתה להדבר האחר · אלא בעינן שבמעשה ההוא יתקלקל משמוש הדבר שעמד לו בתחלה. וכ"ל דזהו פלוגתת רי"ה וחכמים

בספכ"י

בספכ"ו דכלים . דלר"י סגי במעשה המוכיח . ולחכמים עד שיתקלקל משמושו הראשון . (וק"ת על פירש"י לק' בד"ה ואין עולין ובסוכה (ר"ד י"ד) שכ' עד שיתן בו איזמל והוא ליסנא דר"י בכלים שם) והא דר"י בעי לקמן מעשה לקלקל . היינו שלא יהא בהמעשה די תקון להדבר האחר . כמו החותך בעור דעדיין אינו ראוי לרצועות עד שיגמור חתוכן ויפשטם . ומכ"ש לסנדלים דמחוסרים עוד תפירה . דוק כי בזה יפול מה שגמגמו המפרשים בזה : ד"ה הא תרגמא דזימנין דממלך עלה ומנח לה הכי כצ"ל : ד"ה חוץ במשנה וה"ל תכשיט . לכאורה ק' הא לגוי כ"ע אסור לעיל . וכה"ג השיגוהו התוס' לעיל ד"ה או וחילוק הר"ן בין נוי הרגיל לשאינו רגיל לא יועיל כאן . דודאי אינן אלא מיעוטא דמתכבנות . ויש לחלק קצת :

דף נג ע"א ד"ה מרדעת מותר . ולאו משאוי הוא . לא הבנתי חדא דבחצר מאי איסור משא איכא . שנית מ"מ אסור ליטול את האוכף ממנו . ולפירוש התוס' דמשום טירחא ניחא : תוס' ד"ה אילימא בסה"ד . וי"ל כו' ה"א כו' לאשמעינן דאפי' קשורה בשבת כו' . ואין להקשות א"כ גם סיפא י"ל דאשמעינן דוקא אינה קשורה כלל . אבל קשורה אפי' בשבת שרי די"ל דודאי יותר יש לנו לומר דאיצטריך לגופה מן לדיוקא : ע"ב גמ' מאי משמע דהאי שחוזות כו' לכאורה הא כבר פי' שחוזות שאוחזין כו' וי"ל דאפ"ה אכתי אינו מבורר בלשון שאוחזין אם אחוזין למעלה או למטה . וכן תפרש לק' גבי כבולות : [שם כגון שהיה תחוש שלה מובלע כו' . נ"ל דר"ל חוץ לתחוש שלה מובלע כו'] :

דף נד ע"ב גמ' מ"ט כדאמרן . ופי' פירש"י והנה לעיל לא פורש שום טעם . ואולי רש"י ל"ג מ"ט . אמנם מהתוס' משמע דגרים ליה . ואפשר דטעמא דהכא כטעמו שתמלא הרבה בפי' אבן עזרא שיכוון לפירושו ש"ד [ועמ"ש ריש חולין] :

דף נה ע"א [גמ' מעולם לא יצתה מדה טובה כו' . כעין זה ברכות ז' סע"א] : רש"י ד"ה מי הוה מזבח הנחושת . מזבח אבנים של ל"ב אמה . עיין מה שתמהתי עליו ברפ"ג דמדות : [שם ד"ה חותמו . ע"ש אני ראשון כו' . כוון לקרא דישעיה (מ"ח י"ב) : ע"ב גמ' אר"ג עדיין צריכין אנו למודעי . מגילה (טו ב) וש"נ : שם הרתעתה . דריש הא' במקום ה' בחילוף המוליא . וכה"ג בסוטה (י"ב) דריש ולוחר כאלו היה כתוב ולוהר וכן איפכא לעיל (ל"ב ב) א"ת בהלה אלא בחלה ולקמן (ס"ג) א"ת והדרך אלא וחדדך וברפ"ט אין עומדין א"ת בהדרת אלא בחרדת : שם בהסימן נ"ל יאשיהו תחת יואש : תוד"ה וש"מ ואע"ג כו' . עי' תוס' ברכות לז ד"ה תיובתא ולע"ק . ועמש"כ שם] : בגה"ש . ובמדרש ויקרא ושם דרך א"ר ינאי ושם כתיב • ובש' שלנו כתיב בסי"ן . ותמיהני אדרבה משום דכתיב בסי"ן והוא רוצה לדרשו בלשון שומא (כמו דסיים דשיים אורחיה עמ"כ) שהוא בשי"ן ימנית . כמ"ש התוי"ט בפי"א דתרומות מ"ט ובפי"א דכתובות מ"ה . לכן אמר ושם כתיב ר"ל בש' ונוכל לקרותו ימנית . וע' במנ"ש שם . ועוד תמיהני עליו מדוע לא הביא (לפי הבנתו) מהגמרא במו"ק (ה') אריב"ל כל השם כו' אל תקרי ושם אלא ושם כו' ר' ינאי כו' :

דף נו ע"א רש"י ד"ה שבקש קודם שקבלה גט . עמש"כ בכתובות (ט' ב') בתד"ה כל היוצא : בא"ד או שמא יהרג ואין מעיד כו' או שמא יהא שבוי כו' . ולקמן פירש שהיו מגרשים ע"ת שאם ימות כו' . והוא תמוה דהנאי זה לא מהני מידי אם אין עדים • או אם יפול שבי ביד צר • וע"כ נ"ל דל"ד נקט אם ימות אלא אם לא יחזור בסוף המלחמה . וכ"כ התוס' בכתובות בכוונתו ומעתה ל"ק עליו ג"כ קושיית התוס' דהכא מהא דגיטין וכמו שבארו בעצמם בכתובות שם : [ד"ה בחרב בני עמון . שלא מדעתך כצ"ל] : תוס' ד"ה לקוחין אע"ג כו' דהא אנוסה היתה כו' בס' ב"א הביא קושיא בשם הפלאה דיותר ה"ל להקשות דאפי' סוטה גמורה קדושין תופסין בה • והוא כ' ישוב דאולי לטעמייהו בס"פ החולץ (בתירוץ הב') דבבועל ל"ת בה קדושין . ול"ד כלל דע"כ לא כתבו כן אלא לר' ישבב אי טעמא דנפשיה קאמר דלר"ע הוה ממזר אפי' מחייבי עשה . (דלבועל לא הוה אלא בעשה עי' תוס' שם (ג ב) ד"ה לפי וכ"כ המל"מ בספ"א מהל' אישות) • אבל אם אין ממזר אלא מח"ל ודאי תפסי קדושין לבועל . וכ"ש לת"ד דא"ת אלא מח"כ . ורבי דהוא מרא דשמעתא כאן סתם הלכה בס"פ החולץ דא"ת אלא מח"כ . ודעת ר' ישבב לא הביא כלל במשנתו דמשמע דלא חש לה • גם מש"כ דכ"מ דעת רש"י (דאק"ת בבועל) ממש"כ שם גבי סוטה הטעם דאף לאחר שזינתה לא פקעו קדושיה • וא"כ גבי בועל דליכא קדושין ראשונים לא"ק מחדש • ואף ע"פ שהתוס' הקשו עליו שם כבר ישבו פירושו בקדושין (ס"ח) הנה מלבד שנדחו דבריו במה שקדם • הלא ישוב התוס' פירש רש"י הוא דכיון דכ"ז שלא גרשה אין הולד ממזר אין לומר משום שגרשה יהא איסור נוסף דמה גריעותא כו' ע"ש • כן אוסיף עוד דאין סברא להחמיר בבועל יותר מבעל וכמ"ש התוס' ביבמות (ג' ב') בדבור הנ"ל : ע"ב רש"י ד"ה איטאלי' שם העיר . עיר לא נשמע בשם זה אבל מדינה יש ששמה כן : ד"ה עד י"א כצ"ל ומלא בן ט"ס עיין רש"א בח"א :

פרק ו דף נז ע"א גמרא אר"כ ברי"ל ארב"א כו' . נ"ל למחוק תיבות בר יצחק • כדאיתא בכ"מ בש"ס דר"כ סתם דהוא ב"ר יעקב לדעת התוס' בס"פ כל הגט• הוא דרגיל לומר בשם רב"א וכן ברא"ש ליתא : שם אר"ה כו' כ"ש אריג ל"ג וא"ד כו' הרמב"ם פסק כל"ק . ועי' בב"י ר"ס ש"ג טעמו . ול"נ עוד דסתמא דגמרא מייתא ליה לקמן (נח) ובו דוקא מחורצא הברייתא דשם : [שם מחקיף לה ר"י למעוטי מאי כו' . ק"ל דלמא משום ר"י קאמר ולומר דבצואר לא פליג דמודה דחייץ וי"ל] : רש"י ד"ה ה"נ אריג הוא . דההוא חוצץ דהתם ל"ד בלישניה • כה"ג בעירובין (קג ב) עי' רש"י שם ד"ה גע"ג : [שם ד"ה חבקין שאינן מוזהבות רחבות . מלת שאינן קאי גם ארחבות ור"ל דלתכשיט דרך לעשות רחבות ומוזהבות אבל הכא דאינן לתכשיט אינן לא רחבות ולא מוזהבות ומזיקות לצוארה אם תהדקם] : תוספות ד"ה לא בחוטי צמר • וסברא הוא וכו' יש איסור בסחירת קליעה • וסיים הרא"ש הלכך ליכא למיגזר כו' דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור כו' מבעו"י . ונ"ל לייסב פירש"י דהחשש הוא דילמא תטמא בשבת גופא בשרץ או בנבלה וכיוצא דטבילת מצוה אינה דוקא לטומאת נדה או זבה כדמוכח לקמן (קכ ב') ועי' פירש"י ביומא (ח) והא דל"ק הש"ס משום חשש איסור החרה מפני דזה הוה גזירה לגזירה לחכמים דפרק המצניע : ע"ב גמרא א"ל אביי הלכה מכלל כו' • הן לפי גירסת הס"א לקמן אלא מודים איתמר א"ר יוסף כו' נראה למחוק תיבת ליה בתחלה עי' חולין (קל ב') תד"ה אמר רבא : רש"י ד"ה טומרתא לרפואות קיטוף ע"ר כו' . נראה דמפרש קטיפתא מלשון וקטפה מלילות שקוטף הע"ר . וכ"מ בערוך ערך אב : תד"ה אי כבלא בסופיה . ולק' דפרש"י כו' ק' כו' . ע' מהרש"א . ולי עוד קשה לפרש"י מאי מייתא ר' אבהו ותנ"ה מי אלימא ממתניתין דאע"ג דבריטא מפרש כבלא דעבדא מ"מ בסיפא מודה דפי' כיפה :

דף נח ע"א גמרא ורמינהו זוג של בהמה טמאה כו' • הוא בתוספתא דכלים בב"מ פ"א ע"ש . והוא שנוי שם אחר הא דמייתא לקמן העושה זגין כו' . וקודם להא דהעושה זגין שנוי שם כל תכשיטי בהמה כו' טהורין ואין טמא אלא זוג המשמיע קול . וזה כמו דמשני הא דא"ל עכבל כו' . ולפלא שלא הביאה הש"ס לסיוע . ועי' לקמן בתד"ה אלא הב' בסופו . ועמש"כ בברכות (כ"ו) בס"ד : ע"ב הואיל שההדיוט יכול להחזירו . כה"ג איתא בכלים רפכ"ו אליבא דר' יוסי ע"ש מש"כ בס"ד : רש"י ד"ה אלא א"ר . כדקתני בברייתא הזוג כו' . משנה ערוכה היא בפי"ב דפרה מ"ח וכמ"ש התוס' בד"ה מתיב הא' [ועמש"כ בנדרים (כ"ו)] :

דף נט ע"א ד"ה רא"א וד"ה וא"א וד"ה אומר . משמע מדבריו דלריו"ח שלשה על שלשה שנטמאו בט"מ ונחלק נטהר דאומרים עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה שהיה ראוי לישיבה . וק"ל מהא דתנן בפכ"ו דכלים מ"י ומייתא לה בחולין (עב ב') שלשה על שלשה שנחלק כו' אר"י כו' אא"כ נגע בו הזב וע"ש בפירש"י אלמא אע"פ שהיה בו בתחלה כשקבל טומאת מגע שלשה ואח"כ נחלק נשאר בטומאתו . ועוד אני תמה בדבריו דבס"ד ואין אומרים הביא קרא דכלי מעשה לראיה להא דאפי' אינו מיוחד למת מיטמא . ובס"ד אומר מביא ע"ז קרא דוהזה על האהל ועל כה"כ . קרא לקרא . [ועק"ל לפירושו ז"ל דזהו פלוגתא דתנאי לקמן (קכ"ד ב) במשנה לענין טלטול בשבת אי בעינן דוקא מעין מלאכתן או דסגי מעין מלאכה בעלמא וכן פליגי בזה לענין טומאה בפ"ד דכלים מ"א לפמש"כ שם בס"ד ולפי' התוס' ניחא הכל : שם בסה"ד ולקמן דף פ"ד בד"ה טמאה טמא מת הביא עוד קרא ג'] : תוס' ד"ה אלא א"ר בסה"ד . וריצב"א הביא ראיה כו' כיטלו ענבליהן טהורין . וכ"ה בתוספתא שלפנינו אשר נדפסה בסוף האלפסי ובתוספתא הנדפסה עם ז"ן הגי' טמאין . ונראה שזאת היא הגהת הגר"א ז"ל : ד"ה ולא בעיר . ואע"ג כו' והכא לא אסיר אלא בשבת . שמעתי דזהו פרכת הגמרא בכאן מאי בעיר ש"ז דהלא גם בחול אסור ומשני ירושלים דדהבא ור"ל דצורת ירושלים מותרת (ואולי משום קרא דאם אשכחך ירושלים וגו') וכדעביד ליה ר"ע כו' אלמא דשרי וש"י : ע"ב גמ' רמ"ס משאוי הוא כו' . לכאורה יפלא הלא ודאי תכשיט הוא . ונ"ל דס"ל לר"מ כיון דרבנן אסרו להתקשט בה בשבת לכתחלה כחכמים ממילא ניטל ממנה שם תכשיט ביום השבת . והוי כמשוי . ובזה אתי כמין חומר מאי דמשני אביי לקמן (קלא) מי סברת כו' אדרבנן קאי כו' ור"ל דטעמיה משום דרבנן אסרו לכתחלה . וע"ז פליג ר"א ואמר דלא אסרו כלל . ונכון בעז"ה . ועמש"כ לקמן (ס"ב) במשנה : רש"י ד"ה תרי המייני . ואי ב' חגורות שרי לכתחלה נימני התם תרי . ולע"ד אין משם קושיא . דהתם אינו רק הערמה בכדי להצילם מהדליקה כדמוכח לק' (ס"ה ב') אבל היכא דמכוון באמת ללבישה אה"נ דשריא כמו דתנןהתם פורפת על האבן כו' ואפ"ה בהערמה מיבעיא ליה לאביי שם . ותדע דהא שארי מלבושים ודאי שרי ללבוש כמה שירצה (עי' בתוס') ואפ"ה שמה ר' יוסי אוסר אלא כדאמרן . וע"ש בר"ן :

דף ס ע"א ד"ה רבא . ברייתא דקתני כו' מתניתין היא בפרק י"א דכלים מ"ח [ועמש"כ בנדרים כ"ו] : ד"ה נהפך סנדלו . שיש לו שתי פיות כו' . פירוש לפירושו . שהסנדל פתוח מגביו (ובזה יל"פ הא דאיתא ביומא (עח) הוה כאיב לי כרעא כו' גבא דכרעא הוה איבעי לך למירמא סנדלא . היינו משום דל"ל גב דלידחק גב הרגל . וא"ל לפירש"י שם שהוא רחב) רק שיש לו ב' תרסיות מב' צדדיו באמצע דפנותיו . ובהן קבועות רצועות . וכשנועלו קושרו בהרצועות ע"ג הרגל שלא ישמט .

ופעמים שנשאר קשור אף בשעה שחולצו . ומשמטהו מן הרגל ונראה בו שתי פיות א' לפני התרסיות לצד האלגבעות והב' לאחורי התרסיות לצד העקב (עי' לקמן קי"ב) . לכן יכולין לנעלו מב' ראשיו : ע"ב [גמ' תניא כוותיה דרב ששת כו' . ק"ל מדוע לא קאמר ג"כ כוותיה דר' אבא ב"א וריב"ח לענין כלבוש ואולי ריב"ח דהכא הוא תנא עי' נזיר (כט) תוד"ה ה"נ ובהגרי"פ שם ובהרי"ף ורא"ש ליתי בברייתא כלבוש כלל וכן מחקו הב"ח] : רש"י ד"ה משלחין . אלמא לאו בר מנעליה כו' כצ"ל : [שם ד"ה ואפילו לרחב"ע ואפר חטאת הס"ד ומה"ד בירדן : ד"ה לריו"ח נמי לעולם כר"כ והא דלא פי' אף כרבי נראה משום דס"ל דנשרו דינו כמו לנוי (דל"כ לו לומר דג' חלוקי דינים יש בו) . ובנשרו ס"ל לרבי הכא עד שבע] : ד"ה לסורא חסר תרתי דומה אלל דומה . נראה פירושו דתיבת חסר דומה לתיבת סורא :

דף סא ע"א גמרא [וקסבר אין הלכה כאותה משנה . עמש"כ לקמן (פ"ג ב')] : שם ולא בתפילין אר"ס כו' דלמא אתי לאתויי בר"ה . התו"ח כתב דאף למ"ד שבת לאו ז"ת לריך לה"ט ע"ש • וכ"ע בתור"ע דכ"ה להדיא ברש"י סנהדרין (סח) ע"ש . ולי ל"נ כן דעת רש"י מדל"כ רק דשמא יצא בהן לר"ה משמע דהיציאה גופה אסורה זולת חששה דליפנות או דמיפסקי ובעקר כוונת רש"י עמש"כ שם בס"ד : ע"ב רש"י ד"ה [מזליה דהאי גברא . מלאכו של חולה זה כצ"ל] : ד"ה לאצולינהו . לחצר המעורבת . עי' בגה"ש . ולענ"ד דרש"י בכאן אזיל לשיטתיה . לקמן בסוגיא (קיז) ע"ש היטב בדבריו דבפשטיה משמע דבעינן מעורב ג"כ (ודלא כהמהרש"א שם בתד"ה ועוד לרבנן שהשיא דעתו לדעת התוס') ומשמע דכן לאוקימתא דר"א שם במסקנא ג"כ במעורב וחזר בו ממה שפי' במשנה שם . רק דמ"מ ה"ל לאמר כאן מבוי המשותף ואין לו אלא לחי א' ואף לר"א ע"ש בסוגיא :

דף סב ע"א במשנה . ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצתה חייבת חטאת דר"מ • ק"ל דהא המה עשוין למי שריחה רע כדאמרינן בגמרא וא"כ אמאי ר"מ מחייב חטאת למה יגרעו מקמיע מומחה שפירש"י לעיל (ס א') במשנה דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו . וזה י"ל כי נחלק בין קמיע שנושאה מי שיש לו חולי וכדומה . אבל ריח רע אינו נקרא חולי • וחילוק כזה הוא בתוספתא שהביא הרי"ף בס"פ שמנה שרצים ע"ש . אבל קשה מהא דתנן לקמן (סד ב') יוצאות כו' בפלפל ופי' בגמרא שהוא לריח הפה . ואולי אין רוב נשים שיש להן ריח רע יוצאות בכובלת וכמ"ש הרע"ב בכוליאר . ולפמש"כ בס"ד לעיל (נט ב) א"ש כאן בפשיטות : גמרא . אלא א"ר יוסף קסבר כו' עי' לעיל (נז) תד"ה אלא : [שם ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה כו' . נראה דל"ל אלעזר בל"י (וכן בכל הסוגיא) והוא בן שמוע חבירו דר"מ וביותר ללשון התוס' לעיל (ג) ד"ה בר דר"א קאמר לר"מ דר' אליעזר היה רביה דרביה אמנם לעיל (כ"ט ב') ולקמן (קל"ח) בפלוגתא דעיר של זהב ע"כ הגי' ר' אליעזר כדמוכח בעדיות פ"ב מ"ז ועמש"כ בפסחים (ד' ע"ז)] : רש"י ד"ה התם משום שי"ן אחת לצפון ואחת למזרח . לכאורה ה"ל להגיה למערב תחת למזרח אולם ראיתי במרדכי בהלק"ט שהעתיק לשון רש"י כגיר' שלפנינו : ד"ה מכבנתא נוסקא כו' . וקוטרת מפתחי החלוק . והא דהכא חייבת חטאת ולעיל (נט ב) לפי' הי"ת שבפירושו בד"ה מנקטי פארי א"ת דהתם בשל זהב דהוי ג"כ לתכשיט] : ע"ב רש"י ד"ה נקפים . לשון המנקף רגליו . הוא בסוטה (כב ב') :

דף סג ע"א במשנה . בירית טהורה ויוצאין בה בשבת . הן לפי סדר המשנה בזה הפרק מ"א מפרשת דברים שלא"ת אשה בהם לכתחלה וא"י א"ח חטאת מ"ב כיוצא בזה באיש . מ"ג דבאשה חייבת חטאת • מ"ד כי"ב באיש . ומן מ"ה עד ס"פ דברים שיוצאין בהם לכתחלה באשה ובאיש . ולכן תימה על סדרו בבא זו דבירית שיוצאין בה לכתחלה . במשנה זו . הלא מקומה הנאות לה במשנה שאח"ז וי"ל : גמרא ופליגא דשמואל כו' . לכאורה הל' תמוה לומר על ברייתא דפליגא על אמורא . מהרא"י הי' שיקשה מהברייתא עליו כדרך הש"ס בכ"מ ואולי דהך ברייתא לא מתניא בר"ח ור"א ולא מותבינן מינה . כדאיתא חולין (קמ"א) וכה"ג כתבתי לקמן (סה) ע"ש . או משום דאינו בדבר הלכה ועמש"כ לקמן (ע ב') : שם דליגמר אינש והדר ליסבר . כה"ג בברכות (סג ב') הם ואח"כ כתת כו' • ע"ב תד"ה וכתוב • עמש"כ בס"ד בסוכה (דף ה) :

דף סד ע"א ד"ה ש"מ הקשה כו' . עיין ב"ק (כה ב') בתד"ה ש"מ שכ' ישוב לזה ועמש"כ שם בס"ד : ע"ב רש"י במשנה ד"ה בחוטי שער • שקולעת בהן שערה . והרע"ב הוסיף או אפילו קשרה אותן על פדחתה . ולכאורה מנ"ל הא' הא זה הוה קשה ע"ג הרך דגרע עי' בגמ' ר"פ ובתד"ה השתא הב' • אבל דבריו לקוחין מפירוש הרמב"ם . והוא פי' גם בר"פ שבראשה בכלל גם מלחה : ד"ה לחצר . וכבול דסיפא כו' דלכ"ע כיפה ש"ל . ע' לעיל (נז ב') תד"ה אי ובמש"כ שם :

דף סה ע"א ד"ה פוטר בכובלת • ואוקימנא דהאי פוטר מותר לכתחלה . לכאורה יפלא מדוע אינו מביא אביי אידך ברייתא דשם דתני בה להדיא דר"א מתיר לכתחלה . ואולי י"ל דההיא לא מתניא בר"ח ור"א • והך מתניא בתוספתא וע' מש"כ לעיל (סג) • אך כאן עדיין יש לדון דהא מ"מ אי לאו דההיא לא הוה ידעינן מהך דמתיר לכתחלה . אולם כה"ג מלינו לעיל (מה) ע"ש בפירש"י ד"ה אלא מן הסמוך לה : ע"ב תד"ה שהדא • וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב . ל"י מאין להם זה . כי הנהר הגדול דאנוי' מושך ממדינת שוואבין דרך בייערן . עסטרייך . אונגערין . וואלאכיי' . ונופל מצם ליס השחור והוא ממערב למזרח כמו שראיתי במפת העולם ואולי כוונתם רק על הנהרות הידועים והם הד' הנהרות הנמשכים מג"ע • עי' בדבריהם בב"ב (פד סע"א) ופרת ראיתי שמה שמושך ממערבית לפונית למזרחית דרומית ונופל ליס פרסי :

דף סו ע"א רש"י במשנה ד"ה טמא מקבל טומאת מגע ונמשך הרע"ב אחריו ותימה עליו ועל התוי"ט דשתיק ליה הלא זהו דעת אביי בגמרא (והביא זה גם התוי"ט) ורבא פליג עליה ואמר אף מדרס והל' כרבא וכן פירוש הרמב"ם ופסק כן בחבורו : [ד"ה טמאין מדרס ומדרס הזב נעשה אה"ט . כ"ה הלשון בהר"ן : ד"ה סמוכות (הב') . עושה (כצ"ל) כו' לראשי שוקיו . ומש"כ לעיל דאינו מנעל לענין עזרה אלא אם הן בראש הרגל . היינו לאפוקי סמוכות דשם שהן כאורך השוק והכא דבראש השוק הן הוי מנעל ועי' יבמות (ק"ג)] : גמרא דמתני ליה רחב"א לחב"ר קמיה דרב כו' . כי הא איתא ביומא (יט ב) וע"ש והתלא טעם מדוע מחוי ליה רב ולא א"ל בהדיא : שם והתניא הודו לו . אולי נ"ל והתנן דכן איתא במתניתין דעדיות : תוס' ד"ה טמא . ואלו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שא"מ טומאה כו' הוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ו : ד"ה כורת וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כו' א"כ כו' ואנכי מצאתי ראיה דקש מיקרי עץ בתו"כ גבי פר כהן משיח ושרף אותו על עלים באש וז"ל שיכול כו' בעלים כשרים למערכה ת"ל עלים לרבות כל משמע עלים אפי' בקש כו' ופירש הק"א דכולם נקראים עלים ואולי יש לדחות דמדכתיב עלים ל"ר ונרבי ליה או דסתם ספרא ר"י ואיהו ס"ל עץ שאכל אדה"ר חטה היתה אך לפ"ז יקשה על הרמב"ם שפסק להא דתו"כ בפ"ז מהל' מעה"ק ה"ה אמת שמהפך שם דרשת הכתובים וע' לח"מ שם והנ"ל דלהפוסקים כר"י בר"פ כל שעה דא"ב חמץ אלא שרפה והוא יליף מנותר הוא דוקא בעלים (עיין רמב"ם שם) ולפמש"כ אף לא בקש ויהיה מדוייק ליסנא דא"ל כו' לא מלא עלים לשרפו כו' שם (כז ב) ושם (יב ב) שעה א' ללקוט עלים : ע"ב [גמ' כי היכי דליליל (ברש"י הגיר' דליל) האי שיעא כו' . כאן נל"פ דהוא מלשון צללו כעופרת : רש"י ד"ה גושפנקי . ולאו דוקא שיתין נקט . עי' ב"מ (ק"ז ב') תד"ה שיתין] : גמ' ר"פ מתני בנים תרוויהו כו' . כצ"ל בלא ו' וכ"ה ברש"י :

דף סז ע"א רש"י ד"ה סילוי ענפים קטנים כצ"ל : ד"ה ושבעה בוני ל"א בוני כו' גרסי' כו' לכאורה ה"ל להגיה בולי בלמ"ד עי' לקמן בעבר הב' בדבריו בד"ה בול או דל"ל בוני בכ"ף כי לקמן (ק"י ב) על בוני דכמוכא פירש"י ג"כ מלא אגרוף והערוך גורס שם כוני : [ד"ה דחמיתא אשתא שראתה האש כצ"ל] : ד"ה דרכי האמורי ניחוש הוא כו' אסיגרת ליסן הוא ול"ד דא"כ תיפוק ליה מלא תנחשו : [ע"ב במשנה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה . עי' פירש"י . אבל בנוסחת המשנה דירושלמי ליתא למלת אב וכן לקמן (ס"ח ריש ע"ב בגמרא ובפיסקא (ע) ליתא] :

פרק שביעי דף סז ע"ב ד"ה חייב על כשו"ש עיין כה"ד נראה דהוה ק"ל דהא גם בשכח שהיום הוא שבת ה"ל כמו חדא שגגה שמפני שטעה בשבת הא' שהוא יום חול דרך משל דהיה סבור שהוא יום א' מזה נמשך הטעות על כל השבתות שהם יום א' לזה נתן לנו טוב טעם דא"א שלא ישמע כו' . ולכן כשחזר ושכח בשבת הב' הוה שגגה אחריתא אבל זה לא עלה ע"ד טואת חשב לידיעה הגורמת חילוק חטאות ובזה נחלץ מקושיות התוס' עליו רק דק"ק המהלך במדבר מא"ל מהיכן שמע ולשונו בכריתות דדמי כמו שנודע כו' והוה א"ש רק דסיים שם והוה כע"מ אחת בכמה העלמות ולדידי הל"ל בשתי שגגות : ד"ה היודע שהוא שבת ואע"פ שחזר ובפלה כו' פירש למתניתין כרבה בכריתות ספ"ג דשבתות לאו כגופיא דמיין לר"ע ולא כר"ח שם דשבתות כגופיה דמיין לכ"ע וחייב על כל א"ת של כל שבת ושבת קאמרה מתניתין והרמב"ם פסק כר"ח ועיין ברא"ש פרק הפרה סס"י ה' ואולי משום דפשטה דמתני' דייקא כרבה כדאמר שם מנא אמינא לה דתנן כו' ואלו חייב כו' של כל שבת ושבת לא תני ואביי נמי כוותיה ס"ל בזה ע"ש :

דף סח ע"א תד"ה וגבי ועוד כלל אחר אמרו כל שאינו מאכל כו' . נראה מהמהרש"א שהוא הגיה כן וע"פ הגהתו הדפיסו כן בהתוס' והשמיטו הנוסחא הישנה הנכונה שהיא כל שהוא כמו שמבואר בכ"מ פ"ו מהל' שמיטה סוף הי"ד בשם הר"י קורקוס ובתוי"ט ע"ש : ד"ה והא תימא למה ישנה בראשון כ"ג כו' . לע"ד יל"פ דהקושיא הוא דליתני בכלל השני גדול מפני שכלול בו ב' דברים ובראשון אינו אלא דבר אחד (עי' בתוס' סדה"ק ומדוייק ליסנא דהש"ס דגבי שבת ושביעית קאמר משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר מפני דבא לתת טעם על כלל הראשון דתני ביה גדול אבל גבי מעשר אמר דקתני כלל אחר (ול"ק מלת עוד) מפני דקאי עליו גופי' דליתני ביה גדול : ד"ה ואלו • ואינן רק ח' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה עי' (ר"ה טו ב) תד"ה נהגו שכתבו בס"ד ושמא תנא ושייר ולשון הר"ש שם בפאה ומיהו ע"כ לא כולהו חשיב כו' ול"ל תנא ושייר : בא"ד וכתיב כי תחבוט זיתך כי תבצור כרמך. עי' חולין (קל א) ילפותא דחיוב פאה בהם והתוספות קצרו וסמכו על היודע : ע"ב רש"י ד"ה

ד"ה [ליתני שיודע וחזן מלאכות חייב כו' כצ"ל ומלת הרבה למחוק] : ד"ה הריני מוסף ע"ד לדרוש נר"ש תלשון הגמ' תוכח דהיינו אלא בית וכן הוא כלשו לקמן בד"ה מ"ט דמוכנו ק"ל בנין אב וג"ש דנקיט כאן ל"ד וכן במשנה בביצה (יב ב) תליט ליסנא דגו"ש ופירש"י ל"ד : [ד"ה מ"ט דמוכנו דהא שוגג חיטוף כו' כצ"ל] :

דף סט ע"א גמרא אמר ל"ת בשגגה ואם בש"ס החדשים שבנו ת"נת בשגגה למיותר ושגגה הי"ת כי כן כתוב בספר נשיא וכ"ה בכה"מ עליין במהש"ם ובת"כ : שם אלא לרשב"ל כו' דידע לשבת במאי . לכאורה קשה הא היינו ס"ל כתוכנו לעיל ולדידיה שגגת קרבן גרידא הוה שגגה וא"ל דמתניתין אתיא טותיה כהלכה וא"ל לאוקמיה כר"ע דלא כהלכתא ונראה מזה סיוע למש"כ הכ"ת בפ"ב מהל' שגגות הל"ו דלהלכה לא ס"ל כר"י ור"ל כתוכנו או בתר דשמעו הדרי בהו : רש"י ד"ה סד"א נמי קאי ר"י בתיובתיה כו' וכ"ת ליסנא דהכל מודים ולכאורה לסברת הכ"ד משום דמדוש הוא ה"א דשגגת קרבן שגגה הוא אף לר"ל אצטריך : ע"ב גמרא ואמר אביי כו' מ"ד מיתה במקום כרת כו' רבא אמר כו' . כאן הגליט פיסתם מזה דפליגי (בכתובות ל') אליבא דרבנ"ה ע"ש : [שם מ"ס כברייתו של עולם ומ"ס כאדם הראשון . בר"ה (י' ב) דא"א בתשרי נברא העולם הכוונה על אדם הראשון כמש"כ שם בשם התוס' והר"ן אך מליט רבות שהלשון שוה והכוונות מתחלפות] :

דף ע ע"א [תודי"ה אב ואי"ת כו' וי"ל כו' ומות יומת דברה תורה כלשון בני אדם • לכאורה י"ל דאצטריך לדרוש דאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה כמו דדרשינן בסנהדרין (מה ב) מות יומת דרוצח . ושם אין ללמוד דהווין שני כתובים הבכ"א כדאיתא שם וע"ש בתוס' והא דקאמר אם א"ע כו' דא"כ יהיה מיותר קרא דכל העושה כו'] : ד"ה יטל ופירש בקונטרס הואיל ותנינא לא אתא אלא לחילוק כו' כצ"ל : ע"ב גמרא ושמואל אמר שהיא הכה כו' . למ"ל הן גם לר"ן ע"כ למ"ל מדיליף הלא תבערו א"כ ס"ל לשמואל בהא כר"נ ובדרשה דלא"ת ס"ל כר"י ומה שהרס דרשה דהתלליה כו' דלא כחד אינו קושיא כיון דהדין דחילוק מלאכות אמת ומקובל יוכל לאמורא להסמיכו על מקרא אחר אבר לא שערוהו התנאים כמו בפק"נ שדוחה את"ש (ביומא פ"ה) ובפרי עץ הדר דהוא אתרוג (בסוכה לה) וכן בל"ת ובזה לא נצטרך להר"ת בכאן אך לכאורה סתירה למש"כ (מב"ת ס"ת) דפריך שם והא תנא נאמר קאמר ופירש"י וזיכי פליג אמורא אתנא כו' ע"ש אבל יל"פ דל"פ שם רק כיון דתנא יליף מג"ש ואין אדם דן ג"ש אא"כ קבלה מרבו הל"מ א"כ ע"כ מפשטיה דקרא לא שמעינן ליה ודו"ק שם :

דף עא ע"א אבל נודע לו על קצירה של כו' . ורצה לומר גם על הטחינה שעמה וסמך על ר"ש דבריו וכן לא אמר כאן וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת מטעם דאמרן עי' מה שכתבתי פרק ב' דפ"ה ת"ו : שם מב' מינין פטור צריכא למימר כו'. ק"ל (דבהוריות ג) מיבעי לן אם מצטרפי חלב ודם בהוראת ב"ד וכן בב' ידיעות אף על גב דליחיד לא מצטרפי משמע דהתם ק"ל יותר להצטרף ואפילו הכי מיבעיא לן שם נמי חלב הקיבה והדקין אם מצטרפין משמע דליחיד ודאי אינו מצטרף וע"ש עוד (ו ב כה"ג) וא"כ ניחא דלזה מכוון המשנה ר"ל לב' מיני חלב וגם לכאורה ה"נ דכיון דלגו"ל ה"ה נמי דמתלקין וא"כ אדאשמעינן בסיפא דרישא חלב ודם הו"ל רבותא טפי בחלב וחלב אבל ד"ו ל"ע דמשמע (בסנהדרין סה) דדוקא לאוים או מיתות מתלקין והא ליכא מדוע לא אשמעינן דהתתויין מתלקין כיון דמוקי כר"י די"ל דחלב ודם אצטריך דאפי' בהוראתי אחד . [מתלקין . וזה קצת נגד התוס' ד"ה תכלל] : רש"י בהה"ע . ע' מהרש"א ותירוצו אינו מובן כיון דמ"מ משכחת לה גם לר"ל ל"ש חטאות א"כ מאי מקשה עליו וכי מלישנת דריו"ח שאמר בהעלם א' יקשה ליה : [ד"ה טחינה דאיכפרה בגרירה דקצירה שעמה כו' כ"ג דל"ל] : ד"ה חלב וחלב והפסיק ביניהם יותר מכדי א"פ ובדבור שאח"ז וכגון שלא שהה מתחלתו כו' . בס' ב"א ילא לחלק דאכילת איסור אין מצרף עד שלא ישהה כו' מתחלת אכילה כו' אבל לגבי אכילת מצוה מצטרף אם לא שהה בינתיים אף אם מתחלת אכילה כו' שהה יותר מכדי א"פ ובזה ישב דבורי רש"י שלא יסתרו אהדדי ע"ש אבל דבריו נסתרין מהירושלמי פ"ג דשבועות הביאוהו הרי"ף והרא"ש שלהי פסחים שבועה שלא אוכל מצה בלה"פ לוקה ואוכל מצה כו' ולדבריו אמאי לוקה משום ס"ש הא מהני שבועתו לענין שישהה מתחלת אכילה עד סופה יותר מכא"פ ומכ"ש לשיטת הרמב"ן והר"ן הביאה המל"מ בפ"ד מהל' שבועות דהוי שיעור בשבועה היתר גמור : ע"ב גמ' שאכל כזית ומחלה ונודע לו על כזית כו' מפרש"י משמע דאפילו נתכפר גם כן קודם שנודע לו על הח"ז מ"מ לא מצטרף להח"ז האחר שבהעלמתו :

דף עב ע"ב ואלא דהוי אגדרטא כו' ואי דלא קבליה עליה באלוה. ר"ל דשגה בו שהיה סבר שהיא טורת ע"ז והשתחוה לה אדעתא שהיא ע"ז והיינו כלא מתכוין שלא נתכוון להשתחוות לאגדרטא לשם אלוה וקאמר דלאו כלום הוא דאדעתא דהכי שהיא אגדרטא לא קבל עליו לאלוה : תוס' ד"ה עד כאן דאם לא נודע לו מעולם כו' כצ"ל :

דף עג ע"א במשנה הזורע הן אף כ"ז שלא נשרש כמאן דשדי בכדא דמי . עי' (מנחות סט) מ"מ כיון דעי"ז וריעתו עתה ישרש אח"כ חייב כמו אופה ובלה דחייב אע"פ שנאפה ונצלה אח"כ מאליו (וע"ש סוף ד' כ"ו וכ"ז) והנה אם לקט הזורע קודם שנשרש נראה דפטור לתפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה מחשבתו וד"ז יש ללמוד מבעיא דרבב"א בריש מכילתין דאם רודהו קודם שנאפה פטור וגדולה מזו משמע בתוס' ק"ע בירושלמי דפרקין (ד' כח א דשם דעסוי) בד"ה כל דבר דאם עקר דבר מגידולו אם שוב שתלו אח"כ פטור וזה ודאי ל"צ כלל דכיון דכבר גמר מלאכת העקירה• [וזה דומה למש"כ הרא"ש בפ"ב דביצה בסי' י"ז ע"ש] . משא"כ הכא היכא דלא נשרש עדיין לא נעשה כלום דכמאן דשדא בכדא דמי והנה בזורע משמע דחייב אף שההשרשה לא תהיה אלא בחול עמש"כ בפ"ב דכלאים מ"ג וכן הנוטע חייב אף דזמן קליטתו נמשכת ע' בפ"ב דשביעית מ"ו ומזה נ"ל דכן האופה בשבת עם חשיכה חייב אף דאין שהות שהגמר אפייתו בעו"י : שם המולחו והמעבדו והמחתכו כו' כצ"ל וכ"ה ברי"ף ורא"ש ולקמן (עה ב) בפיסקא בגמרא והיכא אא עורו ליתא : שם המכבה והמבעיר . התוי"ט כתב דלהכי אומר מבעיר למכבה משום דבמבעיר איכא למ"ד דה"ח חטאת והוא ר' יוסי דה"ל הבערה ללאו יצאת מוכח דס"ל דבכבוי גם ר"י מודה ומהרי הגאון המפורסם מו"ה מנשה בן פורת מאיליא ז"ל באלפי מנשה נסתפק בזה ולכאורה מדברי התוס' בביצה ר"ד (כג) נראה דבכבוי ג"כ אינו אלא בלאו לר"י מדהוצרכו לחלק ביניהם מטעם דהבערה ישנה לפעמים לצורך או"נ כו' ע"ש וכן הבין דבריהם בס' משכיל לאיתן (בפסחים לג ב) ע"ש אבל בס"פ ספק אבל מוקמי אמי ב"א ורחב"א לת"ק דברייתא שם דאמר המחתה גחלים בשבת חייב חטאת (אתא אע"פ שהוא מכבה ומבעיר) כר"י דאמר הבערה לל"י הרי לך בהדיא דבכבוי מודה וכ"נ מר"י גופיה לעיל בפרק ב"מ דפוטר בכולן חוץ מה"פ שהוא עושה פחם משמע דמודה בה לת"ק דחייב חטאת שוב מצאתי להח"י שם כדברי והביא גם כן להא דבריתות : רש"י ד"ה האופה תוך מתורס דבכ"ש ואף הזורע בכ"ש (רמב"ם פ"ח הל"ב) : בתוי"ט ד"ה אבות וכ"ש לב"י כו' דכל תופר א"א על הקשירה כו' ע"ש בב"י דלכן לא מחייב משום דמיירי דלא עשה אלא קשר א' וא"כ אדרבה לא א"ש ליסנא דארבעים כיון שזה לא נקרא קשר גם מה שתלה זה בב"י ע"ש דהוא לא חידש מידי רק הביא דברי הר"ן והסמ"ג גם סתירתו ממה דתלתה איכא סתירה דאולי דרכה היתה להפשות בב' קשרים דלצורך החוקת התפירה לא היה נצרך לקשר דע"כ לא בעינן ליה אלא בב' התפירות לבד כמ"ש הרמב"ם פי' ה"ט : ע"ב גמרא מנינא ל"ל אר"י כו'. עפרש"י (ועמש"כ לקמן בר"ד הסמוך) וק"ל מנ"ל לר"י הא ויהיה מוכח דשגגה כרת שוה שגגה או דלהכי אתא כר"ע דהתומין דאורייתא לעיל (סט) דילמא מנינא אתי לאפוקי מדר' יוסי דאמר הבערה לל"י ואינה נקראת אב מלאכה (פסחים ה ב) ושלא תאמר דסמי מכאן המבעיר להכי תני מנינא כדאיתא כה"ג בריש כריתות ועמש"כ בריש תרומות ועוד השתא ידעינן להוציא המולח או המעבד ולעייל שירטוט אבל אי לא הוה תני מנינא מנא הוה ידעינן דנצרך לעייל אחרת במקומה וכן פן לא נחשוב זורה וזורר ומרקד לתלתא ואולי דכ"ז ידעינן מתניתא דסיפא והגמרא אמר שם לאפוקי מדר"י דמוסיף וה"ה דהמ"ל לאפוקי מדר' יוסי דמגרע או דלא נגרע אנן כדאמרן : שם האי מאן דקגיב סילקא כו' ואתה משום זורע. ברי"ף ורא"ש הגירסא טועא וכזון : שם היינו זורה היינו בורר כו'. כ"ת דהויא במשכן כו' וע' בהרע"ב שהוסיף א"נ לפי כו' והמזה לפרש טעם אחר מהש"ס ואולי א"נ ט"ס הוא ובא ליישב בזה מדוע ל"ח ג"כ השובע והמדקדק דחשבם ר"י לקמן (עה ב' וברש"י שם שייסב בטוב) והוא מחלק דשם באמצע מלאכת המסיכה והאריגה הוא שובע ומדקדק להקן יפה המסיכה והאריגה אבל הכא הוה בזה אח"ז : רש"י [ד"ה שאם עשאן חייב כמה חטאות עליו . עמש"כ לקמן ע"ד] : ד"ה דקטל אספסתא וקולרין אותה ג"פ בחדש כו' . עיין (ב"ב כח ב) : ד"ה מתקן כמו תוליא אה"מ לקוברו א"נ כו' ולא למה כו' נ"ל דצ"ל לתוך התת לקוברו ע' לק' (ל"ד רע"ב) ובפירושו שם : ד"ה המנפץ פשתן בגבעולין. לשון הר"ן וגבעולין : תוס' ד"ה וצריך לעצים . ע' מהר"ס שדבריו תמוהים מאד ובגה"ש מקשה דמשמע מדבריהם (לדידי אינו מוכרח) דלר"ש פשיטא דניחא מהא דלקמן (קג) ע"ש ולי קשה מלקמן (קיז) כגון דלא קבעי ליה לעור ופריך והא מודה ר"ש בפ"ר ול"י אלימא דאף לר"ש כה"ג חייב :

דף עד ע"א רש"י ד"ה שבן עני ע' כה"ד ובמהר"ם שכתב דאפשר דס"ל לרש"י דאי עביד כתישה בהדי דש חייב שתים וכ"נ להדיא כוונת רש"י כאן אבל זה תמוה דהא אמרינן לעיל מנינא ל"ל אר"י כו' ופירש"י ובא להודיעך כו' חייב כמה חטאות עליו (וכ"ל שהלשון מסורס וכצ"ל כמה חטאות חייב עליו ולשונו לעיל (סט) לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת א') ועי' בסוף הסוגיא (עה ב') לאפוקי מדר"א כו' לאפוקי מדר"י ובפי' : ע"ב ד"ה חכמה יתירה כדכתיב וכל אשה כו' . נראה דט"ס הוא וצ"ל וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה עי' לקמן (ר"ד לט) : ד"ה קושר ע"ת להתיר דהכן כ"ק שאינו ש"ק אא"ע הוא לקמן (קיג) :

דף עה ע"א גמרא א"ר מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא בגד"ק • ק"ל דמ"מ ליחייב כיון דהוה במשכן בחלזון עלמו וכמו שחייב בלידתו מה"ט גופי' דמלידה התחשים אין ללמוד דהא הם נקראים ג"כ ג"ק לגבי חלזון עי' תוס' לעיל (עג ב) ד"ה מפרק וע"כ נ"ל כן לדעת רש"י והרמב"ם בפ"ח ה"ז דמפרק תולדה דדש וחולב אמרינן שחייב משום מפרק וכן חובל לדעת הרמב"ם שם ואע"ג דפסק דאין דישה אלא בגד"ק : רש"י ד"ה טפי ניחא ליה וכי מודה ר"ש במידי דלא איכפת ליה כו'. בחדושי הגרע"א ז"ל תמה עליו מלקמן (קג) ותימה דזהו קושיית התוס' רק שהוסיף פירש"י דשם : ד"ה שוחט בחניקה נמי סגי• נראה דאף לר"ש (בחולין יז) דבשר נחירה לא איסתרי כלל (לבד שאפשר לומר דהיינו דוקא מאהל מועד ואילך) וא"כ יאסר לחנוק משום בל תשחית (עי' ט"ז יו"ד קיו סק"ד) מ"מ כיון דלצורך המשכן היה די בחניקה וא"כ לא היתה השחיטה משום משכן אלא מפני ד"א שהוא ב"ת : תוס' ד"ה הלד . דרכו לפרכס כו'. עי' מהרש"א שהקשה דת"ל דבנטילת נשמה דחלזון לא ניחא ליה ותמוה דהא התוס' איירי השתא אליבא דריו"ח ולדידיה לא ס"ל הך סברא דרבא ובעיקר קושייתם דל"ל הלד . לכאורה נצרך לאשמעינן דהוה במינו ניצוד וחייב לכ"ע אף לרבנן דפטרי לק' בס"פ האורג בלד לרעין ויתושין ולהרמב"ם שהבאתי שמה פטרי אפילו בחגבים וכן אפילו לר' יהושע דפוטר בפרעוש בר"פ שמונה שרצים או דאשמעינן דסתמיה הוה לצורך משום ליבעיה וחייב אפילו לת"ק דר' יהודה וע"ד שפי' בכלתם בר"פ שמונה שרצים : ע"ב גמרא ארחב"א ג"ד פח לי רב אסי . הגרי"ף הגיה אמי ואינו מוכרח כי היה ג"כ רב אסי קדמון ולעיל (ס' ב') בעא מיניה ר"ה ועסה"ד : רש"י ד"ה ועייל שירטוט עי' כה"ד בפי' ובחבורו ספי"א מפרשו כשירטוט דבכל הש"ס דהיינו שמשרטט לצורך הכתיבה :

דף עו ע"א במשנה ד"ה לחים דלחים לא חזו לגדי אף דהיה חזו י"ל כיון דחזו גם לאדם אין מאכילין אותם לגדי עי' לקמן (עח) וברש"י ד"ה רפואתו ל"ש ושם ע"ב בד"ה קלף במתניתין (ועיט א) בתד"ה כדי וכן הרמב"ם בחבורו לא כתב רק מפני שהן אוכלי אדם : ע"ב במשנה חוץ מקליפתן וגרעיניהן . לכאורה מזה סתירה להתוספות בברכות (ל"ו רע"ב) וע' מהגרי"א ז"ל או"ח סי' ר"ב ס"ק ח' :

פרק ח דף עו ע"ב רש"י במשנה ד"ה ולא נאמרו וס"ל לר"ש כו' כדאמרי' כו' דל"ל לר"ש כל שא"כ כו' ע"ש דארישא כל הכשר כו' אמרי' דלא כר"ש אבל אסיפא דכל שא"כ כו' אמרי' דלא כרשב"א ומשמע אדרבה דכר"ש אתיא וע"ש בתוס' ואפשר דהאי כדאמרינן כו' שב למעלה ור"ל דל"ל הא דאמרינן בפירקין דלעיל דמתייבא דל"ל לר"ש כל שא"כ כו' וכאן חזר בו מפי' דשם ומפרש לתלכיתיה דבדברי ר"ש היינו שהלכיטו ממש וממילא גם סיפא דשם לא אתיא כוותיה וזה לא אילטריך הגמרא לאשמעינן דכיון דכבר אייתי דבריו דגם המלניע בעי שיעורא פשיטא דל"א סיפא ג"כ כוותיה והוסיף רק לומר דגם כרשב"א ל"א הסיפא : [תודי"ה אף א"ת . ועוד דמשום האי טעמא כו' תשוב ומתחייב בפחות כו' . ק"ל דלפ"ז מאי מייתי ראיה מהא דסאר כל המשקין ברביעית דלמא שאני יין הואיל דחזי לכוס של ברכה לא בעינן ביה שיהיה רביעית אף לאחר שימזגנו דכוס של ברכה לא בעי רביעית ועי' לקמן תד"ה ועוד] :

דף עז ע"ב [רש"י ד"ה קמצא . ול"נ דקמצא נמלה עמש"כ בהגהותי לברכות (נד ב)] :

דף עח ע"ב במשנה קלף כדי לכתוב עליו פ"ק שבתפילין . ק"ל לדעת הי"ת שבתוס' (מנחות מב ב) ד"ה עד . דבקלף של תפילין כ"ע ל"פ דבעינן עיבוד לשמה וכ"כ המאור בפ"ק דסוכה הי"ל לתנא להתנות שהיה מעובד לשמה ועוד קשה לי לדעת הרמב"ם דבמזוזה ל"צ עיבוד לשמה מאי פריך הגמרא לקמן (עט ב) ורמינהו קלף כו' כדי לכתוב עליו מזוזה ניחא התם דלא עיבדו לשמן והוה א"ש גם סיפא דברייתא דתני קלף כו' פ"ק שבתפילין דר"ל אם היה מעובד לשמה ולא לשנויי בדוחק דה"ק כו' ע"ש • [וכ"ל לייסב דרש"י פי' דאיידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קשר מוכסין וכ"כ התוס' לקמן וק"ל דמ"מ כי אין בו כדי לכתוב פ"ק שבתפילין אמאי פטור הלא מעתה כיון שא"ר לתפילין ע"כ ישתמש בו לד"א ולחייב בכדי קשר מוכסין וכ"ת דאכתי ראוי לדבק או לתפור אליו חתיכה קלף עד שישלימנו לשיעור פרשה קטנה דהא כתב התוס' בסוטה י"ח ד"ה כתבה דלא מהני תפירה ועיין בתשובת הגרע"א סי' י"א ע"כ נלענ"ד דהטעם דא"ת בכדי קש"ת הוא מפני דע"כ מיירי דעבדו לשם תפילין וא"כ אסור לעשותו לקש"ת משום הורדה מקדושה וכן הברייתא ע"כ ג"כ איירי במעובד לשם מצוה דאל"כ לחייב בכדי קש"ת ודו"ק] : שם שהיא שמע ישראל. התוי"ט דקדק ל"ל לפרושי שהיא שמע דו"ל קרי כו' והירך דבא בזה לפרושי טעמא מדוע יתחייב בזה השיעור הלא ד' פרשיות שבתפילין מעכבין וא"ו כו' ולכאורה מה יושיענו זה אכתי אף לואת חסר לו עוד דיו וקולמוס וכן לרוב דברים שחשיב במתנה אין די בהם לבדם בלתי הצטרפות דברים וולתן ובר"פ פריך אביי מים בכד ומצטרפין והשיב לו רבא מידי דחשיב בעינן וה"נ הא חשיב ופי' רש"י דחזי לגרופי ביה מיא וי"ל דע"כ ל"א דחזי לאיצטרופי אלא אם חסר לו דבר אחר שנצרך לתכליתו אבל לא אם הוא בעצמו חסר השיעור דאל"ה כן יתחייב על כל פחות משיעור • [ומדברי התוס' לעיל (ע"ו ב') ד"ה אף אנן נמי תנינא לא משמע כן] ול"ע לייסב ע"פ משנה (בקדושין סב ב) קדשתי את בתי הקטנה כו' כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דר"מ וה"נ איכא למטעי דפ"ק היינו קטנה מהגדולה ואף לאביי שם דבכת אחת כו' קטנה קטנה ממש נראה דכאן דומה לב' כתות דקדש והיה כ"י כמו כת א' ושמע והיה א"ש כמו כת הב' ומכ"ש לטעת ר"ת בסדר הנחתן בבתים דקדש והיה כ"י בלד א' ושמע והא"ש בלד הב' : שם כדי לסוך קטנה שבבנות. ובגמרא (פ ב) תנא כדי לסוך אלבע קטנה שבבנות ותמיהני על הרמב"ם בפי' והרב אחריו שלא בארו זה ולעיל בר"פ גבי שמן כדי לסוך אבר קטן בארו יפה וכ"ל ראיה לפירש"י שם דאבר קטן היינו אחד מפרקי אלבע קטנה ולא כפי' הרמב"ם אלבע קטנה מדהתם תני אבר קטן (עי' בפ"א דאהלות מ"ח) והכא אלבע קטנה ש"מ דחלוקין מהדדי : שם רי"א כדי לעשות כלכול . לקמן בפיסקא בגמ' איתא כדי לסוך כלכול וכ"ה בנזיר וכ"ה ברא"ש : [שם בגמ' רבנן סברי אסור לשהות שער פרוע • מה שהקשה בגה"ש דהא חזי ליה למחוק כו' לפמש"כ לעיל בד"ה שהיא לק"ת דהכא הוא בעצמו חסר תיקון : רש"י ד"ה פטפוט . רגל למקום מושב הכור • וכ"ה בפי' הרמב"ם והרע"ב אבל בגמרא איתא פטפוט כירה קטנה] : תוס' ד"ה תחת ואע"ג כו'. לכאורה אין כאן קושיא דהא חזי לנכרי עי' לקמן (ל ב) תד"ה שמלניעין ולעיל (עו) תד"ה ועוד בסה"ד וכמו נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין אף שהוא אינו מוכס וכן רובן כיוצא בזה ועמ"ש לקמן ספ"ט :

דף עט ע"א גמ' התם בבישולה • ועפירש"י וק"ק חיפה דהיינו מליח במאי איירי אי ביבש אפילו קודם מליחה נמי (והתימה על הרמב"ם בחבורו שלא הביא זה דיבש אפילו קודם מליחה שיעורו בכדי קמיע וכן התוי"ט פי' במתני' דעור היינו דמלוח הא איכא לפרושי אפי' קודם מליחה וביבש) ואי בלח א"כ משמע דדרך למלחו בעודו לח תהדר הקושיא למקומה דה"ל לשוריה בכדי קמיע : תד"ה כדי ס"ל כר' אלעזר כצ"ל בלי יו"ד וכן בסמוך לקמן : ע"ב ד"ה קלף כמו דוך פלן. (ברכות יח ב) וס"ד : ד"ה תפילין דדוקא על נייר מחוק פסיל ס"ת במס' סופרים כו' עיין לקמן (קטו ב) הד"ה מגילה ובמש"כ שם : באו"ד וא"ת נייר שאינו מחוק כו' כדפסלינן מגילה וסוטה כו' ונראה כו' דקתני במגילה וסוטה כו' כצ"ל. ועי' בתוס' שלייניתי בסמוך : ד"ה הא או אם היה פ' והא"ש ברא"ש העמוד יכתוב כו'.לכאורה תמוה דא"כ יהיה שלא כסדרן דפסול בתו"מ ועי' בט"ז יו"ד סי' ר"ל :

דף פ ע"א גמרא [ה"ק ואם קדם והגביה כו' נעשית ראשונה כמי שקלטה או שנשרפה• פירוש דפטור מטעם דבעידנא דאפקא לבתרייתא ליתא לקמייתא דלצטרפי וכדאמר לעיל לענין הסרה ורש"י דתלי לה בהא דקלטה כלב דס"פ הזורק תמוה דהתם הוא מטעמא דלא נעשית הנחה מכחו] : תד"ה אם וא"ג לר"י דלעיל (הוא ע"ח א') תנא כו' הא דלא אקשו ממתני' דר"פ המלניע • המלניע כו' ולרפואה כו' חייב בכ"ש (והא ל"ל דניחא להו לאקשויי דרשב"א אדרשב"א דהא הם פי' שם דהך רשב"ג אחרה) הוא משום דה"ל כ"ש לאפוקי מגרוגרות (וכמו דאיתא שם בגמרא) ולעולם עד דאיכא שיעורא דרפואה ומהא דהקשו נ"ל ג"כ לייסב דהתם במלניע סתם (מחמת שהוא חביב עליו כדפירש"י לעיל ע"ה ב במתני' וזה דלא כדמשמע מהמל"מ בפי"ח הכ"א ע"ש) אבל הכא דפריש לרפואה עד דאיכא שיעורא דהיינו כדי לכחול עין אחת : ע"ב [גמרא שמן זית שלא הביא שליש כצ"ל וכ"ה בכה"מ שמלויין במסה"ש ונראה שנקרא מור ע"ש שהוא מר ביותר כמש"כ הרמב"ם והרע"ב בפ"ח דמנחות מ"ג] : שם אמר קטיל ר"ב לברתי • הגרי"פ הגיה אמרי ולכאורה אינו מובן ונראה שהיה לפניו הגי' לברתיה (וכ"ה בס"א) אולם עכ"ז אינו מוכרח להגיה לפי דרכי הלשון (ויותר מזה מלאנו במנחות (ריש קד) דאמר ר"ב על עלמו וההוא גברא וכן בד"ט) ואולי מפני דהעו"ג לא הוה ק"ל רב : [שם מותחיה באגדיפי וא"ל כו'. ומלת ומית ליתא בע"י] : במשנה ונתונה באלפס. הרמב"ם פי' באלפס שהוחם כבר וכ"פ בפי"ה דכלים מ"ב והעקר חסר מה"ם ולעד"נ דסתם אלפס הוא של ברזל כמש"כ התוי"ט שם בפי"ד מ"ד וזה ידוע דברזל מתחמם מהר יותר מחרס : גמ' קלקולו זהו תיקונו. כעין זה (בתענית יז ובסנהדרין כב ב) :

דף פא ע"א ת"ר חפי פותחת כו' הוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ג ובתוס' שעם פי' ז"ו הגי' ושגגל אפי' קטנן בפותחת כו' (ובתוס' הנדפסת אחר האלפסי הגירסא משובשת) ולגי' זו תוכח שלא כפי' התד"ה חפו בסופו ע"ש במהר"ם אך נראה דעפ"י הגהת הו"ז נדפסה כן וכ"ל שהיה גי' רש"י כאן : שם מדוכה קטנה ש"ב כו' הגרע"א בחדושיו פי' דהוה מוקצה מחמת חסרון כיס כמו קורנס של בשמים לקמן (קכג) ועל פירש"י תמה דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גו"מ הנה תמיהתו כבר קדמו הר"ן ולפירושו הי"ל להר מפרש"י עלמו שם ד"ה הגי נמי שפי' עלי ומדוכה ע"ש אבל באמת נראה דאביי ורבא שם ע"ב (ובדף קכד א') לא ס"ל האי סברא במדוכה אביי מדמקשה לרבא מינה ורבא מדאילטריך ליה לתרולי מחמה לצל וע"ש במהרש"א בתד"ה איתיבי והא דפסקו כה"פ שמה בקורנס ש"ב דקפיד עלוי' צריך לחלק דמדוכה שאני דאפשר להשתמש בלדה החילון לתשמישין אחרים ולא קפיד ע"ז: שם שקנח בו חברו. רש"י פירש דחסיד ותרסית נמי קאי לפי הגי' בברכות ובע"י כאן והמקנח בצרור כו' ודאי משמע דלא קאי רק עליו ולפירש"י קשה מדוע חשיב להו בהלתא דע"כ הני לאו דוקא מדפריך מיניהו אמדוכה: רש"י ד"ה והא קי"ל גבי גמי לעשות טלאי כצ"ל :ד"ה כזית שהגדולה פותחת כו' והוא מלשון פתחה (בע"ז נג) במשנה ופירש"י מיעכה ובגליון בשם מהר"ם בר"ן איתא פוכסת בר"ן שלפנינו איתא פורסת : ד"ה ליסתכן דה"ת עמוד החוזר כו' • הוא (בברכות כה) וש"נ : תוס' ד"ה חפי דקתני

פיפא

סיפא דהכא כו' וחותם של אלונג ר"ג מטהר הן בתוספתא שעם ו"ז הגי' טמאה ור"ג מטהר ונראה שהוגה כן עפ"י הגר"א ז"ל : **ע"ב גמ'** אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן כו'. כה"ג אמר נמי בספ"ק דבילה . ובב"ק פ"ט . ובב"מ טו ב' אמרה כן סתמא דגמרא (ובשבועות מח) אמר כן ר' אמי [וביבמות (כב) אמר כן ר"נ] : **תוס'** ד"ה וחכמים משום דסברי ל"ג עלים אלא להסקה כן פרש"י שם בבילה והתוס' השיגו עליו שם ופירשו טעם אחר ע"ש : **ד"ה** והתר"י ופלוגתא בפ"ב דבילה רי"א כה"כ כו' ע"ש דת"ק מתיר טפי ואוסר אף בעגלה וא"כ אין מחלוקת אלא סתמא כר"י ועי' לעיל (מא ב) בתד"ה מיחם וכן לשון התוס' (ביבמות מב ב) ל"ע :

פרק ט דף פב ע"ב ד"ה למשמשיה משמע דאי לאו כו' [הוו מטמא כע"ז בכ"ף נ"ל] . עיקר הגהתי הוא במס' ע"ז :

דף פג ע"א רש"י ד"ה הן ולא הסיטן קס"ד כו'. ולא כשאר הסיטות שבהש"ס דמשמעו שהטמא הסיט האחרים אבל תמה דהלא מלינו הרבה שם הסיט על הטהור שהסיט אהט"מ ברפ"ה דזבים המסיט את הזב ובמ"ג שם חוץ מן המסיט דר"ל דוקא אם אדם הסיט את הנבלה דכל טומאות המסיטות טהורות כדלקמן ובסוף המשנה שם ואדם בזמן שהוא מסיט וכן עוד שם במ"ו ז' ח' ולולי פירושו הכל"פ דגם למסקנא לתירוצא דר"א פי' הסיטן היינו שהוסטו ופי' הן היינו שהסיטו וא"ש דמפרש תחלה הן המוקדם ואח"כ הסיטן המאוחר דלפרש"י מפרשם שלא כסדרן וגורם בברייתא הסיטן ולא הן ודו"ק : **ד"ה** מתקיף לה אי רבה כו' שהסיטום אחרים כצ"ל : **ע"ב** ד"ה טהורים דתנן כל שהזב כו' חוץ מן הראוי למו"מ והאדם כצ"ל והוא בזבים פ"ה מ"ב : **באו"ד** דכי כתיב משא הזב באדם כתיב. כנה"ש העלה בלע"ג פירש"י בנדה ע"ש ואנכי ל"י מהו העיון הגדול דפי' דשם הוא שיטת ר"ת בתוס' (עירובין כו) כד"ה כל שהזב ואי משום דסותר א"ע ואת תמלא בפירושו הרבה : **שם** גמרא שהרי כמה שנים נשנית משנה זו. פירש"י של מס' כלים דתני בה ספינת הירדן טמאה וכן התוס' לקמן בריש הדף כתבו כסה"ד ומתני' דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה ואנכי בעניותי לא מצאתיה במשנה ואדרבה מצינו סתם משנה (בכלים פ"ב מ"ג) דספינה של חרס טהורה וזה דלא כחנניא וא"כ אף של ירדן טהורה וכן סתם מתניתין דילן דלאו ר"ע קאמר לכולהו מניין דהרי בפולטת ש"ז ס"ל דתליא בעונות כמבואר בברי' בגמרא ועיין לקמן (פו) בתד"ה (תני) לבד ראה זה מצאתי לפירש"י לקמן (קא ב) אתיא מתני' דאהלות אשר הובאה שם כחנניא דספינת הירדן טמאה אכן התוס' שם דחו פירושו ולפירושם אתיא כב"ע וע' בר"ש שם לכן נ"ל דפירוש משנה זו שבכאן הכוונה על ברייתא דמלינו הרבה בש"ס שקראו משנה לברייתא לק' (קנג ב) בימי נחמיה כו' נשנית משנה זו (ובנדה כה ב) ומעדותו של ר"נ נשנית משנה זו (ובב"ק לד ב) אר"י בימי רבי נשנית משנה זו וכן (בב"מ לג ב ובבכורות ל ב ובהוריות יג ב) ועוד הרבה [וכ"כ הרשב"ם בב"ב קל"ח ד"ה יורשים היכא דאמרינן משנה היינו נמי ברייתא] ובזה לא נצטרך להגהת הגרי"ף (בזבחים לו ב) ברש"י ד"ה פשיט :

דף פד ע"א גמ' ולתנייא טלטול ע"י סוורים ש"ט אין דתנן כו'. ק"ל מדוע לא הביא ממשנה דשם רפט"ו דחשיב שם ר"י דרדור עגלה בין אותן דטמאין אע"פ שמקבלין ופי' שם הרע"ב דסבר טלטול עי"ש ש"ט ואף ר"מ מודה ליה בזה כדמוכח שם במשנה : **תוס'** ד"ה ואמר מהא דקתני כמטה טמאה כו' כצ"ל : **ע"ב גמ'** מי ל"ע דיחדינהו לאשתו נדה. ל"י מאי אירייא לאשתו נדה הל"ל סתמא דיחדינהו לישיבה ואז היה ראוי ליטמא מדרס וממילא גם במת מק"ו דפכין קטנים ואיך יליל וכן לא הבינותי ס"ד התוס' בסוה"ד דאי ייחד טמא כו' דאע"פ שבמת א"מ טומאה כו' ומסופק ר"י בכך איך יתכן זה דכיון דיתטמא במדרס אף במת יתטמא מהק"ו הנ"ל : **רש"י** ד"ה מי ל"ע. מה שהקשה המהרש"א דאם היה טמא מדרס מה שבתוכו ליטמא מן המדרס לק"מ דכ"ח לטומאת ז' והזיה : **תוד"ה** מה (בסופו) מה לשאר כלים שכן נעשין אה"ט. עי' מה שתמהתי ע"ד בפסחים [י"ז א'] :

דף פה ע"א רש"י ד"ה והאיכא מקום בסה"ד אלא הפרש טפח . עיין לקמן בעבר הב' בתד"ה והאיכא בסופו שתפסו עליו בזה : **ד"ה** במולא אבל המזרח כו' וזרע מעט ויניח הפרש כו'. נ"ל דר"ל הפרש מעט אצל הקרנות וזורע כל רוח המזרחי והמערבי עד סמוך לקרן בהפרש מועט ונראה לסרס התיבות ושכ"ל וזרע ויניח הפרש מעט מכאן ומכאן ועי' מהרש"א והציור הנדפס רק גרעין אחד ברוחי מזרח ומערב הוא בשיבוש וגאות לפי' התוס' : **תוס'** ד"ה וקים אבל קשה לרשב"א כו' דהשתא יש באלכסונה ז' כצ"ל : **ע"ב גמרא** שאני התם דאיכא שראתא כצ"ל וכ"ה בתוד"ה איתיביה : [**רש"י** ד"ה על פני כולה . וזרעו מאחד המינין (ר"ל משל לפון או משל דרום) או ממין חמישי כ"נ דצ"ל ואף שאין הרחקה בין זרע השורה לזרע רוחי לפון ודרום אין כאן בית מיחוש כדפירש"י במתניתין וע"כ צריך לחלק בין זה להא דאמרינן אין ראש תור בערוגה : **תוד"ה** אמר עולא . ר' שמעון אומר עד כו' ובגליון נ"ל ר' ישמעאל. אמת שכ"ה שם לפנינו וכ"מ מדפליג עליה ר"ע שם אבל מדוע לא תיקן בדבריהם לעיל ד"ה דתנן : **באו"ד** וחלם היינו שורה כו' . ר"ל דפתח בחלם וסיים בשורה ודברי המהרש"א בזה מגומגמים] : **ד"ה** אריו"א בלבד שיהא ג"ט בין זרע קרן זה כו' ואם כן הציור שלפנינו במלוי הקרנות הוא משובש ועי' מהרש"א :

דף פו ע"א רש"י ד"ה התם דבעי מרובעת לאחשובה שדה כו' כצ"ל : **גמ'** ומאן דמוקי כתנאי רישא רבנן לכאורה לא אתיא אלא כרי"ש דאלו לר"ע לפעמים אף ביום הרביעי טמאה כגון אם שמשה בסוף יום א' קודם שקעה"ח טמאה עד סוף ליל ד' ופעמים אף בג' טהורה כגון אם שמשה בתחלת ליל א' טהורה כל היום ג' ולרבנן דהרחב"א אריו"א לקמן ג"כ בתחלה ד' לעולם טמאה ולפעמים כל היום עד סמוך לחשיכה וי"ל דלעולם כרבנן ומלי אתיא דלדידהו יום הג' ספיקא דלעולם כל היום טמא ויום הד' סופו טהור לעולם : **ע"ב גמ'** לא מראש בספר דברתי . בהגהת הגרי"ף דמלוה ליתן טעם מדוע לא הביא מקרא מוקדם אותו שהביאו רש"י ונעלם מכ"ת מה שהביא המהרש"א בח"א מהתנחומא ואנכי אוסיף עוד ע"ד דגם סיפא דקרא מעת היותה שם אני דרשו במ"ר ובתנחומא פרשה יתרו מיום שנתנה תורה מסיני כו' : **שם** וא"ת כיון דאכלי כו' במעי בהמה מהו נראה דר"ל כמו חתול וכדומה דאכלי ג"כ שרצים (עי' חולין טז ב) דאוקי ר"פ ברייתא דתני בה בהמה . בעופא ועי"ש בפירש"י וכל שכן דחיה בכלל בהמה : **רש"י** ד"ה דא"ל פרוזדור בשר כוחלי נה"ר כו' . ובחולין בר"פ בהמה המקשה פי' דפרוזדור היינו הירכיים ועי' בנדה (פ"ב מ"ה) משל כו' והפרוזדור ובגמ' שם : **ד"ה** משום חולשא דאורחא גרסינן. לכאורה הנ"ל להגיה דצ"ל לא גרסינן מדכתב לק' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן כל עליותיו בהשכמה היה כו' ול"ל כ"ז דת"ל משום חולשא דאורחא ואולי י"ל שבא לתת טעם מדוע לא א"ל בערב יומא קמא אחר שנחו קצת . ועי' ח"א :

דף פז ע"א ד"ה הא אמרן וקרא דכתיב ביום השלישי כו' לימים שלמים כו' לכאורה לפ"ז גם ליום השלישי יל"פ כן וכפי שדרש משה : [**ד"ה** משבבין . כמו וילך שובב כו' . ולע"ד יל"פ מלשון כי שבבים יהיה עגל שומרון (הושע ח) ע"ש פירש"י ור"ל כאן שמשברין לבו של אדם . אח"ז ראיתי ברד"ק שם שגם הוא הבין כן] : **ע"ב גמ'** ת"ש ויסעו מאלים כו' ואותו היום שבת היה כו'. ק"ל מדוע לא פריך מזה לרחב"י לעיל דאמר למסען וכ"ל ליישב דהוא סובר דלא נצטוו על השבת אלא באלוש כדאיתא בת"ר ר"פ עקב (ועי' תד"ה כאשר וא"ת מנ"ל כו' דילמא כו') וא"כ כשנסעו מאלים עדיין לא הוזהרו עליו ומאי דקאמר הש"ס לעיל וקמיפלגי בשבת דמרה ל"ד רק משום שהביא מימרא דריא"ר דאמר כאשר צוך במרה : [**רש"י** ד"ה ראשון לבריאת עולם שא' בשבת היה. הוא מוכרח מדקאמר ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבתא. אבל ק"ל דלאו כוונת הברי' על בריאת אדה"ר שהיתה באחד בניסן (עתש"כ לעיל (סט ב) וכר"י דאמר בניסן נבראת העולם ולא על יום א' בשבוע : **תוד"ה** כאשר. וא"ת וכיון דבמרה כו' . הנה לשון קושייתם בוא"ת ולא תירצו כלום . וזה נשמט מהגרי"פ בב"מ ס"א בתוד"ה אלא לנייני] : **באו"ד** בסופו ועוד מקשים וכו' . המהרש"א כתב דלא מקשי רק לפי פשטות דקרא שכתב התוס' לקמן וזה דוחק ול"נ דאף לפירושם לקמן לשיטת הש"ס מ"מ כיון דקאי ביום השבת גופיה כדכתיב אכלוהו היום וכו' הנ"ל ויהי ביום השביעי יצאו מה"ע ללקוט ומדכתיב ביום השבת משמע דלשבת הבאה קאמר :

דף פח ע"א רש"י ד"ה לרבנן א'ומנא דאשתקד בע"ש. נ"ל דלפ"ז היה ניסן חסר ונמצא ריש ירחא דאייר בשבת (דזה מוכרח מהוכחת הברייתא דויסעו מאלים והפסוקים וא"כ ע"כ אייר עברה כדלעיל והא דלא רצה הש"ס) לומר גם עתה דגם ניסן היה מלא והיה פסח שלו בה' ולא חסרו רק ז' חדשים וכדלעיל הוא מפני דכיון דלא היה רק ה' מלאים בשנה זו ודאי דלא עשו תרי ירחי בהדדי ר"ל ניסן ואייר מלאים (ובפרט לפי המבואר (בתענית כח ב וביומא ד ב) דסיון היה גם כן מלא יהיו ג' חדשים מלאים בהדדי אמנם זה אינו מוכרח דלמ"ד בששי נתנה י"ל דעלה בו ביום להר וסיון חסר היה ושלמו המ' יום בי"ז בתמוז) וזה דלא כמהרש"ל ומהרש"א בתד"ה לרבנן והא דקאמר הש"ס לקמן ריש ירחא דאייר בחד בשבא ל"ד אלא הוא אסיגרת לישנא דלעיל דקס"ד דניסן היה מלא ובאמת הוה מצי לאוקמי הך ברייתא דלקמן כר' יוסי והרוויהו היו חסרים אלא דאם כן הנך ברייתות דלעיל דבה' בשבת היה פסח אתיא ארבנן : **גמרא** ת"ש דתניא בש"ע כו' הא מני רבנן היא אע"ג דמאן תנא ש"ע ר' יוסי (יבמות פ"ב ב) י"ל דתני ולא סבר לה כדמשני (בנדה מ"ו ב) : **שם** דרש כו' ביום תליתאי כו' כרבנן. הגרע"א ז"ל הקשה דהא גם בקרא כתיב ויהי ביום השלישי כו' וע"כ צ"ל לר"י כמ"ש רש"י לעיל דר"ל שלישי לימים שלמים א"כ נפרש נמי כן כוונת הדורש ולפמ"ש המהרש"א בח"א דכל הני שלשה דחשיב הוא שהא' יש לו שום מעלה והב' נוסף עוד במעלה על הא' וכן הג' על הב' וביומים היה מעלת יום א' שפירשו בו מנשותיהם אך לילו לא פירשו ויום הב' עלה יותר שהיה לילו עמו כו' . ע"ש א"כ א"ש דלר' יוסי יום א' וב' היו שוין במעלותיהן עם לילותיהן : [**ע"ב גמ'** צרור המור כו' . אע"פ שמיצר ומימר לי . נראה דומימר הוא מלשון מרירות . עמש"כ לעיל (פ' ב')] :

דף פט ע"א רש"י ד"ה קושר כתרים · ראש הו' נוטה לימין ולשמאל ובגגו מעט כ"נ דצ"ל וע"ש במנחות בפירש"י ותוס' ולקמן (קה א') בפירש"י ד"ה דבעי : [**ע"ב גמ'** פתחו ואמרו כי אתה אבינו . מה שנמחק מלת כי הוא שבוש] : **רש"י** ד"ה התם . דקולמוס נרוסם כו' . לכאורה צ"ל קנה נרוסם :

דף צ ע"א במשנה ד"ה פלפלת . ואינו פלפל שלנו . התוי"ט באר כוונתו מדשני תנא למקריה פלפלת בתי"ו · והנה לעיל (סד ב') הכי במשנה פלפל . והגמרא מפרשו שם לרית הפה כמו הכא . א"כ נראה דחדא נינהו : **במשנה** רי"א אף המוציא תשמשי ע"ז כו' . ובתוי"ט כתב לכאורה ה"נ דת"ק טעמיה משום דהוה מלאכה שאצ"ל ור"ש היא . ולדעתי דלר"ש גם מאבני המזבח וכו' פטור וכדאמרי' לקמן (לד) פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו ע"ש בפירש"י : **רש"י** ד"ה רית רע . שמעשנין כו' . לכאורה יל"פ שמוציא מפני שקשה עליו הריח וכרי"י דמלאכה שאצ"ל חייב עליה : **תוס'** ד"ה תרי · ולעיל דל"ש תרי גווני חול כו' . לכאורה זה לא הוה קאי אליבא דאתת מברייתא דהוסיפו (ובזה מתורץ נמי קושייתם בנדה דאמאי ל"פ על פי' דכברייתא מהא דלעיל (עח ב') נותן שיעורא אחרינא לגפרית · משום דמזה עדיפא דל"מ לתרץ תרי גווני גפרית . וגם דלא לתרץ תרי גווני חול) ואי כוונתם על מעיקרא (קודם דהביא הש"ס הא דהוסיפו) וכן לשונם בנדה . זה ודאי אינה קושיא . דתרי גווני אינו אי' מורוות ולא משני ליה אלא מפני הדחק : **ד"ה** לא יפחות . כי היכא דתנן בפ"ב כו' כצ"ל כי היא משנה שמה : **במשנה** ריבב"א תאמה . נ"ל סמך לדבריו דבקרא דהארץ הוציא לנחה וגו' רמוז ה' זרעונים כדלעיל (פד ב') משמע דבהכי חשיבותייהו : **תוס'** ד"ה המוציא . ואפילו רב יוסף דמחייב כו' וע"ש דרבה הוא דמחייב ור"י פליג עליה : **באו"ד** דהוי הכל כמו דבר אחד כצ"ל : **ע"ב במשנה** מה כגרוגרת . וכתב התוי"ט שהרי מותר לאכלו כשמת (כמו שהוכיחו התוס' לקמן) ול"ד במחכ"ת דאפי' היה אסור לאכלו מ"מ ראוי הוא לנכרי כמ"ש התוס' בכיוצא בזה בד"ה שמלגיעין ועמ"ש לעיל (עח ב') אך לפ"ז ק"ק מ"ט דת"ק דפליג על ר"י בחי טמא . הא עכ"פ חזי לנכרי קטן : **שם** לפורח כרמים . הוא מין חגב טהור כדאיתא בחולין (סה) : **תוס'** ד"ה דלא . מדכתיב וכל נפש החיה כו' אלו דגים ולכל נפש כו' כצ"ל . והתוי"ט העתיקם בהשבוש :

פרק י במשנה חזר והכניסו . בתוי"ט הביא בשם הה"מ לפ' והכניסו ר"ל והוציאו כו' ודוחק . ול"נ דברישא אמר המצניע כו' ור"ל דלקח מאוצרו כ"ש והצניע לזרע כו' חייב בכ"ש · וע"ז אמר חזר והכניסו ר"ל לאוצרו ואח"כ הוציאו (דהוציאו דרישא מוסב עלמו ואתר עמו כמו דקאי על וכל אדם דר"ל וכ"א שהוציאו) א"ח אלא כשיעורו . והמקשה דפריך פשיטא ר"ל כיון דחזר ורקו לאוצר הרי ביטל מחשבתו הראשונה במעשה (ולשון רש"י שם אינו מדוייק דלשיטתו הל"ל כיון דחזר ונמלך דלא לזרעו בטלי כו') וחדש לו אביי כגון כו' ומקומו ניכר כו' :

דף צא ע"א גמרא א"ד כל לענין שבת כגרוגרת בעינן · ק"ל הא שיעור גרוגרת ל"נ אלא באוכל אדם . והאי כיון דאיטמא הו אינו ראוי למאכל אדם וא"ל כיון דכ"ז דלא נח עדיין לא הוה ביה שיעור לקבלת טומאה , ולא נטמאו אלא בשעה שנח ה"ל הנחת חפץ והסרת שם אוכל מיניה בהדדי וחייב הא ליתא חדא דכה"ג מיבעיא ליה לריו"ח לקמן (לט ב') ולרבא מרא דשמעתין פשיטא ליה דפטור . או לכה"פ מיבעיא ליה ובאת"ל מיבעיא ליה שם ע"ש בפירש"י . שנית כיון דמ"מ קבל טומאה מדרבנן (כמ"ש התוס' בשם התו"כ) קודם שנח . א"ר לאכילה מיקרי עכ"פ : **תוס'** ד"ה אי לענין טומאה . ושמעתי קושיא בשם הגמוהר"י בעל או"ת לשיטתם דפחות מכביצה א"מ טומאה מדאורייתא (ומכ"ש לשטת הרשב"א בחדושיו כאן דאף מדרבנן א"מ טומאה) מהא דזבחים רפי"ג א"ל אף טמא שאכל אהט"ה כיון דנגע בו טמאהו . הא מ"ל באוכל פחות מכביצה והיה בו כזית הנה מלבד למש"כ התוס' בחולין (ק"א) ד"ה ספיר ע"ש לק"מ . נ"ל עוד ליישב · דהא דבעינן כביצה לטומאה הוא מקרא דכל האוכל אשר יאכל (יומא פ) ומיניה ילפינן נמי דבר הראוי לאכילה (רמב"ם פ"א דטהרות מ"ו) ובקדש גלי לן קרא דל"ב ראוי לאכילה לקב"ט מן והבשר לרבות עלים ולבונה והוא דרשה גמורה (ע' זבחים מו ב' לד א' ובתד"ה ואפילו) ותמיהני על הכ"ב חלק יו"ד סי' ד' דישב פסק הרמב"ם דתה"ק דרבנן . מהא דפסחים (לה) דקרי לה מעלה בעלמא . הלא כבר הביאו התוס' ראיה זו שם (יט) בשם רש"י ודחוה בתשובה נלחת . (ועי' מל"מ פ"ו מהל' א"מ ד"ח) א"כ ה"ה נמי דל"ב שיעור אכילה ומכ"ש לתאי דמבעיא ליה לרבא בשבועות (כב) שבועה שלא אוכל עפר בכמה לגד דלחייב בכ"ש · ופירש"י דכיון דלאו בר אכילה לא שייך ביה שיעור אכילה . ובזה מתורץ ג"כ קושיית התוספות בחולין (שם) דבתרומה מ"ל שפיר באכל כזית . ועמש"כ בחדושי הרמב"ם רפ"ו מה"ת : **באו"ד** המ"ל דנגע שרץ כו' בשאר ימות השנה כו' אי לא לא . תמוה דשרץ אפי' לא קפיד ובטיל לגבי עריבה מ"מ ניטמאה יחד עם העריבה ע"ש בסוגיא וצ"ל דתיבת שרץ ט"ס הוא וצ"ל טומאה ור"ל ראשו דל"מ לעריבה : **ע"ב** בד"ה כגון בסה"ד . אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר האוכלו · עי' מהרש"א שהבין דר"ל שורק פחות מכזית לפחות מכזית שבפנים . וכ"נ מהסכים ע"י השעה"מ בפ"ו מהל' ברכות ה"ו והגרע"א בחדושיו . ואנכי תמה דע"כ ל"מ ליה לרבא אלא בזרק כזית דוקא דלאחר שנצטרף עם מה שבתוך הבית להתטמא יש בו חשיבות בעלמו להיות האוכלו עובר בעשה · אבל אם זרק פחות מכזית ובבית היה ג"כ תרומה בפחות מכביצה . דאף שע"י זריקתו יצטרפו ויתטמאו ויעבור האוכל כזית ממנה והמוכחת ל"מ ליה דודאי פטור כיון דבהנזרק בעלמו ליח ביה חשיבות זו · ולכאורה זה תלי בפלוגתת ר"א וחכמים בר"פ האורג . אכן ברש"י כריתות (יז) ד"ה אלא באחד על האריג משמע דאף לר"א לא מחייב אלא דוקא בעל אריג שיעור הרבה כו' ע"ש . אבל לכאורה דבריו ל"ע דא"כ מאי מקשה שם (יט ב') על ר' יוסי מהא דר"א ע"ש : **במשנה** ונתנה על איסקופה החיצונה כו' . התוי"ט פי' שהיא פתוחה מג' דהוה ר"ה . ול"נ דגם היא כרמלית כאיסקופה דרישא דנראה שהיא כמו מדרגה לפני הפתח לעלות דרך עליה מר"ה להבית · והאיסקופה דרישא היא לפנים מהמתחת המשקוף (עי' בפירוש הרמב"ם) גבוהה מהחיצונה ודרך מדרגה להיות גבוה ג"ט כמעלות שבמקדש (מדות פ"ב) שהיה רומן חצי אמה · ולזה אמר אע"פ שרוה"פ מבחוץ ר"ל חוץ להאיסקופה דהיינו בר"ה . והא לא היקשי דא"כ איך אמר חוקיה דמלאה חרדל חייב דאג"כ ל"ש אגד . והא אמרינן לקמן אליבא דרבא דס"ל דאגד גופו ל"ש אגד . מ"מ בלמעלה מג' פטור . י"ל דהתם טעמא משום דלא נח כפירש"י . והכא הא מונחים בקופה ודמיא לבעיא דרבא לעיל (ה ב') אגוז בכלי וכלי לף ע"ג מים · ויסבור חוקיה כלך דבתר אגוז אזלינן . ואגד גופו יסבור דשויה אגד . ולכן פטור בפשט בעה"ב את ידו כו' · או כפי' הר"י שבתוס' שם דלמעלה מג' ידו בתר גופו גריר · גם י"ל דמיירי דהקופה מונחת בשיפוע דמתתאי לגד חוץ והוה שם בפחות מג' סמוך לארץ : **גמרא** אמר חוקיה ל"ש כו' אבל כו' אג"כ ל"ש אגד . הרע"ב תפס בפירוש מתניתין כוותיה . ולכאורה תמוה דהא קם רבא בשיטתיה דריו"ח במסקנא לקמן . וה"ל לפרושי כוותייהו . וכ"פ הרמב"ם בפי"ב ומט"ז כמו שבאר הה"מ והא צ"ל דהרע"ב מפרש דאיפוך דאמרינן לקמן קאי אקמייתא דהא כבר הכריח הר"ן בפ"ב דגיטין גבי פלוגתא ר"י ור"ל בטעם תקנת זמן בגיטין דהתם איפוך בש"ס קאי אבתרייתא · ואפשר ליישב דבריו ע"פ מש"כ התוס' לקמן ד"ה התם בתירוץ הא' דרבה ס"ל אגד גופו ש"א והוא כאביי . וכיון דרבה ואביי קמו כחדא שיטתא הל' כוותייהו נגד רבא והרא"ש ברפ"ב דב"ק כ' דהלכה כרבה (אפילו לחודיה) נגד רבא . וכן ר' אבהו לעיל ה' ס"ל ג"כ דאגד שויה אגד כמ"ש התוס' שם . לכן פסק ג"כ באגד כלי כאביי : **שם** ואם"ד אגד כלי ש"א קדים כו' . נראה דלר"א בכתובות (לא) בהזורק חץ כו' דפטור שעקירה לצרך הנחה ולליסנא דא"א להנחה בלא עקירה לא פריך מידי ע"ש בהסוגיא : **רש"י** במשנה ד"ה מלאכתו והדר עקירה כו' . הגרי"פ הגיה עקר ת' עקירה . ואין מובן : **ד"ה** עד שיוציא · כלומר כו' בראשונה כו' · כוונתו מבוארת דאם לאחר שהניחה חזר והוציא כולה או אינו מחייב שכבר היתה מקלתה בר"ה . וכ"כ הה"מ בפי"ב (ולמאי דפרישית דהאיסקופה היא כרמלית מילתא דפשיטא היא שהיה פטור) ומזה ה"נ לכאורה לב"ע דס"ל מהלך כעומד דמי · המוציא מרה"י לר"ה דרך הילוך פטור . דהא בשעה שנעתק מרשות לרשות היה מונח מקלת החפץ ברה"י ומקלתו ברה"ר (וזהו דוקא כפי משמעות התוס' לעיל (ה ב') ד"ה בשלמא דמעביר ד"א ברה"ר הלכתא גמ"ל ול"ג מהלכה . אבל לא לשיטתם בכתובות (לא ב') דגמרי' ממעביר במקום חיוב ל"א מהלך כע"ד כאשר אבאר בסמוך בס"ד) והא דתני פלוגתתן דרך סטיו הוא לרבותא דרבנן . ובזה היה א"ש במין חומר מה שנדחקו ראשונים בהא דרבה גבי לולב וכו' שאמר גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה ול"א שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר דמשום ב"ע אילטרך . ובפרט לפי מה שהביאו הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דהל' כוותיה · דלדידיה ליכא חיוב מרה"י לרה"ר . אבל ז"א דהא בכתובות שם מוקי להא דהגונב כיס בש"ע וברישא תני קודם שיבוא לידי איסור סקילה (ועי' ב"ק ל"ה ובתד"ה מתני' בשוגג) וכן מסיפא דהיה מגרר כו' משמע בסוגיין דמיד כשבא לרה"ר בא עליו חיוב שבת דמגרר כמונח דמי . ובשעה שנעתק מרשות לרשות ל"א דאז הוה כמונח ולפטור . אבל מ"מ טעמא בעיא מדוע ל"א כמונח דמי בשעת העתקתו מרשות לרשות ולפטר וקושית הירושלמי לב"ע על העברת ד"א : **וראיתי** בתור"ע כאן שהבין בדברי המהרש"א שבתו' כתובות הנ"ל . דלקולא לא גמרינן ממעביר ד"א בר"ה דל"א מהלך כע"ד ע"ש · ובתחילה מכתה"ג שחילוק זה אינו לא בתוס' ולא במהרש"א . רק המהרש"א כתב דלענין חיוב השלומין דגניבה כשאר הסברא החילונה דמהלך כע"ד · ול"ג ממעביר . כיון דלענין שבת אין כ"מ שם · אבל מה שנוגע לענין חיוב שבת ילפינן שפיר ממעביר בין לחומרא בין לקולא (רק בהמוציא כו' דרך סטיו לא ילפינן ממעביר מפני שהוא מקום פטור) ולפ"ז מודה ב"ע בדינא דריו"ח דהמפנה כו' ונמלך כו' משום דילפינן ממעביר דלאו כע"ד מפני שהוא מקום חיוב . והא דקאמר הש"ס שם אלא הא מני ב"ע קאי נמי למאי דמוקי ע"מ להוציא . רק לדידיה לא מיירי דעמד · משום דלענין חיוב גניבה אמרינן מהלך כע"ד . ובזה נרויח ליישב דעת הרי"ף שפסק כב"ע . מקושיית הרא"ש והר"ן מהא דריו"ח דהמפנה כו' . ולדברינו אחדים המה : [**ד"ה** קס"ד בגררי . שהיו בו גרורות של כו' כ"נ דצ"ל] : **בגמ'** ד"ה דרך שוליו . לא קני בהגבהתו . נראה להגי' בהמשכתו :

דף צב ע"א [גמ' אר"א המוציא משאוי למעלה מי"ט חייב כו' . מכל הסוגיא משמע לכאורה דהיינו אפילו התחתיה למעלה מי"ט אבל אם התחתית למטה מי' אף דעליוניתה למעלה מי' פשוט דחייב וא"כ אפילו בזורק נמי אמגס לעיל (ח') בסוגיא דכוורה מבואר להדיא דאינו כן : **שם** ואב"א מארון כו' וגמירי דכל טונא כו' תלתא מלעיל כו' . מזה אני תמה על לשון רש"י בפ' תרומה (כ"ה י"ב) שכתב ובזוית העליונות סמוך לכפורת היו נתונים] : **ברש"י** במשנה ושמן א' בשמאל כו' . בירושלמי שלפנינו הגי' אינה כן . וכן במ"ר שם . וגירסתו מלאתי בילקוט שם בשם הירושלמי . ומש"כ והמכיתין

והחביתין. הוא נגד ומנחת התמיד דבקרא. דכפ' לו נקראו מנחה תמיד. ועמש"כ בס"ד במ"ר שם: במשנה ובמרפקו. כתב התוי"ט דאין לפרש דהיינו ע"י כלי שתולין בזרוע במרפק כו' ולפי הגירסא שלפנינו בירושלמי ובמ"ר הנ"ל דמנה"ת היתה תלויה בזרועו א"כ פשיטא דחייב: [רש"י ד"ה תלתא מלעיל. והוא ניטא בכתף כצ"ל]: תוס' ד"ה במרפקו. ולעליל ק"ל במתניתין דהתם מרפיקו כצ"ל: [ע"ב גמ' ואי אתה מודה בלאחר ידו כו' כצ"ל בבי"ח]:

דף צג ע"א תד"ה לארכן. ולפ"ז אתיא כר"ש. לע"ד דבריהם תמוהים. דודאי אפי' לרבנן בעינן שיהא רובו. ניטא כדאיתא שם בפ"ה מ"ה מקלת טמא על המשכב כו' טהור. ומ"מ בד' טליות תחת ד' רגלי המטה הוה כאלו כ"א מרגליה נושאת את כולו הואיל דבלתה אינה יכולה לעמוד. וזהו ג"כ טעמם בכף מאזנים. כי זולת כ"א מהמוז"מ לא נכרע הזב. או כ"כ כמו עתה: ע"ב במשנה. עי' תוי"ט ד"ה וכן. מ"ש ואפשר דלכלבו כו' הוי שיעורא רבה כו' תמוה דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא. דמ"ט משמשי ע"ז פטור מפני שא"כ להכניסם ה"נ ליפטרו מפני שאין מגניעין כמוהו. וכן מש"כ דבפחות מכזית מה"מ אינו מצוה לקברו א"כ לא ליחייב אחצי זית מכזית דהא אין מגניעין כמוהו. ובגמרא איתא דחייב ופסקה הרמב"ם. ומש"כ ועוד דלא שכיח כו' אינו מובן:

דף צד ע"א [גמרא לימא מתניתין ר"נ היא כו'. קשה דלפי מאי דס"ד יקשה מתני' דס"פ דלעיל חגב חי טהור כ"ש. וי"ל דהוה מוקי לה בכפות]: תוס' ד"ה שהחי בסה"ד דכמה דאית ביה נשמה כו' דלילליל לבעיה. הוא לעיל (עה): ע"ב גמרא [א"ר ומודה ר"ש במר לחפור בו. נ"ל דר"ל לחפור בו בור לצרכי עצמו אבל לחפור בו קבר לא וראיה הא מדלעיל (יב) דפוטר בכים של זב]: שם אחת מעלש רכ"א חייב כו'. פשטיה משמע דלענין חיוב מלקות משום תולש סימני טומאה ובחול פליגי. מדהקדים הש"ס תנן התם כו' וכן פירש"י חייב מלקות. אכן לענין שבת נמי פליגי ולחטאת כדמשמע בסמוך ולקמן ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות כו'. ואולי דוקא לענין שבת פליגי דהכ"מ ברפ"י מהל' ט"ל הביא מתוספתא דפטור. ואיך הוה פליג עלה ר"כ. אמנם אכני ל"מ זה בתוספתא שלפנינו: במשנה הנוטל לפרניו כו'. לכאורה מה שייטיהו דהני דיני דחיובייהו משום גוזז למיתנינהו הכא בין דיני דהוצאה וזריקה. ואולי משום דאיכהו הוו נמי מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' לקמן: גמ' אר"א מחלוקת ביד כו' המלייינים שכתו לציינו לעירובין קג ב: תוס' ד"ה אבל בסה"ד כדאמר לעיל התולש כנף כו'. הוא לעיל (עד ב'):

דף צה ע"א [רש"י ד"ה מפרק וא"ד תולדה דקוצר ולא היא כו'. ולע"ד ראיה דא"א לומר דתולדה דקוצר היא מהא דאר"ח לקמן (קמ"ד ב') חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואי משום קוצר מה לי לתוך הקדרה מה לי לתה"ק והוא כעין קושיית הר"י על ר"ת שפי' משום ממחק בתוס' לעיל (ע"ג ב') והש"ק בירושלמי פ"ז ה"ב הקשה על פירש"י מהא דאיתא שם דחולב חייב משום קוצר ולק"מ כיון דלפי גמרתנו ליתא כמש"כ והלא גם במגבן ובמחבץ איתא שם דחייב משום לש ובגמרתנו לא אמרינן כן ועוד דמשמע התם דחכמים פליגי גם אחולב כו' ורש"י בפסחים ל"פ כן וכ"מ מפי' כאן ועי' בהה"מ פ"ח הל"ז והש"ק לא העיר בזה ועוד כ"ל דאין ללמוד מהירושלמי דאפשר דט"ם שם כמו דאיתא שם דמכבד ומרבץ חייב משום דש והגיה הק"ע משום חורש]: ע"ב ד"ה ניקב דהמ"ל שם מדות בכ"ח. לע"ד ה"נ כיון דל"ח אלא שמות כלים דאף שאינם שלמים עכ"ז נקראים כלים לענין מה (עי' מהרש"א) י"ל דניקב כמוליא רמון אף דעדיין מקבל טומאה. מ"מ אינו מטעם שעוד שם כלי עליו. אלא מפני שם גיסטרא (ונפקא מינה דנטהר שוב במוליא משקה) לכן לא חשיב ליה: רש"י ד"ה מה לי. דהא כמחובר כו' כצ"ל בכ"ף: ד"ה שאם ניקב כ"ח העשוי לאוכלין שיעורו כו' כצ"ל:

פרק יא דף צו ע"א עיין בהרע"ב שחשב בפי' רה"י מבואות שיש להם ג' כתלין ולחי ברוח רביעית. והוסיף התוי"ט עליו וכן קורה כו'. ותמיהני הלא הוא נאמן בית הר"ב ואיך שכח דעתו בפ"א דעירובין (מ"ב) דמבוי שיש לו שלש מחילות וקורה אינו כרה"י (והיא שיטת הרמב"ם) רק דינו כמקום פטור. והא דלא חשיב ליה בתוך מק"פ משום דרבנן שוויוהו כרה"י לענין שאין מטלטלין מתוכו לר"ה או איפכא. [וכשאין לו הכשר כלל ברוח רביעית הוא בכלל והכרמלית דחשיב שם וכן נכלל בו המדבר בזה"ז]. ומה שחשב הרע"ב המדברות בכלל רה"ר ובגמ' מסקינן לעיל (דף ו' ע"ב) דבזה"ז אין דינן כר"ה. נמשך בזה אחר שיטת הרמב"ם. וכבר תמה עליו הה"מ בפי"ד ה"א וע"ש בכ"מ. ומ"ש עוד ומקום שאין בו דע"ד כו' הוא מ"פ אפי' קולים כו' ל"ד בלשונו דעי' בגמ' (דף ז) דהרבותא הוא דאף בדידהו בעינן גבוה ג' ולאפוקי ממ"ד דאינהו אפילו פחות מגובה ג' הוויין מ"פ: ע"ב רש"י ד"ה תופרי יריעות. מעשה רוקם. תמוה דמע"ר ביריעות ליכא דבתחתונות כתיב מעשה חושב ובדעוים לא כתיב מאומה ומדוע לא פי' דהיינו מה שהיו תוברות אשה אל אחותה וכדפי' בעצמו לקמן (ר"ד לט) ובחומש דהיה ע"י תפירה. או כדלעיל (עה) יריעה שנפל בה דרנא כו' ותופרין אותה: ד"ה והא במקום פטור דאין רחב ד'. ל"ע דהא כתיב ורחב ארבע באמה. ואי משום דאין כרמלית בכלים נמי לא הוי מ"פ אלא רה"ר כמ"ש לעיל (דף ח' בס"ד): תוס' ד"ה וממאי עי' כה"ד. וק"ל דהא לעיל (מט ב) משמע דאי היה בחול ומשום דשלימא ליה עבידתא לא היה מוכח מזה דנקראה מלאכה ע"ש ברש"י ד"ה והאי והמלאכה:

דף צז ע"א בתוד"ה ג"ש. ולעד"נ דגמרי מסיני ג"ש במדבר במדבר. וריב"ב מוקי לה להא דפסחים (ו ב') אתיא מדבר ממדבר כו'. ועיין סוכה (יא ב') ובס' באר אברהם שם ובמש"כ שם בס"ד: גמ' איליגא במעביר למטה מעשרה כו'. ור"ל ופליגי במהלך כעומד דמי או לא. ובהגהת הב"ח כתוב ופליגי אי הנחת גופו כהנחת חפץ דמי. ותמוה: [שם (בסה"ע) א"ר חנא כו'. ובגליון נ"ל רב חסדא והוא מרש"ל. וכ"ה בתוס' לעיל (ד' ב)]: ע"ב מחייב היה ר"י שתים כו' ואחת משום העברה. והוא משום דסבר קלוטה כמה שהונחה כדלקמן. והתוס' לעיל (דף פ) ד"ה והא"ר מוקי לה במתגלגל דוקא. ובתור"ע (אות קכ"ב) הקשה דלדידיה ישאר הקושיא שבתוס' לעיל (ה ב') דנימא על כל אמה כמו שהונחה ולא יתחייב אהעברה. ואי משום ההלכה. משכחת לה בזורק באויר ע"ש. ולי לק"מ דהא הש"ס קאמר בר"פ אלא כל ד"א בר"ה גמרא גמ"ל. ור"ל כל לגדי ד"א בין ע"י העברה ובין ע"י זריקה ובין ע"י גלגול. ויתיישב ג"כ בזה מה שהקשה על תוס' דעירובין: רש"י ד"ה ה"ג וא' משום העברה. ורבנן פטרי אהעברה משום כו'. אינו מוכרח די"ל משום דל"ת אתולדה במקום אב: [תד"ה למימרא. ובפלוגתא דריו"ח ור"ל כו'. כ"ה לשון הגמרא לעיל (ריש ד' ל"ד) ור"ל דלריו"ח כשנודע וחזר ונודע ולר"ל אחר כפרה נודע לו וכמו שפי' התוס' שם ולמהר"ם אישתמיט הא. וממילא מיושב קושיית העולם שהביא בסמוך. גם מאי דפסיקא ליה דחכמים פטרי לגמרי אינו מוכרח וכמו למאי דס"ד מעיקרא בברייתא הסמוכה לרבנן דר"י: באה"ד דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש כו'. ק"ק דילמא אשמעינן דגם לענין עקירה חשוב כמו מקום ד']:

דף צח ע"א רש"י ד"ה אר"כ באטבעי. וכל אמת הריוח באמצע כו' כצ"ל: תוס' ד"ה אטבעי. ועוד דגרסי לעיל בדראתא כצ"ל. או להגיה דגרם כו' ולפי גירסתו נמי כו': ע"ב רש"י ד"ה אמר שמואל ול"נ פי' דאטבי כו' אלא מושיב שתי שורות של שלש שלש זו אצל זו כ"נ דצ"ל. ויל"פ הגי' שלפנינו דר"ל שתי שורות (אחת בראש העגלה מזה והב' בראש השני) של שלש (בגובה) שנים זו א"ז (ר"ל כל שורה שנים זו א"ז ובגובה ג'): באה"ד שבשני סדרים הפנימיים כו' כצ"ל: תוס' ד"ה דל. והור"י דמב"ע ילפינן לה שהיה ארכו כו'. ק"ל דגובה חוכיח שבב"ע היה כחצי ארכו וחצי רחבו (עי' בב"ב פ"ו מ"ד ובהגר"א שם ד"ו) ובמשכן לא היה אלא רבעתם. ולעד"נ לייטב קושיית ר"י ע"פ הא דאיתא בעירובין (כג ב') פשטי' דקרא (דורוחב חמשים בחמשים במ"כ). אמר אביי העמד משכן על שפת חמשים כדי כו' ועשרים אמה לכל רוח ורוח וע"ש בפירש"י. וא"ת דלא הוי עובי הקרשים אלא חצי אמה לא יהיה שוין הרווח שבצדדין לרווח המערבי ונכון בעז"ה:

דף צט ע"א [ד"ה ל"ל. ולא כפי' הקונטרס שפירש אמה ורביע לכל צד ר"ל דא"כ לא היו מכילות ב' העגלות עם לדדיהן רק י"ב אמה וחצי ודברי המהרש"א בזה אינן מבוררין]: ע"ב ד"ה א"ד. וירד האבן באלכסון כו' אלא כח כחו הוא כו'. לכאורה קשה דהרי בסנהדרין (ס"ד ע"ז) איתא בהרג נפש כה"ג חייב משום דכחו הוא. וע' ברא"ש בב"ק פ"ב (סי' ב') ובעירובין (לה) ברש"י ד"ה מחמת רעדה. אבל לק"מ דנהי דכחו דמי מ"מ הרי כחו זה ממקום פטור קאתיא: ד"ה ואמאי. עי' מש"כ (לעיל ח ב'): באה"ד דאטו אם כו' וכ"ד ארוך כל שהוא כו'. נ"ל דתיבות כ"ש נמשך למעלה ור"ל ארוך כמה שהוא:

דף ק ע"א רש"י ד"ה שלף. מש"ה נקט טבו"י משום דפוסל וא"ת כו'. הן משום זה לחוד ה"מ למינקט שני. אלא משום דקיי"ל כה"פ אה"ת מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום. לכן אלו נגע שאר טומאה אפי' שני היה עושה את השמן תחלה והיה מטמא אה"י והיה גם הוא נעשה תחלה: במשנה זרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א פטור. מדברי התוס' בד"ה והא וד"ה אחזתו בסופו מוכח דטעמא דפטורא הוא משום דנח מעיקרא בתוך הד"א. אבל הרמב"ם (והרע"ב אחריו) פי' משום דלא נתכוון לזריקה דחיובא. וקשה לפי' לאביי דלעיל (עג) מא"ל. ועוד דמשמע דאיירי דומיא דסיפא בנח ע"ג משהו. ולרבא דשם מיירי הכא דנתכוון לד"א או באומר כ"מ שתרלה תנוח: תוס' ד"ה והא. ואכ"ל דאתוך ד"א כו'. עי' מהרש"א ונראה דאישתמיטתיה במחכ"ת דברי התוס' לעיל (ה ב') ד"ה בשלמא. ובכתובות (לא ב') ד"ה מהלך ע"ש: ד"ה אחזתו. ומיהו ק"ק דבסמוך מסקינן איפכא דמתגלגל כו'. הן כפי שפי' רש"י דמתגלגל באויר לק"מ לכאורה: ע"ב גמ' [דכיון דמיטנפי לא איכפת להו. לעיל (ח ב) יש גי' אחרת ע"ש]: שם אביי אמר אילטריך כו' אבל היכא דהוי ד"א כו' וכ"ה ברש"י וכפי' הרמב"ם. ובהרע"ב איתא ארבעה והוא טפחים וכ"כ מהתוי"ט. הוא תמוה. ומה שהקשה התוי"ט ע"ז מתריך שיש בו דע"ד כו'. לפי מה דס"ד ה"ל לאקשויי גם על שאינו רחב ד' דשם הוי מק"פ. ואנכי תמה על פי' הרמב"ם ואחריו הרע"ב שלא פי' כרב אשי בסמוך ותפסו דברי אביי: שם רב אשי א' כו' ה"מ היכא דהוה ד' כו'. ברש"י איתא אמות. אבל מהרמב"ם בחבורו נראה דמפרש טפחים. וזהו יותר נכון דודאי בפחות מטע מד"א א"א לפסוע. גם לפי הגירסא שלפנינו אבל היכא דל"ה ארבעה בה' ע"כ הכוונה על טפחים. וכ"מ להדיא שפירש כן התוס' בעירובין (עח ב) ד"ה וכן. ועיין רש"י שם ד"ה ורחב ד':

דף קא ע"א רש"י ד"ה זאי מליגהו. עד מקום רחבן כו'. לכאורה ל"ד קאמר דל"ב אלא עד פחות מג' ממקום רחבן דה"ל עתה יש בפחות מג' ד': ע"ב תוס' ד"ה כי. נתגלגלו נאסרו כו' והם עירבו שנים כו' כצ"ל:

דף קב ע"א רש"י ד"ה אלא. ואין ר"י יודע כו'. ולעד"נ דמשום סיפא תחלתן זדון וסופן שגגה פטורין אילטריך. דל"ת דוקא במעביר פטור. כיון דחצי מלאכה דהיינו עקירה נעשה בזדון. אבל חבורה דכולה נעשית בשגגה ה"א דמחייב ועד"ז נאמר לתירולא בתרא דרבא:

פרק יב ע"ב ד"ה מכה בפטיש. וא"נ לר"י כו' ולא שביק תנא כו' והתוי"ט תי' דבהווה עכשיו בזה המשנה לאשמעינן ויש לו ראיה כו' יותר ה"ל להביא מהא דחשיב בא"מ בפ' כ"ג האופה במקום מבשל שהי' במשכן ומפרש בגמרא שם דסדורא דפת נקיט. ופי' הר"ן משום דשכיחא. אבל כוונת התוס' הוא דלפירש"י אינו אלא תולדת מכה בפטיש שהיה במשכן. ואיך שביק האב ונקיט התולדה. וכש"כ למאי דמשני בגמ' אליבא דשמואל וריו"ח אימא המסתת המכה בפטיש ופירש"י דה"ק המסתת שהוא חייב משום מב"פ. דמשמע ודאי שהוא האב משא"כ אופה וכן הגי דהביא תוי"ט המה ג"כ אבות ממש עי' בפירוש הרמב"ם במשנה דאבות מלאכות בפרק כ"ג: והנה לפרש"י תוסיף רשב"ג אף המכה על הסדן. ולפירש"י בפ' כ"ג נ"ל דמוסיף אף בשעת מלאכה וכ"מ בפירושו בגמ'. ודלא כני' הרי"ף (ברשב"ג) בשעת גמר מלאכה. והר"ן בפרק כלל גדול נמשך אחר גי' הרי"ף ולכן הקשה מזה על פירש"י דשם. ולפלא איך לא הרגיש שרש"י לא גריס כן: רש"י ד"ה בבירתו. מקפיד כו' אם מגונה הוא כצ"ל:

דף קג ע"א במשנה ד"ה בין משם א' שתיהן אלפי"ן. וכ"כ הרע"ב אחריו. לכאורה לא מצינו למ"ד שמחוייב על ב' אותיות שאינן שם בשום מקום אף דהגמ' ר"ל דר"ש מחייב כה"ג. מ"מ מסקנא לא הוי הכי. ואולי י"ל דרש"י פי' כן אליבא דר' יוסי דמחייב משום רושם. ולרושם ודאי די גם ב' אלפי"ן. והא דאריב"ח אליביה מאחת שם משמעון הוא ל"ד וכמ"ש התוס' לעיל (ע ב') וכפי דמוקי רב יעקב רישא כוותיה. אבל על הרע"ב שכתב אוקימתא דאביי קשה. ואפשר דדוקא היכא דנתכוון לשם גדול הוא דבעינן שהב' אותיות שכתב יהיו שם במקום אחר. אבל אם לא נתכוון מתחלה רק על כתיבת ב' אותיות חייב אף בכה"ג וכמ"ק בפירש"י בגמ'. שוב ראיתי בתור"ע שהעיר קלת מזה: ע"ב [רש"י ד"ה מאחת. דומיא דאחת דרשה דקרא כ"נ דצ"ל]: תוס' ד"ה א' א'. אלא משום ר"ש נקטי'. יותר הל"ל דמשום ר' יהודה נקטי' ועי' מהרש"א:

דף קד ע"א גמרא ומ"ט מהדר אפיה דד' מג' כו'. לכאורה י"ל הטעם ע"פ הירושלמי הביא הר"ש בפ"א דערלה מ"ה מאן דאכיל דלאו דילי' בהית לאיסתכולי ביה: שם [וקושר לך כתר לעוה"ב. אולי דרשי קושר כתר מהב' כפי"ן ובחילוף גיכ"ק וכדדרשי לקמן כל הכפולות]: ע"ב רש"י במשנה ד"ה המשרט. או בסיד. נ"ל בסירא וכ"ה ברש"י שבאלפסי ובר"ן: ד"ה במשקין או תותים. נראה דותק דהא הוה בכלל מי פירות. ולעדנל"פ דמשקין הם ז' משקין שמנו חכמים במס' מכשירין פ"ו מ"ד: ד"ה באבק דרכים. נ"ל להכריע כפי' הא'. דלפי' הב' קשה דהל"ל בחול ובאדר"י כדתנינהו בהדדי לעיל (לח ב) במשנה: ד"ה באבק הסופרים. נ"ל דלפירש הב' באדר"י יל"פ אבק סופרים שהסופרים מדבקים בו ניירותיהם והוא אבק הרחים עי' פסחים (סוף דף מב): ד"ה על שני דפי. וה"ה לכותלי הבית (ר"ל אם כותב על אחד מכותלי הבית) רחוקים (ר"ל האותיות זה מזה כו') והוא תני שני דפי פינקס (ור"ל דהן דומין לכותל אחד) וה"ה כו'. והרע"ב במחכ"ת לא העתיקו כראוי: תוס' ד"ה נתכוון. אפי' נתכוון לכתוב ז' אחד כו' כמו נתכוון לזרוק ב' כו' מ"ש מנתכוון לזרוק ב' כו'. לע"ד שגא ושגא. לפמש"כ בריש מכילתין דעקירה מרה"י הוי כח"ש דאסור מדאורייתא. וא"כ ה"ה כתיבת אות אחד שהרי אם ישלים לו אות הב' יהיה חייב. א"כ הכא נתכוון לכתיבה דאיסורא משא"כ לזרוק ב' כיון דיכות שמה שוב לא מיחייב אפילו אם ישלים אח"כ שהרי נח בתוך ד' ולהכי מותר לכתחלה לטלטל פחות מד"א כדלקמן ר"פ בתרא ואפילו לר"ל דח"ש מדרבנן נוכל לחלק לנידון זה וכו' לעיל (עג א') בהלריכותא:

דף קה ע"א ד"ה ורבנן. ועוד כו' כתב אות א' בליפורי כו'. עמש"כ לעיל (לה ב) בס"ד באה"ד ואחת שחרית כו' נקיט לרבותא כו'. והא דלא נקיט רבותא טפי דאפי בב' שבתות מחייב ר"ג כדאיתא בספ"ג דכריתות. דהתם דוקא בשגגת שבת וז"ת ע"ש והכא אשמעינן בשגגת מלאכה:

פרק יג גמרא אמר רב מלובייתא. גי' התוי"ט היתה רב יהודה ע"ש: ע"ב במשנה שיעור המלבן כו'. ל"י מדוע שביק למיתני הגוזז דהוא מלאכה ראשונה שבלמר ושני תחלה במ"ש בפ' כ"ג והוה רבותא יותר דרחיק טפי מן טויה ע' לעיל (ע"ט) ובתד"ה אלמא. ובתוספתא רפ"ט תני דהגוזז חייב ג"כ במלא הסיט כפול ופסקה הרמב"ם בפ"ט הלכה ז': תוס' ד"ה הא. עי' כה"ד ודעתם דלורך מלוה מיקרי לריכה לגופא. ולריך לחלק בין זה להא דאמרי' לעיל (לד) פוטר היה ר"ש אף במוליא אה"מ לקברו. והא לריך ליה לקיומי ביה מלות קבורה דהוה מה"ת עי' רמב"ם רפי"ב מה' אבל ובל"מ. ומלות קריעה אינה אלא מדרבנן ע"ש ברפ"ח ובכ"מ:

דף קו ע"א רש"י בד"ה וברייתא ר"ש הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל כו'. לכאורה קשה לפ"ז מ"ק מ"ט דר"ש הא א"ל דמינייהו גופייהו יליף דנמנו באבות מלאכות ומשום דהוו במשכן ולא משכחת בהו אלא בתקלקל ועי' לעיל (לו ב') בתד"ה אית דגרסי: במשנה ד"ה הלבי שיולא דרך תלונות. ל"ע דמוכח בגמרא דהטעם משום דמשתמיט ע"ש: ע"ב בד"ה השתא דאתא להכי. לאוקמינהו כו'. ולעד"נ דהוכ"ת כו' הא בביבר מקורה כו' נשאר ג"כ להמסקנא. ותרוויא דבילה בשאינו דרור וכ"מ לישנא דהכא בלפור דרור משמע דרק מתניתין דהכא. והשתא א"ש לישנא דהשתא דאתית להכי בפשיטות ור"ל לחלק בביברים לענין עוף נוכל לחלק ג"כ לענין חיה: ד"ה הא בבר קטן. מתניתין דהכא ודבילה. והא מתניתא דבילה בביבר גדול כצ"ל: ד"ה אריא דאף בשעת סל כו' שרי. ל"י מאין לקח לפרש דאף לכתחלה שרי הא כ"פ דשבת פטור אבל אסור. וכ"ת ממה שהשמיטו הפוסקים לד"ז דבשעת הטל פטור. משום דסברי דתגבים אין במינן ניצוד (עי' רמב"ם פי"י הכ"ד) וזו כדעת רש"י בד"ה במינו ניצד. וא"כ אף בשעת השרב פטור והברייתא אתיא כר"מ. ואם איתא דמותר לכתחלה ה"ל לחלק. גם ק"ל מאי הוה דמתעוורות הא הלד לבי סומא חייב. וי"ל: במשנה ישב האחד עה"פ ולא מלאהו כו' השני חייב. לכאורה קשה לר"ע לעיל (לד ב) דאם אפיק חצי זית מכזית ומנה חייב משום דאהני דאי שקיל מיניה תו פורתא לא יטמא ה"נ נימא דאהני הראשון (אם לא נשאר פתח רק כדי תלואו של הלבי) דאי הדר תו מיכסי קלת מן הפתח יהא ניצוד ובקל יש לחלק: שם אע"פ שעמד הראשון והלך לו. עתוי"ט שנתקשה דכיון שנתן השני מקום לראשון לצאת ככר דרך אותו מקום יוכל הלבי לנאת וא"כ כשמלא השני אותו מקום ה"ל לד ולמה יהיה פטור. ועמ"א סי' ש"ז סקי"א שטוג עליו ודעתו להתיר אף כה"ג כיון שכבר היה ניצוד ע"ש. ושברתו זרה מאד. ועי' תו"ח. ואנכי מצאתי בתוספתא ברפי"ג הלד לבי בחלר של ב' פתחים ונעל הראשון אה"פ בא שני ונעל אה"פ (ר"ל הפתח הב') השני חייב והא' פטור. חזר הא' ופתח ונעל הא' חייב על לידה שניה. הרי מבואר דאף שכבר היה ניצוד מ"מ כיון שפתח הא' וכלתה שמירתו אם נעל אח"כ חייב. ועל התוי"ט אני תמה מאין פסיקא ליה שבל לבי לנאת דרך אותו מקום שילא בו האדם. הלא עינינו רואות שעובי הלבי יותר מעובי אדם בינוני. ופה י"ל כפשוטו ד"מ דחלל הפתח היה במכוון שילא הלבי דרך בו. ובא הא' ישתם חצי חללו (ולאהנ"ד אלא דר"ל דמיעט להחלל עד שלא נשאר בו בכדי שילא בו הלבי) והב' סתם חצי חללו הנשאר ולכן אף שעמד הראשון והלך לו ונשאר מקומו פתוח אין בו כדי שילא הלבי ועד"ז דעת לנבון נקל למלאות עוד בני אחריני וישמע חכם ויוסיף לקח: שם הא למ"ד לנועל כו' ונמלא לבי שמור בתוכו. ע' פירש"י ור"ן שנדחקו. ולעד"נ דתיבת שמור הוא תואר ללבי הנזכר. ושיעורו ונמלא לבי שהוא שמור (דהיינו שר כמש"כ הר"ן בא"נ ע"ש) בתוכו. דודאי אף שניתר אח"כ אין אומרים לזה שיפתח כמ"ש הר"ן ונגין קושית התוס' מאי אולמיה כו'. נראה מפירש"י לקמן בגמרא דממעשה בכ"א מביא ראיה וכדאשכחן כ"ד בש"ס והא מעשה בכ"י כו':

דף קז ע"א הצד נחש כו' ומתאי דפטור ומותר דתנן כו' ועל עקרב שלא תישך לכאורה קשה מהא דבברכות (לג) מחלקינן בין נחש לעקרב (ועמש"כ לקמן קכא ב בס"ד) וגם י"ל דע"כ הא דעקרב אינו ביש חשש סכנה. דא"כ כל איסורי דאורייתא שרי ואיך יאמר על זה וכו' חושבני לו מחטאת (שם):

פרק יד במשנה והחובל בהן חייב. עפירש"י. והרמב"ם מפרש דחייב משום מפרק שהיא תולדה דדש. ושאר שקי"ר דפטור דעתו ז"ל אף שילא הדם לחוץ כמ"ש הה"מ בפ"ח ה"ט. וקשה בתור"ע מהא דלעיל (עה) דפליגי ר"י ורבנן בפולע חלזון אי חייב משום מפ"ק ומפרש רבא דפליגי אם יש דישה שלא בגד"ק. הא כיון דאין לו עור לא שייך בו מפרק ע"ש. והנה בפיה"מ באר הרמב"ם טעם לפי שהוא מתחדש וחוזר לקדמותו ובחלזון פליגי אפילו בפלעו מת דאפילו רבא לא אמר שם אלא אפי' ותא שפלעו חי ור"ל דבפלעו חי נמי מיירי ובמת לא יחזור עוד לקדמותו לכן הולרך רבא לחדש עוד טעם דס"ל לרבנן דאין דישה אלא בגד"ק. ור"י באמת ס"ל דאפילו בחי דחוזר לקדמותו. מ"מ כשילא לחוץ חייב ובריתא דחולין שהביאו שם הה"מ וכ"מ דמתחייבת בשאר שקו"ר בילא הדם אתיא כר"י. ולהכ"י אלא מתם מתניתין דלא חלקה בין ילא ללא וכו' בס"ד: תוספות ד"ה הלבן. אבל בשמונה שרלים כו' שתיהן ניצודין לצורך עורן. ובר"ן כ' מפני שהן אין דרכן להזיק וכל לידתן לצורך היא כו'. וק"ל דהא גם יש שמזיקין את השדות ואת האילנות וכדתנן בפ"ק דמו"ק לדין את האישות (והם תגשמת) ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן כו' ועכברין סורן רע הוריות (יג) ורשיעי ניהו כו' לא מסתייהו דאכלאלא קריין לחבריהון כו' (תוס' בב"מ מ' בשם הירושלמי): ע"ב גמ' תניין לחבורה שא"ת. עיין פירש"י. ותימה הכי כתוב לשון חבורה אלא חיוב שבת. ולעד"נ דלענין חבורה הנזכרת בפ' משפטים קתב" ועל פלוגתא רבי (גופיה) וב"ע בב"ק (ס"ד פד) קאי ע"ש. ומשום דאיירינן בחבורה שא"ת קבעה לה הש"ס כאן:

דף קח ע"א גמרא א"ל שמואל לקרנא כו'. ול"ל תהי ליה אקנקניה. נ"ל הא דל"א ול"ל בדיק ליה כלישנא דהש"ס בכ"ד הוא משום דאשמעתיה דקרנא הוא דהוה תהי במסכתא דהתרא כתובות (קה) לכן א"ל הואיל דאתה בקי בתהיית היין ול"ל תהי ג"כ בייע דהיא התורה שנמשלה ליין. ובחדושי לס' נח"ע הרחבתי קצת בזה: [שם ר' נתן אומר א"ל כו'. נראה דצ"ל ר' יונתן דהוא בר פלוגתיה דר' יאשיה בכ"מ וכבר כתבתי זאת בהגהותי לב"ר פמ"ג אות ח' במ"ח]: **תוס'** ד"ה ולאו הא אפילו טלה שבכבשים כו'. ל"י לאו טובה הוסיפו אלא טלה. וכן רש"י מפרש מה היא טלה שלא נזכרת כאן ועתוס' לעיל (תמ): **באו"ד** וי"ל דבבהמה נמי משכחן כו'. ק"ל דא"כ הא גם עור משכחן דקרב בבהמה דהייט עור הראש כדפירש רש"י שם בגמרא וי"ל: **ע"ב** רש"י במשנה ד"ה והגא. תמצי שהוא כמעבד כו'. וכתב המוי"ע דהייט אליבא דרבה בר"ה (לעיל עה ב). והתוס' כתב שם דמדרבנן אסור עכ"פ ותמ"כ ומשמע רבה איכא כו' דמה"ת וזה נעלם מהמ"א סי' שכ"א סק"ו ע"ש: **ד"ה** ואו קודם שיתן המלח או נותן שמן כו' כצ"ל:

דף קט ע"א גמרא תלא תלי א"ר"ה ע"א כו'. כה"ג בב"ב (נח): **שם** רוחצין במי גרר. פירש"י ואע"פ שכן מלוחים קצת. אבל לפימשו בקולותי ל"מ זה. ולגי' גל"פ דאע"פ שכן חמים כדאיתא במגילה (ו) חמת זו חמי גרר. ודומיא דמי טבריא: **רש"י** ד"ה כל מימות. כד שיכא בתבום אשבורן שמקווין ומותרין כ"נ דצ"ל: **ע"ב** ד"ה ג' קלחים. דאגודה כתיב כו'. כן בחומש דפרה דאורייתן ביה לא כתיבה אגודה רק גבי איזוב דפסח מצרים כתיב. אלא דילפינן לקיחה לקיחה מפסח. כדאיתא בתוס' סוכה (יג) ד"ה מנוה: **ד"ה** וכהן ג' גבעולין. בכל קלח ג' גבעולין הנה הלגד שמותר א"כ לאו שפי' בסוכה שם 'גבעול לכל קלח, יותר מחוה דפי' דשם תוברת כדמוכיחו התוס' שם ברתוס נחתו. ונראה שרש"י פי' פה כן משום דקאמר ומותשוק הוא דמתהבית הכי. אבל לפי האמת שונה הרמב"ם נבסחב על טיפא דמתניתין דרי"א של שלשה שלשה ובה"ג מליט רבות: **ד"ה** מתומגא. בשר בנתלים. לקמן (קכח) פי' בשר חי. ומוכרח שם כן. וכן בב"מ. וע' בערוך ערך אמן הב':

דף קי ע"א ד"ה לישתי עברי. חרין של מים ידליג. לפ"ז לא הו"ס כ"כ מה דבתריה ואי לא ליעבר עברא ויותר נכון לפרש כאן כמו שפי' בעי"ב (דף קיג) ד"ה לא תיעבר ניגרא. ועי"ש בפי' הרשב"ם: **ד"ה** הכי נפקי שתוקין התמיים כו' כצ"ל: [**שם** נמה"ע ד"ה לשבה וד"ה או לא ס"ל הר"א]: **ע"ב** ד"ה בוגה אלא אגרוף. עתוס' לעיל (סיו):

דף קיא ע"א גמרא והתניא כו' אבל תנחם ובולם. ק"ל מדוע לא תמני ברייתא כרבי דאמר תמוך מגיב אה"כ ביומא (פ"ד פ"א) ומתניתין כרבנן דתוכח שם דפליגי עליה ועוד ק"ל דלישני דברייתא איירי בתגוע דחתו ביה רבנן כדאיתא שם וכדמוקי הרא"ש למתניתין דפ' כילד מברכין (מ' ב) ויותר קשה דשם ביומא פסקינן דהל"ה כרבי וכנא מסקינן דמותר והלא חוכח דלרבותא קבעי וי"ל דכיון דמתנג שהוא ליה אוכשי לכן מותר לשתותו אף כשהוא חי משום דלא מינכר מילתא דילכו יותר שהוא תגוג ומותבו כדרכו [ופי' בירושלמי דהורן קן]: **שם** וכיתא תדלפני שיטול ערי גלו"ש נמי ערי והבקעא טבי הוא לבהורה כתי טברא שתפיגן לר' יוסי לקמן (דף קיו ב) במשנה. ורבנן פליגי עליה שם וקי"ל כוותיהו וזה לענק: **תד"ה** לא סי"ד ואה"ה ונוקי הך ברייתא כו' כתי"ד עכ"ת כו'. המהרש"א הקשה אמאי לא הקשו דרבנא נפי' א"ל דמכ"ם ולא הדר אלא משמעתא דהואיל ע"ש. לבהורה לפ"ז תהיה תרוה ג"כ משמעתא דאכם עראה בתיקך. והא דהקשו לעיל הרי תילי ל"ד אלא משום דמני בהכי. וי"ל דזה לא אוקי תורה אלא דל"ג לשבה אבל מית קיימת היא לענין דלעיל (ד' עג ב) ע"ש: **ע"ב** ד"ה הלו תבוריאתא. ואיה תיכי שרי כתם ליטום בבגדים כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה אע"ג דר' יהודה אוסר כו' ר"י תלן דכר שהיה לפי ר"ת בתוס' לעיל בד"ה למיתרת יש לבונו. אבל רש"י בעלמו לא פי' כן:

פרק טו במשנה רש"י ד"ה כן כדי לקבון כו'. ולעיל (ס"ד פ"ד) מפרש לצתר תרשת וו ולתוסף פ"ו: **בגמרא** ד"ה ותוח נבונו ופמוים שתהרה תמוע דלנפמוים תגיחה קשורה לבותם ומתיר רלמ התתר ולכ"ב להדיא לקמן בכ"ד המנוך-ובלוספרידא פי' ובגרולה לבתור תחור ברלטנה וטולה תמתע דלמולם מתיר ברלטנה מן בלוספרידא - וג"ל משום דספיגה דרכה שתמחוד כבגלה לגמל אינו אבותה קשורה לכן אסור לבתולה אבל נלקה אין דרך להמירה קשורה אלא אינו שבות ביום לנום ולהתכלי ולכן לו מו שלין מחורין לנפמוים אותו הכשר שיה מותר לבתולה: **תוס'** ד"ה שיבה. אותי ל"ם הדתניא כו' כצ"ל והוא לקמן (קי"ג): **באו"ד** וי"ל דהתם כו' כמו שמתתבר כאן. ולפ"ז צ"ל שלגר תאי של כלוכניא קולא עוד שגינה מן קשר שיטול לבתור בלי תידיו. דשגינה שרי שם לבתולה. והכא תני אין תריבן כליו דהכתוב כא אסורא איכא כדדייק הש"ס לקמן:

דף קיב ע"א רש"י ד"ה מהו דתימא כה'. ותמני קשר של קיימא כו' כצ"ל. ומה שכתב וכיון דלא ידעי כו' תמוה. דהרי מתניתין מתרת לקשור שתיהם דומיא דקושרין לפני בהמה דרלב"י דמוקמין לקמן בתרתי אוסרי ופירש בבלמו דקושרין היום כנג' לני הפרת. ול"כ בלוחה שיטול שביד ביה ודאי איסורא. ופי' לקמן (קיג) בד"ה וקושרו בפרה: **ד"ה** שכל גמי לא. דרלמי לבלמל. ובסוף מבילתין פי' דגמי לפי שהוא רלוי לתאכל בהמה לא תבטל ליה לנוות קשר של קיימא ושין תמ"כ לקמן קי"ה בכ"ד: **ע"ב** גמרא ותור וגיכב כמעלית וית ושתות כו'. לבהורה תלי ושתות שלא לכורך. ולבל גבי שבול תרגישו רש"י והתוס' על מה דתני שם ותשבה לתגם ומת"ש בעירובין שם: [**תד"ה** טלוע. נופה דברייתא. תבריי"ע תגיה דמתניתין. פעלים נגדרים (כ"ו) בפ"ז]: **ד"ה** בד. ואה דתנן במסכת כלים פי"ו הל"ד כצ"ל: **באו"ד** אלא תפרש תה שאמר לתמלה בריתון לא נחול כו'. תתוה דתבנת בריתון לא נחול כו' סית שניה בת"ה אמר בה תג' אחוזים. והר"ש כ' על פי' זה ולא יתבן כו' דהא קתני בתוך כבה לא נחול כו'. ולמהר"ל דתבנה תפרש איכות גירוש ואמר שיטה ג' אחוזים - ובתם מפרש מקום גירוש (לפי שיש מקום תגבל פירות נגוים ויש קבנים ויש בינונים כמו בת"ז שם ר"א הגדולה בגליי כו' ובן בת"ת בבמדשה ובתי"ג בגברים) ותמב דהתם קאמר ולמה שומבו ויתני בגלח ומוד דהוראוה דתנא כבלולה לבגות אגב גררא דנדרים כולא בה כמו דתניג שם. תור לגנות את הבעקרי בקלר כמו לגות אלא הנמבלים. וכמו דתמני הגורה בבוה (תם) ע"ש. ותמה ק"ק בערכין תי' דהקשה שם הגמי' בגולא בזה ולא מבני שכבוה ובן בחולין (כ) דפריך על בבי ר"ח תבא דבעלא כבר בתחשה כו' ולא מבני דלית לה רק כדי לגות תלית מרומים לא שבוה מחריב אך גם בבוה שם תתרץ הגמרא שום תירוץ אחר. ות"ם שניים נמקום זה ומפרדים בתק"א. ושי' בסנהדרין פה א' בתר"ה ילא: **ד"ה** רבי. תהוה לבריתא כו'. ובבר"ש אבג שיטתוה הקבה ולא תמנבשיה ולא רתה בתוס' - ולמהר"ל נראה ליישב פי"ם ת"ש בתוס' בעירכין (ג') ד"ה כגל ולבבי מבית שם תבים תוקוה. דה"א ולא מיותא ברייתא תבום דר"א שגורה בבי על יותר. וכ"ל. א"ל דמתניתין דמבגל תיהם שגורה בביתם כבר לענין אחר וכמו דמיירי לה לעיל. וכבר כתבתי כיוצא בזה לעיל בדיע ע"ש:

דף קיג ע"א גמ' אריי א"ש שלשה קרקבלי"ב בי' בבורות (בג ב) תריה תגבת. ותאן לא יוטיל התרומה דשם. והלא כאן מבותר שגותיה דודאי לסנך דלעיל: **שם** והא תנהמי כרשות רוצא כו'. כה"ג לקמן (קיז ב') והא תיתמי כרשתתבותא כו': **ע"ב** א"ר"ל לתה כו' שבל תתי תבגל נגעיו לבם. אריי לתה כו' שבל תמי תבגל כו'. נ"ל לגרום בתרוייהו ואמר כו' שוה נראה לבוא דלעיל - ובוה לא נמרך לתגבה שתוספתו בת"ם בבתוך וי"ל כלוו אבל כו': **שם** אמר. כיון דתולקי נגרו ביה רבנן. ק"ק לפ"ז תאי אחרים בבל דוקא: **שם** אין אלמגר (כל"ל בלי י') דגר תבתם כו': **רש"י** ד"ה שמתיים. שמבתה כו' ושבחת קרנה נמי שי שבתה. הנה דלג תלכנו שברנואר דלעיל לשבתה. תמהם דלא ס"ל לבנו בתתובר. אבל ודשת תרונבל"ס ר"ש לבנו גם בתתובר שבלתי דבריו בפ"ד דפלג מ"ש: **ד"ה** ותבות כבוחו. אוירי כו' - ול"ש ג"כ תשום דאיותגא לבולל תא דרי"י קלרי לבולי תבגדותי:

דף קיד ע"א ד"ה [תוכן כל שלוא תוכן כו' כ"ג דל"ל. ור"ל לאפוקי תרשב"ג דאמר כו' מאסר]: **ד"ה** תרוקות. לר' ישמעאל כו'. וק"ל א"כ תאי פביט ליה תר' יוסי דילמא לר' יהודה אליבא דר"ש אף בתרוקות תלר אחר. ואול משום דלא אשכחן דפליגי בתרוקות. א"נ בגדי שלא לתפליג בתמלקתם - א"כ א"ל לבבום ג"כ ההדיא. ואולי לתפליג במחלוקת אליבא דתר תנא שבוא ר"ש דתיקלא ליה שפי: **ד"ה** הלבי שבת. כגון אבדי ותהיה של בגדים. שתוריים ר"ש נרסום ד"ה הבקור פרא: **ע"ב** ד"ה לא כתו תבגילין בתגלה כו'. ותבובה פי' כל הבום. ונ"ל דבאן תולך בגוונת הסופרים בגור א"ת כי תבק"ש בלם אל תולה בפ"ב ל"י כל הכום לתספים לתוטק תמשם דאלוי לחסרוך. ותובוכה אמל בגרמה כבגוו רבב"ס ר"ת הבגלים התוס' לקמן בב' חולין ותפירובין (ת ב') וזלא כרשת בנור שם של דלנ"ב בפ"ב שתל בגוי"ש לי' על תבום. אלא דבל כון דלא אוקלם כבל שמא ל"ת לאסרווני: **תוס'** ד"ה לתכבב. פי' תהרשים בגי' ותיתו כו' לא כמו יתבי הך נריתא כו'. ונשם תב"ח דאוטי תבנה ספק פרק קמא דחולין: [**ד"ה** אבא (בגתט)- ותבגא תיירי בתשונה תחיטות בגולות ול"ל דלבתי נקט לישנא דקינא שבאגת כל קלית תתוכר לכתות דתיירי בתוטיטות בגולות במ"ש התוס' בחולין (טו ב) לגבי לישנא דקולה. ואפשר דבלים דנקים גם כן לבני דקטב יליף גם כן דלא תשבי אלא קיטב וקטפון גדולים]:

פרק טו דף קטו ע"א במשנה כל כתבי הקדש מצילין מפני כו'. וכ' התוי"ט ותשמע דלים לגלל תירי לתרוינא תמורש כו' - בתמבג"ם לי"ד והכא תשוירי לתבוי שלוש תמורש תבואה ותכסה שבת ולא כתוב. וגם לפי שתשקנא בלתרא (קח ב') דלאותא ר"א דמבין בגלמא ב' לשון - תמוסר ג"כ שוה למו הכי: **רש"י** ד"ה שמתקן גניזה - ותגן דאמר כו' עד תבלית יותרת תשום תבומה כו'. שבק דתת רשב"ג מוגבה"ם דתמיר בבגי"ם יוונית ותשבם בתקרא ישבת תגי' ותבם דשת ר"י שם בברייתא תלותיה. מתום דלישנא דתבכ"ש כו' בבל לשון תמבם וכ"ש לישנא דגמרא גבי בלמנות ר"ח ור"מ תיו כתובים כו' בבל לשון תשבם. אף יוונית כגן התבגל לשבואה דשת ר"י דלגירים אף יוונית לא בתבוי אלא בב"ח כתוב"כ כר"ם דתורם ותבם בכ"ד (ולב"ז הפריש נגמרא בבתוך ד"ה לא גתבו שתבגיא דרשב"ג דתבבת תגילה תם שלא כוויין) אבות ויצא גר"ב"ג מתה שמתבם כליו כתר"ב על תע"ב ואיבא לשור ולא כתבו לגירות כו' אלא וגו רשב"ג דפסק כותנים בם. דלפי הלכות כתו ר"י אליבים ולגי"ע: **בגמרא** ד"ה אליבא דתי"ר. בתמכתא תגילה אין בין כו' כצ"ל: [**תד"ה** לא. כמכן כתבי

עוד דהא שרי כו' כ"נ דל"ל]: **ע"ב** גמרא אליבא דת"ק ור' יוסי כו' כצ"ל: **שם** בעא מיניה ר"ה כו' ס"ת שאין בו ללקט כו' א"ל אין מצילין. ק"ל מדוע לא הביא הש"ס לסייע ליה מברייתא דלקמן (קטז א') ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט כו'. ועי' מהרש"א בתד"ה מיתיבי. ועת"כ בחידושי ברכות (כו) בס"ד: **רש"י** ד"ה טוטום. קונטרסים הס"ד. ואח"כ מה"ד היו כתובין: **ד"ה** כגון פ' ויהי בנסוע. שהוא ספר לעצמו. וכ"פ הרמב"ם בידים פ"ג ה"ה. ופסקוהו הפוסקים והייט כרבי לקמן. ותמיהני דא"כ יהיה כ"ז כת"ק. ובכ"ד אמרינן כ"ד ספרים. חמשה חומשי תורה. תותשין. וי"ל: **תוס'** ד"ה אבל אע"ג דבפ"ב דגיטין ק"ל דבר שמתקיים כו'. ק"ק מדוע לא הביאו תלעיל (קד ב') כתב בדיו בסם בסיקרא כו' חייב. כתב כו' ובכ"ד שאינו מתקיים פטור ועי"ש בפי' הרמב"ם: **ד"ה** מגילה. ועוד תגן בת"ם כו' ולא ע"ג נייר תחוק. הגר"א ז"ל בהגהותיו לת"ם תתק קיבת מחוק. אבל לעיל (עט ב') בתד"ה תפילין תוכח להדיא דגרסי ליה ע"ש:

דף קטז ע"א גמ' איבעיי להו הגליונים כו'. ומפירש"י בסוגיא משמע דמפרש להאיבעיא לפי המסקנא כגון שהכתב של ס"ת נמחק, אם מצילין הגליונים של מעלה כו'. ובשלהי מגילה בתד"ה אלותות מפרשי כגון דגייז להו מן הספר. והת"ח בסי' של"ד סקכ"ד כ' לתרווייהו. דמש"כ או שנמחק הספר טוותו לפירש"י. ובעמת"ש גנה בתתכ"ת שהשיא טוותו על מקום הכתב: **ע"ב** במשנה לתבוי שאינו מתוגם. ופי' הרמב"ם (והרע"ב אחריו) שיש לו ג' תחיצות ולחי. וקילרו במקום שהי"ל להאריך דהא יקשה דהפי' אוכלין ומשקין נמי עי' לקמן (קיז) בתד"ה ועוד ובמהרש"א. וה"ל לבאר דס"ל כר"א דבעינן ב' לחיים בעלמא רק דבכה"ק בחד לחי סגי וכדמסיק בגמ':

דף קיז ע"א גמרא אר"ח ג' מחיצות וכ' לחיין כו' ותרווייהו אליבא דר"א. וכן לק' בשנויי דר"א ואפי' לר"א כו' וק"ל מדוע לא קאמר ולחי וקורה ואליבא דכ"ע דהא גם ר"א שמותי הוא: **תוס'** ד"ה דשקיל כב'. הגה תשיכה כו'. עי' הגהת הגרי"פ וכן מדברי התוס' עלמם שתירצו דלא קאי אשבת מוכח דל"ג משיכה. ועי' תמ"כ בברכות (כד) בתד"ה והא: **ד"ה** אלא. ומשני אביי נראה להדיא דגירסתם היה בומסקנא אלא אמר אביי. לא ר"א כבספרים שלפנינו וכן יותר נכון. ותימה על המפרשים והמגיהים שלא הרגישו בזה: **ע"ב** גמרא. אבל לס"ת בחד לחי סגי. נראה להגיה לכה"ק תחת לס"ת. ועי' בלשון התוס' ד"ה אלא בעבר הא': **שם** פת הדראה. עפירש"י וכ"פ בפסחים (לו ב) ועי"ש ברין שהקשה עליו ולגלו"פ תלשון דרואן (סוף ישעיה ודניאל יב) שענינו מתועב: **שם** והא מיחזי כרעבתנותא כו'. כה"ג לעיל (קיג):

דף קיח ע"א גמ' מדינה של גיהנם כו' וכתיב יום עברה היום ההוא. שם אינו מדבר מעונש של גיהנם. אבל יען אשר אינו שם עברה על גיהנם כדכתיב תקות רשעים עברה (משלי יא) ופירש"י לגיהנם. לכן פי' יום עברה (כיום עברה דהוא יום הדין בגיהנם) היום ההוא (ר"ל דשלש פורענותם). [ובב"ב י"ד ספ"א ובתיעוד ב') ובע"ז (י"ח ב') מוכח דמתנופיה דקרא דיום עברה משמע ליה דהוא גיהנם]: **ע"ב** אמר רב פפא לדידי תסדן ולא הוה בי עמת"כ לקמן (קיט ב') על אותו עובדא כיון בזה:

דף קיט ע"א יוסף מוקיר שבי הוה הוא נכרי כו' כצ"ל: **רש"י** ד"ה ומשלים להו. היה מזונן כו' על פתחו כצ"ל: **ד"ה** ומוסיף נרא. דשאנא תדהר. כ"ה בר"ה (כג): **ד"ה** מכתף. לתציא תמיד כו'. ומכתף ונפיק נראה דר"ל להוציא מן הבית אותן כלים ותפלים שלא היה לתפארת בית ומאי דקאמר ופ"ל בריפא עי' תוס' ריש פסחים ד"ה יכנס: **ד"ה** תריסר עליתיה. צ"ל תליסר. וכן הגיה הגרי"פ בברכות (כ') בתד"ה תליסר. אבל תלאנו ג"כ תריסר בב"ת לגוותא (לעיל כד ב') תריסר אלפי עגלי כו' וכ"ה בתוס' יומא (סו) ובע"ז (יג) ובבכורות (נג) אכן בכולה הגי' בגמרא תליסר. ובב"ת (תו) ר"פ ה"ל תריסר אלפי זוזי וש"כ בב"ב (קמט) דאיסר גיורא הי"ל תריסר אלפי כו': **ד"ה** רב ששת. במקום שיגיע שם התמה כו' כצ"ל: **ע"ב** גמרא דברים שבי"א מתכסין בהן כשמלה. פירש"י בזה אינו מכוון בלשון הגמ' ול"נ לפרש עפ"ש הא דאיתא לקמן (קמה ב') מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין (פי' במלבושים נאים) לפי שאינן בני תורה. הרי שבני תורה מכבדין אותן כמו שהיו מלובשין בשמלות נאות ולכן שפיר נופל על דברי תורה שבי"א מתכסין בהן כשמלה:

דף קכ ע"א הבא ביו"ש עסקינן ול"כ ליה דליתהני מאחרים ועפרש"י וכ"ל לכוון זה להא דאמרינן (בב"מ כד ב) גבי מציאה דאפילו לאחר יאוש חייב להחזיר משום לפנים משוה"ד: **רש"י** ד"ה אטמייתא דהא מעט מעט הוא טופל ומטפטף בו כצ"ל. ועי' מהרש"א ומה שנדפס בשתו בגליון דל"ל ומטלטל שבוש: **ע"ב** ד"ה לייט על כל התורין כן ותלישנא דהש"ס בסמוך משמע דעל דתנא לגך ברייתא הוא דקלייט:

דף קכא ע"א גמרא ר' יוסי כו' א"ל לשבול. הגרי"פ הגיה אינו יכול ותמוה שלא עיין בתוס' כאן ולעיל (קיח) ד"ה לא סי"ד: [**שם** שתרי שגיט כו' ועד ולא תכיה. ותה"ל ולאיך הוא פיסקא]: **רש"י** ד"ה טבילה בזמנה מצוה דכתיב והיה כו' (ביומא ח) פירש תקרא דותצו ביום השביעי ורחץ וכ"כ התוס' שם והאי קרא דלבנות שרב דדרשינן ליה בספרי הביאוהו התוס' (בנזיר טו) בד"ה אלא תנאי וכ"ש בר"ה במאי קמפלגי: **ע"ב** גמרא וכוב שבמאדים ועקרב שבגיטה (היא הבירה שבאסור) ובזה יתפרש יפה קרא (דישעיה ו) יברוך ה' לגנוב אשר בקנא יאורי מצרים ולדבורה אשר בארץ אשור כי כי ערשה מין דבורה היא ונושה דבש כתוה (תבמדין פ"ו ת"ד): **שם** ועקרב שבחדייב ונתם שבאיי כו' כן לגירסת רש"י בדלין אחריו כל המזיקין (ההורגין) בחזקת סכנה ובאין רלין אחריו אף בתהנה המצויין כאן אין סכנה ולגירסת התוס' אף ברלין אחריו אין חשש סכנה רק בה' מינים הללו ולפ"ז לבהורה קשה הא דתלב (בברכות לג) בין נחש לעקרב כרגם לענין הפסקת תפלה באין רלין אחריו וכרך אפילו נחש עוסק כרהבית התוס' בשם ירושלמי ודעת הסמ"ג הביאו המ"א סי' קד סק"ב דלא התירו להפסיק רק במקום חשש סכנה וצריך לתלך דהרוך על עקיבו שאני: **רש"י** ד"ה והלא תוכנת לכלבים וג"ל כו' יפטרו מהם וכ"פ לקמן בר"ה תיתוק ליה. ולתגיייה עלי ד"ק בגלי"פ דהקושיא היא דתאי קמ"ל תתני' כיון דהיא מלחה כישלת פטורה דמיטל כלי לגרכה: **ד"ה** ותאן ליתא לך וכל תתגיתא דלא תתגיא כו' ולא תותבינן מיניה הוא (בחולין קה א):

דף קכב ע"א גמ' הי"ש עיר כו' אם רוב ישראל יותרין כו' במשנה שם תסיים מתלה לתחלה יותרין כו' ולפי תגוע לא הביא הש"ס האי סיומא כמו שהביא בסמוך בקושיא תהברייתא דגר דמתנה הקושיא יותר חוקה ואולי מתך הש"ס דהמשנה ידוע לכל והוה כמו וכו':

פרק יז ע"ב רש"י ד"ה טעלין תשתש כו' תהביר ליה שלכן כ"נ דל"ל פי' (עירובין יח ב) וכ"ה בלשון המהרש"א בתד"ה לעולם: **תוס'** ד"ה רתה ואין לומר דמשתיה דשתואל כו' כצ"ל:

דף קכג ע"א רש"י ד"ה שאסור לטלטלו ערגים וטיסני כצ"ל פי' תוי"ק (יג ב):

דף קכד ע"א גמרא אמר רבה לצורך דבר שמלאכתו לאיסור כו' שלג"ל כו'. תשתע לבהורה דמפרש לצורך וכלג"ל ותתני' קאי ארווייהו על דבר שמלאכתו לאיסור וא"כ שמלאכתו לאיסור לא תותר דינו כתמבע כנ"ל וכן לאוקימתא דרבא יקשה כזה לכן נראה דהכי מפרש למתניתין כה"ג נטלין אבל יש תמן לצורך דוקא והוא כלי שמלאכתו לאיסור ויש דתפי' שלג"ל והוא שמלאכתו להיתר ופירוש דלצורך ושלג"ל הוא לבל תר כתה"ל ויתכן עוד לומר דמשנה זו היא ביאור לדברי ר' יוסי דלעיל דאתר שהתה כה"כ ניטלין ותפרש תשתה דהכ"כ ניטלין באתר יש תהן כו' כצ"ל: **שם** לתר אליבא דר"נ כו'. עיין מהרש"א דהקשה לרבא נמי תיקשי כו' ע"ש ותהוה דהא לרבא אין חילוק בין לורך גופו ללורך מקומו ועי' תוס' לעיל ד"ה תקלוב ואולי ע"ש בדבריו וג"ל לרבנן נמי תיקשי: [**רש"י** ד"ה א"ל רבא קטן שוה שתשתים ותותר לו והרע"ב תפיים כגון סכין לתתוך בו בלבד ערי ולא לפתוך כו'. ול"ד דהפילו לתתוך בו לא שרי אלא דברים שהדרכן לתתוך בו כגון אוכלין כדתוכח בעירובין (לה) וכדפי' בעלמו שם]: **ע"ב** ר' אלעזר אומר אף על התרוה כו' כצ"ל נבי': **שם** אמ"ת הכי תיתתר אמר רב יהודה כו' כצ"ל: **שם** ורבא אמר אפילו בר"ה ועפרש"י וג"ל דהויל לשיטתיה לעיל (קיה) לאתר שהדר ביה דאתריין הואיל ותוון לגתן וה"ל תתקום לתקום אבל לפ"ז יקשה קצת מדוע לא הביא זה הש"ס שם לראיה דהדר ביה תהתיה:

דף קכה ע"א רש"י ד"ה חבוא לאחוך גיסא בגמרא וכ"ש דאינו התוסר נוילה כצ"ל וכן העתיק התוי"ט שם בכלים: **שם** נמה"ע דהויא בסים לאבן שבעפתה-לבהורה זה סותר לגמ"ל לעיל (תם) במשנה ד"ה טומל כיסוי ועי' (נא) תד"ה או שמן:

[**דף קכו ע"ב גמרא** ער הנגרר נמי פתוח הוא - עי' תוס' ריש ביצה ד"ה גבי]:

פרק יח במשנה רש"י ד"ה ותפנין תרומה שתורה דתוי לבהתה כתן עי' ב"ת (ל) בתד"ה והמעות שב' ולאסור משום הפסד תרומה אלא כ"ל דתוי לאדם לגום אבל גם ו"א דתנן בפ"ח דשביעית מ"ב לאכול הפר שדרכו לאכול והביא הר"ש שם בשם הירושלמי דלא גם לאתוקי לגום תמין חיות וסייס שם במשנה וכן בתרומה וכ"ש לגום שמעורין ותוה דאסור. עי' כ"ת בשם הר"ק בפי' מה"ת ה"ז וגם בלא דברי התוס' דב"ת הנ"ל קשה לר"ח דמוקי לה כר"י דכיון דלאדם אינו ראויה אע"ג דחזי לבהמה אסורה בטלטול לרייש מוקצה לקמן בכ"פ טטל עצי ולה דרבה דאמר דחזי לאוממא ע"ש - ולפמ"כ בכ"ד בסוף מבילתין אמתניתין דמתקנין את הדלעת כ"ש הוה א"ש זה. גם מש"כ עוד בגמרא דהפי' לגבות כגן ל"ת בבנת דהמ"ג דגבול תורה כו' עיין נחום' בערך אין לרין (כו ב) מה שהקשו עליו ופי' טעם אחר וכ"ש הרין בבגן: **שם** ותבכ"ם והקרש שתבגו ובגמ' תוקי לכו בלא נקן אה"ת דאינו תשבב וק"ל לר' יהושע (בתוהב כן) דתדרבנן אסור לטלטל תשום תגזירתא אפילו בבבת ותפק הרמב"ם כוותיה בפ"ה תהל' תפ"ש הרי"ב תגום לא יתסר בטלטול כתו שבל דרבנן ותהני א"ל דתוקיא כר"א או כסברבות רבי שם אבל על הרמב"ם הזמבה קשיא: **בגמ'** אר"ת ר' תהי אליר כו'. כמה תמני ר"ת (בכ"ק קיח ב) וע"ש:

דף קכו ע"א גמ' ת"ש דתני חדא מפנין אפי' ארבע וחמש קופות של כדי כו' מ"ל בהא קמפלגי כו'. לכאורה קשה מנלן דפליגי הלא לישנא דברייתא הא' הוא מכוון ללישנא דמתניתין דעלה מיבעיא א"ד למשוי מסא עדיף ואולי דדיוק הש"ס הוא ממה דשני הברייתא לישנא דמתני' מתבן ותבואה לכדים הוא לא שמעינן דאף דהיין והשמן המה כבר בכדים ויוכל להפטתן כמו שהם מתיב להניחן בד' וה' קופות בכדי למעט בהילוך ובזה לא נצטרך עוד לגי' דברי התוס' ד"ה דכ"ע : **שם** ועמר רבי את כה"ש כולה לא שהניחם במקום אחד דה"ל מעמר אלא שהניח כאו"א לבדו או שלא גדלו בתוחה שדה דאז א"ת משום מעמר כמ"ש התוס' (בבילה ר"ד ל"א) פרש"י וכרמלית הואי ובפתות פתוח מד"א ועי' בש"ע ססי' שמ"ע דגם זה אסור ול"ל דהכא שרי משום שבות דשבות במקום מלוה:**ע"ב** רש"י ד"ה כל היכא דאמרינן מעשה כו'. בכה"ז (בתמורה עו ב) מביא בשם הגר"י מקראקא שכוונת רש"י ליישב דהא קיי"ל כריב"ב דב"ק מותר בדיח וא"כ למאי הוצרך לטבול טרם שטנה לתלמידיו לכן פי' דכל היכא כו' או ריב"א והוא סתם ר"י ואיהו ס"ל בברכות דב"ק טעון טבילה לד"ת ותמיהני דמה יענה בעובדא דר' יהושע בסמוך דהא קיי"ל שם דאפי' זבין עלמן מותרין בד"ת לכ"ע וכ"ש ליגורא ודנכרים שאינן כזבין אלא מדבריהם : **שם** בגמ' ואר"ה תנא בש"א כו' . נ"ל דבא בזה לתרץ דלא תקשי פשיטא דהא כבר אשמעינן תרומה מטעם דחזיא לכהן ודמאי נמי חזיא לעני להכי מייתא הא דר"ה לומר דאתי לאפוקי מב"ש וזה רגיל התנא לאשמעינן בקולר מה שכבר שנה במק"א כמש"כ התוס' בריש ברכות ואגב הכא מייתא לה להא דר"ה גם בס"ד ועי' תוס' (סוכה לה ב): **תוס'** ד"ה כיון אבל התם ל"ת מתחת גריעותא. מזה נ"ל שהגירסא בר"פ במשנה מפני שהוא מאכל לעזים עקרית ולא כני' המשנה שבירושלמי ושבמשניות לעניים ואולי יש לחלק דתורמס שאני דהוא חשוב מאד לאחר שליקה ז"פ (בילה כה ב) ועי"ש בפרש"י רק שקודם שליקה הוא מר ול"ת לעשירים וא"כ דומה קצת לתרומה דרק איסור שליקה בשבת הוא דרביע עליה ודוחק . אך ק"ל על חילוקם מהא (דבעירובין כח) מדמי הש"ס גודגדניות לחשוכי בנים להא דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ע"ש וי"ל ועוד קשה מהא דאמר שם (ל ב) כמאן אזלא כו' לפי מה שהוא אדם וכמנון ב"ם לעירוב כו' סומכוס היא הא לפי חילוקם דהכא מלי אתיא אפילו כרבנן וכ"ש דקשה טפי לתירוצם הא שבתוס' שם ד"ה תרגומא ע"ש :

דף קכח ע"א גמ' דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו והרמב"ם והר"ב כ' דכתיב ונתן אה"ע כו' דבר הניתן מיד ליד ועתוי"ט ודרשה זו תמוה דבכ"מ מלינו בקרא נתינה בקרקע כמו לזרעך אתן את הארץ הזאת ועוד רבות ועיין (ב"מ נו ב) :**שם** איזוב אברתא. עיין לעיל (קט ב) ולע"ק: **שם** והא ההוא דא"ל מאן בעי קורנית אלא כו' קורניה תשי כ"נ דל"ל : **תוס'** ד"ה דג א"נ כר"י כו' ובשר תפל מותר כו' מפני שהוא מאכל לחיה וכן לקמן בריש ע"ב משמע דאי אית ליה חיה לכ"ע שרי וכדאמרי' לעיל אי א"ל פילין אמאי לא וקשה מלקמן (ס"ד קנב) למימרא דרבא כר"י ס"ל והאיר לשמעיה כו' ושדי מיעיא לשונרא ולסברתם בחוי לשונרא אף לר"י שרי ועי' בר"פ כ"ש ברש"י ד"ה בהמה אי מסיירא ועמש"כ לקמן (קט ב):**ע"ב משנה** מדדין עגלין וסייחין· כתב התוי"ט דלמאי דפסק הר"ן לחלק בין גדולים לקטנים ניחא הא דל"ת שאר עופות ע"ש ותמוה דמאי נייתא הא גם לדעת הר"ן שוים בהמה ועוף דבגדולים שרי אף בר"ה ובקטנים לא א"כ ישאר הקושיא מדוע שייר שאר עופות והמתוור הוא משום דבעופות יש תרנגולת דאין מדדין להכי לא תני להו : **רש"י** ד"ה מדדין ומגעגע לו ברגליו ובד"ה אשה כתב והוא מניע ברגליו· ל"י טעם שינוי פירושו : ד"ה דמקפיא ומיהו בר"ה לא כו' דסתמא כרבנן כו' דבאדם מודו כו'· וק"ל מדוע לא הביא הש"ס מזה סיוע לרבא שם דאמר הכי ועמש"כ (בברכות כו) בס"ד :

[**דף קכט ע"א גמ'** עבדי ליה תבשילא דטחלי . עפירש"י . ועי' חולין (ק"ט ב') תוד"ה כדה . **שם** רש"י ד"ה בר תלתא טרפי שטענה אמו משנלקט· אולי צ"ל משנלקטו] :

פרק יט דף קל ע"א גמ' [מאי עדים שראויין להעיד במקום אחר . נ"ל דר"ל לאפוקי אם הם קרובים זה לזה דפסילי לעדות ביחד בכל מקום . עי' ספ"ח בגיטין במשנה בלישנא דר"ע] : **שם** לוי איקלע לבי יוסף ריש גלא וכ"ה (בחולין קטז כד) ובמדרש איכה בפסוק וזונח איתא יוסף רישא (ועי"ש דהוה לייד) וסיים שם ול"ק ליה יוסי רישא אלא דלא הוה מאכליה אלא מוחין דעוף וקרוב לומר שהוא הוא ובגמרא ט"ס ול"ל רישא : **שם** והביאוהו בשבת שלא ברצון ר"א כל"ל ומה שהגיהו בינתיים בר"ח דרך גגות ודרך חצירות הוא שבוש וכן ליתנייהו ברי"ף ורא"ש וכ"נ מהתוס' לקמן ע"ב ד"ה ברצון ר"ש : **ע"ב** דילמא אגב סיטפך · (פי' מרולתך וטרדתך ·בגירסא) רהיט לך גמרך (פי' ברחה מונך הגמ') ר"ל הא דגמרת מר' אושעיא וגי' רש"י ופירושו דחוק : **רש"י** ד"ה קרפיפות ואם יותר ולא הוקף לדירה כו' לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב"א בזה· לכאורה זה יש לאסור דכיון דל"ה לדירה נקרא כרמלית ואסור לטלטל מרה"י לכרמלית וכ"כ להדיא בעירובין (ל ב ולא א) ובפירושו שם והא דבעי רמי ב"ח שם (ל א) ב"א בגג וב"א באכסדרה מהו ופרש"י תקרה של אכסדרה יותר מב"ס היינו דוקא לרב שם דאמר דאף בגג אין מטלטלין בו אלא בד"א לרבנן כפרש"י שם וא"כ גם הוא הוה ככרמלית וכ"כ הטור ר"ס שע"ב אבל לא הוקף לדירה אסור לטלטל ממנו לחצר שהרי כרמלית הוא ומקרפף לקרפף כו' יותר מכאן יכול לטלטל ב"א בזה וב"א בזה והמיהני על הרב"י שם שהעתיק דברי רש"י הללו ע"ד הטור ולא הרגיש שחולקים הם ויותר אתפלא על התוי"ט פ"ט דעירובין מ"א שכתב בשם הטור כדעת רש"י שלפנינו : ד"ה מהו לטלטל ולהוליא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור· מש"כ המהרש"א דלר"ש היינו בכלים ששבתו בתוך הבית לכאורה הם נ"כ פשיטא דאסור לטלטל אף בתוך המבוי תוך לד"א אבל מ"מ לדעת רש"י יפה כוון שהרי כן כתב כדבור הסמוך דבחצר שלא עירבו מותר לטלטל בכולה אפילו כלים ששבתו בתוך הבית והוליאן דרך מלבוש לחצר ומה שהעלה בגה"ש בלע"ג מהא (דעירובין לא) בכותאא וסודרא י"ל דס"ל וי"ל לחלק בין אותה חצר ובין מחצר לחצר ועמש"כ שם (לא ב) בתד"ה וכלים אתנם לכאורה יש סתירה לזה משם (לא) וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר דמשמע דשבתו בבית לא אפי' באותה חצר ע"ש בפרש"י: ד"ה מותר לטלטל בכולה . מש"כ המהרש"א בסיום דבריו ור"מ מחמיר טפי מגג לחצר ש"ר משום דא"ת שוה . ל"ד דלר"מ אפי' מגג לחצר שלו אסור ע' רש"י שם (ר"ד לא) ומטעם גזירה דתל בר"ה : **תוס'** ד"ה ברלון ר"ש . או ד"ת מחצר לחצר · תמוה דזה לרבנן נמי שרי עי' (עירובין לא) רש"י ד"ה לדברי חכמים וכ"כ התוס' שם בס"ד הקדוש ואדרבה הם למדו שם דלר"מ שרי מדברי חכמים ע"ש וא"ל דכוונתם דלרבנן אסור מיהא כשערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן עיין בתוס' שם (עו ב) ד"ה [illegible] (ולר"ש שרי אליבא דשמואל וריו"ח שם) דא"כ מנ"ל דלר"מ שרי בעירבו :

דף קלא ע"א רש"י ד"ה מביאו רבויא הוא דהא כו' ותביאו יתירה הוא . הן בר"פ כל קרבנות דריש מתביאו ג' דרשות (ועי' ברמב"ם בפ"ח מהל' תומ"ם ה"ב ובכ"מ) וגם לישנא דרבויא משמע דרבינן כמה דברים : **תוס'** ד"ה תאמר שהרי בעזרת יהיה כו' קטורס' ק"ק ומה בכך יקטור קודם אבל לשחה . ואולי משום דאם נילף מעומר תצטרך שתהיה בליל יום הבאתו כמוהו ומש"כ א"נ כו' עי' מהרש"א ומש"כ דהוכיחו התוס' דע"כ משמעו דהקצירה גופה מצוה כו' תלמוד ערוך הוא בהדיא (במכות ח ב) דאינו ממעט קציר העומר רק מחמת שאם מצא קצור קוצר ואלת"ה חרישה נמי ע"ש ודע דמשמעות הגמרא והתוס' והמהרש"א דאף דבשת"ה לא בעינן קצירה לשמה מ"מ אם לא קצר מקודם קצירתה דוחה שבת לר"א ודלא כמהר"ם : **ע"ב רש"י** ד"ה ונכתוב רחמנא בהדיא במלה כו' · נראה דנדחק לפרש כן כאן ולא כדפי' לעיל דהקושיא היא רק אעומר ושת"ה משום דלא א"ש הא דדמי שכן נוהגת בנשים דהא גם הם מחירין לנשים אה"ת במדינה ובמקדש כלאגשים · אמנם משום הא לא אריא דיל"פ דהשקלים אשר מהם מביאין העומר וש"ה ל"נ בנשים (שקלים פ"א מ"ו) וגם בעבודתן כהנות אינן כשירות : ד"ה וגמלי מהדדי מה ת"ל בחדש השביעי שיהו כו' שוות. וכ"כ התוס' ול"ע דהא מסקינן שם דילפינן מגז"ש [שוב מלאתי להט"א שם בשהם שעמד בזה וע"ש] : **תוס'** ד"ה אי . א"נ מילתא דאתיא במה"ל טרח וכל"ק . ד"ו נשמט ממרן המל"מ פ"ד מהל' מלוה דה"ר מוכחים להיפך ולא זכר מדברי התוספות שלפנינו :

דף קלב ע"א גמרא מה למילה שכן נכרתו עליה יג"ב.לכאורה המ"ל שכן כרת עיין מש"כ (בפסחים ל"ב בס"ד) ואולי להי"ק היינו בכדי שלא נילף מינה אף פסח ועי"ש בתוס' (ס"ח ב')בד"ה ומה שחיטה : [**שם** א"ל ר' אלעזר בן עזריה עקיבא כו' . הגרי"פ העיר למחוק ב"ע . וצריך להגיה ג"כ אליעזר ביו"ד] : **שם** ה"ת מעיקרא מאי קג"ל ולבסוף מאי קק"ל הי"ק כו' · לכאורה י"ל בפשוט דמעיקרא הוה ס"ד כראב"י ולבסוף ס"ל כרדחי ליה הש"ס ול"ע : **רש"י** [ד"ה עקיבא. דכתיב ועל כל נפשות מת לא יבא כ"נ דל"ל דנפש כתיב גבי נזיר וע"ז אגו דנין] : **ד"ה** ביום ואפילו בשבת ולר"א כו' ופק"ל לא אתיא ליה מק"ו כו' · לכאורה מתכשירין דכתיבי בהדיא איכא למילף הק"ו ואי משום דאי לאו הלכה לא הוה מוקמינן ליה למכשירין לכה"פ הוה מוקמינן ליה למילה עלמה ותיתי מינה : ד"ה מחוסר"פ . יולדת כו' · ביולדת לא נאמר וביום : **ע"ב גמ'** מחוסר טבילה לכאורה מחוסר עוד טובא לפרים תגלחת ספירה תגלחת שניה וטבילה וקרבן ודוחק לומר דקרא לא מצריך כל אלו אלא בגרפא תאליו וכדכתיב והנה גרפא כו' אבל לא בנקלפה ולא איסתמיט שום תנא לאשמעינן חדוש דין כזה ואולי מלתא פסיקתא נקט מה דנוהג אף בתוסגר : **שם** נגעים טהורים מא"ל דאפי' הם פסולים לעבודה (בכורות מה ב במשנה) :

דף קלג ע"א גמ' ואביי אליבא דר"ש האי· בשר מע"ל כו' ועל לעשות לא פריך · ואולי דהתם נמי במתכוון לקוץ ואשמעינן דעיי' גרמא מותר עיין לעיל (לד ב) פלוגתא ר"י ור"ש באחת משלש ובכ"מ פ"י מהל' ע"ל ה"א בישוב השגת הראב"ד או י"ל דמוקי ליה לעשה עיין לעיל תד"ה האי עשה ובמל"מ שם הלכה ה' : **שם** ר"א אמר כו' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה . עיין מהרש"א לעיל בתד"ה האי עשה שהקשה דנילף מדדמי ברעת דהוה ג"כ עול"ת ואף למש"כ התוס' (ביבמות ה) סד"ה שכן דה"ל ש"כ הבאים כאחד וא"מ ע"ש דבבכורות (מש) משמע דלנטפייהו מלמדין אגינא דרבנן ולר"ע מספקא ליה וכה"ג כתבו התוס' (ביבמות ו) סד"ה טעמא ובד"ה שכן : **רש"י** במשנה ד"ה טורן דרך מלבוש לשנותו כו'· ולכאורה תרתי דסתרי דאם הוא דרך מלבוש אין בו איסור כלל אפילו מדרבנן ואגנותו כו' (והא אפי' אינן דרך מלבוש כמו לעיל (קכח ב) לענין שמן מביאה בשערה) הוה איסורא

דרבנן ואולי אף דרך מלבוש אסור דהוה כערמה לעיל (סה ב) אבל מ"מ קשה דל"ל כלל לטעמא דדרך מלבוש ואולי בכדי דליהוי שבות דשבות אבל משמע דדרך רה"ר אסור וכ"כ המ"א סי' של"א סק"ח וא"כ הוה כלה"ב שבות דשבות והגרע"א הקשה דמ"ש מכתן דשרי ללעום בשיניו דהוה טחינה כלאח"י וה"נ הוה הולאה כלאח"י ואפילו מרה"ר לישתרי ולי שנא ושנא דהתם לצורך רפואה (וביותר תמיהני על כהה"ג דלקמן ע"ב בפיסקא דתולנין קאמר הש"ס דהוה סכנה וע"ש בתד"ה טעם) והכא לצורך מילה דמכשיריה קודם המילה אינם דוחים אפי' שבות: **ע"ב גמ'** דרשה רבא כו' מגיומי אסיא כו' וכן בע"ז (כח ב) אמר רבא רפואה תשמיה (ובחלק ס"ד לט) אמר רבא כגון הני דבי בנימין אסיא וקרוב לומר שהוא אחד והאיה מקום ע"ש :

דף קלד ע"א גמרא וכמון ביו"ט דחוי לקדירה יין כו' לתולה . נ"ל דמטעם דהואיל קאתי עלה אי' (פסחים מו ב) פלוגתא רבה ור"ח בזה וכן לשון הרמב"ם בספ"ב מהל' מילה הואיל וראוי לקדירה וכ"ה לשון הטוש"ע ואין סתירה ממש"כ התוס' שם בסה"ע דדוקא חולה מיב"ם ל"ש : **ע"ב** במשנה ומולפין.התוי"ט כתב שהוא מלשון ארמי ע"ש ואני אומר שמקורו הוא מלשון עברי מן [illegible] כי הו' והד' מתחלפין. מל"ע לל"א כמו וכר בל"ע דכר בל"א ודומיו הרבה : **רש"י** ד"ה ספק כגון כו' וספק בן ט' ובברייתא לקמן (קלה) איתא ספק ב"ן ס' ב"ח ולכאורה ה"נ דהברייתא דוקא נקטה כה"ג דתרווייהו ספיקי מיעוטי ניהו אבל בציור רש"י יש לן למיזל בתר רובא דרוב נשים לט' ילדן (יבמות לו) ואולי הברייתא כרבנן דרשב"ג לקמן (קלו) ורש"י מפרש אליבא דרשב"ג דפסיק לקמן רוא"ש כוותיה ומת"א סי' ש"ל סקט"ו : ד"ה אלא אי אמרת בשני הימים · ול"י מניין לו דלה"ק בשני תרתילין רבא ל"א אלא מרתילין ביום הראשון ולישנא דלאחר המילה משמע נמי בסמוך (עיין בר"ן בכוונת דברי הרמב"ם שהביא) ול"ת לדעת הרי"ף והרמב"ם כפי שהבינם הר"ן דאפי' לרשב"ע ג' דוקא ולא ב' אלא אפילו לכתולקין. דכ"ש שני לא"ק נאמר ג"כ כ"ש שני דמולפין אבל לרחוץ אין לנו :

דף קלה ע"א גמרא ודילמא ת"ק ד"ה אית קאמר א"כ רא"ק טעמא דב"ש אל"ע. לכאורה יקשה מכאן על מש"כ התוס' (בעירובין ר"ד יג) דכיון דקאמר ת"ק ל"נ בדין הוא שיש לו להשיב ולומר נחלקו ולא היא דע"כ ל"א כן אלא היכא דת"ק ג"כ אמר דנחלקו בד"ו רק דבאיזה פרט בזה הענין גופיה הוסו בזה יש לו להשיב דגם באותו פרק נחלקו . אבל הכא דת"ק אמר שלא"נ כלל בד"ו ספיר מקשה מאי אשמעינן דב"ש חולקין בד"ו ועמש"כ ברפ"ד דמקואות : **רש"י** ד"ה אנדרוגינוס ולקמיה צריך כו'· כבר גלה לנו התרתו כפי' המשנה : **ע"ב גמרא** ומי שיש לו ב' ערלות כו' ח"א ומהלין כו'· עמש"כ בזה (ביבמות עב) :

דף קלו ע"א גמרא ואלא הא דתניא ספק בן ז' כו' . הוא לעיל (קלה א) :

פרק כ דף קלז ע"ב תד"ה דר"א וכי שרי ליה כו' אלא מדרבנן כו' כדאמרינן בבילה. לכאורה גם הכא בסמוך מסקינן דליכא אלא מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ועמש"כ לקמן בר"פ תבית וי"ל :

דף קלח ע"א ד"ה מי סברת. מה שנדפס בגליון בד"ה נסתר מסוגיא דלעיל (סב) ותוס' (ג) ד"ה בר מהני ועמש"כ לעיל (נט ב) ויתיישב ג"כ הא (דס"ב) :

דף קלט ע"א רש"י ד"ה אי בעלי יהירי. נראה דל"ל כפרסיים הללו · עי' לעיל (לד) ובפירושו שם : **ע"ב** ד"ה מת ביו"ט א'· עיין מהרש"א וליישבו קשה דלמאי מייתא הש"ס הך עובדא דמעון דמזה לא מקשה מידי אבל פשוט דהש"ס פריך דלמה לא שלח להם לך היכי בדאישתהי וגם מדשלח להו לא ביו"ט א' ולא ביו"ט ב' ואם מת ביו"ט א' הוה שפיר אישתהי בי"ט ב' ולישרי לכה"פ ע"י עממין : **במשנה** ועושין אנומלין בשבת ריה"א כו'· רל"א כו' לכאורה נראה דר"י ור"ל פליגי בפירוש מילתא דת"ק עיין (פסחים קטז ב) במשנה ומותם בגמולה דע"א כו' רע"א כו' ברשב"ם ותוס' שם וע"ע (בעירובין ר"ד מח) בתוס' ותמיהני על לשון הרמב"ם והר"ב דנראה שמפרשים דג' מחלוקות בדבר וכ"כ התוס"ע : **רש"י** ד"ה פרוונקא בגד ששוטחין על גיגית כו' כל"ל : ד"ה ניטוטות ותהלה שפייתן כשאי הפסולת ניכר לאו בורר הוא כן הוא לשון הר"ן וכל"ל :

דף קמ ע"ב גמ' א"ר קטינא השותה באנפע המטה כו' . ל"י מאי שייטא דהך מימרא הכא וכ"ל להגיה א"ר חסדא א"ר קטינא כי מלאתו רבות שאומר משמו (כ"מ עט בכורות לה ערכין לב) ומייתא לה הש"ס הכא אגב איעך מאמרי דר"ח : **שם** בב"ר דלא כ"ל ריפתא לא ליבלע ביטעי. עיין (סוכה מט ב) מימרא דרבא (מתנו ותלמידו) כה"ג גורבא מרבנן דלכ"ל חמרא לינמע נמוטי ובפירש"י שם ודלא כמהרש"א שם בח"א אך קצת תימה על פירש"י שם ואינו כאוכלין שטובע שלהם בא במילוי כרס : [**שם** ואמר רב חסדא אנא כו' ולא בעתירותי כו' . עי' פסחים (קיג) דאמר אי לא דרמאי סיכרא לא איעתרי ועי' מו"ק (כח)] : **שם** ולאו מילתא היא . עמ"א שפי' דר"פ לטובת עלמו אמר כן שהיה עושה שכר ואני אומר על פירושו ולאו מילתא היא דמאי יענה על ר"ח (מאי טנא בדבר היה) דהאי ולאו מילתא היא שב ג"כ על דבריו ואולי דלזה כוון ר"פ לעיל (קיח ב')באמרו לדידי תשדן ולא הוה בי כי יש שהיה חושדין אותו כפי' מהרש"א :

דף קמא ע"א בחמור דלא דייק ואכיל כו' · נל"פ מלשון אכלה ומדקה (דניאל ז) ופירש"י מדיקה ושוחקה הדק· ולקמן (קנ"ה) דדייקא באוכלא פרש"י כוססת יפה ומדקת אוכלין בפיה ובמתני' פ' מעלת גרה מעלה כו' לכתשו ולטחון הדק הרי פרה דמעלת גרה שוחקת הדק · והחור דא"ת גרה אינו שוחקו הדק ומפרש"י א"נ כן : **במשנה** אבל לא טובשין · פרש"י דהייט לורך חול מאי פסקא הא תנן לעיל (קיג) מקפלין אה"כ ופרש"י כדי לחזור וללבשן בו ביום והוא מתגמרא שם ואולי פירושו הנל"פ הטעם שמא יתקע דומיא להא דתניא לעיל בר"פ כה"כ דלת של שידה כו' טעלין אבל לא מחזירין ופי' רבא משום גזירה שמא יתקע : **גמ'** [תניא דלא כר' נחמן כו' · ברש"י תני' תניא וכן נכון] : **שם** ואמר רב יהודה מאן דסחי במיא כו' כל"ל : **ע"ב** הב"ע ברפוי . עי' מהרש"א שכתב אלא כו' בחדא גוונא איירי לכאורה לפי האמת לאביי ע"כ לאו בחדא גוונא דבין לרבנן ובין לר"א ברפוי שרי ובאין רפוי אסור וע"כ נ"ל דמלישנא דרי"א אם היה רפוי מותר משמע דת"ק אוסר ופליגי אליבא דר"א אם הוה מנעל כלי ברפוי וזהו למסקנא (ולפ"ז טכל לומר תרווייהו ברפוי והא כת"ק אליבא דר"א והא ר"י אליביה) :

פרק כא דף קמב ע"א גמרא [וסנדליו וטבעותיו בידו חייב · מש"כ מהר"ם דבתוספתא הגירסא בקומצו הוא בפרק ט' דמכילתין (ונעלמה מהגרי"פ שלא ליינה). אבל מש"כ שכן הוא הגירסא ברש"י ליתא דמלת בקומצו שבדבריו הוא פי' למלת בידו שבגמרא] : **שם** ולמאי תהוי כלכלה בסים לדבר האסור · הן משום קושי' זו המ"ל דמיירי בשבת כדא"ר לקמן על הא דאבן שע"פ החבית ובמעות שעל הכר אלא משום קושיא דנשדיה לאבן (ולאוקמי בדלריך למקום הכלכלה א"ת דמדסיפא לצורך גופו כו' כדלקמן) ע"כ לריך לאוקמי בדאית בה פירי וכדמסיק : **שם** וליגעריגהו נעורי ארתב"א אמר רב כו' כל"ל ועיין היטב בתוי"ש ולפי הא"נ שבסוף דבריהם יבא אל נכון פי' הרתב"ם (והרע"ב אחריו) במשנה זו והתוי"ט נראה שלא ראה את התוי"ש והנה מוכח מפירושם דאף דהאבן נעשה דופן לכלכלה מ"מ עוד שם תוקלה עליו ולהב"י סי' ש"ע היה פשוט דהורת כלי עליו ולכן כתב על פיה"מ להרמב"ם וא"א לומר כן וכו' ע"ש והביאו התוי"ט וכ"ל מהרמב"ם בחבורו ומוש"ע ולענין דינא נראה דל"פ דאינהו מיירי בדהדקיה עיין לעיל (קכה) וכ"כ המ"א שם סק"ג והתוי"ש מיירי בדלא הדקיה : **רש"י** ד"ה ותבא ל"ת תרומה אלא אחד ממ"ח שבסאה זו· כ"נ דל"ל אבל גם בל"ז דבריו מגומגמין בזה הדבור כמש"כ המהרש"א בתוס' : **תוס'** ד"ה שנפלה דלפי שיטתו לא אתיא מסקנא הכי · ר"ל מסקנא דהתם דלפרש"י מסיק שם דבעינן ק"א של היתר משא"כ לפי' התוס' שם בין למאי דס"ד ובין למסקנא בטלה במאה של היתר ע"ש ובמהרש"א יש ט"ס וכל"ל דמעיקרא ודאי בעי למימר מאה של היתר אבל כו' :

דף קמג ע"א ד"ה עלמות עכה"ד ולשיטתם· נראה דקליפין אינם של אגוזים כפרש"י (ורש"י לשיטתו בפי' דעלמות) דהא אין ראויין למאכל בהמה אלא קליפי שארי פירות והא דלעיל (כט) דקאמר אף בקליפי אגוזים לר"ש שרי התם מיירי ביו"ט דחזו להסקה כדאיתא שם :

פרק כב ע"ב רש"י ד"ה תלות מאחר שמרוסקין כו' ואין דרך למתנו כו'· ולכאורה לעיל (יט) משמע דהטעם משום דאפי' סחיט להו בשבת ליכא חיוב חטאת . ורדאיתי בר"ן שהשמיט ג"ת אלו ואין דרך למתנו ונראה שבכוונה השמיטם וכמש"כ : **תוספות** ד"ה ובלבד . מש"כ בזה המהרש"ל לפרש"י אינו מוכרח דלעיל בר"פ תולין דמשמע דאיסור תליה הוא משום אהל עראי ואפ"ה אמר שם הש"ס אה"ז שלא יעשה כדש"ע בחול : **ד"ה** וריו"ח . כעין שמלינו בב"ק כו' . וכן מלינו (בערכין כט) אך מש"כ אלמא אע"פ כו' לא מפיכם אנו חיים כי כן אמר הש"ס שם בעלמו האי הלכה כר"ח כרבנן מ"ל ה"ק למאי דאפכיתו כו' וכן מסיק הגמרא בערכין שם : **ד"ה** שמתך ועוד קשה לר"י א"נ כו' כל"ל והכוונה על ר"י בעל התוס' : ד"ה לרלון דל"ל טעמא דפרישית או כו' כל"ל ועי' בהגהת הב"ח :

דף קמד ע"א ד"ה מחמיר. עמש"כ בשלהי מכשירין בס"ד והעמוד על כוונתם בד"ו : **ד"ה** לא אבל לר"ל אר"א א"ש דהיכא דאמר לנ"ל כו' כל"ל : **ע"ב גמ'** וא"ר"א מ"ט דר"א. הגרי"פ הגיה אלעזר ועי' תוס' בב"ב שהכריתו כן : **שם** רפ"א משום דהוה דבר שא"ע ממנו תקוה כו' תנן כו' ורבא אמר משום כו' . לכאורה ה"ל להגמרא להקדים ולומר דאף רבא ס"ל כוותיה דתנן כו' וא"ר כו' ועי' לעיל (כז ב) תד"ה ר"פ אמרה: **רש"י** ד"ה מקדש את התבואה לישנא דקרא ותבואת הכרם נקיט : **ד"ה** מעקל בה"ב לאחר כו' או לפני סחיטתו.ולעיל בסמוך בד"ה נפל לא בא"ר כמין הג' שיש בו תרי גווני :

דף קמה ע"א גמרא הא יותר מכבילה טמא . הן שם במשנה ליתא להדיא כן וכמש"כ רש"י וכתב מהרש"ל שדרך התלמוד לדייק מרישא כו' וכ"פ התוס' לעיל במכילתא אולי טונתו למש"כ התוס' לעיל (לט ב) ד"ה אלא פניו אולם בב"ת (סב ב) ד"ה והתנן מחקו בכה"ג מלת הא: **שם** התפלע בזיתים בידים מסואבות הוכשר . הוא בתוספתא טהרות פ"י בקצת שינוי לשון ולכאורה לענין הכשר ל"ל ידים מסואבות ובמשנה שם פ"ט מ"ה איתא הפולע זיתים בידים טמאות טמאן וכ"ל שיש להגיה כן בתוספתא ובגמ' כאן : **רש"י** ד"ה הוכשר האוכל ומפרש בעלמו דר"ל הפגבים הוכשרו ועיין מהרש"ל

תוס' ז"ל והמגיה בגליון נראה שלא ראהו : **תוס'** ד"ה כבילה. דברי המהרש"א בכאן תמוהים מש"כ אלא למ"ד מיבלע בליעי מיד שילאת הטפה כו' דלמאי לריך יליאת הטפה דהלא בשדה בלועה קבלה טומאה ביחד עם האוכל וגם מש"כ חטאת הטפה ביליאתה ממה שנוגעת באוכל תמוה דהרי אז נפחת האוכל מכבילה ושוב א"ת אחרים כמו למ"ד מיפקד פקיד : **ע"ב** רש"י ד"ה לעדות אשה ואפקיעו רבנן לקדושין מיניה. בכ"י רפ"י דיבמות דתה פירוש זה מהא דאמרי' שם אחיו של ראשון חולץ מה"ת כו' ולדעת רש"י י"ל דע"כ לא הפקיעו אלא בזמן שלא נודע ממנו אבל כשבא לפנינו או שב' עדים מכחישין איגלאי מילתא למפרע דאין כאן עד : **ד"ה** בר תלתא טרפי בן ג' שנים. עי' לעיל (קכט) בפירושו : **ד"ה** כ"ב שנה י"ח שנה קודם גמר הבנין כו' בשנת שתים לדריוש. עמש"כ (במגילה י) ותראה שדבריו כאן שלא בדיוק :

דף קמו ע"ב גמרא נפלה מחוירין אותה בשבת פי' כל"ל : **רש"י** ד"ה בית שתוס יש לו ד"א. ק"ל בכ"ב חלר מתחלקת לפי פתחיה כו' · לשונו ז"ל אינו מדויק בכאן ע"ש בב"ב י"א פלוגתת ר"ה ור"ח ותבין : **בא"ד** ואם נסתם כו' אינו מפסיד דין פתחו כו' כל"ל :

דף קמז ע"ב גמ' משום פיקא. עי' פירש"י והוא תלשון ופיק ברכים (נחום ב) :

פרק כג דף קמח ע"ב רש"י ד"ה אין מספקין וד"ה אין מטפחין. לכאורה נסתר פירושו מהא דאיתא במו"ק (כז ב) הספד על לב כו' טיפוח ביד ועיין פירושו בבילה על משנה זו :

דף קמט ע"א גמרא ועם אחר לא מ"ט כדריא"ש כו'. והרמב"ם בחבורו כ' מפני שהוא כמקח וממכר. ויש לדחוק בלשון הגמרא לכוונו לטעמו : **רש"י** ד"ה ליחוש לשמא ימחוק · דשא ר"א כו' · נ"ל דכוונתו ליישב דלא תיקשי מאי פריך ליחוש כו' דילמא ר"א ל"ל כלל גזירה בזה דבשלמא לעיל פריך שפיר למ"ד שמא כו' ניחוש שמא כו' דר"ל דכיון דאית ליה האי גזירה ליגזור נמי משום הא. אבל למאן דל"ל גזירה ליכא למיפרך דליגזור. עי' סוכה (כג) בתד"ה ולמ"ד כה"ג : **ע"ב גמ'** אבל לא על המטות של חול כו'. עפירש"י והרמב"ם מפרש של חולין :

דף קנ ע"א תוס' ד"ה מה וא"ת כו' שכור לי פועלים מחר וי"ל כו' אשכור פועלים מחר. כ"נ דל"ל בלא למדיי"ן : **ע"ב** רש"י ד"ה ללף. וג' מיני מאכל כו'. וכ"כ לעיל (ל ב') ועמש"כ שם ע"ד : [**תוד"ה** אלא כדאשכחן בנדה כו' · וכן בבילה ו' ולמיגז ליה אסא] :

דף קנא ע"א תוס' ד"ה עו"ג. ואמאי קאמר נמי כו' · אבל הא לא ק"ל אמאי ל"פ דליתסרו לעולם לרב כמו בספיקא דחלילין· דזה כבר יישב רש"י דחלילין מוכחא מילתא דלישראל הובאו. וכוונתו נראה למש"כ הר"ן בשם הרמב"ן דאין דרך נכרים בחלילין. אבל ארון וקבר לריכין לנכרים כמו לישראל (ועי' במו"ק (ח ב') דפירש"י ותוס' שדרכן היה לחפור קברות ללורך מתים שימותו) והוה דומיא דמרחץ ודלא כתור"ע שהעלה זה בל"ע לשיטת רש"י. והשתא דאתינן להכי תיבת נמי א"ש דקאי על הא דמרחץ וכ"מ מפירש"י אלא דלהתוס' דחיקא להו לפרש כן : **בא"ד** דסתם חלילין כו' אלא לשם כמה בנ"א. נ"ל דר"ל דלאחר שיספידו בהם לאותו אדם שהובאו בשבילו ראוים עוד להספיד בהם לכמה מתים ועל כוונה זו הובאו. משא"כ ארון וקבר א"ר אלא לאותו מת בלבד. וזה דלא כהתוי"ט סד"ה לא יספוד ע"ש : **ע"ב** במשנה. לא שיעלה אלא דלא יוסיף. כלשון הזה בפ"ד דשביעית מ"ו : [**גמ'** אסור לישן בבית יחידי כו'. ברי"ף וברא"ש הגירסא בלילה וכ"ה בקילור הרא"ש אבל המג"א בסי' רל"ט סק"ז העתיק כגיר' שלפנינו : **שם** תניא רשב"א אומר עשה כו' כל"ל בלי"ו] :

דף קנב ע"א גמ' עד מ' שנין כו' מכאן ואילך מישתי מעלי. נ"ל דלפי דמן מ' שנין נעשה רך הלבב ויחת מפני כל. כדאריה"ג בספרי (שופטים) מי האיש הירא ורך הלבב בן מ' שנה. לכן מעלי ליה משתי לפכותי פחדא ולאחזק לבו [אבל ק"ל ע"ד ריה"ג דספרי דהא כתיב ברים במדבר מבן כ' שנה ומעלה ואמרינן (בב"ב קכא ב) גמר ומעלה ומעלה מערכין מה להלן יתר מבן ס' כו' תוכח דעד ששים נמנו [ולדעת התוס' שם (קי"ז ב) ד"ה מכאן נמנו אפי' היתירים על ס' ע"ש] וכתיב התם כל יולא לבא ופי' הרמב"ן דהיינו לבא מלחמה. וכן (בדברים כ' יד טו) קראן הכתוב אנשי המלחמה. ואולי דר"ל לבא מלחמת א"י דהיא מלחמת מלוה והכל יולאין לה · אולם לא מלינו בא"ה מקום שיהא חלוק למעלה מ"מ לגריעותא מן למטה ממנו לענין ערכין שוה מבן כ' עד בן ס' ועי' בגמ' דערכין בס"פ השג יד. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דט"ס בספרי וצ"ל בן ס' שנה ונתחלף להמעתיק הס' במ' סתומה לדמיון תמונתן והעתיק ארבעים איברא דזה ודאי משמע שלא הי' יולאין למלחמה הפחות מבן כ' [וכ"כ רש"י בר"פ תשא (יד) למדך כאן שאין פחות מבן כ' יולא ללבא] והיותר על ס' [אם לא נאמר כדעת התוס' הנזכר] ותימה שלא נזכר זה בש"ס ולא בהרמב"ם : **רש"י** ד"ה א"ל לדוקי ברחא כו'. שם קרח ט' כל"ל בב' תיבות : **ע"ב גמ'** פליגי בה ר"ח כו' חד אמר כו' וח"א כו'. לכאורה הי"ל להש"ס לפשוט ולותר הספיים דר"ח הוא דאמר עד שיתעכל הבשר מעובדא דברכות (יח א') דא"ל ר"ח דלייה כדי שלא יאמרו כו' : **רש"י** ד"ה אבא טמיא. וכ"פ רב האי כל"ל. ועמש"כ בברכות (נט) :

פרק כד דף קנג ע"ב גמ' והלא מחמר. עי' בר"ן דלכן ל"פ משביתת בהמתו משום דהוה מתרץ לו בבהמה שאינה שלו כו'. לע"ד א"ל לזה דאפי' בשלו תקנה להפקירה וכמ"ש התוס' לעיל (יח ב') ד"ה דמפקרא (ובתוי"ש שם) והביאם שם הר"ן בעלמו : **שם** אר"א ב"א מניחו עליה כשהיא מהלכת. לכאורה לכ"ע לעיל (סד"ה) ולפי ספיקו של ריב"א בתוס' שם עדיין אינו מועיל והרי"ף הביא נהאי תקנתא והוא פסק כב"ע לפי הבנת הר"ן והרא"ש בדעתו ז"ל ועמש"כ לעיל (לד ב) : **שם** ושוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין ע"ש הטאה חייבין ע"ז סקילה כ"נ דל"ל וכדלקמן לליטנא דרב זביד. וכהגהת הב"ח לקמן בריו"ח. ותיבות "חייבין ע"ז סקילה" הן תוספת מרבא לביאור המשנה. דמעיקרא תשיב שם בין הנסקלין המחלל את השבת · והדר תני ומפרש לכל תו"ח ואמר המחלל אה"ש שאמרתי הוא דוקא בדבר כו' ור"ל דאז חייבין ע"ז סקילה והוא שהוסיף רבא (וכה"ג הבאתי בשם הר"ש לעיל (יא ב) ע"ש ומעתה לא נלטרך לומר שזהו ברייתא כאשר כתב הגרי"פ בהגהותיו : **רש"י** ד"ה חדא כדכתיב לעושה בשגגה. הן אמת דבמשנה בכריתות (ב סע"א) לענין לפטור מגדף מקרבן קאמר הכי · אבל הכא חזינן להדיא דאינו מסתפק בזה בלבד אלא קאמר הוקשה כה"ת כו'. כי לריו"ח בסנהדרין (ס"ה) כה"ג הוה מעשה אפילו לרבנן. וכמו הנהיגה בקול דחייב לדידיה. (ולקמן אריו"ח גופיה הכי) ולשונו לקמן ברה"ע דילפינן מע"ז :

דף קנד ע"א תוס' ד"ה ואמרי' בסה"ד. לאמרי לה קשיא דרב אשי כו' כל"ל : **ע"ב** גמרא מיתיבי היתה בהמתו כו' התם בכולסא · לכאורה המ"ל בשליפי רברבי [שוב נזכרתי שכ"כ התוס' לעיל (מ"ג ב) ד"ה כבר] : **שם** והאיכא לער בע"ח. עפירש"י וזה ל"פ דיטלם בידים. משום דמוקלה חמירא כעין תורה כמ"ש המהרש"א בבילה (ג ב') בשם ת"י · אבל קשה מדוע לא התיר החבלים ויפלו אף שיבקעו משום לער בע"ח דרבנן. ואולי בשוא"ת לא התמירו משום הפסד ממון :

דף קנה ע"א במשנה מתירין פקיעי עמיר כו' פירש"י שאוגדין. וכתב התוי"ט ואגד אין בו קשר האסור כו'. נראה דאישתמיטתיה במתכ"ת גמרא ופירש"י בסוכה (לג ב) בענין אגד של לולב דבעינן דוקא קשר האסור ע"ש. ונגידן דהכא נ"ל דדרכן היה לקשור העמרין בהתבן גופיה עי' פ"ו דפאה מ"י ובפי' הרע"ב. ושנוהגין בזמנינו. (וגם בלא"ה הרי עמרים גופייהו עומדין להחירן למאכל בהמה) והרע"ב כתב בסוף מכילתין דגמי דראוי למאכל בהמה לא מבטל ליה להיות קשר ש"ק. ודמיא להא דתנן לעיל פט"ו קושרין דלי בפסקיא · ורש"י שם הוסיף פוד דמנתק כשיבש. ולדבריו אף עדיפא מהא דפסקיא. ובזה נסתר ג"כ דמיון התוי"ט שם להא דפ"ב דעירובין דהכא שאני דלא מבטל ליה : **שם** בין דקה ובין גסה. הן לר"ה בגמרא הרבותא בגסה. ולר"י הרבותא בדקה. וש"מ דבלישנא דבין בין אין קפידא בסדור הדברים וכ"מ בר"ה (ר"ד לג) אבל ברים מו"ק משמע בגמרא דאת הפשוט דרך להזכיר תחלה. ועמש"כ בברכות (נ א') : **גמ'** אר"ה כו' וה"ק מתירין פקיעי עמיר כו'. נ"ל דמפרש מתניתין ע"פ מדה י"ט מל"ב מדות דר"א בשריה"ג מדבר שנאמר מזה וה"ה לחבירו ע"ש. וה"ק מתירין פקיעי עמיר וה"ה לחבירו היינו לכיפין ומפספסין אה"כ וה"ה לחבירו היינו לעמיר [או ע"ד פירוש מ"ה דפ"ט דסנהדרין גבי כפה ע"ש בפי' הרע"ב. ודע שטפ"י המדה שהזכרתי גלל"פ קרא דר"פ תרומה שמן למאור כו' דמלת שמן מוסף עלמו ואחר עמו ושב ג"כ על לשמן המשחה וכאילו כתוב שמן ובשמים ושמן המשחה] : **רש"י** בד"ה וה"ק הב' בסה"ד · אלא להתיר כו' כפקיעין כל"ל בכ"ף : **ע"ב** גמ' ההוא טעית דאכלה כל"ל בה' : **שם** וא"ל ריב"י היא דתניא א' כו' כל"ל : **רש"י** במשנה הדרסיאות ע"ש מקומן ובהרע"ב דורסיאות ע"ש הורדוס (והוא מפי' הרמב"ם) ובחולין (קל"ט ב) מאן דתני הרדסיאות ע"ש הורדוס ומד"ת הדרסיאות על שם מקומן. והנך רואה שבטעות נתחלפו הגירסאות ברש"י והרע"ב. ולריך להחליפן וברש"י שאלל הרי"ף ובר"ן הגירסא על נכון :

דף קנו ע"א גמ' ונהיר. רש"י פי' זיותן אבל ממה דאמר לקמן מאן דבחמה יהי גבר זיותן מאן דבכוכב יהי גבר נהיר משמע דב' דברים הן וכפירוש הערוך : **שם** האי מאן דבכוכב נוגה כו' דאיתלי ביה נורא כל"ל : **רש"י** ד"ה אכיל דלא דיליה. כלבנה המשגת גבול כו'. הן לפי הידוע דאין ללבנה אור עלמי רק ממה שמקבלת מהשמש יל"פ כפשוטו אכן לפי ששאר כוכבי לכת ג"כ אין להם אור עלמי. לכן הולרך לפרש מה שפירש : **ד"ה** מזל מחכים. כדאמר דבחמה נהיר וחכים. לעיל איתא דבכוכב נהיר וחכים ובחמה גבר זיותן כו' : **ע"ב במשנה** מחתכין את הדלועין לפני הבהמה · עפירש"י ובתור"ע כתב דלפ"ז שייך זה בפלוגתת ר"י ור"ש דלר"י אסור כו' ע"ש. והנה מלישנא דמתניתין משמע להדיא דל"פ ר"י אלא בנבלה אבל בדלועין מודה. וטעמא נ"ל דלא מלינו בגמרא לומר לר"י מוכן לאדם לא הוי מוכן לבהמה · רק לישנא לא הוי מוכן לכלבים (פסחים כו ב' בילה ו ב') וע' ג"כ בחולין (יד) · וטעמא נראה משום דאין אדם חס עליהן עי' לעיל (קנה ב') משא"כ בשאר הבהמות. וראיה לזה תמלא לעיל (קכח) בתוד"ה דג ושם ע"ב בד"ה בשר · ולפ"ז ל"ד הרע"ב במש"כ בדר"י דכל מידי כו' לא מקלה ליה לבהמה. רק דלכאורה יש סתירה לזה קלת מלעיל (ס"ד קמב) ע"ש. אבל המעיין היטב יש לחלק ועי' מש"כ בס"פ מפנין : **תוס'** ד"ה תרגמא דקתני עליה ועל החלה כו' כל"ל :

דף קנז ע"א במשנה ונשאלין לנדרים כו'. נראה משום דהבעל מיפר נדרי אשתו שלא מדעתה אבל התכם אינו מתיר עד שיבוא הנודר לפניו ושואל התרתו. והתוי"ט נדחק בזה. ומה שהעלה בתור"ע דברי הר"ן דנדרים בל"ע ייסבתי בחדושי שם בס"ד : **שם** לידע אם יש בגיגית פ"ט ובגמ' הילקטי כו' · וע"ש פירש"י ותוס'. ופירש הרע"ב הוא כעין ומיהו יתכן לומר כו' שבתוס' וגם על פירושו יקשה מארובה כו' עיין מהרש"א. ולי ג"כ קשה מרפי"א דאהלות דאיתא שם להדיא דאף סדק כ"ש מפסיק שלא תעבור הטומאה מעבר לעבר ע"ש · ולעדנל"פ דהסדק לא היה הולך ע"פ כל אורך הגיגית. אלא באחת מקלוותיה נשאר שלם בלתי סדק. והם מדדו את קלהו השלם אם יש בו טפח שיעור אוהל · היה מביא אה"ט (עי' תוי"ט ד"ה לידע) ואם לית ביה טפח הרי הסדק מפסיק. ופי' זה מדויק בלשון המשנה דלפירושם הל"ל אם יש בסדק הגיגית פ"ט. ולשון פותח טפח מלינו על דבר שלם בכ"מ ומהם בסוכה (כב) ע"ש ברש"י ותוס'. ובאהלות פי"ב מ"ו ובפי"ד כמה פעמים : **רש"י** ד"ה מפקין משום סירכא דמשכא כל"ל : [**ע"ב** רש"י ד"ה בנמי (בסופו) דמנתק כשיבש. ברע"ב ליתא וצ"ל דחסר כאן מלה ועוד והוא טעם נוסף להיותו קשר שאינו של קיימא] :

סליק מסכת שבת בס"ד

חדושים מס' מים חיים לרבינו חזקיה די סילוא בעהמ"ס פרי חדש

דף ג ע"א כתבו תוספות ז"ל בד"ה בבא דרישא מיהו איסורא דרבנן איכא כדתניא וכו'· ועיין במסכת נדרים בפ' קונם יין דף סב ע"ב דמוכח הכי : **ד"ה** עקירת גופו דהוי מאי למיבעי וכו' · אבל רש"י פירש דדוקא בעקירה אבל בהנחה פשיטא ליה דכהנחת חפץ דמי דעקירה השיבא ספי מהנחה כדאמרינן לקמן דף ד' ע"ב גבי עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה דפריך ודילמא הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי : **בא"ד** אסרו רבנן. פירוש וכה"ג גזרינן גל"ג כדאשכחן לקמן גבי הדלקה : דף י"ז ע"ב במשנה אין שורין כו' וכרשינין · כתב התוי"ט משם הרמב"ם דכרשינין הוא כרשנה בערבי ובלשון הקדש כוסמת ע"כ שנמלאת למד שכוסמת אינו כוסמין שחשבו מה' מינים וליתא דהא איתא בירושלמי ומייתי לה הרמב"ם גופיה ברים הלה דכוסמת דקרא הם כוסמין וכ"ל דס"ל להרמב"ם דכרשינין וכוסמין הכל דבר אחד אלא שאינן מחוור כלל: דף יט ע"ב במשנה ר"א אומר. כ' התוי"ט משם הר"ן דראב"י הוא וקי"ל דמשנתו קב ונקי וזה תימה דסתם ר"א דמתניתין אינו ראב"י אלא ר"א הגדול רבו של ר"ע ולית הלכתא כותיה משום דשמותי הוא ולא נמלאת שום גירסא דגרים הכא ראב"י ולכן נראה לי שהוא גליון שהכניסוהו בפנים בדברי הר"ן והתוי"ט לא הלי ולא מרגיש · ומה שפירש הרע"ב בדברי ר"א הוא פירש הרמב"ם אבל רש"י פירוש בהיפך ועי' בתוס' :

פ"ב דף כד ע"ב במשנה פקועות ·עיין בערוך ובהר"ב בפרק בתרא דעוקלין מתני' ד' :

פ"ג דף מא ע"א במשנה או לתוך הכוס · פירש הר"ב ואע"פ שהוא בכלי שני וכו'· מדברי התוס' דף מ"ב ד"ה אבל באמבטי מוכח דס"ל דבכוס לעולם מותר :

פ"ה דף נב ע"ב במשנה מרדעת הוא של בגד ואוכף הוא של עץ. רש"י פרק ב' דנדה ריש דף י"ד: דף נג גמרא דייקא נמי דקתני דומיא דקמיע · ק"ק אמאי לא קאמר דומיא דבהמה בסגדל שברגליה שפירש"י שלא יזיקם האבנים וי"ל משום דס"מ למדהי דאינו אלא כדי שתרון הבהמה או נמי לתענוג דידה שלא תדרוך כף רגלה על הארץ אבל חלוקה דקמיע מגלה אחלוקה דסגדל ואטרסקל שאינן אלא משום לער ודו"ק :

פ"ו דף סב ע"א בד"ה ומוטפסס באים כתבו התוס'· אומר ר"ת דאחיוב חטאת קאי עכ"ל. פירוש דכשאין עליו חותם ויולא חייב חטאת אבל בטבעת שיש עליה חותם דהוי תכשיט דאיש אפילו נכתהלך מותר לנאת בו שאין דרכו של איש לאשלופי ולאחוויי ועיין בהר"ן ז"ל :

פ"ז דף עג ע"ב במשנה אבות מלאכות וכו' מה שהביא התוי"ט משם הב"י סי' ש"ז אני לא מלאתי להב"י שכתב כן ומה שהקשה על הב"י ומהביא לאביי דף ע"ד וכתב דהיא סתירה לגמ"ן הכי איתא בירושלמי בפרקין דכל תופר חייב נמי משום קושר אבל הר"ן כתב בשם הרמ"ס דקשר שאחר תופר שני בקשר אחד לכל אחד משני ראשי החוט אבל קושר דעלמא לא מיחייב אם לא בג' קשרים זה על גבי זה · גם מ"ש משם בנו בתוך לשונו ותנא דידן אגב אורחיה קמ"ל דאבות מלאכות כנגד מ' מלאכות שבתורה וכו' לי נראה ליישב עוד דכיון דבמתניתין איירי בחרישה שניה א"כ שפיר תני דאיכא מ' אבות מלאכות אלא דלא מיחייב אלא על ל"ט אי נמי עם מאי דקתני הממלחו והמעבד את עורו ומעיילינן נמי משרטט א"כ איכא מ' מלאכות במתני' אלא דלא מיחייב אלא אל"ט ודו"ק · גם מה שנשאל ונמלאת יותר ממ' דע לך שתשובת דבר זה הביא הרדב"ז בתשובה כ"י בסי' ק"ם בשם ר"ח כי ג' במעשה בראשית לא הוו ממניינא משום בדבר ה' שמים נעשו וד' שכתוב בהן לשון עשיה וי"ד שכתוב בהם מלאכת עבודה נשארו מ' ומכללם ששת ימים תאכל מלות וגו' עד לא תעשה כל מלאכה ובפי' אמרו בירושלמי שזה בא להשלים ל"ט מלאכות ויש מי שמונים והמלאכה היתה דים ומכנים ויבוא הביתה לעשות מלאכתו ויש להפך ולדברי הכל ל"ט הם עכ"ל וס"א פעמים נמלאו בתורה מלאכה מלאכות וכשתולים כ"א נשארין מ' ע"ש: עוד כתב התוי"ט בחלוקת המכבה והמבעיר דמה שאיחר הסבערה לומר דאיכא מאן דס"ל שאין בה חטאת ול"נ דתנא דידן בפלוגתא לא מיירי ולמאן דס"ל דמלאכה שאינה לריכה לגופה פטור לא מיחייב המכבה אלא במכבה לעשות פחמין והייט דקתני המכבה והמבעיר דהיינו מכבה על מנת להבעיר דבכה"ג לכ"ע מיחייב ודו"ק: דף עו ע"א במשנה כמלא פי פרה. ק"ק דהו"ל לאקדומי פי גמל דומיא דאיכך ולמ"ד בש"ס דמוליא עלה מלא פי פרה לפרה דאע"פ כן פטור ניחא :

פ"ח דף עח ע"ב במשנה פ' קטנה שבתפילין וכו' · קשה דהוי משנה יתירה וכמו שתמה התוי"ט וכ"ל שרלה לרמוז ליה התנא תירוץ ר"י דלא מסערי' בפרשת סוטה משום דפ' תפילין שכיח ספי ומשנה יתירה אתאי לכך ודו"ק : **שם** לסוד קטנה שבבטת. עי' מה שפירש הרב ז"ל והרואה יראה שקילר וה"ל לבאר לסוד אגבע קטנה שבבטות כדאיתא בש"ס ע"ש : דף פ ע"ב במשנה כדי לעשות קולמוס · פי' הרב לקשרי של אגבע ותימה כיון דהוי בפיא דלא איפשיטא ה"ל קשר העליון משום דאין לחייב מספק וכ"פ הרמב"ם :

פ"ט דף צ ע"א במשנה ר' יהודה בן בתירה אומר ה' · פי' הרמב"ם אפילו לא הוליא אלא ה' בלבד והכי מוכח בפ' המוליא יין דף ע"ט ע"א·וכן פי' רש"י שם יע"ש :

פ"י דף צד ע"ב במשנה וכן הכוהלת·ק"ל למה הפסיק בכוחלת בין גודלת לפוקסת כיון דתרוייהו מחד טעמא ונראה לי דנקטינהו תנא בדרך לא זו אף זו דלא מיבעיא גודלת אלא אפילו כוחלת דגריע ואפילו פוקסת דגריע טפי אפ"ה ר"א מחייב בהו כנ"ל :

פי"ב דף קב ע"ב במשנה ומלאכתו מתקיימת בשבת· התוי"ט העתיק לשון הר"ן וז"ל אעושה מלאכה קאי כל העושה בשבת וכיא מתקיימת ואין זה מחוור דהא בשבת קיימינא ואמאי איצטריך לפרושי העושה בשבת ול"נ דלא קאי אלא אסיפא דהיינו שמלאכתו מתקיימת ונגמרת בשבת שלמחר אינו עתיד להוסיף עליה :

חכמת מנוח

מאת הגאון האשל הגדול ריש מתיבתא נר ישראל כמהור"ר מנוח המכונה הענדיל ז"ל (בעה"ם מנוח הלבבות וכו')

[נדפס פעם אחת בפראג שנת שע"ב].

דף ב תוס' בד"ה יציאות כו'. ואח"כ במה בהמה ובמה אשה יוצאה כו' ושוב אבות מלאכות כו'. אע"ג דבמה אשה יוצאה כו'. נ"ב הוא מענין הוצאה אינו אב מלאכה ולא תולדה אלא גזירה מדרבנן שלא תצא אשה בקצת תכשיטים שמא תשלינה בידה ברה"ר והוא דומה להא דלא יצא החייט כו' והשאר שאינן אלא חששות מדרבנן שמא יבאו לידי איסור דאורייתא ולכך נקט אותה סתמא זה אצל זה: בד"ה שתים כו'. מדקאמר בגמרא דיקא כו' אין להקשות מנא לה לגמרא לפרש הכי די"ל משום דסבר דלא היה לו לערב הוצאות כו' ולא היה לו לחוש אם מאריך קצת א"כ דבגמרא אינו יכול למידק מדקתני פנים דשמא הפירוש כמו שמפרש רש"י בכאן אבל לא שבודאי יהיה הפירוש כך דאפשר נמי לפרש כמו שפי' רש"י בשבועות ור' אלחנן סבר כיון דמצינו בגמרא דאפשר לפרש כמו שפי' רש"י בכאן בודאי הפי' הוא כך ולא כמו שפי' רש"י בשבועות ואם לא היינו מוצאים בגמרא דאפשר לפרש כמו שפי' רש"י בכאן אפשר לומר דאין סברא לפרש פנים אעשיר וחוץ אעני דכך יכול להזדמן לפעמים שהעני עומד בפנים בביתו והעשיר הולך באקראי לפני ביתו בחוץ אבל כיון שמצינו בהגמרא דיש סברא לפרש כמו שפי' רש"י בכאן פנים אעשיר וחוץ אעני ודאי נחזיק יותר בזה הפירוש כיון שהפי' שפי' בשבועות הוא דחוק דעירב הוצאות והכנסות יחד ולא מצינו מוכח עליו בגמרא: ע"ב גמ' וקא מפרש הכנסה לאחר. נ"ב דייק מדהקדים במתני' לפרש הכנסה בתחלה באמרו פשט העני את ידו כו' ונתן כו' דהיינו הכנסה ואח"כ קאמר או שנטל מתוכה והוציא כו' דהיינו הוצאה ואם ברישא לא מיירי אלא בהוצאות היה לו להפוך הדברים ולומר בתחלה הוצאה ואח"כ הכנסה כגון פשט העני את ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעל הבית [והוציא] דהיינו הוצאה ואח"כ היה לו לומר או שנתן לתוכה (והכניס) עני חייב ודו"ק: תוס' בד"ה התם כו' הוא חיובי תני כו' כצ"ל: בא"ד התם כו'. וגם המקשה לא הקשה כו'. נ"ב ק' שאמר לעיל ומ"ש התם כו' ותו לא כו' מדקאמר מלת ותו לא משמע דפריך דליתני התם כי הכא וי"ל דה"ק מ"ש התם דתני שתים שהן ארבע ותו לא והכא קתני יותר הוה ליה למתני ג"כ הכא ד' ותו לא אי נמי בתחלה הקשה המקשה ג"כ ליתני התם כי הכא דאין סברא דמשום דומיא לא לינקוט כל שאר הדינים הצריכים אבל השתא דתירץ התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני כו' א"כ כיון דלא נקט כל הדינים ודאי נקט דומיא דמראות נגעים ולכך מקשה והא דומיא כו' כלומר וא"כ ודאי ד' יציאות שהם אבות ותיובי תני וא"כ מ"ש דלא נקט הכא כי התם דהכא לא נקט אלא ב' יציאות שהם חיובי ומלבד זה צריך לומר כן דאם לא כן יקשה למה לו להקשות ממתניתין דהכא ממתניתין דשבועות להודא היה יכול להקשות ממה נפשך מאי קחשיב אי חשיב חיובי ופטורי הא דומיא כו' אי חשיב ב' יציאות וב' הכנסות הא יציאות קתני כמו שמקשה בסמוך לכך צריך לומר דמלבד מתניתין דהכא ס"ד דמקשה דחיובי ופטורי קתני ולא נקט אלא יציאות משום דאין כאן יותר דיני' למנקט ולא חש לדומיא כיון דנקט כל הדינים או ס"ד דמקשה דד' יציאות הם אבות וחיובי ואותם נקט תנא דשבועות אבל ממתניתין דהכא קשיא: ד"ה וכי תימא כו'. נ"ב לפי שיטתו דפי' לעיל במתניתין דעקירות קחשיב והנחות לא קחשיב וכן פי' בסמוך בגמרא דף ג' ע"א אבל לאפוקי לשיטת רבותיו שהביא רש"י ד"ג ע"א בד"ה פטורי דאתי כו' וכן התוס' בד"ה פטורי כו': ד"ה מי לא כו' ותירץ ריב"א. נ"ב תימה למה לא תירץ משום דהוצאה מלאכה גרועה היא וה"א לא נילף תולדה מאב שלה ע"ד שפי' התוס' לעיל ע"א בד"ה פשט כו' וי"ל דהתם תירצו בשם ר"י וכאן בשם ריב"א [עבתוס' שבועות ה' ב' ד"ה מי]:

דף ג גמ' לא קחשיב הוא סוף פיסקא כצ"ל ואח"כ שניהם פטורים הוא פיסקא כצ"ל: שם לא א"ל כו' כצ"ל: תוס' ד"ה בבא כו' ואפי' אי מיירי בנכרי כו'. נ"ב ק' איך שייך למנקט אנכרי הא דתני העני חייב והעשיר חייב וי"ל דה"ק ובעל הבית פטור והעני פטור ומותר מחמת איסור שבת אבל מחמת איסור ונפקא מיניה בנכרי דלא שייך לפני עור הוא מותר לגמרי: בד"ה פטורי וכו'. נ"ב ועוד דלא חשיב תרתי כו'. כלומר הא דחשיב בסיפא בכל בבא בבא תרתי לפטור דעני באחת ודעשיר באחת למה לא חשיב כמו דחשיב חיובי ברישא דנקט ב' דעני בפני עצמו בבבא ראשונה וב' דעשיר בבבא שניה: ד"ה שניהם פטורים כו' דאין סברא כו'. נ"ב זה דוקא לדעת התוס' אבל רש"י דסבר בסמוך דעקירות קחשיב תנא דמתניתין שהם יותר עקרים במלאכה סבר בהיפך אי נמי לענין גזרה דרבנן לא גזרו אלא משום שמא יבא לידי איסור דאורייתא יותר יש לחוש בעקירות מבהנחות אבל בדאורייתא הגמר הוא עיקר המלאכה ע"ד אין המצוה נקראת אלא ע"ש הגומרה: ד"ה עקירת כו'. נ"ב וי"ל דא"ה אסרו רבנן כלומר כיון דאסרו רבנן עקירת גופו והחייט מאי למיתי לידי איסור דרבנן לכך אסרו רבנן שלא יצא החייט כו' ואע"ג דהוא גזירה לגזירה מצינו זה הרבה דגזרו חכמים בכה"ג כשהגזרות דומים מאד ואמרו כולה חדא גזרה היא: ע"ב גמ' לא דכ"ע ככרמלית כו'. נ"ב בספר מ"ש הקשה תימה איך דחי כו' ונראה דיסוד קושייתו בעי דסבר מה שפשט בתחלה תנא חדא כו' ותני אידך כו' אע"ג דעדיין ספק הלכתא כמאן ע"מ כיון דהתנא סתם מאן תנאי ולא גילה היאך הלכה בודאי דעתו למנקט לחומרא מספק וככרמלית דמיא אבל אין זה מוכרח די"ל דלכך סתם התנא הלכה כמאן משום דיש להכריע הסברא יותר כמאן דאמר דלאו ככרמלית דמיא אלא שאביי לא ידע אם הסברא מספקת ולכך פשט ליה מתנא דברייתא כיון דסתם ולא ביאר הלכה כמאן ודאי דעתו להכריע כסברא היותר טובה ולזה אפשר דבתחלה פשט דכ"ע לאו ככרמלית דמיא ואמר לא דכ"ע ככרמלית [כו'] איבעית אימא בתחלה פשט ככרמלית דמיא ואמרו בני המדרש על זה לעולם לא תפשוט אידי ואידי למטה מי' כו' ומ"מ דוחק הוא ונראה כמ"ש וכך משמע מתוס' בד"ה ואי בעית כו' ודו"ק: תוס' ד"ה ואיבעית אימא כו' ולעיל ה"פ מדלא משנינן כו'. נ"ב כלומר בשלמא אי היו בני המדרש משנינן נמי איפכא ליכא למפשט לא דאביי ולא דרב ביבי דאביי ליכא למפשט משום דאיכא למידחי לשני בתרא דרב ביבי ליכא למפשט משום דאיכא לשנות איפכא אבל השתא מדלא משני בני המדרש נמי איפכא ש"מ שאין נראה להם סברא לומר איפכא וא"כ אין כאן אלא ב' שינויי שינויא קמא ובתרא וממ"נ א' מהם נפשט: בד"ה בשוגג לא קנסוהו כו'. נ"ב דוקא לדעת רשב"א דגרס לעולם לא תפשוט צריך לפרש למה לא פשיט משוגג דהכא אבל לדעת ר"י יפשוט ומה בכך כמו שתירץ לעיל ותפשוט והאי וא"ת משנויא קמא כו' נמי לא קשה לדעת ר"י דאפשר לאוקמי מבעוד יום אלא שלדעת רשב"א קשה הא פי' רשב"א דאי מבעוד יום כו' ובזה מתורץ ג"כ מה שלא הקשו התוס' האי וא"ת משינויא קמא כו' לעיל בגמרא מיד שאמר ספשוט דרב ביבי כו' וזה מפני שאינו קשה (שלא) [אלא] לדעת (ר"י) [רשב"א] שפי' בסמוך ולכך הגיה בפי' מ"ש שהכל דבור אחד ודו"ק:

דף ד תוס' ד"ה וכי כו' ואומר ריב"א דאפילו למדביק כו'. נ"ב קשיא לי מ"מ יפשוט לרב אחי ולמאי דס"ד מעיקרא דמיבעיא ליה אי התירו למדביק עצמו דהרי מהכא מוכח כיון שנעשה האיסור על ידו אפי' באחרים התירו וכ"ש לעושה האיסור עצמו והיה יכול להקשות זה לעיל גבי בעי רב ביבי כו' וס"ד דמיבעיא ליה אי התירו למדביק עצמו אלא די"ל דלמה מי שנעשה האיסור על ידו אין מתירין לו דקנסינן ליה כמו דקנסינן לעיל מזיד יותר משוגג משום הלעיטהו לרשע וימות אבל השתא דהרלינא דמי שנעשה האיסור על ידו מתירין לו יותר קשה. ועי"ל הא דלא מקשה לעיל גבי ה"ד כו' אלא במזיד כו' דמשמע דהוה ניחא אי לאו הא דמקשה די"ל דה"ס הוה מצי להקשות הא מפשטא מהא דבכל מערבין אלא דבלא"ה מקשה שפיר ולכך לא הקשו התוס' לעיל והקשו בכאן ולא גבי רב אחי דלקמן בסמוך איידי דהזכיר בכאן הא דבכל מערבין ותירץ דהתם עדיין לא נעשה האיסור כו' ומ"מ צריך ג"כ לתירוץ הראשון התם כדי שלא יאכל כו' דלשון וכי אומרים לו לאדם חטא כו' משמע דבשום אופן אין אומרים לו לאדם חטא בתחלה ר"ל כשלא נעשה כבר האיסור על ידו והתחיל לחטוא מעצמו וזה פשיטא כשכבר התחיל בחטא אומרים לו שישוב ויתקן מה שקלקל ודו"ק: [בא"ד] ועי"ל דדוקא היכא דפשע כו' ואפי' לרב שילא דתירץ דבשוגג מבעיא ליה ניחא דשוגג נמי קרוי פשיעה כמו שומר שפשע בשמירתו דאין פי' שאיבד במזיד וברצון אלא שלא שמר כראוי וזהו דקאמר בסמוך ודמו לאונסין ולא קאמר ודמו לשוגגין דאונס לא מקרי פשיעה ושוגג נקרא פשיעה: ד"ה קודם כו' לא מיחייב סקילה. נ"ב כלומר כשעושה במזיד ויש עדים והתראה אבל במעתין מיירי באיסור סקילה ובשאין עדים והתראה לא בחיוב סקילה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה ואלא דאהדר כו' ומ"מ מדקורא אותו איסור סקילה ש"מ דאפשר לבא לידי חיוב סקילה כשעושה במזיד ויש עדים והתראה ועי"ז מקשו בסמוך וא"ת והכי אתי ט' ודו"ק: בא"ד מעשה אכילה כו' קודם שיתחייב. נ"ב ס"א מעשה שיתחייב מלקות קודם אכילה: ד"ה אבל למעלה מי' כו' לפי שלא מצינו במשכן כו'. נ"ב אין להוכיח מזה דפטור כיון שלא מצינו במשכן די"ל משום דמושיט דלמטה מי' דמי לגמרי למעלה מי' ילפי' מיניה דוגמא מה שתרצו בסמוך בד"ה דרכי כו': ד"ה אבל למטה מי' כו' כשהחפץ בידו כו'. נ"ב לא דייק לעיל מיד שאמר הא מני ר' עקיבא דאמר קלוטה כו' די"ל דסיפא דמתניתין דפטור אתיא דלא כר' עקיבא אע"ג דרישא אוקמי' כר' עקיבא אין זה דוחק דהרי אין הלכה כר' עקיבא שהרי הוא סתם במתניתין דהכא ואח"כ מחלוקת בפ' הזורק דתנו הזורק מרה"י כו' והלכה כמחלוקת ולכך נקט סיפא אליבא דהלכתא ורישא איצטריך להורות סתם ואח"כ מחלוקת וא"ל היאך מצינו שתים שהן ארבע שהשתים חלוקים מן השתים דאי לר' עקיבא כולם חייבים ואי לרבנן כולם פטורים י"ל דאין ההפרש ביניהם בחיוב ופטור אלא בשאר הפרש בעצמה כגון שבאלו צ"ל משום קלוטה ובאלו אין צריך כמו שאמר לעיל שבועות שתים שהן ארבע שאין הפרש ביניהם לענין חיוב ופטור אלא לענין שאלו כתובים בהדיא ואלו אינם כן: ע"ב רש"י ד"ה שדי כו' במונח בר"ה כו' ס"א ברה"י ואותן ספרים לא גרסי לעיל בד"ה וזרק מתחלת ד' לסוף ד' כו' אבל קשה דהא לקמן דף ח' ע"א גרסינן ברש"י בד"ה ונטפו כו' וזרק מתחלת ד' לסוף ד' כו': תוס' ד"ה באילן כו' מדאמר בסמוך תני טרסקל כו'. נ"ב לא מוכחי מדאמר בסמוך הניחה ברה"י מקורה כו' דאין להוכיח מהם אלא דבעינן כל דהוא ברה"י שאינו מקורה ולא סגי באויר אבל לא מוכח דבעי ד' אמות אבל בטרסקל מוכח שפיר דע"כ מיירי בים בו ד' דאל"כ טרסקל נ"ל הא מקבלו בידו לא באויר: בא"ד אין בדיים כו'. עיין פרק הזורק דף ק"א ע"א: בא"ד נעמיד בדבילה כו'. נ"ב עיין לקמן דף ז' ע"א גבי לבינה זקופה ברש"י ד"ה ונח:

דף ה גמ' כגון שקבלה בטרסקל והניח כו'. נ"ב שקבלה קאי אסיפא דרישא פשט בעה"ב את ידו כו' וקבלו העני והניח מיירי ברישא דרישא פשט העני כו' והניחו העני בידי בעל הבית: רש"י ד"ה ונח על גביו כו' נוד. נ"ב פי' בערוך לשון המשכה תרגום וימשכו ונגדו כלומר משוך והוריד המחיצה: תוס' ד"ה כאן למטה מי' כו' ק' לר"י כו'. נ"ב הא דלא פריך זה לעיל גבי מקבן משום די"ל דהמקשה לא ידע דאין כרמלית בכלים אבל השתא דהתרצן לא שני ליה זה וצ"ל דפשוט הוא קשיא: ד"ה הני מילי כו' ולימא הך כו'. נ"ב וא"ל דה"א דמיירי בדאתחביה דמלא ונח לא משמע כן דה"ל למימר וזרק חפץ לתוך ידו כו' וע"ד זה כתבו לעיל דף ד' ע"ב בד"ה אלא כו' דנח משמע כו': ע"ב תוס' ד"ה בשלמא וכו' אפי' מסכתא כה"ג במשכן וכו'. נ"ב דלא למדנו ממשכן אלא הוצאה מרשות לרשות דומיא דקרא דויעבירו קול במחנה ואל יצא היש ממקומו דמיירי מרשות לרשות ולזה הטעם לא גמרי' לאסור לטלטל ברה"י מזוית לזוית וכן הטעם דאין אוסרים מכרמלית או ממקום פטור לרה"י או לרה"ר משום דכרמלית או מקום פטור דומה בצד מה לרה"י ולרה"ר ולכך מצטרף לשניהם ובטל אצלם כמו שפי' רש"י לקמן דף ו' ע"א בד"ה אדם ולכך לא מיקרי מרשות לרשות:

דף ו תוס' ד"ה ארבע כו' ק' לרשב"ס ליתני כו'. נ"ב לא הקשה ליתנו חצר שלא עירבו כמו שהקשה רש"י דיש לתרץ כיון דבעירבו הוה רה"י גמור וכיון דיכול לבא לידי רה"י גמור ואפי' לא עירבו הוי רה"י קצת הוא בכלל רה"י ואפשר לומר דכך הוא דעת (רש"י) [רשב"א] ולכך מקשה מקרפף שלא הוקף לדירה דאינו יכול לבא לעולם לידי רה"י גמור ולא לידי רה"ר גמור ותירץ משום דישנו רה"י וכרמלית והוי בכללם ובזה מתורץ ג"כ חצר שלא עירבו ואין צריך לתירוץ הראשון: ע"ב גמ' הא קמ"ל כדרב כו' איני והתנן כו'. נ"ב י"מ שהמקשן הבין שתירץ לו הא קמ"ל דאינו חייב אלא אחת אב' אבות או יותר ואע"ג דהוצאה והכנסה אב ותולדה כדלעיל י"ל דה"ק אם הוציא והכניס לבד ולא עשה מלאכה אחרת קודם לכן חייב חטאת מחמת הוצאה והכנסה הא אם עשה מלאכה אחרת קודם לכן אינו חייב חטאת אהוצאה אלא אמלאכה הראשונה לבד הוא דחייב ודוחק הוא ועוד הרי לא אמר אלא הא קמ"ל כדרב כו' ומדלא אמר אלא משמע דעדיין הוא מחזיק בתירוץ שלפניו ונסקא אצטריכא ליה וכן משמע בתוספות ונראה דאיני והתנן כו' גם הוא מדברי התרצן שהשיב הא קמ"ל כדרב כו' ובא לסיים למילתיה והא קמ"ל הא מהכך כו' כלומר הא קמ"ל כדרב כו' וקא קשיא לן עליה איני והתנן כו' והוינן כו' ואמר ר' יוחנן כו' וע"כ צריך לתרץ אלא אימא כו' ולפי זה מתורץ נמי הא דמקשה הכא פשיטא דהא קמ"ל הא מהכך כו' ולעולם ונסקא איצטריכא ליה משום דאיסי בסקילה מיירי כמ"ש התוס':

דף ז ע"ב ד"ה ואקילו בה וכו' וד"ה נקולי הד"א:

דף יא גמרא ולא אשה רעה כו'. נ"ב ס"א רעת אשה: רש"י בד"ה תלמיד חכם כו' שדמעתן מאיס ושוכן מרובה כס"ד: ע"ב גמרא שתקק קב בבקעת. נ"ב פי' בערוך כמו קב הקיטע דלקמן פ' במה אשה במתניתין דף ס"ה: רש"י בד"ה דוגמא מעט כו' לאחר כזה כו'. נ"ב ס"א לאמר כזה כו':

דף יב רש"י ד"ה מקטע להו הורגן בשבת כצ"ל: ע"ב גמרא מרובין שבתו כו' כצ"ל: שם דביתהו מר כו' כצ"ל: רש"י ד"ה סועד סומך בתשות. נ"ב ס"א תשות:

דף יג ע"ב תוס' ד"ה רש"י גרס וכן ר"ת ואלו כו'. נ"ב כצ"ל נוסחא בח"ש ובס"א מצאתי רש"י גרס ואלו תנן הני דאמרן וכן ר"ת מביא:

דף יד רש"י ד"ה שתחלתו כו' אין מטמאין שום כו' כצ"ל: תוס' ד"ה תנא אף כו'. כל פוסלי תרומה כצ"ל:

דף טו ע"ב גמרא על ספק בית הפרס כו'. נ"ב אפשר דלכך נקרא בית הפרס משום דחיישינן לפרוסות ותתיכות עצם כשעורה בשדה שנחרש (או בשדה בוכין) כמ"ש במס' מועד קטן ד"ה ע"ש ומשם הושאל השם אף לשדה שנאבד בה קבר עם שהוא שלם: תוס' ד"ה ועל בגדי כו'. נ"ב נראה דדעת התוס' שיהו כל ו' ספיקות דרבנן דומיא דספק בית הפרס שפי' בדיבור שלפני זה ודו"ק: וספק בגדי כו' פי' דלא ידעי אי לבש או הס עם הארץ אי לאו ועל ספק שאר כלים שאינם לבוש הנמצאים בשוק ולטומאה דאורייתא לא חיישינן דלא שכיחא ואפילו עם הארץ נזהר ממנה ודו"ק:

דף טז גמרא שוה מטמאין ומיטמאין כו'. יש ליישב גירסת הספרים דלא א אף זו קתני כמ"ש בתוס' דמרובה מדת לטמא ממדת ליטמא כו': ע"ב גמרא כעוכי המרדע. נ"ב כפי' ר"ש בפרק כ"ה דכלים מתניתין ב' ושם תמצא מפורש ענין מרדע: רש"י ד"ה גללים שיים. נ"ב ס"א מאבן שיש:

דף יז תוס' ד"ה ועל כו' המרדע יש לו אחוריים. נ"ב הוא בפרק כ"ה דכלים: ד"ה גוזרני כו' גזירה שמא כו'. נ"ב פי' ומ"ש אם תקינהו גוזרני כו'. ס"ק אם תטעה ותדמה מסיקה לגזירה א"כ כ"ש שאר בני אדם יטעו בזה ושפיר יש לגזור: ע"ב ד"ה הניחא כו' מכלל הני תרתי. נ"ב כלומר אבל הני תרתי אין הא' יוצא מחבירו משום דאע"ג דגזרו אין פולין ס"א דמותר לקרות משום דס"א דבמקום מצוה לא גזרו ואי כתב אין קורין ס"א דמותר לפלות משום דמצטער בשבת מחמת כנים:

דף יח ע"ב תוס' בד"ה בע"א והשתא כו' אלא כרבה כדפרישית כו'. נ"ב פי' בדבור שלפני זה ועוד דאמר לקמן כו' וסייעו אליבא דרבה דלרב יוסף לא צריך האי טעמא: בד"ה ביורה כו' שמא יגלה כו'. נ"ב פי' כמו באונין שבתנור דחיישינן אי לאו דקשי להו זיקא ודו"ק: בד"ה האי בשרא כו' מייתי לה אמשלשלין כו'. נ"ב כלומר הא דגדיא מייתי אמשלשלין כו':

דף יט ע"ב רש"י ד"ה ברכי דווזי כו' לשון זוג כו'. נ"ב פי' אפשר בחילוף ז' בג' כא"ע ב"ח ג"ז ד"ו: בד"ה ומאחיזין כו' מעט מעט כו'. נ"ב ס"א ל"ג אלא פעם אחת מעט: תוס' ד"ה שמן של כו' כל זמן שלא יצא כו'. נ"ב כלומר קודם שבת:

דף כ גמרא רב אמר רוב עביו כו'. נ"ב פי' אבל בהרבה עצים יחד סגי במאחיז בכל אחד ואחד ברוב ארכו אע"פ שאין כאן לא רוב עביו ולא רוב הקיפו ודו"ק: רש"י ד"ה דגבי התנור כו' דופני התנור כו'. נ"ב פי' ומיקרי התחתון לפי שכמונח על השלחן הוי זה תחתון והתוס' לא מפרשי הכי: בד"ה תני ר' חייא כו' ותני מצאתי אותה בת"כ כו'. נ"ב כלומר מצאתי ברייתא בת"כ כרמי בר חמא ומייתי הכא ברייתא דת"כ ורמי בר חמא לא שמיע ליה האי ברייתא ולכן פי' מתניתין מדעת עצמו בכמה מדליקין ומ"מ הא דקאמר ר"י הלוי תני ר' חייא בפ' במה מדליקין קשיא דלאו בפ' במה מדליקין היא אלא בת"כ: תוס' ד"ה איבעיא להו כו' דגבי תנור כו'. נ"ב פי' וא"כ ע"כ מיירי בתנור כעין שלנו שגורפין הגחלים ומושיבין הלחם על קרקעיתו של תנור שאז שדבק בתנור הוא תחתון ממש דאל"כ למה קורא אותו תחתון וסבר דהתחתון הדבק לקרקעיתו של תנור אינו ממהר לקרום כמו העליון שמקבל חמימות מאויר התנור מלמעלה ומן האש שבפי התנור וזהו שכתבו ואפי' בעליון כו' ולפי זה לשון רש"י דחוק הוא דכתב הנך פנים דגבי דופני התנור כו' לכן נראה כמו שפירשתי ברש"י ודוק: בא"ד עד שקרמו פנים אחת כו'. נ"ב דייקי התוס' מל' רש"י שכתב ותומרה היא משמע דר"א מחמיר יותר מרבנן ואי רבנן מיירי כל פניה הוו רבנן מחמירים יותר וסבר רש"י מדסתמו רבנן דבריהם משמע דאפי' אחת מפניה קאמרי אבל אם ר"א קאמר היאך דגבי האור שהוא ג"כ מיקרי פנים שהרי כל הצדדים ועליונותיו מיקרו פנים וא"כ הפנים הם ה' ד' מד' רוחות ועליונותו ואף תחתוניתו מיקרי פנים והוי ו' כמו שא"ר אליעזר פנים המדובקין כו' וי"ל דדעת התוס' שאין כאן אלא ב' פנים הא' תחתוניתו הדבק לדופני התנור הב' מה שכנגדו והיינו עליוניתו סביב משפת תחתוניתו ולמעלה ולפי זה מיירי הכל בתנורים שלהם ואין לשון רש"י דחוק וזה עיקר א"כ ע"כ הא דקאמרי רבנן פניה פי' כל פניה דאי אחת מפניה משמע אפי' היותר ממהר לקרום והוא שגבי האור וא"כ היינו ר' אליעזר ולכך מקשי התוס' אדרש"י ומיהו בירושלמי כו' כלומר וא"כ ע"כ הא דאמרי רבנן פניה פי' כל פניה אף ע"פ המסקנא ול"נ דדעת רש"י ג"כ הכי ר"ל הא דאמרי רבנן פנים פי' כל פנים השנה אפי' אי ר"א דגבי תנור קאמר ור"א מיקל יותר מרבנן והא דכתב ותומרה היא כלומר ותומרה היא יותר מאלם נפרש דר"א דגבי האור קאמר ודו"ק: בא"ד דגבי האור כו'. נ"ב פי' ומיירי בתנור שלהם שהיו מדביקים הפת בצדדים והגחלים נשארים בקרקעיתו: בד"ה כדי שתהא כו' ואין צריך שתהא כו' ולפי זה הא דקאמר עולא לקמן צריך שידליק ברוב היוצא לא סבר הכי דא"ל משום דרוב היוצא מיקרי מיעוט דכל הפתילה דא"כ מאי מקשה לקמן השתא פתילה כו' ואפשר דעולא סבר דאין שלהבת עולה מאיליה אלא כשמדליק רוב היוצא וסבר כרב ורב חייא דמייתי מכאן ראיה לשמואל סבר דשלהבת עולה בפחות מרוב היוצא וגם בנר שבת אין צריך רוב היוצא והא דמקשה לקמן מעולא משום דעולא פרב והלכה כרב באיסורי נגד שמואל ודו"ק: ע"ב גמ' דדייק ולא נפיץ. נ"ב נפיץ בל"א גיהעכילט וי"א אויזגיקלאפט ולפי זה יהיה דייק גיהעכלט ולפי' ראשון יהיה דייק ההכאה שמכין על הגבעולין כדי לרככן מעט כדי שלא ישברו בשעת הנפוץ: רש"י בד"ה פסולתא כו' והוא עיטרן ס"א שקורין רוהי"ט בל' כנען: תוס' ד"ה ותנא כו' דהוסיפו הייט טעמא כו'. נ"ב כלומר גבי האחרים תנו טעמא מפני שאין מושכין וקאמר האי תנא דהוסיפו עוד אליבן הני תרתי שג"כ טעמן הכי ופליג אתנא דמתניתין דלא נקטינהו משום דסבר דיש לאלו הפנים טעם אחר:

דף כא גמרא לא להקפות כו'. נ"ב ולפי' רש"י נ"ל הא דאמר בברייתא היו כורכין לאו כורכין ממש קאמר אלא מונח עליה ולפי שמפני גדי האגוז הפתילה יורדת ומקיף האגוז מג' צדדים נקרא כריכה א"כ כגון שחתיכת האגוז מונח נרותבו על פי הנר והפתילה שמונחת לארכו כורך אותה פעם אחת סביב חתיכת העץ של אגוז כדי שלא תזוז הפתיל מן העץ לאחת מן הצדדין ועי' בב"י בטור או"ח סי' רס"ד כי שם כתב בשם הרב המגיד פי' אחר לדעת רש"י: תוס' בד"ה שמתח כו' ודוחק לומר לב ב"ד כו' כלומר מסתמא לב ב"ד מתנה עליהם אע"ג שלא פי' כיון דצריכי להם דמה נורך כו' שהרי יכולים לעשות פתילות מדברים אחרים שאינם של הקדש וכיון דאין נורך להם כל כך ליכא למימר דמסתמא לב ב"ד מתנה עליהן אלא צריכי לפרש בפה לא בלב: ע"ב רש"י ד"ה מבחוץ כו' ולא בר"ה כו'. נ"ב פי' כלומר אין צריך להניח ברשות הרבים משום דבחצר דרים הרבה בני אדם ואיכא פרסומי ניסא אבל כשרוצה יכול להניח ברשות הרבים וזהו שכתב לקמן דף כ"ב בד"ה מצוה להניחה בחצר או בר"ה ועוד לפעמים אינו יוצא אם מניחה בחצר אם אין דרים שם אלא בני אדם מועטין וצריך להניח ברה"ר:

דף כב ע"ב רש"י בד"ה ובה הי' כו' מזרחיים דולקות מדבן כו'. נ"ב כלומר אע"פ שדולקות מכבה אותו ומדבן כו' ואינו מניח אלא את המערבי כו' והא דאמור רבנן שיניח את המערבי ולא אחד משאר נרות משום דאין מעבירין כו' ודו"ק:

דף כג רש"י בד"ה אפילו כו' חלוק מתוכו. נ"ב פי' כלומר ותיישי' שמא יאמרו האחד אינו מקיים מצות נר ויבואו גם הם להקל במצות נר ודו"ק: תוס' בד"ה כל הפרפין כו' שהוא קשה כו' והא דאמרינן לעיל פ"ק דף י"ח דיו דלאו בר גיבול כל כך כמו מורסן וקמח ודו"ק: בא"ד דהייט לתלותיה כו'. נ"ב עי' בהגהת אשרי סימן ד': ע"ב גמרא תנא מארה כו'. כלומר ועברי אלאו דלא תקלל חרש: שם אמר תרי כו'. נ"ב י"ל לפי גירסת הספרים דגרסי' רגיל כאן ולמטה דכאן אמר תרי משום דראהו רגיל בב' נרות כמו שאנו נוהגים א' כנגד זכור וא' כנגד שמור וכי נשא דרב שיזבי לא רגיל אלא בחד: רש"י בד"ה מפני החשד כו' שנתנה בכר. נ"ב פי' כלומר אבל כשמניח בסוף השדה הרי רואין שמניח אבל כשהיה מניח בראש שדה בתחלת קציר היו העניים לוקחים הפאה טרם שגמר הקצירה ואז כשגומר יחשדו אותו הרואים שלא הניח פאה כיון שאין רואים שום שיור בשדה שכבר לקחוהו העניים:

דף כד רש"י בד"ה בהודאה בברכת וכו'. נ"ב ולא פירש זה לעיל בדברי רב הונא משום דהם יש לפרש שאומרו בלשון הודאה ולא בלשון תפלה שאין אומרים בהם שעשית וכו' ודו"ק: ע"ב תוס' ד"ה

בד"ה נקר שני כו' דומה יו"ט כו'. נ"ב פי' כלומר דלמא אי בקר שני של קדשים מעת שנפסלו איקלע ביו"ט יכול לשרוף אפי' ביו"ט דהא ע"כ אינו כו': בד"ה ולא מילה כו' ודוחק כו'. נ"ב ס"א ודוחק למימר דהתלמוד כו' אבל בת"ש כתב מן והיכא למיתה דהתלמוד כו' עד יו"ט מלכדו גליון הוא ויש לפרש כלומר אלא אמר רבה כו' ודוחק נפשיה לשנויי שם ש"מ דסבר יו"ט עשה ולא תעשה וי"ל דהש"ס כו' וכפירושו זה משמע בתוס' פ"ק דבילה דף ח' ע"ב ד"ה סוף סוף ע"ש: בא"ד לי' דיו"ט עשה כנ"ל:

דף כה תוס' בד"ה כרת כו' קודם ארבעים. ס"א קודם ס': בא"ד דאין בכרת. נ"ב ס"א נכרת: ע"ב גמ' נר רבה. נ"ב ס"א רבה: שם לתלמידי חכמים. פי' נקט ת"ח משום דשבת מיירי ועונת ת"ח מע"ש לע"ש: שם בית הכסא סמוך לשולחנו. נ"ב פי' כלומר כשאומר בריאותו די לו ואין צריך לעושר כי כשעושר עצמו מנקבים יותר מדאי סכנה הוא לו ונקט האי משום דזה היה שכיח אצלם שהיה בתי כסאותם בשדה והיה הרבה מסתכנים:

דף כו ע"ב גמ' שמטמא בנגעים. נ"ב פי' משמע שאין טווי מיטמא באהל שמת דלא ילפי' בסמוך ממשכן אלא האורג כמו בגד דוגמת יריעות המשכן וכן לקמן בהדיא דף כ"ה ע"א אפי' במגע שמת לא מיטמא שתי וערב דפריך מה לנגעים שכן שתי כו' ועיין לקמן פ' במה אשה דף ס"ד ע"א: תוס' בד"ה מסתברא כו' בת ד' כנפות. נ"ב ואפי' למ"ד ציצית חובת גברא הוא וטלית בלא אדם נמי פטור אע"ג דאית ליה ד' כנפות מ"מ הטלית יותר עיקר במצוה שהרי אדם בלא טלית אינו חייב בציצית אפי' עם טלית אינו חייב בציצית אלא א"כ יהיה בטלית ד' כנפות ודו"ק:

דף כח גמרא על המשכן כו'. נ"ב אין להוכיח מכאן דקרשים איקרי משכן די"ל דהכל בכלל איקרי משכן משום יריעות עזים ושם משזר שנקרא בפרט משכן ועל שמם נקרא הכל משכן ובא הכתוב לומר דהנך יריעות היו פרושים ממעל ולא מתחת או מצדדין לחוד ובסמוך דייק מדכתיב ועשית קרשים למשכן בלמ"ד ולא כתיב ועשיתם קרשי המשכן משמע דעיקר משכן הם היריעות: תוס' ד"ה ריבה עור וכו' טהורה מאילים. נ"ב פי' דאין מחלקין בין דקה לדקה וה"ה גבי נגעים אין לחלק:

דף ל גמ' ואין מלכות נוגעת כו'. נ"ב וקשה הרי מצינו לפעמים שני מלכים מולכים על מלכות אחת כמו שמלך אחשורוש על קכ"ז מדינות וכולם היו בהם מלכים קטורי הגא ואפי' השוים בממשלה מצינו בעולם שני שרים על עיר או כפר אחד ויד שניהם שוה בהם והם שותפים וי"ל דה"ק כל מה שנגזר מן הממשלה לאדם מלמעלה אי אפשר למלך אחר לנגוע ולפגוע בו ליקח ממנו חלקו הנגזר וע"ז כשאמר דוד הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני ופי' רש"י ששאל דוד באיזה יום ימות אמר הש"י בשבת תמות בקש דוד אמות בערב שבת כו' אמות באחד בשבת אמר לי הקב"ה כבר הגיע מלכות שלמה בנך ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלא נימא ר"ל שנגזר לשלמה מלכות שלמה בלי שותפות מלך אחר מיום אחד בשבת ואילך ואם היה דוד חי ביום זה היה שותף עמו במלכות והיה בזה נוגע בממשלת שלמה: רש"י ד"ה לעילא מר' תנחום כו' עומדים ממעל כו'. נ"ב פי' כי אשר הוא סמוך וקרוב לגדול נקרא עליון וחשוב בערך השאר שאינם ראשים לקרב שם: ע"ב גמ' ולא מתוך שיחה כו'. נ"ב י"ל מענין כי שיח וכי שיג לו כלומר שאר עסקים וצרכים שאינה של מצוה: שם נפק אחוי ליה פ"א אחזי ליה:

דף לא גמרא שאין להם חיות. נ"ב פי' מיילדות כמו כי חיות הנה: רש"י בד"ה אמת כו' מקל שהיא כו' ס"א שקורין אמת כו': תוס' בד"ה שאמרו כו' במקום אחר. נ"ב הוא בפ' זה בורר דף כ"ד ע"ב:

דף לב גמרא לבית הכנסת בית עם כו'. נ"ב י"ל שהבזיון הוא לפי שמייחסין הבית לעם ולא לה'. ובזה שוללים ממנו הקדושה אבל כשאומרים בית הכנסת אינם שוללים אותו מד' שהרי לשון כניסה שייך ג"כ בשכינה שנכנסת שם היא וכל העם אע"פ שאין הוכחה בלשון בית הכנסת לדרך כבוד וקדושה מ"מ די בו כיון שאינו דרך בזיון כיון שאין קדושת בית הכנסת כל כך כמו קדושת ארון הקדש שקדושתו תמורה יותר ולכך צריך לכבדו בדבורו לומר מלת קודש ולא די לו בהסם ר"ל כשאין מזכירו בלשון בזיון לבד ולפי הקבלה אתי שפיר לבית הכנסת מורה קדושה מלשון כנסת ישראל שהיא השכינה כאלו אמר בית השכינה: רש"י בד"ה משבת ימי ברלאשית כו' וקנס. ס"א ומנת:

דף לד רש"י בד"ה עבד איהו כו' נס ונס כו'. נ"ב כלומר נזדעזע המת והתנועע עד שנתרפה הקרקע שעליו ובזה היה מכיר מקום הקבר וזהו אמרו כל היכא דהוי רפי כו' והנס נעשה לו כשזרע שם תורמוסין כדי שלא יטמאו התורמוסים משום לא יאונה לצדיק כל און דמה בהמתן של צדיקים כו' ודו"ק:

דף לה ע"ב גמ' ת"ר שש תקיעות כו'. נ"ב כלומר בין הכל שש כי בראשונה היו תוקעין תקיעה לתודה להבטיל את העם כו' בשניה תקעו תרועה לתודה להבטיל עיר כו' שלישית תקעו תקיעה לתודיה להדליק כו' הרי ג' תקיעות ואחר כך שוהא כדי צליית דג קטן ותוקע ג' תקיעות בפעם אחת תקיעה תרועה תקיעה הרי בין הכל שש תקיעות ומה שאמר ושוהא כדי צליית כו' אינו מדברי ר' יהודה הנשיא אלא לדברי הכל: שם מריעין מנהג כו'. נ"ב זה סיום דברי רשב"ג אלא שמפסיק בינתיים והקשה תוקעין ומריעין הוו להו כו':

דף לו פתורה. נ"ב פי' שלחן וכן נראה בערוך. (א"א עיין פי' רש"י על התורה במדבר כ"ב פסוק ה' ד"ה פתורה): ע"ב תוס' בד"ה לא יתן כו' דוקא בהטמנה כו'. נ"ב עיין באשר"י גבי ושיהוי זה אינה הטמנה כו' ובטור או"ח בבית יוסף סי' רנ"ג גבי וכל זה בענין שהיה:

דף לח ע"ב גמ' כתנור ואסור כו'. נ"ב פי' כלומר הרי הוא כתנור שזכרנו ברישא דינו ש"מ דברישא נמי קאמר דבסמוך אסור וא"כ נ"ל דעל גביו פירוש אצלו והיינו לסמוך ודו"ק: שם בשביל שתתגלגל. נ"ב פירוש בערוך צליית הביצה מעט נקרא גלגול ואפשר שהטעם שנקרא כן מפני שהביצה מעט היא מתגלגלת יותר על מקומה כפין שעושין כשמבחינין אם נצלה מגלגלין אותה ביד על מקום אחד ואם מתגלגלת היטב יודעין שנצלה: רש"י בד"ה של נונן כו' כל השבת הס"ד. ונ"ב ס"א השנה:

דף לט תוס' בד"ה מפני כו' דאית ביה עפר. נ"ב פי' שאינו תיחוח כל כך ומניח עליה שלא כדרך הטמנה דליכא למגזר שמא יטמין ומזיז איכא דמזיזו קצת כשמניחו עליה דאינו יכול להניחו ליפול מידו דחייש שמא ישבר כיון שאינו תיחוח לגמרי ובכה"ג איירי הא דקאמר בגמרא בשלמא למאן דאמר גזירה כו' ואין לפרש בכה"ג איכא בינייהו עפר תיחוח כלו' שאינו תיחוח לגמרי ומניחו עלי' שלא כדרך הטמנה דלרב יוסף אסור ולרבה מותר דאם כן לא הוה למימר איכא בינייהו עפר תיחוח אלא איכא בינייהו שמניחו עלי' שלא כדרך הטמנה. ולר"ת גרסינן בכל מקום מפני שמזיז כו' והא דאמר כאן ושמא יזיז כו' היינו לגרסת רש"י וה"ק ובלאו הכי כו' כלומר בין לר"ת ובין לרש"י בלאו הכי כו' ולכך אין לתמוה לר"ת וכן הא דקאמר בסמוך קשה לרשב"א כו' אלא למאן דאמר שמא יזיז כו' נ"ל דבספרי רשב"א היה כתוב כגירסת רש"י אבל ר"ת גורס אלא למ"ד מפני שמזיז עפר ליגזור ומ"מ פריך רשב"א שפיר דממלת לגזור דמודה ביה ר"ת דגרסינן ליה משמע דיש לגרוס כרש"י: בד"ה איכא בינייהו כו' שייכא גומא כו'. נ"ב ואין לתרץ לפי' רש"י דהכא מיירי שהוא כל כך תיחוח כשמנית כו' כמ"ש לעיל לר"ת דא"כ לא היה לו לרש"י לכתוב ואתי לאזוזי עפר שדבוק כו' דאפי' אין כאן עפר דבוק אלא תיחוח בעומק אם אינו תיחוח לגמרי בעומק עד שכשמניח ביצה עליה כו' יש כאן איסור וכן לא היי' צריך לכתוב כלומר תיחוח בעומק כו' אלא כלומר תיחוח לגמרי דליכא כו': ע"ב גמ' לא ישתטף כו'. נ"ב פירש"י בפרק תבית (דף קמ"ז ע"ב) דמשתטף היינו שוופך על גופו דלאו דרך רחיצה היא כלומר שדרך רחיצה היא להכניס גופו או אבריו בתוך המים ולרחוץ שם: תוס' בד"ה אלא א"כ כו' ונראה לר"י כו'. נ"ב י"ל דלאו דרך פסק קאמר אלא בא לתרץ שלא יקשה א"כ דדוקא כשצריך לשתייה מותר א"כ במה ירחץ ודו"ק:

דף מ תוס' ד"ה הלכה כו' דור שלישי כו'. נ"ב פי' והיינו הכרעת תלמיד ולזה קאמר בסמוך ולאו דוקא כו' דהא ר' עקיבא דור שני הוה וקאמר הכא עליה דאינו מכריע משום דתלמיד הוה וכ"כ התוס' בהדיא ספ"ק דפסחים (דף כ"א ע"א):

דף מא גמרא אבל נותן לתוכו מים כו'. נ"ב ומה שאמר או לתוך הכוס כו' כלומר או לתוך הכוס אפי' מים מועטים שהוא כלי שני כדלקמן דף מ"ב ע"א וכן משמע שם בתוס' בד"ה אבל ובד"ה מי סברת כו' דמפרשי מתני' דהכא הכי:

דף מב ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' תלמוד לומר כו'. נ"ב ס"א ת"ל אשר תבושל מ"מ אלמא כו': בד"ה לכל קדירות כו' מעל האור. נ"ב כלומר ולכך לא פליג לעיל במיחם שפנהו וכן באמבטי דלעיל (וכ"ש) בכלי ראשון כ"ע מודי דאסור נותן לתוך חמין ועיין לעיל דף ל"ט ע"א בתוס' ד"ה כל שבא כו':

דף מג גמ' כופין את הסל כו'. פירוש כשהסל גבוה עד שאין האפרוחים יכולין לירד ממנו ולעלות לתוכו כופין אותו קצת כדי שיהיה נמוך ויכנסו לתוכו וירדו ממנו:

דף מד תוס' בד"ה דכ"ע כו' וכל דבר כו'. נ"ב פירוש כלומר אי מוקמת ליה במת שמת בשבת פשיטא דהוי כשוכח אלא אפילו אי מוקמת ליה במת קודם שבת נמי חשיב כשוכח דהא דעתו ליטלו מפני שחמה וכל דבר שדעתו כו': בא"ד היינו רב הונא. נ"ב פירוש כל מקום שאמרו בגמרא אמרי בי רב כלומר רב הונא אמר משמיה דרב ועיין בספ"ק דסנהדרין דף י"ז ע"ב בתוס' בד"ה אלא: בתוס' ד"ה לדברי המתיר וכו' בפרק קמא דחולין כו' פי' מביא ראיה דהא דקאמר דברי הכל אסור קאי נמי אר' מאיר דלא תימא דוקא אר' יהודה ור' שמעון קאי וקאי אמתניתין דלא נזכרו בה אלא ר"י ור"ש ודו"ק: ע"ב רש"י ד"ה לא יחדה ט' בשבת מותר לטלטלה אע"ג כו' כנ"ל הד"א: בד"ה מוכני שלה כו' מו כני אופן. נ"ב פי' והוא לשון מכונה וכן כי האופן הוא בסיס ומושב העגלה: בד"ה ואינה מגלת כו' אם הוא גבוה מדופני כו' כלומר שאינה עשויה בענין שהמוכני למטה מתחתית השידה בענין שהשידה כולה למעלה מן המוכני ותוסף עליה כעין שנמצא בקצת תיבות שלנו אלא המוכני היא מצד השידה ואצי המוכני נוגעת בצד השידה בדופנים ויש עוד מן הדופן למעלה מהמוכני משם הכלים תלויים או בולטין: בא"ד המוכני מוקף למיד כו'. נ"ב כלומר וע"כ צ"ל שהכלים בתוך המוכני דאם תלוים או בולטים בדופני השידה הרי הטומאה בא להם מלמעלה כיון שהם מחוץ לשידה וע"כ צ"ל שהמוכני מוקף צמיד פתיל דאם לא כן פשיטא דאינה מגלת אף אם אינה נמטת והיא חיבור לה: תוס' ד"ה ואין מגלת כו' שהרי ס"ת כו'. נ"ב ואין לומר שהיתה דעתם להניח ס"ת בו בהיותו שם שהרי צריך להניח הס"ת בכותל שמתפללים כנגדו וכנגד אותו כותל ודאי לא היו מתפללים כיון שבתחלה היתה הפתח שם דאין עושין הפתח בבית הכנסת בכותל שמתפללים כנגדו: בא"ד כל החלון צריכין כו'. נ"ב אפשר שהטעם משום דאין דרך בנין בהם ועיקרן לאכילת אדם ובהמה:

דף מה תוס' בד"ה ואם התנה כו' בסוכה נפולה כו'. נ"ב פי' כלומר נפלה ביו"ט ורעועה מאתמול הוה: ע"ב גמ' ולא טלטלה כו'. נ"ב פירוש אע"ג דהוה כשכח י"ל דלא הוה מלי לנערה מעל גלימיה שמא תשבר א"כ מחמיר על עצמו הוי אפילו בשכח ודו"ק: תוס' ד"ה הכא במאי כו' אלא ודאי כו'. נ"ב פירוש והא דלא נקט הפרות חי כבר תירצו התוס' לעיל דף מ"ג בד"ה בעודן כו' דבידו להפריחן ולכך אין הסל מוקצה:

דף מו ע"ב תוס' בד"ה והתנן כו' דחזו בו אביי כו'. נ"ב והאין לומר מ"מ הרי קודם שחזר בו ידע הני מי יימר וא"כ למה הקשה ככהן ליתרץ לעצמו בהני מי יימר די"ל דהאי מי יימר דמזדקק ליה הכא לא ידע והכא דייק ממה שאוסר ר"ש אפילו נפל בו מום קבוע מעי"ט כמ"ש בדבור

שאתר זה: בד"ה התם כו' וה"נ דהוה כו'. נ"ב כלומר לפי מאי דס"ד מעיקרא קודם שהשיב לו התם אי לא מזדקק כו' וא"כ מסתמא מתניתין בכל ענין מיירי אפי' במומין מובהקין קשה דהוה מצי למימר כו' ודו"ק:

דף מז תוס' ד"ה הנח לנר כו' כדאמר בסמוך כו'. נ"ב ולא מייתי ראי' מהא דכלכלה מלאה פירות די"ל דשאני גבי כלכלה דאין האבן חשוב כל כך כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אע"ג כו' ודו"ק: ע"ב תוס' בד"ה במה טומנין כו' היתוי מעט כו'. נ"ב ובבשיל ולא בשיל דאסור אע"ג דכ"ש דאין התוי מעט מועיל לו משום דנהי דאין מועיל לו להתבשל כל צרכו מ"מ מועיל להתבשל כמאכל בן דרוסאי כיון דכבר נתבשל קצת:

דף מח תוס' בד"ה דזיתים כו' עד שיגרפו הכירה כו'. נ"ב בע"ש מיירי שהרי אין גורפין הכירה בשבת והתוס' אזלי לטעמייהו דמ"ד אסור להחזיר אפי' בע"ש סמוך לחשכה משעה שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום כמ"ש לעיל ריש כירה בד"ה וב"ה אומרים:

דף מט ע"ב רש"י בד"ה כולה בבע"ה כו' אומן מספקא. נ"ב ס"א מפסקא. כלומר נהיה מסופקים בטומאה אבל השתא דאשמעינן טומאה אין אנחנו מסופקים כל כך לענין שבת גבי אומן שהרי סברא יש כאן כמ"ש לעיל מסתברא של ב"ה כו' וגם אי גרסינן מפסקת י"ל כן: בד"ה משום כו' ובהנך תרי. נ"ב ס"א חד דאיכא:

דף נא גמ' מקמי שמעי' לבתר שמעיה כנ"ל: רש"י בד"ה ה"ז נוטל כו' שמגלדי הכסוי נופל כו' כנ"ל:

דף נד רש"י בד"ה לא עקוד כו' בכבלים. נ"ב ס"א בהבלים: בד"ה לענין כלאים כו' ואזיל כלאים הד"א:

דף נה גמרא דריסך בחמימי כו'. נ"ב נקט האי לישנא משום שהוא מענין פן תלא כלא וגו' דכתיב בקרא: תוס' בד"ה ועל הרשעים כו' אלא מסברא. נ"ב דאם לא כן מה היו יודעים ברמז התי"ו שהם לדיקים דלמא התי"ו רומז תמו"ת והם רשעים אבל השתא דברשעים התוה תי"ו של דם היו מבינים שפיר א"נ דאם לא כן היאך היו מכירין את הבינונים שאינם רשעים גמורים דאין סברא שכלו הבינונים עם הרשעים ולא נשארו עם הצדיקים אלא ע"כ הבינונים נשארים לאמצע כל המתחבר לרשע נענש כמוהו והמתחבר לצדיק או שלא התחבר לא לצדיק ולא לרשע לא נענש וזה כענין אוי לרשע אוי לשכנו טוב לצדיק טוב לשכנו והנה במלאת של צדיקים רשם תי"ו של דיו ולרשעים של דם ולבינונים ולא כלום היו ניכרים שלשתן ודו"ק:

דף נו רש"י בד"ה רק בדבר כו' כתיב כך. נ"ב ס"א כתיב רק: ע"ב רש"י בד"ה נתן כו'. פשט את ידו כו' כנ"ל. ונ"ב כלומר כך ראה רב יוסף בחלומו כבסמוך:

דף נז ע"ב גמ' אמר רב יוסף אמר ר' יודא אמר שמואל כו'. נ"ב כך הוא מוגה בת"ש אבל קשה א"כ משמע דלאו רב יוסף תירץ הכי ולעיל קאמר א"ל אביי משמע דעם רב יוסף גופיה דבר ולמה לא שני ליה איהו גופיה ויש ליישב ודו"ק:

דף נט רש"י בד"ה ר' אלעזר אומר כו' חד שלש על. נ"ב ס"א שלש אלבעות על כו': ע"ב רש"י בד"ה מנקטה כו' לוי"ה. נ"ב עי' לקמן דף ס' ע"ב ברש"י בד"ה נעקרו:

דף ס ע"ב ברש"י בד"ה לסורא חסר כו'. נ"ב י"ל שמלת חסר דומה למלת סורא שיש בו ס' ור' ובא לומר היאך יהיה זה סימן לשנדע ונזכור דבסורא חסר מבפומבדיתא אבל בת"ש גרס ברש"י לסורא חסר תרתי דומה:

דף סח רש"י בד"ה אב מלאכה כו' סיפא הס"ד: ד"ה אלא לאו היינו כו'. נ"ב ס"א ל"כ הייני:

דף ע ע"ב תוס' בד"ה תזינן כו' דקאמר כלום כו'. נ"ב פירוש בגירסת רשב"א לא היה כתוב כלום פריש משבת כו' כמו שהוא בספרים שלנו לגרסת רש"י אלא היה כתוב לבד כלום פריש ממלאכות וכן משמע נמי בתוס' לעיל בסמוך דכתבו וקאמר רבינא כלום פריש משבת כו' ודו"ק א"נ ה"ק בפרישה אין שום היכר כלל בין דפריש משום שבת בין דפריש משום מלאכות ואפילו אם משום שבת קא פריש אין זה טעם שיהיה השבת עיקר שהרי לא פריש משבת אלא משום מלאכות אלא סבירא לי דלעולם השבת עיקר כמ"ש לעיל בד"ה אמר ליה הרי כו' ולא שגא ולעולם לא מחייב אלא חדא ועל זה האחרון קשה דלמא פריך לא שגא ותרווייהו תבעי לכך נראה דלא גרס רשב"א כלום פריש משבת כמ"ש ודו"ק אבל לדעת רש"י וגרסתו צריך לומר כזה האחרון ולהרשב"א נראה זה דוחק:

דף עא תוס' בד"ה כבירא כו' וטעמא כו'. נ"ב ר"י לטעמיה דסבר דזדון שבת ושגגת מלאכה אתר שגגת שבת וזדון מלאכה לא מקרי ידיעת חטא כמ"ש לעיל ריש פירקין בד"ה כלל גדול ודו"ק: בד"ה אנן אסיפא כו' אפילו מרישא כו'. נ"ב כלומר לפי מאי דס"ד מעיקרא דרישא בב' תמחוין מיירי הוי מצי לשנויי כו' דלפי מאי (דס"ד) [דמסיק] השתא אי אפשר לשנויי רישא הכי דהרי קשיא ליה בסיפא פשיטא ודו"ק:

דף עז רש"י בד"ה ב"ש כו' קלה ולי נראה כנ"ל:

דף עח רש"י בד"ה קשר כו' לראש סנסר כו'. נ"ב שם השר הממונה לגבות המכס למלך נקרא ריש נהרא:

דף פ ע"ב גמרא ואמאי קרו כו' כנ"ל:

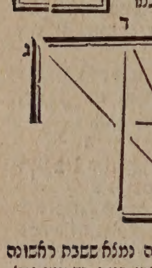
דף פא תוס' ד"ה תפי וכו' דאתיא כר' כו'. נ"ב עי' לעיל דף נט ע"ב:

דף פד רש"י בד"ה משכבו. נ"ב פירוש מדכתיב משכבו בוי"ו הרי נזכר כאן הוא והמשכב ר"ל הזב ומשכבו כי הכנוי מורה על הזב ולכך איתקשו:

דף פה ע"ב רש"י בד"ה ועוגל בגדו מצויר כזה

תוס' בד"ה והא איכא וכו' שאלכסון של טפח. נ"ב כלומר לא תימא כיון שטפח על טפח אלכסונו טפח וב' חומשין של טפח ה"ה נמי אלכסון של טפח על ב' טפחים הוא בכדי כפלו דהיינו ב' טפחים וב' חומשין של ב' טפחים כי באמת הוא פחות מכאן כמו

שתראה בחוש בזאת הצורה שאלכסון אב שהוא אלכסון של טפח על טפח אם תכפוהו יהיה כמו אלכסון אג כלומר שהוא אלכסון של ב' טפחים על ב' טפחים ואלכסון אד שהוא אלכסון של טפח על ב' טפחים הוא פחות ממנו ודבר זה ידוע מאד בחכמת התשבורת וההנדסה ושם מבואר היאך נשער בנמצא מדת כל אלכסון שבעולם וכן תוכיח מאלכסון אב ודה שנראין לחוש שהם יותר שניהם יחד מכל אלכסון אד ודו"ק:

דף פז ע"ב גמ' רב יהודה כאשר.כנ"ל (ול"ג אמר רב):תוס' ד"ה כאשר כו' עד בקר וגו' כו'. נ"ב בת"ש גרים בקר וגו' וכתיב ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' משמע כו' ול"נ דדייק דמשמע דהא דנאמר ויהי ביום השביעי וגו' הוא השביעי שאחר אותו בקר שנזכר בקרא דויניחו אותו עד הבקר דאי אותו שבת עצמו היה לא היה צריך לחזור ולומר ויהי ביום השביעי וגו' ולפי זה נמצא שבת ראשונה כשנסעו מאילים ושני הי' במן כשנאמר ויניחו אותו עד הבקר ושלישי היה כשנאמר ויהי ביום השביעי וגו':

דף צג ע"ב גמ' כלפי לייא. נ"ב בערוך גרים כלפי אליה ומפרש דברים מהופכין כן כמו שהאלי' היפך מן הראש כי המהלך כסדר ראשו לפנים והמהופך הולך זנבו לפנים עכ"ל: רש"י בד"ה שמאל כו' בפ"ק דחולין. נ"ב והוא ג"כ בפ"ב דזבחים דף כ"ד ע"ב:

דף צו רש"י בד"ה שכך כו' שלפניהם הס"ד: ע"ב רש"י בד"ה שתי כו' דמיין הס"ד:

דף צז תוס' בד"ה גזירה כו' ואור"ת שהיה כו'. נ"ב לא תירץ דגמיר מרבים בהדיא דג"ש זו אינה כלום דא"כ לא הוה ליה לומר ג"ש לא גמיר אלא גמיר דג"ש זו אינה ודו"ק:

דף צח תוס' בד"ה אטבעי כו' אלא ביתידות כו'. נ"ב יראה דקרי להו יתידות לפי שהכל תלוי ושוכב על אלו כמו שדרך לתלות ביתד ע"ד שנאמר יתד במקום נאמן וגו' ותלו עלי' כל כבוד בית אביו:

דף ק ע"ב תוס' בד"ה עושה כו' אלא עושה כו'. נ"ב עיין ברא"ש ושם מתורץ דהמים שתחת הזיז עד קרקע הים הוו נמי רשות היחיד דרואין אנו את המחילות כו':

דף קב רש"י בד"ה אלא אמר כו' לאתויי מעביר. נ"ב פירוש והשתא אין להקשות הא זה הכלל אדלעיל קתני דמעביר משום הוצאה הוא והוי דומיא לזריקה דבריפא דפטור דהוי נמי משום הוצאה אע"ג דאינו דומה לזריקה דתבורה דמליעתא והא דמקשה לעיל והא זה הכלל קתני היינו דוקא לפי מאי דס"ד דזריקה דהוצאה חייב וא"כ זה הכלל כו' דקתני פטור לא קאי אלא אזריקה דתבורה ואי במעביר מיירי הרי לגמרי לא דמי לזריקה דתבורה ודו"ק:

דף קג גמרא והא מדסיפא כו'. נ"ב כלומר מדקתני א"ר יוסי ולא קתנה סתמא ש"מ דדוקא הא ר' יוסי קאמר ולא מה שלפניה ומשני לכך קתני א"ר יוסי ולא קתני סתמא כדי להורות דכולה ר' יוסי היא ואין לומר דפליג אהא דלעיל מדלא קתני ר' יוסי אומר ועוד דא"כ קשיא בשלמא אימיני כו' והא דלא קתני ברישא א"ר יוסי היינו כדי לסתום להורות דהלכה כוותיה ודו"ק [אבל רש"י בחולין לא פי' כן]:

דף קיא ע"ב רש"י בד"ה זממא מנקבין לנאקה כו'. נ"ב עי' לעיל ריש פ' במה בהמה דף נא ע"ב ועי' בת"ש:

דף קיב רש"י בד"ה אימא וכו'. תלאה של שמאל כו' כנ"ל:

דף קכב ע"ב רש"י בד"ה נוטלין כו' בשבת מגיר שלהן כנ"ל: תוס' בד"ה לעולם כו' והא נוטלים כו' כנ"ל:

דף קכד ע"ב גמרא מגופה שנכתתה כו'. נ"ב ס"א מגופת חבית שנכתתה כו':

דף קכח גמרא שכן דרכן לסוך כנ"ל והשאר (של בני מלכים) נמחק: שם מפשיטים. נ"ב ס"א אותם ממנו ומלבישים כנ"ל: ע"ב כופין את הסל כו'. נ"ב פי' כשהסל גבוה עד שאין האפרוחי' יכולין לירד ממנו ולעלות לתוכו כופין אותו קצת כדי שיהא נמוך ויכנסו לתוכו וירדו ממנו וכן פירשתי לעיל בדף מ"ג ע"א:

דף קלא ע"ב רש"י בד"ה וגמרי כו' תרועות של חדש כנ"ל:

דף קלג ע"ב גמ' פלגא דמלוה כו'. נ"ב מכאן ראיה קצת דיכולין לחלק את המילה בשבת לשני מוהלים לאחד החיתוך (ולשאר) [ולשני] הפריעה אע"ג דקי"ל המל ולא פרע כאלו לא מל: רש"י סוף ד"ה ושניים ליטול וכו' נכנסין. נ"ב לפי שרוב עבודת בצפון הן דכתיב על ירך המזבח צפונה:

דף קלח ע"ב רש"י בד"ה באדם כו' ואיני יודע מהו. נ"ב יראה פי' דב' אין דרכן להקפיד למותחו מכל צד כיון שיכולים שניהם לאחוז זה בצד זה וזה בצד שכנגדו אבל א' שאינו יכול למתוח מב' צדדים כאחת ע"כ יקשור בתחלה כל גבולי צד האחד ואח"כ ימתח בצד השני ואז הוא נמתח ביותר ודו"ק:

דף קנו גמ' מאי טעמא דאיברו בי' אור וחשך. נ"ב יש מותקין זה ויש לייאשב דשפיר גרסינן כי כיון שנבראו בו אור וחשך וכל א' היה נבדל מחברו ולא נתערבו כמ"ש ויבדל אלהים בין האור לבך הנולד בו יהיה בו או כולו טוב הדומה לאור או כולו בים הדומה לחשך ומה שרש"י פי' הטעם כמו שהיום ראש כו' גם הוא אמת שכל נולד בין טוב ובין רע יהיה ראש והוצרך רש"י לפרש זה כדי לתרץ למה דקדק רב אשי לומר מלת רים ומלך היה לו לומר אלא טוב וזהו גנבא ומ"מ הוצרך בגמ' לומר טעם משום אור וחשך כדי לתרץ מנא ליה דאי כולי לטב אי כולי לביש דלמא הוה ראש ומ"מ אפשר שיהיה ממוצע בין טוב לרע ובין רע לטוב:

הגהות וחדושים ממסכת שבת

מאת הגאון המובהק כו' מוהר"ר **זאב וואלף** בהג"מ **שמואל הלוי** זצ"ל מבאסקוויץ (בעהמ"ס סדר משנה על הרמב"ם).

דף יד ע"א תוס' ד"ה תנא. דמסכתא ידים וכו' מתני' דמסכתא ידים וכו'. פ"ג משנה ב' וכו' וע"ש פ"ד משנה ו': **ע"ב** גמ' דאמר רב הונא בג' מקומות. עי' בתוס' דחגיגה דף ט"ז ע"א בד"ה יוסי בן יועזר וכו':

דף טו ע"א גמ' בר אבדימי. סנהדרין דף מ"א ע"א.

דף יז ע"א תוס' ד"ה אר"ע דהיינו תנורי אדם במת תנורי אהל במת כנ"ל. ועי' במהרש"א:

דף כו ע"א תוד"ה ולא מסיימי' תנא בתרא. עי' תוס' סנהדרין י"ג ע"ב בד"ה איכא בינייהו:

דף לא ע"א גמ' ע"מ שתשימני וכו'. עי' תוס' יבמות ק"ט ע"ב ד"ה רשה אתר רעה ושם כ"ד ע"ב ד"ה לא בימי דוד:

דף לג ע"ב גמ' משפט רשעים. עי' במס' עדיות פ"ב משנה י':

דף מ ע"א גמ' אבל בברייתא לא אמר ליה. עיין תוס' דמנחות דף ל"א ע"ב ד"ה מי קאמר:

דף נב ע"ב גמ' בגלמי. עי' ברש"י ומכאן יצא לו להרמב"ם מה שפסק בהלכות כלים פ"ח הלכה ד' ומ"ש שם שמוציאין בה את הקוץ וכו' עי' לקמן דף קכ"ג ע"א שלא ליה אבא בריה דרבה לר"י וכו' ודלא כמרכן ז"ל בכ"מ שם שלא העיר מקורו כלל ודו"ק:

דף ס ע"ב גמ' לרבי חנינא בן עקיבא דאמר לא אסרו. עי' בתוס' זבחים נ"ג ע"א ד"ה מי תלא וכו' ובתוס' חגיגה כ"ג ע"א ד"ה מת התוב וכו' והרא"ד ז"ל בפירושו למס' עדיות פ"ז מ"ה ע"כ ס"ל כתוס' חגיגה ולא כתוס' דזבחים הנ"ל ודו"ק:

דף סב ע"א גמ' הא כי קאי. עי' לעיל ג' ע"א בתוספות סוף ד"ה בר ובחידושי הרשב"א שם ד"ה אמר שמואל:

דף סד ע"א גמ' אמר ר"י שכן עני. עי' בפי' הרא"ד ז"ל למסכת עדיות פ"ג מ"ד מ"ש בזה:

דף סה ע"ב תוס' בד"ה שמא וי"ל דלא מהני טעמא. עיין בפי' הרא"ש למסכת מקואות פ"ה מ"ה מה שתירץ:

דף סו ע"א תוס' בד"ה סנדל. דהכי תניא בתוספתא. אמת שכך היא שטיה בתוספתא דב"ב דכלים פרק ד' אבל בתוספתא דעדיות פ"ק קתני וז"ל סנדל של עץ ושל סיידין רעיק וכו' ע"ש מבואר מהתוספתא הלז דשל סיידין אינו של עץ אבל מבואר בה ג"כ דאף בשל עץ פליגו ודו"ק:

דף ע ע"ב גמ' שהיא אחת לא משמע ליה. עי' בתשובות מוהרי"ו קולון ז"ל סוף שרש קס"ה שכתב כן בכל כללי פסקי ההלכות שבש"ס אבל דעת התוס' נראה דאינו כן אלא בכך מימרא דרבא לאו דאל"כ יסתרו דבריהם פה לדבריהם בזבחים דף ו' ריש ע"א ד"ה אמר מימר וכו' ועי' במג"א סי' רי"ח סק"ג וברש"י במנחות נ"ב ע"א ד"ה כי מנייהו אמריתי וכו':

דף עו ע"א תוס' ד"ה הואיל. ולהכי איכא תנא. וכן הוא במשנה רפ"ח דעדיות ועי' בפי' הרא"ד שם רפ"ח שכ' דאף לב"ה אינו טמא אלא מדרבנן ולפי דבריו אין צורך לכל דבריהם פה ודו"ק: בא"ד דהשתא הוה נבלה. עי' בתוס' חולין קי"ג ע"ב ד"ה לאו וכו':

דף צה ע"א גמ' זילחא במתוזא. עיין לעיל דף כ"ט ריש ע"ב בתוספות ד"ה גורה עיליתא וכו':

דף צו ע"א תוס' ד"ה למיד. בפ"י דמס' כלים. עי' בתוי"ט בפי' אהלות פ"ה מ"א בד"ה בש"א הכל טמא וכו' מ"ש בשם מהרי"ם ז"ל בסוף הדבור:

דף צז ע"א גמ' אמר רב תנא אמר ר"י. עי' בתוס' דלעיל ד' ע"ב ד"ה זרק ונח וכו' ושם מוכיח ג"כ לבדיא שהגירסא היתה רב חסדא ולר"ת ז"ל שם גירסא אחרת פה ע"ש בתוס':

דף צח ע"א תוס' ד"ה אטבעי. אין דרך הש"ס וכו'. פי' תוס' לקמן ק"ה ע"ב ד"ה הא ר"י וכו' ובתוס' יבמות כ"ו ע"א ד"ה שמואל כתחיל וכו' ובתוס' נזיר ל"ג ע"א ד"ה אר"פ וכו':

דף קה ע"ב תוס' ד"ה הא. משום דלא הוזכר. עי' בתוס' דיבמות כ"ד ע"א ד"ה שמואל ובתוס' נזיר ל"ג ע"א ד"ה אמר ר' פפא ולעיל בתוס' נ"ח ע"א בד"ה אטבעי היכא וכו':

דף קיא ע"א גמ' כאן לפני טיבול וכו'. עי' בס' הערוך ערך סכל ראשון לפי מה שפירש פירוש שני בסוגיא זו יעו"ש ודבריו תמוהין ובקונטרוסי האריכתי קצת:

דף קלב ע"א גמ' עולה כשורה. עי' בתוס' חולין קכ"ו ע"ב בד"ה עולה כשורה:

דף קלה ע"א גמ' נמנה תורה. עיין ב"ב דף ק"י ע"ב:

דף קלו ע"ב תוס' ד"ה דסניא. דהיינו תומרא שאין וכו'. עיין תמורה דף קי"ח ע"ב בד"ה או חילוף. **ע"ב** בא"ד לא בעיא סמיכה. שולת ראיה בעיא סמיכה ועולת נשים לב"ש ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ואם לא יסמכו עוב וכו' כנ"ל ועיין רמב"ם בהלכות מעשה קרבנות פ"ג הלכה ה' וה' ובהלכות חגיגה פ"א הלכה ט' ודו"ק:

דף קנ ע"א תוס' ד"ה ורבי יהושע. דר"ע וכו'. עיין בתוס' ב"ב קי"ג ע"א ד"ה ומנו נה ותוס' בכורות נ"ח ע"א ד"ה תוך מן הקרת ומה שהגהתי עליהם:

דף קנז ע"א תוס' ואמר ר' נתמן אנו וכו'. ברי"ף בילה הגי' א"ר נחמן אבל כן היא גירסת מהרש"א שם דף ס' ע"ב בד"ה מוקי לב"ש וא"ל ר"י אבל בס' חכמת שלמה פה הגיה ג"כ ואמר רב נחמן ומהרי"ף והרא"ש ס"פ טפל לקמן אין הכרח כל כך. ועי' לעיל קמ"ג ע"א בגמרא

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל (בעהמ"ס ברוך טעם).

דף ד גמ' מיוב חטאת. נ"ב יעויין תוס' מנחות ד' מ"ח ע"א ד"ה חטאת בשבת: **שם** הא מני ר"ע. נ"ב יעוין תוס' לקמן ד' נ"ב ע"א ד"ה התם למעלה מג' ותוס' גיטין ד' ע"ט ע"א ד"ה כמאן כרבי:

דף ו ע"ב תוס' בד"ה כאן כו'. נ"ב יעוין לקמן ד' ס"ד. ע"ב תוס' ד"ה ר' ענני כו':

דף יא ע"ב תוס' ד"ה אמר אביי כו' אבל בעלמא לא גזר כו'. נ"ב יעוין תוס' חולין דף קי"ד ע"א ד"ה ומנא:

דף יב ע"ב תוס' בד"ה שאין כו' ותימה דאפילו מהשנה כו'. נ"ב יעוין א"ר א"ח סי' ק"א סק"ח שמביא הפסוק בדה"י ב' ו':

דף יג ע"ב תוס' בד"ה בימי ליבונך כו' שהיא טהורה מדאורייתא כו'. נ"ב פירוש דברים אלו מבואר ביותר בחידושי הרשב"א כאן:

דף יז תוס' ד"ה שמע כו' טמא ז' מדאורייתא. נ"ב יעוין בנזיר דף מ"ב ע"ב ד"ה בחיבורי אדם ובתוס' ב"מ דף קי"ט ע"ב ד"ה על אדם:

דף כ גמ' אבל אתה מבעיר כו'. נ"ב ויעוין תוס' לקמן ד' ע' ע"א ד"ה הבערה יומא ד' טו ע"ב תוס' ד"ה ואחת:

דף כא גמ' ותנן ניקוס כו'. נ"ב יעוין לקמן ד' כג ע"ב תוס' ד"ה גוירה: **שם** תוספות ד"ה שמחת כו' והא דאמר כו'. נ"ב יעוין תוספות פסחים דף כו ע"א ד"ה מעילה: **ע"ב** רש"י ד"ה דמעלין בקודש כו' מקרא ילפינן לה כו'. נ"ב בברכות ד' כח איתא גמירי מעלין בקודש:

דף כב גמ' הלכה כר"ש. נ"ב יעוין ד' נ"ס ע"א

הר"ר יוסף חנינא ליפא מייזליש זצ"ל (בעהמ"ס שו"ת תפארת יוסף וכו').

דף ח ע"ב רש"י ד"ה אלא לאו. נ"ב ר"ל דהבור למטה מיו"ד היינו בתחתיתו יותר מי' ולמעלה מיו"ד היינו בהתחיתו דהוי בגובהו פחות מי':

דף כח ע"ב תוס' ד"ה תפילין. וכיון דמצריך היכא הרצועות שחורות כמו הקציצה. נ"ב שמרדכי הביא ראיה מזה שדעת ר"ת שהבתים צריכין להיות שחורים ועיין בטור או"ח סימן ל"ב דכ' דרך מצוה הוא והם עשאום מגבע אחר כשר אולם בירושלמי מסכת מגילה פ' הקורא משמע דבעי שחורים דקאמר ר"י נ"ב תפילין מרובעות שחורים הלמ"מ: שם רש"י ד"ה ש' של תפילין וכיון דאות השם נכתב בו מותר בפיך בעינן. נ"ב עיין בשו"ת טבי"י קמא סימן א' דתמה הרי מקרא דמותר בפיך לא ידעינן דבעי דוקא עור ודלמא יעשה אותן מזהב ע"כ אשמעינן ר"י דבעי דוקא עור. ולדעתי לק"מ דא"כ הו"ל לר"י למימר סתם לא הוכשרו אלא עור בלבד וטהורה ממילא ידעינן מקרא אלא מדמדייק אלא עור בהמה טהורה ע"כ דאשמעינן דבעי מטהורה ושפיר מקשה:

דף לז ע"ב תוס' ד"ה ש"מ מ"מ מדנקט למילתא בלשון היתר כו'. נ"ב עי' קדושין דף ס"ד ע"ב שם פשיטא בוגרת מאי עבידתה וברש"י שם דפי' אא"ב דאיכא מוכא אצטריך לאשמעינן משום דיוקא דידה הא קטנות מכלל כו' הרי סתירה לזה דחזינן דבעיקרא דדינא דמשמע דבא להורות בבוגרת דאינה מקודשת ליכא שום חידוש רק להורות דקטנות מקודשות. אולם עיין בס' ש"ש סוף שער ב' דכתב ע"ז דודאי מגד הדוחק יכול לומר כן אבל כאן דאיכא הוכחה דמנטמק ויפה לו מותר ואז לא יצטרך לדחוק כן יותר נכון וכ' דכ"כ גם כתוי"ט עיי"ש ועי' לקמן דף ל"ט ע"א תוס' ד"ה כל ועיין דף ס"ח ע"ב תוס' ד"ה אבל ותוס' ד"ה כי הכיר:

דף מט תוס' ד"ה כנפים כו'. נ"ב לולי דמסתפינא הייתי אומר בכוונת התוס' נגד ר' אלישע דגם כן עשה כסיגטון זה דהלשון משמע דגזרו שלא יניח תפילין כלום גם של יד ומניקן שרק של ראש נטל ולא של יד והוא כעין יונה אף בעת שהיה יגעה פורחת באחת כ"כ עשה הוא אף בעת הסכנה רק של ראש נטל ולא של יד:

דף פב ע"ב רש"י ד"ה למשמשיה תירוזא הוא. נ"ב ל"ע מה בעי רש"י בזה ומדוע לא פי' רש"י זאת לעיל דג"כ תי' למשמשיה וכ"ל דלקמן דף פ"ג ע"ב קאמרי ג"כ ורבנן למאי הלכתא כו' ושם הוליה אתקפתא הוא. ורש"י נוהר שם לפרש דהכל בכלל אתקפתא הוא. ועמוד וראה דלקמן קאמרי בלשון ורבנן והכא ג"כ קאמרי בלשון ור"ע ע"כ ג"כ נוכל למיטעי דהכל בכלל אתקפתא הוא כדלקמן ולעיל איתא בלשון ולר"ע ע"כ ל"ל רש"י לפרש דתירוזא הוא:

דף צד תוס' ד"ה בסוס. נ"ב נ"ל דמהרו התוס' ליישב איזה קושי' דלכאורה קשה מלקמן דקאמרי והא האי פרסאי דכמאן דכפיתי דמי ונוסר רש"י שם לפרש דהכל האומות קרי ליה נכרים וע"כ משום דתני סתמא משמע בכל האומות. וא"כ קשה איך מוקי הכא רק בסוס המיוחד לעופות כיון דתני סתמא. ע"כ כתבו התוס' דלאו הכוונה דמוקי רק במיוחד לעופות רק כיון דסוס המיוחד לעופות אסור ממילא לרבנן אסור בכל הסוסים וא"כ באמת מיירי בכל הם וסים:

דף קו תוס' ד"ה מדאיצטריך. נ"ב כוונת תירוץ התוספות נלענ"ד דלענין מקלקל בחבורה אם נרצה למילף ע"כ צ"ל משום דבהבערה איכא נטילת נשמה. והרי הנטילת נשמה הוא בגמר א"כ בשעת הקלקול לא התיקון דבשעת נטילת נשמה איכא תיקון מצוה. א"כ לא מוכח מזה מקלקל בחבורה דשם ליכא תיקון בשעת הקלקול. אבל לענין מקלקל בהבערה שפיר ילפינן דהא ילפינן רק מגוף הבערה ולא מנטילת נשמה הלא בזה שוב גם שם בא הקלקול קודם התיקון דבשעת הבערה לא בא הכשר המצוה עד גמר המיתה:

דף קיד ע"ב ושבות קרובה התירו כו'. נ"ב עיין בתוס' חולין דף פ"ד ע"ב ד"ה תקיעת ובתוס' ר"ה דכ"ט ע"ב ד"ה רדית הפת:

דף קלג ע"ב מתקיף ר"פ לימא לנו אנא עבדי פלגא דמצוה כו'. נ"ב והכ"י דייק מרש"י ד"ה ונימא מדנקט המאי חייב משמע דעכ"פ איסורא איכא ע"כ התמיר שלא ימולו ב' מוהלים בשבת אלא המל יפרע ועיין בשו"ת רמ"א סימן ע"ו דדחה זה והעלה להקל ועיין יש"ש יבמות פ"ז דג"כ הסכים דהכא אף איסור ליכא. ועכ"ז העלה לאי סור מטעם אחר דמל ולא פרע כוי כלא מל מש"כ כאן בלא הקיטו לא הוי כלא מל ועכ"פ עשה פלגא דמצוה ועיין בשו"ת תפארת צבי דהעלה ג"כ להקל:

דף קלו ע"א גמ' אמר רהב"א מולין אותו מ"מ כו'. נ"ב בסוף הס' ישועות יעקב מבואר שם קושי' מבני חכמים דהכי הריטב"א תי' קושית התוס' מגילה דהאמי לא גזרינן במילה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר כמו בשופר ולולב. ותי' דבמילה כיון דהיום הוא ודאי חיוב במילה לא היה ביד חכמים לבטלו משא"כ בשופר ולולב דלא בקיאין בקביעא דירחא. ועפ"ז הקשו דא"כ הכא דהוא ספק נפל וה"נ למולו א"כ יגזור שמא יעבירנו עיין שם שהאריך. ולענ"ד לק"מ דהא קושי' הגמ' היה היאך מותר למול בשבת דהרי ספק נפל הוא דהרי זה לא קשה דהרי ספק זה הוא על כל תינוק. א"כ הרי התירה התורה בפירוש למול אפי' בשבת כדדייק הגמ' לעיל מקראי. אלא דהקושי' הוא להרשב"ג דאליביה דלא שהה ספיקא הוי היאך התירה התורה למול אפילו בשבת לדחות שבת מספק והרי מ"מ משאר ספק ואלא מדהתירה תורה ע"כ דלא כרשב"ג רק דגם בלא שהה לא הוי ספיקא ועפ"ז מבני הגמ' שפיר דלשלם ספיקא הוי. ועכ"ז ניתא מה דהתירה התורה דגם בספק שפיר מותר מכח ממ"נ דאי מת הוא מחתך בבשר בעלמא הוא. ולאחר שניתא מה דהתירה התורה למול ממילא שוב ל"ק דהאכי ליגזור שמא יעבירנו ד"א ברה"ר דשוב ממילא ניתא תי' הריטב"א כיון דהיום הוא ודאי חיוב המילה מה"ד לא רצו חכמים לבטלו:

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל (בעה"מ נמוקי הרי"ב).

דף ב ע"ב תוס' סד"ה רשויות ומתרגמינן רשותי'. נ"ב לפנינו לא נמצא כן לא בתרגום אונקלוס ולא בת"י ולא בתרגום ירושלמי:

דף ג תוס' ד"ה בעשותה. פשטיה כו'. נ"ב וי"ל משום בעשותה במפיק ה"א משמע דקאי אמלאכה:

דף ה ע"ב בתו"י נראה דהא מהלך (כעומד דמי) הא"מ למהדס כמובן:

דף ו ע"ב רש"י ד"ה חייב על כל אחת וכא לאודיעינו כו' ואשמעינן כו'. נ"ב לכאורה דברי רש"י צפת יתר. והנראה משום דבהלוק מלאכות י"ל בשני פנים. או דכשטות יהיה שלא יהיה חייב רק אם עשה כולם וכשעשה אחת פטור. או דזה לא הוה שעי כולי האי רק דהי"א אף דעשה כולם בה"א אינו חייב אלא אחת. ועי' לקמן ע. בגמ' ובתוס' ד"ה יכול כו' גירסא המכילתא. והנה לפי טעות א' או י"ל דהמגינא אתה לאשמעינן שאם עשה א' חייב ג"כ אבל עכ"פ אם עשה כולם מ"מ אינו חייב אלא אחת וכן י"ל דכונת איסי ולא סתרי אהדדי דברי'. אולם במתני' לקמן פרק כלל גדול שהביא הש"ס מוכח ממגינא דסיפא ומתיבת אלו שאינו חייב אתולדה במקום אב. ובע"כ דהמנין אתי לחלק דחייב על כל אחת ואחת דאל"כ אין כ"מ בין תולדה לאב. ושפיר תקשי לאיסי דמסתמא לא יפלוג איסי על מתניתין דפ' כ"ג. ומתורץ בזה קושית התוס' ד"ה ואמר כו' ושפיר צריך להביא המתני' דפ' כ"ג. ויש לעיין בזה:

דף ז גמ' ורב אבי רבי' קתני. נ"ב ומ"מ רב אבי סובר כתי' עולא דלא תקשי ממכרות פ"ו מ"י האיסטוונית רש"י לשבת כו' והיא כרמלית כדאיתא הכא. ומוכרח לתרץ כדעולא רק דעל קושית הגמ' זאת תי' רב אבי דא"ל לתי' דעולא דאין הכרח לכוליה פי' רש"י מפשטיה. וכה"ג כתבו התוס' בב"מ י"ב ב' ד"ה במגביה כו': **ע"ב** תוס' ד"ה והלכה כו' ולא פליגי אלא לשויה מקום ד' כו'. נ"ב הנה לפי"ז יש ברייתא נמצאת דבעינן מקום ד' והתוס' לעיל דף ד' נסתפקו בד"ה אבל שכתבו אם ברייתא כו'. וחייטו דכאן י"ל דאינו כן רק לאביי נסיתו בעירובין הנ"ל. משא"כ בל"ז י"ל דלא בעינן ד' רק אי תוקקין לשוות רשות אחר בזה טודאי צריך ד' והתוס' לקמן דף מ' ד"ה אמר ע"ש כונתם ג"כ רק להקשות לשיטת אביי:

דף יא תוס' ד"ה לא יעמוד כו' בהמוניא תפלין כו' וא"ת הסתא נמי כו'. נ"ב טונתם להקשות ג"כ על הא דצריך לתי' בתפלים הצריכים לו. ועל הא דמתניתין ואם הכנים ראשו ורובו כו' ובעירובים מתורץ הכל וכ"כ תוס' להדיא בעירובין כ' א'. הנה כי כן הקדימו ג"כ הא דהמוציא תפלין: **ע"ב** תוס' ד"ה ואם כו'. והתם נמי כו'. נ"ב עי' לקמן ק"ב א' וע"ע תוס' לקמן ל"ב א' ד"ה שמוציא כו':

דף יג ע"ב תוס' ד"ה וכנא וא"ת כו'. נ"ב בס' מועד דוד להגאון ר"ד אופנהיים ז"ל הקשה דהא נ"מ לענין כל הפוסל כו' מטמא משקין להיות תחלה תוך מע"י יעו"ש. ולק"מ דא"כ מאי הועילו בתקנתם דמ"מ יאמרו דלא אנו מטמאין אלא אלו כמ"ש בגמ'. ואי משום דפסול מלאכול בתרומה משום זה לא יכי' להם היכר דבל"ז ג"כ פסולים לתרומה משום טבול יום. וזה לא יהיה להם היכר דזה מטמא משקין להיות תחלה כמ"ש דלאו כ"ע דינא גמירי ולתירוצם א"ש. ובשיעור של הבא ראשו ורובו בכמה הוא הנה התוי"ט סוף מס' זבין הוכיח דהשיעור הוא ג"כ ג' לוגין ועי' במ"ל. וראיתי במשניות דד"פ בהגהות שם תקר איך יעיר שיבא ראשו ורובו בג' לוגין. הלא מקום שבכל גופו עולה הוא מ' סאה ולפי השבון לכל השבות כ"ח סאה יעו"ש והניח בצ"ע. והנה מלבד כי יש לצייר בקטן בן יומו דמטמא בזיבה. מסכתת לה בגדול ג"כ. אם נפלו ג' לוגין מים שאובין בים כגדול דקווי וקיימו דאיכא להדיא במכות דף ד' דאין טובלין בהם חייבינן לג' לוגין במקום אחד וכ"פ הרמב"ם יעו"ש. אמנם בתוס' שם חולקים על גירסת רש"י ולפי דבריהם נפל הציור הזה:

ד"ה

הר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל (בעה"ם שו"ת בנין עולם וכו').

דף י ע"ב גמ' ד"ה הוה נקים כו' אמר כל מאן כו'. יש לדקדק בסוגיא ז. א' למה ליה למימר כל מאן דאתי כו' יהיבנא ליה וכי בל"ז לא הוו אמרי לי'. ב' אחר דיהיב ליה אמר חביבין עלך כו' מדוע לא אמר לו זאת תיכף בעד שאמר כל מאן דאתי כו'. ג' מה זה אמר ר"ח בתרייתא עדיפא כו' הלא קמייתא הוא דינא ובתרייתא מליצה בעלמא. ונ"ל דר"ח שמע מרב דהנותן מתנה כו' צריך כו' ולכך ברצותו ליתן למאן דא"ל שמעתתא חדתא כו' הוצרך להודיע מקודם. ורבא בר מהסיא הבין כוונתו יותר שא"ל הכי אמר רב כו' ולא א"ל זאת בתורת חדתא ואפ"ה יהבה ליה ע"כ אמר ליה חביבין עלך שמעתתא דרב כו' כלומר אע"פ שאינו חדתא ולכך א"ל מאמר רב מילתא אלבישיהו כו' וזאת היתה חדתא אצל ר"ח ע"כ אמר בתרייתא עדיפא כו'. מ"ר:

דף טז תוס' ד"ה ה"נ רש"י כו' א"נ ממאן מאוירין. צ"ל מיממאן: **שם** ד"ה עבדי רבנן כו' דאין מממאן מגבן. צ"ל מיממאן. מ"ר:

דף יח ע"ב תוס' ד"ה האי בישרא כו' איירי בצלי כו'. נ"ב עי' באשרי שמביא דברי בה"ג להיפך דבקדירה אפי' דנריא אסור דלא קשיא ליה דקא. ומדברי תוס' משמע דלכך מוקי בצלי דאי בקדירה שרי בה"ג כמ"ש ואי שרא ביה גרמא היה כו' וצ"ע:

דף כב תוס' ד"ה אסור כו' בין השמשות של ז' כו'. נ"ב דברי התוספות כאן קצרים ומבוארים יותר בפ"ק דסוכה דף י' ע"ב ד"ה עד מוצאי יו"ם יעו"ש והדו"ק:

דף לז ע"ב גמ' לבר מתבשילא דליפתא כו' וה"מ דאית ביה בישרא כו'. לכאורה קשה מגמ' ברכות מ"ד ע"ב אתן דלא נפיש כו' א"ל בציבי משמע דלא בעינן בישרא. ועי' מש"ש בתמות דרבא מוסיף אראביי ותרתי בעינן ע"ש וא"ש כאן. מ"ר:

דף מו תוס' ד"ה דתוליות כו' קשה לר"י דבפ"ב דביצה תנן כו'. נ"ב עי' מג"א סי' תקי"ם סעיף ב' דביו"ם הקילו יותר ולכך אע"ג דבשבת אפילו כעין תוליות אסור מ"מ ביו"ם קיימא לן כב"ה יעו"ש:

דף נה ברש"י ד"ה מי הוה מזבח כו' של ל"ב אמה כו'. נ"ב עי' במס' זבחים פרק קדשי קדשים שם מבואר דמזבח שעשה שלמה לא היה אלא כ"ח אמה כו' ובבית שני הוסיפו ד' אמות מן הדרום כו':

דף נז ע"ב תוס' ד"ה ואין מטמאה כו' ומה"ם נמי אין בה משום כלאים. נראה דלפ"ז יש היתר לחבר העטרות של כסף המתוחים על חוטי פשתן למליתות של צמר כיון שאין החוטים עיקר כ"א הכסף אין בה משום כלאים:

דף עג תוס' ד"ה אלא כו' כגון שנתכוין לשחוט כו'. נ"ב ר"ל דנאמר דהברייתא לא דריש כלל קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק וכן בשבת פטור משום דמלאכת מחשבת בעינן. ולכן תירץ דלא מצינן כו'. ולפרש כגון שהיה צריך למה שחתך דבכה"ג נקרא מלאכת מחשבת דנעשה מחשבתו רק דיפמור מקרא דאשר חטא בה דזה כתיב בכל המצות וא"כ ע"כ דריש ליה וא"כ גם לענין שחוטי חוץ פטור:

דף עד ברש"י ד"ה שכן עני כו' וורה ובורר ומרקד סידורא דפת כו'. נ"ב כוונתו לתרץ קושיית התוס' דהא כותש הוה בסממנים וע"ז תירץ דמ"מ התנא נקט סידורא דפת ובפת ליכא גבי עני כותש משא"כ בורר ומרקד ג"כ בעני איתא בפת:

דף עו גמ' ר' יוחנן אמר פטור ריש לקיש אמר כו'. נ"ב עי' במ"מ פי"ח מהל' שבת הלכה ג' שגירסת הרמב"ם הוה ר' אושעי' במקום ר"ל ולכך

הר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל

והאידנא כו'. ויעוין דף קמ"א ע"א תוספות ד"ה דלמא וכד' קי"א ע"א תוס' ד"ה למימרא ושם בעמוד ב' אמר רבא הלכה כר"ש ולא מטעמיה: ע"ב תוס' ד"ה נר חנוכה כו' כדמוכח לקמן. כ"כ דף כ"ג ע"א מעשית:

דף כג גמ' ומניחה ומדליקה. כ"כ הרשב"א בחדושיו כ' דה"ג ומדליקה ומניחה: **ע"ב** תוס' ד"ה סדר כו' ועוד נראה לרשב"א כו'. כ"כ יעוין מגילה דף כ"ט ע"ב והלכתא כו':

דף כד ע"ב גמ' בשמן שרפה. כ"כ יעוין תוס' קידושין דף ל"ד ע"א ד"ה מעקה: **שם** שאין שורפין. כ"כ יעוין מנחות ד' מ"ו ע"ב ומיי' פ' י"ט מהלכות פסמ"ק דין ה': **שם** רבא אמר אמר קרא. כ"כ יעוין תוס' ביצה ד' ח' ע"ב ד"ה סוף סוף: **שם** תוס' ד"ה בקר שני כו' וי"ל הא דאין שורפין כו'. כ"כ יעוין תוס' יבמות ד' ע"ב ע"ב ד"ה שלא בזמנו ובתוס' מנחות דף מ"ו ע"ב ד"ה לפי:

דף כה גמ' שבתון עשה. כ"כ יעוין תוס' קידושין דף ל"ד ע"א ד"ה מעקה: **שם** בשעת ביעורה. כ"כ יעוין תוס' ב"ק דף קא ע"א ד"ה ולא יצבע: **שם** תוס' ד"ה ולא מילה שמתחלת ד' כ"ד ע"ב וקשה לר"י דבפ"ק דביצה כו'. כ"כ יעוין מה שמתרץ ע"ז בספר יראים מצוה קי"ג: **שם** תוס' ד"ה הא בחול כו' וערלה דאסורה בהנאה כו'. כ"כ יעוין תוס' פסחים דף כ"ב ע"ב ד"ה מנין: **שם** תוספות ד"ה כך כו' אלא ה"ה שאר ביעור כו'. כ"כ יעוין תוס' מס' ביצה כ"ז ע"ב ד"ה ועל התלה: **בא"ד** וכן פירש בהדיא באלו עוברין. כ"כ דף מ"ו ע"א ד"ה כילד: **בא"ד** דדמיא לקדש. כ"כ יעוין תוס' פסחים דף פ"ב ע"ב ד"ה אבל נטמא: **בא"ד** מדאיקרי קדש. כ"כ יעוין זבחים דף ק"ד ע"א רש"י ד"ה בשר בקבורה:

דף כו תוס' ד"ה אין מדליקין כו' פירש בקונטרס כו'. כ"כ יעוין תוספות פסחים דף ט' ע"א ד"ה כדי וכדף לג ע"ב ד"ה אמר ותוס' יבמות דף ס"ו ובמנחות דף ס"ו ע"ב ד"ה כדי ובר"ש סוף תרומות:

דף ל ע"ב גמ' עתידים אילנות. כ"כ יעוין תוס' ב"ב דף כ"ה ד"ה כגון גלף:

דף ל: גמ' לעולם אל יעמוד. כ"כ יעוין כתובות דף ל' תוס' ד"ה הכל בידי שמים: **ע"ב** בעון נדרים. כ"כ יעוין זבחים דף כ"ט תוס' בד"ה אלא א"כ: **שם** כשהן קטנים. כ"כ יעוין לעיל דף כ"ה ע"א תוספות בד"ה כרת:

דף לד גמ' ספק חשיכה. כ"כ יעוין תוס' ר"ה ד' ט' ד"ה ור' עקיבא: **שם** מעשרין את הדמאי. כ"כ יעוין תוס' חולין ד' ז' ד"ס ודלמא וגיטין דף ל"א תוס' ד"ה במחשבה: **שם** קיימתיה מסברא. כ"כ יעוין תוס' ע"ז דף י"ט ד"ה אנא עבידתיה: **ע"ב** משתקע החמה. כ"כ יעוין זבחים דף נ"ו תוס' בד"ה מנין לדם ובפסחים דף ב' ד"ה וקיימא לן: **שם** תלתא ריבעי. כ"כ יעוין תוס' פסחים ל"ד ד"ה ר"י:

דף לה גמ' תרי תילתי מיל. כ"כ יעוין מנחות דף כ' תוס' ד"ה ליפסל: **ע"ב** שש תקיעות. כ"כ יעוין ערכין דף י' תוס' ד"ה הפותח ותוס' ד"ה אין בין: **שם** ששם מניח. כ"כ יעוין תוס' גיטין דף ס' ד"ה שיפורי:

דף לו גמ' אגוזרות. כ"כ יעוין ע"ז דף מ"ז תוס' ד"ה קרנים זבחים דף ס"ח תוס' ד"ה כשהוא חי: **ע"ב** תוס' בד"ה נפקא מיניה כו' ולא שם העיר כו'. כ"כ עיין תשובת מהרי"ט חלק אה"ע סי' י"א ובכ"ש בפ' חלק דף ק"ט על דברי הגמרא שם בכל וכורסיף:

דף מב תוספות ד"ה נותן אדם חמין כו' דתתאה גבר כו'. כ"כ יעוין תוספות פסחים דף ל"ז ע"ב ד"ה ות"ק:

דף מג גמ' שאם עבר ותקנו. כ"כ יעוין תוספות סוכה דף כ"ג ע"ב ד"ה שני לוגין: **שם** כופין את הסל. כ"כ יעוין תוס' ביצה דף ל"א ע"ב ד"ה ונפחת:

דף מו ע"ב גמ' איסורא דרבנן. כ"כ יעוין תוס' בכורות דף כד ע"ב ד"ה והיינו ובתוס' יומא דף לד ד"ה וה"מ:

דף נה ע"ב תוס' ד"ה אין מיתה בלא חטא. לפי שהגזרה באה כו'. כ"כ יעוין במד"ר חוקת פ' י"ט על פסוק לא ירעיב וגו': **ע"ב** יש מיתה. כ"כ יעוין ברכות דף מו ע"ב תוס' ד"ה מר זוטרא:

דף נו תוס' ד"ה לקוחין כו' דהא אנוסה כו'. כ"כ יעוין במס' כתובות דף ט' ע"א ד"ה הפס אונס ותוס' סוטה דף כז ע"ב ד"ה כשם ובתוס' יבמות דף ל"ה ע"א ד"ה אע"פ:

דף סד ע"ב תוס' ד"ה רבי ענני כו' ולא ס' ריבוא כו'. כ"כ יעוין לעיל ד' ו' ע"ב בתוס' ע"א ד"ה יתר הנמשך על ע"ב גם בדף ל"ז ע"ב רש"י בד"ה מתנה ובערובין דף נט ע"א רש"י בד"ה עיר:

דף עא ע"ב גמ' איתמר כו'. כ"כ יעוין בתוס' לקמן דף (ל"ד ע"א) [נ"ו ע"ב] תוספות בד"ה למימרא:

דף עג ע"ב גמ' מאן דקניב. כ"כ יעוין לקמן דף קיד ע"ב תוס' ד"ה אלא:

דף עה תוס' בד"ה ספי כו' דאפילו במקלקל פטור. כ"כ יעוין ב"ק דף לד ע"ב תוס' בד"ה תוכל: **שם** תוס' בד"ה כי היכי נראה כלשון אחרון כו'. כ"כ יעוין תוספות כתובות דף ה ע"ב ד"ה דם:

דף עז גמ' שיש בו רביעית. כ"כ עי' תוספות ע"ז דף ל' ע"ב ד"ה ומטמא:

דף עט ע"ב תוס' בד"ה קלף כו' ותניא אידך בשלש יתפור. כ"כ ליתא כן בגמרא שלפנינו ועיין בתשובות ב"ח סי' ק"ח תשובה ש"י סי' פ' ובהגהת מרדכי בגיטין המובא בנקודות הכסף סי' ר"פ:

דף פ תוס' בד"ה בהעלם א'. כ"כ יעוין מנחות דף כ"ז ע"א תוס' בד"ה בשניס ובשלשה מקומות ולקמן דף ק"ד ע"ב תוס' בד"ה התם מחוסר מעשה:

דף פא ע"ב רש"י בד"ה אבל לא סורק כו' פסיק רישא כו'. כ"כ יעוין תשובת (רמ"א) [ריב"ש] סי' שנ"ד:

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף טז רש"י ד"ה עבדי רבנן כו' דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר משהו ספקות עכ"ל. לע"ג דהלא ידים תחלת גזירתן לשריפה כדאיתא. ולית מאן דפליג בזה וכ"פ הרמב"ם יעו"ש ודוחק לומר דידים לא מקרי טומאה. דהשם אינו משום נגיעת במקום טמא רק החשש שמא נגע במקום הטינופת עיין ברש"י לעיל י"ד א' ד"ה עסקניות הן. דהא בכל דוכתא איתא גזרו טומאה על הידים. והיותר נראה דחסר בדברי רש"י תיבת והידים:

דף יח במשנה ושוין אלו ואלו וכו'. לכאורה יפלא דהול"ל ומודים ב"ש לב"ה כדאיתא בכל דוכתי. ועוד מה אלו ואלו דקתני תנא דמתניתין. הלא ב"ה מתיר יותר מזה. אף דאי עביד בשבת חייב חטאת וכ"ש בזה. (והא אין להקשות וכי טעמא דב"ש כו' שכן הוא בכמה מקומות עי' תוס' עירובין פ"ק ועי' קוי"ט כאן). והנראה בזה משום דבתוספתא וירושלמי איתא שב"ה השיבו לב"ש מטוענין קורת בית הבד. וב"ש השיבו לב"ה מאין צולין בשר בצל כו' דבזה אין פלוגתא כלל. וע"ז קתני תנא דמתניתין ושוין אלו ואלו ר"ל ב"ש וב"ה בהלה הדינים. היינו שטוענין כו' דבזה שוה ב"ש לב"ה. ועוד אין צולין השנוי בתר הכי דבזה שוה ב"ה לב"ש. וקאי ושוין גם על אין צולין. וכתוספתא וירושלמי הנ"ל: רש"י ד"ה כלי לבן כו' ומהמירין ע"ע כב"ש. כוונתו מבואר בתוס' דע"ז כ"א ב' ד"ה מ"ט: **ע"ב** תוס' ד"ה גזירה כו' ובילה ופת ותררה כנ"ל. וכ"ה בחידושי הרשב"א:

דף כ גמ' אתמר נמי אמר רב כהנא כו'. עיין גירסות רש"י והרי"ף והרא"ש שהמה מחולפים. והנה לפי גירסת רש"י תמוה האתמר נמי דלא הוה ראי' רק למחצה. והנראה לפי גירסת רש"י לא גרס לתיבות אתמר נמי. וצריך להיות רב כהנא אמר וכ"ה ברש"י להדיא ד"ה רב כהנא אמר. ולאיפלוגי אתא:

דף כא גמ' חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו. בטור ובש"ע נחסר גבי קרבי דגים תיבת שנימוחו ותידוש על האחרונים שלא הגיהו: שם שמחת בית השואבה שאני. עי' רש"י ולולא דבריו הקדושים היה אפשר לפרש דמש"ה שאני משום דשמחת בית השואבה היה לרבויה שמחה יתירה והיה מרבים באור מאד עד שבוררת אשה חטין כו' וא"כ בודאי היה עושין בתוך המנורה כעין מדורה ומדורה מותר לעשות אף מדברים שאין עושין פתילות כדאיתא לעיל ת"ר כל אלו כו' אבל עושין מהן מדורות כו':

דף כב ע"ב רש"י ד"ה וכה. מזרח וסכי. נ"ל והכי: שם נכנס כו'. כ"ב זהו בת"כ שב ומזה מביא רש"י ראייתו:

דף כג גמ' ומנא תימרא דחיישינן לחשדא כו'. בשו"ת חכם צבי סי' נ"א הקשה מ"ש דפריך הכא טפי מבכולי תלמודא דחיישינן לחשדא. בריש ברכות גבי חורבה כו'. ועוד אמאי לא מייתי ממתני' דשקלים אין התורם נכנס כו' משום והייתם נקיים וגו' ע"ש. ולי יש עוד להקשות אמאי לא מייתי ממתני' ספ"ב דיבמות המביא גט כו' והתכם שאסר כו' ה"ז לא ישאנה ועוד דוכתי טובא. אמנם האמת בזה דזה ודאי שצריך לנקות עצמו מן החשד במקום שעושה מעשה שמחמת המעשה מביא עצמו לידי חשד כמו הנכנס לחורבה עושה דבר שמביא לידי חשדא. וזה שפיר מוכח ממתניתין דשקלים וממתני' דיבמות כו'. משא"כ הכי שאינו עושה שום דבר. רק הוא בשוא"ת כמו גבי נר חנוכה שאינו עושה מעשה בקום ועשה. רק שאינו מדליק בפתח הב' מנ"ל שצריך לנקות עצמו מהחשד. וע"ז פריך הגמ' מנ"ת דחיישינן לחשדא אף בכה"ג. ולזה מביא הש"ס שפיר ראיה מפאה דגם שם הוא מפני החשד במה שאינו עושה. ומה שקוצר זה אינו נגד שכן הדרך לקצור ואינו עושה מעשה שגורם מחמת המעשה איזה חשד. וקבע לו הכתוב זמן בסוף שדהו. ש"מ דאף בכהאי גוונא חיישינן לחשדא:

דף כו גמ' אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צריך לומר. כ"ב נ"ע מאי וא"ל ועיין רשב"א:

דף כז ע"ב רש"י ד"ה אשר תכסה ריבויא דקרא יתירה הוא כנ"ל:

דף כח ע"ב גמ' אומר היה ר"מ תחש כו' ולא הכריעו חכמים אם מין חיה או מין בהמה. עי' ברש"י בחומש פ' תרומה שכתב תחש מין חיה וכבר הרעישו בזה גדולי המפרשים. ועי' במהר"ם ברבי ת"ש מ"ש בזה. והנראה לי בס"ד במה שיש להעיר על מה דאמר ר' יהודה קרן אחת היתה לו במצחו והלא ברייתא במס' ע"ז ח' א' איתא שהקריב אדם הראשון שור שקרניו קודמים כו' משמע דשני קרנות היו לו. וביותר נפלא על רב יהודה גופיה דבחולין ס' א' אמר רב יהודה דקרניו קודמין כו'. וגם זאת למה לא כלל רב יהודה במימרא אחת ועל חד קרן. אמנם ניחא מאד כי הגמ' כאן וכן בע"ז ובחולין הקשה מקרין תרתי כו' ותי' ר"נ מקרן כתיב. והנה זה דוקא אם נימא יש אם למסורת. אבל אם יש אם למקרא היתה לו ב' קרנות. וא"כ הברייתא דע"ז קאי למאן דאית ליה יש אם למקרא. משא"כ ר' יהודה אמר למלתיה למאן דס"ל יש אם למסורת. וא"כ ניחא הכל דפלוגתא דתנאי היא בפ"ק דסנהדרין ובכ"מ אם יש אם למקרא או למסורת. והנה הא דלא הכריעו חכמים דבהמה היא משום דקרש מין חיה בסוגין. וכן לא הכריעו חכמים משום קרש. ג"כ משום שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת כו'. וכ"ז הוא אם יש אם למסורת. אבל אם נימא יש אם למקרא שפיר יש להכריע דחיה היא מקרש דחי' היא כיון דלא אשכחן מין בהמה בקרן א'. והנה רש"י בפ' בא על פסוק בבית אחד יאכל פי' שם דאינו נאכל בב' חבורות וכמו שתרגם אונקלוס בחבורא חדא. והיינו כר"ש בפסחים פו ב' דדריש יש אם למקרא. וא"כ לדידיה מקרין תרתי משמע. וא"כ שפיר יש לפשוט ולהכריע דתחש מין חיה היא. וא"ש דברי רש"י מאד לשיטתו והדברים מאירים ושמחים:

דף כט רש"י ד"ה טעמא דר"א כו' בו. נ"ל כו':

דף לה תוס' ד"ה תרי. אלא תלתא ריבעי מיל. כ"ב פי' בין לרבה בין לרב יוסף דמשקיעת החמה עד צה"כ כמה הוה לא פליגי:

הר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

ולכך פסק כמותו נגד ר"י שהיה רבו וצ"ע דלמה הזכירו אחר ר"י:

דף פד ע"ב תוס' ד"ה מי לא עסקינן כו' לא יציל בצמיד פתיל. נ"ב ר"ל אבל בהיסט לא שייך יחוד ולכך אע"ג דאם הסיט טמא מ"מ מציל באוהל המת כ"ז שלא הסיט:

דף צד תוס' ד"ה שהחי כו' ואומר ר"י כו'. נ"ב תירוץ זה אינו אלא לר' נתן ועי' ק"נ על הרא"ש:

דף קו תוס' ד"ה מדאיצטריך כו' יליף שפיר דאחר הבערה. צ"ל דבשעת הבערה. מ"ר:

דף קכב ע"ב תוס' ד"ה רחת כו' ואין לומר דמשמע. צ"ל דמשמיה. מ"ר:

דף קכו בשורה א' בתוס' למיעבד הכי וקאמר. צ"ל הא קאמר. מ"ר:

דף קכח תוס' ד"ה דג תפל כו' בשר תפל מותר לטלטלו כו'. נ"ב צ"ל לשיטתם דמ"ש לעיל דמקשה לרב והא ס"ל כר' יהודה במוקצה משום דרב ע"כ לא ס"ל דבני ישראל מלכים הם כמ"ש בסוף פ' ח' שרצים וא"כ ע"כ לא מתיר לטלטל בשר תפל אלא משום דחזי לכלבים ולר"י דאית ליה מוקצה אסור כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

דף קלג בהרת דבנו הוא קא מתכוין. נ"ב צ"ע בסוגיא דפ"ק דיומא בפלונתא דטומאה דחויה בצבור או הותרה בצבור:

דף קמ ע"ב גמ' נקיט מרגניתא כו'. שמעתי לפרש דר"ח רצה להראות לבנותיו בחוש אשר תשוקת האדם הוא רק לדבר שאינו מצוי אצלו ע"כ יהיו צנועות באפי גברייהו. ולזאת לקח ר"ח מרגניתא בחדא ידי' וכורא (ר"ל דג קטן) בחדא ידיה והראה להם מתחילה ב' ידיו סתומים ואח"כ מרגניתא אחוי להו וכורא לא אחוי להו. והמה איצטערו לידע מה בידו השניה וזהו עד דמיצטערן והדר אחוי להו. וניחא נמי לשון להו. ובזה לימדם במחוג דאף דכורא דבר שאינו חשוב כלום עכ"ז כל זמן שלא הראה להם היו מצטערין ע"ז. מ"ר:

דף קנ ע"ב גמ' ת"ר מעשה כו' ונזכר ששבת הוא. נ"ב עי' בירושלמי פ' ואלו קשרים הלכה ג' דשם איתא דחשב לעשות הגדר במוצ"ש ואח"כ נמלך ולא נגדרה גם במוצ"ש בשביל שהשב בו בשבת וצריך לפרש גם דברי ש"ס דילן כן וא"ש:

דף קנג ע"ב גמ' מה ע"ז דעביד מעשה בגופי'. נ"ב צ"ע בפ' הפועלים בסוגיא דחסמה בקול לר"י דס"ל דמיקרי מעשה:

הגהות על הרא"ש

פ"א סימן יא א"ר גידל כו' קרוי דה"י הלכך. נ"ב נ"ל שצ"ל א"נ. עי' תוס' ותוי"ש שבגליון:

פ"ג סימן ב בסופו. אבל מבעוד יום מחזירין. נ"ב עי' תוס' פ' במה טומנין מ"ח ע"א סוף ד"ה דזיתים כו' שמוכח מדבריהם דאף מבעו"י דינו כמו בשבת וצ"ע: **סס' טז** בהגה"ה ואם נתבשלה כו' ולא כרשב"ם כצ"ל והוקף בטעות: **סס' כ** דרב סבר כר"ש במוקצה דטלטול. נ"ב עי' תוס' סוף פרק מפנין וכן כאן בר"ה הנ"מ דס"ל דבכה"ג ס"ל לרב כר"י אפי' לטלטל רק בדבר שמקצה מדעתו ס"ל כר"ש אבל לא במוקצה מחמת איסור:

פ"ו סס' טז תיקו דאורייתא לחומרא ורבנן לקולא. נ"ב צ"ע דבפ' כירה בבעיא דפינן ממיחם למיחם פסק לחומרא אף בדרבנן משום חומרא דשבת:

פי"ד סימן ט תניא כו' בעל הערוך דאמר לא אסר ר"ש פסיק רישיה כו'. נ"ב לכאורה דברים אלו הם סותרים למ"ש פ' הבונה. ונלע"ד שכוונתו במ"ש ולא שייכי כו' ר"ל שאינלפסוק כבעל הערוך בזה והוא כמש"ש דבשבת לבד מותר מטעם דהוה מלאכה שאצ"ל וזה לא שייך בשאר איסורים וע"ז מביא ראיה מקושיית המקשן שם דפריך והא מכבה וס"ד דאתיא כר"י דאוסר דבר שאצ"ל ואע"ג דלא ניחא ליה ולסברת בעל הערוך דמטעם דלא ניחא ליה מותר אפי' בפסיק רישיה דלא הוי מלאכה כלל א"כ גם לר"י היה מותר

הר"ר שמואל שמעלקא טויבש

זצ"ל אבד"ק יאסי בעהמ"ס חיי עולם על או"ח והמוקפים בחצאי מרובע הם מבנו הג"מ אורי שרגא טויבש נ"י אבד"ק יאסי.

[**דף ד ע"ב** גמרא סתם כדבעינן למימר לקמן כדאביי. כ"כ לכאורה יש להקשות דנוקי כרבי ומשום דשדי ידו בתר גופי' וכמו דאמרי' שם בדף ג' ידו בתר גופי' גריר. אלא דיש לומר דהא דידו בתר גופי' גריר אין ענין לכאן דשם לא אמרינן כן אלא דמשום זה לא מיחשב הנחה משום דידו לא נייח דגריר בתר גופי' אבל לא אמרינן דשדי ידו בתר גופי' וכמו דאמר שם אביי: **ע"ב** פשיטא לי דידו של אדם אינה לא כרה"ר ולא כרה"י והיינו משום דלא שדינן לה בתר גופי' וכפי' רש"י שם עי"ש. וגם דבגופו של אדם ג"כ רובא דרובא אין בו ד' על ד' לסתשיב לידו כמקום ד' ובאילן יש עכ"פ בעיקרו ד' על ד' וכמובן]:

דף יא גמרא ואמר ר"י אפילו בשבת. כ"כ עי' תענית י"א ב' ברכות ל"א ובחי' רשב"א שם ובר"מ פ"א מהל' תענית סי"ב ולא"מ ודו"ק:

[**דף כא** בתוס' ד"ה ומותר להשתמש לאורה וא"ת מנ"ל לרבא וכו' ואינו יכול להדליק בשבת. כ"כ לכאורה יש להקשות דהאי סיום ואין יכול להדליק אך למותר הוא דבלא"ה אף אם יכול להדליק נמי אסור כפירש"י ז"ל בחול אסור דכבתה זקוק לה ושמא יפשע ולא מתקן ליה. אלא דיש לתרץ דההוס' קושטא דמלתא קאמרי ולאלומי הקושיא דבשבת אין צריכין לחשש שמא יפשע דודאי א"א להדליק ועדיין צ"ע קצת: שם בסוגיא דכבתה זקוק לה. מפורסם בכל העולם קושי' הגאון בשו"ת שער אפרים סימן ל"ח לרב דאמר דכל הפתילות ושמנים שאמרו אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בהם בחנוכה. והלא בין השמנים שלנו נכללו ג"כ שמן שריפה והאיך מדליקין נר חנוכה והלא קי"ל נ"ח צריך שיעור ושמן שריפה כיון דלשריפה עומד נימא כתות מיכתת שיעורא עכ"ד ז"ל בקושי'. ולפלא גדולה בעיני האיך העלים עיניו מהגדולים מדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' תרומות הי"ח דמפורש להדיא דמי שאין לו תולין להדליק נ"ח מדליק בשמן שריפה שלא ברשות הכהן עכ"ל הזהב והוא מדברי הירושלמי סוף תרומות. הרי מבואר להדיא מדברי רבינו ז"ל דפוסק דמותר והידוש הוא בעיני שלא הביאו כלל. וע"כ דכוונת הרמב"ם ז"ל ג"כ מטעם דלא אמרינן כתות מ"ש אלא באיסורי הנאה דוקא. אבל שמן שריפה אף דלשריפה עומד הואיל דבשעת ביעורו מותר ליהנות ממנו וכמבואר בש"ס שם דף כ"ה דדרשינן שלך תהי' להסקה תחת תבשילך. הלכך לא אמרינן ביה כתותי מ"ש וכמבואר בירושלמי במראה הפנים שם. אלא דלדידי יש לתרץ קושי' השע"א ז"ל ע"פ דברי הגאון רע"א ז"ל בתשובה סי' קמ"ה דהקשה בש"ס חולין דף פ"א גבי או"ב באם שחט הראשון לע"ז חייב על השני משום או"ב. והלא כיון דשחט פורתא לע"ז נעשה תקרובת ע"ז וא"כ עומד לשריפה והוי כתותי מ"ש ולא הוי שחיטה כלל. ולמה מחייב על השני משום או"ב. והגאון ז"ל לחלק יצא שם. דלא שייך דיני כתות מ"ש רק בדבר דצריך שיעור כמו בלולב או שופר וכדומה. אבל הכי גבי שחיטה דאין שיעור בשובים ורוחבו של סימן לא שייך לומר כתותי מ"ש עכ"ד הנעימים. וכמו כן נאמר בנידון דידן אם כי שיערו חכמים בנר חנוכה שיהיה דולקת והולכת תלי שעה עכ"ז אין שיעור בעביה ורחבו של הפתילה וגם אין שיעור להשמן דאם ירצה יוכל ליתן פתילה דקה ואפילו דקה מן הדקה ויצטרך רק שמן מועט. ואם יאבה לעשות פתילה עבה יצטרך שמן יותר. וכמבואר ג"כ ברמ"א ז"ל סי' תרע"ב דהכל תלוי בעובי הפתילה. וא"כ אין שיעור כלל להשמן ורק להדלקה ולא שייך כלל לומר כתותי מ"ש כנלפע"ד נכון בסברא והארכתי בזה בתשובה. ואכ"מ להאריך: שם ידוע ג"כ קושי' הגאון המובהק ר"י מהמבורג ז"ל דהקשה מה היה הנס חנוכה משום דלא טמאו השמנים. והאיך היה יכלו לטמא השמנים והלא מבואר בפסחים דף ט"ז סעיד ר"י בן יועזר על משקין בית מטבחיא דכן. א"כ לא נטמאו כלל השמנים דהוי משקה בית מטבחיא עכ"ד הנעימים בקושי'. ולפענ"ד לק"מ דהלא רב ושמואל פליגי בדברי דר"י בן יועזר איש צרידא. ולרב דס"ל דכן ממש מבואר שם י"ז דס"ל משקה בית מטבחיא דכן ממש והיינו דם ומלא אבל משקה בית מטבחיא והיינו שמן ויין וכפירש"י שם הדין הוא שטמא דגזרו רבנן טומאה עליו. ושמואל דס"ל משקה מדבחייא דכן הא כ"ל דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש להן וכדמסקינן בש"ס שם. ועוד הא אמרינן בש"ס שם דלא אמרו דכן אלא במקומן אבל אם נטמא בחוץ והכניסן לפנים טמא. וא"כ יכול להיות שהוציאו השמנים לחוץ ושם נטמאו והכניסן לפנים דודאי טמא ניניהו ושפיר היה הנס בהפך שמן שהיה מונח בהצנע בקרקע ובחותם והכיר שלא נגעו בו וכדפירש"י ותוס' שם ולק"מ]:

דף כב רש"י ד"ה מתירין. לטלית חדש. כ"כ עיין זקני הב"ח או"ח ריש סי' ט"ו דדייק מלשונו אבל לא מחדש לחדש. וצ"ל הא דמשני הש"ס מנחות מ"א דאי בלאו היינו דאין הטלית ראוי לציצה כלל וכמ"ש רש"י שם דנתכלה דאינו ראוי לציצית דבזה כ"ע מודים משא"כ כאן דראוי ללבוש רק דרצונו לעשות המצוה יותר מן המובחר עי' תשו' ח"ל סימן מ"ה בזה רב אוסר ודו"ק: **בא"ד** ובמנחות מפרש טעמא דמאן דאוסר. כ"כ עיין מנחות מ"א ב' ברש"י ד"ה דלמא אי בלאו ועדיין צע"ק: תוס' ד"ה סוכה. אפי' נפלו ואפי' בתה"מ. כ"כ עיין מהרש"א ובשו"ת הרא"ש כלל כ"ד ובט"ז או"ח כ"א א' ובהגהות שם: תוס' ד"ה רב אמר. א"כ מזוזה שאני. כ"כ פיינו לאותן שיבוא לדור שם אא"כ עיין ב"י וד"מ יו"ד סימן רנ"א משמע היכא דלא ידור בו שום אדם מותר אמנם בב"י בב"מ שם כתב בשם הריטב"א וז"ל לא יעלנה בידו סתמא קתני אפי' בצריך אותה לבית אחר אע"פ שאמרו גבי ציצית מתירין מבגד לבגד שאני הכא כיון דהיילא קדושת שכינה בבית זה אין לו לסלקן משם ע"כ לפ"ז יש לומר אף דלא ידור שום אדם נמי אסור וצ"ע ועיין בחידושי לאו"ח סימן י"ד:

דף מט תוס' ד"ה אביי אמר. כדתניא בפרק היכן דאסור ליכן בתפילין בין כו'. כ"כ הוא בשיטת הר"מ פ"ד מה"ת הט"ו. ולא כרש"י שם דהכן דתניא קאי במנח בידיה עי"ש [ועי' ברשב"א כאן]: ד"ה שלא. או משום היסח הדעת. כ"כ עי' תוס' ישנים יומא ח' ד"ה תפלין ועי' רבינו יונה ברכות פ' מי שמתו ד"ה ולא ישתין בהם ועי' ריטב"א סוכה כ"ו ד"ה ת"ר דמבואר דבשינה ליכא היסח הדעת וכן מורה לשון הרמב"ם פ"ז מה"ת הי"א ע"ש ודו"ק: **בא"ד** אבל משום קרי כו'. כ"כ ר"ל שאין חילוק בין ראה קרי כבר בין שעת קרי עיין ריטב"א סוכה שם. ועיין ברש"י סוכה שם ע"א ד"ה וראה קרי:

דף עט ע"ב תוס' ד"ה אידי ואידי כו'. כ"כ עי' תוס' מנחות ל"ב ד"ה אידי מ"ש לתרץ בשם הר"י דלא שייך לפסול אם שינה בקלף כיון דאף שינוי ממצותו וכתב אדוכסוסטוס כשר:

דף קלט ע"ב תוס' ד"ה ציצית. שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית. כ"כ ודלא כרש"י משום דתכלת תשיבי. אולם לכאורה י"ל דכונתם דוקא בג' כשרים הא בלא"ה אינם חשובים אצלו. אמנם בתשובי' הרא"ש כלל ב' מובא בב"י א"ח סימן י"ג משמע דאף באחת כשרה שגי עיי"ש. אולם מלשון הרמב"ם פי"ט מהל' שבת ה"כ שכתב ולפיכך היוצא בטלית שאינה מצויינת כהלכתה חייב מפני שאותן חוטין חשובין הן אצלו ודעתו עליהם עד שישלים חסרונן ויעשו ציצית עכ"ל. מבואר דאף ליכא כלל ציצית כשרה חשיבי החוטין בעיניו ודלא כתוס' הנ"ל ודו"ק:

הר"ר ברוך פרענקל תאומים זצ"ל

דף פד ע"ב תוס' בד"ה ארבע כו' וכולהו זרעים דרבנן. נ"ב יעוין בכורות דף נב ברש"י ובתוספות שם ד"ה דגן ובפירש"י בקידושין דף לט ד"ה והא:
דף צא ע"ב גמ' היה מגרר. נ"ב יעוין לעיל דף ח ע"ב תוס' ד"ה לא:
דף צב תוס' ד"ה המוציא כו' והא דתנן כו'. נ"ב יעוין לקמן דף קב ע"א בסופו:
דף צד גמ' שגגג כו'. נ"ב יעוין תוס' פסחים דף כט ע"א ד"ה ר' נחוניא הוא: ע"ב תוס' בד"ה אבל כו' אלא בגמר כו'. נ"ב יעוין בכורות דף כה ע"א: שם כדאמר לעיל. נ"ב דף עד ע"ב:
דף צה תוס' ד"ה והכורה כו' דר"ה תולין כו'. נ"ב יעו"ש בתוספות ד"ה דר"א ובתוס' פסחים דף סה ע"ב ד"ה מאי ראיה: שם ומיהו תימה לר"י כיון דמותר כו'. נ"ב יעוין מס' ביצה ד' כב ע"א ואם בשביל שלא יתעשן הבית כו' מה לכבות את הדליקה כו' ושם במרדכי דין תשפ"א מה לכבות פירש ר' אלחנן ועוד שם דין תרפ"ד: שם והמגבן. נ"ב יעוין לקמן דף קלד ע"א. ופירוש לגבן. יעוין בתשובת הרא"ש סי' קכ"א:
דף צו ע"ב גמ' הוצאה גופא כו'. נ"ב יעוין ר"ש מסכתין בתוס' ד"ה שבט ובתוס' עירובין דף יז ע"ב ד"ה לאו שניתן ובתוס' ריש מסכת שבועות: שם ארבע אמות. נ"ב יעוין לעיל דף ה' ע"ב תוס' ד"ה בשלמא לב"ע:
דף צז ע"ב תוס' בד"ה למימרא כו' ובפלוגתא דרבי יוחנן כו'. נ"ב יעוין לעיל דף ע ע"ב וד' עא ע"ב תוס' בד"ה נודע:
דף קב ע"ב גמ' משום בונה. נ"ב יעוין בספר יראים עמוד זמנים דף כח ע"ב:
דף קג גמ' שתולה עולשין. נ"ב יעוין תוס' גיטין דף מד ע"ב ד"ה שנתקוולה: שם בארעא דחבריה. נ"ב יעוין לעיל ד' מא ע"ב תוס' ד"ה מיחם וד' ע"ה ע"א תוס' ד"ה טפי: שם תוס' בד"ה ל"ל דעביד בארעא דחבריה כו'. נ"ב יעוין תוס' כריתות ד' כ' ע"ב ד"ה סבירא ליה:
דף קד ע"ב תוספות ד"ה אמר ר"ח. נ"ב יעוין תוספות גיטין דף יט ע"א ד"ה דין וירושלמי מקשה קושיית התוס' דכאן ומתרצי יעו"ש:
דף קו גמ' מדאיצטריך. נ"ב יעוין לעיל דף עה ע"א סוד"א מתעסק הוא: שם רש"י ד"ה מהני ר"י כו' דאמר משאצ"ל. נ"ב יעוין תוס' לעיל דף לד ע"א ד"ה את המת: שם רש"י ד"ה ובריתא ר"ש כו' דאי משאצ"ל כו'. נ"ב לעיל דף לג ע"ב: שם תוס' ד"ה מה כו' דכל שאר מיתות ב"ד כו'. נ"ב יעוין תוס' סנהדרין ד' לה ע"א ד"ה איתרביה וד' עג ע"ב ד"ה תד:
דף קז תוס' ד"ה במונה שרצים כו'. לשון ספר' בקונטרס כו'. נ"ב יעוין תוס' כתובות ד' ס ע"ב ד"ה דם: ע"ב גמ' שוכר שבמעיה. נ"ב יעוין בכורות ד' כה ע"א תוס' ד"ה ואמר ר"ל ובמס' ע"ז דף כו ע"א ד"ה סבר רב יוסף:
דף קיא תוס' בד"ה להביא כו' אלא עדיין מעורים קצת. נ"ב יעוין ברש"י בכורות דף לט ע"ב ד"ה כרות וברש"י קדושין דף כה ע"ב:
דף קיד גמ' ת"ר. נ"ב יעוין תוס' יומא דף מו ע"א ד"ה אבל ולעיל דף כ ע"א ד"ה למישרי ובפסחים דף נט ע"ב ד"ה ולא: שם תוס' ד"ה חלבי שבת כו' אומר ר"י כו'. נ"ב יעוין תוס' סנהדרין דף יג ע"א ד"ה ור' יוסי ותוס' פסחים דף נח ע"ב ד"ה כאילו:
דף קטו תוס' ד"ה לא כו'. נ"ב יעוין תוס' ברכות דף יג ע"א ד"ה בלה"ק ובתוס' סוטה דף לג ע"א ד"ה כל התורה כולה:
דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אילו כו' לא ידע ר"י. נ"ב יעוין ש"ע א"ח סי' קכח ובתשובות מהרי"ט ח"א סימן קמט:
דף קכב רש"י בד"ה ואינו מעמידה כו' לגבי טלטול כו'. נ"ב יעוין תוס' דף קנו ע"ב ד"ה והא:
דף קכד גמ' הא כ"ש. נ"ב יעוין לעיל דף ס ע"ב תוס' ד"ה אין בין יו"ט לשבת:
דף קכה ע"ב תוס' ד"ה הכל מודים כו' ושואל למה ליה למיעבד כו'. נ"ב מדברי חידושי הריטב"א למסכת עירובין מבואר שהיה לפניו הגי' והיכי עביד שואל הכי ויעו"ש:
דף קכח גמ' בשר מליח. נ"ב יעוין תוס' יבמות דף מו ע"א ד"ה ר"י: שם במוקצה. נ"ב עי' לעיל דף יט ע"ב ד"ה הני כרכי דזוזי ובמס' ביצה דף לג ע"א ובמהרש"א שם ד"ה אין סומכין ובחידושי רשב"א כאן: שם תוס' ד"ה דחזי כו' מכאן ראיה כו'. נ"ב יעוין פסחים ד' עד ע"א ד"ה הא טלייתא ובחולין ד' יד ע"א תוס' ד"ה ונסבין חבריא:
דף קלב רש"י ד"ה עקיבא כו' לידרש בי"ג מדות. נ"ב יעוין מכות ד' יא ע"א פלוגתא דר"מ ור"י וברמב"ן על המצות שורש ב' ד"ה והנה ובתוס' קדושין דף יז ע"א ד"ה ונילף ובתוס' מנחות דף לב ע"ב ד"ה הא מורידין וקצת תימה כו': ע"ב גמ' האי עשה. נ"ב יעוין תוס' זבחים דף לג ע"ב ד"ה לענין מלקות: שם נגעים טמאים. נ"ב יעוין בכורות דף מה ע"ב במשנה שם ופי' רבינו עובדיה מברטנורה: שם תוס' ד"ה מה צרעת כו' וע"ק לימא רגיתה כו'. נ"ב יעוין סנהדרין דף לה ע"א וע"ב: שם רש"י ד"ה בינוני כו' נפקא לן כו'. נ"ב יעו"ש בקידושין: שם ד"ה נגעים טהורין כו' כגון בוהק כו'. נ"ב יעוין תוס' שבועות דף ד' ע"ב: שם אלא משום דגברא. נ"ב יעוין תוס' פסחים דף פד ע"א ד"ה ולא מילה:
דף קלג גמ' ואי איכא אחר. נ"ב יעוין לעיל דף קג ע"א תוס' ד"ה ל"ל ותוס' יומא דף לה ע"א:
דף קלה תוס' ד"ה ולא כו' בשמיני מספיקא כו'. נ"ב יעוין תוס' מנחות דף מט ע"ב: שם תוס' בד"ה לא נחלקו כו' ונראה לרשב"א לתת טעם בדבר כו'. נ"ב יעוין דברי התוס' ביבמות: ע"ב גמ' ופדויו. יעוין בתוס' ב"ק דף יא ע"ב ד"ה בכור שנטרף ובמנחות דף לז ע"א ד"ה שומע אני וברש"י חולין דף עה ד"ה מידי דהוי:
דף קמא ע"ב גמ' את המדומע. נ"ב יעוין תוס' יבמות ד' פב ד"ה ר"י לטעמיה:
דף קמב גמ' ר"ש בן אלעזר. נ"ב יעוין תוס' גיטין לח ע"א ד"ה במתכנה ותוס' חולין דף ז ע"א ד"ה ודלמא:
דף קמד ע"ב תוס' ד"ה חולב כו'. נ"ב יעוין תוס' יבמות דף קיד ע"א ד"ה וקסבר ולעיל דף נס ע"א ד"ה בחולב ובחדושי רשב"א שם מ"ש בשם ר"ת:
דף קמה ע"ב רש"י ד"ה לעדות אשה כו' והפקעי רבנן לקידושין כו'. נ"ב יעוין תשובות הרשב"א סי' אלף קס"ב ותשובת מהרי"ק סי' ל' ובהא"ז לכתובות דף ג' מ"ש שם בדברי הראב"ד:
דף קמו גמ' הא רבי נחמיה. נ"ב יעוין לעיל דף לו ע"א:
דף קנו ע"ב תוס' ד"ה והא כו' ותנן כו' ודנתי לפני ר' כו'. נ"ב יעוין לעיל דף קכב ע"א ברש"י ד"ה ואינו באשר"י פרק יט סימן ה' ונראה דס"ט דגר כו'. נ"ב יעוין בתשובות הרשב"א סוף סי' שכ"ט:

הר"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל

שאפי' בשאר איסורים דלא מיקרי מכבה וא"כ אף למאי דמשני דאתיא כר"ש היינו משום אינו מתכוין ולא הוי פסיק רישיה דשופך סיפין סיפין וכמ"ש הרא"ש שם ודו"ק:

פי"ח סימן ג איתמר כו' בשר תפוח. נ"ב כן הוא גירסת הרא"ש דאילו בשר תפל גם ר"י מודה משום דחזי לאומצא לאדם אבל תפוח דלא חזי רק לכלבים לר"י אסור ולר' שמעון מותר דלא כתוס' ועי' בביאורי הגר"א סי' ש"ח סעי' ל"ב:
פכ"ד סימן א בסופו. מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק. נ"ב עי' תוס' פ' כירה מג ע"ב ד"ה כבר תרגמה כו' דרב הונא ס"ל ג"כ אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והא דמניח כרים כו' מיירי בצריך למקומם וא"כ דברי הרא"ש כאן צריך עיון:

הגהות בקיצור פסקי הרא"ש

פ"א סימן ד מים על גבי מים או אגוז בכלי כו'. נ"ב צ"ע דהבעיא לא נפשטה עי' בפנים: שם או יין ע"ג מים. נ"ב נ"ל שצ"ל שמן ע"ג יין: ססי' לח נ"ב חסר כאן וצ"ל אין הולכין בע"ש יותר מג' פרסאות בין הולך לביתו בין הולך לאכסניא ואין צריך על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין. נכרים שצרו על עיירות של ישראל אין יוצאים עליהם בכלי זיין ואין מחללים עליהם את השבת והוא שבאו על עסקי ממון ואם באו על עסקי נפשות מחללין ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין:
פרק יז ססי' ד ולר"י אף להיתר. צ"ל ולרי"ף אף להיתר:
פרק יט סימן ב עושין כו' ביום השלישי או ביום הרביעי. צ"ל הראשון: ססי' ט ואם נראה ואינו נראה א"צ למולו. צ"ל אז צריך למולו. דהלכה כשמואל לנגד הברייתא עי' בפנים:
פרק כ סימן יא נוטלין כו' של בעלי בתים מתירים אבל לא של כובסין. צ"ל כובשין:
פכ"ג סי' ג מפים כו' על השולחן בשבת. נ"ב צ"ע בדבריו ועי' בש"ע ובפנים:
סי' ט נכרי שהביא כו' אבל סתמא שרי לאלתר ולר"י. צ"ל ולרי"ף:

דברי נחמיה

להר"ר נחמיה בירך זצ"ל מדובראוונא

(בעהמ"ח שו"ת דברי נחמיה).

דף ו ע"א רש"י ד"ה מי. לר"ה. צ"ל טרח"י לר"ת:
דף יב רש"י ד"ה למשמש. בשום דבר פן. צ"ל בו שום דבר פן:
דף יח גמ' שרייתן. צ"ל לשן: שם ברש"י ד"ה מאן. שרייתן. צ"ל לשן: שם ע"ב גמ' שורה י' גזירה שמא. נ"ב לקמן ל"ד ע"ב:
דף כה גמ' שורה א' יום טוב. נ"ב ר"ה ל"ב ע"ב:
דף לד ע"ב גמ' שורה ב' גזירה שמא. נ"ב לקמן ל"ט ע"א: שם שורה ג' ויטמין גזירה. נ"ב לעיל י"ח ע"א:
דף לה רש"י ד"ה בשלמא. דבין השמשות דידיה. צ"ל דר"מ או כמ"ש ברש"י שברי"ף ע"ש:
דף לט גמ' שורה י"ד גזירה שמא. נ"ב לעיל ל"ד ע"ב: שם תוס' ד"ה מפני. שמא יזיז. צ"ל מפני שמזיז:
דף מ ע"ב גמ' שורה כ"ט. רב יהודה. צ"ל רבי יהודה:
דף מד תוס' ד"ה מתוך. על ממוט. לכאורה צ"ע מר"פ מי שהחשיך. וע"ש בר"ן וש"פ:
דף מז ע"ב שורה ד' לרבא. עי' הגי' ברי"ף ורא"ש: שם בת"י כר' יוסי. צ"ל כרבנן:
דף מח ע"ב גמ' שורה כ"ג ליטמו. נ"ב לעיל ט"ז ע"ב:
דף נז ע"ב גמ' שורה כ"א משמיה דאביי. צ"ע ועי' סה"ד ח"א דף נ"ה ע"א: שם שורה ג' קודם סוף העמוד אמר אביי. צ"ע עי' סה"ד נ"ד ע"א וברי"ף ורא"ש ליכא:
דף סא ע"ב גמ' שורה י"ז בהן אותיות. צ"ל של שם כ"ה ברי"ף ורא"ש ולקמן דף קמ"ו ע"ב:
דף סה ע"ב גמ' שורה י"ד התם הוא. נ"ב לעיל מ"ד ע"א:
דף סו ע"ב גמ' שורה ט' רבא. צ"ל רבה: שם רש"י ד"ה והוא דאי כוון. החפץ מאליו. צ"ל החפץ מכוון מאליו:
דף סח ע"ב גמ' וריש לקיש לא מי. צ"ל מי לא:
דף עד רש"י ד"ה פטור אבל אסור. אבל ביד. ר"ל ע"כ כשבורר באוכל דכשבורר הפסולת עיקר בורר הוי ביד לפרש"י במתני':
שם ע"ב רש"י ד"ה חייב א'. בורר יפות עי' בס' נ"א ה"ש בס"ח ס"ג:
דף צא גמ' שורה א' קמ"ל כל. נ"ב זבחים ב' ע"ב:
דף צה רש"י ד"ה המחבץ המעמר. צ"ל המעמד כ"ה בר"ן ורש"י שברי"ף פ' כלל גדול:
דף קלג גמ' י"ט עשה ול"ת. נ"ב ביצה ח' ע"ב ר"ה ל"ב ע"ב:
דף קמ ע"ב גמ' תליא דבישרא. ועי' לעיל קכח ע"א:
דף קמב ע"ב גמ' הא חזי ליה. עי' לעיל דף קכ"ח ע"א:
דף קמג ע"ב גמ' מזון. עי' לעיל קי"ז ע"ב תוס' ד"ה הא:

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף לז גמ' אלא"כ לסחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה. עי' רש"י ועי' תוס' שכתבו בשם ר"י דנתכוין דתק רש"י לפרש כן יעו"ש ולדעתי נראה דרש"י הוכרח לזה דהנה הרי"ף הוכיח דמתניתין לשהות תנן מדקאמר לקמן מהו לסמוך בה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי הו דלמא ל"ש וכפי פי' רבינו יונה הובא ברא"ש דהיינו אי איירי בלהחזיר איך שייך לומר לא שנא בין תוכה וגבה ולסמוך. הלא שנא ושנא דלהחזיר תוכה אסור אפי' גרופה וקטומה. ועי' רש"י לקמן ע"ב ד"ה ורב ששת כו' ואנן משהינן כו' הרי דפסק כמ"ד לסחזיר תנן. וכדי לתרץ קושית הרי"ף כו'. לכן פירש דאי לסחזיר תנן ההבדל בין תוכה לעל גבה דקאמר רב קאי על להשהות אבל לסחזיר אין חלוק. ושפיר קאי איבעיא דלסמוך אלהחזיר. ואין חילוק בין תוכה לעל גבה ולסמוך ושפיר קאמר ל"ש. וזה נכון וברור: ע"ב רש"י ד"ה ור"ש דיוקא דמתני' קמ"ל משום דלא מתני כו'. עי' תוס' שכתבו ואין נראה בדיוק פשוט כו'. והנראה בזה אחרי שנדייק בפירש"י ד"ה הא קרמו כו' ותנור לאו גרוף וקטום וא"כ וכו'. ולכאורה אמאי לא דייק מדתנן בסדיא ולא תרכה ע"ג גחלים. הן אמת כי כל מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק כדאיתא לקמן נ"ט ב' בתוס' ד"ה אלא פניו כו'. והיינו משום די"ל דלכך שרי מבעו"י אם קרמו פניה שיגרוף קודם השכה. ועי' ברא"ש מזה. ולכך מדייק רש"י מתנור. וא"כ י"ל דהדיוק הא קרמו פניה שרי קאי על תרכה ע"ג גחלים וכשיגרוף את"כ. אבל על תנור לא קאי. ובשלמא אי הוה קתני בלשון היתר דקרמו פניה שרי לתת בתוך התנור וע"ג גחלים הוה ניחא. משא"כ עכשיו דקתני בלשון איסור והיתר דקרמו פניה הוא מדיוקא י"ל דלא קאי אתנור. וזה אתי רב ששת לאשמעינן:

דף מב גמ' למימרא דשואל כר"ש ס"ל כו'. יש לדקדק אמאי לא הקשה זה בגמ' לעיל דף כ"ב ע"א שאמר שמואל הלכה כר"ש בגרירה נמצא שסובר שמואל כר"ש. ויש ליישב דהנה התוס' הקשו בד"ה אפי' כו' דמאי ס"ד דמקשה כו'. ותירצו דס"ד דמקשה דע"כ סובר שמואל דמלאכה שא"צ לגופה פטור עליה דמשום הכי באינו מתכוין מותר לגמרי כו' ע"ש. והשתא א"ש דשם הייתי יכולים לומר באמת דמשאצ"ג חייב ולפ"ה באינו מתכוין מותר לכתחלה. משום דגבי גרירת כלים אף במתכוין פטור עלי' מה"ת משום דהוי חורש כלאחר יד כדלקמן מ"ו ע"ב אבל כאן מקשה שפיר דהא בכאן הוי מצרף מלאכה גמורה. ואמאי שאינו מתכוין מותר לגמרי אי לאו דסובר שמואל דמלאכה שאצ"ל פטור עליה: ע"ב תוס' ד"ה לכל כו' נראה דדוקא בתבלין פליג כו'. אפשר לומר שסוגיא זו מהא דאוקי אביי לעיל מ"א המיחם שפינהו לא יתן לתוכו מים מועטין כו' וכר' יהודה. אבל אין ראיה כ"כ דשם לא נחית לפלוגתא זו דר"י ורבנן רק לענין דבר שאין מתכוין דבזה ס"ל לתנא דמתני' כר"י וכמ"ש התוס' סנהדרין דף ל"ג ע"א והיותר נראה שסוגיא זו מהא דחולין ק"ד ע"ב שמא יעלה באילפס רותח. ואם נאמר דלר"י אחר שהעבירו מעל האש אינו מבשל בכל מילי. א"כ היה מותר לעלות בשר אפי' של בהמה עם הגבינה על השולחן ולא לשתמיט תנא למימר דמותר ור' יהודה היא כדאמרינן ביבמות פרק הערל ודו"ק:

דף מח ע"ב גמ' תנן שלל של כובסין וכו'. משמע מדברי התוס' ד"ה חבור דהוא ברייתא. ויש לדחות דכוונת התוס' דלמה לא הביא ממתניתין דפרה ר"ל דהוא מוקדם ממס' עוקצין. אולם ברמב"ם במס' פרה מבואר להדיא דהוא ברייתא ולא הביא ממתני' דלא סיים עד שיתחיל להתירו וצ"ע מדוע לא הביא ר' ירמיה ממתני' דמס' עוקצין פ"ב דסיים ג"כ עד שיתחיל להתיר הן כי שם לא נזכר שלשלת של מפתחות מה בכך. אח"ז מצאתי בפ"י שהקשה כן והנראה בזה משום דאצטריך מממת סוגיא דלקמן דקאמר מאן תנא כו' אר"י א"ר כו'. ושם נצרך כי היכי דליסלוק המימרא יפה וכמ"ש התוס' בפסחים ק"ב ע"ב ד"ה מיתיבי יעו"ש דדרך הגמ' להקשות ממקום שיכול לתרץ היטב בפשיטות. והנה עי' תוס' ד"ה עבדו רבנן היכרא כו'. ועי' תוס' מ"ט ד"ה ועל הזאה כו' שכתבו חבור לטומאה משמע אבל לא להזאה ובמתניתין דעוקצין לא נזכר חבור לטומאה רק חבור סתם ולכך הביא הברייתא דנזכר חבור לטומאה משום הסיא דלקמן. אמנם לפי דברי התוס' ד"ה חבור משמע דלא הוי גירסתם חבור לטומאה. ויכול להיות כי ה ביא באמת מתניתין דמס' עוקצין וכמ"ש לעיל בכונת דבריהם אפס גם בהר"ם כשהביא הברייתא לא נזכר חבור לטומאה משמע דגם בברייתא כתוב לפניהם סתם. אח"ז עיינתי ברשב"א בחי' וממולא דבריו משמע שזה היא ג"כ המשנה דפרה. והכנים בתוכה הברייתא עד שיתחיל להתיר ולכן גרס תנן. ומיושב הכל כי גם הברייתא שנוי' על המתניתין דמס' פרה והכן היטב:

דף נ תוס' ד"ה ואם כו'. עי' מ"ש בלידו להגי' וא"ל כי רצה לדמות לר' אסי ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב. עיין ברא"ש במה שמתרץ קושית ר"י. ולפי שיטתו ישב אע"פ שלא חשב היינו שלא חשב כלל דאילו חשב לישב אף מבעוד יום מהני אף שלא ישב וכן דעת יעו"ש וכ"פ הב"י בא"ח סי' ש"ת ולא הבנתי איך יהיה שישב בלי שום מחשבה לישב הלא בשעת ישיבה מחשב לישב. וא"ת שאינו מחשב כלל מה גלוי דעת יש בזה. ועי' רש"י ד"ה ואע"פ שלא חשב עליהן לישב למחר גלי דעתיה דליתיבה קיימי עכ"ל ובלא מחשבה כלל מה גלוי דעת יש בזה. אבל נולא שאינני כדאי הייתי אומר כדעת התוס' וכדמשמע מרש"י הנ"ל דמחשבה לצורך מחר בעינן וכדמשמע מהא דא"ר חנינא בן עקיבא לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר. דהכא מלתא לא פליגי בבית המשתה כו' וביושב ג"כ מחשבה היא דלא סגי בלא"ה וגם בנכנס בודאי היה המחשבה לצורך יציאה. ולכן שפיר הקשו התוס' דמאי איריא נכנס ותשב דלא סגי בלא"ה הלא חשב לבד די ולא מכה רבותא קא מקשי דזה מתורץ בתי' רבינו הרא"ש דנקט תיקון היותר טוב רק קושית ר"י למאי נקיט תרוייהו נכנס וחשב הלא סגי בחשב. וע"ז תרצו דנכנס לנאת מבעו"י ונמלך דמחשבה לצורך מבעו"י לא סגי ובמעשה לצורך מבעו"י סגי. ומחשבה בעינן דוקא לצורך מחר. וא"ש הכל וזהו שנראה לי וצ"ע בזה ברא"ש והש"ע:

דף נג ע"ב גמ' ולבהמה מי גזרינן והתניא כו'. נ"ב אף דתחומין דרבנן ושתיקת שמונים דאורייתא כמ"ש רש"י מ"מ גבי בהמה עפי איכא למגזר בדרבנן מבדאורייתא וכמ"ש לקמן קכ"ב מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה כו' ע"ש ובעירובין דף ע"ט:

דף סב גמ' והרי תפלין דמחופה עור כו'. מ"ש הפני יהושע בברכות כ"ג ב' על הא דאמר אביי ל"ש אלא בכלי שהוא כליין והביא שם קושית הרשב"א בחידושיו הכא גבי קמיע משמע דאפי' בתפלין כיון שמחופין בעור הוה שרי ליכנס לבהכ"ס אי לאו משום דשי"ן של תפלין הלמ"מ. וא"כ אמאי בעינן הכא כיס טפח יעו"ש וכתב ע"ז שפ"י ובלא"ה לא ידענא מה קשיא דהתם לענין בזיונא דבהכ"ס ודאי הוה שרי אי לאו דשי"ן של תפלין הלמ"מ משא"כ הכא דאיירי לענין בזיונא שלא יניחם ע"ג קרקע כמו שפירש"י. א"כ שפיר מצינו למימר אף בלא שי"ן של תפילין לא הוה מהני חפוי עורן להפסיק בינם לבין הקרקע ע"ש. יפה אמר הפ"י לשיטת רש"י. אבל הרשב"א מפרש כמ"ש הרמב"ם והר"י ע"ש גאון ר"ח דקאי נמי אנכנס לבהכ"ס יעו"ש. ולזה הקשה הרשב"א שפיר ועי' או"ח סי' מ"ג ובמ"א שם ודו"ק:

דף סה תוס' ד"ה והא כו' תימה כו' כיון דאינו גדול. לכאורה יפלא למעיין שם דבכלל א' יש שלשה ובכלל ב' ישנו ג' כמבואר שם אולם י"ל לפי המבואר בתוספתא שם. והביאו הר"ש. דתחילתו אוכל ואין סופו אוכל דחייב בתחילתו. ואף דזה אינו מבואר במתניתין שם. מ"מ רמז לן רבינו הקדוש באמרו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל. דמשמע אז חייב תחילתו וסופו. דאל"כ לא הול"ל וסופו אוכל. וא"כ גם בכלל ב' הוה שלשה ושפיר הקשו ז"ל. אפס יש לדחות אחרי שאינו מבואר בהדיא במתניתין לזאת סיימו וצ"ע כונתם למ"ש ודו"ק:

דף ע ע"ב תוס' ד"ה לא משמע לי' כו'. עיין ילקוט ירמיה פתיחתי ה' ואפת וגו'. אמרת זכור את יום השבת וגו' שבור אני שבוא רפה הזקתני ותוכל אמרת מחלליה מות יומת וגו' ע"ש. בדרך קלרה. כי סמך אסיפא דכתיב לא תעשה כל מלאכה. ותיבת וכל שני משמעות כהכיא כי יכה כל נפש אדם פלוגתא ריב"ב ורבנן או כל או כל דהו. עי' ב"ק וסנהדרין והלכה כרבנן. וא"כ לא תעשה כל וגו' משמע כל מלאכות. ואף דכתיב מלאכה הוא כולל וכמ"ש כל המצוה. וא"כ הוא רפה דאין חילוק מלאכות רק מהא דמחלליה מות יומת נשמע חילוק מלאכות וכשואל. ומתורץ בזה קושית התוס' דשואל דלא כמאן דלא כרבי נתן ולא כר"י. והשתא אתא כמדרש הנ"ל. ועי' בזה והבן היטב:

דף עה ע"ב רש"י ד"ה אמר ר' מנחם בר"י. הא קמ"ל כו'. נ"ב וכמ"ש חולין ק"ד ב' כל האומר כו':
דף פא ע"ב תוס' ד"ה והאמר ור"י אית ליה דאפי' בשרי כו'. נ"ב עי' תוס' ב"ק ל"ד ד"ה ותנן כו':
דף פב ע"ב גמ' לא תאמר לו הכנס אל תאמר לו. יש לפרש ע"פ מ"ש שלהי תענית היתה ירושלים לנדה בינהם מה נדה יש אחריה היתר כו'. והנה הכתוב הקיש ע"ז לנדה. והנה ע"ז של של עבודת כוכבים יש אחריה היתר ע"י בטול. וזה דומה לנדה גם לענין אחריה היתר. אבל שם הכתוב מיירי בע"ז של ישראל ואינה בטלה עולמית. ולזה בא הכתוב לפרש תזרם כמו דוה. ובזה אימו כמו נדה רק לא תאמר לו הכנס ע"י בטול אל תאמר לו כי ע"ז של ישראל אין לו בטול:
דף צב תוס' ד"ה המוציא. ה"מ אוכלים כו'. עי' לקמן ק"ב ע"א ותוס' לעיל י"א ע"ב סד"ה ואם כו':
דף קטז ע"ב תוס' סד"ה וכ"ש. דאסור לעיין בהן דלא גרע כו'. עי' ט"ז סי' ש"ז ס"ק י"ג:
דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אילו. לא ידע ר"י כו'. כבר הקשה הד"מ והמפרשים אשר דבריהם נגד הש"ס דכתובות דף כ"ד הוא איסור עשה לזר ע"ש כ"ד ב' וברש"י שם דהעשה הוא כה תברכו כהנים ולא זרים יע"ש ובמ"א ריש סי' קכ"ח. והנראה ברור בפשט דבריהם דלכאורה יפלא על ר' יוסי כיון שיש איסור עשה בזר העולה לנ"כ א"כ איך יעבור ר"י על איסור תורה בכדי שלא לעבור על דברי חביריו. אתמהה. והנה זה יהיה באמת כוונת התוס' שבודאי היו גלוי וידוע להם שיש איסור עשה בזה כמבואר ש"ס ערוך. רק לפ"ז תקשי על ר' יוסי כנ"ל. והנה באיסור עשה י"ל דהעשה כפירש"י וזהו אף בלא ברכה. וא"כ תקשי על ר' יוסי כנ"ל. אולם אם נאמר שהעשה הוא משום ברכה שא"ל. והעשה הוא את ה' אלהיך תירא כידוע. א"כ י"ל שפיר שר"י עלה לדוכן שלא לעבור ע"ד חביריו אמנם לא ברך. וזהו כונת תוס' לא ידע ר"י מה איסור יש רצונם ידע בודאי שיש איסור עשה אבל מה הוא האיסור ואיזה איסור עשה הוא דליכא למימר כפירש"י בכתובות א"כ תקשי על ר' יוסי איך עבר ע"ד לקיים דעת חביריו. וזהו קושית התוס' בכאן דוקא דכתובות י"ל כפרש"י שם. וע"כ הכריחו דהעשה הוא משום ברכה לבטלה כנ"ל ושפיר עלה לדוכן מבלי לעבור ע"ד חביריו ולא ברך כלל ודו"ק:

דף קיט גמ' רבה בר רב הונא איקלע לרבה בר"נ קריבו ליה תלת סאוי עמיי א"ל מי הוו ידעיתון דאתינא א"ל מי עדיפת לן מינה. יש לדקדק למאי איצטריך לרבה בר ר"ה לשאול זאת. וגם המה כיון שסבר שלכבודו עשו לא ה"ל לאהדורי ואין בזה משום גניבת דעת כדאיתא בפרק גיד הנשה ואמרתי בזה דכונת רבר"ה הי' רק להקשות עליהם איך עשו כן. והוא משום דרש"י פי' תלת סאוי עמיי היינו בשומן יעו"ש והנה קיי"ל בפ"ב דפסחים וביו"ד סימן צ"ז דאין לשין פת בחלב ואין טשין התנור באליה ואם עשה כן הפת כולו אסור לאכול אפילו במלחה וא"כ איך עשו כן. אמנם קיי"ל דלכבוד אורח הגון וכן לכבוד שבת שרי. והיינו דבר מועט כעין תור יעו"ש. ולהכי רבה בר רב הונא סבר שעשו כן לכבודו. ולהכי הקשה מי הוו ידעיתון כו' וא"כ תקשי מדוע עשיתם ככה. והם השיבו שעשו לכבוד שבת דשרי ושפיר עשו וכמבואר וזה נכון:

הר"ר יהודה בברך זצ"ל

דף קכא רש"י ד"ה ש"מ קטן. לר' יוחנן דאמר ביבמות לרבכ"ת. נ"ב שם איתא ר' פדת לר' יצחק בר נוסחא [ועי' בטור וב"י או"ח סי' שמ"ג]:

דף קכד גמ' נגר שיש בראשו גלוסטרא כו'. הוא משנה פי"א דכלים ע"ש בפי' הרע"ב היטב שהוא טומאה בשבת והוא פלא שהוא נגד הסוגיא דהכא בין לר"א וכין לרבה עיין היטב וצ"ע: רש"י ד"ה מטלין פירות כו' בהדיא תנן אבל לא בשבת כו'. אפשר לומר בכונתו והוא או שלא היה כתוב לפניו הסיום אבל לא בשבת כאן בגמ' או שיש לפרש מ"ש אבל לא בשבת לא שכתוב כן במתני' רק בגמ' מדייק לה מהא דקתני ביו"ט משמע אבל לא בשבת. לזה פירש"י בהדיא תנן אבל לא בשבת ולא מדיוקא והוא דמדיוקא לא משמע דבשבת לא. די"ל דגם בשבת מטילין והא דתנן ביו"ט לרבותא דאף ביו"ט דוקא דרך ארובה דלא טריחא מילתא אבל דרך חלון לא וכמ"ש בביצה שם. וכיון שכן לא היה מקשה הגמ' מידי לזה כתב רש"י בהדיא תנן. וא"ש מה שסיים רש"י דלא טריחא מילתא להורות דדרך חלון לא וכונתו כנ"ל וזה קרוב לאמת בס"ד: תוס' ד"ה הא כו' ור"א ס"ל כר"י ועדיפא כו'. יש ליישב קושית התוס' דהנה הא דמוכית שם הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין דאהיא דלא כר"י. דלמא לר"י כיון דמכשירי א"נ מותר נכלל באוכל נפש וא"ש כר"י · אבל זה ליתא. דחזינן דמכשירי או"נ חלוק לענין אם יכול לעשות מעיו"ט. מאוכל נפש עצמו. וגם חזינן דמכשירין אינו דומה לגוף המצוה. כמו מילה בשבת דוחה ומכשירי מילה אינו דוחה. וכיון דיש חלוק הול"ל במתני' מגילה וביצה אוכל נפש ומכשירי או"נ ושפיר קאמר דאתי' דלא כר"י. משא"כ לר' אליעזר דמכשירי או"נ מותר ביו"ט אפי' ביכול לעשות מעיו"ט ומכשירי מילה ג"כ דוחה שבת כמו מצות מילה. ולדידיה אין התלוק בין גוף הדבר למכשירין. וא"כ נכלל באו"נ וגופיא ואתיא מתני' שפיר כר"א הכיא דאין בין ונכון הוא בס"ד: **ע"ב** רש"י ד"ה של תמרה כו' דמודה ר"ש בפסיק רישיה כו'. לכאורה קשה הא כאן אליבא דרב קיימינן ורב הא קאמר לעיל כ"ב ע"א אין הלכה כר"ש בגרירה. ודבר שאין מתכוין אסור כר' יהודה. וצ"ל כונת רש"י בזה דקי"ל מאי פריך הגמ' אלא מתמה לגל בכה לימא ר"א כו' דלמא ר"א ס"ל כר"ש וכהלכתא ועי' חדושי הרשב"א שהביא כן בשם ה"ג יעו"ש [ועתוס' לעיל נח.] ולזה כתב רש"י דמודה ר"ש וא"ש קושית הגמ' ותי' כפי גירסת רש"י: שם גמ' מגופת חביות שנכתתה כו'. צ"ע מאי רבותא דמגופה מחרס קטן. ואם נאמר דחרס אתא מכת כלי משא"כ מגופה שלא היתה כלי מעולם רק מחוברת לכלי. וה"א כיון שהחבית נכתתה שוב לא הוה על המגופה שום היתר טלטול קמ"ל דמותר. ולפ"ז לא ידעתי למה השמיט בשו"ע גם הרמב"ם ז"ל לא העתיק זה ועדיין לא עיינתי בזה היטב:

דף קכה תוס' ד"ה בשברי תימה כו'. הדברים תמוהים מאד דמשמע שהם מפרשים היסק שני טמא מ"מ וא"כ לא משכחת ישן. וז"א דהיסק שני הוא אחר שנעשה היסק ראשון כהלכתו במחוברת וכמו שפירש"י ד"ה אבל בהיסק שני כו'. ובספר מג"ש עמד בזה. ועוד תימה רבתא דבהיסק ראשון נמי מקרי ישן. והדש הוא שלא הוסק כלל. וכמ"ש בפסחים כ"ו ב' חדש יותן ישן יוצן. ועוד שארי גמגומים. ונראה לי ברור דט"ס הוא בתוס' וצ"ל לפי תי' זה ניחא וט"ס תימה. וכונתם ז"ל דקאי אלמעלה במ"ש בד"ה בשעושין והא דנקט תנור ישן דשברי תנור חדש אין ראוים לכלום וכפירש"י ולזה כתבו דלפי תירוץ זה ניחא בפשיטות הא דנקט תנור ישן. כיון דלסברת רבא מדמינן שבת לטומאה דמה דלענין טומאה לאו מנא גם לענין שבת לאו מנא. וא"כ לפ"ז לא משכחת לה כלל בתנור חדש. דזה לכ"ע אין מקבל טומאה דבהיסק ראשון פליגי וכדתנן במס' כלים איזהו גמר מלאכתו והביאו רש"י ד"ה בהיסק ראשון כו' משא"כ היכא שלא הוסק כלל ולזה נקט תנור ישן היינו שהוסק שכ"פ וא"צ לפי תי' זה למ"ש למעלה דשברי תנור חדש אינו ראוי לכלום:

דף קכט ע"ב בהגהות מהרי"ב על הגליון ד"ה מכאן כו' פי' יפה בערוך כו'. נ"ב ממש פי' התוס' דהכא ד"ה מאה כו' ע"ש:

דף קל ע"ב רש"י ד"ה מותר או בגדיו שהוציאן כו'. נ"ב דדוקא מחצר לחצר אחרת אסור לטלטל כמ"ש בעירובין צ"א א' בכומתא וסודרא ע"ש. אבל באותו חצר מותר לטלטל בגדיו שהוציאן מן הבית לתוכה דרך מלבוש כו'. אבל הרשב"א בעבודת הקדש שער ג' דין ב' כתב אבל כלים ששבתו בתוך הבית ויצאו בחצר כו' אין מטלטלין אותן אלא בד' אמות כו' ע"ש. ומהא דעירובין הנ"ל משמע כפירש"י. וע"ע תוס' עירובין צ"א ב' ד"ה וכלים כו' ע"ש:

דף קלו ע"ב תוס' ד"ה הזכר וכו'. דבר נפלא אשר כמהרש"א בחולין דף כ"ב על התוס' ד"ה אצטריך הקשה דאשתמיט להתוס' כאן דכתבו דעולת ראיה לא בעי סמיכה ואינו כן כמבואר בביצה פ"ב ובחגיגה. וא"א דלפ"ז היה יכול הטומטום להביא ממ"נ אם עולת ראיה הא לא בעי סמיכה ואם נקבה והוא נדבה ג"כ לא בעי סמיכה כדין קרבן נשים וקשה יותר על התוס' שם. אבל האמת יורה דרכו דע"ם בתוס' כאן תיבת לא וכצ"ל דעולת ראיה בעי סמיכה. ואסור לעבוד בקדשים הייטו אם נקבה א"נ לסמוך אם נדבה· ופלא על מהר"ם לובלין שהגיה ואם עולת נדבה בעי סמיכה ולא הרגיש בזה וא"צ להגהתו והבן היטב:

דף קלז ע"ב תוס' ד"ה דרבי אליעזר. הקשו קושית המורה כמ"ש ר"א עדיפא מר"י דר"א סבר דגם מכשירין שיכול לעשות מעיו"ט מותר ביו"ט א"כ מה יעשה בדרשה לבדו ואם יש לו דרש לר"א א"כ גם לר"י נימא הכי. הנה יש לומר בזה דרך נכון דהנה למאי דקיי"ל דאמרינן מתוך שהותרה לצורך כו' וקי"ל כר' יהודה דמכשירין. א"כ לא משכחת לה שום מלאכה ביו"ט דכל המלאכות יש במכשירין. ותי' בפני יהושע בביצה י"ב דלר' יהודה חזינן דמחלק בין אפשר לעשותן מעיו"ט ללא אפשר א"כ פשיטא דלא אמרינן

בן אריה

להג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק גאלדינגען וטעלז.

דף ב ע"ב רש"י ד"ה מדתנן הזורק מרשות לרשות קתני מנין כו'. כוונתו הפשוטה דלפני רש"י ז"ל לא היה כתוב בגמ' תיבת חייב (כמו שהוא לפנינו) וכמו שמציין רש"י ז"ל: דבאמת במתני' ליתא (אלא שבגמ' שלנו וכן בשבועות ה: הוסיפו תיבת חייב להסביר הענין מפני שאינו מביא כל המשנה כצורתה) לזה הוסיף רש"י ז"ל קתני כו' להסביר. וע"ע רש"י שבועות שם:

דף ד תוס' ד"ה והא בעינן כו' אע"ג דפשטא דקרא קאי על מקומו של אדם דהיינו ד' אמות כו'. נ"ב עי' היטב כלים פ' כ' מ"ז. ובפי' הר"מ שם. ונראה מבואר דבאמת מקומו של אדם כשיושב הוא רק ד' טפחים (לכן ראוי לישב ואף לשכב על המחצלת כשיש ד' טפחים בין קנה לקנה ע"ש) והיינו לישב בדוחק. ובריות בעינן אמה כדאיתא סוכה ז: ת. (ע"ש היטב ומש"ש בס"ד שע"פ זה מיושב שם היטב קושית המהרש"א והפ"י שם ת. בגמרא) והא דאמרינן בעלמא ד' אמות למקומו של אדם לאו ממקומו ילפינן אלא מהתהיו כדאיתא עירובין מח. נא. והתהיו היינו כששוכב ומודדין לארכו של אדם וכפישוט ידיו ורגליו כדאיתא שם דזה הוא ד"א אלא דבעינן ד"א על ד"א משום דבשבת בעינן מרובע ופיאות כדילפינן שם נא. אבל מקומו של אדם היינו בישיבה. הוא רק ד' טפחים כנ"ל וא"כ י"ל דדרשינן קרא כפשטי' ממקומו של אדם והא דבעינן במקום אמה על אמה היינו משום שכן הוא השיעור בריות כנ"ל בסוכה ז: וכמ"ש התוס' בכמה דוכתי:

דף ה תוד"ה ש"מ כו' ולא הסיא דלעיל. נ"ב עי' תוס' עירובין נט. סד"ה זרק:

דף ו ע"ב תוס' סד"ה הא קמ"ל כו' אומר ריב"א דאליבא דרמי בר חמא הסיא ברייתא דלא כאיסי. עי' מהר"ם ועי' תוס' סנהדרין (סו.) ד"ה שמתלל ובמה שמציין שם הגאון מהרי"ב והמצא מבואר שם מ"ש מהר"ם כאן. ועי' לקמן (קנד.) שכ' שם בהגהות מהרי"ב דברייתא היא וכמ"ש התוס' כאן. ולכאורה יש לומר דמתני' דסנהדרין היא. וכדמשמע מתוס' סנהדרין שם דאיכא למידק ממתני' הכי. אלא דהגמ' משנה קצת ליישנא דמתני' לבאר ולהראות הקושיא (וכן מצינו בהרבה מקומות):

דף ז גמ' אמר רבה בי רב שילא. נ"ב ברי"ף וברא"ש ליתא: [תוס' סד"ה אבל כו' רחב י"ו אמה. נ"ב עי' תוס' עירובין ו: ד"ה וכי תימא]: **ע"ב** תוס' ד"ה והלכה כו' וכן משמע בירושלמי (פ' הזורק ה"ג ע"ש) דגרס התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' כו'. עי' במהרש"א. וע"ע ירושלמי עירובין פ' המוצא תפילין ה"ט ובמ"ש בק"ע שם בתוספותיו בד"ה למה עבד ר"מ כו' בביאור דברי התוס'. ואין דבריו מוכרחים:

דף ח תוס' ד"ה רחבה ששה כו' אע"ג דרש"י פי' דגידוד ס' ומחיצה ה' היינו כו'. כוונו למ"ש רש"י בפ"ב דגיטין (טו:) וכפי מה שהבינו התוס' שם מפירושו. אבל האמת שאין כן כוונת רש"י ז"ל וכמ"ש שם הפ"י יע"ש. וכן הוא מבואר ברש"י עירובין שם. עי' מ"ש שם בגיטין בס"ד:

דף ט רש"י ד"ה פתח פתוח כו' ולאחיו לפנים מן האסקופה. וכתב המהרש"א וז"ל לשום מאי דקיימינן השתא דאית באסקופה רוחב ד' במשך עובי החומה שהוא שיעור מבוי אין לעובי חומה זו שהוא רוחב ד' דין לחי ומש"ה הוצרך לפרש שיש לו לחי כו' עכ"ל ע"ש. ודבריו תמוהים דהא מסקינן (עירובין ה.) לכו"ע לאפוקי מתורת לחי עד דאיכא ארבע אמות. והכא בדאית באסקופה רוחב ד' טפחים עסקי' ולא ד' אמות. ואולי כונתו ז"ל דכיון דהשתא באסקופה ד' עסקינן א"כ יש בכלל הזה נמי אפילו ברוחב ד' אמות. ובכה"ג אין לעובי החומה דין לחי הלכך נקט רש"י ז"ל מילתא פסיקתא שיש לו לחי ודוחק:

דף ט ע"ב רש"י ד"ה אין מפסיקין כו' ובגמרא מפרש בדאיכא שהות כו'. עי' מהרש"א. ויותר נראה דל"ל ובגמ' [סוכה] מפרש דאין דרכו של רש"י ז"ל לסתום אלא לפרש:

דף י [רש"י ד"ה וא"צ"ל כו' והא דתני אין צריך לומר כו'. נ"ב עי' נדרים סז וכר"ן שם]. (ד"ה קיים כו'. וע"ע תוס' קדושין מ"א ד"ה הא"ש כו'): תוס' סד"ה התם כו' דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור לישא את כפיו. לכאורה צ"ע דהא גם בתפלה אמרינן (עירובין סד.) דאם שתה רביעית יין אל יתפלל לגירסת הגאונים שם. ואף לפי גירסת התוס' שם אל יורה וכמו שהוא לפנינו שם מ"מ מודו ודאי לדינא דלתפלה נמי שיעורא (דשתוי אל יתפלל) ברביעית. וכ"כ להדיא הגאון החסיד ז"ל באו"ח בריש סימן צ"ט. (דאיך יהיה השיעור דשתוי דשיעור דיכול לדבר לפני המלך הוא שיעור למעלה דאף דשתה יותר מרביעית כל שיכול לדבר לפני המלך שתוי מקרי ולא שכור. אבל למטה צריך שיעור ובלי ספק שיעורא ברביעית). ולפי מ"ש הא"ר סי' קכ"ח ס"ק ס"ז דבתפלה אם התחיל להתפלל אינו פוסק (דהא אם התפלל תפלתו תפלה) אבל בנשיאת כפים אף אם עלה ירד ע"ש. אפשר שלזה כוונו התוס'. מיהו הלשון דחוק דמ"ש אסור לישא את כפיו משמע דבתפלה מותר לכתחלה. והכה"ג בהל' ברכות פ"ט. אחר שהביא שם הא דשתוי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תפלה מסיים שם וז"ל אלמא היכי דאשתי ודעתיה ומנדעיה עליה דכדקאים קמי. מלכא יכול לאהדורי שפיר דמי לצלויי והי לא אסור עכ"ל ולשון שפיר דמי משמע אפילו לכתחלה. ואפשר דמיירי שהשעה עוברת שאם ימתין עד שיפיג יינו יעבור זמן התפלה דבכה"ג מותר לכתחלה להתפלל דתשיב כדיעבד. ודשתוי אם התפלל תפלתו תפלה ועי' מ"א ססי' צ"ט בשם רש"ל ביש"ש. וכן מורה הלשון דאמרינן אל יתפלל ולא אמרינן אסור להתפלל. ועפ"ז עולין דברי התוס' כפשוטן. דבתפלה מותר כשהשעה עוברת וכנ"ל משא"כ בנשיאת כפים. שוב מצאתי להריטב"א ז"ל בתעניות שם שהקשה קושית התוס' דהכא ותירץ וז"ל נ"ל

הר"ר אליהו גוטמאכער מגריידץ זצ"ל

בעהמ"ס צפנת פענח.

דף ב ע"א רש"י ד"ה שתים. נפקא לן מוישו. רש"י לשיטתו עירובין י"ז ע"ב דאל יצא הוראה לתחומין דאורייתא. גם להאלפסי שם והרמב"ם פרק כ"ז משבת דתחומין דרבנן הורה אל יוצא על י"ב מיל: תוס' ד"ה יציאות. לא יצא חייט. לקמן י"א ע"א. אין שורין לקמן י"ז ע"ב. ואין נולין לקמן י"ט ע"ב: בא"ד כפ' הרואה. ע"ש בתוס' ובהגהת מהרי"ב ועי' בגיטין ס"ה ע"ב במשנה בראשונה שנשנה הסדר דלא כרב האי ולא כרש"י ע"ש פירש"י ונמצא הסדר בחו"מ סי' כ' סעיף ח' דלא כבמשנה ועי' בשו"ע ורמ"א שם בכל חולה דשכיח יותר מכולהו ולא נמנה תחלה: תוס' ד"ה יציאות כו' ליטנא דקרא אל יצא. ועי' שיטת רש"י לעיל. אכן יש תירוץ נכון בתוס' שבועות דף ה' ע"ב ד"ה רבא: משנה כילד. עי' נזיר ג' ע"א שלא הביא הגמ' מכאן שמפרש הסיפא בריטא: **ע"ב** גמרא אמר ר' אשי. עי' תוס' שבועות ה' ע"ב ד"ה רבא דיש מותקים ר' אשי: גמ' לאלתר. עי' גירסת התוס' בשבועות ה' ע"ב ד"ה וקמפרש: תוס' ד"ה מראות. מראות שניס. עי' תוס' קידושין ב' ע"ב ד"ה קנו:

דף ג ע"א תוס' ד"ה בבא. מ"מ איסור דרבנן. עי' תוס' קדושין כ"ו ע"א ד"ה אבל דמותר לגמרי. וע"ע בתוס' ע"ז ו' ע"א ד"ה מניין. ובב"מ ע"ה ע"ב ד"ה ערב. ובמ"א סי' שמ"ז: **ע"ב** גמ' לאו אדעתיה. עי' ירושלמי הובא בתוס' יו"ט מ"ש פ"ה מ"ב דאמר רבי שאלון לר"י והוא לא ידע לבון המשנה. ועי' העונש ע"ז בפסחים ק"י משום דאותבין בפירקא. והשכר הנזהר מזה בחגיגה ה' ע"ב אראנו בישע אלהים. דלא כמ"ש הרשמי שאלה בהקדמת דרושיו: שם בקנסו שוגג אטו מזיד. עירובין ק' ע"א:

דף ד ע"א גמ' בעי ר' ביבי. עי' מנחות מ"ח סע"א חטא בשבת בשביל שבת ולא בשביל חול: תוס' ד"ה וכי. בעשה דלעולם. ע"ע תוס' ב"ב י"ג ע"א ד"ה כופין. ובחגיגה ב' ע"ב ד"ה כופין: בא"ד מצוה דרבים שאני. לשון זה ליתא בגיטין אולם הוא בברכות במסקנא דף מ"ז סע"ב. עי' מ"א סי' נ' ס"ק ל' שהביא ב' תירוצי הר"ן אין לפתוס' ראי' משם: תוס' ד"ה קודם. הואיל ורבנן הוא דאסרי. עי' מ"א בסי' תמ"ו ס"ק ב' בשם הכ"מ. ושיה יכול להביא ראיה לסברתו מכאן: **ע"ב** גמ' בדי נוטו. עי' משנה וגמ' מכות י"ב:

דף ה ע"א גמ' כגון שפשט ידו. עי' לקמן צ"ב ע"א שהם למעלה מג' וכו': **ע"ב** רש"י ד"ה טפל יום. עי' מ"ש בגליון רש"י פסחים י"ד ע"א:

דף ו ע"א רש"י ד"ה סרטיא. מסילה. עי' ערובין י"ז ב' מ"ש בגליון רש"י ד"ה באסרטיא וב"מ נ"א ע"א: תוס' ד"ה כרמלית בגליון ולקמן בגמ' ק"ה ע"א: גמ' אדם עומד על. לקמן ח' ע"ב:

דף ז ע"א גמ' קרפף יותר מבית סאתים. עיקרו בעירובין דף כ"ג במשנה ובגמרא: גמ' שיננא לא תיהוי. כאן הוא לקולא ובכתובות נ"ג לשון זה לחומרא:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה ורבי בעירובין ל"ד ועיקרו שם ל"ג ע"א מה רבי ונאמר לדין משתמש באילן ולא לכרמלית. ועי' מ"א ש"ז דשבותין אין למדין מזה לזה. ועי' תוס' לקמן קכ"ג ע"ב ד"ה לא. ובעירובין ק"ב ד"ה והעליון:

דף ט ע"א גמ' התם לא נח. לסוגיא זו גם מרש"י לרה"ר דרך למעלה מי' חייב. י"ל לקמן ק"א ע"א ברש"י ותוס' ד"ה רבי דר"י גם בלא נח מתיר מרה"י לכרמלית לכתחלה ולרבא אין מעלה בלא נח. והעיקר המקום דמתיר בדרבנן הוא בעירובין פ"ז ע"ב ושם בנח מיירי. ועי' הרמב"ם פט"ו משבת ה' כ': **ע"ב** תוס' סד"ה ואם. עי' תוס' ברכות כ"ח ע"ב: תוס' ד"ה למ"ד. עי' תוס' ברכות כ"ו ע"א ד"ה טעה. ותוס' יומא פ"ז ע"ב ד"ה והאמר. ותגיגה ט' ע"ב ד"ה או:

דף י ע"א תוס' ד"ה טריתותא. ולא חייש לשנויי כו' עי' מכות ח' ע"א היינו דקאמר ועוד הכונה דהיכי דאיתא ותו הוי השני וגם הראשון בקושיא אבל ועוד הוי ידוע שיש בקל לתרץ הראשונה ורק השני קשה. ויש כן בהרשב"ם ב"ב קכ"ב ע"ב. ועי' במנחות בגמ' ס"ו ע"א. ובשבועות כ"א ע"ב. וע"ש מ"ש לתרץ בזה בגליון: גמ' והאמר רבי יוסי. ובברכות כ"ו ע"א איתא בזה ר' יוסף ורבינו מהרי"ב מגיה בדוכתא טובא בש"ס בזה. וכתבתי בגליון ברכות דף ד' ע"ב כמה מופתים דהיינו הך והראתי למ"ש כאן. ועי' לקמן ל"ג ע"ב וכן יוסי בן יועזר באבות פ"א מ"ד. ולקמן י"ד ע"ב וט"ו ע"א נקרא יוסף בן יועזר איש צרידה. וכן חבירו יוסי בן יוחנן שנזכר עמו. ובחגיגה פ"ב מ"ב נקרא יוסף בן יוחנן. במשנה סוטה מ"ז ע"א משמת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן בטלו אשכולות. ובתמורה ט"ו איתא תנן התם משמת יוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן והרמב"ם בהקדמה לסדר זרעים מביא רק יוסף בן יועזר ולא יוסי. וקרוב שמדרך אהבה היו לפעמים מקצרים בהשם או בקריאת בבלי נקרא יוסף ובירושלמי יוסי כמו בבבלי אליעזר יש בירושלמי ליעזר. וכתבתי בזה עוד בתמורה ט"ו: **ע"ב** תוס' ד"ה יהבה. והכי מוכח. עי' תוס' יבמות ק"ס ע"א ד"ה רבא: תוס' ד"ה ושל. עי' תוס' ברכות ז' ע"ב ד"ה לא:

דף יא ע"א רש"י ד"ה חברים דומגה דאורייתא. נראה דתיבת דזמנה ט"ס הוא. וצ"ל דהוי. וכן הוא בהרא"ש פ"ב מק"ש דדי לפסוק כמ"ד בברכות כ"א ע"א דק"ש דאורייתא אבל זמנה הסמיכו ב"ה בברכות י"א רק אקרא. ועי' מ"ש בגליון ברכות ב' ע"א ומנחות מ"ג ע"ב: גמ' כגון רשב"י. עי' תוס' מו"ק ט' ע"ב ד"ה כאן דפשיטא לנו כירושלמי כאן הלכה ב' דרשב"י לא הפסיק לק"ש. ועי' נמי ברכות י"ג ע"ב דרבי הפסיק לק"ש ואינו תוזר וגמרה. ועי' בכ"מ פ"ב מק"ש ואפשר מיירי הירושלמי נגד ואהכא להכי אמר זה שינון וזה שינון ובבלי מיירי משמע לבד. ואולם עי' בהרמב"ם פ"ב מק"ש דמצריך גם ברכת ק"ש. ועי' בהוספתא ברכות פ"ב דעת רבי לענין כותבי ספרים דאיתא בסוכה דף כ"ו: תוס' ד"ה אמר. ברים בילה. ע"ע תוס' חולין ק"ז ע"א ד"ה ומנא: תוס' ד"ה ואם. הא דאמר ר"מ. כריתות י"ג ע"ב:

דף יב ע"א תוס' ד"ה ושבתוכה. שהש"ס מדקדק. עי' מ"ש בגליון ב"מ ו' ע"ב וח' ע"ב כלל בהש"ס ועי' רש"י כאן ור"ש שם במשנה זו: **ע"ב** תוס' ד"ה רבי וי"ל דהכא במקומו תירצו באופן אחר. ועי' מ"ש שם בגליון: תוס' ד"ה רבי. פסחים ק"ג ל"ל ק"ו ע"ב וע"ע תוס' חולין ה' ע"ב ד"ה לדיקים וש"נ:

דף יג ע"א גמ' הטהור עם הטמאה. עי' רשב"א מדלא נקיט התנא טהור עם הנדה. ואיתא כן בתוספתא כאן פ"א ועי' מ"ש הרב טעם מעצמו דלטעם התוספתא לא צריך המשנה לנקוט זב אלא סתם טמא. גם י"ל בהרמב"ם בפירושו שכתב אע"ג דשניהם טמאים מה יענו להוכחת ר"ש בן אלעזר. גם בקושיתו מדוע נקיט התנא דמשנה זב ולא טמא עי' סיפא כאן לא יאכל הזב עם הזבה ולא נקיט טמא עם טמא דלא שייך תירוץ שלו:

דף יד ע"א רש"י ד"ה ופסיל. והתורה הזהירה. עי' מהרש"א ואולם עי' זבחים ע"ח ע"א שבלגן זה בזה ואכלן פטור ורש"י חולין צ"ח ע"ב דכ"ט ברוב לאו דאורייתא ופמ"ג שער התערובת סוף פ"א דרק איסור בהיתר בטל ולא היתר באיסור ובתוס' חולין כ"ח ע"ב ד"ה לפי דבין עומד נפיש אא"כ הוא שוה ומילתא דלא שכיחא הוא: רש"י ד"ה גזרה משום דעלולין. פסחים י"ח ע"ב בגמ': גמ' ואמרה בני. עי' ברכות ד' ע"א ועליו אמר שלמה:

דף טו ע"א גמ' בתניות בע"ז ח' ע"ב פירש"י מקום בסר הבית ותנות שמו וכן בתוס' ד"ה מלמד: **ע"ב** תוס' ד"ה ועל. מהיסט ומדרס. וה"ה משכב והטעם איתא בתוס' נדה ל"ג ע"ב ד"ה והיסוק:

דף טז ע"א גמ' רבנן היכרא. עי' תשו' רע"ק סימן ר"י לר"ש סוף כלים מדרס טהור בזכוכית משום היכר ולמה עוד ונאמר דר"ש רק לאוקימתא דרב אשי אמר ועי' תירוץ רע"ק ואולם הר"ש מביא גירסא שכן הוא בתוספתא עצמו ולא שייך תו מסקנא אחרת אך עי' תוס' כאן ד"ה אלא דשני גזירות יש כאן ועי' בכורות ל"ת ע"א א"ם אין לו תוך נמי ומשני כיון וכו' וכאן דשני גזירות נשאר כהפירכא משום דאיכא במתכות מה שאין בחרס וכן להיפך חולין כ"ד ע"ב: **ע"ב** תוס' ד"ה הניחא. יש ספרים דאיתא בתוספתא דכלים ב"מ פ"א ויש גרסי בתוספתא דכלים פי"א וליתא כלל פי"א אמנם יש בסוף האלפסי חולין מס' כלים בתוספתא לג' בבות ונמצא פ"א דב"מ רשב"ג אומר לא כל טומאה וכמשך לחולק על הת"ק שבסוף מס' ב"ק וט"ס הוא שם שנפסיק באמצע הענין לשתי בבות וגם במשנה מס' כלים פי"א איתא מה דמייתי הגמ' כאן ע"א דתנן כלי מתכות כו' תזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ורשב"ג פליג דלא לכל טומאה אמרו מעתה כך הוא בתוס' כאן. רשב"ג ס"ל הכי בתוספתא דכלים ב"מ פ"א וגבי ההוא דמייתי לעיל כלי מתכות ופליג את"ק ומה דאיתא לפנינו בתוס' גבי ט"ס הוא אלא וגבה: רש"י ד"ה רנפינהו. עי' מ"ש בגליון זבחים נ"ה ע"ב: גמ' ואידך מאי. קאי לעיל י"ג ע"ב מאי ניניהו:

דף יז ע"א גמ' הבוצר לגת. פירש"י ע"ז איתא לעיל ט"ו ע"א: **ע"ב** גמ' ואתי לידי תקלה. לדעת התוס' לקמן כ"ס ע"א ד"ה כך והרשב"א הוי הזריעה עצמה איסור תורה ועי' תוס' ב"ק קט"ו ע"ב ד"ה אתו: תוס' סד"ה דלמא. שנה שלימה. מזה ראיה למ"ש הש"ך ביו"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ז:

דף יח ע"א תוס' ריש הדף במ"ק י"ב ד"ה אמר איתא כמו הכא. אבל בע"ז כ"ח ע"א ד"ה והריסא נמצא דעת הר"מ בזה: **ע"ב** תוס' ד"ה דמפקרא. וע"ע תוס' פסחים דף ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא: תוס' ד"ה דלמא. והוי נובע. עי' מהרש"א ואולם עי' משנה לקמן מ"ב ע"א האילפס. והתוס' לקמן מ"ב ע"א ד"ה נותן. וזבחים נ"ה ע"ב ד"ה עירה. ופסחים מ' ע"א ד"ה האילפס. אך עי' שו"ע או"ח סעיף י"ח ומ"א ס"ק מ"ג:

דף יט ע"א רש"י ד"ה דואר שלטון כמו גיטין כ"ה ע"ב דואר: גמ' רשב"ג אומר · עי' הרי"ג ס"ק ח' שהטור סותר את עצמו. ואולם עי' בטור סי' רמ"ת דפסק להדיא כרשב"ג: **ע"ב** תוס' ד"ה שמן. והוי נולד גמור. עי' תוס' ביצה ב' ע"א ד"ה קא כיון דבליעי ואפילו ר"ש מודה. ומ"ט דמוקל: בא"ד נולד גמור ואפ"ה מתיר בתשובת פנים מאירות סי' פ' בה"א במקום פסידא בעשיות יי"ש: רש"י ד"ה והא כר"ש. השתא כדלקמן השתא היינו האידנא דאיתא שם ועירובין ק' ע"ב אולם שם לא מיירי ממוקצה אך דייק רבינו לשון דסבירא לן משמע דבכל מקום הלכה כר"ש נגד ר"י דלא כשני דעירובין מ"ו ע"ב וביצה כ"ז ובהרבה דוכתא דאיתא דהלכה כר"י נגד ר' שמעון אבל עי' רש"י מנחות נ"ב ריש ע"א דכתב להיפך יעיש אריכות בס' יד מלאכי סי' תקע"ז:

דף כ ע"ב בגליון התוס' ד"ה אחד. זבחים כ"ב. נ"ב. ויש להוסיף ועי' בתוס' כתובות כ' ע"ב ד"ה אחד דאיתא בשם הר"י כלל בזה: גמ' ושירא סרנדא. עי' ר"ש והרא"ש כלאים פ"ט מ"ח:

דף כא ע"א גמ' מעשה רב. עי' הגהת הגרי"ב מה שמציין שם ב"ב קכ"ז וק"ל. ושם פליגי בהלכה נגד מעשה עוד מ"ש שם ס"ה נ"ל נדה ס"ה:

דף כב ע"א גמ' היכא ביניייהו. יש גם כזה לענין ליקח דיו מאות לאות בכתיבת ספרי קדש עי' פ"ז וש"ך ביו"ד סימן רע"ד סעיף ה':

דף כה ע"א תוס' ד"ה כך אי נמי מדאורייתא. עי' מ"ש לעיל י"ז ע"ב: **ע"ב** גמ' מטה מוצעת. איתא בתיקוני זוהר שתיקוני דף י"ח ע"ב וז"ל ושמרו בני ישראל את השבת לעשות וגו' לדרתם חסר כתיב

הר"ר יהודה בכרך זצ"ל

אמרינן מתוך וזה נכון . והנה ר"א דשמותי הוא מתלמידי ב"ש כמ"ש בירושלמי דמקשה מב"ש עליו וא"כ לית ליה מתוך שפיר י"ל לדידיה על לבדו דרשה אחריתא ולדידיה מכשירין מותרין אפי' באפשר לעשותן מעיו"ט . משא"כ לר' יהודה דס"ל מתוך כב"ה מוכרחים הש"ס לומר דהוא דריש לבדו לחלק במכשירין בין אפשר ללא אפשר שלא תקשי כנ"ל :

דף קלח גמ' ומנפחא תביטא רמיא . נ"ב גירסת הרי"ף והרא"ש אמר רב כהנא תזינא לסו לכילי דרב פפא ורב הונא בריה דר"י דמאורתא נגידן ומנפחא תביטן רמיין :

דף קלט גמ' וליתן ליה לתיטק ישראל אתי למיסרך. עי' בתשובות הגאון רע"א ז"ל סימן ט"ו אם מותר לתת לקטן פחות מבן ט' ספרים לטלטלן דרך כרמלית להביאם בבהכ"נ . כתב שם בשם הר"נ דאף הרשב"א לא התיר אלא לצורך התינוק אבל לא לצרכינו . ותמה שם על ראית הרשב"א מהא דכשותא בכרמא . דהא התם הוה לצרכינו . עי' בתשו' הרשב"א סי' ל"ב ע"ש הם אני ולא אדע להמעיין בתש' הרשב"א שם ובתשו' סי' כ"ב וסי' תרש דראיתו נכונה מדברי המקשה דמאי פריך ליתן לתינוק ישראל הא אסור ליתן איסור בידים לתינוק . ש"מ דבאיסור דרבנן שרי אבל מ"מ למסקנא שם אסור משום דלמא אתא למסרך . רק ראיה מזה דהיכא דלא שייך אתא למסרך כמו אם הוא לצורך הקטן מותר לספות לקטן איסור דרבנן . והרשב"א בזה לשיטתו כאן שחולק על התוס' שאין לחלק בין קביעותא או לא . ולפ"ז גם להרשב"א כפל האי דינא בבירה . כיון דשייך אתא למסרך בכל מילי . וא"כ אין לתת לקטן להביא לבהכ"נ אף לדידן דליכא רה"ר . ומשום דכיון דגם להרשב"א דמתיר באיסורא דרבנן מ"מ תברא בנידו . משום דאתא למיסרך . אמנם מאחר שראינו שהרשב"א סי' שכ"ג לדד שם שלא לסתור דעת התוס' . ומנהג ישראל תורה להלק בין קביעותא או לא . יש ללדד גם בזה בשעת הדחק וצורך הרבה להביא ספר דרך כרמלית לדידן דלית לן רה"ר . ולסמוך על דעת הרשב"א ועל דעת התוס' ומנהג ישראל כו' . אתרי כתבי מנאתי בחי' רשב"א ר"פ מי שהחשיך שכתב מפורש . ואע"ג דמשום דלא ליתי למסרך אסור בכל מידי דעביד ניחמת גדול וכדכתבינן התם כו' הכי להדיא כמ"ש למעלה . ויש לי ללמד ולהבין על תי' הגמ' אתא למסרך.כיון דאמת מצד הדין מותר דכל המיקל בארץ כו' רק משום שאינן בני תורה . וא"כ לכאורה איך שייך אתא למסרך ולעשות זאת אף כשיהי' גדול . שמא בעת ההיא יהיו בני תורה ויש להתבונן בזה ע"ד שאמרו ביבמות הכשור דרא ולא שכיחא כ"כ ועדיין צ"ע : ע"ב וס' ד"ה מאי וס"ל וכו'.עי' רא"ש דיש ד' חלוקים בהערמות והא דרבה בר רב הונא לא דמי לזה ואתא גם לת"ק דר"י בר"י . ומ"מ פריך שפיר דלמ"ד דמתיר הערמה א"נ סוכחה אבל דעת הרמב"ם דאין לחלק [ועי' בהגר"א סימן של"ה ס"ק א'] :

דף קמח ע"ב גמ' ואי לא ניתנה ליתבע אמאי משמט כו' . עי' רשב"א שקיים ג' הספרים ופי' דאם הוא יו"ט אם לא ניתן ליתבע א"כ נומר משמט אני כיון דלא קרינן ביה לא יגוש ע"ש וצ"ע דא"כ בכיפא דקתני אינו משמט משום דהוא אחר שביעית מש"ה א"צ משמט כמ"ש בגמ' הלא בזה שהוא יו"ט ודאי אם לא ניתנה ליתבע א"צ משמט אני אף אם הי' שביעית . וכ"מ אם היה יום א' של ר"ה שבת והיה מעוכר ג"כ אינו משמט : תוס' ד"ה לא . משום אבל דא"כ כנ"ל :

דף קנה תוס' ד"ה למטה א"נ כר' כו'. עי' בס' אהע"ז ובגליון הש"ס לרע"א. ובאמת ניחא מאד ע"פ מה שכתב הרע"ב ס"ג דעירובין סוף משנה ג' כואיל ואיכא תרתי כו' אפי' לרבי דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בכה"ג מודי דגזרו ע"ש . וה"נ דכוותיה דאיכא תרתי כרמלית ושמוש במחובר . ומזה יש סעד לדברי הרע"ב שם ומה שקשה לזה מהסוגיא דשם כבר עמדו בזה בס' אסיפת גאונים יעו"ש . ואפשר שלזה רמז מ"ש באהע"ז . ועי' מה שכתבתי בעירובין ל"ה ע"ש : רש"י ד"ה ר"י מתיר בתרובין כו'. והא ליכא למימר דר"י מיפך כו' והו"ל למתני סתמא ור"י מתיר כו' וקשה טובא דלמא ר"י ס"ל דבגסה אף דאקושי הוה מטרח באוכלא וכמו שתי' הש"ס מאי דקה גסה . ועי' מהרש"א מ"ש בזה אבל הנראה לי בפשיטות משום דלפום מאי דבעי רש"י למימר דר"י מיפך הקשה יותר על רב הונא דמנ"ל דלת"ק שויי אוכלא לא משווינן כיון דחזינן דר' יהודה דמתני' ס"ל הכי · מנ"ל לחלוק ולפרש דברי ת"ק בענין אחר . יפרש כרב יהודה . בשלמא אם לא מצינו שום תנא שיסבור כן א"ש דכן ס"ל לרב הונא מצד הסברא. וכדאמר ר"ת מ"ט דר"ה אבל לפ"ז קשה וצ"ל דזה הכריח לרב הונא משום דלא מסתבר לרב הונא שיפלגו תנאים בסברא מה נקרא שויי אוכלא וכו' דלרב יהודה צריך לפרש מה שנקרא לת"ק מטרח וקרא לר' יהודה שויי . וזה היה דוחק בעיניו . לזאת פי' דלת"ק גם לר"י שוים בזה . רק דפליגי בהך סברא אם למטרח עדיף או לשויי עדיף . וא"כ לפ"ז שפיר כתב רש"י דא"כ כיון דלא פליגי רק בזה הו"ל למתני סתמא ור"י מתיר כו' :

דף קנז גמ' אין לנו אלא ב"ש כר"י וב"ה כר"ש . נ"ב והיכי דסתם בלשון ב"ה עדיף מאחר סתמא.תוס' בכורות ל"ב ב' ד"ה פסק כו'ועי' רא"ש שם:

בסיומא למס' שבת ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת ·לפי סדר המעשה לפירש"י ותוס' היה מתחלה הקשירה ואח"כ המדידה . ולמה תנן ומודדים ואח"כ וקושרין·אלא להורות נתן דגם הקשירה אין להתיר כי אם לצורך מצוה כמו מדידה כמש"ש בגמ' משא"כ פקיקה א"צ לצורך מצוה.כמ"ש התוס'שם וס"פ כל הכלים. וצ"ל דהא דמדידה פסיקי להגמ' דבעינן דוקא לצורך מצוה משום דמצינו כפ' א"צ ביו"ט מלא לי כלי זה אבל לא במדה ע"ש וכן קשירה מצינו לעיל פ' ואלו קשרים דיש מהם פטור אבל אסור . לרש"י באינו עשוי להתיר ביומו . ולרב אלפס מעשה אומן ואינו של קיימא . וצ"ל לרב אלפס דהך דהכא היה קשר מעשה אומן וכמ"ש המ"א סי' ש"ז ולא היה אפשר לעשות בענין אחר . ומגמ' נשמע דמה שמותר לצורך מצוה ה"ה באינו צורך כלל רק מתעסק בעלמא כדאמר בגמ' ולענין פקיקה אסיק הגמ' לעיל סוף כל הכלים אפ"ה מעשה רב . והנה קי"ל סתמא בתרא עיקר . וסתמא דנגר הנגרר הוא בפ' המוצא תפלין ועירובין אחר שבת ומה מהני מעשה רב הא סתמא בתרא עדיף . אבל ידוע כי בתרי מסכתות אין סדר למשנה . ואם היה שבת ועירובין חדא מס' היו הלכה כסתמא בתרא . וזהו הדרן עלך כו' וסליקא מס' שבת ר"ל דכאן הוא סיום מס' שבת . וא"כ אין סדר למשנה . והלכה כזה הסתם משום דמעשה רב וכנ"ל . ועפ"ד רמז שתחלת הגמ' ממסכת שבת בת' והסיום בא' ע"ד תשר"ק ע"פ מ"ש הב"י באו"ח סימן רפ"ו תכנת שבת כו' ע"ד תשר"ק ע"ש הכתוב אשרק"ה להם ואקבצם כי אם שמרו ישראל ב' שבתות מיד נגאלין ולזה רמז בגמ' זה . וכן נזכה להיות משומרי שבת כהלכתו ונהיה גאולים במהרה בימינו א"ס :

בראש פרק כ"ב בסי' ב' אלא ד"ה מנ"ק הבא לאכל הוא . נ"ב גירסת הרי"ף והרא"ש כגירסת הגאונים . עיין רשב"א :

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

וי"ל דל"ק דשכרות כ"כ שיהא אסור להתפלל לא שכיח אבל שכרות מעט לפוסלו לנ"כ שכיח שהכן מברך אפילו כששתה פחות מרביעית פסול כדלקמן עכ"ל . מבואר שדעתו שלא כדעת הבה"ג והרמב"ם והשו"ע · אלא כיון דילפינן משירות וכשירות מוזהר עכ"פ (אע"פ שאינו חייב מיתה) בפחות מרביעית ה"נ אסור לנ"כ :

דף יא ע"ב [תוס' ד"ה ואם כו' הא דאמר ר"מ כו' · לקמן ק"ב.]:

דף יב ע"ב [תוס' ד"ה שאין כו' שבלב כל אדם יודעין. נ"ב עי' ביאור הגאון ז"ל באו"ח ססי' ק"א] : גמ' אמר רב הלכה ואין מורין כן . ברי"ף וברא"ש איתא אמר רב הונא . ובבה"ג אמר רב הונא אמר רב כו' וריב"א אמר רב כו' ע"ש ועי' מש"ש בס"ד : בהגהות מהרי"ב נ"ל סר כו' סר סער . נ"ב ערוך ערך סר ב' :

דף יג ע"ב רש"י ד"ה האוכל אוכל ראשון כו' דתניא בספרי . [כ"ה במשנה פרה פי"א מ"ס] ועי' פ"י :

דף טו רש"י ד"ה פוסלין . ואפילו (המשיך) . נ"ל [השליך] . וכ"ה בפי' הרע"ב ע"ש דבהמשכה אפילו לא נשלם נמי אינו פוסל . דשאיבה מותרת במשיכה וברביה כדאיתא בתמורה י"ב :

דף טז תוס' ד"ה לא כו' דתוספתא דכלים [פרק] מתט ועבעת שולי כלי עץ כו' כנ"ל . ודבריהם לע"ג דהא טעמא דתוספתא משום דאינם כלים (ולא משום דטמאין מגבן) דהא קתני סיפא קרקסן ושיפן ועשאן כלים כו' ומצילין בצמיד פתיל . וע"כ דאיירי בכלי עץ הבאים במדה . ובכלי זכוכית איירי בשידה תיבה ומגדל הבאין במדה דשאר כלי זכוכית אע"פ שבאין במדה טמאין.וכדאיתא בתוספתא סוף כלים ע"ש . לזה העיר אותי הרב הג' מהרלב"י [זללה"ה] ברודא מסלאנט : ע"ב בהגהות הגרי"ב על תוס' ד"ה דאמר [ועי' רבה כו'] . נ"ב וע"ע מגילת תענית פ"י מ"א : תוס' ד"ה אף כו' בכל מקום חיים ר"מ למיעוטא . נ"ב וס"ל דכותים גרי אמת הן כדאיתא (ב"ק ל"ח:) וע"ע תוס' נדה ל"ב ד"ה ר"מ :

דף יז תוס' ד"ה אמר כו' דהיינו חיבורי אדם במת. נקטו בדבריהם לישנא דגמרא נזיר (מ"ב.) ע"ש בתוס' לפי' ר"י ועי' בסמוך . וא"צ להג"ה שבגליון: בא"ד כדמוכח בפ' ג' מינין (דמ"ב:) ע"ש היטב בתוס' . ועי' מהרש"א בתוס' ב"מ (קה:) ד"ה על אדם שהבית דדברי התוס' דהכא בצ"ע במה שכתבו דאיט טמא אפילו מדרבנן . וע"ע מל"מ פ"ה מטומאת מת ה"ב . וראיתי בת"י המועתקים בחילופי גירסאות דגמרות הישנות(וזה נשמט מדפוסים החדשים) וז"ל ואמרינן בנזיר לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה ולקדשים אבל לנזיר ועושי פסח לא. ומוקי לה בחבורי אדם באדם . ואם נפרש דלאו דוקא תרומה אלא ה"ה חולין וטמא אפילו אדם באדם יש לפרש כגון שני סודרין מפסיקין בינו ולמרדע כו' עכ"ל . ועפ"ז נראה דיש לפרש דהתוס' דהכא מפרשין דמדרבנן דוקא לתרומה אבל לא לחולין . והייט עדותו דיוסי בן יועזר בע"ז (ל"ז:) . ותוס' דב"מ שם ס"ל דה"ה לחולין וכמ"ש הת"י הנ"ל : ע"ב גמ' אוכלין וכלים שנטמאו במשקין כתדא חשיב להו . עי' חידושי אבן העוזר דמסיק דר' מאיר ור' יוסי אזלי לשיטתייהו בזה בפסחים בפלוגתא דטומאת משקין לטמא אחרים אי דאורייתא אי דרבנן . וע"ע ביאור הגאון החסיד ז"ל ביו"ד סי' ר"א ס"ק ע"ו : תוס' סד"ה אין נותנין כו' בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כרשב"א . עי' מהרש"א . ובק"ע פי' שאסור לישראל לשכור ביתו לנכרי אם מכנים בו ע"ז . ולא הבנתי דבריו . דהא לא הוזכר שם רשב"א רק הוא סתם משנה ספ"ק דע"ז אף במקום שאמרו להשכיר . ונראה פשוט דקאי אהא דתניא בתוספתא פ"ק דע"ז אומנין ישראל שהיו עושין אצל הנכרי כו' רשב"א אומר אם היה שכיר היום כו' . וקאי איום תגם ומפני שמחה היא לו ע"ש . וכן הוא להדיא בירושלמי פ"ק דע"ז ע"ש . ובבה"ג הלכות אבל איתא ובכלל גדול ובאבל ובלפני חגיהם הלכה כרשב"א . כוון להירושלמי הזה . ועי' נ"י פ' אלו מגלחין שהביא דברי הבה"ג והירושלמי שם אהא דתניא רשב"א אוסר באיתוי . וע"ש שם באלפסין שלפנינו בפנים (ראב"ש) וצ"ל רשב"א :

דף יח ע"ב תוס' ד"ה דלמא מגים בה והוי נוצע. נ"ב עי' רא"ש פרק כירה סימן י"א :

דף יט ע"ב רש"י ד"ה שמן של בדדים כו' והוא ניתן לבדדים כו' . נ"ב לתקן את הבד והוי מוקצה לכך . כ"ה לשון ספר הישר לרבינו תם ע"ש . ומתורץ בזה קושית התוס' :

דף כ ע"ב תוס' ד"ה אין כו' דהא זכוכית לבנה כו' . נ"ב ועי' ירושלמי ספ"ד דסוכה ה"ו וע"ש בפ"מ :

דף כא ע"ב גמ' ולא היה בו אלא . נ"ב עיין שאילתות פרשה וישלח ובש"ש שם אות ל"ה : תוס' ד"ה שהיה כו' . נ"ב עי' ביאורי הרא"ם לסמ"ג הלכות חנוכה . ובב"ח או"ח סי' תר"ע . ובנו"ב מ"ת חאו"ח סימן קלז :

דף כב גמ' כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. נ"ב ובשאילתות [פ' וישלח סי' כ"ו] מסיים ובעל הבית בטלית מצויירת ביניהן : שם סלע של. נ"ב הרמב"ם לא גרס לה וכמ"ש הלח"מ סוף הלכות חנוכה ע"ש . וכן נראה מפירש"י ריש עמוד ב':

הר"ר אליהו גוטמאכער מגרידץ זצ"ל

כתיב זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה וכלים נאים באברים דליה ו
ולזה נתכוין ר' אבא דבגלות לא זכינו לאלה הכוונות כמו בהיות קדושת הבית : גמ'
ע"א לעת מנא . וס"ה ע"א לעולם יקדים :

דף כו ע"א גמ' דר' ברונא . לעיל כ"א ע"א וכ"ד ע"ב :

דף כז ע"ב רש"י ד"ה אלא כדכתיב במדבר י"א י"ט :

דף כח ע"א רש"י ד"ה ומוטן בספרי כו' נמצא כל הספרי בתוס' סוכה כ"
ובמה הבאי· עי' מ"ש בגליון לקמן קל"ב ע"א : גמ' אבל אסל
טובא כתיב במדבר י"ט : ע"ב רש"י ד"ה שי"ן ג' קמטין . עי' תוס' ברכות
נכתב . עי' נ"ב ת"א א"ת א' :

דף ל ע"א גמ' דלתני מותר . עי' תו' ג' ע"א ד"ה בר : גמ' ור"ש היא .
שהקשה הא בדרבנן לא בעי סכנה ולר"ש לשיטתו אינו אלא דרבנן
כיבוי דאורייתא שאני . ועי' תוס' לקמן קכ"ה ד"ה ש"מ : גמ' אמר שלמה . ב
ובהיש באילני . כן דרכו להבעית ע"י אילן . ב"מ פ"ו במיתת רבה מו"ק כ"ח בר
שמואל ב' ה' כ"ד ברחשי הבכאים : גמ' אמר שלמה כי . עי' בקהלת רבה בקרא
ברכות ל"א ע"א אין עומדין להתפלל כו' : גמ' וכן לחלום טוב . ברכות י"ד ע"
דף לא ע"א גמ' והמתין שעה אחת . עי' מ"ש בגליון יבמות קכ"א ע"ב :
עי' יבמות כ"ד ע"ב ד"ה לא : רש"י ד"ה היא. מגילה ו"ו ע"ב
ר"י מערב אדם כו' . ונדפס בגליון זה שייך לדינא מכירה . שעין יעקב שמשמ
ובטור ושו"ע סי' רל"ט וגם בב"ב בדיני מכירה דף נ"ד ליתא : ע"ב תוס'
יל"ע במ"ש התוס' לקמן נ"ד ע"א ד"ה ר"ש :

דף לב ע"א גמ' בתרי אומי במומר או ישראל רשע לכ"ע לא מ"א ס"ס ק
אך טוב גם מטעם דאיתא במנהות מ"ג ע"ב כל שיש לו תפילין ו
פ"ו מהל' תפילין הל' י"ג : רש"י ד"ה שנאת . דבר עבירה. פ

דף לג ע"א גמ' אלא באלה . עי' שבועות ל"ט ע"א דרשות אחרות עוד בזה
יו"ט : רש"י ד"ה והדרכים . אדם גדול . יומא פ"ו ע"א ועי' בה
והא רבא . בבכורות ס"ד מ"ד : ע"ב גמ' ומגליא . עי' מ"א סס' קנ"ו מ
במערתא . משנה עובדא זו בירושלמי פ"ט דשביעית : רש"י ד"ה אריך מתקן
מ"ד ע"ב וב"ב קס"ד ע"ב : גמ' עשרין וארבעה פירוקי . דרכם בלשון זה בב"
ברכות כ' ע"א ד"ה תליסר :

דף לד ע"א גמ' יאמרו זונות . לי"א בפסחים קי"ג ע"ב אף הזונות : גמ'
ל"ג ע"ב ד"ה וסיפר ובמ"ק ט"ז ע"א ד"ה א"ל לאבוה . ועי'
וסנהדרין ל"ה ע"א ועל ידך נהרג ומ"ש שם בגליון : משנה עשרתם ערבתם
רשות . ואולם עי' יו"ד סי' של"ח סעיף ל"א דגם מהני גילוי דעת בסוף ועי'
ז' דגם בהדליקו את הנר הוי משום דבעי רשות : גמ' וספקא דרבנן לקולא .
יחד ובכ"מ ח"א יו"ד סי' ס"ה בסד"ה ובעירובין . ואמנם עי' מסקנא דגמ'
פי' שע"ע דבתים מגברי . ומ"ש התוס' ביצה י"ד ע"א ד"ה איכא . כלל בספ
ספק . חטאת עוף הבאה . כריתות כ"ב ובהרמב"ם פ"ז הל' ה' בפסולי המוקדש
דאין . הומרים יהי רצון מיירי בפ' חטאת בהמה . ועי' בהרמב"ם פ"ב ממחוסרי כפרה הי"ג מ
בעל ג' ראיות אינו מביא רק חטאת עוף . וכן כוונתו בפירושו למשנה זו סוף פ"א מוכים ועי' בה
לקדשים בהלק התמיכי בלבד בעוף וכו' שוכב רק לענין אכילה עבור המליקה :

דף לה ע"א תוס' ד"ה תרי. אם הם בינונים . ר"י לשיטתו בכלים פי"ז מ"ו ור' יוסי
דבקיאין שמעתי זאת : רש"י ד"ה בין . מביא אשם תלוי . ויכול לומר כחומ
מותר במלאכה ולר' יהודה אסור אולם מוכח דרש"י פסק להלכה כר"א ובבא בן בוטא כריתות כ
גם קרבן . ועי' מ"א סימן א' ס"ק י"א בשם הטור : בא"ד דבין השמשות דידיה . נראה דל
יוסי לילה הוא וכמ"ש רש"י כאן ריש ע"ב ורש"י דייק שם לתרץ קושי' התוס' ד"ה הקשה : ע
יוסי . עי' מ"ש לעיל י' ע"א :

דף לו ע"א רש"י ד"ה כמסס ובתוכו קליפות . בכורות כ"ו ע"ב :

דף לז ע"ב גמ' כשא דהרסנא לקמן קי"ח ע"ב פסחים קי"ב ע"א :

דף לט ע"א רש"י ד"ה שהדחתו . מדקרי ליה · עי' לקמן במקומו דמבעיא ור' יוסף פוש
כל . ולא מיחזי . עי' מ"ש בגליון לקמן מ"ב בד"ה לכל :

דף מ ע"א גמ' דלא עביד . עי' ברכות כ"ג ע"ב אע"ג דתיובתא הלכתא כוותיה ומ"ש
ע"ב גמ' אין בו משום . עי' מעשרות פ"א מ"ז בשמן . ומ"ש בגליון לקמן מ"ב ס
לכל : גמ' בלשון חול . לענין קדושת השם בלשון חול . עי' בש"ך יו"ד סי' רע"ט ס"ק י"א ואולם
סי' רל"ז ס"ק ב' וכמ"א של"ד ס"ק י"ז בשם ש"ג ויש מקום עיון בזה על האורים סי' כ"ז והנתיבות

דף מא ע"א גמ' באתי אלא . ברכות ט"ו ע"א כ"ד ע"א :

דף מב ע"א תוס' ד"ה נותן . דא"כ יקשה מסכא . בפסחים ע"ו פריך הגמ' רק מבני בריי
שם ד"ה תניא אידך : ע"ב גמ' הקדרות רותחות . עי' רש"י פסחים מ' ע"ב
בכ"ש מיירי : משנה שאינו מן המוכן . למה הורה זה איתא בתוס' ביצה ו"ו ע"ב ד"ה השתא
לכל . דדווקא בתבלין . עי' תוס' פסחים הנ"ל ד"ה אילפס דמדמו תבלין לשאר במה שכתבו ו
לעיל ל"ט ע"א ד"ה כל : בא"ד מודה דכלי . עיין מ"ז בפ"א דמעשרות דר' יהודה אמר כן
ועי' הסוגיא לעיל מ' ע"ב :

דף מג ע"א תוס' ד"ה דאייתור . בענין אחר . עי' זבחים נ"א בתוס' ד"ה ת"ש וכו
ד"ה בישראל :

דף נא ע"ב תוס' ד"ה במה . בהמתו . וכל חי אפילו של יש כמ"ש התוס' ב"ק נ"ה סד"ה

דף נג ע"ב רש"י ד"ה מזליה . עי' מ"ש בגליון ב"ק ב' ע"ב :

דף נד ע"ב רש"י ד"ה לחינגא . לשוק לימכר . מכירה עצמה אין רק גזירה כמ"ש המ"א
י"ד משום שמא יכתב . ועי' תוס' חולין ק"ד ע"א ד"ה ומנא : גמ' אלא של
תוס' דרע"ק דהוכיח מכאן דנשים מצווין על שביתת בהמתן . אולם עי' תוס' ע"ז דף ט"ו ס
והר"ן שהקשו למה שם טעמא דמחמר ולא תירצו דנפ"מ בנשים . והכן יוצאין ואין יוצאין דנין פ
וממילא בליכא משא אין מחמר ובאיכא משא אם רדפה הוי מחמר ודנין כאן על יוצאין ע"
בתוס' דרע"ק סי' ע"ד בליכא שביתת בהמה היכא מחמר . עי' הר"ן שהובא במ"א רמ"ו ס"
בזה ולשיטת הר"ן ראית רבינו טובה אבל בישראל ברודף מ"מ חייב גם אם אין בהמה של
שאפשר . האלפסי מביא סוגיא זו בב"מ פ"ג בתר משנה איזו אבידה :

דף נה ע"א גליון תוס' ד"ה ואף . ע"ע תוס' ב"ב יו"ד ע"ב ד"ה עליונים ויש עוד חלוקים
במזיד בחו"ת סי' ש"ת וביו"ד ס"ס של"ד : גמ' אמרה מדת הדין . יש בדין
ל"א אפילו מאה פעמים וגם תלמיד להרב ועי' בכג"מ פ"ו מדעות אות ג' ובשל"ה תחלת הס
אליהו ת"א פ' י"א ויש באורך טענת הקטרוג דכאן בתנחומא סוף פ' תזריע : ע"ב גמ' וי
ברכות ה' ע"א פשפש ולא מצא : גמ' פותח . עי' לקמן ק"ס ע"א מזה :

דף נו ע"א תוס' ד"ה ליקוחין . וה"ה לבועל . בסוטה כ"ד בד"ה כשם מביאין דירושלמי
באחד מזיד ואומר מותר עי' מכות ז' ע"ב ודף ט' וט"ז יו"ד סס"ק ט' ועיין
ס"ק ג' ומ"ל פ"ב דסוטה ה' י"ח אכן הקיצור פסקי התוס' משמיט שם דברי התוס' וכאן מביאו
הניכרים . עיין מ"ש בגליון מ"ק דף ט"ז ע"א :

דף סא ע"ב רש"י ד"ה מזלי' . עיין מ"ש בגליון ב"ק ע"ב :

דף סב ע"ב גמרא בנטילת ידים . עיין תוספות סוטה ד' ע"ב ד"ה נעקר ויש לעיין
מזלזל באוכלין דלא נמנה ואפשר יש חילוק בין קשיא למביאין : גמרא
סיפוך הו"ד דו"ה :

דף סג ע"א גמרא אלא והדדך . גם דרשו ברכות למ"ד ע"ב בהדרת בתרדת : ע"ב גמרא
עיין לקמן ק"כ ע"א ובגליון :

דף סד ע"ב גמרא בנדתה תהא . עיין תוספות יומא ע"ח ע"א וש"נ : גמ' אע"פ שספוק
לקמן על דף קמ"ו דרב רק אמר במראית עין על דאורייתא וכט"ז א"ת רמ
בגליון לעיל נ"ד ע"ב בטעם מכירה :

דף סה ע"א תוס' ד"ה אמר . אומר לנקר. ביצה ה' ע"ב : ע"ב תוס' ד"ה שמא . שהאיסור
עיין פסחים כט דרב ושמואל אסרי במשהו וע"כ אין דנין כאן על דין ביט
ק' ע"ב משמיטים באמת תירוץ זה וכתבו כמה תירוצים ועיין בתוס' ע"ז דף ע"

דף סו ע"א אמר רב יוסף . עמ"ש בגליון לעיל יו"ד ע"א :

דף סח ע"א תוספות ד"ה ואלו . אלא נקט תאנה . עיין תוספות ברכות ל"ה ע"א

דף סט ע"א גמרא ושגגתו תעלה . מה שקשה ע"ז מתורץ בתוספות הוריות ח' ע"א ד"ה
מה . מה שנויתי . במשנה כריתות ב' ע"א למדין מן לעושה בשגגה דבעי מעשה
לקמן קנ"ג ע"ב ד"ה תדא ועיין תוספות סנהדרין ס"ג ע"א ד"ה אתא שהשוו בזה עצמו על
בגליון לקמן קנ"ג ע"ב בזה :

דף ע ע"א במהרש"ם אלא דתניא כריתות ג . נ"ל כ' ע"ב :

דף עב ע"ב תוס' ד"ה נתכוון . פטר שמואל . יותר יש להביא ברייתא כריתות כ' ע"א
נרות וכן הוא בתוס' כריתות י"ט ע"ב ד"ה לשון וסנהדרין ס"ב ד"ה להגבי
רכה . נ"ל רבינא בדף נ"ו ע"ב מדאמר אי להכי ואיתא כן אח"כ שם בבדיא ולאו היינו

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

דף כב ע"ב תוד"ה וכי כו' בברייתא דמלאכת המשכן כו'. נ"ב פ' י"ד. וע"ע ספרי פ' בהעלותך ס"פ פ"ג :

דף כג ע"ב רש"י ד"ה שמאה כו' לידי תקלה דאכילה. נ"ב עי' רש"י לקמן כ"ה ד"ה מאה ובתוס' שם :

דף כד תוס' סד"ה אלא כו' והדא מכלל חברתה אתמר. [עי' מגילה כא: ובתוס' שם ד"ה הדא. וברש"י כאן ד"ה המפטיר ובתוס' בסמוך] דהתוס' שם הקשו וז"ל וא"ת ומ"ד מכללא אמאי אמרה והא כיון דידעינן אידך מכ"ש הא ע"ש מה שתירצו שם. וכאן יש ליישב ע"פ מ"ש רש"י ז"ל ד"ה המפטיר דבימי פרסים גזרו גזירה שלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו ע"כ. א"כ י"ל דמאן דאמר מכללא אמרה אחר שנתבטל להפטיר בנביא במנחה דהא לא הוצרך לדרוש ולומר שאידנא דיו"ט שחל להיות בשבת כו' והוצרך לומר מכללא כאי דר"ה שחל להיות בשבת. וכן ע"פ מ"ש התוס' בסמוך דנביא דהכא היינו כתובים וכדאמרינן בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחה דשבתא. מבואר דבשאר מקומות אף בימיהם לא נהגו כן. (וז"ל ר"ת בספר הישר ומקומות מקומות יש בכתובים ע"ש). א"כ הוצרך למימר הא דר"ת שחל להיות בשבת מכללא בשאר מקומות. וכמו שתירצו התוס' במגילה שם : ע"ב תוס' סד"ה בקר כו' ביום אתה שורפו כו'. נ"ב ועי' בירושלמי דמשמע כן דמביא ע"ז הפסוק והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. ע"ש בק"ע :

דף כז ע"ב גמ' טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו. ופירש"י ז"ל מסקנא דפירושא כו'. ואני שמעתי בימי חרפי (מפי הרב החריף מהר"ל ז"ל משאוולאן) דיש לפרש ע"פ מ"ש התוס' בד"ה תרי מיעוטי כתיבי כו' וא"ת הכתי לשתוק מריבויא דובבגד כו' וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה כו' אבל אי לא איכתב טומאת בגדים לא הוי ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד כו' עכ"ל. והיינו דקא קשיא לתלמודא וע"ז אמרי' טעמא דכתביה קרא הא לא כתב קרא לא גמרינן בק"ו. ומשום דה"א דלא שייך נגע בבגדים וכמ"ש התוס' וק"ל:

דף כח תוד"ה א"כ כו' נימא דיו כמצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב. עי' ב"ק כה: והתוס' אזלי לשיטתייהו שם ד"ה אמר כו'. ועי' בחי' הרשב"א שם :

דף כט תוס' ד"ה בין כו'. מה שנדפס בגליון הש"ס גם בירושל' פי' כנ"יתא. ע"ש בירושל':

דף ל רש"י ד"ה כ"ד רננות רנה ותפלה כו'. [עי' מ"ש ברכות כט.] :

דף לא ע"ב רש"י סד"ה לעולם כו' אלא להדליק בו פתילה. נ"ב עי' ביצה ל"ב א'. וע"ע כלים פ"ג מ"ב ולקמן מ"ד: ובתוס' שם ד"ה ומה ובד"ה לא הנית :

דף לב ע"ב רש"י ד"ה ובניו קטנים כו' במדה. [עי' סוטה ח'] דאיתא שם אמר רב יוסף אע"ג דמדה בטלה במדה לא בטיל עפרש"י שם. ונראה דזהו כוונת רש"י כאן שכתב היינו נמי במדה. ר"ל דאף שאינו מדה כנגד מדה ממש מ"מ במדה איתא:

דף לג ע"ב גמ' שמע ר' פנחס בן יאיר אתניה. נ"ב נ"ל תותניה. עי' זוהר פרשה פינחס דף רמ ע"ב. וכן הגיה בס' סדר הדורות ע"ש:

דף לד רש"י ד"ה תורמסי כו' בתוספתא דפרה. [ובספרי פ' חקת] :

דף לה ע"ב רש"י ד"ה בשני בין השמשות. עי' בהגיה למל"מ פ"ה מהל' שבת ה"ד וע"ע לקמן ברש"י סוף פרק הבונה (קה.) במשנה ו' וקל"ע :

דף לח ע"ב גמ' גלגל מאי כו'. עי' בר"ן : תוס' ד"ה תנור כו' ומשמע סתם דבתנור איירי כו'. לפנינו שם איתא להדיא בתנורא [וע"ש בדקדוקי סופרים] : תוס' ד"ה מפני כו' בחופר גומא וא"ל אלא לעפרה לר"ש כו'. נ"ב עיין לקמן עג: דאמרינן אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן הא' מקלקל הוא. ועי' מ"א סי' ש"ד ס"ק ה' בשעיר בזה. וכתב וז"ל ואפשר דמיירי במתקן כגון בשדה כמ"ש הנ"מ ספ"א עכ"ל (ועי' כ"מ שם) ור"ל דלהא כתבו התוס' לר"ש כי היכי דלא לוקמא הכא במתקן כמו בשדה. וע"ע לקמן קג. ובתוס' שם ולקמן מ"א: תוס' סד"ה מיחם (ודע דלפי הלשון שלפנינו ברש"י דליתא תיבת (לכסות) יש לפרש כוונתו כמ"ש התוס' וצ"ל לפי פי' הקונטרס כו') : בא"ד הדרבה הא שתס גג כו'. עי' יומא עה. עולה לגג מיונחיו שמו :

דף מ ע"ב גמ' שול בכלי שני ותן. עי' ע"ז יו"ד סימן ל"ב ס"ק למ"ד מה שהאריך בזה. ולשון הירושלמי דאיתא שם א"ל הבא גו נטלא היא נעשה ככלי שני משמע דלא כפי' הט"ז. אלא כפשטא דבנטלא ישול מן האמבטי ואחר שיוציאה היא נעשה ככלי שני. דלפי' הט"ז שם מאי היא נעשה ככלי שני דקאמר בירושלמי הא הויא כלי שני ממש וק"ל וכיוצא בזה דייקינן כתובות (ק:) נעשו ודאי טעו כו' :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה והיינו כו' לפי' הקונטרס שפי' כו'. חולין נ. סד"ה כי פליגי:

דף מד בהגהת מהרי"ב לפמ"ש התוס' כו' גירסתם הכא רב הונא וכ"ה בחי' הרשב"א ע"ש : שם בהגהות על תוס' ד"ה שבנר [בשאילתות פ' ויחלה] ובפסיקתא סי' ד' ובתנחומא ס"פ נשא : ע"ב תוס' ד"ה הא כו'. ק' לרשב"א דמאי פריך לוקמא בשבת עי' ירושלמי דמקשי קושיא זו וע"ש בקרבן עדה :·

דף מה ע"ב בת"י עה"ג וקשה דאפשר לשבור הקליפה ויאכלנו שלש. נ"ב ועיין לקמן קכ"ה :

דף מז תוס' ד"ה בגדי כו' דאפילו היה מוטל באשפה כו'. עי' תוספתא כלים ב"ב פ"ו. ולעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד כו' ע"ש הביאה הרי"ף פ' במה מדליקין ע"ש. וצ"ל דמפרשי לה בטומאת מדרס וצ"ע שם : בא"ד במס' כלים פכ"ז. וע"ש מי"א י"ב : בא"ד דבפכ"ח תנן כו'. ע"ש בפי' הרע"ב :

דף נא תוס' ד"ה כשהו כו' אבל אם גלהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו מתחתך. עיין ב"ח סימן רנ"ז ועי' ק"נ על הרא"ש :

דף נג תוס' ד"ה איתמא כו' דדרך המשניות כן. עי' נזיר נג: פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בזה. ועי' מ"ש בכללי הש"ס בזה :

דף נד תוס' ד"ה והתנן. דהא בשבת כו'. עיין לשון רש"י שברי"ף : ע"ב תוס' ד"ה דלא כו' ונראה דיאלי היינו נמי קופר כו' והאנקה מתרגמינן יאלי והוא שקורין הריצו"ן. (וכ"פ ג"כ רש"י ב"ב שם) ותמיה לי דהיך אפשר לפרש דהאנקה שהוא משמונה שרצים דמתרגמינן יאלי הוא קופר (או קופד) דמתני'. והא תנן פ"ח דכלאים מ"ה הקופד ותולדת הסנאים חיה. ובערוך ערך קופד מפרש כפרש"י ותוס' דהוא הריצו"ן בלע"ז. ובערך יילא מביא התרגום דהאנקה דמתרגמינן ילא. ומפרש בלע"ז שנג"י סוק"א. והרב המוסיף פי' שם בלשון יוני מין תולעים מרבים רגלים ובעלי שער עכ"ל. וזה נכון אבל התוס' כאן ורש"י ב"ב שכתבו יילא הריצו"ן וגם קופר פי' כאן הריצו"ן תמוה מאד ממתני' דכלאים כנ"ל. ואף שגם הרע"ב והרא"ש שם בפי' המשנה כתבו בלשונם שרץ שגופו כו' בלי ספק שלא בדקדוק כתבו שרץ דהא תנן דחיה הוא אלא שדומה לשרץ. (ואולי כונת התוס' שיאלי הוא שרץ דומה לקופר שקורין הריצו"ן. וכדברי הרב המוסיף ערוך הנ"ל שהוא בעל שער ואולי שערותיו חדודים כעין שער הקופר (ולכך קורין השרץ נמי בלשון הריצו"ן) אבל קופר הוא חיה וייאלי הוא שרץ). ומצאתי להגאון החסיד ז"ל בשנות אליהו שפי' מתני' דכלאים דהסנאים דתנן שם קאי נמי אקופר ושתם קופר הוא שרץ וקופר הסנאים הוא חיה כמו בתולדה ובזה ניחא הכל :

דף נה גמ' ריש דריש בחמימי ופרש"י מר עוקבא שהוא ראש לי ולך כו'. ואע"ג דמר עוקבא תלמיד דשמואל הוה וכדאיתא מ"ק ט"ז: וכמ"ש הרי"ף והרא"ש פ' כל שעה (סי' כ"ה) מ"מ קרי ליה רישא משום שהיה אב"ד והיה ראש בדבר זה. ועוד דשמואל תכם היה (כדאיתא פ' השוכר את הפועלים פ"ט) ואב ב"ד עדיף מחכם כדאיתא בסוף הוריות ובפ' ואלו מגלחין כ"ב: וע"ש דף ט"ז :

דף נו ע"ב גמ' אבוה דר' ירמיה בר אבא. עי' רש"י חולין לח. ד"ה אבוה בר אבוה כו' : תוס' ד"ה מה כו' שהיו יראים לבערו לפי שעשאו משה כו'. וכ"ה בהגדת בראשית פרק י"א התהילו לומר מה אתה עושה מה שהתקין משה אתה סותר כו' ע"ש. הרי דלא ביערוהו מטעם זה :

דף נז ע"ב גמ' אמר רב יהודה משמיה דאביי. נ"ב אף דאביי היה בימי רב יהודה כדאיתא פסחים ק"ד: ע"ש מ"מ קטן היה בימיו. ואולי הוא מר יהודה שהיה בימי אמוראי בתראי. וקרוב יותר דצ"ל אביי משמיה דרב יהודה ואולי אביי קדמון. עי' סדר הדורות אות א' אביי : שם משום ר"ש אמרו. נ"ב בתוספתא וירושלמי איתא ר"ש בן אלעזר :

דף נח ע"ב תוס' ד"ה אלא כו' והר"מ שניא ראיה מחמת שתפרה כו'. (נ"ב חולין קלח.) והוא תוספתא דכלים ב"מ פ"ז ע"ש. ועי' מהרש"א ואולי לא עיין הרב שם : בשה"ד דתניא בתוספתא כו' נטלו עינביהן טהורין. והגאון החסיד ז"ל הגיה עמאין והיא הברייתא שהביא הגמ':

דף נט ע"ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב שמואל. נ"ב ברא"ש ליתא. ובר"ף איתא רב ששת :

דף סא ע"ב רש"י ד"ה לאצולינהו בשבת לתגר מעורבת. צ"ל שאינה מעורבת. וכ"ה ברש"י שברי"ף :

דף סב ע"ב רש"י ד"ה העכסנה כו' והוא ארס של נחש וקרי ליה עכס כו'. [נ"ב עי' תנחומא פ' בשלח על פסוק ויסע משה] ושם איתא ואין אפעה אלא עכס אמרו עכס זה רואה כל עוף פורח באויר מיד נתחבר ונושר אברים אברים ע"כ. ולפ"ז עכס הוא שמו של המין נחש הנקרא בקרא אפעה. ואולי נקרא כן מפני גודל כעסו וכפרש"י (והוא משמות המתחלפין כמו כבש כשב שמלה שלמה) והיה נראה שיש לגרוס כאן בגמ' כארס בעכס ויהיה ממש כלשון הכתוב תעכסנה. וגם יפה מדמה הכתוב מעשיהם הרעים לעכס משום שמתיזות עליהן ומכניסות בהן יצה"ר מרחוק כארס עכס המזיק מרחוק כדאיתא במדרש הנ"ל. וע"ע מכילתא שם :

דף סד ע"ב תוס' ד"ה וכמוך כו' דכל אגולי טינוף לא שייב כו'. [עי' הר"ן] שלשונו מדוקדק יותר בזה. ועי' לעיל (יח:) :

דף סה רש"י ד"ה לא שנו כו' ודלמא מבזו לה כו'. נ"ב עי' נדרים ס"ו :

דף סז גמ' חד חד נחית בלע בלע נחית. גי' הערוך חר חר. ופי' תתבלע ותרד כמו בחור. ע"ש ערך חרחר. (ויש לומר שלחש בשתי הנוסחאות) : ע"ב תוס' ד"ה כלל כו' למה לן קרא. עי' שבועות כב: תוד"ה אב"א קרא :

דף ע תוד"ה ועל כולן כו' לא אשכחן בשום מקום. עי' ירושלמי ובק"ע :

דף עד ע"ב בהגהות הג' מהרי"ב על חלתא פי' בערוך כו' ולא קחשיב מה שכתב רש"י הכא בד"ה חייב ממחק. ועיינתי בערוך ותמיה לי שהוא תושב קילפס חייב משום דש (והוא במקום שחושב רש"י ז"ל ממחק) ואכתי הדרי הוו לפי' הערוך. וצע"ג ע"ש :

דף עה ד"ה המגושי כו' בהא דאמר ר"פ באלו מגלחין כו' ואין נראה לר"י כו'. נ"ב ע"ש דבעין יעקב שם גרסי' משמיה דרב. ול"ג פפא וכמו שמציין שם הג' מהרי"ב. וכן העתיק הערוך ערך זוית כשמעתא קמייתא שם משמיה דרב (וכמו שהוא ברא"ש שם) ובלי ספק כי כן היה גירסתם גם במימרות הסמוכות שם. וע"פ גירסא זו ניחא פי' הערוך דהכא דבימי רב ושמואל היה הקבלה דפרעה היה אמגושי מקרא דהנה הוא יוצא המימה. וכמו שאמרו שם משמיה דרב. ופליגי רב ושמואל דחד אמר כו'. ובהגהות הג' מהרי"ב ז"ל שם ט"ס וכמש"ש בס"ד : ע"ב רש"י בד"ה אמר ר' מנחם בר"י. הא קמ"ל מאן ת"ק רמב"י. לקמן (קנג.) בגליון :

דף עו גמרא ריש לקיש אמר חייב. עי' הגהות מהרי"ב בשם הכסף משנה ופסק הרמב"ם הר' הוצעיא

הר"ר אליהו גוטמאכער מגרידץ זצ"ל

באי"ד דלא נעשה מחשבתו. ולמד שמואל זאת מברייתא דכריתות הנ"ל : גמרא והשתחוה לה כפי דאיתא ביבמות ו"ו ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה יכול : רש"י ד"ה דר' אמי. בפ' ד' מיתות דף ס"ג ע"א :

דף עג ע"א משנה והסותר. עיין תוספות לעיל ל"א ע"ב ד"ה וסותר כונת המשנה הכא : ע"ב גמ' אמר רבי יוחנן. עי' ת"י לעיל ו"ו ע"ב :

דף עז ע"ב רש"י ד"ה אבר. אלבש קטנה. מבואר היטב בתוס' יו"ט עדיות פ"ד מ"ו :

דף עט ע"א רש"י ד"ה רבעא לגור משקולת. עיין תוס' ב"מ נ"ב ע"ב ד"ה שיפא וב"ב פ"ט ע"ב ·

דף פ ע"א גמרא שיא שנתן. עיין תוס' לעיל כ' ע"ב ד"ה אגוז :

דף פא ע"א גמרא מותר להכניס· עיין רש"י ברכות י"ט ע"ב ד"ה כל :

דף פב ע"א רש"י ד"ה כותלו אף לבית ע"א · במקומו פירש"י שעבד להבית עצמו ועי' כאן ע"ב ולרע"ק וכו' למשמשין ע"כ המשנה לא איירי במשמשין : ע"ב גמרא מטמאין בשרץ. במקומו פירש"י אפילו תלקו אסור ומטמא דאין ברירה. עיין תוס' דרע"ק שם אות י"א מה שהבית בנ"ע אולם ע"ש בהר"ן דבעינן לא ניכר האיסור והיתר רק מכח דעתו ועתה דלא ניחא ליה בכך דומה קצת למקדש ברצונו וא"כ ע"י הכרה כגון כתובות ג' וגיטין ל"ג דעלו הב"ד למפרע הקידושין ולא השו על כל בעילות שהיו לעשותן זנות כן הכא נתבטל רצונו שאז מתמת רצונו עתה ונשאר כבתחלה לא ניכר מפא"כ בתוס' תמורה למ"ד דבעינן יהו נכרין : גמרא רבי עקיבא אומר כנדה שנאמר תזרם. טומאת ע"ז אינו רק דרבנן לכן יש ראיה גם מנביאים ועי' תוס' יו"ט במקומו פ"ג מ"ו ד"ה ואבניו הא טומאה דרבנן וניחא יש ברירה אולם כיון דלאיסור הוי דאורייתא ואין ברירה הכרת לנו לטמאה גם כן מפא"כ במה שהוא דרבנן לחוד ועיין בתשובת רע"ק בסתירה כזו בסימן ס"ד :

דף פד ע"א גמרא ת"ר מדרס כלי חרס טהור. עי' ר"ש סוף כלים וכל מדרס כלי חרס טמא ואין זה בתוספתא סוף כלים רק דברי עצמו וגם הר"ש עצמו סיים כל שיש לו עיקר במקום :

דף פח ע"ב במסהש"ס אלל מאחז פני כסא. צ"ל סוכה ה :

דף פט ע"א רש"י ד"ה לעזרני לומר תלא. עיין ברכות ז' ע"א ברכני. וב"מ קי"ד ע"א ולא והכתיב. וברבינו בחיי פ' עקב על ואכלת ושבעת : בהגהות הגרי"ס עיין תוספות ב"ק ע"ג : ד"ה כדי. צריך להוסיף וע"ע בהרא"ש ברכות פרק ד' סימן ה' מ"ש בשם הירושלמי והוא י"א ביו"ד סימן רמ"ב סעיף ע"ו : גמרא כדאי אתה. עיין מ"ש בגליון ב"מ כ"ג ע"ב : ע"ב גמרא דלא עבשה · יש בתשובת ח"צ סימן מ"ע קושיא מפסחים ל"ג וכן מדף נ"א דממעט רק קטן מעוכב ולא פחות מכ' והמג"א א' שם עיקר וכאן רק אגדה דאין למדין. ב' פחות מי"ג לעולם לא נענש ופחות מכ' רק לפעמים. ג' פחות מכ' נענש לעוה"ב משא"כ פחות מי"ג. ד' פחות מכ' לא נענש מיד אלא אם לא חזר בתשובה נענש בסוף ועיין במ"א שכ"ג ס"ק ד' בזה ובנ"ב ת"ב יו"ד קס"ד :

דף צ ע"ב גמרא דרך שוליו. עיין בהרא"ש פ"א כאן סימן ע"ז כמה אופני הוצאה :

דף צב ע"א גמרא ושקיל בנסבא. עיין ב"מ ז' ע"א : תוס' ד"ה סתם. בפ"ק דף ג'. עיין הגירסא שם בתוס' ד"ה מאי : גמרא הכא למעט. עיין לעיל ה' ע"א אלא אמר רבי אבהו :

דף צד ע"א במסהש"ס אלל בן בתירא ע"ז י"ד. צ"ל ע"ז: תוס' ד"ה אבל בתינוק בן יומו דייקי ועי' מ"א ס"ת ס"ק ע"א ומ"ש נמי בשם התוי"ט לקמן דף ק"ל בגליון. ואולם עי' המחצית השקל בשם הת"ש שם : תוס' ד"ה רבי שמעון שלא ישכנו. לקמן ק"ז ע"א וע"ש בתוספות סד"ה וממאי. מפים מורסא. שם. ותופר גומא. לעיל ע"ג ע"ב. וזב בכים. לעיל י"א ע"ב. וכתם על הנר. לעיל כ"ט ע"ב. קורע על מתו. לקמן ק"ה ע"ב. דלא בעי נמר. כאן ע"ב :

דף צה ע"א גמרא והאידנא. עיין מ"ש בגליון לעיל דף י"ט ע"ב : תוס' סד"ה והרודה. דאסור מדרבנן דהוי. עיין ביצה ל"ב ע"ב וגזרו רבנן על בנין עראי וניחא דסתם הוא ר' אבי וסבר שבת כ"ד ע"ב דלא אמרי' מתוך כמ"ש הפר"ת א"ח ס"ה ועיין תוס' ביצה ח' ע"ב ד"ה סוף :

דף צז ע"א גמרא אמר רב חנא. עיין תוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה זרק. ותמהא דמנוין בשטות וכאן נשאר ר' חנא רק אתיז על יתיב ר' חנא צ"ל ר' חסדא ולר"ת צ"ל ר' יוסף : ע"ב רש"י ד"ה קשיא ליה לר' חסדא. רש"י גרס בהראשון ר' חנא והשני ר' חסדא כמ"ש לעיל : גמרא לא חייב רבי יהודה. והא דאיתא לעיל בדר' יוסף אבן אדר' יהודה מתניגן. עיין לעיל תוס' דף ד' ע"ב ד"ה זרק : גמרא לא קבעי ליה. וידע זאת מברייתא דכריתות כ' ע"א בנתכוין לכבה זה וכבה זה :

דף צח ע"א תוספות ד"ה אטבעי. אין דרך בש"ס. כ"כ הרשב"ם ב"ב מ"ד ע"ב ד"ה לא והתוס' לקמן ק"ה ע"ב ד"ה הא ויבמות כ"ז ע"א ד"ה שמואל :

דף צט ע"א תוס' ד"ה מסייע. רבות בש"ס. יבמות ג' ע"א ד"ה אבל מבואר דגם באותו משנה כן הוא ובתוס' מנחות נ"ג ע"א ד"ה הכל מביאין הרבה מקומות : ע"ב תוס' ד"ה או. דרך סטיו. כתב מהר"מ לפי' דבטיו הוי מקום פטור עיין רש"י לעיל דף ס' ע"ב ד"ה סטיו ודף ו"ו אסטוונית דאינו : בא"ד פשיטא ליה דחייב. עיין רש"י לעיל ל"ב ע"א ד"ה המוציא ובגמרא לעיל דף ח' ע"ב לימא הווי תיובתא :

דף ק ע"ב תוספות ד"ה שובה. המתילות. שבגוסין יו"ד : גמרא מהרעא. עיין רשב"א בחידושים שהוכיח דדרך מקום פטור גם בדרבנן אסור ועיין תוס' לעיל ד"ה שובה דע"כ מגביה למעלה מעשרה דהא בעי מחילה יו"ד וע"ע תוס' את"ז ק"א ד"ה רבי : רש"י ד"ה מקום ומחילה תלוי' ה"ס למעלה. עיין תוס' עירובין פ"ז ע"ב ד"ה בין : רש"י ד"ה מאיסי. דרך אותו מקום. עיין עירובין פ"ח ע"א שתי לשונות לענין לשפוך וע"כ מסכתת שעושה עוד אחד זולת זה ואולם אפשר דרק שאל אם אפשר היתר כפשוטו בלא אחר :

דף קא ע"א רש"י ד"ה אבל. מחייב בכה"ג. צ"ל אסור בכה"ג. עיין רש"י לעיל ו"ו ע"א ד"ה ובלבד : תוס' ד"ה. רבי ואפילו רבנן לא פליגי. בעירובין דף פ"ז ד"ה ולזעירי לא סברי כן להכי איתא שם רק דלא כרבי יהודה. עיין מ"ש בגליון לעיל ט' ע"א : בא"ד מוקים להו. והוא סבר כתנא דברייתא עירובין ק"א ע"ב וקושי' התוס' עירובין הנ"ל : ע"ב רש"י ד"ה בילית. דלעיל ע"א כאן :

דף קג ע"א גמרא כרי' דבת יעקב. לקמן קמ"ט ע"ב. עיין ברכות ט"ו וש"נ :

דף קד ע"א גמרא אלה המצות. עיין מ"ש בגליון קידושין ל"ז ע"א : גמרא דרדקי. פירש רש"י פ"ז לקמן קמ"ה ע"ב :

דף קה ע"א גמרא מן התורה. לעיל כ"ה ע"א יש עוד : ע"ב תוס' ד"ה הא. אמורא לעיל. כמ"ש לעיל נ"ח ע"א וש"נ :

דף קו ע"א גמרא ומדאסר רחמנא. עיין כ"כ ח"א א"ח ע"ו : בהגהות הגרי"פ אלל כפול. ועיין בהרמב"ם. הל' שבת פ"ט ה"ז ובפי' המשנה ערלה פ"ב מ"ב וע"ש בדברי הגאון מווילנא ובתוס' עירובין כ"א ד"ה אחד :

דף קז ע"א תוס' ד"ה שמנה. ועיין תוס' כתובות ה' ע"ב ד"ה דם : גמרא כל פטורי דשבת. וכן בכל איסור. עיין כ"מ בביאת מקדש פ"ג הל' י"ט : ע"ב .גמרא פרעוש. ביאור ע"ז יש בתוס' לעיל י"ב ע"א ד"ה שמא :

דף קח ע"א גמרא אוכליה. לקמן קל"ג ע"ב וש"נ : ע"ב גמרא קילורין מע"ש. עיין תוספות לעיל י"ח ע"א ד"ה ומתרפאות :

דף קי ע"א גמרא לאתויי עמול ברכות מ"ד ע"ב ·

דף קיא ע"א גמרא ר' אחא אריכא. לקמן קי"ג ע"א ברכות ל"ג ע"א : תוס' ד"ה לא. תיקוני מגא· עיין סדרי טהרה קנ"ז אות ד' וכ"כ התוס' במס' ביצה וכו' ז"א דא"כ וכו'. ויש לעיין שהתוס' עצמן הזרו כאן מדבריהם הראשונים בשביל זה ועכ"פ למה צריך להביא מבילה :

דף קיב ע"ב גמרא ולא כתמורו. עי' תוספות לעיל י"ב ע"ב ד"ה רבי וחולין ה' ע"ב סד"ה צדיקים שלא הביאו מכאן :

דף קיג ע"א גמרא רבי אחא. לעיל קי"א ע"א וש"נ : גמרא קריבין ביום. לקמן קי"ז ע"ב לענין מלילין לא פליגי :

דף קיד ע"א גמרא שמחזירין לו. עיין ב"מ כ"ד ע"א שדברו רק אם לא משני בדיבורא :

דף קטו ע"א תוס' ד"ה לא. הרב פורת עיין סוטה ל"ג ע"א בתוספות ד"ה כל : גמרא שתי תשובות. כתובות פ"ז ע"ב וש"נ :

דף קטז ע"א גמרא אקפת. פירוש ע"ז יש ברש"י ותוס' לעיל דף י"ז : ע"ב גמרא ובעש. לקמן קנ"ו ע"א בעש ביה ב"מ קי"ב סוף ע"א עירובין נ"ד ע"א :

דף קיז ע"ב גמרא ומלילין. עיין לעיל קי"ג ע"א דפליגי :

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה אימא. ובירושלמי משני. יבמות דף א' ע"ב וע"ש מ"ש המפרש להשיג על תוס' דכאן : תוס' ד"ה אילו. מה שקשה מכתובות כ"ד ע"ב תירוץ הרמ"א והמ"א בסימן קכ"ח סעיף א' ואולם עיין מ"ש בגליון הגמרא דשם בתוס' ד"ה חד : גמרא כשא דהרשנא. לעיל ל"ז ע"ב וש"נ : גמרא כדור אנוש. עיין בראשית רבה פ' כ"ג בסוף וברמב"ם פ"א ה"ז מהל' ע"ז :

דף קיט ע"א גמרא בואי כלה בואי כלה. במהרש"א בח"א ב"ק ל"ב איתא טעם לשם כלה בזה ולמה ב' פעמים : גמרא שהיתה נאה. כמ"ש בביצה ע"ז. ועיין ע"ז א"ח ס"ס רמ"ב : ע"ב אמר ר' אבהו. עיין יומא ע' ע"ב וב"מ למ"ד ע"ב ד"ה לא : גמרא נביאים כך. עיין תוס' ב"מ פ"ד ע"א ד"ה אי :

דף קכ ע"א רש"י ד"ה דברים המסוהרין. עיין רש"י גיטין מ"ג ע"א ד"ה והמכשלה ולעיל ס"ג ע"ב הגיוני מהרי"ב : ע"ב גמרא מיא תלושים. עיין כ"ב ח"א א"ח א' :

דף קכא ע"א תוס' ד"ה הכי. יכולין לטבול. עיין דעת ר"ת בטור א"ח ס"ס הרי"ג ממ"ש התוספות יומא ח' ע"א ד"ה דכולי ומדעתו כאן אין ראיה מבם אמגס מ"ש הטור דלאו מצוה הכונה שאין הכרת הלכך דייק הטור ולא צריך אבל מדין מותר ומסולק דברי סדרי טהרה ריש סימן קנ"ז ולבש"ג מצוה והסור להמתין : תוס' ד"ה ש"מ דבאיסורא דרבנן. עיין מ"ש בגליון לעיל למ"ד ע"א בשם השער המלך : רש"י ד"ה אלא חדא מינייהו דוקא דברי רש"י הוא בהדיא בגמרא כריתות דף ע"ב ע"א : ע"ב גמ' אין רוח חסידים. ב"מ מ"ח ע"א אין רוח חכמים :

גמ'

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

לחבית שהלכה כמותו לגבי ר' יוחנן. נ"ע דהא פסק כרפב"ס בפ"ד מהל' פרה הי"ט כר"י לגבי ר' אושעיא ע"ש: תוס' ד"ה שוספתא. ולמפתד כל השוה. [עי' תפילה יח] דהם היכא דאתיא כ"ש. ועי' בביאור התוספתא מהסכת הגאון ז"ל:

דף עח ע"ב תוס' ד"ה וכיון דקבר שוכבין. נ"ל דיסול לטעמו בלא התיוב. ונראה דקבר שוכבין שהגין אותו ע"י דוש נאותם (כנגוע שוס) ולכא אין צריך בית אתיוס כיגוע:

דף פ תוס' ד"ה והא טי' ונראה לר"י דהכם איירי במתגלגל גרה"ל טי'. נ"ב [עי' ב"מ י"ע א']

דהם איכא נכדים מתגלגל קאמרם בלא מתגלגל דכמונס דמי. והא דלמתריך לקמן (ק:) מתגלגל קאמרם מתגלגל אין סופו לנוח. אלמא דמתגלגל גרע טפי. כבר פרש"י ז"ל בס דבר בשוה מתגלגל בהאויר. והם נאמת גרע טפי דהוה אויר שאין סופו לנוח. וכדאמרי' ב"מ בס. אבל מתגלגל בקרקע עדיף טפי לגבי מאויר בסופו לנוח. והוה מיושב מה שהקשו התוספות לקמן (ק.) ד"ה לתאוס ע"ש והריך: רש"י ד"ה של יין למשוטי כו'. עי' תוי"ט בזה. ומ"ש ירושלמי

[illegible]

הר"ר אליהו גוטמאכער מגרידץ זצ"ל

דף קכג ע"ב גמרא כימי נחמיה בן. עיין פרק ג' פ"ב קו הסה ע"ב בתוס' ותמה מהרש"א מלהב ל"ז פ"א סוף ד"ה אמר ובר"י כלן ד"ה הינוח. ועיין מ"א בב"ח סק פ' ובביאור דף כ' ובמ"א סימן פי' סק ד' וכאן מבואר בקרה בשבת המבר:

דף קכד ע"ב גמרא ועלו טל עפיה. יק אמר רב פפא כיוה ל"א ע"א ויב מקום אין גרית בתוקיבתא דרב נחמן כיוה ב' ע"ב ביו"ס דשולחה מותר ושלמול אסור וכדף ג' לא מבני כגמרא טוב טולם כר"א לא אמרו ע"כ גר"ע והם נמצא ליה גרו שהם הל"א וחוזן גכרמב"ם פ' כ"ד מהבנת פלי י"ג וי"ד ועיין מה שכתבן שם ספ"ם ועי' מ"ב בגלגין כיוה י"ב ע"א ברש"י ד"ה לימבנו:

דף קכו ע"א גמרא אלא לא הפמור. עיין תוס' ב"מ פ"ו ד"ה מאי: שם בא והבה. גרסת כי ע"א וכ"נ: ע"ב גמרא כיון דמריד. עיין גרסת ל"מ וביאור ל"מ ע"ב ובמהרש"א שם ועיין כאן תוספות יו"ם ובמה שהרבה לבטל יום:

דף קכח ע"א תוס' ד"ה אגל. יותר מבואר בתוס' כיוה ל"ז פ"א ד"ה בפיבוש: ע"ב גמרא לאפויי מלו. עיין תוס' יו"ם כאן ועיין מה שהתה תוס' דהיק לום ק"ה אגל עי' פירכם כשבת עירובין ל"ה פ"ב ג' טרסי על ג' טרסי כאן נאמר מתוך שהבל אר כיה ג' פרסי ובי"א פ"ה ליתא של ג' פרסי דהם לא איירי מפסוקין מבולב כעירובין לכן טרה שבבל סילוך סיס קו מבואר ד"ב מ"ל טי' דהוריית ומסולק בזה מה כתבת מהר"ב שם ועיין תוס' הגיגה י"ח ע"ב ד"ה דחציב ובמאמר ובמג"א שם:

דף קל ע"א תוס' ד"ה רבי. ליכא איסור שבת כלל א"כ מותר לכתחלה. עיין לעיל ל"ד פ"א דאיכא בשבת לא פלמו פטור ואין בין ג' דפטור ומותר וגם התוספות לעיל ג' ע"א ד"ה בר לא כבולו

[illegible]

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

דף ב ע"א תוס' ד"ה יציאות ומי' רוח של ארם. נ"ב בתאריא דף ה' ע"א:

באד"ד רוחו של ארם אינו לא כגולי. נ"ב כתאריא דף ג' ע"ב: ד"ה שבועות בר כתאסר לקמן דף צ"ו. נ"ב וכן הוא בתוס' עירובין דף ל"ב ע"א ד"ה הא ותוס' וכן בשבת לקמן דף כ"ם ע"ב ע"ש והתם אסור על פי זה מתוך לשה בורק לא אבויק כן בתאריא דף ו' ע"א:

דף ג ע"א תוס' ד"ה בפשיטה כו' והלמר ע"י שנים. עין עירובין דף ל"ג ע"א

ברש"י ד"ה בשרבים שבתפשים ותוי' וז"ל והתבורא דיהיב ליה וקוה ואם פוף לי"ע שם כתב רש"י ז"ל כן בני נתכין לשבות ברשות הרבים: ד"ה אינשר כו' לא בתגיא. עין חולין דף קכ"א ע"א וב"ב: ע"ב תוס' ד"ה והבוחו כו' והקשה שסר אסור מדרבנן. נ"ב וכן איתא לקמן דף ק"ג ע"ב: ד"ה בשבת כו' בפטור יום והוכבא כו'. נ"ב הלי אבוזי קשה והר"ן כתב כגי פטור והוא כבפטור יום אסור לכתחלה. וז"ל והר"ן ב"ל בר"י בתוס' ד"ה הורמינת אורתא ולא ואלה לכך מבוא הר"ר כרוכא הורשלמא:

[illegible]

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

לפ"ז דהיינו דמיבעיא ליה אי עומד לפתח או לא. ופשיט דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי. כלומר שם דוקא דעומד לפתח להוציא המות וכנ"ל. וכל דבר שעומד לפתח כפתוח דמי:

דף פז תוס' ד"ה היום כמחר אין זו דרשה גמורה כו'. ועפ"י מ"ש הגאון בעל השאלה בספר המקנה בקדושין (לז:) דבבני נח (וכן בישראל קודם מ"ת) הלילה הולך אחר היום וכדכתיב יום ולילה לא ישבותו. וכשנתנה תורה לישראל נתחדשה הלכה דבישראל היום הולך אחר הלילה וכדכתיב מערב עד ערב תשבתו שבתכם. ע"ש שהאריך בזה. ועפ"ז דרך זה יתיישב כאן בפשיטות דודאי כוונת הקב"ה היה לומר היום ומחר היום כמחר דמה היום לילו עמו (היינו לילה שאחריו כדין קודם מ"ת) אף מחר לילו עמו אבל משה היה סובר כיון דהפרישה היה בשביל קבלת התורה. [ועוד שכבר הוזהרו על שבת במרה] א"כ ראוי להיות היום אחר הלילה כלאחר מ"ת. והקב"ה הסכים על ידו. והיינו דנתוסף על ידי זה יום א' וק"ל. ועפ"ז יש לתרץ בדרך נכון מה שהקשו גדולי האחרונים ז"ל אהא דאמרינן בחג השבועות זמן מתן תורתנו דהא קי"ל כר' יוסי (דשבת שנתנה בעי לפרושי והיינו) דבז' בחודש נתנה תורה לישראל (עי' מ"א ריש סי' תצ"ד). ויותר תמוה לדידן דאנו קוראין לשבת שלפני הפסח שבת הגדול והוא ע"פ המדרש שהביאו התוס' לקמן ע"ב ד"ה אותו היום חמישי בשבת היה ולכו"ע נתנה התורה בשבת. א"כ אף לפי סדר הספירה שלנו היה מ"ת ביום נ"א לספירה (ועי' ריב"ש נ"ו) (וע"ע היעב"ץ בתק יעקב ריש הלכות פסח) ואיך אנו אומרים ביום חמשים לספירה זמן מתן תורתנו. אבל לפי הקדמה הנ"ל ניחא הכל בס"ד דודאי זמן חג השבועות אינו תלוי ביום קבוע שבחדש סיון כשאר ימים טובים (וכדאמרי' [בר"ה ו' ע"ב] עצרת פעמים חמשה כו') אלא ביום חמשים לעומר. והנה גם התורה נתנה ביום חמשים מיום מחרת צאתם ממצרים בכדי שיהיה שבעה שבועות תמימות בין יציאת מצרים למתן תורה כדאיתא הטעם בזוהר ובספרים. ובעת היות הכינו עצמם לקבלת התורה ובספירת שבעה נקיים דזבה. והישראל שגם המה ידעו מהבטחת בהר הזה תעבדון וגו' התחילו תיכף לספור הימים ולהכין עצמם לקבלת התורה (אחר לעומת זה חייבה לנו התורה לספור ימי הספירה כמבואר בספרים) אך בהתחלה שלהם היה בבוקר ביום ו'. כי אצלם היה עדן הלילה הולך אחר היום שלפניו. ובבוקר יום ביום ו' מתחיל תחלת היום למספרם. ועיקר ספירה שיהיה בהתחלת היום שיהיה תמימות (וכמבואר בגמ' ובפוסקים לדינא לדידן). ואילו לא הוסיף משה יום אחד מדעתו והיה רק פרישה ב' ימים ד' וה'. והיה קבלת התורה ביום ו' שהוא יום חמשים לספירתם מיום ו' עד יום ו'. אבל כשהוסיף משה יום אחד מדעתו ומשום דהוי ס"ל דהמנין והימים נידונים שיהיה כדין אחר מ"ת שהיום הולך אחר הלילה. והקב"ה הסכים על ידו. ממילא ספירתם הראשונה שהתחילו נתבטלה שהרי לא התחילו לספור בתחלת ליל ו' ולא הוה תמימות (כי לא היה הלילה בגדר ההכנה כנ"ל) ועי' זוהר פ' בשלח פסוק וה' הולך לפניהם יומם. והיה התחלת הספירה מיום ז' ומשום דהלילה שלפניו היה ג"כ בכונת הספירה וההכנה לקבלת התורה. ע"כ נתנה התורה בשבת שהוא יום חמשים לספירתם האמתית. והיינו דאמרינן ביום חמשים לספירה דידן זמן מתן תורתנו ודו"ק:

דף פח תוס' ד"ה פריו כו' הקשה ר"ת שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות. ובמדרש שיר השירים איתא מה תפוח נצו קודם לעליו. כלומר חניטת פירותיו. וכן הוא באמת שבזה התפוח משונה מכל האילנות שבכל אילנות יוצאין עליהן ואח"כ הנץ ובתפוח הנץ קודם. וכן הוא ג"כ כונת הגמ' פריו כלומר נץ הפרי. וכן הוא כונת רש"י ז"ל. והדברים כפשוטן. וראיתי בספר הישר לר"ת שהביא לשון המדרש ועכ"ז הקשה. וצ"ע דלפי לשון המדרש אין מקום לקושייתו:

דף צ במשנה זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ריב"ב אומר חמשה. ז"ל התוי"ט פי' הרמב"ם ז"ל. קרוב לכגרוגרת וטעמו נראה דמדלא פי' השיעור ש"מ דבפחות מעט קאמר. ובר"פ המצניע כתב התוי"ט מהא דאמרינן שם (נא.) מהו דתימא כ"ש לאפוקי מכגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית דמשמע מהא דהכא דקתני פחות מגרוגרת דהא כזית ליבעי ע"ש. וכ"כ בספר לחם משנה שעל המשניות כאן דהאי פחות מכגרוגרת הוא כזית. מהא דר"פ המצניע. אבל צ"ע דמי סני ליה לרבי למתני בהדיא כזית. ואע"ג דאמרינן בר"פ המצניע מהו דתימא כו' היינו בדרך מהו דתימא אבל לפי האמת קשה מאד לומר שרבי יסמוך על המבין שהוא עכ"פ כזית. ולולא דבריהם ז"ל היה נלענ"ד לפרש דאין כאן פלוגתא והכל הוא דברי ר"י ב"ב. והכא בזרעוני גינה הנאכלין קמיירי וכפרש"י (ודלא כפי' הרמב"ם) ותדע דבכלאים פ"ב מ"ב וסוף מעשרות וב"ב פ' המוכר פירות (ובשאר דוכתי) תנן בהדיא זרעוני גינה שאינן נאכלין. ש"מ דסתם זרעוני גינה נאכלין הן. ועיין בירושלמי דאיתא התם חטים מדיות שתים ע"י שהם חביבות עשו אותם כשאר זרעוני גינה שאינם נאכלים ע"כ. וה"ק זרעוני גינה (שהם) פחות מכגרוגרת ריב"ב אומר חמשה. כלומר שאם יש בהם כגרוגרת אפי' בא' וכ' מהם חייב דלא גרע משאר אוכלין. אבל בפחות מכגרוגרת אמר ריב"ב ששיעורן חמשה דבחמשה חשיבא הוצאה אף שאין בהם כגרוגרת. ומצינו במשנה לשון כזה (פאה פ"ב מי"ב) אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת ר' יהודה אומר מפסקת. ובפ"ג דדמאי תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר כו' ועוד כיוצא בזה. ולפ"ז הלכה כריב"ב כיון דאין חולק עליו מלתא אדברי ריב"ב קאי. כ"ז היה נראה לענ"ד לולא פי' הרמב"ם ז"ל (וכן נראה מפרש"י לקמן ר"פ המצניע ע"ש):

דף צב גמ' ואיבעית אימא מארון כו' תלתא מלעיל ותרי תלתי מלרע. מכאן ראיה קצת לפרש"י ז"ל בפי' התורה דהטבעות של הארון היה בזויות העליונות הסמוכות לכפורת (ור"ל בצלעים העליון) ודלא כהרמב"ן ז"ל שחולק על רש"י ז"ל בזה וכ' שבזויות התחתונות היו הטבעות והארון נשא למעלה ע"ש: **ע"ב** תוס' ד"ה תברא כו' דהשתא לא ידע שיש בזה שום חילוק. עי' כתובות עה: דומה לסוגיא זו. ופרש"י שם כמו שפי' התוס' כאן. ובתוס' שם נתקשו בזה ע"ש. ולדבריהם שם צריך ישוב כאן: ד"ה הא כו' ובכמה דוכתי לא משני. עי' תוס' ב"ק מ"ח: ד"ה אימא. וכן יש לומר כאן ומשום דאיכא פלוגתא לפי הס"ד דבסמוך (ועי' מ"ש בכללי הש"ס בזה):

דף צג רש"י ד"ה יחיד כו' ור"ש לטעמיה דאמר בהוריות יחיד כו'. כונתו להא דאמרינן שם (ב:) אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יהודה אבל חכמים אומרים יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. וסתם בר פלוגתא דר' יהודה הוא ר"ש. וכמ"ש רש"י (עירובין מו:) ד"ה מאן פליג דסתם בר פלוגתא דר"ש הוא ר"י. וכ"כ התוס' לקמן לד. ד"ה את המת. ומה שהקשו התוס' בד"ה ה"ג ור"ש כו' מהא דתנן הלך ועשה על פיהן כו' ר"ש פוטר. לק"מ דהם מיירי שכבר עשו רוב הצבור ע"פ ב"ד קודם שידעו שטעו וכדתנן התם בין שהביאו כפרתן כו' וכמו שפירש"י שם. וכדאמרינן שם בגמ' היכא דאמרי אמר ר"י אמר רב אומר היה ר"ש כל הוראה שיצאה ברוב צבור יחיד העושה אותה פטור. אבל יחיד שעשה בהוראת ב"ד ס"ל לר"ש דחייב וכנ"ל. וכל זה מבואר יפה בדברי הראב"ד בס"פ י"ד מהל' שגגות ע"ש ובכ"מ. ונראה דגם התוס' לא הקשו אלא מלישנא קמא דשם דאמר רב יהודה אמר רב מ"ט דר"ש הואיל וברשות ב"ד הוא עושה. דמשמע אפילו הוא יחיד שעשה נמי פטור הואיל וברשות עשה. וזה שכתבו התוס' ומפרש טעמא הולה בב"ד אנוס הוא ליתא כן בהדיא שם. אלא שהתוס' מפרשים כן הא דאמרינן שם הואיל וברשות ב"ד עושה טעמא הוא דאנוס הוא. ולגירסת רש"י איכא למימר דתלמודא הכא אזלא אליבא דלישנא בתרא. ואליבא דלישנא קמא באמת נאמר כסברת התוס' דאליבא דר"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור לא צריך קרא וחכמים דהם לאו היינו ר"ש. אבל העיקר נראה דרש"י ס"ל דאף ללישנא קמא שם נמי לר"ש דוקא בשכבר עשו רוב הצבור ע"פ ב"ד וכדמיירי מתני' שם. אבל יחיד שעשה ע"פ ב"ד חייב דרשות ב"ד אינו פוטר אלא כשעשו רוב הצבור ומחויבים בית דין וצבור להביא קרבן או נפטר היחיד הואיל ועשה ברשות. אבל יחיד שעשה בהוראת ב"ד. דאין הב"ד והצבור מביאין קרבן לא נפטר היחיד אף בעשה ברשות (ולא משום טעמא דאנוס הוא). ועי' בחדושי הרשב"א מ"ש ליישב פרש"י. ודע דכגירסת התוס' כן הוא גי' הגאונים ור"ה גאון וכמ"ש בתשובת הרשב"א. וגירסת הרמב"ם נראה שהוא כגי' רש"י. לכן מוכרח לחלק כמ"ש הראב"ד שם וכנ"ל: רש"י ד"ה ור"ש מטהר כו' לישנא אחרינא דבעי כו'. הרש"ל מוחק זה. אבל הרשב"א כתי' הביא זה מפרש"י בפי' שני. הרי דגם גירסתו כן כפרש"י וע"ש: תוס' ד"ה הי כו' דאין זה סברא כו'. נ"ב עי' ירושל' פ' ההורג ה"ו. וע"ע בח' הרשב"א ובבעל המאור:

ע"ב תוס' ד"ה ויכול כו' ובעיא היא בפ' הוציאו לו בהגית היה בתוך המזרק. שם איתא בהאיבעיא מין בשאינו מינו חוצץ או אינו חוצץ כיון דמהלחל לא הייך או דלמא לא שנא. ומדברי התוס' דהכא נראה דמפרשי דמתרי טעמא קא מיבעיא ליה אי מין בשאינו מינו חוצץ או לא. ואת"ל חוצץ כיון דהלחולי מהלחל אינו חוצץ א"ד לא שנא. אבל בתוס' שם כתבו וז"ל וא"ת מאי קא מיבעי ליה הא אפילו בעלמא ליכא מאן דפליג דמין בשאינו מינו חוצץ. וי"ל דהכא לא הוי חציצה לגמרי שהדם חלחולי מהלחל דרך הסיב ע"כ. נראה דמפרשי הא דאמרינן כיון דמהלחל כו' הוא ביאור האיבעיא דמין בשאינו מינו חוצץ או אינו חוצץ וכלומר דדוקא הכא קא מיבעיא לן ומשום דהלחולי כו' ועי' במהרש"א כאן:

דף צד תוד"ה נשום כו' בכל השוסים משום כו'. עי' ע"ז טז. ור' אוסר משום ב' דברים כו': ד"ה את המסכת קים לן. נ"ב עי' בבה"ג הל' שבת פ' כ"ד. דמייתי ראיה ממה דלקמן קכא. אמר ר' יהודה מעשה בא כו' ע"ש היטב: בא"ד דמסתמא ת"ק דר"ש היינו ר"י. נ"ב עי' רש"י עירובין מו: ד"ה ומאן פליג. ותמורה לג. רש"י ד"ה ואמר רחמנא כו':

דף צה תוס' ד"ה שרא כו'. א"כ בעזרה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות כו'. והא דשרי' הכא במחוזא ולא גזרינן. משום דהולא מחוזא היתה רצופה. ולא גזרינן אטו עיר אחרת וכמ"ש התוס' לעיל כט: ד"ה גזירה וכ"כ מהרש"א פסחים סה. בתוס' שם. ודלא כמו שנדחק במהרש"א כאן: [א"א וגם לדברי הרש"א כאן קשה מ"ש בפסחים שם רב אשי אמר אפ"ת כו' ע"ש]: בעין משפט אות א וכתב הש"ג (בשם ריא"ז) נמחק: **ע"ב** תוס' ד"ה ורמינהו כו' אלא בהכשר זרעים דלא החמירו כו'. ז"ל בעס"מ לא החמירו מדבריהם דאפשר טומאה לא מפסינן עכ"ל (וכדאיתא בילה ז.):

דף צו רש"י ד"ה שכך היתה עבודת הלוים שאין אותן קרשים נזרקין מפני כובדן. ובירושלמי איתא תני בר קפרא שלא לנהוג בקרשים בזיון. (וכ"כ בחי' הרשב"א בשם רב האי גאון) ולכאורה יש להפליא על רש"י ז"ל שלא פי' כהירושלמי. וגם כ"מ לדינא דלהירושלמי אסור לזורקן משום [בזיון] קדושה. ולרש"י ז"ל אי לאו משום כובדן היה מותר. ונראה לענ"ד דטעות קצת בלשון רש"י וצ"ל מפני כבודן. ואף שלשון רש"י לעיל ד: ד"ה זורק ממושש כו' ולא היו זורקין אותם שלא יתקלקלו. אף לפי הנוסחא שלפנינו כובדן. אין הלשון דשם מסכים עם מה שכתב כאן (ויותר מסכים לפי הגהתי הנ"ל כבודן. ולשון שלא יתקלקלו יש לפרש שלא יתבזו. (עי' סוף מכות) ואף בזה קצת דחוק עדיפא לי ממה שנאמר שנעלם ת"ו מרש"י ז"ל דברי הירושלמי בזה. ועפ"ז דרך קצת פלפול הוה אמינא לקיים הנוסחא הישנה ולכך הוצרך רש"י לפרש דלא כבר קפרא בהירושלמי משום דמקשינן עירובין (נח.) גבי כתבי קודש ודלמא זריק להו מזרק. אמר ר"ב אחא בר חנינא זאת אומרת חי' מזרקין כתבי קודש. ואי ליכא טעמא אחרינא הכא במתניתין דלא היו זורקין הקרשים אלא משום שלא לנהוג בזיון בקרשים. א"כ מאי הוה ס"ד דמקשה שם וגם ר"א ב"ח ל"ל נימא זאת אומרת הא כיון
ההקרשים

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

דף יח ע"א גמרא בית שמאי היא כו'. נ"ב הא מני ב"ש היא ולב"ש ס"א ונ"ב וכן מוכח גירסת תוספות ד"ה והשתא: רש"י ד"ה מוגמר וגפרית כו' בערדסקאות. עיין ביצה דף כב ע"ב: **ע"ב** רש"י ד"ה עססיות כו' וצריכים בשול יותר. וכן איתא בביצה דף כה ע"ב: **בגמרא** בסוף העמוד רבי יהודה. בפסחים דף כא ריש ע"ב גרסינן בן בתירה: **תוס'** ד"ה לא ימלא כו' אע"פ שיש שהות. עי' ברא"ש דפירש שצריך לו למוצאי שבת ללוש בו משתחשך:

דף יט ע"א תוס' ד"ה רבי ישמעאל כו' ועי"ל דינמור בידים. עי' בר"ן שביאר תירוץ זה יפה: **בא"ד** ובתר הכי קאמר. כלומר ר' אלעזר דלא כר' יוסי ב"ח: **ע"ב תוס'** ד"ה שמן כו'. וכן מעיינות הנובעות. עי' דף קכא ע"ב:

דף כ ע"ב רש"י ד"ה כיתנא דדייק. עיין בסוכה דף יב ע"ב דפירש"י ולא נפיץ במסרק: **תוס'** ד"ה אחר כו' על גירסת רש"י דסוכה. ול"נ דאורחא למיתני הן קודם לאו וכ"כ תוספות בכתובות דף מ סוף ע"א:

דף כא ע"ב רש"י ד"ה ואסור להשתמש לאורה שיהא ניכר כו'. צ"ע דלקמן אמר רב יוסף משום ביזוי מצוה. ועיין במאור ובמלחמות ורשב"א ור"ן. וי"ל דרש"י יליף לה ממימרא דרבא בסמוך דשם אי אפשר לתקן לו דין בזוי מצוה דהא מניחו על שלחנו כמ"ש הר"ן ועיין ברא"ש:

דף כב ע"א רש"י ד"ה מתירין כו' מפרש טעמא. נ"ב צ"ע דהא שם דף מא ע"ב מביא הפלוגתא ולא הטעם. אך רש"י כתב שם ד"ה דלמא אי כו' טעם הגון המוכרח שם ממקומו משום בזיון הראשון: **ד"ה** הלכה כר"ש כו' ומשום דהלכתא. בכורות דף מט ע"ב ונדה דף כד ע"ב: **תוס'** ד"ה סוכה כו' אפילו נפלו. עיין מהרש"א ולקמן מ"ח לא משמע כן אלא דאף בחוה"מ אסור בנפלו דהא יליף שם מברייתא זו דין מוקצה א"כ ע"כ משמע ליה דמיירי בנפל דאל"כ י"ל משום בזוי מצוה וא"כ מוכח דאף בחוה"מ אסור בנפל:

דף כג ע"א גמרא רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כו'. נ"ב באל"ף ולעיל ביו"ד: **שם** ושרף קסף. פירש"י בנדה דף ח ע"א מין אילן: **ע"ב תוס'** ד"ה הדר כו' ומה שמקדימין. כדאיתא במגילה דף כט ע"ב: **בא"ד** הקדימו בשל ר"ח כדי כו'. על תירוץ זה קשה הא כשחל בחול נמי מקדימין ר"ח [וכן הקשה המהרי"ם בחדושיו]:

דף כד ע"ב תוס' ד"ה לפי כו'. וכן שתי הלחם. פסחים דף מז ע"א: **בא"ד** דעיקרן לצורך. כדאיתא בביצה דף כא ע"א: **בא"ד** דאין עשה בשריפתה. עי' ברש"י ותוס' דף כה ע"א:

דף כו ע"א רש"י ד"ה מה תרומה כו' שהרי טבל כו'. סנהדרין דף פג ע"ב: **ד"ה** חוץ מפשתן כו'. כדלקמן דף כז ע"ב ועיין דף י"ז ע"ב ברש"י [ד"ה אונין]: **תוס'** סד"ה רבי ישמעאל כו' כדאמר לעיל דף כ סוף ע"ב: **ע"ב רש"י** ד"ה רשב"א כו' ואיידי דנקט. ר"ל דהתם בעינן גדולו מן הארץ: **תוס'** ד"ה תרי כו' כדפרישית לעיל בד"ה ואימא:

דף כז ע"א תוס' ד"ה נפקא ליה כו' כדפרי' לעיל. ד"ה ר' שמעון בן אלעזר: **ד"ה** שכן כו' הוי פחות מכגרים. וכן הוא ריש פרק ו' דמסכת נגעים ולקמן דף כח ע"א: **ע"ב גמ'** השתי משישלה. כתב הרב ז"ל יש גורסים משישלק פי' במים רותחין ויש גורסים משישלה וכן גרים רש"י ז"ל: **רש"י** ד"ה כמאן כו' כר"מ כו'. ולהך פירושא מודה ר"מ דאונין מטמא דהא פירש"י בדבור שלפני זה וה"ה נמי לאונין כו': **תוס'** ד"ה ר"ש כו' וסומכוס קאמר דדוקא כו'. וכבר תירץ רש"י דת"ה נמי לאונין דהוא אניצי מיהו תוס' לטעמייהו דפי' בדיבור שאח"ז דאונין נמי טוי הוא: **סד"ה** ואין כו' וקבועין שאינן מטמאים. משום שלא היו במשכן אינם מטמאין ובהכי ניחא לי הא דתנן ריש פרק כ"ז דכלים דגם שק ועור ובגד מטמאין טומאת אהלים משום שהם היו במשכן אבל עדיין קשה הא דתנן ריש פ"ח דאהלות דגם יריעה וסקורטיא וקטבלא הוצצין ע"ש בפי' הרב ור"ש ורמב"ם ז"ל שכולם כתבו דכשהם נעשים כאהלים הוצצין אע"ג שמקבל טומאה. וכן מוכח בפרק ז' דאהלות משנה ב' ע"ש ובפרק ח' משנה ג' ע"ש ואפשר דלכך מסיימו תוס' ז"ל ורשב"א פירש בע"א ומן פי' הרמב"ם ז"ל שם משמע דכשהם נעשים כאהלים אינם מקבלין טומאה ולכך הוצצין ע"ש:

דף כח ע"ב רש"י ד"ה אלא הא דתני ר' יוסף כו' מאי דהוה הוה. אע"ג די"ל דנפקא לן מיניה לענין מלקות כגון הנוגע בעור זו שהיתה אהל ונכנס למקדש דאילו מדין ק"ו אין מזהירין מן הדין. י"ל דק"ו זה אינו אלא גלוי מלתא בעלמא: **רש"י** ד"ה ש"ץ של תפילין כו' ויש רצועה. עיין לשון רש"י בברכות דף כג ע"א בד"ה שלא תצא רצועה כו':

דף כט ע"א גמ' שחקק קב בבקעת ישראל מסיקין בה ביו"ט. כ"כ רש"ל [בשם ס"א] ור"ל דבשל נכרי ליכא נולד. וכמ"ש מ"א סוף סימן תקפ"ו ס"ק כ"ה ושו"ע סימן רנ"ב סעיף ד' וסי' שכ"ה סעיף ד'. הואיל ונגמרו בידי אדם: **רש"י** ד"ה פחות מג' כו' ולא בטלי. לכ"ע אפילו זרקו באשפה מטמא: **תוס'** ד"ה אכלן כו' הגרעינין צריכים. לחוות שומר לאוכל כמו דתנן בערלה פרק א' משנה ח': **גמ'** דוד אביך אמר כו'. נ"ב עי' בתנחומא פ' ויחי דמפרש ר' מאיר מקרא זה בעובדי ע"ז: **ע"ב רש"י** ד"ה לצוות צוותא. עיין בב"ק דף ט ע"ב ברש"י ד"ה בצבתא: **ד"ה** קלות ראש. ובברכות דף ל"א פירש"י שיחת לצון קלות ראש חלוף של כובד ראש:

דף לא ע"א רש"י ד"ה שדרים בין החולות כו' ובמקום אחר. סנהדרין דף קז ע"ב [סוטה מז] בגמרות ישנות ונדרים דף סו ע"ב. **ע"ב** רש"י ד"ה זה דרכם כו' דהיינו קבורה. כדאיתא במועד קטן דף ט ע"ב: **תוס'** ד"ה וסותר כו' וי"ל דכולהו ממשכן כו'. עיין ביאור תוס' זה דף צד ע"א בתוס' ד"ה ר"ש:

דף לב ע"ב גמ' (בסוף העמוד) כגון הג נשי. דמקרא זה בנשים מייר מדכתיב לשון נקבה ועוד דבתר הכי כתיב האומרות לאדוניהן הביאה ונשתה: **רש"י** ד"ה כמחתרת שאין לה כו'. ועיין מנחות דף לג ע"ב:

דף לג ע"א רש"י ד"ה וכתיב כו' וכיון דרעב הוי כו'. ולפי מ"ש רש"י ז"ל בישעיה בפסוק ויגזור דהוא לשון ויגזול יש לפרש דלזה נתכוונו רז"ל כאן בגמרא: **ע"ב** ד"ה פה גוזר הכל. בעין יעקב הגירסא הקול:

דף לד ע"א רש"י ד"ה איכא דידע כו' ולא ניתן כו'. כדאיתא בנזיר דף סד ע"ב ובסנהדרין דף מז ע"ב: **ד"ה** עבד איהו כו' וצף המת. נ"ב ולפי זה ל"נ כל היכא דהוי קשי מהריה: **ד"ה** מפרכסות כו' את שער. כן משמע בב"מ דף ס ע"ב: **ד"ה** משחשכה כו' ונמצא מבשל בשבת כו'. עי' דף קמה ע"ב והא דלא פירש"י דנמצא מבעיר בשבת כתב הרא"ש בפרק כירה סימן י' וי"א דלשון שמא יחתיה משמע משום מבשל: **ע"ב רש"י** ד"ה מפני מה כו' הטמנה מבעוד יום כו'. עי' מהר"ם ועי' דף לט ריש ע"ב בגמ' ותוס':

דף לה ע"ב תוס' ד"ה והתניא כו' הוי מלאכתו להיתר. נ"ב עיין מהרש"א ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא אביי משני הכי הא ר' נחמיה אבל הא קשיא על פירש"י דאי שופר הוי מלאכתו להיתר ומטלטלין אותו אפילו מחמה לצל או שלא יגנב וישבר א"כ מאי פריך אביי ותו הא דתניא כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין את החצוצרות מני ומשני הא ר' שמעון דלית ליה מוקצה אי ס"ל לאביי דהך ברייתא מיירי לצורך גופו או לצורך מקומו לא פריך מידי ואי ס"ל לאביי דהך ברייתא מחמה לצל לא משני מידי הא ר' שמעון דהא מודה ר' שמעון דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל כמו שהוכיחו תוס' ז"ל דף לו ע"א בד"ה הא ר' שמעון כו' ונ"ל דס"ל לרש"י ז"ל דחצוצרות עדיף משאר כלי שמלאכתו לאיסור דאורייתא וחצוצרות מלאכתו לאיסור תקיעה דרבנן:

דף לו ע"א תוס' ד"ה למהם שנמצא כו' כמו ישב לו קרן. בחולין דף מג ע"ב: **בא"ד** וחוששין לספק דרוסה. שם דף נג ע"ב: **ע"ב רש"י** ד"ה קש זנבות חשבולין. נ"ב לשון ר"ש באהלות פרק י"ח משנה ב' קש הם זנבות השבולין ידות של תבואה וכן פירש"י לעיל דף כ ע"ב ודף לה ע"א ועי' מהרש"א: **תוס'** ד"ה כירה כו' דקש היינו זנבות. נ"ב ועי' מ"ש רש"י לקמן דף קמ במשנה אין כוברין את התבן: **ד"ה** חמין כו' אלא כמאכל כו'. נ"ב ולפ"ז מותר להחזיר בשבת ע"ג כירה גרופה וקטומה כשנתבשל כמאכל בן דרוסאי וב"י ורמ"א ז"ל אוסרים בסימן רנ"ג סעיף ב' בשם טור ורמב"ם: **בא"ד** הוי נמי בשיל כל צרכו כו'. נ"ב ולפ"ז אי לשהות תנן סבר תנא דמתניתין אפילו בשביל כל צרכו נמי אסור להשהות על אינה גרופה ואפילו מצטמק ורע לו כמ"ש תוס' סוף הדיבור דחמין מצטמק ורע להן:

דף לז ע"א גמרא מאי הוי. נ"ב משום דאכתי איכא למימר דתני סומכין משום מקיימין: **רש"י** ד"ה נעורת כו'. עיין דף מט ע"א ברש"י ד"ה נעורת: **תוס'** ד"ה ת"ש כו' אין ללמוד מכאן לסמוך. עי' דף מ ע"ב: **ע"ב תוס'** ד"ה ש"מ כו' ורע להם. כדאיתא דף לח ע"א: **בא"ד** כדפרי' לעיל דף לו ע"ב בר"ה חמין כו': **בא"ד** אמר. לקמן דף לח ע"א: **בא"ד** ומשני שאני הכא. נ"ב כעין זה מצינו בעירובין דף יח ע"א בתוס' ד"ה בור לחוד: **בא"ד** ובלשון איסור. בלא בישול כל צרכו: **סד"ה** אמר כו' כדפרי' לעיל דף לו ע"ב בד"ה חמין כו' ואפילו מצטמק ורע לו:

דף לח ע"א רש"י ד"ה אסור. השהן מזיד. דהא לא פליג על ר"מ בתבשיל שלא בישל כל צרכו: **תוס'** ד"ה בשלמא כו' משום דדולמא כו'. ורש"י ז"ל פשיטא ליה דר' יהודה לא איירי אלא במזיד בד"ה אסור כו' ואזלי לטעמייהו בבעיא דלקמן עבר ושהה: **ע"ב גמ'** ומזוגו לו את הכוס כו'. עיין דף מא ע"א בתוס' ד"ה מוליאר כו' ודף מ"ב ע"א: **שם** סומכין לו ואין נותנין. מלת ואין צריך למחוק כן מוכח במשנה וכל הפוסקים: **רש"י** ד"ה בשביל שתתגלגל כו' עד שתהא מגולגלת. נ"ב מסיים רבינו עובדית כלומר מעורבת. ועיין ברכות דף מד ע"ב בגמ' וברש"י:

דף לט ע"א גמרא רבה אמר גזירה כו'. נ"ב עיין דף מז ע"ב ריש במה טומנין לשון המשנה:

דף מ ע"ב גמ' אלא בשביל שתפוג כו'. עיין דף מח ע"א בתוספות ד"ה מ"ש מטיחם כו':

דף מב ע"ב תוס' ד"ה אבל כו' ולר"י. נ"ב בזבחים דף צח ע"ב הגירסא בתוס' ולר"ת וכ"ג הרא"ש:

דף מג ע"א תוד"ה ושני כו' ואם נאמר דלרב יוסף. נ"ב ודלא כמ"ש תוס' בסוף ד"ה בעודן עליו:

דף מד ע"א תוס' ד"ה שבנר כו' דתניא. נ"ב במדרש תנחומא סוף פרשת נשא: **ע"ב תוס'** ד"ה יש דפרישית לעיל. נ"ב דף מג ע"א בד"ה בעודן עליו:

דף מה ע"א רש"י ד"ה מקמי חברי כו' בפרקין דלעיל דף כב ע"א. נ"ב ולשון הגמרא שם מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח ופירש"י בחצר או ברה"ר וכן איתא דף כ"א ע"ב מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ופי' רש"י בחצר: **ד"ה** ושוין כו' דליכא איסור סתירה. נ"ב בחול המועד: **ד"ה** כעין כו' כל שבעה. נ"ב ואע"ג דנפל אפשר בחזרה: **ע"ב רש"י** ד"ה המדבריות. הברייתות. נ"ב לשון גמ' הוא בחולין דף מז ע"א ופירש"י רועות באפר: **תוס'** ד"ה הכא כו' אמאי קאמר. נ"ב צ"ע מאי קושית הא חשתא שמת לא חוי לשתוק בו תינוק ודמי לבעל חי שמת

גירס

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

דהקרשים לא היו מרקין מפני כובדן. כ"ש כתבי קודש. אלא ע"כ דהכא איכא נמי טעמא אחריני דאיכא למימר דלא היו זורקן מפני כובדן. הלכך ליכא למשמע מהא מתניתין מידי. מיהו לפי האמת דדייקינן ממתני' דהתם זאת אומרת אין מזרקין כתבי קודש. א"כ הכא נמי במתני' דידן איכא למימר דהטעם כפשטא כדי שלא לנהוג בזיון בקרשים וכדתני בר קפרא. אך כל זה אינו שוה לי והעיקר נלענ"ד להגי' כנ"ל :

דף צח תוס' ד"ה אטבעי כו' היה אחר שנתנו הקרשים כו' כנ"ל. ולשון מדרש רבה פרשת נשא אבל לקרשים היו עושים אטבעי של ברזל שבהם מחזיקים הקרשים שלא יפלו מעל העגלות וזה מבואר כפי' ר"ת והערוך :

דף צט ע"ב גמ' ק"ו לאחרים עושה מחילה כו'. כעין זה נדה לה. נה. וע"ש. ועתוס' עירובין (טז:) סד"ה והלכתא :

דף ק תוס' ד"ה אחזתו כו' כדפריסית לעיל. עי' מ"ש שם. ומשם תראה ותבין מה שדקדק רש"י ז"ל ע"ב ד"ה מתגלגל כו' באויר כו'. ויתיישב קושית התוס' דהכא :

דף קא גמרא אין מטלטלין בהן אלא בארבעה. צ"ל בארבע (בלא ה') פי' בארבע אמות :

דף קג תוס' ד"ה לא צריכא כו'. והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה היינו דלא מחייב הטאת אבל איסורא איכא. הא ודאי הכא דמכוין עכ"פ לאכילה או להיסק. אף בארעא דחבריה דלא ניחא ליה ליפות הקרקע. מ"מ ודאי דאסור לכתחלה אפי' לפי' הערוך. דהא הוה קולר אי סיעור דאסור מדאורייתא (או מדרבנן) וכדאמרינן נמי לעיל (עד.) וכי מותר לאפות אי סיעור. אלא דראית הערוך מכאן הוא. דכיון דדבר שאין מתכוין מותר לכתחלה. אלא דבפסיק רישי' הוה אינו מתכוין כמו מתכוין וחייב נמי. והכא דפטור בארעא דחבריה משום דלא ניחא ליה. וכל דלא ניחא ליה אפילו בפסיק רישיה הוה כמו אינו מתכוין בעלמא (עי' בערוך. ובק"נ ברא"ש) א"כ היכא דאינו מתכוין כלל למלאכה כמו בספק התכיות מותר אפילו לכתחלה כמו כל דבר שאין מתכוין. והתוס' ס"ל דהכא אפילו אי לא הוה מכוין כלל לא לאכילה ולא להיסק היה נמי עכ"פ אסור לכתחלה דכל שהוא פסיק רישיה אינו מתכוין כמתכוין דמי אלא דאי לא ניחא ליה בהמלאכה שנעשה ע"י הפסיק רישיה הוי מלאכה שאצל"ג (וכמ"ש בתוספות בדבור הסמוך)ופטור אבל אסור מיהא לכתחלה. א"כ גבי ספק התכיות אף שאינו מכוין כלל מ"מ אסור מיהא לכתחלה כמו כל מלאכה שאינו צריכה לגופה לר"ש. ולר"י דמחייב במלאכה שאינה צל"ג אפשר דחייב נמי ואלא כיון דהמשקה הולך לאיבוד איכא למימר דמקלקל הוא ואפילו לר"י פטור וכדאמרינן לעיל (עג:) :

דף קה גמ' הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני. ופרש"י ז"ל זיוני התגין דבעטנ"ז ג"ץ. וכ"פ המפרשים. והקשו מזה ארמב"ם שאינו פוסל בחסר התגין. עי' ש"ג כאן : ע"ב גמ' אמר רב יהודה אמר רב. ברי"ף וברא"ש פרק ואלו מגלחין איתא אמר ר' ירמיה אמר רב: שם בהספדו של חכם. ברי"ף וברא"ש שם איתא בהספדו של אדם כשר. מיהו בהידך מימרא דאינו מאריך ימים העתיקו הכא כמו שהוא לפנינו. ועי' ש"ך יו"ד סי' שמ"ד סק"א שהעתיק בתרוייהו אדם כשר. ועי' בספר מ"א בשער השמחה שתמה על הש"ך בזה ולא תמה על הרי"ף והרא"ש בזה ובלי ספק כי הש"ך העתיק מרי"ף והרא"ש :

דף קו ע"ב רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור. נ"ב עי' פרי חדש יו"ד סוף סי' פ"א :

דף קט גמ' דניהו דזעירי עבדה ליה כו'. כעין זה לקמן קמ ע"א :

דף קיא ע"ב תוס' ד"ה מודה כו' אבל הכא שהוא בצד הגיגית כו'. נ"ב וזהו דלא כפי' הערוך. ועי' בר"ן :

דף קיב ע"ב גמ' אמר רב יצחק בן יוסף כו'. מכאן מוכח שרב יצחק בן יוסף ורבי יצחק בר' יוסף תרי אמוראי ניגהו. דהא רבי יצחק בר' יוסף לית ליה דר' יוחנן אמר האי כללא דהלכה כסתם משנה כדאיתא פ"ג דחולין (מג.) (וזה נשמט מכללי הש"ס). וע"ע ב"מ ס"פ אלו מציאות :

דף קיט רש"י ד"ה סייניה כובע. נ"ב עי' לקמן קל"ת. ועי' שאילתות פ' בראשית: שם סד"ה תליסר כו' דלעיל. נ"ב עי' מהרש"א ח"א. ובמע"מ סימן ת"ד :

דף קכ רש"י ד"ה אטביה כו' דהא מעט הוא נופל ומטפטף. בגליון הגיה (צ"ל ומטלטל). וכן ראיתי מוגה בספרי מהרש"א החדשים ואולי בזה כוונו לתרץ קושית המהרש"א ע"ש. וכלומר דבכלי אחד מותר אף לקלוט או לגרף (וכדאיתא בש"ע) דהא נמי דייקינן מדתני' ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כו' ש"מ דבכלי אחד אפילו לקלוט (כלומר באותו הכלי בידו) מותר. וא"כ מטלטל הוא בידו ומטריח בכל פעם שנופל בכלי. והוי כמו שמטריח כאן לאסוף ולכנוס. מיהו אין הג"ה זו מבוררת גם בר"ן איתא ומטפטף אלא שלקושית מהרש"א יש ליישב כמ"ש אף לפי הנוסחא שלפנינו נופל ומטפטף וקי"ל :

דף קכא ע"ב תוס' ד"ה כרצון כו' ועוד בניותי שהרג נחש כו'. לכאורה יש לעיין מאי קא קשיא להו. דלמא הבית המדרש בא"י היה והוה נחש שבא"י. ומיבעי ליה אי כר"ש ס"ל או כר"י דמשמע דבבית מדרשו של רבי שהוא רבינו הקדוש היה דהוא בא"י. ואולי משום דאמרינן עלה ת"ש כו' מהו להרוג נחשים ועקרבים כו' משמע דבכהאי נחשים ועקרבים איירי ואפילו בכהי ס"ד דמותר ואפילו אין רצון אחריו. ודוחק :

דף קכג ע"ב בגליון הגי' מהרי"ב ז"ל במשנה (במשניות) ליתא. ט"ס וצ"ל [בירושלמי] דבמשניות איתא. וכ"כ בראשון לציון. ודע דכן משמע בתוספתא פ"ט (והובא בירושלמי) דאיתא שם ר' יוסי אומר אף ציפורן גדולה (אין מטלטלין) משמע מזה דמתניתין דידן לא אתיא כר' יוסי. ובזה יש להרץ הא דעירובין דאמרינן סבר לה כר' יוסי משום דר' יוסי נמי ס"ל האי כללא דכל הכלים ניטלין חוץ כו' אלא דמוסיף ציפורן כו' וניחא ליה לגמ' שם להזכיר שם סתמא. וכר' יוסי דנימוקו עמו. ועי' רש"י (פסחים כז.) סד"ה יוליך הנאה כו':

דף קכד ע"ב בגליון ערוך כו' לא יתכר [שני שברים לכסות] כ"ה לשון הערוך שם ע"ש :

דף קכו ע"ב תוס' סד"ה וכי טו' ר' יעקב בר אחא (מורה). נ"ב [מדדהו] כ"ה בירושלמי ע"ש. ובק"ע בתוספותיו בעירובין פרק המוצא תפילין הי' ד"ה נקמו :

דף קכז ע"ב גמ' ומעשה באדם אחד כו'. נ"ב [עי' שאילתות פ' במות סי' מ'] דשם איתא ומעשה בר' עקיבא בן יוסף שהי' מושכר אצל ר' אליעזר בן הורקנוס. וע"ש עוד כמה שנויים בנוסחה. [וע"ע בתנא דבי אליהו סדר א"ז פרק ט"ז] דשם איתא כמו שהוא לפנינו כאן. ואיתא שם עוד אמרו עליו על אותו בעל הבית שאע"פ שלא קרא ולא שנה מ"מ היה אחד מאנשי מעשים טובים ע"ש. [וזה לכאורה סותר נוסחת השאילתות ואולי שזה היה קודם שלמד ר' אליעזר כדאיתא ריש פירקא דר"א וצ"ע דבאותו זמן לא היו לו עדן בנים כדאיתא שם] :

דף קכח ע"ב רש"י ד"ה אבל מסעדין אותה ביו"ט. וכ"ה לשון הר"ן מבואר מדבריהם דדוקא ביו"ט מסעדין אבל לא בשבת. וכ"ה בתוספתא כילד מסעדין ביו"ט. ואף שבגמ' ליתא ביו"ט דרך הגמ' לקצר לשון התוספתא ודלא כטור סימן של"ב ע"ש בב"י ובאחרונים. ובהא דאמר רשב"ג רחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט (שהביא המ"א) תירץ הב"ח שם דמעשה שהיה כך היה. אבל מלשון התוספתא הנ"ל ראיה לכאורה : [א"א וי"ל דנקט יו"ט לרבותא לאפוקי מרב נחמן רק הוחזין כו'] :

דף קל ע"ב תוס' ד"ה שלא. קשה לרשב"א כו'. ולפי מ"ש התוס' (יבמות יד.) ד"ה במקומו כו' במתכוין היו מביאין עצמם שיהו צריכין לכך משום חבוב מצוה עכ"ל הקושיא יותר חזקה דאיך היו מביאין עצמם במתכוין לכך הא כל מקום שאתה מוצא עשה כו'. ולענ"ד נראה דר"א דיליף מקרא דמכשירי מילה דוחין שבת לית ליה הא דריש לקיש דכ"מ כו'. וריש לקיש אליבא דרבנן קאמר והא בהא תליא דלר"א דיליף מקרא דמכשירין דחו שבת. ואף שהי' יכול לקיים שניהם דהיה יכול לעשות המכשירין מאתמול דכיון דמרבינן מקרא דמכשירין דוחין וקרא סתמא כתיב מרבינן אפילו אפשר. ואפילו להניח לכתחלה לעשות לשבת דהא לר' יהודה ביו"ט אי לאו קרא דהוא ולא מכשירין הוי מרבינן מלכם אפילו מכשירין שאפשר לעשותן מבעו"י. ומכ"ש לר"א דאית ליה לקמן ר"פ תולין דביו"ט נמי אפילו מכשירין שאפשר מותרין. וכדאמרינן שם דר"א עדיפא מר"י (ונראה דר"א שם אזיל לשיטתו דהכא במכשירי מילה ויש ליישב בזה קצת מה שנתקשו בזה התוס' לקמן ר"פ תולין. מיהו מסוגיא דסוף עירובין (ק"ג א) גבי קוצרין נימא במקדש לא משמע כן דא"כ אמאי מקשינן אליבא דר"י אפילו לכתחלה נמי לפרש"י ע"ש היטב). וכיון דאפילו מכשירין שאפשר לעשותן מאתמול ואפילו הכי שרי רחמנא. הרי דליתא להא סברא דריש לקיש. דהא במכשירין שאפשר לעשותן מאתמול יכול לקיים את שניהם ואפילו הכי שרי קרא. (ועי' תוס' מנחות מ. ד"ה כיון). אבל לרבנן דלית להו דמכשירין לא דחו שבת. ומשום דלית להו קרא למכשירין אליבייהו אמר ר"ל האי סברא דכל מקום שאתה מוצא כו' אפי' במילה גופה. וכן הא דמקשינן לקמן (קלג.) מהא דריש לקיש. אליבא דרבנן דפליגי אר"א מקשינן. ואליבא דהלכתא מקשינן אבל אליבא דר"א לא הוי קשיא לן כלל. מיהו קשה אהא דיבמות הנ"ל הא מסקינן בעירובין (קג) בסוגיא דתוכין יבלת במקדש דמודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן (וע"ש בתוס') וא"כ היאך הביאו עצמן במתכוין לחלל שבת במכשירין. ואולי יש לחלק דקודם שבת אין לו לחוש אם יצטרך לחלל שבת במכשירין כיון דהתורה התירה עדיפא לן לחבב המצוה. אבל בשבת גופה כל מה דאפשר לשנות בלא שיהוי מצוה משנינן ודו"ק : רש"י ד"ה ולייתוה מהאי רישא שפי' התינוק בבית כו' ואיזמל בבית כו'. עי' מהרש"א מ"ש ליישב פרש"י ע"פ דעת הגוותא שהביא הרי"ף. אבל בירושלמי איתא בהדיא אמר ר' אבוה קיימתיה התינוק ואיזמל בשבתו במבוי ע"ש :

דף קלא ע"ב תוס' סד"ה ושוין כו' דשחוט לי בשל לי היינו כבוד עצמו כו' לבנות בית המקדש. נ"ב עי' תוס' יבמות שם סד"ה שכן הכשר מצוה : ד"ה סד"א כו' דשמא בעלמא ניתנה למדרש. לפי מה שמפרשים התוס' דהכא בדרך ג"ש קס"ד למילף. איכא למימר דס"ד למילף ימים מימים (וכ"ה בסוכה מג.) ומצינו דילפינן ימים מימים גבי נותנין לבתולה י"ב חודש (כתובות נז:) דאמרינן שם דנין ימים מימים תהיה גאולתו. ואיכא למימר דקבלת הג"ש היה התיבות ימים מימים ולא המקומות. וקס"ד דהכא היא הג"ש (ועי' מהר"ם). והא דאמרי' שם מאי ימים איזימא תרי יומא כו' אע"ג דאיכא ג"ש מ"מ הוה ילפינן מימים דכתיב גבי זבה ימים רבים בלא עת נדתה דהוה ע"כ ימים ממש דהא אין בין נדה לנדה אלא י"א יום. ואע"ג דלהכי לא צריכין ג"ש דהא סתם ימים תרי משמע. מ"מ הוה אמינא דג"ש לשאר דוכתא איתמר לכך מקשי טפי שם מפשטא מכתעי איגש הכי ע"ש. מיהו העיקר נראה דהא דאמרינן הכא סד"א נילף שבעת ימים שבעת ימים מסוכה. לאו בדרך ג"ש אלא בדרך מה מצינו. וכן בכתובות שם דאמרינן דנין ימים סתם מימים סתם נראה נמי דבדרך מה מצינו ילפינן. וכה"ג תמצא בכמה סוגיות (עי' תוס' ערכין טו. ד"ה הוו כו') [ועי' ביצה י"ב ב' במתני'] :

דף קלב רש"י סד"ה עקיבא כו' דלא ניתנה תורה בשע"פ לידרש בי"ג מדות. נ"ב עי' פסחים (פא:) ובצל"ח שם(ועי' מ"ש בכללים בי"ג מדות בס"ד):

דף קלג רש"י ד"ה מילה בזמנה ליכא כרת דקטן כו'. נ"ב עי' רש"י פסחים שם :

דף קלה בגליון בהגהות הגאון מהרי"ב בגמ' צ"ל אמר רבה כו' סי' (א) צ"ל [ט]. [וכ"כ וכ"ה בבה"ג בה' מילה. וע"ע במ"ש הגאון מהרי"ב בשאילות שם] וז"ל אכן נוסחת הגאון ז"ל אמיתי מדקאמר ליה אביי דורות וכו' ולא מצינו דהי' אביי מוכח עם רבי אסי עכ"ל : ע"ב גמרא אמר רבא

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

ביו"ט דאע"ג דמעיקרא חזי לאדם לשחוט מ"מ השתא שמת אסור [עי' בשו"ת חתם סופר סימן ס"ה] : ד"ה דאית כו' משום נולד. נ"ב מהרש"א תמה ול"נ דלק"מ די"ל דכאן מיירי בעומדת לגדל ביצים. ושם מיירי בעומדת לאכילה כ"כ מהר"ם : ד"ה אין לנו כו' דר"י פסק כר"י במוקצה מחמת מיאוס וכ"ש במוקצה מחמת איסור כו'. נ"ב והא דפסיק ר"י בפ' בתרא כר"ש בנבילה דס"ל לר"י דהואיל ולא דחיה בידים קיל אפילו ממוקצה מחמת מיאוס ועיין בחולין דף יד ע"ב דסבר הגמ' שם נמי הכי :

דף מח תוס' ד"ה דויתים כו' דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבשל בשבת. נ"ב צ"ע א"כ אמאי לא דחו פי' רבינו שמואל בריש פירקין מתוך מתניתין כפהו ונתגלה כו' ונ"ל ליישב דשם הוא הבל בדבר שאינו מוסיף הבל. אבל כאן למטה יש דבר המוסיף הבל כמ"ש ריש דבור זה :

דף נא רש"י ד"ה אבל טמן וכסה וכו' אין זה טלטול שמצדד כו'. נ"ב עיין מ"ש רש"י דף קכה ע"ב בד"ה לא שנו גם עיין דף קכג ע"א ברש"י והוספות שם: תום' ד"ה או שטמן כו' דהא תנן נוער את הכסוי כו'. נ"ב ולפי גירסא דידן נוטל את הכסוי והן נופלות משמע דהכסוי מגולה. ועיין ברשב"א ור"ן בשם הרז"ה : ע"ב גמ' נאקתא חיורתי. נ"ב גמלא נקבה גדולה ערוך רש"ל. וכן משמע ברבה איכה פרשה א' רבתי בגוים בעובדא חד מאתינס אתא לירושלים דפתח באנקה ומסיים בגמלא ש"מ דחדא הוא מיהו אינו מוכח משם לומר דגמל זכר לא מקרא אנקה. גם דברי רש"י ז"ל לא משמע כן וגם בעיני יפלא בין זכר לנקבה לענין שמירה ופי' רש"י במגלת אסתר על אחשתרנים דשני מיני גמלים הם ולפ"ז ניחא שפיר :

דף נה רש"י ד"ה מי הוי מזבח הנחשת כו' והלא שלמה גנזו. עי' זבחים נ"ם דר' יהודה פליג : תום' ד"ה מזבח כו' מזבח הנחושת. נ"ב עיין בתנחומא סוף פרשת תרומה : שם בגמ' אמרה מדת הדין וכו'. נ"ב גם להלן בכל המאמר יש לגרוס אמר לה וכן הוא הגירסא בעין יעקב ובתנחומא פ' משפטים :

דף נו ע"א תום' ד"ה דאמר פרש"י וכו'. נ"ב וכן הביאו תום' ביומא דף סו בשם ר"ח :

דף נח ע"ב רש"י ד"ה נוטל ענבליהון אם ניטלו כו' עד ואם ניטל. רש"ל מוחק כ"ז ובחנם מוחק דהא כן פרש"י ריש דף נט סוף ד"ה הואיל כו' מיהו בתוס' ד"ה אלא אמר רבא משמע דהיה להם גירסא אחרת ברש"י הנ"ל :

דף נט ע"ב ברש"י ד"ה מנקסא פארי וכו'. כלבוס. ועיין דף ס' ע"ב : גמרא וטבעות (וטבעת). נ"ב בכלים פרק י"א משנה ח' ל"נ זה : רש"י ד"ה סנדל המסומר וכו' העץ עם עור שלמעלה כו'. נ"ב מהרש"ל מ"ו. ולעד"נ אי אפשר למוחקו דמוכח דף ס"ו ע"א דסנדל של עץ אסור ואפילו אינו מסומר : ד"ה שריון קסרא וכו'. נ"ב בדף סר ע"ב פירש רש"י מפני מראית עין : תום' ד"ה למאי כו' מנא לי' דאסור כו'. נ"ב עי' דף צד ע"ב דתנן הפוקסת ר"א מחייב וחכמים אוסרים משום שבות ובמועד קטן דף ט ע"ב פי' רש"י פוקסת מחלקת שערה לכאן ולכאן (אמר המעתיק עי' מגיני שלמה):ד"ה ותיהוי כו' אלא שבירית באחת כבלים בשתים כדאמרינן לקמן. נ"ב ולענ"ד י"ל פי' רש"י דהא לא קאי מסקנת הגמרא שם הכי אלא אלו ואלו בשתים ומטיבין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים וא"כ אביי כמסקנא ס"ל :

דף ס ע"ב רש"י ד"ה אלא לחוק העקב.נ"ב שתחת הרגל: בא"ד עם הפנתא.נ"ב לי הגמ' הוא בברכות דף מג ע"ב. ופי' רש"י שם שעל גבי הרגל: ד"ה שתים כו' עקבו. נ"ב היינו אחרי הרגל כמו לקמן דף סב ע"ב וסוכה דף נב ע"ב : תוס' סד"ה אין. ולא שריא שאר דברים אלא כו'. נ"ב ולא שרי אלא דבר השוה לכל נפש כדאמרי' בכתובות ולא שרי אלא דבר הצריך לאותו יום כמ"ש התוס' בביצה דף יב :

דף סא ע"ב תוס' ד"ה תלתא כו' וי"ל כו'. נ"ב ועיין בשו"ע סימן ש"א סעיף כ"ה בהג"ה : ד"ה תלת קמיע כו' אמחויי גברא משמע דוקא תלת גברי. נ"ב וכבר תירץ רש"י ז"ל בד"ה הא לאמחויי גברא :

דף סב רש"י ד"ה פלייטון כו'. נ"ב ברכות מ"ג ע"א :

דף סג ע"ב רש"י בסוף העטור בד"ה ההוא במדין כתיב גבי טומאת מת כו'. נ"ב כמ"ש רש"י ז"ל בדף נ"ב סוף ע"א ד"ה טמאה. ולכך לא פי' רש"י כפי' התוס': תוס' ד"ה בירית כו'. דכבלים טמאים משום תכשיט. נ"ב מיהו למאי דמסיק אלו ואלו בשתים ע"כ לאו תכשיטיהם לגוי דאל"כ בירית אמאי טהורה :

דף סד ע"ב רש"י ד"ה לחצר. אכבול ואפיאה נכרית קאי. נ"ב עי' תוס' ריש פירקין דף נז ד"ה כבלא : תוס' ד"ה רב ענני כו' דבהצר מעורבת ליכא שום חידוש. נ"ב ועי' מ"ק דף יב ע"ב : בא"ד בחצר שאינה מעורבת ולא בכרמלית. נ"ב כמ"ש תוס' במכילתין דף קיז ע"א בד"ה שלש מחיצות :

דף סו גמ' מאן הודו לו ר"מ ומאן לא הודו לו כו'.נ"ב וקאי על שבת וחליצה דהא לענין טומאה תרוייהו שוין דאם אין לו בית קטול כתיתין טהור ואם יש לו טמא : רש"י ד"ה ורבי יוחנן בן נורי מטהר כו' דלאו עץ נינהו. נ"ב משמע מדברי רש"י ז"ל דס"ל דאף מדרס לא מטמא מהאי טעמא דלאו עץ הוי. ועיין דף פד גבי מפץ דכתבו התוס' להריא בשם ר"ת דמטמא מדרס אף מה דלא הוי עץ. אמנם רש"י ז"ל לשיטתו שם ודו"ק:ע"ב רש"י ד"ה קשרי פיאה. נ"ב עיין שביעית פ"ז משנה ב' ולקמן פט ע"ב :

דף עג ע"ב תוס' ד"ה מפרק כו' ונראה לר"ת כו' ואין נראה כו'. נ"ב ולענ"ד גם ר"ת חזר בו כדמוכח מדבריו דף קמד ע"ב תוס' ד"ה חולב :

דף עד ע"ב ברש"י ד"ה צרי חלזון כו' דת כו'. נ"ב מנחות מ"ד ע"א : תוס' ד"ה האי כו'.נ"ב עי' ברא"ש ובפי' ת"ה סי' נו :

דף עה תוס' ד"ה הצד כו' שמא הלוון דרכו לפרכס. נ"ב עי' מהרש"א ולק"מ דהא לר' יוחנן קיימי' השתא דלית לי' סברא זו וכ"כ רש"ל בפ"ר רש"י ע"ב: ד"ה וליחייב כו' כדאמרי' בפסחים.נ"ב בתוס' שם פי' הא דפסחים לר' שמעון:ד"ה טפי כו' דבסוף פ"ק דחגיגה משמע כו'. עיין יומא לד ע"ב בתוס' שלא כתבו כן :

דף פב ע"ב תוס' ד"ה אבניו כו'. נ"ב עיין מהרש"א ולא תיקן כלום דאף דהא דע"ז אינה לאברים י"ל דמיירי שלא נשברה מאליה. מ"מ הא לא ביטלם ע"ז דאל"כ אף בהנאה שרי. ועי' בדף שאח"ז ע"ב בתוס' ד"ה כי תבעי כו'. לכן נ"ל דחד מינייהו נקטו תו' להקשות או דיש לדחוק דלא נטמא אלא בשנגע בהיותו הכל ביחד ? סד"ה באבן כו' ואור"י דאבן מסמא נפקא לי' כו'. נ"ב ועיין זבים פ"ה משנה ב' דלא משמע הכי כדברי ר"י ז"ל :

דף פט ע"ב תוס' ד"ה תבלין אבל תיכא כו'. נ"ב מהרש"א ע"ש דמסיק כמ"ש אח"ז בתוס' ד"ה אסורין בראשונה. ועיין בר"ש : ד"ה אסורין ט' סבר אביי דלא פליגי אלא בב' מינין אבל בב' אסורין ומין אחר לא. נ"ב יש תימה רבה דהא הכא תנן או מג' מינין. וליכא למימר דתוס' לא גרסי' כן דא"כ היכי דייק אביי בפ' בתרא דע"ז דאזלינן בתר טעמא ולא בתר שמא כמ"ש הר"ש בפ"ב דערלה משנה י' וע"ש משנה א'. וגם למה אמר חזקיה במיני מתיקה שנו וגם מה פריך הכא ודו"ק. מיהו נראה דדעת התוס' ז"ל כיון דהם מיני מתיקה כמין אחד הוא לכל דבר לדעת אביי וחזקי' או דאביי סבר דהא דקתני או משלשה מינין מיירי משם אחד וכן פי' הרמב"ם שם :

דף צ תוס' ד"ה הואיל וכו' דנותן טעם לפגם הוא. נ"ב יש לתמוה הא רבא מוקי בע"ז דף סו ע"א משנה ז' כר"מ ושם ד' סד ע"ב תניא נטל"פ אסור דברי ר"מ גם קושייתם צ"ע דכיון דאין הטעמים שוין אינם מצטרפין :

דף צב רש"י ד"ה והכא למטה מג' דליכא לאמשמרה ומשום הנחה כו'. נ"ב עי' דף פ ע"א :

דף צד תוס' ד"ה אבל. נ"ב והרשב"א ריש פ' נוטל תירץ דהא דתנן והאשה מרדה את בנה בר"ה מיירי בנוטל אחת ומניח אחת. והא דקאמר בריש נוטל דאסור לרבנן מיירי בנורר וכן פי' הר"ן שם בפ' מפנין אבל הא דכ' בתוס' דההיא דפ' נוטל איירי בתינוק ב"י וכן גרס רש"ל קשה דתוס' כתבו דף קמ"א ע"ב ד"ה תינוק דמיירי בבר מיול ע"ש : ע"ב תוס' ד"ה וכי כו' כמו בבגד. נ"ב אע"ג דהתם בשק מיירי מ"מ נעשה כבגד :

דף צה תוס' סד"ה והאירנא כו' מפני כו'. נ"ב ורש"י פי' מטעם אחר דף קכד ע"ב :

דף צו רש"י במשנה ד"ה זו כנגד זו בשני צידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד'. נ"ב עי' ריש דף צ"ט בתוס' השייך לכאן ול"נ דמיירי שחלון הבית פתוח לו ולכך הוי שפיר רה"י כשהוא למעלה מעשרה כמו דאיתא בעירובין דף צח ע"ב וזה דעת רש"י ז"ל כאן וכ"כ תוס' בעירובין דף פ ע"ב ד"ה נזוטרא :

דף קג תוס' ד"ה לא צריכא כו' ואינו נראה דהא מפיס מורסא כו'. נ"ב יש לדחות כל הני ראיות אלו דבכל הני דמייתי תוס' עושה מעשה ממש ולא הוי בכלל דבר שאין מתכוין רק לכלל מלאכה שאצ"ל ועי' מהרש"א :

דף קה גמ' הא דבעי זיוני. והא דבעי זיוני סמ"ג הל' גיטין. דפי' הא דבעי זיוני ר"ל דהסופר רצה לזיין ולכך אין נקראים אותיות עד שויינין עכ"ל : רש"י במשנה ד"ה בנפת ש"א אלא משרשר כו'. נ"ב עי' לעיל בדף קב סוף ע"א ברש"י ד"ה בית : ד"ה תרתי בנפת כו' שקורין ליצ"א. נ"ב הר"ש פ' ה' דכלים העתיק לשון רש"י דכאן שקורין פיינ"א :

דף קו רש"י סד"ה מתניתין ר' יהודה כו' סיפא רבי יהודה. נ"ב צ"ע דהא בבבא אחת כלל להו אבל לפי' ראשון דהתוס' בסוף עמוד זה ניחא דתנא דמתניתין סבר כרבי שמעון בחדא וכר' יהודה בחדא : תוס' ד"ה לי כו' פליג ר' שמעון בהדיא כו'. נ"ב לא נתברר לי דברי תוס' ז"ל בכאן דהא לא פליג רק בדבעי ר"ש תיבה כולה אבל על אחת שהיא כו' :

דף קז ע"ב בגמ' ד"ה אמר רב אשי מאן ת"ק רבי יהודה כו'. נ"ב לפי תירוץ של רב אשי נוכל לומר דהא דתנו לעיל וחכמים אומרים אין עור אלא למה שנו חכמים מיירי נמי לענין שבת ודו"ק :

דף קח רש"י ד"ה מאונא דהצבא בשבת דלי. נ"ב וברי"ן ז"ל כתב דהצבא הוא עיקר דהא בסוכה דף כט ע"א פי' רש"י הצבא כלי חרס ששואבין בו מים משחי' :

דף קיא ע"ב רש"י ד"ה בסאפדרא כו' כמין עקל. נ"ב היינו נצרים כדאיתא בע"ז דף עה ע"א :

דף קיב גמ' קשיא סנדל אסנדל. נ"ב עי' יומא דף ע"ח ע"א :

דף קיג גמ' ד"ה כורך עליו פונדא או פסיקיא. נ"ב בפסחים דף יא פי' תוס' ז"ל לאו דוקא כורך אלא אפי' לקשור יכול : רש"י סד"ה כורך כו' פי' שול"ש. נ"ב עי' פסחים שפי' פסקיא שכורכים סביבות שוקיים ולמל' דף קיא ע"ב פי' אזור רחב :

דף קטז תוס' ד"ה פורענות כו' מדרש ילמדנו. נ"ב בעין יעקב גרס במדרש ויכולו :

דף קיז תוס' ד"ה מי דמי כו' ואפ"ה אין צריך לנער. נ"ב עי' דף קמב ע"א :

דף קיח ע"ב תוס' ד"ה איפא ... נ"ב ותמיהא לי דאיתא שם בפ"ב דיבמות דמשמע דאשה אחת היתה :

הגהות וחדושים מאת גאוני ישראל אדירי התורה כו' ה"ה

הר"ר זאב בן אריה זצ"ל

בשלמא . מ"כ וכ"ה בבה"ג שם וברי"ף ובבעל המאור כתי' הרשב"א ואף שבשאילתות שם ליתא וכמו שהביא רש"י ז"ל . מ"מ אין למחוק הספרים : רש"י ד"ה כתנאי הא דרב אסי . עי' היטב בבה"ג סוף הלכות מילה שהביא ב' פירושים בזה . ותבין כונת רש"י ז"ל בזה במלותיו הקצרים ובביאורי לבה"ג האריכתי בזה בס"ד:

דף קלה רש"י ד"ה מותר לנטותו שאין כו'. נ"ב עי' רש"י עירובין ק"ב. ד"ה מותר :

ע"ב תוספות ד"ה שאין כו'. עי' בקרבן נתנאל על הרא"ש שכתב על דברי התוספות ז"ל ותימה הא מכך סוכה ז' על ז' ונראה דמוקי לה בסוכה מכוונת שבעה טפחים ואותו שיפוע טפח משלים לשיעור סוכה עכ"ל . ולא זכיתי להבין דברי קדשו דהא אם היה אפילו טפח אחת בלא שיפוע אמרי' שם דלכו"ע הוי אוהל כדאיתא שם מודה ר"א שאם הגביה מן הקרקע טפח כו' עפת או שהפליגם מן הכותל טפח כו'. ולענ"ד נראה כונת התוס' בדרך פשוט שכבר כתבו שני פירושים על אין בשיפוע טפח ועל פי' א' כתבו ודוחק . ועל הב' השיגו וכתבו ואין נראה לר"י כו'. וע"ז כתבו ובשם ר' שמואל פי' דל"ג להאי לישנא כלל כו' ר"ל (בתיבת כלל) דאף אם הי' לנו פי' מרווח בהא דאין שיפוע טפח מכל מקום ל"ג להאי לישנא מסוגיא דסוכה וע"ז כתבו דאי משום הא לא איריא כלומר דאם היה לנו פי' מרווח ונכון בהא דאין בשיפוע טפח לא הוה קשיא לן מסוגיא דסוכה די"ל לפרש דהתם בשאין שיפוע טפח . אבל באמת לפי הפי' הראשון או לפי' רש"י ליכא לתרוצי כן :

דף קלט ע"ב רש"י ד"ה כדי שיצולו שיהיו צלולין לזוב (הס"ד ואח"כ מה"ד) את היין . מפני כו' כצ"ל ועי' בפי' הרע"ב :

דף קמ גמ' דביתהו דזעירי כו'. נ"ב כעין זה לעיל קט. : שם כי מטינן לבי רב ספרא . נ"ב ס"א חסדא וכ"ה ברי"ף וברא"ש וכ"ה בהסה"מ פ' כ"ב הל' י"ז וע"ש במגדול עוז :

דף קמא תוס' ד"ה דילמא כו' כעין שמצינו בפ' בתרא דערובין דנשים שמשחקות באגוזים כו'. צ"ע דמאי ראיה מהתם הא רב יהודה אמר רב אמר לה מילתא ורב באמת ס"ל כר' יהודה בדבר שאין מתכוין כדאיתא בכמה דוכתי . (כן מצאתי כתוב) [א"א עי' ברי"ף בעירובין שם שגורס שמואל במימרא דתפוחים (וידוע דשמואל ס"ל כר"ש) ולפי גירסא שלנו שם רב יהודה לחוד ולגירסת ר"ח בתוס' שם גם במימרא דאגוזים ר"י לחוד ולעיל כ' ב' משמע דרב יהודה ס"ל כר"ש . ואף שאינו כן לפ"ד רש"י ותוס' ביצה ל"ג א'. מ"מ י"ל דהתוס' דהכא סברי כן] :

דף קמב גמ' דאמר תרומה בעינה מתתה דתנן סאה תרומה כו'. נ"ב ועי' בר"ש בתרומות שם מ"ב ומ"ש נראה שגרסתו היה כאן משנה ה' דשם :

דף קמד תוס' ד"ה פרורין כו' מותר לאכלן כו'. נ"ב עי' בסוף הקדמות הזוהר דף י"ד ע"ב [ובזוהר פ' פנחס רמ"ו] :

דף קמה תוד"ה ור' יוחנן כו' הוי מחייב ר"י חטאת כו'. נ"ב וכ"ה בירושלמי פ' כלל גדול ע"ש :

דף קמו ע"ב רש"י ד"ה שמא יקטום העלה מן העוף וכיון דקטמי'. נ"ב כן הגיה הרש"ל . והגי' דקשה וכ"ה ברש"י שברי"ף ובר"ן . ועי' בא"ר סי' שי"ד ס"ק ה' :

דף קמז תוס' סד"ה מהו כו' כעין כיסא. נ"ב ובערוך גריס כיס"י בשי"ן ע"ש עי' בה וכ"ה ברי"ף :

דף קנ ע"ב גמ' ונמלך עליה לגודרה ונזכר שחבת כו'. נ"ב וע"ע פסיקתא פ' גלמי ראו עיניך [פרשה כ"ג] דף ל"ו ע"א . ובירושלמי פ' אלו קשרים : תוס' ד"ה במחובר כו' והא דפריך בכמוצא תפילין . נ"ב ע"ש ברש"י . ועי' מ"א סימן ש"א ס"ק א' ובא"ר שם ס"ק ט"ז :

דף קנא ע"ב גמ' אסור לישן בבית יחידי כו'. נ"ב עי' זוה"ק פ' תזריע דף מ"ה :

דף קנב רש"י ד"ה קרובים נדמין לי כרחוקים . נ"ב ובמדרש פ' מצורע איתא פירוש אחר ע"ש :

דף קנג רש"י ד"ה לאחר מעתך היא היא אלא כו'. נ"ב עי' מס' שמחות פרק ג' ה"ו בנוסחת הגאון הח' ז"ל :

דף קנו רש"י ד"ה מזל שעה כו' חמה ממש והוא אחד כו'. נ"ב עי' בהקדמת תקוני זוהר דף ט"ו סע"ב :

בפסקי תוספות סימן שצר בסעודת שבת יקדים או יאחר כצ"ל : סימן תעו בכלי [של מים] להוציאן כצ"ל : סימן תקב (היה לו פנאי להפר בערב שבת לא יפיר בשבת) . נ"ב זה צ"ע . ועוד דלדידן דקי"ל הפרה כל היום ולא מע"ל ליכא לאשכוחי כלל להאי דינא . דהא אפילו בחול כה"ג אינו יכול עוד להפר :

הגהות על הרא"ש

פ"ה בקרבן נתנאל ס"ק י"ד וטעות נפל בכל הספרים כו'. נ"ב עי' משנה למלך שם :

פ"ו ברא"ש פרש"י אין בו משום רפואה כו'. נ"ב ועי' רש"י חולין ס"פ בהמה המקשה :

פ"ז בק"נ סוף ס"ק ב. הוי בכלל דישה . נ"ב ועי' היטב חי' הרשב"א פ' המצניע [דף צ"ה ע"א] :

שם ס"ק ד . וקשה הא לעיל כו'. נ"ב ולפי מה שמסיק הרשב"א שם דלענין זה הוי בהמה גדולי קרקע כדאמרי' לגבי מעשר שני ע"ש . לק"מ :

פ"ח שם ס"ק ג. ולכרמלית כו'. נ"ב דבריו תמוהין . דהא לענין חיוב חטאת קאי בתיקו . אבל לענין איסורא אפילו בכ"ש :

פ"ט בהגה"ה ד"ה אין מוכרין מגב חי [שמא] לתינוק כצ"ל :

פ"י בק"נ ססק יד. נשמע לר"ש בפ"ר . נ"ב ולפמ"ש התוס' מ"א: ד"ה מיחס כו'. ולה"ס . ד"ה המכבד כו' דאין מתכוין מותר לר"י מן התורה ע"ש . אין ראיה מר"י שאין מתכוין לר"ש בפסיק רישיה :

פי"א שם ס"ק ב. דאין לפרש (אותו). נ"ל [עושה] :

פי"ז שם ס"ק יא. דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר"י כו'. נ"ב ועי' ירושלמי ספ"א דמעשרות . משמע לכאורה כרב נמא גאון . ועי' תוספתא שם . וע"ע ירושלמי פרק ב' דתענית הלכה י"ג ועיין עוד כתובות ס: מדא דר"מ ור"י הלכה כר"י כו' ובגיטין ע"ה: במשנה כמה היא מניקתו כו'. משמע נמי לכאורה כרב נמא גאון . וע"ע יומא ל"ו: פשיטא יחיד ורבים כו' ואע"ג דסתמא דמתני' שם כר"מ . ועי' בתורת האדם להרמב"ן בשער הסוף: שם ס"ק ט"ז דבשתי דפנות אינו קרוי [אוהל] כצ"ל :

פי"ח שם ס"ק י"ט. היה חיות כגון נביים כו'. נ"ב עי' ב"ק י"ט דגבי אין דרכו לאכול בשר . וגם כתי' הרשב"א שהביא לעיל ליתא נביים אלא בתם תי': שם ס"ק כ"א. להעלותה בידים אסור. נ"ב וכבה"ג בשם ריא"ז מתיר ע"ש . ועי' א"ר :

פ"כ שם ס"ק י"ז. ואינו גלול. דאל"כ אפי' במשמרת שרי . נ"ב כ"ז אין לו ביאור על לשון הרא"ש . ונראה דחסר כאן וקאי אמתניתין והעתיק לשון הר"ן ע"ש . ועי' בלח"מ פ"ח מהל' שבת מה שפי' בדעת הרמב"ם . ואולי לזה כוון המחבר ק"נ :

פכ"ג שם ס"ק י"ד. וז"ל הרי"ף ואני אומר כו'. נ"ב הוא הגה ברי"ף . ועי' בה"ג אות ג' :

בקיצור פסקי הרא"ש

פ"ו סימן יז (ושהוא) נ"ל [ועושה] :

פ"ח סימן ג ולאמה . נ"ב עי' ק"נ. ובפ"מ (במשבצות זהב סי' ד' ס"ק ד' כתב שצ"ל לאוזן):

פ"ב סימן יא מכבש של בעלי בתים מתירים . אבל לא כובשים של כו' כצ"ל : שם אלא אם היה כו'. נ"ב פסק כר"י . ועי' טור וב"י סי' ש"כ וביאור הגאון שם ס"ק ט"ז :

פכ"ב סימן ח וזפת . נ"ב ושמן עב :

בפי' המשניות להרמב"ם

פי"ב ככותב ב' אותיות בין בימינו כו' ואח"כ כתב ב' אותיות . נ"ב על שני קרשים ועי' ק"נ :

הר"ר שמחה זצ"ל אבד"ק דעסויא

דף קכד ע"א רש"י ד"ה שאינו מעורבת וכו'. נ"ב כדאיתא בדף ק"ל ע"ב : בסוף עמוד ד"ה לא קשיא כו'. נ"ב והא דאין סומכין את הקדרה בבקעת כב"ע כיון דליכא איבוד ממון : ע"ב רש"י סד"ה אין מוציאין כו' והך דמשילין ב"ה . נ"ב לפי' רש"י ז"ל בביצה דף י"ב ניחא . אבל לפי' תוס' והרא"ש ז"ל שם בעינן גבי הוצאה צורך היום . צ"ע קצת וצריך לומר דגבי טלטול הקילו . אף משום הפסד ממון . א"נ משום הפסד ממון חשיב צורך היום כדאיתא בש"ע סימן תקי"ח :

דף קכה ע"ב רש"י ד"ה ליש כו'. נ"ב עי' דף נ"א ע"א בסופו ובדף קכ"ג ע"א ברש"י ותוס' דלפ"ז ניחא דרש"י אזיל לטעמיה :

דף קכו ע"א רש"י ד"ה נועלין בו במקדש כו'. מלשון רש"י ז"ל משמע דטעמא הוי משום בנין דמדרבנן ולכך אסור במדינה לת"ק נגרר ולר' יהודה מונח : ד"ה כי האי תנא . נ"ב וס"ל לרש"י דגם בקנה שייך בנין כמ"ש רש"י ריש ע"ב בד"ה ה"נ: תוס' סד"ה הכל מודים ומהאי טעמא היה מקפיד רב כו'. נ"ב דטלטול גלימא יכול לעשות בדרך מלבוש כ"כ תוס' בסוכה דף י"ד ע"ב : סד"ה ר' יהודה כו' לרב יהודה . רש"ל פי' עם ר' יהודה ול"נ דצריך להיות ור' יהודה :

ע"ב גמ' נגר הנגרר נמי סתמא הוא . נ"ב עי' דף קנ"ו סוף ע"ב בתוס' ד"ה והא :

במשנה מפני שהוא מאכל לעזים . ס"א לעניים . נ"ב דגי' לעזים עיקר כדמוכח דף קכ"ז ע"ב : רש"י ד"ה מפנין תרומה טהורה כו' אע"ג דבחול חזיא כו'. נ"ב עי' בביצה דף כ"ו ע"ב בתוס' ד"ה ועל החלה דלא ס"ל הכי וכ"כ תוס' במכילתין דף פ"ד ע"ב :

דף קכח רש"י ד"ה דג תפל אסור לטלטלו כו' צ"ע א"כ בבשר תפל למה שרי ונ"ל דס"ל לרש"י דבשר תפל חזי קצת לאומצא וכמו שהביא רשב"א ראי' מפ"ק דחולין דף ט"ו ע"ב גביה שוחט לחולה והמבשל לחולה דאיתא שם חזי לכוס ומותר לבריא אם באומצא והכי דייק לשון רש"י דכ' גבי דג דאינו ראוי כלום משמע אבל בשר ראוי לכלום : ע"ב במשנה מדדין עגלין וסייחין . ס"א בר"ה. נ"ב ועי' דף צ"ד ע"א בתוס' ד"ה אבל אדם דמוכח דל"ג במתניתין ברה"ר גבי עגלין וסייחין גם בהר"ן והרא"ש ל"ג בר"ה וכן מוכח ברש"י בגמ' ד"ה דמקפיא נפשה :

דף קל גמ' בסוף העמוד [דרך גגות ודרך חצרות]. נ"ב המגי' הזה לא עיין בתוס' ע"ב ד"ה ומישרי כו' [ובד"ה ברצון] :

דף קלד רש"י ד"ה אין מסננין את החרדל ביו"ט . נ"ב כדמוכח במאי דקתני ואין מתקנין אותו בגחלת דשבת פשיטא והטעם דאסור ביו"ט לפי דאפשר מאתמול . וכ"כ התוס' ריש פ' תולין דף קל"ז ע"ב : ד"ה לא מיחזי כבורר כו'. נ"ב עי' דף קל"ט ע"ב במשנה דלא פי' רש"י שם כן וגם בגמ' שם ריש דף ק"מ לא משמע כן וי"ל דמתחלה יוצא החלמון ואח"כ החלבון:

דף קלו תוס' ד"ה מיתהל כו' וא"ת ובשמעתין מנ"ל כו'. נ"ב וי"ל לענ"ד דדייק מהא דיליף מפדויו מבן חדש תפדה דמיירי מן סתם ולדות (וכ"ה בתוס' דיבמות) : ע"ב בתוס ד"ה ואם כו' היכא דנכנסה שריא . נ"ב ומשמע מלשון תו"י דדוקא דעבד וא"כ דברי מהר"ם זקני מלובלין אינם מובנים לי : ד"ה דתניא כו' אלא אדרבה ילפינן ממילה לחומרא כו'. נ"ב צ"ע הא דמילה נמי פליגי חכמים על ר' יהודה ודלמא רב לא סבר כר' יהודה : ד"ה הזכר כו' דהא עולת ראי' לא בעי סמיכה . נ"ב זה תמוה דהא בהדיא תנן בביצה פ"ב דף י"ט דעולת ראיה בעי סמיכה ונראה דט"ס יש וצ"ל דעולת נשים לא בעי סמיכה :

דף קלח תוס' ד"ה מה דרכו כו'. נ"ב ול"נ דהתם מיירי בבורר ביד והכא מיירי בבורר בנפה . וכן משמע מפי' רש"י ז"ל :

דף קלט רש"י ד"ה כדרמי בר יחזקאל כרך עליה חוט או משיחה . נ"ב ק"ל הא אמר אמר אביי לעיל וכילה אפי' בעשרה בני אדם אסור ויש לישב דחוט או משיחה עדיף מכיסנא דהיינו לולאות בעלמא ומותר כדאיתא בהר"ן ז"ל:

דף קמא רש"י ד"ה ושל כובסין כו' והתירה שלו דומה לסתירה . נ"ב קשה הא קי"ל אין בנין וסתירה בכלים :

דף קמב תוס' ד"ה ונשדינהו כו' והשתא לא צריכנא לשנויא קמא . נ"ב קאי אהא דמשני בכלכלה פחותה דהשתא לא צריכנא כו'. ובזה נמי ניחא הא דאמר ר' אלעאי אמר רב לטלתא אסיפא ולא אמר ברישא :

דף קמג רש"י ד"ה אור פורנין כו'. נ"ב פי' בש"ע בסי' תקס"ג לחתות בו אש בתנור :

דף קמד גמ' סלי זיתים וענבים יוכיחו . נ"ב זה מיירי שאינו בוצר לגת דאל"כ קשה מדף י"ז ע"א : רש"י ד"ה שהחולב לרפואה כו'. והמקיז דם לבהמתו לרפואה טהור . נ"ב ושיטת הרמב"ם בסוף מס' מכשירין דמקיז דם לרפואה אפי' באדם אינו מכשיר ובבהמה אפי' לשתיה אינו מכשיר ונ"ל דכן דעת תוס' בכאן: ד"ה מחמיר אני כו' אבל הר"ש ז"ל ס"ל כרש"י ז"ל ע"ש : רש"י ד"ה שלא לרצון וה"ה מצי לטירמא נמי זיתים וענבים כו'. נ"ב אבל למאי דמשני דאמר לא ניחא לי לא קשה קושיא זו דכיון דגלי אדעתא עדיף מאם הכניס לאוכלין :

דף קמה ע"ב רש"י בריש העמוד וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כו'. נ"ב עי' ביבמות דף פ"ח ע"א בגמ' ותוס' ד"ה מתוך הזור כו'. ובתו"י ז"ל שם ד"ה תצא כו' וצ"ע :

דף קמז ע"ב רש"י ד"ה כבן חכינאי מתני לה . דברי חכינאי מסיים בה ולאו סתמא היא . נ"ב וכ"כ תוס' בחולין דף ע"ז ד"ה בלשון יחיד כו' ע"ש וכ"כ רש"י ז"ל בדף קנ"ז ע"א:

דף קמט רש"י ד"ה אסור לקרותו בשבת שמא יקרא בשטרי הדיוטות . נ"ב אע"ג דטרא בשטרא לא מחליף הכא החמירו טפי : תוס' ד"ה אלא כו' אמאי נקט מתתאי . נ"ב ולענ"ד לרבותא נקט דאפי' מתתאי נמי שרי למ"ד שמא יקרא : תוס' ד"ה לעולם כו' דהשתא לא הוי פלוגתייהו כדהוה מוקמת לה מעיקרא כו'. נ"ב פי' ולשון של הגמרא דקאמר אלא לעולם משמע דבעי לחזק מה דקאמר לעיל מעיקרא :

ע"ב תוס' ד"ה מטילין כו' דאין חולקין כו'. נ"ב ע"ש ברש"י ותוס' ז"ל דפי' דדוקא בממון אחר הוא דאין חולקין אבל מנה' ובה' חולקין ע"ש והכי מסתבר דלא כפי' תוס' דהכא :

דף קנא תוס' ד"ה וכדי כו' ואמאי קאמר נמי כו'. נ"ב י"ל דקאי אמרחץ : בא"ד דסתם חלילין אין מביאין כו'. נ"ב מהרש"א פי' דלכך סגי להו בכדי שיעשו ע"ש עוד ולפ"ז הטעם דלא יקבר עולמית משום גנאי : רש"י ד"ה ימתין בכדי שיעשו נהי דלא מוכחא מלתא כו'. נ"ב במהרש"א ז"ל ראיתי דפי' התוס' דקושיא זו קאי לרב דמחמיר בספק ומשמע דלפי' רש"י ז"ל נוכל לפרש דקאי גם לשמואל דמקיל לענין לעולם לא מקיל לענין בכדי שיעשו . וקשיא לי הא גבי מרחץ מקיל אפי' לענין בכדי שיעשו :

דף קנג ע"ב גמ' בסוף העמוד לא תחומין . נ"ב לא חייש לשנויי קושיא קמייתא וכן הוא בפ"ק דף י ע"א בתוד"ה טריחותא:

דף קנד רש"י ד"ה ואמרי כו' במסכת יבמות כו'. נ"ב ובגירסא שלנו איתא שם רבא ועיין תוס' דהכא: תוס' ד"ה בלאו אבל כשאין חייבין מכאשר זמם אלא ממון לא סבעי . נ"ב דממון לא בעי אזהרה כ"ה לשון התוספות דף ע"ד ע"ב ע"ש : בא"ד ובאלו נכתב לא תענה שקר בממון כו'. נ"ב מהרש"א ולפי מה שכתבתי לפני זה א"צ לדבריו :

דף קנד ע"ב גמ' דחק בי' באילן . נ"ב ואנח בי' קנים באילן דהוי לי' צדדים כצ"ל כן הביאו תוס' לשון הגמ' בסוכה דף כ"ב סוף ע"ב וכן נראה מרש"י כאן :

דף קנה רש"י ד"ה למטה מי' טפחים כו' דה"ל כלכלה רה"י . נ"ב צ"ע דהא גדיים תוקעים תחתיו ועיין דף קא ע"א דאיכא פלוגתא בזה : ע"ב גמרא בסוף העמוד מאן יש אומרים אמר רב חסדא ר' יוסי בר' יהודה היא . נ"ב מלשון זה משמע דת"ק לא סבר כריב"י אלא כרבי וכן מוכח מסת דלמדו הרמב"ן ז"ל בספר מלחמות ה' ורשב"א ז"ל מדברי רי"ף ז"ל דפסק כריב"י דסבר כיש אומרים והקשו למה הביא ושוין הא לר' יוסי ב"י אפי' בעבה מותר ותרצו דבעי להתיר ברכה אפי' לערב טובא וכן הר"ן ז"ל פסק כן ש"מ דכולהו ס"ל דת"ק לא סבר כריב"י :

דף קנו רש"י ד"ה ר' יוסי בר' יהודה היא דאי כו'. נ"ב רש"ל מוחק עד דאמר ול"נ דאין למחקו וכן הגירסא בפירש"י בהרי"ף ז"ל : ע"ב בגמ' בסוף העמוד ואף ר' יוחנן סבר הלכה כר"ש . עיין לעיל מ"ה תוס' בר"ה אין לנו כו': תוס' ד"ה והא אפי' לר"ש אתקצאי בין השמשות קודם שבירתה דהוי מוקצה מחמת איסור סתירה ומחמת חסרון כיס כצ"ל ועי' בריש ביצה דף ב' ע"ב בתוס' ד"ה אין:

דף קנז רש"י ד"ה כל הכלים ניטלין ואפי' מלאכתן לאיסור כו'. עי' לעיל דף ל"ו ע"א בתוס' דלא כתבו כן בראיות ברורות : תוס' ד"ה לבד כו' בפ"ק בסופו . נ"ב לענ"ד בפ"ג בסופו דף ס"ה ע"ב בתוס' ד"ה אין : ד"ה הלקטי כו' וקושיא ראשונה מ"מ במקומה עומדת . עי' מהרש"א ועי' אהלות פ"ח משנה ב' : בא"ד העשוי להשמיש שעורו בפותח טפח . נ"ב כדתנן באהלות פ' י"ג משנה ד': ע"ב רש"י ד"ה וניגית כו' שבין שני בתים כו'. נ"ב עיין כדתנן בכלים פ' י"ז משנה י"ב ובאהלות פרק י"ג משנה א' ומשנה ג' :

הגהות על הרא"ש סימן יא הלכך ע"י מחיצות החיצונות כו'. נ"ב בתוס' ור"ן ז"ל בשבת ובסוכה לא משמע כן אלא גבי שבת לעולם לא בעינן שיהיה החקק סמוך לכותל רק גבי סכה . וכן הדעת נוטה דהא אף אם קרויו משלימו לי' לא מהני לעשות תוכו רשות היחיד אלא ע"י צרוף חקק וא"כ אפי' אין קרויה משלימו נמי החקק מצטרף :

פרק כירה סימן א הא קרמו פניה שפיר דמי להשהותה על גבי גחלים בלא גרוף ובלא קטום . נ"ב דהא גבי פת והררה קתני עם השיכה ועוד דבתנור לא מהני גריפה וקטימה :

פרק במה אשה בסוף סימן ב שאינו תכשיט. צ"ע א"כ למה שרי בחצר :

הגהות על פסקי תוספות

סימן י נתגלגל דבר מידו בכרמלית כצ"ל לענ"ד דקי"ל כרבא דל"ג גזל"ג וכו' דלא כפסק הש"ע והרמ"א סימן שנ"ב ס"א :

סימן כח ולדידן כו'. הוא ממחזור וויטרי [ועי' באור זרוע סי' קפ"ח] . ומש"כ אבנט ומכנסים היינו אבנט של מכנסים וכ"ה בתוס' :

סימן לג אסור לומר כ' (משמע כהב"ח במג"א סי' ש"ד סק"כ ועי' ט"ז ס"ק ג) כ"ה בכ"י הרה"ג מוהר"א . והוא מתוד"ה מתרגמינן כו' :

סימן לז אין כו' כ"ל דתיבת ולתפלה תליו ר"ת ואין לבטל תפלה וכוונתו דלהפסיק ביש שהות א"נ אפי' לק"ש אבל לבטל אסור אפילו תפלה אא"כ תורתו אומנתו והוא מתוס' ד"ה כגון :

סימן נג נ"ל מלהפכין (וכשאוכל עמה ע"ש נותן קנקן ביניהם אבל רגיל לאכול עמה בקערה א"נ היכר כו' כצ"ל) וכ"ה בכ"י הרהגר"א :

סימן עב אין משלחין כו' (הוא מתו"י דגרים והתניא) כ"א :

סימן עה (טוענין בית הכד מבע"י והשמן אוכל בשבת) כצ"ל. ר"א :

סימן עט קדירה הייתה שא"ר ביהשמ"ש פרי כצ"ל כ"ה בכ"י שע"ג ק"נ והוא מתוס' ד"ה שמן דף י"ט :

סימן פב ולהציל תוך כלי אחד כו' כצ"ל וכ"ה בכ"י שע"ג ק"נ והוא מצורף לס' הקדוש דשרי לקפל הרבה כלים כמו להציל תוך כ"א הרבה דשרי :

סימן צט פ"ז כו' (המגיה הוסיף מלות לנ"ש אבל א"נ דלנ"ת נמי כן וכ"ה בשו"ע סי' תרע"ג ס"א בהג"ה):

סימן קכב תפילין צריך להיות שחורות כו'. כצ"ל והוא ממש"כ תוד"ה תפילין כו' הרצועות יהיו שחורות כמו הקלילה עכ"ל :

סימן קפו מותר להקוע כו' (הוא מתוס' ד"ה אין גוררין כו') :

מהרב הגאון האמתי כו' מוהר"ר משה בר אברהם זצ"ל (בעהמ"ס תפארת למשה).

דף מו ע"א בגמרא וסימנך סמך סמך וכו'. נ"ב וסא דלא קאמר מ"ס מ"ס ר"מ מתיר. משום דר"מ לא קאמר בסדיא ר"מ מתיר רק יולא. אבל ר"י קאמר ר"י אוסר לכן קאמר סמ"ך סמ"ך:

דף צו ע"ב בתוס' ד"ה הולאה גופא היכא כתיבא וכו' לפי שמלאכה גרועה וכו'. נ"ב וסא דלא פריך אמתניתין דקתני המוליא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות מ' חסר א'. עיין כ"ז דף ע"ג ע"א ד"ה נומר דה"ק המוליא מרשות לרשות מרש"י לרפ"י דרך ר"ה דומיא דסמושיט. דוה לא הוי מלאכה גרועה כמו מושיט. אבל הכא דקתני הזורק מרפ"י לרפ"י וא"כ הולאה אב דידים איירי נ"ב בכס"ג פריך שפיר היכא כתיבא דמלאכה גרועה היא ודו"ק:

דף ק ע"א בתוס' ד"ה אחותו רוח מטהו כו' כדפי' לעיל כו'. נ"ב ר"ל נתעכב לא בעי אלא אפילו מתגלגל קרי הנחה:

בראש ש פ"א סימן א' ואפילו קטן אוכל נבילות וכו'. נ"ב עיין בא"ח סימן שמ"ג בב"י מזה דהכא בקטן שהגיע לחינוך איירי כמ"ש מור"ם בהג"ה בסי' שמ"ג בשם תוס' פ' כ"כ ע"ש:

שם י"ל דהכא איירי כשהחפץ של נכרי וכו'. נ"ב וכ"כ תוס' והא דלא תני והיכא דהעני הוא ישראל אף דאכתי לא אסיק אדעתיה דלא תני אלא מידי דאתי לידי חיוב חטאת י"ל דס"ד דמתניתין אתי לאשמועינן במאי דלא תני הכיא לחייב' דלפעמים מותר לכתחילה והיינו כשהחפץ של נכרי ואשמועינן דבכה"ג מותר ולאפוקי ממ"ש הרא"ש אח"כ דאפי' בשל נכרי יש לאסור דלא כמהר"ם דתי' דלא איירי אלא מאיסור שבת וכמ"ש הרא"ש אח"כ דלהאי תירולא א"ל לתירוץ דאיירי בשל נכרי כלל ואפי' בשל ישראל אתי שפיר ודו"ק:

סימן ג כ"ש החזרת ידו דאפילו שגגת ליכא דהתירו קודם וכו'. נ"ב לפי פרש"י ד"ה בשוגג לא קנסו וכו' ודרב ביבי לא הפשוט כו' לאו כ"ש הוא ואפי הכא דודאי יבא לידי חיוב חטאת ויותר נראה דלכך הכא הרי"ף דס"ל בין מבעי"י בין מבחזירה קנסו במזיד:

סימן ז ואי סבר דמהלך כעומד דמי וכו'. נ"ב יותר קשה לי וכי עדיף מהלך מעומד לכתף דקיי"ל דלא הוי כעומד

סימן יא הלכך ע"י מחילות התילוניות שגבוהות עשרה ומי'. נ"ב וצ"ע מנ"ל די"ל דהנות מגד חוץ גבוהים עשרה דהא קירוי מכלימו לעשרה אלא דבלד פנים אינו גבוה יו"ד וו"ש אבל לא ע"י הפנימית ר"ל ע"י לד הפנימי של תוך הבית ודו"ק:

סימן יז ודלת באמלע פתח סתום כלפנים וכו'. נ"ב והא דכתב לעיל דבאסקופת בית אפי' פתח פתוח כלחוץ היינו כשאין רחבו ד' אבל ברוחב ד' אפילו בבית הוה כלפנים וק"ל:

סימן יח איירי דוקא כשיש שהות ביום שיתפלל וכו'. נ"ב ואם התחיל בהיתר ואין שהות נ"ע אם פוסק: שם אבל בסעודה גדולה שכיחא ושכיחא. נ"ב ולס"ו להרי"ף אם התחיל בסעודה גדולה אפילו סמוך למנחה גדולה ושגיע זמן מנחה קטנה לריך להפסיק כמו במעריב דהא שכיח שכרות ודו"ק:

סימן לב וגם נראה דרבה לא ס"ל כבני ישיבה וכו'. נ"ב רלה בזה מוכח דרבה לא ס"ל כבני ישיבה אלא כשוגיא דתלמודא דלקמן א"כ מהך סוגיא מוכח דהלכה כרבה וכדמסיים ומהך סוגיא נמי כו' ועיין תוס' די"ח ע"ב ד"ה והשתא דאמר רבי הושעיא כו':

סימן מ בהג"ה וג"ל דה"ה למדורה ר"ל מדורה שלא נאחז האור ברובו בגבולין אסור להתחמם כנגדה:

פרק ב סימן כ"א ושקדה מוך וכו עירובי תגירות. נ"ב וצ"ע הא מרכתה דמתניתין הוא עירובי תחומין דעירובי תגירות אפילו בין השמשות שרי כדאמר בש"ס בסדיא ע"ש וי"ל וק"ל:

סימן כג לא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון וכו'. נ"ב ק"ק כיון דקיי"ל כרבי יוסי לענין תרומה וימא ג"כ לענין תענית לתמרא הוי הלכה כרבי יוסי ולא הוי בין השמשות עד דהלים בין השמשות דרבי יהודה והוא לאת הכוכבים וכ"ש הרא"ש בס"ק דתענית וכ"ש הטור וה"ע בסימן תקס"ב ועי"ש בב"י בשם תוס' דדוקא בטיולא יומא שרי בה"ש לא לאפוקי יומא וצ"ל דס"ל לפר"י דהשלמת תענית הוי דרבנן ולא מחמרינן כר' יוסי רק בתרומה דאורייתא. אבל דברי הרא"ש ופסקי הרא"ש צ"ע דסתרי אהדדי:

שם מותר לעשות מלאכה במולאי שבת. נ"ב וסא דלא קאמר הלכה כר"י במ"ש וכר"י בעה"ש עיין תוס' דל"ס ד"ה אלא וכו' הקשה הרב ר' סורת כו' ע"ש:

פרק ג סוף סימן א'. שפיר דמי להשהותה ע"ג גחלים וכו'. נ"ב מיהו י"ל דבגחלים קטומים או עוממות איירי ואסבר דו"ש הרי"ף וסייעתא דרבה כו':

סימן ב בעי רבי ירמיה תלאן במקל מהו וכו'. נ"ב נ"ל דמהכא יצא להרי"ף ס"פ בתרא דעירובין דין י"ז דהא דאמר רב אשי לא שמיע לי דמותר להחזיר רטיה אף בנפל ע"ג קרקע ע"כ שהרא"ש תמה עליו ופסק דבקרקע אסור ונפל ע"ג כלי מותר דאי איתא דס"ל לר' אשי דבקרקע אסור אף בכלי ס"ל לאסור דהא הכא מספקא ליה ולא איפשטא אי כלי דינו כקרקע או לא ואין סברא לחלק ביניהן: והרא"ש נ"ל דמחלק ביניהן. ודו"ק:

סימן ה מדפריך מהא ברייתא דמגלגלין כו'. נ"ב ק"ק לרבנן פשיטא דגזרו אטו תולדות האור ולא גרע מהפקעת סודרין. ולר"י הא אמרינן בשלמא למ"ד שמא יטמין וכו' ליכא למיגזר וכו' וצ"ע:

סימן טז תלאו באויר תנור מהו אבישול ובלוע קפיד רחמנא או דלמא אבישול בלא בלוע מ"מ אחד וכו' כצ"ל:

סימן כד בלא נתינת מים יפה אסור. נ"ב להדליק בזכוכית רחבים שהנטפות נופלות בתוכו:

פרק יז סוף סימן א'. ונראה לי דלית ליה הא דר"י וכו'. נ"ב וצ"ע איפכא דהכא בפוקקים בכלי וההיא דפוקקים וקושרים כו' דפקקו בטפיח שהוא כלי גמור לכך הני בהכינו לכך במחשבה לאפוקי מאיסור בנין. משא"כ בנגר (כאן חסר בכ"י) איירי בדאיכא תורת כלי עליו כדאמר בקנה דהוי בקשור ולכך מצריך תורת כלי וה"ס לקשירה דמהני ודו"ק:

פרק יח סימן א'. כיינו ריפא ד' מחמם וכו'. נ"ב והרז"ה נ"ל דס"ל כיון דקי"ל הכל לפי האורחים א"כ היפא איירי בדאיכא אורחים טובא דאם"ה לא יגמור האולר ודו"ק: שם ממתניתין וכו'. נ"ב והרז"ה ס"ל כיון דאיכא לאוקמי כשמואל דמוקי למתניתין כר"ש לא פריך ממתניתין דהכא:

פרק כב סימן י"ב ולא רבי יהודה היא דאסור בתמין וכו'. נ"ב אפילו להשתטף והכא קתני הרוחץ דמשמע דשיטוף אפילו לכתחילה שרי. וכ"ה בסדיא בש"ס:

פסקי הרא"ש פ"ג סימן י"ז. אפילו אם אינו יבש. נ"ב נ"ל דתיבת אפילו ט"ס הוא דדוקא אינו יבש אסור משום לתלוחית שמתבטל אבל יבש מותר כמו מלח ואם יש לגרום אפילו נ"ל אפילו אם אינו ישן. ר"ל אפילו אינו מליח ישן דממהר להתבשל ודו"ק:

פ"י סימן כ'. המת במטה חייב וכו'. נ"ב וצ"ע הא פסק כר"ש דמלאכה שאינה לריכה לגופה פטור כדלעיל פ' במה מדליקין סימן כ' ובפרק כירה סי"ד ע"ש. ודוחק לומר דהכא איירי בלריך למטה וחייב משום מטה. ונ"ל דאיירי דמוליא המת לקוברו דהוי לצורך המת ובכה"ג לא קיי"ל כר"ש וחייב ודו"ק:

פי"א סימן א'. ואם היה בלדם חייב וכו'. נ"ב ר"ל שניהם בדיוטא א':

פי"ד סימן ט"ו. ואסור לשתות מים שנעקר וכו'. נ"ב ואף דפסק כר"ש בכל התורה מודה ר"ש בזה דהוי פסיק רישיה ע"ש ברא"ש:

פי"ט סימן ב'. או ביום הרביעי. נ"ב נ"ל דט"ס הוא וצ"ל או ביום ב' או ביום א' אבל בד' אסור כ"ל:

פ"כ סימן ו'. ובלבד שלא יפסיק וכו'. נ"ב דנ"ל ובלבד שיפסיק:

הגהות מהרב הגאון המובהק כו' מוהר"ר יחיאל בה"ר שלמה היילפרין זצ"ל אבד"ק מינסק (בעהמ"ס סדר הדורות).

דף ו ע"א אמר רבה בר שילא כי אתא כצ"ל.

דף יא ע"א רב בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי. נ"ב שנ"ל אסי וכ"ה בתענית בענין ססוא אסי:

דף כד ע"א רב אחדבוי א"ר מתנא. נ"ב נ"ל ברב:

דף לג ע"א א"ר חנן בר רבא. נ"ב נ"ל בר רב:

דף לד ע"א ברש"י ריב"ז היה כהן כדאמרינן במסכת פרה (ובשס"ח פ"א דמעשרות). נ"ב אינו שם כי אם בספרי ריש חקת עי' מה"ש:

דף מט ע"א ר' יונתן בר שכנאי. נ"ב ובכ"מ שכנאי:

דף נ ע"א כי אתא רבין א"ר יעקב א"ר אסי בן שאול. נ"ב שנ"ל יוסי:

דף נד ע"ב ר' שמעון נזירא וכ"ה ביבמות נ"ז ע"ב ובשקלים ס"ב ובירושלמי כאן פ"ב. אבן בפ' במה מדליקין ל"ג ע"ב ר' שמעון בן מירא:

דף נו ע"ב אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי. נ"ב וצ"ע כי אביי נשא בת בנו של רב יהודה ואולי אביי קדמון היה: שם אמר אביי אמר רב. נ"ב נ"ע כי רב קדמו:

דף סה ע"א בעי מיניה רבי ירמיה מר' אבא. נ"ב ובאחרי נמא רב יהודה מר"א:

דף עט ע"ב רב אחא בר חנינא. נ"ב נ"ל אחא:

דף פח ע"א א"ר אבדימי בר חמא בר חסא. נ"ב בערכין כ"ה ע"א הגי' בר דוסא:

דף צה ע"א רבא תוספאה. נ"ל רבה:

דף צז ע"א יתיב רב חנא וקא קשיא ליה. כתב רש"ל רב חסדא קא קשיא ליה וא"ל רב יוסף מר וכ"ל להגיה כן כי כן הוא הגי' בתוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה זרק כו'. אבן ר"ת גרס יתיב רב יוסף וקא קשיא ליה אמר ליה רב חסדא:

דף קיב ע"ב א"ר זו אמר רבא בר זימונא. נ"ב שנ"ל ר' אבא בר זימונא:

דף קיג ע"א אמר רב חייא בר אשי אמר רב. נ"ב כ"ה הגירסא ברא"ש אבל בהלכות הגי' אמר ר' חייא בר אבא אמר רב:

דף קיח ע"ב אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה. נ"ב שנ"ל בריה דרבא וכפי' א"נ כ"ה ע"ע נ"ב בריה דרבה ול"ת:

דף קכ ע"ב אלא אמר רבא בר שילא וכ"ה בדף קנ"ו ע"א. נ"ב ובהרבה מקומות רבה בר שילא וצ"ע איזה יכשר:

דף קכו ע"א אמר רב יהודה בר שילת. נ"ב ובכל מקום בר שילא ובסס"ח בע"א שילת ובע"ב שלש פעמים שילא:

דף קל ע"ב אמר ר"ל משום ר' יהודה הנשיא. נ"ב שנ"ל נשיאה:

דף קלו ע"א אקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין. נ"ב נ"ל רבה בריה דרב אידי וכ"ה באחרי וכפ"י:

דף קמו ע"א אלא יהושע בן כפוסאי. נ"ב ובבכורות ל"ט איתא קפוסאי וברוב מקומות קפוסאי:

דף קמח ע"א א"ל רבא בר רב חנא. נ"ב ובהרבה מקומות רבה:

דף קנג ע"א אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת. נ"ב ובכ"מ שילת:

הגהות הגאון הגדול נר ישראל מוהר"ר משה סופר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת חתם סופר).

דף ב ע"א תוס' סוף הדבור לאפוקי מושיט ומעביר וכו'. היינו פ"פ מ"ש תוס' בעירובין ל"ג ע"א ד"ה והא וכו' ועל"ג עליהם בחי' רשב"א לקמן ל"ז ע"א ע"ש ומ"ש בשם תוס' בסוגיא דקלוטה לקמן פ' ע"א ע"ש:

דף ד ע"א סוף הדבור מקומו של אדם הסיינו ד' אמות. בעירובין מ"ח ע"א:

דף ה ע"א ד"ה כאן וכו' וי"ל כמו שפי' רש"י. עיין תוס' לקמן קי"ס ע"א ד"ה למטה וכו' ולקמן י"א ע"ב ד"ה אלא וכו' ע"ש:

דף יב ע"א ד"ה שמא יכרוע דכתיב וכף את שער כאלן. ממ"ש רמב"ן בתומש על פסוק אלכא אלהים וגו' מוכח בהיפך מהאי קרא ע"ש:

דף יד ע"א גמרא משום דר' טרפן. נ"ע במשנה ספ"ו דמס' כלים ובהרע"ב שם ועיין מהרי"ט ח"א סימן קל"ו דרבי טרפון אמודים קאי ע"ש:

דף יז ע"א גמרא ואתו תלמידיים גזור וקבלו מינייהו. ועדיין היא מחלוקת כמ"ש רע"ב רפ"ח דאהלות ד"ה ב"ש ע"ש: ע"ב דילמא מטכי לה גביה. עיין מ"ש בגליון לקמן כ"ה ע"א:

דף כה ע"א תוס' ד"ה כך אתם קתני תרומה טמאה וכו'. הקשני מ"ת א' מלעיל י"ז ע"ב גמ' גידולי תרומה וכו' ותיפוק ליה דבעי שריפה ולא יקבר. ואמרתי הא בקדשים גופא מים שנטמאו לא בעו ביעור אבל מטהרים בהשקה במי' כלים שבוא מטמא וריעה. וא"כ בזורע תרומה דמגדל טבל וחוזר ומפריש ממנו התרומה לא בעי מסעולם ביעור ואפ"ה שאינו דומה ממש לסשקה דהכא זרעו כלה מ"מ גם לביעור מתר וכבר קדשים אינו דומה שאין לו שום תקנה לכן בעי ביעור. ועיין פסחים ל"ד ע"ב פירש"י ד"ה אין זריעה להקדש ואמנם מלשון הרע"ב סוף תמורה ד"ה יעלנה וד"ה כל הנשרפים וכו' משמע דנשרפים לאו דוקא בשריפה אלא שיתמקמק הבשר ויעשה עפר או אפר ולא נהנית ממנו. ולאו דוקא שריפה ותכמים גזרו שלא יקברו משום דילמא תפיר אינש קודם שנרקבו ונתמקמקו. אבל מן התורה מותר לקבור טהור וקדשים. וא"כ הקושיא בנ"ל מעיקרא ליתא. אבל לפ"ג ר' יהודה דיליף קיו תמן מטהר דבשריפה דוקא בפסחים כ"ז ע"ב ע"ש ועיין ספ"ט דמס' תרומה ותוי"ט משנה מ' ס"ב דעוקלין:

דף כח ע"א תוס' ד"ה אי מה וכו' וקשה לריב"א דהא דפמת. עיין לקמן קכ"ה ע"ב ד"ה הכל מודים וכו' כתם לענין איסור בנין:

דף מד ע"א ד"ה מתוך וכו' משום שאין מוקצה. ומ"מ הפרמה בשלמא שרי אפילו בממונא משום כך חשבא כדלקמן ס"פ ע"ב ע"ש כמלפ"ד. וצ"ע בר"ן ר"פ מי שהחשיך:

דף מו ע"ב ד"ה כהם וכו' בג' הדיוטות. עיין בכורות ל"ו ע"א דלרבי יהודה בעינן אחד מהם חכם כרב נתן ע"ש:

דף נג ע"ב גמרא דילמא אתי לאיתויי. אפ"ג דהתמין דרבנן מבחיקה דאורייתא מ"מ מתוך שאדם בהול על כלות ממונו אפילו בדרבנן גזרי' עיין לקמן ק"כ ע"ב דשפי גזרי' בכיבוי דרבנן ממחיקה שם דאורייתא משום אדם בהול ומבני הגאי היא דס"ל אין אדם בהול על רשותא בהמתו דבר זה למדתי מלשון רי"ף דמתניתין וק"ל:

דף נה ע"א ד"ה תופס אנו וכו'. עיין תוס' כ"ב יו"ד ע"ב ד"ה פלוגים ומי':

דף סג ע"ב תוס' ד"ה וכתוב עליו וכו' מהלה לר"ת. כס' היטר סי' שכ"א כ' בהיפוך וכמ"ש בחי' רשב"א כאן וג"ל דיש ראיה מסוף מס' ידים דמעלם לשון קדימה הוא ע"ש. וצ"ע שם מבואר דאין קשירה נקרימה כשם לדעת הפירושים ע"ש. וי"ל עיקר קשירה ביטים כלין סשם בימין לתוס' בימין המניח ולפ' היטר בימין הקורא אך לשון רש"י לא משמע כן. וא"כ צ"ע דוה דעת הצדוקים:

דף סד ע"ב גמרא בנדתה תהא וכו'. עיין תוס' פ' כהולך מ"ז ע"ב ד"ה במקום וכו':

דף סה ע"א עין משפט טוש"ע אה"ע סימן כ' סעיף כ'. ולע"ג שם דלא פריך ש"ם מידי אתנוס דהא מעשה אהרן מגרים הוא וי"ל דקטנים היו וכפירש"י ד"ה ואפילו רבותא וכו' וקטן אין ב"ד מצווי' לספרישו. ודוחק דהא' עכ"פ מלווה לחנוך ולהפריש בניו. ועמג"א סימן קכ"ח סוף ס"ק ס"ב וא"ש דלא פירש"י מפני כפיר"ת. משום דקטנה אינה בושה לעמוד ערומה עיין בלשי מסכת קידושין: ע"ב גמרא דאי לא ברית לי' אתי לכהוי'. ואי ברית ע"י ערמה לא אתי לכהוי' מתוך שלא החרת לו אלא דרך מלבוש זכור הוא. עיין הסברא זו בילס י"ח ע"א ועמ"ש על הגליון בתוס' לעיל מ"ד ע"א ד"ה מתוך וכו' ע"ש: ע"ב רש"י סוף הדיבור משום דאמרינן תומר כזב. בתוספתא. אבל במשנה פ"ה דמקוואות משנה ה' לא משמע כן ונדחק שם רמב"ם בפי' המשנה וכבר עמד בזה יעב"ץ ח"א סימן פ"ח ע"ש:

דף ע ע"ב תוס' סוף הדיבור ד"ה מדע וכו' אלא בדברים הנוהגים. וכ"כ מהרי"ק סוף שרש קס"ט בכל הלכות שבת"ס:

דף עה ע"א ד"ה טפי וכו' וכי מודה ר' שמעון בפסיק רישיה. ולר' יהודה א"ש בפשיטות דס"ל מקלקל בתבורה כיון דלא ניחא ליה דלימות:

דף פא ע"ב ד"ה והאמר. ומתלוקת בברייתא. עיין היטב בירושלמי ס"ק דמגלה סוף הלכה ד':

דף צב ע"א ד"ה איטתכת וכו' איצטליב על תלא אמין. וסם נאמר שהיה פנוי בין צלוב לצלוב ע"ש. ואמנם בפסיקתא זוטרתא דמגלה כ"י ראיתי דלאחר מיתם נמתח ועומד על ד' אמות ואפשר משו"ה כניתו פנוי כדי שיהיה לכם מקום למתות בשעת מיתתם:

דף קב ע"ב ד"ה אבל. עיין תוס' ע"ז כ' ע"ב ד"ה ואי וכו' ועיין תוי"ט פ' במה מדליקין משנה ד' ד"ה לא יקוב וכו':

דף קג ע"א ד"ה לא לריכא וכגון שאחד שאינו אוכלו והקוצן. אביו וקוצן כצ"ל: שם גמרא באיטר יד שנו וכו'. י"ל דכל בסרגל עלמו מקרי נמי איטר ומ"מ כיון דלא נולד כאוס בימין לא מחייב לענין שבת גם בימין וה"ה דהוי ליה דאפילו בסרגל עלמו נמי לא מחייב שוב על ימינו. אבל דכ"ע מיכה הרגל עלמו נמי מקרי איטר לענין תפילין ועמ"ש בזה מרדכי בהלכות קטנות מה"ם דשמעתין ורמז עליו מג"א סימן כ"ז סק"ט:

דף קו ע"א גמרא חוץ מתוכל. עיין מג"א סימן רע"ת:

דף קכה ע"ב תוס' ד"ה הכל וכו' אלא למעלה. עיין לעיל כ"ח ע"א ד"ה אי מה:

דף קכז ע"ב גמרא ומעשה באדם א'. הוא ר"א בן הורקנוס. והשכיר הוא ר"ע כשהיה עם הארץ. תשר' רמ"ע מפאנו סימן ס"ע בשם שאילתות:

דף קלו ע"ב בתוס' ד"ה הזכר בא"ד דהא עולת ראייה וכו'. נ"ל נדבה של נשים ועולת נדבה נ"ל ראייה ועיין מהרש"א חולין כ"ג ע"ב:

דף קלח ע"א בגליון על תוס' ד"ה מי סברת ד"ה נ"ל פי' וכו' שלא ידע ר"א מסברת רבי. הייט ע"פ מ"ש לעיל ס"ב ע"א כי קאי אדר"מ ע"ש ולעיל ג' ע"א בתוס' סד"ה בר מהני וכו':

דף קמה ע"ב בהגהות מהרי"ב ד"ה ועיין בנות יעקב. וכ' רשב"א בשיטה מקובצת כתובות כ' ג' דאי אבי כבעל וכרי לא דייקא שפיר לא אפקעינהו לקידושי' והוה ממזר דאורייתא:

מאת הרב הגאון האמתי מופת הדור כמוהר"ר צבי הירש חיות זצ"ל חונה בק"ק זאלקווא .

דף ב ע"א תוספות ד"ה יציאות השבת · ור"ת מפרש דדבר ההוה רגיל הש"ס לשנות תחלה . וכן מפרש רב האי גאון גבי ד' צריכין להודות · נ"ב דברי רבינו האי מובאים בערוך ערך ארבע בסופו אכן איפכא מבואר שמה · וז"ל שאלו לפני רבינו האי הא דאמרינן ד' צריכין להודות . מ"ט לא נקטו רבנן כסידרא דקרא · והשיב הכי אית לן לפרושי . דקרא סדירן לפום דשכיח טובא . דהולכי דרכים הרבה מצויים ואחריהם חבוש בבית האסורים . ואח"כ מי שהיה חולה דמיעוטים מן החבושים ובתריהון יורדי הים דמיעוטי מכלהו . ואלו דמתניתין סדירין לפום הקרובים לסכנה יותר . יורדי הים טפי קרובים לסכנה וכו' ע"ש · הנך רואה דקראי דוקא סדירין לפום דשכיח . אבל התנא יש לו סדר אחר וצ"ע · שוב ראיתי בהגהות מהר"י ברלין הנספחות (ברכות נ"ד ע"ב) על הגליון התעורר ע"ד התוס' שמה ד"ה ארבעה וע"ד התוס' כאן והניח בצ"ע. ובעיקר קו' התוס' מ"ט נקטה משנתינו איסור הוצאה ברישא. הנה לשיטת הירושלמי פ"ק דשבת סוגיא דשמונה עשר דבר ומובא ברמב"ם פי' המשנה פ"ק דשבת · לא קשה מידי דכאן בפ"ק דשבת היה לו להנא דמתניתין סדר חדש לא לפי הנהוג יותר · ולא לפי חומר האיסור . רק כל פרק קמא דשבת נסדר לפי סדר ההלכות אשר נאמרות בעליות חזקיה בן גרון והיה שמה זקני ב"ש וב"ה והיה המוסכם ביניהם בחמשים וארבעה הלכות. בשמונה עשר הסכימו ב"ש וב"ה . והמה כל דיני פטור אבל אסור במשנה ראשונה דשבת . ומניינם שמונה הם · ועוד עשרה דברים כמו לא ישב אדם לפני הספר ולא לפני הבורסקי . ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר כולם מי"ח דבר שהסכימו (ע' לקמן י"ב א') ובי"ח נחלקו ורבו זקני ב"ש על ב"ה ונקבע הלכה כמותם · ובשמונה עשר דבר השנויים בספ"ק דשבת . עמדו במחלוקת ע"ש ברמב"ם א"כ תנא נקט הסדר כפי שחקרו עליהם באותו מעמד בעליות חנניה בן חזקיה . והתחיל באותן ההלכות אשר הסכימו זקני ב"ש וב"ה יחד · וקמה דיני פטור אבל אסור דמשנתינו וזה לאות :

דף ג ע"א גמרא תניא רבי אומר מעם הארץ בעשותה העושה את כולה . נ"ב ע' לקמן נ"ב ע"ב ונ"ג ע"א . ותראה דלא נזכר בברייתא דברי רבי כלל · רק יש שמה פלוגתא דר"י ור"ש . ועי' תוס' ד"ה אתמר דהתעוררו דברייתא זו איננה עקרית ולא אתנהו בי ר"ח ור' אושעיא וע' ספר יד המלך רפ"ה ה' שבת מה שהאריך ליישב הסתירות בין סוגיא דהכא לסוגיא דפ' המצניע ע"ש : תוס' ד"ה בבא דרישא אפילו היכא דלא עבר משום לפני עור לא תתן מכשול מ"מ אסור מדרבנן דחייב להפרישו מאיסור. נ"ב ע' רא"ש כאן דמוסיף וז"ל דהרי אפילו קטן אוכל נבילות לתיאבון ב"ד מצוין להפרישו · כ"ש גדול שלא יסייע לו ע"ש· ואולם ברמב"ם ס' המצות מ"ע ר"ה מצאתי שכ' דבכלל מ"ע דהוכח תוכיח הוא שאנחנו מצוין שלא נחטא ולא נעזוב זולתינו מאומתינו שיחטא ע"ש . הרי דאיסור תורה ג"כ יש בזה . ומ"ש הרא"ש דקי"ל קטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו . צ"ע דהרי אדרבה קי"ל דאין ב"ד מצוין להפרישו · ע' רמב"ם פי"ז מהל' מ"א הל"ז שוב ראיתי במרן ב"י טור או"ח סי' שמ"ג דרצה באמת להוכיח מכאן דהרא"ש סובר דב"ד מצוין להפרישו ואולי י"ל אף דבכ"מ אין ב"ד מצוין להפרישו . בכ"ז נתכנו דברי הרא"ש דכוונתו דכמו דראינו דקצת חכמים סוברים דאפילו קטן ב"ד מצוין להפרישו מכ"ש גדול דחייב במצות דבודאי מצוין להפרישו שלא נעזוב אותו לחטוא ובפרט לסייעהו דאסור אפילו לקטן כמ"ש הרמב"ם שם דלהאכיל בידים לקטן אסור . וע' מרן ב"י סי' שמ"ג בטא"ח :

דף ג ע"ב רש"י ד"ה בשוגג לא קנסוהו ודר' ביבי לא תפשוט מהכא וכו' והחזרת ידו איכא אפילו שבות . אבל רדיית הפת שבות ונגזרה במנין ולא בטלו גזירתם משום קודם שיבא לידי חיוב חטאת. נ"ב מ"ש רש"י דשבות נגזרה במנין כוונתו על מ"ש (שבת קנ"ג ע"ב) אר"ח בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההם ראיתי ביהודה דורכים ומביאים בעריסות . וע' רמב"ן ספר המצות בהשגותיו סוף שורש שני ג"כ כל השבותין נגזרו במנין בב"ד הגדול בימי נחמיה בן חכליה ע"ש וכיון דהוי שבות גמור ילדקו דברי רש"י כאן דהרי מצינו (יבמות צ' ע"ב) דער"ל הזאה והזאה ושופר ולולב העמידו דבריהם במקום כרת בשב ואל תעשה וגם כאן הוא שוא"ת שלא ירדה הפת ועוד דהרי מעוכב מלרדות ע"פ חכמים ולא יבא לידי סקילה· ע' תוס' לקמן ד' א' ד"ה קודם ומפ"ז לא התירו לרדות בשבות גמור והעמידו דבריהם· משא"כ החזרת ידו איכא אפילו שבות כיון דלא נזכר שבות זה במשנה. ועוד הראיתי בספרי דעניינים כאלו אשר יצאו מפי חכמים במעמד הסנהדרין כלם וכמנו וגמרו עליהם בישיבת כולם אזי דינים הללו שחדשו חכמים בתקנות או גזירות דיניהם דין תורה והעובר עליהם עובר בלאו דלא תסור ועשה דע"פ התורה אשר יורוך כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' ממרים. אבל אותן הגזירות וחידושי דינים אשר יצאו רק מפי חכם שגזר למקומו ולשעתו. ולא באה עליו הסכמה מוחלטת מחכמי הדור באסיפת כלם במעמד אחד · אין גזירות אלו בכלל לאו דלא תסור ועשה דע"פ התורה אשר יורוך · דלא נאמרו רק במשפט יוצא מפי סנהדרין כלם דומיא דזקן ממרא · ונכונים לפ"ז דברי רש"י כיון דשבותי שבת נאמרו מפי ב"ד הגדול במעמד כלם דינם דין תורה ממש ולא בטלו גזירתם . משום חששא שיעבור על איסור תורה . וזה כוונה נכונה ואמתית בדברי רש"י :

דף ד ע"א תוס' ד"ה וכי אומרים לאדם חטא כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו · נ"ב פי' דעיקר מה שחקרו אם אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך · אבל לס"ד דבעיית הש"ס אם התירו להדביק עצמו לא מקשה הש"ס והטעם דחטא בעצמו כדי שיזכה בעצמו לכ"ע אמרינן . וע' מגן אברהם ה' שבת סי' ש"ו ס"ק ט'· שמחלק כזה בשם הגהות הרי"ף . וא"כ בטבל נמי שיהיה עם הארץ אוכל טבל על ידו . והוא הגורם בדבר . וכבר הראינו למעלה דהחוב מוטל על כל איש מישראל להפריש חברו מאיסור · א"כ מקרי חוטא בעצמו וזוכה בעצמו. וכמו שראינו בפקוח נפש בשבת עבור חולה · דעושים כל מלאכה איסור בשביל החולה ואין זה בכלל חטא בשביל שיזכה חבירך . כיון שעל כל איש מישראל חלה המצוה שלא לעמוד על דם רעהו . ומחויב להשתדל בהצלת חברו בכל אופן האפשר אפילו במקום עברה וזה גופה של מצוה וחוטא בעצמו וזוכה בעצמו. בשביל שהתעסק בפקוח נפש · ע' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ל"ז ול"ח · ובתשובת בשמים ראש סי' כ"ח ובתשובת בית יעקב סי' פ"ח :

דף ה ע"ב תוס' ד"ה אע"ג דודאי לאו כמונח דמי דהא קי"ל רכוב כמהלך דמי . נ"ב וכן הוא (קידושין ל"ג ע"א) לענין חיוב עמידה לפני רבו · וכן הוא ביו"ד סי' רמ"ב סעיף י"ז ובמג"א סי' רס"ו ס"ק ז' לענין רוכב למעלה מעשרה לדין תחומין . וע' ס' אבן העוזר סי' רמ"ו מה שדחה דברי המג"א· וע' תשובות רדב"ז ח"ג סי' תק"ו ובתשובת רלב"ח סי' ק"ח לענין יושב בקרון :

דף ו ע"א תוס' ד"ה כרמלית כרמל רך ומלא . נ"ב ואולם רמב"ם בפי' למשנה ראשונה דשבת כ' כרמלית היינו כא־מלית · שאינה לא בתולה ולא נשואה · כן זה איננו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ע"ש : ע"ב רש"י ד"ה שהסתירוה מפני שלא ניתן לכתוב . וכששומעין דברי יחיד וכו' · כותבין שלא ישכחנו ומסתירין המגלות · נ"ב ע' ג"כ רש"י (ב"מ צב ע"א) ד"ה מגלת סתרים כ' ג"כ כן · וע' תשובות רבינו שרירא גאון ביוחסין כ' ג"כ דבימי התנאים היה להם איזה מגלות כתובות · רק לא ניתנו לדרוש בפומבי . מפני האיסור דדברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב . וע' הלכות גדולות ה' הספד ושבא שמה ברייתא בשם ר"י הגלילי · על קרא איה שוקל ואיה סופר אלו סופרי מדרש והלכות · שבאו ונוטלין שכרם · וריה"ג היה קודם רבי . ובכ"ז היה בזמנו כותבי הלכות ומדרש · ע"כ הכוונה כאן על אלו מגלות סתרים · שכתבו לזכרון בצנעא ולא ללמוד מהם לרבים · ועוד ראיתי כי ט"ס נפל בבה"ג שלפנינו · כי דברי ריה"ג אשר מובא שם הם לפנינו במדרש משלי פרשה ט"ז . ושמה הגירסא איה סופר איה לומדי מדרש והלכות וזה יותר ודע שבכ"מ אשר מובא בש"ס לשון מצאתי הכין שדברים אלו נמצאו במגילות הגנוזות . כמו (סנהדרין כ"ז ב') אשכח רבי יעקב כתוב באגדתי' דבי רב. בן נח נהרג בע"א ובדיין אחד וכו' (יבמות מ"ט א') מגילות יוחסין מצאתי בירושלים . וע' ירושלמי סוף ברכות אר"ל מגילת חסידים מצאתי כתוב אם תעזבנו יום יומים אעזבך ועוד היו כותבין הלכות ואגדות בפינקסין ע' (מנחות ע' א') מ"ש מדתני אילפא בפינקסין ועי' (חולין ס' ע"ב) ובספרי מבוא התלמוד הארכתי :

דף ט ע"ב רש"י ד"ה עד שיתפלל והא אפילו בחול אסור · ותני לי' משום דדמי להך לא יצא החייט במחטו · נ"ב כבר רמזתי למעלה דתני לי' הכא · מפני דפ"ק דשבת מסודר ע"פ ההלכות אשר גזרו זקני ב"ש וב"ה . בעליות חנניה בן חזקיה בן גרון ומנויין כסדר בפי' המשנה להרמב"ם פ"ק . וגם אלו הלכות הם מאותן אשר הסכימו ב"ש וב"ה יחד ע"ש :

דף י ע"א תוס' ד"ה דין אמת לאמיתו לאפוקי דין מרומה · נ"ב ע' תוס' (מגילה ט"ו ע"ב) ד"ה דין אמת · וע' טור חו"מ סי' א' בזה שמפרש מאמר הגמרא דכאן·דנעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית.וע' מר"ן ב"י שם מה שמפרש דברי התוס' כאן:ע"ב גמרא אסור ליתן שלום בבית הכסא דכתיב ויקרא לו ה' שלום· נ"ב ע' (מכות כ"ג ב') בפירש"י ד"ה שאילת שלום דנתינת שלום מקרי עקירת דבר מן התורה . מפני דאסור להזכיר שם שמים לבטלה . ע"ש וע' ריטב"א שם בחי' למכות: רש"י ד"ה ר"ח כהן הוה כדאמרינן (ברכות מ"ד א') וכו' ולא אשכחי' אלא תרתי בנתי' דר"ח. נ"ב ומבואר שם בגמרא אע"ג דאיכהו הוי כהנתא ע"ש : תוס' ד"ה נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים ואע"ג דבלא"ה כבר נגזר עליהם בין הבתרים · נ"ב אפשר לתרץ דלפי הכלל שכתבו לנו חז"ל מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב (שבת ל"ב א') א"כ גם כאן נמי אמת הדבר ירידתם למצרים היתה ע"י גזירת בין הבתרים. אכן מזה שראינו שנתגלגל הדבר ע"י"ז שהלביש את יוסף כתונת פסים יתר על שאר אחיו · ומזה היה גמר הסיבה. ע"כ דהיה בזה חטא ונתגלגל החוב ע"י"ז . ע"כ דהיה בהתנהגות יעקב בזה חטא . ונתגלגל חובה אחרת · ואם לא היה כאן עון לא היתה זה סיבה לירידה ומדוקדק מאד לשון הגמרא ונתגלגל הדבר וז"ב :

דף יב ע"ב גמרא אמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר · נ"ב שמעתי בשם הגאון מהר"א ווילנא ז"ל דכוונתו במה שאמר כמה גדולים דברי חכמים דאמרינן (סנהדרין כ"א ב) מפני מה לא נכתבו טעמי המצות . מפני דראינו בשני דברים כתבה התורה סיבת המצות . ונכשל בהם גדול העולם וכו' אמר שלמה אני ארבה ולא אסיר ע"ש · וע' ס' המצות להרמב"ם מל"ת שס"ה והנה במשנתינו נאמר סתם לא יקרא לאור הנר . בלי נתינת טעם וסיבה על איסור הקריאה לאור הנר · ואולם בברייתא מפורש הטעם דמפ"ז לא יקרא לאור הנר שמא יטה· ורבי ישמעאל בראותו סיבת האיסור . חישב בדעתו אני אקרא ולא אטה . ולפני גדול כמותו לא נאמר האיסור · כדרך שאמר שלמה אני ארבה ולא אסיר . ולבסוף אחר שנכשל רבי ישמעאל · אמר כמה גדולים דברי חכמים היינו דברי חז"ל במשנתינו שאמרו סתם לא יקרא לאור הנר . ולא נתנו הסיבה על האיסור . כי ע"י נתינת הטעם היה מקום לר"י לטעות . ואם לא היו שם רק סתם היה איסור מוחלט בודאי · ולא היה ר"י מקיל לעצמו לעבור על גזירת חכמים וע' ס' בחינת הדת להחכם מ' אליהו דלמדיגא · שכ' כעין זה· וז"ל כאשר לא נעשה המעשה הפסד גם הכוונה כאשר אמרו חז"ל שקרה לשלמה ע"ה · ודומה לזה באופן מה לרבי ישמעאל בשבת ע"ש · ואם אמנם כי הפירוש נאות מאוד אכן בדברי הירושלמי פ"ק דשבת אי אפשר לפרש כן דשמה מבואר דר' ישמעאל אמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר שמא יטה ע"ש · ובע"כ צ"ל דלשון התלמוד בבלי מדוקדק יותר · ובירושלמי ט"ס במה שנזכר גם בדברי ר"י הסיבה שמא יטה · ואל יקשה בעיניך הא דהזכיר ר"י דברי המשנה . אע"ג שהיה קודם רבינו הקדוש מ"מ הרבה משניות היו סדורות עדיין קודם רבי ע' תשובות רבינו שרירא גאון . ובתשובות ח"צ סי' יו"ד . ובפרט משניות אלו דפ"ק דשבת היו עדיין מתלמידי ב"ש וב"ה בהלכות שנאמרו בעליות חנניה בן חזקיה בן גרון כמ"ש למעלה : גמרא וכתב על פינקסו לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמינה · נ"ב ע' (יומא פ' ע"א) א"ר אליעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו השיעור ע"ש : תוס' ד"ה שאין מלאכי השרת מכירין · תימה דאפילו מחשבה שבלב יודעים · נ"ב התוס' לא כתבו כאן שום ראי' לדבריהם דמלאכים יודעים מחשבה שבלב כל אדם · ומנין להם זאת · שוב ראיתי בספר אליהו רבה אורח חיים סימן ק"א ס"ק ח' שהתעורר בשם הרב תוי"ט בספרו מעדני מלך · וכ' לתרץ כי היודע ברוח הקודש מכיר מה שבלבו של אדם · כמו שמצינו ברבקה ויאמר עשו בלבו . ומכל שכן המלאך שהוא גדול מרוח הקודש ע"ש · ויש להוסיף עוד מה שדרשו (מגילה ז' א') אסתר ברוה"ק נאמרה · דכ' ויאמר המן בלבו · הרי דהוכיחו מזה דע"י רוה"ק היו יודעים מחשבה שבלב . אכן הרב בעל אליהו רבה הניח בצ"ע מה דמצינו בתפלת שלמה כי אתה לבדך ידעת את לבב האדם . וכן ירמיה אמר עקוב הלב וגו' אני ה' חוקר לב והניח בצ"ע : תוס' ד"ה רבי נתן אומר ובבראשית רבה אמרינן ר' ירמי' שלח לר"ז וכו' הא קאמר עלה ר' אבא בר זמינא בשם ר' אלעזר ועירא אם הראשונים כמלאכים · נ"ב ע' סדר הדורות ערך ר' אבא בר זמינא שהתעורר שט"ס נפל בדברי התוס' שהעתיקו דברי המדרש שלא בדקדוק דר"א ב"ז אמר בשם אליעזר זעירא והוא ט"ס וצ"ל בשם ר' זעירי · וכן הוא במדרש חיי פ"ם ובירושלמי ריש דמאי ובירושלמי פ"ה דשקלים ה"א וכן הוא בש"ס דילן לקמן קי"ב ב' רק דשם נפל טעות דמוכח דשם נאמר א"ר זירא אמר רבא בר זמינא וצ"ל אמר רבא (היינו ר' אבא) בר זמינא א"ר זעירא דמצינו דר' אבא בר זמינא היה באמת תלמיד ר' זעירא או זירא ע"ש באריכות :

דף יג ע"א גמרא ופליגי דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של ג"ע לבד · נ"ב ע' בזה באריכות בס' המצות מצות ל"ת שנ"ג ובדברי הרמב"ן ובעל מגילת אסתר שם :

ע"ב גמרא איני והאמר ר' יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי · נ"ב מכאן קשה לי קו' עצומה לשיטת הרב תוי"ט במשנה ז' פ"ב דאבות · מרבה בשר מרבה רמה . שדחה דעת הרי"ן ששון · וכ' כי למת עצמו קשה ההרגשה · ולא שקיומו בזה ההרגשה לבשר המת ועשו מה שאינו ישנו · אבל אמרו כי להמת יש צער · ומצטער הנפש בניוולו של הגוף שהיה מדור שלו הרבה זמנים . וסיים תוס' יום טוב בזה"ל ותדע לך שכן הוא דעתם · באמרם קשה רמה למת כמחט בבשר החי · ולמה לא אמרו קשה לבשר המת או יאמרו כמחט בחי · אבל דעתם שקשה לנפש המת . ולא לבשר המת וע"ש מ"ש בשם הכלבו בטעם הקבורה שקשה לנפש · שתראה שהגוף מתבזה . וכן הביא בשם תשובות הרשב"א סי' שס"ט שאין צער לבשר המת באיזמל והחטטין יוכיחו ע"ש · וכאן שאמרו בגמרא אין בשר המת מרגיש באיזמל שוב אין מקום לקו' מהך דאר"י קשה רמה למת כמחט בבשר החי דהרי באמת גם לר"י רק הנפש מרגיש אבל בשר המת באמת אינו מרגיש באיזמל וצע"ג מאד :

דף טו ע"א גמרא הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלין המקוה · שחייב אדם לומר בלשון רבו · נ"ב בשם הגאון מהר"א ווילנא שמעתי לפרש דהרמב"ם בפירושו לעדיות פ"א מ"ג · כתב שקבל מרבו ורבו מרבו · כי הלל אשר למד משמעי' ואבטליון שהיו מקהל גרים · לא יכלו לבטא בטיב אות ה"א ובלשונם אמרו אל"ף תחת ה"א. והיה נשמע מלשונם אין מים שאובין פוסלין · והלל אע"פ שהיה יכול לבטא בטיב מבטא ה"א. בכ"ז אמר בלשון רבו . והנה ד"ז לא נשמע כלל דאמרו כן דהרי בלשון הלל נזכר הין מים שאובים · ואמר הגאון הנ"ל לבאר הדברים דהנה במשנתינו יוקשה מ"ט הוסיף הלל לומר מלא הין מים שאובין · והיה די לו שיאמר הין מים שאובים · אבל לשיטת הרמב"ם ניחא כי היו מן העלגים ואמרו אל"ף תחת ה"א. והיה נשמע מלשונם אין מים שאובים פוסלים והי' יכולים לטעות בדבורם · דשאובין אין פוסלים המקוה אתו להשמיענו · ובשביל זה היו מוכרחים להוסיף תיבת מלא · למען לא נוכל לטעות בהם דאם כוונתם דשאובים אין פוסלין מאי לשון מלא דאמרו · ומדהוסיפו תיבת מלא · ע"כ להשמיענו הדין דשאובים פוסלים · וזה יולדק בשמעי' ואבטליון . משא"כ הלל שהיה מובן מדבריו להפריד בין ה"א לאל"ף · ומדוע נקט גם הוא תיבת מלא הין מים שאובים. ולפי המבטא שלו היה די שיאמר הין שאובים פוסל · ותיבת מלא מיותר· וקאמרה המשנה דאמר תיבת מלא מפני שחייב אדם לומר בלשון רבו ואמת· ויש להוסיף עוד אף שמצינו הרבה פעמים בשיעורי חז"ל דנקטו לשון מלא כמו מלא תרוד רקב · הנה כדבר יבש דקי"ל דיש לו גודש וגודש תילתא . ע' (לקמן ל"ה ע"א) ומפ"ז נקטו לשון זה להורות שצריך להיות עם הגודש . משא"כ בדבר לח אמרו שם חז"ל דלית ליה גודש · וא"כ שוב ענין מלא שהזכירו בשיעור לא הוא מיותר · ונקטו כאן רק משום שלא לטעות דאין קאמרו דשאובים אין פוסלין . ועיין שו"ת תשב"ץ ח"א סי' י"ט מ"ש בענין ג' לוגין בפסול מקוה לבאר דברי הלל ע"ש: גמרא והאיכא הבוצר לגת הא שתיק ליה הלל לשמאי. נ"ב הכונה דבודאי במשך הזמן נתינת התורה עד ימות שמאי והלל היה בלי ספק פירוד הדעות בענייני הוראה· שהובאו לפני הב"ד · ורק הכוונה דלא היה מחלוקה קיימת · ולא הניחו החכמים שיהיה נמשך המחלוקת . רק כל ספק שנולד בב"ד של משה או בב"ד של יהושע · עמדו למנין ודעת הרוב הכריעה · וכן בי"ח דבר אע"פ שנחלקו בו ביום כיון דלמחר השוו · שוב אין לחשוב זה בכלל מחלוקת קיימת בישראל · וכן לא נחשב הא דחזקיה עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו חכמים (סנהדרין י"ב ע"ב) והטעם כיון דלא הודו לו חכמים בטלה דעתו ונקבעה הלכה לדורות כהרוב דאין מעברין ניסן בניסן · וכן לא יקשה קושית התוס' (חגיגה י"ז ע"ב) דהרי ראינו דנולד מחלוקת בין שאול לדוד · אם מלוה ופרוטה דעתה על מלוה . או על פרוטה . משום דגם שם לא עמדו למנין אז · ולא נכרע המחלוקת אז · ובכל זאת לא עמדו במחלוקתם זמן ארוך · ואם לא נכרע בין דוד ושאול אז · היינו מפני ששאול היה מלך ואין מעמידין מלך בסנהדרין · אבל אחר מותו נכרע הענין בלי ספק · וע' (יומא כ"ט ע"א) תניא א"ר ישמעאל שני כהנים גדולים נשתיירו במקדש ראשון · זה אומר בידי הקפתי · וזה אומר ברגלי הקפתי · וע' תוס' ישנים שם דהקשו באמת דלמה לא נחשב זה בין מחלוקת · שהיה בישראל בזמן קדמון · ובש"ס כאן לא מצינו רק סמיכה למחלוקת הראשון . ותירצו ששמא אם היה בא למנין אין יכולין להסכים על האמת ע"ש · וט"ס שם וצ"ל אם היה באו למנין היו יכולים להסכים על האמת . והיינו דהכרעת המרובין היתה אז מכרעת רק מפני סיבה לא עמדו למנין · כמו בי"ח דבר הללו שנחלקו היום ולמחר השוו.אבל סמיכה לא היו יכולים לעמוד במנין וע' תשובות חות יאיר סי' קל"ב בהשמטה ובספרי משפט ההוראה הארכתי : רש"י ד"ה שני גרדיים שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כהן ולא מלך · נ"ב ע' תשובת תשב"ץ ח"א סימן ט"ז מ"ש לבאר את זה : תוס' ד"ה אלא שלא דנו דיני נפשות תימה וקמת ועלית מלמד שהמקום גורם לא נאמר רק בזקן ממרא · נ"ב התוס' הניחו בצ"ע . וע' (סנהדרין נ"ב ע"א) דיש שם למוד אחר דכ' ובאת אל הכהנים ואל השופט . בזמן שיש כהן יש שופט משמע דתליא רק בכהן ובזמן המקדש . אבל לא בקביעת מקום בלשכת הגזית . אמת דרש"י כתב שם על הך דבזמן שאין כהן אין שופט . שאין ב"ד ממיתין רק בזמן שיש בית דין בלשכת הגזית ע"ש · אולם דברי רש"י תמוהים דאין זה נשמע מקרא זה דמשמע כל שיש כהן יש שופט אף שאין ב"ד בלשכת הגזית · וד"ז למדו חז"ל (סנהדרין מ' ע"ב) מלמוד אחר · דכ' וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם· וע' רמב"ם פי"ד מה' סנהדרין הי"ת הביא ב' ענינים אלו · אחד דתליא דוקא בבית המקדש קיים · והשני דתליא בקביעת הב"ד בלשכת הגזית · וע' באמת תוס' (סנהדרין ל"ז ע"ב) על מה דאמרו מיום שחרב בית המקדש בטלו ד' מיתות · והרי קודם לזה בטלו ד' מיתות . משום דגלתה סנהדרין מלשכת הגזית ע"ש · וכ"ז לא נלמד רק מדכתיב וקמת ועלית . וא"כ קושית התוס' עצומה דהרי לא נאמר רק בזקן ממרא . ומה מאד ישמח לבבי על המציאה אשר מצאתי בדברי הרמב"ם בשרשים שהקדים לספר המצות סוף שורש י"ד שהביא למוד חדש ע"ז ממכילתא מפורשת · מנין שאין ממיתין אלא בפני הבית · ת"ל מעם מזבחי תקחנו למות · למדת אם יש לך בית אתה ממית . אם אין לך בית אי אתה ממית . ושם נאמר ג"כ מנין שתהא סנהדרין סמוכה למזבח · שנאמר מעם מזבחי תקחנו למות עכ"ל. הרי יש לנו ילפותא חדשה · דבזמן שאין סנהדרין סמוך למזבח היינו שאין יושבין בלשכת הגזית · אין דנין דיני נפשות וע' ג"כ הרמב"ן ספר המצות בהשגותיו למ"ע קנ"ג · ועיין שו"ת רלב"ח סוף קונטרס הסמיכה · ותמצא

מועתקים דברי הרמב"ן משונים מכפי אשר הם לפנינו · וכן תדע כי דברי המכילתא הללו אשר הביא הרמב"ם בשורש י"ד · לא כמצאו אצלנו . וכבר הוכחתי במ"א שהמכילתא כלשון רבינו היינו ספרי זוטא אשר נאבד מאתנו ואכמ"ל :

דף יז ע"א גמרא אקפח את בני שזו הלכה מקופחת . כ"ב דרכו של ר' טרפון שהיה נשבע בבניו עיין (ב"מ פ"ה ע"א) יש בן לאותו צדיק אשר היה מקפח את בניו . ועיין רש"י ועיין מדרש רבה מקץ פ"פ צ"א אם אמרו לפני ר"ט דבר שאינו נכון לפניו . אמר לא ירד בני עמכם· והתימה על רש"י בפי' למדרש שפי' ענין רחוק ודחוק ובאמת דרכו של ר"ט לישבע בחיי בניו :

דף יח ע"א גמרא ודלמא מאי עפר אפר · כ"ב משום דאשכחן (חולין פ"ח ע"ב) אפר אקרי עפר ופשיט ליה לש"ס דהה"ד עפר יקרא אפר ע"ש : **רש"י** ד"ה אלא כדי שיגיע הנכרי לביתו מבעוד יום דמיתלף בשלוחו . כ"ב אע"ג דקי"ל אין שליחות לנכרי מכל מקום לחומרא קי"ל יש שליחות · ועוד בשבת שאני דיש לנו ריבוי מיוחד לאסור לנכרי שיעשה מלאכה על דעת ישראל ע' רמב"ן פרשת יתרו באריכות :

דף כ ע"א גמרא תני ר' חייא לסיוע דשמואל . כ"ב לשון זה משמע שר"ח בעצמו שמע דברי שמואל והביא סיוע לדבריו · ובאמת מצינו לקמן מ"ה סוף ע"ב ר' שמואל אומר בשם ר' חייא . וגם זאת לא מצינו בשום מקום דשמואל למד מר' חייא · וגם יש לנו ספק אם שמואל היה פעם בא"י ואולי בילדותו עם אביו שהיה בא"י . ולמד לפני רבי · ואז היה אסייא דרבי (ב"מ פ"ה ע"ב) . ורבי רצה לסמכו · אבל זולת זה לא מצינו זכרון שם שמואל בא"י כלל . ורב כשנחת לבבל מצא כבר את שמואל ראש ישיבה בנהרדעא · עיין בתשובות ר' שרירא גאון : **גמרא** ר' חייא אומר כדי שתשתת העץ ור"י בן בתירא אמר כדי שתאחז מב' צדדים. כ"ב ריב"ב היה בנציבין בזמן שמאי והלל·ולא ראה החורבן. ואיך יתכן דיחלוק עם ר' חייא דור רביעי אחר החורבן והגה הרב בעל סדר הדורות האריך להוכיח דשני רבי יהודה בן בתירא היה · ובכ"ן אפי' ריב"ב השני היה בזמן ר' עקיבא ור' יוסי הגלילי . אבל בימי ר' חייא לא מצינו אותו ואם אמנם כי ע"י ברכתו לאבוה דשמואל נולד שמואל ע' סדר הדורות שם וערך ר' אבא הכהן · אבל שנקדים ר' חייא לריב"ב הוא תמוה . והרב בעל סה"ד לא התעורר מברייתא זו · ולריכים לדחוק דהך לימא כתנאי אינו כמו בשאר מקומות דהיה חלוקים במעמד אחד. רק כאן ר' חייא תנא לעצמו שיעור של תאחז האור . וריב"ב תנא לנפשיה שיעור אחד · אבל לא נאמרו במעמד אחד . רק ברייתות שונות הם · והגמרא בראותה כי שני ברייתות אלו חלוקות · נקטה משום זה בלשון לימא כתנאי : **גמרא** והאח לפניו מבערת אחוונא· כ"ב דבר זה אין לו ענין וסמיכה לסוגיא דכאן · והקרוב בעיני כי מאמר זה מקומו לקמן עלה ו ע"ב דמפרשן בש"ס דפתילות המדין היינו אחוונא . ושם מקומו לפרש המקרא הזה והאח לפניו מבערת דלרב היינו אחוונא ולשמואל עלים שהדליקו באחוונא ואמת :

דף כא ע"א גמרא פתילות ושמנים שאין מדליקין בהם בשבת אין מדליקין בהן במקדש·כ"ב קשה לי דהרי במתניתין נזכר ג"כ שמן שריפה.דהוא שמן של תרומה שנטמאת·כמו שאמרו לקמן כ"ג ע"ב והטעם משום דמצוה עליו לשורפו גזירה שמא יטה·או מפני שאין שורפין קדשים ביו"ט·וזה לא שייך במקדש דמיירי בחול.וכה"ג הקשה הב"י לקמן לענין חנוכה.ובפרט דנקט הטעם שתהא שלהבת עולה מאליה·וזה לא שייך בשמן שריפה דבזה עולה מאליה דהרי הוא שמן טוב אלא שנטמאה: **גמ'** פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בחנוכה·כ"ב ע' פ"י שהקשה בשמן שריפה מאי איכא למימר·וכ"ל דהנה בש"ס לקמן כ"ג אמרו הטעם דאין מדליקין בשמן שריפה משום שמצוה עליו לבערו· גזירה שמא יטה . ופירש"י כיון דשמן שריפה הוא . וחש שמא יבא לאוכלה · ומש"ה יטה כדי שיתבער מהר· ולכאורה קשה א"כ איך שרי להדליק נר חנוכה בשבת · אפילו בשמן טוב · והרי קי"ל דשמן שבנר אסור בהנאה · כיון דאקצייה למצותו עיין או"ח סי' תרע"ג . וא"כ ניחוש מפני שאסור לאוכלו ויטה את הנר · כדי שיתבער מהר · וצ"ל דבכל הדלקת נר חנוכה לא גזרו· כיון דאמרינן (פסחים י' ע"ב) הוא עצמו מחזיר עליו לשורפו לא גזרינן שמא יאכל ע"ש . א"כ לא שייך כאן שמה יטה · דכל עיקר מחזיר לקיים מצות נר חנוכה. וכיון דקי"ל דכבתה זקוק לה . וצריך שידליק כשעור ואם יתבער מהר לא ידליק כשעור . וזה דוקא בשמן סתם אבל בשמן שריפה כיון דיש עוד איסור אכילה דשמן שריפה . והוא איסור אחד· שייך שמא ישכח כיון דאיכא עוד איסור בשמן שריפה . ויבא לשכוח את איסור ע"י מצות הדלקת נר חנוכה · וא"כ שוב בחול אסור להדליק בשמן שריפה · מפני דמחזיר עליו לשרפו ויבא להטות ולא ידליק כשיעור· ואנן קי"ל כבתה זקוק לה · ועפ"ז מיושב קושית התוס' דלמה ליה הטעם דמותר להשתמש לאורה · דלמא אסור להשתמש לאורה ורק דס"ל כבתה זקוק לה · ושמנים אלו לא ידליקו כשעור משום דשמנים גרועים הם · אבל לפי הנ"ל ניחא . דצריך להך דמותר להשתמש לאורה · משום שמן שריפה · דהוא שמן טוב ולא יכבה מאליהם · ואם אסור להשתמש לאורה . מ"מ אסור בשמן שריפה כקושית הפ"י · אבל אי אמרינן מותר להשתמש לאורה · שוב שייך בחול גם כן שיטה כדי שיתבער מהר . ולא ידליק כשעור וזה נכון : ומה שיש להתעורר בסוגיא זו דבאיזה אופן מיירי . אם אין לו שמן טוב על נר שבת שוב קי"ל לקמן נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום בית · ואם יש לו שמן טוב על נר ביתו · א"כ לא שייך כלל שמא יטה . כמ"ש התוס' ישנים כאן . והוא ג"כ בש"ע הל' שבת סי' רס"ד· עיין בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ל"ט · וסי' מ' באריכות . ועיין נתיב החיים סי' רס"ד ס"א דהתעורר ג"כ בזה : ועוד יש לי להתעורר קושיא חמורה לשיטת התוס' ישנים בהך דלגזור חלב מהותך וקרבי דגים שנתן בתוכו שמן משום שלא נתן בהם שמן · ומשני הש"ס דהוי גזירה לגזירה . והקשו הרי אכתי הוי גזרה לגזרה · דמהותך אטו אינו מהותך · ואינו מהותך משום שמא יטה · ותרצו בשם ריב"ן דהא דאמר לעיל שאין נמשכין אחר הפתילה . לא משום שמא יטה · אלא משום שמא יכבה וליכא שלום בית ע"ש · ולשיטת ריב"ן איך יפרנס הא דאמרו בש"ס דמותר להדליק בהם בחול . אבל לא בשבת משום דס"ל מותר להשתמש לאורה · ותיישינן שמא יטה · והרי לא גזרינן באלו השמנים כלל שמא יטה לשטתו ורק משום שמא יכבה וליכא שלום בית · וזה לא שייך בנר חנוכה דאינו רק למצותו וצריך עיון גדול: **גמרא** מדליקין בהם בחול אבל לא בשבת . כ"ב קשה לפי דמפרש שמואל לעיל דשמן קיק היינו שמן של עוף אשר קיק שמו · ובש"ס (חולין ס"ג ע"א) מחשב קיק בין עופות טמאים · ועיין ערוך ערך קיק כפי שרמז עליו מהרי"פ שם בהגהותיו לחולין . ועיין רא"ש כאן דהביא בשם ירושלמי · תני דבי רבי ישמעאל ואת הקאת זו הקיק . אם כן איך אפשר להדליק בו בחנוכה · הרי קי"ל דלא הוכשר לכל מלאכת שמים רק דבר טהור בלבד לקמן דף כ"ח ע"ב . ואיך אפשר להכשיר שמן קיק . דהוא עוף טמא למצות נר חנוכה · וע' במג"א א"ח הל' ר"ה סימן תקפ"ו ס"ג · ובעקר הדבר ע' בתשובות נודע ביהודה מה"ת סי' ג' תאו"ח · מה שהאריך בזה דלא נאמר דין דלא הוכשרו למלאכת שמים רק דבר המותר בפיך . רק בס"ת ותפילין ורצועות . ולא בשאר כל התורה ע"ש . ויש להוסיף עוד דוקא תפילין ורצועות דמקרי תשמישי קדושה · ואתקש לתורה · אבל בשאר מצות לא נקראו רק תשמישי מצות . וקילו בזה דמותר בהם אף דבר שאסור בפיך . וע' (מגלה כ"ו ע"ב) תשמישי מצוה נזרקין . ועיין (מנחות מ"ג ע"ב) דרצועות מקרי תשמישי מצוה : **רש"י** ד"ה זקוק לה לתקנה דלמא פשע ולא מתקן לה . כ"ב עיין פ"י דכתב דרש"י בא לתרץ קושית התוס' . וע' רמב"ן על שבת מכונה בשם אוצר נחמד · נדפס זה לא כביר בעיר פרעשבורג שכתב ג"כ כדברי הפ"י אלא שכ' דמן לשון הרי"ף לא משמע כן: **ע"ב גמרא** ורמינהו מצותה משתשקע החמה · כ"ב הנה לשון ורמינהו אינו נופל רק היכי דרמי קראי אהדדי . או משניות וברייתות אהדדי · ואף דברי אמורא היכא דסתרו דבריו במקום אחד לדבריו במקום אחר . אבל כאן אינו רק קושיא על רב מן הברייתא · ויולדק לשון מיתיבי . שוב ראיתי בספר יד מלאכי סי' ר"נ שהתעורר בזה . ומביא עוד מקומות (ע"ז מ"א . זבחים ג' א' . יומא ב) דנקט הש"ס ורמינהו בקושיא על דברי אמורא וע"ש שסיים בתימה על דברי הריטב"א בחי' ב"ב מ"ב א' ע"ש : **גמרא** מאי חנוכה ולא היה בו אלא להדליק יום אחד . ונעשה נס והדליקו שמונה ימים כו' ועשאום ימים טובים . כ"ב הקו' מפורסמת ביום הראשון לא היה בו נס . דהרי היה בו כדי להדליק וכבר טרח בזה מר"ן הב"י טור א"ח סי' תר"ע . וכן הט"ז והב"ח שם. ואנכי מצאתי ת"ל ענין חדש במגילת תענית פ"ט שהקשה הברייתא בעצמה קושיא זו · וז"ל אחר שמספר הנס מן הפך שהיה מונח בחותמו של כה"ג · מקשה ומה ראו לעשות חנוכה שמונה ימים והלא חנוכה שעשה משה לא עשה אלא שבעת ימים וכו' ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונה ימים . אלא בימי מלכות יון נכנסו בית חשמונאי להיכל · ובנו את המזבח וחקנו בו כלי שרת . והיו מתעסקין שמונה ימים . ומה ראו להדליק את הנרות אלא בימי מלכות יון שנכנסו בני חשמונאי להיכל שבעה שפודים בידם וכו' והך שבעה ט"ס · וצ"ל שמונה · וכן הוא בפסיקתא רבתי ריש פסקא ב' . וז"ל נכנסו להיכל מצאו שם שמונה שפודין של ברזל . וקבעו אותם והדליק בהם נרות ע"ש . אם כן ראינו ענין חדש דשמונה ימים הם בשביל שמונה שפודין שמצאו · וע' עוד בספר מור וקציעה להגאון יעב"ץ מה שהאריך ג"כ דעקר נס חנוכה הוא בשביל חנוכת הבית בבית שני שנגמר בכ"ה בכסליו . ועי' בסמ"ג מובא פ"י כאן ובשו"ת חכם לבי סי' פ"ו דהרי טומאה הותרה בצבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא · וי"ל דס"ל דעכ"פ לריכים למיהדר על טהרה היכי דאפשר. ומה שלא חשבו הנס במה שלא טימאו גם הפך הזה·י"ל דזה אינו יוצא מגדר הטבע.דיכול להיות דע"פ מקרה לא הכירו האויבים בפך. ולא טמאוהו · כמו שלא חשבו את הנס העקרי שנלחו החשמונאים שהיו מועטים את המרובים . ועיין רמב"ם פ"א מהל' חנוכה ה"א·דבלא"ה שלא חישב רק נס זה אבל הש"ס בכאן מהדר רק על נס היוצא מגדר הטבע אין אומרים הלל על נסים נסתרים. אשר הקב"ה עושה לנו בכל רגע . והארכתי בזה בחיבורי :

תוס' ד"ה שהיה מונח בחותמו . כ"ב ע' פרי חדש א"ח סי' תר"ע ושו"ת שער אפרים סי' מ"א :

דף כב ע"א רש"י ד"ה אי הדלקה עושה מצוה. מדליקין כדאשכחן במנורה · כ"ב מכאן קשה לשיטת הר"ן דפי' לעיל דטעמא דמ"ד דאסור להשתמש לאורה . הוא משום דומיא דמנורה בעינן · והרי רב ס"ל אסור להשתמש לאורה · ובכ"ז ס"ל אין מדליקין מנר לנר ומדס"ל אין מדליקין מנר לנר . ע"כ דס"ל דלא בעינן דומיא דמנורה . ועוד איך אמרינן לעיל דר"י אמר טעמא דרב ס"ל דמדליקין בשמנים גרועים · בין בחול בין בשבת · משום דס"ל דכבתה אין זקוק לה · ואסור להשתמש לאורה . הרי כיון דס"ל אסור להשתמש לאורה . ע"כ דומיא דמנורה בעינן כשיטת הר"ן ובמנורה שוב קי"ל כבתה זקוק לה כמו שהובא בתשובת הרשב"א סי' ע"ט בשם תורת כהנים וצ"ע :

דף כג ע"ב גמרא הרגיל בנר הווין ליה בנים ת"ח· כ"ב ע' רש"י דקאי על נ"ח ונר שבת. אולם ברא"ש הגירסא הזהיר בנר חנוכה ושוב מצאתי דכן הגרסא בה"ג הל' חנוכה ע"ש :

דף כד ע"א תוס' ד"ה איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה · תימה דהך מלתא הו"ל לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה . כ"ב כבר כתבתי למעלה דטעמא דשמן שריפה משום מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה מישך שייך למעלה לתת טעם מדוע אין מדליקין בשמן שריפה בחנוכה . אף בחול . והוא דחיישינן שמא יטה ולא ידליק כשיעור :

דף כה ע"ב גמרא ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר · כ"ב כל אלו החכמים כל אחד אומר לפי דרכו והתנהגותו · ידענו דר"מ היה לבלר (עירובין י"ג ע"א וע' גיטין ס"ז ע"א) ר"מ חכם וסופר . ובירושלמי אמרינן ר"מ הוה כתבין טב · והשתכר בכל שבוע ג' סלעין . אכיל בחד . וסלע אחד לצורך מלבושין · וסלע שלישי נתן לרבנן . דאינו דרכו דלא היה חפץ בעושר . רק נהנה ביגיעו · ומפ"ז אמר איזהו עשיר שיש לו נחת רוח בעשרו ושמח בחלקו אם רב או מעט ולא קבץ מעות על יד על יד · רק נסתפק במה שהרויח בכל שבוע · וכן ר' טרפון שהיה לו באמת כרמים ועבדים רבים · כדאמרינן במס' כלה מובא בסדר הדורות וכן אמרינן (נדרים ס"ב ע"ב) דהיה עשיר גדול אומר כל שיש לו מאה שדות ומאה כרמים· וכן ר"ע שאמר איזהו עשיר כל שיש לו אשה נאה במעשים . היינו ג"כ מפני שע"י אשתו זכה למעלות התורה · כמו דאמרינן (כתובות ס"ג ע"א) ורבי יוסי שאמר איזהו עשיר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשלחנו · מפני דמצינו דרבי יוסי אמר יהי חלקי עם המתים בחולי מעים (שבת קי"ח ע"ב) ומפ"ז טוב ונאות לפניהם שיהיה להם בית הכסא לשלחנם . וכזה וע' ג"כ מהרש"א בח"א כאן : **גמרא** אין מדליקין בצרי גזירה שמא יסתפק ממנו . כ"ב ולפי מה דאמרינן דכל השמנים שאסורים בשבת הה"ד חנוכה הנה גם בצרי אע"ג דבחול ליכא חשש דמסתפק ממנו . ויהיה חייב משום מכבה דבחול ליכא איסור אכן קי"ל דנר חנוכה שהוקצה למצותו אסור באכילה ואפילו בהנאה · ושייך חשש שמא יסתפק ויהנה מהאיסור . אכן על מה שאמרו לעיל דאסור להדליק בעטרן מפני שריחו רע גזירה שמא יניחנה ויצא ובחנוכה אשר היה מדליקין מבחוץ לא ידעתי מדוע יאסר להדליק בעטרן לנר חנוכה וצ"ע :

דף כח ע"ב גמרא למאי הלכתא לתפילין · כ"ב ע' מג"א סי' תקפ"ו ס"ק ג' שכתב בכל התורה כולה קי"ל דלא הוכשר למצות רק מבהמה טהורה לבד . ועיין נו"ב מהדו"ק תאו"ח סי' א' ונו"ב מה"ת תאו"ח סי' ג' :

דף כט ע"ב במשנה לא יקוב אדם שפופרת של בילה · כ"ב עיין ברטנורה שפי' היינו קליפה קשה של בילה. וע' אליהו רבה הל' שבת סימן רס"ה ס"א דהביא בשם מהרי"ל דצ"ל בילה בחירק היינו קנה של אגם כמו דמצינו באיוב היגאה גומא בלי בצה וע' ג"כ (סנהדרין ג' ע"ב) : **תוס'** ד"ה ובלבד שלא יתכוין בענין דלא הוי פסיק רישיה · כ"ב אולם בר"ן (חולין פרק גיד הנשה) סוגיא דריחא מילתא שהובא ברי"ף שמה · כתב דדוקא מידי דאכילה שייך פסיק רישיה · אבל במידי דהנאה לא שייך פסיק רישיה ומותר דבר שאינו מתכוין אף פסיק רישיה והביא ראיה ממוכרי כסות דמוכרין כדרכם. והדבר פשוט בעיניו כל כך עד שלא התעורר שהתוס' חולקים עליו ומפרשי הך דמוכרי כסות בענין אחר :

דף ל ע"א גמרא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה וכו' . כיון שמת בטל מן התורה ומצות . כ"ב פתיחא זו מענין השאלה דמפ"ז מותר לחלל שבת בשביל החולה . כמו שאמרו חלל שבת זה כדי שישמור שבתות הרבה . ועיין בספר שיח יצחק על יומא שם מביא בשם הרב המאירי . דמפ"ז מפקחין לחיי שעה . מפני דאפשר שישיב בתשובה ברגע זו אשר חי . ועי"ז יתקן כל אשר חטא ימי חייו ע"ש . וגם כאן התחיל בשבת החיים שיכולים לעשות מצות . ועי"ז חייבים לפקח נפש מישראל אפי' במקום חלול שבת . ועי"ז תבין כוונת רש"י כאן ד"ה כי לכלב החי כלומר גדולים החיים ופקוח נפש עכ"ל וכוונתו לסמוך ענינים להשאלה שנשאל . אם מותר לחלל שבת עבור חולה : **גמרא** ומדת ימי מה היא גזירה היא מלפני שאין מודיעין . כ"ב עיין מדרש קהלת סוף פיסקא ברבות הטובה שמסופר שמה כמו כאן אות באות . אכן במדרש רות ס"פ ג' שם נאמר ומדת ימי מה היא . א"ל שבעים שנה ע"ש · ראינו דמדת ימיו גילה לו ע"ש : **רש"י** ד"ה ותקן כמה תקנות כמו משה תקן שיהיה שואלין בענינו של יום . כ"ב עיין במהרש"א כאן דהתעורר דהרי גזירות לא אשכחן במשה . ובאמת מצינו (יבמות ע"ט ע"א) משה גזר על הנתינים להרחיקם . ועיין גם כן בספר פ"י ריש פ"ד דר"ה דהביא בשם הסמ"ג . דאיסור הזאה אע"ג דאינה רק משום שבות כבר נגזרה בימי משה . וכ' הפ"י דזה בכלל מה שאמרו חז"ל משה רבינו גזר כמה גזירות והיוחסין כתב דאין כוונת הש"ס על תקנות וגזירות ממשה עצמו רק הכוונה על תורת משה . ואע"ג דהתורה הוא מפי ה'. מיחס אותה למשה . והביא מה דמצינו במדרש קהלת על קרא כי לכלב חי הוא טוב מאריה המת. אנדריאנוס שאל את ריב"ח אנא טוב ממשה וכו' . א"ל תיפח רוחיה אתה בחיים בטלה גזירתך . ומשה רבינו בשעה שגזר עלינו לא תבערו אש בכל מושבותיכם . לא מדליק יהודאי נר בשבת ע"ש . הרי דהכוונה על כל התורה ורק כיון שניתנה מפי משה מיחס אותה למשה עיין (שבת פ"ט ע"א) א"ל הקב"ה הואיל והשפלת עצמך תהיה נקראת על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי ע"ש : **ע"ב גמרא** לא יכול ליה דלא הוה פסיק פומיה מגירסא. כ"ב ה"פ מלינו בש"ס כן דבשעה שאדם עוסק בתורה לא יוכל לפגוע בו מקרה רעה . עיין (ב"מ פ"ז א' . מכות י' א) ועיין בתשובת מהר"מ אלשקר בהשגותיו נגד ספר האמונות שהביא מזה ראיה לשיטת הרמב"ם בספר המורה פנ"ב לשליש . דלעולם לא אירע ענין רע לצדיקים בשעה שהיו דבוקים ומתעסקים בעבודתו יתברך : **גמרא** בקשו לגנוז ספר קהלת שדבריו סותרים זא"ז . כ"ב אולם במדרש ויקרא רבה פ' קדושים ובמדרש קהלת הגירסא שבקשו לגנזו מפני שדבריו נוטים לצד מינות.וכן הוא הגירסא במורה פ' כ"ח לשני : **רש"י** ד"ה ולא יפה וכו' ל"א שהקדימו תשובת הכלב לתשובת הארי . כ"ב אולם במדרש רות פ"ג נאמר דהשיבו בתחלה על תשובת האריה ונדחה פי' רבותיו של רש"י ע"ש :

דף לא ע"א גמ' מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות א"ל שאלה גדולה שאלת.כ"ב הכונה שהקשה לו קושיא המפורסמת אצל חכמי הטבע . אחרי שנברא אדם יחידי ומאיש אחד נשתלשלו כל ריבוי האנשים אשר נמצאים . ואחר שאב אחד לכל מין האנושי · מהיכן נתהוה השינוי העצומה בתמונת האנשים וכבר התעוררו חז"ל ע"ז במשנה (סנהדרין ל"ח ע"ב) ולהגיד גדולתו של הקב"ה · שהקב"ה טובע כל ב"א במטבע של הקב"ה . ואין אחד דומה לחברו ושאלה זו שאל השואל ג"כ להלל כאן · והתרת השאלה הוא מפני שאין להם חיות פקחות . ושינוי הלזו באה רק מסיבות חיצונות · אשר הסבו דבריםהללו . וכן הזכירו ג"כ חז"ל (ברכות נ"ט ע"ב) האי דנציידו עיניהם דמתווי מפני דדיירו בבית אפל . וכל אלו השתנות נסתבבו רק ע"י התנהגות ב"א במדינות הללו או ע"י שינוי אויר באקלימים משונים : **גמרא** דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה . כ"ב וכן בת"כ פרשת קדושים ומדרש פ' בראשית אמרו כיוצא בזה ר"ע אומר ואהבת לרעך כמוך זו כלל גדול בתורה · בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם בהבראו כלל גדול מזה · והכונה לדעתי ואהבת לרעך כמוך לא נשמע רק שיהא אוהב זולתו . רק כעצמו וגופו אבל בעצמותו יש ג"כ הבדל מה שסמוךללבו ולראשו הוא חביב אצלו יותר מהרגלים וידים המרוחקים·ומניח לחתוך אברים אלו להציל שאר גופו·וא"כ אם מקיים ואהבת לרעך כמוך.הנה אהבתו נגד הזולת הוא כאהבתו לאברים הרחוקים מלבו · אבל מקרא זה ספר תולדות אדם בהבראו . אשר נאמר בצלם אלהים ברא את האדם . והאדם נכבד רק מצד התחלת שכלות אשר בו . ע' מורה פ"א ופ"ב לראשון . שע"ז נאמר בצלם אלהים ברא · ומצד הנפש שוב כל הנשמות נחצבו ממחצב אחד . אחודים . ונפש אחד להם מצד ההשכלה · ונפש השכליות אשר בהם . ומצד זה החובה לאדם לאהוב חברו אהבה עצמיות מפני אחדות הנפש וזה כלל גדולמואהבת לרעך כמוך : ועוד י"ל דמדוע אמר לו השלילה מה דעלך סני לחברך לא תעביד . ולא א"ל החיוב באהבה לזולתו . והיינו מפני דמצוה זו אינה מובן כפשוטו דהרי להיפך אמרו (ב"מ ס"ב א) חייך קודמין . ומפ"ז הסבירו הלל שאין הכונה בקיום מצוה זו · רק על השלילה דמה שהיא שנואה אצלך לא תעשה לאחרים . אבל בחיוב בודאי חייך קודמין : **גמרא** בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה · כ"ב ע' תוס' (קידושין מ' ב') דהתעוררו דהרי שם אמרו תחלת דינו של אדם אינו רק דברי תורה . ושמעתי בשם הגאון מהר"א מווילנא זצ"ל. דהנה למעלה מזה דרש ריש לקיש והיה אמונת עתך חוסן ישועות וגו' אמונה זו סדר זרעים . עתך זו סדר מועד. וגם רבא כיון בזה שעל אלו דברים שואלים . נשאת ונתת באמונה היינו אם עסק בסדר זרעים . קבעת עתים לתורה . היינו עתך זו סדר מועד עסקת בפריה ורביה . היינו סדר נשים . ותבין פירש"י דכ' היינו חוסן . לפית לישועה היינו ישועות . הבנת דבר מתוך דבר . ופירש"י היינו דעת . ודבריו נסמכים ע"ד ר"ל בדרשת המקרא והיה אמונת עתך ועל אלו הדברים שואלים וזה אמת . ודברי רש"י היינו חוסן היינו דעת מראים ע"ז הוראה ברורה : **גמרא** אלא מי שאכל שום וריחו נודף . כ"ב הכונה ע"פ שביאר הרב העקרים הקרא כי עמך הסליחה למען תורא . כי הסליחה לעונות הוא קיום העולם . כי מיד שיעבור אדם עבירה קלה . ויחשוב כי אין כפרה לחטאיו . אזי יעשה כל הפשעים להכעים כמו שעשה אלישע בן אבויה . ששמע שובו בנים שובבים חוץ מאחר . אמר עד דליתהני מההוא עלמא (חגיגה י"ד ע"א) ויעשה בזדון לבו כל הרעות האפשרות . ואולם ע"י שיודע העובר כי עוד תרופה למכתו ע"י תשובה . אזי אף שעשה פעם אחד שלא כתורה . הוא נשמר מהוסיף על פשעו· וע"י שהקב"ה מוחל וסולח. עי"ז נתיירא שמו אף מן הפושעים . אשר כבר התחילו לעבוד שלא כתורה. וזה כונת הגמרא כאן במקרא אל תרשע הרבה . אף שחטא ואכל שום וריחו נודף . לא יאמר כבר אבדתי עולמי · ומושב כי הרשות בידו לעשות מה שלבו חפץ . אחר שכבר העונש נתלה עליו . ובכל זאת לא יוסיף לחטוא עוד . כיון שאפשר למחות זדונו ופשעיו ע"י תשובה· ולא תזכרנה עונות הראשונות עוד וזה נכון :

דף לא ע"ב גמרא כיון דכתיב על פי ה' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי. נ"ב הכונה בנין המקדש בירושלים אע"פ שזה מקומו העקרי אינו רק מפני שמצות ה' קבעה מקום זה. וזה המקום המיועד. וכיון דרק ע"י מצות ה' נחשב מקומו. וזה הבדל יש בין מצות ה' שתעמוד ירושלים זמן ארוך · או עולמית ובין אם עומד רק יום א' ע"פ צווי של השי"ת וכמו שנחשב שמה ע"פ ה' · כן נחשב מה שחנה האוהל יום אחד במדבר . ע"י דבורו של הי"ת מקומו העקרי :

דף לד ע"א גמרא סימן בגופא זימרא ליפרא בחבלא דמילחא. נ"ב כבר התעורר מהרי"פ שהם סימני הלכות שאמר ר' אבא בשם ר' חייא בר אשי במסכת זו וכבר הקדימו הקדוש של"ה במאמר תורה שבע"פ אות סמ"ך · ואלו הם . גופא הך דהכא דמקשה הש"ס כאן הא גופא קשיא. אמרת שלשה דברים קודם חשיכה אין ספק חשיכה לא · זימרא הוא (שבת ע"ג ב') זומר חייב משום נוטע ובש"ס שם הגירסא א"ר אחא אר"ח בר אשי א"ר אמי וע"ש שם וצ"ל א"ר אבא בשם רב (ועיין הגהות מהרי"פ שם שתקן הגרסא). ליפרא הוא (שבת ק"ז א') נכנס לו ציפור תחת כנפיו יושב ומשמר עד שתחשך . בחבלא (שבת קי"ג א') א"ר אבא אר"ח ב"א אמר רב מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס · דמלחא (שבת קכ"ד ב') א"ר אבא אר"ח בר אשי אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת. ואולם יש להתעורר דנמצא עוד במקום א' קופה מוטה על לדה (שבת נ' ב') א"ר אבא אר"ח בר אשי אמר רב הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר . והקרוב לומר לפי שסימן גופא וסימן קופה שוין במבטא נשמט סימן קופה (מסה"ד ערך ר' אבא) : **שם** בין השמשות ספיקא הוא וספק דרבנן לקולא · נ"ב לכאורה תמוה דזה דבה"ש ספיקא ידע גם המקשן · רק דמקשה דהוי תרתי דסתרי אהדדי · אם בה"ש יום בתרא ליקנו קמא לא ליקנו וכו'. והיה לו לתרץ רק ספיקא דרבנן לקולא. ועוד קשה סוגיות הש"ס (עירובין ע"ו א') דקאמר התם ספק יממא ספק לילה לא מינכרא מלתא אבל הכא אי דלגביה דהאי בית אי לגביה בית שער · ופירש"י והוי כחוכא ואטלולי ע"ש · ולכאורה מאי הואיל והרי לגביה השואל עצמו דהוא איש א' אשר הניח עירוב בשביל ב' אנשים אללו הוא דבר תמוה דלגביה האי חשבינן כיום · ולגביה השני חשבינן בה"ש לילה והנ"ל דהנה לקמן אמרינן בה"ש ספק מן היום ספק מן הלילה· ספק כולה מן היום ספק כולה מן הלילה · ופירש"י דשלשה ספיקות יש · היינו דלמא כולה מן היום או כולה מן הלילה . ועוד יש ספק בבה"ש דלמא חציה הראשון מן היום · וחציה השני מן הלילה . והנה ע"י ספק זה לא הוי תרתי דסתרי . דאפשר דלא' חשבינן כיום ולא' חשבינן כלילה . אחרי דבבה"ש עצמו יש ספק דשניהם יש בו יום ולילה. וזה חידש הש"ס לא כמו שסובר המקשן·דעיקר ספיקא הוא רק אם הוא יום או לילה·לא כן דבה"ש ספיקא הוא דיש בו ג"כ ספק דנמצא בו שניהם יום ולילה.ובכה"ג אזלינן לקולא בספק דרבנן. ומפ"ז קאמר הש"ס בעירובין דלא מינכרא מלתא ולא הוי כתרתי דסתרי אהדדי ואזלינן בדרבנן לקולא·אבל בתרתי דסתרי גמור שניכר לכל אף בדרבנן לא אזלינן לקולא ועי' בזה באריכות במשנה למלך פ"ב מהל' חמץ הי"א ובפ"י כאן: **רש"י** ד"ה בעירובי תחומין תיקון מעליא וכו' אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא וספקא דבה"ש שפיר דמי. נ"ב עי' דברי הרא"ש בעירובין ס"פ הדר שהביא בשם רש"י כאן איפכא דבתחומין בה"ש שרי ובחצרות אין מערבין בספק חשיכה. ועוד גרס כאן בע"ת כאן בעירובי חצרות וכדרבה דאמר רבה א"ל לא וערוב עלינו ורבה בע"ת איירי ראינו דבה"ש מערבין. ובאמת כאן מבואר איפכא ברש"י דבתחומין חמור. שוב ראיתי דכבר התעורר בזה הרב ק"נ וכ' דכונת הרא"ש אינו ע"ד רש"י כאן כי אם ע"ד רש"י כאן (גיטין ו' ע"ב) דפירש"י ערבתם עירובי חצרות דראינו דבערובי חצרות דוקא עם חשיכה אבל ספק חשיכה לא . ועי' תוס' גיטין שם :

דף לה ע"ב גמרא כוכב אחד יום . נ"ב עיין ירושלמי ריש ברכות והמצא מבואר ענינים אלו באריכות ולענין זה שאמרו כאן דעושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת שם בירושלמי נאמר לשון והתרו בו חייב · וע"כ דלענין חיוב מיתה או מלקות מיירי. דלחטאת אין צריך התראה. ועי' מהר"א פולדא דהתעורר הרי הוי התראת ספק ועיין שם :

דף לז ע"א גמרא דא"ר ספרא א"ר חייא קטמה ונתלבתה. נ"ב רב ספרא הוה מאחרוני האמוראים בזמן רבא · ואיך ראה את ר' חייא שהיה תנא קודם לו זמן הרבה וגם רב ספרא הוה בבבל ור' חייא אע"פ שהיה בבלי עיקר ישיבתו היתה בארץ ישראל . והנה חפשתי בסה"ד ומצאתי בערך ספרא התעורר מש"ס (ברכות ל"ד ע"ב) א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי ע"ש · וכ' שלא ידע על איזה ר' חייא כוונו שמה · אבל מכאן לא התעורר · ואולי כאן אמרו רב ספרא בשם ר' חייא אפשר דהיה מקובל לר"ס דבר זה· אבל לא ראהו ולא שמע מפיו . כיוצא בזה מצינו הי"פ עי' (מכות כ"ג א') רב ששת בשם ר' אלעזר בן עזריה· אע"ג דראב"ע היה תנא בזמן ר"ע · ור' ששת הוה אמורא בין חכמי הבבליים רבה ור' יוסף . וכן לקמן ע"ב רב ששת בשם ר' יוחנן . אע"ג דר"ש בבבל ור"י קדמון וגם מא"י . אבל הפי' האמתי שהיה לאחרונים בקבלה דינים אלו מתנא או אמורא קדמון: **ע"ב גמרא** א"ל ר"ע ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל. נ"ב רב ושמואל היו ראשוני האמוראים ועל רב אמרו דהוה תנא ואיך אמר דמקרביתו לרב ושמואל . וא"ל ג"כ דהכונה דר' אשי מבבל ונהוג כרב ושמואל דהם בבליים . אבל הוא דמא"י הוא עושה כרבי יוחנן דהרי ר"ע זה שהיה ממישן הוה כל תורתם ע"פ הבבליים דהרי סמוכה וקרובה לבבל יותר מלארץ ישראל · ע' (קידושין ע"א ב') מישן מתה אלמא דרחוקה מא"י מאד ע"ש · ועי' סדר הדורות דהכונה כאן על רב אשי הקדמון שהיה בזמן רב ושמואל :

דף לח ע"א רש"י ד"ה המבשל בשבת משנה הוא · נ"ב משנה פ"ב דתרומות והא דקרי ליה (כתובות ל"ד א') דתניא המבשל בשבת היינו משום פלוגתא דר"מ ור"י דלא מתנוהו במשנה ע"ש בהגהות מהרי"פ : **ע"ב גמרא** הניחו ע"ג קרקע אסור . נ"ב הי"פ מצינו ענין זה דכל שהניחו ע"ג קרקע בטל ענין הראשון · עיין (עירובין ק"ב ע"ב) לענין מחזירין רטיה בשבת לא שנו אלא שפירש ע"ג כלי אבל פירש ע"ג קרקע אסור להחזירה וכן אמרינן בירושלמי סוכה ס"פ לולב הגזול במנהג של אנשי ירושלים נכנס לבית הכנסת לולבו בידו לישא את כפיו נותנו לחבר . הניחו בארץ אסור לטלטל שוב את הלולב משום דבטלה לקיחה ראשונה ושוב הוי מוקצה ועי' מג"א הלכות לולב ס"ס תרנ"א :

דף מ ע"א גמרא אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למקריה עברייניא. נ"ב ומן טעם זה אמר רבא ג"כ (יבמות ק' ע"א) וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע נמי לא מקרי בתמיה דהרי הוי רשע כמו שמוכיח רבא עצמו מברייתא.וכן דעתו (נדה י"ב ע"א) אמר רבא ושאינו מקיים דברי חכמים נגוע הוא דלא מקרי הא רשע לא מקרי בתמיה . הרי מקרי רשע ג"כ ע"ש . ועיין ג"כ (עירובין ק"א ע"ב) דרש רבא הזהר בדברי סופרים יותר מד"ת וכו' ע"ש . ויש להתעורר דהרמב"ם ז"ל בהלכותיו לא הביא דין זה דשרי למקרייה עברייניא· ואולי לשיטתו אזיל דס"ל בפ"א מהל' ממרים דכל העובר על דברי סופרים עובר על עשה דעל פי התורה אשר יורוך ועל לא תעשה דלא תסור . וא"כ העובר של דרבנן עבר ג"כ על של תורה ובחי' הארכתי : **ע"ב גמרא** טול בכלי שני ותן . נ"ב עיין טורי זהב יורה דעה סוף סי' צ"ב מה שכתוב בסוגיא דהכא עיין שם :

דף מה ע"ב רש"י ד"ה משקין דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה להפשיט. נ"ב עי' ש"ך יו"ד סימן ל"ט ס"ק שהביא פירש אחר בהך דמפני סירכי דמשכי . דאמרו שם בש"ס (ביצה מ' ע"א) והיינו דמינתקי הסרכות. ועיין רמב"ם בפי' המשנה פ"ג דתמיד מ"ד על הך דהשקו את התמיד בכוס של זהב . כ' בזה"ל והשקו את התמיד שהיו משקין את התמיד מיד קודם שחיטתו לפי שזה ממהר להפשיטו עכ"ל . ואולם בפירוש המשניות להרמב"ם סוף ביצה כ' בזה"ל ואמרו משקין להודיעך תועלת כי ההשקאה קודם שחיטה יתיר ריאתה . ואם יש שם סירכא חלושה נשמטת ונכרתת עכ"ל · הרי דדברי הרמב"ם סתרו אהדדי וצ"ע :

דף מו ע"א גמ' או דלמא הורה במטורה לאיסור . נ"ב עי' (כתובות ז' א') דמצינו הוראה לאיסור ע"ש . ועי' פחד יצחק ערך הוראה דהביא בשם הליכות עולם דסתם הוראה היינו להיתר מדפריך שם מי איכא הוראה לאיסור : **ע"ב גמ'** התם אי לא מזדקק ליה חכם סגי בשלשה הדיוטות · נ"ב מכאן מוכח דשלשה הדיוטות שכיחין תדיר ואולם (קידושין ס"ב ע"ב) דגביה גר דכ' משפט וצריך שלשה אמרי' דמי יימר דמזדקק ליה תלתא ע"ש · והרי שמה לא בעינן מומחין כמ"ש התוס' שם בשם רבינו נתנאל · ועכ"ז אמרי' מי אמר דמזדקק ליה תלתא · וצ"ל דשם נהי דלא בעינן שם מומחין אבל מ"מ תלמידי חכמים בעינן . כדמשמע פשטות הגמ' (יבמות מ"ז ב') וזה לא שכיח · אבל כאן דסגי בשלשה הדיוטות פשיטא דשכיחי : **תוס'** ד"ה והתנן ר"ש אומר כל שאין מומו ניכר וכו' דבנפל ביו"ט איכא תלתא מי יימר · נ"ב כיוצא בזה כ' התוס' ב"מ ר"פ המפקיד לחלק בין תלתא מי יימר דמחשיב לכ"ע לדבר שלא בא לעולם ובין תרתי מי יימר ע"ש :

דף מח ע"ב גמרא אמר רבא דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה . נ"ב הכא אמר סתם ד"ת ואינו מביא קרא ע"ז . אולם מצינו שהשתמשו בלשון זה וכוונתו על הלכה מסיני עי' (עירובין ד' ע"ב) דבר תורה רובו ומקפיד ופירש"י הלכה למשה מסיני :

דף נ ע"ב גמרא גזיר חופף ומפספס אבל לא סורק . נ"ב עי' תשובת הריב"ש סי' תשנ"ד באריכות נדון איסור ליסרק במסרק בשבת ע"ש : **רש"י** בשביל קונהו לכבוד קונהו וכו' . ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו · נ"ב כן הוא (ברכות נ"ח ע"ב) הרואה בריות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו.ולולי פירש"י כאן היה נראה לדעתי פי' אחר בדברי הש"ס רוחץ אדם פניו ורגליו בשביל קונהו.היינו כמו שדורש בר קפרא (ברכות ס"ג ע"א) בכל דרכיך דעהו זו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוים בה· וכן הוא ברמב"ם שיכוין האדם כל עשיותיו לשם שמים. שאוכל בשביל שיהיה גופו שלם. וישן כדי שתנוח דעתו עליו. וינוח גופו כדי שלא יחלה כמלא עובד את ה' תמיד ע"ש ספ"ג מהל' דעות . וכן כוונת הגמ' כאן·שאם רחץ פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו·למען ישמור עצמו מן ריבוי הזוהמא . ועי"ז ישמור גופו מתחלאים ויכול להיות עובד ה' במעמד הבריאות אזי רשות ומצוה הוא לו :

דף נא ע"ב תוס' ד"ה תמרא לובא ובירושלמי גרים מלוב מהו צריך להמתין להם ג' דורות ומייתי הדא עלם מצראי צוחין ליה ליב · נ"ב בירושל' שלפנינו ריש פירקין נאמר בזה"ל מן דין חמו פולא מצראי כדין רטוב איכון צוחין ליה ליבו כדי נגיב צוחין ליה פול מצראי · הדא אמרת גר מלובי צריך להמתין ג' דורות עכ"ל . וכן מובא הגי' הירושלמי בערוך ערך לבדקה והך עלם שכ' התוס' לא ידעתי להולמו ובלי ספק דט"ס נפל בדבריהם :

דף נד ע"ב גמרא תריסר אלפי עגלי הוה מעשר ר' אבא מעדריה. נ"ב עי' סדר הדורות ערך ראב"ע שהתעורר בזה על הגירסות שונות שיש בתלמודינו · בקצתם הגירסא תריסר· ובקצתם הגירסא תליסר. ועי' רש"י (שבת קי"ט ע"א) ד"ה תליסר עיליתא דדיקרא עליות מלאות דיקרא זהב לגוזמא בעלמא הוא כגון תליסר גמלי ספק טריפות (חולין ל"ה ב') וכן בשבת שם ר' אבא זבן בתליסר אסתרי מתליסר טבחי ע"ש :

דף נה ע"א גמרא מעולם לא יצאה מדה טובה וחזר בה לרעה . נ"ב כן הוא ברמב"ם פ"י מהל' יסודי התורה ה"ד כ' בזה"ל ולא מצינו שחזר בדבר טובה אלא בחורבן בית ראשון . וזה מפורש במס' שבת ועי' לחם משנה שם מה שהאריך בזה ובעל עין משפט לא ציין על דברי הרמב"ם כאן : **שם** מה נשתנו אלו מאלו א"ל הללו צדיקים והללו רשעים גמורים א"ל היה להם למחות . נ"ב הכונה במה שאמרו הללו צדיקים גמורים דאחז"ל כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע . אולם בצדיק גמור יודע להבחין . ועפ"ז פי' המפרשים הא דאמרו (תענית כ"א ב') בשיבבותא דרב לא הוה דברתא . סברו מיני' משום זכותי' דרב איתחזי בחלמא רב דנפישא זכותי' טובא הא מלתא זוטרתא · אלא משום ההוא גברא דשאיל מרא וזבילא לקבורא ע"ש · והיינו דמשום רב דהיה צדיק גמור יוכל המגפה לאכול בעם ואליו רע לא יאונה . משום דבצדיק גמור כמותו מבחין בין טוב לרע . אבל היה בשכונה זו צדיק שאינו גמור . ואם יהיה נותן רשות למשחית . אזי לא היה מבחין . ומפ"ז לא היה פגע בשכונה זו · למען לא יהיה גם איש זה נלכד למדחפות . עוד אמרו חז"ל (מגילה ו' ע"ב) צדיק ממנו בולע . צדיק גמור אינו בולע · וג"כ כאן שאל הש"ס בתחלה מה נשתנו אלו מאלו דהרי כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין · ומשני הש"ס הללו צדיקים גמורים וכו' דבכה"ג מבחין שפיר . ושוב אמר אחד דהם צדיקים גמורים . היה להם למחות דלצדיק גמור אינו בולע ונכון : **ע"ב רש"י** ד"ה מעבירים . קשה בעיני שם זה החכם כי טעות גדול הוא שהרי בספרים מוגהים כתוב מעבירים . נ"ב הרבה פעמים מצינו שבגמרא מביאים מקרא אשר לא נמצא בשום מקום . עי' תוס' (שבת קכ"ח א' · עירובין ב' א' · מגילה ג' א') . ועי' (ברכות ס"א . עירובין י"ח ב') אלא מעתה וילך אלקנה אחר אשתו ופסוק זה לא נמצא בשום מקום · ועי' רש"י (זבחים קי"ח ב' קי"ט ב') ד"ה ולא תאוננו שילה . וכן רש"י ד"ה ויהי כנוח הארון · וכ' רש"י חפשתיו ולא מצאתיו · ועי' תשובת הרשב"א סי' פ"ח לענין גירסא נוטעת בש"ס פ"ק דסוטה . ודברי הירושלמי אשר מובאים בתוס' כאן ד"ה מעבירים הם פ"ק דסוטה · ועיין יד מלאכי סי' רפ"ג שהאריך הרבה בענין חילופי גרסאות במקרא אשר משונים במסרה מכפי אשר נמצא בש"ס שלנו :

דף נו ע"א גמ' רבי דאתא מדוד מהפך ודריש בזכותי' · נ"ב עי' ירושלמי פ"ט דכלאים ובכתובות פ' הנושא דאמר דר"ה ריש גלותא גדול מיניה דהוא מן יהודה ואנא מבנימין·ועי' כתובות ס"ב ע"ב ר' אתי משפטיה בן אביטל.ועכ"פ הוה מבית דוד אפי' אם מן הנקבות נופל שפיר דדריש ומהפך בזכותיה:

דף סא ע"א גמ' לא תימא אליבא דמ"ד שבת זמן תפילין אלא אפילו למ"ד שבת לאו זמן תפילין אינו חייב חטאת · נ"ב וקשה לשיטת רש"י (עירובין צ"ו ע"ב) ד"ה ת"ק סבר שבת זמן תפילין וכ"ש כיון דו"ת אתי איסור בל תוסיף ומשוי לי' משא . וא"כ יצא בתפילין ולא כוון לשמרם · יתחייב ג"כ חטאת דהרי לר"י נפקא איסור הנחת תפילין בשבת מקרא ושמרת מימים ולא כל ימים והשמר דעשה נמי לאו הוא · ולמה לא נאמר דאתי איסור ומשוי לי' כמשא · ואמאי פטור מחטאת דרק משום הללה שרי וכאן לא כוון לשמרם . ועי' שאגת אריה הל' תפילין ס"ס מ"א דהתעורר בזה · והוכיח דסוגיין אתיא לר"ע · ולשיטתו דשבת לאו זמן תפילין הייט דאינו חובה להניח תפילין אבל רשאי להניח תפילין ע"ש : **תוס'** ד"ה דלמא והקדוש מקורביל אומר דגרסינן לי' שפיר דא"צ לחלוץ לבהכ"ס רק של ראש משום שי"ן . נ"ב היינו משום דמחופה עור · עיין לקמן ס"ב א' דמוקי הש"ס דין דקמיעין דיוצאין בהם בשבת במחופים עור . ומקשה הש"ס בתפילין ומשני משום שי"ן ועי' תוס' שם דל"ג דל"ת ויו"ד ע"ש . ועפ"ז יש לתרץ ג"כ קוש' הרב בעל בשמים ראש סי' כ"א הא דאמרי' (סנהדרין כ"א ע"ב) דמלך אסור לבא לבהכ"ס בס"ת אשר היתה עמו משום שנאמר וקרא בו מקום הראוי לקריאה · ולמה לי קרא ת"ל דאף לגבי ציץ דאין בו רק הזכרה אחת אמרו (יומא ז' ב') בפשיטות אילימא תמיד על מצחו מי לא בעי למיזל לבהכ"ס . הרי דאסור בלי שום ראיה מקרא . וכן כאן אמרו הליכה לבהכ"ס בתפילין בלי שום ראי' . מכ"ש בס"ת שיש בהם הרבה אזכרות . אבל לפי הסוגיא ניחא דבמחופה עור קי"ל דליכא איסור . ובסנהדרין שם אמרינן דעושה המלך ס"ת כמין קמיע ותולה על צוארו . וסתם קמיע מחופה עור ובכה"ג ליכא איסור . ומפ"ז צריך קרא מיוחד לאיסור הליכה לבית הכסא בספר משום דאינו ראוי לקריאה אז :

דף סג ע"א גמ' ומשתכח בגנזי דמלכתא מלכתא . נ"ב עי' מהרש"א דהתעורר דלא נודע לנו על איזה מלכה כוונו חז"ל כאן ונדחק בזה · ואולי כוונו על המלכה לעגאבי' הנזכרת בירושלמי פ"ח דתרומות בלשון זה . אמרה להון זנבי' מלכתא יליף הוא ברייכין עבוד לכון ניסין ומפורסמת בממשלתה על עיר תדמור : **שם** א"ר כהנא הוה גמירנא לכוליה הש"ס ולא ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו · נ"ב הך דאין מקרא יוצא מידי פשוטו הוא כלל גדול בתורה דאל"כ נוכל לפרש כל מצות התורה שאין כוונתם כפשוטם . ויתבטלו כל המצות שבתורה חס וחלילה . כמו מצות מילה נפרש הכוונה כמו ומלתם את ערלת לבבכם . וקשרתם לאות על ידך היינו זכירה בלבו . ועי' תשובות הרשב"א סי' תט"ו איך החרים אלו המוציאים עניני סיפורי הקורות בדברי תורה מפשטם לפרשם בדרך דרוש. דאברהם ושרה היינו חומר וצורה . ועי' רמב"ן ס' המצות שורש שני . לא אמרו אין מקרא אלא כפשוטו רק אין מקרא יוצא מידי פשוטו . משמע דהכונה דשניהם אמת פנימי וחיצון · ויסבול הכתוב שניהם רק בפ"א אמרו ע"פ הקבלה (יבמות כ"ד ב') אף ע"ג דבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו בהך קרא דוהי' הבכור אשר תלד אמר רבא דבזה אתיא גזירה שוה ומפקא מפשטיה לגמרי ע"ש . ואולם כאן הכוונה דר' כהנא היה סבור דכלל זה לא יתכן רק בדינים והלכות· או בעקרי התורה · אבל בדברי מליצה ושיר באלו הדרוש הוא עיקר . וכמו שאמרו חז"ל ריש מדרש חזית ומדרש קהלת לא ניתנה דברי הימים אלא לדרוש . היינו בזה הדרוש הוא עיקר · כן בכל ספרי שיר היה סובר כן . ואח"כ נודע לו דגם בדברי שירה הכונה החיצונה ופשוטה היא עיקרת . כמ"ש בזה הרמב"ם בהקדמתו לספר המורה . בבאור המקרא תפוחי זהב במשכיות כסף דבר דבור על אפניו ע"ש : **שם** אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגרהו על מתנך· נ"ב עי' יומא כ"ג ריש ע"א כיוצא בזה כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר אינו ת"ח· ושמעתי לפרש ע"ד שאמרו חז"ל (תענית ח' א'· ערכין ט"ו ב') דשואלים לנחש מה הנאה יש לו בנשיכתו לאדם אחרי דעפר לחמו . וכן הת"ח צריך להתנהג במדה זו דנקימה ונטירה רק לכבוד התורה ולא לצרכו ולהנאת עצמו :

דף סד ע"ב משנה יוצאת אשה בכבול ובפיאה נכרית . נ"ב עי' באר שבע בשו"ת שבסוף הספר סי' יח מה שהאריך הרבה מאוד לדחות דעת בעל שלטי הגבורים שרצה להתיר לנשים הנשואות להתקשט בפיאה נכרית : **גמ'** כ"מ שאסרו משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור . נ"ב עי' באר שבע בשו"ת שלו סי' טו"ב מה שהקשה ע"ד רש"י כריתות פ' דם שחיטה . דבדליכא דחזי לא שייך מראית עין . וכן ע"ד הרב שלטי הגבורים פ"ק דע"ז דהך דאפילו בחדרי חדרים אסור לא נאמר רק בעבודה זרה לבד ע"ש באריכות כי סתם שמה כל דבריו :

דף סה ע"א רש"י ד"ה ליעביד פולסא עגול של עץ ויצור עליו . נ"ב אולם בערוך ערך פלס מפרש דהוא מטבע קטנה אשר הקוקה בה צורת פלס. וכ"ה בש"ס (ב"מ מו ע"ב) מאי אסימון פולסא.ועי' תוס' (ב"מ מ"ד ע"א) ד"ה אסימון ותוס' כאן ד"ה ליעבד לה פולסא ודברי רש"י כאן שכ' עגול של עץ סותרים לדברי רש"י ב"מ ר"פ הזהב שפי' אסימון זוזים עגולים ומוכנים לצור עליו ע"ש :

דף סו ע"ב גמ' נפל פותא בבירא . נ"ב עי' מגן אברהם סי' קנ"ה ס"ק ג' :

דף סז ע"א גמ' בשלמא לטועני אבנים כי היכי דלכחיש חילי'. נ"ב עי' מורה נבוכים פל"ז לשלישי מ"ש הרמב"ם שם בפי' דסוגיא כאן ובתשובות הרשב"א סי' תי"ג ותי"ד באריכות ע"ש: **ע"ב גמ'** האי מאן דמכסי שרגא דמשחא וכו' עובר משום בל תשחית. נ"ב ע' רמב"ם פ"ו מהל' מלכים ה"י ובדברי מרן הכ"מ שם ובהגהות משנה למלך דכל שאר ענינים שנאמר בהם בל תשחית חוץ מן אילן מאכל אינו רק מדבריהם ע"ש ועי' לקמן ק"מ ע"ב ע"ש : **רש"י** ד"ה דן אינו חק האמורי וכו' . וחייב משום קורא בשם ע"ז . נ"ב הא דלא פירש"י למעלה כן ע"ד ר"י דאומר גד אינו אלא לשון ע"ז שנא' העורכים לגד שולחן . היינו משום דשם לא נזכר לשון אלהית במקרא . כמו בדן הנזכר במקרא בלשון אלהית חי אלהיך דן . ועי' (סנהדרין צב א') כל המשייר פתיתים על שלחנו כאלו עובד ע"ז.דכתיב העורכים לגד שלחן . משמע דהוי כעע"ז משום זה . אע"ג דלא נזכר לשון אלהית . לכן דברי רש"י צ"ע קצת . דלא פי' כן על הך דלמעלה . ועי' מהרש"א במ"א כאן :

דף עד ע"א רש"י ד"ה וכי מותר לאפות פחות מכשיעור דקי"ל חצי שיעור אסור מה"ת. נ"ב עי' משנה למלך פי"ח מה' שבת ה"א ובהגהות מ"ל שם תמה ע"ד הח"צ בתשובות סי' פ"ו דכ' דבתולש שער א' בנזיר או מוציא פחות מכשיעור בשבת אין בו איסור תורה כלל . דטעמא דחזי לאצטרופי לחוד לא סגי . ונעלם מעיני הגאון בעל חכם צבי דברי רש"י כאן . ודברי הגהות אשרי בפ' כלל גדול וכר"פ המוציא יין.ועי' פני יהושע כאן . ועי' שו"ת חות יאיר סי' טו באמצע התשובה שכ' מ"מ לא אסרינן ללכת פחות מתחום בשבת . וכן למה שרי להוציא פחות מד' אמות הרי ח"ש אסור מה"ת.והנה רצה לחדש דבתחומין כיון דשיעור נזכר בתורה וכן טלטול ד' אמות דילפינן (עירובין מח א') דכ' שבו איש תחתיו כתחתיו . או אלפים אמה ממגרשי הערים או ג' פרסאות ממחנה ישראל .וכל היכא דמפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור.כמו שמבואר בטורי זהב יו"ד סי' קי"ז ובטו"ז או"ח סי' תקפ"ו ע"ש. ובאמת אין דבריו ברורים דהרי כאן לא באו מטעם גזירת חז"ל דהרי לר"י ח"ש אסור מה"ת והארכתי בדבריו במ"א. וע' שו"ת נו"ב מה"ת או"ח סי' נג מה שהתעורר בסוגיין: ודע דדברי הגהות אשר"י כאן בסוגיין תמוהין.דכ' לענין אופה בזה"ל ודוקא כגרוגרת אבל פחות אין בו חיוב.אבל מ"מ אסור מה"ת כדמשמע פ' בתרא דיומא עכ"ל.והנה לשונו תמוה דכ' כדמשמע פ"ב דיומא ובאמת הדבר מבואר שם בפי'. וביותר תמוהים דברי הג"א ר"פ המוציא דכ' על הך דכל השעורין אינם רק למלקיותן בזה"ל כל השיעורין לחיוב חטאת . אבל לאיסור אפי' כל שהוא כדאמרינן שבת פ' כלל גדול וכי מותר לאפות פחות מכשיעור עכ"ל. ולכאורה הרי כבר כ' כן למעלה. ומ"מ הכפיל דבריו. ועוד שמה הביא ראי' מפ' בתרא דיומא ומ"מ כ' עתה ראיה אחרת. ומ"מ עזב בפעם ראשונה ראיה מש"ס מפורש לענין שבת . דג"כ אסור לאפות פחות משיעור וצע"ג :

דף עו ע"א גמ' ריש לקיש אמר חייב אכילה ע"י הדחק שמה אכילה. נ"ב עי' בהגהות מהרי"ב שהעתיק דברי מרן הכ"מ. הגירסא ר' הושעיא אמר חייב . דלפי גירסתנו מ"מ פסק הרמב"ם דחייב . הרי ר"י ור"ל הלכה כר' יוחנן . אבל ר' הושעיא ור' יוחנן הלכה כר' הושעיא עכ"ל הכ"מ . וע' ס' יד מלאכי סי' תקע"ו שרמז לעיין בדברי מרן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"ז.ובפ"א מהל' חגיגה ה"ד . ואולם שמעתי בשם הגאון החסיד מהר"א מווילנא ענין אמתי להצדיק פסקו של הרמב"ם אף אם גרסינן כאן ר' לקיש. כמו שהוא לפנינו .

דסנה כדברי ר' דימי מכר כמוניא חבן פי פרס כגמל. ר' יוחנן אמר חייב. כאורתא אמר ר' יוחנן סכי. לנפרא סדר כו'. ומסיק הש"ס אלא כי אתא רבין אמר דפליגי במוניא עלה פי סרס לפרס. ואיפכא אמר ר"ל פטור. ור"ל אמר חייב. ורק בזה פליג על ר' דימי. אבל בהך דאמר ר' דימי ר' יוחנן סדר נגפרא לא פליג רבין. ומודה לסוברי' של ר' דימי. דר' יוחנן סדר מדברי נגפרא. וא"כ לשיטתו דר"י אמר פטור. ולנפרא סדר ואמר חייב. ותם' פסק הרמב"ם דחייב. [illegible]:

דף עז ע"ב גמ' כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה. כ"ב עי' ירושלמי ברכות פ' הרואה. אליהו שאל לר' נהוראי מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעולם. א"ל [illegible]

דף קיג ע"ב גמ' דבור אסור הרהור מותר . כ"ב עי' שו"ת שאגת אריה סי' ג' דהקשה לשיטת הרמב"ם דפסק דהן גבי ק"ש והן בתפלה קי"ל דאפילו לא הוציא בשפתיו יצא . משום דהרהור כדבור דמי . ואיך פסק פכ"ד מהל' שבת כסוגיא דכאן דהרהור מותר ע"ש :

דף קיד ע"א גמ' אל תקברוני לא בכלים לבנים. כ"ב עי' ירושלמי פ"ט דכלאים ג"כ לא חוורין ולא אוכמין אין קמית ביני צדיקיא לא אבעית. ואין קמית בין רשעיא לא מבעית . ומשמע דגם חוטאים מוכנים לתחיה . ואולם בש"ס דילן שמה לא אזכה ואהי' כחתן בין האבלים . הרי שאין הזדונים מיועדים לתחי' . ובעיקר הזה הוא פלוגתא בין הרמב"ם להרמב"ן: ע"ב גמ' שבתון שבות למאי הלכתא לקיבת יוקק. כ"ב עי' רמב"ם פכ"א מהל' שבת ה"א נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן. ועי' רמב"ן ר"פ קדושים כ' ג"כ תשבות הוא כלל על כל השבותין. ועי' רמב"ן פ' אמור לשון ת"כ פ' אחרי פ"ז ה"ט וז"ל אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת. מלאכה שאין חייבין על מינה כרת מנין ת"ל שבתון שבות ע"ש. והפי' דכל השבותין אסורין מה"ת רק התורה מסרה ענין שבותין לחכמים להקל בעת הצורך. עי' ס' שמות בארץ להר"מ בן חביב רפ"ד דר"ה . וגם כאן הוא פלוגתא דאמוראי דחד סובר דשבתון שבות קאי על עשה ועל ל"ת . ואין לשבותין עיקר מה"ת לשיטתו . והשני סובר דשבתון קאי לאסור שבותין ושאר עבודות הטרחות . ולפ"ז מצאתי טעם נכון להפלוגתא אשר ראינו ה"פ בש"ס (שבת כ"ד ע"ב . פסחים פ"ג ע"ב) לענין אין שורפין קדשים ביו"ט דוקא רב אשי סובר יו"ט עשה ולא תעשה.אבל שאר חכמים תירצו תירוצים אחרים.ולכאורה טעמא בעי הרי מפורש בתורה עשה ול"ת. אבל לפי הנ"ל דהם ס"ל שבת שבתון קאי על שבותין. ולא אייתר על עשה. ובשבותין איכא עשה כוללת שהתורה מסרוהו לחכמים. ובמלאכות גמורות ליכא רק ל"ת גרידא . דעשה דתשביתו מורה על שבותין ונכון:

דף קטו ע"א רש"י ד"ה טעונין גניזה ומדומה אני בנביאים אף דאמרו יונתן לא כתבו . כ"ב ועי' הג"מ פ"א מהל' תפילין סי"ט שהביא גירסת רש"י כאן אם אמרו יונתן ואונקלס לא כתבו ע"ש . ראינו דאף תרגום אונקלוס לא היה בכתב רק בע"פ . וכן מפורש בירושלמי מגילה פ' הקורא עומד הך ספרא מושיט תרגומא מגו ספרא . א"ל אסור לך דברים שבע"פ א"א רשאי לאומרם בכתב הרי דלא ניתן ליכתב התרגום ונדקו דברי רש"י כאן והטעם דבתרגום מבוארים הרבה עיקרי תורה המקובלים מסיני כמ"ש בספרי : ע"ב גמ' פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות למעלה. כ"ב עי' שו"ת רש"ל סי' ע"ג ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק חיו"ד סי' ע"ד מה שהאריכו בפי' דהאי סוגיא :

דף קטז ע"א גמ' עתידה פרשה זו שתעקר מכאן ותכתב במקומה . כ"ב אע"פ דאמרינן בירושלמי דחמשה חומשי תורה אין בטלות לעולם . והנה גם כאן לא יתבטלו חלילה אות אחד מן התורה . רק דיהיה נשתנה הסדר לעתיד . ואולם אם דרשינן סמוכין בכל התורה כולה . א"כ אם ישתנה הסדר. יכולים להסתבב למודים חדשים . עיין שינוי הסדר והסמיכות וצ"ע : ע"ב גמ' י"ד שחל בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה . כ"ב עי' שו"ת שאגת אריה הל' שבת סי' כ"ט מה שהאריך בסוגיין :

דף קיח ע"ב גמ' אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו שנא' אשרי אנוש . כ"ב מכאן הוציא הרמב"ם ז"ל דבריו פ"א מהל' ע"ז ריש ה"א שכ' בזה"ל בימי אנוש טעו בני אדם טעות גדול וכו'. ואנוש עצמו מן הטועים הוה ע"ש.וכאן אמרינן ג"כ אפי' עובד ע"ז כאנוש : גמ' תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש. כ"ב עי' תשובות רש"ל סי' ע"ב דרצה להוכיח מקדאמר תיתי לי משמע דאינו רק מדת חסידות. ועי' טו"ז או"ח סי' ח' מה שדחה דברי רש"ל בזה:תוס' ד"ה אילו כו' לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן. כ"ב עי' דרכי משה או"ח רסי' קכ"ח דהקשה הרי בפי' אמרינן פ"ב דכתובות דהוא איסור עשה.ועי' מ"ש הרב בעל מגן אברהם רסי' קכ"ח לתרץ דברי התוס' וע' הפלאה פ"ב דכתובות :

דף קיט ע"א גמ' אשכח בי מרגניתא זבני' בתליסר עיליתא דדינרי. כ"ב עי' שאילתות דר' אחאי גאון פ' בראשית מובא שם הוספה בזה"ל ותלא סודרא תזי ההוא נכרי לסודרי' ואזל וחנק נפשי' ע"ש : ע"ב גמ' כל המתפלל בע"ש שני מלאכי השרת המלווין אותו. כ"ב עי' רמב"ם סוף הל' תפילין שפי' ענין המלאכים המלווין לאדם היינו המצות אשר סובבים אותו ע"ש :

דף קכד ע"א רש"י ד"ה משום אעפושי דלא שמכינן אניסא . כ"ב כן מבואר בירושלמי פ"ק דיומא על המשנה דמתקינין לו כהן אחר שמא יראה קרי ומקשה שם והרי מן הנסים שנעשו במקדש . שלא אירע קרי לכה"ג . ומשום אין סומכין על הנס. ועי' ירושלמי פ"ו דשקלים על של שים נותנין לחם הפנים שלא ירקית וכו' . אר"י בן לוי אין מזכירין מעשה נסים . ועי' ג"כ (פסחים ס"ד ב') ננעלו תנן או נועלין תנן . וע' צל"ח שם ועי' שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ל"ה וסי' ל"ו דנעלם ממנו דברי רש"י הללו .

דף קכז ע"ב גמ' ת"ר הדן חבירו לכף זכות ומעשה באחד שירד מגליל העליון. כ"ב עי' שאילתות דרב אחאי פ' שמות סי' מ' שם המצא הגירסא מעשה בר' עקיבא בן יוסף שהיה יושב אצל ר"א בן הורקנוס . ועי"ז יתכן הגירסא כאן. בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה כי מצינו דבן הי' לו לר' אליעזר הגדול והורקנוס שמו. עי' (סנהדרין ס"ח ע"א) ובירושלמי שבת ס"פ במה מדליקין . ועי' עוד בשאילתות שמה כמה שנויים מסוגיית הש"ס כאן ועי' שמה הגהות הרב בעל שאילת שלום :

דף קלג ע"א גמ' ואי איכא אחר ליעבד אחר. כ"ב עי' מרן ב"י טוא"ח סי' י"א דדחה דעת רבינו ירוחם דכ' בזמנינו שאין לנו תכלת אין לבן פוטר רק של מינו . ואם אין לו מינו שוב גם בזה הותרה כלאים בציצית . ומרן דחה דבריו כיון דאפשר במינו אע"ג דאין לו זה מקרי אפשר לקיים שניהם . וכוונתו דאי אפשר לקיים שניהם מקרי דוקא היכא דמחמת איסור אי אפשר לקיים שניהם . אבל אם אינו אפשר לקיים שניהם רק מפני שאר מניעה של פרט אחד . בכה"ג לא ניתן האיסור לדחות. ועי' בשו"ת שאגת ארי' סי' ל"ו דכ' בעצמו סברא זאת . ולא התעורר דכבר הקדימו בזה מרן הבית יוסף . ואולם הגאון הנ"ל הקשה מסוגיין . דמקשה ואי איכא אחר ליעבד אחר.ומשני דליכא אחר. הרי אע"ג דאילו היה כאן אחר היה אפשר לקיים שניהם. מ"מ כיון דמקרה קרה דליכא אחר . ניתן האיסור לדחות ע"ש שהניח בצ"ע . ועי' שו"ת בית אפרים מאו"ח סי' ג' דהקשה קוש' זו על מרן הב"י בשם גדול אחד לייטב קוש' בענינים שונים ע"ש: ע"ב גמ' המל חוזר בין על ציצין המעכבין . כ"ב עי' שו"ת שאגת ארי' סי' נ"א מה שהאריך בענין זה :

דף קלה ע"א גמ' דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה . כ"ב עי' שו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י בתשובותיו להגאון מהר"י ברלין. ועי' שאילתות פ' לך סי' ט' . ודע הא דכ' הרמב"ם פ"א מהל' אבל ה"א דשבעה דאבילות אינו רק תקנת משה . והא דמצינו בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה . אע"ג דעיקר דבריו הוא מן ירושלמי פ"ק דמו"ק . אכן שם בירושלמי נאמר הלשון אין למדין דבר קודם מתן תורה . אבל הלשון ניתנה תורה ונתחדשה הלכה הוציא מכאן :

דף קלו ע"א גמ' מולין אותו ממ"נ ואם לאו מחתך בבשר הוא . כ"ב שמעתי להקשות דהרי הר"ן הקשה מ"ט מלין בשבת יחוש שמא יעביר את האיזמל ד"א ברה"ר כמו בשופר ולולב דהעמידו דבריהם במקום כרת . ותי' הר"ן דוקא התם משום דלא בקיעין בקביעא דירחא . משא"כ שבת בראשית הוא ודאי. וכאן דאין מלין רק מספק שוב ניחוש שמא יעביר וכו' ובתי' האריכתי :

דף קלז ע"ב משנה מל ולא פרע כאלו לא מל. כ"ב ע' נימוקי יוסף פ"ב דהקשה בשם הרנב"ר לפי זה איך אמרי' במילה בצרעת אתי עשה ודחי ל"ת . הרי לא הוי בעידנא דמיד שחתך את הערלה עבר על ל"ת דהשמר בנגע הצרעת . ומ"ע דמילה אינו מקיים רק עד אחר שפרע . ותי' דהתחלת המצוה מיקרי ג"כ מצוה והוי שפיר בעידנא אע"ג דעדיין לא גמר . ועי' טורי אבן בחי' לריש חגיגה ובשו"ת נו"ב מהדו"ת חיו"ד ס"י . ודע אע"פ דעקר מצות פריעה לא נפקא לן (יבמות ע"א ע"ב) רק מקרא דמול את ישראל שנית. בכ"ז כ' התוס' דנ"ל דעד יהושע היה מצות פריעה מסור בע"פ ואתא יהושע ואסמכוהו אקרא דאל"כ יוקשה הרי אין נביא רשאי לחדש דבר ע"ש בתוס' :

דף קמ ע"ב משנה גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי . כ"ב דברי רש"י דפי' שלא ידרסנו ברעי קשה להולמו . ובפרט כי דברי הירושלמי כאן שנאמר שם מפני מה שהפטם מותיר . הרעי אוכל אינו מובן כלל . ושמעתי ענין אמיתי בשם גדול אחד . דהנה מצינו בקרא (מלכים א' ד' פסוק כ"ג) ועשרים בקר רעי . ופירש"י מן האחו ע"ש.א"כ יש לנו שני מינים שורים . מין שמפטמין אותם בבית . ונקרא שור פטם . ומין השני אשר רועים באחו נקרא שור רעי . ואמרה המשנה דגורפין מלפני הפטם . היינו לפני השורים אשר מפטמין אותם . דלפניהם צריכין להכין הכל באבוס . ומסלקין לצדדין מפני הרעי . היינו לפני שור רעי . סגי בסילוק לצדדין . ומפרש בירושלמי הטעם דמה שהפטם מותיר . הרעי אוכל . דשור הרעי מספיק עצמו במועט לאכול המשויר מן המאכל אשר הכינו לפני הפטם וזה אמת :

דף קמב ע"א גמ' והא מתקן . כ"ב אע"ג דבטומאה דרבנן כגון בולד הטומאה מטבילין ביו"ט ולא שייך אלו מתקן (ביצה י"ז ע"א) וכן דמעלין את המדומע אינו רק מדרבנן דמה"ת א"נ להעלות כמ"ש התוס' פ"ק (דחולין ה' ע"ב) . א"ב לית כאן משום מתקן כיון דמה"ת מותר.וע' שו"ת שאגת ארי' סי' כ"ו בסופו דהתעורר בזה והביא מכאן ראי' לסברת הרשב"א דע"כ מותר בטומאה דרבנן.היינו שראוי להשתמש בו קצת קודם הטבילה בחולין עכ"פ. אבל היכא דאינו ראוי כלל אפי' רק איסור דרבנן לבד הוא במונע מקרי בכ"ז מתקן ע"ש :

דף קמה ע"ב גמ' תניא ר' יהודה אומר כ"ב שנה לא עבר איש ביהודה. כ"ב ע' בירושלמי ספ"ד דתענית שמה הגירסא תני ר' יוסי כ"ב שנה לא נראה עוף בא"י. ושמה נאמר וכשחזרו כלם חזרו חוץ מן הדג הנקרא שיבוטא וכאן נאמר קולית האספנין : גמ' קמטין ובעל זמורה . כ"ב הערוך והמוסף לא עמדו על הכוונה הנכונה מה הוא בעל זמורה . אכן ידוע בספרי הרומיים שפי' דרך השופטים עת הלכו בחוצות היו נושאים לפניהם חבל זמורה (ענפי אילן) והנושא זאת מכונה בלשון רומי ליקטאר.ובלה"ק בעל זמורה :

דף קמז ע"ב גמרא ר' אלעזר בן ערך אקלע להתם . כ"ב עי' מדרש קהלת פיסקא ברכות הטובה מסופר שמה הענין בפנים אחרים :

דף קנא ע"ב גמ' וזריתי פרש על פניכם אלו שעושים כל ימיהם כחגים . כ"ב מכאן הוציא הרמב"ם דבריו פ"ה מהל' דעות ה"א שכ' בזה"ל ועליהם מפורש בקבלה וזריתי פרש על פניכם אמרו חכמים אלו ב"א שאוכלים ושותים ועושים כל ימיהם כחגים עכ"ל . ומרן הכ"מ לא התעורר שם על המקור ועתה הראה כי דברי רבינו המה ש"ס מפורש כאן : שם תניא אמר רשב"א עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך . כ"ב ע' ערוך ערך כפן שמה תמצא מועתקים דברי רשב"א באריכות יותר . וז"ל תניא רשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך . ואם תנית צרכי היום ומזונותיו למחר . דיו ליום שני לעמוד בצרכיו ומזונותיו . ואיך יעמוד בשל אתמול . וכשם שהרעב לערב ודוחה אכילתו לערב שני . אינו יכול לאכול אפי' אכילה של עת אחד עכ"ל ולא ידעתי המקור לסוף דבריו ומאין שאב בעל הערוך :

דף קנג ע"א גמ' לא רצו חכמים לגלותם דכ' כבוד אלהים הסתר דבר . כ"ב וכן מצינו (מנחות צ"ט ע"ב) אפי' לא קרא ק"ש רק שחרית וערבית קיים ודבר זה אסור לאמרה בפני עם הארץ ע"ש. ומזה למדו דכ' כבוד אלהים הסתר דבר . ופירש"י מותר להסתיר דבר תורה לכבוד שמים . ומזה למדו ג"כ הפוסקים שהשתמשו בלשון זה . ע' רש"י (חולין כ"ב א') נאבדה הריאה הבהמה כשירה ואין מפרסמין הדבר וע' רש"י (תענית י"ג א') דלילי תשעה באב הותר בעשיית מלאכה ואין מפרסמין הדבר ע"ש . וע' רמ"א יו"ד סי' קכ"ד סי' כ"ד ורמ"א יו"ד ה' ריבית סי' ק"ס ס' ע"ז ובט"ז ובש"ך שם :

דף קנו ע"א גמ' כתוב אפינקסי' דזעירי כתוב אפינקסי' דלוי . כ"ב כבר הראיתי דמצא עוד (מנחות ע' ע"א) תנו אלפא בפינקסי' . והי' כעין מגילת סתרים אשר מצינו דהיו כותבין הלכות לפני עצמם . ומסתירין המגילות . ע' רש"י (לעיל ו' ע"ב) : ע"ב גמ' לא שבקתי' גלויי ריש' . כ"ב אולם (נדרים ל' ע"ב) אמרינן דקטנים לעולם מגלו ע"ש . וע' מגן אברהם סי' ב' ס"ק ו' וא"ו דהתעורר בזה ע"ש :

צבי הירש חיות חופ"ק זאלקווא

דף פג ע"ב רש"י ד"ה דרבנן דכל הנהו היקשות דברי קבלה נינהו. כ"ב בספרי תורת נביאים הראיתי דברוב מקומות דברי קבלה כדברי תורה דמיא.והרבה עיקרי תורה נלמדים רק מדברי קבלה כמו דפרועי ראש שמשו במקדש.וכן ערל וכן נכר מחלי עבודה.ועי' רמב"ם פ"ו מהל' ביאת מקדש ערל שעבד לוקה כזר. ולא נלמד רק מדברי קבלה מקרא דיחזקאל (סנהדרין כב:) ועי' רדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' פ"ו שהתעורר בזה. ואולם דברי רש"י כאן נכונים ע"פ דברי התוס'(סנהדרין י"ב ע"א) על הך דאמרו שם דחזקיה מלך יהודה עבר שנה מפני הטומאה. וכ' התוס' היינו טומאת ע"ז אע"ג דטומאת ע"ז אינו רק מדבריהם.וי"ל דרק בימי חזקיה גזרו ע"ז ודברי ישעי' במקרא דתזרם כמו דוה היינו בימיו נגזר.וכן היה מקובל אצלם : דף פו ע"א תוס' ד"ה מנין לפולטת ואע"ג דבאותה שעה כו'. כ"ב כוונת התוס' דהרי קי"ל (הוריות י' ע"א) דזב ומצורע לפני הדבור אין מטמאין לאחר הדבור ע"ש: ד"ה ישראל קדושים ובנח"ס היו פורשים. כ"ב כוונת התוס' דהרי עדיין לא ניתנה תורה או ונראה בזה ענין סברא ודבר שתלוי במדות ובהנהגות אדם ישר ואף אי לא ניתנה תורה התנהגו ככה: ע"ב גמ' או דלמא ישראל דדאיגי במצות תכיל גופייהו . כ"ב אע"ג דישראל קודם קבלת התורה עדיין לא היה עליהם עול מצות והפרישן ג' ימים קודם משום פולטת ש"ז . וע"כ משום דאכלו שקצים ורמשים תכול גופייהו . וי"ל דישראל היה עליהם מצות בני נח וגיד הנשה ומעשר וגם מצות שבת וכבוד אב ודינין במרה אפקוד עי' (סנהדרין נ"ו ע"ב . ולקמן פ"ז ע"ב) ורמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ב דבימי עמרם נצטוו ישראל עוד במצות יתירות : רש"י ד"ה בי שמשי לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתי. כ"ב עי' רש"י (תענית כ"ה א') דכל היכא דתני בי שמשי היינו ערב שבת וכבר רמז מהרי"ב שם על סתירת דברי רש"י שם מכאן (כתובות ק"ג א') ע"ש ועי"ע רש"י (יומא ס"ג ע"ב) דמפרש ג"כ רש"י דבי שמשי היינו משך כל ליל שבת ועי' רש"י לקמן קיג ע"ב ד"ה ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי :

דף פז ע"א רש"י ד"ה בן נכר מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. כ"ב כן ביאר התרגום שם בר ישראל דאשתמיד ועי'(רמב"ם ספר המצות ל"ת קכ"ח)דהביא דברי התרגום וכן הוא במכלתא שם: תוס' ד"ה ומה ישראל וא"ת מאי קאמר דהוסיף מדעתו דאורייתא הוא וניתן לידרש . כ"ב ואע"ג דקל וחומר בכלל י"ג מדות המקובלות בסיני ועדיין לא ניתנה התורה אז דק"ו שלו היתה מיד ע"י אמירת הסי"ת אל תגשו אל אשה.ואולם האמת ק"ו הוא ענין מוכח בהיקש השכל ודרכי הגיון . וק"ו אדם דן מעצמו וא"צ שיקבל זאת מרבו . וא"כ אף טרם שנמסר בסיני היו יכולים לדרוש בק"ו ודמיא לדברי תורה דכל דבר אשר מוכח בסברא הוי דין תורה כמו דפריך הש"ס (כתובות כ"ב א') הא למה לי קרא סברא הוא . ולדידי קשה עוד לשיטת הש"ס פ"ק דביצה . דאילולי שנא' שובו לכם לאהליכם היו אסורים בתשמיש דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו . אף אם בטל הטעם . א"כ איך אמרו עשה משה מדעתו . הרי טרם שנאמר שובו לכם לאהליכם היה אסור מצד מצות ה' ונע"ג : תוס' ד"ה ואתה פה עמוד עמדי דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה. כ"ב דברי המדרש הללו לא נמצא לא בתנחומא שלפנינו ולא ברבה.אכן בילקוט סוף בהעלותך מובא כל הענין בשם מדרש ילמדנו. ומכאן ראי' שמדרש ילמדנו היינו תנחומא שלפני קדמונינו . היה מרובה בכמות מכפי אשר לפנינו בתנחומא :

דף פט ע"ב גמ' דל עשרים דלא ענשת עלייהו. כ"ב עי' ירושלמי פ"ז דבכורים. ועי' ג"כ רש"י (תענית ה' ע"ב)ד"ה ימיו של שמואל הרמתי.ועי' מדרש ב"ר ר"פ חיי שרה.ודברי הרא"מ ומהרא"ש אשכנזי שם. ובת' ת"ל סי' מ"ט שפקפק בזה לומר דאינה רק דברי אגדה ואין למדין סימנה.ועי' דברי הרמב"ם פי' המשנה פ' ד' דסנהדרין ד' מיתות על המשנה הבא על הזכר אחר שהאריך מענין עריות. כ' מפי השמועה למדנו שאין הקב"ה מעניש את החייב כרת רק אחר עשרים שנה. ע"ש הרי שהקע רבינו ענין זה ליתד נאמן בהוראה :

דף צ ע"א משנה אף המוציא מממשי ע"ז כל שהוא שנא' לא ידבק בידך מאומה.כ"ב עי' רמב"ן בהשגות לס' המצות סוף מל"ת קנ"ד מ"ש לענין מממשי ע"ז דאינם בכלל לא ידבק ומה שפי' סוגיא דהכא: ע"ב גמ' אי מיית קטן מספד ספיד ליה. כ"ב עי' (יבמות קכ"א ע"ב) ודלמא קמצא בעלמא שכיב ואסיקי על שמא ע"ש . הרי דדרכם של תינוקות להספיד החגבים : רש"י ד"ה אי הכי ואי משום דאין בו איסור אבר מן החי דאינו טעון שחיטה . כ"ב דברי רש"י תמוהים דהרי למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה . בכל זאת מודה דאבר מן החי נוהג בו . ומ"ש מחגב דאע"פ דאינו טעון שחיטה נימא דעכ"פ נוהג בו איסור אבר מן החי . וי"ל דשם עכ"פ נחירה בעי כמ"ש רש"י (חולין כ"ט ע"א) דאין כשר בעוף למ"ד א"ש לעוף מה"ת . רק נחירה בסימנים דכתיב ושפך . ואמרינן נחירתן זו היא שחיטתן וכל שנחתך אבר טרם שנעשה בו מעשה נחירה בסימנים. עכ"פ הוי אמ"ה.משא"כ חגבים דא"צ אפילו נחירה והרמב"ם פ"א מה' שחיטה נפקא מדכתיב האוסף החסיל . משמע באסיפה בעלמא וא"צ שום מעשה לסילוק החיות פשיטא דליכא כאן איסור אמ"ה. ועי' טו"ז יו"ד סי' י"ג ס"ק ג' :

דף צא ע"א גמ' כל שהוא לאפוקי כגרוגרת ולעולם עד דאיכא כזית. כ"ב עי' מ"ש מרן הכ"מ פ"א מהל' חמץ ה"ז לענין מ"ש הרמב"ם דכל שהוא חמץ אסור מה"ת ואינו חייב כרת רק בשיעור והאוכל פחות מכזית מכין אותו מכות מרדות. וכ' מרן דעל כל שהוא אפי' מכות מרדות ליכא.אבל פחות מכזית לוקה מכות מרדות עכ"פ . ובמחכ"ת נעלם ממנו סוגיא דאמרינן דגם כל שהוא משמע רק פחות מן גרוגרת . ומרן לא התעורר גם לבסוף מסוגיין אף דהיה מוזר בעיניו לחלק בין כל שהוא לפחות מכשיעור.ועי' מ"ש הרב בעל תוס' יו"ט ריש פ' בתרא דיומא ע"ד רש"י (יומא פ"ד ע"א) ד"ה חצי שיעור כלומר מכשיעור :

דף צב ע"ב משנה באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת . כ"ב בגמרא הביאו ברייתא דכל באמת הלכה הוא . ובירושלמי אמרו כל באמת הלכה למשה מסיני . ואף דבש"ס (ב"ק פ"ב ע"א) ובירושלמי פ"ד דמגילה חשבו אשה חוגרת בסינר לתקנת עזרא . הייתו שם מיירי מעיקר התקנה . וכאן מיירי לענין הוצאת שבת . ומפ"ז נקטה מתני' אשה החוגרת בסינר בה"א הידיעה. מפני שענין זה הוא הלכה מסיני קודם תקנת עזרא . ובאה המשנה דבאשה כזו אשר חוגרת בסינר כאן שדרכה להיות חוגר . מקרי הוציא דרך המוציאין . ועי' רמב"ם פ"א מהל' שבת ה' י"ג דכ' איש החוגר בסינר משום דלא מיירי כאן מחיוב על האשה החוגרת סינר כי לענין זה ייחד רבינו מדור בפ"ע במקומו פכ"ד מהל' אישות הי"ג . אכן כאן בא להשמיענו דין הוצאה בשבת.נקט האיש החגור בסינר.ומה מאד תמוהים לי דברי הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשנה דחישב כל ענינים אשר נזכרים בש"ס הל"מ. ובתוכם גם הך דאשה חוגרת בסינר.ובאמת הך דחוגרת בסינר אינה רק תקנת עזרא והל"מ לא היתה רק לענין שבת ולכל הפחות היה לו להרמב"ם לומר אשה חוגרת בסינר חייבת.אבל מדסתים אשה חוגרת בסינר.משמע דכוונתו על עיקר התקנה דחגירת סינר.וזה אינה רק תקנה ולא הל"מ ונצ"ע:

דף צד ע"א גמ' והניע תלתא פרסי . כ"ב כבר התעוררו הקדמונים דלאו דוקא עי' (מגילה י"ד ב') מלמד שהלך לאורה ג' פרסאות ועי' (ברכות נ"ד ע"ב) באבן שורק עוג שהיה בר תלתי פרסי. ועי' (כתובות ס' ע"ב . סוכה כ"ב ע"א . יומא כ' ע"ב) נזכרו ג' פרסי וכל זה לאו דוקא :

דף צז ע"א גמ' א"ל הן מאמינים ובני מאמינים ואתה אין סופך להאמין . כ"ב אע"ג דאמרינן במדרש בשלח פכ"ג א"ר אבהו אע"פ שכ' כבר שהאמינו שנא' ויאמן העם . חזרו ולא האמינו שנא' אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך . כיון שבאו על הים חזרו והאמינו . וא"כ גם הם לא האמינו ובכ"ז לבסוף האמינו . אבל למשה אתה אין סופך להאמין :

דף קד ע"א רש"י ד"ה סימנים של סדר שמועות כגון אלו שבש"ס. כ"ב עי' רש"י (עירובין כא ע"ב) ד"ה קבע לה מסורת לסימנין בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה ע"ש . וכבר כ' הרמב"ם בספר המורה פי"ג לשלישי כי כל הדרשות בדרך אל תקרי המה רק דרך מליצות בשיר והמה סימנים למען יהיו הדרשות האמורות בע"פ נסמכות לכתב ויהיו נשמרים בכח הזוכר ע"ש . ומדוע פרט רש"י כאן רק סימני השמועות ולא פי' כמו בעירובין שמה דבין במקרא בין במשנה יעשה סימנים : דף קה ע"ב גמ' המשבר כלי וכו' . כ"ב ע' רמב"ם פ"ב מהל' דיעות ה"ג כ' וכבר אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד ע"ז ע"ש ולא נמצא כן בשום מקום וכאן לא אמרו רק השובר כלי בחמתו אבל סתמא לא . ושום מחבר לא התעורר בזה ע"ד הרמב"ם :

דף קח ע"א רש"י ד"ה מהו אם יבא אליהו ויאמר היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא. כ"ב עי' רש"י (עירובין מ"ה ע"א) ד"ה והרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים דמידי דאיסור והיתר לא שייך רק לב"ד ולא לאורים ותומים ע"ש וגם כאן מתחלה סברו דהשיב לו דאליהו יורה לנו הדין אם כותבין תפילין על עור הדג או לא . ומקשה הש"ס שפיר דאיסור והיתר שייך לב"ד.והם הכריעו הדברים ע"פ הסברא או הקבלה . אבל כח אליהו אינו מועיל בזה דלא בשמים היא . ומשני הש"ס דאין הכוונה דילמד אליהו לנו דינים . רק זאת ידוע לחז"ל . אם פסק זוהמא מיני' . כותבין ואם לאו אין כותבין. והספק להם מפני דלא ידעו טבע של הדג בכגון זה יוכל אליהו לברר טבעו . ואנחנו נדע מן זה לענין דינא ג"כ והארכתי בזה :

דף קיב ע"ב גמ' א"ר זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים כמלאכים. כ"ב כבר כתבתי לעיל י"ב ע"ב תוס' ד"ה ר' נתן דט"ס נפל כאן וצ"ל אמר ר' אבא בר זמינא א"ר זירא כמו שהוא בירושלמי שקלים פ"ה . וכבר התעורר בזה בעל סדר הדורות ערך ר' אבא בר' זמינא ע"ש :

מהרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעל המחבר ספר מלא הרועים

דף ב תוס' ד"ה יציאות השבת. ושנים שעשאוהו פטורים. לא ידעתי מה שנים שעשאוהו דאי שנים עשו ביחד עקירה והנחה זה לא נשמע ממשנתינו ואי שזה עקירה וזה הנחה כבר אמרו דבעי עקירה והנחה וי"ל הא דבעינן עקירה והנחה היינו דבעיקר מלאכת הוצאה צריך עקירה והנחה והו"א דעכ"פ אם אחד עשה עקירה וא' הנחה הרי נגמר המלאכה ע"י שניהם לז"א שנים שעשאוהו פטורים: ד"ה שתים כו' ולא דייק מדקתני בפנים. לכאורה י"ל דלא יכול לדייק דיש לדחות מאי פנים בעה"ב וי"ל דס"ל להתוס' כיון דעכ"פ מוכח דנוכל לפרש פנים בעה"ב א"כ גם לפי האמת עדיף לפרושי הני וא"ש זה דעירב הוצאות והכנסות יחד: ד"ה פשט כו' והמושיט חייב שכך היה עבודת הלוים. ולכאורה אין ראי' מזה די"ל דצריך לאשכוחי במשכן וכדי לחייבו למעלה מי' דאי משום תולדה דהוצאה היה פטור למעלה מי' וביותר קשה לפמש"ל ד"ד א' ד"ה אבל דמושיט למטה מי' חייב אע"ג דלא הוה במשכן א"כ חזינן דאע"ג דליתא במשכן חייב א"כ ע"כ הא דקאמר שכך היתה עבודת הלוים היינו לחייבו למעלה מי' אם מעביר מרה"י לרה"י דרך ר"ה לא מצינו שהיה במשכן ואעפ"כ חייב וגם י"ל דמושיט וזורק לפי דלא דמי' להוצאה כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה שבועות לכך צריך לאשכחוניה במשכן: באו"ד וא"ת כו' דהכנסה היתה במשכן. י"ל דקמ"ל דהמכנים מרה"ר לרה"י אעפ"י שמכנים דרך מקום פטור חייב דהא העגלה גבוה י' וכשהניחה על רגלת ע"כ היה מגביה למעלה מי' קודם שהגיע לאויר רשות היחיד:

דף ג תוס' ד"ה בבא משמע דוקא כו'. ע' תוס' לקמן דף י"ט א' דאפי' בחצר דוקא מזונות אבל חפצים אסורים אך לא מצי להקשות מזה דדילמא גם המשנה מיירי במזונות וגם אין להם הוכחה לזה דחפצים אסור ולכך לא יכלו להקשות רק מהדיוק דבעומד בחוץ אסור: **ע"ב** ד"ה הי' טוען כו' טוען עצמו משחשיכה ועמד לפוש כו' ר"ל דמיירי בטען עצמו משחשיכה לפנותן מזוית לזוית ועמד לפוש ונמלך להוציאן ואח"כ הוציאן והניחן בר"ה דא"ל דכוונת התוס' ועמד לפוש אח"כ ברה"ר וזהו הנחה דידיה דא"כ מוכח דהנחת גופי' הוה הנחה אלא ע"כ דכוונתם דעמד לפוש ברה"י קודם הוצאה כדי לבטל העקירה ראשונה שהי' לפטור ודו"ק וכ"כ בחירושי הרשב"א ע"ש ולכאורה עדיין קשה דליתני בטוען עצמו משחשיכה להוליכן מזוית לזוית ועמד לפוש ואח"כ הוציאן והניחן בר"ה חייב דשפיר הוי שמעינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דאין לומר משום עקירה ראשונה כמ"ש התוס' דקשה למה תני ועמד לפוש וי"ל דה"א דנקט עמד לפוש לרבותא דאף שעמד לפוש לא בטיל עקירה ראשונה וחייב כשהניחן אח"כ בר"ה דהוי אמינא דעמידת גופו מחשיב כהנחת חפץ ובטל עקירה ראשונה ואין כאן עקירה קמ"ל דלא בטיל אך זה אינו דנהי דעמידת גופו כעמידת החפץ מ"מ חייב דכיון דהנחת גופו כהנחת החפץ ה"ה עקירת גופו כעקירת חפץ וא"כ חייב על עקירה שעקר אח"כ וי"ל דה"א דברייתא קמ"ל דלא נטעה לומר דהנחת גופו כהנחת חפץ ועקירת גופו לא הוי כעקירת חפץ וכדאשכחן לקמן בין עקירה להנחה דקאמר ודילמא הנחה הוא דלא בעי עקירה בעי לכך קמ"ל הברייתא דאף הנחת גופו לא הוה כהנחת חפץ אך דעדיין קשה דהאיך נקט הברייתא עמד לפוש להשמיענו דלא נטעה דהנחת גופו הוי הנחה דעדיין יכול לטעות דהנחת גופו הוה הנחה והא דמחייב בברייתא משום דעקירת גופו הוי ג"כ עקירה דכיון דיכול לטעות בזה דהנחת גופו יכול לטעות גם בזה דעקירת גופו הוי עקירה דהא אליבא דאמת הן דומים וא"כ מאי הועילה הברייתא במה דנקט ועמד לפוש אלא דע"כ דהאמת כן דבברייתא משמיענו דהנחת ועקירת גופו הוי הנחת ועקירת חפץ וי"ל דבאמת י"ל דהברייתא מחייב משום עקירה ראשונה והא דנקט ועמד לפוש שלא נטעה דבעמד לפוש פטור דבטיל עקירה ראשונה ע"י עמידה זו דנהי דאינו כהנחת חפץ לחיובי' מ"מ מבטל עקירה ראשונה מירי דהוי אמניח חפץ על פחות מד' אמות דאינו הנחה לחיובי' ואעפ"כ מבטל עקירה ראשונה לכך קמ"ל דאפילו לענין לבטל עקירה ראשונה אינה מבטל העמידה לפוש והבן מ"ש למעלה דמיירי שטען לפנותן מזוית לזוית הוא תמיה דא"כ האיך כ' התוס' דחייב משום עקירה ראשונה דהא עקירה ראשונה הי' לפטור וצ"ע דלפ"ז הדק"ל דליתני טוען עצמו משחשיכה מזוית לזוית ועמד לפוש ואח"כ הוציאן דחייב וש"מ דעקירת גופו כעקירת חפץ דליכא למימר משום עקירה ראשונה דהא עקירה ראשונה הי' לפטור:

דף ד תוס' ד"ה ומאי שנא כו' דמושיט מרה"י כו'. הכא ע"כ מיירי למטה מי' דאי למעלה מי' מותר בכל דוכתא וכ"כ לפי שיטתם לקמן בד"ה אבל למעלה מי' דמושיט חייב אפילו למטה מי' ע"ש: **ד"ה** דר"ע כו' דדמי שאר תולדות להוצאה צ"ע ממאי שכתב התוס' לעיל ד' ב' א' ד"ה שבועות שתים דהכנסה דמי טפי להוצאה מזורק לפי שזה ביד וזה בזריקה א"כ מטעם זה הכנסה דמי טפי להוצאה טמה שדומה זריקה להושטה ואעפ"כ צריכין שיהי' הכנסה במשכן. ובעיקר קושייתם י"ל דר"ע ס"ל דזריקה הי' במשכן רק למטה מעשרה וע"ז יליף ממושיט לענין למעלה מעשרה וכיון דעיקר זריקה מרשות היחיד הוה במשכן שפיר מצינו למילף ממושיט לענין חיוב למעלה מעשרה דהא הוה רק גילוי מילתא כמו דילפינן הכנסה דבע"ה מהוצאה אף דלא הוה במשכן כמו שכתבו התוס' לעיל ד"ב א' ד"ה פשט וכו' אך י"ל שאני התם דאיכא סברא מה לי עיולי מה לי אפוקי תדע דהרי התוס' כ' כיון דאיכא סברא למה הוצרך לומר במשכן [חסר בכ"י]: **ע"ב** תוס' ד"ה באילן כו' מדאמר בסמוך כו' מעיקרא הו"ל לאיירי דאמר הא תינח ברה"י מקורה וע' בר"ן שכתב לחלק דוקא לענין אדם שעומד ברה"י שאינה רה"י עצמה דאינו בטל לגבי רה"י אבל רה"י עצמה וכן קנה ברה"י שתחוב ברה"י וחשוב כרה"י עצמה לא בעי ארבעה:

דף ה תוס' ד"ה לא כו' ברה"י מקורה כו' משמע דס"ל דאפילו בר"ה מחייב רבי וכ"כ בפ"י וע' בתוס' גיטין שם דס"ל דההיא דגיטין ג"כ ס"ל דלא מחייב רבי אלא ברה"י רק דלא ס"ל מקורה דאפילו בלא קירוי חייב וע' בחיבורי מלא הרועים ע' קלוטה אות ב' שהארכתי:

דף ו ע"ב תוס' ד"ה הא קמ"ל דרב כו' דהא אכולהו חייב עי' מהר"ם ובאמת לא הבנתי דבריהם דמאי ראיה לאיסי דבאמת המשנה לא ס"ל דאיסי אבל לאיסי פטור על א' מהם מחטאת ואי משום דאיסי לא יחלוק על המשנה ראיה זו כבר כ' מקודם וגם ע"ז שכתב דמסתמא איסי לא יחלוק על המשנה אני מגמגם דהא ע"כ משנה זו לאו ד"ה הוא דר"י דס"ל הבערה ללאו יצאת א"כ גם על הבערה לא יתחייב קרבן ובמשנה קא חשיב המבעיר וא"כ איסי יסבור כר' יוסי:

דף ז תוס' ד"ה לא נצרכא כו' ואפילו אית בהו חפופי. ע' לעיל ד' ו' תוס' ד"ה היכא דאיכא חפופי ואע"ג דהכא אליבא דר"י מיירי ור"י ס"ל לעיל דאפילו לבן עזאי חייב בזורק וע"כ דחפופי לאו כר"ה דמי י"ל דס"ל דבן עזאי ורבנן לא ס"ל כר"א אבל לר"א אח"נ דאפילו בחפופי כרה"ר דמי וע' לעיל דף ו' היטב ותבין אבל כרבנן לא משני דלרבנן צדי ר"ה כרמלית הוא כמבואר בעירובין ד' צ"ד ולדידהו הוה מצי למימר לא נצרכה אלא לאתויי צדי ר"ה וע"כ צ"ל דמשום ר"א נקיט קרן זוית: **ד"ה** וטח כו' לוקי מתני' במחזיק כו'. ע' לעיל דף ד' ד"ה למטה מי' כשהחפץ בידו של עני לא שייך קלוטה ולפ"ז י"ל ג"כ דוקא בשחה בבית חשוב כמונח ע"ג קרקע הואיל ואין כאן דעת אחרת שמעכב משא"כ כשהוא ביד עני לא אמרינן דחשוב כמונח ע"ג קרקע שהרי בר דעת מעכבו מלהניח ע"ג קרקע לאוחזן בידו ומה"ט לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה כשהחפץ בידו של עני וכמ"ש התוס' וע' בר"ן דף ג' ע"א [שמחלק] בין נעץ קנה ברה"י ובטל לגבי רה"י ואין צריך ארבעה בין אדם שהוא ברה"י דצריך ארבעה וכן י"ל בנ"ד ודו"ק: **ע"ב** גמ' והאמר רב יהודא אמר רב אמר ר' חייא כצ"ל וכן הוא הגי' לקמן דף ק':

דף ח תוס' ד"ה אמר אביי כו' כולהו מודה דבעינן מקום ד' כו'. לכאורה לא דמי אהרדי דהתם לאשויי רה"י בעינן ד' אבל הכי דכבר הוא עומד ברה"י גמור וכיון דכבר הוא ברה"י ורה"י לא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ואפשר לכוין זה בתי' של התוס' ודו"ק וי"ל דהתוס' לשיטתייהו אזלי דכתבו לעיל ד' ז' ב' ד"ה והלכה דאיירי בחורין שדרכן לעשות בבנין כו' דלכ"ע הוי רה"י דחורי רה"י כרה"י דמי ולא פליגי אלא לשוויי' מקום ד' ע"ש ודו"ק: **ד"ה** רחבה כו' חשוב רה"י. לכאורה צ"ע דהא ע"כ לר"ע לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה בארץ דא"כ היכי דייקינן לעיל דלא בעי מקום ד' וע"כ כמו שהונחה באויר ואע"ג דאינו מונח על מקום ד' חשוב הנחה אבל לענין רה"י פחות ממקום ד' לאו רה"י היא וא"כ היכא חשוב רה"י כ"מ שהיא מונחת אך לאחר העיון לק"מ דנהי דאין בתחתיתו ד' מ"מ הואיל והכוורת עצמה רחב ד' כ"מ שנח חשוב רה"י כמו נעץ קנה ובראשו טרסקל לריב"י ודו"ק: **באו"ד** דפטור בעשיי' כו'. לא ידעתי מנ"ל די"ל דאביי פוטר בחלקה במחצלת דאזיל בתר השתא ומיחייב וא"ל דא"כ היכי קאמר את"ל כיון דלא הוי מחיצה י' כו' דהא כיון דאזלית בתר מעיקרא לחומרא דכ"ש הוא דאפילו לקולא אזלת בתר מעיקרא כ"ש לחומרא י"ל דהש"ס מבעי' את"ל דאזלינן בתר מעיקרא או אזלינן ג"כ בתר בסוף י"ל דהתחלה והסוף יהי' בחיוב וכיון דהסוף נתמעט מי' ג"כ לא מחייב ואביי דפוטר במחצלת י"ל דאזיל בתר השתא לבד בין לחיוב בין לפטור וכיון דהשתא הוא י' מחייב ואף אם נאמר דאביי אזיל בתר תרווייהו ובעי' תחלה וסוף י' מ"מ ל"ק קו' התוס' דהכא בעינן ג"כ שיהי' תחלה וסוף ר"ה וכיון דבסוף נעשה רה"י אזי אין גמר הנחה בר"ה ולכך פטר כו' היכא דהתם בעי תחלה וסוף ברה"י ה"ה הכא בר"ה ולכך פוטר ודו"ק וצ"ע. ואפשר לכוין גם תירוצם לזה: **תוס'** ד"ה כפאה כו' וכיון דעל גבו דה"י פטור כו' צ"ע כיון דבתוכו אינו רה"י א"כ הרי זרק לר"ה וי"ל דעכ"פ תוכו אינו ר"ה רק כרמלית ועמ"ש בגליון הרא"ש לעיל סי' י"ד דאף תוכו רה"י באין גבוה י' כיון דמחיצות החיצונות גבוה יו"ד ע"ש באורך עכ"פ מ"ש התוס' כיון דעל גבו רה"י אינו מדוקדק ודו"ק:

דף ט רש"י ד"ה באסקופת בית כו' עקומה במקום ד'. ע' רש"א לעיל ח' ע"א ד"ה כפאה על פיה: **ע"ב** גמ' תפלת ערבית רשות. אביי גופו פסק ר"פ ת"ה דת"ע חובה: **תוס'** ד"ה למ"ד כו' שאינה עוברת כו'. ע' תוס' ברכות דכ"ו א' ד"ה טעה שכתב דוקא בשביל מצוה עוברת דחינן תפלת ערבית:

דף י גמ' מתקיף לה רב ששת. אר' חנינא דאמר משיתיר חגורו קא מקשה: **תוס'** בד"ה טריחתא למיסר כו' בשעת התפלה כו' וקשה דמאי מקשה ליקו הכי וליצלי הרי לבו רואה את הערוה ומאי הוצרך לשנות משום הכון ועוד האיך יוכל לאכול בלא חגורה דהאיך יוכל לברך כיון דלבו רואה את הערוה ונראה דמחזור ויטרי לשיטת רש"י רבו אזיל דס"ל לבו רואה את הערוה מותר כמ"ש הר' שמעי' משמו הביאו התוס' פ"ג דברכות: **ע"ב** ברש"י ד"ה צריך להודיעו דשמא יתבייש לקבלה לפ"ז אפי' בעבידא לגלויי צריך להודיע וע"ק מאי מקשה ממשה דהתם ודאי אינו בוש לקבל מהקב"ה כי מידו הכל וי"ל דהתם הוה בנתנה בביתו שלא מידיעתו דצריך להודיע שיהא אוהבו וה"ט שייך גבי משה ודו"ק:

דף יא תוס' ד"ה ולא כו' דבר יון למימרא כו' בגיטין גרסינן ע"ש ובתר הכי גרסי למימרא דרומאי מעלי מפרסאי: **רש"י** ד"ה ולא יפלה את כליו מבער כנים מבגדיו כו'. לפירושו הוה לי' למימר לא יפלה כנים מכליו דאין לשון בעור נופל על הכלי שאינו מבער הכלי רק מן הכלי כמ"ש בערתי הקדש מן הבית קאי הביעור על הקודש ויותר הו"ל לפרש לשון בדיקה כמו לא תפאר אחריך שמתרגם לא תפלי בתרך שפירושו שלא תבדוק אחר הזיתים הנופלים בשעת החביטה וכן פי' בערוך ערך פ' ואפשר שמפרש את הטפל לכליו ושייך לשון בעור שמבער הטפל לכליו ודוחק: **תוס'** ד"ה לא כו' דכתיבתן זו היא הנחתן. ה"ה כאן בליעתן היא הנחתן וצ"ע דלא דמי דהתם נשאר הדיו במקום הכתיבה משא"כ הכא אינו נשאר בבית הבליעה רק הולך אל הבטן והתוס' בערבין דף כ' א' כ' וז"ל אע"ג דאין נחים עד שיגיעו למעיו מ"מ מבטלו אגב גופו עכ"ל נראה דעתם דתיכף שהגיעו לפה חשוב הנחתן ששם כבר הם בטלים אגב גופו ושוב לא חשוב הליכה מה שהולכים יותר וזה דוחק והריטב"א בחידושיו לעירובין שם כ' דמה שהולכין יותר זה אינו מחמתו רק שמאליהן הן נגררים אל הבטן אבל הנחתן היתה בפה שזה הי' מכחו ומה שהולך יותר זהו נגרר מאליו וזהו קצת טעמא דמסתבר ודו"ק: **ע"ב** גמ' דאי לא תימא הכי כו'. קשה דהו"ל לאתויי ראיה מר"מ גופא דמחייב במחט נקובה וע"כ משום דהיינו אורחי' כמ"ש התוס' בד"ה ואם יצא ודו"ק וי"ל דהוה מצי למידחי דמיירי בנושאת המחט בידה ולא בצעיפה ועיין מהר"ם מ"ש על התוס' הנ"ל אך עדיין ק' מהאי דשכח והוציאו בפיו ודו"ק:

דף יב ע"א גמ' דאמר רבה בר"ה חייב אדם למשמש בתפילין כו' הא ודאי דבשבת אם הולך בתפילין א"צ למשמש בהן כיון דאז אין עיקר חובת תפילין כ"ש חובת משמש והוה כאלו נשא ס"ת בזרוע דאין חוב למשמש אף שיש בה אזכרות טובא אך דהכוונה כיון דמבע"י הוא יוצא בהן ואז חוב למשמש מידכיר דכיר ומסלקן קודם השבת וער"מ סי' רנ"ב ובמג"א שם ס"ק כ"ה וע"כ צ"ל כן לפמ"ש התוס' לעיל די"א א' ד"ה שמא ישכח: **שם** שבת היא מלזעוק כו'. ר"ת שם מה"ש שהוא מסוגל לסלק המות מהחולה כמ"ש הר"ם ז"ל: **ע"ב** מיתיבי לא יקרא לאור הנר כו' צ"ל דעיקר הקושיא ממ"ש כמה גדולים דברי חכמים משמע שגם על אדם חשוב אמרו דאי משום שאירע פ"א שהיטה אין לגזור בעלמא כיון דהחשוב אין דרכו להטות אך ק' דילמא אמר כמה גדולים דברי חכמים שגזרו על הדיוט דהרי אני שאני חשוב והטיתי כ"ש הדיוט וי"ל מדמייתי מ"ש ר' ישמעאל אני אקרא ולא אטה היינו משום שאני חשוב ואח"כ כשהטה חזר מסברתו ואמר כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא אפי' חשוב ולפי מה דמתרץ שאני ר' ישמעאל דמשים עצמו כהדיוט צ"ל דר' ישמעאל מתחלה אמר אני אקרא ולא אטה ר"ל אף אני שמשים עצמו על ד"ת כהדיוט אעפ"כ ולא אטה ולא רצה לקבל כלל גזירת חכמים ואח"כ כשהטה הודה לגזירת חכמים על הדיוט ודו"ק: **רש"י** ד"ה סועד כו' תסער לשלם. וע' בנדרים ד"מ א' דכתב שם סועד בדל"ת ופירשוהו ביקור חולים לא לסעור איניש קצירא וע' בר"ן ומש"ש בגליון וצ"ל דרש"י גרים שם ליסעור ברי"ש:
תוס' ד"ה שאין כו' ולשון ארמי אינם יודעים. וע' ברא"ש פ"ב דברכות סי' ב' מ"ש בזה:

דף יג תוס' ד"ה מיתיבי כו' ואין מוחין בידם. נ"ב דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו: **באו"ד** מסדרין משמע. נ"ב ר"ל דמסדרין משמע דמורינן להו הכי ובידים לא ספינן להו איסורא וקשה דהא בשבת הקרי' לא עבדי איסורא רק שמא יטו הטיה זו מעצמם הן עושין ודמי להך דיבמות דקי"ד לרבר טליא ושלייתא ולטיילו ואף שהוא בעצמו מצוון לטייל ומנהיגם לטייל מ"מ זהו אינו גוף האיסור ואע"ג דעי"ז יבאו לגוף האיסור שיקחו המפתח לית לן בה וכ"ה כאן מה שאנו מורין להם לקרות דמי לטייל דהתם. וי"ל דהכא כיון דחכמים אסרו לקרות אזי הקריאה גופי' איסורא ומוכח דס"ל להתוס' כדעת הר"מ בפי"ז מהמ"א דאפילו איסור דרבנן לא ספינן לי' בידים ודלא כהרשב"א ודו"ק ובאמת קשה מכאן להרשב"א: **ע"ב** רש"י ד"ה ל"א אין אנו מספיקין. נ"ב ול"נ דלחד לישנא גרים מפסיקין ודו"ק: **תוס'** ד"ה והשותה כו' אע"ג דאכתי. נ"ב ע"כ צ"ל דכבר נגזרה דאל"כ למה באוכל שני נעשה שני והטעם דהשני עושה שני ע"י משקין כמ"ש רש"י בסמוך וא"כ ע"כ כבר נגזרה דשני עשה משקין ראשון דאל"כ אין טעם לשני שיעשה שני ונ"ל עפמ"ש התוס' לקמן די"ד א' ד"ה ר"י דעיקר הטעם משום דילמא שקיל משקין ושדיא לפומיה רק דמשום זה לבד אי לא שמצינו כיוצא בזה הות כחוכא ואטלולא ולא כמ"ש התוס' וכיון שבדעתם הי' לגזור על המשקין אף שעדיין לא גזרו שיעשה האוכל אוכל ב' שני מטעם דילמא שקיל ואי משום דמיחזי כחוכא ז"א דהם יודעים דיגזרו על המשקין לבסוף ומצינו כיוצא בזה ולא יהיו כחוכא ודו"ק וע' לקמן די"ד בתוס' ד"ה אלא וא"ל דבל"ז י"ל דמצינו שני עושה שני ע"י ספר כמ"ש התוס' לקמן די"ד ד"ה תנא ונאמר דידים הבא מחמת ספר גזירה קדמונית היתה וכמ"ש התוס' שם ד"ה אף אך ז"א דאכתי כיון דעדיין לא גזרו על הספר אף דגזרו על ידים מחמת ספר מ"מ אין זה שני עושה שני דספר לאו שני הוא כיון דעדיין לא גזרו עליו ודו"ק:

דף יד תוס' ד"ה תנא כו' פסולי תרומה נמי כדתנן. נ"ב זהו לשיטתם בדיבור שאח"ז דידים מחמת ספר בו ביום גזרו וא"כ כבר גזרו על ספר דפסול בתרומה אבל לפמ"ש שם דגזירה קדמונית היתה לק"מ ועי' בדיבור שאח"ז ודו"ק: **ד"ה** אף כו' וא"כ הוי טפי מי"ח דבר. נ"ב לכאורה לק"מ דהא לבתר דגזרו על כל ידים א"כ ידים מחמת ספר בכלל סתם ידים ואין כאן אלא גזירה חדא אך י"ל דנ"מ אפי' בנוגע בספר אחר נטילה מיד ועי' בע"ב בתוס' ד"ה כיון ובתירוצם שם והבן:

דף טו גמ' שלח לו רבי וכ"כ ברשב"ם דרבי שלה אליו שיאמר לו ומ"ש אמר לנו כן דרך החשובים לדבר בלשון רבים כמ"ש הרמב"ן על נעשה אדם. ומשמע ברשב"ם שם דבכל המקומות דבש"ס גרים שלח לו רבי דאל"כ לא הו"ל לדחוקי דהרבה חלאים חלה רק הו"ל לשנויי דהכא שלחו אליו חכמים אחרים והתם שלח אליו רבי אלא משמע דס"ל דכולהו שלח אליו רבי עיי"ש: **ע"ב** גמ' אמר ר"י אמר ר"ל. נ"ב צ"ל ר' לוי שר"י רבו דר"ל עי' רשב"ם ב"ב דף קי"ד ב' ועי' בספרי כנוס סופרים כלל י"א:

דף טז תוס' ד"ה וחכמים מטהרין כו' דא"כ מנ"ל דר"מ. נ"ב עי' מהר"ם ורש"א ועי' תוס ד"ה דף י"ט מה שהקשו עוד ע"ז ומש"ש בגליון: **באו"ד** הוי אזלינן בתר מעמיד. נ"ב וצ"ל דעכשיו סובר הש"ס דהא דאזלינן בתר מעמיד הוא סברא פשוטה אליבא דכ"ע רק דהוצרך לאוקמא כר"מ לענין חשיבות סתימה: **ע"ב** תוס' ד"ה כל כו' זרעים וירקות. נ"ב מחוברין: **באו"ד** שאין בהם ממש. נ"ב שהרוח מנענען:

דף יז תוס' ד"ה אמר כו' שאין יודעין דין טומאה בחבורים. נ"ב וקשה להו דלמה טמאוהו טומאת ערב אי משום דנגע בכלים המאהילים הא הסודר מפסיק והו"ל הסודר ראשון ואין אדם מקבל טומאה כ"א מאב הטומאה לכך יאמרו שטמא טומאת ערב משום אהל כו' אבל אם הוי יודעים דין טומאה בחבורין היה יודעין שהסודר טמא טומאת שבעה משום אהל והוה הסודר אב הטומאה ואדם הנוגע בו כאדם הנוגע בטמא מת שזה ידוע לכל שהוא טמא כמ"ש התוס' בדבור הקדום: **ד"ה** ועל כו' שהמלמד לא קיבל טומאה מן הדרבן. נ"ב צ"ע למה הוצרך לומר שקיבל טומאה מן הטמא הלא מעצמו טמא כיון שהיה באהל המת: **ד"ה** גוזרני כו' ואתיא כר' יעקב. נ"ב עי' תוס' לקמן ד' קמ"ד ב' ד"ה אמר: **ע"ב** גמ' סנוותאה. נ"ב בע"י שם הגי' נוותאה ועי' לקמן דף קכ"א ב' ועמד נוותי כו':

דף יח רש"י ד"ה וקוקרי כו' ופיה השני קצר. נ"ב עי' גיטין ס"א א' וברש"י שם וצ"ע:

דף יט ע"ב תוס' ד"ה הני כו' משמע דאית ליה לר"מ. נ"ב עמ"ש בחיבורי ע' מוקצה בהג"ה אות כ"ו:

דף כ תוס' ד"ה אבעי' להו כו' היינו כל פנ"ה. נ"ב דאין לפרש פנים המדובק בתנור דלא מסיים מילתא והו"ל לפרושי בהדיא וע"כ פניה משמע או כל פניה או אחת מפניה יהיה איזה שיהיה דאי קפיד דוקא על אחת מפניה הו"ל לפרושי בהדיא: **באו"ד** ומיהו בירושלמי. נ"ב עי' מהרש"א ובט"ז או"ח רנ"ד ס"ק ב' מה שפי' בזה: **ע"ב** רש"י ד"ה סיריקין כו' מן המשי הרך. נ"ב במנחות פירש"י העשוי מן נעורת של משי ואפשר שזהו המשי הרך היא הנעורת: **תוס'** סד"ה ותנא כו' ושער מהרך. נ"ב עי' רש"א שמקשה דאכתי מאי הוסיפו וי"ל דנ"מ בכרך צמר ושער עם דבר שמדליקין דלתנא דמתניתין לא נכללו בפסול פתילות רק דכויץ א"כ בכרך עם שא"ד מותר ותנא דברייתא הוסיפו להכלל בפסול פתילות ולכך אף עם הדבר שמדליקין אין מדליקין גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו ואף דהכא ל"ש כ"כ הגזירת דאתי לאדלוקי בעינייהו שאין ראויים להדליק בעין מ"מ לא פלוג בינם ובין שאר פסולי פתילות וצ"ע מפתילה ע"ג אגוז דלקמן דמשמע דלהדליק אסור אף דאינו כפסול פתילות וגם אינו ראוי לאדלוקי בעינייהו עם אגוז לחוד ודוחק לומר דאגוז הוא בכלל פסול פתילות דכל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. ועי' במ"ש הרשב"א הביאו הר"ן בשמעתין על מה שנהגו לכרוך צמר גפן על גבו:

דף כא גמ' אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול. יש להסתפק אי אוסר אפילו ע"י תערובת שמן כ"ש כמו בשבת דעלמא דאסרינן לעיל אפילו ע"י תערובת שמן. ולכאורה יש להוכיח דאפי' ע"י תערובת אסור דאל"כ לימא סתמא אין מדליקין בהן בחנוכה והוה ידעינן דע"כ מטעם כבתה זקוק לה ומטעם זה פשיטא דאסור אף בשבת וא"ל דבא להשמיענו דמותר להשתמש לאורה זה דוחק דזה הו"ל להשמיענו בפ"ע נר חנוכה מותר להשתמש לאורה וע"כ דבא לכלול איסור חנוכה בחול כמו בשבת דאסור אף ע"י תערובת שמן כן בחול וז"ש בין בשבת בין בחול כמו בשבת דאסור אף ע"י תערובת שמן כן בחול. איברא דזהו גופא טעמא בעי דלמה בשבת אסור ע"י תערובת שמן דאי משום גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו הו"ל גולג"ז. והנה בתוס' ישנים לעיל גבי חלב מהותך דגזרינן אטו חלב שאינו מהותך הקשו דהוי גזירה לגזירה ותי' דשמא יטה לאו גזירה היא דא"א שלא יטה ועוד תי' דאין האיסור משום שמא יטה רק משום שמא יכבה וליכא שלום בית ולפ"ז להטעם דא"א שלא יטה אזי גם בנר חנוכה אין מדליקין בשבת דליכא אלא גזירה חדא שמא אתי לאדלוקי בעינייהו ובעינייהו א"א שלא יטה אבל להטעם משום שמא יכבה וליכא שלום בית ליכא למיסר בשבת חנוכה דכיון דבל"ז צריך נר אחרת להשתמש לאורה אף דמותר להשתמש לאידה מ"מ צריך שיהא ניכר שהיא נר של מצוה כדפירש"י לקמן וא"כ ליכא למיחש משום שלום בית וא"כ ע"י תערובת שמן מותר דליכא למימר דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו דהוי גזירה לגזירה. איברא דזהו גופיה טעמא בעי מ"ש בתוס' ישנים דאין הטעם משום שמא יטה רק משום שמא יכבה ולא הוה שלום בית דאכתי הוי גזירה לגזירה חלב מהותך אטו חלב שאינו מהותך ושאינו מהותך גופא אינו אסור אלא משום שמא יכבה וצ"ל דזהו ל"ח גזירה דפשיטא דכיון דתקנו חכמים להדליק נר משום שלום בית אסור להדליק בנר כזה דאיכא חששא שמא יכבה דא"כ מאי הועילו חכמים בתקנתן ודוקא חששא שמא יטה דהיא חששא חיצונית חשוב גזירה לגזירה אבל זהו דהוא מעיקר התקנה ל"ח גזירה כלל דכך הוא עיקר התקנה דצריך לעשותו מדבר הנמשך אחר הפתילה שלא יכבה וא"כ אף ע"י תערובת שמן אסרינן גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו דאסור מעיקר הדין ולפ"ז בשלמא לפי' תי' הראשון דבתוס' ישנים דל"ח גזירה לגזירה דא"א שלא יטה א"ש דנקט בין בשבת בין בחול כי היכא דבשבת אסור אפי' חלב מהותך אטו שאינו מהותך וכן ע"י תערובת שמן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו ול"ח גזירה לגזירה כך בחול אסור ול"ח גזירה לגזירה דזהו מעיקר התקנה אבל לתי' הב' דשבת אינו אסור כ"א משום שמא יכבה וליכא שלום בית א"כ בחנוכה דצריך נר אחרת להשתמש לאורה לא שייך זה ומיתר בחלב מהותך וכן ע"י תערובת שמן וי"ל דבשבת אסור חלב מהותך אטו שאינו מהותך וכן תערובת שמן אטו בעיניה דזהו מעיקר התקנה כי תקנו להדליק נ"ח עד שתכלה רגל מן השוק א"כ צריך שיהיה משמן שלא יכבה דאז א"א לתקנו בשבת אבל בחול הו"א דמותר דחשוב גזירה לגזירה דזהו גופא גזירה דילמא פשע ולא מתקן לה כיון דבחול יכול לתקנו לכך קמ"ל בין בשבת כמו דשבת אסור אפילו חלב מהותך וכן ע"י תערובת דליכא אלא חד גזירה דאי כבתה לא אפשר להדליקה כך בחול ג"כ אסור אך ק' דלפ"ז מנ"ל דמותר להשתמש לאורה מדנקט בין בשבת בין בחול כמ"ש התוס' דילמא קמ"ל הא דכמו

דבשבת

דבשבת אסור אף חלב מהתוך משום דילמא כבתה וא"א להדליק כך בחול ולא משום טעמא דשמא יטה וי"ל דאכתי מוכח דמותר להשתמש לאורה דאל"כ הוי למיגזר שמנים ופתילות שאין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה ומטילא ידעינן דאף מהתוך עי' תערובות אסור כיון שאין מדליקין בהן בשבת: תד"ה שמתת כו' וה"ה אין בהם משום מעילה. נ"ב ומיהו בש"מ דילן חולק על הירושלמי דבפסחים כ"ו א' קאמר מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא ועיי' בתה"ד שם מעילה: ע"ב תד"ה מצוה כו' דאמר לקמן חצר. נ"ב עי' ברש"י שפי' שיש לבית ב' פתחים פתוחים להחצר ולק"מ: תד"ה וכשעת כו' דהיינו כו'. נ"ב עי' תוס' לקמן דף כ"ח א' [illegible]

[illegible]

דף כג תד"ה ש"מ כו' וא"כ מותר להדליק מנר לנר. נ"ב לפי' הב' שכ' התוס' לעיל כ"ב ד"ה מאי הוי עלה מותר להדליק אפי' קינסא אך עיקר דבריהם לאסור אף מנר לנר כיון שנהגו העולם להחמיר:

דף כד תד"ה שאלמלא כו' ותי' ר"ת דנביא דהכא. נ"ב לכאורה קשה דהו"ל לומר מי דמי התם כתובים ביו"ט ליכא כלל וי"ל כיון דעכ"פ הפטרה איכא ביו"ט: ע"ב גמ' היא ולא מכשירין. נ"ב ע' ביצה כ"ח ב' דס"ל לרבא הלכה כר"י רק דאין מורין כן וצ"ל דהא דאמר ולא מכשירין ר"ל ולא מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט וקצ"ר בלשונו ועי' רש"י פסחים פ"ג ב' שכ' באמת כן: רש"י ד"ה עולת חול שלא הוקטרו מבע"י. נ"ב דאם משלה בהן האור מבע"י נעשו כלחמו של מזבח עי' ספ"ק דף כ' ע"א ברש"י ובתוס' שם:

דף כה תד"ה כך כו' הא תנן בתמורה. נ"ב פי' דחשיב שם ערלה וכה"כ ותרומה טמאה בהדי הנשרפין וקאמר את שדרכו לישרף ישרף את שדרכו ליקבר יקבר כגון משקין ואי ס"ד דשרי לאתהנויי מיניה אמאי יקבר ומגופיה דמשנה שם דתני מדליקין בשמן תרומה שנטמאה [ע"ש] בפי' הרמב"ם ל"ק די"ל דשמן ראוי לשריפה לכך שרי לאתהנויי מיניה אבל אם נאמר דגם יין ראוי לזלף א"כ לא משכחת משקה תרומה ראוי לקבורה דשמן חזו להדלוקה ויין לזולף ועי' תוס' פסחים ד"כ ב' ד"ה ראוי לזולף: ע"ב רש"י ד"ה ואין לה פדיון כו' שנפדה כגון שה תם. נ"ב ע' רש"י יבמות ע"ג ב' שפי' יש קודש שנפדה עד שלא קידש בכלי:

דף כו רש"י ד"ה מן הפרי כו' ועטרן. נ"ב קשה דהא עטרן יוצא מן העץ כמ"ש התוס' בד"ה ר' ישמעאל וכן צרי הוא מעצי הקטף וא"כ גם לר' ישמעאל אין מדליקין בהן ומה הוסיף ריב"ב: תד"ה רבי ישמעאל כו' והכא משמע כל היוצא מן העץ. נ"ב וי"ל דאין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהם חוץ וכ"ש כאן דלא תני חוץ ועי' תוס' ריש פרקין ד"ה בעטרניתא: ד"ה איכא בינייהו כו' סבר לגמרי כר' ברונא. נ"ב אך קשה דלשיטת התוס' י"ל דקרבי דגים א"ב דסומכוס קאמר כל היוצא מן הבשר א"כ קרבי דגים ג"כ בכלל ולריב"נ לא פסול אלא הנך דמתניתין וקרבי דגים לא אימני בהדייהו וי"ל דהוה דוחק לפרש כן מדאמר ריב"נ ומדליקין בשמן דגים דהיינו היוצא מעיני של דג משמע דס"ל דקרבי דגים אסור ועי' בתוס' בדבור שאח"ז ודו"ק: ע"ב בגמ' לא אתי בק"ו. נ"ב דאיכא למיפרך מה לש"ו דחזי אפי' לעשירים דחזי לאיצטרופי כמ"ש התוס' בסוף ד"ה השתא וכן לתי' הר"י בתוס' שם א"ש דש"ו לארוג אלף על אלף ודאי דחזי לעשירים וגע"ג לא חזו לעשירים ולפי' הרשב"א קשה למה הוצרך לומר אלא גע"ג בפשיטות הו"ל לומר גע"ג לא חזו לעשירים וש"ו אף לעשירים אבל לפר"י א"ש דקשה דהיכי יליף גע"ג דילמא ש"ו מיירי בלארוג אלף על אלף לו"א דגע"ג כיון דחזי לעשירים והוא ג"כ בגד אזי עדיף מש"ו אלף על אלף לכך אתא בק"ו אבל גע"ג דל"ח לעשירים לא אתיא בק"ו מש"ו די"ל דש"ו מיירי ביש בו לארוג אלף על אלף ואי תיקשי לך הא במשנה קאמר בפי"א בנגעים כמה יהא בפקיע ומטמא כדי לארוג גע"ג וא"כ גם נע"ג בגד ק"ו מש"ו גע"ג לו"א טעמא דכתבי' קרא נע"ג מטמא אז אמרינן דש"ו ג"כ כדי לארוג גע"ג הא לא כתבי קרא הו"א דש"ו היינו כדי לארוג הרבה וא"כ לא הוי אתי נע"ג בק"ו וז"ש הא לא כתבי' קרא לא אתי בק"ו וא"ש מה שהקשה בפ"י על אריכות הלשון דטעמא דכתבי' כו' ודו"ק: תד"ה אתי בק"ו כו' מפרש הרב פורת. נ"ב לכאורה יש להוכיח דלא כהרב פורת דקשה למה לי ש"ו לילף בק"ו מה גע"ג דל"ח לעשירים כ"ש ש"ו דחזי אף לעשירים דחזי לאיצטרופי כמ"ש התוס' לעיל אך י"ל דאי לא הוה כתוב ש"ו הוה מוקמינן והבגד לשלשה על שלשה אבל השתא דכ' ש"ו לא איצטריך לשלשה על שלשה דאתי בק"ו מש"ו אבל להרב פורת דשלשה על שלשה א"צ ריבוי כלל ק' כנ"ל למה לי ש"ו. וי"ל דאי לא כתוב הוה מוקמינן והבגד לש"ו ולא ידעינן גע"ג או די"ל דאף דגע"ג לא נפיק מש"ו משום דל"ח לעשירים ואעפ"כ גם ש"ו לא נפיק מגע"ג דחסר עדיין אריגה והרבה מלאכות:

דף כז ע"ב תד"ה ר"פ כו' שהי' תלמידו. נ"ב צ"ע דבאמת גם רנב"י תלמידו דרבא כמ"ש בספרי כנוס סופרים: תד"ה אונין כו' אלמא לא מינכר בפשתן. נ"ב ועי' תוס' סוכה די"ב ב' ד"ה באינצי שכ' לחד לישנא דהך דר"א בצמר היתה עי"ש:

דף כח רש"י ד"ה הכי נמי כו' ולענין טומאה נמי. נ"ב ר"ל אם היא אוהל על המת לא תטמא וכן הא דבעי ר"א עור בהמה טמאה ר"ל ג"כ כשהעור הוא אוהל אם הוא טמא: תד"ה ריבה כו' דהא בשמעתין ילפינן לענין טומאת אוהל. נ"ב אלמא דלא מפלגינן בין אילים שהן בהמה דקה לגסה וילפינן אף בהמה גסה ואין לומר דמתחש ילפינן גסה ולא מאילים ז"א דהא תחש לא הכריעו בה חכמים אי חיה היא או בהמה היא ועוד מנ"ל דתחש היא מין גסה:

דף לא ע"ב גמ' דאר"י משום ר"א אין לו להקב"ה. נ"ב עי' בספרי כנוס סופרים שבארתי שזה ר"א הוא קדמון ואינו בן פדת שהי' תלמידו דר"י ואיך יאמר ר"י אגדה משמו ועוד לדעת רש"י היכא דאמר משום לא היה בימיו ועי"ש בע' סימון ועי' בכללים שם כלל א' וכלל י"א:

דף לב גמ' ועל שקורין לבה"ה בית עם. נ"ב תימה דבירמיה ל"ט פסוק ח' ואת בית העם פרש"י ביהכ"נ וכ"כ שם הרד"ק בשם מדרש רז"ל הרי דהפסוק קורא אותו בית העם ועל ארון הקודש ארנא לק"מ אף דמצינו לרז"ל שקורין אותו ג"כ ארון סתם תשעה וארון מצטרפין י"ל כמ"ש רש"י כאן שכך היו קורין למגדלות שלהם והוא לשון גנאי ואפשר דבית עם היו נוהגים אח"כ לקרוא לקבוץ עם אל בתי טרטריאות וקרקיסאות וע"כ הוא עכשיו הוא לשון ביזוי אף שבימי הנביאים לא היה לשון ביזוי: רש"י ד"ה יומא דשותא כו' הרוח דרומית. נ"ב עי' בערוך ע' אסינא שפי' דרוח מזרחית נקרא שותא והובא בתוס' גיטין דל"א ב' עי"ש ולפ"ז צ"ל דנקט לרבותא אפילו ביומא דשותא שמנשבת רוח מזרחית שהוא נוחה כשאינה לפורעניות כדאיתא בפ"ב דב"ב אעפ"כ לא נפיק ביני דיקלא וכ"ש כשנשב רוח דרומית החזקה: ע"ב גמ' א"ר כהנא ואי תימא שילא מרי. נ"ב בגיטין דנ"ח א' איתא א"ר כהנא ואי תימא שילא בר מרי מיהו לקמן דמ"ג ב' גרים ג"כ שילא מרי אך יש לי ראיה דגרסינן שילא בר מרי דהנה לקמן דס"ו ב' איתא אמר אדא מרי אר"נ בר ברוך ופירש"י ארא מרי כך שמו ור"ל לאפוקי דלא נימא דהוא אדא בר מרי ואדא מרי הוא קיצור לשון לכך פי' דכך שמו אדי מרי ומדלא פי' זה מקודם אצל שילא מרי דמוזכר ב"פ כאן ולקמן דמ"ג אלא ע"כ דכאן אין שמו שילא מרי רק שילא בר מרי כדאיתא בגיטין דנ"ח א' ושילא מרי הוא קיצור לשון:

דף לג רש"י ד"ה הדרוקן. עי' רש"י ברכות כ"ה א' ד"ה הדרוקן ומ"ש שם בגליון: ד"ה הא איהו כו' ששופך בקדירה. נ"ב וא"ל משום כשפים דרבא דנפישי זכותיה לא מזקא ליה כשפים וכדאמרינן בפ"ק דחולין ד"ח ב' שאני ר' חנינא דנפישא זכותיה ולפמ"ש בגליון פסחים דק"י ע"א דבאתרא דרבא ל"ש כשפים א"ש טפי עי"ש: ע"ב גמ' ר' פנחס בן יאיר חתניה. נ"ב ובזוהר בכמה מקומות מבואר דרבפ"י הוי חותנו דברתא דר"פ היה אשתו של רשב"י וראב"ש היה בן בתו ואולי אף בש"ס יש לגרוס חותנו וכדאיתא המעשה בהקדמת הזוהר דר' רחומאי א"ל כו': רש"י ד"ה של אומה זו יונים. נ"ב נ"א רומיים:

דף לד גמ'. יאמרו זונות מפרכסות זו את זו ת"ח לא כ"ש. נ"ב עי' פסחים דקי"ג ב' ג' שונאין זא"ז כו' וי"א אף הזונות וי"א אף ת"ח שבבבל מבואר דזונות שונאין זא"ז יותר מת"ח דלי"א קמא ת"ח אין שונאין זא"ז וזונות שונאות ולי"א בתרא אף ת"ח ומודה בזונות מכ"ש דהא אף קאמר ולא מסתבר דקאמר אף אקמייתא אף דש"ס בפסחים נ"ז א' משני כעין זה מ"מ דחוק ועוד דאף לי"א בתרא דוקא ת"ח שבבבל אבל ת"ח שבא"י לא כדאיתא בסנהדרין נועם אלו ת"ח שבא"י שמנעמין זל"ז חובלים אלו ת"ח שבבבל וא"ש מ"ש זונות מפרכסות ת"ח עאכ"ו ובפרט דרשב"י הוי בא"י: מתני' ספק חשיכה ספק אין חשיכה. נ"ב יל"ד דמיותר היא דכבר אמר ספק חשיכה ונ"ל דזה קאי אמ"ש והכי קאמר ספק חשיכה בע"ש מספקינן לאסור שמא היא חשיכה ובמ"ש מספקינן לאסור שמא אינו חשיכה אך ק' דלפמ"ש המג"א בסי' שמ"ב דספק ביה"ש דמ"ש חמור דמספקא לא פקעה קדושה א"כ כיון דתני ספק חשיכה אין מעשרין כל שכן ספק אינו חשיכה וי"ל דאי הוה תני ספק חשיכה לחוד הוי מפרשינן לה במ"ש דה"ק אף דהוא ספק חשיכה דחול אעפ"כ אין מעשרין אך זה דוחק דותנא בע"ש קמיירי אך י"ל דנקט לה משום סיפא דמעשרין דמאי אף בביה"ש דמ"ש ודו"ק: גמ' סימן בנופא זימרא. נ"ב ועי' במהרש"א וצ"ע שלא נסמן ג"כ הך דלקמן ד"נ ב' אר"א אר"ח בר אשי א"ר הכל מודים שאם נתקלקלה וו"א נכלל בסימן זה ובראש לא גרים שם רב: שם א"ר אבא. נ"ב בפ"י גרים רבא וכן נראה מדאמר בתר הכי ואמר רבא ואפשר דגם רבא קיצור השם של ר' אבא כמ"ש בספרי כנוס סופרים: שם כאן בעירובי תחומין. נ"ב היה אפשר לפרש דעירובי חצירות אסור אף דלא גזרו על השבות ביהש"מ מ"מ דוקא בדבר מצוה כמ"ש בסי' שמ"ב וע"ח מערבין אפילו שלא לדבר מצוה אבל עירובי תחומין אין מערבין אלא לדבר מצוה לכך מערבין ביהש"מ דל"ג על השבות ביהש"מ במקום מצוה אך לפמ"ש רש"י במשנה דהאי תנא סבור גזרו על השבות ביהש"מ א"ש ועי"ש מש"ש בהגהותי: שם וספיקא דרבנן לקולא. נ"ב אבל לאדם אחד לא מקלינן תרי קולא דסתרי אהדדי כגון בהניח עירובו ביהש"מ יהא מותר ללכת ד' אלפים למקום עירובו ומצד אחרת של ביתו ילך נ"כ ד' אלפים שמא לא קנה עירוב זהו' לא מקילינן דהא תרי קולא דסתרי אהדדי לאדם אחד דאל"כ הוי' לרבא להשמיענו רבותא טפי בכה"ג באדם אחד ודו"ק: רש"י ד"ה ספק חשיכה כו' קסבר גזרו על השבות נ"ב מוכח מכאן דרש"י ס"ל דלמ"ד לא גזרו אפילו שלא במקום מצוה מותר ואין כן דעת הר"מ ועי' בפו' סי' שמ"ב ובב"י שם ועי' בט"ז שם ובמג"א שם ס"ק ל': ע"ב תד"ה ר' יוסי כו' אחד בין השמשות ואחד ודאי. נ"ב בתוספתא לא תני הכי רק ב' בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן א' ודאי וב' בין השמשות ודא לטומאה וספק לקרבן. ועיקר פי' התוספתא עי' בר"ש ספ"ק דזבים:

דף לה תד"ה ספק כו' דשני ביהש"מ ודאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי. נ"ב תמוה דלא נמצא בתוספתא כן רק ז"ל ב' ביה"ש ספק לטומאה ולקרבן א' ודאי. נ"ב ביהש"מ ודאי לטומאה וספק לקרבן והוא מבואר: ע"ב גמ' שניה לבטל עיר והנויות. נ"ב בתנחומא פ' מסעי איתא דראשונה להבטיל הרחוקים ממלאכה שניה להבטיל עם שבשדות הקרובים ואולי ט"ס הוא שם:

דף לו תד"ה הא ר' נחמיה כו' שאינו רגיל לחתוך. נ"ב קשה דלפי זה דס"ל דהותלות אינו רגיל לחתוך א"כ כ"ש דלא קשה לפרש"י דבעי לר' נחמיה תשמישו המיוחד ודוחק לומר דלרש"י במיוחד לחתיכה מותר לחתוך אף דבר שאינו רגיל לחתוך כיון דעכ"פ הוא תשמישו המיוחד דהיכן נזכר זה ברש"י ומנ"ל להקשות על רש"י אדרבה רש"י מחמיר טפי דאפילו דבר שרגיל לחתוך בו בחול אם אינו תשמישו המיוחד לכך אין לטלטלו עבורו:

דף לז ע"ב גמ'. דהא רנב"י מרי דעובדא הוי. עי' תוס' ישנים שכ' דאית ספרים דגרסי הכא ר"נ סתם ולקמן אמר רנב"י מצטמק ויפה לו אסור כו' וכן מסתבר דהא רנב"י תלמידו דרבא ורבא תלמידו דרב יוסף ואיך אהדר רב יוסף לאביי בטורא משהו דהא רנב"י מארי דעובדא והלא רנב"י תלמיד תלמידו הוא אלא ע"כ צ"ל כמ"ש התוס' ישנים דהכא גרים רב נחמן סתם: שם אמר ר"נ מצטמק ויפה לו אסור. נ"ב לפמ"ש רש"י בתשולה בסוף הפרק דסתם ר"נ הוא רנב"י קשה דהא רנב"י ס"ל לעיל דמותר דשהין ליה כסא דהרסנא ואכיל ועי' בתו"י וכ"כ ברא"ש: שם וה"מ דאית בי' בישרא. נ"ב פרש"י ששומן הבשר משבר כח הלפת כדאיתא בברכות נ' דלפי זה נהפוך הוא דבלית ביה בישרא מצטמק ויפה שהעצים משברים כח הלפת כדאיתא בברכות שם דתברא ליה בתמנין אופי פרסייתא א"כ כל עוד שמבשלו ביותר הוא מצטמק ויפה לו אבל באית ביה בישרא א"צ לעצים שהעצים ישברו כח הלפת לפי שהבשר משבר כח הלפת: רש"י ד"ה מותר להשהותן כו' דבעינן שהוחמו כל צורכן. נ"ב ולאפוקי מסברת התוס' לעיל במשנה בד"ה חמין ותבשיל עי"ש בסוף הדיבור:

דף לח תד"ה בשלמא כו' שוגג היינו בבישול. נ"ב משום דלישנא דברייתא תבשיל שלא בישל כל צרכו משמע דבשיל כמב"ד וכ"כ הרשב"א בחי' וברייתא לא ס"ל כחנניא דלדידי' אפילו במזיד מותר בבשיל כמב"ד רק דעכ"פ ס"ל לברייתא להתיר בכה"ג שוגג: ע"ב תד"ה תנור כו' כדמשמע בפ"ק. נ"ב עדיפא הו"ל להביא ראיה מהך דתנן אין נותנין פת לתנור אלא א"כ קרמו הא קרמו שרי אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כמ"ש רש"י לעיל דל"ז ב'. ועוד קשה לי דהא מהך שמעתתא גופיה יש להוכיח דאף בתנור שאינו גרוף מותר לשהות לחנניא דאיתביה אביי לר' יוסף מכופח דאמר הרי היא כתנור ואסור ובמאי אילימא על גבה כו' אלא לאו לסמוך ומאי מקשה על רב יוסף הא רב יוסף לשיטתיה דאהדר לעיל לאביי דמותר לשהות בכירה א"כ י"ל דהכי קאמר הרי הוא כתנור דאסור לשהות באינו גרוף הא בכירה שרי לרב יוסף לשהות ובפרט אם נאמר דבתנור אסור לשהות א"כ האי לא יתן דנקיט גבי תנור היינו לשהות א"כ פשיטא דמתני' משמע הכין כופח שהסיקוהו בקש ה"ז ככירה דמותר לשהות בגפת ה"ז כתנור דאסור לשהות דהא המשנה מיירי בלשהות ומאי מקשה אביי אלא ע"כ דאף בתנור שרי לשהות וא"ל דאביי מקשה ליה דא"כ מאי מיבעיא לעיל אי לשהות תנן אי להחזיר תנן תיפוק ליה מהכא דודאי להחזיר תנן ז"א דזיל הכא קא מדחי דאי הוה רוצה לפשוט להחזיר תנן ה"א לעולם לשהות תנן והא דאמר ה"ה כתנור היא לענין לסמוך ודו"ק:

דף לט תד"ה כל כו' דעירוי הוה ככלי ראשון. נ"ב עי' תוס' פסחים ד"מ ב' דמקשה קושיא זו אף למה דמסקו שם דעירוי אינו ככלי ראשון רק דמבשל עכ"פ כדי קליפה וכתבנו שם בגליון כיון דעכ"פ מבשל כדי קליפה אסור בשבת: ע"ב ור"ע מכריע. נ"ב לדעת רש"י בספ"ק דפסחים בפי' אין הכרעה שלישית מכרעת ולפי פרש"י לעיל דכ"ט ב' בפי' בין מן המוכן כו'. ועי"ש אין זה הכרעה ג' כיון שלא הזכירו בדבריהם כלל חילוק בין מנוד ובין אחורי דלת ועי' בתוס' בסמוך ד"ה הלכה: תד"ה בין בחמין כו' אפילו צונן ומסתמא. נ"ב ר"ל דר"מ אוסר אפילו צונן מכ"ש דאסור חמין מע"ש וא"כ חמין דר"מ היינו הוחמו מע"ש ומסתמא בהנך חמין דר"מ אוסר ג"כ ר' יהודה וק' למה להו לדיוקי מדר"מ לר' יהודה הלא מר"י גופיה מוכח מדלא מתיר אלא צונן ואם איתא דהוחמו מע"ש מותר לפלוג וליתני בדידי' בחמין גופי' בהוחמו בשבת אסור הוחמו מע"ש מותר: ד"ה ארבב"ח כו' אע"ג דר' יוחנן. נ"ב משנתינו ס"ל דאף בחמין שהוחמו מע"ש מותר כדלעיל להשתטף כל גופו עסקינן ור"ש היא: בא"ד הלכה כסתם משנה. נ"ב י"ל דרבב"ח לשיטתיה דבגיטין דפ"א ב' דרבב"ח לית ליה הך כללא אליבא דר"י דהלכה כסתם משנה ואף דבחולין [מ"ג] איתא והאמר רבב"ח אר"י הלכה כסתם משנה עי' ברש"י חולין שם דלא גרים רבב"ח רק סתם והאר"י אבל רבב"ח לית ליה הך כללא כמ"ש בספרי מלא הרועים חלק ב' ערך סתם. [ועי' ברשב"א שכתב ואע"ג דאמרינן בעלמא אמוראי נינהו כו']:

דף מ גמ' תניא כוותיה דשמואל חמין. נ"ב תימה אמאי לא אותביה לרב מהך ברייתא כדמותבינן ליה לעיל מאידך ברייתא ואפשר דהך ברייתא לא מיתניא בי ר"ח ור' אושעיא ולא מותבינן תיובתא מינה: שם דילמא לא שמיעא ליה. נ"ב קשה דא"כ מאי נ"מ דרב יוסף אי עביד כרב דאף אי עביד משום דלא שמיעא ליה מ"מ אנן דשמיעא לן לא עבדינן כוותיה. וי"ל לא שמיעא ליה כלומר לא סבירא ליה דרב תנא הוא ופליג ובפרט לפמ"ש דהך ברייתא לא מיתניא דבי ר"ח ור"א: שם אמבטיאות של כרכין. נ"ב גי' הערוך אמבטיאות פי' בריכות שעושין בבית המרחץ עביט של מי רגלים ולא ידעתי האיך יתפרש כאן עביט של מי רגלים והוא תמוה: תד"ה דילמא כו' דסתם מתני' דלא כוותיה. נ"ב קשה דהו"ל לתרוצי בפשיטות דילמא הכא אין הלכה כמכריע משום דסתם מתני' דלא כוותיה ור"י ס"ל הלכה כסתם מתני' וי"ל דרבב"ח דהכא לא ס"ל דר"י ס"ל הלכה כסתם משנה וכמ"ש בגליון תוס' א"נ ס"ל להש"ס כשהמכריע במשנה הלכה כוותיה אפילו נגד סתם משנה אבל המכריע בברייתא לא שבקינן סתם משנה [וכ"ה ברמב"ן]: ע"ב רש"י ד"ה באמבטי כו' עשויה בקרקע. נ"ב דאל"כ הוה כ"ש האמבטי גופיה: ד"ה דהא מעשה כו' ור' יהושע דאמר לעיל בימי רבי הוה. נ"ב עדיפא הו"ל לומר בר קפרא דאמר לעיל דהוא היה בדרא דרבי:

דף מא גמ' עשאוה כבולשת. נ"ב והא דלא משני נשוי הוה כדמשני בר"פ כל היד צ"ל משום דר' אבהו לא ס"ל התם הך שנוייא עי' בב"י סי' ג' שכ' לדעת הטור דר' אבהו לא ס"ל נשוי מותר ועי"ל דא"כ פשיטא דמותר ליגע אם הוא נשוי ומאי מספקא ליה לר"ז ואי דמספקא ליה אם החמיר על עצמו מ"מ מאי נ"מ בזה לדידן דדבר זה פשיטא דמדינא מותר בנשוי ואם החמיר תע"ב דבשביל זה נקרא רבינו הקדוש קדוש אלא ע"כ דידע ר"ז דר"א לא הוה נשוי דהיינו שאין אשתו עמו או שהיא נדה דבכה"ג לא מיקרי נשוי כמ"ש המג"א סי' ג' ומספקא ליה אי נגע מטעם ביעתותא שרי או לא נגע דלא סמכינן אטעם דביעתותא ובשביל זה השמיטו הפוסקים דאי בעית מותר כיון דחזינן דלר"ז מספקא ליה אזלינן לחומרא ומיושב בזה קו' הב"י בסי' ג' ודו"ק: ע"ב תד"ה מיחם כו'. ומייתי מילתא דאביי. נ"ב ועי' בתוס' ביומא שם שביארו דבריהם יותר:

דף מג תד"ה טבל כו'. אמאי יאכל נימא מגו דאתקצאי. נ"ב הנה במס' ביצה דל"א ב' במשנה בית שהיא מלא פירות ונפחת כ' שם [שיטת רש"י] דבאיסור דרבנן היכא שנסתלק המוקצה מן העולם אף דבין השמשות הוה מוקצה מותר וא"כ לא יקשה כאן ונ"ל עפמ"ש במס' ביצה דכ"ו א' שם בגליון תוס' דע"כ צריכין אנו לחלק דדוקא היכא דבידו לסלק המוקצה ולעבור על איסור דרבנן משא"כ היכא דאין בידו לסלק האיסור אזי אף שנסתלק אח"כ אסור כיון דבין השמשות היה מוקצה ולא היה בידו לסלק ועפ"ז יתפרש דברי התוס' דהכא ויתיישב ג"כ מ"ש היכא דאית לי' פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל כו' דמה להם להזכיר כאן דאית ליה פירא אחרינא דמה ענין זה לקושייתם ולפמ"ש יובן דבאמת נחתו לחלק דהיכא דבידו לסלק האיסור לא אמרינן מגו דאיתקצאי לכך מקשה היכי דאית ליה פירא אחרינא דאז אין בידו לסלק האיסור שאם יעשר או יתרים במזיד יהיה אסורים לו בדאית ליה פירא אחרינא וא"כ אין בידו לסלקו ונימא מגו דאיתקצאי כו' ודו"ק ועיין בחבורי מלא הרועים ע' מוקצה אות ל"א: רש"י ד"ה אין בהם ממש ומותר ליטלן אחר שנפלו לתוכו. נ"ב עי' בסוף הפרק שכ' רש"י דאחר שכבו מותר ליטלן ולא קודם: ע"ב גמ' וכן תני שילא מרי. נ"ב עי' לעיל ל"ב ב' במ"ש שם:

דף מד תוס' בר"ה שבנר כו' ואמאי אין מועיל. נ"ב עי' בר"ן שמביא ירושלמי דבאמת מועיל תנאי:

דף מה תוס' ד"ה הכי כו' ודכרכי דזוזי. נ"ב ואע"ג דהתם מוקצה מחמת מיאוס כמ"ש התוס' שם מ"מ מוקצה מחמת איסור גרע כמ"ש התוס' שם: תוס' ד"ה מקמי כו' דמנח על שולחנו ודיו כו'. נ"ב עיי"ש בתוס' דגם על השולחן יקחו אותו רק שאין רגילות כ"כ לחפש בבתים וא"כ לא קשה די"ל בשיארע שיבואו לחפש בבתים מטלטל אותו לחדר מוצנע שלא יראו אותו ולעולם מיירי שהניחו על שולחנו: בא"ד שלא להדליק נ"ח. נ"ב אבל בסכנת חברים אינו מועיל מה שיניחו על השולחן דעל השולחן ג"כ יקחו אותו וכמו שמקשים התוס' שם לעיל דף כ"א ב' ועיי"ש:

דף מו גמ' ומי אמר ר' יוחנן הכי. נ"ב תימה דהעיקר הקושיא על ר' יצחק בר יוסף דאמר לעיל שר"י ס"ל כר' יהודה ור' יצחק בר יוסף לא ס"ל הך כללא דהלכה כסתם משנה וכמבואר בחולין דמ"ג אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן דר"י בר יוסף ס"ל דל"א ר"י הלכה כסתם משנה ואף דר' יוסף דייק מרבב"ח דאמר אמרו הלכה כר"ש ורבב"ח ס"ל דאמר ר"י הלכה מ"מ מרבב"ח אין ראי' כ"כ דר"י כר' יהודה ס"ל דהרי לעיל הוה ס"ד להיפך ועוד בגיטין פ"א ב' מבואר דגם רבב"ח לא ס"ל הך כללי דהלכה כסתם משנה: רש"י ד"ה שרי לטלטולה אחר שכבה כר"ש דלא מאים. נ"ב עיין רש"י ביצה דל"נ א' שכ' דרב יהודה תלמידו דרב דס"ל כרב באיסור מוקצה וצ"ע ועי' תוס' ד"ה דנפטא: תוס' ד"ה דנפטא כו' תיקשי ליה לכ"ע. נ"ב יש להקשות אף לרבי יהודה דאוסר בנפטא מ"מ לר"ש מותר ותיקשי מ"ש מצרורות שבחצר וקשה היאך יקשה על ר"ש דהא אינו מפורש דר"ש מתיר וי"ל כרש"י דאף לר"ש אסור נפטא: ע"ב תוס' ד"ה והתנן כו' מי יימר. נ"ב לפענ"ד אפשר לומר דבאמת אין חילוק בין חד מי יימר לתלת דהא דס"ל לאביי שם דבנפל בו מום מעיו"ט מותר בדיעבד וביו"ט אסור בדיעבד היינו משום דנפל בו מום ביו"ט ביהש"מ היה מוקצה מחמת איסור דאורייתא דבכור תם מדאורייתא אסור משא"כ נפל בו מום מעיו"ט לא היה מוקצה ביה"ש כי אם מחמת איסור דרבנן ואין רואין מומין ביו"ט וכאן כבר נסתלק המוקצה לאחר שראה אותו ובכה"ג ס"ל להתוס' (אליבא דרש"י) דלא אמרינן מוקצה בדרבנן ואף שכתבתי לעיל דמ"ג א' בתוס' ד"ה טבל דהיכא דאין בידו לסלק המוקצה אזי אפילו באיסור דרבנן אמרינן מוקצה כ"ז לדידן דס"ל דאפילו בנולד מום מעיו"ט אסור דיעבד אזי מוכרח לחלק כך כמ"ש בגליון במס' ביצה דכ"ו א' אבל לאביי דס"ל שנולד מום מעיו"ט מותר לא נחית לחלק בזה דס"ל דמדרבנן ל"א מוקצת היכא דנסתלק אבל באמת אין חילוק בין חד מי יימר לתלת. ודו"ק:

דף מז גמ' א"ר רומנוס לי התיר רבי . נ"ב ע' לעיל ד' מ"ח ב' וצ"ע [עי' ברמב"ן] : שם קנה סידרין לא יחזור . נ"ב ג' הערוך בערך קן בשם רב שר שלום קנה צירין שעושין צירי עופות להוריד עופות מאילנות הגבוהים ובשנבלה שלשים אמה אוי מדבק קנה א' בחבירו : רש"י ד"ה הא ליכא פרי כו' ור' יוחנן שעונין ליה . נ"ב [illegible]

תוס' ד"ה [illegible] ועוד דהא אין בנין וסתירה בכלים . נ"ב [illegible]

דף מח גמ' א"ל השתא חזית לסוף חוויה . נ"ב קשה כיון דדירך רבה [illegible]

דף מט [illegible] ד"ה ועל כו' דאדם עשוי לזרוק בין העצים . נ"ב [illegible]

דף נ [illegible]

[illegible]

דף נא גמ' ארתוחי קא מרתח לה . נ"ב קשה לדעת הרי"ף בפ' במה מדליקין דאסור הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה מטעם שמא יטמין ברמץ א"כ מאי קאמר הכא ארתוחי שוב מצאתי בלח"מ פ"ד מה"ש דין ג' שהקשה זה על הר"מ ועיי"ש :

דף נב תוס' ד"ה מזון כו' אם יש באזוב לא ישנה . נ"ב עי' בתוי"ט שם כ' דהגי' הנכונה אם יש באזוב ישנה דאפילו אם יש באזוב ישנה לטבול פעם שני ישנה ויטבול ועי' רש"ל דגרים לא ישנה :

ע"ב תוס' סד"ה היא כו' לא שמיה בית קבול . נ"ב עי' תוס' סוכה די"ב ב' ד"ה מהו דתימא ובר"ש פכ"ו דכלים משנה ב' ועי' בר"מ פ"ה דסוכה דין ה' דמשמע דס"ל דבית קבול העשוי למלאות שמיה קבול ובפ"ב דכלים דין ג' על לא שמי' קבול וצ"ל דההיא דסוכה לפעמים נוטלים העץ מן הברזל ואף שהתוס' בסוכה כ' דדוחק לפרש כן לדעת הר"מ מוכרח לפרש כן ולרש"י ג"כ מוכרח לפרש כן כמ"ש התוס' שם אך לשון הר"מ בפ"ה דסוכה אעפ"י שהוא עשוי למלאות בברזל בת קבול היא ומקבל טומאה ככל קיבול משמע דס"ל דקבול העשוי למלאות שמי' קיבול דאל"כ הו"ל לחלק דשאני הכא דאינו מילוי עולם וא"כ ק' דידיה אדידיה מהך דפ"ב דכלים והיה נ"ל לחלק דקודם המילוי חשיב קיבול ובהכי מיירי ההיא דסוכה וז"ש אעפ"י שהוא עשוי למלאות כיון דאכתי לא מלאוהו והתוא דכלים מיירי שכבר מלאוהו אך ג"ז אינו דא"כ בלא"ה טמא אגב הברזל וע"כ גם ההיא דכלים מיירי שעדיין לא מלאוהו . ודע דעוד קשה לי לפי דברי התוס' דכאן דקיבול העשוי למלאות ל"ש קיבול א"כ לפי זה שפיר מצינן למימר דפלוגתא דר"א וחכמים ספ"ד מיתות בקיבול העשוי למלאות היא ול"ק קושית התוס' דסוכה שם ודו"ק וא"כ לפ"ז מאי מקשה הש"ס ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן כו' דהא הכא לר"א קיימינן דממנו שאל התלמיד והוא השיבו ובאמת לדידיה אין חילוק דאיהו ס"ל קיבול העשוי למלאות שמי' קיבול וא"כ אף היא של אלמוג טמאה ודו"ק ועי' בספרי מ"ה ע' קיבול העשוי למלאות שהארכתי :

דף נג גמ' ולא סייחים בטרסקלין . נ"ב קשה דסייחים וזוג פקוק שניהם שוים בר"ה שאסור ובחצר מותר ליתני אידי ואידי להיתרא אם בחצר או לאיסורא בר"ה . וי"ל דזוג פקוק לאסור בר"ה לא איצטריך דמתניתין הוא ולא בזוג אעפ"י שהוא פקוק : רש"י ד"ה אגד כו' אתי לאתויי . נ"ב דלא חשיבי וכן קשישין הטעם דלא חשיבי ולא אתי לאתויינהו עי' רש"י לקמן דנ"ד ב' ד"ה דלא הדר חייך : תוס' סד"ה מהו כו' אבל בשבת אסור . נ"ב י"ל דדוקא בס"ד דאיבעיא ליה מהו ליתן המרדעת לא מצי פשיט מקרצוף די"ל דווקא בי"ט אבל למסקנא דמותר ליתן מרדעת משום צער כ"ש קרצוף שיש לו צער ביותר אך מלשון התוס' משמע דאף למסקנא בשבת אסור קרצוף וכ"כ בפסקי תוספות וצ"ע מי גרע ממרדעת : ע"ב גמ' דומיא דקמיע . נ"ב הא דלא אמר דומיא דסנדל דסמוך ליה דהוא משום צער שלא יזיקוהו אבנים כפרש"י די"ל דבאמת בסנדל מצי למימר ג"כ משום תענוג רק דרש"י פי' משום צער היינו מה"ט גופא דומיא דקמיע לכך נקיט קמיעא דהוא אבוהן דכולהון אך קשה דילמא היא דומיא דחסום קרוב לה דאינו משום צער רק שלא תרעה בשדות אחרים וגם בטרסקל הטעם שתולה לה טרסקל שלא תרעה בשדות אחרים דיש לה פת בסלה וגם לא תוכל להוציא ראשה ותני לא זו אף זו לא מבעי' חסום דיש לה צער אלא אפילו טרסקל דאית לה תענוג אסור :

דף נד תוס' ד"ה הוה מעשר כו' כי אם בן י"ד או בן ט"ו . נ"ב עי' בספר כריתות לר"ש מקינון ח"ד שער א' אות ט"ו דריב"ז הנהיג נשיאות אחר החורבן ביבנה מ' שנה ואח"כ מלך ר"ג וא"כ ראב"ע דהיה בן י"ח ג' שנה אחר נשיאות ר"ג נולד כ"ה שנה אחר החורבן דהרי נשיאות ר"ג התחיל מ' שנה אחר החורבן כמספר ארבעים של נשיאות ריב"ז וראיה לדברי הר"ש מקינון דנשיאות ריב"ז היה אחר חורבן דהרי לא היה כ"א אחר הריגת רשב"ג שהי' נשיא ורשב"ג ור"י בן אלישע נהרגו כ"א שנים אחר החורבן כמ"ש בפ"ק דר"י בן אלישע כ' על פנקסו לכשיבנה ביה"מ אביא חטאת שמנה אלמא דר"י הי' אחר החורבן וכן מבואר מב"ב סוף פ' ח"ה שהיה אחר החורבן יעויי"ש ואח"כ נהרג עם רשב"ג ואח"כ קיבל ריב"ז הנשיאות מ' שנה כמ"ש ועי' בר"ה דף ל"א ב' ובספרי כתבתי דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוה וכן הוא בתוס' יבמות דק"ד א"כ י"ל דזה ר' ישמעאל בן אלישע שהיה אחר החורבן הוא השני שהיה נכדו של הראשון : בא"ד אי נמי אפוטרופס הוה . נ"ב עי' בתשו' ח"צ סימן ל"ג שהקשה ע"ז קושיא עצומה עיי"ש דהא אין האפוטרופוס רשאי לעשר להניח רק להאכיל וכי היה צריך למאכל כ"כ עגלים:

דף נה ע"ב רש"י ד"ה והא כתיב כו' . קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן . נ"ב ע' ברש"א ועיין בתשובת ח"צ סי' ל"ג בסופו שמפרש דברי רש"י עיי"ש ונעלם דברי מהר"ם שגם הוא פי' כן :

דף נז גמ' אר"נ בר יצחק אמר רבה בר אבוה . נ"ב כאן משמע דסתם ר"נ הוא ר"נ ב"י כדעת רש"י גיטין דל"א ב' דבב"מ אמר ר"נ אמר רב"א :

דף נח תוס' ד"ה הא דעבד כו' דליכא קפידא דרבו . נ"ב עי' תוס' לעיל ד"ה אי כבלא :

דף נט תוס' ד"ה ואין כו' למילתיה דר"א ור"י . נ"ב ר"ל דרש"י פי' לענין סוף טומאה שאם נטמא ונשבר ואינה ראוי למלאכה ראשונה . ס"ל לר"י דטהור ולר"א טמא והך ברייתא דכפה סאה ותרקב לא מיירי מסוף טומאה רק מתחלת טומאה לכך פי' ריב"א דפליגי גם בתחלת טומאה אם נשבר ואינו ראוי למלאכה ראשונה ס"ל לר"י דאינו ראוי עוד לקבל טומאה תחלת טומאה ור"א ס"ל דראוי לקבל טומאה ודמי להך דתרקב וי"ל דרש"י לשיטתיה דס"ל גבי זוג אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא לכך הוצרך לפרש הך דר"י על סוף טומאה . אך קשה מאי מקשה דר"י אדר"י לוקי הך דהכא על תחלת טומאה לכך בעי מעין מלאכה ראשונה אבל על סוף טומאה ר"י לא בעי מעין מלאכה ראשונה ויש ליישב ודו"ק : ד"ה בשעה כו' תימה א"כ יטמא מדרס . נ"ב עיין לקמן דס"ו ע"ב תוס' ד"ה קשורי : ע"ב תוס' ד"ה מאן כו' דאין לחלק בין הנשים . נ"ב וראיה לזה מאשה גוברית דלקמן דס"ב א' עיי"ש ברש"י : תוס' ד"ה אאבנט כו' לאיתיתא דמלבושה . נ"ב כ"כ לפי שיטת ר"ת דס"ל דבאיש מותר כל התכשיטין האמורים במשנה דלא שלף ומחוי ועי' בר"ן שכ' דהכא לא משום תכשיט בעי למיסר רק משום משוי והוה אסור אף לאיש ויש להקשות אהא שכתב ר"ת דבאיש מותר כל התכשיטין השנוי במשנה מהא דס"פ כירה השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר ואמר עולא מ"ט הואיל ותורת כלי עליהם תיפוק ליה הואיל וחזי לאיש וי"ל דלאיש ג"כ לא חזי משום לא ילבש גבר כמ"ש בר"ן וכן לפמ"ש הרא"ש בפרקין ס"י דאם הוא תכשיט לאיש ולאשה אסור עיי"ש :

דף ס גמ' בערסה . נ"ב בערוך גרים בעדשא : תוס' ד"ה א"ר נחמן כו' תרוויהו כר' נחמיה . נ"ב ר"ל הך דכלים מוקמי אפילו כר' נחמיה וכ"ש לרבנן דאתי שפיר טפי ולא הוצרך לומר לצדדין קתני : ע"ב גמ' בשלמא לרבי חנינא דאמר כר' נתן . נ"ב ונוטה דקאמר ר"ל אפי' נוטה לא שרינן טפי :

דף סב רש"י ד"ה פלייטון משחא דאפרסמא . נ"ב עי' רש"י סנהדרין דף ק"ח א' שפרש"י פלייטון אינו אפרסמון ואפשר דכוונת רש"י שם דאינו העץ של אפרסמון רק שמן שנותנין בו אפרסמון ועי' בברכות דמ"ג שיש עץ אפרסמון ושמן אפרסמון וכאן בסמוך ע"ב מבואר שפלייטון הוא שמן כמ"ש ראשית שמנים זה פלייטון : שם ע"ב בגמ' שאינו שלהן . נ"ב וע"ז שפיר קאמר לכן עתה יגלו כמש"ל ס"פ ב"מ דעל ג"ע גלות בא לעולם :

דף סג ע"ב גמ' בירית תחת אצעדה עומדת . נ"ב ר"ל בין בירית בין בכלים : תוס' ד"ה מניין כו' וי"ל דהתם מיירי . נ"ב עי' לעיל דכ"ז ע"א תוס' ד"ה תלמוד לומר :

דף סד גמ' טבעת עגיל וכומז . נ"ב עי' רש"י בחומש שפי' עגיל נזמי אוזן והוא תמוה : ע"ב רש"י ד"ה ולא תפקוס שרק על פניה . נ"ב עי' לקמן דצ"ד ב' ברש"י ועי' בתוס' כתובות ד"ד ד"ה פוקסת : תוס' ד"ה ובמוך כו' דכל אצילי טינוף . נ"ב הא דאמר אצילי טינוף לא חשיב הוא ס"ד דש"ס שם ואדרבא לס"ד דלא חשיב אינו משא ולא חשיב הוצאה רק דמסקינן שם דאצילי טינוף חשיב וכוונת התוס' למסקנא דגמ' :

דף סז גמ' ולימא חד חד . נ"ב גי' הערוך חר חר נחית בלע חר חר ופי' תתבלע ותרד כמו בחור : רש"י ד"ה לסימטא שחין . נ"ב עי' ע"ז דכ"ח א' שפרש"י נפח מכה קלוב בלע"ז : ד"ה שיש בו משום רפואה כו' ותתבושת מכה . נ"ב אבל לחש אסור וכמ"ש רש"י בסמוך דלחש אינו ניכר שהוא מרפא אסור אבל בחולין ד' ע"ז כ' דגם לחש שלוחש על המכה מותר וכל דבר שהוא לרפאות חולאת מותר ואין בו משום רפואה היינו דבר שעושין שלא על החולי כגון קבורת שליא בפרשת דרכים עיי"ש : ע"ב גמ' ת"ר נותנין בול של מלח . נ"ב עי' שבט מוסר פי"א שכ' שם דגם מלח פועל שיתקיים השמן וכאן משמע דדוקא טיט וחרוסת פועלין לזה ולא מלח :

דף סח רש"י ד"ה למעוטי ספיחי כו' להכי נקיט . נ"ב עי' רש"י פסחים דנ"ו ב' שכ' דסיטה וקיצה שאין ספיחים ראויין לאכילה : ד"ה סטים ווישר"א קוצה וורנצ"א . נ"ב עי' רש"י פסחים שם שכ' סטים קרוג קוצה ווישרא [ולקמן דפ"ט ב' כ' סטים קרוג פואה ורנצ"א] :

דף סט תוס' ד"ה אלא כו' בעינן שיהא שוגג גם בסקילה . נ"ב וי"ל מאי גם דלפום הסברא י"ל דשגגת סקילה לבדה יועיל כ"ש משגגת כרת לרבנן אליבא דר"י וי"ל דכרת עדיף דעבורה מביא קרבן דשגגת לאו שזדונה כרת היא בקרבן משא"כ סקילה שאין הקרבן תלוי בה דאפילו בהנך דליכא סקילה חייב בשגגתו קרבן היכא דזדונו כרת : בא"ד היה שב . נ"ב אבל בסקילה כיון שהפקיר עצמו למיתה בידי אדם ודאי אפילו היה יודע שחייב גם קרבן לא הי' שב משא"כ כרת חושב דלא ימות תיכף ויחי עד ששים שנה שכן הוא שיעור כרת כמ"ש התוס' לעיל דכ"ה א' ד"ה כרת עיי"ש : ע"ב גמ' מתקיף לה רנב"י . נ"ב מכאן מוכח דסתם ר"נ לאו היינו רנב"י ודלא כרש"י ס"פ כל הגט ד' ל"א יע"ש וכ"כ רש"י כאן בסוף העמוד ובין ר"נ ובין רנב"י לא פליגי אלא כו' אלמא דר"נ לאו היינו רנב"י : רש"י ד"ה וחומש כו' דשגגת שאר עבירות . נ"ב וחייב למונבז אשגגת חומש :

דף עא ע"ב ברש"י ד"ה וחזר ונודע כו' אינהו דאמר כר"ל . נ"ב עי' תוס' לעיל ע' ב' ד"ה ונודע לו : בעין משפט אות ג' ד"ה מיימוני פ"ה . נ"ב הך דפ"ה מה' שגגות ופ"ו הלכה א' אין ענין לזה דהתם בידיעה שבין אכילה לאכילה כ"ע מודה דמחלקת רק הך דהלכה ט"ו הוא הך דהכא ועיי"ש בלח"מ שתמה שם על הרמב"ם עיי"ש :

דף עב ע"ב גמ' משא"כ בשאר מצות אע"ז . נ"ב הוה מצי לאוקמי משא"כ בשאר מצות אאיסור מלאכה גופא לענין יו"ט דאין חילוק מלאכות ליו"ט כדס"ל לרבא גופיה במכות דכ"א ב' וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' יו"ט ומיהו התם במכות ט"ס הוא רבא וצ"ל רבה כמ"ש בגליון שם :

דף עג גמ' הניחא אי ס"ל כר' יוחנן . נ"ב קשה דהא רבא בפ' החולץ פסק כר' יוחנן בכל דוכתא ועי' בתוס' לעיל דף ע' ע"ב ד"ה נודע לו :

דף עה רש"י ד"ה שוחט משום מאי מחייב בחניקה נמי סגי . נ"ב מכאן ראיה דמותר לחנוק ולנחור התיישים בשביל העור ועי' בשו"ת מ"ב סימן כ"ה ובס"ז סי' קי"ז ס"ק ד' וכ' הגאון מו"ה אפרים זלמן מרגליות מבראד ב"ה ס' בית אפרים שמצא כ' ראיה זו מדברי רש"י שבכאן בכת"י זקינו הרב מ' אליעזר מרגליות ולענ"ד נראה דאין ראיה דאף אם נאמר דאסור לנחור מ"מ אין זה מעיקר מלאכת המשכן דלענין העור סגי בנחירה וחניקה רק מצד איסור בל תשחית אסור לחנוק ואם היה האיל טריפה הניכרת מחיים בודאי אין בו משום בל תשחית והיה חניקו באמת ועוד דודאי לנחור תיישים בשביל העור בודאי איכא בל תשחית דע"כ לא שרי הסמ"ג בלאוין סי' רכ"ט רק היכא דאיכא הנאה מרובה מהשחתה ופשיטא דמיעוט העור המתקלקל ע"י שחיטה אינו מרובה מדמי כל הבשר אלא ע"כ דמכוין להאכיל הבשר לנכרים וזה אסור לעשות סחורה בנבילת אבל כאן במקדש הנאת מצוה שלא יתקלקל העור של מקדש שוה לו יותר מדמי כל הבשר ובכה"ג ודאי מותר לחנוק לכ"ע כההוא דר"ה תבר נכתמא ופי' בסמ"ג שם ששכר הטלת יראתו על אנשי ביתו שוה לו יותר וגם לר"ע בפ"ק דחולין די"ז דבמדבר הותר להם בשר נחירה אינו ראיה ואף שכתב הגאון מו"ה אליעזר הנ"ל דדוקא נחירה הותר להם ולא חניקה לא נהירא דמ"ש נחירה שלהן זהו שחיטתן היינו להוציא מידי אבמ"ה וה"ה לחניקה ואף שהתוס' כ"כ לענין אין שחיטה לעוף מה"ת דמ"מ נחירה בעי בסימנים י"ל דהתם ילפינן מושפך את דמו דבשפיכה סגי וילפינן ג"כ מדכתיב חיה או עוף דשפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה עכ"פ ע"י סימנים נהי דלא בעי שחיטה כחיה דהא כתיב ושפך מ"מ מדכתיב דמו לשון יחיד למד דשפיכת עוף כחיה בסימנים עכ"פ ועי' בר"מ משא"כ כאן דכתיב כי ירחק וזבחת משמע דעד השתא לא נצטוו על השחיטה והיה דינם כב"נ דאף בחניקה מותר :

דף עו רש"י ד"ה לחול כו' אבל כמלא פי גדי לא . נ"ב דזוטר מכרונגרת דהא כגרוגרת הוא כמלא פי טלה כדאמר בסמוך בשמעתין : ע"ב רש"י ד"ה הכתית כו' והכי אמר בהמפקיד בב"מ . נ"ב וכן לקמן דקנ"ד ב' הדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי ולרבותיו של רש"י צ"ל דהדביש דוקא הוא לכתיתא דגמלי אבל לא הדביש הוא לכתותי דאינשי וראיה לזה דבגמ' דלקמן הנ"ל הזכיר כתיתא דגמלי ובמשנה כאן לא הזכיר גמל רק כתית סתם וכן לקמן ע"ז ברא שבליל לכתית ע"כ דאין זה כתיתא דגמלי ועוד דע"כ מדשיער במשנה דבש כדי ליתן על הכתית ע"כ רפואתו שכיחא כמו אכילתו כמו דאמרינן לקמן בגמ' דע"ח א' וא"כ מאי מקשה הדביש למאי חזי הא רפואתו שכיחא ליתן על הכתית צ"ל דליתן על הכתית הוא כפי' רבותיו של רש"י וכשהדביש שוב אינו ראוי לזה לכך מקשה למאי חזי ומשני לכתיתא דגמלי דנהי דלא חזי לכתית דאינשי אכתי חזי לכתיתא דגמלי :

דף עז ע"ב רש"י ד"ה אוממות כו' מייתינן ליה בכיצד צולין . נ"ב גם בברכות דנ"ג ב' הוא ברייתא עוממות אין מברכין עליהם : תוס' ד"ה דר"ש בן אלעזר כו' דהא מסיק דלרשב"א . נ"ב דמייתי ת"ש רשב"א אומר שמן :

דף עח תוס' ד"ה שופכין כו' ונראה לר"י . נ"ב עי' בתשו' ח"צ סי' ק"ח : ע"ב תוס' ד"ה ור"א מכשיר כו' כדוכסוסטוס . נ"ב לכתוב עליו מזוזה : תוס' ד"ה תפילין כו' ועוד דאפילו עצמו . נ"ב ר"ל מזוזה ותפילין :

דף פ תוס' ד"ה והאמר כו' שם נפרש בע"ה . נ"ב ועיי"ש שחזרו בהם ממ"ש כאן עיי"ש : תוס' ד"ה אם לרפואה כו' דלרשב"א אית ליה . נ"ב לעיל דע"ו א' : ע"ב גמ' אר"נ ר' ביבי דשתי שיכרא . נ"ב כדאמרינן בכתובות דף ס' ב' דשתי שיכרא הו"ל בני אוכמי עיי"ש : רש"י ד"ה כלכול כו' להשכיב השיער . נ"ב ע' רש"י נזיר ד"ג ובאורח מישור שם : תוס' ד"ה שהגיע כו' ולא הגיעו . נ"ב תוס' לא גרסי לשנים וכן בספרים ישנים לא גרסי לשנים :

דף פא רש"י ד"ה טורטיני מאזנים . נ"ב עי' ב"ב פ"ט דא"א לפרש שם טורטייני מאזנים ורשב"ם פי' שם צורף וא"א לפרש כאן צורף ובערוך פי' כפרש"י ועי' ברפ"ב דנדה הא דמטרנין ובפוטה דל"ד טורטייני וטורטני דטורטני יוע"ש ובב"ק קי"ט והטורטני לפניהם : רש"י ד"ה חופף מחליק שערו . נ"ב ע' לעיל ד"נ פרש"י חופף שערו בנתר וחול : תוס' ד"ה והאמר כו' בהא דפסיק כר"י . נ"ב וע"ש בתוס' ד"ז א' שכ' דר' יהודה א"ש ס"ל אפילו במחלוקת ואח"כ סתם אין הלכה כסתם : בא"ד ואמוראי נינהו . נ"ב ע' מהר"ם ודבריו תמוהים ודברי רש"א נכונים למבין :

דף פב רש"י ד"ה מתני' בין פצים לחבירו כו' שלא יתקעם . נ"ב עי' ב"ב ד"כ ב' ברש"י שפי' פי' אחר :

דף פג ע"ב רש"י ד"ה טהורים כו' ומושב האדם . נ"ב והאדם כשנושא הזב הוא טמא : תוס' ד"ה עבודת כו' דנשתברה טהורה . נ"ב ורבנן דילפי מנדה ע"כ בחוליות ילפי מנדה :

דף פד ע"ב גמ' מי לא עסקינן . נ"ב קשה דלפ"ז היכא יליף מהכא בפ"ק דחולין דכל הכלים מטמאין מגבן האי הוא דכי יש צמיד פתיל עליו טהור הא כל הכלים אע"ג דיש צמיד פתיל עליהן מטמאין דילמא לעולם גם שאר כלים אין מטמאין מגבן והא דנקט כלי חרס משום דאינו מטמא מדרס משא"כ בשאר כלים דמטמאין מדרס ושוב אין הוצצין ובפרט לפמ"ש הר"י בתוס' ד"ה מי א"ש ודו"ק :

דף פו ע"ב תוס' סד"ה בתלתא כו' כתיבא מצות פרישה . נ"ב לכך אאמירה אחרונה שדינן פרישה דבתרה והגבלה שדינן אאמירה אמצעית :

דף צ גמ' מקק דסופרי . נ"ב באור עולם הנדפס בסוף ס' ראשית חכמה מפרש מקק סופרי הוא אבן שמשימין הסופרים על כתיבתן שלא תמחק : רש"י ד"ה ברמצא דפרזלי פורייזורא . נ"ב עי' לקמן ק"ג א' פרש"י דבזעי' ברמצא דפרולא מסמר ארוך של ברזל : ע"ב גמ' א"ה טהור נמי . נ"ב עי' משנה למלך פי"ו מהמ"א דין כ"ז מה שהקשה בזה על הרשב"א דס"ל איסור דרבנן מאכילין לקטן אף בידים הא זהו איסור דרבנן הוא ומאי מקשה ותמיהא לי לפ"ד אף להרמב"ם דס"ל דאין מאכילין בידים קשה דהכא לא חשיב מאכילו בידים דהא נותן לו לשחוק ואין דעתו שיאכלנו וזהו עדיף מהך דיבמות דקי"ג ב' דבר טלייא וטלייתא דהתם מכוין שימצאנו ומוליכם ברה"ר בשביל זה ומכ"ש כאן אלא ברור דלק"מ דהכא לאו

לאו משום איסורא מן הדין רק שאין דרך ליתנו לשחוק דילמא אכיל ואף שלא יהיה בידו עון במה שנתנו מ"מ לא ניחא ליה שיאכל הקטן איסור ומכ"ש לדעת הרמב"ם דאביו הוזהר עליו לחנכו אפי' בלא הגיע לחינוך מחוייב להפרישו מאיסור כמ"ש הב"ח לדעת הרמב"ם עי' בב"י סימן שמ"ג ועי' בהג"ה [אשר"י] כאן שכ' דהוה כמאכילו בידים ולענ"ד כמ"ש עיקר ובספרי מלא הרועים הארכתי בזה ומפרש"י כאן מבואר דס"ל דהוה כמאכילו בידים ויש ליישב פרש"י דבאמת אין כאן מאכילו בידים רק הטעם כמ"ש דלא ניחא ליה דליכול קטן איסורי' רק דרש"י בא לומר שלא נטעה דלמ"ד אין ב"ד מצווין להפרישו אין איסור כלל לקטן באכילת נבילות ושוה אצלו אכילת נבילה וכשירה ע"ז כ' רש"י דאינו כן דהרי מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים אלמא דאסור הוא לקטן וע"כ דלא ניחא ליה דליכול קטן איסורא :

דף צא גמ' למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן . נ"ב משמע דזית פחות מגרוגרת והנה זית הוא חצי ביצה כמ"ש באו"ח סי' תפ"ו וגרוגרת הוא שליש ביצה כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' שבת דין ה' ועי' במג"א סימן תפ"ו שעמד בזה ומ"ש דזית דהכא היא זית קטן דבריו תמוהין דהא הכא מיירי בזית שמשערין בו בכל מקום לענין איסורים וכמ"ש התוס' בשמעתין ד"ה כגון דדוקא נקים כזית דאיכא איסור לאוכלו בטומאה אלמא דמיירי בזית שמשערין בו בכל איסורין שהוא זית בינוני: ע"ב רש"י ד"ה אי נימא ורחב ד' . נ"ב עי' רש"י ד"ה לעיל שא"צ רוחב ד' :

דף צד תוס' ד"ה בסוס כו' בכל הסוסים . נ"ב עי' תוס' ע"ז דף י"ד ב' ד"ה ובן בתירה ודט"ז א' ד"ה אלא :

דף צה תוס' ד"ה והרודה כו' אפילו באפשר . נ"ב עי' תוס' מגילה שם דבריהם סותרים דבריהם דהכא וס"ל דגם באוכל נפש אסור באפשר מעיו"ט ועי' מ"ש שם :

דף צו ע"ב גמ' והתניא לודא . נ"ב בילקוט גורס לוי וביבמות ע"א ב' הגי' והתניא לודאה ועי' לקמן דקל"ז א' הגי' לודא ופי' רש"י [שם] שם חכם :

דף צז ע"ב רש"י ד"ה שובט מכרכר בכרכר . נ"ב לעיל פרש"י משוה השתי בכרכר :

דף צט תוס' ד"ה כי כו' ורחוקין . נ"ב מהרש"א מחק תיבת ורחוקין והגיה ודוחק ר"ל שפי' זה דוחק : ע"ב גמ' בעי מיניה רב מרדכי מרבא . נ"ב מרבה כצ"ל מדאמר אח"כ אתא שיליה לר' יוסף כו' אתא שיילי' לאביי משמע דהלך מתחילה אצל הגדול דהיינו רבה דמלך מקמיה דר' יוסף ואח"כ לר' יוסף ואח"כ לאביי תלמידו דר' יוסף אבל אי נגרוס רבא היאך הלך מתחלה אצל רבא תלמידו דר' יוסף קודם שהלך לרבו ר' יוסף אך תימה דר' מרדכי תלמידו דר' אשי והיאך היה בימי רבה גדול בתורת ועי' בספרי כנוס סופרים :

דף קג ע"ב גמ' או שכתב את האזכרות בזהב . נ"ב עב"י סי' ל"ב דה"ה כל האותיות שכתבן בזהב פסול אלא דהכא מיירי שכ' למטה בדיו והעביר הזהב על הדיו דבשאר אותיות יש תקנה לגרור הזהב מלמעלה וישאר הדיו משא"כ באזכרות אסור לגרור דנראה כמוחק השם : רש"י ד"ה אלפין עיינין יש שכותבין . נ"ב ועי' בב"י סימן ל"ו מ"ש הב"ש בצורת אות א' :

דף קד גמ' ריש רשע . נ"ב ריש ר"ת רשע יצה"ר שופטו : רש"י ד"ה אני אחוס כו' בניאוף . נ"ב כמ"ש המתרגם על לא תנאף לא תגוף כי הניאוף נקרא גייף בתרגום : ע"ב תוס' ד"ה בן סטרא אור"ת דאין זה כו' . נ"ב עי' תוס' חגיגה ד"ד ב' ד"ת תוה שכיח דדעתם שוהו :

דף קה ע"ב רש"י ד"ה מוניני כו' . נ"ב עי' רש"י כתובות ד"ס ב' דפי' דגים קטנים ועמש"ש בגליון :

דף קו תוס' ד"ה חוץ כו' דכה"ג פריך בפ"ק דחולין . נ"ב ועי' בתוס' סנהדרין דפ"ת ב' שהאריכו עוד בזה בכמה קושיות וע"ש באורך :

דף קח גמ' דתיפוק ליה קרנא בעיניה . נ"ב עי' ב"ב פ"ט וברשב"ם שם : שם ר' יהושע הגרסי . נ"ב עי' רש"י עירובין כ"א ב' הגרסי י"א שם מקום וי"א שהיה טוחן גרוסות :

דף קט ע"ב גמ' מקמחא דשערי במנא . נ"ב עי' ברכות דל"ו א' אבל קמחא דשערי הואיל וקשה לקוקאייני מוכח דלא גרסינן במנא ודו"ק :

דף קי רש"י ד"ה תלתא קורטמי כרכום . נ"ב פסחים מ"ב ב' פרש"י מוריקא קרו"ג : ע"ב גמ' ליתי בונא . נ"ב ובערוך ע' בן גרים כונא דכמונא וכונא דמוריקא כלן בכ"ף ופי' כונא חופן : ד"ה בונא . נ"ב ועי' עירובין דכ"ט ב' שפי' בונא מדות והערוך פי' ג"כ בהך דעירובין מדה : ד"ה מוניני כו' ציר חגבים . נ"ב עמש"ל דק"ה ב : ד"ה דנקירי מין עופות קטנים . נ"ב ובערוך ע' מניני פי' שאין בציר שום ארבה כלומר מנוקרים עכ"ל וצ"ל דלא גרים ואי ליכא מוניני דקמצי [רק ליתי מוניני דקמצי] דנקירי אך מלשונו שם משמע דגרים ליתי מוניני דנקירי וצ"ע :

דף קיד גמ' ר"ע אומר עולת שבת בשבתו . נ"ב עי' תוס' פסחים דנ"ט ב' שהקשו למה ליה לר"ע קרא להכי הא מלא ילין לבוקר זבח חג הפסח נפקא ליה דעכ"פ צריך לאוקמי בי"ד שחל בשבת כדמוקי לה התם וש"מ דחלבי שבת קרבין עיי"ש ונ"ל ליישב בפשיטות דהנה בירושלמי שם מתרץ קושית הש"ס דהתם דה"ק קרא שמרהו שלא ילין ר"ל דאין הכוונה דכל הלילה ילין ויקטירה דבאמת גם בלילה אסור להקטירה דחלבי חול אין קרבין ביו"ט רק ה"ק שמרהו שלא ילין עד הבוקר שאם לא יקטירנה מבע"י ממילא יצטרך להלין עד הבוקר דאין שורפין קדשים בלילה וא"כ לתי' הירושלמי לק"מ וצ"ל דהתם מקשה רב ספרא לרבא לשיטתיה [עיי"ש בגליון דצ"ל רבא וכ"ה בילקוט וכ"כ בצל"ח שם] דהנה א"א לומר שמרהו שלא ילין עד הבוקר משום דאין שורפין קדשים בלילה דא"כ גם בבוקר לא יוכל לשרפו דהא אין שורפין קדשים ביו"ט ואיך אמר עד בוקר דאם נאמר הכוונה על השריפה הלא גם בבוקר לא יוכל לשורפו אלא ע"כ כוונת המקרא על ההקטרה לא ילין עד בוקר בלי הקטרה שבבוקר שוב לא יוכל להקטירה ויופסל אבל בלילה יוכל להקטירה וא"כ הדק"ל הא לא עולת חול ביו"ט ומאי משני הירושלמי וצ"ל דירושלמי ס"ל מאי בוקר בוקר שני וכדס"ל לר"ע בפ"ק דברכות ובסוף פ' בתרא דפסחים וא"כ שפיר י"ל דקאי אשריפה שמרהו שלא ילין עד בוקר שני שאם לא תקטירנה מבע"י לא תוכל לשורפו בלילה ולא בבוקר ראשון דאין שורפין קדשים בלילה ולא ביו"ט ויצטרך ללון עד בוקר שני אך רב ספרא לרבא מקשה שפיר דרבא ס"ל בפסחים ע"א דבוקר בוקר ראשון ומתמה שם על רב כהנא דתנא לבשר לא בעי ראשית דבוקר בוקר ראשון משמע וא"כ לדידיה דבוקר בוקר ראשון הדק"ל דא"ל כירושלמי שמרהו שלא ילין עד הבוקר דהא גם בבוקר לא יוכל לשורפו וא"ל דכוונת המקרא לבוקר שני דהא רבא ס"ל דבוקר בוקר ראשון וע"כ מוכרח רבא לפרש דמיירי בי"ד שחל בשבת אבל ר"ע לשיטתי' כנ"ל דס"ל דבוקר בוקר שני וא"כ לדידיה י"ל כתירוץ הירושלמי שמרהו שלא ילין ולא צריך לאוקמי בי"ד שחל בשבת דחלבי שבת קרבין ביו"ט וא"כ מיושב קו' התוספות דר"ע לשיטתיה לא נשמע מהתם דחלבי שבת קרבין ביו"ט ודו"ק :

דף קטו ע"ב תוס' ד"ה מיתיבי כו' אעפ"י שהן מפוזרות . נ"ב לפי המסקנא דמוקי בתיבות י"ל דבעי ר"ה לעיל בתיבות רק קושיתם לפום ס"ד דלא מחלק בין תיבות לאותיות מה בעי מכונסות או מפוזרות וצ"ע דהא בעיא זו איבעיא בימי ר"ה ור"ח דהא הם השיבו עליו והאיך יפשוט ממה דבעי ר"ה בר חלוב מר"נ דילמא הך בעיא דר"ה בר חלוב היה אח"ז או דר"ה ור"נ ס"ל כרב חסדא :

דף קטז ע"ב תוס' ד"ה פליגי כו' כדמוכח בסמוך . נ"ב עי' בתוס' בסמוך ד"ת אדהכי והכי :

דף קיז תוס' ד"ה דשקיל כו' חשיבות עור יחד . נ"ב וקשה דהא חצי שיעור אסור ג"כ מה"ת וכמש"ל :

דף קיח ע"ב רש"י ד"ה לא ראו קורות כו' כשפושם . נ"ב עיין ב"י וט"ז או"ח סימן ב' :

דף קיט רש"י ד"ה עבידנא כו' ראש ישיבת היה . נ"ב עי' יש"ש ב"ק ס"פ מרובה שפי' דאין כוונת רש"י דוקא ראש ישיבה מחויב זה רק דקשה לרש"י וכי לא היה אחר בדורו שיעשה ג"כ זה לכך פרש"י שהיה ראש ישיבה לכך הוא קודם לזה לזכות במצוה זו : ד"ה כלדאי חוזים בכוכבים . נ"ב עי' רש"י פסחים דקי"ג שפי' בעלי אוב ורשב"ם שם חולק ופירש כפרש"י כאן ועי' תוס' לקמן קנ"ו ב' : ד"ה סייני' כובע . נ"ב עי' לקמן דקל"ח ב' סיאנא שרי ופרש"י כובע : ד"ה תריסר כו' כך פי' רבינו הלוי . נ"ב ובערוך פי' כלי קטן כמו אנטל ויכול להיות דאינו גוזמא וכ"כ התוס' בב"ב דקל"ג ב' שהוא כלי ששואבין בו יין ושמן ואינו גוזמא כדמוכח שם : ע"ב גמ' אפילו יחיד המתפלל בע"ש צ"ל ויכולו . נ"ב עי' בתולעת יעקב שמפרש דהכא מיירי מויכולו שאחר התפלה לכך נקיט אפילו יחיד דאי דויכולו שבתוך התפלה נוסח התפלה הוא כך בין לרבים ובין ליחיד אך בשל"ה מסכת שבת דקל"ז פי' דויכולו הוא עדות ונקיט אפילו יחיד דלאו בר עדות הוא אבל באמת מיירי מויכולו שבתוך התפלה מדנקט המתפלל ולא שהתפלל וכן משמע ברא"ש: שם מנין שהדבור כמעשה שנאמר. נ"ב ר"ל שאסור בשבת אפילו דיבור כמו מעשה מלאכה כיון שאסור מלאכה בשביל שבו שבת הבורא ית"ש והוא שבת מדיבור כי בדבר ה' שמים נעשו וכ"כ בשל"ה מס' שבת : רש"י ד"ה ויכולו כו' וזה שמספר . נ"ב ר"ל כאלו בראם הקב"ה וזה שמספר וכ"כ הרא"ש :

דף קכא תוס' ד"ה ה"ג כו' . נ"ב עי' תוס' ישנים ביומא פ"ח שכ' בשם ס' הישר דלמ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה אסור לטבול ביוה"כ ועיין מרדכי בפ"ג דברכות סימן ע"ג דמוכח ג"כ דר"ת ס"ל דלמ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה אסור לטבול והא דדייקי ממ"ש בע"ק טובל עד המנחה משמע דמן המנחה ולמעלה לא וס"ל דטבילה בזמנה לאו מצוה אין ראיה לפמ"ש התוס' ביומא פ"ח א' ד"ה קסברי די"ל דס"ל טבילה בזמנה מצוה והא דקאמר עד המנחה היינו משום תפלה אבל משום טב"מ יכול לטבול אף אחר המנחה ולכך ס"ל כל חיובי טבילות טובלין ביוה"כ אבל למ"ד טבל"מ אסור לטבול ביוה"כ ודו"ק : בא"ד ובכולהו ר"י דלא כרב. נ"ב ר"ל בכל הברייתות האלו: תום' ד"ה ש"מ כו' ונראה דמיירי בקטן. נ"ב ועי' תוס' נזיר כ"ח ב' ד"ה בנו אין ותוס' ישנים יומא דפ"ב ועי' מש"ש בגליון ועי' במ"ה ע' קטן אוכל נבילות : ע"ב תוס' ד"ה ברצין כו' דאי ברצין אחריו אמאי. נ"ב ועוד מדקאמר ופליגא דר"ה ור"ה מיירי באין רצין :

דף קכב ע"ב גמ' א"ל רבא שתי תשובות בדבר . נ"ב ה"ה דהוי מצי לאקשויי עוד קושיא דא"כ דמי ללול של תרנגולים וליערבינהו וליתנינהו אך לפי' התוס' ד"ה לעולם א"ש :

דף קכה רש"י ד"ה ר"י אומר כו' לאור דרך שוליו . נ"ב ר"ל דרך השולים שהן אצל האש נתחממו ג"כ הדפנות שהן חוץ לאש ומיירי שדפנות התנור הן למעלה מחבור והדות ואין האש מגיע עליהן וו"ש רש"י והתנור ניסוק מלמעלה בתוכו ר"ל הדפנות ממשיכין האור לתוכו וו"ש בתוכו לאור שנמשך האור לתוכו ויותר נ"ל לגרום לאויר שנמשך חום ההסקה בתוכו לאויר התנור מבפנים ואח"כ כ' או שהתנור בתוך חלל ר"ל שגם דופני התנור הן בחלל הבור והאש מחמם גם הדפנות : ד"ה ואם לאו כו' דנתיצה לא שייכא אלא בבנין מחובר . נ"ב אבל אם התנור ניסק דרך שוליו מהיסק הבור חשיב כמחובר לבור וקרינן ביה יותץ : תום' ד"ה אם כו' לגלימי. נ"ב י"ל דגלימא אף שמבטלה בטלה דעתו אצל כל אדם ולא בטל אבל כיסוי אי בטלה מבע"י בטל משא"כ אי בטלה בשבת אין מוקצה לחצי שבת ואע"ג דבעיא הוא במס' ביצה אי יש מוקצה לחצי שבת מ"מ לטלטול ודאי אין מוקצה לחצי שבת כמ"ש התוס' לעיל דמ"ג א' ד"ה בעודן עליו עיי"ש אך קשה דמה מקשה ר"פ אלא מעתה זרקה לגלימא דגלימא אפי' זרקה מבע"י מותר ועיקר קושייתו היא משום דאין מוקצה לחצי שבת הו"ל לאקשויי הכין והא אין מוקצה לחצי שבת :

דף קכו תוס' ד"ה בין כו' דאי משום בנין . נ"ב קשה דבאמת מנ"ל להוכיח מנגר דבעי קשירה דילמא דוקא בנגר בעי קשירה משום בנין אבל בפקק דל"ש בנין רק תוספת אוהל עראי שרי בלא קשירה ויש לומר דבאמת ס"ל להתוס' דגם בנגר לא שייך בנין משום דלא מבטל ליה כמ"ש בדיבור שאח"ז רק הכא כתבו להוציא מדעת רש"י דס"ל בנגר שייך בנין א"כ היכי מייתי ראיה מנגר לפקק אלא ע"כ דס"ל להש"ס בפשיטות דגם בנגר לא שייך בנין משום דלא מבטל ליה : ד"ה ר' יהודה כו' לאפוקי מאיסור בנין הוא דבעי קישור. נ"ב קשה דהו"ל להתוס' להקשות דאי ס"ד דבנגר הוה בנין א"כ מאי מותיב מנגר אפקק שאני נגר דאיכא בנין אבל פקק ליכא בנין כמ"ש התוס' לעיל ד"ה בין. שוב מצאתי ברש"א שעמד בזה וע"ק מאי מקשו התוס' מאי קא מהדר לי' רבי אבא בר כהנא לר"י אנא דאמרי כי האי תנא כו' מאי קושיא דהא ר' אבא בר כהנא בפקק מיירי דליכא בנין שפיר מהדר אנא דאמרי כי האי תנא דהיכי דליכא בנין לא בעינן קישור ובזה מיושב קושיא הראשונה דאת"ל דבנגר הוא בנין א"כ מאי מקשה מנגר אפקק דבאמת דר' ירמיה דמקשה הוי ס"ל דבנגר ליכא בנין כמו בפקק מדאמר דרבי יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר ור' אבא השיב לו אנא דאמרי כי האי תנא ר"ל דלא דמי לנגר דבעי קשירה משום דהוא בנין משא"כ בפקק דליכא בנין דמי לקנה שהתקינו דלא בעי קישור משום דאינו בנין וא"ש הכל ולפ"ז רבי יוחנן דאמר כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר ע"כ ס"ל דגם בנגר ליכא בנין ודמי לפקק ור' אבא בר כהנא ורב יהודה דעירובין ס"ל דבנגר איכא בנין ולכך בעי קשירה אבל בפקק וכן בחריות דליכא בנין לא בעי קשירה דלא כמסקנת התוס' בדיבור זה דר"א בר כהנא ס"ל דנגר אינו בנין אלא כדכתיבנא אך לפירושי קשה מה דאמר אנא דאמרי כי האי תנא משמע דלא כר' יהודה אלא כי האי תנא ולפמ"ש אף כר' יהודה אתיא והו"ל למימר אנא דאמרי אפילו כרבי יהודה ע"כ לא אמר ר"י אלא בנגר דהוה בנין אבל בפקק דליכא בנין אפילו ר' יהודה מודה כדתניא קנה שהתקינו כו' וי"ל דמשני ליה שינויא אליבא דכ"ע אפילו לפי סברתם דבנגר ליכא בנין אנא דאמרי כי האי תנא מכ"ש לסברתי דבנגר איכא בנין אנא דאמרי אפי' כר"י ועכ"פ אין להוכיח דר"א בר כהנא ס"ל כר' יוחנן דבנגר ליכא בנין די"ל כדכתיבנא ודו"ק ובזה מיושב מה דקשה לפי פירושו דר"א מחלק בין פקק לנגר דבנגר הוה בנין ולא בפקק דא"כ עיקר תי' חסר מן הספר דהו"ל למימר שאני נגר דהוא בנין ולפמ"ש א"ש דהשיב לו לפי סברתו דבנגר אינו בנין א"כ אנא דאמרי כי האי תנא מכ"ש לדידי דנגר הוי בנין אפילו כרבי יהודה ס"ל : ע"ב תוס' ד"ה וכי כו' לכך היה מותר אפילו בלא בית יד . נ"ב צ"ע דרש"י פי' שם דמיירי באינו קשור כלל וא"ה ודאי דאסור בלא בית יד כרבי יהודה דבעי קשירה וי"ל דהתוס' ס"ל דהיכי דתקנוהו בידים לכך מודה ר' יהודה דלא בעי קשירה כמו בחריות של דקל דמתני קושר לכ"ע והתוס' ס"ל דנגר אינו בנין כדס"ל לר' יוחנן לעיל כמ"ש התוס' לעיל א' ד"ה ר' יהודה אומר וז"ש אח"כ א"נ שמואל לטעמיה דסבר דטעמא דר' יהודה משום בנין ר"ל דהתם בעירובין קאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בנקמז דאסור וטעמיה דס"ל טעמא דר"י משום בנין ולכך נקמז שהוא מעין נשמט שניתר קשר קצת אסור ועז"א בעשה לו בית יד דהיא כבוכנא מותר דלא מיחזי כבונה :

דף קכז ע"ב גמ' דמנחא ביד ישראל . נ"ב נקים דמנחא ביד ישראל לרבותא דאלו בגדי עניים לעשירים לא מהני במנחא בבית עשירים רק כדמנחא בבית עניים כמ"ש התוס' בשמעתין ד"ה כיון וכאן אפילו מנחא ביד ישראל מהני מטעם שכ' התוס' בא"ד : תום' ד"ה האי אידגן כו' דמילתא דפסיקא נקיט . נ"ב לפ"ז ישאר קושיות התוס' בביצה די"ג ב' ד"ה ומאי ראית :

דף קכח גמ' בטבל טבול מדרבנן . נ"ב עי' בשער המלך פ"א מה' שביתת עשור שמקשה לדעת הרשב"א ביבמות קי"ד ובשבת קכ"א דאיסור דרבנן מותר להאכיל בידים לקטנים א"כ הא חזי לקטנים וכי גרעי קטנים מעורבים ונעמיות דאמרינן לקמן דמידי דחזי להו שרי לטלטל ול"נ דבאמת גרע דודאי אין דרך אדם להאכיל לקטנים דבר איסור ולא דעתיה למיתבינהו לקטנים ואקצינהו מדעתיה : שם שאני בר אווזא דחזי לאומצא . נ"ב קשה דהא בשר תפל ג"כ חזי לאומצא ואפי' בשר בהמה שוב מצאתי בחי' הרשב"א שתקשה זאת ועיי"ש שהאריך : תום' בד"ה מטלטלין כו' שלא היה עליהם בשר מאתמול . נ"ב דמאתמול לכלבים קיימא דאל"כ מידי דחזי לאינש לא מקצייי' ליה לכלבים ולכך אוסר רבי יהודה לטלטל נבילה שנתנבלה ביו"ט :

דף קלא תוס' ד"ה ושוין כו' שכן אם עבר זמנה בטלה דמסתבר . נ"ב צ"ע די"ל מילה תוכיח דאם עבר זמנה לא בטלה ואעפ"כ דוחה שבת מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות סוכה תוכיח ואף שכ' התוס' ע"ב ד"ה אי מעומר דהכא לא דייקא תלמודא למילף מבינייהו היינו משום דלפי האמת אית ליה קרא ול"צ למילף מבינייהו [ועי' במהר"ם שי"ף] ועוד דמשום מילתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא כמ"ש התוס' שם משא"כ ציצית שפיר יוכל למילף מבינייהו דמילה וסוכה :

דף קלב גמ' אבל מילה גופיה ד"ה דוחה שבת מנלן . נ"ב עי' פסחים ס"ח ב' ד"ה ומה שחיטה שהקשו מאי מקשה לרבנן מנ"ל הא מצי למילפא מוביום כי היכי דנפקא ליה לר"א ותירוצם דחוק מאד וכמו שמפרש שם במהר"ם לובלין תירוצם דבאמת על רבנן לק"מ דנפקא להו מוביום רק על ר"א קשה דיליף מוביום על מכשירין מנ"ל דילמא קאי על מילה גופית ע"כ דאית ליה קרא אחרינא על מילה וכיון דצ"ל לר"א דאית ליה קרא אחרינא פריך נמי לרבנן עכ"ל מהר"ם שם וכמה הוא מהדוחק לפרש כן דאדרבה על רבנן א"צ שוב קרא אחר דכההוא קרא דוביום סגי לרבנן והו"ל להקשות על ר"א מכשירין מנא לך האי קרא דוביום איצטריך למילה גופית וצ"ע ולי נראה די"ל דלר"א לא צריך תרי קראי כיון דאיכא חד קרא למילף דמילה דוחה שבת שוב מצי למילף מכשירין מעומר ושתי הלחם ואינך דלעיל דכי פרכת כדלעיל מה להנך שכן אם עבר זמנה בטלה י"ל מילה תוכיח וכי פרכת מה למילה שהוא נוף המצוה תאמר במכשירין י"ל עומר ושתי הלחם תוכיח דאף מכשירין דוחה . ודו"ק : רש"י ד"ה אלא מעתה כו' ליגמר מינה נמי לתפילין . נ"ב משמע דס"ל לרש"י דצד המלמד נאמר בסיני דאי צד הלמד לק"מ דאות שבמילה נאמר בסיני להיות למד ממקום אחר ואות שבתפילין לא נאמר בסיני אלא ע"כ דהמלמד נאמר בסיני וקשה דרש"י בסנהדרין פ"ט ב' גבי מדיתי עיר הנדחת פי' דבעיר הנדחת אגמריה רבי' מסיני ללמוד הדהה הדחה ומסתברא מנביא אגמרי' כו' יעוי"ש מבואר דהלמד נאמר בסיני ולא המלמד וצ"ע ועי' בספרי מ"ת ח"ב ע' גז"ש אות י"ז ובזה מיושב למה דאסיק דיליף מוביום אפילו שבת ומקשה רש"י לר"א מכשירין מנ"ל ולפמ"ש י"ל דיליף גז"ש אות וס"ל דהלמד נמסר ועי"ל כיון דלר"א בעי' מופנה מב' צדדים כדלעיל ותך דתפילין אינו מופנה דאתי לאורויי למעט שבת ויו"ט שהן עצמן אות ויש עוד בזה אריכות דברים ולא עת האסף פה ויתבאר באורך בחידושי אי"ת :

דף קלג גמ' לא נצרכה אלא לר"י . נ"ב קשה דהא אביי ס"ל בפסחים כ"ה ב' בלא אפשר מודה ר' יהודה דשרי יעוי"ש היטב ובתוס' שם והכא לא אפשר הוא ועי' בספרי מ"ה ערך דשא"מ אות ל"א : שם מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות . נ"ב קשה דילמא באמת ס"ל לאביי דפ"ר אסור רק דאינו אסור מדאורייתא רק מדרבנן [ולא] איצטריך קרא להכא ובחיבורי מלא הרועים ע' דשא"מ אות ל"א ישבתי זה ע"נ : שם ומודה ר"ש בפ"ר . נ"ב קשה בשר למה לי כיון דכבר גלי לן קרא דהכא שרי שוב מצאתי בחה"ר שהרגיש בזה ועיי"ש ועי' בספרי מ"ה שם מ"ש בזה וע"ק דליגמר מהכא בעלמא דפ"ר מותר ובספרי שם ישבתי ע"נ : שם אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב . נ"ב אין לפרש דכשמל אחר מקיימין שניהם דהא עיקר המצוה באבי הבן כדאיתא בפ"ק דקידושין ובפ"ק דפסחים אבי הבן מאי איכא למימר אך הכוונה דהא אבי הבן יכול לקיים שניהם דלא יכוין לקוץ בהרתו ובכה"ג לא שבקינן ליה לעבור על לא תעשה משום העשה אך משום חומרא דמילה דנכרתו עליה י"ג בריתות בליכא אחר שבקינן ליה אבל איכא אחר כיון דסוף סוף מקיים מצות מילה משום מצות עשה דאבי הבן לא שבקינן ליה לעבור על ל"ת כיון שיכול לקיים שניהם שלא יכוין לקוץ והבן אך לפמ"ש התוס' לעיל דאף דבעלמא לא דחי עשה ול"ת מילה דוחה משום שנכרתו עליה י"ג בריתות א"כ בלאו הך דר"ל דיכול לקיים שניהם צ"ל דמיירי בליכא אחר דבאיכא אחר מקיים מצות מילה ומשום עשה דאבי הבן לא דחינן עשה ול"ת דצרעת אך י"ל דעשה דאבי הבן ג"כ חמורה משאר עשה ודחי ל"ת ועשה אבל ביכול לקיים שניהם אין סברא דידחה אך בליכא אחר דמיעקר מצות מילה לגמרי דחינן עשה ול"ת כיון דלדידן א"א לקיים שניהם דגם על הב"ד היוב למולו וליכא אחר א"כ אי אפשר לקיים שניהם לדידן ודו"ק :

דף קלד גמ' א"ל אביי לר' יוסף מהו לגבן . נ"ב עי' לעיל דצ"ה א' ועי' בר"ן ר"פ אין צדין ולפמ"ש התוס' לעיל דף צ"ה א' ד"ה והרודה דהתם מיירי לצורך חול ל"ק קו' הר"ן וא"ש הכל ודו"ק :

דף קלה תוס' סד"ה מכלל כו' דת"ק סבר . נ"ב דת"ק דר"א הקפר הוא רשב"א וכ"כ הרשב"א בחידושיו ועמש"ש דכן נמצא בתוספתא דת"ק דר"א הקפר הוא רשב"א חפשתי בתוספתא פט"ז ולא נמצא שם כ"א דברי רשב"א ולא הוזכר שם ר"א הקפר כלל ועי' ברשב"א שם שמביא עוד גי' הפוכה בשם הגאונים והוא העיקר :

דף קלו גמ' וכי ימות. נ"ב ת"כ פ' שמיני פרשתא י' אות ה': תום' סד"ה מימהל כו' כמו שהוכחתי. נ"ב ר"ל דעכשיו מוכח דרשב"ג מיירי ג"כ בסתם ולדות דאי בבן ח' מאי מוסיף ארבי . ועי' במהר"ם שכ' הגי' בתום' א"צ לדקדק מכלל ואינו מובן דבריו ולענ"ד נראה דעכשיו א"צ לדקדק מתיבת כל ששהה דרשב"ג מיירי בסתם ולדות רק דאל"כ מאי מוסיף ארבי ועי' בתוס' יבמות ד"פ שכ' שם לתריא כן ועמש"ש בגליון די"ל דרשב"ג מוסיף דבעי שלשים יום דרבי לא הזכיר כלל שלשים יום או י"ל דמוסיף דסגי בשלשים דאפשר דבעי רבי עשרים שנה כר' אבהו דמפרש הכי דברי רבי עיי"ש ביבמות שוב ראיתי במהרש"א דגרים ג"כ א"צ לדקדק מכל ופי' כמ"ש אך דוחק א"ע לפרש שיש הוכחה מר"י אמר שמואל וזהו דוחק גדול למעיין ומה שפרשתי הוא הנכון בעזהי"ת ונעלם ממנו דברי התוס' יבמות שכ' להדיא הכי ולפי המהרש"א קשה על שמואל גופיה מנ"ל דרשב"ג מיירי בסתם ולדות דילמא דוקא בבן ח' ולפמ"ש א"ש :

דף קלז גמ' ת"ש דתניא לודא . נ"ב ביבמות הגי' לודאה :

דף קלח רש"י ד"ה כדקרמנאי כו' והוא שם מקום . נ"ב עי' ב"ק כ"א א' החוא מעיקרא קרמנאי הוה דיירי' ביה ופרש"י שם אומה ועוד גרים שם גי' אחריתא קרמונאי עי"ש :

דף קמא תוס' ד"ה הני כו' דבמכילתי' לא מיירי אלא בשבת . נ"ב צ"ע לקמן קמ"ד ב' תוס' ד"ה הולב מפר"ת ביו"ט דוקא וקשה ג"כ דהו"ל לפרושי :

דף קמג רש"י ד"ה ארמייתא כו' אגב אימייהו . נ"ב עי' רש"י לעיל דכ"ט א' שפי' בע"א : ע"ב תוס' ד"ה הלכה כו' אין עומדין ליסרט כלל. נ"ב וק"ל דלפי זה מאי מקשה ר"י שם דר"י אדר"י דילמא ר"י ס"ל ג"כ הך חילוק דביצה עומדת ליקהום משא"כ בפירות דעומדין לאכילה אין עומדין ליסחט וי"ל דר"י דמתיר אפילו בזיתים וענבים דעומדים לאכילה שייך מפי שמא יסחוט גבייהו מביצה שוב מצאתי ברשב"א שכתב כן ובזה נ"ל ליישב דברי הרשב"א שהביא בשיטה מקובצת ביצה שם ומ"ש שם דנקיט רבי יצחק והו"ל למינקט ר"י ר"ל רבי יוחנן ומיושב שם קושית שיטה מקובצת וכוונת הרשב"א לקושיות התוס' דהכא ותירוצו הוא תירץ התוס' דהכא יע"ש ודו"ק :

דף קמד תוס' ד"ה תותים כו' ח"מ במשך דווקא . נ"ב לשיטתייהו בדקמ"ג ב' ד"ה שמשך דמיירי במשך בידים אבל לשיטת רש"י שם לק"מ : ע"ב תוס' ד"ה הולב כו' אבל בשבת . נ"ב עיין בר"ן ריש ביצה :

דף קמה תוס' סד"ה ור"י כו' כדפרשתי' לעיל נ"ב דקמ"ד ב' בתוס' ד"ה הולב :

דף קמו ע"ב רש"י ד"ה רב כהנא ורב אסי תלמידי חברים היו לו . נ"ב עמ"ש בספרי כנוס סופרים בכללים כלל כ"ח באורך מזה וישבתי לשון הש"ס מה דקרי להו הכא רבותינו :

נר'

דף קמז ע"ב גמ' והאר"י הלכה כסתם משנה. נ"ב עי' לעיל דל"ט ב' בתוס' ד"ה ארבב"ח ועיין בספרי מלא הרועים ח"ב ע' סתם אות י"ז:

דף קנא גמ' אר"י א"ר יצחק. נ"ב זהו תימה דהאיך אמר האב משום הבן ובפרט לפי מ"ש הרשב"ם בב"ב קי"ד ב' דכל היכי דתנא אמר פ' אמר פ' היה תלמיד מובהק דידיה יכי היה האב תלמיד מובהק דבנו וצ"ל דתרי רב יהודה הוי ועי' בספרי כנוס סופרים ע' רב יהודה: **רש"י** ד"ה יקבר בו ישראל כו' דתלינן מספיקא. נ"ב תימה דמאי ספיקא איכא דהא קתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר לו דווקא דהיינו לנכרי דאל"כ הו"ל לומר עשו ארון וחפרו קבר ורש"י פי' במשנה עשו לו ארון בשביל נכרי או למכור נראה דבא לפרש דממלת לו אין לדייק לו לצורך נכרי דבאמת לו משמע לצורך נכרי אבל אין לדייק בו לקבר בו די"ל למכור ולהרויח בו ולו היא לטובתו:

דף קנב ע"ב תוס' ד"ה עד כו' ועוד בפרק כו'. נ"ב ועי' בכתובות ד"ד ב' [ובסנהדרין מז:] מה שתי' שם על ב' קושיות אלו על הך דמדלגין ועל הך דעל פני השדה: **בא"ד** דופק דופקים. נ"ב פי' דופק ב' לדופקים הראשונים ולפי' הקונטרס דדופק הוא הדף שנותנין בצדו וכי דרך להניח שני קרשים מימין המת שנקרא השני דופק לדופקים והא דנקט לימין משום שמשמע דופק א' לב' דופקים ומסתמא בימין שהוא חשוב מניח לדופק הב': **בא"ד** כדתנן התם בנזיר וכהן מוהר. נ"ב עי' בתוס' ברכות די"ט ב' שמתרצים ע"ז ב' תירוצים:

דף קנג רש"י ד"ה הא דמחממין לי' כו' שאינו חסיד כ"כ. נ"ב דאלו אינו חסיד כלל אין להספידו כשם שנפרעים מן המתים כך נפרעים מן הספדנים כדאיתא בברכות דס"ב: **ד"ה** דוקא כיסו כו' דכיון דטרח בה. נ"ב צ"ע דהא מציאה דלא טרח בה ואי בא לידו ככיסו דמי: **ע"ב** תוס' בד"ה וחרש. נ"ב וי"ל דשוטה שאין לו דעת כלל גם בדרך כשסכל הולך אומר לכל סכל הוא ולא אתו לאחלופי אבל חרש יש לו דעת קלישותא: **סד"ה** בו ביום כו' דלא שייך למימר גבי מים כו'. נ"ב אין לפרש דבריהם דבנותן לתוכו מים אינה מפזרת השמן דז"א דודאי מפזרת שהשמן צף למעלה מכל המשקין והמים מקיאין השמן שעולין למעלה מהן ונופלין לארץ אלא כוונתו דהרי' מפרש ברמונים שכ"ז שהן בתוכו הן מקיאין וכשנוטלין מתוכו שוב אין מקיאין כך בי"ח דבר שבטלו פלטול פחות מד"א שוב אינו מקיא אבל בשמן א"א ליטול המים שהשמן למעלה ונוטל השמן תחילה כנלע"ד כוונתו אך י"א דגם הכא אפשר לינקב החביות למטה וכשיצאו המים וסתמו הנקב:

דף קנד תוס' סד"ה ואמרי כו' לאמרי לה והקשה דרב אשי. נ"ב ר"ל זה שכתוב בשמעתין ללישנא בתרא קשיא הא דרב אכשריה והיה גי' התוס' דרב אשי אכשריה: **תוס'** ד"ה בלאו כו' דלר"מ איכא תרי לאו. נ"ב לא תענה ולא יוסיפו עוד כדאיתא במכות ד' ב': **בא"ד** לא אתי לר"י. נ"ב לר' יהודה דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו: **בא"ד** אפי' כשאין יכול לבוא לידי מיתה עכשיו. נ"ב ר"ל אע"ג דבלאו שניתן לאזהרת מיתה אין לוקין עליו בעלמא אפי' אינו יכול לבוא לידי מיתה אבל כאן יש ללקות: **בא"ד** מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו. נ"ב דמחמר אזי יש הוא ובהמתו הו"ל לכתוב לא תעשו אבל ק' דאטו החמור בר מצוה ובר אזכרה הוא דליזהריה רחמנא לא תעשו: **ע"ב** גמ' קסבר צער בע"ח דרבנן. נ"ב קשה דמ"מ יתיר חבלים ויפלו שקים ואי דמצטערו זיקא מ"מ משום הפסד ממון אין לו לעבור על איסור צעב"ח אף שהיא דרבנן וי"ל דאיהו לא עביד לה צער בידים וממילא יש לה צער בשב ואל תעשה אינו מחויב להפסיד ממון ולעשות מעשה להצילה מצער [וע' ברמב"ן וברשב"א]:

דף קנה תוס' סד"ה והלכתא כו'. נ"ב וי"ל לפי מ"ש במעד"מ פ"ק דברכות ובמהרש"א בקידושין דנ"ב א' דלא נכלל הכלל הזה אלא היכי דפליגי אליבא דנפשייהו ולא היכי דפליגי אליבא דתנאי או אפלוגתא דתנאי י"ל ג"כ כאן דלא פליגי רק אליבא דתנאי דאסרי צרדין וע' בספרי מ"ה ב' מש"ש דתוס' לא ס"ל הך סברא: **ע"ב** גמ' בעלי זוטרי. נ"ב וע"י הפירוך משוי האספסתא אוכל וע"י העירוב משוי התבן אוכל דשום לא נרגיש הסריות שהיה בו: **שם** ואין נותנין מזונות לפני. נ"ב ע' לעיל די"ט א' וכתוס' שם: **שם** אפי' ר"י מודה. נ"ב והוה מצי לשנויי א"כ מתניתין אמאן תרמי' אלא דעדיפא משני:

הגהות וחדושים על הרא"ש

פ"א סי' א לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת. נ"ב וכה"ג כ' התוס' בעצמם בקידושין דמ"א א' ד"ה אסור לאדם עי"ש: **סי' ז** אין זו הוכחה כו'. נ"ב ועוד דהא ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה ולקמן דצ"א ב' סתם מתניתין דלא כבן עזאי [ע' בעירובין צ"ח א' ודו"ק]: **שם** שכן דרך האמוראים כו' אע"פ כו'. נ"ב ולקמן קפ"ד ב' אר"י אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת אע"ג דפסקינן כת"ק אעפ"כ מפרש מילתא דר' יהודה ולקמן קכ"ט ב' אר"נ ארב"א הלכה כר' יוסי אר"נ אמר רב"א מודים חכמים לר' יוסי אע"ג דאין הלכה כחכמים מפרש דבריהם: **שם** ונראה דהלכה כרבנן. נ"ב וכ"נ להוכיח מלקמן ד"פ ע"א אמר רבא הוציא ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן הנחתן הא לאו זה מהלך לאו כעומד דמי וכן יש להוכיח דר"י ס"ל מהלך לאו כעומד דמי מברכות כ"ד ב' דקאמר ר"י במהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ומסיק דעומד אסור ומהלך מותר לר"י אלמא דמהלך לאו כעומד דמי: **סי' יא** הלכך ע"י מחיצות החיצונות. נ"ב ע' במג"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג דמפרש דע"י מחיצות החיצונות שגבוהים עשרה עם הקירוי הוי רה"י ולכך כ' דאם אין גבוהים עשרה אף אם הקירוי אזי בעינן שיהיה התקק סמוך לכותל פחות מג"ט וע' בא"ר שם ס"ק כ"ב שמפקפק בזה ורצה לפרש דברי רבינו דחשבינן המחיצה בחוץ מלמטה נגד תוך החקק ודברים אין סובלים משמעות לשון רבינו שכ' דע"י מחיצות החיצונית שגבוהים עשרה משמע דמחיצות החיצונית גופיה מתכשרין ולא ע"י צירוף החקק דהחקק אינו מצטרף כיון דרחוק יותר מג"ט אלא ע"כ עיקר כפי' המג"א דס"ל כיון דהחיצונות גבוהות עשרה עם הקירוי הוי דה"י גמור אך קשה דלפי זה אף בלא חקק יהא מותר וצ"ל דבלא חקק רבנן שוינהו ככרמלית הואיל ואינו ראוי לדירה שאין בתוכו עשרה אבל מדאורייתא הוה רה"י אפי' בלא גבוה עשרה מבפנים כיון שמחיצות החיצונות הן גבוהים עשרה ואפשר לומר דבלא חקק אף מדאורייתא אינו רה"י דאף דמחיצות החיצונות גבוהים עשרה מ"מ בלא חקק אין כאן רשות בפנים ובטל שם מחיצות מינייהו דאינם מחיצות כלל לשום רשות רק הוה כתל גבוה י' דעל גביהם הוה רה"י אבל בחקק בפנים כיון שיש בפנים גבוה יו"ד הוי רשות ראוי לדירה אזי פועלים המחיצות לשוויא רה"י אף שרחוקים ממנו הרבה אך אינו נ"ל כ"ז דודאי אף באינו גבוה עשרה כלל מבפנים מדאורייתא רה"י דמדאמר אין מטלטלין בו אלא בד"א ולא אמר רבותא טפי דהזורק לתוכה פטור אזי ש"מ דהזורק מר"ה לתוכה חייב רק לענין לטלטל עשאוהו ככרמלית כמו קרפף שלא הוקף לדירה אבל בשאין המחיצות גבוהין עשרה עם הקירוי מודינא דלאו רה"י הוא כלל ולכך נקיט רב גידל וקירוי משלימו לעשרה דמשום על גבה מותר לטלטל בכולו לא הוצרך להשמיענו דזה פשיטא דמי גרע מתל גבוה עשרה רק משמיענו דמשום הקירוי הוה תוכה נ"כ רה"י לענין לזרוק ולדיוקא איצטריך ודו"ק: **סי' יד** ולא ילפינן זורק ממושיט. נ"ב נ"ל דא"צ לזה דאפילו לר"ע דיליף זורק ממושיט ליכא לחיובי' רק דומיא דמושיט שהיה כאן רה"י מקודם: **סי' לב** בהג"ה ד"ה ואעפ"י שצריך כו' שאסור. נ"ב עי' של"ה שער האותיות אות ק' דצ"ח ב' שכ' שצריך להגיה ואסור והוא ענין בפ"ע ועי"ש שדבריו נכונים: **סי' ל"ח** ומשמי' דרשב"ם אמר כו' הנעשית מאליה בשבת. נ"ב וקודם ג"י מותר דיוכל להעשות קודם שבת כמ"ש במשנה כדי שיעשו מבע"י ושיערו להפלגה בספינה שהוא למקום רחוק אעפ"כ דג"י יוכל לבוא לשם ועז"א ומצור לצידון שהיא רק מהלך יום אפי' בע"ש מותר כיון שיכול להעלות מבע"י: **שם** ועוד כיון דתחומין דרבנן לא הו"ל לב"ש למיסר. נ"ב לדעת הר"מ דתחום ג' פרסאות דאורייתא לק"מ: **סי' לט** צ"ל דריב"ח א"ל דמתני' לא חשוב כמחוסרין דיכה. נ"ב ולפמ"ש התוס' די"ט ד"ה ר"י א"ש בל"ז יעוי"ש:

פ"ב סי' א ורב אלפס כו' והיינו כפי' רש"י. נ"ב אבל הר"ן הביא תשו' ר' אלפס דס"ל דאסור להדליק בנר של שעוה: **סי' כא** וא"ר יהושע כל הממרק. נ"ב ברי"ף ובגמ' הגי' אושעיא:

פ"ג סי' א ודוקא שמצטמק ורע לו כגון ליפתא. נ"ב צ"ל ליפרא דבליפתא מבואר [בגמ' לז:] דבלית בי' מיחא בכל מקום מצטמק ויפה ובאית ביה מיחא מחלק שם בין אית בי' בישרא: **שם** ועלה מייתי ברייתא דחנניא. נ"ב ר"ל הש"ס מביא ע"ז הך דחנניא אבל הרי"ף אינו מביא שם דחנניא: **שם** כדאומר רב ל"ש אלא על גבה. נ"ב ואע"ג דלמ"ד להחזיר תנן ר' חלבו קאי אלשהות באינו גרוף י"ל דלמסקנא דש"ס דאמר מי סברת כו' אזי אף למ"ד להחזיר קאי אסיפא ולשיטת התוס' דל"ז א' ד"ה אא"ב אף למ"ד דש"ס קאי אלהחזיר עי"ש: **שם** משום דקי"ל דברים המותרים ואחרים נהג' בהו איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם. נ"ב ע' בפסחים ר"פ מקום שנהגו דנ"א דמוקי דוקא בכותאי וכ"כ רבינו שם: **סי' ד** וקאמר לישתרי בסתם ולא קאמר לשתרי לסמוך. נ"ב ואע"ג דבמה דאמר הש"ס ואי בתנור אפי' בקש ובגבבא נמי לא ע"כ קאי אלסמוך דעל גבה באמת אסור כדאיתא בברייתא וי"ל דהתם סתם קאמר אפי' בקש ובגבא נמי לא משמע מדסתם אפי' לסמוך אסור אבל מדאמר סתם לישתרי משמע אפי' תוכו ולפמ"ש הב"ח בסי' רנ"ג דהא דאמר בברייתא אין נותנין על גביו היינו באינו גרוף דווקא לק"מ:

פ"ד סי' ז מתניתין טומנין כו' צריכין אנו לומר דמוכין חשיבי מגיזי צמר. נ"ב ע' תוס' דמ"ח א' ד"ה וכי דהוכיחו דגיזי צמר חשובין ממוכין מכח קושייתם דליסייעוה ממתניתין: **סי' י** דודאי יטלטל הגיזין בידו לתקן מושב הקדירה. נ"ב כוונתו דאפי' ר"א בן תדאי מודה כאן עי' תוס' ד"ה הכל מודים:

פ"ו סי' ד אבל מחט שאשה מעמדת בה קשורה שרי לצאת בה בשבת. נ"ב עי' בש"ע סי' ש"ג סעיף ט' שנחלקו בזה הב"ח וט"ז והמ"א דהב"ח ס"ל דמיירי שיש לה טס בראשה והט"ז והמ"א ס"ל דהוה מלבוש הואיל ומעמדת קשוריה: **סי' ח** ואיתמחו אגרות הללו לכל אדם. נ"ב פי' אפי' אי לא הוי איתמחו גברי איתמחו קמיעא כ"כ ב"י סי' ש"א וכן מוכרח לפרש למעיין:

פ"ח סי' ב וזו היא תחלת ריח הפה. נ"ב בגמ' איתא רוח זוהמא:

פי"ט סי' ג ורש"י פי' כו' ואפשר כו'. נ"ב משום דהרי"ף כ' דעתיקין מסי ומרפאו ורש"י כ' חדתי מסו ורבינו רוצה להשוות דעת רש"י לדעת הרי"ף דרש"י מודה דעתיקין מעלי רק בעתיקי גופיה מחלק דחדתי פי' עתיקי שלא היה ע"ג מכה מעולם קרי להו חדתי:

הגהות על קיצור פסקי הרא"ש

פ"א אות ד והוציא האגוז או המים חייב. נ"ב צ"ע דבאגוז היה בעי' בש"ס ופסקינן דפטור וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מה' שבת דין ד': **אות י"א** תוכו כרמלית. נ"ב עמ"ש בגליון בפנים דתוכו רה"י רק לענין זה נתנו לו דין כרמלית שאין מטלטלין בו רק בד"א: **אות ל"ט** והיין היוצא מהם בשבת מותר. נ"ב ע' תוס' שבת די"ט א' ד"ה ר"י אומר יגמור:

פ"ב אות ט"ז ובברכת המזון א"צ להזכיר שבת כו'. נ"ב ברא"ש סתם דאף להזכיר שבת ביעלה ויבא משמע אף בתפלה וכן מוכח מהטעם שכ' הרא"ש יעוי"ש:

פ"ג אות ד ומותר ע"י גריפה וקטימה. נ"ב עי' בב"י סי' רנ"ג שתמה עליו וע' בב"ח וט"ז שם מה שמיישבים דברי רבינו: **אות ה** בשביל שתצלה. נ"ב ע' בפנים שכ' דלרבה אפי' מבע"י אסור וגם אפילו לגלגלה על החול ואבק אסור יעוי"ש שוב מצאתי בב"ח שתמה על הטור בזה וע' במג"א שם ס"ק י' מ"ש ליישב וע' בדגול מרבבה ובמ"ה שם:

פ"ד אות א אבל ביבשים מותר. נ"ב ה"ה לחין מחמת דבר אחר כמבואר בפנים [סי' ה]: **בא"ד** ובנעורת של פשתן. נ"ב במשנה ס"ל לת"ק אפילו דקה ור"י אוסר בדקה ולא איפסקא הילכתא וי"ל מדמפלפל בש"ס ר"י אפשתן קאי אי אנסורת ש"מ דהלכה כוותיה אך זה שיטת הרי"ף בפ"ק סי' ו' וכל הפוסקים נחלקו שם עליו:

פט"ז אות ד וסופר. נ"ב ר"ל סכין של סופר שמתקן קולמסו בו: **אות ח** קשור ותלוי. נ"ב ז"א דלא קי"ל כר"א אלא כר' יהודה דסגי בקשירה לחוד:

פי"ח אות ב אפי' גדולים הרבה. נ"ב דלא כרשב"ג: **אות ה** מילדין כו' והדם שותת ויורד. נ"ב בפנים לא משמע כן עיי"ש: **אות ו** קושרין טבור הולד בשבת. נ"ב תימה דהא ר' יוסי דנימוקו עמו קאמר אף חותכין וכן פסק בגמ' הלכה כר' יוסי וכן אר"נ א"ר בא כל האומר בפ' תוכחה כו' שוב מצאתי בב"י סי' ש"ל שתמה עליו בזה:

פכ"ב אות ג סוחט אדם בשבת אשכול לקדרה שיש בה אוכל ולא לתוך הקערה. כצ"ל: **אות ט** לבדין קשין. נ"ב והן בי סדיא האמור בש"ס:

פכ"ג אות ג ובלבד. נ"ב ע' בב"י סי' שכ"ב: **אות ט** ולר"י אף פתמא. צ"ל ולרי"ף:

מסכת **מצפה איתן** שבת

חדושים והגהות מהגאון הגדול כו' מו"ה **אברהם** זצ"ל (בעהמ"ס משכיל לאיתן וכו') עם **תוספת מרובה** מכי"ק על הנדפס בש"ס זיטאמיר.

דף ג ע"א גמ' בעשתה כו' שנים שעשאוה פטורים. ואע"ג דגבי קרבן כתיב מ"מ אין בזה אף איסור תורה בעלמא רק מדרבנן וכמ"ש רש"י ברפ"כ (דף קנג ע"ב) וכ"מ מדברי הרמב"ם בפ"א דשבת וכן יש לס"ר מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דחגיגה בעובדא דאמר שהיו גונבין להוציא משא בשבת והיו מוציאין בשנים וע"כ דאין בזה איסור תורה דאי משום פטור דקרבן בלא"ה ליכא כיון שלא היו שוגגין רק אנוסין: **ע"ב** גמ' ואיבעית אימא לעולם לא קנסו שוגג אטו מזיד כו'. פי' ושתי הברייתות אתיין כר' יהודה דאית ליה בגיטין (נג) דלא קנסינן שוגג אטו מזיד בדרבנן וה"נ ידו הוי ככרמלית דרבנן וכדמוכח בריש שמעתין ומש"ה לא קנסו בה שוגג אטו מזיד לר"י. אבל לר"מ קאמר התם דקנים בדרבנן וא"כ קנים נמי בכאן שוגג אטו מזיד וכן הא דאמר לקמן (דף קא) גבי מתינה הנעשית בשבת דאמר רב נחמן בטלטול אסור ומוקי לה אמזיד דוקא אבל בשנעשית בשוגג מותר לטלטל הייטו אליבא דר"י דלא קנים שוגג אטו מזיד בדרבנן:

ד ע"א תוס' ד"ה קודם כו' שמא היה בדעתו לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה כו'. נראה דלאו למימרא דהוי ה"ס משום שיש לנו ספק אם היה בדעתו כן דמ"מ כיון שהוא ודאי להמותרה לא מקרי ה"ס דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד וכיון שהוא יודע הוי התראת ודאי אלא שאין אנו יכולים לחייבו משום שיכול לומר שכך היה בדעתו ושכח וכה"ג פירשו התוס' בפסחים (דף סג) גבי שוחט פסח על החמץ דלא הוי ה"ס כשאין החמץ לפניו משום שיש לנו ספק אם יש חמץ בביתו דהא הוא ודאי למותרה כו' אלא שיכול המותרה להכחיש ולומר שוגג הייתי ולא ידעתי שהיה לי חמץ בבית. וכה"ג כתבו בכתובות (דף לג) ובשבועות (דף לז):

ו ע"א גמ' אחד המוציא ואחד המכניס. כה"ג רפ"ב וע"ש בתוס': **ע"ב** גמ' כאן בזמן שישראל שרוין במדבר. ואע"ג דמאי דהוה הוה וכדפריך ביומא (דף ה) גבי כיצד הלבישן י"ל דנ"מ אם ילכו בזה"ז במדבר שיירא גדולה כמו שהיו ישראל במדבר יהיה גם בזה"ז רה"ר וכה"ג איתא בחגיגה (דף ו) וברא"ש פ"ק דחולין (סי' כ"ג) ובפי' המשנה להרמב"ם שלהי נזיר והפמ"ג בא"ח ס"ס שמ"ה ע"ש הביא פי' להיפך דבזמן שהיו ישראל במדבר היה רה"י משום שהיה אז מנמית ולא היה רשות להלך וברייתא דהשיב מדבר איירי בזה"ז ומיהו נראה דדוקא חוץ מחנה ישראל קאמר אבל בתוך המחנה גופה מקום הילוכן היה רה"ר לכ"ע כדמוכח בכ"ד לעיל (ה) לקמן (פז: נו: נח) עירובין (יז:): רש"י ד"ה הא נמי פשיטא דבהתראה סקילה ממקושש. בס' אור נערב ונד"א הקשו מאי פשיטותא האיכא מ"ד דהריגת מקושש הוראת שעה היתה דמס"ט נהרג בלא התראה על איזה מיתה וי"ל דאפ"ה פריך פשיטא אהך תנא דברייתא דלא אתיא כוותיה דהך מ"ד דר' יהודה הוא דס"ל בסנהדרין הכי והך ברייתא הא אתי לאפוקי מדר"י בריטא עוד י"ל עפמ"ש בס' שמע שלמה דתכר היה וא"ל התראה לר' יהודה אך הא קשיא לי דמ"ס פשיטא דנסקל על מלאכת הוצאה ממקושש הא לקמן בהזורק איפלגו במילתא ואיכא דס"ל דתולש הוי או מעמר ולדידהו אין מיניה ראיה כלל להוצאה וי"ל דהיינו אהכיא דאיסי וכאן אכתי לא אסיק אדעתיה.[תירוצו אינו מובן וכאמת לק"מ דהא כתיב מחלליה מות יומת ולא ילפינן ממקושש רק באיזה מיתה וכמ"ש בב"ב קי"ט א' ובסנהדרין ע"ח ב' יודע היה משה רבינו כו']:

ז ע"א גמ' ורב אשי אמר אפי' נוחה. עיין (דף ק ע"ב): רש"י ד"ה דעד י' כו' הוי שם הכרמלית עליו עיין בר"ן: תוס' ד"ה אילימא כו' ולא הוי צריך לאתויי מרב גידל. וי"ל פרש"י דה"ט דהוצרך לאתויי מרב גידל דליכא דפליגי עליה אבל אהך דעולא א"ר יוחנן דאמר דקרפף יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה הוי רה"י מה"ת והזורק מרה"ר לתוכו חייב לאו דכ"ע היא כדמשמע בירושלמי פ"ק דעירובין וכן הוכחתי בחי' לעירובין (דף כג) ותדע דע"כ כ"ה דעת רש"י דאין דברי עולא מוסכמים ואיכא למ"ד דלא הוי רה"י כלל מה"ת רק כרמלית גמור ואין בו חיוב שהרי פי' לקמן (דף פ) אהא דאמר והוא שיש חיוב תטאת ביניהן שמופסקות ברה"י אבל אם היה כרמלית מפסיק כגון קרפף יותר מב"ס ש"מ דבזה אין בו חיוב חטאת וכן בסוכה (דף מג) פי' בהדיא דקרפף אין בו איסור הוצאה דאורייתא אך פרש"י דלקמן (דף לט ע"ב) כד"ה מוקף לכרמלית קשה דמשמע התם דיותר מב"ס שאינו לדירה אינו עושה מחיצה להיות רה"י והתם אדר' יוחנן קאי ואי אפשר ליישב כנ"ל:

ח ע"ב רש"י ד"ה לפי כו' אפי' עמוק יו"ד ערובו ערוב. עיין עירובין (דף פז):

יוד ע"א גמ' מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה עיין תוס' לקמן (דף יא): שם הנכנס לבית המרחץ כו' חולץ תפילין. מכאן ק"ל אהא דאיתא בפ"ג דברכות (דף כד) דאיבעיא להו מהו ליכנס לבהכ"ס קבוע להשתין מים ואיכא מ"ד התם דשרי ואף מאן דאסר אינו אלא להשתין מטעם דאמר התם דחיישינן שמא יפנה ומשמע דהכנסה עצמה אין בה איסור והשתא קשה מדהכא דמי עדיפא בהכ"ס מבית המרחץ דצריך להלוץ תפילין ואסור ליכנס בהן: רש"י ד"ה מסרהב ממהר לעמוד. עיין תוס' חולין ((דף ז ע"ב):

יא ע"א גמ' ולא תחת ת"ח עיין לקמן (דף סג): במשנה באמת אמרו בהגהות שנדפסו מחדש רמז לעיין במ"ש הרא"ש בכל' מקוואות ובכללי הגמ' לב"י. והנה בירושלמי כאן איתא אר"א כ"מ ששנינו באמת הל"מ ונ"ל דל"ד הל"מ וכמ"ש הרא"ש רפ"ב דתרומות הלא כלומר דבר ברור וכמ"ש רש"י אדר"א גופיה בב"מ (דף ס): רש"י ד"ה מיתוש חששא בעלמא לפי שעה. עיין ע"ז (דף כח): שם ד"ה עגלא כו' מפני שהבהמה בקטנותה אינה עדיין בכתה עיין זוהר פ' קדושים: **ע"ב** רש"י ד"ה זב כו' אם יראה עוד שלישית ויהיה זב גמור. עיין בנדה (ד' יג ע"ב):

יג ע"א גמ' העוף עולה עם הגבינה כו' דברי ב"ש. בס' פ"י לקמן (ד' יז) כתב דמוכח כאן דלב"ש דמתירין העלאת עוף כ"ש דמותר לאכול זב וזבה דאיכא דעות. וליתא דבירושלמי אסרי אפי' זב וזב וכ"ש זב וזבה דאיכא כרת. ופרש"י דלקמן דלא מנה ני' הזב עם הזבה בי"ח דבר י"ל דס"ל כהרמב"ם דזה היה מהלכות שלא נחלקו בהן כלל ב"ש וב"ה רק גבי זב וזב נחלקו והלכה כב"ה: שם שנה הרבה וקרא הרבה. באבות דר"נ פ"ב ובאליהו רבה פט"ו איתא שקרא הרבה ושנה הרבה: רש"י ד"ה מעשרין הן ולא גזרינן גזירה לגזירה. והא דבנדרים (ד' כ) תניא בהדיא אל תהי רגיל אצל ע"ה שסופך להאכילך טבלים אלמא דחיישינן שמא יאכילנו דברים שאין מתוקנין. היינו כשהוא כבר רגיל אצל ע"ה חיישינן לזה דהוי כולא כחדא גזירה אבל מ"מ לגזור שלא לאכול פרוש עם זב משום שמא ירגילנו אצלו דהוי גזירה לגזירה: **ע"ב** גמ' בנדת טומאתה לא תקרב. עיין רבה נשא פ' יו"ד:

טו ע"א גמ' שלמה גזר נט"י לקודש. לכאורה ק' אמאי נקט נט"י הא לקודש מטבילין כדתנן בחגיגה. וי"ל דהיינו בודאי טומאה אבל בסתם ידים סגי בנטילה גם לקודש והכי איתא בירושלמי: **ע"ב** תוס' ד"ה ועל ספק כו' אע"ג דהוי ס"ס. נראה ליישב פרש"י דלא דמי דספיקא דכותים מפרש שם בנדה דהיינו שמא בעל תשה ברתוק שכבר עבר זמן שיוכל ליטהר ואת"ל שבעל בקרוב שמא ישבה על דם טהור ולא נטמא כלל והני ספיקי מתהפכי אהדדי משא"כ ספיקי דהכא לא מתהפכי דאת"ל תתלה שמא האדם הן ע"כ צ"ל ג"כ שהן דטהור דאי דטמא תו ליכא ספיקא לטהורי ולדעת כמה פוסקים לא חשבי' ספק בכה"ג. ואפשר דלכך נתכוונו ג"כ התוס' בנדה:

טז ע"ב רש"י ד"ה גללים שיש. כה"ג פי' תוס' ריש ב"ק גבי כאשר יבער הגלל והרמב"ם בפ"י דכלים הקשה על פי' זה ופי' דהן כלים של לפיעי בקר וגם רש"י ותוס' עצמן חזרו מפירושם לקמן (ד' נח) ומנחות (ד' סט) וריש יומא פרש"י כהרמב"ם וגם התוס' פי' כן במנחות שם ועיין בתוי"ט ריש יומא:

יח ע"א רש"י ד"ה לרבות כו' דכתיב לעיל מיניה למען ינוח. קשה דאיך מוקי לה כב"ש הא איניהו לא דרשי סמוכין כפרש"י לקמן:

יט ע"ב רש"י ד"ה דארגיז כו' קבורתו קיימת שם. נ"ע במו"ק (דף כה ע"ב) ועיין תוס' עירובין (ד' סג): ד"ה בית המוקד כו' דכתיב ביום ההוא קדש המלך תוך החצר כו'. עיין במהרש"ל שתמה דרש"י סותר א"ע לפירושו בפ"ב דזבחים דדוד קדשה וי"ל דכאן פרש"י אליבא דר' יוסי בזבחים (ד' ס) דלר' יוסי קידש להעמיד בו מזבח ופרש"י קדשו לשם עזרה להעמיד בו מזבח אבנים וא"כ משמע דלר' יוסי לא קידש דוד רצפת העזרה כלל. ושם בפ"ב דזבחים פרש"י אליבא דר' יהודה:

כא ע"א גמ' שמנים ופתילות שאמרו חכמים א"מ בהן בשבת א"מ בהן במקדש. עיין בגליון הש"ס שהקשה אמאי נקט שמנים הא לא היו מדליקין במקדש רק בשמן זית בלבד. ולק"מ דמלבד המנורה היו מדליקין כמה נרות במקדש [אנב"ה אע"ג דסמיך דבריו אקרא דלהעלות נר תמיד מ"מ נראה דאכל הנרות קאי. וכ"מ מהא דפריך מבלאי הכהנים כו' ומהא דמשני שמחה בה"ש שאני]:

כב ע"א תוס' ד"ה סוכה כו' וב"ה מכשירין דהוא מיבעי ליה כו'. עיין תוס' ב"ב (ד' קמ"ז) [ד"ה מנין]:

כג ע"ב רש"י ד"ה עמוד כו' אורח ארעא בהכי. וכ"ה במכילתא: תוס' ד"ה גזרה יו"ט כו' ובריש כל הכלים מסקינן דלא גזרינן. י"ל דהתם במילי דגבי שבת גופיה שבות דרבנן הוא ול"ד להכא דאורייתא וכה"ג כתבו תוס' בעירובין (דף לד):

כד ע"ב תוס' ד"ה לפי כו' דוחה יו"ט לפי שאין יכול כו'. עיין תוס' פסחים (דף ה):

כה ע"א תוס' ד"ה ולא מילה כו' וקסבר רבא דקריבין ביו"ט

כיו"ט. עיין סנהדרין (סוף ד' לה) ופרש"י שם: שם ד"ה הא כו' איכא למיפרך מה למעבר כו'. ועיין תוס' יבמות (ד' ע' ע"ב): שם ד"ה כך כו' באלו עוברין. (ד' נו) וכן פי' לקמן ר"פ מפנין ועיין תוס' ביצה (דף כז ע"ב): **ע"ב** גמ' גזירה שמא יסתפק. פי' ויתייב. אין להקשות דהא הוי גזירה לגזירה דמסתפק הוי משאצ"ל די"ל דקיימינן לרשב"א ואיהו ס"ל דחייב כדמוכח לקמן (דף לד ע"ב) [ועמ"א סי' ש"ג ס"ק כ"ב וכסי' ש"מ ס"ק א']:

כו ע"ב גמ' שלש על שלש מניין ת"ל והבגד. אע"ג דר' ישמעאל לא דריש ווי כדמוכח בסוטה (דף כט) וכ"כ תוס' יבמות (דף סח ע"ב) ובזבחים (ריש דף סה) מ"מ ואיו ה"א דריש כדאמר ביבמות (דף עב:)ע"ש:

כח ע"ב גמ' למאי הלכתא. המג"ל דנ"מ כגון שאסר על עצמו ליהנות ממין שהיה תחש אם טהור או טמא עיין חגיגה (דף ו) ורמב"ם סוף נזיר ותוס' ב"ב (דף פד) וברא"ש פ"ק דחולין. ובהכי א"ש כי הא דקאמר בסמוך מאי הוי עלה דתחש אע"ג דמאי דהוי הוי: שם הלכה למשה מסיני. הא דלא מוקי בס"ת דלאו הל"מ אלא מהיקשא דתפילין י"ל דהא לא איצטריך רב יוסף לאשמועינן דסתם משנה היא בפ"ק דמגילה דס"ת כתפילין: שם דכ"ע אית להו דר"י. ק"ל הא אליבא דר"א קיימינן ואיהו לא ס"ל כר"י רק כר"נ כדמסיק בעירובין (דף לה) וא"כ מאי אריא בג' ע"ג מצומצמות הא אף בכלי שלש אין מסיקין לר"נ כדאמר לקמן (דף קכד). וי"ל דלא קאמר התם דר"א ס"ל כר"נ אלא בשבת ולא ביו"ט וכהיא תנאי דאית ליה הכי אליבא דר"נ גופיה בביצה (דף לב):

ל ע"א גמ' דקו שערים זה בזה. עיין רבה נשא פ' י"ד ועיין תנחומא פ' וארא: **ע"ב** גמ' ולא יכול ליה דלא הוה פסיק פומיה מגירסא. ב"מ (דף פו) מכות (דף יוד) מ"ק (דף כח): שם פירות בכל יום. עיין תו"כ פ' בחקותי: שם גלוסקאות וכלי מילת. ספרי האזינו:

לא ע"ב גמ' מי שאכל שום וריחו נודף. ברכות (דף נא):

לב ע"א גמ' שכן כל השומתין נתודין. עיין ספרי נשא: רש"י ד"ה יומא דשותא כו' רוח דרומית. וכן פי' לקמן (דף קטז ע"ב) ובעירובין (דף סה) וביבמות (דף ע"ב) אבל התוס' בגיטין (דף לא:) פי' בשם הערוך דשותא הוא רוח מזרחית:

לג ע"ב גמ' שאוכלין בה דברים שאינם מתוקים. לכאורה מגיה הברייתא והל"ל אלא אימא. וי"ל דאיטו מגיה כלל אלא מפרש דטמאים היינו שאינן מתוקנין דהא איתא בילקוט פ' ראה רמז תתנ"ב ותתנ"ה דאוכל טבלים כאוכל נבילות וטריפות וא"כ שפיר קרא טמאים לשאינן מתוקנין: שם נענה ר"ש ואמר בעון בטול תורה. עיין מהרש"א ועיין תוס' קדושין (דף לד) ד"ה גברא דכי הוא חייך לא קאי את"ת: שם וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות. עיין פסחים (דף קיב): שם די לעולם אני ואתה. עיין פסחים (דף סח ע"ב): רש"י ד"ה בעון כו' דענש נמי מיתה כדאמר מקרא נדרש לפני פניו. עיין זבחים (דף כד ע"ב) ותוס' ב"מ (דף לט ע"ב) ושבועות (ריש דף י): שם ד"ה ועוסקין כו' ע"י נכרים כו'. עיין ברכות (דף לה ע"ב): שם ד"ה משפט כו' הכי תני לה בסדר עולם. עיין פ"ב דעדיות:

לד ע"א גמ' יאמרו זונות מפרכסות זו את זו ת"ת לכ"ש. עיין פסחים (דף קיג ע"ב): רש"י ד"ה עבד כו' ובסדר זרעים ירושלמי. שביעית פ"ט: תוס' ד"ה לא כו' אסתם משנה דבכל מערבין. עיין עירובין (דף כט ע"א). [כוונתו למ"ש שם ובבצלים מי מערבין כו' והושיבו ר"מ כו']:

לה ע"ב גמ' א"ר יוסי בר חנינא שמעתי כו'. בתוספתא [פ"ד] דסוכה איתא ר' יוסי סתם ונראה שכן עיקר ולא תקשי מברייתא זו ע"ד תוס' בנזיר (דף כט) שכתבו בשם ר"ת דריב"ח אמורא הוא ולא תנא. אך קשה ע"ד התוס' מברייתא דתענית (דף יג ע"א): תוס' ד"ה והתניא כו' ומיהו מתוך פי' הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר. ואני אומר דודאי מודה רש"י דשופר הוי מלאכתו לאיסור דמשום שראוי למלאכת היתר לא מקרי מלאכתו להיתר אם כבר עשה בו מלאכת איסור כדמוכח ר"פ כל הכלים כמ"ש הה"מ רפכ"ו מהל' שבת והא דתשיב כאן שופר מלאכתו להיתר היינו בחדש שלא תקע עדיין בו מעולם משום דמשמע ליה דברייתא נקט שופר דומיא דחצוצרות דהן ודאי אינן מטלטלין אף בחדשים כיון שא"ר למלאכת היתר כלל כמ"ש התוס' בהדיא לקמן (דף מד ע"ב) ד"ה לא הנית ובכה"ג בשופר חדש לא מקרי מלאכתו לאיסור כמו נר חדש ומטה חדשה שיחדה למעות דאמר התם דמותר לטלטלן. וכה"ג יש לכוין פרש"י לקמן (דף קיג):

לו ע"א תוס' ד"ה הא ר' נחמיה כו' ומשמע לפירושו דכלי שמלאכתו לאיסור כו'. וכן פי' רש"י גופיה בהדיא לקמן (דף קכד):

לז ע"ב תוס' ד"ה דיוקא דמתניתין כו' דדיוק פשוט הוא. י"ל דה"א דשאני פת דשרי משום מצות ג' סעודות וכה"ג כתבו תוס' לקמן (סוף דף קיז) וקמ"ל דיוקא דשרי אף אי יש לו פת אחר. עוד י"ל ע"פ מ"ש הרמב"ם בפ"ג דגבי פת ל"ג שיתחה משום שמפסיד וכ"מ בירושלמי:

לט ע"א תוס' ד"ה מפני כו' וקשה לריב"א כו'. עיין לקמן (דף עג ע"ב) וצ"ל דסמכו עצמם אמ"ש בפסחים (דף מז ע"ב) ד"ה כתישה:

מא ע"א תוס' ד"ה לחן כו' רחצו שנו כו'. עיין לקמן (דף סא):**ע"ב** תוס' ד"ה מיהם כו' דהא ר"י אסר בגרירה כו'. עיין תוס' פסחים (דף קא) ד"ה הלכה שכתבו דגרירה גריעה מהאר דבר שאינו מתכוין דדמי לפסיק רישיה:

מב ע"א תוס' ד"ה אפילו כו' כ"ש בעלמא. עיין תוס' לק"מ (דף קי ע"ב):

מג ע"א תוס' ד"ה טבל מוכן הוא כו' אינו מבוקר. עיין בתו"י לקמן (דף מו ע"ב) ד"ה התם:

מד ע"ב תוס' ד"ה יש כו' וא"ת אמאי לא מוכח מהכא דאין מוקצה לחצי שבת. עיין תוס' לקמן (דף עב סע"ב) וקדושין (דף סה ע"א) דאין רוצה לסמוך מדברי אמוראים ואפי' מרב:

מו ע"ב גמ' מתיב רבא מוכרי כסות כו'. ק"ל לפרש"י ביבמות (קיט) דגבי הרחקה מאיסור יש חילוק בין איסור כרת ללאו א"כ מאי פריך הכא מכלאים דהוה לאו לשבת דאיכא למגזר אטו כבוי דלצורך גופה והוי איסור כרת. ומיהו כתבו התוס' לעיל (דף מא) ולק"מ (דף לה) דמ"מ גבי שבת קיל דבר שא"מ מבשאר איסור:

מו ע"א רש"י ד"ה הייב כו' ולא משום בנין דאין בנין בכלים. עיין תוס' לקמן (דף קב:):

מט ע"א רש"י ד"ה טעל כו' דלא נעשית בסים לכן כו'. עיין לקמן (דף נא): תוס' ד"ה כאליסע כו' והא דאמר במדרש והוא בפסיקתא רבתי פ' כ"ב: שם ד"ה כנפיה כו' וניטותת באחת. עיין בזו"ח פ' אחרי:

נג ע"א גמ' וזו אומר בבהמה מבאדם. איכא נמי אומר בבהמה מבאדם הא דתניא לקמן (דף נח) לא תצא בהמה בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה ואילו עבד יוצא בזוג שבכסותו כשהוא ארוג וה"ה לכל אדם כמ"ש שם התוס' אלא הא דקתני הכא רק אומר זה דסנדל לומר דבזה איכא חידוש טפי וכה"ג פי' תוס' בכ"מ (דף נז) וזבחים (דף לד) וערכין (דף כ) ע"ש וה"נ גבי סנדל איכא רבותא דמתמירין גבי בהמה טפי וגזרי' בה דלמא נפל ואתי לאתויי אבל גבי זוג ליכא רבותא כל כך לאשמועינן דגזרי' בבהמה טפי מבאדם דהכי שמעינן נמי מכבר ממתני' דתנן בפרקין ולא יקשור ג' גליס זה בזה וימשוך וטעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא ובודאי שמטעם זה יש לאסור ג"כ שלא תצא בהמה בזוג שבכסותה אע"פ שארוג בו משא"כ באדם דלא שייך האי טעמא: תוס' ד"ה אילימא כו' ובפא"ט קתני אלו כשרות אע"ג דאיכא מינייהו דמעינן מריפא. עיין בגליון שהניח בנ"ע דבחולין (דף נד) כתבו תוס' דכולהו צריכי והנכון דכוונת התוס' כאן על מתני' דאלו כשרות בעוף בחולין (דף נו) דקתני התם הכתה תולדה על ראשה במקום שאינו עושה אותה טריפה וכן יצאו בני מעיה ולא נקבו כשירה והכי ודאי איכא למשמע מריפה והתוס' בחולין קאי אמתניתין דאלו כשרות בבהמה: **ע"ב** גמ' ולא איכרו מזוני. עיין תענית (דף כ): שם ולבהמה מי גזרינן כו'. עיין בגליון הש"ס שהקשה דמאי פריך מתחומין דרבנן והא לא קשיא דאיכא למימר דהקוש' קאי על ר"ח בר אבי לעיל ואיהו ס"ל בירושלמי במכילתין ספ"ב ובעירובין תחומין דאורייתא אך אי קשיא הא קשיא דרבינא מפני הכי ואיהו ס"ל בעירובין (נט) תחומין דרבנן אלא י"ל לדעת הפוסקים די"ב מיל דכ"ע מה"ת[ועי' מ"א ר"ס ת"ד ובתי' הרמב"ן עירובין מ"ג מבואר דאין נ"מ בין אדם לבהמה]:

נד ע"א גמ' ארץ תומטין היתה לעיל (דף לא:):

נה ע"א גמ' ריסא דריסך בחמימי. עיין מ"ק (דף טז): שם ותזר בה לרעה תוך מדבר זה. עיין תנחומא פ' תזריע שהיה לטובה: שם ת"ו תמות. עיין בס' ברית שלום פ' ויקרא: רש"י ד"ה חותמו כו' אני ראשון ואני אחרון. וכן הוא ברבה דברים וסה"ש [וירושלמי פ"ג דסנהדרין ע"ש]: תוס' ד"ה מזבח כו' בכלי נחושת. עיין בחידושי אגדות ועיין תוס' זבחים (דף ס): שם ד"ה קלף כו' קשה לרשב"א כו'. עיין תנחומא פ' בשלח: שם ד"ה ומשאל כו' דלרשעים תמה ולצדיקים לא תמה. וכ"ה בתקוני זוהר כ"א: **ע"ב** גמ' ארבעה מתו בעטיו של נחש כו'. עיין זוהר ס"פ תצא: תוס' ד"ה ארבעה כו' ברוב בני אדם קאמר. ק"ל מסנהדרין (דף מח ע"ב ודף קא) ועיין ברע"מ תצא דף רע"ו: שם ד"ה מעבירם כו' חולק על ספרים כו'. ועיין במנחת שי ס"פ נשא ופ' בלק: בא"ד ובכל ספרים שלנו כתיב עברים שנה. וכ"ה במ"ר נשא פ' י"ד וע"ש:

נו ע"א גמ' דאתי מדוד מכפך ודרים. עיין כתובות (דף סב ע"ב): תוס' ד"ה רק כו' הא איכא מעשה דהסתה כו'. עיין ירושלמי פ"ב דתענית דדוד המלך ע"ה התפלל ע"ז שמנה את ישראל וענהו ה' ודרים כן מקרא:**ע"ב** גמ' ויעש שלמה. וכה"ג בחלק (דף קג):

נח ע"ב גמ' ושל דלת טהור. עיין לקמן (דף פא):

ס ע"ב גמ' כינופיא דהיתרא הוי. עיין תענית (דף יב ע"ב):

סא ע"א גמ' דתניא הכי ואר"י הכי. עיין קידושין (דף פא): שם כשהוא רוחץ רוחץ של ימין. עיין תוס' לעיל (דף מא):

סב ע"א גמ' נשים עם בפ"ע הן. וז"ש ברא"שית י"ד הנשים ואת העם: **ע"ב** גמ' מלא חפניה מיא ויהבו לי. עיין פסחים (דף קיג):

סג ע"א גמ' דליגמר איניש והדר ליסבר. עיין ברכות (דף סג) ובע"ז (דף יט): שם שני ת"ח המתדדים זא"ז הקב"ה מגליהן. עיין תמורה (דף טז) ועירובין (דף נד) דאם מלמד לאחרים תלמודו מתקיים בידו כו': שם יכול אם הגים דעתו ת"ל כו'. עיין עירובין (דף נד): שם עושר וכבוד ליכא אלא למיימינים כו'. עיין רבה ח"ש פ' נ"ט: שם אם ע"ה הוא חסיד. עיין לעיל (דף יא) ופסחים (דף מט): רש"י ד"ה לא יחדל כו' ולא יהיה כנעני עוד. עיין פסחים (דף נ ע"א):

סד ע"א גמ' מכדי שרץ איתקש לש"ז כו'. עיין בתוס' נדה (דף מג ע"ב): **ע"ב** תוס' ד"ה ר' ענני כו' דבשל סופרים הלך אחר המיקל. הוא כדעת הגהת מיימוני ריש הל' ממרים דאפי' ביחיד נגד רבים קי"ל לקולא בשל סופרים וכ"כ שם הכ"מ וכ"מ ממ"ש הה"מ פ"ז מה' יו"ט הלכה א' ומסולקת קושיית הפ"י:

סו ע"א תוס' ד"ה כורת כו' דקש נמי תשיב של עץ כו' אי נמי כו'. הרמב"ם בהל' כלים כתב דשופרת הקש מקבל טומאה ככל כלי עץ ש"מ דס"ל כתירוץ ראשון דקש חשיב של עץ ויש לה"ר מר"ה (דף טז) דר"ע ס"ל כמ"ד עץ של אדה"ר חטה היתה עיי"ש [לפי' הב' ברש"י שם]:

סז ע"ב תוס' ד"ה כלל גדול כו' אלמא אעפ"י שנודע לו כו'. נראה דהר"א ס"ל כמ"ש תוס' בשבועות (ריש דף יח) בתירוץ ב' דתשיב ליה התם לקמן (דף עא) ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה ורש"י כאן פי' כתירוץ א' של התוס' שם משמע דר"ז דלקמן ס"ל דלא בעינן ידיעה שחטא:

סט ע"א תוס' ד"ה מה כו' תדע דהא לא ילפי' מעכו"ס דניבעי על זדונו סקילה כו'. עיין בת"כ ויקרא ד' דמרבה מקרא דכל מצות ה' דלא בעי' דוקא סקילה דומיא דע"ז ממש כשארי מילי רק לכרת ומעשה:

ע ע"א גמ' על חרישה וקצירה חייב שתים. ק"ל מ"ש גבי אוב וידעוני דקאמר ר"י בסנהדרין (דף סה) שא"ת עליהן אלא א' הואיל ושניהם בלאו א' נאמרו ואעפ"י שחלוקין הן במיתה ל"ש חלוקה. וכי עדיפא הא דחלוקין חריש וקציר בעשה מחלוקה דאוב וידעוני במיתה: תוס' ד"ה ועל כלן כו' אבל לגבי דבר שהיה בכלל לא אשכחן בשום מקום. ועיין תוס' פסחים (דף כו ע"א) ד"ה הכתוב נתקו כו':

עב ע"א תוס' ד"ה בעל כו' ולהתנות בצלמים. עיין בקדושין (דף נה:) תוס' ד"ה ודלמא:

עג ע"ב רש"י ד"ה בא"י כו' דהא נמי חרישה היא: קשה אמאי לא הוי זורע כדאמרינן גבי שביעית וכלאים דמתפסה הוי זורע עיין מכות (דף כא) ותוס' פסחים (דף מז ע"ב). ואפשר דבקשוי דצריך לרפויי ארעא לכ"ע אינו רק משום חרישה אע"ג דגורם צמיחה דמ"מ עושה מעשה חרישה ומודה רב יוסף דאזלי' בתר מעשיו:

עו ע"ב גמ' שכן עני אוכל פתו. עיין מ"ש תוס' לעיל (דף עד):

עח ע"א תוס' ד"ה שופכין. ונראה לר"י דסיינו. עיין בח"צ סי' ק"ח:

פא ע"א גמ' שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. קשה דברייתא דהכא אתיא כר"א בב"ב (דף סה ע"ב) ולא כרבנן וי"ל דדוקא היכא שהיה כלי וראוי לקבלת טומאה קודם שחברו לקרקע הוא דמטמאין דס"ל דאינו כקרקע לטהרו מתורת קבלת טומאה שהיה בו קודם חבור. והכא גבי חפי פותתת לא היו ראוין לקבלת טומאה כלל קודם קביעותן מש"ה לכ"ע אין קביעותן שבמחובר לקרקע משוי להו כלי לקבלת טומאה. ומיהו לעיל (דף נח) משמע דלאו משום דתכור לקרקע אינו כקרקע מטמא אלא משום דאין התכור מעשה תשוב להוציא מידי טומאה. אפשר דזהו גופיה פלוגתא דר"א ורבנן אי מחובר נקרקע תשיב מעשה להוציא מידי טומאה: **ע"ב** גמ' והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן כו'. קשה הא לעיל (דף נד) איכא נמי סתמא אחריגא דאוסר דבר שא"מ ועדיפא ליה ההוא סתמא דהוי לחומרא. וי"ל כמ"ש התוס' לעיל (דף מא) ולקמן (דף לה) וכן (בדף קי ע"ב) בשם הבאילתות דגבי שבת קיל דבר שא"מ מבשאר איסור:

פג ע"ב גמ' שממית עצמו עליה. עיין תיקוני זו"ח (דף קטז ע"ב) ועיין תמיד (דף לב):

פד ע"א גמ' והבאה במדה טהורה כו'. עיין ברוקח סי' שע"ז דדוקא כלי עץ אתקוש לשק אבל שאר כלים אפי' גדולים מקבלין טומאה: תוס' ד"ה הבאה כו' מלא וריקן. עיין תוס' לעיל (דף מד ע"ב): **ע"ב** תוס' ד"ה ארבע כו' ובפ' המביא. וי"ל דגרסינן ובפ' אותו ואת בנו. וכ"מ מדברי התוס' בפסחים (דף מז ע"א):

פו ע"ב גמ' החדש הזה לכם ראש חדשים. עיין סנהדרין (דף מב): שם זכור את יום השבת לקדשו. עיין פסחים (דף קיז ע"ב):

פז ע"א גמ' ג' דברים עשה משה. עיין מדרש רבה ס"פ בא: שם דברי ר' יוסי ברי' יהודה ר' אומר כו'. ובילקוט הגירסא דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר כו': תוס' ד"ה קבע כו' הוא מספק למה יפרוש. י"ל עפמ"ש התוס' בביצה (דף ה סע"א) דבקרא דוהיו נכונים וגו' אין שום זמן ואל תגשו אל אשה משמע עולמית וכ"כ שם הרא"ש ולפ"ז למאי דס"ד דמשה שהזהיר להם לעולם הוי שפיר ק"ו: **ע"ב** רש"י ד"ה אתחומין לא אפקוד הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת. צ"ע דמ"מ היאך נסעו בשבת וסתרו אהליהם דחשיב כסותר ע"מ לבנות עיין לעיל (דף לא ע"ב) ואין לומר דמאתמול סתרו דמנא ידעי בעו"ש שיצטרכו לנסוע למחר:

פח ע"א גמ' דיהב אוריאן תליתאי. עיין תנחומא פ' יתרו: שם מודעא רבה לאורייתא. עיין בס' לוית חן: שם וסדויי ה' ישובון. עיין חלק (דף קט): תוס' ד"ה כפה כו' שכבר הקדימו נעשה לנשמע. עיין תנחומא פ' נח ופ' שופטים דנעשה ונשמע אמרו על תורה שבכתב וכפיית ההר היתה על תורה שבעל פה ובזה נסתלקה קושיית התוס' בסוטה (דף לה ע"ב): **ע"ב** גמ' למיימינים בה סמא דחיי. עיין לעיל (דף סג) ותענית (דף ז): רש"י ד"ה עיין כו' מין בהמה כו'. עיין ח"א:

פט ע"ב גמ' דל כ"ה דלילותא. עיין בס' זרע יצחק על אבות הטעם דקיי"ל דאין עד הרואה נעשה דיין כשראה בלילה והקב"ה הוא עד ודיין: שם פלגא עלי ופלגא עלך. עיין בס' ברית שלום פ' דברים:

צ ע"א רש"י ד"ה שלוף דון לא איתפרש. עיין ביו"ד סימן (ק"ע) [קל. וע"ש בהגר"א ס"ק מ']:

צא ע"א גמ' להוציא כל ביתו ס"ג דלא מחייב. עיין לקמן (דף קג):

צג ע"א תוס' ד"ה ה"ג כו' ומפרש טעמא כו'. ועיין יבמות (דף לא ריש ע"ב):

צה ע"א גמ' לקלעיתא נכיתא. עיין באדר"נ פ"ד: תוס' ד"ה והרודה כו' אפי' אפשר לעשותן מעיו"ט. עיין כמ"ש תוס' לקמן (סוף דף קלו) ובפסחים (דף סח):

צו ע"ב גמ' הואיל גופא היכא כתיבה. עיין הוריות (דף ד ע"א): שם תולש הוי. וכ"ה בת"י:

קא ע"ב רש"י ד"ה מסה כו' כמשה בדורו. ע"ד המדרש אין דור שאין בו כמשה:

קד ע"א גמ' שאין הנביא רשאי לחדש. ת"כ ות"י: שם אלף בית אלף בינה. עיין בתורת חיים פ' חלק: תוס' ד"ה נבוב כו' תימה אמאי נקט להו כיון דלא הוו בלוחות. עיין בשו"ת לחמי תודה שתירץ דרב חסדא מרמז בזה מה דאיתא בירושלמי דשקלים שפרח הכתב מהלוחות וז"ש נבוב בהר סרו פי' נבוב חקיקת הלוחות סרו בהר סיני:

קה ע"א תוס' ד"ה רבן גמליאל כו' נראה דטעמו דר"ג משום כו' וטעמא דרבנן לא בארו התוס' נראה דלא משום דלא בעו ידיעת חטאת כלל דודאי בעינן ידיעת חטאת בעלמא וכ"כ המשנה למלך ספ"ה דשגגות. אלא ס"ל דס"ה גבי ת"ש דנהי דלא הוי ידיעתו ידיעה של חיוב הטאת מ"מ הוי ידיעה משום דנודע לו כל מה שנעלם ממנו ובהכי סגי כמ"ש תוס' בפ"ב דשבועות (ריש דף יח):

קו ע"ב גמ' הלכה כרשב"ג. עיין תוס' ע"ז (דף לב ע"ב):

קז ע"א רש"י ד"ה והאוכל כבן חייב כו' וה"ל חבורה שאינה חוזרת וס"ל תולדה דשוחט. ונראה ליתן טעם לזה דכל שאינה חוזרת מקרי נפש כמן שפרש"י בפג"ה (דף קב) וכ"מ בר"פ הנתקנין דמוקי נפש בהמה למכה אביו ויליף מיניה דבעי' חבורה וש"מ דאקרי נפש ומש"ה דמיא לשוחט שנוטל נפש: **ע"ב** גמ' כיון שיבש בו כשלע חייב. עיין חולין (דף עח):

קח ע"א גמ' אמר אביי טובא קמ"ל כו' כדאמרי במערבא כל נקב כו'. קשה דמשמע דאביי ס"ל להא דבני מערבא ואילו במנחות (דף לה) בפלוגתא דאביי ורב דימי כתבו התוס' דהלכה כר"ד דס"ג אמרינן בסטור והרוטב כל נקב שהדיו עובר עליו אינו נקב ע"כ. א"כ משמע דאביי דמצריך שם בדיקה בקלף ס"ל דאף נקב שהדיו עובר עליו הוי נקב. וי"ל דשאני נקב שהיה בשנולד מהא דמנחות דאיירי בנקב שנעשה בידים: תוס' ד"ה איזה כו' אלא ממין המותר. וכ"ה בירושלמי:

קט ע"ב רש"י ד"ה לקוקייני תולעים שבבני מעיים. ברכות (דף לו) ועיין בחולין (דף סז):

קי ע"ב גמ' דברי ר' חנינא. ובתולת כהנים אמור איתא בן חכינאי:

קיב ע"ב רש"י ד"ה חמורו כו' בהכל שוחטין. עיין מ"ש תוס' לעיל (דף יב):

קיג ע"א גמ' אמר אביי הלכה מכלל דפליגי כו'. נראה דלשמואל קושטא דאיכא דפליג דהרי בירושלמי דייק דמודים חכמים לראב"י מהא דתני דמודו חכמים לר"מ גבי חותמות שבכלים מותר לחתוך ולהתיר ש"מ דלא הוי קשר: שם הלכה כראב"י. עיין תוס' בכורות (דף כג ע"ב): **ע"ב** גמ' כשריפת בני אהרן כו'. עיין תנחומא פ' נח:

קיד ע"א גמ' אלו ת"ח שעוסקים בבנינו של עולם. ברכות (דף סד) סוטה (דף כג):

ע"ב תוס' ד"ה א"ר יוסף כו' חומרא הוא שיקטירו האימורים ולא יבוא לידי נותר. לכאורה ז"א רק למ"ד דלינה מועלת בראש המזבח. דלמ"ד דאין לינה מועלת בר"מ א"ת להקטירם כיון דיכול להעלותם לראש מזבח ולא יבוא לידי נותר:

קטו ע"א גמ' אתא איגרתא ממערבא. עיין תמורה (דף יד): רש"י ד"ה אתא כו' כי היכא דלקבל מיניה. עיין עירובין (דף נא):

קטז ע"א גמ' וכ"ש לבי נגרפי. עירובין (דף פ):

קיז ע"א תוס' ד"ה דשקל כו' כשיעור תשובות שור יחד. ועיין לעיל (דף עט):

קיח ע"א גמ' שאין קבע לשתיה. עיין ברכות (דף מב ע"ב): **ע"ב** גמ' נותנין לו משאלות לבו. וברכה בשלש פרשה כ"ה גוזר גזירה והקב"ה מקיימה: שם שתי שבתות כהלכתן. עיין מהרש"א פ"ד דנדה. אך בירושלמי פ"א דתענית איתא שבת אחד כתיקונה וכ"ה בתקוני זוהר כ"א (סוף דף לט): תוס' ד"ה אילו כו' מאי איסור יש בזר העולה לדוכן. והא דמצינו דכתיב כהנים בקרא דלברך בשם ה' י"ל דהיינו במקדש דמברך בשם:

קיט ע"א גמ' וכבדתו רב אמר להקדים. עיין לעיל (דף קיג) דדריש ליה לענין חלוף בגדים: **ע"ב** גמ' שבקיה ואתא אריה אכליה. עיין ביצה (דף טז): שם מאי ולא תכבה בשעה שאין ב"א מצויין לכבותה רב לשיטתו דס"ל כר"י דמשאצ"ל חייב ואיכא בכבוי איסור תורה אבל למ"ד דאיטו אלא מדרבנן ליכא בכבוי דליקה איסור תורה ואין לדרוש ולא תכבה להכי:

קכב ע"ב גמ' אמר אביי לעולם קסבר יש בנין וסתירה בכלים. ואע"ג דבעירובין (דף לה) מוכח דס"ל לאביי דאין בנין וסתירה בכלים בכה"ג שאינו עושה וסותר כל הכלי וכ"כ התוס' שם (דף לד) ובמכילתין לעיל (דף קב ע"ב) י"ל דהכא אליבא דהך ברייתא קאמר וליה לא ס"ל:

קכג ע"א רש"י ד"ה פגה כו' מוקצה הוי לטיט. עיין לקמן (דף קנ ע"ב) וביצה (דף ל):

קכד ע"ב גמ' לימא ר' אלעזר אף של תמרה. עיין תוס' לעיל (דף לה) ובחדושי רשב"א:

קכה ע"א תוס' ד"ה מתגלת כו' אע"ג דלא בעי' מעין מלאכה ראשונה כו'. כוונתם משום דאליבא דשמואל קיימינן ואיהו ל"ג מוקצה וכ"מ במהרש"א אך דברי התוס' דחוקים. אלא נראה דגם אליבא דשמואל צריך מעין מלאכה ראשונה לפמ"ש תוס' בביצה (כח ב) דאי אין עליו תורת כלי ס"ל מוקצה וה"ה נולד:

קכו ע"ב רש"י ד"ה מפנין תרומה כו' כדתניא בכל בעה. ועיין תוס' לעיל (דף כה) וביצה (דף ל) ע"א [ס"ס וצ"ל דף כו ע"ב]:

קכז ע"א גמ' ורב יוסף א"ר הושעיא כו'. עיין לקמן (דף קמב ע"ב): שם כהשכמת בית המדרש דקתני כו'. עיין רבה ח"ש פ' נח:

קכט ע"א גמ' רבא מהדר אתמרא בת תלתא ערפי. פרש"י בן ג' שנים. קשה דמשמע דס"ל כשמואל דאמר סומקא חלף סומקא והרי מוכח מדברי רבא עצמו במנחות (דף פו) דעיקר אדמומית אינו אלא בשנה ראשונה וכפרש"י שם. וי"ל דאיתא בפסחים (דף מב) דיין ישן מעלי לכולי גופא ופרש"י שם ישן של שלש שנים. וסבר רבא דאזלי' בתר הטעם ולא בתר מראה:

קל ע"א תוס' ד"ה שם כו' על השמינית כתיב כו'. שם מבואר שהוא מזמור ו' וכמ"ש בס' בהי"ג ס"ד דמנחות ע"ש. וכ"ה בפרש"י במגילה (דף טו): **ע"ב** גמ' שלא ברצון ר"א אלא ברצון ר"ש. ק"ל דכאן מוכח דר"א לא ס"ל כר"ש ובעירובין (דף לה) מוכח דסבר כר"ש. וי"ל דמחלק בין עירבו בתים ללא עירבו: תוס' ד"ה שלא כו' הא אמרי' לקמן כו'. עיין בחידושי הרשב"א שתירץ דס"ה דא"א שלא לדחות שבת מיהא לגבי מילה עצמה והלכך אף מכשיריה כמילה אריכתא דמי. או י"ל דמשום כדי למהר המצוה שרי והוס' גופייהו כ"כ לעיל:

קלא ע"א רש"י ד"ה ולא למדן ר"א דאפייתם תדחה שבת כו'. נראה דאתיא כמ"ד דתנור מקדש וא"א לאפות מאתמול דאפסלה בלינה וא"כ הוי דומיא דעומר שא"א לקצר מע"ש וכדאיתא בספ"ו דמנחות. [דבריו צ"ע]: שם ד"ה תביאו כו' תביאו יתירה הוא. לאו כולא יתירה הוא דהא איצטריך לכדתניא במנחות (דף עז) וזבחים (דף נו). אלא מוא"ו יתירה דריש הכא דאי משום ההוא דהתם להוד הול"ל תביא ומדכתיב תביאו ש"מ לכדהכא וכה"ג איתא במנחות (דף סג): **ע"ב** גמ' איצטריך קרא למישרא טלטול. יבמות (דף נג): תוס' ד"ה אי מעומר כו' א"כ מילתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא. עיין במשנה למלך פ"ד מהל' מלוה שנעלמו ממנו דברי תוס' אלו:

קלב ע"א גמ' תפלין דכתיב בהו אות לידתי שבת ק"ל הא גבי תפילין גלי קרא דאין נוהגין בשבת ויו"ט כדאי' במנחות. וצ"ל דצריך למ"ד דשבת ויו"ט זמן תפילין בעירובין (דף צו ע"ב) ושבת אינו דוחה אף לדידי' וגם אינו מניחן מדרבנן כדאמר לעיל (דף סא) ואילו גבי מילה לא גזרו רבנן. ועוד י"ל דאף לר"ע איכא למיפרך דאמאי ממעט שבתות מפני שהן עצמן אות דאדרבה נילף גז"ש סידתו וגם ריה"ג דממעט מימים אקרא דלאות סמיך כמ"ש הש"י.

סי' מ"א. והא דפריך דלידתו שבת בהנחתן קאמר ומשכחת לה דהיה כגון אם יוצא בהן לרה"ר דאיכא איסור דאורייתא לריס"ג [ועי' כאן ברמב"ן וברשב"א]: שם גדול דכתיב ביה ברית לידחי שבת. הך קושיא ליתא אליבא דרבא לקמן (דף קלג) דיליף מקרא דמילה של"ב לא דחי יו"ט וא"כ גלי קרא דלא ילפינן בגז"ש אלא לשאר אמוראי פריך דלא דרשי' קרא דלבדו למעט מילה של"ב והא דמסיק דבעי' אות ברית ודורות הייט בכאן אבל בעלמא ניתן למדרש גז"ש דברית לאוד כדאי' במנחות (דף כ וכא): שם דורות דורות. עיין יומא (דף נב ע"ב): שם ציצית דכתיב בהן דורות לידחו שבת. ואע"ג דאמר לעיל דאיכא למיפרך מה לציצית ומזוזה שכן בידו להפקירן היינו לענין מילף במ"מ אבל בגז"ש ילפינן ואין משיבין: שם סד"א הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות כו'. אע"ג דבמנחות (דף סט) איכא למ"ד דס"ל דלא אמרי' הואיל וחס רחמנא אמורע עני לאתויי בדלות נקיל עליה דלא ליבעי מנחה כלל. היינו מטעם דאמר התם דלגמרי לא (הייסינן) [אשכחן] זבת בלא מנחה אבל היכא דאשכחן לפסול היכשרא במקום אחר מודה דאמרי' סברא זו דחס רחמנא עליה דמת"כ לאכשורי בהו פסולים כאלו. ומש"ה ס"ד לאכשורי בהו לילה דאית ליה הכשר בהקטרת אברים ופדרים. וכה"ג אמר בזבחים (דף סח) לענין מליקת עוף בלילה שאינו מטמא הואיל ואית ליה הכשר באברים ופדרים: תוס' ד"ה אלא כו' לאו דוקא נקט זר כו' כתיב בהו כהן. ול"נ די"ל דדוקא נקט זר אע"ג דכתיב בהו כהן. ע"פ הסוגיא דזבחים (דף סה) דאיצטריך קרא גבי מליקה דעוף נדבה לקבוע לה כהן דאי לא"ה ה"א דמליקה לא עדיפא משחיטה דכשרה בזר וא"כ הא דפריך כאן דיהא זר כשר במחוסר כפורים היינו במליקה:

קלג ע"א רש"י ד"ה מהלקטין בנילין המעשבכין. ק"ל אי בצילין איך אמר רב אשי עלה דבהדיא כתיב ביה כרת הא קרא לא כתיב רק בערל אשר לא ימול כלל וצילין מרבינן ביבמות (דף עב) רק מרבויא דהמול ימול. ובירושלמי שם ונדרים איכא למ"ד דדרים צילין מלמולות. וא"כ שפיר איצטריך לאשמועינן היוב כרת בצילין המעשבכין דלא כתיבי בהדיא. ועוד ק"ל דאדקשיא ליה לרב אשי דמאי איצטריך לאשמועינן דחייב כרת אדרבה כיון דאינו אלא מרבויא תקשי ליה דלמאי מחייב כרת כלל על צילין דילמא לעשה הוא דמרבינן אבל כרת אין להייבו מרבוי כמ"ש המ"ל פ"ג דשגגות ע"ש. עק"ל דלוקמא בצילין המעשבכין הפריעה דלא כתיבי כדמוכח ביבמות (דף עא ע"ב). ולולא פי' התוס' י"ל דקושטא דקושית רב אשי היא דלמאי מחייב כרת על צילין דבהדיא כתיב וערל זכר אשר לא ימול דמשמע ערל ממש אשר לא ימול כלל וכה"ג פי' בס' לדה לדרך פ' משפטים. ולפ"ז גם קושיית התוס' ד"ה גדול כו' דבכ"ד תני מ"ש בהדיא (מעיקרא) [מקרא] ליתא. וכן תתיישב קושיית התוס' בס"פ: תוס' ד"ה גדול כו' תנא מה שבהדיא בפסוק. וכ"כ ביבמות (דף כ) וכ"ה בב"מ (דף לה) ועיין לעיל (סוף דף כח):

קלד ע"א גמ' אין מסננין את החרדל. עיין תוס' לקמן (דף קלז ע"ב): שם א"ל אביי לר"י מהו לגבן. עיין מ"ש בהגהות הגר"ב רנשבורג. וכבר הרגיש בזה הר"ן בר"פ א"נ וכתב דהא דקתני לעיל הזיד ביו"ט לוקה לא קאי אמגבן וכן נראה למאי דאיתא בירושלמי פ"ז דמגבן משום לש ולישה מותרת ביו"ט: שם בכלי מתכות לא משום דזריק. יבמות (דף עו) חולין (דף עז): רש"י ד"ה בגחלת כו' לא שייך ביה כבוי. עיין לעיל (דף מב):

קלז ע"א גמ' אמר רשב"א לא נחלקו כו'. עיין תוס' פסחים (דף ע"ב) [ובתוס' יבמות ל"ד א' ד"ה באיסור וע"ש שם ונ"ל בפרק ר"א דמילה] דגרסי ר"ש וכ"ה בירושלמי כאן ובפ' אלו דברים [ובתוספתא פט"ז דשבת]: **ע"ב** תוס' ד"ה מל כו' תימה אמאי איצטריך למיתני האי כו' עיין בתוי"ט ובספר שאילת שלום ס"ק נט ועיין בירושלמי ובקרבן עדה שם: שם ד"ה דר"א עדיפא כו' מיהו קשה מנ"ל דעדיפא דילמא בהא מודה אפי' ר' יהודה. ויש לי להוכיח דע"כ ר"י א"מ בזה מסוכה (דף כג) עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור"י מכשיר ומשמע התם דטעמא דר"י משום דלא חיים למיתה כר"מ ומשמע דאי הוי חיים למיתה הוי פוסל כפרש"י שם. ואי איתא דלר"י מותר להוסיף אהל ערארי ביו"ט משום או"כ א"כ אמאי אינו מתיר אף לכתחילה לעשות דופן ערארי משום מצות סוכה דנימא מתוך שהותרה לצורך או"כ כו':

קלח ע"א גמ' הרי עיר של זהב כו'. הומ"ל מכובלות לעיל (דף סב): תוס' ד"ה כסא כו' ואסור משום אהל כו'. ול"נ דרש"י לשיטתו שפי' שם בפ' המביא דאמוראי דאסרי התם ס"ל דבר שאין מתכוין אסור ולא קיי"ל הכי וא"כ לא המנ"ל הכא דכסא גלין משום אהל אסור דמרא דשמעתא הוא אביי ואיהו ס"ל דבר שא"מ מותר כמ"ש תוס' לעיל (דף מא ע"ב) לכך פי' משום שמא יתקע. ומ"ש התוס' דכולא שמעתין איירי באיסור אהל א"ז הכרח. ועוד דמצינו דאיירי נמי באיסור שמא יתקע בשמעתין לקמן בסמוך:

קלט ע"א גמ' לתינוק ישראל אתי למיסרך. עיין בכורות (דף לו): שם מכריז רב האי מאן דבעי למיזרע כו' משמע דהיינו בח"ל ומשום כל המיקל כו'. וקשה דכבר שמעינן הא מדרב גופי' ברכות (דף לו) ותרתי ל"ל: רש"י ד"ה בשכר שם מקום. עיין יומא (דף יוד ע"א):

קמ ע"ב גמ' דזבין אומנא ליזבין אונקא דאית ביה ג' מיני בישרא. עיין ברכות (דף מד ע"ב) טעם אחר משום דקרוב לנפש משיב את הנפש. ועיין ביצה (דף כה) וחולין (דף לג) שא"מ את הנפש אלא מיד קודם שתצא נפשה. ובברכות (שם) גבי רבא משמע שמשיב אפי' לאח"ז:

קמב ע"ב גמ' אמר רב יוסף כמה חריפא. עיין לעיל (דף קכז ע"א): תוס' ד"ה לא כו' תרתי דרב למה לי. עיין מ"ש תוס' לעיל (דף מז ע"א) ד"ה ואמר ודו"ק:

קמה ע"א תוס' ד"ה ור' יוחנן כו' ופי' ר"ח דהלכה כר"י. עיין בספר אבן העוזר: **ע"ב** גמ' אלו ת"ח שבבבל שעושין צילין ופרחים כו'. עיין סנהדרין (דף קט ע"א):

קנ ע"א תוס' ד"ה ואמר כו' דברי ב"ש וב"ה מתירין. לעיל (דף יב): **ע"ב** גמ' בתוך שדהו כו'. עיין רבה ס"פ בשר: שם בתיבנא סריא. ביצה (דף למד) ב"ב (דף כ): שם והאמר ר"י א"ש המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס. וקשה דאמאי לא משני דאיירי קודם שהעשירו דהא אמר בפ' אין עומדין בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס וכו'. וי"ל דלא אשכחן מתני' דמשנית בין ב' תקנות כמ"ש התוס' בברכות (דף כו ע"ב):

קנא ע"ב גמ' אריא אבי תרי לא נפיל כו'. עיין תענית (דף כב): שם לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו. עיין נדה (דף ע:):

קנב ע"ב גמ' ורקב עצמות קנאה כו'. עיין בס' שערי קדושה שהעתיק מימי לא עמדתי על מדותי ולא הפסתי בלבי קנאת חבירי:

קנג ע"א רש"י ד"ה דשני כו' במילי דשמיא. עיין כתובות (דף קה ע"ב): **בא"ד** שני אושפיזך. עיין בהוריות (דף יב ע"א).

קנה ע"א גמ' לא נען אפי' למטה מי' טפחים כו'. עיין עירובין (דף לג ע"א): תוס' ד"ה למטה כו' אי נמי כרבי דאמר כל דבר וכו'. רבים תמהו על תירוץ זה דא"כ היכי דייק טעמא דנעץ יתד באילן דס"ל משתמש בצידי צדדים של אילן הא לא נעץ יתד אלא תלה הכלכלה באילן גופיה אפי' למטה מי' אין עירובו עירוב פי' משום דמשתמש בצדדי האילן ואי אתיא כרבי אמאי אין עירובו עירוב מחמת שבות דשימוש באילן. ועיין בעירובין (דף לג). ועק"ל מברייתא זו על תי' ר' ירמיה התם ע"ב דגבי כלכלה אף למעלה מי' ערוב משום שיכול לנטותו למטה מי': שם ד"ה והלכתא כו' בהדי יע"ל קג"ס כו'. עיין מ"ש תוס' בפסחים (דף קג) וביבמות (דף לט):

קנו ע"א תוס' ד"ה אין כו' אלא במזלא תליא מילתא. עיין זוהר פ' פקודי (דף לא רנב): **ע"ב** גמ' כשי רישיך קידושין דף לא:

דף ד ע"א גמ' וכי אומרים לאדם חטא כדי שיז"ח. נ"ב עי' משפטי שמואל סי' ק"כ:

דף ו ע"ב גמ' כאן בזמן שישראל שרוין במדבר כאן בזה"ז. נ"ב עי' לקמן דף נ"ו ע"ב ובפי' הרמב"ם (פי"ד מהל' שבת הל' א'):

דף ז ע"ב תוס' ד"ה והלכה כו' תימה לר"י דבפ"ק דעירובין. נ"ב עי' תוס' חולין קכ"ו ע"א ד"ה אלן ומ"ש שם:

דף ח ע"ב רש"י ד"ה פחות. נ"ב עי' תוס' ב"ב כ"ו ע"א ד"ה אבל פיסלא לא:

דף ט ע"ב רש"י ד"ה מפסיקין לק"ש דאיתא מדאורייתא. נ"ב ברכות כ"א ע"א:

דף י ע"ב תוס' ד"ה משל סדום כו' כשהרג את המלכים. נ"ב עי' תוס' ברכות דף ז' ע"ב ד"ה לא:

דף יד ע"א גמ' דאמר רב פרנך א"ר"י. נ"ב נודע ביהודה תאו"ח סי' ז' ותשובות הגאון רע"א זצ"ל סימן נ"ח:

דף טו ע"א תוד"ה אלא שלא דנו בסוה"ד. נ"ב תוס' סוטה ז' ע"ב ד"ה נה לכלן:

דף יז ע"ב תוד"ה דילמא בסוה"ד. נ"ב עי' תוס' חולין נ"ג ע"ב ד"ה אתי בהו:

דף יט ע"ב תוד"ה שמן בסוה"ד ולא הוי משקה. נ"ב עי' תוס' חולין דף קי"ז ע"ב ד"ה ולא שומר.

דף כא ע"א גמ' מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק. נ"ב עי' ט"ז או"ח סי' תרכ"ו ס"ב: **שם** מבלאי מכנסי הכהנים. נ"ב עי' מהרי"ט בחידושי שבת: תוס' ד"ה שמחת כו' דכיון דאין הפסתן אלא רביע בטל. נ"ב עי' ט"ז או"ח סי' תרל"ב ס"ק ג': **ע"ב** גמ' מצותה משתשקע עד שתכלה רגל מה"ש. נ"ב מנחות דף ל"ו ע"א: **שם** וטמאו כל השמנים. נ"ב זית רענן פ' אמור: **שם** זאת אומרת נ"ח מצוה להניחה. נ"ב פנים מאירות ח"א סימן מ"ז:

דף כב ע"א גמ' נר חנוכה שהניחה כו' כסוכה וכמבוי. נ"ב עי' בפ"ת סוכה כ"ט ע"ב:

דף כג ע"א גמ' אמר רבא רוב ע"ה מעשרין הן. נ"ב ריב"ש רכ"א יבמות קי"ד ע"א תוד"ה אמר: **ע"ב** רש"י ד"ה נפיק מינייהו דהתנו כבנו. נ"ב רש"י ויפכ:גמ' ואמאי קרי ליה שמן שרפה.נ"ב חלה פ"ד מ"ט: תוס' ד"ה גזירה כו' וגם פליגי ר"ת חבירו. נ"ב עי' רש"י ב"מ מ' ע"א ד"ה וכן אמר רבה ובמהר"ם שיף שם דרבה תלמידו דר"ח. ואולי תלמיד חבר היה:

דף כה ע"א תוס' ד"ה כך כו' א"נ מדאורייתא מדאקרי קדש. נ"ב עי' תוס' פסחים פ"ב ע"א ד"ה נטמא ובכורות י"ב ע"ב:

דף כו ע"א גמ' אלו צידי הלזון משולמות של צור. נ"ב עירובין כ"ב ע"ב:

דף כח ע"א גמ' מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה. נ"ב ס"ד ע"א: **ע"ב** תוס' ד"ה מה כו' דהא כל שיעורים שבתורה הלמ"מ. נ"ב רמב"ם פ"ב מהל' טומאת מת הל' ב':

דף כט ע"א גמ' אלא הא דתני רב יוסף גע"ג מצומצמות למאי הלכתא. נ"ב עי' עירובין ג' ע"ב גי' מהר"י ברלין בשם ערוך ערך שוהק:

דף לא ע"א גמ' תנא דבי ר"י מערב אדם קב תומטין בכור של הבואה. נ"ב תוספתא ספ"ג דבבא מציעא: רש"י ד"ה טרוטות רכות שדרות בין התולות. נ"ב עי' מדות פ"ה מ"ה:

דף לג ע"ב גמ' כמה נאים מעשים של אומה זו. נ"ב עי' בבא בתרא דף ל"א ע"ב:

דף לד ע"א תוס' ד"ה לא קשיא כו' ומעיקרא היו מפרש ר"ת דע"א תמירי טפי. נ"ב עי' עירובין כ"א ע"ב [ברש"י] ד"ה שלמה. ובב"ח או"ח סי' ש"א אות ג':

דף לה ע"א רש"י ד"ה בשלמא הלכה כר"י לתומרא כו' ובע"ש כו'. נ"ב נזיר כ"ט ע"א: תוד"ה בדף ל"ד ע"ב ספק כו' ועוד י"ל דמיירי בשראה של בימ"ש. נ"ב עי' ר"ש זבים ספ"א: **ע"ב** גמ' הוא'ל ורלוי לגמע בו מים לתינוק. נ"ב נ"ט ע"א:

דף לז ע"א רש"י ד"ה קשיא כו' והא כולה הדא פירכא. נ"ב בבא מציעא י"ג ע"ב כה"ג:

דף לט ע"ב תוס' ד"ה ממעשה כו' וי"ל דהוא בהטמנה התמירו. נ"ב עי' עירובין ל"ג ע"א תוס' ד"ה והא ודף ל"ד ע"א ד"ה והאמי דהיכי שבקל יבא לידי איסור מודה רבי:

דף מ ע"א גמ' האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא. נ"ב עי' חוט השני סי' י"ח ותוס' כריתות דף י' ע"ב ד"ה מכלל: **ע"ב** גמ' לא בשביל שיתמו אלא בשביל שתפיג צנתן. נ"ב מ"ח ע"א תוס' ד"ה מאי שנא:

דף מה ע"א גמ' חיטין שזרען בקרקע. נ"ב עי' תוס' עירובין ע"ז ע"א:

דף נד ע"ב תוס' ד"ה הוה מעשר כו' א"נ אפוטרופוס הוה מעשר. נ"ב עי' חכם צבי סי' נ"ג. וי"ל אפוטרופוס לעולם שאני. וכה"ג חילק בירושלמי תרומות פרק א':

דף נה ע"א גמ' אין מיתה בלא חטא. נ"ב עי' בנתיבות עולם למהר"ל מפראג ז"ל נתיב היראה סוף פ"ג וגיטין ל"ה פ"א תוס' ד"ה לא היו: תוס' ד"ה מזבח שאומרים לפניו שירה בכלי נחושת. נ"ב עי' רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ג הל' ג' דעיקר שירה בפה. ושם הל' ה' דהצוצרות של כהנים של כסף הוא ולא של נחושת: **ע"ב** גמ' ארור שוכב עם אשת אביו. נ"ב עי' יבמות דף מ"ט ע"א: **שם** פזת חנת זלת. נ"ב עי' דף ק"ה ע"א:

דף נט ע"ב גמ' וכתיב בהו בגדיקים והגזור אומר ויקם. נ"ב בבא מציעא ק"ה ע"א:

דף סג ע"ב תוס' ד"ה וכתוב. נ"ב תשובת מהרש"א חלק תק"ע סי' ד':

דף סד ע"א גמ' מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה. נ"ב נזיר נ"ו ע"ב:

דף סה ע"ב גמ' תיבעי למ"ד מערימין. נ"ב עי' קי"ז ע"ב: **ע"ב** תוס' ד"ה שמא ירכבו כו' וי"ל דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל. נ"ב עי' תוס' יומא נ"ז ע"ב ד"ה עירה:

דף סח ע"א רש"י ד"ה אית ביה אבות דשביעית. נ"ב עי' תשובת רבינו בצלאל אשכנזי סי' מ"א: **ע"ב** תוס' ד"ה והייב. נ"ב עי' גנת ורדים כלל מ"ד וס"ג ועוד יש לעי' בדם שבישלו אי אין עובר עליו קשה למצוא ב' תמחויין:

דף סט ע"א גמ' הוקשו כולם לע"ז. נ"ב לקמן דף קל"ז ע"א: גמ' ר"י אמר כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו. נ"ב עי' יבמות ל"ג ע"ב ותוס' פסחים כ"ט ע"א [ד"ה מאן ית"א]:

דף עא ע"א גמ' אכל חלב ודם ונותר ופיגול בהעלם א'. נ"ב עי' יו"ד סי' ס"ט בפרי מגדים בפתיחה להל' מליחה בדם שבישל אי עובר עליו: **ע"ב** גמ' הכא במה עסקינן כגון שאכלו בשתי המחויין. נ"ב עי' דף ל' ע"א תוד"ה המוציא:

דף עה ע"א גמ' שוחט משום מה מחייב רב אמר משום צובע. נ"ב חולין פ"א מ"א: **ע"ב** תוס' ד"ה הא דלא כר"ש. נ"ב עי' חולין ק"ב ע"ב:

דף עו ע"ב גמ' אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלוסה. נ"ב ע"ד ע"א:

דף עח ע"א גמ' אבל במוציא כ"ע חייב. נ"ב חולין ק"ב ע"ב:

דף פב ע"ב תוס' ד"ה כאבן מסמא בסוה"ד אף מאב"מ בהוא טומאה קלה. נ"ב עי' תוס' עירובין דף כ"ז ע"א ד"ה כל:

דף פג ע"ב גמ' מנין לספינה שהיא טהורה. נ"ב כלים פ"ב מ"ג: **שם** להפוכי ספינה שאינה מטלטל מלא וריקן. נ"ב בבא מציעא פ' ג"ב:

דף פד ע"א תוס' ד"ה לאפוקי כו' דיש כמינו בגו"ק טהרה במקוה. נ"ב מנחות נ"ג ע"ב תוד"ה אין:

דף פה ע"א גמ' ומנין דהא דקים להו לרבנן מינתא הוא. נ"ב ר"ה י"ג ע"א: **ע"ב** תוס' ד"ה לא תסייג ועוד דהוי לאו שבכללות. נ"ב עי' מחנה אפרים הל' אונאה סו"ס י"ז:

דף פח ע"א גמ' מכאן מודעא רבה לאורייתא. נ"ב עי' ריטב"א קידושין דף ע"ס כ"א ד"ה סבר לה כרבי ישמעאל:

דף צ ע"א תוס' ד"ה הואיל בסוה"ד. נ"ב ע"ז ס"ז ע"ב:

דף צא ע"א גמ' למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעי. נ"ב עי' תוס' עירובין פ' ע"ב ד"ה אגב: **ע"ב** תוס' ד"ה כגון (בע"א) כו' הא קיי"ל כר"י דה"ש אסור מה"ת. נ"ב עי' תוס' שבועות דף כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי: גמ' אשבת לא מחייב עד דמפיק ליה לרה"ר. נ"ב עירובין ק"א ע"א:

דף צב ע"ב תוס' ד"ה הא לאחריו כו' ובכמה דוכתי לא משני הכי. נ"ב עי' תוס' ב"ק מ"ח ע"ב [ד"ה אימא סיפא]:

דף צג ע"א גמ' היה רוכב ע"ג בהמה וד' טליות. נ"ב עי' מכות כ"א ע"ב וערכין י"א ע"ב ובש"ת חכם צבי סי' פ"ב ושות יאיר סי' רי"ב וכהשמטות דף כ"ט: **ע"ב** תוס' ד"ה ששגג כו' דלא שב מידיעתו כיון שהזיד בא' מהם. נ"ב חולין ק"א ע"ב תוד"ה הזיד:

דף צד ע"א תוד"ה אבל אדם כו' ואומר רשב"א דקטן כבהמה דמי. נ"ב ועי' תוס' לקמן ק"ל ע"א ד"ה ר"א: **ע"ב** גמ' הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו. נ"ב עי' תב"ש בכור שור שבת דף ע"ג ע"ב: תוס' ד"ה והוא כו' ור"ת מפרש שכלפי הגוף קרי כלפי מעלה. נ"ב עי' נזיר דף נ' ע"ב.

דף צה ע"ב גמ' והאי לענין טומאה דההורה רבתה טהרה אלא זרעים. נ"ב ועי' מעשרות פ"ה מ"ב ותוס' חולין קכ"ח ע"א ד"ה אלא:

דף צו ע"ב גמ' ומחגה לוי רה"ר. נ"ב עי' לעיל ד"ו ע"ב:

דף קג ע"א תוס' ד"ה לא צריכא כו' היינו דלא מחייב תולדה אבל איסורא איכא. נ"ב עי' לקמן ק"י ע"ב תוס' ד"ה תלמוד לומר. ועי' יראים זמנים סי' קי"ח:

דף קו ע"ב גמ' הא בחולה מחמת אובלגא. נ"ב בבא מציעא ע"ח ע"א:

דף קח ע"א רש"י ד"ה אם יבא אליהו דלא בפמים היא. נ"ב עירובין דף ס"ד ע"ב דאע"ג שכוון ר"ג ברה"ק למדין ממנו הלכה: **ע"ב** תוס' ד"ה איזה כו' נחורות ועקורות מהאי איכא למימר. נ"ב בבא מציעא קי"ז ע"ב:

דף קי ע"ב רש"י ד"ה רישא דשיבוטא ראש דג ששמו שבוטא. נ"ב עי' חולין ק"ט ע"ב: תוס' ד"ה תלמוד לומר כו' אלא האי בארץ לכל אשר בארץ. נ"ב עי' תוס' יבמות נ"ז ע"א ד"ה אין לו: באוה"ד בסופו והכא אהיא אפי' לר"ש. נ"ב עי' לעיל ק"ג ע"א תוד"ה לא צריכא וברא"ש שם. ועי' במשנה למלך הל' יסודי התורה פ"ה ה"ל ועי' או"ח הל' שבת סי' שכ"ח ובמחבר:

דף קיא ע"א גמ' א"נ בעקרה. נ"ב תוס' סוטה כ"ד ע"א ד"ה שאינה ראוי לילד. עי' יראים סי' שפ"א: **ע"ב** תוס' ד"ה ואלו קשרים כו' מדתנן לקמן תבל דלי שנפסק לא יקשרנו. נ"ב עי' תוס' עירובין ל"ג ע"א ד"ה אביי:

דף קטז ע"א רש"י ד"ה לבי נצרפי ע"ז וכך שמה. נ"ב עירובין וע"ז מ"ח ע"א: **ע"ב** גמ' שלא ישרית. נ"ב עי' פסחים נ"ח ע"א ולקמן קכ"ד ע"א ופסחים ס"ד ע"ב ונזיר כ"ט ע"ב:

דף קיז ע"ב גמ' התם משום דאיכא לצב"ח. נ"ב ב"מ ל"ב ע"א:

דף קיח ע"א תוס' ד"ה דמלוינן כו' דאין מחלקין תמחוי בלילה. נ"ב עי' ב"ב ח' ע"א דהוי כדיני ממונות וצריך לחלק ביום:

דף קיט ע"ב גמ' מנין שהדיבור כמעשה. נ"ב בבא קמא ה' ע"א:

דף קב ע"א גמ' הכל בירא שמים עסקי'. נ"ב ביצה כ"ט ע"א: **ע"ב** לא העשון כן נה"א עשים הוא דאסור גרמא מותר. נ"ב קל"ג ע"א בכורות ל"ד ע"א: תוס' ד"ה והאמר כו' ונימא דרבנן לדברי ר"י קאמרי. נ"ב עי' תוס' ביצה ג' ע"א ד"ה ר' יוחנן אמר בסוף הדיבור:

דף קכג ע"א גמ' מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא. נ"ב עי' כלים פי"א מ"ד גבי וקלוסטרא טמאה וברע"ב שם:

דף קכד ע"א רש"י ד"ה משום איעשויי דלא שמכינן אגיסא. נ"ב פסחים ס"ד ע"ב ויומא פ"א מ"א והוי"ט דמאי פ"א מ"א ד"ה החומן:

דף קכה ע"א גמ' הפתא תנור גופיה לר"י נ"ה מנא שבריו מיבעיא. נ"ב עי' לעיל קי"ב ע"א קכ"ג ע"א:

דף קכז ע"א גמ' דקתני מפני האורחים ומפני ביטול ביה"מ. נ"ב מנחות פ"י מ"ט:

דף קכח ע"ב רש"י ד"ה ביד כו' דכמה דאפשר משנינן. נ"ב עירובין ק"ג ע"ב:

דף קכט ע"א גמ' כל תשמיש דגופא עדיף. נ"ב עי' מ"ש בגליון הש"ס בבא קמא קט"ז ע"ב תוד"ה ולא יסקה כו'. משמע דאסור משום בל תשחית:

דף קל ע"ב תוס' ד"ה שלא כו' דרך רה"ר. נ"ב עי' תוס' עירובין ק"ג ע"ב ד"ה מה לי:

דף קלא ע"א גמ' תביאו ריבוייא הוא. נ"ב מנחות ע"ח ע"א: תוס' ד"ה לא כו' דהיא עצמה דוחה שבת. נ"ב עי' השב"ן ח"ג ענין ל"ז ד"ה הרמב"ן ז"ל: **ע"ב** גמ' דאמר מר תקעו ב"ד בשופר. נ"ב משנה למלך הל' ערכין פ"ד הל' כ"ד:

דף קלב ע"א גמ' הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות ובלילה. נ"ב נזיר מ' ג': רש"י ד"ה עקיבא עלה כשעורה כו' דלא נתנה תושבע"פ לידרש בינ"מ. נ"ב שבת ל"ז ע"א ילפי' מושיט מוזרק הא הלכתא נינהו:

דף קלג ע"א גמ' לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בשיב שע"ג רגלו. נ"ב קי"ב ע"ב: **ע"ב** רי"א אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה תמיד. נ"ב עי' חגיגה כ"ו ע"ב:

דף קלה ע"א גמ' ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין. נ"ב עי' מד"ר במדבר פרשה ד': **שם** וביום השמיני ימול בשר ערלתו נ"ב ב"ב קכ"ז ע"א ועי' נדה כ"ד ע"ב: רש"י ד"ה בן ח' אין מחללין כו' לקמן. נ"ב קל"ו ע"א: **ע"ב** גמ' כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה. נ"ב עי' ב"ב ס"ג ע"א דשייר למקום מעבר. וה"נ ששייר לעצמו העובר ומכרו: **שם** ומיום השמיני והלאה ירצה. נ"ב עי' שיטה מקובצת בב"ק (י"א ע"א) גבי בכור שנטרף:

דף קלו ע"א גמ' להביא בן שמונה. נ"ב בבא בתרא כ' ע"א: **ע"ב** תוס' ד"ה דתניא כו' דאדרבה היא קולא שהב לא מצא אלא אנדרוגינוס יהא יושב ובטל. נ"ב פסחים כ"ז ע"ב:

דף קלז ע"א גמ' ושניהם לא למדוה אלא מע"ז. נ"ב עי' לעיל ס"ט ע"א:

דף קמ ע"ב רש"י ד"ה תלתא מיני בשר שמן וכחוש וגיד הנשה. נ"ב עי' פסחים פ"ג ע"ב חולין נ' ע"ב ודף קכ"ח ע"א ד"ה מרעקא:

דף קמא ע"א תוס' ד"ה הני ולא שייך למימר בכל סופרים הלך אחר המיקל. נ"ב עי' משנה למלך הל' מגילה:

דף קמח ע"א גמ' ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו. נ"ב עי' אסי"ז כתובות ריש פ"ק: רש"י ד"ה הלויני משמע לזמן מרובה. נ"ב מ"ק כ"ג ע"א דאחר"פ דאחר ל' יום היינו לזמן מרובה: **ע"ב** גמ' שאני התם דאיגלאי מילתא דהול הוא. נ"ב עי' עירובין ל"ט ע"ה:

דף קנ ע"ב גמ' לימא שאם יש שם מחיצות מביא. נ"ב לעיל ק"א ע"ב ועירובין מ"ג ע"ב:

דף קנד ע"ב רש"י ד"ה והא היכא נער בע"ה וליתי דאורייתא. נ"ב ר"ה ל"ב ע"ב וכר"ן: בפירוש המשניות להרמב"ם פ' במה מדליקין מ"א לפי שבעיקר אצלנו הדלקת נר בשבת מצוה. נ"ב כ"ה ע"ב: **שם** משנה ה' ד"ה המכבה כו' ולא יתכן שיהא מדין מותר לדין חייב. נ"ב כ"ט ע"ב:

דף ב תוס' ד"ה שתים שהן ארבע בפנים · ובשבועות פירש"י כו' ע"ש כל הדבור · נראה דפירש"י שם הוא לפי הס"ד התם דהכנסות לא הוו בכלל יציאות . וקשה קושית התוס' שם דהיכי אפשר למיהוי כ"פ ב' שהן ד' בהוצאות . ותירוץ התוס' שם הוא רק לשיטת ריב"א ז"ל דהפשיטות יד הוא העיקר . אבל לשיטתו ז"ל דעקירות הן העיקר לא אפשר . להכי פירש דבפנים היינו הכנסות דכיון דפירש בהדיא במשנתנו הכנסות ל"ש לאקשויי והא יציאות קתני . וכ"ז לס"ד דגמ' אבל למסקנא דיציאות משמע נמי הכנסה ע"כ דפירושא דבפנים הוי לבעה"ב העומד בפנים . דאי לאו הכי קשה קושית התוס' שם לפי' ריב"א דאמאי לא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה . ול"ל כדי לקבל כתירוץ התוס' שם דכיון דה"מ למיתני רישא אעני ובעה"ב ה"ל למיתני הכי כי היכי דליהוו רישא וסיפא בענין אחד . משא"כ לפי הס"ד דע"כ צריך למיתני בהדיא בפנים משום הכנסות : ד"ה פשט כו' ע"ש כל הדבור . עיקרן של דברים נ"ל דהוצאה משום דמלאכה גרועה היא לא מהני מאי דהויא במשכן אי לאו קרא דאל יצא אל יוציא . והכניסה מאי דהויא במשכן להייב כל מאי דהוו במשכן כגון מכנים וזורק ומושיט . להכי הויא הוצאה אבות דכולהו דקרא דילה גלי על כולהו דהוו במשכן כוותה . לכך מעביר ד"א דלא הויא במשכן רק הל"מ דמיחייב ודהויא תולדה דהוצאה : **ע"ב** גמ' רשויות שבת שתים . לפי גירסתנו בגמ' שתים א"א לומר כפי' ריב"א שבתוס' אלא כפירש"י ז"ל . וקושית התוס' נ"ל ליישב בפשיטות משום דהיכא תו חיובי אלא שאינן ע"י ב' רשויות דזורק ד"א הוא ברשות אחד ומושיט הוא בג' רשויות . להכי אמר וב' רשויות שהן ד' חיובים בחוץ : תוס' ד"ה מי לא עסקינן דקרויה הוצאה כוללה כו' . והיינו דפריך התם ודלמא קא מפיק כו' ר"ל אבל הכנסה אינה קרויה הוצאה ולא ה"מ למיכללה בקוצר . להכי לא תני לה כמו כל התולדות :

דף ג רש"י ד"ה גופו נייח דיתיה היא . משמע דס"ל דשתי הלשונות דבר אחד הן וכמ"ש התוס' : תוס' ד"ה בבא כו' . לכל התירוצים קשה לכאורה מאי פריך ממימרא דשמואל הא איכא למימר דשמואל לא השיב משום דלא בכל ענין הוא פטור ומותר . וי"ל דמי שמניחין לתוך ידו הוא פטור ומותר לגמרי :

דף ד גמ' לכי תיכול עלה כורא דמלחא . נ"ל דה"ס לכשתאכל כור מלח אז תבין היטב טעם החילוק · ולא אמר לו כן לפי שרבה היה יודע שיש לחלק ביניהן . וראיה מדשאל ב"פ אלא שלא היה מרגיש היטב טעם החילוק ולא היה מתקבל אצלו כמאכל תפל בלי מלח : שם והא בעינן עקירה והנחה . היינו ממתני' סוף הזורק קלטה כלב פטור עיין בגמ' שם : רש"י ד"ה מחשבתו שנתכוין לפנותה . ר"ל שלא תתקיים כל מחשבתו : שם הכל להצר אחרת נתקיימה . ר"ל אף שגם בחצר אחרת כמה שנתכוין לזרוק ברה"ר לא נתקיימה דע"כ שנתכוין לרה"ר דאל"כ לא הייב חטאת מ"מ בזה מיהא תתקיים שנתכוין לפנותה : תוס' ד"ה ואלא דאהדר תימה כו' . ונראה לפי שיש חטאת באיסורן שאינם חמורין כשבת : ד"ה מתני · אית ספרים דגרסי כו' . וע"כ נ"ל כן לפרש"י דהכר איפשטא לעיל להיפוך : **ע"ב** רש"י ד"ה ודלמא הנחה מדלא קתני ר"ע . ובזה מיושב קושית התוס' ד"ה זרק : תוס' ד"ה זרק כו' וא"ת והכתי כו' א"כ מה תירץ רב יוסף . ולשיטת רש"י ניחא דלא מפלגינן לענין קלוטה אלא משום דדייקא מדלא קתני מחייב ב' ממילא כאן לענין מקום ד' אמר ר"י הא מני רבי דזיז ואף דמוכח מרבי דזרק מרה"ר כו' דלא ס"ל ביתא כמאן דמליא דמיא לענין עקירה אין זה ענין למקום ב' ברה"ר :

דף ו ע"ב גמ' איסי בן יהודה כו' . עי' בתוס' דרק לענין סקילה אתניא . ונ"ל מדתני מניגא ש"מ דאיירי גם לענין חילוק מלאכות שאותה מלאכה אינה בכלל חילוק . והטעם משום דלא דריש דברים הדברים וה"ל ל"ח . ובהסיא פרשתא סקילה וחילוק מלאכות כתיבי :

דף י גמ' מתקיף לה רב ששת · אר' תניא דהא היה קודם אביי : שם מאיתעטפו הדיינים . משום דעסק מצוה הוא ויפסיק ואף דיכול להתפלל כך : שם וכי תעלה על דעתך כו' . והא דא"ל יתרו מבקר עד ערב היינו ערב ראשון שהוא בתלות . משא"כ הכא דכתיב הערב בה"א הידיעה דמשמע נילה ממש גם מן בקר אפשר לפרש דהיינו סוף הבוקר שהוא עד ד' שעות או חצות אבל לשון מן הבוקר משמע התחלתו : תוס' ד"ה התם וי"ל כו' . אזלו לשיטתייהו בעירובין דף ס"ד ד"ה שתה . ולאינך פוסקים נ"ל כדעת ר"ת דאסור לסעוד קודם מוסף : ד"ה טריחותא ולא חיים כו' . ואפשר דמשום הכון צריך לאזור יפה והוי טרחא וכ"מ בספ"י : שם דטעם דבעי אזור · ואף דקאמר משום הכון היינו דס"ל מדינא לבו רואה את הערוה שרי אלא שיש בזה משום הכון . ולפ"ז א"ל לאזור יפה . וע"כ לא חיים לשינויי קושיא קמייתא : ד"ה אי איכא ופא דאמרינן בפ"ב דמ"ק . ואפשר שהדיינים לא היו עוסקין בה"ת כשהיו בטלין מן הדין : רש"י ד"ה הנא להו הויא בר רב ולא יצטערו. ול"ע דמייתי להיפוך שאין לדון כל היום ולפי' השני דהוק דאין ראיה מביטול דין לתורה לביטול לתפלה ועי' בר"ן מרכיב ב' פירושים : ד"ה ואצ"ל באם הוזן בידו בתיק שלפן · נראה שפוסק כר"ע בברכות דף כ"ג דבעינן בגדו וידו · וי"ל דבמתנן לא שרי רבנן דא"כ אפי' בבגדו אסור כדמשמע שם גבי ספרא דאגדתא ועי' בב"י שם ול"ע : **ע"ב** גמ' התם שם גופיה כו' . נ"ל עיקר החילוק דהתם השם לא איקרי הימנותא אלא מהימנא . להכי איקרי שלום . וזהו שאמר הכא שם כו' דכתיב ויקרא וגו' שלום ומ"מ מותר להזכיר מהימנא בבה"כ דאינו אלא שם המקרה למי שהוא בעל אמונה ואמונה גופא אינו שם כנ"ל . ויותר נראה לגרוס בקושית דגמ' דכתיב אל אמונה . וניחא דהוצרך להביא מהתרגום והתרגום מוכח לה מדכתיב בתריה ואין עול : שם אמר אביי שאיף ליה משחא . בבילה ל"ג האי דאמר אביי הכא דהא בימיו כבר היו חוששין לכשפים כדמוכח בעירובין (פ' הדר) וא"ל דמלתיה דרשב"ג מפרש דמ"מ ה"ל למימר היכי ליעביד אידנא אלא תלמודא מפרש לדרשב"ג למייתי דר"פ : שם במלתא דעבידא לאיגלויי . מ"מ צריך לאשמעינן דה"א שלא יהא יושב ותוהא עד שנודע לו כ"כ רש"י במס' בילה : שם הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו כו' . לא הזכיר רב חמא בר גוריא . ונראה היינו משום דלא אתי למימר שמעתתא אלא דרב אבל בתרייתא ודאי שמע מרב גופיה והיינו דקאמר בתרייתא עדיפא כו' : שם שיבתה קרובה עוונותיה מועטין . פי' דגלות מכפרת והבן : רש"י ד"ה הוה נקיט תרתי מתנתא . לא ילפינן דמתנות נוהגות בזה"ז . פי' בזמננו זה : שם וכימי רנב"י נהוג כו' לא במתנות . דהא קנים גלימא כחולין (קלב.) : תוס' ד"ה דמתרגמינן דהתם קראו שלום כו' . צ"ע דהא בתרגום איתא להדיא דעביד ליה שלום ולא ע"ש כל העולם . ונראה דכוונתם דע"כ קוראו שלום עבור שעשה לו שלום דאי לא קראו כך ולא שאומר שעשה לו שלום הל"ל שלומו אבל אי קרא לו שם לדורות ל"ש למימר כ"ע שלומו : ד"ה ושל מסמע שהיה אברהם בן ע"ג שנה . צ"ע דהא קראי מוכחי דמלחמת המלכים היתה אחר פרידת לוט שהיתה אחר עלייתו ממצרים והוא היה בן ע"ה כשהלכו מחרן . ועוד דא"כ לא עבדה לוער אלא י"א שנה ומקרא מלא של כולם שתים עשרה שנה וע"כ כמ"ש בס"ע :

דף יא גמ' ואמר ר"י אפי' בשבת . משום דהכא הוי ג"כ סעודת מצוה סעודה שת"ת שרוי בתוכה ועיין במג"א סי' תקס"ח סק"ה ולהכי הוכרח לדר"י : שם והתניא כשם שאין מפסיקין כו' . ואי לאו הא דר"י הוי מוקמינן בתורתן אומנתן . וז"ש כשם כו' דאפי' (כ"א) אין מפסיק . ולפי התי' כשם כו' דאפי' מת"ת אין פוסק : רש"י ד"ה חבירים כו' דזמנה דאורייתא . שינה כאן לשונו ובמשנה דהתם איירי בית שמות והכא איירי באין שהות כמ"ש התוס' ד"ה כגון וכ"ה במאור : ד"ה מפני הרגל עבירה כו' שמתייחדין כו' נראה דכיון שהתירו לייחד ההמיו"ן בזה וכ"כ הרא"ש בקיצור הלכות נדה . ולפ"ז חתן שפרסה כלתו נדה קודם שבעל מותר לאכול עמה ובשאר התקרבות ככל הנשים . ומ"מ כלבו גם בה יש להחמיר מטעם שכתב בתשובות הרשב"א ועי' בתשובת ב"ח מה נקרא גם בה : תוס' ד"ה ולא אלא עיקר הא הפרסיים והחברים כו' . ואין לו לדאוג מהחברים : ד"ה כגון רשב"י . הכוא מללי היינו ק"ש לצ"ג . ולו"ד ס"א בכאן דמפסיק לק"ש מחויב גם להתפלל ולא אמרה המשנה אלא בתפלת מנחה והא דאמרי' בסוף ר"ה דר"י הוי מללי מתלתין יומין לתלתין יומין אפשר דס"ל במי שתורתו אומנתו אינו מפסיק גם לק"ש דס"ל דק"ש דרבנן גם לא ס"ל דר"י ולואי שיתפלל אדם כל היום : ד"ה שמא אליבא דרבא כו' . לדעתי היה נראה דבכה"ג מודה רבא משום דעיקר הגזירה היתה שיזכור שלא יבוא לידי שכחה דלא שייך לגזור על השוכח : שם אלא שמא ישכח את המחט . דע"כ צריך נמי לשכחת המחט מדסרי תפלין בגמ' . והיינו משום דאיכא תקיעות : **ע"ב** גמ' במידי דהיינו אורחיה . נראה דר"ל כלי שכל דרך הוצאתו בכך כמו כיס הזב . ומייתי ראיה מהדיוט שתקק קב דודאי הקיקה כזו בשאר כלים לא הזיא דבעי מעשה אומן ומ"מ בקב חייב . והא פשיטא ליה דל"ש למיפטריה משום שאין דרך כ"א גהוציאו דא"כ אומן שעשה כלי ליפטר : רש"י ד"ה כרמלית כגון בקעה . ר"ל לאפוקי קרפף דמדאורייתא אסור לגס"ר : ד"ה ואי ברס"ר כגון אינה גבוהה . ר"ל קדרסי רבים עלה דבלא"ה לא הוי רס"ר לאביי . ולא חש לפרש משום דלדידן אין צריך : תוס' ד"ה אמר כו' ע"ש . ולדעתי היה נראה דאביי ס"ל כיון דגזור בכרמלית אטו רס"ר וע"ש אטו שבת לגזור נמי בכרמלית וע"ש שלא לחלוק בגזירותיהן והכי דייק לישנא דהיא היא דקאמר ול"ק מצאר דוכתי :

דף יב גמ' אלו מן ההלכות . נראה דמייתי הך סיפא לומר דאפי' ר"א מודה . והיינו דסיים ש"מ דתרווייהו כו' . ר"ל דבי"ח דבר הושוו אלמא דאפי' ב"ש דסבר כר"א שרי ביום : שם הלכה מולל וזורק וזהו כבודו . נראה דר"ג לא אמרה אלא להומרא בעלמא ומשום דבכ"מ אסור להתזיר כב"ש אמר וזהו כבודו כו' ולא מיתוי דעביד כב"ש להכי אייתי רבה כו' רב ששת כו' : שם רבא שדי לאו לקנא דמיא . משמע דזה הוי הריגה גמורה . ולפי' ריב"א איירי בחול ומשום מאיסותא ולרש"י איירי בשבת ולא הרג משום מאיסותא . ולא מלל וזרק שלא לעבור ע"ד ב"ש . ור"נ אומר לבנתים קטילו ואשמעינן קלא ר"ל דליהוי צריך לגוף הריגה שדרך נקמה בעלמא והכל כי היכי דלידעי דשריא כב"ה . ודרך נקמה בעלמא חייב אף לרש"י ול"ד לקורע בחמתו דהתם כיון דבמקדם לא היה קורע אלא ע"מ לאפור לר"ש דלא אזיל בתר מחשבת צורך המלאכה לא מחייב בתיקון אחר אבל הכא חייב לכ"ע והוי רבותא טפי : תוס' ד"ה שמא יהרג וחייב עליו לכ"ע . והא דאוקי גמ' הא דלא יפלה את כליו למאי דס"ד ביום דוקא כר"א היינו משום דלא תיקשי מהני תנאי דהמפלה את כליו : ד"ה מי אלימא ועוד דבברייתא קתני . ול"נ משום דבברייתא ליכא דינא אחרינא דל"ש הכא ותני להני תרי בהדדי ואפשר שנתכוונו לזה : **ע"ב** גמ' וזמנין אמר ליה · נראה דהיינו כשהחולה אינו מבין בלה"ק . ועי' תוס' ברכות ג' ע"א ד"ה ועונין . וזהו שדייק וזמנין אמר ליה : שם תד הוא דלא ליקרי כו' . לרבה מקשי דמוקים מתני' כרבנן דר' אחא לקמן דף קמ"ט ועי' ירושלמי . ואף דר"א מבני עלה אלמא דבימיו הקשוה מ"מ הש"ס סידר בתר מלתא דרבה : רש"י ד"ה שבהו בשלום נוחו בשבתכם . עיין רש"א ועיין במשנה ספ"ב דר"ה ובפ"ג דנזיר מ"ו דתנן בשלום : ד"ה במדורה דהואיל ויושבין כו' . משמע מלשונו דלאור הנר מותר אפי' בשני ספרים : תוס' סד"ה ר"י אתי הכי שפיר אפי' לנ"ק שם דהכא כ"ע מודו ועי' בתוס' שם בסה"ד : ד"ה שאין דאפי' מחשבה שבלב · עי' דניאל י' י"ב · ועי' תענית ו' ב' ואף דהתם גבריאל קאמר לה מ"מ בגמ' משמע דלא אופליג גבריאל אלא בע' לשון דאי לאו הכי ה"ל להביא מקרא . ונראה דלכן כתבו בריש הדבור לבד מגבריאל כדאמר כו' :

דף יד גמ' והידים · כלל טומאת ידים הן סתמן הן שנגעו בראשון או בשני מפני שהן עסקניות ומגיעות טומאות בטהרות . להכי כיון שגזרו על הספרים והידים לא הוצרכו עוד על הידים מחמת ספר דבכלל היא אלא דמייתי בגמ' הך תנא דידים מחמת ספר להודיענו הא דר' פרנך . ומיושבין כל קושיות התוס' ודקדוקיהן בענין זה : **ע"ב** גמ' בשעה שתיקן שלמה כו' . גזירות חז"ל נתלקות לשנים א' המביאות לידי היתר בשל תורה שיאמרו מדהא שריא כו' ומענין זה הן עירובין . ב' המביאות בטבען למכשולים בשל תורה ומענין זה נט"י . ומכוונים ע"ז ב' הפסוקים שהביאו :

דף יח גמ' והשתא דאמרת לבית הלל . הא דאמר לבית הלל היינו משום קושיא דאונין של פשתן . אבל בגפרית ומוגמר מקשי מדידיה אדידיה : שם והשתא דאמרת דלבית שמאי . ור"ל לפי פשט הסוגיא דפשיט ליה דברייתא אתיא אליבא דכולי עלמא דהכי מוכח מלשונה דמעיקרא הייתי פלוגתא דב"ש ובית הלל והדר תני לה הלכתא פסיקתא ועיין רש"י ע"ב כד"ה גיגית . ומעיקרא סבר דטעם ב"ש משום גזירה . ושותקין מים לגינה משום דבכה שני ליכא חיוב חטאת וכה ראשון נגמר כולו בע"ש ובסוף היום א"א כלל לבוא לידי חיוב חטאת כמ"ש . וגפרית ומוגמר וכולהו איתך משום דאף בשבת ליכא חיוב בהנחתן ורחיים אסור אף לב"ה . ואמר רבה מפני שמשמעת קול היינו לב"ה . ורב יוסף אמר מפני שביתת כלים · ואקשי מגפרית ומוגמר כנעשה בכלי מלאכה גמורה היינו שבערה . ומשני משום דלא עביד הכלי גוף המעשה . ורב אושעיא אמר דמאן תנא כו' אלמא דב"ש אפי' בלא מעשה ס"ל שביתת כלים כמו אונין של פשתן ופריך א"ה כו' . ועיין בירושלמי דמשמע כמ"ש : רש"י ד"ה והשתא דאמרת ב"ש מדשרי בהנך . דל"ל דמנהי אלא דס"ל לרב יוסף לפרושי כיון דלרבה ודאי שרי אפי' בכלי : תוס' ד"ה אבל והא דאמרי' בב"מ כו' . ולפירש"י שם דקאי אמה שמשימין לתוך הדיו ניחא : ד"ה אונין הא דנקט אונין כו' . ול"נ דמקשי משום דאונין גופייהו כלי מינהו דהא מטמא בנגעים כשמתלבן וס"ד דאף כשנעשה המלאכה בכלי אסור וכ"ש כשנעשה הכלי בשבת ולהכי משני משום כו' ומינח נייח ר"ל שאין עושה מעשה : ד"ה ולימא דהתם אתי ממילא טפי . ר"ל דבמתני' המעשה נעשה ע"י מה שבתוך הכלי וכאן הוא נעשה ממילא . והאמת דבעינן גם לרב יוסף דלהוי מלאכה גמורה . ובלא"ה ליכא שביתת כלים כדאמרי' ר"פ בתרא כל שבתחילתו כו' וראיה דאמר לעיל מאן תנא נתינת מים כו' אף דלכ"ע אסור לתת מים לדיו בשבת ועי' רש"י שם . אלא דקשיא לי כיון דהפטור משום דאתי ממילא נהא לא מהני ליה : ד"ה והשתא ולפ"ז רחיים מותרים כו' . ולפי מ"ש למעלה לא פליגי ברחיים של מים כלל ור' אושעיא ע"כ כרבה ס"ל בטעמא דרחיים ואף לגירסת הא מני ב"ש נראה דקאי אברייתא דשביתת כלים . וראיה ברורה לכל מ"ש מתוספתא דפירקין דקתני ב"ש אומרים ועשית כל מלאכתך כו' והיינו אסמכתא לגזירתם . ולפי' התוס' קשה מברייתא לרב יוסף אליבא דר' אושעיא דמוקי לברייתא דפותקין מים כב"ש ול"ל גזירה כלל . ועיין בחידושי הרשב"א ובספר פ"י : **ע"ב** גמ' גיגית ונר וקדירה . ולטעמא דגזירה נ"ל דלא גזרו בדברים שא"א בלא"ה אם קדירה ושפוד משום צורך שבת ופסח וכן כל המדורות שדולקין בשבת . ומס"ש הוי ניחא ליה בגפרית וכמ"ש למעלה דבהנחה ליכא חיוב ואהבערה גזרו : שם לימא ב"ש היא ולא ב"ה . והא דניחא ליה דאסור לב"ש אף בקדירה שרי וה"נ צורך שבת הוא לפי' מהרש"ל בח"ש וכ"ש לפי' הרמב"ם בפ"ג מה"ש ע"ש . ע"כ משום דידע לגזירה שמא יחתה בתבשיל אליבא דב"ש מדאסרו לקמן לשהות תבשיל אפי' למ"ד להחזיר תנן ע"ש ואף דלא ידע לדתניא דהא ס"ד דב"ש שרי אף קודם מאכל ב"ד מ"מ ס"ד להחזיר תנן משום קושית מוגמר וגפרית ולמר ליורה נמי לגזור כו' : שם כיון דקשה ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי . מלשון זה ראיה לשיטת רש"י בהך סוגיא דלפי' הרמב"ם הל"ל כאונין של פשתן דמי לאשמעינן דבשרא אסור : רש"י ד"ה גיגית שא"א שלא תצטמק בשבת . ר"ל אף שמבושלת כל צרכו מ"מ שייך בישול הואיל ומצטמקת וע"כ הוכרח לפרש כן דבאינה מבושלת כל צרכו אינו מותר לב"ש אלא בגרוף לפי פירושו דף ל"ו ע"ב במשנה ד"ה ב"ש כמ"ש בחי' הרשב"א לשיטת רש"י שם דאיירי במבושלין כל צרכו ובגרוף אין מוסיף הבל כלל לדעתו ול"ש להקשות . אלא ע"כ דסוגיא דהכא כמ"ד להחזיר תנן וכ"ש מתירין לשהות חמין כאינו גרוף ואף שהן רותחין שייך בישול . והא דקאמר לקמן דף ל"ד סתם קדירות כו' היינו שא"צ להרתיח ואף דודאי אם מטמין ברמץ שאינו מוסיף הבל דבר מבושל ויתבשל בתוכו מחום הראשון חייב חטאת מ"מ לא שייך לאקשויי דמנ"ל דשרי ב"ש בכה"ג אע"כ דלא פריך אלא ממבושל כ"צ וכנ"ל : תוס' ד"ה והשתא מעס"ד . ועוד דסוגיא דלקמן לא מתוקמא כו' . ומ"מ לא פליגי אדר"א דס"ל דאיכא נמי משום גזירה כגון בשל נכרי באיסור לב"ש מטעם גזירה וב"ה ל"ל גזירה ולא שביתת כלים דלא מפלגינן בין עביד מעשה ללא עביד כלל : ד"ה גזירה דהתם ידע שפיר דהוי טעמא משום שמא יחתה . ומתני' דס"פ כירה הכל להחזיר . ומ"מ ב"ש ודאי א"ל שמא יחתה מדאסרי תבשיל לקמן במשנה דל"ל משום דמחזי כמבשל דהא לרוב הפוסקים אין בישול בתבשיל שנתבשל כל צרכו . והא דשרו ביורה ואונין כ"ל דבתר שיקלוט העין וכו' לא חיישינן לחתויי כלל וכ"מ לדידן דלא צריך עקירה בכה"ג :

דף יט גמ' מהו דתימא כהי רמי עליה כו' . ואי תנא נכרי ה"א דכלב אסור מפני שמביתתו עליו כמו שיסקל דאסור ברה"ר לקמן דף כ"ג ועי"ש לבוגיא אסור לתת כדמשמע בברייתא וכ"ה בירושלמי : שם ר' ישמעאל אומר יגמור . עי' בתוס' שדחקו הרבה בזה . ולפלא דלא נחתי לחלק בין זיתים וענבים לס"ד עי' ר"פ הבית . ומאי דשרי בש"ד בידים שרי בזו עלמה להניח מבעו"י וכן היא דעת הסמ"ג וסמ"ק וכה"ת ע"ש . ונקט שום דליתיה בחיוב כלל . וכופר שהוא מין ענבים ומלילות דשייך בהו דישה : **ע"ב** גמ' ואמרי דעסקא רב אסר ושמואל אמר כו' . נראה דשובדא הוי קמיה ואסר . ושמואל אמר מותר להכי לא ידיע לן אי אסר רב אפי' בטלטול אי לא כדאמר בפ' מפנין . ולהכי קאמר וקמיפלגי בפלוגתא כו' ול"ק רב כר"י משום דלא ידיע לך אי סבר לגמרי כר"י . וכן בהני תרי תלמידי מאן דמנ"ל כר' וס' לא ידיע אי סבר לגמרי כראב"ו לפי' ה"ר פורת בתוס' לקמן דף ק"כ . ולמ"ש שם לפירש"י עכ"פ מאן דנחד לא ידע אי מחמיר היה ע"ע או דס"ל כר"ה : רש"י ד"ה שמן של בדדין שמן כו' . יראה דהשמן אינו ראוי לאכילה אלא להדלקה עומד וכולה לטלטלו לדבר אחר כגון סיכה וכה"ג לכך תלי בדין מוקצה לרב אסר לטלטולי כיון דאין ראוי לאכילה כמ"ש הרשב"א בחי' בפ' מפנין דף קכ"ח : ד"ה בית המוקד לשכה גדולה היא שהכהנים כו' . ולא פי' במדורה שעושין לטבילת קרי דמבואר בפ"ג דתמיד משום דבחול היתה והך מוכרחת להיות בקודש מדכתב רש"י כדאמר בזבחים והואיל ורגלה כו' . דכתיב ביום ההוא קדש המלך דקשה דלא הויא כפי המסקנא דזבחים שם ע"ש . אלא משום דרב הונא קאמר בגמ' לא תבערו כו' . דא"ת דמשום צורך כהנים יהא מותר לחלל שבת וע"כ הביא מהך קרא דילפינן שם דקדש הרצפה כולה אף להקריב קרבנות עליה דגבי מזבח התורה התירה הבערה מקרא דתוקד אש על המזבח כמבואר בסוף פ"ג דיומא וכיון שבשבת הואיל איקלע קרבן שרי אין כאן תו איסור דאורייתא ומש"ה בע"ש לא גזרו ורב הונא לשיטתו דסבר הואיל בבילה פ"ב גבי שנהו כאגי אבל ר"ת לשיטתו דל"ל הואיל בפסחים מ"ו ע"כ ממ"נ אי התירה מקרא גם בשבת לישתרי : תוס' ד"ה הני והתם דקאמר רב דמוקצה לטלטל . לא ה"מ לשנויי דלא ס"ל אלא מחמת מיאוס דהוה קשה מעז לחלבה וכו' : ד"ה ועז כו' ושרי לכ"ע . עי' מש"ש לשיטת רש"י ז"ל :

דף כ גמ' שמואל אמר כדי שלא יאמרו כו' . לשמואל פי' כרובן ר"ל במרבית כמו לפי רוב השנים (ויקרא כ"ה) ובלשון המשנה פ"ק דפאה וכמה דוכתי . עי' תענית דף ז' ע"א רש"י ד"ה נימרינהו לתרווייהו ובר"ן שם : שם מאן בעי אחוונא אשתכח ערבתא . עי' ערוך שאין זו ערבה של לולב אלא נפשפש דאיבתני שמה ערבה כדלקמן ספ"ב . וכן פתילת האידן דמפרש בגמ' אחוונא היינו נפשפש ולהכי הוצרך רבין להראות לאביי ע"ש . דאי של מצוה היה בקי בה והל"ל ערבה של מצוה . אבל ערבת מצוה אינו ראוי לבלוס כמ"ש הרמב"ם במעילה פ"ג ובזה ניחא קושית טורי אבן בר"ה גבי שיפרים לעולה כו' . דהקשה עלה הרמב"ם מבלן ומכמה דוכתי ובזה יתורץ הכל : שם עץ יחידי כו' . ה"ה דסבר הכי בהרבה עצים אלא דאגן קי"ל כשמואל כדתני ר"ח לסייעו : רש"י ד"ה דגבי תנור או פנים הפונים למטה . ר"ל אבל שכנגד דופן השני ודאי לא . ורבנן ס"ל דכל פונים ועי' בתוס' ועי' רש"י פ' חלק דף ק"ב ע"ב ד"ה מהיכי : שם תני ר' חייא ואני מצאתי אותה בת"כ לגבי מנורה · ורמי בר חמא לא הוסיף אלא דגם טעמא דאיסור פתילות הפסולים משום הכי הוא : תוס' ד"ה איבעיא להו ומיבעיא ליה אם תחתון כו' . נ"ל לפי' דאתרה לא פליגי דודאי בתרה לא שייך למיבעי איזה תחתון . ואי פליגי בה מלינן למיפשט מינה אי פנים כל פנים או א' מפנים : **ע"ב** גמ' של זפת . וברא"ש וברי"ן הגי' גפת : שם עלים של בכל כו' . הפוסקים השמיטו . ונראה משום דפליגי אמוראי בפירושו וא"ת להקל כתרווייהו : שם מיתיבי השיראים והכלך כו' . עי' תוס' רע"ק . ול"נ דל"מ למיפרך אמתני' דכלאים דה"א דשיראין היינו הבגדים מכלך שהוא תוסן וקמ"ל דבתרווייהו איכא מ"ע : רש"י ד"ה סוכא דארזא והוא מבעירו מאחזה . ר"ל אע"ג דהוא בעצמו גרע מפתילה מ"מ הוא מבעיר את עצו ועי' בחי' הרשב"א : ד"ה עץ בעלמא הוא והיכי ליחזי לפתילה . ר"ל ובמתני' תני פתילה . ע"כ שינה רש"י מלשונו לעיל ד"ה עץ : ד"ה שעוה אינטריכא לפי שרגילין לעשות כו' . ר"ל דלא נקט זפת שאין רגילין וכ"כ הרשב"א בחי' והרא"ש : תוס' ד"ה בעמרניתא וי"ל דאין למידין מן הכללות . והא דפרט שני אלו . ונראה משום שטעמן לשעיר השען כדלעיל והא אמר רב אחוונא . ועלים של בכל פי' רב יוסף סוכא דארזא : ד"ה ותנא וי"ל דהוסיפו היינו טעמא כו' . וכ"מ דאסור אפי' בכירה ע"ג דבר שמדליקין . אע"ג דלא שייך דלמא אתי לאדלוקי בעיניהו . מ"מ כיון שאין מושכין השמן איכא למיגזר שמא ידליקו בשמנים שאין נמשכין . וכן נ"ל לקמן גבי אגוז לפירש"י שם ד"ה קתני . ועי' בחי' הרשב"א דף כ"א . ונראה דלדידיה נ"ל שהאמר ראוי קלא . דאי לאו הכי מאי מקשי לרמי בר חמא מבלאי כהנים כו' . תיקשי בלא"ה כיון דאין ראויים כלל לא גזרו ובלא"ה לא שייך במקדש גזירה כמ"ש התוס' לקמן וע"כ דראוי הוא :

דף כא גמ' אבל עושין מהן מדורות כו' . נראה דהכיא הגמ' ברייתא זו אזפת ושעוה דלא תיקשי ממתני' אדתני רב יוסף לעיל ספ"ק : שם קתני מיהת מדליקין . והא דבעי מעיקרא אפשר דשמן כ"ש המיר כי מתערב ואין ניכר אבל כדשני אין כו' לפי כו' פריך שפיר : שם איני והאמר כו' . ס"ד דנקט מהותך דבלא"ה אין מתערב שמן כ"ש בו ולהכי נקט הני טפי מכל שמנים לרבותא אף דאסור באינו מהותך ולא נימוחו מ"מ במהותך ונימוחו לא גזרו א"נ לרבותא דאסירי בעינייהו : שם קסבר כבתה אין זקוק לה . לס"ד רש"י ז"ל אינה ראיה ברורה אלא דסמיך אירושלמי כמ"ש בגליון הרא"ש ע"ש . אך לדעת רש"י ס"א דלמ"ד כבתה זקוק לה ה"ט דאסור בפסול שמא יכבה רגע אחת ובטל בעת ההיא מהמצוה דצריך שידליק כל הזמן הראוי : רש"י ד"ה למקח וממכר למאן דמתני למזבן שעוה כו' . נראה מלשונו דלא בעי מכ"מ אלא אשעוה . עי' בתוס' ובחי' הרשב"א : ד"ה קתני מיהא ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה כו' . עי' מ"ש לעיל בתוס' ד"ה ותנא ואפשר שכוונתו דאסיר כליסנא דגמ' גבי שעוה . ועי' רש"י שם ואיסורו משום יוצא מן העץ : תוס' ד"ה מפני שאם יש רק נר א' כו' עי"ז יזכור כו' . נ"ל מלשונו דלא אמר מותר להשתמש לאור כל נר כמו שהיה הר"ם מקולי . דלא סבר אלא שאין בזה גזירה שמא יטה . ומ"מ אית ביה גזירה דאתי לאדלוקי בלהודיה . ואינו מועיל אלא בחלב מהותך וכה"ג . ובזה מיושב מה שהקשה בב"י מנ"ח . ועי' במרדכי דלענין חלב איתמר . ונראה דלהכי לא קיבל אביי כדמשמע מאמיה דר"י דטעמא דרב בר"ח משום דאסור להשתמש לאורה . דעדיין לא שמע מרבה דגזרינן . ובכה"ג אפשר דדמי לפתילה הכרוכה דס"ד דודאי שרי מהא דרשב"ג : תוס' ד"ה שמחת אבל במקדש לא שייכא הך גזירה כו' . כיון דבכל פעם הוי עושין מבגדי כהונה בת"י וה"א הכתי כו' . עי' בתוס' לקמן ריש דף כ"ד : **ע"ב** גמ' עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה כו' . נראה דהשתא הוא דבעי דל"ל רגל יחידים דהא לא פסיקא מלתא מעיקרא וזהו לשונו עד כמה ולהכי לא בעי בפ' הקומץ רבה הכי ושם יש להוכיח קצת להיפוך דיחידים קאמר : רש"י ד"ה ואסור להשתמש לאורה שיהא ניכר כו' . ר"ל ולהכי אסור אפי' של מצוה . אבל של בזיון כגון הוצאת מעות אפי' ר"ת מודי כדמשמע בירושלמי : ד"ה ולא קבלה שלא השבו לסמוך כו' . אע"ג דטעמא דרב קאמר אפשר דמשום טעם אחר הוא וכמ"ש לעיל בדברי התוס' ד"ה מפני : ד"ה ימים הנכנסין שעתידין כו' . דההדלקה בתחלת הלילה להכי לא פירש"י כאן מידי : ד"ה מכאן ולא ברה"ר אלא בחצירו . נראה משום דברה"ר אין שייך לאסור בשבת משום שישתמש ויפסה . ועוד דגם הדר בעליה יוכל להניח בפתח החצר אע"כ דלא מינכר כלל להניח ברה"ר אם לא שהבית

פתות לרס"ל : ד"ה הסכנה שהיה להם לפרסיים כו' . דל"ל גזירת שמד דא"כ אינו יכול לעשות היכר וכשיעתו ד"ה צריך נר: ד"ד נר אחרת לעשות היכר כו' . ר"ל לכ"ע ואף שאין רוצה להשתמש כלל . דהא אי איכא מדורה משתמש לאור המדורה דסתמא היא ע"ג כירה או קרקע . ומ"מ באדם חשוב אינו היכר וע"כ בשעה שאינו משתמש כלל . ועי' בהגהות הגר"א זללה"ה : ד"ה בנר הנוכה פטור כו' שברשות פרסום מצוה כו'. מלשונו משמע דקי"ל כרבינא מדכתב שברשות פרסום מצוה משמע דלאו הובה . אך ברי"ף משמע דמה שבחון הוא משום פרסום . ועי' בתי' הרשב"א שמקשה מכאן על פירש"י דלעיל לענין עליה . ולפי מ"ש בשם הרי"ף ניחא ואפשר שלזה כוון רש"י : תוס' ד"ה ומותר כו' דבסתמא לא הייתי אומר שבוש אדם יחמיר כו'. מ"מ לריכי ר"ה ור"ת לאשמועינן דאסור בשבת דלא נימא דטעם איסור שבת שמא יוציא הפתילה להשתמש וזהו לא שייך בנ"ח דבזיון הוא . וכן הוא הירושלמי דפירקין והוינא שהי אפי' לר"ה כשאין לו נר אחר כמו בחול : בא"ד ורב יוסף נמי משמע . דס"ל דאיסור שמוש משום בזוי ולא כפירש"י . ולפ"ז לא מהני נר אחר אלא בשעת הסכנה . וכ"כ הר"נ ולרש"י דרך אחרת שם כמ"ש שם : ע"ב ד"ה דאי כו' דהא משני שינויי אחריני . עי' ברא"ש . ונראה מדבריו דלשינויא בתרא לא איירי ברייתא כלל בזמנה . ול"ע דלמה יהיה השיעור כעד שתכלה רגל כשמדליק אחר שכלתה . והי' לשער תני שעה וכיוצא . גם ודאי משתקע החמה קאי אזמן וכדמוכח במ"ש דמייתי מקרא דלא ימיש . כן בפסיקתא אמר מאימתי מצותן כו'. לכ"נ דזמנה משתקע לתרתי ליפנא . וללישנא קמא מדליק והולך עד שיכלה הרגל בתוך הזמן שראוי לפרסום ניסא אפי' רגע א' יצא · ולבתרא צריך שיהיה כל הזמן דוקא וצריך להדליק תיכף שיוכל להדליק עד שתכלה . לא כבתה אין זקוק לה כיון דהיה ראוי בשעת הדלקה : ד"ה והמהדרין כו' . ר"ל אפי' מאן דידע ביה דהוא מן מהדרין מן המהדרין . דלכ"ע ודאי עיקר טעמא משום היכרא . אלא דפליגי בטעם אופן עשיית היכר לכל חד כדאית ליה ונראה דנ"מ בין הני תרי אמוראי דמפרשי טעמא דב"ש וב"ה כששניים במקום אחד . דלמאן דמפרש כנגד הנכנסין והיוצאין צריכין להשוות מנהגם דליהוי היכר עפי כיון שאין לכ"א יתרון בטעמו . משא"כ לאידך אמורא כ"א מחזיק בטעמו . וז"ש ארשב"א דשני זקנים היו בצידן כו' : ד"ה מצוה כו' ואמרי' נמי נר איש לה כו' . ולא ניחא להו כפירש"י שם דטפי נ"ל לשני נרות מליל ב' ואילך למהדרין מן המהדרין . אע"כ דר"ל אפי' היכא דצריך ב' מדינא . ורש"י אפשר דר"ל דגם מהדרין מן המהדרין עושין כמהדרין . א"נ דבכה"ג מיקרי עיקר דינא כיון דאינו רוצה לצאת בהדלקת חבירו והוי רבותא טפי : בא"ד ואמרי' נמי . טפי ה"ל לאקשויי מהא דמילא קערה שמן כו' ועי' מש"ש : בא"ד לזה מימין ולזה משמאל . וי"ל כשאין לאחד מזוזה מ"מ קשיא לרב אחא בריה דרבא : ד"ה ובשעת וי"ל דאין רגילות כ"כ . ל"נ דאף אם יקחו מהשולחן לא יענשו עבור זה כההוא עובדא דגיטין משא"כ בתגר דנגלה כמורד : ד"ה שהיה גזרו כו' להיות כזבים. דהא דייה דבר אחיא לאושפי קטן :

דף כב גמ' ר"ש מדיפתי אמר משמאל . אולי טעמו כמנורה דהיכל : שם אמר רב . במלחמות מוכח דלא גרסינן אמר נ"ב . אבל בתוס' לעיל ד"ה ומותר משמע דגרסי' דלא הביאו רב אסי : שם מהו להסתפק מנויי סוכה כ"ש . דוקא ז' ולא ביו"ט האחרון דריב"ל ס"ל לקמן דף מ"ה ע"ב כר"ש . ועי' תוס' שם ע"א ד"ה עד [ולשיטת הרמב"ן שם לאו דוקא שבעה ועי' בפסחים ל' ובסוכה ל"א וכמ"ש תוס' בב"ב ו' ב' ד"ה עד] : שם משום דקא מכחיש מצוה . רש"י גריס אכחושי מצוה . וכוונתו אינו מכחיש כלום אלא דמיתזי כו' . ועי' רש"י פ' בהעלותך י"א י"ב והוא מהספרי שם : רש"י ד"ה התנה עליהן במס' ביצה אוקימנא כו' . בפירש"י שם משמע דלא מחלק בין עניים לגוי דכולהו מקרא ילפינן והא דקאמר אבוהון דכולהו דם משום דהתם מפרש טעמא בברייתא . ומ"מ לא מהני תנאי בעניים כיון דא"א להתנות כך בהן ע"ש : תוס' ד"ה נר וא"ת הול"ל ימעט כו' . ול"נ דלא שייך בנ"ח תקנתא דאינו רק עשיית המצוה מתחם . משא"כ בסוכה שמתקנה לישב בה ומבוי לטלטל בו : ד"ה אסור משום דסוכה בס' שביעי כו' . נראה דכל זה הדבור הוא לייסב פיסקא דמבוי בס' נו"ב ועדכה אליבא דלוי דס"ל שם אפי' בח' אסור אתרוג . וע"כ משום דס"ל דגם האתרוג מיקרי צריך לכל היום דאי מתרמי איכם דלא נטיל . ומ"מ מותר לדידן בט' משום דאין נוטלין בח' כעין סברת אביי אליבא דר' יוחנן שם : בא"ד משום דאיתקצאי בה"ש של ז' . עי' מג"א ריש סי' תרי"ב . ועל שבות לא גזרו בה"ש : ד"ה סוכה אבל נויי סוכה דל"א אלא משום בזוי כו' . ולפירש"י טעמא דקרא משום בזוי : ע"ב גמ' מתיב ר"ש מחוץ לפרוכת העדות כו' . לא פריך ממתני' דתמיד פ"ו מניח את המערבי שממנו כו' . דא"ל דשנר ביום לאו מצוה מיקרי דאינו אלא כדי שידליקו ממנו . להכי מייתי דדרשינן ליה מקרא . ולפירש"י הראיה לדברי רב דמהדשה מדליק . ומהא דתנן התם מצאו כבה מדליקו ממזבח לא פריך דמקרא ילפינן דהדלקת אש המנורה מהמזבח הוא . וכיון דעומד להדליק ממנו נרות לערב לית בו משום בזוי ואכחושי כלל . אבל הכא ההדלקה לא ילפינן מקרא כלל בהדיא ואף דכתיב להעלות נר כו' . אם איתא דבעלמא אסור בכה"ג ה"ל לפרושי דאינו אלא לענין קדימה בלבד . כעין דאמרי' זבחים פ' כל התדיר דמשום איסור ביזוי מפקינן לקרא דאשה מפשטיה : רש"י ד"ה והא הכא כיון דקביעי נרות כו' ולא היה יכול לנתק נר כו' . ל"ע דאין לך בזוי מצוה ובטול מצוה יותר מזה שמסלקו ממקום מצותו לגמרי ולו"ד ה"כ שר"ל שאינו יכול לנתק אותו שצריך להדליק . ולפ"ד מוכח שאם היה יכול לנתק הוי עדיף מקינסא אע"ג דאין מצותו עד שיניחו במנורה וע"כ טעמא דרבה אפי' : תוס' ד"ה וכה כו' א"כ גם השאר ידליק ממנה כו' . ל"נ דא"א לומר כן דא"כ למה צריך לומר וכה היה מסיים דמגילא מוכח . אע"כ דאסור לעשות כן כמ"ש בשם ר"ת במנחות · וגם לפי' ריב"א דקאי אהדלקה אין זה תקפו של נס כלל ול"ל לרב למימר הכי : ד"ה מאי · תימה מאי קמיבעיא ליה . דל"ל דמיבעי ליה אי הלכה כרבה דא"כ גם במנגד לנגד ה"ל למיבעי : בא"ד ומיבעיא ליה אי סגתה ע"מ ואסור לרב כו' . ולר"ה בריה דר"י גופיה אמר מאי הוי עלה :

דף כג גמ' כל המשמש כולן יפין לנר כו' . ל"ל דאמר כולן ר"ל אפי' אותן השנוין במשנתנו לפסול יפין לנ"ח : שם רב שמואל בר זוטרא מתני הכי . וסימנך זוטרי מתני תרי . וזוטרא מתני חד : שם ר"א אמר מלא תסור . משום דל"ת הוא להכי אמר מלא תסור . ר"ל דמברכין על מצות עשה דרבנן כהאי מכלל לא תסור : רש"י ד"ה דולקת שהדליקה למצות חנוכה בע"ש . דאין מצוי נר שבת אלא הפתח ע"כ מגביה ומניחה ואין רהיה כלל . והא דקאמר אא"א הנחה כו' . ר"ל אי נימא דבתרווייהו תליא המצוה . ולהכי לא קאמר מכבה ומדליקה ומגביהה ומניחה כמ"ש בתי' הרשב"א ע"ש : ד"ה לגבל ונותן בו שמן קימעא . לא כתב שמן זית דפלוגתא היא אי מעלו שמן זית יותר : סד"ה הרואה או ליושב בספינה . הלשון אינו מדויק לכאורה דהא גם היושב בספינה לא הדליק . וכ"ל דה"ק מי שלא הדליק ועתיד להדליק . או דדוקא כשיושב בספינה שלא ידליק . אבל אם עתיד להדליק מסדר להו אנר . ותלי הך ספיקא בברכת זמן דסוכה דמ"ד בשעת עשייה סבר כלישנא קמא ואנו דקי"ל דמסדר אכסא ס"ל כלישנא בתרא שברש"י כאן : ע"ב גמ' עשאה כמין מדורה ואפי' לאחד נמי אינו עולה . נראה דדוקא כשהדליקו בב"א אבל בזא"ז יצא הראשון למ"ד כבתה אינו זקוק לה . ובהכי ניחא מה שלא הקשו התוס' אפירש"י לעיל כ"ב ע"ב ד"ה מצות מהך מימרא ע"ש . ואפשר דאיירי הכא במהדרין דל"מ למינקט בחד גברא : שם אמר תרי גברי דברכי נפקי מהכא . ר"ה לטעמיה לקמן קי"ט דהוה מדליק שרגא ודאי גם אשתו היתה מדלקת שהרי שנו במשנה על ג' דברים כו' : שם א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט ליסתרי . ר"ל ליבתרי להדליק בעיו"ט שידלק כל היו"ט דודאי ביו"ט גופא אסור משום שריפת תרומה ביו"ט אבל בעיו"ט מותר להבעיר וגזירה דשמא יטה ל"ש דבזה אין איסור שריפת קדשים אלמה תנן אין מדליקין בש"ש ביו"ט דמשמע כמו בשבת דקאי על ע"ש · ומשני גזירה י"ט אטו שבת ורב אמר לפי שאין שורפין קדשים בי"ט אסור להדליק בי"ט שחל בע"ש ומ"ט קאמר מ"ט אין מדליקין ש"ש ביו"ט שחל בע"ש לפי שאין מדליקין בש"ש בכל יו"ט · וע"כ הטעם משום דאין שורפין קדשים בי"ט ואדידיה ל"ק דאין מדליקין בש"ש ביו"ט משמע גם על עיו"ט כמו על רבה דלדידי' לא איירי גם משנה דאסורה בע"ש דעלמא · ובזה ניחא כל דחוקי התוס' : רש"י ד"ה בשרגא דשבת · כונתו דתדיר ועוד דשניהם עוסקין בו' עי' ד' קי"ט : ד"ה תליף ותני · ובעובדא קמא דאחר לידת הראשון עבר פעם שני : ד"ה מאחרה ומדליקה נר של שבת · דדחנוכה ודאי הי' רב יוסף בעצמו מדליק ודלא כמג"א בסי' תר"ע בשם תשובת מהרש"ל : ד"ה תנינא שונה אני · דאי הוי ברייתא בהדיא הוי מייתי לה רב יוסף לענין איסור דאיירי בה גופא : תוס' ד"ה סדר כו' דבקריאת התורה כיון דמצי למיעבד כה"ג אשכחן לענין ר"ח ושבת דשבת קדים במוסף ושל ר"ח דוחה של שבת בשיר כדי לפרסם כו' עי' פ"ה דסוכה :

דף כד גמ' רב הונא ורב יהודה כו' רב נחמן ור' יוחנן כו' · אולי רצה לסדר כל המכונים בשם רב וסדר נקיט ר"י המכונה ברבי : רש"י ד"ה ערבית אעפ"י שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל · שם בגרסתנו למחר מתפלל ; בא"ד אע"פ שעודנו בתענית כשמתפלל · משמע מלשונו דאם רוצה להתענות בלילה מתפלל תפלת תענית ועי' בתענית ופרש"י שם : ד"ה אין נביא במנחה ביו"ט · ואע"ג דאיתא שחרית כו' · ולי"ד למגן אבות דאמרינן לקמן בדין הוא כו' והכא נמי ליתא אלא מנהגא בעלמא דמ"מ מכיון שקרא בנביא שייכא ברכה אע"פ שאינו מחויב · ובעין זה הרבה : תוס' ד"ה גזרה מע"ה וקשה לרשב"א דהכא גזרינן כו' · ולפי מ"ש ניחא דהכא גם בי"ט אסור להטות משום גזירה דישרוף קדשים בי"ט רק דמשום הא לא הוי גזרינן בעי"ט דהוי גזל"ג · וגזרינן אטו שבת דהדא מלתא הוא וקרוב לטעות דאין הכל יודעין ההבדל דבשבת איכא איסור תורה בהטייה וביו"ט אינו אלא גזירה כיון דמ"מ שייך גם ביו"ט לאסור הטייה אפשר למיטעי : סד"ה גזירה וצריך לדחוק דגזרינן הלה · דהדא גזירה היא : ד"ה תניא וא"ת והא משמע תוך כו' ולו"ד הי' נראה דה"ק כל שאמרו אין מדליקין לצורך שבת ידלק לצורך י"ט חוץ מש"ש דבכה"ג דאסור להדליק לנ"ש אסור נמי לצורך יו"ט כגון אם מדליקן ביו"ט · ובאמת כולה מתניתא איירי לר"ה בי"ט שחל בע"ש · ועלה קתני דכולן מדליקין לצורך יו"ט עצמו חוץ מש"ש : ד"ה מהו כו' בתפלה פשיטא ליה דמזכיר · דע"כ איכא הזכרה כמ"ש רש"י ומסתבר בתפלה משום כו' · ועוד כ"ל משום דקביע ליה · דהך טעמא דבתוס' אמר רבא כעין זה בפסחים קי"ז ואדתי התם ע"ש : ד"ה בבונה ירושלים ומשום דיעלה ויבא כו' · ויותר נראה משום דחיוב הזכרה תלי בקרבן מוסף וי"ל מקום בעבודה ובבהמ"ז דליכא עבודה בב"י : בא"ד וב"ר"ת תקנוה בעבודה · ועדיפא מבונה ירושלים דליתא בשבת : ד"ה דתני [משום תפלת מוסף] נראה דצ"ל [מעה"מ בשומע תפלה] : ד"ה תעניות ולעיל בפ"ק כו' · דהתם ודאי אחר התפלה היה דזמן אכילה היה : ע"ב ד"ה ולא עולה · וי"ל דאביי סבר כר"ע לא ידענא מאי תירצו בזה דמ"מ הקשי מנ"ל למדרש הכי · ונראה דסמיך אדרשה דמכילתא פ' בא ע"ש דאי' כל עבודה דוחה י"ט · וכיון דסתם הכתוב י"ל דבשבת שויא : ד"ה ולא מילה וקשה בפ' ר"א דמילה כו' · ע' מ"ש ליישב כ"ז :

דף כה רש"י ד"ה ואין עשה כו' · גם זו לא יצא מן הכלל · ומ"מ ודאי דבתרומה מדרבנן הוא · דאי לאו ה"ה מאי פריך אביי לרבה לעיל ביו"ט ליסתרי . הא בי"ט נמי אסור להטות ועי' מש"ל : ע"ב גמ' תחן לו ולא לאורו · ול"ל דאתי לחמץ בפסח כדאמר בפסחים דאנן קיי"ל דאסור בהנאה ולא צריך קרא ומכאן ראיה דהתורם חדש לפני העומר אין בו משום לא לאורו · מדלא אוקמה אחדש · ולכן אוקמה בפסחים דוקא דאתמץ במחובר . ולא דאתמץ לפני העומר . וטעמא משום דעומד להיות מותר . משא"כ חמץ דעומד לשריפה דאסור להשהותו . אחר כתבי כ"ז מצאתי בס"א סי' נ"ז ובקו"א כדברי : שם שאינהו סברי גזירה משום כבות לילה · וכ"ל דר"ל דסברי דגם ב"ש מודי דבלילה גזרינן משום כבות לילה והם היו יושבין לפני' עד הלילה לקבל השבת וממשך בלילה דאסור לדידהו בלילה : שם אמר ר' ירמי' זו בית המרחץ · נראה ששדר כאן את האמוראים כפי קדימת הדברים במציאות שההולך למרחץ מקדים יותר כו' · ובאיכה רבתי אמר זו רחיצת יו"ר אחר המרחץ : שם ת"ר איזהו עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו כו' · ע' בנדרים [מ"א] דפליגי שם אמוראי כעין הך פלוגתא ממש ובהכי ניחא דאמר

אביי נקטינן נגד סברייתא שם ע"ש · ונראה דכל אלו התנאים הי' אומרים כל אחד כאשר זיכהו השי"ת וכה הי' שמחים בחלקם ולהכי הקדים דברי ר"מ לכולם :

דף כו גמ' שאין להם לאקנך ולא כך · נראה דר"ל דהם לא יוכלו לצאת אף דעת ריב"ב : תוס' ד"ה ולימא כו' דהל"ל אפילו בחול עי' בירושלמי דגבי נפט לבן תני נמי בברייתא אין מדליקין ולא הייטו ברייתא דלעיל בגמ' דתני בהדיא לבן והתם מוקי לה בבלן · אלמא דלאו קושיא היא דתני לה בשבת משום דבשבת יש גם חשש כבוי : ד"ה ר' ישמעאל קשה · לרשב"א לא ידענא מאי קושיא דהא דכל היוצא כו' כללא היא דאין מדליקין ויש לפי שאינן נמשכין ויש משום טעמא אחרינא : ע"ב גמ' אין לי אלא בגד שלש על שלש כו' · ר"ל דבגד שלש דוקא אף דשלשה אתו בק"ו הייתו אי לא הוו מעוטי כלל כמ"ש באחרונים בגדי הכהו' ד"ה אתי בק"ו ע"ש : תוס' ד"ה אתי ומגליה דאיצטריך כו' היינו לפי פירושם שם דרבא קילר הסיא כברייתא דאידך תנא דבר"י · אבל לפרש"י שם לאו קושי' כלל דס"ל לרבא אליבא דרשב"א דלא ילפינן בגד בגד מנגעים ואצטריך קרא לרבויי בגד שלש · ומה שהקשו לאביי דאימא דלא מרבינן אלא שלשה על שלשה נראה דאביי סבר דכיון דמרבינן בשרצים אין סברא לחלק בשיעורין כיון דלא צריך בגד שלש כעין שכתבו בעצמם לעיל דאין סברא לאביי לחלק בין צמיד ופתיל לשאר בגדים בשיעורין · והא דפריך ואימא כי אמעוט כו' היינו נמי דלא נימא דדמי לצו"פ · וכל זה בתר דאתרבי דלא בעינן בגד שלש מוהבגד · ואי לא רבויא דוהבגד ה"א דבשאר בגדים שלש דוקא · וצו"פ אפי' שלש מק"ו דהא דדחי משום דלא חזו לכו"ע לאו מילתא פסיקתא הוא · אלא דאיכא לספוקי בה · וכן משמע מלישנא דגמ' דקאמר טעמא דכתבי' כו' · דלכאורה מיותר הוא · אלא ר"ל דגלי לן קרא דק"ו שפיר הוא ולהכי אינטריכו תרי מיעוטי ואי הוי כתיב בגד בלא ריבויא וחד לצו"פ ה"א דבגד הוא שלש כשאר מינין מצו"פ לאשמועינן דגם בצו"פ בעינן בגד שלש לאפוקי מק"ו · ואי הוי כתיב תרי מיעוטי בלא ריבויא · ה"א דצו"פ דוקא שלש ושאר בגדים כלל לא והא דקאמר לקמן אס"ד דנגעים תמירי ליכתוב בשרצים כו' אף דאי הוי כתיב בשרצים לחוד ה"א דאתי לשלשה על שלשה · מ"מ קשה ניכתוב תרי מיעוטי בלא ריבויא דהשתא ליכא למטעי ודו"ק :

דף כז תוס' ד"ה נפקא · והיינו הסיא בברייתא גופיה דלקמן כו' · הוצרכו לזה דלא תקשי לאביי דס"ל מאן דמחייב אפי' בג' על ג' מחייב כמ"ש לעיל ד"ה רשב"א · ולפי מה שכתבתי למעלה דרבא ס"ל אליבא דרשב"א דלא ילמד סתום מן המפורש וממילא מיעטו שאר בגדים שלמים בשרצים · לא תקשי דלמה צריך תרי מיעוטי דצו"פ דלא נימא כי אמעוט מעלש כו' דמה"ת לטמא בשלש · דהא לא מטמינן בשרצים שלש אע"ג דליכא מיעוטי · דמ"מ הוינא טעי בהכי משום דה"א דק"ו הוא אפי' בשלש על שלש והוינא דחוק לקראי דאיצטריך דלא נדמי לצו"פ · כסברת אביי וכתנא דבר"י אליבא דידיה · וכן נ"ל לאביי אליבא דאידך תנא דבר"י דמרבינן שאר בגדים אפי' שלש על שלש · הא דצריך מיעוטי לעיל דלא נימא דוהבגד אתי לרבויי שלשה · היינו נמי כדי לקיים ק"ו ה"א דצריך לרבות כפי מ"ש למעלה · וכן ס"ל לרבא למסקנא אליבא דכו"ע · אלא דסבר דמ"מ לא דחינן מיעוטא דילמד סתום מן המפורש לגמרי ומוקמינן ליה אדקיל טובא והיינו שלש על שלש : ד"ה תלמוד לומר · תימה דלקמן כו' · דברי תוס' הללו דחיקא מאד וכמעט א"א ליישבן כלל כמ"ש מהר"מ מלובלין · וכ"נ דהתוס' הכא סברי כמו שכתבנו לעיל דלרבא אין הריבוי אלא לשלשה על שלשה ולבגד שלש ל"ל כלל דלא ילמד סתום מן המפורש · והיינו דקא מקשי דמנ"ל לשלשה על שלשה דלמא אתי לאריג · וכ"ת שקולים הם ר"ל שלשה ואריג כ"ש מ"מ לאביי תקשי דהכ"ל דאיצטריך לאריג · ושלש בצו"פ ל"ל כסברת רבא דכדאמר השתא קשה מכ"ל תרווייהו דל"ל שקולים דהא אריג דמי לשלשה ולא לשלש ואפי' כו' : ד"ה אי כו' הא ודאי דנגעים תמיד כו' · ולפי מ"ש לעיל נ"ל דרבא ס"ל דנגעים קילו ולהכי צריך והבגד כמ"ש לעיל · וכן לקמן ד' כ"ח משמע דרבא לא ס"ל חומרא דשתי וערב בנגעים כלל · ונראה דס"ל כיון דלא הוו מין בגד וכלי כלל לא שייך למיפרך · כמו דלא פרכינן שכן מטמו בבתים והכא הכי קאמר אי תשבת ליה חומרא ודאי דנגעים תמירא משרצים דאית בהו חומרא בצו"פ גופייהו וליכתוב בשרצים כו' : ד"ה שכן · ורבא אע"ג כו' · נראה שט"ס הוא וצ"ל דבור אחד עד וס"ה בשרצים ושם נ"ל תחלת דבור שכן מטמא בכעדשה : בא"ד וי"ל דכלים יוכיחו שמטמא כו' · וה"ה דהוי מצי למדחי דנגעים משרצים לא אתי שכן מטמא בכלים · וכן נ"ל ע"כ דלא ניליף ממת ומת ילפינן בגז"ש משרצים כמ"ש התוס' לקמן ד' כ"ח : ד"ה הדר וא"ת ביבמות היכי פריך הש"ס כו' · דבשלמא למאי דאמר רבא מעיקרא דתדבר"י אית ליה דשאר בגדים טהורין לגמרי אפשר לומר דסברא הוא דלא מהני שום קרא לרבויי לשאר מינים היכא דכתיב בגד דהוי כתרתי דסתרי אלא מוקמינן ריבויא אמידי אחרינא : ע"ב גמ' אמר אביי רשב"א וסומכוס כו' · לדעת המפרשים היה נראה דאביי לטעמו דס"ל אפי' שלשה טהור לרשב"א · ומדנקט שלש ולא נקט שהמא טומאה וע"כ לאשמועינן דמשום דלא כ"מ כלל בשיעור שאין מטמא כלל אפי' בנגעים · להכי משככין · אבל אם הי' מטמא אף בנגעים לבד אסור לסכך וכסומכוס : תוס' ד"ה מסתברא דהא עיקר המצוה היא בטלית כו' · תירוצם ניחא למ"ד חובת טלית · אבל למ"ד חובת גברא לא ידענא מאי עיקר המצוה בטלית יותר מאדם ורש"י ז"ל ייסב קושייתם בלשונו ד"ה קאי דהיינו משום דכתיב לעיל מינה צו"פ אבל רואין לא כתיב בהאי קרא כלל :

דף כח גמ' מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה · וה"ה דהמ"ל שכן מטמאין ביוצא מן העץ אלא דגם אהא הוי דחי נגעים יוכיחו דאין מטמא הנגע כשהוא יוצא מן העץ או בכלי עץ ועי' ע"ב בגליון :

רש"י ד"ה עור · והוה מצי למיכתב או עור · גם או מיותר הוא אלא דבעינן תרי ריבויי לתרי מילי : תוס' ד"ה ויפרוש היינו יריעות התחתונות שהם של תחש · ולפ"ז נ"ל דמכסה דכתיב בתר הכי כלל יריעות עזים ותחשים : ד"ה ונלקה כו' קודם שהגיעו לכהן טהור · לע"ג דאטו ראיית כהן קמטהרא ליה · פשיטא דקודם הנגע לא מעלה ומורידה כלל · ויותר נראה דקאי אסוף שבוע או שבועים · שבשעה שראהו הכהן היה ראוי לטהר או להסגיר ולקה בידו שמחליטו : ד"ה מה כו' · משום דגז"ש דאהל אהל ממשכן · ע' מהר"מ ול"ע ועיקר דשרצים דנקט היינו כל טומאת מגע בכללה · אלא דקרא בשרצים כתיב · וה"ק מה טומאת מגע שישנה בפחות מכעדשה · וכעין זה בתי' הרשב"א לקמן ס"ד : ע"ב ד"ה אתיא כו' וקשה השר מקולי · נראה דהא"ל דקרא דאו עור איצטריך לעור שרצים דמטמי בשרצים כמ"ש התוס' לעיל בשם ת"כ לענין נגעים וברייתא קושטא דמלתא נקטה דמקרא מוכח אבה"ש ואשרצים : ד"ה למאי דמשמע דאתי לאשמועינן כו' · משמע מלשונם דדייקא מלישנא דקאמר לא הוכשרו כו' ולא אמר התם טהור הי' ולא פרשו מאי דהוה הוה · דמצינו כמה פעמים שונה מאי דהוה · ויש ברייתא שמדברת כולה במלאכת במשכן ולהכי לא פריך אר"מ לקמיה · ולא שייך למיפרך אלא היכא דאיבעיא ליה ומ"מ בעי לקמיה מאי הוה עלה כיון דכבר שקיל וטרי בה · ובהכי ניחא דלא שני דאיצטריך למעטל חלילה לדעת ר"ת ביבמות ד' ק"ב · אלא דהתם מתחש גמרינן והדרא קושיא דהל"ל תחש טהור היה ולשיטת ר"ת אפשר דלהכי בעי לקמן מאי הוי עלה דתחש : ד"ה לא צריכא אמאי נקט עור במלתיה · אפשר דבברייתא לא תני עור אלא דרב יוסף הוסיף תיבת עור כדפריך אר' אלעזר · ולהפוסקים דצריך לכורכן בקלף ניחא :

דף כט ע"ב גמ' אבל בהני תרתי אימא מודו לר"י צריכי · והשתא לא צריך לשפופרת של ביצה דאתי מכיניא אלא לרבותא דהתירא דאם הכרה (וכה"ג נ"ל בפ"ק דע"ז לענין פרצופות) דס"א דוקא בהרס דהויא כגופו של נר :

דף ל גמ' מהו לכבות בוצינא דנורא כו' · אולי לא שאלו אלא על חולה שאין בו סכנה שעושין צרכיו ע"י נכרים ומשום בזוי מצוה קא בעי · ולכן השיב מוטב כו' : שם עשרים וארבעה רננות · לולי פרש"י היה נ"ל דקאי אכ"ד מזמורים שלפני מזמור זה בתהלים · ואף דאמרינן בברכות ט' דאשרי ולמה רגשו חדא פרשתא · מ"מ מיקרי כ"ד רננות דעכ"פ מחולקין הי' דאי לא"ה מאי ס"ד התם:שם נהפכו פני כל שונאי דוד כו' · וע"ז ידקך כל מזמור של חנוכת הבית ע"ש · שאין מודיעין מדת ימיו של אדם · לפי שבמה בריות קטנות יודעות מדות ימיהן שאינן חיין יותר מכאן כמו בריה שאין בה עלם : א"ל בשבת תמות · בירושלמי דחגיגה סבר דביו"ט מת ותמהו התוס' בחגיגה ד' י"ז דפליג אגמרתינו ואפשר דל"ש אלא דיו"ט אקרי שבת (עי' ביצה ט"ז ולקמן מ' ברש"י ד"ה מחופין) וא"ל הקב"ה בשבת · כדי שלא ידע בברור · וגם הוא נסתפק בזה ולהכי הוי גריס כולי יומא · ועכ"פ לא פליג הירושלמי אכולי עובדא דהכא ולהכי פרש"י כד"ס ודקאמר שלמה כו' לענין הלכות שבת ויו"ט ומכאן ראי' לאסור טלטול המת ביו"ט כמו בשבת · כדעת השאלתות וכל הראשונים · ואפשר דלהכי נסתפק שלמה בלאת מזונות כיון שחלה עליו אימות שוב אין מזונותיו עליו דפטור מכל המצות והוי ככלב של הפקר · וגם כל ישראל חלה עלי' אימות שהרי רוצים לקברו ע"י עממין · ומ"מ התירו משום נב"ח · והא דלא טלטלו ע"י עממין ואפשר שלא היה מצויין לשתן כי כל עבדי שלמה מהולין היו : ע"ב רש"י ד"ה ולא יפה אמר · שהקדימוהו תשובת הכלב ועשו כן לסורות לו ביקדים זה לזה כי גדול נער כ"מ מכבוד הבריות : ד"ה הרה ויולדת שמעברת לגמור צורת הולד · דבלא"ה אדרבה גריעותא היא שלא תעשה סנדל ע' ברכות ס' ויבמות י"ב :

דף לא גמ' והוציאו בנזיפה לפי שגם ב"נ מצווין בדברים שבע"פ בז' מצות שלהם לכן נזף בו · משא"כ בהנך דלקמן : שם בא לפני הלל גיירים עי' בתוס' דיבמות · אך העיקר כ"ל כמ"ש מהרש"א כאן · דודאי ל"ש גזרות על תנאי דהא ליתא בשליחות ומיישבא גם קושית רש"י ד"ה גיירי' : רש"י ד"ה גיירי' אלא · נראה דצ"ל אלא מפני : ע"ב גמ' והתם סותר ע"מ לבנות שלא במקומו · מכאן ראי' דיתדות המשכן היו נעוצות בארץ דאל"ה לא שייך למיקרינהו שלא במקומן · והוי ממש כמכבה הפתילה אפי' להדליקה במקום אחר דמקריא ע"מ להדליק במקומן · ועי' פרש"י סוף פ' תרומה וכן הוא להדיא בב"ר פ' במדבר ופ' נשא ע"ש : שם מאי היכא למימר כדדרש ההוא גלילאה כו' · מדלא אמר אלא ב"מ דצריך לטעמי' דר' יצחק בנדה · ונראה משום דנדה עונשה בכרת וקשה מ"ש שעת לידתן דל"ל בה נפל תורא וכל הני מימרא דאמוראי דלקמן : רש"י ד"ה לעולם כר' יהודה ס"ל ור' יוסי סבר במקומו כו' · אבל ר' יהודה גופי' ס"ל דלא מבגחינן אצורך שהיה במשכן אלא כל שמתקן חייב אפי' שלא ע"מ לבנות כגון מכבה דליקה וכה"ג :

דף לב גמ' אמר רבא נפל תורא חדד סכינא · סדר האמוראים כאן תמוה מאד · ונראה דטעם הראשון שייך יותר אנדה דחובת כרת וכמו השור שעומד לשחיטה אלא שממהרין בשור שנופל כפרש"י · וטעם השני לחלה שחייבת מיתה שאינה מקצרת ימיה אלא בסוף ימי חייה מתה באותו ענין כמ"ש התוס' לעיל · אלא שרוב פעמים גרמו קדימת המות בעת יסורי הלידה · וטעם השלישי להדלקה שאינה חייבת כלל אלא בהענין מונע רחמי הש"י מעליה וממילא מתה · ולפי מה שהגיה בגלדו שב"ל רבה · אפשר דשני טעמים הראשונים תרווייהו אחלה דאגדה הא קיהיב ר' יצחק טעמא לעיל וכמש"ש ומכאן ואילך סדרן כדרך קדימת האמוראין בזמן: שם שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ עי' בפסיקתא דפ' שקלים דמשמע דהגירסא להיפוך בת"ק נ"ל שנאמר מליץ אחד מני אלף ובר"א בריוה"ג נ"ל כל הפסוקים עד סדעהו מדת ע"ש · ובירושלמי דפ"ק דריש תני' מני : רש"י ד"ה שבקי' לרויא' כל הני משל הדיוט נינהו משום דהכי תלת מימרא בלשון נווי ועתיד נינהו ודרכו לומר כך להכי נקיט להו בלשון זה : ד"ה ואלו הן פרקליטין שעושין למשה כו' · ר"ל להכי לא אמר מלאכים : ד"ה באותו מלאך מדלא כתיב אם יש עליו מליץ כו' · ר"ל דאז לא הוי דרשינן אמליץ דלא מיותר כמו מלאך : ד"ה ר"א אומר הילדות מתות כו' · דלא שייך אולדות כיון דאיכא כרת : ע"ב גמ' בעון נדרים נמי מהכא · נראה דה"ק דמ"ד בעון נדרים מוקי האי קרא לענין נדרים · אבל עיקר הרא' מאל תתן דלעיל : שם למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא וה"נ כמ"ש למעלה · אבל עיקר הרא' מקרא דלמען ירבו דלעיל : רש"י ד"ה במכונס ומתוך כך באה כו' · דהא ליכא קרא עי"ז : תוס' ד"ה מקרא אע"פ שאין הנכסים חייבות · ואפשר לומר דכיון דמחייבו מיקה אהדר נ"ש לאקשויי אטו גברי כו' :

דף לג [illegible]

עפ"ש הזוהר · ומתקומו הוא מוכרע דהא אסור לרחוץ עם חמיו וע"כ דרפב"י לא פשט בגדיו וגם לשון אצריך לא שייך כ"כ :

דף לד רש"י ד"ה ערבתם טרוני תחומין ואגרות · דהא מופקדת נוך ילפינן דמשמע אגרות אלא משום דיוקא דעם חשיכה כו' מוקמינן לה נמי בתחומין דמשום תחומין נקט עם חשיכה :

דף לה גמ' וחילופה בהלתאי דהכא אמר רב יוסף תרי תלתא והתם אמר תלתא וארבעה ורבה להיפך : שם כמין כברה בים · עי' במדבר רבה ובב"ר ע"פ והנה בא: שם לר' יוסי כהנים טובלין בו פטיטאי דליכא למימר דלמפסק הלכתא אתי דהא היינו גופי' אמר לעיל שיעור בה"ש כו' : רש"י ד"ה וסימנך כוותא הלון כמו שפירשתי · קלא דהוק ליסנא דסימניך דהא היינו פירושא דמלתא ונראה דיהיב סימנא דלא ניטעי למימר גם בליסנא בתרא אביי תזייה כו' או להיפך רבא חזייה דקא דאוי למערב להכי יהיב סימנא כוותא דרבא עבדא ליה דביתהו כוותא בבבל"ם (סוף ברכות) והוא אמר פנים המאדימין דהיינו כוותא כפרש"י : תוס' ד"ה ואפי' כו' שיתבטל ממנו תו"כ משום כוכדו כו' · ל"ע דכל הראיות שהביאו אינם ענין לנ"ד · דמשום כלי שן שאינו מטלטל מלא וריקן אהינן עלה : ד"ה ויורד (בגליון) וקשה כו' לא ה"ל להזכיר עליה · אפשר דיעלה ר"ל ביעלה מידי חובת טבילה ועי' רש"י ד"ה אלא בה"ש כו' מקמי דסליק כו' : ע"ב גמ' שליבית לחלון תפילין ל"ע מ"ש שבת מחול בזה· דאי משום שבות תפילין בשבת הא אפי' בה"ש שרי לדידיה במקום מצוה והכא איכא מצוה וספק יוס · והא אמרינן ספ"ג דמנחות דבה"ש עכ"פ אינו חולץ · ונראה דה"ג לחלון עם חשיכה ותקיעה זו באה להזכרה לחלון בזמן חלילה לפי שאינה בזמן שביתת כל המלאכות לר' יהודה הנביא : תוס' ד"ה הקשה כו' דניחא ליה לאשמועינן רבותאי אבל בר' יהודה ליכא רבותא כלל דבהדיא אמר הכסיף העליון כו' לילה :

דף לו תוס' ד"ה הא ר"ש · מדקתני סיפא מחט של יד ליטול בו את הקוץ · ומסיפא לחוד המ"ל דמתמה ננל נמי שרי ונקט קוץ לאשמועינן התירא דנטילת קוץ : בא"ד ומביא ר"ת ראי' מפ' כל הכלים כו' ר"ל הא דאפי' במלאכתו לאיסור יש היתר לר"נ : סד"ה למחטי והא דבעי כהלו טריפות ניקבו לחון היינו כו' · ואפשר דלא לשוויה ודאי טריפה : ע"ב רש"י ד"ה ב"ש אומרים דלא צריכי לבשולי · ע' חי' הרשב"א דדעת רש"י דאף בגרופה לא שרי אלא בנתבשלו כ"צ: ד"ה אבל לא תבשיל דניחא ליה בישוליה מסמע דס"ל דכל היכא דהכי המין ותבשיל ר"ל מצטמק ויפה לו דזהו החילוק בין המין לתבשיל : תוס' ד"ה לא יתן · נראה לר"י דאפי' גרופה כו' · ורש"י ס"ל לעיל ד' כ' להדיא דאין מוסיף הכל : בא"ד ועוד דתנגיה שרי להשהות אף כו' · לא ידענא מאי קושיא דודאי הכא לא דמי ממש להטמנה להכי פליגי ביה ומפלגינן בין חמין לתבשיל וכה"ג אלא דס"ל לרש"י מאן דאסר משום גזירת הטמנה נגעו בה · ולהכי איכא דאסר אפי' התמין דמצטמקין ורע להן ניגהו · ועיין לקמן ברש"י ד' ל"ז ד"ה היינו דשני : תוס' ד"ה ובית הלל · התם משום דדמי אהל עפי· שצריך לאור שתחתי' : תוב' ד"ה המין ואמאי ודלמא מתניתין כו' : ורש"י מפ' דמשום דהלכה כהגנים אמר דמצינן לאוקמי מתניתין כוותי' ובלא"ה נ"ל כן דהא לא נמצא מפורש במשנתינו היתר שהי' ול"ל לאוקמי כהנניא :

דף לז גמ' ולטעמיך נוטלין ממנה דקתני כו' · מכאן ראי' דבשהי' בדיעבד בכל גוונא מותר לאחרים · דהלי"ה אפשר דבעינן קטמה ובלא"ה אסור לטלטל · ואף אי הוי קודם גזירה מ"מ במזיד מיהא אסור ואף אי ס"ל כר"מ · מ"מ שפיר אשמועינן דאף לר"י מותר · אלא ודאי דבשהיי' ל"ש לאסור לאחרים כלל : רש"י ד"ה אא"כ להחזיר תנן ור' הלבו אשריותא דלשהות כו' · כראה שפי' כן כדי לדחות ראית רבינו יונה ז"ל כמ"ד לשהות תנן מסוגיא דגמ' לקמן גבי בעיא דלסמוך ע' ברא"ש · וכ"ל ראי' לפירושו מדתני לקמן גבי תנור דאסור תוכו · אלמא דבכירה שרי דלא אסכהן כה"ג · דבכירה דהוי צריך למתני טפי איסורא דתוכה שתיק מיניה ותני ליה בתנור : תוס' ד"ה אא"כ אע"ג דתרה בתוכה היא·ונראה דרש"י ס"ל דהתרה היא ע"ג אם גלוי ולא שייך כלל הטמנה כמו גג רותח · אבל מ"מ קשה מפת ואפשר לחלק מטעם הירושלמי למ"ד לשהות תנן דפת מזקת לאוכלה חמה : בא"ד ובילה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו כו' · עי' ירושלמי פ"ק דאמר בהדיא דבשר בגל ובילה מצטמק ורע לו בגלי (ומגמרתנו אין ראי' דבבישול איירי) ולהכי שרי שם אפי' כ"ש ולפ"ז ניחא · דאי לשהות תנן סמך רב אססיא מתני' ואתנגיה ושרי ברע לו וביפה לו לא אסכה בהדיא מאן דשרי · ואי להחזיר תנן אע"ג דמוכח ממתני' דידן דב"ה שרי אפי' ביפה לו לשיטת רש"י דחמין תבשיל היינו רע לו ויפה לו · נ"ל דרב סבר כב"ש · גם סמך אמתני' דבשר בגל ובילה דמשמע דוקא רע לו · וס"ל דכל שהגיע למב"ד שרי ברע לו כדאמר ר' אלעזר התם בשמו וביפה לו אסור אפי' כ"ל·כמ"ש התוס' לעיל סד"ס חמין אליבא דב"ש · ור' יוחנן סבר דכדי שיולו משמע לגמרי כ"ל ולא מפליג בין רע ליפה דהא דנקט התם ורע לו היינו משום ב"ש · וסוגיא דמייתי לעיל רב אסי אר"י כל שהוא כמאכל ב"ד אפשר דסברה כרב ששת דהכא דשרי לר"י כמב"ד · והראי' משפת דשרי בקימת פניס ואפשר דרב נמי אהא סמיך · ורשב"י ס"ל דלאו ראי' משפת כדאמר התם בירושלמי שהיא מזקת לאוכלה חמה · לכן מזכרים מלאתות תיכף שקרמו פניה · ובירושלמי גופא אמר הכא דבילים יפה לכן וע"כ כנ"ל · ועי' ברכות מ"ד ולפ"ז אנ"ל דפליג רב יוסף לקמן אמאי דאמר איכו גוסיה מסמיה דשמואל אלא דאביי בעי מיניה אמצטמק ורע לו משום דאמר בהדיא איסורא ביפה בעי ברע מהו · ופשיט ליה להתירא ולא מצי למיפשט משמואל גופי' דאמר יפה דוקא · דאיכא למימר דברע מספקא ליה ולהכי קאמר ר"נ בהדיא יפה לו אסור ורע לו מותר א"כ אפשר דנקט יפה דאסור אפילו נתבשל כ"צ אבל כמב"ד אפשר דאפי' רע אסור להכי פשט מדרב יהודה ורנב"י · ואף דתנגיה סתמא אמר כל שהוא כמב"ד מותר אפשר דלא שרו רק ברע לו וה"ק כל שהוא כמב"ד הוי כמבושל לגמרי ומלאתי קצת מדברי' בס' פ"י · ולשיטת רש"י בכ"מ דר"נ סתם הוא בר יצחק ע"כ צ"ל כמ"ש : ע"ב גמ' אמר רב ששת חמין שלא הוחמו כו' · נקט חמין לאשמועינן אגב אורחיה דבעינן שיחמו קצת מבעו"י כמב"ד : שם רב יהודה משהה ליה ואכילי ל"ע דאם ידע רב יוסף בבירור דר"י ידע דהוו משהי · ל"ל למימר אכל · ואם לאו אין ראיה מאכילה · דהא איהו דאמר לקמן לא שנא להתירא ואולי דמי להא דאמר סוף פרק ב' דבילה בירושלמי שלא להתיר מלאכה כו' : רש"י ד"ה מותר להשהותן בכירה מאי אתא לאשמועינן · ר"ל בתבשיל בתר המין : בא"ד ואפ"ה לא גזרו משום חיתוי · ומ"מ לכתחלה צריך לקטימה : בא"ד ותני חמין לאשמעינן כו' · ר"ל דהמ"ל בהדיא תבשיל שמצטמק ויפה לו · וס"ד דפליג אדר' חייא ומשני שאני הכא כו' · וסבר כר"ת ופריך אי הכי מאי למימרא דהא מדר"ת שמעינן לה ואף דאפשר דלא שמע לדר"ח מ"מ מקשי כעין דמקשי אר' יוחנן היינו הך והא דלא קאמר היינו הך משום דלא אמר סומכין ומחזירין כר"ת ומשני דהוכערה עדיפא מנהלכתה : רש"י ד"ה ועד כאן לא שרו כו' ומ"ד לא ישהה · ר"ל ולא שמעינן היתר דהזרה בגרוף מריבה מ"מ שמעינן לה מסיפא : ד"ה ורב ששת כו' משום דלא מתני לה בהדיא · ר"ל דלא תני אלא כשנותן מבעו"י ויש שהות כדי שיקרמו אבל כשנותן סמוך לחשכה פת שקרמו מכבר פניו לא מתני בהדיא דשרי וה"א דאסור משום גזירה אטו שלא קרמו פניו והוא הדין בתבשיל כה"ג : תוס' ד"ה ש"מ כו' ועוי"ל שאני הכא דנקטמה כו' · עי' מ"ש על דברי רש"י לייסב לפי שיטתו דחמין ותבשיל שלא נתבשלו כ"צ אסורין ואפי' בגרופה · אך מתוך דבריו ד"ה שאני הכא דקטמה כו' למדתי דס"ל דלא הויא כקטומה אלא דהויא כל תבשיל כמצטמק ורע לו · כיון דגלי דעתי' דלא ניחא ליה בצימוק לכן נראה לפרש הסוגיא לדעתי בעמין דברי התוס' הללו וקאמר ש"מ דקטמה דלאו לגמרי כקטומה דהא אסר להחזיר אלא לענין שהיה פריך אי הכי כו' דהא מסבתא הוה שרינן כמו נתלבתה אפילו להחזיר : ד"ה דיוקא כו' ונראה לפרש דדיוקא כו' · עי' רא"ש ותבין טעם מאי מיאן רש"י ז"ל בפירושם ולכן לא הביא רש"י ז"ל לראיה דהלכה כדבריו מדבתרא הוא כמו שהביאו שאר הפוסקים אלא משום דמרבא לא ראיה היא וראייה לפירוש הרא"ש ז"ל מדאמר רבה לסחזיר תנינא בה"א אף מחזירין והא מריבה מוכחא דלא יחזיר קאמר דהא לשהות פשט דלא בעי גרוף וקטום הע"כ דאיכא למימר דאף דמתני' כמ"ד לשהות בעי גריפה וקטימה : ד"ה מהו בא"נה גרופה ולא בשיל כ"צ כו' · דכמבושל כ"צ ורע לו לא הוי בעי כיון דאמר רב יוסף משמי' דר"י א"ש מצטמק ויפה לו אסור אלמא דברע פשיטא ליה דמותר · וע"כ דבעי ביפה לו אי הלכה כרו"ש או כר"י :

דף לח גמ' מכלל דבילים מצומקות מצטמקות ויפה לכן · ר"ל מבושלות דוקא כמש"ל: רש"י ד"ה הא לכתחלה משנה קמייתא · ולא צריך לשנויי דהא בגרופה כו' דחמין ותבשיל דלעיל ר"ל שנתבשלו כ"צ : ד"ה כאן בגרופה וקטומה · הלכך אפי' לכתחלה שרי ר' יהודה · ר"ל דגם לר' יהודה צריך לומר הא לכתחלה הא דיעבד כמ"ש התוס' : ד"ה עבר ושהה במזיד מאי · נראה דבעיא זו היא כשלא בשלה ונצטמקה בשבת כלל ומש"ה בשוגג ודאי דלא שייך כלל למיקנסיה דהא לא יבא להערים פן יצטמק ויאסר אלא במזיד בעי אי קנסוהו כיון דעבד איסורא · ופשט מר' יוסי דאסר ושם לא הי' אלא שהוי וע"כ דבמזיד הוי ודמי' לשבת אחרת ולפ"ז עובדא בשוגג הוי ושרי לאותה שבת בפשיטות דהא לא אתי לאיערומי פן יצטמק · ועכ"פ אין לך מצטמק ורע לו יותר מזה שיאסר לגמרי ובמזיד לא איפשטא : תוס' ד"ה אבל תימה כו' · ונראה משום דהוי מצי למדחי הא מני ר' יהודה דקניס שוגג אטו מזיד ה"ה דקניס לא עביד מעשה אטו עביד · ואף דבגיטין אמרינן דר"י בדרבנן לא קניס · היינו בדבר שעקרו דרבנן · ולהכי קאמר רהכ"א המבשל כו' דקי"ל כר"מ ובכה"ג מותר לגמרי · אף דר"מ קניס בדרבנן היינו היכא דעביד מעשה א"נ היכא דעיקרו מדרבנן· אבל הכא צריך לאהותי ביה דרגא מדאורייתא להכי פריך מברייתא דמייתי : בגליון מפרש שערוך טרף ג' פי' שמתחכי' אותן חתיכות קטנות · אבל אינו טרוף סתמיה מצטמק ורע לו · ולעיל משום ליפתא הוי יפה לו כל היכא דלא בעי לאורחין : תוס' ד"ה קסיא · דאל"ה לא הוי פריך מידי · ונראה דלי"ש לחלק בין המין לתבשיל בלא בשיל כ"צ אפי' בתבשיל שרי : ד"ה עבר כו' בדלא בשיל כמב"ד כו' · ה"ה דאפי' לא בשיל כ"צ ליכא לאוקמי אלא דנקטו כמב"ד משום דהוי בכה"ג הבעיא אליבא דהלכתא לדעתם : ע"ב רש"י ד"ה אם בשבת אותן שבאו בשבת · דאותן שמבעו"י אין סברא כלל לאסור בדיעבד דהוי כשהה חמין שבשלו כ"צ אלא אותן שבאו בשבת או סמוך לחשיכה ונתחממו בשבת דהכי מעניו · ומ"מ פשיט בגמ' מינה דאסור להטמין מבעו"י כיון דההטמנה מבעו"י היתה · וממילא הוחמו בשבת · וכ"כ רש"י בס : תוס' ד"ה אפי' ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתיה כו' · ותלמן רב ששת דקאמר לעיל עקר לא יחזיר משמע כפרש"י :

דף לט רש"י ד"ה אמו תולדות האור דמאן דחזי כו' · ודאי דמול ואבק דרכים ומי טבריא ידוע לכל שכן תולדות חמה · אלא כיון דגזור לא פלוג · והוכרח לזה דל"ל דאתי למשרי בתולדות האור דא"כ בחמה נמי : ד"ה שמא יזיז · ואתי לאזווי עפר כו' · אע"ג דאיסורא דרבנן הוא מ"מ גזרינן כיון דקרוב מאד שיעקור מחמ הדבוק ולהכי בגג דלית ביה עפר לא גזור · כן בעפר תיחות הרבה לא שייך למיגזר דאינו דרך לעקור כלל וכן בכיד רותח לא שייך כלל הך גזירה דדרכן להיות כטם במקום א' · ובהכי מייבן כל קושיות התוס' : תוס' ד"ה מעשה מעה"ד · ולר"י נראה כו' וליכא למילף מינה כו' · ר"ל ואפי' אי נימא דדמי מ"מ ליכא למילף כו' · דהכא היו מערבין בשבת והוי מבשל · ולהכי משני דלא היו

מערבין בשבת וליכא למיגזר : באו"ד והיו מתחממים כמים צוננים · לא היו מתכבלים אלא דאסור [illegible]

בהיסור הורה · ול"ד ה"א דהדחה מותר בכל גוונא שאין בה שיעור בישול דבעי שהיס אפי' בכ"ר [...]
גזרינן להפשיר אטו לבשל ובהדחה ל"ש כלל : ד"ה מפני · אדרבה הא התם גג יש בו מעזיבה · לא ידענא [...]
מאי קושיא דהא לא שייך שמא יחפור להטמין דהא רוצה שיתחמם מכח הגג ובעומק אינו חם · מש"כ [...]
בחול דיזיז בחול הרותח : בא"ד ובלא"ה איכא בינייהו סוכא · וה"ה בכ"מ כגון שמטמין בחול צונ[ן]
מפני הגנבים : ד"ה אלא · וא"ת לרב יוסף כו' · ול"ד היה נראה דרב יוסף ס"ל דלר' יוסי לא שיי[ך]
כלל למיגזר הטמנה בתו"א אטו רמץ · כיון דאף בבשיל לא גזרו · והא דלא פליג ר"י בפי' במה טומנין [...]
דכיון דהתיר בשבת כ"ש בע"ש · א"כ דבחמין שכבר שלטה האור בו טפי איכא למיגזר · משא"כ בתו"[א]
לבד דהוי כחוכא ואיטלולא להתיר בשול ולאסור הטמנה · ולפ"ז נראה דכ"ע מודו שלא היה במעש[ה]
טבריא משום בישול בתו"א · אי משום דלא נתבשלו כלל · אי משום דמבעו"י נתנוהו אלא משום הטמנה כלב[ד]
אסור · לרבה לכ"ע ולרב יוסף לרבנן בלחוד : ע"ב גמ' מאי רחיצה איגימא כו' · נראה דס"ל גמ' דמדאמ[ר]
אסורין ברחיצה ובזיעה ודאי דלא מהד טעמא אסור רחיצה ושתיה אלא דברחיצה איכא איסורא מש[ום]
חמין שהוחמו בשבת משום גזירת רחיצה · וכ"מ דאפי' בהפשר אסור · גם אין כ"מ בין שוגג למזיד אפי' [...]
לר"מ · ועי' ברש"י ד' מ' ד"ה מחופין · ואפי' חמס נכרי לצורך עצמו · וא"כ ע"כ דלאתר גזירה · ובהכ[י]
ניחא דבעי לאוקמי כב"ש אע"ג דאינהו ג"כ שרי ברחוין לשתיה ואסי' לפי' תוס' מ"מ הא קא ש[...]
כשמחמם לצורך שתיה · ובמתני' משמע דאסור בכל ענין · דאיכא למימר דב"ש איירי קודם גזירה · ואח[ר]
גזירה אסור אפי' בכה"ג · אבל לב"ה לא שייך למיגזר כיון דשרי' אף לכתחלה כמו לצורך שתיה · ולהכ[י]
לא דייק הכל מסיפא דאיכא למדחי דקודם גזירה ומ"מ אסור כל גופו · דלא התירו בכל גופו · דאוי[...]
וכו' כמו ברגליון לב"ש · משום דמוכחא טפי מלתא · ולהכי פריך שפיר אר"ח ממעשה דאנשי טברי[א]
ולא דחי משום דהוחמו בשבת · דמ"מ הא חזינן דגם בקרקע איכא גזירת רחיצה · וז"ש רש"י אלמ[א]
כמלתייהו קיימי : רש"י ד"ה בכלי כו' ואתי לאחס בשבת · נראה דס"ל דעיקר חשדא דבלנין היה בכה"[ג]
ולהכי גזרו ברחיצה טפי מבתיה וזיעה משום דדרכה ע"י עירוב צונן בחמין כדאמר בגמ' לקמן : תוס' ד"[ה]
אלא פניו כו' דמגופה דמתני' הוי מצי למידק · ר"ל דברחיצה דקאמר היינו אפי' ידים ורגלים כ[...]
ברישא דאפי' ידים ורגלים אסור ק"ו משתיה אבל למאי דמשני לא איירי אלא בשיטוף דלא שייך בידי[ם]
ורגלים · ולפי מ"ש ניחא דלא הוי ידים ורגלים בכלל רחיצה אלא בכלל שתיה : ד"ה וב"ה · לא היו גוזרי[ן]
על הזיעה כו' · משמע מלשונם דחמין גופייהו לא קשה כ"כ דאיכא למימר דבישול תמור מהבערה · א[...]
זיעה לא שייך למיגזר אטו חמין דהוי גזירה לגזירה · אלא שחידשו הגזירה אפי' בזיעה והכל משום שבע[...]
דרחיצה · וא"כ מוכח מיניה דאפי' הבערה לצורך רחיצה כגון להפשיר מים אסור דהלא"ה ל"ש לגזור [...]
בא"ד דוקא מזיע אבל רוחן לא · ולפרש"י שם צריך הפקיקה להתיר מימיו להשתטף : ד"ה והא כ[...]
מאי פריך התם הוחמו בשבת כו' · ומעשה דאנשי טבריא הוי כהוחמו בשבת מצד איסור הטמנה שנעש[ה]
בהם : בא"ד אבל בקרקע ד"ה מותר אפי' בהוחמו בשבת כו' · תימה דלמה יהיה קל משתיה · ואו[...]
ר"ל אפי' בשתיה משום דלא שכיחי חמין בקרקע ולא גזרו רבנן : בא"ד ובפ' ח' שרצים כו' · פ[...]
בירושלמי דפריקין דאפי' ר"מ מודי דבתר דהתירו חמי טבריא מותר צונן מק"ו · אלא דבגזירה ראשו[נה]
סבר דאסרי הכל · וביומי ר"מ היתה גזירת זיעה · והא דאמר לקמן דר"מ נכנס למרחץ בשבת אי כ[...]
גזירת זיעה הוי בהמי טברי' · ולא מקמי יהי' להזיע · וזיעה ותמי' טברי' לא היו מותרין בזמן אחר [...]
וכ"כ בעל המאור גבי עובדא דרבי לקמן : תוס' ד"ה אמר אי לאו הכרעה הוי הלכה כסת"מ · ר"ל ל[...]
נ"ל אע"ג דכבר אשמעינן ר' יוחנן בפ"ד דעירובין דר"מ ור"י הלכה כר"י אף בברייתא :

דף מ רש"י ד"ה ה"מ דאמר ר' יוחנן הלכה כדברי המכריע במשנה · נראה דעתו דודאי לא שייך לפלוגי בין משנה לברייתא כדאמרינן בפ' הקומץ רבה · אלא גבי ר"מ ור"י ס"ד לפלוגי בפ"ד דעירובין משום דאפשר דאיפכא הוא כמ"ש רש"י שם והכא לא שייך אלא דהא דכיון דסמחלוקת במשנה והמכריע אינו במשנה ה"א דאין הלכה · ואפשר שגם התוס' לזה כוונו : גמ' · ואנ"ל תמיה שהוחמו בי"ט · הלי ואנ"ל קאי אתרווי' דימי דא"ר דשרי מדינא להחם בי"ט הוי ק"ו דשרי מע"ש · דהתם איכא למיחש דהרואה יסבור שהיום הוחמו · וכל גופו דאסור מדינא להחם ביו"ט הוי ק"ו דאסור מע"ש : ע"ב גמ' ושכה לבנה קטן ואינה הושטת · ר"ל דבכה"ג נמי דוקא שאין כריסו של קטן נכוית : שם טול בכלי שני ותן · ואין בו משום הטמנה ואפי' בכלי ראשון משמע דליכא משום הטמנה וע"כ דבתר דשמע רבי היתר הטמנת צונן · ועי' בתוס' רפ"ד ד"ה דזיתים : שם תדע דאמר ר"י א"ש ונראה דקאמר תדע משום דפשוט לי' דצריך לפרושו כמ"ש הרשב"א בחי' · אלא דמקשי דהל"ל שלא בלשון הוראה ומשני אפרושי כו' · דכיון דצריך להפריש מותר אף בלשון הוראה · ומשום דאיכא למדחי דגם טול בכלי שני ותן אינו לשון הוראה ממש ולהכי שרי מייתי מר"מ דאמר אין מדיחין כו' · וטעמא דמלתא כ"ל דכיון דצריך עכ"פ להרחיק מותר לומר בכל לשון דעיקר איסורו בהרהור · וכן מוכח בזבחים ד' ק"ב במעשה דרהכ"ש · ומאן דשרי הרהור סבר דבדרהכ"ש לא היה אלא הרהור בלבד כדאמר בירושלמי פ"ג דברכות וממעשה דהכא דייק דשולין הלכות במרחץ בבהמ"ת · וגם גרים אמר ליה עמו לקנא כו' : שם מאי חייב נמי מכות מרדות · דכל דברי סופרים חייב מכות מרדות · והא דאמר במנחות דף ע"א בשלמא כו' · משום דהתם אמר בירושלמי דדמאי שעשאוהו כספק · ה"א דפטור מספק קמ"ל דחייב דאיהו לאיסור נתכוין כמו ב' י"ט של גליות · ועי' בנזיר סו"ד כ"א בתוס' ובגמ' שם : רש"י ד"ה כי האי תגא כו' והומרים תזיעין אנחנו כו' · דל"ל שהיו מערבין צונן בחמין בשבת [עי' פרש"י לעיל ד"ה בכלי] דעכ"פ היו שוגגין בזה ול"ש למקרינהו מש"ה עברייינין : ד"ה זהו בישולו ואסר ליה · ול"ל משום הרתקה כמ"ש התוס' ד' מ"ח דהא חמי טבריא הוי ול"ג גזלג"ז : ד"ה דהא מעשה כו' אלמא בימי רבי כבר נגזרה · ומעשה זו בסוף ימי רבי היתה דהא רב יצחק בר אבדימי רבו של רב היה :

דף מא גמ' כי הא דרבא שחי ר' זירא זקיף · דלא ס"ל רבא נהא דאביי אלא כשאחרי ליסני בגדה שם ותיים דלמא נגע · ונראה דס"ל לחלק בין הרהור לניסוך כדאמרינן שם לענין ביאה : שם פתחו פומייכו · מכאן ותילך אמר בלשון תרגום כדי שיבינו כל העם כי הוא נצרך לבריאות גופם : תוס' ד"ה מוליאר · וא"כ דלי"ש למיגזר כו' · ורש"י ס"ל דהכא הוי ממש הטמנה כמ"ש לעיל בר"פ לענין תוכה דאין גרופה ואנטיכי הוי כתנור דלא מהניא גרופה · ול"ד לכירה דמהניא · דהתם מניחין עליה את הקדירה והכא בגוף הכירה · אלא דל"ד לכל הטמנות דהוא מטמין בתחלה לצורך שבת והכא הוא נותן כדי להחם מבעו"י · וממילא נשארו שם מים · ול"ש כאן לאסור השהיה דאטו נחייב האדם להפש כנפת ובזבל וכה"ג · ונמצא קולו הומרא דלכן אסור לשתות בכל ענין דלא שייך לחלק בין שוגג למזיד כיון דהיתר גמור הוא · וכל אדם יערים בזה לכן גזרו על השתיה : ע"ב רש"י ד"ה והלא מצרף כשכלי מתכת חם כו' · ר"ל דוקא בכלי דהוי מלאכה גמורה כו' כמש"כ התוס' ביומא ובהכי ניחא דמוקי אביי מתניתין אליבא דהלכתא לדידיה : תוס' ד"ה מידי תימה והכתיב ופנו כו' · לענ"ד נראה דדברי אביי מיוסדים על עיקר עומק הלשון · דודאי עיקר לשון ופנו נופל על הדבר שבמקום · ועל המקום נופל לשון ריקות · אלא דלפעמים מחליף וכותב ריקות בהדבר ופנוי במקום · ולא יקרה זה אלא היכא דעיקר הכוונה של עושה הפעולה אינו על הדבר שנופל אותו הלשון כגון המריק תיק התרב שעיקר כוונתו אינו להריק התיק אלא שצריך להרב לכן מחליף לפעמים כגון אריק חרבי וכיוצא הוא · וכן גבי פנוי הבית אם עיקר הכוונה שיהי' המקום רק כדי שלא יטמא או ליכנס בתוכו · וא"נ עתה להדבר המתפנה מחליף לפעמים · אבל בכה"ג דפנוי מים ממקומם דסתמיה לצורך המים ובפרט בשבת שא"נ למיחס ואף שהוא נותן לתוכו מים הי' וכנ"ל לתת לתוך התמין דהא א"נ אלא למים מועטין בגוונא דריסא · להכי דייק שפיר · וכ"ז לשיטתם אבל לשיטת רש"י דאביי מוקי לדידיה אליבא דהלכתא ה"נ לכ"ע · אלא דאביי פריך מידי שפנה ממנו קתני דמכרחת לאוקמי הכי · שפנאו קתני ומניח לאוקמא כהלכתא : ד"ה מיחס · קשה דהכא משמע דבצירוף כו' · עי' ברש"י שם ד"ה דאמר אביי כו' דס"ל דעיקר הקושיא משום דאביי ס"ל כר"י · ומשני בדרבנן ס"ל כר"ש · ואף דהתם ר"י אמר לה מ"מ אביי אמר קושטא דמלתא לדידן · דת"ק ל"פ עליה אלא זמגין בתמין וזמנין בכה"ג · ועיין בפי' הרמב"ם שם דמפרש למתני' כר"מ וכ"מ מלשון הברייתא שם אלא דר' אוסר במים חמין כמ"ש בירושלמי : ד"ה לא שנו כו' מתוך פי' הקונטרס · ולי נראה שרש"י לא נתכוין לכל הדוחק הזה · אלא דרב מפרש לכולה מתניתין שפנה ממנו · והא דכ' במסקנא לרב משמע ליס כו' · היינו משום דלס"ד דכר"ש סבירא ליה · ע"כ הוכרח לפרש כרב אדא · ולמסקנא ע"כ משום דמשמע ליה כרב אדא :

דף מב ע"ב תוס' ד"ה ואם · בלשון דחוק כו' · ואפשר משום דלא הוי מיתני ליה שפיר ואין נאותין ממנו דאפי' בשבת שרי ליסנות מן המטפטף מע"ש קודם שקיבל שבת · אבל השתא ה"ק ואם נתנו מבעו"י מותר להשהותו בשבת ואין נאותין כו' :

דף מג תוס' ד"ה טבל כו' ונראה דנקט טבל כגון כו' והיינו משום שאין בידו לשכות וסוי כמו בכור דאמר מי יימר כו' · הוכרת לומר שאם טבל כו' · ושרי למאן דל"ל פירי אתריני הו נדידים אתר שיאכל אותן הפירות האחרות : גמ' ככר תרגמה רב הונא לשמעתין · נראה דס"ק ככר תרגמה שלא נאמר הדין כ"א לענין מחילה אבל לא לטלטל · ובהכי א"ש דברי הרי"ף בפ' כתרא בפשיטות וכן הא דפ' בתרא דעירובין שהביאו התוס' גם התם הוי טעמא משום דהדיכרי הויין דבר שאינו ניטל :

דף מה רש"י ד"ה אלא מן הסמוך לה · ומהך דתני ר' חייא בר יוסף כו' · נע"ג דהא אסור ביו"ט דוקא דאיכא תרתי · אבל השתא מוכח שפיר דבכל החג כמו לר"י דהא בחג שוין הן · ואפי' במאי דליכא סתירה : תוס' ד"ה אלא שמן · תימה לר"י דהאמאי נקיט שמן כו' · ונראה דבשבת שייך טפי למינקט שמן שבנר דשכיח טפי וסוי דנקטי גרוגרות ולמוקין ביו"ט איירי · ועי' רש"י סוף מס' יו"ט : ד"ה עד · ונראה לר"י דבמה כו' · ומ"מ בתוה"מ ודאי דגם לר"ש אסור דהא קתני שוין בחג ומשמע בכל החג שוין הן · אבל יו"ט אחרון אינו בכלל סוכת החג : רש"י ד"ה דא"ת בה בילת אפרוח משום קליפה · עיין מ"ש רש"י בילה ו' ע"א ד"ה לכלבים :

דף מו רש"י ד"ה איבעית להו כו' · כדרך שהיה ר"ש מתיר כו' · ולא אמר כר"ש בנר לאיסור משום דהיכא סבר כר"ש : תוס' ד"ה אין לנו מעה"ד קשה לרשב"א דמשמע כו' · לא ידענא מאי משמע דה"ק אין לי אלא בנר להתיר משום דר"ש · אבל במנורה אסרינן : ד"ה דהוליות כו' · איכא לאוקמי ס"ג ברפוי · עיין חי' הרשב"א שהקשה לפ"ז תי"ג אהרשב"א · ושאר פוסקים חילקו בין יו"ט לשבת ועי' בתוס' בבילה שם : סד"ה סורה כו' דאין לתלות מטרה בנר · לא ידענא למה לא דהא גם

במנורה צריך נמי דר"ש בנר להתירה כשהדליק בה באותה שבת · וקושייתם השניה יש לתרץ בפשיטות דכיון דנקט בתרווייהו התירא ואיסורא תו לא איכפת ליה דלא נ"מ מידי תו : **ע"ב** תוס' ד"ה התם כו' לא א"ש טבל כדפי' לעיל · ונראה דטבל שאני שיכול כל אדם לתקן בעצמו : ד"ה ככתה כו' כן דרך הש"ס כו' · ולנ"ד היה נראה דגישא מ"ל משום דהוקצה למצותו ולאיסור אבל בסיפא משמע דוקא כבה לגמרי ולא כשהות כבה והולך דלא שייכי הני טעמי · ובהכי ניחא דכדשני ליה דגזר ר"ש לא פריך אי הכי בי"ט נמי · וכ"ת ה"נ א"כ הדלקת נר בי"ט המ"ל · ואפי' ר' יהודה מודי דברי כדמוכח בהרבה מקומות אלא דלא חיישינן להכי אלא בכבה והולך :

דף מז תוס' ד"ה סנה · איצטריך למימר כו' · בפשיטות המ"ל דאיצטריך למיסר להסתפק מן השמן שבנר בשעה שהיא כבה : ד"ה בגדי כו' · דבייחוד תליא מלתא · צ"ע דהא במדרס בעינן שיהי' מיוחד להזב עצמו וזב אחר אינו עושהו מדרס · ואיך יטמא בגד העשיר כיון דלא חזי ליה ומאי ראיה למוקצה : **בא"ד** דבפכ"ח תנן התם בגדי עניים כו' · עי' ר"מ ור"ש ורא"ש שם דלמאי דאסקו התם אין ענין לזה כלל לנ"ד : ד"ה בגלילא · א"כ שכיחא שתיית מים טובא · ורש"י ס"ל דלא בעינן שיהיה רפואתו שכיחא משתייתו אלא שתהא גם הרפואה שכיחא וכן מוכח שם בלא"ס :

דף מח תוס' ד"ה מ"ם ממיחם כו' · ואי להספיר היכי מסיק דאסור · הכל לשיטתם בדבור הקודם דליכא הכא הטמנה ולענ"ד היה נראה מדהביא כן בתר דיבא דקופה ע"ג גפת ע"כ דטעמא משום איסור הטמנה · ובאמת לא היה נונן גמור · והיינו דפריך ר' זירא ממיחם ע"ג מיחם דסבר דבשבת אין חילוק בין דבר המעמיד הבל לדבר המוסיף · ושני ליה דבכה"ג שאני לן : **ע"ב** רש"י ד"ה בית הפך · מטלטלת היא כו' · עי' בהג"ה פי' הרא"ש במשנה שם :

דף נ תוס' ד"ה רבינא כו' וקאמר רבא ל"ש כו' · ונראה דהוכרח רבא לזה · דאי איירי בשל הפקר להוד ועיקר רבותא דאפי' טמן אסור הוי משמע דשלחין דוקא אי טמן מטלטלין · וליתא דהא שרי אפי' לא טמן בכן :

דף נא ע"ב גמ' לובדקים וגמל יוצאין באפסר · אין להקשות מזה אדאמר לעיל דבהמות ותו לא דהי"ל דלובדקים הוי בכלל חמור וכ"ל שהובאה כאן הך מתניתא לראי' ברורה לאסור נטירותא יתירתא · דכיון דלובדקים יוצאים באפסר ע"כ הא דתשיב במתניתין לובדקים בפרומביא לאסור גמל בפרומביא ודתי כתנאי :

דף נב גמ' מאי יוצאין ומאי נמשכין כו' · נ"ל דשיר לחוד לא שייך למיתני כלל דכל בעלי השיר דאורחייהו ביה יוצאין בו דפשוט הוא · אלא דה"ק דכל דאורחייהו בשיר לחוד יוצאין בשיר הקשור באפסר כן אם הוא לנוי הן לשמירה יתירה דתרווייהו אסירי · מ"מ הכא כיון שקשורין זה בזה בטלי אהדדי ושרו · וז"ש מזין וטובלין במקומן דהוי חבור זה לזה · ומ"ד נטירותא יתירתא לחודא שריא ע"כ מפרש כרוכין לימשך דקמ"ל דלנוי אסור דלא בטל להכי · אע"ג דבטל לטבילה והזאה · ולקמן פריך והאיכא הגילה כפי' ה"ר פורת : שם או יוצאין כרוכין או נמשכין · ותני נמשכין לגלויי איוצאין דכרוכין הוא · אבל צ"ע דהל"ל יוצאין כרוכין : **ע"ב** רש"י ד"ה לרוכות · כדי שלא יתלכו עוד ויתעכרו · היינו אליבא דרב יהודה לקמן נ"ג דשרי במיהדק לחלב כמ"ש · אבל למסקנא הוי משני כמ"ש רש"י שם :

דף נג גמ' א"ל ר' זירא שבקיה כו' · נ"ל דרב סבר דבל דאסרי סברי נב"ח דרבנן · ואנן קיי"ל דאורייתא ול"ש לחלק בין צער לתענוג · ובהכי נ"ק גם מהא דסכין ומפרכסין כו' : רש"י ד"ה בכיס שבדדיכן כו' א"כ שלא כו' · תלו בפלוגתא דר"י ור"י ליבש אלא דליבש ממש ל"ש בכיס כמ"ש לקמן : **ע"ב** גמ' ולבהמה מי גזרינן · כמה דהיקא סוגיא זו לפרש"י ז"ל · א' דאין ענין כלל הגזירות זו לזו · ב' עי' בגליון הש"ס לר"ע ז"ל · ג' ליסנא דתחום שלה מובלע לא ידענא מאי צריך להבלעה הכא · ואולי תחום שלה ר"ל מקום עמידתה ודוחק · ד' לרבינא ל"ל לתנא למיתני שילאה חוץ לתחומה הל"ל כגון שעומדת בתחומה ותחומו · והוא קורא להוץ לתחומה בתוך תחומו · ה' דהא לקמן קנ"א מוכח דברייתא חוץ לתחומו איירי · ו' הילוק התוס' ד"ה כגון הוא קלוש מאד ואין לו מובן כלל · ז' דמאי מפני ליגזור · ע"כ נ"ל דהכי פריך · מי גזרינן לבהמה שבכה"ג דאסור למיעבד לאדם בידים משום גזירה · דמשמע הכא דאפילו לרדוף הבהמה שתעשה מעצמה אסור והתניא כו' · אע"ג דאסור לאתויי' בידיה · ומשני כגון שקוראה למקום שרשאי להוליכה אלא שהיא אסור לילך משום תחומו : רש"י ד"ה תגאי היא · דאיכא דלא גזר כו' · בבהמה דוקא משום דלא תהא כ"כ ברפואתה ולפירושא דידי אפשר דמיירי כשנעשה ע"י הבהמה ולא בידיו : **גמרא** אר"י לא קשיא הא דמיהדק כו' · ונראה דרב יהודה הוי סבר דכיס ל"ש ליבש · להכי מפליג בלהלב גופיה דכמיהדק שרי · ורב יוסף מסיק בל"ב דשייך בכיס ליבש · והאא מייתי ברייתא דבית אנטוכיא דשייך כיס בגורך גופן דהוי כמו ליבש : שם כמה גרוע אדם זה · עי' בתי"י ול"ג דכמרדכי לא מצינו כלל שנעשו סדדים כדדי אשה · אלא שנתרבה לשם חלב · וזה נמצא בזכרים מעט חלב כדאמר בב"ר שם ואין זה שנוי לגריעותא · אבל הכא בזיון גדול הוא ועיין ביפ"ת שם :

דף נד גמ' והיכא דמתני לשא שמעתתא באפי נפשה · נ"מ בהך ליסנא בדרב דלמעשה מותר ליבש לאפוקי מדריב"ב · ובשמואל דלא פסק בכולה אינך כר' יוסי אלא בליבש · ואפשר מטעמא דריב"ב : **ע"ב** תוס' ד"ה מאי · דלמא נפיל ואתי לאתויי · ואפשר ליישב לפי טעם רש"י ז"ל דלא גלי מאתמול כו' · דאי הוי שרי בלא קשירה כלל ל"ש למיבעי גלוי דעת · אבל כדבעי קשירה משום דלמא נפיל · ובשבת אסור לקשור משום מתמם בבע"ח כמ"ש הרא"ש בשם הירושלמי ואיהו לאקשורי גלי דעתיה דלא צריך לזה :

דף נה גמ' ועל מצחם של רשעים תיו כו' · נראה דהוצרך להבדילם מבינונים : שם גלוי וידוע לפני שאם מחו כו' · נראה דפסיקא ליה לר' אחא למימר הכי ולא אמר אהא דהוי' בידם כו' והיינו דכתיב כו' דא"כ היכי קרי להו צ"ח שקיימו כו' דהא לא קיימו מצות תוכחה ולא הוו מקודשים · אבל בכה"ג ודאי לא עברו כלל דהא מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע אלא שנענשו משום נפיסם מי גלוי והוי כנתכוין לחזיר ועלה בידו טלה : רש"י ד"ה היינו דכתיב מעיקרא כו' · לנ"ד היה נראה מפשוטה דקרא דאותם שכבר כתב גבריאל התיו ניזולו וז"ש וממקודשי תחלו ר"ל אותן שלא כתב עדיין תתחילו בם עד שלא יכתוב : תוס' ד"ה ואע"ג · היינו היכא כו' · ואפשר לחלק בין שוגג למזיד : ד"ה קנס · אלמא דאין לטקב"ה תימה כו' · אפשר דהיינו בקביעות כדמשמע ליסנא דבעל תימה : **ע"ב** גמ' עדיין צריכין · אנו למודעי · כי דברי ר"ג אפשר לפרשן גם אחר החטא : תוס' ד"ה וה"מ אין יסורין בלא עון לא אתותב · ומ"מ אמר ש"מ גם אהא · דכל ראית רבי אמי מובנגעים עונש אינה ראיה דא"א ליסורים בלא עון · אלא משום דמוכח ליה מקרא דהנפש החוטאת היא תמות דמשוע היא דייקא · אלמא דאין מיתה בלא חטא · א"כ כ"ש נגעים דהמירי (כדמוכח מקרא דובנגעים עונש) דא"א להם בלא עון · וכיון דאתותב בקמייתא ממילא ליתא גם לבתרייתא :

דף נו גמ' ר"ע אומר קופה יתירה כו' · זוגי זוגי נקט ר"מ ור"י לשבת ר"ע ור"י לגנאי : רש"י ד"ה ואדוני יואב כו' · מרות אחרים בפני המלך · ועוד דמשמע דיואב אינו מעבדיו : תוס' ד"ה ניקוחין כו' · דהא אנוסה היתה · ברצון נמי תפסי בה קדושין · אלא דהמ"ל דלך לאשה משמע אשה הראויה לך : **בא"ד** לא היה לך בה עבירה · דאע"ג שלא נתכוין אז לשם קדושין מ"מ כיון דפנויה היתה אז נאסרה על כל העולם משום פלגש מלך דאין משתמשין בשרביטו : **ע"ב** רש"י ד"ה שמא לחטוב עצים כו' · צ"ע דהא איסור גמור הוא והיכי שייך למימר נוח · ולנ"ד היה נראה דר"ל בבית הכסא · עי' בשמות רבה פרשה ו' :

דף נז רש"י ד"ה לא בחוטי צמר כו' שקולעת בהן שערה כו' · והיא לא תדע מע"ש שתצטרך לטבול כדי שתתירם · דבפנויה איירי כדתנן במקולאות הבנות דא"נ הפיסה לעסרות : ד"ה חבקין כו' · שאינן מוזהבות · כתב זאת לייסב קושיית התוס' בד"ה הכא : תוס' ד"ה במה כו' · איצטריך לאשמועינן דלא אסרינן כו' · ואף דתנא קושר איצטריך למתני מתיר דס"ד דלהתיר ע"מ לקשור דלית ביה צורך כולי האי כו' משום דמתני כו' : ד"ה השתא רך כו' דהכל מקום הוצנין כו' · מדתני ברצועות ראש אי איתא דחוטי צו"ש דוקא בשרה ה"ל לפרושי אבל אי לא הוי תני כלל ראש לא הוי ידעינן כלל · ולהכי לא פריך אמתניתין דמקולאות והכלא מידי · ול"ל דברצועות ניחא ליה לחלק בין ראש לצואר · דא"כ מאי מקשי אביי ליה מתקנן דהא בלא דידיה קשי' אמתניתין : ד"ה השתא קשה סבר הש"ס כו' · כל הדבור הוא לשיטתם · אבל לשיטת רש"י דבקלועין איירי וגם השער הוא על החוטין קשה השתא קשה ע"ג קשה תוצן קשה ע"ג רך היינו השער על הצמר מיבעיא שאין המים באין שם · וצ"ל לייסב · דלכאורה יש לדקדק בליסנא דגמ' אמאי לא פריך בקצרה אלימא דצואר השתא ע"ג קשה חייצי ע"ג רך מיבעיא · וע"כ צ"ל דאפשר דלא חייץ קשה ע"ג רך משום דאינו דומה לו אף דחייץ על קשה להכי פריך מצמר דרך הוא · ובתר הכי פריך שפיר בפשטן השתא כו' · כיון דחזינן דרך ע"ג קשה חוצן אף דאינו דומה · אבל לר"י ניחא דבעינן דומה אף דשער בשער לא חייץ היינו משום דקשי טובא · וזה צ"ל אפי' לפי' התוס' : **ע"ב** גמ' אלימא ר"י אפי' הוטי צמר נמי · ול"ל דתני צמר וה"ה לשער כמו דס"א בריסא ובמקולאות דשער וה"ה לצמר · דכיון דתני בין משלה כו' לאשמועינן בכל חד רבותא טפי הל"ל רבותא טפי דצמר · ולהכי אייתי הא דבין משלה כו' : רש"י ד"ה בקטלא עסקינן בגד חשוב כו' · כפירושו הראשון לקמן ד' כ"ט · דאתיא סוגיא שפיר טפי דקטלא הוא הבגד דל"ש משום חנינה דהוא בגד שלם כטלית וכה"ג · אלא משום מחויא · והבק הוא החוט וס"ק בקטלא ר"ל בהבק של קטלא דהוצן ואינו חשוב לאסור בו לבד מטעם טבילה · ובקטלא בלא הבק או ברפוי מטעם מחויא : ד"ה אי בכלא דעבדא כו' · שעושין לעבד בכסותו · דאי בצארו נאו כ"ש הוא מכש"ל · כדמוכח לקמן דפריך ומי אמר שמואל כו' · משמע דאי הוי אמר כיפה של נמר ניחא · ולהכי כתב אשמואל לקמן דפליג אר' אבהו ר"ל אבל לא קאי אר' ינאי דבכסותו איירי : תוס' ד"ה תניא · אין קובעין · ואי קבע לא נ"מ מידי : סד"א אי · קשה לר"י כו' · ע' בס' מג"ש שכ' דרש"י מפרש דלאחר דסיפא קאי אפ"ג לחודה · אלא שנדחק בהא דתנן הכא לרה"ר · ועי' בפי' המשנה להרמב"ם דלרה"ר קאי אכולהו · דטעמיה משום רה"ר · והא דתני ליה בככול · נראה פשוט משום דה"א דאסור מטעמא דמיחזי דאזיל לחינגא כמו בבהמה · והוכרח רש"י לזה מכמה טעמים · חדא דלא מסתבר להקל בכבלא דעבדא בחצר טפי מבשאר דברים · ועוד דקאמר א"ד כיפה ש"ל תנן וכ"ש כבלא דעבדא והוה ליה למימר כבלא דעבדא אפילו בחצר אסור לתנא דמתני' ועוד דלאמאי קתני גבי אשה · אע"כ משום כבול דסיפא · ועוד דלקמן פריך לרב מאי שנא הני · ולכאורה תימה דס"ל להקשות אמתניתין · אע"כ דמתני' ה"א דקאי אשה נכרית לתודא · ואשמועינן רבותא דאפילו שאם נכרית דתמירא טובא · כמ"ש התוס' כאן דל"ל למתניא כלל · שריא בחצר · וע"כ הא דככול דרישא ככלא דעבדא ודסיפא כיפה של נמר · והיינו דאמר התם בשלמא לרב כו' ויודע דכל בשלמא יש בו מלחמה ודוחק דמ"ש הני משא"כ בלא רב הונא מפרש כו' · אבל לרב עניי בר ששון מקשי שפיר דהא איהו אמר הכל ככבול · אלמא דס"ל דקאי בחצר אתרוייהו · וא"כ קשה מ"ש ככול דנקט · דהא בכבלא דעבדא ככר אשמועינן ברישא דטעמא משום רה"ר · וא"כ לא תמור מכולהו · ועוד דרישא וסיפא בכבלא דעבדא ל"ל דא"כ אמאי נקט גבי אשה · וכפה של נמר פשיטא דלא תמירא מכולהו · ול"ל דבסיפא בכבלא דעבדא ורישא בכפה של נמר · דא"כ אמאי נקט בה לרה"ר טפי מכולהן ·

ועוד דאי נימא דהתירו כבלא דעבדא בחצר ע"כ צ"ל דברה"ר אסור אפי' בצוארו · כמ"ש לקמן ורש"י מיאן בזה דכתב בכסותו דוקא מטעם שכתבתי על פרש"י כאן :

דף נח גמ' ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן · נראה דלא פליג אברייתא דלעיל · וגם לא מוקי מתניתין כרשב"א דבכה"ג ה"ל לפרושי אלא דהאמר אף בכבלא דעבדא · דמשמע ליה דאיירי בכל כבול ואף דסיפא לא איירי אלא בכפה של נמר לרש"י שאני התם דמוכחא מלתא מדשרי בחצר ולא איצטריך למימר אלא משום שבצוארו דבכסותו מק"ו נפקא · וכיון דע"כ משמע ליה בכל כבול לא באני כשל מתכת · אבל ברי"ף ורא"ש הגי' אבל כפה של נמר שפיר דמי : רש"י ד"ה חותם שבצוארו הוא כבלא דעבדא כו' · דל"ל כחותם שבכסותו דאטו שמואל מתניתין אתי לאשמועינן [והא דלא אוקמא בשל מתכת ייתב בלבונו שכ' והי' עושין] ולא ניחא ליה כפי' התוס' · משום דלעיל פי' חותם שבכסותו · ולענ"ד דלהכי נמי לא אוקמה בשל מתכת · דאם איתא דלשמואל לא משמע ליה בכל כבול מגליה דמתני' בשל מתכת · ובכסותו אמר מפמיה דנפשיה דלמא מתני' בכסותו : תוס' ד"ה והאמר · ולא בעי לאוקמי מתניתין כו' · ובפשיטות נראה לשיטתם דאי הוי גוונא דשרי לא הוי שרינן בחצר משום קטטה כיון דאפשר בדהתירא · ומה"ט לא אמר בשל מתכת : **בא"ד** ואיירי מתניתין בכל הותמות · אף דלא איירי בעבד ליה רביה לא איכפת לן דדלמא דתכשיטין תנן דעבדה איהי לנפשה : ד"ה במאי כו' והשתא נמי ידע הש"ס לדרב ינאק · ואפשר לומר דבדעבד איהו בכסותו הייסינן דלמא שקיל ומייתי כדי שלא יבינו שהוא עבד אבל בצוארו מיכסי טפי מבידו · אבל בדעבד רבו מירתת למישקל · ודרב ינאק לא ידע : ד"ה הכ"ע כו' וא"כ אמאי אסור כו' · וכ"ל דאפשר לומר דיקפל כסותו כדי שלא יראה שהוא עבד · והא דאמר לעיל דילמא מיפסק ומקפל לאו דוקא אלא משום שאז ודאי יקפל נקט הכי משא"כ בזוג · דלא שייך בזוג קפול כדמוכח בסוף פ"קין גבי זוג בארוג בכסותו דלא חיישינן להא · והתוס' לשיטתייהו לעיל דחותם נמי ירא לקפל : **בא"ד** ניפלוג בזוג שבכסותו גופיה כו' · ונראה לתרץ בפשיטות דכיון דבעי לאשמועינן הטעם דבמתכת דלמא מיפסק ומייתי · ע"כ הוצרך למיתני צוארו · דבכסותו הויא טעי לומר דמטעם אחר הוא כדלעיל גבי חותם · ואע"ג דמזיגא דאסר חותם אפי' בצוארו ה"א דאיירי בעבד לנפשיה · וזוג לעולם עושה לו רבו : **ע"ב** גמ' מתיב רבא הזוג וטעינבל חיבור · נ"ל דהכי פריך כיון דאמר דחיבורו מיקרי מעשה הדיוט מ"מ תנן התם דחבור הוא · וכ"ת ה"נ אע"ג דלא מיחבר רק מעשה הדיוט כמאן דמחבר דמי · והתניא דבכה"ג לא הוי חיבור להזאה ואפילו בשעת מלאכה · ומתניתין דזוג בפרה מתניא לענין הזאה : תוס' ד"ה כל דבר · ואם אינו ענין להגעלה תנהו לענין טומאה · בשיל לסיפי' דקרא כמ"ש בחי' הרשב"א :

דף נט רש"י ד"ה היכא בינייהו דמאים · לר"י נמי א"ב דמאים · לנ"ד היה נראה דבדר"י כ"ע מודי · דהוי מעין מלאכתו · אלא ביקיר לר"י טהור לגמרי ולר"ת טמא · ולרב ביקיר תלי אי מאים אי לא · ולדבריו ק"ק מגליה דר"י בעי מעין מלאכתו · דילמא לא ס"ל כר"ת משום דלא שכיח להוליך שמן במלחמה כרב · ואתי לאוסופי אכב היכי דמאים ודוחק לאמר דר"ת ודר"י שקולין הן ברגילות : תוס' ד"ה סנדל כו' · ומיירי בסנדל של סיידין · וכדעת המטהרין שם בכל עץ : ד"ה הואיל וא"ת כו' · ויש לחלק דהתם כיון דעומד לשום בו עיגול גולם מיקרי : ד"ה בשעה · אבל מן המדרס טהור · אבל ל"ד יהוד מדרס דבעינן מיוחד לו דוקא דאפילו של אחר אינו עושה מדרס והכא במעין בעלמא סגי לכ"ע :

דף ס ע"ב גמ' והדר תני ארבע או חמש כו' · דל"ל תרוייהו לחומרא · דאטו מי מתדם : שם ארבע מסנדל קטן כו' · נראה דקטן מיקרי שיכולין ללכת בלא תרסיות להכי לא חשיב תרסיות כגוף המנעל דליסתרי ממש אפי' בגופו משום תרסיות · וע' לקמן קי"ב ויבמות ק"ב :

דף סא רש"י ד"ה תפילין בשמאל כדילפינן במנחות כו' · נראה דדוקא להך תנא אבל לר' נתן התם דמפיק מוקשרתם כו' אין זה תשובות לשמאל כלל · והיינו דקאמר א"כ שמיע ליה ולא ס"ל ר"ל דאתיא כר' נתן ואיהו סבר כת"ק : תוס' ד"ה דילמא · אלא של ראש משום שי"ן · צ"ע דהא ודאי כשהן עליו אסור אפילו מכוסין · ואפילו למאן דשרי בפ"ג דברכות לאוחזן בידו וליכנס מ"מ אסור כשהן עליו · אלמא דלבישתו גרמה איסורא ולא אמר לקמן משום שי"ן אלא לטעמא אדאסרינן ליכנס אפילו באוחזן בידו · כדמוכח מסיפא דהכיא ברייתא ומניחה בחלון כו' דמינה מייתי לקמיע : **ע"ב** תוס' ד"ה איתמחי · ולא ידע רשב"א מה טעם כו' · ר"ל דהא אע"ג דאיתמחי גברא בג' קמיעין · ומודעה לנו חכמתו · מ"מ כל שלא הוחזק הקמיע בג"פ אין לסמוך על קמיע זו מידי רופא אחר אלא מאותו האיש לבד · א"כ מה יועיל אם יוחזק הקמיע ג"פ מידיה כיון דגם כחזקת הקמיע ידעינן שיועיל מאדם זה · ומ"מ אין סומכין ע"ז מאדם אחר · אבל יש לחלק בפשיטות דכ"ז שלא הוחזקו הקמיע אמרינן שלא ירפא כ"א לאותו חולה שנתן המומחה כי הוא יודע בטיב החולי אבל כשהוחזק סומכין שירפא לכל :

דף סב גמ' התם משום שי"ן · אסיפא סמיך דקתני ומניחן בחלון כו' · אבל כשהן עליו אסור מטעם דהוי כקורא בתורה וראיה שהרי אפילו לאחר שהתירו להכנס בידיו ולמ"ד אפי' מגולין מ"מ צריך לחלצן : שם באשה גזברית עסקינן · צ"ע דהא ר"מ אית ליה אומן דרך אומנתו פטור · ולפמ"ש לעיל י"א ב' י"ל דהא נמי מיקרי היינו אורחא דאשה שאינה גזברית אינה נושאת כלל למאי דס"ד השתא : תוס' ד"ה והתניא · אפילו בקומצו דליכא מראית העין · צ"ע דהא ודאי איכא חששא רבה דמראית העין כי יחשדו אותו נושא מה בקומצו · ולפרש"י לעיל גבי קושרו בשיר ניחא דל"ש מה"ט רק כשנושאו דרך תכשיט · אבל בגוונא דמסי לא שייך כלל דבמאי ליחשדינהו :

דף סג גמ' אין דבור אלא נחת · דבור הוא לשון קשה מהפועל ולשון רכות ונחת מהנפעל · והכא לשון נפעל כתיב ודברו · וטעמא שהוא לשון הנהגה שהמנהיגו קשה והמתנהג רך · וכ"ל דהיינו דכתיב סוף פ' נשא וישמע הקול מדבר אליו וידבר אליו · ע"ד שאמרו לעיל ל' ע"ב הא מקמיה כו' : **ע"ב** תוס' ד"ה בירית · וקשה לפי זה דא"כ כו' · אפשר דומטילין שלשלת כו' הן סוף דבר רבין אלא דלא סבור דבירית בשתים אלא דכל שתים בשלשלת הן : ד"ה אר"ג הליו דכל שהוא מאי הוי · נראה דמתכשיט כ"ש ודאי לא קשיא דמ"מ פשיטא דבעי כדרך שמתקשטין בו כמו שהוא וכאן הוא בצירוף שאריג · וגם מאריג כ"ש אין קושיא למ"ש בעלמא בדבור שלפני זה · דבעינן שאין דעתו להוסיף ותכשיט כ"ש לא הוי מצטרף לטומאה אי לאו קרא דכלי מעשה :

דף סד תוס' ד"ה ש"מ וכל מה שיהיה בש"ז ניתן בערך · נראה לייסב דכיון דלא איתקש נגיעה דש"ז לנגיעה דמת וערך אלא ראיה דש"ז הוא דאיתקש · ל"מ למילף רק איכהו מש"ז לחומרא דראי' המירא מנגיעה · ויש בכלל מאתים מנה · אבל חומרא בש"ז מינייהו · או לקולא בהו מש"ז ל"מ למילף : **ע"ב** גמ' (בסוף הדף) ומטייל עמה בחצר כו' · נ"ל שהבע"ב מטייל עמה · אבל בהא דמטיילת עם הזוג דלעיל נ"ג לית מאן דפליג ופסקוהו כל הפוסקים : תוס' ד"ה וכמוך כו' · דא"כ אגולי טינוף כו' · ונראה לייסב דודאי הזב אינו שופע זיבה תמיד · אלא שנותן הכיס שמא יצטרך לו וא"כ בשעה שאינו צריך לו מסוי הוא · אבל אמר התם דלמ"ד אגולי טינוף לא תשיב פטור אע"ג דאסור · אבל האשה בעת נדתה פיה מלא דם וצריכה לו והוי כלי מבגדיה : ד"ה ובלבד שלא תלא כו' · כן הוא דרך הש"ס לשנות הפשוט · ובר"ן משמע דהא גופה פשיטא · ומשא"ל היא :

דף סה ע"ב תוס' ד"ה הקיטע · ר' יוסי סבר בין שאינו נסמך עליו כו' · צ"ע דא"כ אינו ענין לסנדל של עץ דמוקי שמואל הא דמכשרא לחליצה כר"מ דוקא :

דף סו תוס' ד"ה ור"י · לפי שאין רגילות לעשות כו' · צ"ע מכ"ל דילמא משום דלא כתיב קש בתורה כמ"ש התוס' בדבור הקודם : **ע"ב** רש"י ד"ה ולא שעיברה שידוע לה שהיא מעוברת · משמע דספק עיבור בעינן באמת :

דף סז תוס' ד"ה בני מלכים כו' דלא שכיח שיהא אביו בלדו בשעה שיפסוק · אבל לרבא דמוקי באריג בכסותו ע"כ דאף בני מלכים דוקא באריג בכסותו · דאפילו בקטן חיישינן דלמא מיפסק ומייתי · והא במתניתין משוי בני מלכים לכל אדם · והכי קיי"ל דכל שבות אסור להרגיל קטן בידים וכן מוכח מאבוה דשמואל דלא שביק לבנתיה למיסק בנכשונין שבאזניהם :

דף סח גמ' ליתני הכיר ולבסוף שכח · נ"ל דל"ד ליתני בהדיא קאמר אלא מדיוקי דרישא ידעינן תרווייהו : רש"י ד"ה אית ביה אבות כו' אבות דשביעית זריעה וקצירה · צ"ע דהא הכלל בשנה לענין קדושת שביעית בפירותיה ולא לענין איסור עבודתה כלל : תוס' ד"ה דאית · וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות וכו' · ע' בחי' הרשב"א שהקשה ע"ז · ואולי כוונתם דדוקא במלאכות דאית להו תולדות ד"ת בשבת · שייך למיתני גדול אפילו בשביעית דמדרבנן הוא · אבל במעשר דמדרבנן בלאו הכי ל"ש למיקריינהו תולדות : **ע"ב** גמ' וחייב על הדם אחת · נ"ל דקמ"ל דלא נימא דאכל איסורין שבתורה אינו חייב אלא אחת והדר תני חלב לאשמועינן דאפילו באיסור אכילה גופיה לא אמרינן דכולהו כחדא לתינוק שנשבה ועי"ז תני משום דדרשא דמוכנז בע"ז כתיבא קמ"ל דרבנן מחייבי אפי' בע"ז : רש"י ד"ה פטור דקסברי ר"י ור"ל כו' · ר"ל להכי אימעט אומר מותר טפי מהכיר ולסוף שכח : תוס' ד"ה אבל לא שכחה · והא נמי איצטריך לאשמועינן דאינו חייב על כל מלאכה · ול"כ למאי דס"ד דיודע פירושו בשעת עבירה ל"ש למימר דאיצטריך דאינו חייב על כל מלאכה · דהא מסיפא שמעינן לה דתני בהדיא שהוא שבת דוקא אבל כדאמר דיודע דרישא שידע ושכח · א"כ איכא לפרושי דלא איירי בידיעה דשעת מעשה כלל · ומדלא תני בהדיא נ"כ דחייב על כל מלאכה ומ"מ פריך שפיר דכ"ש הוא · דודאי מאן דידע בהאי יומא דשבתא הוא סתמי' לא שכח עיקר שבת בההוא יומא גופו בכל שבת · ולפמ"ש למעלה דליתני ל"ד קאמר אלא מדיוקא דרישא שמעינן תרווייהו · ניחא בפשיטות דמדאיצטריך הכיר ולבסוף שכח ע"כ לגלויי דלא שכח חייב על כל מלאכה · דאע"ג דהשתא למסקנא נמי מיתרא מליעתא ולא דייקינן מידי · מ"מ אי הוי לן מאי למידק הוי דייקינן · ולא הווינן טעותא בהכיר · א"כ דהשתא גופא קמ"ל דלא נימא רישא בתינוק שנשבה · ולפ"ד הרשב"א ז"ל שכתב דלמסקנא בשוכח עיקר שבת כלילן תינוק לשוכח י"ל דהשתא כיון דתני תנא כל גווני דאיתנהו בעולם ל"ש למיפרך ליתני הא וכ"ש הא .

דף סט גמ' ורבנן שגגת קרבן לא שמה שגגה · טעמא נ"ל משום דל"ה שב מידיעתו שהרי אם יודיעוהו שחייב קרבן לא יתחייב כלל · וכ"ז לר"י אבל לר"ל טעמא דרבנן מקרא דאשר לא תעשינה ולא ס"ל לר"ל שב מידיעתו לת"ק דרשב"א כלל : תוס' ד"ה כגון · וטעמא דר' יוחנן כו' · לנ"ד היה נראה הטעם משום דכל מאי דהוי שגגה חייב לדידיה · ושגגת קרבן מטעם אחר הוא כמ"ש · וכ"ל דטעם זה הוא לרבא לקמן בתרומה וטעם התוס' הוא לאביי : ד"ה אמר · מגליה לר"ל דרבנן כו' · ונראה דבהא פליגי דר"י סבר דגם לרבנן דרשב"א צריך לקרא דרשב"א דאל"ה הוינא מוקים לקרא דמעט הארץ דוקא בלא שב מידיעתו והיינו דפריך בריש פירקין אר"י מרשב"א ור"ל לא סבר להאי סברא ומוכח ע"כ סבר כרשב"א לדידיה וכן קיי"ל והכי פרכינן בכל דוכתא בפשיטות מרשב"א : **ע"ב** תוס' ד"ה הא · והקשה הר"א לר"ם דהא רבנן דמונבז ר"ע כו' · נראה דרש"י ז"ל שכתב רבנן היינו כולהו רבנן לבר מר"ע דאיהו לא ס"ל דרשא זו דהאדם בשבועה כלל · דמיבעיא ליה למדרש על העלם שבועה חייב ואינו חייב על העלם הפך כי היכי דדריש בידיעות הטומאה · והאדם דריש לאפוקי היכא דלביה אנסי' לגמרי כדר' אמי ור' אבי שם בשבועות כ"ו · אבל למאן דס"ל בידיעות דחייב בהעלם מקדש לא דריש הך בשבועה · למעט העלם הפך · אלא דמיבעי שידע ששבועה זו אסורה דוקא · ורבא ור"נ פליגי אאביי · א"כ משום דתנא

תנה, מתניתין דרים שבועות סבר דחייב על העלם מקדש ומחייב בשבועות כשוי לשעבר · להכי מוקי לה לרבנן · ואביי אפשר דסבר דר' נסיב לשבועות וידיעות אליביה דתנאי וניה לא ס"ל : בא"ד הלכך הא מני מונבז היא כו' · ולפ"ז הא דאמר איזהו כו' ר"ל דבקרבן נמי מחייב · ואה"נ דמשכחת לה בלאו · ולהכי מקשי בליבנא בתרא פשיטא דהכא הויא שגגת קרבן שגגה · וצ"ל לליבנא קמא דברייתא עיקרה לאשמועינן דבעי דוקא ידיעה שבשבועה זו אסורה · והא דנקט קרבן משום דסבר כמונבז · וה"ה שגגת לאו לכ"ע · ועי' תוס' שבועות שם :

דף ע גמ' דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת · נקט האי קרא ולא כל העושה ביום השבת דסמוך למחלליה משום דה"א דצריך מחלליה ללילה עיין במכילתא פ' כי תשא : תוס' ד"ה אם · דברה תורה כלשון ב"א · ולמאן דל"ל איצטריך שאם אי אפשר להמיתו במיתה הכתובה כו' ולפ"ז צריך לגרוס בגמ' ואם אינו ענין כו' דכתיב כל העושה כו' מות יומת והוא באותה פרשה עצמה דמחלליה מות יומת ע"ש : ד"ה יכול · ולפי מה שפירשתי דמניא לא אתא אלא כו' · ונראה דמ"מ כיון דכתיב מניא לית לן למילף מהנה וממחלליה יותר ממנין הכתובה בתורה : ע"ב גמ' והנה שהיא אחת לא משמע ליה · נראה דה"ק לא משמע ליה ממשמעותא דקרא דפעמים שאחד על כולן כו' הלכך צריך קרא אחרינא לגוף חילוק מלאכות ואייתר הנה לפעמים כו': שם אלא אמר רב אשי תזינן כו' · לולא פרש"י ותוס' ה"א דרב אשי סבר דאזלינן בתר ידיעה בתרייתא המביאתו לחיוב קרבן · ורבינא פריך כלום פרים משבת אלא משום מלאכות שע"כ הודיעו לו מקודם אמלאכות כיון דמעיקרא נעלמו שניהם והשתא נודעו שניהם : תוס' ד"ה לא · שמואל דלא כר"ע · ולפמ"ש בגמ' י"ל דשמואל כר"י : ד"ה העלם כו' · דהכא אינו שכות כ"כ החילוק הוא דחוק מאד ואין לו שורש בגמ' · ולנ"ד ה"א דאיכא כמה גווני שדינן כהעלם זה וזה ויכולין להיות בכל המלאכות ומ"מ ידע לעיקר שבת כגון דסבר שמותר לחלל שבת בכל המלאכות לצורך חולה שאין בו סכנה או הפסד ממון או לפקוח נפש גר שמל ולא טבל · או שאין שבת נוהג בנשים או בחו"ל · או שטעה בשיעור הכ' שערות וסבר דקטן הוא · או בפלוגתא דלקמן קכ"ט וטובא כה"ג : ד"ה אמר · התם שפיר דמהדר ליה לתומרא · ל"ע היכי שייך להחמיר בספק חולין לעזרה · אלא בפשיטות כיון דכתיב בעלם טומאה ושבועה בקרא · והכי ישנו כאן מדוע יפטר משום הצטרפות העלם אחר מש"כ הכא דתרווייהו כתדא כתיב אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אית לן למיזל לקולא בספק רבוי קרבנות · זו היא סברת רב נחמן · ורבא פריך דמ"מ איכא לספוקי בכל חד אכל ודאי אם נתחייב כאן כ"ש התם ואם נפטור שם כ"ש כאן · ועי' במאור ובתוס' פ"ב דשבועות :

דף עא תוס' ד"ה אנן כו' · ולאפוקי מר' יהושע · ל"ע דר"ל הא אמר כהדיא דר"י היא · ור"ל גופיה טעמיה דאי לאפוקי מר"י טפי ס"ל לאשמועינן דלהומרא לא קי"ל כוותיה וכ"ש לקולא : ע"ב תוס' ד"ה מכלל · לא בעי למפרך מכלל דסיפא כו' · ונראה דמעיקרא לא הוי קשיא ליה אסיפא דסבר דמשום רישא איתניא דכיון דל"ל האומר שמין א' ממילא מזכיר הקל שבב' מינין איידי דתני ברישא להיפוך חומר שני מינין ממק"א אבל לסיפוך ל"ש למימר דתנא מין א' משום שני מינין · דהא ודאי משמע מלשון בברייתא דמין א' קמ"ל ועוד דהשתא לא הוי מין א' וב' מינין דסיפא דומיא דרישא כלל · ול"ש למימר דתנא ליה משום רישא :

דף עב ע"ב גמ' הניחא לאביי דאמר חייב כו' · דבשבת פטור למאן דפטר במלאכה שאצ"ל · ולמסקנא מוקי לה לאביי גם אליבא דר' יהודה דסבר להלכה לעיל מ"א ב' כוותיה : שם אלא באומר מותר · סוגיא זו לפירוש רבותינו ז"ל קשה מאד דהיכי ס"ד לפרושי שגג בלא מתכוין אאומר מותר · גם ל"ש כלל לפרושי ליבנא דגמ' אומר מותר · דר"ל דוקא גר שנתגייר וכל ששכח עיקרו של שבת כפרש"י ז"ל · וגם הא דשביק מתני' ופריך מרבא ור"נ תמוה מאד · ותירוץ התוס' דחוק הרבה · וצ"ל לומר דקאי אמאהבה ויראה דלעיל · דהא לרבא נמי חייב כדקבליה עליה באלוה כדאמר להדיא בסנהדרין · אלא דלמ"ל לברייתא הכי דבכה"ג בשבת נמי חייב דלא מיקרי מלאכה שאצ"ל · רק כשא"צ לגוף המלאכה כלל וכמו חופר גומא וא"צ אלא לעפרה · דכה"ג בע"ז כשמשתחוה לאהבת אדם או ליראתו ולא קביל באלוה פטור לרבא · אבל כשמבשל או קוצר בשבת לצורך אדם שירא ממנו שעכ"פ צריך הוא לגוף הבישול עתה מחמת יראתו ודאי חייב לכ"ע והוי ממש כע"ז · ומאי תומר בשאר מצות דקאמר · והא קאמר אלא באומר מותר ר"ל דסבר דאע"ג דקבליה באלוה שרי · והיינו שגג באינו מכוין · ר"ל דסבר דאינו מכוין כה"ג שרי ובשבת כה"ג פטור · כיון שאין השגגה מיוחדת שגגת שבת או שגגת מלאכות פרטיות והא מייתי מבעיא דרבא מר"נ דכל כה"ג העלם זה וזה מקרי כמ"ש שם · ומחייב עכ"פ חדא : תוס' ד"ה הניחא · ולהכי איצטריך בסמוך לאוקמא אליבא דאביי · לכאורה ה"מ לאוכותי טפי דאי בשבת מאהבה ומיראה פטור · א"כ למסקנא דמוקי סיפא בשאר מצות המ"ל דשגג בלא מתכוין היינו במאהבה ומיראה ומאי מייתי רבא ראי' ואולי כיון דבע"ז פטור בכה"ג ל"ש לאוקמי ברייתא דתומר בשאר מצות בכה"ג · כיון דרישא דברייתא בע"ז איירי ל"ש למתני בסיפא חומר בשארי מצות בשבת · כיון דגם מע"ז חמירא בהא · משא"כ במתעסק דל"ש כלל בע"ז משום שהרי לבו לשמים :

דף עג תוס' ד"ה העושה · שיעור טפי מבשאר · והטעם לפי שבפחות משיעור באלו אינו מתקיים כלל ולא מיחשבא מלאכה כמו פחות מכגרוגרת בהוצאה וכה"ג דחזיא לאצטרופי ואי אחשוב בפחות מחייב : רש"י ד"ה ע"מ לתפור · אבל קורע שלא ע"מ לתפור לא הוי במשכן · ומ"מ ר"י דלא אזיל בתר כוונה מחייב בחמתו וכה"ג : תוס' ד"ה וצריך · מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור · ר"ל כמו קורע דכשאין שם תיקון אחר זולת מה שראוי לתפירה דבעינן שיהא צריך לתפור ולא מהני מאי דחזי לתפירה · אבל בחמתו ועל מתו אה"נ דחייב : ע"ב גמ' אין עימור אלא בגידולי קרקע · אפילו למאן דמחייב בדישה שלא בגידולי קרקע הכא שאני · דכיון דבעי מקום גידולו דוקא בעינן גידולו מן הקרקע כמו בסממנים : תוס' ד"ה מפרק · וכשתולב להוך האוכל השתא נמי הוי אוכל ול"ד לדם · נראה דרש"י סבר דבבהמות חייב משום מפרק משום תולדה דמנפץ בצמר · כי היכי דמחייבינן מנפץ בצמר גפן משום דש מטעם דגידולי קרקע הוא אע"ג דזה באוכלין וזה בבגדים ה"נ בחלב להיפך · ובהלזון דדג הוא פטור לגמרי · ולפ"ד הרמב"ם ז"ל ריש הל' כה"מ לענין מור יש ליישב בענין אחר · וצ"ע בתוס' דף ע"ה סע"א :

דף עד רש"י ד"ה שכן עני · והכא אתחיל בסידורא דפת · ודאי דטעמא דחיובא ל"ש למיתלי משום סידורא דפת אלא דיהיב טעמא אמאי דנקט בגמ' פת אע"ג דעיקר טעמא משום סמנים כמ"ש התוס' : תוס' ד"ה אע"ג · והא דלא חשיב שובט כו' · עי' רש"י שם ומש"ש : ד"ה שכן · וי"ל דרוב עניים אין אוכלין · בפשיטות סמ"ל דבסמנים צריך הרקדה דוקא · אלא דמשמע להו דאי בהרקדה הוי נמי בפת מלאכה בפ"ע · אלא משום דבסמנים ליתא לא הויא מלאכה בפ"ע לא ה"ל למנקט לענין כתישה פת : בא"ד אלא שלענין תלה מצטרפין · ולהכי לא מצטרף בשבת גופי' לענין הולאה : ד"ה היה · דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת · ל"ע דא"כ בתורמסין מתוך פסולת דמחייב קשה ממ"נ אם רוצה לאכול התורמסין אמאי חייב ואם רוצה לאכול הפסולת אפי' כל מילי נמי · ומלשון הרמב"ם ז"ל מוכח דס"ל דלאביי ברייתא איירי בב' מיני אוכלין · וקמ"ל דשרי לברור מן אותו שרוצה לאכול מן אותו שרוצה להניח ובלבד לאלתר · וכן ר"א ור"י מדיספתא דתני שהמה פטור וחייב א"ם לפ"ז · דר"א קמ"ל דאין בו משום חיוב פסולת מתוך אוכל · ור"י קמ"ל דיש בו משום חיוב נפה וכברה כאוכל מתוך פסולת · ולהכי א"ש מלתא דר"ד דאמר ולא ידענא כו' · דברייתא לא איירי בפסולת כלל · ונראה דהיינו דפריך אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני · ר"ל דלא הוזכר כלל פסולת בברייתא · ואין קושיתו מענין קושית רב המנונא כלל · להכי לא תם לה רב המנונא אע"ג דפריך ארב יוסף · דהתם משום דקנון ותמתוי הוי מלתא הדתא · והכא הוא בדרך הברירה ע"כ או אוכל מתוך פסולת או להיפך · אלא דאביי ס"ל דלא איירינן כלל בפסולת והשתא ניחא בתורמסין דכשרוצה לאכול הפסולת · דין התורמסין כפסולת מתוך אוכל משום דאי לא שקלי כו' : ע"ב תוס' ד"ה חביתא · וצ"ע ד"א ליקשי ממנפח בכלי זכוכית · נראה דל"ד בונה המחבר ותוקע עץ בעץ לבונה העושה חלל · דבחלל בעינן דוקא כחלל המשכן שהיה חלל שמחובר לקרקע משא"כ במחבר עץ בעץ דעיקר המלאכה בעץ לא קפדינן בחבורו לקרקע :

דף עה גמ' אסור לספר הימנו · אולי ר"ל שאסור לספר דבר הלכה ממנו לפי שאין זה כבוד התורה כאשר לומדים התוקים מהכמת חישוב תקופות אשר היא תפארתנו לעיני העמים : מגושתא · עי' בערוך ערך מגש וערך רטו שמפרש שהן מיני לחשים ופליגי בהו אי הויין כשפים או ע"ז כעין דפליגי ר' יהודה ורבנן בסוף פ"ז ועי"ז מיקריא גידופי דהא איכא מ"ד דמגדף היינו עע"ז : תוס' ד"ה הלד · וצ"ע דבירושלמי כו' · ונראה מכ"מ שהתלזון חי גם בלא מים והוא עולה להרים : ד"ה מתעסק · ומתעסק דהכא היינו דבר שאינו מתכוין · עי' לעיל ע"ב ב' שכתבו דאיכא תרי גווני מתעסק · והא דתינוקת מטעם מלאכת מחשבת ניתא בתבורה · אבל מתעסק דהכא מכה אימעוט כל היכי דאינו נהנה : סד"ה טפי וא"כ בתבורה כו' · וצ"ל דלא אסני קרא דמילה לרבויי אלא כגון מילה דאי ניזיל בתר תיקון גברא הויא משאצ"ל ולא מקלקל · ואי ניזיל בתר הנעשה בדם וערלה גופא הוי מקלקל וצריך לגופו שהרי התורה חייבתו בנטילת הערלה וכטפת הדם · להכי מרבינן שניהם דהי מנייהו מפקת · משאצ"ל דהיינו כמתעסק לר"ש ומקלקל · אבל תרוייהו בהדדי משאצ"ל ומקלקל כמו נטילת הקוץ שמקלקל הדם וא"צ לגוף הולאה כלל לא אשכחן דמחייב עלה : ע"ב רש"י ד"ה משום צובע שצובע את הבשר · וסבר רב דיש צביעה באוכלין ותנא הוא ופליג אמתני' דלקמן קל"ט ב' נותנין ביצה כו' ולא קיי"ל כרב : ד"ה הרי הוא אורג כו' · וזה בנזורות וזה בקמת · ואפשר לכל חד בלא הבריה לגמרי אבל הכא הא"ה לשובט ומדקדק בלא מיסך ואורג : תוס' ד"ה השר אתת · תימה דממנינא דרישא כו' · ולפמ"ש סברא זו במג"ש דמייתורא דמניכא במעיקן מילתא אי כר' יותנן אי כר"ע ע"כ סולרך למיתני תו כי היכי דניתבר קמא ולא נוקי ליה לאפוקי מר' יהודה : ד"ה לאפוקי · שמלניעין אותה לשריפה וי"ל דהא לר"י גם בדם הנדה חייב שמלניעין אותו לסנגל מטומאתו כדלקמן נ"ג ב' :

דף עו תוס' הא דלא מעה"ד (כפופו) ו:מה י"ל דהכא דנקט כו' · אבל התם עיקריה לפטורא אתי וה"ק וכ"א אין חייב אלא כשיעורו · היכא מאן דמחייב כגון עני · א"נ דשיעורו הכולל נמי שיעורו מיקרי : ר"ה מפני · שמא אגב העלה הוא רואי · אבל אם אינן ראוין יחד אינן מצטרפין אע"ג דבדוגמא שיעורן שוה כמו בגד ועור : ע"ב תוס' ד"ה אף האי טעמא דחזי לכוס של ברכה חשיב כו' · ולפ"ז צ"ל דהא דפשיטא ליה דכוס של ברכה ברביעית היינו משום דלאו אורחא למיעבד כוס של ברכה פחות מכדי שיעור שתיה :

דף עז תוס' ד"ה ועוד כו' · ולאוי להצניעו לכוס של ברכה · לפ"ד התוס' הללו ע"כ דרבא ל"ש כלל דליכוי' חשיבות משום כוס של ברכה ולא כדבריו לעיל סוף ד' ע"ז : בא"ד ואביי נמי פליג אלא בהא · ולנ"ד היה נראה דאביי מודי דבעי רביעית אי חי אי מזוג ומפרש להא דר"י א"ם מזיגת כוס יפה היינו שליש רביעית חי עכ"פ וברייתא דרביעית היינו נמי לכאו"א אם שותה חי צריך רביעית חי · ואם מזוג רביעית מזוג · והכא דתנן כדי מזיגת הכוס היינו שליש רביעית · אלא דטעמא לא משום כוס הוא רק לסימנא נקט כוס : ע"ב גמ' כדי שישה או כדי אחיזה · ל"ע למאי חזי בלא"ה ושיה נראה לאמר דכדי אחיזה היינו כמקום כיתר ברטי' על הצריך לעין · שאוחזין בו ואורחא דמילתא למשוח גם אותו שלא יסרט בעין : ותוס' ד"ה דרשב"א · פימה דאדרבה איפכא כו' · צ"ע דהיכי אפשר למימר

היפכא דהא ר"נ ארשב"א קאי ואמר סתם אבר קטן · ואי רשב"א דאמר אבר קטן לא איירי בקטן בן יומו ה"ל לר"נ לפרושי במאי דפליג עליה :

דף עח גמ' ותניא כגרוגרת · אידי ואידי חד שיעורא הוא · ר"ל דגדולה כגרוגרת ומשקלה כסלע עי' ברמב"ם ריש הל' עירובין ותמנא דמים כגרוגרת משקלם ערך סלע א"כ ע"כ דסלע קטן מגרוגרת כערך כובד הנוסף עול הכסף · ופת אפשר דמשקלו כמים : שם המוציא נייר מחוק ושטר פרוע · פי' והוא מחוק : שם רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע · עי' גליון הש"ס לג"פ הקשה דהא תוי למוחקו ולהשהותו לצור עפ"י צלוהיתו · וצ"ל כיון שנתקלקל מהיכנו עד שימחקנו לא מחייב עליה השתא · וכן נ"ל לומר לאביי דכיון דצריך לקיימו לא מיקרי ראוי השתא עד שיקיימנו כי אינו עומד לצור על פי צלוהיתו

דף עט ע"ב מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב כו' · לפי גרסתנו במשנה דוכסוסטוס כדי לכתוב עלי' מזוזה נ"ל דקאי אמתניתין · וה"ק דממשנתינו מוכח דדוכסוסטוס שיעורו במזוזה עצמה ובברייתא קייל ליה כהדי קלף · ומשני דברייתא ה"ק כדי לכתוב מזוזה כל חד כדינו · דוכסוסטוס מזוזה ממש וקלף מזוזה שבתפלין · והרב לא מלי לאקשויי מרישא לחוד דה"א דהדא פרשה בתפלין לא חשיבא שיעורא · ומקשי מרישא וסיפא בהדדי וכנ"ל ע"כ לס"ד דגמ' דברייתא בתרוייי מזוזה ממש קאמרת · וע"כ דפרשה חדא בתפלין לא חשיבא שיעורא : רש"י ד"ה מטמאות את הידים לענין תרומה כו' · ודלא כתוס' חגיגה ד' כ"ד ומשמע מלשונו דבכלל י"ח דבר הוא וכדעת הרמב"ם ז"ל : תוס' ד"ה והא כו' דכן מלינו בהמפקיד כו' · אין הנדון דומה לראיה דהתם תרוייהו מתניתין נינהו · ופ"כ התוס' שם · ועוד דהתם מקשי מעיקרא גזל אפקדון ופקדון אפקדון ממתניתין · להכי סיים בה גם קושית גזל אגזל · ול"נ דברייתא לחודא ה"א דס"ק קלף ודוכסוסטוס ביחד תהיכה שתניא קלף ותניא דוכסוסטוס שיעורא כדי מזוזה כדמסקינן לקמן דכשירה אתרוייהו · ואע"ג דמזוזה בדוכסוסטוס מ"מ רגילין גם אקלף מפני שמשתמרת כר"מ לקמן וסיפא ה"ק דעכ"פ בעי שיהיה בקלף כדי שמע · דאי לא"ה מאי מהני ליה שימור דקלף אחר שנקרע הדוכסוסטוס · אבל כשיש בו שיעור שמע היה ראוי אח"כ לתפלין וכותב ע"מ כן ומעלין בקודש · אבל פרשה אחת בתפילין לא חשיבא למחייב עלה · והא לא משמע ליה למימר דקלף ודוכסוסטוס פי' ביחד כו' וקלף דסיפא היינו קלף לחודיה · דה"ל לפרושי שיעור דוכסוסטוס לחודיה :

דף פ תוס' ד"ה אבל כו' דלנ"ק כו' · אבל לנ"ב ניחא הכא כשאינו רחב אפילו ד' טפחים · ובתגם דתק מהרש"מ ז"ל : ד"ה אם · וא"כ לר"י דלעיל תנא כו' · לא אבין קושיתו דהתם בדמא דתרנגולתא ברא וכרושתינא שרפואתן למכה שבאיזה מקום בעין להכי אע"ג שדרך כחולי שהוא לכחול כל העין בהדם · מ"מ אם הניעו חייב בכ"ש דהא חזי · אבל כחול רפואתו הוא לגירא דיינא ודומיהן שהן בכל העין · ודעת הרמב"ם כרשב"ם :

דף פא תוס' ד"ה תפי. וכן משמע בסמוך דטעמא כו'. לא לאפוקי מרש"י ז"ל כתבו כן אלא דלא נימא דבעץ איירי ומשום פשוטי כלי עץ :

דף פב גמ' ור"מ לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מידי דחשיב כו'. דלר' יוסי קרא כפשטיה דשניהם שיעור חשיבות ביש לו בית קיבול בלתשוף מים ובאין לו ככר להתות : רש"י ד"ה למשמשין שאין כו'. סוברת לוה דאי היקשא לחומרא קשה מנ"ל דהא איצטריך שלא יטמא באהל כמת אי נימא דמנדה לא ילפינן לקולא כמ"ש רבינו לקמן ד"ה אליבא. אבל לקולא מנ"ל דכל מאי דאיכא למידרש לקולא בדרבנן ולא סתר להיקשא דנדה כלל דרשינן : תוס' ד"ה אמר כו'. אי לאו דממעטינן מדאיתקש לשרץ · אלא דר"ע מחמיר טפי מרבנן דדרים לא תאמר · שכל התומ־ות שלמדנו מנדה א"א להקל בהו כלל מילפותא אחריתא. ולרתב"ג מספקא ליה תו אי אמרינן דלר"ע לא ילפינן לקולא מנדה כלל : סד"ה באבן. ואור"י דאבן מסמא נפקא לסי· ולענ"ד אין מקום לקושיתם דמעיקרא מיעט כלים הראוין למשכב למושב דלא מיטמו כלל תתת המדוס. כי היכי דלא מיטמו תתת משכב למושב הזב. והדר מיעט דאפילו אדם לא מיטמו תתת המדוס באבן מסמא כמו תתת משכב ומושב · אבל במשא בלא אבן מסמא מטמא האדם כמו נושא הנבילה : ד"ה ולרע"ק · הא איצטריך לאפוקי שלא יטמא באהל כמת. אבל מש"ה לחוד ס"מ לאקושי לנבילה : ד"ה למשמשיה · מנלן דמשמשין לא מיטמו במשא כמו ע"ז עצמה · וי"ל דאי לאו לתוד ה"ל לאקושי לנבילה ומ"מ לא משמע להו בכולי קרא ליתי למשמשיה. ועוד דכיון דלא ס"ל לא תאמר הכנס אל האמר כר"ע כמש"ל. כל מאי דמצינן לאקולי מקלא דשרץ מקילין : ד"ה ור' אלעזר. דהא איצטריך למעוטה מאבן מסמא. וי"ל כנ"ל דה"מ לאקושי לנבילה · ול"ל משום דלא ה"מ למילף בתר הכי מנדה דאיכא לאברים · דהוי קולא לחוד והשתא הא סבר ר"ע כרבנן אליבא דרבה דהא גופא קשיא לקיש לנבילה ולנדה ולא לכתוב תזרם ולא תאמר כלל :

דף פג רש"י ד"ה בין אתרים שהסיטו אותן כו' בין הן שהסיטו ע"י אדם · ל"ע דמ"מ קשה השתא הסיטו הן הוסטו מיבעיא. דהא לא מלינו בכל התורה שיטמא בהיסט ולא בהוסט · ולנ"ד היה נראה דרב אשי פריך מאי הן. ר"ל דהא תני נכרי ונכרית כו' ע"כ היינו מגען דבה ל"ש ומאי הן. ומשני שפיר דהן היינו הוסטו · והסיטן היינו הסיטו · ויש ליישב פרש"י דתנא הן לגלויי דהסיטן הסיטו הוא : ע"ב תוס' סד"ה ע"ז. בלא נדה פשיטא ליה דנשתברה טהורה. דכיון דנכרי בשל נכרי כה"ג מפקע לאיסורא א"כ אפילו ישראל בשל ישראל ודאי דמהני לטהרה דלטומאה ליכא קרא דומה בסתר כמו לאיסורא. ולמ"ד משום היקשא דמזבח · פשיטא דליכא טומאה כלל · ואפילו במקרובת ע"ז דליכא במינה ביטול להתירא · מ"מ לאיסורא בטלה בכלים ובאוכלין מיבעיא לן בע"ז דף כ"ב : ד"ה מה תימה לר"ע כו'. ולרבנן ל"ש לאקשויי דוהא היקשא להא דפ' נגמר הדין להודא. דודאי משמעותא דקרא לאקושי ע"ז למת ולא מת לע"ז לתוד :

דף פד רש"י ד"ה מאי אף ספינה. דל"ל דמשום דמוסיף קולא בכלי תרס. דהא קולא דספינה לאו משום כלי תרס הוא : ד"ה משכבו הוא והמשכב הוזכר כאן · לנ"ד הי' נראה דמקים המשכב להנוגע בו דתיכא משכבו מיותרת לגמרי דמעיקרא כתיב משכב ומושב. והכ"ל והאיש אשר יגע בהם. ונראה דלהכי לא כתיב טבילה במו"מ דכייל להו בהדי דונוגע בהם. א"כ מיתורא דהאיש קדרים הכ"ל והנוגע בכולהו דעניגא : תוס' ד"ה ולתנים. תימה לר"י אמאי נקט כו'. לפי גירסתנו בגמרא היה נראה דבלשון קושיא אמר רבא. דבשלמא אי הוי מוקמינן הא דספינת הירדן כרבנן ושאני בין ים לנהר ה"א דלא בעי כלל טלטול. א"כ דטלטול מים שמים טלטול ובהכי ניתא דאייתי בתר ר' יותנן הא דג' תיבות. דסברא מתני' דבעי טלטול. ומ"מ מטמא ר"י בה בית קיבול רמונים. ולהכי לא אייתי עריבה דבה פליג ר"מ בר"פ ט"ו ומתני' אתיא כר' יהודה ואיכא למימר דר' יותנן כר"מ. להכי אייתי תיבות דבה מודי ר"מ לעיל פ' ט"ו ומסתברא ליה דספינה דמיא לתיבה : ד"ה אלא · תימה לר"ת דל"ל להגיה כו'. נראה דס"ק דת"ק לא מתלק בין כ"ת לכלי עץ [מוסיף על השנוי במשנה ריש כלים] רק במדרס. ור"י מוסיף ספינה לת"ק דלא מפליג בספינה ע"כ ס"ל וכולהו טהורין וס"מ למינקט של תרס כו' כפרש"י : ד"ה מה. דלא בעינן אלא דדמי כו'. צ"ע מנלן לאקושי לקולא ולא לתומרא. וגם הא דשני ביש במינו נותו עלה ואי משום דשהרי קראי אהדדי : ד"ה מפן · והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה כו' · עי' בדברי הראב"ד ז"ל ריש הל' מקואות : ע"ב רש"י ד"ה ואתת באמצע · וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא חיישינן לניקה. הסבר דלר"ע בעינן חמה ושעורה במפולת יד דל"ד לכרמך · דהתם בלא גפנים לא הוי כרם ומשמע להו לרבנן דפליגי אר' יאשי' דבכרמך מכבר לא תזרע מין אחר · אבל בשדה כיון דבלא זרע הויא שדה משמע דאסרה תורה זריעת ב' מינין כאחת : תוס' ד"ה מפן. היינו משום דהוי כאילו נגע הזב בתוכו · עי' בת"י נדה ה' סע"ב. ודבריהם צ"ע דא"כ מ"ם קטנים דנקט. וי"ל דברי ר"ת דהכא. דהתם הכי פריך אם עשו למעל"ע דין נדה לטמא בהיסט שמסמא אפילו במוקף צמיד פתיל דל"ש בשאר טומאת כלל. כ"ש שעשו לו דין נדה לעשות מ"מ אה"ט דיש לשן חבר בטומאת מת : ד"ה מנין כו'. דערוגה ו' נפקא כו'. ולפ"ז הא דאמרי' וקים לתו כו' הוי כמו ועוד :

דף פה רש"י ד"ה וקים להו לרבנן. הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה כו'. וקרא קמ"ל כתירא דזריעה שיעור יניקה. וכן צ"ל ע"כ למאי דמוקי לה בגמ' בממלא. וכתירא דר' רותום ממילא ידענא כפרש"י במשנה : תוס' ד"ה לא כו' וא"ת א"כ כו' · נראה דמפרשי דתרי מילי קאמר קרא · גבול רעך · ואשר גבלו ראשונים לענין כלאים. וא"ש ליבנא דגמ' דהדר ואמר גבול שגבלו ראשונים כו'. ר"ל דלא קאי ארעך. ולפירש"י צ"ל דמשום דלפשטיה דקרא הוי קך אשר גבלו כנתינת טעם על תוספת הלאו דהשגת גבול כא"י מלבד לא תגזול שבכ"מ· אבל השתא הוי אשר גבלו פירושא ולא טעמא : ד"ה גבוליה · אם מכר לו ערוגה וגבוליה · ובפשיטות ר"ל לענין לסמוך לה ערוגה אחרת. והוי ממש כדר' יהודה. וכמ"ש יש ראש תור בערוגה :

דף פו גמ' ומאן דמוקי כתנאי רישא רבנן וסיפא כראב"ע. נ"ל דהיינו רבנן דאמרי ו' עונות. וה"ק דבג' לעולם טמאה · אבל לר' ישמעאל ע"כ דל"ל ראיה אטומאה. דא"כ מגליה דלא תלי בעונות דמסתבר טפי. אע"ב דמספק מחמיר · אבל לרבנן מוכרח דשם עונות מדאפרשינהו בנפרא. ואפשר דמכאן למד ר' יותנן דרבנן סברי ו' עונות. ולטעמי' בהמפקיד גבי תבית : תוס' ד"ה תני. היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אראב"ע. ונראה דמשום דכרע"ק ממ"נ לא אתיא דפעמים טמאה פעמים טהורה לא קפיד רק דתהוי כתנא דסיפא : ע"ב גמ' ראויה קאמינא. דאי ניתנה ממש א"כ מגלי' לר"י דהשכים הקב"ה ע"י דלמא משום דלא טבלו אלא ודאי שהם טבלו מקודם שחייבין היו לקיים דברי הקב"ה להיות נכונים ליום שלישי ממש : תוס' ד"ה אמר. וא"ת א"כ כו'. וצ"ל דקושית ולטבלו ביני שמשי הוא לפי מאי דה"ל ראוי' קאמינא ובאמת טבלו בערב שבת. וקמקשי דס"ל לקבל תורה בלילה · אע"ג דהוי' בנות פליטה בלילה :

דף פז גמר שלשה דברים עשה משה מדעתו ה' · נ"ל דכל הג' דברים בסגנון אחד נינהו. שהקב"ה היודע עתידות ידע שלא יפלוט בשל־שי [והיינו דאמר לעיל ראוים לינתן] ושלא דבר עם משה בעת טומאתו. ושיעשו ישראל תשובה · ומ"מ עלינו לעשות במצות כפי דעתנו שאין אנחנו יודעים העתידות : ע"ב ראשון לאכילת קדשים. ר"ל קדשי קלים. דאילו קדשי קדשים אכלו כל ימי המלואים : רש"י ד"ה ראשון לעבודה · לסדר עבודת תמידין. כ"ה במדרש נשא פ' י"ב בשם ר' יוסי בעל הברייתא דסדר עולם. [ביבמות פ"ב] והוא כמ"ד דבסיני עולת ראיה הואי. ואפשר דלכ"ע ל"ק שניהם עי' יומא : ד"ה לאכילת קדשים במחילה כו'. דלמ"ד שלמים הקריבו ג"כ הרי נאכלו קדשים ולמ"ד עולות לחוד ניחא בפשיטות :

דף פח רש"י ד"ה ביום תליתאי לפרישה. ול"ל שלישי לאותן שלילן עמו. כמ"ש רש"י ז"ל לעיל אשלישי דקרא. דמ"מ ל"ש להודויי עלה כיון דלא הוו צריכי אלא לשנים :

דף פט גמרא אני אחזיק טובה לעצמי. ובכה"ג עבידי רבנן דמשני מילייהו במסכת : שם א"ל מ"ש לא שכיחת קמיה דר"פ. נראה דהסוא מדרבנן אמר הכי לרב כהנא · מ"ט לא שכיחת קמייהו דר"פ ור"ה דקמעייני אפילו באגדתא. ואת לא קמעיינת ואמרת פירושא דלא דייקנא :

דף צ תוס' ד"ה לא כו'. לא יפחות מדינר כסף. ונראה משום דנחושת הוי פירא ולא טבעא כלל : במשנה ר"י בן בתירא אומר חמשה כו'. נ"ל דה"ק אם הם פחות מכגרוגרת אומר ריב"ב דשיעורו חמשה. אבל בכגרוגרת חייב בפחות מחמשה דחזו לאכילה או לפי עלה :

דף צא גמ' בעי רבא הוציא חצי גרוגרת כו'. בתפוח ובלמק איירי דומיא דגרוגרת עצמה עיין ירושלמי פ"ב דתרומות ומייבתא תמיהת תוס' מנחות כ"ד ע"א (וכ"ה בחי' הרמב"ן) : ע"ב ואי ס"ד אגד כלי שמיה אגד קדים ליה איסור גניבה כו'. לא שייך הכא צורך הוצאה היא דיכול לתזירו. אבל לטעמא דא"א בלא"ה לא שייך קושית הגמ' דהא מקריא א"א. כמ"ש התוס' בכתובות. דהא אם היה אחר מוציא

[illegible]

דזיקה דריבא וסיפא לאו כהד גוונא: בא"ד אמאי תנא הכיא דתבורה. וגראה דאיצטריך דלא נימא ככב כהנא דלעיל [ובנ"ל לרב אשי] וריבא איצטריך דלא נפרש תרתי דסיפא בתבורה דוקא ותרא בלכתא ומתנה והדא בבאר זריקה אבל הסתא ע"כ זריקות מדריבא ומגיעתא סוין: ע"ב רש"י ד"ה בשבת אעושה מלאכה קאי. אבל לא ביאר לנו רבינו למאי צריך לתנא למיהם בשבת. וג"ל מסום דגמר מלאכה גמור חייב אפילו נעבית עיקרה מע"ש כגון אבג אהת והשלימה לבגד כתב אתת והשלימה לספר תני הכא בשיעור קטן דבעינן כולו בשבת דאתא על האיב פטור לרבנן דקי"ל כוותייהו:

דף קג ע"ב תוס' ד"ה בגלטורי. פטרי אפי' בב' וג'. לא ידענא מנא להו· וסרע"כ כתב בפירוש להיפך· וכ"נ דעת הרמב"ם: ד"ה א"א. דהא ת"ק פטר כו'. רש"י ועלוך פירשו דת"ק ר"ל ר' יהודה:

דף קד גמרא נאמן כסוף נאמן פסוט. עי' בב"ר פ' א' דמשמע דקאי על הקב"ה ומשה רבינו:

דף קה גמ' הא דלא בעי זיוני. ואע"פ שכוון לתלי שיעור לא הוי מתעסק. וגו"ד לכוון לגזוק כי לרכא דבי לא תזי לצירוף אחר סנתה: שם איכא דאמרי אגבי למפרע יהיבה כתיבה כו'. כפי מ"ש בתמורה י"ד דר"י וריב"ג פליגי אי הוי איסורא בדברים שבכתב בע"פ או להיפוך· דלר"י איסורא ליכא אלא שאין מלוה לכתי אין מצילין מדליקה ואסור לקרות בשבת מסום שטרי הדיוטות י"ל דהנך תרי ליטמי נמי בהא פליגי דל"ק סבר· דליכא איסורא. להכי אמר אמירה נעימה ר"ל אפילו בע"פ. כתיבה יהובה ר"ל במלותה בכתיבה דוקא. ול"ב אמר דוקא יהיבה כתיבה ואז נאמנין אמרינן הא בע"פ אסור· ועיין במהרש"א:

דף קו ע"ב משנה הא למה זה דומה נגועל את ביתו כו' ונמנא לבי שמור בתוכו. נלע"ד דר"ל דכמו דהתם פטור מסום מתעסק אינו חייב לפתוח את סבית אחר שנודע לו ומכוין בשביל לידם ומשום סראשון הוא כיון דהשתא לא עביד מידי· ה"נ הכא אעפ"י שכיון מתחלתו היה פטור מסום שהוא כבר נצוד ואינו חייב לעמוד אח"כ כשעמד הראשון. ופרש"י ז"ל צ"ע ועי' בר"ן:

דף קז תוס' ד"ה וממאי כו' ומשום שאנ"ל שרי כו'. צ"ע דהא אמרינן לעיל ל' א' דאסור לכבות אפילו לר"ש לחולה שאין בו סכנה ולא שרינן רק בהיזקא דרבים. וע"כ דמ"ד הכא פטור ומותר לא סבר כליסנא דרב לקמן דמוקי לה כר"ש. אלא דשרי לכ"ע מטעם שכתב רש"י כאן. ואהא מייתי מקוץ דגם שם עושה פתח אלא שאינו חושש אם יפתח מיד ולתבלה לא חששו דספיקא הוא וגס"ד בסנהנקין שם לא חששו אפילו בשל תורה. ולמסקנא לית כאן תבת תורה. ובזה יתיישב לקמן קל"ה א' עי' תוס' שם ד"ה מפני: ד"ה אמר· וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר שרך הוא כו'. כ"ל דאיה לזה מתוספתא דכלים דלא תניא לעור העוף בהדי המצילין בלמיד פתיל (עי' מל"מ ריש הל' כלים) ע"כ משום דלא פסיקא ליה שאם ראוי עדיין לאבילה והוכשר אין מצילין כדתנן פ"י דכלים מ"ב: ד"ת ע"כ. ומוקמינן רבויא אהנהו ארבע. אבל ל"ס ליסנא דאלה למעט מאותן דקאי עלייהו: בסוה"ד אבל לענין שבת מודה. סעיקר כתאה דרבנן דר' יהודה סברי לדרשה דאלה הטמאים. וכיון דרבה ומיעט מרבה סלגא וממעט סלגא· ואזלו בתר גישתא הי לרבות ובי למעט. אבל ר' יהודה דממעט יותר מפלגא ע"כ דאזיל בתר גישתא דסברא בעלמא וה"ה לשבת: ע"ב גמרא וסבי פרעוש דפרה ורבה. לס"ד דגמרא דדמינן לידה להריגה ע"כ הא דנקט סבא כנה וסבא פרעוש סיינו מסום דכנה נילודת ועומדת סיא וראיה מזה לפי' ר"ת לעיל י"ב א':

דף קח גמ' ואי ס"ד עור הוא סיכי מג"י ליה כו'. ודאי רכיך הוא והוי כבשר כמ"ש התוס' בר"פ אלא משום דכבר זכתה התורה עורות ק"ק לכהן וסרה קושית התוס'. ועל גבי עור נבילות וטריפות בלאן. וכעוף נבילה וטריפה אפשר דאסור כיון דהעור עצמו אסור: תוס' ד"ה ואי. דהיה קרב סיער שבזקן כו'. אינו מובן לענ"ד דהא הראש היה קרב עם עורו: ד"ה ר"ת. פי' תרא"ה אם הוא הכם. סוצרכו לזה ולפירושם שאל"ה למאי אמר דתם במעיה:

דף קיא גמרא למימרא דרב כר"ש ס"ל כו'· כ"ל דבדינא דידן לא מצינן למשרי רק בתרווייהו טעמי דבני מלכים ודשא"ת מותר. דבלאת גם בני מלכים אין סכין שמן ורד היכי דל"ש רק במכה (שבזי לא הוזכר במשנתנו רק בחול ולפרש"י של חול מאי שייטיה הכא) וההדיוטות סכין בשמן פשוט רק

בשבת שאסור לעשות שום רפואה רק סיכת שמן לרכך מותר כדלעיל ס"ג ב' רוצים לסוך בשמן ורד שמרפא. ובני מלכים עושין כן גם בחול שיש רפואות אחרות לפי שמרכך יותר. ושרי גם בשבת למ"ד דשא"מ מותר יושרו גם כל אדם למ"ד כל ישראל בני מלכים הם. אבל אי אמרינן דבר שאינו מתכוין אסור אפילו לבני מלכים כיון שעכ"פ מרפא ואינו דרך בישוס. ולפ"ז י"ל דגם למסקנא צריך לטעמא דר"מ הם לרב דל"ש כ"כ שיסוכו הדיוטות רק בני מלכים בלא מכה. וכ"ס בירושלמי: תוס' ד"ה אלא. הכא לא שייך כו'. עי' בחידושי הרשב"א שדחה למאמר בזה. ול"ד הקדושים היה נראה דלס"ד דגמרא בזקן לא עביד כוס של עיקרין מידי דבלא"ה אינו ראוי להוליד כמו אחר הכוס והכוס אינו פועל תכון באברי התשמיש רק תליסות כעין הזקנה. אבל סירוס ממש מסתבר דחייב בזקן אף לפי הס"ד ק"ו מסרים. וכ"מ לדינא לדידן במספרכסת:

דף קיב ע"ב גמרא אם ראשונים בני מלאכים כו'· הך אם כו' ואם כו' תלי בתרי ליסנא דקרי עליה דלעיל מיניה: תוס' ד"ה נפלוג. דהוס בכלל קושית הש"ס כו'. תירוצם אינו מובן: ואולי אפשר לתקנו מימין לשמאל בלא קריעה ואה"נ בפשיטות: ד"ה רבי. אמאי לא מייתי ההיא סייעתא כו'· כ"ל דלא דמי כלל דהתם אפילו קודם שנשברה עשויה ליפרק ואז אינו מטמא הכרעה מתוקנת אלא מגע מדרס לסכי השתא שנשברה השניה ודאי ל"ש לטמויי למטה מדרס כיון דאין לה ארוכה שמאה מדרס. אבל סנדל כולו גוף אחד ומטמיא כל רצועה בפ"ע:

דף קיג גמרא ושבסיה קושרו באבוס ובלבד שלא יביא כו'. לא דמי למ"ש רש"י סוף דף הקדום. דהכא רגילות למישבק הבל בכל פעם במקום אחד דמה"ע שרי למיקשר מאבוס לפרה ולהיפוך ולא חיישינן שמא עתה יקשור הקשר השני:

דף קיד גמ' אי בחדא מסכת באתריה. לפרש"י צריך דוקא בכל הש"ס כדר"י לעיל. אלא שרי בכ"מ בשעה שהוא עוסק בו לענין למגויי באתריה: ע"ב תוס' ד"ה לעולם למלאכה וקניבת ירק דברייתא כו'. דבריהם אינם מובנים דא"כ מ"ש קניבת ירק דנקט. ומ"ש יוה"כ בכל שבת הל"ל דאיכא עשה ועי' במאור:

דף קטו ע"ב גמ' אבל הכא דכתיבי בלשון הקודש מצילין· ר"ל משום אזכרות: שם דכיון דאיכא הזכרות כו'. כמו בלא ספר ודיו: תוס' ד"ה מגילה כו'. ונראה לר"י דדוקא לענין הצלה מיתניא כו'. אבל דוחק גדול הוא ליסנא דנכתבים כו' רק לענין הצלה ותקשה אמאי לא תני ברישא שהספרים נכתבים בכל דבר ועל כל דבר כו'. ותו קשיא דלא איפשיטא בעיא דריש גלותא אלא למ"ד מצילין בכל לשון אבל למ"ד אין מצילין דכוותי' קסבר ר"ה אבוה דהך פסטנא ודפסקינן כוותיה. ועוד דלא מסתבר כלל לאוקי בכל לשון משום אזכרות. לכן כ"ל דרישא דתני נכתבים בכל לשון הוא כפשטיה אבל סיפא דעד שתהא כתובה כו' ל"ש לענין כתיבה וה"ק אבל מגילה לא די שאינה נכתבת בכל לשון אלא אפילו להצלה בעי אשורית דסבר כמ"ד אין מצילין כל שלא ניתנו לקרות. והדר תני דלהצלה ודמגילה בעי כמו ספר ודיו אבל לא לשאר ספרים אע"ג דודאי לא ניתנו לקרות בלא ספר ודיו מצילין משום הזכרות:

דף קטז ע"ב רש"י ד"ה לא נטלטל עור אגב בשר כו'. אגב בשר יטלטלו עור המחובר בו. ור' ישמעאל אסר לטלטל עור המחובר אליבא דרבנן באפשר להפשיטו: תוס' ד"ה וכ"ש· סימה דנהגו שעולם כו'· לענ"ד אין כאן תימה מהמנהג וקושיא מהירושלמי וסתירה מדברי רש"י עצמו ז"ל· דודאי עיקר האיסור של שטרי הדיוטות דפשיט בגמ' לאיסור מדינא אינו אלא כמו"מ בלבד ומשום דידהו גזרינן בשארי אגרות· וגם בכתבי קודש לר"נ ובכלל הלשון דכש"כ בשטרי הדיוטות מיכללן אגרות באמת· אך לא משום לתא דידהו מיגזר:

דף קיז גמ' הכא נעשה בסיס לדבר האסור· אפשר דאע"ג דמותר לטלטל הבשר משום כבוד שמים· מ"מ כיון דמדינא אסור אלא שנדחה איסור מפני הכבוד מיקרי דבר האסור לענין בסיס: רש"י ד"ה כדאמרינן מעיקרא· מתיק הספר דמתני' דמצילין כו'· ר"ל היתר איסור הצלה אבל איסור טלטול ליכא בא"א לנער: תוס' ד"ה מי דמי כו' וי"ל דאין נראה לו לחלק כו'· עי' מהרש"א ולע"ג· וגם עי' בספר דרוש וחידוש לרע"ק איגר שתמה מאד דמ"מ למסקנא דא"א לנער הל"ל דמשום בסיס לדבר המותר התירו· אבל באיסור להוד לא התירו כלל אפי' א"א לנער· ולענ"ד כ"ל דהשתא הדר ביה מסברת בסיס בפסח וצורו וה"ק שדמוהו לתיק הספר מעלמא שיש בו מצות דודאי לא בכונה יבאיר בו מצות בשבת שלא יוכל לגוס בו הספר· ורבנן תיק הספר אמרי אלא שבכת· ומותר אפי' אפשר לנער· ה"נ בפסח שלא נעשה בסיס כלל שהרי תשב לשותטו בשבת· יותר אפי' אפשר לנער ועי"ז פריך היא גופה מנ"ל כו': ע"ב תוס' ד"ה הציל כו'· כשאפו בי"ט של פסח כו'· אבל אם אפה מעי"ט יכול לומר בחמה אני רוצה ולהכי נקטו פסח דדרך לאפות בכל יום: בא"ד אלא מתחלה יעשה הדראה כו'· לכאורה משמע בהערמה וכן כתב המג"א· אבל א"א כלל להתיר הערמה שלא לצורך הפסד כלל· ועי' בדבריהם ביצה י"ז ב': ד"ת שהיא· ה"ל למשרי משום ג' סעודות· נראה דס"ד דבדרבנן ל"ש לאפלוגי בין מרדה לסכין דהכל אסור מדרבנן:

דף קיח גמ' אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה· כ"ל דר"ל ראשונה למנות הוראה וכמ"ד אתתומין לא איפקוד במרה· וכמ"ש התוס' לעיל פ"ז ב' דהוראה בכלל· והיא שביתת עפי· כמ"ש התוס' ריש מכילתין· וכן ירמי' הזהיר עלי' בפירוש בפרע והבטית על זה ויסבה העיר הזאת לעולם· ויותר נראה דר"ל ראשונה שתללו· היינו שלא היו מחללין אפילו שבת אחת ולאפוקי דלא נימא דבשמירת שבת אחת סגי כעין ב' שבתות דר"י: תוס' ד"ה אילו· לא ידע ר"י כו'· בפ"ב דכתובות איתא להדיא דאיכא עשה· וכוונתם לסקבות על אותה סוגיא· דמהכא מוכח דאין איסור דתלילה לו לשמוע לדבר איסור· וז"ש לא ידע ר"י מאי איסורא דאמר התם [ובשגגת המעתיק נשמטו דברי' בכאן] אם לאו משום ברכה לבטלה [ור' יוסי לא היה מברך אלא שומע מאתריהם] והתם קאמר עשה· ול"ל משום שאינו שומע ברכת כהנים ש.כ.ג"ב אמרה תורה לברך ולא לישראל לשמוע בעשה:

דף קיט גמ' ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא· משום כבוד המלוה· ורב ענן פליג עליה מדתנא דבר"י: שם רב ספרא תריך רישא כו'· ר"ל כל אחד מה שהיה חביב לו עי' היטב סו"ע בלה"ג ר"ז מלאדי בקו"א ותמלא נחת· ר"ה מדליק שרגא לפי שהיא חובה לכבוד שבת וקודם לכבוד היום· ר"פ גדיל פתילתא כנ"ל· אלא דעיקר הדלקה נמסרה לנשים· ר"ת פריס סילקא שבו עיקר המלוה כדאמר רב לעיל תבשיל של תרדין· רבה ור"י מלחי ליבי· דסברי כמ"ד אפילו דבר מועט כו'· ומ"מ תבשיל בעי כדלעיל· ר"ז מלחת כנ"ל אלא דסבר שאין כבוד לת"ת לעשות מלאכה בפרהסיא כדאמר בפ"ד דקדושין כיון שנתמנה אדם פרנס כו'· ואהא פליג רנב"י ועביד בפרהסיא טובא ואמר בה טעמא: ע"ב גמ' שבקוה ואתא א"ית אכליה· או משום דמיעט בסעודת שבת· או משום דלא היה טעם הבשר טוב כ"כ במו"ש· דשוב לית ביה סמתה דאינו כשלמים: שם אר"ת אל מלך נאמן· נראה דקאי על אמן שבקדושה ואמר אף כנגד יתגדל כו' שמיה רבה כו'· מלך נגד וימליך מלכותיה· נאמן נגד בחייכון כו' ר"ל נאמן לקיים לנו הבטחתו במהרה בימינו אמן: שם אלו תינוקות של בית רבן כו'· שהמשיחה היא התחלה ותינוק כדבר גדולה: רש"י ד"ה ויכלו· הקב"ה וזה שמספר כו'· שאדם"ר שר אז שיר השבת:

דף קכ גמ' בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות· לפרש"י היינו אפילו כמה כלים בפל אחד· ונראה דלפי' הא דמקיל ראב"ז לאותה חצר אין פי' להציל באותו חצר ולא יותר· דודאי איירי בכל מתנייתא דפירקין· דקתני בסיפא להיכן כו'· אלא שנושא לקבל באותו חצר שנפל האש לתוך של אחד· וכן פי' לעיל ד' י"ט ב' ע"ש· וכן אפשר לומר לפי דעת ר"ת לעיל דהכל כדי להוציא לחצר אחרת· ולר"ס אסור לקפל רק בבית· ומזה למד בעל התרומות לחלק בין מקורה לאינו מקורה: שם ולא כיהא ליה דליתהני מאחרים· דכתיב אחרי ירא ה' כו' יגיע כפיך כו': שם ומאי שנא הכא דנקט עמי אמרי כו'· לכאורה מ"ל בפשיטות דמאכלים ע"כ צריך לתת להם לעולם· דאלה"ס לא חזו להו כלל· אבל מלבושים אינו נותן אלא לשעה ועי' בירושלמי· דברישא אמר שכן דרכן לבזמין אורחין והכא אמר שכן דרכן להשאיל כלים· אלא דקשיא ליה דכיון דשרי בכלים דרך שאלה· כ"ש דהוי לן למישרי באוכלים דרך שאלה דלא למיהדר בעינא אלא חליפי' אע"כ דכיון דעיקר ממונא דידיה אסור ה"נ הכא· ומשני משום דחזי לדידיה כולי יומא למיפשט ולמילבש במקום שיהיה להכי שרי אף אדעתא דידיה ונע"ג על הרמב"ם ז"ל שכתב דין המלבוש כדין האוכלים· ולפי מ"ש נכונה גי' הרי"ף ז"ל ברישא להכיזין ובסיפא לאחרים: רש"י ד"ה מהפקירא כו'· דהא הנילו לכם קאמר· דאי לא הוי בעי למימר לכם לא דמי לגוזי של ים· דהתם משום דאבוד מכל אדם אבל הכא שכיחי מצילין· אבל השתא דבעי למימר לכם דוקא· ממילא הוי הפקר· להכי מיקרי הפקירא ולא מתנה: תוס' ד"ה אידי· פי' הר"פ דלקפל כו'· וצ"ע לדבריו מאי דתנן סל ועיגול ותבית אטו מילי דכדי ניהנו ח"ו: ע"ב גמ' עשי' הוא דאסור הא גרמא שרי· ע"כ ס"ד דהוי פ"ר· דאי לא"ה אינו ענין כלל למשנתנו דמכוין לכבוי· וע"כ דעיקר ההיתר משום שאינו נמהק בשעתו· וסבר דשרי בכש"ג כל היכא דכתיב עשי' והיינו כס"ד דגמ' לעיל ק"ו לענין סירוס אבל למסקנא התם ע"כ דהכא לא הוי פ"ר כלל· ורבנן ור"י פליגי בהא דרבא בר רב שילא· וכלי חרס חדשים שאני דלא הגיע האור למקום הכלים בעת נתינתו· ואולי אפשר ליישב בזה השמטת הרי"ף ז"ל לרב יהודה דריש סוגיין: תוס' ד"ה מנער· ובירושלמי מוקי לה כו'· נראה דגם בגמ' דילן מסיק נייט עלה רב אתרתי ברייתי· ולא דפליג שא"כ לא הוי קיי"ל כוותיה (דקיי"ל כר' יוחנן היה מהזיק לרב לתנא כמש"כ התוס' פ"ק דכתובות ע"ש) אלא דסבר דבשיכוש איתני ואם לבתה כבתה· ותרווייהו לענין טלטול וכפי' התוס' בדבור שאח"ז:

דף קכא במשנה ואמר הושבני לו מתטאת· ל"ל דמספקא ליה אי הוי סכנה דא"כ ה"ל למישרי מספקא· אלא דמספקא ליה אי הוי מלאכה בכה"ג· אע"ג דבכ"מ מחייב ר"י מלאכ"ל ומזה תירוץ לדעת הרמב"ם בדין זה: תוס' ד"ה ה"ג· אלמא אע"ג דת"ק סבר כו'· אבל קשה מאד ליישב לדבריהם לשון הברייתא דתני בשלשה ימאין דטובלין כל היום ובע"ק עד המנחה דוקא· ונו"ד ה"א דדוקא אב הטומאה שמטמא אדם וכלים מותר לטבול· אבל בעל קרי אסור אי לאו מלוה בזמנה או תפלה לפי שבקל יוכל ליזהר ביוה"כ מאוכלין ומשקין: ע"ב גמ' וכי תימא דלא חזי ליה מאתמול· ר"ל והוי נולד גמור ומודי ביה ר"ש· אבל לא מסתבר ליה לאוקמי מתני' כר' יהודה· דא"כ לא הוי פריך מידי מברייתא דנימא דאתיא כר"ש ומעתה סקטו כל קושיות הרשב"א בחידושיו בזה:

דף קכב גמ' אימא הואיל ועשאו נכרי בו· נראה דה"ק דמשום שלא בפנינו נכרי בו מיד הואיל ועשאו ולא בעי אתריו· א"נ והוא העיקר· דה"ק שאם הי' עושה בפנינו היה לנו למחות בו· דר"ג היה שם בספינה ובדיעבד שרי אפי' היה עושה בפנינו: רש"י ד"ה מאכיל אחריו ישראל כו' ואחריו דוקא נקט כו'· אבל נר הגאתו בשעתו ולא בעי אחריו והא דלא שני דתני מים משום אתריו דמשמע דמשום התירא נקט לה: תוס' ד"ה א"ל כאותן כו' כמ"ש לעיל· עי' מש"ש ליישב דברי רש"י ז"ל· אך לע"ג דכיון שכבר אסר ל' בפמוטות בב' ידים איך שאלו בקרנות באדם א' כו' [עי' בס' בגדי ישע על המרדכי] אבל לפי פירושם פשוט ליה בפמוטות דבב' ידים שרי דהיינו משוי אדם אחד שהוא מ' סאה לאפוקי מדאביי לעיל ל"ה· והדר בעי מיניה בקרונות יותר ממשוי אדם א' ושרי ליה לאפוקי מרבה ור"י דלעיל: ד"ה אמר אביי· דמודה אביי כו'· ר"ל דבודאי לא פליג אשמואל דלקמן:

דף קכג ע"ב גמ' עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפי' ניטלין בשתי ידים· היינו כרבה דאלתא בת תרי כו'· ורבא שרי אפי' טובא· ועי' בחי' הרשב"א כאן וכמ"ש לעיל קכ"ב: רש"י ד"ה זומא לסטרון כו' אהמא של קדירה· מכאן מוכח דשרי למיעבד הכי בשבת: תוס' ד"ה מקלוע כו' דהא פשיטא כו'· ומ"מ אסורין אר"ב שלא לצורך תשמישן כדאמר בהדיא אפי' תרוד אפי' טלית אפי' סכין כו'· וע"כ שאח"כ שתילקו בין הירכים לא חילקו בכלים· ומזה יש ללמוד לדידן לענין שלא לצורך היג בססום

דף קכד גמ' בההוא פורתא לא מיטפש · פי' בחי' הרשב"א ז"ל · ויש להוכיח מכאן לדידן בכלי שמלאכתו לאיסור שאין לטלטל לצורך גופו היכא דאפשר בלא"ה : שם התם דאפשר בהערמה ולא אמר משום לב"ח כדלעיל קי"ז · דבעי לאוקמי מתני' דאין בין כו' כוותיה ובשבת אסור אע"ג דהיכא לב"ח · ועי"כ משום דלא אפשר בהערמה : רש"י ד"ה דאפשר בהערמה כו' גבי מצילין דליכא הערמה כו' · ר"ל שהפירות שוין הן · ועי' בדברי התוס' לעיל קי"ז ב' דאסרי הדרא אתר נקיט · והרשב"א ז"ל דפליג עלייהו בחידושיו שם מודה בשוין : תוס' ד"ה הא · דמיירי במילי דשבות ואינו מענין אחד · דר"ל וכל שניתר בשל תורה מלתא דאוכל נפש : ע"ב גמ' אית לי אחרינא חזי לאורחין · דס"ד דרבא דמשום מוקצה קבעי ואמר אית לי אחרינא ואסח דעתאי להכי א"ל חזי לאורחים אי מיקלע · ורב מרי טעי בדברי רבא וסבר דכוונתו לאורחים שבאו :

דף קכה גמ' מתקיף לה רב אשי · לכאורה תמוה מאי ס"ד דרבא · וי"ל דרבא מוקי לה בתנור שהסיקו במחובר · אלא שהשברים נתלשו קודם שיתקן · וכיון דבעו יחוד הוי כהיסק ראשון דבעי מחובר דוקא ולרב אשי פשיטא ליה הך סברא : תוס' ד"ה אם כו' ליכא לדמויי לגלימי · דגלימא לא מקלי אינם ובטלה דעתו · אבל לס"ד דבשבת · ע"כ לא משום הקצאה תנא דלא חזי כלל ליטלו מאשפה : ד"ה מתללת · דחזיא לכסוי בהימנא · ושמואל שרי נולד בספ"ק : ע"ב רש"י ד"ה ל"ש דמותר לטלטל כו' · דקתני ואם היתה כו' · ר"ל להכי לא מצי לאוקמי אפי' במניח רק לא לכל השבת :

דף קכו תוס' ד"ה ר"י כו' ע"כ נראה לר"י דבהכי פליגי ר' אבא בר כהנא כו' · תימה מנליה לש"ס לאקשויי אר"י דלמא ס"ל כשמואל דעירובין · ועוד דאי משום טלטול היכי ס"ד דגמרא לאוקמי בתורת כלי דא"כ מ"ט דת"ק · ועוד דהיכי פסיק ר"י כרשב"ג לענין טלטול כיון דלא ס"ל כוותי' רק בתורת כלי דבהא ודאי מודה ת"ק ולענ"ד דכולה סוגיא משום בנין ומד"ס ורשב"ג אמר מתוקן · ר"ל אם הוא מוכן לטלטל אעפ"י שאין קשור דלא חיישינן לבנין כלל · ור"י פסיק כוותי' בהא דלא חיישינן לבנין אבל בתיקון לטלטל לא סבר כוותי' אלא דבעי תורת כלי : ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא כו' צריכא למימר דכלי ניטל לצורך גופו כו' · אבל כראוין לזה לבד ניחא להו דצריך לאשמועינן במחוברין דלא הוי כקרקע · אבל בתלושין ל"ש לחלק · לכן הקשו מעיקרא בפשיטות למה יש להצריך כו' דע"כ ר"י אף בתלושין אמר דלא"ה ל"ש לדמויי לחריות · ועי' בחי' הרשב"א : ד"ה ומדבריהן · ולמ"ל נמי ספק דמצוה שאני כו' · לו"ד הוה נראה דהספיקה לא היתה מצוה כלל · אלא דהצילה העשרות מלטמא · אבל המדידה מצוה היא להבדיל בין טמא לטהור · ועי' במ"ק ח' ע"ב אם המתינה תורה לדבר הרשות כו' · אלמא דהצלת טהרות רשות מקרי :

דף קכז תוס' ד"ה דכולי עלמא · ס"ל למיתני ב' וט"ו כשיעור ה' קופות · דלא דמי למתניתין ד"ל לשיעורא לתודיה אבל בקופות של כדין ל"ש למימר הכי · דליכא למימר דד' וה' שלא יפחות ויוכס במשוי [עי' בקיצור פסקי הרא"ש] דלשון אפי' ד' וה' לא משמע הכי : גמ' דמדקתני מפני האורחים והדר מפני ביטול בה"מ · ר"ל מדצריך לאשמועינן : ע"ב ונכנס ונעל דלת בפניהן כו' · ע"כ קודם י"ח דבר היה דלא אסרו יחוד בפנויה · ומ"מ כבר נגזר על נכרים גדולים טומאה מדטבל לצינורא דידה · ועי' בתוס' דף כ"א ומש"ם :

דף קכח תוס' ד"ה אבל כו' · כמו לענין טלטול בידים · והא דפריך פשיטא משום דמוכח לה מרישא דמאי דוקא : ד"ה הכניסן · סתמא נעשה כו' · דל"ל דסתמא אסור דא"כ אמאי פלגינהו מקש ועצים וזרדין : ע"ב משנה וכל צרכי מילה עושין בשבת · נ"ל מאי דמסקינן לקמן קל"ג ב' דמתניתין רבנן כו' · הכא לר' יוסי קאמר · דכי היכי דאקיל בטבור אקיל נמי במילה · ואפי' פירש · ודייק ליבנא כל צרכי מילה עושין דמשמע דכל חד לחודיה שרי לעשות · והתם תני עושין כ"ל מילה דמשמע העושה כל המילה כנ"ל ברור בס"ד :

דף קכט גמ' נהיה ל' יום למאי הלכתא כו' · דל"ל לענין ע"י נכרים דמשמע דכל ל' יום שוין בה · אבל טבילה שייכא אפי' בימי טומאה לתשמיש שקודם הלידה לדברי הורה או ליטהר מטומאת מת שעושה כלי מתכות כיוצא בה : שם נלהו ליה שרשיפא · נראה שלא יצטנן · ולהכי פריך אביי :

דף קל גמ' שראוים להעיד במקום אחר · נראה דאתי לאפוקי פסול וקרוב : שם שש אנכי על אמרתך · אולי הוא מלשון אימרא ע"ש העטרה שנתגלה ע"י מילה : ע"ב וכי תימא שלא כרצון · נראה דר"ל שלא משום רצון ה"א : תוס' ד"ה שלא · דדחי שבת כדדרשינן לקמן כו' · אבל ל"ד דהתם האיסור מצד כונתו ולא מגוף המצוה :

דף קלא תוס' ד"ה לא · ותימה הוא היכי שייך למילף כו' · נ"ל דסמיך אהא דלקמן דס' ר"א בשארי מצות דדחו · וצ"ש לחלק אלא משום דבידו להפקיר · וה"א דמדאמר ר"א במכשירין דדחי אע"ג דאפשר לעשותו מאתמול וס"ה דלא מפלגינן לדידיה בין אפשר בלא דהוי ללא אפשר כלל · [שהרי בתחלה היו מביאין עצמן לדחות שבת] והאי מייתי ראי' דמשום יתורא דקרא דוקא דחי מכשירין לר"א בשתי הלחם · וא"כ שייך שפיר למדחי לענין ציצית ומזוזה שבידו להפקירן גם עתה : ד"ה ושוין כו' · נגמר מכבוד אב ואם כו' · לעד"נ דכבוד אב ואם ל"ש למימר כל שעתא זמנה הוא · דהא לא עבר רק הדא זימנא אעשה · ואי אמר ליה בשל לי כולי יומא מ"מ בכל מעשה דעבירה אחת מקיים מצוה אחת ושייך שפיר למימר מה להנך שאין קבוע זמן · ובנין בהמ"ק א"כ דאם יוכל לעבוד בו היום ודאי דהו לר"א דהא אפילו תיקון כלי שיר דהו לדידיה כדאמר פ' בתרא דעירובין : ע"ב גמ' סר"א נילף שבעת ימים מסוכה · דאי לא קרא ה"א דניסוק ביה אימת דבעי ביום או בלילה · קמ"ל דבעי למיפסק ביום ובלילה כסוכה · ור"א ס"ל דל"ש למילף לכא דגם בסוכה לא איפלגי לילות מימים אלא שנוהגת כל היום והלילה דחזר בו ממה דהי' מצריך י"ד סעודות בסוכה :

דף קלב גמ' אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי ניחא ליה כו' · כלל פשט הסוגי' נראה דרבא ס"ל דיש סברה לומר דצרעת המורה שדוחה עבודה · ואף דגברא לא חזי לעבודה למחר · מ"מ מקרי עבודה דלמחר כמצוה שלא בזמנה · וכיון דחזינן דצרעת נדחית אפילו ממילה שלא בזמנה אלמא דשלא בזמנה נמי מצוה היא · והוי ק"ו שפיר לענין שבת · ולמה לן קרא דביום · ומשני דהוה אמינא דשבת חמור והתם משום דגברא לא חזי · ובאמת ה"א דצרעת אינה דוחה כ"א מילה בזמנה · והא דכתיב גבי יו"ט לבדו למעוטי ה"א דממעט אפי' בזמנה דלא נילף יו"ט מצרעת · ולא משום דשוין הן דביו"ט ליכא עונשין הרבה דיותר שייך למילף מכל עשה שאין דוחה ל"ת ועשה · אלא דס"א דקרא גלי לן דלא נימא דצרעת דוחה אפילו שלא בזמנה · ואיהי חמירא ממילה כנ"ל · והוינא יליף מינה אפי' לשבת · ותנא דברייתא תנינא מקשי כיון דכתיב ביום אפילו בשבת והדין דדוקא בזמנה א"כ שבת חמור כנ"ל · ול"ל קרא לצרעת · ומשני דאיצטריך לצרעת דנדחית מפני שלא בזמנה · אלא דא"כ תיקשי קרא דלבדו ל"ל כיון דשבת חמירא בפשיטות וגם ידענא דאיכה דוחה שלא בזמנה · ממילא גם ביו"ט לא דחיא שלא בזמנה כמו כל מ"ע שאינה דוחה ל"ת ועשה · דהא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת כמוכח בפ"ק דביצה · להכי אמר דיש סברה דצרעת חמירא ואיצטריך לקרא דצרעת לאשמועינן דדחיא ולהכי איצטריך קרא דלבדו דלא נימא דאיהי חמירא · ואה"נ דבתר דכתיב לבדו דדוקא בזמנו · הא ידעינן דשבת חמירה כנ"ל ולא איצטריך קרא דצרעת אלא אשלא בזמנה · וכדאמר רבא לקמן · ורב אשי סבר דפשיטא דשבת חמירה מטעמי' דלקמן והברייתות מפרש בע"א · ול"צ כלל קרא למעוטי מילה שלא בזמנה ביו"ט :

דף קלג גמ' לועס בשיניו ונותן · דשבות זה ע"כ ניתן לדחות אחר המילה דגם בנתינה בעלמא איכא גזירת שבות דשחיקת סממנים · ומיושב תמיהת הג"ר עק"א במשניות שלו : תוס' ד"ה וצריכא · א"כ בפרק שתי הלחם כו' · ולו"ד ס"א דפ' שתי הלחם ודאי צריכא דהא בה לתודא איכא מכשירין דדחו · והכא לא אתי אלא לאשמועינן דלא דחו · וצריכי תרוייהו אע"ג דכבר תני התם משום הני צריכותא גופייהו ולהכי ל"א דצריך בפסח משום דלורך גבוה הוא דהא כבר אשמועינן התם : ע"ב גמ' ר' ישמעאל בנו של ריב"ב היא · אבל מרבנן להיפוך ודאי לא ראיה דר"י גופיה אמר לעיל משום כל פעל ה' למענהו : שם הא מני ר' יוסי היא כו' · ומרבנן להיפך ודאי לאו ראיה דהתם עדיין לא נתקיים המצוה : שם לעולם אומן וכגון דאתי בה"ש כו' · ולהכי נקט כרת דחטאת בשוגג ל"ש בכה"ג דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאפשר לגומרה למחר · אך כרת איכא דכיון דאתרו ביה ה"ל מזיד · אך לא מיתה כפרש"י ז"ל : שם קמ"ל הבורי מיחבר · צ"ע מנליה דהבורי מיחבר · ואולי ה"פ מ"ד דלא שרי למצוץ אלא האי דפקיד דליכא איסור תורה · קמ"ל דאיכא סכנה ולהכי צריך למצוץ עד שילא מרחוק · ועי' ברמב"ם רפ"ב מהלכות מילה :

דף קלד גמ' א"ל אביי לרב יוסף מ"ש כמון כי"ט כו' · לכאורה אינו מובן כלל · דאי ס"ל דדמי יו"ט לשבת ה"ל לאקשויי מטריפת יין ושמן גופא מיו"ט אשבת · ואי לא גם השתא לא מקשו מידי · ועוד דהמ"ל בפשיטות מ"ש חולה דשריא מ"ש מילה דאסור · וי"ל דברפואה איכא תרי איסורי בהכנת הסמים ועשיתו · ובנתינתו על המכה · ובמילה לא גזרו רק בהכנה דאפשר מע"ש · וביו"ט ליכא גזירת איסור רפואה כלל · כמו שהוכחתי במקום אחר · דלא גזרו על שבות במקום צער ביו"ט · ולהכי טורפין יין ושמן · אבל שחיקת כמון איכא איסור תורה אי לא משום דחזי לקדירה וטריפת יין ושמן לחולה שריא כדמוכח בברייתא · ע"כ משום דהוי כמאכל בריאים · ואין איסור כ"א בנתינתו על המכה ועל זה לא גזרו במילה · והיינו דפריך כיון דחזי במקום אחר ל"ש איסור בעשיה לענין מילה · ומשני דבעי ליכא ובכה"ג העשיה אסירא :

דף קלה ע"ב רש"י ד"ה מקנת כסף סגי מילי לאחד כו' וה"ה נמי דמצי לפלוגי במקנת כסף כו' · ולדעתי י"ל דברי גמרא דהוצרך למצוא רבותא בכל חד · ביליד בית דמ"מ נימול לח' כגון שלא טבלה עד לאחר הלידה · והשתא ל"ש למימר דמקנת כסף קמ"ל דאעפ"י שלקחה מעוברת כל שהטבילה קודם הלידה נימול לח' · דפשיטא מ"ש מיליד בית שנמול לח' · דל"ל משום שהקנין היה קודם העיבור דהא בקנין בלא טבילה נימול לח' · ועי"כ שהטבילה גורמת ע"כ צ"ל · דמקנת כסף צריך משום נמול לח' כגון זה שפחה וזה עוברה · וכיון דקמ"ל בנמול לח' ע"כ צ"ל גם בנמול לח' · דלא נטעי דלעולם נמול לח' ול"ל דמיליד בית לחוד ס"א דתלי בעיבור קודם הטבילה · דעכ"פ הל"ל מקנת כסף נמול לח' וליכא למטעי כלל · אע"כ דצריך יליד בית ליתורי למקנת כסף או השפחה כו' · דלא מיקרי לכם · אבל לת"ק אשמועינן שפיר דקנין פירות לא מהני אפי' קודם העיבור וכ"ש קודם לידה ואח"כ קמ"ל דהוי מקנת כסף דקנין גמור מהני אפי' אחר עיבור והכל מיתורא כנ"ל :

דף קלו גמ' רב אשי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מלתא · שיכה הלשון כאן · ואולי נפל מן הגג הוי להכי לא אקשי אלא מרשב"ג : רש"י ד"ה שפיכה ומת · וגבי אדם קאי · דבבהמה לא מיקריא פיהוק · אבל ע"כ איכא כה"ג בבהמה מדאמר רשב"ג בהמה [ועי' תוס' יבמות קי"ט · ובתוס' בכורות כ"א·] וכ"מ בפדיון פטר חמור שצריך מיפסק להפריש אחר לספקיע איסורא : תוס' ד"ה מימהל · וא"ת ובשמעתין מנלן דבסתם ולדות ס"ל לרשב"ג כו' · צ"ע מאי מקשו דהא בבהמה ע"כ בסתם איירי · דהא ליכא יצירה נז' כלל · כמ"ש בירושלמי דיבמות ועכ"ר ס' בראשית ואפי' למאי דמספקא לן בפ"ג דנדה · מ"מ אפשר דאשתהי לא שייך בבהמה ועוד דאיהו ל"ל בהמה נפש · ואי נימא דרבי לא בעי ל' א"כ איכא עכ"פ מאן דפליג : ע"ב ד"ה דתניא כו' השתא משמע כו' · לא זכיתי להבין כל דברי הדבור הזה · דהא ודאי מוכח הכא שפיר דאינו ודאי זכר · דא"כ ה"ל לאוקמי מיעוט בטומטום אלא ודאי דספק הוא · וצריך מיעוטא למעטו כודאי : בא"ד שפיר ממעט טומטום ואנדרוגינוס משום דילפינן מערכין · ואע"ג דשני התם ההוא לחלק כו' ה"כ גבי מלה וקידוש ודאי איצטריך זכר למעט נקבה ול"ד הרשב"א בחי' בזה אינם מובנים לי כלל :

דף קלז גמ' לא עדיף יום הכשרתו מיום הולדו · עי' יבמות ע"א : ע"ב א"כ נראה ואינו נראה · עיין בתוספתא דאית נראה עכ"ל : תוס' ד"ה אבי כו' · דמשמע מעיקרא טפי מלהבא · נ"ע דמ"מ יוכל לומר על כמו למול בעבר · ואולי צ"ל דמשמע מעיקרא ולא להבא · וכ"כ הרשב"א בחידושיו והר"ן ז"ל :

דף קמ ע"ב גמ' נקיט מרגניתא בחדא ידא רמז להן על הבעל החושק ודמהו לשט בלב ימים אם ימצאו שם דגים ומרגליות · ודגים הן ערבין לטעם · ומרגליות נחמדים ויקרים מהן וגם ממציאים הן בסגולתם כן באשה נמצאו מעלות הערבים לחוש בלבד כמו היופי במראה ותואר · וזה מכנה בשם דגים · ומעלת החכמה ויראת ה' מכנה בשם מרגליות · ומדרך הצניעות להסתיר גופן אפי' בפני בעליהן כפי האפשרי כדאשכחן בכמה דוכתי · אך להמציאן הן בפתוח פיהן בחכמה ותורת חסד על לשונה :

דף קמא ע"ב גמ' הוציא תינוק חי וכיס תלוי כו' · נראה דהאי כיס ריקן הוא · להכי פריך דליבטל לגבי תינוק דצריך לטייל בו · ולפ"ז הוי ניחא הא דמקשי מאבן וגם מאי דפריך בתר הכי אי הכי כו' :

דף קמב תוס' ד"ה ונשדינהו · וא"ת אפילו אין הכלכלה מלאה פירות תיבטל כו' · עי' בתוס' רעק"א במשנה דמתמה טובא · ולולי דבריהם ז"ל היה נ"ל לומר דתינוק חמיר משום דבהולאה כה"ג לרה"ר אינו חייב רק משום כיס ל"ש ביטול :

דף קמג תוס' ד"ה מלקט · נראה דל"ג והוכל אבל י"ל דקמ"ל דאפי' שרכה יותר ממלא כפו שרי בכה"ג שאוכל ראשון ראשון : ד"ה שמסך · א"כ הך ברייתא הוי תיובתא דרב ור"י · ורש"י סבר דבהא פליגי אשמואל בפירושא דברייתא והוכחת לכ"ז לייסב קושית תוס' ד"ה תותים :

דף קמד רש"י ד"ה שלא לרצון בסתמא · וה"ה מאי למרמי נמי כו' · לו"ד היה נ"ל דל"ש להקשות כלל מטומאה אשבת · דכיון דאורחייהו למשקין גזרינן בשבת · אלא דפריך בתותים ורמונים דלאוכלין מותר · והוי סתמא כלאוכלין · כדחזינן התם דסתמא הוי כשלא לרצון : תוס' ד"ה מחמיר · דכתיב ותפתח את נאד החלב · לפירושם לא ידענא מאי דהו מסלי זיתים וענבים · דמ"מ בחלב הוי שפיר ק"ו מאשה אבהמה כיון דע"כ לאו משום דם הוא באשה :

דף קמה ע"ב גמ' מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן בני תורה · נראה דר"ל לפי שעם אינן בני תורה ולא יכבדום אם לא יהיו מצויינין שם :

דף קמז במשנה מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם · ל"ד רש"י היה נ"ל דמשום דבעי למינקט לשון לכתחלה נקט הכי דבמי מערה כל גופו אסור :

דף קמח ע"ב רש"י ד"ה הא בגזל שרי ולא חיישינן לרבות ואע"ג כו' · עי' בחי' הרשב"א ולשיטת התוס' נ"ל דהשואל ניחא ליה משום דמסתמא אין מקפידין כיון שאומר בלשון שאלה כמ"ש התוס' בב"מ ע"ש :

דף קנד תוס' ד"ה בלאו · אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"י כו' · ודוחק הוא · ואולי כיון דעכ"פ אית ביה מלקות בלאו זמם דמלקות הדר לכללא דכולהו לאוי למלקות כל שלא היה בו חיוב מיתת ב"ד כלל :

דף קנה תוס' ד"ה למטה · א"נ כר' דאמר כו' · ונקט יחד דבלא"ה אפי' למעלה מעשרה לר' עירובו עירוב כדאמר בעירובין ד' ל"ג · אבל ביחד הדבר מחולתא · גם אפשר שלא יוכל לנטותה : ד"ה אמר · כל דלהדי גבה כגבה דמי · ונראה לחלק בין גדדי אילן לבהמה · דבבהמה מסתבר טפי לאסור כיון בהאיסור שמא יתהוך זמורה להנהיגה · ומוכיח ר"פ ממחלוקת סמוכה דלכ"ע גדדין דבהמה אסירי דודאי שום אדם לא יחלוק על כל רבותינו הזוגות הראשונים ור"א דחי דאפשר דמאן דשרי באילן שרי בבהמה : ד"ה והלכתא ותימה לר' כו' · וי"ל בפשיטות דלא קי"ל כאביי בהא דאמר דלכ"ע אסור בגדדין · ורבה דלא כמאן · אלא דפליגי בגדדין וקי"ל לאיסורא ובגדדי לדדין כ"ע שרי :

דף קנו רש"י ד"ה מזל כוכב הוא סופר כו' · ועיקר שמו כותב · אלא שחז"ל לא רצו להשתמש בשם זה דהוי ח"ו כממשלה לאלהות לחמה לכן כינו כוכב : ע"ב רש"י ד"ה את הדלועין שתלושין ומיהו שתמן כו' · וצ"ל דמ"מ קיימי קצת גם לבהמה דאי לא"ה אסורי אף לר"ש דהוי כבשר חי · ועי' רפ"ז דנדרים ובפי' הרא"ש שם :

דף קנז ע"ב גמ' אם יש שם נגיגית פותח טפח · נראה דשם היינו מה שנשאר מן הגיגית סביב הסדק שאם כל סביבות הנקב פותח טפח מביא הטומאה ואם במקום אחד פחות מטפח הרי הוא מפסיק : ונראה דפקיקת המאור לא היתה רק בעת העברת המקידה כדי שלא יטמא הבית מחמת שאהלת המבידר בתוכו מקום שאין בו פ"ט :

ברא"ש פ"א סי' ו אמר רב ספרא א"ר יוחנן כו' · אף דכבר הביא מימרא דר' אבין הביא מימרא דרב ספרא · דלא נימא דשם מבעו"י דוקא איירי ד"א היתה עקירה בשבת · ועי' רש"י ד"ה היה טוען וד"ר' אבין הביא משום דאביי · א"כ מדר' אבין להוד ה"ו כשלא הביא כלל · וכן בגמרא לא הקשה אלא אדר"א : ק"נ ס"ק ח והרי"ף הביא שם המשנה כצורתה כו' · ולדעתי ראי' יותר ברורה מדהביא מימרא דר"כ אדא כפ' בתרא היתה חבילתו כו' · והביא ודאי דלא כבן עזאי דעכ"פ צריך לזרוק על פתח חצירו כלאחר יד וכה"ג ה"ל לפרושי : שם ס"ק ב לפי מ"ש רבינו בעירובין סי' יו"ד שהשווה יחד כו' · לא אבין קושיתו דודאי סוגי' דגמ' הכא ורב יהודה אמר רב מחלקין בין בין לחיים ותחת הקורה כמ"ש רבינו בהדי' בסוף דבריו גם עיקר כונתו נעלמה ממני דודאי בקורה כשהפתח נעול אינה מתרת כלל · והוי כל האסקופה כחדא דיש בה ד' ואסורה מצא"כ בלחי דעד תוכו הכיצון הוי כמקום מוקף ג' מחיצות ואין בו ד' דהוי מקום פטור · והמותר גם הוא א"צ תיקון כיון דאין בו ד' ילא דמצינן לאוקמי כשיש בו ד' · ומ"מ מותר כשפתוח לרה"ר כמ"ש רבינו בפ"ק דעירובין ע"כ כתב רבינו דסבר רבי יהודה בין הלחיים אסור וזהו ודאי צ"ל אפי' לדעת הרא"ב"ד שם דכשהפתח נעול ודאי אסור נגד הלחי לכ"ע כשיש בו ד' דלא עדיף ממבוי גדול שאין לו שום תיקון ופשוט הוא : שם ס"ק כ"א א"כ תיקשי קושית תוס' · כבר כתבתי דלק"מ : ס"ק כט · א"כ תקשי ליה מאי דקבעי מאימתי כו' · ואיכא לשנויי דסוגיא דגמ' דקבעי לה סברה כלישנא בתרא דערבית משום דכולי ליליא זמנו אבל לשכרות לא חיישינן ועי' בט"ז ובלא"ה לק"מ דבדין בכל גוונא אין מפסיקין : ס"ק ל"ט ומחשבין השעות מטעם שקם ממטתו כו' · לאו מלתא היא דהא מטעם רובו של יום קאסר התם · ול"ש כלל לד' רש"י שם אליבא דר' יוסי : ס"ק מז אבל לר"ת דפסק כו' · עי' בתוס' שכתבו בהדיא להיפך : סי' לה הגהת אשר"י אע"ג דסתם תנור מכוסה עיי"ש ולפ"ז צ"ל דלא מנחת גרע מברחא וכדעת הרז"ה ז"ל וכ"ה להדיא בס"פ : שם דלא גרע מברחא ושריק פי' ר"ל למאן דאסר בלא שריק : סי' לו ברא"ש ויש מפרשים דשביתת כלים כהאי כו' · והיא דעת הראב"ד הובא במלחמות : סי' לט צ"ל דר' יוסי בר חנינא אית ליה דמתניתין לא חשיב כמחוסרין דיכה כו' · נראה דדעת רבינו דפי' יגמור כפשטי' בידים אלא דכל היכא דבזיתים וענבים ליכא חיוב חטאת מותר בש"ד לכתחלה והמשקין מותרין אף מזיתים וענבים · וכל שיש חיוב חטאת בזיתים וענבים אסורין אף המשקין אף בש"ד מדרבנן · ובזיתים וענבים אסור לעולם לגמור בשבת וכן מוכח בתוספתא דפרכי ב"ה לב"ש מקורות ועיגולים אלמא שאסור בשבת · וכן היא דעת בנו של בעל הטורים : ק"נ ס"ק פד ומ"ש הרמ"א כו' אבל נולד אסור אפי' בשבת כו' · והעיקר דכוונת רמ"א לנולד גמור כס"ד דגמ' ברים ביצה מקמי' דר"כ · ומ"מ נלענ"ד להקל גם בזה מדפריך בגמ' ד' מ"ה ב' מהא דרב נחמן · וכן מוכח מד' רבה בר עולא שם ג' ב' :

פ"ב סימן ג ותו מדמדליקין בהן בחנוכה בשבת כו' · הוא לשון הרי"ף ז"ל ואף דבגמ' דייק לר"ת מהול דאינו זקוק · ודאי דאיכא למידחי דלי"ת שמא יפשע · אלא דבירושלמי אמר דקשו קמי ר"ת לטעמא דשמא יוצא אמאי אסור בשבת בחנוכה · ולא שני משום כבתה זקוק לה · להכי קאמר רבא קושטא דטעמא וכי היכי דלוכח מינה דמותר להשתמש לאורה דלא נימא דטעמא משום דזקוק לתקנה ולא אפשר בשבת · ועי' מ"ש על התוס' : סי' ז וי"ל דמספקא ליה אי הוי תיובתא גמורה או לא · רבינו מיאן בשני הפירושים של התוס' דקא בעי אי הדלקה עושה מצוה אי הנחה עושה מצוה דלא משמע כן מלשון הפשיטות להכי פירש דמספקא ליה בלא"ה אי תיובתא גמורה אי לא · ופשיט דלא הוי תיובתא גמורה הלכך אמרינן להומרא דפליגי באכתושי · וקיסמא ודאי אסירא ומנר לנר אי הדלקה עו"מ שרי דקי"ל כשמואל ורבה · אך אם נפשוט מאמוראי בתראי או מברייתא דהנחה עו"מ לא מיתוש להא דשמואל ורבה · א"כ נוקמי להו בשארי נרות מצוה והיינו דמסיק רבינו דע"י קינסא אסור לב' הפירושים · ופי' הק"כ לא ידעתי להולמו כלל : שם בסופו לא יצא ידי חובתו · צ"ע דהא הוספה גופה הדלקה היא וחייב עליה בשבת :

פרק ג סימן ה ואפי' לגלגל על החול בשביל שתצלה אסור · ס"ל לרבנן ולא הוי כמו חמה עצמה דא"כ מאי פריך דלמא רשב"ג לא סבר כר' יוסי אבל השתא ניחא דל"ל דרשב"ג סבר כר' יוסי ועדיף מיניה דא"כ לפלוג גם בהטמנה בחול : סי' יח מתוך פרש"י משמע דר' יהודה בן לקיש מתיר אפי' טלטול כו' · כפ' בתרא דיומא עיי"ש שכ' שאין כאן אלא טלטול משמע דטלטול איכא כי אורחיה : סימן כב בהגה"ה אבל אי לאו קיימא כו' ואי אפשר לנער כו' · נראה דצ"ל ואפשר כו' אבל דבר מוקצה דאי אפשר כו' · וכמ"ש תוס' פ"ב דביצה :

פרק ד סימן ב אבל אם החזירה לשם הטמנה לא אסרינן כו' · ר"ל שמטמינה כאפר שאח"א בשבת : סימן ח' בהגה"ה ד"ה לר"ת כו' · מיהו לצורך מצות בית המשתה כו' · בגמ' משמע דלא משום מצוה אלא משום דטרידי ואין להם הנאה לקשר הויא מחשבתו כמעשה וכמידי דלאו בר מעשה : סימן ט בהגה"ה סד"ה גרתיקין כו' · להכשיר צ"ל להתיר עי' בתוס' ד"ה במאי אוקימתא : סימן ח ולא משמע הכי לעיל דנמלך עליהן כו' · אבל נראה דכונת ר"י אפילו בכר בטלה מחשבתו שלא היה בדעתו עוד ליטלו כבר · ול"ד לחריות דעדיין תושב לישב עליהן : ק"נ ס"ק יג אבל האמת יורה דרכו כו' · קצת דבריו אמת · אבל עירב בהן דברים שאינן נכונים · דעיקר דעת רבינו דמדאמרינן כסהו ונתגלה משמע דאם גלה בעצמו אסור והיינו כדעתו שלא לכסותו · דבדעתו לכסות עדיף ממילה בעצמה אלא דלדעת רבינו יונה ז"ל מסתבר דלא איירי רק בע"ש כמו לא כסהו דרישא אבל בשבת מותר בכל גוונא · אבל לדעת ר"י ע"כ דאפי' בשבת אסור באין דעתו דאי הוי שרי להחזיר אותו כיסוי ולהוסיף א"כ עלי' שרי להוסיף גם קודם שהחזיר הכסוי דהיינו חלוף כ"ה דעתו ז"ל :

פרק ה סס"י ב אין עולין ע"ג בהמה ואין עולין ע"ג אילן בי"ט · ומ"מ גזרו באילן שלא להשתמש במה שיעלה עליו להשתמש מאח"כ בבהמה שאין דרך לעלות עליה כדי להשתמש :

פרק ו סימן ט אלא הולכן ברחוק ד' אמות כו' · ברי"ף איתא הכא ואוחז בבגדו כו' ועמ"ש בגמ' שעיקר הקושיא מזה שצריך לכסותן · וכנ"ל גם בדברי רבינו דהא משמע מדבריו לעיל גבי ולא בתפילין דאסור ליכנס אפי' בשל יד וכמו שהוכחתי שם בגמ' : ק"נ ס"ק יד כמו כן מחט הנקובה כו' · דבריו תמוהין מכולו סוגי' דלעיל י"א : שם ס"ק טז ולפי הפי' הי"מ העשוי לתכשיט כו' · אע"ג דנשים לד"ה אסורות בזה כרב נהגו להקל כדלקמן סי' י"ד :

פרק יג ק"נ ס"ק א וע"כ צ"ל דסוגי' זו פליג על הא דר"ש · כדלקמן קכ"א ב' מייתינן ברייתא דאדרבה בא"י מסוכן נחש יותר מעקרב ונראה דהיינו דאמר רב ששת התם נחש נחש דורכו לפי תומו ולא אמר עקרב · דס"ל דנסרג אפי' בכונה ולהכי אוסיף רב קטינא עקרב והכי קי"ל :

פרק יד ק"נ ס"ק יח גם במג"א בסי' ש"ך כו' · וקשה לדבריו כו' דברי סמג"א נכונים מאד דקושטא דאנן לא קי"ל כשמואל אלא כהמקבן דפריך בפשיטות והא קמכבה וס"ל דהוי פ"ר · אך לטעמו יכול לומר דעיקר קושיא מקבן סמיך אהא דמתייב שמואל במשנה צ"ל וסבר דס"ר דלא ניחא ליה להתיר

תלי בפטורה דמשאצ"ל · ואכן קיי"ל דלא כשמואל משום דבשאר איסורין משאצ"ל חייב משא"כ בשבת : שם ולא שייך דכרי שעורך כתר דשמר דברי שלילות · נ"ע דא"כ מאי מייתי לסתור מדברי עצמו כיון דלהשלשלות לאו דאוי' היא :

פרק טו ק"ב ס"ק ב' וצ"ע למה הביאו הב"י · ולענ"ד דברי הב"י נכונים דר"מ לאתמורי אתי לומר שאין פטור אלא כשיכול להתיר בא' מידיו לאפוקי קשר חזק שאינו של קיימא · דלקולא לא שייך דודאי קשרי סגמלין והספנין א"י להתיר בא' מידיו וכן ר"י בדי קי"ג אתי לאתמורי דאפי' יכול להתיר בא' מידיו חייב בשל קיימא · ולא קי"ל כוותי' דהא פטרינן אפילו בעניבה דתמירא מקשר שיכול להתיר בא' מידיו כדאמרינן בר"פ :

פרק טז ק"ב ס"ק כ"ו וכ"כ מ"א סי' שנ"ד ודבריהם תמוהים · אין כאן שום תימה · דאינהו בשיטת רבינו ז"ל קיימא דכל שהכלי עושה הכלי בעצמו שרי רק שלא יאכיל ישראל את"כ בידים או שיכנס גופו כמו כר שסגלאה כמעשה וכן דעת התוס' :

פרק יח ק"ב ס"ק ל"ב תמיהני למה פסקו כו' וי"ל כו' · נ"ל דאי ברורה דהכא לא מקילינן רק בודאי דאי לא"ה תיקשי לאביי ורב הונא ממתניתין דאהלות פ"ז מ"ד דקאמר ר' יהודה בהדיא דכ"ז שהיא מהלכת ודאי לא ילדה ותיכף שניטלת באגפיים ספק הוא ואכן קיי"ל דכל היכא דאר"י אימתי לפרש · ואפי' אי פליג מ"מ בהא כ"ע מודי דמשעה שניטלת ספק הא ודאי דשיעורא דניטלת קדים דהא אמר משעה כו' · אע"כ דמספיקא לא מחזקינן בילדת · ומ"מ לא קשה על מ"ד משעה שניטלת הוי ודאי וסתם אמרינן דטמאה מספק ולפי גי' רבינו ברי"ף דברים מטמאות במטה דאתמוד טפי ואפי' לפי גירסא שלנו ברי"ף י"ל דל"ד לאי פתיחת הקבר דהתם בעינן שיראה ראש הולד עי' ברמב"ם שם ונראה שגם דעת הרמב"ם כן אלא דפסק כר"ם משום דבתרא הוא ולהכי לא פסק כאמרי לס:

מראה כהן

חדושים והגהות מהגאון כו' מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל מו"ץ דווילנא.

דף ו תוד"ה יתר על כן בתוספתא כו' אחד תלון שבין וכו' ור"ס מקורה מטלטלין התתיהן כו'. וכ"ב כ"ה גם ברש"י עירובין נ"ה ואולם טס"ה ומן תיבת אחד תלון עד תיבת וגשרים אין כאן מקומם ומיותר כד' התוס' כאן וברש"י שם דבעירובין ע"ו מייתי הך רישא דתוספתא דאחד תלון כו' להא דמערבין אחד דמתנייא ברישא דתוספתא שם דכותן ד' על ד' בתוך עשרה ע"ש ולא שייך כלל לסיפא דגשרים כו' דמטלטלין תתתיהן וכו' וכ"כ במנחת בכורים שם דצ"ל גשרים בלא וא"ו דמילתא באנפיה נפשיה הוא ע"ש :

דף יג בתוס' ד"ה מה. תימה דיחוד וכו'. צ"ל ותימא ועי' רש"ל : **שם** בגמ' ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו . נ"ב והא דלא נפקא ליה טפי בהיקשא מקראי דתורה דכתיב בפרשת עריות באחרי מות ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וכו' וסמיך ליה ואל אשת עמיתך לא התן שכבתך וגו' אולי י"ל דמקראי דיחזקאל מסתבר טפי שם דקאי רק על קריבה בעלמא כגון הוא בבגדו והיא בבגדה מדכתיב אח"כ צדיק הוא חיו יחיה ואי כמשמעותיה למה קראו ע"י זה צדיק משום שלא בא אל אשת איש ונדה בלבד [ובאמת מהאי טעמא דריש לה בסנהדרין פ"א שלא ירד לאומנות חבירו ושלא נהנה מהצדקה ע"ש ברש"י] וע"כ דקראי דיחזקאל מיירי באזהרת בהרחקה יתירה בזה דאפילו בקריבה דהוא בבגדו והיא בבגדה היה נזהר ג"כ ומשו"ה קראו צדיק ומ"מ שמעינן מהתם ממילא דלכל אדם ג"כ אסור לעשות כן [אלא דלפ"ז צ"ל דהך היקשא לאו דוקא הוא שהרי גם בנדה צ"ל לכאורה דאיירי בהכי דאל"ה למאי קרי ליה צדיק וכמש"כ] וקצת י"ל דלכן דריש התם מואל אשה נדה וגו' שלא נהנה מקופת הצדקה מדכתיב בתריה לחמו לרעב יתן וערום יכסה בגד ודרש בזה שלא בלבד שלא נהנה הוא מן הצדקה אלא שעוד הוא עצמו עשה מן צדקה משלו לאחרים כדכתיב בתריה לחמו לרעב יתן וגו' וא"ש. והא דסמיך בתורה קרא דנדה לאשת איש כמש"ל נ"ל דסמיך התם אהדדי כל הנך עריות שיש היתר לאיסורם לפעמים והיינו דכתיב התם בתר תשע עריות ערות אשת אחיך שיש לה היתר כשאין לאחיו בנים וערות אשה ובתה וכו' דג"כ יש לה היתר כשמתה אשתו לדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א ז"ל דחמותו לאחר מיתת אשתו קליש איסורא וכו' עי' ביבמות צ"ד . ואפי' לאו נמי ליכא רק איסורא דארור שוכב עם חותנהו בלבד ועי' בכ"ב מהד"ת סי' קמ"ח דה"ה לבת אשתו לאחר מיתת אשתו ע"ש ובפ"ת סי' קע"ג סק"ב שכ' ג"כ בשם הגרע"א ז"ל דבת אשתו לאחר מיתת אשתו דמיא לחמותו בזה ע"ש [ולפי הנראה דלפי דעתם גם איסורא ליכא בה דרק בחמותו נאמר הארור בזה ודו"ק] וכ"ל לדרוש כן מסמוכין מדכתיב ערות אשה ובתה וגו' וכתיב בתריה שם ואשה אל אחותה לא תקח וגו' וכתיב בה בהדיא בחייה ללמוד דגם בת אשתו הוא בחייה דוקא וכמש"כ וסמיך ליה ואל אשה בנדת טומאתה וכו' דג"כ יש היתר לאיסורה כשתפסוק בטהרה ותטבול וסמיך ליה א"א דג"כ יש לה היתר במיתה או בגט ולהכי סמכינהו להנך חמש עריות להדדי שם וכמש"כ והא דכתיב · שם אח"כ מולך וזכר ובהמה כהדדי משום דבמולך פירש בו סקילה בפ' קדושים וזכר ובהמה אתקשו להדדי שהם ג"כ כמו מולך בסקילה וא"ש כל הסמיכות שם בפ' עריות בזה וכמש"כ : עוד שם בתוס' ד"ה ופליגא יסבור ר' פדת . וכ"ב נ"ל וסבר ר' פדת :

דף כא בגמ' פתילות ושמנים וכו' אין מדליקין במקדש . וכ"ב בילקוט תצוה סי' שע"א לא גרס שמנים ע"ש ואולי נפל הטעות מהא דחנוכה לקמן וכ"ה ברמב"ם פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה ע"ו :

דף כב בגמ' אבל נחשים ועקרבים יש בו . נ"ב ובזוה"ק פרשת וישב [ד' קפ"ה ע"א] א"ר יצחק התם דאי נחשין ועקרבין הוו ביה אמאי כתיב ברא‍ובן למען הציל אותו מידם וכי לא חייש ראובן דנחשין ועקרבין יגזקון ליה וכו' אלא אמר דטב ליה למנפל לגובא דנחשין ועקרבין דאי איהו צדיקא קודשא בריך הוא יעביד ליה ניסא וכו' . אבל בידא דשנאי דרעותא דלהון לקטלא ליה לא יכול איהו לאשתזיב מידייהו [לפי שהאדם הוא בעל בחירה ואין רצון ה' לבטל את בחירת האדם בכל זמן כנודע ולכן קשה לפני המקום לעשות נס נלדא ג"כ בזה] ובגין כך אמר למען הציל אותו מידם מידם דוקא ע"ש . ובזה נסתלק קושית הרא"ם ז"ל שהובא במהרש"א בחי' אגדות בפ"ק דחגיגה שהקשה ג"כ בזה דאיך נתכוין ראובן להצילו והלא קי"ל בסוף יבמות דנפל לבור מלאה נחשים מעידין עליו כו' ע"ש ולדברי הזוה"ק הנ"ל א"ש :

דף מז ע"ב בתוס' ד"ה במה טומנין דמיירי בבשיל ולא בשיל . נ"ב שלא הגיע למאכל בן דרוסאי ועי' דרא"ש ומש"כ שם בתוס' והוא מוטמן יש לחוש שמא יחתה נ"ל יש לחוש אף בשהגיע למאכל בן דרוסאי שמא יחתה וכו' :

דף מט ע"ב ברש"י ד"ה כנגד כו' ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה. נ"ב וכ"ל להוסיף בזה די"ל דנפק"ל נמי מהמסורה דהו"ל כעין ג"ש דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו וכתיב בסוף פרשת פקודי בסוף מלאכת המשכן ויכל משה את המלאכה וילפינן מלאכת שבת ממלאכת המשכן בג"ש זו דויכל כו' וכמש"כ וי"ל דיליף נמי למלאכת יוה"כ בג"ש דכתיב בפ' לך ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם והתם מיירי ביוה"כ כדיליף בג"ש בפרקי דר"א [פרק כ"ט] מבעצם היום הזה דכתיב גבי אברהם התם מעצם היום הזה דכתיב ביוה"כ ויש להאריך בזה ואכ"מ :

דף סט בגמ' ואמר ר"י שאם שאמן כולם בהעלם אחת וכו' . נ"ב תוספתא פ"ט ה"ג כל אבות מלאכות שבתורה עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כאו"א ע"ש וא"ש בזה דפריך בפשיטות טפי מהא דר"י לרשב"ל וגם מש"כ מהרש"א ז"ל לקמן ע"א ברש"י ד"ה קצירה ע"ש :

דף עט ע"ב בגמ' הכי קתני וכו' דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה . וכ"ב מפירש"י נראה דלא גרס לה : **שם** בתוס' ד"ה קלף והומר ר"ת דתיקון שלנו חשיב כעיפוץ . נ"ב נ"ל דתיקון שיד שלנו וכמש"כ בגיטין י"א ד"ה דאפיצן : **שם** בגמ' קלף אין דוכסוסטוס לא . נ"ב בקצת נוסחאות לא גרס לה ועי' רש"ל ובתוס' ד"ה תנן : **שם** בתוס' ד"ה והא הוה מצי למפרך . וכ"ב דצ"ל לעיל הוי מצי למפרך כו' ומשמע דלעיל אמתניתין וכו' כצ"ל :

דף פט במשנה תבלין כדי לתבל ביצה קלה . נ"ב מלשון הרמב"ם ז"ל פי"ח מהל' שבת הלכה ה' נראה דלא גרס קלה במתני' דבתבלין לא שייך כ"כ קלה לבשל כדלעיל פ' גבי עלים אלא דא"כ למה נקט הכא ביצה כלל דהרי כל שיעור שבת כגרוגרות וכמש"כ לעיל גבי ביצים וצ"ע :

דף צו ע"ב בגמ' גמר העברה העברה מיוה"כ . וכ"ב נ"ל דהא דכתב רחמנא הך ג"ש דהעברה העברה גבי העברת שופר דיוה"כ [ובפשוטו י"ל דבא ללמוד דיש עירוב והוצאה גם ליום הכפורים כמו בשבת וכדקי"ל ביומא ס"ו בתוס' ד"ה אמר ובכריתות י"ד דמסיק דהא דרפרם בדותא היא וכמש"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' עירובין הלכה ד' ע"ש וגמר בהך ג"ש יוה"כ משבת לענין איסור הוצאה ג"כ דכתיב בהך קרא דויעבירו קול וגו' אל יעשו עוד מלאכה וכו' אבל נראה דבא ללמוד עוד דהע"ג דאמר דנפק"ל מויעבירו קול כו' לעיקר איסור הוצאה וא"כ לכאורה הו"ל למגזר עכ"פ ביוה"כ שחל בשבת שלא לתקוע בשופר משום שמא יבוא לידי הוצאת השופר בשבת וכדאמר רבה בכ"ד גזירה שמא יעבירנו וגם ביוה"כ שחל בחול לכאורה יש למגזר בהכי דהרי קי"ל דיש עירוב והוצאה ליוה"כ ג"כ וכמש"ל ואפ"ה אמר רחמנא ביוה"כ תעבירו שופר וכו' לעולם ואפי' חל בשבת והיינו עכ"ל בגליון שם [ומשמע שהיה בדעתו לסיים דמהיכן ראיה דמיירי אפי' בשבת אך דהפסיק באמצע הענין ונראה דכוונתו היה דכיון דאין ג"ש למחצה ילפינן ג"ש להיפך דמה להלן בשבת אף כאן ביוה"כ שחל בשבת ואמנם עיקר דברי מר אחי הגאון ז"ל בכאן אינו אלא ע"ד הרמז בלבד דהא כל עצמו אינו אלא גזירה דרבנן דשמא יעבירנו. ע"כ הג"ה מאחיו מהרס"ך נ"י] :

דף קד ע"ב בגמ' תני ר' חייא כתבו באבק . וכ"ב נ"ל באבר :

דף קלב רש"י ד"ה עלה כו' לרביעית דם שהנזיר מגלח על אהלה . נ"ב עס"ס וצ"ל על מגעה ועל משאה וכ"ה בנזיר שם וע"ש ברש"י וצ"ע והכמ"ל בזה :

דף קלג ע"ב ברש"י ד"ה וכגון. דאתחלה ברשות לא התחיל. נ"ב דצ"ל דמתחלה לא התחיל ברשות ולא ניתנה שבת וכו' :

דף קלה בגמ' יליד בית שנימול לאחד . וכ"ב במהרש"א ז"ל הביא גי' רש"י ז"ל בפי' החומש לאחר שמונה וכתב דטס"ה שהיה כתוב לאחד והעתיקו לאחר ע"ש וצ"ע שלא ראה דגם בשאלתות בפ' לך הגי' לאחר שמונה ע"ש [ואולי נפל הטעות בהיפך שהיה כתוב לא"ת והוא ר"ת לאחר ח' והעתיקו לאחד ויש להעמיד גי' השאלתות ז"ל ורש"י בחומש הנ"ל והכמ"ל ובירושלמי כאן הגי' נימול ליומו כבש"ס דילן ע"ש

דף קלז במשנה מי שהיה לו שתי תינוקות . נ"ב במשנה שבירושלמי הגי' להיפך דבע"ש בשבת לכו"ע חייב ובשלאחר השבת פליגי והיינו כר"ת לקמן ובשקדם ומל של שבת בע"ש מיירי רישא כדמוק"ל בגמ' לקמן ונראה דכן היה גי' הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה ע"ש ותמיהני שלא הרגישו בזה מפרשי המשנה רק ברע"ב ז"ל כתב דפליגי אמוראי בגמ' משנה זו והגי' שתפסו רבותי כך היא וכו' ע"ש והוא כדרב הונא דמתני חייב כגי' דידן וכמש"כ רש"י ז"ל ולא הזכיר גי' הרמב"ם ז"ל. וגם מש"כ הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפ"ב משגגות ה"ח דבשכח ומל שניהן פטור ובכ"מ ובלח"מ שם דחקו בזה ע"ש ולענ"ד דאתי להורות בזה דאפי' מל של שבת בשחרית ואח"כ של ע"ש פטור וכר"ז בירושלמי שם ע"ש וכ"ל דבכריתות י"ל דפריך רבא לר"כ מדתנן וכו' ומל של אחר השבת בשבת ר"י פוטר ע"ש ומדקאמר ותנן משמע דממתני' קפריך וצ"ל ג"כ דרבא היה גורס כן במשנתינו אם כגי' הירושלמי הנ"ל או כר"י דמתני פטור [עי' רש"י לקמן] ולהכי קאמר ותנן דלגירסתו ממתני' קפריך כמש"כ בעז"ה :

דף קמה בגמ' כבשים אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלקות לגופן ולמימיהן מותר ושמואל אמר זה וזה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור . נ"ב בירושלמי פ' כלל גדול הלכה ב' גרסינן כד' רב דשלקות לגופן ולמימיהן אסור ובדשמואל זה וזה לגופן ולמימיהן אסור ע"ש וע"כ דטס"ה דלגופן ע"כ לכו"ע אפי' בכבשים שרי מברייתא דלקמן דסוחטין כבשים דע"כ לגופן מיירי כדמוק"ל לקמן וכן שלקות לא חמירי מכבשים לרב וע"כ דגי' דילן עיקר והק"ע שם לא הרגיש בגי' הירושלמי לפנינו ולא הגיה בדברי הירושלמי שם כמש"כ בעז"ה . [א"ה כשכתב מר אחי ז"ל הג"ה זו עדיין לא יצא לאור הדפוס ביאור הפני משה על ירושלמי מועד וכעת ראיתי שגם הפ"מ הגיה כן בד' רב דנ"ל דשלקות בין לגופן ובין למימיהן מותר דע"כ דשלקות קילי מכבשים אכן בדברי שמואל לא הגיה כלל והדבר פשוט שגם בדברי שמואל נפל ט"ס בירושלמי וצ"ל כמו בש"ס דילן וכמש"כ מר אחי ז"ל. ע"כ הג"ה מאחיו מהרס"ך נ"י] : עוד שם ר' יוחנן אמר כבשים ושלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת · נ"ב בירושלמי שם גרסינן בדברי ר' יוחנן בדגים שסחטן דלגופן פטור ור"ל אבל אסור כדמסיק התם דרב פליג על ר"י דהוא אמר אסור ומותר ורי"א חייב ופטור ע"ש [ומשמע שם דדגים לכבשים דמי ובש"ס דילן מוכח דדמי לשלקות מדקאמר לעיל דאי מסמיה דרב לא קשה להו [ועי' בתוס' ד"ה ור"י] ושם בירושלמי מוקי לה לדר"י דלגופן פטור כר"ש במלאכה שאצ"ל ומלאכה שאצ"ל פטור אבל אסור לר"ש [ובש"ק שם הקשה ע"ד התוס' לעיל ע"ג ד"ה וצריך שכתבו דע"כ לגופן היינו טעמא משום דאין דרך דישה כו' דאל"כ ליהוי כמלאכה שא"צ לגופיה ע"ש והקשה מנ"ל דר' יוחנן כר"י ס"ל והרי בירושלמי מפורש דכר"ש ס"ל ע"ש ובאמת נ"ל דעיקר דברי התוס' הוא רק לגי' דידן דלגופן מותר לר"י דאפ"ת כר"ש ס"ל אכתי מלאכה שאצ"ל אסור גם לר"ש וע"כ משום דאינו דרך דישה ומה"ט שרי לכתחלה ומדר"ש נשמע לר"י רק דעיקר דברי התוס' נסתר בזה מהירושלמי הנ"ל דמפורש שם דלר' יהודה באמת גם לגופן הרי סחט מ"מ וחייב ע"ש ולכן נ"ל דהתוס' דלעיל ע"ג ס"ל כמש"כ רש"י לעיל ק"ו דר"י ע"כ כר' יהודה ס"ל במלאכה שאצ"ל וע"ש בתוס' ד"ה תוך וד"ה מ"ל וע"כ דסוגיא דילן לא ס"ל כסירושלמי אלא דגם אי מלאכה שאצ"ל חייב אפ"ה לגופן מותר משום דאין דרך מלאכה בכך כמש"כ התוס' ודו"ק :

חשק שלמה

מהג"מ שלמה הכהן שליט"א מו"ץ דווילנא.

דף ב במשנה פשט העני את ידו לפנים וכו'. כבר העיר הרע"ב ז"ל במה דנקט התנא בלשון עני ובעה"ב ע"ש ולענ"ד י"ל דקמ"ל מילתא אגב אורחיה דהמחלל השבת בשוגג חייב חטאת קבועה ועני ובעה"ב מביאין קרבן אחד דלא תימא איידי דתני יציאות השבת כדים שבועות בהדי איך דחייבין קרבן עולה ויורד כמו שבועות ביטוי וידיעות הטומאה ומראות נגעים [דמצורע שנטהר מתוך עושר נמי מביא קרבן עולה ויורד] והוי אמינא דיציאות השבת נמי דכוותייהו קמ"ל אח"כ י"ל דקמ"ל דשיעור נתינת צדקה לעני הוא כשיעור הוצאות שבת והיינו כגרוגרת וכמו דמשמע קצת בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' מתנות עניים הלכה ז' שכתב שם ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפי' אתה נותן לו גרוגרות אחת וכו' ומשמע דמ"מ לא יפחות לו מכגרוגרת ומיהו אין הדבר מוכרח . ולענין עיקר דברי הרע"ב דקמ"ל דהגם דהוי כטעה בדבר מצוה ועשה מצוה מ"מ חייב דהעיר בזה בתוס' הגרע"א ז"ל דמ"ש מלולב ע"ש נ"ל דלק"מ דהתם זמנו בחול וכמו דמחלק הש"ס בפסחים ע"ב וכן מבואר להדיא ברמב"ם בפ"י מהל' תרומות הלכה י"ב ועי' עוד ברמב"ם בפ"ב מהל' שגגות הלכה ח' דפסק להדיא להיפך וצ"ע ועי' לח"מ שם מה שדחק ליישב ובחידושי להרמב"ם האר‍כתי בזה הרבה בעז"ה ואכ"מ : שם רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה . נ"ב ונסתפקתי בהדביק פת בתנור בהש"מ אם התירו לו נמי לרדותה קודם שיבוא לידי איסור אשם תלוי . עוד יש להסתפק לדעת הכלבו בשם גאון שהובא בפר"ח או"ח סי' תל"ח דלחמץ ידוע לא מהני ביטול היאך הדין בהדביק פת בתנור בשבת שבתוך הפסח דאם ירדה קודם שתאפה תתחמץ ויעבור אבל יראה מה"ת [דהא לדידיה אינו יכול לבטל קודם שתחמיץ או שהיה פת של עובד כוכבים שקיבל עליו אחריות דדעת השאג"א בסי' ע"ז דלאותו חמץ לא מהני ביטול] ואף לדעת הסוברים דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר מ"מ עדיין יש להסתפק בשביעי של פסח שחל בשבת דהו לא מהני מה שיבער בלילה דכבר עבר הזמן] וא"כ אפשר דלא התירו לו בכה"ג דאף דזה אינו אלא איסור לאו ואיסור שבת הוא סקילה מ"מ על הלאו יעבור בכל רגע ורגע מהיום וחיוב סקילה אינו אלא פעם אחת ואף דהוא בשב ואל תעשה מ"מ הא החיוב סקילה ג"כ אינו עובר ע"י מעשה וכעין זה כתב הר"ן ז"ל ביומא פ"ח לענין חולה בשבת דמוטב לשחוט לו מלהאכילו נבלה משום דבאכילה יהיה עובר על כל כזית וכזית ע"ש היטב וזה דומה ממש לנד"ד . ולכן נ"ע בזה :

דף ה בגמ' אמר רב אבא כגון שקיבל בטרסקל והניח ע"ג טרסקל . וכ"ב נראה דהך ליצנא כגון שקיבל בטרסקל קאי על ברייתא דאחרים דנקטו נמי בלשון קבלה עמד במקומו וקיבל אבל על מתני' דקתני ונטל מתוכה הו"ל למימר כגון שנטל מטרסקל וק"ל : **שם** בתוס' ד"ה כאן וא"ת נהי דרה"י לא הוי וכו' וי"ל דאין כרמלית בכלים . נ"ב דברי התוס' אלו תמוהים אלי דמה בכך דלא גזרו חכמים לדין כרמלית בכלים מ"מ ר"ה כודאי לא הוי דהא אפי' לבינה בר"ה גבוהה שלשה וזרק ונח על גבה פטור משום דלא דרסי לה רבים ובאמת ברשב"א ז"ל בחידושיו בשם הראב"ד ז"ל וברי"ן הקשה ג"כ כיוצא בזה דהיכי משכחת לה הנחה ע"ג מקום ד' ותירץ דמיירי שרבים מכתפין עליו ע"ש ואפשר דהתוס' דלא תירצו כן י"ל דס"ל כדעת רש"י והרמב"ם ז"ל שהובא ברשב"א וברי"ן שם דאם רבים מכתפין לא בעי מקום ד' או דזה דהיקא לא להתוס' לומר דרבים מכתפין על הטרסקל אבל תי' התוס' דאין כרמלית בכלים . ודאי תמוה ומצוה רבה ליישב :

דף ח גמ' איתביה רב אדא בר מתנא לרבא וכו' מאי לאו אסיפא לא ארישא .וכ"ב ואין להקשות דאי ארישא פשיטא דהוי רה"י די"ל דמיירי בגומא מלאה מים וקמ"ל דמים לא מבטלי מחיצתא וכמו דאמר אביי לקמן דף ק' וכר"ש בברייתא שם והמקשן דאמר מאי לאו אסיפא הי' מפרש דמיירי בגומא בלא מים והלכך ע"כ דאסיפא נמי קאי וק"ל : **שם** ברש"י בד"ה גבוה י' ואביי לא דק ולתומרא לא דק . וכ"ב הדבר מתמיה דאיזה תומרא נפיק מיניה דהא לכתחילה אסור לזרוק אפי' ברחבה שהרי דבכל עצמו לא מיירי רק מחיוב חטאת משום דלא אשכחן דהי' זורקין רשויות [ומה שהקשו בתוס' ישנים דהא אשכחן דהי' מוציאין רשויות כגון הארון ומזבחות איני מבין דמאי ראי' מהוצאה לזריקה ודילמא בהוצאה, מודה אביי דחייב באמת בכל גווני ודברי התוס' צל"ע] ולענין חיוב חטאת אדרבה נפיק מיניה קולא דמחייבינן ליה חטאת במקום דאינו חייב דמביא חולין לעזרה וכמו שכתב רש"י ז"ל בעצמו בדיבור שאחר זה ודוחק גדול דכ"מ לענין אם קרע שיראין של הבירו בהליכתו בתוך כך דפטרינן ליה לשלם מחמת דקם ליה בדרבה מיניה והוי חומרא לתובע דמ"מ כיון דלענין חטאת נפיק מיניה קולא לא הוי ליה לומר כן והדבר צ"ע [ושוב ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שהעיר בזה על רש"י ז"ל ות"ל שכוונתי לדעתו וע"ש] :

דף י גמ' כתיב הכא ויעמוד העם על משה וכו'. נ"ב עי' בלבוש עיר שושן בסימן ח' שכ' דחז"ל דרשו לקרא דויעמוד העם על משה וגו' דקאי אקרא דוישב משה לשפוט את העם ור"ל דבשביל שישב משה לשפוט את העם

טעם שעה אחת גרם הזכות שהיה עמידה וקיום לכל העם וגם למעשה בראשית שנאמר בהם ויהי ערב ויהי בוקר וזהו שאמר הכתוב ויעמוד העם על משה מן הבקר ועד הערב ע"ש בדברי רבינו הלבוש ז"ל :

דף יב גמ' מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין וכו' שלכך מדכר דכיר להו. עי' ב"י וב"ח בסי' רנ"ב שהקשו דמאי צריך להאי טעמא תיפוק ליה דהו"ל גזירה לגזירה דהא אפי' נפיק בהו בשבת ליכא חיוב חטאת אף למ"ד דשבת לאו זמן תפילין וכדאמר להלן ס"א ע"ש. ואמנם אנכי מצאתי להרמב"ן ז"ל בחידושיו שהעיר בזה. ותי' וז"ל ואפשר לומר דשאני תפילין כיון דלובשן דרך מלבוש ואין אדם פושטן בשוק אי לאו משמושן הי' אסור וכדאמרינן בהכשיטין בחצר עכ"ל ולי נראה עוד לתרץ דהוצרך לטעם זה לענין דיכול לצאת בהם בחצר בשבת גופא למ"ד דשבת זמן תפילין וכמש"כ התוס' במנחות דף ל"ו ע"ב ד"ה ואי ע"ש ודו"ק :

דף יג גמ' כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ וכו'. כ"ב בתוספתא פ"א דמכילתין ובירושלמי כאן איתא בזה פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ש הוא דס"ל כן אבל ב"ה מתירין ע"ש ובזה ניחא במה שלא הביאה הרמב"ם ז"ל להלכה ובספר ארחות חיים על מס' ד"א זוטא להרב הגאון מוהרי"א ז"ל שהיה מ"מ בפ"ק העיר בזה על הרמב"ם אמנם הדבר פשוט דלא קי"ל כהאי ברייתא דב"ש היא : ע"ב ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה. כ"ב עי' להרמב"ן ז"ל בספר המצות בל"ת שנ"ג שפירש שלא נשא פנים לתורה קאי על התלמיד שהתלמיד לא נשא פנים לתורה והוציא מזה דנגיעת ערוה אינו אלא מדרבנן ודלא כהרמב"ם ז"ל שם דאם כהרמב"ם דהוי מה"ת ועובר בלאו דלא תקרבו הי' צריך לומר ברוך המקום שהרגו שעבר על ד"ת ע"ש ואמנם מהר"י ליאון ז"ל בספר מגילת אסתר שלו שם כתב דהרמב"ם יפרש דהך שלא נשא פנים לתורה אינו חוזר על התלמיד רק להקב"ה שלא נשא פנים לתורתו של זה והרגו כשאר העם ע"ש ועי' באבות דר"נ פ"ב דליתא שם כלל הך לישנא שלא נשא פנים לתורה אלא ברוך המקום שהרגו שכך כתוב בתורה וכו' ומלשון זה משמע להדיא כדעת הרמב"ם ז"ל דהיא דרשה גמורה ולא אסמכתא ואפשר שכן היה גורס הרמב"ם ז"ל גם כאן בגמ' ואין מן הצורך לתי' של בעל מג"א ז"ל דבאמת פי' ז"ל דמפרש דחוזר להקב"ה הוא דוחק דזה אינו קצת רבותא כ"כ והדרבה עם הצדיקים מדקדק הקב"ה יותר וכדאיתא בב"ק דף נ' ע"ש :

דף יד גמ' וטהור שנפלו על ראשו ורובו וכו'. כ"ב עי' בתוס' כאן לעיל דף י"ג ע"ב ד"ה וטהור ובתוס' גיטין דף ע"ז ד"ה הכא דדוקא בנפילה גזרו ולא בביאה ואמנם הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' אבות הטומאות הלכה א' כתב דבין בטהור ובין ביום הטבילה טמאים בין בביאה ובין בנפילה ע"ש וע"ש היטב במ"ל וע"ש עוד ברמב"ם ז"ל בחיבורו ובפי' המשניות בסוף מס' זבין דפי' דטעם הגזירה הוא דכיון דהיו סוברין דלא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין לא טבלו במקוה לשם טהרה רק למנהג בעלמא ולא היה טבילה לשמה ולטהרות בעינן כוונה דטבל ולא הוחזק כאילו לא טבל ע"ש ועל פי דבריו ז"ל ניחא דלא גזרו זה רק לטהרות ולא לענין טבילת נדה לבעלה משום דנדה לבעלה לא בעי כוונה וכדאמרינן להדיא בחולין ל"א אליבא דרב וקי"ל כוותיה וכן נראה ג"כ מתשובת הראב"ד ז"ל שהובא באור זרוע הלכות נדה סי' של"ח שכ' שם להתיר בזה משום דבעלה חולין הוא ולא בעי כוונה ע"ש ואכן דעת הא"ז עצמו שם לאסור גם בטבילת נדה לבעלה והאריך בזה הרבה שם והיינו משום דאזיל לשיטת רש"י כאן ואכן באמת גם לפירש"י אינו מוכרח דגזרו גם לענין אשה לבעלה דהא כתב בעצמו שם דלא גזרו עליהם רק טומאת מגע לענין תרומה. ודברי הא"ז שם צ"ע רב ע"ש [וכ"כ הגר"א ז"ל ביו"ד בס"ס ר"א ע"ש] ודו"ק :

דף כא גמ' פתילות ושמנים שאמרו חכמים וכו' אין מדליקין בהם במקדש. כ"ב עי' בהגהות מר אחי הגאון ז"ל שכתב דתיבת ושמנים ט"ס בכאן ובילקוט ליתא ע"ש ובחידושי רב המאירי ז"ל כאן ג"כ משמע דלא גרים כלל שמנים שמסיים ובשמנים מיהא לא הוצרכה ללמדה לענין מנורה שהיה שמן זית זך כתיב עכ"ל : בתוס' שם ד"ה שמחת תימה. היאך שרי להדליק וכו'. כ"ב ולפי דברי הריטב"א ז"ל בקדושין דף כ"ד והובא במ"ל בפ"ח מהל' כלי המקדש הלכה ה' דבגדי כהונה אין עליהם רק קדושת דמים ויש להם פדיון י"ל בפשיטות דהא דתנן דהי' עושין פתילות מהמכנסים היינו דפדו מתחלה והא דתניא התם בקדושין דמועלים בהם היינו קודם חילול וכמו כל קדושת בדק הבית ובחידושי הארכתי בזה הרבה בעז"ה ואכ"מ : ע"ב בתוספות ד"ה ומותר. אלא הו"ל למימר אין מדליקין שהם וכו'. כ"ב קצת קשה לפי מה שכתב בתרומת הדשן סימן ק"ב דאפי' בשבת דמדליקין קודם השקיעה בעוד שהוא יום עדיין וכבתה מיד ג"כ אינו זקוק לה ואף דעדיין לא התחילה לדלוק בתוך זמנה כלל וא"כ אי הוה אמר שהם אין מדליקין הוי אמינא דוקא בשבת ומשום חששא שמא תכבה קודם זמנו אבל בחול שפיר מודה דכבתה אינו זקוק לה כיון דכבר דלק פורתא בתוך הזמן קמ"ל בין בחול ובין בשבת אסור אבל הטעם אינו אלא מחמת דכבתה זקוק לה ויש לומר דא"כ הו"ל למימר כבתה זקוק לה אפי' בחול ופשוט הוא : שם בגמ' מאותה משתשקע החמה וכו'. כ"ב הנה בפירוש משתשקע החמה נמצא ד' שיטות בזה. א' שיטת הטור והמרדכי דארוך סוף שקיעה אחרונה דהיינו צאת הכוכבים . ב' שיטת הרשב"א והר"ן דהתחלת שקיעה אחרונה קאמר דהיינו ג' רבעי מיל קודם צאת הכוכבים. ג' דעת בעל הלכות גדולות דזמן התחלת שקיעה אחרונה הוא תרי תלתא מילא כרב יוסף וזמן הדלקת נ"ח הוא מתחילת שקיעה של רבה דהוא עדיין יום לרב יוסף והלכך יכול להדליק בערב שבת אחר השקיעה בתוך הפלגא דדנקא שיש בין רבה לרב יוסף כ"ה שיטת בעל הלכות ז"ל ושיטה רביעית יש בזה להגר"א ז"ל דהתחלת שקיעה ראשונה קאמר וס"ל כהגאונים ז"ל דהך שיעורא דתלתא רבעי מיל הוא מהתחלת שקיעה ראשונה ואחר זה הוא לילה והא דאמר בפסחים דעד צאת הכוכבים הוא ד' מילין ר"ל יציאת כל הכוכבים ובחידושי הארכתי בזה ואכ"מ : שם בתוס' ד"ה ובשעת הסכנה וי"ל דאין רגילות כ"כ לחפש בבתים . כ"ב אמנם לקמן דף מ"ה ע"א כתבו התוס' דלצורך אכילה היו מניחים להם ונראה דפי' זה מוכרח מדהא דאמר מניחו על שולחנו דלתי' דהכא קשה קצת דלמה מניחו על שולחנו דליכא היכר כלל לכל הפחות יעשה היכר קצת ויניחם בבית במקום שאין דרך להניחם אבל לפי' דברי התוס' דהתם אתי שפיר מיהו עוד כתבו התוס' התם דבשעת הסכנה דהכא היינו שגזרו על המצות וע"כ צריך להניחם על שולחנו במקום דמניחו לעולם וכ"כ הר"ן : תוס' ד"ה שהיה אם כבר גזרו וכו'. לכאורה תמוה דמאי זו ספקא הא ודאי לא גזרו עדיין דהא היה מהגזירות די"ח דבר וכמש"כ רש"י בנדה דף ל"ד ע"ש ומעשה דחנוכה קדים טובא לשמאי והלל אמנם אפשר י"ל דמעיקרא גזרו לתלות ואח"כ שמאי והלל גזרו אף לשרוף וקצת יש להביא ראיה לזה מהא דאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה ודו"ק. וכן כתב באמת הפר"ח בריש הלכות חנוכה ע"ש אכן צ"ע דלא הביא דברי התוס' אלו כלל: גמ' שם ולא היה בו אלא להדליק יום אחד וכו'. הקושיא מפורסמת דא"כ ביום ראשון לא היה נס כלל וכמו שהקשה הב"י ושאר מפרשים וכבר נאמר ע"ז כמה תירוצים בדברי הגאונים ז"ל בספריהם והנה גם אנכי את חלקי בזה בהקדם עוד מה שהקשו המפרשים ז"ל דלמה הוצרך לנס זה דהא הדלקת הנרות דוחה טומאה וכמו שאר קרבנות צבור וכדאיתא להדיא בתו"כ ס"פ אמור יערוך את הנרות לפני ה' תמיד תמיד אף בשבת תמיד אף בטומאה [וברמב"ם פ"ג מהל' תמידין הלכה י"א] וידוע דלא עבד קוב"ה ניסא על מגן ובפרט למ"ד דטומאה הותרה היא בצבור דודאי אין צורך לנס כלל דהא לא צריך אפי' להדורי אטהרה [ומש"כ הפר"ח דלא הותרה רק מגע טמא מת אבל מגע הזב לא הותרה כמש"כ דבריו תמוהים דבטומאת מגע אין נ"מ כלל באיזה טומאה נטמא כידוע ורק בכהן שהוא זב אסור להקריב אפי' קרבן צבור או לגבי קרבן פסח אם הבעלים בעצמן הם זבים ומצורעים לא הותר להם לאכול בטומאה ואף אם הרוב צבור טמאים אבל לענין מגע אין נ"מ וכבר השיגו הגאון אב"ד דוואלאזין נ"י בספרו הנחמד העמק שאלה בפ' וישלח אות י"ז ע"ש] ועוד יש לתמוה דלא הזכירו חז"ל רק שנעשה נס שהדליקו ממנו ח' ימים ואמנם עדיין מה עשו בחביתי כה"ג שהיה צריך להקריב בכל יום תמיד מחציתה בבוקר ומחציתה בערב והיתה צריכה ג' לוגין שמן בכל יום וכדאיתא במנחות נ"א וכיון שנטמאו כל השמנים לא היו יכולין להקריב החביתי כה"ג ודוחק גדול לומר דדוקא שמן זית זכתית לא היה נמצא רק פך אחד אבל שמן דכשר למנחות היה בנמצא הרבה דלא נטמאו דזה ודאי דוחק דכיון דנטמא ע"י משמוש של העובדי כוכבים שבאו להיכל היה צריכים לחוש לכל השמנים שמא נגעו בהם וכ"ל ליישב הכל בחדא מחתא בעז"ה על פי דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' תמידין הלכה י"ב דגם בבוקר היה מדליק את הנרות אם מצאן שכבה והיינו הטבתם ע"ש. ונראה דהדלקה של בוקר לא היה דוחה טומאה דהא לא כתיב ביה תמיד וגם אם לא נכבה לא היה מחויב לכבותו ולחזור להדליקן וכמו דמשמע שם ברמב"ם ולא מקרי דקבוע לו זמן וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם שם דמתחילה כתב והטבת הנרות בבקר ובין הערבים מ"ע ואח"כ כתב והדלקת המנורה דוחה את השבת ואת הטומאה ולא כתב והטבת הנרות דוחה אלמא משמע דדוקא הדלקה של בין הערבים דוחה טומאה ע"ש ודו"ק ועפ"ז פשוט די"ל דמה שאמרי' דלא היה בו אלא להדליק יום אחד היינו שלא הי' בו שמן אלא ללילה אחת אבל להטבה דבוקר לא היה אפי' ליום ראשון ושפיר היה נס גם ביום ראשון ועיקר הנס לא היה נצרך רק להטבה דיום דאינו דוחה טומאה אבל לחביתי כה"ג היו יכולין להקריב בשמן טמא וכזה נתיישב הכל בעז"ה [ובזה יש ליישב ג"כ סתירת ד' השאילתות בזה בפ' וישלח דמתחלה כתב שם והוי ביה שיעורא יומא חד וכו' ואח"כ בסוף הדרשה כתב ולא היה בו להדליק אפי' יום אחד וע"ש בש"ש ובהעמ"ש אכן להנ"ל י"ל דמש"כ שלא היה בו להדליק אפי' ליום אחד ר"ל דלא היה בו למעל"ע שלם] ואמנם בעיקר הדבר שכתבנו דהטבה דבוקר לא דחי טומאה אין הדבר ברור כ"כ ובחידושי הארכתי בזה ואכ"מ :

דף כג גמ' תני רב שמואל בר זוטרי כל השמנים יפין וכו' רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשבים וכו'. וכ"ב הדבר מתמיה דהא רב שמואל בר זוטרי בעצמו הא מתני בתחלה כל השמנים ודוחק לומר דזוטרי לחוד וזוטרא לחוד ושוב מצאתי בסדר הדורות בסדר תו"א ד"ה ר' שמואל בר אבדימי שכתב דכבר העיר בזה בס' מגלה רצון וכתב דנ"ל דתרי הוו. ושם הגי' זוטרי ביו"ד גם במימרא שניה וע"ש בס' הנ"ל שכ' עוד י"ל דהוא פירוש לברייתא ראשונה ע"ש אבל לשון מהני הכי לא יתכן וצ"ע : שם ע"ב אלא הכא ביו"ט שחל להיות בע"ש עסקינן לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט . כ"ב וכתב ה"ר דוד אבודרהם ז"ל בסדר מעריב של שבת דה"ה בכל ערב יו"ט אסור להדליק בשמן שריפה דגזרינן שמא יוסיף עליו שמן בלילה ועובר משום אין שורפין קדשים ביו"ט אבל בכל ערבי שבתות שרי שהרי בדל הוא מנר שבת ואינו נוגע בו כלל ע"ש ולכאורה יש לפקפק דאף ביו"ט לא שייך לחוש דהא בלא"ה אסור להוסיף בלילה משום שאין שורפין קדשים בלילה דהא קי"ל דנותר אפי' שלא בזמנה אינו נשרף אלא ביום וכדאיתא ביבמות דף ע"ב וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין הלכה ה' [וכב"מ לא הביא מקור לדברי רבינו אבל פשוט שהוציא כן מהש"ס דיבמות הנזכר וכ"ה בתו"כ פ' צו ס"פ י"ב ע"ש] ופשוט דתרומה נמי דמי לנותר לענין זה דהא קריא רחמנא קודש ואין לומר דחיישינן שמא ישכח או דיטעה בדין וידליק בלילה א"כ בחול נמי יהיה אסור להדליק סמוך לערב דשמא יוסיף עליו בלילה וצ"ע. והגרע"א ז"ל בגליון המשניות מסתפק בשמנים שאין נמשכין אחר הפתילה והוא של תרומה טמאה אי מותר להדליק בעיו"ט דיש לחוש שמא יטה ביו"ט וישרוף קדשים ביו"ט ונראה דלא ראה דברי אבודרהם ז"ל בזה דהא לפי דעתו בכל תרומה טמאה אסור להדליק בעיו"ט וצ"ע. ודע דמש"כ בדברי הגרע"א ז"ל להסתפק בשמנים שאינם נמשכין אחר הפתילה בוודאי טס"ה וצ"ל בפתילות דבשמנים שאינן נמשכין לא משכחת לה תרומה כלל דהא כזפת ושעוה ושמן קיק לא שייך תרומה כלל ואף למ"ד דשמן קיק הוא משחא דקאזא או קיקיון דיונה מ"מ נראה דאינו אוכל אדם כלל ואינו ראוי רק להדלקה ואינו נוהג בו דין מעשרות כלל ודוחק לומר דר"ל בשמן אגוזים ושמן צנונות לר"ט דס"ל דאין מדליקין בהם בשבת דהדא דמאי נ"מ להלכה בזה דהא קי"ל כחכמים דמדליקין בו גם בשבת ועוד דאפי' לר"ט כיון דתרומה דידהו אינו אלא מדרבנן אפשר דלא גזרו בהו גזירה דשמא יטה דאפילו אם יטה וישרוף ביו"ט נמי אינו אלא איסור דרבנן והוי גזירה לגזירה ובפרט דאיסור שרפת תרומה טמאה ביו"ט ג"כ אינו אלא מדרבנן לדעת ר"י בתוס' לקמן כ"ד ד"ה לפי ולכן הדבר פשוט דצ"ל פתילות :

דף כד ברש"י ד"ה בהודאה בברכת הארץ . כ"ב מה שלא פירש"י כן מתחלה על דברי רב הונא דאמר נמי דמזכיר בהודאה נראה דאפשר דרש"י ז"ל היה לו גירסת השאילתות בפ' וישלח דגרים בד' רב הונא בהדיא דמזכיר בברכת הארץ ולכן מתחלה לא היה הוצרך רש"י לפרש כלל רק הכא והא דשני רב ששת הלשון ואמר בהודאה ולא אמר בהדיא בברכת הארץ היינו משום דהזכיר דמה תפלה בהודאה מסיים נמי אף בהמ"ז בהודאה ופשוט הוא : בגמ' מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז . כ"ב מה דלא מבעיא ליה נמי בפורים נ"ל די"ל ע"פ דברי התוס' כאן בד"ה מהו דלהכי מבעי ליה בבהמ"ז משום דליכא פרסומי ניסא כולי האי וא"כ י"ל דזהו לא שייך רק בחנוכה אבל בפורים משתה ושמחה כתיב ופירש"י בפי' המגילה מתאספין יחד ואוכלין ושותין יחד עכ"ל וא"כ י"ל דבפורים פשיטא ליה דצריך להזכיר משום דבפורים גם בבית איכא פרסומי ניסא כמו בבהכ"נ ובחידושי כתבתי ליישב עוד בזה ואכמ"ל :

דף לב בתוס' ד"ה על. אור"י אשכחן נמי וכו' . כ"ב עי' היטב בשו"ת ב"ח הישנות סימן י"ז דהוכיח בראיות דתיבה וארון תרתי נינהו ע"ש היטב :

דף לג בגמ' הלך יהודה בן גרים וכו' . וכ"ב בעין משפט נרשם כאן מיימון פ"ז מהל' דעות וכ"ל דכוונתו הוא משום שכתב שם הרמב"ם דאף דבר שנאמר בפני ג' דאין בו משום לשון הרע מ"מ דוקא שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר ע"ש ולא הביא הכ"מ מקור לזה וס"ל להעין משפט דמקורו מכאן ממעשה דיהודה בן גרים ואמנם באמת יש לדחות דאין ראיה מכאן ודו"ק : שם שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייל יש לבי בני . וכ"ב לכאורה צ"ע דהא אסור לרחוץ עם חמיו ואפי' תימא שר' פנחס בן יאיר היה לבוש מ"מ כיון רשב"י חותנו היה ערום איכא הרהור לר' פנחס בן יאיר וכמו שפירש"י בפסחים דף נ"א דעיקר האיסור מונח על החתן ואמנם מצאתי בסדר הדורות בסדר תו"א ד"ה פלימו דטס"ה כאן וצ"ל דרשב"י חותנו דכן מוכח בזוהר [פ' שמיני ד' ל"ז] דר' פנחס בן יאיר היה חמיו של רשב"י ע"ש ועפ"ז א"ש די"ל דרשב"י היה לבוש ולא היה הרהור לרשב"י כלל :

דף לח ע"ב גמ' כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו ואין נותנין ע"ג . כ"ב וא"כ צ"ל דהא דתנן במתני' דכופח שהסיקו בקש ובגבבא ה"ז ככירים היינו ככיריים שהסיקוה בגפת ובעצים דעל גביו אסור בלא גריפה וקטימה וסמיכה מותר אכן מלשון המשנה לא משמע כן וראיתי באמת להגר"א ז"ל בהגהותיו שכ' דטס"ה וצ"ל דנותנין על גביו ואכן מצאתי להטור ז"ל בסי' רנ"ג שכ' דכופח שהסיקוה בקש ובגבבא דינו ככירה ומותר ע"י גריפה וקטימה ותמה עליו הב"י דמפשטות המשנה משמע דדמי לכירה לגמרי ולא בעי גריפה וקטימה וע"ש בב"י ובהגהות מהרל"ח מה שדחקו ליישב דבריו ואמנם הדבר פשוט דהטור היה גורס כמו שהוא לפנינו דאין נותנין ע"ג גביו וא"כ מוכרח דבעי גריפה וקטימה וכ"כ הב"ח ע"ש וגי' הגר"א ז"ל הוא ע"פ דעת הרמב"ם והר"ן וש"פ ודו"ק :

דף נה בתוס' ד"ה ושמואל ועי"ז אנו סומכים וכו' . כ"ב וכס' אור זרוע הלכות תפלה בסימן ק"ו תי' בשם מורו הרב ר' יונתן דהא דאמרינן דתמה היינו שאינו עומדת מעצמה אבל כשאנו מתפללין שיעמוד לנו זכות אבות לענין זה כל ימות הארץ אינו תמה ועומדת הלכך שפיר אנו מגלינן זכור ברית אברהם ועקידת יצחק וכו' ושפיר נמי מגלינן אב הרחמים הוא ירחם על העמוסים בזכות ברית איתנים עכ"ל :

דף נו ברש"י ד"ה שבקש או שמא יהרג וכו' . כ"ב וכ"ל דר"ל דהיו מתנין אם לא יבוא מן המלחמה ביום פלוני בין אם הוא מת או אפילו תי יבוא גט למפרע דאל"כ מאי מהני הגט דאם יתברר שמת אין צורך לגט ואם לא יתברר לא נתקיים התנאי עדיין [ועוד דהא אוריה בא מן המלחמה אך דלא בא תיכף בסוף המלחמה וכמש"כ התוס' כאן] אלא ודאי כדכתבינן וכ"כ התוס' להדיא בגיטין דף ע"ג ד"ה אמר רבה: בתוס' בד"ה גט וא"כ לר"י היתה א"א גמורה . כ"ב עי' תוס' גיטין ע"ג ע"ב בד"ה הנ"ל דמבואר שם דדוקא לפיר"ת שם בסוגיא יש להקשות כן אבל לפרש"י גופיה שם בסוגיא דהאומר בהדיא מהיום אף ר' יהודה מודה לקי"מ דהכא בהדיא הוו מתני מעכשיו ע"ש ונראה דלפי מש"כ התוס' בגיטין הנ"ל דהתנאי הי' אם לא יבוא מן המלחמה ולא תלו התנאי במיתה כלל גם לפיר"ת לא קשיא דנראה דהך סברא דנעשה כאומר מעת שאני בעולם לא שייך רק בתולה במיתה אבל בתנאי אחר לא שייך זה ובחידושי הארכתי בזה ואכ"מ :

דף נז ברש"י ד"ה הא. ורבותי מפרשין וכו' וקשיא לי בגווה וכו' . וכ"ב עי' ב"י ביו"ד סי' קפ"ח דיישב שם היטב דברי רבותיו של רש"י וכן הוא דעת רוב הפוסקים ע"ש :

דף סד ע"ב במשנה ובפלפל ובגרגיר מלח . וכ"ב לשון הגהות מרדכי בכאן ובכל דבר שתתן לתוך פיה וצ"ע אם צריך לתנו מבערב עכ"ל והנה לכאורה תמוה דמאי זו ספיקא דהא בהדיא תנן ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת וכן אמת דלשון הגהות מרדכי הנ"ל הוא לקוח מדברי ספר התרומה בהלכות שבת ובסמ"ג לאוין ס"ה ובסמ"ק לאוין רפ"ח ושם בס' התרומה ובסמ"ג ובסמ"ק איתא בזה הלשון אבל ספק אם צריך ליתנו מע"ש כמו גרגיר מלח עכ"ל ומבואר בהדיא מלשונם ז"ל דהספק דשמא הך ובלבד שלא תתן לא קאי רק אגרגיר מלח וכן כתב הב"י בסי' ש"ג אבל לא ביאר הטעם דמה חילוק יש בין פלפל לגרגיר מלח אכן לענ"ד י"ל ע"פ דברי התוספתא בפ"ג הביאה הרי"ף ז"ל בפ' במה אשה דתניא שם דאין לועסין מוסתכי בשבת אימתי בזמן שיתכוין לרפואה אם מפני ריח הפה ה"ז מותר הרי בהדיא דבריח הפה אין בו משום רפואה והרי בפלפל ג"כ עיקרו אינו אלא לריח הפה ושפיר מסתפק ליה לרבינו ברוך ז"ל אם צריך ליתנו מבערב וראיתי להגרע"א ז"ל בגליון המשניות כאן שהעיר על התוס' דכתב דהטעם דלא תתן לכתחלה הוא משום רפואה דא"כ למה בפלפל אסור הא בפלפל אין בו משום רפואה דאינו אלא לריח הפה וכדאיתא בתוספתא הנזכר ונשאר בצ"ע ובמח"כ אולי לא ראה דברי ספר התרומה והסמ"ג והסמ"ק והגהות מרדכי והטור דכתבו דאפשר דלא קאי אפלפל וצ"ע ועי"ע במהרש"ל בביאוריו על הסמ"ג מה שכתב בטעם הספק ודבריו דחוקים ע"ש ומש"כ נ"ל יותר בעז"ה שוב אחרי כותבי יצא לאור ספר האור זרוע הגדול ומצאתי בעז"ה בהלכות שבת סימן י"ז שכתב להדיא בזה הלשון וכתב ה"ר ברוך ב"ר יצחק בספר התרומה ומותר לצאת וכו' וצ"ע אם צריך ליתנן מע"ש וכו' ואני המחבר אומר דמתנו אפי' בשבת דהא כובלת וצלוחית של פלייטון לאו לרפואה עבידי וכל דבר דלאו לרפואה עביד נותנו אפי' בשבת כדפרישית עכ"ל ות"ל שנתכוונתי לדעתו ז"ל :

דף עג תוס' ד"ה הקוצר ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב . וכ"ב והא דלא הזכירו נמי קורע ע"מ לתפור דקדים במשנה היינו משום דשם איצטריך לאשמעינן דשיעורא ע"מ לתפור נמי הוא כשיעור שתי תפירות ואף דבמשכן לא הוה קריעה דכוותה וכמש"כ התוס' לקמן דף ע"ה ד"ה שכן קמ"ל דאפ"ה חייב משום דמסתברא דחייב משום דשתי תפירות הוי דבר חשוב וכמש"כ התוס' שם ודו"ק : שם ע"ב אמר ר"י שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת . וכ"ב ואף דזה ג"כ מפורש במשנה להדיא דהא תנן דהיודע שהוא שבת חייב על כל אב מלאכה ומלאכה מ"מ י"ל דקמ"ל דגם בזורה ובורר ומרקד ואף דהן מעין מלאכה אחת מ"מ חייב על כל אחת ואחת ועי' רש"י לקמן ע"ה ע"ב ד"ה הרי הטעם דלא דמי לשובט ומדקדק ע"ש. ועוד י"ל דקמ"ל דאף דהעלם כל המלאכות בידו וע"כ צ"ל דידע לשבת בלאו ואעפ"כ חייב וקמ"ל דשגגת קרבן שמה שגגה וכדאמרי' לעיל ע"א אליבא דר' יוחנן גופא ולאביי שם שמעינן דאף דטעה בשיעורא ג"כ חייב ולא אמרינן דהוי מתעסק ועי' לעיל עמוד א' ודו"ק :

דף עט בגמ' מנה כמשמעו דלא מליח וכו' וכמה שיעורו וכו' . וכ"ב ובגיטין כ"ב הגי' למאי הלכתא להוצאת שבת וכן לקמן בסמוך לענין דיפתרא תני נמי כן ונראה דמשום דהתם כולו מסכתא בגיטין איירי ולא הוי ידעינן למאי קאמר שיעור זה ולכן הוצרך לפרש דנאמר לענין שבת אבל כאן לא הוצרך לפרש ופשוט הוא : ע"ב ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה . וכ"ב הנה ראיתי בכתבי מר אחי הגאון ז"ל שהעיר דלדעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' תפילין הלכה י"א דמזוזה לא בעי עיבוד לשמה ליסני בפשיטות דהברייתא איירי במוציא קלף שאינו מעובד לשם קדושה דלתפילין לא חזיא ולמזוזה חזיא ולכן שיעורו כדי לכתוב מזוזה אבל במתני' מיירי בקלף שעובד לשם קדושת תפילין וחזיא גם לתפילין ולהכי מתחייב גם בשיעורא דתפילין ותי' דאלו באינו מעובד לשם קדושה אדרבה חייב בשיעורא זוטא דקשר מוכסין דהא ראוי הוא לקשר מוכסין וע"כ במעובד לשם קדושה מיירי ומקשה שפיר כ"כ שם ודפח"ח אמנם איפכא קשה לי דלדעת הסוברים דמזוזה נמי בעי עיבוד לשמה ליסני דהברייתא מיירי בקלף שעבדו לשם מזוזה דהו אינו ראוי לתפילין וכמו שכתב הב"י באו"ח סימן ל"ג ועי' בשאג"א בסי' מ"ז ע"ש וגם לקשר מוכסין לא חזיא משום שהוזמנו לשם קדושה ודעת קצת פוסקים דהזמנה לגוף הקדושה מילתא היא [ועוד דאף אם נימא דמותר לכתוב עליו קשר מוכסין דהזמנה לאו מילתא היא אף דהזמינו לגוף הקדושה מ"מ כיון דהזמינו לשם קדושה עומד טפי למזוזה יותר מקשר מוכסין וכבר אמר אביי לעיל דכל היכא דשכיחי ולא שכיחא אזיל רבנן בתר דשכיחא ולקולא] אבל במתני' י"ל דמיירי שעבדו לשם תפילין וצ"ע :

דף פ ע"ב גמרא אפילו תימא רבנן קילקולו זהו תיקונו ופירש"י דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה משתרי . וכ"ב לכאורה תמוה דהא לפי פירושו ע"כ מתני' לאחר חורבן הבית מיירי וא"כ מאי נ"מ לענין שיעורא הא תני שיעור אסור מה"ת וחטאת ליכא בזה"ז וצע"ג ואולי דנ"מ כשיבוא משיח ב"ב ידע שחייב חטאת וכמו דאמרינן בר"י בן אלישע לעיל דף י"ב ע"ב ודוחק :

דף קב ע"ב גמ' עשיה הוא דאסור הא גרמא שרי . כ"ב דין זה לא נזכר בדברי הפוסקים ז"ל בפירוש דמותר לגרום מחיקת השם וכבר התעורר בזה בנו"ב מהד"ת באו"ח סי' י"ז וכתב ליישב דאולי משום דמה שכתב דמגילה דף כ"ו דאמר שם גבי ס"ת שבלה דצריך גניזה בכלי חרס מוכח דגרמא אסור ודלא כסוגית הש"ס דהכא ונופס הייתי לכבוד הרב הגאון המפורסם החו"ב סוע"ה וכו' מוהר"ר אליהו אליעזר נ"י מ"ן דפ"ק בתשובתו שכתב בנידון קדושת הקורעקטין דמקשי בה אקושיא בדברי הגאון בעל נו"ב ז"ל הנ"ל וכתב דלפי דעתו דמשום קדושת שם יחידי שנכתב שלא במקומו לס"ת שלמה ביותר הו"ל להביא מהש"ס לעיל י"ד דגזרו טומאה בספרים כדי שלא יגנזו תרומה אצל ספרים ויבואו לידי הפסד ואם חששו לגרמא רחוקה כזו כ"ש לגרמא קרובה דאסור ואמנם באמת י"ל דספרי קודש שאני כיון דמחויב להציל אותו מפני הדליקה והרואה ס"ת או שאר ספרי קודש שנשרף בזרוע חייב לקרוע ק"ו הדברים דאסור לגרום להם איבוד אבל בשם שנכתב על בשרו כיון שודאי לא ניתן לכתוב שם ולא עדיף מברכות וקמיעות דאין מצילין אותן מפני הדליקה אע"פ שיש בהם אותיות של שם וא"כ י"ל דאף גרמא שרי ביה . אלו תוכן דברי קדשו של הגאון מוהרא"א נ"י הנ"ל בתשובתו שם והנה אף שדבריו אלו ברורים ונכונים בטעמן וראוים למי שאמרן מ"מ ליישב דברי הפוסקים ז"ל נ"ל דכיון דמפורש בגמ' לעיל דף קט"ז וביותר בירושלמי שם דכל דבר המטמא את הידים בודאי מצילין אותו מפני הדליקה ג"כ ואפי' בשבת וא"כ הדבר מוכרח לומר דכל הני דאין מצילין אינו מטמאים את הידים וא"כ ע"כ דאין בהם שום קדושה כלל ואין בהם הלאו דלא תעשון וגו' דאי יש בהם קדושה ונוהג בהם הלאו למה אינן מטמאין את הידים וצ"ל דהא דמשמע בגמ' דמ"מ לשורפן בידים אסור היינו מדרבנן וא"כ כיון דחזינן דבשם יחידי נוהג הלאו מה"ת. ע"כ דניתן לכתוב אף שלא במקומו ובאמת שלא מצינו מפורש בש"ס לפי מיעוט בקיאותי דאסור לכתוב שם שלא במקומו והלכך בודאי מחויב להציל אותן מפני הדליקה וכ"ש גרמא שאסור והא דאמר גרמא שרי היינו דלאו ליכא בגרמא. ואין בו רק איסור גרידא והתירו במקום מצוה ובזה"ז דליכא טבילה בזמנה אין בו שום צד היתר כלל. ולפיכך השמיטו זה ובמק"א יבואר באריכות יותר בעז"ה :

הגהות וחדושים למסכת שבת

מאת הגאון המובהק נודע ביהודה כו' מרנא יעקב עמדין זצ"ל בהג"מ צבי אשכנזי זצ"ל

דף ג ע"ב גמ' מכעו"י דאי שדי ליה . נ"ב הכלי . ומאן דגרס להו לא מתקבש דלפירות קאי . וכ"מ ליסנא אתי בהו דבסמוך : שם דרב ביבי . כצ"ל:

דף ה ע"ב גמ' והוא שעמד „לפוש". נ"ב נגזר מן וינפש : רש"י ד"ה והוא שעומד . „דבתרא". נ"ל דבתרה :

דף ט רש"י ד"ה פתח פתוח . ולאיו לפנים כו' . נ"ב היינו ברוחב האסקופה שהיא לפנים בין שתי אומות או פלימין של מבוי משני צדדיו והן הן היינו נמי דקאמר בסמוך שהאי שתמיה נגד כו' שהיא עומדת תוך הפתח והלאי בצדה . לפנים מן האסקופה לאפוקי לחוץ ודוק א"ל למה שנדחקו בו המפרשים :

דף י תוס' ד"ה אי . דחסידי כו' . נ"ב משמע להו דאין חסידות יותר מת"ת שהיא כנגד כל ... מ"מ אינו מוכרח שי"ל חסידים הם כרשב"י ... דמקרו [לקמן יא.] תורתן אומנתן א"נ ... ור"י בן אלעאי [כמ"ש בב"ק קג :] ... והתם ת"ח לא מיקרי חסיד : ע"ב גמ' ... רב מילתא . נ"ב הך מילתא פירושו ... וכן בפ' במה בהמה [נ"ד] שמכבנין אותו ... מילת . ובסמוך ב"ה מילת :

דף יא גמ' אבל בקשקושי . נ"ב נ"ל היינו מגדלים ... שעוים לקשקש שתולין בהם זוג המקשקש ... להשמיע עיירות לאסוף העם לעת הצורך ... כאלה האדנות : תוס' סד"ה ולא . דחברים ... כו' . נ"ב זהו האמת ונודע שהם עובדי ... כומרים ישנים הנמצאים באומת הפרסיים :

דף יב תוס' ד"ה אפי' . שוין . נ"ב משמע באחרא ... שוין לית בה משום לי"כ גבר על אשה ... כת בפ"ו דנדרים (מט:) גבי אתתא דר"י ... גא דהוצכי . מ"מ ודאי צריך שיהא היכר ... בין זכר לנקבה כשהן ילדים לפחות עד ... לזכר ועד שיהיו שדים נכונו לנקבה :

דף טו ע"ב גמ' אמר ר' יוחנן אמר ר"ל . נ"ב ... אלה זה דבר חדש . ואף בתנאים בסמוך קצת ... רשב"ג דהוה נשיא קאמר משום ר"מ דהוא ... חכם עיין שלהי הוריות :

דף יז ע"ב תוס' ד"ה על כו' לאסור בהנאה כו' . נ"ב הטעם פשוט משום דמשכר ומרגיל ... וכדאי' במ"ר גבי בנות מואב שע"י ... הכשילום לזנות עמהן ויצמד ישראל לב"פ . ... ותו משום דמתלף בייי"נ גמור :

דף יח גמ' פותקין מים לגינה כו' . נ"ב ומשקה את הזרע והנטוע בה ע"י הגרת המים ... משקה מים לצמחים חייב משום חורש ומשום ... ר"ש מ"ק] : שם ומניחין מוגמר כו' גפרית ... נראה דמוגמר נמי הוי דומיא דגפרית שהוא ... פירות דלא צריכי רוב כדאיתא שלהי פרקין : ... ולימא . וא"ת כו' . נ"ב קושית התוס' ... לפי מ"ש לקמן בד"ה והשתא דוק ותשכח וכך ... ר ברא"ש יפה ודמהר"מ בזה אינם מובנים :

דף יט גמ' אבל לדבר מצוה „ש"ד" וכ"ב מותר [וכ"ה ברא"ש וכה"ג וספר התרומה ומלת ... לשון בריית' אלא לשון גמ'] : רש"י ד"ה ... וזהו לשון . נ"ב הפלגת : ע"ב גמ' „רבה ... . נ"ל „רבה [בר] בר חנה" [וכ"ה בדפוס שונצינו וברי"ף ורא"ש] :

דף כא גמ' ומדפסקי . נ"ב שי"ן שמאלית ר"ל פסקי המים בהם פלגי מים : שם סייעינהו . נ"ב לדברים שם כבתה . נ"ב נר פעמים ל"ז ופעמים ... [עתוס' קדושין ב : ד"ה קסו] :

דף כב ע"ב גמ' הוא מאהרה ומדלקה לה . נ"ב כלומר לעצמה לקיום מצותה . או ... שכר לשון נקבה הוא לפעמים בלשון גמרא ... : תוס' ד"ה דבי נשא . נ"ב בסוף פרק ... מוכח כפי' תוס' [ופי' ראשון של רש"י] גבי ... וביבמות (נ"ח ב' ס"ו א') בהדיא דבי נשא הוא האב :

דף כד גמ' מהו להזכיר ש"ח בבה"מ . נ"ב מהך בעיא ומהך דלקמן נראה דתקוני ברכות לא ... עד אחר חתימת התלמוד והכי משמע נמי ... עומדין ובדוכתי טובא ועיין עוד שלהי פ' ... ברכין : שם אקלע לבי „רבא". נ"ל רבה :

דף כה תוס' ד"ה כרת . שלא ימותו בעבודתן קודם ... כ' . נ"ב ואחר חמשים ככר שב מלבא ... ע"ב גמ' ר"ע אומר כל כו' . נ"ב ר"ט ... ועד וכן ר"ע כדאיתא : רש"י ד"ה איזהו ... למטרת כו' . נ"ב נראה שר"ל עד הכי אורח ... לא שא"כ אין לדבר סוף שלעולם אין אדם ... בידו והכתוב צווה אל תיגע להעשיר . ... דנפקא מינה לדינא דהמקדש את האשה ע"מ ... אע"ג דהתם בהאיש מקדש (מט:) ל"א ... שבני עירו מכבדין אותו מפני עשרו . התם ... היקא נקט ובפלוגתא לא קמיירי והכא אגב ... אשה מקושטת לת"ח נסיב לה :

דף כו תוס' ד"ה שכן . דהכא משמע דעדשה ... כו' . נ"ב תמיהא לאו מתניתין היא רפ"ו ... דנגעים מקום הגרים תשע עדשות :

דף ל גמ' וידעו כל העם . נ"ב המון העם : שם וכל ישראל . נ"ב שרי ישראל: שם מאלף ... עתיד שלמה כו' . נ"ב מצינו שדוד הקריב ... שלשת אלפים עולות כשהתנדב לבנין הבית ... [ה א] אלא שאז היתה ההקרבה מכל ישראל . ... מה העלה האלף עולות בעבורו לבדו :

דף לא גמ' לאו עלי דידי קא סמכת כו'. נ"ב ורמוזה ... תשובה זו בתורה לא תסור מן הדבר ... ושמאל : ע"ב חליף ואזיל ר' יעקב בר ... נ"ב נ"ל תרי ריב"א הוו שמצינו במ"ק כ"ב ב' ... שהיה גדול והכרו של רבי :

דף לב גמ' כמי שנמסר לסרדיוט. נ"ב שר סדיוט: שם עמי הארצות מתים . נ"ב בחורים ... ע"ב ר"ח בר אבא ור' יוסי . נ"ב נ"ל דהיינו ר"י בר חנינא [ובמסורת המאור הגירסא ור' אסי ובירושלמי בכ"מ קורא לר' אסי דש"ס בשם ר' יוסי וכמ"ש הגר"א באה"ע סי' ה' ס"ק ג' ואפשר בגם בגמ' דילן נקרא לפעמים כן ובזה א"צ להגיה בכמה מקומות] :

דף לג גמ' והשמעת שמיטין.נ"ב ע"ד מארץ ישורנו: ע"ב היה שם ר"י ורא"בי. נ"ב זה המעשה היה מאותר למעשה דבסמוך כדמוכח מניה וביה . ולפי שבאותו מעשה הקודם כבר נגזר על ר' יוסי שיגלה לכן לא היה ר' יוסי כאן בזה המעשה אלא ר"א בנו שהיה ממלא מקומו : שם הלך יהודה ב"ג וספר דבריהם . נ"ב ראיתי בסי"ו שר"י בן גרים היה מאו"א ולפי זה יתכן שנתקיים גזרא עד י' לא תבוי ארמאי קמיה [סנהדרין נ"ד] : שם אמר לו בני די לעולם כו' . נ"ב כלומר דבר על לבו שלא יעני שם עוד על שאינם עוסקים בתורה (כמ"ש דהוה מתי ר"א) כי די לעולם בנו שתורתנו אומנתנו . היא תקן על העולם כולו ואין להעניש אדם מעתה : שם שמע רפב"י תתניה . נ"ב בשלהי אד"ר נראה שהיה רשב"י חתנו של רפב"י ועי"כ האחד ע"ס . אמנם בספר הזוהר נראית סתירה בזה . כי בכ"מ מוכח שר"א בנו דרשב"י היה חתנו רפב"י :

דף לד גמ' זונות מפרכסות זו את זו . נ"ב עע"פ (קי"ג ב') : שם יהב ביה עיניה כו' . נ"ב דכוותה ענשוהו לר"י ואפקוה מבי מדרשא [ב"ב כ"ג ב'] דקשי כי מותא וכן בפו"ב [סנהדרין נא.] אפקו לההוא דגלי רזיא : ע"ב זה נכנס וזה יוצא . נ"ב הקדים נכנס ליוצא . כלומר אין נומר על היום יוצא עד שנכנס הלילה לפי שא"א לעמוד על היציאה אלא ע"י הכניסה :

דף לה גמ' (תזייה לרבא דקא) דאוי. נ"ב תברו לקמן דנ"ג ע"ב : רש"י ד"ה אלא בין השמשות דר' יוסי כו' והא בעי הערב שמש . נ"ב הוא מסקנא דגירסא הנ"ל . וי"ל שאח"ז היה גורס ג"כ אלא בה"ש דר' יהודה לרבי יוסי כו' כגירסא דידן . וק"ל : ד"ה פשיטא כו' ומעריב שמשיה „בבין השמשות דר' יוסי : מיבך" כו' . כצ"ל : סד"ה בשלמא . דידיה. נ"ב נ"ל שצ"ל דר"י ר"ל דר' יוסי : ע"ב גמ' אדתני . נ"ב ובלשון משנה נקרא תלמית כ"פ הר"ש פ"ק דכלאים מ"ח : שם מה נעשה להם לבבליים כו' . נ"ב גם בבבל עצמה היו נוהגין בתקיעות אלו עיין ע"ז (ע' א') . וי"ל טעם שהיו שובתין מתוך מריעים לפי שחשו שמא יטעו כשלא ישמעו תקיעה ראשונה וישמעו שניה יסברו שהיא ראשונה :

דף לו גמ' הני תלת מילי אשתנו שמייהו מכי חרב בהמ"ק אגוזרתא כו' . נ"ב נ"ל טעם נכון לדבר לפי שבמקדש היו תוקעין בשניהם יחד דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' [ר"ה כז.] ומשחרב בהמ"ק בטלו חצוצרות בר"ה . לכן שמו זכר לדבר ע"ד אם אשכחך ירושלים ולהתפלל להשי"ת שיחזירם לנו . לפיכך קראו לשופר חצוצרות לומר זהו כחצוצרות ואין כאן חצוצרות אחרות וגם כדי שלא ישעו לתקוע גם עתה בחצוצרות . וכן מזה הטעם עצמו שינו שם החצוצרות והחליפום בשם שופר שלא לטעות בתעניות לתקוע גם בשופר על כן קראום שופר כלומר זהו שופר לזכור שאין כאן שופר אחר . וכן עד"ז החליפו שם ערבה בצפצפה שגם ערבה תלויה במקדש שכל זמן שהיה קיים היו מביאין ערבה למקדש מלבד ערבה שבלולב שנאמר ערבי שתים [ע' בסוכה לד] וכשחרב הבית בטלה ערבה אחת . לכן שינו שמה שלא יטעו לקחת גם עתה שתים משום דכתיב ערבי והשתא מדכרו להו ע"י שינוי השם דלא ליתו למטעי . ותו משום דצפצפה מזכרת לגנותן של ישראל כדאי' פליי"ה [סוכה שם] לכן עתה נאה לה שם זה להזכירן גנותן שע"י חטאם הפסידו הערבה . ויבקשו רחמים על בנין המקדש . וכן הדבר מכוון בפתורא כו' עמ"ש בס"ד [חסר תיי' אחת בכ"י] והם דברים נכונים בס"ד :

דף לז ע"ב גמ' אמר רב אשי קאימנא קמיה דר"ה. נ"ב כמה ר"ה הוו . שמא ר"ה בריה דרב יהושע הוא :

דף לח ע"ב גמ' אלא הכי א"ר חייא.נ"ב בר אבא: שם אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על „גביו". נ"ל גבה :

דף מא גמ' רחץ בחמין ולא שתה מהן.נ"ב לא ממים שבכד רחץ בהם [וע' בהוריות י"ג ב'] אלא ר"ל חמין כל שהן והכי דייק ליפניה ברש"י וק"ל אבל נ"ע היאך שתה שם וא"א לברך שם בבית הפנימי שעומדין עם ערומים . דילמא לא חשיבא שתיה אלא כמאן דהנקתיה אומנא [ספ"ו דברכות ועי"ש בשנות אליהו] וכיון דלא להנאת שתיה קעביד לא בעי ברוכי : רש"י ד"ה שנחושתה . ואני אומר נחושתה ט' . נ"ב ומסייע ליה לרבינו מדקאמר מחממתה לשון נקבה . ואי הוי לשון נחושת הו"ל מחממה . כי נחושת לשון זכר הוא ברוב המקומות נחושת קלל ממורט מוצהב :

דף מב גמ' א"ל ר"ה (לרב אשי) . נ"ב ר"ה טובא הוו :

דף מד ע"ב רש"י סד"ה הנית כו' שלא יחתו . נ"ב ע"י הדלקה ודו"ק : ד"ה ואינה מצלת כו' וכלים בולעים . נ"ב בזה מסולקת קושית תוס' [וע' במהרש"א]: תוס' ד"ה יש . כגון שהניח כו' . נ"ב נ"ל דוחק . וגם תינוק אינו בר דעת ולא שלית הוי. אבל עו"ג י"ל שליחות לחומרא אלא נ"ל דמיירי שהניחם לצורך חולה לפנות לו מקום וכדומה . א"נ במציל מפני הלסטים . וכמאן דשרו כה"ג :

דף מה גמ' ובילים שתחת תרנגולת כו'. נ"ב תוך ג' ימים ליטיבתה. נ"ל [וע' פסחים נ"ה ב] :

דף מו גמ' הורה במנורה לאסורא.נ"ב דאיכא הוראה לאסורא נמי [כתובות ז.] :

דף מז ע"ב גמ' לימא תנן סתמא כר"י דאמר גורם כו'. נ"ב וא"ת והא פכ"ב משמע דלא שרי ת"ק אלא משום פסידא וכ"פ בהג"ה בש"ע סי' של"ד (שמו"ק) א"כ מנלן דכר"י תיתי אפי' כרבנן ושאני הכא דליכא פסידא. וי"ל דבלא"ה משני שפיר :

[ועי' באור זרוע הלכות ע"ש סימן כ"ח] :

דף מח ע"ב גמ' דאמור רבנן כל המחובר כו'. נ"ב פי"ב דכלים [משנה ב'] :

דף מט תוס' ד"ה כאלישע . ומבזין המצוה ושוחקין ברצועה כו' . נ"ב נמצא שאפי' מניחין אותן כאילו לא הניחום.איברא מגרע גרעי : סוף ע"ב גמ' לרבא . נ"ב למילתיה דרבא :

דף נ תוס' ד"ה אלא . אין גי' זו נכונה . נ"ב כבר תקנתי שאין קושי בלשון והרבה כיוצא בו בלשון גמרא לרבא הוא כמו לדרבא: ד"ה בפיקורן. שיש בה שער כו' . נ"ב לפ"ז הוא לשון לעז ממש אלא שהוא הפוך : ע"ב רש"י סד"ה בגורדיתא דקני . מוחק . נ"ב נ"ל „ממחק" דהיינו מחליק :

דף נא ע"ב במתני' וטוכלין . נ"ב נ"א וטובלן חסר יו"ד ויש פנים לשתי הנוסחאות :

דף נב גמ' מיתבי קשרה כו' . נ"ב פ"ב דפרה : ע"ב גמ' בין מחט למחט אמר „ליה". נ"ל לו:

דף נג גמ' אע"פ „שקשורה". נ"ל שקשור: שם בזמן „שקשורה" . נ"ל שקשור : שם קירא ליה . כצ"ל : ע"ב לא ירעינה בחצר . נ"ב אפי' בחצר . ומאן דמתיר נראה פשוט דאפילו לר"ש שרי אבל לא חוץ לתחום : שם כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדר"ב . נ"ב וגם גדול שנעשה שמא בשביל בנו נעשה שהיה חשוב לפני המקום : שם כמה לנוע אדם כו' . נ"ב ש"מ דלנוע מותר לקדש אשה אע"פ שלא יראנה : שם (ומסגו כי) דוו . נ"ב וחברו בשלהי ב"מ [לעיל נה.] חזיי' דקא דאוי למערב נ"ל יעב"ץ :

דף נד גמ' הקשורה לו „בשליתו". כצ"ל:רש"י ד"ה ויקרא להם בעברים „ושתים".נמחק מלת ושתים: ע"ב גמ' דלא הדר חייך . נ"ב נ"ל חייך דהכוך לשון משנה בארמי הוא לשון תוכא וטלולא : שם דעבדי „ליה" סימנא . נ"ל להו : שם דעבדי „ליה" . נ"ל להו:

דף נה גמ' ריסא דריסך בחמימי.נ"ב ולא מוכח ליה למ"ע . משום דחזא דשמע ולא אשגח כדאמר הא יתיב מ"ע. ש"מ דלא מקבל מניה: שם מעלליהם . נ"ב מעלליכם קרי : שם ומיד והנה ששה כו' . נ"ב הך קרא קדים . אלא מיד נתקיים ע"י אותם ששה הכתובים למעלה מ"ש אחריו ויאלו והכו בעיר . ומשום דקבעי לאסוקי פירושא דמזבח הנחושת דכתיב בהך קרא ולסיועי לדתני ר"י משו"ה מייתי ליה הכא בתר דסיים לדר"י : ע"ב ועמרם אבי משה וישי כו' . נ"ב בעי טעמא . דהא בשלהי פע"פ משמע דאפי' מ"ש יעקב אע"ה שתי אחיות בחייהן נחשב חטא כ"ש עמרם שנשא דודתו . וביותר מצינו ג"כ במדרש הרהור חטא [וע' בקדושין פא:] ולכאורה הו"ל למחשב טפי ליותם מ"י [וע' בסוכה מ"ה ב'] ובספר הזוהר בראשית (כ"ג א) קחשיב לי"כ דלא מית אלא בעיטא של נחש ול"ע . ותו קשה קרא דכתיב כי אדם אין צדיק וגו' [ועל תירוץ התוס' השיגו המפרשים] וי"ל דהיינו דדייק קרא יתירא אשר יעשה טוב ל"ל . לימא אשר לא יחטא בלבד אלא ה"פ ודאי איכא טובא צדיקי דלא חטאו אך מ"מ בטוב שעשו לא נמלטו מחטא כענין ישי שלא חטא כלום ואף בפ"א שנתכוין לבא אל שפחתו נגלל שלא חטא ובא על אשתו ועשה טוב . הרי עכ"פ מצד המחשבה יש חטא במעשה הטוב וכן הדבר בנשואין שקודם מ"ת כגל יעקב ועמרם טובים היו בודאי כי לא נזהרו עדיין רק שלא נמלטו מבחינת חטא בעתיד . או גם מצד הכוונה כענין יעקב שנתן עינו ביופי . זהו ש"ה אשר יעשה טוב ולא יחטא בטוב שעושה: שם הרתעתה . נ"ב לשון נרתע לאחוריו והעי"ן שורש דוגמתו הרבה בתלמוד ענינו חזרת אדם לאחוריו ונמנע מלעשות מה שחשב מתחלה מחמת יראה . והה"א שמשית תמורת השי"ת [במלת שהז] כהיותם ממולא א' :

דף נו ע"ב גמ' אילמלי לא קבל דוד לה"ר כו' . נ"ב אע"ג דחטא שלמה . היה מייסרו ומוכיחו בשבט אנשים . ולא היה קורע המלכות מיד בניו :

דף נז ע"ב גמ' אלא א"ר יהודה.נ"ב הוא איזה אמורא אחרון [מדקאמר משמיה דאביי.ואולי הוא אביי קשישא] : תוס' ד"ה אי . לא שייכא אלא באשה . נ"ב ע"ל ד"נ ע"א [ע"ש בתוס' ד"ה בפקורן] דודאי מישך שייך . אלא ה"ט דלא קתני ליה גבי איש . משום דאיש יוצא בו גם לר"ה . משא"כ בעבד דלא יצא בו לר"ה כאשה :

דף ס גמ' הגורה.נ"ל הגמד [וכ"ה בדפו"י]: ע"ב א"ל איפה . נ"ב כתורה בבני מדין בעי"ן : שם בעא מניה ר"ה מרב „אסי" . כצ"ל : שם אמר רב „אסי" ולא כו' . כצ"ל :

דף סא גמ' ירא שמים יוצא ידי שתיהן . נ"ב שתי השמועות [להכי קאמר בל"נ] :

דף סב ע"ב גמ' תלופי שופרא כיבא.נ"ב מפרש כי כמו קיא אותיות החיך מתחלפות . תחת שיאא לך שם בגוים ביפיך : שם שנעשו פתחיהן כיער . נ"ב מייתי לה הכא באגב לומר כלדרך שנענשו הנקבות על עסקי נאוף כך הזכרים כמותן עד"ז נענשו היינו דאמרי אנשי איהו בקרי כו' [מגילה י"ב סוטה י'] ואע"ג דודאי לא כל אנשי ירושלים כך היו ת"ו אלא בהדי הוצא לקי כרבא [ב"ק צב] : רש"י ד"ה הלוך וטפוף . ונשואות היו . נ"ב כפ"ק דע"ז [י"ח א'] גבי ברתיה דרחב"ת משמע קצת דבפנויה נמי גנאי הוא לה :

דף סג גמ' אל תקרא וסדרך אלא וחדדך . נ"ב שתי אותיות ה"א ור"ש מתחלפין בחי"ת ודלי"ת שדומין בצורתן[וגם ה"א וחי"ת ממוצא א']:שם למשמאילים בה עו"כ איכא א"י ניכא . נ"ב וא"ת הא תזינן דלא"ה הוא. וכמה מאלו מאריכין ימים הרבה. מרבים המיימינין שהם ע"פ הרוב מדוכאין ביסורין ורובן אינן מזקינין . והמשמאילין להפך אין תרבובות למותם ובריא אולם יבלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים כאשר צווח איוב ע"ז וכן שאר נביאים . וכמה מעשיות גם בתלמוד ומדרשים מסייעים להודיע ההפך . מאי אית לך למימר האי אורך ימים נמי לעולם שכולו טוב הוא [וכ"ה בס"ת פ' לך ובזוהר פ' וישב וש"מ וע' בקדושין מ' וברש"י שם ד"ה תייך ולעיל י"ג א"ב ולע"ק] ורשעים בחייהם קרוים מתים : תוס' סד"ה אין . דהאי אין בין ל"ד . נ"ב בשינוי טבעו של עולם קאמר אין בין : ע"ב גמ' מכאן ואילך למעשים טובים . נ"ב כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה שתקיים מה שלמדת ועסקת בתורה שתהא לשמה : רש"י סד"ה ואילו אלעדה . „אותם וגו'" נמחק :

דף סד תוס' ד"ה מידי . וא"ת כו' . נ"ב י"ל דהרהורי עבירה קשין מעבירה [יומא כ"ט א'] : ע"ב גמ' שזנו עיניהם מן הערוה . נ"ב ש"מ דנכרית בכלל ערוה היא וכ"פ שהיא בכלל ג"ע : שם עד שבא ר"ע ולמד כו' . נ"ב נ"ל שלא חלק על זקנים הראשונים ח"ו אלא זקנים ראשונים לפי דורם כן למדו ויפה הורו . שהן ידעו בבני דורם שאינם מקפידים ולא מסתכלין בהן אפי' בעת טהרתן . כענין שאמרו [ב"ב טז א'] בא"א (עתה) [הנה נא] ידעתי כו' . וכן למעלה [כ"ג ב'] בפב"ב באחד שנשא גדמת כו' . וכי הא דאמרינן בא וראה שלא כדורות הראשונים כו' ר"פ כ"מ [ברכות לה : גיטין פה.] וה"ע דמשנה אחרונה [סוף פ"ק דבכורות וש"מ] במה"ק : רש"י ד"ה בנדתה . „והרחיקה" . כצ"ל :

דף סה גמ' לדורשיני . נ"ב חרי מלין לדיר שני כלומר לתולעת שבשנים כמו [פ"ט דפרה מ"ב] הדירה והכנה שבתבואה : תוס' ד"ה ומפלי . ור"ת פי' כו' . נ"ב נייד מפירש"י משום דק"ל הסיא דתנן [מקואות ספ"ז] שהמים מקדימין ורש"י מפליג בין טיט לטיט עיין ביו"ד סי' קנ"ח [וע"ש בהגר"א ס"ק ל' מ"ד]: ע"ב גמ' התם דרך הוצאה. נ"ב וכיון דלא צריך לו משוי הוא : שם אבל הכא א"ד הוצאה . נ"ב ואין חייבין עליה אפי' בלא הערמה : רש"י סד"ה וסבר שמא כו' משום דאמרינן הומר כו' . נ"ב עמ"ש בס"ד בשי"ע ספ"ת :

דף סו גמ' והתניא הודו לו „אמר" נ"ל ואמר [וכ"ה ברש"י] : תוס' ד"ה כוורת . דקא נמי תשיב כשל עץ כדאמר כו' . נ"ב דעדיפא איכא בפשתי העץ [לעיל כז:] : ע"ב רש"י ד"ה קיטורי . נהי דטהורין מטומאת כו' . נ"ב תימה דאי איתא דטמאין מדרס טמאין נמי טמא מת כדתנן בפ"ו דנדה [מט.] ועפי"ד דכלים בס"ד [ובפשיטות י"ל שכוונת רש"י ג"כ נהי דטהורין מטמא מגע אבל אמאי טהורין מטמא מדרס וממילא טמאין בכל הטומאות] :

דף ע גמ' יוצאת בממון . נ"ב דכותה וגם בעליו יומת [ע' בכתובות ל"ז ב' ול"ע] :

דף עג גמ' אתמר נתכוין לזרוק כו'.נ"ב ב"ק דף כ"ו וע"ש בתוס' :

דף עה ע"ב גמ' המגרר.נ"ל המגרד וכ"ב לשון [איוב ב] להתגרד בו ובמשנה [ר"ה כ"ז ב'] גרדו והעמידו על גלדו :

דף עז ע"ב גמ' לאפוקי הנדרנא . נ"ב לשון סביב ודוגמתו בפסחים דע"ו [ע"א] :

דף פא רש"י ד"ה אבל לא כפאים כמו שקל כו' . נ"ב ולעיל דע"ג ע"ב שדי פיסא לדיקלא :

דף פג ע"ב תוד"ה ויסימו . קרא דמלכים זבוב בעל עקרון . נ"ב תמהני וכי כתוב שם כך . והלא שם כתוב בעל זבוב . והשתא ניחא טפי תירוצא דהתוס' דודאי אי מהתם ס"ד דפירושו גדול כמו לא יטמא בעל בעמיו . מדכתיב בעל זבוב שאין בעל דבוק לזבוב וא"ל משמעות אחר אלא תואר שבעל הוא זבוב והם אחד הוא וי"ל זבוב גדול . משא"כ באמרו זבוב בעל עקרון שיש בו ענין הדבקות ר"ל בעל נסמך לעקרון . משמעו זבוב שהוא גדול של אנשי עקרון . וכך הוא משמעות בעל ברית בעל של ברית :

דף פר ע"ב תוס' סד"ה ארבע . מודה דחייב נ"ב מנלן . דילמא נמי ס"ל דבעינן שני מינין מיהא במפולת יד [ומפשטות דבריהם משמע דלא בעינן] :

דף פו ע"ב גמ' ודר"ע בשבת נתנה תורה . נ"ב לבר מראב"ע עקב רוח אחרת אתו וסובר שבע"ש נתנה . כמ"ש בפר"א (פמ"ו) ועמ"ש בס' אם לבינה בס"ד :

דף פז ע"ב גמ' אתחומין לא אפקוד ומ"ס אתחומין נמי אפקוד . נ"ב נ"ל פירושו מ"ס אתחומין לא אפקוד כלל עד אחר סיני כשאר המצות ומ"ס אתחומין נמי אפקוד היינו באלוש . דבסדר עולם מייתי להו תרוייהו במרה נצטוו על השבת ובתר הכי קאמר באלוש נתנה להם שבת . ש"מ דאיתא להא ואיתא להא ותלמודא דכך קארה נקט ור"ל במ"ש שבת דמרה היינו שבת שלפני מתן תורה שכבר נתנה בט"ו באייר ובזה מיושב מה שנתקשה להתוס' בד"ה כאשר צוך דודאי שבת ראשונה שיהה שלא שמרו מקלתן (כמ"ש בסי"ד בגליון ס"ע פ"ה) ובכן אין הכרח ג"כ למ"ש תוס' סד"ה אתחומין וק"ל . אלא ודאי מפ' המן ילפינן הוצאה . ול"פ אהא דבמרה נתנה שבת :

דף פח גמ' א"ל ר"י הא מני רבנן.נ"ב דכוותיה בפרק יוצא דופן (מ"ו ב') [דר"י תני לה ולא סבר לה] : שם עליה דר"ת . נ"ב ערש"י . ולישנא דקרא הוא . אפי' בשי"ת ככתוב [מלכים א כב] ראיתי את ה' יושב וגו' וכל צבא השמים עומד עליו. וכן [ישעיה ו] שרפים עומדים ממעל לו . וכן במלכותא דארעא [שמואל א כב] ושאול יושב וגו' וכל עבדיו נצבים עליו: ע"ב ת"ר עלובין כו' . נ"ב נ"ל דקאי אדסליק מניה . ר"ל כ"י העלובה הנזכרת שומעת חרפתה ואינה משיבה . למימרא דא"ל חטאו לא מייתו והכתיב ס' נאלות כדאי' [ע"ז ה' א'] ועוד משום ערבוב שטן [עשו העגל] ושמחה ביסורין שנגזר עליה בעוה"ז בגליות ודוק :

דף פט גמ' אי לאו דא"ל מי הוה ידע. נ"ב דאמרינן [פסחים קיז:] כלום יש עבד שרבו נותן לו מתנה וחוזר ונוטלה ממנו . משו"ה משמע דלא א"ל הקב"ה דהו"ל לקתה מדה"ד : תוס' סד"ה מדבר . ואיך יתכן דמדבר כו' . נ"ב גם זה כבר מיושב ממש"ל שהכל מדבר אחד כי גדול היה ומתפשט גם לצד מזרח מעיבר לירדן והלאה . סביב לים המלח קדמה :

דף צ רש"י ד"ה ריח רע . „חלטית" . נ"ל חלתית : ע"ב גמ' כמלא פי אויר . נ"ב שלאוי נסכרו או ליתנו לעו"ג או לגר שנפלו לו בירושה

או גנאו ישראל כתובו או ניתן לו במתנה או מלאו :

דף צז גמ' אלא מהיכא הוה מויעפילו. נ"ב ואין בו משום התורה כיסתו שכבר נאמר רש"י מזה :
שם אתה אין סופך להאמין. נ"ב עם שהוא לא מפל מהם מהיותו בן מאמינים הקפיד עליו על שהוציא לעז על טולם שיסכימו לד"א. ולא יתפרו כללות העם בכך משא"כ ביחיד אין לדיק כהרך השר לא יתעת :

דף קג ע"ב גמ' כמגרר. נ"ל כמגרד [וכמש"ל דע"ה]: רש"י ד"ה כיון דאיתא בגלטורי. קלטורים. נ"ב נ"ל שהמלה מלשון לעז מגלטור. קורין לכתיבות מקולקלות :

דף קד גמ' קוף (קדוש). נ"ב גימטריא מקוש וכן עולה הוי"ה ברבוע : שם אם חוזר בו אני קושר לו כתר. נ"ב נ"ל הדברים מגיעים לירב"ן דאמרינן בחלק (ק"ב א') שתפשו הקב"ה בבגדו וא"ל חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בג"ע ואז היה מתקיים בו ובניתי לך בית נאמן היינו כתר כמותי. מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא : שם לגן הדס. נ"ב נקרא כך כג"ע ע"ש הצדיקים השוהים בו שנקראים הדסים [מגילה י"ג א' סנהדרין צ"ג א'] כמ"ש והוא עומד בין ההדסים :

דף קה ע"ב גמ' שליף „מגבייתא". נ"ב מפורש לעיל [ע"א] על בקירוש : רש"י ד"ה לש"ת שנשרף. דומה לו כו'. נ"ב לטעמיה אזיל בפירושו דהכיא בזרוע [במ"ק שם] ועתשו' הא"ה ז"ל (סי"ז) :

דף קח גמרא „כדאמרי, במערבא. כצ"ל [וכ"ה בדפו"י] : שם „מהיבי, ר"ז. צ"ל מתיב :
שם יהא רעוא דת"ל קרנא בעיניה. נ"ב לייטיה. משום דהוה חייש במעיה וזה לערו שעכבו במחלותיו. ובלא"ה משום תולשא דאורחא נמי לאו אורחא. ואין אדם נתפס על צערו. וכדעבד נמי לשמואל בסמוך :

דף קט גמ' כל מיני כשות. נ"ב בערוך גרס קישות לפי' הוא מין זרע בכל קשואין: ע"ב (בסופו) ליתי טוכרא דתמרא. נ"ב עי' פ' בתרא דיומא [פ"ג ב']:

דף קי גמ' דכי נא נפשיה „דרב„. נ"ב נ"ל דרבה נ"ל: שם מהו לשתות מ"ר בשבת. נ"ב ש"מ דבתאל שרו לרפואה וכ"מ לעיל [קט:] דאר"ח לגלויא מ"ר בת"י [ועי' בהגר"א יו"ד סי' פ"א ס"ק כ'] : ע"ב רש"י ד"ה לא תעשו קרי ביה לא תעשו. כצ"ל:

דף קיב ע"ב גמ' בעי „רבי" הזקיה". נ"ב נ"ל בט"ס הוא ול"ג ליה וכן הוא בעירובין הזקיה גרידא :

דף קיג גמ' עניבה גופה קשירה היא. נ"ב סוכה (דל"ג ב') :

דף קיד גמ' ויקף במנעלים המטולאים. נ"ב משום דאין לך מתוקן ומתועב לפני המקום כהולך בלי מנעלים [ביבמות ס"ג ב' היתה בן כהולך בשוק ערום. ועי' לקמן קכ"ט א' וברש"י שם ד"ה ויקח מנעלים כו' וע"ע לקמן קנ"ב א' ובפסחים קי"ג ב'] :

דף קטז גמ' וספרי המינים. נ"ב נראה שר"ל אותן מינין מישראל שנתחדשו קרוב לחורבן הבית הידועים שבנו במותם על כהני קדם ולמדו לבוגם כעוה שקר לספוך דא"ת : שם הני ספרי דבי אבידן. נ"ב ס"ה שכתבו להם ומספקא ליה אי הוו מינין ממש. ושמואל לא הוה מחזיק להו במינין נראה שהיו פלוסופים חוקרים בלבד : ע"ב רש"י ד"ה יומא דאסהנא. אמת שרוח דרומית נונגת. נ"ב הפשר במקומו של רש"י ז"ל שהיה נגרפת כך הוא. אבל בארץ אשכנז שלט רוח צפונית קרה מאד ודרומית חמה היא :

דף קיז גמרא דשקיל ליה בגרזא. נ"ב עתוס' ונכולהו פירושי אע"ג דעכ"פ איכא הכנה משבת נ"ל דהכ"ג שרי כדשרי קניבת ירק משבת [ביוה"כ] אף לאחר [הרמב"ם לא פסק כן אלא דמ"מ ס"ל לר"י הכי לעיל קי"ד ב'] כ"ש ליו"ט ולצורך מזון דאכילת פסח :

דף קיח ע"ב גמ' לא קריתי לאשתי אשתי כו'. נ"ב יש לו רמז מבואר בתורה כי בדברות ראשונות הקדים בית לאשה ובאחרונות הקדים האשה לומר לך ששוות הן. כדאמרינן בעלמא גבי משה ואהרן בפעם מקדים זה ופעם זה ללמדך ששקולים הם. גם בשורי שדי יש שם רמז קצת בראשונות השמיט שדהו ובאחרונות פרשו ועיין בס' אם לבינה בס"ד :

דף קיט גמ' ר"ה מדליק שרגי. נ"ב דילמא בשעה שהיה שרוי בלא אשה ושהיתה חולה ויולדת או בשבת מקרה או שהיה מדליק נרות הרבה [ועי' רש"ל] : שם בסייניה. נ"ב תברו לקמן דקל"א ע"ב : שם שבבבל במה הן זוכין. נ"ב שאין שם מעשר בארץ ומכהן שמעשר כספים אינו מד"ת ולא חובה כלל [עי' בביצה ל"ב ב' עתירי בבל כו' ולק"מ] עמ"ש בס"ד במטה זהב דמס"ה : ע"ב אע"פ שא"ל אלא לכזית. נ"ב כתמה כמ"ד [רפ"ז דברכות. ועתוס' שם מ"ט ב'] מזמנין על כזית וכ"ה למברכין ועי' אלם לבוצע מו"ק סי' ר"י [א"א מהא לחוד יש לדחות הלא הראיה נכונה ע"פ הסוגיא דברכות מ"ט ב' אלא מעתה שבתות וי"ט דלא סגי דלא אכיל כו' ועתוס' שם ודוק] :

דף קכא ע"ב גמ' ותיפוק ליה כו'. נ"ב תלמודא הוא דאסקה הכי. לא אבין ולא רתב"ר קאמרי להא : שם ונחש שבא"י. נ"ב נ"ע אי לבר מירושלים. דהא תנן פ"ד דאבות לא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם. איברא למסקנא דגמרא ספ"ק דיומא נסי דקבעי לא קתני. ועמ"ש שם בעץ אבות : שם ועמד ניותי אחד והרגו. נ"ב בשבת היה מעשה : רש"י סד"ה בנשופין. שונאו. נ"ב הוא שתם אדם כמ"ש ואיבה אשית :

דף קכד גמרא קניס טעמא מאי משום אשפושי בהאי פורתא כו'. נ"ב ש"מ מיהא דיחוד לא מהני לשו. ועמ"ש בס"ד בפרק תולין דק"מ ע"ב : שם דאפשר „לפרנסה". צ"ל בפרנסה. וכן בפעם השני : ע"ב בריתקא. צ"ל בריסתקא : שם שקל חספא כו'. נ"ב ע"ל (דקמ"א א') [ועב"י בסי' ש"ב והביאו הגר"א שם בס"ק י"ח] :

דף קכז גמ' והשכמת בית המדרש. נ"ב נ"ל דמיירי במושיבי בס"מ (ע"ל דקי"ה ב') אף שהן עצמן אינן לומדים ודומיא דמגדל בניו לת"ת וק"ל : שם עושה אותם. נ"ב שתי מלות אלו תוספת באור על לשון המשנה הוא ובגליון היה כתוב והכניסוהו בפנים. ועי' בברכות (י"א ב') תוס' ד"ה שכבר נפטר בא"ר שאף בלשון ברייתא כ"ה הגרסא. וכלשון אר"י הנ"ל. ובמשנה דפאה בכ"ה כה"ג שאדם אוכל : ע"ב תן לי שכרי ואלך ואיזון. נ"ב נ"ל נ"ל ואזון בפלס הוביב : שם ועמו מבוי ג' המורים כו'. נ"ב שבוע שהביא כל המבוי דורון לשכיר שהשכה לו שכרו. וש"מ כה"ג לית ביה משום אגר נטר : שם אלך תפליו ברחוק ד"א. נ"ב הניחם שם במקום נגוע : שם בשעה שנעלתי במה חשדתוני אמרנו שמא כו'. נ"ב ש"מ כה"ג לית ביה משום יחוד. וא"ל שמא היו שם עבדי דמטרוניתא והיא הקפידה שלא יביא תלמידיו משום כבוד עסק מלכות הדא דאין הלשון משמע כך ובדבר מלכות גם עבדיה לא הוו רשאים לעמוד שם. ועוד מאי השדא איכא וא"נ בפריצי לעולם איכא משום יחוד אפילו בעשרה. אלא משום דכה"ג לא גזרו :

דף קכט גמ' לשקול זוזא מכה. נ"ב נ"ל שיוצא ע"י הדחק ועמ"ש בשור שנגח (ל"ז א') :
ע"ב גמ' פורסא דדמא כל תלתין יומין. נ"ב נ"ל מאיזה זמן מתחיל ומפירש"י נראה קצת דמבן עשרים (לרדוף) קתניב. וכל עשרים שנה עומד הכח בערך אחד. ואין כך דעת הרופאים. אף אין טבע מקומות כלנו דומה לשל מקומותם של חכמי הגמרא. לבד שאין דמיון לטבען של בני אדם עכשיו עם הקדמונים :

דף קלא רש"י ד"ה אלא אמר ר"א טעמא. נ"ב דרב : שם דרב. צ"ל דלרב :

דף קלב גמרא (ריש ע"א) שכן אם עבר זמנה. נ"ב של מצוה :

דף קלג ע"ב גמ' אלא אמרי נהרדעי רבנן כו'. נ"ב איכא דעדיפא בנזיר (דמ"ב ע"ב) ומבואר במס' שמחות דלד"ה כהן הקובר את מתו מקבר מתים אחרים כל זמן שלא פירש [אבל באמת אין זה ענין לכאן וק"ל] : שם שב מינאי תרבא. נ"ב עפירש"י וק"ל דהו"ל למימר מנהא. אבל מינאי נראה שהוא לשון מינים. לכן כמדומני שר"ל שבע מיני חלב כגון של שור ושל איל ושל עז וכבש וגדי ואיל ויחמור :

דף קלה גמ' אמר ר' אסי. נ"ב ברא"ש גרס אמר רבה אמר ר' אסי והכי מוכח מדאמר ליה אביי שלא ראה את ר' אסי : תוד"ה לא נתלקו. מאי כ"מ אם לא מלו אותו ב"ד לא יהא אלא כו'. נ"ב עמ"ש בהחולץ :

דף קלו גמרא נוורוניתא. נ"ב עתוס' שצ"ל בדלי"ת וכה"ג בכמה דוכתי :

דף קלז ע"ב גמ' והמברך כו'. נ"ב מי שמזומן לכך ע"פ האב או האם או ע"פ ב"ד לא כמוהל דווקא כמנהגנו. אלא אברא מוכח קצת שהיו נוהגין לאחר לברך. לזכות לרבים במצות : שם נוס. נקוד מלת נוס בחירק תחת הנו"י [דלא כהש"ך ביו"ד סימן רס"ה ס"ק ה'. וכ"ה בסדורו של ר"ע גאון ובבעל העיטור הלכות מילה בשם ר"ה גאון] :

דף קלח גמ' ואסלא. נ"ב ותברו בפ"ק דעירובין [יו"ד ב'] בעיי"ן : ע"ב סיאתא. נ"ב תברו בכל כתבי [לעיל קי"ט א' וערש"י שם] לחד גי' גבי יוסף מוקר שבי : שם אמרו עתידה אשה שתטול כו'. נ"ב לא ידענו לאימת אי לדידן הליכא האידנא ובטלה טהרה לגמרי עד יעמוד כהן לאו"ת ואז כבר ימצא לנו מורה צדק. ונראה לפי שבימיהם עדיין היתה טהרה בא"י כדא"ע [חגיגה כ"ה א' נדה ו' ב'] הכרייתא מדבן בגלילא. כ"ש בזמן התנאים אף אחר חורבן הבית שהיו מי חטאת מצוים והיו נוהגין לאכול אפילו חולינם בטהרה ועתידות זה כבר נתקיים בעו"ה ולא בזו בלבד :

דף קלט גמ' במקום אחד. נ"ב בשום מקום: שם שלחו לי' כו' אדהזיל. נ"ב בנוחא : שם ר"ט אומר אין כלאים בכרם. נ"ב להורה משמע לר"ט דין אילן יש לו א"כ חייב גם בערלה. וזה דבר תימה שהרי ודאי הוא מין זרע שאין שרשיו מתקיימין בארץ וצריך לזרעו בכל שנה. ונראה דלר"ט לאו אילן הוא ולא מין פרי האדמה כיון שאין לו שורש בארץ. וכדס"ל לר"ז בפב"מ [עירובין כח:] דמאוירא קרבי ואית ליה דברכתו שהכל [ועיין בתוספתא ספ"ג דכלאים] :

דף קמ ע"ב גמ' קניא ממנה אסיר. נ"ב קאי ליה ר"א בשטת רבה לעיל דקכ"ד א' דאפילו יחוד לא מהני לקנה ולא משוי ליה כלי [ועי' מג"א סי' ש"ח ס"ק ל"א] : שם לא היכלון נהמא כו'. נ"ב נ"ל לחם לבדו שלא בסעודה. שהרי הוכלא עמו אפילו במשרה ע"י שלים למ"ד [ספ"ה דכתובות וע"ש]: רש"י ד"ה אניפתא חדתא. ולמאותית הגמי מבלה הבגדים. נ"ב גם מברטן :

דף קמא גמרא בפומא דשיטא. נ"ב נראה שהוא כמו אשישה גרבא דחמרא [פסחים ל"ו ב']:

דף קמב ע"ב רש"י ד"ה אבר יונה חי [כלא]. נ"ב הגהה זו איני יודע מה טיבה דהא נ"ב הוה חזי לאומצא כדלקמן וכן פירש"י לעיל [ק"מ ב'] בתליא דבישרא דבשר מליח הוא משום דחזי לאומצא. יעב"ץ [וע"ל קכ"ח א' וברשב"א שם] :

דף קמה גמ' (כלו כליותי בחקי וגו') נמחק : שם „דריסת" זיהים. נ"ב נ"ל דריכת גרסינן וכ"כ מפרש"י : רש"י סד"ה הוי תנאי כו' בשר. נ"ב דומיא דמשטר קשטר ליה בכותח הבבלי [פסחים מ"ד א' נזיר ל"ו ב'] : ע"ב גמ' מהו רב „אמי". נ"ב י"ג אתי : שם מפני שלא גלו. נ"ב והא דשל מדבר עזה שמנים. אע"ג דעזה ודאי א"י ומכבוש ראשון הוא כדכתיב. מ"מ מאחר שהורה לפלשתים ולא נתישבו בה ישראל בימי בית ראשון. לא נגזר גלות על עוף ובהמה יותר מעל יושבי הארץ הסיא שלא היו בכלל גזרת אותו הגלות : שם אמר ר' יוחנן כולן חזרו חוץ כו'. נ"ב ר"י לטעמיה דאמר הכי בפ"ק דקדושין (י"ג א') שקשין לעולם מדור המבול. ואע"ג דהכא נמי לא כתיב אלא מעוף עד בהמה סמיך אקרא דכתיב גם דגי הים יאספו :

דף קמו ע"ב גמ' מרזב. נ"ב תרי מלין מר זב. מר [מלשון] כמר מדלי [ישעיה מ'] טפה. זב שם : שם סדיא. נ"ב כמו סעדיא (העי"ן מובלעת וכמוה הרבה בלשון גמרא מברא וזולת) פ"ש שנשען ונסעד עליו בערס ומשכב :

דף קמז במשנה ומביאין אותן. נ"ל אותה : ע"ב גמ' אמר החרש היה לנס. נ"ב מזמן לו שבוש זה לרמז על עשרת השבטים שמשכו ביין את בשרם על כן הקפית לנס מיראת ה' ותורתו ונעשו כחרשים בשר :

דף קמח ע"ב גמ' ליקו ליה ולתבעיה אמר לא בעינא. כצ"ל :

דף קמט גמ' אין רואין במראה בשבת ר"מ מתיר. נ"ב בנקבה או בצריך לכך ובאיסורא דלא ילבש גבר ש"מ לא קמיירי [ועתוס' בע"ז כ"ט א'] :

דף קנ גמ' ארי זכר. נ"ב הוא פרא והבור יותר מנקבת :

דף קנא ע"ב גמ' אלא ימי המשיח שאין בהן לא זכות. נ"ב יפה פרש"י ומוכרח כי א"א שתבטל חובת קיום התורה בכללה. עמ"ש ספ"ד דר"ה בס"ד : שם מכאן ואילך אפילו מליא „כאכשנא". כצ"ל (וכן ברש"י) וכ"ב כמנור אורגים [שמואל ב כא] מתורגם כאכסן דגרדאי : שם לא הוה קא בכי עלה. נ"ב מכאן משמע דהא דאמרינן [מ"ק כ"ז ב'] שלשה לבכי לאו להיוצא אתמר אלא שלא להוסיף בלבד. וי"ל דר"א זקן הוה והיה שעתא או חלום בעיניו שהיה יודע שמוקת לו הדמעה והגוס ודאי פטור :

דף קנב גמ' א"ל הואה גואה. נ"ב לשון כרות כמו [לעיל ק"כ ב' וש"מ] למיגז ליה אסא. והשרים ביליו כרותין : שם לקרתינאי. נ"ב שם מקום בהודו [ועי' רש"ל] : שם לגוזניא. נ"ב שם מקום סמוך לנהר גוזן : שם חזייה דלא סיים מסאניה. נ"ב אולי מחמת אונס שמא מכה היתה ברגלו [ועי' רש"א] : שם תלת שמעת. נ"ב נ"ל כמו השמע : שם מביא שלום בבית בעל. נ"ב לכן הוכרח להשאר בבית שלא יגרום מריבה ולא יוכל לפייסה : שם כי מטא להאי קרא נגיד. נ"ב משום שלום בית כדלעיל. ודביתהו תקיפא כמ"ש בפ' הבעל [יבמות ס"ג א'] : רש"י סד"ה שלעים כו' „שוקנתי". נ"ל מזקנתי : ע"ב גמ' אין שלום אמר אלהי לרשעים. כצ"ל ונ"ב והוא בישעיה סוף סי' נ"ז ובמ"מ הפסוקים לא ציין נכונה כי הוא דבר למד מענינו שגם הפסוק יבוא שלום הוא בפרשה הנ"ל וכל הענין מדבר מזה מהא"כ בסי' מ"ח :

דף קנג גמ' בפתאום. נ"ב כך נמצא בכתוב בפתאום היה כדבר :

דף קנד ע"ב רש"י ד"ה שתים בידי אדם כו' דבכמה דוכתי תנן כו'. נ"ב ואית ליה קרא נמי ויעשו להם סוכות איש על גגו (נחמיה ח):

דף קנה רש"י ד"ה זירין דארזא כו' „שמזרין". נ"ל שמזרדין :

דף קנו ע"ב גמ' א"ל אבלט לשמואל האי גברא כו'. נ"ב שמא ידע אבלט מזל מולדו של האיש ההוא שהיה מכירו : שם כי קא שקלא לה הוה קא סריך כו'. נ"ב נ"ל פירושו הנחש היה מת ע"י שהקעה הטס בעינו וכשנטלה התכשיט מתוך הכותל נמשך הנחש עם הטס שהיה תקוע בעינו ובא אחריה כלומר עם נטילת הטס : רש"י ד"ה מדכרכי דוזי כו' זוזי כו'. נ"ב ובפ"ק [י"ט ב'] מפרש לשון זוג ולפי' הגאונים גרס זיווי :

דף קנז גמ' ההיא כר' יוסי. נ"ב נ"ל נגרוס כר' יוסי בר"י ופירושו דתני ומסיים בה ד"ר יוסי בר"י : שם חד אמר בכל השבת. נ"ב מסכת שבת [ועי' ברמב"ן ורשב"א ור"ן] :

הגהות בפסקי תוספות

סימן רסז אסורות אף כו'. נ"ב לא דייק [שהתוס' לא כ"כ אלא אליבא דר"ה ואנן לא קי"ל הכי כמ"ש ביבמות שם] :

סימן שיט כרשינים. נ"ל גרעינין :

סמי' שפא אפילו בחול. נ"ב בשעה שיכול לעסוק בתורה :

סימן תכט ע"פ מומחה. נ"ב או ע"פ עצמם.

הגהות על הרא"ש

פ"א סמי' א משום שבת. נ"ב דומה בפג"ה (נ"ה א') חתיכות מותרות ואמר עלה רב אמר מותרות משום נבלה. וכן בשאר דוכתי :

סימן ג בהגהה ד"ה שדביק. כגון מצורע כו'. נ"ב ל"ד מצורע. דה"ה לכל מחוסר כפורים בע"פ שדוחה עשה דפסח. אבל מה שהותר לו להכנס במחנה לויה בע"פ אין בזו שאומרים מטה בשביל שיזכה תברך :

פ"ז סי' ו דהטווה צמר מע"ג בהמה בשבת פטור. נ"ב ואף ע"ג דכולהו מלאכות ממשכן גמרינן. והתם טוו את העזים. מלאכת טויה בטוית פשתן נגמרה :

סימן ז בהגהה ד"ה אפילו. עניני כשוף כו'. נ"ב אבל לא מן המגוש [וכן מפורש בגמ'] דאלה"ס כלפי לייא :

ספ"ח רתן ולא סך „תהלה". נ"ב נ"ל ע"ש ול"ג בגמרא אבל ראוי להיות במקומו „בסוף" או „אא"כ, [וע"ל מ' ע"ב ברש"י ד"ה ובקשתי וכדף מ"א א' בתוס' ד"ה רתן] :

פי"ד ס"ס א דמסגי. נמחק ·

הגהות בפסקי הרא"ש

פי"ז סימן ד ושופר. נ"ל וסופר :

פי"ט סימן יא ולבסוף „ממנו" נ"ל ממש :

פכ"ב סימן ג אשכול „לקדירה" שיש בה אוכל ולא לתוך „הקערה" וכנכו' כנ"ל : שם סי' טז מכאן ואילך. נ"ב אסור : [שם ומי שנפרקה כו'. לפנינו הוא בפנים בסימן י"ג] :

הגהות בפי' המשניות להרמב"ם

פ"א במתני' דף ב' ד"ה קודם שהתחיל טי' המדברות והיערים. נ"ב כעין דגלי מדבר. במתני' דף ט' (בסופו) הוא בספק. נ"ב לדעתי פשוט הוא לפי שתדיר קודם. והוא גם כמו הנחה כוללת ושבת הנמשך [וער"ן בסוף המתני' דריש מכילתין] : במתני' דף י"א ד"ה „הייע" כו' „וממט" כו'. נ"ב ושניהם נגזרו מן שם הוט : במתני' דף יז ד"ה וכרשינין הכוסמת. נ"ב שבוש שמעתיק והמתרגם הוא זה כי הכוסמת היא מין חטה מאכל אדם לחם גמור לכל דבר ואדם יוצא בה י"ח [בפסח] וכרשינין אינן אלא מאכל בהמה כדמוכח בדוכתי טובא במשנה וגמרא וכ"פ הר"מ בפ"ב דמעשר שני שהכרשינין אינן מאכל אדם : במתני' דף י"ט ד"ה משלשלין כו' נקראות „אוזה". נמחק מלת אותם :

פ"ב (בסופו) הבינונים „בגדולה". נ"ל בגודל :

פ"ג ד"ה נותנין כו' בשר או „ירק". נ"ב נ"ע [ועי' ברמב"ם פ"ג מהל' שבת הי"ב והובא בש"ע סימן רנ"ד ס"ק ח' ועמ"א שם ס"ק ג'] :

פ"ו במתני' דף ס"ה ע"ב ד"ה טומאת מדרס כו' דברים בינונים. נ"ב ר"ל המלפים :

פכ"ב במתני' דף קמ"ו ע"ב נשרו מגזרת משרה. נ"ב משרת ענבים : במתני' דף קמ"ז ד"ה סכין כו' מגזרת משה משיתהו. נ"ב רחוק אבל הוא מגזרת ממשש ובלשון חז"ל כפלו בו המ"ם ועשוהו מרובע וענין משוש וממשמש אחד הוא :

פכ"ד במתני' דף קנ"ה ע"ב ד"ה אבוס כו' שלא יאכילנה כו'. נ"ב בבת אחת :

סליק הגהות יעב"ץ על מסכת שבת

דבר אל הקורא

אברך את ה' אשר שם חלקי בין מפיצי ד"ת ברבים. ולהיות ער ועונה בתלמידים (כמדרשם ז"ל סנהדרין פ"ב). ועוד אודה יה על חסדו וטובו עמדי. כי לא כימים הראשונים האלה לרבנים יושבי על מדין. הרבנים בימי קדם הורמו מעם להקדיש עתותם לתורה ולתעודה וכל רעיוניהם השקיעו במצולת ים התלמוד והלכו מישור בארחות רעיוניהם באין טרדה נצב להם לשטן בדרך. ע"כ הי' לאל יד תבונתם לחדש חרושים למרבה ולבוא עד חקר תבונת חז"ל. לא כן רבני זמנינו אשר יעמיסו העם עליהם משא טרדת עניני העיר. ומבקר עד ערב צובאים פתח אהליהם המון טרדות רבות. ומה אם עוד יש לפני הרב טרדת עניניו אשר תהלום רקתו. הלא לפלא מה שהרב הזמני יחדש איזה דבר. וכאשר אמרו המושלים בספרי הדרוש ע"פ כי לא בזה וגו' ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו וגו'. ע"פ דמיון לאיש קטע יד (גדם) מוביל שי למלך מורה שעות ממעשה ידו האחת הנשארה לו לפליטה. שעצם הכלי לא יתרומם במעלתו על יתר המורי שעות היוצאים מבתי האומנים. אך אם בעליו הגדם עמו הוא לפלא שאיש כזה אמן ידו לעשות כלי מפוארה. כן תפלת העני נפלא משארי תפלות אף שגם תפלתו היא מהולה במחשבות זרות. אך בהביטו על מראהו שאיש כזה המעונה ומדוכה יכול להעריך תפלה איך שהיא תעלה לרצון וזהו ולא הסתיר וגו' שמע. כן יאמר על חדושי תורה מרבני זמננו. וכל באי שערי עירי הרואים אותי כותב חרושים ומסביב יאפפוני המון טרדות מעניניהם שונים המה ראו כן תמהו על הדבר שאני מקשיב העניניהם להשיבם דבר לאשורו ואני כותב על הספר בדיו חד"ת ות"ל מקום יש בראש להניח בו שני ענינים ממינים שונים. וכאילו נעשה עלית קיר קטנה במוח למשכן מחשבת ד"ת אשר שם לא תבא רגל הטרדה. גם בעיני יפלא. רב תודות לאלהי מרום. ואשא כפי ואברכה את ה' אל עליון —. אולם האם אוכל להתפלל כי לא יפול איזה משגה מהטרדה ההולמת פעם ומה גם בסדור הגהות וחדושים בחבורי הלז יפ"ע אשר נעשה בחפזון. כי המדפיסים אצים מאד. ויש אשר בעבור שאין להביא ענין באריכות רק בתכלית הקצור אין בו די באר ויתקשה ההוגה בו באיזה קושי'. כמו בברכות מ"ט: שנשאלתי מחכם א' קושי' ע"ז והסרותי' בבאורי בפסחים מ"ט אותו הענין באריכות קצת יותר. ויש שנשמט איזה תיבה בעת הכתיבה בחפזי כמו בברכות ס"ג. בסופו שצ"ל שמזרע ר' חנני'. וכתוב שר' חנני' כו' ונשמט תיבת מזרע. ויש שבושים שנעשים בהדפסה וע"י חסרון אות א' הענין באין תבונה. ובפסחים ג"כ נמצא טעותים מסבות שונות ובדף כ"ח: נחסר ונשמט שתי שורות מהכתב ומקלקל הענין. לזאת שמתי אל לבי לעשות לוח התקון לתקן כל השבושים שבאו בהמסכתות הנדפסות. והורם המכשול מדרך הקורא (ויבא בסוף המסכת) עוד דבר א' לי להודיע ולגלות אזן הקורא לבל יפלא בעיניו על הביאי ציונים בילקוט. שרבים יתמהו ע"ז. הלא ילקוט אינו מדרש מהראשונים כ"א ליקוטים ואין נכון לבנות ציון אליו. אולם באמת לא הי' מטרת כונתי כלל להציונים. כי לא אתהדר בם להתפאר כאשר שמלאכה היא ואינה חכמה. וכל איש תמצא ידו לעשות ציונים הן להמדרשים הן לירושל' או שארי מקומות כהיום שנדפסים כלם עם מסורת להבבלי. אפס בעבור זה נתעוררתי וערבה לבי לגשת אל המלאכה בעבור השינוים הנמצאים בין הבבלי ובין יתר המקומות ומתחדש לפעמים עי"ז איזה ענין. ובעבור השינוים באו גם הציונים במדרשים וספרא וספרי ומכילתא ופדר"א ופס"ר אף בלא שינוי. כי מדי עברי על כל המקומות למצוא בהם השינוים אין זה מלאכת עבודה לציינם. ודנתי בבנין אב לציוני הילקוט שבעבור המצא שם שינוים וחלופי גירסאות בשם התנא או האמורא או בהענין (אשר עזבם הגרי"ב להביא) דרך אגב בנקל לציין גם כל המקומות אף בלי שינוי (אולי ימצא אחר בהם שינוי) אך כאשר לקחה אזני מדברי העם מתפלאים ע"ז עזבתי מלציין בילקוט (מדף ק"כ והלאה) כ"א במקום שינוייהם —. ואחרי הודיעי את כל מגמת לבבי להערות וחדושים היוצאים מבין שינוים וחלופי גירסאות. ולהיות ער ועונה בתלמידים כנ"ל לא יתמה הקורא על השמיטי הציונים לירושלמי (מלבד אשר כבר נמצא מצויין בזה) באשר שעצם הציונים לא באו כ"א דרך אגב. ובירושל' שאין שם דרך סלולה מהראשונים ומשתנה הענין לפעמים ע"י באור אחר או גירסא אחרת כאשר ראיתי להגר מערבי שביעית פ"ח ה"ח שציין לפסחים מ"ט. שאין לישא בת ע"ה והגר"א והפ"מ הגיהו בירושלמי שאסור פתו של ע"ה ואין זה הענין. ע"כ גם במקום שאין שינוי בהשקף ראשון יש להעמיק העיון פן אין זה העיר ולא המקום ולא דבר קל הוא לומר ע"ז דרך אגב. לזאת לא אביא ירושלמי בלתי אם לרגלי איזה חירוש בהשינוים שבין הבבלי לירושלמי. ותפלתי לאל חיי שיצילני משגיאה ויתן חלקי בתורתי. ויזכני להוציא לאור חבורי זה בשלמות ויתר חבורי הגדולים ועצומים. על הירושלמי. ועל הרי"ף עם שאר חבורי האצורים ועצורים באוצרותי. ולחסדו הגדול אשברה:

המחבר

מסכת יפה עינים שבת

פ"א דף ב ע"א יציאות השבת. עתוי' ד"ה מ"כ. מ"ש בשם הירושל' כאן וכרים שבועות. ובתוס' שבועות ה'. ד"ה שתים כתבו פי' אחר בירושל' ושני הפירושים אינם עולים לפי גירס' הירושל' ריש שבועות אם לא לשבש הגירסא דשם. ובחבורי פנ"א להירושל' כתבתי בס"ד פי' אחר באופן שתתיישב גם הגיר' שבשבועות היטב עפמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה אין סולין כו' שתשבון הח"י דבר מתחיל מיציאות השבת. ושמנה פטורים אבל אסורים הם נמנים לשמנה גזירות והאבעיא הוא שם בירושל' אם נחשוב גם הפטורים שנגד החיובים אף דהו"ל פטור ומותר מ"מ משום לפני עור איכא וכנגדן לא נחשוב פשיטות יד עני ודבעה"ב בפ"ע. או דלפני עור לא הוי בכלל הגזירות ונחשוב פשיטות יד דעני ודבעה"ב כ"א בפ"ע. ועפ"ז ישבתי שם הלשון בירושל' בס"ד. ומפני האריכות לא העתקתיו יע"ש: העני חייב ובעה"ב פטור. הירושל' מוקי לה כשידו רחוקה מכותל ד' טפחים ופניו הפוכין לפלטין (הגרל"ב) ועי' בגליון שם דמפרש דר"ש ברשנה דמוקי בפניו הפוכין לרה"ר א"נ לאוקמי בשידו רחוקה ד"ט כדמוקי לה ר' זעירא. ובפנ"א הוכחתי דר"ש ברשנה מוסיף הוא דס"ל דתרווייהו בעינן דלא ליהוי העני נחשב כמתילה והוי בינו לכותל כרמלית כדמוכח מהירושל' דס"ל ב' מחיצות הגי לכרמלית [וע' ז'. בפי' קרן זוית דלהי"מ שם בית הבולט לרה"ר כו' ל"ס רק ב' מחיצות ומהרמב"ם פי"ד מה"ש ה"ד מוכח דמפרש קרן זוית בג' מחיצות] ודלא ליהוי ידו ככרמלית בפניו לכותל ובארתי שם דבשביל איידך בבא הבעה"ב חייב נצרך לאוקמי הכי דכיון שלוקח הבעה"ב מכרמלית או נותן לכרמלית אין לחייבו. אבל ברישא דהריני חייב י"ל דמיירי שהולך מפס תיכף לרה"ר דבטל הכרמלית ודלא כבן עזאי דפוטר במוליך מרה"י לרה"ר דרך כרמלית או יתכן דרוצה לאוקמי מתני' גם ככ"ע עכ"ל: ע"ב מראות נגעים שנים. ת"כ נגעים פרשה ב' (הגרל"ב): תרתי סרי הויין. לפי' הק"ע ופ"מ בירושל' מקשה גם התם כן ומתרץ כמו הכא ועפנ"א מב"ש ועמ"ש לק' ג'. ד"ה בתוס': ברש"י ד"ה שהן ארבע. בהרת עזה. נגעים פ"א (הגרל"ב) ת"כ פ' נגעים פרשה ב': א"ל רב מתנא לאביי. ל"ע הא רב מתנא תלמיד דרב הוה כדמוכח בכמה דוכתי ונראה דגרסי' א"ל רב אדא בר מתנא (הגרל"ב):

דף ג ע"א ומפים מורסא. ירושל' ברכות פ"ב ה"ו ובשבת פי"א ה"ב ע"ש ר' יוחנן ושם לא חשיב לידה לבי. ועפנ"א שם בשבת דהוכחת הירושל' דפטור ומותר הוא מזה דבעדיות [פ"ב מ"ה] תנן שלשה דברים אמרו לפני ר' ישמעאל ולא אמר בהם לא איסור ולא היתר משמע דאת"כ דמסיק להקל היינו להתיר לכתחלה ובזה ישבתי שם הגירסא דאיתא שם ועל לפסין ערוכיות כו' שמותקו שם הק"ע ולפמ"ש הוא שייך לאותו ענין דבמתני' דעדיות שם נשנה ג"כ ועל לפסין ערוכיות שהן טהורות במנין השלשה דברים. וזהו דמדתה הירושל' דלא הוה מצי למימר ברישא לא חיוב ולא פטור בשביל האי לפסין שבין השלשה דברים שהוא לענין טומאה וטהרה. והי' צריך להאריך ולומר לא חיוב ולא פטור ולא טומאה וטהרה. אבל לשון איסור והיתר כולל גם דיני טומאה שאסור להשתמש בהכלי או מותר משום שהוא טהור ע"ש: בעשותה העושה. ת"כ ויקרא דבורא דחטאת פ"ט ילקוט ויקרא תס"ע: אר"ח בר גמדא. פסחים ס"ד. ע"ג: חולין ל: (הגרל"ב): בתוס' ד"ה פטורי. מירושל' פ"א ה"א ועפנ"א שם דבענ"ד נראה לפרש ע"פ מש"ש דהירושל' לא מני רק פטורי אבל אסורי ולא חיובי וכמשמעות דברי הרמב"ם בפי' המשנה מתני' אין סולין. וא"כ כדמקשה הירושל' ליתני שנים עשר פי' דליתני גם הד' פטורי של זה שכנגדו חייב. שכנגדו עשה מלאכה שלמה וזה פטור. וע"ז משני לא אתינן מיתני כו' בתמיה. וכי לא אתי למיתני כ"א פטור שנגד החיוב פי' מה שעושה זה את כולה שהוא חייב. בזה השני הוא פטור ומותר כדמסיק שם ע"ש: הטעינו חבירו. כ"ה גם בירושל' בעית רב מרבי ושם איתא במחזורה הנינא א"ל חייב ועפנ"א דמוכח שם כפי' התוס' דהחילוק הוא בין הוא וידו ברשות אחד או ידו ברשות אחרת ע"ש: ע"ב היתה ידו מלאה פירות. בירושל' איתא כה"ג בהוציא מכפוי' וגם בזה פליגי שם אבל לא מטעמי דהכא כ"א משום דאיכא מ"ד דאין להשתמש גם באויר עשרה והו"ל כאילו נח דאין להחזיר דס"ל להירושל' בערובין פ"י ה"ג בקורא בספר ונתגלגל כו' מהגיע לי' אסור להחזיר הוא אפי' בלא נח דלא כהבבלי שם דמוקי לה התם בנח. ע"כ להירושל' לת"ק שם אסור להשתמש באויר עשרה ור' יהודה [ולגיר' הירו' שם הוא ר"מ] ס"ל דמותר להשתמש באויר עשרה ותלוי ענין דהכא בפלוגתא דהתם אבל להבבלי דאוקי התם בנח ובלא נח ליכא למ"ד דאסור ע"כ הוצרך לסברות וטעמים אחרים בהאי דינא דהכא: ומדרלא קא מבעינן הכי תפשוט. לפמ"ש בירושל' המימרא מבעו"י ולאיסור ואית דאמר מותר יש ליישב קצת קושית המפרשים איך נפשוט הלא אפשר מטעם דמספקא לי' לא משני הכי ונדחקו לתרץ דס"ק דא"כ כול"ל ולכע"א גם בכה"ג ולפי הנ"ל יתכן דהבבלי ידע דאיכא מימרא מפורשת מבעו"י לאיסור רק משום דאין סברא לומר לפ"ז דאידך דשרי מיירי משחשיכה דלמאי יתירו לו ע"כ מוכרח לשבש המימרא ולהגי' משחשיכה תחת מבעו"י ואי נימא דאיכא סברא להתיר משחשיכה כדי שלא יבא לידי חיוב לא הי' לו הכרח לשבש המימרא וע"כ תפשוט כו' ולפ"ז יהי' מוכרח כפי' התוס' דאוקימתא' דכאן בשוגג כו' מיירי מבעו"י ודו"ק: בקנסו שוגג אטו מזיד. ערובין ס"ח: ק. גיטין נג: (הגרל"ב). ושם פלוגת' דר"מ ור' יהודה דר"מ קניס גם בשוגג ולר"י לא קנסו ומחלק שם בין דאורייתא לדרבנן דבדאורייתא הוי איפכא דלר"מ לא קנסו ולר"י קנסו ועי' מה"פ בפאה פ"ה ה"א ד"ה גדיש ובתרומות פ"ב ה"ג ד"ה בשוגג דהירושל' אינו מחלק בין דאורייתא לדרבנן. ועפנ"א שכתבתי ולפ"ז קשי' הא דמבעי' להו בירושל' בפאה פ"ד ה"ב ובפ"ים שם אי קנסו והתם מבואר דקאי לר"מ ור"מ הלא אית לי' קנסו בתרומות שם ובערלה פ"ג ה"ו שבת רפ"ג ולהמה"פ דאין חילוק כנ"ל מאי מבעי' להו. ויתכן דהאבעי' הוא אם גם בממון קניס ר"מ שוגג. והכא בדין הוציא ידו לא הוזכר בירושל' מענין קנס כלל כ"א מדינא וכנ"ל:

דף ד ע"א קלושה כמו שהונחה. עמ"ש לק' נח. ד"ה ודלא אמרי': תוס' ד"ה ואלא דמהדר תימה. וי"ל במזיד ודאי עביד איסורא ואי איכא עדים והתראה נסקל אבל בשוגג ליכא איסור חטאת כלל אי אדכר (הגרל"ב): ע"ב דבעי רבה. בירושל' פ' הזורק פליגי בזה אמוראי דשמואל ס"ל דבלמטה מי' פליגי ור"א ס"ל דבלמעלה מי' פליגי ועי' ק"ע שם וברשב"א:

דף ה ע"א לא מחייב ר'. עתוס' כאן ד"ה לא ובש"ק ר"פ הזורק ובגיטין פ"ח הי"ג ומ"ש בגליון שם: ר' יוסי בר"י. בירושל' אמר ר' מנא כן וכן בשם תני ר' הושעי' על מנורה כה"ג. וכ'. הק"ע דלא שמיע להו סברייתא דחכמים פוטרין ובאמת אין זה ראי' די"ל דס"ל להירושל' לפסוק כר"י בר"י ומלינו כיוצא בזה. עוי"ל עפמ"ש רש"י לק' קא. דבעמוד עב אף שאין למטה ד' כיון דהסיפוע איננו בכדי שהגדיים בוקעים בו מודו חכמים דהו"ל רה"י ויתכן דגם הכא מיירי בירושל' כה"ג. (תוס' ד"ה כאן · דאין כרמלית בכלים) פי' לב אריה להרי"ף שכתבתי ישוב לד' הראב"ד דס"ל יש כרמלית בכלים דלא תקשה לדידי' קושית התוס' ועי' רשב"א: אבפל תנא. כתובות ס"כ. זבחים ע"ו. (הגרל"ב): בעי ר' יוחנן. בירושל' משמע שהוכפלה האבעי' כאן ועוד בפסקא דשניהם פטורים ועפנ"א דבראשונה מיירי כפי' ר"ח בתוס' דלא תפסה לעקור מהלכה דאם נדון כשנים הוי לד החיוב. ובשני' מיירי שעקבה מללכת עוד דאם נדון כשנים הוי לד הפטור ושייך לפסקא דשניהם פטורים. עוד כתבתי שם אופן אחר לחלק ביניהם ע"ש: תוס' ד"ה כשני שנותן מימינו לשמאלו. עש"ק בירושל' ד"ה אלו שהקשה על דברי התוס' אלו מהירושל' דר' שמואל ור' יודן ס"ל שם דחייב מימינו לשמאלו וגם ר' שמי לא קאמר שם דפטור רק דקמבעי לי' ועי' גליון מש"ש וכרפאו לקושית הס"ן הנ"ל ע"פ ד' הר"ת דלקמן ונגלה סתירה מדברי הר"ת שבפסם לדברי הר"ת לק' ח': ד"ה לימא ע"פ הגהת הרש"ל שם דמימינו לשמאלו חייב וכן לדברי הר"ת בתוס' ערובין נ"ח. ד"ה והאמר דכ' שם דחייב. ועפנ"א ביתוב הסתירה דשם איירי שנשלמו הארבע אמות ע"י זריקה ולא נשאר בידו השמאלי רק שזרקה לצד שמאלו והלכה הלאה דקמ"ל דל"ה הנחה נגד גופו והכא מיירי שנשאר החפץ בידו והלך עם החפץ ב' אמות וב' אמות הפלים בהושטה מידו הימנית להשמאלית ואינו ענין להתם. וקושית הש"ק מתורצת שם בפנ"א באופן אחר. ע"ב הא לא נח. עמש"ל ג': ד"ה היתה ידו: א"ר יוחנן המעביר. בירושל' מספקא לי' בזה בדעת ר' יוחנן איך ס"ל וקאמר אי ס"ל דאינו חייב א"כ הוא דלא כר' יוסי [דמוכיח בירושל' שם דר' יוסי ס"ל כבן עזאי] דמהלך כעומד דכיון דנחשב כעומד הר"ל כעוקר ממקום עמידתו בסוף והו"ל. עקירה חדשה: המוציא מחנות לפלטיא. בירושל' מייתי להאי פלוגתא דבן עזאי וחכמים ע"ש ר"ה אמר רב דאמר לה וס"ל דהכל מודים בזורק שהוא חייב ול"פ כ"א כמוליא ורב יהודה אמר רב ס"ל דפליגי בזורק אבל במוליא לכ"ע פטור: תוס' ד"ה בשלמא ובירושל'. לפנינו בירושל' ליתא להאי תירוצא משכחת לה בקופץ:

דף ו ע"א צדי רה"ר. כתובות פ"ו. (הגרל"ב): א"ר יוחנן. עמש"ל ה: ד"ה המוציא: ארבע רשויות לשבת. בירושל' שתה בארבע ולא חשיב רק שלש דלא חשיב מקום פטור וכ' הש"ך דמבואות שאינן מפולשין הוא הרביעי. וקשה מזה על רש"י שכ' דבמבואות שאינן מפולשין אין לחשוב [עי' רש"י] ולשטרתו גם בבבלי מקום פטור לא נחשב רק אותם שיש בהם עכ"פ איסור לכתחלה משא"כ מקום פטור דגם לכתחלה מותר. ובפנ"א ישבתי דעת רש"י דהירושל' ס"ל דאין מטלטלין מכרמלית לכרמלית כדאיתא בירושל' פ' הזורק ה"ס ע"כ ים והסטווא ג"כ נחשבים לשנים כמ"ש התוס' פ' הדר ס"ו: ד"ה ומ"ט שדייקו דמטלטלין מכרמלית לכרמלית מדחשבה הברייתא ים ובקעה והסטווית לחדא וכ"כ המרדכי כאן. א"כ הירושל' דס"ל בהדיא אין מטלטלין מזו לזו שפיר יש לחשבם בשנים ואיכא ד' לאיסור. ולפ"ז גם בירושל' אין נחשב מבואות שאינן מפולשין וכמ"ש רש"י וסר תלונת הש"ק מעל רש"י. אך תימה על התוס' ומרדכי הנ"ל ששתקו מלהזכיר דעת הירוש' דאין מטלטלין מכרמלית לכרמלית ואף שהוכיחו מהבבלי כאן דמטלטלין עכ"פ הו"ל להזכיר שהירושל' חולק וביותר תמוה דעיקר הראי' שהוכיחו מהא דסלע שבים שבפ' הזורק דהו"ל מכרמלית לכרמלית ע"ז גופה מקשה הירושל' שם וכי מטלטלין מכרמלית לכרמלית ומשני כיון שהים מקיפה מכל צד הו"ל כרמלית א' וצ"ע: אדם עומד. עש"ק ד"ה ומבואות לענין מה דהכא קרי לאסקופה מקום פטור ובירושל' חשיב לה בין כרמלית: ואם היתה אסקופה. בירושל' אין זה מלשון אחרים ולא מהברייתא כ"א ר' יוסי האמורא מפרש להברייתא דחשיב לה לכרמלית דמיירי באין גבוה י' דאילו גבוה י' ה"ז רשות לעצמה ועמ"ש לק' ט': ע"ב איזוהי רה"ר. בירושל' חשיב ג"כ מדבר בין רה"ר: מבינא ל"ל. בירושל' אין מדייק כן כי אין דרך הירושל' לדייק בכה"ג כמ"ש בכללי התלמוד ירושל' בעז"ם: הבקעה בימות החמה. בירושל' איתא בימות הגשמים רה"ר לכאן ולכאן והוא ט"ס וצ"ל רה"י לכאן ולכאן וכ"כ הק"ע והפ"מ כי דהירושל' ס"ל דגירס' המתני' היא רה"ר לכאן ולכאן וז"א אלא כהק"ע דכן מוכח בירושל' נוסף' כ"כ פ"ט ה"ו דבימות הגשמים הו"ל רה"י לטומאה וכ"ש לשבת:

דף ז ע"א קרפף יותר. עירובין ס"ז ועי' ירושל' עירובין פ"ב ה"ה (הגרל"ב) ושם ע"ש ר' אבהו ומטעם הואיל וראוי להתיר ע"י דיירה: בין העמודים נדון ככרמלית. בירושל' ע"ש ר' זעירא בשם רב יהודה ר"ז בשם ר' חיננא ושם איתא שמטיות שבין העמודים ולפי' המפרשים דהיינו מלשון סימטא ע"כ פליג הבבלי עם הירושל' דבבבלי איתא דרב יהודה קאמר אבל בין העמודין לא ואינן נדונין ככרמלית ובירושל' איתא דרב יהודה ס"ל כן העמודים נדונין ככרמלית. ובענ"ד נ' דסמטיות היינו אצטבא וכ' לגרוס סטוויות שבל' הירושל' סטוויות הם האצטבאות והיינו כך דאיתא בבבלי ר"ז בשם רב יהודה אצטבא שלפני העמודים יאין חילוק בין לפני ובין בין העמודים. ומ"ש בבבלי לרב יהודה אבל בין העמודים לא היינו בלא אצטבא. ועפ"ז הושוו התלמודים. וא"ש בזה מ"ש הרמב"ם אצטבא שבין העמודים נדון ככרמלית ותמה הש"ק הא דין זה אינו בגמ'. ולהנ"ל מהירושל' מקורו ותפס הרבות' וכ"ש לפני העמודים ועפ"ז יש ליישב ג"כ תמיהת הרשב"א והמ"מ על הרמב"ם דפסק כרב יהודה נגד ר' יוחנן ועש"ק מ"ש בזה ודבריו דחוקים. וכ' דל"ק מטעם ניחא תמישתי' שייך על אצטבא דוקא. אבל לנ"ב מטעם דרסי איתו כ"א בלא אצטבא ואתי הירושל' כל"ב. ולזאת כמו דבירושל' לא גילה ר' יוחנן דעתו לומר בהפך נגד דעת רב יהודה כן י"ל לנ"ב דכיון דרב יהודה לא קאמר בין העמודים לא כ"א בלא אצטבא. גם ר' יוחנן דקאמר בין העמודים ככרמלית היינו באצטבא. רק לל"ק ע"כ פליגי ומ"ש בגמ' אחר דברי ר' יוחנן מ"ט אע"ג דדרסי כו' הם דברי הגמ' לל"ק ולל"ק ס"ל לרב יהודה בבין העמודים אפי' באצטבא שבין העמודים הוי רה"ר וכ"ש בלא אצטבא וע"כ פליג אר' יוחנן ס"כ לר' יוחנן לא מחלקינן וגם בלא אצטבא ס"ל דהוי כרמלית. אבל לנ"ב דמחלקינן לרב יהודה מתרצינן גם דר' יוחנן דלא יפלגו ופסק הרמב"ם כל"ב כדרכו תמיד גם מטעם דהירו' מסייע לי' וא"ש: אבל היזמי והיגי. בירו' ע"ש רבנן דקסרין ומוקי לה בירו' כשאינן גבוהים ג' ועל אצטבא איתא שם בשגבוהים שלשה והרשב"א מגי' כאין גבוהים ג' ועפנ"א מ"ש ביאור גיר' הירושל': ע"ב הזורק ד"א בכותל. ע' שו"א להגר"א בכלאים פ"ו ומ"ש לק' ק'.: חורי רה"ר. עמ"ש לק' ק'.: הזורק ד"א. ירו' כלאים פ"ו ה"ד (הגרל"ב) וצ"ל ה"ב. ומוקי לה התם ג"כ ר' יוחנן בדבלה שמנה וכ"ש בפ' הזורק: באנו למחלוקת ר"מ ורבנן. ע' פנ"א בעירובין א' פ"י ה"ו דהירו' ס"ל דלא בעינן ד' על ד' בשביל מקום חשוב לענין הנחה רק ר"מ ס"ל חוקקין והו"ל כגמום מלמעלה ולא מצטרף מה שלמעלה. וא"כ למטה מי' הו"ל כרמלית ופטור לר"מ. ולרבנן נחשב מ"מ רה"י מעוס דהכותל הלא יש בו גבוה י'. ובבבלי מוכח דלר"מ בלמטה מי' חייב. ולרבנן סטור באין בהחור ד' דל"א הנחה ול"א חוקקין. ובירו' שם ס"ע מבעי' לי' אליבא דר"מ אי כגמום או כנקוב ועמש"ל ק'. בבאור דברי התוס' דהכא:

דף ח ע"א תשעה ודאי מכתפין. עי' רש"י בין רחב בין קצר וכ"פ הרמב"ם דלא בעי רוחב ד' אבל הראב"ד חולק וס"ל דצריך רוחב ד'. (הגרל"ב): ע"ב האי אסקופה מאי. כה"ג מקשה בירו' ומוקי לה באינה רחבה ד' ולא גבוה עשרה ולפי מאי דחשיב לה בירו' אסקופה לכרמלית יש להגי' ברחבה ד' ולא גבוה עשרה וע' גליון פי"א ה"ב שלדבריו יש להעמיד הגיר' גם הכא: ובלבד שלא יחליפו. ע' תוס' עירובין פ"ט: וברא"ש פ' כל גגות סי' ב' שמביאים בשם הירו' בזיזין וכתלים אפי' גבוהין י' ורחבים ארבעה הוי מקום פטור והוא בשבת פ"ז ה"ב ופ"י ה"ד. אך הק"ע והפ"מ שם הגיהו ואינן רחבים ארבעה ועפנ"א:

דף ט ע"א חציו מקורה. ע' רשב"א שהקשה על רש"י בד"ה הכא שכ' דבפתח פתוח אין מותר בחציו מקורה כ"א משפת הקורה ולפנים מהירו' דאיתא שם דכולה כלפנים ע"ש ועי' גליון שכ' דרש"י והרשב"א מחולקים הם בפי' בירו' דרש"י ס"ל דמ"ש שם נתן אומר כו' פתוח תליו כלפנים ותליו כלחוץ הוא מפרש ולא פליג והרשב"א ס"ל דפליג. ובענ"ד אמרתי להביא סעד לפירש"י דהנה בפרק כל הכלים קכ"ד. איתא דר' ינאי מוקי לפלוגתא דר"ע ור' יהושע שם בגלוסטרא. בחצר שלא ערבה ומפרש דפליגי בפלוגתא אם תוך הפתח כלפנים או כלחוץ דר"ע ס"ל כלחוץ ומטלטל מנא דחצר בחצר ור' יהושע סבר כלפנים והירו' שם דחי לדר' ינאי משום דבשלא ערבה איך מטלטלת בחצר וע"כ הוא משום דלא מצינו פלוגתא בזה וקשה הלא אחרים ס"ל בזמן שספתח נעול כלחוץ וצ"ל דחייסי' שמא הי' ספתח פתוח בהם"מ דהו"ל כמאני דבית ואי נימא דר' נתן פליג י"ל דמיירי בתליו מקורה והליו אינה מקורה ור' יהושע ס"ל כאחרים דפתח פתוח כולה כלפנים ע"כ הו"ל מאני דבית ור"ע ס"ל כר' נתן דאפי' פתוח תליו שאינו מקורה כלחוץ והו"ל לפלוס מאני דחצר וע"כ לומר דר"נ לא פליג אלא מפרש וכיון דלא מצינו פלוגתא בזה לא ס"ל לחדש פלוגתא בזה. והבבלי אף דמפרש דפליגי ר' יהושע ור"ע בזה אין לומר דהוא משום דס"ל דר' נתן פליג עם אחרים דזה לא ניחא לי' לרש"י לומר דיפלגו בזה. רק דהבבלי לא הכפת לי' לחדש פלוגתא אף דלא מצינו כיוצא בזה. ועפנ"א בארך לסייע גם דעת הרשב"א ונכאר כמה פליג ועוד בענין קושית הרשב"א אמאי לא מוקי הגמ' כבין הלחיים. ועי' בעפ"מ ומלחמות: ה"ז רשות לעצמה. הק"ע פי' גם בירו' כן דאין לטלטל מרה"י לתוכה. ובענ"ד רק הכא דהוי לשון הברייתא דייקינן הכי ולא בירו' דהוא דברי אמורא דרך קושי' וכן פי' הפ"מ דספי' בפ"ע הוא דחייב המוליא ממנה לרה"ר: ע"ב מפסיקין לק"ש. עפנ"א ברכות פ"א ה"ב דהירו' אינו מפרש דאתיין לד"ת כ"א קאי על כל הני דחשיב לעיל דלק"ש מפסיקין והך כפל הלשון ואין מפסיקין לתפלה ולא נחית הירו' לדייק כדרכו שלא לעשות קושיות מכה"ג: אסור לטעום. הכא משמע דגם טעימה אסור ומל' הירו' ברכות אריסטון משמע סעודה סמוך למנחה גדולה. בירו' תני ר"ח סמוך לחשכה והיינו דמפרש סמוך למנחה קטנה ומוקי ג"כ למתני' כר' יהודה דאמר עד פלג המנחה ע"כ חיישי' יותר שמא יעבור הזמן ועש"ת סי' י"ח: התחלת מרחץ. בירו' איכא מ"ד משיתיר חגורו ואיכא מ"ד משיתיר מנעלו (הגרל"ב): רב אמר משיטול ידיו. הך דר' חנינא דאיתא הכא משיתיר חגורו ליתא בירו' כ"א גבי התחלת מרחץ אמר ר' זריקן בשם ר' חנינא משיתיר חגורו והך דרב משיטול ידיו איתא התם ע"ש ר' בא בשם רבי:

דף י ע"א קא מסרהב ר' ירמי' ילקוט משלי תתקס"א: מסיר אזנו. ע' דב"ר פ"י: עד מתי יושבים בדיו. ילקוט קהלת תתקפ"ט: מרחיץ שלמרו. בירו' ברכות שאינה מרתצת כגון שמרתצת כימות החמה ואינה מרתצת כימות הגשמים: ה"ה לפרסן. נדרים ז. מבעי' לרבינא בהדיא

אף למרחן ועי' תוס' שם . (הגרל"ב) : ע"ב גמ' אסור לאדם שיתן שלום . ד"ה פיי ויק"ר פ"ט . (הגרל"ב) ע"ש ר' תנחום בר' יודן ילקוט שופטים ס"ב : משום שנאמר . ע' ספרי נשא פ' מ"ב : אמר רב הנותן מתנה . ילקוט פשא ב"ן : לעולם אל ישנה . ב"ר פס"ד (הגרל"ב) ע"ש ר"ל בשם ראב"ע ילקוט וישב קמ"א ובאסתר : אמר רב לעולם יחזור . ילקוט וירא פ"ד :

דף יא ע"א גמ' כ"ו דכתיב . בב"ר פמ"ב ובס"ע פ"א ובילקוט לך ע"ב פליגי רשב"ג ור' יוסי דרשב"ג ס"ל דפי' ובלש עשרה שנה היינו שנה אחת הי"ג לעבודתם ור' יוסי ס"ל י"ג שנה לבד הי"ב כמ"ש כאן וכ"ה במד' לק"ט פ' לך וע"ע בב"ר פמ"ע דאיתא שם ע"ש ר' ירמי' בן אלעזר דשלותה הי' ג"ב שנה ומהם חמשה ועשרים שנה שהרעיש הקב"ה עליהם הרים והביא זועות עליהם . א"כ משמע דלכ"ע רק כ"ו שנה היו שלוים רק דס"ל דמניעת השלוה היה ע"י רעש וזועות ולא מחמת שעבדו או מרדו . ועי' תנחומא וירא ילקוט איוב תתק"ד : אמר רבא בר כו' כל עיר . ילקוט עזרא אלף ס"ט : ואמר רבא כו' יפה תענית . ב"ר פי"ד (הגרל"ב) וז"ל פמ"ד ושם איתא רבא בר מחסי' ורב חמא כו' . תנחומא בראשית סי' ב' : אמר רב חסדא וכו ביום . בתנחומא שם אמר רב יוסף ונו ביום ור"א אמר אפי' בשבת ובב"ר שם אמר רב יוסף וכו ביום אפי' בשבת : לוה אדם תעניתו . ירושל' נדרים פ"ח ה"א (הגרל"ב) ושם איתא ע"ש רב ונכון לפ"ז גי' הרי"ף א"ר יהודה אמר רב וכנ"ל ובירו' שם מדייק מזה דרב ס"ל מתענין לשעות ועש"ק שם ובפנ"א : א"ר יוחנן לא שנו . בירוש' ברכות וכאן קאמר ר' יוחנן דרשב"י ותבריו גם מק"ש פטורים ולפ"ז מתני' ע"כ לאו כד"ת קאי כ"א אסני מלאכות דתשיב במתני' כמש"ל במתני' : באמת אמרו . ענין באמת אמרו כלאים פ"ב נזיר נ"ד. לקמן נ"ב . קדושין מ"ח: ב"ק נ"ע: ב"מ פ' [נ"ל ס.] ב"ב כ: תרומות פ"ב בילה י"ב (הגרל"ב) וז"ל בילה י"ז. ועוד יומא י"א. מ"ק כ': כתובות ד': ועי' ירושלמי ה"ג ועוד בכמה דוכתי דא"ר אלעזר כ"מ באמת הלכה למ"מ וכ"ה בכלאים שהזכיר הגרל"ב שם. ובבבלי לק' נ"ב. ב"מ ס. איתא ע"ש תנא כל באמת הלכה היא וליתא תיבות למשה מסיני ועי' רש"י ב"מ שם וברע"ב ור"ש תרומות שם בענין שהזכיר הירושלמי למשה מסיני במידי דרבנן : ע"ב גמ' מפני שהוא מחזיר . ע' הגרי"ב שכ' דליתא במשנה ע"ש . אולם באמת הלא איתא במשנה שלפניו ועלה קאי גם הך דינא דחד טעמא להו וכדמפרש בירושל' פ"ד דמעשרות ה"ג וכן מוזכר סברא זו במשנה פ"ג ה"ב במעשרות ובפ"א ה"ד [רק שנתחלפו שמות האמוראים דבפ"א ע"ש ר' יונה בשם ר"ז בשם ר' אלעזר ובפ"ד ע"ש ר' יוסי בשם כו'] ועוד בכמה דוכתי : דתניא לא יצא . בירושל' מקשה מהא דר"מ ואם יצא במחט הנקובה חייבת חטאת ומשני דרך הוצאה היא בנשים ובתוס' כאן מקשים ומתרצים כנ"ל ותימה שלא הזכירו את הירושל' : אומן דרך אומנתו . עש"ק רפ"י :

דף יב ע"א גמ' תנא דבי ר' ישמעאל. ילקוט ואתחנן תתמ"ד ובירו' פ"ו ה"ב איתא יוצאין בתפלין ע"ש עם חשכה ואין יוצאין בסנדל המסומר ע"ש עם חשכה . מאי שנא זה דרכו לחלוץ וזה אין דרכו לחלוץ . ולמדנו מהירושל' הנ"ל ליישב מה דקשה הא לרבה הפי' שמא ישכח היינו שישכח שהוא שבת כמ"ש התוס' י"א. ד"ה שמא וא"כ מה מועיל מה שממשמש בהם ולא ישכח בהתפלין דכיון שישכח שהוא שבת לא יחלוץ אותם ולהירושל' הנ"ל א"ש דעיקר הטעם שדרכו לחלוץ משום שהוא לילה רק דחיישי' שמא ישכח מלחלצן מחמת לילה בהסיחו דעתו ויצא מלבו מה שהוא לבוש בתפלין ע"כ אמר שדרכו למשמש ויחלצם משום לילה אף שישכח שהוא שבת ועב"י סוסי' רכ"ב ובט"ז ומ"א שם שפסקו לדידן דקי"ל כרבא למה לן לטעמא משום שאינו שוכחן ועי' הגר"א שכ' דעש חשכה גם לרבא גזרו ול"א דלא גזרי' גזלג"ז כ"א בסמוך לחשכה . וק"ל א"כ כדפריך לרבא לעיל י"א: מהא דתניא לא יצא כו' עם חשכה ל"ל לתרוצי הא מני ר"י היא הו"ל לומר עם חשכה שאני . וצ"ל דגרים הגר"א שם סמוך לחשכה אף שאין מבואר זאת בהגהותיו להש"ס . ולפי הירושל' הנ"ל י"ל דבגד שאני כיון שלבוש בו כל ימות החול ואין דרכו להסירו הו"ל בודאי שישכח ואין זה בכלל גזלג"ז ורק במחט או קיסם באזן הנגר וכיוצא שאין זה לבושו רק לפרקים כשצריך להראות אומנתו הו"ל בכלל גזרה שמא כו' ולזאת בסנדל המסומר אף דהוי דרבנן והירושל' ס"ל כרבא כמ"ש הפ"מ וכן מוכח עוד בערובין פ"י ה"ו דמוקי וכן בגת לענין מעשר כרבא ועכ"ז אין יוצאין בסנדל הנ"ל משום שלבושו ומנעלו הוא ואין דרכו לחלוץ וגם בתפלין לולא הי' דרכו לחלוץ משום לילה לבושו הוא דדרכן הי' לילך כל היום בהם . א"כ הי' אסור ע"כ צריך לטעם שאינו שוכחן מלחלצם משום לילה וא"ש : המפלה את כליו . בירושל' הפלוגתא מהופכת דת"ק סבר ובלבד שלא ימלול והכא שאול ס"ל ובלבד שלא יהרוג : רבה מקטע . בירושל' שמואל מקטע : רבא שדי להו . שם ר' יוסי בר' בון יהיב לי' גו גליותא : ע"ב דאמר רב ענן אמר רב . ברי"ף דאמר אביי (הגרל"ב) ילקוט תהלים תתמא ע"ש אמר רב חסדא אמר רב : ששכינה למעלה מראשותיו . עי' שאלתות אחרי (הגרל"ב) : חד הוא דלא נקרי . בירושלמי אמר שמואל לי"ש אלא א' כו' ולפי' הק"ע בירושל' שפי' מאי דאמר ר"א שם אפי' כמה היינו אפי' כמה ב"א פליג אשמואל ומאי דקאמר שם ע"ד דר"א אפי' גבוה כו' הוא דמדמה כהם שעשו לא פלוג בכמה ב"א ה"נ לענין גבוה והוא דלא כהבבלי . אבל לפי' הפ"מ דר"א דאמר אפי' כמה אפי' גבוה כמה דרק לענין גבהות עשו ל"פ ולא לענין ב' ב"א הוא כהבבלי . חגיגה כ' (הגרל"ב) : בודק כוסות . בירושל' משמע דליכא פלוגתא דאיתא תני ר' חייא מסתכל הוא בכוסות וקערות . רק פליגי התם בטעמא דהתירא אם משום שהוא לשעה או משום נקיות וסכנה וכ"מ לקנב תיזרין ע"ש ומובא במ"א סי' ער"ה סק"ו ומ"מ מהעובדא מתמעי' דר' ירמיה דאיתא שם מוכח דאיכא פלוגתא בזה דאמר כרבי' ס"ל : הלכה ואין מורין כן . ערובין ז': בילה כ"ח: ב"ק ל': מנחות ל"ו: (הגרל"ב) : שבקי' כרבי' . לקמן נ"ג. פסחים ק"ו. (הגרל"ב) : תוס' ד"ה ר' נתן . ובב"ר . ועי' ירו' דמאי פ"א ה"ג (הגרל"ב) ועמ"ש לק' קי"ב :

דף יג ע"א גמ' רשב"ג אומר . לפמ"ש בירושל' בדברי רשב"ג ראשי פסקיהן ומפרש ג"כ למתני' כן לא קשי' כלל . ומ"מ מקשה שם מאי כדון ופי' הפ"מ דהקושי' הוא דמשמע לי' אפי' שלא בפני רבן . ובפנ"א בארתי בס"ד דס"ל להירושל' דהחזן אסור לו אפי' ראשי פרשיות רק להביט לפעמים מי שאינו יודע בע"פ וע"ז מקשה אמאי התירו להתינוקות יותר מלשאר ב"א ומשני אילן בעי דיעפי בוזינא פי' שהם הפנים ברבוי שיספרו מלימוד ולא יתקנו הנר בהטי' כ"א יאמרו שקשה להם לקרות בחשך ופי' הפ"מ דחוק גם חסרו תיבות בירושל' לפירושו : תניא רשב"א אומר . בירושל' איתא גבי זב פרוש עם זב ע"ה פלוגתא דב"ש וב"ה דב"ה מתירין . והנר מערבי ליין ע"ז נ"ע . היינו מה דהכא לא נזכר הפלוגתא : איבעי' להו נדה . עי' תנחומא מצורע ילקוט שם תקס"ז : העוף עולה . ירושל' תרומות פ"א ה"ס (הגרל"ב) : אל ההרים לא אכל . ילקוט אחרי תקנ"ב : אפי' שום קורכם . בת"כ אחרי פי"ג דריש לא תקרב דאפי' קריבה אסור ועי' שו"ע סי' כ' : ע"ב מפני מה מת : עתוס' חגיגה ה. (הגרל"ב) ד"ה מבעם . ברוך המקום שהרגו . כתובות ק"א (הגרל"ב) : תוס' ד"ה רש"י גרים . במדרש פ' משפטים פ"ל ב"ר פי"ב ופ"ל שמ"ר פ"א תנחומא שמות סי' ב' משפטים סי' ב' ילקוט בראשית פסוק ואלה תולדות . ר"פ שמות ר"פ משפטים : אין שוטה נפגע . ירושל' תענית פ"ג ה"ת (הגרל"ב) : כמחט בבשר המי . תנחומא ויקרא (הגרל"ב) : אלו פוסלין את התרומה . עי' פ"מ שכ' דהירושל' תשיב טב"י ג"כ ומיירי בטב"י דרבנן וכ"כ הק"ע לפתם ירושל' ולרבנן דקסרין כ' דלא תשבי טב"י ועפנ"א מ"ש בזה : תוס' ד"ה והכא . שהוא טב"י . והרמב"ם רפ"ט מהל' אה"ט פסק אפי' טהור הבא ראשו ורובו במים שאובין טמא ועי' מל"מ . (הגרל"ב) : והטבול יום . עמש"ל ד"ה אלו לענין אי נחשבה במנין להירושל' ועי' מרכבת המשנה בקו' ח"י דבר ובפנ"א בירושל' וביפ"ע פסחים נט. ד"ה שטובל :

דף יד ע"א גמ' ר' אליעזר אומר . ירושל' חגיגה פ"ב ה"ב (הגרל"ב) נ"ל פ"ג ה"ב : הא שכיחא . יומא כ"ז (הגרל"ב) : שהידים עסקניות הן . טהרות פ"ז סוכה כו: נדה נח. (הגרל"ב) : ע"ב טב"י דאוריי. עמש"ל י"ג : במשקים הבאים מחמת שרץ . ילקוט שמיני תקמ"א : יוסי בן יועזר . ירושל' פסחים כ"א ה"ו (הגרל"ב) ושם וכן כאן ס"ד כתובות פ"ח הי"א איגה ברייתא כ"א מלתא דאמוראי וגם לא א' אמר כל המאמר אלא ר' זעירא בר אבינא בשם ר' ירמיה אמר. יוסי בן יועזר כו' ר' יונה אמר ר' יהודה בן טבאי ר' יוסי אמר יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות . ותיקן כתובה לא הוזכר שם כ"א בכתובות שם בין הג' דברים שתיקן שמעון בן שטח . וממה דלא נחשב בהג' דברים כלי מתכות רק כתובה ושיהו התינוקות הולכים לבית הספר . וטומאת כלי זכוכית . נראה דמשום דנירך הירו' ר' יהודה ב"ט עם שמעון בן שטח ע"כ לא חשב תיקון כתובה שלזה לא הי' ר' יהודה ב"ט שותף וכה"ג דברים שתקן שמעון בן שטח לא חשב תקנת טומאה בכלי מתכות שלא הי' שמעון בן שטח לבדו בזה אבל הבבלי דלא ס"ל זה השותפות חשב ג"כ כתובה . ותקון תינוקות לבית הספר ס"ל לבבלי ב"ב כא. שהי' יהושע בן גמלא המתקן וכלי זכוכית הי' מיוסי בן יועזר . גם בירושל' שם מקשה ע"ז ועמ"ש לק' בזה : שמעון בן שטח . בירושל' ר' יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ומתרץ גם הקושיא באופן אחר (הגרל"ב) משמע מדבריו דמפרש דבירושל' ג"כ מקשה מידים ומשני עלה שכחו וחזרו ויסדו . ובענ"ד לא נהירא פי' זה דאיך שייך לומר משמאי והלל עד תלמידיו הלכה היתה בידן ושכחוה דזה אין שייך כ"א בהתמשכות הזמן ורבוי הדורות אבל לא בדורם או בדור שאחריהם . והמעיין יראה שעיקר מטרת הקושיא בירושל' הוא מארץ העמים ורק דרך אגב להשלים המימרא הובא הך דידים ולא קשה לי' כלל מידים משום די"ל שמאי וסיעתו הלל וסיעתו ומה דמקשה הגמ' ע"ז דבי"ח נחלקו והלל ושמאי לא נחלקו כ"א בג' דברים מלבד די"ל דהירושל' לא ס"ל זאת . לפי שיטת הירושל' דבי"ח שגזרו לא נחלקו וי"ח שנחלקו הם י"ח אחריני וג"פ י"ח איכא שרבו ושנחלקו ושגזרו בדעה א' וא"כ ידים הו"ל משגזרו או רבו . ומהת' מוכח דלא זאת היא דרך הקושיא מירושל' כ"א מארץ העמים הוי הקושי' ועמ"ש לק' טו: ידים תחלת גזרתן לשריפה . במע"י הכריח מירושל' פסחים פ"א ה"ו מדאמר שם דכלי זכוכית דינן בשרפה קודם לאושא ב"מ דלא ס"ל הך דאילפא דרק ידים הוי תחלת גזרתן לשרפה עכ"ב . ובענ"ד שגה בחשבון הדורות . דחשב דר"ת סגן הכהנים הי' קודם רבנן דפ' שנה . ובאמת ר"ת מאוחר להם ולא הו"ל גם להירושל' תחלת גזרתן לשרפה דיוסי בן יועזר כו' קדמי לרבנן דפ' שנה וגזרו לתלות . ורבנן דפ' שנה לשרוף . ועוד דלהירושל' גם שמעון בן שטח גזר על כלי זכוכית טומאה כמבואר בכתובות פ"ח הי"א ע"ש והוא בודאי קדם הרבה לר"ת סגן הכהנים ולא הי' תחלת גזרתן לשרפה ושפיר מודה הירושל' לדאילפא דרק ידים תחלת גזרתן לשרפה :

דף טו ע"א גמ' בו ביום נחלקו . עי' מרכבמ"ש בקו' ח"י דבר שכ' להרמב"ם בפי' המשנה דגם הבבלי סובר דהי' ג"פ ח"י . בח"י נחלקו היינו שנשארו במחלוקתם ומתחיל מבש"א אין שורין . עד סוף הפרק והו"ל י"ח כמו שמנאם הרמב"ם וי"ח שהושוו היינו מר"פ יציאות השבת עד אחר אין פולין ואין קורין ושגזרו היינו נמנו ורבו . ובירושל' קרי שגזרו להנך שהושוו . ושמואל לא חשיב רק שני פעמים ח"י דבר שגזרו ושנחלקו ומקשה הגמ' והתניא הושוו דאיכא עוד ח"י דבר שהושוו ומשני בו ביום נחלקו וגם גזרו ולמחר הושוו פי' דלמחר גזרו עוד ח"י דבר שהושוו ומשום שלא הי' בו ביום ע"כ לא חשיב להו שמואל ולא כפרש"י שהושוו על מה שנחלקו ולפ"ז מ"ש בגמ' לעיל וכ"ת שמאי וסיעתו כו' ושמאי והלל לא נחלקו כ"א בג' מקומות . אין לפרש כפרש"י ותוס' מה שנחלקו בהותו יום כיון דנחלקו קאי על הא דלקמן אין שורין ואין שייך לח"י שגזרו . אלא צריך לפרש כיון דאמר שמואל בי"ח גזרו ובי"ח נחלקו משמע דאותן תנאים שגזרו נחלקו ושמאי והלל לא נחלקו כ"א בג' א"כ ע"כ לא היו שמאי והלל במעמד אותן שגזרו וא"צ לדוחק שנדחקו התוס' ד"ה והלו . והירושל' ע"כ לא ס"ל זאת לקושי' . לזאת ל"ק לי' מידים כמש"ל י"ד: ועמ"ש לק' ט"ו: הלל אומר מלא הין . שו"ע סי' י"ז: דאמר רב כהנא כשחלה . פסחים קי"ת: (הגרל"ב) : שלא דנו דיני נפשות . בירושל' פ"א דסנהדרין ה"א איתא בימי שמעון בן שטח בטלו דיני ממונות ונראה דט"ס הוא מ"ש שמעון בן שטח וצ"ל רשב"י וכמ"ש כן בפ"ז ה"ב שם . דהלא שמעון בן שטח הי' קודם לחורבן הבית קרוב לג' מאות שנה ואיך נאמר דבטלו דיני ממונות קודם שנטלו דיני נפשות גמ' שנה קודם החורבן וז"ל רשב"י [illegible] אחר החורבן . ופלי דיני ממונות נראה פירושו דיני קנסות [illegible] ס"ד משום דיודע לכם דלא נטלו עד אחר החורבן : ע"ב על י' פסוקו . ירושל' פסחים פ"א ה"ו (הגרל"ב) ועי' פ"ע מור ס"ו ד"ה ר' ירמיה בשם : אלא אתו אינהו . בירושלמי מתרץ באופן אחר דעמים כלכם [illegible] ואתו ויסדוה ושכח"ה [illegible] טעם דלא משני כמו כאן הכא דהירושל' ס"ל דגם ב"ש וב"ה גזרו על ארץ העמים ואמ"צ לא בין כן ה"ה דבר ואיכה ד' עמים שגזרו ע"ז . יוסי בן יועזר . וב"ש וב"ה . ורבנן דפ' שנה . וכתוספ . א"כ מיישב לי' [illegible] עכ"פ . אבל בבבלי לא ס"ל דב"ש וב"ה גזרו על ארץ העמים ולכולה רק ג' פעמים י"ל דבתחלה גזרו ואח"כ אהדרוה לגזור [illegible] ירושלמי שכחה לתרץ כנ"ל :

דף טז ע"א גמ' [illegible] לקמן [illegible] (הגרל"ב) : תוס' ד"ה לא נטמאו נפקא לן [illegible] שמיני [illegible] : תוס' ד"ה [illegible] בתוס' שם . הטעם בת"כ . שמיני פרשה ח' (הגרל"ב) : ע"ב גמ' היתן כתובה . עמש"ל י"ד : על כלי מתכות . עמש"ל י"ד : משום גדר מי חטאת . תרומות פ"א ה"א (הגרל"ב) נ"ל ה"ס : ברש"י ד"ה גדר . נמצאו . עי' ר"ש תרומות פ"א מ"ד : ארגב"י אף בנות כותים . בעה"מ לא גרס לי' ומדברי הרמב"ם בפי' המשנה אין הכרע דהא חשב המניח כלים תחת הצנור כר"מ וצ"ע (הגרל"ב) ועי' ש"ק ס"ד ד"ה שמנה עשר שתמה ג"כ על הרמב"ם שבפי' המשנה הלך בשיטת ר"מ ובחבורו פ"ד מהל' מקואות פסק כר' יוסי ונפלאתי על זה דלפמ"ש בכ"מ שם פסק גם בחבורו כר"מ ולמ"ש בגו של הרמב"ם גם ר' יוסי מודה במניח תחת הצנור לדרכו ב"ש ופוסלים בעיס . ולא אמר ר' יוסי עדיין היא מחלוקת רק אמאי דקאמר ר"מ ומודים ב"ש ע"ז קאמר דפליגי עדן ב"ש וב"ה וב"ש מטמאים רק שנדחק לפ"ז בפי' הגמ' ולר' יוסי כו' נצרו להו . והרשב"א כ' בשם הגאונים דלא גרסי לא להקושי' ולא להתירוץ וכן בעה"מ ל"ג לי' כלל וא"כ אתי פסק הרמב"ם ופירושו במשנה כר' יוסי . ובפנ"א הארכתי בבאור הרמב"ם בפי' המשנה בחשבון הח"י דבר :

דף יז ע"א גמ' אקפה . ספרי בהעלותך ע"ס : בעצו חרב . עי' תוס' גיטין ל"ו: ד"ה אא"כ שמביאים ירו' הכא שהיו תלמידי ב"ש הורגים בתלמידי ב"ה : ע"ב גדולי תרומה תרומה . ב"מ ל. שביעית פ"ו ה"ג בכורים פ"ב ה"ב (הגרל"ב) ובירו' כאן תשיב לה ר' יוסי בר' בון בי"ח דבר ושם היא עודפת על המספר ועפ"מ שם ובפנ"א מה שמגרעין התתי' אליבי' ע"ש : מי שהחשיך . בירושל' לרבנן דקסרין נחשב בין ח"י דבר שרבו : פתן ושמן . עי' ש"ק ס"ד ד"ה שמנה עשר שתמה על הרמב"ם בפי' המשנה דחשיב פתן ושמן כו' כ"א לעצמה ובגמ' חשיב להו לדבר א' ע"ש . ובאמת בגמ' אין מפורש שנחשבים לא' רק רש"י כ' כן והוא לשיטתו דפי' אין פולין ואין קורין הם בחשבון ח"י שהושוו שמנים מראש הפרק ואין לחשבם כאן בח"י שרבו ע"כ מונה פתן כו' לארבע למלאות השנים הנ"ל ועוד שליפי בנות כותים שחשב רש"י והרמב"ם לא חשבו ועפנ"א טעם בזה ומיושב דעת הרמב"ם ובפנ"א הארכתי :

דף יח גמ' פותקין מים לגינה . בירו' משמע דב"ש היא דקאמר התם דב"ה דרשי ששת ימים גו' וביום השביעי היינו דמותר להתחיל מלאכה בע"ש שתמשך גם ביום השביעי וב"ש דרשי להאי קרא כהדא דתני פותקין כו' . ועכ"ז י"ל דגם ב"ה היא וכמ"ש הרשב"א ודלא כהפ"מ שהכריח דדוקא ב"ש היא ועפנ"א : משום שביתת כלים . בירו' ר' יוסי [היינו רב יוסף] אמר לר' חגיי דאמר משום השמעת קול דהיינו כר' יהודה ברם כרבנן דאמרי לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כמה דאינון אמרין תמן משום שלא הותחל בכל טפה כן אינון אמרין לא הותחל בכל חטה . ופי' דלר' יהודה נחשב בהתחלה מבעו"י ומותר ע"כ צריך להשמעת קול אבל לרבנן א"צ לטעם השמעת קול . ויש לדקדק לרבנן כיון דלא נחשב אחר ההתחלה והו"ל בכל פעם כמלאכה חדשה לא נחשוב ג"כ המעשה כאלו עשה האדם בשבת בעבור שהתחיל בה כיון דלא אזלי' בתר ההתחלה . אך למ"ש פה דרב יוסף ס"ל משום שביתת כלים י"ל גם שם משום שביתת כלים . ועוד טעם אחר קאמר התם ר' יוסי בר' בון דחיישי' שמא ישכח ויתקן את הייתד לתקן הרחיים : ע"ב לא תמלא אשה . תרומות פ"ב ה"ד (הגרל"ב) נ"ל ה"ג . ושם פליגי אמוראי ר' אחא אומר במזיד כר"מ ר' יוסי אמר בשוגג וכר' יהודה וכ"ה כאן פ"ג ה"א ואין מובן במה פליגי ועפ"מ ופי' דחוק . ובפנ"א כתבתי דהאי ר"מ ור' יהודה לאו אפלוגתא דמבשל בשבת קאי אלא אהאי פלוגתא דלק' לח. דפליגי ר"מ ור' יהודה בשכח וס"ל דר' יהודה דפליג על ר"מ ס"ל דגם בשוגג אסור במצטמק ויפה לו או שלא בשל כ"צ ע"כ אין מחלק בין שוגג למזיד כן ס"ל להירו' ופליגי ר' אחא ור' יוסי אם גם בשוגג בעינן בכדי שיעשו למ"ש דר' אחא ס"ל דרק במזיד קאי ואתי' גם כר"מ אבל בשוגג כר' יהודה ל"מ לאוקמי משום דאיתא הכא בכדי שיעשו ובשוגג ל"צ בכדי שיעשו ור' יוסי ס"ל בשוגג כר' יהודה ג"כ בעינן בכדי שיעשו . אבל גבי פלוגת' דמבשל בשבת דר"מ ור' יהודה ל"צ בכדי שיעשו למאן דמתיר במג"ש וכמ"ש הרשב"א דרק בשהם בעינן בכדי שיעשו ולא במבשל דל"ת שמא יבשל בשבת אחר וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מש"ש . וע"ש בפנ"א באורך : אין צולין בשר . בירו' מוכח דל"ב שיהיה נצלה כל צרכו מבעו"י אלא כמאכל בן דרוסאי :

דף יט גמ' אין מפליגין הגרת . בירו' לא בע"ש ולא בג' בשבת ב"ש אוסרין אפי' ברביעי וב"ה מתירין . משמע דלא פליגי רק ברביעי אבל בחמישי . ועי"ש לכ"ע אסור וזה דלא כהבבלי . אך לפי' התו' עירובין מג. גבי אין מפליגין בספינה דאית' בירו' כה"ג ופי' וב"ה מתירין היינו אפי' בע"ש ה"נ י"ל הכא דב"ה פליגי גם את"ק ומתירין אפי' בע"ש : אין מפליגין בספינה . במד"ר פט"ז תנחומא שלח סי' א' ובירו' ב"ש אוסרין אפי' ברביעי וב"ה מתירין ולהתוס' עירובין מ"ג. ד"ה הלכה קאי גם את"ק ומתירין אפי' בע"ש . והרא"ש פי' דאב"ש קאי ומתירין ברביעי בשבת אבל לא בחמישי ובע"ש וכ"כ בשם רשב"ם ולהתוס' שם הך ברייתא שבפה ב"ש היא . ובמדרש הנ"ל שם אין מפליגין ג' ימים והיינו אפי' ברביעי ובב"ש . ועי' ספרי שופטים ר"ג דמייתם הא דאין מפליגין כו' לשמאי . ומשם אין להכריח דב"ש היא ולא ב"ה די"ל דשמאי הוא בעל המאמר אבל גם ב"ה מודו דהלא שמאי והלל לא נחלקו כ"א בג' מקומות : ומצור לנידון . בירו' ליתא האי אפי' בע"ש . והנה להתוס' עירובין מג. ד"ה הלכה שכ' דלב"ה מותר אפי' בע"ש האי מצור לנידון ע"כ לב"ש קאי . ולהרא"ש מצי שפיר קאי אב"ה . ועי' ירו' פסחים פ"ד ה"א ר' סבר לה כר' יהודה דאמר אסור לפרש בים הגדול ושם בני מישן ע"פ משמעות הבבלי שם הוא מצור לנידון . ולהתוס' דגם לב"ש מותר מצור לנידון א"כ ר' יהודה הוא דלא כתרווייהו והוא דעה אחריתא . אך ע"פ הירושלמי מיושב דהתם לא גרסי' אפי' בע"ש מותר כ"א סתם מצור לנידון מותר וי"ל דלא קאי כ"א ארביעי דב"ש או דחמישי גם לת"ק ולא על ע"ש . ובפסחים ר' יהודה בע"ש קאי וא"ש . ובבמד"ר פט"ז תנחומא שלח סי' א' איתא אפי' בע"ש מותר ועי' פנ"א מ"ש עוד בזה : אין צריך . ספרי שופטים ר"ג ובירו' מחלק בין מלחמת הרשות ובין מלחמת מצוה ובספרי ליתא : אפי' בשבת . ב"ר פמ"ז ע"ש תני חזקי' ילקוט פ' שופטים תתקכ"ג ספרי שופטים ד"ר במד"ר פי"ד מייתי ראי' ג"כ מיריחו דלזאת החרים יהושע את יריחו בעבור שהי' בשבת ולא רצה ליהנו ממעשה שבת והק"ע והפ"מ בירו' כאן נדחקו בסבנת הראי' מיריחו ובמדרש מבואר וכן הוא במ"ק פ"ב ה"ד ועי' תנחומא נשא סי' כ"ח מסעי ס': וצבועים אפי' בע"ש . בירו' משמע דאינה מהברייתא רק דמדייק הא צבועים לא ובתוספתא איתא ומסיים שם ג"כ ולפי דרכינו למדנו . ונראה לפגי' שם כבכאן ובתוספתא . וצבועים אפי' בע"ש ולפי דרכנו כו' : ומ"ש קורת בית הבד . בירו' נותן טעם משום שכבר הותחל כל טפה וטפה להעקר ממקומה : השום והבוסר . לפי' הב' בק"ע פי"ד סי' ו' ה"ב שייכא הך פלוגת' להאי פלוגתא בתרומו' פ"ח ה"ב מעשרות פ"ג ה"א וה"ד ר"א ור"י בהתחיל לאכול בגינה ונכנס לבית אם נתחייב בתרומ"ע שר"א אומר כיון שהתחיל בהיתר יגמור : ע"ב שמן של בדדין . לפי' התוס' הוא ג"כ פלוגת' בירו' מהו ליגע במושך ר' יוחנן אמר אסור ר' יוסי בר' חנינא אמר מותר . וקשה לפ"ז הא ריב"ת פסק הכא כר' ישמעאל ולפי' התוס' לעיל ע"א ד"ה ר' ישמעאל . דלרי"ש יגמור ויאכל א"כ פשיטא דמותר ליגע . וע"כ לומר דהפלוגתא הוי אליבא דר"ע דאמר לא יגמור ויאכל וגם ריב"ת קאי התם לדעת ר"ע אף דפסק כר' ישמעאל דא"כ אין שייך להגינו לחולק על ר' יוחנן דקאי לדעת ר"ע : כרכי דזווי . עמ"ש לק' מו. בתוס' ד"ה : אין צולין . ירו' מע"ש פ"ג ה"ב (הגרל"ב) : כדי שיקרמו . ע' ת"כ צו פי"א : ומאחיזין את האור . בירו' פ"ב קאמר טעמא משום דכ' לא תעשה מלאכה והכא מלאכה נעשית מאלי' אבל לענין שרפת קדשים אפי' מתחיל מבעו"י ג"כ אסור ועמ"ש לק' כ"ג: ד"ה רב חסדא :

דף כ ע"א גמ' בכל מושבותיכם . מכילתא ויקהל פ"א : שתהא שלהבת עולה . ת"כ אמור פרש' י"ג : ואע"פ שאין ראי' . לקמן פ"ב וש"נ : נתנן בתותלות . בירו' נתנן בתותלות כל שהן ועי' גי' הרי"ף מוכח כרא"ש דגרים גם בדברי ר"ה איפכא גרעינין צריכין רוב נתנן בתותלות א"צ רוב ור"ת לא פריך כ"א אקנים וכרב כהנא גרים גם בקנים אגדן א"צ רוב : ע"ב ארבע מדורות . בירו' תשיב אחריני גפת [שהם פסולת זיתים] וזבל וחלב וגלעינים : ברוב היוצא . בירו' ברוב הדולק :

פ"ב א"ר יוסף נעורת . ילקוט ישעי' רנ"ח ובירו' כדמסיק אביי הכא : היינו כלך דתנן . ג' דדעת המקשה הוא דשיראים היינו מטכסא כמבואר בירו' כלאים פ"ט ה"א דשיראים הם מטכסא ע"כ מכריח דאינו כלך ולפ"ז הוי הקושיא על רבין וא"ל למחוק תיובתא דרבין מן הספרים גם לר"ת דלאביי דס"ל כלך היינו שירא פרנדא ל"ק כלל מתני' השיראים היינו מטכסא וכלך הוא שירא פרנדא רק לרבין קשי' ומשני לא דשיראין דמתני' היינו שירא פרנדא וכלך היינו מטכסא וכמו דמפרשינן לפרש"י . ולפי' הרש"ל והרשבא נ"ל חילוק בין פיר"ת לפירש"י דלפרש"י הוי התיובתא לרבין ולר"ת הוי התיובתא לאביי ולמחוק הגירסא וזה אין כמשמעות דברי התוס' שיהי' חילוק ביניהם בגירסא או בפי' התיובתא ולמ"ש בענ"ד שוים הם בזה דהוי תיובתא דרבין :

דף כא ע"א גמ' עוף א' . בירו' תני ר' ישמעאל ואת הקאת זה הקיק : רב ברונא . בירו' ליתא נותן לתוכו שמן ומבואר שם דמדליק בעיני' ואמרתי בזה לכאורה עפמ"ש בתוי"ט כאן דלזאת ל"ה גזלג"ז לארך בשם ריב"ן דטעם שאינו נמשך אחר הפתילה לאו מטעם שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא שלום בית . וא"כ בירו' דקאמר בהדיא ברים ה"א ר' אבהו בשם ר' יוחנן משום שהאור נמשך לאחוריו והוא שוכח ומוציא את הפתילה והוא כענין גזרה שמא יטה והו"ל גזלג"ז ולזאת לטעם זה גם בעיני' מותר גם לטעם השני דמסיק בירו' משום שצריך להדליק ברוב הדולק אמרתי דאדרבה לטעם זה י"ל יותר דהו"ל גזלג"ז עפמ"ש בלב ארי' להרי"ף פ"ק דשבת בענין מה דלפעמים אמרו חדא גזרה היא ועתו' חולין ק"ד. שכ' דאין לדמות גזרות חכמים להדדי ואמרתי בענ"ד דעכ"ז נ"ד א' יש למצוא כלל לומר דכה"ג לא גזרו בשום דוכתא . דהנה שני מיני גזרות יש . א' דלמא אתי לאחלופי . ב' שמא ישכח . וככ"מ שאמרו חדא גזרה היא בהקבץ א' ממין זה וא' ממין זה . ויתכן לפרש חדא גזרה היא היינו שכל א' כמינו א' הוא ובכה"ג גזרו . ומ"ש התוס' דאין לדמות . הוא לצד כשני דיש מקומות דגם בכל א' ממין א' לבד ג"כ אמרו דלא גזרי' כגון בחולין גבי עוף עולה עם הגבינה דהו"ל ממינים נפרדים עוף מיחלף בבשר בהמה . והעלאה אטו אכילה שמא ישכח ויאכל ועכ"ז לא גזרו . אבל לצד זה לא מצינו בגזרות שניהם ממין א' שיאמרו בזה חדא גזרה היא . וא"כ א"ש קו' התו' כאן הא הוי גזלג"ז . דשמא יטה הוא מטעם שכחה ומהותך אטו אינו מהותך הוא משום אחלופי ואיכא למימר חדא גזרה היא שכ"א ממין בפ"ע . וא"כ לטעם הירו' השני דהוא דצריך להדליק ברוב היוצא דלא משום שכחה הו"ל תרתי דרבנן ולא גזרו : תוס' ד"ה בשמנים . ומיהו בירו' סוכה פ"ה ה"ג :

ובשמנים

ושמנים. ר' דלא גרסי לי' דהא בעינן שמן זית וק' כדאית' פי' על קרבנות הלוגר (הגרל"ב) : ואכן ילקוט ונגזור. ילקוט תצוה שס"ח : הוא תני לה. ולקמן ל' ערובין ע"ט יומא כ"ט קדושין י"ט וכתובות קי"ט מנחות ק' חולין י"ב כ"ב לא תמורה כ"ט (הגרל"ב) : כדי שתהא שלהבת עולה. ע' אמור פרשה י"ג : ע"ב מצותה משתשקע החמה שכ"כ פ"ב : שמעלין בקדש. עמ"ש ברכות כ"ח : ובשבברה מלכות. עב"ר פ"ד :

דף כב ע"א גמ' [illegible]

יו"ט עשה ול"ת והכא משמע דל"ל לרבא יו"ט עשה ול"ת. ואמרתי בענ"ד לתרץ קושיתו עפמ"ש בענ"ד בפסחים ה': בכונת הריב"א בתוס' שם דלמ"ד הבערה ללאו יצתה כשם דשבת בא למעטי' מכרת ה"נ ביו"ט הוא בא למעט מעשה ע"כ דחי עשה דתשביתו ל"ת דיו"ט. דלפי"ז י"ל הכא דקאי בהבערה ולמ"ד ללאו יצתה ליכא כאן עשה ביו"ט ע"כ קאמר מקרא ובכילא דקאי גבי כיסוי דאין שייך זאת שפיר אמר בי' רבא יו"ט עשה ול"ת: דאמר ר' אבהו. ע' יבמות ע"ד. דהך דרשה איננו כ"א למ"ד מופנה מצד א' למדין ואין משיבין אבל למ"ד משיבין אצטריך ממנו לאפנויי לג"ש מפסח דערל אסור במעשר ונפקא לי' מדר"כ אמר רבה בר אבוה מאמרת תרומתי לזאת קאמר הכא ואבע"א כו' היינו למ"ד משיבין הוא מדר"כ. אך למ"ד יש אם למסורת הלא כתב תרומתי חסר ואינו ל' רבים ולר"א דס"ל בבכורות ל"ד: יש אם למסורת וס"ל ג"כ דמופנה מצ"א למדין ומשיבין [בפ' כ"א דמילה וביבמות ע"ד: קדושין ע"ו וכן מוכח ביבמות ק"ד. אך התם כתוב ר' אלעזר וע' מלא הרועים שכ' דט"ס הוא וצ"ל ר' אליעזר וע"ע שם במ"ש ע' ג"ש]. וא"כ ליכא למימר מתרומתי ולא מקרא ממנו ולזאת בא רנב"י לומר מלו ולא לאורו בשביל ר"א. והירו' בפ"ב דבכורים ה"א לא הזכיר רק דרשה דממנו ודרשה דשתי תרומות מדרים שם לתרומה ובכורים. ולפי' הש"י וגי' הרש"ס שם קאי על תרומה טמאה. ועמ"ש פסחים ל"ב ד"ה דברי הכל ול"ג ד"ה אבל: ע"ב הנך נפישן. שבועות ל"ד יבמות ע' חולין קל"ז זבחים מ"ה ל"ב מנחות כ"ו כ"ט ע"ד נדה מ' (הגרל"ב) : תתן לו ולא לאורו. ע' חולין קל"ז. דהתם דריש תתן לו ולא לשקו והוא קרא דהכא ומפרש רנב"י דקאי אריפא דקרא ראשית דגנך והתם מפרש דקאי אסיפא דקרא גז צאנך. אך למסקנא דהתם י"ל דתור בו מדרש זה ע"ש ובתנורי הדרת קדש : ומתעטף ויושב. עב"ר פי"א : זו רחילות. איכ"ר פ"ג ע"ש רשב"ג תדא"ז פט"ז ילקוט איכה : אין מדליקין בכרי. עמ"ש לק' כ"ו ע"א :

דף כו ע"א גמ' ומדלת הארץ. ילקוט מ"ב רכ"ח: אין מדליקין בטבל טמא. ילקוט קרח תשנ"ה : אין מדליקין בנפט לבן. בירו' מ"ד מדליקין בנפט אוכמא כו': ושתי תרומות. עמש"ל כ"ה : ר"ש אומר אין מדליקין. תנחומא בהעלותך סי' א' : דרב ברונא. עמש"ל כ"א : רשב"א אומר כל היוצא. בירו' עשו אותה כעבים וכרכים דבכלים פכ"ח מ"ח ומוכח שם דשלשה על שלשה טפחים יש בו משום טומאה כמו בעבים וברכים שבמשנה שם וע' רע"ב שם והוא כרבא לק' ע"ב : ע"ב דתני דבי רי"ש. ילקוט שמיני תקל"ח תזריע תקנ"ב כל הענין : בגד אין לי. ת"כ תזריע פרק י"ג וע' ק"א שם ובהתוס"מ להגרל"מ. ולפי המבואר שם דשמנה פעמים והבגד מיותרים שם בפ' נגעי בגדים והחמישי לשלש על שלש ואיכא עוד דרשי לכל א' כמבואר שם הי' נ"ל לפרש הכא דהקושי' ואימא לרבות שלשה בשאר בגדים לא קאי על דרש הזה דמייתי לי' מקודם לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דבעבור זה נדחק התו"י המצויין בתוס' ד"ה ואימא לרבות. ולפי הת"כ יתכן דהקושי' קאי על והבגד אחרינא השני או השביעי דדריש לי' התם לשתגמר מלאכתו ובפחות משלש על שלש לא יטמא אימא דאתא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. ולולא דמסתפינא הייתי מגי' דצ"ל כאן מסקנת הברייתא שבת"כ אחר מ"ש לא גמרי' מק"ו וכן נ"ל יכול יהיו מטמאין בכ"ש ת"ל בגד ואימא לרבות כו' והרבוי לשלש על שלש בנו"פ קם על מעמדו וא"ש דהוצרך למעט שאר בגדים משלש על שלש וכדמשני תרי מיעוטי כתיבי :

דף כז ע"א גמ' דרבא רמי. ילקוט שלח תשו: וראיתם אותו. במד"ר פי"ז ילקוט שלח שם וע' בהרא"ש בה"ק ובמס"פ ברכות פ"ג ד"ה שהרי : הרי כסות סומא חמור. בספרי שלח קט"ו מרבה מוסי' לכס לניית אפי' כסות סומא : השתי מאישלה. ת"כ תזריע פי"ג :

דף כח ע"א גמ' משכן קרוי משכן. ילקוט תרומה שע"ה: עור בהמה טמאה. בירו' פליגי ר' יהודה ור' נחמי' עם רבנן דר' יהודה ור' נחמי' ס"ל דתחש מין טמא הי' ורבנן ס"ל דטהור הי' ע' פ"מ והכא פלוגתא דר' יהודה ור' נחמי' בענין אחר. והכא ממסקנא משמע דלא נפשטה ובירו' פ"ז אמר שמואל בשם ר' אבהו דהוי אהל : תחש שהי' בימי משה. ילקוט תרומה שס"ד : ריבה עור בהמה טמאה. ת"כ

תזריע פי"ד בהמה גסה ואינו נאכל עד שאני מרבה עור שרצים ת"ל בעור בעור ריבה : ע"ב מן המותר בפיך. בירו' מגילה מקשה שם מנבלות ומשני מינא דהיתרא הוא ולק' ק"ח. מתרץ הגמ' שם כעין זה בשיטה קלה : שי"ן של תפלין. ע' רש"י ובירו' מגילה קשרי תפלין הלמ"מ : ארשב"ל. במד"ר פ"ו ושם ליתא א"ר אלעזי. ובירו' כאן ארשב"ל אומר הי' ר"מ כמין חיה טהורה והכא ובמדרש שם קאמר דלא הכריעו בה אם בהמה אם חיה : קרן אחת. שם ילקוט תהלים תת"ב : מקרן כתיב. בירו' משמע דלא קאי אשור פר כ"א אתחש קאי שהוא מין חיה טהורה להירו' ובר"ה פ"ג מוכח דאשור פר קאי ובבבלי : אבל תמרי. ירו' ביצה פ"ד ה"ג (הגרל"ב) ושם איתא לבי תפי כגי' הספרים שהביא רש"י : הואיל ומזו אגב אמייהו. כאן פירש"י שאין האוכל נפרש מהגרעין ותזי לאדם ולק' קמ"ג. פרש"י בארמיית' שהם רעים וגם האוכל הוי מאכל בהמה ע"כ כולהו הוי עלייהו שם אוכל בהמה ועמ"ש בפנ"א ביצה שם : פחות מגע"ג שהתקינו ע' בהרי"ף דמפרש פחות מג' טפחים דאלו פחות מג' אצבעות לא מסתברא לי' שיועיל מה שהתקינו. ולפמ"ש הפ"מ בירו' יתכן דמיירי בג' אצבעות ומיירי באופן דקפלו וע"י הקפול נעשה פחות מגע"ג וס"ל דאין הקפול מועיל לבטל מתורת כלי וזאת גופה קמ"ל דאין קפול מועיל וא"ש דשייך הענין להדלקה ג"כ דטעמא דקפול מועיל הוא ג"כ להיתר הדלקה דלא הו"ל כלי ולר"א דאין קפול מועיל אסור הדלקה משום יו"ט שחל להיות בע"ש וא"צ לדחוק כמ"ש רש"י דלהדלקה הוא טעם אחר דבעי פתילה מתורכת ועי' פנ"א בירושלמי שם :

דף כט ע"ב גמ' והדר בי' ר"ע לגבי ר"י. פסחים ל"ו (הגרל"ב) : אתו לאסתפוקי. בירו' מסתפק אי טעמי' הוא משום שמא יטכת ויסתמש או משום שלא הותחל מבעו"י בכל טפה והו"ל כנותן שמן בשבת להנר ועמש"ל ית. דמשמע דהתם הירו' טעמא דשלא הותחל : אבל בגדולים. לפמ"ש בפנ"א פ"ג היינו הא דקאמר ר' יוסי בשם ר' אילא ומודים חכמים בכסא שרגליו משוקעות בטיט דמותר דהיינו משום שהוא גדול ולא אפשר. והא דמקשה ע"ז ממתני' דכל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת היינו דמשמע דוקא משום שכובשת אבל לא מפני שהיא גדולה. ובספ"ב דביצה מוקי לה בעגלה של קטן :

דף ל ע"א גמ' שאול שאלה. ילקוט קהלת תתק"ע : כיון שמת אדם. ירו' כלאים פ"ט ה"ג כתובות פי"ב ה"ג. (הגרל"ב) ע"ש סתמא דירו' ילקוט תהלים תתל"ט ותתע"ג : דא"ר יהודה אמר רב. ילקוט תהלים תרל"ח : כשבנה שלמה את בהמ"ק. שוח"ט סי' כ"ד במד"ר פי"ד ילקוט מ"א קנ"ג. ובשמ"ר פ"ח תנחומא וארא במד"ר פט"ו איתא דמשום דספתח הי' י' והארון י' לא נכנס רק בדרך נס שהוגבה הפתח. ובשמ"ר פ' מ"ד וקה"ר פ"ד ופסי"ר פ"ב בשביל ירידת האש מן השמים הוצרך לומר זכרה לחסדי : כ"ד רננות. ערש"י רנה תפלה תחנה כתובים בתפלת שלמה עד כ"ד. תימה דבדה"ב ליכא כ"ד וכמ"א דאיכא כ"ד ליכא קרא זכרה כו'. אבל בבמד"ר פי"ד מפורש דהכ"ד רננות היינו כ"ד פסוקים שבדה"ב בתפלת שלמה מפסוק כי האמנם עד פסוק זכרה שהוא הכ"ה. וצ"ע על רש"י ובירו' ברכות פ"ד ה"ג תענית פ"ב ה"ב איתא באמת כ"ד פעמים רנה תפלה תחנה כפרש"י כאן אבל שם א"צ לפסוק זכרה שהוא לענין כ"ד ברכות דתענית וקאי על התפלה שבמ"א ועפנ"א בירו' שם : שמחים שנהנו. בכ"ר פל"ה שמחים שמנאו נשותיהן בטהרה וטובי לב שנתעברו זכרים ובילקוט יהושע ל"א ומ"א קנ"ג כבגמ' : דאחיל להו עון דיוה"כ. ע' ב"ר פל"ה במד"ר פי"ז ילקוט מ"א קנ"ג : אמר דוד לפני הקב"ה. ע' רות רבה פ"ג (הגרל"ב) קה"ר פ"ה ילקוט תהלים תשל"ה : ואין מלכות שהש"ר פ"ג : אמר לו כי טוב. בירו' הוא מפסוק עשה משפט וצדקה נבחר לה' מזבח : ע"ב מותר מיבעי לי'. ה"נ מקשה בירו' ולחד תי' משני דרבנן דקסרין מתני מותר ועוד תי' דס"ל לחלק בין לשטים שאינו נוגע לענין הנר והשמן. דהו"ל א"צ לגופה ואפי' בלא סכנה פטור. ובין כתה על הנר דמציל מגופה של האור הו"ל צריכה לגופה וע"ש בפנ"א : א"ר יהודה בריה' דרב שמואל. ילקוט קהלת תתקפ"ו : שקול זה כנגד כל העולם. ירו' ברכות פ"ב ה"ח (הגרל"ב) בהספדו דאבוה דשמואל על ר' לוי בר סיסי ובקה"ר ע"פ סוף דבר : שאין השכינה שורה. שוח"ט סי' כ"ד : רבן גמליאל וקא דריש. בילקוט ירמי' סי"ד תהלים תת"ו איתא רשב"ג. פירות בכל יום. ע' ת"כ בחקתי פ"א : עתידה א"י שתוציא. ע' כ"ר פע"ו שוח"ט סי' ק"ד ילקוט תהלים תתכ"ט : לעולם יהא אדם. ילקוט תצוה שע"ט :

דף לא ע"א גמ' ת"ר מעשה בנכרי א'. ילקוט תצוה שע"ט : דעלך סני לחברך לא תעביד. ע' ב"ר פכ"ד ת"כ קדושים פ"ד ילקוט קדושים תרי"ג : אר"ל מאי דכתיב. ילקוט ישעי' ש"ב עקב תתנ"ה : אמונת זה סדר זרעים. שמ"ר פ"ל ילקוט שם. ובמד"ר פי"ג דריש לי' מעדות ה' נאמנה זה סדר זרעים וכן בשוח"ט סי' י"ט ובילקוט תהלים תרע"ד : אי יראת ה'. ע' שמ"ר פ"ל (הגרל"ב) : מערב אדם. תוספתא ב"מ פ"ג (הגרל"ב) : ע"ב אמר רב יהודה לא ברא. ילקוט קהלת אלף ס"ע : ר' סימון ור' אלעזר. בילקוט שם ר' שמעון ור' אלעזר בר' סימון הוו כו' ואזיל ר' יעקב בר' חמא. ובילקוט עקב כמובא בהגרי"ב : דא"ר יוחנן משום ר' אלעזר. ילקוט עקב תתכ"ה וע' הגרי"ב : שכן בלשון יוני. ב"ר פל"ט שמ"ר פי"ב (הגרל"ב) ויק"ר פכ"ז תנחומא אמור אגד"ב פע"ו ילקוט איוב פסוק הן אל ישגיב : הרבה הוא דלא ירשע. קה"ר פ"ז ע"ש ר' ברכי' : דרש רבא בר עולא כו' כי אין חרצובות. בילקוט תהלים תת"ת איתא רבה בר עולא : על שלש עבירות. ב"ר פי"ז קה"ר פ"ג תנחומא ריש נח וריש ויגש ילקוט בראשית ל"א : אמר הקב"ה. בב"ר פי"ז ותנחומא נח ומצורע הטעם בענין אחר ע"ש דשם הטעם על שנמסרו מצות אלו לאשה וכ"ה בירו'. והכא על עיקר המצות למה הם מסורות ליענש כ"כ עליהן :

דף לב ע"א גמ' נפל תורא. בב"ר פצ"א שהשטן מקטרג בשעת הסכנה וכ"ה בירו' : לעולם אל יעמוד אדם. תנחומא ויצא סי' א' ע"ש ובריש ויגש : א"ר יצחק בריה דרב יהודה. ילקוט תצא תתק"ל : ראוי זה. ספרי תצא (הגרל"ב) : שמגלגלין זכות. הכא לא מוכח מהא דמעקה כ"א חובה ע"י חייב ובסנהדרין ח'. ב"ב קי"ט יש הוכחה ג"כ לזכות ע"י זכאי וכן בבמד"ר פי"ג : ואפי' תשע מאות. ירו' קדושין פ"א ה"ט (הגרל"ב) פס"ר פ"י : ר' אלעזר אומר כו' ילדות. מהירו' מוכח דפי' ילדות ילדים קטנים ובעבור חטא אביהן דאיתא התם אית תני תנא ילדות מאן דמר ילדות תני בשם ר' יהודה בעון נדרים בנים מתים והכא פי' ילדות בלי מלוי שנים כפרש"י ומתות בעבור חטא עצמן : דבקי מיתה. הק"ע כ' על דברי הירו' שם דהוא כמ"ד ילדות. ואין זה לשיטת הירו' דמפרש מתות בעבור חטא אביהן או אמן ודבקי מיתה היינו להן בעבור עצמן ורק בבבלי שייך זאת דמפרש ילדות היינו בלא זמנין ובחטא עצמן : הלבנות הקדש. בירו' הלכות הקדש והחטאות והכשרות (הגרל"ב) שחטאות היינו פרה אדומה דנאמנין לחטאת והכשרות היינו שלא הוכשרו עיין לטומאה דבזה נאמנין ע"ש וערש"י מ"ש בשם רבותיו ורמב"ן מפרש כן וכמ"ש בירו' ותרומות ומעשרות ליתא בירו' : ע"ב בעון נדרים מתה אשתו. ויק"ר פל"ז קה"ר פ"ה ע"ש ר' שמואל תנחומא וישלח ח' ילקוט משלי תתק"ס ע"ש ר' שמואל בר נחמן : ר' אומר בעון נדרים. ויק"ר פט"ז ע"ש ר' מני שוח"ט סי' כ"ב ובירו' ע"ש ר' יודן וצ"ל דהיינו ר' יהודה הנשיא דהוא רבי : ת"ר בעון נדרים כו' דברי ר"א בר"ש. כלה פ"א (הגרל"ב) ושם איתא ר' אליעזר סתם והגר"א מגי' שם כבגמ'. ובילקוט ירמי' רס"ו איתא תחת ראב"ש ר' נתן. והכא ס"ל לר' נתן לעיל אשה של אדם מתה בעון נדרים. א"כ לא יתכן למגרס יונתן. אך למאי דגרים במדרש ויק"ר הך דאשה של אדם מתה ע"ש רבנן או ר' שמואל בר נחמן כבתנחומא או ר' שמואל כבקה"ר הוי אפשר לגרוס הכא ר' נתן כגי' הילקוט ובכלה פ"א איתא בעון מזוזה ע"ש ר' נתן והכא הוא ע"ש ר"מ או ר' יהודה לקמן : בעון נדרים נמי מהכא לשוא. בירו' איתא טעם לשוא כו' בהברייתא : פליגי בה ר"מ. ילקוט עקב תתקע"א ירמי' רס"ז : שני אלפים ות' מאות. פסי"ר פל"ו ע"ש : ר"א בר' יהודה אומר בעון חלה. ע' אדר"נ פל"ו (הגרל"ב) ילקוט בחקתי תרע"ג : בעון ביטול תרומות. ילקוט איוב תתק"י : בשביל דברים שנויתי. ירו' ר"ה פ"א ה"ג ספרי עקב (הגרל"ב) : מאי עד בלי די. ירו' ברכות פ"ט ה"ז (הגרל"ב) ע"ש ר' ברכי' ור' חלבו ור' אבא בר' עלאי בשם רב וכ"ה בויק"ר פ' ל"ה וע' במד"ר פי"ב ובסוף אסתר : בעון גזל. ילקוט עמוס תקמ"ג : בעון עינוי הדין. אבות פ"ה אדר"נ פל"ח (הגרל"ב) : בעון שבועת שוא. ילקוט בחקתי תרע"ד : בעון שפ"ד. ספרי מסעי (הגרל"ב) : בעון גילוי עריות. ילקוט אחרי ת"ר : בעון נבלות פה. ילקוט ישעי' תפ"ד : אמר רבה בר שילת אמר רב. ילקוט משלי תתק"ס : סימן לגסות הרוח עניות. קדושין מ"ט : (הגרל"ב) : ע"ב דא"ר גוריון. ילקוט שה"ש וע' ספרי ברכה שד"מ : תינוקות. ע' תנחומא ויגש סי' ב' מדרש עשרת הדברות שוח"ט סי' ח' : טשו במערת'. ב"ר פע"ט אסתר פ"ג פסוק גם ושתי המלכה קה"ר פסוק תופר גומץ שוח"ט סי' י"ז ילקוט וישלח : איזל ואתקן. ירו' שביעית פ"ט ה"א (הגרל"ב) ועמ"ש לקמן : שלם בגופו. בב"ר פע"ט שלם בגופו ובבניו ובממונו ור' יוחנן אמר שלם בתורתו ילקוט וישלח כבגמ' : שווקים תיקן להם. בב"ר שם הוא. ע"ש ר"א ולפי' ה"א דריש ויחן לשון חנינה ומתנת חנם שנתן להם :

דף לד ע"א גמ' כל היכי דהוה קשי. לפרש"י דפי' ע"פ הפסיקתא פכ"ב וירו' שביעית פ"ט דע"ד נס הי' המת במקום שהי' שם לף ועולה וכ"ה בקה"ר פ"י דהוה טייף וסליק לי' פי' לף ועולה למעלה. לפ"ז יש לפרש מ"ש כאן דהוה רפי היינו במקום שהמת הי' עולה נעשה הנחת העפר תחות שהתחיל להתחופף וניין שם מקום הטומאה ומקום שנשאר בקשיותו טהרי' וכן צריך לפרש בב"ר פע"ט דהוו מפקין ונפקין. דהמתים היו יוצאים ועולים וטוב לגרוס דהוו מפקין ונפקין פי' שצפים למעלה ולא כפי' המת"כ שהוציאום מחוץ לעיר דהלא מוכח הכא שצייננו מקום המת להשאר בטומאה. ובאמת אין מציינין מקום המת דקנה מקומו אלא הפי' כמש"ל ומ"ש הכא דהוה רפי פי' שנעשה עתה רפוי. אולם להתוס' הפי' דהוה רפי שהי' הקרקע רפה מקודם שנבלעו המים בקרקע : נתן עיניו בו. עמ"ש ברכות נ"ח. : ג' דברים צריך. ילקוט איוב תתל"ט פס"ר פכ"ה : מנה"מ. ילקוט איוב שם : הי' בגופא. ע' רש"א וע' סה"ד אות א' שהגי' שצ"ל בקופה והוא מה שנזכר הלי' אמורא בדף ל': גבי קופה. ועמ"ש לק' קי"ז : באן בערוגי' תחומין. ע' רש"י ותוס' ובירו' מוכח כפירש"י : גזרה שמא יכתית. גי' הרי"ף והגאונים מפ"מ אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעו"י גזרה שמא יכתית והקושי' א"ה בהש"מ נמי אפי' שא"מ הבל וע' ר"ן ורמב"ן והרשב"א ועמש"ל מ"ט : ע"ב שפני מגרת מאדימין. ירו' ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב) ושם בירו' לא נזכר ר' יהודה שם לחולק כ"א פלוגת' דר' נחמי' ור' יוסי. ור' נחמיה מפרש שיעורא דר' יהודה כמה הוי הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון דהיינו אני מיל'. ואפשר דגם הכא רק רבה ורב יוסף בסוגיין מפרשים דר' יהודה ור' נחמיה פליגי ולא כן לשאר אמוראי ובזה מיושב פרש"י ברכות ב': דהתם שיעורא דר' נחמי' לדר' יהודה דהוא משום דאתו כשיטת הירו' וס"ל דגם שאר אמוראי זולת רבה ורב יוסף ס"ל כהירוש' ולפ"ז א"ל להגי' שם כמ"ש בשם הגר"א : ר' יוסי אומר. בירו' שם מספקא לי' אי ר' יוסי רק כה"ע א' הוי לדידי' בהש"מ ותו לא או דבכל הרף עין וס"ע בשעורא דר' נחמי' מספקא לי' בהש"מ. ומסקנת הפשיטות אתוז בשינוי הפירושים שם ועפנ"א ומהגמ' לק' לה. מוכח דביעורא דר' יוסי הוא סוף שיעורא דר' יהודה או דר"נ וכן בברכות ב': מוכח כן וע' נדה נ"ג. פליגי תרי תנאי בזה אי מיבן שייך דר' יוסי בהש"מ דר' יהודה או בתר דשלים בהש"מ דר' יהודה מתחיל דר' יוסי. אבל האי ספיקא שבירו' ליתא בבבלי וכן מוכח מהתוס' סוד"ה ספק לטומאה ולקרבן משני לה דכר' יוסי א"ש דלא הו"ל ניחי' מרובה והירו' קשי' לי' שם דאי נימא דר' יוסי מספקא לי' בכל שעורא דר"נ לא א"ש גם לר' יוסי ע' מהרש"א ופ"מ ומ"ש בפנ"א שם : ברוך ותני. ברכות נ"ט פסחים ע"ס ר"ה י"ד ב"ק נ"פ

ג"ע

ב"מ פ"ט מנחות פ"ז (הגרל"ב): משתשקע החמה. בפי' משתשקע נחלקו רז"ל אי פי' מהתחלת שקיעה עד סוף שקיעה ועי' מרדכי ס"פ ובלב ארי' פ"ק דברכות שהארכתי בזה ועי' מגפ"א הנדפס:

דף לה תוס' ד"ה ואפי'. ולית הלכתא. וכן מוכח בירו' פי"ז ועי' גליון שם ה"א ובמה"פ ד"ה אמר ר' זעירא: גמ' מ' סאה בלח. ספרי נשא מ"ב (הגרל"ב) ת"כ שמיני פ"ו במד"ר פי"א ילקוט מ"א קפ"ה: תוס' ד"ה יורד ובירושל' משמע. ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב) ועפנ"א מ"ש בישוב הירושלמי לדעת רש"י: גמ' א"ר חייא הרוצה. ירו' כלאים פ"ט ה"ד כתובות פי"ב ה"ג (הגרל"ב) ויק"ר פכ"ב במד"ר פי"ט ועל הר סיסימון קה"ר פ"ה פדר"א פמ"ט תנחומא חקת ילקוט חקת תשס"ד: כמין כברה כיס. וזה"ל בב"ר פ"ע: ע"ב כוכב א' יום. ירו' ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב): העושה מלאכה בבני בהש"מ. בירו' שם לענין מזיד ותיוב סקילה והתרו בו והרש"ם והרא"ש כ' שם דאתי' כר' יוחנן דס"ל התראת ספק שמה התראה ובחדושי הקשתי לפמ"ש בתשו' מקום שמואל סי' ס"ז דר' יהודה ור' יוחנן דס"ל שמה התראה אין זה כ"א בלאו הניתק לעשה דומי' דנותר דהספק נגמר מהעשה שכתוב בתורה שמא יקיים העשה אבל בשאר ספק מודה ר' יוחנן וכן ר' יהודה דל"ש התראה. דלפי"ז לא יתכן הי' זה דהכא הו"ל שאר ספק. אך חילוק של המקום שמואל קשה מהא דאמרי' בחולין פ"ב. דמשני אהא דאכל כזית גה"נ מזה ומזה דהו"ל התר"ס הא מני ר' יהודה דס"ל בנותר כו' ולד' המקש' ל"ד כלל בנותר וגם לר' יוחנן שוכח דאין חילוק מהא דבירו' יבמות פי"א ה"ז ובפסחים פ"ס ה"ד דאתפלגון ר' יוחנן ור"ל בשני י"ט של גליות דר' יוחנן אמר חייב כו' אלמא דגם בשאר ספק אית לי' שמה התראה. ועו"ק מבבלי מכות ט"ז. דר' יוחנן ס"ל שמה התראה מהא דר' יהודה גבי נותר בא הכתוב ליתן עשה כו' טעמא כו' הא אי לא בא הכתוב היו לוקין ואף דהוי התר"ס ולהמקש' הא אי לא בא הכתוב לא הי' ניתר ולא היו לוקין על הספק ומה דהוכרח המקש' לחילוק זה מהמת לי' הרמב"ם בפ"ה מהל' שבועות ה"א שכ' דאין התר"ס התראה אלא בלאו שבו מפורש בתורה והסב המקשה לכונה הנ"ל. בענ"ד יתפרשו דבריו באופן אחר עפמ"ש בירו' יבמות פי"א ה"ז דמקשה דר' יהודה אדר' יהודה דבהכה את זה כו' ס"ל דפטור ובאכל כזית מזה כו' ס"ל דעכ"פ חייב מ' ומשני תמן עיקר הלאו בספק הוא ברם הכא ודאי הי' ונסתפק. ונראה דעת הרמב"ם ג"כ לכונה הנ"ל דאין לוקין על התר"ס כ"א שמתחלה נאמרה על הספק ואם לא היו לוקין לא היו לוקין לעולם. אבל בשבועות דמיירי בי' הרמב"ם אפשר דהלאו נאמרה באופן כודאי ולא על הספק ומשום דבבבלי קאמר הרי תנאי אליבא דר"י דהוא דוחק בתר הרמב"ם בתי' הירו' והכ"מ כ' דלא מצאו מקור לדין הרמב"ם ובענ"ד מהירו' הנ"ל מקורו אבל לר' יוחנן אין הכרח לחלק כלל וא"ש הירו' דברכות דקאי לר' יוחנן דסתם ירושל' הוא ר' יוחנן: שש תקיעות. תנחומא מטות סי' ב' ע"ש: מנהג אבותיהן. ערובין כ"ד תענית כ"ה (הגרל"ב): ואין סקרובין. תוספת' סוכה פ"ד (הגרל"ב): מקום נמוע ים. קשה לי בירו' פי"ז דאיתא שם בתוצרה ומוקי לה שנשנה קודם התרת כלים. ממ"ש בירו' פ"ו ה"א בשופר מטלטל להשקות התינוק וקאמר התם דוקא שיש תורת כלי וכ"א בביצה פ"א ה"ב והכא בתוצרה שאין עלי' תורת כלי אמאי הוצרך לומר קודם התרת כלים נשנית ונראה להגי' שם שופר במקום תוצרה. ומצאתי שהעד דבתוספתא סוכה פ"ד שמשם לוקחה הברייתא מגיה הגר"א ז"ל שם שופר במקום תוצרה. ועי"כ להגיה גם בירושלמי:

דף לו ע"א בתוס' ד"ה הא ר' נחמי'. ונראה לר"ת. ע' גליון ירו' פ"ז ה"ב דמוכח מהירו' כפי' ר"ת דלר' נחמי' ל"ב הסמים המיוחד לו: ע"ב תוס' ד"ה נפ"מ. ולא אשכחן שום דוכתא עיר ששמה בבל. בפ' נח על כן קרא שמה בבל ובדניאל ד' הלא דא היא בבל רבתה די אנא בניתה. ועי' שו"ת מהרי"ט חאה"ע סי' י"א (הגרל"ב): אבעי' להו. בירו' מפרש למתני' לשהות תנן ומ"מ איתא שם הא דר' חלבו כו' אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולקמן ל"ז. מקשה א"א לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה והתם בירו' ניחא לי' בזה ועפנ"א מש"ש וישבתי ג"כ קושית הש"ק שם ואכמ"ל:

דף לז ע"א מתני' מני ר' יהודה. לשיטת הירו' דמוקי מתני' בלשהות ע"כ מתני' ר' יהודה היא כמ"ש הכא לסברא דלשהות: ופליג עלי' בחדא. לק' קכ"ו סוכה ל"ג נ"ד יבמות קי"ג כתובות ל"ו גיטין ס"ז פ"ו נדרים ט"ו נזיר ח' ב"מ ל"א ע"ז כ"ב ס"מ סנהדרין קי"א הוריות ט' י"ב זבחים ט"ו ל"ט ע"ד מנחות ע"ב פ"ו ק"ב כריתות ט"ז ע"ז ע"א נדה ע' (הגרל"ב): קטמה ונתלבתה. בירו' איתא ר' חייא רובא הורי מותר ועפנ"א דלפירושי שם מבעי' לי' התם אם גם לכתחלה מותר או רק בדיעבד הורה להתיר ע"ש: שנתן עלי' נעורת של פשתן. בירו' מדייק מזה דלא בעינן גריפה כל צרכו או קטימה כל צרכו: ע"ב ש"מ מצטמק ויפה לו. בלב ארי' להרי"ף כתבתי דלסברא דגם לשהות בעינן גרופה וקטומה הא דגבי אין צולין כו' דספ"ק דל"ב רק כדי שיצולו מבעו"י ואח"כ מותר לשהות צ"ל דהתם מטעם שהוא על האש א"ל חתוי ע"כ ל"א לחתוי וכ"מ במפרשים אך לפי הירו' פ"א ה"י גבי אין צולין כו' הו"ל מצטמק ורע לו וא"ש בפשיטות מאה"כ שהם תבשיל הו"ל מצטמק ויפה לו ע"ש וצ"ע מבילה דתשיב במתני' דאין צולין ואבילה אמרו בפ"ג ה"א דהוי מצטמק ויפה לו וכמ"ש ג"כ בבבלי: אין נותנין את הפת. בירו' שם מחלק בין פת ובין תבשיל דתבשיל דרכו לאכול חמין ע"כ גזרי' שמא יחתה משא"כ בפת וא"כ אין ראי' מפת לתבשיל. ועי' גליון שם: מצטמק ויפה לו מותר. תרומות פ"ב ה"א (הגרל"ב):

דף לח ע"א גמ' המבשל כו' בשוגג. יאכל. תרומות פ"ב ה"א עירובין פ"ד ה"א (הגרל"ב): עבר ושהה. גי' הרי"ף עבר ושכח וכן מפרש ר"י בתוס' בשוגג ובמצטמק ויפה לו וחזר מזה מחמת הלשון עבר ושהה אבל הרי"ף גורס ושכח: ע"ב דא"ר אושעי'. בירו' מסיק ר' ירמי' ברה"ם אפי' מכירה שהבלה מועט לכירה שהבלה מרובה: כופח. ע' ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פרש' י': ר' יוסי מתיר. ער"ן כאן ובסוף ע"ז דהירו' ס"ל דכל שאין האור מהלך תחתיו לא הו"ל בשול ברור ולא הוי בשול מה"ת ור' יוסי פליג גם על המיחם ואפשר לפ"ז דסודרין ג"כ היינו שהוטמו באור ופליגי בתולדות האור והוא דלא כהבבלי דמוקי פלוגתייהו בתולדות חמה. וכדאיתא בירו' כאן תמן אמרין חמה מותרת תולדת חמה אסורה רבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרת והיינו לרבנן דר' יוסי דאלו לר' יוסי גם רבנן דתמן דהיינו הבבלי ס"ל דמותר בין חמה בין תולדות חמה וע"כ לרבנן קאי וזהו דלא כהפ"מ שכ' דגם הירו' לר' יוסי קאמר וקשה דא"כ במאי פליגי רבנן [דהיינו אמוראי] דהכא ודתמן. וע"כ לרבנן דר' יוסי קאמר. וא"כ האי לא יטמיננה בחול הוא משום חריף וגומא כדקאמר בירו' ולאו משום תולדות חמה וסודרין ע"כ שהוטמו באור ור' יוסי גם בתולדות אור פליג וס"ל כיון דאינו תבשיל ברור מותר. ועפנ"א:

דף לט ע"א גמ' כל שבורין. שבא בחמין. ע' רש"י ובו"י סי' שי"ח ובד"מ וע"ז ובלב ארי' להרי"ף: בחמה כ"ע. עמש"ל ל"ח: מזה: מגלגלין בילה. בירו' לרבנן דתמן חלוקין עליו חבריו ולהירו' כ"ע מודי בה: ואין מגלגלין. בירו' טעמא משום חריף דהיינו גומא: הא מעשה דאנשי טברי'. בירו' מקשה לרבנן דמערבא דס"ל תולדות חמה לכ"ע מותר מ"ט דמעשה דטברי' ומשני סלקת מתני' כמעשה שעשו כו' ועי' נוע"י שפי' דסלקת הענין ואינו שייך לתולדות חמה והוא ענין אחר וכדאמר ר"ח הכא ממעשה שעשו אנשי טברי' ואסרו להן רבנן בטלה הטמנה ועפנ"א: ע"ב בטלה הטמנה. עב"י סי' שכ"ו: לא יחם אדם. עמ"ש לק' ד"ה בתוס': לא ישתטף. בירו' איתא א"ר יהודה בן פזי דא מתניתא קודם שהותר חמי טברי' ועי' בבלי תבית קמ"ז: דמשמע שם דלהשתטף קיל מרחיצה דקאמר הרוחץ דיעבד אבל להשתטף כל גופו אפי' לכתחלה ומיושב בזה קושית ה"ר יהונתן שהשיג על הרי"ף שהביא הא דלא ישתטף. מאחר דפסק כשמואל דאסור רחיצה ולהנ"ל מיושב דקמ"ל דאפי' להשתטף דקיל אסור וכדמוכח בירו' דהאי לא ישתטף כו' קאי לאופן דאסור רחיצה וכ"מ בטור סי' שכ"ו דלהשתטף קיל: בתוס' ד"ה וכ"ה מתירין. וכ"מ בירו' בפרקין ה"ג ביצה פ"ב ה"ה (הגרל"ב):

דף מ ע"א גמ' חמין שהוחמו מע"ש. פ"ג ה"ה בירו' ביצה פ"ב ה"ב (הגרל"ב) וצ"ל ה"ה ושם איתא רב ושמואל חד אמר כו' ומוכח את"כ דשמואל ס"ל פניו ידיו ורגליו. וגם איתא שם בפלוגתא גם חמין שהוחמו ביו"ט. והכא קאמר בברייתא דתני' כותי' דשמואל וא"נ חמין שהוחמו ביו"ט א"כ אפשר דבחמין שהוחמו ביו"ט לא פליג רב ומודה דאסור. ובהרי"ף איתא וא"ל חמין שהוחמו בשבת: בתחלה היו רוחצין. בירו' איתא שהתחילו להיות ממלאין אותו עצים מע"ש ודולקת והולכת כל השבת וכן פי' הר"ן דלא נחשדו על השבת באיסור תורה ואסור לעשות כן שמא יחתה ועש"ק ובגליון שם. (ומשרבו עו"ע) שביעית פ"ד (הגרל"ב): ע"ב מיחם אדם אלונטית. בב"ר פ"ס וירו' פ"ט ה"ג איתא ע"ג מכתו ובפי"ט ה"ג איתא ע"ג מעיו ומסיים שם לא יטול אדם עריבה של חמין ויתננה ע"ג מעיו בשבת אריב"ל לית כאן אלא מותר. ומשמע דלא משום חשש לסכנה שמא ישפכו המים ויכוה אלא שמא יהי' רחיצה בשבת כמ"ש רש"י בשתלה וריב"ל מתיר והכא אסר אפי' בחול משום סכנה גם משמע שם דלצורך רפואה קאמר וזהו טעם האוסר ועפנ"א: מביא אדם קיתון מים. בירו' ע"ש ר' יוחנן בן נורי ואיתא שם יורד אדם וטובל במים ועולה ומתחמם כנגד המדורה דברי ר"מ וחכמים אוסרין כו' מ"ט דרבנן כיי דמר ר' זעירא בשם רב יהודה מותר להפשיר במקום שהיד סולטת ואין מותר להפשיר במקום שאין היד סולטת וכ"ה בה"א וא"כ פליגי חכמים גם על ר' יוחנן בן נורי והכא לא מייתי להני חכמים ולפמ"ש התוס' מ"ח. ד"ה מ"ש ממיחם דבמקום שיוכל להתחמם דהיינו שהסי' היס"ב אסור להניח שם אף בכדי רגע אלא יניחנו ברחוק מקום כ"כ שאפי' יהי' שם הס"י לא יתחמם בכדי שהיס"ב. וזהו בכדי שלא יחמו וכ"כ הר"ן וכ"כ הב"י סי' שי"ח בשם כ"ה וא"כ היינו כדעת חכמים שבירו' אבל לרש"י שפי' שלא ישהנו שם הוא דלא כחכמים שבירו'. אך י"ל דהבבלי מחלק בין מים שע"ג אדם דאסור מטעם גזרת מרחץ וכמ"ש כאן בתוס' ד"ה מפני אבל להעמיד מים כנגד המדורה מותר אפי' במקום שהיס"ב רק שלא ישהה וכ"כ הרמב"ן ולפ"ז לא קאי ותכמים אוסרין רק אר"מ ולא אר"י בן נורי דמיירי בהעמדת מים ועי' פנ"א ומש"ל מ"ב: כלי שני אינו מבשל. עתוס' ד"ה וש"מ שכ' לחלק בין כ"ר לכ"ש מטעם שהדפנות מקררות בכ"ש ועש"ק ה"ד שהקשה על התוס' מהירו' שם דאיתא דבין כ"ר ובין כ"ש אין היד סולטת כאן עשו הרחק כו' א"כ הוי טעמא משום הרחק. ולפמ"ש הר"ן לקמן [גבי פלוגתא דר"י ורבנן מ"ב: בגמ'] בדעת הירו' דס"ל דכל שאין האור מהלך תחתיו ל"ה בישול מה"ת וכ"כ הפר"ח יו"ד סי' ס"ח ועמש"ל ל"ח: י"ל דמשום זה הוצרך הירו' לומר מטעם הרחק משא"כ לש"ס דילן דס"ל דהוי בישול מה"ת אף שאין האור מהלך תחתיו ועי' חולין ק"ד: א"ל לטעם הרחק ועי' ת' בית יעקב סי' כ' שפי' אין היד סולדת וא"ש שהוצרך לטעם הרחק ועי' גליון שהביא ע"פ דברי בית יעקב את המ"א סי' שי"ח ס"ק כ"ה שכ' בשם הירו' דכ"ר אף שאין היס"ב אסור מקושית הש"ק עליו. ובענ"ד ק"ל הא בירו' שם ולעיל ה"א מותר להפשיר במקום שהיד סולטת כו' א"א לפרש דהיינו סולדת. אך נדק המ"א יצא כנוגה ע"פ גי' היש"ש דגרים כאן וכאן שהיד סולטת ונדקו דברי המ"א. וגם התו' א"ש דהם קאי בשהיס"ב וכאין היס"ב להבבלי ל"ה בישול אף בכ"ר. ומדין המ"א א"צ לחפש ממרחק דהלא בתו"י כאן מבואר כדברי המ"א גם לש"ס דילן: א"ר יוחנן בכ"מ. ילקוט תנא תתקל"ד ועמ"ש ברכות כ"ד: ובהכ"ס. בירו' איכא מאן דשרי (הגרל"ב) וכונתו למ"ש ברכות פ"ג ה"ד חזקי' אמר מותר. וכאן לפי' הפ"מ איכא תנאי אי שואלין בהלכות המרחץ במרחץ ודהכ"ס בבהכ"ס א"כ אפשר דגם חזקי' דאמר מותר היינו בהלכות בהכ"ס ור' יסא דפליג ס"ל דגם זה אסור אך הגר"א בא"ח סי' פ"ה מגי' בירו' שואלין. וליכא תנאי. וכ"כ לפנינו בע"ז פ"ג ה"ד שואלין. וא"כ אין לעשות שם פלוגתא בזה.

אלא דס"ל לחזקי' דהרהור מותר: בתלמידו של ר"מ. ע"ז פ"ג ה"ד (הגרל"ב) ומבואר שם דתלמידו היינו רשב"א: המבשל בחמי טברי'. בירו' פ"ז פלוגתא בזה חזקי' אמר אסור ר' יוחנן אמר מותר ועפנ"א מ"ש בזה לשיטת הירו' דס"ל תולדות חמה מותר לכ"ע אמאי אסור בהמ"ט:

דף מא ע"א גמ' מוליאר הגרוף. ע' רמב"ן שהביא בשם הירו' דמקשה הא אם אינו גרוף לא [פי' הא חמין הו"ל מצטמק ורע לו. ועוד אמאי ל"מ בי' קטום] א"ר חמא ברי' דר' הלל מפני שהרוח נכנסת לתוכה הגחלים בוערות א"ר יוסי בר' בון מפני שהוא עשוי פסקין פסקין והוא ירא שלא יתאכל דקו והוא מוסיף מיא. בירו' לפנינו הג' איתא מתחלה על הקושי' אמר ר' חיין מפני שהגחלים נוגעות בגופו. ומתוס' משמע שנזכר יין בירו' שמתבשל ע"י המזיגה מהחמין והי' להם גירסא אחרת ובמקום ר' חיין הי' כתוב שהיין מתבשל: מפני שנחושתו מחממתו. בירו' ר' חגני' ר' יוסי ר' אחא אבא בשם ר' יוחנן מפני שהיא מתחממת מכתלי' רבנן דקסרין בשם ר"ה אמר אם היתה גרופה ופתוחה מותר דכיון שהיא פתוחה אין נחושתה מועיל לחממה: ע"ב והלא מגרף. ע' יומא ל"ד: וברש"י שם ולקמן מ"ז: ביצה כ"ו: ובתוס' שם ובכורות כ"ד ובתל"מ פ"א מה"ש: דבר שאין מתכוין מותר. יומא ל"ד סוכה ל"ג בכורות כ"ה ל"ד זבחים צ"ב (הגרל"ב): בתוס' ד"ה מיתה. דכפ' ספק אכל. ע' פנ"א שבת פ"ב ה"ה:

דף מב ע"א גמ' אפי' של עץ נמי. לפמ"ש בירו' יומא פ"ג ה"ה לר' יוסי ור' יהודה דס"ל תולדות אור לאו כאור ולזאת ל"ה בעששיות של ברזל למקוה משום מכבה. א"כ יש לחלק בין גחלת של עץ דהו"ל אש ממש אבל של מתכת הו"ל תולדות אש והבבלי לא ס"ל לחלק בזה ועי' פסחים ע"ה. ועי' ר"ן בשם בה"ג דהחלוק בין מתכת לשל עץ דבמתכות אין ניכר שהוא שורף ולא יוכלו בא' להזהר והוי חשש נזק רבים משא"כ של עץ ניכר והא דפריך לשמואל ליעבד גחלת של עץ הוא משום דמסתבר ליה דכיון שהוא דרבנן לשמואל אפי' שהוא ניכר יש להתיר משום חשש נזק רבים עכת"ד ועפי"ז תמי' על הריב"ש מובא במ"א סי' ש"ח סקל"ז שכ' על הבה"ג דס"ל גם בטלטול דרבנן לא שרינן רק באינו ניכר דא"כ למה הוצרך הגמ' לתרץ דשמואל ס"ל מלאכה שא"צ חייב כר"י הו"ל לומר דאף דפטור מ"מ מדרבנן הלא אסור ע"כ אין היתר בניכר וצ"ע ובלא"ה השיגו המ"א ממקום אחר: ת"ר נותן. בירו' איתא ר"ש בן מנסי' מתיר ואיתא דרב דמתיר גבי מיחם להפשיר הוא כרשב"מ דמתיר. מזה מוכח דהירו' אינו מחלק בין רתיחה לשתי' והר"ן מחלק בין מיחם דמותר להפשיר ובאמבטי אסור משום דברתיחה יש להחמיר יותר וכ"מ מהתוס' ד"ה אבל. דבאמבטי אף שהוא כלי שני חמיר מכוס משום דאמבטי הוא לרחיצה וא"כ אתי רב ככ"ע ולא הי' צריך הירו' לומר דהוא כרשב"מ ומוכח דפליגי הבבלי עם הירו' וכ"מ ממש"ל מ': ד"ה מביא. ובפנ"א כתבתי להשוות התלמודים דהלא הכא בבבלי איתא ור"ש בן מנסיא אוסר והוא חילוף מהיתר לאיסור והוא שינוי גדול יותר מהראשון. אבל יתכן דאמבטי הו"ל כ"ר כמ"ש הר"ן ויש בו תרתי לריעותא נגד כוס. א' מה שהוא כ"ר וכוס הוא כלי שני. ב' מה שהוא לרחיצה וכוס הוא לשתי' ורשב"מ דאוסר הכא בבבלי היינו לרחיצה דאסור אפי' בכ"ש ובירו' דמתיר היינו בכ"ר לשתי' וא"ש מה דקאמר בירו' רב כרשב"מ דמתיר משום דהסיתר קאי אשתי' וככ"ר כנ"ל: ע"ב תוס' ד"ה אבל נותן. אסר תבושל בו כו'. וכ"ה בתו"כ פ' צו פ"ז ועי' בפי' הר"ש משאנץ שם: שם בתוס'. ובירו' פ' בירה ה"ה ועפר"ח יו"ד סי' ס"ח סקי"ח דפי' דדיחוי ר' יוסי הוא תמן כ"א בולע אבל אין ראי' דמבשל ולענין שבת דבעי בישול לאסור אין ראי' די"ם משום בישול וע"ז הקשה ר"י בר' בון והתני' כו' פי' דבכלי נחשב שקשה לבלוע ע"כ ליכא בליעה אם ליכא בישול ע"ש: אבל כופה עלי' כלי. ביצה פ"ס ה"א (הגרל"ב) ושם וכאן פ"ד ועוד כמה דוכתי פלוגתא בזה דר"ש בר' ינאי אמר דאחותו אמרה לו בשם אביו דאין כופין עלי' כלי ושמואל אמר כופין: תוס' ד"ה הללה דלא וגרסי' כו' טבל. ע' ירו' ביצה פ"ס ה"א דאיתא שם להדיא טבל וקאמר עלה ר' זעירא ז"א שעושין תקנה להציל מוקצה שלא כדרכו ועש"ק שם:

דף מג ע"א גמ' טבל מוכן. ע' ירו' עירובין פ"ג ה"ב (הגרל"ב) ולא מצאתי שם דמיון כ"א במש"ש דאוי הוא לעבור על השבות ולאכול והוא בה"ג שם והתם לאו לענין טבל קאי ולא לעבור בשבת כ"א בבהש"מ. ובה"ב שם הוא טבל שיש עליו תנאי שאני עתיד להפריש ואם זה הוא נמצא ג"כ בפי"א דשבת ה"א אבל אינו ענין לזה כלל. ואולי הי' לו פי' אחר שם: כופין את הסל. ע' נוע"י כאן ובפנ"א פי"ח ה"ב: מיגו דאתקצאי. סוכה מ"ו (הגרל"ב): כך אין כופין. עמש"ל מ"ב: מחצלת ע"ג לבנים. בירו' פ"ד ובשאר דוכתי משמע דהרבותא הוא אפי' ע"ג מוקצה דלא מוקי לה דאאתיור מבנינא. דהירו' ס"ל כופין כמ"ש בפנ"א: למזגא עלייהו. לק' מ"ס ביצה י"א (הגרל"ב):

דף מד ע"א גמ' ר"מ אומר. בירו' איתא הלשון בדברי ר"מ חוץ מן הנר הדולק בשבת והוא כלשון דברי ר"ש והפ"מ מגי' שם דל"ל שהדליקו בשבת כבתוספתא ולפי' בק"ע זהו מקור בפלוגתא דאמוראי אליבא דר"מ שם אי כלי המיוחד לאיסור או כל שיחדו לאיסור דמ"ד שיחדו לאיסור מפרש הדולק בשבת שהדליקו בו באותו שבת ומשום אתקצאי לבהש"מ כו' ומ"ד כל המיוחד מפרש הדולק שמיוחד להדליק אף שלא הדליקו באותו שבת ע"ש: אבל כוס וקערה. בירו' מפרש לה כר"ש וכמר זוטרא לקמן והתם הוא ע"ש ר' טבי בשם רב חסדא: לדברי המתיר אסור. ערובין מ'. חולין ע"ס (הגרל"ב): פמוט שהדליקו בו. בירו' איתא פמוט מתחת הנר ועש"ק שם שכ' דלהתוס' דלדברי המתיר היינו ר"ש ועלה מסיק דלד"ה אסור אפי' לר"ש משום דבכוס גדול מודה ר"ש פליג הבבלי עם הירו' דהתם איתא דלר"ש שרי גם בפמוט ועפנ"א שכתבתי לחלק דהכא הדליקו בפמוט עצמו ודינו בכוס ועששית אבל התם פמוט שתחת הנר כיון שהנר אינו מוקצה לר"ש גם הפמוט אינו מוקצה ושרי תרוייהו לר"ש ובירו' שם מבואר עפמ"ש בפנ"א דגם היכי דהנר אסור לר"ש כגון בכוס גדול מ"מ הטבלא אינה מוקצה דלא ס"ל איסור בסיס ע"ש: ע"ב מוכני שלה. בירו' מוקי לה ג"כ כר"ש ומקשה שם אמאי לא מוקי לה בסוכה ומתרץ לה דא"כ באינה נשמטת אמאי גוררין אותה אף שיש עלי' מעות דלזה לא מהני סוכה וע"כ ר"ש היא ומ"מ בנשמטת מודה דאין גוררין אותה בעוד המעות עלי'. ועתוס' שהקשו קושיא זו ומתרצים תי' אחר ותמה ע"ז הש"ק שם שלא הזכירו את הירו' גם מה שתירצו בדרך אחר וכ' די"ל דהרשב"א לא ניחא לי' בתי' הירושל' דס"ל דבאינה נשמטת מותר בסוכה אף בעודן עליו משום דהו"ל בסיס לדבר האסור והמותר. ועי' רמב"ן שכ' ג"כ כהתו' ולא הביא את הירו'. ותי' הש"ק קשה עדיין מאין להרשב"א והרמב"ן לחלוק על הירושל' ונראה בענ"ד דלהבבלי א"א לומר כבירושל' דהא לקמן מ"ו. מוקמינן בשלא היו עליו כל בהש"מ ותקשה סיפא אמאי גוררן בעודן עליו לסברת הירושל' דאף בסוכה דלא אתקצי לבהש"מ דהוי כלא היו עליו מ"מ אסור בעודן עליו ה"נ בלא היו עליו כל בהש"מ וע"כ דלא ס"ל להבבלי בזה כהירו' וע"כ לתרץ כמ"ש התוס':

דף מה ע"א גמ' חיטים שזרען בקרקע. בירושל' פשיטא לי' דחיטים שזרען וביצים לאפרוחים משום דנתקן אדעתא שיכלו הו"ל מוקצה והו"ל כמו שמן שבנר שנותנין אדעתא שיכלה. ויתכן דקאי לר' יהודה אך מהק"ע משמע דגם לר"ש דינא הכי דהו"ל כגרוגרת וצמוקים ע"ש: ושוין בסוכת החג. ע' תוס' לעיל כ"ב. ד"ה סוכה ובביצה ל: ד"ה אבל דדבריהם סתרי אהדדי דלעיל כ' דמהני תנאי ביותר מכדי הכשר סוכה ובביצה כ' דל"מ תנאי ומהרש"ל ביש"ש ביצה כתב דהתוס' בשבת לא חשו לדקדוק התו' ביצה לשון אתקצאי ע"ש וקשה דהלא תד מ"ד הוא בשניהם בשם ר"ת גם על חילוק מהרש"א שם בין תנאי שאם יפלו לתנאי דאיני בודל כו' כבר תמה הטעה"מ דא"כ מאי מקשה הגמ' בביצה מהפרים ז' אתרוגים הא התם הו"ל כתנאי שאם יפלו. ובענ"ד נראה דהכא בשבת קאי לר"ש דל"ל מוקצה כ"א היכי דאסח דעתא ע"כ מהני תנאי ביותר מכדי הכשר סוכה דכיון דהתנה תו לא אסח דעתי' אבל בכדי הכשר סוכה ל"מ תנאי משום דהוי איסור תורה ולא משום מוקצה אבל בביצה שם קאי לר' יהודה דקי"ל ביו"ט כר' יהודה שפיר כתב דל"מ תנאי. וכן מבואר בירושל' פ"ג ה"ז דל"מ תנאי. ועפי"ז א"ש מה דקשה לכאורה הראי' הכא דר"ש היא מעצי סוכה לנוי סוכה הא י"ל דרק בעצי סוכה מודה ר"ש משום דרשה מקרא מה"ת אבל נוי סוכה דמטעם מוקצה לא ס"ל לר"ש. אבל להנ"ל עיקר הראי' ממאי דמועיל תנאי דלא מצינו דיועיל תנאי כ"א לר"ש וכאן לא אסיק אדעתא דמיירי מתנאי דאינו בודל כו' כדמוקי בביצה שם וע"כ ר"ש היא. ולא תקשה לך ע"ז דהלא אחר ששון נקט ואם התנה ואיך נימא דרק ר"ש היא דהש"ג מצינו בקדושין ימ: גבי ושוין שמוכרים דכ' הפ"י והמקנה דף כ' דאינו כ"א לאותו תנא שהרבות' אליבי' ע"ש ובלב ארי' להריף האריכתי. ועי' תנחומא נשא כ"ט פס"ר פ"ג לענין נ"ת: תוס' ד"ה אלא. בירושל'. מעשרות פ"א ה"ב ביצה פ"ד ה"א (הגרל"ב) והנה שם איתא הלשון אין לך מוקצה אלא תאנים וענבים ופי' המפרשים דהיינו לר"ש. ובענ"ד לאו לר"ש קאי התם דהתם קאי אגרוגרת דא"ל ר' לר"ש ברי' [לאו היינו סתם ר"ש דהוא רשב"י] עלה הבא לי גרוגרות מן העליה [ובמעשרות שם מן החבית] ומשמע שכבר יבשו וצריך להבין מאי הי' מסופק ר"ש ברי' דר' לחוש משום מוקצה ונראה דמיירי שלא היו הבעלים מכירים בו מע"ש שיבש וזהו כענין האבעיא בירושל' שבת פ"ג ה"ז גבי נר שכבה מבעו"י ולא היו הבעלים מכירים כו' ע"ש ובבבלי ביצה כ"ו: אמר רב כהנא מוקצה שיבש ולא היו הבעלים מכירין בו עד שחשכה מותר. וכנראה בירושל' ביצה שם דאמר מתחלה מוקצה שיבש אסור ליגע בו ג"כ מיירי בהכה"ג ועי"ז מייתי להא דר' א"ל לר"ש ברי' דחשש בעבור הסרון סידיעה וא"ל אין לך מוקצה אלא תאנים וענבים שדעתו ליבשן לגרוגרות אבל לא שיבשו כבר אף שלא היו ידועים וזה הענין שייך ג"כ לר' יהודה ומ"ש במעשרות מן החבית אפשר שלא ידעו ר' ור"ש שהורדו מהעלי' לחבית עד שחשכה וגי' דביצה מן העלי' יותר נכונה: בעא מני ר"ש פגעילי. בירושל' שם ר' זעירא בעא קומי ר' יסא לא מסתברא באינן פיגולי' כוה עובדא א"ל אוף אנא סבר כן. משמע לפמש"ל דאיהו פליג וס"ל דלא במוקצה שיבש הוה עובדא אלא בפגעילי תמרה: ע"ב אין מסקין. ביצה פ"ס ס"ת (הגרל"ב): אלו הן מדבריות. בירושל' סוף ביצה הברייתא בשינוי שם איתא ואלו הן בייתות הלנות בעיר ר' אומר אלו ואלו יכנסו לתחום משחשיכה מותרין כו' ומדייק מזה שם א"ר זעירא הדא אמרה כלי שנכנס מחוץ לתחום משחשיכה מותר. והכא מ"ש ובאות ולנות בתוך התחום פי' שבאות קודם לחשכה. ועי' רמב"ן בערובין מ"א: דכ' דבזה חלוק הירושל' עם הבבלי. דלהבבלי נכנס מחוץ לתחום בשבת או ביו"ט אסור לטלטלו: מנורה הנטלת בידו אחת. בירושל' רשב"ל מן המתירים מנורה קטנה דפסק כר"ש ור' יוחנן הוא מן האוסרים וראי' לפי' התוס' מו. דמאי דקאמר ר' יוחנן אין לנו בנר אלא כר"ש לאו דפסק כר"ש אלא דאין כאן מתיר אלא, פ"ש:

דף מו ע"א גמ' חוליות בין גדולה. עי' דב"ר רפ"ג דבעי לה ופשיט מהמרכיב קני מנורה בשבת חייב. ומבואר ע"פ דברי התוס' כאן ד"ה דחוליות: מוכני שלה. עמש"ל מ"ד: שמ"ג. בה"ג סי' א' אית ליה גירסא אחרת (הגרל"ב): בתוס' ד"ה אין לנו. בתוס' ישנים. ורב סבר איפכא. ברשב"א פי' מפנין ראיתי שכ' שם עמש"ש במוקצה לאכילה כו' ולטלטל פ"ל כר"ש. ויש מקשים והא אמרי' בשלהי פ"ק. דהכי דזוזי דרב אסר וי"ל דדבר שעומד לאכילה הוא דשרי לטלטולי משום דדי לו דאוסרת' באכילה אבל במה שאינו עומד לאכילה ס"ל כר' יהודה כו' וכל זה לפי גירסתו של רש"י ז"ל קכ"ח. בשר תפל דאף הוא עומד לאכילה אבל לגי' הס' והרי"ף בשר תפוח א"א לומר כן אלא והוא דהכי דזוזי מוקצה מחמת מיאוס הוא. וכדמפרש ר"ת ז"ל ע"ש. ועי' רמב"ן במלחמות ריש ביצה שהקשה משמואל דהכי דזוזי הכא דאמר שמואל ביצה כח: שפוד כו' אסור לטלטלו. ורצה לסייע מזה להרי"ף דיו"ט שאני ודחה די"ל דמודה שמואל במוקצה מחמת מיאוס דאסור. מוכרח מזה דלא ס"ל כהתוס' דהכי דזוזי הוי מחמת מיאוס

דא"כ

[illegible]

דף מט ע"א לחוץ מחמת עצמן · [illegible]

[illegible]

עפ"ב ועמל"מ פ"ב דכלים ה"א : לפלוג וליתני · לעיל מ"ג ערובין ל' פסחים ל"ו יבמות י"ט פ"א ק"ד קי"ב גיטין י"א כתובות ל"א מ"א נ"ג קדושין מ"ז ב"ק ט"ו ל"א ס"א ע"ו כ"ד ב"מ כ"ח שבועות מ"ב מנחות ע"ט ק"א בכורות ע"ו ערכין ז' (הגרל"ב) : כנגד מלאכה מלאכתו · ילקוט ויפב קמ"ו ויקהל ת"א עי' תוי"ט שהקשה לו א' האיכא בתורה עפי והשיב דאזכרות ונווים לא נחשב . ותמיהני ע"ז מהירושל' פ"ז ה"ב דאית' שם דמאי דכתיב גבי עצרת לא תעשה מלאכה הוא ובא להשלים מנין הל"ט . א"כ שלא גם אזכרה במספר . וראיתי ברמב"ן בשם הר"ח חשבון דאיכא ס"א . ויש לנכות מזה ג' שבפ' ויכלו ג' יעשה תעשה · לרגל המלאכה שאין לחשבו . הרי ז' . י"ד פעמים מלאכת עבודה הרי כ"א ונשארו ארבעים . ודבריו דורשים באור . מ"ש שיש ס"א באמת נמלא ס"ה כמו שתראה מספרם בקונט' שמובא בתוי"ט . גם מ"ש ג"פ יעשה תעשה דהיינו יעשה פעם א' וב"פ תעשה . באמת יש שפה היינו ד"פ יעשה וב"פ תעשה · גם מ"ש י"ד פעמים מלאכת עבודה שאין לחשבם . גבי יו"ט ליכא כ"א י"ב ואי נימא דחשיב ג"כ למלאכת עבודת הקדש שיש ב' פעמים בשמות לו תקשה דאיכא עוד שלישי לכל מלאכת העבודה ולכל הקושיות הנ"ל יש למלוא ע"י עמל וטורח ישוב דחוק . אך נפלאת בעיני מ"ש הר"ח דג' שבויכלו אין לחשוב מהא דאיתא בירושל' פ"ז ה"ב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו מכאן . ולולא דמסתפינא הייתי מגיה בגמ' תחת תיבת מלאכה . המלאכה . וכל הפסוקים שכת' מלאכה סתם אין לחשבם והם במספר עשרים ועוד לנכות חמשה ב' פעמים מלאכתך וב"פ במלאכת ופסוק ממלאכתו ובנכיון כ"ס נמלא ארבעים מכוון . ובנכיון ויבא הביתה או והמלאכה היתה דים הוי ל"ט . והגרל"ב כ' דזכור ושמור בדבור א' ע"כ לא נחשב דברות השניות בפ"ע . ותירוצו אין בו מועיל כ"א לשני פעמים מלאכתך ומלאכה והלא יש כ"ס יתרים : כמאן דאמר לעשות צרכיו . ב"ר פפ"ג תנחומא ויפב סי' ט' ילקוט ויפב קמ"ו ויקהל ת"א . ובשהש"ר פ"א ופס"ר פ"ו כמ"ד מלאכתו ממש :

דף נ ע"א בשל הפתק שנוי בירושלמי הלשון שנתנן באפותיקי · ועפ"מ שם שכ' דר' יוחנן דמוקי לסיפא בשל הפתק מוקי גם רישא טומנין בשלהין בשל הפתק ופליג אר' יונתן דמוקי לרישא בשל בעס"ב וקשה דהו"ל למפלג אאותו בבא דקאי ר' יונתן ויותר נראה מ"ש הק"ע דמ"ש סיפא כשנתן באפותיקי קאי אסיפא דסיפא כילד הוא עושה ולדבריו גם לר' יונתן ומשום דכילד הוא עושה אי לא מיירי בשל הפתק שגי בטמן בהם וכדרבינא הכא: תריות של דקלי· בירושל' ע"ש רב ורבה בב"ח ס"ל דאף שגדען לשכיבה לריכות קישור ופלוגת' דת"ק ורשב"ג ליתא התם גם ליכא למ"ד שם דבגדען לעלים דא"ל לקשר · ור' אסי אמר הוא תלמיד רב ולקמן קכ"ס הוא ר' אסי תלמיד ר' יוחנן ותתישב בזה קושית התוס' שם ועי' תוס' לעיל מה: ד"ה לאו (הגרל"ב) : בבל חפין · עי' ירושל' בילה פ"ד ה"ג (הגרל"ב) ושם אית' אית תניי תני שפין את הכסף בגרתקון ואית תניי תני אין שפין מ"ד שפין בשנתנו מעיו"ט כו' ופי' הפ"מ שנתנו על הכלי כסף מעיו"ע ונתרכך ואינו ממתק : ומ"ם ל"ב מעשה · לק' קכ"ס (הגרל"ב) : ע"ב משום הפסד אוכלין . עמ"ש ברכו' נ: ונב : רוחץ אדם פניו · ילקוט משלי תתקכ"ג : אינו חושש. ירושל' מעשרו' פ"ה ה"א (הגרל"ב) ועי' תוס' כאן ד"ה הטומן שכ' דבלא השרישו מיירי והא דקאמר משום מעשר הוא משום דדרכן להתוסף מחמת לחות ועל אותו התוספת קאמר דאינו חושש . ומובן הדוחק . ובפנ"א בארתי דהירושל' במעשרות מוקי לה בהשרישו רק שאינו רולה בהשרשתן לא נתחייב במעשרות וכן פי' הפ"מ וב"מ רק שפירשו דגם בשבת ס"ל הירושל' דמשום שאינו רולה בהשרשתן לא נתחייב ומותר לתלשן וכו' ע"ז הפ"מ דלא קי"ל הכי . ובאמת אין זה סברא כלל דהירושל' יסבור כן וכ"ל דזה עלמו קושית הירושל' איך מלי לאוקמי בהשרישו דהשתא גבי מעשר אבל גבי שבת ליכא לאוקמי בהשרישו ומשני ע"ז דלזאת אמר ונטלין בשבת ולא כללן יחד לומר אינו חושש כו' ולא משום שבת והוליאו מן הכלל להגיגו בלשון אחר משום דלאו בחדא גוונא מיירי וגם לזאת פירש ונטלין בשבת ולא ונתלשין . דבשבת קאי באופן דלא השרישו . ואח"כ מסיק דגם לענין מעשר מיירי בלא השרישו וע"פ התוספת' דמייתי שם דבנטע פרי המעושר נתחדש חיובו ע"י מה שנעשה מחובר ומחויב לעשרו שנית אף שלא נתוסף וע"ז קמ"ל דבלא השרישו ה"ה בחזקתן למעשר דאין דינם כמחובר וא"ל לעשר מחדש שנית ובאופן זה יש לפרש גם בבבלי . ואנ"ל דקאי על התוספת כמ"ש התוס' . ובפנ"א שם הארכתי :

דף נא ע"א וניטלין בשבת · בירושל' איתא אר"י בר' בון דר"ש היא דס"ל דבר שאין מתכוין מותר . ובכלאים פ"א ה"ט שבת פ"ג ה"ג מקשה ע"ז הא תנינן שביעית ור"ש מתיר בספיחי שביעית ומשני דעכ"פ מודה דיש בהן קדושת שביעית ומזה תמה הס"ק שבת פ"ג ה"ג על רש"י ותוס' שכתבו דמקלת עלין מגולין משום שבת נקט לה דהא בירושל' מוכח דאכולהו קאי ומשום דלא מתוקמא בשביעית כר"ש לא אתי' כוותיה ע"ש ואין מובן השגתו דהא בירושל' לא קאמר רק מעיקר דין שביעית דלא שייך לר"ש דשרי ספיחי שביעית ואין שייך מ"ש ואינו חושש לא משום שביעית אבל הסתאי מקלת עלין ל"ב שיהיה גם בשביעית וי"ל גם להירושל' דלא נקט מקלת עלין כ"א בשביל א' מהם . ועפנ"א שם דמוכח מהירושל' כגי' רש"י מקלת עלין מגולין ולא כגי' הערוך מובא בתוס' מקלת אמהות מדמוקי לה באגודה וכן מוכיח הרמב"ן והרשב"א ועמ"ש לקמן קכ"ג : מותר להטמין את הגונן . בירושל' תלי דין זה בתרי טעמי דהטמנה דלטעם מפני החשד או שמא יבתיה ליכא בגונן · ולטעם מפני בטול בהמ"ד איכא גם בגונן ע"ש . וזה אין שייך כ"א בבהש"מ שהיה דרכן ללמוד בע"ש אחר מעריב והכא מיירי בכל השבת דאין שייך טעם זה וכן מבואר בירושל' סוף פ"ג דשם גבי ר' התיר להטמין את הגונן הוזכר שם מאהשיכה : כל שהוא נאכל· ירושל' פ"א ה"א נדרים פ"ו ה"א

(הגרל"ב) : אע"פ שאמרו . עי' תו' הרמב"ן : כיצד הוא עושה . עי' תוס' דלא גרסי לזה והר"ר יונה בשרא"ש מקיים גי' הספרים ע"ש : ע"ב אבל לא קדרה . גי' הרי"ף וקדרה ע"ג כו' וכ"ה ברמב"ן בשם גי' הגאונים : ובשם שאין טומנין . עמ"ש לעיל עמוד א' : ברש"י ד"ה אמרא לובא . הכושים ושלגים · וכן בדניאל י"א מ"ג ולבים וכושים במלעדיו ומובא בירושל' : תוס' ד"ה אמרא בירושל' . דפרקין (הגרל"ב) : שם בתוס' עלה מגרמה · שם איתא פול המלרי כד הוא רטיב לוותין לי' לוב וכד הוא יבש לוותין ליה פול המלרי : אמר שמואל הלכה כחנניה · לפי' הק"ע בירושל' על מאי דאמר שתם א"ר שמואל בשם ר"ז כמה דתימר לענין איסור וכן שאר כל הבהמות לענין היתר · דהיינו כל נטירותא יתירת' לאו משוי הוא . הוא כמ"ש הכא דפסק כחנני' וכן פי' בגליון שם אבל ממש"ש בס"ד ובבילה פ"ב ה"א ר' בא ור' שמואל תריהון אמרין אפי' להמשך בכן אסור והוא כמ"ש כאן לקמן בין לגוי בין לשמר אסור דנטירות' יתירתא משוי הוא והוא כמ"ש אביי לקמן כ"ב. אליבא דשמואל וקשי' סתירת מימרות דשמואל בירושל' גופה אהדדי . ועי' פנ"א מ"ש בזה . והוא דלא קאי הסיתר כ"א על כגון לובדקים בפרומביא דאף דשגי להו באפסר משום דאורחייהו בהכי שרי כמ"ש התוס' ד"ה או דלמא . ויש ראיה מהירושל' לדברי התוס' והפ"מ פי' שם באופן אחר ע"ש :

דף נב ע"א חמור שעסקיו רעים · בירושל' ע"ש ר' זעירא בשם שמואל וגם מזה מוכח כמש"ל דס"ל להירושל' אליבא דשמואל דנטירות' יתירת' אסור דרק בשור שעסקיו רעים ולא סגי ליה בלא זה התיר פרומביא : עז שחקק · ירושל' בילה פ"ב ה"א (הגרל"ב) ע"ש ר' בא בשם שמואל : תר אמר בין לגוי · בירושל' שם איתא ר' בא רב ור' שמואל תרויהון אמרין אפי' להמשיך בה אסור · א"כ ל"פ רב ושמואל בזה והוא דלא כהבבלי . אך בירושל' כאן ה"ד איתא ר' בא ור' שמואל תריהון כו' וליתא תיבת רב והוא כהבבלי וכאביי . אולם קשה לומר דר' בא יהיה שותף עם שמואל להאמר עליהם תריהון ועוד יוקדם ר' בא לשמואל : קשרה בעלים · פרה פ"ב (הגרל"ב) : פרה דדמי' · שבועו' י"א (הגרל"ב) : ע"ב הואיל ואדם מושך · בירושל' תפתר בעשויין להנותן ולפי' הק"ע הראשון היינו שינויא דר' ילחק הכא להנותן להתגאות בהן ב"א ולפי' השני בק"ע היינו שינוי' דרב יוסף הואיל ואדם מושך כו' ועפ"מ ודבריו הם דברי התוס' : והאיכא אנינם · בירושל' מוקי לה ברפויין דאל"כ תקשה ממתני' רפ"ו ולא תטבול כו' : אלא לענין שבת · בירושל' פ"ו ה"ג מדמה שבת לטומאה כמו לקמן נ"ט: ונראה דאנ"ל דהסוגי' דהכא כרבנ"י לקמן ס': דמחלק בין שבת לטומאה אלא דאף דלענין תכשיט מדמינן לה לטומאה היינו למיזל בתר התימה אבל מ"מ לדינא לא דמי דבשהטבעת ג"כ של מתכת אין נ"מ לענין טומאה בין יש עלי' חותם או לא ולענין שבת יש חילוק : מחט שהעלה חלודה · גיטין פ"ג ה"ח (הגרל"ב) : תוס' ד"ה היא · עי' הגרי"ב וכן הקשה הס"ק פ"ו ה"ג ד"ה טבעת ע"ש . ובפנ"א כתבתי די"ל עפמ"ש התוס' לעיל י"ז. ד"ה ועל שאר אדם דהיכא דא"א להוליא המלוי בלתי אם ישבר הכלי לכ"ע ל"ש קבול ובזה אפשר דמיירי ג"כ הכא :

דף נג ע"א אמר שמואל והוא שקשורה · עי' ברא"ש דלפי פירושו בירושל' טעם שמואל משום דאסור לקשור בשבת והס"ק הקשה עליו איזה קושיות ובפנ"א ישבתי בס"ד קושיותיו ואכמ"ל : ובלבד שלא יקשור לו מסריכן . בירושל' יש שינוי בשתים . א' מ"ש הכא בזמן שקשורה לו מע"ש ומסריכן אסור אפי' דע"ש והתם משמע דמיירי בשבת לזאת בבבלי ע"כ נותר הטעם משום דמחזי כהוכחה לטעינת משא ובירושל' דמיירי בשבת י"ל משום דמשתמש בגלדי הבהמה או משום קשירה כמ"ש הרא"ש שהאתיו לעיל וכן פי' הפ"מ . ב' דבבבלי אר"פ אבל אוכף לא משום דאין בו כדי לחממה ועט"ז סי' ש"ה סק"ו ובס"ק פ"ה ה"ד ד"ה תני יולא . ובירושל' איתא באוכף דמותר כדי לחממה . ובמה"פ כתב דהירושל' תפס כרשב"ג ועי' פנ"א מ"ש בזה : א"ר חייא בר אשי אמר רב · בירושל' מגופייתא אמר ר' חייא בר אשי לא נהיג כן [פי' דלא נהיג איסור כ"א היתר] א"ל נהיג בקלסטירין . פי' הרא"ש דרק בטרסקל נהיג היתר משום שאין בו קשירה כ"כ משא"כ מרדעת והבבלי לא חש לקשירה כ"א מחמת משא או כמוכן למשא ע"כ דן ק"ו מטרסקל למרדע . והק"ע פי' גם התם דק"ו קאמר ומשבש הגירס' שנ"ל אנא נהיג כו' ואפי' טרסקל קאמר וכ"ש מרדעת דמותר ועי' פנ"א : חמרא אפי' בתקופת · עב"ר פי"ט דשם איתא דאין מזיק לה הגיגה ועי' מ"ק י"ב: דשם משמע דממהרת להזטנן מתאוס : יוצא הוא באגד · בירושל' איכא למ"ד דאינו יולא לא באגד ולא בקשישין (הגרל"ב) : ע"ב ר' יהודה אומר עזים · עי' רא"ש סי' ה' מ"ש בשם הר"ר יונה מהירושל' דר' יהודה הוא מפרש לדברי רבנן ועי' תפארת שמואל ובק"נ והוא דלא כפי' הק"ע והפ"מ ועפנ"א : כמה גרוע · עתו"י ובב"ר הוא בפ' ל' ובילקוט אסתר הוא על פסוק ויהי אמן : מאי משמע דהאי שחוזות · ע' ירושל' (הגרל"ב) דאית' שם אית תניי תני בוזות ואית דתני שחוזות מ"ד בוזות מעתדין [מוכנות להעלות עליהן זכרים] כמה דתימר שית זונה מ"ד שחוזות כמה דתימר אין משחיזין את הסכין :

דף נד ע"א מאי כבולות · ילקוט מ"ב קלה : משום ר"י בן בתירה · עי' רא"ש בשם הר"ר יונה מהירושל' : כי אתא רבין א"ר יוחנן · בירושל' ר' יוחנן מטי בה בשם רב הלכה כדברי האומר בין ליבש בין להלב אסור משום מי מפים וזהו דלא כגמ' דילן בין לר' יוחנן בין לרב ע"פ גי' התוס' דרב אמר הלכה כת"ק : עקוד עקידת יד ורגל · בירושל' עקוד ידו אחת רגול שתי רגליו ופי' הק"ע ידו אחת עם רגלו והוא כבכאן אך רגול ע"כ אין ספי' ככאן והפ"מ פי' עקוד ידו ע"ג זרועו והוא כמו רגול שבבבלי : מתחת ידו טפח · בירושל' ר"ה ורב יהודה תריהון אמרין משמי' דשמואל ה"א מידו אסור מלואר בהמה מותר ותרגא מהליף ע"ש : בחבלא דביני וביני · בירושל' טפח מידו ללואר בהמה אסור וכפי' הפ"מ כפי' הרא"ש דהיינו שלא יהיה טפח סמוך לקרקע : שלא ברצון חכמים · בירושל' מקשה מזה אמ"ד דהאב"ע הורה הלכה כן ולא עשה מעשה כן דא"כ איך שייך ע"ז שלא ברלון חכמים : ותנון שמו · בירושל' משמע דהוי ענין סגולה דמדמי לי' התם לקמיע מומחה ולהבבלי הוא ע"פ טבע שתתעטם ויפלו כו' : של שכנתו היתה · בירושל' ר' אידי דהוטרין אמר אתתו היתה ופי' הק"ע דהפרה היתה של אשתו והיפ"מ פי' דאשתו הלכה ברלועה על ראשה שלא ברלון חכמים וכנו אותה לעגלה על שם לולא חרשתם בעגלתי כדמסיים שם בירושל' ואה"כ אית' תמן אמרין של שכנתו היתה: כל מי שאפשר למחות · ע"ז י"ח. ירושל' כתובו' פי"ג ה"א תנחומא משפטים (הגרל"ב) סי' ז' ויק"ר פכ"ה שוח"ט סי' י"ב ילקוט ישעי' רס"ד : אר"פ והני דבי ר"ג · בילקוט ישעי' רס"ד הגיר' אמר רב אחא :

דף נה ע"א רב יהודה הוה יתיב· ילקוט משלי תתקנ"ט : א"ל ר"ז לר' סימון · ילקוט יחזקאל ש"ק : מעולם לא ילתה· איכ"ר פ"ב ע"ש ר' תנחומא ור' אחא בשם אחא . תנחומ' משפטים סי' ז' ועי' מכלת' בא פ"א דמשמע שם שלא חזר מהטובה וכן בתנחומ' תזריע ט' משמע שנגלו הלדיקים · ועי' תנחומא מסעי ז' ושוח"ט סי' י"ג : דכתיב ויאמר · תנחומ' משפטים וגרס ר"י אמר רב (הגרל"ב) ועי' תנחומא תזריע : הנאנחים והנאנקים · עי' שוח"ט סי' י"ב : אלו ב"א · איכ"ר פ"ב ע"ש ר"ל ילקוט יחזקאל שמ"ט ולקמן הוא ע"ש ר"ש בר נחמני : תמה זכות אבות · איכ"ר פ"ב ע"ש ר' חנינא בר ילחק : דאר"ח תותמו · ב"ר פפ"א דב"ר פ"א שהש"ר פי"ד (הגרל"ב) וי"ל פ"א ושם ע"ש ר' ביבי בשם ר' ראובן כבירושל' סנהדרין פ"א ובב"ר ודב"ר הוא ע"ש ר' בר' ראובן וקרוב שנ"ל ר' ביבי כבמקומות הנ"ל ילקוט הושע תקי"ז : מאימתי תמה זכות אבות · בויק"ר פל"ו איתא שם הא דרב ע"ש שמואל ודברי שמואל שבכה הם ע"ש ר' תנחומא בשם ר' חייא בר מנחמא ואמרי לה ר' ברכי' בר חלבו בשם רבא בר זבדי אגד"ב פ"י . ובירושל' סנהדרין פ"י אמר ר' אחא לעולם קיימת זכות אבות : אמר ר' אמי אין מיתה · ויקרא רבה פל"ז קה"ר פ"ה ילקוט ש"ב קכ"א תהלים תת"מ : ע"ב אמרו מה"ש · ספרי האזינו (סי' שלט) ושנית שם בלשון אחר (הגרל"ב) ילקוט ש"ב קכ"א קהלת תתקפ"ט : רשב"א אומר אף משה · ספרי פינחס קל"ז ילקוט חקת תשס"ג : ארשב"י אר"י כל האומר ראובן · ילקוט ויחלה קל"ז : רשב"א אומר מגלל · ב"ר פנ"ו ע"ש ר' אבהו ואמרי לה ר' יעקב בשם ר"א רבה וריב"ל בשם רשב"י ובספרי ברכה שמו ע"ש רשב"ג : ר"א אומר פותח · ב"ר פנ"א (בשינוי) תנחומא ויחי (הגרל"ב) ב"ר פנ"ט ושם מהופך ממש בפנ"א מדר"א לדר' יהושע לנ"א ומ"ש כאן בשם ר"א המודעי בפנ"ט שם הוא ע"ש ר' לוי ועוד שינויים ע"ש : ארשב"נ א"ר יוחנן כל האומר בני עלי · ילקוט שמואל ע"ו : מתוך ששהו את קיניהן · ב"ר פפ"ט ירושל' סוטה פ"א ה"ד כתובות פי"ג ה"א (הגרל"ב) אגדת שמואל פ"ז : אם ישראל הוא · ת"כ אחרי פי"ג ד"א פ"א (הגרל"ב) ילקוט אחרי : בני בליעל · באגדת שמואל פ"ז מפרש שפרקו עול ע"י החטא שלקחו בשר קדשים ולא רלו לזרוק הדם ולהקטיר החלב ועת"כ לו פרק ע"ז ובקרבן אהרן שם מקטין שחטא דרק קודם הקטרה דחשבו כמו דאם נאכדו האמורין דמותר הבשר ה"כ בהיותם קיימים דמותר הבשר : ארשב"נ א"ר כל האומר בני שמואל · ילקוט שמואל ק"ח . ועי' מדרש שמואל פ"ז :

דף נו ע"א קופה יתירה · ירושל' סוטה פ"א ה"ד (הגרל"ב) ושם איתא שהיו נוטלין מעשר ודנין ופי' הק"ע והפ"מ שנראה כשוחד אף שבתורת לויים ניתן להם וכעובדא דבבלי סוף כתובות פסילנא לך לדינא ושם הוא ע"ש ר' חייא : ארשב"נ א"ר כל האומר דוד . ילקוט שמואל קמ"א : דארשב"נ א"ר כל היולא · בילקוט שמואל קכ"ו ליתא א"ר יונתן : רב אמר קבל דוד לה"ר · ילקוט ש"ב קנ"א כס"ט : ע"ב א"ר מני על עסקי נהל · עי' קה"ר פ"ז פדר"א פע"ד ילקוט ש"ב קנ"א : ארשב"נ אר"י כל האומר שלמה . ילקוט מ"ב קנ"ו כס"ע : דר' נתן רמי כתיב · בילקוט שם איתא דר' יונתן רמי : בשעה שנשא כו' ששכיסה לו · עי' ויקרא פי"ב במד"ר פ"י מדרש משלי ל"א תנחומא במות : בשעה שנשא כו' ירד גבריאל . שהש"ר פי"ב [נ"ל פ"א ושם ע"ש ר' לוי . ויכד מיכאל] ספרי עקב (פיס' נ"ב) ירושל' ע"ז פ"א ה"ב (הגרל"ב) ילקוט מ"ב קנ"ו : ארשב"נ אר"י כל האומר יאשיה · ילקוט מ"ב רמ"ז :

דף נז ע"א עד שתרפה · עמש"ל כ"ב: ד"ה והאיכא : אר"נ בר ילחק · בירושל' אר"ב בר יעקב : א"ל אריג · לפי' הק"ע השני בירושל' ולהפ"מ גם שם פשוט להיתר : ע"ב רב יהודה מסמיה דאביי · נ"ל אביי מסמי' דרב יהודה דאפי' אביי קשיא נראה שהוא קטן מרב יהודה (הגרל"ב) : טוטפת המוקפת · בירושל' משום שהוא במקום תפלין באים קרי לה טוטפת : כל שהוא למטה מן השבכה · בירושל' ר' אחא בשם כהנא אתי' דרשב"א כר' כמה דר' אמר דבר שהוא טמון מותר [דהיינו בשן תותבת לקמן] כן רשב"א כו' והכא מפורש בברייתא גופה טעמיה משום שהוא למטה מן השבכה והוא טמון : משום ר"ש אמרו · בירושל' רשב"א וכ"ה בתוספתא אבל ברי"ף ר' אלעזר בר"ש (הגרל"ב) :

דף נח ע"א זה וזה מקבלין · בירושל' אית תניי תני זה וזה אין מקבלין טומאה ואית תניי כו' ומפרש דבענבל מקבלין טומאה ובלא ענבל אין מקבלין : ה"מ בתינוק · בירושל' משמע דאין חילוק בין תינוק לגדול : כל שהוא אריג . בירושל' א"ר אילא כל המחובר לכסות ה"ה ככסות : זוג של בהמה · תוספתא כלים ב"מ פ"א (הגרל"ב) : ע"ב הא דאית ליה ענבל · עי' לעיל נ"ח · ד"ה זה : דארשב"נ א"ר יונתן מנין . לקמן ס"ג: א"ר יוחנן (הגרל"ב) ובילקוט מטות תשפ"ו אר"ג א"ר יונתן : מספורת · תוספ' כלים ב"מ פ"ג ושם איתא ואיזמל של רוקמין (הגרל"ב) : חבור לטומאה · עי' לעיל מ"ח :

דף נט ע"א יכול כפה סלה · ת"כ פרש' זבים פרק ב' ועי' פ"ו ופ"ז שם ילקוט מלורע תקס"ז : מגדל של בהמה · תוספ' כלים ב"ב פ"ב (הגרל"ב) : אמר רבב"ח א"ר · בירושל' ע"ש רב יהודה : ע"ב לא תלא אשה · תנחומא וישלח סי' ס' : ר"א אומר יולאה · ירושל' ר"ה פ"א ה"ו (הגרל"ב) והק"פ בירושל' כאן שגה בפירושו שפי' למש"כ תמן תנינן שנים ר"א יולאה כו' . תמן תנינן שנים שתי בריתות א' משום ר"א כו' וה"ב תני ר"מ מחייב כו' · ולא זכר שלשון המשנה היא בעדיות פ"ב מ"ז שלשה דברים אמרו

[illegible]

אמר שתה שמעלה על להשיבן מספחות משפחות של כלים . ודרש ושפה תלי מספחת : שנשפכו קיתון
בא"י ר"ש ע"ש ר' ברכי' ואלפי בר זביד משמי' דר' אסי :

דף סג ע"א לא יצא האיש לא בסייף · סוה"ט סי' ה' : דאמר שמואל אין בין עוה"ז · ילקוט ראה תתנ"ח : דלגמור אומנ וסדר לסנור · ע"ז י"ט (הגרל"ב) : א"ר ירמיה אר"א כ' ת"ח · ילקוט תהלים תמ"ן : למיימינים בה · ילקוט משלי תתקל"ד : א"ר אבא ארשב"ל · ילקוט שה"ש : א"ר כהנא ארשב"ל · ילקוט איוב תת"ק : כל המגדל כלב רע · ירושלמי ב"ק פ"ז ה"ז (הגרל"ב) : ע"ב אר"ה מאי דכתיב שמת · ילקוט קהלת : בירית זו אצעדה · עש"ק בירושלמי זה בירית שפי' תחת אצעדה היינו למטה מהאצעדה שלא תפול האצעדה ע"כ לאו כלי היא וטהורה גם יוצאין בה דלית דלמא שלפה שלא תפול האצעדה ע"ש . ובירושלמי מוכח דבירית היינו אצעדה ופי' תחת אצעדה במקום אצעדה והיא ג"כ נחשבת לאצעדה דמייתי ראיה דמר רב יסודה אצעדה כו' : א"ל ר"ה · בירושלמי ד"ה תייא בשם ר' יוחנן : דארשב"ב · עי' הגרי"ב . ובילקוט מטות תשפ"ו אר"כ א"ר יוחנן : כי אתא רב דימי א"ר מנין · ילקוט תלוה שפ"ב שמיני תקל"ט כה"ע : וכתוב עליו ב' סיטין · ירושלמי יומא פ"ד ה"א מגילה פ"א ה"ט (הגרל"ב) : ומנין לאריג כ"ש · ת"כ תזריע פי"ד ע"פ פי' הגרי"ד שם בשם הזית רענן · ילקוט שמיני תקל"ט : אריג ותכשיט כ"ש · ילקוט שם : מוסף שק על הבגד · כלים פכ"ז (הגרל"ב) :

דף סד ע"א ת"ר שק אין לי · ספרי מטות קנ"ז ת"כ שמיני פ"ח מגורע פ' זבים פ"ו ילקוט שמיני תקל"ט כה"ע וכפ' מטות תשפ"ה : נאמר בגד ועור בשרץ · ספרי מטות פ' ה' (הגרל"ב) נ"ל פ' קנ"ז ת"כ שמיני פ"ח מגורע שם ילקוט שם : מופנה מגד א' · בירושלמי פ' ד' מיתות ה"ו קאמר דלר"ע למדין אע"פ שאינו מופנה (הגרל"ב) : תום' ד"ה ש"מ לאפנויי · הקשה הרא"ש ממין · עי' רמב"ן ורשב"א שתירצו דמלתא דאתי' בהיקש טרח וכתב לה קרא בכה"ג ועי' קרבן אהרן בת"כ מגורע פ' זבים פ"ו מה אתקיש לש"ז. עי' ת"כ מגורע שם ובק"א : כומז זה טפוס · בירושלמי יש אומרים טפוס בית הרחם וי"א טפוס של דדין : אמר להן משה לישראל · שהש"ר פ"ד ע"ש מס' כלה פ"א : מפ"מ הוצרכו ישראל · ספרי פינחס קנ"ט : ע"ב איידי דתנא זקינה · גי' הרי"ף כדי נסבה (הגרל"ב) והפוסקים כ' דכ"ה ג"כ גי' הרמב"ם ומפרש כדי נסבה ובאמת אין הדין כן ע"כ פסק דמותר ילדה בשל זקנה והקושי' דהגמ' הוי' אמאי אסור כיון דגנאי הוא לה לא שלפה ומהויא עי' הה"מ פ"ט משבת ה"ט והל"מ הקשה שם משן תותבת דאף דמגניא ביה אמרי' לחכמים דאסור דאדרבה משום דמגני' ביה שלפה ואתיא לאתויי ד"א ברה"ר · ובענ"ד נ' לחלק דבשן תותבת פעמים מתגלה בדברה משא"כ שערות זקנה שלוקחת רק למלאות נפות השער ונזהרת לכסות בשערותי' ולא מחכו עלה ומשום אחווי' ליכא למיחש דגנאי הוא לה רק דדוחק הוא בגמ' לפרש כדי נסבה שאומר שקר הסיפור ובכ"מ הפי' שאין בו רבות' ומשנה שא"צ היא . וכן הקשה הבי"י סי' ש"ג. ובירושל כ"א מבואר דשניהם לאיסור : ר' ענני בר ששון · בירושלמי ר' אינני בר סיסיי משמיה דר' אליעזר ובר פלוגתי' ר' לייא בשם ר"ש בר חייא : והדוה בנדתה. ספרא מגורע [בסופו] ירושלמי גיטין פ"ט ה"א (הגרל"ב) ועי' מגי' במל"מ ספ"ו מגרושין שכ' דר"ע לטעמי' דס"ל סוף גיטין אפי' מצא אחרת נאה ע"כ חשש לנמצא בעלה מגרשה . ילקוט מגורע תקס"ט : אר"י אמר רב כ"מ שאסרו · ירושלמי כלאים פ"ט ה"א ערובין פ" ה"ט (הגרל"ב) ופ"ש שמביא בירושלמי כמה מתניתא דפליגי על רב ומסיק ולית ליה קיום ופי' שמפרש דליכא לתרוצי ואפרכא הא דרב ועכ"ז פסקו הרי"ף והרמב"ם כרב ועי' ברא"ש פ' חבית סי' ט' דגרי בירושלמי ולית להון קיום ופי' הק"נ דלא קי"ל כהברייתות . ובענ"ד נ' דקאי על הפרכות דלית להון קיום דמאי דאיתא שם מתניתא פליגא אדרב נפלו מעות מכיסו לא ישוח כו' מפני שנראה כמשתחוה ואם אי נראה מותר מקשה זאת בבבלי ע"ז י"ב · ומתרץ דה"ק אם אינו נראה כמשתחוה . ומה דמקשה שם מה דחולין מ"א . אין שוחטין לתוך גומא כו' ובחצר מותר מקשים הכא בתוס' ד"ה אמר רב (סה.) ומתרצ משום דהרואה אומר לנקר אגרו כו' ונ"ע שלא הביאו בשם הירושלמי דמקשה כן . גם מה שהקשה בירושלמי ש מחוט שנכבע הרת לא יקבענו באימרא מפני מ"ע אלא יתפרנו בכרים ובכסתות י"ל עפמ"ש התוס' לעיל ס"ב דאפי' למ"ד גם בח"ת אסור מ"מ בכה"ג שאוחז בקומצו שאינו נראה לשום אדם מותר ע"ש . א"כ גם במ דכלאים כשנתפר במקום שאינו נראה לשום אדם מותר וא"ש עוי"ל עפמ"ש הר"ן בילה ספ"ק ע"ש גם הקושי' בירושלמי מביא שהוא קמור שבפי' כיצד משתתפין ישבתי בלב ארי' להרי"ף בילה ע"כ שפיר פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרב דכונת הירושלמי ולית להון קיום היינו הקושיות שעל רב ואכמ"ל . ועש"ג פ' חבית שהקשה הרי"ף והרמב"ם דפסקו כרב והיך פסקו פוקק לה זוג כו' דהוא דלא כרב והניח בצ"ע ובעז"ה בערובין דפ נדבר מזה : משום מראית עין · עמש"ל ס"א :

דף סה ע"א תום ד"ה אמר רב · עמש"ל ס"ד: דבירושלמי כלאים פ"ט מקשה קושית התוס' מחולין ל ולא מתרץ לה : בשל כסף ד"ה מותר · בירושלמי מוכח דגם בשל עץ אסור · וער"ן שכ דהירושלמי לא אסר רק של עץ דאינו דומה לשאר שינים אבל דכסף דדומה לשינים ואינו ניכר לא שיילי נשי מ ולא שלפה ומחוי' ע"ש . אבל בירושלמי איתא הטעם דלמא נפיל ואתי לאתויי . וסבור מתחלה לומר חיים' על של עץ ובשיפול תלוה לאומן נגר לעשות שן אחר והדר מזה משום דבושה נילך לאומן לעשות אחר ויש חשש דלמא אתי לאתויי א"כ כ"ש בשל כסף דודאי חיים' עלי' ודאי איכא חשש זה : ורשב"א עמש"ל ס"ז: ד"ה כל שהוא : הבנות קטנות · בירושלמי ה"ס מקשה מזה על שער דאמרינן דלא תצא זקנה הא גם חוטין אינם דומים למראה שערה ומפני דהתם אינה יכולה להביא חוטים דומה לשערה (וע"ש מש"ש חוטמא לשערה) והיינו דידוע שאינם משערה ולא מחכו עלה אבל שערות דכך להביא שערות הדומים לשערותי' כפי שנותי' ומחכו עלה . ומזה מוכח דהירושלמי תופס כפי' לשון הפני שברש"י דהיינו תו שבראשיהם ולא שבאזניהם ומה שהקשה רש"י הא גם בנות קטנות צריכות טבילה תי' הרמב"ן משום שביאה לי"ג רבנן . ועכ"ז בבבלי מוכח דלא כלישני . מדמקשה אבנתי' דשמואל ממתני' הבנות יוצאות ובכתי' דשמואל גדולות היו ואי מתני' דוקא בקטנות מיירי א"כ ל"ק כלל ועי' רמב"ן : ואפי' בקסמין . בירו גרס אבל לא בקסמין : מאי ליניא · בירושלמי פדגורא (הגרל"ב) והיינו שם חולי : נשים המסוללות· ירו גיטין פ"ח ה"ח (הגרל"ב) ובתוספתא סוטה פ"ה בבלי סנהדרין ס"ע: המסוללת בבנה קטן והערה בה פלוגתא דב"ש וב"ה ובזה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין ותימה דר"ה תפס כב"ש ואף דביבמות ע"ו · אמרי' דאין הלכה כר"ה מ"מ תימה על ר"ה וכי לא ידע הברייתא ולכאורה יש לחלק ולומר דהתם בבנה קיל אבל זו בזו ס"ל לר"ה דגם ב"ה מודי אך בירושלמי שם איתא גם בנשים המסוללות זו בזו פלוגתא ד וב"ה ומשמע דברייתא היא . ואולי דברי הירושלמי הם דכמו דפליגי במסוללת בבנה קטן ה"נ פליגי ב המסוללות ור"ה ס"ל דבנשים המסוללות לכ"ע פסולות דחמיר ממסוללת בבנה קטן ועפנ"א שם : סיפא א למטבע. בירושלמי איתא הכי להדי' בברייתא תני רשב"ג לא"ם אלא למטבע ואבן אבל באגוז מותר מפני שהיא מטל דברי ר' מאיר · בירושלמי איתא איפכא דברי ר' יוסי ר"מ אוסר (הגרל"ב) : ע"ב ברש"י ד"ה וסבור. ו בת"כ · שמיני פרש' ט' :

דף סו ע"א גמ' מאן תנא אמר שמואל · בירושלמי איתא דשמואל ס"ל יוצאין בו משום סנדל ונכנסין בו לעזרה · ומקשה ע"ז אי שמי' סנדל למה נכנסין בו לעזרה ומשני שם ע"ש . והנה ר"מ ור' יוסי הלכה כרבי יוסי ולמה פסק דמותר · אך שירושלמי גרס דרבי יוסי מתחלה והוא ס"ל להתיר והתם טרם דסדר בי' שמואל והכא בבבלי לבתר דהדר בי' : מנדל של סיידין · תוספתא עדיות פ"א (הגרל"ב) ועי' רש"י דפי' דהיינו דקא וכן מוכח בירושלמי יבמות פי"ב ה"ב סנדל של קא טמאה מדרס והאשה חולצת בו דברי ר"ע ולא הודו לו למדרס . ולפי הירושלמי יש לפרש דמאי דקתני באידך הודו לו היינו לחליצה ולא הודו לו היינו למדרס ועי' רמב"ן סוף פרקין: ע"ב חמרא דאכפא · עי' ש"ך בירושלמי : אלא שדברו חכמים בהוה · לעיל ס"ס נדרים נ"ה (הגרל"ב) : יוצאין בלבן תקומה · בתוספתא ספ"ה ואם נפלה תחזיר (הגרל"ב) :

דף סז ע"א תום' ד"ה בני מלכים . בירושלמי ה"ט . אך לא סיימו התוס' דברי ר' אילא דמוקי שם בזגין שבכסותו ומכו וכל אדם בין גדולים בין קטנים . ועי' רמב"ן ריש פרקין : מתני' יוצאין בביצת החרגול. ילקוט אחרי תקפ"ו : דברי ר"מ · בירושלמי גרסי' דברי ר' יוסי ר"מ אוסר אף בתול (הגרל"ב) ובגמ' ירושלמי שם איתא תני ומחליף : גמ' יוצאין בביצת . ילקוט אחרי שם כה"ע : דעברי לביתא · הרי"ף פי' רפיון סירך ובערוך פי' כרש"י (הגרל"ב) ובירושלמי דטב לאודנא והוא כפירש"י : אביי ורבא · בירושלמי ר' שמואל ר' אבהו בשם ר"י : אילן שמשיר פירותיו · תוספתא שביעית פ"א ירושלמי שביעית פ"ד ה"ו [נ"ל ה"ד] מע"ש פ"ה ה"א (הגרל"ב) ילקוט תזריע תקנ"ב : בפרק אמוראי · פ"ו ופ"ז (נ"ל פ"ז ופ"ח) בתוספתא מונה שם עוד דברים רבים שלא הביא התלמוד (הגרל"ב) : מי שיש לו עצם בגרונו · בירושלמי אית' הסגולה בלא הלחש : ע"ב אשתה ואותיר · בתוספתא פ"ח שתו והותירו אין בו משום דרכי האמורי (הגרל"ב) : מעשה בר"ע · ירושלמי ברכות פ"ו ה"ח (הגרל"ב) ושם בשינוי ועמ"ש בפנ"א שם בדבר השינוי דהתם האי חמרא טבא הוא לענין הטוב והמטיב שמברכין על שינוי יין שאף שגם אם אינו יודע אם הוא טוב צריך לברך הטוה"מ מ"מ כשהראשון טעם הלא יכול להודיע ולזאת הודיע שחמרא טבא הוא וגם הם יברכו הטוה"מ · ע"כ איתא שם על כל חבית והכ' חמרא טבא . והכא על כל כוס והתם חמרא ועי' תנחומ' פקודי מענין לחיים שאומרים : כל השוכח עיקר שבת · ת"כ ויקרא דבורא דחובה פ"א (הגרל"ב) ילקוט תבא ת"ן : ברש"י ד"ה אינו חייב . בגמ' מפרש · בגמ' לקמן ס"ט ב' קאי הני ילפות איודע עיקר שבת ויודע שהוא שבת (הגרל"ב) :

דף סח ע"א אמר ר' יוסי בר אבין · בירושלמי מתרץ ר"י בר' בון גדול דשבת משביעית והאי תירוצא משום שיש כלל אחר למטה הימנו · הוא אית דבעי מימר כך : דאילו מעשר · בירושלמי דאילו מעשר אלא בין אדבר שמכניסו לקיום כו' ע"ש ולקיטתו כא' לא אמר התם ותמה הפ"ק ע"ז למה שבקה ועמ"ש לק' בזה : כל שהוא אוכל ונשמר · ספרא קדושים פ"א (הגרל"ב) : (תום' ד"ה ולבר קפרא · כ' לרשב"א ·) עפ"ק ד"ה שהוא שכ' דלד' הרמב"ם דפירות האילן מה"ת חייבים במעשר י"ל דזהו ג"כ דעת בר קפרא דתני כלל גדול במעשר שיש להם יתרון על פאה דפאה מאילן אינו מה"ת ומאן דלא תני כלל גדול במעשר ס"ל גם במעשר פירות אילן מדרבנן ע"ש ובענ"ד אינו נכון דהרמב"ם גם בפאה ס"ל דהוי באילן מה"ת כדמוכח מדבריו בריש הל' מת"ע · דגם בפאה איכא קראי בירושלמי פאה פ"א ה"ד וכשם דלא ס"ל במעשר דקראי הוי אסמכתא ה"נ בפאה · ואדרבה איפכא כ' הר"ש פ"ק דפאה מ"ד בשם י"מ דבפאה הו"ל מה"ת באילן ולא במעשר · אולם לא ידענא למה שביק ירק דעסיק בי'. בירושלמי התם דלא נזכר רק מכניסו לקיום כמש"ל משום דהוא ממעט ירק כדאיתא בת"כ קדושים פ"א יצאו ירקות אע"פ שלקיטתן כא' אין מכניסן לקיום וירק לכ"ע פטור גם מדרבנן מפאה וי"ל כלל גדול במעשר בשביל ירק . ובזה מיושב מה דשביק הירושלמי לקיטתו כא' דתמה הפ"ק ע"ז כמש"ל ולהנ"ל א"ש דמשום דלקיטתו כא' אינו ממעט כ"א אילן ובדין אילן שניהם שוה או דתרווייהו מדרבנן או מדאורייתא והא דפטור בתאנה מפאה הוא משום דאין שייך כלל פאה כיון שאין לקיטתו כא' והוי ג"כ הפסד עניים וכיון דעיקר עדיפות למעשר על פאה הוא בירק . שפיר י"ל סברת הרשב"א גם להרמב"ם דבר קפרא ס"ל כיון דבפאה פטרו לירק גם מדרבנן ובמעשר לא פטרו שייך לומר כלל גדול במעשר ואיך כיון דגם במעשר אינו כ"א מדרבנן ע"כ ל"ת לי' עדיפות בזה ותאנה לאו משום קולא הוא כ"א שאין שייך בו החיוב ועפנ"א : תום' ד"ה ואלו · ואור"ת דמדאורייי' כו' · בירושלמי פאה פ"א ה"ד משמע פאה דאילן דאורייתא (הגרל"ב) ועמש"ל ד"ה תום' ד"ה ולבר קפרא : שם בת"כ · קדושים פ"א : שם דהתם נמי · בת"כ בחקתי פי"ב (הגרל"ב) וכ"ה בירושלמי מעשרות פ"א : בתינוק שנשבה . בירושלמי רב תני מתני' איזהו כו' שנשבה והתם איכא תרי נוסחאי במתני' · אנן תנינן כל השוכח עיקר שבת דבי ר' תנא אינו יודע עיקר שבת ומוכית שם דהיא הדא היא הדא וכדמסיק הכא דתינוק שנשבה . כהכיר ולבסוף שכח דמי ועמש"ל ע"ב : ע"ב תום' ד"ה ליתני . ולרשב"א נראה כו' · ועפ"ז נראה לבאר דברי הירושלמי דאיתא שם הא א"ר יוחנן שאינו יודע עיקר שבת הא יודע ושכח חייב מן מה דמר ר' שמואל ר' אבהו בשם ריב"ל כל הדא הלכתא כר' אליעזר ברם כרבנן א"ת אלא א' הדא אמרה היא הדא היא הדא ופי' הק"ע ופ"מ דפשיט דהכיר ולבסוף שכח ג"כ א"ת אלא א' מסה דר' שמואל דקאי על מתני' דכריתות וקאמר דר"א היא אבל רבנן ס"ל דא"ת אלא א' דלא שבתות כגופין דמיין וגם ל"א דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק א"כ גם בהכיר ולבסוף שכח א"ת אלא א' . וקי"ל א"כ גם בהיודע עיקר שבת לא לחייב אלא א' ואמאי מחייב במתני' דאתי' כרבנן על כל שבת ושבת . אולם לפי דברי התוס' הנ"ל באורתי בענ"ד באופן אחר . והוא דר' שמואל דאמר רבנן פליגי היינו בהך מלתא דס"ל לר"א שבתות כגופין דמיין ומחייב בזדון שבת ושגגת מלאכות על כל מלאכה של כל שבת ושבת בזה פליגי רבנן וס"ל דא"ת כ"א על כל מלאכה ולא על כל שבת דשבתות לאו כגופין דמיין ומדייק לה כמו דמדייק רבה בכריתות ט"ז: מדלא תני במתני' ביודע שהוא שבת דחייב על כל שבת ושבת אבל ימים שבינתים גם לרבנן הוי ידיעה לחלק ע"כ ביודע עיקר שבת וא"י שהוא שבת חייב על כל שבת ושבת . ודיוק שמואל או רבה אינו כ"א בשנפרש היודע עיקר שבת היינו שעתה יודע עיקר שבת · אבל אם נפרש שהי' יודע עיקר שבת ושכח עתה גם עיקר שבת א"כ אין דיוק שמואל דיוק כמ"ש התוס' דכיון דגם בשוכח עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת כ"ש ביודע שהוא שבת ושגגת מלאכות וא"צ לפרש בהדיא בסיפא על כל שבת ושבת וזה שמוכיח הירושלמי מדברי ר' שמואל דבשוכח עיקר שבת דינו כאינו יודע מתחלה עיקר שבת וא"ת אלא א' והיודע עיקר שבת פי' שיודע גם עתה דאל"כ אפשר דס"ל לרבנן כר"א וכנ"ל . וזהו דקאמר הדא אמרה היא הדא היא הדא דשוכח דינו כאינו יודע מתחלה [ומה דפשיט לר' יוחנן משמואל יבואר לקמן] וענין הכ"ש של התוס' הסברתי בפנ"א ויבא ג"כ מזה ביש"ע כריתות שם : ור' יוחנן ור"ל · בירושלמי אמרי' לר' יוחנן דמתני' כדבית ר' שאינו יודע עיקר שבת דהיינו שלא ידע מתחלה ומסיק דה"ה בשוכח כדמסיק הכא לרב ושמואל וא"כ פליגי התלמודים אליבא דר' יוחנן ועי' ש"ק ומה"פ שכ' דמזה הוציא הרמב"ם לפסוק כרב ושמואל נגד ר' יוחנן משום דהזינן בירושלמי דס"ל לר"י כרב ושמואל וע"כ הא דקאמר ר"י בבבלי הא רק למונבז ולא ס"ל כותי' . ובזה נראה דא"ש מה דפשיט בירושלמי משמואל לר' יוחנן משום דידע דקיימי רב ושמואל בשיטת ר' יוחנן דמתני' שאינו יודע כו' ור' יוחנן ס"ל כשמואל . אך קשה במ"ש הש"ק ומה"פ דמהירושלמי מוכח דפסק ר' יוחנן דלא כמונבז · ובכמה דוכתי שיטה לקמן ס"ט · ס"ל לר' יוחנן שגגת קרבן שמה שגגה ועמ"ש לקמן ס"ט · בשינוי הגירסאות שם : ביצד תינוק שנשבה · ילקוט שלח תשמ"ט :

דף סט ע"א הוקשו כלם לע"ג . ספרא ויקרא דבורא דחובה פ"א (הגרל"ב) ספרי שלח קי"ב : ששגג בקרבן . בזה יש בירושלמי עלמו שינוי ממקום למקום דבפ' ו' דתרומות ה"א איתא שגג בחלב והזיד בקרבן א"ר אבהו א"ר יוחנן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן וכ"ה בספ"א דשבת ומגי' הפ"מ שצ"ל הזיד בחלב ושגג בקרבן וכמ"ש בפ"ז דתרומות ה"א ובכתובות רפ"ג ובב"ק ס"ז ב' פעמים · אך לפ"ז נ"ל דפסק ר' יוחנן כמונבז דשגגת קרבן הוי שגגה והוא דלא כמ"ש הכ"מ לדעת הרמב"ם דר' יוחנן לא פסק כמונבז והק"ע ספ"א דשבת כ' דגרסי' שגג בחלב והזיד בלאו לר' יוחנן מתרין בו ולוקה ומביא קרבן ופי' שגג בחלב היינו בכרת והוא כפלוגת' דהכא ר"י ור"ל לרבנן ומיושב בזה תמיהת המה"פ פ"ו דתרומו' ה"א על הר"ש . ותימה על הק"ע שבכתובו' פי' לפי הגי' הזיד בחלב ושגג בקרבן והרא"ש בפ"ו דתרומות הגי' שצ"ל ר"ל במקום ר' יוחנן וכבפ"ז דתרומו' ובזה ג"כ יתישב קושית המה"פ על הר"ש והכ"מ די"ל דרק ר"ל ס"ל כמונבז ור"י לא ס"ל כותי' רק הכא בגמ' אליבא דמונבז קאמר אבל בכל המקומות בירושלמי הוא ע"ש ר' יוחנן ואין לשבש כולם בשביל מקום א' . וכאשר הגי' ספ"א בפ"ז דתרומות לשבש ר' יוחנן במקום ר"ל שלא יהיה מקום זה משונה מיתר המקומות : מעם הארץ · ת"כ ויקרא דבורא דחטאת פ"ט (הגרל"ב) : השב מידיעתו · ת"כ שם : לא שב מידיעתו · והרמב"ם בפ"ג מהל' מעה"ק פסק כת"ק וכאוקימתא דרבא במס' הוריות כפי' הכ"מ שם ולפי מה שפסק בהל' שגגות כר"י הו"ל למפסק ע"פ סוגיין כר"ש וצ"ע ותירוצו של הלח"מ שם דחוק מאד (הגרל"ב) . ובענ"ד לא אדע מה הרעש שהרעישו בזה המפרשים . הא בגמרא הוריות אין מבואר דת"ק ס"ל דהוי מומר אלא אמר התם מר סבר כו' ופי' המפרש שם דהיינו דת"ק סבר כו' אבל הרמב"ם י"ל דמפרש איפכא וכ"ה הסברא באמת דלא מקרי שב מידיעתו כיון שאינו מקפיד כתיאבון מלאכול איסור והוי מומר אף שהוא לתיאבון ולת"ק דבעינן שם מומר אפשר דלא מקרי מומר · ומה שהקדים מ"ש הוי מומר לא משום דקאי לת"ק כ"א משום דלד הנאו דרכו לאחרו מ"ש הוי ומ"ש לא הוי ולא לומר בהפך מ"ש לא הוי מומר כו' ולא בשביל סדר התנאים אומר כך וא"כ א"ש דפסק הרמב"ם כר"ש ואין כאן התחלת קושי' כלל ובחדושי הארכתי עוד באופנים שונים אבל הנכון כנ"ל : דידע לה בתחומין אליבא דר"ע . עי' נ"ב תנינא א' אה"ע סי' ב' מ"ש בזה ליישב לשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל תחומין י"ב מיל מה"ת לכ"ע גם לסבבלי למה הוצרך לומר כאן ואליבא דר"ע . ותירוצו שם אינו עולה כ"א לקמן ע"ג . דקאי שם אליבא דרבא וסעלה הנ"ב דלרבא ליכא למימר כך . אבל הכא לא הוזכר רבא כלל וכן קשה בסנהדרין ס"ו . ובאחורי הדרת קדש הארכתי בזה ביישוב הקושי' וקצת מזה יבא בעז"ה בסנהדרין שם : ע"ב היה מהלך · בירושלמי פ"ז ה"א פלוגת' דרב ושמואל (הגרל"ב) ושם ר' יצחק בר אלעזר בשם רב נחמן בר יעקב מונה ששה ועושה שבת חמשה ועושה שבת כו'. וכוונתו בכדי שיבא עכ"פ לשבות ביום השבת פ"א במחזורו סביב. ועי' ק"ע ופ"מ ואין החשבון מכוון לפירושם כמו שהקשה הש"ק שם כמ"ש ר' מנא אין אסתכלי בתלת' בשבתא הוי עבד בשובתא [פי' שאם יהיה שבוי בג' בשבת לא יבא יום השבת לנוח בכל המחזור ששה ועושה שבת חמשה ועו"ש כו'] ומשני לתרין מחזורין הוא עבד שובתא פי' לשני מחזורים יבא יום השבת האמת לנוח בו פ"א . וכת' הש"ק הא כשנשבה יום ו' גם לשני מחזורים לא יבא בשבת האמת פ"א ותירץ דלא דק . ומוכן שזה דבר רחוק . ועוד קשה בהו"א דר' מנא דלחד מחזור יפול פ"א בשבת הא כשנשבה יום ה' ג"כ לא יבא בשבת והיה לו להקשות עוד מיום ה' ומיום ו' . ולכאורה רציתי לומר ע"ז דתלתא בשבתא היינו תלתא יומי בשבתא והוא ג"כ דוחק . ובארתי בפנ"א בפ"ד דמחזור פי' שאחר שמגיע לא' ועושה שבת חוזר למפרע ב' ועושה שבת ג' ועו"ש כו' וכשמגיע לששה ועו"ש נשלם מחזור א' . ובזה האופן יהיה שבת גם כשנשבה ביום ה' או ביום ו' רק ביום ג' בשבת כשנשבה לא יבא שבת בכל ההקף דוק ותשכח וכדמשני לתרין מחזורין א"ש בכל הימים :

דף ע ע"א אמר רב ספרא · בירושלמי ר' יוסה : חילוק מלאכות מנלן · ילקוט תשא שצ"א כה"ע : אמר קרא מחלליה · במכילתא יתרו פ' בחדש פ"ז דרים מחלליה לרבות הלילה וכן במכילתא תשא פ"א ור"י בן בתירה ס"ל דאתי לשאם חללו מקצת שבת ע"י אונס שלא הותר כל השבת וכ"ה במדרש לקח טוב פ' תשא ובחבורי הדר"ק הארכתי בזה : דברים הדברים · במדרש פ' י"מ מכילתא ויקהל פ"א ע"ש ר' ולקמן ע"ז: ובירושלמי ע"ש ר' תנינא דצפורי בשם ר' אבהו ורבנן דקסרין אמרי דמאלה לחוד שמעינן דה"א
דאלה

דאלה כדרש בגימטר' כתי"ת ע"ש: על חריסה ועל קצירה. מה שציין הגרי"ב כאן להמכילתא ליתא. דהמכילתא ס"ל בחריש ובקציר קאי על ערב שביעית שמוסיפין כבר"ה ט'. ונ"ל לקמי' הציון על מ"ש הבערה בכלל כו' דזה איתא שם ע"ש ר' נתן: תוס' ד"ה ועל כולן. עש"ק פ"ז ס"ב ד"ה ושני דברים ומ"ש בפנ"א בזה בארוכות ליישב דברי התוס' מקושית הש"ק ועתוס' מ"ק ג. ד"ה אין דנין ומש"ש בס"ד: הבערה בכלל היתה. ירושל' נזיר פ"ו ה"ז (הגרל"ב) ונ"ל ה"א מכילתי' ויקהל פ"א ועש"ק פ"ד דשבת ד"ה רי"א יד"ה וקשי' וד"ה מה ביטול. שבכולם נתקשה מסיבת שגיאה שחשב דר' יהודה אומר משום מבטיר ור' יוסי אומר משום מבטל הם תנאי ע"כ הוקשה לו מאי מקשה הירושל' על ר' יוסי הא הבערה מלמדה כו' הא לר' יוסי אמרי' דס"ל ללאו יצתה וכן מה דמקשה על ר' יהודה מטיטת ר' יהודה בדבר שאין מתכוין ומלאכה שא"צ ושאר קושיותיו הכל הוא מטעם שחשב דר' יהודה ור' יוסי הם תנאי. ובאמת מוכח שם להדיא דר' יהודה היינו רב יהודה ור' יוסי היינו רב יוסף שנזכר כן בירושל' בכמה דוכתי ועי' פנ"א: ר' יוסי אומר ועשה. ת"כ דבורא דחטאת פ"א ועי' כריתות: ריב"ח כפי' ד' מיתות ר' יונתן (הגרל"ב): ע"ב העלם זה וזה בידו. בירושל' א"ר המנונא א"ה אלא א'. ומקשה ע"ז ר"ז ולאו כ"ש הוא אילו מזיד בשבת ושגג במלאכות א"ח על כאו"א מפני שנתוסף לו שגגת שבת אוכד שגגת מלאכות. ומ"מ אין ראי' דקם קושית ר"ז משום דבירושל' מצינו כמה קושיות בלא פרוקי משום דלא חש לתרוצי: דידע לה בתחומין. עמש"ל ס"ט:

דף עא ע"א אכל שני זיתים בהעלם א'. עי' רש"י בעמוד ב' ד"ה וחזר ויודע שכ' דאביי ורבא ס"ל כר"ל דאין ידיעות מחלקות ולפמ"ש בירושל' הוריות פ"ג ה"ב א"א לומר כן דהתם איתא הך דרבא הכא ע"ש ר' יוחנן. וע"כ לומר כתי' השני של רש"י דהפרשות מחלקות לר' יוחנן ועמ"ש לקמן בזה: קצר וטחן תני גרוגרות בשגגת שבת. בירושל' לא נפשט האבעי': חלוקין לחטאות. בירושל' היכי דחלוקין לחטאות לא מצטרפי ועי' פנ"א: ע"ב אכל שני זיתי חלב. בירושל' איתא איפכא לר' יוחנן אכל שלשה זיתי חלב בהעלם א' וקסבור שנים אכל והקריב קרבן ונודע לו אח"כ על השלישי פטור על השלישי ג"כ ור"ל קאמר התם דלא נתכפר כולו וכתב הפ"מ בשבועו' פ"ב ה"א הוריות פ"ג ה"ב שהחליפו שטתן מבבלי לירושל'. ויותר קשה דהתם אחר כפרה קאי ובבבלי איתא דבזה לכ"ע אין נפטר. ועכ"מ פ"ו מהל' שגגות ה"א שכ' דבשלא נודע עד אחר שבאת הקרבן על השני עדיף ואין הידיעה מחלק והא דאיתא בגמ' דלאחר כפרה מודה ר"ל היינו דוקא לר"ל אבל לר' יוחנן איפכא הוא דלאחר כפרה אין הידיעה מחלק ובזה א"ש דלא יפלגו התלמודים וגם א"ש דלא תקשה מירושל' גופיה דאיתא שם דהשלישי אינו מתכפר לר' יוחנן וגבי דין זה אית' דגם השלישי מתכפר. ולהכ"מ הנ"ל י"ל דהכא לאחר כפרה עדיף לר' יוחנן. ועוד כ' עפמ"ש הכ"מ בשם הריטב"א שם בדעת הרמב"ם לחלק בין אכל הב' זיתים בב"א דאף דיודע לו על הא' קודם כיון דאכל בב"א אין הידיעה מחלקת. ובככה"ג מפרש פלוגתא דאביי ורבא לעיל עמוד א' דלא יפלגו אר' יוחנן דאמר ידיעות מחלקות ע"ש וה"נ י"ל בירושל' ומדוקדק שם היטב דקאמר שאכל שלשה זיתים אח"כ נודע לו על כל האכילה רק דטעה וחשב שא"ב כ"א ב' זיתים. ובידיעה האחרונה לא נתחדש לו ידיעת אכילה חדשה כ"א השיעור. וזה אפשר ג"כ בכונת הירושל' מש"ה לא א"ר יוחנן אלא בידיעה האחרונה שא"ב חיוב קרבן דהיינו כדי לחייב קרבן בפ"ע כיון שכבר נודע לו מקודם גוף ענין האכילה ור"ל ס"ל דמ"מ הו"ל ידיעה חדשה אחר שכפרה לחייב קרבן אחר ועפנ"א שבועות שם הוריות שם:

דף עב ע"א למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה מחלוקת. עי' לח"מ פ"ו מהל' שגגות ה"ט מ"ש ליישב להרמב"ם דפסק כר' יוחנן דידיעות מחלקות ופסק דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ומ"מ פסק בפ"ט מהל' שגגות בשפחה חרופה דא"ח אלא א'. ומיישב ע"פ הגמ' דכריתות ט'. והתוס' הכא ד"ה בעל מוקי להגמ' דכריתות כמ"ד ל"ב ידיעה בתחלה. אבל הרמב"ם ס"ל דסתמא אתמר גם למ"ד דבעי ידיעה ופסק כסוגי' דכריתות ובמק"א דברתי בזה והכמ"ל: ע"ב זיבח וקיטר וניסך. עי' פנ"א בירושל' הא דבארתי שם הא דאיתא שם תני ר' זכאי קמי' דר' יוחנן זבח וקטר ונסך חייב על כל או"א א"ל עברת תלתא נהרין ואתבדת עד דלא יתברינה בידי' יש כאן אחת אין כאן הנה מן דיתברינה בידי' יש כאן הנה אין כאן אחת. ופי' המפרשים דחוק מאד. וביותר מ"ש הק"ע דהאי עד דלא יתברינה הוא מדברי הגמ' ירושל' לתרץ דא"א לומר בע"ג אחת והנה. ופי' עד דלא יתברינה עד שלא השיב ר"י נדחות דברי ר' זכאי. וקאי הירושל' להשיב נגד המקשה שם מקודם וגימר בע"ג כן. דא"כ בירושל' ה"ב דלית' שם סקושי' וכן בנזיר רפ"ו דהתחלת הענין הוא תני ר' זכאי כו' מה שייך זאת שם. ובאמת שבש הק"ע שבת פ"ז ה"ב וכתי' דהוא מיותר. ובענ"ד הוא מדברי ר' יוחנן. דהנה קשה דבבבלי סנהדרין ס"ב איתא איפכא תני ר' זכאי קמי' דר' יוחנן זיבח כו' א"ח אלא א' א"ל פוק תני לברא השתחואה לחלק יצתה והוא בהפך ממ"ש בירושל' וסתירה ואמרתי דשני הדינים אמת עפמ"ש התוס' סנהדרין ס"ג. דהא דר' אמי זיבח וקטר ונסך א"ח אלא א' ל"ג בי' השתחוה. ובדר' זכאי גרסי' השתחוה. דהשתחואה יצתה לחלק על עצמה ולא על כל הכלל. וכ"כ מדברי הירושל' סנהדרין פ"ז ה"ט וה"י. אע"ג דרשב"א אומר זיבח כו' א"ה אלא א' מודה הוא בעבודת הגבוה ועבודת השתחואה דחייב על כאו"א. והא דתני ר' זכאי כ' דתרי עובדות הואי מתחלה אמר כהסיא דבבלי עם השתחואה דא"ח אלא א' וא"ל פוק תני לברא השתחואה לחלק יצתה וחשב ר' זכאי דלחלק על כל הכלל יצאה ע"כ הדר תני קמי' זבח וקטר ונסך חייב על כאו"א גם בלא השתחוה ואמר לו בזה דא"ח אלא א'. וכדי שלא יפלא בעיני ר' זכאי שנראים דברי ר' יוחנן כסותרים זא"ז ע"כ הבינו עד דלא יתבריני' בידי' כמו לי' תברא בבבלי שנכרת ונשבר דבור א' מהמאמר או מהשבא. וה"פ עד שלא התסרת וגדעת תיבת והשתחוה מחשבון העבודו' יש כאן אחת [דהיינו חייב על כ"א כמו שפירש הירושל' לעיל שם] מן דתברי' בידי' שהחסיר תיבת והשתחוה אז יש כאן הנה לחייב על כולן א' ולית כאן אחת לחייב על כאו"א. וגם כאן לית' והשתחוה דעל השתחואה חייבין עלי' בפ"ע. (ודבר זה אמרתי זה כבר לפני הגאוה"ג בעל נוע"י והוטב מאד בעיניו):

דף עג ע"א אבות מלאכות. שקלים פ"ה ה"א (הגרל"ב): דידע לה בתחומין. עמש"ל ס"ט: ע"ב זומר חייב משום נוטע. בירושל' פ' ד' מיתות ה"ה ס"ל לר' זעירא זומר ונוטע א"ח אלא אחת (הגרל"ב) ולא אבין הגהה זאת דהלא מסקנת הירושל' שם דגם לר' זעירא חייב שתים. וכמו שפי' הפ"מ שם וכן פי' הק"ע בשבת פ"ז ה"ב. ואיך תפס הגהו"א שבירושל' ועוד מה זה הידוש ושינוי נגד הבבלי דגם הכא זומר ונוטע א"ח אלא א' כדאיתא לעיל והחדוש הוא ממ"ש לרב כהנא דחייב שתים גם בהו"א ולר"ז ג"כ לפי המסקנא דזהו שינוי גדול וחדוש. ועי' ק"ע בשבת שם שכתב דהירושל' קאי לר' יהודה דחייב אף שא"צ לגופה. וחייב משום קוצר אף שא"צ לעצים והבבלי ס"ל כר"ש. וזהו דלא כהתוס' ד"ה וצריך שכתבו דאפילו לר' יהודה בעינן לריך לעצים. וגירס' מהרא"פ בכלאים פ"ח ה"א ל' עיקר שצ"ל תחת תיבת בשבת. בשביעית. והתם שאני משום דכתב בקרא לאו מפורש לזומר בפ"ע ולזורע בפ"ע וזמר ונטע דהוי זורע חייב שתים (ולפ"ז א"ל להגי' משום קוצר תחת מש"ש משום זורע כמו שצ"ל לפי' הק"ע) וא"ש דאין כאן פלוגתא בין התלמודים: והנוטע והמבריך. בירושל' חשיב שם עוד והמקרסם והמזרד כו' כל שהוא להבהיל את הפרי חייב משום זורע: החורש והחופר. ירושל' כלאים פ"ח ה"א (הגרל"ב) וחשיב שם עוד והנוען והמדייר כו':

דף עד ע"א מחוורתא כדאביי. זבחים נ"ה בכורות י"ט (הגרל"ב): שפיר אמר נחמני. מעילה כ' (הגרל"ב): היו לפניו שני מיני אוכלין. בירושל' מחלוקת חזקי' ור"י (הגרל"ב) דחזקי' אמר חייב ור' יוחנן אמר פטור ומוזכר בתוס' ד"ה היו: הבורר תורמסין. בירושל' ר' אימי הו"ל אורחין אפיק קומיהון תורמסין ופסילין אמר לון סהון דעתיכון דאתון מיכל קיסי' בסופא כו' ע"ש: ע"ב התולש את הכנף. בירושל' מקשה מדר"ל דגבי קדשים אמר תולש לאו היינו גוזז והכא אמר תולש משום גוזז ומשני ר"י בר' בון דעוף דאין דרכו בגיזה תלישתו היינו גזיזתו: קוטם חייב משום מחתך. בירושל' קוטם משום מכה בפטיש ועש"ק שם דפי' דהיינו בעושה קנה לקולמוס לכתוב: שכן קושרין ביתדות אהלים. בירושל' מקשה ולא לטעה היתה א"ר יוסה מכיון שהיו חונין ע"פ הדבור כמו שהיו קבועין לעולם ור' פינחס משני שכן תופרי יריעות כו' והוא כאביי הכא: בתוס' ד"ה הביאה מתייב משום בונה. וכ"מ מירושל' מאן דעבד קנפין (קופות וסלים) כד נפר (פי' הק"ע שמתחיל לעשות גדיל סביב הקופה בשולי' ולי נראה דגרסי' כד נפד שמחבר קנה לחברו והורגס) משום מסיך כד מחייט משום תופר. כף משום בונה ע"ש:

דף עה ע"א המותח חוט של תפירה. ירושל' כלאים פ"ט ה"ו (הגרל"ב): לא תלמד. ספרי שופטים (הגרל"ב): אר"ש בן פזי כו' כל היודע. ילקוט ישעי' קס"ט: אר"ש בר נחמני כו' מנין שמצוה. ילקוט ואתחנן תתכ"ד: תוס' ד"ה הלד. בירושל' משמע. בה"ב איתא אית תני חייב שתים ואית תני א"ח אלא א' ומפרש דהאתת היינו משום נטילת נשמה אבל משום לידה לא מחייב. ומכאן תשובה להק"ע ירושל' פ"א ה"ג דפי' מש"ש ולא מהלזון שמענו דהוי קושי' אמאן דמחייב בסורג כנה מ"ש מהלזון דמותר להורגו ומשני והלזון יש לו גידים ועצמות בתמיה ולזאת מותר וליכא בי' משום נטילת נשמה משא"כ כנה יש בו עצם והיינו משום דמכנה נעשה לשבע שנה עקרב ואזלי' בתר סופו ע"ש. דהלא הכא מבואר בירושל' דחייב בחלזון משום נטילת נשמה וגם הבבלי לא פטר כ"א משום מתעסק אבל בהורגו בכונה חייב. והירושל' דפ"א הנ"ל מבואר אצלי בס"ד בפנ"א באופן אחר דבאמת לא יאומן דמכנה יהיה נעשה עקרב גם מוזר סברא זו בעיני לדונה ליש בה עצם בשביל סופו. ואכ"מ להביא המאמר עם באורי שם אך הקושי' מתחלה מחלזון הוא למאן דפוטר בכנה ושכור דהטעם משום שאין בה עצם הלא גם בחלזון אין בו עצם ומ"מ חייב והתיר' הוא דטעם פטור בכנה הוא משום דאינו כ"א ממלמולי זיעה. ע"ש איך שבאורי מיושב על הלשון ועל הדעת בעז"ה: ע"ב ועייל שרטוט. בירושל' מוכח דמעבדו היינו משרטט דקאמר מה עבוד היה במשכן שהיו משרטטין בעורות: תוס' ד"ה הסף. וכ"מ בירושל' ה"ב זעירא בר חיננא שהיו שפין את העור ע"ג העמודים ומסיק דשף חייב משום מוחק: הצר צורה בכלי. בירושל' הגודל כלי צורי ופי' הפ"מ שצר צורה בכלי וסק"ע פי' כלי צורי משיב דקל (מכה בפטיש) בירושל' משום בונה (הגרל"ב): ר' יהודה מוסיף. בירושל' פי"א סוף ה"א קאמר דלר' יהודה הו"ל ארבעים משום דחשיב זורק ד"א ברה"ר לאב מלאכה בפ"ע ולחייב שתים בזורק מרה"י והלכה ד"א ברה"ר וא"כ מוכח דהא דמחייב ר' יהודה בשובט אין זה משום אב כ"א משום תולדה ע"כ אין נתוסף המנין בשביל זה כ"א בשביל זורק ד"א ברה"ר. כנ"ל עוד מסוגה הירושל' מהבבלי דהכא גם רבנן מודו לר' יהודה דחייב בשובט ומדקדק רק דלא חשבי במנין המלאכות ור' יהודה חשיב לה ובירושל' פי"ב ה"א וס"ג פסחים פ"ו מוכח דרק ר' יהודה מחייב בשובט ומקטקט על האריג ורבנן פטור וגם משום תולדה לית להו ע"ש: לאפוקי מאי. עי' ירושל' (הגרל"ב) דשם איתא רב חונא בשם ר"א לע"ז אתאמרת ר' יוחנן אמר לאסורי הנאה אתאמרת רב חסדא אמר לשעורין אתאמרת אית תניי תני חייב חטאת. ואית תניי תני חייב חטאת בכ"ש מ"ד חייב חטאת מסייע לרב חסדא. מ"ד בכ"ש מסייע לר"א ולר' יוחנן. ובפנ"א כתבתי להגי' שצ"ל איפכא מ"ד חייב חטאת בכ"ש היינו כרב חסדא דאמר לשעורין אתמר והכשר להצניע חייב אפי' בכ"ש ושאינו כשר להצניע בעי שעורא רק שמצניעו חייב בכ"ש והוא כר' יוסי ב"א הכא דמפרש ג"כ לשעורין והכא כ"ש קתני ע"כ קאמר האי דלא בר"ש [ועי' ירושל' פ"א סוף ה"א דלר' מנא שם גם ר"ש לא קאמר רק למוציאיכן הא מצניעיכן חייב בכ"ש] ומ"ד חייב חטאת הוא כר"א ור' יוחנן דממעט אסורי הנאה דבהו פטור לגמרי ובזה דכשר להצניע חייב חטאת. ולהגירס' שבירושל' צ"ל דבאסוה"נ חייב אפי' בכ"ב וכפי' הנוע"י וא"כ פליגי התלמודים:

דף עו ע"א גמ' נתחייב זה במחשבה של זה. בירושל' פי' מוקי פלוגת' דר"ש בן אלעזר ורבנן בפתח אבל במפרש שמוציאו על דעת עצמו לכ"ע לא נתחייב זה במחשבתו של זה. ולפ"ז איכא לאוקמי מתני' במפרש ואתי' גם לר"ש בן אלעזר: ע"ב הא בעתיקי. לעיל מ"ח. לק' קל"ד (הגרל"ב) מ"ק ד. ב"מ ס': מפני שגראים כזכוכים. בירושל' אבל שחורות לא פורשות הן: המוציא יין. שקלים פ"ג ה"ב (הגרל"ב) ועוד בכמה דוכתי ובכלהו מפרש שם שיעור הכוס: רובע רביעית. בירושל' שם ד' כוסות שאמרו צריך שיהא בהן כדי רביעית יין האטלקי ולכ"א הוי רובע רביעית:

דף עז ע"א גמ' כזית. בירושל' רבנן דקסרין ר' יוסי בר' בון בשם ר' יוחנן אתי' דר' נתן כר"ש כמה דר"ש אמר ברביעית לכשיקרש יעמוד על כזית: דתניא רי"א. תוספת' עדיות פ"ב (הגרל"ב): הואיל ויכול לקרו. שקלים פ"ג ה"ב (הגרל"ב): ע"ב בחלב של בהמה כדי גמיאה. בירושל' בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת (הגרל"ב) ומוכח ברמב"ם פי"ח מש"ש והמ"מ לא הראה מקורו ועש"ק: דבש כדי ליתן. עי' ירושל' (הגרל"ב) ה"א ושם איתא הדא דאת אמר בהן עתיקי ברם בהן דידן כדי לבשל ביצה קלה ועי' ק"ע ופ"מ ופירושם דחוק ובענ"ד כ' דצ"ל לבשם ביצה קלה: כל מה שברא הקב"ה. ירושל' ברכות פ"ט ה"ב באיזה שנויים ע"ש (הגרל"ב) ב"ר פ"י ויקרא פכ"ב קה"ר פ"ט ע"ש רבנן אמרי שמ"ר פ"י ע"ש ר' אחא בר' חנינא במד"ר פי"ח סשם תנחומ' ריש חקת שוח"ט סי' י"ח פדר"א פמ"ט ילקוט בראשית כ"ה וריש חקת: חמשה אימות הן. ילקוט עמוס תקמ"ד: אבר קטן של קטן. בירושל' בלי פלוגתא:

דף עח ע"א מים כדי לשוף. ועי' ירושל' (הגרל"ב) ה"א ואיתא שם אמר ר' אלעזר הדא דאת אמר באילן מיא דטלא ברם באילן דידן כדי להדית פני מדוכה. וכ"פ הרמב"ם פי"ח מש"ש ועי' מש"פ ד"ה הדא שכתב שם דגם רבא בבבלי דאמר מיא מסו היינו מי הטל שאין דרך לשתותו ולא שביתא שתיתו ע"ש: דם כדי לכחול. בירושל' דם עטלף (הגרל"ב): בדר"א במוליא. בירושל' משמע דלא פליגי ר"ש ורבנן דבמצניע חייב בכ"ש ולמוליא נאמרו השעורים ועפנ"א שם: חבל כדי. בירושל' מחלק בין רך לקשה (הגרל"ב) ובקשה כדי לבשל ביצה קלה: גמי כדי. בירושל' מחלק בין פנימי לחיצון (הגרל"ב) דבחיצון כדי לעשות שני בתים לנפה ולכברה: כדי ליטול. בירושל' ובלבד שהוא יודע לנעול (הגרל"ב): ע"ב הוצין כדי לעשות. בירושל' מחלק בין רך לקשה (הגרל"ב) דבקשה כדי לבשל ביצה קלה כדלעיל ע"א גבי חבל: הר סטורא הוא. לעיל ע"ו פסחים נ"ג ק"א סוטה ד' תענית י' חגיגה י"ב כתובו' ס' ב"ב ק' נדה י"ד (הגרל"ב): המוציא קשר מוכסין. בירושל' כדברי ר' יהודה גופה מבואר שהוא ראוי להראותו למוכס אחר: המוציא שט"ח. בירושל' כדברי ר' יהודה עצמו שצריך להראותו לבע"ח אחר וכאוקימת' דרב אשי הכא:

דף עט ע"א המוציא עור בהמה. בירושל' מחלק בין רך לקשה (הגרל"ב) דבקשה שעורו על הקמיע. מצה ומיפה. עת"כ שמיני פ"ו ותזריע פי"ג: אמר אביי רבעא דרבעא. ב"מ ק"ה (הגרל"ב): ע"ב הלכה למשה מסיני. לעיל כ"ח לקמן ק"ח סוכה ד' ל"ד ערובין נ"ז פסחים קי"א חגיגה ג' מ"ק ד' מגילה י"ט כ"ד יומא פ' נדרים ל"ז נזיר כ"ו קדושין ל"ח מכות י"א זבחים קי"ג מנחות ס"ט פ"ט נדה מ"ה ע"ב סופרים פ"א ה"ב פאה פ"א ה"א פ"ב ידים פ"ד (הגרל"ב): דוכסוסטוס במקום שער. ירושל' מגילה פ"א ה"ט סופרים פ"א ה"ד (הגרל"ב): תפילין שבלו. סופרים הל' י"ד (הגרל"ב) נ"ל פי"ד ס"ך: תוס' ד"ה תפלין. במס' סופרים. פ"א ה"ס (הגרל"ב): שם בירושל' פ"ק דמגילה. ה"ט שם אמר הלל"מ שיהו כותבין בעורות (הגרל"ב): תוס' ד"ה לא. למעלה בגליון פ' שמע. פי' יקדים לכתוב שמע (הגרל"ב):

דף פ ע"א נעשה כמי שקלטה. בירושל' פ"א ה"א משמע דוקא נשרפה ממש פטור ומשמע נמי שם דדוקא הניח חצי גרוגרת שני' בתוך ד' אמות לראשונה ע"ש (הגרל"ב) ועפנ"א שם שכתבתי לפרש מש"ש בסיום זה המאמר בגין מדמיית' לאלבין והוא עביד כן. שפי' המפרשים דחוק. ונ' דהוא דקשי' ליה למה נקט דינו באופן שנשרפה ולא נקט שהגבי' הש"ס הראשון קודם שהנית השני' וע"ז קאמר בגין מדמיית' לאלבין שמבואר שם ובבבלי ס"פ גה"נ אכל חצי זית ובלע וקיאו וחזר ובלע דחייב דהשת' בשעה שאכל השני' הראשון אינו כלל בעולם דהלא זהו שאוכל עתה ונחשב לשני' ומ"מ חייב דל"ב שיהיה הראשון קיים ה"נ ל"ב שיהיה מונח עדן ת"ש הראשון והוא חייב בהגביה וגם בנשרפה היה חייב רק משום דס"ל להירושל' דבעינן שינית תוך ד"א להראשונה להצטרף וכיון שנשרף אינו יכול להצטרף משא"כ הגבי' היה שפיר מצטרף כיון דהוי תוך ד"א אף שנתבטל ההנחה מהראשונה. ומ"ש והוא עביד כן הוא משום דמתחלה קאמר פעמים שנתעסק כגרוגרת שלם והוא פטור סוף עבידא כגון שלא הספיק כו' עד שנשרפה הראשונה. ועבידא פי' יגוייר הדבר ע"כ והוא עביד כן ע"כ הוא מגייר כן בנשרפה ולא בהגבי' והבבלי ל"ב תוך ד' אמות והא דפטור הוא משום דס"ל דבעינן שלא תתבטל הנחה הראשונה עד שינית ג"כ השני' ול"ד לאלבים דמ"מ נהנה גרונו בכזית ועל הנאת גרונו אנו מחייבים אותו משא"כ בהוצאה בעינן שיהיה שעור הוצאה שלמה בעת א': אם העבירו דרך עלי'. עתוס' ד"ה העבירה ולפי הירושל' פ"א הוא משום דבעינן דהשני' תהיה תוך ד"א לראשונה ע"כ קאמר דרך עלי' היינו באותו דרך קרוב לראשונה בתוך ד"א וכיון דמהלך כמניח חשיבה לי' הנחה במקום הסמוך להראשונה אף שהוליכה אח"כ למקום רחוק כבר נתחייב בשעה שהעביר סמוך לשם ועפנ"א: בהעלם א' ברשות א'. עתוס' דהר"ח גרים מרשות א' ובפנ"א באורתי בס"ד דגי' הר"ח נכונה יותר ע"פ הירושל': שכן נגועות. בירושל' ע"ש ר' מנא משום לבכתני בא' מעיניך ורבנן דקסרין בשם ר' בון בר חייא שכן אשה סומא בא' מעיני' כו': ע"ב א"ר כראין דברי ר"י. בירושל' איתא איפכא נראין דברי ר"י בבילא הסיד ודברי ר"כ בחביט: ובת לדעת. שוח"ט סי' קל"ז: שנתות היו כהן. ספרי פנחס (הגרל"ב):

דף פא ע"א גמ' זכוכית כדי לגרור. בירושל' פי"ז מקשה מזה על מתני' דהתם ושל זכוכית כדי לכסות בהן פי הפך ולר' יהודה לגוק לתוכה שמן ומשני התם לטלטלו והכא לסוגאה: שכל שמחובר לקרקע. ב"ב ס"ו שבועות מ"ב (הגרל"ב): ברש"י ד"ה ושל גל. טרוקי גלי. ע"ז נ"א (הגרל"ב): והוא שמרגשת. בירושל' בעוף לא"ק בבהמה לראב"י: זובין על. בירושל' ביתוס בן זונין: ר"ש בר' יוסי. עי' הגרי"ב בשם התוספת' ר' ישמעאל בר' יוסי. וכ"ה בירושל': כהכרע מדוכה. בירושל' ר' אילא בשם ר' ינאי שנו כמלא רגל מדוכה קטנה של בושם. א"ר יוסה לא שנו אלא של בושם אבל של בשמים לא. ועי' תוס' שהביאו את הירושל' ופי' גם כאן הכרע מלשון כרעי. ורגל מדוכה. אך לפ"ז יהיה פלוגתא בין התלמודים דבירושל' של בושם ולא של בשמים דהתם של בשמים גדולה יותר. ע"כ נ' דגם בבבלי האי של בשמים נפרד למטה וה"ק כהכרע מדוכה קטנה [דהיינו של בושם] של בשמים [דלאו קטנה היא] ע"ז אמר רב ששת אם יש עלי' עד מותר ובלאו עד אסור. ומיושב הלשון יותר גם למען השלום עם הירושל' נכון לפרש כן: בעא מניה רבה בר רב שילא מר"ח. ילקוט פ' שופטים תתקי"א: ע"ב גדול כבוד הבריות. עמ"ש ברכות י"ט: היה מונח ע"ג קרקע. בירושל' פ"ו ר"י בר' בון בשם רשב"ל שנית עלין נקוב ע"ג עלין נקוב חייב משום קוצר ומשום זורע ע"ש:

דף פב ע"א בדבר שהאור שולטת בו. בירושל' איתא ולא בכל דבר שנכנס לאור ויוצא. א"כ אדרבה דבר שאין האור שולט בו הוי גריעותא: אע"פ שאין ראוי' לדבר. בבלי ברכו' כ': שבת כ"י פ"ו קל"ב: פסחים מ' ל"ג ק"ז: יומא ע"ו: מ"ק ט"ו: נדרים מ"ט. סוטה ד'. יבמות ס"ד. ב"ב ט'. סנהדרין ע"א. ערכין י"ט: תמורה כ"ט: תוספתא רפ"א דברכות שביעית פ"ג חולין פ"ג מס' סופרים פ"כ ה"ד מכלת' בא פ"א ופ"ס ופ"ז ופי"ז שופטים ספ"ד ופ"ה ב' פעמים ופי"ג ופט"ז. ובירושל' ריש ברכו' נסמן עוד: אמר ר"ע. ילקוט ישעיה שכ: מי שהיה ביתו. ילקוט עקב תתן: ע"ב ואמר רבה במשא. בילקוט עקב תתן סגי' רבה: מה נדה מטמאה באבן מסמא. עת"כ מצורע פ' זבים פ"ג ומובא בתוס': אף ע"ז לא מטמאה באבן מסמא. ירושל' ע"ג פ"ג ה"ו (הגרל"ב): ולר"ע למאי הלכתא אתקש לשרץ למשמשין. בירושל' אית תניי תני ע"ג כנדה ואית תניי תני ע"ג כנדה ומשמשי' כשרץ ומקשה שם ממתני' דאבניו ועציו דהוו משמשין ומ"מ קאמר עלה ר"ע כנדה ומשני דמיירי דהשתחוה להאבנים ואח"כ בנאם ונאסר משום ע"ג ע"ש: מה נדה אינה לאברים. לפי מאי דמתרץ בירושל' לקושיתו שם אמאי מקשינן לקולא. דהדא דתימא בשבורה אבל בשלמה אפי' כ"ש א"כ האי שעורא בכזית דילפי' ממת הוא בע"ג שבורה א"כ מוכח דישנה לאברים לרבנן ועלייהו ילפי' טומאה ושעורא ועמ"ש לק' בסמוך: דבעי רב חמא ע"ג ישנה לאברים. עמש"ל ובפנ"א כתבתי דלהמסקנא דירושל' דאמר התם. לא תאמר לו מיכן שאין אומרין לאדם לא עד שיכנס ראשו ורובו כו' הכונה הוא דאתי למעט דאינה לאברים עד שיהיה בשלמות ראשו ורובו וכיון דאינה לאברים אין לחלק בין שלמה לשבורה כדמחלק שם לעיל כיון דשבורה אינה מטמאה כלל וע"כ לומר דטומאת ע"ג מדרבנן היא ע"כ מקשינן לקולא דהתירוץ דאיתא לעיל דמיירי בשבורה אדתי לה וא"כ הוי מסקנת הירושל' דאינה לאברים ובזה ישבתי מ"ש הרמב"ם פ"ו מה' אה"ט ה"ג וה"ד דאינה לאברים וכתב הכ"מ דהוא אבעי' דרמב"ת דלא אפשטא [וטרת המל"מ ביטוב זה דלכאורה האבעיא אינו כ"א לר"ע ואליבא דרבה וע"כ כונת הכ"מ לאיכא דאמרי פ"ג. דהא בעי' הוא בהדיוט יכול להחזירה דלפ"ז גם לרבנן הוי האבעי'] וקשה על הרמב"ם דפסק הדין בפשיטות ולא מטעם ספק והנית בקושי' ולהנ"ל י"ל דמשום דמסקנת הירושל' הוא דלכ"ע אינה לאברים תפס פשיטות של הירושל' כדרכו כן תמיד בכ"ד:

דף פג ע"א ע"ג כנדה ומשמשיה כשרץ. ירושל' ע"ג פ"ג ה"ו (הגרל"ב): בני ישראל מטמאין בזיבה. ת"כ מצורע פ' זבים פ"א: ע"ב או אינה לאברים. כמו דמקשה בירושל' למ"ד ע"ג שנשתברה מאלי' מותר' מהא דתנן אבניו ועציו מטמאין כו' הא הו"ל נשתברה מאלי'. ומשני דהשתחוה מתחלה לכל אבן ואבן. ומהם נבנה הבית ועוד משני דהו"ל כעתיד להחזירה כיון דמונחים במקומם ע"ש. היינו יש להקשות ולתרץ למ"ד אינה לאברים: ע"ג פחותה מכזית. בירושל' קאמר דבשלמה אפי' כ"ש (הגרל"ב) ולפמ"ש בפנ"א הבאתיו לעיל פ"ב: ד"ה דבעי הדר מזה הירושל' במסקנא ע"ש: זבוב בעל עקרון. ילקוט שופטים ס"ד ובירושל' בעל ברית שהיה ראש הגוי' וגאפון היה והפ"מ גורס וכאפון היה. כגרעין של אפונין והוי שפיר ראוי' שהיה קטן: מנין לספינה. ילקוט משלי תתקס"ג: גלמדה משק. בירושל' עושה מזה קושי' איך למד התנא מים הא משק גלמדה ומשני בספינה של חרס: ר' חנינא בן עקביא. בירושל' פ' כמה טומנין גרס ר"ח בן אנטיגנוס (הגרל"ב): לעולם אל ימנע. ירושל' שבת פ"ד ה"ב (הגרל"ב) ושם ע"ש ר' יעקב בר אידי א"ר יונתן: א"ר יונתן לעולם. ילקוט חקת תשס"ב: אר"ל אין ד"ת. תנחומא פ' נח (הגרל"ב):

דף פד ע"א תיבה שפתחה מלדה. עי' ת"כ מצורע פ' זבים פ"ב: מקיש משכבו לו. ילקוט מצורע תקס"ח: תוס' ד"ה מפץ. בענ"ד אמרתי ליישב דברי רש"י דמ"ש דל"ל טהרה במקוה היינו בהו"א דלא ידעי' לרבות מפץ במת משום דליכא למילף מזב דדלמא גם בזב אינו טמא משום דל"ל טהרה במקוה משום דלא מצינו טומאה בפשוטי כלי עץ אינו בכלל טהרה אבל כדמתרץ משום שיש במינו טהרה א"כ יש טומאה בזב וידעי' ג"כ בק"ו למפץ במת וכיון דידעי' בי' טומאה שפיר יש לו ג"כ טהרה במקוה ובחבורי סדר"ק הארכתי בזה: ע"ב יש במינו. עי' סוגי' דערובין ק"ד: ובחבורי הד"ק מ"ש בזה: מנין לערוגה. ילקוט ישעיה שס"ו: מאי משמע. ילקוט שם: תוס' ד"ה מפץ. כדאמרי. ספרא מצורע פרשה ג' (הגרל"ב):

והיה

דף פה ע״א וקים להו לרבנן · ילקוט ויצלח קל״ח : ערוגה תוכה שסה · ילקוט עקב תתנ״ת : ע״ב ערוגה בין הערוגות · בפנ״א כלאים הארכתי בזה וצר המקום פה להכיל :

דף פו ע״א מנין לפולטת · ילקוט יתרו רע״ע ועי׳ מגורע תקס״ח : מנין לסיכה · ילקוט תהלים תתס״ת ועמ״ש יומא ע״ו : אע״פ שאין ראיה · עמש״ל לעיל פ״ב : ת״ר פולטת · ת״כ מגורע פ׳ זבים פ״ו מכילתא יתרו פ׳ בחדש פ״ג (הגרל״ב) : ראב״ע כרבנן . בירושלי׳ משמע דנאמר להם מצות הגבלה ופרישה ביחד אך מש״ס בג׳ עביד פרישה ב׳ דהיינו בג׳ לחדש דהוא יום ד׳ בשבת למ״ד בששי נתנה תורה · ואופן הפלוגתא בחשבון העונות יבואר בס״ד לקמן ע״ב איך הוא לירושלי׳ : ע״ב נתנה תורה לשבו״י · לפי׳ הפ״מ בירושלי׳ ר׳ יוחנן דאמר סתם מדברי כולם נתנה תורה לשבו״י פליג אמש״ס מקודם דשיטת הירושלי׳ שם דכ״ע בד׳ עביד פרישה וא״כ לראב״ע ור׳ ישמעאל דלב׳ עונות שלמות ה׳ היו טהורות ביום ו׳ ויכלו לטבול בו׳ ואפשר דס״ל לא נתנה תורה לשבו״י · ור׳ יוחנן פליג ע״ז וס״ל דלכ״ע נתנה בו׳ וראב״ע ור׳ ישמעאל ס״ל בה׳ עביד פרישה וכאוקימתא שבבבלי . דפליגי בפלוגתא דרבנן ור׳ יוסי . ובפנ״א בארתי דלא פליג ר׳ יוחנן וכונת ר׳ יוחנן הוא מן הדין בלא הוספת משה יום א׳ ועי׳ הקדמת ב״ש באה״ע ועי׳ סדר״א פמ״א ובחבורי ק״א הארכתי : בששי בחדש נתנה תורה · ילקוט יתרו רע״ח : בר״ח אתו למדבר סיני · מכלת׳ פ׳ יתרו (הגרל״ב) : תוס׳ ד״ה וכתיב התם · עי׳ צל״ח מה שהקשה ע״ז ועמ״ש בפסחים ו׳ :

דף פז ע״א שלשה דברים עשה משה · שמ״ר פי״ט ופמ״ו ילקוט יתרו רנ״ח אדר״נ פ״ב ושם איתא ארבעה דברים והרביעי הוא שפירש מאהל מועד היינו מקדשי קדשים ע״ש : ופירש מן האשה · משמע דקודם מתן תורה פירש דאילו אחר מ״ת ה׳ צוה לו לפרוש וכ״ה בסוף דברי התוס׳ ד״ה ואתה · ולכאורה יתכן כפי המדרש דב״ר הפי״א דמזמן שציוה לו ה׳ בסנה פירש . אך קשה דהא הק״ו דמייתי הוא מאל תגשו אל אשה שנאמר בעת מ״ת . ודוח״ל דידע מקודם מה שיהיה נאמר להם . וקודם מ״ת שלא היה בכלל מצות פרישה שלכל העם ועי׳ פדר״א פמ״ו דהם משמע דמזמן מ״ת פירש וקשה כנ״ל . ואפשר משום דיתכן דשובו לכם לאהליכם אתא למצות עונה ולפ״ז הלי ואתה פה אינו כ״א לפטור את משה ממצוה זו בעת אבל אין ראי׳ לאסור עליו אבל אי אמרי׳ דאתא לב״ד שבמנין צריך מנין אחר להתירו . וא״כ לא התיר רק להעם ומשה נשאר באיסורו ועי׳ ביצה ה׳: סנהדרין כ״ע: ומשום דאפשר לומר כך או כך ע״כ נקרא מדעתו אף שיש לו קרא מסייע וכמ״ש התוס׳ לעיל משום דלאו דרשה מעליא הוי נקרא מדעתו · ה״נ י״ל כאן משום דאפשר למדרש למצות עונה רק משום ק״ו דדריש הוכיח לו דהכונה הוא דבא לאסור עליו ולא לפטרו ובחבורי ק״א הארכתי : ומה ישראל שלא קבע · שוח״ט סימן קמ״ו : לאהליכם ואין אהלו אלא אשתו · עי׳ ת״כ מגורע סס״ת : ואית דאמרי פה אל פה · באדר״נ פ״ב איתא דר״י בן בתירה פליג ואמר פה אל פה שבפירוש צויתיו ע״ז לך אמור כו׳ ואתה פה כו׳ ולא מדעתו . וכ״ה בספרי בהעלותך ק״ג וכן יתכן בכונת האית דאמרי דפליג ע״ז וס״ל דזה לא נקרא הסכם לאוד כ״א צווי מפורש וכ״מ בתנחומ׳ פ׳ צו סי׳ י״ג : ומה פסח · תנחומא תצא ל׳ : ששי בחדש · מכילת׳ בשלח פ׳ ויסע פ״א ושם מבואר דר״ח סיון בא׳ בשבת היה והוא כמ״ד בו׳ נתנה תורה ובמכילת׳ יתרו פ׳ בחדש פ״ג איתא בו׳ נתנה תורה ועמ״ש בזה בהקדמה למס׳ ברכות ושם מבואר ג״כ דברי ר״י בר״י דלעיל ע״ש : ע״ב כאשר צוך במרה · עי׳ תוס׳ ד״ה כאשר · ועפ״י הירושלי׳ ביצה פ״ב ה״א דאיתא שם פלוגת׳ ח״א במרה וח״א באלוש אפקוד יש ליישב קושי׳ התוס׳ דבכ״כ הוא למ״ד באלוש והיה רק שבת ראשונה דאלוש הוא המקום שנסעו ממנו לרפידים ובפ׳ בשלח כלול במדבר סין גם דפקה ואלוש שבמנין המסעות · ואף דבפ׳ כל כתבי הוא אותו האמורא רב יהודה אמר רב . עכ״ז כיון דתנאי פליגי בזה כדמוכח במכלתא בשלח פ׳ ויסע פ״א ר׳ יהושע ס״ל שם שם לו חק ומשפט חוק זה השבת כו׳ ור״א המודעי ס״ל חוק אלו עריות ולדידיה ע״כ באלוש אפקוד השבת גבי מן את אשר תאפו כמ״ש בירושלי׳ שם דלפ״ז הו״ל שבת ראשונה י״ל דהם מדבר אליבא דר״א המודעי · ולפמ״ש בלקח טוב בשלח וכה״ע פ״ה ע״ש ר׳ יהודה התנא כאשר צוך במרה י״ל דכל״ל גם הכא ר׳ יהודה ובפ׳ כל כתבי הוא רב יהודה וא״ש בפשיטות : במרה · ירושלי׳ ביצה פ״ב ה״א (הגרל״ב) ועמש״ל : השלים ניסן · מכילתא ויסע פ״א (הגרל״ב) : ואותו היום שבת היה · עי׳ מכילתא שם ילקוט בשלח רנ״ח מסעי תשפ״ז : אותו היום נטל עשר עטרות · ב״ר פ״ג ספרא שמיני (הגרל״ב) ובב״ר שם במקום לחדשים כתוב למלכים [וה״ק רש״י במדרש הא מנין למלכים הוא דרבנן וג׳ דיתכן ע״פ שיטת הירושלי׳ ר״ה דיליף למלכים מקרא דהחדש הזה ע״ש] ובמקום לאכילת קדשים כתוב שם לשחיטת צפון ובתוס׳ ד״ה ראשון כ׳ כן בשם הת״כ וליתא דבת״כ הוא כבגמ׳ כ״א בב״ר הוא כנ״ל וכ״ה בפס״ר פ״ו ולקמן ידובר מזה · ועי׳ במד״ר פי״ג ושם עוד בפעם הב׳ לא חשיב כ״א ו׳ דברים וחשיב שכינה ומחילת שכינה לשתים ועי׳ מ״כ שם ותמוה במ״ש בטעם דל״ת כהונה ועבודה משום דאינם במקדש · דהא ודאי שייך למקדש כהן בעבודתו ובענ״ד י״ל דס״ל כמ״ד משה כהן היה עי׳ זבחים ק״א: וא״כ היה כהונה ועבודה מקודם ולא היה יום השמיני ראשון · והא דלא נקט אכילת קדשים ב׳ דמחיצת שכינה היינו אכילת קדשים במחיצה [ועי׳ רש״י] וא״ש : בתוס׳ ד״ה ראשון · עמש״ל דמ״ש בשם הת״כ אינו שם כ״א בב״ר פ״ג ובפס״ר פ״ו . והקשה רש״י בב״ר אהא דקאמר לשחיטת צפון הלא גם מתחלה קרבו עולות דבעי צפון . ויש להבין הא קודם שהוקם המשכן היה דין במת יחיד ול״ב צפון כמ״ש זבחים קיב: קיט: ונ״ל כוונתו על זמן ח׳ ימי המלואים דהיה דינו כבמת צבור עכ״פ דבעי צפון . וקשה לפ״ז מאי מקשה על הגי׳ לשחיטת צפון הא אותה הקושי׳ הקשה ג״כ על הגי׳ אכילת קדשים שהיה גם בח׳ המלואים והיה גם במחיצה כמ״ש בשלו כו׳ ושם תאכלו ובפרט לפי המבואר בת״כ ס״פ מלואים דרק בשעת עבודה נאסר להם לצאת א״ב טעם ושם תאכלו אתו הוא משום איסור אכילת קדשים בגבולים . ונראה עפמ״ש בבמד״ר פי״ב ובתנחומא פקודי סימן י״א ומובא בתוס׳ ד״ה עשר [ובטעות נרשם שם ל׳ ויקרא פ׳ שמיני דלית׳ שם ונ״ל במד״ר פ׳ י״ב] דמש״ר היה בכ״י מפרק המשכן ומעמידו ולחד מ״ד ב׳ פעמים בעת הקרבת תמידין ולחד מ״ד ג׳ פעמים דהיינו עוד פ״א למלואים ועי׳ ירושלי׳ גמרא פ״א ה״א דמשמע דכל היום היה מפורק והכהנים היו רשאים לצאת רק לערב היו באים לבשלים היום והלילה ודלא כבתוס׳ יומא ו · ועפ״ק שם ומשמע דבשעת אכילה היה מפורק המשכן וכ״ה ברא״ם א״כ א״ש דלא היו מחוצות בעת האכילה והפיר הוי ראשון לאכילת קדשים ביום השמ׳ למלואים · ועפ״ז יש למצוא טעם המדרש דס״ל כר״י בר״י בת״כ ס״פ דמלואים ובירושלי׳ יומא פ״א ה״א דגם בשמיני העמידו ופרקו א״כ לא היה גם בח׳ אכילת קדשים במחיצה ע״כ לא אמר המדרש לאכילת קדשים דהיינו במחיצה רק לענין שחיטת צפון וס״ל דל״ה בכל ז׳ ימי המלואים דין במת צבור ול״ב צפון עד יום הח׳ . עוד י״ל עפמ״ש התוס׳ זבחים ק״א. דלמ״ד מפני אנינות נשרפה לא אכלו ביום שום קדשים ע״כ לא היה ביום הח׳ שום אכילת קדשים ע״כ לא נקט בב״ר אכילת קדשים . וא״ש :

דף פח ע״א בחמישי בנה מזבח · עי׳ שוח״ט סי׳ א׳ ועי׳ מכילת׳ יתרו פ׳ בחדש פ״ג ומ״ש בהקדמה לברכות : מלמד שכפה עליהם · שהש״ר פ״ח ילקוט יתרו רפ״ג תנחומ׳ נ״ח סימן ג׳ ע״ש רב דימי בר חמא ועי׳ תנחומ׳ שופטים ע׳ שוח״ט סי׳ א׳ : מאי דכתיב משמים · תנחומא שמיני ו׳ ילקוט בראשית י״ז תהלים תתי״ח : ה״א יתירה ל״ל · עי׳ תנחומא בראשית דהה״א רומז על חמשה ספרי תורה : שהתנה הקב״ה · תנחומא בראשית (הגרל״ב) סי׳ א׳ ב״ר פס״ו שהש״ר פ״א פ׳ לסוסתי ופ״ז פסוק שובי רות רבה פ״א פס״ר פכ״א ילקוט תהלים תתי״א ועי׳ שוח״ט סי׳ כ׳ : בשעה שהקדימו · תנחומא תצוה (הגרל״ב) סי׳ י״ב שלח סי׳ י״ג איכ״ר פ״ב ע״ש ר״י ושם לכל א׳ עטרה א׳ ור׳ אבא ב״כ בשם ר״י ק״כ רבוא ס׳ רבוא לעטרה וס׳ רבוא לכלי זין ובשהש״ר פ״ח ע״ש רשב״י זיגאות וכ״ה בשמ״ר פמ״ה דעת רשב״י ובבמד״ר פט״ו איתא גם ר׳ סימאי בשפה ועי׳ שוח״ט ק״ג פדר״א פמ״ז פס״ר פ״י פכ״א פל״ג ילקוט יתרו רע״ז ישעי׳ ש״ה תהלים תהכ״ת משלי תתקל״ה : ופרקום · שמ״ר פמ״ה ופנ״א שהש״ר פ״א פסוק משכני ובפ״ח שם ספרי ברכה שנ״ו שוח״ט סי׳ ק״ו : א״ר אלעזר בשעה · בילקוט תהלים תתס״ה ע״ש ר׳ ישמעאל תנחומא שלח י״ג שוח״ט סי׳ ק״ג וק״ד : א״ר חמא בר חנינא מאי דכתיב · בילקוט שה״ש א״ר יוסי א״ר חנינא . שהש״ר פ״ב ע״ש ר׳ אחא בר זעירא ושם פ״ח פסוק תחת התפוח : ההוא צדוקי · ילקוט משלי תתקמ״ז : ע״ב אר״ש בר נחמני · ילקוט שה״ש : אמר עולא עלובה כלה · ילקוט שם : הנעלבים · דרך ארץ פ״ב (הגרל״ב) : א״ר יוחנן מאי דכתיב · עי׳ שמ״ר בפכ״ח שוח״ט סי׳ ל״ב ילקוט תהלים תשל״ה : א״ר חננאל בר פפא · בילקוט משלי תתק״ת ר׳ חנינא בר פפא : שמיצר ומימר לי דודי · שהש״ר פ״א (הגרל״ב) : ואריב״ל כל דבור כו׳ ולתם · שמ״ר פכ״ט ע״ש ילקוט תהלים תשנ״ה : חזרו ישראל לאחוריהן · בספרי האזינו מכילת׳ יתרו פ״ב : ואריב״ל בשעה שעלה · ילקוט קרח תשנ״ב תהלים תרמ״א :

דף פט ע״א יצה״ר יש ביניכם · עב״ר פמ״ח דר׳ אחא יליף לה מקרא ושמדו לבבם אין כ׳ כאן אלא לבבם מכאן שאין יצה״ר במלאכים : ואריב״ל בשעה שירד · ילקוט מלאכי תקנ״ד : א״ל אין בי שנא׳ תהום · עי׳ תנחומא שמות כ״ה : ואריב״ל בשעה שעלה · ילקוט שלח תכר״מ : יש עבד שנותן לרבו · שמ״ר פ׳ מ״א (הגרל״ב) : באו שם · ירושלי׳ תענית פ״ד ה״ה (הגרל״ב) ילקוט תהלים תשכ״ת : מאי הר סיני · שמ״ר פ״ב (הגרל״ב) ילקוט יתרו רפ״ד : ה׳ שמות יש לו · שמ״ר פ״ב ה׳ שמות ובבמד״ר פ״א ו׳ שמות והסיב הסר חמד [ומש״ש באיזה ספרים הר המוריה ע״ש דליתא בפסוק כ״א ארץ המוריה] ובשמ״ר פ׳ כ״א ג׳ שמות לסר ובתנחומא במדבר סי׳ ז׳ שש שמות . ילקוט במדבר . תהלים תשכ״ז : ע״ב דרש רבא מאי דכתיב · ילקוט ישעי׳ רנ״ו : אר״ש בר נחמני א״ר יונתן · בילקוט ישעי׳ שס״ה ליתא א״ר יונתן : מאי דכתיב כי אתה · עב״ר פס״ו דלזאת לא נמנה יצחק בין האבות משום שנתן כח בברכתו לעשו ע״ש : עשרין דלא שבעת · ירושלי׳ בכורים פ״ב ה״א סנהדרין פ׳ י״א ה״ה (הגרל״ב) ועב״ר פכ״ת כבת כ׳ לחטא אלמא דעד כ׳ אין נתחב חטא . ועי׳ ילקוט תהלים תש״ל דגירסתו שם כ׳ לנוי כבת ז׳ לחטא : עליהו . הרמב״ם בפי׳ המשנה פ׳ ד׳ מיתות קאמר דעל כרת אינו נענש קודם כ׳ (הגרל״ב) : א״ר יוחנן ראוי · ב״ר פפ״ו ע״ש ר׳ ברכיה בשם ר׳ יהודה בר׳ סימון :

דף צ ע״א ואמר חזקיה במיני · בירושלי׳ ר׳ אילא בשם ר׳ אלעזר . והלעיבין · שביעית פ״ז ה״א (הגרל״ב) : תוס׳ ד״ה לא יפחות . פרי עלי זהב · מקלים פ״ו (הגרל״ב) : ע״ב זרע קשואין שנים · בירושלי׳ פ״ט ה״ו מוכח דטעמי׳ הוא משום שאינם נאכלין ע״כ אין שוהן כגרוגרת כ״א לפי דרך שמוציאין לזריעה דקאמר התם חיטים המדיות עשאום כזרעוני גינה שאין נאכלים וכן בפ״ז ובפי״ב : חגב חי טהור · בירושלי׳ בשמה כמלא פי גלב (הגרל״ב) והוא בפ״ט : כמה מלא פי חזיר א׳ · גי׳ הרמב״ם בפי״ח חמש (הגרל״ב) והוא עפמ״ש הכ״מ בפ״ז שם מדפסק גרעינין לאכילה חמש ובפמ״ד ר׳ דלאו משום דגירסתו בבינוי אלא דמפרש מ״ש בירושלי׳ פ״ח ה״ב וכמה מלא פי חזיר א׳ אתיים אומרים חשבון חמש פי׳ דאתרים פליגי וס״ל דמלא פי חזיר היינו חמש . ולא כפי׳ הק״ע וס״מ דמפרשי דהוא מין אחר דאם כוונת לחשבון ה׳ : מקשה של חזיר א׳ · בירושלי׳ רק שתים (הגרל״ב) והוא בפ״ח ה״ב : תוס׳ ד״ה דלא לימרו · דהגב טהור אין מטון שתיה · וכן יש להוכיח מירושלי׳ סוף פרקין ע״ש : שם בתוס׳ מדכתיב חגבים אחר דגים · הרמב״ם בהל׳ שחיטה יליף לה מדכתיב ישפיה ל״ג אוסף החסיל (הגרל״ב) :

דף צא ע״א נתחייב זה במחשבתו של זה · עמש״ל ע״ו : תוס׳ ד״ה אי · מה״ב · שמיני פרק ט׳ : שם . מרבינן הת״כ · בחוקתי פי״ב (הגרל״ב) : ע״ב המוציא אוכלין ונתנן · בירושלמי פ״א ה״א מדייק ר׳ יוחנן מזה דהמוצא מרה״י לרה״ר דרך כרמלית חייב דהא הכא דוקא בנח על האסקופה פטור וכמ״ש לקמן מתני׳ דלא כב״ע : המוציא מחנות · בירושל׳ פ״א מייתי ברייתא דמסיים להדיא על דין דאסקופה וכן עזאי פוטר : הגונב כיס בשבת · ירושלי׳ קדושין פ״א ה״ה ב״ק פ״ג ה״ד (הגרל״ב) :

דף צב ע״א התם למעלה מג׳ · עי׳ פנ״א בירושלי׳ פ״א דהירושלי׳ אינו מחלק בין למעלה או למטה מג׳ דהלא בערובין פ״ו ה״ג גבי הקורא בספר בראש הגג ונתגלגל מידו משהגיע למטה מי׳ הופכו על הכתב מוקי לה כמ״ד אסור להשתמש באויר עשרה ול״ב נח · ובבבלי מוקי לה בנח ע״ג כותל משופע משום דהוי למעלה מג׳ · גם גבי העבירו דרך עליה דלעיל ס׳ · מוקי לה בבבלי למטה מג׳ ובירושל׳ לא מוקי לה הכי כמש״ל פ׳ · ע״ש גם מוכח לעיל פ״א ה״א דאינו מחלק בין ביד בין בכלי ולא ס״ל שמי׳ אגד ע״ש : אמר ר״א המוצא משאוי · ילקוט תרומה שע״ב במדבר תרל״ד : משה רבינו פרשו · אדר״נ פרק ט׳ (הגרל״ב) : ארון תשעה וכפורת טפח · בירושל׳ פ״א מקשה אילו מגדל גבוה י׳ בתוך הבית שמא אינו מותר להשתמש מתוכו לבית פי׳ ואיך נקרא הארון רשות אחר כיון שעומד בתוך האה״מ ומשני בשעה שהיה מרבע לבן הכרובות שלא היה עומד בחוץ והוא כפי׳ הק״ע ולא כהפ״מ ועפנ״א : ע״ב המתכוין להוציא לפניו · דרך הירושל׳ משונה ממ״ש פ״ה ועי׳ פנ״א פ״א : תנא כל באמת הלכה · עמש״ל י״א : המוציא ככר לרה״ר · ילקוט ויקרא תס״ה : בעשותה שעושה את כולה · ת״כ ויקרא דבורא דחובה פרק ט׳ ילקוט ויקרא תס״ט :

דף צג ע״א יחיד שעשה חייב · יבמות ל״ב (הגרל״ב) : ר״ש סבר סלקא · ילקוט ויקרא תס״ה ותס״ט : ע״ב רא״א רגלו אחת · ילקוט פ׳ שופטים תתקי״ז : שנים שהוציאו קנה של גרדי · בירושל׳ ה״ה איתא ר׳ פוטר ור״א בר״ש מחייב א״ל ר׳ כך שמעתי מאביך א״ל שמשתי את אבא בעמידות מה שלא שמשת בישיבות א״כ פליגי אליבא דר״ש ודעת ת״ק הוא כדעת ר״א בר״ש דחייב אליבא דר״ש ולקמן כלפי לייא :

דף צד ע״א ובפלוגתא דר׳ יוחנן ורשב״ל · עמש״ל דף ע״א : רמות רוחא · לקמן ק׳ · (הגרל״ב) : ע״ב במוציא את המת לקברו · עמ״ש לקמן חצי זית : גדול כבוד הבריות · עמ״ש ברכות י״ט: והכא ג״כ מוכח דרק בדרבנן אמרי׳ כדקאמר אטו לרה״ר קאמינא ודלא כמשמעות הירושל׳ : חצי זית חייב · כ׳ דגם בירושל׳ ה״ה דמייתי תני חצי זית מן המת חצי זית מן הנבלה ופחות מכעדשה מן השרץ חייב ור״ש פוטר מיירי בכה״ג שהיה זית שלם ופחת מן השעור בזה שלקח חצי זית והוציאו וזה דלא כפי׳ הק״ע ופ״מ שם ולבאר הדבר אעתיק הירושל׳ לפניו ולאחריו . דקאמר שם דהא דתני את המת במטה חייב דברי הכל ואף ר״ש מודה לא כן תני אף ריח רע כ״ש וא״ר אילא אף ר״ש מודה בה ומודה ר״ש באסורי הנאי׳ [פי׳ דקאי בשברא דזה לא מלאכה שאצ״ל משום דצריך למלאכת הוצאה להוציא מהבית שלא יסבול ריח רע ולפ״ז במוציא מת לקוברו ג״כ מודה ר״ש ודלא כמ״ש בבבלי לעיל וה״ה מודה ר״ש באסורי הנאי׳ כי דצ״ל באסורי טומאה דהיינו מה שבמת מטמא באהל ונצרך לו ההוצאה] א״ר יודן תפתר במת עו״ג ואין בו ריח רע והוציאו לכלבו [פי׳ דר׳ יודן פליג דס״ל דלא מקרי צריכה לגופה כ״א בצריך להחפץ ואין לאוקמי כר״ש כ״א במת עו״ג כו׳ . והוא משום דהירושל׳ ס״ל דר״ש לא פליג כ״א אסיפא ע״כ טרח מתחלה לחלק משום דבריפא מוציא כל המת ויש תועלת לטהר את הבית לבאי בו מאה״כ בסיפא כזית מן המת כו׳ דאין תועלת בהוצאה ע״כ פוטר ר״ש דהו״ל מלאכה שאצ״ל . ור׳ יודן קאמר חילוק אחר דבריפא מיירי במת עו״ג דהו״ל צריכה לגופה·] וע״ז מייתי תני חצי זית כו׳ ור״ש פוטר ומיירי בחצי זית מכזית ואי נימא דבריח רע וטומאה מודה ר״ש אמאי פוטר ר״ש הא בכה״ג שעושה פעולה שלא תטמא המותר הו״ל לחייב . ומשני ליה דטעמא דר״ש כבר נתמעטה הטומאה היינו שבעת שחילק החצי זית מהכזית נתמעטה בזה הטומאה והו לא נדרש ההוצאה להצלת מטומאה ומקשה א״כ מ״ט דרבנן דמחייבי כהכיא דר׳ יודן . וע״כ צ״ל כר׳ יודן דהו״ל מלאכה שאצ״ל אף שיש לו תועלת בהוצאה וכדס״ל להבבלי . ועפ״ז פי׳ זה א״ש ג״כ קושית הס״ק על הס״ז ע״ש והכמ״ל : אבל בכלי חייב · בירושל׳ ר׳ נחום בשם רב לעולם אינו חייב עד שיטלנו בקרטל [הוא מין מספריים] וקאי על דברי חכמים שהזכיר מקודם : ואמר ר׳ אלעזר · בירושל׳ ר׳ אבהו בשם ר׳ יוסי בר׳ חנינא : הנוטל מלא פי הזוג בשבת · ילקוט תצא תתקי״ל :

דף צה ע״א גודלת ופוקסת משום בונה · בירושל׳ איתא רק בגודלת משום בונה ובפוקסת משום צובעת וכוחלת משום כותבת והוא כגי׳ הערוך שהביא הגרי״ב : מלמד שקלעה · ב״ר פי״ח אדר״נ פ״ד (הגרל״ב) ובב״ר הוא ע״ש רב חסדא קה״ר ופ״ז ע״ש ר׳ ברכי׳ תנחומא וירא סימן א׳ שוח״ט ב״ה ילקוט בראשית כ״ג : שכן בכרכי הים · שם בכ״מ הרשומים למעלה וירושל׳ ע״ש ר׳ יוחנן בשם ר׳ בני׳ ובתנחומא וירא לכלה בונה : חייב משום מפרק · בירושל׳ פ״ז ה״ב משום קוצר ועפ״ק שם דמקשה מזה על רש״י שכתב ואית דאמרי משום קוצר ולא היא . מהירושל׳ הנ״ל דמבואר כהאית דאמרי . ועי׳ גליון שם ובפנ״א : מחבץ חייב משום בונה · בירושל׳ שם משום לש וכן על מגבן : המכבד והמרבץ · ילקוט שמואל קי״ז : מ״ש דר׳ אליעזר · בירושל׳ שביעית פ״י אמר מתחלה מפסוק ויבא אל היער והנה הלך דבש ומקשה ליה מה את ש״מ דלמא כדר׳ מנא הורשא דמפיק דבש ומסיק מקרא זה ביערת הדבש : תנא אשה חכמה מרבלת · בירושל׳ הפ״ו ה״ג ר׳ ירמיה ר׳ זעירא בשם ר׳ חייא בר אשי אשה פקחת מדיתה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן ונמצאת מרבלת ביתה בשבת והוא כפרש״י כאן : התולש מעציץ נקוב · ירושל׳ כלאים פ״ז ה״ו (הגרל״ב) ילקוט שמיני תקמ״ג : אין בין נקוב לשאינו נקוב · תוספתא כלאים פי״ד (הגרל״ב) : ע״ב התורה רבתה טהרה · ירושל׳ כלאים פ״ז ה״ו מעשרות פ״ה ה״א (הגרל״ב) ובמעשרות שם הוא לענין קולא אחרת בטומאה : ולא א״ל ולא · מידי לעיל ל״ה לקמן ק״ל ברכות כ״ז ערובין ל״ו מ״ק י״ז יבמות נ״ז כתובות ס״ט סנהדרין מ״ח תמורה ל״ד נדה ל״ט : שורש כנגד נקב · בירושל׳ קאמר ר׳ יצחק בר אוריון בפשיטות מה פליגין כשלא תלש נגד הנקב אבל אם תלש מכנגד הנקב אף ר״ש מודה ר׳ ירמי׳ בעי היה כולו בארץ ונקב חוץ לארץ אשכחת אמר מה דצריכא לר׳ ירמיה פשיטא ליצחק בר אוריאן היינו דאזלי׳ בתר הנקב לר״ש : טהור מלהכשיר בו זרעים · עוקצין פ״ב (הגרל״ב) : רב אסי · בתרא הוא ולא תלמיד דרב ועי׳ סוכה ח׳ ערובין ל״ט: ס״ד: זבחים ס׳ (הגרל״ב) :

דף צו ע״א בבלי גללים · לעיל נ״ה מנחות ס״ט (הגרל״ב) : כיצד · בירושל׳ אית תנא כיצד ואית לא תני כיצד ועתוס׳ ורשב״א : ע״ב א״ר יוחנן דא״ק ויצו · שבועות ס״א ה״א (הגרל״ב) ושם ע״ש ר׳ שמואל בר נחמן בשם ר׳ יונתן והתם לא מסיק דבשבת וקאי רק שמוכיח דהקרי מלאכה ועתוס׳ ד״ה וממאי : הכנסה מנלן · בירושל׳ פ״א ושם ר׳ חזקי׳ בשם ר׳ אילא אפי׳ הכנסה את ש״מ בשם שמנעו העם כו׳ כך נמנעו הגזברים מלהכניס מרה״ר לגזכה ועי׳ רשב״א ריש שבת דכתב דר״פ דאמר הלי תנא הכנסה הוצאה קרי לה ס״ל דהכנסה ג״כ הוי אב כבירושלי׳ ורבא דאמר רשויות קתני ס״ל כסוגי׳ דר״פ כוורק דהכנסה תולדה ובחדוש׳ כתבתי דהירושל׳ לשיטתו דס״ל תחומין י״ב מיל מה״ת א״כ קרא דאל יצא לתחומין אתי ואין כאן קרא מיותר להוכיח מזה דהוצאה מלאכה גרוע היא ע״כ שמעינן מקרא דהוצאה גם הכנסה משא״כ להבבלי . ויתכן עוד דזה תלוי באופן הלימוד דלהירושל׳ דהוא מדאקרי מלאכה ומשמעות הכתוב דקאי גם אהכנסה כמ״ש ויכלא העם מהביא דהכנסה ג״כ משמע אבל לגירי׳ שבבבלי משום דבשבת ונמנעו מלהביא משום איסור שבת ג״כ · אין הוכחה כ״א להוצאה שכיון שלא יכלו להוציא אין ראי׳ לאיסור הכנסה · כי לא היה מה להכניס כשנמנעו מלהוציא ועפנ״א : הזורק ד׳ אמות בכותל · עי׳ שנויא כלאים פ״ו מ״ב מ״ש כפי׳ הירושל׳ שם ועי׳ פנ״א פ״ג שישבתי לשון הירושל׳ שם אף שהוא משונה ממ״ש בכלאים דיתפרש ג״כ ע״ד באור הגר״א הנ״ל ועמ״ש לקמן ק׳ : שכן תופרי יריעות · ירושל׳ ה״א ר׳ זעירא ר׳ יאשיה בשם ר׳ יוחנן מתופרי יריעות למד ר׳ יהודה שתים דס״ל להירושל׳ כהו״א דגמ׳ לקמן ל״ו : דמחייב ר׳ יהודה שתים וס״ל דלא משום דמחייב אתולדה במקום אב כ״א דס״ל דמעביר הו״ל אב בפ״ע ולרבנן הוי תולדה וממש״ל דף ע״ב: ועי׳ רשב״א : אמר רב יהודה אמר שמואל · ילקוט שלח תשמ״ע : תולש הוה · ירושל׳ סנהדרין פ״ד ה״א (הגרל״ב) ג״ל פ״ם ה״א ושם ר״ח בר גמדא בעי לה תולש הוה או קוצר ופשיט דתולש הוה : מקושש זה צלפחד · ספרי שלח קי״ג פנחס קל״ג : אתה עתיד ליתן את הדין · ספרי בהעלותך ק״ה (הגרל״ב) :

דף צז ע״א אמר לו ר׳ יהודה בן בתירה · ספרי בהעלותך ק״ה פדר״א פמ״ה ע״ש : תנא שפנה מצרעתו · ספרי שם : החושד בכשרים · שמ״ר פ״ג (הגרל״ב) ע״ש ר׳ יהושע דסכני בשם ר׳ לוי : מדה טובה ממהרת · שמ״ר פ״ג : א״ר אלעזר גם · שמ״ר פ״ט (הגרל״ב) ילקוט וארא קפ״ב : לא אמרי׳ קלוטה · עמש״ל נ״ה ד״ה ודלא : המשלשל דפנות · בירושל׳ סוכה פ״א ה״א והיי׳ איתא א״ר יוחנן לא א״ר יוסי [דמכני מחיצות תלויות למעלה גבוהו׳ מהארץ ג׳] אלא לענין סוכה אבל לענין שבת לא : בית׳ כמאן דמלי׳ דמי · בירושל׳ פ״א הלכון עבד אויר מחילת כממשה ועתוס׳ גיטין ע״ב וב״ק ע׳: כמש״ש דאפשר לאוקמי כך דגיטין במקורה ע״כ מלי לאוקמי כר׳ ובירושל׳ כאן ה״א גיטין פ״ח ה״ג מבואר דאי״א לאוקמי כך דגיטין במקורה משום דזרק שם מלמעלה בתוך המחיצות ועי׳ פנ״א : ע״ב דברים הדברים · במד״ר פי״ח מכלתא ויקהל פ״א ע״ש ר׳ כהנא ועמש״ל ע׳ : ר׳ יהודה מחייב · בירושל׳ מפיק כדשמואל הכא לחייב שתים וס״ל דר׳ יהודה ס״ל דמעביר הו״ל אב בפ״ע ועמש״ל שם : ד״ה רש״י ולעיל ל״ו ד״ה שכן . לא קלוטה · עמ״ש לקמן ל״ח : ר׳ יהודה מוסיף עמש״ל ע״ש : הזורק מרה״ר לרה״ר · בירושל׳ ע״ש תני שמואל ומקשה מזה על ר״י דאמר הזורק ולכה למעלה מעשרה רואין אם נפלה תוך ד׳ אמות פטור ואם לאחר ד׳ אמות חייב · וכונת הקושי׳ הוא דהכא ברש״י באמצע אין נחשב מדת הרה״י בחשבון רק שני הצדדים מרה״ר מצטרפות והכא בעלות הגג למעלה מעשרה והלכה למטה בלמעלה ב׳ אמות בלמעלה מעשרה עכ״ז נחשב הכי ד׳ אמות ג״כ בחשבון וכל הד׳ אמות נכנסים במנין ומ״ש מהכא דאין הרה״י מצטרף והתם המקום פטור מצטרף · ומשני תמן אם תפול קרקע שתחתי׳ רה״י בנס הכא אם תפול קרקע שתחתי׳ רה״ר · ומזה סתירה לדעת הרלב״ג פ׳ יתרו שכתב דגם הרה״י מצטרף והשיג על הרמב״ם פי״ג מה״ש והירושל׳ הנ״ל מוכח כדברי הרמב״ם שם ע״ש :

דף צח ע״א ודלא אמרי׳ קלוטה · עי׳ רש״י שפי׳ דהסוכחה היא מהסיפא פחות מארבע אמות פטור פירוש חייב משום דהוי כמונח ברה״י והרשב״א הקשה ע״ז דלמא משום דמיירי דלא אמר כל מקום שתרצה תנוח ופי׳ בשם ר״ה גאון דהסוכחה הוא מהרישא מדמחייב בארבע אמות ואי נימא דקלוטה כמו שהונחה דמיא הוי הפסק ולא היה מצטרף ע״ש · ועי׳ בתוס׳ לעיל ד׳: שכתב דליכא קלוטה לסקל כ״א לנתמיר וזה הפשר סברת רש״י דלא פי׳ אדיסא ועי״ל אסיפא קאי · ועי׳ זבחים נ״ג: מענין קלוטה לענין טומאה ועי׳ע בב״מ י״ב: קי״ב: זבחים כ״ס: והרשב״א מחלק בין סופו לנוח או אין סופו לנוח לענין שבת וכן ברמב״ן מחלק בזה ובמק״א יבואר ולכמש״ל : ברש״י ד״ה מצטרפין · הרמב״ם פסק בפ׳ י״ח מה״ש כר׳ יוסי ועכ״מ בפי״ג הי״ו פסק דרשויות מצטרפים וצ״ל דמפרש כהרשב״א דגם ר׳ יוסי מודה בזה דלא קאמר רק במוציא חצי זית וחזר והוציא חצי זית מהא״כ כמוציא כזית בבת א׳ כגון רשויות דבכה״ג מצטרפין ועי׳ מרכבת המשנה . באמבטי · עי׳ במד״ר פ״ו ושם מבואר כפי׳ התוס׳ רק דהתוס׳ כ׳ דהוי של עץ ובמדרש שם איתא דהוי של ברזל לה״ייק הקרשים שלא יפלו משל הטבעות נתון על הקרשים מלמעלה : ע״ב ביתדות · עי׳ פי׳ התוס׳ לעיל עמוד א׳ . וע״פ פירושם דהקושי׳ עגלה מקודה היא פ״ע הקרשים בשורה התחתונה ול״ע גופה כ׳ לפרש ביתדות דהיינו דמתרץ דמ״ש התחתון רס״ר קאי על הטבעות

המיוחדים

המיוחדות להוכיל יתדות המשכן כמ"ש בבמד"ר פ"ו שלסיתדות והאדנים והקלעים היו עגלות מיוחדות ובהם לא היה קירוי כדרך תחת שהיו חללים רבים ביניהם . כן יתכן בענ"ד :

דף צט ע"א ונראים קרשים כלולאות · ירושל' מגילה פ"א הי"ב (הגרל"ב) שמ"ר ספל"ה : בור וחוליתה מצטרפין לעשרה . בירושל' ה"כ אמר ר' יוחנן בור וחוליתה מצטרפין לארבעה והוא שיהא עומד [..]כה על סחלל ע"ש והכא לענין גובה מיירי : **ע"ב** כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ד' · בירושל' ר' בא רב יהודה בשם שמואל פשיטא לי' דחייב ועי' מה"פ עירובין פ"ז ה"ב ד"ה תמן : הזורק ד' אמות בכותל · עמש"ל נ"ו: ולקמן ק'. ד"ה והא : והוינן בה והא לא נח יעיין לקמן ק' :

דף ק ע"א והא לא נח · בירושל' ה"ג משמע התם דל"ב לאוקמי בחור דא"כ פלוגתא דר"מ ורבנן היא ולעיל בבבלי ז': איתא כעין זה ועמש"ש ועי' תוס' שם דכתבו בשם הירושל' דמודה ר"מ בחור [..]"ש דאין חוקקים ובירושל' אין מובן שום משמעות לזה וכן בכלאים פ"ו ה"ב דאיתא שם כך ירושל' ומזה [..]יכא סוכחה לזה · ועי' רש"א שם ודבריו דחוקים מאד · ונ' דהתוס' מפרשים להירושל' דמ"ש מתני' דלית [..]יה חור היינו חור טפח ליכא דכה"ג בלאו ביה חור טפח הוי בכלל פלוגתא דר"מ ורבנן · אבל חור כ"ש [..]יסא דהלא אוקימתא' בדבלה שמנה הוא בירושל' אח"כ ומתחלה לא ידע מאוקימתא זו וע"כ דמוקי בחור [..]"ש · וס"ל דחורי רה"ר כרה"ר דמי . ולהירושל' ל"ב הנחה על דע"ד · והא דחוקקין שבירושל' פי' כמ"ש [..]שב"א בכלאים פ"ו מ"ב דהיינו מה שלמעלה הוי כמו שנתחך וכל"ב בק"ע עירובין פ"י ה"ט ונעשה למעלה [..]י' רש"י ולמטה מי' כרמלית ונוגע לענין זה אבל לא לענין הנחה ע"כ סגי בחור כ"ש והדברים ארוכים [..]יבואר בפנ"א בעז"ה : חוקקין להשלים · עמש"ל ולשון הירושל' שם ובעירובין פ"י ה"ו ר"מ ס"ל רואין את הכותל כגמום ושם ה"ט מבעי' ליה אי כנקוב אי כגמום ועי' ק"ע שם ב' פירושים : מבוי ששוה לתוכו · [..]ש"ק ערובין פ"א ה"א ד"ה מ"ד ובמה"פ שם טרחו בבאור מש"ש בתל המתלקט עשרה מ"א מתוך ארבע וח"א [..]תוך שלש מ"ד מתוך ארבע כ"מ מ"ד מתוך שלש רבנן והק"ע הגי' שם במקום ר"מ רחב"ג כדאיתא הכא · אבל לא רבנן דפליגי עליה ויסברו מתוך שלש · והפ"מ חלי ליה בדין חוקקין להשלים ולא קרב זה לזה כלל [..]בפנ"א לערובין כתבתי בענ"ד דהכונה הוא לפלוגתא דר"מ ור"י בערובין פ"ד ה"א בירושל' ובבבלי דמ"א [..]ם מנין לד' אמות שנאמר שבו איש תחתיו כו' דברי ר"מ ר' יהודה אומר ג' אמות · ויתכן דקים להו [..]מתלקט מתוך שיעור מקום מהני ולר"מ הו"ל ד' אמות ולר"י ג' אמות : **ע"ב** הזורק בים · בירושל' לא סוף [..]בר ארבע אמות אלא אפי' כל הים : עושה מקום ארבע · עי' רשב"א בשם ר"ח גאון דהיינו כגון תיבה [..]רונה או של פרונה ומסתייע לזה מהירושל' בפרקין ה"ה ע"ש והוא כתנני' בן עקבי' בערובין דפ"ז: ואף [..]התם פליגי עליה רבנן ומתני' דלא כותיה הכא בספינה מודו רבנן דהקלו בה משום דלא אפשר · ולר"ת [..]בעינן דף ד' אמות והוקק בה קף ט' ע"ש ברשב"א ועיין מה"פ בירושלמי ד"ה ומר ומהתוס' משמע דעת ר"ת דבעינן מחילה י' לחלל ד' :

דף קא ע"א מתוכה ליה כמי · בירושל' מפני הסכנה ועי' ש"ק שם (הגרל"ב) והוא בה"ס : תוס' ד"ה ר' יהודה· עש"ק ה"ס ד"ה מפני שתי' קושית התוס' דהכא מפני הסכנה הקילו בה יותר : נעץ קנה ברה"ר· בק"ע פ"א ה"א כתב דהירושל' לא ידע הברייתא דחכמים פליגי על ר"י בר"י מדהתם ולא הביא מחלוקת ועמש"ל ה' : **ע"ב** ספינות קשורות · בירושל' יש מחלוקת אי צריך להיות רוחב ד' בין כל א' וא' אי לא וגם בגובהן איכא פלוגתא (הגרל"ב) ושם מאן דבעי גובה י' אמות הוא אפי' רחב ד' ומאן דל"ב גובה י' ל"ב רוחב ד' · ול' הגרל"ב אינו מדוקדק כמ"ש אי צריך להיות רוחב ד' דהא בירושל' אפילו רחב ד' קאמר : בחוט הסרבל · בירושל' אבא בר רב הונא אמר בקשורות בגמי ופי' הק"ע אפי' בגמי :

דף קב ע"א מאחר שיצתה מידו · במשנה שבירושל' איתא עד שלא תצא מידו והגיהו המפרשים שצ"ל כמו הכא : יש אוכל אכילה א' · ירושל' ב"ק פ"ג ה"ד (הגרל"ב) ועפנ"א שם : ר"מ אומר· לפי' הק"ע ופ"מ בירושל' פ"א סי"א משנה פי' אינו מן השם ממ"ש רש"י שאינו מענין אכילה ובירושל' שם שזה מהלך וזה מניח ע"ש ובפנ"א כתבתי בס"ד לבאר באופן שיהיה מוסכם לפרש"י . ובמ"ש רש"י ומשום יוה"כ לא מתחייב עי' רשב"א ובירושל' ב"ק הנ"ל ומש"ש בפנ"א באורך : **ע"ב** אחד נותן את האבן · בירושל' כאן ובפ"ז ה"ב איתא פלוגתא דר' יוסי ורבנן ובדברי ר' יוסי איתא שניהם חייבים . ומוכרע דלא כהתוס' ד"ה ולטעמיך דמחקו תיבת ר' יוסי גם דלא כקצת מפרשים שכתב דר' יוסי הוא מפרש ולא תנא דפליג : והגר"א מחק מהגמ' ולטעמיך אימא סיפא וכל הברייתא נאמרה ביחד ובדברי ר' יוסי גרס שניהם חייבים ולפ"ז הוי הקושי' אשמואל כמאן אתי דבעי נדודי דהלא ת"ק בעי טיט ור' יוסי ל"ב אפילו אנדודי · אך קשה לפ"ז למה הוצרך לומר תלת' אבני הוו הו"מ למימר תרי הוו תתאי ועלאי · תתאי בעי טינא ועלאי סגי באנדודי ורבנן ור' יוסי פליגי בתתאי ושמואל קאי בעלאי ופסק כרבנן בשלמא לגי' דידן דר' יוסי ות"ק לא פליגי ות"ק קאי במלעי ור' יוסי קאי בעלאי הוצרך לומר דשמואל קאי בתתאי אבל לגי' הגר"א קשה . ולכאורה אמרתי בזה ישוב לקושי' . אבל אח"כ ראיתי בתוספתא שבת פי"ב דמסיק בדברי ר' יוסי הניח ע"ג דימוס חייב א' נותן את האבן וא' נותן את הדימוס הטיט חייב וגרים שם הגר"א בהגהותיו שניהם חייבים וא"כ נכון גם כאן לגרוס בדברי ר' יוסי שניהם סעלה והניח ע"ג דימוס וא' טותן כו' שניהם חייבים וא"ש דהוצרך לומר תלתא · ויתכן דכ"ה ג"כ כונת הגר"א בגירסתו בגמ' ועי' ש"ק פ"ז ה"ב ד"ה ר"י אמר מה שהקשה על הרמב"ן ועי' פנ"א :

דף קג ע"א גמ' והמזרד. עש"ק פ"ז ה"ב ד"ה המזרד שהקשה סתירת דברי רש"י מהכא למ"ש במ"ק ג'. המזרד היינו קוצץ ענפים יבשים : אם ליפות את הקרקע. בירושל' פ"ז בילה פ"א בעי התם אי חייב ג"כ משום קוצר אם קצר ליפות את הקרקע : בשולש בשתי ידיו . מנחות דל"ז (הגרל"ב) : יכול עד שיכתוב . ת"כ דבורא דחובה פ"א (הגרל"ב) ילקוט ויקרא תס"ד ובירושל' פי"ב ה"ג איתא זאת ע"ש ר' יהודה והכא מוכח דלאו ר' יהודה היא דהלא ר' יהודה פליג אח"כ ואין לומר משום דסתם ספרא ר' יהודה ע"כ מייתי לי' הירושל' ע"ש ר' יהודה דהא בת"כ גופה איתא הסיפא ע"ש ר' יהודה ובתורת פלוגתא . ונראה דחסר בירושל' הסיום מהברייתא וצ"ל הסיפא ע"ש ר' יהודה אומר . ומינה מקשה מהא דבעי עכ"פ שתי אותיות והתם סגי בשובע ומדקדק על האריג : **ע"ב** ר' יוסי אומר . ת"כ דבורא דחובה פ"א ומסיים שם הא כיצד מי שאינו יודע עיקר שבת כו' ע"ש ובירושל' פ"ז ה"א נזיר פ"ו מוכח דדריש אחת לחייב על כל א' וא' . שנה לחייב על כלהון א' והוא הפך מן משמעות הבבלי : הקודח כ"ש . ירושל' פסחים פ"ו ה"א (הגרל"ב) : וכתבתם שתהא כתיבה תמה . ספרי ואתחנן ובריו"ף הל' ס"ת (הגרל"ב) ילקוט ואתחנן תתמ"ד : נאמר בשני ונסכיהם . ירושל' שבועות פ"א ה"ס ר"ה פ"א ה"ג סוכה פ"ד ה"א ספרי פנחס (הגרל"ב) :

דף קד ע"א גמרא מ"ם וסמ"ך שבלוחות . עי' ירושלמי מגילה פרק א' ה"ט (הגרל"ב) ושם אמר ר' אי מ"ד לרועץ [היינו כתב עברי עיי"ן בנס ומ"ד אשורי נתנה סמ"ך בנס הי' עומד והיתה שם דמ"ם לא הי' סתום או ע"ש : דאמר ר' ירמיה כו' מנצפ"ך צופים אמרו . בראשית רבא פ"א ע"ש ר' סימון בשם ריב"ל במד"ר פי"ח סתם ירושל' שם בשם ר' מתי' בן חרש תנחומא סוף קרח ילקוט לך ס"ד : שאין הנביא רשאי לחדש . ת"כ בחקתי פי"ג ירושל' מגילה פ"א ה"ט (הגרל"ב) . בתוס' ד"ה גרועי . דמנצפ"ך משמע מן הצופים . כ"ה ג"כ בב"ר ע"ש ר' ירמי' בשם ר"ח בר אבא ובירושל' שם ע"ש ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק : **ע"ב** הכותב שתי אותיות . תנחומא תשא . (הגרל"ב) סי' ל"ג : וכתב ע"ג כתב . בירושל' כאן ובגיטין פ"ב איתא ר"י ור"ל דאמרי תריהון ל"ש אלא דיו ע"ג דיו וסקרא ע"ג סקרא אבל דיו ע"ג סקרא וסקרא ע"ג דיו חייב ובזה חלוק הבבלי מהירושל' דבבבלי גיטין י"ט. איתא' בסקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב ואמרי לה פטור ובירושל' איתא' בלא פלוגתא דחייב . גם בדיו ע"ג סקרא איתא בבבלי שם חייב שתים לר"י ור"ל ובירושל' ליתא בדברי ר"י ור"ל חייב שתים : רק חייב . ור' יצחק ברי' דרב משרשי' בשם רבנן דתמן קאמר. שהם דחייב שתים א' משום מוחק וא' משום כותב : הרי שהי' צריך לכתוב . בירושל' איתא מחלפה שיטתי' דר' יהודה והגי' הק"ע דצ"ל שם מחלפה שיטתייהו דרבנן דר' יהודה והיינו דקושי' היא ממתי דקאמרי רבנן אינו מן המובחר דמשמע הא כתב הוי משני בשיטתו השיבוהו עוד משני שם דכתב ע"ג כתב היינו חד לעיל מן חד ועש"ק שם : כתב אות א' בטברי' . עיין מה שכתב ש"ק בפרקין ה"ד בשם רב האי [דטברי' וצפורי היו סמוכות זו לזו ושער א' ביניהם עיין שם וצריך עיון מירושלמי תענית פ"ד ה"ה ואיכ"ר פ"ב דאיתא שם י"ח מיל על י"ח מיל כמן טבריא לצפורי וכן משמע בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ב הא' משכונה כו' דהיינו שכונה וכפר שבין טברי' לצפורי וממנה לטברי' ט' מילין ולצפורי ט' מילין . ויש לומר בדוחק לרב האי דמ"ש בירושל' תענית ובאיכ"ר י"ח מילין הוא מהתחלת טברי' ע"ס לצפורי שהיו עירות גדולות וסמוכות זו לזו וא"ש הלשון י"ח מיל על י"ח מיל . ובסנהדרין השכונה שוכנת כנגד בין טבריא לצפורי ולכ"א רחוק בעור ט' מילין . ובשנדחוק לפרש כן יוסר קושיית הגליון מעל הרי"י מיג"ש בתשו' שכ' ג"כ דבתחום א' סי'] :

דף קה ע"א גמ' מנין ללשון נוטריקון . ב"ר פמ"ו ע"ש ר' אבא ור' ברכי' ור' שמואל בר אמי ילקוט לך פ"א : אב נתתיך . לאומות מטעם זה אמרו בירושל' בכורים פ"א גר מביא וקורא ועי' מל"מ בכורים פ"ד ה"ג מ"ש המגי' בשם מהר"מ בן חביב : אנא נפשי . פס"ר פכ"א : כי ירע . ת"כ ויקרא דבורא דנדבה פי"ד : כרמל . ת"כ שם : רב אחא בר יעקב אמר והוא . שוח"ט סי' ג' ילקוט מ"א ק"ע : ר' אליעזר אומר האורג שלשה . ירושל' כלאים פ"ט ה"ו (הגרל"ב) ושם שואל אם הוא כר' יהודה בכלאים דאמר עד שישלש ודחי לה ע"ש ובפרקין : האורג ב' חוטין על הגס . בירושל' איתא אפי' כ"ש ומוחקו הק"ע ונראה דיתכן דהיינו דלא בעי מלא רוחב הסיט ועי' רש"י כאן ד"ה למה זה . והפ"מ כ' כ"ש ממש ואינו נראה : **ע"ב** וכל המקלקלין פטורין . כ"ה ג"כ במשנה שבירושל' אך בכ"מ שהובאה במקומות אחרים בירושל' איתא כהני קמי' דר' יוחנן לק' קו. כגון בירושל' ב"ק פ"ג ה"ו וכיוצא בכ"ד ועמ"ש לק' קו בכולהו איתא חוץ מן המבעיר והעושה חבורה ושם פלוגתא דבר קפרא ור' יוחנן [ובשבת פ"ב ה"ה נשמטו דברי ר' יוחנן והוא ט"ס ועי' גליון] דב"ק ס"ל אע"פ שא"צ לאפר או לדם ר' יוחנן אמר והוא שצריך כו' ע"ש : חכם שמת . שמחות פ"ט (הגרל"ב) . תוס' ד"ה הא ר' יהודה . עי' ש"ק בירושל' כאן שהקשה על התוס' שכ' דהא דר"ש היא מ"מ במתו חייב משום דהו"ל צריכה לגופה מהירושל' דמוכח שם דלר"ש פטור במתו דהו"ל מלאכה שא"צ ומוכרח כסברת רש"י ע"ש ועפ"מ . ובפנ"א כתבתי ליישב להתוס' דברי הירושל' ע"פ סברת השעה"מ בהל' לולב ובט"א ר"ה גבי התוקע בשופר של שלמים דאמרי' דלא יצא בכדי שלא ימעול כן ס"ל להירושל' לומר בזה למ"ד מלאכה שא"צ פטור דלא יצא בכדי שלא יחלל שבת . והבבלי לא נחית הכא לסברא זו משום דס"ל דל"ד לענין מעילה דהכא חשיבה הקריעה יותר למעשה אין לבטלה ולומר לא יצא בכדי שיפטור ושם האריכתי ועי' רשב"א שהסכים לפרש"י מצד הסברא : תוס' ד"ה לא צריכא . דאי במתו פשיטא דפטור · ולא כן דעת הרמב"ם פ"ח מהל' שבת ה"ח עמ"מ שם (הגרל"ב) : רשב"א אומר משום חילפא . אדר"נ פ"ג (הגרל"ב) ילקוט תהלים תתל"א איזהו אל זר שיש בגופו . ירושל' נדרים פ"ט ה"א (הגרל"ב) ע"ש ר' ינאי זר שבקרבך אל תמליכהו עליך . א"ר יהודה א"ר כל המתעצל . ילקוט יהושע ל"ה : מלמד שרגש עליהן ההר . עי' רות רבה פ"א מה"ר פ"ז ומדרש שמואל פרק כ"ג :

דף קו ע"א גמ' ידלגו כל האחין . רות רבה פ"ב (הגרל"ב) פסוק וימת אלימלך . ב"ר פ' ק' וש"נ כל המקלקלין פטורין . ירושל' ערובין פ"י ה"ב פסחים פ"ו ה"א (הגרל"ב) ועמש"ל קה ד"ה וכל : ר' יהודה אומר הצד . עמ"ש לק' עמוד ב' ד"ה אבל : **ע"ב** אבל לדין חיה ועוף . בירושל' ה"ס וביצה פ"ג מקשה הא מגינה וחצר אין לדין והא הכא לגינה וחצר מקרי צידה וחייב א"כ מהתם תו ל"ס צידה והכא לא דייק כן הא מגינה וחצר לא וס"ל דס"ס מגינה וחצר רק רמי מברייתא ותי' שם כאן בחצר מקורה כו' והא גינה א"א במקורה אלא כאן בחצר גדולה כו' ועי' ש"ק דפי' דקאי הקושיא על עופות והגי' שם בירושל' לפי פירושו . וקשה א"כ מאי משני בתחלה כאן במקורה הא בעוף ל"מ מקורה דצפור למגדל תנן ולא לבית כדמקשה בגמ' הכא וגם סתי' השני כאן בחצר גדול כו' כיון דדחי הא גינה א"א במקורה . אי נימא דבעוף קאי שאפשר לה לפרוח למעלה מה לפני' חצר גדול או קטן הלא גם בחצר קטן יש לפניו מקום נרחב באויר הרבה לעוף למעלה ולדלג שור ובכה"ג שאינו מקורה אין נ"מ בעוף בין חצר גדול לקטן . וע"כ דלא קאי הירושל' לענין עופות דצפור דרור שאני כמ"ש בבבלי כאן וקושית הירושל' אתי' קאי ומשום דבעי הירושל' לאוקמי גם כר' יהודה דהכא האי מתני' דבינה ע"כ מקשה ומתרץ כנ"ל וכן הכא בבבלי מתרץ בכדי שלא נצטרך לומר הא ר' יהודה הא רבנן ומתני' דבינה לא אתי' כר' יהודה : הצד צבי סומא . בירושל' פי"ד ה"א מונה סומא בהדי פטורי הצד צבי חגר סומא חולה וקטן פטור ישן חייב דו קמיץ חדא ופתיח חדא : הצד חגבים גזין . עש"ק בירושל' שם ד"ה ור"י פוטר דגזין מין טמא הוא ותמה על רש"י שכ' מין טהור הוא ושכן גם בבכורות פ"ק מוכח דגזין מין טמא הוא ע"ש ועפר"ח יו"ד סי' פ"א : במינו ניצוד . פרש"י חגבים והגזין ועש"ק פי"ד ה"א ד"ה הצד חגבים : ברש"י ד"ה והא. מתני' בבילה בביבר גדול . נ"ל מתניתא דבילה : אע"פ שעמד הראשון . עי' תוי"ט שפי' שהלך לפנים שבין כך לא יעשה פנוי המקום שיכול לצאת ממנו והראשון הרחיב מושבו בין כך . אבל כשיצא לצד חוץ דבין כך נפתח הפתח חייב זה שמילא החלל וסתם הפתח . ועמ"א סי' שט"ז ס"ק י"א שחלק על התוי"ט . וקשה מהתוספתא פי"ג ה"ג דאיתא שם חצר שיש לה שני פתחים כו' ובא השני ונעל את הפתח השני חייב חזר הראשון ופתח ונעל הראשון חייב על צידה שניה . א"כ מבואר שם להדיא כהתוי"ט . וראיתי בהגהת הגר"א שהגי' במקום (צידה) שני' (צידה) השני . ונראה בענ"ד דנתקה ע"י ט"ס הגהת הגר"א ממקומה וצ"ל ציונה על תיבת הראשון חייב שצ"ל השני חייב על צידה שני' כלומר דהשני הוא בתיובו גם על צידה השני' והוא כהמ"א :

דף קז ע"א גמ' אמר ר' אבא א"ר חייא בר אשי . גי' הרי"ף א"ר"ח בר אבא א"ר יוחנן . וצ"ע לעיל ד' ל"ד ואפשר דגרס גומא במקום צפרא (הגרל"ב) והוא לפירושו בהש"י שנמסר שם כ"מ שנמצא שם האמורא ר' אבא אמר ר"ח בר אשי בהמסכת ונמנה שם צפרא היינו סך דהכא לפור . ופי' מש"ש בגופי' היינו בגושן של שמות האמוראים ע"כ חסר מקום א' דין קושה שבדף כ: שג"כ נזכר שם שם אותו אמורא וכ' דלהרי"ף יש לגרוס בגומא תחת צפרא אבל למ"ש בהס"ד שהבאתי שם שמגי' בקושה תחת בגופי' וכבר נמנה סך דדף כ' א"כ מוכרח הגיר' כאן כבגמ' : המפיס מורסא . עמש"ל ג' : מחט של יד . ירושל' ע"ז פ"ב ה"ג (הגרל"ב) : כופין קערה על הנר . עמש"ל מ"ב : שמנה שרצים . במ"ר פי"ט (הגרל"ב) קה"ר פ"ז : ר' יוחנן בן נורי אומר . ספרא שמיני פרק ז' (הגרל"ב) : **ע"ב** נצרר הדם אע"פ שלא יצא . עש"ק בירושל' פ"ז ה"ב דמכריח מהם כפרש"י דחייב משום צובע ובילא דם חייב משום נטילת נשמה ועפנ"א : ר' יהודה אומר הלטאה . ספרא שמיני פ"ז (הגרל"ב) : בעי מני' לוי מר' . ילקוט ירמי' רנ"ב : ר"א אומר ההורג כנה . בירושל' פ"א ה"ג ע"ש חזקיה ועמש"ל ע"ה . ד"ה הצד חלזון :

דף קח ע"א גמ' התולש מעציץ נקוב . ירושל' כלאים פ"ז ה"א (הגרל"ב) וצ"ל ה"ו . ילקוט שמיני תקמ"ג : אר"ה כותבין . ילקוט ויקרא תמ"ז ובירושל' ע"ש רבנן דקסרין בשם רב אבדן : בכנפי' להכשיר . ת"כ ויקרא דבורא דנדבה : מנין שאין כותבין תפלין . ירושל' מגילה פ"א ה"ט (הגרל"ב) : נאמר כאן ערלתו . ב"ר פמ"ז (הגרל"ב) צ"ל פמ"ו ויק"ר פכ"ה ע"ש ר"ס בר קפרא תנחומא לך סי' י"ח פדר"א פ' כ"ט ילקוט לך פ"א : כי היכי דלשתלשל . עי' ויק"ר פכ"ח שם איתא על שעורים שהן מרילין לבני מעיים ועי' הגרד"ל שם : שהתפלין ככרכות בשערן . מס' סופרים פ"א ה"א (הגרל"ב) : אלא מעתה ע"ג עור נבלות . בירושל' מגילה מקשה ג"כ הכי ומשני מינה דאת נותן בפיך : **ע"ב** גמ' כל שהבילה לפה . בירושל' ע"ש ר' אבהו : זו לא שמעתי . מגילה כ"ב פסחים ל"ד ב"ק ק"ז בכורות ל"ז (הגרל"ב) : חד אמר יין . הכא מספק ובירושל' ס"ד ע"ז פ"ב ה"ב רב אמר חמרא לבר מן עינא שרי לגו עינא אסור ושמואל אמר רוק תפל ע"ג עין אסור . אך בתנחומא נח סי' ח' איתא ע"ש ר' לוי רוק תפל . ויש לפשוט מהם דר' לוי הוא בעל המאמר ושמואל קאמר תרוייהו והא דיין הוא מאכוס ודרוק הוא מלוי :

דף קט ע"א גמ' רוחצין במי טברי' . בירושל' פ"ג מסיים אע"פ שמתכוין לרפואה ולא במי משרה ובמי סדום אימתי בזמן שמתכוין לרפואה אבל להעלות מטומאה לטהרה מותר : **ע"ב** גמ' מצות אזוב שלשה קלחים . בירושל' רפ"ו דברכות מדמי התם לענין זימון ע"ש :

דף קי ע"א גמ' ופרץ גדר . עמ"ש בירושל' ברכות פ"א : תנא חוץ ממי דקרים . וכן גרס בירושל' במתני' (הגרל"ב) : מאן דתנא מי דקרים . ירושל' ברכות פ"ו ה"ח (הגרל"ב) : **ע"ב** מנין לסירוס באדם . ספרא אמור פרק ז' (הגרל"ב) ילקוט אמור תרמב : תוס' ד"ה והתניא . למ"ד ביבמות היו לו בנים ומתו קיים מצות פ"ו לק"מ ואפי' למ"ד לא קיים ודאי רק מד"ס הוא שמא ימותו (הגרל"ב) : תוס' ד"ה ת"ל . בשאילתות דרב אחאי . פ' אמור סי' ק"ה (הגרל"ב) : שם דפסיק ליסי' הוא . ועי"ן דמחלק בין שבת לשאר אסורים לענין פ"ר דלא ניחא לי' דבשבת מותר ובכל התורה אסור (הגרל"ב) :

דף קיא ע"א גמ' רמי לי' רב אחא אריכא . ילקוט משלי תתקמ"ז : למימרא דחומץ מעלי . ה"נ מקשה בירושל' ומשני ר"ש בר בא כחומצן של פירות היא מתני' וא"כ יש לפרש גם הכא דהא בקיוהא דפרי קאי על מתני' ומעלי לשנים ורש"י פי' דהקרא מיירי בקיוהא דפרי והוא דלא כהירושל' : ואבע"א . בירושל' ע"ש ר' אלעזר בר' יוסה אפי' תימר כמתני' טב לביסתא וביש לטבתא : לא יגמע ופולט . כה"ג בתוספתא פ"ו דשביעית פ"ט דתרומות ומובא בירושל' שביעית פ"ח מע"ש פ"ב והתם טעמא משום דשביעית ומעשרות לא ניתנו כ"א לאכילה ושתיה ולא לרפואה : כל חייבי טבילות . עי' פס"ר פמ"ה : הלכה כר"ש . בירושל' ע"ש ר' בא בר זבדא בשם רב : רב שימי בר חייא . בבכורות כ"ס גרסי' ר"ח בר אשי (הגרל"ב) : **ע"ב** גמ' רהב"י אומר קושרין . ערובין פ"ג ה"ג בירושל' (הגרל"ב) :

דף קיב ע"א גמ' גמי לא דחזי למאכל בהמה . בויק"ר פט"ו איכ"ר פ"ד פסוק רוח אפנו ובירושל' פט"ז ה"א בין הג' דברים שלמדנו מעובדא דר' גמי מוכן הוא ושם גמי מהבית מוכן הוא והכא משמע דמרתוב לקח ויתכן דהאי מהבית אינו ממעט הרתוב כ"א האספא או דהכא לא שאני : סנדל שנפסקו שתי אזניו . ירושל' יבמות פי"ב ה"ב (הגרל"ב) ועמש"ל נב: ד"ה טבעת לענין דמוי שבת לטומאה : **ע"ב** גמ' אמר רב יצחק בן יוסף . צ"ע חולין מ"ג (הגרל"ב) וכונתו מה ששם הנזכר בשם ר' יצחק בר' יוסף : א"ר זירא אמר רבא בר זימונא אם הראשונים . דמאי פ"א ה"ג ב"ר פ"ס (הגרל"ב) ובירושל' דמאי הוא ר' אבא בר זמינא בשם ר' זעירא וכ"ה בשקלים פ"ס ה"א . ובב"ר אמר ר' אבא בר זמינא לר' זעירא ועתוס' לעיל י"ב: ד"ה ר' נתן . ר' אבא בר זמינא בשם ר' אליעזר זעירא . ועי' סה"ד ערך ר' אבא בר זמינא שמוחק מהתוס' תיבת אליעזר וגם פה בגמ' מגי' שצ"ל ר' זירא לבסוף רבא בר זימונא א"ר זירא וכמו בירושל' הנ"ל :

דף קיג ע"א גמ' תוס' ד"ה כלל . עש"ק ה"ב ד"ה כיני : קשיא דר' יהודה אדר' יהודה . פסחים י"א כתובות כ"ה גיטין מ"ו סוטה ח' סנהדרין מ"ה מנחות ס"ח (הגרל"ב) : כובד העליון . בירושל' פי"ז קאמר ר' בא בשם רב בפשיטות דמותר : אינו חושש מעשרות פ"ס ה"א (הגרל"ב) ועמש"ל כ': בזה : ונטלין בשבת . עמש"ל כ"א. : אמרי דבי ר' ינאי . עי' ירושל' ובפ"ז ה"ב הדין ננער [פי' הק"ע לנער הבגד ולקפלה] בחד שרי בתלת אסור בתרתי צריכה פי' בשני ב"א מבעי' ליה והכא קאמר בפשיטות דאסור אך לפי' הפ"מ אינו ענין להכא דפי' שם שלשה פעמים אסור לנער הבגד ובשני פעמים מבעי' לי' ולא מיירי בכ' ב"א גם לא מיירי בקפול : אם יש לו להחליף . עב"ר פי"א ג"כ ע"ש ר"ח וכן בתנחומא בראשית סי' ב' : וכבדתו מעשות דרכיך . ילקוט ישעי' שנו : מעשות דרכיך . תנחומא בראשית סי' ב' : **ע"ב** גמ' שלא יהא דבורך . עי' תוס' כדאמר בויק"ר וכ"ה בתנחומא בראשית סי' ב' ובירושל' : שם בתוס' רשב"י . בר"ש ר' ישמעאל (הגרל"ב) : למה נקרא שמה שנער . ירושל' ברכות פ"ד ה"א (הגרל"ב) ב"ר פל"ז קה"ר פי"ב פתיח' דאיכ"ר פתיח' כ"ב ילקוט נח ישעי' שכג ובכולהו ע"ש ר"ל כבבלי ולא כבזבחים קיג ששם הוא ע"ש ר' יוחנן ונתהפך שם מבאן מדר"ל לר"י ומדר' יוחנן לר"ל : אלו בגדים של שבת . רות רבה פ"ס ילקוט שם תד"ר : רות דאלו נעמי . רות שם תנחומא בהר ילקוט שמואל נח: ובי דרכו של בועז . רות רבה פ"ד ולא תכים לה אלא כו' ילקוט רות תד"ר כה"ע: רמז רמז לה. רות רבה פ"ס : דכתיב בי' הלום . עי' שוח"ט סי' א' וק"ח : מכאן שהתומן יפה . רות שם :

דף קיד ע"א גמ' מנין לשינוי בגדים . בשהש"ר פ"ו ואת שבתותי קדשו כו' קדשהו במאכל ובמשתה ובכסות נקי' וכ"ה בתנחומא בראשית . ועי' ילקוט נו תפד : רבד אתמר . בילקוט משלי תתקמג איתא שנאמר מרבדים רבדתי ערשי ומרש"י מוכח דל"ג לה בגמ' : וארחב"א אר"י מאי דכתיב . ילקוט ישעי' רפה : זה ששואלין אותו . ירושל' מ"ק פ"ג ה"ז (הגרל"ב) ושם פליגי אמוראי איזהו ת"ח לענין קריעה ועי' ספ"ב דב"מ בירושל' ובבבלי לענין אבדת רבו קודמת : והאמר להו ר' ינאי . ב"ר פנ"ו ופ' ק' תנחומא ויחי ע"ש ר' יוחנן וכן בירושל' כלאים פ"ט כתובות פי"ב ע"ש ר' יוחנן ור' יאשי' צוה לקברו בכלים לבנים שהי' בטוח שיזכה ע"ש : עולת שבת . ילקוט פנחס תשפב : **ע"ב** גמ' יוה"כ שחל להיות ערב שבת . בירושל' ר' זירא בשם רב חסדא קאמר התם דר"ע היא דאילו לר' ישמעאל מבדילין בשחל יוה"כ במוצאי שבת . ובתוס' כ' הכא דאין להקשות ממבדילין משום דאין זה פרסום וכ"כ הרשב"א ועש"ק בירושל' שם שהקשה על התוס' והרשב"א מהירושל' ונראה דכמו דמשני בירושל' ר' עזרא קומוי ר' מנא אפי' כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא מבדיל אלא להתיר דבר האסור לו אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מותר לו . כן שפיר ידעו התוס' והרשב"א מזה רק דקשיא להם לפי הסברא דבבלי . דאמרי' לתקע . אף דאין כ"מ עתה בזה דלענין מה דאין חלבי יוה"כ קרבין בשבת א"צ לתקע דא"כ גם לר"ע תקשה לתקע ורק לר' ישמעאל קשי' לי' דלדידיה דחלבי שבת קרבין ביוה"כ . הא דאין קרבין דיוה"כ בשבת הוא משום תוספת דשבת קשי' לתקע כי היכי דלידעי דחלבי שבת קרבין ביוה"כ . א"כ בשביל הנ"מ לשנים הבאות קשה לי' לתקע א"כ ה"כ ויותר תקשה לי' יבדילו במוצ"ש בשביל להודיע הדין לשעתו דחלבי שבת קרבין ביוה"כ ואף שאין זה להתיר דבר האסור לו מ"מ משום פרסום הדבר שעי"ז ידעו שיוה"כ קיל משבת ולא יבאו לאסור הקטרת אמורי שבת ביוה"כ . ועי"ז מתרצים דאין בהבדלה פרסום ולא יכריתו ממנו דין . ע"כ אינו שייך כ"א בדבר שהוא נוהג עתה וגם ניכר הבדלו שזה הדבר הי' בשבת אסור ועתה מותר וא"ש קושית הש"ק בפשיטות : שלש להבטיל . ירושל' פסחים פ"א ה"ה (הגרל"ב) : יו"ט שחל להיות . תוספתא' סוכה פ"ד (הגרל"ב) : דשרי בקניבת ירק . ירושל' פסחים פ"ד ה"ד (הגרל"ב) ושם בלשון הדחת כבשים ושלקות ובירושל' כאן ה"ג מקשה ויבדיל שכך הוא מתיר להדית כבשים ושלקות אמר ר' יוסי כלום הוא

מותר

[illegible]

דף קטו ע"א גמ' כל כתבי . [illegible]

דף קטז ע"א גמ' א"ר יוחנן [illegible]

דף קיז ע"א גמ' אליבא דר' יהודה [illegible]

דף קיח ע"א גמ' [illegible]

דף קיט ע"א גמ' [illegible]

דף קכ ע"א גמ' [illegible]

כר"מ והא דמסלק את הטבלא ומנערה הוא משום דמיירי בסוכה ולא הוה בסיס לדבר האסור :

דף קכא ע"א גמ' טבילה בזמנה מצוה . ערש"י דכתיב כו' . ביומא דף ח' מייתי מקרא אחרינא : טבילתן ביום . בירושלמי פ"ב פליגי אמוראי בנדה שעברה זמנה דת"א דטובלת בין ביום בין בלילה תמן אמרין משום חמותה משום כלתה ע"ש : א"ר אמי בדליקה התירו . ירושל' נדרים פ"ד ה"ט (סגרל"ב) והתם לאו מימרא דר' אמי אלא עובדא דר' אמי . ביומוי דר' אמי נפיק דליקה בכפר אפיק ר' אמי כרוז בשוקא דארמאי מאן דעבד לא מפסיד וקאמר התם א"ר אלעזר בר' יוסי קמי ר' יוסי סכנה היתה כלומר ואין ראי' משם להתיר לומר כל המכבה אינו מפסיד ודאי אם היתה סכנה אפי' ר' אמי יטפי בעצמו יכבה וכ"ה בירושל' כאן : ע"ב גמ' והלא היא עצמה מוכנת לכלבים . הרשב"א כתב בשם הגאונים כתבו דלא גרסי הכי אלא פריך הכא והא הו"ל גרף של רעי ומשני ועל צואה של תרנגולים מפני הקטן . והכונה דצואת תרנגולין דרכן להיות במקום המיוחד להם והו"ל חצר אחרת והמקשה לא הבין ע"כ מקשה והכתי תיפוק לי' דהו"ל גרף של רעי עד שבאר דמיירי בחצר אחרת . וכ"נ מדברי הר"ן וכתב הרשב"א שבירושל' מצא כדברי רש"י דמקשה ולאו מאכל תרנגולין הוא [אלמא דלא דיינינן בה משום נולד כקושיתם על גירס' רש"י] ומשני באילן רברבי' שלא יבאו לידי מרות ע"ש . ובירושל' לפנינו באילן רכיבא ועי' ק"ע ופ"מ ומ"ש בפנ"א באורו : בהרות . תוספתא ב"ק פ"ו (סגרל"ב) : ברצו אחריו . וכן מוקי בירושל' פי"ד ה"א תפתר בבאין להזיק . ומוכח דקאי אחמשה דג"כ בעינן רצו אחריו וכפי' התוס' והרא"ש ובעפ"מ דלא כרש"י דבהחמשה ל"ב רצו אחריו והאי ברצו אחריו אריב"ל קאי : פעם אחת נפל . בירושל' מוכח דהפי' הוא כיוצא בו דלאו שפיר עבד משום דלא כן הנהם אחריו : נפסק מלת' מביניייהו . מ"ק כ' ב"ק י"ט חולין מ"ה (סגרל"ב) : רוק דורסו לפי תומו . בירושל' פ"ז ה"ב אתפלגון ר"ח רובא ור"ש רובא ת"א רוקק ושף ות"א אינו רוקק ושף מה פליגין באין שם מסיפס [היינו רצפת אבנים] אבל יש שם מסיפס רוקק ושף :

דף קכב ע"א גמ' כאותן של בית אבין . מירושל' מוכח כפי' התוס' ואפי' בגדולה שניטל בב' ב"א מותר דאיתא בפי"ז ה"א כל שניטל בשנים מטלטלין אותן בשלשה בארבעה בחמשה אסור א"ר זעירא מכיון דאת אמר בשנים מותר אפי' בארבעה וחמשה מותר ומובא ברשב"א לסייע פירושו דלא כרש"י : התיר לשם ר' חנינא לבית ר' . עי' רשב"א בת"ה בית ה' שער ד' דפי' הא דאיתא הכא בחותם א' כר"א היינו מפתח וחותם שהי' סגור בתיבה בקרון דהו"ל לר"א כב' חותמות ומביא מהירושל' ע"ז פ"ה ה"ה דשם איתא עובדא כה"ג דהכא אך לפנינו מבואר שם בירושל' העובדא שהפליגה הקרון עצמה יותר מארבעת מילין . והיתר הי' משום דכולה ישראלים דריס שם ועי' מה"פ שם : ע"ב גמ' שמואל אקלע . עובדא זו גם בירושל' ואיתא שם הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור . והרשב"א מגי' שנ"ל מותר ועפ"ק שם : מחט של יד . עי' לעיל ק"ז : אע"פ שנתפרקו בחול . בירושל' דלתות הבית דרובה [פי' לרבותא] ודלתות הכלים דרובה . דלתות הבית דרובה אע"פ שנתפרקו . מע"ש אסור לטלטל ודלתות הכלים דרובה אע"פ שנתפרקו בשבת דמותר לטלטל . ותפסו שם הסברא איפכא דנתפרקו בשבת הוי רבותא . ועי' לק' קכ"ד : דר"י אמר שמואל תפס מתחלה הסברא דבנשבר בשבת קיל משום שהוכן אגב אמו ואח"כ מסיק לדידי' דאדרבה בנשבר מע"ש קיל וכסברת הירושלמי :

דף קכג ע"א גמ' מדוכה אם יש בה שום . בירושל' מסיק עלה דקודם התרת כלים נשנית [וכמ"ש ר' אלעזר לק' עמוד ב'] וס"ל מלי לשנויי דאיירי לצורך מקומו מחמה לצל ועי' תוס' לק' ע"ב ד"ה איתיבי' : הכל מודים בסיכי . ירושל' כאן וביצה פ"א ה"ו (סגרל"ב) ומפרש שם זיירא די עלר בי' כו' ומובא בתוס' ד"ה בסיכי : פגה שטמנה בתבן . ירושל' כלאים פ"א ה"ט פסחים פ"ב ה"ד ושם גרס בטבל תחת בתבן (הגרל"ב) ועפ"ק שבת פ"ג ה"ג ד"ה פגם שתמה על המ"א סי' ש"א ס"ק כ"א שכ' בדעת הירושל' דמותר לתחוב בעפר דהלא בירושל' מוקי לר"א בן תדאי כר"ש ומוקי למתני' דכלאים ג"כ כר"ש ומ"מ תלינן דאוסר במתני' במכוסין משום גומא ע"ש . ובענ"ד שפתי המ"א ברור מללו מדמוקי לר"א בן תדאי כר"ש אדרבה מוכח מזה דר"א בן תדאי אף דתבן או טבל קאמר מ"מ גם בעפר מתיר דאל"כ אינו ענין כלל לדר"ש דגורר דהוא מענין חריץ וגומא וכתבן או טבל אין שייך גומא . והא דבעי במתני' דכלאים מקצת עלים מגולים נראה דלהירושל' לאו משום שבת נקטי' אלא משום כלאים ואינך נקטי' משום דהירושל' מוקי לכך מתני' דהטומן באגודה של לפתות דלאו דרך זריעה היא . מא"כ בטמון כולה לא ידיע ונראה כנזרע . ורש"י דקאמר משום שבת נקטי' הוא לשיטת הבבלי דלא מגימו אוקימתא זאת ורק משום לא הטריא מותר אין נ"מ בהמקצת עלים מגולים לענין כלאים וע"כ משום שבת נקטי' ומשום טלטול ולא משום גומא ומוכרח כן דאל"כ תקשה קושי' התוס' כ' : שהקשו על הערוך גם אר"ש כימא מתני' ר"א בן תדאי היא מסא דבעי מקצת עלין מגולין היא משום גומא ור"א בן תדאי דמיירי בתבן דאין שייך גומא ע"כ ל"ב מקצת עלין מגולין . וע"כ דאין כאן משום גומא וגם מתני' לאו משום גומא רק משום טלטול ודלא כר"א בן תדאי וז"ש המ"א לחד גי' בתוס' [והיינו גי' רש"י ע"פ קושית התוס'] ושכן משמע בירושל' ועמ"ש לעיל כ"א : טומאה אשבת קרמית . עמש"ל כ"ב : ע"ב גמ' דבר שמלאכתו להיתר . בירושל' המיוחד לאיסור מותר לצורך . ולהיתר בין לצורך בין שלא לצורך וכס"ד פליגין ר' יוחנן ורבנן דתמן מ"א לצורך לצורך גופו כו' ותרנא אמר לצורך גופו ומקומו והוא כפלוגתא אביי ורבא הכא : קנים ומקלות . ירושל' פסחים פ"ה ה"ט (הגרל"ב) :

דף קכד ע"א גמ' דאמר ר' ינאי . בירושל' ה"א דחי אם בשלא ערבה איך תני הרי היא ככל הכלים ומטלטלת בחצר ועמש"ל ס' : ר' נחמיה אומר . בירושל' ה"ב וס"ד משמע דקאי ר"נ אמלאכתו לאיסור ועתוס' לעיל לו' ד"ה הא ר"נ וברשב"א כאן : מדוכה אם יש בה שום . עי' לעיל קכ"ג : אותו ואת בנו . ירושל' פסחים פ"ו ה"ג (סגרל"ב) ל"ל פ"ג ה"ג ועי' לעיל קי"ז : ע"ב גמ' ושל זכוכית כדי לגוק . בירושל' מקשה מהא דתני בפ"א ושל זכוכית כדי לגרור בה ראש הכרכר ומשני ר' אחא ר' מישא ר' כהן בשם רבנן דקסרין כאן בעבה כאן בחדה [שראוי לגרור בה] אית דבעי מימר כאן במטלטל כאן במוציא פי' דלא שרי שיעורי דטלטול להוצאה : מסיקין בכלים . בירושלמי ע"ש רב ומסיק עלה בביצה פ"ד הדא דאת אמר בנשברו ביו"ט אבל בנשברו מעיו"ט מותר הדא דאת אמר בשאין עליהן תורת כלי כו' : חזי למזגא עלייהו . עי' לעיל מח. מש"ס : היא ושברי' מותר לטלטלה . ויק"ר פס"ו (סגרל"ב) :

דף קכה ע"א גמ' מתוסר נתיצה טמא . ספרא שמיני פרק י' (הגרל"ב) : ע"ב גמ' כיון דהדקס שוי' דופן . ה"נ אמר בירושל' כיון שהיא אפילה לה כגופה היא ועמ"ש לק' בענין זה קמ"ב : א"ר חנינא פ"א . בירושל' פ"ד מונה לר' יוחנן בין הני דבעו מעשה והכא פליגי אמוראי אליבי' ועמש"ל קמ"ב : חוריות של דקל . עמש"ל כ' :

דף קכו ע"א גמ' מאן תנא נגר . בירושל' א"ר יוחנן אתי' יחידאה דהכא כסתם דתמן ויחידאה דתמן כסתמא דהכא ומפיק התם דגם ר' יהודה שם מצריך קשור רק דל"ב תלוי : קנה שהתקינו . בירושל' מבואר דשאני הך דקנה מתוך שהוא נתון בידו הו"ל כמפתח ע"כ ל"ב קשור לרשב"ג . והבבלי לא ס"ל זה הסברא דא"כ לא הי' מדמה זאת למתני' גבי פקק החלון שאינו נתון בידו ע"כ חושב הבבלי את רשב"ג לתנא שלישי דל"ב גם קשירה : ע"ב חריות של דקל . עמש"ל כ' : ר' יוחנן ס"ל כותי' בחדא . בירושל' פ"ד מוכיח דר' יוחנן ס"ל דבעי מעשה מדבעי תורת כלי והא דרשב"ג דא"ל לקשר ליתא התם בירושל' : בתוס' ד"ה וכ"ת ובירושל' גרסי' . הי"ז : מפנין . התוס' הביאו בשם הירושל' וציין הגרי"ב לשקלים ונמצא ג"כ בשבת על משנה זו והאי שלש קופות הוא לענין תורמין את הלשכה בשקלים :

דף קכז ע"א גמ' כלפי לייא . לעיל נ"ג פסחים ה' כתובות ע"ו סוטה מ"ד ב"מ כ"ח וק"ג ב"ב ק"ג וקע"ה ע"ז ע"ש שבועות כ' זבחים פ"ב וק"ב נדה ע"ו וס"ה (סגרל"ב) : דאמר רבה א"ר חייא . עי' רש"י חולין קי"ג : ומוכח מכאן שהלך רבה לא"י ועתוס' ערובין כ"ב : ד"ה קרקפתא דלאין לומר דשמעה רבה להיא שמעתא קודם שעלה ר"ח לארץ דאז לא הי' רבה עדן בעולם או עכ"פ לא נתגדל ועי' פסחים ד' . ויומא פ"ז : ולעיל כ"ט : ודו"ק (סגרל"ב) : אלו דברים שאדם . דב"ר פ"א אדר"נ פ"מ תנחומא תשא י"ד : ע"ב גמ' ומעשה באדם א' . בשאילתות פ' שמות גיר' מעשה בר"ע בן יוסף שהי' נשכר אצל ר"א בן הורקנוס יע"ש (הגרל"ב) ובילקוט קדושים תריא כבגמ' . ואת האכסני' . עמ"ש פסחים ל"ס : דא"ר אבהו . חלה פ"א ה"ג בכורים פ"ב ה"ג (סגרל"ב) ועמ"ש ברכות מ"ז :

דף קכח ע"א גמ' כגון שפדאו ע"ג אסימון . עמ"ש פסחים לה : דבר שיש בו צורה . ספרי ראה (סגרל"ב) : מטלטלין את התבן . בירושל' לא נזכר ויכללו דברי רשב"ג בדברי הת"ק : והוא דאית לי' נעמיות . הכא דחי לה ובירושל' קם במסקנא כך ועי' גליון שם : סיאה נתרי . ירושל' שביעית פ"ז ה"א (הגרל"ב) ויש שם קצת שינוים בלשון ועל קורניתא מפרש אמסו ע"ש : בשר תפל . גירסת הרי"ף בשר תפוח ועמ"ש לק' ע"ב ד"ה בשר : והא ר"ס תלמיד דרב הוא . לפי' התוס' לק' בע"ב ד"ה בשר דגם לר' יהודה דס"ל מוקצה מ"מ היכא דחזי לחיי שרי ר' יהודה דכל ישראל ב"מ הם ל"ל דהא דמקשה הכא דרב כר' יהודה ס"ל היינו משום דלרב שמעינו לעיל קי"ח . דלא כל ישראל ב"מ הם : תוס' ד"ה ונתן . מיהו בת"כ . בחקתי פי"א (הגרל"ב) : ע"ב גמ' בשר תפוח . עי' רש"י ותוס' . והר"ן פי' כפרש"י תפוח שנסרח והרי"ף גרס גם לעיל בפלוגתא דר"ה ור"ת בעמו' א' בשר תפוח וג"מ לדינא דהנה להרי"ף צריך לחלק בין תפוח לדג תפל דאסור כמבואר בברייתא ומוקי לה הרי"ף כר"ש משום דדג תפל אף דחזי לכלבים מ"מ כיון דחזי לאדם למחר לא מקצי לי' לכלבים או לחי' ולהתוס' דפי' בשר תפוח היינו תפל ומוקי הברייתא כר' יהודה . לר"ש שרי אף דלמחר חזי לאדם מ"מ שרי לר"ש ולא כסברת הרי"ף לר"ש . והתוס' לשיטתם ע"פ גירסתם לעיל בפלוגתא דר"ס ור"ח בשר תפל ור"ה שרי משום דס"ל כר"ש אף דחזי למחר לאדם והרי"ף מוכח לשיטתו לגרוס בשר תפוח . עוד נ"מ בין הגירסות דלהגירסא בשר תפל נ"ל ע"כ דרק בשר אווזא אמרי' דחזי לאומצא ולא בשאר בשר דאל"כ תקשה אמאי אסר ר"ח בבשר תפל משום דס"ל כר' יהודה ולגי' הרי"ף בשר תפוח י"ל דגם בכל בשר חזי לאומצא ובלב ארי' להרי"ף שהארכתי בזה לדינא לשו"ע ובדברי המ"א סי' ש"ת :

דף קכט ע"א גמ' עושין מדורה לחי' . בירושל' מבואר בדברי שמואל עצמו אפי' בתקופת תמוז וכר"ת בר אבון לקמן : ע"ב גמ' דדשו בי' רבים . יבמות דע"ג (סגרל"ב) : שומר פתאים ה' . שם דמ"ב ודף ק' כתובות ל"ט ע"ז ל' נדה ל"א מ"ה (סגרל"ב) ובירושל' תרומות פ"ח מייתי להאי קרא דר' ינאי אמר להו על עצמו בעת שנגזל מנהם קטן : בנות מלכים טומנין . בירושל' השליי' הזאת בשבת טומנין אותן בשמן כו' ומשמע שם דלאו משום רפואה רק בשבת דה"א לקוברו ע"כ טומנין אותו בין כך בשמן . ואולי שניהם נכונים כי כ"ז שאינם מקברים את השלי' אם לא יהי' נטמן מזיק להולד וגורם לו להצטנן ע"כ טומנין אותו בין כך בשמן או במוכין או בש"ד ע"כ דוקא בשבת : ואר"ב אמר רבה בר אבוה א"ר מודים . בילקוט יחזקאל שנג ליתא שם אמר רב :

דף קל ע"א גמ' ועוד אר"א כורתים עצים . ירושל' ר"ה פ"ב סוף ה"ג (הגרל"ב) : כלל אר"ע . ירושל' מגילה פ"ב ה"ז (סגרל"ב) ושם מדייק מזה דקצירת העומר דוקא בלילה דאי נקצר ביום כשר אמאי דו"ש הא אפשר לעשותה מע"ש וכדמדייק הגמ' בבלי מנחות ע"ב : רשבג"א כל מצוה . ספרי ראה (סגרל"ב) : על עסקי משפחתו . בירושל' תענית על רשב"י שבכו על שם עריות שאסר להן משה ובספרי בהעלותך ל' ע"ש ר' נהוראי וכ"ה בילקוט בהעלותך תשלה ומדרש לקח טוב ע"ש ר' יהודה וכמד"ר פט"ו דדרים לי' בשר היינו שאר בשר ע"ש : דא"ר ינאי תפלין צריכין . ירושל' ברכות פ"ב ה"ג (הגרל"ב) ב' פעמים . פס"ר פכ"ב ועי' פנ"א ברכות שם : ע"ב גמ' בעא מני' ר"ז מר' אסי . בירושל' קומוי ר' יוסה : שתיק ולא א"ל ולא מידי . בירושל' קאמר טעם דלא השיב דלא הוה אמר ר' יוסה אלא כל מלה באתרה כד אתון לערובין כו' . היינו שאלוהו בעת שלא הי' עוסק במסכת עירובין : והביאוהו בשבת . בירושל' מעשה וסורה ר' כדברי ר"א א"ר יוחנן תמורה היתה מקשה מה ראה ר' להנית כו' : דר"א שמותי . עי' רש"י בשם הירושל' מתלמידי שמאי וזהו ל' שמותי וציין הגרל"ב סוף פ"ט דשמעתין וליתא שם ונ"ל סוף פ"ע דשביעית והתוס' הביאו הירושל' דתרומות והוא בפ"ה ה"ב ועוד בכמה דוכתי : מבוי שלא נשתתפו בו . בירושל' כאן ובערובין פ"ו ה"ח איתא דר' יוחנן ס"ל דמותר ורב לטעמי' ור' יוחנן לטעמי' רב לטעמי' דאמר אין קורה מתיר בלא שיתוף ור' יוחנן לטעמי' דאמר קורה מתיר בלא שיתוף . ויש לפרשה בתרי אנפי או דס"ל להירושל' כסברת הגמ' תחלה כאן דרב לטעמי' כו' עד שיהו בתים וחצרות כו' ור' יוחנן ס"ל כירושל' ערובין פ"א ה"א אפי' בית א' וחנות א' ובבלי ערובין ע"א אפי' חורבה . ע"כ שרי לר' יוחנן אפי' ערבו חצרות עם בתים או יתכן דהיינו כמסקנא דהכא ע"פ פרש"י לרב אסי משום דס"ל לרב הלכה כר"ש בלא ערבו ור' יוחנן ס"ל דגם בערבו הלכה כר"ש כמ"ש בערובין ל"א ומוכח בתוס' כאן ע"כ שרי גם בערבו הכא וכן פי' ספ"מ . והנה לפי' הב' יש לפסוק כר' יוחנן כמ"ש התוס' משום דקי"ל הלכה כר"ש גם בערבו . ולפי' הראשון יש לפסוק כרב משום דקי"ל בזה כרב דבעינן בתים וחצרות פתוחין לתוכו . וא"כ הרמב"ם בפ"ה מערובין דפסק כרב ע"כ לומר דתפס כפי' הראשון וכס"ד דהגמ' כאן משום דהירושל' מסייע לי' או דמפרש דרב אסי אינו סותר טעם הראשון ואינו מפרש כפרש"י . ובפנ"א שבת וערובין שם הארכתי :

דף קלא ע"א גמ' בתים וחצרות . עמש"ל ק"ל : אמר ר' יוחנן לא לכל . בירושל' אתר דברי ר' יוחנן איתא אמר רב שמואל בר יצחק ולמה צריך ר"א לדרוש בכורים אלא משום דעיקר דתייתן שבת ומכשיריהן מלאכה . ופי' הפ"מ בזה דחוק מאד דמפרש דהוא דמוי לראית ר' יוחנן משום דיש בעיקר דתייתן ובמכשיריהן מלאכה דאורייי' . ואינו מובן דאיך הוי סברא דר"י בדרבנן קאי גם פי' הק"ע שם ל"כ לי שהוא מסבש ומכנים זאת בדברי ר"י ובענ"ד נראה דה"ק ר"ש בר יצחק דשאני בכורים דבעיקר מצותן ליכא מלאכה [ובמקום שבת ל"ל שבות] דכל מצות בכורים דהיינו שתי הלחם הוא מצות תנופה עם הכבשים ואין בזה כ"א שבות ובמכשיריהן יש מלאכה ע"כ צריכא קרא דל"א ר"א מכשירי מילה דוחין שבת כ"א משום דמילה עצמה יש בה מלאכה ודו"ם מאה"כ בשתי הלחם דליכא בעיקר מצותן מלאכה דאורייי' כ"א שבות . והארכתי בפנ"א עפ"ז שם בבאור הסוגיא בירושלמי שם : ע"ב גמ' ביום ולא בלילה . מ"ק ח. (הגרל"ב) . למצה שנוהגת בנשים כבאנשים . ירושל' ברכות פ"ג ה"ג (הגרל"ב) : תוס' ד"ה אי מעומר . מלתא דאתי' כמה הגד ערת כו' . וצ"ע פ' השותע והמעלה ק"ז ע"ב (הגרל"ב) :

דף קלב ע"א גמ' וביום השמיני ימול אפי' בשבת . ירושל' נדרים פ"ג ה"ט (הגרל"ב) : רש"י סד"ה עקיבא עצם . גידרס בי"ג מדות . וכן דברי בעל ספרי כריתות . והרמב"ן בשרש השני לשרשי המצות

סד"ס

מד"ה וכנס סרב . כתב דג"ש ילפי' מלכה ועי"ש וז"ע (הגרל"ב) ועי' פסחים פ"א: דשם מוכח דילפי' [illegible]

[illegible]

דף קלג ע"א גמ' [illegible] : אמר קרא עלת שבת . ספרי פנחס קמ"ד : ונותנין עלי' אספלנית [illegible]

[illegible]

דף קלג ע"ב [illegible]

[illegible]

דפי' דלא דאסור לאחר לגמור משום דהו"ל מוסיף לחלל מחדש . מ"מ אין לחייב כרת את הראשון בשביל זה ובעכ"ד נראה מהירושל' ראיה דאין איסור לאחר לגמור דאיתא שם ה"ו על מל ולא פרע הני ועשה כרת אמר רב אשי ל"ם אלא שא"ב כדי למרק אבל אם יש בו כדי למרק ממרק ואינו חושש ולפי' דקאי על הראשון קשה פשיטא שהראשון יכול לגמור והכי הו"ל נומר אם יש בו כדי למרק אע"פ שאינו ממרק א"ח . ונראה דהפי' הוא על האחר שיכול למרק וא"צ משום חלול שבת וא"ש גם הכא כפי פשוטו דאחר יכול לגמור :

דף קלד ע"א גמ' דברים שאין עושים למילה . תוספתא ביצה פ"ב (הגרל"ב) : ארשב"א משום ר"מ . ירושל' ברכות פ"א ה"א (הגרל"ב) : ואין ממתקין אותו בגחלת . רי"ף פ"ב דביצה ובירושל' פ"ד דביצה יש מחלוקת (הגרל"ב) . אותו מחלוקת הוא גם בכאן כדמסיק והתניא ממתקין רק דהכא משני ל"ק כאן בגחלת של מתכות כו' ובירושל' פ"ד דביצה ה"ג מ"ד ממתקין בשנתנו ע"ג גחלת ומ"ד אין ממתקין כשנתן גחלת עליו ועי' גליון יומא פ"ג ה"ס ושם שכ' דהירושל' ס"ל דגם בשל מתכות איכא כבוי ועמש"ל מ"ב. ומ"ש לק' בסמוך : מ"ש מבשרא אגומרי . גי' הרי"ף התם ליכא כבוי הכא איכא כבוי . ובעה"מ השיג שם דהלא ביו"ט מותר כבוי לצורך או"נ וגרס כגי' רש"י התם לא אפשר כו' והמלחמות עמד לימין נדק הרי"ף וכתב דבשרא אגומרי אינו נותן ע"ג גחלים ממש כ"א אצל הגחלים אבל כבוי לא הותר ביו"ט . ולפי הירושל' הנ"ל משמע דס"ל לחלק בין בשרא אגומרי ובין תרדל דבשרא אגומרי הוא ע"ג גחלים וכה"ג גם בחרדל מותר שאין נראה כמכבה כ"א בנותן גחלים עליו . ועש"ק ביצה שם : מהו לגבן . מהטעם שאוסר בירושל' ביצה פ"א להעמיד ביו"ט חלב שמא יעמיד מיו"ט לחול יש לאסור גם במגבן : א"ר נתן פ"א . שהש"ר פ"ו : ע"ב גמ' מרחיצין את הקטן . בירושל' דבי רב תני מרחיצין את המילה ובב"ר פ"פ דבי ר"מ תני ומסיק שם דע"כ מרחיצין את הקטן דאל"כ מ"ש מאחר מכה וכדאיתא בגמרא כאן לקמן ועי' פדר"א פכ"ט : ספק ואנדרוגינוס . בירושלמי מקשה מראי' דפטר בי' ר' יהודה אנדרוגינוס דלאו זכר הוא ולענין מילה מביא לי' זכר ומשני לה מדרשה דקראי ועש"ק ביבמות פ"ח ה"א ומובא הירושל' בתוס' חגיגה ד'. ד"ה זכורך : ואע"פ שאין ראי' לדבר . עמש"ל פ"ב : הוו בה במערבא . עב"ר פ"פ ומש"ל ד"ה מרחיצין : דאמר רב אין מונעין חמין . בירושלמי ובב"ר שם הוא ע"ש ר' יוחנן : וספוג יבש . עי' ויק"ר פט"ו בעובדא דר' איב"ר פ"ד פסוק רות אפנו ועמש"ל קי"ב :

דף קלה ע"א גמ' ולא ספק דוחה את השבת . בירושלמי מייתי דר' יהודה אחר דברי רשב"א : ארשב"א . ב"ר פמ"ו ועי' דב"ר רפ"ו ושם בב"ר איתא אחר דברי רשב"א בנו של רבי יוסי הגלילי אומר לא נחלקו על זה ועל זה שצריך להטיף ממנו ד"ב ע"מ נחלקו בנולד כשהוא מהול וחל יום השמ' בשבת שבש"א צריך כו' ובש"א אינו צריך ועי"ז אמר ר' יצחק בר נחמני בשם ר' הושעי' הלכה כ"אתו תלמיד וכ"נ לגרוס בירושלמי פי"ט ה"ב וביבמות פ"ח ה"א דהשיוס א"ר יצחק ב"נ כו' הלכה כאותו תלמיד איתא התם . וע"כ על ר"א בנו של ריה"ג קאי דהוא תלמיד נגד רשב"א . וצריך לגרוס כבמדרש וכן משמע מדברי הגר"א יו"ד סי' רס"ג סק"ו דמייתי הירושלמי והב"ר בחד סגנון הנ"ל . ועפ"ז יש לייסב שיטת הבה"ג דמקשו עליו התוס' ד"ה לא נחלקו דהנה ראיתי בסי' בה"ג דמש"ש בקטן שנולד כשהוא מהול דא"צ להטיף ממנו ד"ב התם בדיני שבת קאי והפי' דכשחל יום הח' בשבת א"צ . ובגר דכתב דצריך הוא משום דגר לא משכחת לה בשבת דאין מילתו דוחה שבת ע"כ כתב דצריך להטיף ד"ב וכן בקטן בימי החול והוא כפסק הלכה דאפסק מר' יצחק בר נחמני בירושלמי ובמדרש הנ"ל וא"ש : בן ז' מחללין עליו את השבת . במד"ר פ"ד ועי' ב"ר פי"ד ופ' כ' תנחומא במדבר סי' י"ח ועי' ירושלמי יבמות פ"ד ה"ב ושם הגירסא ח' אוחטין ט' אופטא ובמדרש הוא בנוסח אחר ע"ש : בן שמנה ה"ה כאבן . עי' תוספתא שבת פט"ו : א"ר אסי כל שאמו טמאה . בילקוט תזריע תקמז אמר רבא א"ר אסי : ע"ב גמ' ר"ש בן יוחי אומר כל ששהה . תנחומא נח (הגרל"ב) במד"ר פ"ד ילקוט קרח תשנה ע"ש רשב"ג וכ"ה בירושלמי יבמות :

דף קלו ע"א גמ' ספק בן ז' . תנחומא במדבר סי' י"ח : גמהלי' ממ"נ . ירושל' יבמות פ"א ה"ו (הגרל"ב) וצ"ל פי"א ה"ז : וכי ימות מן הבהמה . ת"כ שמיני פי' יו"ד (הגרל"ב) : עגל שנולד ביו"ט . ירושל' ביצה פ"א ה"א (הגרל"ב) ועי"ש שבטעם הדבר משונה ממ"ש בבבלי ובביצה יבואר בעז"ה : הלכה כרשב"ג . ירושל' יבמות תמן אמרי בשם שמואל הלכה כרשב"ג אמר ר' בא מה פליגין בשלא נולד לחדשיו כו' : לא אכלינן מני . עתוס' נדה מ"ד: ד"ה דקים (הגרל"ב) : בעית למיכל . מ"ק כ"ז (הגרל"ב) : ע"ב אר"ח לא נכל . עי' ילקוט בחקתי תרעו בשינוי לשון ועי' ש"ק ומה"פ ביבמות פ"ח ה"א : דתניא הזכר . ת"כ בחקתי פ"ג (הגרל"ב) :

דף קלז ע"א גמ' חוץ מהש"ו . בירושל' תרומות ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר בינן ובין אחרים קדושיהן קדושין : דכתיב המול לכם כל זכר . בירושל' דפרקין [ה"ב] ופ"ק דחגיגה [ה"א] נפקא לי' מדרשה אחריתא : (הגרל"ב) ועמש"ל קל"ד. ד"ה ספק : מי שהיו לו ב' תינוקות . תנחומא וירא (הגרל"ב) : ושכח ומל את שלאחר השבת . במשנה שבירושל' גרסינן ושכח ומל את של ערב שבת בשבת חייב והוא כדתני ר' חייא בשם ר"מ לקמן בגמ' וכן בירושל' פסחים פ"ו ה"ס הביא הפלוגתא דר"א ור' יהושע במל של אחר השבת בשבת ובשכח ומל את של ע"ש בשבת לכ"ע חייב ועמ"ש לקמן בזה : אמרי דבי ר' ינאי . בירושל' שם לפי' הק"ע והפ"מ הוא משובש ובפנ"א העמדתי הגי' הכתובה והוא דפליגי ר' אבא ור' זעירא אליבא דר' ינאי אי דוקא שמל של שבת בע"ש או אפי' מל של שבת בשחרית ובשאר של ע"ש את"כ ומלו ג"כ בשבת אי כיחא דגם בכה"ג חייב . והלוי הדבר אם כדון תינוקות ליש להן קצבה או אין להם קצבה והוא דלמ"ד פי' אין לו קצבה בפסחים הוא שאין ידוע לו כמה פסחים יש עוד לשחוט א"כ בתינוקות הוי יש לו קצבה אבל להמ"ד דמפרש משום דבכולל אין קצבה לפסח שתדחה שבת דלא בכל שנה הוי ע"פ בשבת גם תינוקות הוי אין לו קצבה דלא כל מילה הוא בשבת ואין להייב כ"א במל של שבת בע"ש שלא נתנה שבת כלל לדחות אלו אבל כשהיה לו בשבת תינוק א' למולו בשבת הוא פטור אף על מילת התינוק שמע"ש אף שמלו את"כ . ובפסחים ע"א : יבואר עוד ובפנ"א הוא באריכות בישוב דברי הירושל' ככתבם בלי הגה"ה והכמ"ל : קטן נימול לשמנה . תנחומא ריש תזריע : אמר שמואל חלנתו חמה . ירושל' יבמות פ"ח ה"א (הגרל"ב) : מפני מראית עין . עמש"ל ס"א : ע"ב מל ולא פרע . ב"ר פמ"ו דב"ר רפ"ו : המל אומר . ירושל' ברכות פ"ט ה"ג (הגרל"ב) : שאלמלא דם ברית עי' תנחומא ס"פ לך : ואמר רבב"ח אר"י הכל מודים . בירושל' הוא ע"ש תני ובאמת ברייתא היא בתוספתא : אין בין יו"ט לשבת . דב"ר פ"ד :

דף קלח ע"א גמ' לא תלא אשה בעיר של זהב . תנחומא וישלח סי' ב' : ר"א אומר יוצאה . עמש"ל נ"ט : משום מאי מתריכן . ירושל' ביצה פ"א ה"י (הגרל"ב) ושם ר"ז ר' חייא בר אשי בשם שמואל משום בורר ור"ז בעצמו ס"ל משום מרקד : כותי' דידי מסתברא . בירושל' שם ר' יונה ור' יוסי אמרי סברא זו לסייע לר' זירא ואת"כ דהו זאת משום דמרקד לא הותר ביו"ט ואלו היה בו משום מרקד לא היה מותר ביו"ט . ובפנ"א כתבתי דהירושל' לשיטתו אבל הבבלי ס"ל דגם טחינה והרקדה הותרו לצורך או"נ ביו"ט ורק משום גזרה אסרו מדרבנן כמ"ש בהרמב"ם פ"א מהל' יו"ט א"כ י"ל שפיר משום מרקד : ע"ב שפועי אהלים כאהלים . אהלות פ"ו וער"ש שם מיהו פי' הרמב"ם שם נראה יותר מרווח וקושית התוס' תתישב בפירושו (הגרל"ב) : עתידה תורה שתשתכח . עי' מכילתא בא פי"ב ובלקח טוב בא ע"פ והיה כי יאמרו : רשב"י אומר ח"ו . ספרי עקב מ"ח (הגרל"ב) ועי' גי' הגר"א שם :

דף קלט ע"א גמ' לפיכך הביא הקב"ה . תוספת' דמאי פ"ה ירושל' דמאי פ"ו ה"א (הגרל"ב) וצ"ל ה"ב במד"ר פ"ו : וא"ר מלאי משום ר' יצחק מגדלאה מיום שפירש . בב"ר פל"ח ר' יצחק מגדלאה פי' נזיר אחיו מלשון נזר ועטרה ור' לוי פי' נזיר מיין ואף הוא אמר דגם הם לא טעמו טעם יין והכא נתחלק המאמר לשני מ"ד ריב"ח אמר אף הן כו' : בשכר ורהך . שמ"ר פ"ג ע"ש ר' שמואל בר' יוסי שהש"ר פ"א וכן בתנחומא שמות כ"ד שמיני ג' ע"ש רשב"י והוא ר"ת ר' שמואל ברבי יוסי והקורא טועה לקרות ר"ש בן יוחאי ובילקוט תצוה שפ"א ע"ש ר' שמלאי וכ' דט"ס הוא וצ"ל ר' מלאי כהכא : כל המקיל בארץ . ירושל' כלאים פ"ד ה"ו פ"ו ה"א (הגרל"ב) ע"ש ריב"ל וגם ר' יעקב בר אחא אמר ותני תמן כל המקיל כו' : ע"ב התם לא מוכחא מלתא . ערובין ל"ט בכורות ל"א (הגרל"ב) : תוס' ד"ה מ"ש . וי"ל דהתם ודאי מוכחא מלתא ויתישב בזה מה שלא הביא הא דר"י בר' יהודה דמיירי בשבת (הגרל"ב) : ובלבד שלא יעשה גומא . בירושל' ר' בא בשם רב יהודה ובלבד שלא יעשה אותה כמין תיק :

דף קמ ע"א ר"א אומר א' זה וא' זה אסור . בירושל' ר' יוסי בשם ר"א ביד מותר בכלי אסור והוא כמ"ש בבבלי כא לקמן קם ר"א בשטתי' דשמואל אך מה דאיתא שם ר' יוחנן בשם ר' ינאי ממעך בין ביד בין בכלי ואמר לו ר' יוחנן והלא לכלבים אין עושין ר' חזקי' ר' אבהו א"ר יוחנן ממעך בין ביד בין בכלי ע"ש קשה לפי' המפרשים דהקושי' והלא כו' היינו שאין דרך למעך ביד ע"כ רק ביד מותר אבל בכלי אסור . מלבד דאין הקושי' מהודלה דמקשה אכלי ומתמה אמיעוך ביד . הוא דלא כ"א ממה שסובר כאן ר' יוחנן דמתחלה ס"ל בין זה וזה מותר ואח"כ קם בשטתי' דר"א דשניהם אסור . ועי' פנ"א שהגהתי בעכ"ד בירושל' דצ"ל מתחלה בשם ר' ינאי ממעכו בכלי ולא ביד כדאיתא הכא בשם רב ומקשה ע"ז ר' יוחנן אמאי אסור ביד דאטו כל יומא ממחו לי' ביד הלא גם לכלבים אין עושין כן והוי שינוי גדול . וכדמקשה הכא שמואל ומסיק ר' יוחנן אלא בין ביד בין בכלי מותר והוא כר' יוחנן הכא מתחלה : רש"י ד"ה ולא שפין . משום בורר . בירושל' מפרש משום דש ועש"ק שהכריע מתמת זה כפי' הרמב"ם במשנה דשף הכרשינין בכדי שתוסר קליפתן והוי תולדה דדש : ע"ב ומסלקין לגדדין מפני הרעי . בירושל' נותן טעם מפני מה שהפטם מותיר אוכל הרעי . והכונה הוא שהירושל' מפרש רעי היינו שור שאין מפטמין אותו בבית רק שהוא רועה בשדה ומפרש למתני' שהוא ענין א' דגורפין מלפני הפטם ומסלקין לגדדין בכדי שיבוא השור רעי לאכול וזהו מפני הרעי ובבבלי א"א לפרש כן כדמוכח בגמ' דשני דברים הם : נוטלין מלפני בהמה שפיה רעה . בירושל' מפורש נוטלין מלפני חמור ונותנין לפני פרה :

דף קמא ע"א אין מגרדין לא מנעל חדש . בירושל' פ"ו ה"ב איתא סתם אין מגרדין מנעלים וסנדלים אבל סכין . והפ"מ בתה"פ הכריח דמיירי בישנים מדקאמר אבל סכין ולקמן שם איתא אין סכין ולא קאמר אית הנא תני כו' משמע דל"ה פלוגתא אלא שם מיירי בחדשים דלענין סיכה תמירי חדשים אבל בישנים סכין ובזה מיירי הכא ע"כ אמר אין מגרדין ובחדשים פליגי התם . ויישב בזה דברי הרמב"ם פכ"ב מה"ש שכ' דסכין בישנים וסר בזה תלונת הראב"ד ומיושב תמיהת הכ"מ שם . ודברים נכונים הם אם כי לא הוצרך להתעמל בקושיות והוכחות הנ"ל . דבסנהדרין פ"י קרוב לסוף ה"א איתא מפורש אין מגרדין כו' ישנים כו' אבל סכין כו' ולקמן גבי אין סכין מבואר שם אין סכין סנדלין ומנעלין חדשים . ותימה על הפ"מ שלא נזכר משם והרמב"ם יש לו מקור נאמן מהירושל' דסנהדרין וכ"נ לגרוס בפ"ו דשבת בירושל' ועפנ"א : ל"ש אלא שלא יצתה . בירושל' פ"ו ה"ב אין נובשין כו' חדשים פי' הק"ע דאאשה קאי . אבל מה יאמר בסנהדרין פ"י דשם איתא לא ילבש אדם גם במס' שבת ממ"ש אא"כ לבש והולך בהן מוכח דקולה בלי זכר נאמרה : מנעל שע"ג אימום . תוספת' עדיות פ"ב (הגרל"ב) : נוטל אדם את בנו . במד"ר פט"ז ובירושל' דבי ר' תני והאוכלין והאבן בתוכה ועמש"ל קמ"ב : ומטלטלין תרומה . ירושל' דמאי פ"ז ה"ב פסחים פ"ג ה"ג (הגרל"ב) ושם מבואר דוקא טומאה לצורך טהורה או לצורך חולין אבל חולין לצורך טמאה לא : ר' יהודה אומר . ירושל' ערלה פ"ב ה"א (הגרל"ב) ושם א"ר יונה ר' יהודה עבד לה כסוף הפרשה ורשב"א עבד לה כתחלת הפרשה אמר ר' יוסי אף רשב"א עבד לה כסוף הפרשה כו' ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול :

דף קמב ע"א בכלכלה מלאה פירות . בירושל' פ"ג ה"ז פי"ז ה"ו מוקי ר' יוחנן כי הא דתני דבי ר' והאוכלין והאבן בתוכה ושם לא קשי' ליה ולשדינהו דאפשר דידע התירוץ בפירות המטנפים אך לקושי' ולנעריכהו דהתי' הוא בכלכלה פחותה א"א לומר דסתמא הוא כן והו"ל לבאר . וכי' דא"ש דהכא מסיק לקמן דמוקי ר"ת להמתני' בלצורך גופו ע"כ קשי' שפיר ולנעריכהו אבל הירושל' אפשר דמוקי לה בלצורך מקומו לזאת ל"ק ליה ולנעריכהו דבלצורך מקומו מותר לטלטל בעוד האבן בתוכה כדמוכח הכא ע"א וכ' . וגם לשדינהו ל"ק דלצורך מקומו מותר כיון דל"ה בסיס לדבר האסור ועמש"ל בסמוך : ולנעוריגהו נעורי . עי' הה"מ פכ"ה מה"ש שכתב דהרמב"ם לא גרס ולנעריכהו נעורי רק רב חייא בר אשי אמר והוא אוקימת' אחריתא . ובעכ"ד היה אפשר לומר דגי' הרמב"ם לא היתה משונה מאשר לפנינו דיתכן דמיירי הרמב"ם באופן שא"א לנער ובארתי בטעם הגמ' דלא משני הכי . אך מזה יהיה הכרח לשנות הגי' להרמב"ם משום דכתב דכל כלכלה פחותה מותר לטלטלה עם האבן אף בלא פירות וזה ל"מ מהגמ' לפי מ"ש לפנינו . אם לא דגורס אלא . או כמ"ש הה"מ . ובפנ"א כתבתי דיתכן דהרמב"ם לשיטתו דפסק כרשב"ג לעיל כי קכ"ה: קכ"ו ובירושל' פ"ד ה"ב פ"ז ה"ג דסגי במחשבה בלא מעשה ע"כ הו"ל האבן דופן בלא הדקה ומותר בטלטול בלא פרי . והגמ' משום דקאי לר' יוחנן ואחד מ"ד ס"ל לר"י דבעי מעשה ע"כ לא מצי לאוקמי בלא פירות דהאבן יהיה נעשה כלי בלא פירות והא"ש פסק הרמב"ם מקושית הראב"ד : רשב"א אומר . ירושל' ערלה פ"ב ה"א (הגרל"ב) : ע"ב ר' יהודה אומר . עמש"ל קמ"א : מאן תנא דכל היכי . בש"ק פי"ז ה"ו שד"ה כיון דהביא הגמ' זאת בנוסח אחר אר"ה א"ר ל"ש כו' נעשה בסיס לדבר האסור ורבב"ח אר"י רשב"ג היא היינו דר' יוחנן פליג ומוקי לה אפי' במנית ורק משום בריכה ומייתי כן בשם הרשב"א . וראיתי ברשב"א ולא מצאתי רמז סיוע לפירושו . ותמוה פי' זה דהלא לעיל קכ"ה: פליגי ר' אמי ור' אסי בדעת ר' יוחנן בפי' האי מתני' ותרווייהו מוקי לה בשוכח רק במנית פליגי אם יצא להקל או להחמיר ואם היה דעת רבב"ח בדעת ר' יוחנן דעה שלישית דפליג עלייהו ומוקי למתני' אפי' במנית הו"ל לאתויי . אבל באמת לא היה לפניו הש"ק הגליון בגמ' שהוגה את"כ היתה בין ע"כ סבור דר' יוחנן קאי לחלוק על רב ולפי הנוסח' שלפנינו רב קאי ארישא ור"י אסיפא רב קאי על היתר ניעור ור"י קאי על איסור טלטול האבן בעצמו . גם מה שמישב דברי הרמב"ם בזה לא הועיל מאומה כמ"ש בפנ"א ודבריו קשי ההבנה . ועמש"ל ע"א בישוב דברי הרמב"ם :

דף קמג ע"א מסיקין בכלים . עמש"ל קכ"ד : ע"ב ור' אליעזר מתיר . עי' רש"י לעיל י"ט (הגרל"ב): היינו דשם מבואר דגרסי' ר' אלעזר :

דף קמד ע"א תוס' ד"ה לא לרצון . התירו לו למגע טמא מת . תוספת' מקואות פ"ח (הגרל"ב) : שם והתנן האשה שנטף חלב . כלים פ"ח (הגרל"ב) : ע"ב המקיים קוצים בכרם . ירושלמי כלאים פ"א ה"א ספרי תצא . (הגרל"ב) : נפל לתוכו יין . עי' ת"כ שמיני פרשה ט' :

דף קמה ע"א המפצע בזיתים . תוספת' טהרות פ"י ובירושל' מעשרות פ"א מובאה בהסך המפצע זיתים בידים טמאות לא הוכשר לטופתן במלת הוכשר ובר"ש טהרות פ"ט מ"ה הביא התוספתא כנוסח הבבלי פה : כבשים שסחטן . בירושל' פי' כלל גדול ה"ב גרס למהלקותן בלי אחר (הגרל"ב) והוא דשם איתא כדברי רב שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור . והכא איתא מותר ובדברי שמואל אי' התם א' כבשים וא' שלקות בין לגופן בין למימיהן אסור . והכא אמר לגופן מותר : ר' יוחנן אמר בירושל' שם כדברי ר' יוחנן דגים שסחטן לגופן פטור . והכא אמר מותר : ע"ב מדיחין אותו בחמין . בתוס' זבחים ל"ה: ד"ה עירה מוקי לה בבלי שני וכן בתוס' פ' כל שעה מ': ע"ש (הגרל"ב) : ר' יהודה אומר כ"ב שנה . בפתיחת' דאיכ"ר ל"ד וכן בפס"ר פ"א ע"ש ר' יוסי בן חלפתא סע"ר פכ"ז ובירושל' תענית פ"ד ע"ש ר' יוסי סתם ובילקוט ירמיה רפ"א ע"ש רבי : לפי שאינן בני תורה . לעיל קל"ט ערובין מ' יבמות מ"ו ע"ז כ"ט (הגרל"ב) :

דף קמו ע"א שובר אדם את החבית . ירושל' ברכות פ"ב ה"ה (הגרל"ב) וצ"ל ה"ו וש"נ : חותלות של גרוגרות . בירוש' פ"ו תני ר' הושעי' חותל של תמרים קולע ומתיר ובלבד שלא יקשור . וצ"ל קורע ומתיר וכ"ה בפ"ז ה"ב ובפט"ו : ר' נחמיה אומר . עמש"ל קכ"ד : ע"ב כל מקום שאסרו חכמים . ערובין פ"ח ה"ט (הגרל"ב) ועמש"ל ס"א: ד"ה משום מ"ע וס"ד: ד"ה אר"י אמר רב :

דף קמז ע"א הרוחץ במי מערה . בירושל' פ"ג ה"ג שם אמר שמואל ע"ז דמשנה זו כשנית קודם שהתירו הבאת לונטית דר' התיר את"כ הבאת לונטית ולקמן בגמ' מוקי ר' יוחנן מתני' כיתודאה בזה דקאמר לא יביאם בידו : ע"ב ובלבד שלא יעשה כדרך . בירושל' פי"ד ה"ג קאמר הכי על נתינת השמן בין ביד בין בכלי דפליגי בזה אמוראי ומוכח שם דטעם האוסר הוא מטעם דעביד כעובדין דחול ובבבלי . סנהדרין ק"א . משמע דהאיסור הוא משום כשפים כפרש"י ולכאורה יש לכוין שם ג"כ דמיירי בשבת כבירושל' אך יש שם עוד שינוי דבירושל' האוסר ס"ל דבין ביד בין בכלי אסור והמתיר ס"ל בין ביד בין בכלי מותר ובבבלי סנהדרין שם מחלק בין מיד למכלי כמ"ש שכין מסמן שביד ולא מסמן שבכלי והכא בבבלי אין מחלק . מזה מוכח דהכא דלענין שבת קאי אין לחלק והתם לענין כשפים קאי . ומוכרח כפרש"י : חמרא דפרוגייתא כו' קפחו . עב"ר פל"ג :

דף קמח ע"א שואל אדם מחברו . ירושל' שביעית פ"א ה"ד מע"ש פ"ג ה"א . (הגרל"ב) ותשיב ליה התם בין הלכות של עמעום . דמה בין הלוני ובין השאילני : ע"ב השוחט את הבהמה . ירושל' מכות פ"א ה"ב (הגרל"ב) : אם היה החדש מעובר . נדרים פ"ו ה"ח סנהדרין פ"א ה"ב (הגרל"ב) : המחזיר חוב בשביעית . ספרי ראה (הגרל"ב) : בממנה אחרים עמו . עת"כ צו פרשה ט' פסוק כל טהור יאכל בשר יכול לא יאכלו אלא בעליו ק"ו לפסח ובאר הר"ש משאנץ דהואיל דאין יכול למנות עמו אחרים על פסחו משהקדים אך הגרל"מ גרים שם ק"ו מפסח והוא נכון ועי' מכילתא בא פ"ג : אצל רועה . ירושלמי פסחים פ"א אית תני תני הולך אצל מוכרי טלאים אית תני תני מוכרי פסחים מאן דתני אצל מוכרי טלאים כמ"ד מקדישין [בשבת ויו"ט] מאן דתני אצל מוכרי פסחים כמ"ד אין מקדישין :

דף קמט ע"א אפילו גבוה שתי קומות . עמש"ל י"ב : אין רואין במראה . ירושל' פ"ו ה"א (הגרל"ב) ושם איתא רבי מתיר וכמ"ש בהרי"ף ובעה"מ והביאו הגרי"ב : מפני שאדם עשוי להשיר בה . בירושל' פ"ו פעמים שהיא רואה נימא לבנה אחת ותולשתה משמע דאפי' בשאר מראה שאינה של מתכת גזרי' ועי' ש"ק בד"ה פעמים שכתב דפליגי התלמודים ובפנ"א כתבתי . דהנה הק"ע כ' שם ותולשתה היא ביד והקשה הגליון הא ביד א"ח כ"א בכלי . ובאמת לשון הירושל' ותולשתה משמע ביד וקושי' הגליון ל"ק כלל דאימת בעינן כלי בשתי שערות סתם אבל במלקט לבנות מתוך שחורות הלא אמרי' בגמ' צ"ד: דמודים חכמים לר"א דחייב ור"א הלא אפי' ביד מחייב . ועפ"ז נוכל לומר דל"פ התלמודים דחשש זה בליקוט לבנה אין שייך בלתי באיש העומד באמצע ימיו ומתחילים שערותיו להתלבן אבל ברך השנים או בזקן אין שייך חשש זה ע"כ לזה שעומד באמצע ימי שנותיו גם בכל מראה אסור והבבלי מיירי מאשר אנשים שאין בהם חשש זה רק פן יסיר נימין המדולדלין ובעינן שתים ובכלי ע"כ אין אסור כ"א במראה של מתכות גם יש לחלק בין איש לאשה דבאיש דגם בחול אסור ללקוט לבנות מתוך שחורות ל"א לזה בשבת והירושל' מיירי באשה . ומ"ש הק"ע דהירושל' ס"ל לא פלוג בכל גזרת חז"ל הוא לשיטתו פ"א ה"ג גבי אין קורין אבל ליתא הכי לפמ"ש בפנ"א שם והכמ"ל : כתב המהלך תחת הגורם . ירושל' ע"ג פ"ג ה"א (הגרל"ב) : ע"ב מותר להלוות בניו . עי' מה"פ ב"מ פ"ה ה"ה שנדחק בישוב הסתירה מהתם דאיתא לוה אדם מב"ב ברבית אלא שמתכנן הרבית דמשמע שיש איסור משום שמתכנן ובעכ"ד כ' פשוט דהכא להלוות וידעו עי"ז לטעו נתינת הרבית ע"כ ידעו להזהר את"כ מענין רבית ובירושל' אמר לוה אדם מב"ב ויקחו רבית א"כ לא ידעו הלער רק אדרבה יטעמו טעם הריות מרבית ע"כ אסור . ואפשר להטעים כונה זו בדברי הט"ז א"ח סי' שכ"ב סק"ד בישוב ד' הרמב"ם ע"ש : תוס' ד"ה מטילין תימה כו' דאין חולקין . עי' ת"כ לו פ"י ובפי' הר"ש משאנץ שם שכתב רבינו יצחק בן שאול דבמנחה אחת חולקין ובהכי מיירי הך דמטילין חלשים והמקדש בחלקו ע"ש באורך : אומה זו שאומרת . ויקרא רבה פ' ט"ו (הגרל"ב) :

דף קנ ע"א גמ' אמר רב יהודה א"ר ירמיה בר אבא. מלמד בילקוט דניאל אלף פ"ג ליתא א"ר יהודה א"ר ירמיה ב"א: לא יאמר אדם לחברו הנראה. בשאלתות פ' בראשית פסק כת"ק ול"פ (הגרל"ב): ומבהכ"ם. עמש"ל מ': אמר רב יהודה עו"ג ערום. עמ"ש ברכות כ"ה: פוסקין לצדקה. תנחומא בראשית (הגרל"ב): **ע"ב** גמ' מעשה בחסיד א'. ויק"ר פל"ד ושם מבואר דגם בחול בשביל שחשב עלי' בשבת אין לגדרה בחול נמנע מלגודרה כלל. וא"ש הרבותא בחסידותו וכ"ה בירושלמי פט"ו ומובא בט"ז ססי' ש"ז: והאר"א בן אנטיגנוס. ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב (הגרל"ב): מחשיבין על התחום. ירושלמי ברכות פ"ג ה"א (הגרל"ב):

דף קנא ע"א גמ' סכין ומדימין וכלבד. רות רבה פ"ג: ומטילין אותו על החול. בירושלמי פ"ד מקשה מזה אהא דתני ולא בחול דמשמע דהחול מרתח והכא משמע דמלגן ומשני מרתח רתחא ומלין נגנא דהיינו דבר רותח מרתיח יותר והצונן מלגן: **ע"ב** גמ' מעשה בתלמידו של ר"מ. ירושלמי פ"ג מבואר שם דר"ש בן אלעזר הוא תלמידו אשר מיסתי עם ר"מ: לאחר ג' ימים. ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה יבמות פט"ז ה"ג ב"ר פ' ק' תנחומא מקץ. (הגרל"ב): משל לנר שכבה. שמחות פ"א ה"ד (הגרל"ב): תניא רשב"ג אומר. ב"ר פל"ד (הגרל"ב) קה"ר פ"ה ע"ש רשב"א וכן בתוספתא שבת פי"ח ובילקוט נח ס"א ע"ש רשב"א: דא"ר יוחנן במתים חפשי. ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג כתובות פי"ב ה"ג (הגרל"ב): רשב"א אומר תינוק. קה"ר פ"ה: אסור לישן בבית יחידי. בירושלמי פ"ב ע"ש ר' לוי בג' מקומות השטן מצוי לקטרג המהלך בדרך לעצמו והישן בבית אפל לעצמו כו' ובקה"ר פ"ג מאמר ר' לוי משונה ממ"ש בירושלמי ושם מונה תחת הישן בבית אפל לעצמו. השרוי בבית מרועע: עד אשר לא יבאו. קה"ר פי"ב ועי' פתיחתה דאיכ"ר כ"ג דדרים לה לענין רבים: תניא ר"א הקפר אומר לעולם. גיטין פ"ג ה"ז (הגרל"ב) בקה"ר פ"ד הוא ע"ש בר קפרא וכן בירושלמי גיטין פ"ג בר קפרא: גלגל הוא שחוזר בעולם. ויק"ר פל"ד ע"ש רב נחמן ועשמ"ר פל"א וברות רבה פ"ה ומסיק שם דדמי לגלגל אנטיליא דמלא מתרוקן והריקן מתמלא וכ"ה בויק"ר עוד פי' הנ"ל לקמן שם: עד אשר לא תחשך. ויק"ר פי"ח קה"ר פי"ב ועי' פתיח' דאיכה כ"ג: רבן גמליאל כו'. ספרי ראה ל"ו (הגרל"ב): שש דמעות הן. איכ"ר פ"ב פסוק כלו בדמעות ע"ש:

דף קנב ע"א גמ' קרובים נעשו רחוקים. בויק"ר פי"ח וקה"ר פי"ב מפרש אלין אודניא כו' דהיינו מה ששמע באזניו בילדותו ממקום רחוק ופי' כעומד קרוב וסמוך לשמדבר. לעת זקנתו גם מקרוב אינו שומע וכאלו הי' עומד מרחוק ורש"י לא פי' כבמדרש ואולי משום דלקמן אמרו מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות ש"מ דעד השתא לא דבר מהאזנים: אלו נקביו של אדם. ויק"ר פי"ח קה"ר פי"ב. ובפתיחה דאיכ"ר כ"ג דריש לקרא לענין החורבן: מכאן שספתותיהם. תנחומא מקץ י': ויסתבל החגב. בויק"ר פי"ח קה"ר פי"ב דריש לי' באופן אחר: מלמד שכל צדיק. ויק"ר פי"ח ופכ"ז קה"ר פי"ב: נפשו של אדם. עי' תנחומא מקץ ד': **ע"ב** גמ' יבא שלום. עדב"ר פ"י אדר"נ פי"ב קה"ר פ"ג ספרי פנחס קלט שוח"ט קט"ז ועי' סי' ל' שם פס"ר פ"ב: ר' אליעזר אומר נשמתן. אדר"נ פי"ב (הגרל"ב) ילקוט שמואל קל"ד ושם ליתא זוממות והולכות רק ושל רשעים מלאך א' כו':

דף קנג ע"א גמ' עשה דברים לפני. שמחות פ"ג ה"ז (הגרל"ב): ר"א אומר שוב. קה"ר פ"ט שתם תני: משל למלך שזימן. קה"ר פ"ט ע"ש ר' יהודה הנשיא: **ע"ב** גמ' משל דר"א. בירושלמי פ"א ה"ג ר"א עצמו אמר משל לחבית מלאה אגוזים שכל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת ור' יהושע מדמה לחבית מלאה שמן שכל מה שאתה נותן לתוכה היא שופכת שמן כנגדו: הוקשה כל התורה לע"ג. ספרי שלח קיב:

דף קנד ע"א גמ' לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. בירושלמי מגילה פ"א ה"ו ועוד בכמה דוכתי פלוגתא דר"י ור"ל בדבר שיש בו מיתה ומלקות משני ענינים כגון השוחט אותו ואת בנו לשם ע"ג אי לוקה וקאמר התם דבדבר א' מודה ר' יוחנן דאין מלקות במקום מיתה ועש"ק שם: בתוס' ד"ה ואמרי לה דאיסור גיורא בא על רחל. וכ"כ רש"י פ' הי' קורא דייז לסדיא. וכ"מ ברש"י פ' התולן וכן פי' הרשב"ם פ' מי שמת וע"ש בתוס' (הגרל"ב): **ע"ב** גמ' וגדדין ל"ג כהו רבנן. בירושלמי פ"ה ה"ב פי"ג ה"ז ובערובין פ"ג ה"ג איתא בברייתא רשב"א אומר מותר להשתמש בגדדי בהמה (הגרל"ב) וקי"ע מגי' שג"ל בגדדי אילן והש"ס ירושלמי הוא דמסיק היא גדדי בהמה היא גדדי אילן. ותימה דבסוכה פ"ב ה"ד דאיתא שם ג"כ בירושלמי שתיק הק"ע מלהגי' והגהתו נכונה עפמ"ש הרא"ש בפרק במה בהמה סי' ג' ועק"כ שם ואף שאין נ"מ לדינא דהלא מסיים שם עלה היא גדדי בהמה היא גדדי אילן. אך קשה לפי"ז מאי דמסיק הכא אביי דכ"ע גדדין אסורין והכא הוא רשב"א והלא ס"ל בהדיא התם דמותר ודוח"ל דמפרש גם לרשב"א דהתם בגדי גדדים. ולהגירסא שבירושלמי ג"כ קשה דאף דלפי הגירסא בדברי רשב"א גדדי בהמה אפשר דמחלק אביי בין גדדי בהמה בין גדדי אילן מ"מ קשה דאי נימא דיש סברא לחלק בינייהו מאי קאמר איתיבי' שתים בידי אדם ומאי מקשה מאילן אבהמה כיון דיש לחלק בינייהו וע"כ דלא ס"ל להגמ' לחלק בזה. ויש ליישב דהכא דאיתא רשב"א משום ר"מ י"ל הא דידי' הא דרבי':

דף קנה ע"א תוס' ד"ה והלכתא גדדים. וי"ל דרבא טעמא דהני תנאי קמפרש ולי' לא ס"ל אלא כהאי תנא בגדדים וכאידך בגדי גדדים ואשכחינן כה"ג בש"ס ועתוס' סנהדרין סה. ותוס' יבמות ל"ט ד"ה אע"ג ותוס' ב"ק מ"א ד"ה לרבא (הגרל"ב): **ע"ב** גמ' אין אוכסין את הגמל. ב"ר פס"ג (הגרל"ב) במד"ר פי"ד ופכ"א תנחומא פנחס פס"ר פט"ו מדרש משלי סי' י"ג:

דף קנו ע"א גמ' אמר לפניו רבש"ע. עב"ר פמ"ד פדר"א פכ"ז פס"ר פמ"ג תנחומא חיי סי' ו': תוס' ד"ה אין מזל לישראל. עי' תשו' רשב"א סי' קמ"ח וסי' ת"ע (הגרל"ב): **ע"ב** גמ' מחתכין את הדלועין. רות רבה פ"ג (הגרל"ב): ר' יהודה אומר אם לא היתה. בירושלמי ביצה פ"ג ה"ד מקשה דר' יהודה אדר' יהודה דאמר התם בבכור שנפל לבור ירד המומחה ויראה ביום טוב ומשני התם ס"ל לר"י רואין המומין ביום טוב ולזאת לא הו"ל מוקצה וכ"כ התוספות בביצה כ"ו. ד"ה בכור ותימה שלא הביאו את הירושלמי: ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון. בירושלמי פ' אין צדין ה"ה פליג אמוראי אליבא דשמואל בהא (הגרל"ב): בבהמת קדשים. בירושלמי שם מוקי רב מתנה למתני' בבכור וקאמר רב מתנה כשמואל ע"כ דוקא בהמת קדשים דלא חזי' כלל:

דף קנז ע"א גמ' אבעי' להו. בירושלמי נדרים פ"י מפירין כו' תני בין לצורך השבת בין שלא לצורך השבת. וכר' יוסי בר' יהודה ור"א בר"ש [דאמרי מעל"ע] אפי' נדרים שלא לצורך השבת לא פי' דמקשה דלר"י בר"י ורא"בש אין לומר אפי' נדרים שלא לצורך השבת כ"א בלצורך השבת והברייתא סתמא קתני גם לר"י בר"י ור"א בר"ש. ומשני תפתר דברי הכל כשנדרה בלילי שבת. באופן שתכלה המעל"ע בצאת השבת ולא יוכל להפר. והכא מייתי ברייתא דמפירין כו' לצורך השבת דוקא ומיירי שנדרה או ששמע ביום השבת: הילקטי קטנה. לפירש"י והתוס' צ"ל שפקקו המאור בטפית קודם שמת המת ול' המשנה ל"מ הכי. ונראה בענ"ד כי בסוף הסילקטי הי' בית פתוח במאור לתוכה ורצו לידע אם נכנסה טומאה לאותו בית ע"י המאור ואשל הגיגית אם אין בהסדק פותח טפח ותששו פן אף בהיות פותח טפח בהסדק בשעת המדידה במקדה תסתום החלל ויביא טומאה וכדתנן באהלות פי"א מ"ב גבי אכסדרה שנסדקה נתן את רגלו או קנה מלמעלן עירב את הטומאה וכתב התוי"ט וה"ה לבית שנסדק' ע"כ פקקו המאור בתחלה קודם המדידה שלא תכנס הטומאה בעת המדידה. וא"ש דפקקו אחר שמת כמשמעות ל' המשנה ועמ"ש עוד בזה"ב: **ע"ב** גמ' אימור דאמרי' כו' למצוה. עי' תוס' שכתב דבפקיקה ל"ב של מצוה. וק"ק דהלא בהדיא מתוא נלמדים מדבריהם ועתוס' קכו: מ"ש בזה מ"מ הל' ומדבריהם למדנו ל"מ רק בשל מצוה כהעובדא שהי' בדבר מצוה. ועפמש"ל ע"א א"ש כיון דכל ענין הפקיקה הי' מחשש סתימת הסדק במקדה שמודדין בה ונגד זה הי' די אם העמידו או תלו איזה דבר אצל המאור דהוי סתימה זו נחשב נגד סתימת הסדק במקדה ולא הוצרכו לפקיקה בשביל המצוה וע"כ דגם לאו דמצות שרי. ובאתורי הד"ק האריכתי בזה ואכמ"ל:

סליק פרק מי שהחשיך פכ"ד דשבת וסליקא בעזה מסכת שבת.

באור לפירוש ר"ח לעיל דף פ"ג ע"א.

א"ה ראיתי כאן למלאות דברינו אשר יעדנו לעיל דף פ"ג ע"א בשולי הדף שבסוף המסכת יבוא ביאור ותיקון לדברי הר"ח ז"ל שם אשר הם באמת מסולאי הבנה והדברים מוכיחין שנשתבשו ונתחלפו השורות אחת בחבירתה משגגת המעתיק עד שמשום זה א"א לעמוד כלל על תוכן כוונתו וביאורו והנה אחר העיון היטב בדבריו ז"ל נ"ל דכן צריך להגיה בדבריו לפי הנראה לענ"ד כמו שנעתיק לפנינו כאן ואח"כ נבוא לביאור דבריו הקדושים. וה' אלקי הצבאות. יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות: הנה שם ברים שורה כ"א בפי' הר"ח נדפס שם דאהדרינן צ"ל והסדרינן ומרים שורה ל"ב שמתחלת ומותבינן עד מתקיף לה רב אשי צריך להיות כך ומותבינן נמי מגע נכרי ונכרית ע"ג ומשמשיה הן ולא היסטן ר"ע אומר הן והסיטן פי' היסט נדנוד שאם נטל אדם קנה או קיסם ונדנד את הבגד אומרים שהסיטן ואם נשא כלום [נ"ל דצ"ל כלים] כבר היסטן ויש מסיט שלא במשא הרי שמן המשנה הזו נלמד שע"ג מטמא במגע ואינו מטמא בהיסט וה"ה שאינו מטמא במשא אלא אם נוגע באמת כמו דאמר מגע נכרי וכו' ופרקינן דאמר לך רבה וליטעמך דקאמר נכרי ונכרית ולא היסטן שאמרה הך ברייתא אין נכרי ונכרית מטמאין בהיסט הלא גזירה הוא שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם והרי הזב מטמא בהיסט אלא רבה מפרש לטעמיה ור"א מפרש לטעמיה רבה מתרץ לטעמיה דנכרי ונכרית וכו' וע"ג היא והסיטה והיינו משא כי הנושא מסיטה לפי שהיא מתנדנד דרבה מוקי לה בכתו כדפרשינן לעילא ור"ע אומר הן והסיטן ואבן מסמא שלה ופלוגתא באבן מסמא אבל לענין כל המסיט ע"ג טמא והנושא בכלל מסיט ומסלק היסט מפלוגתא אבל לר"א במשא פליגי ניחא הא ברייתא אלא דר"א מסלק פלוגתא מן נכרי ונכרית לענין היסט ומוקי לה לפלוגתא לענין ע"ג ומשמשיה בלחוד. כצ"ל שם לפי הנראה מתוך הענין כי כמעט כל התיבות שנמצא שם העתקנו כאן רק כי שם נכתב בסירוס ואנו העתקנום על סדר הנכון בעז"ה. והא לך פירושו הנה בתחלה צריך להקדים כי רבינו היה גורס בברייתא מגע נכרי ונכרית וכמו שמפורש להדיא בדבריו שגרס כן [ולא כגי' דילן דתני סתם נכרי ונכרית] ולפי גירסא זו הכי פירושו מגע נכרי ונכרית שנגעו הן באחרים או אחרים בהן וכן בע"ג שנגעו אחרים בה טמאין אבל לא היסטן כגון שהסיטו את אחרים או שהוסטו ע"י אחרים טהורים רבי עקיבא אומר הן והסיטן ופריך מינה לרבה דאמר דבמשא כו"ע לא פליגי דמטמא דהא בברייתא תני דע"ג אינו מטמא בהיסט לרבנן וה"ה דאינו מטמא במשא דהא אמר מגע וכו' משמע דדוקא במגע ממש הוא דמטמא אבל לא במשא ומשנינן דאמר לך רבה וליטעמיך נכרי וכו' אלא רבה מתרץ לטעמיה ור"א מתרץ לטעמיה רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והסיטן ואבן מסמא שלה וכו' ונראה מדברי רבינו דרבה אינו משבש לברייתא כלל דנ"ל בברייתא כך וכך אלא דהברייתא נ"ל כמו שהוא רק דרבה מפרש דהברייתא נשנית לגדדין דהא דתני בברייתא דנכרי ונכרית מטמא ר"ל דמטמאין לכל הטומאות הן והסיטן ואבן מסמא שלהן וכן הא דתני ע"ג ר"ל לענין טומאת מגע והיסט אבל לא לענין אבן מסמא והא דמסיים בברייתא הן ולא היסטן אמשמשיה קאי ולר"א קאי הן ולא היסטן על ע"ג ומשמשיהן וכל זה בדברי ת"ק אבל בדברי ר"ע לדברי רבה צריך להוסיף בדבריו ואבן מסמא שלה אבל לר"א אין צריך להוסיף ולהגיה כלל בדברי הברייתא לא בדברי הת"ק ולא בדברי ר"ע והיינו דמתקיף לה רב אשי אליבא דרבה דמאי הן והסיטן דאמר ר"ע הלא בהן והסיטן גם ת"ק מודה ולא פליג רק באבן מסמא והו"ל לר"ע לומר דאף אבן מסמא שלה [וזה אינו שייך לומר דהתנא טעי בלישנא ונתחלף לו בין תיבות אבן מסמא לתיבות הן והסיטן דאין זה דרך התנא וכדאמרינן בגיטין דף פ"ה כשר בפסול מיחלף ליה הרי זה בדברי הכל לא מחלף ליה וע"ש בפירש"י] ולכן מתרץ רב אשי אליבא דרבה דת"ק ור"ע פליגי באמת בהיסט ע"ג וכמו דתני בברייתא וא"צ להגיה כלל רק דפליגי בהיסט שהסיטה היא את אחרים דת"ק ס"ל דטהור דהא אפי' מת המסיט את אחרים טהור דקי"ל דכל טומאות המסיטות את אחרים טהורין חוץ מהיסט הזב ור"ע ס"ל דטמא משום דאיתקש לנדה [ודוקא לרבה יש לפרש כן אבל לר"א דס"ל דאינה מטמא בהיסט כלל לת"ק. א"א לפרש כלל דהן הייינו שהוסטו ע"י אחרים א"כ לא הן ולא היסטן קמבעיא ליה למתני אלא ע"כ לר"א צ"ל דהן הייינו מגען ממש. אכן באמת על ר"א מעיקרא לא הוי קשיא ליה כלל וכמש"כ לעיל] כן הוא פי' השמועה לרבינו חננאל ז"ל והוא הנכון מכל הפירושים שנאמרו בסוגיא זו דהפי' שהביא רש"י משם רבותיו דרב אשי קשיא ליה לשון הן שאמר ר"ע דהו"ל היא בלשון יחיד כבר מתי רש"י ז"ל לפי' זה במאה עוכלי בעוכלא וגם הפי' שראיתי שפי' בו רביט יוסף הלוי אבן מיגש ז"ל בתשובותיו [שנדפס בווארשא שנת תר"ל לפ"ק] בהשמטות שבסוף הספר דרב אשי קשיא ליה לשון רבים דהן לרבה אליבא דרבנן ולר"א אליבא דר"ע דהא לרבה אליבא דרבנן ע"ג לא דמיא לא לנכרי ונכרית ולא למשמשיה ולא שייך למתני לשון רבים וכן לר"א אליבא דר"ע הגם שעל פי' זה לא שייך כלל הקושיות שהקשה רש"י ז"ל על פי' רבותיו דו"ק ותשכח מ"מ קשה דכיון דהש"ס צריך להגיה בדברי ר"ע ולהוסיף אבן מסמא גם בדברי ת"ק יש להגיה דצ"ל באמת היא וסיטה בלשון יחיד וכן לר"א אליבא דר"ע ג"כ יש להגיה בדברי ר"ע דצ"ל היא והסיטה. וגם פירש"י דמפרש דרב אשי מקשה דתיבת הן מיותר והו"ל למתני מגען ולא היסטן כ"ל דהנה זה ודאי לא קשיא דכיון דכבר אמר נכרי ונכרית ע"ג לא שייך למתני אח"כ הן דפשיטא דאהן קאי דכן דרך התנא לפעמים למתני אח"כ בלשון הן כמו בפסחים דף נ' ע"ב כותבי ספרים הן ותגריהן וכו' וכן בסוכה דף כ"ו כותבי ספרים הן ותגריהן וכו' פטורין מן הק"ש ומן התפלה וכו' אלא הנראה מדברי רש"י ז"ל דעיקר קושית רב אשי דלאיזה ענין תני תנא הן דאי לאשמעינן דהן עצמן טמאין פשיטא דכיון דפליגי לענין היסטן פשיטא דהן עצמן טמאין דאי הן עצמן טהורין היסט מנא להו ואי דכיון בלשון הן לאשמעינן דמגען טמא הו"ל למתני בפירוש מגען ול"א היסטן דהוא לשון היותר מפורש דהא לא בא התנא לסתום אלא לפרש [כן נ"ל כוונת רש"י ז"ל בד"ה בשלמא. ומש"כ רש"י השתא היסטו טמא וכו' והיינו לר"ע ומסיים הכי מבעיא ליה למתני מגען ולא היסטן והיינו לרבנן ולכאורה דברי רש"י ז"ל לא רישא סיפא ועוד דבד"ה מתקיף פירש"י ז"ל הקושיא בדרך אחר דהו"ל למתני אין היסטה טמא כ"ל דרש"י ז"ל ר"ל דכיון דפליגי לענין היסט ולר"ע אף היסטה טמא פשיטא דהן עצמן טמאין וא"כ לא מבעיא לר"ע דודאי לא היה צריך למתני הן אלא נכרי וכו' היסטן טמא אלא אפילו בדברי הת"ק הו"ל למתני מגען ולא היסטן וכל זה לפי הסו"א דהכולהו קאי אבל לפי המסקנא דלא קאי רק אע"ג סגי דלתני אין היסטה טמא וממילא ידעינן דמגעה טמא כמו כנכרי ונכרית דהא אינו מחלק בין ע"ג לנכרי ונכרית רק לענין היסט ודו"ק] ולפי הנעה זו י"ל דלא ניחא ליה לר"ח לפרש כן מתרי טעמי חדא דא"כ הו"ל לרב אשי להקשות זה מיד כיון דהקושיא זו הוא על גוף הברייתא ועוד דכיון דבדברי ת"ק ע"כ צריך למתני מגען וכמו שפירש"י ז"ל בעצמו א"כ י"ל דטפי ניחא ליה לתנא למתני בלשון הן לאשמעינן דדוקא אם נגעו הן בעצמן באחרים או אחרים נגעו בהן אבל אם נגעו על קנה אינו טמא והלכך לשון הן הוא לשון היותר מפורש מלשון מגען. ועוד דהר"ח גורס באמת מגען בברייתא ושפיר תני הן אח"כ לפירושא דמגע דקתני היינו דוקא שנגעו הן בעצמן אבל פי' הר"ח ז"ל בדברי רב אשי הוא ברור כשמש ולית ביה גמגום וספיקא כלל הנלענ"ד כתבתי בעז"ה:

ע"כ הגה"ה מהצעיר מפרחי כהונה **שלמה הכהן** מ"ץ דפה ק"ק ווילנא.

נוסחאות שונות בפסקי תוספות מכ"י ישן שנמצא בעקד הספרים באיטליא. והן מוקפות בחצאי רבוע.

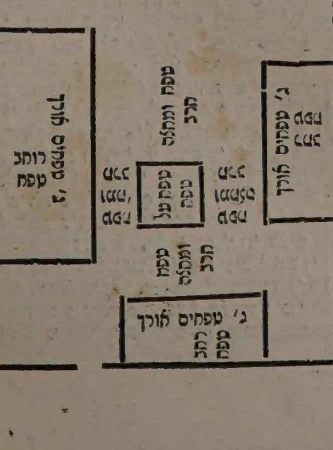
סימן כח אבנט ומכנסים א"צ [אבנטי מכנסים שרי]: **לה** מותרים לזרים [מותרת לזרים]: **לט** ופרעוש חייבין [ופרעוש שתורה חייבים]: **מ** אשתו (ושל חבירו) לאור [אשתו להכירו לאור]: **נו** מאויר אחוריהן ואין [באויר ואין]: אפי' בנגיעת גבן [אפי' בנגיעה]: **עב** לעכו"ם יין ע"י עכו"ם [לעכו"ם ע"י עכו"ם]: **עו** וטלית לעכו"ם בע"ש [וטלית בע"ש]: שכירות דראה [שכירות סוי]: **עט** איסור קדירה חייתא [קדירה חייה]: שאינה ראויה בין השמשות [שאינה ראויה בין השמשות שרי]: **פא** לקפל [לקבל]:

מפתחות להמפרשים וההגהות שנלוו לסוף המסכת

הפירושים וההגהות לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד החכמים רק לפי מקרי הדפוס.

ציור זה שייך לפירוש ר"ח

(לעיל דף פ"ה ע"א במקום שנסמן שם כוכב)

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות בשבת ובגמרא מפרש דהכנסות נמי קרי יציאות הוציא ומוציא מרשות לרשות: שתים שהן ארבע בפנים. לאותן העומדים בפנים. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית ובפ' הזורק (דף צו:) נפקא לן מויצו משה ויעבירו קול וגו' לא תפיקו מרשות היחיד להביא נדבה למחנה לויה [א] ויום שבת היה כדיליף התם ואמרינן התם אשכחן הוצאה הכנסה מנא לן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי עיולי ועל. שתים אלו חייב חטאת על שגגתן ועל זדונן כרת ועל התראתן מיתה ככל מלאכות שבת: שהן ארבע. ומדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור ולקמן מפרש לה ואזיל: ושתים שהן ד' בחוץ. לאותו העומד בחוץ: שתים מן התורה. הוצאה והכנסה...

יציאות

א ^א^השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ. כיצד. העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור. פשט בעה"ב את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכנים בעל הבית חייב והעני פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעה"ב מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהן פטורין. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכנים שניהם פטורין: **גמ'** *בעא מניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו כעקירת החפץ ממקומו דמי או לא אמר ליה חייב ואינו דומה לידו מאי טעמא °ידו לא נח גופו נח: פשט העני את ידו וכו': *והא א בעינן עקירה והנחה (א) על גבי מקום ארבעה וליכא *אמר רבא ידו של אדם חשובה

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות לשבת ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קרי להו הוצאות הוציא ומוציא מרשות לרשות: שתים שהן ארבע.

ואינו דומה לידו. הפשוטה לפנים וגופו בחוץ ונתן בעה"ב בתוכה דפטור בה תנא דמתני' אף (ד) עני שהוציא: ידו לא נייח. הילכך לא עקר מידי ועדיין עקירה ראשונה היא ולא עבד מידי (ה) ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה: גופו נייח. על גבי קרקע והוא עוקרו: על גבי מקום ארבעה. מקום חשוב הוא להיות עקירתו עקירה והנחתו הנחה וידו לאו מקום ארבעה הוא וקתני מתניתין

טור לא תתן מכשול והא דקתני העני חייב סימנא בעלמא הם היה ישראל חייב אפ"ה איסורא דרבנן איכא דהא תניא בסוף פרקין [דף יט.] דנותנין מזונות לפני הנכרי בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו משמע דדוקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופשט ידו בפנים משמע דאסור דנראה כנותן לו ע"מ להוציא וי"ל לעולם בנכרי ומיירי כגון שהחפץ של נכרי שאפי' מכניס ומוציא כל היום כולו אין כאן איסור כלל כיון שאין החפץ של ישראל כל זה פלפלו בתוס' וכתבתיו להתלמד בו ומיהו עיקר קושיא ליתא דאפי' בתרווייהו [ישראלים] מתוקמא מתני' דכי אמרי' בגמ' דהאי פטור פטור ומותר הוא (ז) מגד איסור שבת קאמרינן ולא דייקי' באיסור דלפני עור ובלאו דידיה (ח) מיירי: **פשט** בעה"ב את ידו וכו' בעה"ב חייב. הרי שתים מן התורה בפנים: והעני פטור. פטור ומותר כמו שפירשתי למעלה: פשט העני וכו'. דעביד ליה עקירה: ונטל בעה"ב מתוכה. והניחה בפנים דעביד ליה בעה"ב הנחה [ג]: או שנתן לתוכה. דעביד ליה עקירה: והוציא. העני והניח בחוץ: שניהם פטורין. שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחלה שמא יבואו לעשות כל אחד מלאכה שלימה הרי שתים מדבריהם אחד לעני בחוץ ואחד לבעל הבית בפנים וכי תימא [ג] שתים הם לכל אחד ואחד עקירה לעני ועקירה לבעל הבית הנחה לעני והנחה לבעל הבית בגמרא פריך לה [ד] ומשני [דף ג.] פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב פטורי דלא אתי לידי חיוב חטאת לא חשיב ונחלקו בפירושה שרש"י ז"ל פירש דפטורין דאתי בהו לידי חיוב חטאת היינו עקירות שהן תחלה המלאכות דאיכא למיגזר שמא יגמרנה אבל הנחות לא קא חשיב ואחרים פירשו אדרבה הנחות קא חשיב דהנחה היא דמייתי בעלמא לידי חיוב חטאת והיינו חידושיה דתנא דאשמועינן שהוא פטור אע"פ שעל ידו נגמרה המלאכה אבל עקירות לא קא חשיב דפשיטא דפטור דלאו מידי קא עביד וזה נראה עיקר בגמרא: **ומקשן** הכא למה התחיל תנא ביציאות הא מתניתין דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת דתנן בפרק כלל גדול (דף עג.) הוה ליה למתני ברישא ואילו התם קתני הוצאה לבסוף והיכי אקדמה הכא וי"ל דתנא בעי למנקט סדורא בדברים האסורים בערב שבת ובתר הכי בשבת עצמה כדקתני [דף יא.] לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה ובתר הכי תנא במה מדליקין שהוא יותר סמוך [ה] לכשתחשך והדר [תני] במה טומנין לפי שאפילו ספק חשיכה אינו חשיכה שאין מדליקין את הנרות טומנין את החמין והדר תנא כללא דיומא גופיה וכיון שהיה צריך להתחיל ולשנות לא יצא החייט במחטו הוכרך לשנות בתחלה שההוצאה אסורה בשבת דמשום להא דידה הוא דגזרינן ערב שבת עם חשיכה ולא"פ שנה [שם] ולא יקרא לאור הנר [דף יז:] ואין שורין דיו ולא הקדים לשנות אבות מלאכות שלהן הנהו אגב גררא דלא יצא החייט במחטו...

תימה הכי הא דאמר רבא זרק בפי הכלב או בפי הכבשן [ג] וכו' תירץ רבינו תם ז"ל דכי אמרינן מחשבתו משויא ליה מקום הייט היכא דלא ניחא ליה בענין אחר אלא בענין זה כמו השתין ורק שאינו יכול להשתין ולרוק בענין אחר וכן זרק בפי הכלב או בפי הכבשן שרוצה שיאכלנו הכלב או שישרף העץ בכבשן אבל הכא דאינו חושש אם יקבלנו בידו או בכנף בגדו ליכא למימר מחשבתו משויא ליה מקום : **ומקשן** הכא (ג) דבעינן ברשות הרבים הנחה על מקום ארבעה היכי דמי אי למטה מג' לא צריך דכל פחות משלשה כקרקע דמי וכדאמרינן בגמרא [דף ה.] בשלשל ידו למטה מג' וקבלה ואי למעלה מג' ולמטה מעשרה כרמלית הוי ופטור ואי למעלה מעשרה רשות היחיד הוא ותירץ הראב"ד ז"ל משכחת לה בבעלי חיים גבוהים מג' שעומדים ברה"ר שאין חולקין רשות לעצמן אי נמי בעמוד תשעה ורבים מכתפין עליו דהוי כרה"ר כדאמר לקמן [דף ח.] ואי דאית [ד] ליה ארבעה מיהא מיחייב ואי לא פטור וזה שלא כדעת רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל שכתבו דעמוד תשעה ורבים מכתפים עליו אפילו בשאינו רחב ד' מיירי כדבעינן למכתב קמן בס"ד : **תניא** היתה ידו מלאה פירות וכו' אסור להחזירה לחצר אחרת. כדמפרש ואזיל אפי' אותה חצר אחרת היא שלו אי נמי של אדם אחר ועירבו : התם לא אתעבידא מחשבתו. שנתכוין לפנותם מחצרו ולא נתקיימה הילכך לא גזור אבל חצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזרינן דילמא מפיק לה זימנא אחריתי ושדי להו להנך פירי ברה"ר [ה] ובגמ' מוכח דדוקא בשוגג הוא דשרי לאותה חצר אבל במזיד אפי' לאותה חצר אסור ולפי שיטת רש"י ז"ל בגמרא בין שהוציא ידו מבעוד יום בין שהוציאה משחשכה כל שהוציאה במזיד אפי' לאותה חצר אסור להחזירה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ג מהלכות שבת דאף על גב דאמרינן בסמוך דהדביק פת בתנור במזיד התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה והכא נמי הוה לן למשרי להחזירה לאותה חצר אפי' הוציאה במזיד כדי שלא יפלו הפירות מידו ויבא לידי איסור סקילה ליתא דלא דמי דאילו בההיא דהדביק פת בתנור אי לא שרינן ליה לרדותה על כרחין אתי לידי חיוב סקילה שעל כרחו תגמר אפיית הפת אבל הכא אי בעי נקיט להו לפירי בידיה ולא רמי להו לרה"ר הילכך לא דמיין אבל בתוספות סוברין דמזיד דהכא כמזיד דהתם דה"נ מילתא דלא שכיחא היא דכולי יומא לינקוט פירות בידיה הילכך במזיד דהכא ודהתם כל שלא נתקיימה מחשבתו דהיינו אותה חצר דהכא ורדייה דהתם שהוא מוציא הפת מן התנור קודם שתאפה ולא נתקיימה מחשבתו שרי ומאי דמשמע הכא דבמזיד אפילו לאותה חצר אסור כגון שהוציא ידו מבעוד יום שאי אפשר לו לבא לידי חיוב סקילה : **אמר** רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור וכו' התירו לו לרדותה. אע"ג דרדיית הפת אסורה היא מדבריהם התירו לו שירדנה קודם שתאפה כדי שלא יתחייב סקילה משום אופה שהוא אב מלאכה וכתב הגאון ז"ל הא מילתא מקשו בה רבנן וכו' כדכתיב בהלכות וכתב עליו הרז"ה ז"ל אין לקושיא זאת לא טעם ולא ריח שאילו היתה מלאכה היאך היינו דוחים מלאכה מפני מלאכה אלא ודאי מפני שאינה מלאכה אלא חכמה הוצרכו להתירה ולא היה דבר זה כדאי (ג) לכתבו אלו דבריו ז"ל והרמב"ן ז"ל למד עליו זכות בספר מלחמותיו ולפי שאיני מסכים בכל מה שכתב הוא ז"ל איני כותב דבריו שלא להאריך ואכתוב דעתי שהוא מקלתו כדבריו הנך רבנן הכי פרכי ודאי רדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו ותנא דבי *(שמואל) דאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה לאו לאפוקינהו ממלאכה דאורייתא קאמר דהא לא אצטריכא ליה דכולהו מלאכות ממשכן ילפינן להו ורדיית הפת לא הוית במשכן וכדאמרינן בפרק כלל גדול (דף עד:) שבק תנא דידן בשול סמנים דהואי במשכן ונקט אופה בתמיה אלמא דאפיית הפת לא הוית במשכן ותקיעת שופר נמי לא אשכחן לה במשכן ולמפטר מאי דלא הוי במשכן לא צריך מיעוטא אדרבה לחיובי צריכינן דתיהוי במשכן אלא ודאי תנא דבי *(שמואל) הכי קאמר כיון שהכתוב אמר כל מלאכת עבודה דמשמע מלאכה גמורה אף חכמים בשבותין שלהם לא אסרו מה שהוא חכמה ואינה מלאכה: ואי לא תימא הכי מאי קא מקשינן לקמן בפרק כל כתבי [דף קיז:] אברייתא דקתני דשכח פת בתנור מציל מזון שלש סעודות וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין דפרכינן עלה מדתני דבי *(שמואל) נימא כהי דאיסורא דאורייתא ליכא שבות דרבנן מיהא איכא והתם נמי לא משנינן הכי אלא דאמרינן כל מה דאפשר לשנויי משנינן ובודאי שזה הלשון מוכיח מתוכו דרדיית הפת לאו שבות גמור הוא ועוד דמשמע מיניה נמי דאם אפשר לשנויי בסכין משנינן ואי לא עבדינן במרדה דכי האי לישנא גופיה אמרינן בפ' מפנין (דף קכח:) רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשער מביאה לה בכלי דרך שערה כמה דאפשר לשנויי משנינן התם ודאי אי לא אפשר בשערה מביאה בידה וה"נ דכוותה וכיון שכן מאי קאמרינן הכא קודם שיבא לידי איסור סקילה דהא רדייה לאו שבות היא אלא עובדין דחול היא א"נ לשנויי משנינן ואי לא אפשר עביד ליה כדבעי' זו היא קושי' הראשונים ז"ל ופריק לה הרי"ף ז"ל דנהי דודאי הכי הוא דרדיי' הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו מיהו לעובדין דחול (לא) דמו ולא שרינן אלא

נר מצוה

תורה אור

חשובה לו כארבעה על ארבעה. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה: *תניא היתה ידו מלאה פירות א והוציאה לחוץ [א] אסור להחזירה ותניא אידך מותר להחזירה הא והא בשוגג ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת וכדבעי *מיניה רבא מרב נחמן היתה ב ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו שיחזירנה לאותה חצר אמר ליה מותר לחצר אחרת מאי א"ל אסור ומאי שנא א"ל לכי תיכול עלה כורא דמילחא התם לא אתעבידא מחשבתו הכא אתעבידא מחשבתו: אמר רב ביבי בר אביי *הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה הא מילתא מקשו בה רבנן מכדי רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה כדגרסי' בפרק כל כתבי הקדש* תנא דבי *שמואל °כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאו רדיית הפת ותקיעת שופר שהן חכמה ואינם מלאכה ואלא מאי טעמא [לא] שריוה הכא אלא משום שלא יבא לידי איסור סקילה הא לאו הכי אסירא ואמאי והא לאו מלאכה קא עביד ופריקו בה כמה פירוקי דלא דייקי גבן ומשום הכי לא כתבינן להו אבל אנן הכי מסתברא לן בפירוקא דהאי קושיא אע"ג דרדיית פת בתנור חכמה היא ואינה מלאכה לא שרו לה רבנן אלא היכא דשכח פת בתנור וקדש עליו היום דמציל ממנה מזון שלש סעודות לשבת משום כבוד השבת ואפילו הכי בעי לשנויי כדקתני לקמן* ולא ירדה במרדה אלא בסכין אבל רדייה שלא לסעודת שבת לא שריוה ליה רבנן [ג] אפי' ע"י שינוי ורדייה דהכא לאו לסעודת שבת היא דהא לא חזיא לאכילה ומשו"ה לא שרו ליה רבנן אלא משום שלא יבא לידי איסור

רש"י

מתניתין נתן לתוך ידו או שנטל מתוכה חייב : לאותה חצר · שעמד בתוכה מותר להחזירה אבל בחצר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקה : לכי תיכול עלה כורא דמילחא · בבדיחותא אהדר ליה כלומר כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעם הדבר. נ"א תאכל עליו כור של מלח קודם שתאמר הטעם : מחשבתו. שנתכוין לפנותו מחצר זה לא נתקיימה מחשבתו הילכך לא גזר אבל חצר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזרו דילמא זימנין אחריתי שדי ליה לרשות הרבים : הדביק פת בתנור · בשבת בשוגג ונזכר שהוא שבת קודם שתאפה וקיי"ל דרדיית הפת שבות (א) היא חכמה ואינה מלאכה: התירו לו · איסור מדבריהם וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום אופה שהוא אב מלאכה : ולא ירדנה במרדה · שהוא דרך חול מרדה כלי שרודין בו את הפת ומפרישין אותו מכותלי התנור שנדבק בהן

א מיי' פי"ג ופרק ט' ופרק כב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רנד :

הגהות מא"י
[א] נ"ב למטה מי"ט שהוא בלאו רס"ל: [ג] שכן ג' מלות אפי' ע"י שנוי ליתא בא"ח : [ג] נ"ב חייב : [ד] נ"ל ביה : [ה] כדי לפנותם מחצירו :

נ"ל ר' ישמעאל · ויקרא כג · דף קיז:

שלטי הגבורים

א כתב הרא"ש ורבינו סתם דבריו ולא פי' הא דאסור במזיד אי מיירי מבעו"י או משחשכה ונראה שסמך על · זה שכתב אמר רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה וכיון דהתירו רדיית הפת שהיא שבות ונגזרה במנין קודם שיבא לידי איסור סקילה כל שכן החזרת ידו דאפי' שבות ליכא דהתירו קודם שיבא לידי איסור סקילה וממילא שמעינן דדוקא מבעוד יום קנסינן ליה על שלא החזירה קודם שחשכה :
ב לפי דעת רש"י ומיי' כל שהוציאה במזיד בין שהוציא ידו מבעוד יום בין שהוציאה משחשכה אסור להחזירה אפילו לאותה חצר אלא קנסוהו שתהא תלויה שם עד שתחשך ולפי' התוס' והרא"ש והטור ושאר פוסקי' אם הוציאה מבעוד יום והניחה שם עד הלילה אסו' (להוציאה)[להחזירה] אפי' לאותה חצר כיון שאינו יכול לבא לידי חיוב חטאת אף אם ישליכם מידו אבל אם הוציאה משחשכה מותר להחזירה שמא ישליכם מידו ויבא לידי חיוב חטאת :

לשון ריא"ז
היתה ידו מליאה פירות והוציאה חוץ לחצרו בשבת למעלה משלשה והחזירה לאותה חצר שהוא עומד בה פטור ואפילו אם הוציאה במזיד כמבואר בקונטרס הראיות אבל לחצר אחרת שבצדו אסור להחזירה שנראה שעושה חפציו בשבת שהוא מטלטל מחצר לחצר דרך רה"ר :

הגהות הב"ח
(א) נ"ל שהיא : (ב) כ"ב הא : (ג) כדאי לו כנ"ל : (ד) דאיכא כנ"ל : (ה) באלפס של הב"ח אי' לרבא וכן להלן . וכן הוא בקלף ד"י :

נ"ל ר' ישמעאל · נ"ל ר' ישמעאל · נ"ל ר' ישמעאל

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אבל מה שכתב הרב אלפסי ז"ל כו' ולא היה דבר זה כדאי לו לכתבו :
אמר הכותב יש בה טעם כעיקר וכך הוקשה להם לראשונים למה אמרו כדי שלא יבא לידי איסור סקילה דאלמא אי לאו הכי לעולם אסירא מדרבנן ואע"פ כן לא התירו לרדותה אלא לו בלבד אבל אחרים אסורין לפי שאין אומרים לו לאדם עמוד וחטוא בשביל שיזכה חבירך והלא התירום פרק כל כתבי הקדש בין לו בין לאחרים ובלבד בסכין והקשו בה מדתנא דבי שמואל ופריקו כמה דאפשר לשנויי משנינן הא משמע שאפילו איסור שבות לא גזרו אלא שהצריכוהו לשנות וכאן יתירו מיהא בשינוי ועוד שהיה נראה שאין השינוי הזה אלא מפני שממעטין הגלה כדרכה כמה דאפשר וכן נמי משמע שאפילו יותר ממזון ג' סעודות מותר לרדות ואפילו אוכל שרדייתו שלא לצורך ולא אמרו שלש סעודות אלא בבא להציל שאין מצילין מן הדליקה אלא מזון שלש סעודות והכל מפני שאדם בהול על ממונו ואי שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא התם והריני מוסיף גם תיזוק בקושיא זו ותמהני ואם יתרץ אותה בעל המאור ז"ל בדבריו שהרי שנינו אין נותנין פת לתוך התנור אלא כדי שיקרמו פניה הא קרמו פניה נותנין והיינו ודאי לצורך השבת אלמא מותר לרדותה לכתחלה בשבת ועוד שנו בתקיעות דשוהה כדי לגלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ושוהה שמע מינה דבשבת מותר לרדותה שהיא חכמה ואפילו איסור שבות אין בה ופריק לה רבינו הגדול ז"ל דלעולם משום שבות יש בו ולא התירו בין בבא להציל בין בעלמא אלא בשנוי ולכבוד השבת שלא גזרו בשבות כלאחר יד לצורך השבת וכאן התירו אפילו הדביק בשבת שאינו ראוי לאכילה אפילו במרדה כדרכו שלא יבא מתוך אחר סכין ונמצא מתחייב בין כך ובין כך והדברים הללו ניתנו ליכתב :

המאור הקטן

[דף ג ע"ב] **אמר** אביי ידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר פי' ידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה כאותה רשות שהיא פשוטה לתוכה לגמרי כרה"י לא הויא מידו דעני הפשוטה לפנים שאילו היתה כרה"י גמורה כיון שהכניסה לפנים היה מתחייב לאלתר אע"פ שבעה"ב נטל מתוכה כשם שאילו הכנים כל גופו הוא מתחייב והא נגעי בבעיא דבעא מיניה רב מרבי ובטעמיה דקא פשיט ליה ידו בתר גופו גרירא ולא הויא גמורה כרשות שהכניסה לתוכה ועוד אילו היתה ידו של עני הפשוטה לפנים כרה"י גמורה היה בעה"ב פטור ומותר כשנותן לתוכה וכשנוטל מתוכה ואנן מנינן במתני' פטורי דקא עביד מעשה תמניא פטורי דכלהון פטור אבל אסור והני בכללן וכן אתה מפרש כר"ה לא דמיא מידו של בעל הבית הפשוטה לחוץ וה"ר שלמה החליף שטה זו בפירושו ונראה שהוא גורם בחלוף והגי' שכתבנו היא הנכונה וכן נמצא' בספרי הגאונים ז"ל. והפי' שפירשנו הוא הנכון : מדלא משנינן הכי תפשוט דבעי רב ביבי בר אביי וכו' ואיכא דקשיא ליה ומאי אהני לן אי הוה משנינן הכי ההכין נמי הוה יכול לאקשויי ליה תפשוט דרב ביבי להיתרא וי"ל דהכי קאמר ליה אמאי לא משנינן בתרין לישני דתפשוט מחד לישנא לאיסורא ומחד לישנא להיתרא ונימא הכי אי בעית אימא מבעו"י דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסיה ומשחשכה לא ליקנסיה ואי מתנינן לה בתרי לישני לא יכלת למפשט לא איסורא ולא היתרא דמאי חזית דאזלת בתר האי לישנא זיל בתר האי לישנא אבל השתא דמתני לישנא דאיסורא ולא מתני לישנא דהיתרא תפשוט בעיא דרב ביבי לאיסורא ודחינן לה הא ל"ק ותפשוט אי בעית אימא לעולם לא תפשוט לאיסורא (ד) ואיכא שנויא אחרינא להיתרא דאמרי' לא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד ואי אמרת תפשוט להיתירא דבשוגג לא קנסינן זיל בתר שנויא קמא דפשיטנא מינה לאיסורא וכיון דאיכא למימר הכי וא"ל הכי לא פשטינן מינה ולא מיניה ועדיף למימר ליה כי הדין שנויא מההיא שנויא כדאי' ליה בדרך קושיא למימר בי' אדרבה משום דההיא שנויא מסתר הוא דסתר לשנויא קמא לגמרי שתי סברות הן כל אחת ואחת בחלוף חברתה אבל הדין שנויא דלהתירא אורחא אחרינא הוא כמראה פנים להתיר בדרך אחרת וכל זה להגדיל תורה ולהאדיר ומשנויי נפישי דמשנינן עלה לא מפשים בעיא דרב ביבי דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ובפירושי רבינו שלמה ז"ל יש דרך אחרת בדברים הללו ובגמרא במסקנא סלקא דרב ביבי כפשוטה להיתרא :

אבל מה שכתב הרי"ף דמקשו רבנן בהא מילתא מכדי רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה מאי טעמא לא שריוה רבנן והא לאו מלאכה היא כו' אין לקושיא הזאת לא טעם ולא ריח שאילו היתה מלאכה היאך היו דוחים מלאכה מפני מלאכה אלא ודאי מפני שאינה מלאכה אלא חכמה הוצרכו להתירה ולא היה דבר זה כדאי לו לכתבו : [דף ד ע"א] **למימרא** דפשיטא ליה (ה) לרבה דבקלוטה כמי שהונחה פליגי והא איבעיא בעי ליה רבה וכו' הא לא קשיא לבתר דאיבעיא ליה איפשיטא ליה ובדין הוא דאי נמי איבעיא ליה לרבה מצי לאוקמא למתני' כר"ע דכר מפקת קלוטה כמי שהונחה מסתברא דדברי הכל לא נפקא מדרבי עקיבא אלא הא עדיפא ליה למימר לבתר דאיבעיא ליה איפשיטא ליה משום דבדוכתיה בפ' הזורק איפשיטא לן מברייתא ואסקינן שמעתא אליבא דהלכתא עדיף דומיא דההיא דאמרינן בעלמא ודוקא נקב יש בו בצד אות פלוני אבל בנקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין אי מדאורייתא אי מדרבנן ואי נמי פשיטא ליה דסימנין דרבנן הכי נמי הוה דינא אלא משום דבדוכתא אסקינא בבעיא ולא אפשיטא משום הכי נקט לה כי היכי דסלקא בדוכתא ואיכא דקשיא ליה דרבה ורב יוסף דמהדרי לאוקמי למתני' באוקימתא דחיקתא אמאי לא מוקמי לה כמעמיהו כההיא דגרסינן בפרק המוצא תפילין אמר רב יוסף השתין ורק חייב חטאת

אלא לכבוד שבת כי התם א"כ כדי שלא יבא לידי איסור סקילה כי הכא [א](והתם) א"א לשנויי משנינן ואי לא אפשר רודה במרדה וכי אמרי' נמי דכי אפשר לשנויי משנינן ה"מ היכא שנאפה הפת באיסור דהתם בשכח הפת בתנור עסקינן שהשהו שם באיסור מפני שלא עמד שם כ"כ מבעוד יום שיקרמו פניה הא אילו עמד שם כל כך [נראה] דשרי כדתנן לקמן בפירקין [דף יט:] אין נותנין את הפת לתנור עם חשיכה וכו' אלא כדי שיקרמו פניה דמשמע הא כדי שיקרמו פניה נותנין בכי האי גוונא כיון דלא עבד איסורא ולורך שבת הוא רודה כדרכו דלא אשכחן דנבעי שנוי אלא גבי נר מצוה בשכח פת בתנור דעבד איסורא וכן נראה לי מדברי הר"ס במז"ל בפ"ג מהלכות שבת וטעמא דמילתא משום דרדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו אלא עובדין דחול בעלמא וכל היכא דלא עבד איסורא ואיכא לורך היום שרו כי אורחייהו והיינו נמי דאמרינן בפרק בתרא דראש השנה [דף לג:] גבי תקיעת שופר דמתעסקין עם התינוקות כדי שילמדו ואפילו בשבת ואי הוו שבות גמור לא שרינן ליה במקום מלוה דבשופר גופיה אמרינן [שם] אין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות [ב] ולא בדבר שהוא משום לא תעשה [ג] אלא ודאי מפני שאינו שבות גמור כל שהוא לורך היום מותר כדרכו וכל שאין בו לורך היום אסור אפילו בשינוי וכל שיש בו לורך היום ונעשה באיסור כי ההיא דשכח פת בתנור דבפרק כל כתבי וכן נמי ליכא לורך היום אלא דאיכא למיחש שלא יבא לידי איסור סקילה אם אפשר לשנויי משנינן ואי לא אפשר עביד כי אורחיה זהו הדרך הנכון בעיני בדברים הללו ואין זה דרך הרמב"ן ז"ל שהוא אוסר לרדות במרדה אפי' הדביק פת בתנור מבעוד יום בהיתר שיש שהות ביום כדי שיקרמו פניה : **תנן** רבנן המוציא מחנות וכו'. חנות רשות היחיד: פלטיא. רחבה והיא רה"ר: דרך סטיו . מקום אצטבאות שיושבין שם סוחרים ותורת כרמלית עליו דלאו להלוכא היא כרה"ר: חייב. הואיל ולא עמד בסטיו לפוש [ד] אין כאן הנחה אלא בפלטיא: ובן עזאי פוטר . כדמפרש דקסבר בן עזאי מהלך כעומד דמי ונמלא נעקר מרשות היחיד ומונח בכרמלית ונעקר מכרמלית ומונח ברה"ר ואם תאמר וכיון דס"ל הכי מעביר ד' אמות ברה"ר לבן עזאי היכי משכחת לה דחייב לימא כל היכא דאזיל כעומד דמי והרי היא כמי שהונחה על כל אמה ואמה בירושלמי [דפרקין הל"א] מקשו לה הכי ומשני דמשכחת לה בקופץ כדאמרינן בגמ' דילן א"ר יוחנן מודה בן עזאי בזורק כלומר דמודה בזורק מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב דהא לא נח בכרמלית מידי. ונראה מדברי רב אלפסי ז"ל שהביאה להא דרבי יוחנן דסבירא ליה (ה) דהלכתא כבן עזאי [כיון דרבי יוחנן מפרש מאי דמודה ביה בן עזאי] וליתא דרבי יוחנן פרושי (ו) הוא דמפרש ליה אבל לדידיה כרבנן סבירא ליה ותדע לך דהא ר' יוחנן גופיה הוא דאמר [דף ה:] המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך ואילו לבן עזאי כי האי גונא חיובי מיחייב דכיון דסבירא ליה מהלך כעומד דמי כשנמלך עליהן להוציאן מיחייב כאילו עמד והכי אמרינן בהדיא בפרק אלו נערות (דף לא.) דאמרינן התם הכא במאי עסקינן כגון שנטלו על מנת להצניעו ונמלך עליו להוציאו ומקשינן וכי האי גוונא מי מחייב והא אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים וכו' ומסקינן אלא הא מני בן עזאי היא אלמא רבי יוחנן לא סבירא ליה כבן עזאי והכא פרושי בעלמא הוא דמפרש הילכך כרבנן קיימא לן דהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב וכן פסק הר"ס במז"ל בפ' ארבעה עשר מהלכות שבת: **תנן** רבנן ארבע רשויות לשבת. כולהו מפרש להו: גדר. כותל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה הוי ראשו רשות היחיד: סרטיא. מסילה שהולכין בה מעיר לעיר: פלטיא. רחבה של עיר שמתקבלין בה לסחורה: ומבואות המפולשין. מבואות של עיר שהן רחבים שש עשרה אמה שהן מפולשין משני ראשיהן לפלטיא: ענוש כרת. בלא התראה: ונסקל. בהתראה: בקעה. שדות הרבה: אלטוונית. שלפני החנויות שיושבין שם סוחרים: והכרמלית. לקמיה פריך אטו כל הני ים ובקעה לאו היינו כרמלית דקאמר תנא לעיל ולשון כרמלית מלשון ארמלתא שאינה לא בתולה ולא אשת איש אף כאן אינה לגמרי כרה"י ולא כרה"ר אינו לא כרשות היחיד משום דדמיין לרה"ר שאין להם מחיצות ולא כרה"ר שאין דומין לדגלי מדבר דלאו להלוכא דרבים עבידי: ואין נושאין ונותנין לתוכן כלומר אין מטלטלין בהן אלא בד' אמות משום דדמיין לרה"ר וגזור רבנן בה אטו רה"ר וזהו כרמלית האמורה למעלה: חצרות של רבים. שפתוחין לחצר בתים הרבה והחצר פתוחה לרה"ר ובני בתים יוצאין דרך החצר לרה"ר: ומבואות שאינן מפולשין. שראשו אחד סתום וחצרות הרבה פתוחות לו ובני החצרות יוצאין דרך המבוי לרה"ר: עירבו מותרין. עירבו כל הבתים בפת וכן לענין מבוי אם עירבו החצרות הפתוחות לו ביחד מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי: לא עירבו אסורין. להוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצרות למבוי (לא עירבו אסורין) מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות כולם ונמצא מוציא מרשותו לרשות חבירו וגזרו רבנן מרשות לרשות אע"פ ששתיהן רה"י דעשו סייג לתורה להרחיק האדם מן העבירה שלא יוציא מרה"י לרה"ר והא מילתא לאו מחלוק ארבע רשויות היא דבין עירבו בו בין לא עירבו בו רשות היחיד הוא והמוציא מתוכו לרה"ר חייב: אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני העומד בחוץ ונותן לו וכו'. וזה מקום פטור המוזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחבה ד' כדמפרש לקמן ובטל אגל רשות הרבים ואגל רשות היחיד: ובלבד שלא יטול וכו'. דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרה"י לרשות הרבים וגזרה זו דלמא אתי לאקולי ולאפוקי להביא מרה"ר לרה"י : **אבל** ים ובקעה וכו'. כענין אמר מר הוא: אטו כולהו. הנך ים ובקעה ואלטווני' לא זו היא כרמלית הנזכרת במנין ארבע רשויות והא קתני אינן לא כרה"ר ולא כרה"י ואין מוציאין וכו' ש"מ זהו רשות שלישית:
לא

רש"י

בהן : חנות . רשות היחיד : פלטיא . רשות הרבים : סטיו . אילטבאות שיושבין שם סוחרים ותורת כרמלית עליהן : מהלך כעומד דמי . ונמלא כעוקר (ג) מרה"ר ומניח בכרמלית ועוקר מכרמלית ומניח ברה"ר : בזורק . מחנות לפלטיא דרך סטיו דחייב דהא לא נח בכרמלית : גדר . כותל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה הרי ראשו רה"י : סרטיא (ב) . מסילה שמהלכין בה מעיר לעיר : פלטיא . רחבה שמהלכין בה ומתקבלין בה לסחורה : ומבואות של עיר . רחבים ט"ז אמה ומפולשין משני ראשיהם (ד): ענוש כרת . בלא התראה : ונסקל . בהתראה: בקעה. שדות הרבה: איסטונית. שלפני החנויות שיושבין שם סוחרים : והכרמלית. לקמן מפרש : אינן לא כרה"ר. לפי שאין דומין לדגלי מדבר ולא כרה"י לפי שאין לו מחילות : ואין נושאין ונותנין בתוכן . כלומר אין מטלטלין בהן אלא בד' אמות משום דדמיין לרה"ר וגזרו בהן רבנן אטו רשות הרבים : ואם הוליא והכניס פטור וזו היא כרמלית האמורה למעלה : חצרות . של רבים שפתוחים לחצר בתים הרבה וחצר פתוח לרה"ר ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרשות הרבים : מבואות שאינן מפולשין . שראשו אחד סתום והצירות הרבה פתוחין לו ובני החצירות יוצאין דרך המבוי לרה"ר: עירבו . כל הבתים יחד בחצר או לענין מבוי אם עירבו החצרות הפתוחין לו יחד : מותרין . להכנים ולהוציא מן הבתים לחצר וכן מן החצירות למבוי : לא עירבו . אסורין להוציא מן הבתים לפי שבית כל אחד מיוחדת לבעליה והחצר רשות כולן ונמצא מוציא מרשותו לרשות חבירו וגזרו ביה רבנן אע"פ ששניהם רשות היחיד גזירה שלא יבא להוציא מרה"י לרה"ר : אדם עומד על האסקופה נוטל כו' . וזהו מקום פטור הנזכר למעלה שאינו חשוב רשות לעצמו לפי שאינו רחב ארבעה כדמפרש לקמן ובטל אגל רה"י ורה"ר (כמו כן) : ובלבד שלא יטול כו' . דמזלזל באיסורי שבת לכתחלה לגרום הוצאה מרה"י לרה"ר וגזירה דילמא אתי לאפוקי מרה"י לרה"ר: אטו כולהו . הנך ים ובקעה ואסטונית לאו

איסור סקילה: *ת"ר א המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר דקסבר מהלך כעומד דמי *אמר רבי יוחנן מודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי (א) אחד המוציא ואחד המכנים ואחד המושיט ואחד הזורק חייב א ובן עזאי אומר המכנים והמוציא פטור ב והזורק והמושיט חייב תנו רבנן ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור איזהו רשות היחיד חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה ואיזו היא רה"ר ג סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין (ג) היא רשות הרבים גמורה ואין מוציאין מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת בעדים והתראה נסקל אבל ים ובקעה ואצטונית וכרמלית אינן לא כרשות הרבים ולא כרשות היחיד ואין נושאין ונותנין בתוכן ואם נשא ונתן פטור ואין מוציאין מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו ומן העני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני ומעני ויתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלשתן ד פטורין (א) : אבל ים ובקעה ואצטונית וכרמלית אינן לא כרשות היחיד ולא כרה"ר *אטו הני כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב

דף ה: · דף ו. · דף ז.

עין משפט

א מיי' פי"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שמה :

הגהות מא"י

[א] תז"מ וצ"ל והכא אשאפשר: [ב] נ"ב סכינין: [ג] נ"ב מגלין: [ד] נ"ב מקרי עמידה ולא לכתף :

הגהות חו"י

(א) אחרים אומרים אסקופ' משמשת שתי רשויות וכו': (ב) עוכר ארחות ימים מתרגמינן דחלף אסרטי ימא :

שלטי הגבורים

א כ' הרא"ש משמע שרב אלפס פוסק כבן עזאי ותימה לי אמאי פוסק כיחידאה ואי משום דרבי יוחנן קאמר ומודה בן עזאי בזורק אין זו הוכחה שכן דרך האמוראים לפרש דברי התנאים אף על פי שאין הלכה כמותן ונראה דהלכה כרבנן וכן כתב מיימון ורבינו יונה ז"ל :
ב כן כתבו המפרשים וסברו שדעת רבינו הוא לפטור דסבר דמהלך כעומד דמי ומיי' והרא"ש פליגי על זה וכתבו דחייב דמהלך לאו כעומד דמי אמנם לא ראיתי בזה הכרח לרבינו עם שאר הפוסקים לחלוק ועוד דסתם משנה דפ' המצניע דף צ"א מוכח דחייב ורבינו הביא שם המשנה כצורתה :
ג ואם רשות הרבים צריך שעוברין בו ששים רבוא בכל יום לסקרא רה"ר מיי' פרק י"ד מהל' שבת לא הזכיר זה כלל בדין רשות הרבים וכו' שמגיד משנה שכן הוא דעת הרשב"א והרמב"ן דמקרי רה"ר אפי' אינו עובר שם בכל יום ס' רבוא אם יש שם כל שאר התנאים והתוספות כתבו שצריך שיעבור בו בכל יום ס' רבוא וכ"כ הטור א"ח סימן שמ"ה וכן סמ"ג לאוין ס"ה :
לשון ריא"ז
ד ואם נטל מזה ונתן לזה פטור ואע"פ שלא ספסיק בינתים כמו שביאר מז"ה בפסקיו ולי נראה שאם לא הפסיק בינתים הרי זה חייב ולא אמרו פטור אלא כשהפסיק ועמד החפץ על האסקופה מעט כמבואר בקונטרס הראיות :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב כו' אחד המושיט כו' בן עזאי וכו' המושיט והזורק כצ"ל: (ב) נ"ב זו היא אין מוציאין כצ"ל : (ג) מרה"י כצ"ל: (ד) נ"ב לסרטיא: (ה) נ"ב וכך הבין הרא"ש שדעת רב אלפס לפסוק כבן עזאי ותימה דא"כ סתרי דברי הרי"ף אהדדי דהא בפ' המצניע תנן המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת ומוקי לה בגמ' באסקופת כרמלית וטעמא דנח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מיחייב מתניתין דלא כבן עזאי דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר ורב אלפס הביא שם המשנה כצורתה דאלמא דהלכה כרבנן ולא כבן עזאי אלא ודאי דגם הרי"ף ז"ל פוסק כרבנן ומה שהביא כאן דברי ר' יוחנן אינו אלא לאורויי לן דפלוגתא דרבנן ובן עזאי היא במהלך שלא נאמר דלא פליגי אלא בזורק אבל במהלך אפילו רבנן מודו לבן עזאי דפוטר משום דמהלך כעומד דמי דהא בברייתא סתמא קתני חייב ופטור ואיכא למימר דלא פליגי אלא בזורק ולכך פי' רב אלפס דברי בן עזאי דפוטר משום דקסבר מהלך כעומד דמי דפלוגתייהו במהלך הוא דאילו בזורק אף בן עזאי מודה דחייב כדקאמר ר' יוחנן וכדתני' כותיה ותלמודא נמי דקאמר דפליגי במהלך לא קאמר' הכי אלא מדחזינן דר' יוחנן קאמר דמודה בן עזאי בזורק דאלמא דלא פליגי אלא במהלך ואף במהלך ס"ל לרבנן דחייב וזו היא דעת הרי"ף לאורויי לן דרבנן פליגי אף במהלך והלכתא כוותייהו כ"ל ודו"ק שוב מצאתי שמהרש"ל קאהו ז"ל כתב כך בהו"ח בסי' שמ"ו וע"ש : (ו) נ"ב בעלמא הוא דמפרש כצ"ל : (ז) הוא עיקר הגזירה כצ"ל :

המאור הקטן

חטאת הא בעי' עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא מחשבתו משויא ליה מקום דאי לא תימא הכי הא דאמר רבה זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב הא בעינן הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא מחשבתו משויא ליה מקום ה"נ מחשבתו משויא ליה מקום ויש לנו לומר שזה הטעם היה מספיק למשנתנו בנותן לתוך ידו של חבירו והיה אפשר לומר במתכוין לתת לתוכה אבל בנוטל מתוך ידו של חבירו אין הטעם הזה מספיק שאין הנוטל מחשב מאיזה מקום הוא נוטל לה שאינו מקפיד בכך ואין מחשבתו בעקירתו סמנה עושה אותה מקום ואין זה דומה להשתין ורק שהוא מחשב על עצמו וצריך לאותו מקום : [דף ה' ע"א] והא דאמרינן בגמ' והא אמרה ר"י חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבה ה"ק מהו דתימא כי אמרה רבי יוחנן בעלמא אמרה ולאו אמתני' אמרה אלא היכא דאחשבה להנחתו משויא לי' הנחתו מקום קמ"ל אירך דר' יוחנן אפילו בלא מחשבה בזורק ואומר כל מקום שתרצה תנוח וממילא מיתרצה מתניתין בין בעקירה בין בהנחה דידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה ואינה צריכה מחשבה :

*והכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי אמר לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים כלומר זו היא עיקר כרמלית שגזרו עליה חכמים משום דזימנין דדחקי רבים ועיילי לתתם ומתחזיא כרשות הרבים ושויוה כרמלית משום דלא ניחא תשמישתא וכולהו הנך אחריניתא משום לתא דהך גזרו רבנן בהו וזו היא (ז) העיקר הגזרה וכה"ג אמרינן בפירקין דלקמן אטו כולהו לאו משום בל תכלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין כלומר שזו היא עיקר התקנה שאמרה תורה הנח פאה בתוך שדה וזה הטעם כעיקר לכל הטעמים כולן. ירושלמי כרמלית תאני ר' חייא כרמל רך ומלא אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני אף הכא אינה לא רשות הרבים ולא רשות היחיד אלא כרמלית . וגמרא דילן אמר רב ששת ותופסת עד עשרה מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאי איכא עשרה הויא כרמלית וא"ת הא רשות היחיד היא כל שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה איכא למימר הכא במאי עסקינן דלית ליה אלא חדא מחיצה או שתי מחיצות גבוהות עשרה וכהאי גונא הויא כרמלית למאי דקא סלקא דעתך :

לא נצרכה והכרמלית דקתני אלא לאוסופי כרמלית אחריתי כגון קרן זוית שכנס בית שלו בתוך שלו והניח מקרקעו [סמוך] לרה"ר ולא ניחא תשמישתיה.שאין יכולין ליכנס לה דרך הלוכן:גרסי' בגמ' [דף ז.] כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין העמודים נדון ככרמלית מ"ט כיון דלא מסתגיא להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה איצטבא שלפני העמודים נדון ככרמלית מאן דאמר בין העמודים כ"ש איצטבא מ"ד איצטבא אבל בין העמודים [א] זמנין דדרסי ליה רבים ופסק הרמב"ם ז"ל כרב יהודה דבין העמודים כרה"ר דמיא בפ' ארבעה עשר מהלכות שבת וכתבו בתוספות שאע"פ שאין בין עמוד לעמוד שם עשרה אמה דינו כרה"ר כיון דבני רה"ר בוקעין שם וחוץ לבין העמודים רחב ששה עשר אמה ואחרים פוסקי' כר' יוחנן:

כי אתא רב דימי אמר אין כרמלית פחותה מארבעה. כלומר רחב ארבעה ואי לא מקום פטור הוא ומותר להוציא ממנו לרה"י ולרה"ר: אמר רב ששת ותופסת עד עשרה. בגובה כדמפרש ואזיל דעד עשרה הוי כרמלית אויר של בקעה או של ים תופס את שמו עד עשרה אבל למעלה מעשרה אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסוים כגון שזרק דבילה שמינה ונחה בפני הכותל של כרמלית למעלה מעשרה א"כ קולט מנהאויר של כרמלית למעלה מעשרה מותר להוציא לכתחלה משם לרה"י ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו דכי היכי דאויר למעלה מעשרה ברה"ר לאו רה"ר הוא כדתנן [לקמן דף ק.] למעלה מי' כזורק באויר גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא ובדבר המסוים כגון ראש עמוד וגב לבינה ליכא לאוקומא דאי אית בה ארבעה היכי אמרי' למעלה מעשרה לא הוי כרמלית אלא מקום פטור והא אפי' עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' רה"י הוא ואי דלית בה ד' למטה מי' מי הוי כרמלית הא אין כרמלית פחותה מארבעה ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי שם אויר הכרמלית עליו א"כ מאינו חומר בכרמלית מרה"ר דאילו ברה"ר כי האי גוונא מקום פטור (כ) ומותר לרה"י ולרה"ר ואנן אמרינן במתניתין דהאי תופסת עד י' מקולי רה"ר הוא הילכך לא מתוקמא אלא באוירא אלו דברי רש"י ז"ל ואחרים כתבו דאפילו בדבר המסוים איכא לאוקמא וכגון שאינו רחב ד' וקאי בכרמלית דהוי כרמלית דכהי דאי קאי כי האי גוונא ברשות הרבי' מקום פטור הוא בכרמלית מלא מין את מינו וניעור כדאמרי' בפרקא קמא דעירובין (דף ט.): **אמר** רב גידל וכו'. בית שאין בו עשרה חלל וקירויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו. דהוה ליה רשות היחיד: בתוכו אין מטלטלין בו. אלא בארבע אמות דכיון דלא חזי לדירה הוה ליה כרמלית: ואם חקק בו ארבעה על ארבעה. שחקק באמצעית קרקע הבית ארבעה באורך וברוחב והשלימו במקום חקק לחלל עשרה עד הקרוי: מותר לטלטל בכולו. בכל הבית אפילו שלא במקום חקק:מאי טעמא הוי חורי רשות היחיד.כל הבית שלא במקום חקק הוי חורי רה"י כמו כותלי רשות היחיד ובהם חורים כלפי רשות היחיד שהן כרה"י והכי נמי כיון דכנגד החקק רשות היחיד גמור אינך הוו פאות של תשמישי רשות היחיד: **והקשה** ריב"א ז"ל אמאי לא בעי מחילות תוך שפת החקק בפחות משלשה כדאמר בפרק קמא דסוכה (דף ד:) לענין סוכה שאינה גבוהה וחקק בה כדי להשלים שאם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה ותירץ דשאני סוכה דבעינן שיהו מחילות [שלימות] סמוכות לסכך דדפנות ילפינן התם [דף ו:]מבסכת בסכות הילכך בעינן פחות משלשה כדי שיהו סמוכות לסכך שכנגד החקק אבל לענין שבת לא בעינן מחילות אלא כדי שלא יהו רבים בוקעים שם וכיון שחקק זה מחילות עשרה מקיפות אותה מבחוץ לא חיישינן אם הם סמוכות לחקק או מרוחקות ממנו וקי"ל הכי אע"ג דהך מחילה עשרה היא [ב] בין חקק ומחילה קי"ל דמצטרפין דרב חסדא דאמר בריש פ' המביא תניין (דף טו:) גדוד חמשה ומחילה חמשה אין מצטרפין אידחיא ליה התם ואפסיק התם הלכתא בהדיא דמצטרפין והיינו נמי דאמר רבי יוחנן בפרק הזורק (דף צט.) בור וחולייתה מצטרפין לעשרה ותניא כוותיה: **חורי** רשות הרבים. חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו אלא רשות הן לעצמן וכשהן למעלה משלשה מיירי והלכתא כרבא וכיון דלאו כרשות הרבים דמו וכו' כדכתיב בהלכות: **אמר** רב חסדא נעץ קנה ברה"י וכו' אפילו גבוה מאה אמה חייב.מהא שמעינן דברה"י לא בעינן [ג] מקום ארבעה וכן כתב רבינו הגדול ז"ל ואם תאמר והא בסוגיין דלעיל[דף ד.] פרכינן והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה ומוכחא ההיא סוגיא דאפילו ברשות היחיד בעינן הכי מדאמרינן [דף ה.] (ל) תיכח ברה"י מקורה וכו' י"ל דכי אמרינן הכא דלא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה דוקא כגון דנעץ קנה שהוא ברשות היחיד עצמה אבל באדם שהוא ברשות היחיד שאינו רשות היחיד עצמה בעינן הנחה על גבי מקום ד' וכמו שכתבתי למעלה: **אמר** אביי זרק כוורת וכו'. כוורת עגולה היא.ופירש הרב אלפסי ז"ל דרחבה ו' עם הדפנות

רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר (א) אע"ג דזימנין דדחקי בה רבים ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישתיה ככרמלית דמיא: (ב) כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין א העמודים נידון ככרמלית.אמר *רב יהודה אמר רבי זירא איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית מ"ד בין העמודים כ"ש איצטבא ומ"ד איצטבא אבל בין העמודים לא דזימנין דדרסי ביה רבים והלכה כר' יוחנן:אמר רבא בר שילא אמר רב חסדא לבינה ב זקופה ברה"ר (ג) וזרק ונח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה ג' ולא דרסי ביה רבים אבל היזמי והיגי אע"ג דלא גבוה ג' רב חייא בר אשי אמר אפי' היזמי והיגי אבל צואה לא רב אשי אמר אפילו צואה:כי אתא רב דימי אמר אין כרמלית פחותה מארבעה על ארבעה אמר רב ששת ותופסת עד עשרה דעד עשרה הויא כרמלית למעלה מעשרה הויא דף ז: מקום פטור *ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית ומקולי רה"ר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית למעלה מעשרה לא הויא כרמלית אלא מקום פטור:אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בו עשרה טפחים וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות אמר אביי ואם חקק בה ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו מ"ט הוי חורי רשות היחיד וחורי רשות היחיד כרה"י דמו דאיתמר חורי רה"י כרשות היחיד דמו חורי רה"ר אביי אמר כרשות הרבים דמו ורבא אמר לא כרשות הרבים דמו והלכה כרבא וכיון דלאו כרשות הרבים דמו אי אית בהו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים וגביהי עשרה הוו להו כרשות היחיד ואי אית בהו ד' טפחים על ד' טפחים ולא גביהי עשרה הוו להו כרמלית ואי לית בהו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים ואף על גב דגביהי עשרה מקום פטור הן °אמר [דף ז ע"א] רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב שרשות היחיד עולה עד לרקיע ודוקא ברשות היחיד אבל דף ח. ברה"ר מקום פטור הוא *אמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים גבוהה י' ורחבה ששה על ששה פטור אינה רחבה ששה על ששה חייב

רש"י

לאו כרמלית נינהו: לא נצרכה. והכרמלית דקתני אלא לאוסופי כרמלית אחריתי כגון קרן זוית שכנוס בו בית לתוכו והניח מקרקעו סמוך לרה"ר: דלא ניחא תשמישתיה. שאין יכולין ליכנס להדיא דרך הילוכן: לבינה. סתם לבינה ארכה ורחבה שלשה: (ד) ונח בפניה חייב. כגון דבילה שמינה או טיט אם זרק ארבע אמות דהוי כמונח ברה"ר דכל למטה מי' רשות הרבים הוא ובלבד שינוח. או למטה משלשה דהוי כקרקע או באויר כי האי דנדבק בכותל למטה מעשרה דהוי כזורק בארץ וחייב וכי אמרינן למטה מעשרה ברחב ארבע כרמלית וכשאין רחב ד' מקום פטור היינו בתשמיש המסוים כגון על גבי לבינה ועל גבי כותל או עמוד אבל אויר כגון פני כותל בדבר הנדבק בו לא הויא רשותא לנפשיה אלא (ה) למטה מעשרה דהוי רשות הרבים ולמעלה מעשרה דהוי אויר בעלמא מקום פטור כדתנן למעלה מעשרה כזורק באויר: והוא שגבוה ג'. דהוי מקום לעצמו: אע"ג דלא גבוה שלשה. דלא דרסי בה רבים שלא יזוקו: אפילו היזמי והיגי. דדרסי עלה בסנדלים: אין כרמלית פחותה. מרחב ארבע ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להשתמש (ו) מרה"י לרה"ר: ואקילו ביה. בכרמלית הואיל והוא דרבנן מקולי רשות היחיד ומקולי רה"ר: ואי לא לא הוי כרמלית. אלא מקום פטור ומותר לכתחלה לטלטל (ז) עליו מרה"י לרה"ר: על גגו. דגבוה עשרה הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו: אלא בארבעה. דכיון דלא גבוה עשרה כרמלית הוא: ואם חקק בה. בקרקע הבית באמצע באורך ד' ורוחב ד': והשלימו. במקום חקק לחלל עשרה גבוה עד הקירוי נעשה כל הבית רה"י: חורי רשות היחיד. [כל הבית שלא במקום החקק הוי] (ח)חורי כמו כותלי רה"י ובהן חורין כלפי רה"י שהן כרה"י ה"נ כנגד החקק הוי רה"י גמור ואינך הוי פיאות תשמיש רשות היחיד: חורי רשות הרבים. חורין שבכתלים כלפי רה"ר: לאו כרה"ר דמו. אלא הוי רשות לעצמו ואם רחבים ארבעה הוי כרמלית ואי לא הוי מקום פטור: נעץ קנה. סתמיה אינו רוחב ארבע וקאמר דאם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב דכיון דמונח ע"ג קרקע לא בעי הנחה על גבי מקום ד': ברה"י. דרה"י עולה עד לרקיע (ט) כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חצר בין אויר עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ארבעה עד לרקיע שם רה"י עליו: כוורת עגולה (י). אם אינה רחבה ו' באמצע חייב דהפך בעלמא הוא ואינו רשות לעצמה דלא הוי רשות [היחיד] דאורייתא אלא גבוה עשרה ורחבה ארבעה ומשום דעגולה היא צריכה שתהא רחבה ששה כדמפרש בעמוד: רחבה ו' פטור. דהוי רשות ואנן ממשכן גמרינן שהיו זורקים מחטים זה לזה ולא היו זורקים רשויות ודוקא גבוה י' אבל אי לא הוות גבוה י' אע"ג דכרמלית הוי הסיא לא הוי רשות אלא

גי' ד"ס

בגמ' וכה"ג איתא רבי זירא אמר רב יהודה

גי' מהר"ם

גי' ד"ס

א מיי' פי"ד מהל' שבת כתב דבין העמודים הרי הן כרה"ר והרא"ש והטור או"ח סימן שמ"ה פסקו דביןהעמודים נידון ככרמלית:

ב רבינו תם כ' דלמעלה מג' צריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה וכן דעת ר"י וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהיה בפני הלבינה ד' על ד' דכיון שרואה את הקרקע חשוב כמונח על גבי קרקע:

הגהות הב"ח

(א) דאע"ג כצ"ל: (ב) כי אתא וכו' עד אפילו צואה. נ"ב כל זה הגהה ואין זה באלפס ישן וכן נראה מדברי הר"ן שכל זה אינו מדברי הרי"ף: (ג) וזרק ונח כצ"ל: (ד) נ"ל ונח: (ה) נ"ב אי וכו' הוי רשות וכו' הוי אויר וכו' כזורק באויר ופטור כצ"ל: (ו) נ"ב משם לרה"י ולרה"ר כצ"ל: (ז) נ"ב לטלטל משם לרה"י ולרה"ר כצ"ל: (ח) הוי כמו ותיבת חורי נמחק כצ"ל: (ט) בכל אויר כצ"ל: (י) נ"ב היא: (כ) נ"ב פטור הוא: (ל) תיבת בטרסקל ברה"י כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לא זמנין דדרסי ביה בו': [ב] נ"ב נ"א עם: [ג] נ"ב הנחה על:

מלחמת ה'

עוד הא דאמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים כו' עד ובפירוש רש"י ז"ל מבוארת כולה יפה: **אמר הכותב** ולמה פוגם עלינו את דברי רבינו הגדול ז"ל והשמועה צריכה לפנים משום דשני בחמשה טפחים ושלש הומשין ואותן שני טפחים נתנן רבינו ז"ל למחיצה שנמלא עובי הדופן אצבע הסמוכה לגודל שהוא הומשו של טפח דודאי מחילות דכוורת ממעטות הן בה כדאמרינן במסכת עירובין בפרק חלון גבי עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד ממעטו ומחילה דכוורת לא מגה מידי עלייהו ולא משתמש ליה משום דמיקלקלי אלא תוכה בלבד מיתשיב. והנה אין לרבינו שלמה בזה פירוש מספיק שאמר דלא

המאור הקטן

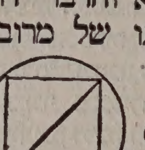
קאמר

א *הא דאמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים וכו' פי' הרי"ף בהלכות ולא כל הצורך שלא פירש בכפאה
ב פיה כלום ובפי' רש"י ז"ל היא מבוארת כולה יפה והא דכפאה על פיה בשאינה רחבה ששה עשר
ג שאילו היתה רחבה ששה אף בז' ומשהו היה פטור מפני שהיא חולקת רשות לעצמה וכל שהגיע לפחות
ד כמי שהונחה דמיא משום דאמרינן גוד אחית מחיצתא וכמאן דמטו לארעא דמיא והני מילי בשכפאה
על פיה שחודן של מחיצות פונה למטה אבל כשזורקה פיה למעלה כיון שהשולים פונים למטה ואין חודן
מחיצות פונה כלפי הקרקע אלא כלפי מעלה לא אמרינן גוד אחית ולא הוי כמונחת עד דמטיא לארעא
אחרים

קאמר ור"ל חומש לדופן זה וחומש לדופן זה פש ליה חמשה טפחים וג' חומשים בחללה כדי לרבע בו ד' על ד' ואע"ג דגבוה י' דקאמרינן בהדי סוליה הוא התם היינו טעמא משום דגדוד ה' ומחילה ה' מצטרפים אבל עובי הדפנות אינו מצטרף לרוחב: אי אפשר לקרומיות של קנה. קרומיות השתי הגבוהין מחבריהם של ערב ועולין למעלה מי' שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא נייחא כולה ברה"ר לא הויא הנחה לאחוביה:
כפאה על פיה וזרקה. פירש"י ז"ל דהשאינה רחבה ו' קאי: ז' ומשהו חייב. אם גבוהה ז' ומשהו עדיין הוא חייב וכ"ש פחותה מכאן אלא אפי' גבוה ז' ומשהו דאיכא למימר בה לבוד הואיל

נר מצוה

חייב פי' כל מקום שגבוה י' ורחב (א) ארבע על ארבע חולק רשות לעצמו ורה"י הוא: ולפיכך הזורק כוורת לרה"ר פטור שכיון שגבוהה י' טפחים ורחבה ארבע על ארבע חולקת רשות לעצמה והוה ליה כזורק מרשות היחיד לרשות היחיד שהוא פטור ולא אמרו שהיא צריכה רוחב ששה אלא מפני שהיא עגולה שאי אפשר שיהא חללה ארבע על ארבע אלא בשיש בה ברוחב ששה על ששה כדאמרי' כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא והדבר ידוע שרוחב העיגול הוא אלכסונו של מרובע החקוק בתוכו וזהו צורתו* כדי

שיתברר במראית העין ולפיכך הוצרכנו להוסיף ברוחב העיגול שהוא אלכסונו של מרובע ב' חומשין של ד' טפחים שהן ח' חומשין לכל טפח וטפח ב' חומשין כדי שיהא אורך הצלע של מרובע החקוק בתוכו ארבעה טפחים ועוד הוספנו שני חומשין לעובי ב' המחיצות של כוורת חומש מכאן וחומש מכאן הרי עשרה חומשין שהן שני טפחים נמצא (ב) [א] (חללה) ששה טפחים לא פחות ולא יותר רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה על ששה פטור מ"ט אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור. כפאה על פיה גבוהה שבעה ומשהו חייב שבעה ומחצה פטור רב אשי אמר אפילו גבוהה שבעה ומחצה נמי חייב מ"ט מחיצות לתוכן עשויות (ג) ואין ממנה למעלה מעשרה כלום ולפיכך חייב. אמר עולא א עמוד גבוה תשעה ברה"ר ורבים מכתפים עליו וזרק ונח על גביו חייב מ"ט כל פחות משלשה מדרס דרסי ליה רבים משלשה ועד תשעה לא מדרס דרסי ליה רבים ולא כתופי קא מכתפי עילויה תשעה ודאי קא מכתפי עילויה א"ל אביי לרב יוסף גומא מאי אמר ליה וכן בגומא רבא אמר גומא לא מ"ט קסבר הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש *אמר רב יהודה האי ב זירזא דקני רמא וזקפה רמא וזקפה לא מחייב ב עד דעקר להו פי' זירזא דקני חבילה של קנים (ד)(כגון) שהיתה מוטלת על הארץ והגביה הקצה האחד והקצה האחר מונח על הארץ והעמידה והשליכה לפניו וחזר והגביה הקצה האחר שהיה מונח על הארץ והעמידה והשליכה לפניו וחזר והגביה אפי' כל היום כולו לא מיחייב שהרי לא עקר אותה מעל הארץ: אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו מן העני ונותן לו: האי אסקופה מאי היא ואסיקנא אסקופה מקום פטור כגון דלית ביה ארבעה על ארבעה וכי הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רשות הרבים ולבני רשות היחיד לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו *אחרים אומרים אסקופה משמשת לשתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים

פתח

רש"י

אלא מדרבנן: אע"ג הואיל וגבוה עשרה. שלא יהו קרומיות של שתי הגבוהים מחבריהם של ערב (ה) שהוא מקום פטור וכיון דלא נח כולה ברה"ר לא הוי הנחה לחייב: כפאה על פיה. וזרקה והשאין רחבה ו' קאי: שבעה ומשהו חייב. דכי מטיין פחות משלשה סמוך לקרקע ואמרי' בהם לבוד הואיל ומחיצותיה למטה והרי היא כמונחת אכתי כולה באויר רה"ר וחייב וכ"ש אם פחות מכאן אבל גבוה ז' ומחצה וה"ה ז' וב' משהויין פטור דכי מטיא בפחות משלשה סמוך לקרקע ואמרי' בהו לבוד והרי היא כמונחת כמאן שוליה למעלה מעשרה ואינה נחה כולה ברה"ר וכשלא כפאה ליכא למימר לבוד דלא אמרי' לבוד אלא במחיצות ואפילו אביי מודה [בהא] דבעינן הנחה כולה ברה"ר אלא דאביי לא מחשב קרומיות: לתוכן עשויות. להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה הילכך אין כאן תורת לבוד: תשעה. דוקא נקט דחזי לכתופי שאינו לא גבוה ולא נמוך: וזרק. מתחלת ד' לסוף ד': מכתפי עילויה. (ו)דכיון דצריך לרבים הוא רה"ר הוא: גומא. עמוקה פ' מאי. עמוקה י' הוי רה"י כדאמרינן לעיל גבי חריץ הכא מאי מי מניחים בה רבים חפציהם: הילוך ע"י הדחק. כגון רקק מים שברה"ר: זירזא. חבילה של קנים ארוכים: רמא וזקפה. והוליכו אמות הרבה ברה"ר בענין זה שלא נטלה כולה מן הקרקע אלא זקפו והשליכו וחזר וזקפו והשליכו אין זו עקירה וכן פי' בעמוד: מקום [פטור] שאין בו ד' על ד'. מקום מסוים שיש לו ראש רחב קצת והוא גבוה ג' ועומד סמוך לרה"י ולרה"ר: ובלבד שלא יחליפו. וה"נ קתני לעיל ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל

ומחיצותיה למטה אפ"ה חייב דכי מטיא לפחות מג' סמוך לקרקע ואמרינן לבוד אכתי כולה באויר רה"ר הוא וחייב ודוקא כשאינה רחבה ו' דאילו רחבה ששה כי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע שהיא כמונחת הויא לה רשות היחיד ופטור: ז' ומחצה פטור. והוא הדין לשני משהויין דפטור דכי מטיא לפחות מג' סמוך לקרקע אמרינן לבוד במחיצותיה והרי היא כמונחת וכמאן דסוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברשות הרבים ובשלא כפאה ליכא למימר דפטור דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות והא מילתא בין לאביי בין לרבא דאביי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים אלא דאביי לא חשיב קרומיות אבל בהא מודה דבלאו קרומיות ישנה למעלה מעשרה: לתוכן עשויות. להניח בהם דבש ולא לכופן כלפי מטה הילכך אין כאן תורת לבוד כך פירש רש"י ז"ל. אבל בתוספות אמרו דכיון דלא אמרינן לבוד אלא בכפאה על פיה לפי שאין אומרים לבוד אלא במחיצות ודאי לא מקריין מחיצות אלא כשהן מחיצות [למקום] חשוב דהיינו ד' על ד' אבל כשאין ברוחב ד' על ד' אין שם מחיצות עליהן דנימא בהו לבוד הילכך מדפטרינן בז' ומחצה מדין לבוד על כרחך ארחבה ששה קיימינן וכי תימא אם כן ז' ומשהו נמי ליפטר שע"י לבוד נעשית רשות לאו קושיא היא שכיון שאין לבוד אלא במחיצות בעינן שיהא בהן עם הלבוד עשרה [מלבד השולים] וזו שאינה גבוהה אלא שבעה ומשהו עם השולים אפילו כי אמרת בה לבוד אין במחיצות עשרה הלכך לא אמרי' בה לבוד אבל שבעה ומחצה פטור שהרי כי אמרי' בה לבוד [ג] יש במחיצות עם הלבוד י' מלבד השולים הלכך אמרי' בה לבוד ונעשית רשות היחיד ולפי פירוש זה מחצה דוקא מפני השולים ולא סגי לן בשני משהויין: **אמר** עולא עמוד תשעה ברה"ר. דוקא נקט תשעה דחזי לכתופי ואינו לא גבוה ולא נמוך כדמפרש ואזיל ופירש"י ז"ל אף בשאינו רחב ארבעה וכן דעת הר"ס במז"ל והיינו טעמא דלא בעינן בכי הא ארבעה על ארבעה דדרך בני אדם לכתף בו אף בשאינו רחב כל כך והרי הוא כידו של אדם דאמרינן לעיל [דף ה.] שהיא חשובה כד' על ד' אבל הראב"ד ז"ל

פי' דוקא ברוחב ד' ודוקא כשמכתפין עליו אבל אין מכתפין עליו לא אע"פ שראוי לכתף עליו כדמוכח בעירובין (דף לג.) גבי אילן העומד חוץ לד' אמות ונתכוין לשבות בעיקרו דמייתי עלה הא דעולא: גומא מאי. גומא עמוקה תשעה מי אמרינן מנחי בה בני רה"ר חפצים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי להו וכיון שעשויה לתשמישן של רבים מי הויא כרה"ר או לא: רבא אמר גומא לא מ"ט תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש. הילכך לאו צורך רבים הוא: **א"ר** יהודה האי זירזא דקני וכו'. וכמו שפי' הרב אלפסי ז"ל בהלכות וכתבו בתוס' דדוקא רמא וזקפה דכשהניח ראש הא' חוץ לארבע אמות עדיין ראש השני תוך ארבע אמות ואע"פ שחזר ומשליך ראש השני חוץ לד' אמות מ"מ לא עשה מלאכתו בבת אחת אבל אי מיגרר זירזא דקני בבת אחת עד חוץ לד' אמות או מרה"י לרה"ר חייב כדאמרינן בפרק אלו נערות (דף לא:) גבי היה גונב כיס בשבת שאם היה מגרר ויוצא איסור שבת וגנבה באין כאחד וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"ג מהלכות שבת והוסיף ריב"א ז"ל שאם מגלגל חבית ד' אמות ברה"ר או מרה"י לרה"ר חייב דהוי כמו מגרר דאינו נח כלל אבל המגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור שאי אפשר שלא תהא נחה קצת בנתים:
אדם עומד על האסקופה וכו' מקום שאין בו ארבע על ארבע.(ז) מקום [פטור] מסויים שיש לו רוחב קצת וגבוה הוא ג' ועומד סמוך לרה"ר וסמוך לרה"י והכי מוקים לה בעירובין בגבוה ג': ובלבד שלא יחליפו. והכי נמי קתני לעיל [דף ו.] ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית:
אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקי' חציו מקורה. כלומר לאו במבוי

המאור הקטן

אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' פירוש סוגיין בהא שמעתא כמאן דאמר מותר להשתמש תחת הקורה ובין לחיין אסור והכי סלקא בדוכתה וכדכתבינן התם והיינו דמתמיהים עלה הכא לפרושי במאי עסקינן אי אסקופת מבוי שהכשירו בלחי היא ודרך אסקופה להיות מקצתה יוצאה מבחוץ למבוי היאך תהא מותרת האסקופה בלא לחי שהלחיים בראש המבוי הן ואסור להשתמש ביניהם משום דהוו (לחי) [להו] בתוך הפתח ותוך הפתח צריך לחי אחר להתירו כל שכן מה שיוצא מן האסקופה חוץ למבוי שהוא אסור ואין פתח פתוח מועיל לזה כלום וכי תימא באסקופה דלית בה ארבעה

מלחמת ה'

שהכשירו

דק אביי ולחומרא לא דק שבכל מקום שהוא צריך לפירוש זה מקשה ומתרץ לה בגמרא בהדיא ועוד שהרי אפילו ברחבה ו' פטור אבל אסור הוא וכי אינה רחבה ששה חייב חטאת וענוש כרת ונסקל קאמר ואין זה אלא קולא וקאמר רבינו ז"ל בפי' כפאה על פיה כמנהגו אבל כתב (ח) דרב אשי פי' אין ממנה למעלה מעשרה כלום ולפיכך הוא חייב וזה מוכח טעמו של אביי מהו וסוי יודע שאין צורך להעמידה דוקא כשאינה רחבה ששה כמו שהעמידה בעל המאור ז"ל ולא בשרחבה ששה דוקא כמו שהעמידוה מקצת רבני צרפת ז"ל אלא בין ברחבה ששה בין שאינה רחבה מתוקמא דהכן לא אמרי' לבוד לשווי' רשות דבר שהוא כלי (ט) ולא מצינן בתלמוד לבוד וגוד אחית מחיצתא וגוד אסיק בכלים אלא עיקר הפטור משעה שירדה לתוך שלשה נעשית כמונחת ואפילו למאן

דאמר תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו התם בזורק כלומר זורק ממקום למקום שאין סופו לנוח כאן אבל הכא כמעביר דמי שהרי סופה לנוח כאן ומשעה שהגיעה לפחות מג' התחילה הנחתה ונפטר עליה דרואין כאלו דפנות מונחות בקרקע לא שתעשה רשות אלא כלי הוא ואגנו למעלה מעשרה ואע"פ שירדה אח"כ לתוך עשרה וקיימא לן הרי עקירה באיסור והרי הנחה באיסור ולא אמרינן ממקום פטור אתיא שאני תוך שלשה שהנחה במקום פטור הוא וכשאין לה שבעה ומחצה חייב לפי שאינה נעשית רשות מפני לבוד כדפרישנא ורב אשי אמר מחיצות לתוכן עשויות ואין מעלין להם דפנות אלא רואים הנחתה בתוך שלשה כאילו רשות הרבים עולה והוא הטעם לזורק כדרכה ועיקרן של דברים כפשוטן ופירושן כמשמען שסתם נאמרו ולא פירשו בסיפא דמימרא רחבה כמה ולזה כיון רבינו יצחק ז"ל:

ועוד אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' עד והכי סלקא בדוכתה: אמר הכותב ולעצמו הוא דורש ואין שומעין לו אלא הלכתא כרבא וכדפסק רבינו הגדול ז"ל והכא היינו טעמא דלא מתרץ לה גמרא אליבא דרבא בדפתוח לרשות הרבים דאי הכי אפי' פתח נעול כלפנים דבין הלחיים לעולם מותר ולא משכח ביה רבא איסור לעולם אלא בדפתוח לכרמלית וכפשטא דשמעתא דבפרק קמא דעירובין ולפום הכי אפשיט

יב

א מיי' פי"ג מהל' שבת סמג לאוין סה:

גי' מהר"ס

[דף ג ע"ב]

שלטי הגבורים

א רש"י ומיי' פרק י"ד מהל' שבת כתבו דאין צריך שיהיה רחב ארבעה וכן נראה דעת רוב הפוסקים והראב"ד כתב שצריך שיהיה רחב ארבעה וכן כתוב בגירס' הגמרא שלנו כהראב"ד ועוד כ' הראב"ד דבעינן שרבים מכתפים עליו להדיא ולא סגי במה שיהיה ראוי לכתף ומדברי שאר הפוסקים לא משמע כן. ועוד כתב מיי' פי"ד מהלכות שבת דזה העמוד להחשיבו רה"ר צריך שיהיה תשעה טפחים מצומצמות לא פחות ולא יותר ואם הוא יותר מט' טפחים עד עשרה טפחים חשיב ליה ככרמלית דהכרח הוא לומר כן דהא למעלה מעשרה נמי ע"כ ליכא רה"ר כמו שכתב שם מיי' עצמו והרא"ש והטור סי' שמ"ה כתבו כי מתשעה טפחים עד עשרה טפחים חשוב רה"ר אם רבים מכתפים עליו:
ב ומז"ס מפרש טעם הפטור לפי שלדה שאחד אינו מטלטלה מתחלת ד' לסוף ד' ואם עשה כן מרה"ר לרה"י חייב ורוב המפרשים אומרים טעם הפטור לפי שלדה שאחד מונח ע"ג קרקע לעולם ואין כאן עקירה שלימה ואפילו מרה"י לרה"ר פטור וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ארבעה על ארבעה וכן בסמוך: (ב) נ"ל כלנן: (ג) נ"ב פי': (ד) תו"כ:(ה) נ"ב ועולין למעלה [מי'] שהוא אויר: (ו) וכיון כצ"ל: (ז) נ"ב והוא: (ח) בדרב אשי פירוש ואין ממנה כצ"ל. (ט) ולא מצינו כצ"ל.

הגהות מא"י

[א] נ"ל רחבה: (ב) נ"ל כשים:

שהכשירו בלחי שהלחי אינו מתיר אלא מחודו הפנימי ולפנים הלכך אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ אלא במבוי שהכשירו בקורה עסקינן וקורת המבוי שיעור רחבה טפח כדאיתא בפרק קמא דעירובין [דף יג:] והאסקופה ועובי הפתח רחבים הם יותר מטפח נמצא חציו של עובי הפתח מקורה וחציו שאינו מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי פנים לצד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחודה החיצון של קורה ולפנים וסבר לה כמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה אי משום דסיכרא מלבר כדמפרש בעירובין אי משום דקורה משום מחיצה ואמרינן חודה החיצון יורד וסותם: פתח נעול. והדלת שוקף בפני האסקופה נר מצוה

פתח נעול כלחוץ אמר רב יהודה אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקינן וחציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים פתח נעול א כלחוץ: *מתני' ב לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון °ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה: גמ'

הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפי' תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחיצה שאין בחללה ארבע (ז) אינה מחיצה ולא שייכא בה תורת גוד אחית והכי לא אוקמה באסקופת בית דהתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ונמצא עובי הפתח כולו מקורה ואפי' פתח נעול אמרינן בה יורד וסותם שהרי יש בחלל עוביו ארבע דסתם עובי החומה אין פחות מד' כך פרש"י ז"ל ואם תאמר ולרבא דאמר בפ"ק דעירובין [דף ט.]דכי אמרי' דלחי אינו מתי' אלא מחודו הפנימי ולפנים היינו דוקא בדפתוח לכרמלית משום דמצא מין את מינו וניעור אבל פתוח לרה"ר בין הלחיים מותר נוקמא להא דהכא כרבא בפתוח לרה"ר ובמבוי שהכשירו בלחי ובגמ' מוכח דלא הוה מצי לאוקמא אלא במבוי שהכשירו בקורה י"ל דלא הוי מצי לשנויי הכי דאי פתוח לרה"ר, וליכא דרבא אפי' פתח נעול כלפנים דרבא סתמא קאמר: ומכל מקום נמצינו למדין דכל שיש בתקרת האסקופה ד' אפי' פתח נעול מותר להשתמש באסקופה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אבל כשאין קורה שעליה רחבה ד' וכשהפתח פתוח מותר להשתמש בחודה החיצון של קורה ולפנים אבל מה שנשאר מן האסקופה מגולה אסור להשתמש ובזמן שהפתח נעול אסור להשתמש אפי' תחת הקורה זה הוא דעת רש"י ז"ל אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דכיון שהקורה היא על מקצת האסקופה היא מושכת מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח והיינו דאמרי' חציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים ולאו דוקא חציו אלא שאין הקורה מגעת לשפת החיצונה של האסקופה ואעפ"כ כיון שהכשר המבוי בקורה ומקצת האסקופה תחת הקורה יש כח בקורה המתרת למשוך אף מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח אבל בזמן שהפתח נעול נחלקה האסקופה ונעשה מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ ואין הטעם הזה עולה באסקופת הבית לפי שהבית המחיצות הן שמתירין אותו ולא הקירוי לפיכך אין כח בקירוי הבית למשוך מה שבחוצה לו להיות כלפנים ממנו שאין הקירוי בבית מועיל כלום להתיר ובירושלמי* גרסינן מה אנן קיימין אי במקורה אפילו נעול כולה כלפנים אלא הכא אנן קיימינן בחציה מקורה וחציה אינו מקורה עכ"ל הר"ז הלוי ז"ל וליכא אוקימתא אחריתי בגמ' דמוקי לה באסקופת בית: גרסי' בגמ' [דף ו:]ואם היתה אסקופת (מבוי) [בית]גבוהה י' ורחב ד' הרי זו רשות לעצמה. וסיפא דמילתא דברייתא דאחרים היא: הרי זו רשות לעצמה. ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואע"ג דשניהם רשות היחיד ואמרי' עלה בגמ' מסייע ליה לרב יצחק בר אבדימי דאמר ר"י בר אבדימי אומר היה ר"מ כלומר דהוא אחרים כדאמרי' בהוריות(דף יג:)כ"מ שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברשות היחיד גבוה י' ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברה"ר והכי פירושו כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת דשניהן רה"י אלא שזה גבוה וזה נמוך כגון עמוד ברה"י וכו' אסור לכתף עליו מן התגרות גזרה משום תל ברה"ר גבוה י' ורחב ד' דהוי רה"י ואיכא חיובא דאורייתא לכתף מרה"ר עליו ולא נחלקו על זו בגמרא כלל ואומר ר"י ז"ל דאפ"ה לא נקטינן כותיה דאף ע"ג דקי"ל כרבי מאיר בגזרותיו אפילו לגבי רבים כדמוכח בריש אע"פ [דף נז.] גבי הא דאמר ר' מאיר אסור לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה הכא אין הלכה כר' מאיר דבפרק כל גגות [דף צא.] מסקינן בהדיא הלכה כר"ש דאמר אחד גגות ואחד חצרות רשות אחת הן אלמא שרי לטלטל מגג לחצר אע"פ שהגג גבוה י' מן החצר ועמוד נמי לא שנא וזהו טעמו של הרב אלפסי ז"ל שהשמיטה מן ההלכות: מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר: סמוך למנחה. (ח) קודם שיתפלל. שמא ישכח ולא יתפלל ובגמ' מפרש הא סמוך למנחה או מנחה גדולה או מנחה קטנה והא בכולהו יומי אסור והא דתניא הכא משום דדמיא להא דתנא גבה[דף יא.] לא יצא החייט במחטו ערב שבת סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא משתחשך: ולא יכנס אדם סמוך למנחה לא למרחץ וכו'. טעמא דכולהו שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה: ואם התחילו. א' מכל אלו אין מפסיקין אלא יגמרו ויתפללו ומיהו דוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל לאחר מכאן וראיה לדבר מדאמרי' בגמ' [דף י.] במנחה לא שכיח שכרות אלמא דאי שכיח מפסיקין ובפרק לולב הגזול (דף לח.) נמי מוקמינן הא דתנן הכא אין מפסיקין בדאיכא שהות ביום: ומפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא: ואין מפסיקין לתפלה. ובגמרא פריך הא תנא ליה רישא ואוקמא דהתאן לדברי תורה שאם היו עוסקין בתורה אין מפסיקין לתפלה בהגהו גווני דנפרש בגמ' בס"ד: והא דתנן הכא ואם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו משהגיע זמן המנחה קאמר דאין מפסיקין דאי דוקא התחילו קודם שהגיע זמן קאמר כי פרכינן בפ' לולב הגזול (דף לח.) גבי הא דתנן התם מי שבא בדרך ולא היה לולב בידו לכשיכנס לביתו נוטלו על שולחנו ואמרינן עלה למימרא דמפסיקין ורמינהו אם התחילו אין, מפסיקין ואם איתא דכי תנן הכא אין מפסיקין דוקא בשהתחילו קודם שהגיע זמן המנחה ליתני ליה התם היינו טעמא דמפסיקין לפי שהתחילו לאכול משהגיע זמן נטילת לולב דמצפרא זמניה הוא אלא ודאי כי תנן הכא אם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו

רש"י

לנעל הבית: באסקופת מבוי עסקינן. ובמבוי שהכשירו בקורה [וקורת] מבוי הכשירו בעובי טפח ועובי הפתח והאסקופה רחבים הם נמצא מקלתו של עובי הפתח מקורה וחציה אינה מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי הפנים לצד המבוי לכך פתח פתוח כלפנים מחודה חיצונה של הקורה ולפנים (א) ורב סבר מותר להשתמש תחת הקורה אי משום טעמא דסיכרא מלבר אי משום קורה משום מחיצה דאמרינן חודה החיצון יורד וסותם: פתח נעול. והדלת שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטילה הקורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחיצה דלית בה חלל המחזיק ד' אינה מחיצה ולא שייך ביה תורת גוד אחית בזה ולכך לא אוקמה באסקופת בית דהתם בית (ב) יש לו משקוף למעלה ונמצא עובי הפתח מקורה כולו ואפי' פתח נעול אמרינן יורד וסותם שהרי יש בחלל עוביו ארבע(ג)בין הדלת לסתימת פי תקרה וה"ה דהוה מצי לאוקמה בכולה מקורה אלא שאין ברוחב עובי ארבעה אלא משום דסתם עובי חומה אינה פחות מארבע: מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להסתפר: סמוך למנחה (ד) עד שיתפלל. שמא ישכח ולא יתפלל והא אפי' בחול נמי ותניא גבי שבת משום (ה) סיפא דבעי למיתני לא יצא החייט במחטו ערב שבת סמוך לחשיכה (ו): ולא יכנס. סמוך למנחה למרחץ כו' טעמא דכולהו שמא ימשוך עד שיעבור זמן תפלה: ואם התחילו. אחת מכל אלה אין מפסיקין אלא יגמרו ויתפללו לאחר כן ובגמ' מוקי לה בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור זמן תפלה: מפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא ואין מפסיקין לתפלה ובגמ' פריך והא תנא

א כתב הרא"ש ורב אלפס לא הביא הא דאמר רבי יצחק בר אבדימי אומר היה ר"מ כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות וכו' משום דאין הלכה כאחרים אע"ג דקי"ל דהלכה כר"מ בגזרותיו אפי' היכא דרבים פליגי עליה כהאיא דכתובות בפ' אע"פ דקאמר אסור לאדם שישהא עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה אע"ג דרבנן פליגי עליה ואמרו משהא אדם את אשתו אפי' ב' וג' שנים בלא כתובה מ"מ בהא לית הלכתא כוותיה דבפ' כל גגות פסק הלכתא כר"ש דפליג עליה דקאמר אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה:

א מיי' פ"ו מהל' תפלה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' רלב:

[דסמפתין]

הגהות הב"ח

(א) וסבר לה כמ"ד כצ"ל ותי' ורב נמחק: (ב) נ"ב פתח שלו: (ג) ארבעה וכן בסמוך כצ"ל: (ד) נ"ב קודם למנחה: (ה) נ"ב דדמי לסיפא: (ו) נ"ב שמא ישכח ויצא משתחשך: (ז) ארבעה וכן בסמוך כצ"ל: (ח) קודם למנחה וס"ד ואח"כ מה"ד עד שיתפלל. שמא: (ט) הבית כצ"ל:

מלחמת ה'

לא הכא סתם דאי לרבא בדפתוח לכרמלית היא ואי לאביי אפילו לרשות הרבים וקשיא להו תדע מדלא מוקמי לה לאביי בגבוה שלשה ואין בה ארבעה דמודה אביי בהא דבין הלחיים מותר כדאיתא בדוכתא אלא דהתם אפילו פתח נעול כלפנים כדפרישית ומוקמי לה במקורה ותחת הקורה מותר להשתמש לעולם דלא פליג רבא אלא בין הלחיים אבל תחת הקורה אביי ורבא שוים ולא מיפלגי בה בין כרמלית לרשות הרבים:

ועוד מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' עד ולפי מה שכתבנו בזה אין מה שכתב הרי"ף ז"ל במקום הזה נכון:

אמר הכותב לא כי אלא כיון דלא אוקמוה בגמרא אוקימתא אחריתי על כרחין עליה סמכינן ולא פלגינן אנן אוקימתא דגמרא לאוקמי אוקימתא חדתי מנפשין ורב אחא בר יעקב דבתרא הוה נמי הכי אוקמא ואיהו לית לן למימר דסבר לה כר' יהושע בן לוי ולאפוקי מהלכתא אלא סברא דנפשיה קאמר דמסתברא ליה דגזרינן ואפילו במנחה גדולה ומתני' כפשטה במנחה גדולה קס"ד לאוקמה אלא דהוה קשיא ליה הא איכא שאת טובא והשתא איפריך ואיתוקם דאפילו סמוך למנחה גדולה לסעודה אסור משום גזירה וכדרב אחא ומיהו אם התחילו אין מפסיקין ואפילו סמוך למנחה קטנה דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי ומתניתין הכי קתני לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה גדולה ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין לעולם ואפילו הגיע זמן מנחה קטנה אלא גומר ומתפלל ופשטה נמי הכי הוא ופירוקא דרב אחא בר יעקב לכולי עלמא איתמר וקי"ל כותיה דלא אשכחן מאן דפליג אעיקר פירוקא נומר דסמוך למנחה גדולה שרי ואע"פ שיכולין היו לפרוק פירוק אחר אליבא דמאן דלא סבר לה כרבי יהושע בן לוי כיון דהאי פירוקא אתי אליבא דכ"ע וגמרא לא קם אמסקנא פירוקא אחרינא עליה סמכינן וכוותיה עבדינן דבכל דוכתא סמכי אסוגיא דגמרא וכ"ש הכא דאתמר גבי הלכתא פסיקתא דהאי דינא ולמה תמה כאן בעל המאור כ"כ והוא כתב במסכת פסחים גבי מולייתא דאתמר נימא מסייע ליה הלב קורעו לא קרעו קורעו לאחר בשולו דקס"ד בגלי קאמר ומשום דכבולעו כך פולטו ואסיקנא שאני לב דשיע וכ' בעל החיבור הזה ז"ל שם דאע"ג דהאי שנויא למדחא לדרבא ומסקנא כרבא סמכינן אשנויין ואפי' לקדירה שריין ליה דכיון דשיע לא בלע כלל ואמר טעמא דהא לא אייתי רבא סייעתא מיניה לשמעתיה אלא אנן הוא דקס"ד לסיועיה ולדחוקי הילכך אשנויין סמכינן וק"ו לזו מעתה ואע"פ שאין אנו מסכימין שם לפירושו מפני שהלב חלול ופתוח להכנים ולהוציא דם מכמה מקומות וכדאתמר בגמ' בכריתות בדם דאתי ליה מעלמא ואם תאמר דשיע מי מכחון ולא בלע א"כ תתיר לב שנתבשל עם סגילה דבר שאי אפשר לו להשמע אלא בגלי הוא דשיע ולא פליט אלא דרך שמפונות שבו מכל מקום אף אנו נאמר כאן בשמועה זו דסמכינן אשנוייא דגמרא דליכא לדחויי כולה סוגיין וכן נהגו הגאונים בכל מקום וכן פסק כאן ר"ח ז"ל:

המאור הקטן

ארבעה וכיון דלא הוי מקום חשוב לא צריכה לחי להתירה והא אמר רב נחמן בר רבא אמר רב וכו' ואוקמה רב הונא באסקופת מבוי שאין הכשרו בלחי אלא בקורה והקורה מותר להשתמש תחתיה וכיון שהקורה היא על מקצת האסקופה היא מושכת מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח והיינו דאמרינן חציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים ולאו דוקא חציו אלא לומר שאין הקורה מגעת לשפת החיצונה של האסקופה ואעפ"כ כיון שהכשיר המבוי בקורה ומקצת האסקופה תחת הקורה יש כח בקורה המתרת למשוך אף מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח אבל בזמן שהפתח נעול נחלקה האסקופה ונעשה מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ. ואין הטעם הזה עולה באסקופת (ט) בית לפי שהבית המחיצות הן שמתירות אותו ולא הקירוי לפיכך אין כח בקירוי הבית למשוך מה שבחוצה לו להיות כלפנים ממנו שאין הקירוי בבית מועיל כלום להתיר ובירושלמי גרסי' מה אנן קיימים אם במקורה אפי' נעול כולה כלפנים אלא הכא אנן קיימים כשחציה מקורה וחציה אינה מקורה ורב אשי אוקמא בגמרא דילן באסקופת בית ולא בקורה רחבה טפח כמבוי ולא במקורה חציה שאין הקירוי מתיר בבית לפיכך אין כח בו להתיר בקורה רחבה טפח ולא לעשות מה שאינו מקורה כמקורה. ולפום הכין אוקמא כגון שקרוה בשתי קורות כדי שיהא בין שתי הקירויות ארבעה טפחים וכה"ג חשיב אפי' באסקופת בית ואף על פי שאין בכל אחת ואחת ארבעה כיון שאין בין זו לזו ג' כלבוד דמי ונמצא הכל כמקורה והוא הדין כשקרה את כולן כ"ז שהפתח פתוח דין האסקופה כדין הבית וכל זמן שהפתח נעול נמצאו שתי הקירויות חלוקות זו מזו ולא נשאר מן הקירוי ולחוץ מקום חשוב והרי מה שיש מן האסקופה חוץ לפתח הבית דינו כלחוץ כלומר כרה"ר ורבותא קמ"ל כשקרה בשתי קירויות שאע"פ שהדלת באמצע אמרינן לבוד כל זמן שהפתח פתוח ומה שכ' הרי"ף ז"ל נראה שהלכה כאחרים מדפרשי אמוראי טעמא ולא אשכחן בהדי' דפליגי עליה רבנן אלא אנו תמהים מה ראה הרב ז"ל לכתוב טעמו של רב יהודה והניח טעמו של רב אשי דהוא בתרא ולדידן עבדי' כמר וכמר באסקופת מבוי כר"י ובאסקופת בית כר"א דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' כיון דכולהו טעמי דמפרשינן לה למתני' בהו בגמ' לאוקומה לדריב"ל נינהו ולא קיימא לן כוותיה דבמסכת ברכות בדוכתא אדחיא ליה ובפירוש אמרינן לית הלכתא בהא כריב"ל הילכך לא חיישינן למאי דאמרינן עלה הכא בגמרא לאוקמי טעמא דריב"ל ומתניתין כפשוטה שמעינן לה דסמוך למנחה גדולה אידי ואידי שרי דהא איכא שהות טובא וסמוך למנחה קטנה לא יתחילו לא בתספורת גדולה ולא בקטנה ולא בסעודה גדולה ולא בקטנה אע"פ שמותר לו לטעום משהו לכתחלה אבל לסעודה לא יכנס ואם התחילו אין מפסיקין דלא קי"ל כריב"ל דאמר כיון שהגיע תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל ולפי מה שכתבנו בזה אין מה שכתב הרי"ף במקום הזה נכון והוי יודע כי שני מיני הפסקות שנוים במשנתנו זה מה ששנינו אין מפסיקין מאכילה לתפלה לא שיעקור אותה לגמרי אלא כגון שיש שהות ביום להתפלל לאחר אכילה הלכך אוקימנא במסכת סוכה בשיש שהות ביום ובסיפא דאתאן לדברי תורה שהחברים העוסקים בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה זו היא שאין מפסיקין כלל ועוקרין את התפלה לגמרי כשם שהיו עושין בעבור שנה שהיו עוקרין את הכל מפני חשוב העבור ודוקא בחברים כגון ר' שמעון בן יוחאי: ירושלמי ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי כגון אנו שאנו עוסקין בתלמוד תורה אפילו לק"ש אין אנו מפסיקין ולא מודה רבי שמעון בן יוחאי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ולית ליה לרבי שמעון בן יוחאי הלמד לעשות ולא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו כאילו לא נברא אמר רבי יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו כאילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם טעמיה דרבי שמעון בן יוחאי זה שנון וזה שנון אין מבטלין שנון מפני שנון והא תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה הא בעונתה חביבה היא יותר מן התורה אמר רבי יודן רבי שמעון בן יוחאי ע"י שהיה מחודד בדברי תורה לפיכך אינה חביבה עליו יותר מד"ת א"ר אבא מדלא תנינן אלא כאדם שקורא בתורה הא בעונתה כמשנה היה רבי שמעון בן יוחאי כדעתיה דר' שמעון בן יוחאי אמר העוסק במקרא מדה ואינה מדה ורבנן אמרי מקרא כמשנה:

התחילו משהגיע זמן קאמר ומשום הכי פריך שפיר ולקמן נמי בגמרא מוכח הכי עלה דהא דאמרי' למ"ד תפלת ערבית רשות וכמו שנכתוב עליה בס"ד: **הלכך** נקטינן דבמידי דלא מיחייב ביה אלא מדרבנן כתפלה אפילו התחיל לבתר דמטא זמן חיובא כיון דאיכא שהות בתר הכי אינו מפסיק ובמידי דמיחייב ביה מדאורייתא כק"ש כל שהתחיל לאכול בתר דמטא זמן חיובא מפסיק אע"ג דאיכא שהות בתר הכי והיינו דתנן ומפסיקין לק"ש וסוגיין נמי בפ' לולב הגזול [דף לח.] מוכחא דכל בדאורייתא אע"ג דאיכא שהות מפסיק: **ומיהו** ה"מ בדאתחיל בתר מצוה דמטא זמן חיובא או סמוך לה אבל אתחיל מקמי הכי אפי' בדאורייתא כיון דאיכא שהות לא מפסיק דהא קדוש היום דאורייתא הוא ואפילו הכי תנן בפ' ערבי פסחים (דף ק.) במי שהתחיל לאכול מבעוד יום מפסיקין לשבתות דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אין מפסיקין. כלומר אלא גומר סעודתו ואח"כ מקדש והא ר"י לא פליג אמתני' דמפסיקין לק"ש ולא אמתני' דתנן בפ' לולב הגזול (שם) יטול על שולחנו והתם אמר דאין מפסיקין משום דאתחיל מקמי דמטיא זמן חיובא ואע"ג דאסיקנא התם אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' יוסי אלא פורס מפה ומקדש התם היינו טעמא משום דקדוש במקום סעודה ומקמי סעודה אתקין (א) אבל בשאר מילי דאורייתא כי אתחיל מקמי זמן חיובא טובא אין מפסיקין: **גמ'** האי סמוך למנחה אסיקנא דסמוך למנחה גדולה הוא. משש שעות ומחצה ולמעלה שהוא התחלת זמן תמיד של בין הערבים משום דחצי שש וחצי שבע אינה ניכרת נטייתה של חמה ומחצי שבע ולמטה נוטה ברקיע למערב וסמוך לה חצי שעה דהיינו מתחלת שבע: ואפילו בתספורת דידן. שאין שוהין בו כל כך וכ"ש בתספורת בן אלעשה שהיה מסתפר בענין שהיה ראשו של שער זה בלבד עיקרו של זה והיה צריך שהות גדול: שמא ישבר הזוג. של מספרים ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר: שמא יתעלפה. שכן חלושי הלב מתעלפין במרחץ: דילמא חזי פסידא בזביניה. שמא נתקלקלו העורות: ומטריד. ויהא טרוד בצערו ולא יתפלל: דילמא אתי לאמשוכי. ימשך אחר סעודתו וישתכר ויעבור זמן תפלה: וסתר דינא. שיסתרו מה שפסקו ויחזרו בהן אחור וחוזר להיות תחלת דין: **והוי** יודע שזה הלשון שכתב הרב אלפסי ז"ל היינו לישנא בתרא בגמ' וא"ל רב אחא בר יעקב ומקמי הכי איכא לישנא אחרינ' דאתמר סתמא בגמ' דאמרי' דהאי תספורת דמתני'

נר מצוה | תורה אור

רש"י

תנא ליה רישא: גמ' מנחה גדולה. היא התחלת הזמן של תמיד של בין הערבים דהיינו מחצי שבע ומעלה מנחה קטנה היינו מט' שעות ומחצה ומעלה שהיו רגילין שלא לאחר התמיד יותר: ואפילו בתספורת דידן. זהו קל ולא כתספורת בן אלעשה חתנו של רבי היה ופיזר מעותיו ללמוד תספורת של כ"ג ומספר כל ראשו ולא נגמרי (ו) מניח כל השערות ארוכין במקלת כדי שיהיה ראשו של זה בלצד עיקרו של זה והיינו כמו יכסמו את ראשיהם: שמא ישבר הזוג. של המספרים ויצטרך לחזור אחר זוג אחר: לעיוני בעלמא. שאין זו תחלת עשייתה ואפילו הכי לא יכנס לה לכתחלה סמוך למנחה גדולה: דלמא חזי פסידא בזביניה. שמא נתקלקלו העורות: ומיטריד. מצטער ויהא טרוד בצער ולא יתפלל: וסתר דינא. יסתור מה שפסק ויחזור לתחלת הדין: מאימתי התחלת תספורת. דנימא אם התחילו אין מפסיקין (ז) במתני': מעפורת. סודר ונותנה על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו: משיעביר מעפרתו ממנו. הוא סודר הראשון להפשטת בגדיו: משיקשור בין כתיפיו. את בתי זרועותיו: הא לן והא להו. בני בבל היו חוגרין עצמן בחוזק וכשהיו אוכלים היו צריכין להתירם ובני א"י לא היו נוהגים כן והתרת חגורה היא קודם נטילת ידים: תפלת ערבית רשות. לפי שהיא כנגד הקטר חלבים ואימורים שאינו לכפרה: לא מטרחינן ליה. להפסיק אלא יגמור ואח"כ יתפלל: ולמאן דאמר חובה כו'. בתמיה: לא שכיח שכרות כו'. דאין דרך להשתכר מבעוד יום ולכך יגמור ויתפלל אבל בלילה עשויין להשתכר בסעודתן: רמי פוזמקי. נותן אנפלאות השובין ברגליו: לקראת אלהיך. התנאה לפניו: שדי גלימא. משליך אדרתו מעליו שלא ידאה כחשוב: ופכר ידיה. חובק ידיו באצבעותיו כאדם המצטער מאימת רבו: חיי עולם. תורה: (ח) חיי שעה היא

[גמ' סגי' אביי]

גמ' האי סמוך למנחה א אסיקנא דסמוך למנחה גדולה הוא ואפילו בתספורת דידן ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא ישבר הזוג ולא למרחץ אפילו להזיע בעלמא ולכתחילה אמאי לא גזירה שמא יתעלפה ולא לבורסקי אפילו לעיוני בעלמא ולכתחלה אמאי לא גזירה שמא יראה הפסד בזביניה ויטרד ולא לאכול אפילו בסעודה קטנה ולכתחלה אמאי לא דלמא ממשכא ליה סעודתא ולא לדין אפילו בגמר דין ולכתחלה אמאי לא דלמא חזי טענתא וסתר דינא מאימתי התחלת תספורת אמר רבי אבין משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו ומאימתי התחלת מרחץ אמר ר' אבין משיעביר מעפרתו ממנו ומאימתי התחלת בורסקי אמר רבי אבין משיקשור בין כתיפיו ומאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו ורבי (א) יוחנן אמר משיתיר חגורו ולא פליגי הא לן והא להו אמר *זעירי הני חברין בבלאי למאן דאמר תפלת ערבית רשות כיון דשרא (ב) ליה המייניה לא מטרחינן ליה ולמאן דאמר חובה מטרחינן ליה והא תפלת המנחה דלכ"ע חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי יוחנן משיתיר חגורו *התם לא שכיח שכרות הכא שכיח שכרות אי נמי מנחה כיון דקביע לה זימנא מירתת ולא אתי למיפשע ערבית כיון דכולי ליליא זמן תפלה היא לא אתי למירתת ואתי למיפשע °והאידנא נהוג עלמא בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"ג דשרא המייניה מטרחינן ליה ב רבה בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי אמר °הכון לקראת אלהיך ישראל רבא (ג) כי איכא ריתחא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה (ד) כי ליכא ריתחא מציין נפשיה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא ריתחא בעלמא (ה) לביש ומכסי פכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה כי ליכא ריתחא מציין נפשיה ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל: רבא אשכחיה לרב המנונא דקא מאריך בצלותא אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה והוא סבר זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד: רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא וקא גרים מטא זמן תפלה וקא

דף י.

עמוס ד

דף מ"ז

דוקא בתספורת בן אלעשה ומרחץ לכולה מילתא דמרחץ ובורסקי לבורסקי גדולה ולאכול סעודה גדולה ולדון בתחלת דין אבל תספורת דידן ומרחץ להזיע בעלמא ובורסקי לעיוני בעלמא ולאכול סעודה קטנה ולדון בגמר דין כל הני דוקא סמוך למנחה קטנה הוא דאסור(ט) אבל (לאכול סעודה) סמוך למנחה גדולה שריין והרב אלפסי ז"ל פוסק לחומרא כלישנא בתרא הילכך אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסירא: **אבל** בתוס' מקילין בדבר ואומרים דכיון דלישנא קמא לישנא דגמ' ולישנא בתרא לישנא דרב אחא בר יעקב כלישנא דגמרא קי"ל הילכך סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה אסירא ואם התחילו אין מפסיקין (י) סעודה קטנה עד סמוך למנחה קטנה שריא מכאן ואילך אסירא וכל שהתחילו לאחר מכאן כיון שהתחילו באיסור מפסיקין דבגמ' מתמהינא אי סמוך למנחה קטנה קאמר היכי תני ואם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה דריב"ל דאמר ר' יהושע בן לוי כיון שהגיע זמן המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה אלמא ס"ל דכיון שהתחילו לאחר מנחה קטנה מפסיקין ואע"ג דלא מתמה תלמודא בהכי אלא מדריב"ל והא דריב"ל אדחיא ליה בדוכתיה בפרק תפלת השחר [דף כח:] אפילו הכי כיון דמסיק סתמא דתלמודא הכי משמע דדוקא באיסור טעימה הוא דלא קי"ל כותיה אבל קבע סעודה אסור ואפסוקי נמי מפסיקין זהו דעתם בתוס': והר"ז הלוי ז"ל מיקל יותר ואומר דכיון דאי לאו מדריב"ל הוה מוקמינן מתני' בסמוך למנחה קטנה ודריב"ל אידחיא ליה בדוכתה נקטינן מתני' כפשטה סמוך למנחה קטנה דאין מתחילין אפילו סעודה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין הא במנחה גדולה אפילו סעודה גדולה שריא: **וסעודה** גדולה וקטנה דקאמרינן יש מי שפירש דבשל כל אדם שמין בין סעודה גדולה דידיה וקטנה דידיה אבל בתוס' פירשו דסעודה גדולה היינו סעודת אירוסין ונשואין וסעודה קטנה סעודת כל אדם וכן נראה עיקר: **מאימתי** התחלת תספורת. דנימא שוב אין מפסיקין כדתנן אם התחילו וכו': מעפורת. סודר ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו: משיעביר מעפרתו ממנו. והוא ראשון להפשטת בגדים: משיקשור בין כתפיו. את בתי זרועותיו: הא לן והא להו. בני בבל היו חוגרים עצמן בחוזק וכשאוכלין צריכין להתירה ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן והתרת חגורה קודם נטילת ידים: **למאן** דאמר תפלת ערבית רשות. בפרק תפלת השחר (דף כו:) מפני שהוא כנגד הקטרת חלבים ואיברים שאין מעכבין כפרה ומיהו אף על גב דרשות היא בכדי לא מבטלין לה דמצוה מיהא איכא דומיא דהקטרת חלבים ואיברים דנהי דלא מעכבא מיהו מצוה איכא ומשום הכי אמר דכיון דלאו חובה הוא היכא דשרא המייניה לא מטרחינן ליה להפסיק אלא יגמור ואח"כ יתפלל: ולמאן דאמר חובה מטרחינן ליה. בתמיה והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין: **מהא** נמי משמע דכי תנן אין מפסיקין אפילו התחיל משהגיע זמן תפלה קאמר דאי לא מאי פריך: לא שכיחא שכרות. אין דרך להשתכר מבעוד יום לפיכך יגמור ויתפלל אבל בלילה עשוין להשתכר בסעודתן וכתב הרב אלפסי ז"ל והאידנא נהוג כולי עלמא מנהג חובה ואע"ג דשרא המייניה מטרחי' ליה וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא שרא המייניה אבל התחילו לאכול ממש אינו מפסיק אע"ג דשויוה חובה מיהו לק"ש שהיא מדאורייתא מפסיקין כדכתבי' במתני' וכתב הוא ז"ל בשם רבו הר"ר יונה ז"ל דעביד הכי קורא אותה בלא ברכותיה ואחר כך גומר סעודתו וקורא אותה בברכותיה ומתפלל: **בגמ'** [דף י.] פרכינן טריחותא למישר המייניה (ולצויי) ועוד ליקום הכי ולילי ומסכינן משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל כלומר התנאה לפניו: **ומהא** שמעינן דאפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון מיהו דוקא לענין תפלה דהיינו שמנה עשרה אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה דהא חברין בבלאי הוו שרו המייניהו ומברכין המוציא וברכת המזון: **רבה** בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי. נותן אנפלאות השובין ברגליו: שדי גלימיה. משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב: ופכר ידיה. חובק ידיו באצבעותיו כאדם המצטער מאימת רבו: חיי עולם.

תורה

שלטי הגבורים

א מיי' פליג וכ' דדוקא סמוך למנחה קטנה אסור לאכול סעודה קטנה אבל לא סמוך למנחה גדולה ור"ת אוסר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ודוקא כשקובע עצמו לסעודה אבל אם אוכל כבילה כדרך שאדם אוכל מעט בלא קבע מותר כמו אכילת פירות ומתיר סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דדוקא סעודה גדולה אסרו סמוך למנחה גדולה ואפילו סעודה גדולה קאמר ר"ת שאם התחיל סמוך למנחה גדולה אין מפסיקין אפילו כשהגיע מנחה קטנה ובלבד שיהיה לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו ואם התחיל לאכול סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה יפסיק אפי' יש לו שהות להתפלל אחר שיגמור סעודתו והר"ר יהודה בשם ר"י היה מתיר סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ורבי' יונה כתב כרבינו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא אמרו בכל אלה ואם התחילו אין מפסיקין אלא כשיש שהות ביום אבל אם שעת תפלה עוברת ואין שהות ביום מפסיקין כל עסקיהם ומתפללים כמבואר בקונטרס הראיות אבל בק"ש שהיא חובה נראה בעיני שהוא מפסיק סעודתו וכן מפסיק (סעודתו) בכל אלה בין בק"ש של ערבית בין בק"ש של שחרית כמבואר בקונטרס הראיות:

ב התוספות פליגי על פי' תפלת ערבית רשות וסברי דרשות ר"ל מצוה דמצוה על כל אדם להתפלל תפלת ערבית וכן נראה דעת רבינו יונה והמרדכי וכ"ע באשר"י כי בפרק תפלת השחר בראשונה נראה דסבירא ליה כתוספות ואחר כך באותו הפרק עצמו וכן פ"ק דשבת נראה דמסכים לדברי רבינו וכן נ"ע בסמ"ג דבתחלה פוסק כתוספות ואחר כך פסק כדברי רבינו ה"ג ומיי' פסקו כרבינו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל חינא יכן בסמוך וכ"ה בגמ': (ב) דשרא המייניה ותיבת ליה נמחק כנ"ל: (ג) תי' כי איכא ריתחא נמחק: (ד) כי וכו' נפשיה כ"ז נמחק: (ה) שדי גלימא ופכר כנ"ל: (ו) נ"ב אלא: (ז) נ"ב כדתנן: (ח) נ"ב תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה וכנ"ל: (ט) בא"י תיבת לאכול סעודה מוקפות והב"ח הגיה אבל לאכול סעודה קטנה כו' שריא: (י) נ"ב אבל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הילכך צריך היכר ותיקון מפה כדי שתבא סעודה בכבוד שבת ובפרק לולב הגזול כפל כל זה וכתב ומקמי סעודה אתחיל והיינו סך דפי' הקידוש הוא וצריך להיות תחלת הסעודה ומתקן אותה:

תורה: חיי שעה. תפלה צורך מזונותיו ורפואה ושלום: מסרהב. ממהר לעמוד: משנתעטפו הדיינין. דיינים מתעטפין בטליתן כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם: הא דעסיקי ואתו בדינא. בדין אחר שכבר הם מעוטפים וכשנגמר אותו הדין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הוי התחלתן משיפתחו בעלי הדין בטענותיהן דהכא ליכא למימר משנתעטפו: ביני עמודי. שעליית בית המדרש נכונה עליהם: חליש לבייהו. מצטערים שלא עסקו אותו היום בתורה: תנא להו חייא בר רב. שאין צריכין לישב ולדון כל היום אלא מקצת היום ומה שנאמר במשה מן הבקר עד הערב מדרש הוא שחשוב הדבר כמעשה בראשית שנאמר בו ערב ובקר:

מקום שבני אדם עומדין לבושי׳. מרחצאות שלהם שלשה חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיוצא לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחיצון וגומר לבישתו וגם שם שעה אחת מיגיעת המרחץ: שאלת שלום. מפרש לקמן משום דקודשא בריך הוא איקרי שלום: מקום שעומדין ערומין אין כאן שאלת שלום וכו׳. ולפי׳ הרהור אסור בו אבל בבית האמצעי הרהור מותר ואם נשאל על דבר הלכה אומר אסור או מותר (א) אבל אסור לומר עיקר הטעם והכי מוכח בפרק כל הצלמים [דף מד:] בעובדא דמרחץ של אפרודיטי וכתבתי שם בס״ד: ויקרא לו ה׳ שלום. ויקרא לו גדעון להקב״ה ה׳ שלום: הימנותא. להזכיר אמונה בבית הכסא: אבל במתנה דלא עבידא לאגלויי צריך להודיעו. מתנה פלונית אתן לך מיהו ה״מ מתנה לעשיר אבל לעני אדרבה מתן בסתר יכפה אף: משקל שני סלעים מילת. היינו כתונת הפסים וב׳ סלעים לאו דוקא ל״א כתונת הפסים סביב פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת: קושקשי ואברורי. בירניות ומגדלים שעושין לחוזק: עיגלא תליתאה. שליש לבטן: **לוזיף** מר וליפרע מי לא סבר לה וכו׳. יש שלמדו מכאן שאפי׳ קבל עליו תענית ואמר יום זה לווה ופורע דאי לא תימא הכי היכי א״ל בהדיא לוזיף ומנא ליה דלא אמר יום זה והכי נמי משמע מדאמרינן בפ״ק דערכין (דף ו.) דאפי׳ באומר סלע זו לצדקה כל שלא באתה ליד גבאי לווה ופורע וכן דעת הראב״ד ז״ל והרשב״א ז״ל אבל יש מי שאומר דביום זה אינו לווה וכי אמרינן לווה אדם תעניתו ופורע דוקא כשקבל עליו סכום תעניות ולא פי׳ ימים ידועים ואחר כך פי׳ להתענות יום ידוע בעד אחד מאותן הימים דכיון שאותו יום אינו מעיקר הנדר וכשהוא לווהו עדיין נשאר עיקר נדרו קיים בהכ״ג לווה ופורע אבל אמר בתחלת נדרו יום זה אינו לווה והכא דרך מוסר היה מחזר שיאכל אצלו ואמר לו שמא לא יום זה אמרת ותלוה ותפרע והכי מוכח בירוש׳ בפ׳ קונם [הנ״א] דדוקא ביום ההוא הוא דלווה אבל ביום זה לא דגרסי׳ התם נדר להתענות ושכח ואכל איבד תעניתו רב אמר בשם רבנן והוא דאמר יום סתם אבל אמר יום זה מתענה ומשלים ע״כ והביאו הרב [אלפסי] ז״ל בהלכותיו בפ״ק דתעניות ומשמע דהיינו טעמא דביום סתם איבד תעניתו מפני שיוכל להתענות יום אחר תחתיו דלווה ופורע אבל ביום זה דלא שייך למימר לווה ופורע משלים והתם נמי מייתי לעיל מינה הא דלווה אדם תעניתו ופורע:

קודם

נר מצוה — תורה אור

וקא מסרהב קרי עליה רבי זירא °מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ודוקא מי שתורתו אומנותו כדבעינן למימר קמן: מאימתי התחלת הדין ר׳ יונה ור׳ ירמיה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיתחילו בעלי דינין ולא פליגי הא דעסיקי ואתו בדינא והא דלא עסיקי ואתו בדינא: ר׳ אמי ורבי אסי הוו יתבי וגרסי ביני א עמודי וכל שעתא ושעתא טפחו אעיבורא דדשא ואמרי מאן דאית ליה דינא ניעול וניתי: רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי כולי יומא בדינא והוה קא חליש לבייהו תני להו חייא בר רב מדפתי °ויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו ותורה אימת היתה נעשית אלא לומר לך כל דיין ודיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית כתיב הכא מן הבקר עד הערב וכתיב התם במעשה בראשית °ויהי ערב ויהי בקר: עד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה והיא שעה ששית שהוא זמן מאכל ת״ח: א״ר אדא בר אהבה ב מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ ודוקא במרחץ חדש שעדיין לא רחצו בו בני אדם אבל במרחץ ישן שרחצו בו בני אדם אסור להתפלל בו דתניא הנכנס למרחץ מקום שבני אדם עומדין לבושין יש שם ק״ש ותפלה ואין צריך לומר שאלת שלום ומניח תפילין ואין צריך לומר שאינו חולץ נכנס למקום שבני אדם מקצתן עומדין ערומים ומקצתן עומדין לבושים יש שם שאלת שלום ואין שם ק״ש ותפלה ואינו חולץ תפליו ואינו מניח לכתחלה מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאלת שלום ואין צ״ל ק״ש ותפלה וחולץ תפליו וא״צ לומר שאינו מניח [דף י:] *מסייע ליה לרב המנונא דאמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ שנאמר °ויקרא לו ה׳ שלום: אמר (א) רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאינש למימר א הימנותא [א] בבית הכסא ואע״ג דכתיב °האל הנאמן ההוא נאמן כמה דאת אמר אלהא מהימנא אבל שם גופיה לא איקרי נאמן: ג והנותן מתנה לחבירו אין צריך להודיעו והני מילי במתנה דעבידא לאיגלויי דכתיב °ומשה לא ידע כי קרן עור פניו אבל במתנה דלא עבידא לאיגלויי צריך לאודועיה דכתיב °לדעת כי אני ה׳ מקדשכם אמר ליה הקב״ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני רוצה ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן א״ר שמעון בן גמליאל כל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו במאי מודיע לה אמר רב פפא דשייף ליה מההוא מינא ואף על גב דשבת מילתא דעבידא לאיגלויי היא מתן שכרה לא עבידא לאיגלויי (ב) וה״מ מתנה לעשיר אבל מתנה לעני °מתן בסתר יכפה אף ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב ד לעולם אל ישנה אדם את בנו בין הבנים שבשביל °משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב לבנו יוסף משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים [דף יא.] *ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל עיר ב שגגותיה ה גבוהין מבית הכנסת לסוף חריבה שנאמר °לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו פירוש כשם שהמרומם בית אלהינו מעמיד את חרבותיו כך מי שאינו מרומם בית אלהינו מחריב את העומד ולא אמרן אלא בבתי אבל בקושקשי ואברורי לית לן בה ואמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה ו תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף ואפי׳ בשבת רב אושעיא בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדו ליה עיגלא תליתאה אמרו ליה נטעום מר מידי אמר להו בתעניתא יתיבנא אמרו ליה ג לוזפיה מר וליפרעיה מי לא סבר לה מר להא דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר להו אנא בתענית חלום יתיבנא דאמר רבה בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפילו בשבת ודוקא תענית חלום הוא דשרי בשבתא אבל תעניתא אחרינא לא וכי הא דגרסינן בפ׳ אין עומדין להתפלל* א״ר אלעזר משום ר׳ יוסי בן זמרא כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה אמר רב נחמן וחוזרין ונפרעין ממנו

רש״י

היא לשלום ולמזונות: מסרהב. ממהר לעמוד: (ג) הדיינים. מתעטפים בטליתם כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו ראשם לכאן ולכאן ותהא דעתם מיושבת עליהם: דעסיקי ואתו. בדין אחר וכבר הן מעוטפים וכשגמרו אותו דין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הויא התחלתו משיפתחו בעלי הדין בטענותיהן דהא ליכא למימר משיתעטפו: ביני עמודי. שעליית בית המדרש נבנה עליהן: חלים ליבייהו. מצטערים היו שלא עסקו אותו היום בתורה: תנא להו חייא בר רב. שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו ול״נ שאין זה לשון חלים ליבייהו דהוה ליה למימר לשון חלים דעתייהו וחלים ליבייהו לשון תענית הוא שלא סעדו כל היום (ד) תנא להו חייא בר רב שאין צריכים לישב ולדון כל היום אלא מקצת היום ומה (ה) שאמר במשה מן הבקר עד הערב מדרש הוא דחשיב כמעשה בראשית שנאמר בקר וערב: מרחצאות שלהם ג׳ חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיוצא לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחיצון וגומר לבישתו וגם שם שעה מיגיעת המרחץ: מקום שבני אדם עומדים ערומים. דהיינו מרחץ פנימי ערומים ולבושים אמצעי שיושב לו ערום וממהר לכסות עצמו ויוצא לחיצון: וחולץ תפילין. מראשו וכ״ש אם אוחזן בידו בתוך תיק שלהם שאינו מניחן והא דתניא לא משום סיפא (ו) אמצעי שאין כמרחץ גמור ומקצת תורת מרחץ עליו הילכך היו בראשו אין צריך לחלוץ היה אוחזן בידו אסור להניחן שם בראשו אלא יוצא לחיצון ומניחן שם בראשו: הימנותא. להזכיר אמונה בבית הכסא: צריך להודיעו. מתנה פלונית אני אתן לך וזהו דרך כבוד שמא יתבייש מלקבלה אבל כשמרצהו בדברים אינו בוש בדבר וכן אם נתנה בביתו בלא ידיעתו צריך להודיעו שמידו באה לו שמתוך כך יהיה אוהבו: לדעת כי אני ה׳. להודיעם אני בא שאני רוצה לקדשם: דשייף ליה. משפשף אותו בין עיניו: לאיגלויי. מי נתנה: מתן שכרה כו׳. והוא הודיעו על פה מה שכרה: משקל שני סלעים מילת. (מעיל) לאו דוקא נקט בתלמידי ר׳ יצחק הלוי מצאתי כתונת פסים שביבות פס ידו נתן מילת ולא כל הכתונת: קושקשי ואברורי. בירניות ומגדלים: עיגלא תליתאה. שליש לבטן שהוא משובח שהבהמה בקטנותה אינה בריאה עדיין והולד ראשון (ז) אינו מכח בריאה:

שמא

שלטי הגבורים

א ורחום וכל הכינויין כ׳ מיי׳ דשרי לאומרם בבית הכסא. והראב״ד כתב דאין לומר רחום: לשון ריא״ז

ב וי״מ שלא נאסרו אלא גגין השוין שמשתמשים בהם ואין דרך כבוד לבית הכנסת אבל גגים המשופעים כעין שלנו מותרים:

ג ר״ח כתב דאינו יכול ללוותו אא״כ יש שם אונס גדול והרשב״א כתב דיכול ללוותו אפי׳ בלא אונס כלל ואם יכול ללוות התענית כשאמר יום זה איכא פלוגתא ר״י פסק דאפי׳ אמר יום זה מותר ללוות התענית ולפרוע ואין צריך לומר ביום סתם וי״א אומרים דאם קבע יום לתעניתו כגון שאמר ביום פלוני אתענה דהוי יום זה דאינו יכול ללוותו אלא צריך להתענות באותו יום וכשלא קבע זמן יכול ללוותו ואפשר דכולהו מודו דהיכא שנדר להתענות יום זה או שקבל עליו יום ידוע להתענות כגון יום שמת בו אביו ורבו דאינו יכול ללוותו שהיום גורם ומסופקני אם אירע שיצטרך לאכול בתענית שהוא יום זה דהיינו שהיום גורם אם צריך התרה וכן בתעניות שהוקבעו לנו ומסופקני אי צריכי התרה כשיצטרך לו לאכול בהם אבל נדר להתענות יום אחד וקבלו במנחה פשוט לי שמותר ללוותו ולפרוע למחר בלי התרה כיון דמצי להשלימו ליום אחר אבל אותם שאינו יכול ללוותו מסופקני. אי בעו התרה או לאו:

הגהות הב״ח

(א) אמר רבה וכן בסמוך כצ״ל: (ב) וה״מ וכו׳ יכפה אף נ״ב כ״ז הגה ונ״ב בס״א א״ז ונראה דהוגה בספרים מתוך דברי התוס׳ והרא״ש: (ג) נ״ב משיתעטפו: (ד) ותנא להו כצ״ל: (ה) נ״ל שאמר: (ו) באמצעי שאינו כמרחץ כצ״ל: (ז) נ״ב ושני אינו בריא כצ״ל:

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) וכן כתב הר״ן עוד בפ׳ כל הצלמים ומיהו בתוס׳ שם משמע דוקא שיש בדבר מפני דרכי שלום וז״ל וכשיוצא מבית הפנימי לאמצעי השיבו אין משיבין במרחץ ומשום דרכי שלום השיבו כך מפני איבת אותו הגמון דהוי כמו שאלת שלום ע״כ:

עין משפט

א עיין פ׳ קמא דסנהדרין ושם נסמן:
ב ע״ש מי שמתו ושם נסמן:
ג מיי׳ פ״ז מה׳ נחלה סמג עשין נו טוח״מ סי׳ רפו:
ד מיי׳ פרק יא מה׳ תפלה טור א״ח סי׳ קנ:
ה מיי׳ פ״ק מה׳ תענית סמג עשין ג טור א״ח סי׳ רפח:
[א] נכ״מ במרחץ:

א מיי' פכ"ט מהל' שבת הל"א סי' רפח: ב מיי' פ"ו מה' תפלה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' פט ס"ג: ג מיי' פי"ט מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב: ד מיי' פי"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ערב וסימן שיז:

קודם חצות לא ישלימו. מתני' היא בפ' סדר תעניות [דף יט.] גבי היו מתענים וירדו גשמים קודם חצות לא ישלימו תעניתם: **ואין** מפסיקין לתפלה. אוקימנא בד"ת שאם היו עוסקין בתורה אין מפסיקין לתפלה כתוב בספר המאור דאף על גב דאין מפסיקין דרישא בדאיכא שהות הוא כדכתבי' לעיל האי אין מפסיקין דאתאן לד"ת אפילו בדליכא שהות קאמר דלד"ת אין מפסיקין כלל ועוקרין את התפלה לגמרי כשם שהיו עוקרין בעיבור השנה שהיו עוקרין בה את הכל מפני חשוב העיבור ודוקא בחברים כגון ר"ש בן יוחאי והיינו דקאמר ר' יוחנן לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחאי וחביריו שתורתם אומנותם אבל כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה ואי בדאיכא שהות כגון אנו למה מפסיקין וכי אסור לעסוק בתורה קודם שיתפלל אלא ודאי כדכתיבנא: **מתני'** לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא. משתחשך: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו כדמתרגמי' בערתי פליתי: ולא יקרא לאור הנר. בספר ולאור הנר דקתני אתרוייהו קאי אלא יפלה ואלא יקרא דתרוייהו לאור הנר אסור שמא יטה הנר להביא השמן אל הפתילה שידלוק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן רואה. מלמד תינוקות דתינוקות מותרין לקרות לאור הנר דאימת רבן עליהם ולא אתו לאטויי: (ב) וכיוצא בו. לעשות הרחקה לעבירה אמרו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה מתוך שמתיחדים בא לבעול זבה שהיא בכרת: **גרסי'** בגמרא בפ' בתרא דעירובין (דף לט. ובמכילתין יא.) [ג] לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר וישתה ברה"י אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה כלומר דלא יעמוד אדם ברה"ר ויושיט פיו וראשו לרה"י לאחוז כלי לשתות גזירה שמא יוציא הכלי אליו ונמצא מתחייב חטאת: וגרסינן תו בגמרא [דף יא: ובעירובין שם] אבעיא להו כרמלית מאי אמר אביי היא היא רבא אמר היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור [ד] גזירה לגזירה והכי פירושא בכרמלית כגון בקעה דמדרבנן הוא (ג) אסור להכניס ולהוציא לה מהו לעמוד ברה"ר או ברה"י ויושיט ראשו לכרמלית וישתה ואמר אביי היא היא כלומר כשם שאסרנו זו במשנתנו כך זו אסור' ורבא אמר היא גופא גזרה כלומר אפי' יוציא את הכלי מתוכה לרה"י או מתוכה לרה"ר גזרה דרבנן בעלמא היא ואנן ניקום ונגזור הושטת ראשו אטו הושטת כלי: **ולענין** הלכה קי"ל כרבא הלכך עומד אדם בכרמלית ומטלטל

תורה אור | נר מצוה

ממנו דין עונג שבת מאי תקנתיה ליתיב תעניתא על תעניתא ומפרשי לה רבנן בתעניתחלום א בלבד אבל תענית אחר אסור להתענות בשבת: בתעניות ירושלמי ר' אחא ור' אבהו משום ר' יוסי בר חנינא אמרי אסור אלהתענות עד ו' שעות בשבת א"ר יוסי בר אבין מתני' היא קודם חצות לא ישלימו לאחר חצות ישלימו קודם חצות לא ישלימו עד כדון צפרא הוא לאחר חצות ישלימו כבר עבר רובו של יום בקדושה: [א] ואם התחילו אין מפסיקין וכו': והתני ליה רישא אין מפסיקין סיפא באתאן לד"ת דתניא חבירים שהיו עוסקים ב בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחביריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין בין לתפלה בין לק"ש: **מתני'** גלא יצא החייט ג במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה מהיכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: **גמ'** *תנא דבי שמואל יוצא אדם בתפליו ע"ש עם חשיכה מ"ט כיון דאמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפליו כל שעה ושעה ק"ו מציץ ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה° והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהם כמה אזכרות על אחת כמה וכמה הלכך מדכר (א) דכירי להו תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשיכה. אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת: ולא דיפלה את כליו פירוש לא יפלה אדם את כליו לאור הנר שמא יטה: אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו לאור הנר לא. אמר רבא לא אמרן אלא לבני מחוזא [ב] (דלבישי לבנים) אבל דבני חקלייתא מידע ידיעי ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא בזקנות אבל בילדות לא: ת"ר אין פולין ברה"ר מפני הכבוד כיוצא בו א"ר יהודה ואמרי לה א"ר נחמיה אין עושין אפיקטוזין ברשות הרבים מפני הכבוד: תנו רבנן המפלה את כליו מולל ד וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול: אמר רב הונא הלכתא מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול תניא

רש"י

מתני' שמא ישכח ויצא. משתחשך: ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו דתרגום של בערתי הוא פליתי ובגמרא מפרש טעמא: ולא יקרא. בספר לאור הנר שמא יטה את הנר כדי להביא שמן לפי הפתילה כדי שידליק יפה ונמצא מבעיר בשבת: החזן. חזן הכנסת המקרא את שבעה הקורין בתורה ופעמים שאין יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והתינוקות קורין לאור הנר ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו והיכן יסיימו למחר את פרשיותיהן: כיוצא בזה. כדי לעשות הרחקה לעבירה אמרו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה שמתוך שמתיחדים יבא(זב) לבעול זבה שהיא בכרת: גמ' עם חשיכה. ולא חיישינן דלמא יצא בהן משתחשך: ק"ו מציץ. ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והיה על מצחו תמיד קרא יתירא הוא לדרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן: למשמש. שלא יהיה כרוך בו שום דבר פן יוציאנו: הלכתא רבתי. דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: שמא יטה. השמן לפתילה כדפי' לעיל: בני מחוזא. מפנקי ולא עבדי מלאכה ובגדיהם רחבים כבגדי נשים: חקלייתא. כפרים: מידע ידעי. שבגדי האנשים קצרים הם שעוסקים בשדה במלאכתן ושל נשים רחבין בתי יד שלהן: דזקנות. קצרים ושל אנשים מעוגגים רחבים במקצת ודומים זה לזה גזרה שמא יטה אבל בילדות רחבים הרבה ואין של אנשים דומה להם: מפני הכבוד. של עוברים שלא ימאסו: מולל וזורק. בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו: ובלבד שלא ימלול. בדוחק ויהרוג דסבירא ליה הריגת

[תני דבי ר' ישמעאל כ"ה בגמ']

שמות כח

ברשות היחיד או ברשות הרבים וכן נמי עומד ברשות היחיד או ברה"ר ומטלטל בכרמלית וכן נמי הא דתנן לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים ברה"ר וישתה ברה"י אמרינן עלה בפרק בתרא דעירובין (שם) אמר רב יוסף בחפצים הצריכין לו ודברי הכל כלומר דאפילו רבנן דפליגי עליה דר"מ התם ואמרי עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברה"ר ברה"ר ומטלטל ברה"י בחפצים הצריכין לו מודו דאסור שמתוך שהן צריכין לו יבא למשכן אצלו וקיימא לן כרבנן מדאמרינן התם אמר ליה שבקת רבנן ועבדת כר' מאיר: **ונמצא** פסקן של דברים. עומד אדם ברשות היחיד ושותה ברה"ר אי נמי איפכא כל ששותה בחפצים שאינן צריכין לו אבל שותה בחפצים שהן צריכין לו אסור אלא אם כן הכניס ראשו ורובו וה"מ מרה"ר לרה"י או איפכא אבל מאחד מן הרשויות לכרמלית א"נ מכרמלית לאחד מהם שותה אע"פ שלא הכניס ראשו ורובו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו מהלכות שבת: **אבל** בתוספות מפרשים דכי אמרינן התם בחפצים הצריכין לו ודברי הכל טעמא קא יהיב דחפצים הצריכין טולי עלמא מודו דלא יעמוד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים אי נמי איפכא והכא [המשקים] חפצים הצריכין לו ניניהו כיון שהוא צריך לשתות ולפי זה לא יעמוד אדם בר"ה וישתה ברה"י אי נמי איפכא אפילו שותה בכלים שאינן צריכין לו:

תני דבי שמואל יוצא אדם בתפליו ערב שבת עם חשיכה. ולא חיישינן דילמא נפיק בהו משתחשך: והיה על מצחו תמיד. קרא יתירא הוא [ה] לכך דרשינן דהא כבר נקבע לו מקום דכתיב והיה על מצח אהרן: למשמש בבגדו. שלא יהא כרוך בו שום דבר פן יוציאנו: הלכתא רבתי.דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: **תנו** רבנן אין פולין ברה"ר וכו'. אפיקטויזין קיא ויש אומרים ג' מלות הן אפיק טפי זון (איוב כא) שורו עבר ולא יגעיל מתרגמינן *יפק טפי זון: ברה"ר בחול. מפני הכבוד של עוברים שלא ימאסו: מולל וזורק. בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו אליו: ובלבד שלא ימלול. דסבירא ליה כר' אליעזר דאמר הורג כנה כהורג גמל וחייב חטאת הילכך גזרינן מלילה כדי שלא יהרוג: **אמר** רב הונא הלכה מולל וזורק וזהו כבודו אפי' בחול. פי' לאו למימרא דרב הונא סבר דאסור להרוג המאכולת בשבת אלא ה"ק אמר רב הונא בהני תרי תנאי דפליגי קיימא לן כמאן דמיקל וטפי נמי הוה יכלינן למשרי דהיינו הריגה אלא דזהו כבודו אפילו בחול הילכך אע"ג דהריגה שריא משום כבודו אית ליה לאימנועי והני תרי תנאי דת"ק מולל וזורק וה"ק נוטל וזורק כר"א ס"ל אלא דמר גזר מלילה אטו הריגה ומר לא גזר ור' אליעזר כב"ש סבירא ליה דאמרי אין הורגין דרבי אליעזר שמותי הוא ופירושו מתלמידי ב"ש כדמוכח בהדי' בירושלמי בפ"ק דבילה [ס"ד] דאף על גב דרבי אליעזר תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי היה ורבן יוחנן תלמידו של הלל וכדאיתא בפרק יש נוחלין [דף קלג.] שמא חזר ושמש את שמאי או אחד מתלמידיו או שחזר ונמנה עמהן הלכך לא קיימא לן לא כרבי אליעזר ולא כהני תרי תנאי אלא כב"ה דשרו וכדאיתא בסמוך והיינו דרבה ורב ששת מקטעי להו ורב נחמן נמי מפקיד ליה לבנתיה דליקטלינהו כדאיתא בגמרא וכל הני עובדי בשבת הוו והכי מוכח בירושלמי והך מאכולת דשרינן כנה היא דבכנה פליגי בה רבנן עליה דר' אליעזר משום דילפינן מאילים [דף קז:] מה אילים דפרים ורבים אף כל דפרה ורבה וכנה אינה פרה ורבה אבל פרעוש אפי' רבנן מודו דאסור להרוג משום דפרו ורבו וכדאיתא בפרק שמונה שרצים [שם] ומהו פרעוש ומהו כנה יש מי שאומר דכנה היינו שחורה הקופצת כדכתיב והך את העפר והיה לכנים ודרך שחורה הקופצת לצאת מן העפר והך היא דשריא ליהרג. אבל פרעוש היינו כנה הרוחשת אסורה ליהרג אפילו לרבנן ואינו נראה לר"ת ז"ל מדאמרינן במדרש* אף כי אנוש רמה אלו כנים שבראש ובפ' שני דנדה (דף כ:) כמי אמרינן שלחה ליה מסרוקיתא מקטלא כלמי וכלמי תרגום של כנים אלמא כנים לאו היינו שחורה הקופצת דההיא אין דרכה להיות בראש אלא ודאי כנה דשרי היינו הרוחשת ופרעוש דאסירא היינו הקופצת וכ"ת הותה הקופצת למה היא אסורה והרי מן העפר היא נעשית ואינה פרה ורבה יש לומר דכי בעינן פרה ורבה ה"מ למעוטי רמשים שהוייתן מן העפושים ככנה וכיוצא בה אבל כל

לפנים בתרגום איתא שוריה ולא יפלט

[ונן במדרש פ"ט]

שלטי הגבורים

א רוב הפוסקים שוים שמתענים ת"ח בשבת והאבי"ה כתב בשם רבינו קלונימוס דהאידנא אין להתענות כלל בשבת תענית חלום ובשם רב האי כתב בג' חלומות דוקא יש לו להתענות בשבת הרואה ס"ת שנשרף או קורות ביתו נושרות או יום הכפורים בשעת נעילה ובדין עננו איכא פלוגתא כשמתענה בשבת באיזו ברכה יאמר אותה י"א דבברכת עבודה יאמר אותה ובה"ג כתבו דיאמר אותה בברכת אלהי נצור אבל לא יחתום בה: לשון ריא"ז

ב בד"א בדורות הראשוני' שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין תורתנו בין לק"ש בין לתפלה ונראה בעיני כשאין שהות ביום אבל אם יש שהות ביום אין מפסיקין מדברי תורה שהרי אפי' סעודתן אין מפסיקין:

ג מדהביא רבינו המשנה כצורתה משמע דס"ל כאביי דעבדינן גזירה לגזירה וצ"ע דבפ' בתרא דעירובין הביא רבינו משנה לא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר דהתם הכרח לפסוק כרבא דאין לגזור גזירה לגזירה וי"ל דהכא בפרקין מיירי שמחטו בידו ולא בבגדו כדמוכח בגמרא והשתא ליכא אלא חדא גזירה שמא ישכח ויצא בו דכי יצא בו והוא בידו חייב חטאת וכן תמצא להדיא בדברי מיי' והאשר"י והטור נמי צריך לתרץ הכי. ומיהו צריך לומר דמיירי היכא שיצא בו מע"ש לרה"ר דאם אינו יוצא אלא לכרמלית לא גזרינן עליה אפילו הוא בידו כיון דאיסור כרמלית אינו אלא גזירה לא נגזור לאסור קודם חשכה אטו שלא יצא בו משתחשכה:

ד כתב הרא"ש ז"ל דהני תנאי לא פליגי אב"ה דאי הוו פליגי לא היה רב אלפס מביא דבריהם אלא מודו דמותר להרוג כינה בשבת אבל פרעוש אסור דאמרינן לקמן פ' שמונה שרצים אהא דאמר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל דרבנן לא פליגי עליה דר"א אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל פרעוש דפרה ורבה מודו רבנן דחייב:

הגהות הב"ח
(א) דכירי להו כצ"ל:
(ב) כיוצא בו כצ"ל:
(ג) דאסור כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] ואין מפסיקין וכו' והתני ליה רישא ואם התחילו כו' בנ"א:[ב]תא"כ
[ג] נ"ב תנן התם:
[ד] נ"ב הושטת ראשו:
[ה] נ"ל לדרשה ותיבות לכך דרשינן נמחק:

המתהווה מן העפר חיות יש בו כאילו פרה ורבה מזכר ונקבה וההורגו חייב וכן כתב הר"ס במז"ל בפרק י"א מהלכות שבת ולפי זה הא דאמרי' בפרק שמונה שרצים (דף קז:) והרי פרעוש דפרה ורבה הכי קאמר שדינו כפרה ורבה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דפרעוש שאסור בגמרא מין אחר הוא והוא פרה ורבה אבל שחורה זו הקופצת הנקראת בערבי אלברגו"ת כיון שאינה פרה ורבה לכתחלה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הוא ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ולפי דעתי שזו קולא יתירה: **תניא** ר"ש בן אלעזר אומר אין הורגין את המאכולת בשבת. כינה: וב"ה מתירין. כדמפר' טעמא בשמונה שרצים [א]מאילים מאדמים דמשכן מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכנה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר דבהני מילי (ו) פליגי ב"ש וב"ה: אין משדכין. מלשון שקט ומנוחה שהאשה מוצאת בבית בעלה כדכתיב (רות א) ומצאן מנוחה אשה בית אישה ומתרגמינן (שופטים ה) ותשקוט הארץ ושדוכת ארעא ואסור משום ממצוא חפצך: וב"ה מתירין. דקסברי חפצך ולא חפצי שמים: ואין מנחמין. משום דמצטער עם המצטערים: אומר שבת היא מלזעוק. פירוש אינו יכול לבקש רחמים עכשיו שעל ידי כן יתעורר בכי ויצטער אלא אומר להם דברי תנחומין שלא יצטערו: יכולה היא שתרחם. אם תכבדנה מלהצטער בה: בתוך חולי ישראל. שמתוך שכוללו עם הרבים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים: שבנא איש ירושלים. אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא: ורחמיו. של הקב"ה: ושבתו בשלום. נוחו בשבתכם בשלום: בקושי התירו. מפני שמצטער: בתפיחה. חולה: זמנין א"ל בלשון הקדש וזמנין א"ל בלשון ארמי. והא לאו לענין שבת נקטה: דשכינה עמו. ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפנים מן הפרגוד: סועד. סומך בתשות כחו: אלא מתעטף. מאימת שכינה כאדם היושב [ג] ואין פונה לצדדין:

וכתבו בתוספות דכי אמרינן לא ישב על גבי מטה דוקא כשהחולה יושב נמוך וכדי שלא ישב גבוה מראשותיו של חולה:

ואמר רבה ואפילו גבוה וכו'. דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור רבנן לא פלוג במלתייהו: הא ב' קורין. שאם יבא להטות יזכרנו חבירו: בשני ענינים. בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין לעצמו אין מכיר במעשה חבירו: במדורה. מדורת אש גדולה אסור דהואיל ויושבין רחוק זה מזה ועוד שזגבות האודים סמוכין להם אין זה מכיר בבוא חבירו להבעיר ולהטות: אדם חשוב הוא. שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: כאן בשמש קבוע. שרי מפני שאינו צריך עיון הרבה ואע"פ שאפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו שאינו צריך גם כם עיון מרובה אסרו מפני הנקיות הקלו כאן: כאן בשמש שאינו קבוע. אסור מפני שצריך עיון מרובה: הא בדנפטא. שהוא מסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי לאטויי ורש"י ז"ל גורס גירסא אחרת אבל (ז) גירסא זו הסכים הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שבת אלא שאסר לשמש שאינו קבוע אפי' בשל נפט ולא נתבררו לי דבריו: מסדר הוא ראשי פרשיות. מרינן בפיו שמתוך שראש הפרשה סגורה בפיו הוא נזכר בכולה: דאימת רבן עליהן. ואין פושטין יד לגוס לדבר אפי' בחול אלא על פי רבן:

איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו. מי חיישינן להרגל עבירה או דלמא כיון דאיכא היכרא מדכר דכירי: מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. לגבי אשת רעהו ודאי ליכא לספוקי דאסור. אף אשתו נדה וכי תימא כיון דמקשינן אשתו נדה לאשת רעהו נימא דכי היכי דאשת רעהו מיתסר ביחוד אף אשתו נדה נמי. איכא למימר דמדרשא דסוגה בשושנים נפקא לן דיחוד שרי כדאיתא בסנהדרין (דף לז.) ועוד דכל זמן שלא בעל דילרו תקפו דומיא' דאשת רעהו אפילו באשתו נדה אסור כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף ד.):

וכתב בספר בעלי הנפש אמרו רבוותא נדה כל ימי טומאתה אסור' למיכל על פתורא דגברא דתנן לא יאכל הזב עם הזבה ואע"פ שאין הטעם מפורש בכאן לאסור אותה מן השולחן כי יש לומר עם הזבה דקאמר בקערה אחת אבל על שולחן אחד מותרת. יש לסמוך דבריהם ממה שאמרו בברייתא בגמרא כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו והתם ודאי על שולחן אחד נמי אסור דומיא דעוף וגבינה דאיכא למיגזר ביה עלייה אטו אכילה וקאמר כיוצא בו אלמא אכילת זב וזבה נמי אסור על שולחן אחד כי הך. מיהא אתחזו לן שאם הפרים מפה אחרת לעצמו אף על פי שהיא אוכלת על השולחן מותר דהא איכא היכרא להרחקה והכי נהוג עלמא נמי בבשר

נר מצוה — תורה אור

תניא ר"ש בן אלעזר אומר אין הורגין את א המאכולת בשבת דברי ב"ש וב"ה מתירין וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר משום רשב"ג אין *פוסקין צדקה על הצבור אפילו ליתום ויתומה ואין משדכין על התינוקת ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמים אבלים ואין מבקרים חולים בשבת דברי בית שמאי וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ר"מ אומר יכולה היא שבת שבזכותה תרחם *ר' יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל כל חולי ישראל ר' יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי עמו ישראל. שבנא איש ירושלים אומר (א) בכניסתו שלום וביציאתו אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובים ושבתו לשלום: כמאן אזלא הא דתניא מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כרבי יוסי: א"ר יוחנן בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת פירוש שמא יבא לזעוק בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן (ב) בתר רבי אלעזר לשיולי בתפיחה זימנין הוה א"ל המקום יפקדך לשלום וזמנין הוה א"ל רחמנא ידכרינך לשלמא ואף על גב ג דאמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית (ג)דאמר רבי יוחנן השואל צרכיו בלשון ארמית אין מלאכי השרת נזקקין לו לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית שאני חולה דשכינה ב עמו דאמר אביי מנין שהקב"ה °סועד את החולה שנאמר °ה' יסעדנו על ערש דוי: ת"ר הנכנס לבקר את החולה לא ישב ע"ג מטה ולא ע"ג ספסל ולא ע"ג כסא ולא ע"ג שרפרף ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה מראשותיו של חולה אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר °וישתחו ישראל על ראש המטה וכתיב ה' יסעדנו על ערש דוי: ולא יקרא לאור ג הנר: אמר רבה אפי' גבוה שני קומות ואפי' גבוה ב' מרדעות ואפי' עשרה בתים זו על גב זו. חד הוא דלא ליקרי אבל שנים קורין ג וה"מ בענין אחד [א] אבל בשני ענינים אפילו שנים אין קורין: אמר רב הונא ובמדורה אפילו עשרה בני אדם כאחד אסור לקרות אמר רבא ואדם חשוב שאין דרכו להטות את הנר מותר תני חדא שמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע [ב] ואב"א הא והא בשמש שאינו קבוע ולא קשיא כאן בדמשחא כאן ד בדנפטא: איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי אמר רב הונא [ג] הלכה ואין מורין כן ורב ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן [ג]. שמעינן השתא דבין שמש קבוע ובין שמש שאינו קבוע בודק קערות וכוסות לאור הנר ודוקא בדנפטא דמאיס ונפיש נהוריה ולא בעי לאצלויי אבל בדמשחא שמש שאינו קבוע ודאי אסיר ליה שמש קבוע פליגי והלכה בודק ואין מורין כן: באמת אמרו החזן רואה וכו': אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיות אבל פרשה כולה לא *ותינוקות של בית רבן אפילו פרשה כולה קורין ומסדרין מפני שאימת רבן עליהן ה ולא אתו לאצלויי שלא ברשות רבן: °כיוצא בו לא יאכל ו הזב עם הזבה וכו': איבעיא להו מהו שתישן נדה אצל בעלה הוא בבגדו והיא בבגדה ת"ש °ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב מקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה

תהלים מא · בראשית מז · דף יג. · יחזקאל יח

רש"י

הריגת כינה בשבת שבות. ואנא שאול סבר הריגת כינה איסור דאורייתא ולכך גוזר מלילה אטו הריגה: ואין משדכין בשבת. משום ממצוא חפצך: וב"ה מתירין. דקסברי חפצך אסורין וחפצי שמים מותרים: אין מנחמין. שמצטער עם המצטערים: שבת היא. מנחמם שלא יצטערו: בזכותה. שתרחם אם תכבדוה: ושבתו. נוחו בשבתכם בשלום: בקושי התירו. מפני שמצטער בשבת: אלא מתעטף. מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואינו פונה לצדדין: ואפי' גבוה. ליכא למיחש להטייה דכיון דגזור רבנן לא פלוג (ה): אבל שנים קורין. שאם יבא להטות יזכירנו חבירו: בב' ענינים. שתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין בעצמו אינו מכיר בחבירו: במדורה. במדורת אש גדולה אסור הואיל ויושבין רחוק זה מזה וגם זנבות האודים סמוכין להם ואין אחד מכיר בחבירו כשחותה ומבעיר: מותר לקרות לאור הנר. שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: שמש קבוע. לא יבדוק לפי שאימת רבו עליו אם ימצא בהם דבר מגונה ובודקו יפה וחיישינן לשמא יטה ושאינו קבוע לא רמיא כולי האי עליה: הא והא בשמש קבוע. גרס: בדנפטא. שמסריח מותר לבדוק לאורו דלא אתי להטות: ה"ג שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי. כיון דאינו קבוע אינו ממהר ואפילו בחול ולכך בשבת מותר או דילמא בדמשחא הואיל ולא מאיס דרכו להטות בחול הוא: הלכה ואין מורין כן. שלא יזלזלו ודעת השמש הוא בע"א: ראשי פרשיות. מרינן בפיו שמתוך שראש הפרשה סגורה בפיו נזכר בכולה למחר ומסייע את הקוראים בנקודות ובטעמים בלחש: דאימת רבן עליהן. ואין פושטין יד לגוס דבר ואף בחול אלא על פי רבן: מה אשת רעהו כו'. דאסור לן יחוד מן התורה כדנפקא לן מאחיך

שלטי הגבורים

א הר"ר יוסף פי' דשחורה הזאת הכינה ולבן הוא הפרעוש ור"ת פי' איפכא והרשב"א והרמב"ן כתבו דפרעוש הוא מין שפרה ורבה אבל שחורה זו הקופצת הנקרא אלברוג כיון שאינה פרה ורבה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת הוא וכן כתב הרשב"א ונהגו העולם כר"ת אמנם הנשים שהורגות אותם סומכות על דברי הרמב"ן והרשב"א והנח להם מכיון שיש להם על מה שיסמכו:

ב טור והשמבקש עליו רחמים בפניו יכול לבקש בכל לשון ושלא בפניו לא יבקש אלא בלה"ק כשאר תפלות יחיד ויכלול אותו עם חולי ישראל שיאמר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל:

ג אם אותו שעמו אינו יודע לקרות סמ"ג לאוין ס"ה ומרדכי שם ובשם ספר התרומה כתבו שאינו מועיל ויש מי שמתירין לקרות כל עוד שיש אחר או אשתו עמו בין יודע לקרות אותו האחר בין אינו יודע וכו' עא"ח סימן ער"ה דהכי מסתברא להיתרא ובדין אדם חשוב אם יוכל לקרות לבדו מסופקני אי פליגי ביה או לאו כי רבינו והרא"ש והטור כתבו להיתרא ומיי' וסמ"ג לא הביאו זה בפסקיהם:

לשון ריא"ז

היו קורין לאור המדורה אפי' היו י' קורין בענין אחד אסורין שכל אחד קרוב ליגע בעץ הסמוך לו ואין חבירו מרגיש בו ואדם חשוב שאין דרכו להטות אפי' בחול ושמשיו עושין לו חפציו הרי זה מותר לקרות בשבת לאור הנר ואע"פ שקורא הוא לבדו:

ד לפי גירסת רש"י בשל נפט הכל מותר כדאמרן ובשל שמן שמש קבוע אסור שאינו קבוע מותר אם עשה מעצמו ואין מורים לו כן ולגר' מיי' פ"ה מהלכות שבת שמש שאינו קבוע אסור בכל ענין ל"ש הנר של שמן או של נפט ואם הוא קבוע בנפט שרי ומורין כן בדמשחא שרי ואין מורין כן אלא אם הוא עושה מעצמו מניחין אותו:

לשון ריא"ז

אבל המורה ומז"ס מהפכים לאסור בשמש קבוע ולהתיר בשמש שאינו קבוע ודברי רבינו יצחק עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:

ה וי"א כי התינוקות יכולים לקרות לאור הנר אפי' אין שם רבן מפני שאימת רבן עליהם אפילו איננו שם וזהו דעת הרשב"א אבל שאר הפוסקים לא כתבו כן אלא אוסרים אא"כ רבן עמהם ואם יש לומר הפיוטים והמעריבים בלילי יו"ט שחל להיות בשבת לאור הנר אפילו בצבור איכא פלוגתא ספר התרומה וסמ"ג אוסרין ויש מתירין:

לשון ריא"ז

התינוקות קורין לאור הנר בפני רבן לפי שאימת רבן עליהן ולא יבאו להטות אבל רבן לא יקרא לעצמו:

לשון ריא"ז

ו וכן לא יאכל אדם עם אשתו נדה מפני הרגל עבירה והמורה אוסר לאכול עמה בקערה אחת ומז"ה אוסר אפי' בשולחן אחד וכבר ביארתי טעמו בקונטרס הראיות ונראה בעיני שכן ראוי לומר כמי שחשוד על האסורים שאסור לאכול עמו אפילו דברים של היתר שמא יבא רגיל אצלו ויאכילנו דברים האסורים כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רפו:

ב מיי' פ"ד מהלכות אבל סמג עשין דרבנן ב טור י"ד סי' שלה:

ג מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' ערה:

ד מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קיא טור י"ד סי' קצה:

הגהות הב"ח

(א) ג"ל בכניסתו אומר: (ב) כ"ב בתריס דר' אלעזר: (ג) נ"ל ואמר: (ד) נ"ב למלאכתייהו: (ה) גמי פליגי כצ"ל: (ו) נגירסא:

הגהות מא"י

[א] נ"ב דילפינן: [ב] נ"ב בלימתא: [ג] אביי אמר הלכה ומורין כן:

הגהות הר"י

[א] ומלוסיה בס"ת א"ח דף כ"ט וכריך שם: [ב] הוא מרתק עפי ובדיק יפה מן יעבירנו: [ג] עי' בריש ביצה פ' אין לדין:

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנב :

בבשר וגבינה ע"כ : **תנא** דבי אליהו וכו' . ושמש ת"ח . להסבירו סתומות המשניות וטעמיהן והוא הנקרא תלמוד : בימי ליבונך . כשסופרת שבעה נקיים : מטה חדא הואי. רחבה דליכא קירוב בשר : סינר. שהיא חוגרת בו ומגיע ממתניה ולמטה וא"ת האי תלמיד ששמש תלמידי חכמים הרבה היאך היה מיקל יותר בימי ליבון מבימי נדות והא אמרינן [לקמן דף סד:] בנדותה תהא עד שתבא במים יש לומר בימי ליבון דאמרינן הכא היינו משכלו שבעת ימים מתחלת ראיית נדתה דמדאורייתא טובלת מיד וטהורה דלנדה לא בעינן נקיים ובנות ישראל הוא שהחמירו על עצמן לישב על כל ראיה שבעת ימים נקיים והאי תלמיד היה מטביל אשתו לסוף ימי נדות של תורה ולאחר טבילה זו היא מותרת לגמרי מן התורה ומדרבנן הוא דאסורה עד שנשלמו לה שבעת ימים נקיים וגדרן של חכמים בלבד הוא שפרץ בהן לקירוב בשר ולפיכך נשכו נחש : **מתני'** ואלו מן ההלכות שאמרו וכו'. מפרש בגמרא דאאין פולין ואין קורין לאור הנר קאי שמתחלה היו חולקין בדבר ב"ש וב"ה והוו שרו ב"ה ואח"כ כשהיו בעליית חנניה נמנו ורבו כלומר שבאו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין: שמונה עשר דבר גזרו בו ביום. כולהו מפרש להו בגמר' : ב"ש אומרים אין שורין דיו סמנין וכרשינין . סמנין לצבע כרשינין למאכל בהמה : וב"ה מתירין. משנתן את המים מבעוד יום : אונין . אגודות של פשתן ונותנין אותן בקדרה ומתלבנין: שיהבילו. שיתחממו : העין. הצבע שיקלוט אותו מבעוד יום : וב"ה מתירין. לתתה מבעוד יום ויהא קולטת הצבע כל הלילה ומפרש בגמרא [דף יח.] דטעמא דב"ש דאסירי משום דס"ל דאדם מצווה על שביתת כליו שלא יעשו מלאכה בשבת וב"ה לית להו שביתת כלים אלא שביתת בהמה בלבד. והך פלוגתא בתרייתא לב"ש לא איצטריכא דמקמייתא שמעינן לה אלא משום ב"ה נקטה דס"ד אמינא כהי דלית להו שביתת כלים בהא מודו שמא יחתה בגחלים קמ"ל דלא משום דכיון דאונין של פשתן קשה להו זיקא לא מגלי להו כדאמר בגמרא[דף יח.] ובכל הנך בבי דאיפליגו בית שמאי ובית הלל איכא צריכותא כמו שמפרש בכל אחד ואחד בס"ד ובגמרא מקשינן אם כן לבית שמאי נר שדולק בשבת וקדרה שהתבשיל מתבשל בה ליתסר ופריק דמפקר להו אפקורי ואז אינו מצווה על שביתתן ואף על גב דקיימא לן דבעי הפקר בפני שלשה כדאיתא בנדרים בסוף פרק אין בין המודר (דף מה.) הכא לא בעינן דכיון דלאפרושי מאיסורא הוא מסתמא מפקיר להו בגמר דעתו וכתבו בתוספות [כאן דף יח:] שאין לסמוך על זה להשאיל לנכרי בהמתו ולהפקירה דהכא שאני מפני שאי אפשר בענין אחר [א] והרשב"א ז"ל כתב דהא דהכא משום הפקר ב"ד נגעו בה דלב"ד מתנה עליהם להפריש העם מאיסורא ובנר וקדירה [ב] התנו מפני צורך שבת אבל בבהמה לדידן לא שייך האי טעמא : **ואמרי'** תו בגמרא [דף יח.] מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו ואמר רב יוסף ר' היא דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יוסי בר' יהודה התם אלא קמח דבר גבול הוא אבל דיו דלאו בר גבול הוא מנתינת מים הוא דליחייב לא ס"ד דתניא אחד נותן את האפר ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב ד"ר ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל ומהך סוגיא שמעינן בהדיא דטפי איכא לחיובי בנתינת מים במידי דלאו בר גבול הוא מהיכא דהוי בר גבול דבמאי דלאו בר גבול [ג] הוא בעינן למימר דבנתינת מים ליחייב : **ומכאן** תשובה על מה שפרש"י ז"ל ביו"ט בפרק המביא (דף לג:) בהא דאמרינן וקטמא שרי דשרי לתת לתוכה מים ולשרוק בה פי התנור משום דלאו בר גבול הוא וליתא דסוגיין מוכחא דאדרבה כל שכן דמיחייב לפיכך פי' ר"ת ז"ל דהכי קאמר וקטמא בלא מים לשרוק פי התנור שרי וקמ"ל דלא גזרי' דילמא אתי לגבל : **גמ'** ת"ר פותקין מים לגנה. פותקין פותחין עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: מוגמר. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין את הבגדים שיהא ריחן נודף: גפרית. תחת כלי כסף שמציירין בהם פרחים וצורות בחרט ומעשנם בגפרית והן משחירות וניכרות ובלע"ז ניאי"ל: קילור. תחבושת לעין ואספלנית רטיה לשאר הגוף ואוקימנא לב"ש דאית להו שביתת כלים אפי' בכלי דלא עביד מעשה כיורה דמתני' וכ"ש בריחים דקא עבדי מעשה אבל ב"ה לית להו שביתת כלים אפי' היכא דעבדי מעשה הילכך לב"ה אפי' ליתן חטים לתוך הריחים מבעוד יום והם טוחנין והולכין בשבת שרי ובגמרא פרכינן אם כן דהא מתני' ב"ש קתני לה מ"ט שרי במוגמר וגפרית והא לב"ש אית להו שביתת כלים אע"ג דלא קא עביד מעשה ומפרקינן כגון דמנחי אארעא שאינן מונחין הגחלים בכלים אלא על גבי קרקע : **הלכך** לפי שטה זו מותר לתת את החטים לתוך הריחים מע"ש והן טוחנין והולכין כל השבת כולה ולא חיישינן אע"פ שמשמעת את הקול והך היא אוקימתיה דרב יוסף בגמרא וזו היא דעת ר"ת ז"ל אבל במקצת נוסחי ההלכות כתוב וי"א מפני שמשמעת את הקול והך היא אוקימתיה דרבה בגמרא דאמר דמאי דקתני [ואין] נותנין חטים לתוך הריחים אפי' ב"ה מודו בה לפי שמשמעת את הקול ואוושא מילתא ורבינו חננאל ז"ל פוסק כן כרבה : **והאי** קילור דאמרי' הכא דמניחין אותו על גבי

תורה אור / נר מצוה

בבגדה אסור: תנא דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפליו ומחזרתן בבתי כנסיות ובבתי (דברים ל) מדרשות ואומרת להן כתוב בתורה °כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי שקרא הרבה ושנה (דף יג:) הרבה *ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם משיבה דבר פעם אחת נתארחתי אצלה אמרתי לה בתי בימי נדותיך מהו אצליך אמרה לי חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע בי בימי לבוניך מהו אצליך אמרה לי אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר אבל חס ושלום לא עלה על דעתו לדבר אחר אמרתי לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה (ויקרא יח) תורה °ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב כי אתא רב דימי אמר מטה חדא הואי במערבא אמרי א"ר יצחק בר יוסף סינר מפסיק בינו לבינה : °**מתני'** ואלו מן ההלכות *שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כשעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על בית הלל וי"ח דבר גזרו בו ביום *ב"ש אומרים אין שורין דיו סממנין וכרשינין אלא כדי שישורו מבעו"י ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט את העין וב"ה מתירין : **גמ'** *תנו רבנן פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה והיא הולכת ומתמלאה כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים והם הולכין ומתגמרין כל היום כולו ומניחין גפרית תחת הכלים והם הולכין ומתגפרין כל השבת כולה ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי מכה והם הולכין ומתרפאין כל השבת כולה ואין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא

(דף יז:) (דף יח.)

רש"י

מאחיך בן אמך : ושמש ת"ח . להסבירו סתומות המשניות וטעמיהם(א)הוא הנקרא תלמוד : בימי נידותיך . כל שבעה של ראיה ראשונה : ליבוניך . כגון זבה שסופרת שבעה נקיים וצריכה להיות לובשת לבנים לבדוק שמא תראה ותסתור ספירתה בנדת טומאתה . עד שתבא במים לטבילה : מטה חדא הואי . ורחבה ולאו קירוב בשר הואי וסבר דשרי בהכי : מתני' סמנין . לצבוע : כרשינין . למאכל בהמה : וב"ה מתירין . כשנתן המים מבעוד יום : אונין . אגודות של פשתן [מנופץ] ונותנין אותו בקדירות לתנור ומתלבן : שיהבילו . שיתחממו : (ב) העין . הצבע : שיקלוט . העין מבעוד יום : מתירין . לתת מבע"י והיא קולטת כל הלילה כולה : גמ' פותקין . פותחין עושים נגר קטן משפת המעין לגינה : מוגמר . לבונה ומיני בשמים נותנים על האש ומעשנין הבגדים שיהיה ריחן נודף : גפרית . תחת כלי כסף שמציירים פרחים או צורות בחרט (ג) מעשנן בגפרית והם משחירות וניכרות : קילור . תחבושת : אספלנית . רטיה : ברחיים של מים . וכ"ש של יד או של חמור דאדם הוא מצווה על שביתת בהמתו : אלא כדי שיטחנו . מבע"י : מפני שמשמעת קול . ואוושא מילתא

הגהות הב"ח

(א) והוא הנקרא כצ"ל : (ב) כאן נ"ל ד"ה שיקלוט העין מבעוד יום והא"כ ד"ה העין הצבע : (ג)ומעשנן בגפרית כצ"ל: (ד) והאוכל אוכל שני כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ועוד שאין הדבר מפורסם : [ב] נ"ב לב ב"ד:[ג] הוה בעי כצ"ל ותי' הוא נמחק:

המאור הקטן

י"ח דברים גזרו בו ביום מצאתי פירוש מניינם בדברי הגאונים ז"ל כך ה' שפוסלין את התרומה כד[?] מסלקת טבול יום ממנינא וחשבת האוכל אוכל ראשון (ד) ואוכל שני בתרתי ואוכלין וכלים בחדא . ט' המניח כלים תחת הצינור . י' גזרו בהיקפו של מרדע משום עוביו . י"א הבוצר לגת גזור שמאי והלל ולא קבילו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזרו וקבילו מינייהו . י"ב גידולי תרומה תרומה . י"ג מי שהחשיך לו בדרך גזרו עליו שיהא נותן כיסו לנכרי שמתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים זו היא גזירת היתר הבא מכלל איסור . י"ד פתן . ט"ו יינן . ט"ז שמנן . י"ז יחוד דבנותיהן . י"ח תינוק נכרי מטמא בזיבה ולר' יוסי דאמר עדיין היא מחלוקת דל המניח כלים ממניינא וחשוב אוכלים וכלים בתרתי . והספרים שכתוב בהם ואידך בנות כותים נדות מעריסתן טעות היא ולא נמצא כן בספרי הגאונים . וטומאת כלי זכוכית גזר יוסף בן יועזר ויוסי בן יוחנן ולא קבילו מינייהו וגזור בשמונים שנה עד שלא חרב הבית וקבילו מינייהו ואי אתה יכול לומר גזור מעיקרא לתלות ובתר הכי גזור לשרוף דהא אסיקנא עבדי להו רבנן היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים ויש ספרים שאין כתוב בהם בהא דבשמונים שנה על כלי זכוכית . והא דאמר הא ניחא למ"ד לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת מת בלבד מחלוקת רבי שמעון בן גמליאל וחכמים היא במשנתנו במסכת כלים בתחלת פרק י"א והא דאמרינן הא ניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין וכו' מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בברייתא בתוספתא דמכשירין עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין בכי יותן נטלה לשפכה ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהם בכי יותן דברי ר"מ ורבי יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומר בכי יותן וב"ה אומר אינן בכי יותן : [דף יח ע"א] מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו פי' ומתחייב עליה בשבת אפילו בלא גיבול שאילו לא כן לא היו אוסרין אותה ב"ש מבעו"י שאין ב"ש אוסרין מבעוד יום אלא דבר שאם היה עושהו בשבת היה חייב חטאת ואוקמא רב יוסף כרבי ודלא כרבי יוסי ברבי יהודה :

והא דת"ר פותקין מים לגנה אסיקנא בגמ' והשתא דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא מדאמרינן השתא דאמר רב אושעיא אלמא הכין הוא מסקנא דגמרא והכי הלכתא הילכך לא חיישינן בריחים של מים לא לדרבה ולא לדרב יוסף ומה שהוסיף הרי"ף בהלכותיו בריחים של מים ויש אומרים אסור מפני שמשמעת את הקול אנן לא חיישינן לה ולא מידי: [דף יח ע"ב]והא דאמרי' האי קדרה חייתא אי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור מצאתי פירושה בדברי רבינו האי גאון ז"ל כי בשיל ולא בשיל הוא שמבושל במעט ולא הגיע בישולו למאכל בן דרוסאי שכל שהגיע למאכל ב"ד כבשיל לגמרי חשבינן ליה ומותר לשהותו בין בתנור בין בקדרה ואני כסבור הייתי דבשיל ולא בשיל היינו כמאכל ב"ד ודכ"ע בתנור אסור שמצינו בו שהוא חמור מן הכירה כמו שמפורש בפרק כירה הילכך אסור לשהות קדרה בתנור אא"כ בשלה כל צרכה אבל צלי מותר כדתנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י ופרישנא בגמ' כדי שיצולו כמאכל ב"ד ואע"פ שכך נראין הדברים לדעתנו אנו מבטלים דעתנו בזה מפני דעת הגאון כמו שאנו עתידין לפרש במקומו

מלחמת ה'

ועוד והא דתנו רבנן פותקין מים וכו' עד לא חיישינן ולא מידי :

אמר הכותב אין הכרעתו מכרעת משום דהא דרב הושעיא ורב אסי לא קאי אדרבה דאינהו הכי קאמר מאן תנא הא דתניא ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים ב"ש היא דאית להו שביתת כלים במתני' ורבה הכי נמי קאמר דבית הלל לית להו שביתת כלים וכי אקשוהו בגמרא והשתא דאמרינן אמר רב אסי וכו' לאו לרב הושעיא נאמרה דהא מתוקמה ליה ברייתא כרבה אלא לרב יוסף קאמרינן ליה וכולה שמעתא אטעמא דרב יוסף גרירה וה"ק והשתא דאמר רב הושעיא דשביתת כלים לב"ש הוא דאית להו ובית הלל לית להו כלל לדידך דאמרת טעמא משום שביתת כלים אי הכי מוגמר וגפרית מאי טעמא שרי בית שמאי אבל רבה סבר לה כרב הושעיא ואפילו הכי מוקי לה כב"ה ואסור מפני שמשמעת את הקול והנן קי"ל דכל רבה ורב יוסף הלכתא כרבה והא נמי פלוגתא דתרוייהו היא הלכך כרבה קי"ל וכ"ש דמוקי ברייתא כהלכה ורב יוסף מפיק לה מהלכה וזהו טעמו של רב חננאל ז"ל שפסק כרבה וכן כתב אע"ג דקיימא לן כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים נתינת חטים לריחים של מים בערב שבת להטחן בשבת אסור דלא אמרינן משום שביתת כלים אלא רב יוסף ורבה אמר מפני שמשמעת את הקול וכוותיה מסתברא עד כאן ולדברי רבינו חננאל הללו הסכים רבינו הגדול ז"ל וכתב הדבר בלשון יש אומרים וקרוב הוא הדבר להכריע כדבריהם וכן פסק רב שמעון בעל הלכות ז"ל

זו מדרך תשובת הראב"ד ז"ל :

נר מצוה

אלא כדי שיטחנו מבעוד יום ואוקימנא אליבא דב"ש דאית להו שביתת כלים אבל לב"ה לית להו שביתת כלים א ושרי ואיכא מ"ד אסור ואפי' לב"ה מפני שמשמעת את הקול *ת"ר לא *תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשיכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו כיוצא בו לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורים בכדי שיעשו מאי טעמא גזירה שמא יחתה בגחלים ואי אמרת מוגמר וגפרית מ"ט לא גזרינן שמא יחתה בגחלים התם לא מחתה להו דאי מחתה להו פסדי דקא סליק בהו קוטרא ואונין של פשתן נמי לא גזרינן דכיון דקשי להו זיקא לא מגלי להו צמר ליורה נמי לא גזרינן ביורה עקורה וטוחה דליכא למיחש לא לאחתויי ולא למיגס ב בה והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא [א] [ובשיל] שפיר דמי ג בשיל ולא בשיל אסיר ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי מאי טעמא דאסח לדעתיה מינה דאמר השתא ודאי לא בשיל ולא אתי לאחתויי: והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה האי בישרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסיר דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר: איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא ושריק נמי שפיר דמי כי פליגי דברחא ולא שריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדפתי אסר. וקא פסקי רבוואתא כי האי לישנא בתרא וכרב אשי ואיכא מאן דפסק כרב ירמיה מדפתי דאסר ואנן נמי כרב ירמיה מדפתי ס"ל דחזינן סוגיא דשמעתא כוותיה דאמרינן אמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי ושרי מכלל דאי כברחא אסיר ושמע מינה דברחא אסיר:

מתני' *ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועוף ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום וב"ה מתירין בש"א אין ד מוכרין לנכרי ואין טוענין עמו ולא מגביהין עליו

רש"י

מילתא ואיכא זילותא דשבתא: עססיות ותורמוסין. מיני קטניות [א] וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת: יחתה. בגחלים למהר בישולן: סליק בהו קוטרא. של עצים ומשחיר את הבגדים ועשן העצים קשה להם וכן בגפרית: לא מגלה להו. משטח פי התנור: לא גזרינן. שמא יחתה בגחלים: עקורה. מעל האור וגם לא חיישינן דלמא מגיס ומהפך בה והוי מבשל דמיירי נמי בטוח שהכיסוי שלו טוח בטיט דכולי האי מידכר: והשתא דאמר מר. הנחת קדירה לא אסרו אלא משום חתייה האי קדרה חייתא שפיר דמי להשהותה מבעוד יום לכתחלה והיא מתבשלת כל הלילה. ודאי חייתא לאו אדעתא למיכל לאורתא אנח' התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לה שהות גדול. ולא דמי לעססיות ותורמוסין שאין כל היום וכל הלילה די להם: ובשיל שפיר דמי. להניח דלא בעי חיתוי: ואי שדא ביה גרמא חייא. לאו אדעתא למיכליה לאורתא אנחה: גדיא. קשה ליה זיקא: שריק. פי התנור בטיט סביב אינו מוכן לחתות: ברחא. איל גדול לא קשה ליה זיקא ואתי לחתויי: דגדיא ולא שריק. דאיכא חדא לריעותא וחדא למיבותא: מתני'. ולא טוענין עמו. לא יסייע

רבינו נסים

גבי העין מע"ש מכלל דבשבת אסור הייט דוקא בקילור שהוא עב דומיא דאספלנית הלכך להניחו בשבת איכא למיחש שמא ימרח אי נמי משום שחיקת סמנין אבל קילור רך וגלול אפילו בשבת מותר להניחו על גבי העין כדאמרינן לקמן פרק שמנה שרצים [דף קח:] שורין קילורין מערב שבת ומניחין על גבי העין בשבת דכיון שהוא גלול אינו אלא כרוחץ עיניו במים וליכא למגזר משום שחיקת סמנים: **ת"ר** לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין מיני קטניות הן וצריכין בישול יותר: בכדי שיעשו. כדי שלא יהנה ממלאכת שבת [ג]: יחתה בגחלים. למהר בישולם: סליק בהו קוטרא. של עצים (א) ומחממין את הבגדים שעשן העצים קשה להם: לא מגלי להו. משטח פי התנור: ביורה עקורה וטוחה. מכוסה בכיסוי שלה וטוח' בטיט סביב דכולי האי מדכר ולא אתי למיגס בה דבגמ' פרכינן הכי ודילמא מגיס ופרש"י ז"ל וחייב משום מבשל וה"נ אמרינן בפ' המביא (ד' לד.) אחד נותן את האור וא' נותן את העצים ואחד נותן את הקדרה וא' מגיס כולן חייבים כלומר דמגיס חייב משום מבשל. ומשנינן ביורה עקורה וטוחה: **ומדאמר** ביורה עקורה וטוחה ש"מ דאפי' בעקורה איכא משום מגיס (ב) ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא למיחש להכי ומיהו ה"מ בקדרה אבל בצמר ליורה לעולם אסור להגיס בו שאע"פ שקלטו העין דרך הצבעים להגיס בהם תמיד כדי שלא יחרכו והכי מוכח בירושלמי: **והשתא** דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים האי קדרה חייתא שפיר דמי להשהות בתנור לכתחלה מבעוד יום דכיון דחייתא לאו אדעתא למיכלה באורתא אנחה התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לו שהות גדול ולא דמי לעססיות ותורמוסין שאין כל הלילה וכל היום די להם: ובשיל שפיר דמי. מבושל כל צרכה שפיר דמי להניחה דלא בעי חתויי: שדא ביה גרמא חייא. דלאו אדעתיה למיכלה לאורתא: **והאי** בשיל ולא בשיל דאמרינן הכא דאסור פירשו בתוספות דהיינו שהתחיל להתבשל ולא הגיע עדיין למאכל בן דרוסאי אבל כל שהגיע למאכל בן דרוסאי בשיל מקרי ותו לא חיישינן ביה שמא יחתה בגחלים וכדאמרינן לקמן [דף לז:] תניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה וכך פירש רב האי גאון ז"ל בפרק כירה אבל לפי דעת הרב אלפס ז"ל בשיל ולא בשיל היינו משהתחיל להתבשל ועד שנתבשל כל צרכו ואפילו שנתבשל כל צרכו נמי כל שמצטמק ויפה לו אסור דהא דאמרינן לקמן גבי אין צולין בשר בצל וביצה [דף כ.] וכו' וכמה אמר ר' אלעזר אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי התם בשהן עצמן מונחין על האש דכיון שהגיע למאכל בן דרוסאי אם יחתה בגחלים יחרוך אותן וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל להסיא דרב אף על פי שפסק בפרק כירה שאסור לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה כל שמצטמק ויפה לו ודלא כחנניא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות שבת וכן דעת הרמב"ן ז"ל ויש לר"ז הלוי ז"ל בדברים הללו דעת שלישי. ויתבאר הכל בפרק כירה בס"ד: **והשתא** דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה דמשום הכי לא גזרינן לעיל באונין של פשתן האי בשרא דגדיא דקשי ליה זיקא [ג] וכו' ולא אתי לגלויי פי התנור ליטול לכיסויו ולחתות: דגדיא [ולא] שריק דברחא ושריק בתרווייהו איכא חדא לאיסורא וחדא להיתרא. וכתב הרי"ף ז"ל דרבוואתא ז"ל פסקו כי האי לישנא בתרא דרב אשי כלומר דאפילו בברחא ולא שריק שרי ולא גזרינן ביה שמא יחתה בגחלים ומקשינן בגמרא ולרב אשי דשרי והא תנן [דף יט:] אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ומפרקינן בבשרא אגומרי. כלומר [שאינו] בתנור דאפילו כסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות וא"ת ולרב אשי דלא אסר אלא בבשרא אגומרי תקשי ליה מתני' דאין נותנין את הפת לתנור וכו' ותו דתנן [שם] משלשלין את הפסח וכו' ואמרינן טעמא בגמרא משום דבני חבורה זריזין הם משמע הא לאו הכי אסור י"ל דמיירי כגון שהתנור פתוח דהוי כבשרא אגומרי: **נמצא** לפי דעת זה דכל שהוא בתנור והתנור מכוסה אף על גב דלא שריק אפילו בבשרא דברחא דלא קשי ליה זיקא שרי. אבל הרי"ף ז"ל הכריע כדברי מי שפסק כרב ירמיה מדפתי הילכך כל מידי דקשי ליה זיקא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי לא קשי ליה זיקא שריק שרי לא שריק אסור והכי מוכיח סוגיין בגמ' דאמר גבי הא דתנן משלשלין את הפסח וכו' [דף כ.] מ"ט משום דבני חבורה זריזין הן אלמא טעמא דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא והא אמר מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי ומפרקינן התם מנתח הכא לא מנתח כלומר וכיון דלא מנתח לא קשי ליה זיקא ומשום הכי דוקא משום דבני חבורה זריזין הן ולרב אשי כי לא מנתח מאי הוי אע"ג דלא קשי ליה זיקא שרי אלא ודאי סוגיין כרב ירמיה מדפתי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות שבת ולפי שטה זו ברחא ולא שריק אפילו חי אסור ולא דמי לקדרה חייתא דשריא משום דבגלי עסקינן וכיון שהוא מתבשל מהרה אפילו חי לא מסח דעתיה מיניה ואתי לחתויי והיינו דמייתי עלה הסיא דאין צולין בשר בצל וביצה דמיירי בגלי וכ"כ ה"ר בעל הלכות ז"ל אבל הרז"ה ז"ל פוסק כרב אשי משום דבתרא הוא מיהו ס"ל ז"ל דבמידי דלא קשי ליה זיקא כלל כגון עוף או גדי שלם מודה רב אשי דאסור מסוגיא דלקמן דאמרינן התם לא מנתח: **מתני'** ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות אלא כדי שיצודו מבעוד יום. הך פלוגתא נמי לב"ה איצטריך דסד"א כי לית להו לב"ה שביתת כלים ה"מ היכא דלא עביד מעשה כי האי דלעיל אבל היכא דקא עביד מעשה כגון אוזלי ואוהרי שהפח נקשר ואוחז העוף סד"א דבהא"ג מודו בה קמ"ל דלא שאני להו לבית הלל בין היכא דקא עביד מעשה להיכא דלא עביד מעשה: **בית שמאי** אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו [ואין מגביהין עליו משוי על כתיפו. דנראה *(כהולך) בשבת אלא כדי שיגיע למקום קרוב כלומר שיהא המקום

שלטי הגבורים

א לפי דברי ר"ת מותר לתת חטים בתוך הריחים ומעצמן יטחנו כל היום כולו ודוקא ריחים של מים דאין כאן אלא משום שביתת כלים ואין אנו מוזהרים על שביתתן ולדברי ר"ת אסור להניח בריחים חטים כדי שיטחנו בשבת דאע"פ שאין אנו מוזהרים על שביתת כלים איכא משום השמעת קול ואוושא מילתא ולזה הסכימו רוב הפוסקים הרא"ש והטור וסמ"ג ורבינו הביא שתי הדעות ולא הכריע מיהו נראה לי דלכ"ע אם הריחים הם של חמור וכיוצא בזה שאסור להניח הטחינה בהם בשבת אם החמור של ישראל וכן מותר לתת חטים לטוחן נכרי בע"ש אע"פ שיטחנם בשבת בריחים שלו:

לשון ריא"ז

אבל אין נותנים החטים לתוך ריחי' של מים מבע"י כדי שיטחנו בשבת לפי שהם משמיעים קול ונראה כאלו טוחנין בשבת כמו שביאר מז"ה ול"נ שאף בזו התירו לתת שם החטים מבעוד יום והם נטחנים והולכים כל השבת כמבואר בקונ' הראיות:

ב לפי דברי הרשב"א והרמב"ן כשהתבשיל שבתוכה לא נתבשל כדינו ובא זה והגיס בה אם אותה ההגסה שהגיס בה היא ההגסה הראשונה שעדיין לא הגיס בתוך אותו התבשיל אלא עתה חייב לפי שאין התבשיל מתבשל יפה עד שיגיסו בו פעם אחת אבל אם זאת ההגסה אינו ההגסה ראשונה כי כבר קודם השבת הגיס בה פעם אחת אינו אסור להגיס עוד בה. ולדברי שאר המפרשים אין חילוק בין היא ההגסה ראשונה או שניה בכל ענין שמגיס בה קודם שמתבשל אפילו אינו על האש אסור:

ג התוס' כתבו כל שנתבשל התבשיל כמאכל בן דרוסאי מקרי בשול בין לגלי בין לקדרה ולדברי רבינו בתבשיל לקדרה עד שנתבשל יפה לא מקרי בישול ואפי' דבר שנתבשל שפיר ועדיין מצטמק ויפה לו עדיין מקרי שלא נתבשל יפה ולפי דברי רבי' לא ידעתי איך נהגו נשי דידן שבשבת עושין תבשילין שהצימוק יפה להן ומניחין אותן אצל האש ומגיסין בהן כמה פעמים ועדיין הן אצל האש והצמוק יפה להן:

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנב:

ב מיי' פ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רמו:

הגהות מא"י

[א] נ"ב נ"ל האי קדירה חייתיה שפיר דמי (ל' גמרא) ובשיל נמי שפיר דמי:

[ב] נ"ב כנעשית באיסור:

[ג] נ"ב ושריק פי התנור בטיט סביב כיסויו שאינו מוכן לחתות:

הגהות חו"י

[א] בשלטי פ"ק דביצה תני תטין לעשות מהן עססיות:

גי' ד"ס

[נ"ל דנראה כמסייעו להוליך בשבת]

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ומשחיר: (ב) נ"ב דהגסה בכלי ראשון כבשול ומכאן לאלפס וקדירה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור שכל שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אין מוציאין מהם בכף דנמצא מגיס וק"ל:

מלחמת ה'

ועוד ומאי דמייתי הרב אלפס ז"ל דהלכתא כרב ירמיה מדפתי כו' עד וליח בהו פלוגתא: **אמר** הכותב ואפילו כדבריו שכיון שלא אמר סתם כיון דקשי ליה זיקא שרי ואמר כבשרא דגדיא דמי וחשש לדברי רב ירמיה מדפתי ש"מ דסוגיין כוותיה והדבר נכון בפסקי הגאונים ז"ל גם זו מתשובת הרב ז"ל:

המאור הקטן

במקומו וסוגיין בגמרא בבשרא בגדיא וברחא בין שריק בין לא שריק כולהו בשפוד של צלי התלוי בתנור עסקינן שאין דרך לחתות את הגחלים שבתנור בעוד שהצלי בתוכו שלא יקמוס את הצלי לפי שהיו תנוריהם קטנים וגם אין דרך זה להוציא לחוץ ולהחזירו משום דקשי ליה זיקא וזהו טעמו של רב אשי שמתיר אפילו בברחא ולא שריק ורב ירמיה מדפתי סבר ברחא ולא שריק לא קשי ליה זיקא ומפיק ליה ומהדר ליה ואתי לחתויי וה"ר שלמה ז"ל פירשה ע"ד אחרת ובבשרא אגומרי דכ"ע גזרינן דלמא אתי לאחתויי עד שיגיע למאכל בן דרוסאי בין בתנור בין בכירה וה"ה לקדרה על גבי כירה לפי מה שנראה לנו בדעתנו: **ומאי** דמייתי הרי"ף ראיה דהלכתא כרב ירמיה מדפתי מדאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי בעיני אין זו ראיה דהא קמשמע לן רבינא דאפילו רב ירמיה דפליג בברחא ולא שריק בקרא חייא מודה משום דכבשרא דגדיא דמי ולית בה פלוגתא ואדרבה דרב אשי דהוא בתרא עדיפא ואם צלי של גדי שלם או של עוף שלם הוא ולא מנתח דכ"ע לא קשי ליה זיקא ונזרינן ביה דלמא אתי לחתויי עד שיגיע למאכל בן דרוסאי כדמפרש בגמרא לקמן טעמא דבני חבורה זריזין נינהו. ירושלמי בית שמאי אמרו להם לבית הלל דבר אחד ולא יכלו להשיבן ובית הלל אמרו להם לבית שמאי דבר אחד ולא יכלו להשיבן אמרו להם בית הלל לב"ש אי אתם מודים לנו שטוענין בקורת בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה ולא יכלו להשיבן אמר רבי זעירא אלולי דלא מעיילנא רישי ביני אריותא הוינא אמר טעמא תמן כבר נעקרת כל טפה ממקומה הכא מאי אית לך למימר. בית שמאי אמרו להם לבית הלל אי אתם מודים לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ולא יכלו להשיבן אמר רב זעירא אלולי דלא מעיילנא רישא ביני אריותא הוינא אמר טעמא תמן בשר בצל וביצה דרכן להתהפך הכא מאי אית לך למימר:

המקום קרוב שיוליכנו שם מבעוד יום] על החמור וקך פלוגתא לא שייכא בהני דלעיל דליכא הכא משום שביתת כלים ובין לב"ש ובין לבית הילל איצטריך דב"ש אסרי משום דמאן דחזי סבר דשלוחו הוא ושליחותיה קא עביד וב"ה לא חיישי להכי ושרו : בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן וכו'. הך פלוגתא בין לב"ש ובין לב"ה איצטריך לב"ש לומר דבכדי שיעשו מבעוד יום מיהא שרי בין קצץ בין לא קצץ שאע"פ שלא נעשו מבעוד יום כיון דאיכא שהות אינו נראה כשלוחו וקמ"ל נמי דכי אית להו לב"ש שביתת כלים ה"מ שלא יעשה הכלי מלאכה אבל בכלים המקבלים נר מצוה מלאכה כגון עורות הנעבדין וכלים המתכבסים לית להו שביתת כלים ולב"ה נמי איצטריך דאע"ג דבכלים של ישראל קא טרח נכרי בשבת שרי : **ובכולן** ב"ה מתירין עם השמש . פי' בתוס' ודוקא בשקצץ וכדאמרינן בגמרא [דף יט.] גבי אגרות וב"ש אסרי אע"פ שקצץ וכי פרכי' בגמרא והלא קצץ לב"ה פרכינן וכמו שפרש"י ז"ל והא דשרי קבלנות בשקצץ דוקא קבלנות דכלים שהנכרי עושה מלאכתן בביתו ולא מינכר שהם של ישראל אבל קבלנות דבנין שהמלאכה נעשית בקרקע של ישראל שהוא תוך התחום אסור וכדאמרינן בפרק מי שהפך [דף יב.] מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת וכתבתי בפ"ק דע"ז בס"ד ולא כדברי ר"ת ז"ל שהיה סובר להתיר אפילו קבלנות של בנין ממתני' דהכא אפילו (חוץ) [תוך] לתחום והיה אומר דההיא דפרק מי שהפך באבל דוקא היא ואין הדברים מכוונים ואף הוא ז"ל *סמך עליהן ומסתברא לי דכל שקצץ אף ע"פ שעשה הנכרי מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלים בשבת עצמה ולא דמי להיא דאמרינן בפרק כל כתבי [דף קכב.] נכרי שהדליק את הנר שאם בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו דהתם משום דנכרי אדעתא דישראל קא עביד אבל כל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד ושרי ישראל להשתמש אפילו בשבת : **גמ'** תנו רבנן בית שמאי אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי כו'. שאלה שייך בדבר החוזר בעין הלואה בדבר הניתן להוצאה : אלא כדי שיגיע הנכרי לביתו מבעוד יום. ואף על גב דבדידיה קא טרח מחמירין בית שמאי משום דמיחלף בשלוחו ומיירי בכלים דלאו בני מלאכה נינהו כגון חלוק אבל במידי דבר מלאכה הוא לבית שמאי אסור משום שביתת כלים : לבית הסמוך לחומה. של עיר האחרת שהנכרי דר בה שהרי יכול להניחה שם : מפתח ביתו. של ישראל : הן הן דברי כו'. לא בא רבי עקיבא לחלוק על דברי בית הלל אלא לחלוק על תנא ששנה כן מחלוקתן שאמר אליבא דבית הלל לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא אמרו ב"ה אלא כן : תניא בש"א לא ימכור אדם חמצו לנכרי וכו'. אע"ג דלא שייכא במילי דשבתא משום גררא דהנך נקטה : **תנו** רבנן נותנין מזונות לפני הכלב בחצר וכו'. כיוצא בו נותנין מזונות לפני העובד כוכבים בחצר פירש אפילו לב"ש אבל שאר חפצים אסירי אפילו לב"ה דלא שרו ב"ה במתני' דלעיל אלא בע"ש אבל בשבת לא ופרכינן בגמ' [עובד כוכבים] הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה קמ"ל כלומר דקמ"ל דאע"ג דעובד כוכבים לא רמי עליה שרי וא"ת וכיון דעובד כוכבים אין מזונותיו עליך כדאמר הכא ובפ' י"ט שחל (דף כא:) נמי דאמר התם מוליא אני את העובד כוכבים שאין מזונותיו עליך אפי' לתת לו מזונות ליתסר כדאמר בפ' בתרא [דף קנה:] דאין נותנין מזונות לפני חזיר משום דאין מזונותיו עליך אלמא אין טורחין אלא לדבר שמזונותיו עליך תירצו בתוס' דכיון [גיטין סא.] דמפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה ביו"ט דהוי איסורא [דאורייתא] לא חשיב מזונותיו עליך והיינו ההיא דפ' י"ט שחל והראב"ד ז"ל מחמיר בדבר לאסור כל היכא דמצי לאשתמוטי משום דלא טרחינן אלא לדברים שמזונותיו עליך והא דקי"ל [ביצה כא:] מזמנין את הנכרי בשבת לאו דספינן ליה אנן אלא דמחוינן ליה ושקיל איהו לנפשיה אי נמי דספינן לדידן ואכיל איהו בהדן : **גרסינן** בגמ' [דף יט.] ת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי בע"ש וברביעי ובחמישי מותר כיוצא בו אין משלחין אגרת ביד נכרי מע"ש וברביעי ובחמישי מותר אמרו עליו על ר' יוסי הכהן ואמרי לה יוסף החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם והשמיטה הרב אלפס ז"ל נראה שהוא סובר דכב"ש דאית להו שביתת כלים אתיא ולא קי"ל כותייהו ולא מחוור דא"כ אפילו בד' ובה' ליתסר וכבר השיגו הר"ז הלוי ז"ל אלא ודאי ככ"ע אתי ובכלים שאין עושין בהן מלאכה כגון מטה וחלוק וטעמא דמילתא משום דנראה כטומד ונוטל שכר שבת אבל בד' ובה' מותר ודוקא בהבלעה כגון שמשכיר לו לשנה או לחדש הא שכירות יום אסור וכדתניא בפרק הזהב (דף נח.) השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את הזרעים אינו נוטל שכר שבת היה שכיר חדש שכיר שנה נוטל ממנו שכר שבת ואפי' הכא בע"ש אסור דכיון שלמחר הוא משכים בו למלאכתו ובאין ממנו לבית החשבון מיתחזי כשכר שבת ומוצא בו דקתני מיירי בשלא קצץ וכגון ששכרו לימים דבר קלוב בכל יום ויום בהליכתו ובחזרתו אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך ובכה"ג בע"ש אסור דכיון שהוא שוכרו לימים והוא שוכרו בע"ש כשיוצא בשבת נראה כאילו התנה עמו כך אבל בד' ובה' מותר הואיל ואינו מקפיד עמו מתי ילך : **ת"ר** אין משלחין אגרת ביד נכרי בע"ש אא"כ קצץ לו דמים. דכיון דקצץ לו דמים בשכרו בדידיה קא טרח וב"ש לא מודו בקצץ דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל ונותן מתנה אלא אשמועינן מילתא דבית הלל דבלא קצץ לא פליגי דאסור : כדי שיגיע לביתו. של מי שנשתלחו לו : לבית הסמוך לחומה. לחומת העיר שנשתלח שם : והלא קצץ. ואמאי אסרי ב"ה הא אמרינן לעיל דשרי : והא אמרת רישא אין משלחין. אלא אם כן קצץ : **ת"ר** אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. האריך בה הרב אלפסי ז"ל בהלכות ובתוספות פירשוה לפי שאסור לעבור

עליו אלא כדי שיגיע (א) *למקום קרוב וב"ה מתירין: ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן ב"ה א מתירין עם השמש:

גמ' *ת"ר ב"ש אומרים לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ב ילונו ולא ישאילנו ולא ימשכננו ולא יתננו לו במתנה אלא כדי שיגיע *למקום קרוב וב"ה אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שיצא מפתח ביתו ר' יוסי בר' חנינא אומר הן הן דברי ר"ע הן הן דברי ב"ה ולא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי ב"ה: תניא ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא א"כ יודע שיכלה קודם הפסח וב"ה אומרים כל שעה שמותר לאכול מותר למכור *ת"ר ב נותנין מזונות לכלב בחצר אם נטלן ויצא אין נזקקין לו כיוצא בו נותנין מזונות לפני העובד כוכבים בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו: (ב) ג (ת"ר לא ג ישכיר אדם כליו לנכרי ע"ש [א] (עם חשיכה) וברביעי ובחמישי מותר): ת"ר אין משלחין אגרות ביד נכרי ע"ש עם חשיכה אא"כ קצץ לו דמים ב"ש אומרים כדי שיגיע לביתו ובה"א כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה והלא קצץ אמר רב אשי ה"ק אם לא קצץ בש"א כדי שיגיע לביתו ובה"א כדי שיגיע לבית ד הסמוך לחומה והא אמרת רישא אין משלחין כלל לא קשיא הא דקביע דואר במתא הא דלא קביע דואר במתא שמעינן השתא היכא ה דקצץ לו דמים משלחין אותן בין מגיע בין לא מגיע והיכא דלא קצץ לו דמים אי קביע דואר (ג) במתא אין משלחין אלא עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ואי לא קביע דואר במתא אין משלחין כלל אא"כ קצץ. פי' דואר איש ידוע שכל כתב אליו יובל והוא משכיר ומשלח כל אגרת למי שנשתלחה אליו: ת"ר ו אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת בד"א

רש"י

יסייע לו לטעון אלא בכדי שיגיע למקום קרוב מבעוד יום : גמ' לא ישאילנו. שאלה שייך בדבר החוזר בעין הלואה בדבר הניתן להוצאה : לבית הסמוך לחומה. של עיר אחרת שהנכרי דר בה שהרי יכול להניח שם : מפתח ביתו. של ישראל : הן הן דברי ר' עקיבא. לא בא ר"ע לחלוק על ב"ה אלא על תנא ששנה כן מחלוקתן שאמר אליבא דב"ה לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא כן אמרו ב"ה כו' : לא ישכיר אדם כליו. לעשות בהן מלאכה : בע"ש. דנראה כמשכירם לצורך שבת : אא"כ קצץ דמים. בשכרו דכיון דקוצץ דמים בדידיה קטרח. וב"ש לא מודו בקצץ דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל או נותן במתנה אלא מילתא דב"ה אשמועינן דבדלא קצץ לא פליגי דאסור : לביתו. של מי שנשתלחו לו : לבית הסמוך לחומה. לעיר שנשתלחו : והלא קצץ. ואמאי אסרי ב"ה הא [אינהו] שרי דאמרי אין משלחין אלא א"כ קצץ : דואר. שלטון העיר לשלוח אגרת : שכיח במתא. משלחין בלא קצץ. בכדי שיגיע השליח למר לבית דואר ולמר לבית הסמוך לעיר ורישא דאין משלחין כלל בלא קצץ דלא קביע במתא ואם לא ימצא אותו ילך אחריו בשבת : מפליגין. מפרישין מן היבשה להים : ופוסק

שלטי הגבורים

א איכא פלוגתא אי שרי ליהנות באותה שבת עצמה מאותה מלאכה אחרי שקצץ עם הנכרי או לאו סמ"ג ומרדכי והגהות אשר"י הסכימו דכל דבר שגוף ישראל נהנה ממנו אסור ליהנות במלאכה שעשה הנכרי בשבת ואפי' קצץ הלכך כלים שהביא החייט לישראל בשבת שגמרן באותו יום אסור לישראל ללובשן משום דקא מתהני גופו ממלאכת שבת ונראה דדוקא היכא שמסר לו הכלי ערב שבת עם חשכה דודאי עשה הנכרי בשבת או שיודע בודאי שהנכרי עשאו בשבת אבל בסתם שמסרו לו והנכרי שיה יכול לעשותו קודם השבת ונעלם ממנו אם עשאו בשבת אם לאו נראה לי דליכא לאסור הנאתו ולדברי הר"ן מותר ודין קבולת (תלוש) [מחובר] יתבאר במקומו בע"ב :

לשון ריא"ז

וכן כל מלאכה שהוא נותן לנכרי כגון עורות לעבדן או כלים לכובס אם לא קצץ לו שכר צריך שיהא שהות ביום כדי לגמור כל המלאכה ואם קצץ לו שכר אע"פ שאין שהות ביום אלא כדי שיצא מפתח ביתו הרי זה מותר בד"א כשנותן לו מלאכתו בקבלנות לעשותה הנכרי כשירצה אבל אם נתנה לו בשכר ידוע בכל יום הרי זה אסור לעשותה בשבת שהרי הוא כאילו אומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת כמו שביאר מז"ה ואף קבלנות לא התירו אלא בביתו של נכרי אבל בביתו של ישראל אסור כמו שביאר מז"ה :

ב המוכר לנכרי והנותן מתנה לנכרי והמשאילו והמלוהו הוי כמלאכה שקצץ עליה שכר שהנכרי עושה בשביל עצמו ואע"פ שאין שהות ביום אלא כדי שיצא מפתח ביתו ה"ז מותר כמו שביאר מז"ה בפסקיו אף על פי שאסרנו שתעשה מלאכת ישראל בשבת ע"י נכרי בשכר כמו שביארנו אסור לו לישראל ליהנות ממנה באותה שבת שכל דבר שעושה הנכרי בשביל ישראל בשבת בין בשכר בין בחנם אסור לישראל ליהנות ממנה באותה שבת ואפילו למוצאי שבת צריך להמתין בכדי שתעשה כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

ג דע אחה שמעין כי ברייתא זו נדפסת בטעות בספרי רבינו פוק חזי מאן גברא רבה קא מספיד עליה הרא"ש ז"ל שכתב וז"ל רב אלפס לא הביאו בהלכותיו נראה דס"ל טעמא משום שביתת כלים ואנן קי"ל כב"ה וקשה דאי טעמא משום שביתת כלים אפי' בד' וה' נמי אסור וכו' וכן מוכח מדברי הר"ן שלפניו : רבינו ומיי' ס"ל דמותר להשכיר כליו לנכרי אפי' בערב שבת מאחר שאין אנו מצווין על שביתת כלים וסמ"ג ותוספות ואשר"י פסקו דלא ישכיר כליו לנכרי בע"ש ובד' וה' מותר מיירי בהבלעה שמשכירם לחדש הלכך בד' וה' מותר ובשכיר יום אפילו בד' וה' נמי אסור ואפי' בשכיר חדש אסור לשוכרו בע"ש דמתוך שהוא כל כך סמוך לשבת נראה כשוכרו לשבת עצמו ורבינו יונה כתב דהא דאסור להשכיר בשני אפילו בשכירת חדש היינו דוקא בכלים שעושין בהן מלאכה כגון מחרישה וכיוצא בה מפני שכשעושה בו הנכרי מלאכה בשבת נראה כאילו הוא שלוחו של ישראל ומכל מקום בד' וה' מותר בהבלעה כיון שהוא רחוק מן השבת אבל כלים שאין עושין בו מלאכה כגון טלית וכיוצא בו אפילו בע"ש מותר בהבלעה : ד מיי' פ"ו מהל' שבת פי' כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה שר"ל בכדי שיגיע לבי דואר שביתו סמוך לחומה וטוא"ח סי' רמ"ז פירש שר"ל בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומה בעיר שהוא שלוח שם : ה רבינו ומיי' פסקו דהיכא שלא קצץ אינו יכול לשלוח אגרת לעולם אפי' בד' וה' אם הנכרי מוליכה בשבת ומדברי שאר הפוסקים לא משמע כן אלא אפילו לא קצץ בד' וה' מותר :

המאור הקטן

והא דתנו רבנן לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת לא כתבה הרי"ף ז"ל ונראה מדבריו שהוא סובר דבית שמאי היא דאית להו שביתת כלים ולדידן אפילו ב"ה מודו בה משום שנראה כמתנה לעשות מלאכה בשבת שכן דרך השוכרים כלי אומנות להשכים בהן לאומנותן. ובד' ובה' מותר ואע"ג דקיימא לן לענין נתינת ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא כאן לא עשו דין ד' וה' כדין ערב שבת ואפי' לרב יוסף דמוקמי לה לברייתא דשביתת כלים. כבית הלל ובד' ובה' הכל מודים שהוא מותר ויש שלמדין מכאן להקל אפילו בשביתת בהמה כמו שכתבנו במסכת ע"ז אע"פ שמצינו שהחמירו בה חכמים הרבה והדעת מכרעת להחמיר : והא דתנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת פירש הרי"ף ז"ל בהלכות בספינה גוששת ואח"כ חזר בו בתשובה ופירש טעמא משום בטול עונג שבת ולי נראה טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עיירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש והוא הדין להפריש במדברות וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת

מלחמת ה'

ועוד והא דתנו רבנן לא ישכיר אדם כליו כו' עד שביתת כלים :

אמר הכותב תם ושלום דהאי משום שביתת כלים אפילו בראשון ושני נמי אסור שכן ברשות ישראל אסור לעולם וכן לשכור בהמה ועבדים אסור לעולם אלא שביתת כלים ביד נכרי לא גמירי דמלאכת נכרי הוא דקא עביד לה תדע מדלא קתני שלא ישאיל ולא ישכיר כדקתני לעיל כולהו גווני מכירה ושאלה משכון הלואה ומתנה והסיא נמי כל חפץ שרי בכדי שיעשה לב"ה ואפילו עושין בו מלאכה ומה שפירש בעל המאור ז"ל דאפילו ב"ה מודו מפני שנראה כמתנה לעשות מלאכה בשבת שכן דרך השוכרין כלי אומנות להשכים בהן למלאכתן אינו כלום דהא אינהו שרו ליתן חטים לתוך ריחים של מים עם השמש אע"פ שהוא מתנה עם כליו לעשות מלאכה בשבת וכן במשלח אגרות וקצץ התירו ואע"פ שהוא כמתנה לעשות מלאכה בשבת וברייתא קתני כיוצא בו תדע מדלא קתני שאלה כדאמרן אלא הכא במשכיר כלים על ת"ש שבת ושבוע וברביעי וחמישי מותר דהבלעה היא ושרי אבל בע"ש למחר הוא משכים בו למלאכתו וכיון דמתחיל מיניה ובאין לבית החשבון ממש אסור וכן באגרות בשלא קצץ בערב שבת אסור וברביעי וחמישי מותר דשכירות דנכרי הוא ולא מטי מלאכה ליד ישראל וכדברי ב"ש לעולם אסור

וכן

הגהות הב"ח

הגהות מא"י [א] תא"מ

לעבור במים במעוברת אפילו בתוך התחום משום דהוה ליה כשט ואסור לשוט גזירה שמא יעשה חבית של שייטין והיינו דגרסינן בפרק תולין [דף קלט:] חזי מר האי צורבא מרבנן דאזיל ונאים במעברא ועבר להך גיסא ואמר למיכס קא מכוונא ואזיל וסייר פירי אמר ליה הערמה מדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למעבד לכתחלה אלמא דלכתחלה שלא בהערמה אסור ובהערמה נמי דוקא לצורבא מרבנן הא לכולי עלמא אסור. לפי פירוש זה ולפי דברי הרב אלפסי ז"ל ג"כ יש לתמוה על מה נהגו העם עכשיו להפליג בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עיירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם השבת קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת (א) מפני שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש וה"ה להפריש במדברות ולכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת ועל דרך זה התיר הרמב"ן ז"ל מפרשי ימים שיכנסו בים בשבת ולפרוש מן הגמל ואין חוששין משום דכשאסרו להפליג בספינה תוך שלשה ימים לא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה שכל המלאכה הנעשית בה אינ' נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה נכרים וישראלים מועטים נכנסים בה כיון דרובה נכרים על שם הנכרי היא נעשית וכדאמרינן בפ' כל כתבי (ד' קכב.) במסבה שרובה נכרים והדליק נכרי את הנר שמותר לישראלים שבה להשתמש לאורה: **ולפיכך** נוהגין עכשיו שמתכנסין לתוך הספינה מע"ש ומסדרים שם שולחן ומדליקין את הנרות לקנות שם שביתה ואחר כך חוזרין ונכנסין לה בשבת ועושין כך מפני שהספינה עתידה לצאת בשבת חוץ לתחום ויהא אסור לזוז בתוכה מד' אמות שלו לפי שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום ולפע"ג דקי"ל דהלכה כר"ג [דמהלך את כולה] אפי' בדיר וסהר אע"ג דלא שבת באויר מחיצות ה"מ בנתנוהו נכרים בדיר וסהר דאנים הוא לדעת לא עשאום כארבע אמות אבל כיון שנכנס לה מע"ש נעשה כמערב ברגליו ואומר כאן תהיה שביתתי וכיון דקונה שם שביתה שובת באויר מחיצות מבעו"י הוא ומהלך את כולה דכל' אמות היא אצלו: **גרסינן** בפרק לולב וערבה (דף מד:) וכו' לא אמרן אלא לביתיה. דכיון שאינו בבית מכינין מעט לצורך השבת ולא הוה ליה מידי למיכל בשבת: אבל לאושפיזיה אמאי דנקיט סמיך. כלומר אמאי דנקט אושפיזיה כלומר דכיון דבעל הבית שם שאין דרך ליכנס לאושפיזא אם אין שם בעל הבית הילך מכינין הרבה: לא נצרכה אלא אפילו לביתו. כלומר לא מבעיא לבי אושפיזא שלא היו מכינין שיבא שיכינו בשבילו אלא אפי' לביתיה דאיכא למימר הכינו בשבילו שמא יבא אפ"ה לא דזימנין לא חיישי כולי האי וכעובדא דרב כהנא: **גרסי'** בעירובין (ד' מה.)

נר מצוה

בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מפליגין ופוסק עמו ע"מ א לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בערב שבת מפליגין יש מי שאומר הא דתניא אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת בזמן שהספינה גוששת ואין במים עשרה טפחים ומשום גזירת תחומין גזרו בה אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו ומשום הכי נהגו העם להפליג בים ב הגדול והאי טעמא פריכא הוא דאי מהאי טעמא הוא דאין מפליגין הוה ליה למיתנא אין מפליגין בספינה קטנה אמאי תני ספינה סתם דמשמע בין קטנה בין גדולה ועוד מאי איריא ג' ימים אפי' טפי נמי ועוד לדבר מצוה אמאי שרי והא העמידו דבריהם במקום עשה כדתנן* אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים ואמרי' עלה* גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה אלא היינו טעמא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת משום בטול מצות עונג שבת דכל ג' ימים הויא להו שינוי וסת משום נענוע הספינה כדכתיב בהו °יחוגו וינועו כשכור וגו' °ולא יכלי למעבד עונג שבת ולאחר שלשת ימים הויא להו נייחא ובעי מיכלא ומקיימי מצות עונג שבת והיינו טעמא דלדבר מצוה שרי משום דפטירי ממצות עונג דאמר מר* העוסק במצוה פטור מן המצוה ותנן נמי* שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה ולהכי נמי אמרינן* אסור להלך בערבי שבתות יתר על שלש פרסאות דאינון שנים עשר מיל משום דמבטיל ליה למצות עונג שבת כדמפרשא בהדיא והוא הדין שאין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת משום דלא מיתהני להו מיכלא ומשתיא תוך ג' ימים משום טרדא ופחדא דליבא ולבתר תלתא יומי פרח פחדייהו ומקיימי ליה לעונג שבת: גרסינן בפרק לולב וערבה* אמר איבו משום ר' אלעזר בר' צדוק אל יהלך אדם בערב שבת יותר משלש פרסאות אמר רב כהנא לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזיא אמאי דנקיט סמיך איכא דאמרי אמר רב כהנא לא נצרכה אלא אפילו לביתיה ואמר רב כהנא בדידי הוה עובדא ואפילו כסא דהרסנא לא אשכחי: ת"ר אין יצרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם השבת ואם התחילו אין מפסיקין אפילו בשבת וכן היה שמאי דורש °עד רדתה ואפילו בשבת: גרסינן בעירובין*(א) אמר רב יהודה אמר רב נכרים שצרו על עיירות של ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת: תניא נמי הכי עיירות של ישראל שצרו עליהן נכרים אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת בד"א כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהם בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת: ***מתני'** אמר רבן שמעון בן גמליאל ב נוהגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם השבת ושוין אלו ואלו שטוענין בקורות בית הבד ובעיגולי הגת: **גמ'** *(מאי שנא כולהו דפליגי (א) ומאי שנא הנך דלא פליגי ב"ש כולהו אי עביד בשבת חייב חטאת גזרו בהו רבנן ע"ש עם חשיכה הנך דאי עביד להו בשבת לא מחייב חטאת לא גזרו בהו רבנן) מאן תנא דכל מילי דאתא ממילא שפיר דמי (ג) ר' יוסי ב"ר חנינא

[דף ח ע"א] · סוכה כה. · שם שם מד: · ד' מד: · תהלים קז · דברים כ · פסחים צא: ס"ס צב.

תורה אור

רש"י

ופוסק · עם הנכרי ע"מ לשבות וא"ל לשבות: ומצור לצידן · אינו אלא מהלך יום א' ובע"ש היה יום הפוק: גוששת · שמהלכת בסמוך לקרקע ואין במים י' טפחים עומק: גזירת תחומין · שמהלכין חוץ לתחום: אבל · אם הספינה הולכת למעלה מעשרה טפחים שהמים עמוקים לא גזר שאין תחומין למעלה מי': אלא לביתיה · שמקפיד וכועס על בני ביתו אם לא יכינו כל הצורך: לאושפיזיה · לבית אכסנאי (ב): אמאי דנקיט · מה שנותנין מתרצה בו: אלא [אפילו] לביתיה · שמכינין עליו אולי יבא: מתני' ושוין אלו ואלו · בגמרא מפרש טעמא: גמ' דאתי ממילא · כגון משקין הללו שנסחטין מאיליהן

אמר רב יהודה אמר רב וכו' לספר·מקום המבדיל בין גבול ישראל לגבול ארץ העמים: יוצאין עליהן שמא. ילכדוה ומשם תהא נוחה ליכבש לפניהם: **מתני'** אמר רשב"ג וכו'. כלי לבן שהם קשין ליכבס וצריך שלשה ימים ומחמירין היו על עצמן כב"ש. והאי דלא קתני הא מילתא גבי שלשה דברים שהיה רשב"ג מחמיר כדברי ב"ש בפרק ב' דיום טוב (דף כא:) משום דהתם לא איירי אלא במילי דיו"ט אבל במילי דחול לא איירי: **ושוין** אלו ואלו שטוענין קורות בית הבד וכו'. אפילו ב"ש דאית להו [דף יז: במשנה] שביתת כלים מודים שטוענין את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעגולי הגת מבעוד יום והמשקה זב והולך מאיליו כל השבת ומשום הכי מודו ב"ש בהא מילתא משום דאי נמי עביד לה בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרינן (לקמן דף קמה.) דסחיטת זיתים וענבים אב מלאכה היא ה"מ בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק היין מקליפתו שהוא תולדה דדש אבל הכי מכיון שנתן קורה על גבי זיתים ועל גבי ענבים מבעוד יום הרי הן מרוסקין ומכאן ואילך בלא קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ומשום הכי שרו ב"ש דהא ליכא בה מלאכה גמורה דתיתסר משום שביתת כלים: **גמ'** מאן תנא דכל מידי דאתו ממילא שפיר דמי. כלומר מאן תנא דכיון שריסקן ליכא תו חיוב חטאת אפילו אי סחיט

שלטי הגבורים

א מיי' וסמ"ג כתבו שפוסק עם הנכרי על מנת לשבות אע"פ שאינו שובת וטור א"ח סימן רמ"ח כתב שאין צריך לפסוק כלל:

ב לפי דברי רבינו מוכח דנהרות הנובעים שאינו מלטער שרי וי"א דהטעם הוא משום איסור תחומין ואין אסור אלא בספינה גוששת שהולכת תוך עשרה אבל בספינה גדולה שהולכת למעלה מעשרה שרי ורשב"ם כתב דהסיא ברייתא דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת לדבר הרשות אתי' כב"ש דאוסר להתחיל מלאכה בערב שבת דלב"ה מותר אפי' בשבת [א] והרמב"ן כתב דהא דאסרו להפליג בספינה פחות מג' ימים קודם השבת לא אמרו אלא בישראל שוכר כל הספינה שכל המלאכה שנעשית אינו אלא בשבילו אבל בספינה שרובה נכרים על שם הנכרי נעשית ושרי לישראל להפליג תוך ג' ימים לשבת ולפיכך נהגו עכשיו שנכנסים לתוך הספינה מע"ש וקונין שם שביתה כדי לשבות באויר מחיצות ואח"כ חוזרין ונכנסין לה בשבת והשתא כיון ששבת באויר מחיצות אע"פ שהולכת חוץ לתחום מותר להשתמש בכולה. וסמ"ג כתב שאין צריך לקנות שם שביתה בשביל זה שאם לא שבת באויר מחיצות נמי והספינה מפלגת חוץ לתחום מכל מקום מהלך הוא כל הספינה ומיי' פרק ל' מהל' שבת כתב דהא דאין מפליגין בספינה תוך שלשה ימים לשבת היינו דוקא בימים שמעוררין הקיא וגופו של אדם משתבר ואין רוחו חוזרת עד אחר ג' ימים והוה ליה מבטל עונג שבת וא"כ בנהרות שרי כדברי רבינו. וכה"ג כתב שאם קנה שביתה בערב שבת בתוך הספינה שמותר ליכנס אפילו בשבת ואולי על זה סמכו האידנא לעשות כן ור"י אסר בכל ענין ליכנס בה בשבת ואפי' בתוך התחום מפני שהוא שט על פני המים שהוא אסור:

לשון ריא"ז

ומותר לאדם ליכנס בספינה של נכרי ע"ש עם חשיכה והולך בה בשבת כמו שביאר מז"ס בפסקיו:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) כגון במפליג שצריך לעסוק במשיטות של חבלים ולשבות במקום אחר אין ראוי מפני הסכנה דהוי כמו מדבר וגדודי לסטים דספקר הוא:

הגהות חו"י

(א) עי' בר"י בעירובין פ"ד: (ב) בסוכה פירש"י אינו סומך על בני הבית ועשה עמו סעודתו ועל מה שבידו נסמך: אפילו לביתו דמה שמוצא אם מעט אם רב שלו היא אעפ"כ לא יהלך וכ"ש לאושפיזא שלא ימצא כלום:

עין משפט

א מיי' פ"ל מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רמח וסי' שכט:
ב מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנב:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בית שמאי: (ב) נ"ל אמר ר' יוסי ב"ר חנינא ר' ישמעאל היא כו':

הגהות מא"י

[א] כאלפס ד' סביוניטי הגי' אפי' כב"ש דאיסר להתחיל מלאכה בע"ש ולהפליג אפילו בע"ש והרמב"ן כ' ותיבת דלב"ה מותר אפילו בשבת ליתא. וי"ג דלב"ה מותר אפילו בשבת ולהפליג אפילו בע"ש:

מלחמת ה'

וכן מפורש בירושלמי אבל השמעתו של רבינו ז"ל לא נתבררה אלי במקום הזה וה"ר אברהם בר' דוד ז"ל מלמד עליו זכות ומעמיד כל ברייתא זו כב"ש ושאלה ומשכון מותרין שלא הוזהרו על שביתת כלים אלא במלאכת ישראל דומיא דעבד ואמה התושבים שעושין מלאכה לעצמן כישראל בחול ושכירת מלאכתו של ישראל הוא לפיכך בערב שבת אסור אפילו בשכירות יום אחד שלא יכנס שבת בעודו במלאכה ובחמישי מותר בשכירות יום א' הא לב"ה לעולם מותר ואפילו שלא בהבלעה ואין הדברים נכונים לי לדחות סתם הברייתא ועוד קשה בחמישי מותר פשיטא ועוד כיוצא בו דאגרת מאן היא:

המאור הקטן

השבת: ירושלמי בית שמאי אומרים אפילו ברביעי וב"ה מתירין: מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי א"ר יוסי ב"ר חנינא ר' ישמעאל היא דתנן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום ר' יש... אומר יגמור משתחשך נראה לי דאליבא דרבי ישמעאל מותר לגמור אפילו בסחיטתו בידים שאלמל... נאסר לו לעשות בידים לא היו ב"ש מודים במשנתנו לטעון מבע"י במידי דאתי ממילא משו... דסוף סוף הא קא מתעבדא מלאכה בשבת והיו חולקים בה כשם שהיו חולקים במצודות חיה ו... ודגים אלא ודאי תנא דמתני' כר' ישמעאל סבירא ליה דאמר יגמור משתחשך אפילו בסחיטתו בידים... כי אתי ממילא שפיר דמי ולא פליגי עלה בית שמאי וכן שום ובוסר אע"פ שלא היה הוא גומר אותן היו זבים מאליהן בריסוקן לפיכך אין סחיטתן חשובה לו לכלום ורש"י ז"ל פי' יגמור דקא אמר רבי ישמעאל שצוברן מאחר שריסקן ומניחן בכלים ויוצאים מעצמם ומותרין לא ידעתי מי דחקו לזה הפי' אי... דאמרינן עלה מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אנן הא פרישנא לה לא קשיא ולא מידי ואסיקנא בגמרא לאו מי איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה כולי... לא פליגי דאסור שעדיין הן כאילו הן שלמים ולא רסקן כלל ואפילו משקין היוצאין מהם אסורין וכל שכן שאין לו לסחוט בידים כי פליגי במחוסרין שחיקה שתמצא לומר ג' מלאכות יש בהן ריסוק ושחיקה אלא שהדיכה בכלל ריסוק כדתניא השום והבוסר שריסקן ואוקימנא במחוסרין שחיקה והני מילי דתנן במתניתין כמחוסרין דיכה דמו שטעינת הקורה על גב הענבים השלמים או על גב ד... השלמים היא כריסוק והדיכה והשחיקה נעשית מאליהן בשבת שלא הספיקה הקורה מבעוד יום לעשות בהן בשעה קלה אלא רסוק בלבד בלא דיכה הילכך אליבא דרבי ישמעאל היו בית שמאי פליג... דמתניתין ולא היו הכל שוין בה הילכך מסתברא ליה לרבי אלעזר דמחוורתא לאוקומא למתני' כר' אלעזר דאשכחן דשרי כי האי גוונא בחלות דבש בשריסקן מבעוד יום והדבר ידוע שאין עושין בחלות דב... דיכה ולא שחיקה וכי היכי דשרי ר"א בחלות דבש בריסוק בלבד ה"ה הכי נמי הוי שרי אף בזיתים וענבים כדקתני בברייתא ודומיא דמתני' קתני לה הורה ר"י בר' חנינא כר' ישמעאל דאמר יגמור מש... וקיימא לן בכ"מ מעשה רב וכל שכן דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא גבי הנך הוראות דהנהו תלמידי דאתמרן בגמרא הילכך ליתא לרבי יוחנן דאמר במחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסור דהא לא... ליה לר' יוסי בר' חנינא הכי מדקא מוקי לה למתני' כרבי ישמעאל ועוד דקיימא לן בחלות דבש ובזיתים וענבים כרבי אלעזר וכדפסק בעל הלכות משמיה דרב צמח בר פלטוי גאון ז"ל הילכך ליתא לדר' י...

עין משפט

א מיי' פ' כ"ו מהל' שבת:
ב מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנד רנה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל המנוגה: (ב) לן כנ"ל: (ג) שיתחיל מבעו"י כנ"ל:

הגהות חו"י

(א) ואפילו מחוסר דיכה לא ס"ל איסור דאורייתא רק רבנן אסרוהו ולכך ס"ל דמחוסר שחיק' גם מדרבנן מותר: הר"י: (ב) עי' לקמן בפ' מי שהחשיך:

הגהות מא"י

[א] וה"נ כמחוסרין דמי ותיבת דיכה ליתי' שם:

סחיט בידים ומש"ה אפילו לבית שמאי שפיר דמי לטעון מבעוד יום ויהא המשקה זב והולך כל השבת: בוסר. ענבים בתחלתן כשהן דקים מוציאין מהם משקה לטבל בו בשר לפי שהוא חזק וקרוב לחומץ: מלילות. שבלים שלא בשלו מרסקן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן וטובל בו: שריסקן. האי שריסקן כולל רסוק ודיכה דשלש מלאכות יש בדברים הנידוכין להוציא מהן משקה רסוק ודיכה ושחיקה ובמתניתין איירי בשלא עשה בהן מבעוד יום אלא ריסוק שהקורה והעגולין מבעוד יום אינן אלא מרסקות אבל הכא מיירי שריסקן בידים שפיר עד שהן מרוסקין ונידוכין ואין מחוסרין אלא שחיקה וקתני ר' ישמעאל אומר יגמור משתחשך כלומר יגמור אפי' בידים ומינה ילפינן דלר' ישמעאל במחוסרין דיכה נמי אי סחיט להו לא מחייב בהו חטאת דאם איתא דמחייב בהו חטאת לא הוה לר' ישמעאל למשרי בשאין מחוסרין אלא שחיקה והוה ליה למגזר אטו מחוסרין דיכה ומדלא גזר ש"מ דס"ל דמחוסרין דיכה נמי דומיא דמתני' אי סחיט להו בידים ליכא חיוב חטאת ומש"ה קתני מתני' דאפילו לב"ש טוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת דליכא משום שביתת כלים דהא אפי' עביד בידים לא מיחייב חטאת: ר' עקיבא אומר לא יגמור. דס"ל דבמחוסרין דיכה מיחייב חטאת ודלא כמתני' ומש"ה אפילו בשאין מחוסרין אלא שחיקה גזר אטו מחוסרין דיכה: במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי. דלא יגמור בידים: והכי נמי כמחוסרין דיכה דמו. הני דמתני' שאין הקורה עושה בהן מבעוד יום אלא רסוק: הורה ר' יוסי ב"ר חנינא כר' ישמעאל. דכשאין מחוסרין דיכה יגמור בידים והר"ז הלוי ז"ל הקשה על הרב אלפס ז"ל שהביא להא דרבה בר בר חנה א"ר יוחנן דבגמרא משמע דפליגא אדרבי יוסי בר' חנינא ובמה שפירשנו נתקיימו דברי הרב אלפסי ז"ל יותר מבמה שנכתב בזה בספר המלחמות:

שמן של בדדין וכו': רב אסר. דאית ליה מוקצה וכר' יהודה ושמואל שרי דלית ליה מוקצה וכר"ש: עז לחלבה.. עז העומדת לחלבה וכן רחל העומדת לגזל גיזים ותורי דרדייא העומדים לחרישה: ותמרי דעסקא. העומדים להוליכם לסחורה במקום אחר: **מתני'** אין צולין בשר בצל ובילה וכו': חררה. עוגת רצפים (מ"א יט): כדי שיקרמו פניה. לאו פנים המדובקין בתנור אלא העליונים שהם נמהרים לקרום מפני האור העומד כנגדו *)ור' אליעזר בן יעקב פליג עליה דבעינן שיקרמו אף פניה התחתונים כך פרש"י ז"ל דר' אליעזר לחומרא קאמר ובירושלמי [מכילתין סוף הל"י] משמע דלקולא קאמר דגרסינן התם מודה ר' אליעזר בלחם הפנים שאינו קרוי לחם עד שיקרמו פניה בתנור משמע דהכא סגי בקרימה כל דהו אבל בלחם הפנים בעיא קרימה מעליא וקי"ל כר' אליעזר בן יעקב כדאמרינן [גיטין דף סז: יבמות מט: וכ"מ] משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי: **גמ'** כמאכל בן דרוסאי. לסטים היה ומבשל בשולו שליש: איתמר נמי. דמאכל בן דרוסאי חשוב בשול: כל שהוא מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בגמרו משום בשולי נכרים אפילו נטלו הנכרי מעל האור ואחר כך החזיר אותו שרי:

וכבר כתבתי למעלה [בדף ו' ד"ה והאי] שלדברי הרב אלפסי ז"ל לא שרינן לשהות כשנתבשל כמאכל בן דרוסאי אלא בגלי שהוא מוגח על האש אבל בקדרה לא: **מתני'** משלשלין את הפסח וכו'. והוא נצלה והולך משתחשך ואף על גב דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי משום דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לאחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור. מעט בעצים: של מדורת בית המוקד. שהיתה בעזרה והיא מתבערת והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהיו הכהנים צריכים להבעירה משתחשך כדמפרש בגמרא: בית המוקד. לשכה היה שהכהנים מתחממין שם במדורת אש הנסקת בה תמיד מפני שמהלכים יחפין על גבי רצפת שיש בעזרה וכדתניא בזבחים [דף כד:] הואיל ורצפה מקודשת דכתיב קדש המלך את תוך החצר וכלי שרת מקודשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה: בגבולין. צריך אדם לבער מדורתו מבעוד יום כדי שתאחוז האור ברובו: ר' יהודה אומר כו'. אם היתה מדורת פחמים אינו צריך לאחוז בהן את האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה ואין צריך

*) ובגמ' ובכל הפוסקים שהביא לשון משנה זו היתה ר' אליעזר סתם ורק הר"ן גריס ר"א בן יעקב:

נר מצוה

תנינא אמר ר' ישמעאל היא (א) דתנן השום א והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך ר"ע אומר *לא יגמור ואיתמר עלה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בצריך דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי במחוסרין שחיקה [וה"נ כמחוסרין [א] דיכה דמו] הורה רבי יוסי ב"ר חנינא כרבי ישמעאל: שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר ושמואל שרי פי' שמן של בדדין שמן היוצא תחת הקורה של בית הבד בשבת ומחצלות של בדדין הן המחצלאות המוקצות בבתי הבד: הני כרכי דזוגי (ב) רב אסר ושמואל שרי. פירוש מחצלות כרוכות ומונחות לסחורה ונקשרות שתים שתים ונקראות זוגי והלכתא כשמואל דשרי דקאי כר' שמעון דלית ליה מוקצה: אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותמרי דעסקא ותורא דרדיא פלוגתא דר' שמעון ור' יהודה דרבי יהודה אית ליה מוקצה ורבי שמעון לית ליה מוקצה וקי"ל כר' שמעון לענין שבת דהא איפסיקא הלכתא כוותיה בהדיא בסוף פרק מי שהחשיך וה"נ אמרינן ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון ושמתיה רב (א) הונא והא כר' שמעון סבירא (ג) ליה באתריה דרב הוה ובאתריה דרב לא הוה ליה למעבד הכי ושמעינן מינה דהלכתא כרבי שמעון: **מתני'** אין ב צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואין נותנין ב פת לתנור עם חשיכה ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה: **גמ'** *וכמה כדי שיצולו אמר ר' זריקא אמר רבי אלעאי אמר רב כמאכל בן ג דרוסאי איתמר נמי אמר ר' אסי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים: **מתני'** משלשלין את הפסח לתנור ערב שבת עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ובגבולים כדי שתאחז האור ברובן רבי יהודה אומר ד בפחמין כל שהוא: **גמ'** משלשלין מאי טעמא דבני חבורה זריזין הן ולא אתי לאחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד: מאי טעמא דכהנים זריזין הם: ובגבולין כדי שיוצת האור

רש"י

מאיליהן ונלבד (ג) מבעוד יום: בוסר. ענבים בתחילתן כשהן דקין מוציאין מהן משקים לטבל בהן בשר לפי שהוא חזק וקרוב לחומץ: מלילות. שיבולים שלא בישלו כל צרכן מרסקן וטוחנן באבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו: יגמור. מאחר שריסקן ונצרן בכובד ויצא מעצמו מותר לכתחילה: לא יגמור. אסור להניח מבעו"י תחת כובדן כדי לגמור משתחשך: בצריך דיכה כ"ע לא פליגי דאסיר. שטעינתן היא גורמת את הכל ונמצא דהכל עשוי בשבת: שחיקה. יותר מדיכה וכבר נידוך במדוכה ורבותי' גורסין במחוסרין שחיטה פליגי פירוש שנידוכין יפה ואין טעינתן גורמת אלא סחיטה ולמאן דגריס שחיקה טעינתן שוחקתן והני דמתניתין מחוסרים דיכה טעינתן היא [דיכתן] והא רבי ישמעאל מודה לאסור: שמן של בדדין. שמן המשתמר בזוית בית הבד תחת הטעינה והוא ניתן לבדדין: וכן מחצלות. בדדין שמכסין בהן הזיתים רב אסר לטלטולינהו משום מוקצה דרב סבר הלכה כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כרבי שמעון דלית ליה מוקצה: כרכי דזוגי. זוג של מחצלות שמחפין בה פרקמטיא של ספינה: עז העומדת לחלבה. וכן רחל העומדת לגזל גיזין: ותורא דרדייא. שור העומד לחרוש: ותמרי דעיסקא. העומדות להוליכם למקום אחר בסחורה: חרתא. שם מקום: דארגיז. אדם אחד היה אמגושי שבנה אותו עיר ורב המנונא היה דר שם: והא כר"ש ס"ל. ואמאי שמתי': מתני' חררה. עוגה: שיקרום. שיהי' לו קרום שקורין קרוסט"ה: התחתון שלה. אותו צד הנדבק בדופני התנור כי היו מדביקין הככרות בדופני התנור סביב: גמ' דרוסאי. ליסטים היה ומבשל בישולו שליש: איתמר נמי. דמאכל בן דרוסאי חשיב בישול: כל שהוא. מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי חשוב כגמרו ביד ישראל ואין בו משום בישולי נכרים אם נכרי גמר בישולו: מתני' משלשלין הפסח. והוא נצלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרי' הכא שרו רבנן דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לחתויי בגחלים: ומאחיזין את האור מע"ש. בעצים של מדורת בית המוקד כדמפרש בגמרא: בית המוקד. לשכה גדולה היה שהכהנים מתחממים שם במדורת אש הניסקת בה תמיד מפני שמהלכים יחפים על רצפת השיש שבעזרה: ובגבולין. צריך אדם להבעיר מדורתו מבעו"י כדי שתאחוז האור ברובו: רבי יהודה אומר. אם היתה מדורת פחמין א"צ להאחיז את האור אלא בכל שהוא והן דולקות והולכות ואין דרכן להיות כבה וא"צ לחתות בה: גמ' דכהנים זריזין הן. שכולן היו בני תורה וחרדים ונזכרים ולא מחתי

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת נראה דסבירא להו דזיתים וענבי' שרסקן מערב שבת אפי' מחוסרין דיכה שאינן נדוכין אלא מרוסקין מותר להטעין עליהם קורה ועגול מע"ש סמוך לחשיכה והמשקה הזב מהם מותר אפילו לאותה שבת ודוקא להוציא מהם על ידי קורה ועגול שני מאחר שהם מרוסקים אפי' אינן נדוכין אבל לשחוק בידים בשבת אסור מיהו אם ריסקן מערב שבת וגם הדיכן שאינן מחוסרין אלא שחיקה בידים מותר לשחוק אותם בידי' בשבת עצמו והמשקה הזב מהם מותר כן נ"ל דעת רבינו ומיי' לפי מה שיש לדקדק מתירוץ התו' שם וכפי מה שפי' המגיד משנה פ"ג מהלכות שבת והוא הנכון לפי דעתי ואולם שאר הפוסקים כגון רש"י והר"ן והרא"ש והטור סבירא להו דבין טעינת הקורה או העגול או שום דבר אחר שגורם ליציאת המשקה לא שרי אלא היכא שהזיתים והענבים או שאר הפירות היו מרוסקין ונדוכין כבר מע"ש שאינן מחוסרין אלא שחיקה ואז מותר להטעין עלייהו קורה ועגול מערב שבת והמשקה הזב מהן מותר ומדבריהם משמע דליכא שום היתר להוציא המשקה בידים מן הפרי בשבת אפי' כשהוא מרוסק ונדוך מע"ש:

לשון ריא"ז

מותר לטעון בקורות בית הבד הזיתים הטחונים וכן הענבים הדרוכות שאפילו לגמור סחיטתן בידים לאחר חשיכה מותר שכל עיקר סחיטתן אינה אסור' אלא מדברי סופרי' גזרה משום סחיטת זיתים וענבים ומרוסקין לא גזרו על סחיטתן שאף הזיתים והענבים המרוסקין אין בסחיטתן איסור תורה אלא מדברי סופרים ובאלו לא גזרו על המרוסקין כל עיקר כמבואר בקונטרס הראיות בד"א כשנדוכו כל צרכן ואינן צריכין אלא סחיטה אבל אם לא נדוכו כל צרכן אסור לגמור סחיטתן אחר חשיכה שהן דומים כאילו היו מרוסקין:

ב לפי מה שהסכימו רוב הפוסקים אי קרמו פני הפת הדבוקים לתנור מבעו"י מותר להניחו אחר כך בתנור כרבי אליעזר: לרש"י הוי חומרא דלדידי' פני' שכלפי האור ממהרים לקרום מפנים שכלפי התנור ולתוספות ומיימון וסמ"ג והר"ן הוי קולא ולסמ"ג צריך שיקרמו פנים התחתון והעליון ודלא כר' אליעזר והשתא לסמ"ג אין מניחין עוגה על גבי מקום חם כדי שתאפה אלא אם כן קרמו פניה התחתונים והעליוני' ולשאר הפוסקים די במה שיקרמו פנים התחתונים והזרות שיש בדברי מיימון כתבתי בהלכות פסוקים:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא כאופה פת מועטת לצורך השבת אבל באופה פת מרובה לצורך חול אסור להניחו בתנור אחר חשיכה ואם שכחו בתנור מציל ממנו מזון שלש סעודות בלבד:

ג פירש"י כמאכל בן דרוסאי מקרי כשהגיע לשליש בשול ולפי דברי מיי' פ"ג מהלכות שבת נראה דעד שיגיע לחצי בישול לא מקרי כמאכל בן דרוסאי: ד לפי דברי מיי' ופירושו בפירוש המשניות אפי' אם המדורה של פחמין צריך שתאחז האור ברובה מבעו"י והטור א"ח סימן רנ"ה פסק דאפי' לא אחז בהן אלא האור כל שהוא שרי מפני שהן דולקין והולכין הפחמין והתימה עליו למה פסק כרבי יהודה דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ועוד דהא רב יוסף תני מה הן הדברים שדי שיאחז בה האור כל שהוא ולא קא חשיב פחמין משמע דלית הלכתא כר' יהודה וסמ"ג לאוין ס"ה כתב כדברי הטור:

המאור הקטן

ואנו תמהין בהרי"ף ז"ל שפסק כר' יוסי בר חנינא וכרבי יוחנן ולדידן מיפלג פליגי אהדדי ויש ספרים שכתוב בהם הורה רבי חנינא כר' ישמעאל אבל ברוב ספרים ובהלכות הרב ז"ל כתוב הורה ר' יוסי בר חנינא:

סליק פירקא

מלחמת ה'

ועוד ולא תמהים מן הרב אלפסי ז"ל שפסק כרבי יוסי בר חנינא וכרבי יוחנן ולדידן מפלג פליגי אהדדי: **אמר הכותב** אין דברי רבינו ז"ל מחוסרין לא דיכה ולא שחיקה ולא תבלין אלא שאין פה לאכול אבל תהלה יש לי להשיב דמה שפי' בעל המאור ז"ל דר' אלעזר שרי בחלות דבש בריסוק בלבד שאין עושין כהן לא דיכה ולא שחיקה ומינה גמר ר' אלעזר בן פדת (דהם) [דה"ס] ה"נ שרי בענבים כדקתני בברייתא דדומיא דמתני' קתני לה זה אינו נכון דהדרבה בחלות דבש שרי משום דלא מיתסרי דיכה ושחיקה (והם) [וה"ה] ה"נ שרי בזיתים וענבים בשאין מחוסרין דיכה אלא ממילא אתי וק"ל דלאע"ג דמעיקרא אוכלא והשתא משקה שרי תדע דהא בדרבי ישמעאל גופה שריסקן קתני ולא משמע שדיכן ואפ"ה מדסבר רבי יוחנן דבמחוסרין דיכה ודאי אסור וליכא מאן דפליג מוקים לה במחוסרין שחיקה (וכיון שכן) [וכ"ש] לר' אליעזר ורבי שמעון אית לן למימר הכי אלא בוכנא דשמעתא דליכא דיכה ושחיקה אלא בשום ובוסר ומלילות שאין בהם כונס משקה אלא לתלושית שבגופן וכשתמצא לומר שלש מלאכות בשום ובוסר ומלילות ריסוק דיכה ושחיקה ושתים בזיתים וענבים ריסוק וסחיטה והכל מודים שלא התיר רבי ישמעאל בשום ובוסר ומלילות אלא במחוסרין שחיקה ולסוס הכי קאמר רבי אלעזר בן פדת אע"פ שהתיר רבי ישמעאל בשחיקה דבתר ריסוק ודיכה שמא לא יתיר בסחיטה דבתר ריסוק שזו מלאכה שלישית וזו מלאכה שניה וסחיטה במקום דיכה עומדת הלכך מדברי רבי אלעזר נלמד בפירוש שהתיר בחלות דבש ובזיתים וענבים שרסקן והן מחוסרין סחיטה וזו דומה ממש למשנתנו ורבי יוסי ברבי חנינא סבר מחוסרין שחיקה בשום ומלילות ומחוסרין סחיטה בזיתים וענבים שוים הם שהרי אינן מחוסרין אלא מלאכה אחת אבל במחוסר שתים דיכה ושחיקה מודה רבי יוסי בר' חנינא שהוא אסור כר' יוחנן ובזה קיימנא דברי רבינו הגדול ודברי בעל הלכות ראשונות ועלתה השמועה כהוגן:

צריך לאחות בה: **גמ'** מאי רובו אמר רב רוב כל אחד ואחד. רוב כל עץ ועץ ולא תימא כיון שאחז ברוב העצים מותר: ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים דקים ונניח תחתיהן. להעביר את אלו: עץ יחידי. שהוא עבה: רוב עוביו. שיכנס האור ברוב עביו מתוכו: רוב היקפו. מבחוץ: קנים צריכין רוב. מדורה של קנים צריכה רוב משום דמיבדרן: אין צריכין רוב. דכיון דנילא האור במקצתן הולך ואוחז בכולן וכן גרעינין: בחותלות. כלים שעושין מלולבי תמרים: אדרבה איפכא מיסתברא. דבלא אגדן אין צריכין רוב לפי שאין כבין אלא דולקים והולכין אבל אגדן צריכין רוב לפי שיש לחוש שמא יכבו לפי שאין השלהבת יכולה ליכנס בהן וכן נמי גרעינין שנתנן בחותלות לפי שנצבורים יחד ובגמרא נמי אמרינן דהמדליק את הפתילה נמי צריך שידליק ברוב היוצא: ארבע מדורות אין צריכין רוב. דמיד שהתחילו לידלק נדלקין כולן והולכין: גפת. פסולת של זיתים ושל שומשמין: רבב. שומן: קירה. שעוה: גבבא. מה שמגבבין מן השדה:

סליקו להו יציאות השבת

במה מדליקין ובמה אין מדליקין. לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמרא: לא בזפת ולא בשעוה. לאו לענין פתילה קאמר אלא לתתן במקום שמן וכל הני דמזפת ואילך פסול שמנים הם: וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל. בגמרא פריך היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב דשרי בגמרא חלב מהותך ע"י תערובת שמן כל שהוא ולא מסיימי כלומר שאינו ניכר מי האוסר ומי המתיר: **גמ'** עץ בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא. כמין צמר יש בין קליפתו לעץ: כיתנא דדייק ולא נפיץ. דכיון דלא נפיץ אין השמן נמשך אחריו: נפיץ. באותן מסרקאות של ברזל: גושקרא. על שם שהוא פסולת של משי העשוי כתובעים והוא בית התולעת דפסולת מקרי גושקרא וגם פת סובין נקראת כן במסכת גיטין [דף נו.]: אחוונא. ערבה ויש כמין צמר בין קליפה לעץ: שברא. מין עשב ארוך: אוכמתא דארבי. ספינה המתעכבת במקום א' במים גדל ירקרוקות סביב שוליה מבחוץ: **תנא** עד כאן פסול פתילות. עד בירוקה שעל פני המים פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים שלא יתן חתיכות זפת או שעוה בנר במקום שמן: שעוה אצטריך ליה. לפי שרגילין לעשותה כמין פתילה ארוכה והפתילה בתוכה כמו שאנו עושין מהו דתימא בפתילה נמי [קא סבר] דאפילו כעין נרות שעוה שלנו יהא אסור להדליקן: קמ"ל. מכאן ואילך פסול שמנים שאינו אסור אלא בשנתן השעוה והזפת בנר כמין שמן אבל בשחברן יחד ועשה מהן פתילה מותר דנמשך הוא יפה אחר הנר ומכאן יש להתיר נרות שעוה בשבת וכן התירו בתוספות וכן דעת ה"ר יונה ז"ל אבל חכמי נרבונה היו אוסרין והיו מפרשים כן מהו דתימא לפתילה נמי לא שאפילו שם נר שעוה בנר של שמן יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים דכיון שיש בו שמן מותר אבל נר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולא מיחוור שאם אסור להדליק בלא שמן אפילו הניחו בשמן נמי אסור כדאמרי' לקמן [דף כא. ע"ש] דע"ג דבר שמדליקין בו עם דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין אלא ודאי כי לא הניחו בשמן נמי שרי וכך העלו התוספות אבל נמצא בתשובות רבינו שרירא גאון ורב אלפסי ז"ל דנר של שעוה אסור להדליק בו וכן דעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות: **כל** אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה. היסק גדול שהאחד מבעיר את חבירו: לא אסרו אלא לעשותה פתילה לנר בלבד. כדמפרש טעמא בשמן עוף אחד יש. ומחלבו נותנין בנר ודולק: משחא דקזא. שמן העשוי מגרעיני למר גפן שקורין קוטון: לפי שהאור מסכסך בהן. אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סכסכה אבניו [ב"ק ד"ו.]: אין נמשכין. ואתי להטות: שמן כל שהוא. הניתן בתוכו ממשיכו אחר הפתילה: לפי שאין

האור ברובן. מאי ברובן אמר רב ברוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהם: תני רבי חייא לסיועי לשמואל °להעלות נר תמיד כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה ע"י דבר אחר: עץ יחידי רב אמר ברוב עביו ושמואל אמר ברוב היקפו אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עביו ורוב היקפו: אמר רב יהודה קנים א (א) צריכין רוב אגדן אין צריכין רוב גרעינים צריכין רוב נתנן בחותלות אין צריכין רוב מתקיף לה רב חסדא אדרבה איפכא מסתברא איתמר נמי *אמר רב כהנא אמר רב קנים שאגדן צריכין רוב תני רב יוסף ד' מדורות אין צריכין רוב של (א) זפת ושל גפרית ושל רבב ושל קירה במתניתא תנא אף של גבבא ושל קש:

סליקו להו יציאות השבת

°**במה** מדליקין ובמה אין ^א^מדליקין אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים לא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו:

גמ' לכש שוכא דארזא שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי כולכא שמיה יצחק בר זעירי אמר גושקרא שמיה: ולא בפתילת האידן [א] אחואנא בעמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר שברא: ולא בירוקה שעל פני המים מאי היא אמר רב פפא אוכמתא דארבי תנא הוסיפו עליהן של צמר ושל שער זפת זיפתא שעוה קירותא: תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא שעוה ב אצטריכא ליה מהו דתימא נגזור פסול פתילות אטו פסול שמנים קמ"ל דלא *ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין בהם מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק מאי שמן קיק אמר שמואל עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב אחא בריה דרב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקזא ור"ש ב"ל אומר ג קיקיון דיונה: אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מה טעם מפני שהאור מסכסך בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מה טעם מפני שאין נמשכין אחר הפתילה: בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מהו ליתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא א"ל אין מדליקין א"ל מה טעם אמר ליה לפי שאין מדליקין בהם והבורך ד דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין

רש"י

מתני': כל אחד ואחד. כל עץ ועץ ולא תימא כיון דאחזה ברוב מנין העצים סגי: שלא יהיו צ"ל הבא עצים דקים ונניח תחתיהם. להבעיר את אלו: תני רבי חייא. גבי מנורה להעלות נר תמיד שתהא שלהבת עולה מאליה אלמא דכה"ג הויא הדלקה: עץ יחידי. כעין לוק"ש שלנו: רוב עוביו. שיכנס האור ברוב עוביו עד רובו: [רוב היקפו] שני צדדי היקפו: א"נ רוב. להצית אור ברובן ע"ש אלא מאחיזין בו את האור מבעו"י לפי שאין כבין והולכים אלא דולקין והולכין: אגדן. צריכין רוב לפי שאין שלהבת יכולה ליכנס בהן: גרעינים. של תמרים שיבשו ועשה מהן מדורה: בחותלות. כלים עשויין מלולבין (ג) וטעמא כדפי': איפכא מסתברא. כדפרישית: רבב. שעוה: גבבא. שמופל"א שגובבין מן השדה: קש. זנבות שבולין שסר"א:

סליקו להו יציאות השבת

במה מדליקין. לעשות פתילה כל הני דמתני' מפרש בגמ': ולא בזפת. לא לענין פתילה אלא לתתו במקום שמן וכל הני דמזפת ואילך פסולי שמנים הם: גמ' עץ בעלמא הוא. ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: עמרניתא. כמין צמר יש בין העץ לקליפה: ולא נפיץ. דכיון דלא נפיץ אין השמן נמשך אחריו: גושקרא. פסולת של משי: אחוונא. ערבה: בעמרניתא. כדפי' לעיל: שברא. מין עשב ארוך: אוכמתא דארבי. ספינה המתעכבת במקום אחד במים גדלים ירקרוקות סביב שוליה מבחוץ: עד כאן. עד (ב) ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: מכאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן חתיכות זפת או שעוה בנר במקו' שמן: שעוה אצטריכא ליה. לפי שרגילים לעשותה כמין פתילה ארוכה והפתילה בתוכה כמו שאנו עושין: מהו דתימא. פתילה נמי קאסר לה: מדורה. היסק גדול שהאחד מבעיר את חבירו: קיקיון. כעין אותו של יונה: מסכסכת. כמו סכין פגומה כלומר שאין אורו זקוף ונח במקום אחד אלא כדעך וקופץ לכאן ולכאן ליסנא אחריכא אין נכנסת תוך הפתילה אלא מסכסכת סביב מבחוץ כמו סכסכה אבניו ואין נמשכין ואתי *לחתות: שמן כל שהוא. הניתן בתוכו ממשיכו אחר הפתילה: לפי שאין מדליקין. בעינייהו גזרינן הא אטו הא: והבורך דבר. לעשות

א מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' רסד :

שאין מדליקין. בעיניה גזרו הא אטו הא ל"א שאין דולקין היטב: אבל להקפות מותר. פירש הרב אלפסי ז"ל להעבות ראש הפתילה כדי להרבות אורה ורש"י ז"ל פי' להקפות שאינו מדליק הפתילה פסולה אלא סומך עליה הפתילה כשרה להגיפה שלא תטבע בשמן ויליף הברזל[מ"ב ו]מתרגמינן וקפא פרזלא וכתב הרשב"א ז"ל שתימה הוא על מה סמכו בדורות הללו לכרוך גמר גפן על גבי גמי ולהדליק בעששיות של זכוכית אלא שאפשר לומר שלא אסרו אלא אותן שראויין להדליקן בפני עצמן ולפיכך גזרו על ידי תערובות אטו בעיניהו אבל דבר שאין ראוי להדליק בו בפני עצמו כורכין עליו דבר שמדליקין בו דליכא למיגזר אטו בעיניה [ב] דלא חזו לאדלוקי: **אמר** רב ברונא אמר רב חלב מהותך. פרש"י ז"ל דהיינו חלב מבושל ולא מסתברא דבמתניתין אסרו חלב מבושל דומיא דשארא כלומר אפילו על ידי תערובת ועוד נימא חלב מבושל כלישנא דמתני' אלא חלב מהותך היינו מחוי שלא נקרש עדיין ומשום הכי שרי בתערובות של שמן כל שהוא טפי משאר שמנים שאסרו חכמים משום דחלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו אפילו בעינייהו כמי ממשכי אלא דרבנן גזרו בהו אטו חלב שאינו מהותך ואטו קרבי דגים שלא נימוחו ואי אסרי להו כמי אפילו על ידי תערובת הויא לה גזירה לגזירה:

הלכות חנוכה שמע מינה אסור להשתמש לאורה. פירוש כל תשמישין ואפילו תשמיש מצוה דכיון שעל ידי נס שנעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל (ב) ואם איתא דשרי לאישתמושי תשמיש מצוה בנר חנוכה האיך מדליקין נר מצוה

רש"י

לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין כגון פסול פתילות דמתניתין: להקפות. לסמוך עליה את ראש הפתילה להגיפה שלא תטבע בשמן. ויליף תרגומו וקפא ובעמוד פירש בע"א: כבתה. נר חנוכה: אין זקוק לה. לתקנה: לשיעורא. שיהא בו שמן כזה השיעור ובעמוד פי' בע"א: רגלא דתרמודאי. שם אומה מלקטין עצים ומתעכבין בשוק עד שהולכין בני השוק לבתיהם משחשיכה ומבעירין אור בבתיהם וכשצריכין עצים יוצאים וקונין מהם:

שאין מדליקין בו אין מדליקין בו במה דברים אמורים להדליק אבל להקפות מותר פירוש להקפות להעבות ראש הפתילה להרבות אורה: [א] אמר רב ברונא אמר רב חלב א מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק:

הלכות חנוכה

ד' כא: א"ר זירא (אמר רב מתנה) אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת מדקאמר מדליקין בהם בחנוכה (א) בשבת ש"מ אסור ב להשתמש לאורה דכיון דאסור להשתמש לאורה לא אתי לאטויי ותו מדמדליקין בהן בחנוכה (א) בשבת מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה ש"מ כבתה אין זקוק לה והא דתניא מצותה ג משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק לאו דאי כביא הדר מדליק לה אלא דאי לא ד אדליק מדליק א"נ לשיעורא (כלומר שצריך ליתן ה שמן לתוכו כדי שתהא דולק והולך עד השיעור הזה) (א) היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה ו ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו: עד שתכלה רגל מן השוק עד כמה א"ר יוחנן עד דכליא רגלא דתרמודאי פי' עצים ידועים אצלם ונקראים תרמודא ובני אדם המביאין אותם נקראין תרמודאי ומתעכבין עד אחר שקיעת החמה כמו

נר חנוכה בשבת בכל השמנים והרי כשיתשמש בה בסעודת שבת אתי לאטויי אלא ודאי כדאמרן והא דאמר רב לקמן [דף כב.] אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה לאו למימרא דדוקא תשמיש דרשות אסור אבל תשמיש דמצוה שרי אלא לומר דאפילו ריצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור והכי מוכח בירושלמי וכן נראים דברי הרמב"ם ז"ל בפ' ד' מהלכות מגלה וחנוכה וזה שלא כדברי הר"ז הלוי ז"ל וא"ת והא אמרי' [ג] [דף כב.] דאבוהון דכולהו דם כלומר דמדכתיב ושפך וכסה ודרשינן במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל כדי שלא יהו מצות בזויות עליו ילפינן שאסור להסתפק מנויי סוכה ושאסור להשתמש כנגד נר חנוכה משום בזוי מצוה ואי אפילו תשמישי מצוה קאמרינן מאי בזויי מצוה איכא דהא אמרינן בגמ'(שם) דלרב דאמר אין מדליקין מנר לנר אי טעמיה משום בזויי מצוה כל היכא דקאמר מדליק משרגא לשרגא ממש שלא ע"י קנסא שרי דכיון דמצוה ממצוה קא מדליק ליכא משום בזויי מצוה וה"נ מאי שנא י"ל דעד כאן לא שרינן אלא להדליק מנר לנר משום דתרווייהו חדא מצוה [ד] כלומר מצות נר חנוכה ומין במינו אינו בטל אבל שאר מצות נראה כמבטלות זו את זו: **שמע** מינה כבתה אין זקוק לה. לחזור להדליק ונשאל (ג) הרשב"א ז"ל אם לאחר שהדליק בה לתקנה וכבה אותה בשוגג אם חייב לחזור ולהדליק ואם מברך פעם שנית והשיב ז"ל מסתברא שאינו חייב להדליקה דהוה ליה ככבתה שאין זקוק לה דהדלקה עושה מצוה וכבר הדליקה ואם בא להדליקה אינו מברך עליה דמצות הדלקה כבר עברה: **מצותה** משתשקע החמה. לאו למימרא שלא יהא רשאי להדליק קודם זמן זה דבשבת יוכיח שצריך להדליק קודם שקיעת החמה לרבה דאמר בשלהי פרקין (דף לד:) דמשתשקע החמה הוי בין השמשות אלא עיקר מצותה קאמר ואם רצה להקדים מקדים אבל מדברי בעל הלכות ז"ל נראה דדוקא נקט משתשקע החמה ובערב שבת נמי מדליק אחר שקיעה וכרב יוסף דאמר דמשתשקע החמה [ה] עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון יום: **דאי** לא אדליק מדליק. כלומר אבל לאחר שיעור זה אינו מדליק וכתבו בתוס' דדוקא בדורות שלהן שהיו מדליקין מבחוץ אבל עכשיו שמדליקין בבית מבפנים בכל שעתא ושעתא זמניה הוא דהא איכא פרסומי ניסא לאותן העומדים בבית ומיהו לכתחלה מצוה להדליק משתשקע החמה משום דזריזין מקדימין למצות: **אי** נמי לשיעורא. פירש הרב אלפסי ז"ל שאם היתה דולקת והולכת עד כשיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו ונראה מדבריו שאם כבתה שמותר להסתפק מן השמן וכל שכן הוא וטעמא דמילתא לפי שלא הקצה אותה אלא למצותה דהיינו כל זמן שדולקת והולכת בתוך זמן מצותה הא כבתה מותר דומיא דעצי סוכה ונויה שמותרין לאחר החג אבל מקצת מן הגאונים ז"ל אמרו דאם כבתה ונשאר שמן בנר ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכן בשאר הימים ואם נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו ולפי דבריהם יש לחלק בין זה לעצי סוכה ונוייה דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויין להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותן לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויים להתבער לגמרי כי יהיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצותן דאין אדם מצפה אימתי תכבה נרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן לגמרי למצותן ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בחג שאסורין כדמוכח במסכת ביצה פרק המביא (דף ל:) ולא דמי לנר של שבת שעשוי להיות כולה למצותה ואפילו הכי נהגין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה משום דהתם אף בעודו דולק למצותו

שאנו מדליקין בפני' אין צריך לדקדק לתת שמן בנר כדי שידלוק שיעור כדי שתכלה רגלי תרמודאי מן השוק ורבינו ומיי' כתבו שצריך לדקדק לתת שמן לתוכו כשיעור זה ולזה נוטה דעת הטור או"ח סי' תרע"ב: לשון ריא"ז [illegible]

[illegible]

המאור הקטן

למ"ד אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפי' תשמיש דמצוה ותשמיש קדושה משום דקסבר כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפי' לסעודת שבת ולסעודת מצוה ולמ"ד אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות ושל חול וכדקא פירש טעמיה משום בזויי מצוה אבל תשמיש מצוה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה ושמואל דמתמה עלה וכי נר קדושה יש בו לא ס"ל דאית ביה קדושה ולא משום איסור הנאה במשתמש לאורה ולא הוה כה"ג בזויי מצוה לדעתיה ולא מדמי ליה לכסוי הדם ברגל כדמדמי ליה רב יוסף עד דמשתמש בגופו של נר כמו שמכסה דם ברגל ומנא לן דאית ליה לשמואל הכי מדאיפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר דאלמא לא שרי שמואל אלא מנר לנר ומדמותיב רב אויא ממעשר שני שמעת מיניה דלא שרי שמואל להשתמש בגוף הנר בדבר הרשות ומסקנא דשמעתא שינן בנ"ח לבזויי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אבל קדושה אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה ולעולם צריך שתהא נר אחרת עמו בבית קבוע לכל תשמישיו כדאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואפי' מאן דאמר מותר להשתמש לאורה כל תשמיש שבעולם בהא דרבא מודה שצריך נר אחרת שלא יהא הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה:

מלחמת ה'

ועוד למאן דאמר אסור להשתמש לאור של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפילו תשמיש דמצוה וכו' אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות וכו' דשמעתא דהיישינן בנר חנוכה לבזויי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה:

אמר הכותב זה הפי' בא במתחרת על דברי רבינו הגדול ז"ל ולפיכך ניתן להצילו שהוא פסק ואמת הדבר שעיקר פירוש השמועה פשוט הוא דכי אמר רב אסי אסור להרצות קמ"ל שאפילו הרצאת מעות שאינו אלא עיון הקל אסור כל שכן תשמיש אחר בין של מצוה בין של שמואל נמי בשאר תשמישין מודה דאסור משום דהרואה אומר לצרכו הוא דהדלקה ואע"פ שיש לו אדם מדליק כמה נרות בביתו ולא חלק אלא על הרצאת המעות מפני שאינו תשמיש אלא שנאה הכי אמר וכי נר קדושה יש בו וכי מצות דבר שבקדושה הם כגון תפילין וספר תורה ותשמישיהן שהן תשמישין דחול ולפום הכי אמר ליה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו שלא ינהוג בו כמו שירצה ושלא נזרקין הן אלא אע"פ שנזרקין לאחר מצותן בשעת מצותן נוהגין בהן קדושה שלא יהו מצות בזויות נוהגין בהם כדברים שבקדושה ואסורים בתשמישי חול בשעת מצותן ולאו משום דדמי בזיון לבזיון וזה פירוש השוה באמת וברור וכן הא דמדמי רבי יהושע בן לוי נויי סוכה לנר חנוכה ה"נ קאמר

[illegible] שמים על הנר הוא והתמה רב יוסף דאפילו לדבריו תלי תניא בדלא תניא הוא אלא משום בזויי מצוה הוא שנאסרו בשעת מצותן וכיון שנאסרו אף זה שבא לסלקן מן המצוה ולהסתפק מהן אסור דהא היתק [illegible] שעתא כולה שמעינן דנר חנוכה בכולהו שמושין אסור כעין דבר שיש בו קדושה והרצאת מעות וכל שכן שאר תשמיש קאמרינן וראיה לדבר דאמרינן בפרק כירה דטעמא דעטורי סוכה משום דהוקצה למצותו אפילו רבי ש[illegible] [illegible] דן מעתה לנר חנוכה כלומר דכיון דאסור משום בזוי מצוה שקצהו מדעתו לגמרי ואסר בכל תשמישין שבעולם שהרי הוקצה למצוה דומיא דעטורי סוכה ודומיא דהדם של מצוה שאסור להרית בו כלל ואפילו אס[illegible] [illegible] בעל המאור ז"ל נכון על כרחו הלכה אסור להשתמש לאורה דקי"ל כרבי זירא אמר רב מתנא אמר רב שמדליקין בכל פתילות ושמנים בין בחול בין בשבת וטעמא משום דאסור להשתמש לאורה ור' יר[illegible] [illegible] ס"ל ואפילו פליג רב אסי כרב ור' יוחנן ק"ל דתלמיד הוא לגבייהו ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ואביי דהוה בתרא קבלה ואמר דלא זכה בדלא גמרה מעיקרא כדי שלא תשתכח ממנו מרוב חביבות שהיתה חב[illegible] [illegible] וניס ז"ל כך פסקו הלכה כרב מתנא אמר רב וכן מוכח בירושלמי כמו שפירשנו שמי שאמר אסור להרצות מעות כ"ש שאר תשמישין דגרסינן התם ע"כ לפתילות מכאן ואילך לשמנים ר' אבהו בשם ר' יוחנ[illegible] [illegible] נמשך אחריו והוא שבת ומוציא הפתילה ועוד שלא הוצאת האור ברוב הדלקה וכו' עד ועוד מן הדא דרב תחליפא שאיל לרב חסדא לא כן אלפן רבי בשבת שחלה להיות בחנוכה שאסר לראות מטבע לאור [illegible] ומוציא את הפתילה הוי ליה טעמא משום שלא הוצאת האור ברוב הדלקה וכך פירשו דרב תחליפא סקשה לרב חסדא לא כך למדתנו רבינו שאפילו שבת שחלה להיות בחנוכה אין מדליקין בפתילות ובשמנים שתנו [illegible] אם טעם איסורן מפני שהאור אינו נמשך אחריו והוא שבת ומוציא את הפתילה הכי אמרו שאסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה וכיון שאסור להשתמש לאורה לא אתי לאטויי ותוכל ללמוד מכאן בא[illegible] להרצות מעות כנגד נר חנוכה כל תשמישין אסור שאם היה מותר בשאר תשמישין הא איכא למיגזר משום שמא יטה אלא כמו שפירשתי עיקר וכן דעת כל הגאונים ז"ל:

למצותו נהנין ממנו מה שאין כן בנר חנוכה ורש"י ז"ל פירש לשיעורא שצריך שיתן בה שמן כשיעור הזה : **תנו** רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו . נר אחד בכל לילה [לאיש ובני ביתו [ב] והמהדרין את המצוה עושין נר אחד בכל לילה] לכל אחד מבני הבית : כנגד ימים הנכנסין . העתידין לבוא : כנגד פרי החג. דקרבנות בפרשת פנחס שבכל יום היו מתמעטין והולכין שביום ראשון היו מקריבין י"ג פרים ובשני י"ב וכן בכל יום ויום היה ממעט אחד : ימים היוצאין · שיצאו כבר וזה שעומד בו נמנה עם היוצאין : מעלין בקדש ולא מורידין . מקראי ילפינן במנחות פרק שתי הלחם (דף נט.) וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' נר מצוה

רבינו נסים

מהלכות מגלה וחנוכה דמהדרין מן המהדרין עבדי נמי הדור הראשון דהיינו נר לכל אחד ואחד אם היו אנשי הבית עשרה בליל ראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים ובתוס' אמרו דלא משמע הכי דאם כן ליכא היכרא לימים היוצאין שהרואה יחשוב שכמנין זה יש בני אדם בבית : **תנו** רבנן נר חנוכה מצוה להניחה וכו'. מבחוץ משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצירו שבתיהם היו פתוחים לחצר: ואם היה דר בעליה שאין לו מקום בחצר להניחה שם מניחה מבפנים כנגד חלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה שגזרו על המצות מניחה על שולחנו [ואף על פי] דמאן דחזי סבר האי נר לאו דמצוה הוא אלא נרו הוא: אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה. נראה לי דנהי דרבא מודה דאסור להשתמש לאורה וכיון שכן פשיטא דצריך נר אחרת [ג] הכא ה"ק דאף על גב דבשעת הסכנה כיון (שכן) דמניחו על שולחנו על כרחו משתמש לאורה אפילו הכי צריך נר אחרת לעשות היכרא בדבר : ואי איכא מדורת אם לא צריך נר אחרת לפי שמשתמש באור המדורה ויש היכר שהנר של מצוה היא: אם אדם חשוב הוא . שאינו רגיל באור המדורה צריך נר אחרת להשתמש . דאי לא ליכא היכרא : מאי חנוכה . כלומר על איזה דבר קבעוה : ולא מצאו אלא פך אחד וכו'. ונטמא כל שמן שבמקדש חוץ מזה שלא נטמא שהרי חתום היה וכלי חרס אינו מטמא מגבו ולהיסט לא חיישינן אע"ג דנכרים מטמאים בהיסט כזב לפי שאם הסיטוהו היו סוברים אותו לראות אם יש בו זהב או מרגליות כיון שראוהו חתום בחותם של כהן גדול אלא ודאי לא מצאוהו כלל ולא ראוהו : עשאום ימים טובים בהלל ובהודאה . ולא שאסורים במלאכה שלא נקבעו אלא לקריאת הלל ולומר על הנסים בהודאה ויש מי שכתב שלפיכך קראום חנוכה כלומר חנו בכ"ה ומש"ה היו שמנה ימים מפני שהיה להם שמן טהור רחוק ד' ימים והולכו שמנה ימים בין הליכה וחזרה : **גרסי'** בגמרא [דף כא:] תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב . גמל טעון פשתן ועובר ברה"ר ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה למטה מעשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה נימא ליה היה לך להניחה למעלה מגמל ורוכבו דלמא אי מטרחינן ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה . וכתב ר"ח ז"ל דקיי"ל כרבינא דלא שבקינן מאי דאפשיטא להו לרבא ורבינא ונקטינן מאי דאדחי בגמ' בדרך דלמא בעלמא וכן פסק הר"ר יונה ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל אבל הר"ם במז"ל לא כתבה: **אמר** רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי [תנחום] נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה דלא שלטא ביה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא: כסוכה וכמבוי דתנן בהו בהדיא בעירובין ובמס' סוכה דפסילי: בטפח הסמוך לפתח. שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם : מימין . בכניסתו לביתו מימינו : מזוזה קיימא לן [מנחות דף לד.] בימין דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעיה (כרעא) דימינא עקר ברישא ויש מי שכתב דאי ליכא מזוזה מניח נר חנוכה בימין כדרך כל מצות : אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה . למנות וכבר כתבתי למעלה דרבותא אשמעינן דאפילו רצוי מעות שהוא תשמיש קל אסור אבל ה"ה דאפילו תשמיש דמצוה נמי אסור : **כל** מילי דמר . רבה בר נחמני שהיה רבו : מדליקין מנר לנר . מנר חנוכה לנר חנוכה ואפילו על ידי קינסא שרי דהא אסיקנא בגמרא דטעמיה דרב דאמר אין מדליקין משום ביזוי מצוה ודוקא על ידי קינסא הוא דאסר דאילו מנר חנוכה לנר חנוכה בלא קינסא ליכא ביזוי מצוה ומיהו דשמואל אפילו על ידי קינסא שרי וזו היא השטה המחוורת בגמרא ולא כן דעת הרמב"ן ז"ל שכתב דלמסקנא ע"י קינסא אסור והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ד' מהלכות מגלה וחנוכה ומדליקין מנר חנוכה לנר חנוכה וכתב עליו הראב"ד ז"ל ועל ידי קינסא ומחלוקתם תלויה בדקדוקי סוגיות הגמרא וכמו שכתבתי בחידושי ואין כאן מקום להאריך : ומתירין מבגד לבגד . מתירין ציצית מטלית ישן לטלית חדש ובמנחות [דף מא:] מפרש טעמא דמאן דאסר : והלכה כר' שמעון בגרירה . דאמר דבר שאין מתכוין מותר : ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ . והוי תולדה דחורש או דבונה : **אמר** רבא היה תפוס נר חנוכה ועומד . משהדליקה עד שכבתה ועומד לאו דוקא אלא כן לשון התלמוד : לצרכו .

להשתמש

רי"ף

כמו חצי שעה עד שמגיעין לבתיהם : ת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו א והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך . טעמייהו דב"ש כנגד פרי החג אי נמי כנגד ימים הנכנסין . וטעמייהו דב"ה כנגד ימים היוצאין אי נמי משום מעלין בקדש ולא מורידין : אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כדברי ב"ש ואחד עשה כב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו משום מעלין בקדש ולא מורידין:[א](חנוני שהניח נר חנוכה מבחוץ והוזק בה אחר פטור מלשלם מפני שהוא נר של מצוה והאי דקא מניחה מבחוץ הואיל ומצוה לפרסם את הנס): ת"ר נר חנוכה מצוה ב להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו אמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא בעי ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך : מאי חנוכה דת"ר בכ"ה בכסליו יומי חנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענאה בהון שכשנכנסו יונים להיכל (א) וטמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה חתום ומונח בחותמו של כה"ג ולא היה (ב) בה להדליק אלא יום אחד ונעשה בה נס והדליקו בה ח' ימים לשנה אחרת קבעום ח' ימים טובים בהלל ובהודאה והלכך מברכינן אניסא כל יומא ויומא מתמניא יומי דחנוכה הואיל ובכל יום ויום היה הנס מתחדש באותו פך של שמן : אמר רב כהנא דרש רבי נתן בר מניומי משמיה דרב נחמן *נר חנוכה שהניחה ג למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי : אמר רבא נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח היכא מנח לה רב אחא בריה דרבא אמר מימין ורב ירמיה מדפתי אמר משמאל והלכתא משמאל כדי שיהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל (והיכא ד דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר דשבתא דאי מדליק דשבתא ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקביל ד שבתא עליה) : אמר רב יהודה אמר רב אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אמר אביי (א) כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין ה מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכתא כרבי שמעון בגרירה דתניא ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ *אמר רבא היה תופס נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום מ"ט מאן דחזי אמר לעסקיה הוא דנקיט לה ואמר רבא הדליקה מבפנים והוציאה לחוץ לא עשה ולא כלום

מ"ט

רש"י

נר איש וביתו · נר אחד בכל לילה לאיש ובני ביתו סגי להו: והמהדרין· את המצוה עושין נר אחד בכל לילה לכל אחד ואחד מבני הבית : הנכנסים· העתידים לבא: היוצאים. כלומר שיצאו כבר : מבחוץ . משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר: ואם היה דר בעליה · שאין לו מקום בחצר להניח שם:מניחה·בפנים כנגד חלון הסמוכה לרה"ר: ובשעת הסכנ'· שהיה להם חק לפרסיים ביום אידם שלא היו מדליקין אלא בבית ע"ז שלהם : נר אחרת· לעשות היכר לדבר : ואי איכא מדורת · אם לא צריך לנר אחרת לפי שמשתמש לאור המדורה ויש היכר שהנר נר מצוה הוא : ואי אדם חשוב הוא · שאינו רגיל להשתמש לאור המדורה צריך נר אחרת להשתמש דאי לא לא הוי היכר הנס : מאי חנוכה . על איזה נס קבעוה : בחותמו · שחתמו בטבעתו והכירו שלא נגעו בו : ועשאום יו"ט· להלל ולהודאה ולא אסרום במלאכה : פסולה.דלא שלטא בי' עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא:מצוה להניחה. בחצר או ברה"ר בטפח הסמוך לפתח שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם : מימין · לכניסה : מזוזה בימין · דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר איניש כרעא דימיני' עקר ברישא' : להרצות · למנות: כל מילי דמר· רבה: מדליקין · מנר חנוכה לנר [חנוכה]: מתירין ציצית· מטלית

שלטי הגבורים

להשתמש ממנו ומדברי רבינו לא משמע כן :

לשון ריא"ז

נר חנוכה שכבה אסור להדליקו לעשות בו חפציו שכבר הקצהו למצותו כל ח' ימי חנוכה וכן השמן הנשאר בנר אסור להשתמש ממנו כדין אתרוג שהקצהו למצותו כל ימי החג אבל אחר שעברו כל ח' לילות שכבר עבר זמן מצותו לגמרי מותר ליהנות בין בנר בין בשמן הנשאר כמו שביאר מז"ס :

א דברי התוס' כפי' מהדרין הוא כמו שאנחנו נוהגין היום ולדברי מיי' הוא מדליקין נר אחד לכל אחד ואחד מבני הבית ובכל לילה כל אחד מוסיף אחד כגון שהיו אנשי הבית עשרה לילה ראשון מדליק עשרה ובליל שני עשרים וכן כולם :

לשון ריא"ז

מצות נר חנוכה איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים אבל על הקטנים שאינם מחויבים נראה בעיני שאינו מדליק כמבואר בקונטרס הראיות :

ב לפי מ"ש סמ"ג בשם ר"י משמע דלעולם אין מניחין נר חנוכה אלא על פתח הבית ולא בפתח החצר וכן הוא דעת רש"י גבי חצר שיש לו שני פתחים ומדברי התוס' נראה דהא דמניח הנר על פתח ביתו דוקא כשהוא פתוח וסמוך לרה"ר אבל אם יש שם חצר מניחו על פתח החצר ודברי הטור צ"ע והארכתי בביאורם בחידושי בס"ד :

ג מדברי רבינו ומיי' משמע דכל שהניחה למטה מעשרים אמה הוי מצוה מן המובחר. ואין צריך לדקדק להניחה למעלה מג' טפחים ולמטה מי' טפחים ור"ת וסמ"ג והרא"ש ומהר"ם והטור כתבו דמצוה מן המובחר להניח מלמעלה משלשה טפחים ולמטה מעשרה אבל למעלה מי' טפחים עד כ' אמה לא הוי מצוה מן המובחר ודע ונראה כי טעות נפל בדפו' האלפסי שהביאו המדפיסים לפסק הלכה דחנוני שהניח נר חנוכה מבחוץ והוזק בה אחר פטור מלשלם שזה דעת רבי יהודה וזה לא ה"ל לרבי' דהיאך יפסוק כיחיד לגבי רבים ועוד בפ' הכונס שם המשנה לא הביא רבינו דברי המשנה היא כלום משמע שדחה אותה ועוד מדברי הר"ן והמגיד משנה משמע להדיא שלא הזכיר רבינו דבר זה כלל ועוד דאפי' למאן דפסק דמצוה להניח נר חנוכה למטה מי' לאו מטעם שיהיה הלכה כרבי יהודה דלכולי עלמא אין הלכה כרבי יהודה בהא אלא היינו טעמא משום דיש לסמוך תורת סברת רבי יהודה על הא והכרח דעל אותו מונח קאמר ר' יהודה שפטור החנוני דמשום דפשוט אליבא דכ"ע דנר חנוכה צריכה שתהיה למטה מעשרה הילכך קאמר רבי יהודה שפטור החנוני אבל אע"פ שהוא כפשוט דצריך שתהי' למטה מעשרה לית הלכתא כותיה זהו דעתם ז"ל ולפי מיי' ורבינו גם אותו המונח אינו ואין ספק שטעות הוא ביד המדפיס והיכא שהניח למעלה מכ' אמה רבינו יואל פסק דהיכא שהניחה בבית כשרה והטור א"ח סימן תרע"א פליג עליה ופוסל:

ד לדברי ס"ג קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר וכיון שהדליק הנר אף האחרים שלא הדליקו אסורים בעשיית מלאכה ולזה הסכים הר"ן והאריך בזה והתוספות והרא"ש והרמב"ן והרשב"א הסכימו דקבלת שבת אין תלוי בהדלקת ואפי' אותו שהדליק יכול לעשות מלאכה אחר שהדליק הנר כל עוד שלא שהתפלל דקבלת שבת תלויה בתפלת מעריב ועניית ברכו כי אז קבלוה לשבת עליהם ואפי' אותם שלא התפללו ערבית נמשכין אחר הקהל שהתפללו בב"ה ולפי זה שפיר דמי להדליק של שבת ואח"כ נר של חנוכה ומהם כתבו שמצוה עליו לעשות כך ומדברי סמ"ג עשין ל' ודברי מהר"ם במרדכי ובהג"מ כך הוא הדין דבשתם אותו שהדליק קבל שבת עליו ואינו יכול לעשות מלאכה אחר כך אבל האחרים שלא הדליקו מותרין לעשות מלאכה הלכך הנהיג מהר"מ להתנות למדליק שאין כוונתו לקבלת שבת עד אחר שישים הנר שהדליק בו הנרות במקומו דבשתם היה אסור לו להחזיקו בידו עד שיניחהו אלא היה צריך להניחו לארץ מיד לאחר לאט כדי שלא יכבה ודברי מיימוני לא נתבררו להיכן נוטין וכמו"ש יש אומרים שמדליקין לאחר סדר קדושה וקדיש קודם שיבדיל על הכוס והראב"ד כתב שאין ראוי לעשות כן מבדילין תחילה משום ברכת מאורי האש ואח"כ מדליקין ומה שכתב בפנים והיכא דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה אינו ברור שיהיה לשון רבינו וצ"ע :

ה לדברי מיי' פ"ד מהלכות חנוכה והרא"ש והטור א"ח סי' תרע"ד ס"פ מדליקין מנר של מצוה לנר של מצוה אבל אסור להדליק נר אחר של חול אפי' להדליק נר אחד של מצוה וכ"ש שאין להדליק נר אחד של חול וסמ"ג וספר התרומה והר"ן והראב"ד ומרדכי התירו להדליק מנר של מצוה לנר של מצוה ע"י נר של חול או קינסא והתוס' כתבו שיש להחמיר ולצאת ידי כולם לא ידעתי איך פשט המנהג כשמדליקין נרות בבית הכנסת שמדליקין נר של חול מנר בית הכנסת ועל ידו מדליקין שאר נרות של בהכ"נ לכן נראה שטוב ויפה המנהג להדליק אותו הנר שמדליקין בו נרות אחרים של ב"ה חוץ לב"ה ע"י אש של חול כדי לצאת ידי כולם :

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' חנוכה סמג עשין ה טור א"ח סי' תרעא תרעא :

ב מיי' פ"ד מה' חנוכה סמג לאוין טוא"ח סימן תרעד תרעט :

ג מיי' שם סמג עשין ה טור א"ח סי' תרעה:

הגהות הב"ח

(א) טמאו כל כצ"ל : (ב) בו וכו' ונעשה בו וכו' והדליקו בו :

הגהות מא"י

[א] כל זה מוקף: [ב] נ"ב סגי : [ג] נ"ב אלא ׳

הגהות חו"י

[א] עי' בריו"ף כל' ציצית :

להשתמש וליכא היכר מצוה וניסא : בפנים . בבית והוציאה לחוץ כדאמרי' לעיל דצריך להניחה על פתח ביתו מבחוץ : האי נר חנוכה דאדלקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום מ"ט דהדלקה עושה מצוה . והיינו דמברכין להדליק בלבד (א) הלכך הדליקה חרש שוטה וקטן אף על פי שהניחה גדול לא עשה ולא כלום מיהו כתב בעל העיטור ז"ל דאם הגיע לחינוך מותר והכל תלוי במנהג כדאמר בירושלמי דמגלה מכאן ואילך התקינו שיהו קטנים קורין לרבים : שאף הן היו באותו הנס . שגזרו יונים על כל הבתולות הנישאות שיבעלו להגמון תחילה וע"י אשה נר מצוה נעשה נס דאמרינן במדרש דבתו של

מ"ט ה"נ (א) הרואה אומר לצרכו הוא [א] דנקיט להדאי נר חנוכה *דאדלקה חרש שוטה וקטן דף כג. לא עשה ולא כלום מ"ט הדלקה עושה מצוה ולא הנחה עושה מצוה (ב) והני לאו בני מיעבד מצוה נינהו אבל אשה ודאי מדלקה דא"ר יהושע ב"ל נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס : א"ר יהושע ב"ל עששית שהיתה דולקת כל השבת כולה למוצאי שבת מכבה ומדליקה אמר רב ששת א אכסנאי חייב בנר חנוכה : א"ר זירא מריש שם כי הוינא בי רב הוה משתתפינא בפריטי בהדי אושפיזאי לבתר דנסיבנא אמינא השתא ב ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלאי בגו ביתאי : וה"מ דאשתתופי בפריטי היכא דלא פתח בבא לנפשיה א אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא : °אמר רב חייא בר אשי אמר רב המדליק נר חנוכה צריך לברך ור' ירמיה בר אבא אמר הרואה נר חנוכה חייב לברך מאי מברך אמר רב יהודה יום ראשון המדליק מברך שלש והרואה מברך שנים מכאן ואילך מדליק מברך שנים והרואה מברך אחד מאי מברך אקב"ו להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים ב ושהחיינו אמר רב הונא ג חצר שיש לה שני פתחים צריכה שני שם נרות אמר רבה לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח ג אחת לא צריך : *א"ר יצחק אמר רב הונא נר שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם אמר רבא מילא קערה שמן ד והקיפה פתילות אם כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו לאחד אינו עולה: אמר רבא פשיטא לי נר ה חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקדוש היום שם נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקדוש היום איזה מהם עדיף קדוש היום עדיף משום דתדיר או דלמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא בתר דבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא

אמר

רש"י

ישנה לטלית חדשה : לצרכו . להשתמש וליכא היכר נס : בפנים . בביתו והוציאו לחוץ כדאמרינן דצריך להניחו על פתח ביתו מבחוץ : הדלקה עושה מצוה . עיקר מצוה תלויה בהדלקה : עששית . כלי גדול של זכוכית שקורין לנפ"א : שהיתה דולקת . שהדליקה למצות חנוכה מע"ש [חוזר] ומדליקה למצות הלילה : היו באותו הנס . שגזרו יונים על כל הבתולות הנישאות שיבעלו להגמון תחילה ועל ידי אשה נעשה הנס : אכסנאי . אורח : בתר דנסיבי . דפעמים הייתי אורח ללמוד תורה: עלי . בשבילי : בגו ביתאי . בביתי : משתי רוחות . אחי' בצפון ואח' במזרח שלא יחשדוהו העוברים בצד האחר שלא הדליק נר חנוכה : שתי פיות . שהנרות שלהן של חרס הן ומכוסין ועושין נקב בצידי הכיסוי כדי להכניס בו הפתילה ולמעלה בכיסוי יש נקב קטן וגם חלל שממלאין אותו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט ואם יש בו ב' נקבים ומב' צידיו עולים לשני בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד : עשאה כמדורה . שהאש מתחברת באמצע ולא דמי לנר: נר חנוכה ונר ביתו . בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות : שלום ביתו . נר של שבת שבני ביתו מצטערים

יוחנן האכילה לראש האויבים גבינה לשכרותו וחתכה את ראשו וברחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה בחנוכה : **אמר** יוחנן א"ר יהושע ב"ל עששית שהיתה דולקת כל היום כולו למוצאי שבת מכבה ומדליקה . אלמא הדלקה עושה מצוה ופרש"י ז"ל אע"פ שהדליקה למצות חנוכה בע"ש למוצאי שבת צריך לכבותה ולהדליקה למצות הלילה וכן מצינו בנר מערבי [לעיל דף כב:] אע"פ שהיתה דולקת מכבה ומטיבה ומדליקה בתחילה : **אמר** רב ששת אכסניא . אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימא דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה : כי הואי בי רב. שהייתי אכסנאי ללמוד תורה : בתר דאנסיבנא . ופעמים שהייתי אכסנאי : עלי . בשבילי : גו ביתאי . בביתי : **אמר** רב חייא בר אשי וכו' . הרואה נר חנוכה צריך לברך העובר בשוק ורואה באחת החצרות נר דולק . ומסתברא דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק הלילה הא לאו הכי לא שלא מצינו שם יוצא במצוה שיתחייב לחזור ולברך על הראיה : מכאן ואילך המדליק מברך שתים ורואה מברך אחת . לפי שאין לברך זמן אלא ביום ראשון דמשהגיענו לתחלת הזמן הגיענו : ובגמרא אמרי' ש"א היכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רב נחמן אמר שאל אביך ויגדך ומקשינן מתיב רב עמרם הדמאי מערבין בו ומשתתפים בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשו'. כלומר שאין צריך לברך על הפרשתו ולפיכך יכול להפרישו אותו אע"פ שהוא ערום ואי אמרת כל בדרבנן בעי ברכה כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן והיה מחנך קדוש וליכא ומתרצים אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה כלומר דאפילו מעשר ודאי ברכתו אינו אלא מדבריהם הלכך בדמאי הוה ליה ספק דדבריהם ורבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן ומשמע לכאורה דרבא ה"ק היינו טעמא דלא מברכין בהפרשת דמאי משום דדמאי אפילו ספק נמי לא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין הן ומדפריק רבא הכי משמע דסבירא ליה דספק דדבריהם בעי ברוכי : **ומכאן** למדו קצת מן המפרשים ז"ל דנהי דבהדיא אמרינן בפרק מי שמתו [דף כא.] דספק של דבריהם לא בעי מהדר וברוכי ה"מ היכא שהברכה עצמה היא המצוה כספק קרא ק"ש וספק אמר אמת ויציב דשקלי' וטרי' בהו התם אבל בברכת המצות שעיקר המצוה דאורייתא כגון הפרשת מעשרות כיון שהמצוה דאורייתא והוא צריך לחזור ולעשות המצוה מספק אף הברכה אע"פ שהיא של דבריהם צריך לעשותה עמה ולפי זה ספק נטל לולב ספק לא נטל ביום ראשון שהוא מהתורה כיון שהוא צריך לחזור וליטול צריך גם כן לברך אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בפרק רבי אליעזר דמילה גבי נולד כשהוא מהול דאיכא ספק ערלה כבושה וצריך להטיף ממנו דם ברית שאינו מברך עליו וכן כתב משמיה דרבינו האי גאון ז"ל אף על פי שעיקר מילה דאורייתא אלמא ס"ל ז"ל דכל ספק של דבריהם אפילו במצוה דאורייתא אינו מברך ולפי זה ספק נטל לולב אפילו ביום ראשון חוזר ונוטל ואינו מברך ולפי דבריהם תירץ הרמב"ן ז"ל דהאי דאיצטריך ליה לרבא למימר רוב עמי הארץ מעשרין הן היינו משום דאי לאו מהאי טעמא כיון דרבנן תקון דמאי הוה ליה ודאי דדבריהם ולא ספק : ומאי דמברכין בנר חנוכה להדליק בלמ"ד ולא על הדלקת הנר כדעבדינן בנטילת לולב אפרש במסכת פסחים [בפ"ק סי' ת"ש ע"ש בר"ן] בס"ד: **אמר** רב הונא חצר שיש לה שני פתחים . שיש לבית שני פתחים פתוחים לחצר צריכה שתי נרות נר לכל פתח משתי רוחות ומפרשינן בגמרא דהיינו טעמא משום חשדא דבני מתא דזמנין דחלפי בהא ולא חלפי בהא ואמרי כי היכי דבהא לא אדליק באידך נמי לא אדליק ומסתברא דכיון שאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחד פתחא : **נר** שיש לה שתי פיות עולה לשני בני אדם . שאם היו שני בני אדם דרים בחצר אחת ומדליקין בחצר מבחוץ עולה לשניהם אי נמי למהדרין שעושין נר לכל אחד ואחד: עשאה כמדורה. שהאש מתחברת באמצעיתה ואינו דומה לנר וכתב הרב בעל העיטור ז"ל מסתברא דהני מילי בשלא הרחיקם זה מזה כאגבע אינו נעשה כמדורה ויוצא: **אמר** רבא פשיטא לי נר חנוכה ונר ביתו.נר ביתו בשבת והוא עני שאין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות שלום ביתו עדיף דהכי אמרינן לקמן [ד' כה:] ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין לישב בחשך: בתר דבעיא הדר פשטא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא (א) וא"ת והיכי דחינן קדוש היום דאורייתא משום נר ביתו ונר חנוכה יש לומר דלא דחי' ליה דהא אפשר לקדושי אריפתא [פסחים דף קו:] אלא דאי (ב) לא משום שלום ביתו ופרסומי ניסא מצוה מן המובחר [עדיף] טפי בחמרא כדאמרינן [שם.] זכרהו על היין בכניסתו : **ומדאמרי'** דנר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו . כתב הרמב"ן ז"ל משמע לי דאף להקדים מקדימין נר ביתו לשל חנוכה שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם לחבירו [זבחים דף פט.] אבל ראיתי לבעל הלכות ז"ל שאומר והיכא דקא בעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק של שבת דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה וכמה הוא דחוק זה הטעם אם אמרו ביום הכפורים כן [בעירובין דף מ:] כשאמר זמן (ג) משום דמוסיפין מחול על הקדש ואוכלין ופוסקין מבעוד יום ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום וכיון שאמר זמן הרי קבלו מעתה אבל הדלקת נר בשבת אם הדליקו מה קיבול שבת יש בכך הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה אם כן הדליק נר זה [בערב] שבת לא ידליק נר אחרת ואדרבה לא מפני שהוא שבת מדליק אלא מפני שעדיין איכא שבת [ב] וכי גמר הדלקה קונה שביתה ועוד הרי אמרו בשלהי פרקין [דף לה:] שלישית להדליק את הנרות הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא בתר הדלקת הנר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור דכולהו ודאי מדליקין וזמן דכולהו איכשי היא להדלקה ובתר הכי מאן דאדליק גופיה מדביק פת בתנור וצולה דג קטן מדלא הויא תקיעה בתרייתא דהדלקה וש"מ דכל כי האי גוונא לאו קבלה היא ושרי אלו דבריו ז"ל ואינן נראין לי דמאי דקאמר דביום הכפורים היינו משום דמוסיפין מחול על הקדש ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום הא ודאי כשם שרשאי לעשות כן ביוה"כ . כך הוא רשאי להפסיק ולקבל עליו בערב שבת שלא יעשה מלאכה מבעוד יום דכשם שיש תוספת ליוה"כ כך יש תוספת לשבת כדאמרי' בפרק בתרא דיומא (דף פא:) כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול על הקדש ומאי דקאמר שלא מפני שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין איכא שבת הוא ודאי הכי הוא אלא מיהו חזינא בכולהו תנאין שמנהג חכמים

לשון ריא"ז
א ונראה בעיני שאם היה עומד בין הנכרים אע"פ שאין לו בית לעצמו ולא פתח לעצמו חייב להדליק נר לעצמו אע"פ שאשתו מדלקת בביתו שהרי אין הנס מפורסם אצלו ואינו רואה נר חנוכה לברך עליו בין הנכרים אם לא ידליק הוא לעצמו כמבואר בקונטרס הראיות :

לשון ריא"ז
ב ומי שלא בירך ביום ראשון מברך שהחיינו ביום ב' או באחר הימים כל שעה שהוא מדליק תחלה או שהוא רואה תחלה שכל מצוה שבאה עליו משנה לשנה צריך לברך עליה שהחיינו בתחלת עשייתה כמו שביאר מז"ה בפסקיו :

לשון ריא"ז
ג ואם היו הפתחים אחד במזרח ואחד בדרום והעוברים בדרום רואים את הנר שבמזרח נראה בעיני שדיו בנר אחד כמבואר בקונט' הראיות :
ד הטוא"ח סימן תרע"א בשם העיטור כתב שאם הקיף קערה פתילות והרחיקן זה מזה כאצבע שאפילו בלא כפיית כלי שפיר דמי ועולה לכמה פתילות והטור כתב דלא מסתבר האי טעמא ונ"ל דשפיר הוי גבול אצבע שאומר בעל העיטור גבול משום דאיהו מיירי לפי הגבול מהשמן שצריך ליתן בנר חנוכה דהיינו שמינית בילה כמו שזכרנו ולפי שיעור זה צריך שיהיו לעולם הפתילות שוות כשיעור זה כדי שלא תמהר הפתילה שיעור הדלקת השמן שזכרנו ועל דרך זה יהיה גבול אצבע שזכר בעל העיטור עולה יפה דאיהו לא מיירי במי שנותן שמן כרצונו בלי שיעור בנר חנוכה אלא דבריו הם בנותן בנר חנוכה שמן כפי השיעור בנמצא דאז צריך לעולם שיהיו הפתילות עשויות כשיעור שוה שאם יהיו גסות הרבה יכלה השמינית בילה קודם שיעורו ועוד יש ליישב דברי בעל העיטור באופן אחר וכתבתיו בחדושי בס"ד :

חדושי אנשי שם
ד"ת (א) וא"ת מאי קושיא אפילו תימא דקדוש על הכוס דאורייתא' יש כח לחכמים לעקור ד"ת בשב ואל תעשה וי"ל דלא אמרי' לעקור בשב ואל תעשה רק היכא שאם לא נעקור דבר תורה בשו"ת יעקר דברי חכמים בקום ועשה ומוטב לעקור דברי תורה בשו"ת מלעקור דברי חכמים בקום ועשה אבל הכא עד שנעקור דבר תורה בשב ואל תעשה נעקור דבר דדבריהם בשב ואל תעשה ומאי דמשני דאפש' לקדושי אריפתא לאו למימרא דאיהו(נמי)דאורי' דאיהו נמי דרבנן הוא אלא קושטא דמילתא קאמר ולרבותא קאמר דאפילו קידושא דרבנן לא מפסיד עי' בר"ן בפ"ק דכתובות על ברייתא דהרי שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן וכו' שאומר שם דטעמא דנדחה אבילות יום אחד שהוא דאורייתא היינו משום שב ואל תעשה הוא ואינו כן דגם התם אם ינהג אבילות בז' ימי המשתה הרי דוחה ימי החתונה שהם כרגל גביה לפי שאסור להתאבל בהם כמו ברגל אלא שצ"ע שם איך דחוי האבלות מקרי שב ואל תעשה והרי האבל אסור בכמה דברי' שנוהג בהם היתר בשבעת ימי המשתה ממ"נ א"ב ד"ל ז"ל :

א ב מיי' פ"ד מהל' חנוכה סמג עשין ס טור א"ח סי' תרעו תרעז :
ג מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' תרעא :
ד מיי' שם טור א"ח סי' רסג תרעח :

הגהות הב"ח
(א) נ"ב ואין מברכין להדליק ולהניח או להניח בלבד וכו' : (ב) נ"ל לאו וכו' ניסא וכ"ב קדוש היום עדיף טפי משום דמצוה מן המובחר בחמרא: (ג) נ"ב היינו :

הגהות חו"י
(א) לי"ע בגמ' סוף ד' כ"ב (ב) צריך עיון :

דף כג:

הגהות מא"י
[א] נ"ב דמדליק [ב] נ"ב מדליק:

לשון ריא"ז
א וכן אין מדליקין בו בשבת גזרה משום יו"ט שחל להיות בע"ש וכשהוא מדליק מבעוד יום לצורך השבת כשורף קדשים ביו"ט כמו שביאר מז"ה בפסקיו:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב ותני: (ב) נ"ב ותני וכו' כצ"ל: (ג) דהות רגילא: (ד) נ"ל נפיק: (ה) וכשדלקה אין בה משום כו': (ו) ואין בהדלקת שמן שריפה כו' כטעמא דר"ח א"כ אליבא דרבה נמי אלא דהוה ס"ל כו': (ז) נ"ל דאלמא דליכא:

הגהות מא"י
[א] בד"ק היה הגירסא ובקידוש היום ונמחק:

חכמים היה שהמלאכה האחרונה שהיו עושין בע"ש היתה הדלקת הנר שאפילו תפילין שהניחתן מצוה היו חולצין קודם שידליקו את הנר וכדתניא בברייתא בסוף פרקין [דף לה:] ו' תקיעות תוקעין ערב שבת וכו' שלישית להדלקת הנר דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ופרש"י ז"ל ורביעית להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אתרתי קמייתא דהתם ועוד מדאמרינן התם בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן דלא כר' נתן ודלא כר' יהודה הנשיא אלמא בתחלה היו חולצין תפיליהן ואחר כך מדליקין את הנר וכבר הקשו בתוספות מדאמרינן בסוף פרק ארבע מיתות (דף סח.) נר מצוה דרבי אליעזר חלה ונכנס הורקנוס בנו אחריו לחלוץ תפיליו גער בו אביו ויצא בנזיפה ואמר לו היאך מניחין איסור סקילה כלומר הדלקת הנר ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת הנר קודם לחליצת תפילין ותירצו דשאני התם דמשום חליו אחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד סמוך לחשיכה ולכך היה לו לעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראיה דחליצת תפילין קודמת מדרצה הורקנוס לחלוץ תפיליו קודם הדלקה אלמא יודע היה שכך היו רגילין. וברייתא נמי בסוף פרקין מוכחא שהמלאכה האחרונה שהיו עושים בערב שבת היתה הדלקת הנר דקתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ודאי שאדם יכול להטמין יותר סמוך לשבת מלהדליק את הנרות דהא תנן בפרקין [דף לד.] ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות אבל מערבין וטומנין את החמין וכיון שכן איפכא הוה ליה למתני הדליק המדליק וסילק המסלק והטמין המטמין אלא ודאי היינו טעמא משום דרבנן הכי תקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ושלא יעשה אחריה מלאכה כלל והיינו טעמא לפי שהדלקה מלאכת מצוה היא לצורך שבת וכדאמרינן לקמן [דף כה:] הדלקת נר בשבת חובה ונמצא שהיא כתחלת שביתה וקבלתה ובהא נמי מתרצא הא דאמרינן בסמוך [דף כג:] דביתהו דרב יוסף הוה מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תנינא וכו' וקשה לי דודאי דביתהו דרב יוסף לא הוה מדלקה בין השמשות דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין ובודאי מוסיפה היתה מחול על הקדש שהרי שבתות וימים טובים מחוייבים הם בכך וכיון שכן מאי קאמר לה רב יוסף תנינא לא ימיש הרי כבר היתה מוסיפה מחול על הקדש אבל נ"ל דודאי קודם לבין השמשות היתה מדלקת שלא היתה מכנסת עצמה לספק איסור סקילה אלא מיהו הוה סבירא לה שאין צריך להדלקת הנר תוספת לפי שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך שבת ותחלת שביתה היא שלפיכך תקנו חכמים שתהא מלאכה אחרונה הלכך הוה סבירא לה דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה כמה דמאחר ליה טפי עדיף ואמר לה רב יוסף דאפילו הכי צריכה היא תוספת והיא סברה לאקדומי כלומר לעשות לה תוספת גדול כשאר המלאכות כולן אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים: וכיון דכל הני שמעתתא מוכחי שחכמים חקנו שתהא הדלקת הנר מלאכה אחרונה מי שמדליק את הנר כבר הוא גומר בדעתו שלאחר מלאכה זו לא יעשה שום מלאכה אחרת ואין לך קבול שבת גדול מזה ומאי דקא מייתי ראיה מדתניא בשלהי פרקין [דף לה:] שלישית הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן וכו' לאו ראיה היא כלל דהאי ושוהה לאו אמדליק קאי אלא אתוקע קאי דהכי קתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן כלומר כמה יהא תוקע זה שוהה בין תקיעה שלישית לתקיעה אחרונה שאי אפשר לומר שלא ישהה אלא כדי סילוק והטמנה והדלקה שאין הכל מטמינים ומדליקין כאחד ועוד שיש מי שאינו מטמין אלא קדירה אחת ויש שמטמין הרבה וכן בהדלקה ומש"ה קאמר שהתוקע שוהה בין תקיעה שלישית לרביעית כשיעור שיהא נגלה ביניהן דג קטן או להדביק פת בתנור ויקרמו פניה ונתנו שיעור בין תקיעה שלישית לד' אף על פי שלא נתנו שיעור בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישית לפי שבתקיעות ראשונות עוד היום גדול ואין קפידא בשיעוריהן אבל תקיעה שלישית צריכה שתהא סמוך לחשכה מפני הדלקת הנר שאסור להקדימו ואדרבה היא מוכחא דלבתר הדלקה לא עביד מלאכה כלל מדקתני הדלקה בתר הטמנה וכמו שכתבתי למעלה וכיון דרבנן תקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ודאי מי שמדליק בע"ש כבר הוא גומר בדעתו שלא יעשה מלאכה לאחר מכאן ונמצא מקבל שבת לאחר הדלקתו כדברי בעל הלכות ז"ל: **אמר** רבא הרגיל בנר חנוכה הויין לו בנים תלמידי חכמים. דכתיב [משלי ו] כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה בא אור תורה: אבין נגרא. חרש עצים: חזא דהוו רגילי בשרגי. שרגא דשבת ושרגא דחנוכה ומשום הכי אמר דתרי גברי רברבי נפקי מהתם ולקמן גרסינן דהוו רגילי בשרגא כלומר דשבת בלחוד ומשום הכי אמר גברא רבה נפיק מהכא ובתוס' כתבו דהכא גרסינן דהוו רגילי בשרגא פירוש הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן חזא דהות רגילא בשרגא פי' האשה לבדה משום הכי קאמר דחד גברא רבה נפיק מהכא: **דביתהו** דרב יוסף מאחרה ומדלקה. נר של שבת סמוך לחשיכה: לא ימיש. קרא יתירא ולהך דרשא אתיא דהא כתיב וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן: משלים לעמוד האש. שהיה עמוד האש בא קודם שפקע עמוד הענן: לאקדומי. בעוד היום גדול: תנינא. אני שונה שלא יקדים דלא מינכרא שהוא לשבת: דרחים. אוהב: הויין ליה בנין רבנן. ואהבתו עליהן כאב על הבן: ואי לאו בר הכי הוא. שאינו רגיל לעסוק בתורה: **לפי** שאין שורפין קדשים ביום טוב. משום שאסור ליהנות מהן והויא לה הבערה שלא לצורך כלל ושמן של תרומה נמי אע"ג דבשעת הדלקתו מותר ליהנות ממנו כדאיתא בגמרא אפ"ה גזרינן תרומה אטו קדשים כך פי' רבינו יצחק ז"ל ועיקר: הלכך ביום טוב שחל להיות בערב שבת אין מדליקין בשמן שריפה (ביום טוב) לפי שהוא צריך להדליק בערב שבת שהוא ביום טוב ואי שרית ליה אתי למשרף קדשים ביום טוב: **מהו** להזכיר של חנוכה בברכת המזון. בתפלה פשיטא ליה דמזכיר דכיון דבצבור היא איכא פרסומי ניסא אבל ברכת המזון שהוא ביחיד מיבעיא ליה: אינו מזכיר. כלומר לא חייבוהו חכמים להזכיר: **איבעיא** להו מהו להזכיר של ראש חדש בברכת המזון וכו'. או דלמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מדכרינן וא"ת והא אמרינן בפרק ג' דמגלה (דף כב:) כל

ברכות סמג עשין כו טור א"ח סי' תרפב — א מיי' פ"ג מה' ברכות

תורה אור

א° אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה [ושבת] הויין לו בנים תלמידי חכמים (הרגיל בנר של שבת בניו תלמידי חכמים) הרגיל במזוזה זוכה לדירה נאה הרגיל בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף (א) אפיתחא דבי אבין נגרא חזא דהוו רגילי בשרגי [א] אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מיניה רב חייא בר אבין ורב אידי בר אבין: רב חסדא הוה רגיל דחליף (ב) אפיתחא דבי נשא דרב שזבי חזא (ג) דהוו רגילי בשרגא אמר גברא רבה נפיק מהכא נפיק מינייהו רב שזבי דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תנינא °לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומי אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר אמר רבא דרחים רבנן הויין ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן הויין ליה חתני רבנן דדחיל מרבנן איהו גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא הויין מליה משתמעין כצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה: מאי שמן שריפה °שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד וביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי שאין שורפים קדשים ביו"ט ותניא נמי הכי *כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין א קדשים ביו"ט איבעיא להו מהו °להזכיר של חנוכה בבהמ"ז כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דלמא משום פרסומי ניסא מדכרינן: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבנין ירושלים א"ל רבא כתפלה מה תפלה בהודאה אף בהמ"ז בהודאה: איבעיא להו מהו להזכיר של ר"ח בבהמ"ז אם תמצא

שמות יג — לא ימיש עמוד
סי"ג — כצורבא מרבנן
דף כג. — כל אלו שאמרו
סי"ג — א קדשים ביו"ט

מהר"ם מ"ז גם בס"י ליתא

רש"י
ג"י מלמטרים בחסך: בנים תלמידי חכמים. מהר"ס דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ע"י נר מצוה דשבת וחנוכה: אבין נגרא. חרש עלים: בשרגא. דשבת: חליף ותני. עובר תמיד: דבי נשא. אביו וי"מ חמיו: (ד) נפקא מינייהו. דחתנו כנו: מאחרה ומדלקה. של שבת סמוך לחשיכה: עמוד ענן. של יום משלים אורו לעמוד האש. שעמוד האש היה בא קודם שיפקע עמוד הענן אלמא אורחא הכי: סברה לאקדומי. בעוד היום גדול: תנינא. אני שונה: שלא יקדים. דלא מינכרא שהוא לכבוד שבת: דרחים. אוהב: ואי לאו בר הכי הוא. שאינו רגיל לעסוק בתורה: ולשריפה עומד. שאסור באכילה: בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן שהרי נהלל ולהודאה ניתקן כדאמרינן לעיל: מזכיר בהודאה. בברכת הארץ: מה תפלה בהודאה. דהא עיקר מילתא דחנוכה להודאה ניתקנה:

ד"א מ"ש

המאור הקטן

מתני' ולא בשמן שריפה אפלינו בטעמא דמתני' רבה ורב חסדא רבה סבר אין בהדלקת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים שלא נאסר השריפת קדשים ביו"ט אלא מפני שאין בה צורך יו"ט (ה) אבל הדלקה שיש בה צורך יום טוב אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתנן מעשה ושאלו את ר"ט עליה ועל החלה שנטמאת ובא ושאל בבה"מ ואמרו לא יזיזום ממקומם דשמעית מינה דאיכא בשריפת הלת משום שריפת קדשים ביו"ט לא קשיא דהתם כיון דבצק הוא ואין דרך להסיק בו מוכחא מילתא ואית בה משום שריפת קדשים ביו"ט מה שאין כן בהדלקת שמן דכאורחיה קא מדליק לא מוכחא מילתא דלמצות שריפה קא מדליק אלא לצורך יו"ט הילכך אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט אלא עיקר איסוריה של הדלקת שמן של שריפה בשבת היא שנאסרה מתוך שהוא מצווה לבערו גזרה שמא יטה ואיסורו ביו"ט אינה אלא גזרת י"ט אטו שבת ואף על גב דבכל פסול שמנים לא גזרינן הכי שאני התם שעיקר גזרתם ידוע הוא שאין נמשכין אחר הפתילה והן צריכין הטייה ותקון שהוא אסור בשבת ומותר ביום טוב אבל זו הגזירה שאנו גוזרין מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה אין כל אדם בקיאין בה לידע טעמה ובדי שלא יפקפקו בה החמירו וגזרו בה יום טוב אטו שבת ורב חסדא סבר יש בהדלקת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים ביו"ט ואף על פי שצורך יו"ט היא כיון ששריפתה מצוה גזרינן דילמא אתי לטעבד מדורה באפי נפשה וקא דחי איסור מלאכה דיו"ט ומתניתין ביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן וכל סוגיא דשמעתין דמתאמרא בגמרא על מתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט כר"ח הוא ודלא כרבה וכל הנהו טעמי דתנא דבי חזקיה ודאביי ודרבא ודרב אשי לא שייכי לפרושי טעמא דמתניתין כל עיקר אליבא דההוא רבה בר נחמני אלא לענין שריפת קדשים ביו"ט בלבד היא דשייכי (ו) [וא"נ יש לפרש דרבה נמי ס"ל] בהדלקת שמן שריפה ביום טוב משום שריפת קדשים ביו"ט כטעמיה דרב חסדא אלא דהוה ס"ל דהא דתנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הדלקה מבעו"י כעין שבת היא ולהכי איצטריך לפרושי גזירה יום טוב אטו שבת דכיון שנאסרה הדלקתה בעיקר יו"ט משום שריפת קדשים ביו"ט משא"כ פסול שמנים אי שרית לה מבעו"י מעיו"ט [לא] אתי למשריה נמי מע"ש ורב חסדא לא משמע ליה הדלקת יום טוב כעין שבת ולעולם הדלקת יו"ט בעיקר יו"ט בלבד הוא ולא מערב יו"ט ואין בה אלא משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתניא כוותיה דר"ח משום דלא מפרש טעמא אלא לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט (ז) דילמא ליכא במילתא טעמא טפי טן הכין ולית בה משום גזירת יו"ט אטו שבת וזה הפירוש הוא דחוק כמעט במקום הזה בהא דתניא כוותיה דרב חסדא ודעתי נוטה לפי' ראשון:

א מיי' פ"י מה' תפלה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' תרפב ותרצג:
ב מיי' שם פ"ב טוש"ע א"ח סי' תרפב תרלו:
ג מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תכה:

כל שאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח ומועד קורין ארבעה אלמא אין עושין מלאכה בר"ח יש לומר דלאו משום איסורא קאמר אלא משום מנהגא בעלמא שלא נהגו לעשות בו מלאכה: **ערבית** שחרית ומנחה וכו'. ואומר מעין המאורע בעבודה דהיינו יעלה ויבא: ואם לא אמר מחזירין אותו. וכי אמרינן דמחזירין אותו בר"ח הני מילי שחרית ומוסף ומנחה אבל ערבית אין מחזירין אותו דהכי אמרינן במסכת ברכות (דף ל:) אמר רב ענן אמר רב טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו שאין מקדשין החדש אלא ביום: שני וחמישי מאי נר מצוה עבידתייהו. הוה משמע ליה של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו להזכירם ולחלקם משאר ימות השנה: של תעניות. שהיו גוזרין על הגשמים שני וחמישי (ג) כדאיתא במסכת תעניות (דף י.): ושל מעמדות. כלומר בימים של מעמדות שהיו מתענין ארבע תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי: ואומר מעין המאורע. בשומע תפלה דהיינו עננו: ערבית. ליל כניסתו אע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום וה"נ אמר רב הונא במס' תעניות [דף יא:] יחיד שקבל עליו תעני' אע"פ שאוכל (ד) כל הלילה למחר מתפלל תפלת תענית וכתב רש"י ז"ל דאנו אין רגילין להתפלל תפלת תענית אפילו בשחרית שמא יארע לו אונס או חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו אבל בתוספות אמרו דליכא למיחש להכי דאפילו יארע לו כן אינו שקרן כיון שבשעה שהתפלל בתענית היה וראיה לדבר מדקיימא לן [תענית דף יב:] לווה אדם תעניתו ופורע ולעיל בפ"ק [דף יא.] נמי אמרינן לוזיף מר וליפרע אף על פי שכבר התפלל תפלת תענית אלמא כל כי האי גוונא לאו שקר מיקרי: ואם לא אמר אין מחזירין אותו. דלאו דאורייתא נינהו: ואין בהם הזכרה בברכת המזון. של ערבית כניסתו וכל שכן יציאתו שכבר עבר היום: **איבעיא** להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין. בתפלת המוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הנסי' בהודאה: בד' תפלות. ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שתפלת מוסף חובת היום היא אינה פחותה משאר תפלות היום: **והא** דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת וכו' לית הלכתא כוותיה מדר' יהושע בן לוי. זה הוא דעת הרב אלפסי ז"ל והוא סובר כן מדאמרינן בגמרא [דף כד:] ולית הלכתא ככל הני שמעתתא וסובר הרב ז"ל דהאי דרב גידל אמר רב נמי קאי וכן דעת רש"י ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות תפלה אבל רבינו יצחק ז"ל כתב דהא דרב גידל לא מידחיא דאפילו ר"י בן לוי מודה בה דאינו צריך להזכיר של ר"ח בנביא כיון דנביא בר"ח ליכא כלל משא"כ בדריב"ל [דתפלה כל יומי איתא] דמתוך שמזכיר שבת בד' תפלות צריך להזכיר גם כן בנעילה ובכי האי גוונא נמי דחינא לה בגמרא [דף כד.] וכן דעת הרב בעל המאור ז"ל וכן נהגו וכתב הרב רבינו יונה ז"ל לדברי הרב אלפסי ז"ל דנהי דאדחיא דרב גידל ומזכיר אפילו הכי אינו חותם בראש חדש כלל אלא אומר בה מעין המאורע וחותם בשל שבת דלא יפה כח [א] ראש חדש דליתא אלא בשביל שבת יותר משלש תפלות הקבועות בראש חדש אבל המפטיר בנביא במנחה ביום הכפורים שחל

רש"י

ואומרין מעין המאורע בעבודה. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב העבודה למקומה לעשות קרבנות היום: שני וחמישי מאי עבידתייהו. לחלקם משאר ימים: של תעניות. שהיו גוזרים על הגשמים שני וחמישי: ושל מעמדות. כלומר וימים של מעמדות שהיו מתענין ארבע תעניות בשבת שני שלישי ורביעי וחמישי: מעין המאורע. בתשובת הגאונים כתבו וז"ל שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל עננו ופעמים שאינו שרוי בתעני' ומתפלל עננו כיצד כאן בכניסתו כאן ביציאתו כלומר ערבית דתענית אף על פי שעתיד לאכול אחר תפלה מתפלל ערבית עננו וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתעניתו כשמתפלל ערבית אינו מתפלל עננו מ"מ אנו אין אנו רגילין לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו: אין מחזירין אותו. דלאו דאורייתא נינהו: בברכת המזון. של ערב כניסתו וכל שכן של יציאתו שכבר עבר היום: של חנוכה במוספין. בתפלת המוספין דשבת וראש חודש שבימי חנוכה מהו להזכיר על הנסים בהודאה: בארבע תפלות. ערבית שחרית מוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זו היום לא תהא פחותה משאר תפלות של היום: צריך להזכיר של שבת. לומר ותתן לנו את יום השבת הזה ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת (ב) וישראל והזמנים ואע"פ שאין נעילה לשבת: יום הוא שנתחייב בד' תפלות. לאו תפלת הלילה בכלל אלא דיום שחרית מוסף מנחה נעילה: אין נביא בר"ח. והכי נמי אם אין ר"ח אין מוסף בחנוכה

תמצא לומר חנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דלמא כיון דלא אסיר בעשיית מלאכה לא מדכרינן רב אמר מזכיר ור' חנינא אמר אינו מזכיר א"ר זירא נקוט הא דרב בידך דתני ר' אושעיא כותיה דתני ר' אושעיא °ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון וימים שאין בהן קרבן מוסף כגון (א) חנוכה ופורים (א) תעניות ומעמדות ושני וחמישי. שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא אימא שני וחמישי של תעניות °ושל מעמדות ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ואין בהן הזכרה בברכת המזון: מהא שמעינן דמי שטעה א ולא אמר עננו בתפלת תענית שאין מחזירין אותו ותו שמעינן דמי שטעה ולא הזכיר על הנסים בתפלה בחנוכה ובפורים שאין מחזירין אותו לפי ב שאין מחזירין אותו אלא בימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ה וחש"מ אבל יום שאין בו קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות וחנוכה ופורים אין מחזירין אותו ותניא [נמי] בתוספתא בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון תעניות ומעמדות חנוכה ופורים ערבית שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר קדושת היום בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית בה מוסף לא מדכרינן או דילמא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה אמרי אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן אמרי מזכיר והלכתא כותייהו *דא"ר יהושע בן לוי יוה"כ שחל [דף כד:] להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בה' תפלות הכא נמי יום הוא שנתחייב בד' תפלות ולפיכך הוא מזכיר והא אמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת ג המפטיר בנביא אינו צריך להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח לית הלכתא כותיה מהא דריב"ל:

אמר

הגהות הב"ח

(א) תי' חנוכה ופורים נמחק [וכן בא"י ליתא]: (ב) נ"ל ויזכור וישראל ... (ג) נ"ב ... (ד) נ"ב ...:

הגהות מא"י

[א] נ"ב הפטרה:

שלטי הגבורים

א לדברי ה"ג יאמר עננו באלהי נצור ויחתום בה בא"י העונה בעת צרה ומושיע וכן כ' הר"ר פרץ מצרפת בשם רבינו יחיאל והרא"ש לא יחתום בה כלל וכן דעת רבינו ומיי' פ"י מהלכות תפלה. וש"צ שטעה ולא הזכיר עננו בין גואל לרופא אית מרבוותא דאמרי שאומרו במקום שנזכר בברכות אמצעיות דאין להם סדר וי"א שימתין לאומרו עד שומע תפלה ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה ונראה דה"ה אם לא היה בבית הכנסת עשרה שהתענו כשהיה עומד בין גואל לרופא ואח"כ באו לבית הכנסת מאותם שהתענו עד שהם עשרה שהתענו אותו היום לשם ת"צ שאז יש לומר עננו או במקו' שנזכר או בשומע תפלה ואם לא נזכר ש"צ עד שסיים תפלתו יש לאומרו מיד קודם הקדיש או התחנונים בהתימתם כדברי ה"ג אבל אם נזכר קודם סיום התפלה אי נזכר בעבודה לדברי הירושלמי נראה דיש לאומרו בעבוד' דלא גרע מיחיד מיהו מעבודה ואילך לא יאמר עד סיום תפלתו ואם נזכר קודם עבודה פליגי נרש"י אומרה במקום שנזכר ויש אומרים דאומר בשומע תפלה וי"א דאין אומר עוד הש"צ עננו שאם היה אומר היה צריך לחזור לבין גואל לרופא מיהו נראה דגם לפי' זה יוכל לכלול אותה בשומע תפלה ולדברי ראבי"ה מכיון דשוייה עליה חובה צריך לחזור: לשון ריא"ז ואינו מזכיר ענין התענית בברכת המזון כל עיקר:
ב כתב סמ"ג בשם ר"י ור"ת שהיו מחמירין לחזור לאחר עבודה אף בדברים שאחז"ל שאין מחזירין:
ג התוס' חולקין על זה וכתבו דאין להזכיר ר"ח בשבת בהפטרה וכ"כ הטור ור"י כתב כדברי רבינו וכן כתב מיימון כרבינו: לשון ריא"ז המפטיר בנביא בשבת צריך להזכיר של ר"ח בברכה אחרונה אע"פ שאין מפטירים אלא בשביל השבת וכן כשהיה דרכם להפטיר בנביא במנחה בשבת אם חל יו"ט בשבת צריך להזכיר של יו"ט:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) בגמ' והסר"י לא כתוב כאן בברייתא מלות חנוכה ופורים תדע דלא הזכיר מעין מאורע שלהם דהוי על הנסים בהודאה ומיהו ע"כ איתיה דהא מסיים בה ואין בהן הזכרה בברכת המזון וע"כ לענין חנוכה ופורים מיתני דאילו תעניות ומעמדות מה ברכת המזון שייך כאן:

המאור הקטן

כתב הרי"ף ז"ל הא דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא אין צריך להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח לית הלכתא כוותיה מדרבי יהושע ב"ל ואין דברי הרב נראין בזה דהא מפרש טעמיה דריב"ל יום הוא שנתחייב בד' תפלות כלומר מתוך שנתחייב בשלש תפלות נתחייב אף ברביעית ואילו נביא בר"ח ליכא כלל הילכך לא מדחיא דרב גידל מדריב"ל דהא טעמיה [...]וד והא טעמיה לחוד וכדרב גידל נקטינן כמנהגא דילן: ונשאלה שאלה מלפני רבינו האי ז"ל על הא דאמר רב מתנא יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יו"ט דשמעת [...]נה דאיכא נביא בשבת במנחה ובמסכת מגילה תנן בשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא קשיא [...]הדרי והשיב כי מקומות יש ומנהגות חלוקות הן ועדיין יש בפרס ומדי ובשאר מקומות הפטרות ידועות [...]שבת במנחה לכל השנה כולה אלו דברי הגאון ז"ל ואתה למד מהם שזה שהגיהו חכמי הארץ הזאת מקצת הספרים יום הכפורים שחל להיות בשבת טעות הוא ומשום דקשיא להו יו"ט שבשו הספרים [...]גיהו יום הכפורים וה' הטוב יכפר בעדם: והא דתניא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר שמעתי פירושה יחיד שאירע לו נס עסקינן שכשתקנו נביאים להם לישראל לומר את ההלל על כל צרה שלא תבא על צבור על גאולתם כשנגאלין ממנה לא תקנו אותה אלא לצבור אבל יחיד שנגאל מן הצרה ומודה על [...]גם לא יתחיל לומר את ההלל ואם התחיל גומר ויחיד קרי הלילא בר"ח ומברך עליה כעין צבור שלא כדברי הרי"ף ז"ל [דכתב יחיד אי בעי למקרי קרי ליה בלא ברכה] וכן דעתי:

מלחמת ה'

ועוד כתב הרי"ף ז"ל הא דא"ר גידל א"ר ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח וכו':
אמר הכותב בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא וכן מורים הראשונים כדברי רבינו ז"ל והדבר מוכרח ואין הפי' הזה בס' המאור אלא פתוי דברים שאין הלשון הזה יום הוא שנתחייב בחמש תפלות אלא לומר שכל התפלות שביום חובה ליום זה הן באות וכוונן צריך הזכרתו של יום שהוא שבת ויום הכפורים תדע דהא מעיקרא גבי חנוכה בעיא לה הכי בהדיא הוא דלמא יום הוא שנתחייב בחמש תפלות ומהאי טעמא בלחוד אמרי רב נחמן ורבי יוחנן מזכיר ואפילו הכי אתא אביי למפשטה מדרב גידל וכי הדר דחיון לה בגמרא נמי לא מדכרינן הך ליכנא דכימא הכא יום הוא שנתחייב בד' תפלות ומי שירצה לסמוך על מה שדחו בגמרא מי דמי התם נביא בר"ח ליכא כלל ולפי' יהא סבור דלא מדחיא דרב גידל מדרבי יהושע בן לוי גם זה טעות גדולה שלא אמרו כן בגמרא אלא מקמי דתיקום לן דהא דרב הונא ורב יהודה דרב היא דאתינן למדחיה בדרך דהויא בעלמא אבל כיון דפשטינן השתא הא דרב יהודה ורב הונא ודאי דרב היא טעמיה דרב כדרב גידל לאו משום דנביא בר"ח ליכא כלל דהא אפילו ביום טוב שחל להיות בשבת אמר כן ותרוייהו בחדא מחתא מחתינהו דאי לא תימא הכי קשיא דרב אדרב הכא אמר דוקא משום דנביא בראש חודש ליכא כלל והכא אמר אפילו בדאיכא והוה לן למימר בגמרא אמוראי נינהו ואליבא דרב דכל היכא דצריך להאי פירוקא מקשו ומפרקו לה בגמרא בהדיא אלא ש"מ תרוייהו בני חד ביקתא נינהו ולית הלכתא כחד מינייהו ומאן דליכא למסמך עליה בהא אמרינהו לתרוייהו וכיוצא בזה בתלמוד דהיות הרבה דקאמרינן בכמה דוכתי הא מני רבי מאיר או רבי יהודה ורבי שמעון היא דאית ליה הכי והכי ודחו לומר דלמא התם טעמא אחרינא הוא עד שחוזרין ודנין אותו ממקום אחר שהוא מפורש ולמד סתום מן המפורש וכן סוגיא שלמדנו בסוף פרק ראשון ר"ה דברייתא בא ומלמד על ר"ה דמתניתין דאפילו בזיתים וענבים דמעיקרא אוכלא והשתא משקה שרי ולא אמרי' תנאי נינהו ואליבא דר' אלעזר ורבינו הגדול ז"ל כתב אתא מן הסתומות בפרק השוכר את האומנין דאמרי' בגמרא הא מני ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן וס"ד מעיקרא למימר רבי מאיר דמגבת פורים ודחינן לה והדרינן למימר אלא הא ר' מאיר וכו' וכתב עלה רבינו ז"ל דליתא לדרבי מאיר דמגבת פורים דתרוייהו כחד טעמא שייכן וכאן נמי בא זה ולמד על זה ואם יש מי שטועה ומקשי אי הכי רב גידל לישמעי' קילתא וכל שכן חמירתא כלומר לאשמעינן הסיא דרב אחדבוי וכל שכן הא דידיה לאו קושיא היא דכיון דהשוא טעמא דאמרן משום דנביא בר"ח ליכא כלל ליתיה כלל במסקנא ודחיתא בעלמא הוא לא קילא מימריה דרב גידל ולא חמירא מרב אחדבוי אלא שקולין הן ויבאו כיהם ואינו אלא שהוא מוסיף והולך ומזכיר את כולן שלא לטעות באחת מהן וכן דרך הגמרא במקומות הרבה כאותה שאמרו בפ"ק אמר רב המא בר גוריא אמר רב תוך ספתה צריך לחי אחר להתירו והוינן בה וכי תימא דלית ביה ד' והא אמר רב חנן אמר רב תוך הפתח אע"פ שאין בו ד' צריך לחי אחר וכן הרבה ובהאשה שנתארמלה אמר רב הונא אמר רב מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ואמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואוקימנא דקאמר לוה וכדרב הונא אמר רב ואע"ג דרב הונא עדיפא דאפילו כאומר פרוע הוא אינו נאמן איתמר בקמייתא אמנה דרב יהודה והדר אתמר אינו צריך לקיימו כלל דרב הונא שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין ובפ"ק דערכין האומר ערך כלי עלי נותן דמיו ואוקימנא כר"מ והדר אתמר אמר רבה בר יוסף אמר רב המקדיש בהמת חבירו נותן דמיה כמאן כר"מ הא אמר רב חדא זימנא מהו דתימא התם כדרב גידל הוא דידע שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשם דמיו אבל בהמה דבת מקדש ומקרב היא אימא למימר דה"ק אי אמינא למרס ומזבין לה ניהלי תקדום מהבתא קמ"ל אף זו כן דקאמר רב גידל משמיה דרב חדא וקא מוסיף רבה בר יוסי אחריתי דלא כיתי שמעי' ודבר פשוט הוא ורגיל בגמ' הוא ואיכא לאפלוגי בהו דלמא רבותא קמ"ל דאפילו באפטרתא דמפטירין בדר"ח חדש לא מדכרין והרי בעל המאור עצמו מודה בזה שאין לנו לסמוך על הדחי' שהזכירו בגמרא מי דמי התם נביא בר"ח ליכא כלל אלא שהוא נתלה בה מדברי רבי יהושע בן לוי עצמו מדאמר יום הוא שנתחייב בחמש תפלות וכבר ביארנו שטעה בפירושו והנה בגמ' מפורש לית הלכתא ככל הני שמעתתא שהוא כלל גדול להיות את כולן ומי שיסכים עם לשון הגמ' יודה בזה ועוד שהרי לפי דברי בעל המאור ז"ל ליתא אלא חדא שמעתא דרב אחדבוי בר מתנא ביום טוב שחל להיות בשבת דבעיין דבשל חנוכה במוספין לא מתמר עלה לית הלכתא כי הא שמעתא דלאו שמעתא היא אלא בעיא היא ופלוגתא דמתמרא עלה מר אמר מזכיר ומר אמר אינו מזכיר ואי דרב גידל לא מדחיא מאי ככל הני שמעתתא אלא פליגן אדר' יהושע בן לוי ומידחיין נינהו ועוד דאפי' כשתמצא לומר דשמעתתא דר"ח חדש ודר' יהושע בן לוי לא פליגן בהדי אהדדי ואפשר הוא לתרוצינהו בהדדי בההוא טעמא דקס"ד מי דמי התם נביא בר"ח חדש ליכא כלל כיון דבגמרא איתמר ליה

ס"ז אמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית א"צ להזכיר של יו"ט שאלמלא שבת אין ש"צ יורד ערבית ביו"ט וכן הלכתא. ואי קשיא לך הא דאמר ריב"ל יום הוא שנתחייב בחמש תפלות. הכא בע"ש דין הוא דלא צריך ש"צ ערבית לירד לפני התיבה ורבנן הוא דתקון משום סכנה אבל התם ביום הכפורים יום הוא שנתחייב ס"ח בחמש תפלות: והני תמני [ב]יומי דחנוכה מיחייבינן בהו למיגמר הלילא בכל יומא ויומא *דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן (ערכין דף י:) יהוצדק י"ח יום בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן ח' ימי חנוכה ויו"ט הראשון של פסח ויום טוב של עצרת ושמונת ימי החג ובגולה כ"א יום ט' ימי החג וח' ימי חנוכה וב' י"ט של פסח וב' י"ט של עצרת אבל הלל דר"ח לאו דאורייתא אלא מנהגא הוא ומשום הכי לא גמרינן ביה הלילא אלא מדלגי דלוגי דאמרינן* רב איקלע לבבל חזא דקא קרו הלל בר"ח סבר לאפסוקינהו כיון דשמעינהו דמדלגי ואזלי אמר ש"מ מנהג אבותיהם א בידיהם °תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הילכך אי בעי יחיד למיקרי הלל בראש חדש קרי ליה בלא ברכה ס"ט ומדלג דלוגי: **מתני'** אין מדליקין [ג]בשמן שריפה ביום טוב ר' ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ'** אין מדליקין בעטרן (ג"ז דף כה:) *מ"ט אמר רבא מפני שריחו רע גזירה שמא יניחנו ויצא א"ל אביי ויצא (א) שאני אומר הדלקת נר ב בשבת חובה דאמר רב חסדא ואמרי לה אמר רבא בר רב חנין אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה. מאי מצוה דאמר רב יהודה כך היה מנהגו של רבי יהודה בר' אלעאי ערב שבת מביאין לו עריבה מליאה מים חמין ורוחץ בה פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצויצין ודומה למלאך ה' צבאות

רש"י

בחנוכה: ש"צ היורד לפני התיבה ערבית. המתפלל ברכה אחת מעין שבע מגן אבות בדברו: משום סכנה. סכנת מזיקים שהיו בתי כנסיותיהן בשדות וכל לילי חול היו עסוקין איש איש במלאכתו ונגמרן מלאכתן היו מתפללים בבתיהן ערבית ולא היו באים לבית הכנסת ובלילי שבת היו באים לבית הכנסת ויש שאין ממהרים לבא ושוהין אחר תפלה לכך האריכו תפלת צבור: מדלגין. לא נגו ואהבתי: מתני' עטרן. פסולת של זפת: מפני כבוד השבת. שריחו רע: שמן דגים. מקרבי דגים שנימוחו: שמן פקועות. דלעת מדברית: נפט. מין שמן שריחו רע: גמ' ויצא. למאי איכפת לן: חובה. כבוד שבת היא שאין סעודה חשובה בלא נר: רחיצת ידים ורגלים ערבית. לילי שבת: בסדינין המצוייצין. סדינין של פשתן ובהן ציצית של תכלת והוא כלאים אלא שהתורה התירתו דדרשינן סמוכין

רבינו נסים

שחל בשבת חותם אף בשל שבת כדרך שחותם בהפטרת שחרית: שליח צבור היורד לפני התיבה ערבית. המתפלל ברכה אחת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: משום סכנה. סכנת מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהם בישוב וכל שאר לילי החול היו עוסקין איש איש במלאכתו וכשגמר מלאכתו מתפלל תפלת ערבית בביתו ולא היו באין לבית הכנסת אבל בלילי שבת היו באין לבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהר לבוא ושוהה עד אחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: **והני** תמניא יומי דחנוכה וכו' ואר"ש בן יהוצדק וכו' ואלו הן שמונת ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויום טוב הראשון נר מצוה של פסח ושל עצרת אמרינן בערכין (דף י.) מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן כל יומא ומהדרינן חג חלוק בקרבנותיו פסח אינו חלוק בקרבנות שבת דחלוק בקרבנות לימא לא אקרי מועד ר"ח דאיקרי מועד [א] לימא לא אקדיש בעשיית מלאכה וכתיב (ישעיה ל) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה לילה שאין מקודש לחג אין טעון שירה ור"ה ויוה"כ לימרו משום דר' אבהו דא"ר אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה וכו': **ובשאר** יומי בר מהני דהיינו ששה של פסח בגולה וראש חדש אין היחיד גומר בהן את ההלל ועלייהו אמרינן בפ' היה קורא (דף יז.) ימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפילו באמצע הפרק פוסק וכתב הרב בעל הלכות ז"ל דכי אמרינן ימים שאין היחיד גומר היחיד דקאמר לאו דוקא דאפי' רבים נמי לא גמרי ליה אלא כל שאין ישראל מקובצים יחד קרי יחיד ומש"ה קרי להו יחיד דכי מכנפי כולהו ישראל בעינן למימר הלילא על כל צרה וצרה שנגאלין ממנה וראיה לדבר דהא רב [תענית דף כח:] כי אקלע לבבל וחזא דהוו קרו הלילא כדאמרי' לקמן [ב] סבר לאפסוקינהו ואע"ג דבציבור הוה ותו שמעינן מינה דלאו דוקא אינו גומר ולומר דבדלוג מיהא קורא דהא רב סבר לאפסוקינהו ואם איתא דבדלוג חייבין לקרות אמאי בעי לאפסוקינהו [ג] עד דישמע אי מדלגי ביה או לא אלא ודאי כי אמרי' ימים שאין היחיד גומר היינו משום דבבבל ממנהגא קורין אותו בדלוג אבל אין הכי נמי דמדינא אינו חייב לומר אותו כלל אבל הרמב"ן ז"ל כ' בספר הלקוטות דששה ימים של פסח ור"ח לאו חד דינא אית להו משום דששה ימים של פסח כיון דאיקרו מועד מחייבין למקרי הלילא בדלוג ועלייהו אמרינן בפ' היה קורא [דף יז.] ימים שאין היחיד גומר את ההלל [ד] (בין פרק לפרק) פוסק כלומר כקריאת שמע [ה] ודוקא מפני הכבוד הא לאו הכי לא וכדאמרינן התם ברבה בר בר חנה דאזיל לקמיה דרבינא בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל ולא פסיק ליה לשאל בשלומיה ואמרינן משום דלא חשיב עליה דרבינא כלומר דלא חשיב מפני הכבוד דלאו רביה ולא גדול בחכמה הוא אבל הלל דראש חדש אינו בכלל זה אלא בין צבור בין יחיד אינן גומרין ולא קורין מתקנת חכמים משום דלא אקדיש בעשיית מלאכה וכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה שאין מקודש לחג אין טעון שירה כדאיתא בערכין (דף י:) הילכך בששה ימים של פסח קורין בדלוג ומברכין והיינו דרב בר שבא לא פסק ליה רבינא ואם איתא דלא מברכין אמאי לא פסק ליה אבל בראש חדש קורין ממנהגא ואין מברכין שאין מברכין על המנהג וכן כתבו בשם רש"י ז"ל דכיון דבמנהגא בלחוד תליא מילתא אין מברכין עליו כדאמרינן [סוכה דף מד:] בערבה [ו] חביט ולא בריך אלמא קסבר מנהג נביאים הוא אבל אחרים אומרים דדוקא על חביטת ערבה דאינה אלא חבטה בעלמא הוא שאין מברכין אבל בהלל דראש חדש מברכין ובכיוצא בזה כלל גדול אמרו בירושלמי אם הלכה רופפת בידך ראה היאך צבור נוהגין ונהוג כן ומנהג הוא שמברכין על ההלל: **תנא** יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר כלומר (ג) ה"מ [דתלי במנהגא] בצבור אבל כל יחיד ויחיד לא ומ"ה אמר [יחיד] דאפילו בבבל לא יתחיל כלל ואם התחיל גומר אבל צבור אפילו לכתחלה מתחילין ואחרים אומרים אפילו לבני א"י קאמרינן דכיון שלא נהגו לא יתחיל בין רבים בין יחיד וכדפרישנא לעיל ומיהו אם התחיל גומר: ומדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דלבני בבל קאמרינן וכללא דכל ה"מ דאזלינן בהו בתר מנהגא: **מתני'** אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. היינו שמן של תרומה שנטמאה ופרכינן בגמרא הא תנא ליה רישא אין מדליקין בשמן שריפה ואוקמינן ביום טוב שחל להיות ערב שבת ומשני מה טעם קאמר מפני מה אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט: בעיטרן. פסולתא דזיפתא שבתחלה זב הזפת עב ואחר כך זב הצלול ונקרא עיטרן וכיון שהוא צלול נמשך אחר הפתילה אלא שאין מדליקין בו מפני כבוד השבת הוא שמתוך שריחו רע שמא יניחנו ויצא: פקועות. דלעת מדברית: נפט. שמן שריחו רע וכדאמרינן בסוף פרק אמר להם הממונה (דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ'** שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. שאין סעודה חשובה אלא במקום אור. ואיכא מאן דדייק מדקרי ליה חובה שמע מינה אינה טעונה ברכה כדאמרינן התם [חולין דף קה.] מים ראשונים מצוה אחרונים חובה ואינן טעונין ברכה והכא נמי דכוותיה וכתב רבינו תם ז"ל דשבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוו אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר חובה של מצות עונג שבת היא הילכך טעון ברכה ומה שאמרו עוד טעם אחר שאין צריך לברך לפי שאם היתה מודלקת ועומדת אין צריך להדליק לא מחוור דהא כסוי הדם נמי [שם דף פז.] אם כסהו הרוח פטור מלכסות ואפ"ה מברך. וכן טלה כשהוא מהול איכא מאן דאמר [שבת קלה:] דאין צריך להטיף ממנו דם ברית ואפי' הכי אמרינן בשלהי פרק ר"א דמילה (דף קלז:) דהמל מברך וכן כתב רב עמרם ז"ל בסדורו ועוד אומר רבינו תם ז"ל שאפילו היה הנר מודלק ועומד צריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר לה הוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר: **רחיצת** ידים ורגלים ערבית. בערב שבת: בסדינין המצויילין. סדינין של פשתן ובהן ציצית של תכלת והן של כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין [יבמות דף ד.] לא תלבש שעטנז גדילים

שלטי הגבורים

א דין קריאת ההלל וברכתו כתבנו בפ"ב דברכות דלרבינו ומיי' בין יחיד בין צבור אומר אותו בלא ברכה ולר"ת והרא"ש והטור יחיד וצבור אומרים אותו ומברכין עליו וה"ג וסייעתו סברי דיחיד אינו אומר הלל לעולם וצבור אומרים ומברכין לפניו ולאחריו גם יש דעות אחרות ע"ש ומהר"ם לא היה מברך לעולם לגמור כי אם לקרות וראבי"ה והרא"ש והטור כתבו דשפיר דמי לברך לגמור והאידנא נהגו לברך לגמור כשגומרים אותו ולקרות כשקורין בדלוג והוא סימן ביד הקהל לדעת אימתי גומרין ואימתי דולגין:

ב י"א דאין מברכין על הדלקת נר של שבת לפי שהיא חובה דומיא דמים אחרונים שאין מברכין עליהם לפי שהן חובה א"נ משום דאם היתה דלוקה ועומדת אין צריך לכבותה ולחזור להדליקה אי נמי לפי שאין הדלקתה גמר עשייתה דגמר עשייתה לא הוה אלא בשעת אכילה והתוס' דחו כל אלו הראיות ואמרו דלא הוי דומיא דמים אחרונים דהכא מצוה הוא דאיכא בהדלקתה ועוד דאם היתה דלוקה ועומדת זקוק לכבותה כדי להדליקה ואפי' לא יהא זקוק לכבותה חייב הוא לברך עליה כשמדליקה דומיא דכסוי הדם דאם כסהו הרוח פטור לכסות ואפ"ה כי מכסה צריך לברך והוי נמי גמר עשייתה בשעת הדלקתה שרואה לשמש בבית וליטא הכלים על השולחן וכן כתבו והסכימו מיי' וסמ"ג והרא"ש ומרדכי והטור וכל הפוסקים שצריך לברך על הדלקתה וכשאין נשים בבית מצוה על כל אחד מהאנשים להדליקה ולברך וכשיש נשים מחלקות המצוה ביניהן ומברכות ואם עומדות כולן זו אצל זו אפשר שיוצאות בברכה שמברכת אחת מהן די' שעושים מצוה אחת אחד מברך לכולן ואם יש להדליק הנר בבית ולאכול בחצר שלא במקום נר היכא שעדיין מאיר היום קצת מהפוסקים כתבו שצריך לאכול דוקא במקום נר ומדברי רש"י והתוס' ומהר"ם יש להוכיח דאם יש לו תענוג יותר לאכול בחצר כיון שהיום מאיר בטוב ואין שם חשש מכשול יאכל ועוד דש"ד לאכול בחצר כיון שעיקר הנר לא הוי אלא בשביל תענוג מיהו יש להוכיח מכמה מקומות בתלמוד דלעולם עיקר הסעודה היא במקום הנר עצמו כדאיתא פרק כל כתבי ופ' ערבי פסחים ונראה שאין לשנות המנהג:

עין משפט

א מיי' פי"ז מה' תפלה סמג עשין יט
ב מיי' פ"ג מה' חנוכה סמג עשין יח טוש"ע סי' תרפג:
ג מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' רסד

הגהות הב"ח
(א) נ"ב אמר ליה: (ב) נ"ב אפשר לומר כגון שנהגו לאסור כו' ס"ע כו':

תענית כח:
דף יב ע"א

הגהות מאיר
[א] נ"ב דכתיב קרא עלי מועד: [ב] נ"ב בגמ': [ג] נ"ב ימתין: [ד] תא"מ ור"ה אפי' באמצע הפרק: [ה] נ"ב ולאחרי' דר"ה דלכתחלה כוותי' כדאיתא התם: [ו] תכיש חביט ולא כו'.

ג"י מסרים
ג"י מסרים

המאור הקטן

תעסה

אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר"י בר אילעאי ע"ש מביאין לו עריבה מלאה חמין כו'. הוי יודע כי כל הגאונים ז"ל שהיו מן העולם כולם אסרו להטיל ציצית של פשתן בטלית ולא היה אדם שחלק בדבר עד שבא הרי"ף ז"ל והתירו לעצמו והורה לאחרים לעשות כן ודבריו וראיותיו מפורשים בהלכות ציצית*) וכבר השיב עליו הרב הנשיא ר' יצחק בר ר' ברוך ז"ל ושבר כל דבריו הכתובים בהלכות ציצית והדעת מכרעת כדברי הנשיא ורוב תשובותיו על הרי"ף נכונות וברורות ואע"ג דתניא סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה אין למדין הלכה מפי משנה ובריתא ובמסכת מנחות אי... ומפורש בגמרא דהתם שדייה ר' זירא לסדיניה ואמת הדבר כי עיקר האיסור משום חוטי התכלת הוא

מלחמת ה'

לית הלכתא ככל הני שמעתתא כולהי מידחיאן ואע"ג דאמרינן בה אלא כי הא לאו למימרא דדוקא הני דפליגן עלה בהדיא אלא כל הני שמעתתא נינהו וכולהו ליתנהו ואשכחן בעלמא אפילו בדלא נגען כלל דמידחיאן בכה"ג כדאמרו במס' ברכות בפרק כיצד דאתמר גמר אסור לאכול ומר אמר סלק אתמר ומר אמר מישתא נמי מתכב לן ואמרינן לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רבי חייא תכף לנטילת ידים ברכה ובהלכתא דרבי חייא לא מתפרש בה דסלק וגמר מותר לאכול ואפ"ה אמרינן בה כי האי ליתא וכן הא דאיתמר התם בפ' שלשה [שאכלו] ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו והא לא פליגא אשמעתתא' דלעיל דתשעה ונראין כעשרה ותשעה וארון ושנים ושבת ושני תלמידי חכמים ועבדין ולא אפילו אקטן פורה לא פליגא בהדיא כ"ש לדעת כל הגאונים שדחו בה שמעתתא דקטן ועבד שאין אותן שניפין לעשרה ונהגו לא סייכן בדרב נחמן כלל ובמסכת כתובות אמר רב יהודה אמר שמואל תבעוה ליכנס ונתפייסה אין לה מזונות ורב חסדא אמר זינתה ורב יוסף אמר כתלה ופרכסה ואתמר עלה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ודרב יהודה ודאי לא פליגי אהנך אלא אפשר דאיתנהו לכולהו דבין בפיוס נשואין בין בזנות בין בכתול ב... ספסידה מזונותיה ואפילו הכי דחו להו בגמ' בכה"ג דלאו משום ההיא מימרא בלחוד דחו להו דהא לא אמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן וכו' א"נ מדרב יהודה אלא רב... ידעי דלית הלכתא ככל הני שמעתתא והלכתא כי הא ופסקו להו אהדדי דהכי אורחא דגמרא בכל דוכתא ו... ואין נ"ל כזו שבשמועתנו דודאי דרב אחדבוי ודרב גידל תרתי שמעתתא דרב ליתנהו דפליגי ודאי אד... והרב הנשיא אלברצלוני כתב ואמר מר רב האי המפטיר בראש חדש שחל להיות בשבת צריך להזכיר של ראש חדש וכן עמא דבר ע"כ. וכך הסכימו כל הגאונים: וכן כתבו רב חננאל ורבינו שלמה זכר ... עולם והגהת הרב ז"ל בלשונה אמר אברהם מי יחוש לספוקות ובפי' אמרינן לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא ומן המנהגים. שנהגו בשבות אין למדין:

ועוד אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה בר אלעאי ע"ש מביאין לו עריבה מליאה המין וכו': **אמר הכותב** אלו היו דברי הגאונים הראשונים כן וקבלה היא קבלנו אבל אם מאחר שאין להם מהראשונים אלא ממה שאמרו סד"א כדרבא והדבר ידוע שאינו כמו שעלה על דעתם אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל ראוי לנו לסמוך עליו יותר מדברי אלו בעלי אספרות האחרונים ובאמת שדברי רבינו נכונים

*) ולמען יהיו דבריו ערוכים ומובנים נגד עיני הקורא לכן הדפסנו בגליון הדף שאחר זה כל דברי הרי"ף אף כי בכל הדפוסים שלפנינו השמיטוהו.

תעשה לך: מחבין כנפי כסותן. לפי שלא היה תכלת בסדינין שלהם: בית שמאי פוטרין. מן התכלת דלא דרשי סמוכין ובדין הוא דליתני אוסרין אלא האי דקתני פוטרין משום דסבירא להו דכלי קופסא חייבין בציצית והכא פטירי ולא שייך למיתני בהו אוסרין: ובית הלל מחייבין. דדרשינן סמוכין: ואינהו סבור תלמידיו שהיו אוסרין סבור נהי דהלכה כבית הלל דחייבין מדאורייתא מיהו מדרבנן גזור בהו משום כסות לילה שמא יש לו כסות המיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב וראיתם אותו וביבמות (דף פט:) נר מצוה פרכינן וכי בית דין מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשנינן שב ואל תעשה שאני זו היא שטת רש"י ז"ל:

ונמצא פסקן של דברים לפי שטה זו שטלית של פשתן אין מטילין בו תכלת משום גזרה אבל במינו דהיינו לבן חייב ולפי זה הא דאמרינן בפרק התכלת [דף מא.] דאמר ליה מלאכא לרב קטינא סדינא בקיטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה לאו למימר דבסדינא לא היה מטיל לבן אלא הכי קאמר ציצית מן המובחר דהיינו בתכלת מה תהא עליה והני תלמידי נמי לבן היה בכנפי כסותן אלא שמפני שהיו גוזרים על התכלת משום כסות לילה היו מחבין אותן מרבן שהיה מטיל בהן אף תכלת ולא היה חושש לגזירה זו וכן דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכות ציצית והרמב"ם ז"ל בפרק שלישי מהלכות ציצית שהסדין חייב בלבן אבל בתוספות אמרו דילאי בית שמאי אף מן הלבן היו פוטרין אותו וטעמייהו דגזרינן משום כסות לילה וכיון שהיה נפטר בכך מן התכלת אף מן הלבן היו פוטרין אותו שאם הייתי מחייבו בלבן יבא להטיל בו תכלת והיינו דקתני ליסנא דפוטרין משום לבן דליכא למימר דנקט פוטרין משום כלי קופסא וכדפירש רבינו שלמה ז"ל דהא קי"ל [מנחות דף מא.] דטלית חובת גברא הוא וכלי קופסא פטורין מן הציצית ובית שמאי משום גזרה הוא דפטרי ולאו משום דלא דרשינן סמוכין דהא אמרינן בפרק קמא דיבמות (דף ד.) דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בכל התורה כולה במשנה תורה דריש אלא ודאי טעמייהו דב"ש משום גזרה היא ואינהו סבור בהא כבית שמאי דמסתברא להו טעמייהו משום כסות לילה ונמצא לפי שיטה זו שאין מטילין בסדין ציצית כלל וכן דעת רבינו תם ז"ל והר"ז הלוי ז"ל: **ומדנקט** תלמודא הכא האי טעמא דהיינו משום כסות לילה ולא נקט טעמא אחרינא דשמא יקרע סדינו וכו' וכדאתמר התם בפרק התכלת [דף מ:] משמע דקי"ל כר' שמעון דפוטר כסות לילה מן הציצית והכי נמי משמע בפרק היה קורא (דף יד:) דאמרינן התם דבמערבא לא היו אומרין פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל ואמר אביי התם דכיון דאינהו הוו מתחילין אנן נמי מתחילינן וכיון דמתחילינן מסיימינן אלמא כולהו מודו דאין מצות ציצית בלילה הילכך הויא לה מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות והיינו דאמרינן בפרק קמא דקידושין (דף לג:) מצות עשה שהזמן גרמא שופר ולולב וסוכה וציצית והא דאמרינן בפרק קמא דסוכה (דף יא.) דרב יהודה ורב עמרם הוי רמי תכלתא אפרזומא דאינשי ביתייהו היינו טעמייהו משום דסבירא להו דלילה זמן ציצית והוי לה מצות עשה שלא הזמן גרמא ולא קיימא לן כוותייהו: **תניא** רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו' שמא יסתפק ממנו. ויקח ממנו לסוך בו ידיו וחייב משום מכבה: שהוא עף. ונדבק בכותל הבית ומדליק הבית: **אין** מדליקין בטבל טמא. וכ"ש בטהור: מה תרומה טהורה. שהיא לאכילה: אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך. ומקמי הכי אסור שהרי טבל במיתה לאוכל: אף תרומה טמאה. אע"פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקו בטבלו: **מתני'** כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. פרש"י ז"ל כגון קנבוס ונמר גפן אבל ר"ת ז"ל הקשה עליו דקנבוס ונמר גפן לא יוצאין מן העץ הן אלא מיני זרעים הם כדאמרינן במנחות בפרק הקומץ זוטא (דף סו:) לא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף אבל שאר זרעים מדרבנן הוא דאסירי וה"נ מוכח בפרק כיצד מברכין (דף מ.) דאמרינן כל היכא דלאי שקלת ליה לפירא הדר אילנא ומפיק גוזא בורא פרי העץ ואין נמא קנבוס ונמר גפן עושין כן ועוד שהדבר ידוע שאין שום פתילה מושכת בשמנים כנמר גפן אלא ודאי אין קנבוס ונמר גפן בכלל כל היוצא מן העץ: **וכל** היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלין. שאם עשה מהן אהל והמת תחתיו

צבאות והיו תלמידיו [א] מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להם בני לא כך שניתי לכם סדין בציצית ב"ש פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה ואינהו סבור גזירה משום כסות לילה °תניא ר"ש בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר [ב] רבה מתוך שריחו נודף גזירה שמא יסתפק ממנו א"ל אביי *ולימא מר מפני שהוא עף א"ל חדא ועוד קאמינא חדא מפני שהוא עף ועוד גזירה שמא יסתפק ממנו ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול וא"צ לומר בשבת כיוצא בו אין מדליקין בנפט לבן בחול ואין צ"ל בשבת בשלמא נפט לבן מפני שהוא עף אלא טבל טמא מ"ט אמר קרא °ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך:

*מתני' כל *היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ סכ אינו

רש"י

סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך: מחבין כנפי כסותיהם · שהיה להם סדינין שאינם מצוייצין: ב"ש פוטרין · אף ע"ג דציצית חובת טלית ואפילו מונח בקופסא הכי דפשתן פטירי דלא דרשי סמוכים וכלאים אסירי: ואינהו סבור · תלמידיו שהיו אוסרים נהי דהלכה כב"ה וחייב מדאורייתא מיהו רבנן גזור משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילה ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דלילה לאו זמן ציצית: שהוא עף · ונדבק בכותלי הבית ושורפו: טהורה · שהיא עומדת לאכילה: אין לך בה · היתר אכילה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסור דטבל במיתה: אף טמאה · שעומד' להסקה אסור להסיקה בטיבלה ואסו

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רסד סעיף א:

[דף יב ע"ב]

במדבר יח

דף כו:

דף כו:

הגהות מא"י

[א] מחבין כ"ה גם בר"ן: [ב] רבא

וז"ל הרי"ף בה' ציצית והאידנא דלית לן תכלת רמינן ליה לסדין ציצית ממיני' וש"ד א' משום דהלכה כב"ה ותו דאמרי' במנחות דף מ"ג איבעי'להו של פשתן מהו שיפטור של צמר וכו' ת"ש דאמר רחבה וכו' הא למדת שחוטי פשתן פוטרין בשל פשתן וכו' כדרשב"ל דאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וכו' וכיון דאיכא פשתן דמקיים עשה בגווי' לא דחינן לל"ת והזינן למקצת רבוואתא דאסרי למירמי חוטי פשתן בפשתן ואית להו בהא דרבא מדקאמר סד"א כדרבא דאמר צמר ופשתן פוטרין בין במינן וכו' מכלל דלית הלכתא כותי' דפטר בפשתן אלא צמר בלחוד הוא דפטרי וקא אסרי למירמי ציצית דכיתנא בסדינא והני רבוואתא לא דייקי שפיר דכי אמרי' סד"א כדרבא לאו אצמר ופשתן במינן פוטרין קיימינן אלא אפוטרין שלא במינן קיימינן ש"מ קסבר רבא בשאר מינין חייבין בציצית מדאורייתא כי דיוקא דרבא דאמר הכנף מין כנף ולית הלכתא כוותיה אלא כתנא דבי ר"י דאמר הואיל ונאמרה בתורה בגדי' סתם ופרט לך בא'מהן צמר ופשתים וכו' וחזינן נמי דס"ל דחוטי פשתן בטלית של פשתן לא פטרי ואייתו ליה ראיה מהא דאמרינן מלאכ' אשכח לרב קטינא וכו' ואם איתא דחוטי פשתן פוטר בסדין אמאי לא רמי ליה ר"ק לסדיניה דאמר ליה מלאכא ציצית מה תהא עליה אלא ש"מ דחוטי פשתן לא פטרי בסדין והאי לאו סברא מעליא דהאי ציצית דקאמר ליה מה תהא עליה לאו אלבן קאי דאפשר למיעבדי מפשתן אלא אתכלת קאי דלא אפשר למיעבדי' מפשתן דתכלת נמי איקרי ציצית כמו שפרש"י בתשובה ותו' מביאו בד"ה סדין בציצית בגמ':

המאור הקטן

שנאסרו הציצית בסדין אי משום קלא אילן אי משום שמא יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו אי משום גזירת כסות לילה וכדמפרש התם וכיון שמצות התכלת ולבן תלוי זו בזו אפילו למ"ד אין מעכבות זו את זו הואיל ונאסרה התכלת בסדין נאסרה לבן עמה משום דתרווייהו ציצית נינהו ואין לך להפריש ביניהם שתהא מחייב את הסדין בלבן ואוסרו בתכלת נמצא זה מצוה וזה אסור דבר זה רחוק מאד ואין הדעת סובלתו וממעשה דרב קטינא דאשכחיה מלאכא וא"ל קטינא קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה ואסיקנא בגמרא דהכי קאמר ליה טצדקי למפטר נפשך מציצית אתה למד שלא היה רב קטינא מטיל לסדינו לא תכלת ולא לבן: ומ"ש הרי"ף ז"ל כי על התכלת הם דברים אמורים לא מצינו תכלת לבדה שנקראת ציצית בשום מקום לא במקרא ולא במשנה ולא בתלמוד וכתב מר רב עמרם ז"ל בסדורו בכולו לא מתוקמא הלכתא כב"ש אלא בשית בלחוד בפרק אלו דברים חדא בש"א מכבדים את הבית וכו' וכמו שמפורש בגמרא אידך בההיא פירקא מי שאכל ושכח ולא בירך אידך שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ותרתין בפ' התכלת כמה חוטין הוא נותן וכו' כמה תהא משולשלת וכו' אידך סדין בציצית וכו' והוי יודע שדעתנו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן והלבן את התכלת ואע"ג דתניא וחכמים אומרים אין מעכבין הא פרישנא בגמרא דמאן חכמים יחידאה הוא כדאמרינן בגמרא מאן תנא דפליג עליה דרבי ר' יצחק הוא דאמר אין לו תכלת מטיל לו לבן הילכך הדרינן לכללא דנקטינן הלכה כרבי מחבירו ואע"ג דברייתא קתני לה לדר' יצחק בלשון חכמים לסתמא דברייתא לא חיישינן ודר' עדיפא משום דגרסינן התם א"ל לוי לשמואל אריוך לא תיתיב אכרעך עד דמפרשת לה להא מילתא התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת מאי היא וכו' מדקא מהדרינן לפרושה למתניתין לאפוקה למתני' מפשטה ולאוקמא אליבא דר' (דלא) כהלכתא וכן נראה מדברי ר"ש קיראה בעל הלכות ראשונות שלא כתב משנה זו והתכלת אינה מעכבת את הלבן בהלכות ציצית שלו ומנהג קדמונינו הבאים אחרי הרי"ף לסמוך עליו כאשר ישאל איש בדבר האלהים וממנו פשט המנהג בינינו כמו שהוא נהוג היום ונחנו מה לחלוק ולשנות ועל כן אנחנו יוצאים בעקבי הראשונים:

מלחמת ה'

נכונים וברורים לענין הפסק גם לענין פי' השמועה אבל מפני שערערו עליו במה שאמר שפי' ציצית הוא תכלת אמתק דבריו ואפרש דברים כולם כשמעתן בע"ה. תניא סדין בציצית בית שמאי פוטרין פי' פוטרין אפי' מלבן ואין נ"ל שאפילו איסור יש בו משום תכלת וטעמייהו דב"ש דלית להו סמוכין למשרא כלאים בציצית וכיון דתכלת ליכא לבן נמי ליכא ואפילו למאן דאמר אין מעכבין זה את זה מ"מ טלית שאסור בתכלת לא חייבתו תורה בלבן וכי כתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם בבגד הראויה לתכלת קאמר כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת הרי שבגדים שנאמרו כאן סתם אינן אלא צמר ולא פשתים. ואם תאמר והלא לכ"ע במשנה תורה דרשי' סמוכים כדאמרי' בפ"ק דיבמות תשובתך קסברי בית שמאי אדרבה לא בא הכתוב אלא להזהיר על הכלאים בציצית שלא תאמר יבא עשה וידחה לא תעשה ויש שמוציאין אותה מדתניא בספרי כסותך פרט לסדין והיא לדעתם כדברי בית שמאי ומכאן פטרוהו אף מלבן ולפיכך תנא פוטרין ולא קתני אוסרין שאפילו ממצות לבן פוטרין אותו בית שמאי אע"פ שאין בו איסור וב"ה מחייבין פי' בציצית רצו לומר בין בתכלת בין בלבן דרשינן סמוכין ולא דרשינן כסותך פרט לסדין והלכה כדברי ב"ה אמר ר"א ברבי צדוק והלא כל המטיל תכלת לסדינו בירושלם אינו אלא מן המתמיהין פי' תכלת ממש ואין בכללו לבן ופי' הענין שרבי אלעזר ברבי צדוק אמר לו לתנא קמא ששנה דברי ב"ה ופסק כדבריהם אם כן דכלאים בציצית מותרין מן התורה למה מתמיהין בירושלם על מי שמטיל תכלת לסדינו אלא נראה שהלכה כב"ש או שלא נחלקו ב"ה בדבר זה ולפיכך מי שמטיל בו תכלת עובר על איסור כלאים והרי הוא מן המתמיהין אבל לבן היו מטילין בו שהוא חייב מדבריהם והמטיל בו אינו מן המתמיהין ולא משאינן בקיאין אע"פ שהוא פטור מן התורה לפיכך לא היו תמהין אלא על התכלת אמר רבי יוסי א"כ למה אסרוה לפי שאינן בקיאין הוא נמי על דברי ת"ק הוא חוזר ואומר א"כ שהלכה כדברי ב"ה למה אסרוה בירושלם בתכלת לפי שאין העם בקיאין לדרוש סמוכין ויבאו לומר שכלאים מותרין כשרואין אותו בתכלת בסדין לפיכך אסרוה לתכלת ולא היו מטילין בה אלא לבן ואין הלכה כדברי בית שמאי אלא כדברי ב"ה ואעפ"כ גזרו על התכלת בירושלים לפי שאינן בקיאין ולא רצו לדרוש להן כל הענין משום כסות לילה כדאסיקנא בגמרא ואילו טעמא דב"ש לאו משום גזירה אלא מדין תורה וכן פי' רש"י ז"ל ועוד ראיה גמורה מלשון הגמ' דאמרינן במתניתין ואינהו סבור משום כסות לילה משמע ודאי דס"ק אע"פ ששנה להם הלכה כדברי ב"ה בשל תורה הם היו סבורים לגזור מדברי סופרים משום כסות לילה שאילו היה טעמן של ב"ש כן מה תשובה יש להם כנגד רבן שאמר להם הלכה כדברי ב"ה ולא גזרינן ועוד למה לן למימר הכי וכי טעמייהו דב"ש אתינן לפרושי הכא אלא ש"מ כדפרישית עכשיו פירשנו הדבר ולא שנינו לשון השמועה בפירושה אלא ציצית ממש שהוא לבן ותכלת תכלת ממש ולא כדברי החולקים שאומרים שבכללו לבן ונמצינו למדים שלא גזרו על הלבן ואף אנשי ירושלים היו מטילין בו לבן והיו תמהים על התכלת ותלמידיו של רבי יהודה ברבי אלעאי נמי לבן היו מטילין לסדיניהם אלא שהיו מחבאין כנפיהן כדי שלא יתבוד אותם שמפני שהתכלת דמיו יקרים אין מטילין אותו והוא אמר להם אם אתם חוששין לדברי בית שמאי ולפיכך אין אתם מניחין תכלת שלא יהא איסור שלא במקום מצוה ושמא חשב שלא היה להם אפילו לבן ומ"מ אמר להם למה אין אתם נוהגים כדברי ב"ה והלא כך שניתי לכם שהלכה כדברי ב"ה ואם תטילו בו נמי תכלת מצוה היא ולא עבירה ואינהו סבור משום כסות לילה וגזרו על התכלת ולא מפני שחשו לדברי ב"ש כלל ומה שאמר אין למדין הלכה מפי משנה שבוש הוא שאין דברי רבי יהודה לתלמידיו שפסק להם כב"ה מפי משנה אלא הראשונים שנו משנה והוא פסק בה הלכה והרי היא כשאר פסקי הלכות שבכל התלמוד וגדולה להם דמעשה רב ורב יהודה ורב אמוראי מיירי בה ומדמי ליה מינה למלאך ה' צבאות ואע"פ שגזרו לתכלת לבתר הכין לפי שאין בקיאין וחששו לטעות דכסות לילה והראיה שאמרו ממה שאמר לו מלאכא לרב קטינא ציצית מה תהא עליה אינה ראיה שעל התכלת בלבד תפסו אבל לבן היה בסדינו אבל מפני שאמר לו סדינא בקיטא וסרבלא בסתוא אמר לו ציצית מה תהא עליה ולא אמר לו תכלת ובא הלשון כולל ביטול התכלת והלבן בסרבלא וביטול התכלת בסדינא ולא היה אפשר לו לומר תכלת מה תהא עליה שהרי אף מצות לבן בטלה בסרבל והוא אמר לו טצדקי בעית למפטר נפשך ממצות ציצית ואתה לובש סרבלא בסתוא כשם שאתה לובש סדינא בקיטא ציצית מה תהא עליה הרי את מבטלה לגמרי בין בתכלת בין בלבן פעמים בטלת שתיהם פעמים אחת מהן ורבינו שלמה ז"ל כתב בתשובתו ומלאכא דקפיד אדרב קטינא דמכסי סדינא לפי הדעת חוטי לבן היו בו וה"ק טצדקי למפטר נפשיה מציצית כלומר מפני שהתכלת דמיה יקרים אתה מבקש תחבולות להפטר ממנה והאי דקאמר ליה מציצית משום דעיקר מצוה בתכלת והמקיים לבן בלא תכלת אין כאן מצוה שלימה אלא אחת מן השנים ושנינו אבל רבי יוחנן בן החורונית שהיה יושב בסוכה וכו' אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך לפי שלדברי ב"ש לא היה מקיים מצות אכילה ע"כ. וגם זה יספיק אבל מעולם לא גזרו על הלבן שאילו היו גוזרין עליו כדי שלא יבא להטיל בו אף תכלת היתה גזרה לגזרה. ועוד שהיה להם לפרש כן בגמרא ולומר התינח תכלת לבן מאי איכא למימר גזרה משום תכלת ובפי' אמרו שהיו מתמיהין בירושלים על התכלת ועל זה נאמרו כל הטעמים בגמרא למה לא התירוה בפניהם אבל על הלבן לא היו תמהין ולא נגזרה עליו גזירה בגמרא ואם גזרת אלו המפרשים היא אין הצבור עומדין בה והלכה רווחת בכל הלכה רופפת לא וראה היאך הצבור נוהגין ולא שהלכה זו רופפת בינינו אבל כמדומה לנו שפירושינו יכריע כל מודה על האמת להודות בו ואין אחריות עקשים עלינו. ומה שאמר בעל המאור ז"ל שדעתו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן מדמהדרינן לפרושה למתני' אליבא דרבי אינה ראיה של כלום דמשום דרבי סתמינהו למתני' מהדרי לאוקומא כוותיה כדאמרינן במס' גיטין מהדרי אדרבי מאיר משום דסתם מתני' רבי מאיר ואע"ג דלית הלכתא כותיה כדמפורש בגמרא ויש כיוצא בהן בתלמוד הרבה אבל כיון דאמרינן בגמרא ורבנן ותניא בברייתא וחכמים משמע דרבי יחידאה הוא ועוד דכיון דרבי יצחק ורבי נתן ורבי יוסי הגלילי ורבי יוחנן בן נורי כולהו ס"ל אין מעכבין הלכה כותייהו דאין דבריו של א' במקום שנים וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ואינהו רבים ואיהו יחיד לגביהו ועוד דסוגיין כותייהו דאקשינן גבי גזרה משום קלא אילן ולא יהא אלא לבן בעלמא ומפרקי' ה"מ דליכא מיניה וכו' ולא אמרינן דלבן לחודיה לא פטר ואיכא איסורא שלא במקום מצוה והנה הוא פוטר כל העולם כלו מן הדין שאם כדבריו אנו שאין לנו תכלת אין אנו צריכין להטיל לבן ואם יאמר שהוא חייב מדברי סופרים יראונו היכן תקנו חכמים זו התקנה ואע"פ שאמרו בגמרא אליבא דרב נחמן אימא או נמר או פשתים לא אמרו אלא בטלית של דבריהם שאינו אלא אחד משתיהן אבל בטלית שחייב מן התורה צריך תכלת ולבן ובלאו הכי לא מפטר והנה לבעל המאור עכשיו במקומות הללו אין אדם צריך להטיל לבן לבדו וכ"ש שאסור בשבת ולא עוד אלא שחייב חטאת דהוה ליה כד' ציציות שמעכבות זו את זו והוה ליה טלית שאינה מצויצת כהלכתה וכל היוצא בה חייב חטאת אע"פ שבטלית של דבריהם יוצאים כיון דהיא מצויצת כתיובתא בטליה לגבה אבל בטלית דאורייתא מקצת ציצית הן ולא חשיבי ולא בטלי וכבר קבלנו עדותו שכל ימיו פטר עצמו מן הציצית כדבריו הללו והרי אבות קדמונים מימות הגאונים נהגו לצאת בטלית שיש בה לבן בלא תכלת ומימרא דרב נחמן גופא דאמר או נמר או פשתים הוי' תיובתיה שאילו היו התכלת והלבן מעכבין זה את זה לא היו חכמים מצריכין להטיל אחת בטלית שאי אפשר להטיל בה שניהם שהרי אין באחד מהם זכר לקיום מצות ציצית וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואפילו היה חייב מן התורה במין אחד היה להם לאוסרו שלא נטילו כדי שלא יטילו בו אף המין האחר כמו שגזר בעל המאור וחביריו שלא להטיל בסדין לבן כדי שלא יטילו בו אף תכלת אלא ודאי כדברי רבינו יצחק ור' שלמה ז"ל עיקר וכל הפורש מהם כפורש מן החיים ואף דעת רבי' חננאל ז"ל נראה שהוא כן שכתב כאן בפירושיו בלשון הזה וסדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכתא כב"ה והשמועות עצמן אומרות לך דרוש כן כמו שפי' והדברים מודיעים שכולם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת ואשרי המדבר לאוזן השומעת·

הוי כשאר בית ואינו צריך להטביל האהל עצמו דאין מקבל טומאה אלא כלים שתחתיו : אלא פשתן . שהאהל עצמו טמא כדכתיב והזה על האהל ובגמרא יליף דבפשתן קא משתעי קרא ומיהו כי קאמרינן דבשאר דברים אין האהל עצמו טמא דוקא כשהוא מחובר לקרקע דהוה ליה כבית הא במטלטל כלי' המטלטלין המאהילין טמאין והכי מוכח בכמה דוכתי : **פתילת** הבגד שקפלה. כדרך שגודלין פתילות : (פ) הבהבה על השלהבת . כדי שתהא מוחרכת ותדליק יפה : ר' אליעזר אומר טמאה היא . שאם יש בה שלש על שלש מקבלת טומאה דקפולה אין מבטלה מתורת בגד: ואין מדליקין בה. כדמפרש טעמא בגמרא דקסבר ר"א שאינ' כה: מדליקין לא בפתילה שאינה מוחרכת ולא בסמרטוטין שאינם מוחרכין לפי שאין דולקין יפה ואתי לאטויי : ר"ע אומר טהורה היא. דס"ל לר"ע דקפולה מבטלה מתורת בגד : ומדליקין בה . אע"פ שאינה מוחרכת ולא חיישינן דלמא אתי לאטויי : **גמ'** בשלמא לענין טומאה בהא פליגי וכו' האריך בה הרב אלפסי ז"ל הרבה בהלכותיו ולפי

אינו מטמא טומאת אהלין אלא פשתן *פתילת הבגד שקפלה ולא א הבהבה ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה ר"ע אומר טהורה היא ומדליקין בה : **גמ'** פתילת הבגד פלוגתא דר"א ור"ע בגמרא כך היא בשלמא לענין טומאה בהא פליגי (א) דסבר רבי אליעזר קיפול אינו מועיל ור"ע סבר קיפול מועיל [א] אלא לענין הדלקה במאי פליגי אמר ר"א א"ר אושעיא וכן אמר רב אדא בר אהבה הכא בשלש על שלש מצומצמות עסקינן וביו"ט שחל להיות בע"ש [ב] הוא ודכ"ע אית להו להא דר"י [ג] אמר רב דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים (ב) ודכ"ע אית להו [ד] להא דאמר עולא המדליק צריך להדליק ברוב היוצא רבי אליעזר סבר קיפול אינו מועיל ובמילתא קמייתא קיימא וכיון דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק ור"ע סבר קיפול מועיל [ה] וכי קא מדליק [ו] בהיתרא קא מדליק א"ר [ז] יוסה היינו דתנינא שלש על שלש מצומצמות ולא ידענא למאי הלכתא:ומדקא מתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דר' יהודה ש"מ כר' יהודה ס"ל ומי אמר רב אדא בר אהבה הכי והאמר רב אדא בר אהבה נכרי שחקק (א) קב בבקעת ישראל מסיקה ביום טוב ואינו חושש ואי ס"ד דכרבי יהודה ס"ל נולד הוא ואסור ומתרץ בגמרא לדבריהם דר"א ור"ע קאמר ליה וליה לא ס"ל כר' יהודה (ג) (ואמאי [ח] כיון דאדליק ביה פורתא שבר כלי קא עבדיה וכי קא מהפך בשבר כלי קא מהפך [ט] א"ל טעמא דמתני' קא מפרש וליה לא ס"ל כרבי יהודה) *רבא אמר היינו טעמא דר"א (ד) שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין אלא הא דתני רב יוסף (ה) שלשה שאמרו מצומצמות למאי הלכתא לענין טומאה וכדתנן (ו) שלשה (ז) על שלשה שאמרו חוץ מן המלל דר"ש וחכ"א שלשה [י] (על שלשה) מכוונות:רב המנונא אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן (ב) (ח) ואזדא ר"א לטעמיה ור"ע לטעמיה דתנן (ט) פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ או לקנח את הריחים או לנער בו את הקדרה בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן[טמא (ג) דר"א רי"א בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן] טהור ר' עקיבא אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [כ] זרקו לאשפה דברי הכל טהור *הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת דר"א סבר בין [ל] במגוד בין שהניחו אחורי הדלת מוכן הוא וטמא הוא ור' יהושע סבר בין שתלאו במגוד בין שהניחו אחורי הדלת לאו מוכן הוא וטהור הוא (י) [מ]ור"א דקאמר[לאו]מוכן הוא(ד)(וטמא הוא).דלגבי קופסא [לאו] מוכן הוא.וטמא הוא דקסבר ר"א כיון שלא זרקו לאשפה בין [נ] שהניחו במגוד בין שהניחו אחורי הדלת אחשובי אחשביה וכמי שהניחו בקופסא דמי וטמא הוא [ס] ורבי יהושעדאמר מוכן הוא (ה) וטהור הוא לא קאמר מוכן לגבי קופסא (ו) [ע] דאמרי' לעיל הניחו בקופסא דברי הכל טמא אם כן היכי קאמר ר' יהושע מוכן הוא וטהור הוא אלא האי מוכן דא"ר יהושע לאו אקופסא קאי אלא לאשפה קאי (ז)(והכי קאמר בין שתלאו במגוד (ח) בין שהניחו אחורי הדלת כיון שלא הניחו בקופסא מוכן הוא לאשפה וטהור הוא דלאו דעתיה עילויה ואינו חשוב לגביה כלום (כ) והכנה דאשפה לאו שמה הכנה לגבי טומאה) [פ] ור"ע בתלאו במגוד °סבר כר' אליעזר והוי מוכן לגבי טומאה ובהניחו אחורי הדלת סבר ליה כר' יהושע דאמר טהור והוי כמו שזרקה לאשפה והוי טהור דאמרינן דהכנה דאשפה לא הויא הכנה דטומאה . והא דאמר רב המנונא הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן וכו' אשכחנא ביה למקצת רבואתא פירושא דלאו דסמכא ודלא כהלכתא ולהכי איצטריכנא למכתביה ולברורי פירכי' ולפרושי שמעתתא פירושא מעליא אליבא דהלכתא והכי (ג) אשכחיה ליה דקא מוקים להא דרב המנונא בפחות מג' [אצבעות] על ג' וקאמר בתר הכי [צ] ומאן דחזא דרב המנונא דאייתי ראיה[ק]מג' (ט) על ג' ומוקים לה לפתילה דקתני במתני' בפתילה שיש בה פחות משלשה (מ)[טפחים]והא דחויה היא דהיכי קתני ר' עקיבא אומר טהורה והלא משנה שלימה שנינו (נ) מפני שאמרו שלש על שלש [ר] שנתמעטה טהורה אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אף על פי שטהור מן המדרס טמא בכל הטומאות אלא פחות משלש על שלש הוא וכיון דאוקמה רב אדא בשלש על שלש אוקמה רב המנונא בפחות מג' והא דקאמר שלשה דהכנת מטליות בהדיא בפחות משלשה קתני לה (ס) והוא הדין לפחות משלש : הדין הוא פירושא דאשכחן ואנן מקשינן עליה כי קושיא דיליה מאי אמרת [ש] פחות משלש הוא ולהכי קתני רבי עקיבא טהורה ואימא לאידך גיסא היכי קתני (י)ר' אליעזר אומר טמאה בפחות משלש על שלש והלא משנה שלימה שנינו מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה ועוד היכי אמרת בפחות משלשה על שלשה קתני לה והוא הדין לפחות משלש על שלש וכי באיזה דין שוה פחות משלש על שלש לפחות משלשה על שלשה *) (טפחים)והלא פחות משלשה על שלשה טמאה בכל הטומאות חוץ מטומאת מדרס ופחות משלש על שלש טהורה מכולם ואי אפשר לדון טהור מטמא הרי נתברר לך דהני מילי לית בהו מששא ולאו דסמכא נינהו ולהכי חזינן לפרושי האי שמעתא פירושא מעליא ופירושא דסמכא אליבא דהלכתא עיקר (ט) האי שמעתא דפחות משלשה על שלשה עד שלש על שלש לא מטמא אלא אי אצנעיה ואי לא אצנעיה לא מטמא דתניא בתוספתא בענין שלש על שלש לעולם אינה טמאה עד שיצניענה לבגד ר"ש אומר לדבר שמקבל טומאה טמאה לדבר שאין מקבל טומאה טהורה וידוע שפחות משלשה על שלשה ושלש על שלש דינן שוה ובהאי הצנעה קא מיפלגי ר"א ור' יהושע ור' עקיבא דתנן פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ ולנער בו את הקדרה ולקנח בו את הריחיים ר' אליעזר אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טמא רבי יהושע אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור רבי עקיבא אומר מן המוכן טמא שאינו מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זרקו לאשפה דברי הכל טהור הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת פי' שאם הניחו בקופסא הרי הכינו והצניעו ואף על פי שחזר והתקינו לפקק [בו] את המרחץ ולנער בו את הקדרה שהן מעשה מוך בעלמא ודבר שאינו מקבל טומאה הוא לא בטיל ליה מתורת בגד ולא מפקא ליה ההיא תקנה מתורת בגד וטמא הוא לדברי הכל ואם זרקו לאשפה דברי הכל טהור דהא בטליה ובין התקינו לנער בו את הקדירה ובין לא התקינו טהור דהא כבר בטליה מעיקרא ולא בעי התקנה לאלין מילי כי פליגי בשתלאו במגוד או שהניחו אחורי הדלת ר' אליעזר סבר מוכן הוא וטמא הוא דכמי שהניחו בקופסא דמי ואף על פי שחזר והתקינו לנער בו את הקדירה וכיוצא בה לא נפק ליה מתורת בגד בההיא התקנה ורבי יהושע סבר כיון שלא הניחו בקופסא לאו מוכן הוא הילכך טהור הוא ואע"פ שלא התקינו לנער בו את הקדרה שהרי ביטלו מעיקרא והאי דקרי ליה מוכן דלגבי אשפה מוכן קרי ליה ור"ע בתלאו

*) בס"י ליתא

[Right column — שלטי הגבורים:]

א רוב הפוסקים הסכימו דפתילות של נר שבת אינן צריכות הבהוב וחירוך וכתבו הפוסקים דאע"פ שהנשים נוהגות להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהא מוחרכת לא משום

הגהות הב"ח

(א) מ"ב דר' אליעזר סבר קיפול אינו מועיל ובמילתיה קמייתא קיימא וכו'[וכ"ה בא"י]:(ב) נ"ב דברי רבי יהודה: (ג) נ"ב מן תי' ואמאי עד כר' יהודה כל זה הגה הוא ופירוש וכ"כ בספרים אחרים אין זה ונראה דתלמיד הגיה כך לפרש הקושיא דס"פ ואמאי קאמר נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקה ביו"ט והא כיון דאדליק בקב פורתא שבר כלי קא עבדיה כו' וליתא לכך פירושא דה"ב מאי קא קשיא ליה ודלמא אימא לך דמסיקה ביו"ט ולא קא מהפך בה קאמר אלא ס"פ כיון דביו"ט חקק הנכרי הקב הוה ליה נולד הכלי עצמו ואסור לטלטלו להסיקו ביו"ט וכן פרש"י : (ד) נ"ל לפי שאין : (ס) נ"ל שלש על שלש : (ז) נ"ב פכ"ח דמסכת כלים מ"ז : (ז) נ"ל שלש על שלש שאמרו וכו' וחכ"א שלש על שלש: (ח) נ"ב ומקולי מטלניות שנו כאן : (ט) נ"ב שם בפ' כ"ח : (י) נ"ב ונראה בעיני דהאלפס נ"ל בא לנאר דמוכן דר"א אין פירושו שוה למוכן דר"י ודר"ע דלר"א ה"פ בין שהניחו במגוד דמוכן הוא לקופסא בין שהניחו אחורי הדלת שאינו מן המוכן לקופסא כמו מגוד דלגבי מגוד קרי ליה שאינו מן המוכן אפי' הכי אמרי' בהניחם דאחשובי אחשבי וכמו שהניחו בקופסא דמי . ולר"י ה"פ בין באחורי הדלת דמוכן הוא לאשפה בין שהניחו במגוד שאינו מן המוכן לאשפה כמו בהניחו אחורי הדלת אפי' הכי אמרי' בהניחם דאינו חשוב לגביה כלום וכמו שזרקו לאשפה דמי וטהור. ולר"ע במגוד קרי ליה מן המוכן לגבי טומאה ובאחורי הדלת קרי ליה שאינו מן המוכן לטומאה וטהור וכה"ג הגיהו בזה הלשון ור"א דקאמר לאו מוכן הוא וטמא הוא דלגבי קופסא לאו מוכן הוא כו' והכי משמע בגמ' והמעיין בלשון הרי"ף מתחלה עד סוף יראה דטעות הוא הג"ה זו אלא כדפרי' הוא העיקר ודו"ק:(כ) נ"ב נראה דר"ל דלגבי טומאה לאו הכנה הוא אבל הכנה דאשפה הכנה הוא לגבי שבת דאם תלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת הוה הכנה לגבי אשפה לקנח בהן צואה או לכסות בו את הגולה ושרי לטלטולי ואע"פ בזורקו לאשפה מבטו"י אסור לטלטולי וכמ"ש הה"מ בפכ"ו בשם הרמב"ן מ"מ בתלאו במגוד כה"ג הכנה הוה לגבי מילי דאשפה לגבי שבת אלא דלגבי טומאה לאו שמיה הכנה וטהור הוא ועי' לקמן בפ' כל הכלים (ל) נ"ל אשכחינן: (מ) נ"ב על שלשה : (נ) נ"ב פ' כ"ז דמס' כלים משנה ה: (ס) נ"ב נ"ל דכותן לומר דרב המנונא מביא ראיה מן המשנה דהכי היכי דפליגי ר"א עם ר"ע (פה נחתך הגליון וחסר והכל על דהאדין) דאילו לכל שאר הטומאות פשיטא דטמא הוא לדברי הכל הס"ד נמי דפליגי ר"א ור"ע בפחות משלש על שלש אם טמא הוא לכל שאר טומאות בהניחו

[Left column — הגהות הרי"ן:]

הגהות הרי"

(א) נ"ע:(ב) ולא תלי כלל בקיפול רש"י : (ג) פי' מדרס: (ד) פי' דקרי לי' שלא מן המוכן : (ה) פי' דקרי ליה מוכן : (ו) פי' שיהיה מוכן לתשמיש כמו הניחו בקופסא : (ז) מוס"ק עד ור"ע תא"מ וכ"ב נ"ל תלמיד טועה כתבו : (ח) נ"ב דמגוד קרי ליה מוכן לגבי אחורי הדלת כ"פ רש"י רק שלרש"י פי' מוכן לתשמיש משא"כ להרי"ף שצ"ע במה דפי' מוכן ר"ל לאשפה ולקמן מסיק כפרש"י:(ט)פי' טפחים : (י) בין במשנה דהכא בין דהכנת מטלניות :

מהר"ם מ"ז

דף כט.

ג"י מסר"ס

דף כט:

בס"י ליתא

[דף יב ע"א]

ג"י מסר"ס

הגהות מא"י

[א] נ"ב ובטולי בטלי : [ב] נ"ב עסקינןותי' הוא נמחק: [ג] תי' אמר רב נמחק: [ד] נ"ב דעולא ותי' להא נמחק: [ה] נ"ב ואין תורת כלי עליו: [ו] נ"ב בעין בעלמא ותי' בהיתרא נמחק: [ז] נ"ל יוסף : [ח] נ"ל דכיון: [ט] נ"ל אלא : [י] תא"מ : [כ] נ"ב הכל מודים: [ל] נ"ב שתלאו: [מ] מן ור"א עד וטמא הוא כ"ז מוקף: [נ] נ"ל שתלאו: [ס] נ"ב ואמאי קרי ליה שלא מן המוכןדלגבי קופסא לאו מוכן הוא : [ע] נ"ל דקא אמרינן: [פ] מן ור"ע וכו' עד הכנה דטומאה כ"ז מוקף : [צ] נ"ל דמאן : [ק]נ"ב מפחות: [ר] נ"ל שנתמעט טהור: [ש] נ"ב אי פחות וכו' הרי קתני כנ"ל :

אחורי הדלת או שלאו במגוד ואזדא ר"א לטעמי' ור' עקיבא לטעמיה דלכאורה קשה היכי קתני ר"א אומר טמאה בפחות משלש על שלש והלא משנה שלמה שנינו מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה לגמרי י"ל דאין ס"ב דהשתא משנה זו דלא כר"א אלא כר"ע דהלכה כמותו אבל אם היינו מפרשים דמתניתין בפתילה שיש בה פחות משלשה על שלשה מתוקמא ודאי קשיא דהיכי קתני ר"ע אומר טהור דא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא קיי"ל הלכה כר"ע מחבירו וקיי"ל כהאי משנה שלמה שנינו מפני שאמרו כו' זאת הוא כוונת רבואתא בפירושם זה ונתיישב קצת מה שהקשה עליהם הרי"ף ז"ל אלא שמ"מ דברי הרי"ף בפירושו הוא העיקר:(ע)נ"ל דהא: (פ) ולא הבהבה כנ"ל :

א מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעי' ח:
ב מיי' פי"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסה סעי' ד:
ג מיי' פ"ב מהל' שבת הל' יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רעח:
ד מיי' פ"ק מהל' שבת סמג לאוין סה:
ה מיי' פי"ג מהל' שבת סמג לאוין סה:

ולפי שאין בדבריו ענין למעשה כלל לא ראיתי להאריך: **מתני'** לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וכו' בשביל שתהא מנטפת. ויתקיים הנר שהשמן מטפטף כל שעה לאור הנר וטעמא משום גזרה שמא יסתפק ממנה וכיון שהקלהו לנר חייב משום מכבה: ואפילו אותה שפופרת. היא של חרס דמאיסא ליה גזרינן: ואם חברה היוצר מתחלה מותר. דתו ליכא למיחש דמשום איסורא דשבת בדיל מיניה אבל כי לא חברה ואיט כלי אחד לא מתחזי ליה דאיכא משום מכבה: ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך הנקב שבנר לשאוב השמן ונמשך דרך הפתילה לראש

תורה אור | נר מצוה

בתלאו במגוד סבר לה כרבי אליעזר דאמר מוכן הוא וטמא הוא ובהניחו אחורי הדלת סבר לה כרבי יהושע דאמר [א] (לאו) מוכן הוא וטהור הוא ולפום הכין אוקמא רב המנונא לפלוגתא דרבי אליעזר ור"ע בפתילת הבגד לענין טומאה בפחות משלשה על שלשה ובין שתלאו במגוד ובין הניחו אחורי הדלת לר"א מוכן הוא וטמא הוא ור"ע הדר ביה לגבי דר' יהושע ובין תלאו במגוד ובין הניחו אחורי הדלת לאו מוכן הוא ולפיכך אמר טהורה היא מדקרי לה פתילת הבגד (א) דעדיין בגד הוא וקאמר טהורה בהא פליגי לענין טומאה אבל לענין הדלקה היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת ולא בסמרטוטין שאינן מהורכין כדרבא ור"ע סבר מדליקין והלכתא כותיה הדין הוא פירושא דהאי שמעתתא בבירור בלא קושיא ובלא ספק: **מתני'** לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר ואם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר: **גמ'** ורבי יהודה מתיר ולית הלכתא כרבי יהודה דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה: ואם חברה היוצר וכו': תנא ואם חברה בסיד ובחרסית מותר והא אנן יוצר תנן אלא אימא כעין יוצר: **מתני'** המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה ואם בשביל החולה שיישן פטור: **גמ'** סוגיא דשמעתא* אם חולה שיש בו סכנה הוא מותר לכבות לכתחלה ואפילו לרבי יהודה ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון לא יכבה ואם כבה פטור (ב) אבל אסור ולרבי יהודה א חייב חטאת: **מתני'** כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב רבי יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: **גמ'** אסקה *רבי יוחנן דרבי יוסי לעולם כרבי שמעון סבירא ליה והכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבהא אפילו רבי שמעון מודה דקא מתקן מנא: **מתני'** על ג'שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר: **גמ'** [ב] בשעת לידתן מאי טעמא א"ר יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה תינח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר כדדרש ההוא גלילאה קמיה דרב חסדא אמר הקדוש ברוך הוא רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם *ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה נתתי בכם שקרויה נר על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם משמרים אותם מוטב ואם לאו אני נוטל נשמתכם מכם ומאי שנא בשעת לידתן [ג] אמר רבא נפל תורא חד חד סכינא [וגברי היכי מבדקי אמר רבא בשעה שעוברין על הגשר ותו לא אימא כעין גשר] אמר רבי יוחנן ילעולם אל ילך אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו וא"ר יוחנן מאי קרא °קטנתי מכל החסדים: אמר ר' יצחק בריה דרב יהושע לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר ת"ר מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק דומה למי שנמסר לסרדיוט חש בראשו

רש"י

מתני' ואם חברה היוצר מתחלה מותר. ליכא למיחש דילמא אתי לאסתפוקי מיניה דמשום איסור שבת בדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך נקב (א) שאחת לשאוב השמן שבנר והשמן נמשך דרך הפתילה אל הראש הדולק: ורבי יהודה מתיר. דלא גזר: גמ' אם חברה. בעל הבית עצמו מבעוד יום בסיד ובחרסית מותר: כעין יוצר. דחיברה שפיר: מתני' מפני נכרים. כגון פרסיים שהיה להם יום איד שאין מניחין נר אלא בבית ע"ז שלהם: ומפני לסטים. שלא יראו (שום) [שים שם] אדם ויבאו עליו: ומפני רוח רעה. הבא עליו וכשאינו רואה אז נוח לו ובגמרא מפרש לה: גמ' אי בחולה שיש בו סכנה. ומשום פיקוח נפש שרי לכתחלה: לר"ש. דקסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומתניתין כר"ש אתיא ובחולה שאין בו סכנה: מתני' כחס על הנר. שראהו מתקלקל וחס עליו וכיבה הפתילה: נר. היינו הכלי שנותנין בו השמן והפתילה: חייב. דקסבר ת"ק כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה: רבי יוסי פוטר. מפרש בגמרא: שהוא עושה פחם. בכיבוי זה והוי מלאכה הצריכה לגופה כדמפרש בגמרא: גמ' כר"ש. דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור והכא דמחייב כחס על הפתילה כגון שצריך להבהבה שלא הובהבה מבעוד יום וכיבוי זה צריך לגופו שיהא הבהב טוב לאחוז כשיבא להדליקה והוי צריכה לגופה: מתני' בשעת לידתן. מפרש בגמ' טעמא: *) גמ' בחדרי בטנה. מקור הדם: רביעית דם. חיי אדם תלויין בו: ראשית קראתי אתכם. ראשית תבואתה: עסקי ראשית. ראשית עריסותיכם: נוטל אני נשמתכם (ב) רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם ונשים נלכדו על כך כדאמרינן בבראשית רבה היא אבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שצרכי הבית תלויין בה: נפל תורא. לארץ שעומד לשחיטה הכל אומרים חד חד סכינא עד שלא יקום ויהי טורח להשליכו שנית כך הואיל ואשה זו איתרע מזלה בלידתה מזומן פורענותה לבא: קטונתי. כלומר הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית וגו': אומרים לו. העומדים שם: יוצא לשוק. שפגעים מצויין שם ריבין ובעלי דינין נכרים וישראלים: דומה כמי שנמסר לסרדיוט. להוליכו לפני השופט

הגהות הרי"ב
(א) פי' אפי' תלאו במגוד ולא כאיתה עדיין אחורי הדלת: (ב) משום קו על אבל אסור:

*) [בדפוסים שונים דפסו פה דברי רש"י בפירוש למשנה שלפנינו בדבור הגוי כדף י"ד והתנו הגהה מכוון כפני שהוא דבר בכלים במקומם]

ולא קיימא לן כר' יהודה: **גמ'** תנא אם חברה. בעל הבית בסיד או בחרסית מותר: כעין יוצר. שחברה ספיר: **מתני'** המכבה את הנר וכו'. מפני נכרים פירוש מפני פרסיים שהיה להם יום איד שאין מניחין להדליק נר אלא בבית ע"ז: ומפני לסטים. שלא יראו שיש שם שום אדם ויבואו עליו: מפני רוח רעה. הבאה לפניו וכשאינו רואה נוח לו: פטור. כדמפרש בגמ': **גמ'** סוגיא דשמעתא וכו'. ואם חולה שאין בו סכנה הוא לר' שמעון. דסבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור דהאי כבוי נמי איהו צריך לגופו: ולר' יהודה דס"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב. חייב עליה חטאת: **מתני'** כחס על הנר וכו'. כשהוא חס על הנר [ד] ומשום הכי כבה אותו. אי נמי כשהוא חס על השמן או על הפתילה חייב. דסבירא ליה לת"ק דאע"ג דהאי כבוי איהו צריך לגופו חייב עליו וכר' יהודה: ור' יוסי פוטר בכולן. דקסבר ר' יוסי מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה: חוץ מן הפתילה. ומוקי לה בגמרא (דף לא:) בפתילה שצריך להבהבה שלא הבהבה מבעוד יום דכבוי זה צריך לגופו שיהא הבהב טוח לאחוז בו כשיבא להדליקה והייט דקתני מפני שהוא עושה פחם שהוא מתכוין ממש לעשותה עכשיו פחם אלמא בכבוי הצריך לגופו מיירי: **מתני'** על שלש עבירות וכו' בשעת לידתן. בגמ' מפרש טעמא מאי שנא בשעת לידתן: **גמ'** בחדרי בטנה. מקום הדם: רביעית דם. חיי אדם תלוי' בו: ראשית קראתי אתכם. כדכתיב ראשית תבואתה [ירמיה ב]: על עסקי ראשית. הזהרתי אתכם חלה כדכתיב ראשית עריסותיכם [במדבר טו]: הריני נוטל נשמתכם. ותאבד רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם ראשיתכם ונשים נלטוו על כך כדאמרינן בב"ר* היא אבדה חלתו של אדם שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שצרכי הבית תלויין בה: נפל תורא לארץ. העומד לשחיטה הכל אומרים חדדו הסכין עד שלא יקום ויהא טורח להשליכו כך זו הואיל ואיתרע מזלה מזומן פורענותה: מנכין. פוחתין: קטונתי מכל החסדים. הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית עמדי: אדם יוצא לשוק. שפגעין מצויין שם ומריבות: דומה כמי שנמסר לסרדיוט

הלכה נהגו כן ובה"ג משמע שאין מדליקין בפתילה שאינה מהורכת וכן יש בפירוש ר"ח וי"א דהירוך דוקא צריך כגון לשפשפה באור דרך העברה אבל הבהוב גמור להדליק ולכבות אין עושין ולפי' ה"ג צריך עיון היאך מדליקין נר של שבת היכא שחל ע"ש להיות ביו"ט הא ביו"ט אי אפשר להבהב הפתילה וי"ל דמערב יו"ט מתקן הוא הנר כמו שצריך להיות:

לשון ריא"ז
פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה מדליקין בה שמותר להדליק בפתילה שאינה מהורכת:

א דבר זה תלוי במחלוקת הגדולה שבין הפוסקים אם הלכה כר' יהודה דאמר מלאכ' שאינה צריכה לגופה חייב עליה או כרבי שמעון דאמר פטור לדברי מיי' פ"ק דהלכות שבת והסולכין לשיטתו חייב חטאת דאיהו פסק כרבי יהודה ולדברי הראב"ד והטור והסולכין לשיטתם פטור אבל אסור שהן פוסקים כר' שמעון ודברי רבינו לא נתבררו להיכן נוטים וכן המכבה את הנר מפני שהוא חס על השמן או על הפתילה או על הנר שלא יתקלקלו שהיא מלאכ' שאינה צריכה לגופה תלוי' בזה המחלוקת וצ"ע על הטור שהרי בח"מ סי' תכד פסק דחובל בחבירו בשבת פטור אע"ג דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ובחדושי בב"ק הארכתי בס"ד:

לשון ריא"ז
המכבה את הנר מפני שהוא מתיירא מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה או בשביל החולה שיישן פטור אע"פ שאין בו משום סכנת נפשות הרי זה פטור וכן אם הוא מתכוין לחוס על הנר שלא ישרף או לחוס על השמן או לחוס על הפתילה הרי זה פטור לפי שאינו צריך למקום הכיבוי עצמו אלא לצורך דבר אחר הוא עושה וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה כמבואר בקונטרס הראיות בפרק כל כתבי ואם כבה אותו מפני שהוא צריך להבהב הפתילה כדי שתהא נוחה לידלק הרי זה חייב לפי שהוא צריך לכבוי עצמו והרי היא מלאכה הצריכה לגופה וכן המכבה את העצים כדי לעשות בהם פחמים הואיל וצריך למקום כבויין כדי שיהיו נוחים לידלק הרי זו מלאכה הצריכה לגופה וחייב עליה:

הגהות הב"ח
(א) האחר כל"ל: (ב) נ"ב ואכבד

הגהות מא"י
[א] תו"מ: [ב] פ"ב בגדם מ"ט בשעת לידתן: [ג] אמר רב נפל תורא חדדו סכינא: (ד) נ"ב שראהו שהיה מתקלקל וחס עליו ומש"ה מכבה:

דף לב.

דף לב:

המאור הקטן

מתני' חוץ מן הפתילה מפני שעושה פחם כתב עלה הרי"ף אסקה רבי יוחנן דרבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה וכו' כדכתיב בהלכות ונראה מכאן שהלכה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה מדאוקימנא לרישא כרבי יהודה וקיימא לן רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי וכל שכן דקאי ר"ש בשמעתא להוו להו יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דגרסינן בפרק נוטל אדם את בנו אמר רבא הוציא תינוק חי וכו' ואסיקנא רבא כר"ש סבירא ליה ומדאשכחן לרבא דהוא בתרא דס"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה משמע דהכי הלכתא הילכך קשיא הא דפסק הרי"ף בפ' כירה כשמואל דאמר מכבין גחלת של מתכת ה"ר אבל לא של עץ דסבר לה במלאכה שאינה צריכה לגופה כרבי יהודה ואיכא דמכרע כרבא משום דבתרא הוא ולדידן מכרעת דשמואל משום דקם ליה רבינא דהוא סוף הוראה כשיטתיה דאמר דרבינא הילכך האי קוץ בר"ה מוליכו לפחות פחות מד"א ואע"ג דהא מילתא אפילו ר"ש מודה בה דכיון דא"א בפחות מד' אמות לא שרינן לכתחלה להוליכו ד' אמות כיון דאשכחן ליה לרבינא דגמר מיניה דשמואל בהא מילתא ולא פליג עליה בגחלת של עץ ש"מ דכשמואל ס"ל הילכך במלאכה שאינה צריכה לגופה קי"ל כ ר' יהודה ובדבר שאין מתכוין קי"ל כר"ש ועוד יש לנו תוספת ביאור בזה בפ' כל כתבי הקדש ואיכא למימר דהאי דכתב הרי"ף דרבי יוסי כר' שמעון ס"ל לפרושי למתני' הוא דאתא ולא למפסק הלכתא ולא קשיא דידיה אדידיה ועיקר דברי רבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה בפרק כל כתבי הקדש אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת ובפרק אמר ר"ע דתנן רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהן ועיקר דברי ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה בפרק המצניע דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר ועיקר דברי רבי יהודה דאמר בדבר שאין מתכוין בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו דם דברי רבי יהודה ופ' יום טוב שחל להיות אחר השבת דמקרדין את הבהמה ביו"ט ר' יהודה אומר אין מקרדין ועוד תנן התם נמי רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררין בשבת חוץ מן העגלה מפני שכובשת ועיקר דברי ר"ש דאמר בדבר שאין מתכוין התם בבכורות דפליג עליה דרבי יהודה במתני' דתנן ר"ש בן יוחאי אומר יקיז דם אע"פ שעושה בו מום ובפרק כירה תניא רש"א גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' גזילה סמג עשין כו טוש"ע סי' כג:
ב מיי' פ"ה מה' דעות סמג לאוין ט:

לסרדיוט (ז) וגריע מעולה לגרדום לידון להוליכו לפני שופט: חש בראשו. חששא בעלמא מיחוש קל: ונתנוהו לקולר. הוי טפי מנמסר לסרדיוט וגריע מעולה לגרדום לידון שאין דנין שם אלא להריגה על סרחון חמור וצריך פרקליטין גדולים: עלה למטה. שחלה הרבה עד שצריך לעלות וליפול למשכב: ואלו הן פרקליטין [ג]של העולה למטה בבית דין של מעלה תשובה ומעשים טובים: אם אין לך לשלם. עולות והקדשות שתדור: משכבך. אשתך: אל תתן את פיך. בנדר: לחטיא את בשרך. לחייב את בניך: לפני המלאך. גזבר של הקדש: כי שגגה היא. בשוגג קפלתי לנדור ולא אשלם: על קולך. בשביל

נר מצוה תורה אור

בראשו דומה למי שנתנוהו לקולר עלה למטה
ונפל למשכב דומה למי שהעלוהו לגרדום
לידון שכל מי שעלה לגרדום לידון אם יש לו
פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול
ואלו הם פרקליטין גדולים תשובה ומעשים
טובים: *תניא ר' נתן אומר בעון ביטול נדרים
מתה אשתו של אדם שנאמר °אם אין לך
לשלם למה יקח משכבך מתחתיך ר' אומר
בעון נדרים בניו ובנותיו של אדם מתים
כשהם קטנים שנא' °אל תתן את פיך לחטיא
את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה
הוא למה יקצוף האלהים °על קולך וחבל את מעשה ידיך ואיזה הן מעשה ידיו
של אדם אלו בניו ובנותיו תנו רבנן בעון נדרים בנים מתים דברי ר"א בנו
של ר' שמעון בן יוחאי רבי יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה ויש אומרים
בעון ביטול מזוזה ויש אומרים בעון ביטול ציצית: אמר רבי שמעון
בן לקיש הוו זהירין במצות ציצית שכל הזוכה ומקיים מצות ציצית זוכה
ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר °כי כה אמר ה'
צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו
בכנף איש יהודי: תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך
ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים רבי
אלעזר ברבי יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה בשערים
משתלחת וזורעים זרעים ואחרים אוכלין אותם שנא' °אף אני אעשה זאת לכם
(א) וגו' אל תיקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר °וראשית
עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: בעון ביטול תרומות ומעשרות
שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר והיוקר הווה והשכר אבד ובני אדם רצים
אחר הפרנסה ואין מגיעין שנאמר °ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו
תאנא דבי ר' ישמעאל בשביל דברים שצויתי אותם בימות החמה ולא עשאום
יגזלו מימי שלג ואם נותנין מתברכין שנא' °הביאו את כל המעשר אל בית
האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם
את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די מאי עד בלי די עד שיבלו
שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלין
בשר בניהם ובנותיהם שנאמר °שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר
שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים וגו' *בעון עינוי הדין ועוות הדין
וקלקול הדין ועון ביטול תורה חרב וביזה (ב) ודבר בא לעולם ובצורת באה
ובני אדם אוכלין ואינן שבעים ואוכלין לחמם במשקל שנא' °והבאתי עליכם
חרב וגו' בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחלול השם וחלול שבת חיה רעה
באה לעולם ובהמה כלה ובני אדם מתמעטים והדרכים משתוממים שנא' °ואם
באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב °והשלחתי בכם את
חית השדה ושכלה אתכם והכריתה את בהמתכם והמעיטה אתכם ונשמו
דרכיכם וכתי' בשבועת שקר °ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך
אני ה' ובחילול השם כתיב °ולא תחללו את שם קדשי ובחילול שבת °מחלליה
מות יומת וילפינן חלול חלול משבועת שקר בעון שפיכות דמים בית המקדש
חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר °ולא תחניפו את הארץ וגו' הא אם
אתם מטמאין אותה אין אני שוכן בתוכה בעון גלוי עריות וע"ז והשמטת
שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלים אותן ממקומן ובאין אחרים ויושבין
תחתיהן שנאמר (ג) °ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה וגו' (ד) בעון נבלות
הפה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים ויתומים
ואלמנות צועקין ואינן נענין שנאמר °על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת
יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת
לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי ועוד ידו נטויה אמר רב נחמן בר אבא אמר
רב הכל יודעין למה כלה נכנסה לחופה אלא כל המנבל את פיו ומוציא דבר
נבלה מפיו אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין אותו
לרעה ואמר רבה בר רב שילא [א] כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנא'
°שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף השומע ושותק שנא' °זעום
ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לדבר עבירה חבורות ופצעים
יוצאות בו שנאמר °חבורות פצע תמרוק ברע: ת"ר ארבעה סימנין הן סימן
לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חנם ירקון סימן לגסות הרוח עניות וסימן ללשון
הרע אסכרה גרסינן במס' סוטה* (א) אמר רב חסדא אמר רב ירמיה [ב] ארבע
כתות אינן מקבלות פני שכינה כת לצים כת חנפים כת מספרי לשון הרע
כת שקרים כת שקרים דכתי' °דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כת לצים דכתיב
°משך ידו את לוצצים כת חנפים דכתיב °כי לא לפניו חנף יבא כת מספרי
לה"ר דכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע לא יגור במגורך רע
°וגרסינן *בערכין* תניא א"ר אליעזר בן פרטא בא וראה כמה גדול כח של
לשון

משלי כב · קהלת ה · [דף יד ע"א] · זכריה ח · ויקרא כו · יחזקאל מד · איוב כד · מלאכי ג · עמוס ד · ויקרא כו · שם · שם · שם יט · שם כב · שמות לא · במדבר לה · ויקרא יח · ישעיה ט · משלי כב · שם · שם כ · דף מב. · תהלים קא · הושע ז · איוב יג · תהלים ה · [דף יד ע"ב]

רש"י

השופט: חש בראשו. חששא בעלמא: כאילו נתנוהו בקולר. דהוי טפי מנמסר לסרדיוט וגרוע (ה) מעלה לגרדום ששם דנין להריגה: עלה למטה שחלה הרבה עד שנפל למשכב: משכבך. אשתך: אל תתן את פיך. בנדר לחטיא את בשרך לחייב בניך: לפני המלאך. גזבר הממונה על ההקדש: שגגה. בשוגג נדרתי: על קולך. בשביל קול נדריך: עשרה אנשים בכנף איש יהודי. בשכר הכנף יחזיקו עשרה אנשים מכל לשון הרי ז' מאות לע' לשונות וד' כנפות יש לו הרי ב' אלפים וח' מאות: במכונס. באוצרות: ציה גם חום. ציה לשון צווי (ו):
ברמן

קול נדריך: בעון ביטול תורה. ויש אומרים בעון ביטול מזוזה וי"א בעון ביטול ציצית לכולהו יהיב טעמא בגמ': בכנף איש יהודי. בשכר הכנף יחזיקו י' אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון וארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: שנאת חנם. שלא ראה בו דבר ערוה שיהא מותר לשונאו והוא שונאו: מריבה רבה. מדה כנגד מדה: ובניו ובנותיו מתים כשהן קטנים. והאכתם ניטלת ממנו והיינו נמי מדה כנגד מדה: במכונס. באוצרות יין ושמן ומתוך כך (ח) מארה בשערים שמוכרין ביוקר: בחלה. בעון חלה: והפקדתי. כמו לא נפקד ממנו איש כלומר אמעט את (ט) שעריכם שכנסתם כבר: השמים נעצרים. ומתוך שאין גשמים יורדין היוקר הווה: והשכר אבד (י): עינוי הדין. שמאחרים הדיינין מלדונו ולא לשם שמים אלא (כ) מאחר שהוברר להם מעסין אותו: עוות הדין. שמעוותים אותו (ל) מדינו: קלקול הדין. שלא היו מתונים בדין לעיין כל צרכו ונתקלקל מאליו: חרב וביזה רבה וכו'. דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה כדכתי' אם לא בריתי יומם ולילה וכתיב והגית בו יומם ולילה וכתיב חרב דע"י חרב דהיינו משלחת גירוי המלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם משען לחם הרי הבצורת וכתיב בסוף הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי ענוי ועוות וקלקול בכלל: שבועת שוא. ל' הכל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה (מ): והדרכים משתוממים. מאין עובר: אלא באלה. ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחלול השם נמי כתיב בהו חלול וגמרינן משבועה: חלול השם. אדם גדול שבני אדם לומדין ממנו ואינו נזהר במעשיו ונמצאו הקטנים מחללין את התורה על ידו ואומרין זה מבין שאין ממש במצות ונמצא השם מתחלל (נ): אין אני שוכן. חורבן הבית במשמע שאין משכני בתוכם: כי את כל התועבות וגו'. בפרשת עריות כתיב: ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם. דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהן גולין ואויביהם יושבין במקומם: בשבתותיה. שמיטין ויובלות ואתם בארץ אויביכם ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה: לא ישמח. הרי צרות וגזרות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי צועקים ולא נענין: (ס) בעון נבלות הפה. כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה ועוד לשון ועד כל שנותיו של אדם (ע) ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: הכל יודעין כו'. ולא הוצרך אדם לפרש למה נכנסה כלה לחופה והמנבל את פיו בכך אפי' וכו': שוחה עמוקה. מוכנת לפי זרות: זעום ה' יפול שם. בזעמו של הקב"ה הוא שוכן שם אלא פי זרות היושב אצלו ושומעו קרוי זעומו של הקב"ה: הממרק עצמו. מפנה לבו לכך ממרק עצמו מאחר עסקיו להתעסק בעבירה: סימן לעבירה הדרוקן. בשרו מתקשה ועב ונפח: משך ידו. הקב"ה מהיות את לצים: לא יגורך רע. לא יגור עמך רע וגבי מספר לשה"ר כתיב דכתיב בההיא פרשתא כי אין בפיהו נכונה וגו': וגרסינן במס' ערכין וכו'.
גורה

הגהות הב"ח

(א) נ"ב והפקדתי: (ב) נ"ב רבה: (ג) נ"ב כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב כו': (ד) ובע"ז כתיב ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב והשימותי את מקדשיכם וגו' ואתכם אזרה בגוים בשמיטין ויובלות כתיב אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב כל ימי השמה תשבות כו': (ה) נ"ל מעולה: (ו) נ"ב דברים שצויתי אתכם בשעת החום היינו תרומו' ומעשרות: (ז) לסרדיוט להוליכו כצ"ל והשאר נמחק[וכן בא"י תיבות אלו מוקפות]: (ח) נ"ב באה: (ט) נ"ב מה שעליכם כו' כצ"ל: (י) נ"ב שכר ריוח: (כ) לאחר כצ"ל: (ל) נ"ל בדין ותיבת מדינו נמחק: (מ) נ"ב ושבועת שקר שאינכדאותו ניכר ומאמין שקר לבריות: (נ) נ"ב נעשה דבריו חולין: (ס) נ"ב בעון מה: (ע) שהן ע' כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] אמר רב חסדא: [ב] בר אבא: [ג] תיבות של העולה למטה מוקפות הנה:

הגהות חו"י

(א) עי' רי"ף סוף סנהדרין:

א מיי' פ"ה מס' שבת סמג עשין יא טוש"ע א"ח סי' רס :
ב מיי' פט"ו מהל' אישות :

נורא בבי פלניא. דמשמע עשיר הוא וכל שעה אור מצויה בביתו לבשל תבשילין : דמתאמרא קמי מרה. שהמרגל אומרה בפני האומר : חזרתי לאחורי. לראות מי עומד אחרי שאף בפני הבעלים אני אומרה אלמא לאו לישנא בישא חשיב : ל"א שאם באו בעלים ואמרו לי למה אמרת כן לא חזרתי בי לומר לא אמרתי אלא בפניהם הודיתי : דמתאמרא באפי תלתא. שהבעלים אמרוה באפי תלתא : לית בה משום לישנא בישא. המגלה אותה אינה לשון הרע שגלה דעתו זה תחלה שאם תגלה אינו חושש דמידע ידע דסופה ליגלות : דחברך חברא אית ליה. וזה מגלה לחבירו וזה לחבירו עד שיודע : קללה תחשב לו. אותה ברכה קללה היא לחבירו :

תורה אור

לשון הרע מנין ממרגלים ומה מרגלים שהוציאו דבה על העצים ועל האבנים כך המוציא דבה על חבירו על אחת כמה וכמה *אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא מאי דכתיב °מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה אמר לו הקב"ה ללשון לשון מה אעשה לך כל איבריו של אדם זקופין ואתה מוטה כל איבריו של אדם מבחוץ ואתה מבפנים ולא עוד אלא שהקפתי לך ב' חומות אחת של עצם ואחת של בשר מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה : *וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל המספר לשון הרע כאילו כופר בהקב"ה שנאמר °אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו וא"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זמרא כל המספר לשון הרע נגעים באין עליו שנא' °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית וכתיב התם °לצמיתות ומתרגמינן לחלוטין ותנן אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה והיינו דאמר ר"ש בן לקיש מאי דכתיב °זאת תהיה תורת המצורע זו היא תורתו של מוציא שם רע ה"ד לישנא בישא כגון דאמר איכא נורא בבי פלניא והוא דקא מפיק ליה בלישנא בישא דקאמר הכי היכא משתכחא נורא אלא בביתא דפלניא דנפישי טואי *אמר רבא כל מילתא דמתאמרא באנפי מארה לית בה משום לישנא בישא אמר ליה אביי כ"ש חוצפא ולישנא בישא א"ל אנא כי הא דר' יוסי סבירא לי דאמר ר' יוסי מימי לא אמרתי דבר והזרתי לאחורי אמר רבה בר רב הונא כל מילתא דמתאמרא באנפי תלתא לית בה (א) לישנא בישא מ"ט חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה : כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב °מברך רעהו בקול גדול בבקר השכים קללה תחשב לו משום דמברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו אין כגון דאיקלע לאושפיזיה וטרחו קמיה שפיר למחר נפיק ויתיב בשוקא ואמר רחמנא ליברכיה לפלניא דהכי טרח קמאי ושמעי אינשי ואבסני ליה : תני רב דימי קמיה דרב ספרא לעולם אל יספר אדם בשבחו של חבירו יותר מדאי שמתוך טובתו בא לידי גנותו :

ושמעי אינשי ואכסני ליה. שמתאכסנים אורחים אצלו עד שמכלין את ממונו : שמתוך טובתו בא לידי רעתו. שהאחרים שומעין שזה משבחו ואומר הלא מדת כך וכך יש בו : צרות עין. שצרה עינו באחרים ואינו מהנה שכניו מכליו כלל אף על ידי שאלה : אותו אצמית. ואוקימנא לעיל דהיינו נגעים : אל יכרת מבית יואב. מפני שהרג את אבנר : הואל. השבע שהלך אלישע וקח ככרים: *ובחזקתו. בעוזיה משתעי: מי שייחד ביתו לו כלומר אינו מכניס לביתו וכו' : למה נסמכה וכו'. בפרשת ואתה תצוה נסמכה פרשת המלואים לבגדי כהונה : ואין אפוד ותרפים. בזמן שאין אפוד הוי עון ותרפים : דבר שבקול. פעמוני המעיל הם נשמעין:על מעשה קול.לשון הרע: אהנו מעשיו. שנתקוטטו על ידו ואי קשיא אמאי לא מותיב לה משפיכות דמים (ב) וגלוי עריות דקאמר לעיל נגעים באים עליהם והכא תני דבגדי כהונה מכפרים יש לומר הא דתני בגדי כהונה מכפרים לאו עליה דידיה אלא על אחרים דעל ידי שפיכות דמים נענשין העולם דכתיב כי הדם הוא יחניף ובגלוי עריות כתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה אבל לשון הרע לא אשכחן דמיענשי ביה אחריני : שבהשאי. קטורת נעשית בהיכל בחשאי כדתניא במסכת יומא (דף מד.) היו פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה : ויכפר על מעשה השאי. לשון הרע בחשאי הוא : קשיא שפיכות דמים כו'. דקאמר לעיל בגדי כהונה מכפרים על אחרים וקא חזינא דעגלה ערופה מכפרת על האחרים דעל ההורג אינה מכפרת דקי"ל בסוטה (דף מז:) שאם נתערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג מנין שהוא נהרג ת"ל ולארץ לא יכופר וגו' : קשיא לשון הרע. דלעיל קתני דבגדי כהונה מכפרין : דלא ידיע מאן קטליה. (ג) מכפרת : בר קטלא הוא. כל כמה דלא מיקטיל לא מכפרי אחריני דכתיב ולארץ לא יכופר וגו' : הא בצנעא. דמעשה חשאי הוא דקטרת מכפרת : בפרהסיא. דמעשה קול הוא מעיל מכפר : הוא הבדיל. שעל לשון הרע באו עליו נגעים : פטיט. לשון קול (ד) יוצא בחשאי יבא קרבן פטיט שהצפרים מצפצפים כל שעה: **מתני'** שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה. שאם ימהר להזכיר יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות : עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר : ערבתם. עירובי תחומים וחצירות והני תרי שייכי למימריכהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך למימר הדלקתם דדבר הנראה לעין הוא והא קא חזי אי אדליק אי לא אדליק : **גמ'** וידעת כי שלום אהלך. זו נר של שבת כדאמרינן לעיל [דף כה:] ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר דשבת : ופקדת נוך. זה עירוב שהוא דבר הצריך לנוה לטלטל מבית לבית : ולא תחטא. זה מעשר כלומר שלא תאכל דבר שאינו מעושר

כדכתיב

אמר ר' שמואל בר נחמני על שבעה גופי עבירות נגעים באין על לשון הרע ועל שפיכות דמים ועל שבועת שוא ועל גילוי עריות ועל גסות הרוח ועל הגזל ועל צרות העין על לה"ר דכתיב °מלשני בסתר רעהו אותו אצמית על שפיכות דמים דכתיב °ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע ועל שבועת שוא דכתיב °ויאמר נעמן הואל קח ככרים וכתיב °וצרעת נעמן תדבק בך על גילוי עריות דכתיב °וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים על גסות הרוח דכתי' °ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וכתיב °והצרעת זרחה במצחו על הגזל דכתיב °וצוה הכהן ופנו את הבית תנא הוא הכנים ממון שאינו שלו יבא כהן ויפזר את ממונו ועל צרות העין דכתיב °ובא אשר לו הבית תאנא דבי ר' ישמעאל מי שמייחד ביתו לו כלומר שאינו מכנים אורחין בתוך ביתו ואינו מהנה לבני אדם מנכסיו איני והאמר רב ענני בר ששון למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות ללמדך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין כתונת מכפרת על שפיכות דמים דכתיב °ויטבלו את הכתנת בדם ומכנסים מכפרין על גילוי עריות דכתיב °ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה מצנפת מכפרת על גסות הרוח כדרבי חנינא דאמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה אבנט מכפר על הרהור הלב אהיכא דאיתיה דכתיב °והיה על לב אהרן חשן מכפר על הדינין דכתיב °ועשית חשן משפט אפוד מכפר על עבודה זרה דכתיב °ואין אפוד ותרפים מעיל מכפר על לשון הרע אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה קול ציץ מכפר על עזות פנים דכתיב °והיה על מצח אהרן וכתוב אחד אומר °ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם לא קשיא הא דאהנו מעשיו הא דלא אהנו מעשיו אי דאהנו מעשיו נגעים באין עליו ואי לא אהנו מעשיו מעיל מכפר איני והאמר רבי סימון אמר רבי יהושע בן לוי שני דברים לא מצינו להם כפרה בקרבנות ומצינו להם כפרה בדבר אחר ואלו הן שפיכות דמים ולשון הרע שפיכות דמים בעגלה ערופה ולשון הרע בקטורת דתני רבי חייא למדנו בקטורת שהיא מכפרת שנאמר °ויתן את הקטורת ויכפר על העם ותנא דבי ר' ישמעאל על מה הקטורת מכפרת על מעשה לשון הרע אמר הקב"ה יבא מעשה חשאי ויכפר על מעשה חשאי קשיא שפיכות דמים אשפיכות דמים קשיא לשון הרע אלשון הרע שפיכות דמים אשפיכות דמים לא קשיא הא דידיע מאן קטליה והא דלא ידיע מאן קטליה אי דידיע מאן קטליה °בר קטלא הוא במזיד ולא אתרו ביה לשון הרע אלשון הרע נמי לא קשיא הא בצנעא הא בפרהסיא : אמר רבי יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה עליו °בדד ישב אמר הקב"ה הוא הבדיל בין איש לאשתו ובין איש לרעהו לפיכך בדד ישב וא"ר יהושע בן לוי מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא °שתי צפרים לטהרתו אמר הקב"ה הוא עושה מעשה פטיט לפיכך יביא קרבן פטיט : **מתני'** *שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר : **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי אמר קרא °וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא אמר רבה בר רב הונא אף על גב דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו מיבעי ליה למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלן מיניה אמר רב אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתיה מסברא גרסינן בגיטין בפרק ראשון* לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פילגש בגבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל

*) (בדפוסים שונים באו דברי רש"י לעיל שלא במקומם)

גם בגמ' עירובין משמע ובחזקתו בבית ולפנינו בקרא וכחזקתו

הגהות הב"ח
(א) נ"ב משום : (ב) נ"ב ומגסות הרוח נמי איכא לשנויי הא דאהני מעשיו כעובדא דעוזיהו הא דלא אהני מעשיו: (ג) נ"ב עגלה ערופה : (ד) נ"ל היוצא :

[דף טו ע"א]

רש"י
*) עם חשיכה. שאם ימהר להזכיר יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות די : עשרתם. פירות האילן לסעוד' שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר : עירבתם. עירובי חצירות ותחומין והני תרי שייך לומר אותן בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בנר לא שייך לומר הדלקתם דדבר הנראה לעינים הוא וקא חזי אי אדליק ליה אי לא .

מישראל: אמר רב יהודה אמר שמואל כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לידי שלש עבירות גילוי עריות ושפיכות דמים וחלול שבת: מתני' ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: גמ' אוקימנא מערבין א עירובי חצרות אבל לא עירובי תחומין: אמר רבא אמרו לו ב שנים צא וערב עלינו אחד עירב עליו מבעוד יום ואחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב ממה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות לילה הוא בתרא לא ליקני קמא ליקני בין השמשות ספיקא [א] ב דרבנן הוא וספיקא דרבנן לקולא: *אמר רבא מפני מה ג אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל (א) (ואפילו) מבעוד יום גזירה שמא ירתיח. פי' הא דתנן במה טומנין ובמה אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול והני כולהו דבר המוסיף הבל נינהו ואין טומנין בהן (ב) (אפילו) מבעו"י (א) גזירה שמא ירתיח א"ל אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזור א"ל סתם קדרות בין השמשות רותחות הן: אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאין מוסיף הבל משחשכה פירוש כגון פירות וכסות וכנפי יונה ולא התירו לכסות בהן אלא מבעוד יום אי נמי ספק חשיכה ספק אינה חשיכה כדתנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה ג אין מעשרין וכו' אבל טומנין מכלל דאם חשכה ודאי אין טומנין את החמין °גזירה שמא יטמין ברמץ ואתי לאחתויי בגחלים *ת"ר בין השמשות (ג) מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומרא לשני ימים ואיזהו בין השמשות ד משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה דברי רבי יהודה

רש"י

ברמץ. אפר מעורב בגחלים (ב) ויטמין ויחתה בגחלים: מן היום ומן הלילה. כלומר ספק יש בו משניהם: ומטילין אותו לחומר' לשני ימים. מפרש בתלמוד בגמרא דנ"מ לענין זב: מאדימים. שנראית אדמומית חמה בעבים: הכסיף. השחיר: התחתון. תחתית של (ד) כיסוי הקרקע הרקיע הסמוכה לארץ: עליון. גובהה של כיפה אינה ממהרת

ר"ן

כדכתיב ולא תשאו עליו חטא: סוף בא לידי שלש עבירות גלוי עריות. כשהגיע זמן טבילה [בעת] נדה היא יראה לומר לא טבלתי ומשמשתו נדה: שפיכות דמים. כפילגש בגבעה או פעמים שבורחת מפניו ונופלת [ג] ומתה: וחלול שבת. פעמים שמדלקת נר בשבת ומבשלת משחשיכה מפני אימתו והוא אינו יודע: מתני' ספק חשיכה. כגון בין השמשות: אין מעשרין את הודאי. דתיקון מעליא הוא ואף על גב דתקון שבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף בין השמשות: ואין מטבילין את הכלים. דהוי נמי שבות כדאמרינן במסכת ביצה [דף יח.] שנראה כמתקן כלי: ואין מדליקין את הנרות. (ה) כל נר מצוה שכן דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני: אבל מעשרין את הדמאי. דלא דמי למתקן דרוב עמי הארץ מעשרים הן: ומערבין. עירובי חצירות: וטומנין החמין. נותנין בקופה של מוכין להיות חומן משתמר בתוכן אבל משחשיכה ודאי אין טומנין כדמפרש בגמרא: גמ' אוקימנא. דמערבין עירובי חצירות משום דחומרא בעלמא הוא: אבל לא עירובי תחומין. דהוי תקון מעליא דאסמכוה רבנן אקראי ואפילו למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (ו) מקום ממקום ומקום מגיסה [ג] וכו' והיינו דתנן לעיל דצריך לומר ערב שבת עם חשיכה ערבתם דמשמע עם חשיכה אין בין השמשות לא ומשום עירובי תחומין תנא הכי: אמר רבא אמרו לו שנים צא וערב עליהו וכו' מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני. שהרי קנה לו עירוב כשקדש היום קמא לא ליקני שהרי נאכל עירובו קודם שקדש היום: ואי בין השמשות לילה הוא קמא ליקני. שהרי בשעה שנאכל כבר קדש היום: בתרא לא ליקני. זה שהונח עליו בהש"מ: בהש"מ ספיקא דרבנן הוא וספיקא דרבנן לקולא. ולגבי קמא אמרי' דבין השמשות לילה הוא ולגבי בתרא אמרינן דיממא הוא: והאי לא ועירב עליו פרש"י ז"ל עירובי תחומין ולא מיחוור דהא (ז) תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה (ח) אין מערבין וכי תימא ה"מ לכתחלה אבל דיעבד עירובו עירוב ליתא דהא תנן בפ' בכל מערבין [דף לה.] נתגלגל חוץ לתחום ונפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבע"י אינו עירוב משחשכה ה"ז עירוב (ט) מספק ר' יהודה ור"מ אומרים הרי זה חמר גמל ר' יוסי ור' שמעון אומרים ספק עירוב כשר ועד כאן לא מכשרי ר' יוסי ור"ש אלא כגון תרומה ונטמאת דאמרי' העמד תרומה בחזקתה והשתא הוא דנטמאת וכדאי' בגמ' התם (ד' לו.) (י) ספק בתרומה טהורה עירב ספק בתרומה טמאה עירב אין זה ספק עירוב כשר אלמא כל היכא דליכא חזקה לא מכשרינן ספק עירוב ובין השמשות ספיקא הוא וליכא חזקה ולפיכך עיקרן של דברים כדברי ר"ח ז"ל שפי' הא דאמרינן הכא שניהם קנו עירוב בעירובי חצירות קיימי' אבל בעירובי תחומין לא: אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא ירתיח. כלומר אם נתיר לטמון בדבר המוסיף הבל מבעוד יום שמא תרתיח הקדירה בשבת ויצטרך לגלותה עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף [ד] בשבת שהוא אסור ואקשינן אי הכי בין השמשות ליגזור שלא יטמין בדבר המוסיף לצורך מחר ופרקינן סתם קדרות בין השמשות רותחות הן כלומר כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין כך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי מהלכות שבת. ואם תאמר ואפילו יבא לידי כך שיגלה ויחזור ויטמין בשבת מה בכך דהא משמע לקמן דהיכא שטמן מערב שבת מגלה ונוטל וחוזר ומטמין בשבת לאו קושיא היא דהתם בדבר שאינו מוסיף וכיון שאינו מתחדש חום בשבת אינו כתחלת הטמנה אבל בדבר המוסיף שכל שעה ושעה מתחדש חומו והולך כתחלת הטמנה היא וכן מוכיח בירושלמי. אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר היאך אפשר שבדבר המוסיף יהא אסור מבעוד יום ובין השמשות יהא מותר לפיכך יהא אפשר לפרש לפי גירסא זו דכי פרכינן אי הכי בין השמשות נמי ליגזור לא קאי אדבר המוסיף אלא אמאי דשרינן במתניתין בבין השמשות דהיינו בדבר שאינו מוסיף והכי פרכינן בין השמשות בדבר שאינו מוסיף נמי ליחוש שמא ירתיח שמתוך שהוא מסלק קדרה מעל גבי כירה עם חשיכה והיא רותחת ומטמין [ה] שמא תרתיח ויצטרך לגלותה וחוזר ומטמין בשבת לכתחלה דהא לא הוה טמונה בשבת כלל ופריק התם קדירות בין השמשות כבר הן מרותחות ויצאה זוהמתן מבעוד יום ואין חוששין שמא בזמן מועט ירתיח ויצטרך ליטלן שהרי דבר שאינו מוסיף אינו מרתיח (כ): אמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמץ. פירוש דרמץ דבר שאינו מוסיף [ו] הוא וזהו שקשה בגירסא זו דודאי רמץ דבר המוסיף הוא לפיכך כראית יותר גירסת רש"י ז"ל שהוא גורס מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף [ז] משחשיכה גזירה שמא ירתיח כלומר שמא ימלא קדרתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה באור ואמר רבה מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ דרמץ דבר המוסיף הוא: ת"ר בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומרא לשני ימים. כלומר שלש ספקות יש בו דשמא יש בו משניהם ומפרש בגמרא דנפקא מינה לענין טומאת זב דקיימא לן בעל ראיה אחת טמא טומאת ערב בעל שתי ראיות טמא טומאת שבעה ופטור מן הקרבן בעל שלש ראיות טמא טומאת שבעה וחייב קרבן ותניא בתוספתא [ספ"ק דזבין] שאם ראה אחת בין השמשות עולה לשתי ראיות לפי שהוא כשני ימים והיינו דאמרינן הכא מטילין אותו לחומרא בשני ימים דאמרינן שמא מקצתו מן היום ומקצתו מן הלילה ועולה לו לשתי ראיות. ספק כולו מן היום נפקא מינה למ"ש. ספק כולו מן הלילה נפקא מינה לערב שבת: וכל זמן שפני מזרח מאדימין. מפרשינן בגמרא פנים המאדימין את המזרח דהיינו מערב וסימניך כוותא כלומר כחלון זה שחמה נכנסת בו ומאדמת הכותל שהיא כנגדה: הכסיף. השחיר: התחתון תחתון

[ד] נ"ב הבל: [ה] נ"ב וליחוש: [ו] נ"ב הבל: [ז] נ"ל הבל:

שלטי הגבורים

א לפרש"י ומיי' פ"ו מהל' עירובין אע"פ שספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מערבין ערובי תחומין לכתחלה מיהו אם עירב בדיעבד הוי עירובו עירוב אדברי התוס' והרא"ש בין לכתחלה בין בדיעבד לא הוי עירובו עירוב וטעמייהו מבוארים שם באורך ואפי' קבל עליו תוספת שבת כתב הר"ר שמרי' שיכולין לערב ויש אוסרין אם קבל עליו תוספת שבת:

לשון ריא"ז
וכן מערבין בין השמשות עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין:

ב וכתב מיי' ואם עירב בה"ש הוי עירוב:

ג לפי גי' רבינו ומיי' מותר להטמין בה"ש אפי' בדבר המוסיף הבל ולפי גי' רש"י והרא"ש והראב"ד אינו מותר להטמין בין השמשות אלא בדבר שאינו מוסיף הבל וראיותיהם הם באורך בהר"ן:

לשון ריא"ז
וכן טומנין בחמין אף על פי שאסור להטמין אחר חשיכה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל:

ד רא"ם מפרש דבה"ש הוי קודם שיתחיל החמה לשקוע דהיינו בשעה שמכירים העולם שרוצה ליכנס בעובי הרקיע שהוא מעט קודם שקיעת החמה לרבה ג' רבעי מיל ולרב יוסף ב' שלישי מיל אבל שקיעת החמה עצמה עד זמן יציאת שלשה כוכבים שהוא מהלך ה' מילין הוי לילה גמור מדאורייתא ולפירוש ר"ת והרמב"ן מעט שמתחלת החמה לשקוע עד כדי מהלך ג' מילין ורביע מיל הוי יום וזהו תוספת שבת ויה"כ בתחלתו ומזה הזמן עד צאת הכוכבים שהוא סוף השקיעה הוי בין השמשות כי הם מפרשין משתשקע שר"ל לאחר שקיעת החמה וכן פי' סמג עשין ל"ב וי"מ דבה"ש מתחיל משעה שהחמה שוקעת שאיננה נראית עוד והולך עד כדי מהלך ג' רבעי מיל ולאחר מכאן הוי לילה גמור ואין זה נכון כי בפ"ק דמסכת ברכות פסקינן דעד צאת הכוכבים מיקרי יום זהרי"ף ומיי' והשר"י לא פירשו דעתן בזה:

לשון ריא"ז
איזהו בין השמשות ספק הוא ספק כולו יום ספק כולו לילה ספק דמקצתו יום ומקצתו לילה שבת ועשה מלאכה שני בין השמשות בע"ש ובמ"ש כגון שהיה כותב כל בין השמשות מתחלתו ועד סופו הרי זה חייב חטאת מה נפשך שאם בה"ש של ע"ש יום גם בה"ש של מ"ש יום והרי עשה מלאכה בשבת ואם של מ"ש לילה גם של ע"ש לילה:

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' שבת ופ"ק מה' עירובין סמג עשין לא טוא"ח סי' רסא סעי' תטו:

ב מיי' פ"ו מה' עירובין טוא"ח סי' שנג:

ג מיי' פ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רנד:

ד מיי' שם פ"ה סמג עשין ל טור או"ח סי' רנו רס:

הגהות חו"י

(א) עי' פירושו במיי' פ"ד מה' שבת מבואר בהדי' דבהש"מ קיל מבעוד יום ותימה על הר"ן עי' בו: (ב) נ"ל ואתי לאחתויי:

*עי' בגמ' ל"ד ע"א וכו' [ובהרא"ש הגי' רכס]

דף לד:

הגהות הב"ח

(א) תז"מ ונ"ב ס"א אין זה ועי' בר"ן: (ב) תז"מ ונ"ב ס"א אין זה: (ג) נ"ב ספק: (ד) נ"ב כיפת הרקיע וכצ"ל והשאר נמחק: (ה) נ"ל במכל: (ו) נ"ב בפ' מי שהוציאוהו דף מה: (ז) נ"ל דתנן: (ח) נ"ב מערבין. היינו עירובי חצירות אבל עירובי תחומין אין כו': (ט) נ"ל ספק: (י) נ"ב תניא כיצד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר עירב בתרומה ספק מבעו"י נטמאת ספק משחשכה נטמאת זה הוא ספק עירוב כשר אבל עירב בתרומה כו': (כ) וכן פי' הרמב"ן בס' המלחמת:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ועירוב דרבנן: [ב] נ"ב מהגשר או מא' הפתחים: [ג] נ"ב וניסה מגבול וגבול מגבול וגבול מחוץ ותוך מחוץ דכתיב ומדותם מחוץ לעיר אלף אמה. בפ' מי שהוציאוהו: [ד] נ"ב הבל: [ה] נ"ב וליחוש: [ו] נ"ב הבל: [ז] נ"ל הבל:

מלחמת ה'

ועוד ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזירה שמא ירתיח וכו' ופירושה ברור בפירושי רבינו שלמה ז"ל והרב אלפסי ז"ל החליף שטה זו בהלכותיו:

אמר הכותב דבר זה נשאל לרבינו הגדול ז"ל עליו והשיב לשואל זה שתמהו בשאר ספרים אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשכה גזרה שמא ירתיח אל תסמוך עליו שהוא שבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף אינו מרתיח וא"כ איך נגזור עליו אלו דבריו ובודאי קשה הוא לחוש שאם ימלא אדם קדרה מצוננת ידליק את האור לכתחלה וירתיחנה כמו שמפרשים שלא נחשדו ישראל על כך על השבתות ואין כאן סרך כדי שיטעו בדבר והגירסא של רבינו ז"ל נמי ראיתי שפירשוה בפנים הרבה ומה שדעתי נוטה לו הוא הפי' שמצינו לו ידים מוכיחות בירושלמי וכך ראיתי שם בפ' במה טומנין כלשון הזה לפי שהדברים הללו רותחין ומרותחין והוא נוטלן והם תשין לתוך ידו והוא מחזירן והם מוסיפין רתיחות לפיכך אסור לטמון בהם ע"כ וזהו נמי שמא ירתיח דבגמ' דילן והוא מל' תבית מרותחת דע"ז [ס:] ובמסורה [שלא] (שמא) ירתיח דב"מ [סא:] ופירושו שמא יצטרך לגלות קדרתו ולהרתיחה ולכשתנוח הוא חוזר וטומן בהם בשבת ואקשי' א"ה בין השמשות דמתני' נמי נגזר מתוך שהוא מסלק קדרתו מעל גבי כירה עם חשכה כשהיא רותחת ומטמין שמא יצטרך לגלותה וחוזר ומטמין בשבת ופריק סתם קדרות בין השמשות רותחות הן ואין אדם מטמינן א"כ הוא מקדים בהם לסלקם עם השמש ולשעה קלה הן נינוחות וכשהוא מטמינן אינו מוסיף ושוב אינן מרתיחות וקרוב לזה מצינו לתלמידי רבינו ז"ל בתשובותיהם:

המאור הקטן

ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזרה שמא ירתיח א"ל אביי א"ה בין השמשות נמי וכו' ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף מבע"י גזירה שמא יטמין ברמץ אמר ליה אביי ויטמין וכו' ופירושה ברור בפירוש רש"י והרי"ף החליף שטה זו בהלכותיו: וחלתה בת תרי כורי אסור לטלטלה לא הזכירה הרי"ף ז"ל: ל"ק הא ר"י הא ר"ש הא ר' נחמיה ומאי שופר חצוצרות פי' הא דתניא שופר מיטלטל חצוצרות אינן מיטלטלות ר"י היא ואע"ג דר"י ור"ש שוין בטלטול דבר שמלאכתו להיתר או לאיסור ולא אשכחן דפליגי בהו בהדיא כיון דאשכחן ליה לרבי יהודה דמחמיר בהכנת כלים ומצריך בשברי כלים שיהיו עושין מעין מלאכתן הם ה"נ פליגי בהכנת כלים שלמים אף על גב דקא שרי ר"י דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו ה"מ בדברים שמשתמשים בו לפרקים בדבר המותר בשבת כגון קורנס של נפחים לפצוע בו את האגוזים וכגון שופר שפעמים שמגמיעין בו מים לתינוק אבל דבר המיוחד לאיסור ולא לדבר אחר כגון מטה שיחדה למעות והניח עליה מעות וכגון קינה של תרנגולין שאינו עשוי אלא לתרנגולין כמו שמפורש בפ' כירה דהוא פלוגתא דר"י ור"ש ולמאי דקס"ד דרבי יוחנן כר"י ס"ל אסורה לטלטל ואע"ג דלית בה אפרות מת ולא ביצת אפרות והם ה"נ פליגי בחצוצרות שאינה עשויה לעולם אלא לתקוע בה ולא להשתמש בה שום תשמיש אחר הילכך לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אסור לטלטלה בשבת בין לצורך גופה בין לצורך מקומה ולר' נחמיה דאמר אפילו טלית כו' אין ניטלין אלא לצורך תשמישן כלומר לצורך תשמיש שהוא צריך להשתמש בהן בין שמיוחדין לאותו תשמיש בין שאינם מיוחדין לאותו תשמיש אבל לצורך תשמיש שאינו רגיל בהן אין ניטלין הילכך אפילו שופר אין מיטלטל לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו שאין גמיעת מים תשמיש הרגיל בו ובדין הוא דאיבעיא ליה למתנא לא את החצוצרות אלא מאי חצוצרות שופר כדרב חסדא דאמר רב חסדא הני תלת מילי אשתנו שמייהו וכו' וההיא דאמרינן בפ' דלקמן דאמר ליה רבא לרב אויא מאי טעמייהו דרבה ורב יוסף בשרגא דנפטא דאמרי שרי לטלטלה יש לפרש משום דקס"ד דלא חזיא לצורך גופה כלל ומידי דלא חזי לצורך גופו כלל אף לצורך מקומו אינו מותר לטלטל ואפילו לר"ש ויש לפרש בענין אחר דלמטעיה דרבא הא קשיא דאמרי' בפ' כל הכלים בדבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטל אפילו לצורך מקומו א"ה מ"ש דרב' בשרגא דנפטא הא לא חזיא לצורך גופו כלל:

התחתון של כפת הרקיע הסמוך לארץ: עליון. גובה של כפה אינו ממהר להכסיף: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות: כהרף עין. כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחוזקה: זה נכנס. הלילה נכנס והיום יוצא יציאת זה עם כניסת זה וכשהן מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי יום מעליא הוא: הא גופה קשיא. פני מזרח מאדימין עדיין לא הכסיף אפילו תחתון: כרוך ותני. שני דברים בכרך אחד: ומפרשינן בגמרא דלרבה הוי שיעור בין השמשות תלתא רבעי מילא: ורב יוסף אמר משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימין יום. ומפרשינן בגמרא דלרב יוסף שיעור בין השמשות תרי תלתא מילא ונמצא שיעורו של רבה גדול משל רב יוסף חלק אחד משנים עשר: **אמר** רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת. כלומר לענין ערב שבת עבדינן כר' יהודה דמקדי' ליה לבין השמשות דיליה מקמי ר' יוסי: והלכה כרבי יוסי לענין תרומה דלא אכלי כהנים וכו'. וה"ה דקיי"ל כוותיה לענין מוצאי שבת דהא מדחיישינן לר' יוסי לענין תרומה כל שכן לענין מוצאי שבת והאי דנקט תרומה לרבותא נקטה דאפילו לענין תרומה דליכא איסור סקילה חיישינן לדר' יוסי וכל שכן לענין מוצאי שבת: בר משדה קנין ומחלה. נחלקו בהן רבה ורב יוסף שדה בפרק השותפין [ב"ב דף יב:] גבי חדא אהאי נגרא וחדא אהאי נגרא וכו' קנינבפ' יש נוחלין דאמרינן התם [שם דף קיד.] קנין מאימתי הוא חוזר רב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין מחלה בפרק מי שמת [שם דף קמג.] ההוא דאמר ליה לדביתהו נכסאי ליך ולבניך אמר רב יוסף קני פלגא דתניא והיתה לאהרן ולבניו מחלה לאהרן ומחלה לבניו הלכך משתשקע החמה איקדיש יומא ואסור בעשיית מלאכה כרבה דהיינו תלתא רבעי מילא ואם תאמר דהכא משמע דמשתשקע החמה ועד צאת הכוכבים ליכא אלא תלתא רבעי מילא ואילו בפסח שני [דף צד.] תניא משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין ותניא נמי התם ר' יהודה אומר עביו של רקיע אחד מעשרה ביום תדע כמה מהלך אדם [בינוני] ביום עשרה פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ארבעת מילין משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין אלמא לרבי יהודה משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים שהוא לילה ד' מילין תירץ ר"ת דשתי שקיעות הן דמשתשקע החמה דשמעתין היינו מסוף שקיעת החמה כלומר משעה שנשקעה ברקיע והיא עדיין כנגד חלונה ולפי שלא עברה חלונה ועדיין אינה מהלכת אחורי כיפה פני רקיע מאדימין כנגד מקומה ומשקיעת החמה דתניא בפסחים היינו מתחלת שקיע' החמה שהתחילה ליכנס ברקיע נמצא שמתחלת שקיעה עד זמן בין השמשות שהוא סוף השקיעה שלשת

ממהרת להכסיף: חצי מיל. זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: כהרף עין. כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחוזקה: זה נכנס. לילה נכנסת והיום יוצא [יציאת] זה עם כניסת זה וכשמתפרשים קרוי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: שפני מזרח מאדימים. עדיין לא הכסיף אפילו תחתון: כרוך ותני. שני דברים בכרך אחד ובתורה אחת: הלכה כרבי יהודה לענין שבת לחומרא (ד) ובערב שבת לומר שאם עשה בו מלאכה מביא אשם תלוי אבל במוצ"ש לא עבדינן כוותיה לומר דכי שלים בין השמשות דידיה ליליא הוא (ה): אתלו. הדליקו הנר מבעוד יום: חזו תרנגולין. שיושבין על הקורות בעוד יום וכן העורבים בשדה. אדנ"י. מלוא"ש בלע"ז ועלין שלו נוטים לצד החמה שחרית נוטים למזרח ובחצי היום זקופין ולערב נוטים למערב כפופים מאד: שש תקיעות. תוקעים אף התרועות בכלל דסדר שלהן תקיעה תרועה תקיעה: להבטיל העם ממלאכה שבשדות. ויהיה להם שהות ליכנס לעיר: להבטיל העיר והנויותיה. ממקח וממכר: לחלוץ תפילין. (ו) או כדי להדביק פת בתנור ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: תוקע ומריע ותוקע. הרי שש: ושובת. הל שם שבת עליו: (ז) *מלעדור.מלחפור: ויכנסו כולם כאחד. שלא יחשדו את הנכנסים באחרונה שעסקו במלאכתן אחר ששמעו התקיעה שאין הכל מכירים מי הרחוקים ומי הקרובים: תריסים. הן דלתות החנויות ומסלקין אותן ומניחין אותן על גבי יתידות ומוכרין עליהן תבלין ושאר עניים ולערב מחזירין אותן לפתחים: חמין. מים חמין למזוג בהן היין לשתות: סילק המסלק. קדירות העשויות להסתלק למאכל הלילה: והטמין המטמין. את הראוי למחרת:

סליקו להו במה מדליקין

הכסיף העליון והשוה [א] לתחתון לילה דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר כדי שילך אדם משתשקע החמה חצי מיל ור' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין ואי אפשר לעמוד עליו זה נכנס וזה יוצא: הא גופא קשיא אמרת איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון לילה (א) והדר תני הכסיף (א) התחתון (והשוה העליון לילה הא הכסיף התחתון ולא השוה העליון) בין השמשות אמר רבה כרוך ותני איזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה *אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה *דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי: הא דפסק ר' יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת לא ידעינן אליבא דמאן פסק אי אליבא דרבה ואי אליבא דרב יוסף וכיון דלא איברירא לן כמאן מינייהו פסק עבדינן לחומרא דאיסורא הוא וספק איסורא לחומרא ועוד דסוגיא בכוליה תלמודא כל היכא דאיפליגו רבה ורב יוסף הלכה כרבה *בר משדה קנין ומחצה הלכך משתשקע החמה איתקדיש ליה יומא ואסור בעשיית מלאכה: אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד א יום שנים בין השמשות שלשה לילה: אמר רבי (ב) אסי בר אבין משנראו שלשה כוכבים ולא כוכבים גדולים שנראין ביום ולא כוכבים קטנים שנראין בלילה אלא בינוניים °אמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא ידעיתו שיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דיקלי אדליקו שרגא ביום המעונן במתא חזו תרנגולי בדברא חזו עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות (א) תוקעין ע"ש תקיעה ראשונה לבטל העם ממלאכה שבשדות שניה לבטל עיר והנויותיה שלישית להדליק את הנר (ג) ותוקע ומריע ותוקע ושובת דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ב ושובת:

סליקו להו במה מדליקין

מילין ורביע והכי מוכח בירושלמי שאין בין השמשות מתחיל עד סוף השקיעה דגרסינן התם [ברים פ"ק דברכות] רבי אומר הלבנה בתקופתה התחיל גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות זהו בין השמשות אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקוע ותחלת גלגל הלבנה לעלות פי' רבי חנינא משבש לה לברייתא דקתני רבי אומר סוף גלגל חמה ומכאן למדנו שאין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף גלגל חמה שוקע ונמצא מתחלת השקיעה עד זמן בין השמשות שלשת מילין ורביע וכתב הרמב"ן ז"ל שזה הזמן הנזכר בכל התלמוד לתוספת שמוסיפין מחול על הקדש שאי אפשר לומר שיהא בעוד שהשמש זורחת על הארץ דהא תנן וכולן בית הלל מתירין עם השמש ואי אפשר גם כן שיהא בזמן בין השמשות שהרי תוספת אינו אלא עשה ובין השמשות ספק כרת הוא וחייב אשם תלוי ובשני בהש"מ חטאת (שמנה) [ממ"נ] אלא ודאי זמנו של תוספת היינו מתחלת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד זמן בין השמשות והזמן הזה שהוא שלשת מילין ורביע רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצת ממנו בלבד עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מחול על הקדש ואם תאמר תינח תוספת בתחלתו אבל תוספת ביציאתו היכי משכחת לה שזמן בין השמשות אינו ראוי לתוספת שמן הספק הוא נאסר ומבין השמשות ולהלן לילה גמור הוא ועד איזו שעה יהא מוסיף והולך י"ל כענין שאמרו בירושלמי דברכות [שם] דגרסינן התם ובלבד דיתחמן תלתא כוכבים דדמיין כחדא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד היו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת: **אמר** ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן וכו'. כבר פירשתי למעלה שאף לאחר שנסתלק השמש מעל הארץ הוא יום גמור כשיעור שלשה מילין ורביע ואותו זמן הוא ראוי לתוספת ואם רצה מוסיף כולו מחול על הקדש ואם לא רצה להוסיף ממנו אלא מקצתו רשאי הלכך מאן דקים ליה שיעורא דרבנן אפילו לאחר שנסתלק השמש מעל הארץ אם רצה להדליק מדליק ומשום הכי אמר ליה רבא לשמעיה דלדידהו דלא קים להו בשיעורא דרבנן מוטב עליהם להדליק את הנר אדאיכא שמשא אריש דקלי: במתא חזו תרנגולים. שיושבין על הקורות סמוך לחשכה: ובדברא חזו עורבי. כלומר שיסתכלו בעורבים אימתי יכנסו לקיניהם: אי נמי אדאני. עשב הוא שבבקר היא סתומה ומזריחת השמש ואילך נפתחת מעט מעט ובחצי היום היא פתוחה לגמרי ומכאן ואילך היא סותמת מעט מעט וכל זמן שהיא פתוחה אפילו מעט יום הוא: **תנו** רבנן שש תקיעות. אף התרועות במנין שסדר שלהם תקיעה ותרועה ותקיעה: לבטל את העם ממלאכה שבשדות. מלעדור ומלחרוש ותוקעין אותה מבעוד יום כדי שיהא שהות ביום ליכנס לעיר ולקנות צרכי סעודה ולהכינם: כדי לבטל עיר ממלאכה. ממקח וממכר: שלישית לחלוץ תפילין. והדלקת הנר ברביעית: כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור. ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: ותוקע ומריע ותוקע. והרי שש: ושובת. חל עליו שם שבת:

סליקו להו במה מדליקין

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שאין לסמוך על זה להדליק את הנר בע"ש בשעה שיראה כוכב אחד שפעמים שאין הזמן צלול כל כך יפה ואין אדם רואה כוכב עד הלילה ולא נאמר שיעור כוכבים אלא להחמיר: וכתב ה"ר יונה ז"ל דזו אינה ראיה דהא דקיי"ל הלכה כרבה היינו היכא דפליגי בסברו' דנפשייהו משום דאמרינן בהוריות דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אבל הכא מפי השמועה הם חולקים ותרוייהו אמרו מפי רב יהודה אלא עבדינן לחומרא לענין שבת עבדינן כרבה דמשתשקע החמה לא מדליקין שרגא ולענין יחיד שקבל עליו תענית דבה"ש שלו מותר לא הוי בין השמשות עד הכסיף התחתון כרב יוסף:

ב לפי דברי ריב"ם אם הקהל אמרו בע"ש ברכו וקבלו שבת אף היחיד שלא היה בבהכ"נ נגרר אחריהם ואסור לעשות מלאכה אף על פי שאינו רוצה לקבל עדיין שבת מיהו הראיה שהביא ריב"ם מן החזן שלא התירו אלא לו לבדו להוליך סופרו לביתו אינו ראיה דהא אידחי לה בתלמודא ויותר היה נראה ראיה לומר מדקאמר תלמודא שבתקיע' ראשונה לא יכנסו הקרובים לעיר עד שיבאו הרחוקים מפני החשד א"כ משמע דעל כרחך הרחוקים צריכים לקבל עליהם השבת בשעה שמקבלים עליהם הקרובים דאל"כ מאי חשד איכא הכא אפילו אמת שעשו מלאכה אחר התקיעה שמא לא קבלו עליהם שבת בשעה שקבלו עליהם הקרובים ולדברי סמ"ג עשין ל' ודברי מהר"ם דסבירא להו דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר (אף) אותם שלא הדליקו אין נגררים אחר אותם שהדליקו כי אותם שלא הדליקו יכולין לעשות מלאכה א"כ אפי' שרוב הצבור קבלו עליהם השבת אין היחיד שאינו רוצה לקבל עדיין נגרר אחריהם עד שיעשה מעשה מורה היותו נמשך אחר הרוב ומדברי המרדכי שם ומדברי סמ"ג עשין למ"ד שהביאו דברי התוספות שאמרו שלאחר תקיעה אחרונה אפי' מיחם שבידו אינו מטמינו אלא מניחו לארץ משמע דלאחר הדלקת הנר למ"ד הדלקה הוי קבלת שבת אינו יכול להגניע הנר שהדליק בו נר של שבת וכן הצריך מהר"ם תנאי על זה. וקשה דלפי הנראה מתלמוד דידן לאחר הדלקת נר שבת יכול להגניע הנר שהדליק בו שהרי התיר לחזן להגניע הסופר שבידו ושמא יש לומר דסבירא להו כרש"י דשופר הוי דבר שמלאכתו להיתר א"כ אפשר שבמקום עצמו שהיה תוקע שם היה מקום הצנעתו דכשמניחו לארץ הוי הצנעתו:

הגהות חו"י

(א) כ"ג בגמ' והדר תני הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות והשאר מוקפות:

הגהות מא"י

[א] בא"י הגי' בכל הדף והשוה התחתון:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל שעליון והשוה לתחתון לילה הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בהש"מ: (ב) נ"ל יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים וכו' והשאר נמחק: (ג) את הנר דברי ר' נתן כצ"ל והשאר נמחק: (ד) נ"ל ובערב שבת אמרינן שאם ותי' לומר נמחק: (ה) לילה הוא הס"ד ואח"כ מה"ד אתון אתם: (ו) והדלקת הנר ברביעית הס"ד: (ז) נ"ב בגמ' תנא דבי ר' ישמעאל שש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדי' בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכ' שבשדות ואין הקרובים רשאים לכנוס עד שיבואו הרחוקי' ויכנסו כולם כאחת ועדיין החנויות פתוחות ותריסין מונחים התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות ועדיין חמין מונחין ע"ג כירה וקדירות מונחות ע"ג כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת:

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) נ"ע באיזו שעה היו מתחילין אלו התקיעות דהא בפ' ע"פ אמרי' שאסור לעשות מלאכה בע"ש ועיו"ט מן המנחה ולמעלה והרמב"ם כתב שהתקיעה הראשונה היתה במנחה ולא ידעתי איזו מנחה והטור כתב איסור המלאכ' ממנח' גדולה ויש לתמוה איך היו מתאחרים לבטל עוד ממלאכה בתקיעה שניה.

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנג:

כירה שהסיקוה. כירה [א] יש בה מקום שפיתת שתי קדרות כדאמרינן בגמרא ונותנין עליה קדירה: בקש. זנבות השבלים הנשארין בשדה לאחר קצירה והכי מוכח לקמן בפרק שואל (דף קנ:): גבבא. שגובבין מן השדה: נותנין עליה תבשיל. ולא חיישינן שמא יחתה בגחלים משום דקש וגבבא אין להם גחלת: גפת. פסולת שומשמין שהוציאו שמנן: עד שיגרוף. הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמא פרישית בפרקין דלעיל [דף לד:] שמא יחתה בגחלים: או עד שיתן את האפר. על גבי גחלים לכסותן ולצננן כך פירש רש"י ז"ל לפי שהוא מפרש זה הפרק (אף) בהטמנה (א) דכל שגרוף וקטום ס"ל נר מצוה שאינו מוסיף הבל וכן כתב בהרבה מקומות בהלכה וכתב הר"ז הלוי ז"ל שהביאו לרש"י ז"ל לפרש כן מפני שראה פרק כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין ולא נהירא דהיאך אפשר שכירה קטומה אינה מוספת הבל והרי הוא עצמו ז"ל פירש לעיל בסוף פרק במה מדליקין [דף לד:] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ ורמץ [ב](היינו) אפר המעורב בגחלים אלמא אע"פ שנתן האפר מוסיף הבל הוא וכן הוא ודאי שהרמץ מחמם את הצונן וכל שמחמם את הצונן מוסיף הבל הוא וכיון שכן היאך אפשר דכי נתן את האפר דהויא כסיכה כל דהו כמו שנפרש בסמוך בסייעתא דשמיא לא יהא מוסיף הבל והו דאמרינן בגמרא [דף לז.] דגחלים עוממות הרי הן ככירה קטומה ובודאי דגחלים עוממות מוסיפין הבל טפי מרמץ אלא ודאי עיקרן של דברים כדברי רבינו האי גאון ורבינו אפרים גאון ז"ל שפי' דהכא לא איירי בהטמנה כלל אלא כגון שהקדרה יושבת על כסא של ברזל וכיוצא בו או שהיא תלויה באבנים שאין שולי הקדרה נוגעין בגחלים ומשום הכי כל שגרוף וקטום דאיכא היכרא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים שרי:

רש"י

כירה [לו:] שהסיקוה בקש או בגבבא נותנין עליה תבשיל בגפת או בעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר ב"ש אומרים חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וב"ה אומרים אף מחזירין: **גמ'** איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות

כירה. עשויה כעין קדירה ונותנין קדירה לתוכה: קש. זנבות שיבולין: גבבא. נגבב מן השדה שקורין שטופלין: גפת. פסולת שומשמין אחר שהוציאו שמנן: עד שיגרוף. הגחלים דמוסיף הבל וטעמא פירש' בפירקין לעיל שמא יחתה בגחלים: או עד שיתן אפר. על הגחלים כדי לכבותם ולצננם: ב"ש אומרים חמין. נותנין עליה לאחר שגרפה דלא צריכי לבשולי וליכא למיחש שמא יחתה: אבל לא תבשיל. דניחא ליה בבשוליה ואתי לחתויי אי נמי נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל: ולא מחזירין. בשבת דמיחזי כמבשל: אף מחזירין. כיון שגרוף:

תנא

עד שיגרוף או עד שיתן את האפר מפורש בירושלמי [ר"פ זה] הגורף צריך שיגרוף כל צרכו כלומר שלא ישארו שם גחלים כלל ובקוטם אמרו מן מה דתני מלבה עליה נעורת של פשתן הדא אמרה אפילו לא קטם כל צרכו כלומר שאינו צריך לקטום עד שלא ניכר שם אש כלל והכי נמי משמע לענין קטימה בגמרא דילן מדאמרינן לקמן [דף לז.] דגחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה ומתני' נמי דייקא דקתני שיתן את האפר ומדלא קתני שיטמין באפר משמע דבקטימה בכל שהוא סגי והיינו טעמא דבקטימה סגי לן בכל דהו ובגריפה בעי גריפה גמורה משום דבגריפה אי גרף מקצת גחלים והניח מקצתן אין בנשארות היכר כלל אבל מכיון שנתן אפר על גבי כל הגחלים הא עבד ליה היכרא בכולהו וכי תימא א"כ דבגרוף בעינן שיגרוף כל צרכו שלא ישארו גחלים כלל היכי אמרינן לקמן [בגמרא] [דף לח:] דתנור אפי' גרוף אסור וכיון שלא נשארה שם גחלת כלל למאי ניחוש לה תירצו דהיינו טעמא משום דכיון דתנור נפיש הבליה אפילו גרוף מיחזי כמו שיש שם גחלים לוחשות ואתו לשווי' בכירה ולחתויי ונכנסו בכל זה הדוחק מפני שראו בירושלמי [ר"פ זה] מן מה דתני הגורף צריך לטלטל בידו הדא אמרה הגורף צריך שיגרוף כל צרכו ואין פירושם מחוור אלא משום דכיון דלא מיתסר אלא מגזירה דרבנן בלחוד אינו דין לגזור כל גזירות הללו תנור אטו כירה וכירה משום חיתויי לפיכך נ"ל דברי הרב רבינו זרחיה הלוי ז"ל שכתב דגורף היינו שיגרוף כל הגחלים לצד אחד אבל אם גרף את הכל והוציא לחוץ אפי' בתנור שרי דליכא למיחש למידי ומאי דאמרינן בירושלמי צריך לטלטל בידו לא קשיא לי מידי משום דאפשר דבמקום הנחת הקדרה בלבד הוא שאמרו כן ובהכי אתי ליה שפיר טפי מאי דאמרינן דבקטימה סגי בכל דהו ובגריפה צריך לטלטל בידו לפי שכיון שהגחלים נשארים לצד אחד מהכירה בדין הוא שיהא צריך להיות מושב הקדרה פנוי מגחלים לגמרי ולא תקשי לך נמי אם איתא דבסלוק גחלים לצד אחד סגי היכי איבעיא לן בגמרא [דף לז.] מהו לסמוך דפשיטא דשרי וכ"ש הוא שהרי מפסיק דופן הכירה לאו קושיא היא דהתם לא עביד מעשה להיכרא והכא עבד מעשה: בית שמאי אומרים חמין. נותנין עליה לאחר גריפה וקטימה דלא צריכי לבשולי וליכא למיגזר שמא יחתה: אבל לא תבשיל. דכיון דתבשיל צריך בשול ואתי לחתויי גזרו ב"ש גרוף אטו אינו גרוף:

בית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין. דמיחזי כמבשל בשבת: וב"ה אומרים אף מחזירין. הואיל וגרוף וקטום: ואמרי' בגמ' [ד' לח:] לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפי' בשבת ומדאמרינן אפי' בשבת מכלל דעיקר פלוגתייהו בחול היא וכי תימא א"כ לב"ש למה לא מחזירין פי' בתוס' דכל שהוא סמוך לחשיכה כל כך שכשהתבשיל צונן אינו יכול להתחמם מבעוד יום לב"ש אסור וכל כי האי גוונא מיקרי חזרה וכי יהיב לה על גבי כירה מקמי הכי מקרי שהייה ואפשר ג"כ שאפי' היה התבשיל חם כל שאילו היה צונן לא היה שהות ביום כדי להתחמם אסור לב"ש משום גזירת הרותחין וב"ה שרו והיינו דאמרינן בגמרא דאע"ג דעיקר פלוגתייהו בחול לדברי האומר מחזירין מחזירין ואפי' בשבת וכתבו בתוס' דמדב"ש אסרי כי האי גוונא אפי' בגרופה נשמע לב"ה בשאינה גרופה כל שהוא סמוך לחשיכה כל כך אסור ולא נראה לי כן משום דב"ש לטעמייהו אזלי דבעו בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום [ג] (ב) (הוא) אם יעשה מקצת מעשה שלהם קודם לחשיכה אבל לב"ה דמחזירין בצונן עם השמש כדאיתא בפרקא קמא אפי' אין שהות ביום כדי להתחמם שרי. ומשום הכי אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משום דלהחזיר סמוך לחשכה לא איצטריך להו לבית הלל דהא בכל מלאכות כולן הן מתירין עם השמש אלא משום דחזרה דשבת גופיה הוא דאצטריכו לאפלוגי אבל אין הכי נמי דאפילו בשאינה גרופה מבעו"י שרי: **והקשו** בתוס' היכי שרית להחזיר קדירה על גבי כירה בשבת דהא אמרי' ביום טוב בפרק המביא (דף לג.) דביעתא קדרא חביתא ופוריא מלמטה למעלה אסור משום אהל ותירץ ר"י ז"ל דכי אסרו חכמים בכי האי גוונא באהל עראי הני מילי בעושה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאליהן לא אתמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה ואע"ג דאמרינן בפרק המוצא תפילין (דף קב.) גבי בריה דרב הונא דא"ל כרוך בודיא וסייר בה טפח למחר מוסיף על אהל עראי הוי ושרי דמשמע טעמא דסייר הא לא סייר אסור אע"ג דהתם נמי הדפנות כבר הן עשויות אומר ר"י ז"ל דהתם דמחזי אהל טפי אפילו בלא עשיית דפנות אסור אבל קדרה דלא דמי לאהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות: **גמ'** איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא משום [ד] שמחזיר בשבת נראה כמבשל אם אינה קטומה וכי קתני מתני' בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וכו' הכי קאמר דבר זה מחלוקת ב"ש וב"ה

הגהות הב"ח
(א) וכל שגרוף כצ"ל: (ב) אם עשה הוא כצ"ל: (ג) גבה כצ"ל: (ד) נ"ב לתוכה ותי' למטה נמחק:

הגהות מא"י
[א] נ"ב של תרם: [ב] תו' מ"ז וכ"ה פירוש: [ג] שתתא נעשה כצ"ל: [ד] נ"ב דס"ל:

שלטי הגבורים

א לפי דברי רבינו כירה שהוא מקום שפיתת שתי קדרו' שהוסקה בגפת ועצים אם אינה גרופה וקטומה אסו' להשהות עליה מבעו"י לצורך הלילה חמין שלא שוחמו כל צרכם ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו ואם נתבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן מצטמק עליה אע"פ שאינה גרופה וקטומה והוא שיהיה התבשיל מצטמק ורע לו א"נ אם היה התבשיל חי כולו שלא נתבשל כלל שרי להשהות עליו אי נמי היה התבשיל מבושל אבל נתן בה חתיכה חיה שרי להשהות עליו כדלעיל אבל אם נתבשל קצת אפי' הגיע הבישול כמאכ"ד אלא שלא נתבשל עד גמר בישול או אפי' נתבשל גמר בישול אלא שמצטמק ויפה לו אסור להשהותו לכתחלה ע"ג כירה אא"כ גירף או קיטם הכירה ולקמן יתבאר פי' גירופא וקיטום בס"ד ולהטמין ע"ג גחלים אסור בכל ענין אפי' מבעו"י כיון שהוא דבר המוסיף הבל ע"כ שטת רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת הסכים לדברי רבינו ורש"י שם פסק דכל דבר שנתבשל כמאכ"ד אפילו לא נגמר בשולו מותר להשהותו ע"ג כירה שהוסקה בגפת ועצים ואפי' אינה גרופה וקטומה ונראה דמיירי בנצטמק ורע לו דאז שרי אפי' לא נתבשל גמר בשולו ואם נתבשל כל צרכו אפילו מצטמק ויפה לו מותר להשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ולדברי רש"י ל"ש להשהות ל"ש להטמין לצורך מחר ש"ד בכה"ג ולקמן יתבאר מאן דפליגי עליה אבל אם לא הגיע הבישול למאכל בן דרוסאי נראה דאסור להשהות גם לדידיה ע"כ שיטת רש"י ולזה הסכים ר"י והתוס' ור"ת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור א"ח סי' רנ"ג ודברי הר"ז הלוי הם לפנינו והמרדכי כתב בשם א"ז ובשם רא"ם דמותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש כמו שאנו עושין בע"ש שאנו מעמידין קדרה ע"ג גחלים עד שבאים מבהכ"נ ומותר לומר לנכרי להסירה כיון דאיהו עצמו שרי להסירה ומסכים לדעת ר"ת ורש"י לפי מה שכתב שם המרדכי דמיירי בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ולפי זה יחלקו הטור ואור זרוע בפירוש דברי רש"י כי לפי מה שכתב הטור א"ח סי' רנ"ג נראה דרש"י לא התיר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אלא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו אבל הצמוק רע לו דאם הצמוק יפה לו אינו מתיר אא"כ נתבשל כל צרכו ומדברי א"ז נראה דאפי' לא נגמר בשולו ואפי' הצמוק יפה לו דש"ד להניחו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה לרש"י: עוד בשמועה זו איכא פלוגתא לפי' רש"י כל הסיתר שמצינו בלשהות ע"ג כירה ה"ה נמי להטמנה ומותר להטמין ע"ג גחלים וכירה שאינה גרופה וקטימה תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דס"ל דכל איסורי הטמנות לצורך שבת למחר לא הוי אלא במידי דלא הגיע בשולו למאכל ב"ד אבל במידי דהגיע בשולו למאכל ב"ד שרי להטמין כמו ששרי להשהות וכן כת' הר"ר יוסף וכן נראה מדברי א"ז. מיהו מדברי רבינו ומיי' והר"ז הלוי והרא"ש והטור א"ח סי' רנ"ג וסמ"ג לאוין ס"ה פשוט דלהטמין אסור ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דכל דבר המוסיף הבל אסור להטמין בו ל"ש נתבשל כמאכל ב"ד לא שנא לא נתבשל. וראבי"ה והביו רבינו יואל ורשב"ם הסכימו לפרש"י והגהות מיי' פ"ג מהלכות שבת האריכו בזה וכן התוס' ריש פ' במה טומנין. עוד פליגי בהאי שמועה בדין היכא דשכח קדרה ע"ג כירה או עבר ושהה אותה ע"ג כירה בקדרה שאסורה להשהותה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדלעיל רבינו ומיי' פ"ג מהל' שבת הושוו לדעת זה דכל תבשיל שאסור להשהותו אם עבר ושהה אסור לאוכלו עד מ"ש וימתין בכדי שיעשו ואם תבשיל שבישל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מותר לאוכלו מיד בשבת והם הולכין לשיטתם דגרסי בגמרא דף ל"ח איבעיא להו עבר ושכח מאי ובספרים שלנו כתוב עבר ושהה מאי ומפני זה כתב הטור א"ח סי' רנ"ג בסתם דכל דבר שאסור להשהותו אם עבר ושהה אותו או ששכח ושהה אותו במקום שלא היה לו להשהותו דאסור לכל אפי' למי שלא שהה אותו דס"ל דאין חלוק בין עבר ושהה לשכח ושהה דבכל ענין אסור וס"ל נמי דאיפשיטא בעיה שניה דעבר ושהה מאי לאיסורא ומש"ה תמה הטור על מיי' למה חילק בין עבר ושהה לשכח ושהה וכבר נתברר לעיל גירסת מיי' ומן התימה על הטור שתמה על מיי' ולא תמה על הרי"ף אחרי כי שניהם לדעת א' נתכוונו והראב"ד גרים נמי עבר ושהה מאי אבל ס"ל דפירוש הבעיה היא כך עבר ושהה בשוגג מאי ואיפשיטא ליה להיתרא דעבר ושהה בשוגג דשרי אבל אי עבר ושכח ס"ל להראב"ד דאסור דעפי איכא למיגזר בשכח ושהה שמא יערימו בכל שבת להשהות ע"ג כירה מידי דאסור להשהותו ע"ג כירה ולומר שכחתי ממה דאיכא למיגזר גבי שוגג דאם שהה בשוגג ליכא למיגזר שמא יערים וישהה במזיד ויאמר שוגג הייתי כמו שלא גזרו על הבישול בכה"ג ודעת זה הוא שם בתוס' לר"י וכן הוא דעת סמ"ג לאוין ס"ה. עוד פליגי בהאי שמועה דלדברי רבי' ומיי' קידרא חייתא דהיינו שיש בה בשר חי מותר להשהותה ע"ג כירה כיון שלא נתבשל כלל וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה וכן נראה מדברי

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור וכל הראיות שהביא הרב אלפסי ז"ל לדבריו למדחיה לחנניה ולאוקמה למתני' בלשהות כו': **אמר הכותב** תמה יש לי לומר שרבינו בראיותיו מראה פנים לדבריו דומה למה שאמרו מסכת זוטרי שקיל מסכת רברבי שקיל והא דמייתי ראיה מבעיין דלסמוך היינו מדקאמר תוכה וגבה הוא דאסור ואי להחזיר מה ענין תוכה וגבה לכאן והלא תוכה אסור אפילו בגרופה וקטומה ולסמוך (ג) גבה מותרין ולמה הזכירו כאן תוכה וכן הביאו עליה ראיה ממשנה ומה שאמר בעל המאור דמדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' בחזרה ובזה הוא מתרץ לעצמו כל הסוגיא וזה אינו נכון שהרי אפילו לדברי האוסר יש חלוק בין שהייה (ד) לסמיכה כדאמרי' לעיל בלהחזיר לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולשהות בין תוכה בין על גבה שרי כדאמרינן מי סברת אריסא קאי אסיפא קאי ומו' אבל היה לו לבעל המאור בזו לומר דמדסיפא דמילתא ראיה דקתני אף מחזירין וכן הביא רבינו ראיה מדפשטוה מברייתא דקתני סומכין לה ולא דחינן מאי סומכין בשהייה דלכאורה נמי הכי משמע אע"פ שאין ראיה גמורה שיש לומר סומכין לה בחזרה והנה טענותיו של בעל המאור ז"ל אינן דומות כלום אבל מ"מ הראשונים יכולין לדחות עוד ראיות הללו לומר דהנך מילי כולהו בין לשהות בין להחזיר דלא מעלי בגמרא נפשייהו בפלוגתא דלישני ונקטי לישנא דתרווייהו ומייתי לתרווייהו כדמשכח בהו אבל הראיה הנכונה והתימה הגדול שיש לי בדברי כל חולק בזה דהא אסיקנא בתר כל שקלא וטריא מצטמק ויפה לו אסור והיינו במבושל כל צרכו והאריכו בעלי הגמרא לפרש המצטמקים ויפה להם וכיון שכן היאך יעלה על לב חכם לומר דכמאכל בן דרוסאי שרי והא אי אפשר למאכל בן דרוסאי שלא יהא כשהייתו מצטמק ויפה לו ואם נאסר המצטמק לא כ"ש שנאסר המתבשל ומצטמק ויפה לו וצריך לומר ואפילו לבן דרוסאי עצמו שהרי אין בישולו אלא שלים בישול וזה צריך לחתות בגחלים עד כדי שיתבשל ויצטמק והנה בעל המאור ז"ל הוסיף לנו תימה בדבריו שהוא הורה דכל כמאכל בן דרוסאי אין משהין בכירה שאינה גרופה וקטומה במצטמק ויפה לו לדברי הכל והכלל לדעת הזה כל מצטמק ויפה לו אסור בבשל כל צרכו וכל מצטמק ורע מותר משנתבשל לבן דרוסאי ואלה דברי תוהו שכל מאכל בן דרוסאי מתבשל ומצטמק ויפה לו הוא עד שיתבשל כל צרכו כמאכל שאר בני אדם והוא צריך חיתוי הגחלים עד שיתבשלו ויסתלק משם יותר ויותר מן המבושל כל

המאור הקטן

שהסיקוה בקש ובגבבא וכו'. תחלת כל דבר אתה צריך לדעת שכל המשניות השנויות בענין חזה וכל השמועות האמורות עליהם בגמרא אין בהם שום הטמנה כלל ואין טעם מה שאנו אוסרים בענין הזה משום דקא מוסיף הבלא כמו שפי' רש"י ז"ל שאין הטעם הזה אמור אלא בדברים שאין טומנין בהם וכאן אין זה הטמנה וכל שאנו מחמירין ואוסרים בו בין בתנור בין בכירה בענין הזה איננו אלא משום גזירה שמא יחתה בגחלים וכ"כ רבינו חננאל ז"ל בפירושיו ושהייה זו שאנו משהין את הקדרה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדרה יושבת עליו והיא תלויה או באבנים או כיוצא בזה אבל להטמינם ע"ג גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אסור ואפילו מבע"י אלו דברי רבינו חננאל ובודאי דברים ברורים ונכונים ואין לזוז מהן:

ולענין פירושה דמתני' ופסק הלכה הוי יודע כי כל הגאונים שהיו מן העולם כלם הסכימו דמתני' להחזיר תנן אבל להשהות משהין ומנו חנניה היא דקאמר רב ששת א"ר יוחנן בהדיא מתני' להחזיר תנן ואף רבא נמי דהוא בתרא סייעיה ואמר תרווייהו תנינהו ואסיקנא רב ששת דיוקא דמתני' קמ"ל דאלמא הא מילתא פשיטתה היא ולא חדית בה רב ששת ולא אשמעינן בהא אלא דיוקא דמתני' בלחוד ומי הוא זה ואי זה הוא חכם או רב או גאון שיכול לדחות ראיה ברורה כזו וכל הראיות שהביא הרי"ף ז"ל לדבריו למדחיה לדחנניה ולאוקמה למתני' בלשהות אין בהם אפילו ראיה אחת שיש לה ידים ורגלים דהא דמייתי ראיה מדאבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי מה ראיה יש בזה והלא יש סמיכה בחזרה כמו שיש סמיכה בשהייה והכי קאמר מהו לסמוך הקדרה בחזרתה לכירה שאינה גרופה וקטומה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי להחזיר ודקא מייתינן עלה מברייתא דשתי כירות המתאימות משהין ע"ג גרופה וקטומה ודחינן לה דלמא שאני התם דכיון דמדליא שליט בה אוירא וכן הא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אא"כ גרופה וקטומה סתמא כרבי יהודה ומדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' לסמוך בלהחזיר ודרבי חייא ודרבי אושעיא תנאי נינהו ואי נמי סבירא להו כרבי יהודה

סתמא

וב"ה דב"ש אומרים וכו' והכי איתא בגמרא: אבל לשהות. שהניח הקדרה מבעוד יום מותר להשהותה לכשתחשך על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ומני חנניא היא דאמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה: [ג] **ומנא** לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן איבעיא לן מהו לסמוך וכו' הרב אלפסי ז"ל מביא ראיות הללו לסיועי למילתיה דקי"ל לשהות תנן ואפילו בשהייה בעיא גרוף וקטוף והחולקים עליו דחו כל ראיותיו ואני אכתוב על כל אחת ואחת טעמו של הרב אלפסי ז"ל וטעם החולקים עליו ראיה קמייתא היא (ג) מאי דאיבעיא לן בגמ' מהו לסמוך לה כלומר לסמוך קדרה אצל דופן הכירה שאינה גרופה שהכירה מיטלטלת היא ומושיבין אותה ע"ג קרקע וסבר הרב ז"ל דאע"ג דאיכא לפרושי לבעיין למאן דאמר להשהות תנן מהו להשהות בסמיכה ולמאן דאמר להחזיר תנן מהו להחזיר בסמיכה אפ"ה כיון דאמר תוכה וגבה הוא דאסיר [ד] (משום דאינה קטומה) דמשמע משום דאינה קטומה הוא דאסור תוכה וגבה משמע דכמ"ד להשהות תנן נקיט לה לבעיין דאילו לענין חזרה מיירי מאי איריא אינה קטומה אפי' בקטומה תוכה אסור דהכי אמר ר' חלבו אמר רב בגמ' [דף לז.] לא שנו אלא על גבה אבל בתוכה אסור והחולקין עליו אומרים דלא מכרעת דמשום דתלמודא נקיט לה לבעיא בכולהו וקושטא דמילתא הוא דכולהו תוכה וגבה אסור באינה קטומה נקט הכי אע"ג דלענין חזרה אפי' בקטומה תוכה אסור: **ומסייעיה** למילתיה תו מדאמרינן מאי הוי עלה ת"ש דתניא כירה שהסיקוה וכו' דודאי הך ברייתא מוכחא בהדיא דאפילו לשהות אי גרוף וקטום אין אי לא לא כדקתני בהדיא ואין משהין עליה אא"כ גרופה וקטומה. והחולקים עליו אומרים אין ברייתא הכי תניא וכר' יהודה אתיא דאמר הכי בברייתא בגמ' דאפי' לשהות בעינן גרופה וקטומה מיהו אע"ג דתלמודא פסיק בעיין מהך ברייתא לא מוכחא דכרבי יהודה ס"ל דאיכא למימר דהכי פסיק דמדר' יהודה נשמע לחנניא דכי היכי דלר' יהודה דאסר לשהות שרי לסמוך בשהיה ה"נ למ"ד להחזיר תנן שרי לסמוך בחזרה דאע"ג דחמיר איסורא להחזיר טפי מאיסורא דלשהות לענין תוכה מהא דרבי חלבו שכתבתי לעיל בסמוך אפשר דסבירא ליה לתלמודא דלענין סמיכה כי הדדי נינהו וליכא לאיפלוגי בינייהו ומכל מקום בעיין אפשיטא דלסמוך בשאינה גרופה שרי וכתבו בתוספות דאפילו הכי אין ללמוד מכאן שיהא מותר לסמוך אלא האם דשאני הכא שדפנות הכירה מפסיקין: **ומסייעיה** למילתיה תו דרבי אושעיא ורבה בר בר חנה נמי הכי סבירא להו כדאיתא בגמ'. והחולקין עליו אומרים איכנו דאמרו כרבי יהודה ואנן כחנניא סבירא לן: **ומסייעיה** למילתיה תו מדאמרינן לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא וכו' דהוה שקלא וטריא כפשטה בשהייה היא והחולקים אומרים דהא ודאי לא מכרעא כלל דגמרא נקיט

רש"י

גמ' קטום. היינו שנותן אפר על גבי גחלים: (רבי) חנניא (ב). דתניא (ר') חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום: לסמוך. קדירה אצל דופני הכירה: על גביו. על שפתיו: לסמוך. אצל דופנו: כיפה. לקמן מפרש שעשוי ככירה אלא שכיפה מקום שפיתת קדירה אחת וכירה מקום שפיתת

משהין אע"ג שאינו גרוף ואינו קטום ומתני' חנניא היא [א] או דלמא האי לא יתן לא ישהה הוא ואפילו לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא ופליגא דחנניא ושקלינן וטרינן ומסקנא דלא יתן לא ישהה הוא ואפילו לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא וכ"ש להחזירה (א) ומסתברא לן דהכי הוא מסקנא דהא בתר דשקלינן וטרינן *איבעיא להו מהו לסמוך לה [דף לז.] תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ומדאמרינן תוכה וגבה הוא דאסיר שמעינן דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה. ועוד דהא עסקינן לבעיין מאי הוי עלה ת"ש כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין משהין על גבה אלא א"כ גרופה וקטומה וגחלים שעממו או שנתנו עליהן נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אלמא דהכין היא הלכתא ור' אושעיא נמי הכי סבירא ליה *ורבה בר בר חנה א"ר [דף לז:] יוחנן נמי הכי סבירא ליה ועוד הא אמרינן לקמן לענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא *סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל [דף לח:] לסמוך שפיר דמי ואותביה אביי כיפה שהסיקוה בקש ובגבבא הרי היא ככירים בגפת ובעצים הרי היא כתנור [ג] הרי היא כתנור דאסור הא ככירה שרי במאי עסקינן אילימא על גבה ובמאי אילימא בשאינה גרופה ואינה קטומה אלא כירה שאינה גרופה וקטומה על גבה מי שרי אלמא דהכין הלכתא דכירה כי אינה גרופה ואינה קטומה על גבה אסור (א) *והא דאמר רב [דף לז:] ששת

המאור הקטן

מתמה דמתני' עדיף מכל הני ובהדיא חזינן בגמרא דלא אתא רבי אושעיא אלא לשרויי מצטמק ולית לן ראיה מינה דפליג על תנא דמתני' וכן כל מאי דאמרי' לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש וכו' כל ההיא סוגיא לענין חזרת קדרה נאמרה שהיא מוחזרת בשבת בבין השמשות אבל לשהות דברי הכל מותר ל"ש כירה ול"ש תנור ל"ש תוכו ול"ש על גביו וא"צ לומר לסמוך דקי"ל כחנניא: והתימה הגדול שבדברי הרי"ף ז"ל שכתב בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו א"ר זירא א"ר אלעאי אמר רב כמאכל בן דרוסאי וההיא כחנניא אזלא ועלה מייתינן לה לברייתא כחנניא ובפרק זה דחה דברי חנניא ולא זכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה ואם היה לו טעם בזה היה לו לכתוב לנו כלל הדברים הלכה כחנניא ומתני' להחזיר תנן אבל לשהות משהין אפילו תבשיל שלא בישל כל צרכו והוא שהגיע כמאכל בן דרוסאי אפילו בכירה שאינה גרופה וקטומה וה"ה בתנור ל"ש תוכו ול"ש על גביו וזאת הסברא לרבינו האי כפי מה שפירשנו בפ' ראשון בענין האי קדרה הייתא אבל לדבריו שפירש שם שיש הפרש בין שהיית כירה לשהיית תנור אסור לשהות בתנור תבשיל שלא בישל כל צרכו ולא אמרינן לא יתן דתנור דומיא דלא יתן דכירה אלא דתנור בין בשהיי' בין בחזרה ולא יתן דכירה דוקא בחזרה ולדברי רבינו האי דעתנו נוטה דלא מפלגינן בשהיות בין כירה לתנור אלא כולהו שריאן בכל שהוא כמאכל בן דרוסאי והני מילי במצטמק ורע לו אבל מצטמק ויפה לו לבני מדינחא דמקרבי לרב ושמואל אין משהין ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אע"פ שבישל כל צרכו ולבני מערבאי דמקרבי לרבי יוחנן מותר לשהות ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה והוא שבישל כל צרכו אבל כמאכל בן דרוסאי אין משהין בכירה שאינה גרופה וקטומה במצטמק ויפה לו ל"ש למדינחאי ל"ש למערבאי ואנן דלית לן מנהגא בהכי נקטינן לקולא כבני מערבאי והרוצה להחמיר על עצמו כבני מדינחאי רשאי: ודבעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו בשלא הגיע למאכל בן דרוסאי ושכחה ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה ואסיקנא לאיסורא כר"נ בר יצחק ודאיבעיא להו עבר ושהה מאי בתבשיל שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו בדוכתא דנהיגי ביה איסורא אי נמי בתבשיל שלא בישל כל צרכו אלא שהגיע למאכל בן דרוסאי ומצטמק ויפה לו שהוא אסור לדברי הכל בין למדינחאי בין למערבאי אסור לשהוייה לכתחלה: **וכיון** דלא אפשיטא בגמ' נקטי' לקולא ולא אסרי' לי' להאי בישולא בדיעבד כדברי הרי"ף ז"ל:
ואם תשאל אמאי לא פשטה מברייתא דקתני ר' יהודה אומר חמין שהוחמו כל צרכן מותרין מפני שמצטמק ורע להם ותבשיל שבישל כל צרכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו היא גופא איבעיא

מלחמת ה'

כל צרכו שאפי' בגחלים עוממות יצטמק מעצמו וחנניא כלל גדול קתני כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו בין להתבשל בין להצטמק בין רע בין יפה והרי משנתנו ששנינו לדברי האומר להחזיר תנן דקתני אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום ומה הן משהין חמין ותבשיל לדברי ב"ש והיינו משנתבשל כמאכל ב"ד ולמעלה דתבשיל דקתני מתניתין מצטמק ויפה לו הוא דסתם תבשיל בכל השמועה הכי הוא ועוד מדמקשי' עלה מברייתא אי ר' יהודה קשיא גרופה וקטומה ולא מפרקינן מתני' במצטמק ורע לו וברייתא במצטמק ויפה לו להכי לא תני ר' יהודה מילתיה דאין משהין על שאינה גרופה ואתיא שפיר דכולה הכי קתני בש"א חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל בגרופה וקטומה הא בשאינה גרופה וקטומה אלו ואלו מודים לדברי ר' יהודה דחמין אבל לא תבשיל שמצטמק ויפה לו ולא עוד אלא דברי' על כרחין במצטמק ויפה לו מדמקשינן לקמן דר' יהודה אדרבי יהודה ואידך דר' יהודה מפורשת במצטמק ויפה לו ומתני' ע"כ לדבריך במצטמק ורע לו מדשריא לשהות כמאכל בן דרוסאי וא"כ היכי אקשו ממתניתין אברייתא ואמרינן נמי בהדיא דתנא דמתניתין פליג אברייתא בחדא (ד) לשהות אלא ש"מ דלמאן דמתני ליבנא דלהחזיר לשהות מותר אפי' מצטמק ויפה לו וזו ראיה גמורה ונלמוד ממנה דכל שאינו אלא כמאכל בן דרוסאי עד שיהא מבושל כל צרכו מצטמק ויפה לו מקרי וק"ו הדברים שאפי' ר"מ דאית ליה מצטמק ויפה לו מותר אית ליה כמאכל בן דרוסאי אסור וכן בדין שהוא מתבשל ויפה לו ואיני סבור שיאמר אחד מן הגאונים ז"ל אלא כן ומקצתם שאמרו להחזיר תנן רוצים לומר דמצטמק ויפה לו מותר כרבי יוחנן וכן פסקה רב חננאל ז"ל בפירושיו וכבר ראינו דברי הגאון רב שרירא שהוא סבר שאין מחלוקת בזה והוא מתיר כל מאכל בן דרוסאי וכן בתשובת גאונים אחרים אין להם זכר למצטמק ויפה או רע לו אלא כל מאכל בן דרוסאי שהתירו והרי מחלוקתו של בעל המאור עם כל הגאונים שהוא מזכיר שהיו מן העולם גדולה ממחלוקתו של רבינו ז"ל שהם מתירין כל כמאכל בן דרוסאי ואפי' במקומה בבבל והוא אוסר בכל התבשילין מאכל בן דרוסאי שהן כולן מצטמקין ויפה להם חוץ מן המועטין שהוזכרו בגמ' ועוד הוא מנהיג מנהגות אפי' במבושל כל צרכו ובזה נסתייעו דברי רבינו הגדול ז"ל שאפי' רב שמואל בר אבא מסמיה דר' יוחנן שהוצרך לומר מצטמק ויפה לו מותר סבירא ליה דלשהות תנן שאילו היה מותר לשהות כמאכל בן דרוסאי שהוא מצטמק ומתבשל ויפה לו אין צריך לומר נתבשל כל צרכו ועוד דקאמר נמי חמין שהוחמו כל צרכן אלמא לא הוחמו כל צרכן אסור אע"פ שמצטמק ורע להם והא דר' יוחנן דסמכא היא דהא חזינן ליה לרב עוקבא דסמיך עלה כ"ש שכבר נפסק בגמרא לאסור כל מצטמק ויפה לו ואתיא כמ"ד לשהות תנן וכן כתב רבינו הגדול ז"ל לקמן וכירה שהיא גרופה וקטומה משהין עליה כל דבר בין שבשל כל צרכו בין שלא בשל כל צרכו וכ"ש מצטמק ויפה לו עכשיו נתברר מה שכתב רבינו ז"ל ור' הושעיא הכין ס"ל ורבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכין סבירא ליה למאי דקא ס"ד מעיקרא כל צרכן בעו בין בתבשיל בין בחמין הא כמאכל בן דרוסאי אסור וכל שכן למסקנא שסברי אסרו מצטמק ויפה לו ולא התירו נתבשל כל צרכו אלא משום דקטמה ולכן כתב ר"ש דאמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן וכיון שכן אין דבריו של רב ששת מסמיה דרבי יוחנן שלא שמש לפניו מעולם במקום שנים מתלמידיו רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה וכ"ש דאיכא רב הושעיא ורב ספרא נמי הכי אמרי בהדיא דלשהות תנן וכשאנו מחפשין אחר הסוגיא עצמה אנו רואין דמתניתין כפשטה אתיא בלשהות ואי להחזיר אסורי מחסרא ועוד דאתיא כולה כר' יהודה דהוא מאריה דהא מילתא ותניא פלוגתא דב"ש וב"ה ואי להחזיר סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא והא שנויא היא וליכא למסמך עלה ואף רב חננאל עצמו ז"ל כתב שיש מי שאומרים דכיון דלא אפשיטא בהדיא אשנויי לא סמכינן ומוקמינן למתניתין בלשהות הרי שהכל מודים בסוגית שמועתנו שהיא בלשהות כדברי רבינו הגדול ז"ל ועוד שהאומרא מכרעת דלכל כה"ג להומרא נקטינן ולא שרינן למעבד הכי ומה שהביא ראיה מדתנן ולא תרדה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה וכן מה שאמרו בבשר בצל וביצה כדי שיאכלו כמאכל בן דרוסאי ועוד דאי הכי קשיא לרבה בר בר חנה א"ר יוחנן ולרב שמואל בר אבא א"ר יוחנן דהא קיי"ל הלכה כסתם משנה וא"ת סתמא אחרינא אשכח דהיינו מתני' דכירה הא כיון דלא מפשטא בהדיא אי לשהות אי להחזיר ליכא למסמך עליה ולמידחי מיניה סתמא דבפרקין קמא דמתני בהדיא ומאי אולמא דהא מהאי אדרבה אלימא ההיא דמפרשא בהדיא אלא שמע מינה דהתם טעמא אחרינא הוא שהכל מודים בבשר וצלי וכל דבר שבעל הגחלים כמאכל בן דרוסאי דמותר לא נחלקו אלא בקדירה ובהא פליגי רבנן סברי לא דמי תבשיל לצלי וגזרינן וחנניא סבר לא גזרינן וטעמא מאי משום דכל צלי שהוא כמאכל בן דרוסאי אי מחתי ליה מחרך ופת נמי מיחרכא ובירושלמי מפורש מה בין פת ובין תבשיל תבשיל דרכו להאכל רותחת פת אין דרכו להאכל רותחת תמן אמרינן פת חמה תמתה בלדה פי' חולי קדחת ומש"ה לא אתי לחתויי ומיהו קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי או קודם שיקרמו פניה לפי שעדיין לא שלטה בהם האור אתי לחתויי ולא מיחרך וזה דבר ידוע והנה בעל המאור ז"ל שתמה כאן על זה התימה הגדול לא נזכר שהבינה מצטמק ויפה לו הוא כדאמרינן לקמן בביצים מגומגמות בעוזרדין וכן הבצל והיאך הותרו לו כמאכל בן דרוסאי והלא הוא אוסר מאכל בן דרוסאי במצטמק ויפה לו לדברי הכל והוא ז"ל הודה בפ' ראשון במקצת טעמיו שכתבנו ואמר שאין דרך לחתו' הגחלים בעוד שהצלי בתוכו שלא יקטוס את הצלי ובזה די לנו שאם יאמר הוציאו אותו לחוץ אין אנו חוששין לחששא זו שכל צלי שהגיע למאכל בן דרוסאי זיקא קשיא ליה אבל לשהות ע"ג כירה א"ל לסלק אלא לחתות ועודה עליה לפיכך אין זו דומה לזו בדינא ובטעמא ומה שאמר רבא תרוייהו תננהו לדבריו דרב ששת קאמר לומר דמתני' אמר' דהאי שיעורא דחנניא שנוי הו' במשנתינו ורב ששת דיוק' דמתני' קמ"ל דלהחזיר תנן כחנניא דאמר א' פת וא' תבשיל מותרין ודלא כר' יהודה דאמר פת אבל לא תבשיל ומיהו רב ששת מסברא דנפשיה קאמר דהכי דוקיא דמתני' ואנן מכיון דאשכחן טובא מרבנן סמכי דלא דיקא להו הכי ומסקנא דשמעתא וסוגיא דיליה מסייעא להו לא סמכינן ארב ששת ולאו אדיוקא דידיה ואשכחן בעלמא בכה"ג אף אנן נמי תנינן במקצת ואינה ראיה אלא לפי דעת האומרה בזו המסכת בתחלת פ' המוציא אף אנן נמי תנינן דכוס של ברכה רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דתנן המוציא יין כדי מזיגת הכוס וכו' והא ניתא ראיה אלא לשיעורה דרביעית ורבא מסברא דנפשיה קאמר דמזיגא על חד תלתא מיא הוא ופליג עלה אביי עוד כיונא בזו בהרבה מקומות דמדתיא דיוקא דתניא במסקנא וליתא אלא לדבריו דמאן דאמרה במסכת עירובין פרק חלון זאת אומרת חלוקין עליו חביריו על ר' יהודה דתנן רבי יהודה אומר בד"א בעירובי תחומין אבל בעירובי חצירות מערבין בין שלא לדעת ואקשי' פשיטא מהו דתימא ה"מ בחצר של שני מבואות אבל בחצר של מבוי א' לא קמ"ל ובסוף הפרק העמידוה בכך דרבי יהודה לפרש דברי חכמים אתא ומתני' בחצר של שני מבואות וכפ' בהמה המקשה א"ר יוחנן הכל מודים מיתה עושה ניפול ואין שחיטה עושה ניפול ואקשי' עלה אי מיתה תנינא אי שחיטה תנינא ובהדיא פליג עלה ר"ש לקיש ואמר כמחלוקת בעוברין כך מחלוקת באיברין וליסנא אחרינא אתמר התם לר' יוחנן דברי הכל שחיטה עושה ניפול ובמס' מגילה בפ' ראשון מאינו שאמר רב יוסף דמקרא מגילה בשבת לא קרינן מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ואמרי' עלה תנ"ה הואיל ואמרו שכפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ואין שנוי בברייתא דמשום הכי אדחיא קריאתה בשבת ומשמע נמי דטעמא דרבה עיקר דהיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה ושם בפ' הקורא גרסי' איכנו דאמרי כרבן שב"ג וכו' ואנן קיימא לן כרשב"ג ולא קיי"ל כרב שמואל וכן פסקו שם רבינו חננאל ורבינו יצחק ז"ל ובזה נפטר רבינו ז"ל מן הטענה שטען עליו בעל המאור ז"ל שכ' בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי משום דהתם ליכא למיחש משום חיתוי בגחלים והא דמייתי עלה לדחנניא התם ואמרינן תניא חנניא אומר לומר דלחנניא אפי' תבשיל נמי כצלי דמי ליה כדמייתי עלה אתמר נמי א"ר יוחנן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בשולי עו"ג והא לא סייעתא לענין חתוי אלא לומר שכל כמאכל בן דרוסאי מבושל מיקרי אבל דחנניא מפני שאינה דומה למתני' ולאוקמתין לגמרי לא אמרו בגמרא ומני חנניה היא וכשהביאו דבריו לא אמרו תניא אלא תניא נמי הכי אלא תניא בלהוד לסמכו עניין לו וכדפרישית ומה שאמר להשביע את האוזן ולהפחיד את השומע כי כל הגאונים שהיו מן העולם הסכימו דמתני' להחזיר תנן גם אנו ראינו מקצת דבריהם ולא מצינו אותם נסכמים לדעת אחת בכך ולא רובם אבל מחלוקות גדולות נחלקים בדברים ובעל הלכות ראשונות ובעל הלכות גדולות אסרו לשהות והוא כתב ובתנורא שפיר דמי טעמא מאי אסור בכירה דלמא אתי לחתויי בגחלים בתנור לא אתי לחתויי כלומר בצלי והוא הטעם שאמרנו: עוד בתשובת הגאונים ולענין מצטמק ויפה לו שאלתם אם יש לו שיעור כל דבר שאדם שמח כשהוא יבש ומצטמק אסור לשהותו והרי הוא כתבשיל שלא בישל כל צרכו אבל דבר שאדם עצב בהצטמקו משהין אותו אם בישל כל צרכו וזו התשובה כתב הרב אלברצלוני ורב אחא משבחא דרב מובהק הוא אצל הגאונים והוא כתב סתם בשיל ולא בשיל אסור דהביא דברי רבי יהודה דאמר במבושל כל צרכו מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר ולא הביא ולא הזכיר בחבורו דברי חנניה כלל וזה הסכמה לדברי רבינו ז"ל והאמת יורה דרכו:

*עוד כתב וז"ל ואם תשאל אמאי לא פשטה מברייתא וכו' היא גופה קא מיבעיא הי מותרין והי אסורין לכתחלה הוא וכו' אבל דיעבד אידי ואידי שרי: אמר הכותב אל יסמוך על רבינו הגדול בזה הם ושלום שיעלה על דעתו לומר

*מצטמק

שלטי הגבורים

מדברי הטור סימן רנ"ג ואמנם רא"ב"ן פי' דדוקא בתנור הוא דמותר להשהות קידרא חייתא וכן יש פי' בתוס' דף ל"ח אבל ע"ג כירה אסור בכל ענין ובפירוש הטמנה לפי דברי הרא"ש שם נראה דהטמנה מקרי כשהקדרה על גבי גחלים עצמן ואע"פ שצריך לו הקדרה לאותה הלילה וכן כתב בשם רבינו חננאל והטור א"ח סי' רנ"ג הכי נראה דקים להו ובדבריהם עצמן משמע לפעמים דפירוש הטמנה מקרי כשהוא טומנן עד למחר יהיה באיזה ענין שיהיה ולפי דעתי כי האמת בעצמו כך הוא דלא קרינן הטמנה אלא כשמשהה הדבר ההוא עד למחר דהא מיי' נמי אינו מתיר הטמנה ע"ג כירה ושרי להשהות ע"ג גחלים כמו שפירש שם בפירוש המשניות ושהייה מקרי כשישהו לצורך לילה ודברי הרא"ש בשם ר"ת ה"נ מיפרשי ור"ל דכל מה שהתירה המשנה לא הוי אלא להשהות ונפקותא בזה כתבתי בחדושי בס"ד:

לשון ריא"ז

כירה שהסיקוה בגפת ובעצים אע"פ שחומה גדול משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו והוא שנתבשל כבר מבעו"י כמאכל ב"ד שהוא שליש בשולו ויש שאוכלין אותה בכך וכ"ש אם בישל כל צרכו שהוא מותר להשהותו אע"פ שהוא מצטמק ויפה לו כמבואר בקונטרס הראיות וכך היא שטת המורה ומז"ה אבל אם לא הגיע למאכל ב"ד אסור להשהותו שם שמא יחתה בגחלים אחר חשיכה כדי למהר בשולו:

הגהות הב"ח

(א) ומנא לן כצ"ל ותיבת ומסתבר' נמחק: (ב) נ"ב היא: (ג) נ"ל ממאי: (ד) נ"ל בלשהות:

הגהות מאי"

[א] נ"ב דתניא (שבת דף כ') חנניא אומר כל שהוא כמאכל ב"ד מותר לשהותה ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה: [ב] ואסור: [ג] נ"ל ומסתברא: [ד] תא"מ:

הגהות חו"י

(א) פי' אפילו לשהות דאי בזה שרי לשהות לא הוי קא מתמה אלא כירה שאינה גרופה מי שרי כיון דמצינו בריתא בשום צד דהיינו לשהות:

נקיט לה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למ"ד לשהות תנן לשהות ולמאן דאמר להחזיר להחזיר: **תן** כתב הרב ז"ל דלא תקשי להאי פיסקא מאי דאמר רב ששת אמר ר' יוחנן (א) ומתני' להחזיר תנן אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום דלית הלכתא כוותיה ואף על גב דסייעיה רבא ואמר תרוייהו תננהו ההוא סיועא לאו דוקא הוא וכו'. ועל ראיה זו שדוחה הרב אלפסי ז"ל סמך רבינו האי גאון ז"ל ופסק הלכה כמאן דאמר להחזיר תנן אבל לשהות [משהין] אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום כחנניה דהא רבי יוחנן סבירא ליה הכי ורבא נמי דהוא בתרא הכי סבירא ליה ועוד דמסייע ליה בגמ' ממתני' דתנן בפ"ק (דף יח.) ולא חררה על גבי גחלי' אלא כדי שיקרמו פניה ולא אידחיא לה האי סייעתא בגמרא כלל והרב אלפסי ז"ל נראה שלא סמך על (דחיה)[ראיה] זו דאפשר למדחיה משום דהתם כיון דלא מפסיק מידי בין פת לגחלים אי מחתה סליק בהו קוטרא ומשום האי טעמא נמי תנן לעיל בפ"ק (שם) אין צולין בשר בצל ובילה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ואמר רב עלה וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי אף על גב דאיהו גופיה אמר הכא בגמרא [דף לז:] מצטמק ויפה לו אסור ובילה מצטמקת ויפה לה היא כדאמרינן לקמן בגמרא [דף לח.] אלא היינו טעמא משום דהתם לא מפסיק ולא מידי בינן ובין האש וכל שנצולו כמאכל בן דרוסאי מיחרכי ומפסדי ומשום הכי שרי אבל מקמי הכי שעדיין הן חיין לא מיפסדי בחתוי גחלים ומשום הכי אסירי אבל הכא דמפסקא קדרה כי מחתה לאחר שהגיע למאכל בן דרוסאי לא קשי ליה אדרבה ממהר בשולו וזהו טעמו של הרב אלפסי ז"ל שכתב בפרק קמא עלה דהאיא וכמה כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי דאלמא בהכי שרי אפילו בלא גרופה וקטומה והכא אמרינן דאי גרוף וקטום אין אי לא לא ודאמר רבא בגמרא עלה דהא דרב ששת תרוייהו תנינהו לאו סיועי מסייע ליה אלא סברא דרב ששת הוא דקא מפרש דלדידיה תנינהו משום דמדמי תבשיל שבקדרה לפת דכי היכי דהתם שרי בקרימת פנים בתבשיל נמי שרי בשהגיע למאכל בן דרוסאי ומיהו אפשר לאיפלוגי בינייהו כדכתבינן: **ותן** איכא ראיה בגמרא לסיועי לרב אלפסי ז"ל דמסקינן בסוף שמעתי' [דף לז:] דמצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר והאיא על כרחין בשהיה דליכא למימר דלא נחתין בפלוגתא דלשהות ולהחזיר כלל אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה למ"ד לשהות תנן פסקינן הכי בלשהות ולמ"ד להחזיר פסקינן הכי בלהחזיר דליתא דליכא למימר דלהחזיר כשאינה גרופה יהא מותר אפי' מצטמק ורע לו וראיה לדבר מדמייתי סייעתא לרב ששת בסמוך דאמר לדברי האומר אף מחזירין מחזירין אפילו בשבת [דף לח:] מהאיא דרבי חייא רבה שהעלו לו קומקום של חמין ולא איתא דמצטמק ורע לו שרי להחזיר אפילו באינה גרופה היכי מייתי סייעתא מיניה דלמא התם הוא בחמין שהוחמו כל צרכן דחמין כי האי גוונא מצטמק ורע להן ושרי להחזיר אפילו באינה גרופה אבל מתני' דמיירי בדבר הצריך בשול או צמוק לעולם אימא לך דאפי' בגרופה לא שרי אלא ודאי כדאמרן דלהחזיר אפילו במצטמק ורע לו אסור הלכך על כרחין מסקנא דשמעתין אתיא כמאן דאמר לשהות תנן [ב] (דאי) אפי' נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אסור כל שכן בשלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי אבל רבינו האי גאון ז"ל סובר דלמסקנא מצטמק ויפה לו שרי מדאמרינן בגמ' [דף לז:] דאמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל כלומר דסבירא להו דמצטמק ויפה לו אסור אנן נעביד כרבי יוחנן דסבירא ליה מצטמק ויפה לו מותר ואי לאו דסבירא ליה דהכי הלכתא לא הוה עביד כרבי יוחנן והא דקאמר ליה אתון עבידו כרב ושמואל הייטו משום דכיון דסמיכי לרב ושמואל הוה ליה כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור והר"ז הלוי ז"ל תפס לו דרך אחרת ופסק כמאן דאמר להחזיר תנן אבל להשהות [משהין] אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום [ג] מיהו ה"מ בתבשילין (ב) שאין צמוקן יפה להן אבל בתבשילין שצמוקן יפה להן הכי דינייהו דכל שלא נתבשלו אלא כמאכל ב"ד לכ"ע אסור לשהותן ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה וכשנתבשלו כל צרכן אלא שצמוקן יפה להן איכא מ"ד מותר ואיכא מ"ד אסור וכל כה"ג במנהגא תליא לבני מדינתא דמקרבי לרב ושמואל אסור לבני מערבא דמקרבי לרבי יוחנן שרי ואנן דלית לן מנהגא בהכי נקטינן לקולא כבני מערבא והרוצה להחמיר כבני מדינתא שרי: **ונמצאו** כאן שלשה דעות לרבינו האי גאון ז"ל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה אפילו מצטמק ויפה לו. ולדברי הרב אלפסי ז"ל אסור לשהותו אלא אם כן מצטמק ורע לו. ולדברי הר"ז הלוי ז"ל תבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי ואין צמוקו יפה לו מותר [לשהותו] אבל צמוקו יפה לו כל שלא נתבשל כל צרכו אסור נתבשל כל צרכו וצמוקו יפה לו הכל כמנהג המדינה: **ואי** שכח ושהה ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אסיר. כלומר שלא נגמר בשולו לרוב בני אדם: **והיכא** דעבר (ושכח) ושהה מידי דבשיל כל צרכיה ומצטמק ויפה לו וכו'. בגמרא איבעיא לן כי האי גונא דגרסינן התם [דף לח.] איבעיא

להו

ששת א"ר יוחנן דמתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין ואע"ג שאינו גרוף וקטום לית הלכתא כוותיה ואע"ג דסייעיה רבא ואמר תרוייהו תננהו ההוא סיועא לאו דוקא הוא ולא גמרינן מיניה דעל מסקנא דגמרא סמכינן ומדחזינן למסקנא דגמרא וסוגיא דשמעתא דאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ממילא שמעינן דמימרא דרב ששת וסייעתא דרבא וכל מאן דדמיא להו דחויות אינון הלכך כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אסור לשהות עליה חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בישל כל צרכו אבל תבשיל שבישל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה משהין. ודוקא דבר שהוא מצטמק ורע לו כגון ליפתא ודייסא °ותמרי וכיוצא בהן אבל דבר שהוא מצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולין ובשר טרוף אסור וכירה שהיא גרופה וקטומה משהין עליה כל מילי בין בישל כל צרכו בין לא בישל כל צרכו וכ"ש מצטמק [א] [ויפה] לו דעיקרא דגזירה דלמא אתי לאחתויי בגחלים הוא וכיון שהיא גרופה וקטומה לא אתי לאחתויי בגחלים וכן הלכתא. ואי אינשי על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אסיר וכל שכן אם עבר ושהה במזיד *דאמר רב שמואל בר יהודה אמר רב יהודה בתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל והוא הדין לשוכח משרבו משהין במזיד ואומרים שוגגין אנו חזרו וגזרו אף על השוכח והיכא דשכח מידי דבשיל כל צרכיה ומצטמק ויפה לו הא מילתא איבעיא לן בגמ' ולא

גי' יז ע"ב]

דף לח.

רש"י

ספיתת שתי קדירות: מצטמק. מתמעט לשון שדים צומקים כמו שאתה אומר בלשון ליווי נצמוק ובלשון לדק נצמק: ליפתא. מאכל שעושים מתאנים: ותמרי. מאכל ששטין

הגהות הב"ח

(א) דמתני' כצ"ל: (ב) נ"ב שהגיעו למאכל בן דרוסאי ואין צמוקן כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ורע ותי' ויפה מוקפת: [ב] תו"מ: [ג] יפה:

מלחמת ה'

דמצטמק ויפה לו לא יהא אסור אפילו דיעבד דהא ברייתא קתני חמין מותרין ולא קתני מותר אלמא דיעבד קאמר ועוד דא"כ מאי בינייהו ועוד דאמרי' לעיל ושהי' ליה כסא דהרסנא ואכל ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר אלמא מאן דאמר אסור לא היה אוכל אלא ודאי במזיד אסור וכי איבעיא לן בשוגג אבעיא לן אם עבר ושהה אותו בשוגג מאי מי אמרי' כי פליג רבי יהודה אמזיד דר' מאיר וכי אמרן קנסו שוגג כשאינו מבושל כל צרכו או דלמא אפילו אשוגג דמצטמק ויפה לו קנסו כמבושל אי נמי בשוכח והיינו דגרים רבינו הגדול ז"ל עבר ושכח דשוכח ושוגג במעשה דבר אחד הוא וכבר ראיתי להרב רבינו אברהם ז"ל שהאריך בענין הזה להשיב על המתירין שהיית מאכל בן דרוסאי בלא גרוף וקטום והוא נתקע בפירוש בעיא זו יותר מכל שהוא ז"ל השיב כיון שבעיא בנתבשל כל צרכו והוצרך לשאול אם יחמיר בו ר' יהודה לקנוס שוגג אטו מזיד ש"מ דהלכה כמותו וכן ממעשה דרבי דאסר ביצים מצומקות לשבת אחרת הלכה הוא שהרי סביאו ראיה בגמרא ומעשה רב ומה שאמרו שלא היתה הבעיא אלא לדעת חנניא וכמאכל בן דרוסאי במצטמק ויפה לו דע"כ לא שרי חנניא מאכל בן דרוסאי אלא במצטמק ורע לו אבל במצטמק ויפה לו אוסר וקא מבעי ליה דיעבד מהו זה היתה הוא ומהיכן פשט דמודה חנניא בזה לאסור לכתחלה שהאל עליו בדיעבד והיה נו לחקור בתחלה מה לי אמר חנניא בזה שהרי סתם אמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהות ולא הפליג בו כלל כמו שהפליג בו ר' יהודה ועוד שהוא בא לפשוט מן המעשה של ר' יוסי שלא היה ברור אם לאותה שבת אם לשבת אחרת היה לו לפשוט מדרבי מאיר ומדרבי יהודה דתרוייהו סבירא להו כמזיד מיהא דאסור אפילו בדיעבד ומדרבי מאיר ור' יהודה נשמע לחנניא ומה שאמרו שהיתה בעיא בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו בבבל שנוהגים בו איסור והלא מעשה דצפורי דר' חנינא ור' יוסי בבני ארץ ישראל הוא והיאך אסרוה ועוד דלאו כמנהגא דבבלאי נקטינן ועוד דלא תליא במנהגא אלא במסקנא דשמעתא ובפיסקא דהלכתא וכבר פסקה רב נחמן דכל מצטמק ויפה לו אסור להשהות וכיון דבעינן אליבא דידיה ש"מ הכי הלכתא אלו דברי הרב ז"ל ועוד מוסיף וכיפל בה דברים לאסור מצטמק ויפה לו להלכה ומ"מ בעל המאור מתהפך בזה מצד לצד ואינו רוצה להודות שיהי' מאכל בן דרוסאי במצטמק ורע לו אסור אפילו לדברי האוסר מצטמק ויפה לו במבושל כל צרכו או לדברי הנוהג בו איסור ובזה הדוחק נשמט מכל דברי הרב רבינו אברהם ז"ל וכבר תפשנוהו למעלה אף בזו והארכנו בדברים כדי הצורך:

המאור הקטן

להו האי מותרין ואסורין לכתחלה הוא דשרי לשהינהו במצטמק ורע לו ואסור לשהינהו במצטמק ויפה לו אבל דיעבד אידי ואידי שרי או דילמא דיעבד נמי אסור כל שמצטמק ויפה לו ולא איפשיטא והיא ברייתא דשתי כירות המתאימות דאסר רבי יהודה לשהות בשאינה גרופה וקטומה ההוא בתבשיל שלא בישל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי ולא קי"ל כוותיה וההיא דתניא לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותתן לתוך התנור ע"ש עם חשכה וכן נחתום לא ימלא חבית של יין ויניח לתוך התנור ההוא כיון דלמוצאי שבת קא בעי' להו והם דברים קשים שסובלין בישול כל הלילה וכל היום יש בהן משום גזירה דלמא אתי לחתויי בגחלים אבל בקדרה חייתא שהיא של בשר והוא מתבשל מאליו בתנור עד סעודת היום של שבת והוא מסיח דעתו ממנה לסעודת הלילה לא אתי לחתויי בה בגחלים ולפום הכי שריא ולא דמי לנתינת פת בתנור ולא למשלשלין את הפסח בתוך התנור דאי לאו משום דבני חבורה זריזין הם אסור ולא לצמר ליורה דאי לאו דקשה ליה זיקא אסור דהתם נוחים להתבשל ולא מסח דעתיה מינייהו ואתי לחתויי בגחלים ואע"פ שראינו לרבינו האי דמוקי לה להיא דקדירה חייתא בכירה גרופה וקטומה לא נראו לנו דבריו בזה ואף רבינו האי גאון לא אמר אלא בקדרה חייתא בלבד אבל בשיל בשאינה גרופה וקטומה מותר לשהות עליה כל דבר אפילו תבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי ואפילו מצטמק ויפה לו וכן מותר להחזיר לה דכיון דהוה סבירא לן לאוקמא למתני' בלשהות וכ"ש להחזיר לא מפלגינן בין תבשיל לתבשיל ואע"ג דסתם תבשיל לא הוה פחות ממאכל בן דרוסאי אפ"ה כיון דכירה גרופה וקטומה לית בה משום גזירה דלמא אתי לחתויי לית לן ראיה למיסר לשהויי עלה כל מידי דהא ליכא למיחש בה כלל וכן אם גרף כל הגחלים והוציאם לחוץ ל"ש כירה ול"ש תנור מותר לשהות ולהחזיר שם כל דבר דהא ליכא למיחש לחתויי בגחלים והא דתנן במתני' עד שיגרוף בגורף הגחלים לצד אחד הוא דקלשת לה גזירה דלמא אתי לחתויי דהא גלי אדעתיה דלא קבעי להו וכן הסק בקש ובגבבא יש מהן גחלים קטנים עוממות ואית בהו חששא בתנור אבל אם גרף את התנור הכל והוציא לחוץ ולא נשאר כלום מה נשאר לנו לחוש מאחר שאין טעם משנתנו משום תוספת הבלא כמו שפי' רש"י ז"ל אלא דלמא אתי לאחתויי וכמו שפירשנו ודיני חזרת התבשיל מפורש בגמרא שמותר בעודן בידו ואם הניחם ע"ג קרקע אסור משום דנראה כמבשל לכתחלה בשבת ואם תלאן במקל או הניחם ע"ג מטה או שפינן ממיחם למיחם בעיא ולא איפשיטא ולא שרינן למעבד הכי לכתחלה ואע"ג דתניא בברייתא רסוף פרק במה טומנין פינן ממיחם למיחם מותר ההיא בהטמנה היא שמטמין מבעוד יום וכיון שפינה ממיחם למיחם נצטננו או גלה בדעתו שהוא רוצה לצננם וה"ל כמטמין את הצונן שהוא מותר וסמיכת קדירה בהחזרת תבשיל לכירה שאינה גרופה וקטומה מותרת כדקא פשטינא בגמרא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים וכו' דכוותה גבי תנור אסור אפי' בגרוף וקטום כדתנן תנור שהסיקוהו בקש או בגבבא וכו' והא דאמרינן לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת פירש ה"ר שלמה אפי' בשבת ביום המחרת דלא תימא פלוגתייהו משחשכה התם הוא דשרי דמוכחא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל לה אדעתא לאהדורי ובטלה הטמנה והוה ליה כמטמין לכתחלה וזהו פירוש רש"י דהוא אזיל לטעמיה דמפרש לה לכולה מתני' בהטמנה והשיאו לרב ז"ל בפי' הזה מפני שראה פ' כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין וכך היינו מפרשי' בילדותנו מחזירין אפילו בשבת כדברי ה"ר שלמה ז"ל והיינו מביאין טעם לדבר מדתנן ואוכלת עמו לילי שבת ושבת אלמא יום שבת מיקרי שבת סתמא כפירוש רש"י ואחר שראיתי פירוש רבינו חננאל ויתגלה לנו טעם משנתנו שלא הוזכרה כאן הטמנה כל עיקר ונתבררו לנו הדברים ההם נראה לנו לפרש בענין אחר לדברי האומר מחזירין ואפילו בשבת שלא תאמר בבין השמשות הוא דמחזירין כדתנן לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר מדלא קתני לא יתן אלא בגרופה וקטומה וקתני עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אלמא בשעה שמותר לגרוף וליתן את האפר קאמר קא משמע לן דהוא הדין דאפי' בשבת משחשכה מחזירין בגרופה וקטומה הרי פירשנו כל דיני השהיות וההחזרות במנינן כפי מה שהוזכרו במשנה ובגמ' ולענין הטמנה יש מי שאומר אסור להטמין על גבי גחלים כלל דאפי' קטומות לא גרע מגפת של זיתים דאסור להניח עליה קופה שטמן בו כמו שמפורש בפרק במה טומנין משום דמסקי הבלא הכא נמי לא שנא דכל שכן הוא ויש מי שאומר לא כי גפת של זיתים אסוקי מוספי הבלא כל שעתא ושעתא ואסור להטמין בדבר המוסיף מה שאין כן בגחלים קטומות שעוממות והולכות ולא די שאין מוסיפין אלא שהן פוחתות וע"פ סברא זו נהגו לאכול את החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם ודברי רבינו חננאל נוטים לדברי האוסר ויש אומרים כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין ואם מת יתעסקו בו עממין ולהזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין הוא המאמין וזוכה לקץ הימין ויש מן החכמים אומרים על השמאל שהוא ימין אנו קורין עליהם מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה:

להו עבר ושהה מאי [א] . ונראה שהרב אלפסי ז"ל גורס עבר ושכח מאי וסבירא ליה ז"ל דנהי דאמרינן לעיל בסמוך חזרו וקנסו אף השוכח ה"מ בשלא נתבשל כל צרכו אבל בנתבשל כל צרכו כיון דלא איפשיטא נקטינן לקולא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק שלישי מהלכות שבת והראב"ד ז"ל השיגו דסבירא ליה דליכא לאוקמי לבעיין בשוכח מדאמרי' בגמ' [ד' לח.] תא שמע דאמר ר' שמואל בר' נתן אמר ר' חנינא כשהלך רבי יוסי לצפורי מצא בילים מגומקות על גבי כירה ואסר להם מאי לאו לאותה שבת לא לשבת [ג] הבאה ואי בשוכח מאי איכא בין שבת זו לשבת הבאה והרי אף בשבת זו לא אמרו מותר אלא ששכחו וכשם ששכחו בשבת זו כך השכחה מצויה לשבת אחרת לפיכך פי' הוא ז"ל עבר ושהה בשוגג דאומר [ג] מותר וקיל טפי משוכח דפשע דבשוכח אפילו בנתבשל כל צרכו אסור :

גרסינן בפרק מרובה [דף עא.] תניא המבשל בשבת בשוגג יאכל. אפילו הוא עצמו ואפי' בו ביום במזיד לא יאכל כלומ' בו ביום לא יאכל לא הוא ולא אחרי' אבל במוצאי שבת בין הוא בין אחרים אוכלין והדין הוא דליתני לא יאכל לא לו ולא לאחרי' אלא איידי דתנא רישא בדידיה תנא סיפא נמי בדידיה רבי יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת בין לו בין לאחרים אבל לא בשבת בין לו בין לאחרים כמזיד דר' מאיר במזיד לא יאכל עולמית כלומר לא יאכל הוא עולמית אבל אחרים אוכלין למוצאי שבת כשוגג דרבי יוחנן הסנדלר ונקוט האי כללא בידך מזיד דרבי מאיר כשוגג דרבי יהודה מזיד דרבי יהודה כשוגג דרבי יוחנן הסנדלר והכי הוא פירוש דהך ברייתא בראיות ברורות כתבתים

תורה אור — נר מצוה

ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא אסרינן להההוא תבשיל דספיקא דרבנן הוא ולקולא : גרסינן בפ' מרובה* (א)המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשוגג(א) יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים מאי טעמא דר' יוחנן הסנדלר כדדרש ר' חייא אפיתחא דבי נשיאה °ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה תלמוד לומר לכם שלכם תהא יכול אפילו בשוגג תלמוד לומר °מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך ולא בשוגג פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרבנן מאן דאמר מעשה שבת דאורייתא כדאמרן ומאן דאמר דרבנן דאמר קרא כי קדש היא לכם היא קדש ואין מעשיה קדש וקי"ל דבכל התורה כולה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וש"מ דליתא לדר' יוחנן הסנדלר הלכך הלכה א כרבי יהודה דאמר המבשל בשבת בשוגג (ג) יאכל למוצאי שבת בין לו בין לאחרים °במזיד יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו גרסינן בחולין בפ"ק* השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא מ"ט כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט המבשל לחולה בשבת אסור לבריא

רש"י

שעושין מתמרים : המבשל בשבת בשוגג יאכל · ואפי' הוא ואפי' בו ביום : במזיד לא יאכל · בו ביום לא הוא ולא אחרים אבל למוצאי שבת מותר בין לו בין לאחרים : רבי יהודה אומר בשוגג יאכל במוצאי שבת . בין הוא בין אחרים : במזיד לא יאכל עולמית · הוא אבל אחרים אוכלים דאיהו דעביד איסורא קנסינן ליה אבל אחריני דלא עבדי איסורא מותרים במוצאי שבת : כאומנא .

במסכת חולין : וכתב הרי"ף ז"ל דמדקיימא לן דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל שמע מינה דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והקשה עליו הר"ז הלוי ז"ל מאי קא מוכח מהכא דמשמע ממילתיה דמאן דמיקל בהו דלא כרבי יוחנן הסנדלר [ד] (וקא) מוכח בהדיא בפרק מרובה ובפרק אלו נערות דאליבא דרבי יוחנן הסנדלר הוא דפליגי ויש מי שתירץ שהרב אלפסי ז"ל לא לכך נתכוין אלא לומר דכיון דקיימא לן דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל אלמא ר' יוחנן הסנדלר לאו דוקא מדאורייתא קאמר אלא מדרבנן בעלמא וכיון דהאי איסורא לא הוי אלא מדרבנן לית לן לאחמורי כוותיה ומיהו מסתברא [דעיקר] לענין פסקא דהא מילתא איתיה בפ"ק דחולין (דף טו.) דאמרינן התם דרב כי מורי להו לתלמידיו מורי להו כרבי מאיר וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ ואיכא מאן דאמר לפום האי מימרא דאכן נמי כר' מאיר מורינן הילכך מבשל בשבת בשוגג אפילו הוא עצמו יאכל בו ביום במזיד לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים אבל במוצאי שבת בין הוא בין אחרים אוכלין.ואחרים אומרים דעד כאן לא מורי להו רב לתלמידיו כר' מאיר אלא משום דסביר' ליה דלא איתמר בדר' מאיר ור' יהודה הלכה כר"י אלא מטין איתמר כדאיתא בעירובין[דף מז:*] אבל אנן דקיימא לן דהלכה איתמר נקטינן כר' יהודה ועוד דרב גופיה כי דריש בפירקא דריש כר' יהודה משום עמי הארץ ואנן הא שכיחי עמי הארץ גבן וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת :

הלכך נקטינן דהמבשל בשבת במזיד במוצ"ש יאכל לאחרים.אבל הוא לא יאכל לעולם ואם בשל בשוגג מותר במוצאי שבת בין לו בין לאחרים כר' יהודה מיהו כתב רש"י ז"ל דדוקא בכדי שיעשו וכן דעת בה"ג ז"ל וטעמא דמילתא דכיון דאסרי להו ביומא כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים אם אתה מתירה לערב מיד הרי הועילו לו מעשיו הרעים ואיכא מ"ד דלמוצ"ש מותר מיד שלא אמרו בכדי שיעשו אלא בדבר שנעשה ביד נכרי כגון[ביצה דף כד:] שהביא דורון לישראל ויש מאותו המין במחובר לקרקע משום דאי שרינן ליה לערב מיד אתי [ה] למימריה בשבת הבא לפי שאמירה לנכרי בשבת קלה היא בעיניו וכן נמי החמירו בדבר הנעשה מאליו ע"י ישראל כדתניא בפ"ק דמכילתין [דף יח:] לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ע"ש עם חשיכה ואם עשתה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו לפי שכיון שהדבר נעשה מאליו קל הוא בעיניו ויבא לעשות כן לכתחלה אבל במבשל ליכא למיגזר דבשול דבר חמור הוא ואפילו שריא ליה למוצאי שבת מיד [ו] לא אתי למיעבד לכתחלה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות שבת למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד וכ"ש שהדבר ברור במבשל לחולה או שקנץ לו דלעת שמותר לבריא למוצאי שבת מיד דלא בעי' בכדי שיעשו אלא כשנתחלל שבת או בשוגג או במזיד אבל מבשל ברשות שאינו אסור לבריא אלא משום מוקצה או גזירה שמה ירבה בשבילו לא בעינן בכדי שיעשו : **גרסי'** בשחיטת חולין בפ"ק (דף טו:)אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא השוחט לחולה בשבת מותר לבריא באומצא.יש שלמדו מכאן דאומצא בלא מליחה שריא דאי במליחה הא אי אפשר למלוח בשבת דמעבד הוא כדאיתא לקמן בפרק כלל גדול (דף עג.*) ובגלל נמי הוא הדין והוא הטעם דשרי ואחרים חולקין בזה ויתבאר במסכת חולין בס"ד : מאי טעמא . כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה כי קא שחיט אדעתא דחולה קא שחיט מיהו דוקא בחולה שחלה מבעוד יום אבל חלה בשבת אסור לבריא משום דההוא מידי דשחיט בשבת הוה ליה מוקצה מע"ש והכי מוכח בהאי שמעתא בפ"ק דחולין (דף טו.) והרב אלפסי ז"ל סתם הדברים ולא פירש כל צרכו ·

פיסקא

כר"י נ"ל דלאו ראיה היא דקשיא (ו)ליה מאי מקשה מאי קמ"ל דתרווייהו תנהי לשהות תנינא ולא הררה ע"ג גחלים טובא קמ"ל רבי יוחנן דמתני' דפרקין להחזיר תנן ואתי כתנאי דאי לשהות תנן אע"ג דסתמא דפרקין קמא כחנניא סתמא דהאי פירקא בתרא עדיף וגם דהאי סתמא כרבים ואם כן טובא קמ"ל ואין לומר דהכי פריך דכיון דתנא סתמא דמתניתין כחנניא ממילא אית לן לפרושי מתני' דהכא כחנניא כי היכי דלא תקשי סתמא אסתמא דא"כ אמאי לא מייתי ממתני' דפ"ק למפשט בעיין דודאי להחזיר תנן (ז) דתוקי' מתני' כחנניא אלא ודאי אית לן טפי לאוקמא מתניתין בפשיטות דלא יתן משמע תחילת נתינה וגם לא נצטרך להגיה משנה וגם לא נצטרך לומר דרישא וסיפא איירי בחזרה ולא ניחוש אי פליג הא סתמא לסתמא דלעיל דמעיקרא נראה לרבינו לסתום כחנניה ושוב חזר בו וסתמו כרבנן אלא ודאי הכי פריך רבא תרווייהו תנינהו ואם נראה לר' יוחנן לסתום כסתם מתני' דלעיל ולפרש דמתני' להחזיר תנן יפסוק דהלכה כאותה משנה דלעיל דאין דרך המורה לומר כאילו אומר מפי עצמו מה שהוא שנוי בהדיא במשנה ומשני דיוקא דמתני' קמ"ל לפי שאין שנוי במשנה הא קרמו פניה שפיר דמי הילכך לא הוה שמעינן דמותר לשהות על (ח) שאין גרופה וקטומה אי לאו דפרשינן בהדיא מעתה אפשר דסבר רבא דמתני' לשהות תנן וכיון דאין לנו כא לומר דרבא סבר כר"י יש לנו לדחות מימרא דרב ששת שאמר משום ר' יוחנן מן קדם שתי מימרות שאמר רבה בר בר חנה ורב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן ולא התירו לשהות התבשיל אלא תבשיל שבישל כל צרכו אבל תבשיל שלא בישל כל צרכו לא וכל הנך אמוראי דאיירי במעתין דמצטמק ויפה לו כולהו לית להו כחנניא ולא שרי אלא שבישל כל צרכו עכ"ל ועוד כתב רבינו יונה ז"ל ומה שתמה בעל המאור ז"ל על רבינו שכתב בהלכותיו ק וכמה כדי שיצולו א"ר כמאכל ב"ד וכו' כתב רבינו יונה ז"ל שאין בזה תימה דאיצטריך השתא פירוש אפי' לרבנן ואפי' לרב דאסר מצטמק ויפה לו דהשמעינן כיון שנצלו מבע"י כמאכל בן דרוסאי משהינן אותו ע"ג גרופה מה אבל ודאי אין צולין אותו אלא כדי שיצולו מבע"י ואפי' לדעת שיגרוף ויקטום שגחלים עם חשכה והא דקאמר רבא תרוויהו תנינהו (ט) הררה ע"ג גחלים ופשיטא ליה לרבא דמתני' כחנניא סיפא ודאי אתיא כחנניא כיון ני ולא הררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבע"י משמע הא קרמו פניה שפיר דמי לשהותה ע"ג גחלים בלא גירוף ובלא קיטוס אבל האי דקתני רישא אין צולין בשר ובצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י אתיא בין לחנניא בין לרבנן לחנניא אע"פ שלא יגרוף ולא יקטום ולרבנן והוא שיגרוף ויקטום עם חשיכה עכ"ל :

המאור הקטן

הא דקא פשים הרי"ף מפלוגתא דרב אחא ורבינא בהמבשל בשבת ליתא דלא איפליגו בה רבינא ורב אחא אלא אליבא דרבי יוחנן הסנדלר וכן מפורש בפ' מרובה ובפ' אלו נערות (וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר) והדבר שראוי לסמוך עליו בזה ההיא דגרסינן במסכת חולין בפרק א' רב כי מורה להו לתלמידים מורה להו כרבי מאיר וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ וזהו יסוד ההלכה לסמוך עליו ולעשות על פיו ובמקומו במסכת חולין יש לנו תוספת ביאור בזה ושם מפורשים דיני השוחט והמבשל בשבת בראוי לכוס ובשאינו ראוי לכוס בשוחט ומבשל לחולה או לבריא ולחולה בשבת ולחולה מבעוד יום דאע"ג דקיי"ל במוקצה בשבת כר' שמעון במוקצה מחמת איסור לית הלכתא כותיה ובענין הכנה כבר הביא הרי"ף ז"ל מקצת מאותן דברים במקום הזה ולא כתב מהן כל הצורך :

מלחמת ה'

ועוד הא דקא פשיט הרב אלפסי ז"ל פלוגתא דרב אחא ורבינא בהמבשל בשבת ליתא דלא איפליגו רב אחא ורבינא אלא אליבא דר' יוחנן הסנדלר וכן מפורש בפ' מרובה ובפ' אלו נערות :

אמר הכותב שמעתי שדעת רבינו הגדול ז"ל לומר דכיון דקי"ל הלכה כדברי המיקל ואשתכח דמעשה דשבת דרבנן שמעינן מינה דליתא לדר' יוחנן הסנדלר דקי"ל הלכה כדברי המיקל וכיון דליתא לדר' יוחנן הסנדלר על כרחין הלכה כר' יהודה דר"מ ור' יהודה הלכה כדברי ר' יהודה ולא כדברי בעל המאור ז"ל שאמר דמדרש בפירקא כר' יהודה ואוריי לתלמידים כרבי מאיר משום דרב אמרה לההיא ורב לטעמיה דאמר מטין אתמר אבל אנן מכיון דקי"ל הלכה אתמר כר' יהודה דרשי' וכר' יהודה מורינן ועוד דהאידנא דנפישי עמי הארץ ולא שכיחי תלמידי דלניעי הלכך איכא למיחש טובא למילתא וכרבי יהודה מורינן וכך מנהגו של רבינו הגדול ז"ל להחמיר משום עמי הארץ וכן פסקו בעל הלכות ורב אחא משבחא כר' יהודה במבשל ואיכא טעמא נמי משום דרב גופיה ממה לסתם מתני' דבפרק קמא דחולין. כר' יהודה וקיי"ל הלכה כסתם משנה ומסתברא לן דסוגיין בעלמא כר' יהודה דגרסינן בפ' ח' שרצים אמר רב חסדא פירקא טויא שרי פעפועי ביעי אסור דביתהו דזעירי עבדא ליה לר' מאיר ולא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ליה ואכל ואת לא אכלת וכיוצא בה בפרק חולין אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל והכי ודאי סוגין ניהו כסבור מותר והוה ליה כמעשר בשבת בשוגג או כמבשל ולר' מאיר יאכל והוה למיסר מכאן ולהבא לשבת אחרת ולהתיר גם שנעשה כבר כדיעבד אלא כרבי יהודה וכן בפ' ביצה שנולדה רב פפי אקלע לבי רבה בר שמואל אייתו להו דייסא ולא אכל כולן כר' יהודה עושין ושם בפ' שני מלינו בירושלמי בית ר"ג היו שותקין פלפלין ברחים שלהם אר"א כר' צדוק פעם א' אכל הבא אצל ר"ג והביא לפניו אניגרון ובתוכו פלפלין שחוקין כיון שטעמן משך ידיו מהן אמרו לו אל תחוש להם מעיו"ט הם שחוקים ושאלו ויעשה רבי ק אצל ר"ג כשוגג ויאכל אלא שלא להתיר מלאכה ע"י ר"ג כלומר מנהג חסידות נהג בר"ג שלא תעשה איסורא על ידו או שלא יאמרו שהוא הסכים עמו ויתירו ואלו שבגמרא דילן אין בהם טעם זה ולא רצו לאכול שמע מינה הלכה כרבי יהודה ואפשר שזה שאמר רבינו ז"ל דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר מדרב אחא ורבינא דעתו לפרש לדר' יוחנן הסנדלר ודאי מעשה שבת דאורייתא כינהו מדקא מחמיר בהו כולי האי ורב אחא ורבינא בהא פליגי מר סבר דאורייתא והלכתא כר' יוחנן הסנדלר ומ"ס דרבנן וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והא דאקשינן התם ולמאן דאמר דרבנן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי ה"ק כיון דאמרת דליתא לדר' יוחנן הסנדלר ודאי ליכא לאוקמה למתניתא תני לה בלשון חכמים כוותיה וכיון שכן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי ויש כיוצא בזה בתלמוד שלא רצו להעמיד משנתם כמאן דאיפסיקא הלכתא דלא כוותיה ואתא מהן בפרק המוכר פירות אלמא אמר רבה אין הלכה כר' אליעזר דמתני' והא לא מתני' הוא שפירושו למ"ד אין הלכה מתני' טעמא מאי דכיון דאין הלכה כמותו לא מוקמי מתני' בהכי ·

שלטי הגבורים

א התוס' פליגי ע"ז וכתבו דבשוגג מותר אפי' לדידיה בו ביום ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים ולערב מותר גם לו ומיימון כתב כרבינו במבשל בשבת בשוגג מותר אפילו לו דמעיקרא חזי לכוס אבל בשוחט או שאר מלאכות דמעיקרא לא חזי לו אסור לו באותו שבת וכתב מיימון ושאר ישראל מותר ליהנות בה למוצאי שבת מיד וסמ"ג כתב שצריך להמתין בכדי שיעשו :

לשון ריא"ז

בישל התבשיל בשבת ממש אם בישל בשוגג מותר לאוכלו בשבת עצמו שלא גזרו בו כמו שגזרו על המשהה תבשילו שלא נחשדו ישראל לחלל שבתות במזיד ואם בישל במזיד הרי זה אסור לאוכלו בין הוא בין אחרים עד מו"ש בכדי שיעשו וכך היא שטת התלמוד כאן וכבר ביארנו בקונט' הראיות . (ג) מה שדחה בעל המאור ז"ל דבריו של רבינו וראיותיו דבעיא מהו לסמוך בסמיכה בחזרה מיירי השיב עליו הר"ר יונה ז"ל דאי אפשר לומר כן דמדנקט תלמודא תוכה וגבה הוא דאסור וכו' ואי בחזרה איירי לא הוה ליה למימר תוכה אלא הול"ל ע"ג הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי או דלמא לא שנא ואין חילוק בין סמיכה לעל גבה אבל בחזרה דתוכה לא מצי למימר ל"ש בין חזרה דתוכה לחזרה דסמיכה דע"כ שנא ושנא דתוכה אסור להחזיר אפי' בגרופה וקטומה כדאמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור ולסמוך לה מותר דהא ע"ג נמי מותר. ומה שאמר שהביא לפשוט הבעיא מאלו שתי הברייתות דאתיא כר' יהודה ומדר' יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתניתין בלהחזיר הא ליתא דודאי (ד) חמורה משהייה אפילו לרבנן דפליגי עליה דחנניא דהא לענין שהייה ל"ש על גבה ולא שנא תוכה כשהיא גרופה וקטומה שרי ולענין חזרה אע"פ שהיא גרופה וקטומה אסור להחזירה לתוכה הלכך (ה) לשמואל נמי אע"ג דשרי לשהות ולסמוך כשאין גרופה וקטומה דילמא להחזיר ולסמוך עליו אסור ומה שהביאו ראיה לפסוק כחנניה מהא דקאמר רבא תרווייהו תנינהי דסבר רבא כר"י נ"ל דלאו ראיה היא

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין ס"ה טא"ח סי' שיח:

הגהות הב"ח

(א) יאכל וכו' לא יאכל עולמית וכו' בשוגג יאכל וכו' במזיד לא יאכל כצ"ל : (ב) יאכל וכו' במזיד יאכל כצ"ל : (ג) נ"ב לשון הרא"ש : (ד) נ"ב חזרה חמורה וכו' : (ה) נ"ל לסמוך נמי ותי' לשמואל נמחק: (ו) עליה מאי קא פריך מאי קמ"ל כצ"ל : (ז) כי היכי דתיקום וכו' כצ"ל : (ח) נ"ב גבי כירה שאין: (ט) נ"ב ולא :

[דף יח ע"א]

הגהות מא"י

[א] מי קנסו רבנן או לאו : [ב] נ"ל אחרת וכן לקמן : [ג] נ"ב ר"ל דסבור שהוא מותר : [ד] תו"מ ונ"ב וקא : [ה] נ"ל למימר ליה : [ו] נ"ב נמי :

[* אבל שם ליתא בהאי לישנא רק רב לית ליה להני כללא ע"ש] .

[בסאיתא לענין עור . והמעבדו. אבל בשר מבואר בדף עה: אין עיבוד באוכלין. ונ"ל שנ"ל בפ' שמונה שרצים (דף קח:) אין מולחין נגון . פי' מדרבנן אסור . ועי' דף עה: תוס' ד"ה אין עיבוד כו'] :

גמרא

לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו: וב"ה אומרים אף מחזירין: אמר רב ששת לדברי דף לח: האומר* מחזירין מחזירין [א] (כמה פעמים) (א) בשבת ואף רבי אושעיא סבר מחזירין ואפילו בשבת דאמר ר' אושעיא פעם אחת היינו עומדין לעילא מרבי חייא רבה והעלינו לו קומקום של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר אמר רבי זריקא א"ר אמי אמר רבי תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור א"ר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרן עודן א בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דאם הניחן על גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור: בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן על גבי מטה מהו תיקו בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו תיקו: **מתני'** תנור שהסיקוהו בקש או בגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו. כיפה שהסיקוה בקש ובגבבא הרי היא ככירים בגפת או בעצים הרי היא כתנור: **גמ'** ת"ר תנור (א) שהסיקוהו בקש או בגבבא אין סומכין לו (ב) ואין צריך לומר בתוכו ואין צריך לומר על גביו ואין צריך לומר שהסיקוהו בגפת או בעצים: °כיפה שהסיקוה: (ג) אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כיפה היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי לישתרי ואי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא לישתרי אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר מתנור: ושמעינן מינה דכל מידי דאסור לאשהויי על גבי כירה אלא אם כן גרופה וקטומה אסור לאשהויי ע"ג כיפה אפי' גרופה וקטומה אבל חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכיה שרי לאשהויי ע"ג כיפה מידי דהוה אכירה דאע"ג דאסיר לאשהויי עלה כי לא גרופה וקטומה מידי דלא בשיל כל צרכיה אבל מידי דבשיל כל צרכיה שרי הכא נמי לא שנא ודוקא מצטמק ורע לו דומיא דכירה אבל מצטמק ויפה לו א אסיר והיכי דמי כירה והיכי דמי כיפה אמר ר' יוסי בר' חנינא כירה מקום שפיתת ב' קדירות כיפה

רבינו נסים

פיסקא וב"ה אומרים אף מחזירין אמר רב ששת לדברי האומר אף מחזירין מחזירין אפילו בשבת. כבר פי' במשנתנו דעיקר פלוגתייהו דב"ש וב"ה בסמוך לחשיכה ומשום הכי איצטריך רב ששת למימר דלב"ה דאמרי מחזירין לאו בסמוך לחשיכה בלבד אלא אפי' בשבת אבל רש"י ז"ל פי' דאפילו בשבת ביום המחרת דלא תימא פלוגתייהו משחשכה והתם הוא דשרי משום דמוכחא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל לה אדעתא לאהדורי ובטלה לה להטמנה והוה ליה כמטמין לכתחלה וזה על דרך פירושו ז"ל שהוא מפרש כולה פרקין נר מצוה בהטמנה מיהו לדידן נמי דמפרשינן ליה בלא הטמנה איכא לפרושי נהא על פי דרכו ז"ל: קומקום. יורה קטנה: דיוטא. עליה: למקומו. לכירה: **ומיהא** שמעינן דלהחזיר אפילו מצטמק ורע לו אי גרוף וקטום אין ואי לא לא דאי לא מאי קא מוכח מקומקום של חמין וכדכתיבנא לעיל: **לא** שנו אלא שעודן בידו אבל הניחם על גבי קרקע אסור. להחזירן דמחזי כמבשל לכתחלה (ד) איכא לישנא אחרינא בגמרא דשרי הניחן על גבי קרקע בשדעתו להחזיר ועודן בידו אפילו אין דעתו להחזיר והאי לישנא בגמרא בתרא הוא ואפילו הכי פסקי רבוואתא כלישנא קמא לחומרא דאע"ג דכל ה"מ מדרבנן בעלמא נינהו דכיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי לית ביה משום מבשל דאורייתא החמירו ז"ל בדברים הללו מפני שהן קרובין לבא לידי איסור תורה: **בעי** רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו מי מחזי כמבשל לכתחלה או שרו במיחם שני כמיחם ראשון ולא איפשיטא וא"ת אדרבה מיחם שני קיל טפי דהא אמרינן לקמן בפרק במה טומנין [דף נא.] לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף (ה) דלא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר לאו קושיא היא דהתם היינו לענין מטמין בדבר שאינו מוסיף (ו) אבל הכא דאסור משום דמחזי כמבשל טפי מחזי כמבשל במיחם שני מבמיחם ראשון א"נ הכא [ב] פירושא דקא מיבעיא לן פינן ממיחם למיחם מהו להחזיר למיחם ראשון ולהחזירה על גבי כירה מי הוי כהניחו על גבי קרקע או לא: **ומיהו** בירושלמי משמע דכל הני פלוגתא ליתנהו אלא בשסלקן מע"ג כירה מערב שבת ולא החזירן עד שחשכה דגרסי' התם [בפרקין ה"א] נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום נטלו משחשכה מחזירו משחשכה נטלו מבע"י וקדש עליו היום ר' סימון בר תדאי בשם רב הושעיא אם הניחו אסור לטלטלו אמר ר' אלעזר בשם ר' הושעיא משרת הייתי את ר' חייא הגדול והייתי מעלה לו חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה וכו' ועלה איבעיא להו התם תלאו ביתד מהו הניחו על גבי ספסל מהו ולפי זה דוקא בנטלו מבעוד יום הוא דמחמירי' אבל נטלו משחשכה אפי' הניחו על גבי קרקע מותר להחזירו ועל דרך זה גם כן אפשר לפרש מאי דאמרינן לעיל לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת לומר שאף על פי שהחזרה היא בלבד שנעשית בשבת שרי ובכה"ג הוא דמפלגינן בין עודן בידו להניחו על גבי קרקע אבל כשסלק בשבת בכולהו גווני שרי: **מתני'** תנור שהסיקוהו וכו'. תנור משום שצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו בתוכו טפי מכירה ומשום הכי אפילו בקש וגבבא חיישינן שמא יחתה וכתב ר"ח ז"ל וקיימא לן מתני' בתנור של נחתומין ותנור של נחתומין מפורש בפרק לא יחפור (דף כ:) אבל תנור דידן ככירה של נחתומין הוא: כיפה שהסיקוה וכו'. כיפה מפרשינן (בגמרא) לקמן שאינו אלא מקום שפיתת קדרה אחת ומשום הכי נפיש הבלה מדכירה ואסורה בשהסיקוה בגפת ועצים אפילו גרופה וקטומה וכן נמי אסור לסמוך לה כתנור דאסיר כדאמרינן בסמוך ואילו בכירה שרי כדאמרינן לעיל [דף לז.] אבל הסיקוה בקש וגבבא כיון דלא נפיש הבלה כתנור הרי היא ככירים: **ושמעינן** מינה דכל מידי דאסור לשהויי על גבי כירה וכו' זה לפי שטתו של הרב אלפסי ז"ל וכבר כתבתי למעלה דברי החולקין: **ונמצאו** כללי השמועה בשהוי קדירה על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה כל היכא שהיא חיה לגמרי מותר לדברי הכל כדאי' בפ"ק [דף יח:] נתבשל קצת ועדיין לא הגיע כמאכל בן דרוסאי לכ"ע אסור דאפילו חנניה מודה בכי האי גוונא נתבשל כמאכל בן דרוסאי ולא נתבשל כל צרכו האי מילתא תליא באשלי רברבי וכדכתיבנא לעיל שלדברי רבינו האי גאון ז"ל שפוסק כחנניה כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי אפילו הוא מן התבשילין המצטמקים ויפה להן שרי ולדברי הרב אלפסי ז"ל כל שמצטמק ויפה לו אסור ואין ל"ל כשלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי (ז) (שהוא עדיף מנתבשל ויפה לו) ולדברי הר"ז הלוי ז"ל נתבשל כמאכל בן דרוסאי בתבשיל שלימוקו יפה לו שרי בתבשיל שאין למוקו יפה לו אסור מיהו ה"מ בלא נתבשל כל צרכו אבל נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הא מילתא תליא במנהגא וכדכתיבנא וכל ה"מ [בלשהות] על גבי כירה אבל לסמוך לה תבשיל מבעוד יום בכולהו גווני שרי לדברי הכל דהכי אפשיטא בעיין דמהו לסמוך לעיל [דף לז.] וכן נמי כל היכא דהויא כירה גרופה וקטומה משהין עליה כל תבשיל שבעולם [דכיון] דליכא למיחש לחתויי אע"פ שמתבשל מאליו בשבת שרי כדתנן בפ"ק [דף יז:] וכולן ב"ה מתירין עם השמש ובכולהו גווני דאמרן דשרו לשהות על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אפי' בתנור וכיפה נמי שרי וליכא פלוגתא בהכי בינייהו כלל אלא במאי דבעינן בכירה גרופה וקטומה איכא (ח) פלוגתייהו בין כירה ותנור וכיפה דבכירה כל שהסיקוה בקש ובגבבא א"נ בגפת ועצים וגרף וקטם שפיר דמי והיכא דלא גרף וקטם לסמוך שפיר דמי ובתנור בין שהסיקוהו בקש וגבבא בין שהסיקוהו בגפת ועצים וגרף וקטם וכן נמי כיפה שהסיקוה בגפת ועצים אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין סומכין להן ואין צריך [לומר] על גביהם אבל כיפה שהסיקוה בקש וגבבא הרי היא ככירים (ומהניא ליה גריפה וקטימה) אלו הן דיני שהיית תבשיל בכירה וכיפה ותנור: **ולענין** חזרה כל שאינו גרוף וקטום אפילו מצטמק ורע לו אסור כדכתיבנא לעיל אבל בגרוף וקטום כל שהגיע למאכל בן דרוסאי על גבה מותר בתוכה אסור וה"מ בכירה אבל בתנור וכיפה בכל ענין אסור להחזיר דהא בכל להחזיר בעי גרופה וקטומה ובתנור וכיפה גריפה וקטימה לא מהניא מידי: **ואנו** עכשיו מניחין את החמין על גבי כירה ואין הקדרה נוגעת על הגחלים וכל כה"ג שיהוי מיקרי ולא הטמנה כמ"ש למעלה ואע"פ שמכסין אותה בבגדים מלמעלה ההיא הטמנה בדבר שאינו מוסיף היא שמותרת מבע"י אבל באש שתחתיה כיון שאינה נוגעת אינה מטמנת ולפיכך לדברי מי שפוסק דלהחזיר תנן שרי [לשהות] אפי' בשאינה גרופה ולדברי מי שפוסק כמ"ד לשהות תנן צריך שיתן את האפר וכ"ל דמנהגנו עכשיו כמ"ד להחזיר תנן דאי כמ"ד לשהות תנן אפילו בגרופה לא סגי לן דהא תנורי חמין שלנו ככיפה דמי שאין בהן אלא שפיתת קדרה אחת ובכיפה לא מהניא גריפה וקטימה וכדכתיבנא לעיל אלא ודאי כדאמרן מיהו בעינן שלא תהא הקדרה נוגעת בגחלים דאי לא הוה ליה מטמין בדבר המוסיף הבל ואסור ולדברי רש"י ז"ל שהוא סובר דכירה קטומה אינה מוספת הבל אי תנור שלנו ככירה דמי אע"פ שנוגעת בגחלים שרי דסבירא ליה ז"ל דנהי דגפת של זיתים והדומין לו אסור להטמין בהן היינו

משום

רש"י

חי כי אסור לבשלו: מחזירין אפי' בשבת. כלומר אף על גב דהיתרא דחזרה דמתני' לא מיירי אלא בע"ש ה"ה דמחזירין אפי' בשבת דמתני' הכי מיפרש' לרב ששת דאמ' להחזיר תנן כיר' שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בע"ש בגפת ובעצים לא יחזיר בערב שבת עד שיגרוף או עד שיתן את האפר דחמירה חזרה מהשהאה דכיון שמחזירה א"כ נוטלה היתה קוד' חזרה וכשמחזירה עכשיו איכא למיחש שמא יסתפק משתחשך ושמא אין יכולה להתחמם מהרה ואתי לחתויי (ב) וקאמר דמחזירין אפי' בשבת כלומר ביום המחרת ולא תימא פלוגתייהו משתחשך והתם הוא דשרו משום דמוכחא מילתא דאדעתא דאהדורי לצורך מחר שקיל ליה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל ליה אדעתא להדורי ובטלה לי' הטמנה והוי כמטמין לכתחלה ואפ"ה שרי: קומקום. יורה קטנה: דיוטא. עליה: למקומה. לכירה: אבל הניחה על גבי קרקע אסור להחזיר. דבטלה לה הטמנה דאתמול והוי כמטמין לכתחל' לכך אסור: תלאו במקל. בעודו בידו כידו דמיא או כהניחו על גבי קרקע דמי: פינן ממיחם למיחם מהו. מי הוי כמטמין לכתחלה ואסור להחזירה לכירה או לא: מיחם. קומקום שמחממין בו חמים: מתני' תנור. מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: כיפה. עשויה ככירה אבל רוחבו כאורכו ואין בו שיעור כ"א מקום שפיתת קדרה אחת אבל כירה יש בה מקום שפיתת ב' קדירות:

מתני'

שלטי הגבורים

א וכשנטל הקדרה מע"ג כירה דשרינן להחזירה בשבת בעודה בידו איכא פלוגתא לדברי מיי' פ"ג מהל' שבת ל"ש אם דעתו להחזיר או הניחה ע"ג מטה או שפנה ממיחם למיחם ש"ד להחזירה דנראה מדבריו דאיהו פשיט כל הנהו בעיות לקולא ומדברי רבינו והרא"ש והטור משמע דיש חלוק בין היכא שדעתו להחזירה ובין היכא שאין דעתו להחזירה דכי אין דעתו להחזירה אסור אפי' היא בידו וכן אם תלאה במקל או הניחה ע"ג מטה או שפנה ממיחם למיחם לדידהו אסור ומספקי בדברי הרי"ף אם דעתו לפשוט הנהו בעיו' לחומרא או לקולא אע"פ שמדברי הרא"ש והר"ן נראה דדעתו לפשוט אותם לחומרא לא בריר לן דהא הני דברים ספק דרבנן נינהו ולעיל מיניה כתב רבינו בענין מצטמק ויפה לו דמשום דלא איפשיטא אזלינן לקולא מכיון שהוא ספיקא דרבנן עוד פסק הרמב"ם דכל שאסרו להחזיר עליו אסרו נמי לסמוך עליו ויש חולקים עליו כאשר כתב המ"מ:

לשון ריא"ז

ומותר להחזיר התבשיל על גבה כדי' ע"ג אבל בתוכה לא יחזיר אע"פ שהיא גרופה וקטומה ונראה בעיני שלא אסרו להחזיר בתוכה אלא בכירה שיש לה תוך וחלל כעין תנור אבל הכירות שלנו שהן פשוטות ואין להן תוך וחלל הרי תוכה ועל גבה אחד ומותר להחזיר בה [ועל גבה] ולא התירו להחזי' בשבת אלא כשעקר הקדרה מע"ג הכיר' ועודה בידו ולא הניחה ע"ג הקרקע או שהניחה על גבי הקרקע ודעתו להחזיר' אבל אם הניחה על גבי הקרקע ואין דעתו להחזירה הרי זה אסור להחזירה על גבי הכירה ואע"פ שהיא גרופה וקטומה:

ב השיב הרא"ש ז"ל על דברי רבינו ז"ל דהלכה מצטמק ויפה לו מותר כר' יוחנן אע"ג דרב ושמואל פליגי עליה הא קיי"ל כר' יוחנן לגבי דרב ושמואל ומה שאמר רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל לא משום דהלכתא הכי דאדרבה מדקאמר אנן ניעבד כרבי יוחנן משמע דהכי הלכתא והא דקאמר להני דמקרבי לרב ושמואל דליעבדו כרב ושמואל משום דקיי"ל דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם וגם רב אשי דהוי בתרא קבל דברי רב עוקבא ורב יוסף גופיה דאמר משמיה דרב ושמואל מצטמק ויפה לו אסור אהדר ליה לאביי דבעא מיניה מהו לשהות וא"ל הא ר' יהודה משהו ליה ואכיל ובסורא משהו ורב נחמן בר יצחק מרי דעובדא הוו משהו ליה ואכיל וכל שהיות הללו מצטמק ויפה לו דעלה קיימי והדבר למד מענינו ורב נחמן דאמר כללא דמילתא כל דאית ביה קמחא מצטמק ורע לו לאו אליבא דהלכתא קאמר אלא להני דמקרבי לרב ושמואל להורות להם מהו מצטמק ויפה לו ומהו רע לו:

עין משפט

א מיי' פ"ג מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנג:

הגהות חו"י

(א) נ"ב אפי' גרוף וקטום: (ב) נ"ב כפי' זה מורכבין שני פירושים [ובש"ד אי"א נ"ב קאמר]:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב אפי': (ב) וא"נ"ל על גביו וא"נ"ל בתוכו כצ"ל: (ג) נ"ב וכו': (ד) ואיכא כצ"ל: (ה) נ"ב הכל: (ו) נ"ב הכל: (ז) תא"מ ונ"ב ס"א שהוא עדיין מתבשל ויפה לו: (ח) נ"ל פלוגת':

הגהות מא"י

[א] תא"מ: [ב] נ"ב הכי:

[דף יח ע"ב]

א מיי׳ פ״ט מה׳ שבת סמג לאוין סה טור א״ח סי׳ ש״ח : ב מיי׳ פ״ד מהל׳ שבת סמג שם טוש״ע א״ח סי׳ רנו ש״ח :

משום דהנהו כל שעתא ושעתא מוספי הבלא מה שאין כן בגחלים קטומות שעוממות והולכות ולא די שאינן מוסיפות אלא שפוחתות וכתב הר״ז הלוי ז״ל שעל פי סברא זו נהגו לאכול החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם: **מתני׳** אין נותנין ביצה בצד המיחם. קומקום של נחשת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת: ולא יפקיענה (א) בסודרין. לא ישברנה על גבי סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה בחומו של סודר: בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה ובגמ׳ פריך אמאי לא פליג ר׳ יוסי בהא: **איבעיא** להו גלגל מאי. בתולדת האור במיחם נר מצוה מיבעיא לן אי איכא חיוב חטאת או לא ומסקינן דגלגל חייב חטאת: חוץ מן המליח הישן וקולים האספנין. מתני׳ היא לקמן בפ׳ חבית [דף קמה:] והכי קתני כל שלא בא בחמין בע״ש כלומר שלא נתבשל מדיחין אותו בחמין בשבת שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין חוץ מדג מליח ישן או קולים האספנין דג שקורין טונינא: שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. מדקרי ליה גמר מלאכתו ש״מ זהו בישולו וחייב:

והא דתנן [נותנין] את הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר׳ יוסי היא. דקס״ד דרבנן דאסרי תולדות חמה כ״ש חמה עצמה: בחמה כ״ע לא פליגי דשרי. דאין דרך בשול בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא: בתולדות האור. כגון אם הוחם הסודר הזה באור כ״ע לא פליגי דאסור: כי פליגי בתולדות חמה. שהוחם הסודר בחמה: אטו תולדות האור. דמאן דחזי סבר תולדות האור נינהו: **אמר** רבה (א״ר) גזירה שמא יטמין ברמץ דהטמנת חול ברמץ מיחלפא ומש״ה מודה ר׳ יוסי: שמא יזיז עפר ממקומו. שמא לא יהיה שם חול עקור ככל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר והוא תולדה דחורש ואמרינן בגמרא מאי בינייהו [א] עפר תחוח ופרש״י ז״ל דמאן דאמר שמא יטמין ברמץ איכא ולמ״ד שמא יזיז עפר ממקומו ליכא והקשו בתוספות דהא בפ״ק דיו״ט [דף ח.] משמע דאפילו בעפר תיחוח איכא משום גומא דעלה דמתני׳ דתנן התם ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה אמרינן בגמרא והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום ואקשינן והא קא עביד כתישה ומשני בעפר תיחוח ומקשינן תו והא קא עביד גומא אלמא אפילו בעפר תיחוח איכא משום גומא וי״ל דהאי עפר תיחוח [ב] הוא תיחוח כל כך שכשהוא נותן הביצה על אותו עפר נכנסה מאליה בתוכו ואיהו לא עביד מידי הילכך ליכא משום גומא מה שאין כן בההיא דכיסוי דליכא לתרוצה הכי. אבל רבינו האי גאון ז״ל פי׳ בהפך דלמאן דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא דעפר תיחוח ברמץ לא מיחלף אבל למ״ד שמא יזיז עפר ממקומו איכא והשתא אתיא הסיא דיו״ט שפיר אלא דהאי פירושא לא מיחוורא בגמרא: **מיהו** לכ״ע אפילו תמצא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא בפירות ובקמח וכיוצא בו ליכא משום גומא שאל״כ יהא אסור ליטול קמח ביו״ט ללוש אלא ודאי קמח וכיוצא בו אין בו משום גומא והכי אי׳ בירושלמי דפירקין דגרסי׳ התם תמן אמרי׳ חמה מותרת תולדות חמה אסורה ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדות חמה מותרת (ד)אמרי׳ מתני׳ פליגא על רבנן דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים ופרקינן שניה הוא שהוא עושה חריץ [אלו אמר] בקמח יאות אלמא בקמח אין בו משום חריץ ולא משום גומא: **ומדאמר** רבה גזירה שמא יטמין ברמץ שמעי׳ דאסור להטמין קיתון של צונן באמבטי של חמי טבריא מערב שבת אבל להניח על גביו בלא הטמנה מע״ש מותר ובשבת אסור דקיימא לן כרבנן דגזרי תולדות חמה אטו תולדות האור וכן כתב ה״ר יונה ז״ל:

רש״י

מתני׳ אין נותנין ביצה. בשבת: בצד המיחם. מיחם קומקום של נחשת: בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת (א) שתהא מגולגלת: ולא יפקיענה בסודרים. לא ישברנה על גבי סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחום הסודר: בחול ובאבק. שהוחם בחמה: גמ׳ כל שבא בחמין. בערב שבת חוזרים ושורין אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שכבר נתקן קצת:(ב) ומדיחין אותו. שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין: חוץ מדג. מליח ישן: קוליים האספנין. דג שקורין טונינא: (ג) שהדחתו היא גמר מלאכתו. מדקרי ליה גמר מלאכתו ש״מ זהו בישולו וחייב: נותנין. המים צונן: בחמה. בשמש: דשרי. דאין דרך בישול בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא: בתולדות האור. כגון אם הוחם הסודר הזה באור מתחלה: דאסור. דהוי בישול: בתולדות חמה. שהוחם הסודר בחמה: אטו תולדות האור. דמאן דחזי סבר תולדות האור נינהו: שמא יטמין ברמץ. דמכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרווייהו דרך הטמנה מ״ל רמץ מ״ל חול ולכך אסר ר׳ יוסי: שמא יזיז עפר. שמא לא יהא שם חול עקור ככל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוה חופר דהוא תולדה דחורש: מתני׳ והביאו סילון. מבעוד יום והמים נמשכין ובאין כל השבת לתוך (יורה)[אמה] של חמי טבריא: בשבת. אותם שבאים בשבת: גמ׳ לסילונייהו. לסילון שלהם שחזרו בהם: לא

גמרא

כיפה מקום שפיתת קדרה אחת: **מתני׳** אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ורבי יוסי מתיר ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה: **גמ׳** איבעיא להו גלגל מאי אמר רב אסי גלגל חייב חטאת אמר מר זוטרא אף אנן נמי תנינא *כל הבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: ולא יפקיענה בסודרין ור׳ יוסי מתיר: והא דתנן נותנין את הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא ר׳ יוסי היא ולא רבנן אמר רב נחמן בר יצחק בחמה כ״ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות חמה רבנן סברי גזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ור׳ יוסי סבר לא גזרינן והלכתא כת״ק: ולא יטמיננה בחול: ובהא אפילו רבי יוסי מודה מאי טעמא רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ ורב יוסף אמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח: **מתני׳** *מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן בתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה ואם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: **גמ׳** *אמר עולא הלכה כאנשי טבריא אמר ליה רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו והלכה כרב נחמן: תניא

חדושי אנשי שם

מהר״ם (א) פי׳ הערוך בערך בקע מביאין סודר או מטלית ומניחין אותן בשמש עד שמתחממות יפה וכורכין הביצה בהן ושונה ומשלש עד שתתגלגל :

הגהות הב״ח

(א) כ״ב עד : (ב) נ״ל מדיחין:(ג) שהדחתן הוא כנ״ל : (ד) ואמרי׳ כנ״ל :

הגהות מא״י

[א] נ״ב איכא ביניהו : [ב] תיבת הוא נמחק וכ״ב היינו שהוא : [ג] דבדבר כנ״ל :

מתני׳ והביאו סילון של צונן. מבעוד יום והמים נמשכין ובאין כל השבת לתוך האמה של חמי טבריא: בשבת. אותן שבאו בשבת: **גמ׳** אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. דסבירא ליה לעולא דאף על גב דקי״ל כרבנן דתולדות חמה אסירי וחמי טבריא לא גרעי מתולדות חמה אפילו הכי הני מילי במחמם לכתחלה בשבת אבל בגורם מערב שבת שיבואו המים בשבת שרי ולית ליה שיהא אסור מטעם הטמנה: וא״ל רב נחמן כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו. כלומר ששמעו לדברי חכמים שאסרו להם ומדאמר ליה רב נחמן הכי ולא אהדר ליה מידי משמע דהכי הלכתא ולפיכך כתב הרי״ף ז״ל דהלכתא כרב נחמן וכן דעת הגאונים ז״ל: **גרסי׳** בגמרא [דף לט:] ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף [הבל] אפילו מבעוד יום. ומהא שמעינן דמטמין בדבר המוסיף [הבל] התבשיל אסור אפילו בדיעבד וכתב הרמב״ן ז״ל דדוקא בצונן שנתחמם או שנצטמק ויפה לו אבל בעומד בחמימתו כשעה ראשונה אין לנו ומדברי רש״י ז״ל נראה שסילון זה של צונן היה נשפך כל השבת כולה לתוך האמה של חמין ואם איתא דהכי הוא מה שאנו נוהגין ליתן בשבת מים מבושלים לתוך החמין נראה לי דאסור דכה״ג הטמנה קרינן ליה בשמעתין. אבל בתוספות אמרו [ג] דבר המעורב לא שייכא הטמנה אלא סילון זה היה עובר בתוך האמה ופיו יוצא לחוץ

המאור הקטן

מעשה שעשו אנשי טבריא וכו׳ אוקמה רב איקא בר חיננא להשתטף בהם כל גופו פי׳ שטיפה לאחר שנתחמם אדם כנגד המדורה והוא שוטף זיעתו וזוהמתו בחמין או בצונן זו נקראת שטיפה שעשויה להעביר הזוהמא כדכתיב וישטף הרכב בברכת שומרון וכדתניא מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן והך רחיצה דתנן במתני׳ במעשה דאנשי טבריא שטיפה היא ודקתני בחמין שהוחמו בשבת שאסורין בשטיפה דאלמא אם הוחמו מערב שבת מותרין בשטיפה ר״ש הוא דקא שרי שטיפה בחמין ולא גזר בה משום גזרת מרחץ כדתניא לא ישתטף אדם גופו בין בחמין בין בצונן ד״ר מאיר פי׳ בחמין משום גזרת מרחץ ובצונן מפני שמפשיר מים שעליו שנתחמם כנגד המדורה והוי כמבשל ור׳ שמעון מתיר בין בחמין בין בצונן בחמין משום דלית ליה גזירת מרחץ בשטיפה בעלמא דרחיצת עראי היא ובצונן משום להפשיר מים כה״ג לא חיישינן מפני שקדם חמימו לשטיפתו וכדמפרש בההיא דתניא מתחמם כנגד המדורה וכו׳ רבי יהודה אומר בחמין אסור כר״מ וטעמו בצונן מותר כר״ש: **אמר** ר״ח מחלוקת בכלי פי׳ רב חסדא לאו אשטיפת חמין קאי אלא אצונן מחלוקת בכלי שמתוך שהמים מועטין נראה כמפשיר מים שעליו אבל בקרקע שהמים צוננים מרובין אינו כמפשיר מים אלא כמיקר גופו ומותר ואקשינן עלה והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה שהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין והדבר ידוע שלא עשו להחם את הצונן אלא לצנן את החמין ועל מה אסרו להם חכמים שעשאום כחמין שהוחמו בשבת דאלמא כה״ג בשבת אסור והלא ידוע שלא עשו אלא להקר ולצנן והיה בקרקע ואסרו להם חכמים אלא אי איתמר הכי איתמר אמר ר״ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור ומתני׳ דקתני דאסרו להם חכמים לאנשי טבריא כר״מ דאסר אפילו בצונן ואפילו בקרקע אבל בשטיפת חמין סבר לה כר״ש דשרי ולא גזר בה משום גזירת מרחץ והיינו דקתני כחמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה דהיינו שטיפה הא חמין שהוחמו מע״ש שרו כר״ש והאי תנא סבר לה כר״ש בחמין וכר״מ בצונן ונמצאו ד׳ מחלוקת בדבר ומדקי״ל כר׳ יהודה דאמר בחמין אסור בצונן מותר אסתייעא לן כעולא דאמר הלכה כאנשי טבריא ולא סמכינן על ר״נ דאמר כבר תברינהו אנשי טבריא לסלונייהו ולא מדמי לה להטמנה בדבר המוסיף כדמדמה לה ר״ח אליבא דרבנן שהרי לא עשו להחם את הצונן אלא לצנן את החמין אע״פ שהטמנה בדבר המוסיף אסורה מבעוד יום התם הוא דכל בישול וכל הטמנה אסור משחשכה אבל הכא דכה״ג שרי ואפילו בשבת לא אסרינן בהבאת סילון של צונן לתוך של חמין אפילו מבעוד יום ומה שאסרו להם חכמים דלא כהלכה לא בהבאת צונן לתוך החמין שיהיו אסורין כחמין שהוחמו בשבת משום דקיי״ל כר׳ יהודה דקא שרי שטיפה בצונן בקרקע וכמו שביארנו טעם הדברים למעלה דהא בהא תליא וגם במה שיצא מדקדוק דבריהם שאמרו כחמין שהוחמו בשבת הא חמין שהוחמו מע״ש מותרין בשטיפה גם בזו אין הלכה כחכמים מאחר שעמדה ההלכה כר׳ יהודה דאסר שטיפה בשבת כחמין שהוחמו מע״ש ומה

מלחמת ה׳

ועוד מעשה שעשו אנשי טבריא וכו׳ עד מה שכתב הרב אלפסי ז״ל והלכתא כרב נחמן ליתא: **אמר** הכותב ולא דיו לבעל המאור שהוא מעתיק זה הפי׳ המשובש ומגער בו את השומעים אלא שהוא דוחה ממנו דברי הראשונים היאך אפשר שיעלה על דעת שום חכם בעולם לאסור שטיפת הצונן משום הפשרת מים שעליו דהוי כבישול שהרי אפי׳ כנגד האור מותר להפשיר כדתניא לקמן בלא פלוגתא מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן דהיינו הפשר כדמוכח שמעתא וכדמסקינן בהדיא במים וזמן כל זמן שאין היד סולדת בהם מותר ועוד מגלה תברא דמתני׳ גופא קתני סיפא גבי מיחם אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן וק״ו לגופו של אדם זה מעתה אלא ודאי אין בשטיפת צונן על מי שנתחמם שום הפשר ואין הפשר מים אסור מתמת עצמו לדברי הכל כדמוכחי׳ והא דתניא מפני שמפשיר מים שעליו היא הטעתו לבעל המאור ז״ל לומר שהפשר אסור ואינו כן שלא אמרו אלא מפני שהוא רוחץ בהן ונמצא כרוחץ במים פושרין שאסור מפני גזרת מרחץ ואתה למד מכאן שאין בשטיפת מים על מי שנתחמם שום הפשר שאין אדם עשוי לגלות עצמו באור עד שיפשיר המים שיבאו עליו שאילו היו בו משום הפשר היה אסור מפני שרוחץ במים פושרין ולא היה ר׳ יהודה מתיר כמו שאינו מתיר במי שנשתטף ואח״כ נתחמם וכדפרישית ושנו בתוספתא סך אדם עצמו שמן ומתחמם כנגד המדורה ועוד שאילו היה כן לא היה ר׳ יהודה נקרא מכריע אלא דעת שלישית היא שהרי אין איסור צונן וחמין מטעם א׳ והפשר שיהא אסור בצונן משום הפשר ולא נגזור בחמין ואין זו הכרעה ועוד כמה הוא רחוק שיאסרו חמי טבריא משום הטמנה לדעת רב חסדא לא נאסרה אלא משום שמא ירתיח ויתחה בגחלים והם לא נתכוונו אלא לצנן אלא ודאי להתם הצונן נתכוונו שלא היו רוצים להם צוננים לגמרי עד שיחמו קצת ועוד נראה מדבריהם שטעו במעשה דאנשי טבריא כסבורין לומר שערבו מים במים מי סילון של צונן לתוך מי האמה של חמין לצננן וכי חמי טבריא ראויין לשתיה הם והלא מרים הם והרי הם לגוף כחרבות ואין שותין אותם אלא בעלי הפאלג והנכפין לא שמענו במערב מים במים ענין הטמנה אלא סלון של מתכת נתנו בתוך אמת החמין ועובר הסלון מתחת האמה לסופה ויוצא ממנה ומקלח הסלון לחוץ מים מתוקין ואין מי האמה מצטננין בכך אלא מים שבתוך הסלון מתחממין מתמי טבריא כעין פך של שמן באמבטי לקמן והיינו הטמנה ממש ועולא לא מדמי לה להטמנה בתוך המים ועוד דממילא אתי ונפקי אי נמי כרב יוסף סבירא ליה דלית ליה הטמנה בתולדות חמה אפי׳ בשבת ומעשה דאנשי טבריא רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי יוסי ורבי יוסי לא הסיבן פתח גיהנם כלל אלא סבר הלכה כמותם ועולא כרבי יוסי סבירא ליה וכאנשי טבריא וכ״ש כר׳ יוסי פסיק ואפשר דסבר עולא דאפי׳ רבנן לא גזור בתולדות חמה אלא בשבת אבל בע״ש לא דהוו להו גזירות טובא וכן עיקר שוב מצאתי לרב רבי אברהם בן דוד ז״ל שהשיב כמה הן דברים רחוקין מן השכל שנחוש לזה ההפשר והברייתא לא חששה כי אם שלא ישתטף בצונן ואח״כ יתחמם מפני שמפשיר מים שעליו אבל הפשר כזה לא שמענו ואפשר שיקח ממנו השעור שיאחזנו סקור ומה שפירשו אבל בקרקע דברי הכל מותר מפני שהמים צונן מרובין אינו כמפשיר מים אלא כמיקר גופו הנה כבר הוניאו

לחוץ והיו מימיו נשפכין לשוקה שבקרקע שלא היו רוחצין בחמי טבריא עצמן מפני שריחן רע וכי האי גוונא הוא דדמי להטמנה: תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין · אע"פ שהוחמו מערב שבת גזירה אטו הוחמו בשבת: בין בצונן. דמיתחזי כאילו רחץ כבר בחמין שכן דרך הרוחצין להשתטף אחר כך בצונן כדאמרינן בפרקין בגמרא [דף מא.] רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן: ור' שמעון מתיר. דלא גזר בשטיפת חמין שהוחמו מערב שבת אטו חמין שהוחמו בשבת ובצונן נמי לא גזר: ר' יהודה אומר בחמין אסור. גזירה אטו הוחמו בשב': בצונן מותר. דגזירה דצונן לית ליה: **אמר** רב חסדא מחלוקת בקרקע. כגון אמבטאות של מרחצאות בההיא הוא דשרי ר' שמעון לפי שדרך הוא שמשתמר החום בתוכן יום אחד: אבל בכלי. שנוטל מן המים בכלי ושופך על גביו דברי הכל אסור שכן דרך הרוחצין לאחר שהזיעו שופכין עליהם מים חמין ואתי למיחשדי' שהוחמו היום (א) דאמרינן אם איתא דהוחם מערב שבת אין דרך הכלי שישתמר בו כל כך: וכתב ה"ר יהונתן ז"ל דלא אילטריך ליה לרב אלפסי ז"ל לאתויי האי ברייתא דהא פסקינן בסמוך כשמואל דלא שרי כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש אלא פניו ידיו ורגליו אבל אפשר שבא להשמיענו דהלכה כר' יהודה דבצונן שרי להשתטף כל גופו ולי נראה שלכך הביאה ללמד שאף בקרקע אסור: **איתמר** חמין שהוחמו מערב שבת וכו'. מים חמין: תניא כוותיה דשמואל וכו' ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב. מדלא איירי בחמין שהוחמו מערב יו"ט ש"מ דהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו אבר אבר והרב אלפסי ז"ל התיר בשם גאון אפילו לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת וכמו שכתב במס' יום טוב עלה דמתניתין דתנן בפרק יו"ט (דף כא:) לא יחם אדם חמין לרגליו וכן דעת הרמב"ם ז"ל ומיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור דהא תניא בברייתא בגמרא בסמוך [דף מ.] פקקו נקביו מערב יו"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון והא מדקתני פקקו נקביו בחמין שהוחמו מערב יו"ט מיירי ואפ"ה משתטף אין רוחץ לא ומשתטף נמי בבית החיצון אין בבית הפנימי לא הילכך בתוך המרחץ אפילו בחמין שהוחמו בערב יו"ט אסור חוץ למרחץ שרי: ונראה לי דסבירא להו דלהחם חמין ביו"ט לרחיצת כל הגוף מדאורייי' שרי דאי מדאורייתא אסיר כי היכא דגזרינן ע"ש אטו שבת לגזור נמי ערב יום טוב אטו יו"ט אלא ודאי כדאמרן ומשום הכי מסתברא לי שלדברי רבותינו בעלי התוספות שאומרים דלהחם חמין ביו"ט לרחיצת כל הגוף מדאורייתא אסור בחמין שהוחמו מערב יו"ט נמי אסור לרחוץ בהן כל גופו גזירה ערב יום טוב אטו יו"ט: **מרחץ** שפקקו נקביו מערב שבת. שסתמו אותן נקבין שהמרחץ מתחמם על ידיהם שהאור נסקת מבחוץ מתחתיו: למוצאי שבת רוחץ בו מיד. ואינו צריך להמתין בכדי שיעשו שהרי לא נתחמם בשבת ונראה לי דהא קמ"ל סד"א הרואה [סבור] שהוחם בשבת [א] ואתי למשרי כהאי גוונא למוצאי שבת לאלתר קמ"ל דכיון דאיסורא דכדי שיעשו מדרבנן בלחוד הוא לא גזרינן משום לתא דידיה ואגב אורחיה [ב] קמ"ל דהיכא שלא פקקו נקביו אף על פי שמאליו הוחם בשבת צריך להמתין למוצאי שבת בכדי שיעשו לפי שאסור לעשות כן גזירה שמא יחתה בגחלים: **אמר** ר' שמעון בן פזי וכו' התחילו הבלנין להחם חמין בשבת. לאו דוקא בשבת דהא תנן [גיטין דף נד.] נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות אלא שהיו נותנין שם עצים מבערב סמוך לחשיכה והם מתבערים והולכים כל השבת ואיכא למיחש שמא יחתה בגחלים והכי איתא בירושלמי בהדיא: והתירו להם את הזיעה. היינו שהוא עומד או יושב במרחץ ואינו נותן מים על גביו והוא מתחמם ומזיע: שרי למקרי' עבריינא. מפקי' לה בגמ' מדתניא בברייתא משרבו עוברי עבירה גבי גזירה דרבנן בעלמא: **גרסי'** בגמ' [דף מ:] אמבטיאות של כרכים מטייל בהן ואינו חושש כלומר מהלך לתוכו לפי דרכו ולא להזיע ואינו חושש שמא יאמרו מזיע הוא ואף על פי שאסרו את הזיעה ואמרי' עלה דוקא של כרכים דרויחן אבל דכפרים לא דכיון דזוטרי כפיש הבלייהו. כלומ' והרי הוא כיושב ומתכוין להזיע ונ"ל שהרב אלפסי ז"ל השמיטה לפי שאין השיעור שבין כרכים לכפרים ברור: **הלכך** נקטינן משמעתין דחמין שהוחמו בשבת אסורין בהנאה ליומן אפילו לשתיה כדתנן במתני' לעיל [דף לח:] אסורין ברחיצה ושתיה, אבל הוחמו מע"ש ברחיצה ולהשתטף בהן כל גופו אסורין ואבר אבר נמי אסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר כשמואל דתניא כוותיה [דף מ.]: **ולענין** יו"ט מותר להחם חמין ביום טוב לצורך פניו ידיו ורגליו כב"ה דשרו הכי בפרק יום טוב שחל [דף כא:] אבל לרחוץ בהן כל גופו אסור ואם הוחמו מערב יו"ט כל גופו אבר אבר מותר כדדייקינן מברייתא דלעיל והרב אלפסי ז"ל בשם גאון ז"ל התיר עוד אפילו לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת וכבר כתבתי מה שנ"ל שלדברי התוספות שכתבו דלהחם חמין לרחוץ בהן כל גופו ביו"ט מדאורייתא אסור אפילו בהוחמו מערב יום טוב נמי אית לן למיסר גזירה אטו יו"ט (ג) דכיון דלא גמרינן בהא מילתא קולא לית לן לאקולי בה: **ולרחוץ** בחמי טבריא מותר בין בשבת בין ביום טוב ולהזיע בחמי האור אסור בשניהם: **תנן** רבנן לא ישוט אדם כו' גדודי. שיש שם כעין כותלים בכל צד: שרי דאי נמי עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדרי להו. זה לשון הגאון ז"ל לפי שהוא מפרש מאי דאמרינן בגמ' [דף מ:] עלה דהא אנא חזיתיה לרבי אבהו דשט באמבטי ולא ידענא אי עקר אי לא עקר ומסקינן עלה [דף מא.] הא דאית ליה גדודי הא דלית ליה גדודי דעקר הוא למיא קאמר כשהן יוצאין חוץ לבריכה ונמשכין בחצר אסור דדמי לנהר והוי בכלל גזירה שאין שטין על פני המים וכי לא עקר להו למיא הוה ליה ככלי ולפיכך כתב ז"ל דאית ליה גדודי שרי דא"כ עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדרי להו אבל רש"י ז"ל פירש מאי דאמרינן בגמרא אי עקר אי לא עקר רגליו מן הארץ לשוט קאמרינן וכל היכא דאיכא גדודי הוה ליה ככלי ובכלי

נר מצוה

תניא לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי רבי מאיר ור"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר: אמר רב חסדא מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה והלכתא בחמין אסור בין בכלי בין ע"ג קרקע ודוקא חמי האור אבל חמי טבריא שרו כדבעי' למימר קמן: *איתמר (דף מ:) חמין שהוחמו מערב שבת רב אמר למחר רוחץ בהן כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו תניא כותיה דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואין צריך לומר חמין שהוחמו *בשבת מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת למוצאי שבת רוחץ בו מיד אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא בתחלה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת התחילו הבלנין להחם חמין בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו להם את החמין והתירו את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו אסרו להם את הזיעה והתירו א להם חמי טבריא ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריא רחצנו אסרו להם נמי חמי טבריא והתירו להם את הצונן ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא ועדיין זיעה במקומה עומדת: אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן (א) °שרי למקרייה עבריינא *ת"ר לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר ואי אית ביה גדודי שרי (ב) מ"ט דא"נ עקר למיא הא איכא (דף מ:)

רש"י

לא ישתטף · שנותן חמין על גופו ומשתטף: שפקקו נקביו · שלא יצא חמימותו: רוחץ בו מיד · ואין צריך להמתין בכדי שיעשו · נ"א שפקקו נקביו אותם נקבים שהמרחץ מתחמם בהם והאור ניסק מבחוץ מתחתיו נוי"ה ועיקר: רוחץ בו מיד· כי לא נתחמם בשבת: אסרו להם את החמין · לגמרי: ועדיין היו רוחצים בחמין · שהוחמו מע"ש ועוברים על דברי חכמים והיינו עוברי עבירה: בחמי האור · בחמין שהוחמו מבעוד יום: שאין הדבר עומד · שלא היו הצבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם הכל: במקומה עומדת · לאיסור: ואפי' עומדת בחצר· דליכא למיגזר שמא יתיז המים ברגליו חוץ לארבע אמות: גידודי · שפה גבוהה שהמים עמוקים אצל שפתו כמו באמצע דכשאין עמוקים אז כדמטי סמוך לשפה (ג) נועץ רגליו בארץ וחופר וממחה העפר לתוך המים ודמי למגבל ולי נראה דכי אית ליה גידודי שרי דלא דמי לנהר אלא לכלי וכי לית ליה גידודי אסור דדמי לנהר: מפסיר

שלטי הגבורים

א ולדברי רבינו והרא"ש והטור מותר לרחוץ בחמי טבריא ל"ש בכלי ל"ש בקרקע והסמ"ג סי' ל"ה דלאוין מחלק בין כלי לקרקע ולא שרי אלא כשהן בקרקע עוד נראה מדברים אלו דכל גופו אסור לרחוץ בחמי האור שהוחמו בע"ש ל"ש אבר אבר ל"ש בענין אחר ע"ג קרקע ובמרדכי (שם) יש דהא דשרי לרחוץ בשבת כל גופו בצונן לאו דוקא לרחוץ אלא להשתטף הוא דשרי אבל לרחוץ אסור ולרחוץ בנהר מותר ומיי' פכ"ג מהל' שבת לא הזכיר שום חילוק בין בכלי בין ע"ג קרקע נראה דבכל ענין מיירי. ובדין רחיצה במים שהוחמו מעיו"ט איכא פלוגתא רבי' ומיי' כתבו דמותר לרחוץ בהן כל גופו בבת אחת והתוספות והרא"ש והטור כתבו לאיסור וכן כתב הר"ן לפנינו:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם הוחמו מערב יו"ט שמותר לרחוץ בהן כל גופו ביו"ט חוץ למרחץ אבל לא בתוך המרחץ שאסור ליכנס במרחץ ביו"ט אפילו להזיע ואע"פ שנתחמם מערב יו"ט כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות הב"ח

(א) דאמרי כצ"ל: (ב) וכיון כצ"ל:

הגהות חו"י

(א) כ"ש על דברי קבלה כגון הנך טובא קראי דבמשלי וראיה מפ"ע דב"מ ע"ש ברי"ף: (ב) אינו בגמ' אלא דברי רבינו הוא: (ג) א"כ מה איריא ישוט:

הגהות מא"י

[א] ל"ל אתי: [ב] נ"ב נמי:

המאור הקטן

ומה שכתב הרי"ף והלכתא כר"נ ליתא ויש ספרים שכתוב בהן אמר ר"ח מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל אסור והא מעשה דאנשי טבריה בקרקע הוה וטעמא דבשבת הא מע"ש שרי אלא אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל מותר ואלה הספרים חדשים מקרוב באו הגהותיהם ואין הגירסא כך בכל הספרים ובספרי הגאונים היתה גירסת הספרים הללו נכונת יותר. היה לנו קשה בדברי הרי"ף שהוא כתב כך בהלכות אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור והא דאמר רבינא שמע מינה המבשל בשבת בחמי טבריא חייב חטאת דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוה איכא דקשיא ליה התיא דגרסי' בפרק תפלת השחר פעם אחת התפלל רבי של שבת בע"ש וכו' ואוקימנא להזיע וקודם גזירה ה"נ ממאי דבחמי טבריא ולאחר גזירה היא [דילמא] כי ההיא דהתם וי"ל אילו לא נכנס אלא להזיע לא היו נותנין לו פך שמן לסוך אלא ודאי לרחיצה ממש נכנס כי ההיא דתניא רחץ ולא סך מעיקרו דומה לנותן מים ע"ג חבית הלכך על כרחך בחמי טבריא עבדי ולאחר גזירה הוה מעשה:

תנו רבנן לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר כתב הרי"ף ואי אית ליה גדודי שרי דא"נ עקר להו למי' הא איכא גדודי דמהדרי להו וקשיא לן עלה וכי עקר להו למיא וכי לית בה גדודי נמי אמאי אסירי והלא הבריכה עומדת בחצר אלא האי פירושא ליתא אלא פירוש עקר הוא עקירת הרגלים מן הקרקע דכי האי גונא הוי שייטא גמורה ואית בה משום גזירת אין שטין וכי אית ליה גדודי שריא ולא גזרינן בה וכן פירש ה"ר שלמה ז"ל:

מלחמת ה'

הוציאו הדבר מפשוטו שאין לשון שטיפה כי אם שגלגלת מים עליו לסדית הזיעה מגופו עוד השיב הרב ז"ל קושיא ממעשה טבריא שפירשו אותה מדמיון ולא משטיפה עצמה אין הדעת מקבלת והיה לו לומר והא מעשה דאנשי טבריא דכשטיפה בקרקע דמיא וסוף דבר אין השמועה עולה כפירושם שהרי משנתנו לפירושם מחמיר בצונן ומיקל בחמין וזה הפך גדול והוא ורבו מבחון כל אלו דברי הרב ז"ל ובודאי שפי' השמועה עמוק קצת בדברי המפרשים גם בדברי ה"ר אברהם ז"ל והריני מחוור מחלוקת ר"מ וחכמים בזורק עליו מים שכל גופו משתטף בהם ור"מ אסר בחמין ואף בצונן מפני שנראה שרחץ כבר בחמין והוא משתטף עכשיו בצונן ממה שאמרו רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל וכו' ומשום הרחקת מרחצאות עשו ואע"פ שהרחיצה עצמה מותרת בצונן אסרו שטיפה משום מראית עין ורבי יהודה התיר בצונן ואסר בחמין והטעם ברור ובא רב חסדא והפליג בשטיפת החמין שלא שנו אלא במשתטף כל גופו בתוך כלי שזה קרוב לרוחץ אבל ברוחץ עליו מים ביד כשהוא עומד ויושב בקרקע דברי הכל אין בו משום גזירת מרחצאות וכשטיפת מקצת גופו דמי ומותר בין לר' יהודה בין לר' שמעון מיהו ר"מ ודאי אינו מודה שהרי אסר אפי' שטיפת צונן אע"פ שהרחיצה מותרת בו דומה זה למה שאמרו הכל מודים מאן רבי יוחנן וכן יש אחרים בתלמוד כזה ואפשר לפרש שאפי' ר"מ מודה שלא אסרו שטיפה אלא משום שטיפת החמין מפני שהכל ממנהג המרחצאות הוא ובקרקע שהחמין מותרין אף בצונן לא גזרו ואקשי' והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרו להו רבנן שטיפתן משום גזירת מרחצאות שהרי אסרו ביו"ט בשטיפת כל הגוף אלמא זו היא שטיפה שיש בה משום גזירת מרחצאות ואע"פ שהיקל ר"ש בחמין שהוחמו בע"ש מ"מ בהוחמו בו ביום אסרו משום מרחצאות ומינה לדברי האוסר בחמין שהוחמו מע"ש גם זו אסורה ומסדרינן אי איתמר הכי איתמר מחלוקת בקרקע שזו היא שטיפה אבל בכלי דברי הכל שזו רחיצה הוא ויש עליהו בכאן לשאול כיון דמתניתין ר"ש סיפי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה והא רבי יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה ונאמר משום דהוה ליה כסתם ואח"כ מחלוקת דתנן [...] מערה וכמי טבריא מסתפג ואפילו בעשר אלונטיות קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא בחמין אף מי מערה בחמין הנותן דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהסתפג אפילו לכתחילה ומני רבי שמעון היא [...] יוחנן בן תכינאי מתני לה כדאיתא בפרק חבית ולאו דוקא משום סיפא דלא יביאם בידו אלא כולה יחידאה היא והלכה כרבי יהודה דאסור להסתפג בחמין כך נראה לי ודאמר עולא הלכה כאנשי טבריא ודאי ליתא דרב [...] וא"ל תבריניהו לפלונייהו וכיון דלא אהדר ליה משמע נמי דקבלה מיניה וכל כה"ג כתיובתא ואתקפתא היא הילכך הלכתא כרב נחמן וכן פסק רבינו חננאל ז"ל:

ועוד ת"ר כו' כתב הרי"ף ואי אית ליה גדודי שרי דאי נמי עקר להו למיא הא איכא גדודי דמהדרי להו: **אמר** הכותב הטעם משום דכי עקר להו למיא ויוצאין חוץ לבריכה הם נמשכין בחצר דדמי לנהר וכבר [...] שטין על פני המים וכי לא עקר להו למיא הוה ליה ככלי וזהו עיקר הפי' וכן נמצא בחבור רבני ספרד מתלמידיו של רבינו ז"ל ואין שייטא בלא עקירת רגלים:

איכא גדודי דמהדרי להו: *ת"ר מתחמם אדם [דף מ:] כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויבא ויתחמם כנגד המדורה בשבת מפני שמפשיר מים שעליו: תנו רבנן מיחם אדם אלונטית ומניחה ע"ג מעים בשבת ובלבד שלא יביא קומקום של חמין ויניח ע"ג מעים בשבת ודבר זה אפילו בחול אסור מפני הסכנה: ת"ר [א]מביא אדם [שם] קיתון (א) של מים ויניתנו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צנתן ר' יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיתבשל אלא בשביל שיתפשר רבן שמעון ב"ג אומר סכה אשה ידה (א) בשמן ומחממת כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת: אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר. היכי דמי יד סולדת בו אמר רחבה כל שכריסו של תינוק נכוית ממנו א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח (א) פך של שמן [ע"ב] באמבטי ואמר לי טול בכלי שני ותן ש"מ תלת ש"מ שמן יש בו משום בישול וש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשירו לא זהו בישולו: [ב]אמר ר' אבא אמר ר' יוחנן (ב) בכל [שם] מקום מותר להרהר חוץ מבית הכסא ובית המרחץ אמר אביי דברים של קדש אסור לאמרן בלשון חול ודברים של חול מותר לאמרן בלשון קדש. ולענין אפרושי מאיסורא אפילו בלשון קדש שרי דהא רבי אמר ליה לרב יצחק בר אבדימי טול בכלי שני ותן ואמרינן נמי אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע ואמר לו אין מדיחין לסוך לו [א] (שמן) ואמר לו אין סכין: מתני' *[ג]מוליאר הגרוף שותין [שם] ממנו בשבת אנטיכי אע"פ שהיא גרופה (ג) וקטומה אין שותין הימנה בשבת: [דף מא.]

גמ'

וככלי לא אסרו לשוט דליכא למגזר שמא יעשה חבית של שייטין: תנן רבנן מתחמם אדם וכו'. מפני שמפשיר מים שעליו ונראה כרוחץ בחמין שהוחמו בשבת: אלונטית. בגד שמסתפגין בו על גבי מעיו כשהוא חש במעיו מחמין לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: ובלבד שלא יביא קומקום וכו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמין בשבת: מפני הסכנה. פעמים שהם רותחים: תנן רבנן מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו וכו'. פרש"י ז"ל לא שיניחם שם עד שיחמו אלא כדי שתפוג ליגתן במקלת. נראה מדבריו שאפילו קרוב למדורה

נר מצוה

ממש במקום הראוי לבשל מותר כדי להפשיר דהיינו כל שלא שהה אותם כ"כ כדי שיתבשלו ולדבריו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל בסמוך אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר לא במקום שיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר ומכל מקום אפילו לדבריו על גבי האש ממש אסור מפני שנראה כמבשל דהא אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אף על פי שמצטמק ורע לו אסרו להחזיר בכירה שאינה גרופה וקטומה כדאמרינן לעיל וכל שכן לתת לכתחלה ואפילו להפשיר אלא ודאי לא התירו כאן אלא כנגד המדורה בלבד אלא שהרמב"ן ז"ל כתב דלהפשיר לא שנא כנגד המדורה ול"ש על גבה והקשו על דברי רש"י ז"ל מדאמרי' בסמוך גבי עובדא דרבי ש"מ תלת וכו' ש"מ הפשירו לא זהו בשולו ואפילו הכי אסור עליו מלהניחו באמבטי ואע"פ שרש"י ז"ל אינו גורס כך זו היא הגירסא הנכונה והיא גירסתן של גאונים ז"ל אלא ודאי משמע שלא התירו להפשיר אלא במקום שאינו ראוי לבשל והיינו נמי הך דיד סולדת בו דאמרינן בסמוך לומר דכל שהוא קרוב מן המדורה כ"כ בכדי שתהא יד סולדת שם מחמת חום האש אסור והכי אמרינן בירושלמי בפרקין [הלכה ד] אמר רב זעירא בשם רבי יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת ואפי' במקום שהיד שולטת עד היכן ר' יהודה בן פזי ר' סימון בשם ר' יוסי ב"ח עד כדי שהוא נותן יד לתוכו ונכוית וכן דעת ר"י דבכל מקום הראוי לבשל אפילו להפשיר אסור ודייק לה מההוא עובדא [דף מח.] דרבה ורבי זירא דאקלעו לבי ריש גלותא וחזו להוא גברא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקמא כדאיתא בריש במה טומנין [ב] מיהו הני מילי בדבר שלא נתבשל אבל לונן שנתבשל מותר להניחו אפילו בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפילו במקום שהיד סולדת בו (א) שאין דרך בשול בכך וראיה לדבר מדתנן [דף קמה:] כל שבא בחמין לפני השבת שורין אותו בחמין בשבת כלומר אפילו בכלי ראשון אע"פ שתולדות האור כאור והמבשל בה חייב חטאת כמבשל על גבי האש ממש ומיהו דוקא בכלי ראשון או כנגד המדורה אבל על גבי האש ממש אסור אלא אם כן גרוף או קטום דהא אסקינן לעיל דאפילו תבשיל המצטמק ורע לו אסור להחזירו על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה הלכך דוקא כנגד המדורה הוא דשרי א"נ בכלי ראשון וכן נמי מותר לתת על פי קדירת חמין בשבת תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו כגון פאנאדי"ש בלע"ז וכיוצא בהן לחממן ואף על פי שהיד סולדת בו לפי שאין דרך בשול בכך ואע"פ שהקדרה נתונה על האש אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי מיחם ודאי אסור שהרי אסור להטמין משחשכה אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל דהא בפרקין דבמה טומנין לא מפלגינן בין תבשיל לתבשיל כלל ומכל מקום לשום כלי על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים או כדי שלא יתטנף בעפרורית שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר וכנותן כסוי על גבי קדרה וכ"ש אם [ג] הכלי שהוא מניח עליו רחב שלא יגיע בו שאין זו הטמנה כך כתב הרשב"א ז"ל ואפשר גם כן דמה שאין דרכו לאפות על גבי כירה כגון פאנאדי"ש וכיוצא בה שמותר לחממן בשבת על גבי כירה או על גבי כיסוי של ברזל כל שהוא מצטמק ורע לו שהדבר מוכיח שאינו נעשה אלא בשביל שיתחמם: רבי יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן וכו'. קמ"ל דשמן נמי בשביל שיתפשר שרי דהפשרו לא זהו בשולו. רבן שמעון בן גמליאל אומר סכה אשה ידה בשמן וכו'. דסבירא ליה דבפך אסור משום דשמן הפשרו זהו בשולו מיהו כלאחר יד כגון שסכה ידה בשמן ומחממתה כנגד המדורה שרי: אמר רב יהודה אמר שמואל אחד מים ואחד שמן יד סולדת בו אסור. כלומר בין שמן בין מים הפשרן לא זהו בשולן: סולדת. נמשכה לאחריה מדאגה שלא תכוה מלשון [איוב ו] ואסלדה בחילה: היכי דמי יד סולדת בו. שיש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד וכבר כתבתי למעלה שלדברי רש"י ז"ל לא במקום שיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר ולדברי החולקים עליו מקום שהיד סולדת קאמר דכל שהוא קרוב מהמדורה כ"כ בכדי שתהא היד סולדת שם מחמת חום האש אפילו להפשיר אסור: אמר רב יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ. בשבת ובחמי טבריא הוה שלא נאסרו כדאמרינן לעיל [דף מ.] התירו להם חמי טבריא ובקשתי להניח לו פך של שמן לסוך ממנו אחר רחילה: באמבטי. כגון בריכה העשויה בקרקע שהמים נאספים שם: טול בכלי שני ותן בו. טול מן המים בכלי ב' כדי שילטננו מעט דכלי שני אינו מבשל ואח"כ תן הפך לתוך אותו כלי שני: וש"מ הפשרו לא זהו בשולו. דאי זהו בשולו אפילו בכלי שני ליתסר: בכל מקום מותר להרהר. בדברי תורה: דברים של קדש. דברי תורה אסור לאמרן במקום הטנופת אפי' בלשון חול: ולענין אפרושי מאיסורא שרי. משמע בגמרא דדייקינן הכי מדלא הניחו שיניחנו באמבטי דומיא דהך עובדא דתלמידו של ר' מאיר דאמר לו ר' מאיר לאפרושי מאיסורא דאין מדיחין ואין סכין וטעמא דלמא אתי לאשוויי גומות: ואשמעי' נו מיהא דאפי' בלא אפרושי מאיסורא שרי למימר בבית המרחץ ובית הכסא עביד לי הכי והכי אף על גב דממילא הויא הוראה דהא אמר ליה טול בכלי שני ותן וגמרינן מיניה דהפשרו לא זהו בשולו ובירושלמי [פרק זה הל"ג] התירו אפילו לשאול הלכות בית הכסא בבית הכסא והלכות בית המרחץ בבית המרחץ דגרסינן התם ושואלין הלכות המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא כהדא ר' שמעון בן אלעזר עאל [ד] עם ר' מאיר אמר ליה מהו שנדיח אמר ליה אסור מהו שנקנח א"ל אסור ולא כן שאל שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המטונף ואמר ליה אסור ואסור דאמרינן לך אסור כלומר דהאי אסור דאמרי' לך אילו שאלתני על כך במקום המטונף היה אסור לי לאמרו אשכח תני שואלין הלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא דגמרא דילן לא שרי אלא לאפרושי מאיסורא ומעשה דר' מאיר נמי לאו הכי הוא כדמייתי' ליה בירושלמי אלא כדאמרינן הכא בקש להדיח לו קרקע וכו': מתני' מוליאר הגרוף וכו'. מוליאר הוא כלי שיש לו בית קבול קטן אצל דפנו מבחוץ ומחובר לו ונותנין שם גחלים ובבית קבולו הגדול נותנין מים להחם (ה) והכי מפרש' בגמרא מים מבפנים וגחלים מבחוץ וקתני דמוליאר שגרף שותין ממנו בשבת היינו [ה] כמו שותין על ידו לומר שמותר לתת מים בתוכו בשבת ולשתות שדרכן היה למזוג בפושרין ומשום הכי שרי לפי שאין חומו גדול כ"כ ואינו אלא מפשיר. אבל אנטיכי והוא כלי כעין יורה שעושין לה ב' שולים ונותנין גחלים בין שניהם ומים למעלה אף על פי שגרף אין שותין ממנו בשבת שיש בחומו כדי לבשל

רש"י

מפשיר. מחמם לשון מים פושרין: מיחם אדם כו'. כמו מחמם: אלונטית. פאל"א ולי נראה בגד שמסתפגין בו דבבל דוכתין קרי ליה אלונטית: ע"ג בני מעיים. כשחש במיעיו מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: ובלבד שלא יביא קומקום כו'. דשמא ישתפכו מים עליו ונמצא רוחץ בחמין בשבת: מפני הסכנה. פעמים שהן רותחין: לא בשביל שיחמו. כלומר לא יניחם שם עד שיחומו: אלא כדי שתפוג. שתתחלף כמו וריחו לא נמר מתרגמ' וריחו לא פג: לא בשביל שיתבשל. שלא תניחנו שם כדי (ב) בישול שתהא היד סולדת בו נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה וזה ל' ואסלדה בחילה ואדאג ברעדה ואמשוך מתלונתי מדאגת יום הדין אם הייתי יודע שמיתתי שיהא קרובה ולא יחמול:(ג) שמן יש בו משום בישול. ולכך לא (ד) אמר בשביל שיבשל אלא כדי שיפשר וש"מ דהפשירו לא זהו בשולו: להרהר. בדברי תורה: דברים של קודש. דברי תורה אסור לאמרם במקום הטינופת ואפילו בל' חול: אין מדיחין. גזרה דלמא אתי לאשויי גומות: מתני' מולייר הגרוף. מן הגחלים מבעוד יום: שותין. ממימיו בשבת אע"פ שהוחמו קצת מחמת הכלי לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חומו שלא יצטנן ובגמרא מפרש מולייר. מים מבפנים וגחלים מבחוץ בכלי קטן המחובר לו ונותן שם גחלים והמים בקיבולו הגדול ורבותינו מפרשים מולייר שני שולים ואנטיכי בי דודי מחילה בינתיים ולי נראה להיפך דא"כ ה"ל למתני מים מלמעלה וגחלים מלמטה ועוד דנחושתא דתני באנטיכי לשון שוליים והם אומרים לשון נחושת ואני נחושת מחרם: אנטיכי.

[דף מא.]

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיח:
ב מיי' פ"ג מהל' ק"ש:
ג מיי' פ"כ וכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שיח:

הגהות חו"י

(א) אף על גב דבסמוך אוסר להשתטף בצונן ולהתחמם כנגד המדורה יש לחלק ועי' בתו' ד"ה מפני שמפשיר:
(ב) עי' ברי"ף ברכות פ"ג:
(ג) תיבת וקטומה נמחקת וכן בגמ':

שלטי הגבורים

א לפירש"י מותר להניחם כנגד המדורה וקרוב לה כל כך שאם יניח שם הרבה יתבשל לגמרי מיהו יזהר שלא יונח שם אלא שיעור הפגת הצנה בלבד ויזהר שלא יוחמו אלא כל כך שלא יהא כריסו של תנוק נכוית בהם ולפי' זה הסכים מיי' פרק כ"ב מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והתוס' והרא"ש והטור פירשו שלא התירו [הפגת] הצנה אלא יתנם במקום כל כך רחוק מן האש שלא יוכלו לבא לעולם לידי יד סולדת בהם אבל אסור לקרבן אצל האש למקום שיוכל להתחמם בכדי שתהא היד סולדת בהם ואפילו לשעה קלה שאינו מניחן שם אלא כדי שתפוג צנתן אסור מיהו על גבי מדורה ודאי אסור אליבא דכ"ע והלכך צריך ליזהר כשמשימים יורה ותוכה מים תלויה בשלשלת שע"ג המדורה שתהיה שם באופן שיקרא כנגד המדורה ולא ע"ג המדורה וגם יזהר מלהניחה שם אלא כדי הפגת הצנה ולא כדי שיתפשרו וגם שיהיה רחוק מן האש בכדי שלא תהא היד סולדת בהן לצאת ידי כל הפרושים ונ"ל דתבשיל שנתבשל כל צרכו מע"ש ונצטנן כבר אם יש בה מרק תלוי בפלוגתא דהרשב"א שהביא דבריו מגיד משנה והרא"ש אם מותר לשום אותו להתחמם כנגד המדורה במקום שהיד סולדת בה ובחדושי הארכתי בס"ד:

לשון ריא"ז

מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה בשבת לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צנתן ונראה בעיני שאסור להקריבו אצל המדורה אפילו להפיג צנתו שמא יניחו עד שיתחמם כמבואר בקונטרס הראיות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) והאשר"י פוסק כרש"י ואומר שיש בישול אחר בישול ותבשיל שנצטנן כל שיש בו משקה שייך ביה בישול ואסור להרתיחו בכלי ראשון ע"ש ובטור א"ח סי' שיח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לו: (ב) בישול שתהא היד סולדת בו הס"ד ואח"כ מה"ד סולדת נמשכת וכו' וזהו ל' וכו' כנ"ל: (ג) נ"ב זהו פירוש למ"ש בגמ' ואתא ר' יהודה למימר שמן יש בו משום בשול והפשירו לא זהו בשולו ע"ש בדף מ' ע"ב: (ד) לא בשביל כו' ותי' אמר נמחק אלא כדי שיפשר שרי דהפשירו כו' כנ"ל: (ה) נ"ל והיינו דמפרשינן:

הגהות מא"י

[א] תז"מ ונ"ב קרקע: [ב] נ"ל ומיהו ה"מ וכו' שנתבשל כל צרכו: [ג] נ"ב אין: [ד] נ"ב מסתי: [ה] היינו שותין כלומר כו' כנ"ל

לבשל ונראה לי דהיינו טעמא דשריותא דמוליאר ואיסור דאנטיכי משום דקי"ל [דף מב.] דכלי ראשון מבשל וכלי ראשון היינו שעומד על גבי האור שהוא מבשל אפילו לאחר שהעבירוהו משם ואשמועינן הכא דמוליאר אף על פי שהגחלים סמוכין לקיבולו הגדול אפילו הכי לא מיקרי כלי ראשון כיון שאין אותו קבול גדול עומד על הגחלים אבל אנטיכי כיון שהקבול העליון עומד על הגחלים שעומדין בקבול התחתון הוה ליה כלי ראשון ועדיף נמי מיניה לפי שמקום המים ומקום הגחלים כלי אחד הוא ועיקר רבותא דהך מתני' למוליאר איצטריך דלא דיינינן ליה ככלי ראשון וכדי שלא תאמר דלא מיקרי כלי ראשון אלא באנטיכי שמקום המים והגחלים הכל כלי אחד [ב] סמכה לה ענין אידך מתני' שהמיחם שפינהו כלומר שפינהו מעל גבי האור ויש בו מים חמין דקתני שלא יתן לתוכו צונן כדי שיחמו דאע"פ שלא היו הגחלים במיחם זה לעולם אפ"ה כלי ראשון מיקרי: **גמ'** מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי. כמו שפרשתי במשנתנו: מפני שנחושתה מחממתה. דף מא: נחושתה לשון שולים כדכתיב [יחזקאל יו] יען השפך נחשתך ובל' משנה נחשתו של תנור במס' כלים [פ"ח מ"ג]: **מתני'** המיחם שפינהו. כולה מתני' מפרש בגמ': **גמ'** מאי קאמר. מיבעיא לן המיחם שפינהו דקתני במתני' אי פינהו מעל האור קאמר או פינה [ג] מים קאמר: לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו. דכלי ראשון מבשל: מפני שהוא מצרף. מחזיק הנחושת כדרך שהנפחים דף מב: עושין שמניחין ברזל ונחשת חמין לתוך המים בשביל שיתחזקו וזו היא גמר מלאכת הצורפין שרתיחת האור מפעפע המתכת וקרוב להשבר והמים מחזיקים פעפועו ור' יהודה היא דאילו ר' שמעון שרי כיון שאינו מתכוין לצירוף ואף על גב דמודה ר' שמעון [דף עה.] בפסיק רישיה ולא ימות הכא לאו פסיק רישיה הוא לפי שכשמצרפין הכלי מחמין אותו תחלה ביותר והכא אפשר שלא יגיע לצירוף מפני שהמים שבתוכו מונעין אותו מלהתחמם כל כך ואע"ג דלא קיימא לן [דף כב.] כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין מסיק אביי למילתיה הכי ואמר דמיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר משום דמתני' קשיתי' דמדקתני המיחם שפינהו ולא קתני המיחם שפינה ממנו מים וכדדייקינן בגמרא אלמא כשפינה ממנו מים לעולם אסור דמתני' ר' יהודה היא אע"ג דלא קי"ל כוותיה: **אמר** רב [ד] יהודה לא שנו אלא שיעור להפשיר. שאינו נותן שם מים מרובים כל כך שיצטננו לגמרי: אבל שיעור לצרף. שנותן שם מים מרובים כל כך שהם צוננין בתוך הכלי אסור משום צירוף: כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר. הא כתיבנא לעיל דלא הוי פסיק רישיה: מכבין גחלת של מתכת. שמשליכין הנפחים לחוץ פסולת של ברזל מכבין דלא שייך כיבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן הוא דאסור והיכא דאיכא נזקא דרבים לא גזרו על השבות: אבל לא גחלת של עץ. דאיסור דאורייתא הוא וחייב סקילה: ואי כר"ש ס"ל אפילו של עץ נמי. דהא לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה [פטור עליה והא מלאכה שאינה צריכה לגופה] היא דכל כבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמים או מהבהבי פתילה: **אמר** רבינא הלכך. כיון דאמרינן דלא גזרו שבות דכבוי מתכות במקום נזקא דרבים: קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות. עד שיסלקנו לצדדין של רה"ר דאיסור דרבנן בעלמא הוא: ובכרמלית. דטלטול דידיה דרבנן: אפילו טובא. יוליכו בעקירה אחת: **ומהא** שמעינן דשרינן שבות דרבנן במקום שהיזק הרבים מצוי והרב בעל הלכות ז"ל התיר עוד אפילו איסורא דאורייתא שהוא ז"ל כתב דהא דמפלגינן בין גחלת של עץ לשל מתכת משום דבשל עץ כמה דלא כביא אית ביה סומקא וחזו לה ולא אתו לאתזוקי בה אבל של מתכת אע"ג דאזיל סומקא לא כביא ואתו לאתזוקי בה משמע דס"ל ז"ל דבתרוייהו איכא איסורא דאורייתא ועל כרחין בשל מתכת היינו משום צירוף דאילו משום כבוי דאורייתא ודאי לית בה ומשמע דמוקי לה (הר"י) [הרב] ז"ל אפי' בשהגיע לצרוף ודהוי פסיק רישיה ומקשי הכי ואי כר' שמעון ס"ל כיון דלדידיה כבוי גחלת של עץ מדרבנן בעלמא אף על פי שאין היזקה מצוי אית לן למשרי ודברי תימה הם שהילך יתיר שמואל מלאכה דאורייתא שלא במקום סכנת נפשות אלא שנראה שהרב ז"ל סובר דנזקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן ולדבריו הא דמסקי' הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ולא שרינן ארבע אמות כאחת משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן: **תנו** רבנן נותן אדם חמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין דברי ב"ש. פרש"י ז"ל משום דתתאה גבר ולא נהירא דאם כן תקשי למ"ד התם בפרק כילד צולין [דף עו.] דעלאה גבר דעד כאן לא פליגי ב"ה אלא בכוס דהוי כלי שני כדאמרי' בסמוך ועוד

גמ' היכי דמי מולייר הגרוף תאנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ: מאי אנטיכי אמר רב נחמן בי דודי: תניא כותיה דרב נחמן אנטיכי אע"פ שהיא גרופה וקטומה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה: **מתני'** [א] המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: **גמ'** מאי קאמר *אמר אביי הכי קאמר המיחם (א) שפינה ממנו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיחמו אבל נותן הוא לתוכו מים רבים כדי שיפשירו ומיחם שפינה מים ממנו לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור. אמר רב לא שנו אלא שיעור (ב) לצרף אבל שיעור להפשיר מותר ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר *כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואי קשיא לך הא דאמר שמואל *מכבין א גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יוזקו בה רבים אבל גחלת של עץ לא °דאי כר' שמעון סבירא ליה אפילו של עץ נמי מותר בדבר שאין מתכוין סבר לה כר' שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה דאמר חייבין עליה. אמר רבינא הלכך קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא וכן הלכתא: אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: ב ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך ב חמין דברי בית שמאי ובית

רש"י
בגמ' מפרש: גמ' נחושתה. לי שוליים דכתיב יען השפך נחושתך ושאני אנטיכי מן מולייר דמתוך שהשוליים מכוסים חומם משתמר ואף על פי שנרפו גחלתם: מתני' המיחם. קומקום' של חמין: שפינהו. כולה מתני' מפרש בגמרא: גמ' מאי קאמר. מהו פינהו ומאי לא יתן והדר קאמר אבל נותן: שהוא מצרף. שכלי מתכת חם אם נותנין בתוכו צונן מחזק את הכלי וזהו גמר מלאכתן של צורפין שרתיחת האור מפעפע וקרוב לישבר והמים מצרפין פיעפועו: שפינהו. מעל האור עם מימיו (ג) שעירה ממנו הרותחין שם: ל"ש. דפינהו שרי לתת לתוכו צונן אלא שיעור להפשיר ולא לצרף כגון שלא מילאהו: שיעור לצרף. שמילאהו: גחלת של מתכת. שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל: מכבים. דלא שייך בה כבוי מדאורייתא ומדרבנן הוא דאסור והיכא דאיכא היזקא דרבים לא גזרו על השבות: אבל לא של עץ. דאיסור דאורייתא הוא וחייב עליה: אפילו של עץ נמי. דהא לר' שמעון מלאכה שא"צ לגופה פטור וכל כיבוי אין צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה. הלכך כיון דאמר לא גזרו שבות במקום נזק דרבים ה"נ למישרי: קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות. עד שיסלקנו לצידי רה"ר דאיסור דרבנן בעלמא הוא: וכרמלית. דטלטול דידיה דרבנן אפילו טובא יעקרנו בעקירה אחת: חמין לתוך צונן. (ד) כי קסבר תתאה גבר ואין החמין מרתיחין הצונן אלא מפשירין: ולא צונן לתוך חמין. שהתחתונים מרתיחין את העליונים דתתאה גבר: בכוס

מלחמת ה'

ועוד המיחם שפינהו וכו' עד אע"ג דקשיא מתה:
אמר הכותב עד שקר הוא זה שהביא שבכ"מ שאמרו בגמ' מתקיף לה ולא איפריקא ולא איסתייע דהוית הוא עד שנראה לבעלי הגמ' מפורש שיתרצו ההתקפתא או שיאמרו שאין לחוש עליה אפי' נאמר שפלוגתת רב ושמואל כפי' דרב אדא שייכא כבר דהא אביי ואתקיף עלה ולא תירצו בגמרא אתקפתיה והרי מצינו במיעוט מקומות תיובתא והלכתא הנאמר כן בכל תיובתא סתם שהוזכר בתלמוד ומנהג הגמרא בזה ידוע הוא אבל באמת דפלוגתא דרב ושמואל בדאביי שייכי דאילו במיחם שפינה ממנו מים שיעור להפשיר זהו שיעור לצרף ולא דחינן בשלא הגיע לצירוף אלא כדאביי איירי דלרב הכי קתני המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובין שיעור כדי להפשירן אבל לא יתן לתוכו מים מרובין כ"כ עד שיצטננו החמין לגמרי ויצרף ור' יהודה היא שלא תאמר כל שהוא מרובין יותר מותר ומתני' דהפשירן איצטריכא ליה אלא מרובין להפשירן מותר מרובין לצנן אסור מפני שמצרף ולשמואל אפי' מים מרובין כדי שיצטננו ויצרף נמי שרי והא דקתני כדי להפשירן קמ"ל שמותר להפשיר ומי שאין עיניו טרוטות יראה בגמרא שזה שאמר אביי ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ור' יהודה היא הכל תוספת ואינו בכלל לשון משנתנו אלא קסבר אביי מדקתני לה במיחם שפינהו הא מיחם שפינה ממנו מים אפי' כדי להפשיר אסור כר' יהודה ורב נמי כאביי מוקי לה דהא סבר ליה כר' יהודה ומש"ה פירש דלהפשירן דוקא קתני מיהו שמואל אע"ג דמוקי לה במיחם שפינהו כאביי לא דייקינן מיניה הא פינה ממנו מים אסור אלא מתני' כולה רישא וסיפא בצונן לתוך חמין מיירי ולא נחית תנא הכא לפלוגתא דצירוף כנ"ל והוא הנכון בשמועה וכן כתב רבינו חננאל ואוקמה שמואל כרבי שמעון ורב אדא בר מתנה כר' שמעון ודאביי נמי בבא דרישא קאי כשמואל וזהו לשון פירושו של רבינו חננאל ז"ל והוא כמו שפירשתי דשמואל אית ליה דאביי באוקמתא דמתני' ולית ליה כוותיה בדיוקא דדייק מינה הא פינה ממנו מים אסור ואפשר לומר דאביי נמי לאו בדוקא אמרה דמתני' ודאי שיטה נקט כדפרישית אלא כלפי שאמר רב אדא ר' שמעון היא אמר איהו ר' יהודה היא כלומר אפי' כר' יהודה נמי מצינן לאוקמה ומוסיף בה דברים כדי שיהא כל הדין מפורש במשנתינו וכיוצא בה בפרק כלל גדול דתניא בורר ואוכל ובורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת וזה שהוסיף בה קנון ותמחוי תוספת בעלמא הוא שלא היה צריך לכך מלשון הברייתא דהא לא קתני אלא תרתי בבי אבל כדי שיתפרש כל הדין בברייתא הוסיף בה ואביי נמי נהג כן ובא להעמידה אפי' כר"י ועוד אחרת ברים פרק מפנין אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא ולא היה צריך לכך אלא יכול לומר דבתחלת אוצר תחלה אי כר"ש ולאו דוקא

המאור הקטן

המיחם שפינהו וכו' שבקיה לפי' דרב אדא בר מתנה למתני' ונקט ליה פירושא דאביי אביי לטעמיה דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ולא קי"ל כותיה ואדרבה אדא הוה ליה למינקט אליבא דהלכתא כר"ש ופלוגתייהו דרב ושמואל בלהפשיר ולצרף אדא שייכא ולא בפירושיה דאביי וכמו שמפורש בפירושי ה"ר שלמה הלכך כרב אדא נקט דקשיא עליה שפינהו כי ההיא דאמר הרי"ף בפרק החולץ דיקא מתני' כותיה דאביי דאע"ג כתב הרי"ף בפרק מי שהחשיך מדאמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי וכוכית וכסתות ומניח תחתיה שמע מינה דליתא לדרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל קושיא על הרי"ף מדאמר רב ששת פוקו אמרו לרבי יצחק כבר תרגמה רב הונא לשמעתיה הונא עושין מחיצה וכו' ואם כן קשיא דרב הונא אדרב הונא ויש לנו לומר דלעולם רב הונא סבירא ליה וההיא דהיתה בהמתו טעונה כלי וזכוכית מביא כרים וכסתות ומניח עליה תקנו רבנן ושרו ליה רבנן הכי והוא בכלל י"ח דבר שגזרו בו ביום אחד מהן מי שהחשיך כיסו לנכרי והא דמיא להא מפני שהיתה בהמתו טעונה טבעו"י ובא מן הדרך משחשכה ו[...] לבטל כלי מהיכנו אבל התירו לטלטל כלי לדבר שאינו ניטל בשבת ואע"ג דסבר לה רב [...] יצחק דמכדי רבי יצחק כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודה דאית ליה מוקצה ולפי' אמר החומר הזה שלא להיות כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת דכמוקצה היא לדבר שאינו ניטל [...] שלמה דר' יצחק בשיטת רבי יהודה דאית ליה מוקצה אמרה תדע דשייך טעמא דרבי מוקצה בטעמיה דר' יצחק מדאותבינן עלה מברייתא דתניא פורשין מחצלת על גבי דבורים [...] ושרינן ודחקינן נפשין לאוקמי למתניתין כרבי יהודה דאית ליה מוקצה בטעמא דר' יצחק כר' שמעון ובאותן שתי חלות ולא קשיא ברייתא ולא מידי אלא דלא אזל לטעמיה דר' [...] ליה מוקצה הילכך כיון דקיי"ל במוקצה כר"ש ממילא אידחיא ליה דר' יצחק ועוד הא [...] דקיימי בשיטתיה דרב חסדא ומפרשים טעמיה אלמא כוותיה סבירא להו ועולא נמי במ[...] עליה דרבי יצחק בהדיא הילכך הוו להו רב הונא ורבי יצחק כיחיד במקום רבים ומכל הני [...] לה דר' יצחק ולית דחש לה ועוד יש לה תוספת ביאור בהא דרב הונא בפרק מי ש[החשיך]:

ואין נוכך לזה שהטעם שכתבנו נכון וברור ועלה כהוגן אבל דברי רבינו ז"ל מטין לטעם אחר לומר דכ"ע מתני' ר"י היא כדאביי באוקמתי' ודיוקיה ושמואל אפי' לצרף מותר קאמר כר"ש ולא פליג אלא אשנויא דרב וכו' בפרק כל כתבי הקדש וכן בתלמוד רבים גם זה נכון ועיקר זה המחלוקת בעל המאור על רבינו הגדול ז"ל מחלוקת של חנם ואין סופה לקיים הלכה ולדתות ומה איכפת לו אם סמך על דברי אחד מבעלי הגמ' [...] מדברי הרב רבי אברהם שהוא סובר דמיחם שפינה ממנו מים ונתן לתוכו צונן פסיק רישיה ולא ימות הוא דודאי מצרף והוא ז"ל דוחק לומר דהא מילתא דאביי אתמר מקמי דלשמעיה מיניה דרבא דמודה ר"ש בפ[סיק רישיה ולא] ימות וכו' וסברא כדאי' בפ' ר"א דמילה וכן דרב אדא בר מתנה נמי הא לבתר דקבלה פינה ממנו מים לעולם אסור והנה זה שלא כדעת הראשונים והוא דחוק שאלמלא כן לא היו בגמ' שותקים מזה אלא צירוף מיחם הוא שמא לא הגיע לצירוף אע"פ שנתחמם הרבה שהמים שהיו בו מוגנין אותו ו שמא כבר נצרף קודם שנעשה כלי ועכשיו אין צירוף זה תיקון לו:

א לדברי מיי' פ' י"ב מהל' שבת לא מותר לו לכבות גחלת של עץ בשביל נזק דרבים ול"ד כי זאת היא סברתו שלא מותר בשביל נזק רבים אלא דבר שעיקר איסורו לא הוי מדאורייתא כגון כבוי גחלת של מתכת שעיקר איסורו אינו מדאורייתא דפטור הוא על כבויו ומשום דפטור הוא על כבויו שרי נמי לכבותה לכתחלה בשביל נזק דרבים פי' אע"פ דקים ליה למימר [illegible] אפי' גחלת של עץ ברה"ר כדי שלא יוזקו בה רבים ובמחלוקת זה פליגי נמי בכבוי גחלת של עץ אי חייב או לאו דלמיי' בעלמא כבוי גחלת של עץ אסור וחייב חטאת כי אע"פ דלא הוי כבוי שצריך לגופו חוץ ממעשה פחמים או מהבהוב פתילה אפ"ה חייב לדידי' דס"ל דכל מלאכה שאינה צ"ל חייב עליה ולדברי שאר הפוסקים שפסקו דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה ה"נ בכבוי גחלת של עץ פטור עליה ויש בהיתר איסור דשבת בשביל נזק דרבים דעת אחרת בזה והביאו הר"ן והוא כי בשביל היזק דרבים מותר אפי' לעשות איסור דאורייתא ואפי' להעביר סקוץ ברה"ר כמה אמות בבת אחת שרי היכא דלא אפשר בע"א דדמי נזק דרבים לסכנת נפשות והטור א"ח סי' של"ד מתיר לכבות גחלת של עץ ושל מתכת בשביל נזק רבים ול"ד כי הוא הולך לשיטתו. דס"ל הלכה כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה והלכך מתיר הכא לכבות גחלת של עץ [illegible] כ"ל לומר שיהיה דעתו כמ"ד דאפילו איסור דאורייתא הותר בשביל נזק דרבים: ב ובדין נתינת חמין לתוך צונן או איפכא במים שרוצה לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו הר"ן מפרש דברי רבינו כדלקמן והטור א"ח סי' [illegible]

* מיי' פי"ב מהל' שבת ופ"ו [illegible] טוש"ע א"ח סי' שלד: ב מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכ:

הגהות הב"ח
(א) שפינהו ויש בו כ"ל ותי' ממנו נמחק: (ב) לצרף אבל שיעור לצרף אסור כ"ל: (ג) מימיו ס"ד [illegible]: (ד) תיבת כי נמחק:

הגהות מא"י
[א] מיחם: [ב] נ"א הוא: [ג] נ"א ממנו: [ד] תי' יהודה נמחק:

ועוד דאפילו למ"ד תתאה גבר הא מודה דכדי קליפה מיהא אסור דאדמקרר לה תתאה לעילאה מבלע בלע וא"כ ה"נ נימא [א] דמבשל ליה עליון לתחתון בכדי קליפה ותיאסר אלא ה"פ נותן אדם חמין לתוך הצונן לפי שהן מתקררים בעירויין ומתערבים ממש בתוך הצונן ואין כח בהן לבשל אפילו בבאין מכלי ראשון דאפילו תמצא לומר דעירוי כלי ראשון ככלי ראשון ה"מ במערה ע"ג תבלין וכיוצא בהן שאין החמין מתערבין בתוכן אלא מכין עליהם בקלוחן ומבשלין אבל מים במים שהן מתערבין ממש אין כח לקלוח לבשל המים התחתונים: אבל לא צונן לתוך חמין. אפילו בכוס

נר מצוה

רש"י

בכוס · דלשתיי' בעיא ליה ולא ניחא ליה שיוחמו הרבה ועוד דכלי שני הוא: אוסר · אפילו חמין לתוך צונן: אמנא. כלי שני: ספל· כלי שני: מתני' שהעבירן. מן האור מרותחות בין השמשות: לא יתן לתוכן תבלין· משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה· דכלי שני אינו מבשל: תמחוי· כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם מערה לקערות: ר' יהודה אמר לכל הוא נותן· ואפי' לכלי ראשון: חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר· הנוטף ממליחת דגים שהם מבשלים התבלין כשהם רותחים: (נ) דכלי ראשון נמי לא בשלה·ומותר ליתנו ואפי' בכלי ראשון משהעבירה מן האור: מתני' אין נותנין· בשבת כלי תחת הנר לקבל בו את השמן המטפטף משום דשמן מוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו כלומר להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן מוקצה הוא ואסור לטלטלו: מותר · להניחו: נאותין · נהנין: *(מטלטלין נר חדש · שאינו מאוס וחזי לאשתמושי בו שלא דלק בו הנר מעולם: אבל לא ישן · דמוקצה מחמת מיאוס הוא: חוץ מן הנר הדולק בשבת · בעוד שהוא דולק אסור שמא יכבה: נצוצות · שלהבת הנוספות מן הנר כדי שלא ידלק מה שתחתיו אין בהן ממש ומשכבו מותר לטלטלי)* :גמ' לקבל ביצתה· כשמטילתה במקום מדרון שלא תתגלגל ותשבר ומדוקיא דמתני' שמעי' לה דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו את השמן: אבל

שייך לקמן במשנה שאח"ז

ע"כ

ובית הלל אומרים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין מותר במה דברים אמורים בכוס אבל באמבטי חמין לתוך צונן אין ולא צונן לתוך חמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר ומסקנא דשמעתא דהלכתא כב"ה דקאמרינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה (א) לאבא דלא קפיד אמנא מדתני רבי חייא (א) מערב אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין: מתני'(ב) האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין *אבל נותן הוא לתוך דף מב: הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: גמ' והלכתא כת"ק סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א"ל אביי תני ר' חייא °מלח אינו [דף מב ע"ב] כתבלין דבכלי שני נמי בשיל ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא: ואיכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשיל ובכלי שני לא בשיל א אמר ליה אביי תני רבי חייא מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל והיינו דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבישרא דתורא והלכתא כלישנא בתרא: מתני' ״אין נותנין כלי תחת שמא הנר לקבל בו את השמן ואם נתנו מבע"י מות' ״אין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: גמ' אמר רבא אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה לפי

שהוא כלי שני משום דגזרו ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון: וב"ה מתירין. דלא גזרי בכלי שני כלל: אבל באמבטי. שהוא כלי ראשון [ב]: חמין לתוך צונן(ד). כלומר שמותר לערות מאמבטי חמין שבו לתוך המים צוננין שבכלי אחר דעירוי דכלי ראשון לא חשיב לן ככלי ראשון כל שהוא נשפך לתוך הצונן: ולא צונן לתוך חמין. כלומר אפי' ליתן לתוכו מים צוננין הרבה שאינו אלא להפשירו דאע"ג דבמיחם תנן במתני' [דף מא.] שנותן לתוכו כדי להפשירן ה"מ מיחם שאינו חם ביותר אבל באמבטי מתוך שמקפידין הרבה על חומו אסרו בו אפי' הפשר כנ"ל ומקלתו מחידושי הרשב"א ז"ל ולא כדבריו:

ומסקנא דשמעתא דהלכת' כב"ה וכו' וכמ"ש בהלכות: לתוך ספל של מים. שהוא כלי שני ומינו למדין לפי פסק הרב אלפסי ז"ל דבאמבטי צונן לתוך חמין אסור ואפילו להפשיר דמדלא מפלגינן באמבטי כלל כדמפלגינן במיחם לעיל בכל ענין אסור וכדכתיבנא דדוקא בכלי ראשון אחר הוא דאיכא לאפלוגי דבכדי שיחמו אסור ובכדי להפשירן שרי אבל באמבטי בכל ענין אסור ומיהו לערות מחמין שבאמבטי לתוך צונן שרי כדכתיבנא לעיל: **ובבלי** שני בכולהו גווני שרי ואפי' טפי מהפשר דכיון דכלי שני אינו מבשל למאי ניחוש ליה דאע"ג דתנן אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן לא תידוק מינה דטפי מהפשר אפילו בכלי שני אסור דליתא אלא משום דכלי שני אינו מבשל חמין שלו הפשר קרי ליה א"נ משום מיחם נקט הכי אבל בכלי שני בכל ענין שרי: **והוי** יודע שזה שפסק הרי"ף ז"ל כב"ה דבאמבטי חמין לתוך צונן שרי נחלקו עליו מן הפוסקים שהם אומרים דבאמבטי אפי' חמין לתוך צונן אסור ומחלוקתם תלויה [ג] בסוגיין דאמרי' בגמרא מי סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ואין לי להאריך: **ומדאמרי'** מערה אדם קיתון של מים וכו' שמעינן דבכלי שני אפילו מערה דלא מפסיק כלי מותר ובאמבטי אפי' היכא דמפסיק כלי אסור דהא אמרינן לעיל [סוף סי' שנו] שבקש להניח לו פך של שמן באמבטי ואסר עליו ואמר לו טול בכלי שני ותן ואפשר דלענין זה כל כלי ראשון דינו כאמבטי דאפילו היכא דמפסיק כלי אסור: **מתני'** האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין.מן האור בין השמשות: לא יתן לתוכן.משתחשך תבלין דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האלפס לתוכה ומשם מערה לקערות: ר' יהודה אומר לכל הוא נותן. מפרשינן בגמרא דר' יהודה ארישא פליג ולקולא דלכל אלפסין רותחין הוא נותן: חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין: ציר הנוטף מן הדגים. כשכובשין אותן במכבש: **ודאמרי'** אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי פי' ר"ת ז"ל דוקא כשנותן התבלין לתוך הקערה או לתוך התמחוי אחר שעירה שם התבשיל אבל ליתן התבלין תחלה ולערות עליהן מכלי ראשון אסור דערוי דכלי ראשון ככלי ראשון והביא ראיה מדאמר בירושלמי בפרקין [הלכה ה] מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהן רותח מלמעלן ר' יונה אומר אסור וערוי ככלי ראשון הוא תיליה דר' יונה מן הדא [ד] (אחד שבשל בו ואחד שעירה לתוכו רותח) *(וההוא אומר הכין) אמר ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין התיב ר' יוסי בר בון והא תני אף בכלי נחשת כן אית לך מימר כלי נחשת בולע פי' דמשמע ליה לר' יוסי בר בון דנהי דאיכא לאפלוגי בין בליעה לבשול ה"מ בכלי חרס שבליעתו קלה אבל בכלי נחשת שקשה לבלוע אין מבליע בו אלא חום שהוא ראוי לבשל ומדשתק ליה ר' יוסי אלמא קבלה מיניה: ואין זו ראיה דאפשר דר' יוסי לא חש לה להאיך פירכא דר' יוסי בר בון משום דקסבר דאף בכלי נחשת איכא לאפלוגי בין בליעה לבשול ואדרבה התם משמע דמסקנא דירושלמי הכי הוא שאין עירוי דכלי ראשון מבשל דאמרינן התם מהו לערות (על) [מן] הקלוח א"ר זעירא בריה דר' הלל מחלוקת ר' יונה ור' ייסא ר' יצחק בר' גופתא בעי קמי ר' מונא עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל אמר ליה לא דאמר ר' זעירא איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו [ה] עד כאן אלמא לא סבירא להו לבני מערבא דעירוי דכלי ראשון מבשל אדרבה מקילי טפי מגמרא דילן דלדידהו לית להו בישול אלא כשהאור מהלך תחתיו ותו סייעיה למילתא ר"ת ז"ל דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון מדאמרינן בהשוכר בע"ז [דף עד:] נטוה ארתחי ונטוה היינו גת וע"כ היינו עירוי דכלי ראשון דגת אי אפשר להגעיל בכלי אחר והא נמי לאו ראיה היא דאיכא לאוקמה בגת של אבן וכגון שהסיקו האור תחתיה ואפילו אם תמצא לומר דמיירי בשל עץ ובעירוי דכלי ראשון התם הוא ביין דלונן הוא אבל בעלמא לא: ועוד הביא ראיה מדתניא בזבחים בפרק דם חטאת (דף צה:) וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבשל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ישבר אלמא עירוי דכלי ראשון מבשל הוא ולאו ראיה היא דאיכא למדחייה כדדחי לה בירושלמי דמהתם לא משמע אלא שעירוי כלי ראשון מבליע אבל לא שמבשל ואדרבה מהתם משמע איפכא דקרי ליה לעירוי דכלי ראשון בלוע בלא בשול דבעי' התם תלאו באויר תנור מהו ת"ש א' שבשל בו וא' שעירה בו רותח וכו' ומשני בלוע בלא בשול לא קא מבעיא לי כי קא מבעיא לי בשול בלא בלוע אלמא עירוי כלי ראשון לא מיקרי בשול ורבינו שמואל אחיו ז"ל גם כן חולק עליו שכתב דעירוי כלי ראשון לאו ככלי ראשון הוא לענין בשול מדקיימא לן בפסחים [דף עו.] תתאה גבר אלא דאיכא למדחי דהתם מיירי כגון שנטף מרוטבו על החרס שקלוחו נפסק אבל הכא שאין קלוחו נפסק איפשר דמבשל הוא ולדברי רבינו תם שאומר דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון אסור לערות מים מכלי ראשון על התרנגולת כדי למולגה מפני שהוא מבשל הדם בתוכה: **ומיהו** לענין הגעלה לא נפקא לן מהאי פלוגתא מידי דאפילו תאמר דעירוי דכלי ראשון ככלי ראשון אין מגעילים בעירוי דברים שנשתמשו בו בתוך כלי ראשון דכלל גדול אמרו [ע"ז עו:] כבולעו כך פולטו וכן נמי אם נשתמשו בכלי ע"ג האור כגון יורות וקומקמים אין מגעילין אותן בכלי ראשון שהעבירו מעל גבי האור: **גמ'** מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשיל. וכלי ראשון היינו לאחר שהעבירוהו מעל גבי האור דאי ע"ג האור אפילו בשרא דתורא בשלה ביה ופסק הרי"ף ז"ל כלישנא בתרא משום דקם ליה רב נחמן כוותיה הלכך מותר לתת מלח בקדרה לאחר שהעבירה מעל גבי האור: **ומהא** שמעינן שאע"פ שכלי ראשון מבשל דוקא דברים הקלים להתבשל כמים ושמן ותבלין וכיוצא בהן אבל דברים הקשים להתבשל אין מתבשלין בו דהא במלח אסיקנא לקולא אלא לפי שאין אנו בקיאים בטבעי הדברים אנו אוסרין לתת כל דבר בשבת בתוך כלי ראשון בר [ו] ממאי דאפשיטא בגמרא להיתרא: **מתני'** אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן. המטפטף בשבת משום דאסור לבטל כלי מהיכנו כלומר להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משום דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו שמן הוי מוקצה ויהא אסור לטלטלו לפי שהשמן שבנר מוקצה מחמת איסור שהרי המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה כדאי' בפ"ב דיו"ט [דף כב.] כן פי' כאן רש"י ז"ל טעמא דמבטל כלי מהיכנו(ה) ובפ"ב פי' דאסור משום דמיחזיא כסותר: ואם נתנו מבע"י מותר. לו להניחו שם: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן שהרי הוקצה לאיסורו: **גמ'** אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה. כדי שלא תפול במקום מדרון ותשבר וממתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי

נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' [illegible] סעי' [illegible]:

דאפי' הכלי שני שיש בו מים לרחיצה אסור ליתן בו צוננים ולערות מהן לתוך צונן שרי וה"ה לכל הכלים כל עוד שהמים חמין שבתוכו הם לרחיצה ומחלוקתם תלוי אם ספל הוא אמבטי או לאו ואי אמבטי כמו שאר האמבטי שבתלמוד או לאו ומיי' פכ"ב מהל' שבת נראה מסכים לפי' הר"ן ומ"מ ולדברי הטור צריך מאד ליזהר כשאדם בא לרחוץ רגליו בשבת במים חמין בתוך הספל שלא יתן המים צוננים לתוך הספל שהמים חמין בתוכו:
א לפי' ר"ת אסור לתת התבלין לתוך הקערה ולערות עליהן רותחין מכלי ראשון ולרשב"ם שרי דעירוי ככלי שני:
לשון ריא"ז
ואם נתן התבלין בקערה ואח"כ עירה עליהם מן האלפס הרי זה אסור שהעירוי שמערה עליהן מכלי ראשון הרי הוא כאילו נותן בכלי ראשון עצמו כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות חו"י
(א) (באלפס שלו) לרבא:

הגהות הב"ח
(א) נ"ל מערה:(ב) האילפס כנ"ל: (ג) כאן נ"ל הגיון גמ': (ד) נ"ב אין: (ה) וכפ' בתרא [ד' קכד:] כנ"ל:

הגהות מא"י
[א] אדמבשל כנ"ל: [ב] נ"ב גזרו:[ג] כדקדוקי סוגיית הגמ' כנ"ל ותי' בסוגי' דאמרי' נמחק: [ד] תא"מ ונ"ב וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישבר אין לי אלא שבשל בו עירה בו רותח מנין ת"ל ישבר מ"מ: [ה] נ"ב איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו: [ו] נ"ל ממלא:

[ג' תיבות אלו ליתא בירושלמי שלנו]

כלי תחת הנר לקבל בו שמן שאסור לבטל כלי מהיכנו דבילה שנולדה בשבת מוקצית היא: אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר. ובגמרא פליג עלה ר' יצחק ואסר משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והרי"ף ז"ל דחאה מהלכה כמו שכתבה בהלכותיו בפ' מי שהחשיך ואחרים פוסקים כר' יצחק ולכתוב הדבר שם אם גומר השם עלי: **איתמר** מת המוטל בחמה. ומתירא שמא יסריח רב יהודה אמר הופכו ממטה למטה שאוחז במטה ומנער המת מעליה למטה [אחרת] עד שמגיע לצל: מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול. טלטול מן הצד מיקרי כה"ג דאמר' שע"י דבר הניטל מטלטל דבר שאינו ניטל נר מצוה

ומדברי [רש"י] ז"ל נראה שאפילו הופך המת ממש כיון שהוא מטלטלו כלאחר יד טלטול מן הצד מיקרי: **לימא** כתנאי וכו'. ואי דליכא. והאי מצילין דקאמר ר' יהודה בן לקיש דמטלטל ליה להדיא מאי טעמיה דר' יהודה בן לקיש: אי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כבוי דאורייתא לאו דוקא דאורייתא דהא קי"ל כר"ש דאמר [דף צג:] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכא אינו צריך לכבוי אלא בשביל המת אלא דמ"מ עיקר כבוי דאורייתא כגון מכבה עלים לעשות פחמי' שהוא כבוי הצריך לגופו: **אמר** רב יהודה בר שילא א"ר יוחנן הלכה כר"י בן לקיש במת שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולא שרי ליה רבנן אלא לגבי מת וכו'. מלשון הרב אלפסי ז"ל נראה דלא שרי ר' יהודה בן לקיש במת אלא טלטול מן הצד וכן כתב ה"ר יונה ז"ל ואמר דהכי מוכח מדאמרינן הלכה כר' יהודה בן לקיש במת דמשמע דאצטריך למעוטי דבעלמא לא ואי אמרת בשלמא דבטלטול מן הצד עסקינן שפיר אלא אי אמרת דאפילו טלטול גמור שרי לא הוה צריך למימר אלא הלכה כר' יהודה בן לקיש ותו לא ואי מהא לא איריא דלעולם בטלטול גמור ואפי' הכי אצטריך למעוטי הצלת ממון שאין מתירין בשבילה טלטול בדבר שאינו ראוי כלל דלא תימא כי היכי דאמרינן גבי מת דאי לא שרית ליה אתי לכבויי ה"נ נימא גבי הצלת ממון דליתא אבל לעולם להציל את המת מפני הדליקה אפילו טלטול גמור שרינן ביה וכן נראה מדברי רש"י ז"ל וכן הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שבת: **וקשיא** לן ההיא דגרסינן בפרק כל הכלים וכו' כדכתיב בהלכות. פירושו של הרב אלפסי ז"ל לא נתברר כל הצורך בהלכות וכך הוא עיקר' של דברים דתרי גווני טלטול מן הצד ניניהו דכל שעיקר טלטולו משום דבר המותר ודבר המותר הוא שמטלטל אלא שאי אפשר לו לטלטל אותו דבר המותר אלא אם כן יטלטל עמו דבר האסור בטלטול מן הצד בכי האי גוונא שרי והיינו ההיא דפגה שטמנה בתבן שהביא הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והיינו נמי דתנן בפרק במה טומנין [דף מט.] בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והם נופלות מאליהן ותנן נמי בפרק נוטל [דף קמב:] האבן שעל פי חבית מטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות אבל כשעיקר טלטולו בשביל דבר האסור אע"פ שמטלטל אותו מן הצד כי הכא שהוא צריך לטלטל המת מחמת עצמו שלא יסריח בחמה ושלא ישרף בדליקה אסור וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות שבת והיא נמי דתנן בפ' [חולין] [דף קמא.] הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו היינו טעמא נמי לפי שאינו מטלטל את הקש מפני שהוא צריך למטה ואי אפשר לו בלא טלטול הקש ומשום הכי כיון דלא מטלטל ליה בהדיא אלא כלאחר יד שרי: **תנו** רבנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו. משום דכיון דאיתקלאי לבין השמשות מחמת איסור שהרי המסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה כדאיתא בפרק ב' דיו"ט (דף כב:) אתקלאי נמי לכולי יומא אפי' לאחר שכבה והך בקערה שמדליק בה קאמר דומיא דנר: ור' שמעון מתיר. דלית ליה אפילו מוקצה מחמת איסור [דלימא ביה] מגו דאתקלאי לבין השמשות אתקלאי לכולי יומא ולא קיימא לן כר' שמעון במוקצה מחמת איסור כמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך: **מתני'** מטלטלין נר חדש. לפי שאינו מאוס וחזי לאשתמושי ביה שלא הדליק בו נר מעולם: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא דבנר של חרס עסקינן דמאוס:

לפי שאסור לבטל כלי מהיכנו אבל כופה עליה כלי שלא תשבר: *איתמר מת [א]המוטל בחמה אמר רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורב חיננא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי היכא ב דליכא מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול: לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ"ט דת"ק דאסר אי דליכא ככר או תינוק מ"ט דרבי יהודה בן לקיש דשרי אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי דמר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומר סבר לא שמיה טלטול לא דכולי עלמא טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מתו *אי לא שרית ליה טלטול דרבנן (א) אתי לידי כבוי דאורייתא: אמר רב יהודה בר שילא א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה בן לקיש במת: שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול [א] (והיינו טעמא דרבי יהודה) דלא שרו ליה רבנן אלא גבי מת דלא אתי לידי איסורא דאורייתא אבל בעלמא אסור וקשיא לן הא דגרסינן (ב) בפ' כל הכלים* לענין פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטל אלעזר בן תדאי אומר תוחבין לה בכוש או בכרכר והיא נגערת מאיליה א"ר נחמן הלכה כאלעזר בן תדאי דסבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ופרקינן כי אמרינן טלטול מן הצד שמיה טלטול הני מילי כגון אבנים וכיוצא בהו דאינן לצורך שבת דאסור לטלטל ממקום למקום דומיא דמת כדאמרינן התם בן שמנה חי הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו דבכמת דמי אבל פגה שטמנה (ג) בתבן ופוגלה וחררה שטמנה ברמץ וכיוצא בהן דאוכלין הן וצריך לאוכלן בשבת טלטול מן הצד בכל כי האי מילתא לא שמיה טלטול: ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן: °תנו רבנן מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו ורבי שמעון מתיר: **מתני'** מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כל הנרות מטלטלין חוץ

דף מג. | שבת מג: | דף מד. | דף קכג. | שבת קיט

רש"י

אבל כופה עליה כלי. ולא תימא אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: מת המוטל בחמה. ויש לחוש שמא יסריח להסריח: הופכו ממטה למטה. עד שמגיע לצל: מן הצד. כלאחר יד: בכוש. זו"ל מתני'

כל

מלחמת ה'

ועוד לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה אר"י בן לקיש וכו' ויש לנו תוספת ביאור בפרק כל הכלים: **אמר** הכותב לא ביאר ולא יתבאר לעולם אלא כדברי רבינו הגדול ז"ל אבל הפי' שאמר דר' יהודה בן לקיש אפי' בטלטול גמור שרי לדברי ר"ש יפה אמר וכל זה אינו סוגם עלינו בדברי רבינו אלפסי ז"ל כלום דמסקנא כרב היא דאמר טלטול מן הצד שמיה טלטול דהא מ"מ מימר קאמרינן דכולי עלמא טלטול מן הצד שמיה טלטול אלמא כרב ס"ל ומוקמינן לה כדברי הכל ומהדרינן לדחויי לשמואל מכולהו תנאי ועוד שהיו יכולין לומר דכ"ע טלטול מן הצד לא שמיה טלטול והכא בהא קמיפלגי דר"י בן לקיש סבר מצילין להדיא דמתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי ורבנן סברי לא חיישינן אי נמי דאדרבה אי שרית ליה אתי לכבויי כדאמרינן לקמן לענין ממון הילכך אין מצילין להדיא אבל אם אפשר להציל מן הצד אין כאן לא איסור ולא היתר וא"ת מדקתני אין מצילין משמע כלל כלל לא ואפי' מן הצד אין זה כלום שהרי ע"כ היכא דאיכא ככר או תינוק מותר אבל אין מצילין בלא דבר אחר קאמר הכי נמי אין מצילין בטלטול גמור קאמר להוציא מדברי ר"י בן לקיש הא בדאפשר מן הצד דאפילו בשאר דברים מותר אין צריך לומר בהצלה דמת וכשם שאמר ר' יהודה בן לקיש בטלטול גמור שאילו היתר טלטול מן הצד שרי בש"ד ולא ראוי לשנותו כאן וכיון דמהדרינן בגמרא בה דכולי עלמא אית להו דרב ש"מ הילכתא כוותיה וכיוצא בזו לקמן בפרק המוציא דכ"ע מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו ולא אמרו כן אלא משום דסבירא ליה הכי והלכתא הכי ותהו שקול הדעת שאמרו במסכת סנהדרין דסוגין כחד מינייהו וכן מנהג הגאונים ז"ל וגדולה מזו אמרו בהסיא דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עלייהו אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ור"נ אמר אפי' תרתי קתאתא ודחאוה לדינא מסוגיא דאיתמר עלה לא דכ"ע לית להו דשמואל כדאיתא בנזיקין בשבועות הדיינים ובהשוכר את האומנין ותמה על עצמך שהרי בגמרא לא מצאו לכן תנאין לרב ושמואל אלא כריב"ל ות"ק שלו ורב דאמר כת"ק וריב"ל למסקנא דגמרא ורב אסי משמיה דרבי יוחנן מוקמי' לה במילי אוחרי מעתה דברי שמואל אין להם על מה שיסמוכו ונראין כן בפי' בגמרא ואם כדברי רבינו ז"ל שהם מטים שלא התיר רבי יהודה בן לקיש אלא מן הצד דאפילו בדליקה שנויי משנינן ביה כל שכן שהדבר מפורש דטלטול מן הצד הוי טלטול ואין צריך לראיה דקי"ל כל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי והקושיא שהקשה והפרש שפרשים רבינו הגדול ז"ל נאה הוא דורש ונאה הוא מקיים שעל כרחינו רב לא חלק על כמה סתמות השנויות על ענין זה דתנן בפרק במה טומנין גבי גיזי צמר כיצד הוא עושה נוטל את הכיסוי והן נופלות תבית מטה על צדה והיא נופלת סיתה על הכר נוטל את הכר והן נופלות ואמרינן נמי בפרק כל כתבי כר שע"ג הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ורב דאמר כת"ק דרבי יהודה בן לקיש לא מוכחא מילתא כדפרישית וא"ת סבר לה כת"ק דר' אלעזר בן תדאי לא תטעי בהא דאע"ג דאמרי' בריש פרק כל הכלים עליה דרב נחמן דאמר הלכה כרבי אלעזר בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן טלטול מן הצד לא שמיה טלטול לאו למימרא דסבר תנא קמא דידיה שמיה טלטול שאם כן לא היה מתיר בזמן שמקצתם מגולה דהא איכא נמי טלטול מן הצד כעין מימריה דרב נחמן אלא תרוייהו לא שמיה טלטול סבירא להו ולפום הכי איתותב מינה רב נחמן והדר ביה ואכתי תקשי רב דאמר כמאן ועוד דאמאי לא אקשו עליה מכל הני מתני' וליפרוק אמר לך רב אנא דאמרי כר' פלוני ועוד דאי הכי קשיא דרב אדרב דגרסינן בפרק חולין אמרי בי רב תנינא הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענע בידו ש"מ טלטול מן הצד לא שמיה טלטול שמע מינה ובי רב תלמידי דרב הוו וכרב סבירא להו וכי הסיא דאמרי' לקמן לאו משום דרב אסי תלמידיה דרב הוה ורב כרבי יהודה סבירא ליה ודכוותה נמי בפרק הגוזל והא רב הונא תלמידיה דרב הוה ואמר לי' להסוא גברא זיל שרי עבוטיך וכל שכן אמרי בי רב וקשיא דרב אדרב אלא ש"מ דהאי טלטול לאשמים הצריך ננענע הקש וכיוצא בו כדברי רבינו הגדול ז"ל מאי טעמא האי בסיתרא ערה ושאי בהיתרא ערה ומה שאמר בעל המאור ז"ל שהכל נקרא טלטול מן הצד מי אינו יודע כן הלא גם כל המוקצה נקרא מוקצה ויש מוקצה מחמת מיאוס ויש מוקצה מחמת איסור ויש מוקצה מחמת חסרון כיס ויש מוקצה שהוא מקצהו מדעתו ויש שאין דעתו עליו כלל כגון גרוגרות וצמוקים ויש שאינו מוקצה כל כך ויש מוקצה מחמת מאוס ומהן יש מותר ויש אסור אף אתה אל תתמה בזה שאע"פ שהכל נקרא טלטול מן הצד יש אסור ויש מותר ודבר זה לא ניתן ליכתב וחכמי הצרפתים גם כן פירשו כדברי רבינו ז"ל ומעתה אין צריך לפנים:

המאור הקטן

לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה א"ר יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה וכו' אלא לאו בטלטול מן הצד קא מיפלגי לא רכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול דאי לא שמיה טלטול לא היה תנא קמא אוסר להציל את המת מפני הדליקה לטלטלו מן הצד וכיון דע"כ ס"ל לת"ק טלטול מן הצד שמיה טלטול אימא לך דלא פליג ר"י בן לקיש בהא אלא בהא פליגי דר"י ב"ל סבר מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה לטלטולי אתי לכבויי ות"ק סבר לא גזרינן וכיון דקי"ל כר"י בן לקיש אפי' בטלטול גמור מותר להציל את המת מפני הדליקה דת"ק אסר אפילו בטלטול מן הצד ור"י שרי אפי' בטלטול גמור ובמת המוטל בחמה דליכא גזירה דלמא אתי לכבויי טלטול גמור אסור אבל טלטול מן הצד כגון ממטה למטה שרי דהא קי"ל טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ומה שכתב הרי"ף ז"ל שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול ליתא דר' יהודה בן לקיש לא איירי בטלטול מן הצד כלל אלא בטלטול גמור ומה שהוקשה מההיא דגרסי' בפרק כל הכלים לא קשיא ולא מידי והפי' שב' וההפרש שהפריש ביניהם אינו כלום שכל איסור והיתר שמטלטל האיסור מצד ההיתר נקרא טלטול מן הצד ויש לנו תוספת ביאור בפרק כל הכלים: **אמר** רב יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה מדאמר הלכה כר' יהודה ולא אמר הלכה כר' מאיר ש"מ דר' יוחנן בין במוקצה מחמת מיאוס בין במוקצה מחמת איסור סבר לה כר' יהודה ובשאר מוקצה סבר לה כר"ש כדמסקינן בסוף מסכת שבת והא דאמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא בנר כר"ש לאו דסבירא ליה כוותיה בנר אלא כלומר אפילו ר"ש דשרי בנר לא הוה שרי במנורה של חוליות ואע"פ שלא גזרו בה ביו"ם דקי"ל זוקפין את המנורה בי"ט כיון שצורך יו"ט הוא לא גזרו בה אבל בשבת גזרו בה ואנן השתא קי"ל כר"ש אפי' במוקצה מחמת מיאוס אבל במוקצה מחמת איסור קי"ל כרבי יהודה: סליק פרק כירה

שלטי הגבורים

א מיי' סמג והרא"ש הסכימו לדברי רבינו ויש דעות פליגי על זה ואומרים דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל והארכתי בחדושי:

ב מיי' סמג והרא"ש והטור התירו אפילו טלטול גמור כשאין שם ככר ותינוק להניח עליו והתירו זה מפני שמא יבא לכבות מפני שבהול על מתו ואם אין שם חשש דליקה אלא שהוא בזיון למת כגון שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזין ממנו ואין שם מקום אחר לצאת לפי דברי מיי' פכ"ו מהל' שבת מותר להוציאו לכרמלית כיון שהגיע כבר לידי כך שמסריח וכ"כ סמג לאוין ס"ס וכ"כ מדברי הטור א"ח בסי' ש"ה מיהו נראה לי דלדידהו אם לא הגיע לכלל סרחון שאינו מותר להם הטלטול מפני החשש שמא יסריח דהא אפילו לאחר שהסריח כל מאי דאפשר לעשות כדי שלא יבא לידי הוצאה עושים כ"ש דלדידהו ודאי אם לא הסריח אלא שמתבוססים בלבד דאין להוציאו לכרמלית בשביל החשש ומדברי רש"י פ' המצניע וכן מדברי הרא"ש שהביא המרדכי שם נראה דאפי' לא הגיע לסרחון כל עוד שנקרא מוטל בבזיון אע"פ שאינו אלא בחמה מותר להוציאו לכרמלית וכן עשה הרא"ש מעשה ע"י נכרי בזה ור' ברוך כתב דדוקא מפני הדליקה התירו להוציאו לכרמלית מיהו בין למר ובין למר היכא שמותר להוציאו לכרמלית איכא פלוגתא אי דוקא ע"י ככר ותינוק או אפי' בלא ככר ותינוק מיי' לא בירר דעתו בזה וסמג כ' להדיא דצריך ככר ותינוק וכ"כ הטור א"ח סי' ש"א וכן דעת הרשב"א והרמב"ן כתב כשהתירו להוציאו לכרמלית א"צ ככר ותינוק דא"כ אתה מרבה ההוצאה וטוב להוציאו לבדו בלא ככר דדוקא מחמה לצל ברש"י הוא דצריך ככר ותינוק. וכ' דאפי' ברה"ר מותר להוציאו ע"י תינוק ולא ע"י ככר ור"ת אסר להוציאו לרה"ר בשום ענין לפי שהוא אסור מן התורה ורש"י ס"ל נמי דצריך ככר ותינוק להוציאו לכרמלית ומשמע מדבריו הכי בפ' המצניע ונראה דש"ד לצלף תומך על גבי בגדים שעל המת בשבת בשביל שלא יסריח למ"ש ויוכלו להתעסק בטהרתו דהא אין מטלטלין אותו אלא שנוגעים בו ואין איסור בנגיעת המוקצה אלא בטלטולו (הוא שהוא מן הצד) וגם בבגדים שעליו ליכא משום ליבון כל עוד שאינו מים וליכא למיחש נמי לסחיטה בכהאי גוונא ונראה דלפי הפוסקים כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור אם כן משום כבוד הבריות מותר להוציאו לרה"ר כיון דאין כאן איסור אלא מדרבנן וכתב הר"ן פרק המצניע דליתא דין זה אלא לעולם אסור אפי' לר"ש להוציאו לרה"ר גם לדברי הר"ן לא שרי הטלטול מן הצד אלא כשהוא צריך לדבר המותר והטור א"ח סימן ש"א מתירו אפי' לצורך דבר האסור: לשון ריא"ז ואם אין לו ככר או תינוק הופכו ממטה למטה עד שמגיעו למקום שצריך להניח שם לפי שלא אסרו רק טלטול גמור אבל טלטול מן הצד בזה מותר מצילין את המת מפני הדליקה ואפי' לטלטלו טלטול גמור כמ"ש מז"ה וכן אם היו צריכין להוציאו בכרמלית שאסור מדברי סופרים התירו לו כדי להצילו מן הדליקה משום כבוד הבריות ונראה בעיני שגם מת המוטל בחמה אם היה מתבזה והולך דצריך להוציאו בכרמלית מותר כמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט

א מיי' פ"ט ופכ"ה ופכ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רעט סי' שיא:

הגהות מא"י

[א] תא"מ:

הגהות הרי"ף

(א) בכת"י ריש פ' מי שהחשיך [illegible] דליקה כבגמ' פרק כל כתבי קיז ע"ב [illegible] כאן בתוס':
(ב) ע' לקמן [illegible]
(ג) [illegible]

ג"י ד"ס

א מיי' פכ"ה מהל' שבת טור א"ח סי' רעט סי': ב מיי' פ"ה וכ"ה מהל' שבת ופ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין סה טוא"ח סי' רעו סי':

כל הנרות מטלטלין. דלית ליה לר' שמעון מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור: חוץ מן הנר. הדולק בשבת בעוד שהוא דולק דאסור משום דנעשה בסיס לדבר האסור דהיינו שלהבת שבו: נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות. וליכא למיחש למבטל כלי מהיכנו דניצוצות אין בהם ממש משכבו ומותר ליטלן בשבת כדאמרינן לקמן: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. ואי שרית ליה מערב שבת אתי למיעבד הכי בשבת והא דלא גזרינן הכי במצודת חיה ועוף [דף יז:] וכולה איך דבפרק קמא הנהו מזהר זהירי בהו אבל נתינת מים דממילא נר מצוה הוי לא חשיבא להו מלאכה: **גמ'** תנו רבנן מטלטלין נר חדש שלא הדליקו בו מעולם: אבל לא ישן. של חרס דמאיס: ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלין. דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס: חוץ מן הנר. שהדליקו בו באותה שבת שאע"פ שכבה הנר אסור דאית ליה לר"מ מוקצה מחמת איסור דאמרינן ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: כבה מותר לטלטלו. דלית ליה לר' שמעון אפילו במוקצה מחמת איסור דלימא ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: **ואע"ג** דקי"ל כר"ש וכו'. כדכתיב בהלכות. הלכך מוקצה מחמת מיאוס שרי אבל מוקצה מחמת איסור אסור דאמרי' ביה מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא: חוץ מן המסר הגדול. מגרה גדולה העשויה לקצץ בה קורות: ויתד של מחרישה. הוא כלי העשוי כסכין שבו עושה חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומייחד להו מקום: **אמר** ר' זירא פמוט. מנורה גדולה של מתכת: שהדליקו עליו באותה שבת דברי הכל אסור לטלטלה. אפי' לר' שמעון דעד כאן לא פליג ר"ש אלא בנר זוטרא דדעתיה עילויה ויושב ומצפה מתי יכבה אבל בפמוט גדול שאין עשוי לכבות כל השבת כולה אפי ר' שמעון מודה דאסיר דהוה ליה ככוס וקערה ועששית שכבו דאפילו לר' שמעון לא יזוזו ממקומם כדאיתא בגמרא [דף מד.] וכי שרי לעיל ר"ש מותר השמן שבקערה אוקימנא לה בגמרא בקערה זוטרתי דומיא דנר: לא הדליקו עלי' באותו שבת דברי הכל מותר לטלטל. ואפילו לר' יהודה משום דכיון דשל מתכת היא לא מאיסה ולא ידעתי למה הולך הרב אלפסי ז"ל להביא' דהא במוקצה מחמת איסור לא קיימא לן כרבי שמעון ואפילו נר קטן שהדליקו עליו באותה שבת אסור ולא קיימא לן נמי כר' יהודה במוקצה מחמת מיאוס ואפילו נר של חרס שלא הדליקו עליו באותה שבת שרי ונראה לי שכתבה ללמד דלא תימא פמוט קפיד איניש עליה ומייחד ליה להדלקה בלחוד והוה ליה כמסר הגדול וכיתד של מחרישה וסלקא דעתך אמינא דאפילו לא הדליק עליו באותה שבת ליתסר קמ"ל: **והא** דמסקינן דנר שהדליקו עליו באותה שבת אסור דוקא בשלא התנה עליו אבל התנה עליו שיטלטלנו לאחר שכבה שרי לטלטלה משכבה ואפילו (א) נר גדול וכן כתב הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מדגרסי' בירושלמי אם התנה עליו מותר מה אנו קיימי' אי כר' מאיר אפי' התנה אסור דקסברי התם דלדידיה כל המיוחד לאיסור אסור אי כר' יהודה נר מאוס הוא ואין אדם יכול להתנות על דבר מאוס שלא יהא מוקצה ואי כר' שמעון אפי' לא התנה יהא מותר ופרקי' כר"ש היא ומיירי בכוס וקערה ועששית דאסירי לר"ש אפילו לאחר שכבו ואם התנה עליהן מותר הלכך לדידן דקי"ל דמוקצה מחמת מיאוס שרי בין בנר של חרס בין בנר של מתכת מהני תנאה: **ומטה** שיש עליה מעות וכו'. בגמרא הכי איתא אמר רב יהודה מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה וטעמיה משום דסבירא ליה כר' יהודה דאית ליה מוקצה ומשום הכי לדידן דקי"ל כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור כתב הרב אלפסי ז"ל דאע"פ שיחדה למעות והניח עליה מעות בחול שריא והוא שלא היו עליה כל בין השמשות אבל היו עליה כל בין השמשות אסור מיהו דוקא שהניחה שם לדעת דאי שלא לדעת אפילו היו עליה מעות בין השמשות שרי לטלטלה שהרי לא הוקצה בין השמשות דהא אמרי' בפ' נוטל [דף קמב:] דמעות ששכחן על גבי הכר ואבן ע"פ החבית דכל שצריך לכר ולחבית מנערן וכל שצריך למקומן מטלטלן ועודן עליו אלא ודאי בשמניח לדעת עסקינן: **מניחין** נר ע"ג דקל (ז) בשבת. מבעוד יום וידלוק שם בשבת דליכא למיחש דלאחר (ח) שכבתה שקיל ליה ומניח ליה ומשתמש במחובר דהא אסור לטלטלה אבל ביו"ט דשרי לטלטלה איכא למיחש להכי ואסור: **אין** מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד. גרוגרות תאנים שמעלה לגג ליבשן ומשכנסתהו שם מעט אינן ראויות לאכילה עד שיתייבשו כל צרכן וכן צמוקי הענבים: הואיל ומסריחות בינתים. בעוד שאינן יבשות ונמלא שכשנכנס שבת היו מוקצות לגמרי הלכך אע"פ שנתייבשו בחלי היום אסורות: **גרסי'** בגמרא [דף מז.] א"ר יוחנן אמר ר' (י) חנינא לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה. כלומר אע"פ שאין האפר ראוי שהוסק בשבת ופרכינן עלה ומי א"ר יוחנן הכי והתנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו כלכלה והאבן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מליאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי. פירוש משום דהויא לה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר הא לית בה פירי לא והכא היכי שרינן לטלטל מחתה שאין בה אלא דבר האסור בלבד דהיינו אפרה ומפרקינן הכא נמי דאית ביה קורטין כלומר קורטי לבונה שהן ראויין להריח. ופרכינן אמר אביי קורטין בי ר' מי חשיבי. כלומר דכיון דנשיא ועשיר הוה לא חשיבי ליה וכי תימא חזו לעניים והתנן בגדי עניים לעניים וכו': **ומהא** שמעינן דמוקצה לעשירים מוקצה ואפי' עניים אין מטלטלין אותו שכבר הוקצה מדעתו של בעה"ב העשיר ולא בעיא שיהא מוקצה לכל והכי נמי משמע טעמא בגמרא [דף מו:] דאמרינן [נמי] גבי מפירים ונשאלין נדרים לצורך השבת ואמאי מי יימר דמזדקק לה בעל וחכם [אלמא] מפני שאסרה הככר על עצמה נעשה מוקצה: **ומסקי'** לשמעתא הכי אלא אמר רבה

רש"י

מתני' חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת זה. ואפי' שכבה דאית לי' לר"מ מוקצה מחמת איסור ולא מחמת מיאוס: גמ' פמוט. מנורה של מתכת שאינה מאוסה: (ג) הניח עלי' מעות. ואפי' בחול הוי מוקצה לאיסור ואסור לטלטלה אפילו נסתלקו המעות מבעוד יום ולא דמי לנר של מתכת דשרי ר' יהודה (ד) התם בדלא יחדו: לא יחדו למעות ואין עליה מעות בשבת מותר לטלטלה. ואע"ג דהניח עליה מעות בחול והוא שנסתלקו מבעוד יום שלא היו עליה כל בין השמשות (ה): איתקצאי. לכולי יומא: מוכני שלה. אופן של עגלה: בזמן שהיא נשמטת. כעין אופני עגלות שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: רבי שמעון היא. ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה רבי שמעון בעוקן עליו דאסור: מניחין נר. מבעוד יום על גבי דקל וידלק בשבת דליכא למיחש דלמא לכשיכבה אתי לאסקל מיניה ונמצא משתמש במחובר דכיון דהקלה לדבר האסו' בין השמשו' איתקצאי לכולי יומא כדמסיק: אלא גרוגרות וצמוקים. תאנים שמעלן לגג לייבשן ומשנכנסתהו שם מעט אין ראויות לאכילה עד שיתייבשו וכן (ו) צמוקים וענבים: כמונא

חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת *נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות אבל לא יתן לתוכו מים מפני [א] (שהן מכבין): **גמ'** *[תנו רבנן] מטלטלין וכו' חוץ מן א הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו. ואף על גב דקיימא לן הלכתא כרבי שמעון לענין מוקצה בהא (א) לית הלכתא כוותיה דגרסינן בפרק מי שהחשיך* פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כרבי שמעון לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכתא כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אף רבן שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. וקי"ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הלכך נר שהדליקו בה באותה שבת אף על פי שכבה אסור לטלטלו דמוקצה מחמת איסור הוא וכן מותר שמן שבנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו באותה שבת: אמר ר' זירא א פמוט שהדליקו עליה באותה שבת דברי הכל אסור לטלטלה בשבת לא ב הדליקו עליה באותה שבת דברי הכל מותר לטלטלה בשבת וכן הלכתא *ומטה שיש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה בין יחדה בין לא יחדה והוא שלא היו ג עליה בין השמשות אבל אם היו עליה בין השמשות מגו דאיתקצאי בין השמשות איתקצאי לכולי יומא והוה ליה מוקצה מחמת איסור הילכך אסור לטלטלה (א) (מיתיבי (ג) מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוה עליה בין השמשות ההיא ר' שמעון היא) והלכתא סב*מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב מאי טעמא כיון דבשבת בדיל מיניה לא אתי לאשתמושי במחובר וביום טוב דלא בדיל מיניה אתי לאשתמושי במחובר הילכך בשבת שרי וביום טוב אסור: אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד. ירושלמי מאי שנא הני הואיל ומסריחות בינתים אמר

דף מז: | דף מד: | דקנו: | סמג | דף מד: | דף מה. | סמג | דף כב ע"ב

שלטי הגבורים

א התוס' כתבו דאין תנאי מועיל להתיר טלטול נר שהדליקו בו באותה שבת והרמב"ן והרשב"א כתבו דתנאי מועיל ויש לך לומר דגם מחלוקת זה שייך בכלי שנותנין תחת הנר לקבל השמן הנוטף ממנו וצ"ע ובחדושי הארכתי ואם לא התנה עליו לטלטלו לאחר שכבה הנר המרדכי בשם ראבי"ה כתב דלצורך גופו או לצורך מקומו מותר לטלטלו אע"פ שהוא מוקצה מחמת איסור ומדברי מיי' פרק כ"ה מהל' שבת וכן מדברי שאר הפוסקים מוכח דאין תקנה לטלטל כלי שהוקצה מחמת איסור אפי' לצורך גופו ומקומו וכן נראה מדברי התוס' להדיא ובטעם ראבי"ה צ"ע ובחדושי הארכתי בס"ד ותימה על רש"י ומיי' בפי' המשניות שם שכתבו דטעם ר"ש שאוסר טלטול נר הדולק בשבת הוא משום שמא יכבה שהרי בגמ' שם דוחה לאי סברא ומוקי ליה מלתיה דר"ש בטעמי אחריני וצ"ע: ב לפי דברי רבינו כל מנורה בין של חוליות בין של פרקים שהן כעין חוליות ולא חוליות ממש אם לא הדליקו בה באותה שבת מותר לטלטלה ומיי' פרק כ"ו מהל' שבת כתב דמנורה גדולה או קטנה כיון שהיא של חוליות אסור לטלטלה שמא יחזירנה בשבת ושל חדקי' אם גדולה הניטלת בשתי ידים אסור לטלטלה שיהא קטנה מותר לטלטלה והטור א"ח סי' רע"ט אוסר גם בשיש בה חדקים בין גדולה בין קטנה והוא דעת התוס' אע"פ שדעת הרא"ש אינו נראה כך ותמה אני על המיי' שנתן טעם לאיסור מנורה גדולה מפני כובדה כאילו סובר דכובד הכלי מבטל שם כלי מעליו והרי איהו גופיה כתב ריש פ' כ"ה מהל' שבת דאפי' הכלי כבד מאד לא נתבטל בשבילו שם כלי מעליו וצ"ע ובחדושי הארכתי בס"ד: ג ור"ת אוסר שיחדה והניחן עליה מבעו"י אע"פ שסלקן ולזה הסכים הרא"ש והטור ומיי' כתב כרבינו מיהו נראה דבין למר ובין למר דביחוד בעלמא לא עביד להבוא איסור טלטול עד שיעשה מעשה להניח עליה מעות ובמחשבה לאו כלום וקשה מחריות של דקל שיחדן לישיבה שכתבו רבינו ומיי' דמחשבה בלבד מועלת בהן להתירן ויש לומר דלעיולי היתרא המחשבה מועלת ואפילו בלא שום מעשה הלכך אפשר דהמייחד אבן לפצוע בה אגוזים או לטלטלה בשבת שפיר דמי במחשבה בעלמא וכן כל כיוצא בזה אבל לעיולי איסורא צריך מעשה והלכך אם לא נתן המעות ע"ג המטה לפחות מבעו"י לא אסרה בטלטול במחשבה בעלמא וה"ה נותן כלי תחת הנר לקבל השמן הנוטף דאם לא נטף בו שמן מבעו"י לא אסרו במחשבה בעלמא ועיין לקמן בדין התריות:

עין משפט / הגהות

חדושי אנשי שם ד"ת (א) כתב הרב ריא"ז כהן פירקא ובשילהי מסכתין בנר שהדליקו עליו באותה שבת מותר לטלטלה וכו' ע"ש ואין נראה כן דברי שאר כל הפוסקים גם יש לדון בדבריו שהרי כלים שמלאכתן לאיסור ולא הוקצו בין השמשות לגמרי שהרי גם בין השמשות יכול להשתמש בהם לצורך משא"כ במוקצה מחמת איסור כגון נר דבין השמשות אתקצאי לגמרי שהיה דולק ואינו יכול לטלטלו אפילו לצורך ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכוליה יומא ממר א"ב ד"ל ז"ל:

הגהות חו"י (א) משום דהויא בידים:

הגהות מא"י [א] מפני שהוא מכבה כצ"ל:

הגהות הב"ח (א) מן מיתיבי מוכני וכו' עד והלכתא כל זה מוקף ונ"ב הגה היא זו דבספרי רי"ף הישנים לא כתיב כל זה וכן מוכח מפי' הר"ן שלא פירש בזה כלום:

(ג) נ"ב לשון רש"י מוכני שלה. גבי שידה תנן במס' כלים והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים. מוכני. אופן: בזמן שהיא נשמטת כעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: אינו חיבור לה. דחשובה היא כלי לעצמה דאי שידה בת קבולי טומאה היא כגון שאינה מחזקת מ' סאה בלח ונטמאה השידה לא נטמא המוכני ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני המוכני טמאה לעצמה דלא חשיבה מבידה והיא מיטלטלת מלאה ו-יקנית דיש לה בית קיבול: ואינה נמדדת עמה. לענין טומאה כדפרישית דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהור כדאמרינן בבמה מדליקין (דף לה.) דכלי עץ איתקש לשק שיהא מיטלטל מלא וריקן וזו אינה מיטלטלת מלא ותנן במס' כלים [פי"א מ"א] ומייתינן בגמ' דמנחות (דף לא.) השידה בה"א נמדדת מבחוץ דרואין אותה כאילו היא עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסבר אף עוביה נמדד עמה והמוכני אינו נמדד עמה להשלים כאילו ניטל המוכני ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי: ואינה מצלת עמה באהל המת. דאם השידה מחזקת מ' סאה דאינה מקבלת טומאה מצלת באהל המת וכוי אהל לעצמה ולא שנכנסה לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה אלא כגון שנכנסה לבית הקברות כדאמרינן בעירובין [דף ל.] ר' יהודה אומר אף בבה"ק מפני שיכול לחוץ בשידה תיבה ומגדל כפ' בכל מערבין דקסבר אוהל זרוק כלומר אהל המיטלטל שמיה אהל ומפסיק כלפי הטומאה והמוכני אם היא גבוה מדופני השידה וכלים בולטים מלמעלה מדופני השידה וגובה המוכני מגין עליהם אינן מצילין דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה עכ"ל: (ג) נ"ב לשון גמ' אמר רב יהודה מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יב עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היה עליה בין השמשות: (ד) דהתם בדלא יחדו הס"ד ואח"כ מה"ד לא יחדו למעות אם אין וכו' כצ"ל: (ה) נ"ב אבל היו עליה בה"ש איתקצאי וכו' והד"א: (ו) נ"ל צימוקי דענבים: (ז) תי' בשבת נמחק: (ח) שתכבה שקיל ליה ומנח ליה כצ"ל: (י) רומנוס כצ"ל:

רבא כי הוינן בי רב נחמן הוו מטלטלין כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים. ופירשו בה דהכי קאמר לאו באפר שאינו ראוי עסקינן כדקא ס"ד מעיקרא אלא באפר ראוי שהוסק מע"ש דאפר כירה מוכן הוא כדאיתא בפ"ק דיו"ט [דף ח.] והא קמ"ל דאע"ג דאיכא עלה שברי עצים שאינן ראוין שרי לטלטלה משום דה"ל בסיס לדבר האסור דהיינו שברי עצים ולדבר המותר דהיינו קיטמא ושרי דומיא דנוטל אדם [דף קמב.] כלכלה מליאה פירות והאבן בתוכה אבל הרמב"ן ז"ל פירש דאפי' באפר שאינו ראוי שרי והכי קאמר מטלטלין כנונא אגב קיטמא כלומר שאע"פ שהאפר אינו ראוי ואיכא נמי נר מצוה בתוך הכנונא דבר אחר שאינו ראוי לטלטל דהיינו שברי עצים אפ"ה כיון שהמחתה מותרת לטלטלה מפני שהיא ראויה לתשמיש אין אוסרין אותה מפני אפר ושברי עצים שבה משום דהנהו מילי טפלים הם לכלי ובטלים אגבה ולא הויא מחתה לדידהו בסיס לדבר האסור ולא דמי לאבן שבכלכלה דאבן מתוך שאינו עשוי לעמוד בכלכלה לא בטל אגבה מה שאין כן באפר ושברי עצים לגבי כנונא והביא ראיה מדאמרי' בפ"ב דיו"ט (דף כא:) גבי מזמנין את הנכרי בשבת רב אחא בר יעקב אמר בשבת נמי לא גזירה משום שיורי כוסות כלומר שאינן ראויות ואקשינן ולטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא והא התם דליכא בכוס דבר המותר כלל אלא שיורי כוסות דאסירי ואפ"ה מדמינן לה להא דהכא ושמע מינה כדאמרן ולא נראה לי שיהיה דעת הרא"ף ז"ל כך דלדידן דלא קי"ל כר"ש במוקצה מחמת איסור לא משכחת לה שיהיה האפר דבר שאינו ניטל ותהא הכנונא מותרת לטלטל דאי הוסק מערב שבת אף האפר ראוי ואי הוסק בשבת מסתמא מבערב הדליקוהו והויא ליה כנונא מוקצה מחמת איסור אלא אם כן תאמר דבשהסיקו נכרי בשבת עסקינן דלא אתקצאי בין השמשות א"כ באפר שהוסק מע"ש אלא שאינו ראוי לטלטל מפני שנפלו עליו מים וכיוצא בו וכל כיוצא בזה היה לו לרב אלפסי ז"ל לפרש:

אמר רבא כי הוינן בירב נחמן הוינן מטלטלינן א כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים: תניא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקיבוס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"ג אומר אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה ליה מטה גללניתא דהוו מהדרי ליה ביומא טבא א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי ב מותר וכן הלכתא: ג נותנין כלי תחת הנר לקבל בו ניצוצות: והא קא מבטל כלי מהיכנו אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש ושרי לטלטולי ולא קא מבטל כלי מהיכנו: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צריך לומר בערב שבת °ולא יתן לתוכו מים (א) מפני שהוא מכבה מע"ש ואין צריך לומר בשבת מפני שהוא מקרב כיבוי:

סליקו להו כירה

במה ג טומנין ובמה אין ג טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחרסית ולא בחול בין לחין בין יבשים לא בתבן לא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין וטומנין בכסות ובכנפי יונה ובפירות ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן (ג) ר'

רש"י

כנונא · כלי נחושת הוא שמניחין בו אור לפני שרים להתחמם: אגב קיטמיה · שהיינו צריכין לאפרה לכסות רוק או צואה ואם תאמר מאי צד איסור יש בו היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עצים: מלבנות המטה · כעין רגלים קטנים ויש להן בית קיבול ומכנים לתוכו ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: ולווחים של סקיבוס · עץ קטן כעין דף שתוקעים בקשת שעליו הוא מושיב החץ: יתקע · בחוזק על ידי יתידות שקורין קיל"א: מטה גללניתא · שקורין שריג"א והוא כעין של פרסיי' באשכנז גניסל"ש: מן הצד · שאינו תקוע (ג) ומחוזק בחוזק מן הצד על ידי שנוי: והא קמבטל כלי מהיכנו · דלא יוכלו ליטלו משם כל היום דעושה בסים לניצוצות: אין בהן ממש · משכבו ומותר ליטלן: מפני שמקרב את כיבוי · מזמן כבויו להדיא והוי מכבה ממש אי יהיב ליה בשבת:

סליקו להו כירה

במה טומנין · הבא לסלק קדרה מעל גבי כירה ולטומנו בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל (חס) ודבר המוסיף הבל אסור: גפת · פסולת של בית הבד שהוא כנוס יחד וחם מאד: לחים · יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין: זגין · פסולת של יקב: מוכין · כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישת צמר רך של בהמה וגרירות בגדים בלויים: גמ'

תניא מלבנות המטה. כעין רגלים קטנים ויש להם בית קבול ומכנים לתוכן כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: לווחין של סקיבוס. עץ קטן שתוקעין בקשת שעליו מושיב החץ: לא יחזיר. אם נטלו ממקומו גזירה שמא יתקע במסמרים ויתדות: ואם תקע חייב חטאת. משום מכה בפטיש: אם היה רפוי מותר. דכיון דרפוי ליכא למיחש שמא יתקע: מטה גללניתא. מטה של פרקים שזוקפין אותה בלילה ופורקין אותה בבקר: בנין מן הצד הוא מפני שאינו תוקעה ומהדקה בחוזק קרי ליה מן הצד כלומר ע"י שנוי. ומסקינן דאם היה רפוי מותר:

ואיכא מאן דאמר דכיון דמסקינן הכי ש"מ דאין בנין בכלים דאם איתא דיש בנין אפילו לא תקע כל היכא דמיהדק חייב חטאת ואפילו ברפוי היכא למיגזר אטו שאינו רפוי אבל כיון דאין בנין בכלים אפי' היכא דמיהדק לא אסור אלא מדרבנן גזירה שמא יתקע וחייב משום מכה בפטיש ומשום הכי אם היה רפוי מותר: ולפיכך השמיט הרב אלפסי ז"ל מן ההלכות הא דאמרינן בגמרא [דף מו.] גבי טלטול מנורה של מתכת הילכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה כלומר דאסור לטלטלה שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי. גדולה נמי ואית בה חידקי כלומר חתוכין סביב לה ודומה לשל פרקים אסורה אטו גדולה דחוליות משום דכיון דגדולה דרכה לעשותה של חוליות כי אית בה חידקי מאן דחזי סבר דחוליות ניהו כי פליגי בקטנה ואית בה חידקי ר' יוחנן סבר גזרינן וריש לקיש סבר לא גזרינן והשמיט כל זה הרב אלפסי ז"ל משום דס"ל דאתי אליבא דמאן דאמר יש בנין בכלים אבל לדידן דקי"ל דאין בנין בכלים אפי' דחוליות נמי שריא והכי נמי משמע בפ' שני דיו"ט (דף כב:) דתנן התם ג' דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב"ש אבל ב"ה שרו וחדא מינייהו אין זוקפין את המנורה ביום טוב ואוקמינן הכא בשל חוליות ובית הלל שרו משום דקא סברי דאין בנין וסתירה בכלים וכי תימא אם כן ר' יוחנן ור"ל דסבירא להו דבשל חוליות אסירי דאמרי כב"ש איכא למימר דאינהו לא מוקמי פלוגתייהו דב"ש ובית הלל ביש בנין ואין בנין בכלים דלדידהו לכולי עלמא יש בנין אלא התם בדאית בה חידקי פליגי דב"ש סברי אפי' ביום טוב גזרינן חידקי אטו חוליות ובית הלל סברי משום שמחת יו"ט לא גזרינן ואנן כיון דבגמרין התם אוקמו פלוגתייהו דבית שמאי וב"ה ביש בנין ואין בנין לא קי"ל כר' יוחנן ור"ל אלא נקטינן דאין בנין בכלים ואפילו דחוליות בשבת שרי לטלטולה וזהו טעמו של הרב אלפסי ז"ל שהשמיט מאי דאמרינן בגמרא בטלטול מנורה אבל בתוספות אמרו דקי"ל כר' יוחנן דשל חוליות ודאית בה חידקי נמי בין גדולה בין קטנה אסירא ולא תקשי לך מההיא דפ' יו"ט שחל דהתם בשל חוליות מחוברין ואינן מפורקין ולפעמים מטין אותן ולפעמים זוקפים וכיון דאינן מפורקין לגמרי ליכא משום בנין והכא בשהן מפורקין לגמרי ואסור ומיהו אפילו מפורקין לגמרי כל שהוא רפוי מותר ואפילו להחזיר כרשב"ג: ניצוצות אין בהן ממש. משכבו ומותר ליטלן: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. מערב שבת אף על פי שנותן המים מערב שבת אסור מפני שמקרב כיבוי הניצוצות הנופלות שם בשבת ולא דמי לטלית שאחז בה האור דשרי' בפרק כל כתבי (דף קכ.) ליתן עליה מים מצד אחד ואם כבתה כבתה דהתם היינו טעמא לפי שאין המים מכבין את הדליקה אלא מונעין שלא יתפשט האור אבל הכא טפי מגורם הוי. ויש לתמוה במה שנהגו עכשיו לתת מים לתוך העששיות ואמאי הא מקרב כיבוי הניצוצות הניתזין ולא עוד אלא אפילו בלא נתינת מים נמי ליתסר שהרי כשהניצוצות נופלין על השמן כבין הן. ואיכא למימר דלא אסרו אלא בנותן על מנת לכבות דאי שרית ליה אתי לכבויי בידים אבל נותן שמן בעששית [בערב שבת] על דעת הדלקה הוא ולא על דעת כיבוי ואף המים שנותנין לתוכו נמי על דעת כן הוא כדי שיתקרב השמן לראש הפתילה ומשום הכי שרי:

סליקו להו כירה

במה טומנין. הבא לסלק קדרה מע"ג כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל שבה מי הוא הדבר המוסיף ואסור: בגפת. פסולת ובגמרא בעי' אי דזיתים אי דשומשמין: ולא בחול. אמרינן בפרק לא יחפור (דף יט.) דחמימי חמים וקרירי קריר והכי נמי איתא בירושלמי [כאן הל"א] תמן תנינן ומטילין (ד) אותו על החול כדי שימתין ההין חלא מרתח רותחא ומצנן צניכא הסין תבן בעל פקדון כל מה דלא יהיב ליה הוא יהיב לך: לחין. יש בהן הבל יותר מן היבשין: זגין. פסולת של יקב יין: מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותליסת צמר רך מבהמה וגרירת בגדים בלואים: וכתבו בשם רבינו שמואל ז"ל דכיון דאיסורא דהטמנה ואיסורא דשהייה תרוייהו משום גזירה שמא יחתה בגחלים ניהו כי היכי דאיסורא דשהייה דוקא בבשיל ולא בשיל אבל בקדרה חייתא או [בשיל] כמבושל כל צרכו שרי כדאמרינן בפירקא קמא קדרה חייתא או בשיל שפיר דמי הכי נמי בהטמנה אבל רבינו תם ז"ל ור"י הזקן ז"ל לא הודו לו דאם איתא א"כ דלא לישתמיט חד מדאמוראי לפרושי האי דינא בפרקין כשם שפירשו אותו בפרק כירה וחלקו בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו אלא ודאי הטמנה בכולהו גווני אסירא וטעמא דמילתא משום דבשהייה כיון דלא מטמין לה מסתמא לאורתא קא בעי לה וחומה משתמר עד שעת אכילה ועוד שכיון שהוא מניחה מגולה ושליט בה אוירא אין חתוייה מועיל לה כל כך ומשום הכי לא גזרינן שמא יחתה אלא בבשיל ולא בשיל בלחוד אבל בהטמנה דלמחר

עליה בגדים ודברים שאינם מוסיפין הבל וכתב רבינו יונה דאסור להטמין קומקום של חמין ליתן בתוך הקדרה כשנתבשל מצטמק דהכי הוי גוונא שייך בישול ותמה על דבריו הר"ן וכ' דלא ידע מנין לו דבר זה ונראה לי דטעם רבינו יונה כטעם הרא"ש ורש"י שכתבתי לעיל דיש בישול אחר בישול בכל דבר לא שיש בו מרק ומחלקין בין תבשיל יבש לתבשיל שיש בו מרק באשר כתבתי למעלה דעתי ועוד אדבר בזה לקמן בס"ד ומעתה אין כאן תמיה כי ראיות הרבה יש להם כמו שכתב הרא"ש פרק כירה:

שלטי הגבורים

א הר"ן שלפנינו מביא דעת הרמב"ן וחולק עליו וכ"כ בעיני שדעת כל הפוסקים הוא דלא כדברי הרמב"ן דודאי לא שרי אלא היכא שיש עליו היתר ואיסור ולא עוד אלא שרבינו ישעיה כתב שאם היה המוקצה חשוב אצלו והמוכן אינו חשוב אצלו הרי המוקצה עיקר ואסור לטלטל הכלי הנעשה בסיס לו ולפי דברי הר"ן שלפנינו גבי מוקצה לעשירים הוי מוקצה לעניים מוכח דדבר שהוא מוקצה לאיש אחד מוקצה לכל העולם דכיון שהקצה האיש ההוא מדעתו נאסר לכל העולם בשביל מוקצה. והתוס' כתבו שם דף מ"ו דאע"פ שהאשה אסרה לעצמה דבר אחד דוקא (ה) עליה אסורות אבל לאחרי' מותר דהגם שהיא הקצה דעתה מהן לא נעשו אותן הפירות מוקצים על כל העולם. וכ"כ לי דבכמה מקומות אשכחן מוקצה לאיש אחד ואינו מוקצה על כל אותו הדבר. מיהו בגרוגרות וצמוקים וכיוצא בהן שהן מאיש אחד ואסח דעתיה ממנו אסורים לכל והיינו טעם דאינו צריך להסיח דעתו מהן דאפילו בסת' נאסרו עליו דדיינינן הכי דעת כל אדם בסתם וה"ה לכל כיוצא בזה אבל דבר שאינו מוקצה כלל אלא שזה האיש עושהו מוקצה עליו אינו נראה לו שיהיה בשביל זה מוקצה לכל העולם וראיה מהא דתנן פרק כלל גדול דף ע"ה כל הכשר להצניע דמשמע שם להדיא דהמצניע דבר שלגבי שאר בני אדם אינו דרך להצניעו לא מחייב על הוצאתו אלא אותו האיש שהצניע אותו אבל לא איש אחר שלא הצניעו ובתוס' פ' מפנין דף קכ"ז כתבו דהיכא שהדבר ראוי לכו"ע אלא דאיסורא הוא דרביע עלי' כגון תרומה טהורה ביד ישראל אינו נקרא מוקצה ומותר לכל לטלטלו ודבר שהוא מוקצה מחמת גריעותא כגון מטלניות שיש בהן ג' על ג' דמוקצים הן לעשירים אפי' הכי שרי לעניים לטלטלן ואפילו לעשירים בבית העניים שרי לטלטלן ומכאן נמי (ו) קושיא להר"ן שמביא ראיה לאסור מדבר שהוא מותר אלא דאיסורא רביע עליה דהיינו אשה שנדרה לאכול וכאן משמע להפך:

ב וכוס של פרקים למהר"ם אסור להחזירו אא"כ יהיה רפוי וכטור א"ח סי' ש"ג מתיר:

ג לפי' רשב"ם וההולכין לשיטתו איסור הטמנה לא הוי אלא בדבר שלא נתבשל כמאכל ב"ד אבל הגיע למאכל ב"ד מטמינין אפי' בדבר המוסיף הבל ור"ת וההולכין לשיטתו אוסרים ההטמנה בדבר המוסיף הבל בכל ענין ועי' לעיל גם מחלוקת יש בין הפוסקים אי ההטמנה בדבר המוסיף הבל אסור בה"ש או לאו ועי' לעיל ואם טומנין ע"ג גחלים או לאו איכא פלוגתא היכא דמפסיק אוירא בין הכלי להגחלים הרמב"ן והר"ן התירו להטמין ע"ג כירה קטומה ולכסות אותה בבגדים ובדברים שאינם מוסיפין הבל והרשב"א ורבינו יונה אוסרים בכהאי גוונא אלא לדידהו מניחה ע"ג כירה קטומה אבל אינו נותן שום דבר עליה לכסותה אלא שמניחה עם כסויה כמו שמניח בחול ולדברי הרא"ש והתוס' וסמג לאוין ס"ה וטור א"ח סי' רנ"ז אין נכון לעשות בשום אחד מאלו האופנים אלא להניחה ע"ג מקום חם גרוף וזו שרי לכסות

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שי"ג: ב מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסה: ג מיי' שם פ"ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' רנז רנח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מע"ש מפני שהוא מכבה ואין צריך וכו' כצ"ל: (ב) נ"ע דקה: (ג) נ"ל ומיהדק בחוזק הס"ד ואח"כ מה"ד מן הצד כלו' כו' כצ"ל: (ד) נ"ב משנה בפ' שואל ופרש"י שימתין שלא יסריח: (ה) נ"ב ול"נ מדברי התוס' דאף לדידה אין איסור בטלטול הואיל וחזי לאחריני מידי דהוה אתרומה טהורה ביד ישראל ע"ש וגם מה שכת' דבכמ' מקומות אשכחן מוקצ' וכו' נראה שגם הר"ן מודה בזה ודבר פשוט הוא ומ"ש הר"ן ואפי' עניים אין מטלטלין כו' היינו ר"ל עניים בבית עשירים וכן משמע הלש' דקאמר שככר הוקצה מדעתו של בעל הבית משמע שר"ל שהכל נמשך אחר הבעה"ב וה"ה דעשירים בבית העניי' מותרים בטלטול וכמ"ש התוס': (ו) נ"ב גם בזה נראה דלא קשה מידי דהר"ן לא הביא ראיה רק שמוכח דשם מוקצה חל על הדבר אע"פ שלא הוקצה רק לאדם אחד דלא נימא דלא הוה מוקצה אלא כשהוא מוקצה לכל העולם אבל ודאי מודה הר"ן דלענין טלטול לא הוי מוקצה אפילו לדידה הואיל וחזי לאחריני וכמ"ש התוס' בתי' הראשון אבל מ"מ מביא הר"ן ראי' דשם מוקצה חל לענין אכילה דהאל"כ מאי פריך מי יימר כו' כשאלה חל כלל שם מוקצה על הככר ודו"ק:

א מיי' פכ"ב מהל' שבת טוא"ח סי' שנ שמ :
ב מיי' פ"י ופכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שיז :

דלמחר קא בעי לה אין חומה משתמר ואתי לאחתויי ועוד שכיון שהיא טמונה החיתוי מועיל בה הרבה ומשום הכי בהטמנה בכולהו גווני אסור : **גמ'** גפת של זיתים תנן . שהוא חם ביותר : קופה . שטמן בה שנותן בה מוכין וטומן בה קדרה : לענין הטמנה . לטמנו בתוכן : אסוקי הבלא . כגון זה שטמן בדבר אחר והניח הקופה על הגפת דליכא הבלא [א] אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה . וסלקא שמעתין הכי דגפת דמתני' אפילו דשומשמין : **וי"ש** כאן מחלוקת שיש מי שאומר דכי אמרינן דאסור להניחה על גבי גפת של זיתים דוקא היכא דלא מפסיק

רש"י

גמ' לענין הטמנה . לטומנו בתוכו : אסוקי הבלא . כגון זה שטמן בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח הקדרה שבקופה : אפומא דקומקומא . מיחם של חמין והכוזא מלא צונן : נזהיה רבה . גער בו : מ"ש ממיחם ע"ג מיחם . בסוף פירקין דשרי : התם אוקומי קא מוקים . שהמיחם העליון גם הוא יש בו מים חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג : סודרא . סודר של ראש : דכובא . קנקן : נטלא . כלי ששואבין בו היין מן הכובא : דקא עצר . שהיה סוחטו מן המים שנבלע בו : מאי שנא מפרונקא . בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסים שם בשבת : לא קפיד עליה . אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה : מוכין . אינו אלא נעשות מהם לבדים ומוקצים הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהם מי אמרי' יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת זו או לא : עומד ומפקיר לכך קופה של מוכין . שדמיה יקרים : להדורי אודרא לבי סדיא . להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכן : מתירים בית הצואר . שדרך הכובסין לקושרן : אבל לא פותחים . לכתחלה דהא עביד ליה מנא : בחדתי . שלא היו בתוכו מעולם אסור דהשתא קעביד מנא : בעתיקי . להחזירם לכר זה שנשרו ממנו : הפותח בית הצואר . של חלוק לכתחלה חייב חטאת דהשתא קמשוי ליה מנא : מה בין זה למגופת חבית . דתניא פרק חבית מביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחין : מגופה . אינה מן החבית עצמה ואע"פ שדבוקה בו לא חשיב חיבור שהרי ליטל עומד אבל השנץ כשנתפרש

רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה : **גמ'** איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל של שומשמין שפיר דמי או דלמא דשומשמין תנן וכל שכן דזיתים דלא : תא שמע דאמר רבי זירא משום חד דבי רבי ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים שמע מינה גפת של זיתים תנן לא לעולם אימא לך לענין הטמנה אפילו דשומשמין אסור אבל לענין *אסוקי הבלא [דף מח.] דזיתים מסקי הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא : א רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש [שמח] גלותא חזיוהו לההוא עבדא דאתנח א כוזא דמיא אפומא דקומקומא נזהיה רבה אמר ליה רבי זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד הדר חזייה דקא פריס סודרא אפומא דכובא ואנח נטלא עילויה נזהיה רבה אמר ליה רבי זירא אמאי אמר ליה השתא קא חזית לסוף חזייה דקא עצר ליה אמר ליה °ומאי שנא מפרונקא אמר ליה התם לא קפיד עליה הכא קפיד עליה : לא בתבן לא בזגין לא במוכין : בעא מיניה רב אדא בר אהבה מאביי ב מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת אמר ליה וכי מפני שאין לו לזה קופה של תבן עומד *ומטלטל קופה של מוכין רב חסדא שרא לאהדורי אודרא לבי סדיא בשבת' איתיביה רב חנין ברברא לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב וכל שכן בשבת לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי : תניא נמי הכי אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביום טוב ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב : אמר רב [שמט] ב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף ליה רב כהנא וכי *מה בין זה למגופת חבית [דף מח:] אמר ליה זה חיבור וזה אינו חיבור : בזמן שהן

נר מצוה אוירא בין קדרה לגפת שאע"פ ששולי הקופה מפסיקין אכתי הטמנה מיקריא דהוה ליה כאילו הטמין בדבר שאינו מוסיף ואח"כ נתן על הכל דבר המוסיף דאסור והכי נמי שולי הקדרה מוטמנין הן בכי האי גוונא והויא לה הטמנה בדבר המוסיף אבל היכא דמפסיקא אוירא שהוי מקרי ולא הטמנה כמו שפירשנו בפרק כירה ואע"פ שהקדרה למעלה טמונה בקופה שרי דמה שבקופה דבר שאינו מוסיף הוא וכמלא שהשה אותה על גבי דבר המוסיף דהיינו גפת וטמנה למעלה בדבר שאינו מוסיף דשרי מבעוד יום וכמלא השהוי שלמטה ענין לעצמו והטמנה של מעלה ענין לעצמו וכל חד מינייהו שרי : **ומנהגנו** עכשיו הוא על פי סברא זו שטומנין את החמין בבגדים ובדברים שאינן מוסיפין הבל וקדרת חמין עומדת ע"ג כירה קטומה שהיא מוספת הבל ושרינן הכי משום דסבירא לן דשהוי ענין לעצמו והטמנה ענין לעצמה וכי אסרינן הכא דוקא בדלא מפסיק אוירא בין גפת לקדרה וכמלאת כולה מוטמנת וכדכתיבנא וזו היא שיטת הרמב"ן ז"ל : **אבל** הרב רבינו יונה ז"ל כתב דאפילו מפסיק אוירא בין קדרה לגפת אסור דכי שרי שהוי על גבי כירה קטומה אע"פ שהיא מוספת הבל דוקא כשאינה מוטמנת מלמעלה ומשום הנהו טעמי דכתיבנא במתני' אבל כל שהיא מוטמנת גלי דעתיה שהוא מקפיד בחמומה ולצורך מחר הוא דקא בעי לה ומשום הכי אסור להשהותה ע"ג כירה קטומה וע"ג דבר המוסיף גזירה שמא יחתה ולא התירו להשהותה אלא כשמניחה מגולה וכסויה עליה כמנהגנו בחול וכן דעת הרשב"א ז"ל : **ולפי** דעת זה אסור להשהות את החמין על גבי כירה קטומה שהיא מוספת הבל ולהטמין את הקדרה למעלה בבגדים אלא מניח כדרכה בחול או שמשים עליה אותו כלי רחב שאנו נוהגין לשום על גבי הקדרה דכל כי האי גונא לא הוי הטמנה : **והרב** ר' יונה ז"ל כתב בלשון הזה ומכאן גדולה תחת יד קצת העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק ופעמים שהאחד אין יד סולדת בו והאחר יד סולדת בו ומתבשל זה בזה וכמלאו מבשלין בשבת ואפילו אם שניהם יד סולדת בהם איכא מאן דאמר בירושלמי עירוי איכא ככלי ראשון וכשמערין המים לאחר שיצאו מן הכלי אף על פי שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל ומתבשלין בתוך כלי ראשון ומים מבושלין אם פסקה רתיחתן יש בהן משום בישול אלו דבריו ז"ל ולא ידעתי מנין לו שהרי כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת אע"פ שהוא צונן גמור ולא ידעתי הפרש בין מים מבושלין למבושל אחר וצריך עיון ובדיקה : **רבה** ורבי זירא אקלעו לבי ריש גלותא וכו' אפומא דקומקומא . מיחם של חמין והכוזא מלאה צונן : נזהיה . גער בו : מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם . דתניא בברייתא בסוף פרקין לקמן [דף נא:] דשרי לשון אחר ממעטים בכל יום פריך דאי ההיא ברייתא דלקמן שמיע ליה מאי פריך מינה והא עלה דההיא קתני לא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים : התם אוקמי קא מוקים . שהמיחם העליון גם הוא מים חמין והתחתון אינו עושה כלום אלא מעמיד חומן שלא יפיג : סודרא . סודר של ראש : דכובא . קנקן : נטלא . כלי ששואבין בו יין מן הכובא : דקא עצר . שהיה סוחטו מן המים שנבלעו בו : ומאי שנא מפרונקא . בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת כדאמרי' בפרק ר"א דתולין (דף קלט:) אמר רב האי פרונקא אפלגא דכובא שרי : לא קפיד עליה . אם שרוי במים שהרי עשוי לכך ולא אתי לידי סחיטה : **ומקשו** הכא האי עובדא דהאי עבדא דאנח כוזא דמיא אפומיה דקומקמא היכי הוה אי להפשיר בלחוד מאי טעמא דרבה דנזף ביה והא תנן בפרק כירה [דף מא.] אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ותניא נמי התם [דף מ:] מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפוג צנתן ואי להחם מאי טעמיה דרבי זירא דהא קתני התם דאסור תירץ ר"י ז"ל דהכא כשהניחו כדי להפשיר אלא שהיה הקומקום חם כל כך שאלו היה מניחו שם הרבה היה בא לידי חמום ומשום הכי נזף ביה רבה ש"מ שלא התירו כנגד המדורה אלא במקום שאינו יכול לבוא לידי בשול אבל במקום שיכול לבוא לידי בשול אפילו שיעור הפשר בלבד אסור וכמו שכתבתי למעלה בפ' כירה ור' זירא הוה ס"ל דכל שאינו מניחו אלא כדי להפשיר בלבד בכולהו דוכתי שרי וה"ר יונה ז"ל הקשה דאי הכי אמאי שנייה הכא דהא בכולי' פרקין בהטמנה איירינן ולא בהנחה לפיכך פי' ז"ל דהנחת כוזא אפומא דקומקומא כדי להטמין שניהם בדבר שאינו מוסיף הוה וכגון שכסה הקומקום מבעוד יום ומותר לגלותו ולכסותו בשבת כדאית' לקמן והיה רוצה להטמין הכוזא בשבת אפומא דקומקומא דקי"ל מותר להטמין את הצונן והוה ס"ד דר' זירא דאפילו על גבי מיחם שרי ורבה אסר דלא התירו אלא במטמין בדבר שאינו מוסיף אבל על גבי מיחם אסור מפני שתוספת חום המיחם ניכר בכסוי ואף על פי שהוא מצד עצמו אינו מוסיף הוה ליה כמטמין בדבר המוסיף ולא התירו [ב] אלא במיחם ע"ג מיחם דוקא שאין חום התחתון ניכר בעליון שאינו אלא משמר חומו : **בעא** מיניה רב אדא בר אהבה מאביי מוכין שטמן בהן . מוכין אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פילטרים ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן או לא : עומד ומפקיר לכך קופה של מוכין . שדמיה יקרים אין דרך בכך ואין עומדין להטמנה : **רב** חסדא שרא להדורי אודרא לבי סדיא . להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכו : מתירין בית הצואר בשבת . שדרך הוא לקשרו : אבל לא פותחין . לכתחלה דהשתא עביד ליה מנא : בחדתי . שלא היו בו מעולם דהשתא עביד להו מנא : בעתיקי . להחזירן לכר זה שנשרו ממנו שרי : **אמר** רב יהודה אמר רב הפותח בית הצואר . של חלוק לכתחלה חייב חטאת דהשתא קא משוי ליה מנא : מה בין זה למגופת חבית . פירש ר"ת דתנן בפרק חבית [דף קמו.] אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה וחכמים מתירין ואע"ג דהתם שאני דאינו עשוי להכניס ולהוציא אפ"ה אם איתא דהכא חייב חטאת לא הוי שרו רבנן התם לכתחלה דהא דמו אהדדי . ופרקינן זה חבור דהכל כלי אחד הוא מה שאין כן במגופה שאינו חבור שאינו מן החבית הלכך אפי' היה עשוי להכניס ולהוציא לא היה חייב חטאת ומשום הכי כיון שאינו עשוי להכניס ולהוציא שרי לכתחלה :

איבעיא

א ואם מותר לתת קיתון של מים ע"פ קומקום שראוי לבשל שם אע"פ שאינו נותנו שם אלא כדי לפשר דאיתא התם דף מ"ח תלוי בפלוגתא דרש"י ומיי' וטור שכתבתי לעיל כדין נתינת מים כנגד המדורה מיהו אם מניחו שם מבעו"י מותר שאין זה טומן במוסיף הבל כן כ' הטור א"ח סי' רנ"ח ודע כי למיי' צריך לפרש הא דאסר פ"ד מהל' שבת לשום צונן ע"ג דיר חם דמיירי כשמניחו שם שיעור כדי שיתחמם דבלאו הכי שרי לדידיה כדלעיל ולדברי הטור אפי' לא הניחו שם אלא שיעור לפשר אסור :
ב לדברי רבינו ומיימוני וסמג אין חלוק בין גיזי צמר למוכין של צמר דבתרווייהו אם טמן בהם בשתם דרך מקרה שלא יחדן לכך אסור לטלטלם בשבת ואם יחדן לכך מותר לטלטלן ל"ש בגיזי צמר מן האוצר או שאר גיזי צמר ולדברי התוס' והרא"ש והטור לא דמו גיזי צמר למוכין אלא דין גיזי צמר כך הוא שאם טמן בגיזי צמר שאינן עומדין לסחורה אפי' לא יחדן להטמנה מותר לטלטלן בלא יחוד והמוכין חשובין יותר מגיזי צמר ולעולם הטלטול אסור בהן עד שייחדן וכן העלה הר"ן אלא דפליגי הר"ן והטור א"ח סי' רנ"ט בזה דלדברי הר"ן בין מוכין שלא יחדן ובין גיזי צמר שאינן עומדים לסחורה אם טמן בהם אע"פ שהטלטול אסור בהם היינו דוקא לשבתות הבאים אבל לאותו שבת שטמן בהם הטלטול מותר בהם ולדברי הטור הטלטול אסור במוכין אף לאותה שבת שהרי כ' שאם טמן בהן שמנער הכסוי והן נופלות אלמא דאפילו באותה שבת הטלטול אסור בהם אם לא בטלטול מן הצד ועוד כתב הר"ן דאפשר הוא דבין מוכין ובין גיזי צמר כשהן עומדין לסחורה אין מועיל להן מה שהטמין בהן בלא יחוד להתיר בהן טלטול אלא תרווייהו צריכין יחוד וכשאינן עומדין לסחורה אף מוכין כשטמן בהן פעם אחת התירן לכל השבתות לטלטלן בלא יחוד כלל ומדברי הטור והרא"ש לא משמע כן אלא לעולם המוכין חשיבי מגיזי צמר דאפי' אין עומדין לסחורה צריכין יחוד להתיר טלטולן :

הגהות מא"י

[א] פי' אלא נמחק :
[ב] התירו במיחם על גבי מיחם אלא דוקא כצ"ל :

איבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן. דמחממו טפי מלחין מחמת משקין שנפלו עליהן משיבשו: מרטא דביני אטמי. למר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה ולא מעלמו ולהכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא: **גרסי'** בגמ' [דף מט.] א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים למאי הלכתא אמר אביי שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן. פירוש למאי הלכתא בעי כאלישע וכי מי שאינו צדיק כמותו לא יניח תפילין. ואמר אביי לאו לענין (א) (חסידותו אלא לענין) זריזותו וזהירותו דאיהו אדם גדול וזריז בהם היה שהרי אירע לו בהן נס גדול כדמפרש בגמ' אלא לומר שצריך שיהא יכול להעמיד עצמו בשעת הרוח. ורבא אמר שלא יישן בהן (ב) מדאמרינן בפרק הישן (דף כו.) גבי הא דאמר ר' יוסי ילדים לעולם חולצין מפני שרגילין בטומאה לימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים בעלי נשים ונשותיהן עמהן עסקינן שמא יבואו לידי הרגל דבר אלמא משום קרי לא אסרינן אלא משום הפחה קאמר:

ומדאמר רבא סתמא שלא יישן בהן משמע דכל זמן שהתפילין בראשו אסור לישן ואפי' שינת עראי [ובפ' הישן (שם) איתא תני חדא יישן בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותניא אידך בין קבע ובין עראי ותניא אידך לא קבע ולא עראי] לא קשיא הא דנקיט להו בידייהו הא דנקיט להו ברישיה הא דפריס סודר עלייהו וכמה שינת עראי תני רמי בר יחזקאל כדי הלוך מאה אמה: והכי פירושה דכי מנחן ברישיה ישן בהן שינת עראי אבל לא שינת קבע והיכא דנקט להו בידיה לא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי והיכא דפריס סודרא עלייהו ומניח בלבו יישן בין שינת עראי בין שינת קבע וכתב הר"ז הלוי ז"ל [דף מט:] דהכי קיימא לן אע"פ שהרב אלפס ז"ל לא כתבן לברייתות הללו בהלכות [תפילין] והראב"ד ז"ל לימד עליו זכות וכתב שלכך השמיטן משום דהדר' ינאי סמכינן דאמר צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכדפירשו בה אביי ורבא שלא יפיח בהן ושלא יישן בהן וכל שינה במשמע בין עראי בין קבע דאף על גב דמדינא שינת עראי שריא כדמוכח התם כיון שאין אנו יודעין לשער בשינה כדי הלוך מאה אמה אין ישנין בהן כלל כשהן בראשו וכ"ש כשהן בידו אבל היכא דפריס סודרא עלייהו ומניחן בלבו מותר לישן כל שינה כדאיתא בברכות (דף כג.) מניחן בין כר לכסת שלא כנגד ראשו ולא אמרינן שמא מתוך שינתו יניח ראשו עליהם: **וגרסי'** תו בגמרא ואמאי קרו ליה אלישע בעל כנפים שפעם אחת גזרו על ישראל שכל המניח תפלין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניח תפלין ויוצא לשוק ראה קסדור, אחד רץ מפניו ורץ אחריו כיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה ונמצא בידו כנפי יונה לפיכך היו קורין אותו אלישע בעל כנפים ומ"ש כנפי יונה דאמר ליה דאמתילא כנסת ישראל ליונה שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה זו כנפיה מגינין עליה וכו' ואומר הר"י ז"ל דמשום הכי אמרינן כנפיה מגינות עליה דאמרי' במדרש* כל העופות כשהם יגעים נחים על גבי הסלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת ונחה באחת: **ומקשו** הכא אלישע שהיה לו גוף נקי היאך נטלן מראשו והא קי"ל בפ' (נגמר הדין)[בן סורר עד:] דבשעת הגזרה אפי' אערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור וי"ל דה"מ לעבור על מצות לא תעשה אבל[א] (ג) (לא) גזרו לבטל מצות עשה כיון שאינו עובר בידים [מותר] ועוד שהן יכולין לבטלה ממנו על כרחו שיניחהו בבית האסורין ותיבטל מאליה הילכך תיבטל ואל יהרג ואם תאמר אם כן היכי מסר נפשיה ומנח(ד) כיון שאינו מחויב בדבר נמצא מתחייב בנפשו יש לומר שאע"פ שאינו מחויב ליהרג על קיומיה אפ"ה רשאי למסור נפשו עליה ומקבל שכר שכל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת הגזרה מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה ואמרו בבראשית רבה מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שנטלתי את הלולב וכן מצינו בדניאל שמסר עצמו על התפלה שהיא דרבנן: **מתני'** טומנין בשלחין וכו'. שלחין עורות כמו והפשיט תרגום ויִשלח: ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזי למיזגא עלייהו: ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן והרי היא טמונה בהן: נוטל הכסוי. של קדרה שיש תורת כלי עליה ואע"פ שהן עליה לא אכפת לן דלא נעשה בסיס להן שאין הקדרה וכסויה בסיס להטמנה ולכסוי ותשמיש להם ואדרבה הם תשמישין לקדרה וכדמפרש לקמן בס"ד ות"ק לא איירי אחר שנטל הכסוי מה יעשה אם יקח התבשיל מעט או יסלק הקדרה מן הקופה ומשום הכי פליג ר"א ב"ע ורבנן (ה) דר' אלעזר סבר מטה הקדרה [ונוטל] התבשיל מה שצריך לו ומניחה לערב שאם יטלנה משם לא יוכל להחזירה דשמא המוכין שמכאן ומכאן יפלו ואתי לטלטלינהו הילכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה ורבנן בתרא לא חיישי להכי: לא יכסנו משתחשך. דאין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף [הבל] משתחשכה כדאמרינן בפ' במה מדליקין [דף לד:]: ממלא את הקיתון של צונן ונותן לתוך הכר. שלא יחמו בחום הקיץ והחמה כגון כר וכסת של לבדין שאינו מחמם כך פרש"י ז"ל מכלל דסבירא ליה דאילו עביד הכי כדי שתפוג צנתו אסור והגאונים ז"ל סוברין דאפילו כדי שתפוג צנתה שרי ויתבאר בגמרא בס"ד: **גמ'** שלחין של בעל הבית תנן. דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו אי מטנפו וחזי למיזגא עלייהו: אבל של אומן. שמעבדן ומוכרן קפיד עלייהו הילכך לאו למיזגא קיימי ואין מטלטלין אותן: דשלחא הוה. אומן לעבד עורות היה: וכן פסק רב שרירא וכו'. [ב] משמע נמי להך פסקא מאי דאמרינן בגמרא א"ר ישמעאל ברבי יוסי אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן כלומר בשבת היו עושין כן שהיה מעשה [ג] נעשה כדבריו ואי לא דקים ליה לא הוה עביד: **ומאי** דמסקינן דשלחין דהיינו עורות מותר לטלטלן דוקא ביבשין דחזו למיזגא עלייהו אבל בלחין לא וראיה לדבר מדאמרינן בפ"ק דיו"ט [דף יא.] דטעמא דנותנין עור לפני הדורסן משום שהתירו סופן משום תחלתן דאי לא שרית ליה לא שחיט ודוקא כשנשחט ביו"ט אבל מערב יו"ט אסור ובפ' כל כתבי [דף קטז:] נמי אמרינן אם כן נטלטל התיק עם הספר לא כטלטל עור אגב בשר אלמא [עור] בלא בשר אסור והיינו טעמא משום דהנהו עורות לחין הן ולא חזי למיזגא עלייהו אבל הכא ביבשין עסקינן: **אמר** רבא לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה (ו) מטלטלין. ובגמרא מוכח דמאי דבעינן יחדן להטמנה דוקא בשל הפתק דהיינו אוצר אבל כשאינן של הפתק בטמן בהן בלחוד סגי ומיהו דוקא לאותה שבת אבל לשבת אחרת לא והיינו דאמרינן לעיל [דף מח.] וכי מפני שאין לו לזה קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין דאלמא אף על פי שאינן של הפתק טמן בהן אין מטלטלין אותן והיינו לשבת אחרת או אפשר שהמוכין הן מוקצים יותר מגיזי צמר ומשום הכי נהי דבגיזין שאינן של הפתק טמן בהן מטלטלין אותן לעולם במוכין אין מטלטלין אותן א"כ הויא נמי בשל הפתק היא אבל כל שאינן של הפתק בין מוכין בין גיזין כל שטמן בהן פעם אחת מטלטלין אותן לעולם: **תני** רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל וכו'. חריות ענפים קשים כעין משהוקשו שדראות של לולבין ונפלו עלין שלהן קרי להו חריות:

צריך

אישהן לחין: *איבעיא להו לחין מחמת עצמן תנן או דלמא לחין מחמת דבר אחר וסליקא דמחמת עצמן תנן ומוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה כגון מרטא דביני אטמי וכסות לחה דעבידא ממרטא דביני אטמי והוא הצמר שבין ירכותיה של בהמה שיש בו לחלוחית קבועה שאינה עוברת:

מתני' טומנין בשלחין ומטלטלין אותם בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן. כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והן נופלים מאליהן ר' אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכמים אומרים נוטל ומחזיר. אם לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך. כסהו ונתגלה מותר לכסותו. ממלא אדם את הקיתון מים ונותן תחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** יתיב ר' יוחנן בר ערמאי ור' יוחנן בר אלעזר ויתיב ר' חנינא בר אבא קמייהו ויתבי וקא מיבעיא להו א שלחין של בעל הבית תנן אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו אין מטלטלין או דלמא של אומן תנן וכל שכן של בעל הבית וסליקא כתנאי. ומסתברא דהלכה כר' יוסי דאמר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן דרבי יוסי *שלחא הוה אביו ונתברר לו שאין האומנין מקפידין עליהן וכן פסק רב שרירא גאון משום הראשונים שהלכה כר' יוסי: בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן: *אמר רבא לא שנו אלא שלא ייחדן להטמנה אבל אם ייחדן להטמנה מטלטלין אותן: איתמר נמי הכי כי אתא רבין א"ר יצחק אמר ר' יוסי בן שאול אמר רב לא שנו אלא שלא ייחדן להטמנה אבל ייחדן להטמנה מטלטלין אותן: תני רבה בר בר חנה קמיה דר' יוחנן ב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה

דף מט. · דף מט: · דף נ.

רש"י

בשנתארג כולו חיבור: לחין מחמת עצמם. מחממין טפי מלחין מחמת משקים שנפלו עליהם משנתייבשו: ומוכין לחין. כלומר היכן אני מוצא מוכין לחין מחמת עצמן: ממרטא דביני אטמי. מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה ולא מעלמו ולהכי קרי לה מרטא דלאו בר גיזה הוא: מתני' שלחין. עורות תרגום של והפשיט ויִשלח: ומטלטלין אותן. בין טמן בהן בין לא טמן בהן דחזו למיזגא עלייהו: ואין מטלטלין אותן. כי הם מוקצות לטוות ולארוג: כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול את קדירתו הואיל ואסור לטלטלן והרי היא טמונה כולה בהן: נוטל כיסוי. של קדירה שיש תורת כלי עליה [ואע"פ שהן עליה] ולא איכפת לן דלא נעשית בסיס להם שאין נעשה אלא לכסות קדירה: ר"א בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל. כשבא ליטלה מטה את הקופה על צדה: שמא יטול. הקדירה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שיש בה ואם יצטרך לחזור ולהטמין' לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא ולהחזירה לתוכו: נוטל ומחזיר. מפרש בגמ': גמ' שלחין של בעה"ב תנן. דמותר לטלטלן דאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו אם מיטנפו וחזו למיזגא עלייהו: אבל של אומן. שמעבדן ומוכרן קפיד עלייהו הילכך לאו למיזגא קיימי ואין מטלטלין אותן: שלחא הוה. אומן לעבד עורות: חריות. ענפים קשים כעין משהוקשו שדראות של לולבים ונפלו עלין שלהם קרי להו חריות: שגדרן. כל קציצת תמרים

שלטי הגבורים

א בטלטול העורות פליגי לרש"י של בהמה גסה מטלטלין אבל של בהמה דקה אין מטלטלין בלא יחוד לי"ש של אומן או של בעה"ב ואין חילוק בין לחין בין יבשין ור"ת מתיר טלטול גסה ודקה ביבשין ואוסר בלחין וכן ריא"ז מביא שתי הדעות ומחלק בין אומן לשל בעה"ב ומסכים להתיר אף בשל אומן:

ב נדברי רבינו ומיימון והרא"ש ורבינו שמשון אם ישב עליהן מע"ש או שחשב עליהן מערב שבת לישיבה מותר לטלטלן ואין צריך לקשור אותן ולא לעשות בהן מעשה ור"ת פסק דצריכין קשירה מיהו נראה דאפי' לר"ת דמצריך מעשה היינו דוקא במידי דבר מעשה הוא אבל מידי דלאו בר מעשה כגון גיזי צמר שטומן בהן או קופה של עפר שמכניס לבית לעשות צרכיו וכיוצא בהן במחשבה בעלמא סגי להתיר טלטולן וכי מייחד אותם לכך ש"ד ולפי זה אתי שפיר לר"ת הא דכתבינן לעיל גבי מטה שיחדה למעות דלא נאסרה אא"כ הניח עליה מעות מבעו"י דבמחשבה בעלמא לא נאסרה וכנכלי שיחדו לתת אותו תחת הנר לקבל השמן לא נאסר אא"כ נטף בו שמן מבעו"י דכל הני מידי דבר מעשה נינהו ומחשבה אינו עושה בהם כלום לא להתיר ולא לאסור. אבל לרבי' והרא"ש והטור קשה דלדידהו המחשבה הוי כמו מעשה ומועיל אפי' במידי דבר מעשה הוא כי הכא גבי חריות של דקל וא"כ אמאי צריך גבי מטה שיחדה למעות שיניח המעות עליה מבע"י לומר דנאסר הטלטול בה לפי סברתם במחשבה ויחוד בעלמא ליתסר אפי' לא עשה בה מעשה מיהו למיי' אפשר דלא קשה מידי ססיא דמטה שיחדה למעות להא דחריות של דקל כי אע"פ דמיי' קים ליה גבי חריות דמחשבה בעלמא סגי לאו בכל דוכתא קים ליה למימר הכי דאיכא נמי מקומות דמצריך מיי' מעשה דהא פרק כ"ה מהל' שבת מביא נמי דין דנדבך של אבנים ומצריך בהן מעשה להתיר טלטולן וכו' המגיד משנה הטעם ע"ש והוא הדין הכא גבי מטה דליכא מטה דקאי למעות ובמחשבה בעלמא לא היה אוסר וצריך מעשה לאוסרה והוא הדין לכל כיוצא בזה אליבא דמיי' ומ"מ לדברי רבינו והרא"ש קשיא ותרצתי לעיל הנ"ל וחלקתי בין עיולי איסורא לעיולי היתרא ולפי זה פליגי רבינו ומיי' בנדבך של אבנים דלדברי רבינו והרא"ש דסבירא להו דבמחשבה סגי אם חישב עליהן מבעוד יום שרי לטלטלן ולישב עליהן ומיי' פרק כ"ה מהל' שבת מצריך בהן מעשה להתירן ולפ"ז נמצא דר"ת ומיי' שוין בזה דכל מידי שאין המחשבה גרם לו האיסור צריך מעשה להתיר טלטולו והוא שיהיה דבר שהוא בר מעשה ולפיכך אתי שפיר מה שכ' מיי' פרק י"ט מהל' שבת דאין יוצאין בפיקורין ובליפה שבראשי בעלי חטטין אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קודם השבת לפי שהנהו דברים לאו לנאת בהן הבעלי חטטין קיימי ואין המחשב' אוסרת אותן אלא מעצמן אסורין הן לטלטלן בשבת והלכך צריך בהן מעשה להתיר טלטולן לפי שיטת מיי' על דרך החילוק שעשינו אמנם אתיא האי סברא דלא כמגיד משנה פרק כ"ה מהל' שבת דאיהו כתב דדעת מיי' כדעת התוס' ע"ש ולפי דבריו אתי שפיר דברי מיי' כדברי הטור והרא"ש אך לפי דבריו הדרא קושיא דנדבך של אבנים לחריות של דקל לדוכתיה כמו שכתבתי בהורך בחידושי ומפני זה לא נראו בעיני דברי מגיד משנה בזה ועשיתי החלוק שזכרנו ולדברי רבינו אפשר דפיקורין וליפה מצריך מעשה אע"ג דגבי חריות סגי במחשבה והטעם כמ"ש הר"ן בשם רבינו יונה ולדברי הרא"ש והטור במחשבה בעלמא סגי שאם חשב לנאת בהן מבעו"י שרי ובקופה של עפר ליכא פלוגתא דמידי דלאו בר מעשה הוא וכ"ע מודו דבייחוד בעלמא סגי ובנסרים של אומן נמי אפשר דלא פליגי דגם לר"ת במחשבה מועיל בהן להתירן דאיסורן לא הוי אלא משום קפידא שמקפיד עליהן דהא אם הן של בעה"ב מותרין א"כ נכון הוא שהמחשבה תועיל בהן להתירן דבכה"ג אף ר"ת לא מצריך מעשה מבעוד יום היינו המעשה שלו דלאו בר מעשה אחרינא הוא ולדברי הרמב"ן המחשבה אינה מועלת אבל מעשה מועיל יהיה איזה מעשה שיהיה כ"כ הר"ן בשמו:

עין משפט

א מיי' פ"ד וסכ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רנט: ג"' ד"ת

ב מיי' פרק כה מה' שבת טור א"ח סי' שח:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לאו דבעינן דלהוי צדיק כמותו אלא לענין וכו':
(ב) נ"ב משום שלא יפיח בהן בשעת שינה אבל משום קרי אין לחוש כדאמרינן וכו':
(ג) לא גזרו אלא לבטל מ"ע כיון שאינו עובר בידים ועוד וכו' כצ"ל:
(ד) דכיון כצ"ל:
(ה) נ"ב בתראי:
(ו) נ"ב לעולם:

הגהות מא"י

[א] אם גזרו כצ"ל:
[ב] ומשמע נמי כו':
[ג] צ"ל שהיה עושה מעשה וכו':

לישיבה צריך לקשרן רשב"ג אומר א"צ לקשרן הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כר"ש בן גמליאל: איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב ורב אסי אמר יושב אע"פ שלא קשר ושלא חישב והלכתא כרב אסי (א) דאמר כי האי תנא דתניא יוצאין בפוקרין א ובציפה אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה אבל לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהן ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן: רב אשי אמר הא נמי סייעתא (ב) ממתני' דתנן הקש שעל המטה לא ינענעו בידו אבל ינענעו בגופו אם היה מאכל בהמה °או שהיה עליו כר או סדין ינענעו בידו: אמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בו כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה והוא שיחד לו קרן ב זוית: תניא בכל *חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון הא נתר וחול מותר: *אמר רב יהודה ג עפר לבינתא שרי. פי' למימשא ביה ידיה אמר רב יוסף כוספא דיסמין שרי אמר רבא עפר פלפלין שרי אמר רב ששת ברדא שרי מאי ברדא אמר רב יוסף תילתא אוהלא ותילתא אסא ותילתא סיגלי רב נחמיה בריה דרב יוסף אמר כל היכא דליכא רובא אוהלא שפיר דמי בעו מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת פי' למימשא (ג) ביה ידיה אמר וכי בחול מי התירו קסבר משום הפסד אוכלין: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל: א"ר אבא א"ר חייא [א] אמר רב הכל מודים שאם ג נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר ובחוששין שמא תתקלקל הגומא קא מיפלגי ר' אלעזר סבר חוששין ורבנן סברי אין חוששין והלכה כרבנן: אמר רב הונא האי סליקוסתא דרצה ושלפא והדר רצה שרי ואי לא אסיר: פירוש סליקוסתא אגודה של בשמים כגון חבצלת השרון וכיוצא בהן שנועצים אותה בטיט או בארץ לחה כדי שלא תתיבש וקסבר רב הונא ואמר שאם נעצה בערב שבת ושלפה וחזר ונעצה כדי שיהא מקומה מרווח וכשיטלנה בשבת לא תתקלקל גומתה מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור ולית הלכתא כוותיה וכן הא דאמר (רב) שמואל האי סכינא דביני אורבי דרצה ושלפה והדר דרצה שרי ואי לא אסיר ואמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי בגזרתא דקני שפיר דמי (ד) ולית הלכתא כוותייהו דהא אותבינן עלייהו מההיא דתנן

הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו ג מקצת העלין מגולין אינו חושש *לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין

רבינו נסים

צריך לקשרן. יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה הן עומדין ואם לא קשרן אסור לטלטלן למחר דלא הוי ייחוד במחשבה בלא מעשה: ורב אסי אמר יושב. עליהן מבעוד יום ואע"פ שלא חשב לישב עליהן למחר גלי אדעתיה דלישיבה קיימי: פוקרין. פשתן סרוק שנותנין על המכה: ובליפה. נמר מנופץ שנותנין על המכה: בזמן שצבען בשמן. דגלי דעתיה דלמכה קיימי ומניחין עליה בשבת דלאו לרפואה ניכהו אלא שלא ישרטו המלבושין את מכתו והוי האי כמלבוש למכה: אבל לא צבען בשמן. לאו מלבוש ניכהו: והוי משוי: ואם יצא בהן וכו'. הייינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב: הקש שעל המטה. קש סתמיה לטינא קאי ללבנים או להסקה ומוקצה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והולך לנענע ולשוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: לא ינענעו בידו. שאסור לטלטלו אבל מנענעו בגופו כלאחר יד: או שהיה עליו כר או סדין. ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חשב עליו דהיינו כרב אסי ומדאמר רב אסי אע"פ שלא חשב משמע דמוסיף הוא על דברי שמואל דטפי עדיף חשב מישב ולא חשב הלכך קיימא לן דבין חשב בין ישב מותר וכן פסק רבינו האי גאון ז"ל וכן דעת הרב רבינו יונה ז"ל וכי תימא והא תנן יוצאין בפיקורין ובליפה בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה ואילו מחשבה לא מהניא תירץ הר"ר יונה ז"ל דהתם משום דלא מוכחא מילתא דמיחדי למכתו ומחזי כמוליא בשבת אבל יוצא בהן מבעוד יום מוכחא מילתא אבל הרמב"ן ז"ל כתב דלרב אסי דוקא ישב מהני אבל חשב לא מהני. ולא נראו לי דבריו: **אמר** רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר. לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו ונוטלו [בשבת] תמיד לכל צרכיו: והוא שיחד לו קרן זוית. דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטל לגבי קרקע הבית ומוקצה הוא ואסור:

ונשאל הרשב"א ז"ל המיחד אבן לפצוע בה אגוזים אם מותר לטלטלה בשבת והשיב דשרי כמכניס אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכיו ואפשר דבעינן שישתמש בה פעם אחת מבעוד יום (ה) כפיקורין וליפה אלא [מיהו] בודאי בעינן שיחדוה לכך לגמרי אבל יחוד שבת (ו) אינו יחוד כגיזי נמר דבעינן יחדן להטמנה וכאבן (ז) שעל פי החבית דאמרי' בפרק כל הכלים (דף קכה:) לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה כסוי לחבית ולא קי"ל הכי אלמא אף על פי שהניחה לכסות החבית (ח) לשמה אסור עד שייחדנה לכך לעולם אלו דבריו ז"ל. ולי נראה דאפילו יחוד שבת אחת נמי מהני (ט) וגיזי נמר דבעינן יחדה להטמנה ההיא בשל הפקר והאבן שעל פי החבית דאסרינן במניח הייט טעמא לפי שאין דרכה של אבן ליחד אותה לכסוי חבית וכמו שאני עתיד לכתוב במקומה בס"ד בפרק נוטל אבל בכל מידי דאורחיה בהכי ייחוד דחד יומא מהני וכן פירש רש"י ז"ל אע"פ שלא חשב לישב עליהן למחר אלמא אילו חשב לישב עליהן למחר אע"פ שלא יחדן לעולם מהני ושמעתין נמי מוכחא הכי דפלוגתייהו דתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל בחריות של דקל בנמלך עליהן לישיבה לצורך מחר בלבד היא דאילו יחדן לגמרי לא אמר תנא קמא דצריך לקשר [ועוד] דרבא דאמר. אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן לא מוקמינן ליה בפלוגתא דתנא קמא ור"ש בן גמליאל כלל משום דעד כאן לא פליג תנא קמא אלא בשלא יחדן אלא שנמלך לישב עליהן למחר ועובדא דר' חנינא בן עקביא דאתמר בגמרא [דף נ.] נמי הכי מוכח דאמר להו לתלמידיו לאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ואפילו בכי האי גוונא קיימא לן כשמואל דחשב מהני [ליה ליומיה] כדאמרינן לעיל אלמא יחוד דשבת אחת נמי מהני ליומיה: **תניא** בכל חפין את הכלים. משפשפין את הכלים בשבת לנאתן: חוץ מכלי כסף בגרתקון. כמין עפר שגדל בחביות של יין והוא עיקור תיקון כלי כסף וגורד אותו שהכסף רך וזהו ממחק שהוא אב מלאכה: אבל נתר וחול מותר. דלא גריד להו: עפר לבינתא שרי. כתישת לבינה ורב האי גאון ז"ל מפרש עפר לבונה הנקרא בלשון ערבי כנדר: פי' לממשא ביה ידיה. ולא חיישינן שמא משיר שער: כוספא דיסמין שרי. יש שפירש פסולת שומשמין ויש שפירש שהוא שם עשב נקרא בערבי יסמו"ן: אהלא. אהל: אסא. הדס: סיגלי. וויאולי"ש בלע"ז ובערבי בנפס: כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי. אבל איכא רובא אסור שעשוי הוא ללבן ולנאות כבורית ומשיר את השער:

אמר רב הונא האי סליקוסתא וכו' סכינא דביני אורבי. שנותנין סכין בין שתי שורות הלבנים שבבנין להשתמר: בגזרתא דקני. קנים הדוקרנים שיוצאין בגזע אחת הרבה ותכופין זה בזה: שפיר דמי. לנעוץ בתוכן סכין לשמרה דהתם ליכא למיחש שמא יזיז עפר ממקומו: לית הלכתא הכין. דאם לא דצה ושלפה יהא אסור: הטומן לפת. להשתמר בקרקע שכן דרכו: אם היו מקצת העלין מגולין. האי דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת קאמר לה ולאו משום מידי אחרינא נקט לה דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז עפר בידים: לא משום כלאים. דאין זו שתילה: ולא משום מעשר. דנימא בטלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטו מתחלה ויהא צריך לעשר על התוספת שמא נתוספה

רש"י

תמרים קרי גדירה: צריך לקושרם · יחד מבעוד יום להוכיח שלישיבה עומדים ואם לא קישר אסור לטלטלן דלא הוי יחוד במחשבה בלא מעשה: ישב עליהם · מבעוד יום ואע"פ שלא חישב לישב עליהם למחר גלי אדעתיה דלישיבה קיימי: פוקרין · פשתן סרוק שנותנין על המכה: בליפה. נמר מנופץ הניתן על המכה: בזמן שצבען בשמן · דגלי דעתיה דלמכה קיימי להניחו עליה בשבת דלאו לרפואה ניכהו אלא שלא ישרטו מלבושיו מכתו והוה ליה האי כמלבוש בעלמא: אבל לא צבען בשמן · לאו מלבוש ניכהו וה"ל משאוי שאין יוצאין בהן בשבת לרשות הרבים ואם יצא בהן כו' היינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא חישב ולא קישר: קש · סתמיה קאי לטינא ללבנים או להסקה ומוקצה הוא: ואם היה נתון על גבי המטה ובא לשכב עליה בשבת והוצרך לנענעו ולשוטחו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: לא ינענעו בידו · שאסור לטלטלו אלא מנענעו בגופו כלאחר יד: או שהיה עליו כר או סדין · (א) ששכב עליה מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו והיינו כרב אסי: מכניס מלא קופתו עפר · לכסות בו רוק וצואה ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צורכו: והוא שייחד לו קרן זוית. והוי כמוכן ועומד לכך אבל נותנו באמצע ביתו למדרס רגלים הרי הוא בטיל לגבי קרקעות הבית ומוקצה הוא ואסור: חפין · משפשפין את הכלים בשבת לנאתן: חוץ מכלי כסף בגרתקון · כמין עפר שגדל בחבית של יין וקורין לו אלוס והוא עיקר תיקון כלי כסף וגורד אותו כי הכסף רך וזהו ממחק שהוא אב מלאכה אבל נתר וחול מותר דלא גריד ליה לכסף: עפר לבינתא · כתישת לבינה שרי לחוף פניו ואפילו מי שיש לו זקן ובעמוד פי' בענין אחר: כוספא דיסמין · פסולת שומשמין: עפר. פילפלין*: ברדא שרי · לרחוץ פניו: אהלא · שורש עשב שקורין אהל: אסא · הדס: סיגלי · ווייולא: כל היכא דליכא רובא אוהלא שפיר דמי · ואפי' הוי ספי מתלתא אוהלא ודלא כרב אסי דבעי תילתא אוהלא שאהל עשוי ללבן ולנאות כבורית ומשיר השער: לפצוע זיתים · על הסלע למתק מרירתו ובעמוד פי' בע"א: שאם נתקלקלה הגומא · שנפלו הניזין למקום מושב הקדירה שאסו' להחזיר לפי שמזיז הניזין לכאן ולכאן: חוששין · אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה לכך תקון רבנן להטות קופה על צדה: סליקוסתא · מפרש בעמוד: סכינא דביני אורבי · שנועצים סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: בגדוריתא דקני · קני הדקלים שיוצאין הרבה בגזע ותכופין זה בזה: שפיר דמי · לנעוץ בתוכן סכין לשומרו: הטומן לפת · להשתמר בקרקע שכן דרכו הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה דאי אין מקצתם מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז העפר בידים: לא משום כלאים · דאין זו שתילה: ולא משום מעשר · דנימא בטלה לה אגב

נר מצוה

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת טור א"ח סימן שכג :
ב מיי' שם טוש"ע א"ח סימן שכו :
ג מיי' פכ"ה מה' שבת טוש"ע א"ח סי' שנו :

הגהות חוו"י

(א) נ"ע דשום פוסק לא זכר זה עי' ס"ס ש"א :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב דהוא: (ב) נ"ב נרב אסי: (ג) נ"ב פי' ליטול ידיו במים היוצאים [illegible]

הגהות מא"י

[א] נ"ב כר אסי : דף נא.

שלטי הגבורים

א לפי' ר"ת ומיי' פוקרין וליפה הן כעין כסוי ראש שעושין לבעלי הטעין ולבעלי קרחה לכסות בהן ראשן אם יצא בהן שעה אחת מבעו"י מותר לטלטלן ולצאת בהן בשבת אבל אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קודם השבת אסור לצאת בהן וה"ה לטלטלן דמוקצה הן ולפי' רש"י והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ח פי' פוקרין הוא פשתן סרוק שנותנין ע"ג המכה וליפה הוא נמר מנופץ ושניהן מותרין ליתנם ע"ג המכה בשבת שאין בהן מוקצה אם נצבען בשמן דגלי דעתיה דלמכה קיימי או שכרכן במשיחה ומשום רפואה נמי ליכא שאינו אלא כמו מלבוש שלא ישרטו בגדיו במכה והלכך אם חשב עליהן לצאת בהן או שיצא בהן בחול מותר נמי לצאת בהן בשבת וככר פירשתי לעיל במחשבה לחוד ובמעשה לחוד ור"י שלא חשיב ליה כמשוי אפי' לא נצבעו בשמן ואפי' בשבת עצמו שלא יצא בו מע"ש כ"ל דמתיר ר"י וכן אפשר שהוא דעת מיי' ורבינו חננאל דלא חשבי משוי מה שנותן מעלית ע"ג המכה אע"פ שלא יצא בהן מע"ש :

ב ודברים שצריכין יחוד להתיר טלטולן כגון אבנים וכיוצא בהן כמ"ש הטור א"ח סימן רנ"ט נראה דפליגי אם סיחוד צריך שתהיה לכל השבתות או די סיחוד לשבת אחת מדברי הרשב"א בתשו' תשב"ץ משמע כי מי שייחד אבן לפצוע בה אגוזים בשבת אם לא יחדה לכך לעולם דאינו יכול לטלטלה אפי' לאותה שבת והמרדכי בפ' כל הכלים כ' בשם רבינו ברוך דהרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהן הדלת או להכות בהן הכרזא צריך שיעשה בום מעשה של תיקון מבע"י ומדברי הטור א"ח סי' רנ"ט דאוסר טלטול מוכין כמו טלטול האבנים משמע דאם ייחד המוכין לכסוי אפי' לא היה סיחוד אלא לאותו שבת שמותר לטלטלן לאותו שבת שהרי כ' מוכין שטמן בהן דרך מקרה אסור לטלטלן משמע דדוקא אסור לטלטלן מפני שהטמנה סיתה בהן דרך מקרה ולא יחדן להטמנה כלל אפילו לאותה שבת משמע הא יחדן לשום הטמנה דמותר לטלטלן וכ"כ מדברי הר"ן שלפנינו ומדברי רש"י פ' כל הכלים ד' קכ"ה גבי נדבך של אבנים משמע דאין הזמנה אפי' במעשה חשוב מועלת לאבן לעשותה כלי לטלטל כגון אם לוקח האבן ומזמנו שם לטלטלו דהשתא הוי הזמנה במעש' ולא במחשבה אפ"ה אינו מועיל להתיר הטלטול באבן ומהאי טעמא אם הניח אבן על פי החבית דהוי הזמנה במעשה ולא במחשבה אפי' הכי אסור לטלטלו מיהו נראה דדוקי' טלטול בכלי שמלאכתו להיתר הוא דאסור בו בהזמנה אבל טלטול לאותו דבר שהזמינו נראה דשרי ועי' פ' במה אשה בדין פורפת אשה על האבן אבל לא על המטבע דרוב הפוסקים כתבו דאין יחוד מועיל למטבע וכ"כ הטור א"ח סי' ש"ג וצ"ע למה לא מהני יחוד למטבע כמו לאבן ומדברי סמג ומרדכי נראה דגם למטבע מהני יחוד דקא יהבי טעם לאסור פרוף על המטבע משום שנראה כמערים להוציאו אבל אי לאו האי טעמא נראה דשפיר מהני למטבע יחוד:

לשון ריא"ז

ג ולי נראה אע"פ שאינו מגולה מקצתו תוחבין בכוש או בכרכר ומגביהן כמבואר בקונטרס הראיה':

ונטלין בשבת וסלקא לה בתיובתא אלמא לא בעי למידץ ולמישלף אלא לגלויי מקצתן בלבד (א) וכן הלכתא: ממלא אדם את הקיתון: °אמר רב יהודה אמר שמואל מותר א להטמין *את הצונן: א"ל רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי את הצונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה שמע ר' אמי ואיקפד אמר רב יוסף מ"ט איקפד תרוייהו ברבוואתא עביד חדא כרב וחדא כשמואל כשמואל דאמר שמואל מותר להטמין את הצונן כרב דאמר רב שמואל בר צדוק אמר רב כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים והוא סבר אדם חשוב שאני: ת"ר אף על פי שאמרו אין טומנין את החמין משחשכה אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אבל אם בא להוסיף ב מוסיף כיצד הוא עושה אמר רבן שמעון ב"ג נוטל (אדם) את הסדינים ומניח את הגלופקרין או נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם ג מותר: טמן וכסה בדבר הניטל בשבת או שטמן בדבר שאין ניטל בשבת וכסה בדבר הניטל בשבת ה"ז נוטל ומחזיר טמן וכסה בדבר שאין ניטל בשבת או שטמן בדבר שניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם מגולה ד מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו* אינו נוטל ומחזיר ר' יהודה אומר נעירת של פשתן דקה הרי היא כזבל מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה ע"ג קדרה ומיחם ע"ג קדרה וקדרה ע"ג ה מיחם וטח את פיהם בבצק ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן ואין ומרסקין את ו הברד ואת השלג בשבת כדי שיזובו מימיו אבל נותן הוא בתוך הכוס או בתוך הקערה ואינו חושש:

סליקו להו במה טומנין

רבינו נסים

נתוספה: וניטלין בשבת. שאוחז במקלת עלין המגולין ולא חיישינן אם העפר ניזוז מאליו והוא הדין לסליקוסתא והיינו טעמא דלא הויא זריעה משום דבטומן אגודה עסקינן והכי פירשו לה בירושלמי [כלאים פ"א ה"ס] באגודה שאין זו זריעה ודוקא טומן שאינו רוצה בהשרשתן אבל במתכוין לזריעה לא והכי איתא התם בירושלמי אבל יש מי שגורס אם היה מקלתה מגולה ולפי גרסא זו אין אנו צריכין להעמיד באגודה שאפילו אינו אלא לנטון או לפת יחידי כיון שמקלת (עליו) מגולה אין דרך זריעה בכך: והוי יודע דלכלאים ולמעשר ושביעית אע"ג דאשרוש אינו חושש להן כיון שטמנן שלא כדרך זריעה אבל לענין נר מצוה ניטלין בשבת על כרחך בשלא השרישו עסקינן דאי השרישו הרי עוקר דבר מגדולו: אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. פי' רש"י ז"ל מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה דכדי שיחמו ונראה מדבריו ז"ל להטמין את הצונן כדי לחממו אע"פ שהוא מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל אסור אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ד' מהלכות שבת מותר להטמין דבר הצונן בשבת בדבר שאינו מוסיף כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו וכן נראה מדברי הגאונים ז"ל והכי פסט' דמילתא דבכולי פרקין בהטמנה דלחמם עסקינן ולא בהטמנה דשלא יתחמם והיינו כמי דתני' בברייתא דבסמוך לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר דהיינו טעמא משום שלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו אבל אם פינהו מותר כמו שהתירו להטמין את הצונן אבל רש"י ז"ל שהוא סובר דלהטמין את הצונן כדי שתפוג את צינתו אסור הוצרך לפרש דמאי דשרינן פינן ממיחם למיחם היינו כגון שפינן כדי לקררן ובכי האי גוונא דוקא הוא דשרינן משום דליכא למיגזר בה דהשתא אוקורי קא מוקר לה במתכון אוחומי קא מיחם לה ודברי הגאונים ז"ל עיקר:

הלכך נקטינן דמותר להטמין את הצונן בדבר שאינו מוסיף כדי שתפוג צינתו וכן מותר להטמין את החמין כל שעירן מכלי ראשון ונתנן בכלי שני מיהו דוקא בדבר שאינו מוסיף הוא דשרי אבל [בדבר] המוסיף [הבל] אפי' להטמין צונן גמור ואפילו מבעוד יום נמי אסור ורא' לדבר ממעשה שעשו אנשי טבריה ואסרו להן חכמים והתם צונן ומבעוד יום הוה: אטמין לי צונן בשבת: ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה. שהחמם נחתום נכרי ובחול אלא לאשמעינן דאין בהן משום בשולי נכרים: כרבוותא. כרבותיו: אדם חשוב שאני. שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: תנן רבנן אע"פ שאין טומנין את החמין משחשכה ואפי' בדבר שאינו מוסיף. כדאמרינן טעמא בס"פ במה מדליקין [דף לד.]: אבל אם בא להוסיף. עוד כיסוי עליו משחשכה מוסיף: נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין. גלופקרין מלבוש עב ויש בהן הבל יותר מן הסדינין ואשמעינן תרתי חדא דלא מבעי' דאם בא להוסיף מוסיף אלא אפילו נטל מה שהניח מבעוד יום דדמי כמטמין לכתחילה [שרי] ועוד שאע"פ שלא היה טמון מתחלה אלא בסדין בלבד(ג)[דלא תימא]לאו מידי הוא וכמגולה דמי אלא אפי' בכה"ג שרי והכי איתא בירושלמי [סוף פרק זה] דגרסינן התם תני אין טומנין חמין משחשכה אבל מוסיפין עליהן כסות וכלים כמה יהא עליו ויהא מותר לכסותו ר' זריקא בשם ר' חנינא אפי' מפה א"ר זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל א"ר חנינא כל הדברים מועילין א"ר מתיא ויאות אלו מאן דנסיב סמרטוט ויהיב על רישיה בשעת צינתא דלמא לא כבים צינתא: וכן היה רשב"ג. מיקל קולא אחריתי בהטמנה: לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר. שלא אסרו להטמין בדבר שאינו מוסיף בשבת אלא בכלי ראשון אבל בכלי שני שרי כשם שהתירו להטמין את הצונן וכמו שכתבתי למעלה: טמן וכסה בדבר הניטל בשבת וכו'. מנהגן היה שהיו מכסין תחלה ואח"כ מטמינין מה שלמטה הוא נקרא כסוי ומה שלמעלה מקרי הטמנה והטמנה לעולם לא היתה מגעת עד הארץ אבל הכסוי פעמים שהיה מגיע עד לקרקע ופעמים שלא היה [מגיע] ומשום הכי קתני דכל שכסה בדבר הניטל אע"פ שטמן בדבר שאינו ניטל הרי זה נוטל ומחזיר שיכול לאחוז בשולי הקדרה(ג)שהטמנה אינה מגעת עד הקרקע ומנער את הקדרה ואותו דבר שאינו ניטל נופל מאליו ולא אמרינן נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאין הקדרה נעשה בסיס להטמנה ולכסוי ואינה תשמיש להם אלא אדרבה הם תשמישין לקדרה והוה ליה כפגה[דף קכג.] שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים דאמרי' דתוחב בהן כוש או כרכר ומטלטלן לפי שהתבן והגחלים תשמיש לפגה וחררה[ואין הפגה והחררה] תשמיש להן אבל בזמן שכסה בדבר שאינו ניטל אם לא היתה הקדרה מגולה כל עיקר כגון שהכיסוי שלה מקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד לקרקע אינו נוטל ומחזיר כך פירש הרז"ה ז"ל ועיקר: נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל. שמוספת הבל ואין טומנין בה אפי' מבעוד יום: ומניחין מיחם ע"ג מיחם וכו'. זו היא גירסת הגאונים ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' שבת וטעמא דמלתא שלא אסרו אלא להטמין בשבת אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם כדי שיעמוד חמימותן מותר: ואין מרסקין וכו'. משברין לחתיכות קטנות: את הברד גל"ן בלע"ז ופירש רש"י ז"ל דהיינו טעמא משום דדמי למלאכה שבורא המים הללו: אבל נותן הוא לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצננו ואע"פ שנמוח מאליו ובתוס' משמע דאפילו לרסק בידים לתוך הכוס שרי דקתני אבל [מרסק] הוא לתוך הקערה ומשמע דמשום

רש"י

אגב קרקע והוי כלוקטו מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוספו: וניטלין בשבת. ואוחזה במקלת עלים המגולין ולא חייש אם נזוז העפר מאליו: מותר להטמין את הצונן. מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה לכדי שיחמו: אטמין לי צונן. מפני החמה בשבת: קפילא ארמאה. שחימם נחתום נכרי ובחול ואשמועינן דאין בהן משום בישולי נכרים: כרבוותא. כרבותיו: אדם חשוב שאני. שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: אין טומנין את החמין משחשיכה. ואפי' בדבר שאין מוסיף הבל: גזירה. שמא ימצא קדירתו צוננת כשבא להטמינה וירתיחנה בשבת: אבל אם בא להוסיף. עוד כיסוי על כיסוי: גלופקרין. קוטא ויש בהן הבל יותר מן הסדינים: נוטל הגלופקרין בימות החמה. אם ירא שמא יקדיח תבשילו מרוב הכסוי: וכן היה רשב"ג. מיקל קולא אחרת בהטמנה: לא אסרו. להטמין משחשכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם איכא למיגזר שמא ירתיח: אבל פינה ממיחם למיחם מותר. דהתם ליכא למיחש שמא ירתיח אוקורי קמיקר ליה ארתוחי ארתח ליה בתמיה: טמן הקדירה בדבר הניטל. מה שנותן סביבותיה הוי דבר המוכן וכסה על פיה נמי בדבר הניטל כגון כלי או שטמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל נוטל ומחזיר הואיל דהכסוי הוי דבר הניטל נוטל ומגלה הקדירה ואוכלה אבל טמן וכסה בדבר (א) שאינו ניטל או אפילו בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקלת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנו ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה ויטנה על צדה ויפול הכסוי כדתנן לקמן האבן שעל פי החבית מטה על צדה ונופלת היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה ונפלת הא אוקמינן התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקלתה אין זה טלטול שמגלגלו ונופל מאליו: הרי הוא כזבל. דמוסיף הבל ואין טומנין בו ואפילו מבעוד יום: מיחם של נחשת. קדרה של חרס: וטח את פיהם. בשבת בבצק הנלוש בע"ש: לא שיחומו. מחומו של התחתון: אלא שיהו משומרים. שמניחם חמין ונותן זה על גב זה כדי שישתמר חומו בהן: ואין מרסקין. משברין לחתיכות דקות: ברד. גלי"א: כדי שיזובו מימיו. משום דקא מוליד בשבת ודומה למלאכה שבורא המים האלו: אבל נותן לתוך הכוס של יין. בימות החמה כדי לצננו ואע"פ שנמוח מאליו ואינו חושש: סליקו להו במה טומנין

שלטי הגבורים

א בדין הטמנת צונן לרש"י הוי מותר להטמין הצונן מפני החמה שלא יחמו בשבת עצמו אבל להטמין הצונן כדי לחממו אסור אפי' הטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל ומיי' פ"ד מה' שבת מתיר להטמינו כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפיג צנתו והוא שיטמין בדבר שאינו מוסיף הבל וכן כ' הטור א"ח סי' רנ"ז:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאם היה תבשיל שנצטנן לגמרי מותר להטמינו אחר חשיכה אפי' בדבר המוסיף כגון אם היה רוצה להטמינה במים חמין כדי לחממן שלא אסרו להטמין אחר חשיכה משום שמא ירתיח אלא בדבר שהוא חם אבל בדבר שהוא צונן מותר שהרי אפי' בדבר שהוא חם אם היה בכלי שני מותר ואם היה הדבר צריך בישול אפילו מבעו"י אסור להטמינו (אפילו בדבר שאינו מוסיף)[בדבר המוס"]בין אם הי"חם בין אם הי' צונן כמבואר בק"ה:

ב לפי גי' התוס' וסמג לא שרי אלא להוסיף ולא להחליף ומיי' פ"ד מה' שבת שרי להוסיף אבל לא ע"י חילוף כגון שינה מכסוי שחומו מעט לכסוי שחומו הרבה ויש מתירין החילוף והכיסוי בכל ענין רק שלא יהיה דבר המוסיף הבל והטור א"ח סי' רנ"ז מסכים לפי' מיי' והוא שנתבשל התבשיל כל צרכו דאל"כ היה אסור להוסיף עליו כסוי או חום אפי' דבר שאינו מוסיף הבל:

ג ולפי' רש"י נמי הא דאמרי' פינה ממיחם למיחם דמותר להטמין אפי' בשבת נ"ל לפי פי' דמיירי כגון שפינן כדי לקררן ולפי' מיי' וטור אין אנהנו צריכים לזה כל שפינה התבשיל מקדרה שנתבשל בה לקדרה אחרת מותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל אפי' משתחשך:

ד נטעם הדבר איכא פלוגתא דרש"י ור"ת ור"י והרי"ז שהביא הר"ן וקשה לי על דברי הר"ן מאבן שבדלעת ואיתא פ' כל הכלים דף קכ"ה ומאבן שעל פי החבית שהאבנים הם בסיסים לכלי היתר ולא הסיתר בסים להם ואפ"ה קרי להו נעשו בסיס לדבר האסור וכשאין הקדירה מגולה כלל רוב הפוסקים הסכימו שאינו יכול לטלטלה שהרי אין לו במה לאחוז הקדרה ולפי דברי התוס' שם משמע דאפי' היא מכוסה לגמרי יכול ליטול בידים מעליה דבר שאינו ניטל:

לשון ריא"ז

טמן וכסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל וכסה בדבר שאינו ניטל אם הכסוי מגולה מקצתו אוחזו במקום המגולה ומגביהו ונוטל ומחזיר ואם אינו מגולה מקצתו אינו נוטל כדברי מז"ה ול"נ שאע"פ שאינו מגולה מקצתו תוחב בפי הקדרה כוש או כרכר ומגביה הקדרה וננערות הגיזין מעליו או מטה הכלי שטמן בו על צדו והן נופלות ונוטל הקדירות לפי שטלטול מן הצד הוא ואינו טלטול כמבואר בקונטרס הראיו':

לשון ריא"ז

ה מניחין מיחם ע"ג מיחם וקדרה ע"ג קדרה או מיחם ע"ג קדרה וקדרה ע"ג מיחם ואפי' בשבת כמו שביאר המורה: ו וטעם איסור ריסוק הברד איכא פלוגתא בין מיי' וסמג והרמב"ן והרשב"א ובין רש"י ורבי' ברוך והרא"ש והטור ויש נפקותא לענין נתינת הסטודי"א כנגד האש ורחיצת ידים בברד ושלג בשבת כשמעורב עמהם מים אחרים ושפשוף ידים במלח ורחיצת ידים בבורית ולהסתין ע"ג שלג וקצתם הוזכרו בדברי הטור סי' שי"ח וש"כ ובדברי מ"מ פ' כ"א מה' שבת ומרדכי יעוין שם:

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רנח רנט:
ב מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סימן שכ:

חדושי אנשי שם

ד"ת(א)ואע"ג דהלכה כר"א בן (דורלאי) [תדאי] בפרק כל הכלים אולי שאני הכא שאם אין לו במה לאוחזו הוא חוסר בידים ולדברי הר"ן נאמר דהך ברייתא אליבא דת"ק דר"א בן (דורלאי)[תדאי] ודוחק:

הגהות הב"ח

(א) שאינו ניטל או אפילו טמן בדבר וכו' במה יאחזנה וכו' דמגולה מקלתו כצ"ל:
(ב) אלא בסדין בלבד דלאו מידי הוא וכמגולה דמי אפי' בכה"ג שרי כצ"ל ותיבת אלא נמחק:
(ג) שההטמנה אינה כצ"ל:

המאור הקטן

[דף מט ע"ב] הא דתניא הם העלו הקרשים מן הקרקע לעגלה אתם אל תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד אסתכתא בעלמא היא דהא קי"ל הכנסה וזריקה והושטה כולהו תולדות דהוצאה נינהו והוצאה גופה לא מתחוורא במלאכות למילפה ממשכן דלא עביד ולא מידי ומשום הכי דייקא עלה בפ' הזורק הוצאה גופה היכא כתיבה דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וממאי דבשבת הוה קאי וכו' אלמא אי לאו דבשבת הוה קאי לא ברירא מילתא למגמר להוצאה ממשכן משום דלא מתחוורא מלאכה דידה כשאר אבות מלאכות:

[דף נא ע"א] והא דתניא טמן וכיסה בדבר הניטל וכו' פי' הכיסוי היא תחת ההטמנה והוא כיסוי לקדרה או לתבשיל בלא קדרה ואם היתה מגולה מקצתה אע"פ שכסה בדבר שאינו ניטל נוטל ומחזיר שמנער הקדרה והכסוי נופל ואין אומרים זה נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאינו אלא לצורך שעה ודעתו היה מאתמול ליטול ממנה בשבת ואם לא היתה הקדרה מגולה כל עיקר כגון שהכסוי שלה מקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד (לרקיע) [לקרקע] אינו נוטל ומחזיר ועוד יש לנו תוספת ביאור בזה בפרק כל הכלים והפי' שפי' ה"ר שלמה בענין הזה לא נראה בעינינו כן: סליק פרק במה טומנין

א מיי' פ"כ מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה:

דמשום סרך מלאכה נגעו בה או נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין לפי שהברד והשלג למימיהן הן עומדין וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' שבת ודוקא היכא דעביד בידים הא אילו הניחן בחמה ונפשרו ואפי' כנגד המדורה מותרין הן דלאו נולד הוא ולא דמי למשקין שזבו משום דהכי בעודן קרושין נמי תורת משקין עליהן לכל דבר אבל בספר התרומה כתוב דאסורין משום נולד [ומוקצה] ואסור ליתן קדרה שקרש שמנוניתה כנגד המדורה משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול ולפי טעמו אף בחמה אסור השומן דנולד הוא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דשומן כיון דלעולם אוכל הוא אפילו לרסק ולסחוט מותר דהא בפירות דלאו בני סחיטה נינהו [דף קמד:] סוחטין אותן לכתחלה ואפילו בתותים ורמונים [דף קמג:] היוצאין מעצמן כל שהיו עומדין לאוכלין מותר לפיכך כתב דכל היכא דאתי ממילא בין בחמה בין כנגד המדורה שרי ואין זו קושיא אלא דשומן זה כיון דכל זמן שלא קרש זב וצלול הוא ודרכו בכך אף כשקרש כפירות העומדין למשקין דמו:

נר מצוה

סליקו להו במה טומנין

במה *°בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא הגמל באפסר והנאקה בחטם והלובדקים בפרומביא והסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאים בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן: גמ' מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה (א) נאקתא חיורתא בזממא דפרזלא: והלובדקים בפרומביא אמר רבה בר בר חנה חמרא לובא בפגי דפרזלא: אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו ושל זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך דכיון דלא מנטרא ביה משוי הוא לה כי תיבעי לך גמל בחטם מאי כיון דסגי ליה באפסר משוי הוא ליה או דלמא כל א נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוא ליה אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאות באפסר בשבת הסוס והפרד הגמל והחמור [א] מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר (ב) ובמתניתא תאנא הלובדקים והגמל יוצאין באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ליה ואסיר וכן הלכתא. ואע"ג דאמר שמואל דהלכה כחנניא דאמר נטירותא יתירתא לא אמרינן משוי הוא ליה לית הלכתא כותיה דהא רב פליג עליה ואמר נטירותא יתירתא משוי הוא ליה ואותביה עליה דרב ולא קמה תיובתא אלא פריקו לה תלתא אמוראי בתראי ומדאיכפלו הני תלתא אמוראי בתראי דאינון אביי ורבא ורבינא ופריקו כולהו אליבא דרב שמע מינה דהלכתא כותיה ועוד הא קיי"ל דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורי: *הסוס בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר כו': מאי יוצאין ומאי נמשכין רב [ג] הונא אמר או יוצאין כרוכין או יוצאין נמשכין ושמואל אמר

רש"י

במה בהמה יוצאה. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה הבהמה הוי תכשיט ואורחיה ולא משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי: אפסר. בורשטא: נאקה. דומייל: בחטם. מפרש בגמ': לובדקים בפרומביא. מפרש בגמ': בשיר. כמין אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בו ומכניסים בו רצועה או חבל ומושכין הבהמה: וכל בעלי השיר. כגון כלבים של ציידין וחיות קטנות שנותנים שיר בצוארן לנוי: יוצאין ונמשכים. מפרש בגמ': ומזין עליהם במקומן. כמו שהוא בצואר הבהמה אם נטמאו: וטובלין במקומן. מכניסין הבהמה למים להטביל השיר: גמ' חיורתא. שקשה להשתמר מפני שבורחת: בזממא דפרזלא. נוקב חוטמו ומכניסו בתוכו והוי כמין טבעת: חמרא לובי. חמור הבא ממדינת לוב: בפגי דפרזלא. פגי כמו קנה חמור ובית פגיה: מחליפין. שאילתן נאקה באפסר וגמל בחטם מהו: משוי הוא. ואסור: יוצאין כרוכין. סביב צוארו ואע"פ שאינו אוחזה בה לאו משוי הוא דלנוי נמי אורחיה הוא: או יוצאים נמשכין. דנטירותא אורחיה

במה בהמה יוצאה וכו'. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו ומידי דמינטרא ביה הוי תכשיט ושרי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי ואסור: אפסר. קביסטר"א בלע"ז: בחוטם. זמם של ברזל ונוקבים חוטמו ומכניסים אותו בתוכו: ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמ' חמרא לובא בפגי דפרזלא: בשיר. כמין אצעדה סביב צוארו וטבעת קבועה בו ומכניסים בה רצועה או חבל ומושכין את הבהמה: וכל [בעלי] השיר. כגון כלבים של [ציידים] וחיות קטנות: יוצאין ונמשכין. בגמ' מפרש: ומזין עליהן במקומן. כמות שהן בצואר הבהמה אם נטמאו: וטובלין במקומן. מכניסין את הבהמה במים להטביל את השיר ומוקמינן לה בגמרא [דף נב:] שעומדים בריות וליכא חציצה ואף על גב דטבעת בהמה וכלים לא מקבלין טומאה הא פירשו בגמרא [שם] מפני שאדם מושך בהן כלומר שדרך בני אדם לשום ידיהם בין טבעת הבהמה וצוארה כדי למשכה במקום שירצה הלכך הוה ליה כטבעת אדם: גמ' נאקה חוורתא בזממא דפרזלא. שהיא קשה להשתמר מפני שבורחת ולפיכך נוקב את חוטמה ומכניס הזמם לתוכו והוא כמין טבעת: חמרא לובא. חמור הבא ממדינת לוב: בפגי דפרזלא. פרין כעין שלנו: פגי. כמו קנה חמור ובית פגיה קפסג"א בלע"ז: של זו בזו מהו. מה שמותר לבהמה זו מהו שיהיה מותר לבהמה האחרת: לא למעוטי נאקה באפסר מפני שאינה משתמרת בו כלל והוי משוי שאם היתה שמורה אע"פ שדרכו בשמירה מעולה יותר מותר דהא לובדקים דהיינו חמרא לובא דרכו בפרומביא כדתנן במתניתין ואפילו הכי קתני במתני' בסמוך דלובדקים יוצא באפסר: אלמא כל נטירותא יתירתא משוי הוא ואסור וכן הלכתא וכו'. כמו שכתב בהלכות. אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב תרי גווני איכא מנטירותא יתירתא כל נטירותא שאין דרך בני אדם בכך בחול כלל הוי משוי בשבת ואסור והיינו גמל בחטם ובהא אפילו שמואל מודה כדאסהיד הוא משמיה דר' ישמעאל בר' יוסי ונטירותא דמקצת בני אדם רגילין בהו לא הוי משוי והיינו חתול בסוגר [דף נא:] דשרי כחנניא ולובדקים בפרומביא לדברי הכל וכיון שכן אין לדחות מאי דפסק שמואל כחנניא מקמי דרב דמאי דאסר רב בגמרא דהיינו פרה במוסרה לדידיה כגמל בחטם דמי ליה הילכך תרווייהו איתנהו והקשו עליו ז"ל הרבה ואני כבר תירצתי הכל בחדושי אבל בכאן אין מקום להאריך: מאי יוצאין ומאי נמשכין אמר רב הונא או יוצאין כרוכין. פרש"י ז"ל שהרצועה הקבועה בטבעת השיר כרוכה סביב צוארה לנוי בלבד: או יוצאין נמשכין. שמושכן ברצועה הקבועה בטבעת השיר: ושמואל אמר יוצאין נמשכין. דנטירותא אורחא הוא אבל אין יוצאין כרוכין (ג): דיוצאין [כרוכים ויוצאים

ג"' מהר"ס

שלטי הגבורים

א מיי' וסמג מסכימין לדברי רבינו בנטירותא יתירתא והר"ז חולק ע"ז כמ"ש הר"ן ומגיד משנה פכ"א מה' שבת כתב שיש חולקין ברדיא על רבינו ופוסקין כשמואל וכסמג כ' דלדברי הכל תרי נטירות' אסירי כגון הסוס בפרומביא ואפסר אסור והאבי"ה כתב דהכל כפי הענין דאפי' סוס אם עסקיו רעים שרי לצאת בשניהם יחד ונראה דהכי מוכח שם בגמ' גבי חמור שעסקיו רעים וגבי פרה אדומה ומשני רבינא במורדת דמשמע דמורדת לא מקרי משוי מה שקושר בה לשומרה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גמל נקבה: (ב) במתניתא כצ"ל: (ג) נ"ב דלנוי לאו אורחיה הוא וכתב הרי"ף ומסקנא דשמעתא דיוצאין כרוכין כו':

הגהות מא"י

[א] מאי לאו וכו' עד נאקה באפסר כ"ז מוקף: [ב] תי' הונא נמחק וכן בר"ן:

המאור הקטן

איכא מאן דקשיא ליה דשמואל אדשמואל משום דאמר שמואל הלכה כחנניא ואמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו ואע"ג דדחיא לה בגמרא למעוטי נאקה באפסר ולא למעוטי גמל בחטם ההיא דחיה בעלמא הוא דדחי לה בגמרא דלא למיפשט מינה למעוטי מאי דס"ד דשמואל למפשט מיניה אבל מ"מ אסהדותי' דשמואל למפשט מיניה למעוטי גמל בחטם הוא דאתא תדע דקאמרינן בגמרא אמר ליה אביי אדרבה תסתיים דשמואל דאמר בין לנוי בין לשמר אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו וכו' תסתיים וא"כ קשי' דשמואל אדשמואל ואיכא מ"ד אמוראי נינהו ואליבא דשמואל ולי נראה תרי גווני הוו נטירותא יתירתא שאין בני אדם עושין כן בחול כלל בשבת הוי משוי וזהו גמל בחטם ובהא אפילו שמואל מודה כאסהדותיה דקא מסהיד משמיה דר' ישמעאל בר' יוסי וכל נטירותא יתירתא שמקצת בני אדם עושין כן בחול בשבת לא הוי משוי והוו חתול בסוגר כחנניא מידי דהוה אלובדקים באפסר ויוצא אף בפרומביא ולא אמרי' משוי הוא לדברי הכל ובפרה ברצועה שבין קרניה לשמור איפליגו בה רב ושמואל רב מדמי לה לגמל בחטם ושמואל מדמי לה לחתול בסוגר לחנניא ולובדקים בפרומביא לדברי הכל והלכתא בהא כרב דאסר ואע"פ שדחה הרי"ף הא דשמואל דאמר הלכה כחנניא לדידן לא מדחיא וכדפרישנא: והא דתנן ומזין עליהן וטובלין במקומן איכא מאן דקשיא ליה אמאי לא אקשי' עלה טבילה מאן דכר שמה כדאקשי' בפירקין דלקמן אהא דתנן ולא תטבול בהם עד שתרפם והא לא קשיא דבין בהא פירקין ובין בפירקין דלקמן תורת כלים אתא לאשמועינן שיוצאים בהם בשבת וזמנין דנקיט להו אגב גררא הלכות טומאה וטהרה כדתנן בירית טהורה כבלים טמאים ואם יש בו בית קבול כתיתין טמא כדתנן כסא וסמוכות שלו טמאין ואגב גררא נמי נקים טבילת כלים והזאתן כדתנן ומזין עליהן וטובלין במקומן וקמ"ל דבני קיבול טומאה נינהו ולא נגזרי' בהו משום חציצה אלא הא דתנן ולא תטבול בהן עד שתרפם ההיא לאו בטבילת כלים היא אלא בטבילת אשה ובטבילת אשה פשיטא דאית בה חציצה ואמטו להכי שיילינן עלה טבילת אשה מאן דכר שמה:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ואע"ג שדחה הרי"ף ז"ל הא דאמר שמואל הלכה כחנניא לדידן לא מדחיא וכדפרישנא: אמר הכותב זהו הפי' היה טוב אילו לא חלק על הגמרא שאמר בפי' כתנאי אם יוצא גמל בחטם דתניא אין חיה יוצאה בסוגר וכו' מר דהוא ת"ק סבר כיון דסגי ליה במיתנא משוי הוא ומר דהוא חנניא סבר כל נטירותא יתירתא לא אמרי' משוי הוא אלמא לחנניא גמל יוצא בחטם שאם היה חלוק בין גמל בחטם לשל חנניא מאי תנאי היא לכ"ע אין גמל יוצא בחטם וכדשמואל דמחליפין לפני ר' אלא ודאי לדעת חנניא גמל יוצא בחטם ולא אמרי' בשום נטירותא יתירתא משוי הוא הילכך ליתא וכן משמען של דברים דכיון דאשכחן ליה לשמואל דאמר בפרה שיוצאה ברצועה אין לסמוך עליו במה שאמר הלכה כחנניה ואין לדחות ולהפרים ביניהם ויותר נכון להשוותם ולומר דאזיל לטעמיה תדע דהא קאמרינן אליבא דרב במוליכה מעיר לעיר ובדמיה יקרין ובמורדת אלמא רצועה לפרה אורחא ולא אורחא היא וכן פרתו של ר' אלעזר בן עזריה שהיתה יוצאה בו ברגילות תדיר מפני שמקנאים דכך יניחתן בכך הורגלו בה ולא דמיא לגמל בחטם אלא דכל נטירותא יתירתא הוי משוי אבל מלא חנניא חן בעיניו לפסוק הלכה כמותו בכל מקום והקושיא שהקשה דשמואל אדשמואל והפירוש שנתקע בה ראשו כוותי' דשמואל למעוטי גמל בחטם אתא אינן דברים נכונים ורצונו לומר דבגמל בחטם היתה שאלה לפני רבי וכו השיבן ר' ישמעאל בר' יוסי דאילו נאקה באפסר פשיטא לן בגמרא דמשוי הוא ואינו כן שהרי ר' קבל דבריו של ר' ישמעאל בר' יוסי ונפשטה לו מעדותו שאלתן שמחליפין והוא עצמו יודע היה דברי אביו שקבלם מפיו והיאך ידחו בגמרא להתיר מה שהתנאים שונין ופוסקין לאיסור ועוד לדבריו כי דחינן בגמרא מיהת דר' יוסי למעוטי נאקה באפסר כלומר דגמל באפסר דקאמר רבי יוסי למעוטי נאקה באפסר נקיט ליה לר"י גופיה ל"ל למעוטי אלא בגמרא הכי קא דחי' דשאלה דמחליפין ופשטה דרבי ישמעאל בנאקה באפסר היתה ואע"ג דאמרינן מעיקרא דלדידן השתא לא מספקא לן אלא בגמל בחטם ומ"מ אנו עוד צריכין לפרש וכן הדברים מוכיחין בודאי דמחליפין לפני רבי בכל השנויין במשנתינו שאלו כלפי ששנינו גמל בשמירה פחותה דאפסר ושנינו ג' אחרים בשמירה מעולה של ברזל לפיכך נסתפק לפני רבי אם החליף ונתן על הגמל שמירה מעולה כגון חטם וה"ה לפרומבי' ושיר מהו ואם החליף ונתן בג' האחרים שמירה פחותה דגמל מהו כך היתה שאלתו בכולן ובגמ' הוא שאמרו דנאקה באפסר אין צריכה שאלה דודאי אסור שאינה נשמרת באפסר אפי' לפי שעה לפי שעסקיה רעים ואינה בת תרבות ופשט ר' ישמעאל בר"י מדברי אביו באותן הנשמרים בשמירה מעולה שאמרו בפחותה הסוס להיתר ונאקה לאיסור אבל גמל בחטם דהוא של שמירה פחותה שאמרו במעולה מספקא לן בגמרא מיניה אי למעוטי נמי דאיפכא קאמר ר' יוסי לומר אין לך היתר בחליפין אלא כל שמירה מעולה בפחותה כגון סוס אבל גמל בשל סוס יוצא ולא בחליפין דשמירה יתירתא או למעוטי דכוותיה בלחוד ולא איירי בנשמרים בפחותה שעשה להם שמירה יתירתא דפשיטא ליה דמותר ולובדקים פשטו להיתר ואפסר דהיינו חמור דר"י דאפי' חמרא לובא קאמר וכך שנויה בתוספתא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר הסוס והפרדה והלובדקים והגמל נמשכין באפסר זו היא דרך סוגיא בחמור ומ"מ לא דחו בגמרא זה שסעלו רבי ור' ישמעאל בר"י כדברי ר"י והקושיא שמקשים דשמואל אדשמואל מעתה שאלתם של נערים אבל היודע דרך שיטת התלמוד לא יקשה בעיניו דמעיקרא קס"ד דאביי ודשמואל למעוטי גמל בחטם ואמר תסתיים ולא הוה מסיק אדעתיה למימר דלמא למעוטי נאקה באפסר בלחוד אתא ולדידיה ודאי דרב הונא בר חייא ליתא דאינהו לדחויי קא אתו וסמוך אדרב יהודה עפי משום דהוה שכיח קמיה ודייק מפומיה כבולי תנויין ואנן בתר הכי בעינן בגמ' מאי הוי עלה משום דלא סמכינן אתסתיים דאביי ואיגלי לן דשמואל הוא דשרי הלכך אזל ליה תסתיים דאביי ולהכי אמרי' ברים שמעתין דשמואל לאו למעוטי אלא נאקה באפסר ומסקנא דשמעתא דבתר אביי איתמר ההוא טעמא ואע"ג דאמרי' תסתיים לא סמכי רבנן דגמרא עליה דהא בתר הכי בעי מאי הוי עלה ויש הרבה בתלמוד כיוצא בזו ואחת מהן בפרק הכל תסתיים דר' אלעזר הוא דאמר חייב ואמרינן תסתיים והדר בשלהי שמעתתא אסקי' דר' אלעזר הוא דאמר פטור ועוד אחר בפ' יש נוחלין תסתיים דר' יוחנן אמר תלמיד תסתיים והדר מסקנא דר"י אמר מצינו שם באותו פ' מסקנא בתר מסקנא דאמרי' ש"מ אפי' בבריה אמר ומסקינן ש"מ והדר אמרי' א"ל רב פפא לאביי משום דקא מפיק ליה בלשון ירתון והסכימו רבינו האי גאון ורבינו יצחק אלפסי עמודי אשר העולם נכון עליהם שמע מינה כמסקנא קמא ובעיין לא איפשיטא ויש לי פירוש נכון לדבריהם עוד מצינו בפ' לולב וערבה דאמרי' ברים שמעתא אינהו דידעי בקביעא דירחא לידהו ומהדרינן אין הכי נמי וכו' אלא לאו שמע מינה כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים ש"מ ובשלהי שמעתא הדרינן מהסיא סברא ואמרי' כיון דאנן דלא דחו אינהו נמי לא דחו ועוד במס' חולין פ"ד תיובתא דרב אדא תיובתא מאי הוי עלה כדאמרן ודלמא שאני התם אף אני אביא תסתיים זה שמועתנו שהוא מסקנא בתרא דשמעתא:

ויולאים] נמשכין. ואם תאמר היכי שרי הכא כרוכין לנוי והא תניא לקמן [דף נג.] דלא יצא הסוס בזהורית שבין עיניו כלומר שתולין בו לנוי אלמא לנוי בבהמה אסור ובגמרא נמי אמרינן דבין לרב בין לשמואל פרה ברצועה שבין קרניה לנוי אסור יש לומר דלנוי הרגיל בחול אפילו בשבת שרי אבל רצועה בקרני פרה וזהורית שבין עיני הסוס אינו רגיל [א] בכל אלא מקצת אנשים עושין כן לנעתים ומשום הכי אסור דהוה ליה כמשוי והכי נמי מוכח לקמן [דף נד:] דלנוי הרגיל בחול שרי דיהבינן טעמא למאי דתנן אין חמור יוצא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא הא לאו הכי שרי אע"ג דלא מינטר ביה

נר מצוה

תורה אור

אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאין כרוכין ומסקנא דשמעתא דיוצאין כרוכין ויוצאין נמשכין:

נב: **מתני'** *חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו והזכרים יוצאין לבובין והרחלות שחוזות כבולות א וכבונות והעזים יוצאות צרורות ר' יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלות הכבונות ור' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב: **גמ'** חמור יוצא במרדעת וכו' *אמר שמואל והוא שקשורה לו מע"ש: תניא נמי הכי חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה לו מע"ש ולא באוכף שעליה אע"פ שהוא קשור לה מערב שבת: בעא מיניה רב אסי בר נתן מרבי חייא בר אשי ב מהו ליתן מרדעת ע"ג חמור בשבת (ולא לצאת בו לרה"ר) א"ל מותר וכן הלכתא אבל קרסטל רב שרי ושמואל אסר והלכתא כשמואל דאמרי' אזל ר' חייא בר יוסף אמרה לשמעתא דרב קמיה דשמואל א"ל אי הכי אמר אבא לא הוה ידע במילי דשבתא כלום (א) כי סליק ר' זירא אשכחיה לר' בנימין בר יפת דיתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת ע"ג חמור בשבת א"ל יישר וכן תרגמה אריוך בבבל ומנו שמואל הא רב נמי אמרה אלא שמעיה דקא מסיים בה אין תולין קרסטל לבהמה בשבת א"ל יישר כבר תרגמה אריוך בבבל דאי רב בקרסטל שרי ועוד הא אותיבנא תרתי תיובתא לרב ושמואל ואיפריקו אליבא דשמואל ולא איפריקו אליבא דרב: *סכין ג ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה ודוקא בגמר מכה ומשום תענוג אבל בתחלת מכה ומשום צער מפרכסין נמי לבהמה: תניא בהמה שאכלה כרשינין הרבה לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ור' יאשיה מיקל: דרש רבא הלכה כר' יאשיה והשתא דדרש רבא הלכה כר' יאשיה ומיקל משום צערא דבהמה ולא קא גזר משום שחיקת סממנין ש"מ לית הלכתא כי הא *דתנן בהמה ד שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אבל אדם שאחזו דם מעמידין (א) אותו במים בשביל שיצטנן אלא אפילו בהמה נמי מעמידין אותה במים דהאי תנא דאסר משום שחיקת סממנין הוא דאסר ובהא איפסיקא הלכתא כר' יאשיה דלא גזר משום שחיקת סממנין דאין אדם בהול כל כך על רפואת בהמתו דליתי (ב) סממנין: תניא לא ה יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו ולא יצא הזוב בכיס שלו ולא העזים בכיסין שבדדיהן ולא פרה בחוסם שבפיה ולא סייחין בקרסטלים שבפיהם ולא בהמה בסנדל שברגלה ולא בקמיע שאינו מומחה לבהמה אע"פ שהוא מומחה לאדם אבל יוצאת היא באגד שעל גבי המכה ובכתיתין שעל גבי השבר ובשליא המדולדלת בה ופוקק לה זוג בצוארה ומטיילת בחצר: הזכרים יוצאין לבובים מאי לבובים אמר רב תותרי פי' תותרי מטלניות מרוקמים שמייפין ומקשטין בה את הבהמה מאי משמע דהאי ליבוב לישנא דקרובי הוא דכתיב °לבבתני אחותי כלה עולא אמר עור שמקשרין להן כנגד לביהן שלא יפלו עליהם זאבים רב נחמן בר יצחק אמר עור שמקשרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות ממאי מדקתני סיפא והרחלים יוצאות שחוזות מאי שחוזות שאוחזות אליה שלהן למעלה כדי שיעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאי

שיר ד

רש"י

אורחיה הוא: ואין יוצאין כרוכין. דלאו אורחיה הוא: מתני' חמור יוצא במרדעת. בשטי"ל ומניחין אותו על החמור כל היום לחממו דאמרי אינשי חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא ליה: זכרים. אילים: לבובין. שחוזות כבונות וכבולות. מפרש בגמ': צרורות. דדיהן צרורות פעמים ליבש שמהדקין כדי שלא יחליבו עוד ויתעברו אח"כ עד שיהא שמינות לאכול ופעמים לחלב ולשמור את החלב שלא יטפטף לארץ וקושרי' להן כיס בדדיהן: ר' יוסי אוסר בכולן. (ג) משוי הוא חוץ מן הרחלות הכבונות שהוא שמירת למרן שלא יטנף וה"ל תכשים: יוצאות צרורות ליבש. ר' יהודה סבירא ליה כת"ק דלאו משוי הוא מיהו ליבש דמיהדק שפיר ליכא למיחש דלמא נפיל ואתי לאיתויי אבל לחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן: גמ' (ד) מהו ליתן מרדעת. ולא לצאת לרה"ר אלא בחצר מפני הצינה אמר ליה מותר (ה): קרסטל. סל מלא שעורין תולין לה בצוארה ופיה נתון בתוכה ואוכלת (ו) לתענוג שלא תטרח לשוח צוארה לארץ: שמעתתא דרב. דשרי בקרסטל: אבא. חברי כמו אברך אב למלכא: אריוך. שמואל קרי אריוך על שם שהיה בקי בדינים ושופט כמלך השופט את העם לשון ארמי ריכא מלך: והא רב נמי אמרה. דכיון דשרי בקרסטל כ"ש מרדעת: סכין. שמן: מפרכסין. בגילדי מכה: בגמר מכה. שכבר נתרפא' המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג: שאכלה כרשינים הרבה. ועל ידי אכילה מרובה אוחזה חולי הנקרא בלע"ז פרינקיי"ש וצריכה לשלשל ולהוציא רעי ומריצה כדי שתתרפה שיהיו בני מעיה רפויין בשלשול ותוציא רעי: לא יריצנה. גזירה בכל רפואה אטו שחיקת סמנים: שאחזה דם. אנפונד"א בלע"ז: אין מעמידין כו'. גזירה משום שחיקת סממנין דאי שרית שום דבר רפואה אתי למישרי שחיקת סממנין דהוי טוחן והיא מלאכה דאורייתא: בזנב שועל. שתולין לו בין עיניו בשביל עין הרע: בכיס שלו. תולה לו באמתו לקבל זיבה ולבדוק מנין ראיותיו שאינו תכשיט לו: בכיס שבדדיהן. לקבל חלב הנוטף או שלא ישרטו דדיהן על הקוצים (ז) שהיו דדיהם גסים: בחוסם שבפיה. שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתם נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגליה. שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקו לה האבנים: קמיע. לרפואת חולי: מומחה. שריפא כבר שלשה פעמים (ח): אגד שעל המכה. ליכא למימר דלמא אתי לאיתויי: קשישין שעל השבר. בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן שם והם מעמידין העצם שלא ינוד אנה ואנה עד שיתחבר: ובשליא המדולדלת בה. שיצאה מקצתה: ופוקק לה זוג. אבל כשאינו פקוק אפי' בחצר לא תצא מפני שהעינבל שבתוכה מקשקש ומוליד קול (ט): ופוקק. בצמר ובמוכין שלא יקשקש העינבל שבתוכה: ומטיילת. באותו זוג בחצר אבל לא תצא בו לרה"ר כדמפרש דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא (י): תותרי. קופל"א בלע"ז שמחבר אותם בקשר שנים שנים שלא יברחו ובעמוד פי' בענין אחר ודומה כי פסוק לבבתני אינו מיושב לפירושו: אליה. זנב שלהן קושרים כלפי גופן שלא יכסה

רבינו נסים

וליכא אלא נוי בעלמא אבל אחרים פי' דהאי כרוכין דשרי הכא דוקא רפויין שאדם יכול להכניס ידו בין הכריכה לצואר למשוך: **מתני'** חמור יוצא במרדעת [בזמן] שהיא קשורה לו. מפרש' בגמרא דוקא בשקשורה לו מערב שבת דגלי אדעתיה מעיקרא שהוא צריך לכך כדי לחממו דאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה: הזכרים. אילים: לבובין. שחוזות כבולות וכבונות מפרש בגמ': והעזים יוצאות צרורות. קושרין מטלית תחת דדיהן ולפעמי' קושרין אותו בחוזקה כדי ליבש החלב מפני שהחלב מכחישה ופעמים שקושרין אותו ברווח כדי לסמוך הדדין שלא יכבידו עליה כשיתמלאו חלב והיינו לחלב דאסר ר' יהודה משום דכיון דלא מיהדק לאו מלבוש הוא אלא משוי ועוד דאיכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאיתויי: **גמ'** חמור יוצא במרדעת. ברדא בלעז: אוכף. בש"ע בלעז ועליו רוכבין או מוליכין משוי: מהו ליתן מרדעת על גבי חמור בשבת. בחצר מיירי דאי ברשות הרבים פשיטא דאסור דהא בעי' שיהא קשור מערב שבת: קרסטל. הוא סל שתולין בצואר הבהמה ומשימין שם אוכל כדי שלא תצטרך לפשוט צוארה ואינו אלא להענוג בעלמא מיהו בעגלים או סוסים קטנים דארכובותיהן גבוהים וצוארן קטן ויש להם צער לשוח ולאכול על גבי קרקע שרי בחצר דומיא דמרדעת: סכין. שמן למכה: ומפרכסין. גלדי המכה בידים: כרשינין הרבה. וע"י כך יזיק לה אם לא ירילוה בחצר לחממה: **תניא** לא יצא הסוס בזנב שועל. שתולין לו בין עיניו כדי שלא תשלוט בו עין: ולא בזהורית שבין עיניו. שתולין בו מקצת אנשים לנוי: בכיס שלו. שתולין לו באמתו לקבל זיבה ולבדוק מנין ראיותיו: בכיס שבדדיהן. כדפרשינן במתני': בחוסם שבפיה. שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתה נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגלה. שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים וטעמא דסנדל משום דלמא משתליף ואתי לאיתויי: אע"פ שהוא מומחה לאדם. כיון שאינו מומחה לבהמה דאדם דאית ליה מזלא מסייע ליה מזליה בהמה דלית לה מזלא לא אבל בקמיע מומחה לבהמה יוצאת: ובכתיתין שעל גבי השבר. בהמה שנשבר לה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן שם והן מעמידים את העצם שלא יעוד הנה והנה עד שמתחבר: ופוקק לה זוג. אבל כשאינו פקוק אפילו בחצר אסור מפני העינבל שבתוכה שמקשקש ומוליד קול: פוקק. בצמר: זוג. אשקילא: ומטיילת בחצר. אבל ברה"ר לא תצא כדפרישית לקמן דמחזי כמאן דאזיל לחינגא: **מאי** לבובין וכו' לבבתני. קרבתני אצליך מחמת מעשיך הטובים: עור שקושרין להן תחת זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות. ולבובין לר"נ בר יצחק [נמי] לישנא דקרובי הוא ומיהו הכא משמש לשון ריחוק שמצינו תיבה משמשת דבר וחילופה כמו [איוב לא] ובכל תבואתי תשרש ודשו את המזבח: ממאי מדקתני סיפא והרחלים יוצאות שחוזות. וכי היכי דבסיפא מיירי בענין עליית (כ) נקבות על הזכרים רישא

שלטי הגבורים

א נ"ל ראיה מהאי דרחלים יוצאות כבולות שמותר לתת טבעת לבהמה כדי שלא יעלה עליה זכר דומיא דהאי שקושרים מידי באותו מקום לנקבות כדי שלא יעלה עליהם זכר ואין זה סירוס כלל וגם לא משום לער ב"ח ולא משום בל תשחית כאשר הארכתי בחדושי והודה לי מורי הר"י שיחיה ועוד ראיה מהסיא דפ' שמונה שרלים שמתירין להסיר כרבלתו דתרנגול אע"פ שבשביל כך ימנע מלעלות על הנקבות כיון שאינו עושה מעשה באיברי הזרע:

ב סמג אוסר לתת אוכף על הסוס אפי' בחצר בלא קשירה והטור א"ח סי' ש"ה תפס עליו וכ' דאם אינו קושרו שמותר לתת אוכף על הסוס והביא ראיה על זה מן הירושלמי ע"ש כי לפי טעמו כך שוים הסוס כמו החמור וצ"ע בדבריו כי אם כוונתו לומר טעם האיסור במרדעת שהחמור הוא משום שאם יקשור בשבת הוי משתמש בב"ח והלכך כל שהוא קשור עליו מבעו"י ש"ד א"כ לפי טעמו גם סוס דינו כך וקשיא דידיה אדידיה דהא איהו אמר שם דדוקא חמור יוצא במרדעת שקשורה לו מבעו"י ולא שאר בהמות אע"פ שקשורה עליהן מבעו"י ועוד יש קושיות אחרות על דבריו בזה כמ"ש בחידושי דנראה דפליג עם תלמוד ערוך מלבד דפליג דידיה אדידיה וצ"ע להולמן ומילתא דפשיטא ליה לסמג נסתפק בו המרדכי דכתב על הסוס לא ידענא אם מותר לתת האוכף עליו כדי לחממו בביתו ובחצרו דשמא בחמור בחצרו דוקא שרי דאית ליה צערא בצנה טפי מסוס עכ"ל ופשט ליה סמג לאיסורא כדלעיל:

לשון ריא"ז אבל אין מניחין האוכף ע"ג חמור ואפי' בבית ואם היה מונח עליו מבעו"י לא יטלנו בידו שאין החמור מצטער בכך אם לא יטלנו אבל מוליכו ומביאו בחצר והוא נופל מאליו ונראה בעיני שדבר זה הוא היפך אצל הסוס שאסור להניח עליו המרדעת בשבת לפי שאינו צריך לחממו כמו החמור ומותר ליטול ממנו האוכף שצריך לקררו שהחמור מצטער על הקרירות והסוס על התמימות כמבואר בקונטרס הראיות:

ג נ"ל דתלוי בפלוגתא דמיי' וההולכין לשיטתו והרא"ש וההולכין לשיטתו שכתבתי לעיל גבי ריסוק השלג והברד והוא כי אם האי שמן שסכין בו הוא קרוש או שהוא שומן והלב קרוש אליבא דמאן דשרי להניח הפסטיד"א אצל האש אע"פ שהשומן קרוש עליה ונימוח לפי דס"ל דאיסור ריסוק הברד הוי משום גזירת פירות העומדים למשקין ושמן ושומן וחלב כיון דלעולם אוכל הוא ש"ד אפי' נימוח דמטעם נולד אין לאוסרו ולפי האוסר מיחוי שומן שעל הפסטיד"א בשבת משום דהוי נולד הכא נמי אם היה השמן קרוש או היה שומן או חלב יהיה אסור לסוך בו לפי שהוא מתמחה והוי נולד וכ"כ המרדכי להדיא כאן דדוקא שמן שרי אבל שומן וחלב הקרושים אסור והוא הולך לשיטתו שאסר לעיל גבי פסטיד"א ג"כ בפ' במה טומנין מיהו נראה דלמיי' אפי' אין הסמן הסוא ראוי לאכילה וכן שהלב והשומן מ"מ ש"ד לסוך בו דהא ע"כ לא דמי לפירות העומדים למשקין דדוקא גבי ברד ושלג שייך למיגזר לפי שהן עומדין למשקין ונראה דהחלב בשבת אסור לכ"ע כשאינו אלא לתענוג דלא הותר סיכת חלב אלא במקום צער ורפואה כדבעינן למימר בכל' איסור והיתר:

ד רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת והרא"ש והטור א"ח סי' של"ב מתירין להעמידה במים בשבת ולא גזרינן משום שחיקת סממנין וסמג לאוין סה ומרדכי שם והגהות מיימוני ובעל התרומות אסרו ועמייהו מבואר שם:

עין משפט

א מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סי' סה טוא"ח סי' שלב:
ב מיי' שם פ"כ סמג שם טור א"ח סי' שה:

הגהות חו"י

(א) מפני שנראה כמיקר:

הגהות הב"ח

(א) דשבת' כלום ועוד כי סליק כצ"ל וסד"א: (ב) דליתי לשחיקת סממנין כצ"ל: (ג) דמשוי כצ"ל: (ד) כאן נ"ל סדיבור והוא שקשורה לו מע"ש דאז לא מחזי כמשוי הס"ד ואח"כ מה"ד מהו ליתן: (ה) נ"ב דהוא משום צער דצינה: (ו) נ"ב והוא: (ז) כשהיו דדיהן כצ"ל: (ח) נ"ב ס"א וכל הנך לא תצא משום דהוי משוי ואינו לשמור גופה וסנדל משום דלמא מישתליף ואתי לאיתויי כו': (ט) נ"ב לכך פוקק בצמר כצ"ל וסד"א: (י) נ"ב לשוק למוכרה: (כ) הזכרים על נקבות כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] תו"ג וכ"ב בחול כצ"ל:

נ"ל דתניא

רישא נמי בכי האי גוונא מיירי אלא דרישא כדי שלא יעלו וסיפא כדי שיעלו : שית זונה . טוטריקין שחוזות: שית. בית הבשת : שמכבנין . קושרין בגד סביביו ביום שנולד שאמרו נקי ומשמר אמרו שלא יטנף: למילת. לעשות מאמרו כלי מילת : באנפי נפשה.ולא אפלוגתא דמתני' : אבל מי מפים. מי מטיל גורל ומבחין אי זו ליבש ואי זו לחלוב והרואה אותן צרורות ליבש אומר לחלוב הוא ואתי למשרי תרוייהו : מתני' לא יצא הגמל במטולטלת . מטולטלת כמין כר מלא מוכין שנותנין לו תחת זנבו ואית דמפרשי מטולטלת לגמל כמרדעת לחמור : (ס) ולא עקוד ולא רגול . מפרש בגמרא שעוקדים ידיהם עם רגליהן בחבלין שלא יברחו:ולא יקשרו גמלים זה בזה וימשוך. האחד כדפרים בגמ': אבל מכנים חבלים לתוך ידו.אם רוצה להוליכן לנהר להשקותן מכנים חבל כל אחד ואחד בידו ומוליכן : ובלבד שלא יכרוך. החבל על ידו ובגמ' מפרש טעמא: גמ' בזנבו ובחטוטרתו. דכיון דקשור בשניהם לא נפיל : חטוטרתו . חרובא שיש לכל הגמלים בגביהם : בשליתה . דכיון דכאיב לא מנחא ליה:עקידת יד ורגל. אחד מן הרגלים ואחד מן הידים מחבר ומאסר ביחד:כיצחק בן אברהם. כדכתיב [בראשית כב] ויעקוד את יצחק בנו כפף ידיו ורגליו לאחוריו וקשר יד עם רגל ונפשט צוארו לאחוריו:ידו על גבי זרועו.אחת מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהיו לו אלא שלשה רגלים לברוח : לחינגא . לשוק למוכרו חינגא על שם שסובבין את השוק במחולות : עד כאן לא שנו אלא לענין כלאים. האי לא יכרוך דמתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל:אילימא כלאים דאדם.(י)כריך להו סביבות ידיו ורגליו נמצא קשור עם הגמלים ופעמים שהם מושכים שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגין יחד : והתנן אדם מותר . עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא לשני [מיני] בהמות יחד כגון שור וחמור ומשנה זו במסכת כלאים: כלאים דחבלים. שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוי כלאים וידיו מתחממות באחיזתן וקסבר תנא דמתני' דבר שאין מתכוין אסור : התוכף.בגדי צמר ופשתי': תכיפה אחת. כגון ע"י מחט פעם אחת או שקשר קשר א':אינו חיבור. דכתיב [דברים כב] צמר ופשתים יחדו לא אסרה תורה אלא יחדיו דהיינו חבור המתקיים יפה: שלא יכרוך ויקשר. כריכה וקשירה בשתי תכיפות ומה שהביא הרב אלפסי ז"ל הך סוגיא לא הביאה אלא לפרוש' למתניתין דהא קי"ל דבר שאין מתכוין מותר ואפילו לענין כלאים [כלאים פ"ט מ"ה] דמוכרי כסות וכלים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים : **אמר** שמואל ובלבד שלא יוציא . ראש החבל מתחת ידו למטה טפח דדמי כמי שנושאה ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמל : הלכה למעשה אתא לאשמועינן. דהכא לימלך אמרינן ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור : והתניא ובלבד שיגביה אפסר מן הקרקע טפח. אבל כל כמה דבעי נפיק מתותי ידיה : בחבלא דביני ביני. שבין ידיו לגמל ובהשיא קאמר דכמה דבעי להוי ובלבד שיגביהנו מן הקרקע טפח כדי שתראה הבהמה נמשכת דאי לא לא מתחזי נטירותא דבהמה אלא למשוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו : **מתני'** אין חמור יוצא במרדעת וכו' בזוג. אשקי"ל: סולם ורצועה . וכל הנך דמתני' מפרש בגמרא : קופר . שרץ הוא ונימיו חדין כמחט וקורין לו אריסון וקושרין עורו בדדי הפרה שלא יינקוה שרצים: ולא ברצועה שבין קרניה.דמשוי הוא : **גמ'** שאינה קשורה לו מערב שבת. דלא גלי אדעתיה

נר מצוה / תורה אור

דהאי שחוזות לישנא דגלויי הוא דכתיב שית זונה : *כבולות מאי כבולות שמכבלין אליה שלהן למטה שלא יעלו עליהן הזכרים:כבונות מאי כבונות שמכבנין אותה למילת כדתנן* שאת כצמר לבן מאי כצמר לבן אמר רב ביבי אמר רב אשי כצמר נקי רך בן יומו שמכבנין אותו למילת : והעזים יוצאות צרורות וכו' : אתמר רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באנפי נפשה רב אמר ליבש מותר לחלב אסור ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור . ואיכא דמתני לה אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב משום רבי יהודה בן בתירה אמרו כך הלכה (א)*אלא מי מפים איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מבירין אחד זה ואחד זה אסור אמר שמואל ואיתימא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירה ורב אמר הלכה כתנא קמא והלכתא כרב דאמר הלכה כרבי יהודה דמתניתין דאמר עזים יוצאות א צרורות ליבש אבל לא לחלב דקיימא לן רב ושמואל הלכה כרב באיסורי : **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל [א] במטולטלת לא עקוד ולארגול.וכן שאר כל בהמה.לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים (א) חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך : **גמ'** תאנא לא יצא גמל במטולטלת ב הקשורה לו בזנבו אבל יוצא במטולטלת הקשורה לו בזנבו ובחטוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא גמל במטולטלת הקשורה לו בשלייתה : לא עקוד ולא רגול : אמר רב יהודה עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור : ולא יקשור גמלים זה בזה : מ"ט אמר רב ששת משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא : אבל מכנים הוא חבלים לתוך ידו [ג] : אמר רב אשי עד כאן לא שנו אלא לענין כלאים כלאים דמאן אלימא כלאים דאדם והתנן* אדם מותר עם כולן למשוך ולחרוש ולהנהיג אלא כלאים דחבלים והתנן* התוכף תכיפה אחת אינה חיבור (אלא) לעולם ג כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל ובלבד שלא יוציא חבל מתחת ידו טפח והא תאנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי (ב) השתא דאמר שמואל טפח ותאנא דבי שמואל טפחיים שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן טפח והתניא *ובלבד שיגביה אפסר מן הקרקע טפח כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני : **מתני'** אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועות שברגליו ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהן ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור הקופר ולא ברצועה שבין קרניה פרתו של ראב"ע היתה יוצאת ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים : **גמ'** אין חמור יוצא במרדעת מ"ט כדאמרן. פי' כדאמרן לעיל מאי אינה קשורה לו אילימא אינה קשורה לו כלל פשיטא ליחוש דילמא נפלה ואתי לאיתויי אלא לאו שאינה קשורה לו מע"ש : ולא בזוג

רש"י

יכסה ערותן : שית זונה . טוטריקון שלמטה שחוזות.שית בית הבושת : שמכבלין . לשון בכבלי ברזל : שמכבנין. קושרין בגד סביביו ביום שנולד שאמרו נקי ומשמר אמרו שלא יטונף : למילת . לעשות מאמרו כלי מילת : מכבנין . על שם שעושין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד כמו תנתן כבינתי לבתי : באפי נפשה . דלא אפלוגתא דמתניתין : ואיכא דמתני להא . דשמואל אהא : כך הלכה . (ג) דליבש אסור ולחלב מותר:מי מפים. מי מטיל גורל ומבחין איזהו ליבש או לחלב הוא ואתי למישרי תרוייהו (ד) כת"ק דמתניתין דשרי תרוייהו : מתני' מטולטלת . י"מ בשטל"א שתחת זנבו וי"מ מרדעת ואחרון עיקר דאי ארצועה שתחת הזנב הלא היא קשורה ומחוברת בסרגול ואיך תפול וטעמא דמתני' משום שמא תפול ומייתי (ב) הוא : עקוד ורגול . שעוקדין ידיהם ורגליהם בכבלים שלא יברחו : ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך . האחד מפרש בגמ' : ובלבד שלא יכרוך . החבלים בכרך אחד בגמרא מפרש טעמא : גמ' ובחטוטרתו . (ג) וכיון דקשורה בשניהם לא נפלה.חוטרתו וולדוד"א שיש לכל גמלים על גביהן : בשלייתה. דכיון דכאיב לה לא מנתקא ליה ולי נראה מטולטלת כר קטן מלא מוכין נותנין לו תחת זנבו כדי שלא תשחית הרצועה שתחת זנבו (ד): קשרו יד ורגל . א' מן הידים וא' מן הרגלים כובל יחד : על גבי זרועו . אחד מידיו כופף כלפי מעלה וקושר כדי שלא יהיו לו אלא ג' רגלים שילך בהן: לחינגא. לשוק למוכרם חינגא (ה) על שם שסובבים בשוק במחולות עגולות של בני אדם : אלא לענין כלאים . האי לא לכרוך דתנן במתני' לא שייך ביה איסור שבת אלא משום כלאים אסר ליה כדמפרש ואזיל : כלאים לאדם. דניכרך ליה סביב ידיו ונמצא קשור עם הגמלים ופעמים שמושכים שום דבר ונמצא אדם וגמל מנהיגים יחד וגזירה שבת אטו חול שדרכו למשוך משוי : והתנן אדם מותר . עם כל הבהמות לחרוש ולמשוך שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד כגון שור וחמור וזו המשנה היא במסכת כלאים : (ו) וחבלים . שיש בהן חבלי צמר וחבלי פשתן וכי כריך להו הוי כלאים וידיו מתחממות באחיזתן וקסבר דבר שאין מתכוין אסור : התוכף . בגד צמר ופשתים בתכיפה אחת כגון ע"י מחט פעם אחד או קשרו קשר אחד : אינו חיבור . דכתיב צמר ופשתים יחדו לא אסרה תורה אלא יחדיו חיבור יפה שהוא מתקיים: שלא יכרוך. (ה)ויקשור בשתי תכיפות:שלא יוציא חבל . ראש החבל לא יצא מתחת ידו למטה טפח דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר : הלכה למעשה אתא לאשמועי' . דהכא לימלך בפנינו אמרי' ליה טפח שלא להקל באיסורין ומיהו עד טפחיים ליכא איסור: והתניא ובלבד (ז) שלא יגביה מן הקרקע טפח . אבל כל מה דבעי ניפוק מתותי ידיה: בחבלא דביני וביני . שבין ידו לגמל בהסוא קאמר כמה דבעי ניהוי ובלבד שיגביהנה מן הקרקע טפח כדי שתראה הבהמה נמשכת בו דאי לא [לא] מתחזי נטירותא דבהמה אלא כמשוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו : מתני' בזוג . שע"לא : אע"פ. שחללו פקוק במוכין שאין העינבל שלו מקשקש ומשמיע קול : סולם ורצועה . כולהו מפרש בגמרא וכולהו משום דחיים עלייהו ואי נפלי אתי לאיתויי: עגלה. כמין קרון קטן עושין לו תחת זנבו שראש זנב אותם אילים רחבין כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרט ונשחת ועושין לה עגלה מתגלגלת אחריו כשהולך והזנב קשור עליה : חנונות (ח) בגימון. מפ' בגמ':קופר. שרץ הוא שנימיו חדין כמחט שקורין הריצ"ן בלשון צרפתי . איג"ל באשכנז ובגמ' מפרש למה קושרין : ולא ברצועה שבין קרניה . דמשוי הוא : גמ' מערב שבת. דלא גלי מאתמול דצריכה לכך

הגהות חו"י

(א) ל"ע דבכמה דוכתי הרז"ל בכה"ג וס"פ כירה אם היה רפוי מוא' ולקמן ד"ס ע"ב : (ב) כה"ג לבסוף פ' אין לדיוע"ש בתו': (ג) דלייבש מותר ולחלוב אסור:(ד)פרש"י זה הוא על מ"ש בגמרא כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כת"ק אבל סרי"ף דגורס אמר רב הלכה כת"ק נרא'דר"ל כת"ק דר' בן בתירא דמתיר לייבש כדאמר רב לעיל וע"ש בתוס'ובאשר"י: (ה) צ"ע דא"כ שנו ג"כ לענין שבת דהא תנן במשנה דהתוכף וכו' ג"כ השומטה בשבת וס"ס התוכפ' ודו"ק :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב הוא : (ב) נ"ב לה : (ג) דכיון כצ"ל: (ד)א"ב את בשרו וסס"ד ואח"כ מס"ד יד ורגל ופי'קשרו נמחק: (ה)נ"ב למחול: (ו) נ"ב כלאים לחבלים כצ"ל : (ז) ובלבד שיגביה ופי' שלא נמחק : (ח)וגימון כצ"ל: (ט) נ"ל לא עקוד : (י) נ"ב דכי כריך :

הגהות מא"י

[א] כגולן הגי' מטולטלת : [ב] נ"ב ובלבד שלא יכרוך :

שלטי הגבורים

א לפי גי' רש"י בין שצררן ליבש שהלב בין שצררן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב לערב מותרין לצאת ולפי גי' רבינו ומיי' והרא"ש אם צררן כדי שיבש מהן החלב ש"ד לצאת בהן לפי שהקשר אמיץ ולא נפיל אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב אותו לערב הרי אלו לא יצאו ומן התימה על מיי' שפסק כפי' המשניות שלו דהלכה כר' יוסי דאין העזים יוצאות צרורות ובחבורו פכ"א מה' שבת פסק כר' יהודה וצ"ע :

לשון ריא"ז

ואם קשרו אותן שלא יזובו חלבן אסורין לצאת כך בשבת שאינו צורך גופה אלא לצורך החלב והרי הוא כדרך משאוי ואע"פ שמהודק ביותר אסור כמבואר בקונטרס הראיות ואם קשרו אותו ליבש החלב הרי הוא צורך גופה ואין דרכן להתירו כלל ומותרין לצאת בהן בשבת :

ב מיי' פ"כ מהל' שבת פסק דאינו יוצא כך בשהיא קשורה בשלייתה והטור א"ח סי' ש"ה פסק דכשהיא קשורה בשלייתה יוצאה בה וכן נראין דברי רבינו והרא"ש ולפי זה נמצינו למדין דפליג נמי בעז שתחת אפסר בזקנה שסביא התלמוד דף כ"ב דהא חד טעמא אית להו כי טעם המתיר לצאת במטולטלת שבשלייתה הוא דמשום דכאיב לה לא מנחתה וליכא למיחש דאתי לאתויינהו וכן הוא טעם אפסר שתחוב בזקן העז דלא מספקא לו לשואל אלא בכה"ג כדאי' התם וסליק בתיקו וכיון דחד טעמא להן וחזינן דהלכה גבי מטולטלת שמותר לצאת בה ה"ה נמי גבי אפסר שתחוב בזקן העז שיהיה מותר לצאת בו אליבא דרבינו והרא"ש והטור אמנם למיי' אסור בין גבי מטולטלת בין גבי אפסר והכי פסק להדיא פ"ק וכ' מה' שבת :

ג רש"י פי' דטעם האסור הוא מפני שמתחמם בכלאים וס"ל להאי תנא דבר שאין מתכוין אסור וא"כ לדידן דקיי"ל בכל התורה כולה דבר שאינו מתכוין מותר הכא שרי דהא לאו פסיק רישיה הוא דאי פ"ר הוא לא הוה נ"ל דאפי' כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור. וכנה רבינו ומיי' פ"ו מה' כלאים וסמג לאוין רפ"ג והרא"ש וטור' יו"ד סי' ש' הביאו דבר זה לפסק הלכה ופסקו דכי כרכן וקשרן שאסור לאחז החבלים בידו וקשה דהא דבר שאינו מתכוין הוא והרי ואין לומר דס"ל דגבי כלאים דבר שאין מתכוין אסור דהא גבי מוכרי כסות כולהו פסקו דאם אינו מתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שרי כר"ש ולתרץ קושיא זו נ"ל דלדידהו הוי האי מילתא פסיק רישיה כי אע"פ שאין מתכוין לחימום ע"כ מתחמי והוי פסיק רישיה אי נמי מיירי דמתכוין לחימום שלכך אסור אבל קשה למה לא הזכירו דבר זה שום אחד מהם כלל ועיקר כי באמת הקושיא עצומה והר"ן ס"ל דדעת רבינו הוא דשרי לפי שהוא דבר שאינו מתכוין ואם כך הוא דעת הרא"ש לומר דהוי דבר שאין מתכוין מה אלה תקשי על הטור יו"ד שפסק כאן להדיא לאיסור ובדבר שאין מתכוין לענין כלאים פסק להיתרא וצ"ע ולדברי השאלתות דס"ל גבי סירוס דדבר שאין מתכוין בכל התורה אסור חוץ מלגבי שבת כאן נמי אסור אפי' הוא דבר שאין מתכוין והוא הדין דשאלתות יחלוק עם כל הפוסקים בדין מוכרי כסות : לשון ריא"ז וכורכן לתוך ידו וקושרם ואינו חושש משום כלאים שאינו מתכוין לחמם ידו בהם ודבר שאינו מתכוין מותר כמבואר בקונטרס הראיות :

אדעתיה מעיקרא שהיא צריכה לכך שיהא לה למלבוש: פקוק. סתום: לחינגא. לשוק לימכר: בי לועא. שקושרין לה כנגד הלחי: דלא הדר חייך לה. שלא תוכל להחזיר צוארה נגד המכה לחככה בשיניה לכך תולים בצוארה דפין וחשובים הן מכתיתין שעל גבי השבר ואי נפלי חיים עלייהו ומייתי להו בשגגה: דלא ליחלפן. בתרנגולי חבריהם: דלא ליתברו מאני. שקושרין שתי רגליהם יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להרים רגליה ולהתיז: דלא ליחמטן אליותיהן. שלא תלקה אליה שלהן בסלעים: דרנין. תולעין: קיסמא דריתמא. קיסם של רותם שמניחין בחוטמה ולהכי קרי להו חנונות

נר מצוה — תורה אור — רש"י

א מיי' פ"ז מה' דעות סמג עשין יא:
ב מיי' פי"ד מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שג:

בזוג אע"פ שהוא א פקוק משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: ולא בסולם שבצוארו אמר רב הונא בי לועא למאי עבדי לה להיכא דאית לה מכה דלא הדר חייך לה: ולא ברצועה (א) דעבדי ליה *גיזרא: גיזרא חזינא ביה תרי פירושי איכא מ"ד שפסיעותיהן דחוקות וקצרות ונוגעות עקביהן ורגליהן זו בזו והן נזוקין ועושין להן מטלית או רצועות וקושרים על עקביהן כדי שלא יזוקו ויש מפרשים כשנבקעה פרסה של רגל הבהמה קושרין אותה ברצועה כדי שתחלים ותחזור לכמות שהיתה: ואין התרנגולין יוצאין בחוטין. דעבדי להו סימנין כי היכי דלא ליחלפן: ולא ברצועות שברגליהן דעבדי להו כי היכי דלא ליתברו מאני: ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהם כי היכי דלא ליחמטן אליותיהן: ואין הרחלים יוצאות חנונות מאי חנונות אמר רב הונא עץ אחד יש בכרכי הים ויחנון שמו ומביאים קיסם ממנו ומניחים לה בחוטמה והיא מתעטשת ונופלין הדרנין שבראשה א"ה זכרים נמי (ג) כיון דמנגחי אהדדי ממילא נפלי שמעון נזירא אמר קיסמא דריתמא: ואין העגל יוצא בגימון מאי גימון אמר רב הונא [בר] נירא אמר ר"א מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכף הוא דכתיב °הלכוף כאגמון ראשו: ולא פרה בעור הקופד דעבדי לה דלא לימציוה יאלי: ולא ברצועה שבין קרניה. איתמר רב חייא בר אשי אמר רב בין לנוי בין לשמור אסור ורב חייא בר אבין אמר לנוי אסור לשמור מותר והלכתא כרב כדכתבינן לעיל דכל נטירותא יתירתא משאוי הוא: פרתו של ר"א בן עזריה: תאנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו איתמר רב ורבי חנינא ורב חביבא ור' יוחנן מתנו בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ועייל ר' יונתן *כל שאפשר למחות באנשי ביתו ואינו מוחה הוא נתפש על אנשי ביתו באנשי עירו ואינו מוחה הוא נתפש על אנשי עירו על כל העולם כולו ואינו מוחה הוא נתפש על כל העולם כולו אמר רב פפא הילכך הני דבי ריש גלותא מיתפשי אכולי עלמא:

סליקו להו במה בהמה

[דף נז.] *במה אשה ב יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהן עד שתרפם (וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא בהן דלמא מיתרמיא לה טבילה דמצוה ושרייא להו ואתיא לאיתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים): °ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורים ולא בכבול ב לרה"ר ולא בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמים ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאה אינה חייבת חטאת: גמ'

רש"י

לכך שיהא (ג) למלבוש: פקוק. סתום: לחינגא. לשוק לימכר ותולין לה זוג לנאותה: בי לועא. שקושרין אצל הלחיים: דלא הדר חייך לה. שלא יוכל להחזיר צוארו נגד המכה לחככה בשיניה וקושרים דפין בצוארו וחשובין יותר מקשישין שעל השבר ואי נפיל אתי לאיתויי: לגיזרא. בהמה שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה עושין סבעת של עקלים או רצועות עבות וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל מקום שמנקשים זה בזה ובעמוד פי' בע"א: דלא ליחלפו. בתרנגולין של חבריהם: דלא ליתברו מאני. קושרין שני רגליהן יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להדס לאחוריה ולהתיז: דלא ליחמטן. שלא ינקו בסלעים ופרשים: דרנים. תולעים: קיסמא דריתמא. קיסם של רותם הוא שמניחין בחוטמה: בר נירא. עול קטן שמניחין לעגל בצוארו שיהא למוד לכוף ראשו לכשיגדל: דלא למציוה יאלי. שלא ינקוה *עלקו"ס שקורין שינסויי"ש בלשון צרפת: בין לנוי בין לשמור אסור. דכל נטירותא יתירתא משוי הוא: מתנו. כל סדר מועד כל כי האי זוגא יחד חלופי ר' יוחנן ומעיילי ר' יונתן: נתפס. נענש על עבירות חבירו: על כל העולם. על כל ישראל:

עלוקה

סליקו להו במה בהמה

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא משוי והיכא דהוי תכשיט וגזרו רבנן דלמא שלפא ומחוייא לחברתה משום חשיבותא ודלמא אתי לאיתויי ארבע אמות: ולא בחוטי צמר ופשתן ורצועות שבראשה. שקולעת בהן שערה: שבראשה אכולהו קאי ובגמרא מפרש טעמא: ולא תטבול בהן. משום חציצה עד שתתירם קצת שיהיו רפוים ויכנסו המים ביניהם לשער: טוטפת וסרביטין. מפרש בגמ' וחשובין הן וחיישינן דלמא שלפא ומחויא: בזמן שאין תפורין. עם השבכה שקורין היבול"י בלשון אבל תפורין ליכא למיחש לאחויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: כבול. מפרש בגמרא: לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הני דלעיל אסורין אף לחצר שמא תרגילם לרשות הרבים וחדא גזירה היא שגזרו שלא תתקשר כלל בהן בשבת ובכבול התירו שלא לאסור כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. כמין עטרה ומציירין בה כמין עיר: קטלא. מפרש בגמ': חותם. צורה לחתום בה איגרת או כל דבר סגור: שאינה מנוקבת. כגון שפינג"ל: ואם יצאה אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן

רבינו נסים

דעבדין להו מילתא דמרחמין עלייהו: בר נירא. עול קטן שעושים לעגל בצוארו כדי שיהא רגיל לכוף ראשו כשיגדל: דלא לימצויה יאלי. שלא יינקוה העלוקות שבמים שבעור שור זה כמחטין ואין העלוקות קרבות לכן: מתנו בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא. ארבעתם ביחד: חלופי רבי יוחנן ומעייל ר' יהונתן. יש שמחליפין ר' יוחנן ומכניסין ר' יהונתן: בכל העולם כולו. בכל ישראל כגון מלך או נשיא שאפשר לו למחות שיראים מפניו ומקבלים את דבריו:

סליקו להו במה בהמה

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא שייך ביה למיגזר דלמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר ובמה אינה יוצא' במידי דהוי משוי אי נמי דהוי תכשיט אלא דשייך למגזר ביה דלמא אתי לאתויי ד' אמות: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה. שבראשה אכולהו קאי: ולא תטבול בהן. משום חציצה: עד שתרפם. שתתירם קצת שיהיו רפויין ויכנסו המים ביניהן ולשער ובגמ' בעי טבילה מאן דכר שמה ומשני מה טעם קאמר מה טעם לא תצא האשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהם עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהם עד שתרפם בשבת לא תצא בהן דלמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתיא לאתוייהו ד' אמות ברשות הרבים: טוטפת וסרביטין. מפרש בגמרא וחשובין הן וחיישינן דלמא שלפא ומחוייא לחברתה: בזמן שאינן תפורין. עם השבכה שקורין קופיא אבל תפורין ליכא למיחש לאחויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתתגלה כל שערה. כבול. מפרש בגמרא: לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הנזכרין למעלה אסורין אף בחצר שמא תצא בהן לרה"ר וחדא גזירה הוא דגזור בהו שלא תתקשט בהן בשבת כלל ובכבול התירו כדמפרש לקמן בפרקין [דף סד:] שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: עיר של זהב. תכשיט שמציירין בו כמין עיר: קטלא. מפרש בגמ': חותם. לחתום בה אגרות או כל דבר סגור: ואם יצאת אינה חייבת חטאת. דכולהו לאו משוי נינהו אלא דרבנן הוא דגזרו בהו דלמא אתיא לאיתויינהו:

וכתבו בתוספות דכי אסרינן חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועה שבראשה משום נתא דטבילה היינו דוקא שלא קלעה בהן שערה אלא שקשרה אותן בהן אבל בשקלעה ליכא למיחש להכי דהא אמרינן לקמן בסוף פרק המצניע [דף צד:] דגודלת חייבת חטאת משום בונה וכיון שכן סותרת קליעתה חייבת נמי משום סותר הילכך כי מתרמיא לה טבילה של מצוה ליכא למיחש דעבדא הכי וכתבו עוד דמאי דאסרינן בכל הני דמתניתין דלמא מתיא להו ארבע אמות ברשות הרבים דוקא בתכשיטין קטנים שאין אדם מרגיש בהן דאי לא תימא הכי אם כן לא תצא אשה בסרבל ולא בחגורה שבמתניה שמא תשכח ותעבירם אלא ודאי דוקא בתכשיטין קטנים הוא שחששו אבל לא בתכשיטין גדולים ולפיכך מתרת אשה חגורתה ברשות הרבים וחוגרת כדאמרינן לקמן [דף סא.] גבי קמיע מומחה דקושר ומתיר אפילו ברה"ר: עוד כתבו בשם ר"ת ז"ל דהנך תכשיטין דאסירי משום דלמא שלפא ומחוייא דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי לפי שדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן אבל באנשים דלא עבדו הכי שרי ויש ראיה לדבריו בירושלמי בפרקין [הלכה א] דאמרינן התם תכשיטין למה הן אסורין אמר רבי אבא ע"י שהנשים שחצניות הן היא מתירתן ומראתן לחברתה והיא שכחה ומהלכת בהן ד' אמות והרי זה מפורש כדברי ר"ת ז"ל ואע"פ שאמרו שם במקום אחר רבי חייא בשם ר"ש ברבי חייא ואפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאתה אינה חייבת חטאת אסורין לצאת בה בחצר ושייל' עליה והאיש ע"י שאינו שוחק מותר ומהדרין נשמעינן מן הדא מעשה בר"ג ברבי שירד לטייל בתוך חצרו ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה ומשמע לכאורה מיהא דתכשיטין אסורין אף לאיש ושלא כדברי (רש"י ז"ל ו)ר"ת ז"ל ולפי זה תהא סוגיא זו חלוקה על אותה מימרא של רבי אבא שהזכרנו אלא שבא הרמב"ן ז"ל ולימד דאיכא למימר דלא פליגן משום דהכא הכי קאמרינן מי אמרינן דהך חומרא יתירתא דעבדינן לומר שאפילו דברים שלא נאסרו ברה"ר אלא משום

שלטי הגבורים

א תוספות כך כתבו דליכא איסור אלא משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא אבל משום משוי ליכא דבטל הוא גבי האפסר ולפי זה נראה דבתרנגולים וכלבים וחתולים ועופות דליכא טעמא דמיחזי דאזיל לחינגא דאין דרכן בכך וגם ליכא משום משוי דהא בטילי גבי הרצועה שבצואריהן וגם ליכא משום דלמא נפיל ואתי לאתויי דמיירי דאריגי ביה א"כ כי פקקן מערב שבת מותרין לצאת בהן וסמג כתב דטעם איסור יציאת בהמה בזוג פקוק הוא משום משוי ולדידיה בכל ענין גם כלבים וחתולים ועופות אסורין לצאת בהן ויש נד לומר דכל אחד יודה לחבירו בדינו ובחדושי הארכתי בס"ד:

ב לפרש"י דוקא כבול ופאה נכרית אסור לצאת בהן לרה"ר אבל לחצר שרי וכל הדברים האחרים חוץ מאלו שאסורין לצאת בהן בשבת אסור נמי לצאת בהן אף לחצר וכן הוא דעת רבינו כדלקמן וכן דעת מיי' ופי' להדיא דוקא בחצר שאינה מעורבת אבל בחצר מעורבת ש"ד ולדידיה בבית שרי ללבוש כל דבר ולא גזרינן שמא יצא בו ובדין דברים שאסרו לצאת בהם לרה"ר אם מותר לצאת בהם לחצר כלל או לאו איכא פלוגתא רש"י פי' במשנה גבי כבול וגבי פאה נכרית דדוקא אלו אסורין לצאת בהן לרה"ר אבל לחצר שרי וכל הדברים האחרים חוץ מאלו האסורין לצאת בהן בשבת אסור נמי לצאת בהן אפילו לחצר אמת כי לא פי' אי בחצר מעורבת מיירי או בחצר שאינה מעורבת וכ"כ רבינו גבי כבול ופאה נכרית ולא פי' אי האי חצר ר"ל חצר מעורבת או אינה מעורבת ומיי' פי"ט מה' שבת כך פסק ופי' להדיא בחצר שאינה מעורבת קאמר אבל בחצר מעורבת משמע דש"ד וא"כ בבית שרי ללבוש כל דבר ולא גזרינן שמא יצא בו והרמב"ן והרשב"א הסכימו לאסור בבית אפי' דרך מלבוש שמא ישכח ויצא ופירשו דהאי דאמר כל שאסרו לצאת בו לרה"ר אפילו לחצר אסור לצאת דמיירי בחצר מעורבת מיהו דרך טלטול ביד מותר דבשביל טלטול אין לחוש שמא ישכח ויצא בהן והתוס' פסקו דכל הדברים שאסרו לצאת בהן לא אסרו אלא בר"ה אבל בחצר אע"פ שאינה מעורבת ש"ד ואין נ"ל בחצר המעורבת והלכך לדידן דאין לנו ר"ה אלא כרמלית השיב כרמלית שלנו כחצר שאינה מעורבת ומותר לצאת בכל דבר שאסרו חכמים לצאת לרה"ר והרא"ש כתב כי אע"פ שמותר לצאת בהן לחצר שאינה מעורבת אליבא דר"ת והתוספות אין מותר משום הכי לצאת בהן לכרמלית והאריך בראיות וסוף דבריו כי מה שהתירו לנשים לצאת בהן לכרמלית הוא משום דאם היו מוחים בידיהם לא היו שומעות לנו ומוטב שיהיו שוגגות ולא יהיו מזידות ובעל התרומה חילק בענין אחר והוא שכל דבר שאסרו דלמא שלפא ומחוייא ואסרו בחצר אטו רה"ר לדידן דלית לן רה"ר שרי אבל דבר שהוא משוי וברה"ר אסור מן התורה ולא משום גזירה לדידן נמי אסור בכ"מ והר"ן כ' בשם ר"ת דכל הנך תכשיטין דאסירי משום דלמא שלפא ומחוייא היינו דוקא בנשים הוא דחיישינן להכי לפי שדעתן קלה עליהן להתפאר בתכשיטיהן אבל באנשים דלא עבדו הכי שרי והאריך בראיות ויש מתירין כל התכשיטין בין לאיש ובין לאשה והוא שרגילין ללובשן נמי בחול כי מה שאסרו בטבעת שאין עליה חותם לאיש ויש עליה חותם לאשה היינו משום שלא היו רגילין ללובשן בחול אלא בשבת ולכך איכא למיחש דלמא מטלטלה והוי משוי ואסור לצאת בהן אבל לדידן דבין בשבת בין בחול רגילים ללובשן וגם בחול הוא לנס תכשיט ונוי ש"ד לצאת בהן גם בשבת וליכא למיחש למידי ויש תימה על מיי' בפירוש המשניות למה שכתב בחבורו בפי"ט מה' שבת והארכתי בזה בחדושי בס"ד:

הגהות הב"ח

(א) כ"ב שברגליו: (ב) כ"ב זכרים: (ג) כ"ב נס:

משום שבות שיהו אסורין בחצר דנימא דוקא באשה שהיא שוחלת אבל באיש שאינו שוחך [אמרינן] דברים שהן אסורין לו משום שבות ברשות הרבים שיהו מותרין לו בחצר או דלמא לא שנא ועלה אמרינן כשמעינן מן הדא דר"ג ירד לטייל בחצרו ומפתח של זהב בידו כלומר שהיה נושא אותו באצבעו לתכשיט כטבעת וגערו בו חביריו משום תכשיט כלומר שאילו לא היה תכשיט היה מותר לטייל בו בחצר דליכא למיחש שמא יצא בו אבל לפי שהיה תכשיט גערו בו לפי שהדבר קרוב שיצא בו לרה"ר ואילו יצא בו היה איסור בדבר אפילו תמצא לומר שלא נאסר תכשיט לאיש וטעמא דמילתא משום דהכא כיון שיש שם מפתח שהוא צריך לו איכא למיחש שמא יצטרך לו ויוציאנו מאצבעו ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים אבל לעולם תכשיטין מותרין לאיש: **ועל** פי סברא זו יש מי שאומר שעכשיו יצא האיש אפילו בטבעת שאין עליה חותם דאע"ג דאמרינן בגמרא [דף סב.] אמר עולא וחלופיהן באיש כלומר דמאי דמשמע ממתני' דטבעת שאין עליה חותם תכשיט לאשה מדקתני עלה ואם יצאת אינה חייבת חטאת וטבעת שיש עליה חותם משוי הוא לה כדקתני ואם יצאת חייבת חטאת הני מילי הוי חלופיהן באיש כלומר דטבעת שיש עליה חותם תכשיט הוא לו ושאין עליה חותם משוי. ה"מ לפי דורם שלא היו האנשים רגילין בטבעת שאין עליה חותם וכיון שלא היו רגילין אפילו בחול היו עוברין משום לא ילבש גבר שמלת אשה אבל עכשיו שנהגו בו הרי הוא להם תכשיט ובין בחול בין בשבת שרי כשתמצא לומר שלא נאסרו תכשיטין לאיש כדברי רבינו תם ז"ל אלא שיש חולקין עליו וכמו שיתבאר בגמ' בס"ד: **אבל** קשה הדבר על מה סמכו בדורות הללו שהנשים יוצאות לרשות הרבים בטבעת שאין עליה חותם והרב בעל התרומה ז"ל מלמד עליהן זכות לפי שעכשיו אין לנו רשות הרבים גמורה משום דבעינן שיהו המבואות מפולשין ורחבים שש עשרה אמה ושיהו ששים רבוא עוברים שם בכל יום ולפיכך כיון שאי אפשר לבא לידי איסור של תורה לא גזרינן דלמא שלפה [ד] ואתיא לאיתויי והך סברא לא מחוורא שלא מצינו שהזכירו חכמים ברשות הרבים דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא בכל יום ואע"פ שרש"י ז"ל מפרש כן בהרבה מקומות אם איתא אי אפשר דלא משתמיט תלמודא לאדכורי הכי בחד דוכתא ועוד שחכמים סתם אסרו ולא נתנו דבריהם לשיעורין לחלק בין כפרים לעיירות גדולות אלא שעכשיו שנהגו בכך לא ישמעו למי שימחה בידן בכיוצא בזה הנח להן מוטב שיהו שוגגות ואל יהו מזידות: **גמ'** בעי מיניה רב כהנא מרב תיכי חלילתא מאי. שרשרות של חוטים חלולות ועגולות מהו לקלוע בהן שערה ולצאת בהן בשבת דאינה יכולה למתחן ולדחקן על השער בחוזק והמים נכנסין (מ) ומבעיא ליה מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת מצות טבילה או לא הויא חציצה: כל שהוא ארוג לא גזרו. לצאת בשבת דלענין חציצה לא חייץ דלא מצי להדוקי שפיר ואיכא מאן דאמר דוקא ארוג כי האי שהוא חלול ואי אפשר שלא יכנסו שם המים אבל ארוג שאינו חלול חייץ: חזינא לאחתאי דלא קפידן עלייהו. ליטלן מראשן כשהן רוחצות בחמין אלמא עיילי בהו מיא שפיר אפי' להגאת רחיצה וכל שכן לענין טבילה נמי לא צריכה להתירן ומותר לצאת בהן בשבת דאי מתרמיא לה טבילה לא שריא להו לא משום חציצה ולא משום קפידא: דמיטנפי. הנך תיכי בטיט: הא נמי ארוג הוא. והא קאמר דלא גזרו כלל לצאת ולהאי לישנא דלא קפדן משמע דאי קפדן ליטלן מראשן כשהן רוחצות אסור לצאת בהן בשבת ואע"ג דלענין הדוקי לא חייצי ומותרות לטבול בהן הלכך הני כיון דמטנפי מקפיד קפידן (ג) להיות בראשן בשעת טבילתן מפני שהמים ממחין את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דחציצה לא הוי דהא עייל בהו מיא אפי' הכי כיון דשריא להו משום טינוף אתיא לאיתוייהו ואסור לצאת בהן וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה והני כיון דחצילתא נינהו לא חייצי: **תנן** התם אלו חוצצין באדם. משום דתני התם ואלו חוצצין בכלים תנא לגבי טבילת אדם ואלו חוצצין באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. משום דלא מיהדקי על גבי שער: וכולן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצועות לחודייהו קאי אלא אחוטים נמי קאי למעוטי חוטים שבצואר שאין חוצצין: לפי שאין אשה חונקת את עצמה. להדק חוטין שבצוארה וקושרת בריוח שיהו רפין: חבקין. (ס) ענפי רצועות (ע) מוזהבות והן רחבות: כגון קטלא. בגד שתולה בצוארה כנגד לבה שלא יפול מאכל שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנצים כעין מכנסים ותוחב בו רצועה רחבה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת בו את עצמה בחוזק כדי שיהא בשרה בולט ותראה כבעלת בשר ומתוך שהרצועה רחבה וחלקה אינה מזקת: **מודים** חכמים לר' יהודה בחוטי שער שאין חוצצין. פירוש דוקא בראשי הבנות הוא שאין שער חוצץ לפי שאי אפשר להדקו יפה אבל לקשור נימא אחת בעצמה או נימא בחברתה מתהדקות הן בענין שאין המים נכנסין שם דהא אמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סז.) נימא אחת קשורה חוצצת שלש אין חוצצות שתים איני יודע ואפי' לכרוך חוטין (פ) אלו בשערותיה נמי שרי לפי שא"א לחוטי שער הללו שלא יהו יותר מנימא אחת ואמרי' בהדיא בירושלמי שאם קשר שתי נמין בשלש דינייהו כשלש ולא חייצי: **מאי** טוטפת וכו'. ותהוי לקמיע מומחה דקתני מתניתין ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מומחה שפיר דמי: סבכה. קופיא דאי שלפה לה מגלה ראשה: **אי** כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין לעבד בכסותו לסימן שהוא עבד ובההוא קתני מתני' השפחה לא תצא בה: אבל כיפה של צמר. כמין כובע שתחת השבכה דמיקרי נמי כבול ומתקשטת בו שפיר דמי דכיון דאי שלפה ליה מגלה שערה לא שלפה ומחויא: או דילמא כיפה של צמר תנן. דחיישינן דלמא שלפה ושומטת [אותה] מתחת השבכה ואינה מגלה את שערה: וכ"ש כבלא דעבדא. דלא תצא דאיכא למיחש דלמא שלפה ליה ומייתא ליה בידיה כדי שלא תראה שפחה: **תניא** נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאצטמא לחצר. לקמן מפרש מאי אצטמא וסייעתא

היא

גמ' בעי רב כהנא מרב הני תיכי חלילתא מאי א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו (א) ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא (ב) לאחוותאי דלא קפדן עלייהו מאי איכא בין האי לישנא להאי לישנא איכא בינייהו דטניפן להך לישנא דאמרת כל שהוא אריג לא גזרו הנך נמי אריג נינהו להך לישנא דאמרת חזינא להו לאחוותאי דלא קפדי עלייהו (ג) כיון דטניפן מקפד קפדי עלייהו תנן התם [א] ואלו חוצצים באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן: אמר רב הונא כולן בראשי הבנות שנינו אבל חוטין שבצואריהן אינן חוצצין °לפי שאין האשה חונקת את עצמה והני מילי בחוטין אבל בחבקין שבצואריהן כגון *קטלא וכיוצא בהן חוצצין דאשה חונקת את עצמה כדי שתראה בעלת בשר: ר' יהודה אומר של צמר ושל א שער וכו': אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער שאין חוצצין הלכך יוצאה בהם בשבת (ד) ולא אתיא לאתויינהו ד' אמות בר"ה: ולא בטוטפת: מאי טוטפת אמר רב יוסף חומרתא דקטיפתא. פירוש חומרתא דקטיפתא חלי ידועה שתולין אותה בצואר מפני עין הרע א"ל אביי ותהוי כקמיע מומחה ותשתרי אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי אפזייני. פי' אפזייני ציץ: תנ"ה יוצאת אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת וסרביטין הקבועין בה ואיזו היא טוטפת ואיזו היא סרביטין א"ר אבהו טוטפת המוקפת לה בראשה מאזן לאזן סרביטין המגיעין לה עד לחיים אמר רב הונא (ה) תאנא עניות עושין אותן ממיני צבעונין עשירות עושין אותן של כסף וזהב: ולא בכבול לרה"ר: א"ר ינאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי או דלמא כיפה של צמר תנן (ו) וכ"ש כבלא דעבדא [ב] רב אמר כיפה של צמר (ז) ושמואל אמר כבלא דעבדא (ח) א"ר אבהו מסתברא כמאן דאמר כיפה של צמר (ט): תנ"ה יוצאת אשה בכבול ובאצטמא לחצר ר"ש אומר אפילו בכבול לרה"ר כלל אמר רבי שמעון כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו וכל שהוא למעלה מן השבכה אין יוצאין בו [ג] (י) (א) (לחצר אין לרה"ר לא) ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי והלכתא כרבי

[נדה סז:]
נז:

רש"י

ורבנן גזרו דלמא שלפא ומחויין: גמ' תיכי חלילתא. שרשרות (כ) חוטין חלולות ועגולות: מהו. לקלוע בהן שערה בשבת דאינה יכולה למותחן ולדוחקן על השער בחוזק והמים נכנסים בהן. ומיבעי ליה מי חייצי בטבילה ולא תצא בהן בשבת דדלמא מתרמי לה טבילת מצוה ומסירתן או לא חייצי: כל שהוא אריג לא גזרו. לצאת בו בשבת דלא חייץ דלא מיהדק שפיר: דלא קפדי עלייהו. ליטלן מראשן כשרוחצות בחמין אלמא עיילו בהו מיא (ל) בהגאת רחיצה *וכ"ש לענין טבילה לא צריכה להתירו ומותר לצאת בהן בשבת: דטניפן. שנטנפו הנך תיכי בטיט דטניפן קפיד עלייהו שלא להיות בראשה בשעת טבילה מפני שהמים ממחין הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דלא הוי חציצה מ"מ כיון דסקיל להו משום טינוף אתי לאתוייהו ואסור לצאת בהן וללישנא קמא לא גזרו אלא למידי דחייץ בטבילה: לפי שאין האשה חונקת עצמה. להדק חוטין בצוארה וקושרתן בריוח שיהיו רפין: חבקין. לשון קילקלי וחבק שהוא ניגלא לאסור בו סוס: בקטלא. בגד חשוב לתלות בצוארה כנגד לבה שלא יפול המאכל שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנצים כעין שעושין למכנסים ותוחבת בו רצועה ושוללתו ומוללתו סביב הרצועה שכנגד רחב הרצה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת את עצמה בחוזק שתהא בשרה בולט ותראה כבעלת בשר ומתוך שהרצועה רחבה וחלקה אינה מזיקתה: חומרתא דקטיפתא. קשר שעושין לרפואה. קיטוף עין הרע שלא תשלוט: ותהוי כקמיע מומחה. דשרי מתני' דתנן ולא בקמיע שאינו מומחה הא מומחה שרי: סבכה. שקופיי"א דאי שלפא מגלה ראשה: המקפת. את הפדחת מאזן לאזן: המגיעים עד הלחיים. מכאן ומכאן: אי כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין לעבדים בכסותן לסימן סוכחה שהוא עבד ובההוא קתני מתניתין דשפחה לא תצא בו: אבל כיפה של צמר. כמין כובע שתחת הסבכה מיקרי נמי כבול ומתקשטת: שפיר דמי. דכיון דמיגליא שערה לא שלפא ומחוויא: או דלמא כיפה של צמר תנן. דלמא שלפא שמושטת מן תחת הסבכה ואינה מגלה שערה וכ"ש כבלא דעבדא: ואיצטמא. לקמן מפרש מאי איצטמא:

כליא

א פירש"י אפילו הם הם קלועות לה בשערה אסור לצאת בהן ור"ת פי' דאם הם קלועות בשערה מותר דלא חיישינן דלמא אתי לאתוייהו באיסור לסתור קליעת שערה הלא מיירי באותן שהן על ראשה וכ"כ מיי' וסמג והרא"ש:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב אמר נמי אמר ר"ה בריה דרב יהושע כל שהוא אריג לא גזרו: (ב) נ"ב להו: (ג) נ"ב הני: (ד) נ"ב דלא צריכה למישלפינהו בשעת טבילה כו': (ה) תי' תאנא נמחק: (ו) מן תי' וכ"ש כו' עד תי' ופירוש כיפה כ"ז מוקף ונ"ב ס"א וכן בהאשר"י ובא"י וכ"ש כבלא דעבדא אמר ר' אבהו מסתברא כמ"ד כיפה של צמר תנן תנ"ה יוצאה אשה בכבול ובאצטמא לחצר לחצר אין לרה"ר לא ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי והלכתא כר' אבהו וכו': (ז) נ"ב תנן: (ח) נ"ב תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי: (ט) נ"ב תנן: (י) אין יוצאין בו והלכתא כר' אבהו כצ"ל והשאר נמחק: (כ) נ"ב של: (ל) נ"ב אפילו להגאת וכו' טבילה דלא כצ"ל: (מ) נ"ב בהן: (נ) נ"ב עלייהו שלא להיות כו': (ס) נ"ל ענקי: (ע) נ"ב אע"פ שרש"י פירש חבקין ענקי רצועות שאינן מוזהבות רחבות דלאו לתכשיט עבידן הייט דוקא למאי דקס"ד דאביי מעיקרא דבחבקין נמי אין אשה חונקת את עצמה וקא מותיב חבקין שבצואריהם אמאי אינן יוצאות בהם הא ליכא חציצה והלכך צריך לפרש דהוש ס"ל דלאו לתכשיט עבידן דומיא דחוטין שבאזניהם דמיתניא בהדיא דאם מוזהבות הן ולתכשיט עבידן תיפוק לי' דאסירן משום דלמא שלפא ומחווייא דהא תכשיט הן אבל למאי דמסיק רבינא הכא בקטלא עסקינן דאשה חונקת את עצמה כדי שתראה בעלת בשר מפרשינן לה כפשוטו דמוזהבות הן ולתכשיט עבידן ואפ"ה אינן אסורין משום דלמא שלפא ומחווי' דודאי לא משלפא ליה לפי שלא תראה בעלת בשר ולפיכך אין לאוסרו אלא משום חציצה ומתני' דאוסר קטלא משום דהוא תכשיט ומשלפא ומחוויא איירי ברפוי דליכא חציצה ואית ביה משום משלפא ומחויא וכן כתבו התוס' ע"ש: (פ) נ"ב פי' של שער:

הגהות מאי"י

[א] ג"כ מקוואות פ"ט: [ב] מן פי' רב עד פי' אבהו מוקף: [ג] לחצר: [ד] ג"כ ומחויא

נ"ל וכיון שכן

הגהות תו"י

(א) את"ק קאי:

ד"ה מ"ו

היא מסיפא דברייתא דמסיים ואזיל כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו ש"מ כיפה של נמר תנן דכבול [ב] ליתיה תחת השבכה וא"ת למ"ד כבלא דעבדא תנן למה התירו בחגר בשלמא למ"ד כיפה של נמר התירו לה בחגר כדי שלא תתגנה על בעלה כדאמרינן [ג] אבל כבלא דעבדא אמאי יש לומר דדוקא בתכשיטין גזרו בחגר לפי שקשה עליה להניחן אבל בכבלא דעבדא דגנאי הוא לו כל שאתה מצריכו להניחו הנה הוא זריז בדבר וזכור ליטלו [ד] בהלכע : **תנו** רבנן ג' דברים נאמרו באצטמא אין בה משום כלאים. פרש"י ז"ל שעשוין כמין לבד שקורין פילטר"א ואיכא טווייה וא"ת ומה בכך והא תנן [כלאים פ"ט מ"ט] הלבדין אסורין מפני שהן שועין וליכא למימר דה"מ מדרבנן אבל הכא מדאורייתא קאמר שאין אסור משום כלאים אלא שוע טווי ונוז כדאמרינן במסכת נדה [דף סא:] מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא ליתא דא"כ לא הוה ליה למיתני סתמא אין בה משום כלאים תירץ ר"י בר אשר ז"ל דאצטמא דבר קשה הוא וכל שאינו כלאים דאורייתא בקשין שרי לגמרי דלא גזרו בהו רבנן וכדאמרינן פרק קמא דיו"ט (דף טו.) אמר רב הונא בריה דרב המנונא האי נמטא גמדא דנרש שריא כלומר דאע"ג דשאר לבדים אסורין מדרבנן האי שרי לפי שהוא קשה: **מיהו** [ה] כי אמרינן דכל שהוא קשה שרי דוקא במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן אבל במידי דמיתסר משום כלאים דאורייתא אפי' קשה נמי אסור וראיה לדבר מדאמרינן בפרק קמא דערכין (דף ג.) הכל חייבין בציצית כהנים לויים וישראלים ופרכינן פשיטא ומשני כהנים אצטריך ליה סד"א הואיל וכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מאן דלא אשתרי כלאים גביה בלבישה מחייב במצות ציצית והני כהנים הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו לא ליחייבו קא משמע לן ואם איתא דבקשים אפילו כלאים דאורייתא שרו היכי אשתרי כלאים לגבי כהנים דהא אמרינן ביומא בפרק בא לו (דף סט.) רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולהכי שרי התם להציען תחתיו אלא ודאי כי מקילין בקשין דוקא במידי דלא מיתסר משום כלאים אלא מדרבנן כגון הלבדין שאינם שוע טווי ונוז ומשום הכי שרי אפילו בהעלאה אבל כל שהוא שוע טווי ונוז דמתסר מדאורייתא אפילו בקשין העלאה אסורה והיינו דאשתרי כלאים לגבי כהנים אף על גב דבגדי כהונה קשין הם ומהאי טעמא נמי קשין דאורייתא נהי דבהעלאה אסירי משום דכל בדאורייתא לא מפלגינן בין רך לקשה בהצעה מיהא שרו משום דהצעה ליתא אלא מדרבנן וכדאמרינן בסוף פרק קמא דיום טוב (דף יד:) לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא על בשרו הילכך כיון דהצעה לא אסורה אלא מדרבנן בקשין אפי' הן שוע טווי ונוז אף על גב דמיתסרי בהעלאה מדאורייתא בהצעה שרי ומשום הכי מסקינן בפרק בא לו (דף סט.) דמשום דבגדי כהונה קשין הן מותר להציען תחתיו אף על פי שבגדי כהונה כלאים דאורייתא הן: **נמצא** פסקן של דברים דקשין דאורייתא בהעלאה אסירי מדאורייתא ובהצעה שרו אפי' מדרבנן וקשין דרבנן בין בהצעה בין בהעלאה שרו אפילו מדרבנן ומשום האי טעמא דכתיבנא דהצעה ליתא אלא מדרבנן מצינו קצת דברים שאע"פ שהן רכין התירו בהן הצעה כדאמרינן [נדה סא:] בגד שאבד בו כלאים אין עושין אותו מרדעת לחמור גזרה שמא יתפרנו על בגדו ומשמע דוקא בגד שאבד בו כלאים אבל בגד הידוע שהוא של כלאים דליכא למיחש להכי עושין אותו מרדעת לחמור והכי נמי תנן במסכת כלאים [פ"ט מ"ד] בגד שיש בו כלאים עושין אותו מרדעת לחמור ותכריכין למת וכן כרים וכסתות ומילי אחריני נמי חשיב התם במסכת כלאים שמותר להציען תחתיו משום דהצעה ליתא אלא מדרבנן ובהנהו דהתם לא שכיח בהו כריכה: **ואין** מטמאין בנגעים. פירוש משום דבגד כתיב בהו ולא מיקרי בגד אלא טווי ואריג והאי דנקט נגעים ה"ה דאין מטמא בשרצים וטמא מת דבהנהו נמי בגד כתיב בהו אלא לרבותא נקטינהו דלא מבעיא בהנך דאין שתי וערב טמא בהן אלא אף בנגעים דשתי וערב מטמא בהן אצטמא לא מטמאה משום דלא טווי הוא ויש מפרשים דבנגעים דוקא קאמר לפי שהוא ממיני צבעונים ואין בגד מטמא בנגעים אלא לבן כדאיתא בתורת כהנים: **ואין** יוצאין בה לרה"ר שאינה תכשיט. וכמשוי הן: אף אין בה משום עטרות כלות. שאסרו אותן מחורבן הבית ואילך משום צער: **אמר** שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו. בשל טיט כדמפרש ואזיל דא"כ מפסיק לא אתי לאתויי שבריו לרבו שאין שבריו חשובים שיקפיד רבו עליהן: אבל לא בחותם שבכסותו. דחיישינן דלמא מפסיק ומירתת מרבו שמא יאמר שהוא נטלו להראות בשוק שהוא בן חורין ומקפל טליתו על כתפו כדי שלא יראה כסותו בלא חותם [דף קמז.] ואמר רב יצחק בר יוסף היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפו בשבת חייב חטאת דאינה תכשיט אלא בזמן שלובשה דרך מלבוש: לא קשיא הא דתניא לא תצא בשל מתכת. דחיישינן שמא ישבר ויביא שבריו לרבו: והא דתניא יוצא בשל טיט. שאין רבו מקפיד על שבריו ובגמ' מוכח דאפי' בשל טיט נמי כל היכא שעשאו העבד לעצמו ולא עשאו רבו לו לא יצא דחיישינן שמא יתבייש במקום מכיריו ויטלנו כדי שלא יראהו שהוא עבד דכיון שהוא עשאו לעצמו ולא עשאו רבו לו לא מימנע מלעבד הכי משום אימתא דרביה והתימה מן הרב אלפסי ז"ל שלא הזכיר זה בהל': **תניא** לא תצא בהמה וכו' ולא בחותם שבכסותה. כסות שעושין לסוסים *מנעלים שלא יטנפו. ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה דמיתחזי כמאן דאזיל לחינגא: כדעבד ליה ר"ע לדביתהו. במסכת נדרים (דף נ.): **כלילא**. על פדחתה היא קושרת מאזן לאזן: דאניסכא. שכולו עש של זהב אניסכא דבר שנתך דהיינו זהב או כסף: כ"ע לא פליגי דאסור. דכיון דחשוב גזרינן דלמא שלפא ומחויא

והרב

תורה אור

כרבי אבהו דתניא כוותיה. ופירוש כיפה של צמר חוטי דעמרא דגדילין ועבידן כי (א) הוצא ורחב שתי אצבעות שיעור ציץ כדאמרינן* כיפה של צמר היה מונח בראש כהן גדול ועליו ציץ נתון שנאמר °ושמת אותו על פתיל תכלת: מאי אצטמא אמר רבי אבהו בי זייני מאי בי זייני כליא פרוחי. פירוש מטלית שתולין בה מיני צבעונין כגון גלופקרא שתולין אותה לכלה לכלות ממנה זבוב שאם יעמוד זבוב על פניה מתביישת לטרדו ומצטערת בו כגון זה (ב) שתולין לבהמה ולפיכך אין בה משום כלאים דלאו אריג היא ואינה מטמאה בנגעים דלאו שתי וערב היא ואין יוצאין בה לרה"ר שאינה תכשיט: תנו רבנן שלשה דברים נאמרו באצטמא אין בה משום כלאים °ואין מטמאין [א] (בה) בנגעים שאין בה שתי וערב ואין יוצאין בה לרשות הרבים [שאינה] תכשיט משום רבי אליעזר בר ר"ש אמרו אף *אין בה משום עטרות כלות: אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו תנ"ה יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהי לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו לא קשיא הא דתניא לא יצא בשל מתכת והא דתניא יצא בשל טיט וכדרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד רבו עליו אין יוצאין בו דבר שאין מקפיד רבו עליו יוצאין בו: תאנא לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה: ולא בעיר של זהב: *מאי עיר של א זהב אמר רבה בר בר חנה ירושלים דדהבא כדעבד לה רבי עקיבא לדביתהו: כלילא ב *רב אסר ושמואל שרי דאניסכא כולי עלמא לא פליגי דאסיר כי פליגי דארוקתא (ג) מר סבר ניסכא עיקר ומר סבר רוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא דארוקתא כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסכא *מאן דאסר דלמא משלפא ומחויא ואתיא לאיתויי ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא:

א"ל

רש"י

כליא פרוחי. מגנפת קטנה (ד) ולאחר קישורין שקלעה שערה וכסתה יש שערות קטנות שיוצאות חוץ לקישוריה ונקרין פרוחים על שם שפורחים ויוצאין לחוץ ואוגדתו לתחת קשוריה ע"י מגנפת קטנה. כליא מונעת אותן שערות היוצאות ובעמוד פירש בע"א: דלאו ארוג (ה). שעשויה כמין לבד ומהאי טעמא נמי אין מטמאה בנגעים דגבי נגעים כתיב בגד ויליף מכלאים דבעינן שוע טוי ונוז: אין (ו) בהן משום עטרות כלות. שגזרו עליהן שלא תצא מן החורבן ואילך משום צער: יוצא העבד בחותם שבצוארו. בשל טיט כדמסיק דלא קפיד עליה לאיתויי אם יפול וישבר ואי משום דמירתת מרבו לא חיישינן דלמא מייתי ליה בידיה משום אימתא דרביה (ז) הא לאו הוכחה דעבדות הוא (א) אלא כשהוא בצוארו או בכסותו: לא בחותם שבכסותו. דדלמא מיפסק החותם ונשבר ומירתת מרבו שלא יאמר שהוא נטלו להראות שהוא בן חורין ומקפל טליתו על כתיפו כדי שלא יראו מקום החותם ולא יבינו שנפל ודמי הטלית על כתיפו כמשוי: דבר המקפיד עליו רבו. אם יאבד לא יצא דאי (ח) מפסיד מייתי השברים כגון של מתכת אבל של טיט ליכא פסידא ולא מרתת ולא אתי לאתויי אי מפסיק: לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה. פירוש משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא: ולא בחותם שבכסותה. פי' כסות עושים לסוסים (ט) שלא יטנפו: כדעבד לה רבי עקיבא לדביתהו. לאשתו במסכת נדרים: כלילא. היא קושרתו על פדחתה מאזן לאזן יש מהן שכולו עש שקורין למ"א של זהב ויש שעשוי ממשי טווי עם הזהב: דאניסכא. עש העשוי כולו מניסכא דהיינו זהב או כסף דבר הניתך דאסור למנו דחשיב חיישינן דלמא שלפא ומחויא: דארוקתא. רצועה מצויירת בזהב ובאבנים טובות: ארוקתא דאית ביה עיקר. ולא חיישינן דלמא שלפא ומחויא דלא חשיב: ומר סבר אניסכא דאית ביה עיקר. וחיישינן דלמא שלפא ומחויא:

בפירוש

עין משפט

א מיי' פ"י מה' כלאים סמג לאוין רפג טור יו"ד סי' ש : ב מיי' פי"ג מה' טומאת מת : ג מיי' פ"ה מה' תענית : ד מיי' פי"ט מה' שבת טור א"ח סי' דש : ה מיי' פי"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שג :

הגהות חו"י

(א) וא"כ לא יצא מידי כעס רבו :

גי' ד"א מר סבר

גי' ד"ת מעילים

שלטי הגבורים

א איכא פלוגתא לרש"י עיר של זהב היינו עט"ק ור"ת פי' שהוא כמין עטרה לראש שמותרין בחול לכל אדם חוץ מחתנים וכלות : ב מיי' פי"ט מהל' שבת פסק כרבי' וכן נראה דעת סמג לאוין סה והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ג התירו דארוקתא ואסרו דאניסכא וכתבו המפרשים כי אפי' למאן דשרי כלילא בכל ענין מטעם שאין יוצאה בו אלא אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ אין להורות מכאן דכל תכשיט שרי לאשה חשובה לצאת בו אלא הכא גבי כלילא היינו טעמא לפי שאין שאר נשים רגילות בהן אלא נשים חשובות הלכך שרי לדידהו אבל שאר תכשיטי נשים דכל הנשים רגילי בהו אפי' לאשה חשובה אסירי דלא פלוג רבנן :

הגהות הב"ח

(א) סימנא כצ"ל: (ב) תולין לבהמה כצ"ל: (ג) נ"ב צריך לפרש לדעת האלפסי דה"ק מר סבר ניסכא עיקר כלומר דוקא בדאניסכא הוי עיקר תכשיט ושייך ביה דלמא שלפי' ואסור אבל בארוקתא לא חיישינן ושרי ומר סבר דארוקתא נמי הוי עיקר תכשיט כמו בדאניסכא וחיישינן ביה נמי דלמא שלפא ואסור וזה הוא ממש איפכא מפי' רש"י דלמ"ס ניסכא עיקר אסור ולמ"ס רוקתא עיקר שרי ולפרש"י יש לתמוה דהיאך יעלה על הדעת דארוקתא שהיא הרצועה דאית ביה היא העיקר ולא הכסף והזהב והאבנים טובות שעל הרצועה ודו"ק: (ד) ולאחר קישוריה וכו' ונקראין פרוחים וכו' ואוגדתן כצ"ל: (ה) נ"ב היא: (ו) נ"ב אין בה כו' שלא תצא כהן מן כו': (ז) נ"ב דהא: (ח) דאי מפסיק מייתי כצ"ל: (ט) נ"ב מעילים :

הגהות מא"י

[א] חז"ב [ב] נ"ב דעבדא: [ג] נ"ב לקמן: [ד] פי' בהלכע ליתא אך נ"ב ממנו: [ה] מיהו הא דאמרי' כצ"ל ותי' כי נמתק :

המאור הקטן

יוצא עבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו. ודוקא בחותם שבצוארו ודעבד ליה רביה ושל טיט אבל עבד ליה איהו לנפשיה לא יצא והרי"ף לא פירשה כל הצורך: מותיב רבא הזוג והענבל חבור פירוש כלומר הרי הם שניהם ככלי אחד מחובר בין לטומאה בין להזאה וכל זמן שמחוברים מקבלות טומאה ואם ניטל א' מהם העיקר טמא והטפל טהור כדין ידות הכלים והסכינים שמקבלין טומאה וטהרה על גב אביהן ואם ניטל זה מזה הכלי טמא והיד טהור אף הענבל כיד הוא לזוג ומקבל עמו טומאה וטהרה כל זמן שהוא מחובר לו אם ניטל הענבל טהור והזוג טמא אע"פ שאבד הענבל לא חיישינן להחזירו פעמיה דאביי וקשיא לאביי וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי משום דהדיוט יכול להחזירו והוא שלא אבד ושניהם חיבור לטומאה א"כ הרי אף הענבל עיקר לכלי כמו הזוג והוו להו שני כלים המשמשין מלאכה אחת כמספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני דהא כה"ג חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה והכא קתני חיבור סתמא דאלמא חיבורין בין לטומאה בין להזאה אלא אמר רבא הואיל והדיוט יכול להקיש הזוג ע"ג כלי חרס והזוג הוא העיקר והענבל טפלה לו אע"פ שניטל הענבל טמא הזוג כדין כל הכלים שניטלו ידותיהן והיינו דקתני בברייתא הזוג והענבל חבור וה"ר שלמה פירשה בענין אחר :

א מיי' פי"ט מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' ש:

והרב אלפסי ז"ל פי' ניסכא חוט וכמו שכתב בהלכותיו: בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי. אלמא דבאניסכא פליגי אבל בדארוקתא אפי' רב מודה דשרי: **קמרא** שרי. ואסיקנא אפילו דאניסכא מידי דהוה אאבנט של מלכים: איכא מאן דמוכח מהכא שאפי' האיש אסור לצאת בתכשיטין דחיישינן ליה נמי דלמא שליף ואתי לאחויי שלא כדברי רבינו תם ז"ל שכתבנו במשנתנו דהא לא שרינן קמרא הכא אלא מידי דהוה אאבנט של מלכים [או טלית מוזהבת] כלומר אין אדם עשוי להתיר אבנטו ברה"ר משמע הא לאו הכי אסור. ולאו ראיה הוא דאפשר דהכא נר מצוה משום משוי (כ) [ב] ולא [משוי] שקלא וטריא דדלמא למי שלא הורגל לצאת בו משוי הוא לפי שאינו עשוי אלא למי שמשמש מלכים שמזרז עצמו לעבודתן ומנהג משמשי מלכי פרס לחגרו וכך הוזכר בס' (התרומה)[הערוך] בשמו של רבינו שרירא גאון ז"ל וזהו שאמ' הכתוב (איוב יב) מוסר מלכים פתח ויאסור אזור במתניהם כלומר שהשם יתעלה מפתח מוסר המלכים ומסיר עולם שהיה להם על אחרים ואוזר להם אזור במתניהם שיהיו הם משמשי מלכים הקמים תחתיו ומסקינן בגמרא דאפילו הכי לאו משוי הוא מידי דהוה אאבנט של מלכים אבל לעולם לא חיישינן באיש במה שתכשיט לו משום דלמא שליף ואתי לאחויי שאין דרכו בכך:

מנקטא פארי. בגד שיש בו שנצים כעין מכנסים ומכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב: ומאי נזמים נזמי האף. אבל נזמי אזן מותר לכתחלה דטריחא לה מילתא למשלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישוריה: **ולא** בטבעת שאין עליה חותם. ואם יצתה פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דשלפא ומחויא הוא דמיתסר הא יש עליה חותם חייבת חטאת דלאו תכשיט הוא והוי משוי ולא הוצאה כלאחר יד היא כדמפרשינן לקמן: **למאי** חזיא. דודאי תכשיט הוא מדקתני אינה חייבת חטאת: הואיל ואשה חולקת בה שערה. לכאן ולכאן באמצע ראשה: ופריך הא תינח בחול בשבת למאי חזיא ופרש"י ז"ל [ג] בשבת אינה חולקת שערה ואיכא למידק ומאי טעמא לא הא קי"ל [דף נ:] גזיר חופף ומפספס אבל לא סורק וה"ה בשבת דשרי לר"ש שאין זה פסיק רישיה ולא ימות ועוד דמשמע מדברי רש"י ז"ל שאילו היתה חולקת שערה בשבת לא היה בה משום משוי ואמאי הרי אין זה תכשיט אלא כלי אלא הכי קאמר בשבת למאי חזיא שתהא קרויה תכשיט דאפי' חולקת בה שערה לאו תכשיט הוא ומפרקי' תנא כמין טס של זהב יש לה על ראשה בחול הי' לקת בה שערה בשבת מניחתה כנגד פדחתה: **מתני'** לא יצא האיש בסנדל המסומר. של עץ הוא ותוחבים מסמרות לחזק התחתון עם העליון ובגמרא מפרש מ"ט גזרו ביה רבנן: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד: בזמן שאין ברגלו מכה. דלמא מחייכי עליה ושליף ליה ומייתי ליה בידיה בשכחת שבת ובירושלמי [פרק זה הל"ב] מפרש דלא ליחשדו (דלא) דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה ומיהו בזמן שיש שם ברגלו מכ' שרי דליכא למיחש להכי ובגמרא בעי בהי מינייהו יהיב ליה: ולא בתפלין אמרינן בגמרא דלא מבעיא אליבא דמ"ד שבת לאו זמן תפלין הוא דאסור אלא אפילו למ"ד שבת זמן תפלין הוא אסור דלמא אתי לאיתויינהו ארבע אמות ברה"ר כלומר אם בא ליפנות: ולא בקמיע שכותבין לרפואה: שאין מן המומחה. אבל קמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: שריון וקסדא ומגפיים מפרש בגמרא: אינו חייב חטאת דלא משוי נינהו אלא כמלבושיו נינהו בחול למלחמה ומיהו לכתחלה לא יצא דנראה כיוצא למלחמה: **גמ'** שלופי השמד

רש"י

בפירוש אמרת לן. קודם הולייך מסכת תלמודך: משמיה דרב כלילא שרי. א"כ מאי דאסר רב היינו באניסכא אבל לא בארוקתא דארוקתא לכ"ע שרי: גברא רבה אריכא. לוי אריכא: קמרא. אבנט חשוב ויש שעושים אותו טס של זהב ויש שעושים אותו רצועה ומשבצות זהב ואבנים טובות קבועות בו: מידי דהוה אטלית מוזהבת. דהוה תכשיט ושרינן ולמשלף ולאחויי נמי לא חיישינן שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו: מידי דהוה אאבנט של מלכים. שעשוי כולו דאניסכא וכל ישראל בני מלכים וראויים לו: תרי המייני קאמרת. הא ודאי משוי הוא ואסור וכן עיקר: ריסוקא. חתיכות מעיל רחבה ריסוקא ברוס"ם בלע"ז: מפרחייתא. רצועות תלויות בו לקושרה ולהדקה סביב: שרי. דמיהדק (ס) וליכא למיחש דלמא משתרי קיטרי ונפול ואתי לאתויי: מינקטא פארי. בגד שיש לו שנצים כעין מכנסים ומכנסת בו רצועה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב וי"מ כמו חלי עגול וקושרת ואוחזת בו מפתחי חלוקה והפגם בולע את צוארה והוא של זהב (י): נזמי האף. אבל נזמי האזן מותרין לכתחילה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי שאזניה מכוסות בקישוריה: ולא בטבעת שאין עליה חותם. אבל יש עליה חותם חייבת חטאת דלא הוי תכשיט: למאי חזיא. דקתני אינה חייבת חטאת אלמא תורת כלי עליה במקצת דאי אין תורת כלי עליה כלל אמאי אינה חייבת חטאת: חולקת. לכאן ולכאן שקורין גרריו"א בלע"ז: ובשבת למאי חזיא. הרי בשבת אינה חולקת שערה: טס של זהב יש לה. על ראשה האחד והשני עוקץ הוי בחול חולקת שערה בעוקץ ובשבת תוחבת העוקץ בשבכה דף ס. והטס שבראש השני מונח על פדחתה: מתני' סנדל המסומר. של עץ הוא ותוחבין בו מסמרים לחזק התחתון עם העליון ובגמרא מפרש טעמא: ולא ביחיד. ולא בסנדל יחיד בזמן שאין ברגלו מכה ובירושלמי מפרש דלא ליחשדו דטעין לחבריה תותי כנפיה ורבותי' מפרשים דלמא מחייכו ושקיל ושליף וממטי ליה בידיה בשכחת שבת מיהו בים מכה ברגלו שרי כדמפרש בגמרא: לא בתפילין. מפרש בגמרא: ולא בקמיע. שמועלים לרפואה: שאינו מן המומחה. אבל קמיע מומחה שרי דתכשיט הוי לחולה כאחד ממלבושיו: שריון קסדא מגפים. מפרש בגמרא: אינו חייב חטאת. דכולהו מלבוש נינהו במלחמה מיהו לכתחלה לא יצא דנראה כיוצא למלחמה: גמ' שלופי השמד. בני אדם הנשמטים מן השמד היו הנכנס

גמרא

א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי: אמרו ליה לרב גברא רבה אריכא ומטלע (א) ומנו לוי הוה כדאמרינן לוי אחוי קידה ואטלע אתא לנהרדעא ודרש כלילא שרי וכן הלכתא: פירוש (ב) ניסכא חוט (ג)[של כסף אוגי' ד"פ של זהב] כלומר שהן חתיכות [א] חתיכות נקובות על המטלית ומכניסין לתוכן חוט להעמידן. פירוש רוקתא כגון מטלית שאותן חתיכות קבועות על המטלית: אמר רב יהודה אמר רב ששת קמרא שרי והוא חגור שבמתנים ויש בו חתיכות קבועות כגון כלילא איכא דאמרי דארוקתא (ד) דאמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת ואיכא דאמרי דאניסכא (ה) דאמר רב ספרא °מידי דהוה אאבנט של מלכים (ו)(א) וכל ישראל בני מלכים הם וכיון דאניסכא שרי ללישנא בתרא כ"ש דארוקתא והלכתא כלישנא בתרא (ז): אמר רב אשי האי ריסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר: ופירוש ריסוקא (ח) חגורה של עור ונקראת בלשון ישמעאל מגנוקא אי אית ליה מפרחייתא שהן כגון שרביטין (א) הרי הוא תכשיט ומותר לצאת בו ואי לא נעשה כמשוי ואסור: ולא בקטלא ולא בנזמים: מאי קטלא מנקטא פארי ושמה בלשון ערב מבנקא. ומאי נזמים נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם הא יש עליה חותם חייבת חטאת וכן הלכה: דף ס. *ולא במחט שאינה נקובה: למאי חזיא תרגמא רב אחא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה ובשבת למאי חזיא תניא כמין טס של זהב יש לה בראשה א בחול חולקת בה שערה ובשבת מנחת על פדחתה:

מתני' לא יצא האיש בסנדל מסומר ולא ססו ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפלין ולא בקמיע בזמן שאינו *מומחה ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: **גמ'** סנדל מסומר מ"ט לא א"ר אבא אמר שמואל שלופי השמד היו והיו נחבאין

ד"ס מ"ט

א נרש"י משמע דאסור לאשה לחלוק שערה בשבת עם המחט ושאר הפוסקים כולם השיגו עליו והתירו וטעמם מבוארים באורך:

הגהות חו"י

(א) אין זה לשון ש"ס רק רש"י פי' כן וצ"ע דהא לא קי"ל הכי דשיטה נינהו כבפ' מפנין ואפשר דסתום' בש"ס הרגישו בזה יעו"ש:

הגהות הב"ח

(א) מן תי' ומנו עד תי' אתא כ"ז מוקף ונ"ב סגה היא: (ב) נ"ב לשון הערוך ניסכא חוט מלשון מסכת: (ג) נ"ב חוט כלומר שהן חתיכות חתיכות של כסף או של זהב נקובות ומכניסין כצ"ל והשאר נמחק: (ד) צ"ל ואמר: (ה) צ"ל ואמר: (ו) מן תי' וכל עד תי' וכיון מוקף ונ"ב בא"י אין זה גם באשר"י אינו: (ז) נ"ב ס"א וכן בא"י א"ל רבינא לרב אשי קמרא עלווי המיינא מאי א"ל תרי המיינא קאמרת: (ח) נ"ב וכן פירש הערוך' עוד מפרחייתא' חתיכות שהן כזרת זרת יוצאות ממנו לשמאלו ולימינו ולאחריו תכשיט הוא ושרי ואי לא אינו מלאכת תכשיט ואסור לצאת בו בשבת כי אינו כלי עכ"ל וצ"ל שחגור זה אינו חגור לאדם שאם כן כלי הוא אלא חגור של עור הוא ואין בני אדם חוגרים אותו אלא היכא דאית ביה מפרחיית' ולפיכך כי לית ביה מפרחיית' לאו כלי הוא: (ט) נ"ב שפיר: (י) נ"ב (גוי"ה): (כ) נ"ב הוא שקלא כצ"ל והשאר נמחק:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) ולפי' האלפ' ריסוקא הוא שקורין צענגטו"ר בלשונו ומפרחייתא הם חוטי שפתות שקורין טולדין עשוין לנוי:

הגהות מא"י

[א] תו"כ ותיבו' על המטלית ליתא: [ב] תו"כ ונ"ב ולהכי שקלי כו': [ג] נ"ב שרי:

גי' בגמ' וכש"י מן המומחה

המאור הקטן

אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי. פי' ולא קשיא דרב אדרב דנקטינן כרב אשי דמתני' לקולא ודארוקתא שרי ודניסכא אסור וכן הלכתא והרי"ף דברים הללו ולא פירשם נקטינן מהא שמעתא שתכשיטי הזהב או הכסף שהם תקועים ומחוברין ברצועה או בבגד ומפוזרין לכאן ולכאן אשה יוצאה בהן כדין כלילא דארוקתא ותכשיטין שהם כולן של כסף אסורין באשה כדין כלילא דאניסכא וכעיר של זהב ובאיש בין כך ובין כך מותר מידי דהוה אקמרא דאניסכא ואבנט של מלכים ולא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי אלא משום דלמא נפיל אבל באיש לא חיישינן לעולם דלמא שליף ומחוי מפני שהוא בן דעת אבל לנשים וקטנים שדעתן קלה עליהם חיישינן ומש"ה לא שרו בני מלכים לצאת בזגין אלא בארוג בכסותו ומפורש טעם זה בתלמוד ירושלמי תכשיטין למה הן אסורין ע"י שהנשים שחצניות הן מתירתן להראותן לחברתה והיא שכוחה ומהלכת בהן והאיש ע"י שאינו שוחק מותר נשמעינן מן הדא מעשה בר"ג ב"ר שירד לטייל בתוך חצירו בשבת ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשים הדא אמרה העשוי לתכשים אסור העשוי לכך מותר הדא אמרה א' האיש וא' האשה הדא אמרה אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר ואע"פ שנראה מן הירושלמי הזה שהוא אוסר אפילו באיש יש מתוך שהוא עשוי לכך ולכך בין לאיש בין לאשה אסור לצאת בו בדרך קשוטו א' האיש ואחד האשה אפי' לחצר וכל שכן לרשות הרבים אבל דבר שהוא מיוחד לתכשים של איש מותר לצאת בו אפי' לרה"ר ולא חיישי' דלמא שליף ומחוי וכן בטבעת שיש עליה חותם וכן פסק הרב ר' שמואל הלוי הנגיד בטבעת שיש עליה חותם שמותר האיש לצאת בה אפילו לרה"ר בשבת ונראין דבריו ועוד אוסיף ביאור בזה במקומו וההוא עובדא דרבי יהודה נשיאה דנפק בחומרתא דמדושא במסכת מועד קטן בפ' מי שהפך את זיתיו טבעת שאין עליה חותם היתה ולחצר יצא בה כדתניא השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר והא ברייתא מייתי התם על ההוא עובדא וההוא דנפק בחומרתא דמדושא בפ' הדר עם הנכרי לרה"ר הוה וטבעת שאין עליה חותם לאיש אסור לצאת בה לרה"ר ואם יצא חייב חטאת ופירוש רש"י מפרש לה להיא בטבעת שיש עליה חותם ואם כן לא הוציאה האיש באצבעו דרך קישוטא אלא בתוך ידו ואין לשון דנפק מוכיח כן ומההוא עובדא דפרק מי שהפך את זיתיו נראה לנו ושנו בחומרתא דמדושא שהיא טבעת שאין עליה חותם שאילו היתה טבעת שיש עליה חותם אפי' לרה"ר היה מותר לצאת בה כדאמרי' לא חיישי' באיש דלמא שליף ומחוי ומדמייתינן על ההיא עובדא היא ברייתא דהשירים והנזמים וכו' אלמא לרה"ר אסור ויש שפוסקין להיתר לצאת לחצר בכל הכלים אחד האיש ואחד האשה מההוא דרבי יהודה נשיאה דנפק בחומרתא דמדושא לחצר לכך נראה להם שהלכה כר' ענני בר ששון משמיה דרבי ישמעאל בר' יוסי דאמר הכל ככבול ולא כן פסק רבינו ז"ל ואנו נוטין לדבריו וההוא עובדא דר' יהודה נשיאה ל"ק ולא מידי שיש לנו להעמיד דברי רבינו ולומר שלא אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר אלא בדברים כעין כבול ופאה שאם יצא בהן לרשות הרבים אין חייבין עליהם חטאת והם הם שאסרו חכמים אף ע"פ שאין סברא זו בדברי התלמוד ירושלמי שכתבנו אין נראה מתלמודנו לאסור אלא בדברים שאם יצאה אינה חייבת חטאת ובהנהו איכא למיגזר בהו דלמא נפיק בהו לרה"ר אבל דברים שחייבין עליהם חטאת ביציאתן לרה"ר התורה אוסרתן ולא גזרי' בהו דלמא נפיק בהו לרה"ר ומותר לצאת בהן לחצר:

מתני' ולא בטבעת שאין עליה חותם דייקינן עלה בגמרא הא יש עליה חותם חייבת ואע"ג דמתני' בהדיא היא איצטריך להאי דיוקא דאי ממתניתין הוה אמינא ה"מ היא של מתכת וחותמה של אלמוג הוא דהוי משאוי אבל חותמה של מתכת הוי תכשיט קמ"ל דאפי' חותמה של מתכת חייבת חטאת דלאו תכשיט אא"כ אין עליה חותם כלל והיינו דדייקינן לה מרישא דמתניתין ואותבי' עלה מההיא דתכשיטי נשים טמאים ואוקמה רבי זירא למתניתין דקתני הא יש עליה חותם חייבת חטאת כר' נחמיה דאמר עיקר טבעת חותם ואין דרך הנשים לחתום והיינו דתניא ר' נחמיה מטמא כלומר בחותמה של מתכת והיא של אלמוג דבכלי מתכות דמיא ולא הויא בפשוטי כלי עץ לפי שהחותם הוא העיקר ובירושלמי תנא ר' נחמיה מחליף:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר ליה רב שמואל בר בר חנה כו' והרי"ף ז"ל סתם דברים הללו ולא פירשן: **אמר** הכותב איני נסכם לפי' הזה דרב יוסף לבטל מחלוקת רב ושמואל מכאן בא וכרי חברתה כפ' תבית אמרת לן משמיה דרב משמע שרי אבל ר"ת השם משום דרב אשי משני לפלוגתא דרב ושמואל בתרא ודלוי ומחוזא ונהרדעא דלמא דארוקתא היו ג"כ ראיתי שם כפ' תבית שלא סמך שרב ז"ל על רב שמואל בר בר חנה אלא על סתם הגמ' ששונין רב אסר ושמואל שרי וכלן נמי אחר מסקנא דשמעתא האריך לפרש מהו נסכא ומהו רוקתא לקיים דברי רב אשי שספרים ביניסס:

הסמד היו. בני אדם המשמטים עצמן מן השמד היו: הנכנס יכנס. שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואהו: והיוצא אל יצא. שמא יראו אויבים מבחוץ והוא לא ידע ויראוהו ויכירו שאנו כאן: נהפך סנדלו. שיש לו שתי פיות ויכול להנעילו משני צדדין אבל ניכר מהו לפנים ומהו לאחור וכשנעלו זה הפוך נראה הנכנס כאילו יוצא וניכר מקומו בקרקע: והרגו זה את זה. בדחיקתן והיו סנדליהן מסומרין: דאיכא כנופיא דאיסורא. שאין עושין בו מלאכה ונקבצים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כי ההוא מעשה דהואי בכנופיא דאיסורא בעשיית מלאכה: **והיינו** דתנן ביו"ט אין משלחין סנדל מסומר ולא מנעל נר מצוה שאינו תפור. ואם תאמר והא קתני סיפא דהא זה הכלל כל דבר שנאותים בו משלחין אותו ביו"ט וסנדל המסומר הרי נאותים בו בחול וכיון שכן אמאי אין משלחין אותו ביום טוב ויש לומר דבסנדל המסומר החמירו הואיל ובאתה תקלה על ידו וזה הכלל דקתני התם אמנעל שאינו תפור קאי שאין נאותין בו בחול כיון שהוא בלי תפירה:

לא שנו אלא לחזק. שמסמרותיהן נעשו לחזק העקב שקורין סול"א עם הפנתא שקורין אנפליי"א: אבל לנוי מותר. דלא גזרו אלא מעין המאורע והנהו לחזק הוו: שתים מכאן. כנגד אצבעו ואחת כנגד עקבו: ושתים מכאן. כנגד פנימי [ב]: תרסיותיו. רצועותיו: תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור מבפנים מן הסנדל דף יד: ותפרו: מותר. שמעתי מר' יוחנן וטעמא לא ידענא: עשאו. למסמר: כמין קלבוס. שני ראשיו חדין וכפוף ונשתנה משאר מסמרות ונועץ שני ראשין בעץ כדאמרינן במסכת סוטה (דף יט:) קלבוס של ברזל היו מטילין לתוך פיה: חיפהו כולו במסמרים וכו'. מותר הואיל ונשתנה מכמות שהיה דכעין המאורע בלבד גזרו: אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי. דתורת כלי עליו: אוסר. דלמא אתי לנועלו: חיפהו בעו' מלמטה וקבע בו וכו' מותר. הואיל ונשתנה מכמות שהי' דמעין המאורע גזרו: עשאו. לראש המסמר כמין טס או שעשאו חד כמין יתד: **נקטינן** משמעתין דלא אסרו סנדל המסומר אלא כעין מעשה שהיה ומשמע דאותו סנדל שאסרו אנפליא שלו של עור וסוליו של עץ והיו לו תרסיות והיה אפשר להפכו כדאמרינן ונהפכה סנדלו של אחד מהן הלכך כל שאינו [ג] יוצא בזה אין זה סנדלר המסומר שאסרו חכמים ולפ"ז סנדל המסומר שלנו שיוצאין בו בימות הגשמים אינו בכלל גזירה זו ואע"פ כן נהגו איסור בדבר לפי שדרכו לצאת מן הרגל ואיכא למיחש דלמא אתי לאיתויי כך ראיתי בשם הרשב"א ז"ל:

ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה. הא יש ברגלו מכה נפיק באותה שאין בה מכה והכי היא מסקנא דגמרא: **אמר** רב פפא לא תימא עד דאתמחי גברא ואתמחי קמיע. פי' אתמחי גברא היינו שכתב שלשה קמיעות של ג' מיני חלאים לג' אנשים דאתמחי לכל קמיעות שיעשה לעולם ואפילו לכל [ד] מיני חלאים מידי דהוה אנגח [ב"ק דף לז.] שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל: ואתמחי קמיע. הוא שנתרפאו בקמיע זה שלשה אנשים מחולי אחד אי נמי שנתרפא בו אדם אחד שלש פעמים דנעשה קמיע זה מומחה לכל אדם שיש לו אותו חולי: ולא תימא דלא שרינן לצאת אלא היכא דאיכא תרתי דאתמחי גברא ואתמחי קמיע אלא כיון דמומחה גברא אע"ג דלא מומחה קמיעא סגי וכ"ש אתמחי קמיע ולא אתמחי גברא אלא מאי דהוי רבותא טפי נקט: ולא קתני בזמן שאינו מומחה. דאלו היה תנא הכי הוה משמע דבעינן דמומחה קמיע ומשמע נמי דבעינן דמומחה גברא דהא קתני בסמוך איזהו קמיע מומחה ואוקימנא לה לאמחויי גברא: **תנו** רבנן איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש. משמע

נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא והכירו בהם אויבים ועכשיו באין עליהם דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהיו הורגים בהם האויבים אמר רבי אלעזר בן אלישע במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהיו הורגים בהם האויבים: רמי בר יחזקאל אמר בבהכ"נ היו יושבין ושמעו קול מאחורי בהכ"נ כסבורין הם [א] אחד מהן יצא והכירו בהם אויבים וכו' באותה שעה אמרו לא יצא איש בסנדל המסומר ל"ש בשבת ול"ש ביו"ט *בשבת דף ס: מ"ט לא דאיכא כנופיא דאיסור מלאכה ביו"ט נמי איכא כנופיא דאיסור מלאכה והיינו דף יד: דתנן ביו"ט* אין משלחין סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור: אמר רב יהודה אמר שמואל °לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ור' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא [לך] לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו לר' חנינא שלש מכאן ושלש מכאן ואחת בתרסיותיו: א"ל (א) אילפא לרבה בר בר חנה אתון דתלמידי דר' יוחנן אתון עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כר' חנינא בעא מיניה ההוא רצענא מר' אמי תפרו מבפנים מהו א"ל מותר ולא ידענא מ"ט אמר רב אסי ולא ידע מר מ"ט כיון דתפרו מבפנים הוה ליה מנעל ובסנדל גזרו ביה רבנן במנעל לא גזרו ביה רבנן: בעא מיניה ר' אבא בר זבדא מר' אבא בר אבינא עשאו כמין קלבוס מהו א"ל מותר איתמר נמי א"ר יוסי בר' חנינא עשאו כמין קלבוס מותר: אמר רב ששת חיפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר תניא כותיה דרב ששת לא יצא אדם בסנדל המסומר ולא יטייל בו מבית לבית ואפילו ממטה למטה אבל מטלטלים אותו לכסות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה ור' אלעזר בר"ש אוסר נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ארבעה או חמשה מותר ור' יהודה מתיר עד שבעה חיפהו בעור מלמטה וקבע בו מסמרים מלמעלה מותר עשאו כמין טס או כמין יתד או חיפהו כולו במסמרים כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר:

ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה: טעמא דאין ברגלו מכה *הא יש ברגלו דף מכה נפיק באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכר' יוחנן דאמר (ג) עשית של שמאל מכה: ולא בתפלין ולא בקמיע: אמר רב פפא לא תימא עד דאיתמחי גברא ואיתמחי א קמיע אלא כיון דאיתמחי גברא אע"ג דלא אתמחי קמיעא דיקא נמי דקתני ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו מומחה שמע מינה ת"ר איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושינה ושילש

רש"י

הנכנס. מי שרוצה ליכנס יכנס שהנכנס יראה תחלה שאין אדם רואהו: אל יצא. כי שמא יש אויבים בחוץ ויבינו שאנו כאן: נהפך סנדלו. שיש לו שתי פיות ויוכל לנועלו מב' צדדין אבל ניכר מהו לפנים ומהו לאחור וכשנועלו זה הפוך נראה זה הנכנס כאילו יוצא ומקומו ניכר בקרקע: והרגו זה את זה בדחיקתן והיו סנדליהם מסומרים כאותן שעושין לרגלי סוסים ראשיהם עבים: דאיכא כנופיא. וכעין המאורע כנופיא דאיסורא שאסור בעשיית מלאכה ונאספים בו לבתי כנסיות ולבתי מדרשות כי הא מעשה דהוה בכנופיא דאיסור עשיית מלאכ' והמעשה אירע בשבת: אין משלחין. דלאו בר נעילה ביו"ט הוא ותנן כל שאין נאותין ממנו אין משלחין אותו ביו"ט: לחזק. שהמסמרים שבו עשויין לחזק העקב שקורין סול"ה: אבל לנוי מותר. דלא אסרו אלא כעין המאורע והההוא לחזק היה: שתים מכאן. כנגד החיצון אחד בראשו כנגד האצבעות וא' כנגד עקביו: ושתים מכאן. כנגד פנימי (לחבר) [לעבר] בין הרגלים: תרסיותיו. רצועותיו: עיפה. שם חכם ובנו של רבה מפומבדיתא: תפרו מבפנים. שנתן מנעל של עור בפנים מן הסנדל ותפרו: מותר. לקבוע במסמרים מבחוץ: (ג) שמעתי מר' יוחנן. וטעמא לא ידענא: עשאו למסמר כמין קלבוס שני ראשין חדין (ד) וכפוף ונועץ שני ראשיו בעץ כדאמרי' בסוטה קלבוס של ברזל מטילין לה בתוך פיה קלבוס תפיליו"ן בלעז: מותר. הואיל ונשתנה משאר מסמרים דלא גזרו אלא מעין המאורע: חיפהו. מלמטה: אבל מטלטלין אותו. דתורת כלי עליו: אוסר. דלמא אתי לנועלו: נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו כו'. מותר הואיל ונשתנה מכמות שהיה מעין המאורע לא גזרו: עשאו. לראש המסמר רחב כמין טס או שעשאו חד כמין יתד: באותה שאין בה מכה. ואז מכתו מוכחת עליו מה שלא נעל ברגלו ולא אחכו עליה וגם ליכא חשדא: דאיתמחי גברא ואיתמחי קמיע. כגון שעשה אדם קמיע זה לשלשה בני אדם דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה בני אדם והקמיע מומחה שריפא כתב זה שלשה בני אדם אי נמי שכתב אדם זה ג' קמיעין של שלשה מיני חלאים לשלשה אנשים היינו איתמחי גברא בכל קמיעין שיעשה לעולם ואיתמחי קמיע שנעשה קמיע זה לשלשה אנשים לחולי זה בין שכתבו רופא זה בין שכתבו אחר נעשה הקמיע מומחה: אלא כיון דאיתמחי גברא. לשלשה מיני קמיעין לשלשה בני אדם. אע"ג שלא איתמחי קמיע שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם: דיקא נמי דקתני מן המומחה. משמע מאדם מומחה: ולא קתני בזמן שאינו מומחה. דליהוי משמע דקפיד אמומחיות דקמיע עצמו: קמיע. (ה) קשר של עיקרין שרשי סמנין: ולא

דף סא.

שלטי הגבורים

א רס"י פי' שאם ריפא ג' (מיני) חולים בג' מיני חולאים דאיתמחי גברא לכל הקמיעות גם לחלאים אחרים וכ"כ סמג לאוין ס"ה וכן נראה דעת מיי' פי' י"ט מהל' שבת וכ"כ המרדכי והרא"ש והטור או"ח סי' ש"א כתבו דלא אתמחי גברא בכל הקמיעות דלעולם לא איתמחי גברא אלא לאותו קמיע שנומחה בו וכסה"ג שאם כ' לחש א' כשלשה אגרות ורפאו שלשתן איתמחי גברא לאותו קמיע שריפא (בו) ג' בני אדם בג' אגרות אגרת לכל א' וא' ואם ריפא באגרת א' ג"פ אז נקרא הקמיע מומחה ואפי' כתבו לו אדם אחר שאינו מומחה אותו הקמיע נקרא מומחה ולדברי התוספות לעולם אינו נקרא קמיע מומחה לענין שאם יכתבנו לו אדם אחר שאינו מומחה אינו נקרא קמיע מומחה אע"פ שאותו סלחש איתמחי לג' אנשים מיהו בזה הענין הוי הקמיע מומחה כשמקבלו מיד איש שאינו מומחה אבל כתבו האיש המומחה כגון שכ' לחש א' באגרת אחת וריפא בו ג"פ אזי אותה האגרת מומחה לכל אדם דכיון שאותה האגרת שכתבה מתחלה האיש המומחה היא עצמה ריפאה ג' בני אדם אז ודאי הומחית אם תגיע אותה האגרת ליד איש שאינו מומחה ויתננו היא עצמה ליד איש אחר אז היא נקראת קמיע מומחה ואם כתב לחש א' בג' אגרות וכל א' הועילה לג' אנשים או כל אחת הועילה לאדם אחד שלש פעמים אז איתמחי גברא ללחש זה בכל אגרת שיכתבנו ואיתמחי נמי קמיע שכל אחת ואחת מהג' אגרות שכתב נקראות מומחות ביד כל אדם וסמג ומיי' פליגי בקמיע מומחה לסמג קמיע שריפא בו ג' פעמים אדם א' מחולי א' נקרא קמיע מומחה ואיתמחי קמיע ולדברי מיי' לא איתמחי קמיע עד שירפא בו ג' בני אדם:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל עיפא: (ב) נ"ב פי' דבגמ' אמרי' דא"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא הב לי מסנאי יהיב ליה דימין א"ל עביתו מכה כלומר דר"י אזיל לטעמיה דנועל של שמאל תחלה כתפילין ולפיכך א"ל ר"י לרב שמן א"כ שאנעול של ימין שנתת לי לנעול שוב לא אנעול של שמאל אחריו והכני יוצא ביחיד ועשית את רגלי של שמאל כאלו היתה בה מכה דאצא ביחיד באותו שאין בה מכה: (ג) נ"ב מותר: (ד) נ"ל וכפופים: (ה) נ"ב אינו אלא לשון קשר ודעקרין של שורשי סמנין נמי קרוין קמיע:

הגהות מאי"ר

[א] מן פי' אחד עד פי' באותו וכו' שבאו עליהם שאויבים דחקו זה את זה והרגו זה את זה: [ב] נ"ב לחבר בין הרגלים: [ג] כוולא נ"ב: [ד] נ"ב שאר:

מלחמת ה'

ועוד כ' הרי"ף ז"ל כו' ולי נראה כרב הונא דההיא דחייא בעלמא הוא: **אמר** הכותב מצא בעל המאור ז"ל מקום לחלוק ולפי דעתי שקולים הם ומי שיש לו קבלה הוא הנאמן והרי רבינו ורבינו חננאל סומכין על חייא בר רב ומפני שהולך אחר המוכיח אבל ראיתי מפרשים דבאותה שאין בה מכה דכ"ע לא פליגי דנפיק משום תענוג שהרי הוא נועל בשתיהן בשעה שאין לו מכה וזו מכתה מוכיח עליה לדברי הכל וכי פליגי בדרב הונא פליגי דחייא בר רב סבר משום תענוג עביד וזה שאינו נועל באותה שאין בה מכה לא היה לו לנעול באותה שיש בה מכה וכן פי' רבי' הר"מ בר' יוסף ז"ל ואם הגאונים קבלו זה הפי' בדין לפסוק עליהם כחייא בר רב דרב הונא מודה ליה ולא כרב הונא דפליג עליה דחייא בר רב ולחומרא:

המאור הקטן

כתב הרי"ף יש ברגלו מכה נפיק באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכרבי יוחנן דאמר עשית של שמאל מכה ולי נראה כרב הונא דההיא דחייא בעלמא היא דאמרינן דלמא ר' יוחנן כחייא בר רב ס"ל ופשטיה דרבי יוחנן כרב הונא ומכרעת: אמר רב פפא לא תימא עד דמימחי גברא ומימחי קמיע כלומר דלא מהני היכא דמימחי גברא עד דמימחי קמיע אלא כיון דמימחי גברא אע"ג דלא מימחי קמיע וכ"ש היכא דמימחי קמיע ולא אימחי גברא לפי שהעיקר הרפואה תלויה בקמיע והיינו דתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש ואוקימנא דאימחי קמיעא ואפי' באדם אחד אלמא מותר לצאת בו והא דתניא כל שריפא ג' בני ארם כאחד פי' כאחד שלא נרע ולא הוסיף ולא שינה בקמיע כלום אוקימנא לאמחויי גברא שהמחאתו יותר המורה מהמחאת הקמיע ובעינן בה שלשה בני אדם והא דאמר רב פפא לא אמחי גברא בחד קמיע אבל לאמחויי קמיע אפי' לחד גברא תלתא זימני כי ההיא דתניא כל שריפא ושנה ושילש חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי גברא לא איתמחי רבותא קמ"ל דאפילו בתלתא גברי לא איתמחי גברא ואוקימנא לאמחויי גברא (לפי שיותר חמור מקמיע) ואי אמרת תיפשום מינה דלא אמרי' מוליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא יש להשיב לענין אמחויי קמיע הכי נמי דפשיטא לן כברייי' ולא איבעיא לן אלא לענין אמחויי גברא לפי שיותר חמורה המחאתו מהמחאת הקמיע וכדברי ר"י משום הכי איבעיא ליה לרב פפא מי מדמינן בהא מילתא אמחויי גברא לאמחויי קמיע דלא נימא מוליה דההוא גברא הוא דמקבל כתבא או דלמא כל לאמחויי גברא ספי מחמרי ואמרינן מוליה דההוא גברא הוא דמקבל כתבא תיקו:

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שא:
ב מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה סמג לאוין ג:
ג מיי' פי"ט מהל' שבת ופ"ג ופ"ד מה' תפילין סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' מג:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שא:

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

רבינו נסים

מסמע אפי' אדם אחד: אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עקרין. קמיע לשון קשר ודעקרין של שלשה מיני שרשי סמנין נמי קרי קמיע: ולא שנכפה. כלומר לא תימא דלא יצא אלא מי שבא עליו החולי כבר פעם אחת: נכפה. היינו חולי דאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו במוחו ומפילו: אלא שלא יכפה. שבא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה יוצא בו: בשיר. אלעדה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא לתכשיט ולא תכשיט הוא אלא מחמת דאגת החולי: והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד. ולעיל תני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע אפי' אדם אחד: הא לאתמחויי גברא. שיהא מומחה בכל קמיעות שיעשה לעולם בעינן שריפא ג' בני אדם והא דקתני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע אפילו אדם אחד מיירי לאתמחויי קמיעא שיהא קמיע זה מומחה לכל אדם לאותו חולי: **אמר** רב פפא פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי [א] אתמחי גברא ואתמחי קמיעא. פי' אפילו לא ריפא כל קמיעא אלא אדם אחד אתמחי גברא לכל קמיעותיו כיון שריפא ג' בני אדם בג' קמיעות חלוקין אבל עכשיו שכל קמיע ריפא ג' פעמים נעשו שלשה קמיעין אלו מומחין ע"י כל אדם וה"ה דהוה מצי למימר אתמחי גברא ואתמחי קמיע כגון שריפא אדם זה ג' אנשים בשלשה קמיעות חלוקין ובקמיע הא' ריפא בו אדם אחד ג' פעמים: תלתא קמיעי לתלתא גברי חד זמנא. גברא אתמחי לכל קמיעין שיעשה: קמיעא לא אתמחי. מיד רופא אחר לפי שהמחאתו של רופא תלויה במזלו: חד קמיעא לג' גברי קמיע אתמחי. שיתרפא בו כל אדם מחולי זה: גברא לא אתמחי. לקמיע אחר:
בעי רב פפא [כו'] קמיעא ודאי לא אתמחי. שהרי כל א' לא ריפא אלא פעם אחת: או דלמא מזליה דהאי גברא: מזלו של חולה זה הוא. דמקבל קמיעא. כלומר שכל קמיעא מועיל לו אבל לעיל בריפא ושנה ושילש לא חיישינן להכי לפי שהמחאתו של קמיע תלויה בעשייתו ובתקונו ולפיכך יותר יש לתלות ענין הרפואה בתקון הקמיע מבמזליה דהאי גברא אבל הכא דבהמחאת גברא עסקינן וכבר פירשתי דהמחאת גברא תלויה במזלו של רופא בהא הוא דאיכא לספוקי שמא מזל הרופא גרם או מזל החולה פירשתי שמועה זו לפי שטתו של רש"י ז"ל ולא כדבריו ממש אבל מ"מ הוא סובר דכל היכא דאתמחי גברא יוצאין לרה"ר בכל קמיעא שיעשה: **אבל** בתוס' אין סוברין כן שהם אומרים דלעולם לא אמרינן אתמחי גברא לכל קמיע שיעשה אלא אתמחי גברא היינו שעשה ג' קמיעין מענין אחד דאתמחי לכל קמיעין שיכתוב מאותו הלחש לאותו החולי ואתמחי קמיעא היינו שאותו כתב ממש ריפא ג' אנשים ירושלמי [פרק זה הל"ב] נאמן אדם לומר בקמיעא זו רפאתי בו ג' פעמים:
איבעיא להו קמיעין יש בהם משום קדושה וכו' לאצולינהו מפני הדליקה בשבת. כשאר כתבי הקדש: הברכות. שתקנו חכמים כגון תשע של ר"ה שיש בהן מלכיות זכרונות ושופרות: מעניינות. מפרשיות הרבה שכותבין בהם מקראות של רפואות: יגוד ויגנוז. יקוץ מקום השם ויגנוז: **ותפלין** היינו טעמא דאינו נכנס בהן לבית הכסא אלא חולצן ברחוק ד' אמות ונכנס משום שי"ן שלהם. הכתובה בעור עצמו מבחוץ: **ומשמע** הא לאו הכי כיון שהן מחופין שרי והיינו דמסקינן התם בפרק מי שמתו [דף כג.] דמי שרוצה ליכנס בבית הכסא חולץ תפליו ברחוק ארבע אמות ואוחזן בידו [ג] בבגדו כנגד לבו ונכנס ומיהו דוקא ביום שרי למעבד הכי לפי שהוא צריך לחזור ללובשן אבל בלילה אמרינן התם דעושה להן כיס טפח ומניחן [ג] ובכלי שאינו כליין אפילו פחות מטפח מותר אבל קמיע אפילו תמצא לומר דיש בו משום קדושה במחופה עור סגי אפילו בלילה דכיון דלעולם צריך לו הרי קמיע אף בלילה כתפלין ביום: **ואיכא** מאן דגריס בגמרא ואמר אביי דלי"ת של תפלין ויו"ד של תפלין הלכה למשה מסיני כלומר שעושין דלי"ת ויו"ד בקשרי הרצועות להשלים שדי וכתבו בתוס' דלא גרסי' ליה דדלי"ת ויו"ד לאו הלכה נינהו דהא אמרינן לעיל בפ' במה מדליקין (דף כח:) לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפלין ואקשינן תפלין בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך ופרקינן לעורן ואקשינן והא אמר אביי שי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני ופרקינן לרצועותיהן ואם איתא לפרוך נמי רצועות הא אמר אביי דלי"ת ויו"ד של תפלין הלכה למשה מסיני כדאקשינן גבי לעורן משי"ן. ואין לריך למחוק הנוסחאות דדלי"ת ויו"ד כיון שאינן בכתיבה ממש אלא בקשר לאו תורת ה' מיקרי: שריון קסדא ומגפיים. מיני כלי זיין: **מתני'** לא תצא אשה וכו' כולייאר וכובלת. מפרש בגמרא: פלייטון. שמן אפרסמון: חייבת חטאת. דלאו תכשיט נינהו: **גמ'** אמר עולא וחלופיהן באיש. פרש"י ז"ל דאטבעת קאי דטבעת שיש עליה חותם דבאשה הוי משוי לפי שאין דרכה בכך ואם יצתה חייבת חטאת באיש אם יצא

תורה אור **נר מצוה**

ושילש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה ולא שנכפה אלא שלא יכפה ויקשור ויתיר אפילו ברה"ר ובלבד שלא יקשרנו *בשיר ובטבעת ויצא בו לרשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא שלשה בני אדם כאחד לא קשיא הא לאתמחויי גברא והא לאתמחויי קמיעא: אמר רב פפא פשיטא לי °תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זמני אתמחי גברא ואתמחי קמיעא תלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא גברי אתמחי קמיעא לא אתמחי חד קמיעא לתלתא גברי קמיעא אתמחי גברא לא אתמחי בעי רב פפא תלתא קמיעי לחד גברא מאי קמיעא ודאי לא אתמחי גברא אתמחי או לא אתמחי מי אמרינן האי כיון דאיתסי תלתא זימני ודאי מומחה הוא או דלמא מזליה דההוא גברא דמקבל קמיעא מאי תיקו *איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או דילמא אין בהן משום קדושה למאי הלכתא (א) לאצולינהו מן הדליקה ת"ש הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפין במקומן ואלא לענין גניזה מאי ת"ש היה שם כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה הרי זה יגוד ויגנוז אלא להכנס בהן לבית הכסא מאי יש בהן משום קדושה ואסור או (ב) דילמא אין בהן משום קדושה ושרי ופשטינן *אם היו מחופין א עור שרי למיעל בהו לבית הכסא ואי לא אסיר ותפילין היינו טעמא דאין נכנס בהן לבית הכסא אלא חולצן ברחוק ד' אמות ואוחזן בבגדו ובידו ונכנס משום שי"ן שלהן דאמר אביי שי"ן של תפלין הלכה למשה מסיני: ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפים: שריון זרדא קסדא אמר רב סנורתא ונקראת בלשון ישמעאל ביצה והוא כובע שבמקרא דכתיב °וכובע נחשת על ראשו מגפים אמר רבה בר רב הונא פוזמקי פירוש מוקי דעבדי להו מברזלא או מנחשא ולית להו גיותא דכרעא: **מתני'** לא תצא אשה ב במחט נקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא (ג) בכולייר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצאתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: °**גמ'** אמר עולא וחילופיהן ג באיש כלומר אם יצא האיש

רש"י

ולא שנכפה. לא תימא שלא יצא בו אלא מי שכבר בא עליו החולי פעם אחת: נכפה. חולי שאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו בראשו ובמוחו ומפילו: אלא שלא יכפה. שבא ממשפחת נכפים ודואג שמא יכפה: מפני מראית העין. דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא כתכשיט ולא תכשיט הוא אלא מדאגת חולי: והתניא כל שריפא שלשה בני אדם. ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש ואפי' לאדם אחד: הא לאיתמחי גברא. האי דקתני שלשה בני אדם היינו משום דסתמא שלשה מיני חלאים יש להן ואיירי לג' מיני קמיעין ולאתמחויי גברא שנעשה אדם זה מומחה בכל קמיעין שיעשה לעולם כדאמר בב"ק נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתבנו רופא אחר (ד) מהם: והא. דקתני כל שריפא ושנה ושילש מיירי בחולי אחד או לאדם אחד או לשלשה בני אדם ולאתמחויי קמיע מיירי דנעשה הקמיע לבדו מומחה על ידי אדם זה (ה) אם כתבוהו ג' רופאים נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם: תלתא קמיעין. ג' מיני לחש: ג' זמנין. כל לחש ריפא שלש פעמים ואפילו אדם אחד: איתמחי גברא. בכל קמיעות לעולם שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעין: ואיתמחי קמיע. ג' קמיעות הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל קמיע שלש פעמים ואין לומר מזל הרופא הוא דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו ואין לומר נמי מזל החולה גרם שמתרפא ע"י קמיעות שהרי בשלשה בני אדם הוחזק: קמיעא לא איתמחי. לבא מיד רופא אחר: חד קמיע לשלשה גברי. לחולי א': קמיעא אתמחי. מיד כל אדם: גברא לא אתמחי. לקמיע אחר שאין (ו) מלחש זו ושל חולי זה: שלשה קמיעות. של ג' מיני חולאים: קמיע ודאי לא איתמחי. מיד אדם אחר שהרי לא ריפא כי אם פעם אחת: מזליה דהאי גברא. מזליה של חולה זה דמקבל קמיעים וא"ת ממתניתין דלעיל שמעינן (ז) כל שריפא ושנה ושילש דמשמע לאדם אחד ואוקימנא דאיתמחי קמיע ולא אמרינן מזליה הוא (ח) דלא דמי התם חד קמיע הוא וליכא למיתלי (ט) למזליה דגברא אלא רק בקמיע הני ודאי בגברא תלוי או ברופא או במתרפא לכך איבעי' לן במאן ניתלה: לאצולינהו. בשבת. לחצר שאין מעורבת כשאר כתבי הקדש: הברכות. שתקנו חכמים כגון תשע של ראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות: ומעניינות. מפרשיות הרבה שכותבין מקראות לרפואה: יגוד. יקוץ מקום השם ויגנוז (י): לבית הכסא. שתם בית הכסא שלהם בשדות: שיש בו סכנה. אי שקיל ליה מיניה ושרי למיעל בהו לבה"כ משום פיקוח נפש: אע"ג דנקט ליה בידיה. (כ) תכשיט הוא הלכך א"נ מייתי ליה ד' אמות בידיה לא מיחייב: מחופין עור. דליכא גנותא מעייל לבהכ"ס ולא בעי לאסקלי להו. ותפילין אע"ג דהן מחופין עור: משום שי"ן. שעשוי מעור החיצון עצמו שלשה קמטין כעין שי"ן משדי והד' והיו"ד בקשר שקושר הרצועה אחת לצפון ואחת למזרח כמין דלי"ת (ל) ורצועה קטנה מאד תלויה (מ) בהן ואין בה אלא כדי כפיפות כמין יו"ד וכופאה בעוד העור לח והיא עומדת לעולם: זרדא. ברוניא: סנורתא. כובע עור תחת כובע של מתכת: מוקי. אנפלייאות של ברזל במלחמה: מתני' בכולייאר. מפרש בגמ' וכן כובלת: פלייטון. בלסמ"א משחא דאפרסמון: חייבת חטאת. קסבר לאו תכשיטין נינהו: גמ' וחילופיהן באיש. אטבעת קאי דטבעת שיש עליה חותם אם יצא פטור ושאין עליה חותם אם יצא חייב חטאת ובאשה יש עליה חותם

המאור הקטן

הא דאמר עולא וחילופיהן באיש פירשוה רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל דלא אמחט קאי כמו שפי' הרי"ף בהל' אלא אטבעת בלחוד קאי זו ששנינו טבעת שאין עליה חותם תכשיט דאשה לא תצא דלמא שלפא ומחויא ואם יצאה פטורה לפי שהיא תכשיטיה וטבעת שיש עליה חותם היא לה משאוי ואם יצאה חייבת חטאת וחילופיהן באיש שטבעת שיש עליה חותם היא לו תכשיט וטבעת שאין

שלטי הגבורים

א וצ"ע אם מותר ליכנס בבית הכסא באותם קמיעין שעושין לתינוקות מחופין כסף וחקוק עליהן מבחוץ אותיות של שם:
ב הרא"ש כתב שם פ' במה אשה דאשה יוצאת במחט שמעמדת בה קישורים לכתחלה וכן במחט שאוגרת בה שערה וכן כל כיוצא בזה וככי כתב בטור א"ח סי' ש"א ולא מחלק בין שהיה המחט נקובה או לאו וסמ"ג אוסר לצאת במחט שקושרין בו סביב צוארה בחלוקה או לעיפיה דהיינו העמדת קשורים וכן כתב המרדכי:
ג הקשו המפרשים על דברי רבינו דסילך יתחייב חטאת לאיש כשיוצ' במחט שאינו נקובה והלא לעולם הוי לדידיה הוצאה כלאחר יד ועוד שילך יהיה מחט נקובה תכשיט לאיש דאמר שאם יצא בו פטור אבל אסור והלא בין מחט נקובה ובין אינה נקובה הוי תמיד משוי לאיש ורש"י פי' דה"ק וחלופיהן באיש לא קאי אמחט כלל אלא אטבעת דאשה אם יוצאה בטבעת שיש עליה חותם חייבת ואם אין עליה חותם פטורה אבל אסורה והאיש בהפך בטבעת שיש עליה חותם פטור ואין עליה חותם חייב חטאת ולא הוי הוצאה כלאחר יד כדלעיל וא"כ תכשיטין דאיש אסור לצאת בהם מדרבנן ור"ת פירש דחלופיהן באיש ר"ל דהאשה חייבת חטאת כשיש עליה חותם והאיש בהפך דהוא חייב חטאת כשאין עלי' חותם אבל באיש כשיש עליה חותם מותר לצאת בו לכתחלה דלא גזרו רבנן באיש דלמא שלפי ומחוי ואם כן לדידיה כל תכשיטין דאיש מותר לצאת בהן לכתחלה וי"א דדבר שהוא תכשיט לאיש ולא הוי תכשיט לאשה דמותר לצאת בו לכתחלה מיהו בדברים שהם תכשיטין לאשה כמו לאיש אסור לאיש לצאת בהן לכתחלה אם בכלל שתכשיטין קטני' שגזרו בהן חכמים לצאת בהן ומיי' פי"ט מהלכות שבת הסכים לפי' רבינו והגאונים הסכימו לפי' רש"י. והרא"ש וסמ"ג הסכימו לפי' ר"ת וכן כתב המרדכי בשמו ומפתח של ברזל שעשוי לתכשיט בלבד ולא לתכשיט כלל איכא דכ"ע אסור לצאת בו ומהר"ם אסר' אפי' עשאן לנוי ואפי' קבען בחוזק ברצועה אסור לצאת בהן ואם המפתחות של כסף כתוב בשם מהר"ם שמותר לצאת בהם ולפי הירושלמי שהביא הרא"ש אפי' הן של כסף אסור לצאת בהן שכיון שעשויות הן לתכשיט ולהשתמש בהן אסור שהרואה אומר לצורך תשמיש הוא מוציאו ולא לתכשיט והטור א"ח סי' ש"א כתב בשם ספר המצות הגם כי שם בשם ה"ה ליכא האי פסקא וז"ל הטור בשם ס"ה מפתח אסור אם אינו עשוי ברצועה מובלעת בתוך יד של מפתח אבל בשלשלת שיש בה קרס והקרס אחוז במפתח יש אוסרין ויש מתירין ודעת א"א ז"ל להתיר ע"כ דברי הטור והסתפק דבריו צ"ע ואת' דדברי ס"ה שהביא הטור מיירי ג"כ במפתח של ברזל א"כ יצאת הוראה בהרבה מקומות שמבליעין ותוגרין באותה רצועה בתוך יד של מפתח ברזל ונותנין ב' מטבעות כסף מזה ומזה ותוגרין באותה רצועה ויוצאין בהן ואני ראיתי לגדולי אשכנזים שעושין כדברי הרא"ש להכנים המפתח בשלשלת כסף אפילו הוא של ברזל ותולין אותו בצואריהן ויוצאין בהן :

יצא פטור וטבעת שאין עליה חותם דבאשה הוי תכשיט באיש הוי משוי ואם יצא חייב חטאת וכן פי' רבינו שרירא ור"ח וה"ר אלברגלוני ז"ל ורבינו אלפסי ז"ל שפירשה בין בטבעת בין במחט לא נראו דבריו: **ואיכא** דיליף מהכא דתכשיט באיש אסור לצאת בו לרה"ר דמדאמרי' ותלופיכן באיש אלמא טבעת שיש עליה חותם לאיש כטבעת שאין עליה חותם לאשה מה התם פטור אבל אסור לאיש נמי טבעת שיש עליה חותם שהוא תכשיט שלו פטור אבל אסור ולא כדברי ר"ת ז"ל. ויש לדחות דהאי ותלופיכן לאו לענין חיובא ופטורא קאמרינן אלא שאותה הטבעת שהוא תכשיט באשה דהיינו שאין עליה חותם הוי משוי באיש וטבעת שיש עליה חותם שהוא משוי באשה הוי תכשיט באיש ולעולם מאי דהוי תכשיט באיש אפילו לכתחלה שרי ולא מיחוור מדאמרינן בגמרא לפרוקי פרכין דפרכינן והא הולאה כלאחר יד היא ומפרקינן הכא באשה גזברית עסקינן. כלומר דכיון דבחול דרכה לצאת באצבעה טבעת שיש עליה חותם לאו הולאה כלאחר יד הוא ואפי' הכי כיון שרוב הנשים אין דרכן בכך משוי הוא לה וחייבת חטאת ופרכינן עלה תרצת אשה איש מאי איכא למימר כלומר אכתי איש אמאי חייב חטאת בטבעת שאין עליה חותם דהא לדידיה הולאה כלאחר יד היא ואם איתא דחלופיהם לא קאי אדינייהו אלא לענין תכשיט ומשוי מאי קושיא כי היכי דאמרינן דטבעת שהוא תכשיט באשה פטור אבל אסור וטבעת שהוא תכשיט לאיש מותר לכתחלה הכי נמי נימא דטבעת שהוא משוי לאשה חייבת עליה חטאת וטבעת שהוא משוי לאיש פטור אבל אסור לפי שאין דרך הולאה שלו בכך אלא משמע דסברא דתלמודא הוא דהאי ותלופיכן לענין חיוב ופטור נמי קאמרינן ושמעינן מינה דבתכשיט דאיש נמי איכא איסורא דרבנן ושלא כדברי ר"ת ז"ל אלא שיש מי שאומר דדוקא בתכשיטין השוין לאיש ולאשה הוא דאמרינן הכי דהואיל ואסרום לאשה לא רצו להתיר באיש אבל בתכשיטין דאיש שאינן ראויים לאשה מותר האיש להוציאם ולפי זה צריך שנאמר דטבעות תכשיטין השוין לשניהם מיקרי אע"פ שמה שהוא תכשיט לאשה אינו תכשיט לאיש:

אמר רבי אמי ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות. כדאמרינן (בכל הבשר)(ד' קה:)[ע"פ קיא] שרא דעניותא נביל שמיה ונביל קרי ליה ואוהב מקום מיאוס ומשתין מים לפני מטתו הייט מיאוס: ערום. אורחא דמילתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יולא לחוץ להשתין דטורח הוא לו ללבוש ולצאת: אבל לבראי לית לן בה. שהקלוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מצומצם: על עסקי תכשיטיה. שאינו רוצה לקנות לה:

מתני' ולא בכלה. מקל של מתכת

נר מצוה   תורה אור

האיש במחט שאינה נקובה ובטבעת שאין עליה חותם חייב חטאת ואם יצא בטבעת שיש עליה חותם ובמחט נקובה פטור אבל אסור והכין הוא מסקנא דשמעתא ולאו הוצאה כלאחר יד הוא דכיון שפעמים שאדם נותן לאשתו בחול טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה (א) עד שמגעת לקופסא נמצאת דרך הוצאתה בכך ואינה כלאחר יד ופעמים נמי שהאשה נותנת לבעלה בחול טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל האומן ומניחה באצבעו עד שמוליכה לאומן ונמצא דרך הוצאתו בכך בחול וכיון שדרך הוצאתו בחול (ב) באצבעו בכך אם יצא בה בשבת חייב חטאת: ולא בכולייר: מאי כולייר אמר רב (ג) מכבנתא יש שפירשו אותה טליסאן ויש שפירשו אותה מידי דמקיף לרישיה כדאמרינן ביומא* [דף כה.] כהנים מוקפין ועומדין כמין כולייר: כובלת אמר רב יוסף חמרתא דפליון פירוש חוליא של בושם שמתקשטת בו להעביר ריח רע ממנה ועיקר לשון פליון מלשון °בלולה בשמן [במדבר ז] דמתרגמינן דפילא במשח: *אמר רבי *אמי [ודף סב:] ואמרי לה במתניתא תנא ג' דברים מביאין [סעב] את האדם לידי עניות ואלו הן המשתין מים בפני מטתו ערום ומי שאשתו מקללתו בפניו והמזלזל בנטילת ידים המשתין מים בפני מטתו ערום לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפוריא אבל לבראי לית לן בה וכי מהדר אפיה לפוריא נמי לא אמרן אלא אארעא אבל במנא לית לן בה והמזלזל בנטילת ידים כדרבי זריקא דאמר רבי זריקא אמר ר' אלעזר כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מילתא היא מדרב חסדא דאמר רב חסדא אנא משאי מלי חפנאי מיא ויהבו לי מלי חפנאי טיבותא. ומי שאשתו מקללתו בפניו אמר רב על עסקי תכשיטיה והוא דאית ליה ולא עבד לה: **מתני'** *לא [דף סג.] [ב] יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתרים ולא באלה ולא ברומח ואם [סעג] יצא חייב חטאת ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכמים אומרים אינן לו אלא גנאי שנאמר °וכתתו חרבותם לאתים וגו' והלכה כרבנן בירית טהורה ויוצאין [ישעיה ב] בה בשבת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן: **גמ'** *יתיב רבי אבין ורב הונא [דף סג:] קמיה דרבי ירמיה ויתיב רבי ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבי אבין וקאמר בירית באחת כבלים בשתים אמר לו רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת בינידם ונעשו כבלים אתער בהו רבי ירמיה ואמר ישר וכן אמר רבי יוחנן *אמר רב ששת °למה [ג] מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטים שבפנים [דף סד.] [במדבר לא] [סעד] טבעת וכומז לומר לך כל המסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה כאילו [דף לא ע"א] מסתכל במקום התורף: **מתני'** יוצאת אשה בחוטי [א] שער בין משלה בין משל חברתה בין [ד] משל בהמה בטוטפת ובשרביטין בזמן שהן תפורין בכבול [סעה] ובפאה

רש"י

חייבת אין עליה חותם פטורה יש עליה חותם תכשיט לאיש אין עליה חותם תכשיט לאשה: הולאה כלאחר יד. שאין דרכו להוליא כך דרך מלבוש: לקופסא. תיבה שריינ"א בלשכנז אשקרון בלע"ז וי"מ שהקופסא חתומה בו וכשפותחתו חוזרת וחותמת בו ולא נ"ל דא"כ מנחתה באלבעה עד שתחזירנה לבעלה מבעיא ליה: אלל אומן לתקנו ומניחה באלבעו. אלמא דרך הולאה היא: מכבנתא. נוסקא ל' כבינתי לבתי (ד): דפילון. שם שריחו ערב בלשמ"א בלע"ז ואשה שריחה רע טוענתו עליה: לידי עניות. דאמרינן (בכל הבשר) [בע"פ] דשרא דעניותא נביל שמיה ונביל קרי ליה ואוהב מקום מיאוס ומשתין לפני מטתו הייט מיאוס: ערום. אורחא דמילתא נקט שמתוך שהוא ערום אינו יולא לחוץ להשתין דטורח הוא ללבוש ולצאת: אבל לבראי לית לן בה. שהקילוח ארוך וניתז למרחוק: משא ולא משא. שאין רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מים כגון רביעית מצומצם: על עסקי תכשיטיה. שאינו רוצה לקנות לה: מתני' לא באלה. מפרש בגמרא קולפה מאשואה בלע"ז: אין לו אלא גנאי. דכתיב וכתתו חרבותם לאתים וגו' ואי תכשיט נינהו לא היו בטלים לעתיד לבא: גמ' בירית באחת. משוקיה כמין אצעדה: כבלים בשתים. בשתי שוקיה: תכשיטין שבחוץ. טבעת: שבפנים. כומז: כל המסתכל באלבע. דהיינו טבעת: במקום התורף. כומז: מתני' בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: בין משלה. תלושין: בין משל בהמה. כגון של סוס: בזמן שהן תפורין. אז השבכה דתו לא שלפא ומחויא: בכבול.

ורֹאשו עבה שקורין מאצ"א: תכשיטין הן לו. כדכתיב [תהלים מה] חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך: אינן לו אלא גנאי שנא' וכתתו חרבותם לאתים. כלומר שיהו בטלין לימות המשיח ואי תכשיטין נינהו למה הן בטלין להוי לנוי בעלמא: **בירית**. מפרש בגמרא: טהורה. אינה מקבלת טומאה: ויוצאין בה. דלא שלפה ומחויא שלא ירלה שוקה: כבלים טמאים. מפרש בגמרא: **גמ'** בירית באחת. משוקיה: כבלים בשתים. בשתי שוקיה וכתבו בתוס' דלפי זה אין הכבלים עשוים כמו הבירית דאי שוין נינהו אלא שזו באחת וזו בשתים מ"ט בירית טהורה וכבלים טמאים בשלמא לענין שבת איכא למימר דכל דהוי תרי איכא למיחש דלמא שלפא ומחויא אבל כל דלית לה אלא חד גנאי הוא לה וליכא למיחש להכי אבל לענין טומאה מאי איכא למימר ופ-תימא כל דלא הוי אלא חד הוי כחלי כלי א"כ מי שאין לו אלא סנדל אחד ה"נ דלא מקבל טומאה אלא ודאי כדאמרן: **אמר** ליה אלו ואלו בשתים (ה) מטילין שלשלת ביניהן. והא שלשלת תשמיש אדם הוא דאמרי' בגמ' [דף סג:] משפחה אחת היתה בירושלים והיו פסיעותיהם גסות והיו בתוליהן נושרין ועשו להן שלשלת כדי שלא יהו פסיעותיהן גסות הלכך תשמיש אדם הוא ומקבל טומאה מה שאין כן בבירית דכיון שאין משימין אותן אלא כדי שלא יפלו בתי שוקיה הויא לה כטבעת שהתקינה לקשור בה מתניו ולחגור בהן כתפיו דאמר בפרק במה בהמה [דף נב:] דטהורה והיינו טעמא נמי דכבלים שאין יוצאין בהן דלמא שלפה לשלשלת שהיא של זהב ומחויא דכי שקלא לה לא יפלו בתי שוקיה מה שאין כן בבירית: **מפני** מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. תכשיטין שבחוץ הייט טבעת: תכשיטין שבפנים. הייט כומז דאמרינן זה דפוס של בית הרחם ומאי כומז כאן מקום זמה: לומר לך כל המסתכל. במקום טבעת כאילו מסתכל במקום כומז שהרי כפרה זו על מה שנסתכלה שיא בהם כדאמרי' בגמ' תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן הערוה: **מתני'** יולאה אשה בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: בין משלה. תלושין: ובין משל בהמה. כגון של סוס דהכא ליכא למיחש דלמא מתרמיא לה טבילה של מלוה ושרי להו ואתיא לאיתויינהו דהא קיי"ל דחוטי שער אין חוצצין: בזמן שהן תפורין עם השבכה דתו לא שלפה כדי שלא

המאור הקטן

שאין עליה חותם היא לו משאוי כיון דלא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי מידי דהוה אקמרא ואאבנט של מלכים וכמו שביארנו ובטבעת שאין עליה חותם לא יצא ואם יצא חייב חטאת והוצאה לכך בין לאיש בין לאשה לכל אחד ואחד במה שמחויב בו כדרבא דאמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו ומניחתה בידה כלומר באצבעה וכן פעמים שהאשה נותנת לבעלה ומניחה בידו כלומר באצבעו אלמא דרך הוצאה היא באצבע וכנגדה בשבת יש חיוב חטאת לאיש במה שאינו ראוי לו ולאשה במה שאינו ראוי לה ויש בפי' הלכה זו דעות רבות לגאונים ולנגיד ורובן יש בהן שבוש והמתוקן והמחוור שבהם לקטתי מכללם והמבין יוסיף לקח וזה הירושלמי שכתבנו למעלה הדא אמרה העשוי לכך ולכך יש מפרשים אותו כמו שפירשנו שהוא עשוי בין לאיש בין לאשה ולפיכך גזרנו עליו אפי' באיש גזירה משום אשה ויש מפרשים אותו שהוא עשוי לתכשים ולתשמיש כמו מפתח של זהב של ר"ג שהיה עשוי לתכשים ולפתוח בו תיבתו וזה הפי' יותר מחוור אלא אין לנו בכל זה לאסור לצאת לאיש בטבעת שיש עליה חותם בשבת משום דלא דמי למפתח שהמפתח כיון שהוא עשוי לפתוח בו את הבית או את התיבה הרואה אומר לצורך תשמישו הוציאה משא"כ בטבעת שיש עליה חותם שאין מותר לחתום בשבת וקישוטה היא עיקר תשמישה ואם יש מי שחולק בדבר זה ורוצה לדמות זו לזו אין אנו חוששין לפי שעל התלמו' שלנו אנו סומכין וכבר ברדנו מקמרא ואבנט של מלכים דלא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי ה"ה לטבעת שיש עליה חותם:

שלטי הגבורים

א לפירוש הרא"ש וסמ"ג א"ח סי' ש"ג אסורה ילדה לצאת בחוטי שער של זקנה ומיי' פי"ט מהל' שבת מתיר לילדה לצאת בחוטי שער של זקנה וטעמייהו מבואר כי תלוי פלוגתייהו לפרש כדי נסבה דקאמר תלמודא והר"ן מסכים לפי' מיי' ודוקא בגרסתם היו גורסין כדי נסבה אבל בגי' הספרים שלנו אין כתוב כדי נסבה ומדגרים רב אלפס בגרסתו כדי נסבה א"כ משמע דכדברי מיימוני ס"ל:

הגהות הב"ח

(א)

(ב)

(ג)

הא דאמר רב יהודה אמר ר[illegible]

בפ' חבית שנשברה וק[illegible]

הא דתניא פוקק לה זוג בצו[illegible]

כדאוקימנא בפירקין דהכא [illegible]

ואע"ג דבמס' ע"ז מקשינן ו[illegible]

[illegible]

עין משפט

א מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה סמג לאוין קיא טור י"ד סי' קצ"ה :
ב מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ח סי' שג :

רבינו נסים

שלא תתגנה שערה : לחצר. אכבול ופאה נכרית קאי דאסרי' לעיל למיפק לרשות הרבים והשתא אשמעינן דלחצר מותר שהתירו לה חכמים שני תכשיטין הללו בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה : פאה נכרית. קליעת שער התלושה ועוברתה על שערה עם קליעתה כדי שתראה בעלת שער : במוך שבאזנה. שנותנת לבלוע ליחה של צואת האוזן : שבסנדלה. לתענוג : **ובמוך** שהתקינה לנדתה. פרש"י ז"ל שיבלע הדם ולא יטנפו בגדיה והקשה ר"י ז"ל דהא אסקי' לעיל בפ"ק [דף יא:] דכל לאתויי טיטוף חשיבא הוצאה ולא מקרי משום הכי דרך מלבוש לפיכך פי' שמגין על הדס שלא יפול על בשרה [ויתייבש] ויצער אותה ומשום הכי חשיב דרך מלבוש : בפלפל. פלפל ארוך נותנת בפיה אשה שריחה רע : גלגל מלח. כמו גרגיר מלח לרפואת חולי השינים :

שן תותבת ושן של זהב. פרש"י ז"ל נותנת בלחיים ממקום אחר והיא של זהב : ורבי מתיר. לצאת בה : וחכמים אוסרין. דכיון דמשונה משאר השינים דלמא מחייכי עלה ושקלה לה מהתם ומוליכה לה בידה. ל"א שן תותבת של אדם אחר היתה והיתרא דלעיל קאי ולא אפלוגתא דר' ורבנן והכי קאמר בפלפל וגלגל מלח ושן תותבת. שן של זהב ר' מתיר וכו'. שתי לשונות הללו כתב רש"י ז"ל ולא נהירא דאי חדא קתני שן שן למה לי ואי תרתי קתני ובשן תותבת אפי' רבנן שרו הוה ליה למתני כדקתני הנך כולהו אלא ודאי תרתי קתני ובתרוייהו פליגי ר' ורבנן ובירושלמי משמע דשן תותבת היא של עץ ורבנן אסרי בתרוייהו דמתוך שהיא נכרת בין שאר השינים שיילי מינה חברותיה לאחויי להו ומחויא אבל של כסף לא מנכרא ולא שיילי מינה ומש"ה שריא אפילו לרבנן כדאיתא בגמרא ולרבי בכולהו אע"ג דשיילי מינה כיון דמגניא בהו לא מחויא כדאיתא בגמ' זה נראה לי : **גמ'** דבת מינה היא. ולא מינכר ולא מחייכי עלה : ובלבד שלא תצא זקנה. בחוטי שער של ילדה וילדה בשל זקנה דשחורות על לבנות או לבנות על שחורות נראין הן ואתי למשלף : בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה. וכיון דדרכה בכך איצטריך לאשמועינן דאסור משום דזמנין דמחייכי עלה : אבל ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה. וכיון דלאו אורח ארעא לא איצטריך לתנא לאשמועינן דאי עבדא נמי הכי פשיטא דאיכא למיחש דלמא מחייכי עלה : ומשני כדי נסבה. בחנם ואגב גררא נקטיה : **אמר** רב כל שאסרו חכמים לצאת בו ברה"ר אסור לצאת בו לחצר אפילו מה שאין ביציאתו לרה"ר חיוב חטאת (ו) דלאו גזירה לגזירה היא משום דאי שרית ליה בחצר אתן סהדי דנפיק בהו נמי לרה"ר שאין דרך לפשוט תכשיטין בחצר. וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דבחצר שאמרו לאו דוקא דה"ה בבית דכל שהוא דרך מלבוש או דרך תכשיט אסור לפי שאין דרך לפשוט תכשיטין כשיוצא לחוץ ובבית נמי איכא למיחש להכי אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה שלא אסרו אלא בחצר שאינה מעורבת משום דדמיא לרה"ר אבל בחצר המעורבת שרי וכ"ש בבית וא"ת אי הכי הא דאמרי' בסוף פרק כירה (דף מו:) השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר ויהבינן טעמא (משום) דהואיל ואיכא תורת כלי עליהן אמאי איצטריכין להאי טעמא תיפוק לי' שהן ראוין להכניסן בבית ולטלטלן דרך תכשיט י"ל דההיא בחצר שאינה מעורבת עסקי' והנהו תכשיטין שבתו בתוכו ואסור להכניסן לבית ומשום (ז) הכי איצטריך לטעמא דהואיל ואיכא תורת כלי עליהן אבל לטולם בבית ואפילו בחצר המעורבת נמי שרי וכן דעת הרמ"ה ז"ל :

אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה לפיכך התירו לה מקצת תכשיטיה: כדתניא. דחשו רבנן להכי : בנדתה . היו דורשין זקנים הראשונים כמשמעו [ב] בדבר המרוחקה מבעלה:שלא תכחול. עיניה ולא תפרכס סרק על פניה והוא אדום : תהא בנדתה . בטומאתה : עד שתבא במים . לטבול ואף על פי שעברו שבעת ימים ומעיינה פסק: עשתה לו בית יד . למוך שבאותו מקום מהו למישריה דניחוש דלמא שקלה וממטיא לה בידיה דלא מאיס עלה למשקלה בבית יד שלה: עשתה לו בית יד מותר. דלא אמרינן לא מאים אלא אפילו בבית יד מאים : לדורשיני . לחולי השינים : דארציני . קנמון: רבי אליעזר פוטר בכובלת . ואמרי' בגמ' דהאי פוטר מותר לכתחלה הוא ואמרינן טעמא דמאן דרכה למיפק בכובלת אשה שריחה רע ולא שלפה ומחויא דמיגליא גנותה: למטה מן הסבכה . כגון אצטמא וכיפה של צמר : יוצאה בו . דלא חיישינן דלמא שלפה ומחויא דמיגליא שערה ומגניא ביה : **מתני'** יוצאין בסלע שעל הצינית . סלע מטבע : צינית . מפרש בגמרא : הבנות קטנות . שמנקבות את אזניהם ואין עושין להם נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטין או קסמין באזניהם שלא יסתמו נקבי אזניהם : ואפילו . רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט נינהו אורחא בהכי ולאו משוי הוא: ערביות . נשים ישראליות שבערביא : יוצאות רעולות . דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים וקרי להו בלשון ערבי רעולות והייט הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה : מדיות . נשים ישראליות שבמדי : פרופות . שמתעטפות בטליתן ותולה רצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז וקושרת הרצועה בכרך ואין הטלית נופל מעליה:

גמ'

נר מצוה | תורה אור

ובפאה נכרית בחצר במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר שן תותבת ושן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים : **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאים לה אבל דחברתה א דמאים לה אימא לא צריכא ואי אשמעינן דחברתה משום דבת מינה היא אבל דבהמה דמינכר אימא לא צריכא: תאנא ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה אבל ילדה בשל זקנה גנאי הוא לה כדי נסבה : ובכבול ובפאה נכרית בחצר : אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו להצר [א] חוץ מכבול ופאה נכרית ור' ענני בר ששון משמיה דר"י סבר הכל ככבול והלכתא כרב ב דסתם לן תנא כותיה . ולרב מאי שנא הני אמר עולא גזירה שמא תתגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה כדתניא והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ושלא תפרכס ותתקשט בבגדי צבעונים עד שבא רבי עקיבא ולימד א"כ נמצאת מגונה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה תלמוד לומר והדוה בנדתה תהא בנידותה עד שתבא במים : *ב ובמוך שבאזנה: תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה : ובמוך שבסנדלה תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בעקיבה (א) קשר מהודק. ובמוך שהתקינה לנדתה סבר רבי אמי בר אחא למימר והוא שקשור לה בין יריכותיה אמר ליה רבא אע"פ שאינו קשור לה דכיון דמאים לה לא אתי לאתויי : בעא מיניה ר' ירמיה בר אבא עשתה לו בית יד מהו א"ל (ב) אע"פ שעשתה לו בית יד מותר איתמר נמי אמר רב נתן בר אושעיא א"ר יוחנן עשתה לו בית יד מותר : בפלפל ובגרגיר מלח. פלפל ג לריח הפה גרגיר מלח דעביד (ג) לדורשני ובכל דבר שתתן לתוך פיה זנגביל אי נמי דארציני: שן ד תותבת ושן של זהב ר' מתיר וחכמים אוסרין אמר אביי רבי ור' אלעזר ור"ש בן אלעזר כולהו סבירא להו כל מידי דמיגניא בה לא אתי לאחויי רבי הא דאמרן ר"א דתניא (א) ר"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון רשב"א דתניא ר"ש בן אלעזר אומר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאה בה למעלה מן הסבכה אין יוצאה בה והללו כולן שטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן : **מתני'** יוצאין בסלע שעל הצינית הבנות קטנות יוצאות בחוטין ואפילו בקסמים שבאזניהם ערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה :

מאי

רש"י

דאסרינן לעיל ברה"ר בחצר שרי : פיאה נכרית . קליעת שער תלושה ונותנת על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער : לחצר . אכבול ופיאה קאי : במוך שבאזנה . שנותנת בו לבלוע צואת האוזן והליחה : שבסנדלה . להתענג : לנידתה . באותו מקום שיבלע בו דם ולא תטנף בגדיה : בפלפל . פלפל ארוך שנותנת בפיה אשה שריחה רע : גרגר מלח . שנותנת בפיה לרפואה : שתתן לתוך פיה . מבעוד יום : שן תותבת . נותנת בלחייה ממקום אחר והוא של זהב : רבי מתיר . לצאת בה בשבת : וחכמים אוסרים . דכיון דהוא משונה משאר השינים דלמא מחייכי עלה ושקלה מהתם וממטי' לה בידיה ובגמרא אמרינן דשל זהב דוקא נקט : גמ' דידה . חוטי שער שלה (ד) ולא מאים וליכא למימר דלמא מחייכי עלה וממטי ליה בידיה: דבת מינה . דלא מינכר ולא מחייכו עלה : זקנה . לבנות : כל שאסרו חכמים . לעיל במתני' אסור לצאת בהן לחצר אע"ג דשרי לטלטולינהו דתורת כלי עליהן מ"מ דרך מלבוש אסור דדלמא מרגלא בהו ונפקא לרה"ר : חוץ מכבול . לקמן מפרש טעמא : הכל ככבול . כל האסורים לא נאסרו אלא ברשו' הרבים אבל מותרי' בחצר לצאת בהן : כדי שלא תתגנה . התירו לה מקצת קישוטיה הנאים : כדתניא . דחשו רבנן להכי : זקנים הראשונים . דרשו כפשטיה : בנידתה . כדבר המנודה ומרוחקת מבעלה : עד שתבא במים . לטבול אע"פ שעברה שבעה שלה ופסק מעיינה : עשתה למוך בית יד . מי אסרי' לה דלמא (ה) שלפא ומחויא ומייתי לה הואיל ואית לה בית יד דלא מאים : מותר . דאפילו בית יד מאים : לדורשני . לחולי השינים : זנגביל . אנגב' : דארציני . קנמון : פוטר בכובלת . ואוקימנא דפטור ומותר וטעמא כדאמר לעיל מאן דרכה למיפק בכובלת אשה שריחה רע ואשה שריחה רע לא שלפא ומחויא משום גנותה : כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאת בו . דלא חיישינן דלמא שלפא ומחויא דמגלה שערה : מתני' סלע . מטבע : הבנות קטנות . שמנקבין אזניהם ואין עושין להם נזמים עד שיגדלו ונותנין חוטים או קסמין באזניהם שלא יסתמו נקבי אזניהם : ואפילו בקסמין . ואע"ג דלאו תכשיט הוא אורחייהו בהכי ולא משוי הוא : ערביות . ישראליות שבערביא דרך ערביות לעטוף ראשיהן ופניהם חוץ מעיניהם : מדיות . ישראליות שבמדי : פרופות . שמתעטפות בטלית ותולה רצועה בשפתה האחת כנגד צוארה ובשפתה השני כורכת אבן

הגהות חו"י

(א) בגמרא דף סב . ר"א מתיר :

הגהות הב"ח

(א) כ"ב ודוקא קשר כו'. וכ"ב נראה דאאמוך שבאזנה קאי דבעי קשר מהודק ובאלפס ישן כתוב האי ודוקא קשר מהודק אמוך שבאזנה וכ"כ באשר"י וכן פסק בטור בסי' ש"ג ונראה מדבריה' דבמוך שבסנדל' לא בעי' קשר מהודק וק"ל : (ב) אמר ליה עשתה לו כנ"ל והאר נמחק : (ג) כ"ב שתי מלות הן דור שיני פי' שורש של שיניים עי' בערוך ערך דר. ובא"י לדוד שיני גם בר"ן : (ד) דלא כנ"ל : (ה) שלפא ומייתי כנ"ל ותי' ומחויא נמחק : (ו) ולאו כנ"ל : (ז) הכי כנ"ע :

הגהות מאי"

[א] אמרת : [ב] כ"ב כמנודה :

שלטי הגבורים

א יראה מה להביא ראיה וסמך לנשים שיוצאות בכסוי שערות שלהן כשהן נשואות אבל במקום קליעת שערן נושאות שערות חברותיהן שקורין קרינאלי"ו בלע"ז מהסיא דשנינו פרק במה אשה יוצאה דף סד שהאשה יוצאה בפאה נכרית בשבת ופירשו המפרשי' כי פאה נכרית היא מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה כדי שתתקשט בשער והתם באשה נשואה מיירי מתניתין מדקאמר בגמ' דהטעם משום שלא תתגנה על בעלה הרי דבנשואה מיירי והרי פאה נכרית הוי ממש כעין אלו הקרינאל"ו ומשמע להדיא שמותרות בנות ישראל להתקשט בהן דשער באשה ערוה דקאמר לא הוי אלא בשער שדבוק לבשרה ממש ונראה גם בשרה עם השיער אבל שיער המכסה שערה אין כאן משום שער באשה ערוה וגם לא משום פרועת ראש ונראה דל"ש שערות דידה ל"ש שערות של חברתה כל עוד דעבידי לכסוי השער והן תלושות אע"פ דקישוט הוא לה כדי שתראה בעלת שער אין בכך כלום וס"ד ואע"ג דאמרי' סוף פ"ק דערכין דפאה נכרית המחוברת לשער ממש דהוי כגופה ממש מ"מ לא נאסר בשביל כך לצאת בה ולהתקשט בה דהא על כרחך אותן הנדקניות דקאמר התם היו מתקשטות בפאות הסם ובנשואות מיירי התם דקאמר תנו שערי לבתי ואין לומר שהיו מצומות לעיף או מידי על הפאות נכרית דא"כ מאי אהני השוה קשוט הרי כל עצמו של אותו קישוט לא הוי אלא בשביל שתראה בעלת שער אלא פשיטא דמיירי שהולכות בשערות מגולות ולכשתעיין סוף פ' קמא דערכין ופ' מי שמתו דף כ"ס בדברי רש"י שם ובדברי הרא"ש תמצא [illegible]

[illegible]ביי דס"ס בכרמלית ואפי' רבא דפליג עליה לאו משום דקתני לרה"ר אלא כדקאמר היא גופה גזירה וכו' ובססית דלא יעמוד אדם ברה"ר ויטתין ברה"י וכן לא יזוק כ"ע מודו דה"ס בכרמלית [illegible]
[illegible]ל דאין לאסור לנשים תכשיטיהם כי לא ישמעו לנו והנח להן לבנות ישראל שיהיו שוגגים ולא מזידין : ג וע"ע בדברי סמ"ג לאוין ס"ה בסוף פיסקא דנראה מדבריו איזה סתירה וצ"ע : ד לפירוש [illegible]
[illegible]ן תותבת הוא שן שמשימה האשה במקום שנפל אחד משיניה ושל זהב אסור ושל כסף או של אדם שרי ולדידהו שרי לאשה שיש לה שינים מסודרין של אדם שקורין אפוסטיצי שמנחת אותן בפיה [illegible]

גמ' מאי ציניה בת ארעא. מכה שתחת פרסות הרגל וקושר בה סלע לרפואה דמידי דקשי ואית בה (ג) שוכתא רוביל בלע"ז ואית בה נורתא מעלי לה וכל הכי איתנהו בסלע: דנפקו בחוטי. בחוטין שבאזניהן: ועביד להו מקוואות ביומי ניסן. לטבול בהן: ומפצי ביומי תשרי. מפני טיט הנהרות שלא יחוץ: דצבעונין הוו. ואיכא למיחש בהו דלמא שלפה ואתיא לאחווי: דלא לילפן גופא נוכראה. ויתאוו לשכב עם איש: **ודאמרי'** ועביד להו מפצי ביומי תשרי. פרש"י ז"ל מפני טיט הנהרות שלא יחוץ ולפי זה יצטרך לומר שהוא עבה ביותר דהא תנן בפרק תשיעי דמקוואות דאין

נר מצוה · תורה אור

גמ' מאי צינית בת ארעא פי' בלשון ישמעאל פצה אל"א ר"ן: הבנות יוצאות בחוטים. אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דליהון נפקן בחוטי ולא שביק להו למיגנא בהדי הדדי ועביד להו מקוה ביומי א ניסן ומפצי ביומי תשרי ב (א) ולא שביק להו למיפק בחוטי והתנן הבנות יוצאות בחוטין דאבוה דשמואל צבועין הוו: ולא שביק להו למיגנא בהדי הדדי *דלא לילפן להו גופא נוכראה: ערביות רעולות ומדיות ג פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה. פירוש ערביות רעולות נשים ערביות יוצאות רעולות כדכתיב הנטיפות השרות והרעלות ושמן בלשון ערבי גרץ ונשים מדיות יוצאות פרופות

טיט חוצץ אלא טיט היון דהיינו טיט הבורות וטיט היוצרין ואם תאמר וכי הוי עבה מאי הוי והתנן (שם פ"ז) הטביל את המטה אף על פי שרגליה משוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדימין איכא למימר דהני מילי במטה דליכא סדקין אבל באדם חוצץ לפי שהטיט נכנס לו בין האצבעות וכדתק שם ואחרים פירשו דלצניעותא בעלמא היה עושה אותן שהוא חושש שמא מתוך שתתפחד שלא יראוה בני אדם תהא רדופה לטבול מהר ולא תטבול יפה ומהאי טעמא נמי אמרי' בפרק תינוקת (דף סז.) אשה לא תטבול בנמל לפי שהוא במקום רואים ואיכא למיחש לכדכתיבנא אלא שאף שם פרש"י ז"ל מפני הטיט שהוא חוצץ ולא מחוור שאין בנמל טיט יותר משאר נהרות : **ודאמרי'** עביד להו מקוואות ביומי ניסן אמרינן עלה בגמרא [דף סה:] מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב מטרא במערבא סהדא רבה פרת סבר שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין ופליגא דשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך ופליגא דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד. והכי פירושא דעביד להו מקוואות ביומי ניסן משום חששא דשמא ירבו הנוטפין על הזוחלין ונמצא שאין מטהרין אלא באשבורן וכדתניא (בספרי) [בספרא] אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין מעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן כלומר שאין מי גשמים מטהרין אלא דוקא דקוו וקיימי הלכך כל היכא דאיכא למיחש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין אסור ומשום הכי עביד להו מקוואות ביומי ניסן דס"ל כרב דאמר מטרא במערבא סהדא רבה פרת כלומר שרבוי פרת מעיד בבבל שירדו גשמים בארץ ישראל אלמא ס"ל שהנהר ממי גשמים הוא גדל ולא מכיפיה: **ודאמרי'** ביומי ניסן איכא מאן דאמר דלאו דוקא ביומי ניסן אלא (ג) ה"ה לכל השנה חוץ מיומי תשרי וכדאמר בתר הכי דאתיא כשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד ולא נקט יומי ניסן אלא לאפוקי יומי תשרי ואין הלשון נוח לי דהוה ליה למימר עביד להו מקוואות לבנתיה כולא שתא ומפצי ביומי תשרי ולפיכך נראה דבנתיה דאבוה דשמואל בסיתוא לא הוו טובלות בנהר משום צנה אלא במקוואות שבבתיהן וביומי ניסן דרווח עלמא היו מתחילות לטבול בנהרות והיה מתקן להן אביהם [שם בתחלת ניסן מקוואות שהיו טובלות בהן עד תשרי וביומי תשרי לא היו צריכין למקוואות משום דליכא למיחש לנוטפים ולפיכך היה מתקן להן] [א] מפצי וכשעוברין יומי תשרי כבר היו חוזרות לטבול בבתיהן משום צנה: **והוי** יודע שזו שאמרו המעין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן היינו לומר שהמקוה אינו מטהר אלא באשבורן אבל המעין מטהר [ב] בין בזוחלין בין באשבורן דאי אמרת דאין מעין מטהר אלא בזוחלין היכי עביד להו אבוה דשמואל לבנתיה מקוואות ביומי ניסן והיה ממשיך לתוכן מי פרת וכמו שפירשו כל המפרשים ז"ל הוה ליה למיחש שמא ירבו זוחלין על הנוטפין ואין מטהרין באשבורן אלא ודאי כדאמרן ועוד ראיה מדתנן בפרק ראשון דמקוואות למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא למעלה מהם מי (מעין) מוכים כלומר מלוחין ופושרין שהן מטהרין בזוחלין ובודאי היינו שהן מטהרין אפילו בזוחלין דאי לא מאי למעלה מהן הכא בחד גונא מטהרי והכא בחד גונא מטהרי ועוד דתנן כל הימים מטהרים כמקוה וכו' ר' יוסי אומר כל הימים [מטהרין] בזוחלין ובודאי ר' יוסי אף בזוחלין אמר דאי לא הוה ליה למימר אין מטהרין אלא בזוחלין אלא ודאי משום דס"ל דימים דינייהו כמעין אמר דמטהרין בכל ענין ועוד דתנן במסכת פרה בפ' ששי המפנה מעין לתוך הגת פסולין לזבין ולמצורעים ולמי חטאת אלמא לשאר כל אדם כשר אע"פ שהוא אשבורן: **ופליגא** דשמואל דאמר שמואל נהר מכיפיה מבריך. כלומר שאע"פ שאנו רואין כשהגשמים יורדין נהרות מתברכין עיקר ממקורן הוא כדאמרי' בפ' סדר תעניות (דף כה:) אין לך כל טפח וטפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים ונמצא שלעולם זוחלין על הנוטפין דהא לטפח של גשמים איכא טפחיים דמעין הלכך לשמואל מותר לטבול בנהרות לעולם ואפי' כשנראה לעין שנתרבו הרבה מן המטר: **ופליגא** דידיה אדידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין דאיכא למיחש לרבוי נוטפין אלא פרת ביומי תשרי בלבד לפי שאינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולאו למימר נמי פרת בכל השנה אלא ביומי תשרי אתא דכיון דכולה שתא חששא משום שמא ירבו נוטפין על הזוחלין הוא כל שאנו בקיאין בפרת ביומי תשרי כמה עלייתו וכן בשאר נהרות ויודעין אנו בהם שלעולם אינו מתמעט משיעור כך ואפילו בעת יובש גדול כל שאין אנו רואין בו כי אם אותו שיעור למה ניחוש הא ליכא למיחש לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין אלא שמואל תרתי קמ"ל חדא דנהרות שהן מכזבין מימיהן אין טובלין בהן לעולם דכיון שפעמים מכזבין לעולם חוששין בהן לגשמים או להפשרת שלגים וכדתנן במסכת פרה פ"ח המים המכזבין פסולין אלו הן המים המכזבין אחת בשבוע והמכזבים בפלמסיות ובשני בצורת כשרין והכי פירושא דכל שמכזבין בלא טענה אע"פ שאין מכזבין אלא לעתים רחוקות פעם אחת בשבוע פסולין דחיישינן שמא מי גשמים הן ואין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן אבל מכזבין מחמת טענה כמו בפלמסיות ובשני בצורת כשרין ומשום הכי קאמר שמואל שאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת וכיוצא בו שאינו מכזב לעולם ולמעוטי מים המכזבים הוא דקאמר פרת רוצה לומר פרת וכיוצא בו קאמר. וקאמר נמי דפרת וכיוצא בו שאינו מכזב אינו מותר לטבול בו מן הסתם בכל השנה כולה מי שאינו בקי בו אלא ביומי תשרי בלבד לפי שביומי תשרי אינו עת גשמים ולא הפשרת שלגים ולפיכך אפי' מי שאינו בקי בו אין לו לחוש שמא רבו עליו נוטפין אבל אין הכי נמי דמי שבקי בפרת וכיוצא בו כל שהוא רואה שלא נתרבה על מה שהוא זוחל בתשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבוי נוטפין טובל בו בכל השנה וכן נמי אם רואה בתשרי שנתרבה כ"כ עד שאפשר לו לחוש שמא רבו בו טופים אפי' בתשרי אינו טובל בו אלא שמואל סתמא קאמר דמי שאינו מכיר אפילו בנהרות שאין מכזבים יש לו לחוש כל השנה ברבייתן וביומי תשרי אין לו לחוש כנ"ל ויש מי שכתב בהפך ולא נראו לי דבריו: **ולענין** פסק הלכה פסק ר"ת ז"ל כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך דאע"ג דרב פליג עליה ורב ושמואל הלכה כרב באיסורי ועוד דאבוה דשמואל סבירא ליה כרב ואידך דשמואל נמי פליגא אדידיה אפ"ה קי"ל כשמואל דתניא בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נה:) [ר"מ אומר] יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין [ג] מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך כלומר דנהי דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפייהו מברכי והתם לא אמרינן הכי אלא בפרת אפי' הכי מסייע ליה משום דכיון דפרת מבריך מכיפיה כולהו נהרות [נמי מכיפיה דפרת הם מתברכין שהרי כל הנהרות] מפרת הם נמשכין כדאמרינן התם בבכורות [דף נה.] הנודר ממי פרת אסור מכל מימות שבעולם דאפילו עיגתא דמדליין סולמי דפרת ניהו הילכך האי מתני' [ד] מסייע ליה לשמואל בין מדר' מאיר בין מדרבנן [דרבנן] אמרי נמי פרת שמו שמימיו פרין ורבין וכיון דר' מאיר ורבנן מסייעי ליה כוותיה נקטינן ונמצא לפי דעת זה שלעולם טובלין בנהרות אפי' כשמתברכין הרבה מחמת גשמים לפי שאין טפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים וזהו דעת ר"ת ז"ל ומ"מ נ"ל שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכזבין אבל במכזבין ליכא למימר בהו דמברכין מכיפייהו: **אבל** ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב וכאבוה דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד וקא יהיב הרמב"ן ז"ל טעם למילתיהו דאע"ג דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך לא דחינן מימרא דאיסורא דהוו נהיגין הלכה למעשה כאבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקוואות משום מימרא דאגדתא ושמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה דכיון דאיהו נמי אמר אין המים מטהרין בזוחלין משמע דהכי קאמר דנהי דמדינא שרי הלכה למעשה איכא למיחש וכדאמרי' [נדה כט.] השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי [שמואל] מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן ואע"ג דאמרינן ופליגא דשמואל אדשמואל היינו לומר דתרוייהו מימרי דשמואל לאו קושטא איטן אלא חדא מינייהו דאינו איתא לחדא ליתא לאידך אבל איהו לא פליג [דידיה] אדידיה אלא מיחש הוא דחייש הלכה למעשה וה"נ משמע בפ' תינוקת (דף סז.) דמייתי מילתא דאבוה דשמואל ולא מסיימין עליה פלוגתא דבריה אלמא שמואל נמי למעשה חייש וכ"ת מאי חייש כיון דר"מ ורבנן אמרי בברייתא דבכורות [דף נה:] דפרת מימיו פרין ורבין ורב ואבוה דשמואל נמי אמאי סברי דלאו מכיפיה מבריך איכא למימר דאינהו ידעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי ועוד דאיכא נוסחי דלא גרסינן במילתא דרבנן שמימיו פרין ורבין אלא וחכמים אומרים פרת שמו ותו לא ולפי זה סייעתא דמייתינן התם לשמואל מדר"מ היא ולא מדרבנן ואפי' הכי שפיר דייק מדר"מ כיון דרבנן לא פליגי עליה בהדיא לומר שאינו פרה ורבה ורב ואבוה דשמואל סברי דפליגי רבנן עליה ושמואל נמי מיחש הוא דחייש: **נמצא** עכשיו לפי דרך זה שהנהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל שלעולם חוששין נהם למי גשמים והפשרת שלגים ונהרות גדולים שאין מכזבין כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן ביומי תשרי טובל בהן כל השנה כל שהוא רואה שאין לחוש שנתרבו טפים.

רש"י

אבן או אגוז וקושרת הרגועה בכרך : גמ' בת ארעא · מכה שתחת פרסת הרגל וקושרת בו סלע לרפואה : לא שביק· מפרש בגמרא : למיגנא · לישן זו אצל זו בעודן בתולות : מקוואות של מים · מכונסים או סמוך לנהר וממשיך הנהר בתוכה וטובלות בו וטעמא מפורש במס' נדה : ומפצי ביומי תשרי · שטובלות (א) בנהר ומפני הטיט שלא יחוץ נותנת המפץ תחת רגליה : דצבעונין · וחייש למישלף ומחויא: דלא לילפן גופא נוכראה · ויתאוו לשכב עם איש:

עין משפט

א מיי' פכ"א מה' איסורי ביאה סמג לאוין קכו טור א"הע סי' כ :
ב מיי' פ"ו מה' מקוואות סמג עשין מז טור י"ד סי' רא :
ג מיי' פי"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שג ·

שלטי הגבורים

ומיי' פרק י"ט מהלכות שבת כתב כי בן תותבת והוא בן שמנחת בפיה במקום בן שנפל אסורה לצאת בו ובן של זהב שמנחת על בן שחור או אדום שיש בשיניה אסורה לצאת בו ואם הוא של כסף מותר א"כ לדידיה אסורה לצאת באותן שיניים אפוסטיזי אפי' הן של אדם או של כסף :

לשון ריא"ז

א ונראה בעיני שלא הזכירו פרת אלא לפי שהיה נהר ידוע אצלם וגם הוא נהר גדול שימצאו בו מים אפילו בימי תשרי וכן ראוי לומר בכל הנהרות שיש בהן מים בימי תשרי שאין ראוי לטבול בהן אלא ביומי תשרי אבל בשאר ימות השנה צריך להמשיך מים מן הנהר הסמוך לשפתו ולעשותו כדרך מקוה לטבול בו וכ"ש נהרות הקטנים שעיקרן ממי גשמים הן ובימי תשרי אין בהם מים כל עיקר כמבואר בקונט' הראיות :

ב הנשים הטובלות בנהר בימי תשרי ראוי להן לשים מחצלת וכיוצא בהם תחת רגליהן שלא יהו רגליהן שקועות בטיט לפי שבימי תשרי יש טיט מרובה בנהר ורגלי האשה שוקעת בו והטיט נדבק ברגליה עד שלא תכניס ראשה במים והרי היא חציצה כמו שביאר מו"ס :

הגהות חו"י

(א) שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהן ויש תורת מעין על הנהרות. רש"י:

הגהות הב"ח

(א) לא כנ"ל: (ב) נ"ב לשון רש"י בלאומים סיונא מן הכסף ובלע"ז רוי"ל ויפה למכה: (ג) נ"ב עי' בר"ן אין בין המודר בדף מ':

הגהות מא"י

[א] נ"ב אביהן: [ב] נ"ב בזה: [ג] נ"ב והכ"א פרת שמו שמימיו פרין ורבין: [ד] נ"ב קא:

טטפים על עיקר המשכתן אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך אפי' ביומי תשרי אין טובל בהן ומי שאינו בקי בהן בכל השנה כולה צריך לחוש להן חוץ מימי תשרי בלבד שבתשרי מן הסתם אין טטפין רבין עליו : **מיהו** איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבוי נוטפין על הזוחלין דוקא לטבול בהן במקום שלא היתה שם זחילתו של נהר קודם לכן אבל במקום שהיתה זחילתו מתחלה אע"פ שעכשיו רבו נוטפין על הזוחלין מותר לטבול בו ומוכח לה מדתנן בפ"ק דמקואות מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל (ד) בכל שהוא ומדקתני שוה למקוה לטהר באשבורן *אלמא דין מקוה יש בו שאינו מטהר בזוחלין שאין עליו דין מעין אלא הרי הוא כמקוה שצריך אשבורן והדר קתני ולמעין להטביל (ה) בכל שהוא ובודאי מדקתני דשוה למעין להטביל (ו) בכל שהוא הוא הדין דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעין עליו וקשיא רישא אסיפא אלא ודאי הכי קתני מעין זה שרבו עליו המים שאובים מקומות יש בו שתורת מקוה עליהם וצריך אשבורן והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהן עכשיו מחמת רבוי הנוטפין ולא היה זוחל בו מתחלה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו מכמות שהיה אלא הרי הוא כמעין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי' מתחלה היה זוחל בו והאי דלא קתני ולמעין להטביל בו בזוחלין אי נמי דליתני ברישא שוה למקוה שצריך שיעור כ"ל דתני הכי לאשמועינן תרי דיני דמקוה ודמעין ובכל חד מכלל חבריה משמע דמדקתני רישא שוה למקוה לטהר באשבורן מכלל דאותו מקום ששוה בו למעין אין צריך אשבורן ומדקתני סיפא ולמעין להטביל בו בכל שהוא מכלל דאותו מקום ששוה למקוה דקתני רישא צריך שיעור ומ"מ למדנו מזו שיש מקום במעין שאפילו נתרבה מחמת נוטפין תורת מעין עליו והיינו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו והכי איתא בתוס' דקתני התם מעין שמימיו מועטין וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחלתו והיינו כמי דתנן (ז) בפ"ק דמקואות מעין שהיה מושך כנדל וריבה עליו מים והמשיכו *[הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה] למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא והכי פירושא מעין שהוא מושך מעט מעט כנדל זה שהוא שרץ קטן מרובה הרגלים ועכשיו המשיכו בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני דאם היה עומד כלומר שלא היה נמשך כלל וריבה עליו והמשיכו ב' דינים יש בו דבמקום שלא היה מהלך מתחלתו שוה למקוה שצריך אשבורן ובמקום שהיה עומד מתחלה שוה למעין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין [א]וה"ה שאין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחלה

נר מצוה

מתני' פורפת אשה על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת : **גמ'** *והא אמרת רישא פורפת אמר אביי סיפא אתאן למטבע כלומר א על המטבע בלבד הוא דלא תפרוף לכתחלה בשבת אבל על האבן ועל האגוז פורפת לכתחלה : בעי אביי אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז ותוציא לבנה קטן בשבת ועלתה בתיקו וקיימא לן דכל תיקו דאורייתא לחומרא ודרבנן (א) לקולא :

מתני' *הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר *ור' יוסי אוסר (א) אם יש לו בית קבול כתיתין טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעזרה לוקטמין טהורים ואין יוצאין בהן בשבת : **גמ'** הקיטע יוצא בקב שלו והלכה כר' יוסי *מאי לוקטמין א"ר אבהו חמרא דאוכפא רפרם בר פפא אמר קישרי רבה בר רב הונא משמיה דעולא אמר

רש"י

מתני' פורפת. כל דבר המחבר בגד לחבירו קרי פריפה : ובלבד שלא תפרוף כו'. מפרש בגמ' : גמ' על המטבע. לא תפרוף דלאו בר טלטול הוא: אבל. אבן שהוקצה לכך ראוי לטלטול : מתני' הקיטע. מי שנקטע רגלו : יוצא בקב שלו. עושין לו כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לתת ראש שוקו לתוכו ואינו נסמך עליו ולכך יוצא בקב שלו דמנעל דידיה הוא : ורבי יוסי אוסר. דלאו תכשיט הוא : ואם יש לו בית קבול כתיתין. שנחקק (ב) לו כדי קיבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהם : טמא. מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו בית קבול כתיתין אע"פ שמכניס בו ראש שוקו ה"ל כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעינן שקיבול שלו עשוי לטלטל בו מה שנותנין לתוכו אבל שוקו אינו (ג) מטלטל אגב הכלי : סמוכות. יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו וארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו : טמאים מדרס. אם זב הוא דלסמיכת גופו עבידי : ויוצאים בהן בשבת. דתכשיט דידיה הוא: ונכנסין בהן בעזרה. ואע"ג דתנן לא יכנס אדם בהר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגליו הן : כסא וסמוכות שלו. יש קיטע שייבשו ונכווצו גידי שוקיו ואפי' על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושין לו כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשמהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשור לאחוריו: סמוכות. של אותו קיטע שעושה לו סמוכות של עץ או של עור לראשי שוקיו או לרגליו התלויין וכשנשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת. דאיידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפו ואתי לאיתויי : ואין נכנסין בהן בעזרה. דמנעל נינהו : לוקטמין. מפרש בגמ' : גמ' חמרא דאכפא. חמור שנושאין אותו בכתפיים והליצנים עושין אותו ונראה כמו רוכב עליו הרפיכ"א בלע"ז : קישרי. שטעלצ"ה

למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין **נמצא** לפי דעת זה שאפי' בזמן גשמים שהנהרות רבין אדם טובל בנהרות שאין מכזבין באותן מקומות שהן נמשכין והולכין אפי' ביומי תשרי אבל באותן מקומות שנמשכין ומתרחבין יותר מחמת הגשמים כל היכא דאיכא למיחש שרבו טופין על הזוחלין אין טובלין בהן אבל היכא שרבו זוחלין על הנוטפין אפילו באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין והיינו ההיא דר' אלעזר בר' צדוק (ח) שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרין ומטהרין בזוחלין ובודאי אפילו במקום שנתרבה קאמר דאי באותו מקום בלבד שהוא מהלך מתחלתו מאי אסהדותיה פשיטא דהיכי תיסק אדעתין שבשנים או ג' טיפי מטר יפסלו פרת מלטבול אלא ודאי כדאמרן וזהו דעת הראב"ד ז"ל : **אבל** דעת [הרמב"ם] ז"ל דכי קתני בכל הני דאע"פ שרבו עליו טופין דינו כמעין דוקא בשריבה המים בגומת המעין עצמו ששם הוא חשיבות מימיו ומבטלין כל המים הבאין עליהן אבל ריבה במקום משך הנהר למטה כל שרבו טופין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אתיא מימרא דשמואל כפשטה דאין המים מטהרין בזוחלין אפילו באמצע הנהר במקום שהיה מהלך בו בתחלה אלא פרת ביומי תשרי בלבד וכפי מה שפירשנו למעלה ולפי זה הא דמפליג בתוס' בין נתרחב ללא נתרחב נראה לי [הכא] דאמר ריבה עליו והרחיבו בגומת המעין קאי דאפ"ה כל שרבו טופין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך מתחלתו אבל מקום שנתרחב אינו מטהר אלא באשבורן ואע"ג דאיכא למימר איפכא דאריבה בהמשך הנהר קאי אבל ריבה בגומת המעין אפי' נתרחב כשר מנקט לחומרא עדיף ועוד דמשמע דתוס' אגופא דמתני' קיימא מיהו סהדותיה דר' אלעזר בר' צדוק אפי' לפי שטה זו ודאי משמע דאפי' אמקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרבו זוחלין כשר דליכא למימר דאריבה במקום *גומת המעין קאי ואשמועינן רבותא שאע"פ שלא ריבה במקום גומת המעין אלא במה שנמשך ממנו כשר דאכתי פשיטא וכי ג' טיפי [מטר] יפסלו פרת זה נראה לי : **מתני'** פורפת על האבן וכו'. כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה וכמו שפירשתי במדיות פרופות : ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת. בגמ' פריך והא אמרת רישא פורפת : **גמ'** והא אמרת רישא פורפת והוא ודאי לכתחלה קאמר בשבת דאי מבעוד יום לא צריך לאשמועינן דיוצאה בשבת דהא תנן לעיל ומדיות פרופות : סיפא. דקתני (ט) [לא] תפרוף אתאן למטבע דלאו בר טלטול אבל אבן שהוקצה לכך ראויה לטלטל: (י) להוציאה לבנה קטן. לכתחלה: **מתני'** הקיטע יוצא בקב שלו. הקיטע שנקטעה רגלו : יוצא בקב שלו. שעושים לו כמין רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו ויוצא בו דקסבר רבי מאיר דמנעל דידיה הוי ולא חיישינן דילמא משתליף ואתי לאיתויי: ור' יוסי אוסר. דנהי דרבי יוסי נמי מודה דמנעל הוא אפילו הכי גזרו דלמא משתליף ואתי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים הכי אסיק רבה פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי בפרק [בתרא] דיומא (דף עח:) ולא כן פרש"י ז"ל בכאן והקשו בתוס' והיכי גזרינן דלמא אתי לאיתויי והלא אין לו אלא רגל אחד ואי נפל לא יזוז ממקומו תירץ ר"י ז"ל דמיירי שנושא בידו מקלו ועיקר הליכתו בסמיכות המקל הילכך איכא למגזר ומכאן התירו בתוס' לקיטע לצאת במקלות שלו לרה"ר וכתבו בשם ר"י ז"ל שרצה לר"ת ז"ל שהתיר כן הלכה למעשה : **ואם** יש לו בית קבול כתיתין. שחקקו בו כדי בית קבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן : טמא. מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קבול הוא לטומאה והוה ליה כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעינן שקבול שלו עשוי לטלטל ע"י מה שנותנין בו אבל שוקו אינו (כ)מטלטל על גב הכלי: סמוכות שלו. יש קיטע בשתי רגליו דהולך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור בשוקיו : טמאין מדרס. אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עבידי ומדרס הזב נעשה אב הטומאה : ויוצאים בהן בשבת. דתכשיט דידיה הוא : ונכנסין בהן לעזרה אע"ג דתנן [ברכות דף נד.] לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגליו הן : כסא. יש קיטע שנכווצו גידי שוקיו ואף על ארכובותיו אינו יכול להלך ועושה כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחק לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכסא קשור לאחוריו : סמוכות. של אותו קיטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או לרגליו התלוין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת : ואין יוצאין בהן בשבת. דאיידי דתלו ולא מנחו אארעא זמנין דמשתלפי : ואין נכנסין בהן לעזרה. דמנעל נינהו : לוקטמין. לנחוק עושין אותן להבעית התינוקות : טהורים. מלקבל טומאה דאינן כלי תשמיש ולאו תכשיט נינהו : **ויש** מחלוקת בין הראשונים לפום מאי דאתמר בגמרא עלה דהא מתני' ולפום מאי דאיתמר בפרק בתרא דיומא (דף עח:) ובפרק מצות חליצה (דף קג:) דאיכא מאן דאמר דסנדל של עץ מנעל מקרי הילכך חולצין בו ואין יוצאין בו ביום הכפורים דאסור בנעילת הסנדל והאי נמי מנעל מקרי אבל בסנדל של שעם ושל גמי אין חולצין ויוצאין בהן דלאו מנעל נינהו ואין כן דעת הרב אלפסי ז"ל שהוא סובר דכל מנעל דלא הוי מעור לאו מנעל הוא הילכך חלצה בסנדל של עץ חליצתה פסולה אא"כ מחופה עור כאבוה דשמואל דאמר הכי בפרק מצות חליצה (שם) ויוצאין בכל מנעל שאינו של עור ביום הכפורים בין בשל עץ בין בשל שעם ולפי שאין זה מקומן של דינין הללו איני מאריך בהם והכתבם במסכת יומא ובמסכת יבמות אם גומר השם עלי : **גמ'** חמרא דאכפא. חמור הניטא בכתפים והליצנים עושין אותו : קשרי. מביאין כלי

א מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שא :

גיד"ו ומכר"ס

ג"ה רש מצ כנכר

א רוב המפרשים כתבו הטעם דאסור לפרוף על המטבע בשבת דלאו בר טלטול הוא כלל ולא מסכיא ביה יחוד וסמ"ג יהיב טעם לאסורא מפני שנראה כמערים להוציאו ולהוליכו במקום אחר ולא לצורך מלבוש וקשה לי על דבריו דאי משום האי טעמא ליתסר נמי לפרוף ע"ג אגוז דנראה כמערים להוציאו למקום אחר ולא לצורך מלבוש ודוחק לומר דאגוז ואבן דרכן לפרוף עליהם הלכך לא אמרי' נראה כמערים אבל מטבע אין דרכו לפרוף עליו והלכך נראה כמערים דמאן לימא לן דזה הוי דרכו וזה לא הוי דרכו ועוד היאך יהיב סמ"ג טעם לאסור פירוף ע"ג מטבע משום שנראה כמערים דהא מספקא ליה לתלמוד אפי' כי מערים לכתחלה אי שרי או לא וסלקא בתיקו ואי טעם איסור פירוף ע"ג מטבע הוי משום דמיתחזי כמערים תפשוט מהכא דכי מערים להדיא גבי אגוז ודאי אסור וצ"ע על טעמו זה והמרדכי כתב לשון סמ"ג וכתבו המפרשים שאם פירף על המטבע מערב שבת נותר לצאת בו ובמיי' כתב סתם ואם פירפה יוצאה בו דמשמע דאפי' פירפה בשבת מותר לצאת בו אכן הטור א"ח סי' ש"ג והגהות מיימוני פירשו דמערב שבת קאמר שאם פירפו מע"ש מותר לצאת בו אבל אם פירפו על המטבע בשבת משמע דאסור לצאת בו ולא ראיתי דבר מכריע לפרש מיי' כך וצ"ע :

לשון ריא"ז

ובלבד שלא תפרוף עליהם בתחלה בשבת שאסור לטלטלן בשבת הואיל ולא הזמינן מבעו"י :

הגהות חו"י

(א) הוא הדין בפלוגתא דאמוראי ולא איפסק הלכה עי' פסחים ברי"ף סי' תשל"ה וע"ע ריש פ' מפנין סי' תע"ה דאיסור מפנין הוי רק מדרבנן :

הגהות הב"ח

(א) ואם יש כצ"ל : (ב) בו כדי כצ"ל : (ג) מיטלטל כצ"ל : (ד) נ"ב בו : (ה)נ"ב בו: (ו) נ"ב בו : (ז) נ"ב בפ"ה מעין שהיה מושך כצ"ל : (ח) בפ"ה : (ט)שלא כצ"ל: (י) להוציא לבנה קטן לאוכלו כצ"ל ותי' לכתחלה נמחק : (כ) מיטלטל כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] נ"ב ומינה שאין ותי' ה"ה נמחק :

כלי עץ ארוכים ועומד עליהם למעלה [א] ומרקד בהן : פירמי. כלי שחוק להבעית הבנים הקטנים : הרועים יוצאין בשקים.מלבוש שק שמתכסין בהן בימות הגשמים : אלא כל אדם. דאע"ג דלא רגיל ביה : איספלנית. מטלית של בגד שמושחין אותו במשיחה ומשימין אותו על גבי המכה : מתני' בקשרים. מפרש בגמרא : ובזוגין. אשקילט"א של זהב לנוי : גמ' קשרי פאה . שקושרין ממנה קשרים ותולין בצואר לרפואה : מאי איריא בנים . אם איתא דרפואת חולים נינהו אפילו בנות נמי : געגועין. מגעגע עליו ואין יכול ליפרד מעליו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן מתחלתן כל כך שיהו מגעגעות עליו : סחופי כסא. כוס שיש לו הבל כגון שעירה ממנו חמין וכופהו על הטבור מפני שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך את המעיים ומיישבן : לסוך שמן . בכפות ידיו ורגליו : דרב הונא מבי רב . כשהוא בא מביתו של רב שהוא רבו וכן רב מבי ר' חייא:מבסמי. שכורין ואלו מפני שחשובין הן היו עושין דבר להפיג יינן : לגוויאתא דידייהו . תוך ידיו דהיינו כף : כי היכי דלייל.שהולך ונעשה נגול כל שעה ושעה : מותר ליחנק . מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו שנפלה בגרונו תולין אותו בראשו עד שיהא צוארו נפשט ודמי לחניקה : לפופי ינוקא . לכרכו בבגדים וקושרין אותו ברצועה רחבה ומתיישבין פרקי אבריו שהן רכין ונשמטין בחבלי הלידה : אבן תקומה . אבן ידועה כשהיא תלויה על אשה הרה אינה מפלת וגם המשקל שכנגד אותה אבן תקומה מועיל ומותר לצאת בה בשבת : ולא שהפילה . ולא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שהיא עלולה להפיל עוברה שהפילה כבר עובר : ולא שעיברה . שידוע לה שהיא מעוברת : והוא דאיכוין ותקיל . שנמצא מכוון החפץ מאליו למשקל האבן : משקל דמשקל מאי.ועלתה בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא: אוקמא רבה באריג בכסותו. אבל כל היכא דלא ארוג אסור ואפשר דטעמא משום דאפי' באיש חיישינן למשלף ולאחוויי ודלא כדברי ר"ת ז"ל אי נמי משום דאיכא למיחש דלמא מחייכי ביה ואתי למשלף :

מתני' יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל . בגמרא מפרש למאי עבדי להו: משום דרכי האמורי. וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו : גמ' לשינתא. יש שנושאו כדי שיישן ויש שנושאו שלא יישן : דחייא. של שועל חי : זירפא. נפח מכה :

כל דבר שיש בו משום רפואה. בין לאדם בין כל דבר כיון שאנו יודעין שהוא מרפא והכי מוכח בתוס' ואפשר דאף לאסין שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה מותרים מספק ולא אסרו אלא אותם שבדקו ואין מועילין וכתב הרשב"א ז"ל שכן נראה שפירשו בתוס' אלא שראיתי להר"ר יונה ז"ל שחשש בכל קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי : דליכחוש חיליה . ע"י שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין: דליחזיוה אינשי . ולסימנא עבדי ליה לאודועי שמשיר פירותיו : טמא טמא.הוא עצמו אומר טמא שירחקו מעליו : כובסא. אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו :

סליקו להו במה אשה

נר מצוה · תורה אור

אמר פראמי . פירוש פראמי דבר שנותנין על הפה שלא ינתז ממנו הרוק : גרסינן בפרק הנודר מן הירק *תניא יוצאים בשק א עבה (דף נה:) (א) ובסגום עבה ובירִיעה ובחמילה מפני הגשמים הרועים יוצאין בשקים ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה . ותניא בתוספתא אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים . ועוד תניא בתוספתא יוצאין במוך ובספוג שעל גבי המכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה . יוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר ואין צריך לומר שלא יתן לכתחלה בשבת . יוצאין באגד שע"ג המכה וקושרו ומתירו בשבת אספלנית שפירשה מן האגד מחזירה עם האגד.יוצאין באספלנית ובמלוגמא וברטיה שעל גבי המכה ואם נפל לא יחזיר וא"צ לומר שלא יתן לכתחלה בשבת והאי דקתני אם נפל לא יחזיר הוינן בה בגמרא (דף קב.) דעירובין* הלכה מחזירין רטיה בשבת במקדש ותמן ברירנא לה : מתני' הבנים יוצאין בקשרים ב ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה : גמ' מאי קשרים אמר אבא מרי אמר רב נחמיה בר ברוך אמר רב אידי בר אבין אמר רב יהודה (ב) קשרי פאה מאי איריא בנים אפילו בנות נמי מאי איריא קטנים אפילו גדולים נמי אלא מאי קשרים כי הא דא"ר אבין בר חיננא אמר רב חמא בר גוריא בן שיש לו געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין (ג) ונותן וקושר לו בשמאלו : אמר ר' אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא סחופי כסא אטיבורא בשבת שפיר דמי. ואמר ר' אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא °מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא כי הוה אתי מבי רב ורב מבי רבי חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי הוו מייתו מילחא ומישחא ושייפא להו לגויתא דידייהו (ד) ולכרעייהו ואמרי כי היכי דצייל האי מישחא נצייל חמריה דפלניא בר פלניתא : ואמר רבי אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא מותר ליחנק בשבת ואמר רבי אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי: תנו רבנן יוצאין באבן תקומה בשבת משום ר' מאיר אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעיברה אלא שמא תתעברה ותפיל אמר רב יימר בר שלמיה משמיה דרב והוא דאיכוין ותקיל *לרפואה : (ה) (ואמר שמואל שמעתי שמציל) אבן מכוונת לא שפחתה ולא הותירה ממשקל אבן תקומה כשנשקלה נגדה: והלכה כר' מאיר מדקא מתרצינן אליביה והוא דאיכוין ותקיל לרפואה ועוד דאמרינן (ו) אמר רב אשי משקל דמשקל מאי (דף סו.) מדקא מבעיא ליה משקל דמשקל מכלל דכר' מאיר סבירא ליה : *ובני מלכים בזוגין אוקמה *רבה באריג שבכסותו לדברי הכל : מתני' יוצאין (ז) בביצת החרגול ושן של שועל ומסמר הצלוב משום רפואה דברי ר"מ וחכמים אומרים אף בחול אסור משום דרכי האמורי : גמ' יוצאין בביצת החרגול דעבדי לשיחלא . פי' רפיון הירך כדתנן* (בכורות דף מ.) השחול והכסול אי זהו שחול כל שנשמטה ירכו : ובשן של שועל דעבדי ליה לשינתא דחייא למאן דנאים דמיתא למאן דלא נאים : ובמסמר הצלוב דעבדי לזירפא. פי' זירפא כמו (ח) שריפא וקורין בלשון ערבי אחתרקן ומסמר הצלוב מעמידה כדי שלא תוסיף : אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל *דבר ג *שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא (א) אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסקרא וטוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים גדולות כי היכי דליכחוש חיליה אלא סוקרו בסקרא מאי רפואה קא עביד כי היכי דליחזוה אינשי וליבעו עליה רחמי כדתניא °וטמא טמא יקרא (ויקרא יג) מכאן שצריך להודיע [צערו] לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים אמר רבינא כמאן תלינן האידנא כובסא בדיקלא כמאן כי האי תנא. מאי כובסא כמו נצר כדכתיב °ונצר משרשיו יפרה (ישעיה יא) : סליקו להו במה אשה

רש"י

שמטלנ"ש באשכנז שמהלכין בהן בפיס : פורמי . הנקשר על הפרצוף להבעית התינוקות: מתני' הבנים (ט) קטנים.מפרש בגמ': בזוגין. של זהב לנוי שעל"א באשכנז : גמ' קשרי פיאה . נראה שקושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה ולא ידעתי לאיזה חולי: געגועין . מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד ממנו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן מתחלתן כ"כ עד שיהיו מגעגעות עליו : סחופי כסא . כוס שיש בו הבל חם שעירה ממנו חמין וכופהו על טיבורו למי שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך אליו המעיים ומושיבן במקומן : (ושפי להו · מישחא) : מבסמי · שיכורין שהיו משקין תלמידיהן. ואלו מפני שחשובין היו עושין להם דבר להפיג יינם : לגויתא דידייהו · תוכי ידיהם דהיינו הכף: דלייל · שנעשה נגול כל שעה מחום הבשר : (ב) ליחנק · מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט ודומה לחניקה: לפופי · לכורכו בבגדים וקושרן בחגורה רחבה ומתיישבין פרקי איבריו שהן רכים ונשמטי' שקורין ווייקל"א באשכנז : אבן תקומה · נשים מעוברות נושאות אותה שלא יפילו קונטנטי"א : במשקל . שום דבר ששקלו כנגדה : ולא שהפילה · לא תאמר שלא התירו לצאת בה אלא לאשה שעלולה להפיל עוברה כגון שהפילה כבר עובר אחר : ולא שעיברה · שידוע לה שהיא מעוברת : והוא דאיכוין ותקל · שנמצא החפץ מכוון מאליו למשקל האבן ולא שחסרו או הוסיפו עליו לכוונו : משקל למשקל · דשקל דבר אחר נגד משקל של אבן תקומה : באריג בכסותו · דלא שליף ומחוי : מתני' דרכי האמורי . ניחוש וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו : גמ' לשיחלא . כאב האוזן ותולה באזנו ובעמוד פירש בע"א : לשינתא . יש שנותנין כדי שיישן ויש כדי שלא יישן : דחייא . של שועל חי : למאן דנאים . שישן יותר מדאי : לזירפא . נפח מכה דכל פרזלא זריף וזה מסי לזירפא ובעמוד פירש בע"א : מעמידה · מעמיד שהולי הנפח שלא תוסיף לנפוח : משום רפואה . שנראית רפואה כגון שתיית סם ותחבושת מכה ופרכינן הא לחש שאין ניכר שהוא מרפא יש בו משום דרכי האמורי בתמיה : דליכחוש חיליה . שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין : דליחזיוה אינשי . ולסימנא עבדי ליה לאודועי שמשיר פירותיו : טמא טמא · הוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי : כובסא · אשכול של תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו :

סליקו להו במה אשה

שלטי הגבורים

א כתב מיי' דה"ס לכר וכסת שאם הן דקין ורכים כמו הבגדים שמותר לצאת בהן מניחן על ראשו דרך מלבוש אבל אם הם קשים הוי כמשוי ואסור ומכאן שמותר לצאת בשבת באותן הלבדים שנקראין קפילי אע"פ שמניחו על הכובע מפני שיש לו כי הכא שמותר לצאת בהני כלים מפני הגשמי' דעל המגלפת נושאין אותן וכן כתבו המפרשי' שמותרות הנשים לתת שק על ראשיהן מפני הגשמים כשהולכים מבית לבהכ"נ ודמי לב' מלבושי' שמותר ללובשן זה על זה מפני הנאה מיהו אם לא כיה מתכוין בלבישת הקאפילי אלא לאגולי מטינוף בעלמא נראה דודאי אסור דכל אגולי מטינוף אסור אבל אם מכוין לגשמים או לנאה אע"פ שע"י כך נצול גם מטינוף אין בכך כלום ובחדושי הארכתי בזה ודע שצריך שיהיה הקאפילי באופן שלא יהיה בו משום אהל ושיהיה מהודק שפיר:

לשון ריא"ז

ב ונראה בעיני שהמטלית שאדם קושר בפתילין של כובע לקנח בו עיניו הרי הוא ככיס של זב ואסור לצאת בו ולפי זה צ"ע על מה סמכו העולם לצאת בצעיף שמנקין בו את האף שנקרא פזוליט"ו והוא שתפרו בב' תכיפו[ת] אל הבגד מע"ש שה[...] אותו הצעיף אינו תכשי[ט] כלל וגם לא מלבוש ועו[ד] דמשמע בתוס' דף כ"[...] גבי אגוז דאינו מועיל מ[...] שהוא מחובר שפיר לבג[ד] עד שיהיה ארוג בו ממ[...] ואפשר שסמכו על ז[ה] דכיון דאין הצעיף חש[וב] בטל הוא לגבי מלבוש כ[...] עוד שהוא מחובר ב[...] וחשיבי להנהו תפירו[ת] כאילו הוא ארוג או משו[ם] דלא גרע ממוך שבאזנ[ו] שיוצא בו כל עוד שהו[א] מהודק ומקושר שפי[ר] דומיא דכלאים דשת[י] תכיפות הוי חבור כאי[לו] ארגו יחד ה"נ ל"ש וכי[ון] דליכא למיחש למשוי א[...] משום דלמא נפיל ואת[י] לאתויי כי תפרו במלבו[ש] ב' תכיפות ש"ד ובסמ"[...] משמע בשם הירושלמי דכ[ל] המחובר לכסות הרי הו[א] כמוהו וכניניהא בקאפיל[י] שעושין להם קאפיל[י] מאחריהם נראה דש"ד א[...] הם תפורין דדמו לאר[יג] ועוד כתב ריא"ז ונרא[ה] בעיני שהזגין הללו א[...] להם עינבל להשמיע קו[ל] ואינן עשוין אלא לנו[י] אבל אם הם עשוי[ין] להשמיע קול אסורי[ן] כמבואר בקונטר' ראיו[...] וכן מבואר בתוספת[א] שאין מקרקשין לא א[ת] הזוג ולא את סקרק[...] לתינוק בשבת :

ג וכ"ל דאליבא דרש[...] דף ס"ז דכל לח[ש] אסור שיש בו משום דר[כי] האמורי ואפי' בחול כ[...] בשבת שאסור ללחוש ש[...] לחש ולפי' התוס' והרא"[ש] ויתר ספוסקים ש[...] דלדידהו שרי גם בחול ויש מחלקים בין לחשי[ם] מומחים ולחשים שאינ[ם] מומחים :

לשון ריא"ז

כל דבר שהוא משו[ם] רפואה אין בו משום דר[כי] האמורי מפני זה מות[ר] ללחוש על המכה ולחש[ים] רבים הוזכרו בתלמוד ש[...] הלאים ידועים ומז[...] ביאר בפסקיו שלא הו[...] משום רפואה אלא ל[...] שהוא חולה וצריך רפוא[ה] אבל מה שעושין להגן [...] החולי שלא יבא הרי ז[ה] מדרכי האמורי וכ[...] ביארתי בקונט' שראי[...] שאף להגן עליו מן החו[לי] מותר שהרי התירו לצ[את] בקמיע מומחה שלא יב[א] ואע"פ שלא נכפה עד[יין] מעולם והקמיע דברי ל[חשים] הרעים של מזיקים ועו[...] לחשים יש בו וכן התירו למי שבתה זוגות או מי שרוצה לשתות מים בלילי רביעיות ובלילי שבתות לומר דברי לחשים להגן עליו מן המזיקים שלא יבאו וכן אמרו לשבליך מים מפי הכלב ליזהר ועוד אמרו יזכר אדם בפירורים המושרים וצריך לבלקן מפני שקשה לעניות כמו שמבואר בפ' כל הבשר שכל מקום שידעו חכמים שהנזק ברור והתועלת שאמרו היה ברור' אין בזה משום דרכי האמורי בין אם [...]

עין משפט

א מיי' פ"ז מה' ע"ז טור י"ד סי' קנ"ד :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לשון סערוך כלי' לע"ז כפה וכל נמר סיא וכולה ציציות כמו פור בהמה וי"א סגום הכסות שע"ג המטה ובלע"ז קולו ע"כ : (ב) נ"ב ל' סערוך לא של פיאה נכרי' אלא פיא' זו זירעונין היא ונובעין בו אדום והכי קאמר אביי אמרה לי אם תלת מוקמי כלו' ג' קשרים מן הקש שלו מוקמי שלא יגדל החולי פ' מסו ז' אפי' לכשפים מעכי ע"כ : (ג) תיבת ונותן נמחק : (ד) נ"ב ולגויאתא דכרעייהו כצ"ל : (ה) אמר שמואל וכו' שלא פחתה וכו' נגדה נ"ב [...]

הגהות מאי"י [א] נ"ב ומהלך בהן : *) ובס"י סגי' פי' שמלא אבן ותי' אמר שמואל אולי הוא המגיה כמו בכמה מקומות ותי' שמציל הוא שמלא :

הגהות חו"י (א) פי' כרי"ף חולין ס"פ בהמה המקשה : (ב) מכאן עד תס"ד לפופי מוקפין ונ"ב שייך לגמרא :

א מיי' פ"ו מהל' שבת ופ"ג ופ"ז מהל' שגגות: ב מיי' פ"ב מהל' שבת טור א"ח סי' שמח:

כלל גדול. בגמרא [דף סח.] מפרש דמשום הכי קרי ליה כלל גדול משום דגדול עונשה של שבת משל שביעית: השוכח עיקר שבת. דסבור אין שבת מן התורה: אינו חייב אלא חטאת אחת. בגמרא [דף סט:] יליף שמירה אחת לשבתות הרבה משמירה לכל שבת ושבת ומסתברא דכי כתיבא שמירה אחת לשבתות הרבה כי האי גונא כתיבא דכולה שגגה אחת היא וקרבן (אחד) אשוגג קאתי: היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאסרו בו מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"י שגגת שבת ששכח ששבת היום מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא באין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בענין זה ולא נודע לו בנתיים שחטא: חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת לכל שבת ושבת ואע"פ שלא נודע לו בנתיים והעלם אחת היא אמרינן ימים שבנתיים הויין ידיעה שאי אפשר שלא שמע בנתיים שאותו היום שבת היה ואע"פ שלא נודע לו בנתיים שחטא שלא נזכר במלאכות שעשה כיון דשגגה קמייתא משום שבת הוא דהויא והא איתידע ליה ביני וביני כל שבת חדא שגגה היא ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מחייב אלא חדא דכולה שבת חדא שגגה היא דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג: והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות: חייב על כל אב מלאכה. חטאת אחת ואע"פ שחזר וכפלה בכמה שבתות כולהו חדא שגגה היא דהא לא נודע לו בנתיים ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא אמרי' הכי דמשום הפסק ימים אין לנו לדעת אלא אם כן עסק ויצב לפני חכמים ולמדוהו הלכות שבת ומיהו בחטאת אחת לא נפטר אלא כל שבת דשגגה לאו בשבת היא אלא במלאכות ושגגות טובא הוי לשבת אחת ובגמרא (דף ע.) יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת ומסתברא דחיובא בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכות דחדא שגגה היא ואב מלאכה דנקט לאו למעוטי תולדות דה"ה לתולדות ובלבד שיהו התולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דעביד שתי תולדות של אב אחד אי נמי אב ותולדה דידיה דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת כלומר שתי תולדות של אב א' אינו חייב אלא [חטאת] אחת דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם א': **גמ'** מונה ששה. מיום שיצא אל לבו ששכחו: ומשמר השביעי: וכל יום ויום עושה כדי פרנסתו. כלומר ולא יותר דדלמא שבת הוא. ולאו פרנסה מרווחת אלא מצומצמת כדי שיוכל לחיות בה אותו יום בצמצום שלא הותר לו אלא מפני פקוח נפש בלבד. ומשום הכי פרכי' וההוא יומא לימות בתמיה דכיון דאתמול לא עבד אלא כדי פרנסה מצומצמת אי לא עביד מידי בההוא יומא לימות: ודלמא אתמול שבת הוה. ונמצא מחלל שבת שלא לפקוח נפש: בקדושא ואבדלתא. ולזכרון בעלמא שיהא לו יום חלוק משאר הימים ולא ישתכח שבת ממנו וא"ת ולימא דמינכר ליה בתחומין שאינו מהלך באותו יום חוץ לתחום וכי תימא אפילו בשאר ימים נמי אינו יוצא חוץ לתחום דלאו פקוח נפש הוא ומשום הכי לא שני ליה הכי (וכי) [דאם כן] יעמוד לעולם במדבר ויחלל שבת וימות בארץ גזירה אלא יש לומר דמשום הכי לא שני ליה הכי משום דאפי' בההוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן: **אמר** רבא אם היה מכיר סכום יום שיצא בו. שהיה יודע היום יום ג' ליציאתו או ד' ליציאתו ומתוך כך יודע איזו יום שמיני ליציאתו: עושה מלאכה. בכל יום שמיני וכן לעולם דודאי יום שיצא בו קים ליה דבשבת לא יצא שהרי בישוב לא שכח את השבת: במעלי שבתא לא נפיק. דאין לצאת מפני כבוד השבת ועל כרחך כל יום שמיני ותשיעי ליציאתו לישתרי דליכא לספוקינהו בשבת: מתני'

נר מצוה

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת. והיודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. והיודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה והעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: **גמ'** *אמר רב הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד אמר *רבא ובכל יומא ויומא עביד כדי פרנסתו בר מההוא יומא והההוא יומא לימות (א) ליעביד מאתמול שתי פרנסות ודלמא אתמול שבת הוה אלא כל יום ויום עושה כדי פרנסתו ואפילו ההוא יומא והההוא יומא במאי מינכר ליה בקידוש והבדלה: אמר רבא ואם היה מכיר סכום יום שיצא בו עושה מלאכה כל אותו היום פשיטא מהו דתימא כיון דבשבת לא נפיק בערב שבת נמי לא נפיק והאי חמשא בשבתא נפיק ותרי יומי לישתרו ליה למיעבד קמ"ל דלא זימנין דמשכח שיירתא ומיקרי

רש"י

כלל גדול השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה: אינו חייב אלא אחת. אין כאן אלא שגגה אחת וקרבן אשוגג קאתי ובגמ' בתלמודא יליף לה מקראי: (ב) היודע עיקר שבת. שיודע שיש שבת בתורה ונאסרו כל המלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה על ידי שגגת שבת ששכח שהיום שבת נמצא כל חד שבת שגגה חדא היא לכך חייב על כל שבת מיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מיחייב אלא חדא דכל שבת חדא שגגה היא דלא שגג על המלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג: (ג) היודע שהוא שבת. היום ועשה מלאכות הרבה שלא ידע שהמלאכות אסורות: חייב על כל אב מלאכה. חטאת אחת ואע"פ שחזר וכפלה בכמה שבתות כולהו חד שגגה הוא דהא לא נודע לו בינתיים שהמלאכות אסורות: (ד) העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. שתי תולדות של אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת דהוי כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאות להעלם אלא בגופי עבירה שאינן דומין (לענין) או בחילוק שבת לענין שגגת שבת: גמ' מונה ו'. מיום שנשם אל לבו ששכחו ומשמר השביעי כדמפרש לקמן במה משמרו: לימות. בתמיה: ודלמא אתמול שבת הוא. ונמצא מחלל שבת שלא לפיקוח נפש: בקדושא ואבדלתא. לזכרון בעלמא שיהא לו יום ניכר משאר ימים ולא ישתכח שבת ממנו: אם היה מכיר סכום יום שיצא בו. לא שזכור (ה) בו איזה יום היה בשבת אלא זכור הוא שהיום ג' או ד' ליציאתו ומתוך כך יודע איזה יום שמיני ליציאתו עושה מלאכה בכל יום שמיני וכן לעולם דודאי לא יצא בשבת כי בישוב לא שכח שבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק. לכבוד שבת ובכל יום שמיני ותשיעי ליציאתו לישתרי דליכא לספוקינהו

שלטי הגבורים

להגן מן סעניות או להגן עליו מן החולי שכל אלה דרכי רפואה הן וכל אלה שאסרו חכמי' משום דרכי האמורי אין בהם משום רפוא' אלא נחשים וקסמים הם שרגילים בהן הנכרים לעשות בהם סימן טוב או שלא לעשות סימן רע כמבואר בקונט' הראיות: שליית בהמה המפלת אין קוברין אותה בפרשת דרכים ולא תולין אותה באילן משום דרכי האמורי ואע"פ שלרפואת הבהמה שעשין כן לא התירו דבר שהוא משום רפואה אלא ברפואת גופו של אדם ולא ברפואת ממון וזה מבואר בפ' בהמה המקשה וכן ביאר מז"ם:

הגהות הב"ח

(א) דעביד מאתמול כו' כצ"ל: (ב) והיודע כצ"ל: (ג) והיודע כצ"ל: (ד) והעושה כצ"ל: (ה) שזכור איזה כו' כצ"ל ותי' בו נמחק:

גי' מהר"ם

המאור הקטן

[דף סט ע"ב] **מיתיבי** איזו היא שגגת שבועת בימוי לשעבר אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו פי' מדלא קאמר יודע אני שאכלתי ושלא אכלתי אבל איני יודע אם שבועה זו אסורה אם לאו אלמא לית ליה להאי תנא מאי דקאמר אביי נמי דאמר עד שישגוג בלאו שבה ואית ליה דרשה דהאדם בשבועה וקס"ד דמוקים לה בשגגת בימוי לשעבר באומר יודע אני שאכלתי או שלא אכלתי אבל איני יודע אם שבועה זו אסורה אם לאו דכה"ג האדם בשבועה היא לדעתיה דאביי וכ"ת האי תנא נמי אית ליה הכי והא קמ"ל דשגגת קרבן נמי שגגה ומונבז היא ולא רבנן אי מונבז היא פשיטא השתא בכל התורה כולה הויא שגגה הכא לא כל שכן אלא לאו דוקא קאמר דכה"ג הואי האדם בשבועה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה ואם לא לא הואי האדם בשבועה אע"פ שאומר יודע אני שאכלתי ושלא אכלתי וליכא בהאי מילתא פלוגתא בין מונבז לרבנן דבמדרש האדם בשבועה הכל שוים וכן שוים הם בזו דשגגת קרבן שמה שגגה משום דחדוש הוא שלא נשאר לנו שגגה בשבועת בטוי אלא זו תיובתא וה"ר שלמה החליף הגירסא והפי' ולא נתברר לי טעמו שאמר הא מני מונבז היא דאמר בעלמא נמי שגגת קרבן שמה שגגה אבל רבנן דאיפלגו עליה לית להו קרבן בשבועת בטוי לשעבר דסברי כרבי ישמעאל דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא והא ר"ע הוא דפליג עליה דמונבז והא דפליג עליה דרבי ישמעאל הא קשיא ולית נגר ובר נגר דיפרקינה:

[דף ע ע"א] **ועדיין** אני אומר על חרישה וקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו וכו' ואי אמרת מאי אולמי' דהבערה מחרישה וקצירה וי"ל חרישה וקצירה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין על הכלל כולו השתא דנפקא לן מהבערה מוקים ליה לההוא קרא לחריש ולקציר של שביעית וה"ר שלמה פי' להכי לא נפקא ליה מבחריש ובקציר דה"ל כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט: [שם ע"ב] **בעא** מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו פי' שאינו יודע שהוא שבת ועשה מקצת מלאכות וגם אינו יודע שהן הן מלאכות האסורות בשבת מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת פי' לפי שאנו רואין במשנתנו שכל שידיעתו מתמעטת חיובו מתמעט ואף זה שהעלם זה וזה בידו דין הוא שלא יתחייב יותר מן היודע עיקר שבת שהרי נתמעטה ידיעתו פחות ממנו ואין להוסיף חיובו יותר ממנו וכי קתני היודע עיקר שבת שהוא חייב על כל שבת רבותא קמ"ל דאפילו האי דאית ליה ידיעת כל המלאכות אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת וכ"ש כשהעלם זה וזה בידו א"ל אדרבה הרי העלם מלאכות בידו פי' דקרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגות כ"ש האי דנפישי ליה שגגות שבת ושגגות מלאכות וכי קתני במתני' היודע שהוא שבת חייב על כל אב מלאכה ומלאכה רבותא קמ"ל דאפילו האי דלא שגג בשבת נפישי חיוביה וכ"ש זה ששגג בזה ובזה ואתי' למפשטיה מדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וכו' אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר משכחת לה דכה"ג לא הוי שוכח עיקר שבת אלא דידע לה לשבת בצפרא במקצת המלאכות ועשה את השאר כסבור שהן מותרות בשבת ואפניא דשבת ידע לה בשבת לאותו השאר שעשה בצפרא ועשה מקצת המלאכות שהיה יודע שחרית שהן אסורות ועכשיו הוא סבור שהן מותרות ובין כך אינו זכור שהוא שבת כל אותו היום נמצא זה שלא שכח עיקר שבת ונתחייב על כל המלאכות בהעלם זה וזה בידו והיינו דאיצטריך ליה לתנא דמתניתין לאשמועינן לבתר דתנא ליה היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה דאפילו האי נמי דהעלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת ולהכי תנא אבות מלאכות מ' חסר אחת וכדפריש לה רבי יוחנן אלא אי אמרת העלם זה וזה בידו הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות וכיון דשגג בו בכל המלאכות במאי ידע לה לשבת הלא שכח עיקר שבת וכי תימא דלמא כדאמרי' מעיקרא דעבד מקצת מלאכות בצפרא ומקצת מלאכות בפניא ולא נזכר ערבית במה שעשה שחרית אלא שכח מה שעשה ולא נזכר בינתים שום ידיעה שהוא חטא הא פשיטא היא כיון דאין לו ידיעה בינתים העלם אחת הוא וחייב על כל אחת ואחת דהא תנא ליה רישא היודע שהוא שבת ומאי אתא תו לאשמועינן ואוקימנא דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע וקמ"ל דכה"ג ידיעת שבת הוא ולא הוי כשוכח עיקר שבת אע"פ ששכח איסור כל המלאכות כולן:

[דף עא ע"א] **כתב** ה"ר שלמה והא דאביי ורבא דאיפלגו בגרירה לגרירה דאלמא ידיעה דלאחר מעשה אינה מחלקת לחטאות ס"ל פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל בלאחר הפרשה ואינהו דאמור קודם הפרשה:

[שם ע"ב] **אמר** עולא אפילו למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה פי' ר"ע ור"מ ס"ל ועיקרה בכריתות בפרק דם שחיטה דתנן ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי וכו' אמר רבי טרפון מה לזה שמביא שתי אשמות וכו' ואמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחיל' ומ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה הוא ר' יוסי דסבר לה הכי ועיקרא נמי התם במתני' דכריתות חתיכה של חולין וחתיכה של קדש אכל אחד מהן וכו' עד רבי יוסי אומר שניהם מביאין אשם אחד ומעמ' דמילתא משום דבעי ר' יוסי ידיעה בתחלה אפי' באשם כי היכי דבעי בחטאת וקאמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אפי' בשוגג ואפי' נודע לו בין כל בעילה ובעילה אין הידיעה חשובה לחלק לאשמות זו ששנינו אלו שמביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וחד מנייהו הבא על השפחה דוקא בבא עליה במזיד לפי שגם הוא מן המביאין על המזיד אבל אם בא עליה בשוגג ונודע לו בין כל בעילה ובעילה סד"א תהא ידיעה זו מחלקת לאשמות כשם שהידיעה כיוצא בזו מחלקת לחטאות קמ"ל דאפילו רבי יוחנן דאמר ידיעה דלאחר מעשה מחלקת לחטאות באשמות אינה מחלקת אפילו ידיעה שבינתיים וכ"ש ידיעה דלאחר מעשה וכ"ת למה משום דאשם לא בעי ידיעה בתחלה ועוד שהרי הוא מן המביאין על המזיד כשוגג הילכך לא חשיבה ידיעה דידיה אפילו בינתיים לחלק א"ל רב המנונא אלא מעתה כשם שאין ידיעה מחלקת כך תאמר בהפרשה שאינה מחלקת לאשמות ואם בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול ה"נ דאינו חייב אלא אחת א"ל מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא דלדברי הכל מחויב הוא וחייב עליו בפני עצמו מפני שחלקתו ההפרשה:

[דף עב ע"א] **כי** אתא רב דימי אמר למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין כל אחד ואחד חייב על כל אחת ואחת שהידיעה מחלקתן לפי שהיא חשובה כיון דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה א"ל אביי והרי חטאת דבעיא ידיעה בתחלה ופליגי רבי יוחנן ור"ל בידיעה דלאחר מעשה באוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני דפטר בה ר"ל וידיעה שבנתים דאשם שפחה חרופה אפי' למאן דבעי ידיעה בתחלה אע"ג דחשיבה לא חשיבה אלא כידיעה שלאחר מעשה ואינה מחלקת לר"ל כך באשם שפחה חרופה דין הוא שלא תחלק אפי' ידיעה שבנתיים: [שם] **דילמא** במעשה דלאחר הפרשה קאמרת שמחלקת כרהב המנונא ואפילו לר"ל ואפי' למ"ד לא בעי ידיעה בתחלה ותרתי קמ"ל ודקאמרת חדא למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת חייב על כל אחת ואחת לר' יוחנן דאמר ידיעה דלאחר מעשה מחלקת לחטאת דין הוא שתחלק בנתיים בשפחה חרופה אע"פ שהוא מביא על המזיד כשוגג ובהא פליג ר"ל דלר"ל אינה מחלקת ואידך מעשה דלאחר הפרשה כגון שבעל וחזר ובעל והפריש קרבן וחזר ובעל חייב שתים אפי' לר"ל ואפי' למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה כטעמייהו דעולא ורב דימי לא פליגי ולא מידי א"ל אין:

[שם] **כי** אתא רבין אמר הכל מודים והכל מודים וכו' כבר נכלל פי' מימרא דרבין בכלל מה שפירשנו בפירוש מימרא דעולא ומימרא דרב דימי:

מתני' אבות מלאכות ארבעים חסר אחת . במקצת נוסחי ההלכות כתובה משנה זו פסקי פסקי ואני מפרש כולה בבת אחת כסדר השנויה במשנתנו : אבות מלאכות . אותן מלאכות שהיו במשכן קרויות אבות וכולהו מלאכות אחרנייתא מהנך נפקו והוו תולדות : הזורע והחורש . בגמ' פרכינן [דף עג:] מכדי מכרב כרבי ברישא והדר זרעי ליתני החורש והזורע ומפרקינן תנא בא"י קאי דזרעי ברישא והדר כרבי : והמעמר. מאסף את העמרים : הזורה. ברחת לרוח : הבורר . פסולת בידיו : המרקד . בנפה . ובגמרא [שם] פרכינן היינו זורה היינו בורר היינו מרקד דכולהו להפריש פסולת מתוך נר מצוה האוכל ניניהו אמאי פלגינהו תנא לתלת ומשנינן דכל מילתא דהוי במשכן אע"ג דאיכא אחריתי דדמיא לה חשיב לתרוייהו באבות כיון שאין מעשיהן שוין ואינן בזמן אחד אלא זה אחר זה: זורה. בתבן : בורר . בצרורות : מרקד . בסובין : האופה . לא הואי במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אבל כולהו קמאי הוי לסמנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני אלא דנקט אופה בפת דשכיח כנגד בשול סמנין שהיה במשכן והכי מפרשינן בגמרא [דף עד:] : הגוזז את הצמר . גוזז ושאר מלאכות של צמר השנויות במשנתנו כולן היו בצמר תכלת של מלאכת המשכן : המלבנו . מכבסו בנהר* : מנפצו . אשקרפי"ר בלע"ז : המיסך . אורדי"ר בלע"ז : בתי נירין . ליצי"ש בלע"ז שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר . וגוזז ומלבן וכולהו [איכך] מפרש שיעורייהו לקמן בפרק האורג [דף קה ע"א וע"ב]:והפוצע שני חוטין.פי' הרא"ה ז"ל דפוצע הוא שכשחוט אחד ניתק פוצע ראשיהן ושוזרן ביד עד שיהא נארג וקאמר דכשעשה כן בשני חוטין חייב . והנך כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר [שייכי ביריעות] ומפרש בגמרא [דף עד:] דהואי בציידי חלזון . ותופר וקורע נמי ביריעות הוה : ע"מ לתפור . פעמים שניקבה היריעה ואינו יכול לתופרה יפה אא"כ קורעה והכי איתא בגמרא אבל קורע שלא לתפור לא היה במשכן : הצד את הצבי. וכל מלאכת עור נוהגת בתחשין ובעורותיהן: המולחו. לעור : הממחקו. מגרר שערו : מחתכו . מקצעו ומחתכו לרצועות וסנדלים : וכותב ומוחק . מפרש בגמרא [דף קג:] שהיו רושמין בקרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה ומוחק פעמים שטועה : מכבה ומבעיר. באש שתחת הדוד של סמנין : **הבונה** והסותר . במשכן ובאהלים

ומיקרי ונפיק : מתני' א*אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר הדש והזורה והבורר והטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר והמלבנו והמנפצו והצובע והטווה והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין והקושר והמתיר והתופר שתי תפירות והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות הצד צבי השוחטו והמפשיטו והמולחו והמעבדו והממחקו והמחתכו והכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר והמכה °בפטיש והמוציא מרשות לרשות הרי אלו ארבעים מלאכות חסר אחת : **גמ'** *תאנא הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן אמר רב יוסף האי מאן דקטל ב אספסתא בשבתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע : אמר אביי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע . תאנא החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן:אמר רב ששת היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש גומא וטממה בעפר בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש:א"ר אבא החופר ג גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לר' יהודה דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הני מילי מתקן אבל האי מקלקל הוא : תאנא הקוצר ד והבוצר והגודר והמוסק והאורה כולן מלאכה אחת הן : אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא יאתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק (א) אמר רב אסי אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך : גרסינן בפרק המצניע* תנו א רבנן ה החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת חייב חטאת ואמרינן חולב משום מאי מיחייב משום מפרק מחבץ חייב משום

והקשו בתוספות כי היכי דקתני קורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב אמאי לא תני סותר ע"מ לבנות ותירצו דבהנהו נמי לא הוה צריך למתני על מנת לאשמועינן דבלאו הכי פטור דהא ודאי פשיטא דמקלקל לא מחייב אלא כי עביד על מנת לתקן אלא דתנא הכי לאשמועינן דתופר וקורע על מנת לתפור וכן נמי כותב ומוחק על מנת לכתוב חד שיעורא אית להו דהיינו שתי תפירות ושתי אותיות אבל בבונה דליכא שיעורא כלל כדתנן לקמן [דף קב:] הבונה כל שהוא לשיעורא לא איצטריך [למתני דלית ליה שיעורא ולאשמועינן נמי דסותר על מנת שלא לבנות לא מחייב לא איצטריך] דפשיטא דהאי מקלקל הוא : **והמכה** בפטיש . פרש"י ז"ל משום גמר מלאכה שכן האומן מכה על הסדן בשעת גמר מלאכה ולא מיחוור דהא בפרק הבונה (דף קב:) תנן המסתת והמכה בפטיש ועלה קתני סיפא ר"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה אלמא דלאו היינו מכה בפטיש אלא עיקרן של דברים כפר"ח ז"ל שפי' שהאומן מכה בפטיש על הכלי לשוות עקמימותו וכן על האבן שבבנין להשוותה לחברותיה וכי האי גוונא אע"ג דלא הויא מלאכה מלך עלמה מיחייב בה משום גמר מלאכה : **והמוציא** מרשות לרשות . וא"ת ואמאי לא חשיב נמי מעביר ארבע אמות ברה"ר י"ל משום דמעביר תולדה דמוציא הוא לפי שד' אמות של אדם רשותו הן ומי שמוציא חוץ לד' אמות הוה ליה מוציא מרשות לרשות וכי אמרינן לקמן בפרק הזורק (דף צו:) דמעביר ד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה היינו לחייב בה מדין מוציא ומש"ה עונשין עליה הואיל ונסמכה לתורה שבכתב הא לאו הכי לא מחייב עליה שאין עונשין מהלכה למשה מסיני וא"ת עוד למה לא שנו מושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דמיחייב כדאיתא לקמן בפרק הזורק [דף צו:] כבר הקשו זה בירושלמי [פרק זה סוף הלכה ב'] דגרסינן התם למה לא תנינן הושטה עמהון רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי ר' יודא בשם ר' יתר עליה הושטה ולמה לא תנינן הושטה עמהון שכל המלאכות באחת וזו בשנים שכל המלאכות יש להן תולדות וזו אין לה תולדה ומדלא חשו לאקשויי הכי בגמרא דילן מסתברא דסבירא להו שאף הושטה בכלל המוציא מרשות לרשות היא כיון שאינו מתחייב עליה אלא מפני שרה"ר בינתיים : **גמ'** תנא הזורע והזומר וכו' . כולן מלאכה אחת הן דזומר נמי לצמוחי אילנא הוא ונפקא מינה דאי עביד כולהו בהדי זורע לא מחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת.זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה דהיינו זורע אלא שזה באילנות וזה בזרעים מבריך ומרכיב כמו כן אבל זומר תולדה היא : האי מאן דקטל אספסתא . שחת וקוצרין אותו ג' פעמים בחדש וחוזר וצומח : אחת משום קוצר . לפי שצריך הוא למה שקוצר: ואחת [משום] נוטע. לפי שע"י קצירתן צומח יותר : דקניב סילקא . שחותך תרדין מן המחובר וחוזרין וגדלין : והחורץ . עושה חריצים בקרקע : מלאכה אחת הן . ואינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי ארעא עבידי : גבשושית . תל קטן : בבית. שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתה : בשדה חייב . משום חורש דמרפי ארעא : גומא וטממה בעפר . בשדה חייב משום חורש שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזרוע והשוה הקרקע להיות נזרע עם השדה : אלא לעפרה . לכסות צואה : פטור עליה . דאין כאן משום בנין בבית דקלקולא היא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך לה בבית חייב משום בונה (ז): לרבי יהודה.בפ' המצניע (דף צד:) גבי המוציא המת במטה: מתקן . כמו המוציא את המת לקברו שאינו צריך לגופה של הוצאה ולא למת אלא לפנות את ביתו והוצאה הצריכה לגופה היינו שהוא צריך לחפץ זה במקום אחר : מקלקל הוא. את ביתו : גודר.בתמרים: מוסק. בזיתים: אורה.בתאנים : **אמר** רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא. זרק פסת רגבים בדקל : ואתר תמרים . השיר תמרים : תולש . תולדה דקוצר : מפרק . תולדה דדש שמפרק תבואה משבולים לשון פורק מן החמור ופרש"י ז"ל שאף זה מפרק תמרים מן הדקל ולא נהירא דאי הכי מאי איריא .תמרים בוצר וג.דר ומוסק ואורה נמי ליחייב תרתי אלא דווקא תמרים הוא דמיחייב תרתי לפי שהם באילן כעין אשכול (ח) וכשהאשכול נתלש מן האילן חייב משום תולש יכשנחבט בקרקע ונפרקין התמרים יאשכול חייב משום מפרק : (ט) ורב אסי אמר יאין דרך תלישה ופריקה בכך.ע"י זריקה אלא או ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור :

המחבן

רש"י

לספוקינהו בשבת : מתני' הזורה. ברחת לרוח : הבורר . פסולת בידיו : המרקד . בנפה : הגוזז . (ב) צמר : המלבנו. מכבסו בנתר : המנפצו . קרפי"ר בלע"ז: המיסך. אורדי"א בלע"ז : בתי נירין . ליצי"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר : הפוצע . מנתק לצורך : והקורע ע"מ לתפור. פעמים שהנקב עגול ואין יכול לתופרו יפה אא"כ קורעו אבל קורע שלא לתפור לא היה במשכן : גמ' כולן מלאכה אחת הן . דכולהו לצמוחי עבדי להו ונ"מ דאי עביד כולהו (ג) בהדי הדדי וזרע לא מחייב אלא חדא . זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה דהיינו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מבריך ומרכיב אבל זומר חייב משום תולדת נוטע ולצמוחי עביד ונוטע גופיה וכן מבריך ומרכיב חייב משום זורע (ד) ואיכהו נמי לצמוחי אילנא : דקטל אספסתא . שחת וקוצרין אותו שלשה פעמים וחוזר וצומח : דקניב סילקא . שחותך תרדין מן המחובר וחוזרין וגדילין : החורץ . עושין חריצים בקרקע : כולן מלאכה אחת הן . ואינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי ארעא עבידי: גבשושית . תל קטן : בבית . שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתו : משום חורש . דמרפי ארעא : גומא וטממה בעפר. היינו חורש שהעפר שמילא בו (ה) רפוי וטוב לזריעה והשוה הקרקע להיות נזרע עם השדה : אלא לעפרה . לכסות בה צואה : פטור עליה . ואין כאן משום בניין דקלקול הוא (ו) לזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך לבו היה חייב משום חורש: לרבי יהודה. בפ' המצניע גבי מוציא מת במטה: מתקן . כגון מוציא מת לקוברו ואינו צריך לגופה דהוצאה ולא למת אלא לפנות את ביתו והוצאה הצריכה לגופה כגון שצריך לחפץ זה במקום אחר : מקלקל הוא . את ביתו : גודר בתמרים מוסק בזיתים אורה בתאנים: דשדא פיסא לדיקלא. זורק פיסת רגבים בדקל : ואתר תמרי. השיר תמרים: תולש. תולדה דקוצר: מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משיבוליה אף זה מפרק התמרים מן המכבדות: אין דרך תלישה ופריקה בכך-ע"י זריקה אלא ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור : מחבץ . שמעמיד החלב בקיבה: מגבן. מתקן גבינה: משום מפרק . שמפרק החלב מן הדדין :

משום

שלטי הגבורים

א רוב הפוסקים פסקו דהוי חיוב חטאת וכ"כ המגיד משנה בשם ר"ח פ"ח מהל' שבת ויש פוסקי' דליכא אלא איסור בעלמא ונולי דמסתפינא הייתי אומר א מה שכתבו התוס' גבי משנת המוטל לפרכיו דאיתא התם שר"ת פסק כרבי אליעזר דלא קאי אמתני' אלא אברייתא דהכא וצ"ע ודע כי אע"פ שכתב המגיד משנה דמיי' ס"ל דרבנן מודים לר' אליעזר בחולב ומחבן ומגבן דחייב חטאת בשבת מיהו לענין יו"ט ודאי ס"ל למיי' דפליגי רבנן עליה דאילו חולב מחבן ומגבן בי"ט אינו לוקה לפי דמדאורייי' כל צורך אוכל נפש מותר לעשותו ביו"ט אם לא שמה שחולב ומחבן ומגבן הוא בענין שאינו צורך אוכל נפש דודאי בכה"ג גם רבנן שוים לו דלוקה :

גי' ד"ת בנתר

הגהות הב"ח

(א) רב אשי אמר כצ"ל : (ב) את הצמר כצ"ל וכ"ב וכל שאר מלאכותיה שייכי בצמר תכלת של מלאכת המשכן:(ג) בהדי זורע לא מחייב כצ"ל : (ד) דאינהו כצ"ל : (ה) נ"ב הוי : (ו)אלזריעה נמי וכו' צריך לה היה חייב בשדה משום חורש בבית משום בונה כצ"ל : (ז) בשדה משום חורש כצ"ל:(ח)נ"ב ועדיין יש לדקדק דמאי איריא תמרי באשכול של ענבים נמי ליחייב תרתי . ואולי דעתו כמ"ש התוס' וז"ל בשם רבינו שמואל שיש על התמרי קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולים ע"ש : (ט) רב אשי אמר אין כו' כצ"ל :

עין משפט

א מיי' פ"ז מהל' שבת סמג לאוין סה:
ב מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:
ג מיי' פ"ק מהל' שבת :
ד מיי' פ"ז מהל' שבת סמג לאוין סה:
ה מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה:

ב' מן ג'

א מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה: ב מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין ס"ה טוא"ח סי' שיט: ג מיי' פ"ח מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' קנח שם:

המחבץ. שמעמיד החלב בקיבה: דכניף מילחא ממלחתא. שצובר מלח ממשרפות המים(יהושע יא)דמתרגמינן חרילי ימא שממשיך לתוכן(כ)מן המים והחמה שורפתן והן נעשות מלח ולאותן חרילין קרי מלחתא: משום מעמר. שאף הוא מאסף השבלים: המנפץ. פשתן מגבעוליו: המנפט. נמר גפן בקשת כדרך האומנים נמר גפן גדולי קרקע הוא להכי קרי ניפוט דידיה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדה דמנפץ נמר: תנן רבנן היו לפניו מיני אוכלין וכו' בורר ואוכל לאלתר. ודוקא ביד כמו שנפרש בסמוך בס"ד: היו לפניו מיני אוכלין וכו'. והתניא

נר מצוה

משום בורר מגבן חייב משום בונה ומפרק א תולדה דדש הוא: והמעמר *אמר רבא האי מאן ב דכניף מילחא ממלחתא מיחייב משום מעמר (א) אמר אביי אין דרך עימור בכך אלא בגידולי קרקע: והדש תאנא *הדש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן: והזורה והבורר והטוחן: *תנו רבנן *היו לפניו (שני)מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת °מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת אמרוה קמיה דרבא ואמר להו שפיר קאמר נחמני היו לפניו (ג) שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור ור' ירמיה מדפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תניא חייב לא קשיא הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה: אמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב חטאת לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור לא שאני תורמוסין *דשלקי ליה שבע זמנין בקדירה בקליפתא ואי לא שקלי (א) ליה מן הפסולת מסרח הילכך אי לא שקלי (ב) ליה מן הפסולת כפסולת מתוך אוכל דמי וחייב: והטוחן אמר רב פפא האי מאן דפרים ג סילקא בשבת' חייב משום טוחן ואמר רב מנשיא האי מאן דסלית ד סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי ואי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך. פי' דסלית סילתי אלו עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי פירוש נימין נימין וכשמפרק אותן הנימין יוצא מביניהן כמין קמח דק ומתוך כך נחשב כטוחן: והלש והאופה אמר *רב אחא בר אשי בר עוירא האי 'מאן דשדא ה סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא [א] לשרורי (ג) מנא קא מכוין קא משמע לן דמירפא רפי והדר קמיט פירוש סיכתא גללי בהמה רקיקין אמר רבא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל: הגוזז את הצמר המנפצו והמלבנו והצובע והטווה: תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות: הקושר והמתיר והתופר

רש"י

משום בורר. שהבורר בורר האוכל מן הפסולת כך בורר החלב מן הניסיובי שקורין מולק"ן באשכנז: דכניף מילחא ממלחתא. שצובר מלח ממשרפות המים דמתרגמי' חרילי דמיא שממשיך לתוכן מים מן הים והחמה שורפתן ונעשין מלח ולאותו חריץ קרוי מלחתא: משום מעמר. שאף(ג) הוא מעמר מאסף השבולים: המנפץ. פשתן מן הגבעולים: והמנפט. נמר גפן בקשת כדרך האומנין ונמר גפן גידולי קרקע הוא (ד) וקרי ניפוץ דידיה תולדה דדש שמפרקין ממנו גרעינין: היו לפניו מיני אוכלין. גרסינן ולא גרסינן שני: מאי קאמר. ברישא תני בורר והדר תנא לא יברור: בורר ומניח לאלתר. כדי לאכול לאלתר שאין זה דרך הבוררים: ולבו ביום. לאכול לאחר שעה אפילו לבו ביום: לאוצר. להצניע: נחמני. אביי: בקנון. כלי שעשוי כעין מגור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושין כן: והבורר קטנית. נותן הקטנית במקום הרחב ומנענע והקטנית נופל מתוך שעגול הוא ומתגלגל ויוצא דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי כזה (ה) פטור אבל אסור ומותר לכתחלה לא הוי דדמי לברירה חייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה ובכברה אבל ביד לא דמי כלל לבורר ושרי לאכול לאלתר: הבורר תורמוסין. לאחר שפלקן (ו) הוי בורר אוכל מתוך הקליפה: דשלקי ליה ז' זימנין. (ז) ואי לא שקלי ליה לאוכל מתוך הפסולת שהוא רך ונימוח ע"י שנשלק הרבה מסרח הלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב הוי פסולת ומיהו אוכל הוא ומחמרינן עליה למיהוי הוא דשקיל כפסולת מתוך אוכל ורבינו הלוי גרים ואי שקיל ליה הוה מסרח כשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ומאם לכך הוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל על שחוזר ונוטלו: דפרים סילקא. במ"ס גרס ולא בסמ"ך כדאיתא בהעור והרוטב (ח) ומחתכו הדק: דסלית סילתא. עצים דקים להבעיר האור ורב אלפסי פירש מה שפירש: ואי קפיד אמשחתא. לחתכו במדה: מחתך העור. שהוא מקצעו במדה: דשדא סיכתא לאתונא. שהשליך יתד לח לתנור חם לייבשו: דמירפא רפי. ע"י חום האור והמים (ט) שבתוכו חמין ולאחר שיצאו מימיו קמיט וכי רפי ברישא הוי מבשל ובעמוד פירש בע"א: דארתח כופרא. שהתיך זפת: התולש את הכנף. נוצה גדולה מעוף חי: והקוטמו. לאחר שתלשו חתך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת ולגד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת: חייב (י) שלש חטאות. מקטם משום מחתך דקפיד לחתכו עד מקום שראוי וגם מן הקנה עושין כובעין וממרט חייב משום ממחק דתקן גבי עור והתולש חייב

פרקין ולא מחוור דהא איתא כיון דמוקמינן לה בנפה ובכברה ברייתא דקא שריא לאלתר נמי [בנפה וכברה] היא דהא אביי לא מפליג בין רישא וסיפא אלא בין לאלתר ובו ביום וליתא דלא מבעיא בנפה וכברה אלא אפילו בקנון ותמחוי לאלתר נמי אסירי וראיה לדבר מדתני בפרקא קמא דיו"ט (דף יג:) המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי והאיא ודאי לאלתר היא דאי לבו ביום הא אמרינן התם לענין מעשר המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב אר"א וכן לשבת אלא ודאי הא דאמרי' והא תניא חייב היינו ברייתא אחריתי דמתניא הכי היו לפניו מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח חייב ומדקאמר בירר ואכל משמע דאפילו לאלתר ומשנינן דההיא בנפה ובכברה וכי קאמר רב אשי פטור אבל אסור היינו בקנון ותמחוי ולאלתר וברייתא דקתני לעיל מותר מיירי ביד: ונמצא פסקן של דברים דכל לבו ביום אפילו ביד חייב חטאת לאלתר ביד מותר והיינו ברייתא דלעיל בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור והיינו דרב אשי בנפה ובכברה חייב חטאת והיינו הך ברייתא בתרייתא דקתני חייב ושיעורא דלאלתר כתבו בשם רבינו חננאל ז"ל דהיינו שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד ועוד כתבו בשמו ז"ל דכי שרינן לאלתר היינו דוקא בבורר אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב חטאת ויליף לה מדחזקיה דאמרינן לקמן בסמוך הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב ומדקאמר סתמא משמע אפי' לאלתר וטעמא משום דעיקר בורר היינו פסולת מתוך אוכל ולא תיקשי לך הא דאמרינן לקמן בפ' תולין [דף קלח.] משמר משום מאי מתריגן ביה ואמרינן משום בורר (נ) ומה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף כאן נוטל אוכל ומניח פסולת דהתם הכי קאמרינן דכיון דאף בורר אוכל מתוך פסולת משכחת ביה חיובא דהיינו בנפה וכברה משום הכי קאמרינן שאף אם התרו בו משום בורר התראתו התראה דאיכא בורר דמיחייב דדמי ליה אבל בתוספות תירצו דכשהאוכל מרובה על הפסולת בכי האי גוונא דרכו של בורר לברור (מ) האוכל ולהניח הפסולת אבל כשהפסולת מרובה דרכו לברור הפסולת ולהניח האוכל ולא מחוור:

אמר חזקיה הבורר תורמוסין וכו' ואי לא שקלי ליה מסריח. כלומר דמתוך שהוא שלוק הרבה אם אין מסלקין אותו מיד מתוך פסולת שלו לאלתר הוא מסריח והפסולת אינו מסריח הילכך כפסולת מתוך אוכל דמי:

אמר רב פפא האי מאן דפריס סילקא פריס גרסינן כלומר שמחתכו הדק וכדפרשינן קיפה בפרק העור והרוטב (דף קכ.) פירמא דהיינו אותו דק דק של בשר שיורד לשולי הקדירה וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דדוקא במחתכן כדי לאכלן למחר או לבו ביום לאחר שעה הא לאו הכי שרי כדשרי אביי לברור ולאכול לאלתר ולפיכך התיר לפרר פתיתי לחם לתרנגולים לתת לפניהם לאלתר וכדקיימא לן בשלהי מכלתין [דף קנה.] דשויי אוכלא משוין ובספר המצות התירו לפי שאין טחינה אחר טחינה: **אמר** רב מנשיא האי מאן דסלית סילתי. פרש"י ז"ל שמבקע עצים גדולים ועושה מהן עצים דקים והרב אלפסי ז"ל פי' כמו שכתוב בהלכות: ואי קפיד אמשחתא. לחתכו במדה: חייב משום מחתך. דעור שהוא אב מלאכה והיינו שהוא קוצצו במדה: האי מאן דשדא סכתא לאתונא. פרש"י ז"ל שהשליך יתד לח לתנור חם ליבשו שיתקשה והרב אלפסי ז"ל פי' כמו שכתוב בהלכות: האי מאן דארתח כופרא. שהתיך זפת: חייב משום מבשל. אמרינן בגמרא דקמ"ל שאע"פ שחוזר ומתקשה ואין הבישול ניכר בו אפ"ה חייב משום מבשל: **תנן** רבנן התולש את הכנף. נוצה גדולה מכנף העוף: והקוטמו. לאחר שתלשו חתך ראשה שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת: והמורטו. לגד זנבו שהוא קשה מורט השער מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת ומפרש' בגמרא דתולש חייב משום גוזז וקוטם חייב משום מחתך דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וממרט חייב משום ממחק:

ומדאמרינן דתולש חייב משום גוזז ש"מ דאפי' לאחר מיתה מיחייב דבגוזז ל"ש מחיים ול"ש לאחר מיתה והכי איתא בתוספתא [מכילתין ר"פ ט] הגוזז מן הבהמה מן החיה מן העופות אפילו מן השלח מלא הסיט כפול חייב והכי נמי איתא בירושלמי בפרקין דגרסי' התם

הגהות חו"י

(א) נ"ב מיניס דפסולת: (ב) בס"י הגי' כאן ולעיל שקלי מיניה פסולת וכ"כ פי' אפי' לא שקיל ממנו הפסולת אלא האוכל אפ"ה כפסולת מתוך אוכל דמי. והאחרי' נ"ב לא כלל: (ג) עי' בי"ף ע"ז פ"ב סי' אלף למד:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל אביי אמר: (ב) תי' שני נמחק: (ג) שאף מעמר הוא כצ"ל: (ד) ולהכי קרי ניפוט וכו' גרעינים ולא קרי ליה תולדה דמנפץ נמר: (ה) נ"ב ○ (ו) נ"ל הוא: (ז) נ"ב למתקן והס"ד ואח"כ מה"ד ואי לא שקלי וכו' מסרח והלכך אוכל כו' שמעורב בו הוי כפסולת כו' כצ"ל: (ח) נ"ב הקיפה פורמא: (ט)והמים חמין שבתוכו כו' קמיט מתקשה כצ"ל: (י) שלש חטאות תולש חייב משום גוזז מקטם וכו' מן הקנה אורג כובעין ועושין כובעין מכנפי עור בלא שער וממרט וכו' גבי עור וממחקו כצ"ל והשאר נמחק: (כ) נ"ב מים מן הים והחמה כו' כצ"ל: (ל) נ"ל דמה:(מ)לברור הפסולת ולהניח האוכל אבל וכו' לברור האוכל ולהניח הפסולת כצ"ל: (נ) בכס"ג כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב לשון ערוך לחזק:

המאור הקטן

[דף עד ע"ב] **דעביד** חביתא חייב שבע חטאות משום חורש כשחופר הגומא בשדה בצריך לגומא ולעפר ודברי הכל ומשום בורר כשבורר מתוכו הצרורות ומשום מרקד כשמרקדו בנפה ומשום לש כשמגבל ומשום ממחק כשעושה הכלי ומחליקו ומשום מבעיר כשמבעיר האש בכבשן ומשום מבשל כשמבשל החבית מוסיף עליה תנור שלאחר בישולו טח בטיט על גביו לחזק חימומו והוי גמר מלאכה ומחייב משום מכה בפטיש:

[שם] **ודעבד** חלתא והיא כוורת הקנים חייב י"א חטאות שתים בקציצת הקנים בזומר וצריך לעצים ומשום מעמר כשאספן ומשום בורר כשבוררן ומשום ממחק כשמחליקן ומשום טוחן כשמבקען ומשום מחתך כשמשוה מדתן ומשום מסיך ומשום עושה שני בתי נירין ומשום אורג כשמחברן זו לזו וכשנוטל ממנו הקרומיות של קנים לאחר אריגתם חייב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכתו ואם תפר את פיה חייב עוד שתי חטאות משום תופר ומשום קושר:

שלטי הגבורים

א לרש"י חייב במפרק משום דש וכן דעת ר"י וכן כתב מיי' פכ"א מהל' שבת ור"ת כתב דמפרק חייב משום ממחק ונפקא מינה טובא כדמשמע שם בתוספות:

ב המרדכי והגהות מיי' כתבו בשם דיזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד דהוי כמעמר וכן נראה דעת מיי' דאפי' המאסף שלא במקום גדולם דאסור שכ' גבי מלח פכ"א מהל' שבת וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמר ומדקאמר איסורא באסיפת המלח ולא קאמר כשמאספה ממלחתא דהיינו במקום גדולם לדקאמרי שאר המפרש' וכן שתלמוד אם כן ס"ל דאפי' אספם שלא במקום גדולם דאסור וה"ה לכל מילי וסמ"ג לאוין ס"ה כתב דליכא איסור באסיפתם אלא במקום גדולן דוקא וסביא ראיות על זה וכ"כ הטור א"ח סי' ש"מ וכן נראה דעת רש"י והתוספות:

ג רש"י פירש דפריס סלקא ר"ל שמחתך ירקות דק דק וכתב עליו הרא"ם שהוא פי' תמוה לומר דדבר שהוא אוכל ומחתך אותו דק דק שיהא שייך בו משום טוחן ופי' הוא דפריס סלקא הם עצי דקל שיש בהם נימין נימין וכשמפרק הנימין הללו יוצא מהן כמין קמח דק דק א"כ לדידיה כל מידי שהוא אוכל מותר לחתכו דק דק ופי' רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה מסכימין לפי' רש"י וכן התו' וגם הטור א"ח סי' שכ"א כתב כרש"י בסתם ואינו מביא שום דעת חולק ולכולהו אסור לחתוך ירק דק דק בשבת וכתב הר"ן בשם הרשב"א דדוקא במחתכו כדי לאוכלו למחר או לבו ביום לאחר שעה הא לאו הכי שרי אי בעי לאוכלן לאלתר ומתוך כך התיר לפרר לחם דק דק לתרנגולין אם עומד עליהן שיאכלו אותו לאלתר ותמיהני עליו דכיון דהאיסור הוא משום טוחן מה לי טוחן לבו ביום או לאלתר או למחר וכי כל המלאכות כולן שרי לעשותן בדצריך לאותה מלאכה לאלתר ואל תשיבני מברירה שהתירו לברור כשרוצה לאכול לאלתר דהתם טעמא דבכה"ג שהתירו לא הוי ברירה ועוד שחכמי' עצמם פירשו דין הבורר(נ)בה אבל הכא שהם פי' דהתיכ' ירק דק הוי טוחן ולא חלקו מנין לנו לחלק מסברא ולדמות מה שלא דמו הם ולדברי הרשב"א אם אין התרנגולי' אוכלים אותם הפירורים לאלתר אסור לפרר להם מיהו התוס' כתבו דוקא בחתיכת ירק שייך טחינה אבל לא בחתיכת שאר אוכלין וכ"כ סמ"ג שמותר לפרר הלחם דלא שייך טחינה בתר טחינה ור"ת אוסר לפרר פירורי לחם בשבת ויש אוסרין לפרר ולחתוך דק דק שום פרי דבכל הפירות שייך טחינה ובמקצת נוסחאות מיימוני כתוב כן ולפי אלו המחלוקות יהיה תלוי בהם גם כן דין פרירת הבשר דק דק למי שאינו יכול ללעוס בשיניו דלמאן דשרי פרירת שאר אוכלין או כל דבר שהוא אוכל שרי נמי לפרר הבשר דק דק ולמאן דאסר אסור נמי הכא ולדברי הרשב"א בכל ענין שרי רק שיאכלנו לאלתר ואם סיים הרשב"א טוב וראוי לסמוך עליו אליבא דכ"ע יהיה מותר פרירת בשר דק דק לאלתר ובספר תרומת הדשן מתיר נמי מטעם דבשר לא שייך במינו טחינה דלא הוי בשר גדולי קרקע כמו שאר התבואות דטוחנים אותן מיהו אין כל כך ראיה דבשר ודאי חשיב גדולי קרקע כדמוכח ריש בכל מערבין וכ"כ התוס' פ' כלל גדול גבי מפרק תולדה דדש ותלוי גם במחלוקת זה מה שנהגו לכתות המצה בפסח או לגרור בגרירה הלחם בשאר יו"ט דהרי טחינה אסור ביו"ט אם לא נאמר דלגבי יו"ט סקלו בכה"ג שאינו ממש טחינה: ד רש"י פי' דמתתך עצים דקים להבעיר האש וסמ"ג פי' שמנסר עצים ליהנות מנסורת שלהם ורבינו פירשו שיש עצים שיש בהן כעין נימין וכשמפרים אותם הנימין יוצא מביניהם כמין קמח דק דק והוי כטוחן: ה רש"י פי' שמשליך יתד לח לתנור חם ליבשו חייב משום מבשל ואע"פ שאין הבישול ניכר בו שחוזר ומתקשה ורבינו פירש דסיכתא הוא גללי בהמה רקיקין שנותנן בכבשן לגרפן:

התם התולש מן המתה חייב תלישה זו היא גזיזתה וכיון דבגוזז לא שנא מחיים ולא שנא לאחר מיתה [א]כתב הרמב"ן ז"ל שמותר לתלוש טלה מטולר העוף ביו"ט כדי לשחוט דכיון דלא שני לן באיסורי תלישה בין מחיים בין לאחר מיתה וניתנה יו"ט לדחות אלא מלאכה זו שהרי עתידה הטלה ליתלש משום אוכל נפש אף מחיים מותר ואי קשיא לך דהא תנן בבכורות בפרק הלוקח בהמה (דף כה:) רבי יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום לקופיץ מכאן ומכאן ותולש את השער ואבעיא לן עלה בגמרא כנגדו ביו"ט מהו ואסיקנא דכנגדו ביו"ט מותר [שם וכ"ה.] דתולש לאו היינו גוזז ופרכינן נר מצוה

והתופר שתי תפירות והא לא קיימא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שקשרן : והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות רבה ור' זירא דאמרי תרווייהו °שכן יריעה שנפלה בה דרנא קורעין אותה ותופרין אותה *אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב המותח א חוט של תפירה בשבת חייב חטאת והלמד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשב בתקופות ב ומזלות ואינו מחשב אסור לספר הימנו : הצד *צבי השוחטו והמפשיטו והמולחו והמעבדו *היינו מולח היינו מעבד רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרווייהו אפיק חדא מינייהו ועייל שרטוט: (א) והמוחקו א"ר אחא בר חנינא השף בין ג העמודים בשבת חייב משום ממחק א"ר חייא בר אבא ג' דברים שח לי ר' אסי משום ריב"ל המגרר ראשי כלונסות (ב) חייב משום מחתך והממרח רטיה בשבת חייב משום [ממחק] והמסתת (א)את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אר"ש בר ביסנא אר"ש בן לקיש הצר בכלי צורה והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש אמר רב יהודה האי מאן דשקל ד אקופי מגלימא חייב משום מכה בפטיש והני מילי דקפיד עלייהו : והכותב שתי אותיות וכו' : ת"ר כתב אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתים פטור ה מחק אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתים חייב א"ר מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק מבכותב: הבונה והסותר (ג)המכבה והמבעיר והמכה בפטיש: רבה ור' זירא דאמרי תרווייהו כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש : מתני' ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב עליו וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו (ב) והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו : גמ' כל הכשר להצניע לאפוקי מאי רב מתנה אמר לאפוקי דם נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה מאן דאמר דם נדה כל שכן עצי אשרה ומ"ד עצי אשרה אבל דם נדה לא דמצנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה : מתני' *המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה(ג) עלי שום ועלי

עלה והא תניא התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות ואמר ר"ש בן לקיש תולש חייב משום גוזז ומפרקי' שאני כנף דהיינו אורחיה ומשמע לכאורה דכיון דהיינו אורחיה בכנף ביום טוב אסור יש לומר דהכי אמרינן היכי אמרת דתולש נמי מן הבהמה לאו היינו גוזז מאי שנא מתולש את הכנף דחייב משום גוזז ומפרקי' דלא דמי כנף לנמר דנמר לאו היינו אורחיה בתלישה אלא בגזיזה וכנף היינו אורחיה וכיון דהיינו אורחיה אם לא היה סופו של יו"ט לדחות אלא מלאכה זו כשם שאין סופו לדחות אלא למר הבהמה אין ה"נ דהוא אסור אבל כיון שסופו לדחות כדכתיבנא אע"ג דהיינו אורחיה מה לי מחיים מה לי לאחר מיתה וזהו דעת הרמב"ן ז"ל וכן נהגו והרמב"ם ז"ל אוסר : התופר שתי תפירות והא לא קיימי . וכיון דלא קיימי לאו מלאכה היא : שקשרן . שקשר שני ראשי החוט ומכאן למד הרב ר"א ממיץ ז"ל דקושר קשר אחד לא מחייב שאינו מתקיים דאי מחייב כיון דתופר שתי תפירות לא משכחת לה בלא קשר [תיפוק לי משום קשר] אלא ודאי כדאמרן והכא בשלא קשר אלא קשר אחד עסקינן : שכן יריעה שנפלה בה דרנא . כלומר תולעת שמנקבת בה נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למעלה ולמטה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין : המותח חוט של תפירה . *(כנגד התפירה כנגד התפור) ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירות נמשכין ומתח את ראשי החוטין להדק ולחבר החתיכות זהו תפירתו וחייב : הלומד דבר אחד מן המגוש . מין שממשיכו לע"ז ואפי' דברי תורה אסור ללמוד ממנו : והיודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו מחשב אסור לספר הימנו . דכתיב כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים זו חשוב תקופות ומזלות [שמראה להם סימן לדבריו בהלוך החמה והמזלות] שמעידין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא גשומה שנה זו שחונה והיא שחונה שהכל לפי השעה המתחלת בכניסת השמש למזל הילכך כשאינו מחשב אסור לספר הימנו : היינו מולח היינו מעבד . אטו מליחה לאו צורך עבוד הוא : ועייל שרטוט . כשהוא בא לחתכו משרטט תחלה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החתוך ואח"כ מעביר הסכין דרך השרטוט שכך עשו בעורות המשכן כשחתכום : השף בין העמודים . פרש"י ז"ל כגון עמודי אכסדראות העשויות חלונות חלונו' והשף בקרקעית הבנין שביניהן כדי שיהא חלק חייב משום ממחק ולא נהירא דכל כי האי גונא בבית חייב משום בונה ובשדה חייב משום חורש וכדאמרינן לעיל [דף עג:] גבי גבשושית וגומא אלא הכי פירושא השף את העור בין העמודים כדי להחליקו חייב משום ממחק שכן דרך הרצענין להחליקו ולרככו בכך והכי איתא בירושלמי דפרקין [סוף הל' ב'] מה מחיקה היתה במשכן שהיו שפין את העור על גבי העמוד ועדיין אין טוח לי דא"כ היכי שייך למימר חייב משום ממחק היינו ממחק גופיה : המגרר ראשי כלונסאות . שיהיו ראשיהן שוין זה כזה : והממרח רטיה . מחליק תחבושת על המכה : מסתת את האבן . לאחר שנעקרה מן ההר ונחצבה מחליקה : משום מכה בפטיש . שהוא גמר מלאכה : הצר בכלי צורה . בכלי שעומד לכך לנאותו : מנפח בכלי זכוכית . כשהותך נעשה ע"י נפוח : דשקיל אקופי . קסמים דקים שנארגו בה בלא מתכוין ונוטלין אותן ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש : כתב אות אחת גדולה וכו' פטור . שבקרשי המשכן שתים היו כותבין אות אחת בזו ואות אחת בזו כדי לזווגן כשסותרים אותו : מחק אות אחת וכו' חייב . שאין מלאכת מחיקה (כ) אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות : אמר רבי מנחם ברבי יוסי וכו' . הא קמ"ל מאן תנא קמא ר' מנחם בר' יוסי : מתני' ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע . שהוא העשוי להיות צורך האדם : ומצניעין כמוהו . כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניע : אינו חייב אלא המצניעו . אם נעשה חביב לאדם אחד והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה היא : גמ' מאן דאמר דם נדה . אינו כשר להצניע כל שכן עצי אשרה דאיסורי הנאה נינהו וצריך לאבדן : כיון דחלשא . המאכיל דם האדם לחתול נעשה חלש אותו אדם : מתני' המוציא תבן וכו' עצה . מפרש בגמרא דהיינו תבן של מיני קטנית : כמלא פי גמל . דנפיש אבל כמלא פי פרה (ג) לא חזי שאין אוכלין אותו אלא גמלים : עמיר . קשין של שבלים : פי טלה . נפיש מפי גדי הילכך עמיר דלא חזי [לגדי] לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיכא כמלא

רש"י

חייב משום גוזז : והא לא קיימא . הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא : שקשרן . שני ראשי החוט : דרנא . תולעת ומנקבת בה נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה (ד) את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין : המותח חוט של תפירה . כגון התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שני חתיכות הבגד זו מזו במקצת וחוטי התפירה נפשטין ונמשכין ומשך ראש החוט להדק ולחבר החתיכות זו היא תפירתו וחייב חטאת: מן המגוש . מין שממשיכו לע"ז ואפילו דברי תורה אסור ללמוד ממנו : והיודע כו' . הני תלת שמעתתא שמעינהו מר זוטרא מרב וגרסן בהדי הדדי : מתני' *הכל את הצבי . וכל מלאכת עורות נוהגת בתחשין ועורותיהם : המולחו . לעור : ממחקו . מגרר שערו : מחתכו . (ה)מקצע וחותכו לרצועות וסנדלים : כותב ומוחק . שהיו רושמין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו והיו כותבין אות בזו ואות בזו ומוחק לפעמים כשטועה: מכבה ומבעיר . באש שתחת דוד הסממנים : מכה בפטיש . הוא גמר מלאכה שהיה אומן מכה בקורנס על הסדן בגמר מלאכה ומתניתין נמי לא מחייב ליה אלא בגמר מלאכה : גמ' היינו מולח היינו מעבד . דמליחה היא צורך עיבוד : ועייל שרטוט . כשבא לחתכו משרטטו תחלה לפי מה שרוצה להאריך ולהרחיב ולקצר החיתוך ואח"כ מעביר סכין דרך השרטוט וכן בעורות המשכן כשחתכן : השף בין העמודים . כגון עמודי אכסדראות העשוי' חלונות חלונות ונסמכין בחלונות בין עמוד לעמוד השף שם בקרקעית הבנין שנשענין עליו כדי שיהא חלק : המגרר ראשי כלונסות . שיהו הראשין שוין וחדין : והממרח רטיה . (ו) תחבושת על המכה : המסתת האבן . לאחר שנעקרה מן ההר ונחצבה מחליקה: משום מכה בפטים . גמר מלאכה : הצר צורה . בכלי העומד לכך (ז) לנאותה : מנפח בכלי זכוכית . כשהותך נעשה ע"י ניפוח : דשקל אקופי . ראשי חוטין התלוין ביריעה במקום קשרים כשניתק בה חוט וקשרוהו וכן קשין וקסמין דקין שנארגו בה בלא מתכוין ונוטלין אותן ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטים : כתב אות אחת גדולה כו' פטור . שבקרשי המשכן שתים היו כותבין אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשסותרין אותו : מחק אות אחת (ח) חייב . שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא על מנת לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות : אמר רבי מנחם ברבי יוסי כו' . הא קמ"ל מאן ת"ק רבי מנחם ברבי יוסי היא : מתני' כל הכשר להצניע . (ד) שהוא מין העשוי להיות צורך אדם : ומצניעין כמוהו . כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניע : אין חייב אלא המצניע . אם חביב לאדם אחד והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה הוא : גמ' מ"ד דם נדה אינו כשר להצניע כ"ש (ט) אשירה . דאיסורי הנאה היא (ה) ומאים וצריך לאבדן : כיון דחלשא . המאכיל דם אדם לחתול נעשה האדם חלוש : מתני' עצה . מפרש בגמ' : כמלא פי גמל . נפיש שיעוריה (י) מפי פרה אבל לא מחייב כמלא פי פרה דהא לא חזי לפרה : עמיר . קשין של שיבולין פי טלה נפיש מפי גדי

המאור הקטן

[דף עה ע"ב] אלו לאפוקי מדר"א דמחייב אתולדה במקום אב ואף ע"ג דהא תני ליה רישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת איצטריך תו למיתנא אלו לאפוקי מדר"א שלא תאמר ה"מ בעושה שתי תולדות של אב מלאכה אחת אבל על אב ותולדה דידיה ליחייב תרתי קא משמע לן מיעוטא אחרינא דאפילו אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא ולאפוקי מדר"א דמחייב בכולהו ואע"ג דבמסכת כריתות מייתי לה לרישא דמתני' לאפוקי מדר"א סמכינן כדאסיקנא הכא דכולה מתני' מפקא מדר"א ולא מחייב אתולדה במקום אב אלא חדא :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א המותח חוט של תפירה בשבת כדי שתהיה התפירה מהודקת חייב חטאת שהרי הוא כתופר אמ"ה כיאר בפסקיו שהפתיל העשוי להדק בו בתי ידים וכן הפתיל העשוי להדק בו אדם המנעלים ברגליו אם יש בהם נקבים שעוברין בהם כנים ולהוציא בהן ולהדקו יפה בשבת שאינו אלא כעין מעשה לולאות וקרסים ואע"פ שנתן בו מתח ותופר ע"י מתח שאין זו דרך תפירה ואינו אלא כאדם המהדק בגדיו ע"י לולאות וקרסים ושממתח עצמו הרי הוא כאחד מהם שהוא מחובר שם :

לשון ריא"ז

ב ואיזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות שיודע עת התקופות ועת המזל ויודע לומר שנה זו גשומה היא שחונה היא כמו שביאר המור"ם :

ג רש"י פי' שהשף בקרקע הבנין באכסדראות שנשענות עליו כדי שיהיה חלק והתוספות פי' ששף בידו על העור המתוח בין העמודים להחליקו ולזה הסכימו כל הפוסקים :

ד נ"ע במוטל שלל שעושין החייטים שקורין איגנספטי"ר שגם הוא הוי גמר מלאכה אי חייב משום מכה בפטיש ולבי חוכך להחמיר ומיהו לעולם לא מחייב עד שיהיה בענין דקפיד עלייהו :

ה כתב הרא"ש ז"ל והיינו טעמא כי פעמים כתב במשכן טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה ומן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ונראה שאין חייב על מחיקת טעות אפי' לכתוב כמה אותיות כי לא היה במשכן אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו ואחרי כתבי זה מתוך הסברא וגם מדקדק בברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספתא וכתוב בה נפלה דיו על ספר ומחקה שטוש על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא בריר לן וי"ל דהיינו טעמא דאות שנכתב בטעות כמאן דליתיה דמי ועיקר החיוב בשביל מחשבת הכתיבה הילכך אפי' טשטוש נמי והאי דנקט בברייתא מחק אות גדולה איידי דתני כתב אות אחת גדולה :

הגהות הב"ח

(א)והממחקו כצ"ל:(ב)נ"ב בשבת : (ג) נ"ב והמכבה והמבעיר כצ"ל : (ד) נ"ב תן : (ה) מקלעו כצ"ל : (ו) נ"ב מחליק : (ז) לנאותו כצ"ל: (ח) נ"ב כו' : (ט) נ"ב עצי:(י) מפי פרה אבל לא מחייב דהא לא כו' כצ"ל : (כ) נ"ב מחוכה : (ל) נ"ב לא מחייב דהא לא חזי לפרה וכצ"ל :

הגהות מאי'

[א] נ"ב אף בתולש כו :

עין משפט

א מיי' פ"י ופ' י"א מה' שבת סמג לאוין סה :
ב מיי' פ"ו מה' שבת :

הגהות הרי"

(א) ע"ל ר"פ כבונה :
(ב) והכי קי"ל כנ"ם פי"ח מה' שבת וק"ל כימא דבפלה דעתו וכמו באנשי סוגל דבר"פ המצניע ושם ג"כ דאנשי סוגל עלמן חייבין (וע"ע ברי"ף ברכות פ' כ"מ סי' קנג)ודו"ק:
(ג) עשבים כמלא פי הגדי עלי שום כו' פי גדי ואין כו':
(ד) ובמעביר ד' אמות בר"ה נ"ל דבכל דהו חייב ונ"ע :
(ה)נ"ע מלקמן סי' תי. כזית מן המת וכו' :

כמלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזו בין לטלה בין לגדי מיחייב כמלא פי גדי : לחין . הראויים לאדם : כגרוגרת . דזהו שיעור לכל מאכל אדם בשבת אבל כמלא פי גדי לא דלחים לא חזו לגדי : ואין מצטרפין זה עם זה . אם הוציא חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה אין מצטרפין ומפרש בגמ' דלא אמרינן הכי אלא לענין שאינו מצטרף הקל עם החמור אבל החמור עם הקל מצטרף וחמור היינו אותו ששיעורו מועט וקל אותו ששיעורו מרובה : המוציא אוכלין . אוכלי אדם : ומצטרפין . כל אוכלי אדם זה עם זה : חוץ מקליפיהן . שאינן אוכלין ואין משלימין השיעור : ועוקציהן . נר מצוה זנב הפרי דהוא עץ בעלמא : וסובן .

תורה אור

ועלי בצלים לחים כגרוגרת °יבשים כמלא פי גדי עשבים כמלא פי הגדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שאינן שוין בשיעוריהן המוציא אוכלים כגרוגרת [חייב] ומצטרפין זה עם זה מפני ששוין בשיעוריהן חוץ מקליפיהן וגרעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסנן רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן : גמ' מאי עצה אמר ר' יהודה תבן של מיני קטנית : *ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים וכו' : עדשים אין פולין לא והתניא ר' יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי והא בעתיקי עתיקי מאי טעמא לא מצטרפי א"ר אבהו מפני שנראים כזבובים בקערה :

סליקו להו כלל גדול

המוציא [א]יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית שמן כדי לסוך אבר קטן מים א כדי לשוף את הקילור (א) ושאר כל המשקין ברביעי' וכל השופכין ברביעית רבי שמעון אומר כולן ברביעית ולא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: גמ' תנא כדי מזיגת כוס יפה מאי כוס יפה כוס של ברכה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית : חלב כדי ב גמיעה : *ת"ר המוציא חלב של בהמה כדי גמיעה וחלב של אשה ולובן של ביצה כדי ליתן (ב) במשיפת [של קילור] קילור כדי לשוף במים : דבש כדי ליתן על הכתית תנא כדי ליתן על פי כתית שמן כדי לסוך אבר קטן תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו : מתני' *המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה ר' יהודה אומר כדי ליקח ממנו מדת מנעל לקטן נייר כדי לכתוב עליו ג קשר של מוכסין והמוציא קשר מוכסין (א) חייב *נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית של פליטון: גמ' תנו רבנן הוצין כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית סיב אחרים אומרים כדי ליתן על פי משפך קטן של יין (ג) °רבב כדי לשוף תחת אספוגית קטנה וכמה שיעורה כסלע פירוש אספוגית רקיק כדכתיב °ורקיקי מצות ומתרגמינן אספוגין פטירין : מוכין כדי לעשות כדור קטנה וכמה שיעורה עד כאגוז : נייר כדי לכתוב עליו קשר של מוכסין תנא וכמה קשר של מוכסין שתי אותיות : מתני' עור כדי לעשות קמיע קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שהיא שמע ישראל דיו כדי לכתוב בו שתי ד אותיות כחול כדי לכחול

רש"י

גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא כמלא פי טלה אבל עשבים חזו אף לגדי: לחין. הראוין לאדם : כגרוגרת . דהוי שיעור לכל מאכל אדם בשבת ולא כמלא פי גדי דלא חזו לחין לגדי: אוכלין. כל מאכל אדם : ומצטרפים . כל מאכלי אדם זה עם זה: חוץ מקליפיהן . (ג) שאינן אוכל ואין משלימים השיעור : ועוקציהם. זנב הפרי דהוא עץ בעלמא:וסובן. קליפת חיטין הנוסרת (ג) מחמת כתישה : ומורסנן. הנשאר בנפה: רבי יהודה אומר . כל הקליפין אין מצטרפין כדקאמרת : חוץ מקליפי עדשים. שמצטרפין אותן המתבשלות (ד) לאפוקי קליפה החיצונה שהן גדילות בתוכו הנושרות בגורן : גמ' הא בחדתי . פולין חדתי קליפתן היא מצטרפת: כזבובין. שמחורות הן :

סליקו להו כלל גדול

המוציא יין (ה) כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנין יין חי לכוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן ובגמ' מפרש באיזה כוס שיערו: כתית. מכה שבגבי הסוסים והגמלים מחמת משוי והכי אמרי' בהמפקיד דבש והדבים למאי חזי לכתיתא דגמלי (ו) ורבותינו פירשו מכה שבגב היד ובגב הרגל: לשוף. לשפשף ולהמחות בהן: קילור. שנותנין על העין : ברביעית . בילה ומחצה רביעית הלוג : שופכין . מים סרוחין ובגמרא מפרש דחזו לגבל בהם את הטיט : כולן ברביעית . אף היין והחלב והדבש : ולא נאמרו . השיעורין שבמשנה אלא למצניעיהן (ז) לכך וחזר המצניע והוציאו חייב אבל שאר כל אדם שהוציא אינו חייב דסבירא ליה לרבי שמעון דמצניע עצמו בעי שיעור זוטא ובציר מהאי שיעורא לא מחייב עליה המצניעו דבטלה דעתו אבל כל אדם דלית ליה לרבי שמעון כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו שיתחייב עליו המצניעו : גמ' תנא בתוספתא המוציא יין כדי מזיגת (ח) הכוס: כוס יפה . פי' לכוס דמתני' : כוס של ברכה . ברכת המזון שהצריכו חכמים ליפותו כדאמר בברכות דבעי עיטור ועיטוף הדחה שטיפה חי ומלא : צריך שיהיה בו . יין חי רובע של רביעית הלוג כדי שימזגנו במים שלשה חלקים מים ואחד יין ויעמוד על רביעית הלוג : כדי ליתן במשיפת (ד) של קילור. שרגילין (ט) לשופן בחלב אשה : כדי לשוף במים. לשתי עינים. ע"פ כתית . ולא על הכתית (י) דבגמרא בעי אם ר"ל פי כתית ממש דהיינו עליון של מכה או כל המכה קרי פה וקיימא בתיקו : אבר קטן . אחד מפרקי אצבע קטנה : מתני' אוזן לקופה . לאוחזה בו : תלאי . לתלותו בו : מדת מנעל . להראותו לאומן כמדה זו אני צריך : גמ' הוצין . של לולבי דקל: כפיפה מצרית. של העשוי מצורי דקל: סיב . וידל"א שגדל סביב הדקל כעין מלבוש וכורך סביבותיו ועולה : על פי משפך . לסנן (כ) את היין ומעכב את הפסולת ואת הקמחים מליכנס לפי הכלים : רבב . שומן או שמן : איספוגית . רקיק שנותנין בתנור וטחין תחתיה אליה : וכמה . שיעור האיספוגית : כדור . בלע"ז בלשון אשכנז : (ל) נייר חלק . שלא נכתב עליו מעולם ועושין אותו מעשבים: קשר מוכסין . יש לך אדם שנותן המכס לראש הנהר במקום אחד והוא מוסר לו חותם להראות לשאר המוכסים שפטור הוא מן המכס ודרכו לכתוב שתי אותיות והן גדולות משתי אותיות שלנו : נייר מחוק . שוב אינו ראוי לכתוב לכך צריך שיעור גדול לצור ולכרוך על פי צלוחית : פלייטו"ן . בושם : מתני' קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה . דאיידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קמיע קשרי מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מיחייב בשיעורא זוטא : דיו כדי לכתוב שתי אותיות . לרשום על שתי חוליות של

רבינו נסים

קליפת חיטין הנושרת מחמת כתישה : ומורסנן . הנשאר בנפה ואמרינן בגמ' [ד' עו:] דלענ"ג דסובן ומורסנן מצטרפי לשיעור חלה התם שאני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כלומר מעורבת בסובנה ומורסנה הילכך לחם הארץ קרינן ביה אבל לענין שבת מידי דחשיב בעינן וסתמייהו דהני לאו אוכל נינהו : רבי יהודה אומר. כל קליפין אין מצטרפין כדקאמרי' (רבי): חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן שמתבשלות עמהן אבל לא קליפה חיצונה שהן גדילות בתוכן הנושרות בגורן : גמ' מפני שנראין כזבובין בקערה. לפי שקליפתן שחורה ומשום הכי אין מתבשל עמהן אדרבה מסירין אותן כדי שלא יראו כזבובין בקערה :

סליקו להו כלל גדול

המוציא יין. חי: כדי מזיגת הכוס. כשיעור שנותנים יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן ובגמרא מפרש באיזה כוס שיערו חכמים : כתית . מכה שבגבי הסוסים והחמורים מחמת משוי והכי אמרינן בהמפקיד (דף לח:) דבש והדבים למאי חזי לכתיתא דגמלי : לשוף . לשפשף (מ) ולמחות בהן:קילור. שנותנים על העין : ברביעית . בילה ומחצה רביעית הלוג : שופכין . מים סרוחים ומפרש בגמ' דחזו לגבל בהן את הטיט : ר"ש אומר . כולן ברביעית אף היין והחלב והדבש (נ) דלא נאמרו שיעורן במשנה אלא למצניעיהן לכך וחזר המצניע והוציאו חייב אבל שאר כל אדם שהוציאוהו אינן חייבין וסבירא ליה לרבי שמעון דמצניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובציר מהאי שיעורא לא מיחייב כדאמרינן בפרקין דלעיל [סוף דף עה:] דלית ליה לר' שמעון כל שאין כשר להצניע ומצניעין כמוהו שיהא חייב עליו מצניעו : והא דתנן הכא חלב כדי גמיעה שיעורא דכדי גמיעה לא איתפרש ובודאי שהוא פחות מרביעית דהא קתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית שמע מינה דכדי גמיעה בציר מרביעית דרביעית להקל נאמר ולא מצינו למימר דכדי גמיעה היינו מלא לוגמיו דהא בפרק בתרא דיומא (דף פ.) לענין שיעור שתיה פליגי בה תנאי דמר סבר כדי רביעית ומר סבר כדי לוגמיו ומר סבר כדי גמיעה ומסתברא דלענ"ג דלענין יום הכפורים לכל חד וחד בדידיה משערינן התם הוא דכיון דמשום יתובי דעתא הוא כל חד וחד לא מייתבא דעתיה אלא בדידיה אבל לענין שבת בשל עולם הן שמין (ס) בבינונית: גמ' תנא כדי מזיגת כוס יפה . כלומר דהיינו כדי מזיגת הכוס דמתני': כוס של ברכה. בהמ"ז שהצריכו חכמים ליפותו כדאמרי' בברכות (דף נא.) עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה חי ומלא: אמר רב נחמן כוס של ברכה צריך שיהא בו. יין חי:רובע.של רביעית הלוג כדי שימזגנו ג' חלקי מים ואחד יין כדאמרי' כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא:(ע) ויעמוד על רביעי'. רביעית הלוג: ת"ר המוציא חלב וכו' במשיפה של קילור. שרגילות לשופו בחלב אשה: כדי לשוף במים. לשתי עינים : ע"פ כתית. עליון של מכה : אבר קטן [של קטן] בן יומו . אחד מפרקי אצבע קטנה של קטן בן יומו דהאי קטן דמתניתין אאבר ואגברא קאי : מתני' המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה. לאוחזה בו: תלאי. לתלות בה: מדת מנעל. להראותו לאומן כמדה זו אני צריך: נייר. מעשבים עושין אותו: קשר מוכסין. יש לך אדם שנותן מכס לראש הנהר במקום זה* ויש מוכס בעבר האחר או ממונה והוא מוסר לו חותם להראותו למוכסים שמחל לו המוכס ודרכו לכתוב לו לסימן שתי אותיות גדולות משתי אותיות שלנו : נייר מחוק. שוב אין ראוי לכתוב בו לפיכך צריך שיעור גדול לכרוך ע"פ צלוחית : גמ' הוצין. של לולבי דקל : כפיפה מצרית. של העשוי מצורי דקל: סיב. גדל סביב הדקל כעין מלבוש וכורך סביבותיו ועולה ומסננין בו את היין שמעכב את הקמח ואת הפסולת מליכנס לפי הכלי : רבב. שומן או שמן : אספוגית. רקיק שטוחנין בתנור וטחין תחתיו אליה : מתני' עור כדי לעשות קמיע. היינו דמליח ולא קמיח ולא עפיץ דבכי האי גונא שיעורו כדי לעשות קמיע : קלף. היינו דמליח וקמיח ועפיץ : כדי לכתוב עליו פרשה קטנה . דאיידי דדמיו יקרים לא עביד מיניה קשר מוכסין אלא תפילין ומזוזה ולא מיחייב בשיעורא זוטא : דיו כדי לכתוב בו שתי אותיות. לרשום על שתי חוליות [א] או על שני קרסים לזווגן : כדי לכחול עין אחת.

שלטי הגבורים

א לפי מסקנת הגמרא משמע דשיעורו הוא כדי לשוף הקילור ומיי' כתב בפירוש המשניות בפרק י"ח מהלכות שבת דשיעור מים מן הקילור או שיעור שטל הוא כדי לשוף הקילור אבל שאר המים הוי שיעורן כדי לרחוץ פני המרזבה :

ב נפי' כדי גמיעה אית דאמרי שהוא כמלא לוגמיו ואית דאמרי שהוא פחות מרביעית ולזה הסכימו רוב המפרשים :

ג מיי' פי"ח מהל' שבת פסק כר' יהודה דהמוציא קשר של מוכסין אחר שהראהו למוכס וכן המוציא שטר פרוע דחייב עליהן והרא"ש הביא הברייתות כגורתן דפליגי בהו רבנן דפטרי וקאמר צריכין דבריו עיון דא"כ (טעמא) דהמוציא שטר פרוע פטור א"כ לעיל מיניה דמקשה על רבא מברייתא דתניא המוציא נייר מחוק ושטר פרוע דחייב דמשמע מההוא ברייתא להדיא דהמוציא שטר פרוע חייב ונשאר רבא בקושיא מכח הסיא ברייתא ומשמע דהסיא ברייתא אתיא כהלכתא ואם נפסוק עתה כדברי תנא קמא הכא דפליג עם ר"י ופטר תקשי הלכתא אהלכתא ובשלמא למיי' אתי שפיר דפסק כרבי יהודה דאומר דבריו כפתם ברייתא ומקשינן מינה לרבא אבל לרא"ש צ"ע היאך ייישב הוא הני ברייתות :

ד רש"י פי' שר"ל בין שהוציאו דיו יבש בין שהוציאו בקולמוס בין בקלמרין שיעורו לעולם כדי לכתוב ב' אותיות ומיי' פי"ח מהל' שבת כתב דאם הוציאו על הקולמוס שיעורו כדי לכתוב ממנו ב' אותיות אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יתר על זה כדי שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות :

המאור הקטן

[דף ע"ח ע"א] אטו מצניע לאו מוציא הוא פי' קס"ד דמוציא לא אפשר ליה לעולם בלא מצניע [illegible]

תלמידו וראיתי לרב רבינו שלמה ז"ל בזה פי' אחר :

עין משפט

ב מיי' פי"ח מהל' שבת:

הגהות הרי

[illegible]

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מא"י

[א] נ"ל של כלי :

לכחול (א) עין אחת זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב קטן שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן: **גמ'** *אמר רב קלף *הרי הוא כדוכסוסטוס מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה וכן הלכתא ותפילין אין נכתבים על א הדוכסוסטוס אלא על הקלף בלבד: °**מתני'** *ב דבק כדי ליתן בראש השבשבת חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב ר' יהודה אומר כדי לעשות פטפוט סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות רבי יהודה אומר כדי לעשות כלכול רבי נחמיה אומר כדי לעשות אנטיפי *אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כחותם האגרות זבל וחול דק כדי לזבל קלח של כרוב דברי

מפרש בגמרא דלנועות מכסות כל פניהם חוץ מעין אחת ואותו עין שנשאר מגולה כוחלין אותו: זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב. כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק [א] להוליא בו: **גרסי'** בגמרא [דף עט.] אמר רב חייא בר אמי משמיה דעולא שלש עורות הן מלה וחיפה ודיפתרא מלה כמשמעו כלומר שאין בו שום תיקון דלא מליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר יהודה כדי לצור משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא: חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע. דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט וכל הני מיקרו עורות כיון דלא עפיצי דאי עפיץ קלף הוי והא יהבינן ליה שיעור במתניתין כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין: **ומשמע** מיהא דכל שאינו עפיץ עור מיקרי ולא קלף הילכך אינו כשר לספר תורה ולתפלין ומזוזות דבכל חד מהני בעינן גויל או קלף או דוכסוסטוס האי כדיניה והאי כדיניה וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד וכל שאינו עפיץ לאו חד מהני הוא אלא עור מיקרי אבל בתוספות אמרו שיש עבודין אחרים מכשירין כעפצים והביאו ראיה מדאמרי' בפ' הקומץ רבה [דף לא:] קרע הבא בתוך שתים יתפור בתוך שלש לא יתפור והתניא בתוך ג' יתפור ל"ק הא דעפיצן הא דלא עפיצן. כלומר דבדלא עפיצן קרע הבא בתוך שלש לא יתפור הא מ"מ משמע דאע"ג דלא עפיצן כשר דאי לא מאי לא יתפור אלא ודאי יש עבוד אחר שנעשה בלא עפצין שהוא מכשיר כאילו הוא עפיץ. ולאו ראיה היא דהתם משמע דמאי דקאמר עפיצן ולא עפיצן לאו דלא עפיצן כלל קאמר אלא שאין עפיצן ניכר מפני יושנן דאמרי' התם ה"מ בעתיקתא אבל בחדתא יתפור. ולאו עתיקתא עתיקתא ממש ולאו חדתא חדתא ממש אלא הא דעפיצן הא דלא עפיצן וכן כתב הרמב"ם ז"ל ומיהו אפשר שהדין דין אמת דאע"ג דמשמעתין משמע דכל שאינו עפיץ עור מיקרי ה"מ לדידהו שכל שאר עבודין שלהם היו יכולין להזדייף והכי משמע בגיטין (דף יט:) דאמרינן התם והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף ומשני בדעפיצן אלמא שכל שאר עיבודין שלהן היו יכולין להזדייף ואפשר שמפני כך פסולים לס"ת דבעינן כתיבה תמה וליכא אי נמי דלאו ס"ת מיקרי אבל אנו שיש לנו עיבודין אחרים שאין יכולין להזדייף וכותבין בהן גטין ושטרות אף הן כשרין לס"ת ולתפלין ולמזוזה: **גמ'** אמר רב קלף הרי הוא כדוכסוסטוס. ג' מינין הן שכותבין בהן ס"ת תפילין ומזוזות האי כדיניה והאי כדיניה כמו שנפרש בסמוך בס"ד האחד נקרא גויל ונקרא כן על שהעור כולו שלם ואינו נחלק לשנים כמו הקלף והדוכסוסטוס שכן לשון גויל דבר שלם שלא ניטל ממנו כלום כדאמרי' בריש בבא בתרא [דף ג.] גויל אבני דלא מישפיין ואינו נקרא גויל על שם העיבוד שהוא מעפצין הנקראין גל"ש כמו שעלה על דעת רבים שהרי אף קלף ודוכסוסטוס עפיצין היו שהרי לא היה להם שום עיבוד כשר אלא בעפצים וכמו שכתבתי למעלה אלא ודאי כדאמרן והשנים האחרים הם קלף ודוכסוסטוס: **ומהו** קלף ומהו דוכסוסטוס בהא מילתא איפליגו רבוואתא ז"ל שהרב בעל הערוך כתב בשמם בערך דוכסוסטוס שהעור בשעת עבודו חולקין אותו לשנים והחלק החיצון שהוא לצד השער הוא הנקרא קלף והפנימי הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס ואומרים דדוך בלשון יון מקום וסוסטוס בשר ולפי זה כי אמרי' דכותבין על הקלף במקום בשר היינו[ב] המקום היותר קרוב לבשר ודוכסוסטוס במקום שער היינו במקום היותר קרוב לשער נמצא שכותבין בשניהם במקום חבורן כשהן דבוקין זה בזה: **הלכך** כיון דאסיקנא שאין כותבין תפילין אלא על הקלף צריכין כותבי תפילין לגרד הקלף יפה לצד הלבן שהוא הדבוק לבשר שאם לא יגרדו אותו כלל כיון שעכשיו אין חולקין אותו לשנים אין זה קלף אלא *גויל שהוא פסול לתפילין אבל כשגורדין אותו מצד הלבן שבו הרי הוא כאילו מסירין ממנו החלק הנקרא דוכסוסטוס ונשאר החלק הנקרא קלף וכותבין בו במקום דבוקו לדוכסוסטוס אבל הרמב"ם ז"ל כתב בהפך בפרק א' מהלכות תפלין ומזוזה וס"ת שהחלק הדבוק לבשר הוא הנקרא קלף וכותבין בו במקום בשר [שהוא לבן כבשר] ממש והחלק של לד השער הוא הנקרא דוכסוסטוס וכותבין בו במקום שער ממש וכן דעת הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי דגרסי' בפרקין [הל' ג'] קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין שהיא שמע ישראל הדא דאת אמר בקולף פני העור כו' דוכסוסטוס כדי לכתוב בו ב' פרשיות שבמזוזה משמע ליה דהאי פני העור דקאמר היינו לד הדבוק לבשר ולאו ראיה היא דהכי נמי איכא למימר דפני העור מיקרי לד השער: **ומכל** מקום לפי סברא זו צריכים כותבי תפילין לגרוד הקלפים יפה לצד השער כדי שמה שישאר יהא תורת קלף עליו. ועל פי סברא זו נהגו לכתוב ס"ת על הקלפים שלנו שאינן חלוקין וכותבין בו במקום בשר מתורת קלף ואין גורדין לד הלבן שבו דלא מנית אמרת דמתורת גויל כותבין בו שהרי אין כותבין על הגויל אלא במקום שער דגרסינן בירושלמי בפ"ק(דבבא בתרא) [דמגילה הל' ט'] בקלפים לא נתנו חכמים שיעור וצריך לכתוב על הגויל במקום שער ועל הקלף במקום נחשתו ואם שינה פסול אלמא אין כותבין על הגויל אלא במקום שער הלכך קלפים שלנו שכותבין עליהם במקום בשר לא מתורת גויל עושין כן אלא מתורת קלף לפי שגורדין אותו במקום השער ומה שנשאר כלפי הבשר היינו קלף וכותבין במקום בשר ואינו לפי' בעל הערוך ז"ל כל כיוצא בזה פסול שלדבריו אין כותבין על הקלף ועל הדוכסוסטוס אלא במקום שהן מחוברין זה לזה:

ואוקימנא בגמרא הא דרב כר"מ דתניא ר"מ היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת ומהא משמע דלכתחלה כותבין מזוזה על הקלף דהא דאמרינן רבי מאיר היה כותבה לכתחלה משמע ומדאמרינן נמי טעמא דמפני שמשתמרת הכי משמע ולפי זה הא דתניא ומייתי לה בפרקין בגמרא הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטוס ה"ק ומזוזה אף על הדוכסוסטוס וכ"כ ר"ח ז"ל דכותבין מזוזה לכתחלה על הקלף אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בהלכות מזוזה תניא הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטוס וכו' והא דאמרי' מזוזה על הדוכסוסטוס למלוה אבל אם כתבה על הקלף כשרה ולא מחוור מליצנא דהיה כותבה ואפשר דאע"ג דקתני היה כותבה היינו לפעמים כשלא היה מזדמן לו דוכסוסטוס היה כותבה על הקלף דהא תניא נמי בפ' הקומץ [סוף דף לא:] גבי מזוזה ר"מ היה כותבה על הדוכסוסטוס כמין דף ועושה לה ריוח מלמטה וריוח מלמעלה ועושה פרשיותיה פתוחות ואסיקנא התם דמלוה למעבדינהו סתומות ואי עבדינהו פתוחות שפיר דמי ואי נמי ה"ק דהיכא דבעיא שימור כגון דעומדת במקום התורפה או במזוזה של רבים שאינה נבדקת אלא פעמים ביובל היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת יפה מן הדוכסוסטוס: **ולענין** מזוזה בגויל לא אתפרש במשעתין. אלא מיהו כיון דלית [ג] בהו בשום דוכתא בהדיא דמזוזה אגויל לא כתבינן ובגמ' מעיקרא כי הוה סברי דמזוזה אקלף לא כתבינן מתמהינן כי בעי' לאוקימנא לברייתא דקתני כתבה על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה במזוזה ופרכי' מזוזה אקלף מי כתבינן ולא פרכי' מזוזה אגויל מי כתבינן כדפרכי' כי בעי' לאוקמא בתפילין דאמרינן תפילין אגויל מי כתבי' ש"מ דלכ"ע כתבינן מזוזה אגויל:

ולענין ס"ת כיון דאוקי' בגמרא ברייתא דקתני על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטוס כשרה בס"ת שמעינן מיניה דס"ת נכתב על הגויל ועל הקלף ועל הדוכסוסטוס ומיהו מלוה מן המובחר בגויל שכך היה דרכן כדאמרינן בגיטין [דף נד:] גוילין שבו לא עבדתים לשמן והיינו נמי דאמרינן בפ"ק דבבא בתרא (דף יד:)גבי ס"ת שעשה משה דמקשי' בתרי פושכי היכי הוה יתיב משום דמשמע לן דשל גויל היה דאי של קלף מאי קשיא ליה הרי יכול לגרדן ולהעמידן על גלדן אלא ודאי מלוה מן המובחר בגויל ומשום הכי קתני כשרה דמשמע דיעבד משום קלף ודוכסוסטוס ואע"ג דאמרינן בפ"ק דבבא בתרא [דף יד.] שאלו את רבי ס"ת בכמה אמר להם בגויל ו' טפחים בקלף איני יודע לאו למימרא שיהא רשאי לעשותו בקלף לכתחלה אלא בשעת הדחק קאמר וכ"כ שם ר"ח ז"ל דכיון דלא אשכחן מי שעשה כך אין מתירין לכתחלה לעשות בקלף ומלוה מן המובחר איננה אלא בגויל ע"כ ומ"מ בדיעבד כשר אף על הקלף ועל הדוכסוסטוס אלא שהרמב"ם ז"ל כתב דעל הדוכסוסטוס פסול ולא נהירא ובחידושי הארכתי: **ונמצא** פסקן של דברים דספר תורה ומזוזה נכתבים על הגויל או על הקלף או על הדוכסוסטוס ומיהו ספר תורה מלותו מן המובחר בגויל ומזוזה מלותה מן המובחר בדוכסוסטוס לדעת הרב אלפסי ז"ל אבל תפילין אינן נכתבין אלא על הקלף: **מתני'** דבק. גלו"ט בלע"ז: כדי שיתן בראש השבשבת. מושיבים נסר קטן בראש קנה א' ונותנים עליו את הדבק והעוף יושב עליו ונדבק בו: חרסית. לבינה כתושה: לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו: פטפוט. רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין אותו על כן הראוי לכך: סובין. כדי ליתן על פי הכור של צורפי זהב במקום שאין פחמין צורפין הזהב באש סובין: לסוד אצבע קטנה שבבנות. טופלות בסיד להסיר את השער: כלכול. מפרש בגמרא צידעא: אנדיפי. מפרש בגמ' אפות' פדחת [ד]: אדמה. ארגול"א: מרצופין. שקים גדולים העשוין מקליפת עץ ונושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותן: כחותם האגרות. שחותמין אותם שלא יקרא אדם אחר בהן אלא מי שנשתלחו

ט

רש"י

של כלי או על שני קרשים לזווגם: כדי לעשות נקב קטן. כלי שנותנין בו כסף חי וסותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב קטן להוליא בו: גמ' דוכסוסטוס. רגילין היו לחתוך העור לשנים ומה שכנגד (ב) השער קרוי דוכסוסטוס ומה שכנגד הבשר קרוי קלף: מתני' דבק. לימא: כדי ליתן בראש השבשבת. בראש קנה של ליידים מושיבין נסר קטן ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליו ונדבק בו וצריך לתת שם כל כך שהעוף יהא נדבק בו: חרסית. לבינה כתושה: לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו: פיטפוט. רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין אותו על כן העשוי לכך: כדי ליתן על פי כור. במקום שאין פחמין צורפין זהב באש של סובין: קטנה שבבנות. טופלות סיד להסיר את השער: כלכול. צידעא סינפל באשכנז וסדין אותו להסיר השער: אנטיפי. בת צידעא והוא למטה הימנו: אדמה. ארזילין: מרצופין. שקין העשויין מקליפת עץ גדול שנושאין בהם פרקמטיא לספינה וחותמים אותם: כחותם האגרות. שחותמין אותן שלא יקרא אדם בהם:

א בהלכות קטנות זכרנו המחלוקת השייכים בדוכסוסטוס ובקלף ועל איזה דבר נכתבים ס"ת תפילין ומזוזה עש"ב וכאן יש תימה על הר"ן שכתב דבפי' קלף ודוכסוסטוס מיי' מסכים לדעת הרמב"ן ז"ל והנה מיי' פ"ק מהל' תפילין אומר בהפך:

הגהות חו"י
(א) צ"ע אם היינו קילור דלעיל ובמיי' מייתי תרווייהו: (ב) הכשר קרוי דוכסוסטוס ומה שכנגד השער קרוי קלף:

הגהות מא"י
[א] נ"ב כדי: [ב] נ"ב כלד: [ג] תו"מ ונ"ב לו: [ד] נ"ב שלא במקום שיער ולהאדים:

גי' מסר"ס דוכסוסטוס

א מיי' פ"ק ופ"ה מהל' תפילין ופי"ח מהל' שבת סמג עשין כב כה טור או"ח סי' לב רעא:
ב מיי' פי"ח מהל' שבת:

ט ושיעורא דרבנן זוטא מדרבי עקיבא: לזבל כרישא. ושיעורה זוטא משל כרוב: מלא כף סיד. בגמרא מפרש כף של סיידין: מרוסס. ריסוקים הרבה כמו [עמוס ו] והכה (את) הבית הגדול רסיסים: ביצה קלה. מפרש בגמ' כדי לבשל כגרוגרת מביצה קלה דהיינו ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל מכל ביצים שבעולם: טרופה. בשמן ונתונה באלפס: תרווד. כף: חף. מפרשינן בגמ' דהיינו שינים הקבועים בפותחת ולא היא עלמה: כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא סגי: **גמ'** אמר עולא חפי פותחת. כמו נר מצוה שפירשתי במשנתינו: אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה. להתחייב עליהן אם הוציאן א"נ לטלטלן [בתוך ד' אמות או] בחצר ולהכניסן לבית הכסא דאידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחזי הוא מתחייב על הוצאתו: כזית כאגוז כביצה. ג' אבנים מכניסין לבית הכסא לקינוח ומקנח זו אחר זו אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כביצה בתחלה מקנח פי הנקב בקטנה להסיר הריעי שנדבק שם שהגדולה פורסתו ומלכלך סביבותיו: טורטני יכנים. בתמיה במאזנים יכנס שם לשקול: מלא היד. בין שלשתן או אפי' הן ארבע או חמש ובין כולן מלא היד:

תנו רבנן ג' אבנים מקורזלות. ראויות לקינוח: מותר להכניס בתוך (פ) ארבעה [ב].או בחצר דלא מיתסר לטלטוליהו: כאגוז. כל אחת ואחת: אבל לא את הפיים. כמו [סנהדרין דף סד.] שקל פיסא רגב דהוציל ומפרכא לא חזי לקנוח ואסורה לטלטל: כרשיני בבליאתא. הכי מיקרו משום דבבבל ארץ לחה היא והמחרישה מעלה רגבים: **אמר** רבי ינאי אם יש מקום קבוע. לבית הכסא שאם ישתייר ערבית יקנח בהן שחרית מכניס שם מלא היד: ואם לאו כהכרע. פרש"י ז"ל כשיעור הבינוני שהוא המכריע דהיינו כאגוז ודקאמר בתר הכי מדוכה קטנה של בשמים מילתא אחריתא היא וקאי אדלקמיה: דאמר רב ששת אם יש עליה עד מותר. ופי' דמדוכה קטנה שמלאכתה לאיסור ואסור לטלטלה אם יש עליה עד קנוח המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקנח ולא מחוור דאגוז אע"פ שהוא בין כזית לכביצה כיון שלא נאמר בדרך הכרעה לא מיקרי מכריע ועוד דמדוכה קטנה של בשמים אין דרך לקנח בה ואפילו יש בה עד עד שקר הוא זה ועוד דבלאו עד נמי מ"ט לא שריא דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו אלא ודאי כולא חדא מילתא היא וה"ק ואם לאו כלומר שאין לו מקום קבוע לב"ה ג"כ לא התירו לו מלא היד אלא אבן א' כהכרע מדוכה קטנה של בשמים כלומר כמשקלה והכי מוכח האי פירושא בירושלמי: ורב ששת אמר. בתר הכי דאפילו אבן גדולה כל שיש (נ) עד מותר לטלטלה שמוכנת היא לכך: **בעא** מיניה רבה בר שילא מרב חסדא מהו להעלותם אחריו. (ק) מי חיישינן לטירחא יתירא או לא מי אמרי' כי שרו רבנן לטלטל אבנים ה"מ כשאין לו מקום [קבוע] ליפנות שאי אפשר לו להכניס מבעוד יום אבל כשנפנה לגג בתוך ביתו כיון שיש לו מקום קבוע

רש"י

כרישין. קפלוט והוא זוטר מכרוב: על מלא כף סיד. של סיידין: מרוסס. סדוק סדקים הרבה: ביצה קלה. ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל יותר משאר ביצים: טרופה. בשמן שממהר לבשל: תרווד. כף: גמ' חפי פותחת. שינים הקבועים בפותחת ולא היא עצמה ועושין אותו מעצם: כרכר. רויז"ל: כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צרור להבריח העוף דבקול בעלמא דרמי ביה בורח: והוא שמרגשת. הבהמה בצרור זה בהכאתו: אבנים של בית הכסא. שיעורם בכמה להתחייב עליהן אם הוציאן אי נמי לטלטלן בחצר ולהכניסן לבית הכסא: כזית כאגוז כביצה. שלש אבנים מכניסין לקינוח ומקנח זו אחר זו בתחלה מקנח בקטנה להסיר הריעי הנדבק שם שהגדולה מלכלך את סביביו: טורטני. מאזנים יכנים שם לשקול: כמלא היד. בין שלשתן או אפילו הן ד' וה' ובין כולן מלא יד: מקורזלות (ל)*ביקור' שיהיו ראויות לקינוח: מותר. להכנים בתוך ד' אמות או בחצר דלא איתסרו לטלטלינהו: כאגוז. כל אחת: פיים. לשון פיסת רגבים דהואיל ומיפרכא לא חזיא לקינוח: כרשיני בבלייתא. הכי מיקרי לפי שבבבל ארץ מליחה היא והמחרישה מעלת רגבים: אם יש מקום קבוע לבית הכסא. (מ) ואם ישתייר לו ערבית יקנח בהן שחרית: מכנים שם. מלא היד: כהכרע. כשיעור המכריע כאגוז דנפיש מכזית ובציר מכביצה (ב): מדוכה קטנה. מלאכתה לאיסור ואסור לטלטל: ואם יש עליה עד. קינוח המעיד (נ) שעשויין לכך מותר לטלטלה לקנוח: (ס) גרים רש"י ירדו עליה גשמים על אותו עד ונטשטש מהו מי בטל יחוד דידיה או לא: רשומו ניכר מותר. דכיון דמאיס לא חזי לבשמים ולא מבטל ליה (ע) לבית הכסא ובעמוד נראה דגרים בענין אחר דלגירסת העמוד פי' אם היה רישומו ניכר בקרקע שאין מחוברות בו מותר: להעלותן אחריו לגג. אם עולה שם ליפנות מי חיישי' לטירחא יתירה או לא: לא תעשה. דכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו וה"ה טלטול דרבנן דהוי לאו דלא תסור וכו' ובמקום כבוד הבריות נדחה: בשדה ניר. בחרישה ראשונה ועומדת לזריעה: היתה לו גומא כו'. ה"נ דלמא שקיל פיסת רגבים לקנח בו וזורקה לגומא ומושם אותה: מטרוניתא. נכרית היתה: אמרה מילתא. בכשפים ואסרתה לארבא ולא זזתה ממקומה: אמרי אינהו מילתא. ע"י שם טהרה: דלא מקנה לכו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים: ולא קטיל לכו כינה אמנייכו. אינכם הורגים כינה על בגדיכם: ולא אכיל לכו ירקא מכישא לאסר גינאה. אין אתם מוציאין שום וכרישין ובצל

נר מצוה

דברי רבי עקיבא וחכ"א כדי לזבל כרישא חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עבה או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס *עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות חף [א]: **גמ'** אמר עולא (א) חף פותחת: (ב) זכוכית כדי לגרר (ג) בה ראש הכרכר: (ד) תאנא כדי לפצע בה שני נימין כאחד (ה) צרור אבן כדי לזרוק בעוף ר' אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה (ו) א"ר יעקב כדי שתהא הבהמה מרגשת בה וכמה שיעורה תניא רבי אליעזר (ז) אומר משקל עשרה זוז: זונין עייל לבי מדרשא אמר להן (ח) אאבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז כביצה אמר להן וכי טורטני יכנים נמנו וגמרו כמלא היד: תנו רבנן שלשה אבנים מקורזלות מותר להכנים לבה"כ וכמה שיעורן ר' מאיר אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה והלכתא נמנו וגמרו כמלא היד: אמר רב יהודה אבל לא את הפיים מאי פיים א"ר זירא כרשיני בבלייתא פירוש אדמה שהיא קרובה להתפרר: אמר ר' ינאי אם יש מקום א קבוע לבית הכסא מלא היד ואם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים פי' ראש של בוכנא שדוכין בו את הבושם ופירשוהו בתלמוד ירושלמי מלא רגל מדוכה קטנה של בושם אמר רב ששת ב אם יש עליה עד מותר פירשוהו רבנן עד כגון סמרטוטין כדתנן התם* משמשת בעדים הן הן תיקוניה הן הן עיוותיה א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליהן גשמים ונטשטשו מהו כלומר אם ירדו גשמים על האבנים המקורזלות האלו ונטבעו בקרקע מהו מי חיישינן (ט) שמא יהא כסותר או כטוחן או לא אמר ליה אם היה רשומו ניכר מותר °*בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב חסדא להעלותן לגג אחריו מהו אמר ליה גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה: אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת משום דרבה דאמר רבה היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב (א) משום חורש: אמר ר' שמעון בן לקיש צרור שעלו ג בו עשבים מותר לקנח בו בשבת והתולש ממנו בשבת (י) חייב חטאת: אמר ר' יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה

ואיתימא משום כשפים מאי כשפים כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבון בהדייכו ולא אותבוה אמרה (כ) (להו) מילתא וקא אסרה לה לספינה אמרו אינהו מילתא ושריוה אמרה להו מאי איעבד לכו *דלא מקנחיתו לכו בחספא ולא קטליתו לכו כינה אמנייכו ולא אכליתו ירקא מכישא דאסר גינאה: היו לפניו צרור

אסור שהיה לו להכנים מאתמול ופשטי' דאפ"ה משום כבוד הבריות שרי: משום דרבה. דלמא שקיל מעילאי ממקום גבשושית ושדי למקום גומא ומשוי הקרקע והוי תולדה דחורש: בבית חייב. משום בונה שדרך הוא להשוות גומות (ר) בבנין הרצפה: בשדה חייב משום חורש. שמתקן החרישה: **אמר** ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו. ולא אמרינן צרור זה עשבים שעליו מלחלוחית הקרקע הם יונקים וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגדולן ולא חיישינן נמי לשמא יתלוש העשבים מן הצרור דס"ל כר"ש [דף מו:] דאמר דבר שאין מתכוין מותר: והתולש ממנו. במתכוין חייב דמקום גדולו הוא: **א"ר** יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה. שלא ינתק שיני הכרכשתא שהיא תלויה בהן: משום כשפים. כדמפרש ואזיל: מטרוניתא. נכרית היתה: אמרה מילתא. דכשפים: ואסרתה לארבא. ולא זזה ממקומה: אמרו איהו מילתא. על ידי (ש) שם טהרה: דלא מקנח לכו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים: ולא קטיל לכו כינה אמנייכו. אין אתם הורגים כנה על בגדיכם: ולא הכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה.

הגהות מאי

[א] נ"ב זכוכית כדי לגרור בו ראש הכרכר צרור או אבן כדי לזרוק בעוף ראב"י אומר כדי לזרוק בבהמה [כך איתא במשנה. ונראה שחסר כאן והרא"ש הביאו] : [ב] נ"ב ד' אמות : אין

כאבן גדול משום דאינה עומדת לקינוח כלל ולא הוי דומיא דעלים שעומדי' להסקה ולישיבה ובשאר אבנים מקורזלות דקאמר שצריך שיהיה רושם הלכלוך ניכר בהן נהו האבנים שקינח בהן מבעו"י קאמר דאינהו כיון שקינח בהן מבעו"י סגי ולא צריכי רושם כלל אלא משום אבנים הסמוכים להם שלא קינח בהם מבעו"י הוא דקאמר שצריך שיהיה רושם הלכלוך ניכר באבנים שקינח בהם מבעו"י דהשתא הן מעידין על האחרים שגם הן מוכנין לכך אפי' שלא קינח בהן כלל מבעו"י דבלאו רושם ניכר על האבנים שקינח בהן מבעו"י לא היה מותר לטלטל אלא אותם עצמם שקינח בהן מבעו"י אבל לא האחרים הסמוכים להן שלא קינח בהן מבעו"י והשתא שהרושם ניכר בהן מותר לטלטל גם האחרים הסמוכים להן שלא קינח בהן מבעו"י מיהו לדברי רבינו ופירושו אתי שפיר הכל וכן לפי' מיי' פכ"ו מהל' שבת דאינהו מפרשי בעיא דאביי דבעי מרב יוסף ירדו עליהם גשמים ונטשטשו מהו דלאו אלכלוך שעל האבנים קאי אלא האבנים עצמם קאי ומשום איסור סתירה וטחינה נגעו בה ולדידהו אפשר לומר דבין רושם שלכלוך ניכר בין אינו ניכר כל שקינח בהן מבעו"י הוי סכנה לשבת ומותר לטלטלן וכד"א דצריך רושם ולכלוך על האבנים היינו דוקא כשלא ייחדן בפירוש לכך מבעו"י אבל אם ייחדן מבעו"י לקנח בהן בשבת מותר לטלטלן בשבת כמו שמותר לטלטל אבן שייחדה לפצוע בה אגוזים והלכך המייחד כייר חלק לקנח בו אע"פ שהוא מוקצה שרי לטלטלו לקנח בו ואפי' לא ייחדו נראה דשרי לטלטל ממנו לקינוח כהכרע לרש"י וכבוכנא קטנה לשאר המפרשים: ג לפי דברי מיי' פ"ח מהל' שבת שכתב גבי גבשושית של עפר שעלו בו עשבים שאם הגביהם מעל הארץ והניחם ע"ג יתידות חייב חטאת משום תולש ואם היתה על גבי יתידות והניחה על הארץ חייב משום זורע א"כ צרור שהוא על הארץ ממש שעלו בו עשבים אסור להגביהו מעל הארץ אפילו לקנח בו דהוי כבוד הבריות כיון שיש בו חיוב חטאת וסקילה לא היו מתירין רבנן איסור כזה משום כבוד הבריות

המאור הקטן

[דף פא ע"א] **אמר** רב ששת אם יש עליה עד מותרת. כתב עלה הרי"ף ז"ל פירשו רבנן עד כמו סמרטוט וכיוצא בו כדתנן משמשת בעדים ואין אנו רגילין לפרש כן אלא אם יש עליה עד סימן קינוח שכבר נתקנח בה מותרת כל שהיא בין גדולה בין קטנה לפי שכבר היא מוכנת לה והא דבעא מיניה אביי מרב יוסף ירדו עליה גשמים ונשטשטו מהו שנטשטשה עדותן ואין סימן הקינוח ניכר בהן יפה. ופשט ליה אם רשומן ניכר מותר וזה הפירוש יותר מחוור :

אין אתם מוליאים שום בגל וכריכא מאגודה שאוגדין הגננין ואוכלין. אלא מתירין אתם האגודה תחלה שמע מינה דכל הני קשו לכשפים : מקנח בחרס ואין מקנח בצרור. דחרס אית ליה תורת כלי. וצרור לית ליה תורת כלי. ודוקא באוגני כלים דלית בהו משום סכנה אבל בשברים מקנח בצרור ואינו מקנח בחרס : רוח רעה . ריח הפה שהזבל נרקב במעיו ויוצא הריח דרך פיו : רוח זוהמא . כל גופו מסריח בזיעה מסרחת שהריח נבלע בבשרו : אכל ולא הלך ד' אמות . קודם שיישן : מתרקבת . אינה מתעכלת לעשות זבל : ולא הכניסוהו למים . שהם מחזקין את הברזל : על גבי חבית . על שוליו ועל לדדיו ואין נכנסין לתוכו : ואינו יכול ליפנות . שאין הנקב נפתח : יסתלק לצדדין. כשבדק עצמו בזוית זו יסתלק לזוית אחרת ויבדוק : טייעא. ישמעאל : הנכנס לסעודת קבע. וגנאי לו אם יצטרך בתוך הסעודה ליפנות : עשר פעמים. ימתין בין פעם לפעם ויבדוק עצמו : ואמרי לה ארבע פעמים של עשר עשר. דהכי עדיף טפי שהלוך מרובה מוריד הזבל לנקב ואחר כך יכנס ויסעוד :

סליקו להו המוציא

אמר רבי עקיבא מניין לע"ז שמטמאה במשא. משום דבעי למתני בהדייהו מנין שמרחיצין את המילה כליל ליה להנך בהדה דדמיאן לה : במשא . אדם הנושאה : תזרם . כמו דוה [ה] בע"ז משתעי : מנין לספינה שהיא טהורה . שאינה מקבלת שום טומאה שנאמר דרך אניה בלב ים ולא אתי קרא אלא לאשמועינן דמה ים טהור אף ספינה טהורה דאי לא פשיטא דאניה בלב ים היא והכי מפרש בגמרא : שזורעים בתוכה . ה' מינים של זרעונים ואפ"ה אין יונקין זה עם זה. וזורעין ד' על ד' רוחות הערוגה כלומר על כל רוח ורוח. ואחת באמצע כלומר

שלטי הגבורים

ואח"כ אין מותר לקנח בו אלא כשהוא על גבי יתדות דאז אין יניקתו מן הארץ אלא מדרבנן והמגביה מעל גבי יתדות ואינו מניחו על הארץ אלא מקנח בו לא הוי תיוב כלל דאינו לא תולש ולא זורע ולפירוש רש"י דס"ל דהמגביה גבשושית מעל הארץ ומניחה ע"ג יתידות וכן מעל גבי יתדות ומניחה על הארץ לא הוי חיוב חטאת אלא איסור מדרבנן הוא דאיכא א"כ לדידיה שרי לקנח בצרור שעלו בו עשבים אע"פ שעקרו מן הארץ דכיון דאין כאן אלא איסור בעלמא משום כבוד הבריות התירו לו להגביהו מע"ג קרקע :

א ודוקא כשהעלין לחין הוא דיקנח בהן אבל כיבשים לא יקנח משום סכנה וכתב מגיד משנה דאיכא מאן דגרים איפכא וגם ספר העתים גרים איפכא וההלכות לא גרסי איפכא כי הרי"ף כתב סתם לשון התלמוד ואפילו למאן דאסר לקנח בעשבים לאו משום שיהיה הולך על דברי רש"י דלעיל שמתיר שמוש על עשבים המחוברים (אלא הטעם הוא שם גבי קנות) כי לדידיה גם כן מותר לשמש בעלי עשבים המחוברין אלא הטעם הוא שם גבי קינות משום סכנה שהלחין משירין את הסימנים וצריך לומר שהני עשבים יבשים לאו יבשים ממש שיהיו נפרכים ונפרדין דא"כ מאי שנא מאדמה הקרובה לפרר דאמרינן לעיל שאסור לקנח בה דכיון שקרובה לפרר אינה ראויה לקנוח ואסור לטלטלה ומה היה צריך לתת טעם לאסור בעלין יבשין משום סכנה תיפוק ליה שאסורים משום דלאו בר טלטול הוא מדאורייתא שהיא נפרכת והוי פסיק רישיה אלא ודאי דמיירי שאין העלין יבשין כל כך שיהיו נפרכים ונפרדים והלכך נקט טעם סכנה כנ"ל :

נר מצוה תורה אור

צרור וחרס מקנח בחרס ואינו מקנח בצרור ודוקא בחרס דאגני כלים : היו לפניו א צרור ועלין רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואינו מקנח בעלין וחד אמר מקנח בעלין ואינו מקנח בצרור מיתיבי המקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו נושרין לא קשיא הא בלחין הא ביבשין : איתמר שבת פב. הצריך להפנות (א) ואכל רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רע שולט עליו וחד אמר רוח זוהמא שורה עליו איתמר הצריך ליפנות ואוכל דומה לתנור שהוסק על אפרו וזו היא התחלת ריח הפה (א) (אכל ולא שתה אכילתו דם וזו היא התחלת חולי מעים אכל ולא הלך ארבע אמות אכילתו מתרקבת וזו היא תחלת רוח רעה רחץ ולא סך תחלה דומה לזולף מים על גבי חבית רחץ בחמין ולא שתה ממנו דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים : רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאש ולא הכניסוהו במים) : הנצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות רב חסדא אמר יעמוד וישב יעמוד וישב : אמר ליה רבי זירא לרב חסדא תא ניתני ותא ניעסוק בחיי דברייתא הנצרך ליפנות ואינו נפנה רב חסדא אמר ילך וישב ויעמוד [א] וילך ארבע אמות רב המנונא אמר בגמ' ימשמש ישתמש* בצרורות באותו מקום רב חנין מנהרדעא אמר [ב] יהפך לצדדין ורבנן אמרי יסיח דעתו לדבר אחר אמר ליה רב אחא בריה דרבה לרב אשי וכל שכן שלא יפנה אמר ליה יסיח דעתו מדברים אחרים : אמר רבי ירמיה מדפתי אנא חזיתיה להוא טייעא דקם ויתיב עד דשפיך כקדרה : תנו רבנן הנכנס לסעודת קבע צריך שיבדוק את עצמו כיצד מהלך ארבע פעמים של עשר [ג] פסיעות או עשר פעמים של ארבע [ד] פסיעות ונפנה ואחר כך יכנס : **מתני'** חרס ב כדי ליתן בין פצים (ב) לחבירו דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית אמר ר"מ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר °ולא ימצא במכתתו חרס לחתות אש מיקוד א"ל רבי יוסי משם ראיה °ולחשוף מים מגבא :

ישעיה ל שם

רש"י

ובגל מן אגודה שאוגדים הגננים ואוכלין אלא מתירין אותה האגודה תחילה אלמא ש"מ כל אותן קשין לכשפים : מקנח בחרס . דיש תורת כלי עליו ואין מקנח בצרור דלאו בר טלטול הוא : באוגני כלים . שהם חלקים ואין מקרעין את הבשר : ואינו מקנח בעלין . פי' עשבין לחים לפי שעשבים לחים חותכין הבשר ורבותינו מפרשים דאיירי בעשבים מחוברין ולכך מ"ד דלא מקנח בעלין היינו משום תלישה ומ"ד מקנח בעלין מחוברים ולא יזיזם ממקומם ומשום שימוש במחובר לא מיתסר דלא אסרו אלא באילן וקנים כדאמר במס' עירובין שהן קשין : ולא בצרור . דלאו בר טלטול הוא : רוח רעה . ריח הפה שהזבל מרקב במיעיו ויוצא דרך פיו הריח : רוח זוהמא . כל גופו מסריח בזיעה שהריח נבלע בבשר ואיבריו והוה בו לזיעה מזוהמת : יסתלק לצדדים . כשבדק עצמו בזוית זו אז יסתלק לזוית אחרת ויבדוק : טייעא . ישמעאל : הנכנס לסעודת קבע . וגנאי הוא לו אם צריך לעמוד מתוך הסעודה וליפנות : עשר פעמים . ימתין בין פעם לפעם ויבדוק עצמו : ואמרי לה ארבע פעמים של עשר . דהכי עדיף טפי שהילוך מרובה מוריד הזבל לנקב :

סליקו להו המוציא

א"ר עקיבא מנין לע"ז . משום דבעי למתני בתר הכי מנין שמרחיצין את המילה תני הא בהדיה : במשא . אדם הנושאה : תזרם כמו דוה . בנדה כתיב והדוה בנדתה ובע"ז משתעי : שהיא טהורה . שאינה מקבלת שום טומאה : בלב ים . הרי היא כים : שזורעים בתוכה ה' מיני זרעונים . ולא הוי עירבוב דכלאים (ג) כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי : ארבע . מד' רוחות הערוגה וממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן : וא' באמצע . גרעין אחד וסתם ערוגה היא ו' טפחים ואע"פ שאגל הקרנות

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' דעות :
ב מיי' פי"ח מהל' שבת :
ג מיי' פ"ו מה' שאר אבות הטומאות :
ד מיי' פי"ח מה' כלים :
ה מיי' פ"ד מה' כלאים סמג לאוין רעט :

הגהות הרי"ב

(א) מן אכל כו' עד הנלרך מוקפת וכ"ב גמ' פרק כירה דף מ"א :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב גי' הגמ' ואינו נפנ' וכ"ה בא"ז (ב) נ"ב פרש"י בגמ' וז"ל בין פנים לחבירו כשעושין פצימין ומסדרין אותן עמודים וקורות ועושים סולר של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה סומכין מתחתיו שלא יתעקם : זכר לדבר . שחרס חשיב בחתיית אור : לחשוף . לדלות: מגבא . גומא שמים נקבלין בתוכה עכ"ל : (ג) נ"ב שיש נס :

הגהות מא"י

[א] נ"ב וישב ותיבות וילך ד' אמות מוקפין : [ב] תו"כ וכ"ב יסתלק : [ג] נ"ב עשר : [ד] ארבע : [ה] נ"ב בנדה כתיב וכתיב בנדתה ובע"ז כו' כצ"ל :

סליקו להו המוציא

[דף פב ע"ב] דף פב. תת דף פג: תב דף פד: תג

*אמר רבי עקיבא ג מנין לע"ז שהיא מטמאה במשא כנדה שנאמר °תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא *מנין ד לספינה שהיא טהורה שנאמר °דרך אניה בלב ים *מנין ה לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין ארבעה בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע

ישעיה ל משלי ל

המאור הקטן

[דף פב ע"ב] **אמר** רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמא פי' המשא בלשון תורה היא ההיסט בלשון משנה ופעמים שקורין לו בלשון חכמים משא ופעמים שקורין לו היסט ושני מיני משא הם לטומאה אחד משא חמור הנוהג בכל הטומאות והוא כשהטהור נושא את הטמא ואחד משא קל כשהטמא נושא את הטהור שאינו נוהג בכל הטומאות אלא בזב בלבד ובכל מאי דדמי ליה כגון נדה ויולדת וזבה ונכרי ונכרית ובאלו בלבד טומאת אבן מושמה נוהגת שאם יש עשר מצעות זו ע"ג זו ואבן מושמה על גביהן והזב יושב עליה כולם טמאין ומפורש כל זה בספרא בפ' זבים והכא בפלוגתא דרבה ור"א במשא חמור עסקי' והוא הנוהג בכל הטומאות ודין טומאת משא הקל תלוי בטומאת אבן מושמה כל היכא דאיתיה להאי איתיה להאי והא דאמרי' אליבא דר"א ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה ברדין הוא דלימא דלא מטמאה באבן מושמה אלא מילתא פסיקתא נקט שמשמשי ע"ז דינן כשרץ לגמרי ואין שום הפרש ביניהן שאין מטמאין אלא במגע בלבד והיינו דקס"ד לסיועיה לר"א ולאותוביה לרבה מדתניא ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ קתני ע"ז דומיא דמשמשיה דאלמא לית לה אלא טומאת מגע בלבד כר"א ודחי לה אליבא דרבנן ואמרינן דלא אלימא ממתניתין ואע"ג דתני לה לע"ז ומשמשיה גבי הדדי לא מדמינן להו אהדדי אלא הא כדאיתא והא כדאיתא מיתיבי מגע נכרי ונכרית וכו' עד אלא רבה מתרץ לטעמיה ור"א מתרץ לטעמיה ויש במקום הזה ברוב הספרים שיבוש ולישנא דיקא דמתיבתא כך היא רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מושמה שלהן ע"ז היא והיסטה אבל לא אבן מושמה שלה משמשיה הן ולא היסטן ולא אבן מושמה שלהן ר"ע אומר ע"ז היא והיסטה ואבן מושמה שלה פי' ואע"ג דקתני רבי עקיבא אומר הן והיסטן ע"ז אנכרי ונכרית סמיך לה והכי קאמר דין ע"ז כדין נכרי ונכרית הן והסיטן ואבן מושמה שלהן ע"ז ומשמשיה הן ולא היסטן ולא אבן מושמה שלהן רבי עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה משמשיה הן ולא היסטן פי' ה"נ ר"ע ע"ז אנכרי ונכרית סמיך להו וה"ק דין ע"ז ודין נכרי ונכרית שוה הוא לטומאתן הן והיסטן אבל לטומאת אבן מושמה איכא פלוגתא שנכרי ונכרית מטמאין אפי' באבן מושמה וע"ז אינה מטמאה באבן מושמה מתקיף לה רב אשי א"ה מאי הן פי' כיון דתנא ליה מגע נכרי ונכרית למה ליה למיתנא תו הן ה"ל למיתנא מגע נכרי ונכרית והיסטן או מגען והיסטן או מגע נכרי ונכרית והיסטן לפי שהמגע לשון יחיד הוא או לא ליתני מגע כלל וליתני נכרי ונכרית הן והיסטן אמטו להכי משמע ליה לרב אשי דהאי הן והיסטן כולהו טומאת משא נינהו לבר מטומאת מגע והן הן שני מיני משא שפירשנו בתחלת דברינו אחד חמור ואחד קל וכל היכא דתני הן הוא משא חמור הנוהג בכל הטומאות וכל היכא דתני היסט הוא משא קל שאינו נוהג אלא בזב בלבד זה כלל פירושו של רב אשי דמפרש לה לברייתא ואע"פ שאין תורף דברי רב אשי נראה על האופן הפי' שאמרנו דהא קאמר הן שהסיטו את אחרים ואנן פרישנא לה כלישנא דברייתא הן הוא משא חמור כלומר הן שהוסטו מאחרים והיסטן הן שהסיטו את אחרים שהוא משא קל משבק שבקיה רב אשי ללישנא דברייתא דלא למיתני תרי זימני הן כלומר הן שהוסטו מאחרים והן שהסיטו את אחרים ונקט ליה לגרמיה לישנא אחרינא לבר מלישנא דברייתא לפרושא לברייתא כי היכי דלא לימא תרי זימני הן ולא ליערבב בפירושיה פירוש לישנא דברייתא והיינו דקאמר רב אשי ה"ק נכרי ונכרית בין הן שהסיטו את אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טמאין פירוש והוא שיהא אדם מסיטן ולא אוכלים ומשקין כדתנן כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם וכמו שמפורש הכל בפרק זבין ; בסיפרא ע"ז היא שהסיטה את אחרים טהורין אחרים שהסיטוה טמאין וכשתסדר זה הענין על לשון הברייתא תאמר כך הע"ז הם האחרים שהסיטוה טמאים ולא היסטן הן שהוסטו על ידה רע"א ע"ז הן והיסטן כלומר הן האחרים שהסיטוה או שהוסטה ע"י טמאין וה"ה לאבן מושמה דכל היכא דאיתא לטומאת משא הקל איתיה לטומאת אבן מושמה משמשיה לא הן ולא היסטן כלומר בין כך ובין כך טהורין שאין להם טומאת משא כלל אלא טומאת מגע בלבד זה פי' דברי רב אשי והוא אזיל לטעמיה דרבה ולטעמיה דר"א ליכא לתרוצי לברייתא על הדין אורחא כלל אא"כ אתה מחליף כל לשון הברייתא אבל לטעמיה דרבה בדרך פירושו של רב אשי אין הברייתא משנית מצורתה ומתוקנת היא בפירושה בדרך קרובה ונמצא בזה סיוע לרבה וקושיא על ר"א דלא דייק לישנא דברייתא כוותיה משום דקשיא עליה מאי הן וכדאמרן :

[דף פג ע"ב] **והא** דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים איכא דקשיא אמאי לא פשיט לה ממתני' דקתני אבניו עציו ועפריו מטמאין כשרץ והא בבית שהוא עצמו ע"ז קאמר ולא במשמשין מדקתני רבי עקיבא אומר כנדה ובמשמשין ליכא מ"ד שיש בהן טומאת משא ונ"ל דע"כ לא בעי רב חמא בר גוריא אלא בע"ז שהיא כתבנית בריה שיש לה איברים אבל בבית מודה:

[דף פד ע"א] **א"ר** זביד ה"ק מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניה רבי יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף פי' שהרי דין הספינה ע"ד הפי' הזה משונה הוא מכל דיני כלי חרס ששאר כלי חרס טמאין וזו טהורה ואין זה משמע אף אלא א"ר פפא ה"ק מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מגעו בין מדרסו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניה כלומר אף דין ספינת הירדן כדין שאר כלי עץ שכולן טמאים בין מגען בין מדרסן ואי אמרת מאי דוחקא דרב פפא לאוקומה בכלי עץ מכדי לתרוצי למאי דקתני אף קא מהדר לוקמא בשל חרס כדקא מוקים לה רב זביד וליפכא לאוקימתא דרב זביד ולימא הכי מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טהורה כתנא דידן רבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כדין כל כלי חרס כחנניה יש להשיב דמשמע ליה לרב פפא דהאי דקתני רבי יוסי אומר אף הספינה טמאה אף בטומאת מדרס קאמר לפי שממנו התחילה הברייתא ואי הוה מוקים לה בשל חרס אין מדרס לכלי חרס מש"ה אוקמה בספינה של עץ ואיכא מרבוואתא מאן דגרים בקושיין דרב פפא מפיך לאוקימתא דרב זביד בספינה של חרס ולא איירי רב פפא בספינה של עץ כלל וכן בנוסחאות הבאות מספרד אבל בנוסחאות שלנו נמצא כמו שכתבנו :

[שם ע"ב] **והא** דאמר רבא מדרס כלי חרס טהור מהכא וכל כלי פתוח מי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור כתב עלה ה"ר שלמה ז"ל הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכל טומאה ובהיסט נמי לא מיטמיא ליה דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא לפיכך מציל על מה שבתוכו אישתמיטתיה לרש"י הא דאמרי' במס' גיטין בכלי חרס המוקף צמיד פתיל וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה ובמס' נדה בפ"א תניא הרואה דם מטמאה מעת לעת ומהו מטמאה אוכלין ומשקין ומשכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל ואיכא דקשיא ליה אמאי לא אמרי' נמי מי לא עסקינן בהסיטתן אשתו נדה ואמאי טהור מטומאת מדרס וטמא בהיסטן וג"ל טעם הדבר מדכתיב והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם כאילו אמר על כל הנפשות שהיו יושבין בכל הכלים הנזכרים בפרשה ולא שיהיה כלי חרס בכלל הכלים בפסוק זה לפי שאין טהרה לכלי חרס לא בהזאה ולא במקוה אלא כאומר על כל הנפשות שישבו על הכלים שהוזכרו טומאתן וטהרתן בפרשה וכלי חרס המוקף צמיד פתיל הוזכרה שם טהרתו ואפילו היתה אשתו נדה מכלל הנפשות שהיו שם הוא טהור וחוצץ בפני הטומאה אבל בהסיט הוא טמא אע"פ שמוקף צמיד פתיל דהא תניא בסיפרא איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו יכיון שהוא כנוגע בתוכו אין לו טהרה :

מתני' מנין לערוגה שהיא ששה על ששה שזורעין בתוכה חמשה זרעונין ד' על ד' רוחות הערוגה ואחת באמצע וכו' וזהו צורתה איכא מרבוואתא דמקהו בה קהייתא אמאי לא קתני תשעה זרעונין ארבע בד' קרנות ואחת באמצעית כל רוח ורוח ואחת באמצע הערוגה שהרי יש הרחקה בין כל זרע וזרע ג' טפחים כמו שיש כאן ולדעתי אין לנו יהקשות זאת הקושיא כיון דבגמ' קים להו לרבנן יחמשה

תורה אור | נר מצוה

ישעיה סא באמצע שנא' °כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה תצמיח *מנין [א]לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה שנאמר °היו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה [ג]מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים מנין [ג]שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר °אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכיפורים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר °ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: *המוציא עצים כדי לבשל א ביצה קלה תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין ב זה עם זה קליפי אגוזים וקליפי רמונים אסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה, מי רגלים נתר ובורית קימוניא ואשלג כדי לכבס בהן בגד קטן בסבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר על הכתם *פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מעפר המזבח ומאבני המזבח ממקק ספרים וממקק מטפחותיהן כל שהן שמצניעין אותן לגנזן רבי יהודה אומר אף המוציא ממשמשי ע"א כל שהן שנאמר °ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת זרעוני גנה פחות מכגרוגרת ר' יהודה (א) אומר חמשה* זרע קשואין שנים זרע דלועין שנים זרע פול המצרי שנים חגב חי (ב) כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהיא שמצניעין אותה לרפואה ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחק בו: גמ' *אמר רב יהודה אמר רב [ד]לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפי' שעה אחת ואמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם מדברי תורה ואפילו בשעת מיתה שנא' °זאת התורה אדם כי ימות באהל אפילו בשעת מיתה תורה אמר ר"ש בן לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל: *אמר רב יהודה אמר רב לעולם [א]ניזדהר איניש ממקק דספרי תכך דשיראי ואילא דעינבי ופה דתאיני והה דרמוני כולהו סכנתא: ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דרבא הוה קא אכיל תאיני אמר ליה רבי קוצים יש בתאיני אמר קטלי' פה לדין:

סליקו להו אמר רבי עקיבא

דף צ: *המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא וכל אדם אין חייבין עליו אלא [דף לח ע"ב] כשיעורו °חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: המוציא

רש"י

הקרנות הזרעים סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש לגבי כלאים היכרא בעינן דלא ליהוי עירבוב דאכלאים קפיד קרא ולא איניקה דאפי' בכלאי הכרם דאורייתא אפ"ה אמרינן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקי מתתאי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן והרי יש כאן היכר גדול שרוח זו זרועה מזרח ומערב וזו לצפון ולדרום אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה דאין שם היכר ואי הוי מקרבי הוה (ג) עירבוב: תוליא חד · ויליף ליה מקרא כי כארץ תוליא למחה תוליא חד למחה חד זרועיה תרי תצמיח חד וששה טפחי' דלא מצי יליף מקרא קים להו לרבנן דסתם ערוגה הנזרעת בה' זרעונים כך מדתה דלא ינקי מהדדי: שהיא טמאה · דיום שלישי אכתי לא מסרחא (ד) וקרינן ביה שכבת זרע הראוי להזריע: לשלשת ימים. דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה: מנין שמרחיצין · דאף ביום ג' מסוכן הוא (ה): גמ' נזדהר איניש. יזהר: ממקק דספרי · תולע האוכל ספרים נקרא מקק: תכך דשיראי. כל אלה תולעים הם שבכל מין ומין וחלוקים בשמותיהם: תכך איילא פה הה כולהו סכנתא לאוכלן: קוצים יש בתאינה· התולע יושב ונוקב בגרונו ודומה לו כקוץ: קטליה פה לדין · הרגו פה לזה:

סליקו להו אמר רבי עקיבא

המצניע לזרע ולדוגמא · (א) מי שיש לו למכור אוצר מכולם ונותן לפני חלונו להראות שיש לו למכור מכולם וניחא ליה שיהא יחד לאיידי לזוטר כל חד וחד הרוח מפוזרתו: חייב עליו בכל שהוא · דהא אחשביה: אלא כשיעורו . כל אחד ואחד כשיעור המפורש לו במתני': חזר והכניסו· זה שהצניע פחות מכשיעור והוציא אם חזר ונמלך שלא לזורעו והכניסו אינו חייב בהכנסה זו אא"כ יש בה שיעור שלם שכיון שנמלך עליו

רבינו נסים

כלומר באמצע הערוגה ובגמ' מפרש היכי משמע ו' טפחים וה' זרעונים מדכתיב תוליא דהיינו חד למחה חד זרועיה תרי תצמיח חד וששה טפחים דליכא למילף מקרא קים להו לרבנן דחמשה זרעונים בששה טפחים לא ינקי אמלעי ושברוחות מהדדי דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה: מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה. דיום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראוי לקלוט ולהיות ולד נוצר ממנו וקרינא ביה שכבת זרע הראוי להזריע: לשלשת ימים. דהקפיד הכתוב על טמאי קרי במתן תורה וקס"ד דבד' בשבת פירשו מנשותיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותן ששמשו מטותיהם לפני הפרשה וטבלו ליל שבת ולא חש אם יפלטו היום אבל אם פלטו ערב שבת בשלישי טמאות לכך הפרישן ג' ימים: מנין שמרחיצין ביום ג'. דאף ביום ג' מסוכן הוא: גמ' אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת. שמא יאמרו דבר חדוש שלא שמע מעולם: מקק דספרים וכו'. כל אלו מיני תולעים הם ושמן חלוק זה מזה: כולהו סכנתא. אם אכלם: קוצים בתאנה. התולע היה יושב ונוקב בגרונו והיה סבור שהוא קוץ ורבא הכיר שהוא פה של תאנה דהיינו תולעת והחכם עיניו בראשו:

סליקו להו אמר רבי עקיבא

המצניע לזרע. שהצניע חטים ושעורין וכיוצא בהן לזורען: (ו) לדוגמא. להראות לבני האדם הרוצים לקנות ממנו שיש לו מאותן מינין: בכל שהוא. דהא אחשביה: אלא כשיעורו. כל אחד ואחד כשיעורו המפורש: חזר והכניסו. זה המצניע פחות מכשיעור אם חזר ונמלך שלא לזרען והכניסן אינו חייב בהכנסה זו אלא א"כ יש בו שיעור שלם דכיון דנמלך שלא לזרען בטלה מחשבתו והרי הוא

רוכלין מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להם קופות קטנות לצרורות בשמים: אינו חייב אלא חטאת אחת דכולה חד הוצאה היא: פחות מגרוגרות דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרות הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מגרוגרות נמי מיחייב: זרע קישואין חשוב הוא וחייב בשניים גרגרים: המוציא חגב חי טהור כ"ש שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדמפרש ר"י בסיפא דמתני': מת הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת: צפורת כרמים מפרש בגמ' פיילי ביירי שמיה ועבדי ליה לפתח הלב: שמצניעים אותו לקטן ות"ק נמי מה"ט מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מצנעי ליה לשחק דילמא אכיל ליה: (ו) ולדוגמא כצ"ל:

הגהות הר"י

(א) גימגום גדול הוא זה וליתא בפי' רש"י בש"ס:

הגהות מא"י

[א] יזדהר כו' ופה דתאיני והה דרמוני כו' קטלי' פה לדין:

עין משפט

א מיי' פ"ה מה' שאר אבות הטומאה סמג עשין רל:
ב מיי' פ"ב מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלא:
ג מיי' פ"ג מה' עבודת יוה"כ:
ד מיי' פ"ג מה' ת"ת טור יו"ד סי' רעו:

שלטי הגבורים

א ופשוט הוא פרק ר"ע דף פ"ע ודף נ' דשיעור הוצאת עצים הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולת טרופה בשמן ונתונה באילפס ומן התימה על רבינו והרא"ש שכתבו סתם כדי לבשל ביצה קלה ולא פירשו: ב ותבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זע"ז אם הם כולם למתק הקדרה ומן התימה על מיי' פי"ח מהלכות שבת שלא הזכיר דבר ממיתוק הקדרה:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בן בתירא: (ב) נ"ב טהור: (ג) עירבוב ויליף לה כצ"ל והד"א והשאר נמחק: (ד) שכבת זרע וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר הימנה וקרינן וכו': (ה) כאן נ"ל הדיבור כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. מקים סיכה לשתייה: ביצה קלה כבר מפורש בזו היא ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל ביצה שיערו אלא כגרוגרת מביצה קלה: מצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה: קליפי אגוזים הגדלה ע"ג הקליפה בעודן לחין: סטים קרו"ג. פואה וורנ"א ובערוך פי' שהוא זרעונים: בסבכה בראש הסבכה שעשאה בקליעה נותן מעט בגד: נתר מין אדמה שקורין ניטרא: בורית מפרש בגמרא מין אהל: קמוניא מפרש בערוך שהוא עשב שמייבשין אותו וטוחנין אותו ורוחצין בו את ידיהן והוא מוציא הזוהמא: אשלג מפרש בגמ' שלגא שמיה ומשכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלי: את הכתם של דם נדה שאלו הסמנין מעבירין על הכתם של דם נדה בבגד לטהרו: פלפלת כל שהו ואינו פלפל שלנו ובגמ' מפרש דכ"ש חזי לריח הפה: ועטרן כ"ש חזי לכאב אני הראש: ומיני בשמים כ"ש לריח טוב ומיני מתכת כ"ש חזי לדרבן קטן: מקק ספרים אכילת תולעת האוכלת ספרים ומרקבן ושמו מקק: שמצניעין אותן לגנזן שכל דבר קודש טעון גניזה: מאומה אלמא אחשביה קרא לאיסורא והא דתנן כל שאינו כשר להצניע וכו' ואוקימנא למעוטי עלי אשירה דלא כר' יהודה:

המאור הקטן

דחמשה בשיתא לא ינקי עליהו סמכינן דהכי קים להו ולא אזלינן בתר סברא דידן לפי שיש לומר שאם היה זורע ג' זרעים בכל רוח מתוך שהם סמוכין לגבולין הגבול מערבבן ע"י שהוא מושך העפר תדיר לגבולין ונוטל מכאן ונותן לכאן וקא ינקי זרעים מהדדי כשמזיז העפר מן הזרעים דגבולין לפי שלחלוחית הזרעים מעורבת עם העפר ובתלמוד הירושלמי גרסי' ניתני תשעה א"ר תנחום בוצריא וכן היא אלא בערוגה שבערוגות היא מתניתא ונ"ל פי' דבר זה כי מתוך שהיא ערוגה בין ערוגות והוא חופר תדיר מכאן ומכאן הגבולין מתמוטטין והוא צריך למשוך להם עפר תדיר ומזיז עפר מן הזרעים שעל הגבול ומתקן את הגבול ולפיכך החמירו בה שלא לזרוע בכל רוח אלא זרע א' מפני שהוא צריך לגבול כדי שלא יבא למשוך העפר הזורע לזרע ולא יינק זה מזה: ובגמ' דילן א"ר ערוגה בחורבה שנינו כלומר שלא התירו לסמוך לה מבחוץ שום ירק ושום זרע ואקשינן עלה והא איכא מקום קרנות שהוא חרב בערוגה כמו שציירנוהו ולשם יכול הוא לסמוך שיעשה ערוגה סמוכה לערוגה כנגד הקרן אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות כגון זה*) שכיון שמשך הזרע מב' רוחות הערוגה נתמלאו כל הקרנות ואקשינן תו וליזרע מאבראי ולא לימלי כלומר מאי דוחקיה דרב לאוקמיה למתני' בערוגה שבחורבה וממלא את הקרנות נוקמה בערוגה שבין הערוגות ובמחריב את הקרנות כעין הצורה הראשונה ומהדרי' גזרה שמא ימלא את הקרנות ויסמוך לה ערוגות אחרות לפיכך גזרו אף בשלא ממלא שלא יסמוך גזירה שאינו ממלא אטו ממלא ובממלא עושה שני גבוליה של ערוגה משתי הרוחות שהזרע משוך בהן שלא יינק זרע מזרע כמו שאמרנו: תו אקשינן עליה ולא יהא אלא ראש תור ירק אפי' אם ימלא את הקרנות ויסמוך לה ערוגה אחרת סמוכה לקרן מה בכך והלא הגבולין שבקרנות מפרישין ביניהם ונראה שהוא כסוף שדה שמפריש ביניהם מי לא תנן אם היה ראש תור נכנס לתוך ירק אחר מותר מפני שהוא כסוף שדה וזו צורת ראש תור ירק הנכנס לה שרובו נכנס ומיעוטו יוצא וחלופו הוא ראש תור ירק היוצא ממנה שרובו יוצא ומיעוטו נכנס וזו צורת הנכנס לה מ"מ אתה למד מכאן שכל שתי קרנות הסמוכות זו לזו הוא נראה כסוף שדה וכל שנראה כסוף שדה מותר כי אין איסורי כלאים תלויים ביניקה בלבד כי יש הרבה מהן שתלוים במראית העין שכיון שהם מופרשים במראית העין אין חוששין ליניקתן זו מזו וזו הערוגה ידוע הוא שיש לה גבולין כדרב אסי דאמר ערוגה ששה חוץ מגבוליה וא"כ למה לא יהו הגבולים שבקרנות מפרישין בסוף שדה שהוא בקרן בצורת ראש תור ולמה אסור לסמוך לה ערוגות אחרות אפילו בממלא את הקרנות והשבנו אין ראש תור בחורבה ואית דגרסי אין ראש תור בערוגה והכל עולה לטעם אחד כי ראש תור ירק הנכנס לירק אחר מתוך שזה זרוע כולו וזה זרוע כולו הגבול מפריש ביניהם מפני שנראה כסוף שדה לפי שהגבול חרב ביניהן ואינו זרוע אבל בערוגה שאין בה אלא ה' זרעונים מפני שרובה הוא חרב אין הגבול שלה נראה כסוף שדה אלא כתלם לפיכך אסור לסמוך לה שום ערוגה ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו כלומר מותר לסמוך לה בין בממלא את הקרנות בין בשאינו ממלא בין בשיסמוך לקרן בין שיסמוך לזרע שבאמצע כל רוח ורוח ואע"פ שאינו סוף שדה ואקשינן עלה והא קא מיערבן זרעים בהדי הדדי כי הגבול שבאמצע הערוגה לדברי הכל אינו מפריש כסוף שדה מפני שאין לו קרן ואוקימנא בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן כלומר שהופך השער של ערוגה מזרחית למזרח ושל ערוגה מערבית למערב וזהו הפרש ביניהן למראית העין:

[שם] אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם א' מן הערוגה על פני כולה חוץ מן הגבול מהו לסמוך לה בלא הפיכת שער אמר רב ששת בא ערבוב השער ובטל את שורות התלם כי כיון שלא הפך את השער זה לצד זה וזה לצד זה יש בזה ערבוב ואסור ורב אשי אמר אין ערבוב השער מבטל את שורות התלם ומותר לסמוך לה איתיביה רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של קישואין וכו' מותר פי' מפני שהופך שער של שורה זו לשורה זו של אותו המין וכן עושה לכל מין ומין ונמצאו מופרשין למראית העין שורה אחת של קישואין ושורה אחת מכל מין ומין אסור שהשער מערבב אותו אלמא ערבוב מבטל את השורה שאין שורה שאין לה תלם מכאן ותלם מכאן לפי שכל שורה היא בין שני תלמים ופרקינן שאני התם דאיכא שדאכא כלומר לא אמרו זה אלא במיני הירק שיש להם עלים רחבים וארוכים ונקשרים זה בזה וכן כל לשון שידוכין ל' קשירה במסכת עירובין כיוצא בזה הא דאיכא שדאכי הא דליכא שדאכי ודוקא בקישואין ודלועין ופול המצרי שהם משונים משאר המיני' בשדכיהו ומש"ה אמרי' בהו ערבוב מבטל את השורה אבל בשאר מינין שאין להם ענפים גדולים כל כך לעולם אין עירבוב מבטל את השורה: [שם] אמר רב כהנא א"ר יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק כו' ואקשינן והא איכא רווחא דביני ביני שאין העגולין מדובקין זה עם זה לפי שאין לך עגול שהוא יכול להדבק כולו עם עגול אחר סמוך לו שלא יהא ביניהם הפרש ועדיין לא נתמלאת כל גנתו אמרי דבי רבי ינאי במחריב את בינהבינים שלא בא ר' יוחנן אלא להתיר ערוגה בין הערוגות אבל בין הבינים שבין כל עגול ועגול אסור הוא למלאותו: [שם] רב אשי אמר אף בין הבינים מותר למלאות ואם היו העגולים זרועות שתי זורע בין הבינים ערב או בחלוף איתיביה רבינא לרב אשי מדתנן עבודת ירק בירק אחר מותר ורואין אותה כשבלא מרובעת כשבלא מרובעת הוא דשרי אבל בעגול אסור ופריק התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דכשבלא מרובעת שרי ואי לא אסיר אבל חמשה זרעוני ערוגה הותר לזרוע בהן כל הערוגה כולה בחמשה עגולין כר"י וכן כל הגנה כולה לפי שמותר לסמוך ערוגה לערוגה: [דף פו ע"א] ה"ג א"ל רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בחמשה עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה אלא ר"ע דאמר כמאן לעולם כר' יוסי וכו' ויש בענין הזה חילוף בכמה נוסחאות ובתלמוד ירושלמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל אבל חכמים אומרים שלש עונות שלימות בעינן פי' מאן חכמים ר"א בן עזריה דס"ל כרבנן דאמרי בחמשה עביד פרישה וסברי לה כרב אדא בר אהבה דאמר משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד נמצאו ג' עונות אחת ביום חמישי ושתים ביום ששי שהן עונת היום ועונת הלילה ואית להו נמי דר' יצחק דאמר לא מראש בסתר דברתי: [שם] ויאמרו הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה ובפי' רש"י ז"ל אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן ולא כן נמצא בספרים המדוקדקים הבאים מספרד אלא ג' עונות שלימות בעינן:

[דף פט ע"ב] ורמינהו תבלין שנים ושלשה שמות ממין א' פי' כגון תרומה וערלה וכלאי הכרם ממין פלפלין או כיוצא בו או משלשה מינין פלפלין של ערלה וכמון של תרומה ושום של כלאי הכרם אסור ומצטרפין זה עם זה וה"ר שלמה לא פירש כן ושמא הזקיקו לפרש שלשה שמות מיני תבלין מההיא דגרסינן במסכת ע"ז בפ' השוכר גבי פלוגתא דאביי ורבא בחלא דחמרא וחלא דשכרא ולדידן לא קשיא לן ההיא ולא מידי והמשכיל יבין:

[דף צא ע"א] הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי אצל שבת או אין דיחוי אבל בהוציא כגרוגרות לאכילה וצמקה ונמלך עליה לזריעה בההיא ליכא דיחוי דבהדי דצמקה נמלך עליה ולא שצמקה וחזר ונמלך עליה אלא הכל בבת אחת אי נמי י"ל אפי' צמקה וחזר ונמלך עליה לאו דיחוי הוא שהרי לא חסרה משיעור שמתחייב עליו בשעת הנחתו וההנחה היא סוף המלאכה שמחייבתו חטאת ובתר השתא אזלינן. והא דבעא מיניה רבא מר"נ זרק כזית תרומה לבית טמא מהו דוקא כזית תרומה

*) הציורים הנוגעים לזה נמצאים בגמ' ע"ש.

ככל אדם: גמ׳ ואם תאמר אנשי הוצל עושין כן. שהיו טוענין כדי מים ויין על ראשיהן ואין אוחזין אותם בידם: בטלה דעתן אצל כל אדם. דאין דרך הוצאה בכך: מתני׳ המתכוין להוציא לפניו. כגון שצרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלויין לפניו: ובא לו לאחוריו פטור. דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה: לאחוריו ובא [ב] לפניו חייב. שהרי עלתה בידו שמירה מעולה ביותר: סינר. כגון מכנסים קטנים וחוגרות אותן לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלה ידעה שסופו להתהפך: אף מקבלי פתקין. רצי שמלך שדרכן לעשות כמין קופסא קטנה שנושאים בחגורתן ולפעמים נושאין שם הכתבים ואותה קופסא דרכה להיות חוזרת פעמים לפניהם ופעמים לאחריהם(ה) כך הוא עיקר הפירוש (ט) ולא"פ שלא פרש"י ז"ל כן: הוציאוהו שנים פטורין. כדילפינן (י) בעשותה בעשותה יחיד ולא שנים: חייבין. דכיון שאין כל אחד יכול בפני עצמו דרך הוצאה בשנים: ורבי שמעון פוטר. בגמרא מפיק לה מקרא: את החי במטה. וחי לא מחייב בהוצאתו לפי שהחי נושא את עצמו: וכן כזית מן המת. חייב אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה: ר"ש פוטר. אפי׳ במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שאינה אלא מניעת היזק דהייט הטומאה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר׳ שמעון: גמ׳ לאפוקי לכרמלית. שהיה מוטל בבזיון או בחמה: לא תעשה. לאו דלא תסור [ברכות ד׳ יט:] כי הכא:

ודאמרינן שרא להו רב נחמן בר יצחק לאפוקי לכרמלית כתבו הראשונים ורש"י ז"ל דדוקא על ידי ככר או תינוק שאע"פ שאיסור הוצאה הותר מפני כבוד הבריות איסור טלטול לא הותר כדאמרינן בפרק במה מדליקין [דף ל:] אביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו והיינו טעמא משום דהוצאה כיון דלא אפשר בלאו הכי משום כבוד הבריות שרי אבל טלטול כיון דאפשר לתקוני מתקנינן ולא שרינן אלא ע"י ככר או תינוק אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכי בעינן ככר או תינוק ה"מ במטלטלו ברשות היחיד עצמה מחמה לצל משום דאיכא תקנתא בטלטול ולא מוסיפין איסורא במידי אבל כי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא ככר ובלא תינוק מפקינן ליה דכל מה שאתה מטביח בתיקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הככר שלא לצורך והוצאת המת בלאו היא שמותרת מפני כבוד הבריות אבל הוצאת ככר לא ולי נראה כדברי הראשונים ז"ל לפי שאפילו לדברי הרמב"ן ז"ל איסורים הללו שוין הם שכשם שהטלטול מדבריהם כך הוצאה לכרמלית אינה אלא מדבריהם ועדיף טפי לאפוקי בככר מלאפוקי בלא ככר דאי מפקין ליה בלא ככר אנו מתירין ב׳ איסורים הוצאה וטלטול וכשאנו מוציאין אותו בככר אין בהן [ג] אלא איסור הוצאה בלבד ולא עוד אלא בהוצאת הככר אין בו שום הוצאה שכיון שהתחלנו לטלטל המת ברשות היחיד על ידי ככר נעשה ככר טפל למת לפי שהוא צריך לטלטלו ואף ברשות הרבים טפל לו מפני שהוא מתיר טלטולו הלכך אין בו משום הוצאה דה"ל כמוציא את החי במטה דפטור [ד] על המטה אלמא כל הנטפל לדבר לאו הוצאה מיקריא הילכך איכא תיקונא בטלטול וליכא אפושי איסורא בהוצאה: ודאמרינן אמר דפטר ר׳ שמעון מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא קשיא ואמאי וכיון דברשות הרבים לר"ש לא מתסר אלא מדרבנן בכרמלית אית לן למשרי לגמרי דהכי אמר רבא בפרק קמא [דף יא:] גבי לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד דבכרמלית שרי דכיון דברשות הרבים לא מתסר אלא משום גזרה בכרמלית לא גזרינן גזרה לגזרה יש לומר דכי אמרינן הכי ה"מ בדבר שאין בו סרך מלאכה כי ההיא דלא ישתה דלא מתסר אלא משום חששא דשמא ימשוך הכלי אלנו אבל מידי דדמי למלאכה דאורייתא אלא שפטור עליה מפני שאינה צריכה לגופה בכולא בזה כרמלית ור"ה שוין הן: ודאמרינן גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה איכא למידק כיון שכן לדידן דקיי"ל כרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אף המוציא לרשות הרבים לישתרי ליתא שלא התירו מפני כבוד הבריות אלא בדבר שעיקרו מדברי סופרים כגון כרמלית אבל ברשות הרבים לא משום דמי מפים במלאכה זו אם הוא צריך לגופה אם לאו שאפילו במת אמרי׳ בירושלמי דמסכתת (כ) בזה מלאכה הצריכה לגופה כגון בכותי שהוציאו לכלבו הלכך ברה"ר אסור דכל היכא דאיכא דררא דאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן כגון נגבי מת: ולענין פלוגתא דר׳ יהודה ור׳ שמעון קיימא לן כר׳ שמעון דאמר

(דף צא:) *המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור שלא עשה מלאכתו בבת אחת קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה אף על פי שרוב הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה (דף צב.) *המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו בין על כתפו חייב שכן משא בני קהת לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובאפונדתו ופיה למטה בין אפונדתו לחלוקו ובחפת חלוקו במנעלו ובסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאים: גמ׳ אמר ר׳ אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב (א) שכן משא בני קהת: אמר רב משום ר׳ חייא המוציא משוי על ראשו פטור (דף צב:) *ואם תאמר אנשי הוצל עושים כן בטלה דעתן אצל כל אדם: מתני׳ *המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה בין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף במקבלי פתקין: המוציא ככר לרשות הרבים חייב הוציאוהו שנים פטורים אם לא יכול אחד להוציא והוציאוהו שנים חייבים ור׳ שמעון פוטר (דף צג:) *המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפל לו את החי במטה פטור אף על המטה מפני שהמטה טפלה לו את המת במטה חייב (א) אף על המטה וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור׳ שמעון פוטר: (דף צד:) גמ׳ *ההוא שיכבא דהוה בדרוקרת שרא להו ר"נ בר יצחק לאפוקי לכרמלית א"ל רב אחא בריה דרבא לר"נ כמאן כר"ש אימר דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא(ב) דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים [א] עיילת ביה את ואפילו לר׳ יהודה מי קאמינא לרשות הרבים לכרמלית קאמינא (ג) דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה:

הנוטל

רש"י

עליו שלא לזורעו בטלה מחשבתו והרי הוא ככל אדם: האסקופה. הוא כרמלית כענין זה מוקי לה בגמרא בתלמוד: שלא עשה מלאכתו (ג) במקום אחת. עקירה עשה במקום חיוב והנחה במקום פטור (ג) והדר עקירה במקום פטור והנחה במקום חיוב: עד שיוציא. כלומר אא"כ הוציא ברשות כל הקופה: שכן משא בני קהת. בכתף ישאו (ד) וימין ושמאל הוא אורח ארעא בשם ר׳ יצחק בר רב יהודה שאמר משום רב האי שמפורש בירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה אחד בימין ואחד בשמאל וקטורת בחיקו והחביתין על כתיפיו: מרפקו. אצילא: פונדתו. אזור חלול: ופיה למטה. אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה דרך הוצאה היא: חפת חלוקו. שפה התחתונה: גמ׳ אנשי הוצל היו נושאין כדי שמן ויין על ראשיהן ולא היו אוחזין אותן בידיהם: מתני׳ המתכוין להוציא לפניו. כגון שצרר מעות בסדינו שיהו תלוים לפניו ובא לו לאחריו פטור דלא נתקיימה מחשבתו והוה כמו מתעסק ולא כמתכוין: לאחריו ובא לפניו חייב. בגמ׳ מפרש טעמא משום דנתכוין לשמירה פחותה לאחריו ועלתה בידו שמירה מעולה שבא לפניו: סינר. כעין אזור חלול ועשוי כמכנסים קטנים וחוגרות אותו לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: שכן ראוי להיות חוזר. דרכה להיות חוזר סביבותיה ומתחילה ידעה שסופו להתהפך: אף מקבלי פתקין. של מלך למוסרם לרצין (ה) להוליכן אף הן חייבין בהוצאת׳ ואפי׳ לא נתקיימה מחשבתם כגון הוציאו ע"מ לתתו לרץ זה ונתנו לזה כך פירשו רבותי כולם ולבי מגמגם(ד): הוציאוהו שנים פטורין. כדילפינן מבעשותה יחיד ולא שנים: פטור אף על הכלי. שהכלי בטל לגבי האוכל כי הוא טפל לו: (ואם היה צריך לכלי. לשום תשמיש)(ו): את החי במטה. וחי לא(ז)מחייבי על הוצאתו דהוא מיקל ונושא עצמו: וכן כזית מן המת חייב. (ה) אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה: ורבי שמעון פוטר. אפילו במת שלם דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דברצון לא באה לו (ו)ולא היה צריך לה הילכך לאו מלאכת מחשבת היא: גמ׳ בדרוקרת. מקום: לאפוקי לכרמלית. שהיה מוטל בבזיון בדליקה או בחמה ולאי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק:(ח)דלא תעשה. לאו דלא תסור:

וכן

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי"ג מהל׳ שבת: ב מיי׳ פי"ח מהל׳ שבת: ג מיי׳ פט"ו ופכ"ו מהל׳ שבת סמג לאוין סה:

הגהות מא"י

[א] דעיילת כצ"ל: [ב] נ"ב לו: [ג] נ"ב טלטול: [ד] נ"ב אף:

שלטי הגבורים

א לדעת מיי׳ דס"ל מלאכה שאינה צ"ל חייב עליה המוציא כזית ממת ונבלה או כעדשה מן השרץ חייב ואם היה שם כזית מצומצם והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמעט השיעור מלטמא אבל אם הוציא כחצי זית מכזית ומחצה פטור ולדברי שאר הפוסקים דפסקו כר"ש דמלאכה שאינה צ"ל פטור עליה פטור בכל אלו שזכרנו ומן סתימה על רבינו כיון דס"ל כר"ש במלאכה שאינה צ"ל למה הביא המשנה כצורתה דמשמע מינה דהלכה כסתם משנה:

הגהות חו"י

(א) עי׳ בגמ׳: (ב) עי׳ לעיל ברי"ף סי׳ שכ: (ג) פי׳ פטור מחיוב חטאת:(ד) והרמב"ם פי׳ הרצים נותנין פתקיהם בעלים חלולים ותולין בצואריהם ודרך אותן קנים להיות חוזר וסובב מלפניו ומלאחריו: (ה) צ"ע מסוף פ׳ כלל גדול מדם נדה ועי׳ אגדה ועי׳ בתוי"ט: (ו) עי׳ בתוס׳ דף לד ד"ה ר"ש פוטר:

הגהות הב"ח

(א) תיבות אף על המטה מוקפות וכ"ה בכל הספרים אינן וכן באלפס ישן וכן באשר"י וכן מוכח בברייתא׳ בגמ׳ ת"ר המוציא אוכלים כשיעור אם בכלי חייב על האוכלים ופטור על הכלי ואם היה כלי צריך לשום תשמיש חייב אף על הכלי דאלמא בלא צריך לו פטור על הכלי: (ב) גדול כצ"ל: (ג) נ"ב בבת אחת במקום וכו׳ ממקום חיוב וכו׳ ממקום פטור וכו׳ כצ"ל: (ד) וימין וכו׳ וחיק הוא וכו׳ ובשם רבינו וכו׳ יהודה מלאתי שאמר כצ"ל: (ה) ולהוליכן כצ"ל: (ו) ונ"ב חייב אף על הכלי: (ז) מחייב כצ"ל: (ח) שדוחה לא תעשה כו׳ כצ"ל: (ט) נ"ב כך פירשו התוס׳ בשם רבינו שמואל: (י) צ"ל מבעשותה: (כ) ביה כצ"ל:

המאור הקטן

קא מיבעיא ליה משום דחשיבא טומאתה שיש חיוב באכילתה אבל פחות מכזית תרומה או כזית חולין כיון שאין חיוב באכילתה פשיטא ליה דלא מצטרף לענין שבת ומהכא שמעינן דבפחות מכביצה אוכלין לא מקבלי טומאה והתניא דתניא בסיפרא מכל האוכל מלמד שהוא מטמא בכל שהוא י"מ אותה בצירוף כלי כגון ההיא דתניא המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן וי"א שהיא טומאה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אבל לטמא בפחות מכביצה אינה לא מד"ת ולא מד"ס:

[דף צב ע"א] המוציא פירות לרה"ר אביי אמר ביד חייב פירוש וכדאסיקנא בפחות מג׳ דכל פחות מג׳ במעביר לא בעינן הנחה ע"ג משהו ואגד גופו לא שמיה אגד בכלי פטור אפי׳ הניחו ע"ג קרקע מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ משום דאגד כלי שמיה אגד רבא אמר ביד פטור בכלי חייב ומפכינן דאביי לרבא ודרבא לאביי בהא ואזיל רבא לטעמיה דאמר בפ׳ המוציא יין תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו בזורק אבל לא במעביר דכמאן דמנחא דמיא משו"ה ביד חייב ואע"ג דבתר גופו גרירא משום דכל פחות משלשה בקרקע כמונחת דמיא ולא גרירא בתר גופו אבל למעלה משלשה אע"פ שידו של אדם חשובה לו כד׳ על ד׳ גרירא בתר גופו ולא מחייב כדתנן ונפל מתוכה או שנתן לתוכה שניהם פטורין:

מתני׳ המוציא בין בימינו וכו׳ ירושלמי כתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור בימינו קטורת הסמים בשמאלו מנחת התמיד של יום תלויה בזרוע שמן המשחה היכן היה נתון רבי אבין בשם רבי אלעזר כמין צלוחית קטנה היה תולה באפונדתו או תאמר שהיה קטן א"ר יהושע בן לוי כתיב ונשיא נשיאי הלוי דוך דוכנים היה ר׳ יהודה ברבי אמר מרכל היה תנא ר׳ חייא למה נקרא שמו מרכל שהיה מר על הכל אלא שאין גדולה בפלטין של מלך:

[שם] יש ספרים משובשים שכתוב בהן ור"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ושבוש הוא דבפי׳ שמעינן ליה בחילוף במסכת הוריות והגירסא הנכונה כך היא ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא:

[דף צג ע"א] אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מינייהו מחייב פי׳ דהא לא קתני חייבין אלא חייב אמר רב חסדא זה שיכול וכו׳ א"ל רב המנונא משום דקא מסייע בהדיה י"מ כלומר ולעולם אימא לך דלר"מ דמחייב בזה יכול וזה יכול ה"נ חייב אף אותו שאינו יכול והוצרכו לפרש כך משום דקשיא להו היכי סליק אדעתא דרב המנונא לחייב המסייע יותר מן העושה עיקר המלאכה ולדידן הא לא קשיא דאי אמרינן דמסייע יש בו ממש אכתי איכא לחייב טפי שאינו יכול מן היכול מפני שזה נותן כל כחו במלאכה וזה אינו נותן אלא מקצת כחו תדע דהא ר׳ יהודה פוטר בזה יכול וזה יכול ומחייב בזה אינו יכול וזה אינו יכול לפיכך הוצרך לומר מסייע אין בו ממש והיכול הוא שחייב מפני שהוא עושה את הכל:

[דף צה ע"א] ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד ואי לאו מתני׳ דהכא ההיא לא קשיא מ"ש הכשר זרעים משאר כל מילי דאיכא למימר הא דקתני אין בין נקוב לשאינו נקוב לחומרא דמעשר קאמר דתרווייהו מחייבי במעשר מדרבנן ולא מפרשינן לא מהאי ולא מהאי על שאר תבואה היוצאת מן הקרקע אלא מיניה וביה הוא דמפרשינן וכל הני מילי חומרי נינהו אבל להכשר זרעים ולטומאתן לא החמירו מדבריהם משום דאפושי טומאה לא מפשינן לפי שהנקוב כמחובר הוא מדברי תורה אבל השתא דתנן במתני׳ ר"ש פוטר בזה ובזה דאלמא אפי׳ באיסור שבת אזיל לקולא ר"ש ומשוי ליה לנקוב כשאינו נקוב ושניהם הם כתלושין כ"ש שהיה לו להחמיר בהכשר זרעים ובטומאתן שיהא אפי׳ הנקוב מקבל הכשר טומאה כשאינו נקוב ושנינן כדשנינן:

דלאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומה שהביא רב אלפסי ז"ל ההיא דאמר שמואל בפ' כירה [דף מב.] מכבין גחלת של מתכת אבל לא של עץ ואוקימנא כר' יהודה לא לפסוק הלכה כר' יהודה נתכוון שהרי הביא מתני' דפרק במה מדליקין דתנן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם ואוקימנא לה [דף לא:] כרבי שמעון וכן הביא לקמן בפרק האורג דלידת נחש ומפיס מורסא וצבי ואתיא כולהו כרבי שמעון כדאיתא בפ' שמונה שרצים [דף קז:] אלא לכך הביא ההיא דשמואל בפ' כירה לאשמועינן דלמאי דסבירא לן כרבי שמעון אף של עץ מותר וכן דעת הרמב"ן ז"ל נר מצוה אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק ראשון מהלכות שבת כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה:

תורה אור

מתני' [א] הנוטל א צפרניו זו בזו או בשיניו [ב] וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן ב הגודלת [ג] וכן ג הפוקסת וכן ד הכוחלת ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות התולש מעציץ נקוב חייב (א) ושאינו נקוב פטור ור' שמעון פוטר בזה ובזה: **גמ'** אמר רבי אלעזר מחלוקת ביד אבל בכלי דברי הכל חייב ואמר רבי אלעזר מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור: וכן [ג] שערו וכן שפמו: תאנא הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה הוא מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים: תניא נמי הכי הנוטל מלא פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג שתים ר' אליעזר אומר אחת ומודים חכמים לרבי אליעזר [ד] במלקט לבנות מתוך שחורות ואפילו אחת חייב ודבר זה אפי' בחול אסור משום °לא ילבש גבר שמלת אשה: [ה] תניא ר"ש בן אלעזר אומר צפורן ה שפירש רובה וציצין שפירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירש רובן ביד פטור אבל אסור (ר' שמעון בן אלעזר אומר) בכלי חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כר' שמעון בן אלעזר אמר רבה אמר ר' יוחנן והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו *אמימר [ו] שרא זילחא במחוזא פירוש התיר ו רבוץ הבית במחוזא שהיו הקרקעות שלהן (ב) בשיש טעמא מאי אמור רבנן דלמא אתי לאשוויי גומות הכא ליכא גומות רבא תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מליאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ורגליו בזוית זו וידיו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו אמר ליה לאו אדעתאי תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת והאידנא דסבירא לן בר"ש אפי' לכתחלה שרי:

סליקו להו המצניע

*°**הזורק** [ז] מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד חייב מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרין כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו ברשות הרבים המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים שתי עגלות זו אחר זו ברשות

רש"י

מתני' וכן שערו. תולש שער ראשו בידיו: וכן הגודלת. שערה: וכן הכוחלת. עיניה: פוקסת. י"מ מתקנת שערה במסרק ובידיה וי"מ טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלתו מאדים הבשר: גמ' מחלוקת ביד. שנוטלת ביד ולא בכלי התם פטרי רבנן דאין דרך גזיזה בכך בחול: מחלוקת לעצמו. בההוא מחייב רבי אליעזר שיוכל לאמן ידו לעצמו לתקנו בלא כלי: אבל לחבירו. אין יכול לאמן ידו וליטלו יפה בלא כלי: מלא פי הזוג. מלא ראש המספרים: חייב. בשבת לרבנן בכלי ולר"א אף ביד זה שעורו: שמלת אשה. דרך נשים להקפיד על כך שלא יראו זקינות ולהתנאות: ציצין. כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע שבצד הציפורן: שפירשו רובן. וקרובין ליניתק: כלפי מעלה. לצד (א) הציפורן התחיל לפרוש ומצערי ליה טפי: עשוין בשיש. רצוף אבני שיש: מאי טעמא. אמור רבנן לאסור לרבץ: מהבלא. שהיה האבק עולה ומרבה הבל: לאו אדעתאי. לא הייתי זכור ורבותינו פירשו לא ס"ל: אשה חכמה. אשת ת"ח שלמדה ממנו: מרבצת ביתה. רוחצת כוסות בזוית זו וקיתוניות בזוית זו: כר' שמעון. דבר שאין מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה האבק:

סליקו להו המצניע

הזורק. זריקה היא תולדה דהוצאה: ר' עקיבא מחייב. דקסבר קלוטה כמי שהונחה דמיא וכשנקלט באויר רה"ר הוי כאילו נח בתוכו: כיצד. רבנן קאמרי ליה: גזוזטראות. זיזין היוצאין מן הכתלים ומניחים עליהם נסרים להלך: זו כנגד זו. שני צדדין רה"ר וכן רשות היחיד שגבוהים עשרה ורחבים ארבעה: פטור. שלא מצינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרה"י ורוחב רה"ר מפסיק ביניהם שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט קרשים מעגלה לעגלה שכנגדה אלא (ג) בעגלה שלפני' ולאחריה כדמסיק שד' עגלות היו שהיו נושאין קרשי המשכן והיו הולכות שתים זו בצד זו וכשהיו פורקין את המשכן לטעון על העגלות היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן שתים זו אצל זו סמוך למשכן ושתים זו אצל זו לפניהם ופורקי המשכן מושיטין הקרשים לאותן שעל שתי העגלות הסמוכות להם והם מושיטין לאותן שלפניהם אבל לאותן שאצלו לא היו צריכין להושיט כי שתיהן היו סמוכות לפורקי המשכן: בדיוטא. עלייה הבנויה באורך רשות הרבים על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם: הזורק פטור. הואיל והוא למעלה מעשרה דלא מצינו זריקה מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים במשכן שהקרשים היו מושיטין ולא זורקין שהיו כבדים: מושיטין

רבינו נסים

מהלכות שבת כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה:

מתני' הנוטל לפרניו וכו' וכןשערו. שתולש שער ראשו בידו: וכן הגודלת. שערה: וכן הכוחלת. עיניה: וכן הפוקסת. מתקנת שערה במסרק: ר' אליעזר מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות. וטעמא דר' אליעזר מפרש בגמ' כולהו משום מאי מיחייב: התולש מעציץ נקוב חייב. דהוי כמחובר שיונק מן הקרקע על ידי הנקב [ואפילו הנקב בדפנו] שמריח לחלוחית הקרקע ע"י הנקב: ושאינו נקוב פטור. שאינו יונק מן הקרקע: ר' שמעון פוטר בזה ובזה. דנקוב לרבי שמעון כשאינו נקוב משוי ליה: **גמ'** מחלוקת ביד וכו' ואמר ר"א מחלוקת לעצמו. דיכול לאמן ידו לעצמו ולתקנו בלא כלי: אבל לחבירו. אינו יכול לאמן ידיו ליטלן יפה בלא כלי והיינו דקתני לפרניו דלעצמו דוקא הוא דמחייב ר' אליעזר אבל לא לחבירו וכתב ר"ח ז"ל דמדמפרשי רבנן טעמא דר"א ש"מ הלכתא כותיה ויש מי שחולק ואמר הלכתא כחכמים דאמרי משום שבות ומאן דאמר כרבי אליעזר טפי עדיף דאיסורא דאורייתא הוא ולחומרא עבדינן עכ"ל ז"ל: **תנא** הנוטל מלא פי הזוג. מלא ראש זוג של מספרים: חייב בשבת. לרבנן בכלי ולרבי אליעזר אף ביד זהו שעורן: שתים. שתי שערות: תניא נמי הכי. כרב יהודה דאמר ב': ר' אליעזר אומר אחת. באחת הוא חייב: במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב. שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן: שמלת אשה. ודרך הנשים להקפיד על כך: ציצין. רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפרנים: שפרשו. קרובים ליניתק: ביד פטור אבל אסור. גזרה אטו כלי: כלפי מעלה. לצד הצפורן התחילו לפרוש דקא מצערן ליה טפי: **אמימר** שרי זילחא במחוזא: דקא מצטער מהבלא. שהיה האבק עולה ומרבה הבל: אשה חכמה. אשת תלמיד חכם או בת תלמיד חכם ששמעה מאביה: מרבצת ביתה. רוחצת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו וקערות בזוית זו:

והאידנא דסבירא לן כר' שמעון אפילו לכתחלה שרי. פירוש בין לרבץ בין לכבד וכיבוד הבית אפי' במכבדות של תמרה שרי וכן כתב הריא"ף ז"ל בפ' כל הכלים [סי' תסז] והא דאמרינן בפ' שני דיו"ט (דף כב:) שלשה דברים ר"ג מיקל וכו' ומכבדין בין המטות ולא הודו לו חכמים כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה מאן חכמים ר' יהודה היא ולא קי"ל כותיה אבל בתוספות אסרו והביאו ראיה מדאמרי' לקמן בפרק מפנין [דף קכז.] לא יגמור את האוצר ומפרשינן טעמא דלמא אתו לאשויי גומות אבל אתחולי מתחילין כר"ש הוא דלית ליה מוקצה אלמא אפי' לר"ש כיבוד הבית אסור משום אשויי גומות דפסיק רישיה ולא ימות הוי ולאו ראיה היא דהתם לאו משום איסור הכיבוד הוא דאסרי אלא דלמא משוי גומות כבוכה שדרך גומרי האוצר בכך מפני שנעשה כולו גומות גומות ומפני שהאורחין נכנסין שם הוא משוה אותן והראב"ד ז"ל כתב שמה שהתיר הרב אלפסי ז"ל לכבד הבית בשבת כר"ש לא כל העניינים שוים ואינו מותר אלא בבית שנתכבד מע"ש ולא נפל בו בשבת לא קליפי אגוזים וקליפי רמונים ולא כל דבר שאסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו משום פירורין או משום שער של פולין ושל עדשים או של עצמות שהם ראוין למאכל בהמה אבל אם לא נתכבד מערב שבת אפילו אין שם לא קליפי אגוזים ולא קליפי רמונים ולא אפילו צרור כיון דלא אפשר לבית בלא גומות לא סגיא דלא משוי גומות ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וכשנתכבד מערב שבת אפשר דלא משוי גומות או מפני שאין שם עפר כדי להשוותה או מפני שלא יגיע [א] מעט עפר שבו לגומא עכ"ל ז"ל וראיתי בשם הרשב"א ז"ל דאפילו היכא שיש בו דברים האסורין בטלטול שרי לכבד מידי דהוה אגרף של רעי:

סליקו להו המצניע

הזורק מרה"י וכו' רבי עקיבא מחייב. דסבירא ליה לרבי עקיבא דקלוטה כמו שהונחה הלכך הויא ליה כאילו הונחה ברה"ר ומיהו לא מחייב רבי עקיבא אלא אחת דהיינו משום הוצאה אבל משום הכנסה לא דהכנסה תולדה היא ושמעינן ליה לר"ע במסכת כריתות (דף טז.) דלא

[ג] רבינו וס"ג הסכימו שמותר לכבד הבית בשבת בכל מקום וכתב בה"ג דאפי' איכא של תמרה אלא (ד) דהוצין מותר לכבד הבית אפי' פירשו כלפי מעלה וכתבו המרדכי והטור א"ח סי' שכ"ח שיש לחוש לכל הפירושין: ... יש והראב"ד כתב דדוקא מותר בבית שנתכבד מע"ש ולא נפל בו בשבת לא קליפי אגוזים וקליפי רמונים ולא כל דבר שאסור לטלטלו אלא שהוא רוצה לכבדו מפני הפירורין או משום שרביטי פולין ועדשים ועצמות שראויין למאכל ... אם אבל אם לא נתכבד מע"ש אפי' אין שם לא קליפי אגוזים ורמונים ולא אפילו צרור כיון דא"א לבית בלא גומות אסור והרשב"א כתב דאפי' יש בו דברים האסורין בטלטול שרי לכבד מידי דהוה אגרף של רעי ומיי' פכ"א מהל' ... את התיר במקום המרוצף ואסר במקום שאינו מרוצף והתוס' וסמ"ג לאוין ס"ה אסרו בכל ענין והרא"ש והטור כתבו כיון שנהגו ע"פ רבים לכבד ולא ישמעו להחמיר הנח להם ויש אוסרין לכבד מטעם ששובר את קסמי המכבדת בפסיק ... ומטעם זה יהי' מותר לכבד במכבדות של תמרה שנכפפין ואינן נשברים כל עוד דלא ניחוש לאשויי גומות וגם מטעם זה יש ליזהר לכבד הבגדים באותן מכבדות של קסמים שנשברים הקסמים בפסיק רישיה ובפרק כל הכלים ... פירש רבינו מכבדות של מלת דהיינו מכבדות של בגדים שהן נעשים מזנב שועל וכיוצא בהן נראה מדבריו דאזיל בשיטה זו לאסור הכיבוד במכבדות שיש לחוש בהן בשבירת הקסמים בפסיק רישיה:

עין משפט

א מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכב דין תולש:
ב מיי' פ' כב מהל' שבת טוא"ח סי' שלו:
ג מיי' פ"ט וכ"ב מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שמ:
ד מיי' פי"ב מה' ע"ז טור יו"ד סי' קפב:
ה מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה:
ו מיי' שם פכ"א סמג שם טוא"ח סי' שלז:
ז מיי' פי"ט מהל' שבת טוא"ח סי' שמה שמו שמח:

הגהות חו"י
(א) ור"ת פי' לצד הגוף:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב עי' במ"ש בפרק שמוליא סימן שלח: (ב) נ"ב עשוין בשייש אמר טעמא כצ"ל: (ג) נ"ב אלא לעגלה כצ"ל שד' עגלו' היו לבני מררי שהיו וכו' שתים כאחד זו וכו' לפניהם דרך הליכתן לאורך רה"ר שהיו רוצים לילך אחר עמוד הענן שהולך לפניהם ופורקי כו' אבל לאותן שאצלן לא כו': (ד) דהוצי כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] כי אם מעט כו':

שלטי הגבורים

א הר"ן הביא דעת ר"ה שפוסק דבכולהו חייב חטאת כרבי אליעזר וכל הפוסקים שלפניו פסקו כחכמים דאין חייב אבל פטור ואסור הוא:
לשון ריא"ז
ב הגודלת שמקלעת שערותיה לעצמה פטורה לחברתה חייבת משום בונה ונראה בעיני שהסותרת הקליעה חייבת משום סותר כמבואר בקונטרס הראיות:
ג פוקסת י"מ שמתקנת שערה בידיה וי"מ שטחה כמין בצק על פניה וכשנוטלתו מאדים הבשר ומיי' פי' בפירוש המשניות פי' אחר ע"ש:
לשון ריא"ז
וכן הפוקסת שער הראש שחולקת השער לכאן ולכאן ושביל באמצע הראש לעצמה פטורה לפי שהוא דרך שנוי אבל לחברתה חייבת וכן הכוחלת עיניה בכוחלת לעצמה פטורה לחברתה חייבת:
ד לפי דברי א"ח סי' ש"ג משמע דהאיסור הוי משום צובע וכן איתא בגמרא להדיא ומיי' פרק כ"ב מהל' שבת כתב דהאיסור הוי משום כותבת וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ס ומן התימה עליהם שהרי התלמוד דחה הסוא דעת להדיא דאתמר התם וכי דרך כתיבה בכך ומשני דכוחלת משום צובעת ואין לומר דאינהו ס"ל כשנויא קמא דהתם בתלמוד שהרי מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת כתב דאיסור גודלת ופוקסת הוי משום בונה והאי טעמא הוא טעם שנויא בתרא דאילו לשנויא קמא איסור גודלת הוי משום אורגת ואיסור פוקסת הוי משום טווה ועוד תרבה הסכסוך על דברי מיי' שבפירוש המשניות שלו כתב אליבא דחכמים דקיי"ל כוותיהו כי ענין גודלת ופוקסת אינו ענין בנין וענין כוחלת אינו ענין הכתיבה ובפסקיו פסק להפך בפרק כ"ב ובפ' כ"ג מהל' שבת וא"ת דבפי' המשניות הכוונה לומר דאינו חייב חטאת משום בנין ומשום כתיבה לפי שאין כאן בנין וכתיבה אבל מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא האף גם זאת אכתי תקשי דהא להדיא ליתנא דס"ל דגודלת ופוקסת הוי משום בנין ס"ל דכוחלת הוי משום צביעה ולא משום כתיבה ולא ידעתי לו ישוב אם לא שנאמר שבגי' מיי' היה כתוב גם בלישנא בתרא דכוחלת הוי משום כותבת:
ה רש"י פי' דציצין הן כמין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הצפורן ומדברי מיי' בפירוש המשניות נראה דציצין הם שיער הראש שנפסק או נתלש רובו וצ"ע כי בחיבורו פרק ט' מהל' שבת כתב להדיא כפרש"י ז"ל ציצין של עור שפירשו רובן ובאמת כי קשה הוא פירושו במשניות כי מה שייך בתלישת השיער לומר פירש למעלה או למטה כי איך יתלש קצתו וישאר מחובר קצתו ולפירוש רש"י אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו דקאמר רבי יוחנן שמותר אז להסירן בידו ר"ל שפירשו כנגד ראשי אצבעותיו שאז מצערין אותו טפי ור"ת פי' בהפך שכלפי הגוף קרוין כלפי מעלה ולפי' מיי' פ"ט מהלכות שבת משמע שאין מותר להסירן אא"כ הן כלפי מעלה וגם מצערים אותו אבל אם אינן מצערות לדידיה אסור

דלא מחייב אתולדה במקום אב: הזורק מן הים ליבשה. דהוי מכרמלית לרשות הרבים: מן הים לספינה. דהוי מכרמלית לרה"י: ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו. כלומר ע"י עירוב כדאיתא בגמרא וקמ"ל דלא תימא דלא תקנו עירוב אלא בדבר הקבוע תדיר כגון בתים וחצרות אבל ספינות לא קמ"ל דאפילו בספינות: אע"פ שמוקפות. סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין חביות [ביצה דף לב:]: אין מטלטלין מזו לזו. דמפסיק כרמלית כדמפרשי מהדדי ובטל העירוב: גמ' איתמר ספינה. המפרש מספינה לים: מוליא זיז כל שהוא. מדופן הספינה על המים להיכרא בעלמא ומפרשינן טעמא נר מצוה

ברשות הרבים מושיטין את הקרשים מזו לזו [א] ברשות הרבים אבל לא זורקין *חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכאן פטור *הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לארבע אמות ונתגלגל תוך ד' אמות חייב *והזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים שרשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ארבע אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ארבע אמות חייב הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחברתה פטור ספינות קשורות זו לזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אף על פי שהן מוקפות אין מטלטלין מזו לזו:

גמ' איתמר א ספינה רב הונא אמר מוציא ממנה זיז כל א שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא והלכתא כותייהו דהוה ליה רב הונא חד לגבי תרי ואין דבריו של אחד במקום שנים אבל שופכין דידיה שופך להו אדופני ב ספינה ואף על גב דנחתי מכחו לים [והלכתא] כחו בכרמלית לא גזרו רבנן: *ספינות ג ב קשורות זו לזו מטלטלין מזו לזו הני מילי על ידי עירוב וכדרב ספרא (א) דתניא ספינות קשורות זו לזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון וכן מחצלאות הפרוסות לרה"ר מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון שמחיצה הנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין בטעות שמה מחיצה איני והא אמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק °אבל לטלטל אסור כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר: [דף ס ע"א]

הזורק

בגמרא משום דס"ל דכרמלית מקרקע הים משחינן הלכך המים שהוא דולה ממקום פטור הוא דולה אותן דודאי בכל מקום שהספינה מהלכת יש בו עומק י' ומקום פטור הוא שאין כרמלית עולה למעלה מי' הלכך מדינא בלא זיז נמי שרי אלא תקנתא דרבנן הוא משום היכרא: ורב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא. מפרשינן בגמ' דסבירא להו דכרמלית משפת מיא משחינן ואם ימלא מן הים לספינה הוה ליה מכרמלית לרה"י וקי"ל כותייהו (דכרמלית) דמקום ד' בעינן וא"ת האי מקום ד' או כרה"י דמי או ככרמלית דמי ובין כך ובין כך מה הועילו בתקנתן דמ"מ כשמטלטל מן הים לספינה דרך עליו הא קא מטלטל מכרמלית לרה"י תירץ רבינו האי גאון ז"ל בשם מר יהודאי גאון ז"ל ששמע מן הזקנים דהאי מקום ארבעה היינו *) שחוקקים אותו סביב החקק כעין מחילה כמין סל שכפתחו שוליו או תיבה פתוחה וממלאין מן הים לספינה דרך אותו נקב דאמרינן גוד אחית בהני מחיצות אע"ג דלא הויא י' וא"ת בין לרב הונא בין לרב חסדא [ב]בין לרבה בר רב הונא תקשי להו הא דתנן בכילד משתתפין [דף פו:] גזוזטרא שהיא למעלה מן הים אין ממלאין הימנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחילה י' טפחים איכא למימר דשניא גזוזטרא שהוא בנין קבוע ויכול אדם לתקן בה כרצונו מה שאין כן בספינה ולפיכך הקלו בה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: והלכתא כחו בכרמלית לא גזרו. פי' שאם רצה לשפוך מים שנשתמש בהן שופכן במקום מדרון של ספינה והן נופלים לים דאף על גב דמכחו הן נשפכין בים שהוא כרמלית כחו בכרמלית לא גזרו ואע"ג דבפרק כילד משתתפין [דף פו:] אמרינן גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן הים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור התם היינו טעמא משום דמיחלף אטו כחו ברה"ר מה שאין כן גבי ספינה דלא אתי *(ב) לאחלופי שאין מכל נדדים אלא כרמלית והיא עומדת בים לעולם: וכן מחצלאות הפרוסות. ועשו מחילות הרבה ושבתו בהן זה בזו וזה בזו: לא שנו. דשמה מחילה אלא לזרוק אבל לטלטל לתוכה אסור מדרבנן: לזרוק. לחייב את הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו: אבל לטלטל. להיות מותר לטלטל בתוכה אסור מדבריהם: אמזיד איתמר. ומשום קנסא ודקתני מתני' חזרו להיתרן הראשון אשוגגין ואנוסין ומוטעין קאי וכי קתני מזידין אשמה מחילה קאי ולזרוק כרב נחמן כך פרש"י ז"ל ולא נהירא דאי הכי לא הוה ליה למתני מזידין בהדי אינך ולמכלל בכולהו חזרו להיתרן הראשון אלא עיקר של דברים כדברי ר"ת ז"ל שפי' דהא דאמרינן כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר לאו אמזיד דברייתא קאמרינן אלא אמזיד דעלמא

*) עי' בב"י סי' שנה.

רש"י

מושיטין הקרשים. כדפירשתי: חולית הבור. קרקע חפירת הבור נותנים סביביו להיקף כמין חומה: הנוטל מהם. מרה"ר: הזורק ד' אמות ברשות הרבים ונח בכותל. בדבילה שמינה וכה"ג דבר הנדבק בכותל: כזורק באויר. דהוי מקום פטור כיון דלא נח על גבי מקום ארבע: כזורק בארץ. ואיירי בזורק מתחילת ד' לסוף ד' ברה"ר וכל למטה מעשרה ברשות הרבים כיון שאינו מקום ד' לחשוב רשות בפני עצמו: והזורק ברשות הרבים ארבע אמות חייב שכן אורגי יריעות זורקין כליהם זה לזה במשכן שהיו יושבים רחוקים זה מזה חוץ לד' אמות: ונתגלגל כו'. ובגמרא מוקי לה כגון דנח כל שהוא: בים. דהוי כרמלית: רקק המים. פחות מי' טפחים אבל יתר לא דרסי ביה רבים ובתלמוד מפרש אמאי נקט רקק תרי זימני: מן הים ליבשה. מכרמלית לרשות הרבים: מן הים לספינה. מכרמלית לרשות היחיד: אע"פ שמוקפות. שסמוכות זו לזו וכגון שהספינות של שני בני אדם ועירבו יחד הילכך כי מיפרשן מהדדי מפסיקן כרמלית ובטל העירוב: גמ' ספינה. המפרש בספינה במים: מוליא זיז כל שהוא. מדופני הספינה על המים להיכר בעלמא וממלא מן הים לספינה: מקום ארבע. חלל ארבע מוקף מחילות קטנות ומחילות תלויות מתירות במים: שופכין דידיה. מים רעים כגון (שיורי) רחיצות קערות וכוסות: כחו. דלא זריק להו להדיא לים אלא מכחו קאזלי: מחצלאות. ועשו מחילות הרבה: לא שנו. דשמה מחילה: אלא לזרוק. לחייב את הזורק מרשות הרבים לתוכו או מתוכו לרה"ר: אבל לטלטל. להיות מותר לטלטל (א) בתוכו אסור מדבריהם: אמזיד איתמר. משום קנסא והא דקתני חזרו להיתרן הראשון אשוגגין ואנוסין ומוטעים קאי וכי קתני מזידין אשמה מחילה קאי ולזרוק כר"נ:

שלטי הגבורים

א מיי' פט"ו מהל' שבת כתב להדיא שאם היו דופנות הספינה למעלה מי' מן הים שמוציא זיז כל שהיא וממלא שהרי דרך מקום פטור הוא ממלא ומן הדין היה מותר למלאות אפי' בלא זיז דמוציא מרשויות דרבנן כגון מרה"י לכרמלית או מכרמלי' לרה"ר דרך מקום פטור שרי לכתחילה והכי נמי הכא דדופנות הספינה שהן למעלה מן המים עשרה הן מקום פטור דכל למעלה מי' בכרמלית הוי מקום פטור ומיהו הכא צריך לזיז משום היכרא שלא יטעה בין הכא ובין כרמלית גמורה וכן דעת הטור או"ח סי' שנ"ה מיהו הרשב"א וסייעתו ס"ל שאפי' ברשויות של דברים' אסור להחליף דרך מקום פטור ולפיכך אפי' הזיז למעלה מי' או דופני הספינה צריך שיהיה בו ד' על ד' ולא סגי בזיז כל שהוא וכשאין גבוהים דופנות הספינה עשרה מיי' וסמ"ג וטור ורבינו כתבו דצריך להוציא דף ד' על ד' כאשר כתבתי בחדו' והגהות המרדכי כתב בשם רשב"ם וריב"א דסגי בזיז כל שהוא דמקרקע המים משחינן להו לעשרה דכרמלית וא"א שלא תהיה לעולם יותר מעשרה מקרקעות המים לדופני הספינה:

ב התוספות כתבו דדוקא במידי שאין דרכו להיות אלא ברה"ר הוא דאין שייך לגזור כחו בכרמלית כגון בספינה שדרכה להיות תדיר בכרמלית שרי לזרוק על דופני הספינה אע"פ שהולך לים דהוי כחו בכרמלית ואפי' לדידן דלית לן רה"ר גמורה לא התירו כחו בכרמלי' ומפני זה אסרו לשפוך מים על פי סביב והן הולכין לכרמלית אם אין מכוסה ד' אמות בכרמלית וכ"כ מהר"ם והביא דבריו המרדכי וכן הוא דעת סמ"ג לאוין ס"ה ומיי' פט"ו מהל' שבת כתב דמותר לשפוך מים על פי סביב והמים יוצאים לכרמלית דאפילו במקום שדרך ילהיות אלא רשות הרבים לא גזרו כחו בכרמלית:

ג מיי' פ"ג מהל' עירובין ובפי' המשניות פי' מוקפות מוקפות ממש מחילות וכי חזרו ונקשרו בשבת דאמרי' שחזרו להיתרן הראשון דוקא בשוגג אבל חזרו ונקשרו במזיד לא הוי מחילה מועלת לטלטל אלא לזרוק וכן פי' מיי' פ"ג מהל' עירובין והתוס' והרא"ש

עין משפט

א מיי' פט"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שנה:
ב מיי' פ"ג מהל' עירובין סמג עשין סי' א:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת:

הגהות הרי"ב
(א) נ"ב ס"ל לפרש לטלטל מזו לזו אסור ודו"ק:

הגהות הב"ח
(א) וכדתניא כצ"ל: (ב) לאחלופי כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] פי' ברה"ר מוקפות: [ב] נ"ל ולרבה ופי' בין נמתק:

המאור הקטן

[דף צ"ו ע"ב] אלא כל ד' אמות בר"ה גמרא גמירי לה וכולהו תולדות דרה"י לר"ה נינהו לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרה"י לר"ה דמי:

[דף צח ע"א] והא עגלות כמקורות הוו ואמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר פי' לפי שאין נקרא תחת אלא מקום שיש על גביו שום דבר ולפום הכי קס"ד דמקורות הוו בקרשי המשכן המוטלות על גבן ומרוב הקרשים היתה כל העגלה מקורה ולא נשאר תחתיה אויר ומהדרינן כי אמר רבא בדרא תתא והיא השורה הראשונה שהיו נותנין ע"ג העגלה ולא היו בה אלא שלשה קרשים ומתוך כך נשאר בין קרש לקרש אויר ועל אותו אויר אמר רב תחתיהן רה"ר ופרכינן על הדא אוקימתא משום דכלבוד דמי ובעי לאוקמא דאחודן מנח להו ואף עלה פרכינן כמה מותיב ד' משום דחמשה בחמשה לא מעיילי סוף סוף כי שדי ליה מר לההיא אמתא יתירתא ביני כלבוד דמי הא ניחא למ"ד וכו' ואדחי ליה אף הדא אוקמתא ולעולם אפותייהו מנח להו ואוקמה רב כהנא באטבי פי' אטבא כמו מכבש כדאמרי' במס' מנחות כמלא אטבא דספרי והוא שקורין מורדידור בלע"ז וזה פי' דברי רב כהנא כלומר כשאמר רב תחתיהן של עגלות רה"ר לא בזמן שהיו הקרשים נתונים עליהם אלא בעוד שאין שם אפי' קרש אחד אלא האטבי בלבד והם היו כגון עמודים הנתונים ע"ג העגלה לכבוש ולדבק הקרשים זו עם זו שלא יתנדנדו ופרכינן עלה אטבי היכא מנח להו על גב העגלה כי דרך האטבי שיהו נעוצים מלמטה בנסרים שהעגלה מחופה בהן וזקופין כלפי מעלה לכבוש הקרשים שבתוכן אשתכח דאכתי עגלה מקורה היא ופירשה שמואל ביתדות כלומר לא היתה העגלה מחופה בנסרים אלא ארכה היתה ביתדות כעין העגלות העשויות לטלטל בהן אבנים וריוח גדול היה בין יתד ליתד ועלה אמר רב תחתיהן רה"ר ובאותן היתדות היו נקבים שבהן האטבי נעוצין וכל זה לא היה קירוי לעגלה ולא היה מבטל אויר שלה ומפורש הוא בכתוב כי ד' עגלות היו לבני מרהי שהיו נושאין קרשי המשכן והיו מהלכות ברה"ר שתים כנגד שתים וקרשי המשכן היו מ"ח נמצאו ח' שורות זו ע"ג זו בכל זוג של העגלות כי רחב ג' קרשים היה נותן באורך העגלות בההיא אוקמתא דאוקימנא בגמ' אפותייהו מנח להו והא דמקשינן בגמ' ל"ל ה' אמות בארבע ופלגא סגיא פירושה בארבע ופלגא מרווחת כי רחב ג' קרשים ארבע ופלגא וארבע ופלגא בארבע ופלגא לא עיילי אא"כ מרווחת כמעט ושנינן עלה כי היכי דלא לידחקו קרשים היה נותן להם עוד חצי אמה ולפיכך היה אורך כל העגלה חמש אמות והקרשים היו נתונין לארכן מעגלה לעגלה שבצדה כגון צורה זו *) צדי העגלה הם האופנים וחשוקיהם וחשוריהם היה בכל צד וצד רחב שתי אמות ומחצה לפיכך היה בין עגלה לעגלה חמש אמות וזה הוא כמלא אורך עגלה כשתחשב רוחב הצדדין והעגלות ואמתא יתירתא דהוי קאי בה בן לוי תמצא רחב ט"ז אמה רה"ר והא דמקשינן בגמרא ל"ל באמתא ופלגא סגיא על רחב הצדדין או על רחב העגלות על אחד מהן אנו שואלין בגמ' למה היה ב' אמות ומחצה הלא די היה לו באמה וחצי שאם אתה נותן לכל צד וצד אמה וחצי נמצאו הקרשים שוכבין על שתי העגלות באורך ח' אמות של הקרש ואמה מן הקרש יוצאה בזיז מכאן ואמה אחרת יוצאה בזיז מכאן ובכל זה אין הקרש יוצא חוץ לאופני העגלה לפי שהעגלות ואופניהם יהיו לפי חשבון זה י"א אמות ואין אורך הקרש כי אם י' אמות ובדין הוא שאפי' בפחות מאמה וחצי היה די כדי שיהיו בין האופנים והעגלות י' אמות כאורך הקרש אלא לא דק פורתא וחשבון קצוב תפש לו כלומר הלא די היה לצדי העגלות או לרוחב העגלות באמה וחצי בפחות מכאן משהו ולמה הוצרכו להיות כל צד וצד בשתי אמות ומחצה והשיבו כי היכי דלא לידדו קרשים שלא יצאו חוץ לעגלות כלום כי שמא

ע"י אותן קרשים שני זיזין של אמה אמה שיצא מן הקרשים חוץ מרוחב העגלות אמה לכאן יבאו הקרשים לידי נדנוד וכשאתה נותן לכל אחד שתי אמות ומחצה נמצאו הקרשים שוכבים מכוונים אלו על אלו לא מוסיפין ולא גורעין זהו פי' עגלות על הדרך שדרכו בה איתני רבינו שרירא ורבינו האי ז"ל שפירשוה בדרך ארוכה כמו שכתובה בספרי תשובותיהם קדמונינו ז"ל כך פירשוה אלא שנמצא בפרש"י ז"ל דרך אחרת והיא רחוקה ויש עליה קושיות וחזקות והפי' שכתבנו ברור ומבואר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע:

[דף צט ע"ב] והא דבעא מיניה רב מרדכי מרבה עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה וזרק ונח על גביו מהו איכא למפשטה מההיא דתניא מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' וא"ר מודה בן עזאי בזורק ואיכא למפשטא מהא דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב דאוקימנא למעלה מעשרה ואיכא למפשטא נמי מה עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו שלשה וזרק ונח על גביו חייב אע"ג דבמקום פטור קא אתיא חייב אלא י"ל ברייתא לרב מרדכי לא שמיעא ליה ומימרא שמיעא ליה ורבה ורב יוסף ואביי דפשטוה ניהליה ממתני' דתנן הנוטל מהן והנותן על גבן חייב אלימא להו למפשט מיניה דלא מכפל תנא לאשמועי' מחט דעיילא במורשא (ברה"י) [כדדחי]

[שם] והא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו עושה מקום ד' וממלא פירושה

דגרסינן בפ' כיצד משתתפין רבי חנניה בר עקביא אומר גזוזטרא שהיא ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא וטעמא דר' חנניה מפרש התם משום דאמרי' כוף וגוד לרה"י קא ממלא לפי שרואין את המחיצות כאלו מגיעות ויורדות עד המים ואע"ג דלא קביעא חנניה בן עקביא הני מילי בגזוזטרא דקביעא ויכול לעשות לה מחיצות אבל ספינה דלא קביעא שהקלו חכמים בה למלא בה דרך חקק שחוקק בה ד' אבל בזיז כרב הונא כולי האי לא

[שם] הא דתניא קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה שמעתי פירושה בשם ר' שמואל ז"ל דלא גרסינן לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב הרי הוא כחלל אלא ה"ג לענין טומאה הוא דכתיב כל הבא אל האהל כלומר דאהל קבע בעיא וכל זמן שהספינה אינה קשורה בשלשלת של ברזל אינה נחשבת כאהל קבוע לפי שהיא נתקת והולכת ממקום למקום ומשנה שלימה היא במסכת אהלות דאהל קבוע בעי' לפיכך צריכה שתהא קשורה ותקועה בקרקע בשלשלת של ברזל שלא יהיו המים מוליכין את הספינה ומוליכין אותה ממקום למקום והא דתנן האיכר עובר ומרדע על כתפו כו' שאני התם דבידו להעמידו הוה ליה אהל קבוע אבל ספינה שאין בידו להעמידה אינה נחשבת אהל קבוע אלא אם כן קשורה בשלשלת של ברזל ולכך מביא לה את הטומאה לעשות אהל קבוע ואית דגרסי מביאה את הטומאה פי' שהספינה היא המביאה את הטומאה כדין כל אהל קבוע אבל לענין שבת לא בעיא קביעותא אלא שיהו שתי הספינות מחוברות יחד וקשורות זו בזו הלכך אפי' כחוט הסרבל הוי חבור וקשורה כ"ש שיכול להעמידן בו שאינן נתקות זו מזו אע"פ ששתיהן נתקות ממקום זה והולכות למקום אחר קשורות ותקועות בקרקע בשלשלת של ברזל ולא בשום דבר וכך היא המשנה במסכת אהלות אלו מביאין ולא חוצצים הזרעים והעוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים הספינה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה זה הפי' קבלתי מפי השמועה והפי' שכתב בו ידוע ע"ד הנוסחא ,,כתובה בכל הספרים שכתוב בהן לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב: סליק פירקא

א מיי' פרק כג מהל' שבת : ב מיי' פ"י מה' שבת סמג לאוין סה : ג מיי' פ"ח מהל' שבת : ד מיי' פי"א מה' שבת :

דעלמא דהיינו אמצעה הנעשית בשבת לכתחלה ומעיקרא קס"ד דליכא לאיפלוגי בין שנעשית בתחלה בשבת או שהיתה שם מתחלה ואח"כ חזרה לטעינה הראשון ומשנינן דאמזיד דעלמא איתמר ולאו כי הדדי נינהו: **מתני'** הזורק ונזכר. הזורק בשוגג ונזכר שהוא שבת לאחר שיצאה האבן מידו וקודם שתנוח: קלטה אחר. דהוה ליה שנים שעשאוה וכגון שנעקר ממקומו וקבל: או שקלטה כלב בפיו. דלא הויא הנחה דבעינן מקום ארבע ופרכינן בגמרא הא נחה לסוף ארבע חייב. ואע"ג דנזכר בין עקירה והנחה והתנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שיהו תחלתן וסופן שוגגין ומתרץ רב נר מצוה אשי חסורי מחסרא וה"ק הא נחה

תכ חייב בד"א שחזר ושכח קודם שתנוח דהוה ליה תחלתו וסופו שגגה ותנא נזכר לרבותא דאע"ג דהוה ליה ידיעה בנתיים חייב דאין ידיעה לחצי שיעור :

סליקו להו הזורק

הבונה. שאמרו באבות מלאכות כמה יבנה וכו' : מסתת. מרבע את האבן ומתקנה הכל לפי המקום יש מקומות שרגילין להחליקה ויש מקומות שרגילים לחרוץ בה חריצין: המכה בפטיש. גם הוא באבות מלאכות

תכא והוא נקרא פי"ק בלע"ז שמנפץ בו את הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדילה מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת והויא גמר מלאכתו של אבן וכל גמר מלאכה תולדה דמכה בפטיש היא : מעצד. כגון קורנס גדול של ברזל [ג]:והקודח.נוקב ונועץ בכותל : כל שהוא. אכולה קאי אמכה בפטיש ואמסתת ואקודח : כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת. שיש מקיימין כיוצא בו ואין מוסיפין עליו : בשבת. אהעושה מלאכה קאי כל העושה

תכב מלאכה בשבת והיא מתקיימת : על הסדן. אנקלומ"א : קורנס.מרטיל"ו : מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואע"פ שאינה מכה על הפעולה אלא על הסדן ובגמ' מפרש [דף קג.] שכן מרדדי טסי המשכן עושין כן שמכה שלש על הטס

תכג ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע את הטס שהוא דק: **גמ'** העושה נקב בלול של תרנגולין.לול של תרנגולין של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של נוזה ולא יזיק להם : משום מכה בפטיש. שהוא גמר מלאכת הלול וכל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כדאמרינן בכלל גדול[דף עה:]: עייל שופתא בקופינא דמרא . שופתא

מתני' *אהזורק ונזכר לאחר שיצאה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור הזורק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשה חבורה פטור זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שיהא תחלתן וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון או תחלתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה :

סליקו להו הזורק

תכא **הבונה** *בכמה יבנה ויהיה חייב הבונה כל שהוא והמסתת והמכה בפטיש ובמעצד והקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה [א] ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב רבן שמעון ב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה : **גמ'** העושה א נקב בלול של תרנגולין רב אמר חייב משום בונה ושמואל אמר חייב משום מכה בפטיש : עייל שופתא ב בקופינא דמרא.פירוש הכנים הקרדום בתוך העץ שלו רב אמר חייב משום בונה ושמואל אמר חייב

תכב משום מכה בפטיש : **מתני'** *גהחורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב המלקט עצים אם לתקן כל שהן ואם להסיק כדי לבשל ביצה קלה והמלקט עשבים אם לתקן כל שהן ואם לבהמה כמלא

תכג פי הגדי *דהכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני ג סמניות בכל לשון חייב א"ר יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן כותבין על קרשי המשכן לידע איזהו בן זוגו א"ר יהודה °מצינו שם קטן משם גדול כגון שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל וגד

רש"י

מתני' הזורק . בשוגג : ונזכר. שהוא שבת דפקב. מאחר שילתה אבן מידו וקודם שתנוח : קלטה אחר . דהוי שנים שעשאוה כגון שנעקר ממקומו וקבל:או שקלטה כלב. בפיו דלא הוי הנחה דבעינן מקום ארבע :

סליקו להו הזורק

הבונה והמסתת . מרבע את האבן ומתקן הכל לפי המקום יש מקומות שרגילין להחליקה ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצין: המכה בפטיש. (א) הוא פי"ק שמפוצץ בו את הסלע לאחר שחצב בו את האבן סביב ומבדילה קצת מן ההר הוא מכה בפטיש מכה גדולה וסילדפקב: מתפרקת ונופלת והוא גמר מלאכה של חוצבי אבן וכל גמר מלאכה בשבת היא תולדה דמכה בפטיש : מעצד. כמין קורנס גדול של ברזל לבנין ברזל : והקודח. נוקב עץ או אבן בכותל: כל שהוא. אכולהו קאי : ומלאכתו מתקיימת . שיש שמקיימין כיולא בזו ואין מוסיפין עליה : חייב . אם עשאה בשבת : על הסדן . אונקלומ' : קורנס . מירטיל : מפני שהוא כמתקן מלאכה . ואף על פי שאינו מכה על הפעולה כי אם על הסדן ורגילין לעשות כן להחליק הקורנס : גמ' לול של תרנגולים . של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של הנואה ולא יזיק להם : משום מכה בפטיש . דהוי גמר מלאכה וכל גמר מלאכה אסור משום מכה בפטיש : שופתא . יתד קטן שתוחבים דף קי. בבית יד של מרא בהיותו בנקב של ברזל להדקו שלא יצא שקורין קיל"א קינ"י בלע"ז : קופינא . הוא חור שבתוך המרא פשוי"ר בלע"ז ובעמוד פי' בע"א : מתני' (א) משני סמניות . אחת בדיו ואחת בסקרא : בכל לשון . (ב) כל כתב וגופן של כל אומה ואומה : משם אחד . שני אלפי"ן : שני שמות . אל"ף בי"ת : משום רושם . סימן שהיו עושין בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותם וכשיקימום לא יחליפו סדר הקרשים ואתא רבי יוסי למימר דאפילו לא כתב אלא רשם שתי רשימות לסימן בעלמא חייב : מצינו שם קטן כו'.אם נתכוין לכתוב שם גדול שמעון וכתב

יתד קטן שתוחבין בבית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו: קופינא.הוא חור שבתוך המרא: **ומקשן** הכא היכא אמר רב משום בונה והא קיי"ל בפ"ב דיום טוב (דף כב.) שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים יש לומר דכי אמרינן הכי ה"מ בכלי שנתפרק כגון מנורה של חוליות אבל עושה כלי מתחלתו לא מיקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מיקרי ומיחייב משום בונה ולא עוד אלא אפי' כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו כל שהחזירו חייב עליו משום בונה שמשעה שנתפרק ואין הדיוט יכול להחזירה בטל מתורת כלי ונמצא כשמחזירו עושה כלי בתחלה ומשום האי טעמא אסרינן בפרק כירה (דף מו.) לטלטל מנורה של חוליות שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בשבת ואחרים אומרים דרב דאמר הכא משום בונה ס"ל דיש בנין בכלים וכבר הארכתי בדברים הללו בסוף פרק כירה בס"ד : **מתני'** הכותב שתי אותיות וכו' בין משם אחד.שתיהן אלפי"ן: משני שמות.אל"ף בי"ת: משתי סמניות.אחד בדיו ואחד בסקרא: בכל לשון . כל כתב של שבעים לשון : משום רושם . סימן שהיו עושין בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותן ולכשיקימוהו לא יחליפו סדר הקרשים ואתא רבי יוסי למימר דאפילו לא כתב אלא רשם שתי רשימות בעלמא לסימן חייב : מצינו שם קטן.והא אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"פ שלא גמר מחשבתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה ואותו מקצת הויא תיבה ומתקיימת במקום אחר חייב : **ירושלמי** [הלכה ג] אמר רבי אמי והקמות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא קרש שזכה ליתן בצפון יתנן בצפון לעולם וכן בדרום יתנן בדרום לפיכך רושמין עליהן שלא יחליפו דבי רבי הושעיא ודבי רב פזי הוי אזלי ושאלי בשלמא דנשיאה כל יומא והוו אלין דבי רבי הושעיא עלין קדמאי ונפקין קדמאי אזלין אלין דרבי פזי ואתחתנון בנשיאות' אתון בעיין מיעל קדמאי אשתאיל' לר' אמי א"ל ר' אמי כתיב והקמות את המשכן כמשפטו וכי משפט יש לעצים וכו' תרתין זרעיא הווין בצפורי בולטייא וסגנייא והוו בולטייא אזלין ושאלין בשלמא דנשיאה בכל יומא ועיילין קדמאי והוי סגנייא עיילין ונפקי בתריהון אזלין סגנייא וזכין באורייתא ואתו למיעל קדמוי דבולטיי' אשתאול [ג] לרבנן על רבי יוחנן ודרש בבי מדרשא אפילו ממזר ת"ח וכהן ע"ה ממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה סברין מימר לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אמר רבי יוחנן אף לישיבה מאי טעמא יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים : אוקמא

המאור הקטן

עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה וסוגיין בכולי תלמודא אין בנין בכלים ואנן כך קבלנו כי אמרי' אין בנין בכלים ה"מ בשני כלים זה על גבי זה כגון שידה תיבה שהוזכרו בענין הזה בפרק כל הכלים שדרך בני אדם לעשותם תחתיים שניים ושלישים וכן המנורה ביו"ט דאוקימנא במס' יו"ט בפ' יו"ט במנורה של חוליות שפעמים שמחברין ב' קטנות מהן אחת גדולה אבל בכלי אחד ד"ה יש בנין כרב דאמר חייב משום בונה וע"כ לא פליג עליה ואמר שאין דרך בנין בכך אלא בשופתא דקופינא שהוא דבר מועט אבל בעשיית כולו או רובו בנין שישים נסר ע"ג נסר או כיוצא בזה ד"ה יש בה משום בנין ושבע חטאות דחביתא וי"א דמנינן להו למאן דאית ליה הדין סברא מפיק חדא מינייהו ומעיילי תותיה משום בונה ואית דבעו פלוגתא אינון וההיא דאמרינן במס' יו"ט אזלא כמ"ד אין בנין בכלים אבל למ"ד יש בנין בכלים לה להיא במנורה דאית בה חדקי כגון חוליות דב"ש סברי גזרינן משום מנורה של חוליות וב"ה לא גזרינן ביו"ט כיון דמנורה צורך יו"ט הוא ור' יוחנן דאסר במנורה דאית בה חדקי כעין חוליות בשבת כדאי' בפ' כירה סבר לה כמ"ד יש בנין בכלים לפיכך החמיר בה אפי' בקטנה דאית בה בפ' כל הכלים היא פלוגתא דאביי ורבא וכיון דקי"ל כרבא דהוא בתרא ור' יוסי (הגלילי) [גלילאה] אתריה דר' יוסי בר' חנינא וטלטל מנרתא לפיכך לא חש לה הרי"ף לכתוב פלוגתא דר' יוחנן וריש מנורה בפ' כירה ואין טעם זה מספיק כל הצורך לתקן דברי הרי"ף ז"ל כיון דחוליות בין גדולה בין קטנה אסור לטלטלה בשבת וכן גדולה דאית ביה חדקי היה לו לכתוב ולפרש דבר זה :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה כו' עד ואין טעם זה מספיק כל הצורך לתקן דברי הרב אלפסי ז"ל כו' :

אמר הכותב אע"פ שהדברים הללו אינן מתחוורין מן הגמרא ויש בהם מקום למחלוקת וכבר נמי דבר בהם רב תנגאל הרבה חייבין אנו לברר בהן כוונת רבינו ז"ל והנכון בזה דרב ושמואל תרוייה ולא נחלקו בשופתא דקופינא אלא ביש בנין בכך כמו שנחלקו במסתת את האבן עלמה והא כ המחזיר מטה של ערסיים בשבת חייב חטאת בין בשלא תקע בין בתוקע והיינו משום בנין בכלי רבי ירמיה בשם רב המרכיב מטה של גולה חייב משום בונה פי' מטה של גולה מטה גל ערסיים עוד אמרו שם רב המנונא הורי גרים גלותא להתיר שלחן של פרקים בשבת אמרין הו שמע ר"י ואמר מאן דהורי ליה לא יליף ולא שמש אמר רבי שמאי מאן דהורי ליה כרשב' שבספינה ושבעריסי נקליטי המטה ורגל השולחן ויד הסכין שפירשו ה"ז לא יחזיר ואם החזי ה"ז חייב רשב"ג אומר אם היו רפויין נוטל ומחזיר ושם פירשו תקוען זה הוא גמר מלאכ המתחייב קנה ומנורה למה הוא חייב ר' אבוה בשם ר' יוחנן ורב הונא תרוייהו אמרו משום בו הסוגיא שבגמרא שלנו דלרב ושמואל דמחייבי במחזיר מטה של טרסיים יש בנין בכלים ויש אפי' ברפוי אסור כי ההיא דאמרי' התם מי איכא מידי דבכלים חייב חטאת וביד מותר לכה המסה דאמר פטור אבל אסור אין בנין בכלים ואם תקע חייב חטאת משום דתקוען הוא גמ מכה בפטיש וכן לרשב"ג וקיי"ל כותיה מעתה אין הלכה כר' יוחנן במנורה של חוליות דהכ מותר אלא הלכה כב"ה דאמרי ביו"ט זוקפין את המנורה וכר' ילחק בר ביסנא דאוקמא במנו

אין בנין בכלים וה"ה לשבת ורבא נמי הכי אסיק בפרק כל הכלים דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואלמלא שכתב רבינו ז"ל אותה ברייתא דלא של שידה ושל מגדל נוטלין ולא מחזירין סייתי אומר אבל לרשב"ג אם היו רפוי מותר עכשיו שכתבה הוא למדנו שגזרו בדלתות משום שדרכו ליתקע וכן אמרו בתריסי חנויות שיש להם ציר מן הצד אסור וזו שאמרו שם ביו"ט מהו דתימא טעמייהו דב"ה משום כלים ואפי' דבתים נמי קמ"ל הותרו סופן משום תחלתן דתנויות אין דבתים לא משום גזירה אטו מן הצד היא והיא גופא גזרה משום שמא יתקע גם זו הסברא נרמזת שם בהלכות אבל מה שכתב פלוגתא ד הרב באיסורי ולא הכריע בה כשמואל דאין בנין בכלים משום דשמואל גופיה לאו מה"ט נסיב לה אלא ללמד על חיובו כתבה סתם ובמסכת השמיטה שכבר כתבו פ' כלל גדול משמיה דר' יהושע בן לו

שלטי הגבורים

פליגי על זה ומתירין אפי' הזרו ונקשרו במזיד כיון דאין המחילה באה אלא להתיר איסור דיורין ומרדכי שם כתב דדוקא אם אינן גבוהות עשרה מן המים הוא דאסור לטלטל מן ספינה לספינה כשאינן קשורים יחד אבל אם הם גבוהין עשרה מן המים הוי מפיק מרה"י לרה"י דרך מקום פטור ושרי אפי' רה"ר בינתיים ואני ראיתי ולא אבין דאם כן לדידיה יהיה מיתר להוציא מרשות לרשות דרך מקום פטור אפי' רה"ר באמצע וזה אינו דבהדיא אמר דף ל"ז דהמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר אפי' למעלה מי' חייב ולא שרי אלא דוקא זורק וצריך נמי שיהיה תשמישן שוה וכמה תנאים אחרים שלא הזכירו המרדכי שום אחד מהן ומיהו דברי המרדכי אלו אתי כמאן דפסק דכרשוי' דרבנן מותר להחליף וכבר זכרנו למעלה דאיכא למאן דאסר ולדידהו אסור לטלטל מזו לזו אפי' למעל' מעשרה :

לשון ריא"ז

א העושה נקב בלול של תרנגולים שהוא מחובר לקרקע ועושין בו נקב להכנים בו האויר ולצאת ממנו הבלי הסרחון כמו שמבואר לפני' בפ' חבית הרי זה חייב משום מכה בפטיש שאותו הנקב הוא גמר מלאכתו כמבואר בקונטרס הראיות :

ב לדברי רש"י דס"ל בפ' כלל גדול דף ע"ס דאין בנין וסתירה בכלים אע"פ שעושה כל הכלי הכא לא מחייב נמי משום בנין דאין בנין בכלים וכן לדברי רא"ש שהביאו הגהות מיי' והגהות מרדכי דבריו אבל לדברי התוס' דמחלקין בין בנין לבנין ואמרי דהא דאמרו אין בנין וסתירה בכלים ה"מ בשאינו בנין וסתירה אבל אם הוא בנין שלם או סתירה שלימה דאפי' בכלי שייך בנין וסתירה אם כן הכא נמי יתחייב משום בונה וכן כתב מיי' בהדיא פרק י"ד מהלכות שבת דחייב משום בונה וכן סמ"ג לאוין ס"ה וטור א"ח סי' שי"ד ויש קושיא בדברי מיי' לדבריו שבפ' י' כתב דעושה נקב בלול של תרנגולים חייב משום בונה ובפ' כ"ג מהל' שבת כתב דחייב משום מכה בפטיש וכן יש קושיא בדברי סמ"ג והארכתי זה בחדושי בס"ד :

לשון ריא"ז

וכן יד של עץ שניתן בנקב הקורנס ותקע בו יתד כדי לחזקו חייב משום מכה בפטיש שנגר העושה כלים במעלד וכן נפח שעשה כלים בקורנס ולא גמר מלאכתו הרי זה חייב משום בונה שלא אמרו אין בנין וסתירה בכלים אלא בדבר שאינו צריך מעשה אומן כמו שביאר מז"ה בפסקיו וכמבואר בקונט' הראיות :

ג מיי' פי' המשניות סמניות לשון סימנין כמו

הגהות חו"י

(א) עי' לעיל בר"ף סוף פ' כלל גדול :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב מקרסם . קוצץ ענפים יבשים מן אילן לתקנו: מזרד. זרדין לחים חדשים של שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישין האילן ומתייבם וקוצצין אותם ממנו:אם לתקן. את האילן או את הקרקע וקצצו מן המחובר : ביצה קלה . כגרוגרת מבילת תרנגולת שקלה היא לבשל מכל הבלים : (ב) נ"ב של כל כתב וגופן כו' כצ"ל :

הגהות מאי"י

[א] בא"י הגי' כל העושה מלאכה בשבת ומלאכתו מתקיימת חייב: [ב] נ"ב לבנין ברזל והס"ד ואח"כ מס"ד והקודח נוקב עץ או אבן בכותל:[ג]לר"ל על ר"ל שאל לר' יוחנן וכו' וכהן גדול ע"ה וכו' לכהן גדול כצ"ל :

גמ' אוקמה אביי וכו'. להך מתני' דאמר בין בימינו בין בשמאלו חייב בשולט בשתי ידיו שדרכו לכתוב בשתיהן [א] אבל אינים אחריגא אינו חייב אלא באותה שדרכו לכתוב בה: וגרסינן בגמ' [דף קג:] שלא יכתוב אלפין עיינין. כלומר שלא יכתוב האל"ף בענין שירחה ממנו צורת עי"ן הפוכה שאם ירחיקו הרגל השמאלי מן הקו האמצעי וכ"ש אם יעשה הירך האמצעי מעט עקום יראה כאילו היה עי"ן הפוכה כזה ע. ומכאן יש ללמוד שצריך לזקוף ראש הקו האמצעי בכתיבת האל"ף מעט שאלמלא כן אפילו כשירחיק ממנה הרגל שלא תהא כצורת עי"ן:

ואמרי' נמי שלא יכתוב טיתי"ן פיפי"ן כלומר שלא ירחיק הקו האחרון מן הטי"ת כגון זה פ ז: ומכאן דקדק רבינו תם ז"ל שצריך לכוף הקו האמצעי של טי"ת לתוכו כזה ט שאם לא יכוף אותו אפי' כשירחיק הקו האחרון לא ידמה לפ"א שהרי קו האמצעי של פ"א כפוף לתוך האות:

ואמרי' נמי שלא יכתוב חיתי"ן היהי"ן פי' שלא ירחיק הקו האחרון מגג האות כעין ה"א וצריך גם כן לעשות שני ראשין לגג החי"ת כגון זו ח ולא סגי בראש אחד בלבד כגון זו ח וראיה לדבר מדתנן בפרקין נתכוין לכתוב חי"ת וכתב שני זייני"ן ואמרי' נמי בגמ' כגון שנטלו לגג של חי"ת ועשאו שני זייני"ן דאלמא שני ראשין יש לו לגגו של חי"ת: ואמרי' נמי זייני"ן נוני"ן נוני"ן זייני"ן פי' נו"ן פשוטה ומכאן שצריך להיות הקו הארוך של נו"ן פשוטה באמצע ראשה הגם כצורת זי"ן כזה ן ואל יסמוך הקו הארוך בקצה ראשו כעין וא"ו כזה ן שאם כן היה לו לומר ווין נונין נונין ווין:

ואמרי' נמי [דף קד.] מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ומכאן שצריך לחבר ראש הקו האחרון עם הגג כגון זה ם שאילו היה מרחיקו מן הגג כזה ב לא היתה עומדת בנס:

ואמרי' נמי אמאי כרעיה דקו"ף תליא ומכאן שצריך להרחיק הרגל מן הגג כזה ק ולא שידבקו כזה ה: ואמרי' נמי מ"ט שי"ן אחדא כרעא כלומר שכל אות ואות שבהן עומדת על רגל אחת ומכאן שצריך לעשות השי"ן חד כגון זה ש ולא לעשותה רחב כגון זה ש:

מתני' הכותב שתי אותיות וכו' על שני כותלי [ג] הבית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע: על שני לוחי פנקס. של חנוני כעין של גלחין שיש לוחין הרבה דבוקין וטוחין בשעוה: על שני לוחי פנקס רבותא אשמעינן דאף על גב דלאו על לוח אחד אם נהגין ונקראין זה עם זה כגון שכותבין על שני שפתי לוחין קרוב זה לזה חייב: הכותב על בשרו. בדיו: המשרט. במכתב או בסירא: במשקין. כגון תותים שמשחירין: באבק דרכים. באבק סופרים. עפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו. בגב ידיו שאוחז הקולמוס באצבעותיו והפך את ידו וכתב: מרפקו. אצילי ידיו: כתב אות אחת סמוך לכתב. אבל אות כתובה זוג [ג] אחת והשלימה לשתים: כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות כתובות [ד] וחדשם: נתכוין לכתוב חי"ת. ודלג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא שני הרגלים ונראין כאלו שני זיינין: על שני כותלי הבית. שאינן במקצוע: על שני דפי פנקס. שעושין עמודין כמגלה וכתב אות אחת בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אא"כ יחתוך ההפסק שביניהן וה"ה לכותלי הבית הרחוקין זה מזה ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמן אין נהגין זה עם זה והדר תני שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני: כתב אות אחת נוטריקון. שעשה נקודה עליה לסימן שהיא [ה] אות אחת: גרסי' בגמ' (דף קד:) תנא הגיה אות אחת חייב השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין רבא אמר כגון שנטלו לגגו של דל"ת ועשהו רי"ש. וכתוב בחדושי הרשב"א דמהא שמעי' דבכה"ג לא מיקרי חק תוכות שאינו אלא כמפריד בין שני אותיות דבוקות וכן כשנטלו לגגו של דל"ת ועשאו רי"ש אינו אלא כדיו שנפל ע"ג האות ול"כ דאין מכאן ראיה דלגבי שבת ליכא קפידא בין חק תוכות לחק ירוכות דכל היכא דהוי מלאכת מחשבת מיחייב שהרי אפי' מוחק על מנת לכתוב חייב אבל במידי דבעינן כתיבה [דלאו כתיבה] כי האי גוונא אין לנו: מתני' הכותב (ו) שתי אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים. דכיון דהוה שהות בינתיים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות: ר"ג מחייב. דאין ידיעה לחצי שיעור: וחכמים פוטרין. דיש ידיעה לחצי שיעור לחלק שלא יצטרף עמו חציו האחר:

סליקו להו הבונה

רבי אליעזר אומר האורג. ר"א אתא לפרושי שיעור אורג שמנו חכמים באבות מלאכות: בתחלה. אם זה תחלתו של בגד: ואחד על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שעורו בא' דמצטרף עם השאר: בתי נירין. שעושה שני חוטין של שתי בנירה שקורין לי"ס: בנירין. מפ' בגמרא תרתי בבת נירא וחדא בנירא שני פעמים מרכיב כל חוט בבת נירא פיגלא וחדא אנירא ופעם שלישית מרכיבו על חוט הניר שקורין לי"ס המורכב על הקנה: קירוס. מפ' בגמרא מסוכיתא ביריעות גרדיים האורגים ברגל הוא מקום הקנה העולה ויורד ביריעות: הקורע בחמתו על מתו פטור. משום דמקלקל: והמקלקל על מנת לתקן. כגון קורע ע"מ לתפור: ובגמ' [דף קה:] מוכח דעל חכם הכל חייבין לקרוע וכן כמי מאן

רש"י

וכתב רק שם משמעון כיון שהוא שם במקום אחר אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"ג שלא גמר מלאכתו שנתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה ואותו מקצת הוי תיבה המתקיימת במקום אחר חייב: גמ' בשולט בשתי ידיו. וכהאי גוונא חייב בין בימין בין בשמאל: מתני' בסם. אורפימנ"ט: בסיקרא. צבע אדום שצובעים בו תריסין: קומוס. גומא שרף אילן: קנקנתוס. ארמנ"ט: (א) על שתי כותלי זוית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע: על שני לוחי פינקס. של חנוני כעין של גלחין שיש להן הרבה לוחין חקוקין וטוחין בשעוה ואשמועינן דאפילו על שני לוחין: (ב) והן נהגין. שנקראים זה עם זה כגון שכותבין על שני שפתי הלוחין הסמוכות זה לזה חייב: הכותב על בשרו. בדיו: המשרט. במכתב או בסירא: במשקין. כגון מי תותים שמשחירין או יין אדום: במי פירות. כל פירות: באבק דרכים. בטיט ל"א שכתב באצבעו באבק ושרט בו אותיות: באבק סופרים. עפרורית של קסת הסופר: לאחר ידו. בגב ידו שאוחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב: מרפקו. אצילי ידיו: כתב אות אחת סמוך לכתב. אלא אות כתובה כבר זיוג אות והשלימה לשתים: כתב על גבי כתב. העביר קולמוס על אותיות כתובות כבר וחידשן: וכתב שני זיינין. שדילג קלא מגג החי"ת ונראה כשני זיינין: ואין נהגין זה עם זה. כגון שרחוקים זה מזה: כתב אות אחת. על שם נוטריקון שעשה סימן נקודה עליה לומר להבין בה תיבה שלימה:

סליקו להו הבונה

רבי אליעזר אומר. רבי אליעזר אתא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות (ג): בתחלה. אם זו תחלתו של בגד: ואחד על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שעורו באחד דמצטרף עם השאר: בתי נירין. שנתן שני חוטין של שתי בנירין שקורין ליי"ה: בנירין בקירוס. מפרש בגמ': בנפה (ד). הנך לאו נירין ממש אלא מסרסר ומרכיב חוט אחד של ערב בשתי מלמטה וא' מלמעלה ומעלה בהם השתי כתקונו אחד למעלה וא' למטה: הקורע (ה) בחמתו ועל מתו פטור. ואע"פ שאינו

רי"ף

ונר מצוה וגר מגדיאל: גמ' אוקמה אביי בשולט בשתי ידיו: מתני' [דף קג:] *הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב כתב בדיו בסם ובסקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם על שני כותלי (א) הבית על שני לוחי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב. הכותב על בשרו חייב המשרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק סופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור. לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב ע"ג כתב נתכוין לכתוב א חי"ת וכתב שני זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על שני כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות אחת נוטריקון רבי יהודה בן בתירא מחייב וחכמים פוטרין: גמ' תנא כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב: מתני' [דף קד:] *הכותב שתי אותיות בשתי העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין: גמ' במאי קא מיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור:

סליקו להו הבונה

[דף קה.] °רבי *אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטין העושה שני בתי נירין בנירין בקירוס בנפה ובכברה ובסל חייב התופר שתי תפירות והקורע על מנת לתפור ב' תפירות הקורע ב בחמתו והקורע על מתו וכל המקלקלין פטורין והמקלקל על מנת לתקן שיעורו

שלטי הגבורים

שכותבין בני אדם א' שיורה על אחד וב' שיורה על שנים ורבינו הא פי' סימניות הן אותיות שאינן ידועות בכתב שהנקראות סימנים בעלמא כגון נונין הפוכות דכתיב גבי ויהי בנסוע הארון:

א לדברי התוס' וכן נראה מל' הגמ' דאם נתכוין לכתוב אות אחת וכתב ב' והן אותיות דלא צריכי זיונים חייב אבל אם הם אותיות דצריכי זיונים כגון שנתכוין לכתוב ת' וכתב ב' זיינין דצריכי זיונים פטור כיון שלא עשה להם הזיונים כי הזיינים הם מאותיות שעטנז גץ וכתבו התוס' להדיא בגמ' דף ק"ד דאפי' נתכוין לכתוב ב' זיינין אם חסר התגין פטור ונראה מהכא דהתגין הן מגוף האות ואינו נקרא אות שלם עד שיהיה לו התגין ומכאן ראיה למ"ד אם חסר התגין בס"ת פסול מיהו מהכא דמחייבינן גבי שבת היכא דשקליה לגגיה דחי"ת ועביד ב' זיינין יש ראיה למ"ד דס"ת שאין בו תגין כשר דהא באו' חי"ת ליכא תגין דאינה מאותיות שעטנז גץ ולפי זה נמצא דפליגי הני תרי סתמי אהדדי ור"ת כתב נתכוין לכתוב ט' ועלה בידו גז שלא הדביק יכך הט' חייב משמע דלדידיה אפי' לא עשה התגין חייב דהא ט' לא בעי תגין אלא לרגל שמאלי ולא לרגל ימיני ובשלמא על הזיי"ן איכא תגין שהוא רגל שמאלי מהט' אבל על הנו"ן שהוא רגל ימיני מהט' ליכא תגין ואעפ"כ מחייב רבינו חננאל משום כותב שתי אותיו' אלמא דס"ל דתגין אינן מעכבין אם לא שנאמ' דס"ל כהגהות מיי' שכתבו דט' וע' וצ' וש' צריכין תגין לכל הראשים ור"ת פי' נתכוין לכתוב ט' ועלה בידו פ"ז כי הימיני דהט' דומה לפ' והשמאל דומה לז' חייב והיינו כמ"ד דתגין מעכבים ומיי' פי"א מהל' שבת כייל ותני דין נתכוין לכתוב ח' עם דין כתב ע"ג כתב ועם דין הכותב אות א' סמוך לכתב ובכולהו קאמ' חייב ודבריו תמוהי' דהא דין כתב ע"ג כתב וכותב אות א' סמוך לכתב פטור והלכך הכרח לומר דאיכא טעות הדפוס ואפשר דכיון דס"ל למימר דאין התגין מעכבין כמו שכתב להדיא פ' ז' מהל' ס"ת אם כן ס"ל דאפילו נתכוין לכתוב ח' וכתב ב' זיינים דצריכי תגין חייב דתגין אינן מעכבים ומ"מ צ"ע לדידיה מאי האי דקאמר שם בגמ' הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני וצ"ע ואפשר דמיי' מפרש ההיא דגמ' דקאמר הא דזייני הא דלא זייני כדמפרש לה רבינו ישעיה שנביא דבריו לפנינו גם כתב מיי' דמגיה אות א' ועשה אותה שתים כגון שחלק אות הח' ועשה אות' זיינים חייב והשמיט דברי רבא ופליג עם ריא"ז שלפנינו:

לשון ריא"ז

וכן אם כתב אות אחת והשלימה לספר ואפי' נטלו לגגו של ד' והשלימו לספר בין בסוף הספר בין [illegible] אם היה הספר מוטעה והגיה בו אות א' הרי הוא מתקן כל הספר וראוי להתחייב עליו אפי' באות אחת. היה צריך לכתוב שני זיינין וכסבור שהוא צריך לכתוב אותיות אחרות והתחיל לכתוב ח' ועלו בידו שני זיינין שהיה צריך לכן אם עלו בידו הזיינין מזויינין בזיונין שלהן כהלכתן ה"ז חייב שהרי כתב שתי האותיות הצריכות לו כמבואר בקונטרס הראיות ואם לא היו הזיינין מזוינים בזיונין שלהם פטור שהרי הוא צריך לזיינין ואלו דומין לחי"ת ולא חייבו ברוסם ב' אותיות אלא כשהוא צריך להם כמבואר בקונטרס הראיות: ב קרע על מנת שלא לתפור ויש לו צורך בו כגון שהוא קורע על מת שהוא חייב לקרוע עליו או צריך לתקן לעצמו בגד קרוע כגון שצריך לתקן לכל אדם בגד הראוי לו הרי זה חייב על קריעתו וכמבואר בקונטרס הראיות:

עין משפט

א מיי' פ"י [illegible] ופ"י מהל' [illegible] סמג לאוין סה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב זוית כנ"ל ותיבת הבית נמחק:

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מא"י

[illegible]

המאור הקטן

[דף קו ע"א] והא אנן תנן כל המקלקלין פטורין מתני' ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור ברייתא ר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ופלוגתייהו דר"י ור"ש לא אשכחן לה עיקר ברור בכולי תלמודא אלא שאנו תולין מחלוקתם זו בזו כמחלוקתם במלאכה שאינה צריכה לגופה שהוברר בכמה מקומות במס' שבת דר' יהודה מחייב ור"ש פוטר והקשר שקושר בין שתי המחלוקות הללו הוא מדאיצטריך קרא למישרא מילה בח' בשבת ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן וזהו ביאור הדבר כל שלשים ותשע מלאכות שהיו כנגדן במשכן כולן היה בהם צורך לגופן חוץ מן הזורה והבורר שהוא זורה המוץ מן הגורן ובורר הצרורות מן הכרי וזה הוא עיקר מלאכתן לדחות המוץ והצרורות וכן חייב עליהן ועל כל תולדה שלהן אבל שאר המלאכות עיקר הוא לצורך גופן וס"ל לר' יהודה כל המלאכות כולן כשם שחייב עליהן לצורך גופן כך חייב עליהן שלא לצורך גופן כ"ז שהוא מתקן ולא מ[illegible] האי דאיצטריך רחמנא למישרא מילה אע"פ שהוא דוחה הערלה מן הבשר והיא מלאכה שא[illegible] לגופה כמוציא את המת לקברו ומוציא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ומשמשי ע"ז כל כוונתו אלא לדחותן מעליו כיון שיש תיקון האיש בכך דמה לי תיקון גברא מה לי תיקון כלי ומלאכה שאינה צריכה לגופה כה"ג בשבת חייב עליה ומש"ה איצטריך רחמנא למישרא מילה ה"נ גבי הבערה דבת כהן אע"פ שאין כוונתו בהבערה אלא לדחותה ולבער אותה מן הכלל כדכ[illegible] הרע מקרבך והויא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון שיש לנו תיקון בדבר הרי הוא כ[illegible] נבלה וכעדשה מן השרץ וכה"ג בשבת חייב ומש"ה אסר רחמנא הבערה גבי בת כהן נקום האי [illegible] בל

מאן דקאי בשעת יציאת נשמה של כל אדם מישראל חייב לקרוע ובאדם כשר שמת אפילו מי שאינו עומד עליו בשעת יציאת נשמה איכא למימר דחייב לקרוע ואיכא למימר דלא מחייב אלא לבכות ולהתאבל ובחדושי הארכתי: **גמ'** לא יהיה בך אל זר. (ט) וכך משמעו שאם יהיה בך תשתחוה לאל נכר לבסוף: שליף. שפת הבגד מן הבגד בחמתו להראות שהוא כועס ויגורו ממנו: מוניכא. ציר של דגים קטנים: **מתני'** שיעור המלבן מלא רחב הסיט כפול. הסיט הוא הפסק שבין אמה לאצבע כמה שיוכל להרחיבו ואם טוה או לבן או נפץ וצבע שהן כולן באבות מלאכות חוט ארוך כשיעור זה חייב: האורג שני חוטין שיעורו. ברוחב הבגד: כמלא הסיט. שאע"פ שלא ארגן על פני רחב כל הבגד חייב: הצד צפור למגדל. עד שהכניסו למגדל: חייב. דזהו צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו נצוד בכך ואוקימנא בגמרא בצפור דרור שדרכו לדור בבתים ואינו ניצוד לפי שנשמט מזוית לזוית אבל בעוף אחר כיון שהכניסו לבית ונעל בפניו חייב דניצוד הוא: וצבי לבית. נמי הוי ניצוד אבל (י) הכניס לגנה או לחצר אין זו צידה: ביברין. קרפיפות מוקפין ואוקמוה בגמ' בביבר קטן: צבי שנכנס. מאליו: ונעל א' בפניו. זהו צידתו: נעלו שנים פטורין. דהוו להו שנים שעשאוה: לא יכול אחד לנעול. אורחיה הוא לנעלו בשנים והרי לכל אחד מהם מלאכה דבלאו הכי לא מתעבדא: רבי שמעון פוטר. דדריש קרא יתירא למפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפ' המצניע: **גמ'** חגזין. מין חגב *טמאים הם ונאכלין: במינו ניצוד. כגון חגבים וחגזין: שאין במינו ניצוד. צרעין ויתושין שאינן לצורך: **מתני'** השני חייב. שהוא צדו: הא למה (כ) זה דומה. מאחר שניצוד ע"י ראשון לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו. פירוש כגון שיש צבי בתוך הבית והדלת מגופה והוא שמור בכך ובא זה ונעל עוד במנעול אע"פ שמוסיף לו שמירה על שמירתו מותר ולא אמרינן הרי זה כאילו צד אותו מפני שאלמלא נעל הוא שמא היו הדלתות נפתחות והצבי נמלט כך שני זה מותר לו לישב בצד הראשון כיון שהראשון מלא את הפתח אף על פי שלאחר שנסתלק הראשון נשאר הצבי ניצוד מחמת השני א"נ כגון שהיה צבי קשור בבית זה ונעל שאע"פ

תורה אור | נר מצוה

שיעורו כמתקן: **גמ'** תניא ר"ש אומר משום רבי חלפתא בן אגרא משום ר' יוחנן (א) המשבר כליו בחמתו והמקרע כליו והמפזר מעותיו בחמתו יהי בעיניך כעובד ע"ז שכן דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד ע"ז והולך ועובד א"ר יוחנן מאי קרא °לא יהיה בך אל זר איזה אל זר שהוא בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע ^אי עביד למירמא אימתא לאנשי ביתיה שפיר דמי כי הא דרב יהודה שליף מצובייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לאמתיה מונינא ארישא: וכל המקלקלין פטורין *ואפי' א חובל ומבעיר לר' יהודה אבל לר"ש כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר כדתני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן וטעמיה דר' שמעון דמדאצטריך קרא למישרי מילה מכלל דחובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן (א) הא מבעיר בעלמא חייב ורבי יהודה התם מתקן הוא כדאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין:

תהלים פא | תכה | דף קו.

מתני' *המלבן ^והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רחב ב הסיט כפול והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט *ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב וחכמים אומרים צפור למגדל *וצבי לבית לגנה ולחצר ולביברין רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין אלא זה הכלל מחוסר צידה פטור ושאינה מחוסר צידה חייב: צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: **גמ'** ת"ר הצד חגבים חגזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי ר"מ וחכ"א כל שבמינו ניצוד חייב שאין במינו ניצוד פטור: **מתני'** ישב האחד על הפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה ג לנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו: **גמ'** *א"ר חייא בר

דף קה: | תכו | דף קו. | דף קו: | דף קז.

רש"י

שחילל את השבת (ב) ע"י קריעה (א): גמ' בך אל זר. בך משמע בקרבך שאם יהיה בך תשתחוה לאל נכר (ג): שלף מצובייתא. אמרי חלוקו בחמתו להראות שהוא כועס ויגורו מפניו: מונינא. ציר של דגים קטנים: מתני' שיעור המלבן וכו'. בפ' כלל גדול: רוחב כמלא הסיט כפול. ארג (ד) כשיעור הזה חייב. הסיט הוא הפסק בין אגבע לאמה מה שאדם יכול להרחיבו והאורג שני חוטין שיעורו. ברוחב הבגד כמלא הסיט אע"פ שלא ארגן על פני כל רוחב הבגד חייב: הצד לפור. עד שהכניסו למגדל חייב דזה הוא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא דרך חלונות ולבי ניצוד משהכניסו לבית: לביברין. קרפיפות מוקפין: מחוסר צידה. שקשה לתופשו שם: (ה) נעל אחד בפניו זהו צידתו: נעלו שנים פטורין. דהוו להו שנים שעשאוה: לא יכול אחד לנעול. אורחיה (ו) לנעול בשנים והרי לכל אחד מלאכה (ז): גמ' שאין במינו ניצוד. לרעין שאינו לצורך: (ב) (ח) חגבים. בשעת הטל עיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין: מתני' השני חייב. שהוא צדו: הא למה. שני זה דומה מאחר שניצוד על ידי ראשון לנועל את ביתו לשמרו ולא לצוד: ונמצא צבי. שהוא נצוד כבר שמור בתוכו כך אף על פי שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי

שניתר הצבי אין אומרים לזה שיפתח את ביתו כדי שילא הצבי כיון שבשעה שנעל בהיתר נעל אף זה השני כיון שבשעה שישב בהיתר ישב אין מחייבין אותו להסתלק משם לאחר שנסתלק הראשון והרשב"א ז"ל כתב בלשון הזה ובירושלמי נראה שהתירו לנעול בתחלה ביתו ולשמור ביתו וצבי שבתוכו וכיון שהוא צריך לשמור ביתו אע"פ שע"י כך ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד דהכי גרסינן בירושלמי [הלכה ו] רבי יוסי בר בון בשם ר' חנינא היה צבי רץ כדרכו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי מותר ראה תינוק מטבע בנהר ונתכוין להעלותו ולהעלות נחילה של דגים עמו מותר רבי יוסי ברבי בון בשם רבי הונא היה מפקח בגל ונתכוין להעלותו ולהעלות צרור של זהובים עמו מותר ולפי זה הא דאמר נתכוין לנעול בעדו לא בעדו בלבד דוקא קאמר אלא אם נתכוין לנעול אף בעדו קאמר ולומר שאילו צריך לנעול בעדו מותר אע"פ שמתכוין שיהא הצבי נצוד בתוכו עכ"ל ז"ל ודבריו תמוהים בעיני הרבה היאך אפשר שאפילו במתכוין לנעול בעדו ובעד הצבי יהא מותר וכי מפני שהוא צריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ולא עוד אלא שאני אומר שאפי' שאינו מתכוין לנעול בעד הצבי כל שהוא ידוע שהצבי בתוכו ושאי אפשר לו שלא יהא הצבי ניצוד בתוכו אסור והיינו דאמרינן בכולה מכלתין [דף עה. וכ"מ] דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות וזו שאמרו בירושלמי ענין אחר הוא לומר שאם נתכוין לנעול את ביתו ולא נתכוין לצבי כלל אע"פ שאח"כ מצא הצבי שמור בתוכו מותר כלומר שאינו מחויב שיפתח את ביתו וסמכו לזו תינוק מטבע בנהר ומפקח בגל ולא שיהו דומות ממש בעניינם לפי שבענין פקוח נפש אפילו מתכוין למלאכת הרשות עם אותה מלאכה של פקוח נפש מותר וכיוצא בזה אמרו בגמרא דילן במס' יומא (דף פד:) והטעם מפני שהוא מלאכת מצוה וחובה היא עליו לפיכך אע"פ שהוא מתכוין עם אותה מלאכה למלאכה אחרת שהיא אסורה בשבת התירו חכמים כדי שלא ימנע בשום ענין מפקוח נפש המוטלת חובה עליו אבל במלאכת הרשות חס ושלום וזהו ששינו את הלשון בירושלמי דגבי צבי אמרו

פתח שהיה בביתו צבי שמותר לסגור ביתו ולשמור ביתו והצבי שבתוכו שאע"פ שע"י הנעילה נצוד הצבי ממילא ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי לבדו אלא שמתכוין נמי לשמור הבית והר"ן והרמב"ן פליגי עליה וסברי כשיודע שיש צבי בבית קודם שינעול אף ע"פ שמתכוין לשמירת הבית ואפילו לא יתכוין כלל לצידת הצבי שאסור לו לנעול הבית דהוי פסיק רישיה והשתא לדברי הרשב"א נמצינו למדין דאע"ג דקי"ל דפסיק רישיה אסור היינו דוקא שבאותו מעשה דעביד הפסיק רישיה אינו מתכוין ואינו עושה דבר היתר עמו אבל אם באותו הפסיק רישיה שעושה עושה ג"כ דבר היתר עמו ויתכוין גם לדבר היתר אז אפי' עביד פסיק רישיה ומכוין גם לו שרי ובאמת כי קולא היא זו כתבתי בחדו' דכל מעשה שאפשר לעשות זולת הפסיק רישיה אז אפי' עביד אותו מעשה אפי' בפסיק רישיה שרי כי לא מתכוין לעשות בפסיק רישיה והארכתי שם ומדברי הרשב"א סיוע גדול לדברי כי ק"ו הם דברי מדבריו:

המאור הקטן

כל מלאכה שהיא צריכה לדחות נזק מן העושה אותה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכן החופר גומא בשדה ואינו צריך אלא לעפרה אין החרישה אלא הגומא בלבד והעפר כדבר אחר חוץ מן החרישה והויא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה שנחלקו בה רבי יהודה ור"ש ולא היה ר' יהודה צריך לטעם שאמרו בגמ' מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין כי די לנו בתיקון שלנו כביעור עושה הרע מישראל כמוציא המת לקברו אלא כמוסיף טעם הוא ואיידי דאמר מה לי תיקון גברא מה לי תיקון כלי נקיט נמי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין הלכך לטעמיה דר' יהודה חובל בבהמה חשיבא בצריך הדם לכלבו ומבעיר את הגדיש בצריך לאפרו שקלקולו בבהמה שהחבורה בה וקלקולו בגדיש הדלוק מקלקל בחבורה בהדלקה הוא ופטור אע"פ שיש לו תיקון בדם ובאפר אין החבלה בדם אלא בבשר ואין הדליקה באפר אלא בגדיש ואין זה דומה לשוחט את הבהמה ומבעיר את העצים לבשל את הקדרה שזה הוא דרך הנאתן בכולהו אבות מלאכות מודה ר' יהודה ולא פליג אלא שמוסיף אף השובט והמדקדק וכן מודה ר' יהודה וחובל בשרצים ושקצים ורמשים דלאכילת כלבים קיימי וזה הוא דרך הנאתן ואע"פ שנצרר הדם ולא יצא מתוך שהכלבים להוטים אחר הדם יש בזה תקון וכן מודה ר' יהודה אם היה שום תיקון בגוף הבהמה החבולה או בגוף הגדיש הדלוק אפי' בתיקון משהו היה חייב דאמרי' בפסחים בפ' אלו דברים לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו שלא לאוכליו חייב מה תקן תקן אם עלו לא ירדו כל זה שאמרנו לבאר טעמו של רבי יהודה אבל ר"ש ס"ל כולהו מלאכות ממשכן גמרינן להו מה התם כולהו מלאכות חוץ מזורה ובורר לצורך גופן אף כאן כל לצורך גופן הלכך לא איצטריך רחמנא למישרא מילה שהיא לדחות הערלה ולא למיסר הבערה גבי בת כהן שהיא לבער אותה מישראל שעיקר ההבערה שהיא בבת כהן אין בה לעצמה אלא קלקול ובישול פתילה לא כלום חשוב וכן עיקר החבלה היא בערלה ואין שם שום תיקון אלא קלקול והתיקון שהוא באיש לא חשיב לר"ש דה"ל כמלאכה שאינה צריכה לגופה למדנו מזה מקלקל בחבורה ובהבערה שהוא חייב ובהא פליגי ר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש דר' אבהו ס"ל חדוש הוא ואף במקלקל גמור חייב בחובל ומבעיר אליבא דר"ש כמו שאתה אומר בעלמא חדוש הוא שחדשה תורה בקנס אע"ג דמקטיל משלם ור' יוחנן סבר אף לדברי ר"ש בעינן שום תיקון וכיון שיש

שום תיקון אע"ג שאינו בגוף הבהמה החבולה אלא בדם ולא בגוף הגדיש הדלוק אלא באפר כה"ג תיקון הוי גבי חובל ומבעיר לפי שהדם בא מכח חבלת הבהמה וכגופה הוא חשיב וכן האפר הוא הגדיש הדלוק משא"כ בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שאין החרישה אלא הגומא ולעולם תיקון כל דהו בעי' אפי' גבי חובל ומבעיר דהא גבי מילה והבערה דבת כהן אע"פ שאין שם תיקון מעשה מצוה הוא תיקון כל דהו הוי הלכך אין לך בו אלא חדושו בלבד דלא בעי תיקון בגוף הדבר על צורת הגוף הראשונה אבל תיקון כל דהו בעי' משא"כ בשאר מקלקלין שכולן פטורין עד שיהא תיקון בגוף הדבר והיינו דאמר ליה ר' יוחנן לר' אבהו פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה פירוש שיהו חייבין בלא שום תיקון אם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו הוא חייב אליבא דר"ש משא"כ בשאר המקלקלין כולן ומתני' דקתני כל המקלקלין פטורין קא פסק ותני אפי' חובל ומבעיר הרי הן כשאר המקלקלין כולן רבי יהודה היא ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש דקתני קורע בחמתו פטור בעל כרחך רישא ר"ש וסיפא רבי יהודה ותברא מי ששנה זו לא שנה זו והחובל ומבעיר שאינו צריך לגופן אלא לדחות נזק מעליו פלוגתא דר' יהודה ור"ש היא דהיינו מלאכה שאינה צריכה לגופה וזו היא שנחלקו בה בהריגת המזיקין בשבת בפ' כל כתבי הקדש וכן הקורע בחמתו למירמא אימתא אאינשי ביתיה הרי הוא כחופר גומא בשדה ואינו צריך אלא לעפרה שאין הצורך בעיקר המלאכה ופלוגתא דר' יהודה ור"ש היא. והא דת"ר המוציא ריח רע כל שהוא יש לפרשה בצריך לרפואה לגמר בריח רע והרבה עושין כן ובירושלמי נמצאו דברים שלא על דרך התלמוד שלנו ולא על דרך הפירוש שלנו שפירשנו והכן גרסינן התם את המת במטה חייב דברי הכל לא כן תאני אף ריח רע כל שהוא ואמר רבי אילא אף ר"ש מודה באיסורי הנאה רבי יודן אמר תפתר במת נכרי ושאין בו ריח ושהוציאו לכלבו וגם לרבינו האי ולרבינו נסים ז"ל מצאנו בדברים הללו בחילוף דברינו ואין לנו אלא מה שדעתנו נוטה לו לפי תלמודנו וכפי שכתבנו ובמדרש הגדה מצאתי טעם לדברי ר' יהודה דחשיב ליה תיקון גברא במילה כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם מה תאנה זו אין בה פסול אלא העוקץ בלבד כך האבות לא היה בהן פסול אלא הערלה בלבד: סליק פירקא

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ח ופ"י וי"ב מה' שבת פסק דהקורע בחמתו או שקורע על מתו חייב אע"פ שהוא מקלקל כי בקלקולו הוא מתקן שעושה נחת רוח ליצרו וכן שחובל בחבירו כדי להזיקו מחמת כעס חייב דה"ל מתקן לגבי יצרו ואף ע"פ שמסוגיית ההלכה לא משמע כך הנה הארוך המגיד משנה פ"ח מהל' שבת לבאר פי' דברי מיי' ולפירש"י לא מחייב קורע בחמתו אלא היכא שמכוין בקריעתו זאת להטיל אימה על בני ביתו דהשתא הוה ליה מתקן לגבי הכוונה מילתא וכל זה אליבא דר' יהודה ומדברי התוספות נראה דאפי' למאן דפסק הלכה כר"ם דמלאכ' שא"צ ל"ל פטור עליה קים ליה דקורע על מתו חייב דהוי מלאכה הצריכה לגופה כיון שיש בה צורך מצוה והתיקון בה בשעת קריעה וסמ"ג לאוין ס"ה כתב דבין קורע על מתו בין קורע בחמתו פטור אליבא דר' שמעון משום דהוי מלאכה שא"צ ל"ל וצ"ע על סמ"ג דהא בעשין סי' ע' פסק דהחובל בחברו בשבת חייב וזה דלא כר"ש ובמקלקלין שהוא צריך לאותו קלקול והוא תיקון לגבי דבר אחר אבל אינו לצורך אותו הקלקול חוץ מקלקול מבעיר וחובל לצורך מסופקני אליבא דר' שמעון אם חייב אם לאו ומדברי רש"י דף ק"ו נראה לסדי' דלר"ש כל המקלקלין אפי' מבעיר אם לצורך קדרתו או כיוצא בזה הוא תיקון לגבי אחרים ולא לגבי עצמו לעולם קלקול מקרי ופטור לדידיה דס"ל דמלאכה שא"צ ל"ל פטור עליה:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאף בשאר המלאכות אם קלקל ויש לו צורך באותו הקלקול כגון שקיצץ נטיעה גדולה להסיקו תחת תבשילו הרי זה חייב כמבואר בקונט' הראיות:

ב מיי' פי' בפי' המשניות ובפ"ט מהל' שבת דהסיט הוא ב' טפחים שהוא כרוחב הגודל מן האמה דכמלא שכשיהיה הסיט כפול יהיה ד' טפחים וכמלא הסיט דאיתא התם נראה מפרש"י גבי ברייי' דהתם בתחלת הפרק דאין חלוק בין רוחב הסיט ובין כמלא הסיט ומיי' שם בפירוש המשנה ובפרק ט' מהלכות שבת כתב דכמלא הסיט הוא שני אצבעות שהם שתות הזרת ולא ידעתי איך שני אצבעות הוא שתות הזרת שהרי הזרת הוא ג' טפחים שהן י"ח אצבעות אם לא שנאמר דמיירי בטפחים בני ד' אצבעות:

ג הרשב"א כתב והביאו דבריו הר"ן ומגיד משנה פ"י מהל' שבת שאם היה יודע קודם שסגר את

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"י מהל' שבת ופ"ב מהל' דעות סמג לאוין סה:
ב מיי' פ"ט מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) יצא ידי קריעה ובריית' במת שחייב לקרוע עליו ולאו מקלקל הוא אלא מתקן ומתני' בשאר מתים שאינו חייב לקרוע דמקלקל הוא:

הגהות הגר"א

(א) ב"מ מבעיר: (ב) שייך לגמ':

הגהות הב"ח

(א) בן נורי: (ב) יצא ידי קריעה: (ג) לאל נכר לבסוף כצ"ל: (ד) נ"ב ארך חוט אחד: (ה) נ"ב צבי שנכנס מאליו ונעל אחד כו': (ו) נ"ב הוא: (ז) נ"ב דבלא איהו לא מתעבדא ור"ש פוטר לטעמיה דדריש קראי יתירא למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפ' המצניע: גמ' הגזין מין חגב טהור הוא ונאכלין: במינו ניצוד כגון חגבים וחגזין ואח"כ מה"ד שאין במינו ניצו' צרעין ויתושין שאין לצורך כצ"ל: (ח) נ"ב ברייתא בגמ' הצד חגבים בשעת הטל בשעת פטור השרב חייב: (ט) וכך משמעו כצ"ל: (י) הכניסו לגינה כצ"ל: (כ) נ"ב שני:

אמרו ונתכוין לנעול בעדו ונעל בעדו ובעד הצבי וגבי תינוק אמר ונתכוין להעלותו ולהעלות וכו' אלא שסמכוס ענין לומר שבשתיהן נעשית מלאכה אסורה עם מלאכה מותרת והוא מותר אבל לא שיהו ענייהם דומין זה לזה כנ"ל: **גמ'** תחת כנפיו. תחת כנפי כסותו ואין יכול לצאת שנעל בפניו מאליו: יושב ומשמר כו'. ואין צריך לפתוח לו חלון דאיטו אלא שומר: אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור. מפורש בפ"ק [דף ג.] אע"ג דעביד בה מעשה ואיכא אחריני טובא דפטור ומותר דלית בהו מעשה: המפיס. המבקע: אם לעשות לה פה. בתוספתא תני הכי אם לקלפה ולעשות לה פה כדרך נר מצוה

בר אבא א"ר יוחנן נכנסה לו צפור תחת °כנפיו יושב ומשמרה עד שתחשך: אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא וממאי דפטור ומותר דתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך המפיס א מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד (מותר) ליטול בה את הקוץ ואידך הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תשוך(א):

סליקו להו האורג

שמונה שרצים ב האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן ב לצורך חייב שלא לצורך פטור חיה ועוף ג שברשותו הצדן פטור ד והחובל בהן חייב: **גמ'** *הצד פרעוש ה בשבת פטור וההורגו חייב לדברי הכל: אמר אביי האי מאן דתליש פיטורי מאודנא דחצבא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו: **מתני'** ג אין עושין הילמי בשבת *אבל עושין מי מלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל א"ר יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט אלא אלו הן מי מלח המותרין נותן שמן בתחלה לתוך המים או לתוך המלח: °**גמ'** מאי קאמר אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קאמר אין עושין מי מלח מרובין אבל עושין מי מלח מועטין אמר ר' יוסי והלא הוא הילמי בין מרובין בין מועטין: איבעיא להו רבי יוסי לאיסור או להיתר וסליקא לאיסור: תניא נמי הכי אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא אבל עושין מי ו מלח מועטין ואוכל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל אמר רבי יוסי וכי מפני שהללו מרובין והללו מועטין הללו אסורין והללו מותרין יאמרו מלאכה מרובה אסורה מלאכה מועטת מותרת אלא אלו ואלו אסורין ואלו הן מי מלח

רש"י

לצבי שהיה לו מאתמול: (א) תחת כנפיו. כנפי כסותו ואין יכול לצאת: המפיס. מבקע: מורסא. קווייטרה בלע"ז: אם לעשות לה פה. בתוספתא תני אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שהרופאים עושין דמתקן לה פתחא חייב משום בונה פתח או מתקן כלי דמה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי: אם להוציא ליחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתם מיד מותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזרו ביה משום צערא: מחט של יד. הוא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה ושל סקאין לפתוח בה את הדלת קרי ליה להא מחט של יד: כופין קערה. של חרס לכתחילה ולא שיכבה הנר ואשמועינן דכלי ניטל להצלת דבר שאינו ניטל בשבת: ועל עקרב שלא תשוך. ואע"ג דממילא איתליד:

סליקו להו האורג

שמונה שרצים. החולד והעכבר וגו': הצדן חייב. דבמינו ניצוד: והחובל בהן חייב. דיש להן עור כדמפרש בגמ' והוי ליה חבורה שאינה חוזרת והויא (ב) תולדה דשוחט: ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעים (ג) ועקרבים החובל בהן פטור דאין להן עור: ושלא לצורך פטור. דאין במינו ניצוד והויא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ור' שמעון היא כדמוקי בגמ': חיה ועוף שברשותו הצדן פטור. שהרי נצודים ועומדים והחובל בהן חייב (ד): גמ' הצד פרעוש. ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או בבגדיו מבחוץ: דתליש פיטורי. כמו כמהין ופטריות: מאודנא דחצבא. כלומר כמו בעניין (ה) שאינו נקוב בכד חייב משום עוקר דבר וכו': מתני' הילמי. שלמויי"א: אבל עושין. מפ' בגמ': גמ' לתוך הכבשין. ירק שכובש להתקיים: גיסטרא. כלי חרס שבור שאינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצה אותו לכך: וכי מפני וכו'. אם המרובין אסורין אף המועטין אסורין: יאמרו מלאכה מרובה וכו'. אלא אלו ואלו בין מרובין בין מועטין אסורים: ואלו הן מי מלח המותרים. נותן שמן לתוך המים בתחילה קודם שיתן המלח או נותן שמן

רבינו נסים

שהרופאים עושין דמתקן לה פתחא חייב משום בונה פתח או מתקן כלי דמה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי: ואם להוציא ליחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד מותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזרו בו משום צער: מחט של יד. ניטלת בשבת ליטול בה את הקוץ דהיינו דומיא דליחה דמצער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד: מחט של יד היא שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדה ושל סקאין לפתוח בה את הדלת קרי ליה להאי מחט של יד: קערה. של חרס: כופין. לכתחלה ולא שיכבה את הנר ואשמועינן דמותר לטלטל כלי אפילו לצורך דבר שאינו ניטל בשבת: ועל עקרב שלא תשוך. אע"ג דממילא מיתלד והני תלתא אמרינן ברים שמונה שרצים [דף קז:] דאתאן כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה מדאייתינהו הרב אלפסי ז"ל משמע דס"ל דקי"ל כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור עליה וכמו שכתבתי בפ' המצניע בס"ד:

סליקו להו האורג

שמונה שרצים האמורין בתורה. החולד והעכבר וגו' [ויקרא יא]: הצדן חייב. שבמינן ניצוד: והחובל בהן חייב. פי' החובל בהן עד שנצרר הדם חייב דכיון שיש להן עור העור מעכב את הדם מלצאת ואלמלא העור מעכבו היה יוצא ולפיכך חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש אבל שאר שקצים ורמשים כיון שאין להם עור שיעכב את הדם אילו היה נעקר ממקומו היה יוצא לחוץ ומש"ה כל שלא יצא לחוץ פטור ובכה"ג הוא הא דתנן ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור אבל כשיצא לחוץ אף בשאר שקצים ורמשים חייב משום נטילת נשמה והכי איתא בהדיא בפ' אלו טרפות (דף מו:): **הצדן** לצורך חייב שלא לצורך פטור. מפרש"י ז"ל דשלא לצורך פטור לפי שאין במינן ניצוד ולא נהירא דאי הכי אפי' לצורך נמי ליפטר [א] [ועוד דא"כ אמאי אוקימנא בגמ' מתניתין כר' שמעון דפטר במלאכה שאינה צריכה לגופה אפילו לר' יהודה נמי ליפטר אלא ודאי הנכון דפטר משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה כדאי' בגמ' [ד' קז:] וא"ת אי מהאי טעמא אפי' בח' שרצים הוה ליה למתני שלא לצורך פטור תירץ ר"י] דשמונה שרצים האמורים בתורה אין דרכן להזיק וכל צידתן לצורך הוא אבל שאר שקצים ורמשים שדרכן להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך והיינו כדי שלא יזיקו ומש"ה תני פלוגתא בסיפא וה"ה ברישא ומתניתין מני ר"ש היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכי אוקים בגמרא: חיה ועוף שברשותו הצדן פטור. שהם ניצודים ועומדים: והחובל בהן חייב. שיש להם עור: **גמ'** הצד פרעוש בשבת. במקום שאינו ניצוד ועומד כגון מעל גבי קרקע או מבגדיו מבחוץ: פטור. מחמת שאין במינו ניצוד אבל אסור מדרבנן וכתבו בתוספות שאם מתירא שמא ישכנו וכ"ש אם נשכו שיכול להסירו דאינו אלא כמתעסק מידי דהוה אקוץ ברה"ר: והורגו חייב לדברי הכל. דהא פרה ורבה הוא: פיטורי. פטריות: מאודנא דחצבא. פעמים שהוא גדל בשפת הכלי: חייב משום עוקר דבר מגדולו. דאע"ג דהתולש מעציץ שאינו נקוב פטור התם היינו טעמא משום דלאו היינו רביתיה אבל הכא היינו רביתיה והכי איתא בגמרא [דף קח.]: **מתני'** אין עושין הילמי. מפרש בגמרא מי מלח מרובין: אבל עושין את מי מלח. מפרש בגמרא מי מלח מועטין: והלא הילמי בין מרובין בין מועטין. וכשם שהמרובין אסורין אף המועטין אסורין מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל הניתן לתוכו כדי שיתקיים: אלו הן מותרין. נותן שמן לתוך המים בתחלה קודם שיתן את המלח או נותן שמן לתוך המלח קודם שיתן המים דהשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש כחו מלהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מלח תחלה ואפי' נותן שמן לבסוף דמשעה שנותן מים ומלח יחד נראה כמעבד: **גמ'** מאי קאמר. מאי הילמי ומאי מי מלח: כבשין. ירק שכובש להתקיים: גיסטרא. כלי חרס שבור שאינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקצין אותו לכך:

ולא

מהן הוה מן העפר כגון עכבר שבורץ הוא מן העפר כיון דמינו יש פרה ורבה מן הזכר ההורגו חייב דדמי לשרצים שיש במיני הבהמות והחיות והפרדות דההורגן חייב אבל מינים שאין בהם מפריה ורביה כלל כולם בכלל מאכולת ומותר לצוד אותן ולהורגן לכתחילה וכן דעת המגיד משנה שם וכן נראה דעת סמ"ג לאוין ס"ה שהרי לא הזכיר לחיוב מינים הנתהוים מן העפר ולא כתב אלא המינים שפרים מזכר ונקבה לחיובא והמאכולת להיתרא א"כ לדידיה ליכא אסורא אלא במין שפרה ורבה מזכר ונקבה ולעיל כתבתי מהו נקרא מאכולת: לשון ריא"ז הצד פרעוש ממקום שאינו ניצוד ועומד כגון מע"ג קרקע או מבגדיו מבחוץ פטור אבל מעל בשרו מותר לכתחילה כמו שביארנו מז"ה: ו מי מלח מועטים הם מים ומלח ושמן מעורבין יחד וטובל בהן פתו או נותנן לתוך התבשיל וע"ג נותני העוף צלוי והדגים ואע"ל שאם נתן המלח ואח"כ המים או השמן מותר והלכך בערב פסח שחל להיות בשבת

המאור הקטן

מתני' הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר שמואל ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה פי' והוא הדין להצד שמונה שרצים שאין הפרש בין הצדן להצד שאר שקצים ורמשים אלא בחובל יש הפרש ביניהם וג' משניות שהוזכרו כאן בגמרא שהעמידם כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה לא הזכירם הרי"ף ז"ל ואע"פ שאין אנו מדקדקין עליו בכל הלכות שבת במה שכתב מה שאינו צריך ובמה שהניח מן הצריך הוזקקנו לדקדק עליו בזו כי יש להקשות מדבריו על דבריו כי נראה במה שכתב בפרק כירה הא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר אבל לא של עץ דהלכה כר' יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה וכ"נ ממה שהשמיט מלכתוב כאן שלש שמועות דאמר רב יהודה אמר רב מאן תנא ר' שמעון היא דלית הלכתא כר"ש וא"כ היאך ב' בסוף הפרק של מעלה הא דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת ונראה מדבריו שהלכה כר"ש במפיס מורסא וצידת נחש קשיין אהדדי וקשיא נמי דשמואל אדשמואל ולפי מה שכתבנו בפרק במה מדליקין י"ל שאין הלכה כר"ש במפיס מורסא וצידת נחש ואע"ג דסתם מתני' כוותיה דתנן ועל עקרב שלא תשוך הרבה סתמות יש לנו במס' שבת מהן כר"י ומהן כר"ש וקיי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י כל היכא דלא אפסיקא לן הלכתא בהדיא וכל שכן דאשכחן ליה לרשמואל דס"ל כר' יהודה בגחלת של עץ שאסור לכבותה ברה"ר ודשמואל אדשמואל ל"ק אע"ג דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת לא משום דס"ל הכין במפיס מורסא ובצידת נחש אלא אליבא דמאן דתני להו קא חשיב להו ור' חננאל ז"ל פסק כר"ש אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה מדאשכחן ליה לרבא דהוא בתרא דס"ל כוותיה בפרק נוטל אדם את בנו ושירקא פויא ופעפועי ביעי אסור וכן הלכתא ונותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת כיון דמשתתין הן הכי ואע"ג דקיי"ל הלכתא כר"ש דלאו כטעמיה דרב דס"ל כר"י ולא ס"ל כר"ש בכל השבת אפ"ה גבי שמן וורד נקיטין כרב דלא שריא אלא באתרא דשכיח מישחא ולא אמרי' כל ישראל בני שרים הם דלאו מילי דתלויין הא בהא נינהו ואע"ג דבגמרא שקלינן וטרינן למירמי הא אהא משום דהכי קים להו דבכל השבת כולה לא סבר לה רב כר"ש אבל אנן קיי"ל כר"ש במוקצה ובדבר שאין מתכוין ולא קיי"ל כוותיה בהא דשמן וורד ולא אמרי' כל ישראל בני שרים הם ורבינו חננאל פסק כר"ש אפילו בהא:

א מיי' פרק כא מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכח :
ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה ופ"ו מה' ברכות ופ"ס מה' ע"ז סמג לאוין קכו טור א"ח סי' ד וטור א"ה סי' כג :

ולא בלחיים. דאמרי' בפ"ק דעירובין לחי רחבו שלשה ולא קיי"ל הכי אלא כת"ק דאמר כל שהוא : **הלכך** נקטינן דמי מלח מרובים אסורין אבל מי מלח מועטין לצורך טבול אותה סעודה שרי ומיהו אפילו מועטין כל היכא דאיכא [תרי] תלתי מלחא אסור וכדאמר אביי בסמוך : **אין** עושין מי מלח עזין.דהייני כל שהבילה לפה בהן שכח המלח מעכבה מלשקוע : אין מולחין צנון וביצה . ג' וד' חתיכות יחד שהמלח הוא מעבדן ונעשו קשין והוי תקון : פוגלא . צנון : פשרי פשרי . תלי תלים גבוהים עגול על עגול : מימלח לא מלחנא . שתים יחד : טבולי . בשעת אכילה מטבילנא במלח ואכילנא:

תורה אור　　נר מצוה

מלח המותרין נותן שמן ומלח או שמן ומים ובלבד שלא יתן מים ומלח לכתחלה ולית הלכתא כר' יוסי אלא כתנא קמא דאמרינן בעירובין בפירקא קמא* [עירובין יד:] אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים : *תני רב יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין מאי מי מלח עזין רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שהביצה צפה בהן וכמה אמר אביי תרי תילתי מלחא וחדא מיא למאי עבדי לה אמר רבי אבהו למורייסא ותני רב יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת וכן הלכה : אמר רב נחמן מריש הוה מלחנא פוגלא בשבתא אמינא אפסודי קא מפסידנא ליה דאמר שמואל פוגלא חורפיה מעלי ליה כיון דשמעיתה להא דאמרי' כי אתא עולא אמר במערבא מלחי פישרי פישרי מימלח לא מלחנא טבולי מטבילנא : יין אלתוך העין אסור ע"ג העין מותר ורוק תפל אפי' ע"ג העין אסור וכן הלכה אמר מר עוקבא אמר שמואל שורה אדם קילורין מערב שבת ונותן ע"ג עיניו בשבת ואינו חושש בר ליואי הוה קאי קמיה דמר עוקבא חזייה דהוה עמיץ ופתח אמר ליה כולי האי לא שרו רבנן ולא שרא מר שמואל תניא (א) חנניה אומר משום רבי יהודה טובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית מכל קילורין שבעולם הוא היה אומר ביד לעין תקצץ יד לחוטם תקצץ יד לפה תקצץ* יד לחיסודה תקצץ יד לאמה תקצץ יד לפי טבעת תקצץ יד *לגיגית תקצץ [דף קט.] יד מחרשת יד מסמאת יד מעלה פוליפוס תנן התם בנדה* כל היד המרבה לבדוק בנשים [דף יג.] משובחת באנשים תקצץ מאי שנא נשים ומאי שנא אנשים נשים דלאו בנות הרגשה נינהו משובחת אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ אי הכא מאי אריא מרבה אפילו לא מרבה נמי כי קתני מרבה אנשים: תנא בד"א לענין שכבת זרע אבל לענין זוב אף באנשים היא משובחת ואפילו לענין שכבת זרע נמי אם בא לבדוק בחרס או בצרור בודק ומטלית עבה הרי היא כחרס : תניא רבי אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין °כאילו מביא מבול לעולם אמרו לו לר' אליעזר והלא ניצוצות מתיזין לו על רגליו ונראה ככרות שפכה ומוציא לעז על בניו שהם ממזרים אמר להם מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו כרשע לפני המקום אפילו שעה אחת תניא אידך אמר להם רבי אליעזר לחכמים אפשר שיעמוד על מקום גבוה ומשתין או ישתין בעפר תיחוח ולא יעשה עצמו שעה אחת רשע לפני המקום הי מינייהו אמר להם ר' אליעזר ברישא אילימא קמייתא בתר דאמר להו איסורא הדר אמר להו תקנתא אלא הא אמר להו ברישא ואמרו ליה לא מצא מקום גבוה או עפר תיחוח מאי אמר להם מוטב שיוציא לעז על בניו ואל יעשה עצמו כרשע לפני המקום אפילו שעה אחת וכל כך למה מפני שלא יוציא שכבת זרע לבטלה דאמר ר' יוחנן כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנאמר °וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו דבי ר' אמי אמרי כאילו שופך דמים שנאמר °הנחמים באלים תחת כל עץ רענן שוחטי הילדים אל תקרי שוחטי אלא סוחטי רב אשי אמר כאילו עובד ע"ז כתיב הכא תחת כל עץ רענן וכתיב התם °על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן : שמואל ורב יהודה הוו קיימי אאיגרא דבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא בליליא א"ל רב יהודה צריכני להשתין מים א"ל שיננא אחוז באמה והשתין מים לחוץ והיכי עביד הכי והתניא ר' אליעזר אומר כל האוחז

בראשית לח
ישעיה נז
דברים יב

רש"י

שמן תחלה לתוך המלח קודם שיתן המים דשמן מעכבו שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אבל אין נותן מים ומלח תחלה ואפי' נותן שמן לבסוף דמעשה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד : לא בהילמי . הא דהכא : ולא בלחיים . דאמר בפרק קמא דעירובין דעובי לחי צריך שלשה טפחים : שהבילה לפה . כח המלח מעכב מלשקוע : למורייסא . של דגים : אין מולחין צנון וביצה . שלש וארבע יחד שהמלח הוא מעבדן ונעשים קשים והוי תיקון : מריש הוה מלחנא פוגלא . צנון : פישרי . תילים גבוהים עיגול על עיגול: מימלח לא מלחנא. ב' ביחד : טבולי . בשעת אכילה מטבלינא במלח ואכילנא : בתוך העין . דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד וגזירה משום שחיקת סמנים : ע"ג העין מותר. דאמרינן לרחיצה בעלמא קא עביד : רוק תפל . שלא טעם כלום משניעור משנתו ואפילו על העין אסור דמוכחא מילתא (ב) דלרפואה דאילו לרחיצה מאים להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא : ונותן על גבי עיניו . דכיון דאגרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא וליכא למגזר ומאן דחזי [סבר] נמי דרחיצה בעלמא הוא דסבור שהוא יין: כולי האי ודאי לא שרא. דמוכחא מילתא : מר עוקבא היה שכיח גבי מר שמואל ואב ב"ד היה בימיו כדאמר במועד קטן : טיפת צונן . לתת בעיניו : רחיצת ידים ורגלים בחמין . מאירה את העינים : יד לעין . שחרית קודם שיטול ידיו : תקצץ . נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על הידים ומסמאתו וכן כולם: לחסודה . ריבדא דכוסילתא פלמ"א בלעז : לפי טבעת . נקב הרעי שעגול כטבעת : תקצץ . ולא תגע בה עד שינטל שחרית : יד מסמאת . יד לעין קודם נטילה יד לאוזן מחרשת : יד לפה או לחוטם מעלה פוליפוס . ריח החוטם והפה ול"נ דיד לאמה לאו לענין נטילת שחרית נקט לה אלא משום שמביאתו לידי קרי וכן יד לפי טבעת מביאתו לידי תחתוניות : כאילו מביא מבול . שכן היה דרכן שנאמר כי השחית כל בשר ואמר מר ברותחין קלקלו וברותחין נדונו : ניצוצות נתזין לו . (ג) שאינו אוחז באמה ואינו מטיל למרחוק: כרות שפכה . שנכרת הגיד ואינו מקלח ושותת מי רגליו ואינו יורה כחץ : שהן ממזרין . שזינתה אשתו לפי שאין יכול להוליד : שעה אחת רשע . לאחוז באמה להתחמם : וישתין . במקום נמוך : עפר תיחוח . שבולעת את המים ואינן ניתזין וי"מ שעה אחת רשע להוציא לעז על בניו : קמייתא. הך דאיתמר ברישא : בתר דאמר (ד) להן איסור . דמשמע אפילו א"א לו בענין אחר ישמור שלא יאחוז בה כדקתני מוטב כו' : חזר ואמר להן תקנה . ישתין בעפר תיחוח ואי ליכא עפר תיחוח יאחז באמה : וירע בעיני ה' . שהיה דש מבפנים וזורה מבחוץ שנאמר ושחת ארצה וגו' : הנחמים באלים . כמו אלה ואלון מתחממין במדורות גדולות להנאתן ומוציאין ש"ז לבטלה : סוחטי הילדים . משחיתין זרע הראוי לעשות ילדים : אאיגרא דבי כנישתא. על גג בית הכנסת: דשף ויתיב בנהרדעא.כשגלו החרש והמסגר הביאו עמהן מעפר ירושלים ומאבניה והלכו לבבל ובנו בהכ"נ בנהרדעא כמו דשף מדוכתיה בפי' רב שרירא אמר (ה) ר"ח ותמיד היתה שכינה שורה שם : אמר ליה שיננא אחוז באמה . שלא תתיז מים על הגג

יין בתוך העין . דעמיץ ופתח אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד : על גבי העין מותר. דאמרינן דלרחיצה בעלמא עביד : רוק תפל . שלא טעם כלום משניעור משנתו אפילו על גב העין אסור דמוכחא מילתא דלרפואה היא ולא לרחיצה להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא: שורה אדם קילורין מע"ש ונותן על גבי עיניו . לדידיה כיון דאגרכוה לשרותה מערב שבת איכא היכרא וליכא למגזר ומאן דחזי נמי סבר דלרחיצה בעלמא היא דסבור שהוא יין : כולי האי . ודאי לא שרא דמוכחא מילתא: טיפת צונן . לתת בעיניו : ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית.נמי מאירה את העינים: הוא היה אומר . רבי מונא : יד לעין . קודם שנטל ידיו : תיקצץ . נוח לו שתיקצץ שרוח רעה שורה על הידים ומסמאתו וכן כולם: לחיסודא . ריבדא דכוסילתא : לפי טבעת . נקב הרעי שעגול כטבעת : תקצץ . ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה : לגיגית . שמטילין בה שכר : תקצץ . ולא תגע בה קודם נטילה : יד לעין.קודם נטילה מסמאה את העין יד לאוזן מחרשת : יד לפה או לחוטם מעלה פוליפוס.ריח החוטם וריח הפה יד לאמה דנקט לאו לענין נטילת שחרית נקט לה אלא מפני שמביאתו לידי קרי ובמסכת נדה [דף יג.] נמי אמרינן בה תיקצץ משום האי טעמא ומשום דתני בה נמי לטותא דתקצץ תני גבי הנך : **תנן** התם בנדה.פ' כל היד(דף יג.):המרבה לבדוק בנשים . שבודקת תמיד שמא ראתה דם : משובחת.דליכא למיחש להרהור דנשים לאו בנות הרגשה נינהו כדמפרש ואזיל: ובאנשים.שבודק תמיד באמתו שמא יצא קרי ממנו : תקצץ . שמתחמם ומרגיש כשממשמש באמה ומוציא שכבת זרע לבטלה : אנשים דבני הרגשה נינהו . שמזדעזעין איבריו כשמתחמם ורואה קרי : כי קתני מרבה אנשים . משום נשים נקט מרבה דאשה המרבה לבדוק עצמה משובחת אבל תקצץ דאנשים בחדא זימנא נמי: לענין זוב.שיוצא ממנו ורוצה לבדוק כדי למנות ראיותיו שתים לטומאה וג' לקרבן.זוב דומה למי בצק של שעורים ובא מבשר המת ושכבת זרע בא מבשר החי וקשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת: בצרור . דבר קשה שאינו מחמם : במטלית עבה.קשה היא ואינה מחממתו : כאילו מביא מבול לעולם. שעבירה זו היתה בידם דכתיב כי השחית כל בשר וגו' ואמר מר ברותחין קלקלו ברותחין נדונו : ניצוצות ניתזין.כשאינו אוחז באמה אינו מטיל למרחוק כסרים שאין מימי רגליו עושין כיפה : איסורא . אסור לאחוז אפילו מוציא לעז כדקתני מוטב שיוציא לעז : תקנתא.ישתין על העפר תיחוח דמשמע דאי ליכא הכי יאחז באמה : הנחמים באלים . שמתחממים בעלי אילנות במדורות גדולות כלומר בעלי הנאות: באלים. כמו תחת האלה [בראשית לה]:דשף ויתיב.שנעשה מעפר ארץ ישראל : במלכות נהרדעא.משום שנא'[תהלים קב]כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו:אחוז באמה.כדי שלא יפלו

שלטי הגבורים

מותר לערב מלח ושומן כדי לעשו' בו טיבול ראשון וכן מותר לעשות המלות מירקות בשבת שנותנין שמלח על הירקות ואח"כ השמן ואח"כ החומץ וכן כל כיוצא בזה אבל אסור לעשות מי מלח מרובין שנראה כמו שעשה מלאכה ממלאכת הכיבוש כך פסק מיי' פכ"ב מהלכות שבת ושאר מפרשי' כתבו הטעם משום שדמי לעיבוד דכיון שעשוי להתקיים ימים רבים דמי לעיבוד שהמלח מקיימו ומכאן ראיה דהא דאמרי' אין עיבוד באוכלין היינו דוקא להתחייב עליו אבל איסורא דרבנן מיהא איכא דהא עיבוד דהכא עיבוד דאוכלין הוא :

הגהות הב"ח

(א) רבי מונא אומר משום כו' כצ"ל : (ב) דלרפואה עביד כצ"ל : (ג) כשאינו אוחז באמה אינו כצ"ל : (ד) להו איסורא כצ"ל : (ה) נ"ב מר ר"ח:

יפלו מים על הגג: עשאוה. [לאו] דרב יהודה: כבולשת. חיל שמחפשים ובוזזים כדמתרגמינן ויחפש ובלש: דליליא. ומתירא שמא יפול: דרביה. שמואל: דשכינה. שסורה בבהכ"נ: אימתא דמריה. קבשא בריך הוא ואפי' במקום אחר שרי נמי לדידיה: עטרה. היא שפה גדולה וגבוהה המקפת את [ראש] הגיד: **אמר** רב המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי. פי' רת"ס ז"ל דלאו למימרא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי לנדותו קאמר דכי האי לישנא אמרינן בפ"ק דקידושין (דף כח.) הקורא לחברו עבד יהא בנדוי ואמרינן עלה ההוא שמותי משמתינן ליה אלמא האי לישנא הכי משמע דמשמתינן ליה ולא שיהא בנדוי מאליו וכי האי לישנא נמי אמרינן בפ"ק דנדרים (דף ז:) השומע הזכרת השם מפי חבירו חייב לנדותו ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי ובודאי דלא הוה בנדוי ממילא שאי אפשר שיהא יותר חמור השומע ושותק מהמזכיר עצמו שאינו בנדוי מאליו עד שינדהו אלא ודאי לישנא דיהא בנדוי היינו לומר שראוי לנדותו והיינו דפרכינן הכא ולימא אסור כלומר ובהכי משמע שראוי לנדותו שכך הוא המדה בכל האיסורים שהעובר עליהן ראוי לנדותו ופרקינן דנקט כי האי לישנא לאשמועינן שאיסורו יותר מפני שמגרה יצה"ר בעצמו: וירע. אלמא מיקרי רע וכתיב לא יגורך רע לא יגור עמך רע: ביד. מוציא שכבת זרע לבטלה: כספחת. דכתיב בגרים [ישעי' יד] ונספחו על בית יעקב לשון ספחת שקשין לישראל כספחת לפי שאינן בקיאין במצות ומביאין פורענות ועוד שלומדין ישראל ממעשיהן: בני סקילה נינהו. והיכי אמרת מעכבין את המשיח ותו לא והלא בסקילה הן נידונין כדאיתא בסנהדרין (דף נג.): דרך איברים. היינו שכבת זרע לבטלה: דנסבי קטנות. והוא ראוי להוליד ונמצא מבטל פריה ורביה כל ימי קטנותה: נשמות שבגוף. פרש"י ז"ל אוצר יש למעלה וגוף שמו ושם כל הנפשות שעתידין להולד עד שיבוא המשיח: כי רוח. (ו) שרוחות שלפני שגזרתי להיות נולדים קודם לפני יעטוף מעכב הגאולה דקרא בגאולה משתעי [ישעיה נז] כי לא לעולם אריב וגו' ונשמות אני עשיתי יעטוף ומסיפיה לרישיה מדרים יעטוף כמו [בראשית ל] העטופים ללבן: **עין** שמרדה. שרוצה לצאת כאדם שמורד ויוצא: אבל משחק ואיתויי דרך רה"ר לא. דקס"ד דלאו סכנת נפשו הוא אלא סכנת עורון: אפי' משחק ואיתויי וכו'. מפרש טעמא בגמ' משום דשורייני דעינא בליבא תלו ואיתא סכנת נפש: **ומהא** שמעינן דמשום סכנת אבר אחד אין מחללין את השבת אלא אם כן יש בדבר סכנת מיתה דטעמא דשורייני דעינא בליבא תלו הא לאו הכי [משום סכנת עוקץ] לא (ז) ומשום סכנת עורון בלחוד אין מחללין את השבת ושמעינן נמי מהא דכל היכא דאיכא סכנת אבר אע"פ שאין מתירין בו מלאכות של תורה מלאכות של דברי סופרים מתירין בו אפילו ע"י ישראל שהרי אפילו היכא דשחיק סממנין מאתמול שבות של דבריהם יש בו גזירה משום שחיקת סממנין ואפ"ה שרי ליה ע"י ישראל והיינו נמי דאמרינן לקמן בסוף חבית [דף קמח.] הלכה מחזירין את השבר בשבת וכיון שאנו מתירין שבות ע"י ישראל כ"ש אמירה לנכרי במלאכה גמורה שיותר הוא חמור שבות ע"י ישראל ממלאכה גמורה ע"י נכרי וכמו שיתבאר בס"ד ומיהו כי שרינן אפי' שבות ע"י ישראל ה"מ היכא דאיכא סכנת אבר אבל חולה שאין בו סכנת נפש ולא סכנת אבר נהי דשרי ביה מלאכה גמורה ע"י נכרי וכדאמרינן בפ' מפנין (דף קכט.) לצרכי חולה נעשית ע"י נכרי בשבת אין מתירין לו ע"י ישראל אפילו שבות של דבריהם וראיה לדבר מדאמרינן בפ' יו"ט שחל (דף כב.) אמימר שרא למיכחל עינא מנכרי בשבת א"ל רב אשי מאי דעתיך דאמר רב עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין ע"י נכרי בשבת ה"מ היכא דלא קא מסייע בהדיה ומר הא קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח ומשני מסייע אין בו ממש והרי איסורו של כוחל אינו אלא מדרבנן כדאיתא בפרק המצניע (דף צד:) ואפילו הכי לא שריא אלא ע"י [נכרי] היכא דליכא אפילו סכנת אבר אלמא דחולה שאין בו סכנת אבר אין צרכיו נעשין אלא ע"י נכרי אבל לא ע"י ישראל כלל ומסתברא דכי שרינן להו לומר על ידי נכרי ה"מ בחולה שהוא נופל מחמת חליו למשכב אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כבריא לא ולא עוד אלא אפילו דברים שהם מותרין לבריאים אסורין לו כל היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה הוא מתכוין וזו היא ששנינו [דף קיא.] החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ואמרינן נמי בפרק אין מעמידין [דף כח.] דאפילו היכא דכייבי ליה טובא חושש קא קרי ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש בעלמא: **ונמצאת** למד דחולה שיש בו סכנה כל צרכיו נעשין ע"י גדולי ישראל אין בו סכנת נפש אלא סכנת אבר צרכיו במלאכות דאורייתא נעשין על ידי נכרי ובשל דבריהם אפי' ע"י ישראל אין בו אפי' סכנת אבר אלא חולי בעלמא צרכיו נעשין על ידי נכרי ואפי' במלאכות של תורה אבל לא ע"י ישראל אפילו בשל דבריהם. מיחוש בעלמא כגון חושש בשיניו וכיוצא בו אין מתירין לו כלום ולא עוד אלא אפילו דברים המותרין לבריא אסורין לו כל שמעשיו מוכיחין שהוא מתכוין לרפואה זהו דעת הרמב"ן ז"ל בדברים הללו בספר תורת האדם: **ההיא** אמתא וכו' כגון מאי. על איזה חולי של עין מחללין: רירא. זולג ריר תמיד: דיצא. שנוקב בו הנער כמו מחט מלבון [חולין דף מג:] דן ביה: דמא. שיש דם בעין: דמעתא. מדמעת תמיד: קדחא. לשון שריפה כדכתיב [דברים לב] כי אש קדחה באפי: ותחלת אוכלא. תחלת החולי: סוף אוכלא ופצוחי עינא. שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להאיר מאור עיניו:

מעלין

נר מצוה

תורה אור

האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם אמר אביי עשאוה כבולשת דתנן* בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה כולן מותרות מפני שאין להם פנאי לנסך אלמא כיון דבעיתי לא אתי לנסוכי הכא נמי כיון דבעית לא אתי להרהורי והכא מאי בעתותא איכא איבעית אימא בעתותא דליליא ודאיגרא ואיבעית אימא בעתותא דרביה ואיבעית אימא בעתותא דשכינה ואיבעית אימא שאני רב יהודה דאיכא אימתא דמריה עליה דקרי שמואל עליה דרב יהודה אין זה ילוד אשה ואיבעית אימא נשוי הוה דאמר רב נחמן אם היה נשוי מותר ואיבעית אימא כי הא אורי ליה דתני אבא בריה דרב בנימין בר חייא אבל מסייע בביצים מלמטה ואבע"א כי הא אורי ליה דא"ר אבהו א"ר יוחנן גבול יש לה מעטרה ולמעלה אסור מעטרה ולמטה מותר *אמר רב כל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי ולימא אסור משום דקא מגרי יצר הרע אנפשיה רבי אמי אמר נקרא כופר שכן אומנותו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד ע"ז והולך ועובד איכא דאמרי א"ר אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה שנא' °וירע בעיני ה' אשר עשה וכתיב °כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע א"ר אלעזר מאי לא יגורך רע לא יגור במגורך רע ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב °ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד כדתנא דבי רבי ישמעאל °לא תנאף לא תהא נואף בין ביד בין ברגל וקרי ביה לא תנאיף ת"ר הגרים והמשחקים בתינוקות מעכבין את המשיח בשלמא גרים משום דר' חלבו דאמר רבי חלבו קשים גרים לישראל °כספחת בבשר החי אלא משחקין בתינוקות מאי היא אילימא משכב זכור בני סקילה נינהו ואלא דרך אברים בני מבול נינהו אלא דנסבי קטנות דלאו בנות אולודי נינהו דא"ר יוסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר °כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי: גרסינן בפרק אין מעמידין בהמה* אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב (א) עין *שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבור מינה הני מילי דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואיתויי לא אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דמר יהודה דאפילו מישחק ואיתויי מרה"ר נמי: ההיא אמתא דהות בי מר שמואל דמרדה לה עינא בשבתא וצווחה וליכא דמשגח בה פקע עינא ומתה נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת כגון מאי אמר רב יהודה כגון רירא דיצא דמא ודמעתא וקדחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא אמר רבי

אבא

ע"ז ע: · נדה יג: · בראשי' לח · תהלים ה · ישעי' א · שמות כ · [יבמות מז:] · ישעיה נז · ע"ז כח:

רש"י

הגג: עשאוה. לאו דרב יהודה כבולשת חיל הבא על העיר ובוזזין העיר: בשעת שלום. שאינן באים להשחית את העיר: פתוחות אסורות. שפנאי להן: בשעת מלחמה. טרודין הן: אבע"א בעתותא דליליא. מתיירא שמא יפול: דרביה. שמואל היה עומד אצלו על הגג: דשכינה. השורה שם: אין זה ילוד אשה. דלא הוה מהרהר: נשוי מותר. דאינו מהרהר דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו: בביצים מלמטה. לפי שאין מתחמם: עטרה. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד והולכת ומשפעת לכאן ולכאן ושפוע (ב) על צד קרקע [קרוי למעלה] וי"מ למטה ועל צד הגוף קרוי למעלה: המקשה באיברו וממשמשו תדיר לדעת ממש בידים שלא לצורך תשמיש יהא בנדוי: לא יגורך רע. לא יכנים במחיצתו אותו הנקרא רע וירע בעיני ה': המנאפין ביד. שממשמשין באמתם ומוציאים שכבת זרע לבטלה והיינו ידיכם דמים מלאו שהוחטין הילדים הראוין לצאת מאותו זרע: לא תנאף. אמאי לא כתיב כאן אלא לא תנאף סתם: כספחת. דכתיב ונספחו על בית יעקב לפי שאין בקיאין במצות (ג) מביאין פורענות ועוד שישראל לומדים ממעשיהן ועוד שמחייבי' ישראל למקום שמקיימין מצות והקב"ה כועס על ישראל ועוד שכל ישראל ערבים זה בזה ולא נהירא דלא נערבו בשביל נכרים דחשיב בסוטה נמצא לכל אחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וכו' שערבו זה את זה ואם הערב רב עמהן בברית א"כ פשו להו: בני סקילה נינהו. דהבא על הזכור בסקילה ואת אמרת מעכבין משיח ותו לא: דרך איברים. מחדדין בבשרן ומוציאין שכבת זרע: בני מבול נינהו. כדאיתא ברותחין קלקלו וכו': דנסבי קטנות. שאינן ראוין להוליד: (ד) שבגוף. חדר הוא ושמו גוף למיוחד לנשמות העתידים להבראות וזה אחד מהדברים שנראה שר הפנים לרבי ישמעאל בן אלישע: כי רוח. משיח מלפני יעטוף יתעכב כמו העטופים ללבן עד ונשמות אני עשיתי: אבל מישחק ואתויי. דרך רה"ר לא דלאו סכנת נפש אלא סכנת עיורון: אפילו מישחק ואתויי כו'. (ה) וסכנת נפשות נמי איכא כדאמרינן במס' ע"ז דשוריינא דעינא בלבא תלו: דיצא. עוקץ מתוכו כקוץ כמו דוץ עול תחוב: דמא. שנקטרו"א: ודמעתא. שמדמעת: קדחא. אסקלפיר לי' כקדוח אש המסים חמימות: תחלת אוכלא. היינו קדחת בתחילת החולי: לאפוקי סוף אוכלא. שכבר נרפא ועדיין קודחת מעט: ופצוחי עינא. שבא לכוחלה כדי להאיר העינים:

מעלין

הגהות הב"ח

(א) ג"ב יהודה: (ב) של צד קרקע וכו' ושל צד הגוף כצ"ל: (ג) ומביאין כצ"ל: (ד) ג"ב ז"ל תוס' אלפסי גוף הוא חדר ובו כל הנשמות העתידות לעמוד עד ביאת הגואל שנאמר כי רוח וגו' רצון שלפני יעכב את המשיח עד שיכלו הנשמות אשר עשיתי רוח הוא רצון כמו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו. ר' אסי אתי לאפוקי ממ"ד כל הקצין כלו וממ"ד זכו אחישנה אלא יפיח לקץ ולא יכזב וכל אשר נגזר עלינו ימי הגלות יולד עד שלא יבא המשיח. נראה לי. תוספות ישנים: (ה) דסכנת כצ"ל: (ו) שרוחות שלפני כו' נולדים קודם יעטוף כו' ותי' לפני נמחק ונשמות שאני עשיתי כו' כצ"ל: (ז) דמשום כצ"ל:

עין משפט

א מיי' פ"כ מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכח:

ב

פ"ז כג:

א מיי' פכ"א מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכח :

מעלין אזנים בשבת. פרש"י ז"ל גידי האזן שפעמים שיורדין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר : אבל לא בסם. הואיל ואפשר ביד : מזרף זריף. עושה חבורה ויש חלול שבת יותר אבל קשירת סם אין סם הלול דאורייתא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהלכות שבת נראה שהוא חולי שאין בו סכנה ואין עושין לו אלא דברים שאין בהם מלאכה ונראה שהוא פוסק כלישנא קמא דאמר ביד אבל לא בסם : האי פדעתא. מכת חרב : האי עינבתא. שחין הבא כפי הטבעת : סימטא.פלורונק"א בלע"ז : **מכה** של חלל אינה צריכה אומד . פי' הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם דהיינו לומר שאע"פ שאין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום עושין לו כל שרגילין לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות היפין לחולה אבל כשיודעין ורגילין באותו חולי שהוא ממתין ואין צריך לו חלול שבת שהוא אסור וכ"ש בחולה ורופא אומר אינו צריך וכתב הרשב"א ז"ל בשם ה"ר יונה ז"ל דהא דאמרינן דבמכה של חלל מחללין את השבת דוקא בשנתקלקל אחד מן האיברים הפנימים מחמת מכה או בועא וכיוצא בזה אבל מיחושין אין נקראין מכה ואין מחללין עליהם את השבת : אישתא צמירתא. אש של קדחת והרי היא כמכה של חלל : מן השפה ולפנים.בגמרא אבעיא לן ככי ושיני מאי ולא אפשיטא : נימא של מים . עלוקה : אדהכי והכי. בעוד שמחממין : ליגמע חלא . שאם לא כן ימות בינתים : **תנן** התם [דף פג.] ועוד אמר ר' מתיא בן חרש וכו' דאמדוה לתמניא יומי . שצריך לרפואה זו ח' ימים ויום האומדנא שאומדין אותו הרופאים הוא שבת: מהו דתימא ניעכביה עד לאורתא. שהרי לא ימות היום אע"פ שלא נחלל עליו את השבת ונמתין עד הערב כי היכי דלא ניחול עליו תרי שבי מספק : קא משמע לן. דכיון דספיקא הוא לא נמתין דספק נפשות להקל : בין להשקותו . שהוא דבר מועט : בין להברותו . להרחיצו כל גופו : ואין אומרים נמתין לו . שלא ניחם לו חמין בשבת עד שיאמרו הרופאים בודאי שאם ניחם לו חמין יתרפא אבל אם היה ספק להם אם יתרפא אם לאו שלא נחלל עליו את השבת קא משמע לן דלא אמרינן הכי והיינו נמי דקתני וספקו דוחה את השבת אי נמי הכי קאמר שאם אמדוהו הרופאים שצריך חמין להשקותו ולהברותו דהיינו רחיצת גופו אין אומרים ניחם לו חמין להשקותו בלבד דשמא יבריא בזה ולא יהא צריך חמין להברותו אלא עושין בבת אחת כל מה שאמדוהו בו הרופאים : **ואין** עושין דברים הללו ע"י נכרים ולא על ידי קטנים.כלומר הדברים הצריכין לחולה שיש בו סכנה. בשבת אין עושין אותן כלל ע"י נכרים וקטנים ואפי' באקראי בעלמא שמא יאמרו הרואים בקושי התירו פקוח נפש ואין מתירין אותו לכתחלה ע"י המחויבין במצות ושמא יבוא הדבר שלא ימצאו נכרים וקטנים ולא ירצו לחלל את השבת ע"י ישראל [גדול] ולפיכך אף על פי דחולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה כאן אין עושין על ידו מפני הסכנה אלא עושין אותו ע"י גדולי ישראל כדי שידעו הכל שפקוח נפש דוחה את השבת והדר קתני ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י כותים כלומר דנהי שאין עושין דברים הללו כלל ע"י קטנים ונכרים מיהו ע"י נשים וע"י כותים עושין אם נזדמן הדבר שהכי מחויבים הם בשבת והוחזקו בה ואפ"ה אין אנו מיחדין להן מלאכה זו לומר תתעסק פלונית או פלוני כותי בפקוח זה שמא יבואו להרהר ולומר הם אינם רוצים לחלל את השבת ומכשילים אותנו משום דכותאי לית להו משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח בריש חולין (דף ג.) וכן הנשים מתוך שדעתן קלה עליהן טועות בכך והיינו דקאמר מפני שמצטרפין לדעת אחרת ואיכא נוסחא דכתיב בה אבל מצטרפין לדעת אחרת והכי פירושא אין מוסרין להם לנשים ולכותים [לבדם] העסק והפקוח הזה שיעשה על ידם שמא (כ) על ידם יתעצלו או יפשעו בו אבל מצטרפין עם ישראל ומוסרין הדבר לישראל והאשה והכותי מתעסקין על ידי ישראל דכיון דישראל עוסק בו אף הן מזדרזים על ידו : **ת"ר** מפקחין פקוח נפש בשבת.בכל דבר שצריך לנפש להעביר סכנת מות : כיצד ראה תינוק. משום הכי נקט הני משום דבכולהו לא צריך אומדנא דכל אדם בקי ויודע שיש בהן סכנה : ואע"ג דקא לייד כוורי . כל הני אע"ג (נ) דקאמרי הכא ליסנא יתירא דקא דייק דקתני דאינו צריך ליטול רשות מב"ד ולמה לי דתני הכי הא תני ליה והזריז הרי זה משובח אלא הא אתא לאשמועינן דאע"ג דקא עביד מלאכה אחריתי והוא צריך אליה שרי : עוקר חוליא . להשפיל שפת הבור כדי שיהא נוח ליכנס : מתבר שיפי . קסמין להדליק : אע"ג דקא ממכיך מכוכי . שמכסה הגחלים בעפר וכן נעשין פחם ובירושלמי תני הזריז הרי זה משובח והנשאל מגונה והשואל הרי זה שופך דמים : מי שנגפה ידו צומתה

רש"י

מעלין אזנים . גידי האזן פעמים שיורדין למטה ומתפרקין (ז) וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר : אבל לא בסם . שכן נוהגין להעלותם הואיל ואפשר ביד : מיזרף זריף . עושה חבורה : (ב) עינבתא . אבעבועות (ח) שקורין בונגלא"ש בלע"ז : פרונקא . שלוחו של מלאך המות הוא כלומר מסוכן להמית : סימטא · קלוג בלע"ז כפח העומד באדם : נימא . היא עלוקה שנשוא"ה בלע"ז : להחם . לחוס . להחם לו חמין בשבת דסכנת נפשות היא : אדהכי והכי · בתוך זמן שמחממין לו מים ישקוהו חומץ כדי שלא ימהר למות : (ט) שבת אחרת . לא ספק שבת זו בלבד שיהא ספק נפשות לשבת זו אלא אפילו אין ספק לשבת זו דפשיטא לן דהיום לא ימות אלא ספק שאם לא יעשו לו היום שמא ימות לשבת הבאה והיכי דמי כגון דאמדוהו רופאים לעשות לו הרפואה ח' ימים : להברותו . רחיצה : שיבריא · שמא יבריא מאליו : על פי נשים . אם נשים או כותים אומרים צריך אין מחללין על פיהם : אבל מצטרפין לדעת אחרת . כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אינו צריך ואשה או כותי אומרים צריך מצטרפין למיהוי פלגא ופלגא וספק נפשות להקל : פקוח . דישקונברמונ"ט בלעז בכל דבר שצריך לנפש להעביר סכנת מות : ואף על גב דלייד כוורי . עמו ואתא לאשמועי' שאפילו הוא צריך לדבר : עוקר חוליא . כדי להשפיל שפת הבור ויהא נוח ליכנס : נגעלה דלת · והתינוק נבעת : (י) למיתבר בשיפי. נסרים שצריך לו נ"א בשיבי קסמים להדלקה : ומפסיקין בפני הדליקה. בכלי מתכת או של חרס מלאים מים ובדליקה יש סכנת נפשות קאמר : דקא ממכיך מכוכי · משפיל ומניע הגחלים לגלות עליהם לערב : מי שנגפה ידו · שנכשלה ולקתה לשון פן תגוף ודם מגפתו : צומתו . ביין לשכך

תורה אור | נר מצוה

אבא בר זוטרא אמר רבי חנינא מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד מאי טעמא דיד מיזרף זריף *אמר רבי יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי אמר רבי אבא אצטומכא דליבא פירוש אלמע"דה *אמר שמואל האי פידעתא סכנתא היא ומחללין עליה את השבת אמר רב ספרא האי עינבתא פרונקא דמלאך המות היא אמר רבא האי סימטא פרונקא דאשתא הוא *אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד והאי אישתא צמירתא נמי כמכה של חלל דמיא מהיכן היא מכה של חלל פירש רבי אמי °מן השפה ולפנים (א) ומי שאחזו דם מקיזין לו דם בשבת מפני הסכנה וכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת : גרסינן בפ"ק דע"ז* א"ר חנינא הבולע נימא של מים בשבת מותר להחם לו חמין בשבת ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר לו רבי נחמיה להחם (ב) לו חמין בשבת אמר רב הונא בריה דרב יהושע אדהכי והכי ניגמע חלא (ג) ואפשר דפקיד אביתיה תנן התם ביומא* ועוד אמר רבי מתיא בן חרש החושש בפיו מותר להטיל לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת לאתויי מאי *לאתויי ספק שבת אחרת היכי דמי כגון דאמדוה לתמניא יומי ויומא קמא שבת מהו דתימא ניעכביה עד לאורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבי קמ"ל דלא תניא נמי הכי מחממין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו עד שיבריא אלא מחממין לו מיד וספיקו דוחה את השבת ולא ספק שבת זו אלא אפילו ספק שבת אחרת ואין עושין דברים הללו לא ע"י א נכרים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל ב ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י כותים מפני שמצטרפין לדעת אחרת (ד) ומנא לן דספק נפשות להקל *דאמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא °אשר יעשה אותם האדם וחי בהם . וחי בהם ולא שימות בהם ואי חיישינן לספיקא זימנין דלא מקיים וחי בהם הלכך נציל מספיקא כי היכי דניקיים וחי בהם ולא שימות בהם וכן הלכה . *תנו רבנן מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא צייד כוורי בהדיה ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מתקן דרגא לחול נגעלה דלת בפני תינוק הרי זה שובר את הדלת ומוציאו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית דין ואע"ג דמתבר ליה ציבי : (ה) מי שנפל עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק ישראל ספק כותי מפקחין עליו: *מאי קאמר הכי קאמר לא מיבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איתיה ישראל הוא דמפקחין ולא מיבעיא ספק חי ספק מת דאי איתיה ישראל הוא דמפקחין אלא אפי' ספק כותי ספק ישראל מפקחין מצאוהו חי מתעסקין בו פשיטא לא צריכא דאפילו לחיי שעה מפקחין (א) : מכבין ומפסיקין בפני הדליקה והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא ממכיך מכוכי וצריכא (ו) כדכתבנוה ביומא : *אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתו ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי א"ל ר' הלל

ע"ז כט. | סם כח. | סם | דף יב: | דף פג. | סם פד: | סם פה: | ויקרא יח | סם פד: | סם פה. | מנחות ד' קס. | חלג

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א ואם היו נמצאים שם נכרים או קטנים עושין על ידם ואין מחללין על ידי גדולי ישראל הואיל ואפשר לעשות בהיתר אין לנו לעשות באיסור כמו שביאר מז"ה ונראה בעיני שאם היו צריכין לשחוט תרנגולת לחולה בשבת והיו נכרים נמצאים שם מוטב לנבלה ע"י נכרי ויאכל החולה נבלה ואל ישחוט ישראל שיש בו איסור סקילה שיש לנו לילך אחר האיסור הקל ועוד מוטב יעבור החולה על עצמו ואל יעבור אחר בשבילו :

לשון ריא"ז
ב ואם אין שם חכם יחלל כל מי שימצא שם כמו שביאר מז"ה :

חדושי אנשי שם

ד"ת (א) הרשב"א נשאל אם מותר לחלל שבת כדי להציל איש אחד שלא ימיר והשיב דאסור ואפילו איסורא זוטא לא שרינן ליה כדי שיציל את חבירו מאיסורא רבה והאריך בזה ואני נשאלתי אם ינהוג זה הדין לגבי צבור ויהא נמנע היחיד מלעבור על איסור אפילו כדי להציל את הצבור מאיסור אם לא.ונסתפקתי בזה משום דבפ"ג שאכלו איתא דר"א שחרר עבדו ואע"ג דאיכא עשה דלעולם בהם תעבודו משום מצוה דרבים ואולי נחלק דשאני התם שגם הוא זוכה במצוה השיא של רבים אבל שיעבור היחיד כדי לזכות את הרבים והוא לא יזכה עמהם לא וצ"ע :
מהר"ם (ב) אונקלי איסטומכא דליבא דופני בשר שתחת הלב ויש טרפשאי ל"א תנוך שכנגד הלב שקורין ניבלא ולפעמים שנכפף לצד פנים ומעכב את הנשימה וזהו עיקר. לשון רש"י בפ' אין מעמידין :

הגהות הב"ח

(א) ומי שאחזו כו' עד את השבת . נ"ב כ"ז הג"ה היא ובאלפסי ישן אין זה ומהרי"י קארו הביאו בא"ח סי' שכ"ח ע"ש אורחות חיים ושכן פסק ה"ר שם טוב ואולי שס"ל דהלכה כר' מתיא בן חרש פ' יוה"כ (דף פד) דתניא בברייתא מקיזין דם לסרונכי בשבת וחכמים דפליגי וקאמרי באלו אין בהם משום רפואה לא פליגי אהא וכדקאמר ה"נ מסתברא ואע"ג דקא דחי להא ואינו נאמר במסקנא אפ"ה אדיחויא לא סמכינן אלא אבני ישיבה קא סמכינן דקאמרי ה"נ מסתברא וע"ש : (ב) תז"נ : (ג) ונ"ב תיבות ואפשר דפקיד אביתיה באלפס ישן אין זה : (ד) ומנא לן וכו' עד וכן הלכה כ"ז מוקף ונ"ב באלפס ישן אין זה : (ה) מי שנפל כו' עד לחיי שעה מפקחין כ"ז מוקף ונ"ב באלפס ישן אין זה והג"ה היא : ספק כותי מפקחין עליו מצאוהו חי מפקחין עליו מאי קאמר כו' אינו שם דאי איתיה חי הוא דמפקחין כו' מצאוהו חי מפקחין עליו פשיטא כו' כצ"ל:(ו) נ"ב כולהו : (ז) ומתפרקין הלחיים וצריך כצ"ל : (ח) נ"ב הדומה לענבה : (ט) נ"ב ספק : (י) דמיתברא ליה בשיפי כצ"ל : (כ) שמא יתעצלו כצ"ל ותי' על ידם נמחק : (ל) דקאמרי' הכא ליסנא יתירא קא דייקי כו' מב"ד ולמה לי' דתני כצ"ל :

נומתה ביין.לשכך הדם : אלא לא דמסי לגמרי . ואיכא למיגזר משום שחיקת סמנין : דמפנקי . מעונגין הן ועורן רך וכל דבר שהוא חזק קצת מרפא אותם : דרכה ליה חמרא. חמור דרך על רגליו : ת"ר רוחצין במי גדר וכו' . שאע"פ שהן מלוחין קצת דרך בני אדם לרחוץ בהן בחול וכשהוא רוחץ בשבת לא מוכחא מילתא דלרפואה קא עביד וליכא למיגזר משום שחיקת סמנין:ולא במי משרה.ששורין את הפשתן ואין דרך רחילה בהן אלא לרפואה דמסו : וכן בימה של סדום . דמליחי טובא ואין רוחצין בהן אלא לרפואה ומוכחא מילתא : בים הגדול . אוקימנא במים הרעים שבו דבהנהו אין רוחצין דכיון דבחול

תורה אור נר מצוה

הלל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרי חלא לא אמר(א) רב כהנא הני בני מחוזא כיון °דמפנקי אפי' חמרא מסי להו ואסיר רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדרכ' ליה חמרא אגבא דכרעיה וצמית ליה בחלא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב הלל חלא לא איכא דאמרי דקא צמית ליה בחמרא א"ל ולא סבר לה מר להא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפילו חמרא מסי להו ואסיר ומר נמי קא מפנק א"ל גב היד וגב הרגל שאני דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת : ת"ר רוחצים במי (ב) גדר במי חמתן במי עסיא במי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי המשרה ולא בימה של סדום בים הגדול אוקימנא* במים א הרעים שבו אבל במים היפין שבו רוחצין ולא במי המשרה אוקימנא בדאשתהי (ג) אבל לא אשתהי רוחצין : מתני' אין אוכלין איזובין בשבת מפני שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבובראה כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכוס של עיקרין מפני שהן לירוקין אבל שותה הוא ממי דקלים [לצמאו] וסך שמן של עיקרין שלא לרפואה : גמ' *כל האוכלין לאתויי מאי לאתויי טחול לשינים וכרשינין לבני מעים כל המשקין לאיתויי מאי לאיתויי מי צלפין בחומץ : אמר ליה רבינא לרב אשי מהו לשתות מי רגלים בשבת אמר ליה תנינא כל המשקין שותה ומי רגלים לא שתו אינשי : *תניא מנין ב לסירוס באדם שהוא אסור תלמוד לומר °ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו ואפילו מסרס אחר מסרס חייב (ד) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכל מודים *במחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר °לא תאפה חמץ °לא תעשה חמץ במסרס אחר מסרס מנין שהוא חייב שנאמר °ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כורת חייב על נותק לא כל שכן אלא להביא נותק אחר [א] כורת שהוא חייב : °מתני' ג החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא החושש במתניו לא יסוך (ה) יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן וורד ובני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן וורד שכן דרכן לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם : גמ' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ והתניא לא יגמע ופולט אבל מגמע הוא ובולע כי תנן נמי מתניתין מגמע ופולט תנן : תוספתא* אין לועסים (ו) מוסכי בשבת

רש"י

לשכך הדם : דמפנקי · מעונגין הם וכל דבר שהוא חזק קצת קשה לבשרו ולומתה : דדרכה ליה חמרא. החמור דרך על רגליו: במי גדר . ואף על פי שהן מלוחין קצת דרך לרחוץ בהן בחול ולא מוכחא מילתא דלרפואה הוא : אבל לא במי משרה · ששורין בו פשתן ואין דרך רחילה בהן אלא לרפואה דמסו : ולא בימה של סדום . דמליחי טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה ומוכחא מילתא : במים היפים . שיש מקומות בים שיש מים יפים : דאישתהי בגוייהו . אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא מכוין : הא דלא אשתהי ·. אלא רחץ ויצא מותר : מתני' איזובין . עשב מר שאינו מאכל בריאים ומוכחא מילתא דלרפואה קא אכיל ליה : אבל אוכל את יועזר . הוא פולי"אול דאכלי ליה לתולעים שבכבד שהרבה אוכלין כשהן בריאים : מי דקלים . מפרש בגמרא למה עושין אותו : וכוס עיקרין · משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים : לירקון · לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים : לצמאו. אם הוא אינו חולה:גמ' לאתויי מאי· הא דקתני כל האוכלין אוכל אדם לרפואה לאיתויי מאי : טחול לשיניים . אע"פ שקשה לבני מעיים:וכרשינין לבני מעיים.אף על פי שקשה לשינים סד"א דכיון שקשים לאדם לאו אורחיה למיכלינהו אלא לרפואה ומוכחא מילתא וליתסר קמ"ל : צלפין · פרי של צלף : הכל מודים · ואפילו למ"ד בבכור דפטור מטיל מום בבעל מום ושרי להקיז דם לבכור בעל מום : במחמץ אחר מחמץ · במנחה שכל עשיותיה של מנחה נאסרה בחימוץ : דכתיב לא תעשה חמץ · ולמה יצאת אפיה דכתיב לא תאפה והלא בכלל היתה להקיש אליה ולומר לך מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל כו' והכל מודים שאם לשה הראשון בחימוץ והב' ערכה בחימוץ והג' אפאה כולן חייבין: כורת· שלא ניתק לגמרי אלא חתכן ותלויין בכיס : מתני' מטבל כדרכו · מאכלו ופתו בחומץ : לא יסוך בהן יין וחומץ · דאין אדם סך אותן אלא לרפואה : ולא שמן ורד · לפי שדמיו יקרים ואינו מצוי ומוכח מילתא דלרפואה עביד : שכן דרכו לסוך בחול · בלא מכה :

אין רוחצין בהם מוכחא [ב] דלרפואה קא מכוין : אבל במים היפין שבו רוחצין.שכן דרכן לרחוץ בהן בחול שלא לרפואה ור"ח ז"ל פירש דמים הרעים מסו אבל יפים לא מסו : משרה אוקימנא בדאישתהי. דמוכחא מילתא דלרפואה קא מיכוין אבל לא אשתהי אלא רחץ ויצא מותר דנראה כמיקר . ומדאוקימנא מי משרה בדאישתהי משמע דאיסורא דים הגדול דהיינו ברעים שבו דוקא(ז)בדאישתהי אבל לא אישתהי לא דהא קתני איסורא דים הגדול דומיא דאיסורא דמי משרה וכי היכי דבמי משרה דוקא אישתהי אבל לא אישתהי שפיר דמי ה"נ בים הגדול וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהלכות שבת [וכן דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א שחולק בזה לא נראו לי דבריו] : מתני' אין אוכלין איזובין בשבת . מפרשינן בגמרא [דף קט:] דאיזובין אברתא ברהנג והוא מין אזוב ידוע להם : לפי שאינו מאכל בריאין . ומוכחא מילתא דלרפואה קא אכיל ליה ועושין אותו להוציא תולעים שיש לאדם במעים וגזרינן משום שחיקת סממנין שניכר לכל שלצורך רפואה אוכל אותו : אבל אוכל הוא את יועזר . שהרבה אוכלין אותו כשהן בריאין ומפרשינן בגמ' דמאי יועזר פותנק ונראה שהוא העשב הידוע ברפואה הנקרא בלשון ערבי פורנגת : אבובראה . מפרשינן בגמרא חוטרא דרעיא הוא העשב הידוע ברפואה שנקרא בלשון ערבי עצא אלרעאי : מי דקלים . בגמרא מפרשינן תרתי דיקלי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבינייהו כסא קמא מרפא תרתי משלשל ואידך כי היכי דעיילי הכי נפקי : וכוס של עיקרים . משקה שכותשים בתוכו עיקרי עשבים ובשמים : מפני שהן לירוקה . לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים : גמ' לאתויי טחול לשינים . שקשה לבני מעים וכרשין לבני מעים ואע"פ שקשין לשינים כדאמרינן בברכות (דף מד:) וסלקא דעתך אמינא כיון שקשה לאדם לאו אורחייהו למיכלינהו אלא לרפואה שיש להם ומוכח מילתא וניתסר קמ"ל : צלפין . פרי של צלף קפרי בלע"ז :

תניא מנין לסירוס אדם שהוא אסור ת"ל ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו.דקרי ביה לא תיעשו דסירוס באדם אסור ובגמ' [דף קי:] אמרי' לירקונא תרי בשיכרא(ח) מעקר כלומר שהיו שותין לירקון שתי כוסות מאותה רפואה האמורה שם(ט) על ידיה היה נעשה עקר ופרכינן עליה היכי שרי למעבד הכי דהא סירוס באדם אסור וכדמוכחא הך ברייתא ומפרקינן דכי אמרינן דשרי ה"מ באשה דלא מפקדא אפריה ורביה אבל באיש אסור וכתב רב אחא משבחא גאון ז"ל בשאילתות שלו אסור למשתי סמא דעקרתא אפילו מעלי לגופא דכתיב ובארצכם לא תעשו אע"ג דלא קא מיכוין וקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ה"מ לענין שבת אבל במילי דעלמא כרבי יהודה קי"ל והקשו עליו בתוס' דמשמע ודאי דליכא פלוגתא בין שבת לשאר איסורי מדאמרינן בפרק המוליא (דף פא:) ומי א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והא אמר רבי יוחנן גופיה הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס אלמא רבי יוחנן בשאר איסורי נמי כר"ש ס"ל ואע"ג דרב [דף כב.] ס"ל כרבי יהודה בין בשבת בין בשאר איסורין הא קי"ל דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ועוד קשיא מדגרסינן בפרק [כל פסולי המוקדשין] (דף לד.) גבי מנין לבכור שאחזו דם שמותר להקיז אותו וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי שמעון ופרכינן עליה הי ר"ש אלימא רבי שמעון דמתניתין אטו עד השתא לא אשמעינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר אלמא הלכה כר' שמעון בכולהו איסורי : אלא ודאי בכל איסורי שבתורה נקטינן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר כל היכא דלא הוי פסיק רישיה וכי מקשינן בגמ' ומי שרינן היינו משום דפסיק רישיה הוה דודאי מיעקר ואפילו לדברי ר' נתן בעל הערוך ז"ל שהוא אומר דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה *מודה ר"ש וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד איכא למימר דה"מ לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורי דעלמא כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה מודה ביה ר' שמעון והאיה לדבר מדפרכינן בזבחים בפרק כל התדיר (דף צא:) גבי מתנדב [יין מביא] ומזלף על גבי האישים ופרכינן והא מכבה ואע"ג דהתם לא מכוין לכבוי ולא ניחא ליה אלמא בשאר איסורי כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה אסור ומש"ה מקשינן בגמ' הכא להדיא ומי שריא דכה"ג אפילו לרבי שמעון אסור כיון דהוה פסיק רישיה : הכל מודים במחמץ אחר מחמץ וכו' שאע"פ שנחלקו [בכורות דף לג:] בבכור [בעל מום] שאחזו דם אם מקיזין לו דם או אין מקיזין[ג] דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא מאן דשרי אפ"ה כולהו מודו במחמץ מנחה אחר מחמץ שהוא חייב שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוץ דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ אפיה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה וחייבין עליה בפני עצמה וכו' והכל מודים שאם לשה הראשון בחמוץ ובא השני וערכה בחמוץ והשלישי אפאה כולן חייבין : כורת. שאינו נותק הבילים לגמרי אלא חותכן ותלויין בכיס : מתני' החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ.דחומץ מעליא לשינים היכא דליכא מכה דלמיתי וקרא[משלי י] דכחומץ לשינים כן העצל לשולחיו דמשמע דקשי להו [גמ' דף קיא.] מיירי דליכא מכה דמרפא לה: אבל מטבל כדרכו. מאכלו ופתו בחומץ : לא יסוך (י) יין וחומץ . דאין אדם עושה אותן אלא לרפואה : אבל לא שמן ורד . שדמיו יקרים ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד : שכן דרכן לסוך בחול . בלא מכה : גמ' ותניא לא יגמע ופולט . דמוכחא מילתא דלרפואה קא עביד : מגלטכי . מי סרף וכך שמו בלשון ערבי : אניגרון

שלטי הגבורים

א רוב המפרשים כתבו דהטעם הוא משום איסור רפואה ומיהו כתבו שאם לא נשתהה בהם דשרי לרחוץ בים דנראה כמיקר בעלמא ומיי' פרק כ"א מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו טעם האיסור משום שכל אלו המימות לער הן והכתוב אומר וקראת לשבת עונג ומיהו אם לא נשתהה בהם שרי אע"פ שיש לו הטעין בראשו והרשב"א כתב דבמים הרעי' שבים הגדול אפילו לא נשתהה אסור לרחוץ ודחו הפוסקים דבריו :

ב מסיק בשאלתות מהו לסרוסי כלבא וכל דבר שמא מי אמרינן בבהמה טהורה דוקא איירי קרא דחזי לקרבן או דלמא מענין עשית סירוס ולא שנא ת"ש שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו כתיב ובארצכם לא תעשו מכדי תובת הגוף [הוא] מה לי בארץ מה לי בח"ל אלא הא בארץ לכל אשר בארץ :

הגהות הב"ח

(א) רבא והכי כצ"ל ותי' כהנא נמחק : (ב) במי גרר כצ"ל : (ג) נ"ב ביה אבל לא אישתהי ביה רוחצין: (ד) דאמר כצ"ל : (ה) נ"ב בהן : (ו) מגמכי בשבת ותי' מוסכי נמחק כצ"ל: (ז) וכן פרש"י בגמ' דף קט רע"ב: (ח) ומעקר כצ"ל:(ט) ועל ידיה כצ"ל: (י) נ"ב בהן :

הגהות מא"י

[א] אחר נותק : [ב] נ"ב מילתא: [ג] נ"ב משום:

עין משפט

א מיי' פ"ו מה' איסורי ביאה ופרק י"ב מה' מעשה קרבנות סמג לאוין קכ טוא"ה סי' ה :
ב מיי' פכ"א מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שכח:

ויקרא י שם ב שם כב [דף מד ע"ב] [דשבת פי"ג סי' ז'] [נ"א לא מודה]

א מיי' פ"י מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע סי' ש"ז:

אניגרון. מיה דכולהו סלקי: **אמר** רב הלכה כר"ש. מסקינן דהלכה כר"ש ולא מטעמי' אלא דרב שרי משום דבאתריה דרב שכיח משחא זהו דעת הרב אלפסי ז"ל אבל בעל הלכות גדולות ור"ח ז"ל פסקו כרבי שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים הן משום דבגמרא מדמינן הא למאי דאמר איהו כמי דבר שאין מתכוין מותר וכיון דבדבר שאינו מתכוין נקטינן כוותיה בהא נמי נקטינן כוותיה: **גרסי'** בגמרא האי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא ואמרינן התם דאפילו רבי שמעון מודה משום דהוי פסיק רישיה ולא ימות נר מצוה ופרש"י ז"ל דהיינו בגד שכורכין בברזא של חבית דאסיר להדוקה בנקב משום סחיטה וכדאמרינן בפרק תולין (דף קמא.) לא ליהדוק איניש אודרא אפומא דשיפא דלמא אתי לידי סחיטה: **אבל** רב נתן בעל הערוך ז"ל כתב שאי אפשר שתהא הך מסוכרייא בדפנה של חבית דאי הכי אע"ג דהוה פסיק רישיה כיון שאינו נהנה ביין הנסחט ממנה בכי האי גוונא לא מודה רבי שמעון אלא דוקא היכא דהוי פסיק רישיה וניחא ליה והביא ראיה מדאמרינן לעיל בפרק במה מדליקין [דף כט:] מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אלמא אע"פ שהוא לובש כלאים בודאי כיון שאינו מתכוין ולא ניחא ליה שרי ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפרק הבונה (דף קג.) התולש עולשין מתוך שדהו אם ליפות את הקרקע בכל שהוא ופרכינן הנו כולהו לאו ליפות הקרקע נינהו ומפרקינן לא צריכא דקא עביד בארעא דלאו דיליה אלמא כל היכא דלא מתכוין ולא ניחא ליה אף על פי שהקרקע מתיפה בודאי מותר ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפ' אמר להם הממונה (דף לד:) רבי יהודה אומר עששיות של ברזל היו מחממין לו לכהן גדול מערב יום הכפורי' בשביל שתפוג צנתן ואקשינן והלא מצרף ופריק אביי אפילו תימא שהגיעו לצירוף דבר שאין מתכוין מותר והא התם דודאי מצרף ואפ"ה כיון שאינו מתכוין לצירוף ואינו נהנה בצירופו שרי ועוד הביא ראיה מדאמרינן בפרק לולב הגזול (דף לג:) גבי הדס שהיו ענביו מרובין מעליו דאסור למעטן ביום טוב ואי אית ליה הושענא אחריתי שרי אלמא אע"פ שהמלאכה נעשית בודאי כיון שאינו נהנה באותה מלאכה שרי ולפיכך פי' הוא ז"ל דהאי מסוכרייא דנזייתא היינו סתימת הנקב שלמטה דומיא דהסיא דאמרינן בפרק תולין [דף קמא.] לא להדוק איניש אודרא אפומא דשיפא ומפני שהמשקה נסחט לתוך הכלי אסור שהוא נהנה בסחיטתו אבל ברזי הדפנות שאינו נהנה בסחיטתן שרי להדוקינהו: **ואין** אלו ראיות דלעולם כל היכא דהוי פסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה אסור והההוא דמוכרי כסות היינו טעמא לפי שלא אסרה תורה אלא מלבוש שמתמו להנאה אבל כל שאין לו הנאה ממנו אינו מלבוש אלא משוי בעלמא ומשום האי טעמא נמי אמרינן [כלאים פו.] דמטפחת גמלא דכרס שריא וכן זו שאמרו בפרק הבונה לא צריכא דקא עביד בארעא דחבריה איכא ראיה דהיינו טעמא דפטור מפני שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה שהרי זה שתולש עולשין אין צריך ליפות הקרקע ומש"ה כל היכא דליכא שיעורא פטור עליה אבל לענין היתר אין לנו וכן זו שאמר אביי בפרק אמר להם הממונה אפילו תימא שהגיע לצירוף דבר שאין מתכוין מותר איכא ראיה דההיא אביי אמרה קמיה דאגמרי' רבא דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומש"ה אקשי' עליה התם מההיא דמילה בגרעת דאיתמר מקמי הכי כדאי' בפרק רבי אליעזר דמילה [דף קנג.] ובתר הכי מסקנא התם דהוליל וצירוף מדרבנן שרי וכדאיתא התם וכן זו שאמרו בפרק לולב הגזול דהיכא דאית ליה הושענא אחריתי שרי למעט עינבי הדס התם היינו טעמא לפי שאין מיעוט ענביו תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו אבל מאן דאית ליה הושענא אחריתי אין זה תיקון אלגו כלל אלא הרי הוא כממעט ענבי ההדס בפסח שהדבר נראה פשוט שהוא מותר: **ולפיכך** כיון שדחינו ראיות הללו אפשר לפרש הך מסוכרייא דנזייתא שהיא ברזא שבדופן החבית אלא שעדיין קשה לפי שסחיטה זו איננה אב מלאכה אלא תולדה היא כעין מפרק שהוא תולדה דדש ובודאי לא דמי לדש אלא היכא שהוא צריך למשקה שהוא נסחט ממנה דהיכא שאינו צריך לו לא דמי לדש כלל ואמאי מיחייב הוה ליה כסוחט כבשין דאמרינן לקמן בפרק חבית (דף קמה.) דלגופו מותר וכי תימא הרי מגיעו איסור סחיטה אע"פ שאינו צריך למשקין הנסחטין דאמרינן לקמן בפרק אלו קשרים [דף קיג:] לעבר זמנין דמתווסין מאני' במיא ואתי לידי סחיטה ובפרק חבית כמי תנן גבי אלונטית [דף קמז:] ולא [יביאנו] בידו ומפרש בגמרא משום סחיטה וכן בפרק יום טוב שחל [דף יח.] גבי טבילת כלים מכל הני לא הריא שכבר פירש רבינו תם ז"ל דתרי גוני סחיטה נינהו חד תולדה דמלבן וחד תולדה דדש והוא דהוה תולדה דמלבן היינו דוקא בבגד שמתלבן ובמשקים המלבנים ואפשר שאף היין מלבן כדאמרינן התם [סוכה מ.] לאכילה ולא למשרה לאכילה ולא לכובסה והוא דהוי תולדה דדש איתנהו בכולהו משקין ובלבד שיהא צריך למשקין הנסחטין דומיא דדש והך מסוכרייא משום סחיטה דמלבן אין בה שאפילו תמצא לומר שהיין מלבן וכדכתיבנא מכל מקום אין המסוכרייתא מתלבנת שאין דרך ליבון בכך ומשום סחיטה שהיא תולדה דדש נמי ליכא שהרי אינו צריך למשקין הנסחטין ממנה וכיון שכן אמאי אסור להדוקה י"ל דאין הכא נמי דמדאורייתא לא מיתסר אלא מיהו כיון דקא סחיט במשקין שדרך סחיטה בהן מיתסר מדרבנן:

בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר ולא ישוף אדם סם בשיניו בשבת בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה מותר והחושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ויהא פולט אבל מגמע הוא ובולע ומטבל כדרכו ואינו חושש החושש בגרונו לא יערענו בשמן א אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע: החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ וכו': אמר רב הלכה ב כר' שמעון *ולא מטעמיה [ד' קיא:] דאילו רבי שמעון סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח אין ואי לא לא. וכן הלכתא:

סליקו להו שמונה שרצים

[א"ש דף קיא:] °**ואלו** אקשרים שחייבין עליהם קשר הגמלין וקשר הספנין. כשם שהוא חייב על קשורן כך הוא חייב על התירן ר"מ אומר כל קשר שהוא יכול להתירו בידו אחת אין חייבין עליו: יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין. קושרת אשה מפתחי חלוקה וחוטי סבכה ושל פסיקיא ורצועות מנעל וסנדל ונודות שמן ויין וקדרה של בשר ר"א בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא *וקושרין דלי בפסיקיא [ד' קיג.] אבל לא בחבל ורבי יהודה מתיר כלל א"ר יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: **גמ'** יש לך ג קשרים שאין חייבין עליהן חובא הוא דליכא הא איסורא איכא ומאי ניהו *קיטרא דקטרי בזממא וקטרא [ד' קיב.] דקטרי

רש"י

גמ' אע"ג דלא שכיח. שמן ורד במקומו של הסך ממנו ודמיו יקרין והכל יודעין שאין סכין אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני שרים הם: אי שכיח. שמן ורד במקומו של זה הסך:

סליקו להו שמונה שרצים

ואלו קשרים. שמנויין באבות מלאכות הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקשרי חוטי יריעות הנפסקים: קשר גמלין. שנוקבין לגמל בחוטמו ונותנין בה טבעת של רצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם וכשרוצה לקשור הבהמה קושר רצועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה וכן בראש הספינה נוקבין נקב ועושין בו כמין טבעת שעושין מעקל או מרצועה וקושרין אותו ואותו קשר מתקיים לעולם וכשרוצים להעמידה קושר חבל ארוך באותה טבעת ומעמידה: כך חייב על התירן. כדילפינן פ' כלל גדול מציידי חלזון שצריכין לפעמים להתיר קשרי רשתות הקיימות לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא מיהדק: אין חייבין עליו. אפילו עשאו לקיימא: יש לך קשרים שאין חייבין עליהן. כמו שחייבין על קשר גמלים אלא פטור אבל אסור ובגמ' מפרש הי נינהו: מפתחי חלוקה. כמו שיש לכומרים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרין של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין (א) כיון דכל יומא מתירו לא דמי כלל לקשר של קיימא ושרי לכתחלה: סבכה. הוב"א באשכנז: פסיקיא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקשרו בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהן וקושרין אותה: וקדרה של בשר. פעמים שקושר בגד לפיה: קושרין (ב) בפני בהמה. חבל ברוחב הפתח: גמ' קיטרא דקטרי בזממא. רצועה ארוכה שקושרין בטבעת שבחוטם הגמל כדפירש' לעיל

ראיה מדאמרינן בפרק לולב הגזול (דף לג:) גבי הדס שהיו ענביו מרובין מעליו דאסור למעטן ביום טוב ואי אית ליה הושענא אחריתי שרי

סליקו להו שמונה שרצים

ואלו קשרים שחייבין עליהן. המנויין באבות מלאכות דקתני הקושר והמתיר ובעינן קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי של יריעות הנפסקין: קשר גמלין. מפרש בגמרא [דף קיא:] דהיינו קיטרא דזממא שנוקבין לנאקה בחוטמה ונותנין בו טבעת מרצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם: וקשר הספנין. מפרש בגמרא קטרא דאיסתרידא גם היא כמין טבעת מן עקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים: כך הוא חייב על התירן. כדילפינן בפרק כלל גדול (דף עד:) שכן צדי חלזון צריכים לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימים כדי לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא: יש לך קשרים שאין חייבין עליהם. חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי נינהו וחסורי מיחסרא והכי קתני ואלו הן המותרין לכתחלה מפתחי חלוק כמו שיש לכומרים כעין לשונות לכאן [ולכאן] וקושרין של ימין בכתף של שמאל ושל שמאל בכתף של ימין דכיון דכל יומא שרי להו לא דמי מידי לקשר של קיימא ומותר לכתחלה: סבכה. קופיא: של פסיקיא. אזור רחב וחוטין תלוין בראשו לקשרו בהן: ונודות יין ושמן. של עור שכופפין פיהם וקושרין: וקדרה של בשר. פעמים שקושרין בגד סביב לפיה: קושרין לפני בהמה. חבל ברוחב הפתח: **קושרין** דלי בפסיקיא. דפסיקיא לא מבטל ליה התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהדלי קשור ותלוי שם תמיד ומוקמי' לה בגמ' בחבל דגרדי דרבנן גזרו חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וחבל דעלמא אסור דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא ורבי יהודה מתיר דלא גזר חבל דגרדי אטו חבל דעלמא: **וכתבו** בתוספות דכי אסרי רבנן היינו דוקא בדליים הקבועים בבור אבל (ג) חבל דעלמא [כגון הדליים שלנו] שרי דכיון שאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה לא הוי קשר של קיימא: **גמ'** קיטרא דקטרי בזממא. רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת כשרוצין לקשור הבהמה אסור לקשרה לכתחלה

א י"א דאם שתה השמן ע"י אניגרון אז מותר לו לסחוירו לתוך הסיינו סערעור ודקאמר התם וכן אם בולעו אפי' אים שותהו עם אניגרון שהוא מיה דכולהו סלקי שרי דדי בהא או בהא וי"א דלעולם אסור עד שיבלענו וצריך נמי שישתנו ע"י אניגרון דפי' ערעור ר"ל שתיה שלא כדרכה:

ב רבי' ומיי' וסמ"ג וטור הסכימו דאין סכין בשמן ורד אלא במקום שהבריאים סכין אותו ושכיחא שם לסוך ממנו בלא רפואה ובע"א אסור לסוך ממנו ומכאן משמע הא דאמרי' במשנה אבל סך הוא את השמן דמיירי לדידהו שהיו נוהגין בסיכת שמן תמיד ולהכי חילקו בין שמן סתם לשמן ורד דבשמן סתם דרכן לסוך תמיד ואינו ניכר משום רפואה אבל בשמן ורד דאין דרך לסוך ממנו בכל מקום אלא משום רפואה אין להתיר סיכתו בשבת לרפואה אלא במקום דמצוי שם הסיכה ממנו לבריאים ולאו דוקא שמן ורד דה"ה לשאר השמנים שאין דרך לסוך מהם לבריאים שאסור לסוך מהן לחולה בשבת משום רפואה בחולי שאין שם אלא מיחוש וצער וא"כ לדידן דלא נהגינן כלל בשום סיכת שמן דכל השמנים לדידן הוי בכלל שמן ורד במקום דלא שכיח נראה לי דאסור לסוך בשום שמן משום מיחוש דודאי ניכר הוא דלרפואה קעביד ומכאן אזהרה למי שיש להן חטטין בראשן שסכין אותם בשבת דאסור ואפי' לר"ח וה"ג שמביא הר"ן דבריהם שמתירין לכל אדם בכל מקום לסוך בשמן ורד ופליגי אכל הפוסקים דלעיל דדוקא שמן ערב וטוב דומיא דשמן ורד הוא דמתירין לסוך אפי' אינו מצוי בינינו לסוך כלל משום דכל ישראל בני מלכים וראוי להם לסוך ממנו ולא מתחזי דעביד משום רפואה ה"ה לדידן אבל שמנים שריחן רע ומאיסי דלא חזו לסיכת בריאים כלל נ"ל דאליבא דכ"ע אסור לסוך מהם וה"ה למי שיש בו נפח באיזה מקום שיהיה אסור לתת עליו שמן שאין דרך שבריאים והמלכים לסוך ממנו כנ"ל:

ג לדברי רבינו ומיי' פ"י מהל' שבת כל קשר של קיימא והוא מעשה אומן הקושרו בשבת חייב והקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן אלא מעשה הדיוט וכל אדם קושרין כך לקיימא פטור אבל אסור והקושר קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקושרו לכתחל' ולדבריהם כל קשר שהוא כמעשה אומן אע"פ שאינו קשר של קיימא אסור לקושרו בשבת וכן להתירו והכי כתב מיי' פ"י מהל' שבת וקשר אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא מיהו נראה מלשון האלפסי הוא קשר שקושרין אותו הדק היטב ומכאן נ"ל שיזהר האוסרים שבקושרים ב' קשרים זה על זה שאין מתירין אותו בשבת ואף ע"פ שהוא קשר עשוי לקשור ולהתיר בו ביום ואינו קשר של קיימא אעפ"כ נזהרים בקשירתו ובהתרתו משום דהוי קשר אמין ורש"י וסמ"ג לאוין ס"ה והטור א"ח סי' ש"ז כתבו דאין חילוק בין יהיה הקשר של אומן או של הדיוט אלא שהחילוק הוא היכא שעומד להתקיים לעולם חייב חטאת עליו בין אם הוא קשר אומן או הדיוט והיכא שעומד להתקיים שבעה ימים או יותר

הגהות הב"ח

(א) דכיון כצ"ל:
(ב) לפני כצ"ל:
(ג) דלי דעלמא כצ"ל:

לכתחלה מפני שפעמים שמניחה שם שבוע או שבועיים : וקיטרא דקטרי באסתרידא. שכשרוצה להעמיד הספינה קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה שבוע או שבועיים והוי כעין קשר של קיימא : **איתמר** התיר רצועות מנעל וסנדל וכו' בדאושכפי. בקשר [שהאושכף] עושה כשתוחב הרצועה במנעל וקושר קשר בתוכה שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם ומעשה אומן הוא: בדרבנן. שכשקושרין אותו סביב לרגליהם אין קושרין אותו בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מהדקין אותו וקושר אותו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגלו

כך פרש"י ז"ל אבל הרב אלפסי ז"ל כתב דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור : בדבני מחוזא. שהן רחבי לב ומקפידין על לבושיהן ועל נעליהן להיותן מכוונין וקושרין אותן בדוחק וצריך להתירן ערבית : אסתוירא דכרעיה. באסורו אחזה רגלי [איוב כג] מתרגמינן באסתוירא אחדת רגלי [והוא העקב סולייתו של רגל] : דנפקו ביה בתרי וכו'. דכה"ג ודאי לא קטרי ביה קשר של קיימא ולא קשר אומן כדי שיהא נוח להתירו : **רבי** ירמיה הוה קא אזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיק ליה רצועה דסנדליה. ונפל מרגלו הסנדל שעל ידי הרצועה הוא עומד כי הסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרות על גבי הרגל ומעמידות אותו:שקול גמי לא דחזי למאכל בהמה. וראוי לטלטל וכרוך עליה במקום רצועה ונועלו עד שתכנס : אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף בחצר : שבקיה. במקום שנפל מרגליך ולא תטלטלנו בידך להכניסו : ומאי שנא מר' ירמיה. דשרי ר' אבהו לנעלו על ידי גמי : התם בכרמלית כגון בקעה ולא הוה מינטר וכתב הראב"ד ז"ל דהיינו טעמא דשרי משום דכרמלית דלא מינטר לא מקלי ליה איניש אלא דעתיה עלויה לטלטוליה על ידי גמי לא אבל בחצר דמינטר מקלי ליה איניש מדעתי' עד דמתקן ליה ולא משום הפסד ממון נגעו בה : תרי איסורי. שני חבלים קושר ברחב הפתח זה למעלה מזה : חד מינייהו בטוליה בטליה וכשיוצאה הבהמה לא יתיר אלא התחתון ויוציאנה בדוחק: **מביא** אדם חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה.ראשו האחד וראשו השני באבוס ולא חיישינן שכשיתיר לא יתיר אלא קשר שבראש הפרה ויבטל הקשר שבאבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא הא' של קיימא אבל בחבל דעלמא שהוא מוכן לכך אמרינן בגמרא שאם היה קשור בפרה קושרו באבוס ואם היה קשור באבוס קושרו בפרה אבל לא יביא חבל מתוך ביתו ויקשרנו בפרה ובאבוס: אם כלי קואי הוא מותר לטלטלו בשבת.דחזי לתשמיש אחר ולא חשיב ככלי שמלאכתו לאיסור שאין הגרדי מקפיד בכך : **מתני'** מקפלין את הכלים. בגדים כשפושטן מקפלן מפני שמתרככין ומתקמטים כשאינן מקופלים : אפילו ארבעה וחמשה פעמים. כדי לחזור וללבשן

דקטרי באצטרידא : (א) מפתחי חלוקה וכו': מותרין לכתחלה : ורצועות מנעל וכו' : איתמר התיר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותני חדא פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחלה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל מנעל אמנעל לא קשיא הא דתני חייב במנעל דאושכפי דמעשה אומן הוא וקשר של קיימא הוא והא דתני פטור אבל אסור בדרבנן דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור והא דתני מותר לכתחלה בדבני מחוזא כגון רצועות שיוצאות מגופו של מנעל וקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין את המנעל דלאו מעשה אומן ולא קשר של קיימא הוא וסנדל אסנדל לא קשיא הא דתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי דהוא נמי קשר של קיימא (ג) כגון האי נמי דקרו ליה השתא תאסמה דעביד ליה לפי מדת איסתויר' (א) דכרעיה וקטר ליה קיטרא מעלייתא ואם התירן בשבת חייב חטאת והאי דקתני פטור אבל אסור בדחומרתא דקטרי אינהו והיכי דמי דחומרתא (ג) מיכנפא כולהו רצועות ומעיילן בחומרתא (ד) דכי בעי מעיק הדר קטיר מאבראי דחומרתא וכי בעי מרווח והאי דקתני מותר לכתחלה בסנדל דנפקי ביה (ה) בתרי דזמנין דנפיק ביה האי ומרווח ליה וזמנין דנפיק ביה האי ומעיק ליה והאי לאו קשר של קיימא הוא ולפיכך מותר לכתחלה (ב) (ו) *אמר רב אמי בר אבא אמר רב אשי אסור להלוך על גבי עשבים בשבת שנאמר °ואץ ברגלים חוטא תני חדא אסור להלוך על גבי עשבים בשבת °ותניא אידך מותר לא קשיא (ז) כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים איבעית אימא הא והא בימות הגשמים ולא קשיא הא דאיכא שראבי והא דליכא שראבי ואיבעית אימא הא והא דאיכא שראבי ולא קשיא הא דסאים מסאני והא דלא סאים מסאני ואיבעית אימא הא והא דסאים מסאני ולא קשיא הא דאית ליה עקוסא והא דלית ליה עקוסא והשתא (ח) כולהו שריאן *ר' ירמיה הוה קא אזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית איפסיקא ליה רצועה דסנדליה א"ל שקול גמי [לח] דחזי למיכלא דבהמה וכרוך עילויה אביי הוה קאים קמיה דרב יוסף בחצר איפסקא ליה רצועה דסנדליה א"ל מה איעבד ליה א"ל שבקיה ומאי שנא מדרבי ירמיה התם לא מינטר הכא מינטר : ר' אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני בהמה בשביל שלא תצא ואע"ג דאית ליה תרי איסורי מהו דתימא *חד מינייהו בטולי בטליה קמשמע לן אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"א בן יעקב : קושרין דלי וכו': א"ר אבא א"ר חייא בר אבא אמר רב מביא אדם א חבל של גרדי מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאבוס (ג) (ס) ואמר רב נחמן אמר שמואל (י) אם כלי ב קיואי הוא מותר לטלטלו בשבת ואוקימנא בחבל של גרדי דהיינו כלי קיואי : **מתני'** ג מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת רבי ישמעאל אומר מקפלין

רש"י

לעיל : אסור. לכתחלה לקשור לפי שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים. קוטר ומתיר ראש האחד שנותן ביתד או בעמוד שקושר בו הגמלים : באיסתרידא. בשבעת שבספינה כדפירש' : באושכפי. בקשר שהרצען עושה כשתוחב הרצועה במנעל וקושר קשר בתוכה שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם : בדרבנן. דכשקושרין סביב רגליהם אין קושרין אותו בדוחק לפי שפעמים חולצו ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירו וקושרו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו : בדבני מחוזא. שהן רחבי לב ומקפידין על לבושיהן להיות מכוונים וקושרין אותן שחרית וצריך להתירן ערבית : בדטייעי. סוחרי ישמעאלים : דקטרי אושכפי. שהאושכפין קושרין בהן הרצועות קשר קיימא : בחומרתא. סנדל של שאר אנשים שאין רצועותיהם קבועין בהן ע"י אומן אלא הן עצמן קושרין בהן בחומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים כך שבת או חדש ובעמוד פי' בע"א : מעיק. מהדק בדוחק : דנפקי ביה בתרי. שנים וכל אחד צריך לקושרו לפי רגלו הילכך כל יום קושרו ומתירו : איפסיק רצועה דסנדליה. ונפל סנדלו מרגלו שע"י הרצועות הוא עומד כי הסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרו על גב הרגל ומעמידו : דחזי למיכלא דבהמה. וראוי לטלטול : וכרוך עלויה. במקום רצועה ונועלו עד שתכנס : שבקיה. במקום שנפל מרגליך ולא תטלטלנו דאין תורת כלי עליו דלא חזי למידי : ומ"ש מדר' ירמיה. דשרי ליה רבי אבהו לנועלו ע"י גמי : התם בכרמלית. כגון בקעה לא הוה מינטר: תרי איסורי. שני חבלים קושר ברוחב הפתח זה למעלה מזה : חד מנייהו מבטל ליה. ולא יתיר אלא התחתון ויוציאנה בדוחק : מתני' קושרין דלי. על פי הבור : בפסיקא. דפסיקא ודאי לא מבטל ליה התם : אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא : גמ' וקושרו בפרה. ראש האחד וראש השני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראש הפרה ויבטל החבל שבאבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל שבפרה ונמצא האחד של קיימא : כלי קיואי. כלי האורגים ואיידי דאיירי בחבל אורגים נקט לה הכא : מותר לטלטלו. דחזו הקנים לתשמיש ואשמועינן דאין גרדי מקפיד עליהן ולא הוי כלי שמלאכתו לאיסור ולא כפירוש העמוד : מתני' מקפלין את הכלים. (כ) כשפושטן מקפלן לפי שמתרככין(מקישקושן) [מכיבושן] ומתקמטין כשאינן מקופלין : אפילו ד' וה' פעמים. כדי לחזור וללבשן בו ביום : מיום

וקשר חוץ התפירה לא ידענא אי מקרי מעשה אומן או לאו כיון דאפי' שאר אדם שאינם אומנין והייטין כך עושין כראשי החוט של תפירה קשר א' והכ"ר פורת כתב דקשר שבתוך החוט כשרוצה לתפור חייב עליו וכן קשר של קושרין קשר א' כשנפסק החוט ומתקי' חייב עליו אפי' אינו אלא קשר א' והכל הולך אחר הקיום כי יש קשר מתקיים בקשר א' ויש קשר מתקיים בב' קשרים וכתב סמ"ג לאוין ס"ה דיש קשרים שמתקיימין בקשר א' כגון שקושר בראשו ואינו קושר ב' ראשים ביחד וכן נ"ל דס"ה לקושר הרצועה שנפסקה באמצעיתה כדי לעשותה שלימה שאע"פ שאינו עושה קשר ע"ג קשר שחייב כיון דעביד להתקיים כך לעולם ואם עושה ב' קשרים זה על זה ב שנפסקה כדי לעשותה שלימה חייב לד"ה דהוי מעשה אומן וגם עביד להתקיים כך לעולם ולעטוף הרצועה בעניבה כדי לעשותה שלמה פשיטא דשרי אע"פ שמתקיים כך לעולם והוא שלא יהיה קשר תחת העניבה וכ"ל דאף לדברי דקאמר דעד שיעשה ב' קשרים זה על זה לא מיחייב אפילו בקשר של קיימא מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא בכל ענין דעביד להתקיים הקשר: בדין איסור קשירת הדלי בחבל הרא"ש והטור א"ח סי' ש"ז כתבו דדוקא בחבל אסור לקושרו אבל בחבל דגרדי שרי ומיי' פ"י מהל' שבת כתב סתם לאיסור בכל חבל ומרדכי מסיק כדברי הטור : לשון ריא"ז ונראה בעיני שאלבנט שנותנין במכנסים ודרכו להתירן ולקושרן משבת לשבת או לב' שבתות אסור לקשור בעניבה שיכול להתירו בידו אחת כמבואר בקונט' הראיות ואין חילוק בקשרים אלו בין אם היו מעשה הדיוט בין אם עשוין להתירן בין אם אינן עשוין להתירן כענין שביארנו וכמבואר בקונט' הראיות : א לדברי רש"י ליה דחיישי' שמא יתיר ראש האחד ויניח השני קיים ל"ש אם החבל של גרדי או חבל דעלמא אסור להביאו ולקושרו בראש הפרה והאבוס וכן הוא דעת המרדכי לדברי מיי' דיהיב טעם לאסור משום טלטול החבל ולא חיים שמא יתיר האחד ויניח ראש השני דכה"ג לאו מעשה אומן הוא א"כ חבל של גרדי שמותר לטלטל מותר נמי להביאו ולקושרו בראש הפרה והאבוס אבל חבל דעלמא אסור שהטלטול אסור בהן וכן נראה דעת הטור א"ח סי' ש"ז ויש שטה להראב"ד בזה : ב לפי דברי רש"י כלי האורגים כיון דהשתמיישו חזו לתשמיש ואין הגרדי מקפיד עליהן מותר לטלטלן ולא הוו מלאכתן לאיסור ומשמע מדבריו דשרו לטלטלן אפי' לצורך גופן וכובד העליון והתחתון משום דסת לא חזו לתשמיש אחר ה"ל דבר שמלאכתו לאיסור ומשמע דשרי לטלטל לצורך גופן ומקומן ומיי' פכ"ו מהל' שבת כתב דכל כלי האורגין אין מטלטלין אותם אלא ככלים שמלאכתן לאיסור וכובד העליון והתחתון אין מטלטלין אותם כלל דכלי המיוחד לאיסור אע"פ שאין מקפידין עליו אם משתמש בו תשמיש מ"מ הוי כלי שמלאכתו לאיסור ורבינו והרא"ש כתבו דכלי קיואי שהתיר התלמוד לטלטל היינו בחבל של גרדי דמשמע דוקא חבל האורגים הוא דשרי אבל לא שאר הכלים מיהו אפשר דגם שאר הכלים של אורגים שרי לטלטל ואוקימנא דקאמרי היינו ראיה להתיר חבל הגרדי דקאמרי לעיל מיניה :

המאור הקטן

כתב הרי"ף ז"ל ואוקימנא בחבל דגרדי דהוא כלי קיואי דאמר רב נחמן אמר שמואל אם כלי קיואי הוא מותר לטלטלו בשבת ואנן לא גרסינן הכי ושמעתא באפי נפשה גרסינן לה א"ר נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלו בשבת וכובד העליון וכובד התחתון אין ניטלין דמשום כובדם מקצה מקום וכתשמישי קרקע הם חשובים :

הגהות הרי"ף (א) עי' ברי"ף יבמות ר"פ מצות חליצה : (ב) מוקף מכאן עד ר' ירמיה וכ"ב גמ' פ' המוצא תפילין וע"ש ברי"ף : (ג) נ"ב נ"ל דאמר ר"נ אמר שמואל כלי קיואי מותר כו' וכן גי' הרא"ש :

וללבשן בו ביום : מיום הכפורים לשבת. כגון אם חל יום הכפורים להיות בערב שבת : קריבין ביום הכפורים . שחל להיות במוצאי שבת : גמ' בשני בני אדם . (י) שמקפלין אותם מישבין את קמטיהם ונראין כמתקנין אותן : ישנים . קפולם מתקנן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאיליהן ואין ממהרים לקמוט : לבועים. קפולם מתקנן יותר מלבנים: יש לו להחליף. בגדים אחרים היום אינו מקפל: יש לו להחליף . מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלובש בחול יחליפם בשבת : ישלשל בגדיו . כלפי מטה שיראו ארוכים והוא מדת עשירים שיושבין בביתם ואינן

תורה אור | נר מצוה

מקפלין את הכלים ומציעין את המטות
א מיום הכפורים לשבת וחלבי שבת קריבין
ביום הכפורים ולא של יום הכפורים בשבת
ר"ע אומר לא של שבת קריבין ביום הכפורים
ולא של יום הכפורים קריבין בשבת :
גמ' מקפלים את הכלים וכו' דבי רבי ינאי
אמרו (א) ל"ש אלא באדם אחד אבל בשני בני
אדם לא ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא
בחדשים אבל בישנים לא ובחדשים נמי לא
אמרן אלא בלבנים אבל בצבועין לא ולא
אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו
להחליף לא : תאנא של בית רבן גמליאל
לא היו מקפלין כלי לבן שלהם מפני שהיה
להם להחליף : אמר רב הונא יש לו להחליף
יחליף אין לו להחליף ישלשל בגדיו משום
שנא' וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך
וכבדתו שלא תהא מלבושך של שבת
כמלבושך של חול כי הא דרבי [יוחנן] קרי
למאניה מכבדותי : *א"ר יוחנן מנין לשינוי
בגדים מן התורה שנאמר ופשט את בגדיו
ולבש בגדים אחרים ותאנא דבי ר' ישמעאל
בגדים שבישל בהם קדרה לרבו אל ימזוג
בהן כוס לרבו אמר רבי חייא בר אבא אמר
רבי יוחנן גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא
במנעלים המטולאים והא רבי חייא נפיק אמר
מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי
טלאי והני מילי בעילאי (ב) אבל בגילדאי לית
לן בה [א] ובעילאי נמי לא אמרן אלא בימות
החמה אבל בימות הגשמים לא ואמר רבי
חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל ת"ח שנמצא
רבב על בגדו חייב מיתה שנא' כל משנאי
אהבו מות אל תיקרי משנאי אלא משניאי
רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא
בלבושא הא בגלימא. פירוש רבב כגון קירא
וזיפתא וכיוצא בו ופירוש רבד דם יבש וטעמו
של דבר כדי שלא יראה כדם נדה ויבא לידי
חשד : א"ר יוחנן איזהו ת"ח (ג) שממנין
אותו פרנס על הצבור כל ששואלין ממנו דבר הלכה בכל מקום ואומרה
ואפילו במס' כלה א"ר יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו
זה שמניח חפציו ועוסק בחפצי שמים למאי נפקא מיניה למיטרח ליה בריפתא
דף עב: וגרסינן ביומא* ר"י רמי כתיב ועשית לך ארון עץ וכתיב ועשו ארון עצי
דברים י שטים מכאן לתלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו מבית ומחוץ
תצפנו אמר רבה כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו ת"ח אביי ואיתימא
איוב טו ר' אבא אמר נקרא תועבה שנאמר אף כי נתעב ונאלח (א) אמר רבי שמואל
משלי יז בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל (ב) וגו' אוי לת"ח
שעוסק בתורה ואין בו יראת שמים א"ר ינאי חבל על דלית ליה ביתא ותרעא
לביתא עביד אמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תירתון תרתי
דברים ד גיהנם א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב וזאת התורה אשר שם משה זכה נעשית
במכילתין קיד. לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות *וא"ר יוחנן איזהו ת"ח כל ששואלין אותו בדבר הלכה בכל מקום ואומרה ואמרינן למאי הלכתא
דף קיג. תמ למנוייה פרנס אי במסכתא באתריה ואי בכולי תלמודא [ג] בריש מתיבתא *מעשות דרכיך שלא יהא הלוכך של
דף קיג: שבת כהלוכך של חול מאי היא דלא ליפסע פסיעה גסה *כדבעיא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי מהו
לפסוע פסיעה גסה בשבת אמר ליה וכי בחול מי התירו שאני אומר בחול נמי אסור דאמר מר פסיעה גסה
נוטלת אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם במאי מהדר לה בקדושא דבי שמשי בעא מיניה רבי מרבי
ישמעאל ברבי יוסי מהו לאכול אדמה בשבת אמר לו אף בחול אסור מפני שהוא מלקה (ו) אמר רבי אמי
כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל (ז) מבשר אבותיו ויש אומרים כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב
בראשית ז וימח את כל היקום וגו' אמר רבי שמעון בן לקיש למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול נגערו לשם א"ר
יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל מתי מבול נצללו לשם (ס) ובודאי שקצים ורמשים דאמרי אתמחויי
אתמחו (ו)[ואסרי] כיון דמילקא גזרו בה רבנן כי הא דההוא גברא דאכל גרגשתא ואכיל תחלי וקדחה ליה תחלי
לליביה :

רש"י

מיום הכפורים לשבת . כגון אם חל יוה"כ להיות בערב שבת : קריבין ביום הכפורים שחל להיות במוצאי שבת : גמ' בב' בני אדם . כשמקפלין אותן אז מיישבין את קמטיהן ונראין כמתקנין : ישנים . קיפולן מתקנן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאיליהן (ז) דאין ממהרין לקמוט : לבועין . קיפולן מתקנן : יש לו . אחרים להחליף היום לא : יש לו להחליף יחליף . מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלובש בחול יחליפם בשבת לכבוד שבת : ישלשל בגדיו . כלפי מטה שיראו ארוכים והוא מידת עשירים שיושבים בביתם ואין צריכין לסלק בגדיהן מן הארץ בשביל מלאכה: מכבדותי. שמכבדין את בעליהן : מנין לשינוי בגדים . שהוא דרך כבוד (ח) למקום : ולבש בגדים אחרים . והוציא את הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שיעבוד בהם עבודה חשובה [של] אכילה כגון קיטור וניסוך : שבישל בהן קדירה לרבו . דומיא דהוצאת הדשן : אל ימזוג בהן כוס לרבו . ולכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים : רבב . שומן וחלב : חייב מיתה . שצריך להיות הגון וחשוב : רבד . לשון מרבדים רבדתי ערשי פירוש שכבת זרע ובעמוד פי' בע"א: בגלימא . שהוא העליון (ט) ואפי' רבב : בלבושא . שהוא התחתון רבד אין רבב לא : בכל מקום . בתלמוד : ואפילו במסכת כלה . ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה דלא רגילי אינשי למיגרסה וזה נתן לבו לגרסה : שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו . כדאמר בסמוך ובפ"ק דיומא ויליף מועשית לך ארון עץ : למיטרח בריפתא . דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייו תלויין בו : דלית ליה ביתא . שאין בו מעשים טובים : תרתי גיהנם . שלומדין תורה להתייהר ומאבדין את העולם הזה והעולם הבא : אי במסכתא . שיודע להשיב במסכתא שהוא עוסק בה ממנין אותו פרנס באתריה : ואי בכולי תלמודא . שיודע להשיב בכל התלמוד : מהו לפסוע פסיעה גסה . מי עברי משום מעשות דרכיך (ד) : פסיעה גסה . יותר מאמה פסיעה בינונית אמה : בקידושא דבי שמשי . בשותה מיין קדוש היום בלילי שבתות : מהו לאכול אדמה . לייט"א בלשון אשכנז מי גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין כשאר רפואות או לא : מלקה . מביאה לידי

נר מצוה צריכים לסלק בגדיהן מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא : מכבדותי . שמכבדין בעליהן : מנין לשנוי בגדים מן התורה . שהוא דרך כבוד לפני המקום : דכתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן . הזקיקו הכתוב . ללבוש בגדים אחרים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו הבגדים החשובין שיעבוד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קטור ונסוך : ותנא דבי רבי ישמעאל . בדרשא דהאי קרא : בגדים שבשל בהם קדרה לרבו . דומיא דהוצאת הדשן : אל ימזוג בהן כוס לרבו . לפיכך הוצרך ללבוש בגדים פחותים : רבב . שומן וחלב : חייב מיתה . שצריך להיות הגון וחשוב לכבוד תורתו : למשניאי . המשניאים אותי לפני הבריות והבריות אומרות אוי להן ללומדי תורה שהן מאוסין ומגונין כמלא זה משניא התורה: רבד איתמר . רבד דם יבש כדאמרינן [דף קכט.] ריבדא דכוסילתא : הא בגלימא . שהוא מלבוש עליון צריך להזהר אפילו מדם יבש שמא יראה ככתם נדה ויבא לידי חשד . אבל במלבושו שהוא מלבוש תחתון לא דאמרי' אפשר דלא הוה ליה טלית אחרת וגרידה ודם מאכולת הוא : ואפילו במסכת כלה . דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה . מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה : שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו . בסמוך מוכחי לה : למטרח ליה בריפתיה . דבר שאין יכול הוא לטרוח בו וחייו תלויין בו : שאין תוכו כברו . שאין כונתו טובה כדבריו : חבל על דלית ליה ביתא . אוי למי שאין לו בית ועושה פתח שיגע לריק ודומה לו מי שאין בידו יראת שמים שהיא כבית ועושה השער שהוא החכמה : תרתי גיהנם . הטורח והטוגם אם לא היו נוהגין כשורה : אי במסכתא באתריה . אם יודע להשיב במסכתא שהוא עוסק בה ממנין אותו פרנס באתריה : ואי בכולי תלמודא . דקאי בהאי מסכתא ומהדר במסכתא אחריתי : דלא ליפסע פסיעה גסה . יותר מאמה פסיעה בינונית אמה : בקידושא דבי שמשי . כששותה יין של קדוש היום בלילי שבתות : מהו לאכול אדמה . ארזילה מי גזרינן משום שחיקת רפואה או לא : שהיא מלקה . מביאה לידי חולי :

אמר

עין משפט

א מיי' פכ"ד מה' דעות סמג לאוין סה טור א"ח סי' שא : ב מיי' פ"ה מה' דעות : ג מיי' פכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שא :

[ג] נ"ב בכל מקום :

שלטי הגבורים

א רש"י ומיי' פ"ק מהל' שביתת עשור והטור א"ח סי' תרי"א פירשו דקניבת ירק דאסור הוא להסיר העלים שמעופשין מן הירק ויקנן השאר ויתקן אותו לאכילה וטעם איסורו כתבו דהוי משום שבות דוקא ופרש"י דהשבות הוא דקא טרח (כ) לאכול אותו הירק בשבת עצמו מיהו נ"ע היאך מקרי שבות מה שמכין בידים משבת לחול ולפי דעת הפוסקים הללו נמצינו למדין ראיה למה שנוהגין עתה ברוב הארצות לקנוב הירק בשבת עצמו לעשות טבול בחומץ הנקרא אינגאלט"ה ואוכלין אותן הירקות בימות הקיץ בסעודת המנחה בשבת דכיון דאין איסור קניבת ירק אלא משום שמכין וטורח משבת לחול הכא שמכין לשבת עצמו שרי והרמב"ן והרשב"א פירשו דקניבת ירק דלית בה אלא משום שבות היינו הדחת ירק והביאו ראיה לזה מן הירושלמי אבל להסיר העלין המעופשין מן הירק כתבו דהוא אסור משום בורר וא"כ לדידהו אין תקנה לקנוב הירק בשבת כי באותו תיקון מסירות הכנסים כל העלין המעופשין וקורין אותו להדיא ברירה שאומרים ביררנו הירק לטבול ואין תקנה לזה אלא

המאור הקטן

[דף קיד ע"ב] וביום הכפורים מותר בקניבת ירק התלוש מן הקרקע מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש שלא יהא טורח במוצאי היום בקניבה ותהא נפשו עגומה עליו וכן מפצעין באגוזים ומפררין ברמונים ודוקא מן המנחה ולמעלה שמאחר שהוא קרוב לעת האוכל דומה למי שיש לו פת בסלו ולא אתי למיכל מינייהו אבל קודם המנחה אסור גזרינן דלמא אתי למיכל מינייהו והר"ר שלמה פירש בזה שאמרו משום עגמת נפש ענין אחר ולא ישר בעיני : ויוה"כ שחל להיות בשבת איכא דתני איסור בקניבת ירק ואיכא דתני מותר ומדאשכחן ליה לר' יוחנן דלא חש לה להההיא דתניא אסור ולא חשש אלא לפרש המקראות שכתוב שבתון שבות וכתיב כל מלאכה לא תעשו לומר לעבור בעשה ולא תעשה ולתרץ הברייתא לא חש אלמא ליתא ולא סמכינן עלה והרי"ף ז"ל לא כתב מכל זה כלום לפי שלא רצה לפרסם היתר בדבר זה משום עמי הארץ והרבה יש כיוצא בזה מן הדברים שהשמיט מלכתוב :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והרב אלפסי ז"ל לא כתב מכל זה כלום כו' : אמר הכותב אומר אני שבגמ' נמי נאסר ממעשה דרב' דאמר אתא אגרתא ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסור וכ"ש בדורות האחרונים דאיכא למיגזר משום דלמא מחרפי :

אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו ראשונה. שעקר מצד זה להניח בצד זה קודם שתעקר רגלו שניה שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו א' לצד זה ושניה לצד אחר. (ג) מותר אבל לדלג ולעקור את זה קודם הנחת ראשונה אסור לקפוץ: ליקיף. למקום שהאמה כלה שם: ליעביר. שישים רגלו במים: זמנין דמתווסן מאניה. ישרו במים ואתי לידי סחיטה: שפיר דמי. לדלג: **ומדאמרי'** ואתי לידי סחיטה ולא אמרינן דשרייתה גופה אסירא משום דשרייתו במים זהו כבוסו וכדאמרינן בפרק דם חטאת (דף לב:) ש"מ דלא אמרינן נר מצוה הכי אלא בבגד המטונף אבל בשאינו מטונף לא ועוד אכתוב בזה בפ' נוטל בס"ד: **ממצוא** חפצך חפציך אסורין. כי ההיא דאמרינן בעירובין [דף לח:] שלא יטייל אדם בשדהו לידע מה היא צריכה: חפצי שמים מותרין. כגון פוסקין צדקה לעניים ומשדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר:

ודבר דבר שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פירש"י ז"ל כגון מקח וממכר וחשבונות והקשו עליו דבכי האי גוונא היינו ממצוא חפצך אלא עיקר הפירוש מפורש בירושלמי לומר שאפילו דבור בעלמא אסור להרבות בו כדרך שהוא מרבה בחול דגרסינן התם [בסוף פרקין] א"ר חנינא בדוחק התירו שאלת שלום בשבת אמר ר"ש בר אבא ר"ש בן יוחאי כד הוה חמי לאימיה משתעיא סגין אמר לה אימא שבתא הוא תני אסור לשאול צרכיו בשבת רבי זעירא שאל את רבי חייא בר אבא מהו למימר רועינו פרנסנו א"ל טופס ברכה כך הוא: הרהור מותר. להרהר בלבו כך וכך הוצאה אני צריך להוציא על שדה זו: **גרסי'** בגמרא [דף קיד:] א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יום הכפורים שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה ומפרשינן התם דמפני עגמת נפש הוא דשרי כלומר שהתירו ביוה"כ בקניבת ירק כדי שלא יצטרך לתקן הכל בערב ותהא נפשו עגומה עליו ורב הונא פליג עליה ואמר דדוקא ביוה"כ שחל להיות [בחול הוא דשרי אבל ביוה"כ שחל להיות] בשבת לא. ופרש"י ז"ל קניבת ירק היינו להסיר העלין הרעים ולא נהירא דבכה"ג בורר הוא ולא שרינן משום עגמת נפש אלא קניבת ירק היינו הדחת ירק והכי איתא בירושלמי [בסוף פרקין] והיינו טעמא דדוקא מן המנחה ולמעלה שרי משום דקודם לכך נראה כמתקן לצורך היום אבל מן המנחה ולמעלה דרכן של בני אדם לתקן מאכלם לצורך הערב ואיכא מאן דאמר דהיינו טעמא משום דקודם המנחה נפשו מתאוה לאכול וחוששין דלמא אתי למיכל אבל מן המנחה ולמעלה כיון שהוא קרוב לעת האוכל דומה כמי שיש פת בסלו ולא חיישינן דלמא אתי למיכל והרב אלפסי ז"ל לא הזכיר מזה כלום משום דבגמ' אמרינן דרב יהודה כיון דחזא אינשי ביתיה דהוו מחרפי כלומר שהיו מקדימין קודם המנחה אמר להו אתא איגרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסור כלומר כי היכי דלישמעו מיניה ואפשר דמהכא משמע דקניבת ירק בטולי בטלה ולפיכך לא הביאה הרב אלפסי ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פסק להתיר ביום הכפורים שחל להיות בחול אבל כשחל להיות בשבת הוא אוסר ודלא כרבי יוחנן ואף הוא ז"ל כתב בפרק ראשון מהלכות שביתת עשור שכבר אסרו בשנער ומערב שלא לקנב את הירק וכיוצא בו ביום הכפורים אלא נוהגין בו כשבת לכל דבר:

סליקו להו ואלו קשרים

כל כתבי הקדש. כגון ספר תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחודיה יהא רשאי למטרח ולאצולה ולא שאר ספרים: מצילין אותן. כדקתני לקמן למבוי שאינו מפולש וטרחא בעלמא הוא דשרו רבנן וחסרון עירוב כדמפורש בגמרא: בין שקורין בהן. כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת בין שאין קורין בהן כגון כתובים ורבינו הלוי אמר אפילו יחידים אין קורין בהם כדקתני טעמא מפני בטול המדרש דמשכי לבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעוסקין במלאכה כל ימי החול ובתוך הדרשה היו דורשין להם איסור והיתר וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים: ואע"פ שכתובים בכל לשון. מפרשינן בגמרא דלרב הונא דס"ל דהיו כתובין בכל לשון דאין מצילין אותן מפני הדליקה וקטינן כוותיה חסורי מיחסרא מתניתין והכי קתני בד"א שכתובין בלשון הקדש אבל בכל לשון אין מצילין כיון דלא ניתנו לקרות בהן כרשב"ג דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:) אף ספרים לא הותרו שיכתבו אלא בלשון יונית בלבד וקי"ל כותיה ואפ"ה גניזה בעו שאסור להניחן במקום הפקר וכתב רש"י ז"ל רבותי פירשו דהאי בכל לשון דאמרינן דאסור לקרות בהן אכתובים קאי ולא אנביאים [א] וכן נ"ל מפני שראינו ביהונתן בן עוזיאל שאמרו תרגום הן מפרשים כך ואני אומר אף בנביאים אם אמר ויונתן לא כתבו ולא ניתנו ליכתב והכי מוכח במס' מגילה [שם.] דמאן דאוסר בכולהו אסר בר מספר תורה יונית משום מעשה דתלמי המלך ולא מפליג התם בין נביאים לכתובים: מפני בטול בית המדרש. שהיה קבוע בשבת כדפרישית לעיל: **והא** דאמרינן דכתבי הקדש מצילין אי נמי אוכלין ומשקין לצורך השבת כדתנן לקמן [דף קיז:] אבל מידי אחריני לא מפרשינן בגמרא טעמא משום דאי שרית ליה אתי לכבויי וכתבו בתוספות בשם ר"ת ז"ל דדוקא כשהדליקה באותו חצר הוא דאיכא למגזר דלמא אתי לכבויי אבל כשהדליקה בחצר אחרת כל כמה דבעי מציל דהואיל ואין הדליקה שם ליכא למיחש לכבויי (א) והרב בעל התרומה הוסיף ואמר דדוקא לחצר ומבוי שאינן מקורין וסמוכין לרה"ר הוא שאין מצילין אלא מה שמנו חכמים משום דאתי לאיחלופי ברה"ר אבל אם היה בית חבירו סמוך לביתו וערבו כל מה דבעי מציל והרמב"ן ז"ל הקשה עליו דהא מה שאמרו חכמים שאין מצילין כל דבר מפני הדליקה משום חשש כבוי נגעו בה כדאיתא בגמרא וכיון שכן לא שנא מציל לחצר ולמבוי ולא שנא מציל לבית חבירו ועוד דהא אפילו לשמא יוציא לרשות הרבים איכא למגזר נמי בבית חבירו דהא נסברה לו חבית ברחש גגו אמרינן [בדף קיז:] ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט ואפילו מן הבית ומן הגג עצמו אסור משום גזרה שמא יביא כלי דרך רשות הרבים אלמא דגג ובית נמי מיחלפי ברשות הרבים: **ומדתנן** מצילין מפני הדליקה משמע דדוקא להציל מפניה אבל לכבות את הדליקה אסור אבל בירושלמי [בפרקין הל"ג] אמרו שאם אינו יכול להציל אלא בכבוי מציל כרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואע"ג דמכל מקום איסורא דרבנן מיהא איכא אין לך דבר של שבות עומד לפני כתבי הקדש: **גמ'** היו כתובין תרגום ובכל לשון. אכל כתבי הקדש קאי: רב הונא אמר אין מצילין. כיון דלא ניתנו לקרות בהן והכי מפורש בגמרא דרב הונא אליבא דמאן דאית ליה הכי קאמר וקיימא לן

תורה אור

לליביה: ומיהו למירהט לבי כנישתא בשבתא שפיר דמי דגרסי' בפרק מאימתי* א"ר זירא מריש כי הוה חזינא רבנן דהוו רהטי בשבתא לפירקא אמינא קא מחללי רבנן שבתא כיון דשמעיתא להא דאמר רבי תנחום אמר ר' יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר מצוה ואפילו בשבת שנאמר °אחרי ה' ילכו כאריה ישאג אנא נמי הוה רהיטנא *אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם היה יכול להניח רגלו ראשונה קודם שיעקור רגלו שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקיף קא מפיש בהילוכא ליעביר זימנין דמיתווסן מאניה במיא ואתי לידי סחיטה אלא בהא כיון דלא אפשר פסע ליה פסיעה גסה וקופץ לאמת המים ושפיר דמי וכן הלכתא °*ממצוא חפצך חפציך אסורין חפצי שמים מותרין ודבר דבר שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול דבר דיבור אסור הרהור מותר:

סליקו להו ואלו קשרים

כל *אכתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהם ואע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה ומפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע"פ שיש בתוכו מעות להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירה אומר אף למפולש: **גמ'** כל כתבי הקדש וכו': איתמר היו א כתובין תרגום ובבל לשון רב הונא אמר אין

רש"י

לידי חולי: דהוו רהטי. שהיו רצין: לפירקא. לדרשה: אם יכול להניח רגלו ראשונה שעקר מצד זה להניח קודם שתעקר שניה שאין רחבה יותר מכדי פסיעה שרגלו אחת מצד זה ושניה מצד זה: מותר. אף לדלג ולעקר את זו קודם הנחת ראשונה: אסור. לקפוץ: ליקיף. במקום שאמת המים כלים שם: ליעבר. שישים רגלו במים: שפיר דמי. ומותר לו לדלג: ממצוא חפצך. כההיא דאמרינן בעירובין לא יטייל אדם בסוף שדהו לידע מה היא צריכה: חפצי שמים מותרים כגון פוסקי צדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (א): שלא יהא דבורך של שבת. כגון מקח וממכר: מותר. להרהר בלבו כל כך וכך הוצאה אני צריך להוציא על שדה זו:

סליקו להו ואלו קשרים

כל כתבי הקודש. כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחודיה הוא דשרי למיטרח לאצולה ולא שאר ספרים: מצילין אותן. כדקתני בגמרא בברייתא: להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש. אף על פי שלא נשתתפו בו או לחצר שאינה מעורבת דטירחא בעלמא הוא דשרי בה: בין שקורין בהן. כגון תורה או נביאים שמפטירין בו בבית הכנסת: בין שאין קורין בהן. כגון כתובים (ב) ורבינו הלוי פי' אפי' יחידים אין קורין בהן כדקתני טעמא מפני ביטול בית המדרש דמשכי ליבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעוסקים במלאכה כל ימות החול ובתוך הדרשה היו מורין להם הלכות איסור והיתר וטוב להם לבא ולשמוע מלקרות בכתובים: ואע"פ שכתובין בכל לשון. ואיכא למ"ד לא נתנו לקרות בהן מצילין (א) אותן שטעונין גניזה ואסור להניחן במקום הפקר: בכל לשון. אנביאים וכתובים קאי דאמרי' במגילה מאן דאסר בכולהו אסר בר מס"ת יונית משום מעשה דתלמי המלך: גמ' היו כתובין תרגום וכל לשון. אכל כתבי הקודש קאי: רב הונא אמר אין

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שלד:

שלטי הגבורים

א משמע מן התלמוד שם דכתבי הקדש הכתובים תרגום ובכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה חוץ מכתב אשורי או יוני ובלשון הקדש וכ"כ רבינו ומיי' פ' כ"ג מהל' שבת והראב"ד כ' דלע"ז יוני שרי לכל וכן לשון גפטית לגפטיים ולשון עלמית לעלמיים ול' מדי למדיים וכן כל לשונות לאותה אומה שרי להציל מפני הדליקה ודוקא שבמקום אותו הלשון אין בקיאין בלה"ק אבל אם בקיאין בלה"ק אין מצילין אפילו באותו לשון והרמב"ן כ' דתרגום אונקלוס ויונתן מותר להציל מפני הדליקה אבל לשון תרגום דעלמא אין מצילין כי לא התירו לכתוב אפילו משום עת לעשות לה' אלא בלה"ק אבל לא בלעגי שפה עוד כתב הרמב"ן דכתיבת קמיעין או פסוקי דרחמי ליכא משום עת לעשות לה' ואסור לעולם להציל מפני הדליקה והר"ן פליג עליו וכתב דמותר לכתוב כתבי הקדש אפי' בלשון לע"ז וכן קמיעין ופסוקי דרחמי משום עת לעשות לה' ומצילין נמי אותם מפני

חדושי אנשי שם

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ועוד נראה לי שכיון שהתירו בדורות האחרונים לכתוב תרגום והלכות כו': **אמר** שכותב הספים לדעת הראשונים שכך כתב ר"ש בעל הלכות ראשונות ז"ל ואם רבינו הגדול סובר כן וזה שכתב בתרגום שאין מצילין אותו לא בתרגום דידן דהוא תרגום דאונקלוס ויונתן אלא לשון תרגום דעלמא

המאור הקטן

[דף קטו ע"א] **איתמר** היו כתובין תרגום (ג) בכל לשון וכו' כתב הרי"ף ז"ל הלכה כרב הונא השתא כיון דקיי"ל כרשב"ג דאמר אף ספרים לא הותרו שיכתבו וכרב ושמואל דאמרי לעז יוני לכל כשר כמו שבירנו במס' מגילה אין בדבר זה ספק שאם היו בלשון יוני מצילין אותן:

ועוד נ"ל כיון שהתירו בדורות האחרונים לכתוב תרגום והלכות אידי דבציר ליבא ושכיח שר השכחה וסמכו על הא דר' יוחנן וריש לקיש דמעייני בספרא דאגדתא בשבתא משום דכתיב עת לעשות

לן כוותיה ולפיכך כתב הרא"בד ז"ל דכיון דרב הונא משום דלא ניתנו לקרות בהן קאמר דאין מצילין על כרחין לעז יוני איתו בכלל זה דהא קיימא לן [מגילה דף יח.] לעז יוני לכל כשר הילכך היו כתובין בלעז יוני מצילין אותן וכן נמי כיון דקי"ל [שם.] שהתירו במגילה גפטית לגפטיים עלמיית לעלמיים מדיית למדיים וכן כל לשון ולשון לאותן הרגילים בהן וכיון דבמגילה התירו שכתוב בה ככתבם וכלשונם כל שכן בשאר ספרים הלכך כי האי גונא כתבי הקדש נמי שניתנו לקרות בהן מצילין אותן במקומם מפני הדליקה ומיהו כי שרינן גפטית לגפטיים ואיך מסתברא דדוקא לשאינן בקיאין בלשון הקדש אבל לבקיאין לא הרא"בד ז"ל. וכתב עוד הרז"ה ז"ל דהאידנא דבציר ליבא תרגום והלכות ניתנו לקרות בהן וראיה לדבר מדאמרי' בפרק הניזקין (דף ס.) דר' יוחנן הוה מעיין בספרא דאגדת' בשבתא ומסקינן התם דשרי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך ומן הטעם הזה גם כן נהגו לכתוב ברכות הלכך מצילין אותן מפני הדליקה ואף הרמב"ן ז"ל הודה לו ומביא ראיה מדתניא בפרק ט"ז במס' סופרים דברי חכמים כדרבונות כולם נתנו מרועה אחד ורועה אחד אמרן וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספרי דאגדתא אף ע"פ שלא ניתנו ליכתב מצילין (ה) מה טעם עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"כ וזה שכתב הרב אלפסי ז"ל דתרגום אין מצילין אותו לא תרגום דילן כההוא תרגום דאונקלוס ויונתן נתכוין אלא לשון תרגום בעלמא שאע"פ שהפרו תורות לכתוב הכל לא התירו לכתוב ספרי הקדש אלא בלשון הקדש אבל לא בלעגי שפה ובלשון אחרת דהפרו תורתך איכא עת לעשות ליכא והברייתא שהביא מכותבי ברכות ללמד על כותבי קמיעין (ו) או על כותבי ברכות שלא לצורך כמו שכותבין פסוקי דרחמי ואין ספק שהוא אסור והן כשורפי תורה אלו דבריו ז"ל בספר המלחמות ותמהני עליהן דכיון דמשום עת לעשות לה' הותר לכתוב תרגומו של יונתן בן עוזיאל למה לא יהא מותר ג"כ תרגום של לשון אחר שכתבו אחד מן החכמים דהא אידי ואידי מדינא לא ניתן ליכתב ואי משום עת לעשות לה' שרינן בכולהו נמי איכא למשרי והרב רבינו סעדיה גאון ז"ל כתב ספר שלו בלשון ערבי ולפיכך איני רואה מקום לאסור אלא לכתבן בלשון שאין אותו העם בקיאים דבכהאי גוונא ודאי ליכא משום עת לעשות לה' [ועוד] תמהני למה אסר הרב ז"ל לכתוב פסוקי דרחמי וכיולא בהן מה בין פסוקי דרחמי לספר אפטרתא דשרינן בפרק הניזקין [דף ס.] משום עת לעשות לה' ועוד דהא אסיקנא התם שאין כותבים מגילה לתינוק להתלמד בה ואפ"ה כ' הרב אלפסי ז"ל שם בהלכותיו דקי"ל כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ומשמע דטעמיה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך דדבר הלמד מענינו הוא וכדאיתא התם ולמה נאסור יותר לכתוב פסוקין דרחמי מלכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה ואיני רואה בה מקום לחלק: **ת"ר** הברכות. כגון שמונה עשרה ושאר ברכות: ומעניינות הרבה. מפרשיות שהיו כתובין בקמיעין פסוקי לחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: נשרפין במקומן. אם נפלה דליקה בשבת: כשורפי תורה. שהרי לא יצילם בשבת: לבדקו. אם אמת הדבר: טומוס. קבוצת קונטריסין: גדול העונש האחרון. שאבדן בידים: **ספר** תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות. שכך הוא השיעור [לס"ת] שנמחק או בלה להיות עומד בקדושתו והיינו טעמא משום דפרשת ויהי בנסוע שהוא ספר בפני עצמו כדאמרינן בגמרא [דף קטז.] איכא שמונים וחמש אותיות: מתוך תיבות שלימות. מוכח בגמרא שאילו לא היו התיבות שלימות אלא כגון ברא מבראשית ויק מויקרא לא מצטרפים אבל כל שהתיבות שלימות אע"פ שהן מפוזרות מצטרפין והיינו דקאמר שיש בו ללקט: כגון ויהי בנסוע הארון. דאית בה תרתי שמונים וחמש אותיות ואזכרות ונקט הרב אלפסי ז"ל כגון לומר דבכל חדא מהני סגי והכי איתא בגמ' בהדיא: **הגליונין**. קלפים [חלקים] קטנים שבתחלת הספר ושבסוף הספר ושבין פרשה לפרשה ושבין דף לדף ובגמ' איבעיא לן גליונין של ספר תורה אי מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין ואתינן למיפשטה מהך ברייתא דהגליונים וספרי המינין כו' ודחינן דה"ק וספרי מינין הרי הן כגליונין ואין מצילין הלכך בעיין דגליונין דספר תורה לא איפשיטא בגמרא והרב אלפסי ז"ל הביא בפשיטות דגליונין אין מצילין וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מהלכות שבת ותמהני למה ואפשר שהם סוברין דמאי דדחי' ספרי מינין הרי הן כגליונים דחיא בעלמא היא הלכך נקיטינן ברייתא כפשטה אי נמי דכיון דלא איפשיטא אין מצילין דשב ואל תעשה שאני: וספרי מינין. מומרים לע"ז שכתבו להם תורה נביאים וכתובים כתב אשורי בלשון הקדש: אף בחול קודר. חותך חתיכות הקלף מקום השם: שאפילו אדם רודף אחריו להורגו. על עצמו קאמר: שהללו. העובדים ע"ז אין מכירין שבכך גדלו וכן למדום אבותם: ואחרי הדלת והמזוזה שמת זכרונך. זכרון הוא בידך ואין שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחר הדלת והמזוזה: כך אין מצילין אותן. אפילו בחול: **בזמן** בית המדרש. קודם אכילה היו דורשין: שלא בזמן בית המדרש. לאחר אכילה לא היו דורשין משום שכרות: ושמואל אמר וכו'. דסבירא ליה לשמואל כרבי נחמיה דאמר מפני

רש"י

אין מצילין. והא דקתני מתניתין אע"פ שכתובין בכל לשון רב הונא מפרש לה הכי ואע"פ שכתובין בכל לשון דאין מצילין אפ"ה טעונין גניזה: רב חסדא אמר מצילין. והא דקתני מתני' טעונין גניזה אמקק שלהן קאי אם נעשו רקבובית דאינהו גופייהו פשיטא כיון דמצילין כ"ש דטעונין גניזה: הברכות. מטבע שטבעו חכמים כגון שמנה עשרה ושאר ברכות: ומעניינות הרבה. מפרשיות שהיו כותבים בקמיעין פסוקים ללחש כגון כל המחלה ולא תירא מפחד לילה: נשרפין במקומן. אם נפלה דליקה בשבת: כשורפי תורה. שאם נפלה דליקה לא יצילם בשבת: טומוס. קבילות קונטריסין: ללקט. שנשארה כאן תיבה וכאן תיבה: שמונים וחמש. זהו שיעור לספר תורה שנמחקה או בלה להיות עומדת בקדושתה: כגון ויהי בנסוע הארון. שהוא ספר לעצמו: הגליונים. גליון של ספרים שאין דבר כתוב בהן: קודר. חותך חתיכת קלף מקום השם: שאפילו אם אדם רודף להורגו. על עצמו קאמר: שהללו. העובדין ע"ז אין מכירין שהרי בכך גדלו וכן למדום אבותם: ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך. זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחר הדלת: כך אין מצילין אותן מפני המפולת. אפילו בחול: בזמן בית המדרש. קודם אכילה היו דורשים: שלא בזמן בית המדרש. לאחר אכילה ושתיה לא דרשי משום שכרות (ד) אבל בזמן בה"מ אין קורין בהם מפני ביטול בית המדרש: ומפקי

תורה אור

אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה והלכתא כרב הונא דרב חסדא (א) תלמיד הוה בפני רב הונא ואין הלכה כתלמיד בפני הרב (אבל) היו כתובים בסם בסקרא בקומוס ובקנקנתום (א) [א] אין מצילין אותם מפני הדליקה: *ת"ר הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומענינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי (א) ס"ת ומעשה בא' שהיה כותב ברכות בצידן ובאו והודיעו את רבי ישמעאל והלך ר' ישמעאל (בצידן) (ב) לבקרו וכשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ושקעו בספל של מים ובלשון הזה אמר לו גדול עונש האחרון יותר מן הראשון: [ב] ספר תורה שיש בו ללקט שמנים וחמש אותיות מתוך תיבות שלימות ואפילו בכללן יגר שהדותא א"נ פרשה שאין בה שמנים וחמש אותיות אלא שיש בה אזכרות כגון ויהי בנסוע הארון מצילין אותן מפני הדליקה א *הגליונים וספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אף בחול קודר האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן אמר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני שורפן ואת האזכרות שבהן שאפי' רדף אחריו רודף להרגו ונחש (ג) אחריו להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהן של אלו שאלו מכירין וכופרין והללו אין מכירין ועליהם הכתוב אומר ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך א"ר ישמעאל קל וחומר ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמטילין איבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט וכשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מפני המפולת ולא מן המים ולא מן כל דבר המאבדן: *ומפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש: אמר רב לא שנו אלא בזמן בית המדרש אבל בזמן שאין בית המדרש קורין ושמואל אמר אפילו

ברכות פ"ג | תהלים קלט | במדבר | ישעיה נז | דף קטז: | דף קטו.

הגהות חו"י
(א) עי' רי"ף ברכות פ"ג סי' ס:

הגהות הב"ח
(א) תורה כצ"ל: (ב) גבדקו כצ"ל: (ג) רך אחריו כצ"ל: (ד) תי' אבל נמחק: (ה) נ"ב אותן: (ו) נ"ב כתבם: (ז) נ"ב הוא: (ח) מלקרות כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] בא"י הגי' מצילין: [ב] ס"ת שבלה יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון ויהי בנסוע הארון מצילין ואו אין ... ופ' ויהי בנסוע הארון ... שחסר ... אות אחת ... בה ... אזכרות מצילין אותן מפני הדליקה כצ"ל:

שלטי הגבורים

הדליקה וכן נראה מל' הרא"ש וסמ"ג לאוין ס"ה ומרדכי והתוס' שם והטור א"ח סי' של"ד דמצילין הקמיעין מפני הדליקה האידנא משום עת לעשות לה' שכתבו דהאידנא דרבתה השכחה וניתנו כל הספרי' והאגרות והברכו' והתפילות והקמיעין לכתוב שמצילין את כולן מפני הדליקה כל עוד שהן כתבי הקדש בין תרגום שכתבו מקרא בין מקרא שכתבו תרגום ואנ"ל היכא שיש בהם אותיות השם דהיינו האזכרות דודאי ש"ד להצילן בכל ענין ואע"ג דמדינא דגמ' איכא כמה כתבי הקדש שאין מצילין אותם האידנא מצילין הכל ולפי דינא דגמ' משמע מדברי התוס' והמרדכי דכל הספרים אפי' כתובי' בסם ובסיקרא מצילין אותן מן הדליקה כי א"א להם בלא אזכרה בתוכם אבל מגילה דאין בה אזכרה כלל אין מצילין אא"כ כתובה על הספר ובדיו ובמיי' פכ"ג מה' שבת ליכא חילוק בין מגילה לשאר ספרים דבכולהו מצילין אותן מפני הדליק' וקשוא דעת רבינו ואע"פ שבאלפסי בדפו' הא' כתוב דהכתובים בסם ובסיקרא אין מצילין מפני הדליקה כ"ל דטעות סופר הוא וצ"ל מצילין והלשון מוכיח כך שמתחילה כ' דהכתובים תרגום ובכל לשון אין מצילין והדר כתב אבל שכתובים בסם ובסיקרא מצילין ואי אמרת אין מצילין מאי אבל הא עד השתא נמי אין מצילין קאמר וכן נראה מדברי המרדכי שתופס דבריו שם להתיר:

לשון ריא"ז
ואם היו כתובים תרגום או בשאר לשונות אין מצילין אותם אבל טעונין גניזה בחול שלא יתבזו כדברי ר"י ומז"ה אומר שאם היו כתובים בשאר לשונות מצילין אותם בשבת ודברי רבי יצחק ז"ל [עיק'] כמבואר בקונט' הראיות: כל כתבי הקדש ראוין ליכתב בשאר מיני צבעים המתקיימין כגון סם וסיקרא וכיוצ' בהן ומצילין אותן מפני הדליקה ואע"פ שכתובים בסם ובסיקרא חוץ מס"ת ומגלת אסתר שאין נכתבין אלא בדיו כמבואר בקונ' הראיות:

לשון ריא"ז
א ויש לחוש על ספרים שכותבים היום בלשונם והם כתבי הקדש שלנו אם טעונין גניזה בחול ואם יש לחוש על אזכרותיהן שלא ליטבע בהן לבקר ושלא למחוק אותם שהמוחק את השם עובר [בלאו] ונראה בעיני שטוב להחמיר בדבר כמבואר בקונטרס הראיות:

חדושי אנשי שם
מהר"ם (א) נ"ל דקאי אלעיל מיניה היו כתובים תרגום ובכל לשון דהשתא תרתי לגריעותא חדא שאין לשון הקדש ואידך שאין כתובים בדבר המתקיים אבל היכא דכתובים לה"ק ושלא בדיו איבעיא היא אי מצילין אי לא ומסיק רב ונא תני מצילין ולפי לשון הבעיא כי נמי פשיט מצילין דוקא דכתיבי בלה"ק אבל כי כתיבי בשאר לשון ושלא בדיו דאיכא תרתי לא עלה על דעת הבעיין ופשיטא ליה דאין מצילין זה הוא דרך הרי"ף לפי הגי' שכתובה לפנינו לפי לשון הברייתא שפושט לו ממנה משמע בהדיא דשאר ספרים שאין מגילה הם נכתבים בכל לשון גם א"ל ספר ודיו ומצילים אותם וכ"מ באשר"י וסה"ת שלא תלקו וכתבו סתם אחר שכתבו פיסקא דהיו כתובים תרגום וכל לשון דהאידנא מצילין כתבו עלה וכן אם היו כתובים בסם ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום מצילין אותם מפני הדליקה ולא חלקו כלל:

המאור הקטן

הפרו תורתך אמרו מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ולא תשתכח תורה מישראל כדאי' במס' ...ורה בפ' יש בקרבנות היחיד וכן נהגו לכתוב ברכות הרי נתנו כולם לקרות בהן ומצילין את כולן: ...קטז ע"ב] והא דאמר שמואל בין בזמן בית המדרש בין שלא בזמן בית המדרש אין קורין אוקימנא כר' נחמיה ובנהרדעא פסקי סדרי בכתובים במנחתא דשבתא אע"ג דאתרא דשמואל ...לא סברי כוותיה בהא אלא כרבנן דפליגי עליה דר' נחמיה ס"ל מיהו בשטרי הדיוטות אסור לקרות בשבת ...ברי הכל וליכא מאן דפליג עליה ומאחר שפשט מנהג הראשונים שהיו נוהגין לדרוש בכל שבת ושבת ...זמן סעודה אין לנו אנו היום למנוע עצמנו (ח) לקרוא בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו והטעם שלא היו בדורות הראשונים קורים בספר כתובים בשבת עד אחר סעודת השבת מפני שלא היה מתקנת עזרא אלא לקרות בתורה ולתרגם בנביא ולא התירו לקרוא בספר אחר כדי שיהו הכל משכימים לשמוע הדרשה שהיו דורשין עד זמן סעודה:

...ר אשי בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה פירוש פליגי במלאכה כדמפרש בברייתא ועל ההיא פלוגתא לא אהדרו ליה ולא מידי ופליגי נמי בטלטול עור אגב בשר לאחר הקטרת אימורין שהיה ...ר' ישמעאל אוסר וחכמים מתירין ועליה אהדרו ליה חבריא והכי קא אמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר בלא אימורין שהרי אף הבשר עצמו קודש הוא כמו הספר שהוא ...יש ופרכינן עלה מי דמי התם נעשה בסיס לדבר המותר שאפי' כתבי הקדש שאין קורין בהם הרי אמרו שונין בהם ודורשין בהן ואם נצרך לפסוק מביא ורואה בו הכא נעשה בסיס לדבר האסור שאין הבשר מותר באכילה ...הערב ומנין להו שיהא טלטולו מותר וכ"ש העור שעמו ומסקנא אוקמא מר בר רב אשי לעולם כדאמרי' מעיקרא דבהפשטת פסח אהדרי ליה לומר שמותר להפשיט את כולו קודם שיוציא את האמורין שמתוך שהאמורין ...וין להקטרה בו ביום הרי הם דבר מותר ונעשה שאר הבשר יד להן והעור בסיס לדבר המותר בלבד והרי הוא כתיק הספר עם הספר בלא מעות שאין שם אלא דבר המותר בלבד אף זה מכיון שהבשר ...אמורין מחוברין ונעשה הבשר יד לאמורין אין שם אלא דבר המותר בלבד ובטלטולו כולי עלמא לא פליגי שיהא מותר לטלטל הכל ביחד דבסיס לדבר המותר הוא כי פליגי בהפשטו וכגון דלא בעי ליה ...ור ושקיל ליה בברזי רבנן סברי מפשיט את כולו מתוך שהותרה הפשטה עד החזה לצורך האמורין מפשיט את השאר בברזי דהא לאו מלאכה היא ולא מיתחל שבתא בהכי אע"ג דדמיא להפשטה הועיל ...מורין לבשר להתיר לו כך כשם שהועיל הספר לתיק הספר ור' ישמעאל סבר כיון דאיתעביד ליה צורך גבוה לא שרינן ולא מידי גזרה דלמא אתי למעבד הפשטה כי אורחה אף בכל הבשר:

מלחמת ה'

שאע"פ שהפרו תורות לכתוב הכל לא התירו לכתוב ספרי הקודש אלא בלשון הקודש אבל לא בלעגי שפה ובלשון אחרת דהפרו תורתך איכא עת לעשות ליכא והברייתא שהביא מכותבי ברכות ללמד על כותבי קמיעין כתבה או על כותבי ברכות שלא לצורך כמו שכותבין פסוקי דרחמי ואין ספק שהוא אסור והם כשורפי תורה ואחרי כתבי זה מצאתי במס' סופרים בפ' י"ז דברי חכמים כדרבונות כולן נתנו מרועה אחד ורועה אחד אמרן וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספרי אגדתא אע"פ שלא נתנו ליכתב מצילין אותן מפני הדליקה מה טעם עת לעשות לה' הפרו:

מפני מה אין קורין בהן כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין כ"ש בשטרי הדיוטות. והאי טעמא שייכא בין בזמן בית המדרש בין שלא בזמן בית המדרש וקי"ל כרב וכתב הרז"ה ז"ל מאחר שפשט מנהג הראשונים שהיו נוהגין לדרוש בכל שבת ושבת עד זמן סעודה אין לנו היום למנוע עצמנו מלקרות בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו: **גרסינן** בפרק השולח גט לאשתו (דף לח:) אמר רבה וכו' דמפקי עבדייהו לחירות ועוברים בעשה שנא' לעולם בהם תעבודו: ודסיירי נכסייהו בשבתא. מסתכלין בשדותיהן בשבת לידע מה הן צריכין: בעידן בי מדרשא. כשהחכם דורש ברבים בשבת נר מצוה יושבין בסעודה ואין כאן כבוד שבת והיה להם להקדים או לאחר: בערב שבת. בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקי"ל כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים משום ביטול בית המדרש: **והלכתא** אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת. כגון של חשבונות או אגרות השלוחות למצוא חפץ דאיכא למיחש שמא ימחוק: **שלש** מחיצות ולחי א' זהו מבוי שאינו מפולש. דלא מקילין מידי אלא שאע"פ שלא נשתתפו בו מצילין לתוכו: ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי. דאמר דאף למבוי המפולש מצילין: ולא בחצר. דאמר לקמן [דף קכ.] גבי הצלת אוכלים שאף לחצר שאינה מעורבת מצילין: **מתני'** מצילין מזון שלש סעודות. לפי שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת: נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה: שחרית. קודם סעודה: לעולם הוא מציל. הואיל [א]ובר הכי הוא ובהיתרא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת הוא מציל כדאמרינן לקמן ומדינא אפילו טובא שרי אי לאו משום גזירה דאי (לא) שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא בגמרא: **גמ'** תניא נשברה לו וכו' ויקלוט. קלוט הנופל מן האויר: ויצרף. סמוך לגג כעין שאיבה אלא שאינו ראוי לשאוב שהגג חלק הוא והיין אינו בגומא ומצרף כלי לגג שיזוב מן הגג לכלי והוא אוחז הכלי בידו דאי שריא ליה לחזר אחר כלים הרבה ישכח ויביא דרך רה"ר: ולא יקלוט ואחר כך יזמין. אורחים אלא בעינן שיהיו בביתו בשעת קליטה: ואין מערימין בכך. לזמן אורחים שאין צריכין לאכול כדי שיותירו מן היין: **תנו** רבנן הציל פת נקיה. לשלש סעודות: לא יציל פת הדראה. פת קיבר שניטל הדרה לפי שאין זו ערמה כשירה לומר פת הדראה ניחא לי: אבל לא משבת ליום הכפורים. כגון אם חל יו"כ באחד בשבת דהא לא אכיל עד אורתא ולאורתא ליטרח וליתי: ואין צריך לומר משבת ליו"ט. דיכול להכין בו ביום ומדאמרינן הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה כתבו בתוספות דמהא שמעינן דביו"ט מי שיש לו פת נקיה אסור לאפות פת הדראה. והרשב"א ז"ל חולק בדבר דלא דמי דהכא גבי הצלה אסרו אפילו דברים המותרין משום דאי שרית ליה אתי לכבויי אבל ביו"ט אם הטיבתו פת הדראה אופה ואינו נמנע: **ומדאמרינן** אבל לא משבת ליום הכפורים משמע דמיום הכפורים למוצאי יום הכפורים מציל דאם איתא דאפילו ביוה"כ אינו מציל נריכא למימר דמשבת ליוה"כ אינו מציל והיינו טעמא דשרי מפני עגמת נפש מידי דהוה אקניבת ירק דשרי [שבת קיד:] מן המנחה ולמעלה והכי איתא בירושלמי בהדיא דגרסינן התם ביום הכפורים מה אית לך על דעתיך דרבנן לא יציל כלום כ"ע מודו שמצילין מזון סעודה אחת מפני הסכנה: **תנן** רבנן שכח פת בתנור וכו': מרדה. כלי שרודין בו את הפת ומפרישין אותו מכותלי התנור שנדבק בהם: לא ירדה במרדה: שהוא דרך חול וכי אמרינן דמצילין מזון שלש סעודות דוקא בשאין לו מה יאכל וכן נמי הא דאמרינן ואומר לאחרים בואו והצילו לכם בשאין להם מה יאכלו הא לאו הכי לא שרי: ישכים אדם. בע"ש לטרוח ולזמן הוצאות שבת: והכינו את אשר יביאו לאלתר. בשעת הבאה הכנה והבאה בהשכמה דכתיב [שמות טז] וילקטו אותו בבקר: **אמר** רבא חייב אדם לבצוע. ברכת המוציא: נקיט תרתי.(ד) אוחז בידו: לקטו כתיב. דמשמע אחיזה אבל בבליעה לא כתיב משנה: בצע אכוליה שירותיה. פרוסה גדולה שדי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת היה עושה דנראה כמחבב סעודת שבת (ה) ולהתחזק ולאכול הרבה כך פרש"י ז"ל והקשה הרשב"א ז"ל דאי הכי היכי אמרינן דמיתחזי כרעבתנותא דאדרבה כי האי גוונא עין יפה מיקרי וכדאמרינן התם [ברכות דף מו.] בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ועוד שאין זה מעניין שמועתנו לפיכך פי' דבצע על כל הככרות קאמר ומשום דקאמרינן דנקיט תרתי ובצע חדא קאמר דר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה ומש"ה קאמר דמחזי כרעבתנותא: כי מקלע להו. פעמים שהעירוב בבית זה ופעמים שהעירוב בבית זה מבתי בני החצר: שרי ביה. היינו ברכת המוציא שהוא התחלת אכילה: שרו. מתחילין וכן נוהג בכל ערבי שבתות ומשום חביבות מצוה וערוב לכל השנה אינו עושה שמא יתעפש ולאו אדעתיה: **ת"ר** כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת וכו'. תלתא היום [ב]לזמן סעודה באו וכתב הרב בעל הלכות ז"ל שאין חיוב סעודות הללו להיותן כדרכן בשחרית ובמנחה אלא אפילו מפסיק באמצע סעודה בברכת המזון ואע"ג דלא מסלק התכא אלא פורס מפה ומברך והדר שרי המוציא ואוכל כביצה ומברך שפיר דמי ולפי זה הא דאמרינן בסמוך קערות שאכל בהן שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה לאו דוקא א

אורחא

תורה אור

אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין והלכתא כרב: גרסינן בפרק השולח גט לאשתו* אמר *רבא בהני תלת מילי (א) נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדיהון לחירות וסיירי נכסיהון בשבתא וקבעי סעודתייהו בשבתא °בעידן בי מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בשבת ואחת קבעה סעודתה בערב שבת ושניהם נעקרו: והלכתא אסור לקרות א *בספרי הדיוטות בשבת: להיכן מצילין אותן וכו': *היכי דמי מפולש והיכי דמי שאינו מפולש אמר רב אשי שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש שלש מחיצות בלא לחי זהו מפולש ולית הלכתא ב כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר: **מתני'** *מצילין מזון שלש סעודות הראוי לאדם לאדם והראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון שתי סעודות במנחה מצילין מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: **גמ'** *תניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר (א) ויקלוט כלי אחר ויצרף ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואין מערימין בכך משום ר' יוסי ברבי יהודה אמרו ג מערימין: תנו רבנן ד הציל פת נקיה אין מצילין פת הדראה הציל פת הדראה מציל פת נקיה מצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום ה הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת זו לשבת הבאה ת"ר ו שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין ז ואע"ג דרדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה אפילו הכי כמה דאפשר לשנויי משנינן: אמר רב חסדא ח לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר °והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר: א"ר אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת שנאמר °לקטו לחם משנה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא אמר לקטו לחם משנה כתיב ר' זירא בצע ליה אכוליה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא כיון דכל יומא לא עביד והשתא הוא דעביד לא מיחזי כרעבתנותא: רבי אמי ורבי אסי כד הוה מיקלע להו רפתא דעירובא שרו עליה המוציא אמרי כיון דאיתעבידא ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי: כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות: ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם

מקרא

רש"י

(ב) ומפקי עבדייהו לחירות· ועוברים בעשה דכתיב לעולם בהם תעבודו: ודסיירי נכסיהון· שרואין שדותיהן ועיינו בהן בשבת לידע מה הן צריכין ואסור משום ממצוא חפצך: אחת קבעה סעודתה בע"ש· וסעודת שבת נאכלת: ואחת קבעה סעודתה בשבת· בשעת המדרש ושניהם נחרבו: שטרי הדיוטות· כגון של חשבונות או אגרות שלוחות למצוא חפץ: מתני' נפלה דליקה (ג) ע"ש· קודם אכילה: שחרית· קודם סעודה: לעולם הוא מציל· הואיל ויומא בר הכי הוא ובהיתרא קא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת ואפי' טובא הוי שרי אי לאו משום גזירה כדאמר בגמרא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה לאיתחולי בהצלה טובא האי מתוך שהוא בהול מיניה לה לשבת ואתי לכבויי:

חבלו

שלטי הגבורים

א התוס' כתבו דכתבים ואגרו' השלוחין ממקו' למקום מותר לקרות בהן ואפי' הוא יודע שאין בהן פיקוח נפש וכתב ר"ת והביא דבריו הטור א"ח סי' ש"ז דאפי' בא מחוץ לתחום מותר לטלטלו ולקרות בו כיון דהטלטול מצד עצמו מותר בו שראוי הוא לצור על פי הצלוחית גם אין לאוסרו משום שבא חוץ לתחום שהרי השולח שלחו בשביל עצמו ולא בשביל אותו השלוח אליו ונמצא שאותו שנשלח אליו האגרת הוי כאילו הוא אחר ושבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ומהר"ם התיר לקרות בכל האגרו' הבאים בשב' ובלבד שלא יגע בהן מי שהובאו בשבילו והטור א"ח סי' ש"ז תמה על דבריהם וכתב כי גם שנוהגין עתה לקרותם וסומכין לומר שמא יש בהן איזה פקוח נפש שנראה לו שאין הטעם מספיק וכתוב בהגהות מיי' פרק כ"ג מה' שבת בשם א"ז דאפי' כתב שבא לו מע"ש ואפי' כתוב בו מדברים המותרים בשבת כגון תינוקת לארס ותינוק ללמדו ספר אסור לקרותו בשבת ורבינו ברוך אוסר קריאת כל הכתבי' שכתוב בהן מדברי רשות אע"פ שהן ביד הנכרי המביאן מיהו מתיר לעיין בהן בהרהור בעלמא וכן ביד הנכרי ולדידיה יהיה מותר גם כן להסתכל בכתב המהלך תחת הצורה ולהרהר בו ובלבד שלא יקרא בפה וזה תימה ועוד נדבר לקמן בזה בע"ה והאבי"ה מתיר לקרותן בכל ענין ומיי' פרק שואל בפירוש המשניות אוסר לקרות אגרת שאלת שלום וכן נהגו העולם:

ב רבינו ומיי' פכ"ג מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה וטוא"ח סי' של"ד כתבו שמותר להציל לחצר אחר שבאותו מבוי אע"פ שלא עירבו ובלבד שיהיה למבוי ג' מחיצות ולחי אחד והמרדכי כתב דמצילין אף למבוי המפולש שזהו מבוי שיש לו ג' מחיצות אבל אין לו לחי:

ג הטור א"ח סי' של"ה כ' דאין מערימין לזמן אורחי' שאין צריכין לאכול ומיי' פכ"ב מה' שבת כ' שמערימין בכך:

לשון ריא"ז

ד בעס"ב שבא להציל מזון ג' סעודות רשאי להציל מכל מין ומין שאם הציל בשר מזון ג' סעודות יכול לחזור ולהציל דגים שיכול לומר בדגים אני חפץ יותר מן בשר וכן בכל מין ומין כמו שכתב מו"ה בפסקיו:

לשון ריא"ז

ה ומ"מ אומר שמותר להציל ביוה"כ לצורך מוצאי יוה"כ שהוא חול ולו שכיון דמותר להציל ביוה"כ כמבואר בקונטרס הראיות:

ו ואומר לאחרים בואו והצילו עמי הואיל והוא רשאי להציל כל מה שירצה רשאי לומר לאחרים הצילו עמי ואין צ"ל הצילו לכם כדרך שאמרו באוכלין כמבואר בקונ' הראיות:

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת טוא"ח סי' שלה:
ב מיי' שם פכ"ג טוא"ח סי' שלד:
ג מיי' פכ"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' רנד:
ד מיי' פ"ל מהל' שבת סמג עשין טוא"ח סי' רנ כעד:

הגהות חוי"י

(א) ר"ל כך היה בדורו:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב וקולט כלי אחר ומצרף כצ"ל (ב) דמפקי כצ"ל: (ג) בלילי שבת כצ"ל: (ד) אוחז כצ"ל: (ה) להתחזק כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] הואיל ויומא בר כצ"ל: [ב] לזמן שלש סעודו' כצ"ל:

שמות טז
שם

מלחמת ה'

ועוד להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש כתב עלה הרב אלפסי ז"ל ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר:

אמר הכותב אבל לא הסכים בעל המאור ז"ל לשמועה שהקולא שהקלו חכמים בכתבי הקודש הוא שמצילין אותן אפי' למבוי שאינו משותף וכ"כ רבינו חננאל ז"ל ולענין הסוגיא הפי' המורגל בה מדברי המפרשים דמתחלה הוקשה להם בגמ' א"כ לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין במשותף ולאדרבה סיפא בחצר ליתני כדידה להיכן מצילין למבוי המשותף עד שבא רב אשי והוקמה בחד לחי ואליבא דר"א ומשום דהאי מבוי לאו בר שיתוף הוא רהיט סיפא לחצר וקל שהקלו חכמים בכתבי הקודש להציל למבוי שאינו מפולש אע"פ שהוא חסר שיתוף לב"ה ולחי לר"א הא בלא לחי דהיינו מפולש לדברי כולם אסור שהוא קרוב להוצאה רה"ר ומשנתנו נר"א כשנית וכדברי ב"ה נמי אתיא ול"נ שכך פירושה של שמועה מעיקרא כלפי שאמר רב חסדא שלש מחיצות ושני לחיים זהו מבוי שאינו מפולש ותרוייהו אליבא דר"א ידעי בגמ' דאיהו לא שרי לאפוקי ספר תורה אלא למבוי המותר שהוא לדעת ר"א בשני לחיים ומשותף וכן לרבה לדברי ר"י משום הכי אקשינן לרבנן נציל לתוכו ממש אוכלין ומשקין וכא רב אשי ותירץ והעמיד משנתינו כדברי הכל ואמר דג' מחיצות ולחי אחד זהו מבוי שאינו מפולש ולא מיבעיא לב"ה שמותר להציל לתוכו ס"ת אע"פ שאינו משותף אלא אפי' לר"א שהוא אסר לחי אחד ושתוף נמי מותר וכן בתירא מתיר נמי בלא לחי כלל נמצא הפרש שבין אוכלין ומשקין לס"ת לדברי ב"ה שזה מצילין למבוי שאינו משותף וזה אין מצילין אפי' לחצר אא"כ מעורבת והיינו דקתני רישא מבוי וסיפא חצר וזה פי' נכון אבל לענין שאמרנו דבר ברור הוא שלא התיר במפולש אלא בן בתירא הא רבנן בין לב"ה ובין לר"א לשאינו מפולש דוקא והלכה כדברי חכמים כדברי רבינו חננאל ורבינו ז"ל וא"צ לפנים:

המאור הקטן

[דף קיז ע"א] **להיכן** מצילין אותן למבוי שאינו מפולש כתב עליה הרי"ף ז"ל ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר ול"נ כיון דכולי עלמא בין לרבנן בין לבן בתירא קל הוא שהקלו חכמים בכתבי הקדש יותר מהצלת אוכלין ומשקין שכל המחיצות הצריכות להצלת אוכלין ומשקין אינן צריכות להצלת כתבי הקדש ורבנן דבעו הכא שלש מחיצות ולחי אחד ס"ל כר"א דאמר בעלמא בעינן לחיים ואנן לא קיי"ל כר"א אלא בעלמא בלחי אחד סגי לן הילכך ממילא קיי"ל כבן בתירא דאמר הכא לא בעי לחי כלל הלכך הלכה כבן בתירא במבוי והלכה כדברי חכמים בחצר:

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סימן שכג :
ב מיי' שם פ"י סמג עשין ל טוא"ח סי' רעב רנא :
ג מיי' פ"ז מה' תפלה טוא"ח סימן נא :
ד מיי' פ"ל מה' שבת סמג עשין ל טוא"ח סי' רנ ורסב :

אורחא דמילתא נקט : **ואיכא** נמי מאן דאמר דמשלים להו בפירי ובמיני תרגימא כדאמרינן בפרק הישן (דף כז.) לדברי ר"א דאמר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה במאי משלים להו ומהדרינן במיני תרגימא ומיני תרגימא היינו פירות ואע"ג דרבא פליג עליה בפרק בתרא דיומא (דף עט:) ואמר דפירי לא בעי סוכה מסקנא דהסיא שמעתא לאו כרבא אתיא : **וכתב** ר"ת ז"ל דנשים חייבות בג' סעודות וכן נמי לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפינן [ברכות דף כ:] מזכור ושמור את שישנו בשמירה ישנו בזכירה ובכלל זה הוי כל חיובי שבת :

תורה אור | נר מצוה

מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ר' חידקא סבר הני תלתא היום דכתיבי לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא והלכתא כרבנן : *תנו רבנן קערות שאכלו בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהם במנחה מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיחם והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה: אמר רבי שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הכא יום וכתיב התם יום הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה היום ההוא וממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם [א] ביום בא גוג א"ר יוחנן משום רבי יוסי בן זימרא כל מי שמענג עצמו בשבת נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך *נחלת יעקב אביך לא כאברהם דכתיב ביה קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה ולא כיצחק דכתיב ביה כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב דכתיב ביה ופרצת ימה וקדמה וגו' ר"נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד מלכיות כתיב הכא [ב] והאכלתיך נחלת יעקב אביך והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה א"ר כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר [ג] אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר וקראת לשבת עונג הוי אומר זה תענוג שבת : במה מענגה אמר רבה בריה דרב יהודה בר שילת משמיה דרב (א) בדגים קטנים וראשי שומים ותבשיל של תרדים · *רב אשי אמר אפילו דבר מועט ועשאו לכבוד שבת הרי זה עונג מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא : א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר את השבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו שנאמר אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו אל תיקרי מחללו אלא מחול לו : אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו וכתיב בתריה ויבא עמלק: [ד] א"ר שמעון בן יוחאי אלמלי (ג) שמרוי שראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי : א"ר יוסי יהא חלקי עם אוכלי שלש סעודות בשבת : א"ר יוסי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום איני והאמר מר כל הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרה ומאי ניהו מתהלה לדוד עד כל הנשמה תהלל יה : *ר' חנינא מיעטף וקאי בפניא א דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת מלכא רבי ינאי לבש מאניה ומכסי אמר בואי כלה בואי כלה רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תליסר סאוי טחיי אמר להו מי הויתון ידעין דאתינא לגבייכו דטרחיתון כולי האי אמרו ליה מי עדיפת לן מינה ר' אבא הוה זבין בתליסר איסתרי פשיטי בשרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו אשור הייא אשור הייא ר' אבהו הוה יתיב אתכתכא דשאגא ושייף נורא רב ענן לביש גונדא דתנא *דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהם קדרה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הונא מדליק שרגא רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי רבי זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעי לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא ועיילנא קמייהו ר' אמי ור' אסי הוו מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו מיקלע גבן ר' יוחנן מי לא מכתיפנא קמיה : בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הם זוכין א"ל בשביל שמעשרין דכתי' עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר עשירים שבבבל במה הן זוכין בשביל שמכבדין את

שמות טז | ישעיה נו | תהלים קמד שם קנ | לעיל קיד. יומא כג: | דברים יד

בגמ' וברא"ש איתא רב חייא בר אשי

רש"י

חבלו של משיח · כדאמרינן בכתובות דור שבן דוד בא (ג) קטיגוריא באה בת"ח שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' חבלו לשון חבלי יולדה : בלא מצרים · כלומר אין לו קץ : אז תתענג · בתר וקראת לשבת עונג (ד): נחלת יעקב · ולא נחלת אברהם ויצחק : לארכה ולרחבה · ארץ זו ולא יותר : הארצות האל . ותו לא : תבשיל של תרדין . חשוב הוא : ראשי שומין· חשובים היו להם : כסא דהרסנא . דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמה:דור אנוש· התחילו לעבוד ע"ז דכתיב אז הוחל לקרוא וגו' : בתריה · בתר ההיא פרשתא : הרי זה מחרף ומגדף · שנביאים הראשונים תקנוהו לאומרו בפרקים לשבח והודיה כדאמר בע"פ וזה (ה) הקוראו תמיד בלא עתו אינו אלא כמזמר לשיר ומתלוצץ:פסוקי דזמרה.שני מזמורי' של הילולים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו: (ו) ומתעטף · בבגדים נאים : בואי כלה · הכי קרו לשביתת שבת מתוך חביבות: טחיי· רקיקין טוחין פניהם בשמן: מי עדיפת לן מינה · כלום את זה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנוס דלא היינו יודעים שתבא : מתליסר טבחי· לטעום בשבת מן המובחר:איסתרי סלעים סלעי מדינה והוא אחד מח' בסלע צורי והיינו חצי דינר : משלים להו אצינורא דדשא· לפני בואם להביא לו הבשר היה מזמן להם מעות שלהם על פתחו : ואמר להם אשור · התחזקו והתאשרו מהר באומנותיכם למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי (ז) הבית ולי נראה ומשלים להו אצינורא דדשא כשהיה מביא ראשון ראשון היה נותנה לשמשין המכינים סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהביא אחרים ואמר לשמשיו אשור הייא התאשרו מהר להכין את זו בעוד שאלך להביא אחרת: אתכתכא דשינא · פלדשטו"ל של שן שחשוב היה ועשיר: ושייף נורא. נופח ומלית את האור לכבוד שבת ורבינו הלוי גרים אתכתכא דשאגא תדהר : גונדא · כלי שחור להודיע שהיום אינו כדאי להתנהג בחשיבות (ח) ולהתעסק בתבשילי שבת ולא יטנף בגדיו בבישול קדירה : דתנא דבי רבי ישמעאל כו' · דבישול קדירות מטנף בגדים : מחריך רישא · אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעצמו : פרים · לשון (ט) פרומים מחתך : מצלחי ציבי· מבקעים עצים : מצתית צתותי · מצית את האור בעצים דקים : מכתף ועייל מכתף ונפיק · לערב יוצא ונכנס (י) תמיד כנושא משאות ומביא כלי תשמיש ובגדי חופש ובגדים כאדם שבא לקבל את רבו בביתו ומראה לכל שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו : במה הן זוכין · לעושר גדול

ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן וכו' מן המנחה ולמעלה שוב אין מדיחן. דאין הדחתן אלא לחול: חבלו של משיח. כדאמרינן בכתובות(דף קיב:) דור שבן דוד בא קטיגוריא באה לתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו' וחבלו לשון [הושע יג] חבלי יולדה:בלא מצרים. כלומר אין לה קץ : אז תתענג . בתר וקראת לשבת עונג כתיב : נחלת יעקב אביך. ולא נחלת אברהם ויצחק : לארכה ולרחבה . ארץ זו ולא יותר : הארצות האל . ותו לא : בתבשיל של תרדין. חשוב הוא : ראשי שומין. חשובין היו להם : כסא דהרסנא. דגים קטנים מטוגנין בשומן קרביהן ובקמח : דור אנוש . התחילו לעבוד ע"ז דכתיב [בראשית ד] אז הוחל לקרוא בשם ה': וכתיב בתריה. בתר ההיא פרשה: הרי זה מחרף ומגדף.שהנביאים הראשונים תקנוה לאמרה בפרקי' לשיר ולהודאה כדאמרינן בע"פ (דף קיז.) וזה הקורא תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר בשיר ומתלוצץ: פסוקי דזמרה. שני מזמורים של הלולים הללו את ה' מן השמים הללו אל בקדשו : (כ)ומתעטף. בבגדים נאים : בואי כלה . הכי קרי לשביתת שבת מתוך חביבות: טחיי. רקיקין טוחין פניהן בשומן אליה או בשמן : מי עדיפת לן מינה. כלומר מי אתה חשוב לנו יותר משבת לכבוד שבת עשינו ולא היינו יודעין שתבא : מתליסר טבחי . לטעום מן המובחר : איסתירי . סלעים : איסתירי פשיטי . סלע מדינה והם א' משמונה מסלע צורי והיינו חצי דינר : ומשלים להו אצנורא דדשא . כמה שהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמשים המכינין סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר הוא לחזור ולהביא אחרת: ואומר להם . לשמשים המכינים סעודתו: אשור הייא. התאשרו מהר להכין את זו בעוד שאלך להביא אחרת : אתכתכא דשינא. כסא של שן שחשוב ועשיר היה : ומוסיף נורא . נופח ומלית את האור לכבוד שבת : לביש גונדא. כלי שחור להודיע שהיום אינו כדאי להתנהג בחשיבות ולהתעסק בצרכי שבת ולא יטנף בגדיו מבישולי קדרות : דתנא דבי רבי ישמעאל. דבישול קדרה מטנף בגדים: מחריך רישא. אם היה ראש של בהמה לחרכו מחרכו הוא בעצמו : פריס סילקא.לשון [ויקרא יג] פרומים מחתך : מצלחי ציבי . מבקעין עצים לבשל : מצתת צתותי . מצית את האור בעצים דקים וכל הני רבנן עבידי צורכי שבת בנפשייהו משום דאמרינן בריש פרק האיש מקדש [דף מא.] דקיום מצוה באדם עצמו טפי עדיף מבשלוחו : מכתף ועייל מכתף ונפיק. [ה]לערב בא ונכנס להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש כאדם שבא לקבל רבו לביתו ומראה לכל שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו: במה

[דף מח ע"ב]

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז
א ובתלמוד ארץ ישראל נמצא בפ"ה של תענית שאסור לארוס אשה בע"ש וכן לדברי תורה ונראה שדבר שממעטין בדברי תורה כדי שיעסוק בצרכי שבת :

הגהות הב"ח

(א) תיבות לדגים קטנים מוקפין וכ"ב בגמרא ובאשר"י גרסינן ודגים גדולים : (ב) מאמרים כצ"ל : (ג) כ"ב בו : (ד)נ"ב כתיב: (ה)הקוראה תמיד בלי עתה כצ"ל : (ו) מתעטף כצ"ל : (ז) שבת ולי נראה וכו' ולהביא אחרת כצ"ל : (ח) מלהתעסק כצ"ל : (ט) נ"ב בגדיו יסיו פרומים : (י) נ"ב להביא תמיד משואות כצ"ל ותיבת כנושא נמחק:(כ) מתעטף כצ"ל :

הגהות מאי"

[א] הנה יום בא לה' : [ב] תיבות והאכלתיך נחלת יעקב אביך מוקפין: [ג] והתענג על וגו' והוא בתהלים ל"ז : [ד] בא"י הגי' א"ר משום רשב"י : [ה] בע"ש יוצא ונכנס :

במה הם זוכים.לעושר גדול כזה: לה' הארץ ומלואה.דאין אנו רשאין ליהנות עד שנברך שמו בברכת הלחם: והארץ נתן לבני אדם. על ידי מתנתו נהנינו בטובה: וכבדתו. אשבת קא מהדר דאי ביוה"כ הא כתיב ביה מכובד: להקדים. זמן סעודת שבת מזמן סעודת חול וזהו כבודו: לאחר. וזהו כבודו שיהא תאב לאכילה: במאי נשנייה. במאי נשנהו משאר ימים: אי רגילתו לאקדומי. סעודתכם בחול אחירו: רב ששת. סגי נהור הוה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שמגיע חמה לעת האוכל כדי שילטערו וימהרו לקום: דמטי טולא. כדי שילטנו: רבי זירא. נר מצוה

תורה אור

את התורה ושבשאר ארצות במה הם זוכין בשביל שמכבדין את השבת א"ר חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית אחד בלודקיא והביאו לפניו שולחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם וששה עשר שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וקיתוניות וכוסות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים כשהן מניחין אותה אומרים °לה' הארץ ומלואה (תהלים כד) וכשהן מסלקים אותה אומרים °השמים שמים לה' (שם קטו) והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת אמרתי לו בני אשריך וברוך המקום שזיכך לכך: גרסינן בפרק יום טוב שחל להיות [א] ערב שבת* (דף טו.) תאני רב תחליפא אבוהדרבנאי חוזאה ואמרי לה אחוה דרבנאי חוזאה *כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה ועד ר"ה חוץ מהוצאות שבתות וי"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה שאם מוסיף מוסיפין לו ואם פיחת פוחתין לו: תניא אמרו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אמר זו לשבת למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו היו לשם שמים ואומר °ברוך ה' יום יום (תהלים סח) תנ"ה שמאי אומר מחד בשביך לשבתיך הלל אומר ברוך ה' יום יום: *(מכלתין קיט.) אמר ליה ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב °לקדוש ה' מכובד (ישעיה נח) א"ל זה יום הכפורים שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו ליה דבי ר' ינאי לרב פפא כגון אנן דשכיח לן בכל יומא ויומא בשרא וחמרא במאי נייקריניה אמר להו נישנייה אי רגיליתו לאקדומי אחריתו ואי רגיליתו לאחורי אקדימו רב ששת בקייטא מותיב להו לרבנן היכא דמטי שמשא בסיתוא מותיב להו היכא דמטי טולא כי היכי דלוקמן הייא (ד' קיט:) ר' זירא הוה* מהדר אזוגי (א) דרבנן ואמר להו במטותא מינייכו דלא תחלוניה: אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי אפילו יחיד (תענ') ב המתפלל בערב שבת צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל האומר ויכולו בשהוא מתפלל מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר (ב) ויכולו אל תיקרי ויכולו אלא ויכלו: אמר רב חסדא אמר מר עוקבא המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין את ידיהם על ראשו ואומרים לו °וסר עונך א וחטאתך תכופר (ישעיה ו): תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהיה לשבת אחרת כך ומלאך רע אומר בעל כרחו אמן ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שיהיה לשבת אחרת כך ומלאך טוב אומר בעל כרחו אמן א"ר אלעזר לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית: אמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו למוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית: °חמין במ"ש מלוגמא פת חמה במ"ש מלוגמא [דף קט ע"א] ר' אבהו הוו עבדין ליה עיגלא תילתא באפוקי שבתא הוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבימי בריה א"ל לאבוה למה לך לאפסודי כולי האי (ג) נשבוק עד מעלי שבתא שבקיה ואתא אריא ואכליה: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא בבית שיש בה חלול שבת שנאמר °ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת (ירמיה יז) ולבלתי שאת משא [וגו'] והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה: מתני' *גמצילין ב סל מלא ככרות בשבת ואע"פ שיש בו מאה (דף קכ. תנג.) סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לחבריו בואו ג והצילו לכם ואם היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותו ד לחצר המעורבת בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת: גמ' מצילין סל מלא ככרות והא תנא רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל פירוש ה להציל בכלי אחד לקפל בב' ובג' כלים ר' אבא בר' זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ול"ק כאן לאותה חצר

כשהיה רואה ב' ת"ח מזדווגין ומדברים בתורה מחזר אחריהם ואומר להם במטותא מינייכו לכו והתעסקו בכבוד שבת ולא תחלוניה לבטל תענוגיו: ויכלו. הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום: נר דלוק ושולחן ערוך. כתב הרב בעל התוס' ז"ל דהא על גב דאמרינן בפ' ע"פ (דף ק:) ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קידש התם מיירי להביאו אצל המטות שמסובין שם אבל צריך הוא להיות ערוך במקומו רחוק ממקום הקידוש ואחר כך מביאו ומיהו דוקא שלהם שהיו קטנים ונוחים לטלטלן אבל שלנו דגדולים הם ויש [ב]שהיה טורח מרובה בהבאתו טוב לנו להביאם מקמי קדושא כדי שלא יהיה הפסק בין קדוש לסעודה דקי"ל אין קדוש אלא במקום סעודה: עד כאן: יסדר אדם שולחנו בערב שבת. ליל שבת ולמוצאי שבת נמי כבוד שבת ללוותו ביציאתו דרך כבוד כדרך בני אדם המלווין את המלך ביציאתו מן העיר: חמין במוצאי שבת. לרחוץ ולשתות: מלוגמא. רפואה: אכליה אריא. לעגל הראוי לשחוט לפי שנראה כחסרון אמנה: בשעה שאין בני אדם מצוין לכבותה. בשבת: מתני' מצילין סל מלא ככרות. ועגול דבילה שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: ואם היו פקחין. לשאול שכרם מטורחם כפועלים וכתב הרב ר' ישעיה מטראני ז"ל דהנך אחרים דשאין להציל אפילו כמה ואפי' בכלים הרבה דדוקא לבעל הבית הוא דחיישינן דלמא אתי לכבויי אבל באחרים ליכא למיחש שהרי הדליקה גורמת להם שיכולין לזכות מן ההפקר דאילו כבתה הוה הכל לבעל הבית וכן כמי [דף קיז:] נשברה לו חבית בראש גגו שיכול לומר לאחרים בואו והצילו לכם מצילין הם אפילו בכלים הרבה וכי תימא תינח בדליקה דלא אתי לכבויי מטעמא דכתיבנא אבל נשברה לו חבית בראש גגו ניחוש דאי שרינן ליה אתי לאיתויי כלים דרך רה"ר י"ל דכי חיישינן להכי הייתו מתוך שאדם בהול על ממונו אבל במי שזוכה מן ההפקר שאינו ממונו ליכא למיחש להכי ומיהו בההיא [שם] דשכח פת בתנור דאמרינן בה נמי דאומר לאחרים באו והצילו לכם מזון שלש סעודות דוקא הוא דשרינן להו ובשאין להם מה יאכלו בלבד הא לאו הכי לא [דהא] רדיית הפת שבות הוא ומפני כבוד שבת התירו בלבד: גמ' בבא להציל. שהכל בסל א' כדתנן סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להציל מתוך הדליקה בבת אחת ומש"ה מציל כל מה שבסל וכיון דבחדא מציל מה לי פורתא מה לי טובא: בבא לקפל. סלים הרבה שכל אחד טורח בפני עצמו:

פירש

רש"י

גדול: לה' הארץ. דאין אנו רשאים ליהנות עד שנברך שמו בברכת הלחם: והארץ נתן לבני אדם. ע"י מתנתו ונהנינו בטובה זאת: ברוך ה' יום יום. והיה מכין כל יום רק לאותו יום והיה בוטח בה' לזמן לו לעת הצורך צרכו: לקדוש ה' מכובד. מדכתיב וקראת לשבת עונג מכלל דלקדוש ה' לאו שבת קאמר: וכבדתו. אשבת מהדר דאי ביום הכפורים הא כתיב מכובד: להקדים. זמן סעודת שבת לזמן סעודת חול וזה כבודו: לאחר. וזה כבודו שיתאוה יותר לאכול: במאי נשנייה. במה נשנהו משאר ימים: אי רגיליתו לאקדומי. זמן סעודה שלכם בבקר: רב ששת. סגי נהור היה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שתגיע חמה לשם לעת האוכל כדי שילטערו וימהרו לקום: דמטי טולא. כדי שילטנו: הייא. מהר: אזוגי זוגי. כשהיה רואה אותם זוגות זוגות מדברים בדברי תורה היה מחזר אחריהם ואמר להם במטותא מינייכו לכו והתעסקו בעונג שבת ולא תחללוהו לבטל תענוגיו: ויכלו. הקב"ה וזה (א) המספר בשבח המקום ובשבח של שבת: יסדר אדם שלחנו בע"ש. בלילי שבת ובמוצאי שבת נמי כבוד שבת הוא ללוותו ביציאתו דרך כבוד כבני אדם המלווין את המלך ביציאתו מן העיר: חמין. לרחוץ ולשתות: מלוגמא. רפואה: עיגלא תילתא. שלישי לבטן וי"מ שגדל שליש: מתני' ועיגול של דבילה. שהוא גדול ויש בו לסעודות הרבה: ואם היו פקחין. לשאול שכרם כפועלים: גמ' בבא להציל. שהכל בסל אחד כדקתני סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להצילו מתוך הדליקה בבת אחת מציל כל מה שבסל דהא חדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא: בבא לקפל. סלים הרבה זה על זה לטרוח ולאוספם ולחזור ולהוציאן מזון שלש סעודות הוא דיכול להציל בסלים הרבה ותו לא שכל אחד ואחד טורח בעצמו

עין משפט

א מיי' פכ"ט ופ"ל מהל' שבת סמג עשין ל טור א"ח סי' רסב רסח: ב מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' רסב רסח: ג מיי' פכ"ג מהל' שבת טוא"ח סי' שא שלד:

הגהות חו"י

(א) נ"ע:

הגהות הב"ח

(א) זוגי: (ב) ויכלו כצ"ל: (ג) וכ"ב בגמ' גרסי' נשבוק כולייתא ממעלי שבתא שבקיה וכו':

הגהות מא"י

[א] בערב כצ"ל: [ב] שיהי' טורח [וי"ג שהייה וטורח]:

שלטי הגבורים

א יש לישאל מה ענין וסר עונך וחטאתך תכופר אצל ויכולו ויש לומר מפני שכשאומר ויכולו הוא מעיד על מעשה בראשית דמשום הכי אומרו מעומד כדין הגדת עדות דכתיב ועמדו שני האנשים ואילו לא היה אומר ויכולו היה מכובשי עדות ועובר על לאו דלא יגיד ומש"ה כשאומ' ויכולו אומרים לו וסר עונך שלא היית מכובשי עדות: ב תוספות והרא"ש כתבו דהא דאין מצילין מהן אלא מזון ג' סעודות וכן בהצלת בגדים דאין מצילין אלא כלי תשמיש היינו דוקא בבית שהדליקה שם אינם מצילין יותר מכדי צורך שבת שאם יצילו יותר איכא למיחש מתוך שהוא טרוד בהצלה ישכח השבת ויכבה אבל בתים הקרובים להדליקה ויראים שמא תגיע להם הדליקה יכולין להציל כל מה שירצו וכ"כ הטור א"ח סי' של"ד וסמג לאוין ס"ה ומרדכי והרמב"ן פליגי על זה וכתבו דזו היא מלהא בלא טעמא עוד כתבו המפרשים בשם בעל התרומות דהא דאין מצילין אלא כלי תשמישו הצריך לאותו שבת מיירי בחצר ומבוי הסמוכים לרה"ר וגם אינם מקורים אבל לבית חבירו שיש לו עירוב עמו כיון שיש גג שרי להציל כל מאי דבעי ועוד שאין לנו רה"ר גמור' דליכא למיגזר לאיסור דאורייתא והרמב"ן והטור א"ח סי' של"ד פליגי על זה וסברי דלא שנא חצר לא שנא בית אינו יכול להציל יותר ממה שאמרו חכמים ולע"ד נראה דבביתו ממש מחדר לחדר יכול להציל כל מאי דבעי דכיון דלא שרינן ליה אלא לפנות מזוית לזוית בבית עצמו איכא סיכרא דלא אתי לכבויי מיהו צ"ע וטעמי אלו המחלוקות מבוארין בהר"ן ובהגהות מיי' פרק כ"ג מהל' שבת ובטור א"ח סימן של"ד: ג ומדברי מיי' פכ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה וטוא"ח סי' של"ד משמע דלא שרי להנך אחרים להציל אלא כמה דשרי לבעה"ב בין במאכלין ומשקין בין בבגדים שכך כתבו להדיא דבמאכל אינן מצילין אלא ג' סעודות כמו הבעה"ב ובלבושים אין לובשין אלא כמו שלובש הבעה"ב והר"ן הביא דברי ריא"ז: ד איכא פלוגתא לדברי רש"י ומיי' פכ"ג מה' שבת וטור א"ח סי' של"ד והר"ן משמע להדיא דאין מצילין אותן אלא לחצר המעורבת דלא כבן בתירא ומרדכי שם כתב דמצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת וכמה תמוהים דבריו בעיני שהרי גבי הצלת כתבי הקדש פסק כבן בתירא דמצילין אותן אפי' למבוי המפולש וגבי אוכלין ומשקין פוסק כחכמי' דאין מצילין אותן אלא לחצר המעורבת וגבי בגדים פוסק כבן בתירא דמצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת ויותר יש להפליא על דברי סמ"ג דגבי ספרים פסק דאין מצילין למבוי שאינו מפולש כדברי חכמים וכן גבי אוכלין ומשקין כתב בתחל' שאין מצילין אותן אלא לחצר המעורבת כדברי חכמי' והוסיף לומר דאפי' כלים נמי דהיינו בגדים אינו מציל אם לא עירבו כלשון מיי' ממש והדר כתב דמלבושין מצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת ומ"ש דבתחלה פסק דמלבושין אין מצילין אלא לחצר המעורבת ולבסוף פסק דמצילין גם לחצר שאינה מעורבת ותו מ"ש אוכלין מבגדים שהאוכלין לא יצילם אלא לחצר המעורבת והבגדים אפי' לחצר שאינם מעורבת ועוד דבמתניתין קאמר להדיא אחר פלוגת' דרבנן ובן בתירא ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו דקאי למסקנא דלעיל שהיא כדברי חכמים דלא שרו אלא לחצר המעורבת וכ"ת לדידי' טובא הוא דבבגדי' אם זכה בהן אחד מן ההפקר ולא רצה לעכבם והחזירם לו לא מצי תו לשאול ממנו שכרו שהרי גבי מאכלין נתן טעם להיתר שאלת שכרו משום שלא היה שם איסור כלל שהוציא המאכלין לחצר מעורבת א"כ הכא גבי בגדים דאיכא אסורא שהוציאם לחצר שאינה מעורבת לא יכול לתבוע ממנו שכירתו אם החזירם לו ועוד נ"מ דלדברי רבנן שמותר להוציא כל מה שיכול ללבוש אפי' הוי טפי מלבושין שאין דרך לישא אותן שהרי פליגי עליה דרבי יוסי התם א"כ נלמד מכאן לדעת סמ"ג שיהיה מותר לצאת לחצר שאינה מעורבת בתרי המייני או כיוצא בזה דאין לומר דמפני הדליקה דוקא התירו שהרי אפי' לאחרים שזוכין מן ההפקר דלא איכפת להו בדליקה התיר סמ"ג להוציאן לחצר שאינה מעורבת ומדבריו גבי תרי המייני נראה בהפך: ה לדברי התוס' והלכה דבריהן הר"ן משמע שאם פירש טליתו והניח כלים הרבה לתוכו דשרי ולפי שאר המפרשי' משמע דמוציא כלים הרבה אפי' בכלי אחד אסור ולא שרי אלא כשאוסף הכלים לתוך כלי אחד:

פירש טליתו וקפל והניח. שהביא אוכלין והניח וחזר והביא והניח מאי: כבא להציל דמי. הואיל שבפעם אחת הוציא הכל: או כבא לקפל דמי. הואיל וטורח לאסוף ולכנוס: אטעייה רב שיזבי לרב חסדא. עד שדרש לפניו והודה רב חסדא בהא מתני' דאמרן לעיל [דף קיז:] כשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא. ובלבד שלא יביא כלי שמחזיק יותר ממזון שלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה ש"מ טעות הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא שמטפטף בו ש"מ בחד מנא כבא להציל דמי: מאי טעותא. מנא לך דטעותא הוא בידיה: מדקתני בה בברייתא ובלבד שלא יביא כלי אחר. ש"מ כלים טובא הוא דקא אסר אבל בחד שפיר דמי:

הלכך נקטינן דפירש טליתו וקפל והניח כבא להציל דמי [וס"ד] ונראה מדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל שאפילו קפל והניח כלים הרבה תוך כלי אחד כבא להציל דמי ושרי אבל מדברי רש"י ז"ל נראה דדוקא כששופך מה שבאותן הכלים לתוך כלי אחד הוא דשרי אבל במוליא כלים הרבה אע"פ שהן מקופלין בתוך כלי אחד כבא [לקפל] דמי ואסור: **חשבון** מאי עבידתיה מהפקרא קא זכו. פרש"י ז"ל דהכי הוה ליה למתני דאם היו פקחין יעכבו הכל לעצמן דהא אמר להן בואו והצילו לכם כלומר לעצמכם ואין צריך לכך דאפי' לא אמר להו הכי כיון שהוא אינו רשאי להציל הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אמציל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר [ב"מ דף כא:] והא דנקט ואומר לאחרים רבותא נקט שאע"פ שאומר להם כן על דעת שיצילו [לו] ולא יעכבו לעצמן שרי: **הבא** בירא שמים עסקינן דלא ניחא לי' דליתהני מאחריני. בזכייה דהפקרא דידע דשלא ברצונו הפקירו: ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח. דלאו חסיד הוא למחול על שלו והכי קאמר וכו' כלומר והאי אם היו פקחין דמתניתין לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעכבו את הכל הוה ליה למתני אלא הכי קאמר הני יראי שמים אי פקחין הן בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתא דאגר פועלים נחתי עושין עמו חשבון ובגמ' מוכח דחסידים אפילו האי אגרא לא שקלי דאע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה עמו ומהפקירא קא זכו אפ"ה חסידים יש להם לוותר משלהם בכל נדנוד עבירה: **מתני'** ולשם הוא מוליא. לחצר המעורבת דתנן לעיל: כל כלי תשמישו. שצריכין לו באותו היום: שמונה עשר כלים. בגמ' מפרש

רש"י

בעצמו הוא: פירש (ג) טליתו וקיפל. והניח אוכלין וחזר והביא מהו: כבא להציל דמי. הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוליאו: או כבא לקפל דמי. הואיל וטרח לאסוף ולכנוס: אטעייה רב שיזבי לרב חסדא. עד שדרש לפניו והודה לו רב חסדא בהא מתני' דאמר לעיל כשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא ובלבד שלא יביא כלי המחזיק יותר מג' סעודות. ומדאמר רבא אטעייה ש"מ טעותא היא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא: מאי טעותא. מנא לך דטעותא הוא בידיה: א"ל מדקתני ובלבד שלא יביא כלי אחר. ש"מ כלים טובא הוא דאסור אבל בחד שפיר דמי: מהפקירא זכו. דהא הצילו לכם לרצונכם קאמר ואם היו פקחין מעכבין הכל הוה ליה למיתני: הכא בירא שמים עסקינן. המציל הוא ירא שמים (ולא חסיד לוותר משלו): דלא ניחא ליה למיתהני מאחריני. בזכיה דהפקירא דידע דשלא מרצונו הפקירו: ובחנם נמי לא ניחא ליה למטרח. דלאו חסיד הוא למחול על שלו: וה"ק. כלומר ואם היו פקחים לאו פקחים בדין קאמר ליטול את הראוי להם דא"כ יעכבו את הכל ה"ל למיתני אלא לאו ה"ק הני יראי שמים אם פקחים הם בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתיה דאגרא דפועלים נחתי עושים עמו חשבון: מתני' כלי תשמישו. שצריכין לו לאותו יום כגון כוסות וקיתוניות: י"ח כלים. בגמרא מפרש להו מאי נינהו שכן דרך ללובשן יחד בחול אבל טפי מהני לא ואין פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים: מתני' עור של גדי. לח: מפני שהוא מחרך. מן האור ואינו נשרף ומתוך כך מגין על התיבה: בין מלאים. מים: שאין יכולים לקבל (א) האור. מפני שחדשים הם: גמ' גרם כיבוי. כה"ג דכשמגיע למים הוא כבה מאליו: נר. ליכ"ש שערבין באשכנז: אלא בשוכח. ששכחן מבעוד יום על הטבלא שלא מדעתו: אבל מניח. נעשה הטבלא בסיס לדבר אסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: בפסיק רישיה ולא ימות. והכא נמי ודאי הרוח מכבהו: כנגד המדורה. שהרוח מנשבת ומבערת האור ואפילו אם אין מנשבת אלא רוח מצויה: מתני' אין אומרים לו כבה. דאמירה לנכרי שבו' וגזור רבנן עליה: ואל תכבה. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו מכבה: מפני שאין שביתתו עליהן. דישראל אין מוזהרים על

נר מצוה

חצר כאן לחצר אחרת והלכתא כרב הונא: בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי מדאמר רבא אטעייה [א] רב שזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ כבא להציל דמי ושפיר דמי: א"ל ר"נ בר יצחק לרבא מאי טעותא א"ל דתנן ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף בכלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכו': חשבון מאי עבידתיה נימרו ליה מהפקירא קא זכינא אמר רבא הכא ביראי שמים עסקינן דלא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח וה"ק אם היו פקחים דידעי דכי האי גונא לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: **מתני'** ולשם הוא מוציא כל כלי תשמישו ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול לעטוף [דף קכ.] ר' יוסי אומר י"ח כלים °וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: והלכתא כת"ק: (**מתני'**) ר"ש בן ננס אומר פורסין עור של גדי ע"ג שידה תיבה ומגדל שאחז בהן האור מפני שהוא מחרך ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר' יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שהן מתבקעין ומכבין את הדליקה מפני שאינן יכולין לקבל האור: **גמ'** ולית הלכתא כר' יוסי דקסבר גרם כיבוי אסור: (א) אמר רב יהודה א טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם ב כבתה כבתה וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה: [דף קכ:] *ת"ר ג נר שע"ג טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת מאליה ואם כבתה כבתה אמרי דבי ר' ינאי לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ונר ג שאחורי ג הדלת (ב) אסור לפתוח ולנעול כדרכה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואסור לפתוח הדלת כנגד המדורה בשבת ואפילו ברוח מצויה: **מתני'** *נכרי שבא ד לכבות אין ד אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין

להו: וחוזר ולובש ומוליא. הא דלא שרינן הכי באוכלין ומשקין משום דהתם כיון דבידו הוא מוליא מתוך שאדם בהול על ממונו אי (לא) שרינן ליה אתי לכבויי אבל הכא כיון שאין אתה מתירו אלא דרך לבישה רמי אנפשיה ומדכר: **וטעמיה** דרבי יוסי דאמר דדוקא שמונה עשר כלים אבל טפי לא לפי שאין דרך בני אדם ללבוש יותר מאלו ואי לביש טפי ונפיק בהו לרה"ר הוי משוי ומשום הכי אפילו לחצר המעורבת אסור משום דכיון דמטריד חיישינן דלמא נפיק בהו לרה"ר ואפשר דעד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא משום דכיון דאיהו מציל אלא ברה"י לא חיישינן להכי אבל היכא דנפיק בהו לרשות הרבים מודו דאסור משום משוי ולפי זה אסור ללאת ברה"ר במלבושין [הרבה] שאין דרך לישא אותן כאחד: **רבי** שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי. לח: מפני שהוא מחרך. כווץ ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה: בין מלאין. מים: שאין יכולים לקבל את חום האור מפני שחדשות הם וקי"ל כר' שמעון בן ננס דס"ל דגרם כיבוי שרי ודלא כר' יוסי: **גמ'** טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה. יש לתמוה על הרב אלפסי ז"ל דבגמרא הכי גרסינן [דף קכ.] אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור נותן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה ומקשינן עלה מדתניא טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה כלומר דמשמע דדוקא כה"ג הוא דשרי אבל נותן עליה מים לא ומפרקינן דהוא דאמר כבן ננס דס"ל דגרם כיבוי שרי וכיון דקי"ל כרבי שמעון בן ננס משמע דנקטינן טעמא נמי כרב יהודה והיה לו לרב אלפסי ז"ל להביאה בהלכותיו. ואפשר שהרב אלפסי ז"ל מדמה (ג) [א] להיא דתניא בפ' כירה (דף מז:) גבי נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה דסברינן התם מעיקרא דדוקא כרבי יוסי אתי אבל לרבנן שרי כי היכי דשרו בגרם כיבוי ורב אשי דחי לה התם ואמר (רבא) דבההיא אפילו רבנן מודו מפני שהוא מקרב כיבוי כלומר והוי טפי מגורם כיבוי ולפי דעת הרב אלפסי ז"ל (ג) דרב יהודה ס"ל אליבא דרבי שמעון בן ננס דכי היכי דשרי בגורם כיבוי שרי נמי במקרב כיבוי כדהוה סלקא דעתא מעיקרא בסוף פ' כירה ומשו"ה שרי ליתן מים מצד (ד) אחד אע"פ שהוא מקרב את כבויו אבל לדידן דסבירא לן כרב אשי דאע"ג דגורם שרי מקרב אסור לא קיימא לן כרב יהודה דבכה"ג [ג] דגורם נמי מקרב כיבוי מקרי כך תירץ הראב"ד והרמב"ן ז"ל להעמיד דברי הרב אלפסי ז"ל ויש לזה הוכחה מן הירושלמי ואעפ"כ כיון דלא אשכחן בגמרא דילן מאן דפליג עליה דרב יהודה בהדיא מגקט כותיה טפי עדיף ולומר שאף כיוצא בזה אינו אלא גורם ולא מקרב (ה) וכן הסכמת הרמב"ן ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות שבת: **תנן** רבנן נר שעל גבי הטבלא מנער הטבלא והיא נופלת. פירוש דוקא בנר של חלב או של שעוה דאילו בנר של שמן כיון שאי אפשר שלא ישפך מן השמן וקיימא לן [ביצה דף כב.] דהמסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה פסיק רישיה הוא ואסור דהא אי אפשר בלא כיבוי: **לא** שנו אלא בשוכח. ששכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת אבל במניח נעשה טבלא בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: **מתני'** נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה. משום דרבנן גזור על האמירה לנכרי משום שבות: ואל תכבה. אין צריך למחות בידו

שלטי הגבורים

א והרמב"ן והרשב"א כתבו דדעת רבי' לאסור מדאשמטיה להסוא דר"י בשביל כך דס"ל בכה"ג הוי קרובי כבוי וקרובי כבוי אסור ולפי זה ל"ש נותן עליו מים או שאר משקין אסור והתוס' והטור א"ח סי' שלד והגהות מיי' פי"ב מהל' שבת כתבו דכל משקין זולת מים מות' לתת עליו והטעם באסור נתינת המים הוא מפני שהוא מלבן וסמ"ג לאוין ס"ה הביא מימרא דרב יהודה כצורתה ולא חילק כלל בין מים לשאר משקין ואפשר דלדידיה ס"ל דבכה"ג הוי דרך לבלוך ולא דרך ליבון והרא"ש הביא דברי רבינו כצורתם ולא הזכיר כלל מימרא דרב יהודה ואעפ"כ הטור א"ח סי' של"ד פסק כרב יהודה לתת עליו שאר משקין וקשה הוא שהרי הטור חולק עם אביו ולא יביא דבריו כלל הלכך נבי אומר לי דבין רבינו ובין הרא"ש ס"ל כר"י דבכה"ג הוי גרם כבוי ושרי ולא השמיטו דברי רב יהודה אלא משום דרב יהודה קאמר שנותן עליו מים מצד אחר שנראה מדבריו דמותר לתת עליו מים וליכא משום ליבון ובזה לא סלקי דבריו להלכה כי נתינת מים אסו' משו' ליבון והלכך השמיטו רבי' והרא"ש מימרא דרב יהודה אבל לעולם אם נותן עליו שאר משקים דליכא למיחש משום ליבון שרי דבכה"ג נמי גרם כבוי הוא והיינו דכתב הטור שמותר לתת עליו כל משקין חוץ מהמים ואע"פ שאביו לא הזכיר מזה כלום כך דעתי נוטה ודברי מיי' פי"ב מהל' שבת מסופקים אם יש לומר שכתב דין נתינת המים גבי ס"ת משום דליכא שם חשש ליבון דבעור ליכא משום ליבון אבל גבי טלית לא כתב היתר נתינת מים עליו ומהאי טעמא דשייך בו ליבון או אפילו קאי נמי אטלית ולקמן יתבאר ומ"מ שרי לתת עליו שאר משקין דכל כה"ג דליכא חשש ליבון גרם כיבוי הוא ושרי:

ב ומה שכ' הטוש"ע סי' של"ד טלית שאחז בה האור שרי לפושטו אע"פ שהוא נכבה כיון שאינו מכוין בפשיטותו זאת לכבות דמשמע שאם מכוין לכך שאסור לפושטו ואין שום אחד מהפוסקים שיזכיר דבר זה כי מדברי כולם מוכח דגרם כיבוי שרי אפי' מכוין לכך מ"מ נראה דודאי כל גרם כיבוי דשרינן הוא בענין שאינו מכוין לכבות אלא הוא עושה שום דבר לחוץ בפני הדליקה וע"י כך בא הכיבוי כהסיא דפריסי' עור או מחילת כלים מלאים מים או נתינת כלי ריקן תחת הנר וכיוצא באלו שאינו מכוין לכבות אלא להגין והלכך אי בהאי מעשה שעושה בא ממילא הכבוי שפיר דמי דלא הוי אלא גרם כיבוי בלא מתכוין דאי מכוין לכך אפי' ע"י גרם אסור כמ"ש הטור ומיהו כשאינו מכוין לכך אע"פ דהוי פסיק רישיה שרי ע"י גרם שהרי התירו לחלות בכלי' מלאי' מים אע"פ שבודאי יתבקעו ויכבו והוי פסיק רישיה מ"מ שרי כיון שאינו אלא גרם ואינו מכוין לכך ועי' בתוס' פ' בתרא דיומא. ומסופקני בכל מלאכת שבת הנעשית בלא מתכוין ע"י גרם בפסיק רישיה כי האי דגרם כיבוי אי שריא או דלמא גבי דליקה סקילו:

ג איכא פלוגתא בנתינת טעם לאיסור זה בין רש"י ומהר"ם וסמ"ג ומיי'

א מיי' פי"ב מה' שבת טוש"ע א"ח סי' שכד:
ב מיי' פי"ב מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רעו:
ג מיי' שם פ"ה טוש"ע שם:
ד מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' רעו סמג:

הגהות חו"י

(א) אמר רב יהודה נמחק ג"ל תניא כו': (ב) עי' באחרונים: (ג) צ"ע דהוה מצי למיבעיא בכה"ג:

הגהות הב"ח

(א) כת האור כצ"ל: (ב) לה לכסות כצ"ל: (ג) רב יהודה כצ"ל: (ד) נ"ב אחר: (ה) נ"ב וכן היא:

הגהות מא"י

[א] בל"י שגבי רב חסדא לרב שובי: [ב] כבסית דתנן כצ"ל: [ג] דגורס נמי נמחק:

דף קכא.

ד"ה מ"ז

וכל הטעמי' הזכירם הטוש"ע לאיסור בסי' רע"ז ולי"ע בדברי הטור ובסי' תר"ם בהל' חנוכה ויש נפקותא בפי' אלו לגבי פסיק רישיה בדבר שהוא פסיק רישיה לגבי רוב בני אדם ולגבי בקיאין אינו פס[יק]
פסיק רישיה או לאו ובחדושי הארכתי בס"ד: ד כתב בס"ג והביא דבריו הרא"ש והטוש"ע סי' של"ד דבכל איסורי שבת בהיזק הבא פתאום כגון בידקא דמיא דאתיא בקרקע שלו או אם נתרועעה חבית של יין ...
...וזה יכול לומר בפני הנכרי כל המציל לא יפסיד ואם אין הנכרי מזומן כאן יכול לקרותו שיבא ויתקן ויציל כשיבא ... ומדברי מיי' פי"א מהל' שבת אינו נראה כן וכ"כ סמ"ג לאוין ס"ה והגהות מיי' בשם ס' התרומה דדוקא ...

בידו אלא יניחנו ויכבה מפני שאין שביתת נכרי עליהן דישראל אין מוזהרין על שביתת הנכרי שאינו עבדו : אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהם. ומתמהינן עלה בגמרא שמעת מינה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין עליו להפרישו כלומר ותקשי לרבי יוחנן דאמר בפ' חרש (דף קיד.) דאין ב"ד מצווין עליו להפרישו וקיימא לן כוותיה ומפרקינן בקטן העושה על דעת אביו ומקשינן אי הכי נכרי נמי ומפרקינן נכרי אדעתא דנפשיה קא עביד כלומר שכל שהוא בן דעת אפילו כשהוא מכוין להנאתו של ישראל אדעתא דנפשיה מיקרי לפי שהוא שוקל בעצמו שראוי לו לעשות כך מפני שישתכר בו נר מצוה

עכשיו או לאחר זמן אבל קטן שאין לו שקול הדעת ואינו עושה אלא מפני שמכיר דאבוה ניחא ליה בהכי אדעתא דאבוה מיקרי הלכך אסור ואפילו לדברי הרשב"א ז"ל שכתב בפ' חרש ביבמות [דף קיד.] דלדידן דקיימא לן דאפילו בדאורייתא אין בית דין מצווין להפרישו באיסורין דרבנן ספינן להו בידים וכיבוי דליקה דרבנן בעלמא הוא לדידן דקיימא לן כר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הכא שאני דכי ספינן ליה בידים לצרכו אבל לצרכנו דרבה מחינן בידיה כדמוכח שמעתין : גמ' [בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. דאע"ג דמגלי דעתא דניחא ליה : גיסתרא. שלטון: אפוטרופוס. ממונה על ממונו] : מתני' כופין קערה. של חרס: על גבי הנר. ובלבד שלא יכבה ואע"פ שטלטל כלי להציל קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותיבנא מינה בפרק כירה [דף מג.] לר' יצחק דאמר אין [כלי] ניטל אלא לדבר הניטל ושניא בצריך למקומו: מעשה בא. כפיית כלי על עקרב: בערב. מקום: חושש אני לו מחטאת. כיון דלא הוי עקרב זה רץ אחריו איני יודע אם חייב חטאת משום צידה אם לאו וחוששני לומר חייב חטאת : גמ' אוקימנא בצואה של תרנגולין. כלומר דכיון שדרכה להיות בחצר אחרת שאדם מקצה להם מקום לא שרי לטלטלה משום גרף של רעי אלא מיהו בשביל שלא יתלכלך בה הקטן שהולך שם לפעמים כופה עליה את הכלים

רש"י

על שבות נכרי שאינו עבד שלהם : גמ' כל המכבה אינו מפסיד · ונכרי אדעתיה דנפשיה עביד : מתני' כופין קערה · של חרס על גבי נר ואע"פ שהכלי ניטל להציל קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותבינן מינה לרבי יצחק ושני ליה בצריך למקומו : מעשה בא · כפיית כלי על עקרב :(ג) חוששני לו מחטאת · דכיון דלא היה עקרב זה רץ אחריו איני יודע אם חייב חטאת אם לאו וחוששני לומר חייב חטאת (ג) : גמ' שלא יוזק בהן · אם יאכלנו הקטן : דגרף של רעי מותר · להוציא לאשפה משום דמאיס כדאמרינן במסכת ביצה : חמשה נהרגין בשבת · ואפילו לא רצו אחריו דמסתמא הורגים הן והוי פיקוח נפש : שנזדמנו לו להורגן · לכך באו לידו שזימן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידים להזיק ומגלגלין זכות ע"י זכאי : לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו אלא שנעשה לו נס : בנישופין בו · כה"ג קאמר שנזדמנו להורגו : נישופין. דרך הנחש שנושף כעין שריקה כשרואה שונאו וכועס : רוק דורסו לפי תומו · שאין מכוין למרח ולאשויי גומות ואע"ג דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי במקום מאיסותא : נחש · כשהולך לתומו *עקרב לפניו אין צריך ליטמט ממנו אלא דורסו והולך ואם מת בדריסתו הואיל ולא נתכוין לכך לדבר שאין מתכוין אפילו לרבי יהודה מדרבנן היא ולענין מזיקין

שאין שביתתו עליהם א קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהם : גמ' א"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ת"ר מעשה שנפלה דליקה בחצרו של יוסף בן סימאי ובאו אנשי גיסתרא של צפורי לכבותה מפני שאפוטרופוס של מלך היה ולא הניחן מפני כבוד השבת ונעשה לו נס וירדו גשמים וכיבוה ולערב שיגר לכל אחד ואחד מהן שתי סלעים ולאפרכוס שבהם חמשים דינרין וכששמעו חכמים בדבר אמרו לא היה צריך לכך שהרי שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה :

מתני' כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תשוך א"ר יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת : גמ' ועל צואה של קטן אוקימנא בצואה של תרנגולין בשביל הקטן שלא יוזק בהן ·ובחצר אחרת אבל צואה של תרנגולין ושל בני (א) אדם ובאותה חצר מותר לכבדה ולהוציאה לבית הכסא דגרף של רעי מטלטלינן ליה ומפקינן ליה: ב חמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב [א] שבהדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכל מקום ושאר כל המזיקין אם היו רצין אחריו מותר להרגן לדברי הכל : ת"ר נזדמנו לו נחשים ועקרבים בשבת והרגן בידוע שנזדמנו לו להרגן לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרגו ונעשה לו נס מן השמים אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה בנישופין בו אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו אמר רב קטינא עקרב דורסו לפי תומו

אבל צואה של בני אדם שדרכה להיות בחצר (א) שדרין בה כגון צואה של קטנים א"צ לכפות עליה את הכלי אלא מותר לכבדה ולהוציאה לבית הכסא : חמשה נהרגין בשבת. ואפילו אין רצים אחריו דמסתמא מזיקין הם ושאר כל המזיקים אם רצים מותר להרגן אפילו לרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה מותר להרגן משום פקוח נפש : בידוע שנזדמנו לו להרגן. לידו שזמנן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות על ידי זכאי : לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו. אלא שנעשה לו נס : בנשופין בו. בכה"ג נזדמנו לו להרוג אותו : נשופין. כך דרך הנחש נושף כעין שריקה כשרואה שונאו וכועס : רוק דורסו לפי תומו. שאין מתכוין למרח ולאשויי גומות ואע"ג דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי במקום מאיסותא :

נחש דורסו לפי תומו. פרש"י ז"ל לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא שאם היה הולך נחש או עקרב לפניו אינו צריך ליטמט ממנו אלא דורסו והולך ואי מאית שפיר דמי כיון שלא לכך נתכוין משום דדבר שאין מתכוין אפי' לר' יהודה מדרבנן הוא והיכא דשכיח היזקא לא גזור. ולא דייק דלישנא דדורסו לא משמע הכי ועוד מדאמרינן בגמרא אמר להו לרעה אני הורג מכוונה ועוד דברוק ונחש בתרוייהו אמרינן דורסו לפי תומו ואם איתא דדורסו לפי תומו בלא מתכוין משמע וכדברי רש"י ז"ל היכי אמר בר מרתא לדבי ריש גלותא דבעו למסחף מנא ארוקא לא נריכיתו הכי אמר רב יהודה וכדאיתא בסמוך דאכתי נריכי למסחף עליה שיזדמן מי שידרסנו לפי תומו אלא הכי פירושה דורסו ואפילו במתכוין אלא שהוא עושה לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מכוין וכרבי שמעון דאמר [בדף גג:] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומיהו להורגן להדיא אסור דכיון שאין היזקן מצויה כחמשה השנויין כל כמה דאפשר לשנויי בהריגתן משנינן : ונמצא פסקן של דברים דכל המזיקין ברצין אחריו נהרגין בשבת להדיא וכל השנויין מתוך שהיזקן מצוי אע"פ שאינן רצין אחריו נהרגין ג"כ אבל שאר המזיקין שאינן רצין אין נהרגין להדיא אלא דורסן לפי תומו ומהא משמע דקי"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה דהאי הוא טעמא דהני אמוראי דשרו בנחש ועקרב לדרום לפי תומו וכן פסק ר"ח ז"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה וכבר כתבתי למעלה בפרק המצניע [סי' תיא ד"ה ולענין] ואכתוב עוד בפרק מי שהחשיך בס"ד :

פסוקות

חדושי אנשי שם

הגהות מא"י

הגהות הב"ח

המאור הקטן

מלחמת ה'

א מיי' פ"א פכ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שח: ב מיי' פ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכה:

פמוטות של בית רבי. מנורות ולא של חוליות היו: כאותן של בית אביך. פרש"י ז"ל שהיו קטנות אבל גדולות אסירי דאדם קובע להם מקום. ולפי זה הא דמסקינן בפ' כל הכלים דכל הכלים ניטלין בשבת ופי' דניטלין בשתי ידים ואפילו בשני בני אדם דוקא בשאר כלים דלא קפדי עלייהו אבל פמוטות כיון דקפדי עלייהו ומייחדי להו מקום לא והקשה הרמב"ן ז"ל דבפרק כירה שרי מנורה הניטלת אפי' בשתי ידים דלא אסרי [דף מו.] אלא בשל חוליות א"נ דאית בה חידקי ומשום דגזרינן אטו של חוליות וכיון דמנורה שרי פמוט נמי משמע דשרי שאין בין פמוט למנורה אלא שהמנורה יש בה קנים אילך ואילך ופמוט אין בו דאמרי' בפ' הקומץ רבה (דף כח.) אינה באה זהב אינה באה ככר ההוא פמוט מקרי. לפיכך פי' דכאותן של בית אביך היינו שהיו גדולות שאביו של ר' זירא גבאי של מלך היה כדאיתא (בבכורות) [סנהדרין דף כה:] ועשיר היה והיו יודעים שפמוטות שלו גדולים היו ואותן של בית רבי אע"פ שעשיר גדול היה לא היו בקיאין בפמוטות אם היו קטנים או גדולים שאפשר שקטנים היו ולא היה משתמש בהן אלא לתשמישו בלבד:

רש"י

מזיקין לא גזור: הוה שדי רוקא · רוק היה מוטל לפניהם ושבת היה: פמוטות · מנורות ולא של חוליות היו דלאי של חוליות בין גדולות בין קטנות אסירי כדאמרינן פ' כירה: כאותן של בית אביך · דקטנות היו אבל גדולות אדם קובע לו מקום: קרונות · עשויות לבני אדם: מתני' אם בשביל ישראל אסור · מדרבנן: מילא מים · מבור ברה"ר:

הגהות הב"ח
(א) דבי ריש גלותא כצ"ל: (ג) קמייהו כצ"ל:

נר מצוה

תומו אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוו מסקי ליה זוזי (א) בי ריש גלותא אתו קא מצערו ליה הוה שדי רוקא (ג) קמיה אמר להו ריש גלותא אייתו מאנא סחיפו עלייהו אמר להו לא צרכיתו הכי אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר להו צורבא מרבנן הוא שבקוהו: א"ר אבא בר כהנא א"ר יוחנן [א] פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין ביד אחת או בשתי ידיו *א"ל כאותן של בית אביך וא"ר אבא בר כהנא א"ר יוחנן קרונות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין באדם אחד או בב' בני אדם א"ל כאותן של בית אביך: **מתני'** נכרי שהדליק את [ב] הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור: °מילא [ג] מים להשקות לבהמתו משקה

[דף נ ע"ב]

הלכך אפילו ניטלין בשתי ידים נמי שרי לטלטולינהו ובשתי ידים לאו דוקא אלא ה"ה בשני בני אדם והכי אמרינן בגמרא גבי קרונות ושני בני אדם נמי לאו דוקא וה"ה ד' וה' אע"ג דאיפליגו בה בירושלמי וראיה לדבר מדשרינן בפרק המוצא תפילין (דף קב.) אסיתא ושריתא דדרו להו בי עשרה משום דתורת כלי עליהן: **מתני'** נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל. פי' ואע"ג (דאמרינן) דאיכא רוב ישראל בההוא דוכתא דאע"ג דאמרינן בנר הדולק במסבה ובמרחץ המרחצת בשבת דאם רוב ישראל אסור כדאיתא בגמרא [דף קכב.] ה"מ היכא שלא עשה אותה [א] הנכרי בשביל עצמו אלא בשביל העומדים שם ומשום הכי אם רוב ישראל אסור דאדעתא דרובא קא עביד אבל כל שהדבר מוכיח שהנכרי עושה אותה בשביל עצמו כי האי עובדא דשמואל [שם ע"ב] דחזא דאייתי שרגא וקא קרי בכי האי גונא אפילו יש בה רוב ישראל מותר: **ואם** בשביל ישראל אסור. פי' אע"ג דס"ל לרבי מאיר דמבשל בשבת בשוגג יאכל ואפילו בו ביום ואמרינן דרב מורה לתלמידיו כר"מ כדאיתא בפרק קמא דחולין (דף טו.) אפ"ה מחמרי טפי במלאכת נכרי ממלאכת ישראל דבמלאכת ישראל בשוגג ליכא למיגזר אטו מזיד שלא [גיטין דף נג.] נחשדו ישראל על השבתות אבל במלאכת נכרי איכא למיגזר שמא ירגילנו בכך לשבת אחרת והכי איתא בתוספתא [פרק יד אות יא] והיינו טעמא נמי דבמלאכת נכרי הנעשית בשביל ישראל אפי' לערב אסור בכדי שיעשו ואלו במבשל בשבת בשוגג לרבי יהודה דגזר שוגג אטו מזיד א"נ במזיד לר"מ למאן דשרי להו ההוא תבשיל במוצאי שבת שרי לאלתר ואין צריך להמתין בכדי שיעשו: **ומיהו** איכא למידק כי היכי דאסרינן [ביצה דף ב: ודף ג.] משקין שזבו ופירות הנושרין שמא יסחוט או שמא יעלה ויתלוש נגזור נמי [בנכרי] העושה לצורך עצמו שמא יעשה [ישראל] בידים ותירץ הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא משום שאין הישראל מצוי אצל הנכרי בשבת שיבא להשתמש ממה שהנכרי עושה לצורך עצמו וכיון דמילתא דלא שכיחא הוא לא גזרינן בה ועוד דישראל מנכרי לא גזור במלאכת דשבת אבל בפירות הנושרין דהויא מילתא דאתיא ממילא בכי האי גונא גזרינן וכי תימא א"כ פירות שתלשן נכרי לצורך עצמו בשבת יהו מותרין לישראל יש לומר דכיון דפירות האילן עבידי דנתרי ולא מינכר בהו אי נתלשו ממילא או תלשן [נכרי] לא פלוג בהו רבנן וכי תימא תינח בפירות האילן אבל עשבים שאין דרכן ליתלש מאי טעמא לא שרי' לישראל ואילו בגמרא אמרי' דקאי לה באפה ואזלא איהי ואכלה אבל להעמידה עליהן אסור שמא יטלטל אותן יש לומר דבעשבים וכיוצא בהן שאין דרכן ליתלש [ג] אסורין משום מוקצה דהוו להו כבעלי חיים שמתו [לעיל דף מה:] דמודה בהו רבי שמעון ואפילו למאן דאמר [שם] חלוק היה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו בהא מודה שאין אדם יושב ומצפה להם כלל והוו להו ככוס וקערה ועששית דאפי' לרבי שמעון לא יזוזו ממקומם כדאיתא בפרק כירה [דף מד.]: **ואיכא** מאן דאמר דכי תנן ואם בשביל ישראל אסור דוקא לאותו ישראל שנעשו בשבילו אבל לישראל אחר שרי וכדאמרינן בפרק אין לדין [דף כה] דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואחרים חולקים ואומרים דלא מקילי' בהכי אלא באיסורין דרבנן אבל באיסורין דאורייתא לא דהא בפרק אין לדין לא אמרינן בגמרא מותר לישראל אחר אלא בבא מחוץ לתחום אבל ביש במינו במחובר דאמרי' התם [דף כד:] דלערב נמי אסורין בכדי שיעשו לא מפלגינן כלל בין אותו ישראל לישראל אחר אלמא כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל ליכא פלוגתא בין אותו ישראל לישראל אחר ודאמרינן בתוספתא בפרק י"ח דשבת חפר קבר לא יקבר בו אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר דמשמע דאפילו במלאכה דאורייתא איכא פלוגתא בין אותו ישראל שנעשו בשבילו לישראל אחר לא קשיא מידי משום דכי שריא התם לישראל אחר לאו בשבת קאמר שהרי א"א לקבור בשבת ולא בכדי שיעשו נמי קאמר דכל בכדי שיעשו באיסור דאורייתא לא מפלגינן בין אותו ישראל לישראל אחר אלא משום דתנן לקמן בפ' שואל [דף קנא.] דאם חפרו הקבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית קתני התם בתוספתא דדוקא אותו ישראל הוא דלא יקבר בו עולמית אבל ישראל אחר מותר בכדי שיעשו אבל לעולם בכל שנעשה בו איסור תורה ליכא פלוגתא בין ישראל זה לישראל אחר לא לשבת עצמו ולא לכדי שיעשו ולא עוד אלא אפי' באיסורי דרבנן נמי איכא למימר דכי מקילין בהכי ה"מ באיסור תחומים שאינו שוה לכל דמה שהוא חוץ לתחום לזה הוא תוך תחומו של זה אבל בשאר איסורי דרבנן לא: **מילא** מים. לבהמתו מבור ברה"ר: ואם בשביל ישראל אסור. מדרבנן שמא יאמר לו מלא. וכתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דמדנקט (ליה) לבהמתו ולא נקט מלא מים לעצמו שותה אחריו ישראל משמע דבכה"ג אפילו בשביל ישראל שותה ואינו נמנע דהא לא אהני ליה מעשיו שהרי הוא עצמו יכול לירד לבור ולשתות כדאמרינן בפ' עושין פסין [דף כ:] אבל אדם מטפס ועולה מטפס ויורד ולבהמתו בלבד הוא שאסרו דאהנו לה מעשיו שא"א לה לירד לבור ולפיכך התיר ר"ת ז"ל לישראל לאכול מפת שהכניס נכרי בשבילו בשבת מרה"ר לרה"י דהא לא אהנו ליה מעשיו שהרי היה יכול הישראל לילך במקום שהפת שם ולאכול ממנו וכ"כ הרז"ה ז"ל בשם חכמי נרבונה ז"ל אבל רבינו יצחק ז"ל הקשה על ר"ת ז"ל ממתניתין דהכא דקתני נכרי שלקט עשבים לבהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור והתם מאי אהני ליה והא אמרינן מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים וכדתניא [ג] במכילתין למען ינוח שורך וחמורך הנח לה והיא תולשת וזו היא נייחא שלה ודחק עצמו ר"ת ז"ל ותירץ כגון דקאי בתרי עברי נהרא דלא מציא למיזל התם וכן הר"ז ז"ל דחק והעמידה בעשבים [מפוזרים] לכאן ולכאן דבכה"ג אהני ליה

הגהות מא"י
[א] נ"ב מלאכה: [ב] נ"ב מעלמן: [ג] נ"ל בתוספתא:

שלטי הגבורים

א דין פמוטות כתבנו לעיל סוף כירה ויש קושיא בדברי מיי' וגם בדברי הטוא"ח סי' רע"ט ובחדושי הארכתי לייסב בס"ד:

ב ואם אמירה לנכרי שבות גם באיסורי דרבנן אמירה לנכרי שבות לפי' התוס' ומדברי מיי' פ"ו מהל' שבת משמע דבכ"מ שיש קצת חולי או צורך מותר לומר לנכרי לעשות דבר שאין איסורו אלא משום שבות ומדברי ר"ת משמע דבאיסו' דרבנן ליכא איסור באמיר' לנכרי ומדברי הטור נראה דס"ל כתוס' ומדברי מגיד משנה פכ"ד מהל' שבת משמע דלא הותרה אמירה לנכרי אפי' במקום מצוה אלא במקום דליכא אלא איסור דרבנן עי' בטוא"ח סי' תקפ"ו:

ג ר"ת כתב דמותר לישראל ליהנות ולשתות מהן כיון דאי בעי הוה מצי לטפס ולירד (ולעלות) בבור לשתות שם נמצא דלא אהנו לו מעשה דנכרי וה"ה אם הביאן הנכרי מנהר שיותר בקל היה יכול הישראל לילך לנהר ולשתות ומתוך כך התיר נמי פת שהכניס הנכרי בשבת מרה"ר לרה"י בשביל ישראל כיון שהישראל הוה מצי לילך במקום הפת לאוכלו והוא שלא אמר לו הישראל להביא וכ"כ הר"ז הלוי ורבי' אליה מפרי"ש וה"ה לכל כיוצא בזה שהישראל עצמו יכול ללכת שם ליהנות מאותו דבר דמותר לישראל ליהנות בו אם הביאו לו הנכרי מעצמו בשביל ישראל דרך רה"ר וי"א דדוקא שתיה הוא דאסיר' אבל יכול להשתמש באותן המים תשמישין אחרים כגון לרחוץ בהן ידיו ורגליו וכיוצא בזה ור"י אוסר בין שתיה בין שאר תשמיש בין לאותו ישראל שהביאן הנכרי עצמו בין לכל כל עוד שהביאן דרך רה"ר דעביד בהו איסורא דאוריי' וכ"כ הרא"ש והטור א"ח סי' שכ"ה ולדברי ר"ת הא דאסרינן להאכיל לבהמתו עשבים שלקט הנכרי לצורך הישראל היינו דוקא שהוא בענין שלא היה יכול הישראל להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבים כגון שהבהמה מעבר הנהר מזה והעשבים שהביא הנכרי מעבר הנהר מזה דאין הישראל יכול להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבי' אבל אם היו העשבים בענין שהישראל היה יכול להעמיד בהמתו ע"ג אותן העשבים אז אפי' לקטן הנכרי לצורך הישראל שרי וחביריו חולקין עליו ולדידן שהבורות שלנו בעומק וא"א לטפס ולירד בהוס ענין נראה דאפילו לר"ת וחביריו אם מילא הנכרי מים לצורך הישראל מבור ברה"ר והביאן לרה"י דרך רה"ר אסורין מיהו איכא דכל אלו דלדידן דלית לן רה"ר רק כרמלית וליכא רק איסור דרבנן שאם הנכרי הביא מים בשביל ישראל דרך כרמלית שהישראל לא אמר לו כלום דשרי לישראל אחר דומיא דפירות שבאו חוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר וי"א דאפי' הביאן דרך רה"ר שרו לישראל אחר וכן בהדלקת הנר אע"פ שהן איסורין דאוריי' דבכל האיסורין אמרי' דדבר הנעשה בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר והר"ן דחה כל אלו הסברות עיין בפנים:

המאור הקטן

הא דאמר ר' אבא בר כהנא א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטל נרות של נחושת שעושין בספרד ואין באלו חשש משום חדקי ואינם עשוים לעולם משל חוליות ופשוטה דאפי' ניטלין בשתי ידיו מותרין לטלטל מדאמר ליה ר' אבא לר' זירא כאותן של בית אביך וה"ר שלמה ז"ל פירשה במנורות קטנות א"כ שאמר ליה ר' אבא לר' זירא כאותן של בית אביך חרפה וגדוף היה ומדמייתי' לה על פסקא דמתני' דתנן כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה נראה שנרות גדולות היו שבהן הוא מצוי שנאחזת הקורה באורן ועוד בהדיא אמרי' לקמן כל הכלים ניטלין בשבת אפי' בשתי ידים לאביי ולרבא אפי' בשני בני אדם ובסוף מס' עירובין גרסינן ההיא שריתא דהוה בי ר' פדת דהוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא ולא ידעתי מי דחקו לרבינו שלמה לפרש הפי' הזה והא דאמרי' בעירובין בפ' חלון כי סולם הצורי כובדו קובעו אין ראיה ממנו לשאר כלים כי מפני שהוא מוטה על הכותל לעלות בו לגג או לעליה החמירו בו לפי שכל תשמישי כלים במחובר לקרקע הם חמורים בכל מקום כגון חותמות שבקרקע וכגון זמורה מחוברת באביה הקשורה בטפיח וכגון כסוי הקרקעות בפירקין דלקמן וה"ר שלמה כתב במס' עירובין אע"פ שאמרו כובדו קובעו ה"מ למעט הכותל אבל לא נאסר הסולם לטלטל:

הא דתניא מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור יש מרבותינו חכמי צרפת ומחכמי נרבונא כמו כן שאמרו דוקא להשקות לבהמתו שאלמלא מלוי הנכרי לא היה ישראל יכול להשקותן לבהמתו אבל לשתות אחריו מותר שהרי אדם מטפס ויורד לבור מטפס ועולה ואפי' בלא מלוי הנכרי היה יכול לשתות ואשתכח דלא אהנו מעשיו דנכרי ואף על פי שעשה הנכרי מדעת עצמו בשביל ישראל אין חוששין לכך וכן ליקט עשבים כיון דאוקימנא דקאי לה באפה ואזלה ואכלה לא היה ישראל יכול לעשות זה במחובר בעשבים שהיו מפוזרין לכאן ולכאן שאין דרך להאכיל כן לבהמה כדקאי לה באפה ואזלה אבל אם היה מקום מרעה שיש שם הרבה עשבים והיה ישראל יכול להאכילן לבהמתו במחובר אפי' במעמידה על גביהן אע"פ שלקטן נכרי בשביל ישראל מותר כל כמה דלא אהנו מעשיו ולא עביד אלא מדעתא דנפשיה ומאכיל לבהמתו במחובר אין שם חשש איסור ומפורש הוא במכילתא למען ינוח שורך וחמורך הנח לה והיא תולשת וזו היא ניחא שלה: סליק פרקא

מלחמת ה'

מתכוין אלא ש"מ אפי' במתכוין נמצאת שמועתנו כר"ש ומעתה למדנו בהלכות המזיקין שלשה דינין מוחלקין שחמשה הנזכרין בברייתא נהרגין כדרכן ושאר כל המזיקין דורסן לפי תומן ונגודין בכפיית קערה עליהם דלא מינכרא מילתא כהריגה ודומיא כלפי תומו הוא וכולן נהרגין כדרכן ברצין אחריו ודברי הכל וכל השמועה מתוקנת בכך ולמדנו שהלכה כר"ש וכן דעת רבינו הגדול ז"ל שסמך עליה ולפיכך כתב לההיא דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת והתיא כר"ש וכ"כ משנת ח' שרצים שהיא סתמא בלא מחלוקת כר"ש וגם יורה על זה מה שאמר בפ' במה מדליקין אסקא ר' יוחנן דר' יוסי כר' שמעון וריבא אוקמא כר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ומה שכתב בפרק כירה גבי הא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת אבל של עץ לא דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה לא בא לפסוק הלכה כמותו אלא ללמדך שלדברי ר"ש אפי' של עץ נמי כמ"ש ואי כר"ש ס"ל אפי' של עץ נמי והאמת הדבר שהוא בורח מלפסוק הלכה כמותו בפירוש ולא ידעתי למה אבל לא ראינו אותו נמנע מלכתוב כל ההלכות האמורות בגמ' לדברי ר"ש כגון אלו שהזכרנו וכן ההוא דאמר רבא החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה לר"י דאמר חייב וכו' אלמא ר"י יחידאה הוא ולא סבירא לן כוותיה וכן לפי דעתי זו שאמרו טלית שאחז בו את האור וס"ת שאחז בו את האור פושטן לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא דהא במתכוין לכבות הוא פושטו ולר"י חייב והרי כתבו רבינו ז"ל ופסקו בהלכות ותנוח [נפש] ר"ת ז"ל שקצר לנו את הדרך הזו ופסק הלכה כר"ש בפירוש וראייתו נכונה מדרבה בריש פ' נוטל ואומר אני שהראיה מהגמ' שאין להרהר אחריה מה שאמרו רב אחא ורבינא בכל השבת כולה הל' כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור א"נ מוקצה מחמת מיאוס וזה הכלל גדול אמרו בשבת לכל הלכותיו בין מלאכה שאינה צריכה לגופה בין בדבר שאינו מתכוין בין בדין מוקצה ומזה הכלל יצא להם בגמ' לומר שאידנא דקיי"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה שאין לך מקום אחר ראוי לסמוך עליו שפסקו שם בהדיא כר"ש ועליו סמך רבינו הגדול ז"ל שלא פרסם במקום אחר שהלכה כמותו אלא ברמז לחכמים וידעתי שכל המפקפקים אומרים שאין כלל זה אלא לדין מוקצה ואינן מניחין מקום ללשון שזה דומה למה שפוסקין בגמ' הלכה כר"ש בעירובין והלכה כדברי המיקל באבל ולדבריהם מהו הכלל הגדול הזה שכללו והרי לדברי המחמיר אין הלכה אלא במוקצה סתם לא במוקצה מחמת איסור ולא במוקצה מחמת מיאוס ואדרבה יותר היה להם לפסוק כרבי יהודה ולומר שהלכה כמותו במוקצה מחמת מיאוס ובמוקצה מחמת איסור חוץ ממוקצה סתם ואפי' לדברי המיקל אין הלכה אלא במוקצה סתם ובמוקצה מחמת מיאוס ולא היה להם לכלול כל זה הכלל ועוד שהיה להם לפסוק במוקצה כר"מ דאית ליה מוקצה מחמת איסור ולית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכ"ש מוקצה אחר אלא ש"מ לפסוק הלכה כמותו בכל דיני שבת כתכוין ואף רבינו חננאל ז"ל כתב שם וקיי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל ואסיקנא בה הלכה למעשה שהלכה כר' שמעון בהלכות שבת כולן: **עוד** כתב בהלכות מיתס שפיגהו דמרב אחא ורבינא שמעינן מינייהו דהלכתא כר' שמעון וזה נוטה למה שכתבנו דבכל הלכות שבת פסקו כר"ש בדבר שאינו מתכוין ובמלאכה שאינה צריכה לגופה ואין הכלל לדין מוקצה בלבד אלא אף לשאר הלכות שבת כולן והסוגיא שבסוף פ' שמונה שרצים בשמן ורד בפירקא דרב אדרב סיוע וראיה לזה וכפי ספי' שכתבו בעל המאור ז"ל עצמו והנוטה מזה תועה מדרך השכל:

ליה מעשיו וכל זה אינו מחוור כלל: **הלכך** משמע דמתניתין דנקט בהמתו אורחא דמילתא נקט לפי שבמקום השקאת הבהמות מצויים שם ישראלים ונכרים אבל אה"נ דאפילו מילא מים לעצמו אסור לישראל לשתות מהן דהא מ"מ אהנו ליה מעשיו שע"י מלאכתו של נכרי הוא יכול לשתות מהם במקום זה: **עשה** כבש לירד בו ירד ישראל אחריו. כבש עושין בספינה גדולה לירד מן הספינה ליבשה וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא ירד אחריו שאינו מטלטלו אלא שיורד בו ואינו אלא כיושב על האבן אבל לטלטלו אסור אא"כ היו העצים תלושין מע"ש דבכה"ג ליכא משום מוקצה לפי שאין הנכרי מקצה כלום ודעתו על הכל כמו שאמרו בירושלמי [בפ"ק דמכילתין הל"ז ופ"ג דביצה הל"ב] דאין הכן לנכרי אבל בתלש עצים מן המחובר בשבת אסור לטלטלו ומכאן אתה דן לדברים התלושין שאפאן או בשלן הנכרי לצרכו בדברים שאין בהם משום בשולי נכרים שמותרין לישראל ואין בהם משום מוקצה והוא שראוין מתחלתן לכום הא אם אינן ראוין מוקצין הן ואסורין לפי שיש לו איסור מוקצה בשבת משום דלא חזי והיינו דאמרינן בפ"ק דחולין [דף טו:] השוחט לחולה בשבת אסור לבריא המבשל לחולה בשבת מותר לבריא מ"ט האי ראוי לכום והאי אינו ראוי לכום: **גמ'** אבל מכירו אסור גזירה שמא ירבה בשבילו. מיהו בגמ' מוכח דשלא בפניו שרי הלכך נקטינן דבשאינו מכירו אפילו בפניו אפי' במידי דאיכא לאפושי בשביל ישראל שרי והיינו ברייתא דנכרי שליקט עשבים לבהמתו ומכירו ושלא בפניו נמי שרי ואי מידי דליכא לאפושי ביה בשביל ישראל הוא כנר וכבש אפילו מכירו ואפי' בפניו שרי: **אבל** אוקומי עלייהו אסור דהו"ל כמוקצה. פי' ואמרי' בגמ' מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים מחוברין בשבת כדי שתרעה דליכא למיגזר שמא יתלוש בידו ויאכילנה אבל אינו מעמידה על גבי מוקצה שמא יטול בידו ויאכיל והני נמי מוקצין הן גבי טלטול דאתמול מחוברין הוי ואיכא למיגזר שמא יטול בידו ויאכיל הלכך דוקא למיקם באפה שלא תפנה למקום אחר והוא אינו עומד סמוך לעשבים הוא דשרי אבל להעמידה ממש על גבי עשבים אסור שמא יטול ויאכיל:

ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין. כדי שלא יהנה במה שהקדימו להחם בשבת וכן כל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו וכן מחצה על מחצה כרוב משום דליכא למיקם עלה דמילתא דאיכא למימר דעתיה דמדליק אדעתא דישראל ואיכא למימר דעיקר דעתיה דמדליק בשביל נכרים: **גרסי'** בע"ז וכו' דאמרי אריסא הוא ואריסותי' קא עביד כלומר אינו טורח אלא בשביל עצמו: אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי. לפי שהוצאותיו מרובות ושכרו מועט ויודעים הכל שבשביל ישראל הוא עושה אבל בשדה אמרינן אריסותיה קעביד ופי' רש"י ז"ל דאמרינן שקבלה למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטלת עבודת ישראל לעשות: **ומהא** שמעינן דכיון שיש לנכרי חלק בפירות השדה אע"פ שישראל נהנה במלאכת שבת מותר דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד והנאת ישראל ממילא אתיא הלכך שרי ולא דמי לישראל ונכרי שקבלו שדה בשותפות כדלקמן דהתם עבודת השדה אישראל נמי רמיא אבל הכא כולה אנכרי רמיא ולא אישראל כלל וכ"ש שמותר להשכיר שדהו לנכרי כגון שהנכרי שוכרו בסך ידוע דבכה"ג נכרי כי קא עביד בדנפשיה קא עביד וישראל לא מתהני כלל ותלמודא דנקט טעמא דאריסותיה קעביד לרבותא נקיט דאפילו בכה"ג שרי ועוד שאינו סיה באריסות, אסור אף השכירות היה אסור דלרעא לאריסי קיימא ובאריסות תלו ולא בשכירות אבל השתא דאריסות שרי כ"ש דשכירות כי האי גונא שרי: **ולענין** קבלנות כגון שקבל עליו הנכרי לעשות כל מלאכת שדהו של ישראל בדבר ידוע אם מותר לישראל שיניחנו לעשות מלאכה בשבת וימים טובים איכא מאן דשרי דכיון דאמרינן באריסות דשרי משום דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד כ"ש בקבלנות דלא מתהני ישראל במלאכת שבת כלל ודמיא הא מילתא להיא דאמרינן בפ' מי שהפך (דף יא.) האריסין והחכירין והקבלנין הרי אלו יעשו כלומר דאע"ג דאבל אסור בעשיית מלאכה קבלנין שלו עושין דמלאכה דידהו חשיבא אבל יש מי שאומר דקבולת כי האי גונא אסור דלא דמי לאריס דכיון דאריס חולק בפירות לא אמרי אינשי דשכיר יום הוא אבל כה"ג שהבעלים נוטלין כל הפירות מחזי להו לאינשי כשכיר יום והיינו דאמרי' התם בפ' מי שהפך [ד' יב.] מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ואע"פ שיש מי שפירש באבל עיקר פירושה בשבת קאי אלמא קבלנות אסור בשבת וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ו מהלכות שבת לפיכך הפוסק עם הנכרי לבנות לו חצרו או כותלו או לקצור את שדהו וכו' אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום אסור להניחם לעשות בשבת והיא דהאריסין והחכירין והקבלנין לא קשיא דהתם כיון שהקבלנין לא היה להם לחוש שילרע לו אבל משום פסידא דידהו שרו רבנן מה שאין כן בשבת אבל יש מי שדחה ואמר דכי אמרינן מקבלי קבולת בתוך התחום אסור התם בקבולת בנין לפי שדרכן של בני אדם לעשות בשכירות יום אבל בשדה דרכן של בני אדם לעשותו בקבלנות ועוד שהרואין יתלו באריסות ודברי הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל נראין לי עיקר ומיהו קבולת כלים שהיא נעשית בצנעא בתוך הבית שרי דליכא משום מראית העין והיינו דתנן לעיל בפרק קמא גבי עורות לעבדן וכלים לכובס [דף יז:] וכולן ב"ה מתירין עם השמש וכתבתיה שם בס"ד: **ולענין** פורני וריחים אי הוו כשדה ושרו או כמרחץ ואסירי הרב בעל המתיבות ז"ל כתב דכשדה נינהו ובשם רבינו האי גאון ז"ל כתבו מכיון שהשכירם שנים הרבה ונתפרסם מותר וכן נהגו היתר בבבל ונראה שבכיוצא בזה הכל כמנהג המדינה: **וישראל** ונכרי שלקחו מרחץ בשותפות ונכרי מחממו בשבת בשביל חלקו ונותן מחלית מה שמשתכר בו לישראל ובימי החול שניהם מחממין אותו נראה לי דשרי לישראל ליקח מה שנשתכר המרחץ בשבת בהבלעת שאר הימים והארכתי בדבר זה וביארתי אותו בפרק קמא דע"ז בס"ד: **הנהו** מוריקי. זורעי גנות ופרדסים: נקיט בשבתא. לחרוש ולזרוע ולקצור: שקבלו שדה. באריסות

נר מצוה תורה אור

משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ועשה נכרי כבש [א] לירד בו וירדו אחריו ר"ג וזקנים:

גמ' תנו רבנן נכרי שליקט א עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל בד"א בשאין מכירו אבל במכירו אסור גזירה שמא ירבה בשבילו ודוקא מים ועשבים דחיישינן להכי אבל הדלקת הנר וכבש דליכא למיגזר שמא ירבה בשבילו כדאמרינן נר לאחד נר למאה אע"פ שהוא מכירו אם עשה בשבילו מותר (א"ר חנינא מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים אע"פ שהם מחוברים ואינו עובר משום °למען ינוח שורך וחמורך כדאיתא במכילתא יכול לא יניחנה לעקור ת"ל למען ינוח ואין זה נייח שפעמים שבהמה רעבה אם אתה אוסר לה, ואין מעמידין ע"ג מוקצה) והאי דקתני נכרי שליקט עשבים בשבת מאכיל אחריו ישראל אוקימנא בדקאי לה באפה ואזלא היא ואכלה אבל אוקומה עלייהו אסיר דהויליה (א)מוקצה ואמר רב הונא ^א מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת אבל לא ע"ג מוקצה ואי קאים לה באפה ואזלא היא ואכלה מן המוקצה שפיר דמי ת"ר עיר ^ב שדרין בה ישראל ונכרים והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ במ"ש מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין וכן מחצה על מחצה כרוב ואדעתא דרובא קא מחממי ונר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה ואם רוב ישראל אסור מחצה על מחצה אסור מאי טעמא דאדעתא דרובא קא מדלקי: *שמואל איקלע לבי אבי תורן אתא ההוא נכרי וקא מדליק שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי שטרא וקרי בהו אמר אדעתא דנפשיה קא מדליק הדר אהדרינהו לאפיה (ג) בי שרגא: °גרסינן בע"ז* תניא רבן שמעון בן גמליאל ^ג אומר לא ישכיר אדם ^ב מרחצאו לנכרי מפני שהיא נקראת על שמו ונכרי זה עושה בו מלאכה בשבתות וי"ט אבל שדהו לנכרי שרי דאמרי אריסותיה הוא דקא עביד מרחץ נמי אריסותיה קא עביד אריסותא למרחץ לא עבדי אינשי: הנהו מוריקי דנכרי נקיט בשבתא וישראל נקיט בחד בשבתא אתו לקמיה דרבא שרא להו רבא איתיביה רבינא לרבא ישראל ונכרי ^ג שקבלו שדה

רש"י

ברה"ר: כבש · עושין בספינה גדולה לירד בו מן הספינה ליבשה: גמ' שליקט עשבים · לבהמתו: מאכיל אחריו ישראל. לבהמתו: מילא מים · מבור ברה"ר ואחריו · דוקא נקט בכולהו דמוכח דנכרי לצורך עצמו עשה: אבל מכירו · הנכרי: נר לא' נר למאה · וכיון דנכרי לצורכו הדליקה ליכא למימר דבשביל ישראל אפיש: מעמיד · אדם את בהמתו על גבי עשבים · מחוברים לרעות בשבת דליכא למיגזר לשמא יתלוש בידו ויאכיל: אבל לא יעמידנה על גבי מוקצה, שמא יטול בידו ויאכיל: ואי קאים לה באפה · שלא תפנה למקום אחר ואזלה ואכלה והוא אינו עומד על העשבים קרוב לה דניחוש שמא יטול ויאכיל דהוה להו כמוקצין דהא אתמול מחוברין הוו: מותר לרחוץ בה מיד · במוצאי שבת: בכדי שיחמו · שלא יהנה במה שהקדימו להחם בשבת וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו: ואדעתא דרובא קמחממי · ועיקר (ג)מחשבת הלולה בשבילם: נר הדולק במסיבה · של בני אדם: אם רוב ישראל אסור · כדמסיק דאדעתא דרובא ישראל קמדלקי הלכך ישראל עיקר: ומחצה על מחצה. נמי ליכא למיקם עלה דמילתא ואיכא למימר דלמא אדעתא דישראל או דנכרי אדליק אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורו ודאי עיקר דעתיה אדעת עצמו אדליק כדי להשתמש לאורה וכיון דנר לאחד נר למאה שרי: אבי תורן · מקום: דאייתי שטרא · ההוא דאדלקה: לא ישכיר וכו' · אבל שדהו שרי להשכיר היכא דליכא למיחש לחניית קרקע כגון בחו"ל ואע"פ שהיא נקראת על שמו לא חשדינן ליה דליהוי האי שלוחו אלא אמרינן אריסותיה הוא דקבל עליה למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטל לעשות: מוריקא · זורעי גינות כרכום: נקיט בשבתא. לחרוש לזרוע ולקצור: שקבלו שדה באריסות · מבעה"ב ומיום שקבלוה מוטל על

שלטי הגבורים

א איכא פלוגתא כי לפי חילוק שעושין קצת המפרשי' בין הדלקת הנר ובין פירו' הנושרים כאשר כתבתי בחדושי דמשום דהדלקת הנר ועשיית הכבש ומליאת המים אינן קלים לעשותם משום הכי שרו ליהנות מאותה מלאכה אי עביד לה הנכרי מעצמו ה"נ אם בישל הנכרי בשר לעצמו או דגים או ביצים או אפה לחם לעצמו מותר לישראל לאכול מהם שגם אלו אינן קלים לעשותן ואין לאסור הלהם משום מוקצה דהא קי"ל כר"ש מיהו כ"ל דנ"ל שכל אלו האפיות והבשולין הם בענין דליכא שם משום בישולי נכרים דאי איכא משום בישולי נכרים אפילו בלא איסור שבת אסור לאוכלן והיכי דמי כגון שאפה הנכרי ובישל ע"ג אור שעשה הישראל מבעו"י וה"נ נ"ל שכל אלו הדברים היו תלושין מבעו"י וראוין בענין דלית שם איסור מוקצה דאי איכא איסור מוקצה פשיטא דאסור לאוכלן אפי' לטלטלן והכי כתב המגיד משנה פ"ו מהל' שבת בשם הרשב"א והוסיף לאסור הנולד הנעשה ע"י הנכרי כגון משקים הבאים ע"י סחיטת נכרי ולפי התירוץ אחר שעושין המפרשים בין נכרי שעשה הכבש ומדליק הנר לעצמו ובין פירות הנושרים ומשקין שזבו דלא הותר מה שעשה הנכרי לעצמו אלא במידי דלאו בר אכילי' ואין אדם להוט אחריו כגון הדלקת נר ועשיית כבש אבל מידי דהוא בר אכילה ואדם להוט אחריו אם עשאו הנכרי לעצמו אסור לישראל ליהנות ממנו א"כ נכרי שבישל או אפה או צלה לעצמו אסור לישראל ליהנות ממנו וכ"כ ר"ת דפת הנאפה בשבת ע"י נכרי אפי' בישלו לעצמו ולצורך נכרי אסור מטעם דהוי מוקצה דהא סקמת לא חזי לכום מע"ש וכתב דמוקצה כזה אף ר"ם מודה דכיון דנטחן ונרקד ונאפה הוי כגרוגרות וצמוקין ולא דמי לישראל שבישל בשוגג דיאכל דהתם ליכא למיגזר שמא יבשל במזיד דלאו ברשיעי עסקי' אבל בנכרי שבישל לעצמו אי שרית לישראל למיכל איכא למיגזר דילמא יאמר לנכרי לבשל בשבילו ומדברי התוס' נראה לאסור מדקא עבדי התם הני תרוצי ביחד משמע דסבירא להו לאסור וכסמ"ג לאוין ס"ס כתב איכא פנים לאיסור ואיכא פנים להיתר וסוף דבריו לאיסור וכן המרדכי בשם ספר התרומה וכן כ' בהגהות מיי' פ"ו מהל' שבת ובשם א"ז ובשם ראבי"ה שהיה מלקה בני אדם שאכלו פת שאפאה נכרי בשבת והרא"ש והטור' א"ח סי' שכ"ה כ' להתיר פת שאפאו נכרי בשבת לצרכו ולצורך נכרי דאין כאן מוקצה כלל והאריך בראיות ורי"ו בכ' ברוך וס"ד שמואל מוורדוס מתירין ליקח פת מן הנכרי שאפאו בשבת לצורכו ע"י הדחק ונראה דאפי' למאן דמתירין מלאכת אפיה ובישול שעשה הנכרי לצורכו הייט דוקא היכא שהנכרי אינו מכירו ויודע שצריך לו אבל אם הוא מכירו ויודע שצריכו לו אסור גזירה שמא ירבה בשבילו וכ"כ המגיד משנה ובספר אגודה סי' תקי"ד יש שמתיר לומר לנכרי בשבת לעשות הפאפלה וכן מותר לטלטלה:

ב כתב הרמב"ן תנור יש מסתפקים בו אם דרך להשכירו כמו שדה ושרי או אם הוא דומה למרחץ ואסור והוא הכריע לאיסור דדוקא שדה אמרי' ארעא לאריסותא קיימא אבל תנור אינו עומד לאריסות ודינו כמרחץ אפי' בשכירו לשנה ובריתים נוהגים שיתר שעומדים לאריסות ורבינו האי כתב אם השכירו שנים הרבה ונתפרסם הדבר מותר וכן נהגו היתר בבבל והרא"ש כתב ולפי זה נתפרסם ונתברר הדבר בכל שכל מי שיש לו מרחץ או תנור אינו שוכר פועלים לעשות לו מלאכה בהם ולוקח הריוח של הרחיצה והאפיה אלא משכירו לאחר לשנה או לחדשים בדבר ידוע וביטול השוכר כל הריוח שיהא ממנו הלכך מותר בקבלנות מלאכת הנכרי נקראת על שם ישראל אבל אם היה משכירו לימים אסור ליקח שכר שבת וי"ט: ג וכ"י היה מתיר בתנור שקבלו בשותפות אפי' לא התנו דדוקא בשדה אסור לפי שחלק ישראל מתעלה ומתרבה באותה שעה

עין משפט

א מיי' פכ"א מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכד:
ב מיי' שם פ"ו סמג שם טור א"ח סי' רעו שמו:
ג מיי' שם פ"ו סמג שם טא"ח סי' רמג:

הגהות הב"ח

(א) כמוקצה כצ"ל: (ב) לגבי כצ"ל ותי' בי נמחק: (ג) ועיקר הילול שבת בשבילם כצ"ל:

הגהות מאי"ר

[א] נ"ב אחר:

שמות כג · תסא · תסב · דף קכב: · דף כא: · תסג · [דף נא ע"א]

א מיי' פ' כ"ג מה' שבת טוש"ע סי' שח:

בארישות מבעל הבית משקבלוה הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד : לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה חלקך בשבת. לפי שנעשה שלוחו על עבודת חלי היום המוטלת עליו : ואם התנו מתחלה. קודם שהוטלה עליו: מותר. דהא לא קביל עליה ישראל עבודה בשבת ואין הנכרי שלוחו : ואם באו לחשבון . פרש"י ז"ל דלאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באפי נפשיה היא כלומר אם קבלוה [סתם] ועשו סתם שנטל נכרי בשבת וישראל בחול ולא ליוהו ישראל ובאו לחשבון אחר זמן שאמר לו ישראל לנכרי כמה ימי שבת נטלת ואטול אני כנגדן ימות החול אסור דשכר שבת הוא נוטל דגלי אדעתיה דנכרי שלוחו הוה כך פרש"י ז"ל. אבל הראב"ד ז"ל פירש דאהתנו מעיקרא קאי כלומר אע"פ שהתנו אם אמרו אחר [כך] שיבואו לחשבון ותהא חלוקתן שוה [אסור] דכיון דבאו לחשבון אשתכח דתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוא :

נר מצוה

שדה בשותפות לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה חלקך בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו מעיקרא מותר ואם באו להשבון אסור אבסיף רבא לסוף איגלאי מילתא דהתנו מעיקרא הוה :

סליקו להו כל כתבי

דף קכב:

כל הכלים [א]ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אף על פי שנתפרקו בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן : גמ' אע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא נתפרקו בחול °אדרבה נתפרקו בשבת מוכנין אגב אביהן נתפרקו בחול אין מוכנין על גב אביהן אלא אמר אביי הכי קאמר כל הכלים [א] (א) הניטלין בשבת ודלתותיהן ניטלים עמהן ואף על פי (ב) שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי (ג) שאינו מן המוכן שדלתות הבית קבועין בו ולא הוכנו לטלטל : תנו רבנן דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל ניטלין ולא מחזירין של לול של תרנגולין לא ניטלין ולא א מחזירין גזירה שמא יתקע : מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים קרדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגרר בה את הגבינה מגריפה (ד)לגרף בה את הגרוגרו' את הרחת ואת המזלג לתת

רש"י

על שניהם לעשות ביחד : לא יאמר ישראל לנכרי טול אתה חלקך בשבת . לפי שנעשה שלוחו על חצי המוטל עליו : ואם התנו מתחילה . קודם שהוטלה עליו מותר דלא קביל ישראל עבודה דשבת ואין הנכרי שלוחו : ואם באו לחשבון . לאו אהתנו קאי אלא מילתא באפי נפשיה כלומר אם קבלוה סתם ועשה סתם שנטל הנכרי בשבת וישראל בחול ולא ליוהו ישראל ובאו לחשבון אחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת ואטול כנגדם ימי החול אסור דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתיה דנכרי שלוחו הוה :

סליקו להו כל כתבי

כל הכלים ניטלין . כלומר כל הכלים שיש להן דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת : ודלתותיהן . שיש להן דלת בצידן ניטלין עמהם : ואפילו נתפרקו . הדלתות מן הכלי ניטלין : ואינו דומה לדלתות הבית . לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלים אבל אלו הוו כלים אגב אביהן : גמ' אדרבה . מאי אע"פ שייך למתני הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למישרי משום דכי קדים יומא היו מוכנים על גבי אביהן : ה"ק . אפילו שנתפרקו בחול:ניטלין ולא מחזירים. ניטלין לפי שאין בנין וסתירה בכלים ולא מחזירין כדמסיק טעמא שמא יתקע : לול . בנין העשוי לתרנגולין: לא ניטלין ולא מחזירין . דחזרתו בנין ממש הוא וכן סילוקו סתירה גמורה היא : גזירה שמא יתקע . בחוזק בסיכין ויתדות והוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש : מתני' קורנס . המ"ר בל' אשכנז : דבילה . מאחר שעשה עיגול היא עבה מאד וקשה כגבינה וצריך קורדוס לחתכה : מגירה . כעין סכין ויש בה הרבה פגימות : לגרר בה את הגבינה . ולחתכה לשנים לפי שממהרת לחתוך דבר עב : מגריפה . ווידל לגרוף בה הגרוגרות מן החבית : רחת . פלא : מזלג . כעין עתר [סקורין] פורקא

סליקו להו כל כתבי

כל הכלים ניטלין בשבת . כתבו בתוספות דלא גרסינן כל הכלים ניטלין דאי הכי משמע שאין שום כלי אסור בטלטול וליתא דהא איכא מסר גדול ויתד של מחרישה דלכ"ע אסירי בטלטול כדאיתא לקמן [דף קכז.] אלא הכי גרסינן כל הכלים הניטלין בשבת והכי פירושו כל הכלים שהן ניטלין בשבת אף דלתותיהם של אותם שיש להם דלתות ניטלין עמהן ולפי זה הן צריכין ג"כ לומר דלא גרסינן ודלתותיהן בוא"ו דלא שייכא בהך גירסא וא"ו כלל . ואין צריך לכך דשפיר גרסינן כל הכלים ניטלין בשבת דכיון דקתני ודלתותיהן עמהן שפיר משמע דלא מיירי אלא בכלים העשוים להצניע בהן שמלאכתן להיתר ועיקר חדושיה דתנא משום שריותא דדלתות הוא וכך מטין דברי רש"י ז"ל שכתב בלשון זה כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ואינן דומין לדלתות הבית לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלי אבל אלו הוו כלי [ג] על גבי אביהם : גמ' ואע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול כתב רש"י דקס"ד דאע"פ שנתפרקו אשבת דתנן ברישא קאי ומשמע אע"פ שנתפרקו היום מותרין ולא מיבעיא שנתפרקו מאתמול ומש"ה אקשי' אדרבה מאי אע"פ שייך למיתני הכא הא ודאי נתפרקו בשבת איכא למימר (ה) משום דכי קדים יומא היו מוכנין לטלטל אגב אביהן ולפי זה נראה דלא גריס רש"י ז"ל ואע"פ שנתפרקו בשבת אלא [אע"פ שנתפרקו] : הכי קאמר וכו' ואע"פ לאו ארבותא דנתפרקו בשבת קאי אלא ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת ולא מבעיא כשלא נתפרקו : ומקשין הכא דמהא משמע דטפי איכא למישרי בשברי כלים שנשברו בשבת משנשברו מערב שבת ואילו לקמן בפרקין [דף קכד:] מסקינן דשברי כלים שנשברו מערב שבת שרו טפי משנשברו בשבת דאילו נשברו מע"ש לכ"ע סגי להו במעין מלאכה ואילו נשברו בשבת פלוגתא דרבי יהודה ורבנן לאו קושיא היא דהתם כיון שאינן ראוין למלאכתן הראשונה דין הוא שכשנשברו בשבת יהו אסורין מדין נולד אבל דלתות הכלים שראויות להחזירן במקומן ולשמש מלאכתן הראשונה טפי חזי כי נתפרקו בשבת שהן מוכנין אגב אביהן מכשנתפרקו מערב שבת דהתם איכא למימר דכיון שלא החזירום מבעוד יום בטלי מתורת כלי : ת"ר דלת של שידה תיבה ומגדל ניטלין . ומסלקין אותן בשבת מציר שלהן דאין סתירה בכלים : ולא מחזירין . לאו משום דיש בנין בכלים אלא משום גזירה שמא יתקע וכדמפרש ואזיל כלומר שמא יתקע מסמר או יתד בחזקה וחייב משום מכה בפטיש א"נ משום בונה דכי אמרינן [ביצה דף כב.] אין בנין בכלים ה"מ בכלי שנתפרק ואין צריך אומן בחזרתו אבל עושה כלי מתחלתו א"נ כלי שנתפרק וצריך אומן בחזרתו כל שהחזירו לא מיקרי בנין בכלים אלא עושה כלי מיקרי ומחייב משום בונה ומש"ה חיישינן לשמא יתקע דכל כה"ג מלאכת אומן הוא וכבר כתבתי זה למעלה בפ' הבונה בס"ד : של לול של תרנגולים לא ניטלין ולא מחזירין . דכיון דמחובר בארעא דיש בנין בקרקע ויש סתירה בקרקע וחזרתו בנין ממש הוא וסלוקו סתירה גמורה היא : גזירה שמא יתקע . קא יהיב טעמא אמאי דאמרינן דדלת של שידה תיבה ומגדל לא מחזירין וכדפרישית : מתני' נוטל אדם קורנס . מרטל : דבילה . מאחר שעשאה עגול היא עבה מאד וקשה כגבינה וצריך קרדום לחתכה : מגירה . כעין סכין ויש בו פגימות : לגרוף בה . מן החביות : רחת . פאל"א בלע"ז : מזלג . כמין

שלטי הגבורים

שעושה הנכרי אבל בתנור שאין חלק ישראל מתעלה בכך מותר לחלוק ולומר יהא שלי בחול ושלך בשבת ור"ת אוסר וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב המשתתף עם הנכרי במלאכה או בסחורה אם התנו וכו' מלאכה דומה לתנור שאין חלק ישראל מתעלה במה שהנכרי עושה ואסר בלא התנו וכתב הרא"ש ז"ל תנור שלקחו שישראל במשכון נראה שאין צריך שישראל להתנות כלום כיון שהוא ברשות הנכרי ושכר התנור הוא רק לישראל ברבית שלו ואין לישראל חלק בגוף התנור ואם לא התנו תחלה וגם לא באו לומר שיקח שישראל יום אחד כנגד שבת אלא חלקו סתם מבעיא ולא איפשיטא וכ' הרא"ש כיון דספיק' דרבנן הוא אזלינן לקולא וא"צ להניח לנכרי ליטול כל השבתות לבדו אבל מדברי הרמב"ם נראה לחומרא שכתב ואם לא התנו ושכר שבת אינו ידוע נראה לי שהנכרי יטול שביעית השכר והשאר חולקים בשוה וכתב עוד הטותן מעות לנכרי להתעסק בהן אע"פ שהנכרי נושא ונותן בהן בשבת חולק עמו כל השכר בשוה וכן הורו כל הגאונים:

א מיי' פכ"ג מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו דהתוקע חייב משום בונה והרא"ש כ' דחייב משום מכה בפטיש :

לשון ריא"ז

אבל אין מחזירין אותם למקומם גזרה שמא יתקע ותקיעה היא דרך אומנות ויש בנין וסתירה בכלים בדבר שצריך בו מעשה אומן כמו שביאר מז"ס וכמבואר בקונ' הראיות :

הגהות הב"ח

(א) הניטלין בשבת ודלתותיהן כו' כצ"ל : (ב) נ"ב לפי זה הוה כמו תסורי מתסקה דהא דתנן ואע"פ שנתפרקו בשבת ואע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת : (ג) שאינן מן המוכן שקבועין הן ולא כו' כצ"ל : (ד) לגרוף כצ"ל : (ה) נ"ב דברי טפי (ו) להו כצ"ל : (ז) תי' וסס נמחק וצ"ל הדין : (ח) תי' אפילו נמחק : (ט) מיטלטלת כצ"ל : (י) צ"ל רבה : (כ) תי' לשום נמחק : (ל) כדי לברייתא כצ"ל : (מ) דלרבה כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] ניטלין בשבת ודלתותיהן כצ"ל : [ב] כלי אגב אביהם כצ"ל :

המאור הקטן

מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו את האגוזים וכו' א"ר יהודה קורנס של נפחים שנינו נמצאו ג' מחלוקות בפי' משנתינו רב יהודה ורבה דהוא רבה בר נחמני דהוא בר פלוגתיה דרב יהודה בפי' דמתניתין דנוטל אדם קורנס לפצוע בו את האגוזים ואף אביי נמי קאי בשיטתיה דרבה משום דרביה הוא ואע"ג דאותביה אביי לרבה מדוכה לבתר דשמעה מיניה סברה והיינו דמפרש לה אביי לברייתא דהתירו וחזרו והתירו ורבא דהוא רבא בריה דרב יוסף בר חמא פליג עלייהו דרב יהודה ורבה וכרבא קיי"ל דהוא בתרא וזהו סדר ג' מחלוקות הללו בפירוש המשנה רב יהודה דאמר קורנס של אגוזים שנינו סבירא ליה דבר שמלאכתו להיתר מותר לצורך גופו ולצורך מקומו אבל לא מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כל עיקר אפי' לצורך גופו ואין צריך לומר לצורך מקומו ואין צריך לומר מחמה לצל והא דתנן כל הכלים הניטלין לצורך וכו' הכי מפרש לה רב יהודה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו אבל דבר שמלאכתו לאיסור כלל כלל לא ואתא ר' נחמיה למימר דבר שמלאכתו להיתר עצמו אינו ניטל אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו לא והיינו דתניא ר' נחמיה אומר אפי' טלית ואפי' תרווד אינן ניטלין אלא לצורך תשמישן כלומר אבל לצורך מקומן לא והא דתנן ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה וכן הא דתניא התירו וחזרו והתירו דאזלא אליבא דר' יוסי דאלמא אפי' כלים שמלאכתן לאיסור מותרים לטלטל חוץ מאלו שהן מוקצה מחמת חסרון כיס משום דמיפגמי ומקלקלן לדעתיה דרב יהודה פליגי רבנן עליה דר' יוסי בשאר כלים ולדעתיה דרבא ורבה לא פליגי רבנן עליה והא דתניא התירו וחזרו והתירו הכי מפרש לה רב יהודה כדמפרש לה אביי משום דסתמא כר' יוסי דקא תני סיפא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה דאלמא שאר כלים שמלאכתן לאיסור מותרין לטלטל לצורך גופן ופירושו דרבה ורבא למתני' דתני כל הכלים הניטלים לצורך מפורש בגמ' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבה שני ליה בין צורך גופו לצורך מקומו ובשני צריכים חלוקים זה מזה היה עושה אותן ולרבא לא שני ליה בין צורך גופו לצורך מקומו ובצורך אחד היה עושה את שניהם ובין לרבה ובין לרבא אית (ו) ליה היתר בדבר שמלאכתו לאיסור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה משום דסבירא להו מתני' כולה ר' יוסי היא ולא פליגי עליה אלא ר' נחמיה אבל רבנן מודו ליה לר"י ובין לרבה ובין לרבא אליבא דר' נחמיה אין בין דבר שמלאכתו להיתר לדבר שמלאכתו לאיסור כלום לפיכך אליבא דר' נחמיה שניהם מותרין לצורך גופן ואסורין לצורך מקומן וכ"ש מחמה לצל ולרבא אליבא דר' נחמיה שניהם מותרין בין לצורך גופן בין לצורך מקומן ואסורין מחמה לצל והא דתניא ר' נחמיה אומר אפי' טלית אפי' תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמישן לרבה למעוטי לצורך מקומן ולרבא למעוטי מחמה לצל וה"ה בכל תשמיש שאין אדם מצוי לעשותו אלא לפרקים רחוקים כגון סכינא למפסק בה מיתנא בפרק בכל מערבין וכגון שופר לגמע בו מים לתינוק וכגון הסקת כלים כולהו כמחמה לצל דמו ואסירי ואפי' לרבא אליבא דרבי נחמיה ופירושא דרבה ורבא בברייתא דקתני התירו והזרו והתירו מפרש בגמרא בפלוגתא דאביי ורבא וכבר פרישנא דאביי כרבה דהוא רביה ס"ל ולבתר דשמעה מיניה לפלוגתיה דפליג בהדי רב יהודה בפירושה דמתני' סברה וכדאותביה אביי לרבה דהוא רביה ממדוכה אוקמה כר' נחמיה וכדאותביה לרבא דהוא הבריה אוקמא במחמה לצל ולרבה לא מתוקמא במחמה לצל דא"כ מאי איריא מדוכה שמלאכתו לאיסור אפילו דבר שמלאכתו להיתר היה אסור לטלטל מחמה לצל אליבא דרבה ואדרבה הא הוה עדיפא ליה לתנא לאשמועינן אליבא דרבה ואליבא דאביי דקאי בשיטתיה כהנהו בי סדיאתא דקיימאן בשימשא בי רב מרי בר רחל ולפום הכי איצטריך רבה לאוקמוה להיא מדוכה כרבי נחמיה כי תשמיש הגוף במדוכה בדבר המותר בשבת לעשותו דבר רחוק הוא כמו שופר לגמע בו מים לתינוק ואעפ"כ בעוד שהשום בה מטלטלין אותה מידי דהוה אקדרה של בשר מעל גבי כירה שנוטלין ומחזירין בשבת ואפילו ר' נחמיה מודה בה כדתנינן לה בפ' כירה ולא פליג עליה ר' נחמית ולרבא לא מתוקמא ההיא דמדוכה כרבי נחמיה דאי רבי נחמיה הא קא שרי לצורך מקומו ואפי' בדבר שמלאכתו לאיסור וכדפי' רבא אליבא דר' נחמיה שאין בין דבר שמלאכתו להיתר לדבר שמלאכתו לאיסור כלום ששניהם מותרין בין לצורך גופן בין לצורך מקומן ואסורין מחמה לצל וא"כ היכי קתני ואם לאו אין מטלטלין אותה ורבה ורבא פליגי במדוכה אליבא דר' נחמיה כי היכי דפליגי בעלי אליבא דדברי הכל דרבה חשיב להו כסיכי זיארי ומזורי ורבא לא חשיב להו הכי ומוקים לה במחמה לצל (ז) והם הכי פליגי במדוכה אליבא דר' נחמיה לרבה (ח) אפילו היא כשופר וחצוצרות שאין צורך גופה בשבת מצוי לפיכך אינה (ט) מטלטלת בלא שום ולרבא צורך גופה מצוי ואינה אסורה אלא מחמה לצל ולפום הכי אצטריך (י) רבה לאוקמה במחמה לצל כלומר הא קמ"ל כל היכא דבעי לטלטולה מחמה לצל לא הותר לו אלא ע"י שום שבתוכה שאע"פ שעיקר כוונתו לטלטל מחמה לצל מתוך שהותר' לו לטלטלה ע"י השום בטלטול קדרה של בשר הותר לו לטלטלם אף מחמה לצל כההיא דאמר רב אייתו ליה שותא לכהנא ואוקימנא מחמה לצל שאע"פ שעיקר כוונתו לטלטלה לא היה אלא מחמה לצל הערים וטלטלה לצורך גופה (כ) לשום שישב עליה רב כהנא אף במדוכה ע"י שום מותר לעשות בהערמה ואין מותר לו לטלטל בהדיא מחמה לצל שדבר שמלאכתו לאיסור מחמה לצל אפי' רבנן מודו דאסור ובר פלוגתיה דר' אלעזר בקנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה הוא רבה בר נחמני והיינו דמוקים לה (ל) בברייתא דמדוכה כר' נחמיה (מ) דלרבה הא אמרינן דלא מתוקמא ליה כר' נחמיה ועוד דהא מסקנא דשמעתא דרב כרבא ס"ל וכן אמר ר' אלעזר אלמא לא פליגי ר' אלעזר ורבא בהא מילתא וחד סברא אית להו בטלטול כלים וקשיא לן כיון דקסבר רב יהודה דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור על מה אמר רב יהודה בפ' כירה שרגא דמשחא שרי לטלטולי ועל מה תניא ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלין דהא נר דבר שמלאכתו לאיסור הוא וי"ל כיון דשמעינן ליה לר' יוסי בפי' דשרי דבר שמלאכתו לאיסור כדתנן ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלים בשבת חוץ מן המסר הגדול דלמא ס"ל לרב יהודה הלכה כר' יוסי ואע"ג דפליגי רבנן עליה ורבי מאיר נמי דאמר כל הנרות מטלטלין בשיטת ר' יוסי אמרה ולא פליג רב יהודה עליה דרבא אלא בפירושה דמתניתין בלחוד דרב יהודה סבר פליג תנא קמא עליה דר' יוסי ורבא סבר לא פליג תנא קמא עליה דר' יוסי והא דתניא בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבלה חומלסטרון וסכין קטנה לא הוצרכו לומר אלא כלים שפעמים מצויין במלאכת איסור אבל כלים המיוחדים למלאכת היתר כגון שולחן וכוס וקערה לא הוצרכו לומר שלא עלתה על דעת אדם מעולם שיהו אסורים :

נר מצוה

לתת עליו (א) פת להטמן את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו מחט של יד ליטול (ב) בו את הקוץ ושל סקאים לפתוח בו את הדלת: גמ' האי קורנס בין קורנס של אגוזים בין קורנס של נפחים בין קורנס של זהבים אבל א קורנס של בשמים אסור *כדרב חייא בר אשי אמר ר' יוחנן דכיון דקפיד עליה מייחד ליה מקום כסיכי זיירי ומזורי דאמר רב חיננא בר שלמיה משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום: ירושלמי זיירי (א) דעצר בהו מזורי דחביט בהו וסיכי הן יתדות: את הכוש ואת הכרכר וכו': תנו רבנן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מבעוד יום מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור (ג) אלעזר בן תדאי אומר תוחבין בהן בכוש או בכרכר והן ננערות מאיליהן אמר רב נחמן הלכה (ג) (ד) כאלעזר בן תדאי: מחט ליטול בו את הקוץ: האי מחט (היכי דמי) מחט שלימה אבל מחט שניטל עוקצה או חורה אסור לטלטלה כדרבא: [א] *אסוכי ינוקא בשבתא רב נחמן אסר ורב ששת שרי וקיי"ל (ה) הלכה כרב נחמן בדיני וכרב ששת באיסורי: מתני' *קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אינו מקבל טומאה בין כך ובין כך ניטל בשבת רבי יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ומן היתד של מחרישה (ו) *כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: גמ' אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי פירוש כלי חרס מנוקב מעשנין בו את הכלים ומזלפין בו מים [ג] פ"א אוכלא דקצרי אבן גדולה שנותן עליה הכובס את היריעה כשהוא רוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליה במזורה ופירוש' קמא דוקא דגרסינן בפרק חלק* עד דשוויה לנפשיה כי אוכלא דקצרי דשמעת מינה דכלי מנוקב הוא אמר אביי האי חרבא דאושכפא וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד

רבינו נסים

כמין עתר שקורין פורקא ויש לו שלש שינים ומהפכין בה קש בגורן : לתת עליו לקטן. מזוגות : כוס . פלך: לתחוב בו. ולאכול תותים וכל פרי רך : מחט של יד . מחט קטנה שתופר בה בגדים : ושל סקאין. מחט גדולה שתופרין בה שקין : לפתוח בה את הדלת . מי שנאבדה לו מפתחו : גמ' בין קורנס של אגוזים.שמיוחד לפציעת אגוזים והוי מלאכתו להיתר : בין של נפחים בין של זהבים. דמלאכתו לאיסור ואפ"ה לצורך גופו שרי כדאמרינן לקמן : זיירי . דעצר בהו הם כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים כדתנן [דף קמא.] מכבש של בעלי בתים : מזורי . דחביט בהו כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן בעת שמלבנן : סיכי . הן יתידות שהן מוכנין לנער בהן משי וכיוצא בו ואלו כולן קפיד עלייהו שלא יפגמו כדי [שלא] יקרעו הבגדים והמשי וכן פירש הר' בעל הערוך ז"ל וכן מפרשי' בירושלמי: ת"ר פגה. תאנה שלא בשלה כל צרכה כדכתיב [שיר ב] התאנה חנטה פגיה וטומנה בתבן להתבשל, ותבן הוי מוקצה לטיט : וחררה שטמנה בגחלים . מבעוד יום לאפות בהן ובא בשבת ליטלה: אם מגולה מקצתה . שיכול לאחוז במקום המגולה [דאפילו טלטול מן הצד ליכא שאין צריך להגביה את התבן אלא אוחז במקום המגולה] והתבן נשמט ונופל : ורבי אלעזר בן תדאי סבר שאע"פ שאין בהן מקום המגולה תוחב בהן כוש או כרכר ומגביהן ונופלים התבן או הגחלים מאליהן ואח"כ נוטלן בידו כיון שאין טלטול הגחלים והתבן כדרכן אלא מן הצד : אמר רב נחמן הלכה כר' אלעזר בן תדאי . דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול ואע"ג דבפרק כירה [דף מג:] מסקינן דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול כבר כתבתי שם דתרי גווני טלטול מן הצד נינהו וביארתי שם עיקרי הדברים בס"ד : אבל מחט שניטל חורה.חור שלה : עוקצה.פונטה: אסור (ז) כרבא . דאמרי' בגמרא דמדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא וכי אמרינן דשבת וטומאה כי הדדי נינהו ה"מ בדבר (ח) שהוא כלי מעיקרו וסבר כגון מחט שניטל חורה או עוקצה אבל *בכלי מעיקרא [ג] שבת וטומאה לאו כי הדדי נינהו כדאמרינן בפרק במה אשה [דף סג.] בירית טהורה ויוצאין בה בשבת ותנן נמי בסמוך גבי קנה של זיתים בין כך ובין כך ניטל בשבת: אסוכי יעוקא רב נחמן אסר ורב ששת שרי.פרש"י ז"ל לתקן איבריו ביד ומאן דאסר משום דדמי למתקן ולא דמי ללפופי יעוקא דשרי' לקמן בפרק חבית [דף קמז:] לכ"ע דהתם הוא שמלפפים אותו בבגדים והאיברים מתיישבין מאליהן אבל הכא שמחזירן ומתקן ביד אסר רב נחמן [ול"נ]דא"ה ה"ל לרב נחמן למיפשט איסורא ממעצבין את הקטן דאמרינן לקמן [שם] דאסור לכך פר"ח ז"ל דאסוכי יעוקא היינו אסוקי גרמא דפומא דנפלה ליעק' ומגביהין [illegible] ביד ור"נ דאסר ס"ל דכיון דלרפואה קא עביד איכא למגזר משום שחיקת סמנין ורב ששת דשרי סבר כיון דביד קא עביד ולא בסם ליכא למגזר משום שחיקת סמנין וקי"ל כרב ששת : מתני' קנה של זיתים.לאחר מסיקתן צוברן במעטן ושמן מתאסף לתוכן ונוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם נגמרו כל צרכן והגיעו לבית הבד: אם יש קשר בראשו.היינו אותו פקק של קנים: מקבל טומאה.דכלי הוא: ואם לאו אינו מקבל טומאה. דלא הוי מנא ובגמ' פריך הכי נמי דקשר משוי ליה מנא אמאי מקבל טומאה דהא פשוטי כלי עץ הוא שהפי' הוא חלול אין חללו עשוי לקבל ומשנינן בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בשמן המשתייר שם ע"י הפקק אם הגיעו לעצור וזו היא קבלת החלל שבו : בין כך ובין כך . ניטל בשבת דהא כלי הוא להפך בו זיתים : מסר הגדול . מגירה גדולה העשויה לקצוץ בה קורות : ויתד של מחרישה . הוא כלי העשוי כסכין שבו עושה חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומיחד להן מקום דלא חזו למלאכה אחריתי : גמ' האי אוכלא דקצרי. פירש הרב אלפסי ז"ל: חרבא דאושכפי . סכין של רצענין : סכינא דאשכבתא . סכין המיוחדת לשחיטה בלבד : חצינא דנגרי . דולדורה בלע"ז כל הני קפדי עלייהו משום דפגמי ומקלי

רש"י

פורקא של ברזל ולו ג' שינים ומהפכין בו קש בגורן : לתת עליו לקטן . מזוגות : כוס . פלך : כרכר . רגל : לתחוב בו . תותים וכל פרי רך : מחט של יד . מחט קטנה שתופרין בה בגדים : ושל סקאין . מחט גדולה שתופרין בה שקין : לפתוח בה הדלת. מי שאבד מפתחו: גמ' של אגוזים . המיוחד לפצוע בה אגוזים : של נפחים או של זהבים . שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו שגופו ראוי עוד למלאכת היתר : קורנס של זהבים . אע"ג דקפיד עלייהו קצת שצריך שיהא חלק לרדד טסין אפ"ה כיון דמתקן ליה שפיר ע"י הכאה שמכהו על הסדן לא מקפי' ליה וכ"ש של שאר נפחים : בשמים . לשחוק בו קפיד עלייהו שלא ימאס : סיכי זיארי ומזורי . כלי נבעים הם ור"י הלוי פי' כלי אורגים סיכי עמודים זיארי קנים שבשתי מזורי כובד עליון ותחתון וראשון עיקר : דקפיד עלייהו . האומן שלא יתעקמו ויתקלקלו: מייחד להן מקום. מקצה להו בידים : פגה . תאינה שלא בישלה כל צרכה וטומנה בתבן להתבשל ותבן הוא מקצה לטיט : אם מגולה מקצתה . שיכול לאוחזה ממקום המגולה דאפילו טלטול מן הצד ליכא כי אין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה והתבן נשמט ונופל : חורה . חור שלה : עוקצה. פונטין: כרבא. דאמר כיון דלא הוי כלי לענין טומאה לענין שבת נמי לא הוי כלי : אסוכי ינוקא . להחליק סדר איבריו כשנולד (ג) איבריו מתפרקין וצריך ליישבן ואני הכותב מצאתי בערוך כשנופלת ערלת הגרון שקורין ניאס' בלע"ז משימה החיה אצבעה בפי התינוק ומגביהה ופעמים שמקיא התינוק על כן מדמה לה בגמרא לאין עושין אפיקטויזין בשבת ולפירוש רש"י צריך לומר דדמי למתקן ואסור : מתני' קנה של זיתים . לאחר מסיקתן צוברן במעטן ושמן מתאסף לתוכן והוה נוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבודקן אם גמרו כל צרכן והגיעו לבית הבד : אם יש קשר בראשו . כעין פקק קנה של קולמוס מקבל טומאה דכלי הוא לפי שהוא עב בראשו וחלול ואם לאו לא דמי לכלים ובגמרא מפרש למה צריך אותו בית קבול : מסר הגדול. מגירה גדולה שעשויה לקצץ קורות: ויתד של מחרישה. הוא הכלי הגדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומיחד להו מקום דלא חזו למלאכה אחרת : אוכלא דקצרי. רבינו אלפס פירש מה שפירש ורש"י פי' פירוש אחר שמגמרין מוגמר מתחתיו והבגדים עליו מונחים ומתגמרים דרך הנקבים : חרבא דאושכפא . סכין של רצענין : וסכינא דאשכבתא . של בית המטבחים שהקצבין הן מקצבין בו בשר : חצינא. אלדוד כל הני קפדי עלייהו משום דמיפגמי ומקלי

המאור הקטן

תנו רבנן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים וכו' נקוט האי כללא בידך כל טלטול מן הצד הוא שמטלטל האיסור מצד ההיתר ובדבר שלא נעשה ההיתר בסיס לדבר האסור (ט) אין טלטול מן הצד מותר בו אלא אף לאחר שניטל ממנו האיסור ע"י נכרי או שנפל ממנו נאסר הבסיס לטלטל לפי שהוא מוקצה מחמת איסור כנר שהדליקו בו בשבת והיינו דרבא דאמר בפ' כירה הנח לשמן ונר ופתילה הואיל ונעשו בסיס לדבר האיסור ולר"ש אסורין בשעה שהוא דולק ולר' יהודה אף לאחר שכבה וקיימא לן בההיא כר' יהודה וקדרה שטמנה או שכיסה אותה בדבר שאינו ניטל בשבת אין הקדרה נעשית בסיס להטמנה ולכסוי לפי שאינם אלא לצורך שעה ועוד שהטמנה וכסוי הם תשמישים לקדרה ואין הקדרה תשמיש להטמנה ולכסוי לפיכך אין נעשה בסיס ומה שכתב ה"ר שלמה בענין ההוא בפרק במה טומנין אין נכון ולפי שהקדרה אינה נעשית בסיס לפיכך התירו לו לנער את ההטמנה ע"י כסוי הקדרה כשטמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל וכן כשכסה בדבר שאינו ניטל אם היה מגולה מקצתו שיש בידו לאחוז בקדרה ולנער ממנו הכסוי נוטל ומחזיר ואם לא היתה הקדרה מגולה כלל כגון שהכסוי חופף עליה עד הקרקע אינו ניטל ומחזיר לפי שאינו יכול לעשות לה טלטול מן הצד הרי פירשנו שאין דין הקדרה כדין בסיס לדבר האסור וכן מת ע"ג המטה אין המטה נעשית בסיס לדבר האסור שאם מת בשבת הרי נעשית מבערב בסיס לדבר המותר ואפי' מת מאתמול אין המטה צריכה למת וכל עצמו אינו צריך אלא להטילו על גב קרקע כדתנן שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כדי שיצטנן ולפיכך אין המטה נעשית לו בסיס וכן הטומן לפת וצנונות תחת הגפן שאם היו מקצת עליו מגולין ניטלין בשבת כדאיתא בפרק במה טומנין אינן נעשין בסיס לדבר האסור לפי שהטמנה היא צורך הלפת והצנון (י) תשמיש להטמנה וכן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים הוא הדין והוא הטעם ואלעזר בן תדאי דשרי בכוש או בכרכר לתחוב בהן הוא הדין בלפת וצנונות הטמונים תחת הגפן אפי' כשאין מקצת עלין מגולין אם יש לו כוש או כרכר שיכול לתחוב בהן תוחבן ומנערן וכן באבן שעל פי החבית בשוכח שאין החבית נעשית בסיס מטה על צדה והיא נופלת וכן במעות שעל הכר בשוכח כמו ששנינו בפרק נוטל כל אלו טלטול מן הצד הן בדבר שאינו נעשה בסיס לדבר האסור והרבה סתמות נשנו כבן תדאי להתיר טלטול מן הצד כאותה ששנינו הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו כדאיתא בפרק רבי אליעזר אומר תולין וכאלו ששנינו באבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר ובמניח דבר של איסור על דבר היתר להיות ההיתר תשמיש לאיסור נעשה ההיתר בסיס לאיסור ואסור לנגוע בו כל עיקר לטלטלו אפי' מן הצד כנר שע"ג הטבלא בפ' כל כתבי הקדש ואבן שע"פ החבית ומעות שעל הכר בפ' נוטל וכן כל מוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליק בו בשבת ומטה שהיו עליה מעות כל בין השמשות אסורין לטלטל בין לצורך גופן בין לצורך מקומן וכבר ראיתי אחד מחכמי הדור שהתיר לטלטל נר שהדליקו בו באותו שבת ע"י ככר או תינוק והיה נותן טעם לדבריו דהא דאמר רב אסי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד דוקא מת וכיוצא בו כגון ארנקי או אבנים וכל דבר שאין עליו תורת כלי אבל דבר שיש עליו תורת כלי מותר כדתניא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה וזו טעות גדולה שהמדוכה עם השום הרי היא כקדרה המטלטל עם התבשיל וכאילו הוא דבר שמלאכתו להיתר כל זמן שהתבשיל בה וכן מדוכה כל זמן שהשום בה ולפי שנשתבשו בדברים הללו חכמים הרבה הוצרכתי לבארם וכבר כתבתי רמז דברים הללו בפרק במה טומנין ועוד נוסיף ביאור בזה בסוף זה הפ' ובפרק נוטל :

שלטי הגבורים

א דע כי אע"פ שמיי' פ' כ"ה מה' שבת גבי כלים שמקפיד עלייהו כולל בהן גם קורנס של נפחים דמשמע דקורנס של נפחים אסור לטלטלו לצורך גופו כגון לפצוע בו אגוזים טעו' סופר או מדפים הוא ובמקום קורנס בשמי' כתבו קורנס נפחים תדע שהרי מן התלמוד מוכח להדיא כרבא דמותר לה' נטל הכלי לעשות בו דבר תשמיש אע"פ שהכ' לא נעשה מתחילה לאותו תשמיש ומטעם זה מתיר לטלטל קורנס של נפחים לפצוע בו אגוזים אע"ג דלא נעשה לכך וכן פסק מיי' שם להדיא כדברי רבא והיאך יסתור עתה דבריו וכן יראה מדברי המגיד משנה שם שגי' מיי' היא קורנס של בשמים :

הגהות חו"י

(א) משמע שהן כלי כובס וכן פי' התוס' : (ב) עיין לעיל ברי"ף פ' כירה סי' שמ"ב: (ג) והיא גרוע מלפופי ינוקא דסוף במה אשה וע"ל ס"פ מפנין:

הגהות הב"ח

(א) תי' פת נמחק : (ב) בה כו' לפתוח בה כו' כצ"ל : (ג) נ"ב רבי: (ד) כרבי אלעזר כצ"ל : (ה) דהלכה כצ"ל : (ו) נ"ב גי' אלפס ישן כל הכלים הניטלין ניטלין לצורך וכו' : (ז) כדרבא כצ"ל:(ח) תי' שהוא נמחק וכ"ב שהיה: (ט) נ"ב אבל היכא שנעשה ההיתר בסיס לדבר האסור אין: (י) נ"ב ואין הלפת והצנון :

גי' מהר"ם גולמא

הגהות מא"י

[א] בא"י בכל המקומות הגי' אסוכי וכמו בגמרא : [ב] נ"ב עליהם : [ג] נ"ב שעדיין לא נגמר :

עין משפט

א מיי' פכ"ה מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' של :
ב מיי' שם פכ"ו סמג שם טור א"ח סי' שח :

כיתד של מחרישה דמי : כל הכלים ניטלין לצורך מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר רבא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו [א] (א) אפי' מחמה לצל שרי דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ואף רב *סבר להא דרבא דאמר רב מרא שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך א ואסור טעמא דשלא יגנב אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר רב מארי בר רחל הוו ליה הנהו בי סדיאתא בשמשא אתא לקמיה דרבא א"ל מהו לטלטולינהו א"ל שרי דהא חזו לך אית לי אחריני חזו לאורחין אית לי נמי לאורחין א"ל גלית דעתיך דלאו כוותי סבירא לך אלא כאביי סבירא לך לכולי עלמא שרי ולך אסיר [ג] אלמא חזו למיתב עלייהו לכל דעייל ואתי אמר רבי אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב *מכבדות של מילת ב מותר לטלטלן בשבת תסז אבל של תמרה לא וכן אמר רבי אלעזר והני מילי מחמה לצל אבל לצורך גופו או לצורך מקומו אפילו של תמרה מותר לטלטלן דקיימא לן דכל דבר שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלן בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אבל מחמה לצל לא . פירוש מכבדות של מילת כגון זנב של שועל וכיוצא בו שמכבדין בהן כלי מילת *והאידנא דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרי : [לשון הרי"ף]

°מתני' ג כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את החבית שברי זכוכית לכסות בו את פי הפך רבי יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן את המקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן : גמ' אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת ג שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומותר ומר סבר נולד הוא ואסור אבל נשתברו מע"ש דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעו"י והלכתא כת"ק. ואמר בעל הלכות משמיה דרב צמח גאון דהלכתא תסח [דף נג ע"א]

[ד' קכד:]

ומקלי להו בידים וכל הני הוו מוקצה מחמת חסרון כיס דכ"ע מודו ביה : מתני' כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך . מפרש בגמרא : ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך. לצורך דרבי נחמיה לא דמי לצורך דת"ק דלרבי נחמיה אפילו בדבר שמלאכתו להיתר אינו ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו כדתניא לקמן בפרק חבית [דף קמו.] רבי נחמיה אומר אפילו טלית ואפי' תרווד אין ניטלים אלא לצורך תשמישן : גמ' דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא. ומתני' הכי פירושה כל הכלים הניטלים דהיינו דבר שמלאכתו להיתר ניטלין בין נר מצוה לצורך דהיינו לצורך גופו ולצורך מקומו בין שלא לצורך דהיינו מחמה לצל אבל דבר שמלאכתו לאיסור לא שרינן ביה כולי האי אלא לצורך אין שלא לצורך לא: מרא שלא יגנב. היינו דומיא דמחמה לצל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור : בי סדייתא. לבדים שקורים פילטרי"ש : בשמשא. בחמה : אמר ליה שרי. רבא לטעמיה דאמר דבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל מותר : אית לי אחריני. איני צריך לגופן דס"ל כאביי דאמר מחמה לצל אסור [ג] וקי"ל כרבא דאמר דבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל שרי ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו מותר מחמה לצל ושלא יגנב אסור : ואיכא מ"ד דנהי שמלאכתו להיתר מחמה לצל שרי אפ"ה שלא לצורך כלל אסור וראיה לדבר מדתניא בגמ' [דף קכג:] בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת מקלוע[ד] של דבילה וזוהמא ליסטרין של קדרה וסכין קטנה שע"ג שולחן כלומר דבימי נחמיה בן חכליה מתוך שהיו פרוצין בהלכות שבת לא התירו להם לטלטל אלא ג' כלים הללו שהן צריכין ביותר וקתני בתר הכי כשנכנסו מלהקל בהלכות שבת התירו וחזרו והתירו ומפרשינן בגמ' התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ולא מחמה לצל וחזרו והתירו מחמה לצל ומדלא קאמר וחזרו והתירו לגמרי משמע דשלא לצורך כלל אסור שכיון שמתחלה נאסרו כולן בכל ענין חוץ מג' כלים הללו אין לנו אלא מה שהתירו חכמים בהם וכל המתיר יותר מכן עליו להביא הראיה ועוד יש בזה הוכחה אחרת בגמ' וכתבתיה בחדושי: ומיהו אפילו אם נאמר כן דכלי שמלאכתו להיתר שלא לצורך כלל אסור לטלטלו ה"מ בכלים אבל בספרי הקדש ואוכלין אין לנו לפי שכלים שנאסרו מתחלה אין לנו להתירן אלא מה שפירשו חכמים אבל כתבי הקדש ואוכלין שלא נאסרו [מעולם] כל המחמיר עליו להביא ראיה : מכבדות של מילת. כגון זנב שועל וכיוצא בו שמכבדין בו כלי מילת ועשוי גם כן לכבד את השולחן ומלאכתו להיתר : מותר לטלטלן בשבת. אפילו מחמה לצל אבל של תמרה לא וכן אמר רבי אלעזר . בזה יש גרסאות חלוקות בגמרא והרב אלפסי ז"ל סובר דכבוד הבית שרי לדידן דקי"ל כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דלאו פסיק רישיה הוא דנימא דודאי משוי גומות וכבר הארכתי בזה בפרק המצניע בס"ד : מתני' כל הכלים הניטלין בשבת וכו' ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה. שום מלאכה ואפילו אינה מעין מלאכה ראשונה ורבי יהודה בעי מלאכתן ראשונה : מקפה. עבה דומיא דעיסה מעורבת במים : גמ' מר סבר מוכן הוא. כיון דראוי לשום מלאכה: ומר סבר נולד הוא. דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה קאי הלכך מעין מלאכתו בעינן והלכה

רש"י

ומקלי להו בידים: דבר שעיקר תשמישו בחול להיתר . דבר המותר בשבת כשירוהו לטלטל : לצורך גופו . אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי : לצורך מקומו . להשתמש במקומו : מחמה לצל . אם אינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו אלא חס עליו שלא יבקע בחמה : מרא שלא יגנב . היינו דומיא דמחמה לצל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור : סדיתא . כרים של לבד : בי שימשי . בחמה : א"ל שרי . רבא לטעמיה דאמר דבר שמלאכתו להיתר אף מחמה לצל מותר : אית לי אחריני . ואיני צריך לגופו דכאביי ס"ל דאמר מחמה לצל אסור והלכתא כרבא דאמר כלי שמלאכתו להיתר שרי לגמרי ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר מחמה לצל ושלא יגנב אסור : מכבדות . שמכבדין בו את השולחן : של מילת . של בגדים : מותר . לכבד בו השולחן שמלאכתו להיתר : של תמרה . כעין שלנו שעשוי לכבד את הבית אסור משום אשויי גומות : לצורך גופו . למלאכת היתר : מתני' מעין מלאכה . שום מלאכה אפילו אינה מן הראשונה : מעין מלאכתן ראשונה : לצוק לתוכן מקפה . עבה דומיא דעיסה

עין משפט

א מיי' פכ"א ופ' כ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שח :
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח שם :

הגהות הב"ח

(א) ואפי' כצ"ל:
(ב) תי' והאוסר נמחק :

הגהות מא"י

[א] נ"ב שלא לצורך :
[ב] מן תי' אלמא עד תי' אמר ר' אבא מוקף :
[ג] נ"ב אפי' דבר שמלאכתו להיתר: [ד] נ"ב פי' איזמל :

שלטי הגבורים

א הר"ן ומ"מ פכ"ה מה' שבת הביאו דברי ר"י שאומר דמותרין לטלטלן אפי' שלא לצורך כלל והם כתבו שאין לטלטלן שלא לצורך כלל וכ"נ מדברי מיי' וסמ"ג וטור והיינו טעם לדבר דבימי נחמיה בן חכליה אסרו הכל אין לנו להתיר טלטולן אלא באופן שאמרו חכמים וכיון שחכמי' לא התירו הטלטול בכלים שמלאכתן להיתר אלא מחמה לצל שהוא קצת צורך בשביל הכלי אין לנו להתיר בו יותר ולפיכך שלא לצורך כלל אסור לטלטלן ומשום הכי כתב הר"ן דספרי הקדש ואוכלין כיון שלא נאסרו מתחל' מותרים לטלטלן אפי' שלא לצורך כלל ולפי זה כוסו' וקערות וצלוחיות ומקלוע של דבילה וזוהמא ליסטרון של קדרה וסכין קטנה שע"ג השלחן נ"ל שיהיו מותרין לטלטלן שלא לצורך כלל כיון שמתחל' לא נאסרו כדאי' בגמ' ובתוס' בכלים אלו לא אסרו הטלטול בכלים שהיו בימי נחמיה :

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאפי' כלים שמלאכתן להיתר לא התירו לטלטלן אלא לצורך ואפי' אם צריך להצניען שלא יאבדו או מחמה לצל כמו שביארנו אבל אם בא לטלטלן בלי שום צורך אסור כמבואר בקונטרס הראיות ומז"ה מתיר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפי' מחמה לצל ואפי' נר ישן שהוא מאוס ונר שהדליקו בו באותה שבת שכבה שהוא מוקצה מחמת איסור הוא מתיר לטלטלו לצורך גופו ולצורך מקומו וכבר השגתי עליו בקונ' הראיות ובפ' כירה ושיטת ר"ת בדברים שמוקצה מחמת איסור אסור לטלטלן אפי' לצורך גופו וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל אלא לצורך גופו או לצורך מקומו ונראה בעיני שאם התנה מבעו"י על הנר שהדליק לשבת שלאחר שיכבה עתיד לטלטלו מהם הכל לפי תנאו כמבואר בקונטרס הראיות ביו"ט פ' המביא: נר חנוכה שהדליקה באלרו ויש נכרים שמקפידין על כך מותר לטלטלו בשבת לאחר שכבה שיש חכם מחכמי המשנה שהיה מתיר ומפני קפידת הנכרי ראוי לסמוך בדברי תורה על דברי שמתיר בשעת הדחק כמו שמבואר בפ' כירה :
ב רבינו וס"ג ור"ת ס"ל דמותר לכבד הבית

א"כ הוו מכבדות של תמרה כלי שמלאכתו להיתר ומותר לטלטלם אפי' מחמה לצל ולדברי סמ"ג והרא"ש דאסרו לכבד הבית בשבת בשום ענין א"כ המכבדות הוו כלים שמלאכתן לאיסור ואין מטלטלין אותן אלא לצורך גופן או לצורך מקומן ולע"פ שמיי' פכ"א מהל' שבת כתב דאסור לכבד הבית במקום שאינו מרוצף מ"מ ס"ל דמכבדות הויין כלי שמלאכתן להיתר כיון שבשאר מרוצף מותר לכבד הבית וכ"כ בפכ"ו מהל' שבת וא"כ כל כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר מותר לטלטלו אפי' מחמה לצל דומיא דמכבדות דהויין מלאכתן לאיסור גבי מקום שאינו רצוף באבנים ומלאכתן להיתר גבי מקום המרוצף באבנים ושרי לטלטלן לדברי מיי' כדין כל הכלים שמלאכתן להיתר : הריא"ז ומכבדות שמכבדין בהן הבית מותר לטלטלן אפילו מחמה לצל ומותר לכבד הבית כמו שביאר מז"ה בפסקיו : ג רבינו והרא"ש והטור וכל הפוסקים הושוו דהם הן ראוים לאיזו מלאכה אפי' אינן ראוים למלאכתן

המאור הקטן

[דף קכד ע"א] תוספתא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה רשב"ג אומר אם היתה מדוכה קטנה ניתנת על גבי שולחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה בשבת והוי זהיר בדברים הללו שכתבנו כי הרבה חכמים נשתבשו בהם וה"ר שלמה ז"ל כתב דלא שרי ר' נחמיה אפילו בדבר שמלאכתו להיתר אלא לצורך גופו ודוקא לתשמיש המיוחד לו ובפרק חבית שנשברה כ' ששובר אדם את החבית ומטלטל את הסייף לכך כדרוסות שהגרוגרות דרוסות בעיגול וחותכן ממש בקרדום או בסייף אלו דברי הרב ז"ל ואנו תמהין בהם דהא אוקימנא לההיא בדוכתא כר' נחמיה ואין הקרדום והסייף מיוחדים בתשמישן לחתוך גרוגרות ולשבור חביות וכללו של דבר אין דברי ה"ר שלמה בענינים הללו מתיישבים על דעתנו ונראים הם בעינינו כסותרים זה את זה גם מה שפי' באסוכי ינוקא בשבתא להחליק ולסדר איבריו כשהוא נולד ואיבריו מתפרקין זה מזה וצריך ליישבם אין זה הפי' נכון במקום הזה שאם כן היאך היה אוסר רב נחמן והרי זה הוא לפופי ינוקא בשבתא דפשיטנא בפרק חבית שנשברה להיתרא חוץ מחומרי שדרה משום דמחזי כבונה ובפרק במה אשה יוצאה נמי פשיטנא להיתרא ועוד הא רב נחמן גופיה דאמר בסוף פרק מפנין כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה ומסקנא והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת והפירוש הנכון באסוכי ינוקא הוא שמעמידין לו את עצם מפרקתו באצבע שנותנין בגרונו ופעמים שמקיא ומוציא דם מגרונו מתוך כך דקראי לאפיקטוזין ויש מפרשים בפירושנו זה כההיא דאמרינן בפ' במה אשה יוצאה מותר לחנק בשבת . ועיקר הוא בידם כי החניקה ההיא חניקה ממש היא בחולי ידוע בארצות בשוכני הודו והמקומות הקרובים מזרחים כמש"כ בספרי חכמי הרפואות כי אין החולי ההוא והרפואה ההיא שעושין לחולי היא בחניקת גרון החולה ידועים ונוהגים בשאר מקומות כ"א במקומות ההם : והא דתנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת כבר כתבנו לה דעתנו במקומה במס' יו"ם בפרק המביא כדי יין :

כתב הרי"ף ז"ל בהלכות והאידנא דסבירא לן כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרו ואין אנו סומכין על הרב ז"ל וכבר רמזנו במסכת יו"ם כי השוואת גומות בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא : והא דת"ר בפ' המצניע החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד ביו"ט לוקה את ארבעים דברי רבי אליעזר וחכ"א אחת זה ואחת זה אינן אלא משום שבות לא פליגי רבנן [...] אלא במרבץ וברודה חלות דבש והא דאמרי רבנן אחת זה ואחת זה מפרש בתוספתא דמס' שבת אחד שבת ואחד יו"ם אינן אלא משום שבות . והא דאמרי' בפרק המצניע והאידנא דס"ל כר"ש אפי' לכתחלה דוקא ברבוץ הבית אבל בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא ואסור ובפרק מפנין אמר שמואל מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו משום דאתי לאשויי גומות אבל אתחולי מתחילין ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אלמא אפי' ר"ש מודה בכבוד הבית (ג) והאוסר שאסור משום אשויי גומות וזו ראיה גדולה אין לפקפק בה ובפ' ר' אליעזר אומר תולין גרסי' אבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי והא אתי לאשויי גומות דאלמא פשיטא היא ולית בה ספק ואפי' ביו"ם לא התירו כבוד בין המטות כי הוא מג' דברים שאמר ר"ג להקל ואין חכמים מודים לו ואילו לא היו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לר"ש על מה מתמהים בגמ' אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אליעזר אף של תמרה ומנא לן דלא ס"ל לר' אליעזר כר"ש הלכך אין ספק בדבר זה שכבוד הבית אסור בין בשבת בין ביו"ם ומכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור הם לדברי הכל :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור כתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרו ואין אנו סומכין על הרב ז"ל וכבר רמזנו בזה במסכת יו"ט כי השוואת הגומות בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא :

אמר הכותב איני מכיר ברמיזותיו ובקריצותיו אבל בכגון זה אמרו צריכה רבה והרי רבינו הגדול ז"ל קבל מן הגאונים בזה שאמרו בפ' המצניע והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון שרי אפי' לכתחלה אף על מכבדות וכן כתב ר' שמעון בעל הלכות ראשונות ואף רבינו חננאל הסכים בזה וכיון שקבלה נקבל בסבר פנים יפות מפני שהדעת מורה בכך שאין בכל כבוד הבית השוואת גומות ואף לא ברובם ומה שהשיב מדאמרי' בריש פרק מפנין אמר שמואל מאי אבל לא את האוצר וכו' שלא יגמור את האוצר כולו משום דאתי לאשויי גומות וכו' ואומר שזו ראיה גדולה ואין לפקפק בה אפילו לפי דעתו יש לפקפק ולומר דאוצר שאני פסיק רישיה ולא ימות הוא משום שהוא עשוי גומות גומות מחמת שקים ורמשים העשויין לחטט אחר הפירות וזה הטעם לאבוס של קרקע שאין מסלקין אותו לפי שהוא עשוי גומות כולו והוא מתכוין ומשוה אותו ביד כדי שלא יתערבו בהן עפרורית וקוצין במאכל בהמה וכל עצמו אין גורפין אותו אלא לכך אבל אין אנו צריכין לזה במפנין דהתם ה"ק שמא כשיפנה אותו ויגמור את כולו יראה שם גומות וישוה אותן לדעת ובמתכוין לפי שלא ראה אותן עד עכשיו והוא עשוי להשוות קרקע האוצר וכ"ש לפני האורחים דומה למה שאמרו אבל לא את העומרים דילמא אתי לאשויי גומות וכן אמרו בפרק חבית דתנן נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור והוינן בה פשיטא מהו דתימא לגזור דילמא אתי לאשויי גומות קמשמע לן והרי זו ראיה גדולה לפי שהוא מקום עשוי גומות והוא צריך למקום שוה שחוששין שמא ישוה אותם לדעת והכי נמי אמרי' במס' עירובין נשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשויי גומות וכי ההיא דאמרינן בשלפי תולין לא לגדוד איניש כובא בארעא וכמו שהורה שם בעל המאור עצמו ז"ל ואף רבינו שלמה פי' כן באוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו ועל כרחך אתה אומר כן דהתם לאו במכבד עסקינן כלל אלא במפנה קופות ואעפ"כ חששו שמא דרך הפינוי ישוה הגומות וכל שכן לכבוד אורחיו ותלמידיו שיתקן להם מקום שוה ולשון הגמרא בכל מקום שאמרו דילמא אתי לאשויי גומות הויא גזירה לעשות כן שמא יבא לעשות כן לדעת ולא שהוא משוה ודאי ונוסחא דרבי' חננאל בפרק המצניע דחיישינן משום אשויי גומות וזו ששנינו שלשה דברים שהיו עושין של בית רבן גמליאל ואין חכמים מודים לו שהיו מכבדין בין המטות כבר נשאל עליה רבינו אלפסי עצמו ז"ל וזה נוסח השאלה והתשובה זו שאמרו ביו"ט אף הוא אמר שלשה דברים להקל מכבדין בין המטות אם כבוד זה הוא שמכבדין את הבית במכבדות והלכה כדברי חכמים שאוסרין אם כן קשיא מהו שנפסק בהל' שבת בענין מכבדות של תמרה שמותר לכבד בהן דקיי"ל הלכה כר"ש ואם ביו"ט אסור בשבת לא כ"ש תשובה זו המשנה שנאמר בה וחכמים אוסרים איכא למימר מאן חכמים ר' יהודה היא וכבר אידחי מימריה דרבי יהודה כדאיתמר והשתא דסבירא לן כר"ש כולהו שריאן ודבר שאין מתכוין מותר ע"כ ולא תימא דתווי מידהי לך דהא כולה הסיא מתני' ר' יהודה היא ור' יהודה איירי עלה ובסיפא נמי קתני וחכמים אוסרין דהיינו אליבא דר' יהודה דוק ותשכח ולפי דעתי שזו ראיה שאין כבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות להשוות גומות שאם כן היאך עלה על דעת ר"ג להתיר ולעשות בה מעשה נמי וא"ת זו היא מחלוקתם דר"ג סבר דבר שאינו מתכוין הוא ורבנן סברי פסיק רישיה ולא ימות הוא א"כ כבר נסתייעה סברתנו ממעשה דר"ג והדבר רחוק להעמיד מחלוקת חכמים בדבר שאפשר לעמוד עליו ועוד הרחקה יתירה שיהו חכמים מחייבין עליה חטאת ור"ג מתיר לכתחילה אלא מחלוקתם בדבר שאינו מתכוין הוא וחכמים אוסרין כר' יהודה וכן שיטת כל אותה משנה גם מה שהקשה בעל המאור ז"ל אילו היו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר לר"ש על מה מתמהינן בגמ' אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה ומנא לן

והלכה כרבנן דאפילו נשברו בשבת במעין מלאכה סגי : הני לבני דאייתור מבנינא. שהשלים בנינו ונותרו : שרי לטלטלינהו . דמהשתא לא קיימא לבנין אלא לישב עליהן ותורת כלי עליהן : שרגינהו . סדרן זו על גב זו : ודאי אקצינהו . לצורך בנין אחר : חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברשות הרבים . דכיון דבחצר כלי הוא משום דבחצר שכיחי כלים והחרס ראוי להם לכסוי הלכך תורת כסוי כלי עליהן (ו) וברה"ר נמי לא פקע שם כלי מיניה : ברסתקא . רשות הרבים : איתווס מסאניה טינא . נתלכלכו מנעליו בטיט : כפר ליה . מקנחו : אמר רבא לא מיסתייה דלא גמירי. מה אסור ומה מותר: אלא נר מצוה מגמר נמי . מלמדים שבוש שבידם לאחרים: השתא נמי חזיא לדידי. לקנוח ואע"ג דלא שכיח הרי שם כלי עליו בחצר : ומקשה הכא וכי עדיפא חרס קטנה מכסוי כלים שיש להם בית אחיזה דלא שרי לטלטולינהו אלא אם כן יש תורת כלי עליהן כדאיתא בסוף פרקין [דף קכו:] יש לומר אין הכי נמי והיינו טעמא משום דהך חרס קטנה כיון דמעיקרא הוה כלי גמור אע"ג דהשתא שבר כלי כל שהיא ראויה למלאכה עדיין הכנתה ותורת כלי שהיתה בה עליה מה שאין כן בכסוי כלים שמעולם לא היו כלים גמורים ומש"ה בעינן שיהא תורת כלי עליהן : מגופת חבית. כסוי שסותם בו חבית מלשון [נחמיה ז] יגיפו הדלתות : שנתכתתה. החבית: היא. המגופה: ושבריה של חבית. ניטלין בשבת דחזו לכסויי מנא : ולא יספות. לא יתקן להסיר בליטותיו ועוקציו בשבת דעביד כלי : ואם זרקה לאשפה. למגופה זו : אסורה. דבטלה מתורת כלי : קרומיות של מחצלת. שנפרדו מן מחצלת ישנה : בר המדורי אסברה לי. פירש לי טעמו של דבר : לכסויי ביה עפרא. העומד לכסות צואה אי נמי שלא יעלה האבק : שיורי פרוזמאות . טליתות . וכתב הראב"ד ז"ל יפה פי' הגאון בבלאות של טליתות והריני מוסיף על דבריו דוקא בטליתות של מלוה מפני שאדם בודל מהם ואינו רוצה לקנח עצמו בהן ולא ליחד אותם לתשמיש המגונה אלא שהוא זורקן והן כלין אבל שירי בגדים אחרים מותר לטלטלן דלא גריעי מחרס קטנה דחזיא לקנוחי ביה טינוף והאי נמי חזי להכי : תנו רבנן שברי תנור ישן. שכבר הוסק והרסיו קשין : הרי הן ככל הכלים ומותר לטלטלן בחצר דברי רבי מאיר . ר"מ לטעמיה דסגי ליה בעושין מעין מלאכה : ור' יהודה אומר אסור לטלטלן . ר' יהודה לטעמיה דבעי מעין מלאכתן ומפרש בגמרא דהאי דנקט פלוגתייהו בשברי תנור להודיעך כחו דר' יהודה דמיירי אפי' בעושים מעשה טפקא ליכ"א בלע"ז דזה לאפות [וזה לאפות] אפ"ה לא סגי ליה לר' יהודה ולא קרי מעין מלאכתן משום דזה הסיקו מבפנים[א]וזה[הסיקו מבחוץ וזה תשמישו מעומד וזה אין] תשמישו מעומד : כמאן מטלטלינן האידנא כיסויי דתנורי דמתא מחסיא. כסוי תנור של אותו מקום לא היה להם בית אחיזה : כמאן כר"א בן יעקב . דס"ל דבלאו ה"נ תורת כלי עליהן ושרי לטלטולינהו : והקשה הרז"ה ז"ל על הרב אלפסי ז"ל שהרי הוא עצמו פסק בסוף פרקין כת"ק דמתניתין דאסר אפילו כסויי כלים דחבריהו בארעא כל שאין להם בית אחיזה ואמאי [יהא] שריא בכסויי דתנורי ואפשר שהרב אלפסי ז"ל היה מפרש חבריהו בארעא דאמרינן לקמן [דף קכו:] כגון חביות הקבורות בקרקע לגמרי דרבנן אסרי מפני שאינם נראין והרי הן ככסויי הקרקעות אבל בכסויי הכלים המגולין אע"פ שמחוברין לקרקע לא פליגי רבנן דמתני' וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ה מהלכות שבת : מתני' האבן שבקרויה. דלעת יבשה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה : אם ממלאין בה.בקרויה:ואינה נופלת האבן.שמהודקת יפה הרי היא ככלי עצמו ואם לאו הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלים את הקרויה

דהלכתא כרבי יהודה דקי"ל ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה ומסתברא לן ה"מ היכא (א) דפליג בהדיא אבל היכא דדברי רבי מאיר סתם ור' יהודה הוא דפליג בהדיא לא אמרינן ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה אלא הלכתא כסתם ואע"ג דאפליגו בהדיא בברייתא כיון דסתם לן תנא כר"מ הלכה כר"מ ולא חיישינן למחלוקת דברייתא: אמר רב נחמן *הני ליבני דאשתיור מבנינא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזיין למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו (ב) ואמר רבא חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברה"ר ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה קא אזיל ברסתקא דמחוזא איתווס מסאניה טינא אתא שמעיה שקל חספא וקא כפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר להו לא מיסתייא דלא גמירי אלא השתא נמי מיגמר מגמרי אילו הויא בחצר מי לא חזי לכסויי ביה מאנא השתא נמי חזי לדידי : אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנתכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה בשבת תניא נמי הכי מגופת חבית שנכתתה היא ושבריה מותרין לטלטל בשבת ולא יספות ממנה שבר לכסות את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ואם זרקה לאשפה מבע"י אסורה פירוש לא יספות לא יחתוך כדתנן (א) (ג) באבטיח : *אמר (ד) רב המדוראי אמר שמואל קרומיות של מחצלת מותר לטלטלן בשבת מאי טעמא אמר רבא בר המדוראי אסברה לי מחצלת גופה למאי חזיא לכסויי בה עפרא השתא נמי חזיא לכסויי ביה טינופא פירוש קרומיות של מחצלת שיורי מחצלאות שבלו אמר רבי זירא אמר רב שירי א פרוזמאות אסור לטלטלן בשבת אמר אביי במטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים פירוש (ג) פרוזמאות בלאות של טליתות כדאמרינן בסוכה בפ"ק* רב עמרם חסידא רמא תכלתא לפרוזמא דאינשי ביתיה : *ת"ר שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים ומותר לטלטלן בחצר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר אסור לטלטלן בשבת העיד רבי יוסי משום ר"א בן יעקב על שברי תנור (ה) שמותר לטלטלן בשבת ועל כיסוי שלו שאינו צריך בית יד והלכתא כר"מ כדאמרן לעיל וכר"א בן יעקב דקאמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסויי דתנוראי דמתא מחסיא אע"ג דלית בהו בית אחיזה כמאן כרבי אליעזר בן יעקב : °מתני' ²האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה בשבת ואם לאו אין ממלאין בה

זמורה

רש"י

דעיסה מעורבת במים : גמ' דאשתיור מבנינא · שהשלים בניינו וניתותרו מהשתא לא קיימי לבנין אלא לישב עליהן ותורת כלי עליהן : למיזגא · לישב : שרגינהו · סידרן זו על זו : ודאי אקצינהו · לבנין אחר : אפי' ברה"ר · תוך ארבע אמות דהאי חרס חזי לכסוי ותורת כלי עליו ואע"ג דברה"ר לא שכיחי כלים שילטרך לכסותו מ"מ כיון דבחצר שם כלי עליו גם ברה"ר מותר לטלטלו תוך ארבע אמות : ברסתקא · רה"ר : איתווס מסאניה טינא · נתלכלך מנעלו בטיט : כפר ליה · קינחו : לא מיסתייא דלא גמירי · מה אסור ומה מותר : אלא מיגמר נמי מגמרי · מלמדין שבוש שבידם לאחרים : חזי לדידי · לקינוח כיון שיש שם כלי עליו בחצר : שנכתתה · החבית : היא · המגופה ושבריה של החבית ניטלים בשבת דחזיין לכסויי ביה מנא : לא יספות · לא יתקן להסיר את בליטותיו ועוקציו בשבת דעבד כלי והוי מכה בפטיש: ואם זרקה · למגופה ז לאשפה מבעו"י אז בטלה מתורת כלי : קרומיות של מחצלת · כגון שנפרדו ממחצלת ישנה : אסברה לי · פירש לי טעם הדבר : עפרא · העומד לכסות בה צואה אי נמי שלא יעלה האבק : פרוזמאות · כדמסיק בעמוד : שברי תנור ישן · שכבר הוסק והרסיו קשין דחזו למלאכה דר"מ לטעמיה דלא בעי מעין מלאכה ראשונה ור' יהודה לטעמיה דבעי מעין מלאכה ראשונה לכך אסור : ועל כיסוי · של תנור : שאין צריך בית יד · דבלא אחיזה מטלטלינהו ליה : דמתא מחסיא · כיסויי תנור של אותו מקום לא היה להם בית אחיזה : תנור · לפי שפיו למעלה יש לו כיסוי שלא יצא הבלו ולאחר שהדביק הפת מכסהו : מתני' האבן שבקירויה · דלעת יבישה חלולה וממלאים בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא צפה ונותנין עליה אבן להכבידה : אם ממלאין בה ואינה נופלת · שקשורה יפה לפי הקירויה שויה כלי : ואם לאו · הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלין את הקירויה

המאור הקטן

תנן התם האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן וכו' פי' במניח על דעת בסיס דכ"ע לא פליגי שנעשה בסיס לדבר אסור בשוכח נמי כ"ע לא פליגי שאסור לטלטלה אלא מן הצד כדתנן מטה על צדה והיא נופלת כי פליגי במניח על דעת כסוי לרב אסי א"ר יוחנן מותר לטלטל היא בעצמה לפי שנעשית כסוי בהנחתה שהניחה על פיה רב אסי לטעמיה דאמר צאו ושפשפום אמר להם דאלמא במעשה סגיא לשוויה מאנא בהכי ולרב אמי אמר רבי יוחנן הויא ליה כשוכח ואסור לטלטלה בעצמה אלא דמעשה כל דהו לא משוי ליה מאנא רב אמי לטעמיה דאמר צאו ולמדום אמר להם דאלמא כל כמה דלא עבד מעשה בגוף האבן לא משוי ליה מאנא ורב אסי מודה למאי דקאמר רב אמי בשוכח ו רב אמי לא מודה למאי דקאמר רב אסי ואי לאו דאשכחן דאזדו לטעמייהו הוה אמרי' מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי הלכך לית לן ראיה בההיא דאמר רב לא שאני אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור דלית לן הלכתא כרב אסי אמר רבי יוחנן כמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק נוטל דה דרב אסי מודה לרב אסי במניח על דעת בסים וליכא מאן דפליג בהו ולדידן מסתברא דהלכה כרב אסי במניח על דעת כסוי הראוי לקביעות שנעשה כסוי לחבית וההיא ברייתא דבסוף פ' במה דקתני או שכסה בדבר שאינו ניטל אוקימנא לה כגון שכסה הקדרה כולה בגל של אבנים או בדבר ראוי לכסוי של קבע אבל בדבר הראוי לכסוי של קבע נעשה כסוי לקדרה עוד יש לפרש בה במה טומנין שאין הכסוי כסוי לקדרה אלא כסוי לתבשיל בלא קדרה ודיקא נמי דקתני אם היתה מקצתו ולא קתני אם היתה הקדרה מגולה מקצתה ומנא תימרא דהלכתא כרב אסי מדגרסי' במה טומנין תאני רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך רבי שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך לקשור הוא תני לה והוא אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלמא לא בעיא מעשה ואמר רב אסי עלה ישב אע"פ שלא קשר ושלא חשב וסייעה רב אשי ממתני' דתנן הקש שע"ג המטה וכו' וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא למרנו מכל אלה שלא אמרו להחמיר אלא להקל ואע"ג דבעי ר' יוחנן תורת כלי בכסוי כלים ה"מ לטלטלן בחצר ממקום למקום אבל לעשותו

מלחמת ה'

לר"א כרבי שמעון יש לומר קים להו בגמרא שאילו היה רבי אלעזר סובר כרבי שמעון לא היה בא ול שמכבדות אלא הוה ליה לאשמועינן שאף הכבוד מותר ועוד שהיה לו לחלוק עליו כשפסק הלכה ר רבי אלעזר הלכה כרבי שמעון כדאקפי' בגמ' בכמה דוכתין מכדי כמאן אמרה לשמעתיה לכה כמותו להכי פשיטא להו בגמרא דלא באו כאן שניהם אלא על דין הטלטול ויש לר' שמעון בעל אחרת בזה ובלשון הזה כתב רבי אלעזר אמר אף של תמרה סבר לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין כוין לאשויי גומות וכיס ברכבא תמרה רכבא דסולי ואם תאמר והלא בכבוד שבית מזיז הוא עפר מר אי שלא התירו אלא במקום סעודה דהוה ליה גרף של רעי דקא מנטערי מהבלא וכן בכיונא בין המטות אי נמי התירו טלטול מן הצד שתהא להם דירה נאה לכבוד שבת ומה שכ' למעלה דלא ר"א במכבד אלא במרבץ שבוש הוא שהיה להם לחכמים לפרש באיזה מהן אין חייבין אלא משום תנא ברייתא המכבד חייב והמרבץ והרודה ר"א מחייב וחכמים אוסרים משום שבות אבל אפי' לרבי בנין עראי כלאחר יד הוא ולא חייב בו אלא לר"א שהוא מחמיר בתולדות של בנין כגודלת ופוקסת אינו אלא כשיש לו גומא בבית וטממה והדק בה עפר יפה ביד וברגל שמלאכתו מתקיימת: האבן שעל פי החבית כו' הילכך לית לן ראיה בההיא דאמר רב לא שאנו אלא בשוכח אבל במניח לדבר האסור דלית הלכתא כרב אסי אמר ר' יוחנן כמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק נוטל : דברי הבאי שעל כרחנו כיון דרב ורב אסי אמר רבי יוחנן בחד לישנא איתמר ודאי בחד גוונא סתם קאמרי תרווייהו דהיינו מניחה על מנת לכסות לשעתו ורב אמי ורב אסי נמי חד לישנא דתרוייהו בחד מניח קאמרי ועוד שמניח על דעת בסיס שהזכיר בעל המאור לא הוזכר בגמ' כלל דעתו לכסוי למה מניחה שם וכי מתיירא הוא מן האבן שלא יאכלוהו עכברים שהוא מניחה על פי חבית בסיס לה והיינו דקאמר נעשה בסיס לדבר האסור כדקאמרינן בטבלא ונר ולא קאמר עשאה ליפלוג וליתני בדידה ולומר לא שאנו אלא במניח על דעת כסוי אבל במניח על דעת בסיס אסור יה לאוקמה למתני' דוקא בשוכח ש"מ כל מניח אסור ועוד דבר מן דין הלכה כרבי אמי דרבה יוסף סבר כרב אסי וקיי"ל בכל דוכתא דלא איפסיקא הלכתא רבה ורב יוסף הלכתא כרבה כר

א מיי' פכ"ב מהל' שבת:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטו:
ג מיי' שם סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיג:

סקירויה דשויא בסים לדבר האסור דהייט האבן: זמורה. של גפן: שהיא קשורה בטפיח. כד ששואבין בו מן הבור: ממלאין בה. דשויא כלי להך זמורה ושוב לא יבא לתקנה אבל אינה קשורה אע"פ שתקנה מבעוד יום ויש עליה תורת כלי לא כדמפרש בגמרא שמא יקטום דשמא למחר תהא לו ארוכה יותר מדאי ויקטמנה ונמצא מתקן כלי: פקק החלון. סתימת החלון: בזמן שהוא קשור. בחלון: ותלוי. שאינו נגרר בארץ: פוקקין בו. דליכא אפילו תוספת: ואם לאו אין פוקקין בו. דמחזי כמוסיף אבנין: בין כך ובין כך פוקקין בו. מפרש בגמרא: גמ' הכל מודים שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על נר מצוה

רש"י

סקירויה דשויה בסיס לאבן הניטלת: ד'קכה:א* זמורה. של גפן: שהיא קשורה בטפיח. פך ששואבין בו מן הבור או מן המעין: ממלאין בה. דשויה כלי להך זמורה: קשור. בחלון: ותלוי. שאינו נגרר בארץ כגון שהחבל שקשור בו אינו מגיע לארץ: אין פוקקין בו. דמיחזי כמוסיף על הבנין: גמ' גזירה שמא יקטום. שמא למחר תהיה לו ארוכה ומתוך שהיא רכה ונוח לקוטמה יקטום אותה ונמצא מתקן מנא וחייב משום מכה בפטיש: שאין עושין אהל עראי. לפרוס מחצלת על ארבע מחיצות או על גבי קונדיסין להיות מחיצה לצל ואהל מן החמה ודוקא גג אבל מחיצה (א) לאו אהל הוא ומותר לפורסה לצניעות כדאמרי' בעירובין בעובדא דשמואל ופקק החלון דמתני' דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין: להוסיף. כגון שהיתה מחצלת פרוסה עליהם וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק למוסיף בעלמא הוא:
והוא

*זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו: **גמ'** קשורה אין שאינה קשורה לא גזירה שמא יקטום: ר"א אומר בזמן שהוא קשור וכו': אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושים א אהל עראי לכתחלה ביו"ט ואין צ"ל בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביו"ט תניא נמי הכי מודים חכמים לרבי אליעזר שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביום טוב ואצ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב: וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין בו: מאי בין כך ובין כך אמר ר' אבא בר כהנא בין

תעא ארבע מחיצות או על ארבע קונדסין להיות צל לאהל מן החמה: להוסיף. כגון שהיתה מחצלת פרוסה עליהן ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא:

וכתב רש"י ז"ל דלא מיקרי אהל אלא גג אבל מחיצה לניעות תעב בעלמא היא וכל שאינה מחיצה קבועה אפילו לעשותה לכתחלה שרי והא דמייתי (א) הדא פלוגתא דמוסיפין על אהל עראי אע"ג דמחיצה היא (ב) הייט טעמא לפי שהיא מחיצה קבוע [ולומר] דר' אליעזר אוסר להוסיף בכל מה שאסור לעשותו לכתחלה בין מלמעלה בין מלמטה ואפי' באהל עראי בין מן הצד במחיצה קבועה וחכמים מתירין תוספת עראי בין מן הצד במחיצה קבועה כגון פקק החלון בין בתוספת אהל אפילו למעלה כי ההוא עובדא דעירובין [דף קב.] דהגהו דכרי דהוו ליה לרב הונא וכדמייתי ליה הרב

א נרא' לי ליכא איסור עשיית אהל בדפנות כלל ומשמע מדבריו דאפי' עשה מחיצה שבאה להתיר איזה טלטול שמותר לעשותה כל עוד שהוא מן הצד ושאם כתבו דגם מן הצד שייך עשיית אהל ואם עשה מחיצ' כדי להתיר אסור ולזה הסכימו כל הפוסקי' דלא הותר מחיצה מן הצד אלא לצניעות:

הגהות חו"י
(א) נ"ע כר"ן ותוס' ורש"ל ורש"א:

גי' ד"ת

הגהות הב"ח
(א) הכא כצ"ל: (ב) נ"ב פי' פקק דהכא מחיצה היא: (ג) רש"י כצ"ל: (ד) נ"ב דר' אבא בר: (ה) בכולהו כצ"ל: (ו) דהלכה כרב אסי כצ"ל: (ז) בכל הכלים כצ"ל: (ח) ר' אמי ור' אסי כצ"ל: (ט) אסי כצ"ל: (י) רב כצ"ל: (כ) ואדרבי' כצ"ל:

אלפסי ז"ל בסמוך אבל במחיצת עראי ליכא איסור [אהל] כלל ולכאורה הכי משמע בפ' כל גגות (דף צד.) גבי פלוגתייהו דרב ושמואל בכותל שבין שתי חצרות שנפל בשבת דרב אסר לטלטל אלא בארבע אמות ושמואל שרי לטלטל לכל אחד מהם עד מקום עיקרו של כותל דסבירא ליה דשבת הואיל והותרה מקצתה הותרה כולה ואמרינן התם דרב ושמואל הוו יתבי בהוא חצר נפל גודא דביני ביני אמר להו שמואל נגידו לי גלימא אהדריכהו רב לאפיה ואמרינן עלה היכי עביד שמואל הכי כלומר למה הוצרך לכך והא הוא דאמר
גי' ד"ת זה מטלטל עד עיקר מחיצה [וזה מטלטל עד עיקר מחיצה] ופרקינן שמואל דעבד לצניעותא בעלמא הוא דעבד ואם איתא שאסור לעשות מחיצה בשבת תיקשי לן היכי שרי למעבד הכי דהא אין עושין אהל בתחלה בשבת ורב דאהדרינהו לאפיה כבר פירש"י ז"ל דלאו משום איסור עשיית המחיצה אלא משום טלטול דגלימא וכטעמיה דאסר לטלטלה אלא ד' אמות ומתוך כך מחק (ג) פירש"י ז"ל בפ"ק דסוכה (דף טז.) ובעירובין פרק כיצד משתתפין (דף פו:) מ"ש [ברוב] הטוסטאות גבי ההיא דאמרינן פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת למחר פרשו סדינין על גבי העמודים והביאו ס"ת וקראו בו והטוסטאות גורסות פרשו לו סדינין והא אמר מר אין עושין אהל עראי וכו' וכתב רש"י ז"ל דלא גרסינן לה דבמחיצה ליכא משום אהל אלא הכי גרסינן פרשו סדינין מהיכן הביאוס כלומר היאך הביאו סדין עלמו דרך רשות הרבים ומכלל דברים הללו אתה למד שרש"י ז"ל סובר שאפילו מחיצה המתרת מותר לעשותה בשבת כי ההיא מחיצה דסדינין וכי ההיא גלימא דכותל שבין שתי חצרות שהיא מתרת אליבא דרב זו היא שיטת רש"י ז"ל: **וקשיא** עלה מדגרסינן בפרק מי שהוציאוהו (דף מד.) דמקשינן הא דתניא נפל דופנה של סוכה לא יעמיד בה אדם ובהמה וכלים ולא יזקוף את המטה לפרוס עליה סדין אהא דתניא עושה אדם חבירו דופן כדי שיאכל וישתה ויישן ויזקוף את המטה ויפרוס עליה סדין כדי שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין ופרקינן לא קשיא הא רבי אליעזר הא רבנן דתנן פקק החלון רבי אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי וכו' ואקשינן עלה והא [איתמר עלה] אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בשבת לא נחלקו אלא להוסיף ומסקינן כלים אכלים לא קשיא הא בדופן ג' הא בדופן ד' אלמא אפילו בדופן שייך אהל עראי: **ולפיכך** פי' רבינו תם ז"ל דתוספת אהל עראי שייך בין מלמעלה בין מן הצד דכל תוספת מחיצה שאינו מתיר כפקק החלון ודופן רביעית אסור לר"א ושרי לרבנן וכל

מלחמת ה'

כי מסדר עגין ומחלה ורבה אשכחן (ה) דבכולהו נוסחי דהוא רבה בר נחמני בר פלוגתיה דרב יוסף ואילו הוא רבה לא הוו מקדמי ליה בגמרא ומה שהשיב (ו) רב אסי מדגרסי' בפ' במה טומנין תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים וכו' ואמר רב אסי עלה ישב ואע"פ שלא קשר ושלא חשב וסייעה רב אשי לדרב אסי ממתני' וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא הקיפנו הבילות תשובות שאין בהם ממש ופירוקי' שאין בהם ממש שהוא אומר דהנחה עושה הכנה ועושה תורת כלי ואינו כן שפי' תורת כלי טורת כלי כדברי רש"י וכן מפורש בירושלמי והוא שיש עליו תואר כלי וכל כסויי הכלים שבינו ואפילו בהונתו על בסיסן בחול ואפי' בעומדים על בסיסן בעינן תורת כלי וכן בנגר הזכירו שיהא בראשו קלוסטרא משום תורת כלי כמו שאמרו בערובין הא אין עליו תורת כלי אסור אע"פ שהורגלו לפתוח ולנעול בבית הכנסת של טבריא ודבר ברור הוא גם אלא שאין ההזמנות שוות בכל הדברים דהתם בחריות שגדרן לעצים שעשויות לישיבה פעמים אדם מייחד לישיבה לעולם כמו שאמרו ונמלך עליהם לישיבה כלומר שחזר בו ממחשבתו הראשונה שגדרן לעצים ועכשיו ייחדן להיות עומדין לישיבה לעולם וכיון שהן ראויות להתיחד לישיבה ישב מהני אע"ג שלא חשב ושלא קשר ואפילו להתירן לגמרי (ז) בכל הכלים אבל אבן על פי חבית אין אדם עושה אותה כסוי אלא לפי שעה ומש"ה בעיא מעשה רב ולדברי הכל להתירה בטלטול ולעשותה ככסויי הכלים בעינן בה תקנה ותורת כלי אלא הא דפליגי רב אמי ורב אסי ותרוייהו אליבא דר' יוחנן באבן שהניחה על פי חבית דלרב אסי נעשית כסוי חבית ליטלה משם כשרוצה להסתפק מן החבית ולהחזירה במקומה קאמר דקסבר אע"פ שאין תואר כלי עליה כיון שהתחיל ועשה בה מעשה להשתמש בה למחר במלאכה מיוחדת התירו לאותה מלאכה וכן באבנים שבשפשוף שלבן מתירין שהרי עשה בהן מעשה לצורך אותה ישיבה והותרו לאותו דבר שהתקין עליהן לסדרן למחר לישיבה במקומן שהרי התחיל בתשמיש זה מערב יו"ט בכסוי החבית או בשפשוף הישיבה על מנת להשתמש בו נמי בשבת ועדיין הן מונחין שם והתקנתן עליהם במקומן לאותו תשמיש וכל עיקר אינן ראוין לישיבה זו אלא מחמת שפשוף שעשה להם מבערב וכן הנחה דאבן על פי החבית אבל לטלטולין אחרים לצורך גופן ומקומן אסור ורב אמי סבר אף לאותו דבר שייחדן אסורין עד שיהא בהן תורת כלי שילכך אבן דחבית לעולם אסורה והך פלוגתא לא דמיא לכולהו דבין בחריות בין בנגר וכל כסויי הכלים להתירן לגמרי בהתקנתן פליגי וזו להתיר אותה במלאכה שתקן בה והתחיל בה מערב שבת להשתמש בה למחר ואע"פ שאין עשויין להתייחד לכך ואין עליהם תורת כלי כלל ומיהו דוקא לאותו תשמיש כלומר לסדר האבנים לישיבה בשפשוף והאבן ליטלה ולהחזירה על פי החבית בהנחה כדפרישית וזהו שדימה בגמרא מחלוקת זו דאבן על פי החבית למחלוקת של נדבך אבנים שאין אדם מייחדן לישיבה כדמוכח בפ' כירה דגבי לבנים מתרצינן דאיסור מבנינא דהזיקן למזגא עלייהו וגבי אבנים מתרצינן תירוצא אחרינא אלמא לא חזו למזגא וטעמא דמילתא איידי דיקירי דמייהו לא מייחדי לישיבה אי נמי מפני שישיבתן קשה כדאמרינן בירושלמי אבנים שישבנו עליהם בנערותינו עשו אתנו מלחמה בזקנותינו כ"ש נדבך שעומד לבנין וכך דמו שם ישיבת החריות ליציאת פוקרין ולישיבת תבן שע"ג המטה דברים שעשויין לכך וזה מפורש בגמרא שלפיכך חלקו ר' יוסי בן שאול ור' יוחנן בן שאול דמר אמר סואר של קורות היה ומר אמר גשוש של ספינה היה ושניהם דברים שאין אדם מייחדן לישיבה אלא לפי שעה הוא שיושב עליהם ולמדנו מדברי שניהם שכל דבר שאדם מייחד לישיבה לעולם דיו במעשה כל שהו ואילו היתה מחלוקת (ח) ר' יוסי דהכא דומה לההיא דשהיא רב אסי דחריות של דקל הוה אמרי' בגמ' התם והא דרב אסי דר' יוחנן היא ור' (ט) יוסי הוה מסייע ליה לרב אסי דהתם אלא ש"מ כל מין ומין לפי מלאכתו הזמנתו ומה שאמרו בפרק נוטל האי כתונא מטלפא היא מקניא שפיר דמי קניא מינה אסור ואמר רבה אם כלי קיואי הוא מותר התם גודא בעלמא שויוה ולא מעשה הוא אי נמי קניא לא עבידא ליתודא לכיתונא דמיא לשמעתיה דרב יוסף וכן עיקר וראיתי בירושלמי בעדותו של רבי חנינא במעשה דרבי בנדבך של אבנים רבי יוחנן אמר עד שיהא עליהן תואר כלי ולגבי חריות של דקל מצינו עוד שם רב אמר חריות שגדרן לשכיבה אינם צריכות קשור לאהלין צריכות קשור רבה בב"ח אמר בין לשכיבה בין לאהלין צריכות קשור א"ר חזקיה לא דמי קשירה דרב באהלין לקשירה דרבה בר בר חנה בכלים קשירה דרב באהלין עד שיקשור את ההוצין קשירה דרבה בב"ח בכלים עד שיהא עליהן תואר כלי אם את אומר עד שיקשור את ההוצין אין מעשה גדול מזה ושאר הסוגיא השנויה שם על הדרך הזה הרי למדנו מן השטה הזאת דלרב דסבר בקשור כתנא קמא צריך מעשה (י) דרבה ולרבה בר בר חנה דסבר כרשב"ג כדאמר איהו בגמ' דילן הלכה כרשב"ג סבר קשור דהוצין להכנה לא בעיא קשור כל דהו לתורת כלי בעי' וגמרא דילן סברא כרשב"ג לא בעי קשור כלל ואפי' לתורת כלי

המאור הקטן

לעשותו כסוי בתחלה בשבת אבל במונח עליה מע"ש על דעת כסוי הראוי לעשותו קבע מקומו מוכיח עליו ואין צריך שם תורת כלי אחרת שאם אי אתה אומר כן קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהא איהו הוא דאמר והוא שיש תורת כלי עליו והכא באבן שע"ג חבית הוא אמר נעשה כסוי לחבית בלא שום תיקון לתורת כלי אלא לאו ש"מ כדאמרן שמקומה של האבן מוכיח עליה ומותר ליטלה ולהחזירה שהנחתה עושה בה תורת כלי והא שייכא בטעמיה דרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב דאלמא כיון דישב על החריות מבעו"י עשאן כלי בישיבתו וכן בפוקרין ובציפה שיצא בהן שעת א' מבעו"י אף זו שהניחתה מבעו"י על פי חבית על דעת כסוי נעשה כסוי לחבית בהנחתה דהיא מעשה כל דהו ואין צריך שום תיקון אחר לתורת כלי לפי שהנחתה של האבן מבעו"י ע"פ החבית שהיא כלי עושה אף באבן תורת כלי מ"מ תורת כלי בעיא כר' יוחנן במעשה כל דהו וכיון דר' יוחנן לא ס"ל כרשב"ג בחריות של דקל כדאפיקנא בגמ' דר' יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ממילא שמעינן דליתא להא דאמר רבה בר בר חנה הלכה כרשב"ג דרבה בר בר חנה כתלמיד הוא לגבי ר' יוחנן דאפי' רב במקום ר' יוחנן ליתא וכ"ש רבה בר בר חנה: א"נ י"ל דרבה בר בר חנה לא אמר הלכה כרשב"ג אלא לומר שא"צ קשור אבל תקון כל דהו בעי לתורת כלי ובשיטת ר' יוחנן אמרה דר' יוחנן נמי ס"ל כרשב"ג בחדא ופליג עליה בחדא ואל תטעה בדברי רב אסי שנראה כמוסיף על דברי רשב"ג דקאמר ישב אע"פ שלא קשר ושלא חשב והוי ידוע שלא אמר רב אסי שתועיל מחשבה בלא ישיבה כר"ש בן גמליאל אלא שהישיבה גדולה מן המחשבה וא"צ עם הישיבה לא מחשבה ולא קשור אבל קשור מועיל לדברי הכל בחריות של דקל וליכא מאן דפליג בהו ואפי' במעשה כל דהו מבעוד יום כגון השפשוף או ישיבה מועיל אליבא דרב אסי משום רבי יוחנן ודלא כרשב"ג דסגי ליה במחשבה בלחוד בחריות של דקל ובקנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו דאמר רבי שמעון בן גמליאל מתוקן אע"פ שאינו קשור ופי' התקנה דרבי שמעון בן גמליאל היא מחשבה בלבד שחשב עליו מבעוד יום לכך כמו שאתה אומר קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו שזאת התקנה ודאי הוא מחשבה בלבד וכן פחות מג' על ג' שהתקינו לפקוק בו את המרחץ או לנער בו את הקדרה כללו של דבר כל התקנה בלשון הפעיל אינה אלא הכנה והזמנה במחשבה בלבד ור' יוחנן ס"ל כרשב"ג בחדא דלא בעיא קשור ופליג עליה בחדא דרשב"ג לא בעי אלא מחשבה בלבד ורבי יוחנן בעי תיקון במעשה כל דהו וההוא מעשה כל דהו משוי ליה תורת כלי והפי' שפי' ה"ר שלמה ז"ל בתורת כלי שהכסוי ראוי לתשמיש לעצמו לא נראה לנו כך אלא במעשה ובתקון כל דהו הוי תורת כלי וקיי"ל כר' יוחנן ובחרס קטנה קיי"ל כרבא דשרי אפי' ברשות הרבים ובקרומיות של מחצלת כשמואל דאמר חזיין לכסויי בהו טנופא דכיון דמשיורי כלים קאתו זו היא תורת כלי שלהן ובנגר הנגרר קיי"ל כר' יהודה דאמר צריך לקשר ואפי' שאינו תלוי בדלת מותר מדרב יהודה אמר שמואל דאמר בפ' המוצא תפילין הלכה כר' יהודה ואמר רבא והוא שקשור בדלת וקיי"ל כרבא דהוא בתרא וכן פסק הרי"ף ז"ל במס' עירובין ומדאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר למדנו כי היכי דבעינן קשור בנגר אף ה"נ בפקק החלון כקושיא דרבי ירמיה דאמר ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור ולא קיי"ל כרבי אבא בר כהנא דאמר בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן שהתקנה של רבי אבא בר כהנא היא הכנה בלבד בלא מעשה ואע"פ ששנינו מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת ההיא לאפוקי מדר"א היא דאסר תוספת אהל עראי ולית לן מינה ראיה שהלכה כר' אבא בר כהנא דכולהו אמוראי דפליגי אליבא דרבנן עד כאן לא פליגי אלא במאי דקא משוי ליה לפקק החלון מאנא מר אמר בקישור ומר אמר בהתקנה אבל לפקק בטפיח שהוא כלי גמור דברי הכל שהוא מותר אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר:
ואין אנו יודעים טעם הרי"ף שפסק בפקק החלון כר' אבא בר כהנא ובנגר הנגרר פסק במסכת עירובין כר' יהודה ואנן אע"ג דחזינן לר' אבא בר כהנא דמדמה להא דנגר הנגרר להא דתניא קנה שהתקינו בעל הבית וסמך על הא דאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג אנן לא חיישינן להא (ד) דרב כהנא ולא מדמינן להו שכל תשמיש המחובר לדבר המחובר לקרקע כגון פקק החלון העשוי לתוספת אהל וכגון נגר הנגרר העשוי לחברו בכותל ובדלת חמורין הם בכל מקום ולא גמרי' מינייהו לשאר כלים תדע דהא

ולית הלכתא כוותיה אלא כרב אסי דאמר ישב ותורת כלי ודאי בעי' כר' יוחנן אלא כיון שישב עליהן כבר תקן לישיבה ומקומו ניכר הוא ותואר ישיבה עליהן הלכך בישיבה יוצא ידי שתיהן ידי הכנה וידי תורת כלי כך נראה לי ומכלל הדברים נלמוד סיוע לדברינו שהחריות עשויות לשכיבה כמו לעצים כמו שביארנו למעלה:
ועוד כתב ואין אנו יודעין כו' ובנגר הנגרר פסק במס' עירובין כר' יהודה: **אמר** הכותב אני רואה הטעם מפורש שהלכה כדברי ר' יוחנן דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור ותלוי והוא שיש עליו תורת כלי והיינו מתני' דקתני בין כך ובין כך פוקקין בו כלומר בין קשור בין שאינו קשור כלל והוא שמתוקן ויש עליו תורת כלי ור"י דבעי התם קשור בדלת בשאין עליו תורת כלי כדמפורש בדוכתא בעובדי דשיתא (כ) ואדרבה ולא יעלה על דעתם לחלק בין זה לזה מפני שהן כלים גמורין

כל מחילה שהיא מתרת כעושה אהל לכתחלה דמי והיינו טעמא בדופן שלישית דמיתסר אפי' לרבנן ובהכי אתי שפיר מאי דתלינן פלוגתא דר"א ורבנן בפקק החלון במוסיף על אהל עראי והיינו ההיא נמי דפ' כל גגות דאהדרינהו רב לאפיה משום דכיון דסבירא ליה כרב דשבת אף על פי שהותרה מקצתה לא הותרה כולה נמצא שפריסת גלימא זו היא מחילה מתרת ועשיית אהל לכתחלה מיקרי ומיתסר ואפילו לרבנן ובהכי נמי אתי שפיר מה שכתוב [ברוב הנוסחאות] פרק קמא דסוכה ובפ' כיצד משתתפין לכתחלה היכי פרסי מפני שהיא מחילה מתרת ואסור לעשותה בשבת ומה שכתב רש"י ז"ל דמאי דפרכינן נר מצוה התם היינו משום דמתמהי' היאך הבילוס דרך רה"ר אינו מחוור דמאי פירכא דלמא דרך מלבוש הבילוס הילכך נקטינן דמחילת עראי שאינה מתרת מותרת לעשותה בשבת אבל מחילה מתרת אפילו עראי אין עושין:

בין קשור בין שאינו קשור. דאפילו קשירה לא צריך: והוא שמתוקן. שיהא עליו תורת כלי או שכבר נשתמש בו מבעוד יום כמו שאפרש בסמוך בס"ד: ואע"ג דסתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר. בגמרא מפרש לה: דתנן מדבריהם למדנו. בפרק בתרא היא: שפוקקין את המאור. בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין. קשר שאינו קשר של קיימא לכתחלה: ומודדין. מקוה ומטלטלות: **הני** כיפי דארבא. טוענין בספינה כעין שני מעגלים ראשו אחד בדופן זה ושני בדופן שני ומרחיק חצי אמה וטוען כמו כן על פני כל הספינה ופורסין עליהם בגדים ומחצלאות להגן מפני הצנה או מפני הגשמים: בזמן שיש בהם טפח. אם יש בכל אחד ואחד טפח אותו עגול הוי אהל חשוב בפני עצמו מבעוד יום ולמחר בשבת כשפורש בגדים על אותן המעגלים אוסופי על אהל עראי הוא ומותר: אי נמי אין ברחב עגול טפח ויש בין זה לזה פחות מג'. אמרי' לבוד בנתים: **הנהו** דכרי. אילים: ביממא בעו טולא. מפני החום: ובליליא בעו אוירא. מפני הנאות הקור והיו פורסין עליהן מחצלאות ביום ובלילה נוטלין אותן: אתא לקמיה דרב א"ל. בשבת מאי איעביד: כרוך בודיא. כרוך את המחצלאות מע"ש ואל תסלקם משם לגמרי והעמידם על טפח כי היכי דליהוי שם אהל למחר כשתפרוס אותם אוסופי על אהל עראי הוא ומותר: **הלכה** כרבן שמעון בן גמליאל. דקאי כרבנן דמתניתין (ד) ולא בעו קשירה: ודוקא כשיש תורת כלי עליו. רש"י ז"ל מפרש שיהא ראוי לתשמיש אחר אבל ר"ת ז"ל הקשה דאי הכי פשיטא ומאי טעמיה דתנא קמא לפיכך פי' ז"ל דתורת כלי [א] היינו שיתקנו בענין שיהא נראה עומד לכך [ב]: שריתא. קורה [בראשית יט] בלא קורתי מתרגמינן בטלל שירותי: **מתני'** כל כסויי כלים שיש להם בית אחיזה. בית יד: בכסויי קרקעות. כגון כסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ולאהדורי עביד: **גמ'** והוא שיש תורת כלי עליהן. על [ג] [נסרים] הללו שמכסין בה את הכלי הא לאו הכי לא שרו לטלטולינהו: ותורת כלי. כדמפרשינן לעיל: ודכולי עלמא וכו'. משום דאוקמא רבי יוחנן בשיש תורת כלי (ה) אצטריך ליה למימר דכי פליגי רבנן בכלים דחברינהו בארעא פליגי דאילו כלים בעלמא אע"ג דלית להו לכסויין בית אחיזה מטלטלי דכיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימא מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה אלא בכסויי [כלים] המחוברין לקרקע כגון תנור וכירים הוא דפליגי משום דדמו במקצת לכסוי בור ודות וגזרה הני אטו הני: **ומסתברא** לי דכי בעינן בכסוי כלים אע"ג דלא חבריגהו בארעא שיהא תורת כלי עליהן ה"מ היכא שלא נשתמש בהם מבעוד יום אבל כל שכבר נשתמש בהם היינו תורת כלי [עליהן] דאי לא תימא הכי קשיא הלכתא אהלכתא דהלא מסקינן דבעינן תורת כלי ולעיל בפרק במה טומנין [דף נ.] גבי חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה נקטינן כדרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב אלא ודאי כדאמרן דכי בעינן תורת כלי ה"מ בשלא נשתמש בו מבעוד יום אבל בשכבר נשתמש בו זהו תורת כלי שלו ולפיכך לא הזכיר הרב אלפסי ז"ל בפקק החלון תורת כלי דמסתמא נשתמש (ו) מבעוד יום שהרי צריך הוא להיות מכוון למדתו של חלון ולכוונו בשבת [א"א] אבל בקנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו הוא שהזכיר תורת כלי משום דלא משמע שנשתמש בו וכן בכסויי הכלים לפי שכסויי הכלים אינן צריכין להיות מכוונין למדתן של כלים שיהא צריך להשתמש ולראות בהם מבעוד יום ומש"ה אם לא נשתמש בהם בעינן שיהא תורת כלי עליהן:

סליקו להו כל הכלים

רש"י

והוא שמתוקן. כלומר שמאתמול הוכן לכך: בנגר הנגרר. בסוף עירובין נגר יתד הנגרר לארץ דבעינן קשור ותלוי: מדבריהם למדנו. בפ' בתרא גבי אביו של רבי צדוק ואבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח והתם מפרש לה וקתני מדבריהם למדנו שפוקקין המאור בדבר שאינו קשור ותלוי: וקושרין. קשר שאינו של קיימא: ומודדין. מקוה: מתני' כיסוי הקרקע. כגון כיסוי בור ודות דהוי בונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ולאהדוריה עביד: גמ' והוא שיש תורת כלי עליו. דכסויין הללו חזו לתשמיש בעלמא: דכולי עלמא כו'. ומשום דאוקמא רבי יוחנן כשיש תורת כלי עליהם איצטריך להו למימר דכי פליגי רבנן בכלים וחבריהון בארעא פליגי דאילו כלים דעלמא אף על גב דלית להו לכסויין בית אחיזה מטלטלים כיון דאיכא תורת כלי עליהן קיימי אלא בכיסויי כלים המחוברים בקרקע כגון תנור וכירים הוא דפליגי משום דדמי במקצת לכיסוי בור ודות וגזירה הני אטו הני:

סליקו להו כל הכלים

ד'קכו.*בין קשור ובין שאינו קשור והוא שמתוקן והלכה כחכמים ואע"ג דסתם לן תנא כר' אליעזר בנגר הנגרר* קיי"ל כי האי סתמא אחרינא דתנן* מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת* משום דמעשה רב: גרסינן בסוף עירובין* שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת לי משמיה דרב אסי בכיפי דארבא ושלח ליה הכי אמר רב אסי הני כיפי דארבא בזמן שיש בהן טפח אי נמי אין בהם טפח ואין בין זה לזה ג' מביא מחצלת ופורס עליה מאי טעמא מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי: *הנהו דיכרי דהוו ליה לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח ולמחר פרסיה עלייהו דמוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי: *תניא קנה א שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה מתוקן אע"פ שאין קשור (א) ותלוי א"ר יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ודוקא כשיש תורת כלי עליו: וגרסינן בסוף עירובין* ההיא שריתא פירוש קורה אחת דהות בירבי פדת דהוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא אמר תורת כלי עליה ההיא אסיתא דהוה בי מר שמואל דהוה מחזקא ארבעת קבין והוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא אמר תורת כלי עליה:

*מתני' אכל כסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת א"ר יוסי בד"א בכסויי קרקעות אבל בכסויי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: גמ' אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי (ב) עליו דכ"ע דכיסויי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין ואי לא לא כסויי הכלים אע"ג דלית בהו בית ב אחיזה שרי כי פליגי (ג) בכסויי(א) (תנור מר מדמי להו לכסויי קרקעות ומר מדמי להו לכסויי) כלים וחברינהו בארעא ת"ק סבר גזרינן ור' יוסי סבר לא גזרינן (ב) והלכה כתנא קמא:

סליקו להו כל הכלים

שלטי הגבורים

א רש"י פי' שצריך שיהיה זה הקנה ראוי לעשות בו תשמיש אחר דהיינו כלי גמור ור"ת פליג וסבר דאם יש עליו תורת כלי גמור מה צורך לאומרו פשיטא אלא איירי שתקנו בענין שיהא נראה עומד לכך אפי' אינו ראוי לדבר אחר ולפי דברי ר"ת אם נשתמש בהאי קנה לפתוח ולנעול הדלת מבעוד יום שמוכיח עליו דלכך עשאו שרי להשתמש בו בשבת בלי שום תיקון אחר ונראה דדייק הכי מדקאמר שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל דמשמע דהשתא הוא שהתקינו דעד האידנא לא נשתמש בו והלכך צריך תיקון מוכח עליו שלכך התקינו אבל אם היה מתוקן כבר שנשתמש בו מבעו"י שרי בלי שום תיקון אחר וכן נראה מדברי הר"ן לפנינו וכ"ל דאיכא לתרץ קושית דרבי' שלמה ור"ת דלא פליגי אהדדי דלמר יצטרך שיהיה על הקנה תורת כלי גמור ולמר לא כי י"ל דהא דרש"י מצריך שיהיה לקנה תורת כלי גמור היינו משום דלדידיה איסור פתיחה ונעילת הדלת בקנה הוא משום בנין דאיהו מפרש האי בריי' דקנה שתקנו בעה"ב דמיירי בקנה שהוא דומיא דמנעול שבאותו קנה עצמו פותח ונועל במקום מנעול והלכך כיון דמשום איסור בנין נגעו בו א"א להוציאו מידי כך אלא עד שיהא כלי גמור והא דרבי' תם אומר דאין צריך שיהא כלי גמור וסגי במה שתקנו שיהא נראה עומד לכך היינו משום דאיהו מפרש הא בריי' דקנה שתקנו בעה"ב דמיירי שהוא כענין המפתחות שלנו שהקנה מוסך המנעול אילך ואילך אבל קנה עצמו אינו במקו' המנעול דמיירי שיש שם מנעול לדלת ויש לו נקב שבו תוחבין הקנה ובקנה הזה מוסך המנעול אילך ואילך והלכך לדידיה אין בו איסור משום בנין כלל אלא משום טלטול ומשום הכי סגי במה שתקנו בענין שיהיה נראה עומד לכך והשתא אפשר לומר דרש"י מודה לר"ת דסגי במה שתקנו בענין שיהיה נראה עומד לכך היכא דאין הקנה במקום מנעול אלא במקום מפתח ור"ת מודה לרש"י היכא דהקנה עומד במקום מנעול שצריך שיהיה עליו תורת כלי גמור וכ"כ לפרש מדברי הרא"ש דלא פליגי רש"י ור"ת:

ב. לדברי רבינו ומיי'פכ"ה מהל' שבת אסורין לטלטלן אם אין להם בית אחיזה ואע"ג דכסויי תנור וכירים לדידהו מותר לטלטל' היינו החילוק ביניהם דתנור וכירים שמותר לטלטל כסויין אפי' אין להם בית אחיזה משום דאין קבורין בקרקע אלא מחוברין בעלמא אבל אותם שהן קבורין בקרק' אסור לטלטל כסויין אא"כ יש להם בית אחיזה והרא"ש וסמ"ג וטוא"ח סי' ש"ת כתבו דמותר לטלטל כל כסויי כלים שבקרקע אפי' הן מחוברין אפי' אין להן בית אחיזה וכתב הרא"ש על דברי רבינו שפסק כת"ק לאיסור שהוא טעות סופר משום דקשיא ליה מה שפסק רבינו לעיל להיתרא גבי כסוי תנור מיהו כתבו דאינו טעות סופר ותירצו דבריו כדלעיל: לשון ריא"ז כל הכלים מותר לטלטלן בשבת ואע"פ שאין להם בית אחיזה והוא שיש עליהן תורת כלי כמו שביאר המורה ומז"ה אומר שלא הצריכו תורת כלי אלא בכסויי וכדברי המורה נראה לי שאף בכסויי הכלים המטלטלין הצריכו תורת כלי אבל לא שצריך להיות כלי עשוי לתשמיש אחר כמו שסוברים המורה ומז"ה אלא אע"פ שעשוי לכסות כלי כגון מגופת חבית שחקקו והשוו זה מותר לטלטלו ולכסות כמבואר בקונטרס הראיות:

מלחמת ה'

גמורין דכיון דבגמ' אמרי האי תורת כלי עליה ש"מ שכל שיש עליו תורת כלי שרי אע"פ שאינו קשור וכנגר שיש בראשו קלוסטרא משום תורת כלי סתירו בו (ח) כמתקן בלבד ומיהו ר' אבא בר כהנא ודאי הוה סבר שאפי' מתוקן בלא תורת כלי פוקקין בו ומשו"ה מוקי לה למתני' דלא כר' יהודה אבל אנן דקיי"ל כר' יוחנן דבעי תורת כלי מתני' רבי יהודה היא וכשכתבה רבינו הגדול ז"ל למימרא דר' אבא בר כהנא על מנת שיש תורת כלי עליה אמרה וכרבי יוחנן כמו שמפורש בהלכות וזה הפסק נכון ועולה כהוגן ולא נצטרך לחלוק על הגמרא כמו שחלק עליה בעל המאור ז"ל ואמר דאע"ג דחזינן לר' אבא בר כהנא דמדמה להא דנגר הנגרר להא דתניא קנה שהתקינו אנן לא חיישינן לה ולא מדמינן לה וכו' וזה דבר שלא יתכן שנחלוק אנו מדעתנו הנקלה במה שדמו בגמ' שקנה שהתקינו לפתוח ולנעול היינו נגר ממש שמחברו בדלת ובכותל והיינו פקק החלון ולפיכך דמו אותם בגמ' ומה שהקשה בעל המאור ז"ל והקשו רבים לפניו מדאמואל דאמואל דגבי חריות ס"ל כרשב"ג ובנגר הנגרר פסק הלכה כר' יהודה אומר אני שהוא הטעם שפירשנו למעלה בהכנה לפי שהחריות עשויות לישיבה והן עצמן תורת ישיבה עליהן וכשהקשו מהן בגמ' לר' יוחנן ומי בעי רשב"ג תורת כלי משום דר' יוחנן אומר בכל כסויי הכלים שיש להם נמי בית אחיזה והוא שיש תורת כלי עליהן אלמא אפי' במוכחין ואפי' במוכיחין לכך שעשו להם בית אחיזה לכסויין בעינן תורת כלי ואילו רשב"ג לא שמעי' ליה לעולם דבעי תורת כלי ובעשויין לכך מיהא לא בעי דהיינו איצטריך למימר דסבר לה כוותיה בהתקנה בעשויין ומיוחדין לכך דהיינו חריות דתורת ישיבה מצוי לה וה"ה לכסויי הכלים הראויין ועשויין למלאכתם ופליג בנגר ובקנה וכיוצא בהן דבעי תורה כלי בין אמרה רשב"ג

ומה שכתב וזו שפסק הרי"ף ז"ל כו' אזיל לטעמיה: **אמר** הכותב אין אומרים בדברים הללו זו דומה לזו שכסוי התנור לפי שהוא כגופו שהוא עצמו מסייע באפיה נעשה ככלי עצמו שכל עצמו של תנור אינו ראוי למלאכתו

של כסוי הלכך לא בעי בית אחיזה דלא גרע משבריו דתנור זה נראה לי לפיכך הזכירו כסוי התנור בלבד ולמקצת תלמידיו של רבי' הגדול מצאתי שזה שחלקו רבי יוסי ורבנן במתניתין היינו בכלים שהטמינן בקרקע

לחביות גדולות של שמן שחופרין גומא ומושיבין אותן בתוכו ואינן מגולין כלל ולפי שאינך נראים ע"ג קרקע הוה ליה ככסוי הקרקעות וגזרינן אבל בשאר כלים כגון המריס הלכה כר' אליעזר דשרי אע"פ שמחוברין

ואינן בקרקע ליכא למיגזר ובנוסחאות בדוקות מצינו העיד רבי יוסי הכהן משום רבי אליעזר בן יעקב ומשאר נוסחאות שכתוב בהן ר' יוסי סתם נמי מ"מ רבי יוסי במתני' מעדותו של רבי אליעזר אמרה דסבר כי

ראב"י בתנור לא גזרינן בשאר כלים אבל רבנן פליגי עליה ואמרי דלא דמי והתימה מבעל המאור מה מקום לשבש שאמר והלא יכולין אנו לפרש דראב"י בתנור תלוש אמרה ור' יוסי הוסיף שה"ה למחובר ורבנן גזרי

המאור הקטן

שמואל ס"ל בחריות של דקל כרשב"ג ובנגר הנגרר פסק הלכה כרבי יהודה דבעי קשור אלא תשמיש במחובר לשאר תשמישי כלים ולא סמכינן בהא על רבי אבא בר כהנא דמדמי להו דרבי אבא בר כהנא סבר לה כר' שמעון בן גמליאל לגמרי דבהתקנה לחוד סגיא שהיא הכנה מעשה ור' יוחנן לאו הכין ס"ל דהא בעי תורת כלי הלכך בקנה שהתקינו בעל הבית קיי"ל בעי קישור (ז) ומעשה כל דהו בעינן לשווי עליה תורת כלי וה"ה לכל כסויי הכלים דבמעשה ליה ושפשוף הוי מעשה כל דהו בדבר שצריך שפשוף והנחה מבעו"י ע"ג הכלי הוי מעשה וזו שפסק הרי"ף ז"ל כת"ק דר' יוסי בכסויי כלים דמחברי בארעא דבעי' בית אחיזה כשגגה דהא אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי דתנורי במתא מחסיא אע"ג דאין להם כמאן כר"א בן יעקב ומעדותו של ר' יוסי הוא שהעיד כר"א ב"י והוא אזיל לטעמיה דשמעי' בין כך ובין כך ניטלין בשבת ותו לא מידי:

עין משפט

א מיי' פכ"א ופכ"ו מהל' שבת טור או"ח ס' שלג :

מפנין ארבע וחמש קופות. אם צריך למקומן להושיב שם אורחין להסב בסעודה או תלמידים לדרשא ולא חיישינן לטרחא דשבת: אבל לא את האוצר.בגמ' מפרש לה: מפנין תרומה טהורה.דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה אינה ראויה לבהמת כהן דלהיסק עומדת כדאמר רב בפרק במה מדליקין [דף כה.] כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת כלומר דהאי קדש איקרי והאי קדש איקרי וקי"ל דכל טומאה דקדש בשריפה: לוף. מין קטנית: לעורבים. כגון העפירים שמגדלין עורבים לגדולה: גמ' ארבע נר מצוה מחמש. אם לא היה שם אלא כשיעור

מפנין

אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש אבל לא את האוצר מפנין תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו ותורמוס היבש מפני שהוא מאכל (א) לעניים אבל לא את הטבל ולא מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא את הלוף ולא את החרדל רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבים: °גמ' השתא חמש מפנין [דף קכו. ע"א] ארבע מיבעיא אמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר ארבע וחמש *כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא ומאי [דף קכו.] אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר דלמא אתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה,א הא מילתא חזינא בה פלוגתא ביני רבוותא איכא מאן דפסק כרב חסדא משום דסוגיא דשמעתא כוותיה וסתם לן תנא [א] במתניתין כוותיה וגמרא קא שקיל וטרי לפרושי שיעורי דמתני' ואיכא מאן דפסיק כשמואל משום דמוקים למתניתין כר"ש דלית ליה ב מוקצה דקיימא לן כוותיה: תנו רבנן אין מתחילין באוצר תחלה אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא בו שביל והא אמרת רישא אין מתחילין הכי קאמר עושה בו שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו ג תנו רבנן תבואה צבורה כל זמן שמתחילין בה בערב שבת מותר לטלטלה בשבת ואם לאו אסור לטלטלה בשבת דברי ר"ש ורבי אחא מתיר כלפי לייא אימא דברי רבי אחא ור"ש מתיר: תאנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמרינן אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דלמא הכל לפי האורחין ואם תמצא לומר הכל לפי האורחין חד גברא מפני לכולהו או דלמא כל חד וחד מפני לנפשיה ופשטינן לה הכל לפי האורחין אבל אי כל חד וחד מפני לנפשיה לא איפשיטא וכיון דאיסורא הוא עבדינן לחומרא

רש"י

מפנין כו'· אם צריך למקומו להושיב שם אורחים להסב בסעודה או תלמידים לדרוש ולא חיישינן לטירחא דשבתא: אבל לא את האוצר· מפרש בגמרא: מפנין תרומה טהורה· כלומר ומה הן מפנין דבר הראוי כגון אלו תרומה טהורה חזיא לכהנים ולא תרומה טמאה אף על גב דבחול חזיא לבהמה או להסקה תחת תבשילו מ"מ ביו"ט לא חזי להכי דאין מבערים קדשים ביו"ט וכ"ש בשבת וזו היא ביעורה מן העולם: תורמוס· מין קטנית שאינו ראוי חי אפילו לבהמה: לעורבים· כגון עפירים המגדלין עורבים לגדולה: גמ' וחמש מאוצר גדול· ואם יש הרבה אין מפנין דחיישינן לטירחא: לא יתחיל· אם לא התחיל בו כבר להסתפק ממנו לבהמה או למאכלו דא"כ הוי מוקצה ומתני' ר' יהודה היא: כדאמרי אינשי· חשבון קטן תחילה ואם יצטרך ליותר יפנה יותר ומש"ה נקט ארבע בריחא והדר חמש וה"ה אפילו טובא: ברגלו· מפנה ברגלו לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול: תבואה צבורה· מוכחא מילתא דהוקצה לאוצר: כלפי לייא· היכן פונה הדבר רבי שמעון מתיר [מוקצה] בכל [מקום] וכאן הוא מחמיר: לתך· אבל בציר מהכי לאו אוצר הוא

ר"ן

חמש קופות לא יפנה אלא ד' מהן ואע"פ שמותר לפנות ה' מאוצר גדול [ב] מחמש לא הותר לפנות אלא ארבע שאסור לגמור את האוצר דלמא אתי לאשויי גומות: וחמש מאוצר גדול. ואם יש שם הרבה מפנים חמש אבל טפי לא דטרחא יתירא הוא ואסור: תחלה. אם לא התחיל בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או לבהמתו ומתני' ר' יהודה היא דאית ליה מוקצה:

ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי אינשי. חשבון קטן תחלה ואם יצטרך לו יותר יפנה יותר ומש"ה נקט ארבע בריש' והדר חמש והוא הדין דאפילו טובא: שלא יגמר את האוצר. דלמא אתי לאשויי גומות כלומר במתכוין שכן דרך מכבדי אוצר מפני האורחים להשוותן אבל שלא במתכוין ודאי לא חיישינן לדידן דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר וכמו שכתבתי בפרק המצניע בס"ד: משום דסוגיא דשמעתא כותיה דאיבעיא לן לקמן הני ארבע וחמש קופות דאמרינן אע"ג דאית ליה אורחין טובא וכו' אלמא ה' קופות הוא דשרי לפנויי אבל טפי לא דהיינו כרב חסדא וסתם מתנית' [ג] כותיה הך דבסמוך דת"ר דאין מתחילין באוצר תחלה: **ואע"פ** שלא הכריע הרב אלפסי ז"ל בפסק כחד מינייהו כראה שהוא ז"ל כרב חסדא פוסק שהרי כתבה לבעיין דבעינן בסמוך הני ארבע וחמש דקא אמרינן אף על גב דאיכא אורחים טובא או דלמא הכל לפי האורחים והיא ודאי לרב חסדא שייכא דאילו לשמואל לא נפקא לן מינה מידי דהא אמרינן דאפילו טובא מפנין הלכך נקטינן כרב חסדא ומיהו אע"ג דלרב חסדא צריכין למימר דמאי אבל לא האוצר שלא יתחיל באוצר בתחלה דלא מצינן לפרושי שלא יגמר את האוצר דהא תנא ליה ארבע [מחמש] וחמש מאוצר גדול אלא ודאי שלא יתחיל קאמר ואפ"ה בהא לא קי"ל כסתם מתניתין דהא אליבא דר' יהודה אתיא דאית ליה מוקצה ואנן קיימא לן [בדף נה.] כר' שמעון ואע"ג דבסוף פרק מי שהחשיך [דף קנז.] [ד] מקשינן סתמי ולא מקשינן מהא משום דהא לא מיכרעא דמצינן לאוקמא כרבי שמעון וכפירוש דשמואל אבל רב אחא משבחא גאון ז"ל גריס בהא דשמואל ארבע וחמש כדאמרי אינשי ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר ולא גריס בה ואי בעי אפי' טובא מפני ולפי גירסא זו בעיין דלקמן דבעינן הני ארבע וחמש קופות דאמרינן אע"ג דאיכא אורחין טובא כשמואל כמי אתיא דשמואל לא שרי טפי מה' קופות וכיון דסוגיא דשמעתא לא קשיא ליה קי"ל כותיה חדא דמוקי למתני' כרבי שמעון ועוד דשמואל קשים מרב חסדא ועדיף מיניה: **תנן** רבנן אין מתחילין באוצר תחלה. משום מוקצה: ברגלו. מפנה (ב) ברגל לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול ולא קי"ל כי הך ברייתא דכר' יהודה אתיא דאית ליה מוקצה ולא הביאה הרב אלפסי ז"ל אלא כדי לפרש מה שכתב למעלה דסתם מתנית' כרב חסדא זה נראה לי: **תבואה** צבורה. מוכחא מילתא דמוקצית לאוצר: מותר לטלטלה בשבת. לפנותה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש: כלפי לייא. [ה] היכן פונה הדבר הזה ואמר להפך ר"ש שמתיר במוקצה בכל מקום וכאן הוא אוסר: כמה שיעור תבואה צבורה. אליבא דרבי שמעון בעי לה דשרי לטלטלה וה"ק לר' שמעון כמה מפנין ממנה מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש דממתני' לא שמעינן שיעורא אלא בתבואה שבקופות אבל בתבואה [צבורה] שבאוצר לא שמעינן [ומשום הכי] בעי כמה מפנין ממנה ומהדרינן לתך דהיינו ט"ו סאין ולפי דברי הירושלמי היינו נמי כשיעור ד' וה' קופות דגרסי' התם ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שעורין של קופות אמר רבי נלמוד סתום מן המפורש דתנינן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה: **איבעיא** להו הני ארבע וחמש קופות דקאמרינן אע"ג דאית ליה אורחין טובא. הך בעיא אליבא דרב חסדא אתיא דאמר חמש קופות דוקא: חד גברא מפני לכולהו. כל מה שמותר לפנות מפנה איש אחד או דלמא כל חד וחד מפני לנפשיה ה' קופות ומסקנא דגמרא דהכל לפי האורחים מיהו לא איפשיט אי חד גברא מפני

והמאי לא פריך לי' ממתני' דהכא וכן בריש מס' יו"ט דקאמר גבי שבת סתם לן תנא כר"ש דתנן מתתכין את הדלועים וכו' וגבי יו"ט סתם לן כר' יהודה דתנן אין מבקעין עצים מן הקורות וכו' מפרשא מתני' כרב חסדא הא איכא כך סתמא כר' יהודה לענין שבת ולכך נסתפק רב אלפס בפסק זה דודאי סוגיא דשמעתין הכא וביו"ט כרב חסדא והוה קשה לפרש סתם מתני' כר' יהודה: ג כ' הרא"ש ר' אלפס הביא שתי ברייתות אחת אין מתחילין את האוצר תחלה

הגהות הב"ח

(א) לעניים כצ"ל ותי' לעניים נמחק [וכ"ה בא"י]: (ב) ברגלו כצ"ל:(ג) ללמד כצ"ל:(ד)דכורא כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] דמתניתא כצ"ל: [ב] נ"ב כחסדא: [ג] נ"ב קאי: [ד] נ"ב אמר עולא הל' כר' יהודה ושמואל אמר הלכה וכו' וכן אמר ר' יוחנן הל' כר' שמעון ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין עצים וכו' ת"ש מתחילין מערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה וכו' וכולהו סתם משנה נינהו ומתרץ ר"י סתמא אחריתא אשכח משנת בש"א מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ובה"א מסלק מטבלא כולה: [ה] היכן פונה הדבר הזה ואומר להיפך שר"ש מתיר מוקצה בכל מקום כצ"ל :

שלטי הגבורים

א לגי' השאילתות ומיי' פכ"ו מהל' שבת דלא גרסי במילתיה דשמואל דמוקי מתני' כר"ש ואפי' טובא אלא גרסי הכי מפנין ארבע וחמש קופות כדאמרי אינשי דלדידהו שמואל לא שרי טפי מה' קופות א"כ הפסק כך הוא דכל אחד ואחד מהאורחי' והתלמידי' יפנה חמש קופות אבל לא יגמור כולו דהיינו לא יכבד מקום האוצר שפנה כדי שלא יבא להשוות גומות ולפי זה לדברי מיי' אם יהיה המקום מרוצף באבני' דליכא למיחש לאשויי גומות יהיה מותר לכבדו ולפי גירסא זו כל הבעיות דבעי תלמודא אתי נמי אליבא דשמואל והר"ן הלוי והרא"ש והטור סי' שלג פסקו כרב חסדא וכשמואל ולדידהו הכי מפנין אם היה האוצר גדול מפנה ממנו חמש קופות ואם לא היה שם אלא ה' קופות מפנה מהם ד' אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות גומות ובין להמיי' ובין להר"ן כשמפנין אלו הקופות לא יחלקם לפנותם לקופות קטנות להוליכם בהרבה פעמים כדי להקל המשוי מפני שמרבה בהילוך והוושא מילתא טפי וכן לא יפנה איש אחד כולם דאיכא טירחא יתירתא אלא כל אחד יפנה לעצמו חמש קופות ושיעור הקופות הם מג' סאין האחת ואיכא מאן דפסק כרב חסדא דאם לא התחיל באוצר כבר להסתפק ממנו לבהמה או למאכלו שאסור לפנותו משום מוקצה ואיכא מאן דפסק כשמואל שמותר לפנות האוצר ולהתחיל בו לפנותו ואפי' כמה וכמה קופות לאיש אחד ורבי' לא הכריע בדבר זה כלל ותמה הרא"ש על קצת דבריו ומדברי הר"ן ומגיד משנה פכ"ו מה' שבת יש תשובה לתמיהתו :

ב בעל המאור ז"ל השיג על רבינו בזה והשיב הרא"ש ז"ל לדבריו וכתב ואני אומר דודאי כן משמ' פ' משילין דהלכתא כרב חסדא וכשמואל דקאמר התם על משילין פירות דרך ארובה ביו"ט עד כמה וכו' עד כאותה ששנינו מפנין ד' וה' קופות ד' וה' אין טפי לא דהיינו כרב חסדא ובתר הכי קאמר תנן אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר וטיינו כשמואל ומה שנסתלק רב אלפס כלא הכרע לפי שאם מפרש המשנה כרב חסדא א"כ א"א לפרש אבל לא את האוצר אלא שלא יתחילו את האוצר תחילה דאי שלא יגמור את האוצר משום אשויי גומות היינו רישא ארבע מחמש ואי פסקינן כרב חסדא הוה צריכא למימר דהך סתמא כרבי יהודה דלא קיי"ל כוותיה במוקצה וקיי"ל בסוף מכילתין גבי הא דקאמר ואף רבי יוחנן סבר כר"ש ופריך מי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן הלכת' כסתם משנה ותנן אין מקבעין עלים מן הקורה וכו'

המאור הקטן

כתב ה"ר שלמה ז"ל מפנין תרומה טהורה אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת ואע"ג דבחול חזיא כדתניא בפסחים בפרק כל שעה אם רצה כהן מריצה לפני כלבו בשבת ויו"ט לא חזיא וזו היא ביעורה מן העולם או להיסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאים ביו"ט וכו' ואין דברי הרב נכונים בזה דההיא דמסכת פסחים לא על תרומה טמאה היא אמורה אלא על תרומות חמץ בפסח דמותר בהנאה ותרומה טמאה אינה ראויה לכלב אלא להיסק בלבד כדרבא דאמר בפרק במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת כלומר דהא איקרי קדש והא איקרי קדש וקיי"ל כל טומאה דקדש בשריפה ותניא בסוף מסכת תמורה אלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה וכו' ותניא בברייתא אוכלין בשריפה ומשקין בקבורה:

והא דאמר רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול קיי"ל כוותיה בהא ודלא כשמואל דאמר ד' וחמש כדאמרי אינשי ואפי' טובא נמי משום סוגיא דשמעתא בהא כרב חסדא אזלא ובפי' אבל לא את האוצר קיי"ל כשמואל דאמר שלא יגמור את האוצר אבל אתחולי מתחילין כר"ש דלית ליה מוקצה ורב חסדא לטעמיה דאית ליה מוקצה דאמר בשר תפוח אסור לטלטלו ולא קיי"ל כוותיה אלא כר"ש קיי"ל במוקצה בכל השבת כולה בין באכילה בין בטלטול ולא תקשי לך משום דפסיקנא בחדא כרב חסדא ובחדא כשמואל דלא תליא הא בהא ודברים ברורים הם כמו שכתבנו והרי"ף ז"ל פקפק בהם: והא דתניא אין מתחילין באוצר וכן הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לאו כהלכתא נינהו משום דאתיאן כרבי יהודה ואע"פ שכתב כן הרי"ף אין חוששין להם:

אבל לא את האוצר דקתני וכו' ומה שכתב והא דתניא אין מתחילין באוצר תחלה וכן הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לאו הלכתא נינהו משום דאתיאן כר' יהודה ואע"פ שכתבם הרי"ף ז"ל אין חוששין להם ודאי שלא כתבה רבינו הגדול ז"ל הכיא דתניא אין מתחילין באוצר תחלה אלא לדחותה וסרי סוברה עמה דתניא אידך ר"ש מתיר ולא על הנס האריך לכתבה אלא (ג) למד שאפילו באוצר המוקצה כגון של טבל ושל לוף וחרדל עושה לו שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו אבל הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לתך הלכה פסוקה היא אין בה ספק וכך פירושה דתניא עלה תבואה צבורה בזמן שהתחיל בה מערב שבת מותר לטלטלה כלומר ממקום למקום ולפנות נמי מקום לאורחין ומפני בטול בית המדרש ובזמן שלא התחיל בה מע"ש רבי אחא אוסר לטלטלה כלל משום מוקצה ור"ש מתיר ובעינן עלה דר"ש דשרי כמה מותר לפנות ממנה מפני האורחין או מפני בטול בית המדרש שלא שמענו במשנתנו שיעור אלא למונחות בקופות אבל לצבורה לא שמענו ומפרש לתך ואם נסמוך על דברי הירושלמי בכאן הוא השיעור האמור במשנתנו דגרס התם ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעורן של קופות א"ר נלמוד סתום מן המפורש דתנינן בשלש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה וזה הפי' נכון ומחוור והוא מקובל מן הגאונים ז"ל שכך מצינו בה"ג ותנן ותבואה צבורה נמי מפנין שדי לסו לתדא זויתא כי היכי דליתבו אורחין תנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך פלגא (ד) כורא וכן מוכיח מדברי רב אחא משבחא גאון ז"ל:

מלחמת ה'

גזרינן ומעדותו של ר' אליעזר בן יעקב הוא שאמרו בגמרא כסויי כלים אע"ג דאין להם בית אחיזה כלומר דלא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בן יעקב ומה שאמרו כמאן כר' אליעזר בן יעקב שהוא אמרה וממנו למדו כאותה שאמרו למעלה כמאן תלינן כובסא בדיקלא כמאן כי הא' תנא וכו' ואין מי שיאסר בו וכן אמרת בפרק כירה ואילו היה הלכה כר' יוסי דמתניתין בכל הכלים לא הוה אמר רבינא כמאן מטלטלינן כסויי דתנורי כר' אליעזר בן יעקב אלא הוה אמר כמאן מטלטלינן כל כסויי הכלים כר' יוסי אלא ודאי הלכתא כר' אליעזר בן יעקב ולית הלכתא כר' יוסי דמתני' וכן פסקו ר"ש בעל הלכות ור"ח ז"ל ואע"פ שרבינו שלמה כתב עלה וסלוגתא היא במתני' דאיכא למ"ד בעיא בית אחיזה קבלת גאונים תכריע או שמא ר"ל שלש מחלוקות בדבר:

כתוב בספר המאור והא דאמר רב חסדא כו' ודברים ברורים הם כמו שכתבנו והרי"ף ז"ל פקפק בהם:

אמר הכותב מאלו נתנו לו לרבינו הגדול ז"ל שהוא לא בא לפסוק כרב חסדא כהלכתיה לגמרי אליבא דמתני' דודאי לתירוציה דרב חסדא מתני' לאו הלכתא היא בלהתחיל אלא דאוקימתיה פסקי בשיעורא דרישא אעפ"כ חששו מקצת הגאונים ז"ל וסברו לפסוק הלכה ככוליה תירוציה דשמואל משום דלדידיה אתיא מתני' כולה כהלכתא והיה יותר נכון בעיניהם לפסוק כההיא תירוצא דמוקי ומפרש מתניתין אליבא דהלכתא אבל הסוגיא מכרעת כרב חסדא וכן בריש פרק משילין רב אסי ורבי יוחנן סברי לה כרב חסדא דארבע וחמש דוקא ואי (נמי) בעי טובא לא ואף רבי' הגדול ז"ל שכתב מקצת הסוגיא נראה שנטה דעתו לדברי מי שפסק כרב חסדא והלכך מתני' הכי קתני ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול ולא יתחיל באוצר רישא דברי הכל וסיפא ר' יהודה היא ולית הלכתא כוותיה אבל לפרש במשנתנו ד' מה' וה' מאוצר גדול ולא יגמור את האוצר כמו שכתב בעל המאור אי אפשר דהא מרישא שמעת מינה ארבע מחמש אין חמש כולהו לא דאסור לגמור את האוצר ומאי

מפני לכולהו או כל חד וחד מפני לנפשיה: **ואיבעיא** לן תו בגמרא הני ד' וה' קופות דקאמרינן בד' וה' אין בטפי לא משום דמעוטי בהלוכה עדיף או דלמא מעוטי במשוי עדיף ומסקנא דמעוטי בהלוכה עדיף: **פיסקא** מפני האורחים כו' כהשכמת בית המדרש מדמשוי להו מתני' כהדדי: מהשכמת בית המדרש. דתנא דידן אקדמיה ברישא: אל נא תעבור. והניחו והלך לקבל אורחים וסבירא ליה דהאי שם קדש הוא ודלא כמאן דסבירא ליה בשבועות (דף לה:) דהוא חול: ששה דברים שאדם עושה אותן אוכל פירותיהן בעולם הזה וכו'. מפרשי' בגמרא משום דכל הני בכלל גמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה דתנן בהו במס' פאה[פ"א]דאדם אוכל פירותיהן בעה"ז: ועיון תפלה. כלומר מכוין בתפלתו בכלל ג"ח כדכתיב [משלי יא]גומל נפשו איש חסד: השכמת בית המדרש וגידול בנים לתלמוד תורה היינו תלמוד תורה: דן את חבירו לכף זכות. בכלל הבאת שלום דמתוך שהוא מכריע לזכות ואומר לא חטא לי בזה אנוס היה או לטובה היה מתכוין יש שלום ביניהם ור' יוחנן אתא לפרושי דבכלל הנהו דתנן במס' פאה איתנהו להנך ו' ואיכא נמי כיבוד אב ואם ור' יוחנן לא פליג עליה: בפחי נפש. בדאבון נפש: מוחכרת. שנותנה לחבירו בכך וכך כורין לשנה: מעשה בחסיד אחד. כל היכא דאמרי' מעשה בחסיד אחד [ב"ק דף קג:] או ר' יהודה בן בבא או רבי יהודה ברבי אלעאי: ריבה. נערה: שאינו בדוק לרבי. שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו ולהניחה אצלו: מטרוניתא. נכרית: דבר מלכות. וצריך להעלימו: צנורא. רוק וגזרו על הנכרים שיהו כזבין לכל דבריהם:

פיסקא ולא את הלוף ולא החרדל חצב עשב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטים ובו תיחם יהושע את הארץ: נעמיות. בנות יענה ודרך מלכים לגדל אותן: כל ישראל בני מלכים הם. ומותר לסוך על גבי מכותיהן בשבת שמן ורד ולא גזרינן משום שחיקת סמנין שכן דרך בני מלכים לסוך בלא מכה הלכך לא מוכחא מילתא דלרפואה קא עביד:

ומסקנא בגמרא [דף קכח.] דאי אית ליה נעמיות או פילין אף שברי זכוכית וחבילי זמורות מותרין לטלטל אלא(א)דר"ג מפרש טפי ואמר דאע"ג דלית לי' נעמיות מטלטלין שברי זכוכית כיון שדרכן של בני מלכים לגדל אותן ולא קיימא לן כותיה דלא מטלטלין דבר שהוא מאכל לחיה ולעוף כל היכא דליתנהו ברשותו אלא אם כן דרך בני אדם לגדל אותן והא דתניא ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים פליגא אמתני' דתנן לא את הלוף ולא את החרדל ואף על פי כן פסקה הרב אלפסי ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל [ה] בפכ"ו מהלכות שבת ומשמע דס"ל דתנא דמתני' ותנא דברייתא לא פליגי אהדדי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דתנא דברייתא היו רגילין לגדל יונים ובאתריה דתנא דמתניתין לא היו רגילים בהם אבל לכ"ע אין מטלטלין אלא מה שהוא ראוי לבהמה חיה ועוף המצוים אצל בני אדם:

מתני' חבילי קש וכו'. אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם [ואם לאו אין מטלטלין אותם] משום דסתמייהו להכי להסקה קיימי בעינן כהו

נר מצוה תורה אור

לחומרא: מפני האורחין [א] ומפני ביטול בית המדרש דמצוה נינהו דאמר ר' יוחנן גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני ביטול בית המדרש ורב דימי אמר יותר מהשכמת בהמ"ד דקתני מפני האורחין והדר תני ומפני ביטול בהמ"ד אבל שלא במקום מצוה לא אמר רב יהודה אמר רב ‏גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה שנאמר °ויאמר *ה' אם נא מצאתי חן בעיניך וגו': אר"א בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין הקטן יכול לומר לגדול המתן לי עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב ויאמר *ה' [וגו'] אל נא תעבור מעל עבדך: אמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן ו' דברים כשאדם עושה אותם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן הכנסת אורחין ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה °והדן את חבירו לכף זכות *ת"ר הדן את חבירו לכף זכות דנין אותו לכף זכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון שהיה נשכר שם ג' שנים אצל בעל הבית בדרום כיון שהגיע ערב הרגל אמר לו תן לי שכרי ואלך ואפרנס את אשתי ואת בני א"ל אין לי מעות תן לי בהמה א"ל אין לי תן לי קרקע א"ל אין לי תן לי פירות א"ל אין לי תן לי כרים וכסתות א"ל אין לי הפשיל טליתו לאחוריו והלך לו בפחי נפש לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו ונטל עמו משאוי ג' חמורין אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לביתו לאחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו (בידו) ואמר לו כשאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי לך אין לי מעות במה חשדתני אמרתי שמא מצאת פרקמטיא בזול וכשאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי לך אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרות הן ביד אחרים וכשאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי במה חשדתני אמרתי שמא [ב] מחוכרות הן ביד אחרים וכשאמרת לי תן לי פירות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני אמרתי שמא אינן מעושרות וכשאמרת לי תן לי כרים וכסתות ואמרתי לך אין לי במה חשדתני אמרתי שמא הקדישתן לשמים אמר לו העבודה כך היה שהקדשתי כל נכסי לשמים בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי שבדרום התירו לי את נדרי ואתה כשם שדנתני לכף זכות כך (א) ידין אותך המקום לכף זכות: ת"ר מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל וכשבא למלון השכיבה אצל מרגלותיו למחר השכים וטבל ובא ושנה לתלמידיו ואמר להם כשהשכבתיה אצל מרגלותי במה חשדתוני אמרנו שמא תלמיד אחד יש בינינו שאינו בדוק לרבי וכשירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא מטורח הדרך ראה רבינו קרי אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות כך ידין המקום אתכם לכף זכות: ת"ר פעם אחת הוצרך דבר לחכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרו מי ילך אצלה אמר להם רבי יהושע בן חנניא אני אלך אצלה הלך אצלה הוא ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפליו ברחוק ד' אמות ונכנס ונעל הדלת אחריו וכשיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו אמר להם בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני אמרנו שמא קסבר רבי אסור ליכנס בדבר שבקדושה במקום הטנופת וכשנעלתי הדלת בפניכם ונכנסתי במה חשדתוני אמרנו שמא דבר מלכות בינו ובינה וכשיצאתי וירדתי וטבלתי ועליתי ושניתי במה חשדתוני אמרנו שמא נתזה צנורא מפיה על בגדו של רבי אמר להן העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות כך ידין אתכם המקום לכף זכות: ולא ‏את הלוף ולא את החרדל: *ת"ר א מטלטלין את החצב מפני שהוא מאכל לצביים ואת החרדל מפני שהוא מאכל ליונים ר"ש בן גמליאל אומר אף מטלטלין שברי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות א"ל ר' נתן אלא מעתה חבילי זמורות יטלטלו מפני שהן מאכל לפילין ור"ש בן גמליאל אמר לך פילין לא שכיחי נעמיות שכיחי: אמר אביי רשב"ג ור"ש ורבי ישמעאל ור"ע כולהו סבירא להו שכל ישראל בני מלכים הן רשב"ג הא דאמרן רבי שמעון דתנן* בני מלכים סכין שמן וורד על [ג] גבי מכותיהן רבי שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם ר' ישמעאל ור' עקיבא דתניא* הרי שהיו נושין בו אלף זוז והיתה לו אצטלא *בת מאה מנה מפשיטין אותו ומלבישין אותו אצטלא הראויה לו [ד] ותאנא דבי רבי ישמעאל רבי [ישמעאל] ור' עקיבא אמרו כל ישראל ראוין לאותה אצטלא וקיי"ל דכל כי האי גוונא שיטה היא ולית הלכתא כחד מינייהו (ואין מטלטלין את החרדל דקיי"ל בהא כסתם משנה): **מתני'** *חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם *כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וישרדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס מדדין עגלים וסייחים ואשה מדדה את בנה אמר רבי יהודה אימתי בזמן שנוטל

רש"י

הוא לתך הוא חצי כור ט"ו סאין: יותר מהשכמת בית המדרש. דתנא דידן אקדמה ברישא: אל נא תעבור. והניחו והלך לקבל האורחין: עיון תפלה. לכוין בתפלתו: בפחי נפש. בדאבון: מוחכרות. שנתנה לחבירו בכך וכך כורין לשנה: ריבה. נערה: שאינו בדוק לרבי. שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו להניחה אצלו: מטרוניתא. נכרית: דבר מלכות. צריך להעלימו: צינורא. וגזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן: חצב. שמשתרש בעומק ובו תיחם יהושע ארץ ישראל: נעמיות. בנות יענה: על גבי מכותיהן בשבת. דלא גזרו משום שחיקת סממנים שכן דרכו לסוך בחול בלא מכה הלכך לא מוכחא מילתא דהוי לרפואה: מתני' התקינן. הזמינן: כופין סל לפני אפרוחין. אשמעינן דכלי ניטל לדבר שאין ניטל בשבת ורבי יצחק מתני לה בפרק כירה בצריך למקומה: שברחה. מן הבית: דוחין. בידים: מדדים עגלים. אוחזין בצואריהם ובצדדים וגוררן ומסייע לילך ומנענע את רגליו והולך: והאשה מדדה את בנה. אוחזתו בזרועותיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע

בראשית יח

[נ"ל אדני]

[נ"ל אדני]

שלטי הגבורים

והשנית תבואה לבורה וכו' ותרוייהו אליבא דר' יהודה דאית לי' מוקצה לא יכולתי לעמוד על דעתו למה כתבו: איבעיא להו הני ארבע וחמש קופו' דקאמר בארבע וחמש אין טפי לא אלמא מיעוטא בהילוכא עדיף או דילמא מיעוטא במשא עדיף ולא איפשיטא ועבדינן כפשטא דמתני' ארבע וחמש קופות אין טפי לא:

א מיי' פכ"ו מהל' שבת מתיר לטלטל כל דבר שהוא ראוי למאכל חיה ועוף ובהמה המצויין משמע מדבריו שאפי' הם אינן בביתו עתה כיון שרגילין להמצא אצל רוב בני אדם מותר לטלטלן והלכך מתיר בטלטול חרדל מפני שהוא מאכל ליונים ובטלטול חצב מפני שהוא מאכל לצבאים אע"פ שאין לו עתה בבית יונים וצבאים וכתב הר"ן שכן הוא דעת רבינו מיהו נראה שבאלפסי שהיה לפני הר"ן לא היה כתוב בו למסקנא ואין מטלטלין את החרדל דקיי"ל כסתם משנה כמש"כ באלפסי שלפנינו והלכך כ' שדעת רבינו כדעת הרמב"ם להתיר טלטול חרדל ומה שקשה מפסק זה ממתני' תירצה הר"ן שפיר מיהו הטור א"ח סי' ש"ח פסק להדי' דאסור טלטול החרדל אא"כ יש לו יונים כסתם משנה וכ"כ המגיד משנה בשם הרשב"א פכ"ו מהל' שבת וכן הוא דעת הרא"ש וגם דעת רבינו לפי גירסת הספרים שלנו ומה שכתב הטור א"ח סי' ש"ח דאין מטלטלין החצב אא"כ יש לו צבאים אע"ג דתניא שם להדיא דמטלטלין החצב מפני שראוי לצבאים משמע דמותר לטלטלו אפי' אין לו צבאים וליכא דפליג על החצב כי נ"ל דס"ל לטור דיונים וצבאים אינם מצויים בבי' ודמו לנעמיות ועורבין ופילים שאינן מצויים בבית רוב בני אדם כי אין נראה לומר דדעת הטור לאסור בטלטול כל דבר אע"פ שהוא מאכל בהמה וכלבים ועופות הרגילין להמצא אצל רוב בני אדם אא"כ יהיה לו לאותו האיש המטלטלן אותו העוף או הכלב והבהמה שראוי לו מה שהוא מטלטל דא"כ הא דבעינן למימר לקמן דמטלטלין עצמות שראוין לכלבים וקליפין שראוין לבהמה ה"כ דאי אית ליה כלב ובהמה דמטלטלן ואם אין לו כלבים או בהמה דאינו מטלטלן והרי הטור בעצמו בסי' ש"ח פסק בסתם דקליפין ועצמות מטלטלין אותן מפני שראוין לכלבים ולבהמה ולא מפליג בין יש לו הכלב והבהמה בין אין לו הכלב והבהמה ואכן יש לומר כי משום שאלו רגילין להמצא בבית שתק בהן מלפרש ולחלוק בין אם הם בביתו ובין אם אין הם בביתו דמסתמא הם בביתו ומש"ה שתק דאדרבה היה חדוש יותר לפרש דאפי' באלו שרגילין להמצא בבית אם יש לו לאדם בביתו מטלטלין מאכלם ואם לאו אין מטלטלין ומדלא פי' בהן כלום משמע דבסתם אפי' אין לו לאדם אותו הכלב או הבהמה שמטלטל מאכלו דכיון שראוי לו שרי לטלטולינהו ובזה יהיו שוין דברי מיי' ורבינו והר"ן והטור דלכולהו דבר שהוא ראוי לבהמה וחיה ועוף שרגילין להמצא בבית שרי לטלטלן אפי' אין מצוין בבית האיש המטלטל ולא פליגי אלא לפרש מהו נקרא דבר שרגיל להמצא בבית כדלעיל כנ"ל דעת הטור:

עין משפט

א מיי' פ"ד ופ' י"ד מהלכות דעות:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת טור א"ח סי' שח:

הגהות הרי

(א) נ"ע לשון זה כלפי מעלה ודו"ק:

הגהות הב"ח

(א) דרשב"ג מיקל טפי כצ"ל:

[דף נה ע"ב]

הגהות מא"י

[א] כה"י הגי' וכו'. דוקא מפני האורחין ומפני ביטול בהמ"ד: [ב] מחוכרות: [ג] קי' גבי נמחק: [ד] ותאנא משום דבי ר' ישמעאל ותנא משום ר' עקיבא כל ישראל כצ"ל: [ה] בפכ"ו כצ"ל:

דף קכח.

דף קיא.

ב"מ דף קיג: בס"י בת"ק מנה:

ד"ת מ"ט

דף קכו:

דף קכח:

רבינו נסים

בהו הזמנה : גמ' בשתי ידיו אסור לטלטוליהו. ואפי' הזמינה למאכל בהמה משום דטרחא הוא : סיאה אזוב וקורנית. לקמן מפרש להו : הכניסן לעצים.לייבשן : שלא יקטום בכלי.כדרך חול כדאמרינן [דף עד:] דמאן דפריס סילקא דמי לטוחן : ומולל ואוכל. אם בא לאכול הזרע מולל שרביטין שהזרע בתוכן : וכן באמינתא . לקמן מפרש מאי אמינתא ניניא מינטא בלע"ז : פיגם . רודייא : גרסינן בפרק ביצה (דף יב:) המולל מלילות מע"ש למחר מנפח על יד על יד ואוכל מעט מעט : אבל לא בקנון. כלי הוא שראשו אחד רחב והשני קצר ועשוי כמין מרזב ונותן נר מצוה הקטנית בראשו הרחב ומנענע והאוכל מתגלגל דרך המרזב והפסולת נשאר בכלי : חדא אחדא . בין גודל לאצבע : חדא אתרתי. בין גודל לשתי אצבעות: והלכתא כרבא דקאי כחכמים דאמרי הכא מולל בראשי אצבעותיו וסבירא ליה לרב אלפסי ז"ל דליכא פלוגתא בין חבילי תלתן לחבילי תבואה וקטנית דבכולהו שרי למלול בשבת בראשי אצבעותיו אבל הרז"ה ז"ל כתב דכי שרי' הכא בשבת דוקא בחבילי תלתן כגון סיאה אזוב וקורנית ואמינתא ופיגם אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התירו בשבתכלל וראיה לדבר מדאמרי' התם בפרקא קמא דיו"ט [דף יב:] דאמר רבה בר חנין לאושפיזכניה מוללים מלילות ומפרכין קטנית ביו"ט ודייקי' מינה דביו"ט הוא דשרי אבל בשבת אסור וכדאותבינן מברייתא דקתני המולל מלילות מערב יו"ט תירצה איידי דתנא רישא מערב שבת תנא סיפא נמי מערב יו"ט אלמא מערב שבת דוקא הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול והא דאמרינן התם בפ"ק דיו"ט כיצד מולל דאלמא שרי למלול ביו"ט מפרשי' ליה ולא בשבת ובמסכת יו"ט אכתוב בזה יותר בס"ד ולית הלכתא כרשב"ג דקא אסר חבילה הניטלת בשתי ידיו : איתמר בשר חי מות' לטלטל.דהא חזי לאומצא: בשר תפוח. סרוח : רב הונא אמר מותר לטלטלה בשבת. דלית ליה מוקצה : רב חסדא אמר אסור לטלטלה. בשבת דאית ליה מוקצה והאי כיון דאפילו (ה) לכלבים לא חזי אלא לחיה מקצה ליה איניש מדעתיה: מים מגולין. מפני שהן ראויין לחתול דלא מזיק ליה ארס של נחש שאף הנחשים הוא אוכל: מפני הסכנה. שמא ישתה [אדם] מהן : דג תפל אסור לטלטלו. דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו דעתיה למשדייה אבל מליח נאכל חי ע"י מלחו : בשר חי בין מליח בין לא מליח מותר לטלטלו.דהא חזי לאומצא: מתני' כופין את הסל לפני האפרוחים. אשמעינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ורב יצחק דלית ליה הכי משני לה בפרק כירה [דף מג.] בצריך למקומו : שברחה. מן הבית: דוחין אותה . בידים : מדדין עגלים . אוחזו בצוארו ובצדדיו וגוררו

רש"י

רגליו והולך : שנוטל אחת ומניח אחת · שהתינוק הוא כשמניח את רגלו אחת מגביה אחת : אבל גורר אסור · מפני שנושאתו : גמ' אסור לטלטלה · ואפי' הזמינה למאכל בהמה דטירחא הוא : סיאה אזוב קורנית . לקמן מפרש : הכניסן לעצים · לייבשן : שלא יקטום בכלי · דרך חול כדאמרי' האי מאן דפריס סלקא דמי לטוחן : וכן באמינתא ופיגם · לקמן מפרש : ובלבד שלא ימלול בכלים הרבה · במילתא דר' יהודה גרס בכלי הרבה : וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו · ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך חול : על יד על יד · מעט מעט : ובתמחוי · שהוא לדרך חול: חדא אחדא · בין גודל לאצבע : חדא אתרתי · בין גודל לשתי אצבעות : קשרי אצבעותיו · ולא בכפו : ניניא · מינט"א בלעז : פיגם · רוד"א בלע"ז : סנתרי · פוליו"ל : חשי · סדריא"ה: בשר חי · מותר לטלטל בשבת : בשר תפוח · בשר תפל שאינו מלוח : דג תפל אסור לטלטלו · דאינו ראוי לכלום ולכלבים לאו אדעתיה למשדייה אבל מליח נאכל חי ע"י מלחו : לחתול · דלא מזיק ליה ארס שאף הנחשים הוא אוכל : מפני הסכנה · שמא ישתה אדם מהם : כרים וכסתות · שהמים עמוקים : דקא מבטל כלי מהיכנו . דמשהניח תחתיה אין יכול לטלטלו ודומה לסותר בנין מדרבנן : צער בעלי חיים דאורייתא · דכתיב עזוב תעזוב עמו ואיכא דדריש טעמא דקרא משום צער ב"ח באלו מציאות : מדדין לא · שלא יאחזנה באגפיה ורגליה נוגעים לארץ ומוליכה : אבל לא התרנגולת · דמכח שמגבהת עצמה מן הארץ נמצא זה מטלטלה אבל האווזא כשאוחזין באגפיה היא מהלכת ברגליה ומיהו בחה"ר לא משום שמא יגביה מן הארץ ונמצא (ד) נושאה : אין עוקרין · לגמרי מן הארץ דמוקצה לטלטלה : מתני'

גמרא

°[א] [ב] [ג] שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור : גמ' *תנו רבנן חבילי קש וחבילי[ד"קכח.] עצים וחבילי זרדים בזמן שהתקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן רבן שמעון בן גמליאל אומר חבילה הניטלת בידו אחת מטלטלין אותה בשתי ידיו אסור לטלטלה חבילי [א]סיאה ואזוב וקורנית [תעה] אם הכניסן למאכל בהמה מסתפק מהן בשבת ואם הכניסן לעצים אין מסתפק מהן בשבת וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי ומולל ואוכל ובלבד שלא ימלול *בידיו הרבה דברי ר' יהודה וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא מולל בחול וכן באמינתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין גרסי' בפ"ק [דף יב:] דביצה* המולל מלילות מערב שבת למחר מנפח [א]על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי ומסקנא אם בא למלול *בשבת היכי[דף יג:] מולל אביי משמיה דרב יוסף אמר חדא חדא ורב אויא משמיה דרב יוסף אמר חדא אתרתי רבא אמר כיון דקא משני אפילו טובא נמי וכשהוא מנפח מנפח בידו אחת ובכל כחו והלכתא כרבא דקיימי רבנן כותיה דאמרי בראשי אצבעותיו : *מאי אמינתא ניניא : [כאן קכח.] סיאה אמר רב יהודה סנתרי : אזוב אברתא : קורנית חשי : ולית הלכתא כרשב"ג דקי"ל כסתם מתני' : איתמר [ב]בשר (א) חי מותר [תעט] לטלטלה בשבת בשר תפוח רב הונא אמר מותר לטלטלה בשבת ורב חסדא אמר אסור לטלטלה והלכתא כרב הונא דרב חסדא תלמיד היה לפני רב הונא ועוד דרב הונא קאי כר"ש דקי"ל כותיה ועוד דתניא דמסייע ליה דת"ר (ב) מטלטלין את העצמות בשבת מפני שהן מאכל לכלבים בשר תפוח מפני שהן מאכל לחיה מים מגולים מפני שהן ראוין לחתול רשב"ג אומר אסור לשהותן מפני הסכנה : ת"ר דג מליח מותר לטלטלו דג תפל (ג) אסור לטלטלו בשר א חי בין מליח בין שאינו מליח ב מותר לטלטלו:[ג]כופין את הסל: *אמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים בשבת מביא כרים וכסתות [תפ] [דף קכח:] ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה ואע"ג דקא מבטל כלי מהיכנו מ"ט ביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן וה"מ דלא אפשר למעבד [ג] לה פרנסה התם במקומה אבל אפשר ג למעבד לה עושה לה פרנסה במקומה ודיו:תרנגולת שברחה דוחין אותה: דוחין אין מדדין לא תנינא להא דת"ר מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת : °תנו רבנן אין עוקרין בהמה חיה ועוף אבל דוחין אותן עד שיכנסו ד מדדין עגלים [דף נו ע"ב]

ומסייעו לילך ומנענע לו רגליו : והאשה מדדה את בנה. אוחזתו בזרועותיו מאחריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך : שנוטל אחת ומניח אחת. שהתינוק מניע רגליו [ג] כשמגביה אחת אבל גורר אסור מפני שנושאתו : גמ' והא קא מבטל כלי מהיכנו . דמשהניחן תחתיה אין יכול ליטלן (א) ודומה לסותר בנין מדרבנן : (ב) צער בעלי חיים דאורייתא. דכתיב עזוב תעזוב עמו ואיכא מאן דדריש טעמיה דקרא משום צער בעלי חיים בפרק אלו מציאות (דף לב:) : דוחין אין מדדין לא.שלא יהא אוחזה באגפיה ורגליה נוגעין בארץ ומוליכה : תניא להא דת"ר מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר.לפי שכשאדם מדדה אותן אין מגביהין עצמן מן הארץ : אבל לא את התרנגולת . מפרשי' בגמ' משום דמקפיא נפשה כלומר שמגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטלה ובשבת לא חזיא למידי אבל שאר בהמה וחיה ועוף כשאדם אוחזן [ד] הן מהלכין ברגליהם ואפ"ה דוקא בחצר אבל ברה"ר לא דגזרי' שמא יגביהם מן הארץ ואיכא מלאכה דאורייתא וכדרבנן דפליגי עליה דר' נתן בפ' המצניע [דף צד.] *דאמר המוליך בהמה חיה ועוף בין חיין בין שחוטין חייב ואע"ג דתנן במתני' מדדין עגלים וסייחים וקתני להו דומיא דהאשה מדדה את בנה ומפרש בגמ' דהאשה מדדה את בנה אפי' ברה"ר ומינה שמעינן דעגלים וסייחים נמי אפי' ברה"ר והכא אמרי' דדוקא בחצר לא קשיא דכי גזרינן ברה"ר דוקא בקטנים שבהן דמתוך שהן קשין להנהיגן ברגליהם [אי שרית להו דדוי אתי לטלטליהו] אבל בגדולים שהן נוחין לילך ברגליהם לא גזרינן ומתניתין בגדולים : אין עוקרין בהמה חיה ועוף . בחצר : אבל דוחין אותן עד שיכנסו . בגמ' פרכינן הא גופה קשיא אמרת אין עוקרין הא דדוי מדלינן והדר אמרת דוחין אין מדדין לא ומפרקינן סיפא אתאן לתרנגולת דאפילו דדוי לא עבדינן משום דמקפיא נפשה וכדכתיבנא :

עין משפט

א מיי' פכ"א וכ"ו מה' שבת טא"ח סי' שכח: ב מיי' פכ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שח : ג מיי' פכ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שה ושח :

הגהות הרי"ו

(א) בגמ' גרס מליח:(ב)לקמן בריש"פ נוטל סי' תקל"ה : (ג) עיין לקמן בריש"פ תולין סי' תקכ"ב : (ד) נ"ע : (ה) נ"ע מפ"ב דב"ק דף יט ע"ב ועוד הא קיי"ל דכלב מין בהמה. ובמדרש דאין בהמה אוכלת בשר גבי גליות :

הגהות הב"ח

(א) דדומה כצ"ל: (ב) וצער כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] בא"י הגי' יד על יד : [ב] בא"י הגי' כאן ובן לקמן ליה : [ג] נ"ב ... אמת ... כצ"ל: [ד] נ"ב באגפיהם :

שלטי הגבורים

לשון ריא"ז

א אבל בשר בין מלוח בין שאינו מלוח מותר לטלטל לפי שראוי לאכילי' אדם ואין חוששין לו משום איסור דם שאינדם האכרי' אסור אא"כ פירש כמו שיאמר מז"ה:

ב ונראה לומר דדוקא בשר של ישראל שנשחטה מע"ש אבל בשר של נכרי שנשחט היום מוקצה הוא ואסור לטלטלו וזה אינו דהא קיי"ל נבילה שנתנבלה בשבת אע"ג דבין השמשות לא הויא חזיא לאדם אפ"ה שרי לטלטלה ומחתכין אותה לפני הבהמה וליכא למימר מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דאין זה נקרא איתקצאי לבה"ש דבעודה בחיים היתה נמי ראויה לכלבים ודמי לפירות שנושרין בשבת שאין אסורין לטלטלן משום דאיתקצאי לבה"ש דלא חשבינן להו מוקצין כיון שבין השמשות היו ראוין לעורבין כשעודם מחוברים וכל מאי דאסרינן מטעם מגו דאיתקצאי בה"ש הוא בענין שהמוקצה רביע עליה באותה שעה הלכך אין לאסור טלטול בשר חי שנבלה הנכרי ואדרבה נראה דלעולם היא סברא להתיר באיסור מוקצה טפי בדבר שהוא של נכרי ממה שיש להתיר בדבר שהוא של ישראל שהרי כ' הרמב"ן והביא דבריו הר"ן פרק כל כתבי דאין הכנה לנכרי שהנכרי אינו מקצה כלום ודעתו על הכל ומטעם זה מתיר הטלטול בדברים שהיו אסורים לישראל לטלטלם מחמת שלא הוכנו והוקצו ואם הם של נכרי מותר לטלטלם דכיון דלא רביע עלייהו אלא איסור מוקצה שלא הוכנו ובנכרי אין שייך הך איסור שהנכרי אינו מקצה דעתו מכלום והלכך בהמה שנבלה הנכרי והיא שלו כיון דאפי' למאן דאסר בהמת ישראל לטלטל אותו בשר הוא מטעם שאינו מן המוכן כדאי' פ' מי שהחשיך אפי' יהיה הלכה כדבריו הוי שרי בבהמת הנכרי שנתנבלה בשבת דאין הכנה לנכרי וכ"ש השתא דגם לישראל שרי דודאי דכשהיא של נכרי דשרי ואע"ג דאסרינן לטלטל עצים שתלשן הנכרי מן המחובר בשבת ואין שלו התם הייט הטעם דכשהם של ישראל לא הוי טעם האיסור משום שאינו מן המוכן אלא משום שמא יאמר לנכרי לתלוש או טעם אחרינא כמו דאסרינן פירות הנושרין או פירות שתלשן הנכרי מטעם שמא יאמר לנכרי לתלוש א"כ אפשר שיש לחלק בין שהוא תלוש שאין צורך אלא להכינו ובין דבר שהוא מחובר והכרח לומר דחילוק יש ביניהן שהרי הרמב"ן מחלק ביניהן אע"פ שלא פירש הטעם :

לשון ריא"ז

ג ומז"ה אומר שאם א"א ע"י כרים וכסתות מותר להעלותה בידים שצער ב"ח איסורו מן התורה והתירו איסור של דברי סופרים מפני איסור של תורה :

ד ר"ן חלק בין מדדת ב"ח קטנים למדדת בעלי חיים גדולים ונהוג דדוקא בסייחים ועגלים קטנים שנוחים להגביהן מן הארץ גזרינן בהו שלא ידדם אבל בגדולים שרו

המאור הקטן

ההיא דגרסינן בפ"ק דביצה שנולדה ביו"ט המולל מלילות בע"ש וכו' הביאה הרי"ף בהלכות שבת בפרק הזה והתיר למלול מלילות בשבת מדאמר רבא התם כיון דקא משני אפילו טובא נמי :

ואנן לא הכין גרסינן לה ולא אשכחן להא דאמר הכי בשום ספר אלא ה"ג לה רבא אמר כיון דקא משני אפילו חדא אכולהו והוי יודע שאסור למלול מלילות של תבואה ושל קטנית בשבת וההיא דאמרינן התם כיצד מולל ביו"ט מפרשינן לה כדאמר רבה בר בר חנן לאושפיזכניה מוללין מלילות ומפרכין קטנית ביו"ט דייקינן מינה ביו"ט הוא דשרי אבל בשבת אסור וכדאותביה מברייתא דקתני המולל מלילות מעיו"ט תרצה הכי איידי דתנא רישא מע"ש תנא סיפא נמי מעיו"ט אלמא מע"ש דוקא הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול וזה שהתירו חכמים למלול בשבת לא התירו אלא בחבילי תלתן כגון סיאה איזוב וקורנית ואמינתא ופיגם אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התירו כלל ואע"ג דההוא עובדא דאושפיזכניה דרבה בר רב חנן באסוריאתא דחרדלא ביו"ם הוה עובדא שאני אסוריאתא דחרדלא משאר מיני תבלין כיון דבעי שחיקה ודיכה ולא מצי עביד להו הכי בשבת אלא ביו"ם כחבילי תבואה וקטנית דמי ומלילתן מותרת ביו"ם ואסורה בשבת וכבר רמזנו על זה במקומו במסכת יו"ם :

מלחמת ה'

ועוד זשג"א דגרסי' בפ"ק דביצה המולל מלילות מע"ש וכו' עד הוי יודע שאסור למלול מלילות בשבת וכו' :

אמר הכותב באמת הדברים עצמן אומרין לך דרשוני כמו שפירש רבינו הגדול ז"ל דאי ביום טוב היאך נתאחרה זו השאלה לאחר כמה שמועות שנאמרו שם בינתים והפסיקו בענין יו"ט ועוד למה לא פירשו שזו בשבת וזו ביו"ט ששאלום סתם זו אחר זו כיצד מולל כיצד מנפח ועוד רבא דא"ל להוא גברא מוללין מלילות ומפרכין קטניות היה לו לומר ע"י שנוי בראשי אצבעותיו ובלבד שלא ימלול ביד והיאך הורה לו סתם ונתן לו מקום לטעות ולהכשילו באיסור אלא ודאי בשבת הדברים אמורים והא דאמר רבא לאושפיזכניה מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביו"ט למימרא דביו"ט מותר כדרכו ובשבת אסור אלא ע"י שינוי וברייתא נמי דקתני מעיו"ט ואמרי' עלה דאיידי דתנא רישא מערב שבת תנא סיפא מעיו"ט ס"ל קאמר דרישא תנא מע"ש לאשמועינן דאפי' מולל מלילות הרבה כדרכו למחר מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בקנון ולא בתמחוי דאי תנא בשבת הוה אמינא במלל בשבת הוא דשרי לפי שמלל מעט בשנוי ואין המנפח בו גמר מלאכה קמ"ל דאפילו במלל הרבה וכדרכו מותר לנפח על יד על יד וה"ר אברהם ז"ל אמר להכי קתני מע"ש משום דקתני אבל לא בקנון ולא בתמחוי ואי במולל בשבת לא שייך ביה קנון ותמחוי שהרי מולל ואוכל בראשי אצבעות ומצאתי בתוספתא דמס' יו"ט דקתני להו לכולהו המולל מלילות מע"ש והמולל מלילות מעיו"ט והמולל מלילות בשבת מנפח על יד על יד ואוכל אבל לא בתמחוי ולא בקנון שבשבת ע"י שנוי קאמר וכדקתני הכא בראשי אצבעותיו וביום טוב שרי כדרכו :

והאשה מדדה את בנה. אפי' ברשות הרבים והכי איתא בגמרא והיינו טעמא משום דאי נמי מגבה ליה ליכא איסורא דאורייתא דבאדם [דף לד.] מודו ליה רבנן לר' נתן דחי נושא את עצמו : אבל אם היה גורר אסור וכן הלכתא דכיון שהוא קטן כל כך שאינו אלא גורר לא מודו ליה רבנן לר' נתן : **ונמצא** פסקן של דברים דאין עוקרין בהמה חיה ועוף בין גדולים בין קטנים אפילו בחצר משום דמטלטל מידי דלא חזי (א) אבל מדדין אותם אם גדולים הם אפילו ברשות הרבים ואם קטנים הם בחצר בלבד אבל לא ברשות הרבים חוץ מן התרנגולת שאין מדדין אותן כלל משום דמקפיא והאשה מדדה את בנה אפי' נר מצוה ברשות הרבים בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל גורר אסור :

ספא עגלים וסייחים והאשה מדדה את בנה : א"ר יהודה אימתי וכו' : וכן הלכתא דקי"ל *כל היכא דא"ר יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים : ספב **מתני'** [ב]אין מילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין ומילדין את האשה בשבת וקורין*המילדת ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטבור רבי יוסי אומר אף חותכין וכל צרכי מילה עושין בשבת : **גמ'** כיצד מסעדין רב יהודה אומר אוחז את הולד שלא יפול לארץ תניא כוותיה דרב יהודה כיצד מסעדין אוחז את הולד שלא יפול לארץ ונופח בחוטמו כדי שיכנס בו הרוח ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק : אמר רבי יהודה מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט. כיצד עושה אמר אביי מביא בול של מלח ונותן לה לתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא דלא מרחקה ואי מרחקה ספג לא מקרבה : ומילדין את [ג]האשה : ת"ר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חברתה מביאה לה שמן ביד ואם אין סיפק ביד מביאה לה בשערה ואם אין סיפק בשערה מביאה לה בכלי דרך רשות הרבים אמר מר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר פשיטא אמר רב אשי לא נצרכה אלא אפילו בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קמ"ל דיתובא מיתבא דעתה מימר אמרה אי איכא מידי (א) חזיין חברתאי ועבדין לי אם היתה ספד צריכה לשמן חברתה מביאה לה [ד]שמן ביד ואם אין סיפק ביד מביאה לה בשערה ותיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשער ורב אשי אמר אפילו תימא יש סחיטה בשער מביאה לה בכלי דרך שערה דכל מה דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני ובין [א] שאמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת *נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת (ב) אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי מר זוטרא מתני (הכי) אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת לא אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת אמר ליה רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכתא כמאן אמר ליה הלכתא כמר זוטרא דספק נפשות להקל מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי משעה שתשב על המשבר [ג]רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה ודייקי רבוותא ואמרי מדלא אמר רב הונא עד שיהא הדם שותת ויורד שמע מינה קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללין עליה שבתא עד שיהא הדם שותת א ויורד ותשב על המשבר : עד מתי פתיחת הקבר אסיקנא נהרדעי אמרי °חיה ב שלשה שבעה ושלשים שלשה בין שאמרה צריכה אני ובין שאמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת הא סתמא מחללין שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה על ידי נכרי (ג) כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי ג חולה עושין לו ע"י נכרי בשבת וכדרב המנונא דאמר כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה אמר רב יהודה אמר שמואל החיה שלשים יום למאי הלכתא אמרי נהרדעי לטבילה : אמר רבא

רש"י

מתני' מסעדין · מפרש בגמ' : חכמה · מילדת: אין מילדין את הבהמה ביו"ט · משום טירחא יתירא אבל מסעדין אותה ביו"ט : ומילדין אשה בשבת · ואין צריך לומר שמסעדין וכ"ש ביום טוב : וקושרין הטבור · של תינוק שהוא ארוך ואם לא יתקשר ויתכרך בשום דבר ויגביהו את התינוק יצאו בני מעיו : גמ' ונופח לו בחוטמו · שנחיריו סתומים ברירין : ונותן דד · של אמו בתוך פיו : מרחמין · מאהיבין את ולדה עליה : בול של מלח · מלא אגרוף מלח : דמכאיב לה · וזוכרת את צער לידה ומרחמת את הולד אם ריחקתו : מי שליא · שורין את השליא במים : לא מרחקה · אין דרכה לרחק : מביאה לה שמן · דרך ר"ה ביד בכפה ולא בכלי דכל (ד) מה דאיפשר לשנויי משנינן : בשערה · שכה שערה שמן וכשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חלול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך : פשיטא · דהא פיקוח נפש דוחה את השבת : תיפוק ליה משום סחיטה · למה לא תביאה בכלי שלא תחלל שבת בהוצאה הכא נמי קא מחללה בסחיטה: אין סחיטה בשער · שהוא קשה ואינו נבלע : דרך שערה · כורכת הכלי בשערה דכל מה דאפשר לשנויי משנינן : חיה · יולדת : קבר · בית הרחם : צריכה אני · לחילול : בין שאמרה אינה צריכה · וחברותיה אומרות שהיא צריכה מחללין : באגפיה . בזרועותיה שאינה יכולה להלך: חיה· שלשה ימים שבעה ימים שלשים יום הוזכרו בה לחילוק חילול שבת שלשים משבעה ועד השלמת שלשים וכן שבעה משלשה ועד השלמת שבעה : כל צורכי חולה · ועד שלשים יום סתמא חולה היא : דבר שאין בה סכנה · חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אינו מסוכן למות ומ"מ צריך הוא לה : אומר לנכרי ועושה . אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה : לטבילה . עד שלשים יום לא תוכל לטבול מפני הצינה: שאין

ברשות הרבים בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל גורר אסור : **ומיהו** קשיא לי היאך מדדין בהמה חיה ועוף כלל ואפילו בחצר הא כל מידי דלא חזי לטלטול כיון שאין מטלטלין את כולו כך אין מטלטלין מקצתו כדמוכח בפ' שואל [דף קנ"א.] דתנן גבי מת ובלבד שלא יזיז [ג] אחד מאיבריו לפיכך נראה לי דהכא משום צער בעלי חיים נגעו בה ודוקא בשצריכין לכך אבל בשאין צריכין לא: **מתני'** אין מילדין את הבהמה ביו"ט. דאיכא טירחא יתירא : אבל מסעדין. אותה ביו"ט ובגמרא מפרש כיצד מסעדין : ומילדין את האשה בשבת. וא"צ לומר שמסעדין וכ"ש ביו"ט : וקושרין את הטבור. של ולד שהוא ארוך ואם [לא] יתקשר ויתכרך בשום דבר ויגביהו התינוק יצאו מעיו : **גמ'** ונופח בחוטמו . שנחיריו סתומים ברירין : מרחמין . מאהיבין את הולד עליה : בול של מלח. מלוא אגרוף מלח : כדי שתזכור צערה . דכאיב לה וזוכרת צער לידה ומרחמת לולד אם ריחקתו: מי שליא . שורין את השליא במים : לא מרחקה . אין דרכה לרחק :

פיסקא ומילדין את האשה בשבת. מביאה לה שמן דרך רה"ר ביד בכפה אבל לא בכלי דכמה דאפשר לשנויי משנינן : בשערה . שכה שערה שמן וכשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חלול שבת שאין דרך הוצאה בכך : פשיטא . דהא פקוח נפש דוחה את השבת : תיפוק לי' משום סחיטה . למה לא תביאה לה בכלי שלא תחלל את השבת בהוצאה הכי נמי הא קא מחללה בסחיטה : אין סחיטה בשער . לפי שהוא קשה ואינו בולע : דרך שערה . [כורכת] הכלי בראש בשערה :

אמר רב יהודה אמר שמואל חיה. יולדת:כל זמן שהקבר פתוח. בית הרחם : צריכה אני . לחלול : בין דף לא אמרה צריכה אני . אלא ששתקה קכ"ט. מחללין עליה את השבת : אבל אם אמרה אין צריכה אני . אין מחללין : נסתם הקבר וכו' לא אמרה צריכה אני.וכ"ש אם אמרה אין צריכה אני אין מחללין : מר זוטרא מתני הכי וכו' (א) בין שאמרה אין צריכה אני מחללין.וכ"ש אם שתקה מחללין : נסתם הקבר וכו' לא אמרה (ב) צריכה אני אלא ששתקה מחללין וכ"ש שאם אמרה שצריכה אני שמחללין: באגפיה. בזרועותיה שאינה יכולה לסמוך עצמה מרוב צערה . ודייקי רבוותא וכו' בהאי דיוקא איכא למידק (ג) דלישנא דמשעה לא מוכח דקדים דמשום דקאי אמאימתי פתיחת (ד) אפילו לא קדים אשיעוריה דאביי שייך למימר משעה ועוד [ד] היה לו לרב אלפסי ז"ל לפסוק כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר משעה שהדם שותת ויורד דספק נפשות להקל וכן פסק הרמב"ם ז"ל (ה) : **חיה** שלשה שבעה ושלשים . שלשה ימים ושבעה ימים ושלשים יום הוזכרו בה בחלוק הלכות שבת : שבעה. משלשה עד השלמת שבעה: שלשים. משבעה עד השלמת שלשים וכדמפרש ואז"ל וכתב הרמב"ן ז"ל דכשאין שם חכם ורופא עסקינן ולפי שהדברים שעושין לחיה בחול ידוע הן לכל אמרינן דתוך שלשה אע"פ שאמרו אין צריכה אני שיחללו עליה שבת [ה] ואין אנו יודעין אם יכולה זו להמתין עד הערב ולא תבא לידי סכנה אפ"ה כיון שידוע הוא שהדבר הזה עושין אותו לחיה וכל החיות צריכות לכך מחללין עליה מספק ואין שומעין לה דלמא תונבא הוא דנקיט לה ודוקא בשאין שם חכם ורופא אבל יש שם חכם ורופא ואומר אינה צריכה שומעין לה ולהם אבל שבעה אפילו לה לבדה שומעין לפי שאינה בחזקת מסוכנת לאותן דברים שרגילות חברותיה לעשות לה ואפשר שיכולה להמתין אבל שלשים אפילו אמרה צריכה אני כיון שאנו יודעין שאין לה חולי אחר ואף היא אינה אומרת כן הכל בקיאין משום לידה אין לה סכנה לאותן דברים שהחיה רגילה בהם : **דבר** שאין בו סכנה. שאם לא יעשו לו רפואה זו [אינו] מסוכן למות ומ"מ צריך הוא [ו] לחולה אומר לנכרי ועושה אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה לו : ומיהו דוקא אומר לנכרי אבל על ידי עבד ואפילו ערל לא דאדם מצווה על שביתת עבדו ובעבד ערל דיבר הכתוב וכיון שעל ידי ישראל אסור על ידי עבד נמי אסור וכבר הארכתי בצרכי חולה בפרק שמונה שרצים בס"ד : **לטבילה**. עד ל' יום לא תטבול מפני הצנה :

שאין

שלטי הגבורים

לדדן אפי' ברה"ר ואמר הפוסקים כתבו בהגהות איסור בכל ב"ח לדדן ברה"ר חוץ מן האדם :
לשון ריא"ז
האשה מדדה את בנה אימתי בזמן שנוטל רגלו אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור וכן מדדין עגלים וסייחים ברה"ר כמו שביאר מו"ה כמבואר בקונט' הראיות :
א רבינו והרא"ש והטא"ח סי' ש"ל כתבו דנקראת יולדת משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ומיי' פ"ב מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו השיעור משעה שהדם יורד ושותת שהוא קודם לישיבתה על המשבר ומן התימה על המיי' שפסק כך בחבורו שהרי בפירוש המשניות כתב דהשיעור הוי משעה שתשב על המשבר שהוא השיעור המאוחר הנה דבריו סותרין זה את זה והרמב"ן כתב שספק נפשות להקל ואי זה שקודם לבא תחלה אז מחללין השבת עליה אם ישיבת המשבר קודמת לשתיית דם מאותה שעה הותר חילול שבת עליה וכן להיפך :
ב השאלות כתבו והביא דבריהם המגיד משנה דאפי' הרופא אומר לא צריכה והיא עמו בהסכמה דאפי' הכי מחללין עליה את השבת והרמב"ן כתב דהא דמחללין כל ג' ימים היינו כשאין שם שום רופא אבל יש שם רופא שאומר אינה צריכה אין מחללין עליה השבת ומסופקני אם היא אומרת שצריכה ורופא אומר שאינה צריכה אם מחללין עליה השבת לדברי הרמב"ן או לאו משום שהכא ליכא סברת לב יודע מרת נפשו שהרי לאו מחמת רעבון עסקינן וכן מג' עד ז' צריך עיון בדברי הרמב"ן אם היא אומרת צריכה ורופא אומר אינה צריכה או בהפך אם מחללין או לאו :
לשון ריא"ז
מג' ועד ז' אמרה אין אני צריכה אין מחללין עליה השבת אבל אם לא אמרה כלום מחללין עליה השבת כמו שביאר ר"י בפסקיו מז' ועד שלשים אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת על ידי ישראל אלא עושין לה ע"י נכרים שכל צרכי חולה עושין ע"י נכרים בשבת ואפי' חולה שאין בו סכנה :
לשון ריא"ז
ג ונראה בעיני שאם הוצרך החולה לשחוט לו תרנגולת בשבת ומצוי אצלו נכרים מוטב לנבלה ע"י נכרים ויאכל החולה נבלה ולא ישחוט ישראל ויעבור על איסור שבת שהוא איסור סקילה כמבואר בקונטרס הראיות:

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) לפי גירסת הרי"ף לפנינו אין חילוק בנפתח בין רב אשי למר זוטרא לשניהם אפילו אמרה איני צריכה מחללין וכן גירסת הגמ' ובנסתם ג"י האלפס חלוקה מגירסת הגמרא וגירסת האשר"י כגירסת הר"ן בשום בנפתח ובנסתם :

הגהות מא"י

[א] שלא אמרה צריכה אני כצ"ל וכן לקמן צ"ל לא אמרה צריכה אני:[ב]בא"י הג' רב הונא משמיה דר' יהושע וכן הוא בדפוס לעמבערג : [ג] נ"ב בו אבר וכיון שכן היאך מדדין בהמה חיה ועוף והא א"א שלא יזיז אחד כו': [ד]נ"ב דאי קדים: [ה]אם אין כצ"ל : [ו] לה כצ"ל :

עין משפט

א מיי' פי"ח מה' שבת טוא"ח סי' שח: ב מיי' פ"ד מהל' יו"ט סמג לאוין עה טא"ח סי' שלב: ג מיי' פ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' של : ד מיי' פ"ט מהל' שבת:

הגהות חוי'

(א) נ"ב כה"ג ברי"ף מגילה פרק ד' סי' אלף קמ"ג: (ב) נ"ב לא אמרה צריכה אני אין מחללין : (ג) נ"ב עי' ברי"ף בכילה פ"ב סי' תתפה : (ד) נ"ב נ"ע :

הגהות הב"ח

(א)שם:(ב)נ"ב איני צריכה וגם לא אמרה כו' : (ג)נ"ב לפענ"ד נראה דהפיר דייקא רבוותא דכיון דאשכחן דזימנין הדם שותת קודם שתשב וזימנין אינו שותת אלא לאחר שתשב אי איתא דלרב הונא אין מחללין אלא כשהדם שותת לאחר שתשב הוה ליה לפרושי ולומר עד שיהא הדם שותת כי היכי דלא ליתי למטעי ולהקל אלא צריך לומר בעל כרחך דרב הונא לקולא קאמר דמיד שהדם שותת מקמי שתשב על המשבר נמי מחללין ומה שקשה דהו"ל לפסוק כרב הונא דספק נפשות להקל נרא' דטעמייהו דכי אמרי רבנן דמחללין ביולדת היינו כשנתברר לנו שהיא יולדת הלכך התם הוא דאזלינן לקולא כגון בפלוגתא דמר זוטרא ורב אשי בסמוך אבל הכא דפליגי במאימתי פתיחת הקבר הכא לא אזלינן להקל כיון שלא נתברר לנו שהיא יולדת וכדומה לזה אמרו כי אקילו רבנן בעדות אשה בסופה אבל בתחלתה לא אקילו רבנן : (ד) נ"ב הקבר : (ה) נ"ב בפ"ב דהל' שבת :

א מיי' פ"ב מה' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' שלא וטור יו"ד סי' רסו:

הגהות הרי"ן

(א) בגמ' שלא ברצון ר"א ומחלוקתו פי' דחכמי' אוסרים אפילו דרך חצירות וגגות וכו' והאיזמל שבת בחצר או בגג. תוס':

הגהות הב"ח

(א) רב כצ"ל: (ב) דאפסיקא כצ"ל: (ג) רבה כצ"ל: (ד) ואינם כצ"ל: (ה) מכיון כצ"ל: (ו) נ"ב חצרות:

לפולת הסקזה עי' במיי' פ"ד מהל' דעות

הגהות מא"י

[א] נ"ב ולאמטויה: [ב] בא"י הגי' אבל לחולה לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ואסיקנא כו': [ג] נ"ב מכאן שמילדין את האשה בשבת: [ד] סבור מיניה דלחיה בימות הגשמים הוא וכו' אבל בימות החמה לו כצ"ל ותי' לשום חולה מוקף: [ה] נ"ב דאפילו דרך רה"ר שרי אלא ברצון ר"ש דשרי בעלמא דרך גגות:

רבינו נסים

שאין בעלה עמה. וטובלת לטהרות: בעלה מחממה. לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: **ואסיקנא** לא שנא חיה לא שנא חולה וכו'. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' שני מהלכות שבת עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שסכנה קשה לה הרבה במקומות הקור אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז ע"כ ומשמע דהכי מפרש לה [ד] סבור מיניה דלחיה הוא שעושין מדורה אבל לשום חולה לא ודחי' לה מדאמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז

נר מצוה

אלמא עושין [מדורה] לחיה אפי' בימות החמה שאין לך הקזת דם גדולה מזו ובודאי היא מצטננת והא דסברי נמי למימר לחיה אין אבל לשום חולה לא אדחיא לה נמי מדאמר רב ששת הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז אלמא יש חולה שעושין לו מדורה כגון מי שנצטנן אחר שהקיז דם כי הלכה אחר הקזת דם חולי הוא ולעולם לחולה זה הוא שעושין מדורה אבל לחולה אחר לא: תכתקא דשגא. לא מצאו עצים מוכנים להסיק ביום הקזה ונסה ובקעו לו כסא של תדהר שהיה מטולה בדמים: שרשיפא. ספסל: ויקנה מנעלים לרגליו. שאין לך ביזוי יותר מן המהלך יחף בשוק: טומנין את השליא. רפואה היא שיתחמם הולד: של שני תינוקות. תאומים וקשורין טבורן זה בזה: משום דמנתחי. זה אילך וזה אילך וימצאו מסוכנין: בפרשת תוכחה. שהוכיח יחזקאל לישראל על חסדי הקב"ה שעשה עמהם לשון תוכחה הוא שמתוכח עם חבירו ומודיע מי הוא שסרח על שכנגדו: למשעי. לטוח ולהחליק את בשרו: שמולחין. כדי שיתקשה בשרו: מלפפין. מחליקין ומסדרין איבריו שכשהוא נולד איבריו מתפרקין זה מזה וצריך ליסבן:

סליקו להו מפנין

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת. איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין לעיל [דף קכח:] דסליק מינה דתנן וכל צרכי מילה נעשו בשבת: מגולה. בפני הכל ובגמרא מפרש דמשום חביבי מצוה הוא דמצרכינן ליה לגלויי: ובסכנה. שגזרו נכרים על המילה: מכסה. כדי שלא ירגישו: ע"פ עדים. שהאיזמל של מצוה הוא מביא כדי שלא יחשדוהו שמביא כלים אחרים תחת כנפיו אבל שלא בשעת הסכנה לא שריכן בעדים משום חבובי מצוה: לעשות ברזל. לצורך האיזמל: כלל אמר ר' עקיבא וכו'. נחלק על רבי אליעזר במכשירי מילה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת: מילה. עצמה שאי אפשר לעשותה מערב שבת דזמנה ביום שמיני דוחה את השבת: **גמ'** שלא ברצון ר' אליעזר. דאליבא דר' אליעזר לא היו צריכים להביאו דרך גגות [ה] ודרך חצרות ודרך קרפיפות [אלא כר"ש] דס"ל דכולן רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן שכשקדש היום היו בתוכן ולא בתוך הבית:

וקאמרי רבוותא וכו' ערל. נכרי שמל ערב הפסח אינו ראוי לעשות פסח ראשון דכל הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וצריך ז' ימים לטהרתו דגזרו רבנן דילמא אי שרית ליה למעבד פסח ראשון שמא יטמא לשנה הבאה ערב הפסח ויאמר אשתקד מי לא נטמאתי בכמה מתים וטבלתי בו ביום וטהרתי השתא נמי נטביד ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא הוה מקבל טומאה והשתא ישראל הוא ומקבל טומאה וצריך הזאת שלישי ושביעי ונמצא שהעמידו דבריהם במקום כרת שהרי ראוי הוא לעשות פסח ראשון ואיכא כרת כדכתיב וחדל לעשות הפסח ונכרתה: והזאה. לטמא מת שחל שביעי שלו בשבת

תורה אור / רש"י

רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה ברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה [א]ואמטוה לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא אמר רב יהודה אמר שמואל עושין א מדורה לחיה בשבת סבור מינה הני מילי לחיה אבל לחולה [ב]לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא ואסיקנא ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות החמה ל"ש בימות הגשמים מדאמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בשבת ואפילו בתקופת תמוז שמואל צלחו ליה תכתקא דשגא רב יהודה צלחו ליה פתורא רבה שרשיפא אמר ליה אביי לרבה קא עביר מר משום °בל תשחית דברים כ אמר ליה בל תשחית דגופאי עדיף לי: אמר (א) רבי חייא בר אשי לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה מנעלים לרגליו *הקיז דם ואין לו מה יאכל ימכור מנעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה מאי צרכי סעודה רב אמר בשר ושמואל אמר יין רב אמר בשר נפשא חלף נפשא ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא: וקושרין את הטבור: *ת"ר ד' קכח: קושרין את הטבור ר' יוסי אומר אף ב חותכין וטומנין את השליא כדי שיחם את הולד אמר רשב"ג בנות מלכים טומנות בספלים של שמן בנות עשירים בספוגין של צמר בנות עניים במוכין: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודים חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין מאי טעמא דמנתחי אהדדי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנא' °ומולדותיך ביום הולדת אותך יחזקאל טז [ג] לא כרת שרך מכאן שחותכין את הטבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן שמרחיצין את הולד והמלח לא המלחת מכאן שמולחים את הולד והחתל לא חותלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת:

סליקו להו מפנין

שאין בעלה עמה. והיא טבלה לטהרות: בעלה מחממה. לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: בתריה דרבא. שהיה בעלה: מדורה. היסק גדול: הקיז דם. וכ"ש חולה: צלחו ליה תכתקא דשגא. לא מצאו עצים מוכנים להסיק ביום הקזה ובקעו כסא של תדהר שהיה מטולה בדמים: פתורא. מין ארז: שרשיפא. ספסל: ויקנה מנעלים לרגליו. שאין לך בזוי אלא מי שמהלך בשוק ברגליו יחף: צרכי סעודה. סעודת הקזה: וטומנין את השליא. והיא רפואה לולד להתחמם: ספוגין של צמר. צמר מנופץ: של שני תינוקות. תאומים: משום דמנתחי. זה אילך וזה אילך ונמצאו מסוכנין: בפרשת תוכחה. שהוכיח יחזקאל את ישראל על חסדי המקום שעשה עמהן לשון נכו נא ונוכחה להתוכח ולהודיע מי הוא שסרח על שכנגדו: עושין לחיה בשבת. דשמעי' מקרא דצריכין לה ומדצריכא לה אפילו בשבת עבדינן לה: למשעי. לטוח ולהחליק את בשרו: שמולחין. ובשרו מתקשה: מלפפין. אבאלוייר בלעז ולא היינו אסובי ינוקי דאמרי' לעיל פרק כל הכלים דהא שמעי' ליה לר"נ דאסר אלא לפופי בעלמא כמו שעושין בחגורת ובפסיקאות:

סליקו להו מפנין

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק וקאי אמתניתין דפרקין דלעיל דסליק מינה וכל צרכי מילה עושים לה בשבת: מגולה. בפני הכל להודיע שהמצוה חביבה עליו שמחלל שבת עליה: ובסכנה. שגזרו נכרים על המילה: מכסהו על פי עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא [מביא] ולא יחשדוהו: כלל אר"ע. לחלוק על ר"א במכשירי מילה שאין דוחה הואיל ואפשר לעשותן מע"ש: מילה עצמה. שאי אפשר לה לעשות אלא בזמנה בשמיני דוחה שבת: גמ' שלא ברצון ר"א. דשרי אפילו ברה"ר ואיכהו דאייתי דרך הצירות גלו אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחה שבת: ברצון ר' שמעון. דשרי אפילו לדבר הרשות דתנן ר"ש אומר כל גגות וכו' ואפי' הם של בעלים הרבה מטלטלין מזה לזה דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים: קרפיפות. אם של בית סאתים הוא מטלטלין בכולהו ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל שתי אמות בזה ושתי אמות בזה להכניס ולהוציא מזה לזה: כלים ששבתו לתוכן. כשקדש היום היו בתוכן

[דף נז ע"ב] דף קל.

°*רבי אליעזר אומר אאם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה תפד מכסהו על פי עדים ועוד א"ר אליעזר כורתין עצים לעשות פחמים ולעשות ברזל כלל א"ר עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת מילה שאי אפשר לה ליעשות מערב שבת דוחה את השבת: **גמ'** א"ר אבין אמר רב אדא א"ר יצחק פעם אחת ג שכחו ולא הביאו איזמל מערב שבת והביאוהו בשבת שלא *ברצון ר"א (א) דשרי דרך רה"ר אלא דף קל: ברצון רבי שמעון דשרי דרך הצרות דרך גגות דרך קרפיפות דתנן ר"ש אומר אחד גגות ואחד הצרות ואחד קרפיפות רשות אחת לכלים ששבתו לתוכה ולא לכלים ששבתו לתוך הבית ופסקו רבוואתא דלית הלכתא כר"ש לגבי איזמל דף צא. ואע"ג דאמר רב בפרק כל גגות העיר* הלכה כר"ש בהא קיימא לן דהלכתא כרבנן (ב) ואפסיקא הלכתא כרבי עקיבא דאמר כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ותו דהא אמר (ג) רבה בפרק האשה דף צב. בפסחים* ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת איזמל מאי היא דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים כך אין מביאין אותו דרך חצירות גגות וקרפיפות ותו דרבנן ור"ש יחיד ורבים הלכה כרבים ואיכא מאן דמסייעי למלתא ממעשה דאשכחו בתלמודא דארץ ישראל דגרסינן התם* בפיקין הל"א רב שמואל בר אבדימי הוה ליה עוברא למיגזר בי רב שישנא בריה אנשיון מייתי אזמל שאל לרבי מונא א"ל ידחה עד למחר שאל לרבי יצחק ברבי

המאור הקטן

[דף קלא ע"א] **אלא** אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים (ד) ואין. כך פי' ה"ר שלמה ז"ל אלא אמר רב אשי טעמא לאו משום בתים והחצרות פתוחים לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו (ה) כיון דפתיחי שני חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי דמי גרם לחצרות שיאסרו על המבוי להצריכו שתוף להוציא מן החצרות לתוכו בתים הוא דגרמו לו דאי לאו משום בתים הוו להו חצרות ומבוי רשות אחד דרב דאמר להא מילתא כר"ש ס"ל דאמר הכי במס' עירובין גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר"ש בתים עם החצרות דלא שכיחא מאני דבתים בחצר הלכך לענין לטלטל בתוכו נמי כי לא עירבו הבתים שרי דהוי כמו שנשתתפו בו דמי גרם למבוי לאסור ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו ובתים נסתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו בו וכשנשתתפו בו דמותר לטלטל בו בכולו:

שלטי הגבורים

א מיי' פ"ב מהל' שבת וסמ"ג לאוין סה כתבו דאין עושין מדורה בשבת לחולה שיש בו סכנה דאינו מסוכן גבי צינה כמו שהיא וסטור או"ח סי' ש"ל פסק דעושין לו מדורה וכן נראה דברי רבינו והרא"ש שם:

ב מיי' וסמ"ג וכן נראה מדברי רבינו דמותר לחתוך הטבור בשבת לנער שנולד והטור א"ח סי' ש"ל כתב בשם אביו הרא"ש שאין חותכין אותו אלא אם כן תאומים וטבורן דבוקין זה בזה ובאמת כי מדברי הרא"ש בפסקיו פ' מפנין לא משמע כך ואפשר שכך כתב בתשובה:

ג רבינו ותוספות והרא"ש והטור פסקו שאם הסכין שבת בתוך הבית שבחצר שאסור להוציאו מן הבית ולהביאו דרך גגין וחצרות ומבואות שלא עירבו אבל שבת הסכין באחת מהן מותר להביאו מזה לזה אע"פ שעירבו החצרות עם הבתים ולא נשתתפו במבוי ורבינו והטור יו"ד סי' רס"ו הביאו דעות האוסרים להביאו דרך גגין חצרות וקרפיפות ומבואות אפילו שבת בהן וכן כתבו הגהות מיי' פ"ב מהל' שבת בשם ר"ת והטור יו"ד סי' רס"ו הביא דעת בעל העיטור דלא התיר להביאו דרך גגות ומבואות וחצרות אלא כשלא עירבו חצירות עם הבתים אבל עירבו דבכיתי מאני דבתים בחצר לא וכבר דחו התוספות שם האי סברא וכתבו דאין חילוק בין עירבו בין לא עירבו דשרי ודברי מיי' פ"ב מהלכות מילה צריכים עיון שכתב גבי הבאת סכין וז"ל ולא מביאין אותו ממקום למקום ואפי' במבוי שאינו מעורב אין מביאין אותו מחצר לחצר עכ"ל משמע מדבריו דמבוי שלא נשתתפו בו אפי' שבת [illegible]

נר מצוה / תורה אור

ברבי אלעזר אמר להם מישחק קונדיטון לא אנשיתון ומייתי איזמל אנשיתון ידחה עד למחר ואנן קשיא לן פסקא הדין דפסקו ראשונים חדא דהא אפסיקא הלכתא בהדיא* כרבי שמעון דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות כולן רשות אחת ומותר לטלטל בכולן ואפילו איסורא ליכא בדבר של רשות וכ"ש בדבר מצוה ועוד דהא עבדו עובדא כר"ש כדאמרינן לעיל א"ר אבין אמר רב אדא אמר רבי יצחק פעם אחת שכחו ולא הביאו אזמל וכו' וקיימא לן דמעשה רב בכל מקום והני ראיות כולהו דגמרי מינייהו רבוותא דלא מייתינן איזמל דרך גגות וחצרות וקרפיפות איכא פירכא לכל חדא מינייהו וליכא למיגמר מינייהו דהא דאפסיקא הלכתא כר"ע דאמר כל (א) דבר שאפשר לה ליעשות מערב שבת אינה דוחה את השבת ליכא למיגמר מינה אלא דלא דחי שבת ומייתינן דרך רשות הרבים בלבד כר"א אבל לאתויי דרך גגות ודרך חצרות ודרך קרפיפות לא שייכא בהא מילתא כלל אלא פלוגתא דר"ש ורבנן היא דרבנן סברי דרך גגות ודרך חצרות [א] איכא בהו איסורא משום שבות ולא דחינן להדיא איסורא אפילו במקום מצוה ור"ש סבר דרך גגות וחצרות וקרפיפות רשות אחת ומותר לטלטל במילי דרשות וכ"ש במילי דמצוה וכבר אפסיקא הלכתא כרבי שמעון בהא [ב] נמי והא דאמר רבא ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת לאו סברא דידיה קאמר ולאו הלכה נמי קא פסק אלא סברא דרבנן קא מדכר דאית להו דהבאת איזמל דרך גגות יש בה משום שבות ואסרי לה (ב) משום כרת וכיון דהעמידו דבריהם במקום כרת בא רבא וחשב לה בהדי ערל והזאה שהן מדבריהם והעמידום במקום כרת ורבי שמעון פליג באיזמל על רבנן ואמר דליכא איסורא כלל כמו שבירדנו ועוד דר"ש נמי אית ליה הא דרבא דלא פליג ר"ש עלייהו דרבנן אלא בכלים ששבתו בחצר אבל בכלים ששבתו בתוך הבית אית ליה לר"ש דאסור והעמידו חכמים דבריהם במקום כרת הלכך ליכא ראיה נמי מהא דאמר רבא ערל והזאה ואיזמל ומאי דאמרו נמי משום דר"ש יחיד ופליג בהדי רבים וקי"ל דיחיד ורבים הלכה כרבים הני מילי היכא דלא אפסיקא הלכתא כיחיד בהדיא אבל הכא הא איפסיקא הלכה כר"ש בהדיא ועבדו עובדא נמי כוותיה והאי עובדא נמי דאשכחו בתלמוד ארץ ישראל ליכא למיגמר מיניה דאסור לאתויי דרך גגות דאיכא למימר דהא דאמר ידחה עד למחר משום דלא אפשר לאתויי דרך גגות וקרפיפות (ג) הוא כגון °דקא מפסקא להו דרך רשות הרבים אי נמי משום דלא הוה להו איזמל ששבת בחצר דהא כי אמר ר' שמעון לכלים ששבתו לתוכו ולא לכלים ששבתו בתוך הבית ולאו לאפוקי מדר"ש אתא אלא לאפוקי מדר"א אתא ועוד אפילו תימא לאפוקי מדר"ש אתא לא סמכינן אלא אגמרא דילן והדא היא דעתא דילנא בהא שמעתא ומילי דברירן אינון ולית בהון ספיקא כלל: כלל אמר ר' עקיבא: *אמר רב יהודה הלכה כר"ע *עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ור"ע אלא במכשירי [א]מילה אבל מילה גופה דחיא שבת מנא לן א"ר יוחנן אמר קרא °וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת: תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יום טוב אינו דוחה אלא בזמנה בלבד: [ב]*ומילה בין בזמנה בין שלא בזמנה לא מהלינן אלא ביממא דתניא* אין לי אלא הנימול לשמונה שיהא נימול ביום לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר ושאר כל הנימולין מנין שלא יהו נימולין אלא ביום תלמוד לומר וביום השמיני ימול בשר ערלתו: גרסינן בקידושין בפרקא קמא* [ג]והיכא דלא מהליה אבוה מיחייבי בי דינא למימהליה דכתיב °המול לכם כל זכר והיכא דלא מהלוה א בי דינא מיחייב איהו למימהל נפשיה דכתיב °וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו: **מתני'** *[ד]עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ומשימין עליה אספלנית וכמון ואם לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן ואם לא טרף יין ושמן נותן זה בעצמו וזה בעצמו ואין עושין לו חלוק לכתחלה אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת: **גמ'** *תנו רבנן המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ב ציצין המעכבין את המילה ובין על ציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר

עירובין דף צא:

[דף נח ע"א]

דף קלג.

ויקרא יב

יבמות דף עב. שם

בראשית יז

שם

דף קלג: ספה

דף כט. תפו

כאן קלג. ספה

דף קלג:

רבינו נסים

ערב הפסח שאסרו חכמים שלא יזה אע"ג דליכא אלא טלטול בעלמא ולא עביד. פסח ראשון ושאר דברי הרב אלפסי ז"ל מפורשים בהלכותיו: **הלכך** נקטינן כר' שמעון דגגות חצרות וקרפיפות רשות אחת הן לא שנא עירבו חצירות עם בתים ולא שנא לא עירבו כשמואל ור' יוחנן דאמרי הכי בפ' כל גגות [דף צא.] וקי"ל כוותיה וכמו שפסק הרב אלפסי ז"ל שם הלכך אפי' בדבר הרשות שרי לטלטולי דרך גגות חצרות וקרפיפות ומיהו דוקא בכלים ששבתו בתוכן אבל כלים ששבתו בתוך הבית איסורא דרבנן מיהא איכא הלכך אפילו ר' שמעון מודה דגבי איזמל נמי אסור דהעמידו דבריהם במקום כרת:

פיסקא כלל אמר ר' עקיבא וכו' מילה דוחה את הצרעת. שאפי' יש לו צרעת בערלתו וכשיחתכנה יסיר את הצרעת ונמצא שעבר על לאו דהשמר בנגע הצרעת שהוא אזהרה לקוצץ בהרתו אפ"ה ימול ומוכחין לה בגמ' מדכתיב ימול בשר ערלתו ובשר יתירא הוא דהוה ליה למימר ימול ערלתו אלא אתא לרבויי שאפילו יש שם בהרת ימול דבנגעים כתיב בשר דכתי' ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ונרפא וה"ק ימול נגע בשר ערלתו: יו"ט אינו דוח' אלא בזמנו בלבד. ואין צ"ל בשבת: מנין לתשעה ולעשרה לאחד עשר לשנים עשר. בפירקין תנן לה דנולד בין השמשות נימול לתשעה שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול משום דחיישי' דילמא לילה הוא ואיכא למימר נמי דיום הוא ונימול לתשעה ואי בין השמשות זה ערב שבת אי אפשר למולו בשב' הבאה דשמא תשיעי הוא והוי לה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד אחר השבת שהוא עשירי חל יו"ט אחר השבת אין מילה שלא בזמנה דוחה אותה ונימול לאחד עשר שני ימים טובים' של ראש השנה נמול לשנים עשר: **מתני'** מוהלים. חותך את הערלה: פורעין. פריעת העור המכסה ראש הגיד: מוצצין. את הדם ואע"ג דעביד חבורה שאין הדם ניתק מחבורו אלא ע"י המצילה: אספלנית. תחבושת: לועס בשיניו. דכמה דאפשר לשנויי משנינן: לא טרף יין ושמן. כך היו עושין והיא רפואה שמערבין וטורפין [יין ושמן יחד בקערה [ג]]: חלוק. כעין כיס דחוק היו עושין ומכסין את ראש הגיד עד העטרה וקושרין שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאת חול: **גמ'** המל. בשבת: כל זמן שעוסק במילה. שלא סלק ידיו: חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה. שאינה כשרה עד שיחתכם: ובין ציצין שאין מעכבין. חוזר וחותך דכולה חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לידחות אצלה: פירש. שסילק את ידיו: על המעכבין חוזר שהרי הם כמילה עצמה ועל שאין מעכבין אינו חוזר דהוה כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתנה שבת לידחות. ובגמ' אמרי' (דלאיתויי) הא דתנן במתני' עושין כל צרכי מילה [לאתויי] דאפי' ציצין שאין מעכבין חוזר עליהן כל זמן שלא פירש:

מהלקטי

רש"י

בתוכן: וביום השמיני ימול · מדלא כתיב בשמיני: דוחה צרעת · אם פרחה צרעת בערלה ימול ויקוץ ואע"ג דאית ביה לאו דהשמר בנגע הצרעת: לתשעה · כגון נולד בין השמשות · לעשרה · כגון שחל להיות שבת בשמיני ספק תשיעי: לאחד עשר · כגון שחל יו"ט לאחר שבת: לשנים עשר · כגון שחלו שני ימים טובים של ר"ה לאחר שבת דאין דוחה לא שבת ולא יו"ט מספק דלא ידעינן אם הוא זמנה אם לאו: מתני' מוהלין · חותך הערלה: ופורע · קריעת העור המכסה את הגיד: ומוצצין · את הדם אע"ג דנעשה חבורה שאין הדם ניתק מחבורו אלא ע"י חבורה: איספלנית · תחבושת: לועס בשיניו · דכמה דאפשר לשנויי משנינן: לא טרף יין ושמן. כך היו רגילים והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין ביצים בקערה: חלוק · כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישין ראש הגיד על העטרה וקושרין שם שלא יחזור העור לכסות הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על ידו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול: גמ' המל בשבת · כל זמן שעסוק בה שלא סילק את ידו אם ראה שנשתייר ציצין: בין מעכבין את המילה · שאינה כשירה עד שיחתכם: ציצין · שיורי ערלה ומתניתין מפרש אלו הן ציצין המעכבין את הערלה ויש שאין מעכבין כגון בשר שאינו חופה רוב העטרה אלא מיעוטה ועטרה היא שורה גבוהה המקפת הגיד סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד הגוף: חוזר וחותך · דכולה חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אצלה: פיר' · שסילק ידו: על המעכבין חוזר · שהרי הן כמילה עצמה: ועל שאין מעכבין אינו חוזר. דהוי כהתחלה בפני עצמה ועל אלה לא ניתן לחלל

שלטי הגבורים

סמ"ג הראשונים כו הס א"כ גם משמעות דברי מיי' ופירושם כך הם והדר קושיא לדוכתיה וצ"ע:

א מיי' כתב דבכל יום שיעבור עליו משיגדל בטל מצות עשה ואינו חייב כרת עד שימות והוא ערל וכ"כ סמ"ג והראב"ד והטור כתבו דגם הוא באיסור כרת:

ב רבינו ומיי' וסמ"ג והרא"ש והטור כתבו דהיכא שסלק ידיו מן המילה שאינו יכול לחזור על ציצין שאין מעכבים את המילה והטור יו"ד סי' רס"ו מביא דברי בעל העיטור שכ' שאע"פ שאינן מעכבים חוזר עליהן ואפי' פירש ידיו מן המילה ונ"ל טעמו דס"ל כיון דקאמר תלמודא מאן(ד)משמע דלית הלכתא הכי. ומדקאמר תלמודא כאן פי' אינו חוזר משמע דבחול חוזר אף על ציצין שא"מ ומן התימה על מיי' פ"ב מהל' מילה שכתב גבי דין מילה שמוהלין בחול שאם פירש וסילק ידיו מן המילה דחוזר על ציצין המעכבין אבל לא על ציצין שאינן מעכבין והכי נמי כתב א"כ בההוא פרקא גבי שבת דנראה מדבריו דלא שנא שבת לא שנא חול לעולם אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבים בחול דאין סברא לאסור דבר זה בחול וכן פי' איהו בפי' המשניות פ' רבי אליעזר דמילה במשנה אחרונה והטור יו"ד סי' רס"ג נסתר מזה ופירש להדיא דהאי ברייתא מיירי בשבת דאילו בחול חוזר על הכל בין מעכבים בין אינם מעכבים והכי נמי סמ"ג עשין כ"ח לא הזכיר דין זה אלא גבי שבת:

עין משפט

א מיי' פ"ק מה' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' שלא וטור יו"ד סי' רסו:

ב מיי' שם סמג שם טור יו"ד סי' רסה:

ג מיי' שם סמג עשין כח טור יו"ד סי' רסב:

ד מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' שלא:

הגהות הב"ח

(א) נ"ל מלאכה: (ב) במקום כצ"ל: (ג) הוה כצ"ל: (ד) נ"ב תגה:

הגהות מא"י

[א] נ"ב ודרך קרפיפות: [ב] נ"ב וכהא ותי' נמי נמחק: [ג] נ"ב כדרך שטורפין ביצים בקערה:

המאור הקטן

[דף קלג ע"א] **רבא** אמר אמר קרא הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו וכו' ה"ר שלמה פירשה כך ומה צרעת חמורה שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ואת יו"ט מילה שלא בזמנה דוחה אותה יו"ט שנדחה מפני עבודה כ"ש שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה וקשיא לן על הדין פירושא דהא רבא גופיה הוא דאמר ליה לרב ספרא דלאו משום דחמירא צרעת קא דחיא לה לעבודה אלא משום דגברא לא חזי או משום דמחוסר טבילה או משום דלא מקיים עשה בעידנא דקא מעקר לאו כטעמיה דרב אשי והיכי דאין הכא ק"ו מצרעת שדוחה את העבודה עד דאצטריך קרא למימר לבדו ולא מילה שלא בזמנה וה"ר נסים ז"ל פי' במגילת סתרים שלו ק"ו זה כך ומה עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון השחיטה והבישול דוחה יו"ט מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כ"ש שתדחה יו"ט ואיכא למיפרך על הדין פירושא נדרים ונדבות יוכיחו שהן מצות ואין דוחין יו"ט ואיכא לפרש ק"ו זה כך ומה צרעת שאינה נדחית מפני צורך הדיוט נדחית מפני מילה שאינה בזמנה יו"ט

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא: ב מיי' פ"ב מה' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' שלא: ג מיי' פ"ב מה' מילה סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא:

הגהות הב"ח

[illegible]

הגהות מאי"

[illegible]

רבינו נסים

מהלקטין. הצִיצִין המעכבים: כגון דאתא. אומן בין השמשות של מוצאי שבת שכל היום כשר למילה: ואמרו ליה לא מספקת. לגמור היום המילה כהלכתה ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה הלכך ענוש כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דמתחלה שלא ברשות התחיל: סכנתא היא. שאילו אין בדבר סכנה לא היה מותר לעשות חבורה בשבת שהדם היוצא ע"י מגילה חבורי מחבר ונמצא שהוא עושה חבורה במגילה א:וטורפין לה יין ושמן. אפי'(ג) בלילה כלומר לטרוף ולערב יפה יפה אבל בשבת לטרוף בלבד הוא שמותר והייט דקתני טחן זה בעצמו וזה בעצמו והכי אמרינן בגמ': ליפכיה לסיטריה אבראי. אמרה שבשפת החלוק יהפך ויקפל מלמעלה שלא תהא סמוכה לבשרו מפני שראש מקום חתך הבגד שם הוא ויוצאין (ג) גרדים ודילמא מידבקא גרידתא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה שמא יקרע את ראש הגיד ומשוי לה כרות שפכה: המתיני עד שיבלע (ד) דמו. דעכשיו כל דמו מצוי בין עורו לבשרו ואם מוהלין אותו יצא כל דמו: וראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית. תרתי לגריעותא חדא דאי מהלינן ליה לא מטיפנא מיניה דם ברית והטפת דם הברית מצוה דכתי' את דם בריתך וכו' ועוד דמסוכן הוא שלא נוצר בו דם עדיין: **מתני'** מרחיצין את הקטן וכו' ומזלפין עליו את החמין ביד אבל לא בכלי. בגמרא פרכינן עלה והא אמרת רישא מרחיצין דמשמע כדרכו והדר תני דאפי' לזלף עליו בכלי אסור ומתרצינן לה בתרי גווני דרב יהודה ורבה בר אבוה דאמרי תרוייהו כיצד קתני מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה כיצד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ורבא לא ניחא ליה בהך אוקימתא משום דמרחיצין קתני ומש"ה משני שנויא אחרינא ואמר דה"ק מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה ביום ראשון כדרכו וביום שלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ור' אלעזר בן עזריה פליג ואמר דמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת שנאמר ביום השלישי בהיותם כואבים ומייתי בגמ' תניא כותיה דרבא ומיהו רבא גופיה חש לאוקימתיהו דרב יהודה ורבה בר אבהו ואמר אנא בהדי תרגומא דסבי למה לי: **גמ'** הלכה כר' אלעזר בן עזריה. דמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת ואיכא מ"ד דלאו דוקא בשלישי אלא עד יום השלישי וכ"ש בשני קאמר וא"ת והא כתיב ביום ג' בהיותם כואבים אלמא עפי מסתכן בג' מבשני י"ל שאע"פ שסכנת יום שני גדולה משלישי אפ"ה ביום ג' היו חלושין ביותר ולא היו יכולין לברוח ולהלחם אבל ביום שני עדיין לא תשש כחם ויום ראשון יוכיח שלא נגעו בהן לפי שעדיין כחם עליהם אע"פ שהם מסוכנים יותר אבל אין הכי נמי דראב"ע לאו בשלישי דוקא קאמר אלא עד יום השלישי קאמר ולא נראה כן דעת הרמב"ם ז"ל לפי שכתב בפ"ב מהלכות מילה כל מקום שדרכו להרחיץ את הקטן מרחיצין אותו בשבת ביום המילה בין לפני מילה בין לאחר מילה או בג' שחל להיות בשבת נראה מלשונו דדוקא לאחר המילה ממש א"נ בשלישי וכך מטין דברי הרב אלפסי ז"ל והייט דכתיב ויהי ביום השלישי וזו שאמרו דיום ראשון יוכיח איננה ראיה אלי דאפשר שאע"פ שהיו מסוכנין ביום ראשון יותר היו מסוכנים ביום הג' ולפיכך המתינו בני יעקב ואל תתמה שטבען של הרבה חליים כך הוא להתחזק יותר בשלישי: **וכתב** הרב אלפסי ז"ל משמיה דרבוותא ז"ל דמרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ואיכא למידק עליו לפני מילה היכי שרי לרחוץ דהא משמע בגמ' דאוקימתייהו דרב יהודה ורבה בר אבוה עיקר דהא רבא גופיה חש להו כדכתיבנא לעיל ולפי אוקימתייהו לא שרי ת"ק לפני מילה אלא זלוף ור' אלעזר בן עזריה נמי לא שמעינן דפליג אלא בלאחר מילה אבל לפני מילה לא פליגי כלל [וכיון שכן] כי דזלוף שרי לפני מילה רחילה מנא לן ואפשר שהגאונים ז"ל סומכין על אוקימתא דרבא כיון דברייתא תניא כותיה אע"ג דאיהו חש לנפשיה ומיהו הך רחילה דשרי לפני מילה דוקא בחמין שהוחמו מערב שבת אבל בחמין שהוחמו בשבת לא דרחילה דמקמי מילה מכשירין נינהו ולא דחו שבת אלא אליבא דר' אליעזר: וזה שכתב הרב אלפסי ז"ל שמרחיצין אותו כדרכו בין לפני מילה בין לאחר מילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו בע"ש כי קאמר בין בחמין שהוחמו בשבת אלאחר מילה בלחוד קאי אבל לפני מילה דוקא בחמין שהוחמו מערב שבת דנהי דרחילה דידהו מדרבנן מיהא אסורה ורבנן לא שרו במכשירי מילה אפי' שבות של דבריהם וכדאמרינן לעיל דערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אפ"ה כיון דרחילה בחמין שהוחמו מערב שבת לא אסרוה אלא מפני הבלנין שהיו מחמין בשבת ואומרים מערב שבת שהוחמו במקום מילה התירו דלא שייכא בה הך גזירה טלי האי: **והיכא** דאישתפוך חמימי א"כ אבדור סמני לאחר מילה פשיטא (ה) דמחמין ושוחקין מפני הסכנה (ו) [ב] ומיהו כל היכא דאפשר לשנויי משנינן וכדתנן במתני' לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן מיהו היכא דליכא חמימי לרחוץ קודם מילה ואישתפוך הנך דלאחר מילה בכה"ג הוא דאיכא למידק אי אמרינן תדחה מילה כיון שאם נימול נצטרך אחר כך לחלל את השבת במכשירין או דילמא השתא מיהת בדין מהלינן ובתר הכי פקוח נפש הוא שדוחה את השבת והרמב"ן ז"ל כתב דשרי למימהלי שאין למצוה אלא שעתה ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פקוח נפש הוא דדחי ליה ולא מכשירי מילה ומתני' דיקא לה הכי דקתני לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו ונותן אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ולא קתני בשאין לו כמון בביתו או שא"א ללעוס בשיניו (ז) ותדחה דמדקתני תקנתא ולא קתני דחיה ש"מ כדאמרן ועוד דכורך על אצבעו ומביא דרך רה"ר ואפילו מחצר אחרת בשלא נשתתפו איסורא דרבנן מיהא איכא ואם איתא דמכשירין לאחר המילה כמקמי מילה תדחה מילה שהרי העמידו דבריהם במקום כרת אלא ש"מ שאין נרכי סכנה שלאחר מילה דוחין את המילה בתחילה אלא שמל וא"כ מחלל לצורך הסכנה זהו דעת הרמב"ן ז"ל לפי זה הא דאמרינן בעירובין בההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה ומייתי לה הרי"ף ז"ל בפירקין בדאישתפוך חמימי דקודם מילה היא: **ואינו** כן דעת הרז"ה ז"ל שהוא ז"ל אמר דכל היכא דאישתפוך חמימי דבתר מילה [מקמי מילה] תדחה מילה וכן דעת הרשב"א ז"ל והביא ראיה מדתנן בפ"ק דביצה (דף ג.) ב"ה אומרים לא ישחט אא"כ הי' לו דקר נעוץ מבעוד יום וב"ש מתירין ושוין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה ואם איתא שמלין מפני שבשעת מילה אין כאן דחיית מכשירין ואח"כ פקוח נפש הוא שדוחה ה"נ נשחוט מפני שמחת יו"ט ולאחר מכאן נימא שמצות כסוי הוא שדוחה אלא ש"מ [ג] כל שאנו יודעים

רש"י

לחלל שבת: מהלקטין. בציצין המעכבין: ואם לא הלקיט ענוש כרת. האומן שמל בשבת לפי שחילל שבת ולא עשה מצוה: כגון דאתא בין השמשות. של שבת ואמרו לו לא מספקת היום לגמור בשבת ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה וענשו כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו בו למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דמתחלה לא ברשות התחיל ולא ניתנה שבת לדחות בשבת זו: אומנא. מוהל: אמרה לי אם. אומנתו: להפוכה לסיטריה לעילאי. אמרה שבשפת פיה יספף ויקפל למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו מפני שראש מקום חתך שנגד שם הוא ויוצאים ממנו גרדין ודלמא מדביק גירדא מיניה במכה וכשבא להפשיט החלוק מעל המילה יפשיט ויקרע ראש הגיד ומשוי ליה כרות שפכה: שהוא אדום. והיה הדם מצוי בין עור לבשר שלא היה נבלע בבשרו: עד שיבלע דמו. בבשרו שעכשיו דמו מצוי בין עור לבשר לכן כשמלין אותו יוצא כל דמו: ירוק. שלא היה בו דם: עד שיפול בו דמו. שעדיין לא נפל בו דמו ומתוך כך הוא חלש וממהר לחלות ולמות: מתני' ומזלפין עליו. את החמין: ביד ולא בכלי. ביום שלישי הכי מוקי לה בגמ' בתלמודא דביום א' קאמר רישא דמרחיצין כדרכו: ספק. כגון ספק בן שמנה חדשים דהוה כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת ספק בן תשעה: מתיר באנדרוגינוס. דאיתרבאי מקראי כדמפרש בגמרא בתלמוד:

תורה אור

הדור: ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הלקיט ענוש כרת היכי דמי כגון דאתי בין השמשות ואמרי ליה לא מספקת ואמר להו מספיקנא ועבד ולא איספיק דאשתכח דחבורה הוא דעביד הילכך ענוש כרת: ומוצצין אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנתא היא ומעברינן ליה: אם לא שחק כמון *ת"ר דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן: אין עושין לה חלוק וכו': אמר אביי אמרה לי[א] אמי האי חלוק דינוקא ליפכיה לסיטריה אבראי אמאי דילמא מידבק גירדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה: תניא אמר רבי נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני *וראיתיו °שהוא אדום והצצתי בו ולא ראיתי בו דם (א) ברית אמרתי לה בתי המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו ומלו אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאה אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני וראיתיו שהוא ירוק והצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה בתי המתיני לו עד א שיפול בו דמו המתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי: *מתני' מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את ב הקטן בשלישי שחל להיות בשבת שנאמר °ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ספק בן שבעה ספק בן שמונה ואנדרוגינוס אין מחללין עליהן את השבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: **גמ'** כי אתא רבין אמר רבי אבהו אמר ר' אלעזר ואמרי לה א"ר יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מבעוד יום בין הרחצת מילה בין הרחצת כל גופו מפני שסכנה היא לו ואמרי רבוואתא שהלכה כראב"ע ביום ג' וכ"ש בראשון שמרחיצין אותו כדרכו בין ג לפני המילה בין לאחר המילה בין

שלטי הגבורים

א ומז"ה אומר שאינה מוחזקת בכך עד שימותו ג' בניה מחמת מילה והר' לא תמול בשמיני וכבר ביאר בקונטרס הראיו' שהולכין במקום סכנה להקל' וסומכין על החזקה וו בב' פעמים ושיטת ר"י כדברי וכן סומכין על חזקת האחיות וכמו שמבואר בפרק הבא על יבמתו בהלכה אחרונה כיצד היו ג' אחיות ומלה הראשונה בנה ומת ומת וכן שניה שלישית לא תמול עוד בשמיני וכ"כ בעיני לומר באחים ובאב וכנו וכן בנו שהוחזקו למות בניהם כך כמבואר בקונטרס הראיות:

ב מדברי רבינו ומיי' פ"ב מהל' מילה משמע להדיא דדוקא ביום ראשון ושלישי שחל להיות בשבת שרי לרחוץ אבל לא ביום שני ומלשון הטור או"ח סי' של"א נראה דגם ביום שני שחל להיות בשבת שרי לרחוץ והר"ן הביא דעות שמתירין לרחוץ גם ביום שני:

ג לפי דברי רבינו ומיי' פרק ה' מהל' מילה וסמ"ג עשין כו והרא"ש והטור י"ד סימן רס"ו דס"ל דאפי' לצורך מילה לא התירו אמירה לנכרי בדבר שיש בו איסור דאורייתא אלא בדבר שיש בו איסור מדברי סופרים א"כ אסור לומר לנכרי לחמם מים לצורך רחיצה שלפני המילה ואין דוחין אותו לפני המילה אא"כ יש כאן מים שחממןהנכרי לצרכו או שעבר ישראל והחמן בשבת וכן נמי אם היו לו מים חמין מע"ש אבל במים שהוחמו בשבת אסור לרחוץ דאין היתר לחמם ולא לומר לנכרי להחם מים לצורך רחיצה שלפני מילה ומתוך כלל זה כתבו אלו הפוסקים שאם היה לו סכין במקום אחר שצריך להביאו דרך רשות הרבים דאסור לומר לנכרי להביאו אלא תדחה המילה עד למחר ומיהו אם אינו צריך להביאו אלא דרך כרמלית או חצר או מבוי שלא עירבו דליכא אפי' לישראל אלא איסורא דרבנן מותר לומר לנכרי לעשותו לצורך מילה ואין לומר דרבינו פליג על אלו ולא ס"ל כוותיהו להתיר להביא איזמל דרך כרמלית ולדקדק מדבריו שאמר דכל שיש בשבות מעשה אסור אמירה לנכרי וא"כ הכא שיש בשבות מעשה שמביאו דרך כרמלית לדידיה יהיה אסור דזה אינו כי רבינו דאוסר שבות שיש בו מעשה היינו היכא שהשבות מלאכה דהיינו איסור דאורייתא אבל היכא שהשבות אינו מלאכה מדאורייתא שריא דהשבות אינו אלא מדרבנן או באותו שבות ליכא איסור אמירה לנכרי ודו"ק בדבריו תמצא הכי שהרי קרי לסבלת מים מן הבית דרך חצר ומבוי שאין שם עירוב ושיתוף שבות שאין בו מעשה ומתיר לומר לנכרי להביאו וקרי שבות שיש בו מעשה סבלת המים דרך רה"ר ואוסר לומר לנכרי להביאו וכי (יש) [אין]מעשה הבאה כאןכמו כאן אלא ודאי מחוורתא כדאמרי' ובעל ה"ג ס"ל דאפי' באיסור דאורייתא מותר לומר לעשותו לצורך מילה והלכך לדידיה שרי לומר לנכרי להחם חמין לצורך מילה וכן שרי לומר לנכרי להביא איזמל דרך רה"ר או לתקנו ולעשותו וכן כל הדברים אע"פ שהן איסורא דאורייתא לגבי ישראל

המאור הקטן

שנדחה מפני צורך הדיוט כגון שחיטה ובישול אינו דין שיהא נדחה מפני מילה שלא בזמנה לכך הוצרך לומר לבדו: **כתב** הרי"ף ז"ל בהלכות מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש ולא היה לו לומר כך אלא כך מרחיצין את הקטן כדרכו לפני מילה בחמין שהוחמו מע"ש ולאחר מילה אם נשפכו חמין שלו מחמין לו חמין אף בשבת מפני שסכנה היא לו והוא שנשפכו לאחר מילה אבל אם נשפכו קודם מילה המילה נדחית ואין השבת נדחה בתחלת וראיה לדבר מההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה כדאיתא במסכת עירובין וכ"כ הרי"ף ז"ל בסוף זה הפרק והיכא דאשתפוך חמימא דינוקא או דאיבדור סמנים בתר דאימהול עבדינן ליה בשבתא משום סכנה דשמעינן מיניה דאי אישתפוך חמימי מקמיה דאימהול תדחה מילה ולא תדחה שבת ואע"פ שמכשירין שלאחר שחיטת הפסח דוחין את השבת התם במכשירין שא"א לעשותם מע"ש אבל מכשירין של מילה כגון חמין לרחוץ בו שאפשר להחם לו מע"ש אינן דוחין את השבת אלא אם כן נשפכו חמין שלו לאחר מילה

בתחלת הדבר שיבא לידי איסור מלאכה דוחין את המצוה כדי שלא יבא בסוף לידי כך ומה שהתירו לו לכרוך על אצבעו ולהביאו ולא דחו את המילה בכך כשם שדחו אותה מפני הבאת איזמל ואפי' דרך גגות וקרפיפות היכא שבשבת בתוך הבית היכא למימר דאי איתידע מילתא מקמי מילה אין ה"נ ומתני' בדלא ידעי עד לאחר מילה ואפ"ה כל כמה דאפשר לשנויי משנינן אלו דברי הרב ז"ל ואפשר הן אבל זו של דקר איכא ראיה לפי דעתי שאין שחיטה ביו"ט מצוה קבועה כמילה בשבת: **אמר** רב אין מוגעין חמין ושמן מטל גבי מכה. דסבירא ליה דלא גזרינן בהא משום שחיקת סמנין : אבל נותן חוץ למכה . דלא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד :

נר מצוה

תנן רבנן נותנין על גבי מכה וכו' . פי' הרב אלפסי ז"ל דחדתי לא מסו ועתיקי מסו אבל רש"י ז"ל פי' דחדתי שלא היו ע"ג מכה מעולם מסו אבל עתיקי לא מסו : **גרסי'** בסוף עירובין וכו' הוחלקה למטה דוחקה למעלה . אבל אם פירשה לגמרי אסור להחזירה : ומגלה מקצת רטיה וכו' . אבל לא יטלנה כולה ויקנח ואח"כ יחזירנה דה"ל כמניח לכתחלה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח והיינו ממחק שהוא מאבות מלאכות : **מחלוקת**. דשרי ת"ק להחזיר שפירשה ע"ג כלי וקי"ל כת"ק הלכך פירשה ע"ג קרקע אסור להחזירה אבל פירשה ע"ג כלי מחזירין וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' שבת אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר דאפילו על גבי קרקע מחזירין ונראה שהוא ז"ל מפרש הא דאמרינן בעירובין עלה דהא לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי דלא סבירא ליה דבפירשה בכלי [פליגי] אלא בפירשה על גבי קרקע ואפילו הכי קי"ל כת"ק דאמר מחזירין : **תנן** רבנן ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת דביום השמיני דילפי' מיניה דוחה את השבת כתיב בסופו ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר: אנדרוגינוס. ספק הוא ונולד בהש"מ נמי ספק הוא ספק שבת זמנה ספק אינה זמנה וכן נולד כשהוא מהול ספק הוא שמא ערלה כבושה היא שהטור דבק בבשר ולקמן פריך ספק קמא לאתויי מאי הוא'ל ותנא כל הני ספיקי : שבש"א צריך להטיף ממנו דם ברית . ואפ"ה מודו דבשבת לא דחי : שצריך להטיף . דחיישינן שמא ערלה כבושה היא : על גר. דליכא שום ספק ערלה כגון ערבי מהול : חיישי' שמא ערלה כבושה היא.

תורה אור

(א) בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש : אמר רב א אין מונעין חמין ושמן ליתן על גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה והלכתא כשמואל דתניא כוותיה אין נותנין (א) חמין בשבת ליתן ע"ג מכה °אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה אין נותנין חמין ושמן ע"ג מוך ליתן ע"ג א מכה בשבת ולא ע"ג מוך שע"ג מכה בשבת : ת"ר נותנין מוך יבש וספוג יבש ע"ג מכה בשבת אבל לא גמי יבש ולא ב כתיתים יבשין והתניא רישא נותנין כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא הא דקתני נותנין מוך יבש בחדתי והא דקתני אבל לא כתיתין יבישין בעתיקי גרסינן בסוף עירובין* ת"ר רטיה שפירשה מע"ג המכה בשבת מחזירין אותה בשבת רבי יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה , למעלה הוחלקה למעלה דוחקה למטה ומגלה קצת רטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה אבל לא יקנח רטיה עצמה מפני שהוא ממרח ואם מרח חייב חטאת: אמר רב חסדא מחלוקת כשפירשה על גבי כלי אבל פירשה ע"ג קרקע דברי הכל אסור להחזירה אמר רב יהודה הלכה כר' יהודה ולית הלכתא כוותיה (ב) דרב אשי דהוא בתראה עבד עובדא כוותיה דת"ק ת"ר °ג ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת *ולא ספק דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ג אנדרוגינוס דוחה את השבת רבי יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא נולד בין השמשות דוחה את השבת ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שבש"א צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך להטיף ממנו דם ברית א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על ד הנולד כשהוא מהול ישצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אינו צריך להטיף ממנו דם ברית איתמר אמר רב הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר ואע"ג דפליגי רב ושמואל בהא מילתא קיימא לן כבתראי דאינון רבה ורב יוסף דאתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ורב יוסף אמר (ג) ודאי ערלה כבושה היא ואמר רבה (ד) מנא אמינא לה דתניא ר' אלעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית

רש"י

גמ' אין נותנין . משום שחיקת סממנין : אבל נותן חוץ למכה . דלא מוכחא מילתא דהוי לרפואה : אין נותנין על גבי מוך . משום סחיטה : מוך יבש וספוג יבש . דלאו לרפואה הוא אלא שלא ישרטוהו בגדיו : כתיתין . חתיכות בגדים דקין : קשיא כתיתין אכתיתין . רישא דשרי מוך יבש היינו נמי כתיתין : חדתי . שלא היו על גבי מכתו מעולם מסו וגזירה משום שחיקת סממנים : ערלתו ודאי דוחה שבת . דבהאי קרא דוביום השמיני דילפינן מיניה אפילו בשבת כתיב בסיפיה ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר ולמעוטי ספק אתא : אנדרוגינוס . ספק הוא ונולד בין השמשות ספק זמנה ספק אינה זמנה וכן נולד כשהוא מהול ספק הוא שמא ערלה כבושה היא שהטור דבק בבשר: שבש"א צריך להטיף ממנו דם ברית . ואפ"ה מודו דלא דחי שבת: שצריך להטיף. דדלמא ערלה כבושה היא : על גר . דליכא שום

ערלה כבושה היא . הא דאמר רבי שמעון בן אלעזר בנולד כשהוא מהול דלדברי הכל צריך להטיף ממנו דם ברית מספיקא קאמר דשמא ערלה כבושה היא הלכך נהי דבחול מספיקא צריך להטיף [א] אין מחללין עליה את השבת: ודאי ערלה כבושה היא. ומחללינן: **ואמר** רבה מנא אמינא לה. דלר"ש בן אלעזר ספק ערלה כבושה היא ואין מחללין פירוש דקים ליה לרבה דת"ק דרבי אלעזר הקפר היינו ר' שמעון בן אלעזר והכי איתא בתוספתא ומש"ה דייק רבה אם איתא דלר"ש (ב) צריך להטיף ממנו דם ברית ואפי' בשבת דודאי ערלה כבושה היא היכי אמר ליה ר' אלעזר (ג) לא נחלקו ב"ש וב"ה בחול שצריך להטיף הא אמר ת"ק ואפי' בשבת ואמר ליה איהו בחול אלא ודאי ת"ק דהיינו ר"ש בן אלעזר בחול אמר ולא בשבת ומש"ה א"ל ר' אלעזר הקפר אין ודאי מודינא לך דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול (ד) אבל במאי דקאמרת דבגר שנתגייר כשהוא מהול פליגי פליגנא עלך דגר שנתגייר כשהוא מהול לדברי הכל צריך להטיף ממנו דם ברית ולא נחלקו אלא לחלל את השבת בנולד כשהוא מהול כך נראה שפירשו הגאונים ז"ל: **הלכך** נקטינן בנולד כשהוא מהול שאע"פ שצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אין מחללין עליו את השבת דספק ערלה כבושה היא : **ולענין** גר שנתגייר כשהוא מהול כתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך שצריך להטיף ממנו דם ברית וכ"כ בעל הלכות והר"ס ז"ל בפ' ראשון מהל' מילה : ולפי' הפי' שכתבנו הם סומכין על ר' אלעזר הקפר דאע"ג דשמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר איכא למימר דלאו לאפוקי מדר' אלעזר הקפר בגר שנתגייר כשהוא מהול קאמר אלא (ה) ממאי דקאמר ת"ק אליבא דב"ה דנולד כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו דם ברית (ו) ואע"ג דר"ש בן אלעזר תרתי קאמר ואיהו פסק סתמא אשכחן דכוותה דלא נקטי' אלא בחדא וכדאמרי' בפ"ק דפסחי' (דף יג.) מאי לאו אכול לא לבער וכ"ת אמאי דתקינן נפשין בהכי ולא אמרינן דשמואל אכולה מילתא דר' שמעון בן אלעזר קאי ואמאי סמכין טפי אדר"א הקפר מדר"ש בן אלעזר איכא למימר דסוגיין בעלמא כר"א הקפר שייכא דתניא בפ' הערל (דף עב:) אין לי נימול ביום אלא שנימול בזמנו לתשעה לעשרה

הגהות מאי' [א] נ"ב אבל :

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ה"ג אמר רב יוסף מנא אמינא לה וכו' עד וכן נמצא ברוב הספרים :
אמר הכותב אבל הגי' הישנה בספרים אמר רבה והכי רבינו הגדול ורבינו חננאל ז"ל גורסין כך וכן פירושה מאן תנא קמא דר"א הקפר ר"ש בן אלעזר היא והכי נמי תניא בתוספתא וקא רבה ודקדק מדקאמר רבי אלעזר הקפר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על השבת מכלל דלת"ק דהוא ר"ש בן אלעזר דקאמר נמי כוותיה לא נחלקו שצריך להטיף ממנו דם ברית ופליג בעל מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול דברי הכל אין מחללין דתרוייהו חדא מלתא קא אמרי וחד דינא נקטי צריך להטיף ממנו דם ברית והיינו בחול ואין חילול שבת בכלל וכודאי לרבי אלעזר הקפר דקאמר לא נחלקו אדרבי שמעון ברבי אלעזר קאי כדתני לה עליה ולדידיה קאמר ליה פשיטא דלדברי הכל אין מחללין דאי ס"ד לת"ק דהוא ר"ש בן אלעזר מחללין אמר ת"ק אפי' בשבת ואמר ליה איהו צריך בחול אלא אי נמי ר"א הקפר(ת) מאי לא נחלקו לרבנן קמאי דתנו רישא דברייי' קאמר להו מכל מקום כיון דרבי אלעזר הקפר ור"ש בן אלעזר תרוייהו אמרי להו לא נחלקו שצריך להטיף בחול ולא בשבת קאמרי וש"מ כרבה דאמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא ואי ר"א הקפר אדר' שמעון קאי (ט)שמעינן דקאמר לא נחלקו בחול שצריך להטיף ממנו דם ברית אבל לא בשבת וא"ל איהו מה שאתה אומר שלא נחלקו בחול שצריך להטיף מודינא לך אבל בשבת פליגנא עלך דלבית שמאי מחללין עליו ונמצא שלדברי הכל לב"ה אין מחללין ורבה אמר כדברי הכל ואקשינן א"כ ר"א טעמיה דבית שמאי אתא לאשמעינן ומפרקינן ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה שאתה אומר כלומר בגר שנתגייר כשהוא מהול אלא בשבת נחלקו בנולד כשהוא מהול וזה פי' נכון ולענין פיסקא ליכא ספיקא דכיון דרבה יכול למימר אנא דאמרי כדברי הכל ורב יוסף על כרחיה פליג אדר' אלעזר הקפר דרבה עדיפא ועוד דרב נחמן נמי סבר כוותיה ורב אדא בר אהבה נמי דאמר תיתי לי דעברי אדרב הכי ס"ל דלא מחללי שבתא משום דחיישי' לדרב מיהו בחול ודאי כשמואל עביד אלא שנתחרט בעצמו מפני שלא חשש לדברי רב שלא לחלל שבת וכל זה מסייע למעבד כרבה ועוד דספיקא לחומרא והא דגרסינן בפ' הערל ור"ע האי תושב ושכיר בפסח למה ליה ואוקימנא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד מהול ור"א פליג משום דגר שמל ולא טבל גר מעליא הוא ונולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ומדקא רבי ליה מקרא אלמא ערלה כבושה דאורייתא היא הסיה לישנא דגמרא בעלמא היא דקא הפיה תרי משום הד אבל קרא לגר שמל ולא טבל איצטריך דתושב ושכיר תרוייהו מחד ריבוא איתרבי כדמתרגמי' לה התם מעיקרא לאיתויי ערבי מהול וגבעוני מהול ועוד דלא קי"ל כר"ע דמרבי ליה לערל כטמא אלא תושב ושכיר לגזירה שוה נולד כשהוא

המאור הקטן

מילה וגרסינן נמי התם בפרק אלו דברים אמר רבא לדברי ר"א הכל אצל מילה חולין הן ולא שנא בריא ולא שנא חולה אין מחמין לו חמין בשבת להברותו ולמולו ואע"ג דהדר ביה רבא מההיא לטעמיה דר"א משום דאיתותב והדר ליה לטעמא אחרינא ואמר קסבר ר"א שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכו' ימ"מ אליבא דרבנן ליכא ספיקא דלא דחינן שבת להחם חמין לתינוק אלא כשנשפכו חמין שלו לאחר מילה וביום ראשון אם אפשר לרחצו במים צונן או בחמי חמה או בחמין שהוחמו מערב שבת רוחצין אותו כדכתיב בפרשת תוכחה ובמים לא רחצת למשעי ואם אי אפשר לעשות כן מפני הצינה מחמין לו חמין אף בשבת שכל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה ולתינוק בשבת :
ה"ג אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אלעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו לחלל (ז) שבת שב"ש אומרים מחללין ובית הלל אומרים לא מחללין לאו מכלל דת"ק ס"ל דברי הכל מחללין פי' ומאן ת"ק רבי שמעון בן אלעזר דפליגי רבה ורב יוסף אליבא דידיה ודחי' ודילמא ת"ק פי' דהוא ר"ש בן אלעזר דברי הכל אין מחללין קאמר ומהדרינן א"כ לא אתא רבי אלעזר הקפר אלא לאשמעינן טעמא דב"ש דלענין דינא זה וזה שוין שצריך להטיף ממנו דם ברית ואין מחללין עליו ואי הכי מאי אתא לאשמועינן ודחינן ודילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה פירוש זה שבא רבי אלעזר הקפר ללמדנו שלא נחלקו ב"ש וב"ה שצריך להטיף ממנו דם ברית כדקאמר תנא קמא ולא נגר שנתגייר כשהוא מהול שאין צריך ולא נחלקו בו כדקאמר ר"ש בן אלעזר ולא נחלקו אלא לחלל את השבת בתינוק שנולד כשהוא מהול ויש ספרים הרבה שמשובשת נירסא זו בהם וגם בהלכות הרי"ף מצאנו אמר רבה מנא אמינא לה ומפירוש ה"ר שלמה נראה שהוא גורס אמר רב יוסף וכן נמצא ברוב הספרים כן דרבה ורב יוסף פליגי אליבא דר"ש בן אלעזר שמעי' מינה דהלכתא כוותיה מיהו לא מכרעא לן מילתא אי כרבה אי כרב יוסף דלא איתמר הלכתא כרב יוסף בשדה ענין ומחצה אלא במה שנחלקו במסכת בבא בתרא וטובא איכא בשאר דוכתי דקי"ל כרב יוסף מיהו הכא נקטינן לחומרא כרבה :
ואנו תמהין מאחר דקיימא לן כב"ה אליבא דר"ש בן אלעזר על מה פסקו הגאונים בגיורא דאיתמהיל בארמיותיה שצריך להטיף ממנו דם ברית ויש שסומכין על ההיא דגרסינן ביבמות מי שבא ואמר גר אני מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין ומפרשי' טעמיה דרבי יוסי דחיישינן

מותר לומר לנכרי לעשות לצורך כן נראה דעת בעל העיטור שהביא הר"ן דבריו פרק רבי אליעזר :
לשון ריא"ז
א ומז"ה אוסר ליתן ע"ג מכה אפי' חמין לבדו ושמן לבדו ואע"פ שהתירו לסוך שמן על גבי מכה שהיכה דבר מועט הוא ואינו דומה לנתינת שמן מרובה ורבינו יוסף ברבי משה אומר שלא אסרו אלא חמין ושמן מעורבים אבל זה לעצמו וזה לעצמו מותר ליתן ע"ג מכה שאין חילוק בין סיכה לנתינה וכדבריו נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:
ב רש"י פי' דחדשים שלא היו על המכה לעולם מרפאים וישנים אינן מרפאים ורבינו ומיי' פ' כ"ג מהלכות שבת כתבו דישנים הם מרפאים והטור א"ח סי' שכ"ח כתב דישנים שלא נתנו מעולם על המכה הן מרפאים אבל היו כבר על המכה אפי' ישנים שרי :
לשון ריא"ז
נותנין על גבי מכה מוך יבש וספוג יבש וכתיתין יבשין ישנים אבל לא גמי יבש וכתיתין יבשין חדשים שהן לרפואה כשיטת המורה והמז"ה אבל רבינו יצחק אומר להיפך שהישנים אסורין וחדשים מותרים וכתיתין הן חתיכות בגדים דקות :
ג טור יו"ד סי' רס"ו פסק בשם רבי' דאנדרוגינוס דוחה שבת וכתב בשם מיי' דאין אנדרוגינוס דוחה שבת ונראה שדעת הטור לפסוק שדוחה שבת כי כתב שכן הוא דעת ר"י שדוחה שבת ואולם פליאה הוא בעיני דבריו כי הלא רבינו פוסק דלא כר' יהודה וגם נ"ע בדברי הטור ממש דהא בטור א"ח סי' של"א פסק דאנדרוגינוס אינו דוחה שבת וכן הסכימו רוב הפוסקים שאינו דוחה שבת וכתב הטור דמברכין על מילה ממזר עד כורת הברית ואין מבקשין עליו רחמים ויונקא דמית ולא הוי שמנה ימים מהלינן ליה אבי קיברא :
ד י"א דבין נולד כשהוא מהול ובין גר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית והכי איתא בתוס' וכן כתבו הגהות מיי' פ"ק מהל' מילה בשם רא"ם ורבינו ומיי' פ"ק מהל' מילה כתבו דבין גר שנתגייר כשהוא מהול ובין קטן שנולד מהול צריך להטיף מהם דם ברית בחול ולזה הסכימו רוב הפוסקים וכתב הרא"ש שכך נהגו העולם להטיף מהניהם דם ברית בחול ור"ת פסק דקטן נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול וגר שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"ג כתב בהיפך דקטן מהול אין צריך וגר מהול צריך

א מיי' פכ"א מהל' שבת טוא"ח סי' שכ"ח:
ב מיי' פ"ק מה' מילה סמג לאוין סה טור א"ח סי' של"א וטוי"ד סי' רסו:
ג מיי' פ"ק מהל' מילה סמג עשין כח ולאוין קמ טור יו"ד סי' רסד :

הגהות חו"י
(א) נ"ב ר"ן וקאי על לאחר המילה: (ב) נ"ב עי' ברי"ף בעירובין פרק המוצא תפילין סי' תרפ"ה : (ג) נ"ב לכן מהלינן ליה אף בשבת : (ד) נ"ב עיין בגמ' דף קל"ה :

הגהות הב"ח
(א) חמין ושמן ע"ג מכה כצ"ל: (ב) נ"ב ב"א: (ג) נ"ב הקפר: (ד) נ"ב הא דלא פירש בקיצור דה"ק ליה בחול מודינא לך אבל בשבת פליגנא עלך מש"ה דא"כ קשה ר"א הקפר טעמי' דב"ש קאתא לאשמעי' ומש"ה איצטריך ליה לפרש דר"א הקפר קאמר ליה דבגר לר"ה צריך דאם נפרש לר"א הקפר בגר לר"ה אין צריך קשה נמי וכי טעמא דב"ש קאתא לאשמעינן דהא לרשב"א נמי לב"ה בגר א"צ אך קשה דא"כ דעיקר פלוגתא דר"א הקפר ליתא אלא בגר ה"ל למימר בהדיא לא נחלקו בגר שצריך וכו' לאיזה צורך קא"ל בחול מודי לך וצ"ע ולפירש"י דפירש דלרבה ר"א הקפר לא קא מהדר ארשב"א אלא מהדר את"ק דקאמר דבחול מחלוקת וקאמר ליה ר"א הקפר דלא נחלקו בחול ניחא: (ה) נ"ב לאפוקי: (ו) נ"ב קאמר : (ז) נ"ב עליו : (ח) האי כצ"ל : (ט) שמעיה כצ"ל :

א מיי' פ"ק מה' מילה סמג עשין כח טור יו"ד סי' רס"ו :

לעשרה לאחד עשר וגר שנתגייר כשהוא מהול מנין אלמא צריך להטיף ממנו דם ברית ועוד דקי"ל בפ' החולץ (דף מו:) כרבי יוסי דאמר לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וזה הכלל משמע בין לערל בין לנולד כשהוא מהול בין לערבי מהול בין לגבעוני מהול ועוד דתניא התם הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין (ב) משום דחיים דילמא ערבי מהול וצריך להטיף ממנו דם ברית וכן פירש"י ז"ל : ואיפסיקא הלכתא כר' יוסי וליכא למימר דר' יוסי לנולד כשהוא מהול הוא דחיים דנולד כשהוא מהול מיעוטא הוא ור' יוסי לא חיים למיעוטא ואע"פ שיש לדחות ראיות הללו קבלת גאונים ז"ל תכריע אבל רבינו תם ז"ל כתב דגר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה אבל בניו נמולין לח' ונכנסים לקהל דהא אתגייר בטבילה והגר חשוב להכשיר את זרעו אבל בעצמו לא והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דאי סבירא לן כר' שמעון בן אלעזר אף הוא עצמו כשר ונכנס בקהל דהא אין צריך להטיף ממנו דם ברית קאמר ואי לא סבירא לן כותיה בהטפת דם ברית מיהא סגי ליה וכדתניא התם בפ' הערל (שם) ותו קשיא עליה מדאמר ר' יוסי התם אין מטבילין אותו כלומר עד שיטיף שאלמלא אין לו תקנה לעולם מטבילין אותו להכשיר זרעו אבל לא להכשיר עצמו : **ולענין** ברכה בנולד כשהוא מהול כתב הרי"ף ז"ל בהלכות שאין מברכין עליו משום דכיון דקי"ל משום ספק ערלה כבושה היא שמטיפים ממנו דם ברית אין מברכין על הספק והוא הדין שאין מברכין עליו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו דשמא אין כאן ערלה כלל אבל הרב ר' יונה ז"ל כתב שצריך לברך דכיון דמשום ספיקא דאורייתא הוא שמטיפין ממנו בספיקא דאורייתא מברכינן ומחלוקתם תלויה בההיא דפרק במה מדליקין [דף כג.] דאמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דבריהם לא בעי ברכה וכמו שכתבתיהו שם בס"ד: **אבל** לענין ברכה בגר או בעבד שנתגייר כשהוא מהול כתב הרמב"ן ז"ל דבהא כולהו מודו שמברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים שאין הטפה זו מספק אלא ודאי שאנו חייבין להטיף ממנו דם ברית להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ובא נכנסים תחת כנפי השכינה אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלישי מהלכות מילה גר שמל קודם שנתגייר וקטן שנולד מהול כשמטיפין מהם דם ברית אין צריכין ברכה ולא ידעתי למה אמר בגר שמל קודם שנתגייר שאינו צריך ברכה והאפשר דרפויי מרפיא בידיה ז"ל (ג) גר שנתגייר כשהוא מהול אם צריך להטיף ממנו דם ברית אם לאו ולפיכך פסק שמטיפין ואין מברכין : **אמר** מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי. דהא תנא להו בברייתא דלעיל בהדיא לכולהו ספיקי : בן שבעה. ודאי מחללין עליו את השבת בן שמנה ודאי אין מחללין שהרי הוא כמת ואין מילתו מילה : מפני הסכנה. סכנת אמו שכשים חלב הרבה בדדיה מביאה לידי חולי : **ונראה** שדעת הרי"ף ז"ל שאין מוהלין ספקות בשבת ולפיכך הביא ברייתא זו בהלכותיו כתם דבגמרא שקלינא וטריגנא בהכי ורב אדא בר אהבה אמר [בדף קנו.] דמלין אותו ממה נפשך דאי חי הוא שפיר קא מהיל ואי מת הוא מחתך בבשר בעלמא הוא ואליביה דרב אדא בר אהבה אוקימנא לה להך ברייתא דקתני בספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר ואילו היה דעת הרי"ף ז"ל דמהלינן ספקות בשבת היה לו להביא לדרב אדא בר אהבה בהלכותיו והיה לו להשמיט ברייתא זו דכיון דלרב אדא בר אהבה לא מתוקמא אלא במכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר ואנן לא קיימא לן כר' אליעזר לא היה לו לרי"ף ז"ל לכתבה אלא משמע דסבירא ליה דלא אמרינן ממה נפשך ומתוקמא ברייתא כפשטה ולא צריך לאוקומי אליבא דר' אליעזר אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' א' מהל' מילה דמהלין ספקות ממה נפשך וכן מעשים בכל יום : **כל** שאין אמו טמאה לידה. כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד ח' אלא נימול מיד : דורות הראשונים. מאברהם ועד מתן תורה שנתנה מילה לח' ולא נהגו טומאה :°ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נמול לח' ולא אחר : יוצא דופן. שנקרעה אמו : שתי ערלות. שתי עורות זה על זה ואמרי לה שני גידין : אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה. ואע"ג דיוצא דופן אין אמו טמאה לידה : הא בהא תליא. חלול שבת תלוי במילה לח' ומי שנמול לח' דוחה שבת ומי שאין נימול לח' אין דוחה שבת דכי כתיב ביום השמיני דילפי' מיניה ואפי' בשבת בנמול לח' כתיב: כתנאי. מילה לח' אם היא תלויה בטומאת לידה: יש יליד בית שנמול לח'. תרי קראי כתיבי

רש"י

שום ספק ערלה כגון ערבי מהול : אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. מפני שחלב הרבה בדדיה ומביאה לידי (ב) חולי: כל שאין אמו טמאה לידה. כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמונה אלא נימול מיד : דורות ראשונים. מאברהם עד מתן תורה שניתנה תורת מילה ולא נהגה טומאה : ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נימול לשמונה : יוצא דופן. שנקרעה אמו : שתי ערלות. זו על גב זו ואמרי לה שני גידין : אבל לשמונה ודאי מהלינן. אע"ג דיוצא דופן אין אמו טמאה לידה : הא בהא תליא. חילול שבת תלוי במילה לשמונה דמי שנימול לשמונה דוחה שבת ומי שאין נימול לשמונה אין דוחה שבת דכי כתיב וביום השמיני דילפינן מיניה אפילו בשבת בנימול לשמונה כתיב : יש יליד בית שנימול לאחד. דתרי קראי כתיבי

תורה אור. נר מצוה

ברית על מה נחלקו לחלל עליו את השבת שב"ש אומרים מחללין עליו את השבת וב"ה אומרים אין מחללין מכלל דת"קסבר ד"ה (א) אין מחללין עליו את השבת ומדגמר רבה דהוא בתראה מהא מתניתא ש"מ דהלכה היא ואע"ג דפליג עליה רב יוסף הא קי"ל רבה ורב יוסף הלכה כרבה א בר משדה ענין ומחצה הלכך כרבה סבירא לן דאמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא וצריך להטיף ממנו דם ברית בחול אבל לא בשבת דמספיקא לא מחללינן שבתא וכן הלכה : לרבינו האי גאון זצ"ל וששאלת נולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית או לא ואם צריך להטיף ממנו דם ברית מברכין עליו או לא כללו של דבר רבנן קמאי במתיבתא הכין אסכימו שצריך להטיף ממנו דם ברית אלא מיהו בנחת וצריכה מילתא למיבדקה יפה יפה בידים ומראית העין ולא בפרזלא דלא ליעייק ליה ואין מברכין על המילה אלא אם כן נראית לו ערלה כבושה ורואין ונזהרים היאך מוהלין אותו ואם [לא] נראית לו ערלה ממתינין לו הרבה שלא יביאוהו לידי סכנה ואין חוששין לשמיני °אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא ב דתנו רבנן א בן שבעה מחללין עליו את השבת בן שמונה אין מחללין עליו את השבת ספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת בן שמונה ג הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה : אמר (א) רבא אמר רב אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה שנאמר °אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וכתיב °וביום השמיני ימול בשר ערלתו אמר ליה אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמן טמאות לידה ונימולין לשמונה א"ל נתנה תורה *ונתחדשה הלכה איני והא איתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא וחייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל לשמונה ודאי מהלינן ליה הא בהא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לשמונה ויש

[דף נט ע"ב] · תוס' · ויקרא יב · שם · דף קלה:

הגהות חו"י
(א) עיין שם : (ב) פי' לאו דוקא סכנה ועי' בתוס' פ' הערל דף כ ע"ב :

הגהות הב"ח
(א) נ"ל רבה : (ב) נ"ב אותו : (ג) בגר כצ"ל: (ד) נ"ב אלא במ"ש :

שלטי הגבורים

וגראין דברי ה"ג בעיני ר"י ורבינו שמשון שפירשו הם טעם ה"ג מיהו לפי' ר"י משמע דהא דאמר דגר מהול צריך הטפת דם היינו דוקא שכשנולד בגיותו היה לו ערלה ומל אותו בגיותו ומשום הכי כיון שהיה לו ערלה שעה חדא אע"ג דהשתא שבא להתגייר כבר הסירה ממנו צריך להטיף ממנו דם ברית אבל אם לא היה לו ערלה מעולם שכשנולד בגיותו נולד כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית כשבא להתגייר ולפי' רבי שמשון אפי' שכשנולד בגיותו נולד מהול השתא שבא להתגייר צריך להטיף ממנו דם ברית ומדברי ר"ת שהביא הר"ן לאין משמע דס"ל דגר אין צריך להטיף ממנו דם ברית והרמב"ן דמכשיר גר מהול לבא בקהל משמע דפליג עם ר"ת בהטפת דם ברית ולדברי רבינו ורב האי ורוב הפוסקים אין מברכין על מילת קטן שנולד מהול כלל והר"י כתב שמברכין ורבינו שמחה כתב דאינו מברך אקב"ו על המילה אבל מברך אקב"ו להטיף ממנו דם ברית ומחלוקת זה תלוי במחלוקת הברכות שהם ספק מדבריהם והטור יו"ד סי' רס"ה כתב בשם בעל העיטור דאפי' למ"ד דאין מברכין כלל על מילת קטן שנולד מהול מ"מ ברכת להכניסו ואשר קדש ידיד מברכין והר"ן כתב דגם ברכות אלו אין מברכין וברכת גר ועבד שנתגייר כשהוא מהול רמב"ן כתב שמברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים ומיי' כתב דגר שמל קודם שנתגייר שמטיפין ממנו דם ברית אין צריך ברכה :

לשון ריא"ז
והאומרים הגאונים שהנולד כשהוא מהול צריך לבודקו יפה יפה בידים ומראית עינים ולא בברזל שלא להזיק לו ואין מברכין על המילה אלא אם נראית לו ערלה כבושה ורואין ונזהרין היאך מלין אותו אם נראית לו ערלה וממתינין לו הרבה ואין חוששין לשמיני שלא יביאהו לידי סכנה :

א כתב הרא"ש ז"ל ותמהני על רב אלפס ז"ל שכתב שהלכה כרבה שהוא בתראה ובשאר דוכתין כתב דמאביי ורבא ואילך הוא דקי"ל הלכתא כבתראי אבל קודם לכן קי"ל כרב לגבי התלמיד ואילו נחלקו רבה ורב יוסף על רב יהודה היה הלכה כרב יהודה שהיה רבן של רבה ורב יוסף כ"ש שהלכה כרב רבו של רב יהודה כנגד רבה ורב

יוסף והעולם נהגו להטיף מכניסם דם ברית : ב מדברי רבינו לפי' הר"ן מוכח דס"ל דכל ספק שבעה ספק שמונה אין מוהלין בשבת והכי ס"ל להרא"ש כמש"כ הטור בשמו ותמהו הטור והר"ן על דברי (רש"י) [רבינו] והרא"ש ופסקו הם דספק שבעה ספק שמונה מוהלין אותו בשבת וכ"כ מיי' פ"ק מהל' מילה אלא דלמיי' בעינן שיגמרו צפרניו ושערו ולטור לא בעינן ומדברי הטור מוכח דבן שמנה ודאי ולא נגמרו שערותיו וצפרניו דאין מלין אותו ולסמ"ג מלין אותו שאינו אלא כמחתך בשר בעלמא ומתוך דברי סמ"ג יש לתרץ תמיהת הטור שתמה על דברי רבינו ועל הרא"ש להשוותן עם שאר הפוסקים ויש מקום לעיין בדברי טור וסמ"ג בדין זה באורך וכתבתיו בחדושי בס"ד : ג לפי דברי מרדכי משמע דבן שמנה אסור לטלטלו בכל השבתות עד שיכלו לו חדשיו דהיינו שיהיה בן תשעה חדשים ומשמע דאפי' לא שהה ל' יום משנולד עד שיהיה בן ט' מ"מ שרי

המאור הקטן

דחיישינן שמא ערבי מהול וגבעוני מהול הוא וצריך שימול בפנינו ורבי יוסי ור"י הלכה כר' יוסי וא"כ מדחיא הא דר"ש בן אלעזר ואם היינו מפרשים טעמו של רבי יוסי שמא נולד כשהוא מהול ולא נימול לא היינו צריכין לדחות זו שאמר רשב"א הלכך לא בריר לן טעמא בזה שכתוב בהלכות בגיורא דאתמהיל בארמיותיה אא"כ הוא הדבר בספק שלא נודע אם נולד כך או נעשה לו כן בידים :

*)ה"ג בנוסחין דוקאני וכן נמצא בהלכות הרי"ף : אמרי נהרדעי חיה שלשה שבעה ושלשים שלשה ימים הראשונים בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת מג' ועד ז' אמרה אינה צריכה אין מחללין עליה את השבת טעמא דאמרה אין צריכה אני הא סתמא מחללין מז' ועד שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י ארמאי ולפי שראיתי בזו השמועה שבוש ברוב הספרים הוצרכתי לכותבה כי יש ספרים שמקילין יותר מכאן להתיר ע"י ארמאי משלשים ואילך וההוא עובדא דההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה בפרק הדר עם הנכרי מסייעא לגירסא שלנו שאין מותר על ידי ארמאי אלא משבעה ועד שלשים :

*) שייך לדף כ"ח ע"ב

מלחמת ה'

כשהוא מהול אי ערלה כבושה היא לא צריכה קרא אי לאו ערלה היא א"צ להטיף כלום גר שמל ולא טבל לדידן מאבות גמרינן והאי דלא שנינן הכי לר"א משום דשמעינן ליה דסבר הכי והוצרכתי לכתוב זה להוציא מדברי מקצת ראשונים שפסקו כרב מדרב אדא דאיתרע ביה וכבר פירשתי שאינו אלא סיוע לדברי רבה להוש בשבת כמו שפסק הגאון ז"ל גם טעמו של רבי' ז"ל במה שאמר אמת הוא דכל רבה ורב יוסף הלכתא כוותיה דרבה בר משדה ענין ומחצה ובכמה מקומות פסקו רבינו הגדול ורבינו הגאון הלכתא כרבה מפני זה הטעם ומה שאמר בעל המאור ז"ל שלא נאמר כן אלא במה שנחלקו בבבא בתרא בלבד אינו רחוק בעיני ג"כ מצאנו בשם רב נמת בר פלטוי ראש ישיבה ז"ל אבל לא לענין כוונת בעל המאור אלא הוצרכנו לומר כן לפי שלא חלק רבה על רב יוסף במחלה אלא אביי תלמידו הוא שחלק עליו ומיהו כל היכא דלא איפסיק הלכתא כרבה קי"ל ומנא תימרא מדקאמרינן בהדיא בפרק מי שאחזו גבי ההוא דאמר ליה לאריסיה כ"ע דלו תלת דלוותא ואכלי רבעא את דלי ארבע ואכול תלתא ולבסוף אתא מיטרא ואיפליגו בה רבה ורב יוסף ואתינן לאוקומה בפלוגתא דרבנן ורשב"ג דלידן ואקשינן ותסברא והא קי"ל הלכתא כוותיה דרבה וְהא אין הלכה כרשב"ג אלמא בכל רבה ורב יוסף קי"ל כרבה דלא מנית למימר בההיא כלום משום דא"כ הוה ליה למימר הא קי"ל בהא הלכתא כרבה ולית הלכתא

כרשב"ג ועוד מתן פסקה דפשיטא ליה אי לאו משום דקי"ל בעלמא כוותיה וזו ראיה גמורה לדברי רבינו ואע"פ שיש הלכה כרב יוסף כגון פרוטה דשומר אבדה אין זה פוגם עלינו כללנו לפי שאין מכל הכללות האמורות בתלמוד אחד שאין בה חוץ : ומה שכתב ואנו תמהים מאחר דקי"ל כבית הלל אליבא דר"ש בן אלעזר על מה פסקו הגאונים בגיורת דאתמהיל בארמיותיה שצריך להטיף ממנו דם ברית אומר אני לפי שאין לנו ראיה שהלכה כר"ש בן אלעזר (ד) דאמר לא נחלקו ולא נפסקה הלכה כר"ש בן אלעזר סתם כיון דעל הטפת דם הנולד כשהוא מהול נאמרה אין לנו ראיה לדבר אחר ומצינו כיוצא בה בגמ' דפרק הקומץ רבה הלכה כר' שמעון בן אלעזר מאי לאו אפתותות לא ארויחי ועוד בפסחים לא זזו משם עד שקבעו הלכה כר' אלעזר איש ברתותא מאי לאו לאכול לא לנער ובמסכת ע"ז הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותיה והלכה כמותו דלא חיישינן לסיתומא ואין הלכה כמותו דחיים לזיופא אלא כר' אליעזר ובמסכת תענית א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי אסברא לך כי אמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי בדלא להתענאה הלכך דר' אלעזר הקפר עדיפא דסבר צריך להטיף ופליג בה בגר לב"ה והכי נמי אשכחן לה לדרבי אלעזר הקפר בברא(י)תא רבה דתני בה לא נחלקו על זה ועל זה שצריך להטיף ממנו דם ברית וסוגיין בעלמא הכי דגרסינן בפרק הערל משוך ונולד כשהוא מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שעבר זמנו ושאר כל הנימולין לאתויי מי שיש לו שתי ערלות אין נימולין אלא ביום רבי אלעזר בר' שמעון אומר בזמנן אין נימולין אלא ביום שלא בזמנן נימולים בין ביום בין בלילה אלמא צריך להטיף ממנו דם ברית ומסתייע נמי מדקי"ל כר' יוסי דאמר לעולם אינו גר עד שימול ויטבול ותניא נמי מי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ודיו בכך ר' יוסי אומר אין מטבילין משום דחיישינן דילמא ערבי מהול וגבעוני מהול הוא וכן פירש"י ז"ל ואע"פ שדחק בעל המאור שמא נולד כשהוא מהול הוא ולא נימול רחוק הוא לחוש למיעוטא דמיעוטא והוא עצמו אינו אלא חשש ערלה כבושה שאם אין בו ערלה הרי זה כנתגייר כשהוא מהול ואפי' לדבריו יש ללמוד ממנה שצריך להטיף דם ברית מן המתגייר כשהוא מהול שכיון שאמר ר' יוסי שאינו גר ליכנס תחת כנפי השכינה אלא במילה וטבילה ולא גמרינן מאמהות אף זה אם אין מטיפין ממנו דם ברית במה יכנס תחת כנפי השכינה הרי בטבילה בלבד אינו גר ומילה ראשונה אינה כלום שלא נעשית כהלכתה ואע"פ שמל ערל הוא כדאי' בהדיא בפרק הערל ולפי דעתי מברכין הם עליה שלא משום ספק ערלה הוצרכה אלא דם הברית הוא ועל כך תיקנו במילת הגרים למול ולהטיף מפני המתגיירים כשהם נימולים וכבר ראיתי דברי ה"ר אברהם ז"ל שאמר לא נחלקו אלא כשנתגייר וידוע שהוא מהול מיד ישראל לשום מורנא והלכה כר' שמעון בן אלעזר דלא בעי מילה לשמה אבל

במהול

כתיבי ביליד בית ובמקנת כסף חד כתיב ביה ח' וחד לא כתיב ביה ח' המול ימול יליד בית וגו' ומסתברא דהאי מקנת כספך דמפרש ביה ח' כגון שנולד בביתו של ישראל משקנאו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ובן ח' ימים ימול [א] הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה אצלו הרי זה מקנת כסף שנמול לח' דדומיא דלכם הוא [ב] ולקמן מפרש מקנת כסף שנמול לאחד [ג]: לקח שפחה ונתעברה אצלו. לא הוי מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לח' [ד] דדומיא דלכם הוא ולקמן מפרש יליד בית שנמול לאחד אליבא דת"ק: ר' חמא אומר. הטבילה לשום עבדות חלה עליה שם תורת שפחת ישראל דמתחייבת בכל המלות שהאשה חייבת בהן שאם ילדה אח"כ היא טמאה לידה ובנה נימול לשמונה: ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית. שנימול לאחד דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח' וכדר' אסי ולת"ק בין ילדה ואח"כ הטבילה בין הטבילה ואח"כ ילדה נימול לח' דלאו בטומאת לידה תליא מילתא והיינו כתנאי: כגון שילדה ואח"כ הטבילה הטבילה ואחר כך ילדה. ותרוייהו בנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף: מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עובר. דכיון דאין לבעל העובר חלק באמה לאו דומיא דלכם הוא וה"ה דמצי לאפלוגי במקנת כסף בין ילדה ואח"כ הטבילה ובין הטבילה ואח"כ ילדה [ה] אלא רבותא אשמעינן דאפי' בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה דלא הוי דומיא דלכם: אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה. הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולאו בטומאת לידה תליא מילתא: בלוקח שפחה לעובריה. ואפילו מישראל דהויא טמאה לידה שכבר טבלה דלאו דומיא לכם היא הואיל ואין לו חלק באמו: הניחא וכו'. פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן היא בבבא בתרא (דף כ)[דף קלו:]: שלקח שפחה על מנת שלא להטבילה. דלא שייכא בה תורת חיובא דמצות כלל אבל לטומאת לידה לא חיישינן: *

ולענין הלכה איכא מאן דאמר דלא קיימא לן כרב אסי אלא אע"פ שאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה ימים משום דאוקימנא לה לדרב אסי כתנאי וקים ליה רב אסי כרבי חמא (ג) ודיחיד הוא לא קי"ל כותיה לגבי תנא קמא דרבים נינהו דסבירא להו דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח' דאילו לא איפליגו אמוראי בהא מילתא כלל הוה נקטינן כרבי חמא כיון דרב אסי דאמורא הוא פסק כותיה אבל השתא דאמוראי נמי פליגי בהא מילתא דהיינו רב הונא וחייא בר רב לא שבקינן ת"ק למנקט כרבי חמא דיחידאה הוא ועוד דרבה ורב משרשיא ור' ירמיה שקלו וטרו אליבא דת"ק אבל הרב ר' יונה ז"ל פסק כרב אסי משום דכיון דאוקימנא לה בפלוגתא דרב הונא וחייא בר רב הוו להו מאן דאמר יוצא דופן אינו נימול לשמונה ורב אסי רבים ומאן דאמר נימול לשמונה יחיד ואע"ג דאוקימנא לה בגמ' כתנאי וקם ליה רב אסי כיחידאה רובא דאמוראי דקבעי כיחידאה [ו] עדיף טפי [מהך] רובא והרב אלפסי ז"ל לא הכריע בהלכות כדברי מי משמע דמספקא ליה מילתא הלכך מטילין אותו לחומרא דנימול לשמונה ואין מחללין עליו את השבת וכן דעת בעל הלכות והרז"ה ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' מילה:

כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. בבכור אדם כתיב ומדתלייה בהכי שמע מינה [דעכשיו] נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן ורשב"ג כללא כייל לכל הנולדים בין נולדים לח' ודאי בין נולדים (ג) ספק בן ח' ספק בן ט' דאפי' נולדין לח' ודאין כל ששהה ל' יום באדם סבירא ליה לרשב"ג דאינו נפל וכל שלא שהה ל' יום אע"פ דהוא ספק בן ט' סבירא ליה לרשב"ג דספק נפל הוי וכי איבעיא לן בסמוך אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג או לא לאו בנולד לח' ודאי איבעיא לן דבכה"ג פשיטא לן דפליגי רבנן עליה דרשב"ג דאיהו סבר דכל ששהה ל' יום באדם אפי' נולד לח' ודאי אינו נפל דאמרי' בן שבעה הוא ואשתהויי אשתהי ורבנן סברי דכל נולד לח' (ד) ודאין אפי' שהה ל' יום נפל הוי והכי מוכח בהדיא בפ' הערל (דף פ.) הלכך בכה"ג ודאי לא איבעיא לן אלא בנולד לספק (ה) חדשים הוא דאבעי' לן דלרשב"ג אפילו בכה"ג כל שלא שהה הוי ספיקא ומסקינן דבכה"ג נמי פליגי רבנן עליה דרשב"ג (ו) דס"ל דנולד לספק חדשים אע"פ שלא שהה שלשים יום אינו נפל לפי

נר מצוה — תורה אור

ויש יליד בית שנימול לאחד יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמונה כיצד לקח שפחה מעוברת ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה רבי חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית הנימול לאחד הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לשמונה ות"ק לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה ואע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה אמר רבא בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד א בית נימול לאחד (א) יליד בית נימול לשמונה כגון שילדה ואחר כך הטבילה הטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף שנמול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף שנימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת להו אלא יליד בית שנימול לאחד היכי משכחת לה א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה הניחא למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר אמר רב משרשיא בלוקח שפחה על מנת שלא להטבילה: תניא רשב"ג אומר כל ששהה ב שלשים יום באדם אינו נפל שנא' ופדויו מבן חדש תפדה ג שמונה ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' הא לא שהה ספיקא הוא (א) לגבי אשת אח דמחייבי כריתות הן אחמירו בה רבנן ולא נייבם אשת אח מספיקא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא אבל לגבי ד אבילות אקילו בה רבנן *איבעיא להו מי

רש"י

כתיבי ביליד בית ומקנת כסף חד כתיב ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף וגו' וחד כתיב המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך ולא כתיב ביה בן שמונת ימים ומסתברא הא דמפרש ביה שמונה היינו היכא דדמי לישראל מעליא שנולד בבית הישראל משקנאו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף הלכך לקח שפחה מעוברת וילדה הרי זה מקנת כסף דגוף שלה במעי אמו הוא וקנאו: שנימול לשמנה. דדומיא דלכם הוא שנולד ברשות הישראל: לקח שפחה וולדה עמה. שכבר ילדתו נימול מיד אע"פ שלא עברו עליו שמנה ימים מיום לידה דלאו דומיא דלכם הוא ולקמן מפרש יליד בית שנימול לאחד אליבא דת"ק: רבי חמא אומר. הטבילה לשם עבדות והלה עליה שם תורת שפחת ישראל נתחייבת בכל מלות שהאשה חייבת בה והויא טמאה לידה זהו יליד בית שנימול לשמונה: ילדה ואחר כך הטבילה. זהו יליד בית שנימול לאחד דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו שמונה כרב אסי: בשלמא לרבי חמא. דשני ליה בין הטבילה ואחר כך ילדה ובין ילדה ואח"כ הטבילה משכחת לה כולהו [יליד בית נימול לא' ילדה ואח"כ הטבילה] יליד בית נימול לשמונה הטבילה ואח"כ ילדה ושניהם בנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף: מקנת כסף נימול לשמונה כגון לקח שפחה מעוברת. וילדה לאחר שהטבילה מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה דכיון דאין לבעל העובר חלק באמו לא הוי דומיא דלכם וה"ה דהמ"ל כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה ואח"כ הטבילה (או כגון שלקח שפחה וולדה עמה) אלא אשמעינן רבותא דאפילו בהטבילה ואחר כך ילדה משכחת לה והא דשני רבי חמא מקנת כסף נימול לאחד מדת"ק ולא קאמר כגון שלקח שפחה וולדה עמה משום דאם ילדה קודם טבילה מאי איריא נולד קודם שלקחה אפי' משלקחה נמי לר' חמא נימול לאחד ובשאילתות דרב אחאי גרים מקנת כסף נימול לאחד כגון שלקח שפחה וולדה עמה ולא כספרי' שלנו ונראה בעיני דהא דלא גרים בשאילתות דרב אחאי כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה משום דקשיא ליה מאי דוחקיה לאוקומי בשני לקוחות ולשנויי גירסא דסיפא מרישא: אלא יליד בית נימול לא' היכי משכחת לה. הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולדידיה לאו בטומאת לידה תליא: בלוקח שפחה לעוברה. ואפי' מישראל דטמאה לידה שכבר טבלה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק באמו: הניחא כו'. פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בבבא בתרא (ב): שלקח שפחה ע"מ שלא להטבילה. דלא שייך בה תורת חיובא דמצות כלל דלא הוי דומיא דלכם אבל בטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה: ופדויו מבן חדש. בבכור אדם כתיב וכיון דתליא בבן חדש שמע מינה דעתה נתברר הדבר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן הא לא שהה שלשים יום באדם ובבהמה שמונת ימים

שלטי הגבורים

לטלטלו בשבת כשיטה בן תשעה וקשה דהא כל שלא שהה ל' יום באדם הוי ספק נפל ודברי מיי' פ"ק מהל' מילה גבי בן ח' שאסור לטלטלו משמע דעד שלא נשתהה ל' יום אסור לטלטלו כשנולד בן ח' דהוי ספק נפל ודברי מרדכי וסברא צריך עיון ומדברי מיי' פ"ק מהל' יבום ופ"ק מהל' מילה משמע להדיא דפירוש כלו לו חדשיו ר"ל שיהיה בן ט' שלמים וכ"כ סמ"ג עשין כו ואע"פ שמדברי מיי' פ"ב מהל' רוצח משמע דכיון שנכנס בתוך ט' מקרי כלו לו חדשיו שכ' דההורג קטן שנולד קודם לט' חדשים לא הוי רוצח מ"מ יש לתרץ דהאי קודם לט' חדשים דקאמר ר"ל קודם שנשלמו ט' חדשי העבור כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה ורש"י נמי ספי' גבי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו שר"ל שעברו תשעה חדשים משמשה עד שילדתו מוכח דלא הוי בכלל כלו חדשיו עד שיעברו עליו ט' שלמים ומדברי הטור לא משמע כן דאיהו כתב בטור יורה דעה סי' שע"ד ואסקינן ביה שכלו חדשיו כגון שבעל ופירש ונולד לט' חדשים בין שלמים בין מקוטעין מתאבלים עליו משמע דכל שנכנס בחדש ט' אפי' לא נגמר מיקרי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו ולפי זה לדברי מיי' לא תמצא לעולם יצא מכלל נפל ביום שנולד עד שידע שנגמרו לו כל ט' חדשי העבור שלמים ואח"כ כל כה"ג ס"ל לאסור בו הטלטול ביום השבת שהרי ספק נפל הוא אם לא נגמרו שעריו וצפרניו ודבר זה זר מאוד מלבד דיש לתמוה לפי דברי מיי' אדמחלק בין נולד בחדש ח' או בחדש שביעי לענין מילה וכן לענין חלול שבת לחלק בחדש תשיעי עצמו כיון דבדידי' גופיה אשכחן לפעמים שהוא ספק נפל דהוי תדוש ספי ודבריו בזה צ"ע ודוחק י"ל דבן ח' הוי כל שנגמר חדש ח' ונולד בחדש ט' ואכתי לא נגמר חדש ט' כדאמרינן בפ' הערל איהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו ואולי דמיי' פוסק כשמואל בפרק בנות כותים דס"ל דיולדת לט' אינה יולדת למקוטעים מש"ה נקט בכל דוכתא ט' חדשים גמורים והטור פסק כר' יוסי דיולדת לט' יולדת למקוטעים ומדברי מיי' פ"ק מהל' יבום וסמ"ג עשין נו משמע דכל ששהה ל' יום אפי' לא נגמרו שערו וצפרניו פוטר מן החליצה ומן היבום ובטור א"ע סי' קנ"ו כתב דבעינן שיחיה ל' יום וגם שיגמרו סימניו כל עוד שספק אלנו אם כלו לו חדשיו ומדברי מיי' וסמ"ג כל (עוד) שכלו לו סימניו אפי' ידעינן שלא כלו לו חדשיו ואפי' לא חיה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא והטור כתב דאפי' גמר סימניו אם אין ידוע בודאי שהוא בן ט' הוי ספק נפל ודבריו צ"ע דהא גבי חלול שבת בטור א"ח סי' של"א ובטור יו"ד סי' שס"ו משום ליה בר קיימא אפי' נולד לח' ודאי דס"ל דבר ז' הוא אלא ומגיד משנה פ"ק מהל' יבום מפרש דברי מיי' נמי כדברי הטור שכתב דגבי יבום וחליצה החמירו לעשותו ספק נפל אפילו גמרו שערו וצפרניו ולא ידענא מנא ליה הא מלתא דמאי שנא להחמיר גבי יבום מ... שבת חמור הוא שיש בו סקילה וגבי יבמה לשוק ליכא אלא לאו והרמב"ן כתב היכא דלא כלו לו חדשיו אפילו אשת כהן ואם אינו ידוע אי כלו לו חדשיו בין גמרו בין לא גמרו סימני... אלא דבאשת כהן אינה חולצת לעולם ובישראל חולצת: א רבינו ומיי' פ"ק מהלכות מילה וסמ"ג והרא"ש והטור יו"ד סי' רס"ו הסכימו להדין כך הוא שאם לקח שפחה מעוברת ועוברה עמה אע"פ שטבלה ואח"כ י... מקנת כסף נימול לשמונה וכן ביליד בית כגון שלקח שפחה ריקנית ונתעברה אצלו אע"פ שילדה ואח"כ טבלה נימול לח' דליכא נימול לא' אלא לוקח זה שפחה וזה עוברה שאין לו בגוף השפחה כלום או בלוקח שפחה... להטבילה מיהו אע"פ שנמולין לח' אין מחללין עליהן השבת אא"כ טבלה קודם שילדה בין ביליד בית בין במקנת כסף וכן לדידהו כל ולד שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן או גיורת שנתגיירה וילדה קודם ש... נמולין לשמונה ואין מחללין עליהן השבת ורבינו יונה והרבה מן הגאונים פסקו דכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה כגון יוצא דופן או לוקח שפחה ועוברה וילדה קודם טבלה בכל אלו וכיוצא בהן שאין... אינן נמולים לח' אלא לאחד ואין נ"ל שאין מחללין עליהן השבת: ב מיי' פ"ק מהל' אבלות כתב דנולד לח' אפי' שהה ל' יום ומת לאחר ל' אין מתאבלין עליו והטור יו"ד סי' שע"ד והר"ס כתבו דכל ששהה ל' יו... עליו ודברי מיי' תמוהים מאד הדא דכיון דלדידיה אפילו מת לאחר ל' אין מתאבלין עליו היה לו לפרש עד כמה זמן ישהה לאחר לידה שצריך להתאבל עליו ואין לומר דמשום דס"ל למיי' דבן ח' ודאי א"א לו לקיים... וכודאי שימות מהרה הלכך לא חש לתת זמן לאימתי יתאבל עליו כי לא הרבה יחיו ימיו דזה אינו שהרי מיי' קים ליה דאפי' נולד לח' ודאי אם שהה ל' יום הרי הוא ולד של קיימא ואינו עוד נפל דהכי כתב בהדיא פ"ק... הלכך הוה ליה לקבוע זמן עד כמה יחיה שנולד בן ח' שיהיה חייב להתאבל עליו כיון דאפשר לו לחיות כל ששהה ל' יום ועוד קשה מדבריו לדבריו דגבי איסור שבת היקל ונתן כלל בדבריו שכל ששהה שלשים יום הו... לכל דבר ואפי' נולד לח' ודאי ואפי' לא כלו לו שערו וצפרניו וגבי אבל כתב דהנולד לח' אפי' שהה ל' יום ויותר הוי בכלל נפל: ג לשון ריא"ז ונראה בעיני שהגדיים קטנים שהם מסופקים אם יש להם ח' ימים אם... שמ...

מלחמת ה'

במסול מיד נכרי וזהו שאמרו הגאונים צריך להטיף ממנו דם ברית דמילה בנכרי פסולה ואין זו הסברא נכונה בעיני שהמילה כשהוא נכרי בין מיד נכרי בין מיד ישראל פסולה היא ואינה כלום ואע"פ שמל ערל הוא ואין טעמו של רבי שמעון בן אלעזר משום דלא בעינן מילה לשמה אלא משום שכיון שאין לו ערלה לא נכנס לברית כלשה ורבנן סברי אין דינו אפשר מאחר שזה יכול להטיף ממנו דם ברית ואינו גר עד שימול ויטבול:

המאור הקטן

הכי גרסינן כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זה הוא יליד בית נימול לש... חמא אומר ילדה ואחר כך הטבילה וכו' והא דאמר רבא לרבי חמא מקנת כ... לאחד משכחת לה כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אף על פי שהטבילה ואחר כך ילדה כיון ש... חלק בגוף השפחה אינו נימול לשמונה משום דלא הוי דומיא דלכם דכתיב ובן שמונת ימים ימ... זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף וה"ה לרבנן אם לקח זה שפחה וזה עוברה נימול לאחד ו... שפחה וולדה עמה או שלקחו בפני עצמו שזה מקנת כסף נימול לאחד לדברי הכל וכיון דלא אפסיקא הלכתא בהדיא כרבנן או כר' חמא נקטינן לפלוגתייהו לחומרא ונימול לשמונה ואינו דוחה ... אע"ג דהא בהא תליא הוי ליה כספק שאינו דוחה את השבת וכן נראה מדברי הרי"ף שכתב הכל כמו שסדור בגמרא ולא פסק הלכה כדברי מי:

שרוב הוולדות אינן מפילות: אי אחריתו. מלשחטו: עד אורתא. שהוא ליל שמיני: הוה אכילנא מיניה. דמקצת היום ככולו כדכתיב והיה שבעת ימים תחת אמו הא ללילה חזי ומיהו מיום הח' הוא דירצה דאורתא לאו בר הקרבה הוא דכתיב ביום צותו את בני ישראל וגו' אבל מכלל נפל נפק ליה וחזי לאקדושיה כדאמרינן בזבחים (דף יב.) לילה לקדושה יום להרצאה והלכך בעינן חולין מאורתא חזי למשחטה ולמיכליה: צודנייתא קא בעית למיכל. מטעמים שמאכילין את האבל קא בעית למיכל לכך אתה מתאבל אבלות חנם: איתרע ביה מילתא. אבלות: בגו תלתין יומין. ללידת הולד:

איתמר מת בתוך ל' יום. ולד שמת בתוך ל' יום ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ועל ידו היו פוטרין את אמו מן החליצה: ועמדה ונתקדשה. לפי שסבורה היא שאינה זקוקה ליבם: אם אשת ישראל. אם זה שנתקדשה לו אינו כהן ומותר בחלוצה: חולצת. מן הספק ואחר כך נשאת: ואם כהן הוא. שאם תחלוץ תהא אסורה לו סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת:

גרסינן בגמרא אמר אביי פיהק ומת דברי הכל מת הוא דבכה"ג אפילו רבנן מודו כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי כלומר שמת מחמת מיתה הבאה לו ממקום אחר מר סבר דהיינו רבנן חי הוא ומר סבר דהיינו רשב"ג מת הוא ופירש ה"ר יונה ז"ל דלאו דוקא פיהק אלא ה"ה חלה ומת מדקא מסיים אביי למלתיה כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי ולא קאמר כי פליגי בחלה ומת אלמא חלה ומת הרי הוא כפיהק ומת וכן נראה דעת הרב אלפסי ז"ל שהשמיט הא דאביי מן ההלכות ונראה שהוא דוחה אותה מהא דאמר רבא מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת משום דסמכינן אדרבנן וכדכתיבנא אלמא אפי' בשלא אכלו ארי פליגי רבנן אבל ה"ר יונה ז"ל כתב דלא פליגי אביי ורבא דהא דרבא מתוקמא בנפל מן הגג או אכלו ארי והר"ז ז"ל פי' דאביי בפיהק ומת דוקא הוא דקאמר דלא פליגי משום דכיון דאיכא ריעותא מוכח מילתא דנפל הוא אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא דאפי' בן קיימא נמי חלה ומת ולפי זה הא דרבא מתוקמא בחלה ומת והוי כאכלו ארי ולא פליגי אדאביי כלל: **מתני'** מי שהיו לו שני תינוקות וכו' ושכח ומל שלאחר שבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועביד ליה חבורה שלא לצורך ובהא רבי יהושע מודה: אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ואף על גב דטעה בדבר מצוה שהוא טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת (ג) וס"ל לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שיש בה חיוב חטאת חייב: ורבי יהושע פוטר. דסבירא ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור ובגמרא אמרינן כל חד וחד מהיכא יליף: קטן נימול לשמונה וכו'. נולד בין השמשות נימול לתשעה שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושמא בין השמשות יום הוא ונימול לתשעה: בין השמשות ע"ש נימול לעשרה. דאי אפשר למולו בשבת הבאה דשמא תשיעי הוא והויא לה מילה שלא בזמנה שאינה דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: חל יום טוב אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לאחד עשר: **גמ'** דעייק בין השמשות. היה צועק בין השמשות של ערב שבת והוי לה מילה שלא בזמנה שלא היו רשאין למולו בשבת דשמא ערב שבת שמיני שלו ומילה שלא בזמנה לא דחיא שבת: אמר שמואל חלצתו חמה. שנשלף ממנו החולי ויצא מגופו ודוקא בחמה וכיוצא בה שהוא חולי כל הגוף הוא דנותנין לו שבעה להברותו אבל אם לא חלה אלא באחד מאבריו מלין אותו לכשיתרפא מיד וראיה לדבר מדאמרינן ביש פרק הערל (דף עא:) רב פפא אמר דכאיב ליה עיניה לינוקא ואיתפח ליה

נר מצוה — תורה אור

מי פליגי רבנן על רשב"ג או לא ואת"ל פליגי עליה הלכה כמותו או לא ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ש"מ דפליגי והלכה כמותו והאי דאמרינן שמונה ימים בבהמה אינו נפל הני מילי לקרבן אבל א לאכילה אם שהה שבעה ימים מותר לשוחטו בליל שמיני ואוכלו דאמרינן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי רב אידי בר אבין עבדו ליה עיגלא תליתאה ביומא דשבעה ואמרו ליה אי אחריתו עד לאורתא (ח') עידן דראוי לשחיטה הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה: בריה דרב דימי בר יוסף איתיליד ליה ההוא ינוקא ובגו תלתין יומין שכיב יתיב וקא מתאבל עליה א"ל אבוה [א] צודנייתא קא בעית למיכל א"ל קים לי בגוויה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע לבי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דיתיב וקא מתאבל עליה א"ל לא סבר לה מר להא דא"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו: °איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא *אם אשת ישראל חולצת ואם אשת כהן אינה חולצת וכן הלכה: רבי ב יהודה מתיר באנדרוגינוס: אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה א אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מעריך דתני' °הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר ואם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס איכא מאן דאמר מדקא מפרש רב חסדא לטעמיה דרבי יהודה ש"מ דהלכתא כוותיה וגאון קאמר דלית הלכתא כוותיה: **מתני'** *מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בא' בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר קטן נימול לשמונה לתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר לא פחות ולא יותר כיצד כדרכו נמול לשמונה נולד בין השמשות נימול לתשעה בין השמשות לע"ש לעשרה יום טוב אחר השבת לי"א שני י"ט של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: **גמ'** גרסינן בפרק יוצא דופן* ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר לו ד מהו למימהליה בשבת אמר לו שפיר דמי בתר דנפק אמר רבא ס"ד דלא ידע האי גברא דשרי למימהל בשבתא אהדריה אמר לו אימא (א) איזי גופא דעובדא היכי הוה אמר לו שמעיתיה דעייק בין השמשות ולא איתיליד עד דאחשיך אמר לו ההוא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוה דאי לא אפיק לא הוה מעיק דכמה דאיתיה במעי אימיה פיו סתום וטבורו פתוח והוה ליה נולד בין השמשות והויא לה מילה שלא ב בזמנה ומילה שלא בזמנה לא דחיא שבת: קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: אמר שמואל חלצתו ג חמה נותנין לו

רש"י

ימים ספיקא הוי: אי אחריתו. אם המתנתם לשוחטו עד לאורתא שהו' ליל שמיני הו' אכלי' מיניה דמקצת היום הוי ככולו כדכתיב והיה שבעת ימים תחת אמו הא ליל ח' חזי ומיהו מיום השמיני הוא דירצה להקרבה דלאורתא לאו בר הקרבה הוא דכתיב ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם: שכיב. בגו תלתין יומין ללידתו: צודנייתא. מטעמים שמאכילין את האבל קבעית למיכל לכך אתה מתאבל חנם: מת בתוך ל' יום. ללידתו ולא היה לאביו בן אלא הוא ונולד לאחר מיתת האב והיינו פוטרין את אמו מן החליצה: ועמדה ונתקדשה. לאחר זמן לפי שסבורה היא שאינה זקוקה ליבם: אם אשת ישראל היא. אם זה שנתקדשה לו אינו כהן ומותר בחלוצה חולצת מספק: ואם אשת כהן היא. שאם תחלוץ תהא אסורה סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת: לא לכל אמר רבי יהודה דאנדרוגינוס זכר הוא. אלא דוקא לענין מילה כדילפינן מריבויא דקרא דכתיב המול לכם כל זכר: שאם אתה אומר. זכר הוא לכל דבר בערכין יערוך אם אמר ערכי עלי יערכנו: הזכר. ה' יתירה קדרים וגבי נקבה דרים ואם יתירה: ולא טומטום ואנדרוגינוס. סתם סיפרא ר' יהודה היא: מתני' ושכח ומל של אחר שבת בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה ועבד חבורה שלא לצורך ובהא אפילו ר' יהושע מודה: אחד למול בערב שבת כו' רבי אליעזר מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת ואע"ג דטרוד בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שעבר זמנו ואפ"ה חייב: ור' יהושע פוטר. דקסבר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור: נולד בין השמשות נימול לתשעה. כי מיום שמיני של מחר הוא נימול דשמא בין השמשות יום הוא ונימול לתשעה: היה היום ע"ש. אי אפשר למולו לשבת הבאה דשמא תשיעי הוא והוי להו מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד אחר שבת שהוא עשירי: חל יום טוב אחר שבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א: גם עייק. צועק: חלצתו חמה. נשלף ממנו חולי ויצא מגופו:

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות סמג לאוין קנ טור יו"ד סי' טו:

ב מיי' פ"ד מה' מאכלות אסורות סמג עשין כח טור יו"ד סי' רפו:

ג מיי' פ"ב מהל' שגגות:

ד מיי' פ"ק מהל' מילה סמג עשין כח טור יו"ד סי' רסג:

שלטי הגבורים

שמא נפלים הם ולא כלו להן חדשיהם כמבואר בקונטרס הראיות: כתב הרא"ש ותמהני על האי פיסקא דכרבנן קי"ל אפי' לקולא דאם אשת כהן היא אינה חולצת ומחזקי ליה כולד גמור להתיר יבמה לשוק וסמכינן ארוב ולדות שהן של קיימא ולא עבדינן כרשב"ג אלא להחמיר ולהצריך חליצה לאשת ישראל ולאסור בהמה שנשחטה תוך ז' ימים ולענין אבילות דקיימא לן כרבא המיקל באבל: [בעמוד הקודם בשלטי הגבורים אות א' ד"ה רבינו ומיי' צ"ל ושברה עמה אע"פ שילדה ואח"כ עגלה דהיינו וכו']:

א הפוסקים כתבו בשם ר"ת דהלכה כרבי יהודה דמהלין עליו בשבת ורבינו הביא שתי הדעות ולא הכריע אלא שהטוי"ד סי' רס"ו כתב בשם רבינו שדוחה את השבת הגם כי מדבריו נראה שהוא עושה עיקר מדברי האומר דאינו דוחה שבת וכן שמיע להו להגהות מיי' פ"ק מהל' מילה דברי רבינו וכן פסק מיי' דאינו דוחה השבת וכ"כ סמ"ג עשין כ"ח והטור הביא גם דעת ר"י דס"ל דאנדרוגינוס דוחה שבת וכ"כ מסקנת הטור:

ב מיי' פ"ק מהל' שבת וסמ"ג עשין סי' כ"ה כתבו דדחיא י"ט שני של גליות והטור י"ד סי' רס"ו כתב בשם אביו הרא"ש דלא דחיא יו"ט שני של גליות:

ג וצ"ע בדברי הטור דנראה שפוסק שלא כדברי התלמוד וכבר ביארתי זה בחדושי.

הגהות הב"ח

(א) ג"ע לי: (ב) סבירא ל"ל:

הגהות מא"י

[א] צורניתא ובגמרא צורייתא:

המאור הקטן

[דף קלו ע"א] **והא** דאמר אביי בפיהק ומת דברי הכל מת הוא הלכה היא אע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל ולא שיהא מת ודאי אלא שהוא ספק מת ונ"מ להיכא דפיהק ומת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה חולצת לדברי הכל ואפילו אשת כהן אינה מתייבמת מפני שהוא כספק מת ספק חי אבל אם מת מתוך חולי הרי הוא כנפל מן הגג או אכלו ארי ובההיא עבדינן כרבנן דאמרי ודאי חי הוא ולא מצרכינן חליצה באשת כהן משום דלא אפשר:

וכן נראה לי בטומטום שנקרע ונמצא זכר דחיישינן לדרב שיזבי דאמר בפרק יש נוחלין אף אינו נימול לשמונה ולא דחינן שבתא עליה ומהלינן ליה לשמונה כד מיקלע שמיני שלו בחול:

מלחמת ה'

ועוד והא דאמר אביי פיהק וכו' ה"ה כנפל מן הגג או אכלו ארי: **אמר** הכותב א"כ לימא פיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי במת כדרכו מדקא רהיט ואמר נפל מן הגג ואכלו ארי ש"מ כל שמת בתוך ל' הרי הוא כפיהק ומת אלא דאורחא דמילתא דנפל נקט שחולי קל ממית אותו פתאום וכן הדעת נוטה שהפסק חיותו גורם עליו חולי אבל כשמת בידי אדם אין בו מוכיח לנפל הלכך מדחיא דאביי מהא דאיתמר מת בתוך שלשים וכו' דאלמא במת נמי פליגי ולא בנהרג בלבד כדעת רבי' הגדול וכ"כ רבינו חננאל ז"ל אבל בעל הלכות פסקה לדאביי בהלכות יבום וחליצה ויכולנו לומר כן ולהעמיד פלוגתא דרבינא ורב שרביא בנהרג אלא דלא נהגי אינהו לא למימר כאביי ולא למפלג עליה ונקים להו מת סתם ולא מפרשו לא פיהק ומת ולא נהרג ואנן מוקמינן לה כאביי דנהרג נמי כמת בתוך שלשים הוא אלא שבעל הלכות כתבה בענין אחר שהוא גורס בהא איתמר מת ביום שלשים וחלק בין יום שלשים בין בתוך שלשים ויש שבוש בהלכותיו בזה אבל דברי הכל פיהק ומת היינו כל שלא נפל מן הגג ולא אכלו ארי: ועוד וכן נראה בטומטום שנקרע כו' עד כד מקלע שמיני שלו בחול: אמר הכותב אבל לרבינו הגדול ז"ל אין לו בזה בית מיחוש אלא הלכה כרב שיזבי דליכא דפליג עליה הלכך נימול לאחד ואין חוששין לשמיני וזו מתשובות הרב ז"ל:

נר מצוה

לו כל שבעה להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת או לא ואיפשיטא דבעינן הני שבעה מעת לעת: **מתני'** ואלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה אם היה כהן אינו אוכל בתרומה ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין *מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל: **גמ'** א"ר אבין א"ר ירמיה בר אבא בשר החופה את רוב גובהה של עטרה וכן הלכה: אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תאנא אמר רשב"ג קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אין צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה: מל ולא פרע וכו': ת"ר המל אומר בא"י אמ"ה אקב"ו א על המילה אבי הבן אומר בא"י אמ"ה אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים והמברך אומר בא"י אמ"ה אשר קדש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש על כן בשכר זה אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית. המל את ב הגרים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית וכו' המל את העבדים אומר בא"י אמ"ה אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ [א] שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ברוך אתה ה' כורת הברית ומאן דמהל גר ועבד ניכסי ערוה וניבריך על המילה והדר לימהול ובתר דמהיל ליבריך למול את הגרים וכו' וגר אף על גב דאמהיל בארמיותיה בעי להטיף ממנו דם ברית ועד דמתפח (א) לא מטבלינן ליה וכד מטבלינן ליה צריך למיזל בהדיה תלתא ונימא ליה כי היכי דאמרינן ליה מעיקרא וגייזי ליה ממזייה ושקלי ליה טופריה דידיה ודכרעיה וצריכי למיחזייה כד טביל וכד סליק מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה וכן עבד משוחרר וכן עבדא ואמתא דזבין להו מעיקרא מן הנכרי אתו תלתא ואמרי ליה מצות דמחייב בהו עבד ומטבלינן ליה כדכתבינן בהלכות [ב] גרים בפ' החולץ והיכא דאשתפיך חמימיה דתינוק ישראל ואיבדור סמני' בתר דאמהיל עבדינן ליה בשבתא מפני הסכנה אשכחן בהלכות גדולות[ג] (ב) כתיבי והיכא דאייתי איזמל במעלי שבתא לשבתא ואיגניב או איפגים מקמי מילה שרי ליה למימר לנכרי לצבותיה או לאיתויי איזמל אחרינא

רבינו נסים

ליה ביני וביני: **איבעיא** להו מי בעינן מעת לעת. כלומר שיהו שבעה שלמין ממש וכתב הרב אלפסי ז"ל דאיפשיטא דבעי הני שבעה מעת לעת ולאו דאפשיטא הכא אלא ביבמות פ' הערל הוא שאמרו כן ועל זה סמך הרב ז"ל: **מתני'** ואלו הן ציצין וכו'. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנה משפעת ויורד לראשו: ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא דילפינן ביבמות [דף ע.] ערל אסור בתרומה: אם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר של מעלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה כולו כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד מתקנו ומשפע באיזמל מאותו עובי: **גמ'** בשר החופה רוב גבהה של עטרה. דלא תימא רוב היקפה בעי אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: קטן המסורבל בבשר. שמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכוסה: כל זמן שמתקשה. ומתוך קשיו מתפשט בשרו לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך לימול הא נראה ואינו נראה צריך למתניתין אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה לא צריך ולא הכריע בזה הרב אלפסי ז"ל כלום:

אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו

כתב רבינו שמואל ז"ל שצריך לברך כן קודם המילה שבכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ועוד דלישנא דלהכניסו להבא משמע וכדאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ז.) דבלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע אבל ר"ת ז"ל חלק עליו לפי שמשנה סדר הברייתא שסדרה תחלה ברכת המל ואח"כ ברכת אבי הבן ועוד דקתני העומדים שם אומרים כשם (ג)שנכנס לברית דאלמא שכבר נכנס ונימול ומאי דקאמר להכניסו להבא משמע ומוכח לה מדאמרי' התם בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע לאו קושיא היא דלאו למימרא דלהבא דוקא משמע ולא לשעבר אלא דטפי משמע להבא מלשעבר אבל הוא הדין נמי דמשמע לשעבר ובעל ביעור הוא דפליגי דמר סבר מעיקרא בלחוד משמע ומר סבר להבא נמי משמע ודקאמר דכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן לא קשיא דברכה זו דלהכניסו אינו אלא שבח והודאה בעלמא על שזכהו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו:

המברך אומר אשר קדש ידיד מבטן. יצחק קרוי ידיד על שם יחידך אשר אהבת: מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה: וחק בשארו שם. בבשרו שם חק של מילה: וצאצאיו. אחריו: חתם באות ברית קדש. באות זה של ברית קודש: צוה להציל ידידות שאריתו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו כך פרש"י ז"ל ור"ת ז"ל פי' דאברהם נקרא ידיד כדדרשינן מה לידידי בביתי זה אברהם בפ' כל המנחות באות מצה (דף נג:) ובברכה זו מזכיר שלשה האבות ידיד זה אברהם חק בשאריו שם זה יצחק וצאצאיו חתם באות ברית קדש זה יעקב וא"ת ומנא לן באברהם שנתקדש מן הבטן י"ל דדילמא קים להו דילפינן ליה בגז"ש דידיעה ידיעה באברהם כתיב כי ידעתיו ולהלן הוא אומר (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיך: **המל** את הגרים אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהן דם ברית. (א) זו היא גרסתו של הרב אלפסי ז"ל וא"ת למה שינו טופס ברכה זו לתקן בה למול ולא תקנו בה על המילה כמו שתקנו בו במילה של ישראל ועוד למה כללו הכל בברכה אחת ולא תקנו בה שתי ברכות תחלה וסוף כמו שתקנו במילה של ישראל המל אומר וכו' המברך אומר וכו' ועוד למה תקנו בה ולהטיף מהן דם ברית יש לומר דכי מברכינן בעל הני מילי מצוה שאפשר לעשות על ידי שליח אבל הכא כיון שהגר ממליא עצמו ולא סגי בלאו הכי תקנו אותה בלמ"ד והכי מוכח בפ"ק דפסחים (שם:) דכל היכא דלא סגי דלאו איהו גופיה עביד שייך טפי בברכת למ"ד מעל ומה שכללו הכל בברכה אחת ולא ברכו בה תחלה וסוף היינו לפי שאינו גר עד שימול ויטבול ולפיכך לא ברכו [ד] עליה על המילה כשם שאין מברכין על הטבילה אלא הוא עצמו בעלייתו מברך עליה אבל כללו הכל בברכה זו לפי שדם המילה בריתן של ישראל הוא ועל הברית אנו מברכין ומה שתקנו בה להטיף מהם דם ברית לפי שיש כמה גרים שמתגיירין כשהן נימולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית היא לפיכך תקנו לכולם כן כך פי' [ה] הרמב"ם ז"ל אבל יש ספרים שכתוב בהן המל אומר על המילה והמברך אומר למול את הגרים וכן כתב הרב בעל הלכות ז"ל ושני ברכות תקנו בה תחלה וסוף כשאר המילות והרז"ה ז"ל הקשה דהיאך יברך לבסוף למול דהא למול להבא משמע כדאמרינן בלבער ולאו קושיא היא שכבר כתבתי למעלה דלאו למימרא דדוקא להבא משמע אלא דטפי משמע להבא מלשעבר מה שאין כן בעל ביעור דמשמע מעיקרא למאן דסבירא ליה הכי התם והיינו דמברך אבי הבן להכניסו לאחר המילה והכא נמי כיון דלאחר המילה הוא דמברך אין לטעות בו שהוא מברך להבא שכבר בירך לפניה ברכה אחרת אלא על המילה שנעשית כבר והרמב"ם ז"ל כתב בפרק שלישי מהלכות מילה כדברי הרב אלפסי ז"ל: **וגר** אע"ג דאימהל בארמיותיה. כבר פירשתי למעלה [ברי"ף סי' תנ"ד] למה פסק הרב אלפסי ז"ל שצריך להטיף ממנו דם ברית: **ואשכחן** בהלכות גדולות והיכא דאייתי איזמל ממעלי שבתא

רש"י

מעת לעת. ז' מעת לעת: מתני' ציצין. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנו הוא משפע ויורד לראשו: ואין אוכל בתרומה. אם כהן הוא וביבמות ילפינן דאסור ערל בתרומה: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו. משפע אותו באיזמל מפני מראית העין שלא יהא נראה כערל: פרע. גילה: גמ' רוב גובהה. לא תימא רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד: קטן המסורבל בבשר. שמן ועב ולאחר שנימול נראה כמכוסה: כל זמן שמתקשה. ומתוך הקישוי מתפשט בשרו: נראה ואינו נראה. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך: אשר קידש ידיד מבטן. יצחק קרוי ידיד על שם יחידך אשר אהבת: מבטן. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה: בשארו. בבשרו: שם. חק של מילה: וצאצאיו. של אחריו: באות ברית. זו של ברית קדש: צוה להציל ידידות שארנו משחת. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו:

סליקו להו ר"א דמילה

עין משפט

א מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טוי"ד סי' רסד וא"ח סי' שלא: ב מיי' שם פ"ג סמג שם טוי"ד סי' רסה: ג מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טוא"ח סי' שלא טוי"ד סי' רסו:

הגהות חו"י

(א) לכן נ"ע מ"ש בסמוך בתר הכי:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בברייתא פרק החולץ איתא נתרפא מטבילין אותו מיד ובגמ' נתרפא אין לא נתרפא לא מ"ט משום דמיא מרזו מכה ומ"ש וכד מטבילינן ליה צריך למיזל בהדי תלתא ברייתא שם ומשמע אבל כשמלין אותו מתחלה אין צריך ג' וכן נראה מדברי הרמב"ם בהא"ב וה"ט משום דבשעת טבילה צריך לקבל עליו מצות וכן פי' התוס' לחד פירושא בפרק החולץ דלא בעינן ג' אלא משום קבלת מצות ומ"ש ונימא ליה כו' פירש דבשעת טבילה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר וכו' כי היכי דאמרי' ליה מעיקרא כשבא להתגייר כדתניא התם גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית כו' והוכר הרב דבשעת טבילה שבו היגמר גירותו חוזרים ואומרים לו כן וכ"כ הרמב"ם פי"ד מהא"ב ומ"ש וגייזי ליה ממזייה וכו' אין לה גמרא ונראה דמשום טבילה כדי שלא יהא שום דבר חוצץ ולכן דקדק ואמר ממזייה פי' מקצת שערו שמסובכין וכן נטילת צפרנים משום צואה שתחת הצפורן וכדתני התם וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר כו' [ואפשר עוד לתרץ לדברי ר"מ הדרשן שהעתיק רש"י בפ' בהעלותך ומ"ש וצריכין למיחזיי' כד טביל טעמו כיון שבטבילה זו נגמר גירותו וגר בעי ג' דמשפט כתיב ביה כדאיתא התם הילכך בעינן שכל הג' יהיו רואין הטבילה ומ"ש וכד סליק מברך כו' טעמו מבואר דלא יכול לומר וצונו עד שנעשה גר גמור וכדאיתא בפ"ק דפסחים: ומ"ש וכן עבד משוחרר היינו לומר דבעי נמי טבילה כשבא לכלל ישראל גמור אבל לענין קבלת מצות אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור דאפי' בע"כ משחררו והכי אסיק רב פפא בפ' החולץ ונראה בעיני דאף ג' אינו צריך דעיקר טעמא דבעי ג' משום קבלת מצות וכיון דא"צ לקבלותו ולדעתו א"כ לא בעינן נמי ג' וזהו שדקדק ואמר וכן עבדו ואמתו דזבין להו מעיקרא מן הנכרים אתו תלתא וא"ל מצות כו' דודאי בטבילת עבדות דצריכה להיות מדעתו של עבד ולדעת הרב שלא כדעת רש"י בפ' החולץ דכתב להדיא שבזה חולקין רש"י והרי"ף ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' דטבילת שיחרורו בג'. והטור ז"ל נראה ממנו דבין בטבילת עבדות ובין בטבילת שיחרור לא בעי ג' וכאן אין מקום להאריך: (ב) כתב כצ"ל: (ג) שהכנסתו כצ"ל:

שלטי הגבורים

א רשב"ם כתב דברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו מברך קודם שיברך על המילה וכ"כ רא"ש ור"ת כתב שמברך על המילה תחלה ואח"כ מברך להכניסו ולפי דבריו שכתבו התוס' נראה דגם לדידיה אם האב עצמו הוא המוהל שיש לו לברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו תחלה וכ"כ הרשב"א דהאב עצמו שמל יברך תחלה להכניסו דהא שנהגו לברך תחלה המוהל היינו דחיישינן שמא יחזור בו המוהל ואם יברך האב תחלה ברכת להכניסו נמצא שבירך ברכה לבטלה אבל השתא שהאב עצמו הוא המוהל דליכא למיחש שמא יחזור בו עליה דידיה רמיא לברך להכניסו תחלה וכן נראה דברי רב שר שלום ודברי בעל העיטור שהביא הטור י"ד סי' רס"ה דיש לחלק בין אם האב הוא המל או אחר הוא המל ומיהו לפי פירוש חד שעושה הרא"ש והר"ן אליבא דר"ת נראה דל"ש אם האב הוא המל או אחר הוא המל דלעולם מברך להכניסו אחר ברכת המילה שכתבו דאין שייך כאן עובר לעשייתן כיון דברכת להכניסו אינו אלא שבח והודאה והרא"ש כתב דיש לברך ברכת להכניסו קודם שיעשה פריעה וכן עמא דבר ונראה דאליבא דכ"ע אם אירע שבירך אותה קודם ברכת המילה שאין להחזירו לברך פעם אחרת וכן נראה דברי הרשב"א להדיא ומיי' וסמ"ג כתבו בסתם כסדר הברייתא וכן רבינו אם יש לברך ברכת להכניסו כשאין שם אבי הנער כתב מיי' פ"ג מהל' מילה שאם אין שם אבי הנער שאין לברך ברכה זו כלל לא ב"ד ולא אחר טעם והטור יו"ד סי' רס"ה כתב שנוהגים בכל המקומות שיברך אותה מי שתופס הנער וכן כתב הראב"ד והגהות מיי' האריכו בזה ועל ברכת המילה איכא פלוגתא כשאבי הבן עצמו מברך אם אומר על המילה או למול מיי' כתב דאבי הבן מברך למול וכל הפוסקים כתבו שאין לחלק בין אבי הבן לאחר וכולם מברכין על המילה ואם מברכין שהחיינו בשעת המילה כתב מיי' דאבי הבן מברך שהחיינו על כל מילה ומילה והטור יו"ד סי' רס"ה כתב בשם ר"י ובעל העיטור שאין לו לברך ונראה דאפי' בבן ראשון הנולד לו אין לו לברך שהחיינו בין למ"ד משום צער דינוקא בין למ"ד משום שיש בו שותפין דהיינו אביו ואמו והקב"ה בין למ"ד לפי שלא יצא מכלל נפל והאבי"ה כתב שהמל את בנו בעצמו מברך שהחיינו והאריך בראיות כדאיתא במרדכי ובהגהות מיי' וגם עשה מעשה בעצמו:

ב לפי גירסת רבינו ומיי' פרק ג' מהל' מילה

הגהות מא"י

[א] מן שנאמר עד למול את הגרים וכו' כ"ז מוקף: [ב] תי' גרים נמחק: [ג] בהלכו' גדולות דהיכא כצ"ל ותי' כתיבי נמחק: [ד] תי' עליה נמחק: [ה] הרמב"ן כצ"ל:

מלחמת ה'

ובתב עוד וקטן גר מטבילין אותו כו' עד והלכה פסוקה היא והנה במסכת יבמות בפ' החולץ כתבה רבינו הגדול ז"ל גבי דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד וכבר הגיע לידי הנוסחה הראשונה בכתב ידו של רבינו ז"ל ונמחקה זו השמועה ממקום עיקרה בכתובות לפי שסמך לו על זו שבפרק החולץ אבל השמיט מה שאמר רב יוסף ואם הגדילו יכולין למחות ולא ידעתי על מה אלא אם כן הוא מפרש כדברי רב יוסף בגר שנתגיירו בניו עמו אבל לרב הונא דאמר גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד אם בא להתגייר והטבילוהו על דעת ב"ד אינו יכול למחות שאע"פ מה כח ב"ד יפה ואינו מתחזר:

המאור הקטן

יש ספרים שכתוב בהם במילת גרים ובמילת עבדים המל אומר ברוך אקב"ו על המילה והמברך אומר ברוך אקב"ו למול את הגרים או את העבדים וחותם כורת הברית וזה נראה שיבוש שאין צריך לברך אחר המילה למול את הגרים ולא למול את העבדים שטעם למול להבא משמע כדאמרינן בלבער דכ"ע לא פליגי דלהבא משמע ואין לנו בזה אלא כמו שכתוב בהלכות הרי"ף וכן נמצא בספרים המדוייקים והטעם שמברכין להטיף ממנו דם ברית במילת גרים ועבדים מה שאין כן באחר מפני שהם בני דעת וכדי שיקבלו עליהם עול תורה ומצות בשמחה ולא ידאגו לדם הנוטף מהם: וקטן גר מטבילין אותו ע"ד ב"ד ואם הגדיל יכול למחות ואם הגדיל שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות ועיקרה בכתובות בפ' ראשון והרי"ף השמיטה ולא הזכירה לא לענין כתובה ולא לענין מילה והלכה פסוקה היא:

אחרינ' כההוא *ינוקא דאשתפיך חמימיה אמר להו רבה לייתו מגו ביתאי א"ל אביי והא לא עירבו א"ל נסמוך אשיתוף והא לא שתיף לימרו לנכרי ליזיל לייתי לי מגו ביתאי אמר ליה אביי בעאי לאותובי למר ולא °שבקן רב יוסף דא"ר כהנא כי הוינן בי רב יהודה אמר לן בדאורייתא מותבינן תיובתא והדר עבדינן עובדא בדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן תיובתא הדר אמר לו מאי בעית דתותביה [א] א"ל מהא דתניא הזאה שבות היא ואמירה לנכרי שבות היא *מה הזאה שבות ואינה דוחה שבת אף אמירה לנכרי שבות ואינה דוחה שבת א"ל ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה [ב] דהא מר לא א"ל לנכרי זיל אחים לי דהוא מעשה דאסור מדאורייתא אלא זיל אייתי לי דלית ביה מעשה דידים אלא דיבורא בעלמא הוא ושתק ולא מצא תשובה ועיינינן בהו ואשכחן דלאו מילי דסמכא נינהו ומגופא דהאי עובדא ילפת דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רה"ר מדקאמר ליה דהא מר לא א"ל (א) זיל אחים לי מכלל דאסור למימר לנכרי זיל אחים לי וכמה מרבוואתא טעו בהאי פירושא דהאי מימרא דקסברי דהאי דא"ל ולא שני [ג] ליה למר בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה אשבות דהזאה קאמר ליה דשבות דהזאה שבות דאית ביה מעשה ושבות דאמירה לית ביה מעשה בידים דדיבורא בעלמא הוא ואקשו בה הכי ואמרי הואיל ואמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה הוא מה לי א"ל אייתי לי מגו ביתאי ומה לי א"ל זיל אחים לי תרווייהו שבות דלית בהו מעשה נינהו דדיבורא בעלמא הוא ושרי ואטעו לכולהו נוסחאי דגמרא דקסברי דליכא בגמרא דהא מר לא א"ל זיל אחים לי אלא טעותא דנוסחי הוא ולא כדקא סברי הוא ונוסחי לית בהו טעותא אלא נוסחי מעלייא נינהו (ג)ולא פירושי' כדקא סברילהו אלא [ד] האי דא"ל ולא שני ליה למר *בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה לאו אשבות דהזאה קאמר ליה אלא הכי קאמר ליה הא דאמרת אמירה לנכרי שבות וקא (ג) מדמיתו לה לשבות דהזאה דאסירא לא שני לך בשבות דאמירה גופה בין שבות דאית ביה מלאכה לשבות דלית ביה מלאכה דהא מר לא א"ל זיל אחים לי דאית ביה מלאכה אלא אייתי לי מגו ביתאי קאמר ליה דטלטול בעלמא הוא דלית ביה מלאכה דשמעת מינה דכי אמרינן אמירה לנכרי שבות בדבר שהוא מלאכה אבל בדבר שאינו מלאכה כגון האי לא אמרינן ביה אמירה לנכרי שבות הרי נתברר לך דליכא בנוסחאי טעותא ומילי דברירן אינון והאי דאמרי' שבות דלית ביה מעשה ולא אמרינן שבות דלית ביה מלאכה מעשה ומלאכה בהאי ענינא חדא מילתא היא דקרו אינשי למלאכה מעשה כדאמרינן ובין יום השביעי לששת ימי המעשה והיינו מלאכה וכבר נתברר לך דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רשות הרבים והאי דכתב בעל הלכות טעותא הוא ולא תסמוך עילויה:

דף כז: ונכרי אסור למימהל דגרסינן במס' ע"ז* איתמר מנין למילה [ב]בנכרי שהיא פסולה דארו בר פפא משמיה דרב אמר כדכתיב °ואתה את בריתי תשמור ור' יוחנן אמר °המול ימול יליד ביתך קרי ביה המל ימול מאי בינייהו איכא בינייהו אשה לרב דאמר ואתה את בריתי תשמור אשה כיון דליתא בברית לא מהלא לר' יוחנן דאמר המל ימול כיון [ה] דישראל הוא אפילו ערלים כמהולים דמו: איתתא נמי בכלל ישראל היא ומהלא הלכך היכא דליכא גברא יהודאה דידע למימהל ואיכא איתתא יהודיתא דידעה למימהל ומהלא שפיר דמי דהלכה כרבי יוחנן דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן:

סליקו להו ר"א דמילה

רבי אליעזר אומר תולין את [ג]המשמרת ביום טוב ונותנין לתלויה בשבת וחכמים אומרים אין תולין המשמרת ביום טוב ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביום טוב: גמ' וחכ"א וכו': איבעיא להו תלה (ב) מאי אמר רב יוסף תלה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה תלה כוזא בסיכתא הכי נמי דמחייב *אלא אמר אביי מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכן הלכה: °מנקיט אביי חומרי מתנייתא ותאני הגוד והמשמרת כילה וכסא גליין לא

דף קלח. [דף סב ע"א]

רש"י

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת · (ד)שמסננין בו שמרי יין ומותח לכל לד בעוגל ונעשית כאוהל על חלל הכלי ואע"ג דעביד אהלא שרי ביו"ט אבל בשבת מיתלא לכתחלה לא אבל אם היא תלויה נותנין לתוכה שמרים ומסננין (ה) ואין דרך בורר בכך: גמ' תלה כוזא בסיכתא · תלה כלי במגוד: הכי נמי דמחייב · (ו)הכא מאי תיובתא איכא באהל עראי בנין גמור לא הוי אלא מדרבנן הוא דמיתסר: אלא אמר אביי מדרבנן · קאסרי דהוי עובדא דחול: מנקיט · מלקט: חומרי מתנייתא · כללות של ברייתות · חומר קשר כלומר כללות (ז) שמנא בגוד לבד ובכסא גליין לבד ובמשמרת לבד והוא כוללן יחד הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרים לכתחילה בחומר אחד: הגוד · (ח) עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנצין ועוברי דרכים ממלאים אותו יין או חלב (ט)במקום שתוקעין שם אהליהן ללון (י) ושוטחין אותו ופיו מתוח על גבי ארבע יתידות והרוח עוברת תחתיו ומצטנן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: כילה · שיש בגגה טפח: כסא גליין · כמו מטה גללניתא (כ) דבמה סומכין

תורה אור

רבינו נסים

שבתא וכו'. דעת הרב בעל הלכות גדולות ז"ל שמתירין אמירה לנכרי אפילו בדבר שיש בו מלאכה גמורה גבי מכשירי מילה לפי שהוא מפרש הא דאמרינן [עירובין דף סז:] גבי ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה דאמרינן [שם דף סח.] ולא שאני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה דכל שבות שנעשה על ידי ישראל כגון הזאה קרינן שבות דאית ביה מעשה ולפיכך אע"פ שאין בהם אלא משום שבות העמידו דבריהם במקום כרת אבל אמירה לנכרי אפילו במלאכה גמורה קרינן שבות דלית ביה מעשה כיון דלא עביד ישראל מעשה כלל ולפי נר מצוה זה לא גרסינן התם דהא מר לא אמר עירובין זיל אחים לי שלפי שטתו אפילו [למימר ליה] להחם ליה שרי:

ונמצא פסקן של דברים לפי שטה זו שמתירין אמירה לנכרי אפילו במלאכה גמורה לגבי מכשירי מילה ואם באנו להשוות שאר מצות למכשירי מילה כדרך שהשוה אותן הרמב"ם ז"ל לפי שטתו וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד אף בכל המצות נתיר אמירה לנכרי אפי' במלאכה גמורה ונראה שזה הוא דעת הרב בעל העטור ז"ל שהתיר לומר לנכרי להדליק לו את הנר לסעודת שבת: אבל דעת הרב אלפסי ז"ל אינו כן שהוא סובר דלא שרי אמירה לנכרי במכשירי מילה אלא בדבר שאפי' על ידי ישראל אינו אלא משום שבות וכמו שכתוב בהלכותיו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות מילה והוא ז"ל התיר שבות דשבות דהיינו אמירה לנכרי בדבר שהוא משום שבות במכשירי לולב ושופר אבל הרמב"ן ז"ל סובר דבכה"ג נמי לא שרי אלא במילה בלבד לפי שניתנה שבת לידחות אצלה אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל כדאשכחן דלא דחינן שבות דשבות במקום פסידא וזו היא שנינו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה ואע"ג דהוי שבות דמלאכה שאינה צריכה לגופה [ו]:

ונכרי אסור למימהל וכו' ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך. ולא נכרי ומסקינן התם בפ' אין מעמידין (דף כז.) דאפי' ערבי מהול אינו כשר למול אבל אתתא מהלא וכדרבי יוחנן:

סליקו להו ר"א דמילה

משמרת. מסננת שמשמרין בה שמרי יין ומותח פיה בכל לד בעגול ונעשת כאהל על חלל הכלי (נ)אע"ג דעביד אהלא ביו"ט שרי דרבי אליעזר סבר ליה דמכשירי אוכל נפש אע"פ שאפשר לעשותן מערב יו"ט דוחין יו"ט כדאיתא בגמרא: אבל בשבת אין תולין לכתחלה. אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרי' ומסננין דאין דרך בורר בכך: וחכמים אומרים אין תולין המשמרת ביו"ט. דסבירא להו דמכשירי אוכל נפש אין דוחין יו"ט: ואין נותנין לתלויה בשבת. דדרך בורר בכך: אבל נותנין לתלויה ביו"ט. כשאר כל אוכל נפש שהוא מותר ביו"ט: גמ' תלה חייב חטאת. בשבת משום דקא עביד אהלא וביו"ט מלקות במזיד דלא שייך ביה קרבן: תלה כוזא בסיכתא. תלה כלי קטן במגוד: הכי נמי דמחייב. הא ודאי [לאו] אהל קבוע הוא: אלא אמר אביי מדרבנן. הוא דמתסר: מנקיט. מלקט: חומרי מתנייתא. לכללי של ברייתות: חומרי קשר כלומר שמצא ברייתא בגוד לבדה ובמשמרת לבדה [ובכילה לבדה] ובכסא גליין לבדה והוא כללן יחד ושנה כל הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרין לכתחלה בחומר אחד: הגוד. הוא העור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנצים ועוברי דרכים ממלאין אותו יין או חלב (מ) במקום שתוקעין שם אהליהם ללון ושוטחין אותו ופיו מתוח על גבי ארבעה יתדות והרוח עוברת תחתיו [ז] ומצטנן שלא יתקלקל היין והוא כאוהל לאחר שנמתח ואע"ג דלא מיתסר משום אהל אלא בשצריך לחלל שתחתיו וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד אפשר שהגוד הזה צריך להיות חלל תחתיו כדי שיכנס שם הרוח ויצטנן: כילה. פרש"י ז"ל שיש בגגה טפח אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל נראה דדוקא כשאין בגגה טפח הוא דפטור אבל אסור אבל יש בגגה טפח אהל קבע הוי וחייב חטאת וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד: כסא גליין. כמין מטה גללניתא דפ' כירה והוא שם מקום ומפרקין מטותיהם וכשאותם וטוענים אותן עמהם וחוזרין ומחזירין אותן

עין משפט

א מיי' פ"ב ופ"ו מהל' מילה סמג עשין כח טוא"ח סי' שלא:

ב מיי' פ"ב מהל' מילה סמג עשין כח טור א"ח סי' רסב:

ג מיי' פכ"א מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שטו ותקי:

שלטי הגבורים

וסמ"ג עשין כח אין לברך כי אם ברכה אחת שהוא אקב"ו על מילת העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם וגו' ברוך אתה ה' כורת הברית וכן בגרים אומר על מילת הגרים ולהטיף מהם דם ברית והרא"ש כתב שמברך עליהם ב' ברכות חדא על המילה וחדא אקב"ו למול את העבדים וכו' או למול את הגרים וכן כתב בעל העיטור וכן בעל הלכות:

הגהות חו"י

(א) נ"ב פי' בשבת:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב לנכרי: (ב) ולאו כצ"ל: (ג) מדמת כצ"ל: (ד)נ"ב משמרת: (ה)דאין כצ"ל: (ו)והכא נמי וכצ"ל: (ז) שמצא בברייתא בגוד לבדה וכו' ובכילה לבדה הוא כוללן יחד ושנאן כולן הפטורין כצ"ל: (ח) נ"ב הוא: (ט) ובמקום כצ"ל: (י) שוטחין כצ"ל: (כ)נ"ל דפרק כירה: (ל) ואע"ג כצ"ל: (מ) ובמקום שתוקעין וכו' שוטחין כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב למר א"ל דתניא וכצ"ל ותי' מהא נמחק: [ב] דהא מר וכו' ושתק כ"ז מוקף: [ג] לך בין כצ"ל ותי' למר נמחק: [ד] הא דא"ל ולא שני לך בין כצ"ל ותי' למר נמחק: [ה] דישראל כצ"ל: [ו] נ"ב סיא: [ז] ומכוין כצ"ל:

א רבינו כתב דאפי' אין בגגה טפח אסור מדרבנן לעשותו בשבת דס"ל דבכה"ג מקרי אהל ערארי ולפי זה הא דאמרי' מי שהם דכילת כל אדם חוץ משל חתנים דאסור לנטותה בשבת מיירי נמי אפי' אין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח קים ליה לרבינו דחשיב אהל קבע ואסור מדאורייתא וכן הוא דעת מיי' פרק כ"ב מהל' שבת ורש"י ס"ל דאפי' יש בגגו טפח לא חשוב משום הכי אהל קבע אלא אהל עראי ולהכי גבי כילות של כל אדם דאמרי' התם דאסור מדרבנן כתב רש"י דמיירי שיש בגגה טפח והכי נמי טלית כפולה אפי' יש בגגו טפח אם כרך חוט ומשיחה מאתמול שרי לנטותו בשבת ואם אין בגגו טפח לא הוי אהל כלל ומותר לכתחלה לנטותו בשבת וכ"כ הרא"ש והטור א"ח סי' שט"ו ובכילת חתנים אפשר דכולהו שוין שאם כרך עליה חוט או משיחה דשרי לנטותה אפי' יש בגגה טפח כיון דכשאין בגגה טפח כולהו מודי דשרי לנטותה אפי' בלא חוט ומשיחה כאשר כתבתי בחדושי בס"ד :

לשון ריא"ז

טלית שהיתה כפולה מע"ש שהיתה נתונה ע"ג עץ ארוך וב' קצותיה משולשלין מכאן ומכאן ובא לנטותה בשבת קנה אחד מכאן וקנה אחד מכאן הרי זה אסור מדברי סופרים שדומה לאהל שיש לו גג ואם היו קשורין חוטין בקצותיה מע"ש כדי לנטותה בהם מותר לנטות' בשבת לפי שדומה לאהל שהתחיל בו מע"ש וכא להוסיף עליו בשבת כמו שיאמר מז"ה ואע"פ שאין עשין אהל עראי בין ביו"ט בין בשבת מותר להוסיף עליהם אפי' בשבת שאם היה פרוסה מקצת שאהל מע"ש מותר להוסיף עליו בשבת ולפרוס כולו :

ב כתב הרא"ש ז"ל תמהני על רב אלפסי ז"ל שכתב כן הא אמרן במתני' כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה ומוקי לה שאין בגגה טפח ולא פחות מג' סמוך לגגה טפח ומאי שנא טלית כפולה שהוא יותר בנין ערא' מכילת חתנים ואין דבריו נראין בזה כלל אלא מיירי שיש בגג טפח אי נמי כגון לאחר שכלה השיפוע של הטלית יורד ממנו בשוה בלא שיפוע ברוחב טפח כדאמרי' גבי כילת חתנים אבל נחתא מפוריא טפח אסורה והא דאמרי' כרך עליה חוט או משיחה מות' איירי אפי' לא היתה פרוסה טפח אלא כולה כרוכה דכריכת חוט או משיחה חשיב כאילו היתה פרוסה טפח :

ג לרש"י אפי' הוא בולט טפח לחוץ אם הוא מהודק בראשו מותר לצאת בו לרה"ר אבל אם אינו מהודק בראשו אסור לצאת בו לרה"ר שמא יעבירנו הרוח מראשו ואתי לאתויי בשבת וכתב סמ"ג לאוי ס"ה דדוקא בכובעים של לבד פילטרן בלע"ז צריך חוט או משיחה להדקו בראשו אבל כובעים של צמר והאלמאג"ם אפי' בלא קשירה כשהם מהודקים שרו לצאת בהן וכן כתבו הגהות מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת בשם ספר התרומה וספר א"ז ולדברי ר"ת אין התלוי אם מהודק בראשו או לא מהודק אלא כך הוא שאם הכובע בולט טפח והוא קשה אסור להשים אותו בראשו ואפי' בבית משום אהל ואם הוא רך כבגד שרי שהוא נכפף ואינו נראה אהל וכן הוא

אותן : לא יעשה. דאהל עראי נינהו וכסא גליין נמי גזרה שמא יתקע בחוזק אבל מטה שלנו המסודרת ועומדת אם היתה זקופה ומוטה על צדה מותר לנטותה ולייסבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהלא שרי דלאו מידי קא עביד אלא ליתיבא בעלמא וכן כסא טרסקל ואסקלא שהיא של עור דהא עבידי וקיימי : וכתבו בתוספות דכללא דמילתא בבנין אהלים דלא מתסר משום אהל אלא היכא דאית ליה מחיצות מלמטה ומשתמש באויר שתחתיו אבל סדור השלחן שנותנין שם ספסלין שיש להם רגלים דקין ועורכין עליהם את השלחן לא מקרי מחיצה : והקשה הרשב"א ז"ל דגוד מי עבדי ליה מחיצות נר מצוה רחבות גמורות והלא אין פורסין אותו אלא על גבי קונדיסין ומ"מ כתב הוא ז"ל דפריסת השלחן אפשר שהיא מותרת מפני שאין משתמש באויר שתחתיו מה שאין כן במטה שמשתמשים בה באויר שתחתיה בנתינת סנדלים וכיוצא בהן :

ומטה שלנו בזמן שהיא מסורגת בחבלים אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים אסור לפרוס עליה סדין משום דקעביד אהלא ולסלק מעליה הבגד התחתון נמי אסור משום דקא סתר אהלא אבל אם אין בין חבל לחבל ג' טפחים כלבוד דמי ותו ליכא ביה משום אהל ובין כך ובין כך אילו היה עליה כר או כסת או בגד פרוס עליה מערב שבת כשיעור טפח למחר מותר לפרוס על כל המטה משום דהוי כמוסיף על אהל עראי ושרי כרבנן וכעובדא דהגהו דכרי דהוו בי רב הונא כדאיתא בעירובין (דף קב.) והביאו הרב אלפסי ז"ל למעלה בפ' כל הכלים:

איבעיא להו שימור מאי. נתן שמרים לתלויה וסנן : מאי. מי הוה פטור אבל אסור או חייב חטאת : משום בורר. ומפרשי' בגמ' דמה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת אף הכי נמי נוטל אוכל ומניח פסולת : משום מרקד. מפרשינן בגמ' דמה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף הכי נמי פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה ולרבה ה"ה דאי אתרו ביה משום מרקד הויא התראה אבל לר' זירא אי אתרו ביה משום בורר לאו התראה היא דלא דמו לבורר שהאוכל למטה ופסולת למעלה משא"כ בבורר : טלית כפולה. פי' הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו ומדבריו אתה למד שהוא סובר שכל אהל ככילה וכיוצא בה כל שיש בגגה טפח או בפחות מג' טפחים סמוך לגגו טפח אהל קבוע הוי וחייב חטאת וכשאין בגגו טפח ואין בפחות מג' סמוך לגג טפח אהל עראי הוי ופטור אבל אסור ובכה"ג כל שכרך עליו חוט או משיחה מבעוד יום מותר לנטותו בשבת ולפי זה הא דמנקיט אביי ותני כילה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור כשאין בגגה טפח ואין בפחות משלש סמוך לגגה טפח עסקינן וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שפירשה שיש בגגה טפח וכמו שכתבתי למעלה :

דמאורתא נגידן וכו'. בלילי שבת ראיתים פרוסות ובבקר ראיתים מושלכות לארץ אלמא מותר לפרקן והכי נמי מותר לנטותן ולפי דברי רש"י מיתוקמן בשאין בגגן טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגן טפח ולדברי הרב אלפסי ז"ל לא סגי בהכי אא"כ כרך עליהם חוט או משיחה וכמו שכתבתי למעלה : וילון. מסך שכנגד הפתח : מותר לנטותו. שאין אהל אלא שנטוי כעין גג :

כילת חתנים. אוקימנא בגמ' כשאין בגגה טפח ואין בפחות מג' סמוך לגגה טפח ולא נחתא מפוריא טפח אבל אי איכא חד מכל הני אסור לנטותה ולא ידעתי למה השמיטה הרב אלפסי ז"ל ולפי דברי רש"י ז"ל כל כילה שהיא עשויה ככילת חתנים מותר לנטותה דאפילו אהל עראי נמי לא הויא אבל לפי דברי הרב אלפסי ז"ל כילת חתנים דוקא הוא שמותר [ג] לפרקה לפי שהיא מתוקנת לכך אבל שאר כילות לא אא"כ כרך עליהן חוט או משיחה וכמו שכתבתי למעלה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהל' שבת : ודאמרי' בגמרא דאי נחתא מפוריא טפח אסורה היינו טעמא לפי שהכילה פרוסה לגל אבל מטה דידן אע"ג דנחתי סדינין מפוריא טפח כיון דבפריסת סדינין ע"ג מטה ליכא משום אהל לית לן בה וכן כתב ה"ר יונה והרשב"א ז"ל : סיאנא. פירוש כובע וכו' : הא דאית ביה טפח. פי' שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהלא : אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק פרש"י ז"ל דטעמא לאו משום אהל אלא משום דילמא נפיל ואתי לאתויי ור"ח ז"ל פירש דלעולם משום אהל ובדמיהדק מיתסר דהוה ליה כאהל אבל גלימא דלא מיהדק לא הוי כאהל ושרי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות שבת ולא נהירא דאם כן לא הוה ליה למימר הכי אלא הכי הוה לי' למימר לא קשיא הכא מהדק התם לא מהדק : תרתי בשבתא וחדא בתורה. שהיית רגיל לומר לנו משמו שני דברים בהלכות שבת וא' בעתידה תורה כדלקמן : גוד בכסכיו. עור ברצועותיו ומונח על מקום קבוע שלו : מותר לנטותו בשבת. והא דאמרינן לעיל פטור אבל אסור היכא דלא הוי מתוקן בכסכיו : בשני בני אדם. לא ממתח ליה שפיר : באדם אחד. שמותחו על יתד זו וקושרו וחוזר ומותחו על זה וקושרו בה כך פירשו רבותי וכך מצאתי בתשובת הגאונים ז"ל ואיני יודע מהו (ע) וכן כתב רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ב מהלכות שבת הנוטה פרוכת וכיוצא בה צריך ליזהר כדי שלא יעשה אהל בשעה שנוטה משמע דסבירא ליה דגוד כעין פרוכת והראב"ד ז"ל השיגו ופי' דלאו משום אהל הוא אלא שצריך לכוין הלולאות כנגד היתידות שבכותל וב' בני אדם יכולים לכוין בלא שטוי הקפול שלו אבל אדם אחד לא והוי כמתקן והרב רבי יונה ז"ל פירש דבאדם אחד הוי כעשיית אהל לפי שקושר וחוזר וקושר כדרך בנין שבונה מעט מעט אבל בשני בני אדם שפורסים תחלה ואח"כ נותנין ע"ג הקצופות אין זה כבנין שאין דרך הבנין לעשות כולו בבת אחת והיינו דאמרינן בכילה דאי אפשר דלא מימתחא פורתא. כלומר שאינה נפרסת כולה בבת אחת : מירכותיה פספוסים שלה כעין רגלים : שמא יתקע. כשיחבר

לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור (א) אבל אהל קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת אבל מטה וכסא וטרסקל *והאיסקלא מותר לנטותן בשבת לכתחלה : ואין נותנין לתלויה בשבת : איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא שימר חייב חטאת ומשום מאי מתרין ביה רבה אמר משום בורר ור' זירא אמר משום מרקד : תאני רמי בר יחזקאל א טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור ואם כרך עליה ב חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה פי' [א] כגון טלית כפולה שקושרה בין שני כתלים והיא משולשלת ומגעת לארץ ונכנס בין שני קצותיה וישן תחתיה בצל ואין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח ולפיכך אינו אהל קבע אלא אהל עראי הוא ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות מג' סמוך לגגה טפח (ב) ולפיכך פטור אבל אסור ואם היו עליו חוטין מאתמול ונטה אותם היום מותר : אמר רב יוסף חזינא להו לכילי דבי רב הונא (ג) באורתא נגידן ולצפרא (א) חביטן רמיאן : אמר רב כהנא חזינא להו לכילי דבי רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמאורתא נגידן ולצפרא חביטן רמיאן : אמר רב משום רבי חייא וילון מותר לנטותו ומותר לפרקו פירוש וילון מסך : ואמר שמואל משום רבי חייא *כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפרקה : אמר רב ששא בריה דרב אידי האי °ג סיאנא שרי פי' ג כובע שמשימין אותו בני אדם על ראשיהם ומאהיל על פניהם מפני השמש והא אמרת סיאנא אסור לא קשיא הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח אלא מעתה אפיק בגלימיה טפח הכי נמי דמיחייב אלא לא קשיא הא דמיהדק והא דלא מיהדק שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבתא וחדא בתורה שלח ליה הא דתניא גוד בכיסכיו מותר לנטותו בשבת אמר רב לא שנו אלא בשני בני אדם אבל באדם אחד אסור אמר אביי כילה אפי' בעשרה בני אדם אסור אי אפשר דלא (ד) מינתקה פורתא ואידך מאי היא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה בשבת שתים אסור לטלטלה בשבת ורב אמר אפילו אחת אסור לטלטלה בשבת גזירה שמא יתקע והלכתא כרב : תורה מאי היא

רש"י

סומכין להוא שם מקום ומפרקין משותיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן וחוזרין ומחזירין אותן : לא יעשה. דאוהל עראי נינהו וכסא גליין נמי גזירה שמא יתקע(ה): אבל מטה שלנו המחוברת ועומדת אם היתה זקופה או מוטה על צדה מותר לנטותה לייסבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי דלאו מידי (ו) עבד אלא לשכיבה בעלמא : כסא טרסקל (ז) והאיסקלא. (עור כיסוי של בית הכסא) אבל עור שפרוס עליו נקוב לבית הכסא מותר לנטותה לכתחלה דהא עביד וקאי : שימר. נתן שמרים לתלויה וסינן : חייב חטאת. כדמסיק טעמא : טלית כפולה. לא יעשה לשטוח טליתו על ארבע יתידות לישן תחתיה וראשיה מתקפלים לכאן ולכאן לצד הארץ והוו לי' כתלים להגן מן החמה דהוי אהלא (ח) כדמסיק בעמוד : כרך עליה מבעוד יום חוט או משיחה (ב). ונתנה על הנס (ט) או על הקינוף (י) כשהוא מקופל וכורך עליה חוט למושכה ולפורסה לכאן ולכאן מותר למושכה בשבת דמוסיף על אהל עראי הוא ואינו כעושה לכתחילה : דמאורתא נגידן ולצפרא חביטין רמיא. בלילי שבת ראיתים שהם פרוסות ולבקר ראיתים שהיו מושלכות לארץ אלמא מותר לפורקה וה"ה מותר לנטותה : וילון. מסך שכנגד הפתח מותר (כ) לנטותה שאין אוהל אלא במי שעשוי כעין גג : כילת חתנים. לא דמי לשאר כילות ששאר כילות פרוסות ע"ג קינוף שהוא לארבע רגלים ויש לה גג והוי אהל ושל חתנים ע"ג נקליטים שאינה אלא שנים באמצע המטה וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו ונופל לכאן ולכאן ואין לו גג (ל) ולכך לא הוי אהל: סיאנא : כובע של לבד : אסור לצאת בו בשבת : דאית ביה טפח. שמתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אוהלא : אפיק בגלימיה טפח. הניח טליתו על ראשו כדרך שמתעטף בה (מ) והרחיק' להלן מראשו טפח: אלא טעמא (נ) שמא יגביהנו הרוח מראשו ואתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר הילכך מיהדק בראשו שפיר דמי לא מיהדק אסיר : תרתי בשבת ואחד בתורה. שהיית רגיל לומר משמו שני דברים מהלכות שבת ואחד בתורה כדלקמן : גוד בכיסכיו. גוד נרטעה ומונח על מקום קבוע שלו מותר לנטותו בשבת והא דאמר לעיל פטור אבל אסור היינו היכא דאינו מתוקן בכיסכין : בשני בני אדם. (ס) ולא קמינתח ליה שפיר שזה מושכו אילך וזה אילך אבל באחד מתמח שפיר שמותחו על יתד זו וקושרו בה וחוזר ומותחו על ע וקושרו כך פירשו רבותי וכן מצאתי בתשובות הגאונים ואיני יודע מה היא: ואידך. דשבת מאי היא : מירכותיה. פספוסין שלה כעין רגלים : שמא יתקע (ג). כשמחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת טוש"ע א"ח סי' שט"ו : ב מיי' שם סמג לאוין סה טוש"ע סימן שא : ג מיי' שם :

הגהות חו"י

(א) וחלוף בפ' כל הכלים סי' תע"ג : (ב) נ"ע דנראה שצריך שיהיה בו טפח כמו בסוף פרק כל הכלים ויש לומר דשאני הכא דגם בשבי' לא יעשה אבל קבע ודוק : (ג) נ"ע לשון פלטול בגמ':

הגהות הב"ח

(א) פטור אבל אסור אהל קבוע וכו' וכסא טרסקל כצ"ל : (ב) ולפיכך כצ"ל: (ג) דבאורתא כצ"ל : (ד) מימתחא כצ"ל: (ה) נ"ב בחוזק: (ו) עביד אלא ליתובא כצ"ל : (ז) נ"ב כך שמו ובלע"ז פלדישטו"ל ועליונו של עור ומקפלין אותו ומסלקין אותו וסומכין אותו לכותל וכשרוצה לישב עליו נוטהו ויושב על ד' רגליו והאיסקלא עשוי כעין כסא טרסקל אבל כצ"ל : (ח) פי' כדמסיק בעמוד שמתק: (ט) הנס של קינוף כצ"ל : (י) נ"ב כשהיא מקופלת וכו' למושכה בו כצ"ל : (כ) לנטותו כצ"ל : (ל) נ"ב טפח : (מ) נ"ב על ראשו : (נ) נ"ב לאו משום אהל הוא אלא משום : (ס) לא קמינתחא כצ"ל : (ע) כן כצ"ל :

הגהות מאי"

[א] פי' טלית כפולה כגון שקושרה כצ"ל : [ב] לנוטה ומותר לפרקה :

תורה אור

היא דאמר רב עתידה תורה שתשתכח' מישראל שנאמר °והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר °לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר הוי אומר הפלאה זו תורה: *שלחו ליה בני בשכר ללוי כילה מאי כשותא בכרמא מהו מת ביום טוב מהו עד דאזיל שליחא נח נפשיה דלוי אמר ליה שמואל לרב מנשיא אי חכימת שלח להו חזרנו על כל צדדי כילה ולא מצינו לה צד היתר ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל (א) לפי שאינן בני תורה אכשותא בכרמא עירבוביא ולישלח להו כרבי טרפון [א] דתנן כשותא ר' טרפון אומר אין כלאים בכרם וחכמים אומרים (א) יש כלאים בכרם וקיימא לן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ לפי שאינן בני תורה: במת ביום טוב לא יתעסקין ביה לא יהודאין ולא ארמאין לא ביו"ט ראשון ולא ביום טוב שני [ב] והאמר רבא *מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים מת ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה מה שאין כן בביצה לפי שאינן בני תורה: אמר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב °מתעטף גאדם בכילה [ג] וכיסכסיה ויוצא בה לרשות הרבים בשבת ואינו חושש ומאי שנא מדרב הונא דאמר רב הונא היוצא בטלית א שאינה מצויצת כהלכתה בשבת חייב חטאת.

נר מצוה: תקיא, תקיב, תקיג

דברים כח · ישעיה כט · ד' קלט · ד' קלט:

ציצית

רש"י

בונה אבל היכא דלא נשמטה אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי: הפלא ופלא. סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו: בני בשכר. מקום: כילה מהו. לנטותה בשבת: כשותא. הומלו"ן שגדל על הסנה: מהו בכרם. ירק הוא והוי כלאים או אילן הוא ואינו כלאים בכרם: ולישלח להו. צד היתר: כדרמי בר יחזקאל. דאמר כורך עליה חוט או משיחה: ומשני לפי שאינן בני תורה. ומקילים טפי: מת ביו"ט ראשון. כגון שמת (ב) בשבת ולמחר יו"ט מפני שנשתהה כבר והיה מסריח והתירו: מה שאין כן בבילה. שאין ראש השנה שוה לימים טובים של גליות לחמור טפי דקי"ל נולדה בזה מותרת בזה ואילו שני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה: מתעטף אדם בכילה. שהיא כסדין ודרך להתעטף בה דרך מלבוש: וכיסכסיה. רצועות התלויות בה ולא אמרינן הנך רצועות לאו צורך עיטוף ניהו והוי משוי הואיל שעתא שאין כסכסין עשוין אלא לנטותה כאהל: חייב חטאת. ואילו לא היתה

רבינו נסים

כשיחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בונה אבל היכא דלא נשמט אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי: הפלא ופלא. סיפיה דקרא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר ומסקינן בגמרא דהם ושלום שתשתכח תורה מישראל אלא שלא תמצא הלכה ברורה [ד] במקום אחד: שלחו ליה בני בשכר. שם מקום: כילה מאי. מהו להטותה בשבת: כשותא. הומלו"ן שגדל על הסנה: מהו בכרמא. ירק הוא וכלאים בכרם או אילן הוא ואינו כלאים בכרם: ולישלח להו. צד היתר: כדרמי בר יחזקאל. דאמר [דף קלח.] דאם כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה ומשני לפי שאינן בני תורה ומקילי טפי: עירבוביא. כלאים וקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל (ב) ובברכות בפ' כיצד מברכין (דף לו:) גבי ערלה וה"ה לכלאים שאף היא מצוה התלויה בארץ ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ: גרסי' בגמ' [דף קלט.] רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה: וליתיב ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך: וליתן ליה לגדול אתי לאחלופי בישראל. ומדאמר יהיב פרוטה לנכרי וזרע ליה יש ללמוד שמותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאים והרמב"ם ז"ל כתב [כן] בפ"א מהלכות כלאים ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים ולא נהירא דהא אפילו מקיים [ריש פ"א דכלאים] אסור וכ"ש לומר לו לזרוע ועוד אמירה לנכרי בכל איסורין שבתורה בעיא ולא אפשיטא בפרק השוכר את הפועלים (דף צ.) וקטינן לה לחומרא אלא ודאי רב משרשיא כר' טרפון ס"ל ומדינא אפילו על ידי ישראל שרי אלא שהיה מחמיר על עצמו כי היכי דלא ליתי לאיחלופי במין אחר ולפיכך היה זורע אותן על ידי נכרי: ודחיישינן הכא בתינוק ישראל דאתי למסרך וכן נמי בעירובין (דף מ:) גבי זמן דיוה"כ דאמרי' ליטעמיה ינוקא ומתרצי' דלמא אתי למסרך היינו דוקא במה שהתינוק עושה לצרכינו הוא דחיישי' להכי אבל במה שהוא עושה לצורך עצמו לא חיישינן דהא ודאי נהי דחיישינן דלא מטעמין ליה כוס דזמן יוה"כ משום דילמא אתי למסרך לצורך תינוק ודאי מאכילין ומשקין אותו לאלתר אפי' טובא אלא היינו טעמא [ה] משום [דלמה] שהתינוק עושה בשבילנו הוא דחיישינן לאתי למסרך אבל במה שהוא עושה בשביל עצמו לא והכי מוכח ביבמות פ' חרש (דף קיד.): וכתבו בתוס' דכי חיישינן התם בעירובין לדילמא אתי למסרך היינו דוקא בזמן דיוה"כ [ו] דמתמיד בכל שתא ושתא אבל היכא דמתרמיא מילה בט' באב או ביוה"כ כיון דמלתא דלא שכיחא היא לא חיישינן ומברכין אכסא ומטעמינן לי' לינוקא והרשב"א ז"ל הקשה עליהן שם בפ' בכל מערבין (דף מ:) משמעתין דהכא דהא בכשותא בכרמא נמי חששו ולי איכא קשיא דאי שרינן בכשותא ע"י תינוק ישראל אתי למעבד הכי בכל שתא ושתא מה שאין כן במילה בט' באב או ביוה"כ דלא מתרמיא בהו כולי האי מ"מ הגאונים ז"ל אמרו דלא מברכינן אכסא אלא מייתינן אסא ומברכין עלה: מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין. פירש רש"י ז"ל דוקא בדאשתהי כגון שמת בשבת והיה יום טוב אחר השבת אי נמי כשהיה שבת מלאחריה דאי לא קברי ליה ביום טוב שהיינו ליה טובא והזקיקו לומר כן מדאמרינן בגמרא דעובדא הוה בי כנישתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ואתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו בו עממין דאלמא משום הכי דוקא הוא דשרי רבי יוחנן והא דרבא בהדי הא דרבי יוחנן סייבא ולפי זה הא דאמר מר זוטרא בפירקא קמא דבילה (דף ו.) לא אמרן אלא בדאשתהי ורב אשי פליג עליה ואמר אע"ג דלא אשתהי דוקא ביום טוב שני הוא וכדמפרש רב אשי טעמא ואזיל מאי טעמא יום טוב שני לגבי מת כחול שוויוה רבנן אבל ביו"ט ראשון מודה ליה רב אשי למר זוטרא דלא שרי אפילו ע"י עממין אלא דוקא בדאשתהי שיותר הוא חמור יום טוב ראשון ע"י עממין מיום טוב שני ע"י ישראל ואין זה דעת הגאונים ז"ל שהם אמרו דאפילו ביו"ט ראשון נמי אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה וכך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון מהל' יום טוב ולפי זה הא דאמרינן הכא בעובדא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה או מלאחריה היינו לומר שמפני כך הוזקקו לשאול אבל ר' יוחנן לגמרי התיר ופלוגתייהו דרב אשי ומר זוטרא התם בפרק קמא דבילה ליתא אלא ביום טוב שני משום דשרינן לעסוקי ביה ישראל ולכך הוא דאיצטריך רב אשי טעמא אבל ביום טוב ראשון דע"י עממין הוא אפילו מר זוטרא מודה דאע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה וכך הוא מנהגן של ישראל להתעסק בעממין ביום טוב ראשון וביום טוב שני אפילו ע"י ישראל ואע"ג דלא אשתהי ואפילו לחצוב לו קבר וזה שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב במסכת [ז] משקין דכי אמרינן בפ"ק דבילה דיו"ט שני לגבי מת כחול שוויוה רבנן ואפילו (ג) למיגזר ליה גלימא ולמיגז ליה אסא דוקא הני לפי שטרחן מועט אבל לחצוב לו את הקבר שטרחו מרובה לא שרו והזקיקו לומר כן מדאמרינן בפרק קמא דמשקין (דף ח:) אין חופרין בורות כוכין וקברות במועד ולא נהירא דכי אמרינן בפ"ק דבילה אפילו למיגזר ליה גלימא ולמיגז ליה אסא הכי קאמרינן דאפילו הני דלא מעכבי דהא אפשר בלא אסא ואפשר נמי לכרכו בתכריכיו אפ"ה שרו רבנן וכל שכן חפירת הקבר דלא אפשר בלאו הכי ודקא קשיא לן הא דתנן התם אין חופרין כוכין וקברות במועד ואי במועד אסור כל שכן ביו"ט שני לאו קושיא היא שכבר פי' שם הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו דההיא בחופר במועד לצורך מתים שימותו לאחר המועד עסקינן שכן היה דרכן וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות יו"ט וז"ל אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות ואין בונין אותו אבל אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד כיצד מוסיף אמדתו ומקצר במדתו כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו עד כאן ומה שהקשה הראב"ד ז"ל כיון שאין בהן צורך המועד למה מרחיב בו ומאריך בו וכדאיתא התם כבר תירץ הרמב"ן ז"ל שכיון שהם צרכי רבים אע"פ שאינן לצורך המועד להתחיל בהן הוא דאסור אבל להרחיב בהן שרי וכמו ששנינו שם ומתקנין את קלקולי המים שברה"ר וחוטטין אותן ואוקימנא לה התם [מו"ק דף ה:] בשאין הרבים צריכין להם ואפילו הכי כיון שצרכי רבים הן מותר לתקן אבל לא להתחיל והכי נמי צרכי רבים הוא ואפילו בקבר של בני משפחה ואפילו של יחיד נמי אפשר דשרי דכיון דמצוה היא התירו בו מקצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד כמו שהתירו בצרכי רבים וכל שכן שמא יצטרך לו במועד וא"ת עוד והתנן התם וארון עם המת [בחצר] ור' יהודה אוסר אא"כ היו לו נסרים המנוסרין מערב יום טוב וכיון שכן האיך נהגו עכשיו לחצוב קבר שלא בפני המת יש לומר דההיא דוקא באדם שאינו מפורסם הא באדם מפורסם שריוה והכי איתא בירושלמי וכתבו שם הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והיינו לדידהו שחופרין קבר ומתקנין ארונות לצורך המתים שימותו אבל עכשיו שאין חופרין אלא לצורך השעה כל אדם לדידן כאדם מפורסם לדידהו הוי ומש"ה שרי: ודאמרי' יתעסקו בו עממין איכא מאן דאמר דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר ע"י ככר או תינוק והולאתו נמי מותרת כב"ה דאמרי [ביצה דף יב.] מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ואיכא מאן דאסר וליסנא דיתעסקו בו עממין הכי משמע דמדלא אמרינן יקברו אותו עממין משמע דכל עסקיו ע"י עממין דוקא שאין כבודו של מת שנתיר בו משום כבודו כלל כיון שסופו להתעסק בו עממין ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דהוצאת המת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין שאין לומר בו מתוך כיון שאין בו צורך היום וכ"ת הא איכא מצוה ליתא דהא שריפת קדשים מצות עשה ואפילו הכי אינה דוחה יום טוב ועוד דהא אמרינן בפ' קמא דכתובות (דף ז.) דלא אמרינן מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש והרי אין כאן נפש: מה שאין כן בבילה. דאין ראש השנה שוה בו לימים טובים של גליות דשל ראש השנה חמור יום טוב שני דיליה דנולדה בזה אסורה בזה: מתעטף אדם בכילה. שהיא כסדין להתעטף בה דרך מלבוש: וכיסכסיה. רצועות התלויות בה ולא אמרינן הני רצועות לאו צורך עטוף ניהו והוי משוי ההוא שעתא (ד) שאין עשויים כסדין אלא לנטותה כאהל: חייב חטאת. ואילו לא היתה מצוילת כלל לא מחייב דהא מלבוש הוא אלמא הציציות הוין משוי

שלטי הגבורים

דעת התוס' והמה מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת וסמג א"ח סי' ש"א והמרדכי שכיאו שתי הדעות ולא הכריעו כמאן: א לדברי רש"י הא דאמרי' דהוטי פלית חשיבי ולא בטילי והוי משוי לחייב עליהם כשאין הטלית מצוילת היינו דוקא בחוטי תכלת דאינון חשיבי אבל בחוטי ליליות שלנו שאין לנו תכלת לא חשיבי ובטילי לגבי טלית ולפי זה יהיה מותר לצאת בטליתות שלנו אפי' אינן מצוילות כהלכתן ומיי' ור"ת כתבו שטעם דחייב חטאת בציצית טלית שאינה מצוילת משום דהחוטים חשובים הן אצלו ודעתו עליהן עד שיטלים תסרונן ויעשו ציצית ולפי זה אין חלוק בין תכלת לשאר חוטין דבכולהו כי ליתנהו מצוילות כהלכתן אסור לצאת בהן וחייב:

לשון ריא"ז

והיוצא בטלית שאינה מצוילת כהלכתה חייב חטאת לפי שהציציות חשובין הן ואינן בטלים לגבי טלית ואלה התפילין התלויין בתכנת של מכנסיים שקושרים בהן בתי שוקיים אם אינו לובש בתי שוקיים אותן הפתילין אסורין שאינן בטלין אלא כתכנת ומשוי הן אלא כמו שביאר מו"ם:

המאור הקטן

[דף קלט ע"א]

אמר רב אשי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה פי' מלפניה הוצרכו לשאול כדי שלא ישתהה ומלאחריה הוצרכו לשאול מפני שנשתהה אתו לקמיה דרבי יוחנן ופשט להו מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ל"ש הכי ול"ש הכי אפילו ביו"ם שאינו סמוך לשבת וה"ר שלמה פי' שלא התיר ר' יוחנן אלא ביו"ט הסמוך לשבת כעין שאלתם ששאלו לפניו ולדברי ה"ר שלמה הא דאמר רב אשי במסכת יו"ט אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה דוקא ביו"ט שני אבל ביו"ט ראשון אין מתירין על ידי עממין אלא בסמוך לשבת מפני שנשתהה או שלא ישתהה ול"נ כי דברי רבי יוחנן ורבא סתם נאמרו בכל יום טוב שבעולם:

עין משפט

א מיי' פ"ק ופ"ה ופ"ח מהלכות כלאים סמג לאוין רס טוי"ד סי' רצו: ב מיי' פ"ק מהל' יו"ט סמג לאוין שה טוא"ח סי' תקו: ג מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב גבי טלית כפולה: (ב) נ"ב נ"ע מג"ל לרש"י הא ועי' בריי"ף ביל' רש"א[ועי' מ"ש המאור]:

הגהות הב"ח

(א) תי' יש נמחק: (ב) בברכות כצ"ל: (ג) למיגז כצ"ל וכן לקמן: (ד) שאין כסכין עשוים אלא כצ"ל ותיבת כסדין נמחק:

[דף סג ע"א]

הגהות מאי"

[א] נ"ל דתניא: [ב] נ"ב איני: [ג] וכסכים: [ד] נ"ב ומשנה ברורה: [ה] משום דמה שהתינוק כצ"ל: [ו] דמתרמי כצ"ל: [ז] דמו"ק כצ"ל וכן לקמן:

דהואיל ואינן כמצוה אינן צריכין לה ומן הבגד ממש אינן דליחשבו כותיה: **ציצית** לגבי טלית חשיבי. פירש"י ז"ל דשל תכלת הם ולא בטל והוו להו משוי ולפי פירושו ז"ל לדידן דלית לן תכלת לא חשיבי ובטלי לגבי טלית אבל הרמב"ם ז"ל פי' בפי"ט מהלכות שבת דמשום דחשיב לא בטלי לפי שאותן החוטין חשובין הן אצלו ודעתו עליהן עד שישליש חסרונם ויעשו ציצית ולפי זה אפילו לדידן דלית לן תכלת חשיבי ולא בטלי **מערים** אדם על המשמרת ביום טוב. לרבנן דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא טעמא כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול [ג] מעריס ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין דחול הוא א"כ היינו טעמא דלרמונים שרי טפי לפי שאינו צריך לחלל שתחתיו וכל שאינו צריך לחלל שתחתיו לא הוי אהל וכמו שכתבתי למעלה אבל כשהוא תולה אותה לשמרים הרי הוא צריך לחלל שתחתיו והוי אהל: והוא דתלה בה רמונים. מקמי דנתלי בה שמרים דמוכחא מילת' דמעיקרא לאו לשמרים תליא: **דשקיל** ברא דתומא. גרגיר של שום: ומנח בברזא דדנא. מקום שיש נקב בחבית והיין יוצא נותנו שם בשבת לסתום והוי כמתקן ומעריס לכתחלה ואומר לאצנועי בה האי ברא דתומא קא מכוינא: ועוד עביד אחריתי אזיל נאים במעברא. בספינה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע הוא שיעבירוהו הנכרים לצד אחר: וסייר פירי. משמר שם פירות ונמצא שהנכרי מעבירו במים בשבת: הערמה מדרבנן היא. הך הערמה לאו באיסורא דאורייתא היא אלא באיסורא דרבנן היא דאי נמי עביד ממש בלא הערמה אדרבנן הוא דעבר הלכך כיון דצורבא מרבנן הוא ליכא לאחמורי עליה דהא לא אתי למעבד לכתחלה להדיא בלא הערמה לעבור שם לפני הכל: **מתני'** נותנין מים בשבת ע"ג שמרים. הניתנין במשמרת מבעוד יום: כדי שיצולו. שיהיו צוללין את היין מפני הקמחין שקורין קנ"ש: בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל: כפיפה. סל דכל כה"ג הוי שינוי כיון שאינו מסנן במשמרת ומיירי ביין עכור ומיהו משתתי הכי דאי ביין צלול אפילו במשמרת שרי כדאיתא בגמרא ואי ביין עכור דלא משתתי הכי אפילו בסודרין ובכפיפה מצרית אסור דמכל מקום בורר הוי אלא כדאמרן: ונותנין ביצה במסננת של חרדל. שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת (י) הפסולת והחלמון שלה נוטף ומסנן עמה והוי לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ושרי כדיהבי' טעמא בגמרא לפי שאין עושין אותה אלא לגוון למראה שהחלמון יפה לגוון ולא החלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מתוך האוכל:

נר מצוה

ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי אמר רבה בר רב הונא א מערים תקיד אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בו רמונים ותולה בו שמרים אמר רב הונא [א] והוא דתלה בו רמונים (א) ומאי שנא מהא דתנן מטילין שכר במועד לצורך המועד ושלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואף על פי שיש לו שכר ישן מערים ושותה מן החדש ומותר התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא: אמרו תקטו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי ב צורבא מרבנן ורב הונא בר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר חליון שמיה דשקיל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר לאצנועי קא מיכוינא ואזיל ונאים במעברא ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר למינם קא מיכוינא אמר להו הערמה (ב) בדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחלה: תקטז °מתני' ג נותנין מים ע"ג שמרים בשביל שיצולו ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין יינמלין בשבת ר' יהודה אומר בשבת בכוס ביום טוב בלגין ובמועד בחבית רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין: גמ' אמר זעירי נותן אדם ב יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא ואם היה בין הגתות שעדיין היין תוסס ואינו צלול וגם הוא (ג) עכור טורד חבית יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש: ומסננין את היין בסודרין: אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא: ובכפיפה מצרית: אמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח: אמר רבה תקיז האי ג פרונקא ד אפומא דכובא כולה אסיר אפלגא דכובא שרי פירוש פרונקא מטלית אמר רב פפא לא לידהדק איניש ד צבאתא אפומא דכוזניתא משום דמחזי כמשמרת: דבי רב פפא שפו שיכרא ממנא למנא (א) בצבאתא א"ל רב אחא מדפתי לרבינא הא איכא ניצוצות ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי: ונותנין ביצה במסננת: (ד) *תני דף קמ. יעקב

רש"י

היתה מצויצת כלל לא היה מיחייב דהא לבושיה הוא אלמא הציציות הויא ליה משוי הואיל ואינן כמצותן אינן צריכים לה ומן הבגד ממש אינן דלחשביה כוותיה: חשיבי. משום דתכלת הן ולא בטלי והוי בה משוי: מערים אדם על המשמרת ביו"ט. דאוקימנא (ה) טעמא לאו משום אוהל אלא משום עובדא דחול ומערים ותולה אותה לרמונים דלאו עובדא דחול נינהו ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית דהא אמר נותנין לתלויה ביו"ט: ברא דתומא. גלע של שום: ומנח בברזא דדנא. מקום שיש נקב בחבית והיין יוצא נותנו שם בשבת לסתום והוי כמתקן ומערים לכתחילה ואמר לאיצנועי להאי ברא דתומא קמכוונא. ועוד עביד אחריתי אזל נייס במברא ספינה רחבה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע שיעבירנה הנכרי לצד האחר: וסייר פירי. משמר פירות כרמיו ונמצא שהנכרי מעבירו במים בשבת: הערמה בדרבנן היא. הך הערמה לאו באיסור' דאורייתא היא אלא באיסור' דרבנן דאי נמי עביד ממש בלא הערמה (ו) מדרבנן הוא דעביד הלכך כיון דצורבא מדרבנן הוא ליכא לאחמורי עליה דלא אתי למיעבד בלא הערמה לכתחילה לעבור: מתני' נותנין מים על גבי שמרים. הנתונים במשמרת מבעו"י: כדי שיצולו. שיהו השמרים צלולים ויזובו המים מהם: (ז) מסננים את היין. מפני הקיסמים: בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל: כפיפה. סל: ונותנין ביצה במסננת. שהחרדל נתון בה (ח) לסננה וקולט את הפסולת ואף הביצה החלמון שלה נוטף ומסתנן עמו והוא ליה חרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ורבינו הלוי פי' שינוהו של ביצה לתבשיל היא ולא לתוך החרדל ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שינוי ויורד לקערה שהוא כלי שני ומתלבן התבשיל: אנומלין. פוייס"ן: לגין. גדול מכוס וקטן מחבית: גמ' בין הגתות. שכל היינות עכורין ושותין אותם בשמריהם הלכך אין כאן בורר דבלאו הכי משתתי: טורד. מערב: שלא יעשה גומא. מן הסודר בפי הכלים כעובדא דחול אי נמי אתי לידי סחיטה: שלא יגביה. הכפיפה: מקרקעית (ט) כלי התחתון טפח כמדת אהל: פרונקא. בגד ששוטחין על הגיגית של יין לכסותו: אפלגא דכובא שרי. דלא הוי אהלא: לא ליהדק איניש צבתא אפומא דכוזניתא. כלי חרס קטן שמערין בו יין מן החבית לא יתן בפיו קשין וקיסמים בחזקה לפי שאין לך מסננת גדולה מזו: שפו. שופך בנחת והפסולת נשאר בשולי הכלי: והאיכא ניצוצות. קטנות המשופות באחרונה מתוך הפסולת של השכר והני מוכחי דבורר הוא ניצוצות אגומדור"ש בלע"ז: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי. כי מטיל שכר היה הלכך אינו מקפיד למצותו כל כך וכשמגיע לניצוצות משליך אותן ואת פסולתן לחוץ ותחלת שפייתן * מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא: ממחו

ינמלין. מפרש בגמרא: **גמ'** נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת. דכיון דצלולין הם ורובייהו דאינשי לא קפדי בהו מותר לתת אותן אפילו לתוך המשמרת כדי שיהו צלולין יותר: אבל עכורין לא. דאף על גב דאפשר דמשתתי הכי כיון דרובייהו דאינשי קפדי בהו דוקא על ידי שינוי דהיינו בסודרין וכפיפה מצרית הוא דשרי כדתנן במתניתין אבל לתוך המשמרת אסור: ואם היה בין הגתות וכו' טורד. כלומר מערב משום דרובייהו דאינשי שתו ליה הכי אי נמי היינו טעמא דשרי בין הגתות לפי שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין וכל היין כגוף אחד הוא ואין כאן משום בורר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ח' מהלכות שבת וכן מטין דברי הרב אלפסי ז"ל: **ונמצא** פסקן של דברים דיין שהוא צלול דרובייהו דאינשי לא קפדי ביה כלל מותר לתת אותו אפילו לתוך המשמרת כדי שיהיה צלול ביותר אבל יין שהוא עכור קצת ואפשר דמשתתי הכי ומיהו רובייהו דאינשי לא שתו ליה הכי בסודרין ובכפיפה מצרית שרי דאיכא שינוי ובלבד שלא יעשה גומא ושלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח כדאמר בסמוך אבל לתוך המשמרת דליכא שינוי אסור ויין שהוא עכור לגמרי ולא משתתי הכי כלל ואפילו בסודרין ובכפיפה מצרית אסור ולא נתחוורו לי דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח ובפרק כ"א מהלכות שבת: **ובלבד** שלא יעשה גומא. מן הסודר בפי הכלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ובלבד שלא יגביה. הכפיפה מקרקעיתו של כלי התחתון טפח כמדת אהל כך פירש"י ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות שבת והר"י ז"ל כתב דמשום שינוי והיכר קאמר ולא משום אהל דאי משום אהל קאמר אפילו במסנן את היין בסודרין נימא הכי אלא ודאי משום שינוי והתם כיון דאיכא שינויא אחרינא דלא עביד גומא שפיר דמי: **פרונקא**. בגד ששוטחין על גיגית היין לכסותה: אפלגא דכובא שרי. דלא הוי אהלא: אכולה כובא אסור. משום אהל כך פירש"י ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת ולפי זה נצטרך לומר דבשאין הכובא מליאה עסקינן שאם לא כן אין כאן אהל אלא בשחסר טפח עסקינן דאית ביה משום אהל והקשו בתוס' וכי בכסוי כלים יש בו משום אהל ותירצו דשאני כובא שהוא רחב הרבה. והראב"ד ז"ל פי' משום משמרת נגעו בה ואכולה כובא אסור משום דמחזי כמשמרת אבל אפלגא דכובא שרי משום דלאו היינו אורחיה: **לא** ליהדק איניש. כלי חרס קטן שמערין בו יין מן החבית לא יתן בפיו קשין וקסמים בחזקה שאין לך מסננת גדולה מזו כתב הראב"ד ז"ל דכל היכא דלא מיהדק לא אסיר דהוה ליה כפלגא דכובא ושרי וזה ע"ד פי' ז"ל שכתבתי בסמוך ודאמרינן דמחזי כמשמרת משום דאף על גב דלאו משמרת ממש הוא שהרי עוברין בה השמרים כיון דאיכא קסמין וטופת דמעכב בהו ולא עברי דמי למשמרת: **שפו** שיכרא. כל היכא דאמרי לשון שפייה בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הכלי: והא איכא ניצוצות. קטנות הנוטפות באחרונה מתוך פסולת השכר והנהו ניצוצות מוכחי דבורר הוא: ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי. שסודני היה ומטיל שכר כדאמרינן בבבא (כ) קמא ובפסחים (דף קיג) הלכך אינו מקפיד למצותו כל כך וכשמגיע לניצוצות משליכן הן ופסולתן לחוץ [ג] ותחלת שפייתן

שלטי הגבורים

א לפי דברי מיי' פ' כ"ג מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה הערמה זו מותרת לכל אדם נ"ש אם הוא צורבא מרבנן או לאו והרא"ש והטור א"ח סי' ש"ד כתבו דלא הותרה אלא לצורבא מרבנן וכן מוכח גירסת הספרים:

ב לפי דברי הטור א"ח סי' ש"ט ולפי דברי הר"ן איכא פלוגתא דלמיי' פרק ח' מהלכות שבת לא שרי נתינת מים ויין אפי' צלולין לתוך המשמרת אלא לתוך סודרין וכפיפה דוקא וכשהן עכורין אפי' לתוך סודרין וכפיפה אסור ושאר הפוסקים מתירין מים ויין צלולין לתוך המשמרת ומסקין ויין עכורין לתוך סודרין וכפיפה ולפי דברי הרשב"א שהביא המגיד משנה פ"ח מהל' שבת לא פליג מיי' עם שאר פוסקים דגם היינו שוה לשאר הפוסקים שכתבתי אלא שלדברי הרשב"א ופירושו קשה א"כ דיין צלול מותר למיי' ליתנו בתוך המשמרת בשבת למה כתב הכא גבי יין מגתו שהוא כיין צלול שנותנין אותו בתוך הסודרין דוקא ולא בתוך המשמרת כי לדברי שאר הפוסקים יין מגתו שרי לתת אותו אפי' בתוך המשמרת ומן התימה היאך חולק מיי' על תלמוד ערוך ועוד תימה עליו היאך מתיר לתת מים בסודרין לסנן דהא שייך בהו ליבון ושאר הפוסקים אסרו נתינת מים בסודרים וכל הבגדים שוין באיסור ליבון כמו שכתב הטור א"ח סי' ש"ב:

לשון ריא"ז

ואע"פ שבשאר ימות השנה אסור לסנן היין עכור במסננת מותר לסנן בסודרין ובכפיפה מצרית כדברי מז"ה ולי נראה שהסודרין וכפיפה מצרית הרי הן כמסננת ולא התירו לסנן אלא יין צלול כמבואר בקונטרס הראיות:

ג רש"י ומיי' פכ"ב מהל' שבת וטור א"ח סימן שט"ו וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו הטעם משום שאם היה מכסהו כולו היה כאן אהל ולע"פ שאין אהל בכסוי כלים שאני כובא שהוא רחב הרבה ולפי זה נ"ל דמיירי שאין החבית מלאה שאל"כ אין כאן אהל בפחות מהלל טפח והראב"ד כתב משום דכי מכסה כולה מחזי כמשמר' ולפי זה אין חילוק בין החבית מלאה או לאו:

לשון ריא"ז

ד לא יהדק אדם קשין וקיסמים בפי הכלי שמוציאין בו יין עכור מן החבית לפי שדומה למסננ' והמריק יין צלול או שכר צלול מכלי אל כלי בנחת בדרך סינון מותר ובלבד שלא יריק כדרך סינון השמרים שבשולי החבית שהן עכורים כמבואר בקונטרס הראיות:

הגהות הב"ח

(א) ומ"ש וכו' עד מוכחא מילתא כ"ז מוקף ונ"ב באלפס ישן אין זה: (ב) מדרבנן כצ"ל: (ג) נ"ב אינו עכור כצ"ל ונ"ב כ"ה באלפסי ישן וכן העתיק הרא"ש: (ד) תני יעקב וכו' עד אלא לגוון כ"ז מוקף ונ"ב באלפסי ישן א"ז וגם האשר"י לא הביאו: (ה) דאוקמי' דטעמא כצ"ל: (ו) אדרבנן הוא דעבר שילכוכו' לעבור שם לפני הכל כצ"ל: (ז) ומסננ' כצ"ל וכו' מפני הקיסמים ותי' הקיסמים מוקף ונ"ב ס"א הקמחים שקורין קנ"ש: (ח) להסתנן כצ"ל: (ט) נ"ב של: (י) נ"ב את הפסולת וכו' נוטף ומסתנן עמה והוי ליה לחרדל

הגהות חו"ר

(א) פירש בצבאתא נמחק וגם בגמרא וברא"ש ליתא:

הגהות מאי"ר

[א] נ"ב אמר רב חסדא: [ג] נ"ב ולא משום אהל: [ד] ובתחלת כצ"ל:

בס"י הגי' שאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא:

שפייתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא : לפי שאין עושין אותה אלא לגוון . כדפרישית במתני' : ממחו . דיסטימפרי"ר בלע"ז במים או ביין : אמר רב ממחו ביד וכו' . לרב דרכו בחול בכלי ולשמואל דרכו ביד : ולא יטרוף . דרך טריפה שמכה בכח : ניניא . מינט"א: מעליא לתחלי.לערב עם שחלים : ואין עושין אלונטית . שאינה למשקה למה אלא אחר מרחץ ודוגמת רפואה היא לגמן : מתני' אין שורין את החלתית בפושרין . מפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול : חלתית . מין פרי ששורין אותו בפושרין ושותין (ע) אותו במים לרפואה נר מצוה אבל נותנו לתוך החומץ ומטבל בו את

רש"י

ממחו . מערב במים או ביין : ממחו בכלי ולא ביד . דביד ממחי ליה שפיר טפי : ממחו ביד ולא בכלי . דהוי כעובדא דחול : ולא יטרוף . כדרך שטורפין ביצים בקערה דרך טריפה שמכה בכח : שחליים . כרשין והיו שוחקין אותן במים : וממשיך . נותן : אמיתא . מינטא בלע"ז : ניניא . מינטי : מעליא לתחלי . לערב עם שחליים : ואין עושין אלונטית . שאינה למשקה למה אלא לגמן לאחר רחיצה ודמי לרפואה : מתני' חלתית . חלטים בלשון ישמעאל ובלע"ז גזר"א . ושורין אותו בפושרין ושותין (ח) המים לרפואה : אבל. נותן הוא החלתית לתוך החומץ ויטבול בו מאכלו : אין שורין את הכרשינין . מציף עליהן מים בכלי לברור פסולתן : ולא שפין אותן . ביד להסיר פסולתן דה"ל בורר : אבל נותן לתוך הכברה.אע"פ שפעמים (ט) נופל דרך נקב הכברה ונמצא מתברר מאליו : תבן . (י)שעושין מן הקש כשחותכין אותו במוריגין ונעשה כל זנב השיבולת תבן : מוץ . הוא מזקן השיבולת העליון ואינו ראוי למאכל וכוברין אותו בכברה שיפול המוץ : אבל (כ) נותן לכברה . ליתן לתוך האבוס אע"פ שהמוץ נופל מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: גמ' עיילן . הכניסני ואיש זקן היה:לכסכוסי כתונתא.חלוק(ל)כתונת פשתן שנתכבס והיא קשה ומשפשפה בין שתי ידיו והיא מתרככת ואף הליבון שלה מגהיב ע"י השפשוף : לאולודי חיורא . הליבון מגהיל: משלפא לדידה מקיא . (מ) כשמניחין אותו לנגב תוחבין קנה מבית יד זה לבית יד זה וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה [ולא הקנה] ממנה דלא חזי לטלטל דלהסקה קאי : קיואי . קנה של אורגים דתורת כלי עליהן שרי : תליא דבישרא . (ב) בשר מליח התלוי לייבשו ומלא החבל קרי תליא : שרי . דנאכל חי באומצא : דכוורי . דגים אין נאכלים חיים כדאמר בפרק מפנין דג תפל אסור לטלטלו ובעמוד פי' טעם אחר : לאושפיזא . לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן דדלמא חזיא ביה קרי ומתגני עלה : מתני' גורפין מלפני הפטם . שור שמפטמין אותו גורפין אבוס שלפניו ובשבת לתת לתוכו תבן ושעורים ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו : ומסלקין . תבן (נ) שלפניו לצדדין כשהוא רב כדי שלא ידרסנו בריעי: וחכמים אוסרין . בגמרא מפרש אהייא : ונוטלין מלפני בהמה זו. תבן ושעורין ונותן לפני זו ולא (ס) אמר טילטול דלא חזי הוא דודאי חזי הוא דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה : גמ' ארישא פליגי. אגורפין ואסרי לגרוף משום דפעמים שהאבוס הוא של קרקע וקמכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו : אסיפא פליגי . משום דלא חזי שיש בו מה שנמאס במדרס רגליו : תא שמע . דאתרווייהו פליגי : אחד זה ואחד זה . אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדין:

יעקב קרחה לפי שאין עושין אותה אלא לגוון : איתמר חרדל שלשו מערב שבת למחר אמר רב (א) ממחו ביד ואין ממחו בכלי ושמואל אמר ממחו בכלי ואין ממחו ביד אר"א אחד זה ואחד זה אסור ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר : אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתא אלא כי הא דאיתמר א [א]חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב שחליים ששחקן מערב שבת למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן (ב)אמיתא ולא יטרוף אלא מערב: שום שריסקו מערב שבת למחר נותן לתוכו פול וגריסין ולא ישחוק אלא מערב וממשיך אמיתא לתוכה מאי אמיתא ניניא אמר אביי ש"מ האי ניניא מעליא לתחלי : ועושין ייגמלין : ב ת"ר עושין ייגמלין בשבת °ואין עושין אלונטית איזו היא ייגמלין ואיזו היא אלונטית ייגמלין יין ודבש ופלפלין אלונטית יין ישן ומים צלולין ושמן אפרסמון דעבדי ליה לבי מסותא : מתני' אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותנן בתוך החומץ ואין שורין את הכרשינין ואין שפין אותן אבל נותן הוא לתוך הכברה או לתוך הכלכלה אין כוברין את התבן בכברה ולא יניחנה במקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבוס : גמ' בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי מהו לשרות החלתית בצונן אמר ליה אסור והא אנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר אמר ליה מתני' יחידאה היא דתניא אין שורין את החלתית בין בחמין בין בצונן ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור והלכתא כר' ינאי דאמר בין בחמין בין בצונן אסור . ואי שרה מאתמול מותר לשתותו בשבת : ואי שתה יום חמישי ויום ששי מקודם השבת ובשבת לא היה לו שרוי והיה חושש שאם לא ישתה שמא יסתכן מותר לשרות בצונן ומניח בחמה כדי שלא יסתכן כמעשה דרבי חייא בר אבין : [ג]מסתמיך ואזיל ר' חייא בר יוסף אכתפי' דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה אמר ליה כי מטינן לבי רב חסדא עיילן כי מטא עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כתונתא בשבתא לרכוכא קא מכוין ושרי או דילמא לאולודי חיורא קא מכוין ואסיר אמר ליה לרכוכא קא מכוין ושפיר דמי כי נפק אתא א"ל מאי בעי מר מיניה א"ל בעאי מיניה מהו לכסכוסי כתונתא בשבתא ואמר לי שפיר דמי אמר רב חסדא האי [ד]כתונתא ג *משלפא לדידה מקניא שרי קניא מיניה אסירא דקניא לאו מנא היא אמר רבא (ג) אי כלי קיואי הוא מותר (ושרי) פירוש כלי קיואי כלי (ד) אורג אמר רב חסדא האי [ה] [ה]הוצא דירקא אי חזיא למאכל בהמה שרי לטלטולה ואי לא אסיר אמר רב חייא בר אשי אמר רב האי תליא דבשרא שרי לטלטוליה אבל (א)דכוורי אסיר דכיון דסני ריחיה אסוחי אסח דעתיה מיניה והוה ליה מוקצה מחמת מיאוס ומשום הכי אסור לטלטולה (ה) רב לטעמיה דסבירא ליה כרבי יהודה אבל לר"ש (ו) מוקצה מחמת מיאוס לית ליה (ז) והלכתא כותיה אמר רב חסדא בר בי רב לא לשדר מאניה לאושפיזיה לאחוורי ליה משום דלאו אורח ארעא : מתני' [ו]גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרין ונוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת : גמ' איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי [ג] °תא שמע דתניא וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין

דף קמ:
דף סד ע"ב

מאכלו : אין שורין את הכרשינין . מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן: ולא שפין אותו . ביד להסיר פסולתן דהוה ליה בורר : אבל נותן הוא לתוך הכברה. ואע"פ [ג]שפסולתן נופל דרך נקבי הכברה ונמצא מתברר מאליו : תבן . הוא מזנב השבלים : מוץ . הוא מזקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה וכוברין אותו בכברה כדי שיפול המוץ : אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האבוס . (פ) אע"פ שהמוץ נופל מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר : גמ' מתני' יחידאה היא . ר' יוסי היא דאילו לרבנן אפילו בצונן אסור : מותר לשתותו בשבת . דבלאו רפואה משקה הוא ותנן (צ) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין הוא שותה : כי מעשה דר' חייא בר אבין . בגמ' איתיה כה"ג: לכסכוסי כתונתא . חלוק של פשתן שנתכבס משפשפו בין שתי ידיו והוא מתרכך ואף הליבון שלו מגהיל ע"י השפשוף (ק) ופשיטא ליה דלרכוכי קא מכוין ושרי : וגרסי' בגמ' ותבעי ליה למר סודרא סודרא לא קא מבעיא לי דבעי מיניה מרב הונא ופשט לי ותפשוט ליה למר מסודרא התם מחזי כי אולודי חיורא הכא לא מיחזי כי אולודי חיוורא ופרש"י ז"ל שהסודר אסור לפי שמקפיד על ליבון שלו יותר מכתונתא . ונמצא לפי פי' זה דלכסכס סודרא אסור ולכסכוסי כתונתא שרי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת והראב"ד ז"ל השיג עליו וכתב דבין סודר בין חלוק מותר ושכן הוא דעת הרי"ף ז"ל וכתב כן מפני שלא כתב הרב אלפסי ז"ל הא דסודרא כלל : ונראה שהם מפרשין דרב הונא פשט ליה בסודרא להיתרא ואפילו הכי מסתפקא ליה בכתונתא דדילמא מחזי טפי כאולודי חיורא ואפילו הכי פשט ליה להיתרא וליסנא דגמרא דייק הכי דאמרינן דבעא מיניה מרב הונא ופשט לי (ר) ומדקאמר סתמא ופשט לי משמע דפשטי' כרב חסדא והיינו כמי דאמרינן סתמא ותיפשוט ליה למר מסודרא דאי לאיסורא קאמר כיון דרב חסדא שרי בכתונתא לא הוה אמר סתמא ותפשוט ליה אלא, מקשו קשו פשטי אהדדי : משלפא לדידה מקניא שרי . [כששוטחין] אותה לנגבה תוחבין קנה מבית יד לבית יד וכשנוטלה בשבת ישלפנה מן הקנה ולא הקנה ממנה דלא חזי לטלטול' דלהסק' קאי וכי תימא כיון שנשתמש בה מבעוד יום לישרי לטלטלה כדרב אסי דאמר בפרק במה טומנין (דף נ.) ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב איכא למימר דאיכהו לא הוה אורחייהו ליהודי קניא לכתונתא : ואם כלי קיואי . הוא מותר ואם קנה של אורגים היא דתורת כלי עליו מותר : דכיון דסניא ריחיה וכו' . וכמו שכתוב בהלכות : לא לישדר מאניה לאושפיזא . לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן דילמא חזי' ביה קרי ומתגני עליה : מתני' גורפין מלפני הפטם . שור שמפטמים אותו גורפין אבוס (ש) מלפניו בשבת לתת בתוכו התבן והשעורים ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו : ומסלקין . תבן מלפניו לצדדיו כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי : וחכמים אוסרין . מפרש בגמרא אהייא : ונוטלין מלפני בהמה זו . שעורין ותבן : ונותנין לפני זו . ולא אמרינן טלטול דלא חזי הוא שאין הבהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה: גמ' ארישא פליגי. אגורפין אבוס (ת) ואסור לגרוף משום דפעמים שהאבוס של קרקע וקא (א)מכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורין לתוכו : או אסיפא פליגי . אמסלקין לצדדין משום דלא חזי שיש בו מה שנמאס במדרס רגליו : תא שמע . דאתרווייהו פליגי : אחד זה ואחד זה . אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדים :

שלטי הגבורים

א סמ"ג לאוין ס"ה וספר התרומה והמרדכי כתבו דכל מה דשרי לערב משקה בחרדל ובשום דוקא שנתנו המשקה בתוכו מבעו"י ואינו חסר כי אם העירוב אבל בשבת אסור לתת משקה בחרדל ובשום שכתשן מבעו"י ורבי' ומיי' פכ"ב מהלכות שבת כתבו בסתם להיתרא דמשמע דאפי' בשבת ש"ד לתת לתוכן משקין וכן כתב הטור א"ח סימן שכ"א והרא"ש להיתרא בכל ענין:

לשון ריא"ז

ומז"ה אומר שהחרדל אסור לתת לתוכו משקין בשבת אלא צריך ללושו במשקין מערב שבת אבל השום והשחלים שהן מרוסקין מערב שבת מותר לתת בהם משקין בשבת שאינן צריכין לישה כמו החרדל ולי נראה שאין לחלק ביניהם אלא גם השום והשחליים צריך לתת בהן משקין מערב שבת ולא התירו לתת בהן בשבת אלא דבש בחרדל וגריסין בשום לפי המנהג שלהם אבל כולם הם מעורבין במשקין ומערב שבת כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

ב עושין ייגומלין בשבת והוא דבש יין ופלפלין ומז"ה מתיר אפילו לשנן במסננת ולי נראה שלא הותר אלא לערבן לאוכלן כמות שהן ושמא כך היה מנהגם אבל לטרופאותןיפה ולסננן כמו שעושין היום [לא] שזה טורח יתר הוא והאומנות גדולה ותקון גדול הוא והרי נאסר לטרוף אפילו בחרדל הנילוש כבר כמבואר בקונטרס הראיות :

ג ואם היה קנה של גרדי הואיל ותורת כלי עליו מות' לטלטלו לצורך החלוק ואע"פ שכך הוא שיטת התלמוד נראה בעיני שאין הלכה כך אלא הואיל ונתן בו הקנה מבחול הרי הוא מוכן ומותר לטלטלו כמבואר בקונט' הראיות :

הגהות הב"ח

(א) נ"ב בגירסת הגמ' שבידינו מפכינן דרב לשמואל ושמואל לדרב וכך הוא באשרי : (ב) אמיתא כצ"ל וכן לקמן:(ג)ואי כצ"ל:(ד)נ"ב של : (ה) ורב כצ"ל : (ו) נ"ב אפילו : (ז) נ"ב כלומר והלכתא כוותיה דר"ש וכדפסק בפ' מי שהחשיך ובאלפסי ישן גרס ולית הלכתא והיינו לומר דלית הלכתא כוותי' דרב: (ח) נ"ב אותן : (ט) שהפסולת נופל דרך נקבי כצ"ל: (י) נ"ב הוא: (כ) נוטל הכברה ונותן לתוך האיבוס כצ"ל : (ל) חלוק של פשתן כצ"ל ותיבת כתונת נמחק : (מ)כששוטחין אותה לנגבה וכו' דלא חזי לטלטולי כצ"ל : (נ) מלפניו כצ"ל : (ס) אמרינן כצ"ל : (ע) אותן המים כצ"ל : (פ) ואע"פ כצ"ל : (צ) נ"ב בפ"ח דשרצים : (ק) ופשיט כצ"ל : (ר) נ"ב אכן בגירסתנו בגמ' איתא להדיא ופשט לי לאיסורא וכך הוא באשרי: (ש) שלפניו כצ"ל : (ת) ואסרי כצ"ל : (א) מיכוין כצ"ל :

הגהות מאי"

[א] נ"ב כיפא : [ב] נ"ב או אתרווייהו פליגי : [ג] שפעמים שמלפנין כו' :

עין משפט

א מיי' פכ"ב מה' שבת טור א"ח סי' שכא :
ב מיי' פכ"ב מה' שבת טור א"ח סי' שב :
ג מיי' שם פכ"ו טא"ח סי' שח:
ד מיי' שם סמג לאוין סה טוא"ח סי' שכה :
ה מיי' שם סמג לאוין שם וטור א"ח סי' שכד :

הגהות הרי"

(א) מ"ב עיין לעיל בס' מפנין: (ב) נ"ב זה דלא כתנא דקפל וכו' ... מפנין וכוורי ג"כ בתפל מיירי כפירש"י שם :

ג"י מהר"ם

מחלוקת באבוס של כלי. דגזרו רבנן אבוס של כלי אטו אבוס של קרקע דאית ביה משום אשויי גומות: אבל באבוס של קרקע אסור לדברי הכל. (ט) דפסיק רישיה ולא ימות הוא: שפיה יפה. לקמן מפרש: אידי ואידי· שתי המשניות סבירא (י) מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן שאינו מאוס בריריו ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני השור: מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. דאית ליה רירי ונמאס (מקמי) מה שלפניו והאי דקא קרי לה הכא שפיה יפה (כ) ופיה רעה כדמפרש ואזיל יפה דלית ליה רירי רעה דלא דייקא ואכלה שאוכלת קולין וברקנין:

נר מצוה

לצדדין שמע מינה אתרוייהו פליגי: אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי אבל באבוס של קרקע אסור לדברי הכל: ונוטלין מלפני בהמה וכו': תאני חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה אמר אביי אידי ואידי מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן והאי דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה בחמרא דלית ליה רירא ונותנין לפני בהמה שפיה רע בפרה *דאית לה רירי והאי דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל ונותנין לפני בהמה שפיה יפה תקכד בפרה דדייקא ואכלה: **מתני'** הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענעו בידו מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בהן ר' יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת (א) מתיר את כליו ושומטן: **גמ'** אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור (ב) דקסבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ולית הלכתא הכי אלא בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה שרי דהא הדר ביה רב נחמן (א) בפרק כל הכלים* ואמר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול תקכה אמר רב יהודה הני פלפלי למידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרי תרי אסיר רבא אמר כיון דקא משני אפילו טובא נמי איכא דמוקים לה בשבת ואיכא דמוקים לה ביום טוב ומסתברא כמאן דמוקים לה בשבת דאי ביו"ט ליכא מאן דאמר דבעינן למידק חדא חדא תקכו בקתא דסכינא ואמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא (ג) לינגוב נפשיה דילמא אתי לאיתויי ארבע אמות בכרמלית אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי ד' אמות ואסיר כחו תקכז בכרמלית לא גזרו ביה רבנן: אמר *אביי ואיתימא רב יהודה טיט שעל גבי רגלו מקנחו בקרקע אבל לא בכותל אמר רבא בכותל מאי טעמא לא משום דמיחזי כבונה האי בנין חקלאה הוא אלא אמר רבא מקנחו בכותל אבל לא בקרקע דילמא אתי לאשויי גומות: איתמר מר בריה דרבנא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר (ד) אלא למר בריה דרבנא במאי מקנח ליה בקורה איכא מאן דאמר דהלכה כמר בריה דרבנא משום דקא מפרשינן למיליה תקכח ובעל הלכות פסק (ה) *כרב פפא ואמר רבא לא ליצדד איניש כובא בארעא דילמא אתי לאשויי גומות אמר רבא לא לישתמש איניש אפומא דלחיא תקכט דילמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי: ואמר רבא לא ליהדק איניש אודרא תקל אפומא דאשישא דילמא אתי לידי סחיטה: אמר רב כהנא טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ ומותר לגוררו בצפורן: תאני ר' חייא אין מגרדין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל

רש"י

מחלוקת באבוס של כלי· דגזרו רבנן אטו אבוס של קרקע אבל באבוס של קרקע כעין שעושין (ו) אבוס קטן לפני הבהמה ונותנין מאכל לפניס הימנו אסור דאיכא למיחש לאשויי גומות: שפיה יפה· לקמן מפרש: אידי ואידי· שתי המשניות סברי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן שאינו מטיל ריר ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני שור: מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. דאית ליה רירי ונמאס והא דקרי לה הכא פיה יפה והכא פיה רעה כדמפרש ואזיל יפה דלית ליה רירי רעה דלא דייק ואכיל שאוכל קוצים וברקנים: מתני' הקש שעל המטה· וסתמיה להסקה ומוקצה הוא ובא לשכב עליו ומנענע כדי שיהיה נח ורך לשכב: לא ינענע בידו· דמוקצה הוא: אבל מנענע בגופו. בכתיפיו דטלטול מן הצד הוא (ב) ולא שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין. דגלי אדעתיה דאקצייה לשכיבה למעתה תורת כלי עליו: מכבש· פרס"א בלע"ז שני לווחין ארוכים וכבדין וסודרין בגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשין הבגדים (ז) ע"ג יתידות שיש עמודים קבועים ומנוקבים בארבע הפיאות של תחתונה [והעליונה] מנוקבת בארבע זוויותיה ועולה ויורדת בעמודים ולפי מה שרוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ולא יכול לצאת: מתיר. את המכבש שנוטל היתד והוא ניתר דהיינו לצורך שבת: אבל לא כובשין. דהיינו לצורך חול: ושל כובסין לא יגע בו. מפני שעשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחוזק ומיהדק והתרתו דמי לסתירה: גמ' האי פוגלא· לנון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא (ח) לחלצן מלמעלה למטה שרי אם היה ראשה למעלה ועוקצה למטה וחולצה מראשה העב תחילה ועוקצה נמשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואינו מזיז הקרקע כששומטה אבל אם חולצה מלמטה למעלה שהתחתון נתון למעלה וראשה העליון שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קצרה למעלה וכשחולצה מזיז עפר ומטלטלו ואע"ג דטלטול מן הצד הוא שמיה טילטול ואסור: מידק חדא. לאו טוחן ניהו אלא כלאחר יד: דקמשני· שלא בריחים ושלא במדוכה: דילמא אתי לאיתויי ארבע אמות. מים שעליו: קדחי. דוחף בכחו את המים ארבע אמות: אחד זה ואחד זה אסור. משום בונה ומשום אשויי גומות: אחד זה ואחד זה מותר· דלא מכוין להכי וקי"ל כר' שמעון: לא ניצדד. לא יצדדנה להושיבה: אודרא. מוכין שסותמים בהן פי הפך: אשיתא. פך: מכסכסו· משפשפו מבפנים דלא מוכח מילתא לאיתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים: והוא בתוך המנעל· לפי שהמנעל

מתני' הקש שעל גבי מטה. להסקה קאי ומוקצה הוא ומנענעו כדי שיהא נח ורך לשכב: לא ינענעו בידו. דמוקצה הוא אבל מנענעו בגופו בכתפיו דטלטול מן הצד הוא ולא שמיה טלטול: או שהיה עליו כר או סדין. דגלי אדעתיה דאקצי' לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: מכבש. פרינס' בלע"ז ב' לוחין ארוכין וכבדים וסודרין הבגדים על התחתון ומורידין העליון (ל) וכובשין הבגדים ע"י יתדות שים (מ) שני עמודים מנוקבים קבועים בארבע הפאות של תחתונה ועליונה מנוקבת בד' זוויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: מתירין את המכבש. שנוטל [את היתד והוא ניתר דהיינו לצורך שבת שנוטל] את הכלים: אבל לא כובשין. דהיינו לצורך חול: ושל כובסין לא יגע בהן. מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבן בחזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה: **גמ'** פוגלא. לנון שטומנין בקרקע להתקיים כשבא לחוללה: אם מלמעלה למטה שרי. אם היה ראשה מלמעלה ועוקצה מלמטה וחולצה מראשה העבה תחלה ועוקצה נמשך (נ) אחריו מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואינו מזיז קרקע כשהוא שומטה אבל אם חולצה מלמטה למעלה שהתחתונה נתון למעלה וראשה העליון שהוא עב נתון למטה אסור לפי שהגומא קצרה מלמעלה וכשהוא חולצה מזיז מן העפר ומטלטלו: ואע"ג דטלטול מן הצד הוא. סבירא ליה דשמיה טלטול ואסור וכבר איתותב בגמרא ממתני':

הני פלפלי מידק חדא חדא. לאו טוחן (אותן) הוא אלא כלאחר יד: דקא משני. (ס) דלא ברחיים ושלא במדוכה והכריע הרב אלפסי ז"ל דבשבת עסקינן כמו שכתוב בהלכות וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק כ"א מהלכות שבת: לאיתויי ארבע אמות. מים שעליו: דקא דחו. כחו את המים ארבע אמות: **דילמא** אתי לאשויי גומות. פי' דילמא אתי לאשויי גומות בכוונה לפי שאדם מחזר על מקום הגומא לקנח בו רגלו שהטיט מתקנח שם היטב ומתוך שהוא מקנח שם חיישינן שמא ישכח ויכוין להשוות גומא וכן נמי הא דאמר רבא בסמוך לא ניצדד איניש כובא בארעא דילמא אתי לאשויי גומות הכי נמי קאמר לפי שהוא צריך למקום שוה שתשב בה הכובא היטב חוששין שמא ישוה הגומא ביד אבל ליכא לפרושי דילמא אתי לאשויי גומות שלא בכוונה דהא קיימא לן [דף מא. ועירובין דף ק:] כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ורבא גופיה כר' שמעון ס"ל אלא ודאי במתכוין קאמרינן והיינו דאמרי' בעירובין פ' המוצא תפילין (דף קד.) נשים המשחקות באגוזים ותפוחין אסור דאתו לאשויי גומות כלומר במתכוין:

ולענין הלכה הרי"ף ז"ל פסק בשם בעל הלכות ז"ל כרבא דמקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהלכות שבת אבל הרז"ה ז"ל פסק כרב פפא דאמר אחד זה ואחד זה מותר משום דבתרא הוא והרמב"ן ז"ל השיג עליו ואמר דמ"מ רבא רביה דרב פפא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב והרשב"א ז"ל כתב דאי מהא לא איריא דבבתראי לא אמרי' הכי דהא רב נחמן רביה דרבא (ע) ואפ"ה כל שלא היה יושב רבא לפני רב נחמן קיימא לן כרבא וסימנא איכא במילתא דכל היכא דאשכחן א"ל רבא לר"נ הוא דחשבינן ליה כתלמיד יושב לפני רבו ולא קי"ל כוותיה אבל כשנחלקו שניהם כשני חולקין דעלמא הלכה כרבא וה"נ רב פפא הוא שנחלק על רבא ואפשר דכיון דבתרא הוא קיימא לן כותיה: **אפומא** דלחיא. של מבוי דליכא היכרא: אודרא. מוכין שסותמין בהן פי הפך: אשיתא. פך: מכסכסו מבפנים

לסרב ז"ל דמדאקשינן בגמ' ואבוס של קרקע מי איכא למאן דשרי הא קא משוי גומות אלמא דס"ל לתלמודא דפסיק רישיה הוא דאל"כ מאי קושיא הא איכא למימר דאיכא למ"ד דלא חייש לדלמא אתי לאשויי גומות במתכוין

ותוס': (י) נ"ב להו: (כ) והכא שפיה רעה כנ"ל: (ל) נ"ב עליו: (מ) שים עמודים וכו' של התחתונה כנ"ל ותי' שני נמחק: (נ) אחריה כצ"ל: (ס) שלא: (ע) נ"ב הוא:

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור ובהנך פלוגתא דאיתמרן בגמ' בטיט שע"ג רגלו וכו' עד משום דבתרא הוא: **אמר** שכותב לא כי אלא רב פפא במקום רבא תלמיד היושב לפני רבו הוא כדאמרינן בדק לן רבא ואמר נכמה דוכתי שמשינהו לאביי ורבא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:

המאור הקטן

[דף קמא ע"א] ובהנך פלוגתא דאיתמרן בגמ' בטיט שעל גבי רגלו מסתברא לן כרב פפא דאמר אחד זה ואחד זה מותר לפי שקנות הכותל בנין חקלאה הוא ובקנות קרקע היכא דודאי קא משוי גומות פשיטא דודאי אסור אבל לדלמא אתי לאשויי גומות לא חיישינן בקינוח במים כהאי גוונא ואע"פ שפסק הרי"ף בענין אחר אנן דרב פפא עדיפא לן משום

מבפנים (ו) שמשפשפו מבפנים דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן ומלבן ממש לא הוי שאין נותן שם מים : והוא בתוך המנעל . מפני שהמנעל נהנה וכמלא מעבדו : מתעגל . מתגלגל : קרטבלא . עור שלוק שעושין אותו משטוח למטה ולשלחן (ז) יש שיעור לצחצחו שלא היה השמן הניסוך לעור מגיע כדי לעבד את העור אלא לצחצחו ומיהו איהו אפי' לצחצחו לא קא מכוין וכתב הרז"ה ז"ל דלא קי"ל הכי אלא אפי' שיעור לעבדו מותר דרב חסדא בשיטתיה דרב אמרה דאמרינן בפרק כירה [דף מח:] גבי מיחם שפנהו לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור נר מצוה לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי [ג] מותר ואוקימנא דשמואל כר"ש ס"ל ומדקי"ל הלכה כר' שמעון ליתא לא לדרב ולא לדרב חסדא דסברי בדבר שאין מתכוין אסור כר' יהודה ודרב ורב חסדא חד טעמא איכון ע"כ והראב"ד ז"ל קיים דברי הרי"ף ז"ל ובלשון הזה כתב עליו מה לו ולמחלוקת דבסך את גופו כשיעור לעבד את קרטבלא ומתעגל עליה הלא בידים הוא מעבד מה לי מעבד בידו ומה לי מעבד בגופו ואין זה כדבר שאין מתכוין אבל כעושה הוא בידים אבל שיעור לצחצחו אינו נראה אלא כמצחצח את גופו : לא יצא קטן במנעל שהוא גדול לו . משום דנופל מרגלו ואתי לאתויי : אבל יוצא בחלוק גדול. דלא נפיל מיניה ולמשלף ולאיתויי לא חיישינן דלא קאי ערום בשוק : מרופט . קרוע מלמעלה דגנאי הוא וכי חייכא עלה שלפא ומייתא לה: ולא תחלוץ בה . לכתחלה דלאו נעל מעליא הוא: ואם חלצה חליצתה כשרה. (ח) ומיהו דוקא כשאינו מרופט ברובו שאם היה כן חליצתה פסולה והראיה מדאמרי' ביבמות פ' מצות חליצה [דף קב.] דאין חולצין במנעל מאי טעמא גזירה משום מנעל מרופט ואם איתא דבכל מנעל מרופט חליצתה כשרה היכא גזרי' ביה אלא ודאי כדאמרן : אין יוצאין במנעל חדש . כדמפרש ואזיל: שלא יצתה בו מבעוד יום . ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה ואתי לאיתויי אבל יצתה בו כבר הכירה בו ומכוון הוא לה או אינה מקפדת: שומטין אותו בשבת . דתורת כלי עליו ואף על פי שאינו רפוי ואע"ג דאימום מלאכתו לאיסור ומאחר שהמנעל אינו רפוי צריך לטלטל האימום הא קי"ל [דף קכד.] דדבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר :

סליקו להו תולין

המנעל או בתוך הסנדל אבל סך את רגלו שמן ומניחו בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו א שמן ומתעגל ע"ג קרטבלא ואינו חושש ואמר רב חסדא לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור : ת"ר לא יצא אדם קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא תקלא בחלוק גדול ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה תקלב ולא יצא במנעל חדש (א) ובאיזה מנעל אמרו במנעל של אשה תאני בר קפרא ל"ש אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאת בו שעה אחת מבעוד יום (ב) מותר ומנעל שע"ג האימוס שומטין אותו בשבת (ג) תקלג פירוש אימוס דפוס של מנעל גרסי' בזבחים בפרק דם חטאת* דרש רבא מותר לכבס תקלד את המנעל אמר ליה רב פפא לרבא והא [א] זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרבה ושכשכו ליה מסאניה במיא שכשוך אין כיבוס לא (א) הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי ברם כך אמרו שכשוך מותר כיבוס אסור :

סליקו להו תולין

נוטל אדם את בנו והאבן בידו והכלכלה תקלה והאבן ב בתוכה ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה :

גמ' אמרי דבי רבי ינאי בתינוק שיש לו געגועין על אביו *ודוקא אבן דאי נפלה לא אתי לאתויי אבל דינר דאי נפיל אתי לאתויי לא: *מתני' האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת מאליה היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והיא נופלת מאליה מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות תקלו מאליהן היתה עליו לשלשת ג מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה

רש"י

שהמנעל נהנה ממנו והוא מעבדו: ומתעגל. מתגולל: קרטבלא. עור שלוק שעושין ממנו משטוח למטה ושלחן: שיעור לצחצחו. שלא היה כל כך שמן הניסוך לעור מגופו כדי לעבד העור אלא לצחצח אלא מיהו איהו לא מכוין לצחצח: קטן במנעל. שהוא גדול לו משום דנפיל מרגלו ואתי לאתויי: אבל יוצא בחלוק (ד) דלא נפל מיניה ולמישלף ואתויי לא חיישי' דלא קאי ערום בשוק: מרופט. קרוע למעלה דגנאי הוא לה (ה) ומחייכי עלה ושלפא ומייתי ליה: ולא תחלוץ בו לכתחלה. דלאו מנעל מעליא הוא: במנעל חדש. כדמפרש ואזיל: שלא יצתה בו מבעוד יום. ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל יצתה בו כבר הכירה בו דמכוון הוא לה ואינה מקפדת:

סליקו להו תולין

נוטל והאבן בידו. בחצר ולא אמרינן דף נד:ב דמטלטל הוא את האבן: עם הטהורה. אגב הטהורה ואגב החולין אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא: אף מעלין את המדומע באחד ומאה. סאה תרומה שנפלה למאה חולין וקי"ל דעולה בק"א מותר להעלות אותה סאה תרומה בשבת מהן ויהיו החולין מותרין ולא אמרי' מתקן הוא דתרומה בעינה מחתא ואינה מעורבת עם החולין הלכך לא מתקן מידי ומותר להוציאה מהן: גמ' בתינוק שיש לו געגועים. שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול לדבריהם שלא בידים במקום סכנה ואע"ג דלא הוי פיקוח נפש גמור אלא סכנת חולי: אתי לאיתויי. ברה"ר: מתני' מטה על צדה. מטה לחבית על צדה אם צריך ליטול מן היין: והאבן נופלת. ולא יטלנה בידים: היתה בין החביות. וירא שלא תפול האבן על החביות וישברם: מגביה החבית כו'. ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה: לשלשת. שום דבר מאוס כגון רוק או ריעי או צואה: מקנחה בסמרטוט. ולא יתן עליו מים שסתם כר מבגד הוא ובגד שרייתו במים זהו כבוסו: היתה לשלשת. זו על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא: נותן עליה מים עד שתכלה. ומיהו כיבוס ממש לא דסתם כרים וכסתות רכין נינהו ושייך כיבוס בעורות רכין ומיהו שרייתן אין זו כבוסן

נוטל אדם את בנו והאבן בידו. בחצר ולא אמרינן דהוא מטלטל לאבן : עם הטהורה. אגב הטהורה ואגב חולין אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא : אף מעלין את המדומע באחד ומאה . סאה של תרומה שנפלה למאה חולין בטלה וצריך להרימה משום גזל השבט וקמ"ל ר' יהודה דאותה סאה מותר ליטלה מן החולין בשבת ולא הוי כמתקן : **ומוקמינן** בגמרא [דף קמב·] הא דתנן כלכלה והאבן בתוכה בכלכלה מלאה פירות דהוה ליה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ואקשינן ולשדי לאבן על ידי ניעור הכלי דהא בכל מה דאפשר לתקוני מתקנין ופרקינן דבכלכלה פחותה עסקינן דאבן עלמה נעשית דופן לכלכלה וכן נמי מסקינן בגמרא (שם) דכי תנן מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה דוקא בשטהורה למטה וטמאה למעלה ובפירות דמטנפין דלא אפשר למשדינהו ולמשקל הטהורה אבל בשטהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לטהורה ושביק לה לטמאה וה"מ לצורך גופו כלומר שאינו צריך אלא לתרומה טהורה ולא למקום כלכלה הלכך כל היכא דמצי ליה למשקל תרומה טהורה לא שרי ליה טפי אבל אם צריך הוא למקום הכלכלה מטלטל אותה אפילו טהורה למעלה וטמאה למטה ובמקצת ספרי הרמב"ם ז"ל בפ"כ מהלכות שבת נוסחא אחרת [ג] שלא נתברר לי והרב אלפסי ז"ל השמיט כל זה מן ההלכות ולא ידעתי למה : **גמ'** בתינוק שיש לו געגועין על אביו . שאם לא יטלנו איכא סכנת חולי ואע"ג דכמאן דנקיט להו לאבן דמי לא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנת חולי ודוקא אבן הוא דשרי ליה טלטול שלא בידים דאי נפלה ליה (ס) לתינוק לא אתי אבוה לאיתויי אבל דינר אפילו לאחוז בידו והתינוק מהלך ברגליו דליכא טלטול כלל אסור דלמא אתי לידי טלטול גמור דנפיל הדינר ואתי אבוה לאיתויי כך פירשו ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל חולק בדבר דמי גזרינן שלא יראה אדם תינוק מטלטל דינר ושלא יעמוד בקרוב לו ארבע אמות הא ודאי לא והאוחז בידו נמי לאו מידי עביד ביה אלא הכי קאמרינן דאי שרינן ליה טלטול איסור דהיינו כי נקיט ליה תינוק (י) כמאן דנקיט ליה אבוה בידיה דמי אף הוא מתוך שהוא חס על אותו דינר אתי למעבד טלטול בידים אבל כי לא שרינן ליה מידי ליכא למגזר כלל : **מתני'** מטה על צדה. לחבית אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים : היתה בין החביות . וירא שמא תפול על החביות ותשברם : מגביהה . לחבית כולה ומסלקה מבין החביות למקום אחר ושם מטה על צדה : לשלשת . שום דבר מאוס כגון רוק או רעי או צואה : מקנחה בסמרטוט . ולא יתן עליה מים דסתם כר של בגד הוא ובגד המטונף שרייתו זהו כבוסו [*כדאמרינן בפרק דם חטאת (דף לד:) ומיהו כשאינו מטונף לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו] והראיה מדאמרינן בפרק ואלו קשרים (דף קיג:) גבי היה מהלך בשבת ופגע באמת מים היכי [ליעביד] לעביר (כ) מיתסון מאניה מיא ואתי לידי סחיטה ומדאיצטריכא למימר ואתי לידי סחיטה ולא אמרינן דשרייה גופה אסירה משום דשרייתו במים זהו כבוסו ש"מ דדוקא בבגד מטונף הוא דאמרינן הכי אבל בשאינו מטונף לא כך ראיתי בספר התרומה (נ) : היתה לשלשת . זו על כר של עור דלאו בר כבוס הוא נותן עליה מים עד שתכלה ומיהו כבוס ממש לא (מ) הואיל וסתם כרים וכסתות רכין נינהו שייך בהו כיבוס בעודן רכין ומיהו שרייתו לא זהו כבוסו וכן מפורש בזבחים בפרק

המאור הקטן

א דאמר רב חסדא לא שאנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור אע"פ שכתבה הרי"ף מסתברא לן דלאו הלכתא כרב חסדא דבשיטת רב אמרה דאמר בפ' כירה במיחם שפינהו לא שאנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר ואוקימנא דשמואל כר"ש ס"ל ואנן דקי"ל הלכה כר"ש ליתא לא לדרב ולא לדרב חסדא וקי"ל בדבר שאין מתכוין כרבי יהודה ודרב ודרב חסדא חד טעמא אינון :

מלחמת ה'

ועוד והא דאמר רב חסדא כו' במיחם שפנהו לא שנו אלא שיעור להפשיר וכו' : תשובה לרב ז"ל מה לנו למחלוקת דבסך את גופו כשיעור לעבד את הקטבלא ומתעגל עליה הלא בידים הוא מעבד ומה לי מעבד בידו ומה לי מעבד בגופו ואין זה כדבר שאינו מתכוין אלא כעושה הוא בידים אבל שיעור לצחצחו אינו נראה אלא כמצחצח את גופו :

[דף קמא ע"ב] **רבא** כרבי נתן ס"ל דאמר חי נושא את עצמו ובפ' המצניע אמר רבא אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם דחי נושא את עצמו אפי' רבנן מודו ויש לומר כי תינוק שאינו רגיל לילך ברגליו כבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו דמי ושמעת מיניה דליתיה להההוא טעמא שכתב ה"ר שלמה ז"ל בפ' מפנין בפי' והאשה מדדה את בנה אפילו ברשות הרבים דאי נמי מגביה ליה חי נושא את עצמו דהכי אוקימנא התם דבאדם מודו ליה רבנן לרבי נתן אלו דברי הרב וקשיא עליה הא דרבא דהכא דשמעתי' אזלא כרבי נתן ולא כרבנן ואי באנו לומר שזה התינוק האמור כאן הוא קטן שבקטנים שגורר רגלו ואינו נוטל אחת ומניח אחת א"כ הרי זה ככפות ואמרינן בפרק המצניע מודה רבי נתן בכפות ואפילו באדם שאינו נושא את עצמו כל זמן שהוא כפות לפיכך נ"ל טעם אותה משנה ובריתא ששנינו והאשה מדדה את בנה קל הוא שהקלו חכמים משום צערא דתינוק שלא גזרו בו משום עקירת רגליו ברשות הרבים כשם שגזרו בבהמה חיה ועוף ברה"ר ובעגלים וסייחין כמו כן מפני שהם נוחין לילך ברגליהם לא גזרו בהן ולא גזרו ברה"ר אלא בבהמה דקה וחיה דקה בקטנים שלהן מתוך שהן קשים להנהיגם ברגליהם אתי למעבד בהו עקירה ובחצר לא גזרו בדדי כל דבר אלא בתרנגולת בלבד משום דמקפיא נפשם : [שם] **והא** דאוקימנא לרבא במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש איכא דקשיא ליה הא דאמר בפירקין דלעיל מים שעל גבי רגלו מקנחו בכותל ואינו מקנחו בקרקע דלמא אתי לאשוויי גומות כיון דקי"ל דניחא ליה לאיניש חיישינן דילמא אתי לכווני דעתיה להכי :

עין משפט

א מיי' פי"ט מהל' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שא וש"ג :
ב מיי' פ"ד מה' יבום סמג עשין נב טוא"ה סי' קסט :
ג מיי' פכ"ד וכ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טוא"ח סי' שא:
ד מיי' שם פכ"ב טור א"ח סי' שב :
ה מיי' שם פכ"ה סמג לאוין סה טוא"ח סי' שט:
ו מיי' שם סמג שם טור א"ח סי' שט וסי' שיא :

הגהות הרי"ב

(א) נ"ב כה"ג בנ"ב פ' יש נוחלין סי' תתמא :

הגהות הב"ח

(א) באיזה כצ"ל (ב) נ"ב אלפס ישן : (ג) פי' מרופט רפוי : (ד) נ"ב גדול : (ה) וכי מחייכי עלה שלפא כצ"ל : (ו) משפשפו כצ"ל: (ז) ולשלחן שיעור כצ"ל ותי' יש נמחק : (ח) נ"ב וכן פירשו התוס' : (ט) דאי נפלה ליה לא אתי וכו' אבל דינר אפילו לאחוז לתינוק בידו כצ"ל : (י) דכמאן כצ"ל : (כ) נ"ב זמנין : (ל) נ"ב וכן סנה דברי התוס' בס"פ שמונה שרצים יע"ש : (מ) דהואיל כצ"ל :

הגהות מא"י

[א] והא אמר רב חייא בר אשי: [ב] תיבת מותר נמחק : [ג] בזה :

בפרק דם חטאת: **גמ'** לא שנו. דמטה על לדה בחבית אלא בשוכח ששכח אותו האבן עליה בין השמשות שלא מדעת: נעשה בסיס לדבר האסור. ואף להטותה אסור שאף החבית מוקצה ואם תאמר והא קי"ל בחריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה דישב בלחוד מהני אף על פי שלא קשר ולא חשב כדאיתא בפרק במה טומנין (דף נ׳) וכי היכי דהתם מהניא ישיבה הכא נמי לסגי לן בהנחת האבן ע"פ החבית מבעוד יום יש לומר דהתם שאני משום דחריות של דקל עבידי לישיבה ומהניא בהו אבל אבן לא עבידא כסוי (א) לחבית ומש"ה לא מהניא בהו הנחה דמבעוד יום: לצורך גופו. נר מצוה

תורה אור

שתכלה: **גמ'** אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא א בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והלכתא כוותיה דרב דקאי רבי אמי בשם רבי יוחנן כוותיה בפרק כל הכלים*: ד׳קכה: היתה בין החביות: תניא רבי יוסי אומר היתה חבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין [א] תחתיה מגביה' למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל הימנה מה שהוא צריך לו ומחזירה למקומה: מעות שעל הכר וכו': אמר רבי חייא בר אשי ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלן ועודן עליו: אמר רב אושעיא שבח ארנקי בחצר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ולית הלכתא כוותיה דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד וכן הלכה: **מתני'** *ב"ש אומרים א מעבירין מעל ד׳קמג השלחן עצמות וקליפין ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא ומנערה מעבירין מעל השלחן פירורין פחותין מכזית ושער של אפונים ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה ספוג ב אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו וחכ"א בין כך ובין כך ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה: **גמ'** אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון וכי קא שרי רבי שמעון לטלטולי כגון עצמות ב דחזיין למאכל כלבים וקליפין דחזיין למאכל בהמה אבל מידי דלא חזי לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה לא קא שרי רבי שמעון ותנו רבנן* (א) מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל כלבים בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה: מעבירין מעל השלחן וכו': °מסייע ליה לר' יוחנן דאמר ג פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד: גרעיני דתמרי ארמייתא שרי ד לטלטלינהו הואיל וחזיין אגב אמייהו פירוש מפני שהן רכין ונאכלין עם התמרה עצמה דפרסייתא אסור לטלטל מפני שהן קשין ואין נאכלין עם התמרים פ"א תמרי ארמייתא קשין הן ובהמה אוכלתן עם הגרעינין ולפיכך מטלטלין אותן ותמרי פרסייתא רכין הן ואין הבהמה אוכלת אותן ולפיכך אין מטלטלין אותן ומסתברא דה"מ במקום שמאכילין את התמרים לבהמות כגון בבל וריחו אבל במקום שאין מאכילין את התמרים לבהמות אלו ואלו אסור לטלטלן: שמואל מטלטל להו אגב ריפתא שמואל לטעמיה דאמר עושה אדם כל צרכיו בפת רבה מטלטל להו אגב

רש"י

כנוסן: גמ' ל"ש. הא דאמרי' חבית מטה על לידה: אלא בשוכח. ששכח עליה את האבן בין השמשות שלא מדעת: אבל במניח. האבן עליה במתכוין: נעשה. החבית בסיס לדבר האסור ואסור להטותה לפי שאף החבית מוקצה: היתה החבית מונחת באוצר. כלומר במקום שאוצרין שם חביות הרבה ודואג אם ימנה אז יפול האבן על אותה שאצלה: לא שנו. דמנערה: נעשה. הכר בסיס לדבר האסור ואף הכר אסור בטלטול: לא שנו. דמנערה ואינו מטלטל בידים בעודן עליה: אלא שצריך. לגופו של כר לשכב עליו: אבל אם צריך למקומו. מטלטלו עם המעות למקום אחר: מניח עליו ככר או תינוק. דליסתרי לטלטולי אגבייהו: אלא למת. לטלטל ע"י ככר או תינוק מחמת גזל וכה"ג: מתני' מעבירין. בידים מעל השולחן: עצמות. קשים *שראוין לכלבים: וקליפין של אגוזים. דלית להו להו לבית שמאי מוקצה: מסלק את הטבלא. כולה שיש תורת כלי עליה ולא יטלטל הקליפין בידים כרבי יהודה: מעבירין מעל השולחן. סתמא היא: פירורין פחות מכזית. וכל שכן כזית כדמפרש טעמא שהן מאכל בהמה: ושער של אפונין. שרביטין שהקטניות גדל בהן: בית אחיזה של עור. שאוחזו בו: מקנחין בו. טבלא: אין מקנחין בו. שכשאוחזו נסחט באצבעותיו: ניטל בשבת. כשהוא נגוב: גמ' אנו אין לנו. אין אנו סומכין על מתני' כמו שהיא שנויה אלא מוחלפת שיטתה וב"ש כר' יהודה כו': ארמייתא. תמרים רעים ומאכילים התמרים עצמן לבהמה הלכך אגב אמייהו לבהמה קיימא: פרסייתא. (ב) תמרים טובים ואין מאכילין אותן לבהמה ובעמוד פירש עוד בע"א: כל צורכיו. משתמש בה ואין

לצורך גופו. שצריך לגופו של כר לישב עליו הלכך בניעור סגיא ושדי ליה בתרייהו: אבל אם צריך למקומו. שצריך לישב או להשתמש במקום שהכר שם ואם יטה הכר ויפלו שם המעות לא הועיל כלום הלכך מטלטל הכר אפי' בעוד שהמעות עליו: אלא למת בלבד. משום כבוד הבריות כשמוטל בחמה: **מתני'** בית שמאי אומרים מעבירין. בידים: מעל השולחן עצמות. קשים שאינן ראויין לכלב וקליפין של אגוזים דלית להו לב"ש מוקצה דסבירא להו כר"ש כך פירש"י ז"ל והקשו עליו דהא תנן במתני' ושער של פולין ושל עדשים מפני שהוא מאכל בהמה ואוקימנא לה בגמ' כר"ש אלמא הא לאו הכי אפילו ר"ש מודה דאסירי אלא ודאי בראויין למאכל בהמה עסקינן וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך: וב"ה אומרים מסלקין את הטבלא וכו'. שיש תורת כלי עליה אבל הקליפין והעצמות לא יטלטל בידים כר' יהודה: מעבירין מעל השולחן פירורין פחות מכזית. וכ"ש כזית כדמפרש טעמא בגמ' שהן מאכל בהמה: ושער של עדשים. שרביטין של קטניות שהקטניות גדל בהן: עור בית אחיזה. בית אחיזה של עור שיאחזנו בו: מקנחין בו. טבלא: אין מקנחין בו. לפי שכשאוחזים אותו נסחט בין אצבעותיו: ניטל בשבת. כשהוא נגוב: ואינו מקבל טומאה. (ב) ואינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת: **גמ'** אנו אין לנו. אין אנו סומכין על משנתנו כמות שהיא שנויה אלא מוחלפת השטה ב"ש כר' יהודה דאית ליה מוקצה וב"ה כרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמתני' דעדיות לא תני לה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה הלכך איפכא מיתניא דב"ה כר' שמעון וכי קא שרי ר' שמעון לטלטולי כגון עצמות דחזיאן לכלבים וקליפים דחזיאן למאכל בהמה ואע"פ שנתפרקו בשבת העצמות מן הבשר והקליפין מן הפירות אבל אם נתפרקו מע"ש אפילו רבי (ג) שמעון מודה (א): מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד. זו היא גירסת הרב אלפסי ז"ל וכן גורס ר"ח ז"ל ודייק לה מדקתני מפני שהן מאכל בהמה דמשמע דלאדם לא חזו הלכך מותר לאבדן ביד כשאר מאכל בהמה והכי מוכח בברכות בפ' אלו דברים (דף נב:) דגרסינן התם ובית הלל אומרים אם שמש תלמיד חכם (ד) נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד אבל רש"י ז"ל גורס כאן מסייע לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד ולא נהירא דמאי סייעתא אי משום (ה) דקתני מעבירין ולא קתני זורקין הא תנן נמי מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"ג דהני ודאי מותר לאבדן ביד אלא ודאי גירסת הרב אלפסי ז"ל עיקר: **פרסייתא** אסור. כתבו בתוספות דדוקא לר' יהודה הוא דאסור לטלטולינהו דאית ליה מוקצה אבל לר' שמעון דלית ליה מוקצה אפילו פרסייתא שריא דהא חזו למאכל בהמה כדאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כט:) דרב אכל תמרי ושדי קשייתא לחיותא וכי תימא א"כ שמואל דסבירא ליה כר' שמעון כדאיתא בסוף פרק מי שהחשיך (דף קנו:) למה ליה לטלטולינהו אגב ריפתא איכא למימר מחמיר היה על עצמו [ג] כדרבא דאמר לעיל אי לאו דאדם חשוב אנא (ו) כיפא אכיפי למה לי וכן דעת ה"ר יונה והרמ"ה ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל כתב דהני גרעינין להסקה הן עומדין וכי אמרינן בפרק במה מדליקין דאליבא דר' שמעון דלית ליה נולד שרי לטלטולינהו ה"מ ביום טוב דחזו להסקה דכיון שראויין ועומדין הן לכך למישדינהו לחיותא נמי שרי אבל בשבת דלא חזו להסקה מוקצין נינהו דהא לא מיחזי אלא להסקה ואע"ג דחזו קצת למאכל בהמה כיון דהשתא מיהא סתמא להסקה ובשבת להסקה לא חזו אסור לטלטלן וכדתנן בפ' מפנין (דף קכו:) חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שכתבן בהלכות: **שמואל** מטלטל להו אגב ריפתא. רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והא דמטלטל שמואל גרעיני דתמרי כו' אלא ודאי מדה יתירה היה נוהג להחמיר בעצמו: **אמר** הכותב כל תמרי פרסייתא עומדין ומיוחדין הן להסקה אלא פעמים שמאכילין אותן לבהמה ולא אמרו בפרק במה מדליקין שיהו מותרין לטלטל אלא ביו"ט לפי שהם ראויין להיסק לרבי שמעון דלית ליה מוקצה ונולד ומתוך הסקה ניטלין אף לבהמה לרבי שמעון אבל בשבת כיון שאינן עומדין לאכילת בהמה הרי אינם ראויין לכלום ואין תורת כלי ואוכל עליהם דומים לכלים שנשברו ואין עושין מעין מלאכה כלל שאסורין בשבת ומודה בהם רבי שמעון כדמוכח בפרק מי שהחשיך והוי להו ממש כחבילי עצים וזרדין שכנסינן לעצים שאסור לטלטלן וא"ת היכי מטלטל להו אגב ריפתא והלא לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד וליטעמיך ליקשי לך דרבא אלא שאני טלטול דבר האסור אגב הדבר המותר שעליו כגון ככר או תינוק בארנקי מטלטול דבר המותר עם דבר האסור שעליו כגון גרעינין ע"ג ריפתא או בתוך לקנא דמיא שזה ניכר שעיקר הטלטול בדבר המותר הוא אע"פ שמטלטל עמו דבר האסור דמיא למתני' במעות שעל הכר שמטלטלו לצורך מקומו ועודן עליו ותנן נמי מסלק את הטבלא כולה ומנערה כלומר שמטלטל לה עם הקליפין שעליה עד מקום התנור ומנערה שם וזה דעת רבינו הגדול שכתבן ולפיכך הוצרכתי לפרשה כאן:

המאור הקטן

ומצאתי במגלת סתרים לרבינו נסים בהא דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד מכאן אתה למד כי אלו האנשים שנותנים ככר על המנורה שהדליקו בה בשבת ומטלטלין אותה ממקום למקום שאינן עושין יפה ולא כהוגן ואנו כבר כתבנו דעתנו בזה בפ' כל הכלים והא דתנן כלכלה והאבן בתוכה דייקינן עלה ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האסור וכל ההוא שקלא וטריא השמים מלכתבו והוא צריך תלמוד: [דף קמ"ב ע"ב] **טעמא** דחזי לאומצא הא לא חזי לא למימרא דרבא כר' יהודה ס"ל וכו' וקשיא לן והא אמרינן בפרק מפנין דג תפל אסור לטלטלו מידי דבר אכילה דלא חזי למיכל בו ביום עד מוצאי שבת ולכלבים נמי לא קאי לא מטלטלין ליה דהא לא חזי לסידי ובהא אפילו ר"ש מודה וא"כ היכי אמרי' הכא טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לא משמע מדמתמהינן עלה דכל כה"ג שרי ר"ש דלית ליה מוקצה וא"כ תהוא דדג תפל דלא חזי הכי קאמרי' טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא אלא לכלבים כגון בשר תפוח שתפח בו ביום מטלטלין ליה למימרא דרבא כרבי יהודה ס"ל והא אמר רבא לשמעיה טווי לי בר אווזא וכו' **והא** דמטלטל שמואל גרעינין דתמרי פרסייתא אגב ריפתא לא היה צריך לכך דהא שמואל כרבי שמעון סבירא ליה דלית ליה מוקצה ובפרק במה מדליקין מפורש דלא אמר כה"ג אלא מאן דסבירא ליה כרבי יהודה דאמר מסיקין בתמרים אבל אין מסיקין בגרעינין בשלמא רבא דמטלטל להו אגב לגינא דמיא אשכחן ליה בהדיא דס"ל כרבי יהודה כדדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול אוד וכו' אלא שמואל דס"ל כרבי שמעון כדאיתא בסוף פרק מי שהחשיך למה ליה דמטלטל להו אגב ריפתא אלא ודאי מדה יתירה היה נוהג להחמיר על עצמו כי ההיא דאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא כיפי אכיפי למה לי ואמר רבא אי לאו דאדם חשוב אנא סבינא אבר יונה למה לי אף שמואל כך היה מחמיר על עצמו.

שלטי הגבורים

א נרש"י פי' שכח ר"ל שהיה דעתו ליטלם אבעו"י בשעה שהניחם שם ושכחם שם ולא הותר בו בניעור לגופו והטילטול לצורך מקומו ופירוש מניח ר"ל שהניחם על דעת שישארו שם האבן או המעות בכניסת השבת ולז אסור לטלטל ולנער כלל וסמ"ג לאוין ס"ה והטוא"ח סי' ש"ע בשם בעל התרומות כתבו דאפילו הניח האבן או המעות על פי החבית והכר על דעת שישאר שם בכניסת שבת לא מיקרי מניח לאסור הניעור והטלטול אלא כשהניח על דעת שישארו שם כל אותה שבת אבל אם הניחה כמזיד כדי שיטלם בשבת מותר לנער למחר החבית או הכר והם נופלות:

ב לרש"י אפילו אלו העצמות הן עצמות קשין שאינן ראוין לכלב וכן הקליפין אפי' הן קשין שאינן ראוין לאכילה לא לאדם ולא לבהמה שרי לטלטלן טלטול גמור בשבת ולדברי התוס' ורבינו ומיי' פרק כ"ו מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור סי' ש"ח אם אינן ראוים אלו העצמות והקליפין למאכל בהמ' אסור לטלטלן טלטול גמור אלא מנער הטבלא והן נופלין ולא מיקרי הטבלא בסיס לדבר האסור לאסור בה הניעור מן הקליפין והעצמות שהרי לא הניחם שם אדעתא להניחם שם אלא שכשהוא

חדושי אנשי שם

מהר"ם (א) הקש' מהרל"י קארו בנימוקיו בא"ח סי' שיז מה בין זה לנבילה שנתנבלה מע"ש דאפי' ר"י שרי בפ' מי שהחשיך וכתב הוא ואפשר די"ם לסגיה רבי יהודה במקום ר"ש וטעמא כיון שהיו מוכנים לבהמה מע"ש כנבילה שנתנבלה מע"ש ול"ע עכ"ל ונ"ל דכך היה הנעתן של דברים וכי קא שרי ר"ש לטלטולי כגון עצמות דחזיאן לכלבים וקליפין דחזיאן למאכל בהמה ואע"פ שנתפרקו בשבת העצמות מן הבשר והקליפין מן הפירות דאיכא למימר כיון דבכלל אוכל הוי כשנכנס השבת אע"פ דהשתא לאו אוכל נינהו לא יצאו מכלל היתרן הראשון קמ"ל דעד דחזיאן לבהמה לא שרי ר"ש דמוכן לאדם לא הוי מוכן לבהמה כדמוכח בפ' מי שהחשיך ובפ"ק דביצה מהך מתני' דמחתכין את הדלועים לפני הבהמה ואת הנבילה לפני הכלבים והדר קאמר אבל אם נתפרקו מע"ש אפי' ר"ש מודה דאסירי ואע"ג דחזיאן לבהמה ולכלבים כיון שנתפרקו מע"ש מונחים על השלחן ה"ל כמניח כדין מעות שעל הכר דאסרינא לנער במניח ונ"ל שכן מוכיחים גם דברי הסמ"ג בהלכות שבת לאוין ס"ס בדיני שבות למדקדק עליו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ה מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' (שיז) [שח]:
ב מיי' שם סמג שם טוא"ח סי' שב:
ג מיי' פ"ז מה' ברכות טוא"ח סי' קפ:
ד מיי' פכ"ו מהל' שבת סמג לאוין עם טוא"ח סי' שח:

הגהות חו"י

(א) כ"כ לעיל פ' מפנין: (ב) כן משמע בסכונס ועי' ברי"ף ר"פ סכונס:

ברש"י שבגמ' איתא שאין ראוין. והגי' שבכאן היא דעת הרי"ף והתוס'

הגהות הב"ח

(א) נ"ב ובעל המאו' והרמב"ן ז"ל האריכו ע"ז בפ' כל הכלים וע"ש: (ב) דאינו כנ"ל: (ג) יהודה כנ"ל: (ד) נ"ב סוא: (ה) נ"ב וכ"כ תוס' ועוד הקשו עליו פי"ש: (ו) כפא כנ"ל:

[דף סו ע"א]

הגהות מא"י

[א] פליו מגביהו: [ג] תי' כדרבא מוקף ונ"ב כדאביי:

דמיא. לאו משום דפליגי עלה דהא [ג] אמר רב אשי לעיל [דף קמב:] לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד דבהא אפי' רב אשי מודה דההיא דרב אשי במטלטל את האיסור ממש אלא שדבר המותר מונח עליו אבל הני דשמואל ורבה אפכא הוו שמטלטל את ההיתר והאיסור המונח עליו(ע) מטלטל עמו וכ"ת להוו ריפתא וקנא בסיס לדבר האסור ולתסרי איכא למימר דכיון שכל עצמו אינו עושה כן אלא לזרקן לא הוו בסיס: סליקו להו נוטל

חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות. אפילו בכלים הרבה דאילו בחד מנא הא אמרינן בפרק כל כתבי (דף קכ:) דכל מה דבעי נר מצוה מציל: ובלבד שלא יספוג. שלא ישאב בספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי: אין סוחטין את הפירות. דהוה ליה מפרק דהוא תולדה דדש: ואם יצאו מעצמן אסורין. גזירה דילמא אתי למיסחט לכתחלה: ור' יהודה אומר אם לאוכלין. היו מכונסין אותן פירות היוצא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למיגזר שמא יסחוט: ואם למשקין. היו מכונסין דניחא ליה במאי דנפיק מינייהו נתקיימה מחשבתו ואיכא למגזר שמא יסחוט: חלות דבש. מאחר שהן מרוסקין הדבש זב מאיליו מתוך השעוה ומש"ה שרי ר"א ות"ק אסר גזרה אטו שאין מרוסקין דילמא מרסק להו: **גמ'** יטפח. מכניס ידו בשמן ונדבק ומקנחן בכלי אחר: נתפזרו לו פירות בחצרו וכו'. שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וא"ת ומאי עובדין דחול איכא הכא והא פרכינן לעיל בפרק נוטל [דף קמג.] גבי מתני' דתנן כלכלה והאבן בתוכה ליסדינהו לפירי ולשדיא לאבן ולנקטינהו תירץ ה"ר יונה כגון שנתפזרו בחצרו אחת הנה ואחת הנה אבל במקום אחד מלקט ונותן לתוך הסל וכההיא דפ' נוטל (דף קמג:) *והראב"ן ז"ל פי' דהכא במאי עסקינן כגון שנפלו בחצרו בתוך צרורות ועפרורות שבחצר ומש"ה נקט חצרו שהבית עשוי להתכבד בכל יום ויש לזה קצת הוכחה בתוספתא: **מודה** ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים. דאפילו לאוכלין היוצא מהן אסור דכיון דרובא לסחיטה קיימא כי אתו לידי משקין יהיב דעתי' וניחא ליה בהכי: ומודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות. שאף לסוחטן לכתחלה מותר כדמסקינן לקמן: מסתברא בתותים ורמונים פליגי. דלרבנן תותים ורמוני' הרי הם כזיתים וענבים דבין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור ולר' יהודה לאוכלין מותר למשקין וסתם אסור: וקי"ל כר' יהודה הלכך זיתים וענבים אין סוחטין אותן בשבת ואם יצאו מעצמן אסורין בין לאוכלין בין למשקין וכו' כדכתיבי בהלכות: **אמר** רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה. לפי שיש בה אוכל ומשקה הבא לאוכל כאוכל דמי והוה לי' כמפרק אוכל מאוכל והא ודאי אפילו בשבת שרי כמו שהאריך הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו [מיהו] הא דאמרינן עלה מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה כתב הרב ז"ל בהלכות דדוקא ביו"ט אבל בשבת אפילו לתוך הקדרה אסור והיינו טעמא דאע"ג דשרי לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה בשבת היינו

אגב לקנא דמיא רב ששת זריק להו בלישניה רב פפא זריק להו אחורי המטה אמרו עליו על רבי זכריה בן אבטולס שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן:

סליקו להו נוטל

חבית *א שנשברה מצילין ממנה מזון ג' סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין ר' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור חלות דבש שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ור"א מתיר: **גמ'** תאנא ובלבד שלא א יספוג ביין ובלבד שלא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ת"ר נתפזרו לו ב פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ב אין סוחטין: (א) [א] אמר רב פפא א"ר יהודה אמר שמואל מודים חכמים לר' יהודה בשאר מיני פירות ומודה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים א"ל ר' ירמיה לר' אבא א"כ במאי פליגי א"ל לכי תשכח אמר רב נחמן בר יצחק °מסתברא בתותים ורמונים פליגי א"ר יוחנן (ב) הלכה כרבי יהודה בשאר ג פירות תניא סוחטין *בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים (א) מפני שבית מנשיא בן מנחם סוחטין ברמונים בחול ועושין מהן יין ונמצאו הרמונים בני סחיטה הלכך (ב) אסור לסוחטן בשבת א"ר נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם נמצא עכשיו הכלל הראוי מכל אלו הדברים שזיתים וענבים אין סוחטין אותן בשבת ואם יצאו מעצמן אסורין בין לאכילה בין למשקין לדברי הכל והתותים והרמונים אסור לסוחטן בשבת לדברי הכל ואם יצאו מעצמן אם לאוכלים היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור כרבי יהודה ושאר פירות כגון פגעין ופרישין ועוזרדין (ג) סוחטין אותן לכתחלה בשבת לדברי הכל ואי איכא מאן דסליק אדעתיה דרמונים בהדי זיתים וענבים הוו דהא אמר רב נחמן דהלכה כשל בית מנשיא בן מנחם ההיא לענין סחיטה לכתחלה איתמר דאין סוחטין אותן בשבת אבל אם יצאו מעצמן והן לאוכלין מותרין (ד) לכתחלה כרבי יהודה והכי נמי מסתברא דקתני סוחטין בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים אלמא אסחיטה קאי ועוד מדיהיב טעמא כדרב חסדא דאמר תרדין שסחטן ונתנן בתוך המקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה ואמאי והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוו להו משקה ה"נ כיון דאחשבינהו ה"ל משקה (ה) ש"מ דאסחיטה קאי דלא מצית למימר דאחשבינהו אלא היכא דסחטן: אמר רב יהודה אמר שמואל סוחט ד אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה פירוש הקדרה יש בה אוכל הלכך הוה ליה משקה הבא לאוכל וכאוכל דמי והקערה אין בה אוכל ולפיכך ה"ל משקה ואסור (ו) איכא מאן דאמר האי מימרא לענין יו"ט איתמר ולא בשבת דהא קי"ל (ז) במתניתא אין סוחטין את

רש"י

ואין כאן משום בזיון: לקנא דמיא. ספל של מים: זריק להו בלישניה. עם אכילתו אל עבר השולחן: לאחורי המטה. שיושב עליה:

סליקו להו נוטל

חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות· ואפילו בכלים הרבה דאילו בחד מנא אמרינן בכל כתבי דכל מה דבעי מציל: והצילו לכם. כל אחד מזון ג' סעודות: ובלבד שלא יספוג. שלא ישאב (ח) בספוג במקום היין לחזור ולהטיפה גזירה שמא יסחוט: אין סוחטין את הפירות. דה"ל מפרק (ט) תולדה דדש: אסורים· גזירה שמא יסחוט לכתחילה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין (י). היו אותן פירות מכונסים היוצא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למיגזר בהו שמא יסחוט ואם למשקין היו מכונסים דניחא ליה במאי דנפק מינייהו דנתקיימה מחשבתו ואיכא למיגזר שמא יסחוט אסור היוצא מהן: חלות דבש. לאחר שמרוסקין זב הדבש מאיליו מתוך השעוה ואין דרך לסוחטו בכך הילכך ר"א מתיר וחכמים אוסרין גזירה אטו שאין מרוסקין דילמא מרסק להו: גמ' שלא יטפח· שיכניס בו כפו בשמן והשמן נדבק בו ומקנחו בשפת הכלים ואסור משום עובדא דחול: מודה ר' יהודה· לחכמים בזיתים אע"ג דהכניסן לאוכלים היוצא מהן אסור דכיון דרובו לסחיטה קיימי כי אתו לידי משקה יהיב דעתיה (כ) וניחא ליה בהכי: מסתברא בתותים ורמונים פליגי. דאיכא דבעי להו למשקין הלכך משוי להו רבנן כזיתים וענבים ור' יהודה פליג עלייהו אבל שאר פירות ליכא דבעי להו למשקין הלכך מודו רבנן בהו: בפגעין. בלע"ז פרונ"ש ובאשכנז פלומי': ובפרישין. קויי"ש בלעז ובאשכנז קייטנ"א: ובעוזרדין. קורמ"ש בלע"ז ובאשכנ"ז שפיירלינג (ל): אם לאוכלים· למתק הפרי ולא לצורך המשקה: אבל לא ברמונים. ואפי' למתק הואיל דשל בית מנשיא היו סוחטין רימונים בחול לצורך משקה לכך בשבת אסור אפי' למתק הואיל ואיכא חד דעביד לשם משקה ולא משום דשל בית מנשיא הוו רובא דעלמא אלא חיישינן אי שרית ליה למתק אתי למעבד (מ) משום משקה וכיון דאיהו מחשב ליה משקה הוי משקה וחייב אבל בפגעין ליכא למיחש להכי דאין אדם עושה אותן למשקה להוציא מימיהן לשתות דלאו אורחייהו בהכי ואין כאן משום דש אבל לא ברימונים דאורחייהו בהכי: של בית מנשיא כו'· כדמפרש בעמוד: לתוך הקדרה. של תבשיל לתקנו דמוכח מילתא דלאו למשקה קבעי לה אלא לאוכל ואין זו דרך פריקתו והוי (נ) כמפרק אוכל מאוכל: אבל לא לתוך הקערה. (ס) כי זמינן למשקה קאי אע"ג דבקערה לא שתי איניש לא מוכחא מילתא ואיכא איסורא:

מתני'

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שלה:
ב מיי' שם פ"ח ופכ"א סמג לאוין שם טור או"ח סי' שכ:
ג מיי' שם סמג טוש"ע או"ח סי' שכ (ושכח) ותקה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב כצל"ה אמר ר"י הלכה כר"יהודה בשאר פירות ואח"כ אמר ר"פ כו' מודים כו' עד בתותי' ורמוני' פליגי ואח"כ תניא סוחטין: (ב) נ"ב נ"ע ועי' בש"ס:

הגהות מא"י

[א] אמר רבה: [ב] דאמר כצ"ל:

הגהות הב"ח

(א) נ"ב של בית מנשיא בן מנחם היו סוחטין ברמוני' פירות אבל לא ברמונים וכו': (ב) אסורין כצ"ל: (ג) וכיוצא בהן סוחטין אותן אפילו לכתחלה כצ"ל: (ד) מותרי' כר' יהודה כצ"ל: (ה) נ"ב ויש לתמוה דא"כ אמאי סוחטין בפגעין לכתחלה נימא כיון דאחשבינהו הוה להו משקה מידי דהוה אתרדין וי"ל דדוקא במקום דפסולא דאורייתא מהני טעמא דאחשבינהו אבל בסחיטת שאר פירות בשבת דאינו אסור ד"ת וכרב דאמר ד"ת אינו חייב אלא על דריכת זתים וענבים בלבד והכי ס"ל לשמואל והכי הלכתא דלא כר' יוחנן וכדכתב הרי"ף בסמוך סימן תקמ"ה הלכך בתותי' ורמוני' דאיכא דבית מנשי' דסוחטין ברמוני' אסרום רבנן ליסחט לכתחלה משום דחשיב משקה לדידיה דאחשבינהו אבל בפגעין שרי ליסחט לכתחלה ואע"ג דאחשבינהו קאמרי רבנן דלאו כלום הוא כיון דלא אשכחן מאן דסחיט להו ואמרינן בטלה דעתו אבל כל אדם ולא דמי לתרדין במקום דאע"ג דליכא מן דסחיט לתרדין מ"מ כיון דאחשבינהו הו"ל משקה ופסלי למקוה ד"ת ולא מביא להא דרב חסדא אלא דאשכחן דאחשבינהו מלתא היא ככ"ל ליישב לפי דעת הרי"ף וזוהו דעת הרמב"ם והרא"ש. אכן מפרש"י מבואר להדיא דלכתחלה אסור לסחוט אפילו פגעין לצורך המשקה דכיון דאחשבינהו הוה לדידיה משקה ודוקא דסוחט למתק הפרי ולא לצורך משקין קאמר דסוחט בפגעין אבל לא ברמונים ואפי' למתקן דאי שרית למתק אתי למיעבד לשום משקה אבל בפגעין ליכא למיחש להכי דאין אדם עושה אותו למשקה משא"כ בתותים ורמונים דאיכא דבית מנשיא דקא עבדו להו משקה בחול והשתא לפי פירושו אסור לסחוט לכתחלה אפי' בפגעין כו' וכיוצא בהן כשסוחט לצורך משקה וא"ל לומר בתותים ורמונים ובסוחט למתק הפירי בפגעין שרי לכתחלה אבל בתותים ורמונים אסור אפי' למתק הפרי גזירה דלמא אתיא למיעבד לשום משקה וה"ה היכי דיצא מעצמן נמי אסורים בתותים ורמונים גזירה שמא יסחוט לכתחלה כרבנן ובין לאוכלים ובין למשקין אסורים אפי' יצא מעצמן והיינו כסברת הגאון שדחה הרי"ף סברתו במ"ש ואיכא מאן דסליק אדעתא דרמונים בהדי זתים וענבים הוו כו' והיא סברת רש"י ותוספת: (ו) נ"ב אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה: (ז) במתניתין כצ"ל: (ח) בספוג וכו' ולחזור כצ"ל: (ט) נ"ב דהוא: (י) אם לאוכלין הן כצ"ל: (כ) למהוי ניחא כצ"ל: (ל) והכי מפרש רב נחמן לברייתא סוחטין בפגעין למתק ספרי כצ"ל וסד"א ותי' אם לאוכלין נמתק: (מ) לשום כצ"ל: (נ) כמפריד אוכל מאוכל כצ"ל: (ס) הקערה דזמינן למשקה קאי ואע"ג כצ"ל ותי' כי נמתק: (ע) מיטלטל כצ"ל:

שלטי הגבורים

אוכל זורק שם אדעתא לסלקם משם מיד או לאחר אכילה מיהו אם הניחם שם אדעתא שלא ליטלם בשבת והם אינן ראוין למאכל בהמה פשיטא דלדברי התוס' אינו יכול לנערם מעל השולחן ודברי רש"י מאד מאד תמוהין כאשר כתבתי בחדושי והאפשר כי על דברי רש"י סמכו האידנא לטלטל טלטול גמור קליפי אגוזים ושקדים ובטנים ששים שאינן ראוין לאכילה כלל לא לאדם ולא לבהמה והנ"ל לרש"י שאם היו אלו הקליפות ראויין לבהמה אלא שבמקום ההוא אינן נוהגין להאכילן לבהמה דודאי שרי דכיון דשרי לטלטלן אפי' אינן ראוין כלל לא כאן ולא במקום אחר כ"ש דשרי לטלטלן אם הן ראויין אלא שכאן אין מאכילין אותן לבהמות ובגרעינין לא ברירה לי דפליגי שהרי לא פליגי נמי בשרביטי קטנית דגם לרש"י היינו טעם היתר טלטולן משום דהזו למאכל בהמה ובלאו הכי אסור הלכך נראה דלא הוי פלוגתייהו אלא בקליפין ועצמות ומה נשתנו אל מאלו לא ידעתי:

לשון ריא"ז

גרעיני התמרים שנשאר עליהם מן האוכל מותר לטלטלן על ידי האוכל שלהם ואפי' שלא לצורך כדרך שמטלטלין כל האוכלין ואם לא נשאר עליהם אוכל אינן ראוין אלא לבהמה ושרי הן נולד שתחלתן התמרים עומדין לאדם ובשנטל האוכל בשבת אינן ראוין אלא לבהמה ואינן מטלטלין אותן אלא לצורך כמבואר בקונטרס הראיות:

א לפי' רש"י דקא יהיב טעם איסור קליטת היין בספוג משום סחיטה א"כ אם היה לספוג בית אחיזה שרי לקולטו בספוג ולפירוש התוס' אפי' יש לו בית אחיזה אסור דס"ל דבין יין ובין איסור ספיגה בשמן הוי משום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכ"כ הטור א"ח סי' של"ה דאין האיסור משום סחיטה אלא משום דמחזי כעובדא דחול ודברי מיי' פכ"ב מהל' שבת מטין כפרש"י שכתב שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לידי סחיטה הרי דתלה טעם האיסור בסחיטה בלבד ולפי זה אם יהיה לו בית אחיזה דליכא למיחש לסחיטה שרי ומן התימה עליו דיהיב טעם האיסור בטפיחת השמן בידו משום סחיטה כאילו יש סחיטה במה שהוא סוחט בשבת משקה שעל ידיו ולפי זה יצטרך להזהר בשעת נטילת ידים בשבת שלא יסחט אותם להטיף המים ודבר זה לא נזכר בשום מקום ואולי דמדמה סחיטת משקה שעל הידים לסחיטת שמן שבתוך השער דאמרי' לעיל גבי חיה ויולדת בשבת שאין מביאין לה שמן בשערות משום חשש סחיטה ואע"ג דשערות ודאי לא בליעי טפי מן הידים ודוחק הוא לומר כך שהרי שם פרק מפנין גבי הבאת שמן ליולדת משמע דאין סחיטה בידים מדלא פריך התם אלא על השער ולא על סדיים ואפי' בשער אין כל כך ברור שיש בו סחיטה דבהגהות מרדכי משמע דליכא סחיטה בשער: ב לגירסת הספרים שכתוב בהן מלקט על יד על יד ואוכל וכן לגירסת רבינו ומיי' פכ"א מהל' שבת אסור ללוקטן בתוך תיקו ובגדיו ולגירסת תוספות והרא"ש והטור או"ח סי' של"ה מותר ללוקטן בתיקו ובגדיו דדוקא בסל וקופה אסור: ג לשון ריא"ז תותים ורמונים לא יסחוט ואם סחטן פטור שאינן בני סחיטה בזיתים וענבים וכן כל הפירות הדומים להם כגון התפוחים ולימונים שסוחטין אותן לטבל בהן אסורין מדברי סופרים כמו שביאר מז"ה: ד לדברי רבינו והתוס' ומיי' פ"ח מהלכות שבת וסמ"ג לאוין ס"ה והרא"ש והטור א"ח סי' ש"כ

המאור הקטן

[דף קמג ע"ב] **וסבר** רבי יהודה סתם אסור והא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה אינו מטמא אלא לרצון אמר ר"ע ק"ו ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטן הרי הוא מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד בין לגדולים בין לקטנים אינו דין שמטמא לרצון ושלא לרצון אמרו לו לא אם טמא חלב האשה שלא לרצון שדם מגפתה טמא פי' מפני שהוא דם חללים שנאמר ודם חללים ישתה אלמא משקה הוא יטמא חלב הבהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור פי' לפי שאין חלב בבהמה ואין דמה מכשיר במגפתה אלא בשחיטה משום שנאמר על הארץ תשפכנו כמים אמר להם מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז דם לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאין מהם לרצון טמאים שלא לרצון טהורים מאי לאו לרצון דניחא ליה שלא

הייט משום דאשכול גופיה ראוי לאכילה מה שאין כן בעז דלא חזיא בשבת ואי שרינן לחלוב לתוך הקדרה נהי דהאי חלב כיון דבא לאוכל כאוכל דמי מכל מקום הוה ליה כבורר אוכל מתוך פסולת הלכך דוקא בי"ט דעז גופיה חזיא לאכילה אבל שבת דלא חזיא לאכילה לא:

ואחרים אומרים דכי היכי דשרינן לסחוט אשכול של ענבים אפילו לתוך הקדרה בשבת הכי נמי שרינן לחלוב עז לתוך הקדרה ואפילו בשבת דדבר הלמד מענינו הוא וכ"ש היכי שרינן דהא הוה ליה בורר אוכל מתוך פסולת וי"ל כיון דעז גופה חזיא לאכילה ואיסורא הוא דרביע עילוה לא מיקריא פסולת ואם תאמר מ"מ הרי עז מוקצה מחמת איסור ואף חלב היוצא ממנה ליתסר משום מוקצה יש לומר שמואל לטעמיה דלית ליה מוקצה ונולד: ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דאפשר דאפילו למאן דאית ליה מוקצה ונולד שרי שאין מוקצה מחמת איסור הבא מעצמו כגון זה דלא דחייה בידים כגון נר אסו' אלא בעוד האיסור עליו אי נמי אפילו בשנסתלק האיסור בשעבר עליו כגון שוחט בשבת שאסור משום מוקצה הא כל שלא עבר על השבת ואפילו בשוגג מכיון שנסתלק האיסור נסתלק המוקצה ומש"ה שרינן האי חלב שנחלב לתוך הקדרה שאע"פ שהעז היתה מוקצה מ"מ האי חלב שנחלב נסתלק ממנו תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר ובכה"ג ליכא למיחש ביה משו' מוקצה והיינו טעמא דריש ביצה גבי ביצה שנולדה בשבת שבת דלעלמא תשתרי ולא אסרינן לה משום מוקצה: גרסינן

את הפירות להוציא מהן את (א) המשקין ואם יצאו מעצמן אסורין ואוקימנא [א] בזיתים וענבים (ב) דבין למשקין ובין לאוכלין היוצא מהן אסורין ולפיכך לא מיתוקם האי מימרא דשמואל אלא בי"וט וכן מצינו בעל הלכות [ב] פסוקות שכתבה ביו"ט ולא כתבה בשבת ואיכא מאן דאמר (ג) האי מימרא דשמואל בשבת היא ומוקים לה למתניתין בסוחט לתוך הקערה דהוו להו משקין אבל לתוך הקדרה סוחט כשמואל ודיוקא דדייק מיניה (א) רב חסדא בלחוד הוא דהויא ביום טוב וכן הדעת נוטה ורב חננאל ז"ל כך היה דעתו אלא שאמר שדברי שמואל ורב חסדא (ד) דדייקינן מינייהו לאו הלכה אינון והכי אמר והלכתא (ה) כדיוקא דר' יוחנן*(ב) להא מתניתא (ו) שמע מינה [ג] סוחט אדם כבשין ושלקות לגופן אבל למימיהן אסור ואם סחט למימיהן נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין קדרה לקערה אלא הכל אסור דהא (ז) סחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן שהסוחט כבשין ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת ומתוך אלו הדברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב (ג) דאמר סוחט אדם אשכול של ענבים ונותן לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ויש מי שהעמיד דברי רב ושמואל ביו"ט מדדייק רב חסדא דברי רב ושמואל ואמר מדבריהם נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה לקיים דבריהם להיות הלכה ואינן דברים נכונים שאפי' ביו"ט אסור לינק בפיו מן הבהמה וכל שכן לחלוב כדגרסינן בפרק חרש שנשא פקחת* אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מן בהמה טהורה ביו"ט ואקשינן עלה היכי דמי אי דליכא סבנתא אפילו ביו"ט אסור ואי דאיכא סבנתא אפילו בשבת מותר ומפרקינן לא צריכא דאית ביה צערא וסבר מפרק כלאחר יד הוא °שבת דאיסור סקילה הוא גזרו ביה רבנן יו"ט דאיסור לאו הוא לא גזרו ביה רבנן הנה שאפילו ליינק מן הבהמה ביו"ט לא התירו אלא במקום צער כל שכן לחלוב במקום שאין צער שודאי אסור ואין לנו לאהדורי (ח) אפירוקי ולאפוקי שמעתא מדוכתה אלא ודאי זה שאמר סוחט לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה בשבת אמרה וזה שאמר רב חסדא ביום טוב הוא ואין הלכה כמותו לא בשבת ולא ביו"ט וכן קבלנו מרבותינו אלו הן דברי רב חננאל זצ"ל ואנן עיינינן בהו ואשכחינן פירכא לכולהו חדא דהאי דאמר ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין לקדרה בין לקערה אלא הכל אסור לאו הכי הוא דהאי דאמר ר' יוחנן למימיהן חייב חטאת כענין מימרא (ד) דרב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור הוא (ט) דכי היכי דהא דאמרי רב ושמואל למימיהן פטור אבל אסור לקערה הוא אבל לא לקדרה ה"נ הא דא"ר יוחנן למימיהן חייב חטאת לקערה הוא [ד] אבל לא לקדרה תדע דהא רב ושמואל אינהו דאמרי סוחט אדם אשכול לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואינהו דאמרי (ה) בענין כבשין ושלקות למימיהן פטור אבל אסור ואי סלקא דעתך למ"ד למימיהן אסור ל"ש לקדרה ולא שנא לקערה הכל אסור קאמר א"כ קשיא דרב אדרב ודשמואל אדשמואל אלא מה אית לך למימר האי למימיהן אסור לתוך הקערה אמרי ולא לתוך הקדרה (י) הכי נמי לר' יוחנן למימיהן דקאמר חייב חטאת לתוך הקערה קאמר ולא לתוך הקדרה ולא פליג רבי יוחנן אדרב ושמואל אלא בפטור אבל אסור ובחיוב חטאת אבל בקערה וקדרה לא דאם כן לפלגו בהדיא בקערה וקדרה ומדלא אשכחן פלוגתייהו אלא במותר לרב ובפטור אבל אסור לשמואל ובחייב חטאת לר' יוחנן שמעית מיניה דלא איפליגו בקדרה וקערה ועוד דלא אשכחן דר' יוחנן פליג עלייהו דרב ושמואל אלא בכבשין ושלקות אבל באשכול של ענבים לא אשכחן דפליג ומאן דאמר דפליג בעי ראיה והאי דקאמר דהאי סחיטת זיתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך(ו) והא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זיתים וענבים הוא וחייב חטאת גם זו אינה ראיה לפי שהסוחט ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל אף על פי שהוא צריך למימיהן כיון שהוא סוחט לתוך האוכל אינו כסוחט משקין אלא כמפרר אוכל לתוך אוכל שהוא מותר ודא"ר יוחנן בסוחט כבשין ושלקות למימיהן שהוא כסוחט זיתים וענבים וחייב לא אמר אלא שהסוחט כבשין ושלקות לתוך הקערה כסוחט זיתים וענבים לתוך הקערה אבל לתוך הקדרה אלו ואלו מותרין שאוכל הן ולא משקה ולעולם הלכה כשמואל לענין סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה ורבי יוחנן לא איירי בסוחט באשכול כלל והא דאמר נמי שאפילו ליינק מן הבהמה בפיו בי"ט אסור וכ"ש לחלוב לאו הכי הוא שהיונק מן הבהמה הוא חמור מן החולב לתוך הקדרה ואע"פ שהוא מפרק כלאחר יד שהיונק בפיו כסוחט משקה הוא והחולב לתוך הקדרה כמפרר אוכל הוא ולפיכך מותר ועוד (כ) הא (ז) מותיב רמי בר חמא ומפרקינן לתיובתיה ומותיב נמי רבינא דהוא בתרא והוא מותיב לה והוא מפרק לה גם ר' ירמיה בקש להעמידה כתנאי ולא עמדה אלא (ז) לדברי הכל משקה

הבא

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור והא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב כו' עד בתחלת מס' יו"ט:

אמר הכותב וכבר ראינו אריכת דבריו שם והגאונים לא מטעם מוקצה ירדו בה אלא מטעם איסור מלאכה עצמה דבשבת אשכול של ענבים כיון שהוא יכול לאכול האשכול מותר הוא לסוחטו לתוך הקדרה דלא הוי מפרק תולדה דדש אלא כמפרר אוכל בעלמא הוא אלא חלב נהי נמי דלאו משקה הוא אמאי מותר הרי מפרק אוכל הוא דמעיקרא לאו אוכלא והשתא אוכלא וכל היכא דמעיקרא לא חזי אגב אמו והיינו מפרק ליה מפרק גמור הוי (מ) דהא תולדה דדש ודישה אדרבה באוכלין הוא אבל לפי פירוש רבינו אלפסי ורבינו חננאל דמוקמי לה ביו"ט כיון דאוכל הוא כל לתיקוני אוכל ביו"ט שרי הואיל ואי אפשר לעשותו מערב יום טוב ואע"פ שאין דישה בעלמא מותרת ביו"ט בזו התירו כמו שהתירו לאמר בתלויה ביום טוב שהוא תולדה דבורר או דמרקד ואע"פ שהן עצמן אסורות ביו"ט זאת (נ) מותרת שמלאכת יום עצמו היא ואין עושין אותה מבערב והאי נמי אם חלב מעיו"ט למחר מתמיץ ונתקלקלה לגמרי ובתוך הקערה אסור דמעיקרא לאו משקה והשתא משקה וה"ל כזיתים וענבים שיצאו מהם משקין שאסורין משום נולד כדמוכח בפרק הכל שוחטין וגזירה נמי שמא יסחוט כדאיתמר בפרק ביצה שנולדה ובתשובה לרבינו הגדול ז"ל כלשון הזה מצינו בה ודקס"ד בהא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד וכו' דבשבת היא לאו הכין הוא מילתא דהא ליכא מאן דשרי ליה בשבת ודקא אמרת לא מצינו חולב שהוא מאבות מלאכות ולא מן התולדות אשתמיט' הא דגרסינן בפרק המצניע ת"ר החולב והמגבן וכו' ומההיא נמי דהכא שאול שמעי' דחולב חייב הוא משום מפרק דאמרי' לענין יונק מפרק כלאחר יד הוא הא חולב בידו מפרק גמור הוא ומתוך שמלאכת אוכל נפש ביו"ט בדברים שא"א לעשותם מעיו"ט שרי חולב נמי בתוך האוכל שרי ואע"ג דמלאכה היא וחולב בתוך הקערה דמלאכת משקין היא לא הותרה בי"ט אלו דברי רבינו הגדול ז"ל שכתב בתשובתו ולזה הלשון מה שאמרו שם בפרק חרש ביונק קסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן לא שהחולב ביו"ט לצורך אוכל נפש איסור לאו (ס) אלא שהמלאכה בעצמה ביו"ט איסור לאו ובשבת איסור כרת וזהו דעת הגאונים כדקדוק אבל אנו בעניותנו אין אנו נסמכים לתתך דברי הגמרא ולעשותן פורחין באויר הסברות שנראין דברי רב חסדא כדברי שמואל שהיכן בשבת לפיכך נראה לנו לומר שהחולב כסוחט ובתרוייהו לתוך הקדרה מפרק אוכלין הוא שהעז בעצמה כאוכל היא חשובה ואין בכלל תולדות דישה אלא כשהן כאין למשקין לפי שמתחלה אינן ראויין למשקין ועכשיו פרקן מפסולת של אוכלין ועשאן משקין דומין לדישה עצמה שהוא מפרק אוכל מתוך פסולת הא כמפרר אוכלין כגון חולב וסוחט לתוך האוכל אין בהם איסור דישה בין ביו"ט בין בשבת אלא מיהו לדברי מי שיש לו מוקצה בשבת י"ל שהוא אסור מדין מוקצה ורב חסדא מדברי (רבינו) שמואל למד שאין לו מוקצה ויש לנו בזה הכרא במס' יו"ט להוציאו אף מדין מוקצה והאל יצילנו מכל חטא ושגיאות:

המאור הקטן

שלא לרצון בסתמא השתא ומה זיתים וכו' וקשיא לן ארמקשה ליה לר' יהודה לקשי לרבנן דאמרי בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור ואם לאוכלין הוא אסור כל שכן בסתם ואדמקשה מדוקיא דסתמא דזיתים וענבים לסתמא דתותים ורמונים לקשי מזיתים וענבים גופייהו בין לר' יהודה בין לרבנן דהא מודה רבי יהודה לרבנן בסלי זיתים וענבים דבין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור וכ"ש בסתם וניחא לן דלא דמי איסור שבת להכשר טומאה דהכשר טומאה בעיא משקה ובעיא דניחא ליה בגויה משום דכתיב כי יותן מים דומיא דכי יתן אבל איסור שבת לא בעיא דניחא ליה אלא כיון דהוי משקה אע"ג דלא ניחא ליה בגויה אסור משום גזירה דלמא אתי למסחט לכתחלה הלכך ליכא לאקשויי מהכשר טומאה דזיתים וענבים גופייהו לאיסור שבת לא לר' יהודה ולא לרבנן דהתם גבי טומאה כל כמה דלא ניחא ליה בגוייהו דמשקין לא מכשרי והיינו דקאמר שלא לרצון טהורין וגבי איסור שבת אף על פי שהכניסן לאוכלין ולא ניחא ליה במשקין היוצאין מהם כיון דבני סחיטה נינהו גזרינן דלמא אתי למסחט אבל מרוקיא דזיתים וענבים איכא לאקשויי ליה לר' יהודה מ"ש לגבי שבת דקא חשיב סתמא כמפרש למשקין אפילו בתותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו וגבי טומאה לא חשיב ליה סתם כמפרש אפילו בזיתים וענבים דבני סחיטה נינהו ודחינן לא לרצון בסתמא משום דה"ל סתם כמפרש למשקין דניחא ליה בהו שלא לרצון דאמר בפי' לא ניחא לי ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים דמשקין דידהו לאיבוד קיימי ולא חשיבי לענין הכשר ולא סידי כשהן זבין שלא לרצון אבל לרצון גזירה היא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום וחדא מינייהו הבוצר לגת ב"ש אומרים הוכשר וב"ה אומרים לא הוכשר ושתיק ליה הלל לשמאי ואם גזרו והחמירו בפירושן לא החמירו בסתמן:

והא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אנו קבלנו פירושה אפילו בשבת שלא כדברי הרי"ף ז"ל שפירשה ביו"ם וכבר הארכנו בענין הזה בתחלת מסכת יו"ם:

שלטי הגבורים

ש"כ ומרדכי לכולהו מותר לאדם לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה שיש בה אוכל דהוה ליה משקה הבא לאוכל אבל לא לתוך הקערה שאין בה אוכל דה"ל משקה הבא למשקה ויש מן הגאונים שכתבו דדוקא ביו"ט הוא דשרי לסחוט אשכול ענבים לתוך קדרה שיש בה אוכל אבל לא בשבת כלל וכן כתב בעל הלכות פסוקות ור"ת כתב דבין בשבת בין ביו"ט אסור לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה אוכל ולא בשום ענין והאריך בזה רבינו וכתב סמ"ג בשם ר"ת וכן הטור א"ח סימן ש"כ דדוקא סחיטת אשכול לתוך הקדרה הוא דשרי לפי שראוי לאכילה אבל בוסר שאינו ראוי לאכילה ואפי' האוכלו בטלה דעתו הוי כבורר אוכל מתוך פסולת ל"ש בשבת ול"ש ביו"ט והר"ר יוסף התיר לקחת הבוסר ולסחוט משקין של בוסר על האוכל בשבת דהוי משקה הבא לאוכל כסחיטת אשכול לקדרה וא"נ שהתיר אף ביו"ט וכתב סמ"ג שמצא כתוב כך בה"ג קדמוניות של רב יהודאי גאון דשרי למעבד ביו"ט מידי דמשתי ביומי כי מיפא וביפולי וליכא למיחש משום סחיטה ואין נראין לסמ"ג דבריהם וגם הרא"ש לא רצה להקל לעשות מעשה בסחיטת הבוסר לתוך האוכל:

הגהות הב"ח

(א) משקין כצ"ל: (ב) וכן כצ"ל: (ג) דהאי כצ"ל: (ד) דדייק מיניה כצ"ל: (ה) והלכתא כתרוייהו דר"י כצ"ל: (ו) ושמעינן מנה דסוחט כצ"ל: (ז) בסחיטת כצ"ל: (ח) אפירכי כצ"ל ותי' אפירוקי נמחק: (ט) וכי כצ"ל: (י) הכי נמי לר"י דקאמר למימיהן חייב חטאת כצ"ל: (כ) דהא כצ"ל: (ל) נ"ב אכן רש"י כתב דהכי גרסינן דכ"ע משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא כו'. וכ"כ התוס' וז"ל לא מצינו למימר דכ"ע אוכל הוא דא"כ מ"ט דמ"ד הוכשר וגירסת האלפסי נ"ל דה"ק בעלמא כשאינו הולך לאיבוד דכ"ע אוכל הוא והכא דהולך לאיבוד דלא הוי אוכל פליגי מ"ס משקה העומד לאיבוד משקה הוא ומ"ס לאו משקה הוא דכי היכי דלאו אוכל הוא הכי נמי לאו משקה הוא: (מ) דהיא כצ"ל: (נ) אומרת כצ"ל: (ס) נ"ב הוא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב עי' בת'הכי בסמוך: (ב) נ"ב עי' גמ' ד' קמח ע"א: (ג) נ"ב עי' גמ': (ד) נ"ב עי' גמ': (ה) נ"ב עיין גמ': (ו) נ"ב ואמר ר' יוחנן כצ"ל: (ז) נ"ב על שמואל ור"ת:

דף קמה.

הגהות מא"י

[א] דבזיתים כצ"ל: [ב] בעל הלכות גדולות ופסוקות שכתבוה בהל' יו"ט ולא כתבוה בהל' שבת כצ"ל: [ג] נ"ב נ"א מותר לסחוט: [ד] נ"ב דאמר:

דף קיד.

[דף סז ע"א]

גרסי' בכתובות (דף ס:) גונח שיש לו חולי בריאה והחלב טוב לו סמוך לחליבתו : כלאחר יד. כיון שבפיו הוא יונק : ואי קשיא לך הסיא דגרסינן בפרק חרש (דף קיד.) וכו' כדאיתא בהלכות. ואי קשיא היכי שרינן הכא למעבד איהו גופיה אף על גב דליכא סכנה אמאי לא אמרינן שיעשה על ידי נכרי דקיימא לן בכל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה י"ל הכא א"א על ידי נכרי כדקי"ל דרפואת החלב היא כשהוא רותח כדאמרי' במרובה (דף פ:) מעשה בחסיד שהיה גונח מלבו ושאלו הרופאין ואמרו אין לו תקנה עד שיינק חלב רותח והרמב"ן ז"ל כתב נר מצוה בספר תורת האדם דמשום הכי שרינן

רש"י

מתני' כל שבא בחמין · כלומר שנתבשל : שורין אותו בחמין. כדי שיהא נימוח : וכל שלא בא בחמין · כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי ע"י הדחק : מדיחין אותו . ולא אמרינן זו היא בישולו אבל לא שורין : חוץ מן המליח הישן · דג מליח של שנה שעברה : וקוליים האיספנין . דג שאוכלין אותו מחמת מלחו על ידי הדחה בחמין והנך אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בישול : גמ' מאי היא . בא בחמין שהוזרין ושורין אותן בחמין : תרנגולתיה דרבי אבא · שהיה מבשלה ושורה אותה בחמין ימים רבים ונימוחה מאליה ואוכלה לרפואה : מתני'

הבא (א) לאוכל אוכל הוא ומכל אלו נלמוד שהלכה כרב ושמואל הלכך הלכה נמי כרב חסדא דקא יליף מיניה דחולב א אדם עז בי"ט לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה והכי חזינן לרב האיי גאון ז"ל דפסיקא ולית בה ספיקא : גרסינן בפרק אף על פי *תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו ביה רבנן אמר רב יוסף הלכה כר' מרינוס תניא נחום איש גליא אומר צנור שעלו בו קשקשין ממעכן ברגלו בצנעא בשבת ואינו חושש מ"ט מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו ביה רבנן אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא ואי קשיא לך ההוא דגרסינן בפרק חרש שנשא פקחת* אבא שאול אומר נוהגין היינו שיונקין מבהמה טהורה ביו"ט ואמרינן היכי דמי אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי שרי ואי דליכא סכנה אפילו ביום טוב נמי אסור ומפרקינן לא צריכא דאיכא צערא וקסבר מפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה הוא גזרו ביה רבנן יום טוב דאינו אלא בלאו לא גזרו ביה רבנן דשמעת מינה דגונח אף על גב דאית ליה צערא אסור ליה ליינק מבהמה בשבת ההיא לא קשיא מידי דההוא מימרא אליבא דאבא שאול הוא ולית הלכתא כותיה דהא פסק רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס דאמר אפילו בשבת במקום צערא °לא גזרו ביה רבנן והזינן מאן דקא מוקים לה להא דר' מרינוס בצערא דאית ביה סכנה כי היכי דלא תיקשי ליה האי דאבא שאול והאי פירוקא לאו מעליא הוא דאי הכי (א) הא דר' מרינוס צערא דאית ביה סכנתא הוא מאי איריא מפרק כלאחר יד אפילו מלאכה גמורה גבי סכנה שריא ועוד [א] האי דקאמר במקום צערא לא גזרו ביה רבנן במקום סכנה איבעי ליה למימר ועוד תינח גבי בני אדם דאית בהו סכנה גבי צנור דקתני מתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא לא גזרו ביה רבנן התם מאי סכנה איכא הלכך ליתא להאי פירוקא *גופא ב *כבשין ששחטן אמר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור שלקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמואל אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ור' יוחנן אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ולית הלכתא כר' יוחנן לענין חיוב חטאת דהוה(ג) ליה רב ושמואל בחדא שיטתא דליכא חיוב חטאת אלא בזיתים וענבים והוה ליה ר' יוחנן יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים ועוד הא דתנא דבי [ג] מנשה מסייע להו דאמר דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד ומסתברא לן דהלכתא כוותיה דשמואל בהא מילתא דקאי ר' יוחנן כוותיה לענין איסור וליכא בינייהו פלוגתא אלא לענין חיוב חטאת : א"ר חייא בר אשי אמר רב דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכן תאנא דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד ואין עד *מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד איבעיא להו עד מפי עד לענין בכור מהו רב אסי אסר ורב אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא תאנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד א"ל תני לעדות שהאשה כשרה לה כי הא דתניא ר"ש בן קפוסאי אומר בכור [ג] כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו רשב"ג אומר אפילו בנו ובתו ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מ"ט אשתו כגופו דמיא רב יימר אכשר עד מפי *עד בבכור קרי עליה מריכר יימר שרי בוכרא והלכתא עד מפי עד כשר בבכור פירוש בכור בהמה כלומר אם יבא עד מפי עד ויאמר כי מום זה שנפל בבכור זה אינו בידי אדם מתירין אותו להאכל מיד במומו על פיו : חלות דבש *שריסקן וכו' ; כי אתא רב אושעיא מנהרדעא אייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור"א ור"ש מתירין ופסק בעל הלכות משמיה דרב צמח בר פלטוי ריש מתיבתא כר"א ורבי שמעון :

מתני' *כל שבא ג בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן וקוליים האספנין שהדחתן בחמין זו היא גמר מלאכתן : גמ' כל שבא בחמין וכו' מאי היא כגון תרנגולתיה דר' אבא פירוש שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין

מפני שהוא שבות הנעשה בשינוי שלא כדרך המלאכות : ממעכן ברגלו בצנעא בשבת. כדי שיהו מי המטר ניגרים היטב ולא ידלוף הבית וא"ת הא דאמרינן הכא ממעכן בצנעא לימא פליגי אמאי דאמרינן לקמן [דף קמו:] כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור י"ל התם הוא דאסור גבי שוטחן בחמה לפי שהרואה שהוא שוטחן בחמה יחשוב שכבסן בשבת ולפיכך אסור אפילו בחדרי חדרים אבל הכא הרואה שממעכן יחשוב שהוא מותר דמתקן כלאחר יד הוא ובמקום פסידא שרי ואפשר דלאו דוקא בצנעא דאי נמי אפשר [ד] בצנעא אפילו בפרהסיא נמי שרינן מיהו כל היכא דמצי למעבד בצנעא טפי מעלי : ובמקום פסידא לא גזור רבנן . וא"ת א"כ למה אסרו לכבות דליקה בשבתות מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שלפחמים הוא צריך אלא להצלת ביתו ולא מיתסר אלא מדרבנן דודאי כבוי דליקה מיתסר אפילו לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואפי' על ידי נכרי נמי דתנן בפ' כל כתבי (דף קכא.) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ומוקמינן לה כר"ש י"ל שאני כבוי דכיון דאם היה צריך לגופו היה אסור מן התורה ואין הכל בקיאין לחלוק בין מלאכה הצריכה לגופה לשאינה צריכה מש"ה אסרי רבנן אפי' במקום פסידא ואפילו ע"י נכרי נמי אסרו לפי שמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה ע"י נכרי אתי לכבויי איהו גופי' אי נמי שאני הכי שהוא שבות כלאחר יד שממעכן ברגליו *והחמיר טפי (ג) משבות דשבת הנעשה כדרכו דהיינו על ידי נכרי : כבשין. ירק חי שכובשין אותו בחומץ : לגופן. אם לאכול הכבשין סחטן ממשקה הצף עליהן והנבלע בהן מותר. לכתחלה דלאו מפרק הוא הואיל דלאו למשקה הוא צריך : למימיהן פטור אבל אסור. לפי שאינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד וכדאמרינן לקמן אבל שאר פירות היוצא מהן לא חשיב משקה להתחייב עליו ולהאי למימיהן פטור אבל אסור וכן חייב חטאת לר' יוחנן בסוחט לתוך הקערה דאילו לתוך הקדרה שרי דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי וכדאמרינן לעיל : וקי"ל כשמואל דאמר אחד כבשים ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור וכדאיתא בהלכות: לעדות אשה. לומר לה מת בעלך : לעדות בכור. (ד) כיד כהן שנתנו לו ישראל שלם ואירע בו מום ואמרי' בבכורות (דף לה.) דנחשדו הכהנים להטיל מום בבכורות ואין נאמן לומר מום זה נפל מאליו וצריך להביא ראיה : לעדות שהאשה כשרה לה. והא נמי אשה כשרה לה ומסקנא דעד מפי עד כשר לבכור: פיסקא חלות דבש שריסקן וכו' אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן. (ה) (וא"ת) מאי קמ"ל ברייתא טפי ממתני' (ו) דאי ממתני' הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל אבל הכא דמעיקרא אוכל ולבסוף משקה לא קמ"ל : מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת. שנתבשל מלפני השבת: שורין אותו בחמין בשבת. כדי שיהא נימוח: וכל שלא בא בחמין. כגון בשר יבש (ז) אוכלין אותו חי ע"י הדחק: מדיחין אותו ולא אמרי' זהו בשולו אבל לא שורין: חוץ ממליח הישן. של שנה שעברה: וקוליים האספנין.

מלחמת ה' שם

ועוד והסיא דגרסינן בפרק חרש אבא שאול אומר כו' עד וזה הפירוק יותר מחוור ממה שכתב הרי"ף ז"ל : אמר הכותב לא מחוור ולא נכון ולא הדעת סובלתו שלא היו רבותינו מתירין איסור שבות קרוב נמי לאיסור תורה משום תאוות בעלי התאוות שלא מחמת צער חולי וענין אחר שא"כ עקרת ופרצת גדרן של חכמים ברוב המקומות והתם קתני ומכולן יונק מהן ואפילו בשבת ובגדול אסור ומשמע דאסור בחול כשקצים ורמשים ואסור בשבת אפילו כמותרין דאי לאו הכי מאי רבותא שבת ופירשו עליה התם דבעי אומדנא שהרי שעמידו דבריהם במקום כרת ועשו נפש כמת מזוקים . כ"ש שלא יתירום בשביל תאות המפונקים . ודברי רבינו מדבש מתוקים . אע"פ שיש בדבר הולקים . שבשביל נער חולי בלא סכנה היו יונקים . והגונח אע"פ שאין בו סכנה אבל אינם מנוקקים . ודברי רבינו ז"ל כולו חכין ורקין . כראי מונק חזקים . והדברים עתיקים :

המאור הקטן

והיא דגרסינן בפ' חרש שנשא פקחת אבא שאול אומר נוהגין היינו שהיינו יונקים מבהמה טהורה ביו"ט ואסיקנא בדאיכא צערא לא בצערא של חולי אמרו כי היכי דלא תיקשי ההיא דר' מרינוס דאיתא בכתובות בפרק אע"פ אלא כגון שתאותו מושלת עליו והוא מתאוה לאותו דבר הרבה ודמיא להיא דגרסינן במסכת שבועות נשבע על ככר ומצטער עליה מהו כה"ג שרי ביו"ם ואסור בשבת ואם הוא צער של חולי כגון גונח מותר אפילו בשבת כר' מרינוס וזה הפירוק יותר מחוור ממה שכתב הרי"ף ז"ל : ובי סדיא מותרין לטלטל בתרין ובמציעאי אבל בקשין אסור והרי"ף ז"ל לא כתבה :

שלטי הגבורים

א לדברי רבינו והטור א"ח סי' ש"כ מותר לחלוב עז בקדרה ביו"ט דהוי משקה הבא לאוכל וכן נראה מדברי מיי' פ"ח מה' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה ולכל הני צריך לומר דמיירי בעז העומדת לאכילה דאי עומדת לחליבה הא כל הני בשיטה הדא אזלי דנולד אסור ביו"ט כמו שיתבאר בהג"ה יו"ם ולקערה בכל ענין אסור ובשבת בין לקדרה בין לקערה אסור ור"ת פסק דלא שנא ביו"ט לא שנא בשבת אסור לחלוב עז בין לקדרה בין לקערה והר"ן הביא דעת מי שאומר דאף בשבת שרי לחלוב עז לקדרה דלא הוי בכה"ג בורר אוכל וכו' וגם ליכא בחלב איסור מוקצה והאריך הר"ן בזה הרבה ונראה דדעת הרמב"ן נוטה לזה ודבריו צריכין ישוב כי הוא רוצה ליישב דין זה אפילו אליבא דמאן דאית ליה מוקצה ונולד תינח מוקצה דמיושבת שפיר אלא אי קי"ל דנולד אסור בשבת הא האי חלב הוי נולד דעל כרחין מעיקרא לאו אוכל הוא דבשבת לא מצי שחיט לה והשתא הוי אוכל כשחלבו לתוך הקדרה וה"ל נולד והיאך שרי לחלוב אותה בשבת למאן דאית ליה נולד הרי החלב נולד הוא והיאך שרי ודוחק לומר דס"ל דאע"פ שאינו יכול לשוחטו בשבת דעכ"פ אוכל הוי דא"כ ביו"ט נמי למאן דאית ליה נולד לשתרי לחלוב אותה אפילו עומדת לחליבה ודבריו צ"ע :

לשון ריא"ז

וכן חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה בין בשבת בין ביום טוב כמו שביאר מז"ה :

ב רבינו תנהאל פסק דהסוחט כבשים ושלקות מפני שצריך למימיהם חייב חטאת ואפי' סוחטן לתוך הקדרה ולדברי רבי' ומיי' פכ"א מה' שבת ותוס' והרא"ש והטור אם סחטן לתוך הקדרה לכתחילה מותר אבל לתוך הקערה פטור אבל אסור :

לשון ריא"ז

הכבשים שהם שלוקין במים ובמלח או בחומץ שסחטן להוציא מימיהם וכן השלקות שסחטן להוציא המרק שלהם אם לצורך גופן סחטן הרי זה מותר לכתחלה והוא שעשאן לצורך השבת ואם לצורך מימיהם סחטן שצריך למימיהם הרי זה חייב חטאת שהרי הוא כסחיטת זיתים וענבים כמו שביאר מז"ה וכן אם סחט הדג להוציא ציר(ו) חייב כסחיטת השלקות כמבואר בקונטרס הראיות :

ג לפי' רשב"ם דכתבו התוס' פרק כירה דף ל"ט מדיחין היינו מערין מים חמין עליו אפילו מכלי ראשון דערוי לדידיה חשיב ככלי שני ולר"ת מדיחין דהיינו מערין עליו מכלי שני דלדידיה ערוי ככלי ראשון ואפשר דלדידיה שורין בכלי שני דהיינו להניחו בתוך המים אי לאו משום דיש קצת לחוש שלא יהיה נראה כמבשל מכיון שהמים חמין והר"ר אליעזר ממיץ כתב דיש בישול אחר אפיה וצליה והלכך יש ליזהר שלא יתן אדם פת אפוי במשקין שהיד סולדת בהן ואפילו בכלי שני דלא בקיאין איזה דבר מבשל בכלי שני ואיזה דבר אינו מבשל וכן מידי דגלי לא

שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י *הדחק בחמין והנך אפי' הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן הלכך אם הדיח חייב חטאת : **מתני'** שובר אדם חבית לאכול ממנה גרוגרות . פרש"י ז"ל דאין במקלקל שום איסור שבת ולא נהירא דנהי דכל המקלקלין פטורין איסור מיהא איכא אלא היינו טעמא דכיון דבעלמא מקלקל פטור אבל אסור הכא משום צורך שבת שרי לכתחלה מיהו כי שריא דוקא בכלי קטן דלא שייך ביה בנין וסתירה אבל בכלי גדול לא והראיה מדאמר בפרק בכל מערבין (דף לד:) נתנו במגדל ואבד המפתח עירובו עירוב ר"א אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אין עירובו עירוב ואוקימנא פלוגתייהו במגדל של עץ דקטיר במתנא ובעי סכינא למפסקיה רבנן סברי כל הכלים ניטלין לצורך גופן ור' אלעזר סבר לה כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש הא לאו הכי אפילו רבנן מודו דאין עירובו עירוב ולא שרינן לשבר את המגדל והיינו טעמא משום דהתם במגדל גדול עסקינן דהוי כאהל ושייך ביה בנין וסתירה הא במגדל קטן לא שייכא ביה בנין וסתירה והיינו טעמא דשרינן הכא בחבית וכן פרש"י ז"ל בעירובין והכי מוכחא סוגיא דהתם : ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי . לנקבה יפה לעשותה כלי: **אין** נוקבין מגופה. (ג)דבוקה בפי החבית אלא נוטל את כולה אבל כי נקב לה מתקן פתחה : וחכמים מתירין . דאין דרך פתיחת חבית בכך:(ד)לא יקבנה מצדה.בגמרא מפרש לה : שהוא ממרח . ויש כאן משום ממחק : מחטאת . שמא ממרח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב : **גמ'** ואינו חושש . דלעין יפה מכוין שמרחיב פיה למטה ממגופתה : תותלות . כלים של כפות תמרים ועשוין כמין סלים : מתיר . ביד : ומפקיע וחותך . בכלי ולאפוקי מדר' נחמיה דאמר מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך שאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו : בבורטיא. ברומח: לעין יפה קא מכוין. להרחיב מולא היין בנקב גדול מדלא נקיב לה כדרך הנוקבים נקב עגול ויפה : לפתחא קא מכוין ואסור . ולא דמי לרשב"ג דהתם לעין יפה קא מכוין להרחיב פיה למטה ממגופתה דקתני מתיז את ראשה אבל הכא אם איתא דלעין יפה קא מכוין יטול כל המגופה : **פיסקא** אין נוקבין מגופה של חבית וכו': מחלוק' למעלה. בראש המגופה הוא דשרו רבנן דלאו אורח ארעא למעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה:אבל מלדה.[ד] זמנין דעבדי ליה משום פתחא (ה)אינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסול' ביין : וי"א אין מוסיפין . בגמ' מפרש טעמייהו: **ושוין** שנוקבין נקב ישן לכתחלה.נקב שנסתם : לא שנו אלא במקום העשוי לשמר . פירש הרב אלפסי ז"ל להוציא את היין מעל השמרים שסתימה זו בודאי עתידה היא להפתח. וכיון שכן מתחלה אין מהדקין אותה כל כך אבל במקום שסתימה זו נעשית לחזק את היין שלא יצא אפשר שלא תפתח אותה סתימה ומתחלה עושין אותה מהודקת וכי הדר נקיב לה הוי כפותח לכתחלה : למעלה מן היין . בדופני החבית זהו לחזק דשמא לא תפתח אותה סתימה אלא ינקבו את החבית במקום אחר למעלה מן הסתימה או למטה ממנה : למטה מן היין . במקום שהיין כלה שם שאין יין בחבית למטה מאותה סתימה זהו לשמר שבודאי סתימה זו עשויה [ליפתח] להוציא היין מעל השמרים ומתחלה אין עושין אותה סתימה יפה: רבה אמר למעלה מן היין נמי . זהו סתימה לשמר שכיון שאפשר שתפתח אותה סתימה שכשירצו לפתוח את החבית יפתחו אותה סתימה אף מתחלה אין עושין אותה מהודקת : היכי דמי לחזק . שהוא אסור כגון שניקבה למטה מן השמרים שאין סתימה זו עשויה להפתח לעולם שהרי אין מוציאין יין משם וכיון שכן עושין אותה מהודקת וכשבא לנקבה הרי הוא כנוקב נקב חדשה . זהו פירושן של דברים על דרך גירסת הרב אלפסי ז"ל ויש לרש"י ז"ל גירסא אחרת [ס] ופי' אחר : והלכתא כותיה דרבה . דלא פקע שם פתח מינה אלא בסתימה מעליא דתניא כותיה גבי דין נטילת ד' אמות בחצר שנוטל ארבע אמות לכל פתח ופתח אף על פי שנסתם כל זמן שלא פרץ את [ו] פצימיו : **גובתא**. לתקוע קנה חלול בנקב חבית שילא היין דרך [ז] הנקב : למיתחך . לתקנה למדת הנקב : אהדורי . אם נפלה : לא מתקנא . ולא נתנה בנקב לידע אם למדתו היא והסיקנא דשרי וכדר' יאשיה : **משחא** . לתת שמן עבה בדופני החבית סביב הנקב: טרפא דאסא· לתת עלה של הדס בנקב חבית שהעלה

נר מצוה

וכשמבקשין לאוכלה שורין אותה במים חמין ואם הובא בחמין מע"ש שורין אותה במים חמין בשבת ואם לאו אסור לשרותה בחמין בשבת:וכל שלא בא בחמין מע"ש [א] אין שורין אותה וכו' : איבעיא להו הדיח מאי אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת: *מתני' אשובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשותה כלי אין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יוסי וחכמים מתירין . ולא יקבנה מצדה ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני °שהוא ממרח אמר ר' יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חושש אני לו מחטאת: גמ' תניא רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז א את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש:תניא תותלות של תמרים ושל גרוגרות (א) מתיר ומפקיע וחותך בעו מיני' מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבת לפיתחא קא מכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קא מיכוין ושרי אמר להו לפיתחא קא מיכוין ואסיר: אין נוקבין מגופה של חבית וכו' : אמר רב הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני ולא יקבנה בצדה וכן הלכתא ת"ר אין נוקבין נקב חדש לכתחלה בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים אין מוסיפין ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחילה בשבת *דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרב נחמןהלכה כיש אומרים: ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל במקום העשוי לחזק אסור פירוש לשמר להוציא יין מן השמרים היכי דמי לשמר והיכי דמי לחזק אמר רב חסדא למעלה מן היין: זהו לחזק (ב) למטה מן היין זהו לשמר[ג]רבה אמר אפי' למעלה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחזק כגון שנקבה למטה מן השמרים והלכתא כרבה דתניא דמסייע[ז] ליה: גובתא ב פירוש שפופרת רב אסר ושמואל שרי למיחתך לכתחלה כ"ע לא פליגי דאסיר אהדורי כ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דהתיכא ולא מיתקנא מאן דאסר סבר גזרה דילמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי סבר לא גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה כתנאי אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת נפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל ביו"ט ור' יאשיה מיקל אהייא אילימא ארישא הא קא מתקן מנא אלא אסיפא ת"ק נמי מישרא קא שרי אלא דחתיכא ולא מיתקנא איכא בינייהו ת"ק סבר גזרי' ר' יאשיה סבר לא גזרי' דרש רב שישא בריה דרב אידי משמיה דרבי יוחנן הלכה כרבי יאשיה: ואם היתה נקובה וכו': מישחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר סבר גזרינן משום שעוה ומאן דשרי סבר לא גזרינן משום שעוה והלכתא כרב אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסיר פירוש אסור ליתן עלין של הדס ג בתוך הנקב של חבית לקלח בו היין כדי שלא יהא שותת בדופני החבית מאי טעמא רב ירמיה מדפתי אמר גזירה משום

רש"י

מתני' שובר אדם חבית . מלאה גרוגרות בסכין או בסייף לאכול ממנה גרוגרות דאין מקלקל שום איסור שבת(ג):ובלבד שלא יתכוין. לנוקבה יפה כדי לעשותה כלי בפתח נאה: אין נוקבין . המגופה הדבוקה בפה חבית לעשות בה נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקיב לה מתקן פיתחא הוא : וחכמים מתירין . דאין דרך פתח חבית בכך : ולא יקבנה מצדה . בגמרא מפרש לה : שהוא ממרח . ויש כאן משום ממחק : בערב . מקום : מחטאת . שמא מירח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב : גמ' תותלות . כלים כעין סלים ועשויין מכפות תמרים ונותנין יתוקן תמרים רעים להתבשל : מתיר . אם הכסוי קשור בחבל : ומפקיע . שרשרות החבל : וחותך . אע"פ שאין [הסכין] עשוי לכך כ"א לחתוך אוכלים דהלכה כרבנן דאמרי כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך כיון שמלאכת הכלי להיתר : למיברז. לתחוב מקדח: בבורטיא. ברומח לתחוב בדופניה לנקוב : לעין יפה מכוין . להרחיב מולא היין בנקב גדול מדלא נקיב כדרך הנוקבים נקב עגול ויפה: מחלוקת למעלה . בראש המגופה התם הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פיתחא התם אלא נוטל כל המגופה : אבל מלידה . זמנין דעביד ליה משום פיתחא(ה)ואינו רוצה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין והיינו דקתני לא יקבנה בלידה אמגופה קאי וד"ה : אין נוקבין נקב חדש . בכלי : נקב ישן . שנסתם דכשחוזר ופותחו לאו כעושה פתח הוא שהרי עשוי ועומד הוא וסתימתו לאו כלום הוא : לא שנו . הא דנוקבין אלא במקום שהסתימה לא נעשית אלא לשמור ריח היין שלא יצא ויתקלקל היין(ג)כיון דלאו סתימה מעלייתא עבדי לה לאו כלום הוא : לחזק . שיחזק הכלי שלא יצא יינו הואיל וסתימה מעלייתא היא כי הדר נקיב הוי כפותח לכתחלה ובעמוד פי' בע"א : למטה מן היין . נמי לשמר כיון דאין כובד היין נשען שם עליו סגי בסתימה כל דהו : למטה מן השמרים . אבל שוליו שכל כובד היין נשען שם : גובתא . לתקוע קנה חלול בנקב החבית שילא היין דרך הקנה : מתחך. לתקנה למדת הנקב : אהדורי . אם נפלה : ולא מתקנה(לה)· לא נתנה בנקב לידע אם למדתו היא (ד): אי לימא ארישא . לתותכה ולשפותה : מישחא . שמן עבה אסור למרח בו : טרפא דאסא . לתת עלה של הדס בנקב

שלטי הגבורים

יתן אח"כ במשקין חמין וכן מבושל לא יתן אלא באם במקום שהיד סולדת בו דיש בליה אחר בישול ג"כ והכי פסק סמ"ג לאוין סי' ס"ה והטור א"ח סי' שי"ח ס"ל דיש בישול אחר אפיה וצליה ודוקא בכלי ראשון ולא בכלי שני וכתב די"א דליכא אפיה אחר אפיה וצליה אחר צליה ודעתי נראה דס"ל דליכא אפיה אחר אפיה ולא צליה אחר צליה וגם נראה דס"ל דליכא צליה אחר בישול מדלא הזכיר דין זה כלל וכן נראה דס"ל דליכא אפיה אחר צליה ולא צליה אחר אפיה דכיון דליכא אפיה אחר אפיה ה"ה דליכא אפיה בתר צליה ולפי זה יהיה מותר לתת פת אפוי אלא באם במקום שהיד סולדת דליכא צליה אחר אפיה והמרדכי פרק כירה כתב בשם ראבי"ה וספר הרוקח ורבינו אברהם בר אפרים דכי היכי דליכא בישול אחר בישול ביבש הכי נמי ליכא אפיה וצליה אחר בישול וכן בישול אחר אפיה וצליה והכי נהוג עלמא לתת אפוי בכלי ראשון ואפי' היד סולדת בה ולא נזהרים כלל ובתוספות דשבת מצאתי מוללין המלול ומגיעין את המלח ואופין את האפוי ומבשלין את המבושל :

א לפי' רש"י ל"ש אם היא שלמה ל"ש אם היא עשויה מחתיכות בכל ענין שרי לשבור אותה כדי להוציא ממנה היין או הגרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ונראה טעמו דכיון דלדידיה אין בנין וסתירה בכלים ואפי' אי הוא עביד כלי בשבירה בכוונה לא היה איסור אלא מדרבנן דהא שלא כדרך היה עושה הלכך כי לא מכוין שרי אפי' מדרבנן ומיהו צריך שיהא הכלי קטן שלא יחזיק מ' סאה כולו אבל אם היה הכלי גדול דגם לדידן שייך בנין וסתירה בהו כדמוכח בר"ן שם פשיטא שהוא אסור לשבור אותה ולפי' נ"ל דהא דפי' רש"י בהא מאן דעביד חביתא בשבת פרק כלל גדול דלאו חייב משום בונה דליכא בנין וסתירה בכלים מיירי בכלים קטנים ובירושלמי שהביאו התוספות מטעם כפי' רש"י והתוספות והרא"ש וטוא"ח סי' שי"ד ס"ל דדוקא במוסתקי דהיינו עשוי משברי כלים הוא דשרי לחתוך אותו אבל כשהיא שלמה אסור וכן נראה דעת מיי' פכ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה ואע"פ שלא הזכיר דבר זה להדיא דהרי ס"ל דיש בנין וסתירה בכלים כמו שכתב מיי' פ"י מה' שבת גבי האי מאן דעביד חביתא והכי מוכח בפכ"ג מהלכות שבת דס"ל כפי' התוספות והכי כתב סמ"ג כתוספות א"כ ס"ל נמי דדוקא בכלי עשוי משברי כלים הוא דשרי לחתוך אותו אבל כשהוא שלם אסור בכל ענין ואם הכלי חתוך וקשור בפותחת של עץ או מתכת איכ' פלוגתא והוא כי נראה לי לפי דעת רש"י שאמרנו אם הכלי הוא קטן ואפי' שלם ויש לו פותחת של עץ או מתכת ואבד המפתח ויש בכלי אוכלין הצריכין לו לשבת שרי להפקיע ולשבור הפותחת כרצונו דהרי לדידיה אין בנין וסתירה בכלים קטנים ואפילו אי חשבינן ליה לפותחת כלי עלמו שרי לשבור אותה וכ"ש לדידיה דס"ל כפ' בכל מערבין דף ל"ה דשבירת פותחת לא הוי ממש כשבירת כלי מיהו אם הכלי גדול דגם לדידיה שייך בכה"ג בנין וסתירה נראה דיש להוכיח דג"כ יכול לשבור הפותחת של עץ או של מתכת דהא ס"ל דאין שבירת הפותחת סותר בנין ממש אלא פתיחת דלת בעלמא הוא והכי כתב הרא"ש שאם נאבד מפתח התיבה והוא צריך לפותחה לצורך השבת ישברנה לכתחלה ואין בדבר חשש איסור והאריך בראיות בהגהות מיי' פ' כ"ג מהל' שבת והתוס' כתבו דדוקא בקשר של חבל הוא דמפקיע וחותך דאינו עושה שבירה בכלי אבל בפותחת של עץ ומתכת אסור בכל ענין וכן נראה דעת סמ"ג לאוין ס"ה שמביא דעת רבינו שמשון באחרונה והכי כ' המרדכי והרא"ש והטור א"ח סימן שי"ד מביא דעת רבינו פרץ מסכים לאסור ע"י ישראל ועי' נכרי יש להקל ועוד כתב בשם רבינו פרץ היתדות שנועלין בהן אסור להתירן דהוי בנין גמור וכ"ל פירוש לדבריו דיתדות שנועלין בהם יתדות שתוחבין בכסוי התיבה ובדופנותיה יחד להדביק הכסוי עם הדפנות שא"א לפתוח התיבה אם לא בהסרת היתדות דאותו אסור לפי שאותה התקיעה והסרה דומה ממש לבנין והרר"י מקינון מתיר ובחותמות כלים שבקרקע יתבאר בס"ד : ב לשון ריא"ז קנה שבנקב אם נפל משם מותר להחזירו אפילו אם לא הונח שם מעולם אם היה חתוך ומתוקן מבעו"י כראוי מותר להניחו בנקב החבית בשבת אבל אם לא היה מתוקן כל צרכו וצריך לתקנו בשבת לתת עליו נשורת פשתן ה"ז אסור כמבואר בקונטרס הראיות : ג הרא"ש והטוא"ח סי' שי"ד נתנו טעם לאיסור שמא יקטום עלה מן הענף ותיכא משום מתקן מנא והלכך כי הוי בכר קטומה שרי ליתן בנקב החבית דלא גזרינן עליה שמא יעשה מרזב בתחלה ולפי דעתי כי כן הוא דעת רבינו דמסתמא הלכה כרב אשי דאיהו בתראה ומיי' פכ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו טעם האיסור גזרה שמא יעשה מרזב והלכך אפילו היא קטומה כיון דעביד בעלה מעשה אסור והר"ר פורת פי' דגזרינן שמא יעשה מרזב לגגו דמשמע מדבריו דבכל ענין אסור לעשות מרזב בקילוח כלל בשבת והיינו הדין כדברי מיי' וסמ"ג :

עין משפט

א מיי' פכ"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיד :

הגהות הרי"ף

(א) נ"ב ע' בר"ן

שהטלה עשוי כמרזב והיין זב דרך שם : משום מרזב . שמא יכין מרזב: שמא יקטום. הטלה מן הענף וכיון דקשה הוא ה"ל מתקן כלי דתניא במסכת יו"ט[ד' לג:]לחצות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת:דקטים ומנח.מע"ש לר' ירמיה מדפתי איכא לרב אשי ליכא ולא פסק הרב אלפס ז"ל כדברי מי והרמב"ם ז"ל פסק כר' ירמיה : **מתני'** נותנין תבשיל לתוך הבור . שאין בו מים שלא יסריח מחמת החום ולא חיישינן דילמא אתי לאשויי גומות שבקרקעית הבור להושיב שם הקדרה:ואת המים היפים ברעים.כלי מלא מים יפים לתוך מקוה מים רעים להשתמר שיצטננו ולא גר מצוה יחמו ומשום דקא בעי למתני סיפא ואת הצונן בחמין בשביל שיחמו דהשמעי' דלא חיישי' דילמא אתי לאטמוני ברמץ תנא הא: מי שנשרו כליו במים. שנטבלו כליו במים : לחצר החיצונה . הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר : שוטחן בחמה.לנגבן:אבל לא כנגד העם. שלא יחשדוהו שכבסן היום: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור . פסק הרב אלפסי ז"ל כמו שכתוב בהלכות והרז"ה ז"ל פסק כסתם מתני': המנער טליתו . מן העפר : חייב חטאת . דזהו ליבונה: אלא באוכמתא. שעפר מקלקל מראית': והוא דקפיד עלייהו . ללבשם (ט) כדי שינערם : לא קפדינן מידי . לא איכפת לן אם יש עליהן עפר : כומתאי . כובעי כך פירש רש"י ז"ל [ב] והקשו בתוספות שלא מצינו ליבון במנער עפר מעל הבגד לפיכך נראה כפר"ח ז"ל שפירש המנער מן הטל כההוא עובדא *דסתמיה למאן דקפיד איכא משום מכבס : **היוצא** בטלית מקופלת . פרש"י ז"ל שלאחר שנתנה על ראשו הגביה שיפוליה על כתפיו חייב חטאת שאין זה דרך מלבוש ולא דמי להההוא עובדא שיצא רבי לשדה כדאיתא לקמן דטלית מקופלת היינו כששני צידי טלית שלפניה ושלאחריה מונחין על כתפו אבל בההיא דרבי לא היו מקופלין אלא הצדדין שלפניו בלבד ולפיכך היה סבור שיהא מותר עד דאהדרוהו רבנן ומכאן יש ליזהר בחתנים שלנו שלא יצאו בטליתותיהן לרה"ר כל שצידי הטלית מקופלין על כתפם וכן אסר ה"ר יונה ז"ל: הרטנין. על שם מקומן והרב בעל הערוך ז"ל פירש הרצים היוצאין בסודר שעל כתפיהם מקובץ בשביל שלא יתעכבו לרוץ. רטנים כמו רהטנים : נימא כרוכה לו באצבעו. שלא יפול מכתפו : לכנופי . שיהא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו לעולם : להתנאות. לפי שעה : מתנאה בסדינו . אחר שנתעטף בו היה מתקנה על גופו ובחול קאמר אלמא אורחייהו בהכי וה"ה בשבת כך פרש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בפי"ט מהלכות שבת אם נתכוין לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קבצן להתנאות בהן כמנהג אנשי המקום מותר [ג] : דקדק ר' מאיר עד כאן . לחייב חטאת בדבר הדומה להיות

משום מרזב רב אשי אמר גזירה שמא יקטום מאי בינייהו איכא בינייהו דקטים ומנח : **מתני'** נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן (א) בחמין בשביל שיחמו : מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור והא אנן תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא כדתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר' אלעזר ור"ש אוסרין הא מילתא אע"ג דהויא לה סתם (א) מתני' ומחלוקת בברייתא הויא לה הלכה כמחלוקת דברייתא דקאי רב כוותה דמקשי' מההיא דרב בפ"ק דע"ז* דקאמר מאי אינו נראה אילימא דלא מיתחזי [א] והאמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור אלמא הכי הלכתא *אמר רב הונא המנער טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ובחדתי נמי לא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עלייהו . עולא איקלע לפומבדיתא חזנהו לרבנן דנפצי גלימייהו א"ל הא קא מחללי רבנן שבתא א"ל רב יהודה נפצו ליה באפיה אנן לא קפדינן ולא מידי: אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי (ג) הוה טלא עלה והוה קא מיחסם למיהבה ניהליה אמר ליה נפוץ ושדי אנן לא קפדינן ולא מידי: א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תניא נמי הכי סוחרי כסות היוצאין בטלית מקופלת ומונחת להן על כתפיהן חייבין חטאת ולא סוחרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של סוחרי כסות לצאת בכך וחנוני היוצא במעות הצרורין לו בסדינו חייב חטאת ולא חנוני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנוני לצאת בכך הרטנין יוצאין בסודר שעל כתפיהן בשבת ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך . א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת אלא שנימא אחת קשורה לו על אצבעו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אע"פ שאין נימא קשורה לו על אצבעו דרש רב נחמן משמיה דרב חסדא משמיה דר' יוחנן אע"פ שאין נימא קשורה לו על אצבעו עולא איקלע לבי איסי בן הינו בעא מיניה מהו לעשות מרזב בשבת א"ל הכי אמר ר' אלעזר אסור מאי מרזב א"ר זירא כישי בבלייתא יש אומרים כי מרזב זה (ג) כשמתעטף אדם בסדינו ומקפל (ד) שני קצותיה כמין דרך קיפול ויניחנה על כתיפו השמאלי ויחזור ויקפל שאר טלית שמשולשל בצדו הימין ויניחנה על כתיפו הימין ונמצא טליתו מקופלת מכאן ומכאן ומשולשלת על כתיפו וחללו כנגד השדרה ונראה כמרזב ובענין הזה כישי בבלייתא שהיו קושרין שתי כריכות וקורין אותה (ה) בישא: ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל אדעתא כדי להתנאות בו שפיר דמי כי הא דרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו [הוה]:כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו °שני צידי טליתו מונחין לו על כתיפו אמר לפניו רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של ר' מאיר בזו לא חייב רבי מאיר חטאת אמר לו דקדק רבי מאיר עד כאן שלשל

רש"י

בנקב החבית והוא עשוי כמרזב והיין זב דרך שם כלפי' בעמוד : משום מרזב . שמא יכין מרזב : שמא יקטום . עלה מן הענף וכיון (א) דקשה הוא הוי מתקן כלי כדתניא במסכת ביצה לחצות בו שיניו לא יקטמנו ואם קטם חייב חטאת: מתני' נותנין תבשיל לתוך הבור . שאין בו מים : שיהא שמור . שלא יסריח מחמת החום : ואת המים היפין . לתוך מקוה מים רעים צוננים : מי שנשרו כליו . שנפלו במים בשבת : לחצר החיצונה . הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר : שוטחן בחמה . לייבש : אבל לא כנגד העם . שלא יחשדוהו שכבסן בשבת : גמ' מראית העין . מפני החשד שלא יחשדוהו : המנער טליתו . מן העפר: חייב חטאת . דזהו ליבונה : אלא באוכמי . שהאבק מקלקל מראיתה (ו) דקפיד עלה : והוא דקפידי עלייהו . ללובשן עד שינער אותם : קא מחללי רבנן שבתא : וגלימי אוכמי הוי : לא קפדינן . לא איכפת לן אם יש עליהם אבק הלכך לאו ליבון הוא : כומתאי . כובעי : קמחסם . לשון לא תחסום : למיתביה ניהליה . שצריך לנער את הטל ממנו : בטלית מקופלת . לאחר שנתנה על ראשו הגביה שיפולה על כתפיו : חייב חטאת . שאין זה דרך מלבוש : והרטנין . על שם מקומן ובערוך מצאתי הרטנין כמו ברהטים ר"ל הרצים שנושאים מלבושיהם מקופלים על כתפיהם שלא יעכבום לרוץ נושאין מקופלין בשבת דאורחייהו בהכי : נימא כרוכה על אצבעו . שלא יפול מכתפיו : מרזב . לקמן מפרש : כיסי בבלייתא . שמסלקים בגדיהן מן הארץ כשהם ארוכין וכופלין אותן למעלה ומחזיקין אותן ע"י חוטין והיינו כמין כיס וכמין מרזב : אסור . משום תקוני מנא : הכי מאי . לוקח חלוקו בענין אחד ושואלו כגון זה מרזב הוא או לא וחוזר ולוקחו בענין אחר ושואלו : לכנופי . שיהא מתוקן תמיד להעמיד קיפולו לעולם : להתנאות . לפי שעה : מתנאה בסדינו . אחר שמתעטף היה מתקנו על גופו ומיישב אותו ובחול קאמר כלומר דאורחיה בהכי וה"ה בשבת : שני צידי טליתו . שבימינו (ז) ושמאלו נגד הקרקע : בזו לא חייב ר' מאיר חטאת . בתמיה דלאו דרך מלבוש הוא אלא דרך משוי : דקדק רבי מאיר עד כאן . בתמיה לחייב חטאת בדבר הדומה להיות מותר כזה שאינה מקופלת ואחוריה נופלין למטה מכתיפיו אלא שצידים היו (ח) על כתפיו :

שלטי הגבורים

א רבינו ומיי' פכ"ב מהלכות שבת והרא"ש והטור א"ח סימן ש"א וסמ"ג לאוין ס"ה כולהו שוין דאינו יכול לשוטחן כלל בחמה ואפי' בביתו שלא כנגד העם דכיון דאיסור שטיחתן לא הוי אלא מפני הרואים שלא יחשדוהו שכבסם בשבת א"כ אין לו תקנה לשוטחן כלל דכל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור והשתא קושיא גדולה אני רואה כאן לכל הפוסקים דאזלי בשיטת רבינו שהרי הכא משמע מן התלמוד להדיא דאותה ברייתא שאומר בפרק במה בהמה יוצאה דזוג פקוק לבהמה בצוארה מותרת בחצר אע"פ דאסרו לצאת בו לרה"ר מפני מראית העין אתיא אליבא דאותו תנא שאומר שוטחן בחמה ולא כנגד העם דס"ל דכל שהוא אסור מפני מראית העין בחדרי חדרים שרי וכן פי' רש"י שם להדיא וכ"כ בתוספות ובהגהות אשר"י בשם מהרי"ח דאליבא דמאן דפסק דאסור משום מראית העין בחדרי חדרים אסור לדידיה לא תנא בהמה לחצר וזוג פקוק בצוארה והשתא קשה לכולהו . רבינו פסק בפרק חבית כרב דכל מקום שאסרו [illegible]

עין משפט: א מיי' פכ"ב מה' שבת [illegible]

הגהות [illegible] (א) בחמה כצ"ל [illegible]

הגהות הב"ח (א) במתני' [illegible] (ב) הוא [illegible] (ג) נ"ב [illegible] (ד) שני [illegible] (ה) נ"ב [illegible] (ח) נ"ב [illegible]

הגהות מאי"י [א] נ"ב גבי [illegible] [ג] נ"ב [illegible] ופירוש אחר יש וזה עיקר :

[דף סט ע"א]

חדושי אנשי שם מהר"ם (א) בביאורי מהרא"ש גורס וכיון דקטמיה ומיהו אמת דוקא קטין שאין ראוין למאכל בהמה יש בהן משום תקון כלי אלא שעלה של הדס עינים רואות שרכה היא וצ"ע בפירוש הר"ן בפ' המביא כדי יין ובאו"ח סימן ש"ד ובנימוקי בית יוסף גם בסמ"ג לאוין סוף סי' יט : [illegible]

[illegible]

שלשל רבי את טליתו כי אתא רבין אמר לא היה יהושע בן זרוז אלא יהושע בן קפוסאי היה חתנו של רבי עקיבא ואמר לו בזו לא חייב רבי עקיבא חטאת אמר לו דקדק רבי עקיבא עד כאן שלשל רבי את טליתו כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר נשאל איתמר: **מתני'** *הרוחץ במי מערה או במי טבריא (א) מסתפג אפילו בעשרה אלונטיות ולא יביא בידו אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותה בידם: **גמ'** קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין: הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא ואי קשיא לך הא דגרסינן בפרק שמונה שרצים* תנו רבנן רוחצין במי גדר במי חמתן במי טבריא וגרסינן נמי בפרק כירה* ראו שאין הדבר עומד התירו להם חמי טבריא וזיעה במקומה עומדת ושמע מינה דמותר לרחוץ במי טבריא לכתחלה והכא קתני הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא לא קשיא הא דאמרינן דיעבד אין לכתחלה לא לא איתמר אלא במי מערה והא דקתני מי טבריא לגבי מי מערה לגלויי עלייהו דמי מערה א מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין נינהו (ב) דקתני להו גבייהו אבל מי טבריא מותר לרחוץ בהן אפילו לכתחלה ומי מערה מ"ט לא שרו לכתחלה משום דמערה מיטללא כדאמרינן בפרק שור שנגח את הפרה* מערה מרבעא ומטללא הלכך נפיש הבלא דידה ואתי לידי זיעה ומשום הכי לא שרו לכתחלה: *(ג)ומסתפג אפי' בעשר' אלונטיות ולא יביאם בידו וכו': אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ולא גזרינן דילמא אתי לידי סחיטה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן האוליירין מביאין בלורי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשו ורובו: סבניתא א"ר אבין בר רב חסדא אמר רבי יוחנן צריך לקשר ב' ראשיה למטה מן הכתפיים אמר להו רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מאני דבני חילא שרביבו להו למטה מן הכתפיים: **מתני'** בסכין וממשמשין אבל לא מתעמלין ולא מתגרדין אין יורדין לפילומא ואין עושין אפיקטויזין בשבת ואין מעצבים את הקטן °ואין מחזירין את השבר: מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל(ד)מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: **גמ'** ת"ר סכין ב וממשמשין בבני מעים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: והיכי עביד א"ר חמא בר חנינא סך ואח"כ ממשמש ור' יוחנן אמר סך וממשמש בבת אחת והלכתא כרבי יוחנן גרסינן בסנהדרין בפרק חלק* ת"ר סכין וממשמשין בבני מעים בשבת ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת ומעבירין כלי על גבי העין בשבת. אמר רשב"ג בד"א בכלי הניטל בשבת אבל כלי שאינו ניטל בשבת אסור תנו רבנן אין שואלין דבר מן השד בשבת ר' יוסי אומר אף בחול אסור אמר רב הונא *[אין] הלכה כרבי יוסי ואף ר' יוסי לא אמר אלא *בשעת הסכנה: *אבל לא מתעמלין אמר רבי חייא אמר ר' יוחנן אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסית מפני שמתעמלת ומרפאת: ולא מתגרדין. ת"ר אין גורדין במגרדות בשבת ר"ש אומר אם היו *ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה גורד כדרכו ואינו חושש והלכתא כוותיה: אין יורדין לפילומא: מאי טעמא משום נקא פירוש בקעה ויש שם מים ותחתיו

להיות מותר כזה: שלשל רבי טליתו. הראה לו שקבל דבריו: נשאל אתמר. לא (ס) אתא מעשה לרבי אלא שאלו לפניו מהו לצאת כן ובקש להתיר עד שאמרו לו משום ר' מאיר חייב חטאת דאיהו סבר הואיל ואינה מקופלת על כתפו שהרי אחוריה היו טופלין למטה מכתפו אלא (ע) שצדדיו היו מונחין על כתפו דרך מלבוש הוא: **מתני'** הרוחץ במי מערה. מי מקוה מקורה שהוא חם ואין חומה יוצא ודוקא נקט [א] חמין ומש"ה קתני הרוחץ דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא: ונסתפג. וקינח: אפי' בי' אלונטיות. סדינין שמקנחין בהן וסופג בהן זה אחר זה ורבותא היא דלא נפיש מיא בכל חד וחד ואפילו הכי לא יביאם בידו לתוך ביתו אפי' ע"י עירוב שמא ישכח ויסחטם בבואו: אבל י' בני אדם. הואיל ומרובים הן מדכרי אהדדי: מסתפגין באלונטית אחת. והייטו נמי רבותא דחדא אלונטית לי' בני אדם נפישי בה מיא (פ) אפ"ה מביאין אותה בידם: פניהם ידיהם ורגליהם. אורחא דמילתא נקט וה"ה לכל גופם: **והא** דקתני ונסתפג דמשמע דיעבד לאו דוקא דאפי' לכתחלה מסתפג כדקתני סיפא אבל י' בני אדם מסתפגין באלונטית אחת ולא משמע דאיכא פלוגתא בין אדם אחד לי' בני אדם אלא לענין הבאה אבל לענין ספוג כי היכי דבעשרה בני אדם שרי אפי' לכתחלה באדם אחד נמי שרי ובהדיא תניא בברייתא מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון והקשה הרשב"א ז"ל היכי שרי אמאי לא חיישי' דילמא אתי לידי סחיטה כדאמר בריש במה טומנין [דף מח.] גבי ההוא דפרס סודר אפומא דכובא [ב] דנזיה רבה דילמא אתי למסחט ובפ' ואלו קשרים (דף קיג:) נמי אמרינן זמנין דמתווסן מאניה מיא ואתי לידי סחיטה יש לומר שכיון שכל הרוחצין מסתפגין אם אתה אוסר עליו להסתפג אף אתה אוסרו ברחיצה ואי אפשר שאין הדבר עומד וכדאיתא בפרק כירה [דף מ.]: **גמ'** הרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא וכו' כדאיתא בהלכות ומי מערה מאי טעמא לא שרי לכתחלה וכו'. הרב אלפסי ז"ל סובר דמי מערה מי חמי טבריא הן ומתסרא משום דאתי לידי זיעה שהוא ז"ל סובר שהזיעה אפילו בחמי טבריא אסורה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ב מהלכות שבת: ולפי זה הני חמי טבריא דילן דמטללי אסור לרחוץ בהן בשבת ולא נהירא דהא משמע בפ' כירה [דף מ.] דלא אסרה זיעה אפי' בחמי האור אלא משום לתא דרחיצה ובחמי טבריא דרחיצה שריא היאך נאסור הזיעה אלא ודאי הך מי מערה חמי האור נינהו שהוחמו מערב שבת אבל חמי טבריא שרו בין ברחיצה בין בזיעה וכן דעת ה"ר יונה והרמב"ן זכרונם לברכה [ג]: **אמר** ר' יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטית. ואע"ג דמתני' אסרינן ליחיד ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר הלכ' כסתם משנה לא קשיא דידיה אדידיה דר' יוחנן מתני' [ד]ביחידאה מתני לה הכי איתא בגמ': האוליירין. הבלנין: מביאין בלורי נשים. סדינין שהנשים מסתפגות בהן מותר להביאן דרך מלבוש למרחץ: סבניתא. סודר גדול שתולין (צ) בו בין כתפיו וראשו עטוף בו: צריך לקשר ב' ראשיה. זו בזו שלא תפול: כד מעבריתו מאני דבני חילא. כשתביאו בגדי בני החיל המוטלין עליכם לשמש ואתם מביאין להם בגדיהם דרך רה"ר: שרביבו להו למטה מכתפים. שלא יהו שוליהן מונחין בכתפיכן אלא משוכין למטה שיהא נראה כמלבוש: **מתני'** סכין. שמן בשבת: וממשמשין. ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכח: ולא מתגרדין. לשון להתגרד בו (איוב ב): אין יורדין לפילומא. שם נהר ובגמ' מפרש טעמא: אפיקטויזין. להקיא: אין מעצבין את הקטן. שמתקנו ומיישב עצמותיו וחוליות שדרתו: את השבר. עצם שנשבר: מי שנפרקה ידו. שיצא העצם מפרק שלו: לא יטרפס. לשון בילים טרופות בקערה: **גמ'** סך ואח"כ ממשמש. דקא סבר דדרכו בחול להיות ממשמש ואחר כך סך: דיומסית. שם נהר שמימיו מלוחין: מתעמלת. מחממת ומרפאה: משום נקא. פי' הרב אלפסי ז"ל כמו שכתוב בהלכות ורש"י ז"ל נראה שגורס משום פיקא ופירש שטיט של אותו נהר מחליק ובגדי אדם נשורין במים כשהוא נופל ואתי למסחט: מפני

רש"י

כתיפיו: שלשל. הורידו למטה שקבל דבריו: נשאל איתמר. לא אירע מעשה זה לרבי אלא שאלו לפניו מהו לצאת כן ובקש להתיר עד שאמרו לפניו משום ר' מאיר חייב חטאת ואיהו סבר הואיל ואינה מקופלת על כתיפיו שהרי אחוריה היו נופלין למטה מכתיפיו אלא שצידיה היו מונחין על כתיפיו דרך מלבוש הוא: מתני' מי מערה. מי מקוה מקורה (ה) שהוא חם ואין חומו יוצא ודוקא חמין נקט ומש"ה קתני הרוחץ דיעבד: ונסתפג. וקינח: אפילו בעשר אלונטיות. סדינין שמקנחין בהן וסופג בהן זה אחר זה ורבותא הוא דלא נפישי בהו מיא בכל חד (ו) ואפילו הכי לא יביאם בידו (ז) בביתו שמא ישכח ויסחט אותם בבואו: אבל עשרה בני אדם. הואיל ומרובים הן מידכרי אהדדי: מסתפגין באלונטית אחת. והיינו (ח) רבותא דחדא אלונטית לעשרה בני אדם נפישי (ט) בהו מיא ואפ"ה מביאים אותה בידם: פניהם ידיהם ורגליהם. אורחא דמילתא נקט וה"ה (י) כל גופו: גמ' דמיטללא. מקורה למעלה (כ) כדפרישנא במתני': האוליירין. בלנין: בלורי נשים. סדינים שהנשים מסתפגים בהן מותר להביאן דרך מלבוש לבי' המרחץ: סבניתא. סודר גדול (א)שתלוי לו בין כתיפיו וראשו עטוף בו: צריך לקשר שני ראשיה. זה בזה שלא תפול מראשו: כי מעבריתו מאני לבני חילא. כשתביאו בגדי נכרי' בני החיל המוטלים עליכם לשמש ואתם מביאים להם בשבת דרך רה"ר: שרביבו להו למטה מכתפיים. שלא יהו שוליהם מונחים בכתפיכם אלא משוכים (ל) מלמטה שיהא נראה לבוש: מתני' סכין. שמן בשבת: וממשמשין. ביד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכח: ולא מתגרדין. גרסינן גרדי"ר במגרדה שקורין אשטריליי"י דהוי עובדא דחול: לפילומא. שם נהר ובגמ' מפרש טעמא: אפיקטויזין. שעושין הרקה אחת להקיא: ואין מעצבין. לשון עצבוני שמיישבין ומתקן עצמותיו וחליותיו ושדרותיו במדת צלמו ובגמרא מפרש טעמא: ואין מחזירין את השבר. עצם שנשבר דכל רפואה אסורה משום שחיקת סמנין: נפרקה. שיצא העצם מפרק שלו דלוייגו"ר בלעז: לא יטרפס. לשון (מ) טרופות בקערה: גמ' דיומסית. שם נהר שמימיו מלוחין: שמתעמלת. מחממת ומרפאת שהמים מלוח: משום פיקא. טיט של אותו נהר מחליק ובגדי האדם נשורין במים (נ) שנופל ואתי

שלטי הגבורים

שעה שרי דליכא משום תקוני מנא מיהו אדם המגביה שני צדי טליתו על כתפיו שבימינו ושבשמאלו ואחורי הטלית נופל למטה מכתפיו אסור משום משוי ל"ש לכנופי ל"ש להתנאות דלפי דבריו דרש"י דברי רב ספא דאמר לכנופי אסור להתנאות שרי לא קאי אלא אתקוני מנא אבל לא לגבי משוי והלכך תתני'שטליתותיהם ארוכין מאד וכן החכמים עד שצריכין לתת צדי הטלית מפה ופה על כתפיהם אסורי' לצאת בהם כך וה"ה לכל אדם שמגביה שני צדי הטלית כך על כתפיו מפה ופה ולפי' התוס' פירוש מרזב לא לענין תקוני מנא איתמר אלא לענין הוצאת כלי מלתא אתמר והכי פירושו טלית שיש לה ד' כנפות ולוקח ב' צדי רוחב טליתו של צד ימינו על כתף שמאלית ואינו פושטו על הכתף אלא מניחו מקופל ומונח על כתיפו ועביד כיסים כיסים כעין מרזב ומה שנשאר מצד ימין פשוט ומשולשל ג"כ קופלו ומניחו על כתפו הימין דהשתא אין דרך מלבוש בכך אלא שעושה כך לכנופי שנגד שלא יכביד עליו טליתו אסור אבל אם אין שני צדי טליתו שבצד ימין מונחין על כתפו הימנית אלא צד אחד והצד האחר מופשט ומשולשל על זרוע הימין אין כאן מרזב אלא מלבוש גמור ולהתנאות עביד כך ושרי והשתא בטליתות שלנו שאין להם ד' כנפות כי הם עגולים ליכא איסור במה שנותן צד א' מהטלית על כתף הא' כיון שעוד באותו צד נשאר טלית מופשט על זרועו ולדידן הוי דרך מלבוש בכך. מיהו אי מקפל כל הטלית מצד אחד עד הצואר ואח"כ נותנו על כתף ששני נראה דפשיטא דאסור דודאי לכנופי הוא ואסור ופי' הערוך ורבינו והאשר"י הוא כפי' התוס' אלא דס"ל דמרזב הוי החלל שכנגד השדרה וסמ"ג לאוין ס"ה פי' כפירש"י גבי המגביה שני צדי טליתו שבימין ובשמאל על כתפיו וסיימו דלא נקט חילוק בין לכנופי בין להתנאות דס"ל דלא נאמר שהוא חילוק בהוצאה אלא גבי תקוני מנא כפירש"י ודברי א"ח סי' ש"א כדברי התוס' וכן נראים דברי מיי' פרק י"ט מה' שבת אלא שמדבריו אנו למדין דין זה להדיא דאותן שיש להן מלבושים ארוכים כגון האבלים והרופאים וכימות הגשמים כשיש טיט ורפש מכנפים בידיהם כנפי הטלית ושוליו כדי שלא יתלכלכו דאסורי' בידייהו וגם לבי נוטה להחמיר לאסור מטעם דכשמגביהים ומקבלים בידיהם המלבוש נראה כאילו הוא נושא המלבוש בידו דומיא דחבל של בהמה היוצאה מתחת ידו טפח והר"ן ומרדכי נראה מסכימים לפירש"י:

א רבינו ומיי' פכ"ב מה' שבת פירשו שהם חמי טבריא הנתונין בתוך מערה ומשום דנפיש הבלייהו אסור לרחוץ בהם בשבת דאתי לידי זיעה והרא"ש והרשב"א והרמב"ן והתוס' פירשו דמי מערה הם חמי האור שהוחמו מערב שבת אבל בחמי טבריא שרי ולפי זה נראה דלתוס' והרא"ש מותר להשתטף אפי' בחמי האור שהוחמו מע"ש ולפי' רבינו ומיי' נראה דבחמי טבריא שרי דוקא להשתטף ולא לרחוץ וכ"כ לשון מיי' פרק כ"ב מהלכות שבת סמ"ג לאוין ס"ה מחלק

בין חמי טבריא שהן בכלים ובין שהן בקרקע ואפשר לומר דמיי' לאו דוקא נקט משתטף דהוא הדין רחיצה דהכי משמע להדיא פרק כירה: ב לפי' רש"י והטור א"ח סי' שכ"ז דוקא לשפשף ברפיון ידים בנחת להנאה הוא דברי אבל לא בכח ולפי' מיי' פרק כ"א מהל' שבת משמע דאפי' בכח יכול לשפשף כל עוד שלא יכוין לבא לידי זיעה ומסופקני בשפשוף שעושין ליגיעי כח שהוא כדי להשיב כחן אליהן ולבטל מהן עיפותם דקצת דמי לרפואה אם הם אסורין ולרש"י דאפילו לתענוג איתו מתיר אלא ברפיון פשיטא דאסור דהא עושין אותם בכח והוו מתעמלין וגם לפי' מיי' קצת נראה דאסור אם עביד לרפואה אלא שמסופק אני אם מקרי רפואה או תענוג:

עין משפט

א מיי' פכ"ב מהל' שבת טור א"ח סי' שא:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת טור א"ח סי' שכז:

הגהות הרי"ו

(א) נ"ב ותוס' פי' בענין אחר:

הגהות הב"ח

(א) ונסתפג אפי' בעשר אלונטיות לא יביאם כצ"ל: (ב) נ"ב הוא: (ג) ונסתפג וכו' לא יביאם כצ"ל: (ד) אבל רוחץ כצ"ל ותי' מטבל נמחק: (ה)שהוא חם ואין כצ"ל: (ו) נ"ב וחד: (ז) לביתו כצ"ל: (ח) נ"ב נמי: (ט) ביה מיא וכו' אותה בידים כצ"ל: (י) לכל גופם כצ"ל: (כ) כדפרישית כצ"ל:(ל) למטה כצ"ל: (מ) נ"ב ביצים: (נ) כשנופל כצ"ל: (ס) לא אירע מעשה זה לרבי כצ"ל: (ע) שצדדים כצ"ל: (פ) ואפ"ה כצ"ל: (צ) לו כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] בחמין כצ"ל: [ב] מ"ב ואנה נטליה עילויה: [ג] נ"ב והרשב"א ז"ל: [ד] היינו כגון חכינאי:

[דף סט ע"ב]

גי' ד"ת רגליו

גי' ד"ת

מכילתין קטז:

מפני הפסד אוכלין. שבמעיו ומתוך כך הוא רעב וחוזר ואוכל: אלא בסם. דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנין: אבל ביד. להכניס ידו לתוך גרונו עד שיקיא מותר: לפופי ינוקא. כמו שעושין לקטן שיתיישבו איבריו ולא יתעקם: בחומרי שדרה. חוליות של שדרה ואחר זמן קא מיירי דאי ביום שנולד הא אמרינן בסוף מפנין [דף קכט:] כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת: הלכה מחזירין את השבר. (ד) סבר ליה לשמואל מחזירין תנן: סליקו להו חבית

ותחתיו טיט כמו דבק ואם ירד אדם שם חוששין שמא יטבע באותו הטיט וידבק שם ואינו יכול לעלות עד שמתקבצין בני אדם ומעלין אותו משם ויש מי שאומר הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותן המים משלשלין את בני המעים: ואין עושין אפיקטויזין בשבת: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר תניא ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין ומסתברא דהני מילי היכא דליכא צער אבל היכא דאית ליה צער וכשמקיא אוכלין שבבטנו מתרפא מותר וכן אמר בעל הלכות משמי' דרב צמח בר פלטוי גאון ז"ל: אין מעצבין את [א]הקטן. תקנז אמר רבה בר בר חנה לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי והאנן תנן אין מעצבין את הקטן התם בחומרי שדרה דמיחזי כבונה: ואין מחזירין את השבר וכו': אמר רב חנא בגדתאה אמר שמואל הלכה *מחזירין את השבר בשבת וכן הלכה: ד' קמח.

סליקו להו חבית

שואל [ב]אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן תקנח ובלבד שלא יאמר לו הלויני וכן שואלת אשה מחברתה ככרות ואם אינו מאמינו מניח [א] טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת וכן ערבי פסחים בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו (א) ואוכל פסחו ועושה עמו השבון לאחר יו"ט: גמ' א"ל רב נתן לאביי מ"ש הלויני ומ"ש השאילני א"ל השאילני לא אתי למיכתב (דלאו זמן מרובה הוא) אבל הלויני (דזמן מרובה הוא) אתי למיכתב איתמר [ג]הלואת א יו"ט רב יוסף אמר תקנט לא ניתנה ליתבע [ג] ורבא אמר ניתנה ליתבע הא מילתא אפליגו בה רבוואתא איכא מאן דפסק כרב יוסף ואמר משום דרב יוסף רביה הוה לגביה [ג] דרבא ועוד דהא רב אויא סבר לה כוותיה °דשקיל משכנתא ורבה בר [ג] רב הונא נמי קא מערים אערומי שלא היה תובעו בפירוש אלא אמר לו הלויני וכשהלוהו אומר לו הרי יש לי אצלך כך וכך ואיכא מאן דפסק [ג] כרבא דאמר ניתנה ליתבע ואמר משום דהוא בתרא וקי"ל כבתראי: מתני' [ד]מונה תקס אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא: מטילין חלשים על הקדשים ביום טוב אבל לא על המנות: גמ' *מ"ט רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי ב הדיוטות מאי בינייהו איכא בינייהו דכתיבי אכתלי ומדלאי דף קמט. למאן

(עין יעקב כ"א)

גר מצוה שואל · ובלבד שלא יאמר הלויני. מפרש טעמא בגמרא: שחל להיות בשבת. ולא נזכר מערב שבת לקנות: לאחר יום טוב. ליום השלישי: גמ' הלויני אתי למכתב. פי' משום דהלויני לזמן מרובה משמע דקיימא לן במסכת מכות (דף ג:) סתם הלואה שלשים יום ואתי מלוה זה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח וכך פרש"י ז"ל: ושמעינן מינה לפי פירושו ז"ל דשאלה אין לה זמן אלא כל זמן שהמשאיל רוצה ליטול את שלו נוטל ולפיכך הצריכוהו לומר כך השאילני שאע"פ שאינו חוזר בעין וכל שאינו חוזר בעין לא שייך ביה שאלה אלא לשון הלואה ה"ק ליה הריני מחזירו לך כל זמן שתרצה כדינה של שאלה. וא"ת והא אמרינן בפרק התכלת (דף מד.) טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית אלמא סתם שאלה נמי שלשים יום יש לומר התם היינו טעמא לפי שדרך המשאילין להשאיל כליהם בפירוש עד ל' יום ולפיכך כל הזמן הזה אע"פ שאינו מטיל בה ציצית לא אתו למהדריה תקנח דמימר אמרי טלית שאולה היא ובתר הכי איכא חשדא אבל לעולם משאיל סתם תובע מה שהשאיל אפילו בתוך שלשים יום: אבל ר"ת ז"ל ורב בעל העטור ז"ל סוברים דסתם שאלה נמי שלשים יום ומוכחי' לה מההיא דהתכלת ודאמרינן הכא הלויני אתי למיכתב השאילני לא אתי למכתב ה"ק שאלה כיון שהיא חוזרת בעינה מדכר דכיר ולא אתי למכתב אבל הלואה שאינה חוזרת בעינה חיישינן שמא ישכח ואתי תקנט למכתב והכא נמי אע"ג דלא הדרה בעינה כיון דה"ל למימר הלויני ואמר לו השאילני מינכרא ליה מילתא ולא אתי למכתב אבל לעולם כשם שסתם הלואה שלשים יום סתם שאלה נמי שלשים יום ודברי רש"י ז"ל נראין עיקר ויש להן הוכחה בגמרא כמו שכתבתי בחידושי' וכתבו בתוס' שבלשון לעז תקס שאין חלוק בין השאילני להלויני צריך שיאמר תן לי וכיוצא בו: איתמר הלואת יו"ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע. בב"ד שאין ב"ד נזקקין לה לעולם. ומפרשינן דף קמט. טעמא בגמ' דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למכתב: רבה אמר ניתנה ליתבע. דאי אמרת לא ניתנה ליתבע לא יהיב ליה ואתי לאימנועי משמחת יום טוב והרב אלפסי ז"ל לא הכריע בהלכות כדברי מי אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפרק ד' מהלכות יום טוב כמאן דאמר ניתנה ליתבע וכי תימא א"כ למה להו לרב אויא ולרבה בר אבוה למשקל משכונא ולאיערומי איכא למימר דאינהו מחמרי אנפשייהו אי נמי משום חששא דבית דין טועין: ומכל מקום אפילו לדברי מי שפוסק דלא ניתנה ליתבע אי תפיס מלוה לא מפקי' מיניה כי הא דרבה בר עולא דמעריס ושקיל מיניה ועוד דאכן לא ניתנה ליתבע קאמרינן כלומר בב"ד אבל בין דידיה לדידיה תבע ואי תפיס תפיס ולא עוד אלא דאי אזיל איהו ותפיס מידי מיניה [דמלוה] מפקינן מיניה דלוה ויהבינן ליה למלוה דהשתא לאו הלואת יו"ט מגבי' אלא גזלה (ה) דמפקינן ומיהו היכא דלא תפס מלוה זוזי אלא משכון והדר לוה ותפיס ההוא משכון גופיה לא מפקינן מיניה דהא לא קנייה מלוה לגמרי וכי הדר תפיס ליה לוה דידיה קא תפיס הלכך אי מפקינן ליה מיד לוה הלואת יו"ט הוא דקא מגבינן: ודאמרי' בגמרא [ג] גבי יו"ט של ראש השנה אם היה החדש מעובר דאמרי' עלה שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא כתב הרשב"א ז"ל מכאן נראה לי ללמוד דלכ"ע ביו"ט שני דרבנן ניתנה ליתבע ואינה ראיה אלא דשאני הכא שנהגו בראשון קדש בטעות אבל לדידן דעבדינן תרי יומי מתקנתא אפשר דאפילו הלואת יו"ט שני לא ניתנה ליתבע: מתני' מונה אדם וכו' פרפרותיו. מיני מגדים ומעדנים: אבל לא מן הכתב. אם כתב מערב שבת כך וכך אורחים זימנתי היום כדי שלא ישכחם לא יקרא באותו כתב בשבת ובגמרא מפרש טעמא: ומפיס. לשון פיים מטיל פיים לחלק מי מגיע כל מנה ומנה: ובלבד שלא יכוין לעשות וכו'. דבעינן שיהו המנות שוות ולא אחת גדולה ואחת קטנה שהזוכה בגדולה ע"פ הגורל יטלנה והמתחייב בקטנה ע"פ הגורל יטלנה ובגמרא מפרש טעמא: חלשים. גורלות: על הקדשים. בין הכהנים: אבל לא על המנות. בגמרא מפרש טעמא: וכתבו בתוספות דלא אסרו למנות את אורחיו מתוך הכתב אלא בקורא בפיו דומיא דמונה בפיו דקתני אבל להסתכל בכתב ולמנות במחשבתו מותר דהא איכא היכרא. והרב רבינו יונה ז"ל כתב דאפ"ה אסור דהא היא ברייתא דמייתינן בשלהי שמעתין דקתני כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת תני בה בתוספתא אסור להסתכל בו: גמ' מ"ט. אמרי' אבל לא מן הכתב: שמא ימחוק. האורחים מן הכתב כשיראה שלא הכין להם כל צרכיהם יתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מהן מן הכתב כדי שלא יקראם השמש: דכתיבי אכותלי. דכתיב מגיינים בדיו ובכותל: ומידלי.

רש"י

ואתי לידי שחיטה ובעמוד פי' בע"א: אלא בסם · דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנין: אבל ביד · להכניס ידיו לתוך גרונו עד שיקיא מותר: מפני הפסד אוכלים · שבמעיו שמתוך כך רעב וחוזר ואוכל: לפופי · אמיינוטי"ר ויקל"א באשכנז כמו שעושין לקטן שאיבריו יתיישבו ולא יתעקם: בחומרי שדרה · חוליות השדרה שנהפרקה אחת מהם (ב) ולאחר זמן איירי דאי ביום לידה האמרינן כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת: הלכה מחזירין את השבר · דקסבר שמואל מחזירין (א) אותו [תנן]:

סליקו להו חבית

שואל אדם מחבירו · ובלבד שלא יאמר לו הלויני · בגמרא מפרש טעמא: לאחר יו"ט · ביום השלישי: גמ' הלויני · משמע (ג) זמן מרובה דסתם הלואה ל' יום ואתי מלוה לכתוב בפנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח: לא ניתנה ליתבע · בב"ד שאין ב"ד נזקקין לה לעולם: דשקיל משכנתא · בשעת הלואה היה לוקח משכון מהלואת יו"ט: מערים אערומי · לאחר יו"ט לוקח ממנו שום חפץ ומעכבו ובעמוד פירש בע"א: מתני' פרפרותיו · מיני מגדים: אבל לא מן הכתב · אם כתב מע"ש כך וכך אורחים. פלוני ופלוני זימנתי כדי

המאור הקטן

[דף קמט ע"א] לא לעולם דכתיב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה תנאי היא פי' הא אוקמתא לברייתא היא דתניא מונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ מכתב שעל הכותל והוא דמדלי ורבי אחא הוא דלית ליה דרבה דאמר אפי' גבוה שתי קומות אבל לא שע"ג טבלא ופנקס גזירה שמא ימחוק והשתא דאתית להכי איכא לאוקומא נמי לפלוגתא דרב ביבי ודאביי כה"ג וכעין אוקימתא מציעתא דאוקימנא בדכתיב אכותל ומתתי הכא נמי אמרינן דכתיב אכותל ומדלי מ"ד שמא ימחוק חיישינן ואית ליה דרבה וכת"ק דרבי אחא מ"ד שמא יקרא לא היישינן למחיקה כיון דמדלי ולא לקריאת שטרי הדיוטות דגודא בשטרא לא מחלף לה כרבי

מלחמת ה' שאינו

כתוב בספר המאור לא לעולם דכתיב אכותל כו' עד וס"ק ליה אביי וכו': אמר הכותב זה הכל דמה ענין גודא בשטרא לא מיחלף לטעם שמא ימחוק במדלי ואילו היה הפירוש הזה ראוי יכולני לומר דרב ביבי נקט שמא ימחוק לאסור כל כתיבה שבכותל ואביי נקט שמא יקרא לאסור חקיקה דטבלא ופינקס וכרוייהו אמתני' קיימי מיהו אביי לית ליה מחיקה בגבוה אבל כל זה שיבוש סוגיא שעכשיו

שאינו מגיע שם למחוק: לא חיישינן. כיון דמידלי: משום דפליג עליה דרבה דאמר ולא יקרא לאור הנר ואפילו גבוה וכו'. שאין מגיע שם להטות הנר אסור דהואיל ונמוך אסור גבוה נמי אסור שלא תחלוק: והא דתני מונה אדם וכו'. אוקימנא בדחייק מיחק כיון דחייק מיחק ליכא למיחש למחיקה ולשמא יקרא בשטרי הדיוטות (ו) דטבלא נמי ליכא למיחש דכיון דחייק בכותל (ז) דגודא דהיינו כותל בשטרא לא מיחלף אבל מכתב שע"ג הטבלא ופנקס אפילו חייק מיחק אסור אע"ג דלמחיקה ליכא למיחש כיון דחייק מיחק איכא למיחש לשמא יקרא בשטרי הדיוטות דטבלא ופנקס בשטרא מיחלפי הלכך נר מצוה כתיב מכתב לעולם אסור חייק מיחק אכותל לעולם מותר: **תניא** אין רואין במראה בשבת. כדמפרש והז"ל במראה של מתכת שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלים וסוקסבר ת"ק דאפי' קבועה בכותל דליכא למיחש בה להסרת נימין אסור לראות בה דסבירא ליה כרבה דאמר גבי נר דאפי' (ח) שתי קומות דכיון דגזור רבנן לא פליג במילתיה הכא נמי לא פליג בין קבועה לשאינה קבועה ורבי דמתיר במראה הקבועה לית ליה דרבה: וקי"ל כתנא קמא ומיהו שאר המראות אפילו לת"ק שרו דאע"ג דתנא קמא ס"ל כרבה הייני לומר שהשוו מדותיהן במין אחד אבל להחמיר במין אחר אטו אותו המין שראוי לחוש בו אפילו רבה מודה דלא מחמרינן תדע דהא אמרינן בפ"ק [ד' יב:] דאם אדם חשוב הוא מותר ולא גזרינן אטו שאינו חשוב ובשמן נמי חלקו בין משחא לנפטא ולא גזרו זה מפני זה :

הלכך נקטינן דמראה שאינה של מתכת בין קבועה בין שאינה קבועה שרי ומראה של מתכת אפילו קבועה אסורה זה דעת הרב אלפסי ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' שבת ומפני זה נהגו הנשים לראות [א] במראה של זכוכית. אבל ה"ר משה בר יוסף והרז"ה ז"ל פירשו דכי אמרי' הכא במראה של מתכת עסקינן לפרושי טעמא דגזרה הוא דאמרי' הכי אבל אין ה"נ דתנא קמא כי היכי דאסר במראה קבועה של מתכת הכי נמי אוסר בכל המראות כולן דס"ל שחכמים השוו מדותיהן לגמרי ומה שנהגו עכשיו הנשים לראות במראה של זכוכית לימד עליהם הרז"ה ז"ל זכות שלא נאסר לראות במראה של זכוכית אלא לאיש שמתקן עצמו בזוג של ספרים אבל האשה שאינה רגילה בנטילת שער בזוג מותרת לראות במראה של זכוכית ובמראה של מתכת אחד האיש ואחד האשה כולן אסורין בשבת לפי שהיא עשויה להסיר נימין המדולדלות ובזה א' האיש וא' האשה שוין אלו דבריו ז"ל (ט) ואינן נכונים לפי שברייתא זו בנשים היא שנויה בירושל' בפ' במה אשה יוצאה והכי גרסי' התם אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה בכותל רבי מתיר וחכמים אוסרין רבי בא בשם רבי אחא טעמא דהדין דאסר פעמים שהיא רואה נימא אחת לבנה ונימא אחת שחורה תולשתה והיא באה לידי חיוב חטאת והאיש אפי' בחול אסור לפי שאינו דרך כבוד וכן מה שפירש ז"ל דת"ק אפי' בשאר מראות הוא אוסר אינו נכון דאם איתא הכי איבעי ליה למיתני רבי מתיר בכל מראות חוץ ממראה של מתכת שאינה קבועה דהא כיון דר' לית ליה דרבה ע"כ בשאר מראות שרי ואם איתא דת"ק אסר בכל המראות הכי איבעי ליה למתני' כדכתיבנא אלא עיקרן של דברים כדברי הרב אלפסי ז"ל דאפילו ת"ק לא אסר אלא במראה של מתכת אבל בשאר מראות אטו מראה של מתכת לא גזר: ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות. כגון בני אדם שמציירין בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם על שם מעשיהם כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיהן זה צורת חית פלונית ודיוקן פלוני אסור לקרותו בשבת (י) כדכתיב מכתב בין מדלאי בין מתתאי גזירה שמא ימחוק: אל מדעתכם. אסר אתם עושין מדעת לבבכם וחלל שלכם אלילים לשון חללים כדאמרינן חללי עלמא כך פרש"י ז"ל והרב בעל הערוך פירש אל תפנו אל מדעתכם בזמן שאתם מסתכלים בהם אתם מפנין אל מדעתכם: **פיסקא** מפיס אדם עם בניו וכו' עם בניו ועם בני ביתו אין. מפרשינן בגמרא דה"ק עם בניו ועם בני ביתו אין אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה אע"ג דדמי לקוביא שרי לפי שהכל של בעה"ב אבל עם אחר אפי' במנות שוות אסור כיון שמקפידין זה עם זה כרב יהודה אמר שמואל וכו' ומתני' חסורי מיחסרא וה"ק מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ואפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחר לא ואפי' מנות שוות וה"מ ביו"ט אבל בחול כל שהמנות שוות אפי' עם אחר מותר אבל מנה גדולה

תורה אור

למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן למאן דאמר שמא יקרא חיישינן ולית הלכתא כרב [דף יג:] ביבי משום דפליג עליה דרבה דאמר* ולא יקרא לאור הנר ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו גבוה שתי מרדעות וקי"ל הלכתא כוותיה והא דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו כמה בחוץ וכמה בפנים וכמה עתיד ליתן לפניהם מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב א שע"ג טבלא ופנקס אוקימנא בדחייק מיחק דגודא בשטרא לא מיחלף אבל כתב מיכתב אסור בין מדלאי בין מתתאי: [תקסא] תניא אאין רואין במראה בשבת ורבי מתיר במראה הקבועה בכותל ואסיקנא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דאמר מפני מה אמרו מראה של מתכת אסור בשבת מפני שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלין דהריפא כאיזמל ש"מ דמראה שאינה של מתכת בין קבועה בכותל בין שאינה קבועה שריא ושל מתכת ב אסור כתנא קמא ואפילו קבועה בכותל: °תנו רבנן [תקסב] גכתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת ודיוקנא עצמה אף בחול [תקסג] אסור להסתכל בה משום שנאמר° אל דתפנו אל האלילים (א) ומאי תלמודא אמר רב אל תפנו אל מדעתכם: מפיס ג אדם עם בניו וכו'. עם [תקסד] בניו ועם בני ביתו אין עם אחר דלא מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין (א) משום מדה משום [דף קמט:] משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביום טוב *וכדברי בית הלל אף משום

רש"י

גבוה שאינו מגיע לשם למחוק: ואפילו גבוה שתי קומות · שאינו מגיע שם להטות את הנר אסור הואיל ונמוך אסור גם גבוה אסור שלא תחלוק: פנקס · כעין לוחות של גלחים: כמה בפנים · את מי יושיב בפנים במקום המכובד ואת מי יושיב (ב) לחוץ לבית שאינם הגונים כל כך: אבל לא מכתב · (ג) דיו שעל גבי טבלא ופנקס: דחייק · בסכין בכותל שאינה נוח למחוק ואדהכי והכי מידכר וליכא למיחש למחיקה: דגודא · מחיצת כותל: בשטרא לא מיחלף · אבל טבלא ופינקס בשטר מיחלף: אין רואין במראה · שפיג"ל בלשכנז: במראה של מתכת · שאדם הרואה במראה עושה כדי לתקן שער ראשו וזקנו וחיישינן שמא יראה נימין המדולדלים כדמסיק ויגלחם: הקבוע בכותל · דאדהכי והכי שילך להביא התער או המספרים מדכר שהוא שבת: במראה של מתכת · כי היא מגלחת שער אבל שאר מראה שרי דאדהכי והכי שילך להביא מספרים מידכר שהוא שבת: כתב המהלך תחת צורות ודיוקנאות · כגון בני אדם שמציירין בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם על שם מעשיהם כגון מלחמת דוד וגלית וכותבין תחתיהן זו צורת חיה פלונית וזו דיוקן פלוני ופלוני: אסור לקרותו בשבת · שמא יקרא בשטרי הדיוטות: אל מדעתכם · אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם אלילים לשון חללים: עם אחר לא · מדלא תני מפיס (ד) המנות: ומשום לווין ופורעין · דגזור בהו רבנן שמא (ה) יכתבו: המקפידין · שאין מוחלין ומוותרים זה לזה: וכדברי ב"ה · דחיים שמא יוקירו חטין בהלואת ככרות אף משום רבית: בל

שלטי הגבורים

לקרות בספרי חכמות ורפואות דלא מיחלף בשטרי הדיוטות :

א לדברי רבינו והסר"י וטוא"ח סי' ש"ז אפי' הוא חקוק אבל הוא בטבלא ופנקס אסור לקרותו דכיון דחקוק ע"ג דבר המטלטל מיחלף בשטרי הדיוטות ואתי למטעי ולשאר פוסקים כשהכתב חקוק אפילו הוא ע"ג טבלא ופנקס שרי לקרותו דחקיקה בכתיבה לא מיחלף וליכא למיחש שמא יקרא בשטרי הדיוטות וכשאסרו לקרות בכתב כתוב בדיו או חקוק איכא פלוגתא אם דוקא האיסור לקרות בפיו ולהסתכל שרי או אפילו להסתכל נמי אסור ותוס' כתבו דדוקא לקרות בפה אסור אבל להסתכל ולחשוב בלבו שרי דבזה איכא היכרא ורבינו אשר הביא דברי רבינו יונה לאסור בכל ענין וכ"כ הטור א"ח סי' ש"ז :

ב רבינו ומיי' פרק כ"ב מהל' שבת והרא"ש וטוא"ח סי' ש"ב וסמ"ג לאוין ס"ה והר"ן כולהו שוו דבמראה של זכוכית שרי להסתכל בה בין [illegible] נשים או נתנשים סקרובים למלכות שגם בחול לדידהו שרי להסתכל במראה אבל באנשים האחרים אסור דגם בחול אסור וכ"כ בהגהות מיי' פרק כ"ב מהל' שבת והר"ן וי"א דלא אסרו בחול לאנשים להסתכל במראה אלא כשבא ללקט לבנות מתוך שחורות ולא בענין אחר ולפי זה קצת נראה דבשבת גם לאיש שרי להסתכל במראה של זכוכית למאן דשרי לאשה וכדיני חוקות הנכרים יתבאר זה בארוכה בס"ד :

ג מיי' פ' כ"ג מהל' שבת וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו דעם בניו ובני ביתו שרי להפיס אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה דכיון דליכא למיחש משום מקח וממכר דהכל הוא של בעל הבית גם כן ליכא למיחש לקפידא שאין מקפידין וגם ליכא למיחש לגזל אפילו תימא דאיכא בשחוק קוביא גזל דהכא הכל הוי של בעל הבית ושרי להטעימן טעם קוביא ועוד י"ל דליכא למיחש לגזל דמיירי שהמעות הם על הדף דליכא אסמכתא וכזה יתיישבו דברי מיי' וסמ"ג דלא תקשי דידהו אדידהו כי מיי' פ"ו מה' גזלה כתב דאיכא בשחוק קוביא משום גזל וכן סמ"ג בעשין סי' ע"ג והכא משמע דליכא בשחוק משום גזל איכא לתרוצי כד[...] דהתם מיירי עם אחר שאינו עם בניו ובני ביתו ואי נמי דליכא המעות על הדף דאיכא אסמכתא והכא מיירי עם בניו ועם בני ביתו ואי נמי דאיכא מעות על הדף ולפי דברי הטוא"ח סי' שמ"ב משמע דאם המנות אינן שוות אלא [...]

עין משפט

א מיי' פכ"ב מה' שבת סמג לאוין ס"ה טוש"ע א"ח סי' ש"ז: ב מיי' פכ"ב מה' שבת סמג לאוין ס"ה טוש"ע א"ח סי' ש"ז: ג מיי' פ"ג מה' ע"ז סמג שם: ד מיי' פכ"ג מה' שבת סמג לאוין ס"ה טוש"ע א"ח סי' שכ"ב:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ע' בתוס' וערי כרי"ף בה ספ"ס סי' ...

הגהות הב"ח

(א) מאי כצ"ל: (ב) חוץ כצ"ל: (ג) מכתב מתוך כתב שעל גבי כו' כצ"ל: (ד) נ"ב על ... (ה) יכתבו כצ"ל: (ו) ... דטבלא ... (ז) נ"ל גודא: (ח) נ"ב גבוה: (ט) נ"ב וכל זה מדברי הרמב"ן ... (י) נ"ל דכדתיב: (כ) ואיכא כצ"ל: (ל) ... (נ) ... כצ"ל: (ס) ... כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב בשבת:

מלחמת ה'

שעכשיו שחזרו לומר לעולם דכתיב אכותל ומידלי כלשון הראשון לאותה אוקימתא חזרו ופירקו הקושיא שהיתה על אותו הלשון ודקא קשיא לך דרבה וכו' ולשון שלא הוזכר בגמרא אין לנו עליו וזו שהעמיד בעל המאור הברייתא כדכתיב מכתב ומידלי ולית ליה דרבה אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופנקס מיד גזירה שמא ימחוק זו טעות גדולה שא"כ אף בטבלא ופינקס דמידלי מותר דומיא (מ) דגבוה דשרי ואי דמיתתי אף בכותל אסור וזו מצאתי בתשובת הרב ז"ל ומה שהעלה הלכה שלו דכתיב כולהו אסירי וחייק כולהו שרי דלא גודא ולא טבלא בשטרא מיחלפי הכל מזה השבוש דברייתא קתני אבל לא טבלא ופינקס וליכא דפליג אברייתא בהא אבל השמועה פשוטה כדברי רבינו הגדול ז"ל לעולם דכתיב אכותלי ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן למ"ד שמא יקרא חיישינן והכי פירושה דתרווייהו לשוייה פלוגתא דגזירה דמתני' אתו מר דהוא רב ביבי אמר משום שמא ימחוק היא וכשאין המחיקה מצויה לו מותר והיינו כגון כותל דמידלי ואתי אביי למימר במחיקה ליכא לאפלוגי אלא (נימא) (נ) שמא יקרא וכשאין בו משום קריאה מותר והיינו כגון דחייק אכותל הא בדכתיב לעולם אסור ודכ"ע גודא בשטרא לא מיחלף כסתם ברייתא קמייתא והיינו דלא מוקמיה פלוגתא דאמוראי ותנאי בדחייק מיחק ובגודא בשטרא מיחלף פליגי וכולהו אית להו דרבה משום דסברא הוא גודא בשטרא לא מיחלף ועוד דתיקום מתניתא קמייתא כדברי הכל ופלוגתא דתנאי (ס) כדרבא דהא אשכחן בה ע"כ תנאי מדתניא אין רואין במראה וכו' ומה שאמר בעל המאור ז"ל מההיא דפרק המוצא תפילין ואמר דאוקמא אביי באסקופת כרמלית ורבות הרבים עוברת לפניה ובאסקופה ארוך דאדהכי והכי מדכר לא היו דברים מעולם דגמרא הוא דאוקמה הכי ולא אביי דהכי גרסינן התם אלא אמר אביי באסקופת כרמלית ורה"ר עוברת לפניה ומקשינן עלה ומפרקינן סתם אלא הכא באסקופה ארוך עסקינן דאדהכי והכי מדכר והאי לאו אביי אמרה מדלא אמרינן אלא אמר אביי אלא פירוקא דאביי אזל ליה וגמרא פריק פירוקא אחרינא וזה דבר פשוט ולא נתן ליכתב ואפשר נמי דההוא פירוקא אתיא כרבה שלא כל הגזירות שוות בכל מקום או שלא גזרו משום כתבי הקדש :

ועוד והני תנאי כי הני תנאי דתניא אין רואין במראה וכו' מכאן אתה למד כי מה שכתב הרב אלפסי ז"ל כו' : **אמר** הכותב ולמה הוא נותן לנו דרך עקלתון שאם כדבריו ת"ק אמר אין רואין בכל המראות שבעולם וכיון שכן רבי דלית ליה דרבה היה לו לומר רבי מתיר בכל המראות חוץ משל מתכת שאינה קבועה והיאך לא התיר אלא בקבועה סתם ועוד מילתא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה מימרא הוא מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה וליכא לאפוקה מדרבנן ולאוקמא כרבי דלית הלכתא כוותיה אלא ודאי כדברי רבינו הגדול ז"ל עיקר וא"ת ולמה לא גזרו שאר מראות אטו של מתכת אע"ג דאיכא למימר אדהכי והכי מדכר כי היכי דגזרינן בקבועה של מתכת ובנר זו אינה דומה לזו שהכל מודים בהבאת מספרים שאינן לפניו ולא מזומנות דליכא למיגזר ולא גזר רבה מין זה אטו מין אחר שא"כ היתה גזירה לגזירה אבל באותו המין שנגזר עליו גזירה ראשונה הוא דאסר רבה בין גבוה בין נמוך בין קבועה אי נמי בין שאינה קבועה להשוות הגזירה באותו הדבר אבל אטו מין אחר אין לנו תדע דאמרינן התם אי אדם חשוב הוא מותר ולא גזרו אטו אדם אחר ובשמש נמי חלקו בין משחא לנפט ולא אסרו זה מפני זה ולפיכך נהגו לראות במראה של זכוכית בשבת ותם ושלום של על הזכות שלמד עליהן בעל המאור ז"ל שהנשים עשויות לתקן שערן בכלי יותר מן האיש וכבר נמצא בירושלמי שברייתא זו בנשים היא שנויה בפרק במה אשה יוצאה אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה בכותל מתיר וחכמים אוסרין רבי בא בשם רבי אחא טעמא דהדין דאסר פעמים שהיא רואה נימא אחת לבנה ונימא אחת שחורה תולשתה ונית באה לידי חיוב חטאת והאיש אפי' בחול אסור לפי שאינו דרך כבוד ;

המאור הקטן

אחא ולית ליה דרבה והכי קאמר ליה אביי לרב ביבי מי לא מודית לי דליכא גזירה שמא יקרא אכותל משום דגודא בשטרא לא מיחלף אודי לי נמי בדמידלי דליכא גזירת שמא ימחוק ואמר ביבי לא לעולם איתא לגזירת שמא ימחוק אפילו בדמידלי וכרבה ואנן קיימא לן כרב ביבי משום ד[...] ליה דרבה ות"ק דרבי אחא קאי כוותיה ובהלכות הרי"ף ז"ל כתב זה בחלוף למ"ד שמא ימחוק לא ולמ"ד שמא יקרא חיישינן וא"כ לא חד מינייהו לית ליה דרבה דאפילו אביי לא חייש אלא לשמ[...] אבל לשמא ימחוק לא חייש ולדידן דאוקימנא לרב ביבי אליבא דהלכתא כרבה וכת"ק לית לן ראיו[...] כרחייק מיחק לא בכותל ולא בטבלא ופנקס דהכא דהא לא קי"ל כאביי דאמר שמא יקרא (כ) ראיכ[...] דלמא לא גודא בשטרא מיחלף ולא טבלא ופנקס בשטרא מיחלפי הלכך היכא דחייק מיחק כול[...] והיכא דכתב מכתב כולהו אסירי גזירה שמא ימחוק וכן הא דת"ר כתב שתחת הצורה והדיוקנא[...] לקרותו בשבת מוקמינן לה ברכתיב מכתב ולא שנא מדלי ולא שנא מתתי כולהו גזירה שמא ימחוק ו[...] הדין סברא דילן דאמרי' דרב ביבי איח ליה דרבה ואביי לית ליה דרבה מרתנן בפרק המוצא תפילי[...] בספר שעל האסקופה ואוקמא אביי באסקופת כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה ובאסקופ[...] דאדהכי והכי מידכר דאלמא לית ליה לאביי הא דרבה וזו תשובה לדברי הרי"ף ז"ל :

והני תנאי דפליגי בדרבה כי הני תנאי דתניא אין רואין במראה בשבת פירוש שמא יראה בשערו[...] תיקון וילך ויביא זוג של ספרין ויתקן עצמו (ל) כרבה דחייש בנר אפילו גבוה שתי קומות ש[...] ויביא סולם ויעלה וישהו ולא אמרינן אדהכי והכי מדכר שהוא שבת ומימנע : ר' מתיר במראה בכותל בין של זכוכית בין של מתכת דאדאזיל לאמטויי זוג מידכר ודלא כרבה דאסר בנר אפי[...] שתי קומות אבל אם אינה קבועה והיא של מתכת אסורה אפילו לר' מפני שאדם עשוי להשי[...] המדולדלים ומתוך שא"צ להמתין ישכח ויתקן עצמו בה ושמעת מינה דבמראה של מתכת ואינה [...] דכ"ע לא פליגי דאסורה כי פליגי של מתכת קבועה וכשאינה של מתכת בין קבועה בין שאינה [...] ר' מתיר באלו וחכמים אוסרין בכולן מכאן אתה למד כי מ"ש הרי"ף בענין הזה אינו נכון שנהגו לראות במראה בשבת יש ללמוד עליהן זכות שלא נאסר לראות במראה של זכוכית אל[...] שמתקן עצמו בזוג של ספרים אבל האשה שאינה רגילה בנטילת שער בזוג מותרת לראות במר[...] זכוכית ובמראה של מתכת אחד האיש ואחד האשה כולן אסורין בשבת לפי שהיא עשויה להס[...] נימין המדולדלות ובזה אחד האיש ואחד האשה שוין : [דף קמט ע"ב] אי הכי בניו וב[...]

גדולה כנגד מנה קטנה לאחר אפילו בחול אסור מ"ט משום קוביא (אסור) הכי אמרינן בגמרא ולא נתפרש יפה בהלכות: **פיסקא** מטילין חלשים על הקדשים ביו"ט. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות יו"ט כדי לחבב את המצוה אבל לא על המנות של חול של קדשים של אתמול כיון דהוה אפשר למעבד מאתמול: **מתני'** לא ישכור אדם פועלים בשבת · דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר: ולא יאמר אדם לחברו וכו' · בגמרא פריך פשיטא כיון דהוא אסור חברו נמי אסור ומשני הא קמ"ל דלשכור פועלים הוא דלא יאמר אדם לחבירו אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב

תורה אור | נר מצוה

משום רבית: מטילין חלשים וכו'. מאי אבל לא על המנות א"ר יעקב בריה דבת [א] יעקב אבל לא על המנות של חול ביו"ט: **מתני'** לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים בשבת אין מחשיכין על התחום בשבת לשכור לו פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו: **גמ'** תניא לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ר' יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהושע בן קרחה דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר דבור אסור מחשבה מותרת והני מילי דבר הרשות הוא דאסור אבל דבור דמצוה מותר דאמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר חפציך אסורין חפצי שמים מותרין: רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת: ואמר רבי אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת ואמר ר' יעקב (א) אמר ר' יוחנן מפקחין פקוח נפש בשבת ואמר רבי יעקב (ב) א"ר יוחנן הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים בשבת וא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות לפקח על עסקי רבים בשבת ((ג) ב ואני שמואל אומר דהכא לא גרסינן בשבת דאפילו בחול איצטריך למישרי משום פיקוח רבים דאי לאו פיקוח אסור למיזל כדאמרינן במסכת ע"ז משום דכתיב ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב) תאנא דבי מנשה משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו ג אומנות: אמר רב יהודה אמר שמואל חשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת תניא נמי הכי חשבונות שעברו והשבונות שעתידין להיות אסור לחשבן בשבת והשבונות של מה לך ושל מה בכך מותר בשבת ורמינהו מחשבין השבונות שאינן צריכים ואין מחשבים חשבונות הצריכים כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים השכרתי וכך וכך הוצאתי על דירה זו אבל לא יאמר כך וכך הוצאתי כך וכך אני עתיד להוציא ולטעמיך תקשי לך היא גופה אלא לא קשיא הא דאיכא (ד) אגירי דאגירי גביה והא דליכא אגירי דאגירי גביה אי איכא אגירי דאגירי גביה אפילו חשבונות שעברו נמי אסור לחשבן דהא קא בעי למידע כמה בעי למיתב להו והוה להו השבונות שצריכים ואסור ואי ליכא (ה) אגירי דאגירי גביה הוו להו חשבונות שאינן צריכין ושרי ת"ר מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך ביתו ונמלך עליה לגודרה בשבת ונזכר שהוא שבת ולא גדרה ונעשה לו נס ועלה בו צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת בני ביתו: אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לומר* לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש שם בורגנין הולך אפילו בשבת: אבל מחשיך הוא לשמור וכו': ומקשינן ואע"ג דלא אבדיל והאמר ר' אליעזר בן אנטיגנוס משום *) רבי אלעזר ברבי ינאי אסור לאדם ג שיעשה חפציו ד קודם שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה והאמר רב יהודה אמר שמואל המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכי תימא דאבדיל על הכוס כוס בשדה מי איכא תרגמה רב נתן בר אמי קמיה דרבא בין הגתות שנו א"ל רב אדא לרב אשי כי הוינן במערבא (ו) אמרי המבדיל בין קדש לחול ועבדינן (ז) צרכינן כלומר אינו צריך לומר בין

*) בגמ' הגי' רבי אליעזר בן יעקב

רש"י

של חול · של קדשים של אתמול: מתני' לא ישכור אדם פועלים · דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר: ולא יאמר אדם לחבירו · בגמרא פריך פשיטא כיון דלדידיה אסור לחבירו נמי אסור דישראל הוא והשולחו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול וגו' ומשני לדיוקא נקטיה לומר לא יאמר אדם לחבירו שכור לנו פועלים אבל אומר אדם [הנראה] כו' כר' יהושע בן קרחה בגמ': אין מחשיכין על התחום · לקרב עצמו בשבת בסוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום פועלים או לפרדס להביא פירות דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו: אבל מחשיך הוא · להיות קרוב לצאת ולשמור פירותיו דזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו: ומביא פירותיו בידו · הואיל ועיקר השיכתו לא היתה לכך: כלל אמר אבא שאול · היה נותן כלל בדבר להביא כל דבר כיוצא בזה: כל שאני זכאי באמירתו · שאני רשאי לומר לחבירו או לנכרי בשבת לעשות אותו למוצאי שבת רשאי אני להחשיך עליו: גמ' הנראה · עכשיו (ח) אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי לכשתחשך ושניהם יודעים שע"מ לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש להדיא שרי כדמסיק לקמן דבור אסור הרהור מותר: פיקוח נפש · דישקוברמנש: פיקוח רבים . כגון לרשות: טרטיאות וקרקסיאות · מיני פלטרין שנאספין שמה להוועד: וללמדו אומנות · דהא נמי מצוה היא דכל שאינו מלמדו אומנות כמלמדו לסטות: של מלך · של עצה שאינה שלו שאין צריך בו כגון שאמר הרוצה לבנות בית כך וכך צריך להוציא בה ולי נראה כמו של מה לך כלומר מה לך ולחשבון זה הלא אין צורך בה לא לך ולא לאחר כההיא דפירשתי: של מה בכך · כגון שכבר היה צורך אלא שעברו כגון כך וכך הוצאתי על בנין זה: שעברו · לקמן מוקים לה שלא עברו לגמרי שעדיין שכר פועלים עליו שלא נתנו להם: של מה בכך · שעברו לגמרי ואין שכר (ט) פועל עליו: תיקשי לך היא גופה · ברייתא קמייתא דרישא קתני שעברו אסורים וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהיינו עברו: צלף · אילן גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכלים יש בפירותיו אביונות וקפריסין ולולבין: שאם יש בו בורגנין · מע' אמה לע' אמה הולך אפילו בשבת שהכל חשוב כעיר אחת וכל העיר כארבע אמות כדאמר במסכת עירובין וכיון דדבר דיש לו היתר ע"י תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם היתר: ואף על גב דלא אבדיל · קתני דמביא פירות בידו לקוצן מן המחובר בלא הבדלה: בין הגיתות שנו . דאיכא כוס בשדה: (י) בין קודש לחול · רק היכר בעלמא ללות את המלך: ועבדינן צרכינו · ואח"כ מברכין על הכוס ברכה (כ) גדולה דהבדלה וכל שכן דאי אבדיל בתפלה דמותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל

רבינו נסים

מחשיכין על התחום. לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות ואוקימנא בגמרא פירות המחוברים שכיון שאסור לקצן בשבת אסור להחשיך עליהן אבל פירות תלושין כיון שאם יש שם מחיצות מביא מותר להחשיך עליהן ואף זה לא נתפרש יפה בהלכות ואפשר שסמך לו על מה שכתב לקמן ההיא ברייתא דמחשיכין על התחום להביא בהמה וטעמא דמילתא כיון שאם יש שם מחיצות מביא: אבל מחשיך הוא לשמור . להיות קרוב לצאת ולשמור פירותיו שהרי שמירת פירות מותרת בשבת: ומביא פירות בידו . אפילו מחוברין דהואיל ועיקר מחשבתו לא היתה לכך: כלל אמר אבא שאול . נותן היה כלל בדבר זה להוסיף דברים אחרים כיוצא בזה ובגמרא מפרש לאיתויי מאי [ב]: כל שאני זכאי באמירתו . שאני רשאי לאומרו לחברי או לנכרי בשבת לעשות אותו במוצאי שבת רשאי להחשיך עליו: **גמ'** הנראה. בעיניך שתוכל לעמוד עמי בערב כשתחשך ושניהם יודעים שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו ואפ"ה כיון דלא מפרש לה בהדיא שרי כדמפרש ואזיל דבור אסור הרהור מותר: **פוסקין** צדקה לעניים בשבת. תמהני אמאי שרי דהתנן [ביצה דף לו:] אין מקדישין ומצאתי בשם רבינו חננאל ז"ל שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר אבל לא אסרו לחייב אדם עצמו לגבוה בדבורו. ועדיין אין נוח לי דהא אין מעריכין נהו כלי ידוע הוא ואפ"ה אסור [ג]: **הולכין** לבתי כנסיות וכו'. שאפילו ללכת ולהתקבץ שם שרי ולא לבתי כנסיות של ישראל בלבד שרי אלא אפי' לטרטיאות ולקרקסיאות של נכרי נמי שרי ואפילו שדוכים וקיומים דמתחזיא טפי כדרך חול נמי שרי: חשבונות של מה לך . שאין צורך בהן כגון הרוצה לבנות בנין זה כך וכך יש להוציא כלומר מה לך ולחשבונות הללו: של מה בכך . אע"פ שכבר היו לצורך אלא שעבר כגון כך וכך הוצאתי בבנין זה: חשבונות שעברו. לקמן מוקי לה דלא עברו לגמרי שעדיין יש שכר פועלים עליו: כך וכך (ג) פועלים הוצאתי על שדה זו. אלמא חשבונות שעברו מותר לחשבן בשבת ולעיל קתני חשבונות [שעברו]אסור לחשבן בשבת: תקשי לך היא גופה. ברייתא קמייתא רישא קתני חשבונות שעברו אסורין וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהיינו שעברו: הא דליכא אגרא דאגירי גבי'. כדפרשינן לעיל שעדיין יש שכר הפועלים עליו: צלף. אילן גדול בעל ענפין הרבה ושלשה מיני אוכל יש בפירותיו אביונות וקפריסין וקולבין[ד]: **מותר** לאדם לומר לחברו לכרך פלוני אני הולך למחר. פי' ואפילו אמר ליה לך עמי שרי: שאם יש שם בורגנין. משבעים אמה לשבעים אמה: הולך אפילו בשבת. שהכל חשוב כעיר אחת כדאמרי' בעירובין [דף נה.] וכיון דדבר הוא שיש בו היתר תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום מותר

שאין בו היתר: **ואף** ע"ג דלא אבדיל. בתמיה (מ) מביא פירות ביד וקוצץ מן המחובר: בין הגתות שנו. דאיכא כוס בשדה: המבדיל בין קדש לחול. להיכרא בעלמא ללות את המלך: ועבדינן צרכין. ואחר כך מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה וכ"ש דאי אבדיל בתפלה

עין משפט

א מיי' פ"ד מהל' יו"ט: ב מיי' פכ"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שז: ג מיי' פכ"ט מהל' שבת סמג עשין כט טור או"ח סי' רצד ורצט:

הגהות הב"ח

(א) ג"ב בר אידי: (ב) ג"ב בר אידי: (ג) ג"ב הגהת מהר"ר שמואל שלינשט"ט: (ד) אגרא דאגירי וכו' דליכא אגרא וכו' אי איכא אגרא כצ"ל: (ה) אגרא כצ"ל: (ו) צ"ל אמרי': (ז) צורכין כצ"ל: (ח) ג"ב נראה: (ט) פועלים כצ"ל: (י) המבדיל בין קודש לחול להיכרא בעלמא כצ"ל: (כ) ברכה גמורה כצ"ל: (ל) תי' פועלים נמחק: (מ) ג"ב בתמיה דקתני מביא וכו' בידו: (נ) ולשונכצ"ל:

הגהות מא"י

[א] שמואל: [ב] ג"ב לאיתויי הא דת"ר אין מחשיכין על התחום להביא בהמה: [ג] ג"ב וי"ל דמעריכין נמי על אדם ידוע הוא: [ד] ג"ב או תמרים כדאמרינן בפ' כיצד מברכין:

בגמ' לחברו

שלטי הגבורים

מנה גדולה כנגד מנה קטנה אסור לשחוק אפילו עם בניו ועם בני ביתו כי אע"פ דליכא למיחש למקח ולממכר איכא איסורא משום גזל וכגון שכמעות אינן על הדף דבענין אחר הא כתב הטור ח"מ סי' ל"ד וסי' ש"ע דליכא איסור בשחוק קוביא ולפי' רבינו ולפי' הר"ן משמע דעם בניו ובני ביתו אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה שרי ובאמת כי דברי הטור מאוד נבוכים דהיאך יהיה אסור לשפים עם בניו ובני ביתו מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום גזל וכו' גזל נדבר עוד בזה בס"ד:

לשון ריא"ז

ומנה גדולה כנגד קטנה אפילו בחול אסור להפיס עם אחר שנראה כמשחק בקוביא והומד ליטול ממון חבירו:

א סמ"ג לאוין ס"ה כתב דיכול אדם לומר לנכרי בחול מדוע לא עשית כך וכך בשבת שעבר אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה משמע דרמיזה בחול לצורך שבת שרי והטור א"ח סי' ש"ז כתב להחמיר מיהו הרמיזה בשבת עצמו לצורך השבת עצמו נראה דלכ"ע אסור ולעיל כתבתי המחלוקת אם אמירה לנכרי מותרת בשבות דרבנן או לאו:

לשון ריא"ז

אבל אומר אדם הנראה בעיניך שתעמוד עמי לערב שמודיעו שצריך לשוכרו למ"ש לפעולתו:

ב לדעתי כי לא דק שמואל המגיה אלא ודאי גרסינן הכא שבת ושבת איצטריכא ליה דאילו בחול מותר ללכת לטרטייאות אע"ג דבפ"ק דמס' ע"ז אמרינן אשרי האיש זה שלא הלך בטרטייאות וקרקסיאות מפני שכן מושב לצים בהנהו הוא דאסור ללכת בחול אבל בטרטייאות דהכא שרי ללכת שכן מקומות שנאספים שם לוועד וליעץ יחד על עסקי צבור והמדינה (נ) לשון התלמוד וגם פי' רש"י דהכא ודפ"ק דע"ז הכי מוכח דהתם במס' ע"ז פי' טרטייאות פלטין שנאספין שם לשחוק ולינצות משום דהתם התלמוד דורש הפסוק על עסקי ליצנות אבל הכא בתלמוד מיירי על עסקי רבים פרש"י טרטייאות פלטין שנאספין שם לבית הועד וכן לפי' נמי בפ"ק דכתובות כי לפי הענין יש לפרש מלת טרטייאות כמו שכתבו התוס' פ"ק דמגילה דף ו' בד"ה טרטייאות ע"ש באורך ותמהא לאחר שיטב דהכא גרסי' שבת ושמואל המגיה כאן לא דק:

לשון ריא"ז

ג ונראה בעיני שאפילו לפסוק כך וכך מותר כגון לפסוק עם רבו של תינוק או לפסוק עם קוברי המת שלא נאסר להשכיר פועלים משום ממצוא חפצך ודבר דבר אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה הותר הדבר כמבואר בקונטר' הראיו:

לשון ריא"ז

ד אסור לאדם שיעשה חפציו במ"ש קודם שיבדיל ונרא' בעיני שאפי' חפצים האסורים מד"ס אסורים כמבואר בקונטר' הראיות:

המאור הקטן

נמי התם כדרב יהודה א"ר דאמר מותר לאדם להלוות לבניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבי' דאלמא קפידת בניו ובני ביתו לאו קפידא היא ואין כאן איסור משום מודד ומשום שוקל בשבת או ביו"ט כיון דליכא קפידא ואע"ג דלענין רבית ליה הלכתא הכי כי היכי דלא לסרוך מ"מ שמעינן מינה דקפידת בניו ובני ביתו לאו קפידא נינהו

מותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס כך פרש"י ז"ל נראה מדבריו שהוא מפרשה בלא שם [ובלא כוס] שאינו אומר אלא המבדיל בין קדש לחול ומיד מותר לעשות צרכיו אבל מדברי הרב אלפסי ז"ל בכאן וממה שכתב בפ' ערבי פסחים נראה שהוא מפרשה בשם [ועל הכוס] והרמב"ם ז"ל סתם הדברים ולא פירשן בפרק כ"ט מהלכות שבת : **פיסקא** כלל אמר אבא שאול וכו' מותר לאדם לומר לחבירו בשבת לך למקום פלוני ושמור לי פירות שיש לי אצל תחומך ואני אלך למקום פלוני ואשמור לך פירות שיש לך אצל תחומי (ה) ואבא שאול *(הקשה תירצו) תרוייהו פשיטא להו האי אלמא הואיל נר מצוה

ומותר לומר מותר להחשיך כדקתני מתני' אבל מחשיך הוא לשמור ומש"ה אמר ליה אבא שאול לת"ק שוי כללא למילתך ואימא כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו דנשמע מיניה מת וכלה דזכאי באמירתו כדקתני[תקסח ד'קנא.] לקמן בברייתא אומר לו לך למקום פלוני דאמירה שריא בהו משום דחפצי שמים נינהו הלכך מחשיכין עליו וסיפא דמתניתין דקתני מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה וכו' אבא שאול קתני לה :

ומדאמרי' הכא דמותר לאדם לומר לחברו שמור לי פירות שבתחומך וכו'. כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דמהא שמעינן דישראל שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חברו לעשות לו מלאכה פלונית דכיון דלחברו הוא[תקסט] מותר אין באמירתו כלום וכדאמרינן הכא שכיון שמותר לישראל חברו לשמרן מותר לומר לו מי שאסור בשמירתן ול"נ דאין הנדון דומה לראיה דשאני הכא שאם יש שם בורגנין הוא עצמו שומר : **תנן** רבנן מחשיכין על התחום להביא בהמה . שהרי אם יש שם בורגנין מביא: ואומר לו לך למקום פלוני . פי' ילך למקום פלוני למחר אבל לומר לו לנכרי לך בשבת והביא אפילו לצורך המת ולצורך כלה אסור

בין אור לחשך כולהו אלא ברוך אתה יי' אמ"ה המבדיל בין קדש לחול בלבד: אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרינן המבדיל בין קדש לחול וסלתינן סלתי': כלל אמר אבא שאול וכו' *[תקסח]אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לו לאדם לומר לחבירו שמור לי אפירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי דקתני [א] כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו מדאחשוכי אחשיך שמור נמי עביד: ת"ר (א) אין מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה להביא לה הדם ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומרין לו לך למקום פלוני ואם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני ואם לא תמצא במנה הבא במאתים ר' יוסי אומר ובלבד שלא יזכור לו °סכום מקח : (א) השוכר את בהפועל לשמור לו את הפרה ולשמור לו את התינוק [ב] אין נותנין לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריות שבת עליו אם היה שכיר [ג] שנה שכיר שבוע שכיר (ב) שבת נותנין לו שכרו של שבת לפיכך אחריות שבת עליו ולא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של עשרה ימים : **מתני'** מחשיכין על התחום לפקח על עסקי הכלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ג נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בו ישראל אא"כ באו ממקום קרוב עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית: **גמ'** מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו כלומר אע"ג דעיילי

רש"י

ומבדיל על הכוס : וסלתינן סילתי · אנו חוטבים עצים : סכום מקח · מנה ומאתים : מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת · בשביל ישראל: לא יספוד בו ישראל. לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא שבשבילו הובא דאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת : ממקום קרוב · בתוך התחום : עשו לו ארון . בשביל נכרי או למכור : גמ' רב אמר מקום קרוב ממש · כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב באו (ב) שראינו שהיה בביתו: (ג) ושמואל אמר חיישי' שמא חוץ לחומה לנו · (ד) ואפי' הביאום מחוץ לעיר אנו תולין להתיר ואמרינן שמא בתוך התחום לנו בע"ש וסופדים בהן למוצ"ש מיד וחיישי' פירוש לקולא כדאמרי' במסכת חגיגה גבי בתולה שעיברה חיישינן שמא באמבטי עיברה וכשירה לכהונה ומתניתין הכי קתני לשמואל לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב לאפוקי בידוע שבאו

דהא אפילו בהביא מעצמו לצורך ישראל תנן במתניתין בפרקין [דף קנא.] גבי חלילין לא יספוד בהן ישראל ואע"ג דאמירה לנכרי שבות עשה מלאכה פלונית למחר ולא שנא א"ל עשה אותה מלאכה היום אפ"ה הקלו במלאכה הנעשית בחול ולא רצו להקל במלאכה הנעשית נמי אסור לומר לנכרי מערב שבת עשה מלאכה פלונית לצורך המת ולצורך כלה למחר בשבת דהא כל מה דשרינן לצורך המת ולצורך דליכא תקנתא דבורגנין שרי בעלמא כל היכא דאיכא תקנתא בבורגנין ובמחילות ואפילו הכי אמרי' בפ"ק [דף יט.] גבי אגרות שאין ביד נכרי מערב שבת אלא אם כן קצץ לו דמים והא התם אם יש שם מחילות מביא דמשום שטרי הדיוטות ליכא באגרות שלום ושל ואע"פ כן כולן אסורין כך כתב הרמב"ן ז"ל ומדבריו אתה למד דסבירא ליה דאגרות שלום לא מקרי שטרי הדיוטות [ומותר לקרות בהם] :

סכום מקח . פרש"י ז"ל מנה מאתים והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ד מהלכות שבת ואומר לו לך למקום פלוני וכו' לא מצאת במאתים ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח נראה מדבריו שהוא מפרש סכום מקח כדברי בעל הלכות ז"ל שכתב דאי נקיט דנקי והשתא נקיט חד דנקא דלא לימא ליה מלא לי דינר : **לפיכך** אין אחריות שבת עליו . אם נגנב בשבת או נאבד שבשבת היה **מתני'** נכרי שהביא חלילין בשבת . בשביל ישראל: לא יספוד בהן ישראל. לעולם וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הובא להביא חלילין אלא בשביל מת : ממקום קרוב . בתוך התחום : עשו לו . בשביל נכרי או לימכר כך פרש"י ז"ל והקשו עליו דלא יספוד בהן עולמית קאמר ליתני רישא לא יספוד בהן עולמית כדקתני סיפא לא יקבור בו עולמית ועוד דאי עולמית קאמר שנעשית בהן מלאכה בשביל ישראל קנסינן לעולם כי באו ממקום קרוב מאי הוי הרי נעשית בהן מלאכה של תורה בשביל ישראל שהעבירום ארבע אמות ברשות הרבים : אלא ודאי כי קתני לא יספוד בהן לאו לעולם קאמר אלא בכדי שיעשו והיינו דקתני לא יספוד בהן אלא אם כן באו ממקום קרוב ואין הכי נמי דבעינן שיהא בשעת הספד כדי שיבואו משם אלא משום דסתם הספידן הוא ממש בשעה שחשכה ואם קרוב שתמן יש בו שיעור מש"ה קתני לה סתם ולא תקשי לך מאי שנא גבי חלילין דלא מתסרי אלא בכדי שיעשו ומאי שנא גבי ארון לא יקבר בו עולמית דהא פרכינן לה בגמ' ומשנינן בעומד בסרטיא כלומר במקום פרהסיא ואיכא גנאי למת אבל חלילין דלא מתפרסמי שאינו עומד בסרטיא שרי בכדי שיעשו וכמו שנפרש עלה דהכא בס"ד והא דמפלגי' בסיפא גבי קבר בין שנעשה בסתם לשנעשה וגבי חלילין לא מפלגינן כתב הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא לפי שאין דרכן של נכרים לקונן ולספוד בחלילין ולפיכך בסתם אנו תולין הביאום מה שאין כן בחפרו קבר דמסתמא לצורך עצמן עשאוהו : **ואיבא** מאן דאמר דכי תנן לא יספוד בהן ישראל וכן נמי עולמית דדוקא אותו ישראל שנעשה בשבילו הא ישראל אחר שלא נעשה בשבילו מותר מיד ולא בעינן אפילו בכדי שיעשו והביא שנו בתוספ' נכרי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבר בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר ומדלא קתני [ד] אבל לא יקבר בו עולמית ועוד דקתני נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל ובחלילין לא מיתסר אלא בכדי שיעשו וכדכתיבנא אלמא לא יקבור בהן ולא יספוד בהן עד כדי שיעשו קאמר ובשאינו עומד בסרטיא ואפ"ה קתני אבל ישראל אחר מותר אלמא לא בעינן בכדי שיעשו אלא לאותו ישראל ממש שנעשית מלאכה בשבילו וכדאמרי' בפ' אין נדרין (דף כה.) דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר: **ואחרים** חולקין ואומרין דלא מקילין בהכי אלא באיסורין דרבנן אבל באיסורין דאורייתא לא דהא בפרק אין נדרין לא אמרינן בגמרא מותר לישראל אחר אלא בבא מחוץ לתחום אבל בשים במינו במחובר דאמרינן התם דלערב נמי אסורין בכדי שיעשו לא מפלגינן כלל בין אותו ישראל לישראל אחר אלמא כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל לא מפלגינן בין ישראל אחר לאותו שנעשית המלאכה בשבילו : ודאמרינן [ה] בגמרא הכא בתוספתא דלישראל אחר מותר לאחר שהיית כדי שיבאו קאמר דלאותו ישראל שנעשית מלאכה בשבילו אסור לעולם ואפילו בחלילין דמיירי בשהביאן בפרהסיא והוה ליה כקבר העומד בסרטיא אבל ישראל אחר לאחר כדי שיעשו שרי הא תוך כדי שיעשו אסורין לכל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ו מהלכות שבת וכבר כתבתי למעלה מזה בפרק כל כתבי בס"ד : **גמ'** מאי מקום קרוב רב אמר (ז) ממש . כלומר שאם באו עכשיו ממקום קרוב מותרין ואין חוששין לדבר אחר ושמואל פליג ואמר דאפ"ה אסור דחיישינן שמא בלילה הביאן ממקום רחוק אלא שלנו חוץ לחומה ועכשיו הוא שמביאין (ח) מחוץ לחומה ולפיכך אינו מותר עד שנדע בבירור שלא באו בשבת ממקום רחוק הא בספק חוששין והלכה כשמואל דדייקא מתניתין כוותיה מדקתני מחלה על מחלה אסור ואע"פ שיש לה רשות

שלטי הגבורים

א הרשב"א דקדק מכאן שדבר שמותר לישראל לעשותו בשבת הרי לישראל חבירו שאסור לעשות אותו הדבר לומר לו לאותו שמותר לעשות עשה לי מלאכה פלונית והר"ן דחה דבריו ואמר דלא הותר אא"כ היה נאותו ישראל האומר צד היתר לעשותו והארכתי בזה בחדושי :

ב רש"י כ' דאסור לספוד בהם עולמית משום קנסא ולרבינו והרא"ש והתוס' ומיי' פ"ו מהלכות שבת מותרין לו לערב בכדי שיעשו דוקא בידוע שהביאם חוץ לתחום אבל סתמא שאינו ידוע אם הביאם בשבת אם לאו לרש"י שרי מיד ואפי' בלא המתנת כדי שיעשו ולרבינו ומיי' פרק ו' מה' שבת סתמא נמי אסור בכדי שיעשו אא"כ ידוע שהיו בתוך התחום ואפילו ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת כתב מיי' צריך לערב בכדי שיעשו שיבואו מאותו המקום אפילו היה תוך התחום מפני שהביאם באיסור שהעבירן דרך רשות הרבי' דלרש"י והסוברים כשיטתו כל היכא דלא ידעינן שהדבר נעשה באיסור תלינן להקל ושרי למוצ"ש מיד כגון אם הובאו פירות ולא ידעינן אם מחוץ לתחום או לאו תלינן להקל ולרבינו והסוברים כשיטתו תלינן להחמיר ואסורין לערב בכדי שיעשו ומיהו כתב הר"ן דאע"ג דלרבינו ושיעתו כל היכא דמספקא לן מלתא תלינן להחמיר ה"מ במביא חלילין שדרכן להביאם מחוץ לתחום וכן נמי נכרי שהביא דורון ואינו שרוי עמו בעיר דבכל הכי איכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאום וכן כל כיוצא בזה דאיכא רגלים לדבר שנעשה באיסור מספיקא תלינן להחמיר ואסרינן ליהנות ממנו בשבת עד לערב בכדי שיעשו אבל אם הנכרי שהביא דורון לישראל שרוי עמו בחצר או בעיר אחת ופירות שהביאו הם מצויין באותו העיר מספקא תלינן להקל דאמרי' כאן נמצאו וכאן היו ולא ניחוש שמא מחוץ לתחום הביאום ועוד דספק שמא מחוץ לתחום הביאום הוא ספק דרבנן אי קי"ל תחומין דרבנן וספק דרבנן לקולא והכי הוא דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל מיהו נראה דאם הספק הוא מדאורייתא כגון ספק נלקטו היום או לאו נראה דתלינן לחומרא בין איכא רגלים לדבר או ליכא רגלים לדבר ולרש"י ולשיטתו לפי מאי דכתב הר"ן בשם רבי' יונה אפי' בספק דאורייתא לא תלינן להחמיר אא"כ יש רגלים לדבר שכתב דהא דאסרינן נכרי שהביא דורון לישראל ויש באותו המין במחובר עד לערב בכדי שיעשו ע"ג דאיכא למתלי שמא לא נלקטו היום דמיירי במידי שדרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובן עושין כן אין תולין אותו להקל משמע הא בענין אחר תולין להקל ואע"פ שהוא ספק דאורייתא והכי כתב סמ"ג לאוין סה דספק נלקטו היום בשבת או נלקטו מאתמול מותרין למוצ"ש מיד דתלינן להקל וכל זה המחלוקת מיירי בידוע לנו שבאו בשביל ישראל דוקא שהנכרי הביאן מעצמו אלא שהוא ספק אם חוץ לתחום הביאם או לאו והכי נמי פליגי היכא דאיכא ספק אם הנכרי הביאם בשביל ישראל או בשביל הנכרים דלרש"י תלינן להקל ולרבינו תלינן להחמיר : ג ובידוע שבא ודאי בשביל ישראל זה וידוע ג"כ שהביאו חוץ לתחום איכא פלוגתא אם מותר לישראל אחר בחלילין שאינו יכול לספוד בהן עד הערב מיד ולא ימתין בכדי שיעשו ובדבר אחר שאפשר ליהנות ממנו בשבת אם מותר ליהנות ממנו בו ביום ישראל אחר שלא הובא בשבילו או אסור בחלילין לערב בכדי שיעשו וכן בשאר הדברים יש מי שסובר דלישראל אחר צריך להמתין בכדי שיעשו וכ"כ מיי' פ"ו מה' שבת ויש מי שסובר דשרי

עין משפט

א מיי' פכ"ד מהל' שבת טוש"ע או"ח סי' שו :

ג"י ד"ה ות"ק

ב מיי' פ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכה :

הגהות חו"י

(א) נ"ב גרסינן בפ' הזהב ד' נה: (ב) נ"ב תודש כנ"ל :

הגהות הב"ח

(א) תי' אין מוקף וכ"ב כתבו בתו' וז"ל ובתוספתא גרסינן אין מחשיכין וי"ל דאיירי בבהמה שאינה יכולה לבוא ברגליה כגון טלה קטן אלא א"כ ישאהו בכתף שאפילו יש בורגנין ...

הגהות מא"י

... [ג] נ"ב ולשמור את הזרעים: [ג] נ"ב שבת שכיר חדש שכיר שנה כו' : [ד] תיבת אבל נמחק: [ה] תיבת גמ' נמחק :

מלחמת ה'

ועוד מאי מקום קרוב כו' עד וכיוצא בזה וכו' :

אמר הכותב הריני כמשיב על דברי בעל המאור אע"פ שהם דברי רש"י אם כן דשמואל לקולא תלי בכל מלאכת שבת ואפילו בשל תורה כגון הבאת חלילין ואיכא איסור הוצאה והעברה ברשות הרבים ולא היה יכול נמי לספוד בהן אלא בהכאה זו מהם לכאן וכן בחמין שהוחמו בשבת נמי תלינן לקולא מדרבי יהודה א"כ קשיא להו הא דתנן מגודות חיה ועופות ודגים שעשאן מעיו"ט לא יטול מהן ביו"ט אלא א"כ ידוע שנצודו מבעוד יום ומעשה בנכרי אחד שהביא דגים לפני רבן גמליאל ואמר מותרין הם אלא שאין רצוני לקבל הימנו ואמר מואל אין הלכה כר"ג ותניא נמי ר"ש בן אלעזר אומר בא ומלאן מקולקלין מעיו"ט בידוע שמעיו"ט נצודו וספיקא

המאור הקטן

מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש פי' כשידוע בבירור שבאו ממקום קרוב אז מותר לישראל לספוד בהם מיד ואם הדבר ספק ימתין בכדי שיבואו ממקום רחוק ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו כלומר תולין הדבר להקל ואמרינן מבעוד יום באו עד לחומה ובלילה לנו חוץ לחומה ולא באו בשבת אלא ממקום קרוב וכיוצא בזה נמצאו במקצת מקומות בתלמוד חוששין שפירושו תולין להקל כמו חוששין שמא באמבטי עיברה בחגיגה והוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין במס' גיטין אף זה חוששין להקל הוא אמר רבא דיקא מתני' כוותיה דשמואל דתנן בסדר טהרות עיר שישראל ונכרים דרין בה וכו' וסייעתא דשמואל מדרב יהודה דאמר באמבטי וייע בה

רשות כלומר שלטון ואף על פי שיש לתלות ולומר דמשחשיכה הוחמו לצורך אותו שלטון אפילו הכי פסיק ותני דאסור ופליג תנא קמא עליה דר' יהודה בהא אלמא לא תלינן לקולא זו היא שיטת ה"ר אלפסי ז"ל בזה: **ונמצא** לענין הלכה לפי שטה זו דכל היכא דמספקא לן מילתא תלינן לחומרא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת ומיהו מסתברא דהני מילי במביא חלילין שדרכן להביאן מחוץ לתחום וכן נמי בנכרי שהביא דורון ואינו שרוי עמו בעיר כי ההיא עובדא דליפתא שנכתוב בסמוך בס"ד דבכל הני איכא למיחש שמא חוץ לתחום הביאום אבל בנכרי ששרוי עמו בעיר אתא ופירות המצוים בעיר מפני מה ניחוש בהם דשמא חוץ לתחום הביאום אדרבה איכא למימר כאן נמצאו וכאן היו ועוד דספיקא דרבנן הוא ולקולא וכן כתב הראב"ד ז"ל בעירובין בשמעתא דנכסי הנכרי קונין שביתה וכן דעת הרשב"א ז"ל: **ויש** לרש"י ז"ל שטה אחרת בזה שהוא מפרש דלרב דאמר מקום קרוב ממש בעינן שידוע לנו הדבר בבירור שממקום קרוב באו ושמואל פליג עליה ואמר דאפי' הביאום מחוץ לעיר תלינן לקולא ואמרי' דשמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדים בהן למוצאי שבת מיד ואשכחן (ו) חיישינן לקולא כדאמרי' במסכת חגיגה (דף יד.) גבי בתולה שעיברה [א] שמא באמבטי עיברה כלומר תולין לקולא [ב] ובמס' *קדושין נמי אמרינן חוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין כלומר תולין בזנות וסייעתי' דשמואל מדתניא עיר שישראל ונכרים דרין בה היינו מדר' יהודה דאמר באמבטי קטנה יש בה רשות רוחץ בה מיד דאלמא תולין בה להקל דבמוצאי שבת הוחמה ולא פליג ת"ק עליה דרבי יהודה בהא לאפי פירושא ודקתני רוחץ בה מיד לאו מיד ממש קאמר אלא בהמתנת זמן מועט שתוכל להתחמם על ידי בני אדם מרובין וכיון דקיימא לן כשמואל דהא סייעו רבא ואמר (דתנא קמא) דמתני' כוותיה דיקא:

נר מצוה

דעיילי בצפרא לא אמרי' אי לאו (א) דעיילי מאתר קריבא לא הוו עיילי בצפרא אלא אמרינן (ב) הכי מאתרא רחיקא אתו והאי דאתו בצפרא בליליא אזלי עד דמטו לחומה וביתו התם וקא עיילי השתא ומאי אא"כ באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא ימתין (ג) כדי שיבאו ממקום קרוב והלכה כשמואל דדייקא מתניתין כוותיה דתנן פרק כ' במכשירין* עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה מיד ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו חמין ר' יהודה אומר באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד *מאי רשות א"ר יצחק ברי' דרב יהודה כגון אדם חשוב שיש לו י' עבדים שמחממין לו עשרה קומקומסין בבת אחת מותר לרחוץ בה מיד *ת"ר לא יטייל אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה כיוצא בו °לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שתחשך ויכנס למרחץ מיד: **מתני'** עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיז בו אבר ושומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול *בשביל שיצטנן וקושרין את הלחי לא שתעלה אלא שלא תוסיף וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה לא שתעלה אלא

רש"י

שבאו מחוץ לתחום: דדייקא מתני' כותיה דרב דספיקא אסור דקתני מחצה על מחצה ימתין בכדי שיחמו ואם תאמר הא בכדי שיחמו מיהא שרי והכא קתני לא יספוד בהן דמשמע לעולם י"ל (ד) הכא לא מוכחא מילתא כולי האי הואיל ואיכא נכרים גבייהו לשון אחר גרסינן ועיקר מתניתין כוותיה דשמואל דייקא ומייתי סייעתא מדאמר רבי יהודה תלינן לקולא ורישא לא קשיא ליה דכיון דמחצה על מחצה נינהו ודאי בשביל ישראל ונכרים הוחמו שהרי לא לאדם אחד לבד הוחמו דנימא ספק לנכרים ספק לישראל: בארבעי קטנה. שיש לתלות ולומר שהוחמו משחשיכה על ידי נכרים עבדים והרבה קומקמוסים: אם יש בה רשות. אדם שלים: מתני' מדיחין. במים: שלא יזיז בו אבר. לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו מפני שמוקצה הוא: שומטין. שלא יסריח מחמת חום הסדינים והכרים: וקושרים את הלחי. של מת שהיה פיו הולך ונפתח (ה) וקושרין את לחיו שלא יפתח פיו יותר: ולא שיעלה. להסגר ממה שנפתח שאם כן היה מזיז אבר אלא שלא יוסיף ליפתח: סומכין אותה בספסל. שתורת כלי עליה: לא שתעלה. דהוי בונה:

(ז) **ומצינן** למדין לפי שיטה זו של רש"י ז"ל דכל היכא דמספקא לן מילתא תלינן לקולא ומיהו איכא למידק עלה מדאמר רב פפא בפרק אין צדין (דף כד:) בנכרי שהביא דורון לישראל דאם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור ולערב נמי בכדי שיעשו והא התם דאיכא למתלי שנתלשו מערב יו"ט ואפ"ה מצריכין לערב כדי שיעשו תירץ ה"ר יונה ז"ל דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן ואין לוקטין אותן מבערב וכיון שרובן עושין כן אין תולין להקל ואכתי איכא למידק מדאמרי' בפ' בכל מערבין [דף מ.] גבי ליפתא דאתאי למחוזא דחזיא רבא דמכמשא ואמר הא ודאי מאתמול עקרה מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא לישראל זה מותר לישראל אחר ומדאמר מאי אמרת ולא אמר מאי איכא משמע דספוקי הוה מספקא ליה ואפ"ה תליא לחומרא ורבא דקא מייתי סייעתא לשמואל הוא דקאמר לה התם אלמא שמואל דאמר חיישינן לאו לקולא קאמר דאי הכי קשיא דרבא אדרבא י"ל לעולם שמואל חיישינן לקולא קאמר וכפי' של רש"י ז"ל ורבא נמי כוותיה ס"ל ודקא אמר התם מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי לרווחא דמילתא קאמר כלומר דאפילו לרב דלא תלי לקולא שרי דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר זה דרכו של רש"י ז"ל: **וגרסי'** בגמרא ואמאי הכא נמי לימא ימתין בכדי שיעשו ופירש"י ז"ל דארישא דמתני' קאי דקתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל כלומר מיד ומש"ה פרכינן ואמאי ימתין בכדי שיעשו דהא איכא לספוקי שמא בשביל ישראל נעשה ונהי דלית לן לאחמורי ולמימר דלא יקבר בו עולמית כיון שלא נעשה בודאי בשביל ישראל מ"מ לבעי כדי שיעשו ומפרקי' בעומד בסרטיא דבכי האי גוונא ליכא לספוקי שנעשה בשביל ישראל דאין ישראל קוברין מתיהן שם ודוקא רישא הוא דמוקמי' בעומד בסרטיא אבל סיפא דקתני אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית אפי' אינו עומד בסרטיא קאמר וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שלא הביא בהלכות הא דסרטיא כך מצאתי בחדושי הרשב"א ז"ל אבל הגאונים ז"ל פירשו דאסיפא דמתני' דקתני ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית פריך אמאי מחמרי' כולי האי ולא סגי לן בכדי שיעשו כי היכי דסגי בחלילין ופרקי' דבעומד בסרטיא עסקינן שהוא מקום פרהסיא וגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו את השבת ולי נראה שאף ה"ר אלפסי כדברי הגאונים ז"ל הוא סובר וזה שלא הביא בהלכות בעומד בסרטיא משום דהכי פירושו הייטו טעמא דבחלילין סגיא בכדי שיעשו ובקבר אמרינן לא יקבר בו עולמית משום דסתמו של קבר בסרטיא עומד דה"ל מקום מפורסם מה שאין כן בחלילין שדרכן להביא אותן בצנעא ולפיכך לא הוצרך הרב אלפסי ז"ל להביא [אלא] סתם משנתנו שאם לא תאמר כן תקשי לך מתני' אמאי נקט בחלילין היתר בכדי שיעשו ובקבר איסור דעולמית אפילו בחלילין כל שהביאן בפרהסיא אסורין עולמית וכמו שנראה מן התוספתא שכתבתי למעלה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבת (ח) דאפי' קבר אי קאי במקום המוצנע שרי בכדי שיעשו וכיון שכן אמאי נקט שריותא בחלילין ואסורא בקבר אלא ודאי כדאמרן דסתם הבאת חלילין בצנעא וסתם עשיית קבר בפרהסיא כנ"ל: **לא** יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיחשך ויכנס למרחץ מיד. במסכת עירובין היא שנויה [דף לח:] והביא ה"ר אלפסי ז"ל בכאן וא"ת דהכא משמע דאפי' להחשיך בדבר שהוא תוך התחום כדי שיכנס למוצ"ש מיד אסור ואילו ממתני' משמע דשרי דמדקתני אין מחשיכין על התחום משמע דדוקא להחשיך על התחום הוא דאסור משום דמוכחא מילתא אבל בתוך התחום דלא מוכחא מילתא כגון הולך לגנתו שבתוך התחום להחשיך ולתלוש להביא פירות מותר תירצו בתוספות אה"נ דתוך התחום כה"ג שרי אבל הכא שאני דכיון דמטייל על פתח מדינה שהמרחץ שם מוכחא מילתא ואיכא חשדא וכן נמי מהלך בתוך שדהו שהיא צריכה לניר ולעבוד מינכרא' מילתא: **מתני'** ובלבד שלא יזיז בו אבר. לא יגביה לא ידו ולא רגלו ולא ריסי עיניו ומהא שמעינן דאפי' טלטול מקצת שמיה טלטול שלא תאמר עד שיגביה ידו או שיגרר אלא כיון דמזיז ראשו של דבר שאינו ניטל אסור וא"ת והא תניא לקמן בפ' בתרא [דף קנד:] גבי שליף של תבואה מכנים ראשו תחתיה ומסלקה לצד אחר אלמא טלטול מקצת לא שמיה טלטול י"ל התם משום לצער ב"ח הוא שהתירו כן: שיצטנן. שלא יסריח מחמת החום: וקושרים את הלחי. של מת שהיה פיו הולך ונפתח (ס) קושרין את לחייו כדי שלא יפתח פיו יותר: לא שתעלה. להסגר ממה שנפתחה דהייטו מזיז אבר: אלא שלא (י) תוסיף להפתח: סומכין אותו בספסל. שהרי תורת כלי עליו: לא שתעלה. דהוה ליה בונה:

גמ'

עין משפט

א מיי' פכ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שו: ב מיי' פכ"ו מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיא:

[דף עב ע"א]

שלטי הגבורים

מיד וכ"כ הראב"ד והר"ן בפ' כל כתבי ובפ' שואל שאריך לבאר טעמייהו: ואם עשה הנכרי הקבר או הארון לעצמו לדברי מיי' שרי לערב מיד ולפי' רש"י אם עומד הקבר בסרטיא במקום שאין דרך ישראל ליקבר שם אז ודאי לא נעשה בשביל ישראל ומותר ליקבר בו מיד ואם לאו צריך להמתין בכדי שיעשו וכ"נ דעת רבינו והרא"ש והטור והר"ן האריך בזה: ואם עשאו בשביל ישראל פרטי לרש"י והרא"ש וכן התוס' אין חילוק בין אם הוא במקום פרהסיא או לאו בכל ענין אסור לקבור בו ישראל שנעשה בשבילו עולמית ולדברי מיי' פ"ו מה' שבת איכא חילוק בין נעשה בצנעה או בפרהסיא דאם נעשה בפרהסיא הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית אבל אם הוא בצנעה ימתין למו"ש בכדי שיעשו ודיו וחילוק זה הוא למיי' בין בחלילין בין בקבר ולרש"י לא ס"ל האי חילוקא כלל דלעולם איכא איסורא כדלעיל:

לשון ריא"ז

ונראה בעיני שאין לחלק בין אותו ישראל ובין ישראל אחר בין בדבר מפורסם ובין בדבר שאינו מפורסם כמבואר בקונטר' סראיות:

הגהות הב"ח

(א) דאתו כצ"ל: (ב) נ"ל הני: (ג) בכדי כצ"ל: (ד) נ"ב הכא מוכחא מילתא אבל במרחץ לא כו': (ה) נ"ל קושרין: (ו) נ"ב ותימא א"כ מאי פריך בפ' יוצא דופן דף מ"ו מכלל דמ"ד חוששין חולצות והא חיישינן קאמר ופירש"י וחיישינן לחומרא משמע ואפשר לומר דאיכא דוכתא דפריך הכי ואיכא דוכתא דלא פריך הכי: (ז) ומצינו כצ"ל: (ח) נ"ל ואפי': (ט) נ"ל וקושרין והוא דבור בפ"ע: (י) יוסיף כצ"ל: (כ) נ"ב קשיא: (ל) ועל כצ"ל:

הגהות מא"י

[א] נ"ב חיישינן: [ב] נ"ב ואסורה לכהונה:

המאור הקטן

בה רשות מותר לרחוץ בה מיד שאני אומר משחשכה מוצאי שבת הוחמה האמבטי אלמא לקולא תלינן ולא פליג רבי יהודה עליה דת"ק דבמחצה נכרים ומחצה ישראל אפילו רבי יהודה סבר שימתין דכיון שהיא מרחץ גדולה וליכא רובה נכרים כי מחמטי למרחץ אדעתא דכולם מחמי לה וכיון דלא פליג ר' יהודה דיקא מתני' כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה ויש בזה חלוף בהלכות הרי"ף גם בפירש"י נראה שיש גירסא משובשת שהוא גורס דייקא מתני' כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב ונראה מדבריו שהוא סובר דהא דתנן עיר שישראל ונכרים דרים בה שהיא ברייתא ואינה אלא משנה וכן זה שאמרו בגמרא אמאי ימתין בכדי שיעשו פירשה הר' שלמה ארישא דקתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר ואין זה הפירוש מתיישב על דעתנו ונראה לנו שאין ספק בעשו לו לנכרים וחפרו לו קבר דבר ברור הוא שמותר לקבור בו ישראל למוצאי שבת מיד אלא אי קשיא סיפא דמתני' (כ) דקתני ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית מ"ש הכא דאסור עולמית ובעיר שרובה ישראל אמרינן ימתין בכדי שיחמו חמין ואינם אסורים עולמית אע"פ שהוחמו לצורך ישראל ה"נ נימא ימתין בכדי שיעשו הארון והקבר (ל) על מה תנן לא יקבר בו עולמית ופירשה עולא ורבי אבהו בעומד הקבר באסרטיא וארון מונח על הקבר באסרטיא דכיון דאיפרסמא מילתא אתו למימר זה הקבר הנעשה בשבת בשביל ישראל הקבור שם ואין זה כבודו של מת הקבור שם משא"כ בשאר מלאכות:

מלחמת ה'

וספיקא נעשו כמי שנלודו ביו"ט ואסורין ואמר שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ובספק מוכן פסקו התם דאסור ואם תאמר לא הקילו ביומן אלא בשיעור כדי שיעשו הוא שתלה שמואל לקולא אהכי קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כשמואל דדייקא מתני' כוותיה ואמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסורין ולערב נמי אסורים בכדי שיעשו אלמא לערב נמי תולין בדבר להחמיר במעשה שבת ע"י נכרי ואע"פ שאינו ידוע שתלשו בשביל ישראל ולענין מה שפירשו בשמועה זו עצמה דייקא מתני' דמכשירין כוותיה דשמואל מדרבי יהודה דאמר אם יש בה רשות מותר לרחוץ בה מיד שאני אומר משחשכה מוצאי שבת הוחמה אמבטי אלמא לקולא תלינן יש לי להשיב דהתם פשיטא דשרי כיון דאיכא בכדי שיעשו והוא מוצאי שבת שאפילו נעשית בשבת הואיל ויש כאן שיעור שאפשר להתם מתחמם מותר ובסיפא גבי מגא בה ירק נמכר קתני נמי אם יש בה רשות לוקח מיד ואם שהה כדי שיתלקט ויביא אפילו ע"י עשרה בני אדם מה לי רשות מה לי גננים ועוד קשה לי לפי פירושם לשון משנתינו לשמואל דקתני נכרי שהביא חלילין כו' אא"כ באו ממקום קרוב משמע אפילו הביאם סתם אסורין עד שיודע לנו שבאו ממקום קרוב ועוד אא"כ באו ממקום קרוב לא משמע שאפשר לתלות אלא שבאו ודאי ואדרבה איפכא הוה ליה למיתני נכרי שהביא חלילין יספוד בהן ישראל ואם באו ממקום רחוק לא יספוד בהן ישראל אבל הנכון והמחוור בעיני כדברי רבינו הגדול ז"ל דשמואל לחומרא דספק בספק מוכן ונספק נלוד בין ביד נכרי בין ביד ישראל לחומרא וכן פירושה רב אמר ממקום קרוב ממש כלומר כל מקום ומקום לפי קרבתו אסורו והכי קתני נכרי שהביא חלילין לא יספוד בהן אלא אם כן באו לפניו ממקום קרוב שיש בו בשעת הספד כדי שיבואו מאותו מקום ושמואל אמר לא כדי שיבואו ממקום קרוב בלבד אלא שא"א שיבאו ממקום יותר רחוק שאפילו באו לפניו בשבת שחרית חוששין שמא חוץ לחומה לנו ועוסקים להם זמן כדי שתחשך להם ברחוב העיר וילינו חוץ לחומה וסייעתא מהא: על מחצה אסור ואפילו יש בה רשות כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שיש לומר עבדיו חממו לו ולא נעשה על ידי הבלנין אעפ"כ אסור לרבנן דחיישינן שמא ע"י בלנין נעשה ובשביל ישראל ומפליג פליגי רבנן אדרבי יהודה כדפליגי נמי התם מתלת בבי דסיפא מתני' ואע"פ דגבי ירק קתני התם הולכין אחר לוקחי רוב ואם יש בה רשות לוקח מיד

גמ' כלי מיקר. שמבילין קרה כגון זכוכית: ואף שלמה אמר. בחכמתו שכרסו של מת נופחת ונבקעת: זה חוט השדרה. שהוא כמין חבל ולבן ככסף: זו האמה. שהוא מעין של תולדה כמו גולות מים: זה פרש. גלגל לשון גלל: אל הבור. שנופל לתוך פיו: **מתני'** אין מעמצין את עיניו בשבת. אפי' לאחר יציאת נפש דמזיז בו אבר: **גמ'** וחתכם. לשון וחייתכם: אריא אבי תרי לא נפיל. להרגן דכתיב וחתכם תרי וכתיב על כל חית השדה אפילו ארי: כדרמי בר אבין. דנכנסה עליהן מיתה ונדמין כבהמה: עשה לדקה עד שאתה מוצא. למי לעשות: ומלוי לך. (ט)הממון: ויש בידך לעשות. קודם שתמות: ונתן לך רחמים. שתרחם על הבריות: מהספדו של אדם ניכר. שאם היה אדם כשר הכל בוכין עליו ומספרים שבחו: אחים הספדאי. התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו: דהתם קאימנא. ואשמע איך תתחמם אלמא אצטריכא ליה לאזהורי וכיון דרב גברא רבה ובן העולם הבא הוא למה ליה לאזהורי הא אמרת מהספדו של אדם ניכר: הא דחממי ליה ואחים. לעולם חמומי בעי ומיהו לחסיד כי מחממי בהספידא מתחממי ובכו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממי ליה ולא אחים: דסני ליה כולהו פומבדיתאי. משום דמוכח להו במילי דשמיא: ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך וגו'. מאחרי מטתך כשתמות תשמע אם יאמרו זה הדרך שהלך לכו בה: נוחה הימנו. דעתם נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואין בו: בגדיך לבנים. נשמתך נקיה וטהורה:

סליקו להו שואל

מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי. מבעוד יום: ואם אין וכו' הא יש עמו (י) נכרי עדיף כדמפרש בגמרא: לחצר החיצונה. של עיר שהוא מקום המשתמר וכשבא לפרוק מן החמור נוטל בידיו מעליו כלים הניטלין בשבת ושאין ניטלין מתיר את החבלים של אוכף שהן קשורין בו והשקין

תורה אור

נר מצוה

אלא שלא תוסיף: **גמ'** ת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו כדי שלא תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו °עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זה האמה ותשבר כד על המבוע זה כרס ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש שנאמר °וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אמר רב הונא אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהם כחגים ר' לוי אמר משום ר' יהושע דסיכני לאחר ג' ימים כריסו של אדם נבקעת *והופכת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: **מתני'** אין מעמצין את המת בשבת ולא *בחול עם יציאת נפש והמעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים: **גמ'** ת"ר לא יעמץ אדם עיניו של מת עם יציאת נפש וכל המעמץ עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים משל לנר שכבתה והולכת אדם מניח *ידיו עליה מיד כבתה: תניא ר"ש בן אלעזר אומר הרוצה שיתעמצו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן לו שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני (א) גודליו והן מתעמצות מאיליהן: תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת שנאמר °במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות: תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי א"צ לשמרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך לשמרו שנאמר °ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ הכי קאמר כל זמן שאדם חי מוראו מוטל על הבריות כיון שמת ניטל מוראו ממנו: אמר רב פפא נקטינן אריא אבי תרי לא נפיל והא קא חזינא דנפיל ההוא *כדר' אמי בר אבא דאמר אין חיה רעה (א) שולטת באדם אא"כ נדמה לה כבהמה שנא' °אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו א"ר יוחנן אסור לאדם לישן בבית בלילה יחידי וכל הישן בלילה יחידי אוחזתו לילית תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר °עשה (צדקה) *עד שאתה מוצא ומצוי בידך ועודך בידך כלומר ויש בידך לעשות ואף שלמה אמר בחכמתו °וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא אדשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר °כי לא יחדל אביון מקרב הארץ: תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו כלומר על מדת עניות שאם לא בא הוא בא בנו ואם לא בא בנו בא בן בנו שנאמר °כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם: אמר רב יוסף נקטינן צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני (ב) אי איתא דמיעני אהדורי אפיתחא לא מיהדר: אמר לה רב אחא לדביתהו כי אתא עניא אקדימו ליה ריפתא כי היכי דליקדמו לבניך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותאנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם: תניא רשב"ג אומר °ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאין מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים *אמר רב יהודה בר שמואל בר שילת משמיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם הוא בן העוה"ב ואם לאו איני והא"ל רב לרב שמואל בר שילת אחים לי הספדאי דהתם קאימנא לא קשיא הא דמחממו ליה והאים והא דמחממו ליה ולא חאים א"ל אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן מהאים הספדו אמר מסתיא את ורבא בר רב חנין בעא מיניה ר"א מרב איזהו בן העולם הבא א"ל °ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר (ג) רבי חנינא אומר כל שרוח רבותיו נוחה הימנו איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מרב ורב מרבי חנינא איזהו בן העולם הבא א"ל כל שדעת רבותיו נוחה הימנו תנן התם רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר' אליעזר וכי אדם יודע מתי ימות ויעשה תשובה אמר להם כל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ישוב למחר שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בעל תשובה ואף שלמה אמר בחכמתו °בכל עת יהיו בגדיך לבנים:

קהלת יב

מלאכי ב

תקעב

תהלים פח

דברים ט

תהלים מט

דף עב ע"ב

קהלת יב

דברים טו

שם

שם יג

דף קנג.

ישעיה ל

קהלת ט

סליקו להו שואל

פקעד **מי** שהחשיך לו בדרך נותן א את כיסו לנכרי אם אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין מתיר את החבלים והשקים נופלין:

גמ'

רש"י

גמ' ואף שלמה אמר בחכמתו. שכריסו של אדם נופחת ונבקעת: זה חוט השדרה. שהוא כחוט ולבן ככסף: זו אמה. שהוא מעיין של תולדה כמו גולות מים: זה פרש. וגלגל לשון גלל: אל הבור. שנופל לתוך פיו: כחגים. בתענוגין: מתני' אין מעמצין. אפילו אחר יציאת נפש דמזיז בו אבר: שופך דמים. שבסורח מועט מקרב מיתתו: גמ' ואוחז בשני גודלי רגליו. ועוצרן באצבעותיו: וחתכם. לשון חייתכם: אריא אבי תרי לא נפל. להורגם דכתיב ומוראכם תרי וכתיב על כל חית הארץ(ד): כדרמי בר אבא. שנכנס עליהן מיתה ונדמו לארי כבהמה: נמשל. מי שחיה מושלת בו בידוע שכבהמה נדמה: עשה לדקה עד שאתה מוצא. למי לעשות: ומלוי לך. ממון: ועודך בידך. ברשותך בטרם תמות: לא זכות. לא דבר לזכות בו שכולם עשירים: ולא חובה. לאמץ לבו ולקפוץ ידו: על מדה זו. שלא יבא לידי עניות לדבר המזומן לבא הוא או עליו או על בנו: ונתן לך רחמים. שתרחם על הבריות: מהספדו של אדם ניכר כו'. שאם אדם כשר הוא הכל בוכין עליו ומספרים שבחו: אחים בהספדי דהתם קאימנא. בשעת מיתתי התאמץ בהספדי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים שם ויבכו דהתם קאימנא בשעת הספד ואשמע איך תתחמם אלמא איצטריך לרב לאזהוריה אהספדיה וכיון דרב גברא רבא הוא ובן העולם הבא הוא למה ליה לאזהורי אהספידא הא אמר מהספידו ניכר: הא דמחממא להספידא ואחים כו'. לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרין (ה) זה על זה כל כך מיהו לאדם חסיד כי מחממו להו בהספידו חיימי ובכו כולהו ומי שאין חסיד כל כך כי מחממו להו לא חיימי: דסנו ליה כולהו פומבדיתאי. משום דהוה מוכח להו במילי דשמיא דבני פומבדיתא היו רמאים כדאמרי' במס' חולין (ו): ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בה. מאחרי מטתך כשתמות תשמע אם יאמרו בדרך שהלך זה הדרך הישר לכו בה מובטח שהוא בן העולם הבא: נוחה הימנו. (ז) דעתו נוחה עליהם ממה ששומעין עליו ורואים בו: כ"ש. בשביל שאינו יודע איזה יום ימות שישוב: בכל עת יהיו בגדיך לבנים. נשמתך טהורה ונקיה:

סליקו להו שואל

מי שהחשיך. נותן כיסו לנכרי. מבעוד יום: אין עמו כו'. הא יש עמו (ח) נכרי עדיף כדמפרש בגמ': לחצר החיצונה. של עיר שהוא מקום המשתמר הראשון ובא לפורקו מן החמור: נוטל. מעליו בידו כלים הניטלים בשבת: ושאין ניטלין מתיר החבלים. של האוכף שהם קשורין בהן והשקין

מלחמת ה'

יכולין לתלות ולומר מערב שבת הוחמו חמיו או שפקקו נקביו דלא קתני והיתה בה מרחץ שהוחמו חמיו בשבת אלא סתמא אסור וכן סיפא מגא בה ירק נמכר אסור אע"פ שאפשר שנלקט מערב והיינו כדשמואל וכ"ת שאפילו ספק התומין לחומרא מדאמרינן במסכת עירובין בפ' בכל מערבין גבי ההוא ליפתא דאתאי למחוזא הזייה רבא דמכמשא אמר הא ודאי מאתמול עקרה מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי והכא ודאי לא היה רבא יודע מהיכן מביאין אותה ואפ"ה אסירא ואי"ת שמא יודע היה שאין מביאין שם אלא ממקום רחוק והלא אפשר שהביאוה קודם שהחשך עד חוץ לחומה ועוד דא"כ הוה ליה למימר דאתאי מחוץ לתחום ועוד מדאמרינן מאי אמרת משמע דה"ק מה יש לחוש ולומר שמא מחוץ לתחום באו דאי מחוץ לחומה אתא הוה ליה למימר מאי איכא דמחוץ לתחום אתא אלא ש"מ דספק תחומין להחמיר וכן מעשה דהנהו דכרי דאתו למברכתא לא הזכירו בגמרא כלל שבאו מחוץ לתחום אלא שבאו לעיר ואנו חוששין להם משום ספק תחומין להחמיר וה"ה בכל מעשה שבת ואפילו לערב עד כדי שיעשו כדברי רבינו הגדול ז"ל והטעם משום דרב אשי דאמר בפ' קמא דביצה כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל וספיקא אסור

שלטי הגבורים

א רש"י פירש שיתננו לנכרי קודם שתחשך והשיג עליו הרא"ש ואמר דגם משתחשכה יוכל ליתן כיסו ותבילתו לנכרי ולדעתי כי אינה השגה דודאי גם לרש"י אם לא נתן לנכרי הכיס קודם שתחשך יכול ליתנה לו משתחשך אבל כוונת רש"י כי מוטב שיתננה לו קודם שתחשך דהרי אינו עושה אלא איסור מדרבנן שאומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת דאסור כשלא קנץ עמו שכירות ואילו ממתין משתחשכה לתת כיסו לנכרי עביד תרי איסורי שמטלטל גם המעות שהם מוקצין הלכך מתישבין שפיר דברי רש"י לדברי שאר הפוסקים ובדרך זה הלך מיי' פ"ו מהל' שבת מיהו צ"ע דמשמע בגמרא דאיכא איסור קל טפי לתת כיסו לנכרי ממה שיניח אותו על גבי בהמתו ולפי המסקנא נראה דכשמשים כיס על גבי בהמה בשעה שהיא הולכת ונוטל ממנה כשהיא נחה דברי לכתחילה דכל שבחמורו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחילה וא"כ היה יותר טוב לתת כיסו על החמור ממה שיתננו לנכרי ועוד קשה האי דקאמר בחמורו שרי לכתחילה והיאך שרי לכתחילה בכיסו לתת על החמור וליטול הימנה בשבת והלא אסור לטלטל כיס המעות בשבת:

לשון ריא"ו

מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי מבעו"י או לאחר חשיכה כמו שביאר מז"ה:

הגהות חו"י

(א) נ"ב נ"ע דא"כ אפילו חדא:

בגמ' סגי' כדרמי בר אבא

[דף עב ע"ב] *בס"י ובגמ' ליתא

הגהות הב"ח

(א) גודלי רגליו כצ"ל: (ב) אי איתא וכו' לא מיהדר תא"מ נ"ב גי' אלפס ישן אהדורי אפיתחא קאמרינן: (ג) נ"ב וגו': (ד) נ"ב ואפילו ארי: (ה) זה על זה כל כך תא"מ ונ"ב בפי' אלפסי ישן כתוב על זקן כולי האי כו' וכן הוא בפירש"י בגמ': (ו) נ"ב פומבדיתא טייך סני אוספיך: (ז) דעתן כצ"ל: (ח) נ"ל לנכרי: (ט) ממון כצ"ל: (י) נ"ל לנכרי:

עין משפט

א מיי' פ"ד מה' אבל ובפ' יג סמג עשין ב טוי"ד סי' שלט שעו: ב מיי' פ"ד מהל' תשובה: ג מיי' פ"ו מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' רסו:

בגמ' סגי' ונעלה

בגמ' סגי' אצבעו

והסקין טפלין: **גמ'** מ"ט שרו ליה רבנן. ומפרקינן קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו וכו': **וכתבו** בתוספות בשם ר"ת ז"ל וכן בספר התרומה דמהא שמעינן למי שמתירא מפני הלסטים או השלטון שיהא מותר לטלטל את המעות כדי להחביא דמשום הפסד ממונו שרו ליה רבנן כי היכי דשרו ליה הכא כי אין עמו נכרי ואיך אחריני לטלטל כיסו פחות פחות מארבע אמות ואע"ג דתנן[דף קטז:]מצילין תיק הספר עם הספר אף על פי שיש בתוכו מעות מפני הדליקה ומשמע דדוקא עם הספר אבל בלא ספר אין מצילין היינו להציל לחצר שאינה מעורבת אבל לחצר המעורבת כל כמה דבעי מציל וזהו דעת בעלי התוס':

אבל הרמב"ן ז"ל סובר דבדליקה אפילו בחצר המעורבת אין מצילין אלא מה ששנו חכמים משום דאי שרית ליה אתי לכבויי כדאיתא בפרק כל כתבי [דף קיז:]וכמו שכתבתי שם בס"ד: ולפיכך כתב דמי שמתירא מפני לסטין לא שרינן ליה מידי מפני הפסד ממונו אלא לסטים כדליקה וכי תימא אמאי שרינן הכא כתב הרב ז"ל דהכא הכי קאמרינן אין אדם מעמיד עצמו לכוף את יצרו שיזרוק ממונו שאוחז בידו להפסידו ומשום הכי שרי ליה הכא אבל [א] אדם מעמיד עצמו שיהא ממונו נפסד מאליו ואינו מכניס עצמו לידי איסור בשביל שיצילנו ומש"ה לא שרו ליה רבנן בדליקה דהתם פסידא ממילא אתיא והביא ראיה לדבר מדמסקינן לעיל בפרק נוטל [ד'קמב:]גבי ארנקי מלאה מעות ששכחו בסרטיא דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד ואמאי לא שרינן [אפילו] בלא ככר כי הכא אלא ודאי היינו טעמא דכל היכא דפסידא ממילא אתיא כי ההיא דארנקי בסרטיא אדם מעמיד [עצמו שילך לאיבוד מה שאין בידו] ומשום הכי לא שרו ליה רבנן מידי אבל אין אדם מעמיד עצמו שישליך לאיבוד מה שבידו ומש"ה שרו ליה רבנן הכא והרשב"א ז"ל הקשה עליו דבסוגיין משמע דלא מפלגי בין מאי דנקיט בידיה ובין מאי דמנח אארעא מדאמרי' בלישנא קמא דרבא גבי מציאה ולא אמרן אלא דלא אתאי לידיה ומשמע דדוקא במציאה דלא אתאי לידיה הוא דלא שרינן מידי אבל אתאי לידו ככיסו דמיא [דמציאה דלא נקט ליה בידיה שרו ליה רבנן אלמא כל היכא דזכי ליה] לא שנא נקט ליה ול"ש מנח אארעא שרי ודא ודא אחת היא דבכולהו גווני קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו.ולפיכך כתב הרב ז"ל שיש לדון ולהתיר כדברי רבותינו הצרפתים ז"ל אלא שמצא תשובה להם ממקום אחר דהכא כי שרי' ליה לא מפני הפסד ממונו הוא דשרינן אלא כי היכי דלא ליתי לידי איסורא דאורייתא אבל במי שמתיירא מפני לסטים מאי איכא דאי לא שרו ליה אתי לטלטולי אטו כדי שלא יבא לידי איסור טלטול מי שרינן ליה טלטול הלכך לא שרינן ליה כלל אלו דבריו ז"ל: ותשובה זו איני מכיר דכי היכי דאמרי' הכא באין שם נכרי ואיך אחריני דהתירו לו לטלטלן פחות פחות מארבע אמות כי היכי דלא ליתי לטלטל ארבע אמות כאחת לפי שאם לא התיר לו כלל לא ישמע לך ויבא לטלטל בהדיא אפילו באיסורא דאורייתא הכי נמי איכא למימר הכא למי שבאו עליו לסטים שאם לא תתיר לו טלטול דרבנן בביתו והולכת פחות פחות מארבע אמות אף הוא לא ישמע לך ויטלטל אפילו ארבע אמות בבת אחת ואיני רואה הפרש בין זו לזו כלל:

אלא כך אני אומר דהיינו טעמא דשרו ליה רבנן הכא ובדליקה לא שרו לפי שכל הפסד שהוא טפל פתאום שאפילו בלא איסור שבת אדם בהול עליו וצריך שימהר הצלתו כגון דליקה בכה"ג שייך למימר מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי לפי שמתוך שהדבר נחפז הרבה ואין לבו עליו אי שרית ליה מידי אף הוא לא יתן דבריו לשיעורין ואתי לכבויי דכל בכי האי גוונא טפי איכא למיחש למתוך שאדם בהול ממאי דאיכא למיחש לאין אדם מעמיד אבל הכא אין השעה דחוקה לו כל כך שיהא לבו בהול עליו ואי שרית ליה אף הוא יציל בההוא גונא דשרית ליה בלחוד ואי לא שרית ליה מידי אף הוא לא יעמוד עצמו על ממונו ויציל כי היכי דבעי והיינו לישנא דלעיל אמרינן מתוך שאדם בהול והכא אמרינן לפי שאין אדם מעמיד עצמו כך כ"ל ובההיא דפרק נוטל [[דף קמב:] אע"פ שאין הדבר נחפז שיהא לבו בהול עליו היינו טעמא דלא שרי ליה רבנן לפי שכיון שבעיר הוא ואפשר לו לישב ולשמור עד לערב לא שייך למימר אין אדם מעמיד עצמו על ממונו שהרי יכול הוא להציל ממונו בלא דחיית איסור ולענין לסטים נראין הדברים שלבו של אדם בהול עליהן כדליקה שהרי הצלתן נחפזת אפילו בלא איסור שבת ואי שרית ליה מידי אתי לידי איסורא דאורייתא זהו דעתי: **אמר** רבא דוקא כיסו. דכיון דטרח ביה שעל ידי טורח הוא משתכר חיים עליה ואי לא שרית ליה אתי לאיתויי אבל מציאה דלא טרח בה לא וגרסינן בגמרא ולא אמרן אלא דלא אתאי לידיה אבל אתאי לידיה ככיסו דמי כלומר דכיון דהגביהה וזכה בה קודם שתחשך ככיסו דמו דאין אדם מעמיד עצמו עליה ושרו ליה רבנן: וגרסינן תו התם ואיכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידיה [מהו כיון דאתאי לידיה] ככיסו דמי או דילמא כיון דלא טרח לא אתי לאיתויי ארבע אמות תיקו ומסתברא דהלכתא כלישנא קמא דאע"ג דבלישנא בתרא מספקא לן מציאה הבאה לידו מהו כיון דהאי איסורא מדרבנן בעלמא הוא נקטינן לקולא כלישנא קמא ועוד אפילו ללישנא בתרא כיון דספוקי הוא דמספקא לן הוה ספיקא דרבנן ולקולא וכן נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק עשרים מהלכות שבת אע"פ שלא נתחוור לי לשונו שם אבל לא נראה כן מדברי הרב אלפסי ז"ל שכתב בהלכות דוקא כיסו אבל מציאה לא ולא חלק בין אתאי ללא אתאי לידיה: **מאי** טעמא חמור אתה מצווה על שביתתו. פירוש דאע"ג דליכא הכא משום שביתה דהא אמרינן בסמוך כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו הימנה אפילו הכי כיון דבמלאכה גמורה הוא מצווה על שביתתו לנכרי יהיב ליה ולא לחמור: **הני** אדם. ויש במינן שהוא חייב במצות ואתי לאיחלופי: לשוטה יהיב ליה.דלית ליה דעת כלל אבל חרש אית ליה דעתא קלישתא כדאמרי' ביבמות (דף קיג:): **איכא** דאמרי לחרש יהיב ליה וה"ד לקטן יהיב ליה. וכיון דלא איפשיטא לן יהיב ליה להי מנייהו דבעי ומסתברא דכי יהיב ליה לקטן ה"מ דיהיב ליה כשהוא מהלך וכשהוא עומד נוטלו ממנו וכדאמרינן לקמן בבהמה דאי לא הא ספי ליה איסורא דאורייתא בידים וכתיב לא תאכלום וקרי ביה לא תאכילום כדאיתא בפרק חרש [דף קיד.] ואמרינן התם לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח אבל מניחו תולש מניחו זורק ובפרק כל כתבי [דף קכא.] נמי תנן קטן שבא לכבות אין שומעין לו ואוקימנא בגמרא בקטן העושה על דעת אביו וכתב הרשב"א ז"ל שמכאן יש להביא ראיה דאיסורא דרבנן ספי ליה בידים וה"נ מוכח בפרק חרש ואע"ג דכל היכא דעביד מחמת גדול אפילו בדרבנן אסור כי היכי דלא ליתי למסרך דהא כבוי דליקה דרבנן הוא לרבי שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא ואפ"ה אין שומעין לו שאני הכא דכיון דאיכא למיגזר דאי לא שרית ליה אתי למעבד איסורא דאורייתא שרי ליה ולא חיישינן בכי הא דילמא אתי למסרך: **אין** עמו לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי א"ר יצחק עוד אחרת.עוד תקנה אחרת לכיס להצילו בהולכת פחות פחות מד' אמות ומיהו אי איכא חד מכל הני לא שרי ליה הכי לפי שהוא יותר קרוב לבא לידי איסור תורה ומש"ה לא רצו לגלותה [ב] והכי משמע דטפי חמירה הולכת פחות פחות מד' אמות מנהיגת כיסו לנכרי וכיון שכן נראין הדברים דבמציאה אסור להוליכה פחות פחות מארבע אמות דכיון דאמרינן לעיל גבי נכרי דוקא כיסו אבל מציאה לא דאלמא לא שרינן במציאה נכרי כ"ש לא שרינן ביה פחות פחות מארבע אמות דחמיר טפי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' הנזכר דבמציאה נכרי אסור אבל הולכת פחות פחות מארבע אמות שרי ונתן הוא ז"ל טעם לדבר בתשובת שאלותיו דבכיסו מתוך שהוא בהול על ממונו פעמים שהוא נחפז ללכת ושמא יוליכנו ארבע אמות ולפיכך לא התירו לכתחלה להוליכה פחות פחות מארבע אמות ולאסור לגמרי לא רצו לפי שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו והתירו לו נכרי אבל גבי מציאה אסרו לו נכרי לפי (שאין אדם)[שאדם] מעמיד עצמו עליה והתירו לו להוליכה פחות פחות, מד' אמות שמתוך שאינו בהול ונחפז כל כך להצילה לא אתי להוליכה ד' אמות בבת אחת ואין טעמו מחוור וכבר השיגו הראב"ד ז"ל: **והלא** מחמר. מנהיג חמור טעון הוי מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ואיזו שהם מלאכה העשויה על ידי שניהם זו שהיא טעונה והוא מחמר אחריה והא דלא אקשינן ליה דקא עבר משום שביתת בהמתו משום דהוה מתרץ ליה דילמא בבהמה שאינה שלו ושאלה ושכירות לא קנו ואמסקנא לא קשיא מידי דכיון דלא עביד עקירה והנחה אפילו משום שביתת בהמתו ליכא דבגופו נמי פטור ומכאן ראיה למה שכתבתי בפירקא קמא דע"ז

רש"י

והסקין טפלין: גמ' מאי טעמא שרו ליה למיתן לנכרי. הרי שלוחו הוא ליטלנה בשבת: מעמיד עצמו. מלהציל ממונו: דוקא כיסו. דכיון דטרח בה שע"י טורחו משתכר חיים עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאיתויי: הני אדם. ויש במינו חייב במצות ואתי לאיחלופי: לשוטה יהיב ליה. דלית ליה דעת כלל אבל חרש דעתא קליׁשתא אית ליה כדאמרינן ביבמות: עוד אחרת. שיתה תקנה לכיס להצילו: ולא רצו לגלותה. כדאמרינן בגמרא כבוד אלהים הסתר דבר מותר להסתיר דברי תורה לשם שמים וזהו כבוד השם דאי שרית דילמא אתי לאיתויי ארבע אמות ברה"ר: והלא מחמר. מנהיג חמור טעון קרוי

תורה אור

גמ' מ"ט שרו ליה רבנן למיתן כיסו לנכרי קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים °אמר רבא דוקא כיסו א אבל מציאה לא: אם אין עמו נכרי מניחו על החמור: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי (א)יהיב ליה מ"ט חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן (ב) לחמור יהיב ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם (ג) והאי לאו אדם חרש ושוטה לשוטה יהיב ליה לחרש לא יהיב ליה שוטה וקטן לשוטה יהיב ליה לקטן לא יהיב ליה איבעיא להו ב חרש וקטן מאי *איכא דאמרי לחרש יהיב ליה ואיכא דאמרי לקטן יהיב ליה וכיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא דעבד כי האי לישנא עבד ודעבד כי האי לישנא עבד אין עמו ג לא נכרי ולא חרש ולא שוטה ולא קטן ולא חמור מאי אמר ר' יצחק עוד אחרת התירו ולא רצו לגלותה מאי עוד אחרת מוליכו פחות פחות מד' אמות אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר הוא ורחמנא אמר °לא תעשה

שלטי הגבורים

א לדברי רבינו משמע דבכל ענין אסור להביא המציאה בשבת לביתו בין שמצאה קודם השבת ואתאי לידיה בין מצאה בשבת דלא אתאי לידיה אין שום תקנה להביאה לביתו אלא מחשיך עליה אם ירצה ולדברי הרא"ש והטור א"ח סימן רס"ו משמע דאם אתאי לידיה המציאה וזכה בה מבעו"י הויא ככיסו וכל דין הכיס נוהג בה ומיי' פ"ב ופ"ו מהל' שבת כתב דמציאה אם אתאי לידו שרי להוליכה פחות פחות מד' אמות אבל לעולם לא מצי לתת המציאה לנכרי או לחמור ותש"ו בשום ענין ודבריו צ"ע דגבי מציאה משמע דקיל טפי מה שמביאו בפחות פחות מד' אמות ממה שיתננו לנכרי ותש"ו וגבי כיס משמע מדבריו להפך והאחרונים השיגו עליו הרבה:

לשון ריא"ז

ב היו עמו חרש וקטן הרי זה ספק ונותנו לאיזה שירצה ומ"מ אומר שנותנו לקטן ולא יאמר לו להוליכו שהגדול מוזהר על הקטן מן התורה ולא התירו לו איסור תורה אלא נותנו לו סתם והקטן מוליכו מאליו ואף על פי שהקטן עושה על דעת אביו שרואה שנוח לו לאביו הואיל ואין אביו מצווהו אין איסורו אלא מדברי סופרים והתירו איסור של סופרים אצל הכיס ורבי יוסף ב"ר משה אומר שלא התירו לתתו לקטן אלא בשעה שהוא מהלך ובשעה שרוצה לעמוד נוטלו ממנו ומודיע לקטן שיעשה באופן זה ולא יעשה עקירה והנחה וכן נראה לי עיקר כמבואר בקונטרס הראיות וכן אתה אומר בחרש ושוטה:

ג ספר התרומה ומרדכי פרק מי שהחשיך וסמ"ג לאוין ס"ה כתבו שאם ירא פן יגזלוהו הנכרים ממנו אם יוליכה בפחות פחות מד' אמות שיכול להניחו עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיגיע על פתח ביתו יזרקנה כלומר כלאחר יד קודם שיעמוד דהשתא לא עשה איסורא דהא מבעו"י התחיל לרוץ בו ולא עשה עקירה משנכנס שבת ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם פרק מי שהחשיך גבי התבילה נראה דלא הותר לרוץ והכים עליו דדוקא גבי תבילה התירו מפני שיש היכרא ולא אתי למעבד עקירה והנחה אבל גבי כיס דליכא היכרא אסור אלא שיש לומר דלא פליגי דעד כאן לא קאמר הרמב"ן שאינו יכול לרוץ עם הכים ולהביאו לביתו בכה"ג אלא היכא שיכול להביאו לביתו בפחות פחות מד' אמות אבל אם אינו יכול להביאו לביתו פחות פחות מד' אמות דאיכא סכנה שמא יאבד ממנו שלסטים או נכרים יגזלוה ממנו אם יביאנו בכך נראה דגם לדידיה שרי לרוץ עם הכים דלעולם יש סברא לומר דאי לא שרית ליה איסורא זוטא עביד איסורא רבה ונראה לי דאפילו אם אין שם חשש לסטין אלא שבדרך יש מים לדלג שהיא רחבה יותר מד' אמות וביוצא בזה שאם אי אתה מתיר לו אלא להביאה בפחות פחות מד' אמות יצטרך לאבד כיסו ואם אתה מתיר לו לרוץ תחתיו יוליכנו בלא איסור דאורייתא שלא יעשה עקירה והנחה דשרי ליה לרוץ תחתיו עד ביתו ויזרקנו כלאחר יד ולכל הפירושים כשהוא

עם הכים צריך שיתחיל לרוץ מבעוד יום כדי שלא יעשה עקירה בשבת כמ"ש ספר התרומה ולדידן דלית לן רשות הרבים אלא כרמלית אפשר דבכל ענין שרי ודברי ספר התרומה צריכין עיון דמשמע דאי עביד עקירה בשבת שיהיה אסור דהא קיימא לן דעקירה בלא הנחה אינה כלום והכי פשיט תלמודא גם צ"ע כי הר"ן כתב בשם הרמב"ן דאינו יכול לרוץ וכיסו עמו ומגיד משנה פרק י"ג מהלכות שבת כתב בשם הר"ן דיכול לרוץ וכיסו עמו כמו שיכול לרוץ בתבילתו:

הגהות הב"ח
(א) נ"ב לנכרי: (ב) אחמור מנח ליה כצ"ל: (ג) האי כצ"ל:

הגהות מא"י
[א] הכא: [ב] ומהכא:

גי"ד"ח

דע"ז דבאיסורא דמחמר לא שנא בהמתו ולא שנא בהמת חבירו: **מניחו** עליה כשהיא מהלכת. לאחר שעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמרינן בפ"ק [דף ג.] גבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מחייב בה חטאת כי האי גונא כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב והאי לאו מלאכה היא ואתי למעבד עקירה והנחה כשחוזרת ועוקרת לילך אחר הטלת המים וגללים: נוטלן הימנה. ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו: **רץ** תחתיה. עד שמגיע לביתו דכל כמה דלא עמד ליכא עקירה: קלי. מעט כלומר בנחת: למעבד עקירה והנחה. דזמנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ איכא היכרא: כלאחר יד. שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו: והוי יודע דדוקא בחבילה הוא דשרי' הכי לפי שאין דרכו של אדם לרוץ עמה ומאן דעביד הכי אית ליה היכרא טובא אבל רץ בכיס לית ליה היכרא ואסור דאי לא תימא הכי ליתני מתני' האי תקנתא נמי בכיס וכי תימא לא רצו לגלות הא ליה למימר בגמרא לעיל דכי אין שם חמור ולא חרש מטלטלו פחות פחות מד' אמות או רץ אלא ודאי כדאמרן. הרמב"ן ז"ל: **אמר** רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומני וכו'. מקיזי דם שאין ראוים בשבת לכלום לפי שמאוסים. ואפי' לר"ש דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס לטלטוליהו דעד כאן לא שרי ר"ש בשרגא דנפטא אלא משום דחזי לכסויי בה מנא אבל הני לא חזו להכי דכיון דאי נפלו מתברי לא עבידא לכסויי בהו מנא: **דאי** בעי שמיט להו לכרים וכסתות מתותייהו ולא קא מבטל כלי מהיכנו. ואם תאמר והיכי שרי למשמטינהו והלא מדעת הניחן וקיימא לן דבמניח נעשה בסיס לדבר האסור י"ל דלא מקרי מניח אלא בשהניחה על דעת שיעמוד שם אבל הכא [א] לא נתכוין אלא על דעת לשמטן ליכא משום בטול כלי מהיכנו דביטול לשעה אינו ביטול אלא אם כן נתבטל לכולי יומא ולפי זה איכא מאן דאמר דהא דאמר רב חסדא בפרק כירה (דף מג:) אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה ודייק לה ממתני' דתנן אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן דוקא בשהקצה הכלי מדעתו כל אותו היום לקבלת הביצה והשמן שזה הוא בטול כלי מהיכנו אבל אם דעתו לנערו מותר וזו היא שיטת הרז"ה ז"ל: **ואחרים** אומרים דכיון שאסור לבטל כלי מהיכנו לכל היום ה"נ אסור לבטלו למקצתו של יום דאי לא תימא הכי כי אקשינן בפרק כירה עליה דרב יוסף דאמר משום דקא מבטל כלי מהיכנו ממתניתין דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ואיצטריך לשנויי ניצוצות אין בהן ממש וכן נמי אקשי' עלה מנותנין כלי תחת הדלף הראוי למה לי לשנויי בדלף הראוי ואיצטריך לשנויי הכי לישני ליה דלאו במבטל אותו כלי לאותו דבר לכל השבת עסקי' אלא ודאי אפי' לבטל כלי מהיכנו למקצת שבת נמי אסור אלא דהכא משום פסידא הוא דשרינן כיון דלא מבטל ליה לכולי יומא ומש"ה אוקימנא בשליפי זוטרי דאי בשליפי רברבי שאי אפשר לנערן כיון דקא מבטל כלי מהיכנו לגמרי לכל השבת חמור טפי ואפילו במקום פסידא לא שרו ליה רבנן והיינו דאמרינן בגמרא מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו דאלמא משום פסידא אתינן עלה:

מהא שמעינן לית הלכתא כרבי יצחק דאמר בפרק כירה אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת וכו'. וכמו שכתב בהלכות והרז"ה ז"ל כתב דאי מהא לא איריא דהא בפרק כירה משמע דרב הונא אית ליה דרבי יצחק מדאמרינן התם [דף מג:] פוקו ואמרו ליה לר' יצחק כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל וכיון שכן אפילו תימא דלא קיימא לן כר' יצחק מ"מ ה"ל לאקשויי מינה לרב הונא דסבירא ליה הכי אלא ודאי היינו טעמא דלא חיישינן לרבי יצחק משום דאפילו רבי יצחק מודה במקום הפסד מרובה דאע"ג דביטול כלי מהיכנו לא שרי אפילו במקום הפסד מרובה איסורא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל לא חמיר כולי האי ושרי ליה ולפיכך יש מי שכתב דקיימא לן כר' יצחק דליכא לאותביה משמעתין ודכתיבנא אבל הרמב"ן ז"ל הקשה דרבי יצחק לא שרי לטלטל כלי *(שלא) לצורך דבר שאינו ניטל אפילו במקום הפסד מרובה וראיה לדבר מדאמרינן בפרק משילין (דף לה:) דתנן ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן ואתמר [דף לו.] עלה אמר *רב הונא [ב] אורה דליבני ורבי יצחק אמר פירות הראויין ואזדא ר' יצחק לטעמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל (ה) ואוקמא עולא למתני' בדטבלא ואקשינן בשלמא למאן דאמר בדטבלא היינו דקתני כדי יין וכדי שמן אלא למאן דאמר פירות הראויין הא תנא ליה פירות כדי יין ושמן אצטריכא ליה מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל והא פירות דהפסד מרובה ואפ"ה לר' יצחק אין כלי ניטל אלא בראויין וש"מ דרב הונא דשרי הכא להביא כרים וכסתות לית ליה דרבי יצחק וכדברי הרב אלפסי ז"ל: **היתה** בהמתו טעונה שליף (ו) תבואה. של טבל: מכנים ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר. ומשום נער ב"ת הוא דשרינן טלטול כה"ג הא בעלמא אפילו טלטול מקצת שמיה טלטול ואסור כדתנן בסוף

נר מצוה

תעשה כל מלאכה. אמר רב אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת סוף סוף אי אפשר דלא קיימא פורתא להשתין מים או להטיל גללים (א) והא קא אתי למיעבד עקירה והנחה אלא כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו מעליה: אמר רב אדא בר אהבה היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה ולא נחית לה עד שמגיע לביתו ודוקא רץ אבל קלי קלי לא מ"ט כיון דליכא היכרא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטי לביתיה אי אפשר דלא קאי וקא מעייל מרה"ר לרה"י דזריק ליה כלאחר יד: *הגיע לחצר החיצונה וכו': אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית כגון קרני דאומני דאסור לטלטלן משום דלא חזיין מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ומתיר את החבלים והשקין נופלין מאליהן והדוקא בשליפי זוטרי דאי בעי שמיט להו לכרים וכסתות מתותיהו ולא קא מבטל כלי מהיכנו מהא שמעינן דלית הלכתא כר' יצחק דאמר בפרק כירה* אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת דהא הכא אוקימנא בקרני דאומני דלא חזיין וקאמר דמביא כר או כסת ומניח תחתיהן תניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכנים ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו אביי אשכחיה

רש"י

קרוי מחמר ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך ואיזו היא מלאכה העשויה ע"י שניהם זוהי שהיא טעונה והוא מחמר: מניחו עליה כשהיא מהלכת. לאחר שעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמרי' בפ"ק הטעינו חבירו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מיחייב חטאת כה"ג כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב(ב): נוטלן הימנה. ואחר שתחזור ותעקור רגלה יניחנו דלא הוי עקירה והנחה כל זמן שהיא מהלכת: מונחת לו על כתיפו. מבעוד יום וקדש עליו היום: רץ תחתיה. וכל זמן שלא עמד לפוש אין כאן עקירה לאיסור: קלי קלי. מעט מעט כלומר בנחת: למיעבד עקירה והנחה. זימנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ איכא היכרא: כלאחר יד. שלא כדרך זריקה כגון מכתיפיו ולאחוריו: קרני דאומני.(ג) מקיזי דם שאין ראויים בשבת לכלום לפי שמאוסים: שליפי זוטרי. משואות קטנות דאי בעי שמיט הכר מתחתיהן ונופלין על הכר השני וכן עד שמגיעין לארץ (ד): שליף של תבואה. משוי של תבואה של טבל:

דקמשפשף

מלחמת ה'

כתוב בספר המאור אמר רב הונא היתה בהמתו כו' ומה שכתב הרי"ף ז"ל במקום הזה כו': **אמר** הכותב דרכו של רבינו הגדול ז"ל רחוקה וקרובה וזו של בעל המאור ז"ל קרובה ורחוקה שלדברי רבי יצחק ודאי אפילו משום הפסד מרובה לא התירו לטלטל אלא לדבר הניטל בשבת ממאי דאמרינן במסכת ביצה בפרק משילין דתנן ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן ואתמר עלה אמר עולא אפי' אורה דלבני ור' יצחק אמר פירות הראויין ואזדא רבי יצחק לטעמיה וכו' ואוקמה עולא למתני' בדטבלא ואקשינן בשלמא למאן דאמר בדטבלא היינו דקתני כדי יין וכדי שמן אלא למאן דאמר פירות הראויין הא תנא ליה פירות כדי יין וכדי שמן איצטריכא ליה מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמשמע לן והא פירות דהפסד מרובה ואפ"ה אין כלי ניטל להם אלא בראויין ובפרק כירה נמי רמיזא מתיובתא דתבית ולבנים וכוורת ומעיין מינה דרב הונא דהכא לא סבר לה כר' יצחק ומה שאמר בעל המאור ז"ל מדאמרינן הכא מהו דתימא להפסד מועט חששו קמ"ל אינו כלום שאפי' לדבר הניטל נמי מינו שאין כלי ניטל אלא משום הפסד הא שלא לצורך לא כדאמרי' בפרק כירה הצלה מגויה התירו והצלה שאינה מגויה לא התירו והיינו אפי' לדבר הניטל מדאקשינן עלה מנשברה חבית בראש גגו והסיא בדבר הראוי הוא דלא קתני של טבל כדקתני באידך וקתני סיפא נזדמנו לו אורחים מביא כלי וקולט בפ' כל כתבי הקדש הא למדנו שאין כלי ניטל אלא להצלה הא כשאין שם הפסד אינו ניטל והכל מודים שלא להצלה ומחלוקת בהצלה שאינה מגויה אלא כוף אזנך לשמוע כלפי ששנינו מתיר חבלים והשקין נופלין הא להביא כלים אסור שלא לצורך בא רב הונא לפרש אע"פ שלא התירו השקין אפילו בשליפי זוטרי שלא הותרה נטילה שלא לצורך אבל אם היתה טעונה כלי זכוכית שיש בהן הצלה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה דומיא דנשברה לו חבית בראש גגו וא"ת פשיטא היינו מתני' דתבית הא קמ"ל שאע"פ שאין הצלה זו בהפסד מזומן אלא שהוא חס על בהמתו או חושש לנערה אפילו בקרני דאומני מותר וכיוצא בו מהא דתניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר חבלים והשקין נופלים הא להביא כלים אסור כטבל מפני שאין צריך להם שהפירות בשקין אינן נשפכין ולא מטנפין לא שנא שליפי רברבי ולא שנא זוטרי כעששית אע"פ שמשתברין קשיא לרב הונא והיינו טעמא דלא מוקי לה בשליפי רברבי דקא מבטל כלי מהיכנו משום דדומיא דטבל קתני והתם כולהו אסירי כדפרישי' ומפרקינן בבולסא והם של זכוכית שבורות העומדים להתיכן והפסד שבירתן מועט וכגון זה שלא לצורך חשבינן ליה והכי נמי אמרינן התם בפרק משילין אפילו בכדי יין ושמן מהו דקימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קמ"ל אלמא משום הפסד הוא שמכסין פירות הראויין בכלים הראויין ובולסא זו הפסד מועט שבמועטים הוא אינו אלא שבירות קטנים ניתזין מהם שנפסדין ומשום הכי א"ר הונא שאין כלי ניטל להצלתן והטעם לדברים הללו שבקושי התירו הצלה אפילו לדבר הראוי כדי שלא יביא כלי דרך רשות הרבים כדמפורש בפרק כל כתבי ואפילו ביו"ט נמי משום דילמא עביד עובדין דחול וזהו הטעם לדברי רבה אבל לדברי רב יוסף שהוא מתיר כל הצלה בין מגויה בין שאינה מגויה הטעם ברור שאין כלי ניטל אלא או לצורך גופו ולצורך מקומו או משום הפסד מחמה לצל והצלה דאתי יגנב אבל לענין שמעתין הכל שוין בנטילת כלים לדבר שאינו צריך דאסור ועכשיו שאנו רואין רב הונא שהוא מתיר משום הפסד אפילו לדבר שאינו ניטל למדנו שהוא מוציא מדברי רבי יצחק דאמר אין כלי ניטל לעולם אלא לדבר הניטל ואפילו משום הפסד מרובה כגון פירות מפני הדלף והיינו דאקשינן בשמעתין והא קא מבטל כלי מהיכנו ולאו משום שנוטל כלי לדבר שאינו ניטל ואילו היה אסור לטלטל כלי אלא לצורך דבר הניטל הוי מקשינן ומפרקינן

המאור הקטן

אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה פירוש אף על גב דסבירא ליה לרב הונא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כדאיתא בפרק כירה הכא חששו להפסד מרובה מפני הבהמה שלא תעמוד טעונה ומפני הכלים שלא ישתברו והתירו לו להביא כרים וכסתות להניח תחתיה אע"פ שהן קרני דאומני שהן מוקצין מחמת מיאוס ומחמת חסרון כיס ולא חזו למידי אפילו לכסויי בהו מנא כשרגא דנפטא משום דחס עלייהו שלא יפלו ויישתברו וכיון דלא חזו לצורך גופן לשום דבר אף לצורך מקומן אינן ראוין לטלטל אלא מן הצד ואם היו שליפי רברבי והיו תחתיהן כרים וכסתות לא היו מותרין לטלטלן משם ואוקימנא בשליפי זוטרי דלא מבטל כלי מהיכנו שיכול לשמוט כל כר וכר מתחתיהן כמעות שעל הכר שנוער הכר מתחתיהן ואין זה נעשה בסיס לדבר האסור שלא היו עליהן מבין השמשות ועוד שלא נתנן תחתיהן אלא על דעת לשמטן ושמעת מינה שאעפ"י שהתירו לו לטול כלי שלא לדבר הניטל משום הפסד מרובה לא התירו לו בטול כלי מהיכנו שהוא דבר חמור שהכל מודים בו שהוא אסור בשבת ושמעת מינה שכל דבר שדעתו עליו לשמטו אין בו משום ביטול כלי מהיכנו הלכך הא דאמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה דדייקינן לה ממתניתין דתנן אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן כשמקצה הכלי מדעתו כל אותו היום לקבלת הביצה והשמן שזה הוא ביטול כלי מהיכנו אבל אם דעתו לנערן מותר וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה דאוקימנא בדרפי דאי בעי שקיל ליה והוא דכוון דעתיה להכי דאי אקצינהו מדעתיה אין לך רפה יותר מכלי תחת ביצה והוא אסור ומדאסיקנא בגמרא דלהפסד מועט לא חששו שמעת מינה שלא התיר רב הונא אלא מפני הפסד מרובה משום דס"ל לרב הונא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ומ"ש הרי"ף במקום הזה אינו נכון וכבר כתבנו ראשי דברים בענין הזה בפרק כירה ושם פירשנו מה טעם אין הלכה כרבי יצחק משום דרבים פליגי עליה ועוד דבשיטת רבי יהודה דאית ליה מוקצה אמרה ולא קיי"ל כוותיה וקשיא לן דרב הונא אדרב הונא דהא אמרינן בפרק מפנין דבמוקצה לטלטול סבר לה רב הונא כר"ש ועל מה ס"ל אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כרבי יצחק ועוד דהא רב חסדא בר פלוגתיה בהא ובהא בפרק מפנין ופרק כירה ויש לומר דחמור הוא כלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת אליבא דרב הונא ממוקצה לאכילה ורב חסדא מחליף להקל בזו ולהחמיר בזו דלא כרב הונא מכל מקום אין הלכה לא כרב הונא ולא כרבי יצחק ואנן השתא אף ע"ג דלא קי"ל כרבי יצחק ולא כרב הונא משום דפליגי רבים עלייהו כמו שכתבנו בפרק כירה לא שרינן בבולסא להביא כרים וכסתות אפילו בשליפי זוטרי דאפשר למשמטינהו דלא מרחינן טירחא יתירה בדבר שאין עליו תורת כלי כל עיקר כגון בולסא שהוא שברי זכוכית ולהפסד מועט כשברי שברים אין חוששין ובעל כרחך אית לן למימר הכי משום דלא מתרצא ברייתא דתניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות אלא בהכי ודיקא נמי דקתני עששיות דומיא דטבל דלא חזי למידי אף בחול עד שיהא מתוקן מה שאין כן בקרני דאומני דאע"ג דמוקצין הם מ"מ תורת כלי יש עליהן והא דקתני היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות וכו' לצדדין קתני היתה בהמתו טעונה טבל אינו נוטלו בעצמו לפי שאינו ראוי לטלטל כדתנן פרק מפנין אבל לא הטבל ואם היה צריך לתת כלי תחתיו רשאי כדתניא בפרק כירה נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ואמרינן עלה התם טבל מוכן הוא אצל

בס"פ שואל (דף קנא.) ובלבד שלא יזיז בו אבר וכמו שכתבתי שם בס"ד : **אביי** אשכחיה לרבא דהוה משפשף ליה לבריה. אגבא דחמרא בשבת לשעשע התינוק : הא משתמש מר בב"ח. ותנן לא רוכבין על גבי וכו' וה"ה לכל תשמיש : צדדין הם שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על צדי גבו ואין זה תשמישו ורבנן לא גזור בה : צדי צדדין . כגון שיש דבר בצדי הבהמה והוא משתמש בצדדי אותו דבר ובאילן נמי מסקינן כה"ג בגמרא דצדדין אסורין ולפיכך אסור לסמוך הסולם לצדי אילן דכי סליק ביה משתמש בצדדין אבל אם יש יתד תקוע בצדי אילן מותר לסמוך סולם עליו נר מצוה דהוה ליה יתד לצדדין וסולם לצדי צדדין :

אשכחיה *לרבא דהוה קא משפשף ליה לבריה ע"ג חמרא א"ל והא קא משתמש מר בבעלי חיים אמר ליה צדדין נינהו וצדדין לא גזרו בהו רבנן ואסיקנא *דהלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין: **מתני'** א מתירין ^א^פקיעי עמיר בשבת לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את הזירין °אין מרסקין את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה : **גמ'** אמר רב יהודה הן הן פקיעין הן הן זירין קסבר פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא את הזירין לא לפספס (א) ולא להתיר מ"ט דרב יהודה אמר *רבה קסבר שוויי אוכלא משוינן מיטרח באוכלא לא טרחינן : **מתני'** *אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין ואין ממרים את העגלים אבל מלעיטין ומהלקטין את התרנגולים ונותנין מים על גבי מורסן אבל לא נובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יוני שובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הדרסיאות : **גמ'** מאי אין אובסין אמר רב יהודה אין עושין לה אבוס בתוך מעיה אין ממרין את העגלים אבל מלעיטין אי זו היא המראה ואי זו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן תנו רבנן מהלקטין לתרנגולין פירוש דספי ליה בידים ובולע (א) בפני עצמו אבל אינו נותן בפיו עד מקום שאינו יכול להחזיר ואין צריך לומר שמלקיטין פירוש שנותן לפניו והוא לוקט מאיליו ואין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין מ"ט אווזין ותרנגולין מזונותן עליך יוני שובך ויוני עלייה ב אין מזונותן עליך כיוצא בו נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני החזיר ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך ת"ר ג אין גובלין את הקלי ויש אומרים גובלין מאן יש אומרים אמר רב חסדא *ר' יוסי בר' יהודה היא והני מילי

מתני' מתירין פקיעי עמיר . קשין של שבולין שאגדן מתירין אותן שיהו נוחין לבהמה לאכלן: ומפספסין. שכן דרך בהמה שמפזרין לפניה עשבים ויפה לה לאכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה את ריחן כל כך וקשה בהן : כיפין . מפרש בגמרא וכן זירין : אין מרסקין . אין מחתכין : את השחת · אספסתא : ולא את החרובין . מפרשינן בגמרא אליבא דרב יהודה דאמר מטרח באוכלא לא טרחינן וקיימא לן כוותיה דחרובין דקתני דומיא דשחת דרכיכא אחרובין דרכיכי ומש"ה אין מחתכין דמטרח באוכל לא טרחינן דכיון דבלאו הכי אוכלא הוא הוה ליה טירחא דלא צריך: רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה. דס"ל דאע"ג דרכיכי שווי אוכלא הוא שמתוך שפיה דקות אינה יכולה לאכלן בלא ריסוק : **גמ'** הן הן פקיעין הן הן זירין. שניהן קשין של שבולין הן ומיהו פקיעין תרי שאינן קשורין אלא בשני ראשין: זירין תלתא . קשורין תלתא (מ) אגדין: כיפין דארזי . ענפים של ארז שמזירין אותן ובעודן לחים ראויין לבהמה וה"ק מתירין פקיעי עמיר דכל זמן שהן קשורין לאו אוכלא נינהו ומתיר לשוויהו אוכלא: אבל פספוסי לא . דסגי ליה בהתרה בלבד : ומטרח באוכלא . כלומר בדבר שהוא אוכל בלא תיקון זה לא טרחי' : וכיפין פספוסי נמי מפספסין . דבלאו פספוס לא הוי אוכלא ושווי אוכלא משוינן : אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר. כך היא הגירסא במקצת נוסחות הלכות הרב אלפסי ז"ל ומשום הכי לא שרינן דכיון שקשור בשלשה מקומות הוי ליה טירחא יתירא ואסור אבל רש"י ז"ל גורס וכן הגירסא בספרים שלנו אבל לא [א] הזירין [לפספס אלא להתיר וכי קתני אבל לא [ב]הזירין]אפספוס קאי דפספוס בזירין מיטרח באוכלא הוא אבל להתיר שרי דשווי אוכלא הוא (ג) דזירין הרי הן כפקיעין אלא דפקיעין (זירין) תרי זירין (פקיעין) תלתא : **מתני'** אין אובסין את הגמל . (ס) מאכילין אותו הרבה על כרחו שתוחבין בגרונו ובגמ' מפ' אובסין שעושין אבוס במעיו והא דאמרינן בפרק עושין פסין (דף כ.) גמל שראשו ורובו בפנים אובסין אותו בפנים כבר פי' רבינו שמואל ז"ל דההיא הלעטה היא אלא דלא דק בלישנא : ולא דורסין . שדורס לה לתוך גרונה את *העומרין ומיהו לא הוי כל כך כמו אובסין : אבל מלעיטין . מפרש בגמרא : אין נותנין מים לפני דבורים . לפי שאין מזונתן עליו שיוצאין ואוכלין בשדה ומיא באגמא שכיחא להו : הדרסיות. על שם מקומן : **גמ'** המראה מרבילה ופוקס את פיה . נותן (ע) חרס לתוך פיה שלא תוכל לסגור את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית הבליעה על כרחה למקום שאינה יכולה להחזיר : מאכילה מעומד . נותן לתוך פיה וכ"ז שאין מרבילין אותה אינו יכול כל כך לתחוב ויכולה להחזיר : מהלקטין לתרנגולין . הלקטה דתרנגולין כהלעטה דעגלים:דספי ליה בידי' . נותן לתוך פיו במקום שיכולה להחזיר: אין מזונותן עליך . ומש"ה אפי' למשדי קמייהו אסור והיינו דתנא אין נותנין מים לפני דבורים : **מדאמרי'** בגמרא ולטעמיך מאי איריא מים אפילו חיטי ושערי נמי ומפרקינן שאני מים דשכיחי [ג] משמע (ליה) דמזונות דלא שכיחי כגון חיטי ושערי מותר לתת לפני יוני שובך אע"פ שאין מזונותיהם עליו ודקתני אין מהלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה במזונות דשכיחי קאמר ולפיכך תמהני על הר"ם במז"ל שכתב בפרק כ"א מה' שבת אבל מי שאין מזונותיו עליו כגון חזיר ויוני שובך ויוני עלייה ודבורים לא יתן לפניהם לא מזון ולא מים ולא חילק בין שכיח ללא שכיח וכן הרב אלפסי ז"ל לא הזכיר מזה כלום ולא ידעתי למה : **ת"ר** אין גובלין את הקלי . קלי קמח של תבואה שנתייבשה כשהיא קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והיא קמחא [פסחים דף לט:] דאבישונא ועושין ממנו שתית של שמן ומים ומלח מעורבין : ר' יוסי ברבי יהודה היא . דתניא אחד נותן את

רש"י

דקמשפשף (ג) אגבא דחמרא בשבת. לשעשע התינוק : והא קא משתמש מר בבעלי חיים . ותנן אין רוכבין על גבי בהמה וה"ה כל תשמיש : צדדין הן . שאינו מרכיבו עליו אלא רק משפשף על צדו ואין זה דרך תשמישו ולא גזור (ג)רבנן:צדי צדדין . שיש שום דבר נתון עליו ודבר אחר מחובר בו זה קרוי צידי צדדין כדאמר בגמ' האי דרגא שעולין לסוכת עולים שעשויין על גבי קונדיסין גבוהים והיא סמוכה לאילן לא לנחית לראש הסולם לאילן לא יסמוך ראשי הסולם לדקל ולסליק דהוי משתמש בצדדין אלא לנחית אגודאי נגר מדיקלא כלומר יתקע יתד בצידי האילן ויסמוך הסולם עליו דה"ל יתד לצדדין וסולם לצידי צדדין וכי סליק לא לינח כרעיה על היתד אלא על הקנים של שליבת הסולם או על הקנים היוצאים מן הקונדסין : מתני' פקיעי עמיר . קשין של שבולין שאוגדין(ד) ומתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלם : ומפספסין. שכן דרכן(ה)שמפזרין לבהמה את העשבים ויפין לאוכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה את ריחן כל כך וקצה בהן : כיפין . מפרש בגמרא וכן זירין : אין מרסקין . אין מחתכין : שחת . (ו) עשבי תבואה והיא אספסתא ומשום דהוי טירחא דלא צריך : מתיר בחרובין לדקה . שפיה דקות וקשה הוא לה : גמ' הן הן פקיעין הן הן זירין . כולן קשין של שבולין הן מיהו פקיעין תרי (נימין) שאין קשורין אלא בשני ראשיהן : זירין . תלתא קשורין תלתא אגודין ומה שהותר בזה הותר בזה (והא דקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי):כיפין דארזי . ענפים לחים של ארז שאוגדין אותן ובעודן לחין ראוין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעצים והא דקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי וה"ק מתירין פקיעי עמיר דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירן לשווייה אוכלא ומשום צער בהמה שרו לה אבל פספוסי לא דסגי לה בהתרה דאיתעבד אוכלא ופספוס תענוג הוא ומיטרח באוכלא בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא (ז) טרחינא: וכיפין מפספסים את הכיפין . דארזא דבלא פספוס לא הוי אוכלא : אבל לא את הזירין . לפספס אלא להתיר שלשת אגודיהן כפקיעין דסתרת אגדן שוויא אוכלא הוא : מתני' אין אובסין . (ח) מאכילין אותו מאכל הרבה על כרחו ותוחבין לו בגרונו ול' אובסין עושין לו כמין אבוס במעיו: ולא דורסין. שדורסין לו בגרונו את השעורים ומיהו לא הוי כ"כ כמו אובסין : אבל מלעיטין· מפרש בגמ': אין ממרין ומהלקטין · מפרש בגמרא: אין נותנין מים לפני דבורים · דאין מזונותיהם עליו שיוצאין ואוכלין בשדה ומיא שכיח להו באגמא : הדרסיאות · על שם מקומן וניזונין בתוך הבית : גמ' אבוס בתוך מעיה · שתאכל כ"כ שירחיבו מעיה כאבוס : ופוקס את פיה. נותן חכה בתוך פיה (פוקס את פיה) שלא תוכל לסוגרו:ומאכילה כרשינין · ומים בבת אחת והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית הבליעה על כרחה: (ט) מעומד. נותן לתוך פיה וכל זמן שאינו מרבילה אינו יכול לתחוב כל כך ויכולה להחזיר : אין מזונותן עליך . דשכיחי בדברא: חזירין אין מזונותן עליך . דאסור לגדל חזירין : (י) *הא . דאמרינן דנתינת מים לא מיחייב עד שיגבל ר' יוסי ברבי יהודה היא) : קלי · קמח של תבואה שנתייבשה כשהיא קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והיא קמחא דאבישונא ועושין ממנו שתית משמן ומים ומלח (כ) שמערב בו: [*רבי יוסי ב"ר יהודה היא]·דאי ר"נ מהני (ל) שינוי דאיהו מחייב משעת נתינת מים אבל לר' יוסי בר' יהודה דאמר עד

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"א מהל' שבת טור א"ח סי' שכד :

ב מיי' פ"ה מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שכד ·

הגהות הרי

(א) נ"ל אלא להתיר וכ"ה בתוס'

שייך לקמן אחר ד"ה קלי

ג' מסר"ס

שלטי הגבורים

א לפי דברי הרא"ש וטור א"ח סי' שכ"ד הפי' והדין הוא כן דקשין של שבולין שקושרין בג' מקומות או ג' מותר להתירן כדי שתאכל הבהמה דכל שווי אוכל בדבר שאינו אוכל שרי לעשותו אוכל אבל אסור לפספף כהן הידים כדרך שעושין באוכלי בהמה כדי שיהיו נוחין לאוכלן דכל מטרח באוכלא בדבר שהוא ראוי לאכול זולתו לא טרחינן ביה להכשירו ולתקנו יותר ועלים שקצצן מן הדקל ויש מאכילין אותן לבהמה בעודן לחים מתירין ומפספסין בהן להאכילן לבהמה שהרי אינן ראויין לה בלא פספוף ונמצא שהפספוף הוא לתן שווי אוכלין ושרי ע"כ שיטת הרא"ש ובנו והוי יודע כי קשרי' אלו שמתירין להתירן נ"ל שהם בענין דליכא איסור בהתרתן משום קשר של קיימא וכן הא דשרו לתת לבהמה עלים שקצצן מן הדקל נ"ל דמיירי שנתנם לבהמה כשהן לחין ובהסיא שעתא כולהו סתמייהו עומדין לאכילת בהמה דאי לא עומדין בסתם לאכיל' בהמה היה אסור לטלטלן משום מוקצה אם לא יהדן לכך. ומן התימה על הטור א"ח סי' שכ"ד דלפי סברתו דס"ל דשווי אוכלא משוינא מטרח באוכלא לא טרחינן למה זה כתב בסתם דאין מחתכין שחת וחרובין לפני בהמה דמשמע בין אם היא רכיכא בין אם היא קשה והלא כשהיא קשה דאינה ראויה לבהמה זולתי הריסוק שרי להותכה לפניה דהוי שווי אוכלא וכן גבי נבילה דקאמר דשרי לחתך לפניה בכל ענין יש לתמוה והלא כשהיא רכיכא אסור

... לפניהם ותמה על מיי' למה לא עשה חילוק זה ולי נראה דאין(פ)בתמיהת הר"ן ממש כי הא דכתב מיי' סתם לאיסור בכל מיני מזונות היינו משום דברייתא הכי תני להדיא והיא סתירת הדיוק דקעביד רב אשי ממתני' (נ) ולא תם רב אשי לתת תשובה על היא סתירה (והוא) כי ס"ל דאיסור נתינת מים לפניהם הוא חדוש דקתני מתני' שבא להשמיענו דאפילו שאינו מזון דהתם ליכא טעם חששא שמא יבא לידי

כתישת קטניות או ליתן קמח אפ"ה אסור וכן דקדק הטור א"ח סי' שכ"ד בלשונו שכתב וז"ל ולא ליוני שובך ויוני עלייה ואפי' ניתן לפניהם מים אסור עכ"ל הרי דס"ל לטור דאיסור נתינת מים דקתני מתני' הוא חדוש מיהו צ"ע למה זה יוני שובך ועלייה שהם שלו מקרי אין מזונותן עליך ואיכא למימר דמש"ה מקרו אין מזונותן עליך לפי שמועלים לאכול במקום אחר והלכך לעולם אינן ממתינים לו שיתן להם מזונותיהם כמו שעושין יוני הדרסיאות ותרנגולין ואווזים שאין דרכן לשוטט אחר מזונותיהם והלכך אפילו ביוני שובך ועלייה הן שלו מיקרי שפיר אין מזונותן עליך והכי דייק רש"י בלשונו ע"ש : ב לפי' רש"י שם קלי ושתית חד הוא שפירש דקלי הוא קמח של תבואה שנתייבשה בתנור ואותו

המאור הקטן

אל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ואפ"ה לא חזי לטלטולי בעיניה ואם היתה טעונה עששיות דומיא דסבל דהיינו בולסא אינו מביא כרים וכסתות להניח תחתיה אלא מתיר חבלין והשקין נופלין אף על פי שמשתברין ויש מפרשין כי שליפי זוטרי דקרני דאומני חזו לטלטל מע"ג כרים וכסתות כדבר שמלאכתו לא סוף לצורך מקומן אבל מעל גבי בהמה לא חזו לטלטולי שאין זה צורך מקומו אלא לפירוק משא דבהמה ודמי כמחמה לצל ושליפי רברבי מתוך שהם כבדים והוא חס עליהן שלא ישתברו ומקצה להו מקום יש בהם משום ביטול כלי מהיכנו ועל דרך זה הפירוש יש לתעלות השמועה כולה בקושי ובדוחק :

מלחמת ה'

ומפרקי' בגמ' דמשום הפסד הוא שהותר ועוד מאי שנא דהתירו ליטול כלי לדבר שאינו ניטל משום הפסד ממון ולא התירו לבטל כלי מהיכנו תרוייהו אסורי דרבנן נינהו וכל זה שמך וסעד ודאיה לדברי רבינו הגדול ז"ל והקושיא הגדולה שנשארה כנגדנו מהסיא דאמרינן בפ' כירה כבר תרגמא רב הונא למעתיך בבבל והפסר שבנוסחאות מדוקדקות ובנוסחאות של רבינו הגדול אין בה רב הונא התם וצריך עיון וה"ר אברהם ברבי דוד ז"ל מפרש בה דה"ק התם כבר תרגמה רב הונא למעתיך בבבל שלא אמרו אין כלי ניטל אלא למעט גורך מת הא במקום הגלה כולן ניטלין אבל רבינו הגדול לא כתבה להסיא דרב הונא התם :

מילי דמשני והיכי משני (א) יד על יד פירוש מעט מעט ומדקמתרצי' אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה ש"מ דהלכתא כוותיה: °ושוין שבוחשין [דף קנו ע"א] את השתית בשבת ושותין זיתום המצרי ודוקא ברכה אבל בעבה לא ורכה נמי לא אמרן אלא דמשני היכי משני א"ר יוסף בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית ובשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחי' לגבלא דבי (ג) נשא דקא גביל וספי להו לתורי פירוש א מגבל המורסן בטש ביה אתא אבוה אשכחיה וא"ל הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא גובלין ולא מספינן ואי לא לקיט בלישניה מהלקטינן יתיה והא מדמשני היכי משני אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב והא לא מערב שפיר א"ר יהודה מנערו לכלי אחר כלומר מוליך התרווד שתי וערב אבל אינו ממרס בידו ולא מסבב התרווד ואי לא מערב שפיר מנערו בכלי אחר: כתיב אפנקסיה דזעירי אמרי' קמיה דרבי ומנו רבי חנינא מהו לגבל ואמר לי אסור מהו ב לפרק ואמר לי מותר אמר רב (ג) מנשיא חד קמי חד תרי קמי תרי ש"ד תלתא קמי תרי אסור רב יוסף אמר אפי' קביים עולא אמר אפילו כור ואפילו כוריים תקעט והלכתא כעולא: מתני' *א מחתכין את הדלועין [ד' קנו:] לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא נתנבלה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן: גמ' (ד) אמר עולא הלכה כרבי יהודה ואף רב סבר הלכה כר"י מדכרכי דוזי (א) דרב אסר ושמואל שרי ושמואל אמר הלכה כר"ש ואף זעירי סבר הלכה כר"ש ואף רבי יוחנן סבר הלכה כר"ש והלכתא כר"ש דקא אמרי' [ד' קנז.] ג *איפלגו בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאוס ומאי ניהו נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת איסור מאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת אבל מוקצה מחמת חסרון כיס אפי' רבי שמעון מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד המחרישה וקיי"ל דכל היכא (ב) דפליג רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל:

תקפ מתני' מפירין ב נדרים בשבת ונשאלין *את הנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין את המאור °ומודדין את המטלית ואת המקוה [דף קנז ע"ב] מעשה בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח

רש"י

עד שיגבל הכא (ו) גובל ע"י שינוי כדמסיק: שבוחשין. בתרווד והיינו גובלין: ושותין זיתום המצרי. דבלא רפואה נמי משקה הוא ותנן כל המשקין שותה אדם לרפואה: בעבה. אין גובלין: רכה. בוחשין שאין זו לישה: בחול נותן את החומץ. כלומר כך דרכו בחול: לגבלא דבי (ז) נשא. שומר בהמות אביו ומגבל מאכלם: דקא גביל. מורסן ע"י שינוי: בטש ביה. דס"ד דאין גובלין תנן אפילו ע"י שינוי: גובלי. ע"י שינוי: ולא מספין (ח). בידו אין ממרין אותו: ואי לא לקיט בלישניה. עגל קטן שעדיין לא למד לאכול: וה"מ. הא דאמרי' מותר לגבל: שתי וערב. שפעם אחת מוליך המקל שתי ופעם אחת ערב: מנערו מכלי לכלי. והוא מתערב מאליו: אפינקסיה. לוחות קשורות זו בזו כעין של גלחים: מהו לפרק. מתוך כלי שלפני בהמה זו ולתת לפני חברתה: חדא קמי חדא. מילתא באפי נפשיה היא חד מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתתה לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלין באבוס אחת: אבל תלתא קמי תרתי לא יהיב ליה. כי הוי טירחא דלא צריך וכל שכן תרתי קמי חדא: מתני' מחתכין את הדילועין. התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם: ואת הנבלה. שנתנבלה היום ובין השמשות היתה עומדת לאדם ואפילו הכי מחתכין: גמ' הלכה כר' יהודה. דאית ליה מוקצה: מדכרכי דוזי. מחצלות העשויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן זוזי ספינות בלשון ארמית: כר"ש. דלית ליה מוקצה: כל הכלים ניטלין. אפי' מלאכתן לאיסור: חוץ ממסר. מגרה שהיא לאומנין לקוץ בה עצים ומוקצה מחמת חסרון כיס הוא שלא ישתברו חריציה שהיא עשויה כסכין שהוא מלא פגימות: ויתד של מחרישה. החופר את הקרקע: מתני' מפירין נדרים·(ס) לאשתו: ונשאלין. לחכם: שהן לצורך השבת. כגון שנדר שלא לאכול היום: ופוקקין את המאור. כרבנן דאמרי פוקקין פקק החלון: ומודדין את המטלית. אם יש בה שלש על שלש אצבעות כגון שאם היתה טמאה ונגעה בטהרות לידע אם מטמאה אותן: ואת המקוה. במדה אם יש (י) במקוה שלש אמות וברוחבה אמה על אמה: שפקקו את המאור. שביל קטן בין שני בתים וגיגית סדוקה מונחת על גגן והמת מוטל בהילקם בשביל תחת הגיגית (כ) נגד הסדק ולפני מות המת פקקו את המאור החור שבבית בטפיח כי חששו שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמצא המת מוטל באהל וחור שבין ב' הבתים מכנים הטומאה לצד השני כמלא אגרוף ולכך סתמוהו בכלי חרס וגגו כנגד השביל

*) בגמ' ובס"י לנדרים

את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי [רבי] ר' יוסי בר' יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל וכיון דלרבי יוסי ברבי יהודה לא מחייב בנתינת מים עד דאיכא גיבול ועל ידי שינוי מותר מתני' נמי דקתני נותנין מים על גבי מורסן אבל לא גובלין ר' יוסי ברבי יהודה היא: **ושוין** שבוחשין את השתית. ובגמ' פרכינן והא אמרת רישא אין גובלין ופרקינן ל"ק הא בעבה הא ברכה כלומר דברכה אפילו תנא קמא מודה שבוחשין בתרווד והיינו גובלין הלכך נקיטינן דבעבה על יד על יד שרי ואפי' לגבל לגמרי וברכה אפי' טובא נמי שרי והוא דמשני: בחול נותן את נר מצוה החומץ. כלומר כן דרכו: לגבלא דבי (נ) נשא. שומר בהמות שלאביו ומגבל מאכלן: דקא גביל. מורסן על ידי שינוי: בטש ביה. דהוה סבירא ליה דכי תנן אבל לא גובלין אפי' ע"י שינוי נמי אסורין: גובלין. על ידי שינוי כדמפרש ואזיל: ולא מספין. אין ממרין כדתנן במתני': ודלא לקיט בלישניה. עגל קטן שעדיין לא למד לאכול: והני מילי. דמותר לגבל: **אפנקסיה**. לוחות קשורות זו בזו כלוחתן של גלחים: מהו לגבל. א"ל אסור כתב הרז"ה ז"ל שלא היה לו לרב אלפסי ז"ל להביאה דלא קי"ל הכי דכרבי אזלא ופליג עליה ר' יוסי בר' יהודה וקי"ל כוותיה והרמב"ן ז"ל כתב בספר המלחמות דלא קשיא מידי דהכא בגיבול גמור קאמר ור' יוסי ברבי יהודה לא שרי אלא על ידי שינוי וכתב שכך הוא פסקן של דברים דגיבול מורסן לתרנגולין לעולם אסור קלי ושתית לאדם על יד (מ) מותר ואע"פ שמגבל גיבול גמור וכן בשתית כל שמשנה שנותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ נמי שרי' ואפי' טובא וממרס ביד מורסן לשוורים במגבלו לגמרי אסור והיינו דאמרינן מהו לגבל אמר ליה אסור אבל בשאינו מגבל לגמרי אלא שתי וערב וחוזר ומנער לכלי שרי אלו דבריו ז"ל מכלל דסבירא ליה דגיבול מורסן לתרנגולין אפי' ע"י שינוי אסור ולא ידעתי מנין לו אי משום דתנן במתני' אבל לא גובלין ההיא בגיבול גמור עסקינן ומכיון שמלינו בגמ' דלשוורים שרי ע"י שינוי למה לא נלמוד ממנה לתרנגולין דא ודא אחת היא וכן דעת הר"ס במז"ל בפכ"א מהלכות שבת: **מהו** לפרק. פרש"י ז"ל לפרק מלפני בהמה זו ולתת לפני בהמה אחרת ולא נהירא דאם איתא מתני' היא בפ' חולין [דף קמ:] נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה אחרת בשבת ובריית' [שם] נמי תניא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע אלא ודאי הכי פירושו מהו לפרק ולנער מכלי אל כלי אמר ליה מותר וכדאמר רב יהודה מנערו לכלי: (נ) חד קמי חד תרי קמי תרי שפיר דמי. מדה אחת שרגילין לתת לפני בהמה מותר לפרק ולנער בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באבוס אחד אבל תלתא קמי תרתי הואיל ובחול לא יהיב להו כה"ג לא ואסיקנא ואפילו כור ואפילו כוריים: **מתני'** מחתכין את הדלועין. התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם: ואת הנבלה. שנתנבלה היום ובין השמשות הוה עומדת לאדם ואפילו הכי מחתכין כר' שמעון דלית ליה מוקצה: **גמ'** כרכי דוזי. מחצלאות עשויות לספינה לכסות פרקמטיא שבתוכה: כל הכלים ניטלין בשבת. ואפילו מלאכתן לאיסור ור"ש היא: חוץ מן המסר הגדול. מגרה שהיא לאומנין לקוץ בה עצים ומוקצה מחמת חסרון כיס היא שלא ישתברו חריליה שהיא עשויה כסכין מלא פגימות: ויתד של מחרישה. החופר את הקרקע ומדאמרינן בכל השבת כולה הלכה כר"ש כתב הרמב"ן ז"ל דמהכא שמעינן דבמלאכה שאינה צריכה לגופה נמי הלכה כר"ש דאמר פטור עליה דלישנא דכל השבת כולה הכי משמע דבכל מאי דקאמר ר"ש בשבת נקיטינן כותיה כדאמרינן בעלמא [עירובין דף מו.] הלכה כדברי ר"ש בעירובין [שם] והלכה כדברי המיקל באבל ועוד אי במוקצה בלחוד קאמרינן למ"ד בר ממוקצה מחמת מיאוס כ"ש מוקצה מחמת חסרון כיס ומוקצה מחמת איסור ומוקצה דגרוגרות וצמוקין דאפי' ר"ש מודה בהו וכיון שאפי' בדין מוקצה בטלי ארבעה חלקיו היכי לימא בכל השבת כולה ועוד דלמ"ד נמי חוץ ממוקצה מחמת איסור היה לו ליפסוק במוקצה כר"מ [דף מד.] דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס ואית ליה מוקצה מחמת איסור אלא לאו שמע מינה שהוא כלל גדול לכל מילי דשבתא דנקיטי' בכולהו כר"ש הלכך נקיטינן כותיה במלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור עליה: **מתני'** מפירין נדרים בשבת. בעל לאשתו: ונשאלין. לחכם: שהן לצורך השבת. כגון שנדר שלא אוכל היום: ופוקקין את המאור. כרבנן דאמרי [דף קכה:] פוקקין פקק חלון בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן: ומודדין את המקוה. אם יש אמה על אמה ברום שלש אמות: ואת המטלית. שתהא בת שלש אצבעות על שלש אצבעות

עין משפט

א מיי' פרק כא מה' שבת טור א"ח סי' שכד:
ב מיי' פ"ד ופ' כ"ד מה' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שמא:

הגהות חו"י

(א) נ"ב ע"ל לעיל ברי"ף ס"פ ראשון:
(ב) נ"ב לכן גם מוקצה מחמת מיאוס שרי:

הגהות הב"ח

(א) על יד כצ"ל:
(ב) נשיה כצ"ל:
(ג) מנשה חדא קמי חדא כצ"ל ונ"ב כן הוא באלפסי ישן וכן הוא בתוס' פ"ק דחולין דף ד' בד"ה מכנים דגרסי' רב מנשה:
(ד) נ"ב אתמר:
(ה) דפליגי כצ"ל:
(ו) נ"ל גובלים:
(ז) נ"ל נשיה:
(ח) ולא מספין לתורי. אין ממרין כו' כצ"ל:
(ט) נ"ב בעל:
(י) עומק שלש אמות ורחבו כצ"ל:
(כ) נ"ל כנגד:
(ל) נ"ל נשיה:
(מ) על יד כצ"ל:
(נ) נ"ל חדא קמי חדא:

שלטי הגבורים

קמח לעולם מתוק ועושין ממנו שתית משמן ומים מלא שנותנין ולפי דבריו דין כך דמותר לגבל גיבול גמור מאותו קמח כלא שהוא משנה בגיבולו כגון שעושין ממנו מעט אפילו היא עבה ש"ד לא שנא קלי ל"ש שתית אבל אם הוא רך שרו לו במוש בתרווד אפילו הרבה בבת אחת והוא נותן השתית ואח"כ החומץ הפך ממה שעושה בחול וכן יראה דעת הטור א"ח סי' שכ"א שלא הזכיר כלל שבתים בדרך תנטרך תרווד וכתב מגיד משנה פרק כ"א מהלכות שבת שזהו דעת הרמב"ן והרשב"א וכן נראה מדברי הר"ן ולדברי מיי' פרק כ"א מהלכות שבת קלי ושתית הם ב' דברים קלי הוא קמח קלוי ושתית הוא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ולפי גרסתנו הדין כך קלי אסור לגבל ממנו הרבה אבל מעט מעט שרי ל"ש אם הגבול רך או קשה לעולם אסור לגבל ממנו הרבה אבל שתית שהיא תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואח"כ טחנו אותה טחינה גסה מותר לגבל ממנה החומץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת והוא שישנה כך שישנה כגון שנותן השתית ואחר כך החומץ אבל קשה אסור מפני שנראה כלש ומשמע מדבריו דבכל ענין אסור לגבל שתית קשה ואפילו מעט מעט אלא מדבריו משמע לעולם איכא קולא טפי בשתית מקמח וקלי וא"א ומר דלמיי' שרי לגבל שתית קשה על ידי שנוי שיתן השתית ואחר כך החומץ כי פשט ההלכה לא יתיישב לדבריו אלא אפילו לגרסתו וצ"ע: א לדברי רבינו אסור לגבל המורסן אע"פ שאינו ראוי לגיבול אבל ונותנין מים ע"ג מורסן ומוליך בו התרווד שתי וערב ולא ימרס בידו גם לא יסבב התרווד בידו סביב סביב שלא יראה כלש ואם לא נתערב שפיר ע"י הולכת התרווד שתי וערב מנערו מכלי אל כלי עד שיתערב ונותן לפני התרנגולים או השוורים וכן הוא דעת סמ"ג פרק כ"א מהל' שבת והטור א"ח סי' שכ"ד והרא"ש וסמ"ג לאוין ס"ה והגהות מיי' בשם בעל התרומה כתבו דגם אסור ליתן מים במורסן בשבת דנתינת המים היא גיבולו ולא שרי אלא להוליך בו המקל שתי וערב אחר שנתן המים כבר מע"ש וכתבו דאם אינו מתערב שפיר דאין לנערו מכלי אל כלי כדי שיתערב אלא שנענע הכלי היטב כדי שיתערב היטב בתוך אותו כלי הראשון והתוס' כתבו שיכול לנער מכלי אל כלי אחר כדי שיתערב ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן שם משמע דדוקא לשוורים שרי לגבל כה"ג דהיינו בנתינת המים בלבד והולכת שתי וערב אבל לתרנגולין בכל ענין אסור אבל הר"ן דברי והשיג עליו: ב לרש"י מותר ליטול מאכל מלפני בהמה ולתת לחברתה ויכול לתת אפי' כור ואפילו כוריים לפני בהמה אחת וכן הוא פי' הטור א"ח סי' שכ"ד ומיי' פרק י' דיכול לערב המורסן שתי וערב בכלי א' ומתלק אותו בכלים ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב בכלי אחד אפילו כור או כוריים והתוס' פי' יכול לנער מכלי אל כלי אפילו כור ואפילו כוריים: ג הרמב"ן כתב והביא דבריו הר"ן דהלכה כר"ש לגבי רבי יהודה בכולהו

מלחמת ה'

ועוד וז"ש הרי"ף ז"ל דכתיב אפנקסיה דזעירי כו' ופליג עליה דר' יוסי ברבי יהודה: **אמר** הכותב ספיקות נעשו לו כודאות ומניין לו זה דילמא בגיבול גמור קאמר והיינו ודאי תרילתא דשמעתא דגיבול מורסן לתרנגולין לעולם אסור קלי ושתית לאדם מותר ע"י שינוי ואע"פ שמגבל כל צרכו וממרס ביד מורסן לשוורים הייני דרב ירמיה ומותר בשאינו מגבל כל צרכו אלא שתי וערב דלא מערב שפיר וחוזר ומנערו לכלי וזהו פנקסו של זעירי מהו לגבל כל צרכו לשוורים ואמר ליה אסור מהו לפרק מכלי לכלי דהיינו ניעור ואמר ליה מותר ואסיקנא אפי' כור אפילו כוריים על דרך זו וכן זה שכתב רבינו ז"ל מה שאמר הא בעבה הא ברכה שנאמר בגמ' נתרץ ושוין הא לדברי ר' יוסי ברבי יהודה שהיא מותר להתיר הרבה כדרכה נתכוון הא במשנה על יד על יד כולן מותרין ולפיכך כתבה רבינו הגדול ז"ל: סליק מסכת שבת

המאור הקטן

דף קנו ע"א **וזה** שכתב הרי"ף דכתיב אפנקסיה דזעירי מהו לגבל ואמר לי אסור לא קי"ל הכי דשמעתיה כרבי אולא ופליג עליה דרבי יוסי ברבי יהודה וקי"ל כוותיה דגיבול שתית ע"י שינוי מותר אפילו בעבה ושמא לא כתבה הרי"ף ז"ל ללמוד ממנו איסור גיבול אלא ללמוד ממנה היתר פירוק כדאמר בסיפא מהו לפרק אמר לי מותר: סליק מסכת שבת

א מיי' פכ"ג ופכ"ד מהל' שבת סמג לאוין סה טור א"ח סי' שו :

תורה אור | נר מצוה

בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: גמ' ומיבעי לן הא דקתני מפירין נדרים בשבת לצורך השבת הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דלמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד הוא דקתני אבל הפרת נדרים בין לצורך בין שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום ותו לא (א) ואסיק תנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר' יהודה ור' אלעזר בר' שמעון אומרים מעת לעת והלכתא הפרת נדרים כל היום בלבד וליתא לדרבי יוסי ורבי אלעזר דגרסינן בפרק נערה מאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה *אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי אין הלכה כאותו זוג ושמעינן מינה דמפירין נדרים בשבת בין לצורך בין שלא לצורך והיכא דנדרה שלא בפני בעלה והפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה הפרתו הפרה דתניא *אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה והיא היתה שותה ביין ומטמאה למתים וכשמגיע ר' עקיבא אצל פסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריך כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה ואיתא להאי גירסא בסוף גמרא דקדושין: ונשאלין לנדרים לצורך: איבעיא להו בשלא היה לו פנאי או בשהיה לו פנאי ת"ש דאזדקיקו רבנן לרב זוטרא בריה דרבי זירא ושרו ליה נדריה אע"ג דהוה ליה פנאי גרסינן בפרק נערה המאורסה* סבר רב יוסף למימר נשאלין לנדרים בשבת ביחיד מומחה אין בשלשה לא דמיחזי כבי דינא אמר אביי כיון דסבירא לן אפילו מעומד ואפילו בקרובים ואפילו בלילה לא מיחזי כבי דינא אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא נשאלין לנדרים מעומד וביחידי ובלילה ובקרובים ובשבת (ב) אפילו אפשר לו מבעוד יום: ומודדין את המקוה *עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר בר חנה דיתיב באגנא דמיא ומשח ליה א"ל אימר דאמור רבנן מדידה דמצוה מדידה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא :

סליקו להו מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

נדרים עו: | במדב' ל | מי"ר כג. | נדרים עז. | ד'קנו: | תקפא

רש"י

השביל וכלי חרס אינו מטמא מגבו וחוצץ : ספיח. כלי חרס : וקשרו מקידה . שהיתה רחבה טפח : בגמי לידע . אם תכנס בסדק הגיגית ובמסכת אהלות שנינו החילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקלתה כנגד הארובה ומקלתה בבית בין יש בארובה פותח טפח (ג) ובין אין בארובה פותח טפח ול"א יכולת"י להבי"ן חילו"ק(ד)ולכך נקט גמי שראוי למאכל בהמה ולא מבטל ליה להיות קשר של קיימא (ה) אלא למנתק כשייבש : וקושרין . קשר שאין של קיימא : ומודדין . להתלמד על דבר הוראה : גמ' אלמא הפרת נדרים מעת לעת , וזה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בעוד מעת לעת של שמועה הלכך שלא לצורך לא : כל היום . עד שתחשך : ותו לא . אפילו שמע סמוך לחשיכה הלכך אפילו שלא לצורך נמי כי אם לא יפר עכשיו לא יפר עוד : איבעיא להו . הא דקתני נשאלים לחכם נדרים שהן לצורך השבת כשלא היה לו פנאי לישאל מבערב קאמר או אפילו כשהיה לו פנאי : באגנא . בגיגית מלאה מים : מתעסק . שלא לצורך אלא לאיתעסוקי בעלמא :

סליקו להו מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

אלבעות כגון אם היתה טמאה ונגעה בטהרות : בטפיח . פך של חרס : מקדה . כלי חרס : לידע אם יש בגיגית פותח טפח . מפרשינן בגמרא הלקיטני קטנה היתה בין שתי בתים וגיגית סדוקה היתה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקדה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו והכי פירושא הלקיטני כלומר שביל קטן היה בין שני הבתים וגיגית סדוקה היתה מונחת על גבו והמת מוטל בהלקט בשביל תחת סדק הגיגית וקודם שימות המת פקקו בשבת מאור שהיה שם בטפיח שחששו שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח וכמלא המת מוטל באהל וכיון שכן הרי האור שבין ב' הבתים אם היה פותח טפח היה מכנים טומאה לצד השני ולפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד הלקיטני ואין כלי חרס מקבל טומאה מגבו וחוצץ ואחר כך קשרו המקדה בראש הקנה להגיעו בסדק הגיגית אם יוכל לצאת מן הסדק אם לאו ולידע מתוך כך אם היה שם פותח טפח : גמ' לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא. דלצורך השבת דמתני' אהפרה נמי קאי: אלמא הפרת נדרים. מעת לעת הלכך זה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בתוך מעת לעת של שמועה הלכך שלא לצורך לא טרחינן בשבתא ואם תאמר שמע ע"ש בין השמשות מאי איכא למימר יש לומר דדבר שאינו מצוי הוא ובטלוהו מפני המצוי אי נמי יש לומר דכל כי האי גוונא אין הכי נמי דמפר אפילו שלא לצורך ומסקינן דהפרת נדרים כל היום ותו לא הלכך לצורך השבת דקתני מתני' אשאלה בלחוד קאי אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך [כיון שאין לו פנאי] : איבעיא להו . הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך בשלא היה לו פנאי לשאול מערב שבת קאמר או אפילו היה לו פנאי שהיה לו שהות לישאל על נדרו מערב שבת : אפילו מעומד . יכולין להתיר הנדר ואפילו המתירין קרובים לנודר ואפילו בלילה הלכך לא מתחזי כדינא דכל הני תלתא פסילי בדינא : באגנא . גיגית מלאה מים והיה מודד גובה המים ורחבן : אימר דאמור רבנן . במתני' דשרי למדוד: הני מילי במדידה דמצוה. כמקוה וכיוצא בו : מתעסק בעלמא אנא. שלא לצורך אלא לאיתעסוקי בעלמא אבל אין הכי נמי דלצורך לא שרי אלא במקום מצוה :

סליקו להו מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

בכולהו דיינין דשבת והלכך מלאכה שאצ"ל פטור עליה ורבו עליו שחולקים ומיי' ס"ל כר' יהודה דמלאכה שאצ"ל חייב עליה והרא"ש מוכיח מכח ההלכה דאין חילוק בין שבת לי"ט ומשמע דס"ל הלכה כר"ש גם בדין י"ט ויש חולקים הרבה כאשר יתבאר לקמן בס"ד :

הגהות הב"ח

(א) נ"ל ואסיקנא : (ב) נ"ל ואפילו : (ג) טפח לאין בארובה כנ"ל : (ד) חילוק זה כנ"ל : (ה) של קיימא דמנתק כנ"ל :

לוח הדינים אשר בהר"ן ממסכת שבת

כולל כל חדושי דינים שהובאו בר"ן על דעת הרמב"ם ז"ל , מאת הרב הגאון ר' יוסף אוטילינג זלה"ה.

פרק יציאות השבת

א הא דאמרינן דלאו דלפני עור לא תתן מכשול דוקא כגון דקאי בתרי עברי נהרא היינו איסורא דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן אסור שהרי מחויב הוא להפרישו [מאיסור]ואיך יסייעו בידים : דף א' ע"א ד"ה ומקשו הכא

ב רדיית הפת ותקיעת שופר לאו שבות נינהו ולאו אסירי אלא משום עובדא דחול וכל היכא דלא עביד איסורא ואיכא צורך היום שרו כי אורחייהו : שם ע"ב ד"ה אמר רב

ג לא גמרינן לבור אלא במחיצות : דף ג' ע"א ד"ה כפאה

ד הא דאמרי' גבי לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ולא יכנס לא למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון דאם התחילו אין מפסיקין היינו דוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל לאחר מכאן : שם ע"ב ד"ה מתני' לא ישב

ה הא דאמרינן אם התחילו אין מפסיקין היינו אפילו התחילו משהגיע זמן המנחה : שם ד"ה והא דתנן

ו האי סמוך למנחה אסיק דסמוך למנחה גדולה הוא משש שעות [ומחצה]ולמעלה שהוא התחלת זמן תמיד של בין הערבים משום דחצי שש וחצי שבע אינה נכרת נטייתה של חמה : דף ד' ע"א ד"ה גמ' האי סמוך

ז האידנא נהוג כ"ע בתפלת ערבית מנהג חובה ואע"ג דשרי המייניה מפרחינן ליה וכתב הרשב"א דוקא שרי המייניה אבל התחיל לאכול אינו מפסיק לתפלה אבל לק"ש דהוי דאורייתא מפסיק וכתב ז"ל בשם רבו הרר"י ז"ל דקורא אותה בלא ברכותיה וגומר סעודתו וקורא אותה בברכותיה ומתפלל : שם ד"ה מהא

ח אפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון וגו' מיהו דוקא לתפלה היינו שמנה עשרה אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה : שם ד"ה ומהא שמעינן

ט הא דאמרינן דנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו הני מילי לעשיר אבל לעני מתן בסתר יכפה אף : שם ע"ב ד"ה מקום

י הא דאמרינן לווה אדם תעניתו יש מפרשים דוקא שלא פירש ימים ידועים בשעת נדרו רק סכום תעניות ואחר כך פירש להתענות ביום ידוע לסכום אותן הימים דיום זה לא הוי מעיקר הנדר בכי האי גוונא לווה ופורע אבל אמר בתחילת נדרו יום זה אינו לוה : שם ד"ה לוזיף

יא אין מפסיקין לתפלה אוקימנא בדברי תורה שאם היו עוסקין בתורה אין מפסיקין וכתב בעל המאור אע"ג דאין מפסיקין דרישא בדאיכא שהות האי אין מפסיקין דאתא לדברי תורה אפילו בדליכא שהות קאמר דלדברי תורה אין מפסיקין כלל ומיהו קאמר ר' יוחנן לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחאי וחבריו שתורתן אומנותן אבל אנו מפסיקין : דף ה' ע"א ד"ה ואין מפסיקין

יב כתב הרמב"ן דפרעוש שאסור להרוג ולצוד היינו מין שפרה ורבה אבל שחורה שקופצת כיון שאינה פרה ורבה לכתחלה מותר בין לצוד בין להרוג דבכלל מאכולת היא וכתב הר"ן ז"ל ולפי דעתי שזו קולא יתירא . שם ד"ה אמר רב הונא

יג אע"ג דמקשינן אשתו נדה לאשת רעהו מ"מ אשתו נדה לא אסירה ביחוד דמדרשא דסוגה בשושנים נפקא לן דיחוד שרי והיינו כשבעל כבר : שם ע"ב ד"ה איבעיא להו

יד אמרי רבוותא נדה כל ימי טומאתה אסירא למיכל על פתורא דגברא וכו' וכתב הוא ז"ל מיהו איתחזי לן שאם הפרישה מפה אחרת לעצמה אע"פ שהיא אוכלת על השולחן מותר דהא איכא היכרא להרחקה והכי נהוג עלמא נמי בבשר ונבינה : שם ד"ה וכתב

טו גבי נר שדולק דפריך בגמ' דלא עבר אשביתת כלי דמפקר להו ואז אינו עובר ואע"ג דבעלמא קיימא לן דבעי הפקר בפני שלשה הכא כיון דלאפרושי מאיסורי הוא מסתמא מפקיר להו בגמר דעתו ומכל מקום אין לסמוך ע"ז להשאיל לנכרי בהמתו ולהפקירה דהכא שאני מפני שאי אפשר בענין אחר : דף ו' ע"א ד"ה מתני' ואלו

טז האי קילור דאסור בשבת דוקא בקילור עב דומיא דאספלנית דאיכא למיחש שמא ימרח או משום שחיקת סמנין אבל קילור רך וצלול אפי' בשבת מותר להניח על גבי העין דאינו אלא כרוחץ עינו במים : שם ד"ה והאי קילור

יז הגסה בכלי ראשון כבישול וקדרה ואלפס שהעבירן מרותחין מעל האש כל שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי אין מוציאין מהן בכף דהוי מגיס ואיכא משום מבשל אבל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא למיחש וה"מ בקדירת אוכל אבל בצמר ליורה הצבע לעולם אסור להגיס בו : שם ע"ב ד"ה ומדאמר

יח מסתברא דכל שקצץ אע"פ שעשה הגוי מלאכה בשבת מותר לישראל ללבוש הכלים בשבת עצמה דכל שקצץ אדעתא דנפשיה קא עביד ושרו לישראל להשתמש בו אפי' בשבת : דף ז' ע"א ד"ה וכולן

יט כיון דמפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום השוב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן אבל לענין עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסורא לא חשיב מזונותיו עליך : שם ד"ה ת"ר נותנין מזונות

כ התיר הרמב"ן למפרשי ימים שיכנסו בים בשבת ולפרוש מן הנמל דכשאסרו להפליג בספינה תוך שלשה ימים לא אמרו אלא בישראל ששכר כל הספינה שהמלאכה הנעשית בה אינה נעשית אלא בשבילו אבל בספינה שרובה נכרים נכנסין בה[מותר]:שם ד"ה ת"ר אין מפליגין

כא הא דנוהגין שנכנסין לתוך הספינה מערב שבת ומסדרין שם שלחן ומדליקין את הנרות לקנות שם שביתה עושין כמו שיהא מותר להלך בכל הספינה דהויא ליה כארבע אמות כיון ששבת באויר מחיצתיה אע"ג דאולה חוץ לתחום : שם ע"ב ד"ה ולפיכך

פרק במה מדליקין

כב הא דאין מדליקין בשעוה היינו כשנותן השעוה בנר כמו שמן אבל כשחברן יחד בפתילה מותר וכן התירו בתוספת רב והרב רבי יונה אבל חכמי נרבונ"ה היו אוסרין וכן נמצא בתשובת רבינו שרירא גאון ורב אלפסי ז"ל דנר של שעוה אסור להדליק בו וכן דעת הרמב"ן : דף ח' ע"ב ד"ה תנא

כג אם לאחר שהדליק נר של חנוכה בא לתקנה וכבה אותה בשוגג כתב הרשב"א שאינו חייב להדליקה דהוי ככבתה שאין זקוק לה : דף ט' ע"א ד"ה שמע מינה

כד יש לחלק בין שמן שהוקצה בנר של חנוכה לעצי סוכה דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג אבל שמן ופתילה שעשוי להתבער לגמרי מקצה אותה לגמרי : שם ד"ה אי נמי

כה אף הנה היו באותו הנס דע"י אשה נעשה נס דאמרי' במדרש דבתו של ר' יוחנן כ"ג האכילה לראש האויבים גבינה ונשתכר והתכו ראשו וברחו כולם וע"ז נהגו לאכול גבינה בחנוכה : דף י' ע"א ד"ה שאף הן

כו הא דאמרינן הרואה נר חנוכה צריך לברך מסתברא דהיינו מי שלא הדליק ולא הדליקו עליו ואינו עתיד להדליק הלילה ההוא : שם ד"ה אמר רב חייא

כז הא דאמרי' חצר שיש לו שני פתחים בשתי רוחות

רוחות צריך להדליק בכל פתח מסתברא כיון דאינו מדליק אלא משום חשדא לא מברך אלא אחרא פתחא : שם ד"ס אמר רב הונא

כח הא דאמרינן לזיק מר ולפרע אע"פ שהתפלל תפלת תענית משמע דבכי ה"ג לאו שקרן בתפלתו מקרי כיון שבשע' שהתפלל היה מתענה : דף י"א ע"א ד"ה ערבית

כט המפטיר במנחה ביום הכפורים שחל בשבת חותם אף בשל שבת כדרך שחתם בהפטרת שחרית : שם ד"ה והא דאמר רב

ל כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו כתב ר"ת ז"ל קנבוס וצמר גפן לאו יוצאים מן העץ נגהו אלא מן הזרעים הן ועוד שהדבר ידוע שאין שום פתילה מושכת בשמנים כצמר גפן אלא ודאי מדליקין בו :
דף י"ב ע"א ד"ה מתני' כל היוצא

לא בגדי כהונה מכפרים אשפיכות דמים ואגלוי עריות היינו אעלמא אבל על מאן דעביד להו לא : דף י"ד ע"א ד"ה אכנו מעשיו

לב אין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף גלגל חמה שוקע ונמצ' מתחלת השקיעה עד זמן בין השמשות ג' מילין ורביע :
דף ט"ו ע"א ד"ה אמר רבה

לג ביציאת שבת הוי תוספת מחול על הקדש עד שיראו שלשה כוכבים רצופין במקום אחד אבל היו מפוזרין אסור בעשיית מלאכה משום תוספת : שם בסוף הדבור

פרק כירה

לד כל שגרוף וקטום דאיכא היכרא שמסלק דעתו מלחתות בגחלים כגון שאין שולי הקדרה נוגעים בגחלים שרי : שם ע"ב ד"ה כירה

לה היכא דמיחזי אהל אפי' בלא עשיית דפנות אסור אבל קדרה דלא דמי לאהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות :
שם סד"ה והקשו

לו טעמא דאיסורא בכדי שיעשו דאסרי להו ביומא כדי שלא יהנה ממעשיו הרעים ואם אתה מתירו לערב מיד הרי הועילו לו מעשיו הרעים ולא בעינן כדי שיעשו אלא בנעשה על ידי נכרי או הנעשה מאליו ע"י ישראל דגזרו משום דקל בעיניו אבל במבשל גמור ליכא למגזר וכ"ש מבשל לחולה בהתר והותיר דלא בעי : דף י"ז ע"א ד"ה הלכך

לז נטלו משחשיכה אפילו הניחו לגבי קרקע מותר להחזירו : שם ע"ב ד"ה לא שנו

לח היתר וטעם למנהגנו לאכול החמין הטמונים במקומותינו כמנהג הטמנתם שגחלים קטומות אינן מוסיפין הבל אלא פוחתות שעוממות והולכות : שם ד"ה ואנו

לט אפילו אם תמצא לומר דבעפר תיחוח איכא משום גומא אבל בפירות ובקמח וכיוצא בו ליכא משום גומא : דף י"ח ע"א ד"ה מיהו לכ"ע

מ מים שהוחמו מעיו"ט מותר לרחוץ בהם כל גופו לרי"ף : שם ע"ב ד"ה איתמר

מא צונן שנתבשל מותר להניחו אפי' בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפי' במקום שהיד סולדת בו שאין דרך בשול בכך ומיהו על גבי האש אסור : דף י"ט ע"א ד"ה ת"ר מביא אדם

מב לרש"י לא מקום שהיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר אלא כל שתניחן עד שתהא יד סולדת קאמר ולדברי החולקים עליו מקום שהיד סולדת קאמר וכו' : שם ד"ה ר' יהודה

מג שרי למימר בבית המרחץ ובית הכסא עביד לי הכי והכי אע"ג דממילא הויא הוראה :
שם ד"ה והמטיכן

מד לרמב"ן דגמרא דילן לא שריא במרחץ ובית הכסא אלא לאפרושי מאיסורא : שם

מה שרינן שבות דרבנן במקום שהיזק רבים מצוי ולדברי בעל הלכות אפילו איסורא דאורייתא :
שם ע"ב ד"ה ומהא ממעיכן

מו באמבטי צונן לתוך חמין אפילו להפשיר אסור ומיהו לערות מחמין שבאמבטי לתוך הצונן שרי : דף כ' ע"א ד"ה ומסקנא

מז להציל את המת מפני הדליקה אפילו לטלטול נסור שרינן ביה כנראה מדברי רש"י ורמב"ם אבל רי"ף ורבי יונה חולקים :
שם ע"ב ד"ה אמר רב יהודה

מח לרי"ף אין בנין בכלים א"כ מנורה אפילו דחוליות נמי שריא ולתוספות דשל חוליות ואית בה חידקי נמי בין גדולה בין קטנה אסירא : דף כ"א ע"ב ד"ה ולפיכך

פרק במה טומנין

מט לא התירו כנגד המדורה אלא במקום שאינו יכול לבא לידי בשול אבל במקום שיכול לבא לידי בשול אפילו שיעור הפשר אסור :
דף כ"ב ע"א ד"ה ומקשו הכא

נ תפלין כיון שאין אנו יודעים לשער בשינה כדי הילוך מאה אמה אין ישנים בהם כלל כשהן בראשו כל שכן בידו: שם ע"ב ד"ה ומדאמר

נא כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה : שם ד"ה ומקשו הכא

נב עורות יבשין דחזו למזגא עלייהו מותר לטלטלן אבל לחין לא : שם ד"ה ומאי דמסקינן

נג המיחד אבן לפצוע בה אגוזים מותר לטלטלה בשבת ואפילו יחד שבת אחת מהני :
דף כ"ג ע"א ד"ה ונהל הרשב"א

נד חמין מכוסה אפילו במפה מותר להוסיף עליו כסות וכלים : שם ע"ב ד"ה ת"ר

נה לא אסרו להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת אלא בכלי ראשון אבל בכלי שני שרי :
שם ד"ה וכן

פרק במה בהמה

נו בהמה יוצאה בנוי שרגילה לצאת בו בחול אפילו בשבת : דף כ"ד ע"א ד"ה מאי יוצאין

נז כשם שאמרו לענין כלאים מוכרי כסות וכלים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכן לענין שבת לענין כריכה וקשירה דבר שאינו מתכוין מותר : דף כ"ה ע"א סד"ה גמ'

פרק במה אשה

נח הא דגזרו בתכשיטין דלמא שלפא דוקא בנשים כדאמרי' בירושלמי שהנשים שחצניות וכו' :
שם ע"ב ד"ה וכתבו

נט ברה"ר לא בעינן שיהו ס' רבוא עוברין שם בכל יום לרש"י : דף כ"ו ע"א ד"ה אבל

ס דורות הללו נהגו שהנשים יוצאות לרה"ר בטבעת שאין עליה חותם ולא ישמעו למי שימחה בידן ומוטב שיהיו שוגגים וכו' : שם

סא בכלאים הצעה ליתא אלא מדרבנן ולכן התירו הצעה בקצת דברים אע"פ שהם רכים :
שם ע"ב ד"ה נמצא

סב סנדל המסומר שלנו שיוצאין בו בימות הגשמים אינו בכלל גזירת סנדל המסומר ואעפ"כ אסור לצאת בו בשבת : דף כ"ח ע"ב ד"ה נקטינן

סג המחאתו של רופא תלויה במזל :
דף כ"ח ע"א ד"ה בעי

סד תכשיטים השוים לאשה ולאיש אסורים לאיש להוציאם . אינם ראוים לאשה מותר האיש להוציאם : שם ע"ב ד"ה והיכא

סה כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר לרמב"ם ר"ל חצר שאינה מעורבת אבל במעורבת שרי וכ"ש בבית :
דף כ"ט ע"א ד"ה אמר רב

סו נהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל . ושאינן מכזבין כל שהוא בקי ויודע עיקר המשכתן ביומי תשרי . וכל שהוא רואה שאין לחוש שנתרבו נוספין על עיקר המשכתן טובל בהן כל השנה וכל שהוא רואה מתוך רבייתן אפילו ביומי תשרי אינו טובל בהם . ומי שאינו בקי בהם בכל השנה כולה צריך לחוש להן חוץ מימי תשרי שסתמן אין נוספין רבין עליו : שם ע"ב ד"ה נמצא

סז לדעת הראב"ד אפילו בזמן גשמים אדם טובל בנהרות שאין מכזבין במקום שהן נמשכין אבל באותן שמתרחבים מחמת הגשמים כל היכא דאיכא למיחש שרבו נוספין על הזוחלין אין טובלין בהם אבל היכא שרבו זוחלין על הנוספין אפי' באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין :
דף ל' ע"א ד"ה נמצא לפי דעת זה

סח קטע הלכה למעשה יוצא במקלות בשבת לרשות הרבים : שם ד"ה מתני' הקיטע

סט חלצה בסנדל של עץ חליצתה פסולה אלא אם כן מחופה עור : שם ד"ה ויש

ע ר' יונה חשש בכל קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי : שם ע"ב ד"ה כל דבר

פרק כלל גדול

עא מותר לתלוש נוצה מצואר העוף ביו"ט כדי לשהטו : דף ל"ב ע"א ד"ה ומדאמרינן

פרק המוציא יין

עב המוציא חלב כדי גמיעה דהיינו מלא לוגמיו בשל עולם הן שמין כבינוני אע"ג דבשל יום כפורים לכל חד וחד בדידיה משערינן :
דף ל"ג ע"א ד"ה והא דתנן

עג כל שאינו עפוץ מקרי עור ה"מ לדידהו שכל שאר עבודין שלהם היו יכולין להזדיף ומפני כך פסלום לס"ת דבעינן כתיבה תמה וליכא : ולנו (שאין) [שיש] לנו עבודין אחרים שאין יכולים להזדיף וכותבין בהן גיטין ושטרות אף הם כשרים לס"ת ולתפלין ולמזוזה :
שם ע"ב ד"ה ומשמע

עד כותבי תפלין צריכין לגרר הקלף יפה לצד הלבן שהוא הדבוק לבשר : שם ד"ה הלכך

עה ס"ת מצוה מן המובחר בגויל ומזוזה על הדוכסוסטוס . ותפלין אינן נכתבין אלא על הקלף לדעת רי"ף : שם ד"ה ונמצא

פרק המצניע

עו מת עדיף טפי לאפוקיה בככר מלאפוקיה בלא ככר : דף ל"ס ע"ב ד"ה ודאמרינן גבי להו

עז בשבת שרי בין לכבד בין לרבץ . וכיבוד הבית אפילו במכבדות של תמרה שרי :
דף ל"ו ע"א ד"ה והאידנא

פרק הבונה

עח אסור לטלטל מנורה של חוליות שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי בשבת : דף ל"ז ע"א ד"ה ומקשו הכא

עט דבי רב הושעיא ודבי בר פזי הוו עיילין וכו' : אפילו ממזור ת"ח וכהן ע"ה ממזור ת"ח קודם לכהן ע"ה שם ד"ה ירושלמי

פ נטל גגו של דלי"ת ועשאו רי"ש לענין שבת ליכא קפידא בין חק תוכות או יריכות דהיכא דהוי מלאכת מחשבת חייב :
שם ע"ב ד"ה גרסינן בגמרא

פרק האורג

פא בירושלמי התירו לנעול בתחלה בשבת ביתו לשמרו וצבי שבתוכו כיון שהוא צריך לשמור ביתו ובלבד שלא יתכוין לשמור את הצבי בלבד : דף ל"ח ע"א ד"ה מתני' הצד חייב

פרק שמונה שרצים

פב החולש מעציץ שאינו נקוב בשבת פטור :
שם ע"ב ד"ה גמ' הלד

פג לישנא דיהא בנדוי משמע היינו לומר שראוי לנדותו : דף ל"ט ע"ב ד"ה אמר רב

פד חולה שיש בו סכנה כל צרכיו נעשין ע"י גדולי ישראל . סכנת אבר מלאכות דאורייתא נעשים ע"י נכרי ושל דבריהם אפילו ע"י ישראל חולי בעלמא כל צרכיו נעשים ע"י נכרי : מיחוש בעלמא אפילו דברים המותרים לבריא אסורים לו כל שמעשיו מוכיחים שהם לרפואה : ד"ה ונמצאת למד

פה מכה של חלל אע"פ שאין שם בקיאים והחולה אינו אומר כלום עושין לו כל מה שרגילין לעשות לו בחול : וכשיודעין באותו החולה שהוא ממתין אסור : דף מ' ע"א ד"ה מכה

פו אע"פ שחולה שאין בו סכנה אומרים לנכרי ועושה . אבל כשיש בו סכנה אין עושין אלא ע"י גדולי ישראל כדי שידעו הכל שספקות נפש דוחה השבת : שם ד"ה ואין עושין

פז אסור למשתי סמא דעקרתא אפילו מעלי לגופא אע"ג דלא מיכוין דבמילי דעלמא לבר משבת קיי"ל כרבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור : שם ע"ב ד"ה תניא

פרק ואלו קשרים

פח רבנן דאסרי קשירת דלי בחבל היינו בדליות הקבועים בבור אבל חבל דעלמא שרי :
דף מ"א ע"א ד"ה וכתבו

פט הא דאמרינן שרייתו זו היא כבוסו דוקא בבגד מטונף אבל באינו מטונף לא :
דף מ"ב ע"ב ד"ה ומדאמרינן

פרק כל כתבי

צ כשהדליקה בחצר אחרת כל כמה דבעי מציל וליכא למיחש לכבויי אלא כשהדליקה באותה חצר : שם ד"ה כל

צא בירושלמי אמרו שאם אינו יכול להציל כתבי הקדש אלא בכבוי מציל לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה :
שם ד"ה ומדתנן

צב כתב הר"ז האידנא בציר ליבא וכל הספרים נתנו להכתב ולקרות וראיה דרבי יוחנן הוה מעיין בספרא דאגדתא משום עת לעשות וכו' :
שם ד"ה גמ'

צג קי"ל כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה ואם כן כותבין גם כן פסוקי דרחמי לתינוק להתלמד : דף מ"ג ע"א סוף ד"ה גמ'

צד כתב הר"ז מאחר שפסק מנהג הראשונים שנהגו לדרוש בכל שבת עד זמן סעודה אין לנו למנוע לקרא בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו :
שם בד"ה בזמן

צה חיוב ג' סעודות אינו להיותן כדרכן בשחרית ובמנחה אלא אפילו מפסיק באמצע הסעודה בברכת המזון אע"ג דלא מסלק תכא :
שם ע"ב ד"ה ת"ר כמה סעודות

צו נשים חייבות בג' סעודות . וכן נמי לבצוע על ב' ככרות : דף מ"ד ע"א ד"ה וכתב ר"ת

צז לדידהו שהיו השולחנות קטנים היו ערוכים במקומם רחוק ממקום הקדוש ואח"כ מביאו . ולדידן שהם גדולים טוב להביאם מקמי קדושא : שם ע"ב ד"ה נר דלוק

צח חסידים יש להם לותר משלהם בכל נדנוד עבירה : דף מ"ס ע"א ד"ה הכא

צט אסור לצאת ברה"ר במלבושין שאין דרך לשא אותן כאחד : שם ד"ה וטעמיה

ק נר שעל גבי הטבלא מנערה והיא נופלת . דוקא נר של חלב או שעוה אבל לא נר של שמן : שם ד"ה ת"ר

קא נחש דורסו לפי תומו אפילו במתכוין אלא שמראה עצמו כאלו אינו מכוין :
שם ע"ב ד"ה נחש

קב במלאכת גוי איכא למיחמר טפי מבמלאכת ישראל שמא ירגילנו לשבת הבאה . והיינו טעמא דאסורא בכדי שיעשו :
דף מ"ו ע"א ד"ה והא

קג כל שנעשית מלאכת איסור דאורייתא בשביל ישראל ליכא חלוקא בין אותו ישראל לישראל אחר : שם ד"ה והיכא מ"ד

קד פת שהכניס הנכרי מרה"ר לרה"י בשביל ישראל מותר הישראל לאכלו: שם ד"ה מילא מים

קה דברים התלושים שאפאן או צלאן או בשלן נכרי לצרכו בדברים שאין בהם [משום] בשולי נכרים מותרים לישראל ואין בהם משום מוקצה כשראוין מתחלתן לכוס :
שם ע"ב ד"ה עשה

קו מותר להשכיר שדהו לנכרי כיון ששוכרו בסך ידוע וכי קא עביד בדנפשיה עביד ואפילו באריסות אע"פ שישראל נהנה במלאכת שבת מותר דנכרי אדעתא דנפשיה עביד וכו' :
שם ד"ה ומהא ממעינן

פרק כל הכלים

קז הא דאין בנין בכלים היינו כלי שנתפרק ואין צריך אומן להחזירו אבל עושה כלי או החזירו בצורך אומן חייב ומשום הכי גזרינן שמא יתקע וכו' : דף מ"ז ע"א ד"ה ת"ר דלת

קח אסובי ינוקא היינו אסוקי גרמא דפומא ביד שרי וליכא למגזר משום שחיקת סממנין :
שם ע"ב ד"ה אסובי

קט שירי בגדים אחרים שאינם טליתות של מצות מותר לטלטלן דחזיא לקנוחי ביה טינא :
דף מ"ח ע"ב ד"ה מגופת

קי מחיצת עראי שאינה מתרת . מותרת לעשותה בשבת . ומתרת אפי' עראי אין עושין :
דף מ"ט ע"א ד"ה ולפיכך

קיא כסוי כלים הנטלים בשבת כשיש תורת כלי עליו : אם נשתמש בהם היינו תורת כלי עליהם : שם ע"ב ד"ה ומתכרא

פרק מפנין

קיב הא דאין מפנין את האוצר דלמא אתי למשווי גומות היינו במתכוין אבל שלא במתכוין ודאי לא חיישינן דקי"ל כרבי שמעון : דף נ' ע"א ד"ה ומהא

קיג התירו למלול בראשי אצבעותיו דוקא בחבילי תלתן אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התירו בשבת כלל : דף נ"א ע"א ד"ה גרסינן

קיד בהמה חיה ועוף אם גדולים הם מדדין אותן אפילו ברה"ר ואם קטנים הם בחצר בלבד אבל לא ברה"ר חוץ מן התרנגולות : והאשה מדדה בנה אפי' ברה"ר : שם ד"ה דוחין

קטו דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה אבל לא לעבדו אפילו ערל : שם ע"ב ד"ה דבר

פרק ר' אליעזר דמילה

קטז לאחר מילה מרחיצין אותו כדרכו בין בחמין שהוחמו בשבת בין בע"ש . ולפני מילה דוקא בשהוחמו בע"ש: דף נ"ג ע"א ד"ה וכתב

קיז אין צרכי סכנה שלאחר המילה דוחין את המילה בתחילה לרמב"ן : שם ד"ה והיכא

קיח נולד מהול לרי"ף אין מברכין עליו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ולר' יונה צריך לברך : דף נ"ד ע"א ד"ה ולענין

קיט מוהלין ספיקות בשבת וכן מעשים בכל יום :
שם ד"ה ונראה

קכ יוצא דופן נמול לשמונה ואין מחללין עליו השבת : שם ע"ב ד"ה ולענין

קכא פיהק ומת בתוך ל' מוכחא מלתא דנפל הוא דאיכא ריעותא שפיהק ומת . אבל חלה ומת תרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא לגביה חליצה : דף נ"ס ע"א ד"ה גרסינן

קכב הא דהלצתו חמה נותנין לו כל ז' דוקא בחמה וכיוצא בזה שהוא חולי כל הגוף אבל חלה באחד מאבריו מלין אותו מיד לכשיתרפא : שם ע"ב ד"ה אמר שמואל

קכג ברכה דלהכניסו בבריתו של א"א אינה אלא שבח והודאה ונפקא מינה לברכה לאחר המילה : שם ד"ה אכי הכן

קכד לא שרי אמירה לנכרי במכשירי מילה אלא בדבר שאפילו ע"י ישראל אינו אלא משום שבות : דף נ"ו ע"א ד"ה אבל

פרק תולין

קכה מטה שלנו המסודרת ועומדת אם היתה זקופה ומוטה על צידה מותר לנפותה וליתבה על רגליה ואין בה משום אהל :
שם ע"ב ד"ה לא יעשה

קכו מטה שלנו אע"ג דנחתי סדינים מפוריא טפח לית בהו משום אהל : שם ד"ה ומעט

קכז הא דחיישינן בתינוק דאתי למסרך היינו דוקא במה שהתינוק עושה לצרכנו . אבל במה שעושה לצרכו לא חיישינן :
דף נ"ז ע"א ד"ה ודחיישינן

קכח לדידן שאין חופרין קבר אלא לצורך שעה כל אדם לדידן כמפורסם לדידהו הוי :
שם סד"ה מת ביו"ט

קכט מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין היינו כל עסקיו וטלטוליו : שם ד"ה ודאמרינן

קל יין שהוא עכור לגמרי ולא משתי הכי כלל אפי' בסודרין ובכפיפה מצרית אסור לסננו :
שם ע"ב ד"ה ונמצא

קלא כל היכא דאשכחן א"ל רבא לרב נחמן חשבינן ליה כתלמיד לפני רבו ולא קי"ל הלכתא כוותיה אבל כשנחלקו שניהם כשאר חולקים דעלמא הלכה כרבא :
דף נ"ח ע"ב ד"ה ולענין

פרק חבית

קלב חלב שנחלב תוך הקדרה אע"פ שהעז היתה מוקצה מ"מ נסתלק מהחלב תורת מוקצה ולא נעשה איסור בדבר וכן כל כיוצא בזה :
דף ס' ע"ב ד"ה ואחרים

קלג מגדל גדול שייך ביה בנין וסתירה ובקטן לא שייך : דף ס"א ע"ב ד"ה מתני'

קלד אסור לתן עלה של הדס בתוך נקב של חבית לקלח בו היין כדי שלא תהא שותת בדופני החבית גזירה משום מרזב :
שם ד"ה טרפא דאסא

קלה חתנים שלנו יזהרו שלא לצאת בטליתותיהם לרה"ר כיון שצדי הטלית מקופלים על כתפם : דף ס"ב ע"א ד"ה סיגלא

קלו אם נתכוין לקבוץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קבצן להתנאות בהן כדרך אנשי המקום מותר : שם ושם

קלז חמי טבריא שרו בין ברחיצה בין בזיעה :
שם ע"ב סד"ה גמ'

פרק שואל

קלח משאיל סתם תובע מה שהשאיל אפילו בתוך ל' יום : דף ס"ג ע"א ד"ה ומעיכן

קלט כשם שסתם הלואה ל' יום סתם שאלה נמי ל' יום וע"ש : שם ד"ה אבל

קמ אפילו למאן דפסק לא נתנה לתבע אי תפים מלוה לא מפקינן מיניה ולא נתנה לתבע בב"ד אבל בינו לבינו תבע ואי אזל אידך ותפס מידי מיניה מפקינן מיניה דלוה ויהבינן ליה למלוה : שם ד"ה מכל מקום

קמא לדידן דעבדינן ב' ימים מתקנתא אפשר דאפילו הלואת יו"ט שני לא נתנה להתבע :
שם ד"ה ודאמרינן

קמב שרי להסתכל בכתב ולמנות במחשבתו את אורחיו אבל לא יקרא בפיו :
שם ד"ה וכתבו

קמג לא אסרו להסתכל במראות שאינן של מתנות :
שם ד"ה הלכך

קמד לא אסרו להקדיש בשבת אלא כלי ידוע דמחזי כמקח וממכר אבל לחייב עצמו לגבוה בדבורו שרי ולכך פוסקים צדקה לעניים בשבת : דף סד ע"א ד"ה פוסקין

קמה מותר להתקבץ בשבת אפילו בטרטיאות וקרקסיאות של נכרים ושרי נמי שרוכין וקיומין דמתחזי טפי כדרך חול :
שם ד"ה הולכין

קמו לרש"י מבדיל בלי שם שאינו אומר אלא המבדיל בין קדש לחול ולרי"ף בשם :
שם סד"ה ואע"ג

קמז ישראל שקבל עליו השבת קודם שחשכה מותר לומר לחבירו עשה מלאכה פלונית :
שם ע"ב ד"ה ומדאמרינן

קמח אסור לומר לנכרי לך בשבת והבא אפילו לצורך מת וכלה : שם ד"ה ת"ר

קמט באגרת שלום ושל עסקי רבים לית בהו אסור דשטרי הדיוטות : שם בסוף הדבור

קנ נכרי ששרוי עמו בעיר ופירות המצוים בעיר אין חוששין שמא מחוץ לעיר הביאום :
דף ס"ה ע"א ד"ה ונמצא

קנא טלטול מקצת שמיה טלטול : שם ד"ה מתני'

פרק מי שהחשיך

קנב הא דמשמע דמצילין תיק הספר עם הספר שיש בו מעות מפני הדליקה ומשמע דוקא עם הספר אבל בלא ספר אין מציל היינו לחצר שאינו מעורבת אבל למעורבת כל כמה דבעו מציל לתוס' (וראב"ן) [ורמב"ן] חולק :
דף סו ע"א ד"ה וכתבו בתוס' ושם ד"ה אבל

קנג מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי אבל לא מציאה שמצאו אין חלוק בה לאתא לידיה ללא אתא לידיה : שם ד"ה אמר רבא

קנד מזוני דלא שכיחי כחיטי ושערי מותר לתת לפני יוני שובך אע"פ שאין מזונותיהם עליו ואזוטרא דשכיחי אין מלקטין ליוני שובך ויוני עליה : דף סו ע"א ד"ה מדאמרינן

קנה לתרנגולים שרי לגבל מורסן ע"י שינוי :
שם ע"ב ד"ה אפינקסיא

קנו במלאכה שאינה צריכה לגופה הלכה כרבי שמעון ופטור עליה : שם ד"ה גמ' כרבי דוסא

ספר מרדכי למסכת שבת

לרבינו מרדכי בר הלל אשכנזי ז"ל

כולל כל דיני התלמוד וכל שיטות הגמרא ורש"י ותוספות כסדר האלפסי עם הרבה סברות וחידושי דינים רבים :

עם הגהת הרמ"א ז"ל . והם מסוגרים בשני חצאי רבוע עם כוכב כזה [*] וגם מה שמחק מהמרדכי איזה תיבות הקפנו בשני חצאי לבנה עגולים עם כוכב כזה (*) . גם הצגנו הדפי מהגמרא שרשם הרמ"א ז"ל על כל מאמר ומאמר מהמרדכי .

דף טו ע"א

יציאות* אהשבת כו' ריח רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה [דף קיז:] ומהאי טעמא שרינן לקמן לרדות כדי להציל מזון שלש סעודות כל שכן שיתירו שלא יבא לידי איסור סקילה : [דף ו ע"א] אבל ים ובקעה ואיצטווניות כו' ריט אין נושאין ואין נותנין בתוכן פי' אין מטלטלין בהן יותר מארבע אמות (א) אבל מותר להוציא מים לבקעה פחות מארבע אמות דכולה כרמלית חדא היא [א] (ב) בוהכי איתא פרק מי שהוציאוהו מכרמלית לכרמלית לא מטלטלין בתמיה והתיר רבינו תם (תוספות פרק הדר דף סז:) בגינה אחת יתירה מבית סאתים שלא הוקף לדירה לטלטל מתוכה לחוץ הואיל ואין רשות הרבים גמורה געוברת לשם [ב] לפניה כגון סרטיא ופלטיא אלא כרמלית והתיר להטמין המפתח תוך הגינה אע"פ שעומד בחוץ ונותן בתוך הגינה או נוטל מתוכה לחוץ והכי משמע הכא ופרק מי שהוציאוהו : רב [א"ר יוחנן קרפף כו' פרק הדר הוא (שם)] : [דף ה ע"ב] האי זירזא דקני רמא וזקפה ריב"א שאל מ"ש מהמגרר כיס בשבת [כתובות לא.] דחייב ותירץ דהכא בשמעתין מיירי כשעקר ראש אחד ועדיין ראש השני מונח במקומו וה"ה המגלגל דבר מרובע כמו תיבות שלנו כשעוקר זוית אחד עדיין השני מונח במקומו וכן כשמגביה השלישי הרביעי עומד במקומו והיינו דומיא דרמא וזקפה דפטור אבל המגלגל דבר עגול כגון חביות שלנו כיון שהוליאהו חוץ לד' אמות והניחו א"כ מרה"י לרה"ר כיון שהוליאו כולו והניחו [ג] חייב שכשעוקרו עוקרו כולו כאחד ודומה למגרר כיס דחייב : [דף ט ע"א] [ג] דמשום תל ברה"ר ונראה דאע"ג דהלכה כר"מ בגזירותיו בהא לית הלכתא כוותיה דרבי שמעון פליג עליה ופסיק תלמודא כוותיה וגם פי' ר"י דליכא למימר דאף ר"מ לא אמר אלא דוקא עמוד בחצר שאין מחילותיה ניכרות הוא דאתי לאיחלופי בתל ברה"ר (ג) אבל מעליה לבית לא גזור שמחילותיה ניכרות הוכן הלכה דליכא למיגזר משום תל רבא ומותר לטלטל מתיבה גבוהה י' טפחים ורחבה ארבע לחצר* : ו(*מקום) שאין בו ארבע א] מותר כו' מהכא שמעינן בשבת רבב כשתינוק מביא המפתח עמו דמותר ליקח המפתח ולפתוח הפתח כיון דאין המשקוף בולט ארבע (*אמות) [*נ"ל טפחים] ברה"ר הוי כרה"ר [דפתח נעול כלחוץ] אבל לאחר שנפתח המנעול צריך להסיר המפתח טרם שיפתח הפתח עצמו שהרי מה שיש מן הפתח ולפנים רה"י גמור הוא [ה] רבג [שם ע"ב כה"ע] זואם התחילו אין מפסיקין וכגון דאיכא שהות ביום להתפלל מנחה (ד) דהכי משמע בגמ' ומשום הכי אין מפסיקין לתפלה ונראה לר"י דאפילו אם התחילו באיסור לאחר מנחה גדולה אין מפסיקין דהכי משמע מדאמרינן מכי שרי המייניה לא מטרחינן ליה והיינו כי התיר חגורו לאחר שבא זמן תפלת ערבית דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד ומדפריך עלה והא תפלת המנחה חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין שמע מינה דמתני' בהגיע זמן קאמר : רבד [שם] ולקרות ק"ש מפסיקין אע"ג דאיכא שהות ובירושלמי מפרש טעמא קריאת שמע דבר תורה תפלה אינה דבר תורה ופסקו בתוספות התחילו בהתירא [אפי' בדאורייתא] אין מפסיקין בדרבנן אפי' התחילו באיסורא אין מפסיקין בדאיכא שהות כמתניתין ואם כן אם התחיל אדם לאכול משחשכה קודם תפלת ערבית צריך להפסיק לקרות ק"ש אבל אם התחיל בהיתר א"צ להפסיק (ה) כי ההיא (דקדושה) [דקדוש ריש פ' ערבי פסחים פורס מפה כו'] : רבה [שם] האי סמוך למנחה [אסיקנא סמוך למנחה] גדולה האלפס פסק כלישנא בתרא דמחמיר ואסר אפילו בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אבל ר"ת פסק כלישנא קמא דסתמא דתלמודא קאמר לה חועוד (ו) מדמסיק לקמן מאימתי התחלת דין דקאי אמתני' ומשמע דמתני' בתחלת דין ולא כרב אחא דאמר לקמן סעודה קטנה וא"כ דוקא סעודה גדולה כגון חופה וברית מילה סמוך למנחה גדולה אסור להתחיל משש שעות ואילך דהיינו חצי שעה לפני המנחה גדולה ואם התחילו אפילו לאחר מנחה זו אין מפסיקין עד הערב שיוכל להתפלל המנחה ביום [ו] (ז) אבל סעודה קטנה אינו אסור להתחיל עד שיבא המנחה קטנה שהוא לסוף ט' שעות ומחצה [ז] : [דף י'] משום שנא' הכון לקראת אלהיך ישראל רבו ויש ללמוד מכאן א שצריך לחגור רצועתו קודם שיתפלל אע"פ שיש לו אבנט במכנסים ואין לבו רואה את הערוה מכ"מ יש להתנאות עצמו לפני קונו משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל [ספר התרומה] (*והתוס') (*והר"י) ומחזור ויטרי (*חולקין) [*חולק] וכתב דלהם לא היה מכנסים כ"א כמו כיס אחד למדת הערוה : הגה"ה והשתא נהוג עלמא דתפלת ערבית חובה . רי"ף : רמי פוזמקי' ומצלי יש ללמוד מכאן שאין להתפלל יחף טורש"י פי' אנפלאות (קלנ"ס) [קלצנס] בלע"ז : בע"ש עם חשיכה רבז צריך למשמש בגדיו [דף יב] כדתני חנניא אם היה שכיחו עליו או מחט תחובה לו בבגדו או מעות בכיס או בכנף חלוקו ועי"כ יסלקם מלפני שבת כן פירש בסמ"ג : [דף יא] רבח כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת סופה ליחרב כתב בסמ"ג דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות כתב רבינו מאיר אוני יודע איסור גמור להשתמש בעליה שע"ג בהכ"נ כמו (*שכתב ר"י) [*שכהבתם] דאפילו גגין ועליות דעזרה לא נתקדשו . מיהו יש ליזהר מלהשתמש שם תשמיש (קבוע) של גנאי כגון לשכב שם מדאמרינן פרק קמא דשבת כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת סופה ליחרב (ח) ה"מ בבתים אבל בקשקושי ואברורי לית לן בה משום דלא משתמשי על גבן [ח] (ט) ושמא דמי לעליות היכל שנתקדשו דמקדש מעט שלנו יש לנהוג בו קדושה קצת מעין קדושת היכל דעליות היכל נתקדשו כדאמרינן פרק כיצד צולין [פסחים דף פו.] ואפילו עליות עזרה דלא נתקדשו כקדושת עזרה גופה מ"מ אין נוהגין בהן מנהג בזיון : [שם] רכט ובו ביום אפילו בשבת כלומר מוטב שיתענה ואז לא יהא לבו דואג על החלום ויש לו יותר עונג בתעניתו מבאכילתו ובברכות [דף לא:] מסיק ליתיב

הגהות ממ"י א] תז"נ :

הגהות הב"ח א יציאות וכו' „מכדי" רדית הפת וכו' . נ"ב נראה שהספר מביא דברי הרי"ף שכתב שהקשו הראשונים מדתני דבי שמואל דרדיית הפת חכמה ואינה מלאכה ואלא מאי טעמא לא שרייה הכא אלא משום שלא יבא לידי איסור סקילה כו' כדכתב בהלכות והשתא והאי יש לדקדק דמאי קושיא הלא ודאי אע"ג דר"ת אינו מלאכה מ"מ מדרבנן אסור וכמ"ש התוס' שקושיא זו מתורצת בכך ולפיכך פירש דהכי קא קשיא להו דע"כ הא דתני דבי שמואל אתי לאורויי לן דאפי' מדרבנן אין בו משום איסור מלאכה דהא שרי לקמן לרדות כדי להציל מזון ג' סעודות כ' בפ' כ"כ כן פרכינן אהא דקאמר ולא ירדה במרדה אלא בסכין מדתני דבי שמואל שהיא חכמה ואינה מלאכה קמשני כמה דאפשר לשנויי' משנינן משמע דהיכא דאי אפשר לשנות רודה כדרכו ובעל כרחך דהיינו מטעמא דתני דבי שמואל שהיא חכמה וכדפריך לעיל מינה אלמא דלית ביה אפי' איסור דרבנן אלא עובדא דחול ולהכי שרינן לרדות היכא דלא אפשר לשנות וא"כ קשיא הכא מפני מה לא התירו לרדות לו אלא מפני שלא יבא הוא עצמו לידי איסור סקילה אבל לא לאחרים דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך כדאי' בגמ' והאמת לא הא וודאי כיון שהתירו עובדא דחול משום הצלת מזון ג' סעודות כ"ש שיתירו אפי' לאחרים לרדות כדי שלא יבא חברו לידי איסור סקילה כיון דליכא אפי' איסור דרבנן רק עובדא דחול ועי' במ"ש הרמב"ן : ב והכי איתא פ' מי שהוליאוהו . נ"ב נראה בעיני דט"ס הוא דבפ' מי שהוליאוהו ליתא אלא בפ' הדר והכי איתא התם אלימא אסיפא בית סאתים עפי לא והא מכרמלית לכרמלית קא מטלטל כו' ע"ש בדף ס"ז והכי איתא להדיא בפ' המוצא תפילין דוקא בזמן שהמנעול למטה מעשרה מביא מפתח בע"ש ומניחו באסקופה למחר פותח ונועל ומחזירו לאסקופה כו' ובאסקופה כרמלית עסקינן כדאיתא התם ומותר לטלטל למנעול כרמלית והכי משמע נמי בפ"ק דשבת דף ח' דקאמר התם הוא ועירובו בכרמלית כו'.ומ"ש והתיר ר"ת בגינה כו' כ"כ התוס' ג"כ בפ' הדר דף ס"ז בד"ה מ"ט דלמא אמרי רה"י גמורה היא וכ"כ שם הרא"ש וכ"כ בהגהת מיי' בפי"ו בשם מהר"ם . ומ"ש וכן משמע הכא נראה דהיינו מדתני ד' רשויות לשבת ואם היה אסור לטלטל מאחר כרמלית לקרפף יתר מבית סאתים אשכחן להו חמשה וז"ל התוס' בכאן קשה לרשב"א ליתני ה' רשויות קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכו מרה"ר או איפכא חייב ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות וי"ל דהויא רה"י גמורה היא אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות עשאוה ככרמלית והרי כבר שנה רשות היחיד וכרמלית ולהכי נמי לא תני חצר שלא עירבו עכ"ל : ג עוברת לשם לפניה : „כגון" סרטיא וכו' כצ"ל : ד משום הל ברשות הרבים . כ"ב דף ע' וע"ש בתוס' : ה וכן הלכה דליכא למיגזר משום תל ומותר לטלטל מתיבה גבוהה י' ורחבה ד' לחצר . איכא למידק דבריש כל גגות דף פ"ט מפרש אביי דאפי' ר"מ לא קאמר אלא כגון עמוד או אמת הרחיים דקביעי אבל כגון מכתשת וגיגית ודברים המטלטלים לא וא"כ ה"ה מתיבה לחצר שרי אף לר"מ . ואפשר לפרש דהאי תיבה איירי בתיבה מלאה מים העומדת בחצר דמחובר לקרקע הוא ולא שמיה כלי וכמו שפי' התוס' בפ"ק דשבת דף י"א בד"ה אלאלתו כרמלית גבי גת : ו מקום שאין בו ארבעה כו' . מהכא שמעינן כו' פי' מהכא שמעינן דבפתח הכיפה הסמוכה לרה"ר גמורה והדלת קבוע באמצע עובי החומה בענין שיש מן האסקופה הימנה מלפניה ויש מן האסקופה ולחוץ והתם ודאי מאחר דכשהפתח נעול אין המשקוף בולט לחוץ ד' טפחים ברה"ר א"כ ליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כי היכי דליהוי תוך הפתח רה"י אלא הוי מקום פטור כדאסיקנא הכא דמקום מסוים שאין בו ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"י וא"כ הכי נמי דכוותה ולפיכך מותר ליקח המפתח מיד התינוק העומד ברה"ר ולפתוח הפתח דכיון דאין המשקוף בולט ד' טפחים ברה"ר הוי כרה"ר והיינו שגם האסקופה אינו בולט ד' טפחים ברה"ר כשתם אסקופת בית שהמשקוף שמלמעלה שוה לאסקופה בענין שעובי הפתח כולו מקורה שאם היתה האסקופה בולטת ארבעה א"כ הוית כרמלית כשגבוה ג' והיה אסור לטלטל המפתח מיד התינוק העומד ברה"ר ולפתוח כשהמנעול תוך עשרה דאויר כרמלית תופס שמו עד עשרה ומוציא הוא מרה"ר לכרמלית ומדסתיר הספר בסתם וכתב דמהכא שמעינן כו' אלמא דמיירי בסתם אסקופת בית ששוה היא למשקוף ומאחר שהדלת קבוע באמצע עובי החומה ואין המשקוף בולט ד' טפחים ממילא אף האסקופה אינה בולטת ד' טפחים : ז ואם התחילו אין מפסיקין וכגון דאיכא שהות ביום להתפלל מנחה דהכי משמע בגמ' כו' . הכי איתא התם אמר זעירא הני תברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות כיון דשרא המייניה לא מטרחינן ליה ופרכינן ולמ"ד חובה לא מטרחינן ליה בתמיה והא תפלת מנחה דלכ"ע חובה ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר ר' חנינא מסיתיר חגורו ומפרקינן התם לא שכיחא שכרות הכא שכיחא שכרות פי' במנחה כיון דלא שכיחא שכרות לא ישתכר ויוכל להתפלל אחר שיגמור סעודתו לפיכך אינו מחויב להפסיק ואם לאו היה מחויב להפסיק אפי' היכי דליכא שהות א"כ אפי' שכיחא שכרות נמי דבדליכא שהות דמי למי שהוא שכור שאינו יכול להתפלל בשניהם וכן פי' גם התוס' והרא"ש והר"ן ג"כ . ומ"ש דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד כו' משמע דאינו אסור בסמוך לתפלת ערבית כי היכא דאסור סמוך למנחה והיינו טעמא דמנחה שזמנה באמצע היום בעוד שהוא טרוד בעסקיו לפיכך החמירו בה יותר וכמ"ש הטור בא"ח סי' רל"ב וכן משמע מלשון התוס' בפ"ק דברכות דף ד' ע"ב דבערבית אינו אסור אלא משעה שהגיע הזמן ומשמע אבל לא קודם ואפי' בסמוך לה שרי לסעוד וכן משמע בטור סי' רל"ה ע"ש . אבל בדברי הר"י והרשב"א ריש ברכות משמע דאף קודם תפלת ערבית אסור לאכול בסמוך לה וכסמוך לה קאמר מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה ובכה"ג נמי איירי מתני' באם התחילו אין מפסיקין דהיינו בשהתחיל סמוך למנחה אבל כשהתחיל אחר שהגיע זמן המנחה אפשר דצריך להפסיק לדידהו : ח דתלמודא קאמר לה „ותו" מדמסיק וכו' דקאי אמתני' „משמע" דמתני' בתחלת דין „איירי" כצ"ל : ט כ"ב אלא בט"ב וביו"כ : י דלא משתמשי על גבן . כ"ב שייך לכאן ושמעתי מאבא מורי ה"ר ר' ברוך כו' ומצאתו בהג"ה בסי' תנ"א ע"ש :

שלטי הגבורים

א כתוב בתשובה אחת כי רבינו שלמה היה קורא שמע פעם אחת ולא היה חגור אזורו ושאלו לו תלמידיו דהא לבו רואה את הערוה והשיב כי לנו אין לחוש כיון שיש לנו מכנסים וכן יש ליזהר באותם תינוקות שאומרים

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וק"ק דאמר יותר מד' אמות אסור אבל ד' אמות מותר ואח"כ אמר אבל מותר בפחות מד' אמות דכולו חדא כרמלית אבל ד' אמות אסור אע"פ דכולו חדא כרמלית קשיא דיוקא סיפא לרישיה וי"ל דהכי פירושו יותר מד' אמות דהיינו הן ואלכסונן אבל ד' מותר בלא אלכסונן ואח"כ אמר פחות מד' וכו' פחות מד' עם אלכסונו מותר אבל ד' אסור היינו הן ואלכסונן דכל ד' ברבוע הוי אלכסונו ה' אמות וב' חומשין : ג"מ [ב] ואין להקשות הא אמרי' בהדיא בגמ' דף ז' דקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה דדינו הוא כרה"י לחייב ממנה לרה"ר מדאורייתא וא"כ ג"כ כאן אין להתיר ממנה לכרמלית כמו מרה"י לכרמלית ואם מפני שאין רה"ר עוברת לפניה כמו סרטיא ופלטיא לכך דינה ככרמלית דזה דוחק דאטו רה"י הסמוך לכרמלית הוי דינו ככרמלית וכעין קושיא זו הקשו בתוס' דף ז' כי י"ל דפשיטא כשרה"ר עוברת לפניה הוי רה"י גמורה מדאורייתא ולהומרא דומה לכרמלית שלא ילך בה יותר מד' אבל כשכרמלית עוברת לפניה אסרו חז"ל משום דגזירה שיהא דינו ככרמלית אף לקולא לטלטל מכרמלית לתוכה דגזרינן שמא יסברו העולם הואיל ואין מטלטלין מכרמלית לתוכה ודאי היא רה"י גמור וירצו לילך בכולה ועי' בעירובין דף ס"ז ודו"ק: ש"י [ג] ק"ק למה אמר והניחו ויש לומר דאם גלגל כל היום ולא הניחו פטור דצריך עקירה והנחה ואז חייב דוקא : מהר"ם [ד] איסקופה גבוה עשר ורחב ד' הרי זו רשות לעצמה וכן עמוד גבוה י' ורחב ד' עומד ברה"י אסור לכתף עליו לר"מ גזירה משום תל ברה"ר : ש"י [ה] ובאגודה דף קכ"ב סי' ד' כתב ראבי"ה דאסקופה שלנו פתח נעול מן הפתח ולחוץ אין מטלטלין לא לפנים ולא לחוץ : מהר"ם [ו] אבל סעודה קטנה מותרת ואע"ג דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי דאמר פי' תפלת השחר כיון שהגיע שעת מנחה אסור לו לאדם לטעום כלום עד שיתפלל מיהו יכול להיות (דלאחר מנחה) [דסמוך למנחה]קטנה אסור להתחיל אפי' סעודה קטנה מדלא אוקי שום אמורא מתני' בסעודה קטנה ומנחה קטנה ודלא כריב"ל כך פסק בספר התרומה ומעתה לדברי האלפסי היאך אכלינן בשבת סעודה שלישית סמוך למנחה גדולה ולמעלה וצ"ע . וה"ר שמואל בן רבינו ברוך פי' כיון דפסיקא הלכתא דלא כריב"ל איכא לאוקומי מתני' סמוך למנחה קטנה ובסעודה גדולה ורב אחא דדחק כלישנא בתרא אפי' בסעודה קטנה אליבא דריב"ל דחיק הכי ואנן לא קי"ל כוותיה . ע"כ מצאתי בנ"א והוא כתוב בהג"ה : ש"י [ז] ובאגודה קכ"ב ס"ו כתב ורוב העולם אינם נזהרים אפי' בסעודות גדולות סמוך למנחה קטנה ואולי סומכין על קריאת שמש לבהכ"נ ולא חיישינן דלמא אתי למפשע ובימיהם לא נהגו כן אמנם יש בו פלוגתא דרבוותא עכ"ל : מהר"ם [ח] וא"כ מכאן יש ללמוד בשלנו מכ"ש שעל בהכ"נ אסור לשכב שכיבה של קביעות ושימוש של גנאי וסמ"א :

בגדי ישע

חידושים מהגאון בעל השל"ה זצ"ל

פרק א (א) **אבל** מותר כו' . ק"ק דאמר מתחלה יותר מד"א אבל ד"א מותר ואח"כ אמר אבל מותר בפחות מד"א דכולה חדא כרמלית אבל ד' אסור אף דכולה חדא כרמלית קשיא דיוקא דסיפא לדיוקא דרישא וי"ל דה"פ יותר מד"א אסור דהיינו הן ואלכסונן כמו שמוזכר לקמן במס' עירובין אבל ד' מותר בלא אלכסונן ואח"כ אמר פחות מד"א פי' פחות מד' ואלכסונן מותר אבל ד' אסור והיינו הן ואלכסונן דכל ד' ברבוע אלכסונה הוא ה' אמות וב' חומשין : (ב) והכי איתא בפ' מי שהוציאוהו. וכן איתא בפרק הדר דף ע"ב ושם כתבו התוס' בשם ר"ת כן וע"ל בהגהת מרדכי סוף סימן ת"ן : (ג) אבל מעליה לבית . פי' וה"ה מגג לחצר מה"ט כר"ש ודו"ק : (ד) כדמשמע בגמ' . ר"ל דקאמר במנחה לא שכיח שכרות כו' משמע דאין לו להפסיד תפלת מנחה וע"ש בתוס' דף ט' ע"ב : (ה) כי ההיא דקדושה . ר"ל קדושת היום דאמרי' בפ' ע"פ דאם נמשך סעודתו בע"ש דא"צ להפסיק ועי' לקמן דף רמ"ז ע"א וע"ל בר"ן דף ק' ע"א בד"ה ומיהו ה"מ כו' : (ו) ועוד מדמסיק לקמן מאימתי התחלת דין כו'. קשה מאי הוכחה הוא זה והלא נוכל לפרש זה שקאי על מה דקתני במתני' ואם התחילו אין מפסיקין כמו שפירש"י ז"ל וכ"כ התוס' וכן פי' הר"ן ז"ל ונ"ל דס"ל להספר דע"כ קושיא זו אזלא אליבא דלישנא קמא דאל"כ היה קשה התם בש"ס כשמקשה מאימתי התחלת תספורת כו' ומאימתי התחלת המרחץ כו' ומאימתי התחלת בורסקי כו' ומאימתי התחלת האכילה כו' למה לא כלל כל המאימתות יחד ומקשה מיד מאימתי התחלת דין כו' ועל מה ההפסקות משמשות ומפסיק בינתיים במלתא אחריתי אלא הטעם הוא דכל הני מאימתי אזלא גם אליבא דרב אחא שמשני בתספורת דידן ובמרחץ להזיע ובבורסקי לעיוני בסעודה קטנה ומקשה לדידיה מאימתי התחלת כל אלו ואם היה מקשה מיד מאימתי התחלת דין אז הייתי סובר דגם זה מקשה אליבא דרב אחא וקאי אסיפא דקתני ואם התחילו כו' לכך הפסיק התלמודא בינתיים להורות לנו שקושיא זו אזלא דוקא אליבא דלישנא קמא דכל הני מאימתי ארישא מקשה ואליבא דרב אחא אין קשה מאימתי התחלת דין מאחר דהוא מפרש הרישא בגמר דין וק"ל :(ז) אבל סעודה קטנה אינו אסור להתחיל עד שיבא מנחה קטנה שהיא לסוף ט' שעות ומחצה. ובאגודה כתב ז"ל ורוב העולם אינן נזהרין אפי' בסעודה גדולה סמוך למנחה קטנה ואולי סומכין אקריאת שמש לבהכ"נ ולא חיישינן דלמא אתי למיפשע ובימיהם לא נהגו כן עכ"ל : (ח) וה"מ בבתי כו'. ומשום דלא משתמשי על גבן מוכיח דע"כ טעם איסור עיר שגגותיה גבוהין מבהכ"נ הואיל משום דלא לישתמש במקום שהוא גבוה מבהכ"נ דא"ל רק שהאיסור הוא לעשות בנינו יותר מבהכ"נ זה אינו דהא התלמודא אמר בקשקושי ואברורי ל"ל בה אלא ש"מ דהטעם הוא דלא לישתמש למעלה מבהכ"נ לכך אף בעליות בהכ"נ אסור להשתמש דהיינו תשמיש קבוע : (ט) ושמא

דמי

א תעניתא ב לתעניתא יען כי התענה בשבת ור"מ פי' אין ג להתענות אלא על חלום שראה תלת זימני וה"ר שמואל מבונבירק התיר לאשה שיושבת בתענית חלום בשבת ולא יכלה להתענות שני ימים רצופים והתיר לה להתענות באחד מימי השבוע ולא ביום א' גם ה"ר אליעזר ממיץ פסק כן (י) ואסור להתענות רל עד ו' שעות בשבת [א] וכתב ראבי"ה (יא) אבל בתפלה ובתלמוד שרי לעסוק ולהתענות דקיימא לן כרבי אליעזר [ביצה דף טו:] דאמר או כולו לכם או כולו לגבוה ותו מר בריה דרבינא הוה יתיב בתעניתא כולי שתא בר מעצרתא כו' (יב) ובר ראיתי בפרק שני (*דסוכה דכתב) [*דבילה] (יג) דס"ל כרבי יהושע וכן פסק ראבי"ה [ב] : וכתב רבינו אלחנן רלא היושב בתענית חלום בר"ח ישב תענית לתעניתו כמו בשבת וראבי"ה כתב משם רבינו קלונימוס דאין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאים בפתרון חלומות ואסור הוא : לוה אדם תעניתו רלב ופורע יש מפרשים דהיינו דוקא כשלא קבע זמן (יד) שלא אמר אתענה אותו יום אבל קבע זמן ואמר אתענה אותו יום אינו לוה ויש מקשין א"כ למה הוצרך לומר הכא בתענית חלום יתיבנא ליסני ליה אני קבעתי זמן ואולי שרצה לומר האמת אכן ראיה ברורה היא [ג] מדקאמר לוזיף מר וליפרע ולמה לא עלה על דעתו של *ר' יהושע שקבע זמן אלא ודאי בכל ענין יכול אדם ללוות תעניתו והכי קיימא לן בכל ענין בין קבע זמן [ד] בין לא קבע זמן דלוה ופורע וגם כתב ראבי"ה בשם רבי' חננאל דהא דקאמר לוה אדם תעניתו ופורע (טו) דוקא היכא דאנים [אי נמי דאיכא קלא מלוה] [סמ"ק] : [דף יב] רלג אין הורגין המאכולת בשבת וב"ה מתירין פי' רש"י משום דמבשר האדם קאתו והיא שורצת ואינה דומה לאלים ותחשים דפרים ורבים ומסקנא דפרעוש הקופצת ממקום למקום אסור להורגה בשבת דפרים ורבים ודמיין לאלים ותחשים דמשכן והצד אותם בשבת חייב חטאת ומיהו אם הפרעוש על בשרו ועוקצו מותר להסירו ולהשליכו ואין חייב משום צד והוי כמו חן תחוב בבשרו והוי כמפים מורסא להוציא ממנה לחה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ובמקום צערא שרי לכתחילה וכן כתב ר"ת (*אבל) מאכולת שקורין פוי"ל שרי להורגו ופולצ"ה אסור : רלד כתוב בספר המצות אשה נדה ורגילה בחול לתת בגד כעין סינר אחוריה סמוך לבשרה שיפול דם נדתה עליו ולא יטנפו בגדיה וקושרתו ברצועות או בחוט של משי בפניה אסור ללבוש בשבת כדי להוציאו לצוא בכרמלית דמשוי הוא ולא מלבוש דכל אצולי מטינוף משוי הוא ולא דמי לסינר שתיקן עזרא דהתם היה כעין בגד לפניה ולאחריה עד למטה להרץ: רלה אבל מסדר הוא ראש פרשיותיו פרש"י מרילן בפיו מתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה (*ומסייע למחר) [*למחר מסייע] [מסייע מהר] את השבעה הקוראים בניקודה ובטעמיה ובלחש דוקא [*בלחש] אבל לא בקול רם (*וכן הדין בליל א' של פסח שחל להיות בשבת אסור לומר ההגדה ביחיד אלא יקרא אחר עמו ואיש שאינו יודע לקרות או אשה אין מועילין לעיין עמו ואם בעיון ראש כל הפרשה ופרשה יודע לגמור כולה בחוץ טוב הדבר כדפרישית) (טז) וגם מכאן דקדק הרב רבינו שמואל מבונבערק רלו שאין לומר בקול רם עם ש"ץ והכי אמרי' במגילה [ד' כא] אין שנים קורין בתורה ומה שהחזן קורא בתורה ראיה מפרק בתרא דמס' בכורים [דף מ"ז] התקינו להקרות יודע ושאינו יודע כדי שלא לבייש את שאינו יודע* : [דף יא] ולא יקרא לאור הנר מיהו ביום הכפורים מותר כל אחד בלבדו לומר סליחות ותחנונים לאור הנר דאז אימת שכינה (יוה"כ) עליו ואימת צבור [וגם צורך שעה להרבות תחנונים] אבל ליל יום טוב שחל להיות בשבת אין החזן אומר מעריב ופיוט לאור הנר בתוך המחזור ביחיד שאינו צורך שעה כ"כ לומר פיוט : רלז לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה כו' מכאן משמע דאם שתה הבעל תחלה מותרת אשתו לשתות אחריו דלא יאכל תנן והוא הדין לא ישתה ולא תאכל ולא תשתה לא תנן וטעמא שיצרו של (*אדם) [*אים] גדול ומהרהר אחר שתייתה וכתב ה"ר שמואל מבונבערק דאם מריקין כוס ששתתה בו לתוך כוס אחר מותר לשתות אחריה (יז) וכן אם שתתה מקנקן יריקנו לתוך כוס וישתה *ודוקא בפניו אסור [ה] דומיא דהצעת המטה דפרק אע"פ [כתובות סא.]: [דף יב] אף נדה (*היא בבגדה והוא בבגדו) [*הוא בבגדו והיא בבגדה] אסור כתוב בס' המצות [ובסה"ת] רלח שאסור לבעל לאכול על שולחן שאשתו נדה אוכלת אלא אם כן יש שינוי או ישים

[*וגם כתב שאחר ימי ליבונה ליכא הרגל עבירה וטוב הוא שיאכל עמה כדי שירצנה לטבול דמאחר שיכולה לטבול לא שביק היתירא ועביד איסורא ומה מומר אוכל נבילות לתיאבון מותר לאכול משחיטתו [חולין ג:] הכא לא כ"ש והסיא ברוך המקום כו' דימי ליבונה הוא י"ל דישן שאני] :

ככר להם או קנקן בין קערה שלו לקערה שלה לעשות היכרא דהא מייתי עלה תלמודא מילתא דרשב"ג פרק כל הבשר [חולין קז.] אוכלין שני אכסנאין על שולחן אחד זה בשר וזה גבינה ואיתא עלה לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור [*משום] [היכא] דליכא שנוי אע"ג דאיכא דיעות . ובספר לפנת פענח כתב בשם רש"י שאסור ד ליסב על כסא ארוך אשר אשתו נדה יושבת עליו . וחכמי נרבונה אוסרין לנדה לאכול בשלחן של בעלה ודרשינן (יח) אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך והכי איתא במכילתות דרב אחאי אשה נדה אסורה למיכל על פתורא דבעלה כדתנן לא יאכל הזב עם הזבה : [שם] אפילו באצבע קטנה לא נגע בי רש"י היה נזהר שלא ליגע בה ... ידו לידה שום דבר וקלות מסמע בפרק בן סורר [כתובות דף סא.] אביי הוה מנח ליה אבי כדיה רבא מנח ליה אאפריספא ור"פ פי' שיהיו דוקא מוזגת כוס יין שהוא דבר חיבה אבל (*המתמיר) [*לא מים והמחמיר] תע"ב : [דף יג ע"ב] בימי ליבוניך מהו אצלך אומר ר"ת מה שהקל החסיד בימי ליבונה יותר מבימי נדותה לפי שהיו רגילין לטבול אחר ז' ימי נדות משום טבילה בזמנה ואח"כ סופרת ז' נקיים משום חומרא בעלמא ולכך היה מיקל בהם אבל עכשיו שאין טובלות בינתים אסורות מיום הראיה עד שתטבול ואין לחלק כלל בין ימי נדות לימי ליבון והר"ס כתב דצריך ליזהר דאם יש שתי מטות ורגלי האחת נוגעת בחברתה שלא ישכב הוא באחת והאשה נדה באחרת אם לא ישימו הפסק בינתים : [דף יז] רלט (יט) וכולן ב"ה מתירין עם השמש א"כ מותר לתת בגדיו ע"ש עם השיכה לתקנן או יריעה לארוג אע"פ שיודע שהנכרי יעשה המלאכה בשבת דכיון שהנכרי עושה מלאכה בביתו של נכרי לא מינכרא מילתא שהיא מלאכת ישראל כמו עורות לעבדן וכלים לכובס שבית הלל מתירין עם השמש : הגה"ה [דף יח] גיגית נר וקדירה מאי רמ אמר ליה אפקורי מפקר להו אף על גב דאמרינן בנדרים [*דף מה] דהפקר בפני שלשה הכא שתמא מפקר להו ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקיר דהכא שאני דאי אפשר בענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם . ע"כ לשון התוספות פרק קמא דשבת וכן כתבו וז"ל ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני שלשה דמסתמא לא מפקיר לה עכ"ל : רמא ולהניח נכרי לרכוב על סוס בשבת לא ידעתי איסור דבסוס מקום לא מצינו שגזרו על שביתה דרבנן דרכיבת סוס דרבנן הוא כדמשמע הכא שהחי נושא את עצמו ע"כ לשון [*תוס'] שאכן פ"ק דע"ז על הלכה כבן בתירא : [שם] רמב ומניחים קילור בעין (כו' מע"ש) והאיספלנית ע"ג המכה כו' ואם נפלה האיספלנית בשבת לא יחזיר דהא תנן פרק המוצא תפילין [עירובין דף קב:] מחזירין רטיה בשבת במקדש אבל לא במדינה ודוקא נפלה על הארץ אבל נפלה על הכלי מחזירה כדאיתא התם והא דשרי פרק שמנה שרצים [שבת קח:] לתת קילור אפילו בשבת י"ל דהתם בגלגול והכא בעצה ושייך למגזר משום שחיקת סמנין ותדע דקתני הכא דומיא דאספלנית אי נמי (הכא בתוך העין והתם ע"ג העין) דהתם מיירי לתת ע"ג העין והכא מיירי בתוך העין ולכך דוקא מע"ש ולא בשבת ורבינו שמשון משאנץ התיר לכרוך גלגול בשבת למי שלקה באצבעו שהרי לא הסרו אלא גמי ומשום דמסי [* כאן שייך הגה"ה ת"ר וכו' עד פ' המוצא תפילין] *וב"ה לית לן שביתת כלים ושרו ר"ת פסק רמג כרבה דאוקי מתני' דאין נותנין חטין לתוך הריחים אפי' כב"ה ומשום השמעת קול ומשום שביתת כלים אין איסור לב"ה ואפילו עביד בכלי מעשה וה' מותר להשאיל קרדומו או מחבתו לנכרי ואף על פי שעושה בו הנכרי *מלאכה וגם עביד בכלי מעשה אבל להשכיר לו הכלי מערב שבת אסור מפני שנראה כשכיר שבת אפילו שוכרו לשבוע או לחדש אבל ברביעי או בחמישי מותר לשכור לנכרי לשבוע שלם אבל ליום אסור אפילו ברביעי (*כגון) [*כמו] שוכר לשמור פרה אדומה ולשמור הזרעים לעומר דשכיר יום אסור דנראה כשכיר שבת ושכיר חדש ושבוע שרי לקמן פרק (*השואל) [*הזהב ב"מ דף נח.] אבל בשבת עצמו אסור אפילו להשאיל את הכלי אבל בהמתו אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי אפילו בד' אם ברור לו שיעשה בו מלאכה בשבת שנאמר למען ינוח* : [כאן שייך כתוב בספר המצות וכו'] הגה"ה (לעיל) רמד [עירובין דף קב:] תנו רבנן רטיה שפירשה מעל גבי מכה בשבת מחזיר אותה בשבת רבי יהודה אומר אם הוחלקה למעלה דוחקה למטה דוחקה למעלה ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח וחייב חטאת א"ר חסדא מחלוקת שפירש ע"ג כלי אבל ע"ג קרקע דברי הכל אסור להחזיר וקיימא לן כת"ק ואע"ג דרב יהודה פסק כר' יהודה הא רב אשי שהוא בתרא עבד עובדא כת"ק עכ"ל רי"ף פרק המוצא תפלין : וכתוב בספר המצות בשם רבינו שמשון משנץ ומיי' אם רמה אמר ליה בהמתי קנויה לך מותר ונשאל לרבינו גרשום ראובן שהיה לו תנור רמו בחצרו ברשותו ואפו (כ) אנשי הפחה [*שרי האופים] בתוך התנור שלו בעל כרחו ונתנו אנשי הפחה בשכר התנור פת אם יכול ליהנות מאותו פת או לא והשיב דודאי אסור לקבל מהם שכר שבת דתניא [ע"ז דף כא:] רשב"ג אומר לא ישכיר אדם מרחצו לנכרי מפני שנקראת על שמו ותניא מרחץ והוא הדין פורני מפני שנקראת על שמו ואפי' בדיעבד אסור למישקל שכר שבת דאמרינן [שם כב:] לא יאמר לנכרי טול אתה בשבת ואני אטול שלקי בחול אלמא כל שכר שבת אסור אפי' בדיעבד דהא קתני אם באו לחשבון אסור משום דמיחזי כשכיר שבת והאי אם באו לחשבון כמה נטל הנכרי בשבת וכמה הישראל באחד בשבת (כא) דיעבד הוא ואסור *(לכתחלה) הלכך אסור ליה לראובן למישקל שכר שבת וכן

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] פי' הטעם משום דעד ו' שעות חשיבא תענית כדאיתא במס' תענית דקאמר עבר חצות ולא נענה : ש"י [ב] וקשה א"כ קשה דראבי"ה אדראבי"ה . ויש לומר דמימרא זו היא מן הירושלמי ומביאה האלפסי בספרו וא"כ יש לומר דראבי"ה מדקדק דהירושלמי סובר כן ומדקדק מדאמר סתם אסור להתענות דמשמע סתם תענית אבל העוסק בתורה לא דאל"כ היה לו לפרש אכן אנן דס"ל כתלמוד בבלי דס"ל כר' יהושע לכן פסק ראבי"ה כר' יהושע והראיה דלעיל לא כתב פסק ראבי"ה משום דאינו אלא מפרש הירושלמי : ג"מ ול"נ להרן בע"א וה"פ מה שאמר דקי"ל כר"א כו' לאו למימרא דלכן מותר להתענות כל היום דהא ר"א גופה מודה בשבת דבעינן נמי לכם כדאיתא בפסחים פ' אלו דברים אמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם דכתיב וקראת לשבת עונג וא"כ מאי מייתי ראיה מר' אליעזר אדרבה סותר דבריו הוא אלא ודאי ה"פ דקי"ל כר"א וכו' כלומר לענין זה כמו שמקיל ר"א לענין יו"ט דלא בעינן לכם ה"כ קי"ל כוותיה לענין שבת דבתפלה ובתלמוד שרי להתענות לכל הפחות עד חצות אבל לר' יהושע דמחמיר ביו"ט א"כ היה לנו להחמיר בשבת יותר שלא להתענות עד חצות אפי' בתפלה ובתלמוד אך לא ס"ל כוותיה בזה רק ביו"ט ועל זה כתב רבינו וכן פסק ראב"י העזרי ותו לא קשה מידי ודו"ק : [ג] פי' ראיה ברורה אע"ג שקבע מותר ללוות וכו' : מהר"ם [ד] וכן מסיק בהגהת אשר"י שכתב דלא מיקרי יום זה דלא מהני ביה לוה אלא היכא שהיום גורם כגון שקבל עליו להתענות יום שמת בו אביו ומי שקבל עליו בה"ב נ"ל דהוי היום גורם עלייה דמשה רבינו בשלישית שעלה בה' וירד בב' כדאיתא בתוס' שילהי פ' מרובה ומיהו יכול ללוות לב' ה' שחדית ואותן הנוהגים להתענות ערבי ראשי חדשים לא נתכוין זה אלא להתענות יום אחד בחדש איזה יום שהוא ונ"ע אם כבר עברו כל ימי החדש ולא התענה א' מהן עד ער"ח דהוי כמו יום גורם משום החדש או לא. ונראה דלא עדיף מיום זה סתם דלוה ופורע . עי' בת"ה סי' ער"ה : ג"מ [ה] וק"ק דמ"ש מכוס לכוס אחר לשתות מקנקן לכוס א"כ מה צריך לומר לכן נ"ל לפרש מכוס לכוס אחר אע"פ שחוזרין ומריקין לכוס הראשון דהכי משמע דאמר מותר לשתות אחריה שהוא נראה מיותר אלא ר"ל מותר לשתות אחריה באותו כוס ששתתה . [כן מפורש בס"י ובהג"ה מיימוני] ומ"מ היה הרקה שני פעמים לכן נ"ל וכן אפי' הרקה אחת וכלי אחד שלא שתתה דהיינו מקנקן לכוס : ש"י ול"נ דה"פ דמאחר דטעם איסור שתיה אחריה הוא מכח שיצרו של אדם מהרהר אחר שתייתה כמו שכתוב בסמוך וא"כ ס"ד דדוקא מריק כוס ששתה לתוך כוס אחר מותר דמראה בעצמו שאסור לשתות אחריה מאחר שצריך לשינוי זה וא"כ לא יהרהר אבל אם שתתה מקנקן ומריק לתוך כוסה דדרכו בכך ה"א שאסור לכן הוצרך לכתוב וכן וכו' והנלע"ד כתבתי וק"ק

שלטי הגבורים

שאומרים קדים שיהיו תגורים אזורים . תוס' רבינו יהודה פ' מי שמתו במס' ברכות : א ולא ילוהו ויאחר ליום אחר . ובירושלמי מפיק ליה מדכתיב ואני דניאל לא אכלתי וסך לא סכתי זה שלשת שבועות הרי שבתות וכתיב ויהי ביום עשרים וארבעה לחודש וגו' משמע שהתענה ג' ימים רצופים אחר ג' שבתות בב' ג' שבתות שהתענה . גם פסקו רבותי המתענה בשבת אומר עננו באלהי נצור : ב שאלה . על מה שכתבת ההיא דר' יוחנן דאמר ליתיב תעניתא לתעניתא דלאו דוקא למחר אלא אפי' ליום אחר אני מצאתי במדרש מ' אמר רב ליתיב בתעניתא כא' בשבת . תשובה . אין קושיא מה שאמרת דודאי אם יכול לעשות למחר יש לו לע' כן ולא אמרתי אלא כמי שמגלה עצמו חלום לעשות תענית מחר שאין זה דוקא שיתענה מיד על שהתענה בש' שאין הכוונה אלא אע"פ שיש לו רשות להתענות בשבת שתענוג הוא לו אעפ"כ יבקש מחילה ויתענה על שהתענה ומה שכתבת בלוה אדם תעניתו ופורע שאין לו ללוות אלא באונס גדול טעות הוא בידך שהרי א' לוזיף מר וליפרע ושם לא היה אונס כלל כמו שאמרת . אדר"ת : ג שמעתי בשם רבינו האי גאון זצ"ל ש' אדם מתענה תענית חלום רק על ג' דברים ראה ס"ת שנשרף . ויוה"כ בשעת נעילה . ותקרות ביתו או ש' נופלים עכ"ל : ד והאריך ולבסוף כתב קצרתי מאבי"ה קצת עי' פ' כל הבשר גם כתב שאחר ימי ליבון נ' הרגל עבירה וטוב הוא שיאכל עמה שתרצה לטבול אם היא יכולה לטבול : ה ר"י אומר אם רגילים לא' ביחד כשהיא טהורה בקערה אחת אז בימי נדתה יש שינוי שאוכלת בקערה אחת לבדה אבל אם היה רגי' כשהיא טהורה לאכול בקערה לבדה אז צריך לאכול על שלחן אחר בימי נדותה ע"כ : כתב הר"ס אותם שנזהר' מליגע בכסותיהם נדות כשהם חולות שזהו חסידות של שטות . מפי ה"ר טוביה מברא"נה ע"כ והתרומות הד' אסר ע"ש . וגם יש שו"ת מהרמב"ן ע"ש : ו כתב אדוני אבי בתשובה שאם הוא חולה ואשתו נדה ואין מי שישמשנו זולתה מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה בפניו ולא יסה' אפי' בעקבה ולא בכל המקומות המכוסות בה וראויה לה שתיחד בגדים לימי נדותה כדי שיהיו שניהם זוכ'

תמיד

בגדי ישע

דמי כו' . ר"ל דאף יאסור בתשמיש שאינו קבוע דנאמר שנתקדשו כמו עליות ההיכל : (י) אסור להתענות . ונ"ל דגם אליבא דר"י כשהוא עוסק בתורה ובתפלה שרי עד חצות שהוא ו' שעות דהא ס"ל חציו לה' אך בחג הפסח ובחג הסוכות שלרוב פעמים אין הימים יותר ארוכים מהלילות אז אסור לעסוק בדברי השם עד ו' שעות דהא ע"כ צריך להתפלל אחר אכילה תפלת מנחה שישלים מה שיחסר מקודם [illegible]

(טז) וגם מכאן דקדק הרב ר"ש כו' . פי' מלשון רש"י דקדק כן דאמר לעיל דוקא בלחש שהחזן מסיים בלחש להקוראים ה"ה בזמן שהחזן קורא אז אין לומר עמו בקול רם : (יז) וכן אם שתתה מקנקן יריקנו בתוך כוס . ק"ק למה הוצרך לומר זה מ"ש מכוס לכוס או מקנקן לכוס י"ל דמתחלה ה"ק דאם מריקין לכוס אחר אע"פ שחוזרין ומריקין לכוס הראשון מותר וזהו שדייק בדבריו ואמר מותר לשתות אחר [illegible]

הלכתא [*כאן שייך וכן פי' רבינו גרשום עד מן הדין] (וכן) פסק רבינו מאיר על אודות היהודים הקונים מכסים (*ומשכירין) [*ומוכרין] להם נכרי לקבל מכסם בשבת ונראה דבקיבולת מותר* דב"ש מתירין עם השמש כדי שיתן עורות לעבדן אע"ג דמלאכה דאורייתא היא אבל בשכירות אסור כדגרסינן בירושלמי פ"ק דע"ז [הלכה א'] אומנין נכרים שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך ביתם מותר אמר ר"ש בן אלעזר בד"א בקיבולת אבל בשכיר יום אסור בד"א בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע אסור ופסק התם כותיה בשבת ובע"ז ובהלכה כר"ש בן אלעזר והיכי דמי קיבולת גבי מכס כגון שהשכירו כך לשכתבה בה ק' ליטרין אמן לך לך וכו' [*כאן שייך ו את"ו וכו' עד המכמן מיד] : הגה"ה רמז ישראל ששכר נכרי לבנות בית בקבלנות אסור לבנותו בשבת ולא דמי לעורות לעבדן וכלים לכובסן לנכרי דמותר שהם תלוש אבל בית הוא מחובר אסור כדפסק בירושלמי [ע"ז שם] פירקא קמא כרשב"א דאסר מחובר (ותוך התחום דהכי איתא בהג"ה באשרי בשמעתין) וכדמוכח בתוספות [ובפ"ק] דע"ז ולתקן האבנים והקורות והנסרים דזו הוה תלוש מותר לנכרי לתקן רחוק ממקום בנין הבית שלא יהא נראה כבנין ישראל ושמא גם זה אסור כיון שצורך מחובר היא (כב) ובמחובר (בהא) [כה"ג] פליגי ופסיק כרשב"א דאלו לעשות הבנין שמא אף רבנן מודו דאסור דכלים לכובסם דשרו היינו ברשות נכרי דוקא ע"כ לשון ס"ה (סימן רכ"ב) ועוד עיין סוף פרק כל כתבי ופ"ק דע"ז בזה הספר ובתוספות שאנך [עכ"ה] ואם ת"ל שיש לחלק בין הנך שאין ישראל קובע מלאכתו לנכרי לעשות רק בשבת ובנדון זה שקובע לו ליטול המכס בשבת מ"מ נראה להביא ראיה להתיר (מדתניא) [דתנא] [לקמן קנג.] פ' מי שהחשיך לו בדרך* נותן כיסו לנכרי דמשום פסידא שרי ליה רבנן דאי לא שרי ליה אתי לאתויי ד"א ברשות הרבים ה"נ נ"ש וכ"ש להציל מידם דאי לא שרי ליה יפסיד כל חובו בדיחוי כל שהוא אבל לישב אצל הנכרי המקבל המכס אסור כדאמרינן סוף פרק בכל מערבין [עירובין דף לח:] לא יהלך אדם בתוך שדהו לידע מה היא צריכה ולא יטייל אדם על פתח המדינה כדי ליכנס בבית המרחץ מיד וכן פסק רבינו גרשום רמה באחד שקנה סוס בשבת דצריך ללקות מכת מרדות מדרבנן ואם יעלו דמי מכירת הסוס על דמי לקיחתו שקלין ויהבינן לעניים שלא יהא חוטא נשכר ואם אותו מקום פרוץ הוא לענין שבת לפי מה שיראו יחמירו בו יותר כדאמרינן בסנהדרין [דף מו.] ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין : [דף יז] רמט (אין) [ואין] מוכרין לנכרי וכו' [*פי'] אע"ג דהנך אי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת ומיהו מאחר דהנכרי מחמר או

[*סר"י מקורביל מתיר היכא דשכר נכרי על משבעה לתקן לו אפי' בשבת כיון שאין כאן קול שהוא של ישראל ואין כאן מעריס לנכרי עביד בשכרו. ע"כ הג"ה. וכתב עוד שם בסמ"ג מה"ר מקום שמשכלים שכר ישמור סיגורו מתקנת של נכרי ונכרי יכול לו מתחת שלו. מקונטרס הר"י מקורביל]

[*ואיכא למידק למה ליה לר"מ לאהדורי אפרק מי שהחשיך למיפרך מאי דקשיא ליה דהנך אין ישראל קובע מלאכתו בשבת ובנדון זה קובע לו ליטול מכס בשבת לימא דשאני הכא שאין בקבלת המכס איסור דאורייתא י"ל דהתם מקבלי מכס צריכין לכתוב והא איכא מלאכה דאורייתא ועי"ל דלא שאני לן באמירה לנכרי שלא במקום מצוה בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן וא"ת והא קבלת מכס מלתא דפרהסיא הוא וכל כה"ג ליכא מאן דשרי דמהאי טעמא אמרי' בירושלמי בתוך ביתו אסור ואפשר לומר דהתם בדליכא פסידא אבל היכא דאיכא פסידא כי הכא מודו דשרי ואין להקשות דהתם בפ' מי שהחשיך לא שרינן ליה משום פסידא אלא כי היכי דלא ליעביד איסורא רבה דהיינו הולכת ד"א ברה"ר דהוי איסור דאורייתא אבל הכא דכי מקבל המכס ליכא אלא איסורא דרבנן אמאי נשרי איסור אמירה לנכרי דהא הכא נמי איכא למיחש לאיסורא דאורייתא דהיינו שמא יכתוב שכן דרך מקבלי מכסים ונראה דאין דברי הר"מ אלא במי שכבר קנה המכס וצריך לעשות תקנה שלא יפסיד ממונו א"כ במי שחייב לו השר מעות וקנה המכס כדי להציל החוב מידו אבל לקנות מכס להדיא לא שרינן ליה משום הרווחה ומיהו אפשר דבשעת קנייה שרי דהא לא עביד איסורא ולכי מטי שבת כיון דכבר קנוי הוא שרי לשכור לו נכרי בקבולת לקבל לו המכס משום פסידא. עכ"ל ב"י א"ח ס"ס רמ"ד] :

נושא על יד הישראל והישראל היה אסור לעשותו מן התורה גזרו רבנן שלא [ימכור ולא] יגביה ויטעון בידים ומכאן פסק ה"ר יוסף א שאסור לומר לנכרי בערב שבת תעשה מלאכה זו בשבת מפני שהוא כמסייע (כג) אבל בספר התרומה מביא ראיה מפרק מי שהחשיך לו בדרך טתן כיסו לנכרי ופירש רש"י מבעוד יום יתן לו ובגמרא בעי מאי טעמא פירוש הלא שלוחו הוא ומשני אין אדם עומד על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים אלמא אסור אפילו מבעוד [א] יום ליתן לנכרי אי לאו משום דילמא מייתי ליה ישראל גופיה והא לא שייך בשאר מלאכה כמו עשיית האש והדלקת הנר [ב] ובסמ"ג פסק דמותר ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות (*מה שירצה) [*לו בשבת] ובלבד שלא יאמר לנכרי קנה בשבת או

למסור לו בגדים למכור ובלבד שלא יאמר לו מכור בשבת אלא בסתמא מכור וקנה לבשתפוף* ובפרק כל כתבי הקדש כתב בספר התרומה נכרי רב שכיר לישראל או שפחה אם מדליקין את הנר או עושין את האש בשביל הישראל אסור הישראל ליהנות כדתנן [לקמן ד' קכב.] נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל לא ישתמש ישראל לאורו ואין להתיר מטעם דהוי כמו קבלן דמותר (כד) דה"מ שולח אגרות בשבת שאין גוף הישראל נהנה מגוף האיסור אבל הכא שהישראל נהנה מגדר האיסור גופו וממלאכת שבת ודלוי אסור אם נעשה בשביל הישראל (כה) אמנם ה"ר י"ט כתב וז"ל מנעורי הייתי מתפלא על האוסרים להתחמם כנגד מדורות הנכרים הנעשה בשבת בשביל ישראל כי ראיתי אבא מרי ורבינו משולם היו נוהגין היתר ומתחממין וגם הרבה גדולי עולם וטעמא דאמר בעלמא הכל חולים אצל המילה וכן הכל חולים אצל הקור : הגה"ה והאריך בראיות ובסוף תשובתו כתב יהא חלקי מן המתחממים ולא מן הפורשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום ע"כ הגה"ה: עוד פסק בספר התרומה (סי' רכ"ב) דמותר הישראל להניח עבדו ושפחתו הנכרים לעשות מלאכת עצמן [*בשבת] ולא בשביל הישראל [ג] דברי ר' (ישמעאל) [שמעון] ופסק התם כוותיה ואם נר אחר דולק בשבת וגם הנכרי הדליק בשבת עוד הרבה נרות או נתן שמן בנר או הרבה לתת עצים בשבת מותר לישראל ליהנות מהם כיון שמתחלה היה יכול ליהנות קצת מן הנר או מן האש. ואף לדברי האוסרין אם הנכרי עושה האש בשביל התינוק או בשביל חולה שאין בו סכנה מותר אף לבריא: *קא פסקי רבוותא כי האי לישנא בתרא וכרב אשי (פי') בספר התרומה (סי' רל"ג) רנא דרב אשי דשרי (כו) מיירי שצולה הבשר בתוך התנור מכוסה או בקדרה או בשפוד אבל מחוץ לתנור אלא האש אפילו בקדירה אסור דהא לקמן [דף כ.] מייתי לה על מתני' דמשלשלין את הפסח לתנור סמוך לחשיכה מפני שזריזין בני חבורה ומדכרי אהדדי ופריך תלמודא בלא חבורה נמי דהא אמר רב אשי אפילו ב ברחא שרי אפילו בשיל ולא בשיל אלמא רב אשי מיירי בתוך התנור דומיא דפסח (כז) ומשני פסח לא מנתח ורב אשי דשרי באינו שלם ומתבשל מהרה הלכך מותר לתת שפוד של בשר לתוך התנור ופיו מכוסה לצלות עם חשיכה אע"פ שלא יהא מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי כרב אשי ודוקא כשהעוף והטלה אינו שלם אלא מנותח אבל שלם אסור כמו פסח והאי דשרו פסח משום דבני חבורה זריזין הן (כח) אע"פ שיש אש בתוך התנור אבל סמוך לאש חוץ לתנור אסור לצלות ולשפות קדרה אלא אם כן מבושל וצלי כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום כדתנן אין צולין בשר בצל ובילה אלא כדי שיצולו מבעוד יום. (כט) ואוקימנא בבשרא אגומרי היינו חוץ לתנור סמוך לגחלים ולא על גחלים ממש דהיאך יקח הבשר מעל הגחלים אולי הגחלים אינן כבויין (ל) וה"ה קדרה סמוך לגחלים אסור ולמאן (דפסק) [דאסר] כרב ירמיה מדפתי אסור לתת שפוד של בשר אפי' מנותח (לא) ואפילו בתוך התנור : כתב בספר הרוקח ג דקדרה שאצל האש [אעפ"י שעקרה מן האש כל שהיא רותחת אסר"י ותוספות ופי' הר"ן] אין הישראל רשאי להגיס בכף בשבת דהוי בישול כדאמר בפי' ודילמא מגיס ומשני בירה עקורה וטוחה : הגה"ה כתוב באור זרוע רנב כסי"ד בניסן חל בשבת י"מ שאסור ליתן לנכרי מותר החמץ הואיל ויודע שיוליכנו לחוץ [ד] וי"מ דלהסים לפניו והוא יקח מותר ונראה דלדידן דלית לן רשות הרבים דאורייתא מותר ליתן להם אפילו ביד ואפילו ידוע שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברעגנשפור"ק שגלה עירין שחלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו על פי (*רופאי) [*חכמי] העיר ותו' כתבו [*וכן הוא בא"ח סי' שטו] דאסור ליתן ליד נכרי דהוי ליה עקירה וכן לתת לו משכונו אם לא יטלנו דרך מלבוש ועוד כתב דמותר לומר לנכרי תביא נר הדולק דלא הוי אלא טלטול דאפילו לישראל אין אסור אלא משום דהוי בסים לדבר האיסור עכ"ה : [דף מט] רנג נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו פסק ריב"א דה"מ אוכלין שיתכן לאוכלן בחצר אבל דברים אחרים העשויים להוליכם ממקום למקום אסור הוא ליתן אפילו לבית הלל דעד כאן לא קא שרו בית הלל אלא בערב שבת שכבר יצא מרשות ישראל מבעוד יום דמשככם שבת אינן של ישראל אלא של נכרי אבל בשבת לא דמיחזי כמוליך בשליחותו של ישראל ומדבריו דקדק רבינו יואל דאסור לישראל להחזיר משכונות של

[*כתב הגהות מיימוני ויש לאמלוא יותר לומר לנכרי קח לך מעות וקנה הספר פלוני לעצמך ואם אצטרך אקחנו ממך ביותר ולכבד לישראל שאין לנכרי שהיה בספינה וכו' ... ושלום שמואל בן ברוך ז"ל] :

שלטי הגבורים

תמיד שהיא נדה. ובקושי התירו לה לםתקשט בימי נדתה אלא כדי שלא תתגנה על בעלה. ע"כ י"ד :
א בתוס' כתבו דנותנין מזונות לפני הנכרי אבל לא ישים בידו משום דהוי עקירה וכן אסור לתת לו משכונו אם לא יטלנו דרך מלבוש והא דנותנין היינו דוקא כשהרשות בידו לאכלו בחצר ובהכי שרי אע"ג דנטלו והלך לו אבל אם אין הרשות בידו לאכלו בחצר או שיש מזונות מרובים שלא יוכל לאכלם שם אסור ליתן לפניו ולחזיר אסור ליתן כלל כדמשמע פ' מי שהחשיך שהרי אסור לגדל חזירין בתוך ביתו. הג"ה : ב פירש"י ברחא איל גדל לא קשי ליה זיקא ואתי לגלויי פי התנור ליטול כסויו ולא שריק פי התנור סביב כסויו ומוכן הוא לחתות :
ג מורי דודי הר"ר עזריאל אמר לנו בשעת ההגדה מכאן יש ליזהר שאין ניקח מן החמין כדי לתת לתינוק משנכנס שבת לא בלילה ולא למחרתו דלמא מגים ומבשל. הג"ה : בהגהת תשובת רשב"א שהורה היתר גמור להניח הבגדים שבאו מן הכביסה שטוחים בשבת אם שטחן מע"ש. אם היו יבשים או נגובים יכול להניחם שטוחים

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וק"ק שבניהם אמרו אסור וא"כ מאי אבל. וג"ל דאבל קאי אדאמר רב יוסף אסור לומר תעשה בשבת דמשמע דוקא כשאמר לו תעשה בשבת אבל נתן לו מבע"י סתם לעשות מלאכה מותר על זה קאי אבל בספר התרומות אוסר אפי' בבע"י ליתן וכו'. וכ"כ ג"מ : מהר"ם [ב] ומכאן נמי אסר רבינו שמואל בן רבינו ברוך ליתן לנכרי מעות מע"ש כדי שיקנה לו בשבת אבל יכול לומר לנכרי קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר שבת ביותר כדאשכחן גבי חמץ ישראל ונכרי בא"ים בספינה כו' עי' פ' כל שעה ובסמ"ק : [ג] ואין כאן איסור למען ינוח עבדך. כדאמר פ"ד מהוסרי כפרה עבד ואמה עושין מלאכה לעצמן כישראל כו' : ג"מ [ד] נראה דדעת של י"מ זו לאסור אף להשליך לפני הנכרי והוא יקחם והיינו טעמא דלא מסקינן בגמ' דשרי ליתן לפני הנכרי אלא מזונות בעלמא אבל שאר חפצים אסורים אף לב"ה ומותר חמץ דומה לשאר חפצים כו' :
ובאגודה

בגדי ישע

ספרים נמחק מלת לכתחלה ונ"ל דיש ליישבו ע"ד שכתב הטור א"ח סי' ת"נ ישראל שהיה לו תנור ואפו בו נכרים חמץ בפסח אפי' מעות אסור לקבל בשכרו דהו"ל משתכר באיסורי הנאה ואם קיבל כבר המעות מותר ליהנות מהם עכ"ל ע"ז אמר דאף אם בדיעבד נעשה כך שהנכרי משתמש בתנורו של ישראל אסור לכתחלה לישראל לקבל שכר עבור זה ואם קיבל אז מותר ליהנות בהם : (כב) מחובר בהא פליגי. דהא רשב"א קאי את"ק וקאמר דבמחובר אפי' בבתיהם של הנכרי אסור והיינו ע"כ צורך מחובר וק"ל : (כג) אבל בספר התרומה מביא ראיה מפ' מי שהחשיך. ק"ק והלא שניהם דבר א' אמרו דאסור א"כ מאי אבל הוא זה וי"ל דקאי אמה שאמר הר"ר יוסף דאסור לומר תעשה בשבת דמשמע דוקא כשאומר לו תעשה בשבת אבל בסתם ליתן לו מבעוד יום כדי שיעשה מלאכה בשבת מותר אבל בסה"ת אוסר אפי' מבעוד יום ליתן לו : (כד) דה"מ שולח אגרות בשבת שאין גוף הישראל נהנה כו'. וא"ת למה לא סתר דלא דמי אהדדי מטעם הנזכר לעיל דאין מותר אלא מה שהוא ברשות הנכרי אבל כשנעשה ברשות הישראל כגון הכא דהנכרי או השפחה עושים המלאכה בבית ישראל אז אפי' קצץ אסור וי"ל דטעם איסור ברשות ישראל הוא משום דהרואה יאמר שכירי יום נינהו כמו שכתבו התוס' י"ז ע"ב בד"ה אין נותנין כו' אבל הכא בשפחה שבביתו מידע ידיע וברור לכל עולם שדרך לשכור אותם לשנה ולאו שכירי יום נינהו כמ"ש לקמן בהג"ה דף ק"פ סוף ע"ב לכך היה מותר אי לאו טעמא שהישראל נהנה מגוף האיסור ואחר כתבתי זה מצאתי לקמן בהגהות דסתר כן כמו שהקשיתי דכאן אסור משום שהוא ברשות ישראל לקמן דף קעז ע"ב ע"ש:(כה) אמנם הר"ר יו"ט כתב כו'.קאי אמ"ש לפני זה או עושין האש בשביל הישראל ור"ל לחמם בו וכ"ה לקמן בהגהת מרדכי קע"ז ע"ב ע"ש : (כו) מיירי שצולה הבשר מכוסה. עיין בש"ס דף י"ח ע"ב ותמצא המסקנא כך דכ"ע סברי בבשר דבקדירה אם הוא חי לגמרי או בשיל כמאכל בן דרוסאי מותר ואם הוא בשיל ולא בשיל אסור ואין חילוק בין הוא דברחא או דגדיא דבכל חיישינן כשהוא בשיל ולא בשיל שיגלה פי התנור ויחתה דלבשר שהוא בקדירה לא קשיא ליה זיקא ובבשר צלי כשהוא של גדי דאז קשיא ליה זיקא וגם פי התנור שריק בזה סברי כ"ע דמותר בכל ענין דעתה לא חיישינן שיפתיח ויפתח פי התנור דקשיא לה זיקא וכשהוא דברחא ולא שריק כ"ע סברי דאסור אם אינו כמב"ד אף אם הוא חי לגמרי דבצלי לא אסח דעתיה מיניה דראוי לאוכלה בלילה ואתי לחתויי כמ"ש התוס' והרא"ש והר"ן וכשהוא דגדיא ולא שריק או דברחא ושריק בזה פליגי רב אשי סבר אף הכא מותר מאחר דאיכא חדא לטיבותא ממילא ה"ה בבשר שבקדירה כשפי התנור שריק סובר ג"כ דמותר דאיכא חדא לטיבותא ור' ירמיה ס"ל דאם אינו אלא חדא לטיבותא אסור בצלי אפי' בחי לגמרי ובקדירה בבשיל ולא בשיל. ואיכא דאמרי כ"ע סברי כשאיכא חד לטיבותא לא חיישינן שיגלה פי התנור ומותר בין לקדירה בין לצלי בכל ענין כי פליגי דברחא ולא שריק וה"ה בבשר שבקדירה ולא שריק דאיכא תרתי לריעותא לכך אומר ר' ירמיה בבשר שבקדירה בבשיל ולא בשיל ובצלי אפי' בחי ורב אשי מתיר בכל ענין כשהתנור מכוסה אף בלא שריקה אבל כשהתנור פתוח אז דינו כמו בשרא אגומרא דהן בשר בשיל ולא בשיל שיש בקדירה והוא חוץ לתנור סמוך לאש או בשר צלי שבשפוד אף בתוך התנור רק שהוא מגולה אפי' הוא חי לגמרי אסור דגזרינן שמא יחתה מאחר שהוא נראה לעינים ואף במקום שמותר אינו מותר אלא במנותח אבל בעוף שלם שעכ"פ צריך חיתוי כדי שיתבשל אסור אא"כ הוא כמב"ד הרי לך הכלל העולה מדינים הללו ועז"א דר"א דשרי מיירי שצולה הבשר בתוך התנור מכוסה ר"ל שהבשר שהוא בתנור הוא מכוסה שהוא בשר צלי בשפוד והתנור מכוסה או הוא בשר שבקדירה והקדירה עומד בתוך התנור אע"פ שהתנור מגולה באיזהו ענין שיזדמן שהבשר נתעלם מהעין או בקדירה או בשפוד מותר בכל ענין בין חי בין

בשיל ולא בשיל כו' ומוכיח זה ואמר דהא לקמן מייתי לה כו' וקודם שאבאר הוכחה זו אודיעך דבש"ס אמרי' דא"ד דברחא ולא שריק פליגי ר"י ור"א וע"כ מדאמר ולא שריק ולא אמר ולא מכוסה ש"מ דמיירי מתנור שמכוסה אלא דל"י אם אמר זה הלשון בשביל ר"י להודיעך דאף כשמכוסה אוסר אבל ר"א מתיר אף כשאינו מכוסה אף כשהבשר חוץ לקדירה או אמר זה בשביל ר"א להודיעך שמתיר משום שהבשר הוא בתוך התנור שמכוסה ורוצה להוכיח דע"כ בשביל ר"א אמר זה דהא לקמן מייתי כו' ודע שבש"ס שלנו דף כ' אין הג"כן אלא שלבעל התרומה היתה גירסא אחרת שהיתה כתובה בזה הלשון בלא חבורה נמי דהא אמר רב אשי אפי' ברחא שרי ואפי' בשיל ולא בשיל פי' דמאחר שמתיר אפי' דברחא ק"ו שמותר בפסח שהיה של גדי וגם מתיר אפי' בבשיל ולא בשיל וק"ו שמותר בחי לגמרי כמו הפסח שבשעה שהיו משלשלין אותו היה חי לגמרי ואילו היה ר"א מתיר אפי' בחוץ לתנור היה להש"ס לומר עוד אפי' שלישי וכך הול"ל אפי' דברחא אפי' בבשיל ולא בשיל אפי' מחוץ לתנור דבפסח תני שהיו משלשלין אותו בתוך התנור אלא ש"מ דגם ר"א מיירי בתוך התנור דומיא דפסח א"נ הכי דייק מדתלי המקשה קושיא זו במה שתני שבני חבורה זריזין הן דפריך טעמא דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא בלא חבורה נמי כו' ואם היה ר"א מתיר אפי' בחוץ לתנור הו"ל להקשות סתם למה אמר משלשלין בתוך התנור והלא אפי' בחוץ לתנור מותר אלא ש"מ דר"א אינו מתיר אלא בתוך התנור לכך הוצרך להקשות טעמא דבני חבורה כו' הא בלאו הכי נמי מותר וא"ל דגם עתה קשה למה אינו מקשה סתם אהא דאמר ומשלשלין את הפסח שהוא דגדיא וחי לגמרי הא אפי' דברחא ובשיל ולא בשיל נמי שרי ולא הוצרך להקשות מכח הטעם דבני חבורה כו' י"ל דזה לא היה קשה דנוכל לומר דהתנא תני ברבריו פסח משום שהוא דבר הבא לידינו והודיענו כיצד נתנהג בו וה"ה בשאר בשר נמי מותר לכך מקשה מטעם שאמר דבני חבורה זריזים הם והלא בלאו הכי נמי אבל אם ר"א היה איירי אפי' בחוץ לתנור הו"ל להקשות למה תנן בתוך התנור אלא ש"מ דגם ר"א מיירי בתוך התנור וא"כ ש"מ דס"ל להש"ס דהא"ד דאמר דברחא ולא שריק שמשמעותא אבל הוא מכוסה פליגי דמשום דר"א קתני לה דאל"כ מהיכי תיתי לומר דרב אשי מיירי בתוך התנור הרי לך בהדיא דבצלי שפליגי בו ר"י ור"א כמ"ש התוס' נשמע דאף לר"א צריך להיות בתוך התנור המכוסה ממילא שנאמר בקדירה דסגי כשהוא בתוך התנור אף כשהוא מגולה ומה שקשה לפ"ז דר"א מיירי בתוך התנור המכוסה א"כ מה מקשה בלא חבורה נמי דהא אמר ר"א כו' שמא לקמן מיירי בתנור שאינו מכוסה ע"ז כתבו ההגהות לקמן דף קע"ח ע"ב דסתם תנור מיירי במוגף וכן הוא בהגהות אשר"י:(כז) ומשני פסח לא מנתח כו'.הוצרך לפרש לפי גי' זו התירוץ של מנתח משום דרב אשי דמתיר בגדיא ולא שריק לא נוכל לפרש האי מנתח וקשי ליה זיקא דהא הוא מתיר אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא כמ"ש התוס' דף י"ח בד"ה התם בבשרא אגומרא והוצרך לפרש האי מנתח ומתבשל מהרה : (כח) אע"פ שיש אש בתוך התנור. קאי על מ"ש הלכך מותר לתת שפוד של בשר בתוך התנור וכן הוא בהדיא בסמ"ג דף י"ד ע"א : (כט) ואוקימנא בבשרא אגומרא והיינו חוץ לתנור. והא דלא מוקי לה דמיירי אפי' בתוך התנור אלא שאינו מכוסה דבא להשמיענו דאם נצלה מבעו"י כמב"ד שרי אפי' בשרא אגומרא ומעתה מפרש הספר דין כשהוא בשיל כמב"ד ואמר דסמוך לאש אסור לצלות ואפי' לשהות קדירה אא"כ בשיל כמב"ד דשרי אפי' מחוץ לתנור סמוך לגחלים אבל על הגחלים עצמם אסור מפני שמכבה : (ל) וה"ה קדירה סמוך לגחלים כשאינו כמב"ד אסור. ולא תימא דלא חמירא קדירה כצלי אלא לענין שיהא אסור ע"ג גחלים שהזכיר עתה אבל סמוך לא לכך אמר אפי' סמוך אסור כשהוא חוץ לתנור : (לא) ואפי' בתוך התנור י ר"ל
אפילו

נכרי בשבת אפילו ייחד לו מקום מבעוד יום [א] כדקאמר הרב דלא שרי בית הלל אלא בערב שבת שכבר יצא מבית ישראל מבעוד יום. לגמרי : [ב] (*הגה"ה) ורא"בי"ה [*בנו] מתיר היכא דיחד לו מקום מבעוד יום שכבר יצא מרשות ישראל מבעוד יום לגמרי כדתנן פ"ק דפסחים [דף ו.] ייחד לו מקום אין זקוק לבער רנד ולקרות כתבים המובאים בשבת יש אוסרין מדאמרינן פרק שואל [לקמן קמח:] מונה אדם פרפראות על פה אבל לא ע"י הכתב וכן אין קורין בשטרי הדיוטות ונראה דעיון כתב בדרך העברה מותר ואין אסור אלא היכא דאיכא למיגזר למוחק ושטרי מקח וממכר כדאמר פרק בתרא דביצה [דף לז:] גבי אין מקדישין ואין מעריכין ואבי העזרי כתב שמותר לקבל כתבים אפילו לישראל ששולחו לו בשבת ובסוף פ"ק דביצה הארכתי בדבר וע"ש : ת"ר מקבלין קבולת במועד לעשותה אחר המועד ובמועד אסור רנה כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין כו' עכ"ל רי"ף במס' מ"ק פרק מי שהפך (ע"כ הגה"ה):[שם] רנו (לב) אין משלחין אגרות אא"כ קצץ לו דמים דאז הנכרי אדעתא דנפשיה עביד ודוקא באגרות שכתב ידו של ישראל הוא נושא התם בעי קציצה משום דניכר דשל ישראל ויסברו בשבת (*כתב) [*נתן. מ"י] לו אבל (*קצץ לו מעות להוליך) [*לתת לו מעות (מותר). מ"י] מותר דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד [ג] : [שם] רנז אין מפליגין בספינה בשבת מסקינן דאסור ליכנס בספינה בשבת אפי' ללכת כל שהוא וטעמא דנראה כשט ואסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין ואמנם בכל ענין שיבא בספינה בין בשבת בין בערב שבת מותר ללכת בכל הספינה דאמרינן פרק מי שהוציאוהו [עירובין דף מב:] דהלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה דמהלך את כולה דאף על גב דנתנוהו נכרי [*שם] בשבת ולא שבת באויר מחיצות מבעוד יום גם אסור ליכנס בקרון בשבת משום דאסור להשתמש בבעלי חיים או משום טעמא אחרינא שלא יפגעו בו ליסטים ויצטרך לברוח ואין לו אלא ארבע אמות או שמא ישבה וירד מן הקרון אבל רנח לדבר מצוה מפליגין ופירש ר"ת דלכאורה סחורה חשיב דבר מצוה ומותר להפליג אפילו בערב שבת כדאמרינן פ"ק דקדושין [דף ל:] ראה חיים זו אומנות ואמרינן נמי [ב"מ דף כט:] והודעת להם [*את הדרך] זה בית חייהם [*ופירוש שיחיו מהאומנות וכו' מור"ם] וגם אם הולך להתראות פנים לחבירו חשיב דבר מצוה אך אם הולך לטייל זהו דבר הרשות [ד] : (*הגה"ה) [*כ' ראבי"ה] ויש מרבותינו שאומרים דוקא בים אין מפליגין לדבר הרשות משום שינוי הוסת שאין נפשם חוזרת עליהם תוך שלשת ימים שירגילו בכך ואין להם עונג שבת אבל שאר נהרות בריאים ועונג לאדם ע"כ : הורה רבי חנינא כר' ישמעאל רנט דמחוסרין סחיקה מותר לשתות המשקה שזב בשבת כיון שנידוכו מאתמול אע"פ שאין שחוקין היטב הלכך לא מיבעיא ענבים שדרכן ברגל והוליא יין ונתנו בחבית ונתן בהם מים לקלוט הטעם והוא תמד שקורין גיטוא"ה מותר למשוך ממנה דרך ברזא אע"פ שקלט היין מתמלא מהענבים ומתערב עם המים דהלכתא כרבי ישמעאל דשרי לשתות יין הזב מהענבים שחוקים שהרי דורכים אותם ברגל היטב קודם שיתנו בהם מים אלא אפילו גיגית מליאה ענבים ובועטים אותם במקלות ושוהה שם היין קרוב להדם עם הענבים בגיגית והיו מחוסרין דריכה שאין דרוכין רק מעט לא ברגל ולא בקורה גם מאותו גיגית מותר למשוך בברזא בשבת לשתות שהרי משקין הרבה יצאו מע"ש חוץ לענבים בגיגית ואפילו יוצא בשבת מתוך הענבים מהבטל הוא במשקים של היתר שכבר יצאו ולא דמי לדבר שיש לו מתירים שיכול להמתין עד לאחר השבת דאפילו באלף לא בטיל דה"מ כשהאיסור בעין מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר במינו אבל הכי לא ניכרו מעולם אלא מעט מעט שיוצאין מתערבין שם עם המשקין של היתר שיצאו מאתמול ואפילו עצים שנשרו מן הדקל מותרין להסיקן ביום טוב ע"י שמרבה עליהם עצים מוכנים ומבטלם [ביצה דף ד:] (לג) כיון דלית איסורא בעיניה אע"ג שהעצים מוקצים הן בעין וכן חבית מליאה ענבים שלמים וממלאין החבית מיין והענבים לאחר זמן מתבקעין ויוצא [מהן] (כל) היין אף בשבת שקורין רא"פ מותר למשוך ממנו בשבת דרך ברזא ונשתותו כדפרי' שמעט שיוצא בשבת מתערב ומתבטל עם היין שהיה כבר (סה"ת) : רס כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים מכאן פסק רבינו יהודה מפריש דה"ה לתבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ביד נכרי לא מהני חיתוי דישראל אח"כ ואסור משום בשולי נכרים וה"ר יקר חולק דזה הכלל כל שתחלתו או סופו ביד ישראל שרי כתב רא"בן רסא דרך ישר *וטוב [*עי' לקמן בהגהות סוף פרק] להעמיד הקדרה על פטפט א של ברזל שיש לו שלשה רגלים למעלה מן הגחלים או ע"ג אבנים כדתניא [לקמן דף לז:] משהין על גבי כירה ולא בתוך כירה ואין משה אלא מאכל שהוא כמאכל בן דרוסאי או מבושל לגמרי (לד) אבל חי נגמרי לא דהא מבשל [בשבת] והא דאמרינן שכח קדרה ובשלה בשבת דאסור (לה) בחייתא ב קא מיירי :

סליקא להו יציאות השבת

*במה מדליקין [*נהגו לקרות בליל שבת משנה זו לסורות בני ישראל] [דף כ:] רסב מהו דתימא ג לפתילתא נמי לא פי' לא יעשה כמין פתילה ארוכה [ב] כעין שאנו עושין קנדיל"א משעוה ופתילה בשירה שיהיה אסור קמשמע לן דכשר ולא אסור אלא ליתן התיכה של שעוה או של חלב וזפת או אפילו מבושלין וגלולין על הפתילה אסור ד ורבני גרבונא אוסרין נר של שעוה [*שלנו] : רסג מדקאמר מדליקין בהן בחנוכה בשבת שמע מינה אסור להשתמש לאורה אלמא היכא דמותר להשתמש לאורה של הנר אין להדליק (בשבת) כי אם משמנים שהתירו חכמים להדליק על השולחן אם כן פעמים שנותנין נר דולק מע"ש תוך המרתף שירצה למשוך יין בלילה או בחדר שהוא רוצה לשכב אותו נר אסור להיות מחתיכת חלב על הפתילה כי אם משמנים שהתירו חכמים להדליק לצורך לאכול [דלר"ת דס"ל מותר להשתמש בנר חנוכה אסור להדליק בשבת כ"א בשמנים שהתירו כדי להדליק לאכול הרי מותר להשתמש לאו לצורך לאכול קאמר] שהרי נר חנוכה היו נותנין על הפתח מבחוץ ושם לא היו אוכלין אלא לצורך תשמיש אחר וקאמר [*דוקא משום] דאסור להשתמש לאורה : הגה"ה אומר מהר"ם ז"ל שמע רק שיש במקום אחד נר כשר דע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחצר ושבבית והשר מקולי אומר דדבר שיכול לעשותו בלא נר כמו להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר עכ"ה : [דף כא] רסד (לא) [אבל] (להקפות) [מותר] מכאן נראה דמותר ליקח פתילה של קש ולכרוך עליה פשתן או למר גפן או קנבוס כמו אותם שעושין בבית הכנסת בפמוטות שאינם עשויין להדליק אלא להעמיד הפתילה בעמוד וגמי ל"ע אם אסור לעשות פתילה ממנו וא"כ הוא שהוא אסור כמו כן אסור לכרוך על הגמי פשתן או למר גפן דהא אמר כרך דבר (*שאין מדליקין) [*שמדליקין] בו על דבר (*שמדליקין) [*שאין מדליקין] בו אסור אבל להקפות להעמיד הפתילה שרי : רסה דאי לא אדליק ה מדליק ויכול להדליק עד שתכלה רגל מן השוק ומשם ואילך ליכא פרסומי ניסא ואין מצוה בהדלקתם והני מילי לדידהו שהיו מדליקין חוץ לפתח ואין היכר אלא לבני רה"ר אבל אנו שמדליקין בפנים ואין היכרא רק לבני הבית יכול להדליק כל הלילה עד עמוד השחר (וכן פירש באשר"י ורב אלפס):א"כ לשיעורא לתת בהן שמן שתדליק כשיעור זה [ופי' האלפס והיא תני שעה] ומלאתי [*כאן שייך וכן הא דאמר ר"ה וכו' עד פרסום] פי' אחר לשיעורא שאם היתה דולקת כשיעור ורצה לכבותה או להשתמש לאורה שפיר דמי וק"ל אני מרדכי דהא אמרינן בפסיקתא רבתי ביום השמיני נשיא ילמדנו רבינו נר חנוכה רסו שהותיר שמן ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכן כל הימים הותיר ביום ח' עושה לו מדורה בפני עצמו ושורפה לפי שמאחר שהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו ואסור להשתמש בו (א) ומהר"ם תירץ דהתם מיירי כשלא נתן בו שמן אלא כשיעור וכן הא דאמר רב הונא [*דף כג] חצר שיש לו שני פתחים משני צידי רשות הרבים צריכה שני נרות משום חשד דאיכא דחלפי בהא ולא חלפי בהא היינו דוקא לדידהו שהיו מדליקין בחוץ אבל אנו שמדליקין בפנים ליכא חשד אין צריך להדליק אלא בפתח אחד דבני הבית ידעי דהשני פתחים של איש אחד הם וכן הא דבעי הכא שיעורא דמשתקע חמה עד שתכלה רגל מן השוק ה"מ לדידהו שהיה צריך היכר גדול אבל אנו אין אנו חוששין כלל וכן עכשיו שהרגילו להניחה בפנים נראה (ג) דאין קפידא להניחה למעלה מי' (*דליכא) [*דאיכא] פרסום : [דף כב] וכשמניחה מניחה לצד שמאל של כניסת הבית כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ובטפח הסמוך לרשות הרבים וכן בדלת עצמו מניחה מחציו לצד שמאל של כניסה : הגה"ה פירש רבינו יקר דוקא בזמן שיש שם מזוזה אבל אין שם מזוזה צריך לעשות בימין : ונר של שמן שיש לה שני פיות עולה לשתי נרות או אם כפה קערה על הנר שיש לה הרבה פתילות עולה להרבה נרות : הגה"ה רסז הרואה מברך כו' פירש"י שמצא בשם רבינו יצחק בר' יהודה שאמר בשם רבי יעקב בר' יקר דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין ושאין דעתו להדליק בעצמו כגון אכסנאי שלא שמע הברכה. לקמן [דף כג] מסיק קא מדליקי עלאי בגו ביתאי (ג) ומכל מקום צריך לראות כדאמר בסמוך הרואה יומא קמא מברך ב' ומכאן

חדושי אנשי שם

ש"י [א] ובאגודה דף כ"ב כתב כתוב בא"ז דנהגו להתיר בנכרי אלם כו' עד והורגלת לומר לשואל אם תרצה להתענות ממחרת השבת או ממחרת י"ט תניח לנכרי ליטול מתכונו בעצמו והוא יניח המעות ולא יחשב עמו וגם ראיתי בעלי תובות דמביאין עגלות מלאות תבואות בשבת וישראל נותן מפתח אוצרו כו' : מהר"ם [ב] וכל מה שאסרנו מכירה ונתינה עד כדי שיצא מפתח ביתו לב"ה מיירי כשלא ייחד לו מקום אבל בייחד קרוב הדבר להתיר כדתנן פשט העני את ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעה"ב דאוקימנא דפטור ומותר לבעה"ב ויש להחמיר שלא להרגיל הנכרים בכך. אבי"ה ולהר"ר מרדכי נראה דהמדקדק בספר פ"ק דפסחים ימצא דהפי' שכירות לא קניא אלא גבי חמץ מגזרת הכתוב. ע"כ : ש"י [ג] וקשה הואיל והטעם שיסברו שבשבת נתנו לו א"כ מאי שנא ומה חילוק בין קצץ ללא קצץ ויש לומר שכשהוא שכיר יום ומביאו בשבת ממקום קרוב יש קצת הוכחה שבשבת נתנו לו דאם ביום ו' נתנו לו הכתב היה לו לבא ביום ו' הואיל והוא שכיר יום וממקום קרוב ומדלא בא ביום ו' ודאי בשבת נתנו לו אבל כשקצץ אז אין הוכחה כי אף אם נתנו לו ביום ו' יכול לילך כשירצה כי אינו שכיר יום דוקא רק שכר הבאת הכתב דאינו מוכרח לילך בזה היום : מהר"ם [ד] ורבינו יואל הלוי ובנו ראבי"ה החזיקו את דבריו מר"פ אלו מגלחים לשוט כ"ע ל"פ דשלא ברשות הוא למזונות כ"ע ל"פ דמותר כי פליגי להרווחה מר מדמי לה לשוט ומר מדמי לה למזונות : מהר"ם [ה] נ"א אבל כעין פתילה שקורין קנדיל"א הן מזפת הן מחלב ומשעוה הכל כשר ומותר והאי דנקט שעוה איצטריכי ליה ולא זפת וחלב משום דמשעוה רגילין יותר לעשות פתילה כגון קנדיל"א ודברי אנשי נרבוני אינו נראה שאוסרין נר שעוה שלנו ומפרש מ"ד לפתילה נמי לא שאם עשה נר של שעוה כעין שלנו והניחה בכף שעתה הפתילה שבתוך השעוה דולקת גם מתמח השמן כשר יהא אסור קמ"ל : קרבי דגים שנימוחו

שלטי הגבורים

שעוהים וא"ל לסלקן ואין בזה משום מראית העין והאריך וקצרתי : א והמדליק אם סמוך לחשיכה צריך שיבעיר כדי שיעלה האור ברובו כגון שתהא שלהבת עולה מאליה שהולכת ברוב העצים שבאש הבערה תשובה איכא למעבד שלא יבאו להבעיר האש בשבת ועץ אחד שויינן צריך שברוב עביו יאחז האש מבעו"י ואף ברוב הקיפו תהא נמי שלהבת עולה והלכתא הני נרות של שעוה שלנו צריך להדליק רוב הפתילה שיוצאת מתוך השעוה ותהא השלהבת הולכת ברובה אב"ן : ב והא דאמרי' האי קדרה חייתא שפיר דמי. יש לומר דהא דקא שרי קדרה חייתא היינו דוקא בתנור שתומו רב אבל כירה לא. הג"ה מנאתי : ג קרבי דגים שנמוחו. לאו היינו שמן דגים דהא במתני' שרי להדליק בשמן של דגים בלא נתינת שמן לתוכו. ר"י : ד ואפי' נתן לתוכו שמן טוב אסור. כדמשמע לקמן בשמעתין דג' על ג' דרבנן אסרי ולא מסיימי אבל כעין פתילה שקורין קנדיל"ה הן מזפת הן מחלב ומשעוה הכל כשר ומותר והא דנקט שעוה איצטריכא ליה ולא זפת וחלב משום דמשעוה רגילין יותר לעשות פתילה כעין קנדיל"ה ודברי חכמי נרבונא אין נראין שאוסרין נר של שעוה : ה מי שלא הדליק בליל ג' אלא ב' נרות או בליל ד' אלא ג' נרות וכיוצא בזה היה מעשה בלוניל והסכימו שידליק מה שחסר להדליק וא"צ לברך פעם אחרת כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשאה א"כ קמייתא פוטר בתרייתא וכתב הרב רבינו שלמה ז"ל בתשובה מי שלא הדליק בלילה אחד מכל הלילות שוב אין מדליק שכבר הוא דחוי עכ"ל מי שבא ממדינת הים ולא הגיע לביתו עד ליל ב' או ג' מברך שהחיינו בלילה שיתחיל להדליק בביתו. ארה"ת : ואין לעשות הבדלה בנר חנוכה וכן אסור להריח בהדס שעם לולב בסוכות כשמבדיל. א"ז : יש מחכמי צרפת שמצריכין שינית הנר האחרת למטה מנר חנוכה לא למעלה ולא כנגדה ויש נותנין טעם להדליק נר אחרת משום היכר. ארה"ת: ירושלמי במוצ"ש אין מבדילין בנר חנוכה לפי שאין נהנין לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו. ע"כ : לפיכך אנו מברכין בכל לילה שעשה נסים לפי שבכל לילה ולילה היה נס ספוק השמן

אבל שהחיינו אין לברך בכל לילה אע"פ שבכל לילה מתחדש הנס לפי שכבר ברכנו אותה לילה ראשונה על השמן שהיה ואין בשמן מתחדש דבר אלא נעשה בו נס שהספיק. ארה"ת : והמדליק מברך תחלה ואח"כ מדליק כדי לברך עובר לעשייתה. ארה"ת : הדליקו חש"ו לא יצאו בני הבית הדליקה אשה יצאו. א"ז : גמ' אשה ודאי מדלקת כתבו בתוס' ודאי מדלקת אפי' לפטור אחרים ואע"ג דמקרא מגילה לא פטרו אחריני אע"פ שהיו באותו הנס שמא נר חנוכה קולא הוא כדאמר לקמן דמשתתף בפריטי וכי נסיב ולא צריך דסמיך אהדלקה דביתו שתוך לעירו. עכ"ל התוס' : אדם שהדליק נר חנוכה יכול להדליק לאשה ולברך כגון שעומדת אצלו בשעת הברכה אבל בענין אחר נראה למהר"ת שאין לברך ובע"ש צריך להדליק כל הנרות ואפי' נר חנוכה קודם שידליק נר של השלחן שהיה לכבוד שבת שהיא קבלת שבת ודוקא למדליק אבל לא לאחר ובשכר שישראל זהירים בנר ילכו לאורו של הקב"ה שנאמר והיה ה' לך לאור עולם כי אתה תאיר נרי וה' יגיה חשכי זהו על ת"ת כשאדם עוסק בתורה לשמה הקב"ה מגיה חשכו שאינו בא לידי עון ואין מורה בתורה שלא כהלכה ולכן אמר הכתוב והגית בו לשון נוגה כשהקב"ה רואה שלבו של אדם לש"ש אפי' שאין בלבו לדעת עומקה של הלכה הקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מפיו הוראה שלא כהלכה וגדול ת"ת יותר מקיום מצוה שהמצוה אינה מגינה אלא בשעה שעוסק

נב

בגדי ישע

אפי' תוך התנור שמתיר ר"א דהיינו שמכוסה ובשר שבקדירה בנה"ג מאחר שמכוסה כ"כ מותר א"כ אפשר לומר דמאחר שהתנור מכוסה ואפ"ה אסר ר"י בצלי דהא פלוגתייהו בצלי הוא מכ"ש דאסור בקדירה דצריך יותר היתוי דמאחר דלא איכפת ליה לר' ירמיה במכוסה (אז) קדירה יותר חמור ודו"ק וכן משמע לקמן בהג"ה דף קע"ח ע"ב: (לב) אין משלחין איגרת כו'. ס"ל להספר דדוקא בשולח איגרת הוא דבעי קיצץ אבל בכל הנך דחשיב במתני' אע"ג דלא קצץ מתירין ב"ה עם השמש רק שנתנו לנכרי בקיבולת כמש"ל דף ק"ע אע"ג דא"ל סתם עבד לי עורות אלו ולא קצץ כמה יתן לו סבר ליה להספר דסגי בכך והוי כמו קצץ וכ"כ ההגהות לקמן דף קע"ז ע"ש אבל בשלוח איגרת צריך לקצוץ בהדיא ולפרוש כמה יתן לו והטעם הוא משום דאיגרת מחוי בכתב שהם של ישראל לכן אם לא קצץ בהדיא שאז אין הנכרי עביד אדעתיה דנפשיה לגמרי רק עביד גם אדעת ישראל ובכ"מ שיבוא יאמר שהולך בשליחותו של ישראל ומכח זה יראו אחרים מה שיש בידו ויכירו שהוא של ישראל ויסברו שהיום נתן לו מה שאין לחוש כן בשאר מלאכות שאינם ניכרות שהם של ישראל כמו בשולח איגרות אבל אם קצץ אז אף בשולח אינרת מותר וק"ל ואחרי כתבי זה מצאתי שגם הסמ"ג כתב כדברי הספר דף י"ט ע"ג וכתב ע"ז הגאון מהרש"ל בביאור שלו וז"ל אין משלחין איגרת כו' דהכא נמי טעמא משום דמחזי כשלוחו של ישראל ודוקא מע"ש דמחזי כמו שאומר לנכרי שילך למחר בשליחותו ואמירה לנכרי שבות ואפי' אם אמר לו מע"ש עשה זאת בשבת אבל מופלג לפני שבת לא מחזי כאומר עשה מלאכה בשבת וכן עורות לעבדן יכלים לכובס בד' ובה' מותר עכ"ל האשר"י א"כ משמע שהאשר"י מדמה איגרת לעורות לעבדן וכתב טעם א' עליהן וכן דעת הספר נמי שהטעם משום דמחזי בשלוחו ולכך אין משלחין בע"ש ובקצץ מותר כו' ובד' ובה' מותר אפי' בלא קצץ ומה שיש להקשות א"כ אמאי לא אמר הספר חד טעמא אתרוייהו ואמאי אמר בשולח איגרת לפי שיותר ניכר וכו' וי"ל דלא מספיק להספר הטעם בלבד משום דמחזי בשלוחו ולכך אין משלחין בע"ש דבשלמא עורות לעבדן הוי אב מלאכה ממש ונראה מש"ה אסרו

בע"ש ובד' ובה' או בקצץ שרי אבל הבאת כתב אינה נראית כ"כ מלאכה וכ"ש עכשיו שאין לנו רה"ר גמורה א"כ אין בו איסור מלאכה דאורייתא והוי ראוי להתיר אפי' בע"ש ובלא קצץ לכן אמר הספר משום דמחזי יותר וכו' ואדרבה בזה יפה כחו יותר מעורות לעבדן דאפי' רואין אותן איש אחר אינו יודע שהוא של ישראל וכן כלי לכובס אבל מ"מ עיקר הטעם דאסור לשלוח איגרת מע"ש הוא משום דמחזי כשלוחו ולכן קצץ מותר עכ"ל מהרש"ל ז"ל והוא היפך ממה שכתבתי ודבריו ז"ל הם עיקר : (לג) כיון דליכא איסור בעיניה. ר"ל דבזמן שמתהנה אז האיסור מקלי קלי ולא הוי בעין כדאיתא בפ"ק דביצה ומ"ש אע"ג שהעצים הם בעין היינו קודם שנהנה מהם ומש"ה הוי דומיא דיין דהכא כיון שבשעה שמתהנה לא הוי בעין ומה שהיה בעין מקודם זה בע"ש אין קפידא דעדיין לא הגיע זמן איסורן : (לד) אבל בחי לגמרי לא דהא מבשל. ר"ל מפני שיחתה ויהא מבשל אבל לא שאסור משום שהמלאכה נעשית בשבת דהא מתיר קדירה חייתא בפ"ק ועוד שהרי ב"ה מתירין כל המלאכות עם השמש : (לה) בחייתא קמיירי. וכתבו התוס' ריש דף ל"ח והא דשרינן בפ"ק קידרא חייתא היינו דוקא בתנור שהומו רב דבלא תיתוי יתבשל עד למחר אבל כירה דשלים בה אוירא אסור דאיכא למיחש שמא יחתה עכ"ל עוד נ"ל לומר דמאחר שזה מיירי כשאינו בתוך הכירה כמ"ש משהין על גב כירה ולא בתוך הכירה לכך אפי' כשהוא חי אסור כמו שמשמע לעיל סוף דף ק"ע דכשהוא חוץ לתנור אפי' חייתא אסור :

סליק פרק יציאות השבת

פרק ב (א) ומהר"ם תירץ דהתם מיירי כשלא נתן בו שמן אלא כשיעור. וקשה כיון שלא נתן בו אלא בשיעור א"כ היאך היה נותר וי"ל כגון דכבה מעצמו ואנן קי"ל דכבתה אין זקוק לה : (ב) דאין קפידא להניחה למעלה מי' דליכא פירסום. די"ל לאורה הוא צריך משא"כ כשהיא מונחת למטה דאיכא פרסום דדבר העשוי לאורה אין מניחין כ"כ למטה. אשר"י : (ג) ומ"מ צריך לראותה. ר"ל אע"פ שהדליקו עליו בביתו מ"מ מחויב לראות כדי לזכור הנס ומביא ראיה מדאמר בסמוך הרואה כו' וקשה

למה

ואילך א' : (ד) וכן אומר ר"י שנהגו בני אדם שהיו הולכין בגיר"ש ליריד ולא היה דר יהודי באותה עיר ומדליקין בבית הנכרי : השיב רבינו בר' מאיר רסח בנר חנוכה שלא הדליק בלילה כך דעתי נוטה כיון שלא הדליק שוב אינו מדליק (ה) ודיחוי הוא כדתניא מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק דאי לא אדליק מדליק (ומכאן ואילך עבר הזמן) [*שלא] משמע [*דא"כ לא] עשה מצוה מן המובחר וביום אין פרסום נס ניכר [וכ"ש] בשאר לילות לא ידליק ומהר"ם ז"ל היה רגיל [*בשבת] להדליק בשמן זית בנרות קטנות של מתכת וטעמו היה דאם היה של חרס היה צריך בכל לילה חדשים כדתניא (בתוספתא דשבת) [במס' סופרים פ"כ הל"ג] אין מדליקין בנר ישן מניח למעלה מג' טפחים (ו) ואע"ג דנדחית של רבא מ"מ דבריו לא נדחו דלא מדחי לה אלא מכח ספיקא דקאמר דילמא לא אטרחוה רבנן כולי האי וכשהיה מדליק הנרות היה מתחיל לצד שמאל ופונה לצד ימין דאמרי' כל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין וכל הנשאר מן השמן בלילה ראשונה מוסיף עליו לילה שניה וכל שנשאר בלילה אחרונה שורפו בפני עצמו כדי שלא יהנה ממנו כי הנותר אסור בהנאה וכן שנינו בילמדנו ובפסיקתא רבתי : הגה"ה העתקתי ממסכת סופרים [שם הל"ו] מדליק ואומר הנרות האלו אנו מדליקין על הישועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל שמונת ימי חנוכה הנרות האלו קודש (הם) ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד כדי להודות את שמך על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתיך . וגם שמעתי אומרים שמורי רבינו הר"מ ז"ל אומרו עכ"ה : [דף כא] א קסבר כבתה אין זקוק לה רסט ונראה דנר חנוכה אין להשתמש לאורה דרב ור' יוחנן אית להו לקמן [ע"ב] דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה ואם כבתה אין זקוק לה ואביי קיבלה והא דנקט אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה משום בזויי מצוה מכלל דבשאר דברים דליכא בזוי מצוה שרי כגון לקרות ולאכול נראה דלאו דוקא הרצאת מעות דהוא הדין דכל שאר מלאכות לקרות ולאכול אסור לאורה דאפילו בשעת הסכנה שמניחין על שולחנו קאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ומשום הכי נהגו לעשות השמש גדול יותר מהאחרות שאם בא להשתמש שישתמש בנר של חול : [שם] ער ולמהדרין נר לכל א' נראה לר"י שיש יותר הידור לב"ה לילה הראשון א' ומוסיף בכל לילה א' כמו שאנו נוהגין דאז איכא היכרא כנגד ימים (הנכנסים) [היוצאים] ואם יעשה נר לכל א' וא' ואפי' יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכך יש בני אדם בבית (ז) היינו דקאמר המהדרין מן המהדרין או כב"ה או כב"ש : ולילה ב ראשון מברך ג' ברכות להדליק ושעשה נסים ושהחיינו מכאן ואילך מברך שתים להדליק ושעשה נסים דנס כל יומא איתיה: רעא מדליקין מנר לנר וכן הלכתא הלכך מותר להדליק קינסא או נר של חול מנר של מצוה כדי להדליק בו נר של מצוה אחרת וכן בנר של שבת וכן בנרות של בית הכנסת אבל נר של חול אסור להדליק מנר של מצוה אם לא שמדליקין מאותם של חול נר מצוה אחרת כדמוכח בההוא דאין שוקלין כנגד מעשר שני דינרי זהב (סה"ת) [א] : (הגה"ה) מיהו התוס' פירשו נהגו להחמיר שלא להדליק מנר לנר [ע"כ] [ב] וכ"כ רביט שמשון משאנץ ואין לשנות המנהג (ע"כ) : [דף כב] ערב (ומתירין) [מתירין] מבגד לבגד ואע"ג דקסבר שמואל גופיה במנחות [דף מא.] ציצית חובת טלית היא אפילו הכי מתירין כיון שלצורך בגד אחר עושה אבלשלא להניח על בגד אחר (ח) אין לו להסיר [*תוס' ושם מיוחב] אפילו לשמואל ומ"מ נהגו להסיר הציצית מטליתות של מתים וסומכין אהא דמסכת שמחות [פי"ב] שלשה דברים צוה אבא שאול את בניו (ט) הטילו תכלת מאפלוני כו': [שם] רעג הדלקה במקומה בעינן כתב ה"ר יעקב ישראל ה"ה לנר של שבת (י) ובירושלמי דפ' הרואה גרסינן ג המדליק נר של שבת צריך לברך להדליק נר של שבת וכן ביום טוב של יום טוב ונראה דביום הכפורים בלא שבת אין מברכין על הדלקת הנר דלא תקנו לשלום בית אלא בשבת מפני כבוד שבת : [דף כג ע"ב] רעד נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא ונראה לר"י כשחל ר"ח טבת בשבת מפטירין בנרות זכריה ולא בהשמים כסאי וקורין בתורה דר"ח קודם ואח"כ דחנוכה כדי שיפטיר האחרון בנרות דזכריה בדסליק מיניה (יא) ואע"ג *דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם [זבחים פט.] והוה ליה להקדים [ג] ההיא דר"ח מכל מקום פרסומי ניסא עדיף [ד] אף לקדם [ה] : הכי גרסינן [שם] ערה הזא דהוה רגילי ד בשרגא הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן גרסינן הזא דהות רגילה האשה לבדה היתה מתעסקת לכך אמר בזכות האשה נפק חד גברא רבא : רעו דבי נשא דרב שיזבי נראה לר"ת כבר נפטר אביו ולכך אמר האי לישנא אבל מחיים הוה אמר דבי אבוה וכן אמר ר"ת בשם רשב"ם כשכותבין כתובה אם אבי הכלה קיים כותבין ודין כדוכיא דהנעלת ליה מבי אבוה ואם נפטר כבר כותבין מבי נשא ולרבינו שמשון ז"ל משנך נראה דאין הפרש דאשכחן נמי מחיים מבי נשא לקמן פרק מי שהחשיך [*דף קנו] לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכח לגבלא דבי נשא דקא גביל וספי לתורי בטש ביה אתא אבוה *אשכחיה הלכך יכול לכתוב כל מה שירצה וכן יכול לכתוב מבי אבוה אפי' לאחר מיתת האב כדאיתא בגיטין [דף פג.] על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות פי' לעולם אגידא ביה אפי' לאחר מיתת האב נקרא בית אבוה שנאמר שבי אלמנה בית אביך וכבר מת שם אביה : [ו] מזכיר בהודאה וכן עמא דבר להזכיר על הנסים בתפלה רעז בהודאה ובברכת המזון בנודה לך וטעמא משום דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה אבל יעלה ויבא דיו"ט ור"ח מזכיר בתפלה בעבודה ובבהמ"ז בבונה ירושלים דתרוייהו תפלה הם להשיב ישראל לירושלים וכי"ר בב"א : או דילמא כיון דלאו אסור בעשיית מלאכה כו' והא דאמרי' (פ"ב) דמגילה [פ"ג דף כב:] זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור וט' באב קורין ג' שאין בו ביטול מלאכה כגון ר"ח וחול המועד קורין ד' היינו מנהגא בעלמא והכי אמרינן בירושלמי הני נשי רעח דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא בעלמא הוא וכן משמע בפר"א [פ' מ"ד] משום דלא פרקו נזמי הזהב : [שם] ימים שאין בהם קרבן מוסף מכאן פסק בס"ה [ובסמ"ג] דאם רעט שכח ולא אמר על הנסים (יב) בחנוכה ופורים דאין מחזירין אותו והכי איתא בתוספתא ובירושלמי דפרק שלשה שאכלו ושאין בהן מוסף כגון חנוכה ופורים כו' ולא אמרו אין מחזירין ותו גרסי' התם טעה ולא הזכיר של ר"ח בבהמ"ז אין מחזירין אותו מפני שאפשר לו בלא אכילה פי' בלא אכילה דתענוג דהיינו פת הדא דתימא בר"ח (וחנוכה ופורים) (יג) אבל (*לא) בשבת וי"ט שא"א לו בלא אכילה חוזר ומזכירה ונראה לראבי"ה אע"ג דמסיק הכא דהזכרת חנוכה רשות בבהמ"ז מיהו כיון דנהוג כ"ע להזכיר וגם בירך ע"מ להזכיר שוויה עליו כחובה וחוזר וראיה מדפסק בה"ג דאפי' למ"ד תפלת ערבית רשות אם שכח

[*ואין להקשות אדרבה היא הנותנת דמשום שהוא תדיר קורין בשל ר"ח קודם ואח"כ של חנוכה הוא האחרון ולכן מפטירין בשל חנוכה כו' וכמו שכתב המרדכי פרק בני העיר לענין ר"ח של אדר שחל בשבת כו' לא קשה מידי דהרי במרדכי פרק בני העיר בעצמו כתב שם החילוק דשאני ר"ח אדר דמפטירין ביהודע משום דכולל של ר"ח ג"כ בשל שקלים וכו' עד אבל הפטרה דלא משתעי בשל ר"ח נדחית מפני של ר"ח תדא דתדיר קודם כו' הרי לך דכהפטרה שהוא כמו הפטרת חנוכה שאינה מדברת כלל בשל ר"ח נדחת מפני ר"ח וא"כ מדינא היה לקרות בשל חנוכה תחילה ואח"כ בשל ר"ח ולהפטיר בהפטרה דר"ח וזהו יותר קדימה לתדיר ממה שנדחת הפטרתו לגמרי ונקדמם לענין קריאת התורה לחוד ולכן הוצרך לטעמא דפרסומא ניסא . והא דקאמר במרדכי פרק בני העיר לגבי הפטרת אדר דמטעם תדיר קודם מקדימים הקריאה בשל ר"ח ואח"כ בשל שקלים ומפטירין בשל שקלים היינו דוקא באותה הפטרה שמדברת ג"כ בר"ח ואין ר"ח נדחה לגמרי וזה דבר פשוט שפירושו הכי . ממורי מהר"ר משה איסרלש ש"ן] :

שלטי הגבורים

כה והתורה מגינה עליו אפי' בשעה שאין עוסק בה לפי שמתוכה עושה המצות כדת ומאד יש להזהר אפי' במצות דרבנן כגון שלא יהא דבר חוצץ ומי שאין נזהר לא די שלא קיים המצוה אלא שמברך ברכה לבטלה וכן תפלין כשמניח למטה מצמיחת שערות במצח וכן הקשר שלא יניח למטה מצמיחת שערות על הצואר ואם עושה כן לא די שלא קיים המצוה אלא שמברך ברכה לבטלה . וכן בהדלקת נר בשבת כשמדליק בעוד היום גדול כדאמרי' ובלבד שלא יקדים ואם הדליקה צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה לצורך שבת . וכן המדליק ספק חשיכה ספק שבת [הוא] ואסור ליהנות מן הנר . פסקי מהר"ם : א כבתה אין זקוק לה ואי לא אדליק משתקע החמה ידליק כל הלילה ומ"מ עיקר הזמן לאחר שיוצא מבהכ"נ לאלתר ויש להחמיר ולהדליק כשיוצא מבהכ"נ כדי שלא יאחר יותר מדאי ואם איחר מ"מ ידליק כל הלילה ואין לעשות נר חנוכה גדולות יותר מדאי אלא קצת גדולים דסמכינן נמי אתירוצא דקאמר א"נ לשיעורה מכלל דאין לעשותן קטנות . כ"כ אב"ן : ב מי שאין לו בית או שאינו בעירו ואע"פ שמדליקין בביתו מברך שתים שעשה נסים ושהחיינו והוא שלא שמע הברכות אבל מי שהדליק בביתו או שעתיד להדליק או ששמע הברכות אין מברך כלל בראותו אחרים שמדליקין וכן פסקו הבעל העיטור והרשב"א ז"ל . מי שהולך לכפר שאין בו ישראל ולן שם בלילי חנוכה אע"פ שאין לו שם בית מיוחד ואפי' שמדליקין עליו בביתו שמעינן שהר"ר משולם היה נוהג להדליק ולברך לזכרון הנס . ארח"ת : ג הדלקת נר בע"ש מי שאין לו אשה מדליק ומברך ובזה נסתפק מהר"ת אם ד' דרים בבית א' והדליקו ג' וד' לא הדליקה כיון שאין הנר כי אם בשביל שלום בית וכבר יש שלום בית אם יש לו להדליק אם לאו ומיהו נהגו שכל א' מוזהר על שלום בית ומברך . פסקי מהר"ם : יש שואלין למה מניחין בשבת ברכה אמצעית של שבת ואומרים של יו"ט שהיא אתה בחרתנו וכוללין בה של שבת וכן במוסף שבת ור"ח מניחין תכנת ואומרים אתה יצרת והטעם משום דברכות של שבת שהם אתה קדשת ישמח משה אתה אחד לא יפול בהם יפה ערוב של שבת ויו"ט ור"ת כמו שנוכל לומר באתה בחרתנו ואתה יצרת ולכך מניחין וכוללין של שבת באתה בחרתנו ובאתה יצרת ומתהילין בכולן בשל שבת כלומר מזכיר בהן של שבת תחלה וי"א טעם אחר למה מניחין של שבת ואומרים של יו"ט כדי לפרסם שהוא יו"ט . ומזכיר של שבת תחלה לפי שהיא תדירה . ארח"ת : יש מדקדקין מדקאמר הדלקת נר בשבת חובה דא"צ לברך עליה משום דקרי ליה חובה כדאמרי' מים אחרונים חובה והינן טעונין ברכה . ואומר ר"ת דשבוש הוא בידם שהרי כמה מצות הם טעונין ברכה כמו כל המצות שמברך עליהם דהא דקרי למים אחרונים חובה שהם אומר שהרגו הנפש . וגם משום סכנת נפשות דמלח סדומית נתקנה אבל מים ראשונים אינן המורין כ"כ להכי לא קרו להו חובה . ומיהו ברכה שייך טפי בראשונים שהם משום סרך תרומה שלא יבא לידי איסור אבל אחרונים שאינן כ"א להצלה בעלמא לא שייך בהו ברכה אבל הדלקת נר בשבת שייך ברכה דהא איכא עונג ולהכי קרי לה חובה לגבי רחיצת ידים בחמים דלא הוי כ"כ מצוה . ובסדר רב עמרם יש המדליק נר שבת מברך אקב"ו כו' . ועוד י"א טעם אחר שלא לברך כיון שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צריך לכבותה לחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת וזה אינו שהרי גבי כיסוי הדם אע"פ שאם כסהו הרוח שאין חייב לכסות אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נמי גבי מילה איכא מ"ד נולד כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו דם ברית לדידים כשהוא מל לא יברך והתניא ס"פ דמילה המל אומר כו' ועוד אומר ר"ת שאם היה הנר מודלקת ועומדת זקוק לכבותה ולחזור ולהדליקה כדא"ל ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר גבי דביתהו דרב יוסף מאחרה ומדליקה כו' סברה להקדומי כו' הג"ה מצאתי בשם ראבי"ה שאין להדליק פחות מב' נרות אחת כנגד זכור ואחת כנגד שמור וגם אין לאכול בתנר אלא במקום שהדליק על שם וידעת כי שלום אהלך וגו' . שבולי הלקט : שמעתי בשם ר' יהודה חסיד שעומדין ג' כוכבים סדורים זה תחת זה במערב ול"נ שעומדים ג' ואז נדמים כוכב אחד ואז הוא לילה לענין שבת וכן ראוי להחמיר בתענית צבור . אבי"י העזר"י העתקת אור זרוע : ד ובלבד שלא יקדים ולא יאחר . נ"ל שמכאן סמכו הקדמונים לשגר תינוקותיהם מבהכ"נ לבתיהם להשמיע הדלקת נר בזמנה לפני אמור ש"ל ברכו שהוא קבלת קידוש היום ולא יקדימו להדליק קודם תפלת המנחה ולא יאחרו תפלת מעריב . נפלת פענח :

חדושי אנשי שם

שנימותו לאו היינו שומן דגים דהא מתני' שרי להדליק בשומן דגים בלא נתינת שמן לתוכו . תוס' : ש"י כתב באגודה דף קכ"ג שמעתי מי ששותף עם חבירו בנר חנוכה צריך להוסיף מה שיתן לו חבירו : מהר"ם הוי משתתפינא בפריטי . כתב ראבי"ה דס"ה לכל נר מצוה נר שבת ונר יו"ט ע"כ: ג"מ [א] וצ"ע השתא מסוגיין דגמ' דפריך תיובתא לשמואל מהא דסלע של מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב דהא התם אינו שוקל דינרי זהב כדי לשקול כנגדן מעשר שני אחר מה שא"כ הכא דפלוגתייהו כדי להדליק בו נר של מצוה אחרת : [ב] מהר"ם נ"א וכן כתב רבינו שמשון ואין לשנות המנהג וה"ר ישראל כתב אע"ג דקי"ל מדליקין מנר לנר היינו דוקא קודם שנעשית המצוה אבל כבתה מאחר דקי"ל אין זקוק לה אין להדליק מנר לנר ולהכי יש בזוי מצוה בתנס ע"כ : [ג] ש"י וק"ק שלא כתב למעלה דמקדימים ר"ת ולמה אמר בכאן והוה לנו להקדים ר"ח שלא מקדימים ויש לומר דס"פ שרוצה לתרץ מה שנתן טעם להקדים דר"ח מפני ההפטרה שאומרים כדסליק מיניה ולכן קורין חנוכה אחר ר"ח שלא הטעם דתדיר קודם לכך מפרש דבכאן מטעם תדיר אין להקדים דפרסומי ניסא עדיף אף להקדים ולכך היה צריך הטעם מפני ההפטרה : מהר"ם [ד] בדקתי בכ' נוסחאות ואינו . ושמא לענין להקדים נר של חנוכה להדלקת קודם נר של שבת . וכדעת בעל ה"ג בא"ת ובנמוקי הר"ן : ש"י [ה] אף להקדים . וקשה מה אף וי"ל דס"פ פשיטא לבטל א' בודאי פרסום הנס עדיף אבל להקדים לא דמ"מ מפרסמין עתה קודם או אחר ר"ח שלא יתפרסם אח"כ לכך אמר אף להקדים פרסומי ניסא עדיף וק"ל : [ו] מהר"ם מהו להזכיר של חנוכה בתפלה לא מיבעיא ליה דפשיטא דצריך להזכיר משום דתפלה בצבור הוא דאיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז אינה ברבים ליכא פרסומי ניסא כל כך :

והג"ה

מביאין

בגדי ישע

למה הוצרך להביא ראיה מבסמוך והלא גם בכאן אמר הרואה מברך דש"מ דצריך לראות וי"ל דמכאן אין ראיה דשמא לעולם א"צ לראות רק כשרוצה לראות ורואה מברך אבל ממה שאמר בסמוך הרואה יומא קמא מברך ב' מכאן ואילך כו' מזה לשון משמע דמחויב לראות דאל"כ הול"ל הרואה יומא קמא מברך ב' והרואה מכאן ואילך כו' דהיה נשמע דאינו מחויב לראות רק כשיקרה שאחד רואה בלילה אחד ואחד רואה בשאר לילות זה מברך כך וזה מברך כך אלא ש"מ דמחויב לראות לז"א יומא קמא מברך כך מכאן ואילך כך ודו"ק : (ד) וכן אמר ר"י כו' . ר"ל שגם ר"י אומר שאף מי שהדליק בביתו צריך לראות שיהיה במקום ששם נרות כדי שיראה אותם ויזכור הנס וז"ש שנהגו ב"א כו' ר"ל אותם שמדליקין עליהם בביתם וכשיבואו לעיר שאין שם יהודים שלא יוכלו לראות הנרות מחויבים הם להדליק בבית הנכרי כדי שיראו הנרות : (ה) ודיחוי הוא . ר"ל המצות נדחית ונתבטל וא"א לעשותה עוד : (ו) ואע"ג דנדחית ראייתו של רבא . בש"ס דף כ"א ע"ב : (ז) היינו דקאמר ומהדרין . ר"ל כי לפי הפירוש שפי' דקאי אנר איש וביתו קשה למה נקראים מהדרין מן המהדרין בשלמא אם היה קאי על המהדרין נר לכל א' כו' הוי א"ש וק"ל לזה אמר היינו כו' ר"ל כי הם ג' עליות זו למעלה מזו אם לא ידליק בכל לילות רק נר א' הרי א' ואם יעשה כדברי ב"ש הרי ב' או יעשה כדברי ב"ה הרי ג' והנה סברא של א' מהם של ב"ש או של ב"ה יותר מעולה משל אחר ואם לא יעשה כשום אחד מהם אין נקרא מהדר וכשיעשה כסברא הגרועה שמהם נקרא מהדר וכשיעשה כמעולה שבהם נקרא מהדר מן המהדר ודו"ק ואין להקשות בודאי סברת ב"ה יותר מעולה זה אינו דהא איתא בהדיא בש"ס תרי סבי הוו חד עביד כב"ש וחד עביד כב"ה : (ח) אין לו להסיר אפי' לשמואל . ר"ל דס"ל דמתירין מבגד לבגד : (ט) הטילו תכלת מאפלונ"י . מדקאמר מאפלונ"י קדייק אע"ג דאמר הטילו ולא התירו . אשר"י לעיל דף פ"א ע"א : (י) ובירושלמי ר"פ הרואה גרסי' , ר"ל דס"ל להירושלמי דגם בשבת ההדלקה עושה מצוה כמו שאמר בכאן בחנוכה לכך צריך לברך עי' לקמן דף קע"ב ע"ב: (יא) אע"ג דתדיר ושאינו תדיר כו'. ר"ל למה הוצרך ר"י להגיד הטעם דקורין בתורה דר"ח קודם כדי שיפטיר בדסליק מיניה הא בלא"ה איכא טעמא משום דתדיר קודם כו' או ר"ל דק"ל דהו"ל להקדים הפטרה דר"ח קודם מאחר שתדיר ומתרץ כו' ואין להקשות אדרבה היא הנותנת דמשום שהוא תדיר קורין דר"ח קודם וא"כ של חנוכה הוא אחרון ולכך מפטירין של חנוכה וכמו שכתב המרדכי בפ' בני העיר דף שע"ט ע"א בענין ר"ח אדר שחל בשבת כו' לק"מ דהרי במרדכי בפ' בני העיר בעצמו כתב שם החילוק דשאני ר"ח דמפטירין ביהוידע משום דכולל של ר"ח ג"כ כמו בשל שקלים כו' עד אבל ההפטרה שלא משתעי בשל ר"ח נדחית מפני של ר"ח דתדיר קודם כו' הרי לך ההפטרה שהיא כמו ההפטרה דחנוכה שאינה מזכרת כלל משל ר"ח נדחה מפני ההפטרה דר"ח וא"כ מדינא היה לקרות בשל חנוכה תחלה ואח"כ בשל ר"ח ולהפטיר בשל ר"ח ויותר היה זה קדימת להפטיר לתדיר ממה שנדחית הפטרתו לגמרי ונקדמת לענין קריאת התורה לחוד ולכך הוצרך לטעמא דפרסומא ניסא והא דקאמר במרדכי בפ' בני העיר לגבי הפטרת אדר דמטעם תדיר קודם מקדימין הקריאה בשל ר"ח ואח"כ בשל שקלים ומפטירין בשל שקלים היינו דוקא באותה הפטרה שמדברת ג"כ בשל ר"ח ואין ר"ח נדחה לגמרי וזה דבר פשוט שפירושו הכי : (יב) ובחנוכה ובפורים . עי' בתשובות מהר"ש לוריא ז"ל סי' מ"ח ושם תמצא ישוב שאין כאן ס"ס רק שיש חילוק בין סעודות ערבית ושחרית דפורים לסעודת פורים דחיוב בסעודת פורים לא סגי דלא אכיל גם מלת חנוכה נ"ל ליישב דאזיל אליביה דראבי"ה שכתב אח"כ דגם בחנוכה יכול לחזור ואין להקשות למה אמר בר"ח אינו מחזיר נימא ג"כ אם שוייה עליה חובה בבהמ"ז שיחזור וכ"ש הוא דהא ר"ח דאורייתא היא די"ל דחנוכה יותר סברא הוא אם שווייה עליה חובה דיחזור מאחר דכל עיקר קביעותו דחנוכה אינו אלא להלל ולהודות וא"כ אם שויה עליה חובה קביל עליה גם בבהמ"ז קביעות חנוכה שהוא להלל ולהודות . ועי' בהגהות מיימוני פ"ב מהל' ברכות : (יג) אבל לא בשבת ויו"ט שא"א לו בלא אכילה כו' . ר"ל שבר"ח כו' אי בעי לא אכיל פת דבר שיחייב בבהמ"ז אלא יאכל פירות אבל בשבת ויו"ט לא סגי דלא יאכל פת תימה לי דהא אמרי' בע"פ דף ק"כ ששת ימים תאכל מצות ויום השביעי שבת לה' אלהיך מה ז' רשות אף ו' ימים רשות דאי בעי לא אכיל מצה אלא פירות ולפי מה שאמר הכא לא סגי דלא אכיל פת ממילא היה מחויב לאכול מצה ודאי לפי מ"ש תוס' פ' הישן וכ"כ הרשב"א והב"י הביאו סי' קפ"ח דפי' הא דאמר דביו"ט חוזר דקאי דוקא אלילה דאשונה של פסח ושל סוכות דבהם מחויב לאכול כזית מה"ת אבל בכל יו"ט אינו חוזר לפי פירושם א"ש אבל לפי מ"ש הרא"ש פ' שלשה שאכלו והר"ן בפ' הישן והמרדכי בפ"ב דביצה דמחויב לאכול פת ביו"ט כולו קשה . וי"ל דודאי מה"ת אין מחויב לאכול פת ביו"ט אלא בב' לילות הנזכרים ומה שאמר כאן דיו"ט לא סגי דלא אכיל הוא מדרבנן שהם מחויבים לאכול פת ביו"ט כמו בשבת דאמרי' אין בין יו"ט לשבת כו' ואדרבה בקצת דברים החמירו יותר ביו"ט משבת כי היכי דלא ליתי לזלזולי ביה אחר כותבי זה מצאתי קושיא זו שהקשה לקמן בהגהות דף ק"פ ע"ב ותירץ שם בענין אחר דלעולם פת הוא חובה ומ"ש מה ז' רשות ר"ל רשות הוא לאכול מצה דאי בעי אכיל סופגנין ואסקריטין שהוא נ"כ מיני פת שחייב לברך עליהם בהמ"ז אבל אין זה נקרא מצה שיהא יוצא בה לילה ראשונה ע"ש ומה שעוד קשה מפ"ב דסוכה דקאמר גבי שתני' א"ר אלעזר י"ד סעודות חייב אדם

לאכול

(יד) ולא הזכיר של ר"ח חוזר משום דשוויה עליו חובה ה"ג שנה ע"כ ראבי"ה סי' קל"ב [עי' באשר"י פ' ג' שאכלו ובהג"ה במיי' פ"ב מהל' ברכות]: (טו) כתב בה"ג דיחיד אין חוזר ומזכיר בתפלת ערבית אם לא הזכיר של ר"ח [א] לפי שאין מקדשין את החדש בלילה (טז) (וכן ס"[ג]*פי' ר"י) [*וכן כתב רי"ף דאפי'. מ"י] יחיד שלא הזכיר ר"ח בתפלת ערבית אינו חוזר דהא דקאמר ימים שיש בהם קרבן מוסף אם לא אמר מחזירין אותו לא קאי אערבית:[שם] אלא שני וחמישי של תענית ערבית ושחרית ומנחה כו' ערבית דקאמר היינו לפני] תעניתו שהיו רגילין לומר עננו בליל כניסתו אבל ערבית של אחר תענית לא יתפלל עננו ופירש הגאונים עננו אין אנו רגילין לאומרו לא ערבית ולא שחרית אלא במנחה שמא יאחזנו בולמוס או חולי ונמצא שקרן בתפלתו אע"ג שבלאו הכי קבל עליו התענית מ"מ גנאי הוא יותר אם אומר עננו בתפלתו ואח"כ יאכל [ג]: [הגה"ה [*וקשה לר"י] דא"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו ולעיל בפ"ק [דף יא.] קאמר ליזיף מר וליפרע הלא כבר התפלל תענית. עכ"ה] אמנם מנהג הוא שהש"ץ אומר עננו לצבור בתפלת שחרית של תענית בקול רם משום דאי אפשר שלא יתענה אחד מן הצבור (יז) אבל אינו אומרו בלחש (*אפילו) [*לא בשחרית ולא] בערבית שלפניו [ד] כמו היחידים שאינם אומרים אותו רפא ושאלת אם חל ר"ח בשבת מהו להזכיר של שבת ביעלה ויבא ביוצר מי הוי כיום שנתחייב בארבע תפלות להזכירו בכל מקום שיזכיר ראש חדש או לא דמאי שנא ממוסף דמזכירין שבת ובראש חדש נראה לי שאין מזכירין שבת אלא ראש חדש לא אם הזכיר שבת בברכת עבודה *והכי הוא כמפטיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח אבל במוסף יש הזכרת שבת אפי' בלא ר"ח רפב [ה] וגם ר"י פסק כרב גידל ופי' דאפי' ר' יהושע מודה דא"ל להזכיר של ר"ח המפטיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח כיון דנביא בר"ח ליכא (יח) אבל ביוה"כ שחל להיות בשבת בהפטרה של מנחה צריך להזכיר שבת: הגה"ה גם צריך להזכיר שבת בנעילה (*אבל באתה נותן יד לפושעים דלאחר תפלה היא אין מזכירים) (*אבל בנעילה) משום שהוא יום שנתחייב בארבע תפלות דברכה רביעית שהוא קדושת היום מזכיר של שבת [שחרית ערבית ומנחה ה"נ מזכיר. ב"י] [*כאן שייך אבל באתה כו' עד מזכירים] (יט) אבל בשבת [ור"ח] ביוצר ליתא בעבודה כלל לפיכך המזכיר טועה א"ז: וגם פסק רפג דבחנוכה מזכיר על הנסים במוסף של שבת או של ר"ח שאירע בו חנוכה דאין הלכה כרב הונא דאמר אינו מזכיר וכן יו"ט שחל להיות בשבת המפטיר במנחה בשבת מזכיר של יו"ט (כ) מהאי טעמא ויום הוא שנתחייב בארבע תפלות גם הלכה כרבא דאמר יו"ט שחל להיות בשבת רפד (שליח) היורד לפני התיבה אומר מגן אבות וא"כ רצה במנוחתנו וחותם מקדש השבת ואינו מזכיר יו"ט דמגן אבות לא נתקן אלא מפני הסכנה הלכך סגי לו בחתימה של שבת גם פסק רבינו יואל המפטיר במנחה ביוה"כ (*מזכיר של י"ה) [דמזכיר של שבת] [ושבת] (כא) ואומר על התורה (כב) דיום הוא שנתחייב בב' הפטרות [ו] ועוד דלית הלכה כרב אחא דאמר יו"ט שחל להיות בשבת המפטיר במנחה אין מזכיר של י"ט כו' אלא קי"ל דמזכיר שבת וי"ט ה"נ צריך להזכיר שבת וי"ה ורבינו שמשון בן ר"ב פי' דאין לומר אלא עד מגן דוד ותו לא והאריך בראיות ואין לי להאריך דלא נהגינן הכי עכ"ה: שאלמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט מכאן משמע דצריך המפטיר לומר ביה"כ במנחה גם ברכה אחרונה דהיינו על התורה ועל העבודה כו' מידי דהוה אשבת במנחה*: ורבנן הוא דתקון משום סכנה ראיתי כתוב בשם ראבי"ה דלא נתקן אלא לש"ץ ובמקום שאין מנין אין לאומרה והאומרה הויא ברכה לבטלה [*הגה"ה והגאונים פסקו בין יחיד בין צבור צ"ל ויכולו וברכת מגן אבות שמע ברכת מגן מפי ש"ץ יצא ידי חובתו אפי' לא התפלל ערבית ע"כ [ברוקח סי' כ']]: (*שמעי[*שמעינהו] רפה דקא מדלגי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם ויש מדקדקים מכאן דאין מברכין על הלל דר"ח ואפילו בצבור דאמנהגא לא מברכינן וראיה מפרק לולב וערבה דקא שקיל חביט ולא בריך ש"מ קסבר מנהג נביאים הוא ע"כ לא היה מברך על נטילת ערבה דהושענא רבה ור"ת פי' דקסבר מנהג נביאים הוא שלא לברך כלומר הנביאים הנהיגו שלא לברך ומיהו אמנהגא מברכינן דהא יו"ט שני של גליות מנהגא הוא דבקיאינן בקביעא דירחא ואפ"ה מברכינן כמה ברכות ביו"ט שני וכן פי' רבינו תם רפו דנשים מברכות על מ"ע שהזמן גרמא משום דנהגו לעשותן ולקיימן: [*י"ח] *ימים היחיד גומר בהן את הלל פי' בה"ג כל היכא דליכא כינופיא כגון בשחיטת הפסח מקרי יחיד וכן משמע פרק שני דערכין [דף י:] *גומר יש מפרשים גומר קורין כמו ותיקין היו גומרין עם הנץ החמה ופירש ראבי"ה דהמברך בר"ח לגמור לא משתבש דלגמור תרתי משמע ורבינו מאיר היה נוהג אפילו בי"ח ימים שהיחיד גומר הלל לברך לקרות ולא לגמור משום שמא ידלג אות אחת בקריאת הלל: (כג) תניא יחיד לא יתחיל פי' (ראבי"ה) ר"ח יחיד לא יתחיל בברכה ואם טעה והתחיל בברכה גומר ואע"ג דבדיעבד משמע כיון דנהוג נהוג שהרי כן אנו צריכין לפרש לדברי שאר רבותינו שהמפרש יחיד לא [יתחיל] לקרות והנה נהגו אפילו יחיד לקרות לכתחלה הלכך הברכה נמי לא שנא וכן פסק ראבי"ה דיחיד קורא לבדו הלל היכא דלא אפשר אבל מצוה לחזר שיענו אחריו ראשי פרקים: א מביאים עריבה מליאה מים כתב ראבי"ה שמעינן מכאן רפז דמצוה לרחוץ ערב שבת פניו ידיו ורגליו בחמין וחפיפת הראש נמי מצוה בע"ש כדאמרי' (פ"ב [בפירקין דף לא.] גבי שנים שהמרו זה את זה ואמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יקח ת' זוז ואותו יום ע"ש היה והיה הלל חופף את ראשו ופרק חלק [סנהדרין דף צ"ה.] נמי גבי דוד המלך דמטא לארץ פלשתים עד ההוא יומא פניא דמעלי שבתא הוה אבישי בן צרויה חייף רישיה וכן פרק אין צדין [ביצה דף כו:] בההוא בוכרא דאייתי קמי רבא בהדי פניא דמעלי יומא טבא והוה רבא חייף רישיה: [דף כו] רפח כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו פרש"י שאסור לעשות פתילה מקנבוס שקורין קנוו"א וגם למר גפן שקורין קוטון לפי שיוצא מן העץ והעולם נהגו להדליק בצמר גפן וקנבוס בצרפת וגם בשאר מקומות וסומכים על דברי רבינו תם שפירש דלא נקרא צמר גפן וקנבוס יוצא מן העץ כדאמרינן פרק כיצד מברכין [ברכות דף מ.] (וכל) [כל] היכא דשקיל פירא והדר מפיק גוזא מברכין עליו בורא פרי העץ וקנבוס וצמר גפן כי שקלת לפירא דהיינו זרע לא מפיק לא גוזא ולא פירא הלכך פרי האדמה נינהו ור"י הביא ראיה לדבריו מדקאמרינן במנחות פרק הקומץ זוטא [דף טו:] קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים דרבנן אלמא קנבוס מין זרע הוא ולא אילן והא דהוצרך לשוריה ולהתיר פשתן אע"ג דלאו עץ הוא מכל מקום איקרי עץ דכתיב ותטמנם בפשתי העץ *והלכה כרבי עקיבא (*מדליקין) [*דמדליקין] בפתילה רפט שאינה מהובהבת [*לגבי ר"א דשמותי הוא. ועוד לקמן דקאמר הכא כו'. מ"י] כדאמרי' לקמן הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן אלמא כי הדליקה ע"ש לא היתה מחורכת ופסק בספר *המצות מה שנהגו שמדליקות ע"ש ומכבות אותם כדי שתאחוז השלהבת יותר היטב לרווחא דמילתא היא ובה"ג פסיק דהלכתא אין מדליקין בסמרטוטין ולא בפתילה שאינה מחורכת וכן איתא בתוספתא וגם בפי' ר"ח ור"י [חולק] ופסק דבחירוך שמספספה [כ"א שמפספס] באור דרך העברה דכולי עלמא מודו דצריך לעשותו אבל הבהוב גמור להדליק ולכבות אין צריך לעשותו בע"ש (כד) וההוא חשוב כתיקון מנא בשבת: [דף לד.] *אוקימנא מתניתין דספק רצ חשכה מערבין בערובי חצרות וכ"פ ר"ח וכן פי' בהדיא בירושלמי וה"ה עירובי תבשילין ספק חשכה מערבין ופסק ר' יואל וה"ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא דעניית ברכו כתקיעת שופר הוא וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפי' הכי מתיר בע"ש לערב עירובי חצרות בספק חשיכה וה"ה אחר עניית ברכו רבינו יואל ושוב מצאתי בשם רבינו שמריה שהורה כן והביא ראיה כמו שהביא רבינו יואל ומקצת תלמידיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קבל עליו שבת ללא קבל וחזר בו הרב ואסר והביא ראיה מן התוספתא במסכת סוכה התחיל לתקוע שלישית אפילו מיחם בידו מניחו על הארץ ואילו גבי ספק חשיכה תנן במתני' מערבין וטומנין (כה) אלמא חומר בקבלה [א]מבספק: רצא אין טומנין בדבר המוסיף הבל פי' ה"ר יוסף דכל הטמנות [דאסרינן] בדבר המוסיף הבל היינו בבשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי אבל אם הוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ואע"ג דמוסיף הבל טובא וה"ה הטמנה ופירש רבינו תם דאפילו בישל כל צרכו אסור להטמין בדבר המוסיף הבל דכיון דמכסהו מכל צד א"כ היינו לצורך מחר וגם מקפיד פן יתקרר ואיכא למיגזר שמא יחתה אבל להשהותה על גבי כירה או על גבי פטפט שיש אש תחתיו כיון שאינו מכסה את הקדרה מכל צד ושליט ביה אוירא אם כן סתמא לצורך לילה ואפילו לאכול למחר ניכר הדבר שאינו חושש כל כך שתתחממת וליכא למיחש שמא יחתה [ז]: [דף לה] כוכב א' יום ג' לילה אם תראה שלשה ודאי התחילו הכוכבים כולם להכנס ולרדת (*ולימשוך) [*ולמשול] בלילה רצב ושאלתם על בן הנולד סמוך לחשיכה והיה נראה יום אך היו נראים ברקיע כוכבים קטנים מאד והורה ר"י כי יש לסמוך על הכוכבים לספק לכל הפחות ולמול למחרת כיון שלא היה למחר לא שבת ולא יו"ט ואע"פ שהיה הרקיע מזהיר כעין אורה של יום פעמים שאין מתחיל להחשיך כ"כ אע"פ שכבר לילה הוא: [שם] רצג במתא חזו לתרנגולי פי' כשהולכים ליסב (כו) דאע"ג דאמרי אמוראי דשיעור בין השמשות שלשה חלקי מיל ולא יותר היינו לר' יהודה דאמר הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה אבל אנן קי"ל בברכות [דף ב:] דעד צאת הכוכבים יממא הוא והמרינן בפסחים [דף צד:] דמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים מהלך ה' מילין: [ח] [ב]ושוהה כדי לצלות דג קטן ושובת. יש רוצים לומר דמדתני אחר הדלקת הנר כדי לצלות דג קטן [ט] יש להוכיח שאם צריך לשום מלאכה אחרת

הגהות ומ"מ ממ"י א מתני' היא : ב ברייתא בגמ' :

שלטי הגבורים

א מביאין עריבה מלאה חמין. כתב ראבי"ה שמעינן דמצוה לרחוץ או לכל הפחות לחוף ראשו בע"ש ולרחוץ ידיו ורגליו בחמין וללבוש בגדי שבת מיד וכן ביו"ט הכי משמע בפ' ואלו הן מגלחין אבל ביום ה' לא הוי יקרא דשבת אא"כ א"א לרחוץ בע"ש. אין מדליקין בעטרן ומסיק בגמ' שמא ינית ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה שכך היה מנהגו של ר' יהודה ב"ר אילעאי ע"ש מביאין לו עריבה כו' מכאן שמצוה לרחוץ בע"ש פניו ידיו ורגליו בחמין

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] והג"ה סבירא להו דיחיד חוזר בתפלת ערבית ולא ש"ן לפי שאין מקדשים את החדש בלילה אבי"ה סי' קנ"ב כן מצאתי הגי' בשתי נוסחאות מספר המרדכי ובה"ג שלנו פ' תפלת השחר לא כתב כן : ש"י [ב] והנה קשה ה"ג אה"ג וי"ל דחוזר ומזכיר כשלא התחיל בברכה אחרת ואם התחיל בברכה אחרת אינו חוזר דמצינו שבחילוק זה פליגי ר"ת ור"י עוד י"ל שיש חילוק בין ליל יום ראשון לליל יום שני רק דבאגודה דף קע"ה כתב שאין לחלק : ש"י [ג] ק"ק הלא כתב לעיל אין אנו רגילין לומר וא"כ למה ימצא שקרן וי"ל דה"פ שמקשה מקדמונינו שהיו רגילין בעננו לאומרו איך לוה תעניתו אלא לא מיקרי שקרן בתפלתו וה"ה דאין שקרן אם יאחזנו בולמוס וטעם שאנו יותר חוששין לחולי מפני שאנו בגלות תשי כח וכקל מזיק לו חולי כל שהוא : ג"ם [ד] פי' דהא כיון שלא אמר אותו בקול רם לימא ליה בלחש אפ"ה אין לאומרו כלומר לא זו שאינו אומר עננו בתפלת שחרית בלחש דהא יכול לאומרה בקול רם כשחוזר התפלה אלא אפי' תפלת הערבית וכו' : מהר"ם [ה] דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת וכו'. אבל לגבי יוה"כ שחל להיות בשבת צריך להזכיר שבת בנעילה משום שהוא יום שנתחייב בד' תפלות דבברכה רביעית שהיא קדושת היום מזכיר של שבת ערבית שחרית ומנחה ה"נ מזכיר בשלש בנעילה קדושת היום אבל באתה נותן יד לפושעים דלאחר תפלה אינו מזכיר וכן נמי בחנוכה במוספין מדכירנא ליה כי היכי דשחרית וערבית ומנחה בהודאה אבל שבת [ור"ח ביוצר] ליתא בעבודה כלל לפיכך המזכיר טועה. אור זרוע : ש"י [ו] וקשה שהרי אמר לעיל המפטיר בנביא בשבת א"צ להזכיר ר"ח אבל פשיטא דבשבת ויוה"כ שמזכיר דלמה לא יזכיר וי"ל שלמעלה מדבר בימי האמוראים שהיה מנהג בהפטרה במנחה ולכן פשיטא שמזכירים אבל לר' יואל מדבר במנהגנו שאין אנו מפטירין במנחה הוצרך לומר שביוה"כ במנחה מזכירים וכן הסיא דיו"ט שחל להיות בשבת ורבינו יואל מדבר במנהגנו שאין אנו מפטירין במנחה בשבת : מהר"ם [ז] גם ר"י חולק בענין זה בין השהה להטמנה ואסר להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' בשיל כמב"ד. אבל בשיל כל צרכו זה לא הזכיר בתוס' : [ח] והוא יותר מעט את שהרי אדם הולך עשרה פרסאות ליום שהם מ' מילין. ור' יהודה סובר התם משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין ברים פ' מי שהיה ואין שם בגמ' הכרע אם מוכחת כדברי האמוראים ה' מילין אם כדברי ר' יהודה ארבע מילין היה בדוקא : [ט] ושוהה כדי לצלות דג קטן ושובת. בגמ' בתלמוד כך היא הטמין המטמין הדליק אע"ג דמטמינין אף לאחר איסור זמן הדלקה כדמוכח במתני' מ"מ נקט סידורא הכי לאשמועינן הדלקה סמוך לשבת כדאמר לעיל ובלבד שלא יקדים :

בגדי ישע

לאכול בסוכה וטעמא דר"א תשבו כעין תדורו מה דירה א' ביום וא' בלילה אף סוכה כן ורבנן דאמרי אין לדבר קצבה סברי כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה כו' וע"כ היינו לא אכיל פת כלל דאי אכיל חייב לאכול בסוכה כבר הקשה זה הרא"ש פ' שלשה שאכלו ותירץ דה"ק רשות הוא משום סוכה ולעולם חובה הוא משום שמחת יו"ט והאריך ע"ש : (יד) ולא הזכיר של ר"ח חוזר. ר"ל היה חוזר אם לא היה הטעם שאין מקדשין וכדפרישית : (טו) כתב בה"ג דיחיד אין חוזר כו'. והא דכתב בסמוך דצריך לחזור אפשר שיש לחלק בין ליל דיום ראשון של ר"ח לליל יום ב' דר"ח וי"מ דחוזר בשלא התחיל בברכה אחרת ואם התחיל בברכה אחרת אינו חוזר שבחילוק זה פליגי ר"ת ור"י אבל אני חפשתי ומצאתי בספר בה"ג סוף פ' תפלת השחר שכתב וז"ל דהיכא דטעה יחיד ולא אדכיר דר"ח בין בצפרא בין במוסף ובין במנחה הדר מצלי כו' אבל היכא דצלי ערבית ולא אדכיר דר"ח א"צ לחזור אותו דא"ר ענן טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החודש בלילה וה"מ בר"ח אבל טעה ולא אדכיר דשבתא או דיו"ט ודחולו של מועד בערבית מהדרינן ליה ואע"ג דקי"ל תפלת ערבית רשות ה"מ היכא דלא קבעו צלוייה דלא מטרחינן ליה אבל טרח וצלי ולא אדכיר דשבת ויו"ט וחוש"מ קבלה ושוויה עליה חובה והדר מצלי לבר מר"ח דלא הדר מצלי דאין מקדשין את החודש אלא ביום עכ"ל המכוון מדבריו הוא דאם לא היה זה הטעם דאין מקדשין היה חוזר אע"ג דערבית רשות הוא מאחר דצלי קיבל עליה חובה וחייב להחזיר ולזה הביא ראבי"ה ראיה שגם בבהמ"ז דחנוכה אע"פ שהוא רשות מאחר שקיבל עלויה שוויה חוב וע"ש בה"ג יותר דף ד' ע"א ועי' באשר"י ר"פ תפלת השחר שכתב בהדיא וז"ל ובה"ג כתב גבי אין מקדשין החודש בלילה אע"ג דתפלת ערבית רשות כיון דשווייה עליה חובה אי לאו טעמא דאין מקדשין בלילה היה צריך לחזור ולהתפלל. עכ"ל האשר"י בשם בה"ג : (טז) וכן ש"צ. ר"ל אם טעה בשחרית וכן כתב בהדיא בה"ג סוף פ' תפלת השחר וז"ל וש"צ די טעה בכל התפלות מהדרינן ליה ומצלי לבר מן תפלת שחרית דלא מטרחינן ליה למיהדר הדא מפני טורח צבור ועוד שהרי תפלת מוספין לפניו עכ"ל : (יז) אבל א"א בלחש אפי' בערבית שלפניו. ר"ל אע"ג דבערבית אינו חוזר התפלה בקול רם כמו בשחרית : (יח) אבל ביוה"כ כו' צריך להזכיר של שבת ר"ל אפי' לדידן שאין אנו נוהגים כמנהגם לומר הפטרה במנחה דכל שבת עי' ברש"י דף פ"ד ע"א אפ"ה צריך להזכיר של שבת כיון שיש גם בשבת הפטרה בשחרית : דלאחר תפלה הוא : ר"ל ולא מצינו הזכרה תוך התפלה : (יט) אבל בשבת ביוצר. כיון שהשאלה היתה על יוצר לכך כתב יוצר : (כ) מה"ט דיום הוא שנתחייב כו'. ר"ל במ"ש דמזכיר של שבת בנעילה מה"ט דיום הוא וכו' כן אמרי' נמי לענין הפטרה ביו"ט : (כא) ואומר על התורה. לאפוקי מר"ש שכתב בסמוך שאין לאומרו ממילא לא היה מזכיר אף של יוה"כ : (כב) דיום הוא שנתחייב בב' הפטורות. ר"ל אף לדידן שאין אנו נוהגין להפטיר במנחה דשבתא מ"מ יוה"כ הוא שנתחייב בב' הפטורות : (כג) תניא יחיד לא יתחיל. פי' ראבי"ה בר"ח כו'. לכאורה היה נראה דר"ל לאפוקי ביו"ט שהוא חובה ואז מברך אפי' יחיד אבל לקמן בהגדה ס"פ כתב תניא יחיד לא יתחיל פי' רבינו חננאל וכו' נמצא שמ"ס הוא זה שכתוב ר"ח במקום רבינו חננאל וצריך למחוק ראבי"ה : (כד) וההיא חשיב כתיקון מנא בשבת. ר"ל דעל זה הבהוב גמור אמר בגמ' דף ל"א ע"ב דחשיב כתיקון מנא : (כה) אלמא חומר בקבלה מבספק. והא דמשמע לעיל דמותר אחר תקיעת שופר צ"ל דאיירי דתוקעין ואין מקבל עליו שבת בהדיא : (כו) דאע"ג דאמרי אמוראי דשיעור בה"ש ג' חלקי מיל ולא יותר. ר"ל וא"כ למה החמיר להם ביום המעונן שתדליקו נרות מיד כשהולכים התרנגולים לישב שזהו שיעור גדול קודם הלילה ותירץ דבאמת שיעור בין השמשות יותר גדול מג' חלקי מיל רק מה שאמרו האמוראים ג' חלקי מיל היינו לפי סברת ר' יהודה שסובר דהכסיף העליון כו' הוא לילה אבל אנו לא קי"ל בהא כוותיה רק עד צאת הכוכבים יממא הוא ועד זה השיעור הוא מהלך ה' מילין אך צ"ע מה מקשה הספר מעיקרא דממ"נ קשה אם בשעת ישיבת התרנגולים עד הכסיף העליון והשוה לתחתון הוא יותר מג' חלקי מיל או לא דאם אינו יותר א"כ מה מקשה דהא גם השיעור

לאחר הדלקת הנר דמותר לעשות דהדלקת הנר אין זה קבלת שבת (כז) אמנם בה"ג משמע דבהדלקה הויא קבלת שבת דקאמר האי מאן דאית ליה לאדלוקי נר דחנוכה ודשבתא מברך דחנוכה ברישא והדר דשבתא דאי דשבתא ברישא איתסר ליה לאדלוקי ומה שהיה שוהה היינו מפני אותם שלא הדליקו והמדליק יברך עובר לעשייתה ויהיה בדעתו שלא לקבל שבת עד לאחר הדלקת נר שבת ולא כדברי רבינו משולם שפירש שאין לברך על הדלקת הנר של שבת כמו שפי' התוס' אומר מהר"ם רצד דבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו משום דהדלקת נר בשבת חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו לפי שאשתו מברכת עליו בשבילו גם אומר שמותר להדליק בבית בע"ש בקיץ ואוכל בחצר ויהיה לו אורה מן היום משום דנר שבת אינו אלא משום שלא יכשל בעץ או באבן והרי יש לו אורה גדולה ואמר בשם אביו רבינו ברוך כי גדול אחד הנהיג כן בגרמייז"א: הגה"ה רבינו משולם לא היה מברך על הדלקת הנר משום דאמרינן פרק התכלת [מנחות דף מב:] כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכת מצותה אין מברכין עליה ונר שבת אין גמר עשייתה אלא בשעת אכילה כדאמרינן בערבי פסחים [פסחים דף קא.] ור"י אומר שיש לברך ולא קשה מהתכלת דגמר מצותה היא שרואין בה לשמש בבית וליפא הכלים על השולחן: הגה"ה הדלקת נר בשבת חובה היא פי' שצריך לאכול במקום הנר בירושלמי פרק הרואה גרסינן המדליק נר של שבת צריך לברך וכן ביום טוב וי"מ דאין לברך על הנר בליל שבת משום שאם דלקה מבעוד יום לא היה צריך לכבותה ולהדליקה שנית וליתא דהא כיסוי דם אם כסהו הרוח אין צריך לכסות ואפ"ה חייב לכסות [ולברך] כשהוא מגולה וכן נולד כשהוא מהול איכא מ"ד [א] [דאין] צריך להטיף ממנו דם ברית וחייב לברך ועוד אמר ר"ת דצריך לכבותה ולהדליקה כדאמרינן לעיל ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עכ"ל תוספות: רצה ואפילו בת תרי כורי לא שרי לי מר פי' משום דכובדו קובעו ואביי לא קבלה פרק כירה [לקמן דף מה:] דפריך אביי והא כילת חתנים דאדם קובע לו מקום ומותר לנטותה ופרק בתרא דעירובין [*דף קב] גבי הסיא [אסיתא ושרותא] כו' וכן הלכה דמעשה רב ואם כן כל דבר שיש לו תורת כלי לא בטיל משום כובדו: [שם] תוקע ומריע ותוקע בתוספתא דמסכת סוכה [פ"ה] רצו מפר' אהא אפי' מיחם בידו אין מטמינו אלא מניחו על הארץ וכן הדין בעניית ברכו עם הקהל (*הואיל וכבר עשהו קדש) הלכך מי ששהה להתפלל מנחה (הואיל) וכבר ענה ברכו עם הקהל [ג] הואיל וכבר עשהו קדש שוב לא יעשנו חול להתפלל תפלה של חול אלא כמו ששנינו בפרק תפלת השחר [ברכות דף כו:] טעה ולא התפלל כו' מתפלל תפלת ערבית שתים של שבת כ"פ ה"ר שמואל מבייברק: מצאתי בספר המקצעות שכתב בשם רב שרירא גאון רצז מעשה היה בימי אבותינו הקדמונים פעם אחת ע"ש היה ויום המעונן היה וכסבורין העם שהוא חשיכה הדליקו נרות ולא הספיקו להתפלל מנחה עד שנשבה הרוח ונתפזרו העבים וראו השמש ולא התפללו מעריב [ג] והיה שהות ביום והתחילו הנרות לכבות ושאלו חכמי הדור ואמרו אותם שהדליקו אסורים להדליק עוד ולעשות מלאכה שכבר קבלו השבת אבל שאר אנשי העיר מותרין להדליק ובמלאכה מכאן יש להוכיח שהדלקת הנר הרי היא קבלת שבת וגם יש ללמוד דקבלת שבת בטעות לא הויא קבלה ומותרין

במלאכה [ד] (כח) כאביי דשרי לכברויי סלי והיכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט על כרחם נמשכין אחריהם ואסורין במלאכה וכן כתב ר"י ברבי מרדכי דאם הקהל אמרו בע"ש רצח ברכו שאין היחיד שלא היה בבהכ"נ יכול לעשות מלאכה אע"פ שאין רוצה לקבל עדיין שבת (כט) והביא ראיה מפרק במה מדליקין שנתנו חכמים שיעור לחזן בהכ"נ להוליך שופרו לביתו משמע אבל אדם אחר אסור ומיהו יש לדחות [ה]: סליק פירקא

[דף לו] רצט כירה נותנין עליה תבשיל (א) כתוב בספר אור זרוע מותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש כמו שאנו עושים בע"ש שאנו משהים קדרה ע"ג גחלים [ו] עד שאין מבהכ"נ ונראה שמותר לומר לנכרי להסיר אותה מעל הגחלים שהרי אינו מנענע ולא מטלטל ואפילו טלטול מן הצד לא הוי (ב) וגם הישראל עצמו [ז] אפשר שמותר להסירה הואיל ואינו מנענע הגחלים ואינו מתכוין עליהם ואינו מזיזם ממקומם וכ"ש דיכול לומר לנכרי מע"ש שיסירנה בשבת: [אבל דבר שהוא מצטמק ויפה לו אסור] ור"ח [*בתוס' דף לז בד"ה אמר רב ששת] ורש"י פסקו כרבי יוחנן ש דאפי' מצטמק ויפה לו מותר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה דרב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדאמר פ"ק דביצה [דף ד:] וגם לגבי שמואל הלכה כמותו כדאמרינן פרק מי שהוציאוהו [עירובין דף מז:]: *והיכא דנתבשל כמאכל בן דרוסאי (ג) מותר להטמינו בגחלים וה"ה שמותר (ד) להטמין תפוחים ואגסים חיים כי הם ראוים לאכילה יותר משנתבשל כמאכל ב"ד (ה) וה"ה לביצים חיים ומים כדי שיהיו חמין למחר הכל מותר להטמינן לצורך מחר (ו) אבל לצורך הלילה נראה לאסור שמא יחתה בגחלים למהר בישולם: שא י"א דהלכתא כר"י דאמר המבשל בשבת כו' ומיהו בספר המצות פסק כרבי מאיר דאמר המבשל בשבת בשוגג דשרי דסתם מתני' כוותיה במסכת תרומות [פ"ב מ"ג] ובפ"ק דחולין [דף טו.] כי מורי רב לתלמידי מורי להו כר"מ: [דף לח] ב כל שבא בחמין מלפני השבת כו' פי' ה"ר אליעזר ממיץ מכאן דאין שב בישול אחר א בישול וא"כ כל דבר שנתבשל כל צרכו מותר להחזירו לכלי ראשון להתחמם או ליתנו אצל האש ופי' כל שבא בחמין כו' שורין אותו בחמין בכלי ראשון ושלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בכלי ראשון חוץ ממליח הישן וקוליים האספנין ודגים קטנים מלוחים שהדחתן זו היא גמר מלאכתן פירוש אלו ג' וכיוצא בהן שבהדחה בעלמא מתבשלין דבישול אין תלוי לא בכלי ראשון ולא בכלי שני אך לפי דבר שנתבשל כדלקמן במשנתין [דף מב:] גבי מלח דאיכא דאמרי דאפי' בכלי שני נמי בשלה ואיכא דאמרי דאפי' בכלי ראשון נמי לא בשלה ואע"פ שאין בישול אחר בישול מ"מ יש בישול אחר אפיה וצליה כדאמרי' בפסחים [דף מא.] צלאו ואח"כ בשלו חייב (ז) ומוקי לה כרבי יוסי דאמר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח אלמא דיש בישול אחר (*צליה) [*אפיה] וה"ה דיש בישול אחר (*אפיה) [*צליה] הלכך ב יזהר אדם שלא ליתן פת אפוי אף בכלי שני במקום שהיד סולדת בו וגם מצאתי *יש ליזהר כמו כן והמבושל לא יתן אצל האש בחום גדול שהיד סולדת בו ואם עושה חילל שבת מיהו ראבי"ה כתב דלאו מילתא היא [ח] דבפ' כילד מברכין [ברכות ד' לח:] מייתי לה ומסיק

[*פי' דבר הנגלה לא ישים בכלי ראשון שמבשל שם וז"ל הגהת מיימוני פ"ט דהלכות שבת וגם מצאתי יש ליזהר אדם כמו כן. גם דבר מבושל כגון בשר או דגים לא יתן בחום סמוך לאש שאין היס"ב ואם עשה הושטני לו מחטאת דכשם שיש בישול אחר צלי כדפרי' כן יש צלי אחר בישול דחד סברא היא. ע"כ מדברי רא"ש]:

הגהות ממ"י א נ"ב אדליק: ב ברייתא בגמ':

שלטי הגבורים

בחמין כמ"ד מצוה ותפיסת הראש נמי מצוה בע"ש כדאמרי' גבי שנים שאמרו כו': א סמ"ק מיהו בדבר לא ונלול לדברי הכל יש בישול אחר בישול לאחר שנצטנן אם הוא חוזר ומרתיח כדאיתא פ' במה מדליקין גוזרין שמא ירתיח וכדפי' שם בקונטרס עכ"ל והאריך: ב ויזהר שלא יתן אדם פת אפויה אף בכלי שני במקום שהיד סולדת בו שהרי יש דברים רבים שמתבשלין אף בכלי שני ויש שאין מתבשלין אף בכלי ראשון כדמשמע התם גבי

חדושי אנשי שם

ש"י [א] פי' כמו אם נולד מהול שא"צ למול מ"מ אם אינו נימול צריך ברכה כשמל כן נר אף אם הודלק א"צ להדליק מ"מ אם לא הדליק צריך ברכה על ההדלקה: [ב] בתרומת הדשן מדקדק מזה מדקאמר וכבר ענה ברכו משמע דוקא ענו אבל אם לא ענו אפי' אמרו הקהל ברכו יכול להתפלל תפלה עכ"ל ותמיהני על ספר ת"ה שמדקדק מזה. ודין זה כתוב בפירוש באגודה דף קכ"ד: ג"מ [ג] פי' אבל אם התפללו מעריב אפי' שאר אנשי העיר היו אסורין להדליק ובמלאכה: מהר"ם [ד] בפ' תפלת השחר וצ"ע מה ראיה קאמר שהרי אמרו אותם שהדליקו אסורים להדליק ולמלאכה וי"ל דאפיסקא דלקמן קאי דמשמע ליה מדקאמר וכסבורין העם שהיה חשיכה והדליקו משמע שרוב הקהל הדליקו תדע שהרי התפללו כבר תפלת המנחה בצבור וראו השמש ולא התפללו מעריב היו אותם שלא הדליקו מיעוטא ואפ"ה התירו להם להדליק ולעשות מלאכה ולא אמרי' שנמשכין אחר הרוב הואיל ורובא דטעות הוי וה"ק יש ללמוד מכאן דקבלת שבת לרוב הצבור בטעות לא הויא קבלה לאחריני ואותן אחרים מותרין במלאכה כו' ומיהו היכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת כדין המיעוט ע"כ נמשכין אחריהם. וגם מפירש"י פ' תפלת השחר משמע דלצבור כיון דלא מטרחינן להו לחזור ולהתפלל אם התפללו ברכו בטעות ועוד שהיום גדול הויא קבלה ואסורין במלאכה משום תוספת שבת אבל יחיד דמטרחינן ליה לחזור ולהתפלל מותר גם במלאכה. ומיהו בשבת עצמה אם טעו אפי' צבור והתפללו ברכו מבעוד יום אסורין במלאכה שלא לעבור על דברי תורה ובתוס' משמע דאין אסורין בין ביציאתו בין בכניסתו והכי איתא בהאשר"י פ' תפלת השחר. ויש לחוש לדברי הגאונים ועוד דמעשה רב: ג"מ [ה] פי' דדלמא בסתמא שלא אמר ולא כלום א"כ מסתמא קבל עליו לאחר מפסק לתקוע אבל אם אמר איני רוצה לקבל השבת עד שהוליך החזן השופר לביתו כי הכא שאין רוצה כו' יכול להיות דשרי במלאכה או יש לומר מכ"מ ומיהו יש לדחות פי' דדלמא שאני התם שם תקיעות דהוה קבלת שבת יותר מעניין ברכו: [ו] פי' וא"כ לפי זה הוצרכתי לפרש האי לא יתן דמתני' לאיסור שחזרה אבל להשהות מותר כחנניה דלא כרב אלפסי שפסק במסקנא לאיסור שהייה וע"ש: ש"י [ז] וקשה שהרי לעיל כתב ולא על גחלים ממש כו' עד וה"ה קדירה סמוך לגחלים אסור ועוד קשה שהרי לקמן פ' במה טומנין כתב מכאן פסק בסמ"ג דאסר להניח גחלים בוערות תחת הקדרה אע"פ שאין סביב הדפנות ועוד קשה שהרי א"כ אמר בהג"ה דאפי' לנכרי אסור לומר לסלק וי"ל דלעיל מיירי בבשר אגומרי שאסור מפני שהוא מכבה כמו שמבואר לשם בהדיא ומה שאמר לשם ה"ה קדירה סמוך לגחלים ר"ל דוקא סמוך לגחלים שאז בקל יכול לחתות בגחלים אבל בכאן מדבר שהקדירה על הגחלים שאין מכבה כמו בשר וגם אין סביביו גחלים ואין יכול בקל לחתות וכפ' במה טומנין מדבר בהטמנה שיש לחוש יותר לשמא יחתה וכאן מדבר שהן מבושלין כל צרכן ובלא הטמנה יכול לאכול בלילה לכן לא חיישינן והמדקדק ימצא כל זה מבואר במקומו לכן אין צורך להאריך והג"ה מדבר שיש סביב הדפנות כ"כ שא"א להזיז הקדירה שלא יזיז הגחלים דומיא דכסוי דקאי עלה ונמצא מכבה ומבעיר ולכך אפי' לומר לנכרי אסור: ג"מ ול"נ דלא קשה מידי דלעיל מיירי בקדירה שלא בישלה כל צרכה מבעו"י דומיא דבשרא אגומרי דקאי עלה דמיירי בשאינה נצלה מבעו"י וכן לקמן בפ' במה טומנין מיירי בכה"ג לכן אסור ובהג"ה לקמן מיירי שיש סביב הדפנות כ"כ שא"א להזיז בלא תיתוי דומיא דכסוי דקאי עלה ולכן אפי' לומר לנכרי אסור וק"ל: ג"מ [ח] פי' דראיה מדר' יוסי לאו מלתא היא דאסור בישול אחר אפיה דדלמא גם ר' יוסי סבר דאין בישול אחר אפיה ומותר ומה שאמר אבל לא במבושל לאו דטעמא משום בישול אחר אפיה אלא היינו טעמיה דבעינן טעם מצה בפיו וליכא:

וכן

בגדי ישע

של התרנגולים אינו יותר משיעור ג' חלקי מיל ואם הא דתרנגולים יותר אינו מתרץ כלום ונ"ל דמעיקרא ס"ד דהספר דהכסיף העליון והשוה לתחתון הוא צה"כ והות ס"ד דהג' חלקי מיל הם קודם צאת הכוכבים דאין אנו בקיאים מאימתי נקרא משקיעת החמה ולכך הקשה דהא גם עינינו רואות דמישיבת התרנגולים עד צאת הכוכבים הוא יותר מזה השיעור שהרי הוא בערך ה' מילין כמו שפירש ולכך תירץ דגם משקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוא ה' מילין ומה שאומרים האמוראים ג' חלקי מיל הוא להכסיף העליון והשוה להתחתון וזה עדיין אינו יציאת הכוכבים ודו"ק ועיין לקמן דף קע"ח ע"א בהג"ה המתחלת כמה חזו תרנגולין: (כז) אמנם בה"ג משמע דבהדלקה כו'. ומה שקתני אחר הדלקת נר כדי לצלות דג קטן לא קשה מידי ועי' בר"ן דף ק"ו ע"ב ודף ק"ז ע"א: (כח) כאביי דשרי לכברויי כו'. פירש"י לעשן אותם בגפרית ולאחר שהתפלל של שבת בע"ש עיין ברכות דף כ"ז ע"ב ושם מיירי שקיבל עליו בטעות כשינויא דש"ס ומ"ש וגם יש ללמוד כו' הוא מהש"ס זו ולא ממעשה דלעיל א"נ י"ל שקאי אמעשה דהכא והכי דייק דודאי כולם קבלו שבת ואף אותם שלא הדליקו דהא היה חושך ואפ"ה היה מתיר להם לעשות מלאכה ש"מ דקבלת שבת בטעות כו' אבל אותם שהדליקו הואיל ועשו מעשה לכן לא היו מותרין בעשיית מלאכה וק"ל וזה קצת דוחק שהרי מתחלה הוצרך להוכיח מכאן שהדלקת נר ה"ה כקבלת שבת משמע דהו"א דאפי' קבלה לא הוי ואיך מסיק דחמיר ספי הדלקת נרות מאותן שהתפללו של שבת שהתיר להם אביי לכברויי סלי גם איך יש להוכיח מכאן דקבלת שבת בטעות לא הוי קבלה דלמה לא קבלו עליהן אותן שלא הדליקו שהרי לא הספיקו להתפלל מנחה עד שראו השמש שוב מצאתי שכתב ברוקח סי' מ"ח על האי מעשה דיום מעונן הוי וכסבורין העם וכו' עד וארז"ל שאותן שקבלו השבת אסורין במלאכה ואותן שלא קבלו עליהן מותרין להדליק ומסקנא בברכות בפ' ת"ה מי שהתפלל וקבל שבת בטעות מותר בעשיית מלאכה דאביי שרי ליה לרב דימי לכברויי סלי עכ"ל משמע משם דההיא מסקנא דברכות הוא דלא כפסק רבותינו שאסרו לאותן שהדליקו וקבלו עליהן השבת לעשות מלאכה דשם מסקינן דקבלה בטעות לא הויא קבלה ומותר. ועל דרך זה צריך לפרש דעת המרדכי ודו"ק. וע"ל דף קפ"א בהג"ה ששם משמע קצת דר"ל דמכאן יש ללמוד וצ"ע: (כט) והביא ראיה מפ' במה מדליקין שנתנו חכמים שיעור כו'. משמע אבל אדם אחר אסור וצ"ע דהא בהדיא בש"ס אמר דאפי' אדם אחר מותר לעשות מלאכה אח"כ דקאמר א"ר יוסי בר חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר ו' תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת כו' ואפשר לומר דהריב"ם מפרש דמ"ש שאם בא להדליק קאי דוקא אחזן הכנסת ולא על אדם אחר וה"ק שאם החזן רוצה להדליק ידליק מאחר שנתנו לו חכמים רשות כו' לכן אם רוצה להדליק באותו הזמן שיוכל להוליך שופרו ורוצה לעשות מלאכה אחרת במקומה והשופר יניח במקום אשר הוא שם יכול לעשות כן דמ"ל מלאכה זו או זו מאחר שהתירו לו חכמים להוליך שופרו ה"ה מלאכה אחרת מותרת לו אבל לאדם אחר אסור. ומסיים הספר ויש לדחות ר"ל דנוכל לפרש דמ"ש שאם רוצה להדליק כו' דקאי על כל אדם ור"ל מאחר שנתנו חכמים רשות להחזן וכו' ולכן אם שום אדם רוצה להדליק בשעה שהחזן מוליך שופרו מדליק. וי"מ דהריב"ם ה"ק שנתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת ר"ל שהיה מותר לחזן הכנסת להוליך שופרו וכן לכל אדם לעשות מלאכה בשיעור הזה של הולכת שופר וה"מ שהצבור לא קבלו עליהם השבת עד תשלום השיעור הזה אבל אדם אחר שאין לו שיעור ידוע שיהיו הצבור ממתינים עליו אלא הצבור מקבלין עליהם השבת אסור היחיד לעשות מלאכה דבע"כ היחיד נגרר אחר הרוב ומה שמתיר לעשות מלאכה היינו תוך שיעור זה שעדיין לא מקבלין עליהם הרוב השבת דלא קבלו עליהם השבת אלא כשנשלם השיעור של הולכת השופר ודו"ק וזה הפירוש הוא אמת ומ"ש ומיהו יש לדחות ר"ל דהא נדחו התם דברי ר' יוסי ב"ח כדאיתא התם דף ל"ה א"ל א"כ נתת דבריך לשיעורין כו' ממילא נתנו חכמים הראשונים שיעור כו' יכול לחיות דאף היחיד יכול לעשות מלאכה כשלא קיבל עליו השבת ודו"ק ועיין לקמן דף קס"א ע"ב בהג"ה שכ' שם בהדיא משמע דאח"כ אסור וי"ל כפי הפי' שכתבתי עתה דלאחר השלמת השיעור של חזן דהיינו כשקבלו הקהל עליהם השבת אסור לכ"ע. ובש"ג הקשה עוד קושיות על הריב"ם ותירצם ולא הבנתי רוב דבריו לכך לא הבאתים ע"ש דף ק"ב ע"א: סליק פרק במה מדליקין

פרק ג (א) כתוב בספר א"ז כו'. הוי יודע דלדעת הרי"ף והרמב"ם וסיעתם אסור להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה תבשיל שלא נתבשל כל צרכו או שנתבשל כל צרכו אלא שהוא מצטמק ויפה לו ובקדירה שהוא חי לגמרי מותר אבל בצלי בבשרא אגומרי אסור לשהות בשר חי אא"כ נתבשל מבעו"י כמב"ד ולדעת רש"י ותוס' וסיעתם כל שהגיע למאכל ב"ד מיקרי בשיל וש"ד אלא כשהתחיל להתבשל קצת ולא הגיע למב"ד אז צריך להיות גרוף או קטום וכן היא הסכמת הא"ז ומ"ש מותר להשהות הקדירה כו' היינו כשנתבשל כמב"ד: (ב) וגם ישראל עצמו אפשר שמותר להסיר כו'. וקשה הרי לעיל דף ק"ע ע"ד כתב ולא על גבי גחלים ממש ה"ה קדירה סמוך לגחלים אסור ועוד קשה שהרי לקמן בפ' במ"ט דף קע"ג ע"א כתב מכאן פסק בסמ"ג דאסור להניח גחלים בוערות כו' ועוד קשה ממה שכתב ראבי"ה שם אבל היכא דאיכא גחלים לוחשות כו' אין לישראל ליטול ובהג"ה הוסיף לומר דאפי' לנכרי אסור לומר לסלק וי"ל דלעיל דף ק"ע ע"ב איירי בבשרא אגומרי דאסור מפני שהוא מכבה ומה שכ' שם הוא הדין קדירה סמוך לגחלים ר"ל דוקא סמוך לגחלים שאז בקל יכול לחתות בגחלים אבל בכאן מדבר שהקדירה על גבי הגחלים שאין מכבה כמו בשר וגם אין סביביו גחלים ואין בקל יכול לחתות ובפ' במ"ט מיירי הכל בהטמנה שיש לחוש יותר שמא יחתה בגחלים ולקמן בהג"ה איירי שיש גחלים סביב לדפנות כ"כ שא"א להזיז הקדירה שלא יזיז הגחלים דומיא דכיסוי דקאי עלה ונמצא מכבה ומבעיר ולכך אפי' לומר לנכרי אסור: (ג) מותר להטמינו. נראה להטמינו לאו דוקא בתורת הטמנה דהא הרא"ש והר"ן כולהו מסכימים דאפי' נתבשל כל צרכו אסור להטמינו בדבר המוסיף הבל ולא כרשב"ם דמתיר וכן פסק המרדכי בסמוך ריש פ' במה טומנין דבכל הקדירות איירי כו' ע"ש ועוד דבהאי פ' כירה לאו בהטמנה איירי רק מדין שהייה ועוד דהאי דין הסמוך דמותר להטמין פירות חיים כו' כתבוה התוס' והרא"ש דמותר מטעם דקי"ל כחנניא וחנניא בשהייה מיירי ולא בהטמנה עוד י"ל דהמרדכי כתב כאן דינים הללו ששניהם רשב"ם אמרם בדין הטמנה כמ"ש התוס' והרא"ש ר"פ בשמו והיה כתב כן בדין הטמנה שהוא משוה דין הטמנה לדין שהייה דהיכא שנתבשל כמב"ד שמותר להטמינו בדבר המוסיף הבל כמ"ש התוס' והרא"ש ר"פ בשמו ומדבריו אלו נלמוד הדין בשהייה ודו"ק וע"ל בהג"ה דף קפ"א ע"ב: (ד) להטמין תפוחים. ר"ל אע"פ שלצלות בשר חי בבשרא אגומרי אסור אא"כ נתבשל כמב"ד: (ה) וה"ה לביצים חיים כו'. סוף פ"ק תנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעו"י כמב"ד ומוקי הספר משנה זו כשצולה לצורך הלילה אבל לצורך מחר מותר. אך הלשון שאמר הספר אבל לצורך הלילה נראה דאסור דמשמע כאלו היה הדבר ספק לו וזה מגומגם הוא דהא תנן בהדיא אין צולין וכו' ונ"ל ליישב דה"ק שנראה לו דאסור דקתני ר"ל לצורך הלילה ולצורך מחר הוא מותר ודו"ק: (ו) אבל לצורך הלילה נראה דאסור. וכ"כ התוס' והרא"ש ר"פ במה טומנין אבצל וביצה משום דאינן ראוין לאכול חיין כ"כ ונ"ל דה"ה מים אבל פירות מותר אפי' לצורך הלילה כ"כ שם בהדיא וכן בטור ס"ס רנ"ז ע"ש וכן מתיר בסמוך ליתן פירות בתוך הכבלו"ש וא"צ לחלק בין כבלו"ש דהתם אינו סמוך לאש דהכבלו"ש מפסיק: (ז) ומוקי לה כו'. הא דאמר הספר ומוקי לה כר' יוסי כו' י"ל משום דלא תחלוק בין פסח לשאר מקומות לכך מביא ומוקי כו' ר"ל דאם שאני פסח משאר מקומות לא היה צריך לאוקמי כר"י דאדרבה נימא שהוא ככ"ע דהכל מודים גבי פסח אלא ודאי ל"ש וגם רוצה להביא ראיה מר"י דאין בישול אחר אפיה ומדברי ר"י לחודיה לא היה ראיה דשמא שאני מצה הואיל ובעינן טעם מצה כמ"ש ראבי"ה בסמוך לכך אמר ומוקי לה כר"י ש"מ דהתלמודא מביא ראיה ממה שמצינו שיש בישול אחר אפיה כן יש בישול אחר צליה ממילא נשמע דטעמא דר"י הוא משום דיש בישול אחר אפיה וז"ש הספר אחר כך אלמא דיש בישול אחר צליה ר"ל מה שאמר צלאו ואח"כ בשלו דחייב וה"ה דיש בישול

אחר

דע"כ לא קאמר ר' יוסי אלא לגבי מלח דבעינן פעם מלא פיו וליכא : [א] [מחלוקת בקרקע] ופרש"י דפליגי בחמין שהוחמו מע"ש והר"ש פי' בחמין שהוחמו בשבת עצמה] וכן פסק בספר רוקח [שם] א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה דאמר שג בחמין אסור בלונן מותר. ופרי בלונן להתעטף פי' לספוף על אבריו אבל רחיצה לא שרי אפילו בלונן ואפילו בקרקע. פר"י והני מילי קרקע דומיא דכלי כגון בריכה דומיא דכלי שנופסקת מן הנהר אבל נהר ממש] שרי לכולי עלמא וכן פירש רבינו אבי העזרי דתניא בפרק שמונה שרצים [לקמן דף קט.] רוחצין במי (גדר) [גרר] במי חמתן במי א עבריא. (ע"כ) [*בשבת] להקר בלא שפשוף מותר : שמע מינה (ט) *הפשירן לא זהו בישולן [*כן גי' ר"ח והאלפסי] (א) והא דלא הניחו בכלי ראשון גזרה שמא יתבשל וה"ה ליין דש ומים דמותר להפשר היינו בכלי ש"י אבל לא בכ"ר ולא כנגד המדורה מקום שיוכל (להתבשל) [להתפשר] וכן משמע בירושל'. בספר המצות כתב שמעיין מיהא מים מותר להפשירן לכ"ע וה"ה ליין וסמן דהלכה כשמואל דשרי כשאין היד סולדת בו וכן היה נוהג [בבית] ר"י מפרי"ש וכן כתב המיימוני מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפוג לנתו וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה וכתב רבינו אבי העזרי דאין לתת פירות תוך הסוכל"ש בבית החורף כדי שיצולו דלא גריע ממים אבל מבעוד יום מותר לתתם שם (ב) : אמתחמם שה אדם כנגד המדורה מכאן יש להוכיח דמי שרחץ ידיו במים לא יעמוד נגד המדורה לחמם ידיו שיש לחוש שיפשירו מים שעל ידיו : ב האלפס והקדירה כו' רשב"ם שו היה אומר [א] דעירוי ככלי שני ודייק מרישא דקאמר לא יתן לתוכו תבלין ולא קאמר לא יערה על תבלין שבקערה מכלל דשרי לערות וכן קיימא לן פרק כילד צולין [פסחים דף עו.] דתתאה גבר ור"ת פירש דעירוי ככלי ראשון ודייק מסיפא דקאמר אבל נותן לתוך הקערה ולא קאמר אבל מערה לתוך הקערה רותחין על התבלין ואע"ג דקי"ל דתתאה גבר מיהא חם לתוך צונן כדי קליפה מיהא מבשל אע"ג דגבי אמבטי שרי ב"ה חם לתוך צונן שאני התם דמים צוננים כחם גדול לננן שז הלכך במליגת תרנגולים אם עירה עליהם מכלי ראשון א"צ לקלוף אלא הטור ולא יותר ואמנם פעמים דאפילו קליפה אינו צריך אם ראש התרגגולת למעלה דאז הגולה שוכבת ומגינה מפני הרותחין וכתב ראבי"ה קבלתי דכלי שני נהי דאינו מבשל בולע ומפליט הוי ואם מלגו תרנגולת טרפה וכשרה יחד נראה דאסור [ג] שומן הטרפה נדבק לאחר ומפעפע למים ונבלע בדבר קל (ג) מדם [ג] כדמוכח פרק כל הבשר [חולין דף קיב:] גבי מרי בר רחל דאמליחה ליה חתיכה של נבילה בהדי שחוטה דאפילו בכלי מנוקב אסור הלכך אין לדמותה לשני כשרות שנמלגו יחד דאע"ג (י) דליכא למימר בהו דמא מישרק שריק מיהו אין נדבק בדבר קל כשומן מיהא לאחר מליגות הכשרות נמי אין להחזירם ליורה ולהרתיחם פעם שנית כדי [למלוג] בהם שנית או להדיח בהם הקערות שאז נאסר הכל מדמו שנפלט בתוך הכלי בראשונה [ד] ובס"ה כתבו דמשום הרחקה זו נהגו לרחוץ לואר התרגגולין יפה יפה : [שם] שה מלח הרי הוא כתבלין כתב ראבי"ה הלכה כאיכא דאמרי דמלח אפילו בכלי ראשון נמי לא בשיל וכן פי' ר"ח אבל האלפסי (יא) תפס שיטתו כלישנא קמא [ה] דבכלי שני נמי בשיל (ד) ור"י פי' כר"ח דסברי לפסוק כר"נ (ה) וה"ר דן אמר לי דממלח שלנו דמתקנין אותו ע"י בישול אין לחוש כדתניא [לקמן דף קמה:] כל שבא בחמין לפני השבת כו' ומ"מ (יב) המחמיר תע"ב שלא ליתן מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו הואיל ואיכא איסור דאורייתא בבישול : [שם] שט ²דליכא מילתא בישולא כבשרא דתורא משמע דבשרא דתורא לא בשלה אפילו בכלי ראשון אלא ע"י רתיחות ומכאן היה משמע (יג) להתיר בשר יבש שרחץ אותו בכלי ראשון שהוגבה (ו) מעל האור שנה מרתיחותיו ומכל מקום אין להתיר דנהי דהבשר אינו מתבשל דלא שייך בו בישול מ"מ הבשר בולע דם מידי דהוה אכלי דלא שייך בו בישול אפ"ה בלע ע"י כלי ראשון : שי ג *³שאסור לבטל כלי מהיכנו וכן פסק הרב ר' אליעזר ממיץ כרב חסדא ולא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל (יד) אלא לצורך דבר הניטל [ו] : בחדר שהיה ישן בו מהר"ם היה בו ספרים שיא ובכל לילה היה עושה מחילה עשרה טפחים גובה בפני הספרים לפי שלפעמים היה משמש בלילה ובכל ע"ש היה עושה מחילה מבעוד יום והיה כורך המחילה לצד מעלה ומניחה על המוט ומשייר בה רוחב טפח ובליל שבת פושטה למטה לפי שבשבת אסור לעשות מחילה כל מחילה שאינה לצניעות בעלמא אסור לעשותה בשבת וראיה מפרק בתרא דעירובין [דף קב.] הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא אתו לקמיה דרבינא *א"ל זיל כרוך בודי' ושייר בה טפח ולמחר פושטה דהוה ליה מוסיף על אהל עראי ושפיר דמי והני מילי במחילה שאינה עשויה לצורך צניעות אבל מחילה שעושה לצניעות בעלמא מותר כגון מחילה שעושין בשעת הדרשה בין אנשים לנשים מותר לעשותה בשבת כדאמרינן פרק כל גגות [שם דף צד.] לשמואל דעביד לצניעותא בעלמא הוא דעבד גם מותר בשבת לעשות מחילה להגן

מפני החמה או מפני הצנה שלא תפול על האדם ועל האוכלים כדמשמע פרק כירה [לקמן דף מג:] גבי מת המוטל בחמה דאסור לעשות מחילה בשביל המת אבל בשביל חי מותר. שיב [דף מג:] "מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו פי' ה"ר אביגדור כהן דמה שצריך ככר או תינוק הייט דוקא למת ערום אבל למת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו ד וראיה מפרק ב' דבילה [דף כא:] דמטלטלין לה אגב כסה כרבה לרבי"ה נ"ל או חוששין שמא יתקשו אבריו ולא יוכל לפושטו ואז יהיה בזיון למת מניח עליו ככר או תינוק ודוחק על הככר עד שיפשטו אבריו כדחזינן פרק המלניע [לקמן דף לד:] גבי הסוא שכבא דהוה בדרוקרת מפני כבוד המת שריא רב נחמן לאפוקיה לכרמלית ורש"י ז"ל פי' התם מסום חשש דליקה התירו וה"ה בזוי אחר וכן קבלתי מעשה היה בימי רבינו אליעזר ממיץ שיג שהביאו מת מחוץ לתחום בשבת בספינה והיה המקום צר לבא אליו וגם הנכרים היו מתאספים שם עד שהיה המת מוטל בבזיון קצת ובא הדבר לפני הגדולים ולוה ה"ר אליעזר להוציא המת מן הספינה *ולהביאו ע"י נכרי בבית קרוביו ביום השבת מפני כבודו וראייתו מפ' המלניע [שם] דההוא שכבא דהוה בדרוקרת שרא להו ר"נ לאפוקיה בכרמלית על יד ישראל ואם התירו שבות דאית ביה מעשה כלומר שישראל עצמו עושה ק"ו באמירה לנכרי שבות דלית בה מעשה כגון גבי נדון זה כדאמרינן פ' הדר [עירובין דף סח.] גבי ההוא ינוקא דאישתפיך חמימי וכו' ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה ובין שבות דלית ביה מעשה ותו תניא [לקמן דף קנא.] מחשיכין על התחום על עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ואומר לנכרי פירוש בשבת לא מלאת במקום פלוני וכו'. ורבינו ברוך ממגנלא דן לפניו עד שאתה מדמהו להוא מעשה דפרק המלניע תדמהו אדרבה להוא מעשה דפ' כירה דאיתמר מת המוטל בחמה כו' ומשמע התם דטלטול מן הצד שמיה טלטול ולדברי הכל אסור [ז] לטלטלו מחמה לצל *הלכך נראה לפרש דההוא דפרק המלניע דוקא משום ה דליקה התירו (טו) ולא כפירש"י שפי' התם שהיה מוטל בבזיון דליקה וחמה ועוד הקשה לו מהא דאמרינן פ"ק דבילה [דף ו.] ופ' תולין [לקמן דף קלט:] מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין מאי אריא ביו"ט אפי' בשבת נמי והשיב ה"ר אליעזר ממיץ אין הכי נמי ומשום דבעי למימר ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל משום הכי נקט נמי ביו"ט ראשון [ח] אכן רבינו ברוך הקשה דא"כ גם יום הכפורים שחל להיות סמוך לשבת אמאי מעברינן משום מתיא [ר"ה ד' כ.] הא איכא תקנה ע"י עממין ומה שהביא ראיה מההיא דמחשיכין על התחום כו' לאו ראיה היא דהתם ה"פ שאומר לנכרי היום בשבת והנכרי אינו עושה עד לאחר השבת אבל הכא שמדבר היום לנכרי והנכרי עושה היום בשבת לא: שיד [ט] גם מעשה בא בא' שהורה לומר לנכרי שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבואו לקבורתו ור"מ אמר כי הוא טעה מהא דתנן מחשיכין על התחום לפקח על עסקי המת ועל עסקי כלה ה"פ שמותר לישראל לילך בשבת עד סוף התחום כדי שיהא מזומן למוצאי שבת וקרוב להביא צרכי המת וצרכי כלה. [י] ודוקא משום מצוה התירו אבל אי לאו משום מצוה לא כדתניא [עירובין דף לט.] לא יטייל אדם על פתח המדינה כדי ליכנס למרחץ מיד

[*ופשיטא דהוה עובדא איסורא דאורייתא היה כא' מב' דרכים וכשבא מתוך לתחום דהיינו י"ב מיל רחוק מהעיר והכר בתחומין די"ב מיל דאורייתא או כשהוליאוהו מהספינה היו רולים להוליכו בבית ורה"ר היה והאי דקאמר שבא מחוץ להודיענו דאיסור דאוריי' היה ביה ואפ"ה התירו דאס"ד דבאיסורא דרבנן הוא דקא שרי רא"ם מאי האי דהאריך במילתא וקאמר אם התירו שבות וכו' דלא הוה צריך לאוכותי כולי האי דהיה היה ולא הכ"ל אלא דאפילו ע"י ישראל שרי ועוד מדמקשה עלה ר"ב מההיא דפ"ק דבילה ובפ' תולין דקאמר מת בי"ט ראשון מאי איריא בי"ט אפי' בשבת נמי וכן נמי מקשה לו ומההיא דפ"ק דר"ה דמשמע דאסור לקבור המת בשבת אפי' ע"י עממים ומאי קא פריך ליה אי עובדא דרא"ם איסורא דרבנן הוה והא התם גבי קבורת המת איסורא דאורייתא קא עבדי וכן יש להקשות על הרא"ם עצמו שהולרך לתרץ ההיא דבילה דה"ה אפי' בשבת נמי כו' אלא ודאי נראה כדפרישית דרא"ם באיסורא דאורייתא קא מיירי וכן מלאתי בהג"ה וז"ל מעשה והתיר רא"ם וכו' עד ותמיר כרמלית ע"י ישראל עצמו מרה"ר ע"י נכרי עכ"ל הרי כתב בהדיא דבאיסורא דאורייתא התירו. תשובת רבי דוד כהן מקורפוי בית י"ה חדר ז':]

[*ואפשר שיטעה הטועה לומר דהכי פריך דכי היכי דהתם לא אשכחן שהתירו ע"י נכרי אלא ע"י ככר ותינוק א"כ אסור הוא לטלטלו ע"י הנכרי וכל שכן איסורא דאורייתא דאסור ע"י הנכרי ויאמר האומר דהא ר"ב סבר טלטול נמי אסור ע"י נכרי אפי' היכא דמוטל בחמה כדי שלא יטעה הטועה בזה לריך אני לפרש את דבריו ואומר דפשיטא דלבה"ג א"א להקשות דאע"ג דאמרי' דאסור לישראל לטלטל ואפי' בטלטול מן הצד אלא ע"י ככר או תינוק מנלן דע"י [נכרי] אסור דהתם לא השמיענו בגמרא אלא דע"י [ישראל] אסור כי היכא שהשמיענו בכל איסורי שבת. ולענין אמירה לנכרי תלוי הדבר לפי מה שהוא הדין ר"ל באיזה דבר אסור ובאיזה דבר מותר ולאו בכל דין ודין אמרו דין אמירה לנכרי אבל דעת ר"ב הוא זה שהוא כמה שרא"ם התיר מטעמא דההיא עובדא דהמלניע שהתיר רב נחמן אפילו ע"י ישראל וקאמר דהואיל ובשבות דרבנן מתירין ע"י ישראל ק"ו שיש להתיר איסור דאורייתא ע"י נכרי דהמיר היא איסור שבות ע"י ישראל מאיסור דאורייתא ע"י נכרי והביא ראיה מההיא דפ' הדר דקאמר לא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה דהיינו [ע"י ישראל לשבות דלית ביה מעשה דהיינו] אמירה לנכרי ואפילו באיסור דאורייתא והיינו כפי' ה"ג והוא ז"ל הקשה לו עד שאתה מדמה להאי עובדא דמלניע ואתה מביא ראיה דשבות מותר ע"י ישראל וממנו אתה למד ק"ו לאיסור דאורייתא ע"י נכרי אדרבה תדמהו להאי דפ' כירה שהוא היפך זה דאפילו טלטול דרבנן אסור ע"י ישראל וא"כ לית לן למילף היתר באמירה לנכרי באיסור דאורייתא וקאמר הלכך נראה לפ' כו' הואיל והזינן התם בפ' כירה דאפילו טלטול דרבנן אסור ע"י ישראל א"כ צריכין אנו לפרש ההיא דהמלניע דבדליקה קא מיירי ואין סותרין זה את זה וא"כ אין להביא ראיה להתיר אמירה לנכרי באיסור דאורייתא. תשובת הנ"ל :]

[*בקונטרס היר קורביל ומה שאנו אומרים לנכרי להוציא החמין מן הגחלים בשבת אין אומרים לו לכבות ולא להבעיר ואיהו איסור קא עביד. הגהת מיימוני פרק ו' דהלכות שבת:]

[*ודוקא לצורך המת אבל לצורך הכהנים או דבר אחר אין מטלטלים ע"י ככר או תינוק. מהר"ם. הגהת מיימוני:]

הגהות מהר"ם

(א) וה"פ מדשרי בכלי שני ש"מ הפשירו לא זה הוא בשולו : (ב) אבל רש"י גרים ש"מ הפשירן זהו בישולן פי' מדאסר בכ"ר להפשיר : (ג) כלומר יותר מדם. הר"ז : (ד) אלא שגירסתו מהופכת : (ה) וכ"כ הר"ר ישראל משם רשב"ם דמתיר ליתן מלח בתבשיל אפילו בכלי ראשון דלא בשיל : (ו) כ"א שהועב :

הגהות ומ"מ ממ"י

א מתני' : ב מימרא דר"נ : ג מימרא דרב יוסף אליבא דרב חסדא : ד מימרא דרב תיגניא בר שלמי' משמיה דרב :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] וכן פסק רוקח. והתוס' פירשו מדיחין אותן בחמין היינו בכלי שני דאילו כלי ראשון מבשל אפי' ע"י עירוי לקמן לפר"ת. ואפי' בכלי שני דוקא מדיחין אבל לא שורין ואע"ג דתבלין שרינן לקמן ליתן לתוך הקערה אע"ג דהתם איכא שרייה י"ל דתבלין לא הוי אלא למתק קדרה ולא דמי כל כך למבשל והיכא דבא בחמין בכלי ראשון איכא לספוקי אי שורין אותו בחמין היינו בכלי שני או אפי' בכלי ראשון : ג"מ [ב] פי' הכל כין סכלים בין התרנגולת : [ג] פי' משום דדם מסרק שריק ולא ממהר לבלוע בדבר קל כשומן : מהר"ם [ד] ובספר המצות כתב משום הרחקה זו נהגו לרחוץ לואר התרנגולת יפה יפה וגרסי' בירושלמי דמס' מעשרות מה בין כלי ראשון לכלי שני אמר רבי בון בכלי ראשון אין היד שולטת א"ר יונה אף בכלי שני אינה שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני וכן נמצא כתוב בשם רבינו חיים כהן אבל בספר המצות כתב בשם ר"י הלכה למעשה דמותרין הכשרות : ג"מ [ה] אבל אינו כן ברי"ף שלנו דבהדיא פסק כלישנא בתרא : ש"י [ו] כ"ל פי' שיש חילוק במוקצה כגון בבילה שנולדה בשבת לכפות בכלי לר' יצחק אסור ומשום ביטול כלי מותר שהרי יכול לחזור וליטלו שאינו נוגע : [ז] ובהגהות מרדכי ובאגודה דף קכ"ה סי' ס"ד מחלק דוקא כשהטלטול לצורך מוקצה אבל כשהטלטול לצורך דבר שאינו מוקצה כגון מעות על הככר אז לא שמיה טלטול : [ה] וק"ק שעל קושית ראשונה אינו משיב כלום רק על השניה וי"ל דלא הם להשיב שנתלה באילן גדול [דל"פ אלא] במוטל בחמה ובנכרי י"ל דמודו כ"ע ועוד הרי רש"י פי' בהדיא בזיון או דליקה או חמה ואי משום טלטול מניח עליו ככר או תינוק וא"כ לא קשה מפרק כירה שנשם ג"כ מותר ע"י ככר או תינוק כמה דאמר בגמ' וברב אלפס כשיש ככר כ"ע לא פליגי וא"כ לא קשה מידי מפרק כירה על פרק המלניע וק"ל : מהר"ם [ט] ואפ"ה נראה לרבינו ברוך שהדעת נוטה להתיר דלא גרע מכל צרכי חולה הנעשין ע"י נכרי בשבת אפי' אין בו סכנה בבילה פ"ב והתם משמע דיש יותר להתיר מלכחול עינו. ושאל ר"ב כו' סיום דמלתא בהגהות פ' כירה : ש"י [י] וק"ל חדא מה עלה על דעת המתיר הלא לא התיר התנא אלא מחשיכין על התחום דמשמע אבל לא לומר לנכרי דאל"כ לשמעינן רבותא ועוד מהו לשון ר' מאיר אומר כי הוא טעה מהא דתנן כו' כי היה קשה לו פשיטא שמחשיכין על התחום מותר כי הוא לא ידע הברייתא שמביא ר"מ לא יטייל אדם על פתח המדינה כו' אלא ודאי ר"ל לאו דוקא מחשיכין אלא הולכין אפי' עד סוף התחום כדי לומר לנכרי ודוחק כי לשון מחשיכין אינו מיושב לפי דעתו של מורה. וי"ל שטעה בזה דאדרבה ידע הברייתא וסבר שבות דאית ביה מעשה לעשות הוא עצמו להחשיך על התחום חמור יותר מלומר לנכרי : וקשה

שלטי הגבורים

גבי מלח ואין אנו בקיאין בזה וגם שלא יזכר אדם כמו כן וכן דבר מבושל כמו בשר או דגים בחום האש אפי' אין היד סולדת בו כי אין אנו בקיאים בשיעור סולד מתי הוא ואם עושה כן חושש אני לו מחטאת ויש לוי אחר בישול. עכ"ל הגהת מיי' : א מסקנא דמלתא דרחיצת חמי טבריא מותרין בשבת ויו"ט ושאר חמין אסורין בזה ובזה. מותר להשתטף כל גופו בצונן להקר בלא שפשוף אפי' בשבת ובלבד שלא ישוט ופניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ אפי' בחמין והוא שהוחמו מע"ש וביו"ט מותר לחמם לצורך פניו ידיו ורגליו אבל לא לרחוץ. לקוטי הר"ר יוסף ששמע מפי רבו רבינו שמואל ז"ל : ב קערה תולבת בת יומא שנשתמשו בה בשר ע"י עירוי יש שהצריכו קבורה למקפה כדין בשר בחלב. ואומר הרב משנ"ן דהכל הוא דאי עירוי ככלי שני כדפירש רשב"ם שרי ואפי' לפי' ר"ת דפי' עירוי ככלי ראשון מ"מ אדמיקר ליה בלע דתתאי גבר ואינו אוסר אלא כדי קליפה דפשיטא שיש במקפה ס' מכדי קליפה. אך ק"ל אמאי אסרו למלוג תרנגולת בכלי ראשון אחרי שרתנו הנואר במים צוננים נהי דמבשל הדם שבתוכה מה בכך הרי הוא דם האברים שלא פירש וגבי כבד אמרי' בהקומץ רבה דתלטי ליה ברותחין לגמת הדם שבתוכו ואפי' פירש אמרי' דם שבשלו אינו עובר עליו ואמר רב אינו עובר עליו ומותר לכל הפתות בעוף וא"כ כי נמלג בכלי ראשון בדיעבד אמאי אסור התרנגולת. הגה"ה: ג כתב הר"ם דאם חפן או שום דבר מונח על מעות או על שאר מוקצה בשבת והוא צריך לאותו חפץ מותר ליטלו משם כי דבר מוקצה אין אסור אלא לטלטלו בשבת ממקום למקום אבל ליגע בו מותר וקצת כ"ל להביא ראיה מדתנן בפ' במה טומנין טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלים אותם כילד יעשה נוטל הכיסוי והן נופלות מאליהם ולא מיקרי בסים לדבר האסור היכא דדעתו ליטול הקדרה בשבת אלמא אע"ג דהמוקצה מונח על הקדרה שרינן ליטול הקדרה משם כ"ש היכא דהחפץ מונח על המוקצה דשרי ליטול החפן. ע"כ : ד כ' רבינו וצ"ע שמא מת בכסותו הוא בטל : ה בדליקה התירו ולא מיבעיא דליקה אלא אפי' כשבר לו חבית מותר לומר לו לנכרי כל המציל אינו מפסיד והיכא שיש לו דליקה ויש ספק מסכנת נפשות כגון שנדלק בבית הישראל וירא שמא ח"ו יבואו

בגדי ישע

אחר אפיה זה נשמע מדברי ר"י ומה שמקשה אחר כך ראבי"ה ממסקנא דפרק כיצד צולין [צ"ל מברכין?] כבר כתבו התוספות שם בפסחים דף מ"א ע"א בד"ה עולא אמר כו' דמסקנא דהתם אתיא כעולא ע"ש : (ט) הפשירן לא זהו בישולן · זהו גי' רי"ף אבל רש"י גורס בענין אחר ע"ש : (י) דליכא למימר בהו דמא משריק שריק. כיון שהמה יחד בכלי א' גם הדם נימוק במים שמונחים בתוכו : (יא) תפס שיטתו כלישנא קמא. ואינו כן ברי"ף שלנו : (יב) המחמיר תע"ב כו'. קאי אמלח שלהם ולא אצלנו והאי מכל מקום לישנא דתוספות דהתם : (יג) להתיר בשר יבש. וכ"ש בשר חי דאינו נמלח והא דלא כתב סתם משום דדרכן היה בכך לשרות ולהדיח בחמין בשר יבש שנמלח הרבה ועדיין לא הודח הדחה אחרונה שלאחר מליחה ועיין באשר"י שכתב דין זה אבשר חי אבל בשר יבש ומליח ישן אפשר דאסור דממהר להתבשל ואפי' נמלח מחדש יש לאסור נהי שאינו מתבשל מכל מקום בולע דם כו' ע"ש : (יד) אלא לצורך דבר הניטל. ואליביה דר"י אסור לכפות הסל לפני האפרוחים משום שהוא דבר שאינו ניטל בשבת ואליבא דר"ח מותר דמותר להוסיף על מחיצות עראי : (טו) ולא כפירש"י כו' ר"ל שרש"י פי' שהן מפני בזיון דליקה והן בזיון אחר מותר ואינו כן אלא

וגדולה מזו תנן התם [לקמן דף קנא.] נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד ישראל בהם אא"כ באו ממקום קרוב אלמא אפילו הביאן הנכרי מאליו אין לו כבוד המת לספוד בהן ופרש"י דקנסא הוא שלא להספיד בהן עולמית משום דמוכחא מלתא דלאו דרך להביא חלילין אלא בשביל המת וא"כ כ"ש דאסור לומר לנכרי לילך בשבת אחר קרוביו לכבדו ולהספידו אבל [illegible] ולומר שישלחו אחר קרוביו בשבת ודאי שרי [illegible] אפילו בשבת שמת הטרף דעתו עליו כדאמרינן [ב"ב דף קנו:] [illegible] אפילו בשבת שמת הטרף דעתו עליו : שטו אמותר מן המסמר הגדול (טז) מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו מותר כדמשמע פ' כל הכלים [דף קכד:] וה"ה לנר שהדליקו בו באותו שבת אבל לגרות ומנורות וכל דמותיהן שאין עליו תורת כלי ולא (שיש) תורת אוכלים אסור מלטלטלו ואפילו לצורך גופו או מקומו לא וכ"ש ראבי"ה : [דף מג] כופין קערה על הנר [illegible] לצורך מקומו משמע דאפרוחין שטז מוקצין הן וטעמא משום דבעלי חיים מוקצין הן [illegible] [*דהל"כ שרי] חזי לשחק בהן את התינוק ודבריו אינם עיקר ובתוס' אפרתי : [דף מז ע"א] שיז א ולא יתן לתוכו מים [illegible] אפילו לרבנן דאמרי פרק כל כתבי [*דף קכ:] גרם כבוי מותר הכא אסור משום [illegible] ובודאי [illegible] ובכוונת כבוי [illegible] אסור אבל אם אינו מתכוין [illegible] לאוחיות שקורין [illegible] שנותנים בהם מים [illegible] שלא ישבר הכלי מותר : [דף מג ע"ב] ואף רבי יהודה כי לא מכוין מאי הוי וכי תימא לר' שמעון היכי ניחא הלא פסיק רישיה ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה [illegible] לאוקימי לאליה רוחא טפי [illegible] ולא הוי פסיק רישיה ומכל מקום לרבי יהודה אסור [illegible] מכאן נראה [illegible] ואפילו ר' שמעון מודה דאסור משום פסיק רישיה . [דף מו] שיט מי יימר דמזדקיק ליה חכם היכא מרבוותא דאמרי חכם יכול להפר אחר קיומו של בעל וכן פסק הרא"ש פרק נערה המאורסה דבעי התם יש שאלה בהקם ופי' הרא"ש אם קיים לה יש שאלה אחר כן ופשיט התם דיש שאלה וכן מוכיח בירושלמי

עיין פרק המדיר ופרק השולח : סליק פירקא

[דף מז ע"ב] **במה** טומנין שכ לעיל פירשתי דמתניתין בכל קדרות מיירי אפילו בבשיל כל צרכו ויש לתמוה היאך נהגו להטמין (בכירה) על ב הקרקע (שהיא) חמה שקורין איסטר' בלע"ז שטוסין עליה אש כל היום הלא מוסיף הבל יותר מגפת (*ועלים) [*של זיתים] ויש שעושים גומא ומחממין אותה היטב וגורפין אותה וטומנין שם הקדירה והלא כל זה מוסיף הבל יותר מגפת (ועלים) והיה לו להשיבה על דבר צונן ואולי יש לומר שלא גזרו אלא על דבר שיכולין לטלטל דומיא דרמץ כגון חול וסיד ומלח [ולא דבר מחובר א"כ לא גזרו אלא דבר שהוא מוסיף הבל מחמת עצמו כגון מלח וסיד] (*אבל) [*אם כן] דבר שהוא חם מחמת ד"א לא גזרו לפי [דף עח ע"ב] שהולך ומתקרר ולא דמי לרמץ שהוא חם מחמת האש דרמץ היינו אש דשייך למגזר בו שמא יחתה [א] (א) והא דתנן [לעיל דף לח:] לא יטמיננו בחול ובאבק דרכים התם מיירי בשבת עצמה [*סה"ת] [ב]: גקופה שטמן בה מכאן פסק בספר (*המצות) [*התרומות] דאסור להניח שכא גחלים בוערות תחת הקדרה [ג] אע"פ שאין סביב הדפנות ומיהו אם מלא גחלים בוערות למחר תחת הקדרה או סביב לה בשוגג לא נאסר התבשיל בכך והא דאמר רב חסדא [לעיל דף לט:] ממעשה [*שעשו] אנשי טבריא כו' והתם אסרו לשתות [התם] כל הטמנתו לא היה אלא בדבר המוסיף הבל אבל אם עיקר הטמנה בדבר היתר אם נתן בשוגג גם רמץ לא נאסר בכך : [דף מח] זו חיבור פי' הפותח בית הצואר. וזו מגופת חבית אינו חיבור שהרי ליטול עומדת (ג) וכן פירש"י ומכאן

[*מהר"ם היה מותר להוסיף התמין לאחר שהוציאוהו בשבת תוך כרים וכסתות . ע"כ הגה' מיימוני פ"ד דהלכות שבת ועיין בהגהת מיימוני פ"ג שכתב בשם סה"ת קדירות שטומנין בהן בין השמשות והן מבושלים כל צרכן מותר לגלותן משתחשך ולחזור לכסותן גם להוסיף כיסוי עליו כו' ע"ש ועי' עוד שם בהגהת מיימוני בעמוד שלפני זה ועיי"ל במרדכי סי' ת"א] :

שכב יש להוציא שמותר לסתור *סתימת פי התנור שסתמו מע"ש ודומה להא דאמרינן פרק חבית [לקמן דף קמ.] (ג) דשרי למברז חביתא בבורטיא בשבת [ד] משום דמכוין להוציא היין ולא לעשות פתח : [דף מט] שכג דכילד יעשה נוטל הכסוי והן נופלות (ד) כתב ראבי"ה אבל היכא דאיכא גחלים לוחשות סביב הקדרה אין לישראל ליטול ולסלק הקדרה מפני שמחתה ומבעיר את העליונות ומכבה את התחתונות כדאיתא בכריתות [דף כ:] : הגה"ה [ה] וראוי ליזהר [שלא] לומר לנכרי לסלק (ה) דשבות דאית ביה מעשה הוא אבל אין לאסור התבשיל בסלוק הנכרי דמבעיר אפילו בישראל הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה ואין כאן אלא

[*וכתב מהרא"י בת"ה סי' ס"ה תנורים שלנו שמטמינים בהם חמין לשבת שהן מחוברין לקרקע בבנין מותרים לסתור ע"י שינוי קצת או לומר לקטן שיסתור כי ליכא נכרי ואפילו לגדול כי יסתור כי אורחיה אין כאן חשש איסור אע"ג דאין להביא ראיה מהא דאיתא במרדכי ס'. במה טומנין דהתם איירי בכלים דומיא דמגופת חבית מיירי (בחבית שאין מחוקת מ' סאה) ומיברז חבית והכי מוקי בה"ג דהשוה דמגופת חבית מיירי בחבית שאין מחזקת מ' סאה דהוי כלי ואין סתירה בכלים וא"כ איכא למימר בתנורים שלנו דמחוברים בקרקע כ"ש דאסור והאריך וכתב דמותר בתנורים שלנו ונראה דהמרדכי נמי שרי בתנורים שלנו שהרי לסתור סתימת התנור לבני דורו כתב ומשמע בפירש"י בכמה דוכתי בתלמוד דבימיהם היו תנוריהם כמו בשלנו מחוברים לקרקע מדכתב וביאר היאך היו תנורים של חכמי התלמוד תלושים כמו הקדירות משמע דאותן שהיו בימיו היו כמו שלנו וכ"ש בימי המרדכי שהיה באשכנז ומקרוב יותר ע"כ ובתשובות מהרי"ל כתוב סתמא להתיר בשם המרדכי וע"ש סי' ו']:

איסורא דרבנן אליבא דר"ש וכ"ש אם יודע באמת שאין שם גחלים לוחשות בשעת הסילוק אפילו ישראל מותר לסלקו רק שיהיה לו מקום לתפוש הקדרה [*במה הואיל ומאתמול הוה דעתו לטלטל והא דאמר אבל גיגית שנעשה בסים לדבר האסור] והקדרה לא נעשית בסים לדבר האסור [אלא] כשלא היה ברצונו ליטול ושוב נמלך ליטלם ע"כ : [שם] נוטל את הכיסוי ודוקא כשהכיסוי מגולה ועל ידו נופל המוקצה אבל ליגע במוקצה ולהסירו לא כיון דאפשר בכוש או בכרכר כר' אליעזר בן תדאי : [דף נ] החריות של דקל יש אומרים דוקא שכד בחריות של דקל פליגי משום דמזיין כשיושב עליהן אבל אבנים שרי דאין מזיין והלכתא [*כמי בחריות כרב אסי] (כמי) (*כמר בר רב אסי) וכן פי' ריב"א ורבינו שמשון [ור"י פי'] לקמן פרק כל הכלים [דף קכו.] דבעלים בעי קישור ובאבנים בעי שיחות וכן פי' ראבי"ה משום דס"פ כל הכלים א"ר יוחנן דלא סבירא ליה כרשב"ג אלא כרבנן : [שם ע"ב] ועפר לבינתא ג שרי שכה וכן נראה דמותר לרחוץ ידיו במורסן או באפר כירה בשבת [*אם] מגובלין בע"ש או יקחם בידו יבשים וישפוך המים על ידו דגבול ע"י שינוי הוי ושרי כדאמרי' פרק מי שהחשיך [לקמן דף קנה:] וגם פרק המביא [ביצה דף לב.] גבי שריקת תנור אמר רבא וקיטמא שרי ומשמע (*דאין) [*דאינו] מוקצה פי' ר"י שכו דצריך להזהיר לנשים כשיולאות בלעיפיהם שלא ילאו במחט שניטל חורה ועוקצה דלא מהני בה ייחוד לענין טומאה אמנם אם ניטל חורה ועוקצה [ויחדה] מע"ש לשם כך ודאי כה"ג מהני יחוד : (ו) הגילדי צואה שעל שכז בשרו בשביל צערו [שרי להסיר] נראה דבני [ו] אדם שיש להם ריבוי שער על ידיהם ובושים להראות בין אנשים דמותר להסירם [*ולית ביה משום לא ילבש] דאין לך צער גדול מזה . גם פי' בספר המצות דנראה שכח דאסור לחוף כלי כסף במלח בשבת לפי שהמלח נמחה כשחופף בחזקה אבל בחול שהוא דק דק מותר ובנתר נמי מותר בכלי עץ וכלי כסף ואע"פ שלפעמים כשחופף בחזקה גורר את הכסף מ"מ מותר דהלכה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר (ז) וגם פי' כי בקושי יש שכט להתיר לאכול בשבת במקום עשבים לפי שאי אפשר שלא יפול שם מים או ליטול ידיו או לשתות וע"י כך צומחים העשבים והוי פסיק רישיה ועובר משום משקה מים לזרעים אבל להשתין מים על העשבים שרי לפי שמי רגלים חריפין ושורפים את העשבים וכן יין שרי לשפוך על עשבים בפרדס לפי שהוא עזין : [דף נא ע"ב] של טאין מרסקין לא את השלג הלכך ד אסור לרחוץ ידיו בשלג ה בשבת ולא ממים שקרשו שקורין גלצ"א בלע"ז לפי שממחה אותן בין ידיו ונעשים מים והוה ליה נולד וכן נראה דאסור להשים פשטיד"א בחורף כנגד האור לפי שהשמנונית נקרש ונקפה ועתה הוא נעשה צלול והוי נולד ואפילו שמנונית שמתחלה היה צלול [*ונקרש וחוזר ועשאן צלול] הוי נולד שהרי רש"י פירש ברד גלצ"א ואפ"ה תני אין מרסקין את הברד אבל אם הגיע חתיכות ברד שקורין גלצ"א בעומק קרקע כדרך שעושין בארץ אשכנז ובימות הקיץ נותנין לתוך הכוס

הגהות ומ"מ ממ"י א מתני' בפ' כל הכלים : ב מתני' : ג מימרא דר"ז משום חד דבי ר' ינאי : ד מתני' : ה ברייתא בגמ' : ו מימרא מדרב יהודה : ז מחט שניטל חורה או עוקצה : ח מגרר אדם : ט ברייתא בגמ' :

שלטי הגבורים

יבואו נכרים לשפוך דמם של שונאי ישראל אפי' שנכרי אלנו לא יאמר לו כבה אלא יכבה הוא בעצמו . פסקי מהר"ם : א ואם נפל על השלחן נר או על המפה מותר לשפוך מים על לד השני שיכבה האש לכשיגא שם אבל להניח כלי תחת הנר אסור . ונסתפק אור זרוע היכא שהניח כלי תחת הנר ונפל הנר לתוכו וא"כ נפל לתוך או אם בא נכרי ונטל הנר מהכלי אם מותר לטלטל הכלי אח"כ או לא או אם ראובן לקח כלי של שמעון ושמו תחת הנר ונפל הנר לתוכו אם יוכל לאסור כלי של שמעון לבטל מהיכנו או לאו ואם שמעון הניח מעות על כר של ראובן אפי' היה בדעתו להניחם שם כל השבת כתב א"ז דלאו כל כמיניה לאסור על ראובן ומותר ראובן לנער הכר לצורך הכר . פסקי מהר"ם : ב נראה דלא אסרו להטמין אלא בדבר המטלטל דומיא דרמץ אבל בדבר מחובר לא אבל קשה על מה שמחממים לבנים ומשימים סביב הקדרה והלא דבר זה תלוש ומוסיף הבל וי"ל כיון שמתקרר לאחר זמן מועט אין זה מוסיף הבל ועוד קשה על מה שנהגו להטמין ע"ג פטפט שקורין טרפידנא מ"ש מקופה שטמן בה שאסור להניחה על גבי גפת של זיתים, ואומר ר"ת דשאני קופה שבתחלה טמן הקדרה בתוכה קודם הנחה על גבי גפת ונראה כמטמין לכתחלה אבל לדידן שמניחים אותם על גבי פטפט ותחתיו גחלים ואח"כ מכסין ומטמינין אותה שרי ועוד כיון שיש הפסק דאויר סגי ול"נ ויש לומר דמ"מ אין טומנין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ אבל הכא שהגחלים בעין ליכא למיחש שמא יטמין בהם . תוס' שיטה : ג כתב רב נמא גאון מטר היורד בשבת ויו"ט אע"ג דמאתמול היו בעבים מותר לשתות ולרחוץ מהם ואסיקנא מים בעבים מיגד ניידו ולא הוי מוקצה . שבלי הלקט : ד התוס' כתבו שלא ליטול ידיו בשלג או בגלאלים ואם מעורב במים יזהר שלא לרחוץ כלל במים דהוי פסיק רישיה והמחמיר תע"ב וכתב הרא"ש בשר שנבלע בו מרק יזהר שלא יסחט לצורך משקה היוצא ממנו והשורה פת ביין ומחזיר ומוצץ חושש אני לו מחטאת וכ"ש שלא ימוץ בפיו . הגהת מיימוני : ה לשון המשנה בפ"ק דסוכה אלו מעלין ולא פוסלין השלג והגליד והכפור והטיט הנידוק . מעלין היינו משלימין וזו תשובת רבינו משולם לר"ת וז"ל . אני הנבזה והנמאס משיב לרבותי רבינו שמואל ורבינו יעקב על שמועת הרגזת הבטן בשביל טבילת הנשים אני לא באתי לידי הלכה למעשה אלא כשהיינו למדים פ' זאת תהיה תורת המצורע שהגענו אצל זב ואמר הפסוק ורחץ בשרו במים חיים וגבי בעל קרי אמר ורחץ כל בשרו הקשה המקשה מ"ש הכא דכתיב כל ומ"ש הכא דלא כתיב כל ותירצנו כמו ששנינו במשנה ובברייתא המעין מטהר בכל שהוא והמקוה במ' סאה ופירש רב יהודאי גאון בהל' טבילה מגנדר"כביניתא וזהו חילוק שיש בין מים חיים למקוה כי במי מקוה בעינן כל בשרו בבת אחת ובמים חיים מגנדר כביניתא אבל לא בא לידינו מעולם הלכה למעשה והשיב ר"ת מה שכתבת שהקשה המקשה בפרשת זאת תהיה מ"ש דבזב לא כתיב כל בשרו ובבעל קרי כתיב כל בשרו ותרצת כי במים חיים מועלת הטבילה לתלאין והבאתם ראיה ממשנה ומברייתא המעיין מטהר בכל שהוא דהיינו לתלאין והמקוה במ' סאה ולא תלאין ור"י כך פירש מגנדר כביניתא על מעיין שהוא מטהר בכל שהוא והתרת' טבילת תלאים בין ישיבתכם וכמה טעות גדולות טעיתם וזהו שכתבתי לך בכתבי הראשון כי לכאורה לקחתם הפשוט ותמיהני בדבר כי אפי' תינוקות לא יטעו בכך . והמקשה לא הקשה אלא שאל שאלה קטנה והמתרץ לא תירץ אלא השיב תשובה שאינה אך אילו היה מקשה על תירוץ שלכם והלא גבי מצורע כתיב ורחץ את בשרו במים והוא במי מקוה כדאמר זב טעון ביאת מים חיים ואין מצורע טעון ביאת מים חיים אלא לשחיטת צפרים זו היתה קשיא ואם באת לתרץ היה לך לתרץ לפי שטבילת של בעל קרי היא טבילה אחרונה שבאותה פרשה שכתוב בה כל בשרו וכתב כל לכל גופו [את] לשערו במים במי מקוה ולמד גם על הזב גם על המצורע גם על (גבי) אותם טבילות דגבי כ"ג שבאחרי מות דבעינן שיעור שכל גופו עולה בהם ואע"פ שאין לישאל לפי הפשט דברים כאלו וגם לפי המדרש אם לא ידרוש כן בהדיא מי שלבו נוקפו ויכול לפרש כן ואותה ראיה שהבאתם המעיין מטהר בכל שהוא מכלל דהאדם טובל בכל שהוא ומיגנדר במים וטובל לתלאין על דבר זה שגיטו התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתן שכך שנינו בודאי המעיין מטהר בכל שהוא ופירושו מטהר מתטין ונגוריות בכל שהוא ודברים שכל גופן עולה בכל שהוא והמקוה במ' סאה לא כפחות מכאן אפי' מחטין ונגוריות ובדין הוא דה"ל למיתני והמקוה ברביעית שכך שיעורו מה"ת אלא דבטלוה ואוקמוה אמ' סאה אפי' מחטין ונגוריות מימי התנאים [בטלום] כדאמרי' פ' ג' מינין בנזיר גבי י' רביעיתה איכא מקוה

חדושי אנשי שם

ש"י [א] וקשה דמה מקשה והא דתנן לא יטמיננו בחול הלא חול ג"כ אסור הואיל ומטלטל דדמי לרמץ לכן צריכין אנו לומר דלא גרסינן לעיל אבל דבר שהוא חם אלא גרסינן אי נמי דבר שהוא חם כגי' ס"ה והוי שני תירוצים אחד דומיא דרמץ דמטלטלי ותירוץ שני דבר שהוא חם מחמת דבר אחר ואינו מחלק לאיסור משום דמטלטל וא"כ חול מותר . על תירוץ זה מקשה מחול דחום מחמת דבר אחר לכן צריך לתרץ דמיירי בשבת : ג"מ [ב] הכא מיירי בשבת עצמה פי' ולענין צליה דוקא בשבת אסור דבשבת עצמה אין שייך הטמנה אלא ודאי משום צליה קאסר ליה אבל בע"ש היה מותר לענין צליה אבל בישל כל צרכו אפי' בע"ש אסור : ש"י [ג] וקשה שהרי לעיל כתב שמותר להשהות קדרה ע"ג גחלים כו' ולמעלה שם כתבתי די"ל שלשם מדבר במבושלים כל צרכם וכאן מדבר בהטמנה שיש לחוש יותר וקי"ל שהרי קאי על קופה שטמן בה : ש"י וג"מ [ד] פי' אע"ג דשם פסק רב אשי לאיסורא מ"מ מדבעי שם מיניה דר"ב אשי א"כ יש לד להתיר אע"פ דפסק שם לאיסור היינו משום דמוכחא מלתא דמכוין לעשות פתח אבל הכא מיירי לסתור סתימת פי התנור שבודאי מכוין להוציאה ולא לעשות פתח וכה"ג ביין הוה מותר כדמשמע מאותה בעיא גופה ומפשיטת דרב אשי ע"ש : ג"מ [ה] פי' דאוי לומר לנכרי אבל הוא בעצמו לא יסלק משום דשבות דאית ביה מעשה הוא ומיהו בהגהות לא משמע כן דגרים שם וראוי ליזהר שלא יאמר לנכרי וכו' וא"כ לפי זה צריך לגרום דלית ביה מעשה דהא כתב הרב מרדכי לעיל אמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה והרב בעל ש"י מקיים הגירסא ורוצה לחלק כל מעשה הנכרי שהוא איסור דרבנן קורא לאמירה שבות דלית ביה מעשה אבל בכאן דמעשה הנכרי איסור דאורייתא שמכבה ומבעיר או קורא לאמירת הנכרי שבות דאית ביה מעשה וכן מוכח בהדיא באלפסי פרק כדר והא דאמר בסמוך ואין איסור אלא מדרבנן ר"ל משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל מ"מ היא איסור דאורייתא לפעמים כשצריכין לגופה א"כ המלאכה נקראת מעשה שהרי היא מלאכה חשובה ול"נ דמשום הכי קרי לה שבות דאית ביה מעשה משום דנוטל הקדרה מיד נכרי ואוכל התבשיל משא"כ במעשה הר"ס דלעיל ודו"ק : ש"י [ו] וקשה שהרי גילות שער בשבת אב מלאכה וי"ל שבכאן מיירי בחול וחשבת האיסור משום לא ילבש גבר וכו' :

ואין

בגדי ישעיה

אלא דוקא משום דליקה מותר : (טז) מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו מותר . אבל הגאון מהרש"ל כתב בביאוריו על הסמ"ג וז"ל והא דמודה ר"ש במוקצה מחמת חסרון כיס היינו אפי' לצורך גופו או מקומו דבלאו צורך גופו או מקומו אפי' מוקצה מחמת איסור לא שרי ר"ש אלא דוקא בצורך גופו או מקומו כדמוכח לשם וכן פי' התוס' ואל תשגיח בדברי המרדכי שכתב אפי' במוקצה מחמת חסרון כיס שרי בצורך גופו ומקומו דזה אינו כדפי' והראיה שכל דבר שמלאכתו לאיסור אין מטלטלין אלא לצורך גופו או מקומו כדמוכח להדיא בפ' כל הכלים וכן סבר ר"ש דלא שרי ר"ש מוקצה אלא בצורך גופו ומקומו וממילא כשמודה במוקצה מחמת איסור או שאר מוקצה דמחובר או במוקצה דדחיה בידים דלא קי"ל כוותיה אסור אפי' בצורך גופו ומקומו ומש"ה נראה דנר קנדי"ל אפי' לא הודלק בשבת אסור לטלטל דהא מלאכתו לאיסור הוא ולא שייך למשרי משום צורך גופו או מקומו דלא שרינן הכי אלא לגבי כלים כגון נר שמדליקין בו ודו"ק עכ"ל מהרש"ל :

סליק פרק כירה

פרק ד (א) והא דתנן כו' . ובאבק דרכים ר"ל שהוא ג"כ חם מדבר אחר יהלך ומתקרר ואפ"ה אסרו להטמין בהן : (ב) וכן פירש"י . ר"ל לאפוקי מפי' רא"ם לקמן בהגהות דף קע"ט ע"ב : (ג) דשרי למברז חביתא כו' . וקשה דהא איתא בהדיא בפ' חבית דף קמ"ו ב"מ מר"א מהו למברז כו' א"ל לפתחא קמכוין ואסור וי"ל דהכא מדבר לסתור סתימת התנור שבודאי מכוין להוציא ולא לעשות פתחא ומביא שפיר ראיה דכה"ג שרי מדאמר רב אשי לפתחא קמכוין ואסור ש"מ דא"ל היתה כוונתו אלא להוציא יין הוי שרי ה"נ שרי : (ד) כתב דאבי"ה אבל היכא דאיכא נחלים לוחשות כו' . אין להקשות הלא אסור להניח קדרה על גבי גחלים וכ"ש בתוך הגחלים דדוקא דרך הטמנה הוא דאסור פי' שמכסה למעלה או באיזהו ענין שנראה שעושה דרך הטמנה אבל דרך עראי וגם לאכול בלילה שרי עי' מ"ש פ' כירה ודע שיש לחלק בין שהייה להטמנה עיין בתוס' ר"פ במה טומנין : (ה) דשבות דאית ביה מעשה הוא . ר"ל לישראל לכן אסור לו לומר לנכרי ועי' לקמן בהגהות דף קע"ט ע"ב ושם תמצא דאמירה לנכרי נקרא שבות דלית ביה מעשה ומה שעושה ישראל בעצמו נקרא שבות דאית ביה מעשה ולא כמו שכתב הרי"ף ס"פ ר"א דמילה ע"ש : (ו) וגלדי צואה שעל בשרו . בשביל צערו מגרר אדם ושרי להסירה ולית ביה משום לא ילבש גבר שמלת אשה וה"ה ריבוי שער מותר להסיר בחול ואין בו משום לא ילבש גבר : (ז) וגם פירש כי בקושי כו' . ר"ל אף על גב שבכאן התיר בדבר שאין מתכוין בזה אסור משום דהוי דומה לפסיק רישיה כו' :

סליק פרק במה טומנין

לגננו מותר אע"פ שנמחה שם דהוי גרמא בעלמא ומאליו הוא נמחה וכשהברד הוא נמחה אז הוא מתערב ומתבטל ביין שבכוס ואין ניכר כדקתני אבל נותן הוא לתוך הכוס ואינו חושש אבל ליתן הפטיד"א נגד האש וממחה השומן הנקרש והוא בעין לבדו ואינו מתערב עם שום דבר וניכר אסור *ורבינו יחיאל מפרי"ש היה מביא ראיה להתיר מהא דאמרינן פרק כירה [*וספר התרומה ובספר המצות כתב דיש יותר ראיות מש"ס להתיר מלאסור. ורוקח התיר]: [לעיל דף מ:] סכה אשה ידה שמן ומחממה כנגד המדורה וסכה לבנה ושם שמן זית הוי קרוש ואפ"ה שרי ומ"מ טוב להזהר שלא לשום כ"כ קרוב אצל האש אלא רחוק כדי שלא תהא היד סולדת בו ורא"בי"ה כתב שלא דמותר לשבר הברד כדי ליקח המים המונחין תחתיו דגדולה מזו אמרו פרק חבית [לקמן דף קמו:] דמתיז ראשו בסייף ותנן שובר אדם את החבית כו': מעשה בא לפני רבי שמריה מספירא באדם שלב אחד שאנס אשתו והטביל אותה בשלג שאינו מפושר ומחזיק מ' סאה והורה רבינו שמחה שעלתה לה טבילה וראיה ממסכת מקואות [פ"ז מ"א] דתנן השלג והברד מעלין המקוה ולא פוסלין אלמא מותר לטבול בשלג וליכא למימר דבהופשרו קא מיירי דא"כ פשיטא דהוי כמו שאר מים [*וכ"כ ר"ב ממגנצא] והר' אליעזר מביה"ס מפרש הסיא דמסכת מקואות שהבאתי איירי שהופשרו והא קמ"ל דאין דין שאובין עליהם: הגה"ה וגם רבינו שמחה התיר בתחלתו ולבסוף חזר בו כי אי אפשר שכל השלג העולה למ' סאה יגיע בבשרה ועוד דאמרינן אין מטבילין בכיפין וגם ליטול ידים בכלי מלא שלג המחזיק רביעית כך הדין ע"כ: סליק פירקא

[שם] במה בהמה שלג *לית הלכתא כוותיה (דחנניה) דהא רב פליג עליה ובסה"ת כתב דאפי' מאן דשרי נטירותא יתירתא שמא היינו בדבר שצריך שמירה יכול להוסיף בה מעט יותר וא"כ (חמור) [סוס] מותר לצאת בפרומביא ואע"ג דסגי לה באפסר כדתניא ד' בהמות יוצאין באפסר ובפרומביא [*לסוס] שמירה יתירה מעט וכן עמא דבר לצאת הסוס בפרומביא והיחידים נזהרין: אבל הסוס [*פי' אפי' הסוס] אסור אפי' לחנניה לצאת בשניהם בפרומביא ובאפסר וה"פ ה"ר פורת וכ' רא"בי"ה אם עסקיו רעים דמותר לצאת בשניהם ביחד והכל לפי הענין: שלד ופרה אסורה לצאת בחבל לרה"ר לדברי הכל לפי שאינה צריכה שמירה והעגלים מותר לפי שקטנים הם ומורדים בקל כדאמרי' [דף נב.] חזינן לעגלי דבי רב הונא שיוצאין כרוכין בחבל שסביב צוארם (א) כל שכן דאם החבל תלוי דמותר: וכשיוצא הסוס לרה"ר ותופש האפסר או הרסן בידו [דף נב.] אמר שמואל צריך שלא יהא החבל יוצא מתחת ידו טפח וצריך שיגביה מן הקרקע טפח החבל שבין ראש הבהמה לידו ואסור לצאת הסוס באוכף שעליו לרה"ר דה"ל משוי ואפילו חמור במרדעת לא שרי תנא אא"כ קשורה לו מע"ש וכן אסור להסיר האוכף מעל הסוס והמרדעת מעל החמור ואפילו בחצרו אבל מותר לתנה לכתחילה על החמור בחצרו מפני הקור שלא יצטנן דהכי מסיק [לקמן דף נג.] כאן לחממה כאן לצננה פי' להניח לחממה מותר דאית ליה צערא בצינה אבל לסלקה מעל החמור אסור דלית ליה צערא ואפילו לרב דשרי לתענוג אסור להסיר המרדעת מעל החמור (ב) משום [דנפלה] ממילא אבל על הסוס לא ידענא אם מותר לתת האוכף עליו כדי לחממו בביתו ובחצרו דשמא בחמור (בחצרו) דוקא שרי דאית ליה צערא בצינה טפי מסוס וסוס אסור להעמידו במים כדי להצינו וטעמא משום גזירת שחיקת סממנין: [דף נד ע"ב] שלה *ואין בהמה יוצאת בזוג שבצוארה אע"פ שהוא פקוק דמחזי כמאן דאזיל לחינגא אבל בחצר שרי בזמן שפקוק וסתום ואינו משמיע קול (ג) וה"ה דתרנגול אסור לצאת בזוג שבצוארו ואפי' בחצר ואין ב הסוס יוצא בסולם שבצוארו דעבדי ליה היכא דאית ליה מכה דלא הדר חייך ולא ברצועות שברגליו דעבדי ליה לגיזרא לפי שאין רגליו רחבות ובשעה שהוא הולך חופף רגליו זה לזה ג ולא תרנגולין בחוטין שקושר להם לקצר פסיעותיהן ועבדי להם הכי כי היכי דלא ליתברו מאני בלכתם וישליכו לצרורות ולא [העגל] והפרה בגימון פי' של שבצואריהם וכן חמור או סוס: [דף נג ע"א] שלו ואסור להוליך ב' סוסים או שני שוורים יחד בשבת (ד) משום דמיחזי כאזיל לחינגא בשבת אבל אינם קשורים יחד שרי לאחוז אפסריהם יחד ואם שלז החבלים אחד מהם צמר ואחד מהם פשתים אסור לכורכן סביב ידו ולקושרם משום שנהנה בכלאי חבלים אפילו אם הבהמות שוות ואם הבהמות אחד מהן סוס ואחד מהם חמור או מין אחר אסור לכרוך החבלים סביב ידו משום מנהיג כלאי בהמה ואפי' שהחבלים שוים דומיא דאסור בכלאי החבלים*:

[*תו' שרגיל היה עוף שברשותו הנדון פטור וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור והא דתנן אבל נדון תי' ועוף היינו ביו"ט שנדון לכתחלה כדי לשוחטן אבל הכא דבשבת לא וכגון דעבידי לרבויי כשרוצה לתופסן וכן בבית גדול כ"כ שאם לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה אסור לתופסם אף לדחותם במקום צר שנוחין לתפוש וכן קבלתי ממורי קרובי ז"ל הלכך צריכים ישראל ליזהר שלא לתפוש בשבת סוס שמרד ופרה מורדת שעשויין לרבויי אפי' בחצר אם החצר גדולה שאם לא גדלו בין ב"א היו צריכין מצודה. ובירושלמי אמר ר' יוסי הדא אמרת סוס שמרד בשבת וכו' אע"פ שיש לדחות ולומר דפטור ומותר ואיידי דבעי למיתני סתובל בהן חייב תנא הנדון פטור כדאמרינן פרק במה מדליקין המכבה את הנר כה"ג אפ"ה ראוי להחמיר עכ"ל. ר"ב ממגנצא. הגהת מיימוני פ"י דהלכות שבת].

[שם ע"ב] שלח סכין ומפרכסין לאדם הא דסכין לאדם היינו דווקא בשמן אבל בחלב ושמן אסור לסוך בשבת משום שנמחה יהוה ליה נולד ואסור אבל בחול מותר לסוך חטטין שבידו ושבגופו אפילו בחלב ואף על גב דדרשינן ישלט פרק רבי עקיבא [לקמן דף פו.] ופרק בנות כותים [נדה דף לב.] דסיכה כשתיה אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא ולא גזרו אלא סיכה של תענוג אבל משום צערא ורפואה לא גזרו כדאמרינן פרק בתרא דיומא [דף עו.] מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ביום הכפורים ואינו חושש ומפרכסין לאדם היינו להסיר מעליו גילדי מכה או גילדי טלה משום צער ואפילו משום תענוג*: [שם] ה בהמה שאחזה דם כ' רא"בי"ה שמג בהמה שאחזה דם אם ספקא הוא שאם לא יקיזו לה דם תמות מותר לומר לנכרי להקיזה דאמירה לנכרי שבות ובהלכתא כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה פ"ק דפסחים [דף יא.] ובבכורות [דף לג:] גבי בכור שאחזו דם דאמרינן יקיז ובלבד שלא יטיל בו מום ומסיק התם טעמא כיון דאי שביק ליה מיית אי לא שרית ליה אתי למיעבד ביה איסור דאורייתא ובי היכי דדחינן התם איסורא דרבנן הכא נמי דחינן איסורא דרבנן דאמירה לנכרי שבות: [דף נד] שמא אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך ו עם כולם פי' רבינו אפרים אדם מותר עם אחד מכל המינין לחרוש ולמשוך אבל ב' מינין אחרים שאסורים יחד אסור לאדם למשוך ולחרוש עמהם ומתוך כך אסר ליהודי הרוכב לצוד ציד להוליך הכלב בידו ורבינו יואל חולק עליו ולא חפצתי להאריך: [שם] שלא יכרוך ויקשור פירש"י שמב כריכה וקשירה (ה) היינו שתי תכיפות [א] ורבינו אליעזר ממיץ פירש דקשר דאורייתא אינו אלא שני קשרים זה על גב זה: סליק פירקא

[*והתינוקות שרגילין האמהות לסוכן כשהם קטנים בחלב טלה או משומן חזיר אסור כדאמר פרק חרש להזהיר גדולים על הקטנים ומוקמינן לאספי בידים אבל מותר לישראל להניח מינקת נכרית לסוכו מחלב ושומן חזיר ואפי' שיאכל התינוק מותר כיון שהמינקת נותנת ולא הישראלים. מ"י]:

[דף נז] במה אשה. לא בחוטי צמר מיירי שהחוטין שמד כרוכות סביב שערות ראשה אבל אם החוטין והרצועות בתוך השערות קלועות מותר לצאת בהן בשבת דליכא למימר דלמא יסירם משום דאסור משום שדמ סותר את הקליעה (*כדפרישית) [*כדאמרינן] ס"פ המצניע [לקמן דף צד:] הגודלת חייב משום בונה ואומר ר"י דלא גזרו אלא בדברים דקים כי הנך אבל דברים שהם עיקר מלבוש ליכא למגזר דא"כ לא תהיה אשה רשאי לצאת בטלית שלה לרה"ר דהא ודאי שדיא לה בשעת טבילה משום טינוף: [שם ע"ב] שמה ו שלשה דברים נאמרו באיסטומא אומר ר"י דהני קוטרא פורפונט"א הן סדינין המחוברין יחד וביניהם צמר גפן או בלאי בגדים ומחוברין ע"י תפירות אם יש בתוכו בלאי בגדים של צמר ונתחב המחט בהן ובסדינין של פשתן שמלד חוץ א ויש בהן ב' תכיפות (א) אסורים בהעלאתן [*ובהצעתן] ואפילו מחברן בחוט של משי (*שגם) [*שגבי] כרים וכסתות שהתירו דלא שכיח בהו טובא כריכת נימא לא התירו אלא בהצעה אבל לא בהעלאה אבל בהצעת שאר כלים גזרו גם בהפסקה עשרה מצעות כיון דשכיחא בהו כריכת נימא ובקוטרה פורפונט"א נמי יש לגזור אטו העלאה אפילו למינך [*פי' להניע תחתיו] תותיה *אסור ואם אין בתוכו רק גיזין של צמר יכול להיות שמותר בין בהצעה בין בהעלאה דאין חוט התפירה מחברו לבגד בתפירה זו רק שהוא מקרב ומהדק שני בגדים החיצונים יחד ואם היתה נפתחת לא היתה הצמר נדבק לבגד מחמת תפירה זו (ב) כי היא פחות מקשירת חבלים פי' במה בהמה [לעיל דף נד.] ואין זה דומה לתפירה וקשירה ומתני' (*דהכא) [*דמסכת ביצה דף יד:] לא הוה מצי לאוקומי בכרים וכסתות דאין זה חידוש דכ"ע ידעי דחזו ופשיטא דמצלחין אבל קשין העשויין להעלאה סד"א דאין מצלחין דשמא יטעו הרואין ויסברו דאין קשין ויודעין דאין מצלחין ביום טוב אלא דברים שנאותין ממנו ויבא להתיר כלאים בלבישה: [דף נט ע"א] שמו עיר של זהב אומר ר"ת דלאו היינו נוסקא כדפי' רש"י ז"ל אלא הוא חשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה דהא פרק בתרא דסוטה [דף מט:] אמרינן מאי עטרות כלות עיר של זהב אלמא כעין עטרה עשויה ואף על גב דאמר התם בפולמוס של אספיינוס גזרו על עטרות כלות והכא לא אסר ליה אלא בשבת אומר ר"ת דמסתברא (*לא) [*דלא] אסרו אלא בנשים כלות דומיא דלא תצא אשה באפריון דקאמר התם אבל לא בשאר נשים מלבד שבת שרי אבל בשבת אסור דילמא שלפא ומחויא ואם היא תחת הצעיף מותר דלא מגלה את ראשה וכן עטרות חתנים: [שם] שמז תרי המייני קא אמרת פירוש שני חגורות ורש"י פי' שני לשונות הא' לאיסור וראייתו שרק חגור אחד מונה גבי י"ח כלים [לקמן דף קכ.] שהתירו להציל מפני הדליקה עוד פירש"י לשון אחר להתיר תרי המייני ופסק ר"י דלכל הלשונות כשחגור אחד על חלוק וחגור אחד על הקוט"א מותר שכן דרך בני אדם אפילו בחול וכ"ש דמותר ללבוש שני סרבלים בשבת דליכא מאן דאסיר ורבינו יואל פי' תרי המייני לאיסור ופסק דאסור להוציא דרך רשות הרבים שני מקטורין זה על גב זה לצורך חבירו: [דף סא ע"א] ז או דלמא מזלא דההוא גברא דמקבל קמיעא תיקו שמח הלכך מותר לצאת בשבת בקמיעא תלוי בצוארו בשביל חולי או בשביל שלא יחלה אם ידאג מחולי אע"פ שאין בו סכנה ודוקא אם אדם הנותנו מומחה הוא דתניא כל ב שריפא ושנה ושילש פי' אדם זה ריפא ג' בני אדם כל חולי אחד משונה מחבירו וכל אחד מלחש משונה מחבירו שבאותו לחש שריפא זה לא ריפא זה אע"פ שלחש הכתוב בקמיע לא ריפא אלא פעם אחת זהו אתמחי גברא וכל קמיע שיתן אדם זה מותר לצאת בו בשבת אפי' לא ריפא לחש זה שום אדם (*כי אם פעם אחת) [*במרדכי של מהרי"ט נמחק] אבל אינו קרוי גברא מומחה ע"י שריפא ג' בני אדם ע"י תחבושת או משקה אא"כ מומחה בקמיע וה"ה אם הרופא אינו מומחה והקמיע (*מומחה לבדו) [*לבדו מומחה] אז אפילו נכרי יתננו מותר לצאת בו בשבת כ"כ בספר המצות מצאתי בירושלמי נאמן אדם לומר קמיע זה רפאתי בו ג' בני אדם או ג' פעמים [*כדתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם אחד באחד פי' בלחש זה ריפא ג"פ חולי אחד בין לאדם אחד בין לג' ב"א ואפי' נכרי יתננו ללחש זה לאדם אחר מותר לצאת בשבת. מ"י]: [דף סב ע"א] ח וחילופיהן באיש אומר שמט ר"ת

הגהות ומ"מ ממ"י א תיבת עם כולם נמחק: ב בעי דרב פפא: ג מימרא דעולא בגמ':

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ואין נראה לריב"א דלענין כלאים קשירה חיבור גמור הוא וה"נ משמע במתני' דמס' כלאים דקתני התם לא יקשור סרק של צמר ושל פשתים לחגור בו מתניו ואע"פ שהרצועה באמצע וכריכה משום איסור נקט לה מיהו רא"ם פי' בספר יראים דקשר דאורייתא כו':

שלטי הגבורים

מקום ברביעית בר מהכיא דבטלוה רבנן וכן אמר בפ"ק דפסחים ל"ש דטהורין משקה בי מטבחיא אלא שיש בהן רביעית דחזי להטביל בו מחטין ולנוריות דאוקמוה אדאורייתא אבל פחות מרביעית טמאים ותו אמרי' בפ"ב דזבחים אם קדה [בו] רביעית אע"ג דבטלוה כתבור פחות משפופרת הנוד אמרינן אית מטבילין דמהכשירא דמקוה קאתי ומעיין בכל שהוא לא נשנית לגבי אדם כלל אלא לגבי מחטין ולנוריות תדע דתנן גו

וקשה

שנתלש וכו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים ובראשין מוקי בחגיגה לאפוקי כיפין דאויר כינסו אבל משום דלאו אשכחן לא פסל מכלל דלאו מקוה הוא אלא מעיין דחיים הם אפי' למ"ד כל הימים כמקוה דלא קתני הכא גל שנתלש מן הים ועוד דליכא לאוקמי כוותיה דמקוה אין מטהר דרך זחילתו וזו היא זחילה כדאמרי' התם מ"ד ליגזור משום תרדלית של גשמים קמ"ל מכלל דודאי לאו מקוה הוא ובעינן מ' סאה. ועוד דרשינן במדרש יען כי מאס העם הזה את מי השלוח ההולכים לאט שמאסו בטבילת מ' סאה לאט בגימטריא הכי הוי ואמר ר"ל הזרנו בכל המקומות ולא מצינו מקום ששמו לאט ושלות מעיין הוא והיינו גיחון מעיין שמושחין עליו המלכים ומתרגם שלוחא ועוד דאמרי' כיון שמגיע לפתח בית דוד כו' שרוחצים בו זבים מכלל דמעיקרא לא וקודם מעשה פי' הא להתכר ר' יעקב ישראל. ואם לכך לשמים תמלא דברי כנים ועל זה לא נפלאתי אם לא דקדקת ע"כ אך על זה נפלאתי שטעית בה"ג שאמרת שכתוב בה"ג מגנדר כביניתא והיינו טבילת תלאין ובמים חיים טעיתה שהרי במקוה איירי בה"ג ביותר ממ' סאה [והכי כתוב בהו וצריכין לטבול בדוכתא דאית ביה ארבעים סאה] כדתניא וכו' וכמה הם אמה על אמה וכו' וכי לא נפישי מיא למירמת בהו איתתא כולה קומתה מיגנדר בהו כביניתא ושפיר דמי למירמא פי' לשוט ולאשמועינן דאע"ג דתניא ברום ג' דהיינו היכא דעצורים בכלים ויכול לטבול מעומד כעודר וכמוסק זיתים קמ"ל דאע"ג דלאו מעומד שפיר דמי בפשוט ידים לאפוקי מדרב יוסף דאמר רמז לנדה שצריכה שתשב עד צוארה במים וכן ישיבה עמידה היא כדמוכחא שמעתין ופסקינן דלית הלכתא כוותיה אלא אפי' בפישוט ידים ורגלים לארכו ולרחבו של נהר וכן פחות מעד צוארה ושפיר דמי אלא שצריך מים יותר ממ' סאה כדי להתגלגל ולהתכסות כולו במים וביניתא כולה במים [ולהכי נקט מיגנדר דבקושי אדם מכניס את עצמו כולו במים] אא"כ כובשין עליו כדתניא האומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה ה"ז מגונה דיש לו להתגלגל עד שיתכסה כולו במים וה"ה נמי למים חיים אלא שרוב התלמוד וכל אותה שיטה איירי במקוה ולא במעיין דאמרי' מקוה ישראל וגו' אשריכם ישראל מי מטהרן ואפי' כשמדבר במעיין קרי ליה בלשון מקוה ברוב מקומות ושלא תטעה כתבתי לך זהו כדרך תכם המורה ובא להקשות הוא עצמו על דבריו ולתרץ אך כשהוא אומר דבר ומקשי' עליו והוא דחיק אנפשיה אין שומעין לו דלא אמרה קודם מעשה דתמיה אני עליך שמה שאינו בהם ראית ומה שישנו בהם לא ראית דכתיב בהם לאחר שהזכיר מה מעיין בידי שמים אף מקוה כו' דהא רישא המעיין מטהר בכל שהוא ונהרא דסכיר ואית ביה עקולא דהיא מ' סאה כמקוה דמי ושפיר דמי לטבילה. והא דתניא במקוה משום דכתיב בהו לעיל דהיכא דסכיר נהרא לא מטבילין ביה [אא"כ אית ביה בזעי דליתי אהדדי ואי לא ליפי אפי' אית ביה מ' סאה לא מטבלינן ביה] שילא מתורת מעין והא דשרי הכא בדלייפיה ומ"מ מ' סאה בעי בעקולא שיהא כל גופו עולה בהם ולא תלאים וכ"כ רב אחאי בפרשת אחרי ואילו טעה אחר בדבר כזה להתיר טבילת תלאים מתוך טעות משנה וה"ג כדי היה לגזור עליו נדוי ונורי יודע כי לש"ש נתכוונתי כי גם על זקני רבינו שלמה כתבת לשון טעות לפי שאני מצטער בדבר כרי טרפון. אלא שלא הקפה וכל המתירין טבילת תלאים אני קורא אותן חוטאים ולא יתנו ימיהם כי התירו כרת גמור ואשר בומן לבות האדם פלגי מים יטם לבך לתבונה והיית מולך וידיך אמונה והיה זה שלום. יעקב בר מאיר זלה"ה: א ב' תכיפות תבור אבל תכיפה אחת אינו תבור אין לומר תכיפה אחת ממש שקורין סויכנ"ד דהא פשיטא דלא הוי תבור אלא נראה לר"ת ב' תכיפות היינו תפירות זו ע"ג זו כגון שעושין וקורין אותה יפנד"ת והיינו תבור ותכיפה אחת היינו באשטריי"א בלע"ז וכ"מ כשהוא דבוק בב' גדדין בטוב שאין יכול לספרד ויש תימה היאך אנו מתירין לדבק עורות התפורים בפשתן בבגדי צמר ונראה להתירו הואיל וכבר נתבטל הפשתן אבל מעור אבל כשאדם קונה סרבל עשוי ומתוקן ואינו ידוע כמה תפור הוי ספיקא דרבנן ולקולא דאינו שוע טווי ונוז: ב תנן יוצאין בביצת התרגול וכבן של שועל ומסמר של צלוב דכולהו לרפואה. ס"א שן של צלוב לשינתא שן

בגדי ישע

פרק ה (א) כ"ש אם החבל תלוי כו'. ר"ל שאז הם יותר משתמרים משהיה כרוך כי אז יכול לאחוז בחבל למשכם ולשמרם: (ב) משום דעיילא ממילא. ר"ל הקור עייל בה ממילא אף אם יש עליה מרדעת אם היא עומדת במקום אחר כדאמרי אינשי חמור אפי' בתקופת כו' לכן אין לה תענוג בהסרתו משום הום יתירה שעליה משום דאף בלא הסרתו יתקרר לה: (ג) וה"ה תרנגול כו'. ואפי' בחצר משום דזוג לתרנגול משאוי הוא אבל בבהמה אינו משאוי דבטל אגב אפסר כמו שכתבו התוס' דף נ"ד ע"ב בד"ה משום: (ד) משום דמחזי כו' לצוד ציד להוליך הכלב בידו. ר"ל שהסוס או החמור שרוכב עליו הוא כלאים עם הכלב שמוליך בידו: (ה) היינו ב' תכיפות. ר"ל אסור כמו ב' תכיפות ואין זה ב' תכיפות עצמו: סליק פרק במה בהמה

פרק ו (א) בהעלאתן ובהצעתן. צ"ע דבתוס' שם לא כתב בהצעתן וצ"ל דבסברא זו פליג אתוס': (ב) כי היא וכו'. הוא מה שהביא לעיל בעמוד שלפני זה סי' של"ז: ומתני' דהכא. עי' ספ"ק דביצה

דחלופיקן לא קאי אלא אחיוב חטאת כדפרישית (ג) אבל א טבעת שיש עליה חותם מותר לאיש לצאת בו לכתחלה לרה"ר אע"ג דגבי אשה ב טבעת שאין עליה חותם אסור מדרבנן משום דילמא משלפא ומחויא אבל באיש לא גזרינן וכן אמרינן בירושלמי [בפירקין הל"א] תכשיטין למה אסורין אמר ר' חייא מתוך שהנשים שחצניות מתירתן להראות לחברתה ותהא מוליכתו ד' אמות שחצניות פי' בעלי גסות אבל אנשים לא וראיה לדבר דאמרינן גבי קמיע ולא יקשרנו בשיר ובטבעת אלמא יוצא בשיר ובטבעת לכתחלה [א] ונשאל לרבינו מאיר **שנב** אם מותר לקבוע ברזל ושאר מיני מתכות בראש ג חגורתו לנוי כדרך שעושים לחגורים וכשיקבעו יחוק בו צורת מפתח ולהוליכו בשבת לפתוח בו ולנעול בו והשיב דודאי אסור דאע"ג דאמרינן פרק במה אשה אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו ומוקי לה דמחי ביה מומחא דליכא למיחש דילמא נפיל והכא נמי כמו מומחא הוא דילמא לא שרי אלא בזוג שדרך היה בימיהם לעשותו לכל הבגדים לנוי ולא אטרחוה רבנן למיפסקיה ולגנות הבגדים תדע דכיון דאוקימנא בזוג שבכסותו במומחי מחוי ה"נ בחותם שבכסותו דמיתני בהדי הדדי מיירי במיחוי ואמאי אסרו חכמים ביה טפי מבזוג אלא היינו טעמא כמו שפירש רש"י דזוג היו רגילין לתתו בכל הבגדים הלכך לא אטרחוה לפוסקן אבל חותם שאין רגילות להשים בכל הבגדים אינו יפוי הבגדים הלכך גזרו ביה רבנן אפילו ארוג בכסותו ה"נ אין רגילות לקבוע מפתח בחגור עצמו ואפילו קבוע בו איכא למיסר כמו תלוש ואפילו משוי איכא למימר דהוי דתניא גבי מפתח ואם יצאת חייבת חטאת ה"נ איכא למימר דאפי' כה"ג איכא חיוב חטאת דמאן לימא לן דמפתח בטל לגבי חגור דילמא חגור בטל לגבי מפתח כמו היוצא בטלית שאינה מצויית כהלכתה חייב חטאת [ג]*ואע"פ שיש בני אדם נוהגין היתר בדבר לא נודע מאין הורגלו ולא מר בריה דרבינא חתים עלייהו:

[*ומהרי"ל כתב בסי' פ"ד נהוג עלמא להיתרא אפי' של ברזל כדברי רבינו פרץ והגודה אבל בשל כסף נראה דאפילו מהר"ם מודה וע"ש]:

[שם] מאי כוליאר אמר רב מכבנתא **שנא** פי' נוסק"א בלע"ז [ג] אם כן נוסקא דהיינו מכבנתא הוי משוי בשבת וחייב חטאת דאינו עשוי אלא להראות עושר ואין שם תכשיט עליו ואפילו הכי אם היא סוגרת בה סמוך לצואר מפתח של חלוקה כמו אפיק"א בלע"ז מותר והוי תכשיט וגם לא גזרינן בה דילמא שלפא ומחויא משום דא"כ תתגלה בשרה וכן אם היא תקועה בשלשלת זהב או של כסף ומכנסת ראשה בתוך השלשלת יכול להיות שהוא מותר כיון שהשלשלת לבדה תכשיט הוא אבל תלויה בחוט של משי או בלולאות וגם אין סוגרת בה מפתחי חלוקה בהכי מיירי מתני' שהיא חייבת חטאת שאין כאן רק הנוסק"א ואינו תכשיט אלא משוי שאינה אלא להראות עושר בעלמא: [דף נז] **שנב** גם מסקינן דלא תצא אשה לא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאין תפורין בלעיף הם תכשיט המוקף מאוזן לאוזן ועד הלחיים (ד) גם לא תצא אשה במחט שאינה נקובה שקורין אספיגל"א וסוגרת בה מפתחי חלוקה סביב צוארה (ה) או בלעיף וגם לא תצא בנזמים (ו) ופירשו *בירושלמי נזמי האף אבל נזמי האזן פרש"י דשרו דמשום דמהדקי וקושרו יפה (ז) כמו בני מלכים יוצאין בזגין וכל ישראל בני מלכים הם לר"ש וכן לא תצא אשה [שם] בטבעת שיש עליה חותם [דף סב] והאיש לא יצא בטבעת שאין עליה חותם אבל בטבעת שיש עליה חותם מותר באיש כדפרישית לעיל דלא גזרינן באיש דילמא משליף ומחוי גם לא יצא האיש לא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואינו חייב חטאת משום דדרך מלבוש ניהו ואסורים משום שנראה שרוצה לילך במלחמה אבל אלה ורומח וסייף אין דרך מלבוש וחייב חטאת גם לא יצא במנעל א' בזמן שאין ברגלו מכה דמחכו עליה ושליף ליה ואתי לאתויי אי נמי חשדי ליה עלמא שטמא האחרת תחת בגדיו: [דף סג] **שנג** בירית טהורה ויוצאין בה בתלמוד מפרש (*רב [יהודה]) (*בירית) [*דבירית] ברגלים לחזק בתי שוקים [כמו] (*לעדים) [*אצעדה] בידים ויתיב רבין וקאמר בירית יוצאין בה בשבת משום דכיון שאינה אלא ברגל אחד לא שלפא ומחויא משום דמחכו עלה לפי שאין לה ברגל השני כן וטהורה לפי שאינה עשוי כהקונו שאין בו רק אחד אבל כבלים בשתים שלפא ומחויא א"ל [רב הונא] אלו ואלו בשתים ויוצאין

בכן דאינו תכשיט אלא הם כמו טבעת (*כלי) [*הכלים] תשמים לבתי שוקים ולכך טהורים וכן הלכה דהכי א"ר (*יהודה) [*ירמיה] וכן ר' יוחנן ואם כן מותר לאשה לקשור רצועות סביב בתי שוקים שלה [ד] פן יפלו למטה אע"פ שאינם קשורות בהם דאי קשורות למה אסור בשתי טפי מצלחת והכבלים קרי בהם שלשלת מזו לזו ומקרית תכשיט אותה שלשלת אע"פ שעושין אותה שלא יעשו פסיעות גסות שלא ישרו בתוליה אסור מפני שאינה תקועה היטב (*שלפא) [*ומלי לשלפא] ומחויא ואותן נחבשין תפוסין שיש להם כבלי ברזל ברגליהם ר"י מתיר לצאת בהם לרשות הרבים דכיון שהם בשביל שלא יברחו תקועין היטב וליכא למיגזר דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי (ח) כמו בני מלכים היוצאים בזגין שתקועין היטב כמו זוג *שבצוארו ושבכסותו (ט) והכבלים הוי כמו מלבוש כך כתוב בספר המצות: [דף סד] **שנד** האשה יוצאה במוך שהתקינה לנדתה פירוש שנותנת המוך לאותו מקום שלא יפול הדם על בשרה וכשיהיה יבש יסרט בשרה אבל שלא יפול הדם על בגדיה שלא יטנפו אסור כדאמרי' פ"ק [דף יח.] כל אלולי מטינוף אסור וכן במוך שבסנדלה [דף סה] תני רמי בר יחזקאל והוא שקשורין בסנדלה פן יפלו ואתי לאיתויי אבל במנעל שלנו מותר לצאת במוך שבתוכו או בתבן דלא מצי נפיל ואפילו בשבת יכול ליתנו בתוך המנעל לכתחלה וסיפא דקתני ובלבד שלא יתן לכתחלה לא קאי אמוך שבסנדלה*: הגה"ה והאשה שהיתה נדה ורגילה לתת לאחריה בגד וקושרת לפניה ברצועות תמלא לעיל בשם סמ"ג: [דף סד ע"ב] רבי ענני בר ששון. ר"ת פסק כר' ענני בר ששון דשרי **שנה** כל תכשיטין בחצר ולדידן רה"ר שלנו כרמלית הוא (י) ושרי כמו חצר שהרי

[*אדם שיש לו כויה בזרוע שקורין בל"א ברנ"ט מותר להתירו ולקושרו בשבת כו' ואם ידע בכויתו שמוציא דם אם הוא מקנחה לא יקנחנה וכו' אבל להחליף בבגד אחר מותר משום צער בעלי חיים וכבוד הבריות וכן אדם שחותך באצבעו בשבת יכול ליתן עליו בגד כו' ממרדכי ארוך שכ"ת האריך שם ע"ש. אני הכותב העתקתי מגליון. מ"י]:

אין מפולש מטער לטער ורוחב ט"ז אמה וגם לא שלטי בהו ס' רבוא ור"ת פי' כן כדי ליישב המנהג וכן נמי יכול להיות כל מה שאסרו חכמים משום דילמא מתרמי טבילה של מצוה בשבתא וצריך להסיר משום חציצה או משום טינוף ואתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר (*אבל לדידן דלית לן רה"ר גמורה שרי דאי לאו הכי טבעת שבאצבע תהא אסור דמיהדק וחייץ כדאי' במס' מקואות [פ"ט מ"י] וכתב ר"ת דאין לנו לאסור לנשים טבעותיהם שלא ישמעו לנו והנח להם לישראל מוטב שיהיו ד שוגגין ואל יהו מזידין גם מסקינן דמותר אים או **שנו** אשה שריחה ה רע לצאת לרה"ר בפלפל ארוך (יא) וכן בכובלת [ה] וכן בצלוחית של פלייטון ואשה פורפת על האבן בשבת ואפילו לכתחלה ליתן אבן על סרבלה משני לדדין לכרוך שם הלולאות שתוחב בו ראשו ובלבד שהיתה בו מאתמול ועל האגוז מותר לכתחלה אבל על המטבע אסור לפרוף בשבת (יב) דנראה כמערים להוציאו ולהוליכו למקום אחר ולא לצורך ללבוש סרבלו אבל אם כרך ופרף מע"ש [ס"א בשבת] מותר אף על המטבע וכן הדין לבתי שוקים מותר לכתחלה לתת אגוז ולקשור ראשי הרצועות באבנט ובשבת מותר ללבוש שני סרבלים מפני הצנה: [דף סה] **שנז** נהרא מכיפיה מיבריך פי' ר"ת דהכי הלכתא ומתוך כך מותרין לטבול בכל הנהרות כל השנה כולה ולא חיישינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין ורבינו מאיר אוסר לטבול בנהרות (יג) (*דהא קי"ל כשמואל) ו [*כאידך דחיים לרביית נוטפים] ויש שקורין תגר על דברי ר"מ שאוסר לטבול בנהרות ואומרים שבא לעשות ממזרים למפרע כל הנולד מטבילת נהרות ואותם ב"א טועים הם דהא אפי' **שנח** בנולד מן הנדה בלא שום טבילה אין הולד ממזר כדאמרי' בר"פ החולץ [יבמות דף מט.] הכל מודים בבא על הנדה שאין הולד ממזר ולא הוי אפילו חלל כדאמרינן פ' הבא על יבמתו אלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל הבא מנדה וכו' וכ"ש הכא דעלתה לה טבילה מדאורייתא אלא דגזירה דרבנן הוא לכתחלה גזירה אטו מרדלית של גשמים כדפרישית וא"כ אף הולדות דמעיקרא כשרין גמורין בלא שום פגם בעולם אף לדברי רבינו מאיר: [שם ע"ב] **שנט** הקיטע יוצא בקב שלו ר"י פירש כולה שמעתא כשנקטעו שני רגליו ועושה דפוס של עץ לשני ראשי שוקיו וסמוכות היינו של עץ שני מקלות שנשען ונסמך בהן

הגהות ממ"י א זוג שבכסותו כנ"י

שלטי הגבורים

שן דשועל חי למאן דנאים יותר מדאי שן המת למאן דלא נאים מסמר צלוב לנפיחה: א הטבעת שנהגו הנשים לצאת בהן בשבת וגם מקצת אנשים תמה אני מאין יצא זה ואמר לי מהר"ר רבי דוד כי מוצאין טענה ואומרים כי הוא[כמו קמיע מומחה שהזהב טוב לרפואה שהוא משמח. בשם הר"ר אליעזר: ב ובזמן הזה שאין אנו רגילין בטבעות עם חותמות ובין נשים ובין אנשים משימים בחול טבעות שאין עליה חותם באצבעותיהם לנוי ולתכשיט נ"ל דשרי. ומהכא נ"ל דסמכו גם הראשונים שלפנינו חכמים ונבונים ממנו ולא מיחו בידם דמיגו דהוי תכשיט בחול הוי תכשיט בשבת דאף חכמים הראשונים לא אסרו אלא משום דטבעת שאין עליה חותם לא היו רגילין בהם אנשים בחול כדאמר רבא פעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם ומניחו באצבע להוליכו לבית האומן אבל לתכשיט לא היו רגילין וגם הנשים לא היו רגילות ביש עליה חותם אלא פעמים נותנו לאשתו להוליכו בקופסא ומניחתו באצבעה עד ביתה ולא מניחתו בחול לתכשיט הלכך אסרו זה מפני זה כדפרישית אבל השתא דכולהו לנוי ולתכשיט נמי בחול שרו אף בשבת. לפנת פענח: ג שאלה אמרו לי בשמך שהתרת להוציא מפתח הקבוע באזור במתני' איש או קבוע באבנט הודיעני אם אמת הדברים אם לאו תשובה דע כי המגיד שקר העיד והפכו כי מעשים באו לידי בישראלים הדרים בכפרים שהיו עושין מפתח בסוף אזור שבמתניהם ומוציאין אותם ותופשים שיהא בטל לגבי האזור ואני אסרתי להם שכל דבר שאינו צורך הכלי ואינו תשמיש הכלי אין בטל לגבי הכלי והרי הוא כאילו מוציאן לבדו בלא הכלי מדגרסי' בפ' (כילד) תולין אמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא מתעטף אדם בכילה ובכוסכסי פי' רצועות ויוצא לרה"ר ואין חושש ואקשינן מ"ש מדרב הונא דאמר רב הונא היוצא בטלית שאינה מצויית כהלכתה בשבת חייב חטאת ופריק ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי והני לא חשיבי ובטלי כלומר כסכסי הכילה לא חשיבי בפני עצמן דתשמישי הכילה הם ולפיכך בטלי אבל ציצית חשיבי בפני עצמם הם ואינם תשמישי הטלית ולפיכך לא בטלי לגבי טלית וה"ה וכוא העטם למפתח זה שבאזור שלא הוקבע שם לתשמיש האזור כ"א להשתמש בו בפני עצמו הוקבע שם ואין בטל גבי האזור ומי שמוליכו כן בשבת חייב חטאת. אדר"ת: ד שאלה שהורגלו לצאת בשבת ברה"ר עם אותה פלנילי"ש של עור ברגליהם ואמרת דאסור משום דמשתלפי ממילא ועוד דמשמע דזהו הנקרא מנעל רפוי. תשובה הנח להם לנהוג כמנהגם שכן נהגו כל חכמי ישראל וארץ ההיא ולא מיחה אדם בדבר ועוד כיון דמחופה מהדק ולא משתלפי ולא דמי לקב הקיטע דהסיא של עץ הוא ומשתמיט וכדאמרי' בפ"ב דיומא דלכ"ע מנעל הוא ובהא פליגי מר סבר גזרינן דלמא משתמיט ואתי לאתויי ומר סבר לא גזרינן והיינו דמשמע בפ' מצות חליצה במנעל של עץ דאי מחופה עור חולצת בו לכ"ע וטעמא דמלתא משום דכיון דמחופה עור מהדק ולא משתמיט. אדר"ת: בפרק הנודר מן היין תניא יוצאין בשבת בשק עבה ובסגוס עבה וביריעה מפני הגשמים ופירש"י אע"פ שלא נעשה למלבוש אלא שיהא תורת כלי עליהם שמשתמשין בהם בחול אבל אם אין תורת כלי עליהם כלל לא. ותניא הרועים יוצאים בשקים ולא הרועים בלבד אלא אפי' כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה ותניא בתוספתא אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים מכאן ראיה להתיר לנשים בשבת בשביל הגשם להניח שק או ד"א עבה על ראשן מן הבית עד בהכ"נ. אדר"ת: ה ובכל דבר שתתן לתוך פיה צ"ע אם צריך ליתנו מע"ש[כמו גלגל מלח]: ו ואע"פ שר"ת מתיר לטבול בנהרות כל השנה לי נראה דאסור לטבול בנהרות כל השנה לבר מביומי תשרי. כך פי' הר"ס:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] וקשה דבירושלמי קאמר ר"ג ירד ומטייל בחצר במפתח של זהב גערו בו חביריו משום תכשיט אלמא תכשיט אסור מדרבנן לאיש מיהו לקמן מוכח דלדידן דלית לן רה"ר גמור שרי לאיש ולאשה כל מידי דמיקרי תכשיט ולא משוי: [ב] ומה שהבאת ראיה מצינור שקבעו ולבסוף חקקו להיתר מה ענין זה לכאן דהכא בשעה שעשה המפתח אכתי שם תלוש עליו ומה ענין שבת למקוה ואין להתיר אלא בראיה ברורה ועוד אילו היה מותר כה"ג לא היו צריכין קדמונינו למצוא היתר ע"י מפתח של כסף או של זהב וע"י שלשלאות של כסף ושל זהב או ע"י לשון של כסף כעין בתי נפש לתחוב במפתחי החלוק דס"ל דרך תכשיט ואי כה"ג שרי א"כ כל אדם יעשה כן בברזל דעלמא אלא ודאי נראה דאסור כדפרישית ואע"פ כו': [ג] ור"ת פי' דמכבנתא היינו נעיף משונה והנעיפות והרדידים מתרגמי' כבנתא ולא משמע הכי בפ' מי שהחשיך גבי ברתיה דר"ע שקלה מכבנתא אתרמי בעינה דתויה א"כ יש לה מחט שננעץ בעיני הנחש והיינו נוסקא וביומא נמי גבי פיים אמר מקיפים [כמין כוליאר] משמע שהיא עגולה והיינו כדפרישית א"כ נוסק"א כו': ג"ם [ד] פי' כלומר וא"כ הואיל דהלכה כרב הונא דאינו מחלק בין בירית אחת לשנים ולעולם מותר אם לא בשים שלשלת ש"מ דמותרת אשה לקשור ברצועה אף שאינם קשורים בהם דהא פלוגתייהו דר"י ורב הונא קאי על בירית שאינה קשורה ואפ"ה פסק כרב הונא דשרי: [ה] פי' נ"ל דהאי וכן בכובלת כו' קאי על איש דהא לאשה פוטרין חכמים דוקא מחטאת אבל לכתחלה אסור משום דלמא שלפא ומחויא אבל באיש אין שייך גזירה דלמא שלפא וכו' או נוכל לומר שהספר פסק כר"א דאמר מותר לכתחלה אף באשה וזה דוחק דשביק רבים לגבי יחיד ואי משום דרבי ור"ש בן אלעזר כולהו כר"א הא כבר כתב האלפסי הללו כולן שטה אחת הן ואין הלכה כאחד מהן [א"ה אשתמיטתיה דברי הס"ת וז"ל דאף דרבנן אסרי לכתחלה משום דלמא שלפא ומחויא לדידן שרי דל"ל רה"ר גמורה כדפי' בשם ר"ת]:

ובספ"ב

צ"ע

בגדי ישע

דביצה כי הוא סוגיית התוס' דהתם: (ג) אבל טבעת כו'. ר"ל אבל בזה חולק ר"ת ארש"י דלרש"י איש היוצא בטבעת שיש עליה חותם פטור אבל אסור ולר"ת מותר אף לכתחלה והיינו מ"ש אבל טבעת כו' וע"ש ברש"י דף ס"ב ובתוס': (ד) גם לא תצא אשה. וצ"ע דלקמן דף ק"פ ע"ב בהגהות כתב דאישפינגל"א נקרא תכשיט ומותר לצאת בו אפי' ברה"ר וכן קשה בסמ"ג וכתב ב"י בטור א"ח סי' ש"ג וז"ל צ"ל דה"פ מחט שאינה נקובה שדרכה להיות סוגרת בה מפתחי חלוקה או הצעיף לא תצא בה כשהיא תחובה לה בבגדיה במקום שאינו סוגר ולא מעמיד הצעיף שאם הוא במקום הסוגר או מעמיד לכתחלה נמי שרי כו' ע"ש: (ה) או בצעיף. ר"ל שסוגרת במחט מפתח החלוק או תוחבת המחט בצעיף: (ו) נ"ל דהכי גרסינן מפרש בירושלמי נזמי האף אבל נזמי האוזן כפירש"י דשרי ר"ל דבירושלמי מפרש דנזמי האוזן שרי כמו שפירש"י אבל א"ל דמביא הירושלמי להודיע שמפרש בנזמי האף דהא בהדיא איתא בש"ס כן ולמה הוצרך להביא הירושלמי אלא מביא הירושלמי שאיתא שם כמו שפירש"י כאן דנזמי האוזן שרי דמתלמודא דידן אין הוכחה דשמא קאמר אף נזמי האף וכ"ש נזמי האוזן כמו שכתבו התוס' שם דהיה משמע מש"ס דלקמן דהיה אסור: (ז) כמו בני מלכים יוצאים בזוגין וכל ישראל בני מלכים הם לר"ש. בפ' במה אשה תנן ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה אמרי' בש"ס דף ס"ז מאן תנא א"ר אושעיא ר"ש היא דאמר כל ישראל ב"מ הם פירש"י הלכך לעני נמי חזי ולאו גנותיה דידיה דליתחזיא כיוהרא ושליף או מנו דחידוש הוא שליף ומחוי רבא אמר באריג שבכסותו ודברי הכל ולא שליף ומחוי א"כ ש"מ לר"ש מותר לכל אדם ואפי' אין אריג בכסותו וכ"כ הב"י סי' ע"א א"כ חזינן דס"ל לר"ש לכל אדם אע"פ שיכול לשלפו ויש סברא שישולפו כדפירש"י אפ"ה אמרי' מאחר שיש ג"כ סברא דלא ישלוף משום דכל ישראל ב"מ הם א"כ ה"ה ה"נ אע"פ שנזמי האוזן אינם מהודקים כ"כ כמו אריג בכסותו אפ"ה נימא דמותר לכ"ע מאחר שגם כאן יש סברא דלא ישלוף והוא כמו שפירש"י דנזמי האוזן פריחא ליה מלתא למישלף ולמחוי מפני שאוזניה מכוסות בקשוריה לכך נאמר כדרך שס"ל לר"ש אע"פ שיכול לשלוף מאחר שיש סברא נגדו דכל ישראל ב"מ לא חיישינן ה"ה ה"נ דיש סברא לכ"ע נימא דלכ"ע לא חיישינן ודו"ק: (ח) כמו בני מלכים היוצאין בזוגין. ר"ל כמו שקתני המתני' בבני מלכים היוצאין ולא חיישינן דלמא מפסיק בין לר' אושעיא דלא מוקי לה באריג בכסותו אלא אפי' בזוג שבצוארו לא חייש בין לרבא דמוקי לה באריג שבכסותו לא חיישינן יהיה איך שיהיה יש ראיה דלא חיישינן דלמא מיפסק דהא הם תקועים כמו זוג שבצוארו ושבכסותו ר"ל שאריג בכסותו ודו"ק: (ט) והכבלים הרי הם כמו מלבוש. ר"ל הן כמלבוש האדם לאפוקי בירית שאינו אלא תשמיש לכלי ולא לאדם: (י) ושרי כמו חצר. ר"ל משום דאיירי בחצר שאינו מעורב כדדייק בתוס' בד"ה רב ענני בר ששון כו' דף ס"ד: (יא) וכן בכובלת. ר"ל דמותר לדידן דלית לנו דה"ר לצאת בו אבל אין ר"ל דאפי' ברה"ר גמור מותר דהא חכמים פליגי אר"א דמתיר וס"ל דאסור ובודאי הלכתא כוותייהו כמו שמפורש ברי"ף: (יב) דנראה כמערים להוציאו. קשה דאי משום ה"ט ליתסר לפרוף ע"ג אגוז דנראה כמערים להוציאו למקום אחר ולא לצורך מלבוש ועוד איך יהיב טעמא משום דנראה כמערים דהא מספקא ליה לתלמודא אפי' כי מערים לכתחלה אי שרי או לא וסלקא בתיקו ואי טעם איסור פירוף ע"ג מטבע הוא משום דמחזי כמערים תפשוט מהכא דכי מערים להדיא גבי אגוז דודאי אסור אלא ודאי הטעם הוא כמו שפירש"י דעל המטבע אסור לפרוף משום דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהתקין לכך ראוי לטלטל וכן קשה בסמ"ג שדבריו ג"כ כדברי הספר. וי"ל דס"ל להספר דודאי כשפורף עליו הוא דרך מלבוש והיה ראוי להיות מותר אף במטבע רק זה שאסור הוא משום דאין דרך לפרוף על המטבע והרואה סובר דכוונתו להוציא ויסבור דכשם שבכאן אם כוונתו להוציא מותר אז יתיר ג"כ במקום אחר להוציא אף כשאינו דרך מלבוש. ואח"כ מיבעי ליה אי שרי לכתחלה להערים באגוז ר"ל מאחר דליכא למיחש משום הרואה דהא אגוז דרכו לפרוף עליה א"כ יאמר דמותר לעשות כן מאחר שהוא דרך מלבוש אפי' אין כוונתו להתלבש או לא אבל במטבע ודאי אסור משום גזירת הרואה כי להרואה יהיה פשוט שאין דעתו ללבוש אלא להוציא ויסבור שכל הוצאה הוא מותר ודו"ק: (יג) דהא קי"ל כשמואל. ר"ל כאידך שמואל

ולפי זה יש להתיר ללכת בשבת במקלות דבשמוטות שלו דהיינו המקלות [*שנשען בהן כשהוא חגר או כווצו גידיו והולך במקלות . מ"י] לא פליגי דלדברי הכל יוצאין בהן בשבת אבל זקנים שהולכין במקלות מחמת נענוע אסור לצאת בשבת (טו) דלתרוצי סוגיא והלוך שוא דעבידי וטהורין כדתניא מקל זקנים טהור וקאמר משום דלא עבידי אלא לתרוצי סוגיא (טז) ועוד (*ראיתי) [*ראייה] להתיר מפי' רש"י שפירש [*על] כסא וסמוכות שלו (*על) שנכווצו גידי שוקיו כו' ויש לו שני ספסלים קטנים בשתי ידיו שנשען בהם ונדחף (יז) והספסלים לא הוצרך התנא להזכיר שהרי אינו יכול ללכת בלא ספסלים ויוצאים בכל אלה בשבת והא (*דאין) [*דקתני אין] יוצאין בהן בשבת היינו בסמוכות שלו : [דף סו ע"א] שם כל דבר שיש בו רפואה פי' כגון לחשים מומחים כגון פיילא וכגון לחשים הנקובים למעלה בתלמוד מותר ושאר לחשים שאינם ידועים מומחין יש בו משום דרכי האמורי ורש"י פי' *בענין אחר ולא כ"ל :

סליק פירקא

[דף עג ע"ב] **כלל** גדול **שסא** אין עימור אלא בגידולי קרקע הלכך יזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבלם יחד : [דף עד] ולבו ביום לא יברור הלכך יזהר אדם משני מיני פירות שנתערבו וכל שכן פסולת שנתערב עם אוכל שלא יברור אלא דרך אכילתו יקחם ויאכלם : [דף עה ע"ב] רבא אמר **שסב** אין עיבוד באוכלין מכאן אומר העולם שאותם (א) טרטר"ש של תפוחים שמגי' להחליקם ואין בהם משום ממחק שאין עיבוד באוכלין א אבל מ"מ אין זו ראיה דטובל לומר דהא דקאמר הכא אין עיבוד באוכלין היינו מדאורייתא אבל מדרבנן יש עיבוד אמדקאמר לקמן פ' שמנה שרצים [*דף קח] אין עושין הילמי (ב) ופרק קמא דביצה [דף יא.] בדקאמר דאין נותנין העור לפני הדורסן כו' גאבן מ"מ יש להתיר משום דנאכלות כמו שהן בלא חליקה והמחמיר תע"ב : [דף עד] כאן בקטן **שסג** ותמהוי פר"ת דג' מיני ברירות הן ביד לאלתר מותר לכתחלה בקטן לאלתר פטור אבל אסור בנפה חייב חטאת אבל לבו ביום אפילו ביד חייב חטאת (ג) ולפי זה משמע דמילתיה דאביי מיירי הכל ביד : [שם ע"ב] **שסד** דואי קפיד אמשחתא כו' כתב הר"א ממי"ן קיימא לן כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכת מחתך : [שם] **שסה** דסלית סילתי (פסק ר"י) [*ר' פסק] דמותר לפרר לחם אחרי שנטחן כבר דלא מצינו טוחן אחר טוחן : **שסו** ת"ר התולש מן הכנף פי' ר"א ממי"ן [*דוקא] תולש נוצה אבל תולש שאר דברים כגון למר מכבש ושיער מן הסוס שדרכו בגיזה לא עבר משום גוזז **שסז** הלכך אסור לתלוש נוצת עוף במקום שחיטה ביו"ט דתולש חייב משום גוזז וכל שאפשר לעשותו מעיו"ט אסור לעשותו ביו"ט ועוד שאפשר לשחיטה בלא תלישה ואפילו ר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקי"ל כוותיה לא שרי בבכורות אלא לפנות הצמר אילך ואילך שאף על פי שלפעמים תולש הואיל ולא הוי פסיק רישיה ולא ימות שרי אבל לתלוש לא שרי לכתחלה [א] : [דף עה] המותח חוט של תפירה כו' א"כ בני אדם **שסח** הרגילין לתפור בתי זרועותיהם בחוט או במשיחה וכשפושט עצמו מתיר אותם ומרחיבה וכשלובש אותם מהדק התפירה סביב זה אסור בשבת אבל אם כל נקב מוקף תפירה שחלל הנקב נראה מותר וכן מנהג נשים לאחר שלבשו קמיזא"ש שלהם מהדקין אותם במשיחות לולאות דופני הכתונת מימין ומשמאל [ב] : **שסט** (ד) נשאל לרבינו מאיר על עוגות התינוקות שכותבין עליהן האותיות ותיבות איך אוכלים אותם התינוקות ביו"ט והשיב אי משום מוחק ביו"ט ליכא איסורא דאורייתא במוחק אלא על מנת לכתוב כדאמרינן פרק כלל גדול מיהא איסורא דרבנן איכא ובתינוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין עליו להפרישו היכא דלא ספינן ליה בידים [ג] :

סליק פירקא

[דף עו ע"ב] **המוציא** יין [*כדי מזיגת הכוס] **שע** (*דרך כו') כתב רבינו אבי העזרי דשיעור הוצאה היינו לענין חיוב חטאת *מיהא פחות מכשיעור נמי אסור כדאי' פ' כלל גדול (לעיל דף עד.) וכי מותר לאפות פחות מכשיעור בתוספ' דשבת **שעא** פרק המוציא תניא לא תקל אשה מדדיה ותחלוב לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק את בנה פי' ר"ג גאון מכאן יש ללמוד דאשה (א)מניקה כשמקשה החלב בשדים שאסור להקל לה ביד דאין הדבר מותר אלא ביניקת התינוק בלבד מיהו י"מ דדוקא בכלי אסור דהוי מפרק והוי תולדה דדש אבל בקרקע מותר לחלוב מדלא קאמר לא תחלוב סתם : [דף עט ע"ב] **שעב** קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער כותבין בו והאמת כן הוא דגויל הוא כשהסיר השיער מן העור וכותבין עליו "שאינו מתוקן כדין ולא נתקן כלל כלפי הבשר כדאמר' גויל אבני דלא מספיין וקלף הוא שכותבין במקום בשר כשהפשיט את הבהמה את עורה לוקחין את העור וחותכין אותו לשנים וכותבין בזה ובזה במקום חתך ועליון כלפי שיער והוא קרוי קלף וכותבין בו במקום בשר שאם הוא מתוקן שיטב יותר כי הלבן שלו במקום חתך קרוב לבשר יותר מלדו האחר של חוץ אותו (*לבן) [*חלק] קרוי קלף וחציו התחתון קרוי דוכסוסטוס וכותבין בו במקום שיער שהלבן שכותבין בו שזה מקום החתך קרוב לשיער יותר מלדו התחתון של לד הבשר ורש"י פי' כן ויש שהיו רוצים לומר כי כל הקלפים שלנו יש להם דין דוכסוסטוס לפי שכשמתקנין הקלף מסירין קליפות החיצונים (*ולא היו) [*שכלפי השיער והיו] מצריכין לכתוב ס"ת (ב) על לד [השיער] (ג) כמו שעושין בגויל והיו פוסלין עליהן תפילין לפי שדינם על הקלף ופסולין על הדוכסוסטוס דהוי המסקנא הכי ואין סברא לפסול תפילין שלנו דודאי כל הקלפין שלנו יש להם דין קלף כי אין מסירין הקליפה רק לתקנו (ד) והאי חתך העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר : סליק פירקא

[*מצאתי אדם שחילל שבת בשוגג והוציא חפץ או בנגיעת אש או בשום דבר יש לו ליתן ס' דינר הלי"ש לצדקה ובזה יתכפר לו כי בימי הבית חייב חטאת בת דנקא ודנקא עולה לג' הלי"ש אמנם עיקר מצוה בסלע כדאיתא בכריתות והיא עולה ה' דינר הלי"ש ליתנם לצדקה וטוב שיתענה בה"ב . הג"ה מיהו נוהגים להתענות למחר . במרדכי אחר בהג"ה] :

המצניע [דף צד ע"ב] **שעג** והוא שפירשו *כלפי מעלה פ"ה שאותן שפירשו כלפי ראש האצבע קרוי למעלה ושפירשו כלפי יד קורא למטה ור"ת פי' איפכא ומספק יש לאסור בכל ענין : סליק פירקא

[*פנים מ"י . משמע בתוס' דאסור לסרוק ראשו בשבת לא ביד ולא במסרק . אגודה] :

הזורק [דף ק ע"ב] **שעד** ספינות קשורות זו בזו כו' ואם אינם קשורות (א) אע"פ *שמוקפות (מחילה) אין מטלטלין [*רש"י פי' סמוכות זו לזו כמו אין מקיפין שתי תבות]: מזו לזו וכגון שאין הספינות גבוהות מן המים י' טפחים דאי גבוהות קא מפיק מרה"י לרשות היחיד דרך מקום פטור ושרי אפילו לרשות הרבים בינתים : [שם] כחו בכרמלית לא גזרו בה רבנן [ד] : נשאל לה"ר מאיר **שעה** על אבן שוקת שקורין וואשער שטיי"ן בל"א ששופכין מים ברה"י והשופכין מקלחין לרה"ר והשיב דאם אינו קמור פי' מכוסה ד' אמות ברה"ר אסור כדתנן פרק כילד משתתפין [עירובין דף פז.] ב ביב שהוא קמור ד' אמות ברה"ר שופכין לתוכו כו' ואע"ג דאין לנו רה"ר וכל רחבות שלנו כרמלית הן דלא מיקרי רה"ר אלא אם כן רחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער וס' רבוא בוקעין בו וכיון דכרמלית נינהו היה לנו להתיר דכחו בכרמלית לא גזור כדאיתא פרק הזורק [דף ק:] גבי ספינה שופכין דידיה היכא שדי להו ומשני אדופני ספינה דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן הא ליתא דהני מילי התם בספינה בים או בנהר דלא אתי למיחלף ברשות הרבים דליכא הכא רשות הרבים אבל בעיר אפילו כרמלית גזרו רבנן (ג) דגזרו אטו רה"ר כדמשני ס"פ כילד משתתפין [עירובין דף פז:] לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור ואפילו לאיכא דאמרי דאמרינן התם לשפוך שרי

הגהות ממ"י א כדקאמר כצ"ל : ב וצ"ל אמתני' : ג תו"ג וצ"ל ומ"מ יש : ד כאן צ"ל ד"ה דסלית סילתי וכו' עד טוחן ואח"כ צ"ל ואי כו' : ה במקום שיער ולא במקום בשר :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ובספ"ב דיו"ט התיר ראבי"ה לתלוש הנוצה במקום שחיטה ביו"ט . ובירושלמי עוף שאין לו גיזה תלישתה זו היא גיזתה וחייב : [ב] אבל ראבי"ה כתב דוקא גבי תפירה שעיקר תיקונו להתפר בלי פירוד ועתה כשנפרד ומהדקו ומכוין למתוח החוט להתקיים בו הוה ליה כתופר מעיקרא וחייב הלכך מותר לנשים למתוח החוט בזרועותיהן ובצעדיהן שקורין פרייזין בלשון אשכנז ואפי' קושרין אותן אינן קשר של קיימא וכן למקטורין ולקמן באלו קשרים אפרש בעזרת הש"י : [ג] ומבילה קלופה שבאלת אמאי לא חיישינן לרות רעה כדאיתא פרק כל היד יפה כתב דדלמא לא שכיח בינינו אי נמי כתב ודיו שעליהם מליל . ושלום העני מאיר ב"ב ז"ל : [ד] כחו בכרמלית לא גזרו רבנן מכאן פסק רבינו משה שאם היה שופך על פי הביב והמים יוצאין לכרמלית

שלטי הגבורים

א נ"ע על הכרכוש אם יש בו משום נובע ולפי דברי בעל סיראים דאמר אין דרך נביעה באוכלין מותר וז"ל סיראים ראוי לבר ישראל שאוכל תותים או שאר פירות הנובעים שיזהר שלא יגע בידים נבועות בבגדו או במפה דהוה ליה תולדה דנובע וכן אם יצא דם מהמכה אסור לתת עליה בגד בין מגמר בין מפשתן אבל אם נובע פתו במשקה הפירות לית לן בה דאין דרך נביעה באוכלין . עכ"ל שבלי הלקט : שאלה דרך נשים לשום תחת בגדיהם הדבר המתהוה ממנו המשי מי אסור בשבת לקיימו שם משום דהוי מלאכה שרש"י ז"ל פי' בפרק אע"פ שהיא אחת מהמלאכות ואע"פ שאינה מלאכה ממש מיהו מלאכת מחשבת היא שעושה כחום טבעו ועוד שמוליד הוית התולע . תשובה רש"י ז"ל פי' בפ' מציאת האשה בהא דבעי רבינא עשתה שתים ושלש מלאכות מהו והיא לאו במלאכות האסורות בשבת קאמר אלא בעניינים ההלוקים שהיא מרוותת כהם בבת אחת . ואפי' בשמירת הזרעים ושמירת הפרס והתינוק שאינה מלאכה אסורה בשבת שגם שם פי' ז"ל אחת מאותם מלאכות שמירת קשואין ומ"מ זה שאמרת ודאי אסור לא יהא אלא משום טלטול וטלטול דבר איסור הוא כטלטול האבנים ועוד שבודאי מוליד הוא בחומו ומלאכת מחשבת היא ואסור . אדר"ת : ב כחו בכרמלית לא גזרו רבנן מכאן פסק רבינו משה שאם היה שופך על פי הביב והמים יוצאים לכרמלית ס"ז מותר ואפי' בימות החמה פ"ה •

בגדי ישע

שמואל דחייש לריבויא נוטפין על זוחלין : (טו) דלתרוצי סוגיא פירוש ליישר פסיעותיו : (טז) ועוד ראיתי להתיר מקלות מפירש"י עיקר ראיה הוא מה שפירש"י בסמוכות כו' דאיידי דתלי ולא מנחי ארעא זימני דמשתלפי עכ"ל הרי בהדיא דבמקלות שהן דומיא דספסלאות מותר שהרי מונחים ארעא ולא משתלפי מצאתי בס"א : (יז) הספסלים לא הוצרך התנא להזכיר כו' . ר"ל דמדלא הזכיר התנא כלל מאותן הספסלים ש"מ דמותר לצאת בהם וההיתר לא הוצרך להזכיר כלל שהרי אין יכול ללכת בלא ספסלים וה"ה מקלות שהן דומין לספסלים שנשען בהם ויוצאין בכל אלה בשבת ומה שתני במתני' אין יוצאין בכסא וסמוכות היינו בסמוכות שלו שזה אינו הספסלים אלא כמו שפירש"י שעושין סמוכות של עור לשוקיו ודייק ברש"י מאחר שרש"י לא פי' סמוכות על הספסלים ש"מ דס"ל דמותר לצאת בהם וה"ה במקלות : הדרן עלך במה אשה

פרק ז (א) מרש"י . פי' שם מאכל וכ"כ מהר"ם בש"ע ס"ם שכ"א : (ב) ובפ"ק דביצה דקאמר . אמתני' אין נותנין עור לפני הדורסן ר"ל בסוף הסוגיא אמר עלה דהאי מתני' דיש עיבוד באוכלין דת"ר אין מולחין את החלבים כו' שם דף י"א ועוד אמר שם אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת דוקא רב אדא מערים ומלח גרמא גרמא ש"מ דוקא ע"י הערמה מותר : (ג) ולפ"ז משמע דמלתיה דאביי . פי' הא דאמר אביי ה"ק בורר ואוכל לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר חייב חטאת איירי הכל ביד דאי בקנון מאי בורר לאלתר הוא אפי' לאלתר פטור אבל אסור וכ"ש דלא מיירי בנפה וכברה וק"ל : (ד) נשאל לר"מ כו' מיהו איסורא איכא כו' . מכאן נ"ל דאסור לרשום על הספר שם הספר מבחוץ על הדפין דהא כשיפתח אותו בשבת ויסתור האותיות מהדדי יהיה דומה למחיקה וכן שמעתי *ונמצא כ"כ בס' החסידים אף שיש לדחוק קצת לומר דשאני האותיות שהם על העוגה שהיו מתחלה מחוברים משא"כ בדפי הספר שכל א' נפרד מחבירו מ"מ יש ליזהר : הדרן עלך כלל גדול

פרק ח (א) מניקה את בנה . פי' שחולבת תחלה בידים שלאחר כן תניק את בנה שמתחלה אפשר שאינו טוב להניק כשהדדין מלאין חלב וראיתי בקצת ספרים שהגיה אלא תניק את בנה אבל בתוס' הוא כמו שהוא לפנינו : (ב) על צדו השחור . פי' על צד השיער : (ג) כמו שעושין בגויל . ר"ל שהם כותבין על צד החיצון כמו שאנו עושין בגויל דהיינו שלוקח עור שלם ואינה מחלקה וכותב בצד שיער כמ"ש הספר לעיל כן אותן הי"מ אין חושבין זה לעור שלם אלא לחצי עור דהיינו שיהא נקרא דוכסוסטוס והקליפות שהסיר הם נקראו קלף ומאחר שזה נקרא דוכסוסטוס לפי דעתם כותב על צדו החיצון. אחר כותבי זה מצאתי בהגהת מיימוני פ"א מהל' תפילין שכתב וז"ל וי"א שיש לו דין דוכסוסטוס לכתוב עליו במקום שיער דלא גרע מגויל כו' עכ"ל משמע דגם מ"ש בכאן כמו שעושין בגויל ר"ל שלא יהא יותר גרוע מגויל ולא כמ"ש : (ד) והאי חתך העליון קרוי קלף וכותב במקום שהוא לצד בשר . ואין להקשות מאחר שלא חתך העור מהדדי ועדיין היא שלימה אלא שהסיר הקליפות למה יהא נחשב לקלף ולא לדוכסוסטוס ונ"ל דודאי קלפים שלנו חותכין אותו החלק שהוא אצל הבשר דהיינו הדוכסוסטוס ומשליכין אותו והחלק הב' נשאר ואפ"ה יש שרצו לומר דגם הנשאר הוא דוכסוסטוס דהקליפה שהסיר הוא קלף ודחה הספר דבריהם ודו"ק : הדרן עלך המוציא יין

פרק יא (א) אע"פ שמוקפת מחיצה . ר"ל שמחיצה פי' דפנותיה סמוכות זו לזו או הספר פי' כמו שפי' הרמב"ם פ"ג מהל' עירובין ובפי' המשניות שמוקפת ר"ל מוקפת מחיצה ממש מרה"י לרה"י דרך מקום פטור דלמעלה מעשרה הוא מקום פטור גבי כרמלית כמו גבי רה"ר ושרי אפי' רה"ר בינתים תימה דבהדיא אמר בש"ס דף צ"ז דאינו שרי למעלה מי' מרה"י לרה"י דרך רה"ר אלא בזורק אבל הוצאה ודאי אסירא וכן איתא בהדיא דף צ"ב אמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מי' טפחים חייב ודוחק גדול לומר דגם בכאן מיירי בזורק דזה אינו דהא בא לומר דמטלטלין מזו לזו וזהו ע"י הוצאה וי"ל כשמטלטל מספינה לספינה דומה לזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דטעמא מאי פטור התם בזורק הוא משום דהחפץ שורק היה הולך כולו במקום פטור משא"כ במוציא משאוי למעלה מי' דשאני התם דרגליו עומדים במקום החיוב ולכן חייב דידו כשמגביה למעלה בתר גופו שהוא למטה מי' גריר ובזורק שהחפץ כולו במקום פטור פטור כן בנידון הזה בספינות שהן גבוהות י' כשהולך ודורס מדופן ספינה זו לדופן ספינה זו שרוצה לטלטל בה אז הוא כולו לעולם במקום פטור ולכן מותר לגמרי דהא כשאפי' רה"ר בינתים יכול להשתלשל חפץ מרה"י לרה"י כשהחפץ כולו למעלה מי' ודו"ק ובעל ש"ג כתב דף קל"ה ע"ב דהספר פוסק כרב דימי דשרי בפ' כיצד משתתפין דף פ"ה ע"ב להחליף ברשויות דרבנן וע"ש באורך כדתנן פ' כ"מ דף פח ע"א ל"ש שמחיצה תלויה מתרת בגזוזטרא שהיא למעלה מן המים אלא למלאות כו' דש"ה שאינו מתכוין שיצא לחוץ ואין להקשות הרי לקמן דף ק"פ ע"א בהג"ה כ' הסברא להיפך שהרי כתב ההיא דכיצד משתתפין דהתם גזוזטרא הוא דמתכוין שיצא לחוץ כדי שלא יתלכלך בו דאין זה כלום דבהג"ה כתב לסברת ל"ק ובפנים הכא כתב לסברת לישנא בתרא דבסברא זו פליגי כדפירש"י בהדיא בפ' כיצד משתתפין וז"ל אפי' לשפוך שרי דמיהו לא איכפת ליה דליפקו לבראי אבל חצר הפחות מד' אמות ניחא ליה דליפקו לבראי והוא ממש הסברא שכתב ר"מ בהג"ה ללישנא קמא : (ב) דגזרו אטו רה"ר . אע"ג שאין לנו רה"ר מ"מ אפשר

טל אורות פרק כלל גדול אין עימור אלא בגידולי קרקע הלכך וכו' שלא לאסוף פירות ולקבלם יחד . כל כינוס דבר מגידולי קרקע נקרא מעמר ופי' ר"ע ז"ל המעמר אוסף זרעים תלושים ומוברם אל מקום א' ע"כ ובמשכן היה אב מלאכה דמעמר בסמנים של לבע תכלת וארגמן ותולעת שני שהיו מקבלם יחד ומוברם אל מקום אחד ולהכי כתב המרדכי ז"ל שצריך אדם ליזהר שלא לאסוף פירות ולקבלם יחד דהוה מעמר וחייב ובגמ' פ' כלל גדול (דף עג) אמר רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר אין עימור אלא בגידולי קרקע והרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' שבת גרים רבה ומש"ה פסיק כאביי שהוא בתרא כמ"ש שם הה"מ ז"ל : הלכך יזהר אדם משני מיני פירות שנתערבו כו' פי' שאם נתערבו ב' מיני פירות אע"פ שאין בהם שום פסולת אם ברכן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן איכא חיובא משום בורר כדאיתא בתוספתא דשבת פי"ז פירות שנתפזרו מלקט את האוכל נתערבו לו עם פירות אחרים בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן ובורר מטליך לפני בהמתו בירכן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן או שליקט מתוכן עפר וצרורות ה"ז חייב ותוספתא זו הביאה הרשב"א בחידושיו בריש פ' התכית ור' ירוחם ז"ל בנתיב י"ב חלק ח' ע"ש נראה מכאן שאם בירר שני מיני פירות מין זה מתוך מין אחר דאיכא חיובא דבורר ולאו דוקא בבורר אוכל מתוך פסולת או פסולת מתוך אוכל דשייכא ברירה אלא הה"נ בשני מיני פירות או משני אוכלין שנתערבו ובירר מין זה מתוך מין אחר איכא חיובא משום בורר דמלאכת הברירה שייכא נמי באוכלין וכן דעת כל הפוסקים וכן פסק מרן בשולחנו הטהור בסי' שי"ט ע"ש . והנה עיקר מקור דין זה הוא מדברי התוס' ז"ל פ' כלל גדול (דף עד) ד"ה היו לפניו שני מיני אוכלין כו' שכתבו וז"ל פירש ר"ח ז"ל דבאוכל מתוך אוכל שייך ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע מן הירושלמי הבורר אוכלין מתוך אוכלין חזקיה אמר חייב ע"כ הרי שכתבו דבאוכל מתוך אוכל שייכא ברירה : ומ"ש בשם ר"ח דשלשה מיני ברירות הם ביד לאלתר מותר לכתחלה כו' נראה דאינו מותר אלא כשהוא ביד ולאלתר דוקא וכבר ביאר מרן בסי' שי"ט דשיעור לאלתר הוא מה שמיסב על השולחן באותו סעודה בלבד אבל לסעודה אחרת של אותו יום בעצמו חייב דהוה כבורר להניח לאוצר ע"ש :

פרק המוציא מכאן יש ללמוד כשאשה מניקה כשמקשה החלב בשדים שאסור להקל לה ביד דאין הדבר מותר אלא ביניקת התינוק בלבד כו'. נראה מדבריו דאין הדבר מותר להקל החלב אלא ביניקת תינוק לבד והוא תימה דמנא ליה לימוד זה דהא תינח אם יש לה תינוק כדי להקל החלב מדדיה אבל אם אין לה תינוק והחלב מצער אותה למה אינה יכולה אפי' היא בעצמה להקל בידה החלב המצער אותה דהא אינה עושה כן אלא להשקיט צערה מעליה ומן התוספתא שהביא לא שמעינן איסורא אלא דוקא כשתחלוב לתוך הכוס או לתוך הקערה משום דהוי מפרק אבל אם תחלוב ע"ג קרקע דאזיל לאיבוד מה בכך וכ"כ התוס' בפ' ר"א דמילה (דף קל"ה ע"ב) ד"ה ומפני הסכנה יעו"ש וכ"כ ר"י בנתיב י"ב ח"ט וז"ל אשה שיש לה חלב ומצטערת על רוב החלב ואין לה תינוק מותר לחלוב היא בעצמה בשבת כמו מפים מורסא כ"כ התוס' ע"ש משמע [רק] שאם יש לה תינוק עדיף טפי להקל מעליה ע"י יניקת התינוק :

והלכה כאיכא דאמרי דבשל סופרים הלך אחר המיקל אפי' הכי אסור דשאני התם דלאו מתכוין שילא לחוץ אבל הכא מתכוין להוציאם : עוד נשאל על בית הכנסת העומד בקיר חומות העיר שער והלאה נופלת לתוך החפירה המקפת העיר שהיא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה והשיב יש לדקדק אם הבית הכנסת למעלה מי' טפחים א"כ הרי נואה נופלת מרה"ר לכרמלית דרך מקום פטור אם הבית הכנסת כרמלית כמו שהיא כיון דהוי יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה והוי כרמלית למעלה מי' מקום פטור דאקילו בה רבנן מקולי רה"ר ואי הלכתא כרב דימי דשרי פ' כיצד משתתפין להחליף הרשויות דרבנן כגון מרה"ר לכרמלית או איפכא דרך מקום פטור אע"ג דברשויות דאורייתא מרה"ר לרה"י אסור להחליף א"כ ה"נ שרי אע"ג דליכא מחילה אע"ג דזעירי פליג עליה דרב דימי ואסר להחליף אפי' ברשות דרבנן [וכו'] (*ופליג) [*מורי האריך] בלשון הרבה עד שכתב והשתא אפי' הלכה כזעירי [לא מיבעי'] אם בית הכנסת עשוי כך שהטופה נופלת על כותל עצמו אע"פ שאח"כ מתגלגלת ונופלת בכרמלית למטה מותר דהכא בכרמלית לא גזרו רבנן אלא אפילו איהו נופלת על ידי הכותל אלא בדף אחד (ג) או מידי אחרינא (ד) או קנה פחות משלשה נגד פי הנקב בתוך שלשה וה"ל חור רשות הרבים [*בס"א רה"י] והטופה נופלת עליו (ד) ומשם נופלת למטה כחו בכרמלית לא גזרו רבנן כדאיתא בשבת פ"ק הזורק גבי ספינה שופכין הוכי שדי להו ומשני אמודי ספינה ופריך והאיכא כחו ומשני כחו בכרמלית לא גזור רבנן ומטעם מחילה תלויה אין להתיר כגון שיש מחיצה י' סביב פי הנקב בין למעלה בין למטה דהא מחיצה תלויה אינה ניתרת אלא במים (*דקולא) [*דקל] היא שהקילו חכמים במים משום דבקיעת [דגים] לאו שמה בקעה כדאיתא פרק הזורק . וסוף פרק כיצד משתתפין פירש ר"י דהלכה כרב יהודה ואליבא דב"ה ולפי זה נכון ליזהר מאותם בתי כסאות שעל הנהר אם לא נעשה להם מחיצה לשם מים ושתכנס שם המחילה במים לכל הפחות כדאמר רב יהודה אליבא דבית הלל . שעו אך אותם בתי כסאות שהם בחפירה בקרקע ושל שני שותפין היה נראה דאסור עד שיערבו והיה ה"ר יעקב מקינון מתירן דיש למצוא להם היתר משום דלואה מקום פטור היא כדאיתא פ"ק דשבת [דף ז.] [ג] (ס) (*והא) [*והיא] דפליג עליה משום דמיפסע פסע ליה אבל הכא לא שייך למימר הכי והואיל דמקום פטור הוי אפילו בשותפות שרי כמו ששנינו פרק חלון [דף עו:] דקאמר אין בו ארבע אלו מעלין מכאן ואוכלין ואלו מעלין מכאן ואוכלין כר' יוחנן לגבי רב ודעת הרב נוטה שכך שמע מפי רבו ריב"א :

סליק פירקא

הבונה דילמא [*אתא] **שעח** לאשויי גומות (*קמתכוין) פירש ר"י הכא ובסוף עירובין [דף קד:] גבי נשים המשחקות באגוזים דלמא אתי לאשויי גומות במתכוין כגון שיסכהו שהוא שבת מחמת טרדתן שהרי דבר שאין מתכוין מותר כרבי שמעון : [דף קב ע"ב] **שעט** האי מאן דעייל שופינא בקופינא דמרא רב אמר חייב משום בונה רבי אליעזר ממיץ פסק דאין בנין וסתירה בכלים ואם אבד מפתח של תיבה ישבר אותה לכתחלה [ג] וראיה ממתני' דפרק כל הכלים [דף קכד.] דלת שידה תיבה ומגדל ניטלין ומפרש רבא משום דאין בנין בכלים : סליק פירקא

שמנה שרצים [דף קח ע"ב] **שפ** *אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיים הלכך מותר לעשות מי מלח מועטים כרבנן לערב מים ומלח ולשפוך על נתחי העוף לצויין דהא אין הלכה כר' יוסי בהילמי כ"ש ליתן מלח ושמן קודם על העוף ואח"כ ישפוך מים דההיא אפי' ר' יוסי מודה [ד] . **שפא** נשאל לרבינו מאיר מן אשה אחת שהיה לה מכה על גופה והיא ליחה שקורין פיק"א בלשון אשכנז וכבר עברו יותר מד' שנים שהתחילה המכה ושאלו לו אם היא יכולה (א) לתת בה אפר מקלה בשבת והשיב בהא לית דין ולית דיין דבחול מותר דקים לן כרב אשי דהוא אמורא בתרא וסוף הוראה דמותר לאדם לתת אפר מקלה על מכתו **שפב** דמכתו מוכחת עליו אבל בשבת אסור אם אין בו פיקוח נפש גזרה משום שחיקת סמנין ומההיא דמי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ביום הכפורים ואינו חושש [יומא דף עז:] אין ראיה להתיר דשאני התם דשמן לאו מוכחא מילתא דהוי לרפואה שכן דרכו לסוך בלא מכה וכדמשמע פ' שמונה שרצים דתנן התם [דף קיא.] אבל סך הוא שמן ולא שמן ורד ובני מלכים סכין על מכותיהם שמן ורד שכן דרכן לסוך בחול אבל אם יש בו סכנה אפילו בשבת מותר דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ודוקא סכנות נפשות של מיתה ולא של צער בעלמא : [דף קי ע"ב] **שפג** מהו לשתות מי רגלים בשבת משום רפואה מכלל דפשיטא ליה דבחול מותר ומיירי אע"פ שאין בו סכנה דאי בחולה שיש בו סכנה פשיטא דשרי וכיון דבחול מותר אפי' לכתחלה משום רפואה לחולה שאין בו סכנה א"כ בדיעבד מותר אם הפשין *תינוק בקדרה ועוד מדלא קאמר בפרק שמונה שרצים וכי בחול מי התירה כדאמרי' פרק אלו קשרים [לעיל דף קיג:] גבי פסיעה גסה ואכילת אדמה מכלל דפשיטא דשרי ועוד דמסקינן פ"ק דבכורות [דף ז:] מי רגלים של חמור כיון דשתי להו איגשי לירקונא אסירי אבל מי רגלים של סוסים וגמלים כיון דלא שתי להו איגשא פירשא בעלמא הוא (ב) וה"ה למי רגלי תינוק [ה] ועוד יש ראיה מכתובות פרק (נערה) [אע"פ דף ס.] דקאמר וזה לכם הטמא ואין דם מהלכי שתים טמא משמע דה"ה מי רגלים : [דף קיא ע"א] להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ומיהו מותר באכילה אע"ג דאמרי' פ' כל הבשר [חולין דף קיד:] כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל הכי שרי מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי : *אין לועסין **שפד** מסטיכי בשבת משום רפואה ולאו משום ריח הפה מותר פסק רבינו שמחה משפירא מכאן דמותר לאכול שרשים מתוקין ולגמוע בילה חיה בשבת כדי להנעים הקול הואיל ואינו אלא להבסים קלא ואין בו רפואה דהא אין לו מכה בגרונו : **שפה** נשאל לרבינו מאיר אדם שחש בראשו או בעיניו מהו ללחוש בשבת מי שייך משום שחיקת סמנים או לא והשיב דודאי שרי וראיה מירושלמי פרק שמונה שרצים [הלכה ג'] דקאמר לוחשים לנחשים ולעקרבים ולמעים ולעין בשבת וכמו שמעים אבר גם *העין אבר דאיירי התם באבר דהיינו העין ממש וה"ר יחיאל מפריז"ש דחה הירושלמי ופי' דהתם מיירי בעין הרע וה"פ אדם החולה מחמת עין הרע לוחשים משום דסכנה גדולה היא ועוד ראיה מפ' חלק דקאמר התם במתני' הלוחש על המכה מעבירין כלי (*המדה) [*הניטל] ע"ג העין בשבת פי' כלי מתכות כדי לצננו ופי' רש"י עוד [לשון] אחר (שמסככין) [שמסבבין] את העין [בטבעת] בשבת כדי שלא יתפשט הנפח שלו וכ"ש שמותר ללחוש וגם פעם אחת חש רבינו שמחה בעיניו ואשה אחת למדה להר"ר אביגדור כהן לחש אחת והיה לוחש בשבת פעמים ביום על העין אחד בבקר וא' בערב וגם נראה דמותר לעשות רפואה בשבת ע"י מדידה שקורין פייג"ש וראבי"ה כתב ראיה ממסכת שבת שבשום מדידה ליכא איסורא כדאמרינן התם [שבת דף קנז:] *שמואל ישב וקא משח אמר אימר דאמרי רבנן במדידה של מצוה אבל במדידה שאינה של מצוה לא אמר ליה מתעסק בעלמא אנא והכא הוי מדידה של מצוה ומשום הלחישה ליכא איסורא (ג) כדפרישית לעיל בתוספתא דשבת : סליק פירקא

ואלו קשרים . [שם ע"ב] **שפו** כורך עליו פונדא לאו דוקא כורך ה"ה קושר דלאו של קיימא הוא ור"י מפרש מנעל של רבנן כורך אותו בדוחק וקושרין ואין חולצין מנעליהן מעל רגליהם כי אם בלילי שבת לפי שלומדין בכל הלילות של חול ושוכבין במלבושיהן הלכך פטור אבל אסור (א) אם כן אסור לקשור ב' ראשי האבנט ברצועות בתוך המכנסים בשבת כ"א בעניבה וטוב לעשות בראש האבנט כגון שעושין לחגורות כגון בוקלא של ברזל או של נחושת המגס רבינו אליעזר ממיץ מתיר ומפרש דמנעל דרבנן קושרים בריוח ופעמים נמלכים ומניחן כך לעולם כיון שיכולים להוציאו כך קשור . ה"ר פורת פי' למסקנא דמילתא דהרבה עניני קשרים הם יש קשר שמתקיים בקשירה אחת כגון קשר של גרדיים שקושרין קשר אחד כשנפסק חוטו ומתקיים וקשר שבראש החוט כשרוצה לתפור וחייב ויש קשר שאינו חייב אלא אם כן עושה שני קשרים זה על זה כגון חבל דלי שנפסק החבל [הכל] לפי מה שנתקיים (ב) אבל עניבה מותר ובלבד שלא יעשה קשר למטה מן העניבה כלל אלא יעשה שתי עניבות זו על זו כדאמר לעיל לא היה קושרו (דמשמע) אלא עונבו [ו] ואבנט של מכנסים שרגילין לחבר שני ראשיה ברצועה אחת אם מתקיים הקשר שבוע אחד או שבועים פד שיחליף אסור מדרבנן : **שפז** בירושלמי [בפירקין הלכה ב] נשמטו רצועות מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור פי' רשב"ם דה"ה לרצועה של טלית אם נשמטה שמותר להחזירה בטלית בלא קשר ונראה לי דהיינו דוקא כשיש נקב מתוקן להכנסת רצועה ואז שרי ולא מיתסר משום תיקון מנא : [דף קיג] **שפח** אבל יש לו להחליף לא (ג) כתב ראבי"ה ש"מ דטליתות שהם לבנים שאין צריך (*בחלופן) [*בקיפול] בו ביום אחר לאתו מבית הכנסת לא שנא חדשים ול"ש ישנים אסור לקפלן אפילו באדם אחד וה"מ בסדר קיפולו הראשון אבל שלא בסדר קיפולו נראה דמותר אפי' בב' בני אדם וכן יש לפסוק מכאן דאסור לנשים לקפול לעיפותיהן בשבת דעל כרחך לא שרו הכא אלא בגדים שהפשיט שלא היה יכול לקפלן שהרי היה לבוש מהן אבל לעיפותיהן שהן יכולות לקפלן מערב שבת אסור לקפלן בשבת : [שם] יש לו להחליף [*יחליף] גרסינן בירושלמי אוי לנו (*כעטיפותינו בחול כך עטיפותינו בשבת) [*דעטיפותינו בשבת כעטיפותינו בחול] ולכך

הגהות מס"י א וכן יש בפי' חולין (קמא.) האי מאן דסחי במיא ליגגיב נפשיה ברישיה והאריך עד דמסיק תלמודא ומשני כחו בכרמלית לא גזור רבנן : ב מן דילמא עד כר"ש שייך לסוף פ' המצניע ג"מ :

חדושי אנשי שם

לכרמלית ה"ז מותר ואפי' בימות החמה : ג"מ [א] י"ס מותקים פחות משלשה ומהר"י ליוואה מפראג אמר דשפיר הוא כמו לפנינו וה"פ שדף אחד או קנה פחות משלשה פי' הם פחות משלשה טפחים מנקב בית הכנסת ושוב כתב או מידי וכו' כנגד פי הנקב בתוך ג' כו' כלומר הכל פירושו שהן בתוך ג' לנקב בית הכנסת ואז הוי כמו מחילה שמחובר בבית הכנסת דהא פחות מג' אמרי' גוד אסיק וא"כ נופל מיד לכרמלית וכחו בכרמלית לא גזרו אבל אי לא הוי בתוך ג' אז לא הוי כמחובר ואסור לזעירי ועי' מזה התשובה בהגהות כי לא סיימה פה : שי"י [ב] פי' רב אשי דפליג עליה דרב חייא בר רב פ"ק דשבת דף ז' ובאלפסי דאמר רב חייא בר רב נואה הוה מקום פטור ורב אשי פליג ואמר אף נואה לא הוה מקום פטור דדרסי בה רבים והטעם דפסעי על הנואה וכאן בבה"כ א"א לפסוע מודה רב אשי דהוה מקום פטור : [ג] ובאגודה דף קכ"ו סי' קי"ז כתב דברי ר"א ממיי"ן וכתב ולא נהגו כן וקשה דלקמן כתב אבל פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר ולהפקיע וכו' וע"ק דבמס' עירובין פ' בכל מערבין כתב וא"כ תיבה שהיא סגורה ואבד המפתח אסור לשבר אותה בשבת משום דסתירה השוכה שייכא שפיר אפי' בכלים כו' וי"ל הא דלקמן הוא דעת ר"י ובעירובין מביא ר"י להדיא וכתב ר"י אוסר ועוד י"ל שכשיש בתוכה אוכלין לאוכלן בשבת שמא משום עונג שבת שהיא מצוה שרי כשאין לו מה לאכול ומ"מ קשה דמייתי ראיה מהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דמיירי באוכלין ואפ"ה אוסר וכן בעירובין מקשה מסובר אדם חבית לאכול הימנו גרוגרות ומשני במוסתקי למה אינו מחלק ומתרץ באוכלין דמותר וי"ל דאינו מותר אלא כשאין לו מה לאכול בשבת אבל הוא במקום אחד ועירובו כו' מיירי במי שיש לו לאכול אז אסור לשבר וכן אה שמקשה מסובר אדם כו' מיירי בשיש לו לאכול רק שרוצה בפירות אז אסור וק"ל : ב"ם ול"נ דאפשר לומר דהכא מיירי דנאבד המפתח אבל יכול לפתוח ע"י סכין גדול וכיוצא בו בחזקה ואינו מכוין לשבור התיבה עצמה וזה מותר דהוה סתירה גרועה והא דקאמר ישבור אותה וכו' לשון שבירה דדרך בני אדם שלא לקרות אותה פתיחה שבירה מאחר שפותח בחזקה ובסכין גדול וכיוצא בו אבל לקמן ובעירובין מיירי שמכוין לשבור התיבה עצמה דהאי דמחלק שם בין סתירה כל דהו לסתירה גמורה מייתי הא דתיבה וז"ל וא"כ תיבה שהיא סגורה וכו' וזה הוא שנקט שהיא סגורה דלכאורה הוא מיותר אלא מיירי כה"ג שאינו יכול לפתוח אם לא ע"י שבירת תיבה עצמה ע"ש ותמצא שדקדוק נכון הוא וק"ל : [ד] משמע מדברי המחבר דהיינו מודה ר' יוסי אא"כ ליתן מלח ושמן יחד על העוף קודם ובתוס' לא משמע הכי וז"ל ואם נתן מלח על העופות אח"כ נתן משקין עליהם שרי אפי' לר' יוסי שהשמנונית ממתיק המלח כמו השמן : [ה] וא"ת והיכי קאמר לעיל דמי רגלי תינוק מותר והא הוי נמי משקה הואיל ושותין לרפואה והוא כמו מי חמור ותירץ הגאון מהר"י ליוואה מפראג דשאני גבי חמור דרוב שתיית מי רגלי חמור הוי לירוקנין ולכך חשיב כמו משקה הואיל ושותין הרבה ומש"ה קאמר הואיל ושתי להו איגשי וכו' כלומר ששותין אותו הרבה לירוקנין אבל מי רגלי תינוק לא שותין כי אם פעם אחת לרפואה ולכך מותר ועוד תירץ דשאני גבי חמור דכל היוצא מן הטמא טמא ולכך אסור מה שאין כן גבי תינוק : שי"י [ו] וקשה דבהלכות קטנות כתב והקשה הר"ם דהא מנ"ל דאיקרי עניבה בכה"ג יש לפרש בע"א שקשר ראשי הרצועות יחד קשר גמור שהעבירו דרך הנקב מכאן ומכאן ואחר קשר שני העניב קצת ממנו דרך הנקב כו' עד וחזר בו ר"ת מטעם זה הרי בפירוש כשעושה קשר למטה מקרי עניבה וכאן אמר ובלבד שלא יעשה קשר וא"ת דזה לא כהר"ן מ"מ קשה למה אינו מביא המרדכי קושיית הר"ן ג"כ לכאן וי"ל שיש להסתפק איזה נקרא עניבה או קשר וא"כ התם בהלכות קטנות דמיירי בציצית ושם אם לא קשר כראוי היה עובר עבירה שם מקשה הר"ן מנא לך להקל דלמא לא הוה קשר ולכך חזר ר"ת מכח ספק להחמיר אבל בכאן מדבר באיסור שבת יש להחמיר ולומר שאסור לעשות קשר למטה דשמא קשר ועניבה מיקרי קשר ולכך אין שייך להקשות קושית הר"ן

בגדי ישע

אפשר להיות רה"ר מקומות רבים גדולים : (ג) או קנה פחות מג'. ר"ל שמעמיד דף או קנה פחות מג' מפי הנקב או מידי אחרינא מה שהוא מעמיד בתוך ג' לפי הנקב דמאחר שהוא תוך ג' הוי חורי רה"י ובס"א מ"ב ה"נ והו"ל חורי רה"י והצואה והא דקאמר פחות מג' ובתוך ג' פירושו תוך ג' לפי הנקב שאז הוי הדף והקנה כלבוד לפי הנקב והוי חורי רה"י כמו הנקב עצמו ואם לא היה תוך ג' לפי הנקב אז היה חורי רה"ר או חורי כרמלית שאינן נידונין לא כרה"י ולא כרה"ר כדאיתא בשבת דף ז' ע"ב והיה הדין כך אם יש בהן ד' על ד' וגבוהין י' מהארץ רה"י ואם יש בהן ד' על ד' ואין גבוהין מהארץ י' הוי כרמלית ואם אין בהם ד' על ד' הוי מקום פטור ובלבד שיהא גבוהין מהארץ ג' שאם אין גבוהין ג' בטל אצל הקרקע אם הקרקע היא רה"ר גם זה רה"ר ואם היא כרמלית גם זה הוא כן והכי איתא בהדיא ברי"ף דף צ"ט ע"ב ובא"ח סי' שמ"ח אבל השתא כיון דהוי תוך ג' לפי הנקב נידון כמו הנקב וא"ל כיון שהנקב לצד חוץ לא יהא נידון בנקב עצמו כרה"י כמו שפירש"י חורי רה"ר חורים שבכתלים כלפי רה"ר ר"ה שעוברין ג"כ כלפי פנים והתם מיירי שבפנים אינם נראות אלא סתומים והכי משמע בהדיא ברשב"א והביאו ב"י סי' שמ"ה ע"ש : (ד) ומשם נופלת למטה כחו בכרמלית לא גזרו רבנן כו'. ולקמן בהגהות דף ק"פ ע"ב מקשה ר"ת גופא ע"ז הא דפ' כיצד משתתפין דאייתי המרדכי בתשובה של וורשטיי"ן דאמרי' שם דבעיר גזרה כו' אך אותן ב"כ כלומר אע"פ שהבאתי ראיה לאסור מ"מ אותן בתי כסאות כו' שהיה ג"כ נראה לאסור מראיה שהבאתי מ"מ התירו רבי' יעקב מקינון והאי תיבת אך אהיתר קאי עכ"מ : (ה) והוא דפליג עליה. ר"ל רב אשי דפליג אחייא בר רב פ"ק דשבת דף ז': **הדרן עלך הזורק**

פרק יד (א) לתת בה אפר מקלה בשבת. ר"ל אם אסור משום רפואה אף את"ל דאינו אסור משום כתובת קעקע : (ב) וה"ה למי רגלים של תינוק. וצ"ל דהא רפואה דלעיל לא שכיח דאל"כ יהי דומה למי רגלים דחמור וק"ל : (ג) כדפי' לעיל בתוס' בשבת. היינו בתשובת הר"ם שהביא מתוס' לועסין מסטיכי ואין ר"ל שמדוקדק מתוס' : **הדרן עלך שמונה שרצים**

פרק טו (א) א"כ אסור לקשור ב' ראשי אבנט. פי' כמו במנעל דרבנן אע"ג שקשר זה לא נעשה כלל להתקיים הואיל ולבסוף נפשטו מנעלן כגון בלילי שבת קרוי של קיימא הואיל שמקיימין אותו זמן רב כגון שבוע אחת ואינו מתיר בו ביום א"כ קשר אבנט במכנסיים ג"כ לפעמים מונחים ביחד ואינן מתירין בב' וג' ימים או שקאי על אבנט ומכנסיים של ת"ח שאינן פושטים עד שבת הבא ואע"פ שצריך לפתוח המכנסיים בעת הצורך מ"מ קשורה היא באבנט והם עשוים כבתי שוקיים צרפת ורינוס שיש להם שנצין כעין כיסין אבל לפירש"י שפי' וז"ל נדרבנן כשקושרין סביב רגליהם אין קושרין בדוחק שפעמים חולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי כו' לפי פירושו אפשר דמותר לכתחלה אא"כ הקשר עשוי לחתקיים עולמית אף כשאין מתירו אלא אחר זמן מרובה לכן ההוא דאבנט יהיה מותר וההוא דמנעל דרבנן אפשר שאין מתירין אותו עולמית עד שיבלה עכ"ל הגאון מהרש"ל בביאוריו בהגה"ה על הסמ"ג : (ב) אבל עניבה מותר ובלבד שלא יעשה קשר למטה מהעניבה כו'. וקשה דלעיל בה"ק ד"כ ע"ג כתב והקשה כו' עד כי אין נראה קשר של קיימא פחות מב' קשרים והכא משמע דקשר ועניבה מקרי שפיר קשר וי"ל כי ספק היה להם אם קשר אחד ועניבה עליו מקרי קשר אם לא לכך אזלינן הכא והכא לחומרא באיסור שבת אמרי' דמקרי קשר ואסור לעשותו בשבת ובציצית אמרי' דלא מקרי קשר וצריך לעשות המצוה כהלכתה דהיינו לעשות ב' קשרים זה על גב זה מצאתי ול"נ דלא קשה מידי דמה"ת אין נקרא קשר קשר אחד ועניבה עליו לכך אינו יוצא בו י"ח בציצית אבל רבנן גזרו בו בשבת שלא לעשותו אמנם בפרק אלו קשרים דף קי"ג ע"א כתב רש"י בהדיא דלא יהא קשרו כו' הוא מדאורייתא ע"ש : (ג) כתב ראבי"ה ש"מ דטליתות שלנו שהם כו'. ר"ל ש"מ דמדקאמר שאם יש לו להחליף שאסור לטרוח בחנם מאחר שאפשר לו בלא הם ש"מ בטליתות של ב"ה אע"פ שהם לבנים ואינם צבועים אפ"ה אסור לקיפולי מאחר שאין לו צורך היום בקיפולו רק הוא צורך מחר וכן הצעיפים מאחר שהיה אפשר בלא קיפול שבת כי היה אפשר לו לקפל מע"ש וזה קצת מגומגם למה לא חילק

הספר

נהגו ללבוש גרנייק"א בלע"ז [*מ"י היא בל"א פרגניז] לכסות בגדי חול למי שאין לו להחליף : [שם ע"ב] מיהדר ליה בקידושא דבי שימשי י"מ לתת על גב עיניו ומיהא אי עמין ופתח אסור כדמוכח פרק שמונה שרצים [לעיל דף קח] : [שם] **שפט** זימנין דמתווסי מאני במיא ואתי לידי סחיטה מסקינן דאסור לאדם ליכנס במים בשבת אם בגדיו נוגעין במים פן יסחטם כדאמר פרק אלו קשרים גבי פגע באמת המים [והך סחיטה הוי משום ליבון שבכך מתלבן בגד] והמלבן הוי אב מלאכה אבל משום דבר מצוה מותר כגון להקביל פני רבו כדאמר פרק בתרא דיומא [דף עז:] ובפ"ב דבילה [דף יח.] מערמת אשה וטובלת בבגדיה וגם מתוך שלא הותרה להטביל עם בגדיה אלא דרך מלבוש זכורה היא שלא תסחוט (ואם) [והא דאמרינן אם] יש טינוף בבגדיה מקנחת בסמרטוט ואינה נותנת עליו בשבת מים דשרייתו זו היא כיבוסו כדאמרינן פרק דם חטאת [זבחים דף צד.] ופרק נוטל [דף קמב:] [שאני התם] כיון דאיכא שם טינוף אבל אי ליכא טינוף אין נתינת מים בבגד קרוי כבוס ואינו אסור אלא גזירה שמא יסחוט ומשום מצוה לא גזר כדפירש לעיל [א] ובספר המצות כתב (ד) שהורה ר"ת לנשים שהתינוקות לכלכו בגדיהם שמותרות ליטול ידיהם ולקנח במקום הלכלוך כדי שיכולה להתפלל דבמקום מצוה הקילו ומנהג טוב **שצ** כשאדם רוחץ ידיו בשבת שיזרוק מידיו המים לנער בכח קודם קינוח במפה או בבגד ואולי אין חששא כ"כ כיון שאין מתכוין ללבן ואין שם רק מעט מים אבל יין ושמן ושאר משקין בלא מים אין חששא אם בגדיו טובל בהם ובלבד שלא יסחוט הבגד דאסור דמוליא המשקה מתוכו אבל ליבון לא שייך אלא במים וליכא למיחש שמא יסחוט לצורך המשקה הבלוע בבגד דאין זה רגילות שהרי אינו חפץ באותו משקה ולכך מסננין יין בסודרין ושאר דיני סחיטה פירשתי פרק תולין : **שצא** מסקינן דמותר לקשור חגורה לטבעת הדלי כדי לשלשל הדלי בבור למלאותו מים ויתירנו לחגור בו מתניו (ס) אבל חבל של עלמא אסור שהוא קשר של קיימא ואם נפסק החבל באמצע אסור לקשור שני הראשין יחד אלא עונבן כדתנן קושרין דלי בפסקיא שזהו חגורו חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו דהלכה כרבנן דשרו עניבה ולא כר' יהודה דאסר וגם מסקינן **שצב** חבל שתלוי ברלאם פרה או בגוארה או בסוס מותר לקשור ראש הא' באבום או איפכא שהרי יתירנו בו ביום להוליכו לשתות אבל להביא חבל לקשור שני ראשים א' ברלאם הבהמה וא' לאבום אסור דכשמתיר ראש האחד עדיין ראש השני יהיה של קיימא :

סליק פירקא

כל כתבי הקדש [א]לפום גמ' דילן **שצג** משמע דוקא הצלה הוא דשרי אבל כיבוי לא (א) ואפילו לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ולית בה אלא שבות דרבנן אפ"ה לא דחינן שבות דרבנן בידים כדי להצילן אבל בירושלמי [מפרש] דמתני' דהכא דמשמע מינה דדוקא הצלה הוא דשרי אבל כבוי לא היינו לרבי יהודה דסבר דכבוי זה איסור תורה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אבל לר"ש כיון דליכא אלא שבות דרבנן דחינן ליה בפני כתבי הקדש ומיהו אף לדברי הירושלמי דוקא משום כתבי הקדש אבל משום ממון דעלמא אין מכבין לעולם ואפילו לר"ש ואע"פ שמכבין גחלת של מתכת כדי שלא יוזקו בה רבים משום דליכא אלא שבות דרבנן התם משום חשש נזקי גופו וכדרך שאמרו שכופים על עקרב שלא ישוך אבל משום הפסד ממון לא שרי ועכשיו נהגו ברוב הארצות לכבות דליקה בשבת ואין להם על מה שיסמוכו אלא שאומרים שחוששין שבעבור הדליקה ישרפו בה תינוקות שלא יוכלו לברוח ועוד שיש חשש ספק נפשות מאימת המלכות והגכרים אם יראו שמניחין הדליקה להניח דולקת והולכת ולפיכך מכבין אליבא דר"ש דקי"ל כוותיה ואין היתר ברור בדבר זה אלא שזה כאותו שאמרו חכמים הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידים ע"כ הג"ה (ג) **שצד** מסקינן דמצילין כתבי הקדש מפני הדליקה אפי' [ג] למבוי המפולש ומציל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב כל חפציו הן מזונות הן בגדים כל מה שיש לו אבל לחצר חבירו שיש לו עירוב דוקא כלים הצריכין לאותו יום (ג) ומזון שלש סעודות לכל אחד ואחד בכל דרך [ג] שילך ואם אינו הולך אלא דרך אחד יציל אף ק' סעודות יחד ובגדים [ב](לחצר שאינה מעורבת לובש) ומוליא ופושט וחוזר ולובש ומציל הרבה אפי' לחצר שאינה מעורבת [דף קכ ע"ב] [ג]דמתוך שבהול על ממונו אי [ד]לא שרית לה אתי לכבויי [*אומר ר"ת היינו דוקא כשהדליקה באותו בית דאדם בהול . מ"י] אבל כשהדליקה בבית אחר מותר להציל כל מה שיחפוץ ומוסיף רבינו ברוך דדוקא בחצר שאינה מכוסה הדומה לרה"ר וגם בחצר דוקא שהוא פתוח לרה"ר אסרו אפילו מעורבת אבל בבית חבירו מעורבת שאין בו כל זה מותר להציל כל מה שירצו ועוד דאין רה"ר בינינו דלא שלטו בה ששים רבוא וגם אינו רחב ט"ז אמה וליכא למיגזר מידי : [דף קטז] **שצה** מצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכה מעות מכאן נראה שיכול אדם להשים מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפילין בתוך ארנקי מלא מעות מע"ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפילין למקום הראוי להציל תפילין [*אפי'] לחצר (ד) (*אע"פ) שאינה מעורבת ולא סגי לתת טבעת בארנקי להציל המעות המוקצים אפילו בחצר המעורבת דשמא הטבעת בטילה אגב המעות שהרי המעות שוין יותר ולא דמי לנוטל בנו ואבן בידו כלכלה ואבן בתוכה [דף קמא:] ומיהו בירושלמי יש דיסקיא מליאה מעות נותן עליה ככר ומציל ולא קי"ל הכי דהא בפרק נוטל [דף קמב:] אמרי' לא שנכר ככר או תינוק אלא למת בלבד ושמא בדליקה התירו טפי : *הלכה כרב הונא כו' פסק ר"י דה"מ **שצו** בימיהם שלא היו שוכחין דבר לפיכך לא היו כותבין לא תלמוד ולא תפלות משום דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם אבל אנן דרי בתראה דכתבינן כל מילי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך מצילין להו מפני הדליקה הן תפלות הן תלמוד הן כל כתבי הקדש : *אבל אם היו כתובים בסם ובסיקרא וכו' דתניא אין בין ספרים למגילה אלא שהמגילה נכתבת בלשון אשורית על הספר ובדיו והספרים נכתבין בכל לשון ולענין הצלה מפני הדליקה מיתניא דשאר ספרים אפילו כתובים שלא כמשפטו כגון שלא בדיו מצילין מפני אזכרות ושמות שבהן אבל מגילה אין בה אזכרות מפני שנשתלחה ליכתב בדתי פרס ומדי להכי אם אינה כתובה כמשפטה וכתיקונה אין בה קדושה לטרוח ולהציל מפני הדליקה בשבת וכן יש לפרש דלענין הצלה מיתני' ולא לענין כתיבה דהא ספר תורה וכל הספרים נמי בעי דיו : [דף קיז ע"ב] ורבנן סברי בהדי אורתא והלכתא כרבנן וכתב ה"ר אליעזר ממיץ **שצז** דאף סעודה שלישית חייב לעשות על פת (ס) דבעינן מאי דחייב עליה ברהמ"ז [*מה שהקשית למאי הולרך לומר דבעינן דבר דמברכין *וטעמא דהוא קרא דמפקינן מיניה שלש

הגהות ממ"י א נ"ב הג"ה : ב תא"מ : ג נ"ל מתוך : ד תו"כ :

חדושי אנשי שם

הר"ן דלמא לא הוה קשר דמכת ספק אין להתיר לקשור בשבת ולשון הר"ן מוכח דקאמר מנא ליה דאיקרי קשר כלומר מנא ליה להקל ושם תירלתי ג"כ רק שהארכתי קצת כאן אבל מ"מ שם תירוץ אחד : **מהר"ם** [א] בסמ"ק בהל' שבת בדיני סחיטה כתב דין זה וכן כתוב בהגהות מרדכי פ' אלו דברים בברכות גם האשר"י פ"ק דיומא לא הביא אלא דברי ר"ת ומיהו בהג"ה במיי' פכ"ב מהל' שבת בשם ריב"א ובהג"ה בסמ"ק בשם רי"ף כתב שאין להקל אלא בלכלוך ומי רגלים אבל טינוף ונואה אסור שהוא מתכוין לנאתה כדי להעביר הלכלוך וכבוס גמור הוא להעביר מים עליהם : ש"י וקשה דבמס' ברכות כתב המרדכי וכן הסיר ר"ת לאשה שהטיל בנה נואה על בגדיה בשבת בבהכ"נ ליטול ידיה ולקנח בשבת מקום טינוף ואע"פ שיש מהנדזין בדבר יש לסמוך עליו בשעת הדחק למה לא הביא בכאן ג"כ דעת מהנדזין בדבר וי"ל דבברכות מבואר שמזכיר שהיתה נואה שם ולכך יש מהנדזין לפי שהוא כיבוס ממש דמתכבסת ממנו הנואה אבל בכאן מיירי שאין שם נואה רק לכלוך ואין כאן כיבוס ממש כמבואר מעשה שמביא שלכלכו ואינו מזכיר נואה כמו בברכות ובזה הכל מודים : ג"ם אבל איני מבין דבריו דהא הכא וגם בברכות כתב המרדכי בשם ר"ת ולא מלינו שמחלק ר"ת בין נואה ללכלוך דהא לא הזכיר ר"ת דבריו שני פעמים ואין לומר שהמרדכי בעצמו מחלק כך מסתמא לא היה כותב דבריו סתם בשם ר"ת ועוד דנראו דבריו סותרים זה את זה דהכא משמע דוקא לכלוך שרי ולעיל מתיר אף נואה אלא נ"ל דהמרדכי סובר דהא דהתיר ר"ת לכלוך היינו נואה והא דלא הזכיר דעת מהנדזין סתמא כפי' וכאילו הזכיר וזהו שכתב דבמקום מצוה כו' דקשה לו והלא יש מהנדזין אלא דבמקום מצוה הקילו וחילוק שמחלק מהר"י כ"ץ בין נואה ללכלוך הוא דוקא בבגד אחר ולא בנידון זה וכדמשמע בברכות ודו"ק : [ב] נ"ל אפי' למבוי שאינו מפולש פי' אבל אם היה מפולש הוי אסור וקמ"ל אע"ג שהוא מבוי מ"מ הואיל ואינו מפולש מותר כך פי' מהר"י ליווא מפראג ז"ל : [ג] נ"ל בכל פעם שילך יציל הרבה סעודות ואינו משמע כן בגמ' דמה דמחלק בין אותו חצר לחצר חבירו הוא דעת ר' אבא ולדידיה אפי' להציל בבת אחת אינו מציל אלא ג' סעודות דהל"כ ה"ל לאוקומי מתני' כולה בחצר חבירו וכאן בפעם אחת וכאן בהרבה פעמים ודו"ק : פי'

בגדי ישע

הספר הכל בבגדים והול"ל כשהיה לבוש בגד והיה לו עוד בגד אחר אסור לקפל בשבת מאחר שהיה יכול לקפל בגד הא' מע"ש ולמה הזכיר דין זה בצעיפים של נשים לכך נ"ל דהספר מיירי בקיפול הראשון דהיינו כשלוקחין צעיף חדש שמונח ברוחב ומקפלין אותו שיהא רחבו קצר וארכו ארוך ואח"כ מניחין אותו כך לעולם וכורכת בו ראשה וע"ז אמר דאפי' לא היתה לה אלא אותו צעיף א' אסורה לקפלו בשבת מאחר שהיתה יכולה לקפלו מע"ש אבל אם לא היה לו אלא בגד א' אותו שלבש מותר לקפלו בשבת שלא היה יכול לקפלו מע"ש מאחר שהיה לבוש בו וכשהיה לו עוד בגד אחר על אותו שלבש ג"כ אסור לקפל כי היה יכול לקפל בע"ש אותו בגד אחר שיש לו ובקיפול הב' דהיינו שמקפלין אותו אחר שמסירין אותו מהראש וזה דינו כמו בבגדים כי אם היתה לבושה בצעיף ומסירה אותו בשבת ואח"כ רוצה להניח אותו על ראשה בשבת יכולה לקפל אותו כשאין לה אלא צעיף זה או שמא קיפול זה אינו נקרא קיפול אלא קיפול ראשון שעושה מתחלה כשהצעיף חדש נקרא קיפול וכן נ"ל מרכתב בסמוך דשלא כסדר קיפולו הראשון מותר לקפל : (ד) הורה ר"ת לנשים שהתינוקות שלכלכו בגדיהם כו' . לעיל בברכות דף נ"ג כתב הספר ויש מהנדזין בדבר שיש לסמוך עליו בשעת הדחק וק"ק למה לא הביא הספר בכאן דברי המהנדזין וי"ל דלעיל מיירי בצואה כמ"ש בהדיא ובודאי בו הכיבוס גמור כיון שמלוכלך מאד ובכאן מיירי שאין שם צואה אלא לכלוך בעלמא אפי' אותן המהנדזין מתירין לכתחלה : (ס) אבל חבל כו' שהוא קשר של קיימא . שדעתו לשהותו כך ואינו כן בחגורה שצריך לו בכל עת וזמן :

הדרן עלך אלו קשרים

פרק טז (א) ואפי' לר' שמעון . ר"ל מדלא מוקי הש"ס דילן כר' יהודה ש"מ דסבר דכיבוי אסור אפי' לר"ש : (ב) מסקינן דמצילין כתבי קודש כו' . דברי הספר בפסק זה תמוהין קצת שגבי הצלת כתבי קודש פסק כבן בתירא דמצילין אותן אפי' למבוי המפולש וגבי אוכלין ומשקין פסק כחכמים דאין מצילין אלא לחצר המעורבת וגבי בגדים פסקו כבן בתירא דמצילין אותן אפי' לחצר שאינה מעורבת ונ"ל דהספר סובר כדעת בעל המאור שכתב וז"ל ול"נ כיון דכ"ע בין לרבנן בין לבן בתירא קל הוא שהקילו חכמים בכתבי קודש יותר מהצלת אוכלין ומשקין שכל המחיצות הצריכות לאוכלין ומשקין אינן צריכות להצלת כתבי קודש רבנן דבעי ג' מחיצות ולחי א' ס"ל כר"א דבעי בעלמא ב' לחיים כדאמר בש"ס דף קי"ז ע"ב ואנן לא קי"ל כר"א אלא בעלמא בלחי א' סגי לן הלכך ממילא קי"ל כבן בתירא דאמר בכתבי קודש דסגי אפי' בלא לחי הלכך הלכה כב"ב במבוי וחכמים בחצר עכ"ל וכן הוא דעת הספר אבל במה שפסק בבגדים כב"ב קשה למה ואין נראה לומר דס"ל להספר דהאי ולשם דאיתא התם במתני' ולשם הוא מוציא כו' קאי אחצר שאינו מעורב דמסיים ביה בן בתירא והאי ולשם אתיא נמי כרבנן דמודו הם בבגדים דמצילין אפי' לשאינו מעורב דא"כ היה קשה למה כתב הספר דבכלים אינו יכול להציל אלא למעורב והלא תני ולשם הוא מוציא כלי תשמישו ונ"ל דמסתבר ליה להספר לפסוק בבגדים יותר לקולא מהסברא דאיתא בש"ס דף ק"כ משום דקחזי ליה לכולא יומא דכולם ראוים לשבת לפשוט וללבוש בגד אחר בגד בשעה שירצה משא"כ באוכלין וכלים ועוד מצאתי שכתב המגיד משנה בשם הרשב"א לפי שאוכלים וכלים מוציא בידו ואתי לכבויי אבל בגדים שלא התירו אלא דרך מלבוש ולא בהוצאה מידכר ולא אתי לכבויי שהרי מרגיש שלא התירו לו להציל אלא דרך מלבוש : (ג) ומזון ג' סעודות לכאו"א כו' . לכאורה נראה שהספר פוסק כתרי אמוראים הנזכרים בש"ס וזה היה דוחק לכן אציע לפניך הסוגיא ש"ס ד' ק"כ מצילין סל מלא ככרות ואע"פ שיש בו מאה סעודות ופריך והא תנא לה רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא ל"ק להציל כאן כאן בבא לקפל כו' ר' אדא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ול"ק כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת ופסקו כל הפוסקים הלכתא כרב הונא וקשה על הספר היכי ערבינהו בהדדי שמתחלה חילק בין אותה חצר לחצר אחרת ואח"כ חילק בין להציל בין לקפל שכתב בכל דרך שילך ואם אינו הולך אלא בדרך אחד כו' ונ"ל לומר שגם רב הונא סובר שבאותו חצר הכל שרי כי אין שם סברא לאסור רק בחצר אחרת יש חילוק בין בא להציל ובין בא לקפל ורב פליג עליה וסובר דבחצר אחרת אף להציל שרי וכן משמע בתוס' שכתבו וז"ל אבל אין נראה לומר דלרב נמי להציל שרי כו' עד וכאן בבא להציל ע"ש והנה מבואר כאשר כתבו התוס' שהיה לו לרב לאוקמא מתני' בחצר אחרת וכאן בבא לקפל כו' כן באמת מוקי לה רב הונא כן אבל באותה חצר ס"ל לרב הונא דמציל כל מה שירצה ופסק הספר כוותיה : (ד) אע"פ שאינה מעורבת . צ"ע הא פסק הספר לעיל בכתבי הקודש דמצילין אפי' למבוי המפולש א"כ למה קאמר דמצילין תפילין לחצר שאינה מעורבת לימא רבותא דמצילין אפי' כשהיה המבוי מפולש ונ"ל דהספר לא נחית עתה לפרושי שהרי כבר פסק לעיל בכתבי קודש דמצילין למבוי המפולש אלא שלשון זה שכתב הספר מכאן נראה שיכול אדם להשים מזוזה וכו' זהו מועתק מספר התרומה וכן העתיקו הסמ"ג וכן הטור סי' של"ד והספר התרומה סובר דמצילין כתבי קודש לחצר שאינו מעורב אבל המבוי אינו מפולש לכך כתב לשון זה והספר העתיק לשון ספר התרומה להודיענו דיכול האדם להשים מזוזה כו' וכמ"ש ספר התרומה בחצר שאינה מעורבת כן ס"ל להספר במבוי המפולש אלא שלא חש לפרש עתה וסמך על מה שכתב למעלה דמצילין כתבי קודש אפי' למבוי המפולש ודו"ק או אפשר לומר דס"ל להספר דכשמצילין דבר אחר אגב כתבי הקודש לא יציל אלא במקום שמצילין כתבי קודש לכ"ע אף לחכמים דפליגי אבן בתירא דס"ל דחצר שאינו מעורבת אבל המבוי אינו מפולש : (ס) ובס"א מצאתי כתוב וזה לשונו דבעינן מידי דחייב עלה

טל אורות פרק אלו קשרים מסקינן דאסור לאדם ליכנס במים בשבת אם בגדיו נוגעים במים פן יסחטם כדאמרי' פ' אלו קשרים גבי פגע באמת המים כו' . נראה מכאן דחכמים חשו לשמא יסחוט וליכא למידק מהא דאמרי' בפ' חבית (דף קמא.) דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן מסתפג אדם אפי' בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו דמיישינן לשמא יסחוט כו' ומשני מתני' כבן חכינאי מתני לה וכיון דיחידאי הוא לית הלכתא כוותיה ופסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כר' יוחנן ולא גזרינן שמא יסחוט יע"ש ומאי שנא דלא חשו שמא יסחוט כמו שחשו בפ' אלו קשרים . וראיתי להרשב"א והר"ן ז"ל שהקשו כן ותירלו דשאני התם כיון דכל הרוחלין מסתפגין ואם אתה אוסר עליו להסתפג אף אתה אוסרו ברחילה ואי אפשר שאין הדבר עומד יע"ש . אך קשה מהא דכתב המרדכי בפ' חבית וז"ל מסתפג אדם בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו רבינו אליעזר ממיץ אומר למדנו ממשנה זו דכל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט וחייב משום ליבון ע"כ לשון הרא"ש ז"ל יע"ש וכיון דקי"ל דאין הלכה כאותה משנה וכדכתבינהו איך למד ממשנה זו דכל דבר השרוי במים דאסור לטלטלו שמא יסחוט וחייב משום ליבון הא לר"י דהלכה כוותיה אינו חושש לשמא יסחוט וי"ל דלעולם הכי משמע ממתני' דכל דבר השרוי במים דאסור לטלטלו דלמא יסחוט אלא דלא פסקינן הכי מן הטעם שכתבו הרשב"א והר"ן ז"ל שאין הדבר עומד ולהכי לא חשו הכא לסחיטה מינה דבשאר דברים דאינו מענין של רחילה הגזירה כדקאי קאי דכל דבר השרוי במים דאסור לטלטל שמא יסחוט שוב ראיתי להרב מג"א בסוף סי' שמ"א שהקשה כן יע"ש : והמלבן הוי אב מלאכה אבל משום דבר מצוה מותר כגון להקביל פני רבו מותר כו' . כן כתבו התוס' ז"ל בס"פ שמונה שרצים יע"ש ובפ"ק דכתובות (דף ו.) ד"ה האי מסוכרייתא כו' ודע דדוקא גבי חשש סחיטה הוא דאמרי' דבדבר מצוה מותר כיון דאינו אלא משום גזירה שמא יסחוט במקום מצוה לא גזרו אבל לדעת הפוסקים דס"ל שאם נתן מים על הבגד דשרייתו זהו כיבוסו ואיכא תיובתא דכיבוס הא ודאי אפי' במקום מצוה אסור דליכא למשרי איסורא דאורייתא משום דבר מצוה והוא פשוט וכי תימא אמאי לא אסרי' גבי מצוה מהאי טעמא דשרייתו זו היא כיבוסו והוא איסור דאורייתא ככר הקשו המפרשים ז"ל קושיא זו וגם בהגהת מרדכי פ' ואלו קשרים הקשו כן ותירלו דלא שייך למיגזר משום שרייתו זו היא כיבוסו אלא היכא דאיכא טינוף על הבגד והעבירו בכך הא לאו הכי דליכא טינוף לא לכן לא חשו אלא שמא יסחוט וכדאמרן ואע"ג דאמרי' ביוה"כ שומרי פירות עוברין עד צוארן במים ואין חוששין משום סחיטה והתם מאי מצוה איכא ולמה לא חשו לסחיטה . וראיתי להר"ן שתירץ [?]משום הפסד ממון התירו כמו שהתירו במקום מצוה יע"ש וכן נראה מדברי מרן בסי' ש"א יע"ש . אמנם דעת המרדכי נראה דס"ל כמו שכתבו התו"י בפ' יוה"כ וז"ל אך קשה קצת דאין לך דבר הרשות יותר מלנטורי פירי וכי משום הפסד ממונו יש לך להתיר אלא נראה לרבינו דהואיל ולא התרת אלא ע"י מלבוש זכור הוא ולא אתא לסחוט כדאמר לקמן ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו יעו"ש ומדהוצרך המרדכי לטעם אחר שכתב וגם מתוך שלא הותר להטביל בגדיה אלא דרך מלבוש זכורה היא שלא תסחוט כו' נראה דהכי ס"ל אך מה שיש קצת לספקק הוא מגד השיער דנהי דמתוך שלא הותר להטביל אלא דרך מלבוש זכורה היא ולא אתי לסחוט היינו הבגדים שעליה אבל מסחיטת השיער היאך תנצל ואפשר כיון דאין סחיטה בשיער וכדאמרי' בפ' מפנין (דף קכח.) לא חשו לסחיטת שיער ואע"ג דאיסורא דרבנן איכא וכדכתב ה"ה בפ"ט מהל' שבת מ"מ במקום מצוה לא גזרו דהא ההיא דפ"ב דבילה דנדה מערמת וטובלת בבגדים מיירי בין בשבת בין ביו"ט ואפ"ה לא חשו לזה : אבל יין ושמן ושאר משקים בלא מים אין חוששין אם בגדיו טובל בהם כו' . פי' שהסחיטה בבגד יש בה שני פנים האחת סחיטה דמיא שהבגד מתלבן בסחיטה זו הויא תולדה דליבון שהיא אב מלאכה . והשני סחיטה דיין ושמן ושאר משקים שאין הבגד מתלבן בהם ואסירא משום תולדה דדש וסחיטה זו אינה אסורה אלא כשהמשקין היוצאין אינן הולכין לאיבוד ולכן לא חשו לגזור דלמא יסחוט אלא במים דלא שייך ליבון אלא במים אבל בסחיטה דיין ושמן ושאר משקין ליכא למיגזר שמא יסחוט שאינו חפץ באותו משקה הבלוע בבגד דאין זה רגילות ולכן מסננין את היין בסודרין ולא גזרינן שמא יסחוט ועיין במרדכי ס"פ תולין ובהגהת מרדכי פ' תולין ובפ' ואלו קשרים ועש"ב . וכן נראה מדברי התוס' בפ' שואל (דף קמח:) ד"ה ליפרוס סודרא כו' שכתבו אי"ל מכאן מייתי ר"ת ראיה דביין ושמן לא שייכי סחיטה וכן כתבו ברים פרק המביא וכן בדברי המאור ז"ל יעו"ש :

סעודות אלחם קאי דכתיב הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה (ו) ובברכת המזון לחם כתיב דכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ואכלת ושבעת וברכת. (ז) וראיה מפרק שלשה שאכלו [ברכות דף מט.] טעה ולא הזכיר של ר"ח אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל (ה) שבת וי"ט לא סגי דלא אכיל פירוש מידי דמברך עליה א ברכת המזון.

עליו ברכת המזון וכו' הלא באותו מקרא שלומדין ממנו ג' סעודות כתיב בעצמו לחם כמו שאמר במרדכי דההוא פסוק דמפקינן מיניה ג' סעודות אלחם קאי דכתיב הוא הלחם וגו' זהו ענין שאלתך והוספת לומר דבסמ"ג ובא"ת לא הזכירו ענין ברכת המזון כלל נראה דלא קשה מידי דהא בההיא קרא לא כתיב רק לחם ולא פת וכל הסעודה נקראת על שם הלחם כמו עבד לחם רב ולכן אמר לחם במן כי זהו לחם שנתן לכם ה' לאכול וידוע כי המן לא היה בצורת פת דוקא ומקרא מפורש הוא והמן כזרע גד הוא וגו' שטו העם ולקטו או טחנו ברחיים או דכו במדוכה ובשלו בפרור כו' וכבר דרשו רז"ל שהמן היה נשתנה להם לטעם הנאפים והנטחנים והמבושלים לכן הוצרך לומר דבעינן דבר שמברכין עליו ברכת המזון שהוא פת עצמו ולא מיני תרגימא הנעשים מה' מינים אע"ג דמיזן זייני ומפרש הטעם דמאחר דמצינו דגבי ברכת המזון שהלחם שנאמר שם הוא פת עצמו כי ידוע שאין מברכין בהמ"ז רק אפת ה"ה שנאמר שהלחם הנאמר אצל ג' סעודות הוא ג"כ רומז על לחם ממש. וראיה מפרק שלשה שאכלו כמו שהביא. ואין להקשות ומאי אולמיה דלחם הנאמר אצל בהמ"ז דמשמע פת דוקא מלחם הנאמר אצל ג' סעודות דשאני התם שנאמר ואכלת ושבעת ועיקר השביעה היא בפת או מטעם אחר וע"כ אתה צריך לומר כן שהרי איכא למ"ד יוצאים בסעודה שלישית במיני תרגימא א"כ ש"מ דלחם האמור בקרא לאו דוקא והוא מבואר ממורי מהר"ר משה איסרלים:

ור"ת כתב להר"ר משה מפונטייז"א דנשים חייבות בשלש סעודות אע"ג דהוי מצות עשה שהזמן גרמא דאף הם היו באותו הנס דלחם משנה והן חייבות לבצוע על שתי ככרות וראבי"ה כתב דאם השלימו במיני תרגימא יצא ומהר"ם היה רגיל לעשות ב סעודה שלישית בב' *לחמים וכ"כ המיימוני משום דיש שלש פעמים היום בפסוק אבל לא היה מברך בורא פרי הגפן קודם ברכת המוציא בסעודה שלישית (ט) כדאמרי' בע"פ [פסחים דף קו.] אין לי אלא בלילה כלומר שמברך על היין תחלה ביום מנין ת"ל את יום לרבות יום כלילה [א] ואיתא במכילתין שיש לו להיות לכל הפחות ככר אחד שלם משום שביום הששי ירד להם לכ"א שני עומרים ומן העומר (י) עשו שני לחמים דהיינו ארבעה לחמים א' אכלו בע"ש וא' בליל שבת ואחד בבקר ואחד בסעודה שלישית: הגה"ה לשון אורח חיים וא"א הרא"ש ז"ל לא היה מברך* [*פי' בסעודה שלישית. עי' בטור סי' רי"א] על היין קודם משום דאיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זימנא אף ביום נמי סגי בחד זימנא אבל היה בוצע על שני ככרות: [דף קיח ע"א] קערות שחרית מדיחן לאכול בהן במנחה (יא) ויש מביאין ראיה מכאן דהמפסיק על שולחנו ומברך ברכת המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ואינו יוצא ידי שלש סעודות שהרי הכא [משמע] שצריך לאכול סעודה שלישית במנחה ולא יחלק סעודת שחרית לשתים ויש מביאין ראיה מפ"ק דפסחים [דף יג.] י"ד שחל להיות בשבת מבערין הכל מלפני השבת ומשיירין מזון שני סעודות כדי לאכול עד ארבע שעות משמע דאם אכל סעודה שלישית קודם (*ד') [*ו'] שעות לא יצא [*אבל רא"ש פי' ב' סעודות ב' שביעות ואותם ב' שביעות יחלק לג' סעודות. מ"י] [ב] (יב) אמנם ראבי"ה כתב פרק הישן דאפילו לא בירך בינתים בשבת בשחרית (יג) יכול לסמוך סעודה שלישית על השורטבלא [*היינו דגים ופירות. אבי"ה] דכיון דאינו רגיל בחול איכא היכרא: שצח (יד) על מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת להתפלל או ללמוד ובשבת ישנים יותר בשחרית זהו טעמו של דבר שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבקר בבקר ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר בבקר (טו)(טז) אלא וביום השבת ולשון זה משמע איחור כדמשמע ביומא [דף לג:] וטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון: [דף קכ ע"א] ר' שמעון בן ננס אומר שצט פורסין עור גדי על שידה תיבה ומגדל שאחז בה האור וכן עושין מחילה בכלים מלאים מים ואפילו חדשים הראוים להתבקע וע"י כן תכבה הדליקה דגרם כיבוי מותר כדאמרינן בגמרא אמר רב יהודה טלית שאחז בה האור נותנין עליה מים מצד א' ואם כבתה כבתה כר"ש *דאמר גרם כיבוי מותר ופר"ת וראבי"ה דאין הלכה כרבי יוסי דאמר גרם כיבוי אסור ואע"ג דהלכה כר' יוסי מחבירו הכא הלכה כר"ש משום דרב יהודה קאי כוותיה ומיהו קרובי כיבוי אסור כדפרישית בסוף כירה וה"ר קלונימוס בר' עובדיה משום ה"ר יו"ט התיר ביו"ט לתת סכין או כלי או דבר הניטל על נר של שעוה שלא במקום הדלקתה שאינו אלא גרם כיבוי אבל רבינו יואל פי' דאפילו ביו"ט לא שרינן גרם כיבוי לכתחלה אלא במקום היזק דוקא וה"ק בבילה אין (*מבקעין) [*מכבין] הבקעת כדי לחוס עליה [*ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדירה מותר] וכן רב יהודה לא שרי הכא אלא במקום היזק: [שם ע"ב] ת נר שעל הטבלא מנער את הטבלא כו' אומר ר"י דצריך לפרש כגון שאין שמן בנר דאי יש שמן בנר כמלא כשנשפך השמן הוא מכבה כדתנן פ"ב דבילה [דף כב:] המסתפק ממנו חייב משום מכבה [ג]: [שם] וגם מסקינן אדם העושה מדורה בביתו על הקרקע כנגד הפתח והפתח סגור לייט עלה אביי [על] הפותחו דגזר רוח מצויה שאינו מבעיר אטו רוח שאינה מצויה שמבעיר [שם] ונר שאחורי הדלת אסור לנעול ולפתוח כדרכו דלייט עליה רב משום דהשיב פסיק רישיה ופי' בספר המצות בשם ר"י דמיירי כשהנרות תקועין בדלת כדרך שרגילין להניח נרות של חנוכה בדלת ולא מיירי בכבוי דרוח כפי' רש"י דבאחורי הדלת לא שייך רוח ועוד דאי ברוח מיירי ה"ל למימר [פותח אדם] דלת כנגד הנר כדקאמרינן גבי מדורה ואין להקשות לפי' זה בלא כיבוי והבערה יהא אסור מחמת טלטול הנר די"ל דנעילת הדלת לא חשיב טלטול הנר וגם לא נעשה בסיס לנר דחשיב ובטיל לגבי הבית ולא לגבי הנר כתב המיימוני דוקא כשפותח ונועל כדרכו לייט רב דאז הוי פסיק רישיה דודאי יכבהו אבל בנחת ונזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל מותר גם רבינו מאיר התיר ליגע בשבת במעמד שלפני ארון הקדש והנרות דולקות ועומדות עליו ובלבד שלא יהא מנענעו אע"פ שהוא תשמיש מוקצה דאפילו מוקצה עצמו אינו אסור ליגע כ"א כשמנענעו גם הורה שמותר לסגור החלון בשבת שלא יכבה הנר מפני הרוח: [דף קכא ע"א] תא נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה כתב הר"ס* כשנכרי בא לכבות נר או מדורה יש בני אדם אוסרין למחות בו ולומר אל תכבה וטועים בזה דתנן פרק כל כתבי הקדש נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה וסבורין שהפי' הוי שאסור לומר אל תכבה דומיא דאין אומרים לו כבה והפי' הוי אין צריך לומר לו אל תכבה (יז) וכן מוכח הסוגיא: [שם ע"ב] תב *ושאר כנ המזיקין כלומר שאין בהם סכנה אם היו רצין אחריו מותר להורגן (יח) ופר"ת דה"ה פרעוש וכיוצא בהן וטעמא משום דסבר כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא [ד] שרי לכתחלה מידי דהוה אמפיס מורסא [לעיל דף קז.] ואכיבוי גחלת שלא יוזקו בה רבים [לעיל דף מב.] אבל משום רב יהודה גאון מצאתי שכתב חזינא לרבנן קשישי דמימנעי מלצוד פרעוש אפי' מעל בשרם: [דף קכב ע"א] תג נכרי שהדליק את הנר כו' או עשה כבש כו' ישתמש בו ישראל כו' ואין להקשות מ"ש ממשקין שזבו ופירות הנושרין [בילה דף ג.] דאסורין שמא יסחוט או שמא יתלוש ויש לומר דסחיטת פירות ותלישתן קל לעשות וכי שרית למכלינהו עביד להו ולא מידכר (יט) ולפי זה הפי' נכרי שבישל בשר לעצמו או דגים או ביצים או אפה לחם לעצמו מותר הישראל לאכול מהם דאין דבר זה קל לעשות כמו הנכרי שהדליק הנר ועשה כבש ומילא מים דמותר ליהנות מהן וכן תנן סתמא במסכת תרומות [פרק ב' משנה ג'] המבשל בשבת בשוגג יאכל ואין לאסור הלחם משום מוקצה דהא קי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה ועוד יש לתרץ דמידי דאכילה דוקא אסרי' אפי' נעשה ממילא כגון פירות הנושרים ומשקין שזבו פן יעשה הישראל כן אבל במידי אחרינא לא גזרינן אם לא נעשה בשביל הישראל כמו בנר וכבש ומילא מים לבהמתו ולזה הפי' נכרי שבישל לעצמו או ג אפה פת לעצמו אסור הישראל לאכול ממנו ואע"ג דהלכה כסתם משנה דתרומות דהמבשל בשבת בשוגג יאכל הייני דוקא בישראל עצמו שבשל בשוגג דליכא למיגזר שמא יבשל במזיד דלאו ברשיעי עסקינן אבל בנכרי שבישל לעצמו אי שרית לישראל למיכל איכא למיגזר דילמא יאמר לנכרי לבשל בשבילו ועוד הביא ר"ת ראיה *לאסור פת הנאפה בשבת דדומה לשוחט בשבת דאסור לכ"ע משום דמעיקרא [*וכתב בס' א"ז אני ראיתי ראבי"ה שהיה מלקה ב"א שאכלו פת שאפאו נכרי בשבת. הגהת מיימוני והגהת אשר"י פרק אין צדין] : לא חזי לכוס קצרתי מספר התרומה: [שם] מילא מים להשקות לבהמתו תד מדקדק ר"ת מדנקט לבהמתו ולא קתני נכרי שמילא מים שותה אחריו ישראל ובכולהו מתני' לא קתני אלא מילתא דלא אפשר לישראל [*עצמו] לעשות שמע מינה דמילתא דאפשר לישראל גופיה לעשות כגון מים לצורך שתייתו דאפשר לו להיות מטפס ויורד (*כו') לתוך הבור ולשתות שריא אפילו עשאו הנכרי באיסור לצורך ישראל כגון עבד או שפחה ששואבים מים מבור שהוא רחב ארבע ועמוק עשרה ומביאו דרך רה"ר לצורך ישראל וכ"ש אם הביא מים מן הנהר דאז אפילו לבהמתו שרי דאפשר לישראל להוליך שם בהמתו (כ) ובריית' דליקט עשבים בשביל ישראל לא יאכיל לבהמתו מוקי לה ר"ת בתהי עברי דנהרא שאין הישראל יכול להוליך שם בהמתו *אכן רבינו אליהו מפרי"ש מתיר והביא ראיה מפרק מי שהוציאוהו [עירובין ד' מה:]

*) כד"י הגי' ר"ת

הגהות ממ"י א שאכל בכן : ב נ"ל או מביאו : ג נ"ל וכן :

שלטי הגבורים

א מיהו התם כתבתי ומסופק ר"י בסעודה שלישית אם מחזירים אותו וע"ש : ב וע"פ שחל להיות בשבת אוכל סעודה ג' על השלחן בבקר ולערב אוכל מיני פירות דשמא לא יצא במה שאכל בבקר לפי' ר"ת שפי' שסעודה ג' אינה אלא במנחה כדאיתא במס' שבת קערות שאכל בהם ערבית ידיחם שחרית שחרית ידיחם במנחה ושמא יצא במה שאכל סעודה ג' בבקר דדי לאפסוקי ולברוכי בין מיכלא למיכלא וכן משמע בירושלמי שיש בתרגום ירושלמי של זה הפסוק אכלוהו היום ג"פ היום מן הדין אנא ידע דבר ישראל חייב למיכל ג' סעודות בשבתא חדא ברמשא והדא בצפרא ותדא בערבית וגם היה אומר הר"ס שצריך לאדם לאכול סעודה ג' של י"ד כניסן שחל להיות בשבת קודם מנחה קטנה כדי שיאכל מצה לתיאבון ע"כ : ג על פת תמה יש אנשים מקילין

חדושי אנשי שם

ג"מ [א] פי' מה לילה סגי בחדא זימנא אף יום סגי בחד זימנא ולאפוקי בשעת מנחה דלא בעינן : מהר"ם [ב] אבל רא"ש פי' בס"י ב' סעודות פי' ב' שביעות ואותן שתי שביעות יחלק לג' סעודות וה"ר ישראל כתב בתוס' דהמפסיקים על שלחנם ומברכין בהמ"ז בין ב' תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו ידי ג' סעודות : [ג] ולפי מה שפי' בערוך גבי מסוכרייא דנזייתא ולקמן אפרש בפ' תולין בע"ש דלא מודי ר"ש בפסיק רישיה אלא היכא דמתסני מיניה ניחא דסכה הנשפך אזל לאיבוד ובירושלמי פ' כירה מוקי לה בנר שכבה ולקמן בהגהות מביאו : ש"י וג"מ [ד] פי' מותר לצודן אבל אין לפרש מותר להרגן דהא לעיל קאמר דאסור להרגן אלא ודאי הכי מותר פירושו לצוד כך מצאתי אבל נ"ב דלא דק דלעיל מיירי בקפיצה ממקום למקום והוי כמו לא רצין אחריו וכאן מיירי בעוקץ דומיא דרצין אחריו ומ"ש כאן בשם רבנן קשישי דמימנעי מלצוד כו' פי' להורגו אבל להסיר ולהשליכם ולא להורגם מותר ואינו אסור משום צידה והיינו כמו שכתב לעיל ומיהו כשהיא על בשרו ועוקצתו מותר להסירה ולהשליכה :

לשון

בגדי ישע

ולה בהמ"ז. נראה דרצו ליתן טעם למה הקפידה התורה דוקא אפת משום בהמ"ז כדי שנאכל ונשבע ונברך לכבוד שבת ונזכרהו בבהמ"ז ג' פעמים וק"ל : (ו) ובבהמ"ז לחם כתיב. ר"ל וא"ל דכל סעודה שבעולם קרויה לחם אף אם אינה מפת וע"ז אמר דהלחם שהזכיר אצל ג' סעודות הוא כמו הלחם שהזכיר בפסוק ארץ אשר לא במסכנות כו' ש"מ דצריך לעשות ג' סעודות אמידי דחייב לברך עליו בהמ"ז וק"ל : (ז) וראיה מפ' שלשה שאכלו כו'. וצ"ל דראיה זו מייתי דצריך בשבת לאכול בכל ג' סעודות מידי דבעינן עלה בהמ"ז וא"ת מנלן שמא ההיא דפ' שלשה שאכלו לא מיירי אלא בשתי סעודות ראשונות וי"ל דא"כ היה קשה לפלוג בדידיה בשבת גופא בין ב' סעודות ראשונות לסעודה ג' ולמה מחלק בין שבת לר"ח אלא ש"מ דבכל ג' סעודות דשבת חוזר אבל א"ל דמביא ראיה דבהמ"ז שייך דוקא בפת דא"כ עיקר חסר מהספר דהא מסיים פי' מידי דמברך עליו בהמ"ז ולא הזכיר פת ועוד דזה פשיטא בכמה משניות דבהמ"ז אינו שייך אלא אפת וא"צ ראיה לזה : (ח) שבת ויו"ט לא סגי דלא אכיל. עיין מ"ש לעיל בפ' במה מדליקין ע"ז : (ט) כדאמרי' בע"פ כו'. ר"ל מדצריך ללמוד לכל סעודה אם יש לברך על היין ש"מ דלסעודה ג' שאין שום לימוד עלה לברך על היין שא"צ לברך או ר"ל כמו שכתבה אח"כ הג"ה משום א"ת משום דאיתקש יום ללילה : (י) עשו שני לחמים. פי' לכל הפחות ב' לחמים דהא אכלו ב' סעודות ממנו בוקר וערב אבל יכול להיות שחלקו לחם סעודה א' לב' ככרות וה"ט של הרמב"ם ואשר"י ומהר"ם שלקחו לחם משנה גם לסעודה ג' וק"ל : (יא) יש מביאין ראיה כו'. קשה למה לא מייתי ראיה מהמתני' דהתם דף קי"ז דקתני במנחה מצילין מזון סעודה א' כו' דמשמע דסעודה ג' זמנה במנחה וצ"ל דממתני' ליכא הוכחה דשמא דהא דקתני מנחה לאו משום דדינא הכי דדוקא לאכול במנחה אלא מתני' ה"ק במנחה כשעדיין לא אכיל מציל סעודה אחת אבל לאחר מנחה שוב אינו מציל שממנחה ולמעלה אסור לאכול אותה אבל עד המנחה שרי לאכול אותה אימת שירצה אבל בברייתא זו קתני מדיחין לאכול בהן במנחה ולמה לא אמר סתם מדיחין לאכול בהן דהיה משמע אימתי שירצה אלא ש"מ דזמנה לכתחלה לאכול אותה במנחה ועוד מדקתני בברייתא בהדיא מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח לא היה צ"ל מדיחין לאכול בהן במנחה אלא לאכול סתם דהא בהדיא אמר מן המנחה ולמעלה כו' דש"מ שאין זמנה מן המנחה ולמעלה אלא ש"מ דבא לאורויי לן זמנה לכתחלה לאכול אותה במנחה ולא קודם וכן צריך לפרש באשר"י ע"ש : (יב) אמנם ראבי"ה כתב כו'. והראיה די"ד שחל להיות בשבת אינה ראיה דלעולם יכול לחלק סעודה דשחרית לשתים והא דחשיב לה לסעודה א' כמ"ש ומשיירין מזון ב' סעודות היינו משום שאוכל הכל בשחרית חשיב סעודה א' כ"כ התוס' : (יג) יכול לסמוך סעודה שלישית על השטרובל"א. והוא מין מאכל הבא ליתור דכיון שאין רגיל בחול לאכול מאכל המיותר הזה שקורין שרוטובל"א איכא היכרא אגור סי' ת"ה : (יד) על מה שנהגו העולם כו'. נ"ל דקאי על מה שאמר בש"ס א"ר יוסי יהא חלקי עם המתפללין עם דמדומי חמה : (טו) אלא וביום השבת. קשה והלא פסוק של וביום השבת לא נאמר בתמיד של שחר אלא בקרבן מוסף ונראה דה"ק ובתמיד של שחר בשבת לא נאמר בבוקר ר"ל דכתיבה בה על עולת התמיד ונסכה ולא אמר על עולת התמיד של בוקר שמע מינה באינו צריך להיות בבוקר : (טז) אלא וביום השבת. ר"ל דבהנהו קראי שמזכיר שם התמיד של שחר לא הזכיר שם זמנו מתי יהיה אלא אמר באותו הכתוב וביום השבת יביא ב' כבשים כו' שהוא קרבן מוסף על עולת התמיד פי' מלבד עולת התמיד של בוקר שהביא ביום השבת קודם קרבן מוסף ובאור המשך דברי הספר הם כך דאם היה כתיב על עולת התמיד של בוקר היה משמע דצריך לעמוד בבוקר או אם לא היה כתיב אצל בבוקר אלא היה כתיב ברישא דקרא אצל קרבן מוסף שום זמן שהיה מורה על ההשכמה אז בעל כרחנו היינו צריכין לומר דהתמיד היה קרב קודם לקרבן מוסף וביאור הכתוב היה כך בהשכמת השבת תביא קרבן מוסף מלבד מה שהובאה בו התמיד אבל עתה שלא כתב בבוקר וגם לא כתב שום זמן שיהיה פירושו השכמה שאז ע"כ היה קאי גם אתמיד שהיה קרב קודם לו אלא אמר וביום השבת שלשון זה מורה איחור ש"מ דלא היה קרב בבוקר ודו"ק היטב : (יז) וכן מוכח הסוגיא. במעשה של יוסף בן סימאי כו' שנעשה לו נס דף קכ"א : (יח) פיר"ת דה"ה פרעוש כו'. ר"ל שאם היא על בשרו ועוקצו אע"פ שאין בו סכנה מותר לצוד אותה אבל להורגה אסור כן משמע בתוס' פ' שמונה שרצים וכ"כ הטור סי' שט"ז כן מצאתי בשם מהרש"ל ז"ל שפי' כן דברי ר"ת ולא כמו שכתב ב"י שר"ת סובר דאפי' להורגה מותר וכן משמע ממה שכתב הספר אח"כ אבל משום ר' יהודה גאון כו' דממנעי מלצוד כו' ש"מ דר"ת מיירי בצידה ועוד תדע דמוכרחין אנו לומר כן דהא הספר כתב לעיל דף ק"ע ע"ב ומסקנא פרעוש הקופצת ממקום למקום אסור להורגה ואילו היה ר"ת חולק היה לו להביאו לעיל אלא ש"מ דר"ת לא מיירי כלל מהריגה אלא מצידה : (יט) לפ"ז הפי' נכרי שבישל כו'. ר"ל היכא דאין בו משום בישול נכרים כגון שהניח ישראל הקדרה מע"ש ואח"כ בישלה נכרי בשבת וחתה בגחלים והבעיר האש ומהרר"א שטיין בביאוריו על הסמ"ג דף ר"פ ע"ד כתב וז"ל ומיירי דישראל הבעיר האש בע"ש סמוך לחשיכה ובאותו האש בישל נכרי שאז אין בו משום בישול נכרי הואיל וישראל הבעיר האש וכתב מהרש"ל דלא דק דלא מהני הדלקת האש אלא גבי פת ולא גבי בישול שלקות וגדולה מזו אמרו בפ' אין מעמידין אר"י א"ש הניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא נכרי והפך בו מותר ה"ד אילימא דאי לא הוי הפיך ביה הוי בשיל פשיטא אלא לאו דאי לא הוי הפיך ביה לא הוי בשיל ואמאי בשולי נכרים נינהו ל"צ דאי לא הוי הפיך ביה הוי בשיל בב' שעות השתא קבשיל בחדא שעתא מ"ד קרובי בישולא מלתא היא קמ"ל ע"כ ואין לתרץ שבישול עבדו ושפחתו דאין בו בישולי נכרים. א"כ לדעת הרשב"א וטור דס"ל דע"י עבדו ושפחתו נמי איכא בשולי נכרים מא"ל ומש"ה נמי אין לתרץ דאיירי בבישל בבית ישראל שאין בו משום בישולי נכרים דא"כ לר"ת שלא חילק בזה ואוסר מא"ל ונראה בעיני העיקר דמיירי בבשר או דגים שכבשן הישראל ומלחן וראויין לאכול חיין דאז אין בו משום בישולי נכרים וביצים דקאמר היינו נמי שכבר היו צלוין והוא בא לעשות מהן תבשיל עכ"ל וקשה לי על מהרש"ל לוקי דמיירי שהניח הישראל הקדרה על האש מע"ש והנכרי מחתה בו בשבת להוסיף בישולו כמו שפירש ומיירי דאי לא הוי הפיך בו הוי בשיל בתרתי כו' ומ"מ גם בר"ן משמע כענין שכתב מהרש"ל אבל לא מטעמיה וז"ל הר"ן דף קמ"ו ע"ב ומכאן אתה דן להדברים התלושין שאפאן או צלאן או בשלן הנכרי לצרכו בדברים שאין בהם משום בישולי נכרים שמותרים לישראל ואין בהם מוקצה והוא שראוי מתחלתן לכוס כו': (כ) ובברייתא דליקט עשבים. ר"ל אע"פ שיכול אדם להעמיד בהמתו בשבת על גבי עשבים כדלקמן:

הא

פירות שילאו חוץ לתחום וחזרו מותר דאע"ג דלא היה יכול לילך שם חוץ [א] וריב"א אסר וכתב (כה) הא דנקט בהמה לרבותא [*דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי לדרך בהמה לשתות הרבה] וכתב בסמ"ג דאף לאותו המחמיר ואינו רוצה לסמוך על היתר זה מ"מ אם באו בשביל ישראל (כב) *זה שאינו מחמיר מותר לישראל אחר שמחמיר לדידן דלית לן השתא רשות הרבים ולא הוי אלא איסורא דרבנן והוי כמו פירות הבאים מחוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר: [שם] אמר רבי חנינא תח מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים בשבת אע"פ שהן מחוברין כגון במרעה ולאינו שובר משום למען ינוח שורך וחמורך כדאיתא במכילתין יכול לא יניחנו עוקר ת"ל למען ינוח אין זה (ינוח) [*נח] שפעמים שיהא שורו רעב אם אתה אוסר לו. ואין מעמידין בהמתו על המוקצה [ב] דהתניא לעיל כבר ליקט עשבים מאכיל ישראל אחריו [ג] ומפני דבקלו לה בהפא ואולא וכו"ש תו ליקט נכרי עשבים בשבת ומאכיל לבהמת ישראל אין צריך לומר לו אל תאכיל כדאמרינן בדליקה נכרי שבא לכבות (כג) א"צ לומר לו אל תכבה: (כד) ובלבד שלא יערים לעשות בשביל ישראל ואומר לעשות לעצמו ואע"ג דתניא לקמן נר הדלוק במסיבה אם רוב ישראל אסור אע"פ שלא אמר שבשביל ישראל עושה [ד] *אסור התם שאני לפי שגופו נהנה מן האיסור אבל לבהמתו שרי: [דף קיח ע"ב] אמר רב יהודה ולויתמא ריב"ל תח יחיד המתפלל בע"ש צ"ל ויכלו בתפלתו בתוך אתה קדשת ומה שאומר כל הקהל יחד ויכלו אחר התפלה בבהכ"נ היינו גזירה משום יו"ט שחל להיות בשבת שאומר אתה בחרתנו בתפלה ואין אומר ויכלו וה"ר א מגן אבות בדברו ברכה אחת מעין שבע הוא כדי שימתינו זה את זה ולצאת מבית הכנסת שמתוך כך יסיים תפלתו אותו שעדיין לא התפלל ויצאו יחד לפי שבהן מן הכפרים שבתוך התחום להתפלל בלילה ויהיה סכנה להם לשוב יחידי (*לביתו) [*בבית הכנסת] וזה דאמרינן פרק במה מדליקין מפני הסכנה: [דף קיט] תח חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת ללוות את המלך ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית [*כתב רב סעדיה גאון וצריך שיאכל כזית בליל שבת אחר קידוש ואם לאו לא יצא ידי קידוש. מ"י] וגם שיהיה שולחנו מתוקן כל השבת כולה: אמר רבי יוסי ברבי יהודה שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מצאו נר דלוק שולחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שיהא לשבת הבאה כן לפיכך צריך לערוך שולחנו ולהציע מטתו ולהדליק נרו מע"ש והא דאמרינן פרק ערבי פסחים [*דף ק] שאין מביאים השולחן אא"כ קדש י"ל דלעולם ערוך הוא מבערב אבל לא היו מביאים את השולחן במקום אכילה עד לאחר קידוש כדאיתא בשאילתות דרב אחאי וקרובי תכא מיקמי דליקדוש קדושא לא מקרבינן כי היכי דליתא סעודה ביקרא דשבתא היינו לדידהו שהשולחן היו קטנים (כה) אבל אנן ששולחנות דידן גדולים ואנו עורכים אותן תחלה במקום אכילה לכן פורסין אנו מפה קודם קידוש לכסות את הלחם ואת המזון ולאחר קידוש מסירין מפה העליונה ואתא סעודתא ביקרא דשבתא*: [דף קכב ע"א] ואם רוב נכרים רוחץ בה מיד ה"ה לכל תיב מלאכות שעשה נכרי לעצמו כמו אפה וליקט פירות וצד חיה או עוף ודגים דא"ל להמתין בכדי שיעשו [*אבל אם בשביל ישראל עשו אסור לערב בכדי שיעשו] [ג] כדאיתא פרק אין נדרין [ביצה דף כה:] נכרי שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר אסור לערב בכדי שיעשו וצריך להזהר ולהחמיר אפילו בבואו מחוץ לתחום לאסור בכדי שיעשו למ"ש (כו) אבל ספק שמא הלילה אינו מן החשבון לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק וצריך להמתין כדי שיבואו ביום למחרת (*בשבת) [*השבת] ולקמן בפרק שואל בס"ד אפרש אם ספק מוכן צריך כדי שיעשו: [שם ע"ב] הדר אהדרינהו לאפיה לגבי סרגא בירושלמי מסיים עלה הדא אמרה תי נעשה בשביל נכרי וישראל מותר וקאמר דילמא משום דאין מחייבין אותו לצאת מביתו אבל בעלמא אסור וכ"פ בספר המצות דמלאכה הנעשית בשביל ישראל ונכרי אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו דהכי אמרי' גבי מרחץ מחלה על מחלה כרוב: תיא *לא ישכיר אדם מרחץ לנכרי פר"ח כיון דלא נאסרה אלא משום דנקראת על שמו דוקא אסור כשהמרחץ (*ביד) [*ברשות] ישראל אבל כשהמרחץ ברשות אחר בפני עצמו ומכירין בו [*שכיניו] שמושכר הוא לו ממש אין לחוש: *אבל שדהו לנכרי שרי דאמר אריס אריסותיה קא עביד מכאן התיר רבינו תם קיבולת שהנכרי מקבל עליו לבנות בית של ישראל ובונה אף בשבת דנכרי קבלנותיה קא עביד כדאמרינן הכא גבי שדהו [ג] והא דאמר בפרק מי שהפך [מו"ק דף יב.] מקבלי

[*וזהר"ר משה הגרשוני כתב משום דאמרינן פ' כיצד מברכין הביאו לפניו ב' מינים כל המוקדם בפסוק קודם לברכה והלחם מוקדם ליין דכתיב ארץ חטה ושעורה וגפן וגו' ובשבת אין יכול לברך תחילה על הלחם משום זכרהו על היין ע"כ יפרוס מפה שלא יראה אותו והוי ריפתא כמאן דליתא. מפי מורי חמי עכ"ל תשובת מהר"ם במ"י]:

קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר מפרש לה רבינו תם דאבל שאסור לעשות מלאכתו ובהכי מיירי התם [ד] ואעפ"כ כשבנה ר"ת ביתו לא רצה שיבנו לו בשבת והאריך בתוס': סליק פירקא

כל הכלים תיב מסקינן [דף קכג ע"ב] כל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל נמי שרי או מחמת שלא יגנב *ואם מלאכתו לאיסור כמו קורנס של נפחים ודוגמתו לצורך גופו ולצורך מקומו מותר אבל שלא יגנב אסור: גם

[*מנורות של ברזל או של מתכות שבהן תחובין נרות של שעוה בע"ש מותרים לטלטל בשבת כשצריך למקומו או שלא יגנבו לאחר שכבה. מהר"ם]:

מסקינן [שם] דמחט נקובה מותר לטלטלה ליטול בה את הקוץ מרגלו בשבת דאע"ג דחביל ומוליא דם בשבת משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואם ניטל חור שלה או עוקצה אסור לטלטלה כאבן והא דתניא ב מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה מוקי לה תלמודא בגולמי דממליך ומשוי לה מנא אבל אם נטל חורה או עוקצה אסור לטלטלה. תיג גם מסקינן דהלכה כר"ש בכל דיני מוקצה דשרי מוקצה מחמת מיאום ומוקצה מחמת איסור בר מנר שהדליקו בה באותה שבת דדחיה בידים כדאמר פ' בתרא חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה וסכין המיוחד לשחיטה וסכינא של אושכפא: *אף של תמרה מותר לטלטלה בשבת דקי"ל דבר שמלאכתו לאיסור כו' מכאן תיד פסק ר"י דאסור לכבד הבית דאם מותר לכבד א"כ אפילו מחמה לצל כיון דמלאכתו להיתר אלא נראה דאסור אפי' לר"ש מפני שהוא מזיז עפר ממקומו והוי טלטול גמור ולאפוקי מה"ג ור"ח דשרו משום דקיימא לן כר"ש דשרי דבר שאין מתכוין ובפרק ב' דביצה [דף כב:] אמר מכבדין בין המטות ביו"ט וחכמים אוסרין משם ראבי"ה פסק משם רבינו שב"ט ואביו רבינו יואל דאסור לכבד הבית בין בשבת בין ביו"ט [ה] וכן פסקו רש"י וריב"א לאיסור אבל לספוך מים על הארץ לרבץ עפר שרי כר"ש: [דף קכה ע"ב] תטו פקק החלון ר"א אומר כו' רש"י פי' דהאי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל ורבינו תם פי' דעשיית אהל עראי שייך נמי מן הצד כל היכא דהמחילה מהניא להיתר דומיא דדופן שלישית דסוכה אבל מחילה העשויה לצניעות בעלמא ולא מהניא להיתר דומיא דדופן רביעית דסוכה מותר לעשות ובתוס' האריך ואני קצרתי: [דף קכו ע"ב] א"ר יוחנן והוא שיש תטז תורת כלי עליהן פי' ר"י דהלכה כר' יוחנן דבעי תורת כלי ואותם אבנים שטומנין בהם אומר ה"ר יו"ט שמותר לטלטלן ביו"ט שחל להיות בע"ש בלא שום תיקון דלא שייך בהו תיקון להטמין בהם והוי כקופה עפר דשרי כיון דלאו בר מיעבד מעשה הוא ה"נ לא שנא ומיהו בשבת כשמסירין החמין אין לטלטלן כיון שבלא טלטולם סגי ליה וכ"פ ר"י לעיל דפסק רבי יוחנן להלכה כרשב"ג דלא בעי קישור כגון שעשה מעשה ושיפהו ואם לא שיפהו בעי קישור וכן מצאתי בשם רבינו ברוך הרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהם הדלת או להכות בהם הברזא צריך שיעשה שום מעשה של תיקון מבעוד יום ואם לאו אסור: סליק פירקא

מפנין מסקינן [דף קכח ע"א] דג מליח מותר לטלטלו אפילו לא בשלו אבל בשר אפילו תפל ותי מותר כו' מסקינן תיז רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא חולה אומר צריך ורופא אומר א"צ שומעין לחולה רופא אחד אומר (*א"צ) [*צריך] וב' אומרים [*אין] צריך אין דבריו של א' במקום ב' וכן מג' ד' וה' הלך אחר רוב הדעות והיכא שהדעות שוות מאכילין: פסק בה"ג כרבי יוחנן דאמר פ' בתרא דיומא [דף פב.] דבן י"א תיח אין מענין אותו אלא מחנכין אותו לשעות כילד היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בד' בת (*י"ג) [*י"ב] לתינוקות ובן (*י"ב) [*י"ג] לתינוק משלימות מן התורה והאלפסי והמיימוני ורב האי גאון פסקו כר' *נחמיה דאמר בן ט' מחנכין בן י"א משלימין מדברי סופרים: סליק פירקא

*__רבי__ אליעזר אומר אם לא תיט הביא וכו' [דף קלג ע"א] ועושין כל צרכי מילה בשבת ואע"ג דאמר רבא [פסחים דף לג.] ערל והזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת הני מילי קודם שנימול אבל לאחר שנימול חולה הוא ומחללין עליו את השבת אפילו במלאכה שאפשר לעשותו מע"ש: [דף קלה ע"א] תכ בן ח' הרי הוא כאבן (א) ואסור לטלטלו בכל השבת עד שיכלו לו חדשיו אבל האם שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מן החלב שבדדיה שמביאה לידי חולי כבד וכן גם דין נקבה שנולדה לח' ומפרש בה"ג כילד ידעינן הבירור ומפרש כגון כלה בתולה שנשאת (ב) ומת בעלה בהאי שבוע או כגון כלה אלמנה ששמשה ונתעברה והלך לו בעלה בדרך רחוקה ושוב לא שמשה וילדה לח' כל אלו ודאי נולדים לח' ואין נימולין בשבת: [דף קלז ע"ב] ת"ר המל ג יברך אקב"ו על המילה תכא כתב ראבי"ה מדת

הגהות ממ"י א מ"מ אם באו בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר לדידן כנ"ל : ב נ"ל דתניא : ג נ"ל מוקי לה : ד תו"כ נמחק : ה נ"ל והיינו דוקא לדידהו : ו ור"י אוסר לקמן : ז ת"ו נמחק : ח ביומא : ט עשרה ובן : י ובן עשר :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] לשון אשר"י שלא הפסידו היתרם הראשון משמע שמביא ראיה לפי' ר"ת ול"נ אכן אלא וכן צריך להיות : [ב] אבל אם בשביל ישראל עשה צריך להמתין בכדי שיעשו דתנן במס' מכשירין מרחץ המרחצת בשבת אם רוב העיר ישראל כשרין בכדי שיעשו : [ג] ועוד הביא ראיה מפ"ק דשרי ב"ה עורות לעבדן וכלים לכובס עם השמש ואפי' מידי דפרהסיא כמו תעין לתוך הריתים וטוחנים כל השבת וה"ה קבולת : [ד] ור"י אומר דהביא דעורות לעבדן וכלים לכובס אין ראיה דמידי דתלוש הוא וממתינין לתוך ריחים אין ראיה דהתם במלאכה הנעשית מאליה ודוקא גבי שדה מותר משום דרגילות לקבל באריסות אבל בית רגילות להשכיר שכירי יום ולא יאמרו הרואים נכרי קבלנותיה קא עביד אפי' לתקן אבני גזית ולפוסלן ולתקן הקורות והנכרים רחוק מן החומה שאינו נראה בשביל אותה חומה בנה מסופק ר"י הואיל וצורך מחובר הוא ורבינו משה כל מיי' אסר בפ"ו דשבת והא דאמר שדה לנכרי שרי היינו דוקא להשכיר לשליש ולרביע דהיינו אריסות אבל קבלנות כגון אתן לך כך וכך מעות ותחרוש שדה שלי או תקנהו בכך וכך אסור אם עשאו נכרי בשבת. ואם כאו נתכוון אסור פי' אם לא התנו מתחלה ולקח הנכרי דמי שבת מעצמו בלא צווי ישראל ואמר לו ישראל כמה שבתות נטלת ואטול גם אני כנגדה בימי החול אסור משום דנכרי הוא כשכיר שבת ושלותו של ישראל הוא וה"ה בתנור ובמרחץ כמו שדה וכרם ודלא כדברי המתירין בתנור ומרחץ משום דאין משתכר חלקו של ישראל באותו טורח שטורח נכרי בשבת כמו בחרישה וזריעה והא ליתא דהא תניא בתוספתא דמס' דמאי פ' המקבל שדה ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות לא יאמר לנכרי טול חלקך בשבת ואני בחול ומרחץ כתנור דמי עיין פ"ק דע"ז : [ה] והכי אמר בפ' תולין גורפין מלפני הפטם ולפני הפטם נאמרה בגמ' אבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי וכן פסק רש"י כו':

שלטי הגבורים.

מקילין. אדר"ת : א פי' רבינו נסים ז"ע בליל פסח שחל בשבת אין אומר ברכה אחת מעין ז' דס"ן העובר לפני התיבה בשאר לילי שבתות חייב לאומרה ועכשיו אין אומרה מפני שלא תקנו חכמים ברכה זו בערבי שבתות אלא בשביל בני אדם שפעמים מאחרים לבא לפי שלא יעמדו יחידים בבית התפלה שאותו הלילה עלול מפני המזיקין כדאמרי' בתלמוד לילי רביעיות ולילי שבתות אגרת בת מחלת שרית של שדין ושל מזיקין מהלכת בהן ומזקת ועוד מלינו בהכ"נ עלול מפני המזיקין ומלאכי חבלה דא"ל מלאך המות לר' יהושע ב"ל שבבית הכנסת היה מכניס את כליו ועל זה תקנו אותה ברכה מעין שבע וכשחל ליל שמורים בשבת א"צ לומר אותה ברכה מעין שבע דאמרי' בדוכתא אחריתא ליל המשומר ובא מכל מזיקי עולם ומלאכי חבלה עכ"ל אב"ן : ב אבל לסגור הלוקו סביב צוארו או אשה לסגור לעיפה אפי' נקובה אסור לצאת בה לרה"ר אבל במחט שאינה נקובה שקורין ספילטו"ת שיש לה ראש מגד אחד היא נקראת תכשיט : ג שאלה איך אנו נוהגים בשני ילדים שנולדו ביום א' אם ברכה אחת לשניהם בין לאב בין למוהל או אם ברכה לכל א' וא' תשובה לא בא לידינו כדבר זה שאגיד לך מה אנו נוהגים בו ומ"מ כך ירצה לי שהמוהל אין מברך אלא אחת כשוחט בהמות או עופות הרבה שברכה אחת לכולם ואפי' אם בירך ברכה אחרונה בין ראשון לשני אינו חוזר ומברך על המילה בשני דברכה

וקשה

בגדי ישע

(כא) הא דנקט בהמה לרבותא. ר"ל נקיט בהמתו לאשמעינן רבותא דלא גזרינן דלמא אתי לאפושי בשביל ישראל שבהמה רגילה לשתות הרבה אפ"ה משקה אחריו ישראל אבל ישראל עצמו פשיטא דשותה אחריו דליכא למיחש כולי האי דלמא אתי לאפושי דבדלי אחת מושך הרבה לצרכו ולצורך ישראל כן הוא בתוס' : (כב) זה שאינו מחמיר כו'. לא בא לאפוקי אם באו בשביל זה המחמיר שלא יהא מותר לישראל אחר המחמיר דבסמ"ג לא קאמר אלא אם בא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אלא ר"ל שלא באו לישראל זה המחמיר שרוצה לשתותן אלא לישראל אחר ונקט שאינו מחמיר למלתא דפסיקא שאינו ישראל המחמיר הרוצה לשתותן או נקט אורחיה דמלתא דאין רגילין להביא להמחמיר : (כג) א"צ לומר לו וכו'. והיינו משום כדפרישית טעמו לעיל דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד כלומר שהוא שוקל בעצמו שראוי לעשות כך מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן ה"נ אם ליקט עשבים ומאכיל לבהמת ישראל אמרי' אדעתיה קעביד וא"כ ע"כ אינו אסור אא"כ פירש הנכרי בהדיא שלדעת ישראל קעביד ובלאו הכי שרי ולכן מקשה בסמוך ואע"ג דתניא נר הדלוק במסיבה אם רוב ישראל אסור אע"פ שלא אמר הנכרי שבשביל ישראל עושה אפ"ה אסור ואפי' במחצה ישראל ומחצה נכרים כדאיתא בש"ס ומתרץ התם שאני לפי שגופו נהנה מן האיסור ובודאי הנכרי מתכוין להנאת ישראל אבל לבהמתו שרי דאמרי' אדעתיה דנפשי' קעביד וכן גבי דליקה שסבור לקבל שכר עליה : (כד) ובלבד שלא יערים כו'. פי' שאז אסור לישראל להאכיל בהמתו אחריו הואיל ונעשית אבל אם הנכרי לוקט עשבים בשביל ישראל ומאכיל לבהמתו של ישראל אפשר דמותר דומיא דנכרי המכבה דליקה של ישראל שאין אנו מחויבין למחות בידו וק"ל : (כה) אבל אנן וכו'. אם לא היו מביאין אותן עד לאחר קידוש היה הפסק גדול בין קידוש לסעודה וכ"כ הספר לקמן פ' ערבי פסחים דף רפ"א ע"ד וע"ש באורך : (כו) אבל ספק וכו'. דספק שמא הלילה אין עלה כלל אלא צריך להמתין אמחרת השבת דהיינו ביום א' כדי שיעשו : **הדרן עלך כל כתבי**

פרק יט (א) בכל השבתות כו'. פי' שאסור לטלטל התינוק בכל השבתות משנולד עד שיהא לו ט' חדשים. והוי יודע שבפ' בנות כותים דף ל"ח איכא פלוגתא ר' יהודה ס"ל דהיולדת לט' יולדת למקוטעים ר"ל שאפי' בתחלת ט' יכולה לילד ושמואל והברייתא ס"ל דהיולדת לט' אינה יולדת למקוטעים אלא לבסוף ט' כו' והנה קשה ממ"נ כמאן פוסק הספר אי ס"ל כשמואל דאינה יולדת למקוטעין ואז ממילא ברייתא דהכא שהביא הספר בן ח' הרי הוא כאבן ר"ל כל שנולד קודם ט' ולא עברו לו אלא ח' הרי הוא כאבן מאחר שאינו יכול לחיות כשיולדת למקוטעין ואף אם התינוק נולד לח' וחצי הכל נקרא בן ח' ר"ל שלא עברו לו אלא ח' שלמים וקשה דאיך אמר הספר שאם יגיע לט' חדשים שכלו לו חדשיו שמותר לטלטל התינוק והלא אמרו בגמ' דף קל"ה כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה נפל הספר ס"ל דאף אם לא שהה ל' יום רק שהה עד שיהיה לו ט' חדשים שמותר לטלטלו וכן קשה להיפך דאם נולד התינוק מיד כשנכנס לחודש ח' וס"ל להספר דמשהה עד שיהיה לו ט' חדשים וא"כ ישהה הרבה יותר מל' יום ורשב"ג אמר שאם שהה ל' יום דיו ואין לומר דרשב"ג איירי בסתם ולדות ז"א דכבר הוכיחו התוס' דרשב"ג איירי גם בוודאי בן ח' דס"ל כששהה ל' יום דיו ואיפסיקא הלכתא כוותיה ע"ש ואם נאמר דהספר פוסק כר"י דהתם דס"ל דיולדת למקוטעים ע"כ מ"ש הספר עד שיכלו לו חדשיו ר"ל עד שיכנס לחודש ט' שהוא זמן לידה ואז תינח כשהתינוק נולד מתחלת ח' אז יהיה ל' יום עד שיכלו לו חדשיו דהיינו עד תחלת ט' אבל אם התינוק נולד בתוך ח' שגם ע"ז אמר הרי הוא כאבן מאחר שאינו עדיין זמן לידה וא"כ האיך קאמר שימתין עד שיכלו לו חדשיו דהיינו עד תחלת ט' ועדיין לא שהה ל' יום וזהו נגד דעת רשב"ג וג"ל דהספר פסק כר"י דהיולדת לט' יולדת למקוטעין וכן פסק טור י"ד סי' שע"ד ומה שקשה והלא לא שהה ל' יום י"ל דמאחר שנכנס לחודש ט' אז הוא ספק ומקודם לכן הוא ודאי נפל ועתה נעשה ספק כיון שכלו חדשיו וכשהוא ספק נפל מותר לטלטלו כמו שמשמע בהאי ברייתא ספק בן ז' ספק בן ח' שמותר לטלטלו ואין אסור לטלטלו אלא בעוד שאנו סוברים שהוא ודאי נפל אבל אם נכנס בחודש ט' אף לא שהה עדיין ל' אינו אלא ספק נפל וספק נפל מותר לטלטל ולעולם הלכה כרשב"ג היא דכל שלא שהה ל' יום הוא ספק נפל לענין יבום ודו"ק : (ב) ומת בעלה בהאי שבוע. נ"ל דאין קפידא במה שנקט אצל בתולה שמת בעלה ואצל אלמנה והלך בעלה למקום רחוק דבכל גוונא בעי לאשכוחי ומ"מ נוכל לומר דנקט הכי משום דבבתולה חייב החתן לשמח עמה כל ז' לכל הפחות ודאי לא ילך למקום רחוק ולכן הוצרך לומר שמת באותו שבוע משא"כ באלמנה ועוד נוכל לומר כיון דאין בתולה מתעברת ע"פ הרוב מב"ר אף אם הולך בעלה למקום רחוק הוי חיישינן שמא בסתם בא אצלה לשכב עמה אע"פ דמלתא דלא שכיח היא הא נמי מלתא דלא שכיחא

היא

חסידות היא (ג) שאחרי הברכה יגלה ערות הקטן ואם לבו מקפי ובהול מוטב שיגלה מיד
ויברך ולא לדבר שאמרו רבותינו [ברכות דף לד.] ואם הבטחתו שהוא נושא כפיו וחוזר
רשאי ואם לאו אין רשאי ומבטל ברכת כהנים : [שם] אבי הבן מברך להכניסו כו' נהגו העם
שמברך אבי הבן אחר המילה וכל זמן שעדיין מוהל בפריעה שגם זה בכלל עובר לעשייתן
ושהחיינו לא מברך משום דליכא דיוקא תכב ושהחיינו לא שייך אלא בדבר שמחה דומיא
דפדיון הבן כך השיב רבינו תם וי"ל דלא מברך שהחיינו משום דלא קעביד[אלא] מצוה המוטלת
עליו כדתנן בפ"ק דקדושין [דף כט] האב חייב למול בנו ולפדותו ובירושלמי פרק הרואה
[הלכה ג] גרסינן העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה ושהחיינו העושה לולב לעצמו
וציצית לעצמו מברך לעשות לולב וציצית ושהחיינו וכו' עד המל אומר על המילה אבי הבן
אומר להכניסו ולא קתני המל את בנו *[וש"מ דוקא אם הוא מוהל אחר אומר על המילה ולא
יותר] אבל ודאי אם הוא מל את בנו מברך שהחיינו והא דאמרינן [מנחות דף עה:] היה
עומד ומקריב מנחות בירושלים מברך שהחיינו התם אי אפשר אלא בכהנים כי עליהם הטילה
התורה להקריב וכן דנתי לפני אבא מורי נ"ע ולפני הישיבה כשמלתי אני את בני והודו
לדברי וברכתי גם שהחיינו : (ד) ר"מ היה א עומד בשעת קריאת התורה ובשעת שמלין
התינוק (ה) והביא ראיה מן הפסוק ויעמוד כל העם בברית [א] וראיה מן התלמוד דאמר פ'
ר"א דמילה [דף קלז ע"ב] המל אומר על המילה והעומדים שם אומרים כשם שנכנס
לברית וכו' : תכג *האלפסי פסק דקטן הנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וגר
שנתגייר כשהוא מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"ג (פירש) [פסק] להפך ותימה על
ה"ג דהא ליכא מאן דפליג על רשב"א בגר ונראה דבקטן סמכו על אמוראי דהכא בתלמודא
דאמרי אין צריך כדקאמר היתי לי דעברי אדרבי ובגר סמכו אר' יוסי דבפרק החולץ
[דף מה:] דמצריך להטיף ממנו דם ברית דקאמר אין מטבילין גר דאמר מלתי אבל לא
טבלתי דאע"ג דחזינן דמהיל אין מועיל כלום בלא הטפת דם ברית והתם פסקינן כוותיה :

סליק פירקא

רבי אליעזר אומר תולין תכד מסקינן [דף קלט ע"ב] מסננין יין לתוך הסודר בכלי ובלבד
שלא יעשה גומא לתוך הסודר לקבל היין ויין עכור אסור שנראה כבורר ובין
הגתות שכולן עכורין מותר ס"ה : תכה הא דמיהדק הא דלא מיהדק [*פי' רש"י דטעמא
לאו משום עשיית אהל אלא משום דלמא נפל ואתי לאתויי הלכך כו'. מ"י] הילכך מותר
להניח כובע של לבד בראשו בשבת ברה"ר היכא שיש רצועה או משיחה שקושרין תחת צוארו
דליכא למיחש שמא יפול וכן נוהגין באשכנז לישא כובעין בראשיהן וי"מ הא דמיהדק כשהכובע
קשה אז אסור שהכובע בולט טפח משום אהל הא דלא מיהדק אלא רך כבגד שרי דלא
מיקרי אהל כמו אפיק (א) בגלימי טפח שרי : [דף קלט ע"א] שלחו בני בשכר כו' לפי שאינם
בני תורה תכו מעשה היה בימי רבינו תם שהוליכו את המת מחוץ לתחום ביו"ט ורכבו
אחריו בני מלאון להתעסק במת וכעס עליהם ר"ת אף על ההולכים ברגל בלא סוס ושלח
להם בני בשכר אינם בני תורה בני מלאון הם בני תורה בתמיה הילכך היכא דמת בו ביום
בין ביו"ט שני בין ביו"ט ראשון לא יתעסקו בו לא יהודים ולא נכרים כדשלח להו לבני בשכר
מיהו היכא דאישתהו שמת בעיו"ט יקבר ביום ראשון ע"י נכרי או מת ביו"ט ראשון יקבר בי"ט
שני ע"י נכרי אבל על ידי ישראל כלל כלל לא היכא דאיכא נכרי וגם אסור בישראל לעשות לו
ארון ותכריכין אלא הכל עושין ע"י נכרי אבל ישראל ילבישהו ויוליאהו לבית הקברות
ויסימהו בקבר אפי' ביו"ט ראשון כ"פ ראב"ן דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא
לצורך כיון דהוא צורך מצוה מדברי ר"מ וכ"פ רשב"ט [ג] : [שם] תכז אמר ר' זעירי נותן
אדם מים לצולין מכאן הורה ר"י הלכה למעשה על משקה של שקדים כתושין (ב) שמותר
לסנן דרך סודר בשבת דמשום בורר ליכא הואיל ויכול לשתות קודם סינון ושמא יסחוט לא
גזרינן אלא במים שהבגד מתלבן : [דף קמא ע"א] תכח אמר רבא לא ליהדק איניש אודרא
בפומא דשיפא דילמא אתי לידי סחיטה פי' מוך או מטלית שהימת פך שמן או של יין או סתימת
נקב חבית וכן נמי לעיל פרק מפנין [דף קכ:] גבי מילדים את האשה אם צריכה לשמן וכו'
ופריך והא עביד סחיטה ומשני אין סחיטה בשער משמע אבל אם השמן היה בבגד שייך ביה
סחיטה וקשה דתנן בסוף פרק ומסננין את היין בסודרין וי"ל דהכא גבי אודרא בפומא
דשיפא וגבי שמן בשערה משום שסוחטו בידים אסור משום דישה שלשמן וליין הוא צריך וגם
אינו הולך לאבוד ונופל לתוך החבית או לתוך הפך ואפילו אינו מתכוין להוציא הבלוע בסתימה
מכל מקום פסיק רישיה הוא דבהידוקו בתוך פי הפך יוצא המשקה ונופל לתוכו והוי דישה
כמו סוחט זיתים וענבים אבל משום (*איסור [ליבון] ליכא ולא הוי סוחט דבגד) [*איסור
ליבון סחיטה לא הוי דסוחט בגד] מיין ושמן אינו מתלבן דאכתי צריך לנקותו במים משום
חוזא וריחא ולהכי א"ש ומסננין את היין בסודרין ולא גזרינן דילמא סחיט דמשום ליבון

דרגילות הוא לסחוט הבגד כשבלוע בו מים אבל משום צורך שיין שבתוכה אין ריוח גדול
בזה ואין רגילות לסוחטו לכך ובערוך בערך סכר פי' דאף פסיק רישיה מותר אם אינו נהנה
בדבר ומתוך כך מתיר הערוך לתחוב בשבת מן החבית בצרה הברזה בתוכה כיון
שסחיטתה מן הצד והכתיחה טפל לצרך ומביא ראיה מפרק הבונה [לעיל דף קג.] גבי התולש
עולשין לא צריכא בארעא דלאו דיליה ולאו אסור והא דאמרינן פ"ק דכתובות [דף ו.]
ובפרק שמונה שרצים [לעיל דף קיא.] האי מסוכריא דמזיא אסור להדוקה ביום טוב מיירי
שהמסוכריא והכתיחה הוי מן הצד וכגון שיש בה לקבל היין הנופל ולא אינו הולך
לאיבוד ואסור כמו אודרא בפומא דשיפא ור"י אוסר בכל ענין אפילו אם נופל לאיבוד דנהי
דאיסורא דאורייתא ליכא מ"מ איסורא דרבנן איכא דתנן בפרק נוטל [לקמן קמג.] ספוג אם
אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו פי' משום שמקנח היין והשמן הבלוע
בקערה ובבגד הרי אע"פ שאינו נהנה במה שבלוע בספוג וסחט ממנו אפילו הכי אסור אם
אין לו בית אחיזה כו' : [שם] תכט מסקינן דאסור לגרוף האבוס אפי' הוא של אבן או
של עץ גזירה אטו של קרקע אבל לגרוף השולחן או התיבה מן הצרורות מותר גם מסקינן
[שם] דאסור ליקח התבן ומספוא מלפני בהמה זו וליתן לפני בהמה אחרת שאינה מינה לפי
שאותה בהמה אחרת לא תאכל ממנה מפני הריר ואם כי הוי טלטול שלא לצורך אבל ליקח
מקמי חמור וליתן לפני שור שרי דחמור לית ליה רירא ושור יש לו רירא גם מסקינן
[דף קמא ע"א] תל הקש שעל גבי מטה לא ינענעו בידו פי' כדי לשכב עליו אבל מנענע
בגופו דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול ואם היה הקש ראוי למאכל בהמה או היה עליו כר
או סדין או כסת מע"ש מותר בשבת לנענעו בידו אע"פ שאינו ראוי למאכל בהמה גם
מסקינן [שם] תלא טיט שעל גבי המנעל לא יקנחנו בכותל של אבנים שמוסיף טיט המנעל
על הבנין ומחזיק בנין הכותל בשבת אבל בקורה שרי גם מסקינן [שם] לא יצא קטן במנעל גדול
פן יפול ואתי לאיתויי ארבע אמות ברשות הרבים ולא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ
נפתה אותו מע"ש גם מסקינן [שם] דשומטין מנעל מן האימום פי' דפוס של עץ שבתוכו
אע"פ שהוא בדוחק : תלב *איכא דמוקי לה בי"ט היינו רש"י ור"ח והשאילתות אבל בספר
המצות פי' דבשבת מיירי אבל ביו"ט נידוכין כדרכן וכן משמע בתוספתא דקתני בתר פלוגתא
דב"ש וב"ה דפלפלים כתבלין שב"ה מתירין כדרכן אפילו במדוך של אבן וכן פי' ר"י בפ"ק
דביצה (ג) ומיהו היכא דידע הקדירה דבעי לבשולי אסור במדוך של אבן ומיהו ע"י שינוי מותר
אפי' במדוך של אבן* : תלג חרדל שלשו
מע"ש כו' נותן לתוכו דבש ובלבד שלא יטרוף
פי' הדבש לא יכה בכף כדי לערב יחד כמו

[*ויין זייגר"א אין להכותו בשבת מהאי טעמא אבל ביום טוב שרו עי' בהלכות יו"ט פרק א' ע"כ הגהת מיימוני פרק כ"ב מהלכות שבת] :

בילים טרופות אלא מערב יחד ביד משמע מכאן דאם כתש שומים מע"ש מותר לתת
לתוכן מסקין בשבת אמנם בירושלמי דפרק כלל גדול [הלכה ב] משמע בגמ' דחייב
דקאמר האי מאן דשחיק תומא וכו' כד יהיב משקה מחייב משום לש ואומר ר"י דהלמודא
דידן דפסיק ממחו בין ביד בין בכלי היינו כי נותן מים מע"ש ובליל שבת ממחו ומערבו בין
ביד בין בכלי וכן הדין בשומין ובחרוסת בשבת דצריך ליתן מסקין מבע"י ובליל שבת מערבו
אפילו בכלי ואם לא נתן מסקין מבע"י מערב באצבעו אבל לא בכלי כגון כף : בירושלמי
פרק קמא דביצה [הלכה ט] אמר רבי אמי אמר רבי יוחנן השום והשחליים והחרדל
נידוכין כדרכן מכאן הביא ה"ר יקר ראיה שהתיר לעשות חרדל ברחים שלהן ביו"ט (ד) גם
יש לאסור לנגב תלד הבגדים ששרויין במים סמוך לאש בשבת משום מלבן מידי דהוה
האונין של פשתן לתוך התנור דאפילו ב"ה לא שרו אלא כשנותנו עם השמש אבל בשבת אסור
משום מלבן כמו שפרש"י וכן משמע בבמה מדליקין [דף כז:] דקאמר האונין מסיתלבנו
ועוד יש לאסור משום מבשל כמו מאן דשדא סיכתא לאתונא דחייב משום מבשל פרק כלל
גדול [דף עד] : סליק פירקא

נוטל אדם מסקינן תלה [דף קמג] דמטלטלין עצמות מעל השולחן אם ראויין לכלב או
לבהמה אחרת גם מסקינן [דף קמב] דמעות שעל הכלי ינער הכלי והן
טופלות ודוקא שלא הניח שם מע"ש (א) כדי לישאר שם כל השבת גם מסקינן [דף קמא] דאסור
לטלטל התינוק עם אבן בידו או דינר דלא שרי תלמודא אלא ביש געגועין על אביו דוקא [ג] :
[דף קמג] תלו פירורין שאין בהם כזית ר"י גריס מותר לאבדן (ב) ודייקינן מדקרו להו
מאכל בהמה והכי אמר ר' יוחנן פרק אלו דברים דמותרין לאבדן ביד :

סליק פירקא

חבית שנשברה [דף קמד ע"ב] חולב אדם עז וכו' תלז כתב בה"ג מיחלב עיזא לתוך
קדרה דאית ביה בישולא ביו"ט אי נמי לתוך (קדרה) [הקערה] דאית ביה פירורי
ספיר דמי מ"ט למאי אית ליה למיחש לסוחט ולמיפרק ליכא כיון דחולב על בישולא דאית

שלטי הגבורים

דברכה אחרונה זו אינה הפסק דהא אפשר דמל שני בחדא ידא ומברך ברכה אחרונה על הראשון וכההיא דאמרי' התם ומודה ר' יהודה לענין הברכה שאינו חוזר ומברך ולא דמי להכא לן ונברך דהכא אפשר למשחט בחדא ידא ולכסויי בחדא ידא אבל ברכת האב שהיא להכניסו אם האב עצמו מוהל מברך ברכה אחת להכניסו קודם שימול אבל מוהל אחר שאינו האב ממתין עד אחר מילת שניהם שמא ימלך המוהל ולא ימול ומ"מ אם בירך האב בין קודם המילה בין באמצעו יצא שלא אמרו לברך האב לאחר המילה אלא משום חשש דשמא ימלך המוהל ונמצא ברכת האב ברכה לבטלה הא אם הקדים קודם המילה יצא דעיקר ברכה זו קודם המילה ככל שאר הברכות שהם עובר לעשייתן . אדר"ת : א הר"ם היה עומד בשעת קריאת התורה ובשעה שמלין התינוק והביא ראיה מן הפסוק ויעמוד כל העם בברית וראיה מן התלמוד המל אומר כו' העומדים שם אומרים כשם שנכנס כו' וגם ראיה מן הירושלמי דקאמר כיצד היו מביאין בכורים השור הולך לפניהם וקרנותיו מצופות זהב ועטרת של זהב בראשו והחליל מכה לפניהם הגיעו קרוב לירושלים עטרו בכוריהם והפחות והסגנים יוצאין לקראתם וכל בעלי אומנות עומדין לפניהם ואמרו בגמ' אמר ר' יוסי בשם רב הונא בא וראה כמה גדול כחן של עושי מצוה שבפני זקן אין עומדים ובפני עושי מצוה עומדים מכאן ראיה שאדם חייב לעמוד לפני עושי מצות : דין ברכת מילה היכא דליכא אלא אומנא וגברא דתפיס ליה לינוקא המל מברך על המילה והתקיים המצוה בשעתא אע"ג דליכא תמן אלא תרין דכי בעינן עשרה לפרסומי מצוה הוא דבעינן ובמקום דאפשר לא יברך בפחות מי' אבל במקום דלא אפשר מברך בפחות מי' . והכי סדר רב נמח ריש מתיבתא . אב"ן : צריך להיות עשרה לברית מילה דמדמה תינוק הנימול ליוצא מבית האסורין שצריך להודות באפי עשרה ולכן אנו אומרים הודו בברכת מילה ולפי שהברכה בשביל התינוק מטעימין לו כוס של ברכה עכ"מ : שאלה קדרה שבשלו בה בשבת לצורך חולה שיש בו סכנה אם היא אסורה : סליקא לה מסכת שבת

הדרושי אנשי שם

ש"י [א] וקשה שהרי בהלכות קטנות כתב המרדכי דדוקא חזן יש לו לעמוד וי"ל בדוחק שהר"ם היה עומד בשעה שהיה נקרא לס"ת לעלות וקרא בעצמו והיינו כמו חזן כי ראוי לאותו שנקרא לס"ת שיקרא הוא בעצמו רק האידנא מפני שלא לבייש מי שאינו יודע לקרות תקנו שהחזן יקרא וא"כ העולה לספר תורה אפי' לא יקרא דינו כחזן וק"ל אבל קשה שהראיה שהביא דהיינו פסוק ויעמדו כל העם וגו' משמע כל העם ולא חזן לבד לכן י"ל שעיקר פי' של הפסוק הוא שתיקה כמו דכתיב בספר עזרא וכפתחו עמדו ולא ענו ועיקר טעם שהחזן ר"ל הקורא בתורה יעמוד מטעם דאמרי' בירושלמי והמרדכי מביאו בהלכות קטנות דהוא גברא דהוה קרי וסמיך א"ל עמוד מה נתינתה בעמידה באימה כו' וכאן מביא הפסוק לאסמכתא בעלמא או מביא הפסוק משום שיש לעמוד בשעת המילה שכתב שני הענינים בפעם אחת וז"ל ור"מ היה עומד בשעת קריאת התורה ובשעה שמלין התינוק והביא ראיה מהפסוק וכו' : מהר"ם [ב] והכי איתא בשאילתות פרשת וזאת הברכה דהיכא דאישתהי אי נמי לא אישתהי אלא מחמת ניפוח או חום אינו נשמר עד שני סרחינן ומייתינן נכרי וקברין ליה ביום ראשון ור"י כתב דלא קי"ל כדשלח לוי לבני בשכר כדמשמע פ"ב דע"ז גבי ועל תורמסין משום בשולי נכרים ואפ"ה אנו נוהגין היתר דלכך נהגו אפי' היכא דמת ביו"ט ראשון קוברים ביום ראשון ע"י נכרי ומטהרין אותו ע"י נכרי כי צריכין לטהרו ע"י סדין משום כבוד ואיכא כיבוס והוצאה ולבישה ע"י ישראל והכי איתא בהגהות מיי' פ"א מהל' שביתת יו"ט ועי' בת"ה סי' כ"ב : ש"י [ג] וקשה דאמר רבא לא שנו אלא אבן אבל דינר אסור וכן הוא ברי"ף וז"ל א"ר ינאי בתינוק שיש לו גיעגועין ודוקא אבן וי"ל הא דאמר דינר אסור דוקא במניח שיהא שם כל השבת והטעם כמו שפי' הרמב"ן והר"ן לפי כשאנו מתירין לו איסור ר"ל טלטול אסור שהרי כבר עשה לו כאן בסיס בהנחתו אז אף אם יפול מיד התינוק יטלנו כי יסבור שגם זה מותר אבל בשבת שלא נעשה בסיס שאין הטלטול ע"י תינוק לא אתי למטעי לטלטלו כשיפול מידו ולכך מתיר בכאן

בגדי ישע

היא למהר ההריון בביאה ראשונה כיון דרובה לא מעברין לכך הוצרך לומר שמת וע"כ אז יש לנו לתלותו בביאה ראשונה.מצאתי:(ג) שאחרי הברכה וכו'.כמ"ש רבי' יונה במס' ברכות דף י"ט ע"ב יש שנוהגין בשעה שמוהלין את הקטן לכסותו בשעת ברכה כדי שלא יראו ערותו כו' : (ד) מהר"ם היה עומד בשעת קריאת התורה . לעיל בהלכות קטנות דדוקא לחזן יש לעמוד אבל אדם אחר אינו מחויב לעמוד י"ל שהיה ר"מ עומד בשעה שהיה נקרא לעלות וקרא לעצמו והיינו כמו חזן כי ראוי לאדם שיקרא לעצמו רק האידנא מפני שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות תקנו שחזן יקרא וא"כ העולה לס"ת אפי' לא יקרא בקול רם דינו כמו החזן ועכ"פ צריך לקרות בנחת אך הלשון שאמר היה עומד בשעת קה"ת ולא אמר בשעה שנקרא לתורה משמע שהיה עומד אף כשלא היה נקרא לתורה וכ"מ בב"י סי' קמ"א וצ"ל דר"מ היה עומד ולא אחר משום שמחמיר על עצמו היה : (ה) והביא ראיה מן הפסוק כו' . ר"ל הביא ראיה שיש לעמוד בשעת מילה אבל מה שהיה עומד בשעת קה"ת לא הביא ראיה דלפי' הראשון שפי' דר"ל בשעה שהיה קורא בתורה שהיה כמו חזן לא הוצרך להביא ראיה ע"ז דהא תנן בהדיא הקורא את המגילה יושב יצא משא"כ בתורה רק הר"מ הוסיף ואמר דאף האידנא דאין הקרוי קורא דינו כמו הקורא ולפי' השני דר"ל שהיה עומד אף כשאחר היה קורא לזה אין ראיה דמ"ש ובפתחו עמדו כל העם אותה העמידה שתיקה היא כמ"ש הספר לעיל והטור סי' קמ"ו אלא דהר"ם מחמיר על עצמו היה :

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

פרק כ (א) בגלימי טפח. פירש"י הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף והרחיקה להלן מראשו טפח שזה ודאי שרי : (ב) שמותר לסנן דרך סודר. והא דנקט דרך סודר והש"ס מתיר מים צלולין אפי' במשמרת משום רבותא דסחיטה נקט לה דלא חיישינן שמא יסחוט ודו"ק : (ג) ומיהא היכא דידע. ר"ל מעיו"ט : (ד) גם יש לאסור לנגב כו'. נ"ל דקאי על מה שאמר רבא מותר לכבס המנעלים :

הדרן עלך תולין

פרק כא (א) כדי לישאר שם כל השבת. פי' שאילו הניח שם ע"מ לישאר שם כל השבת אז אסור לנער משום דהוי בסיס לדבר האסור : (ב) ודייקינן כו'. ר"ל מ"ש בש"ס דף קמ"ג מעבירין מלפני השולחן פירורים מסייע ליה לר' יוחנן הכי דייק מדקתני מתני' מעבירין מעל השלחן כו' מפני שהוא מאכל בהמה משמע דלא חזי לאדם ומותר לאבדן ביד : הדרן עלך נוטל

וכן

טל אורות מ"ש משמע מכאן שאם כתש שומין מע"ש מותר לתת לתוכן מסקין בשבת. אמנם בירושלמי פ' כלל גדול משמע דחייב וכו' לכאורה איכא למידק שהרי שם בגמ' גבי שום שריסקו מע"ש לא התירו שם אלא לתת לתוכו פול וגריסין ואיכא למימר דוקא פול וגריסין הוא דמותר משום דאין שם משום לש אבל מסקין דאית בהו משום לש מנ"ל להמרדכי ז"ל להתיר. ונראה לומר שכוונתו ז"ל דמדקאמר בגמ' גבי חרדל שלשו מע"ש נותן לתוכו דבש וכן גבי שחלים שנותן לתוכן שמן וחומץ וכו' אלמא דאפי' במסקין דאית בהו משום לש התירו לתת בשבת ומוכרח לומר דמאי דנקט גבי שומין נותן לתוכו פול וגריסין לאו דוקא אלא אפי' מסקין מותר והאי דנקט פול וגריסין אורחא דמלתא נקט כי שמא בזמן התלמוד כך היו נוהגין לתת לתוכו פול וגריסין אבל לעולם אף משקה מותר שאין מקום לחלק בין חרדל ושחלים לשומין כלל והיינו דקאמר משמע מכאן כו' כלומר מדהתירו גבי חרדל ושחלים לתת לתוכן מסקין ה"נ גבי שומין מותר לתת לתוכן מסקין דמ"מ וכ"כ בהדיא בס' יראים במלאכת הדש וז"ל ושמעתי שבירושלמי אומר הנותן לתוך השום מסקין חייב משום לש ואיני יודע לתת חילוק בין שומין לשחלים וחרדל ונראה שחולק על תלמוד שלנו יעו"ש אלמא דלפום תלמוד דידן מותר לתת מסקין בתוך השום וכדכתבינן :

בה בקדרה אי נמי על אוכל דבקערה קסבר שמואל משקה הבא לאוכל כאוכל דמי וכיון דלא מיקרו משקה לא חיישינן לסחיטה ואי קא חליב לקדרה ולקערה דלית בה אוכל משקה הוא ואסור ונראה הא דקאמר חולב אדם עז הייני דוקא ביו"ט דחזיא בהמה לאכילה והוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה ואסור משום דהבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל *אוכל מתוך פסולת (א) וכן משמע בה"ג שכשאתי דביו"ט איירי מיהו סחיטה דזיתים וענבים דשרי לעיל (*אפילו) בקדרה הייני אפי' בשבת כיון דאשכול חזי לאכילה. כתוב בסה"מ ה"ר יוסף פורת מתיר לקחת בוסר ולדוך שומין [*ביו"ט] ולסחוט משקין בבוסר לתוך השומין הנידוכין דהוי משקה הבא לאוכל כסחיטת אשכול לקדירה ולא הודה לו ר"ת דדוקא נקט האשכול של ענבים שענבים ראויין לאכילה אבל בוסר אין ראוי לאכילה כי אותו שאוכלו בטלה דעתו והוי כמו בורר אוכל מתוך פסולת: [דף קמו ע"א] תלה מתיר ומפקיע וחותך אומר ר"י דמתוך ההיא דעירובין (ב) יש ללמוד דהא דאמר חותמים שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו כגון דקטיר במיתנא אבל פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר ולהפקיע מהפריך לה התם אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא שאין יכול להפקיע הפותחת וליטול העירוב אע"פ שהתם מגדל שבתלמוד הוא כלי. הורה ה"ר אבינדור כהן דדף שמשימין לפני התנור וטורקין אותו בתנור בטיט בע"ש במקום שאין נכרי אף היהודי יכול להסירו בשבת מן התנור ואע"ג דאמרי' חותמות שבקרקע מתיר ומפקיע אבל לא חותך פי' חותמות שבקרקע היינו חותמות שעל פי הבור והדות ודף שלפני התנור היינו חותמות שבקרקע ואנו מפקיעין ומשברין אותו ה"מ כשעשוי לקיום ע"מ שלא להסירן בשבת אבל דף אינו עשוי לקיום: מסקינן תלט חבית שמטפטף מציל בחד כלי הרבה ואם מציל בכלים הרבה (ג) מציל ג' סעודות ותו לא ובלבד שלא יקלוט הקילוח מאויר בכלי אלא יניח הכלי על הארץ גם מסקינן [שם] תמ דאסור (ד) לשטוח בגדים בשבת ליבש ואפי' בחדרו שלא כנגד העם גם מסקינן [שם] דקנה חלול מותר לקבוע בחבית ונותנין ברזא בתוך הנקב חלול למשוך היין אפי' לא היה שם הקנה מעולם ולא נסהו: [שם] ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף יוסיף וי"א אין מוסיפין דרש רב נחמן משמיה דר' יוחנן הלכה כי"א (ה) ול"נ דהא מיירי כשמתכוין להוסיף אבל אם היה סכין תקוע מע"ש בחבית מותר להוציאו ולהכניסו שהרי אינו מתכוין להוסיף כדאמרי' סוף פרק במה טומנין [לעיל דף נ:] אמר שמואל הני סכיני דביני אורבי דלא שלפה והדר דלא שרי [שם] ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה נ"ל דבמקום הישן נוקבין לכתחלה אפילו במקדח כגון שנשברה הברזא ולא שנא נקב גדול ולא שנא נקב קטן וכן להוציאה (ו) דרך דורשל"ק בל"א שרי להוציא ומכניסין בה ברזא שנתקנה מע"ש ואין להחמיר כולי האי דאמר רבא כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין כו' הילכך בישן שרי וישן דקאמר דשרי ה"מ במקום העשוי [לשמור] בו כדאמר באלפסי: [דף קמז ע"א] תמא המנער טליתו (*פי') [*כתבו התוס'] פר"ח מן הטל שעליו דהיינו כיבוס וליבון חייב חטאת וכן משמע דהוי דומיא דכומתא דבעי רב יוסף אבל בניעור מן העפר כדפי' רש"י אין נראה שיהא ליבון: [שם] מסתפג אדם בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו רבינו אליעזר ממיץ אומר למדנו ממשנה זו תמב דכל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט והוא שיש אותו דבר השרוי דבר (שאין) (*שמקפיד) [*שאדם מקפיד] על מימיו גם מותר לצאת בטלית קטן בשבת רק שיהא מתוקן בציציותיו כדינו (ז) ור"מ לא נהג לצאת בטלית קטן בשבת ברה"ר לפי שהיה ירא שמא ניתקו החוטין של ציציותיו ונפסלו ואמרינן היוצא בטלית שאינה מצויית כהלכתה בשבת חייב חטאת גם מסקינן דאסור לאדם להניח בגדיו על כתפו מימין ומשמאל [א] [שם] היוצא בטלית מקופלת חייב חטאת אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי מאלפסי: מסקינן תמג דמותר ללבוש טליתו בלא צולאות ולצאת ברשות הרבים ואם נפסקו רצועות סרבלו שמכניס ראשו [*לסרבלו] מותר לילך בשבת בכך שהרצועות בטילות לגבי הטלית ואם הם מוזהבות וראויות לשומם עוד בסרבל א"כ הם חשובות ולא בטילי ואסור לילך בהן לרה"ר כמו טלית שאינה מצויית כהלכתה דהיוצא בה חייב חטאת ורצועות התלויות באבנט שלו בתוך המכנסים שלו ופעמים שהן חשובות ויקרות והן של משי ותלוי בהן קרסים מוזהבים וקושר בהם ראשן השני באנפלאות של עור או בגד למתחן ופעמים שהולך יחף שמא מותר לילך בהם אע"פ שנושא אותם חוטין החשובין התלוין באבנטו לפי שאם חפץ ילבש אנפלאות ויצטרך להם (ח) ואפי' בי"כ פעמים שקושרין בהם ראשי מכנסים הנופלין למטה וזוקפן למעלה והמחמיר לקושרן באנפלאות וכשנוטלן ולובשן כורך ראש הב' באבנטו וכשהולך יחף נשארו באנפלאות ואין נושא כלום טוב הדבר ויצא מכלל ספק ותבא עליו ברכה: תמד גם מסקינן המנער טליתו [*זהו כפירש"י] (ט) מן העפר חייב חטאת ודוקא חדתי ואוכמי דקפיד בהו ליבון וקפיד עליו ואנן לא קפדינן ללובשו עם העפר או עם הטל ושרי [ב]:

סליק פירקא

שואל אדם מחבירו תמה יש לפסוק מי שנשבע שלא לשחוק בשום שחוק אסור להטיל גורלות ולא לאחר בשבילו כדאיתא פרק שואל אין מטילין חלשין בשבת גזירה משום קוביא: [דף קנ ע"א] אמר רב אשי תמו כי הוינן בי רב כהנא אמרינן המבדיל בין קדש לחול וסלתינן סילתי פירש"י וכ"ש אם הבדיל בתפלה שרי לעשות מלאכה משמע שאם שכח ולא אמר בתפלה אתה חוננתנו אף על פי שאין מחזירין אותו אסור לעשות מלאכה במוצאי שבת ולא ידליק הנר עד שיבדיל על הכוס או יאמר ברוך אתה ה' המבדיל בין קדש לחול אע"פ שאמר ברכו ומעריב ושמונה עשרה אבל לא הבדיל בתפלה כדפרישית ששכח אתה חוננתנו:

סליק פירקא

מי שהחשיך מסקינן תמז ההולך בדרך ולא יוכל ליכנס לעיר קודם שבת והיה כיסו עליו או חבילתו על כתיפו יתן לנכרי שעמו קודם שיחשך ואם אין עמו נכרי או אין מאמינו יתננה על סוסו מבעוד יום ואם רוצה הסוס לעמוד יטלנו מעליו וכשיתחיל לילך יתננו עליו שלא תעשה הבהמה עקירה משבא שבת ואם אין עמו בהמה יתננה לקטן ישראל שעמו ואם אין עמו לא זה ולא זה מוליכו פחות פחות מד' אמות ואם ידאג פן יראוהו נכרים ויגזלוה ממנו יביאנה עליו וירוץ שלא יעמוד כלל וכשיהיה סמוך לביתו יזרקנה שם כלאחר יד הכי מוכחא שמעתין (*וליקח) [*ונראה כמו כן אם רואים מושלים באים עליו ליקח. מ"י] מעות שבתיבתו יכול ליטלם ולהצניעם במקום אחר אע"פ שמוקצין הן כי גדולה מזו אמרו *להוליך פחות פחות מארבע אמות למי שהחשיך לו בדרך אע"פ שהם מוקצה וגם יש לחוש שמא יעביר ד' אמות ברה"ר בלא הנחה בנתים ומה ששנינו מצילין תיק הספר עם הספר אע"פ שיש בתוכו מעות מפני הדליקה משמע אבל בלא ספר אסור להציל המעות לבדם היינו להציל לחצר שאינה מעורבת (א) ור"מ כתב בתשובתו שק שיש בו מעות מותר לטלטלו בשבת [ג] כמו כנונא אגב קיטמא (ב) אבל להניח [*כיס מלא מעות. מ"י] [*השק על גבי המעות כדי שיטול המעות אגב השק] ביום השבת כדי לטלטל ביום השבת אסור ואפילו מפני הדליקה או מפני הגנבים או מן המושל (ג) והביא ראיה מרב אשי [פי' שאמר לא אמרו ככר ותינוק אלא למת בלבד] דפרק נוטל [לעיל דף קמב:]: תמח מותר לומר לנכרי לחלוב בשבת משום דאנן קיימא לן צער בעלי חיים דאורייתא וחלב מצער הבהמה כדאמרינן אמו שוחה עליו ומניקתו וכן כתב רבי מאיר דמותר לומר לנכרי חלוב וטול החלב לעצמך ומותר לו בכך משום סכנת בהמה וצריך לקנות החלב מן הנכרי דאז בדידיה קא טרח: מסקינן תמט לא יטייל אדם בתוך שדהו לדעת מה היא צריכה וכן לא יטייל אדם *בתוך פתח המרחץ כדי ליכנס למרחץ לכשתחשך ומינה שמעינן שלא יטייל אדם בשבת למצוא סוס או ספינה או קרון לצאת בהם:

סליקא לה מרדכי ממסכת שבת

הגהות ממ"י א על פתח המדינה כנ"ל:

חדושי אנשי שם

בכאן ע"י תינוק כי בכאן מיירי ג"כ לעיל מיניה שלא הניח מע"ש כדי ליטלו שם: ש"י [א] וקשה למה אינו מזכיר ג"כ שיעבור על מצות עשה של ציצית גדילים תעשה וכאן ברה"ר לא יכול לעשות בשבת ונושא הבגד בלא ציצית כהלכתם וי"ל שבשבת אין איסור לילך בטלית שאינה מצויית כהלכתה כי אין אסור רק ועשו להם ציצית ובשבת שא"א הוא אינו עובר כמו שכתב בהדיא במרדכי מהלכות קטנות ע"ש: [ב] וקשה דלעיל כתב אבל בניעור מן העפר אין נראה שיהא ליבון אף כי כתב ג"כ בכאן ואנו לא מקפידין מ"מ ה"ל למחבר ז"ל לסדרם יחד ועוד קשה דמחלק כאן בין חדתי ואוכמי וקפיד משא"כ לעיל וי"ל שר"ת שכתב לעיל המנער מן הטלית ר"ל שיש גם טל עליו אבל בניעור מן העפר לבד כפירש"י אין נראה וכאן אמר המנער טליתו מן העפר לבד אינו אסור אלא בחדתי כו' ועל זה כתב ואנן לא קפדינן בדליכא טל ולכך מסיים ואנן לא קפדינן ללובשו עם העפר או עם הטל ר"ל אבל בשניהם אסור: ג"מ [ג] נ"ל דמיירי שיש בגדים ג"כ בשק ולכך מותר דאז בטל המעות אגב מטלטלין דומיא דכנונא אגב קיטמא אבל להניח ביום השבת מטלטלים או שום דבר בתוך השק כדי לטלטל ביום השבת ויהא בטל גבי שק הא ודאי אסור:

הדרן עלך חדושי אנשי שם ממסכת שבת

בגדי ישע

פרק כב (א) וכן משמע בה"ג. משום דה"ג לא קאי אדברי רב חסדא אלא כתבו באנפיה נפשיה לא כתב הספר אלא שמשמע מדבריו שר"ח מיירי ביו"ט שהרי אם נדחוק עצמנו נוכל לומר שרב חסדא מתיר אפי' בשבת אלא שה"ג לא פסיק כוותיה בהא: (ב) יש ללמוד כו'. ואין זה סותר למה שהביא הספר לעיל ס"פ הבונה סי' שע"ט בשם הרא"ם דאם אבד מפתח של תיבה דיכול לשבור אותה לכתחלה די"ל דלא פליגי אהדדי ותרוייהו סברי דהתיבה עצמה יכול לשבר אותה דאין סתירה בכלים בפרט במקום שמקלקל הכלי עצמו כגון כאן ששובר התיבה שמותר לכתחלה ור"י שאוסר כאן היינו כשאין מקלקל הכלי עצמו רק שובר את הפותחת דבזה אפי' הרא"ם מודה דאסור ואין להקשות א"כ כשמותר לשבור התיבה עצמה למה נקרא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר די"ל דודאי רובא דרובא של בני אדם אין שוברים תיבותם ומקלקלים אותם בשביל לקיחת המאכל מתוכה לכך נקרא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר אבל בהפקעת הפותחת שזה הוא קלקול קטן ואפשר דיכול להפקיע בלא קלקול כלל לכן אם היה מותר היה נקרא הוא ועירובו במקום אחד ודו"ק אמנם בתוס' פרק חבית דף קמ"ו ולקמן בהגהות משמע דאפי' לשבור החבית עצמו אסור ע"ש ואז צריכין אנו לומר דרא"ם ור"י פליגי אהדדי וי"מ דאיירי שכשיש בתיבה אוכלין לאוכלן בשבת דמשום עונג שבת שהוא מצוה שרי כשאין לו מה לאכול ומ"מ קשה דמייתי ראיה שהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דמיירי באוכלין ואפ"ה אסור וכן בעירובין מקשה משובר אדם חבית לאכול גרוגרות ומשני כו' למה אינו מחלק ומתרץ באוכלין דמותר וי"ל דאינו מותר אלא כשאין לו מה לאכול בשבת אבל הוא במקום אחד ועירובו כו' מדבר במי שיש לו לאכול אז אסור לשבור וכן מה שמקשה משובר כו' ביש לו לאכול רק רוצה בפירות אז אסור וק"ל: (ג) מציל ג' סעודות. ר"ל בכל כלי מציל כשיעור הזה כדאמרי' לעיל פכ"ב: (ד) לשטוח בגדים כו'. קצת קשה דלעיל פסק הספר דאסור לנגב הבגדים השרוין במים סמוך לאש בשבת משום מלבן דמשמע הא לנגבן שלא בסמוך לאש דשרי והכא אסור אפי' שלא סמוך לאש משום גזירה שיחשדוהו שכבסן היום וי"ל דהכא לא אמרי' משום גזירה שיאמרו שכבסן אלא לשוטחן כדרך שעושין הכובסין אבל אצל האש אפי' כה"ג אסור משום ליבון והיינו ההוא דלעיל כנ"ל מצאתי: (ה) ול"נ וכו'. לשון ול"נ מגומגם דמשמע דאתי לפלוגי אמאי דהוזכר קודם: (ו) ע"י דור"ך של"ק בל"א. ר"ל שמכה בעץ על שבר הברזא התחוב בחבית בתוך הנקב שיפול לתוכה ואח"כ נותן בה ברזא שלמה ואותו העץ שמכה בו על השבר נקרא בל"א דור"ך של"ק שמכה בו מעבר לעבר: (ז) ור"מ לא נהג וכו'. ר"ל תחת בגדיו לפי שאינו יכול לראות בשעה שנתקו ואמרי' היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה בשבת חייב חטאת וק"ק למה אינו מזכיר ג"כ שיעבור על מ"ע של ציצית גדילים תעשה לך דבשבת לא יכול לעשות וגם לא יכול להסיר הבגד ולטלטלו ברה"ר וא"כ נושא הבגד בלא ציצית וי"ל דבשבת אינו עובר על מצות ציצית מאחר שאין עתה יכול להטיל בו כ"כ הספר לעיל בהלכות קטנות: (ח) ואפי' ביוה"כ. ר"ל שהולכים יחף: (ט) מן העפר וכו'. וקשה דהא הספר כתב בעמוד שלפני זה דהמנער טליתו פירושו מן הטל ולא מן העפר ונראה דהספר לא ירד כאן לפרושי אם המנער טליתו פי' מן העפר או מן הטל דזה כבר הזכיר למעלה רק דבא לפרש דלכל הדעות אנן לא קפדינן והלכך הזכיר דברי רש"י דלפר"ח פשוט הוא בש"ס דלא קפדינן דאמרי' התם דאביי הוי קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי חזי דאיכא טלא עליה כו' א"ל נפיץ שדי אנן לא קפדינן מידי הרי שמעינן בהדיא דעל הטל לא קפדינן אנן אבל לפירש"י לא נשמע בהדיא דאין אנן קפדינן אניעור עפר דשמא נאמר דגם המעשה שקודם לזה מ"ש התם עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקמנפצא גלימייהו אמר קמחללי רבנן שבתא אמר להו ר' יהודה כו' נפוצא לי באפי אנן לא קפדינן ולא מידי שמא גם המעשה הזה היה בניעור הטל דומיא דמעשה שמביא אח"כ הש"ס מאביי כו' וא"ל דע"כ לפירש"י המעשה הראשון היה בניעור עפר דאל"כ איך נסמוך למאי' המנער טליתו כו' שפירושו לפי דעתו מניעור עפר זה אינו קושיא דע"כ גם לרש"י המנער טליתו מכ: חייב כמו שנשמע מהמעשה של אביי שאמר רב יוסף אנן לא קפדינן משמע אם היה קפיד היה חייב ולכך היה נסמך שפיר הלכך הואיל שלפי פירש"י אין פשוט כ"כ לכך הזכיר פירש"י בריש דבריו להורות שאפי' לפירש"י נשאר המסקנא דאנן לא קפדינן מידי דמאחר דמוכח דאנן לא קפדינן בטל ה"ה אין אנן קפדינן בעפר ושרי לנערו ובסוף דבריו כלל הספר הב' פירושים ואמר דלכולם לא קפדינן אנן ושרי ודו"ק:

הדרן עלך חבית

פרק כד (א) ור"מ כתב כו'. וא"ת הא לא מתיר בש"ס כ"א ע"י ככר ותינוק דף קמ"ב גבי ארנקי ודסקיא מלאה מעות כו' והר"מ מתיר אף בלא ככר ותינוק ואפשר לומר שהשק יותר חשוב מדסקיא ואע"ג דהספר כתב לעיל פרק כל כתבי דמצילין מעות בארנקי אגב תפילין ומזוזות ולא אגב טבעת שאם השק יותר חשוב מארנקי ומטבעת דאיירי בשק שאינו מיוחד למעות ולא בטיל אצלם ודמי לתפילין ומזוזות: (ב) אבל להניח ביום השבת. פי' להניח בע"ש ע"מ לטלטל בשבת מצאתי ונ"ל מגומגם ודו"ק ונ"ל דהספר ר"ל אם רוצה להניח ביום השבת שום דבר בתוך המעות כדי לטלטל אותם כמ"ש לעיל בפ' כ"כ שמותר להציל מעות אגב תפילין או מזוזה וקאמר שאין מותר אלא כשמונח בע"ש אבל להניח בשבת כל מה שהוא אפי' תפילין אסור עיין בב"י סי' של"ד: (ג) והביא ראיה מרב אשי דנוטל שם דף קמ"ב. שאמר דלא אמרי' ככר ותינוק אלא למת בלבד ואע"ג דגם ממר זוטרא נשמע כן דאמר התם דוקא בשוכח אם שכח ככר או תינוק מע"ש על דסקיא של מעות מותר לטלטלה אבל במניחה אסור וא"ל דלא היה נשמע דכל מה שמניח בשבת יהא אסור אף אם יהא מניח תפילין או מזוזה ז"א דיש להוכיח מדקסבר בשכח ששכח אבן בע"ש בהשמ"ש מותר מאחר שלא היה בדעתו שיהא מונח כל השבת אבל אם הניח מע"ש שהיתה כוונתו שיהיה מונחת כל השבת כמו שפירש"י אסור ש"מ דאם יניח בשבת עצמו אפי' תפילין ומזוזה יהיה אסור י"ל דאפ"ה אין הוכחה ממר זוטרא דאף בדליקה או משום יראת המושל שיהא אסור כי התם משמע דמיירי על מי שרוצה להביא לביתו הדסקיא על לא דבר שאין שום דליקה ולא יראת מושל אבל רב אשי אמר סתם לא אמרו ככר ותינוק כו' ש"מ דבשום דוכתא לא מצינו היתר של ככר ממילא בשבת עצמו אסור אפי' תפילין ומזוזה ודו"ק היטב ולעיל בפ' כ"כ מסיים הספר דשמא אפי' מרב אשי אינו ראיה לענין דליקה אלא לענין שאר דברים ובדליקה התירו:

הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

[דף ב] **יציאות** השבת שתים שהן ארבע **תנ** פי' שני חיובין לאותן העומדים בפנים הכנסה והוצאה שהן ארבע אלי הכנסה ואלי הוצאה כגון עקירה גרידתא (א) או הנחה גרידתא וזה הפי' נראה לר"ב איש תרומות עיקר והכי מפרש בירושלמי ומה שהוצרך למנות חיובי דשבת לעומד א בפנים ולעומד בחוץ (ב) משום דהוצאה היא מלאכה גרועה לטלטל מרה"י לרה"ר או איפכא תדע דהא כל מלאכות שהיו במשכן מיקרו אבות ולא בעו קרא אלא רק לא תעשה כל מלאכה ולמלאכות הדומות להם מיקרו תולדות ואילו בהוצאה בעי קרא ריש הזורק [דף צו:] הוצאה היכא כתיבא ומייתי לה פסוק וגם זורק בעי היכא הוה במשכן אע"ג דהוי תולדה : [דף ג] בבא דרישא דפטור ומותר לא קא חשיב וא"ת הא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפי' מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה נותנו בידו דאז לא עבר כדאמרינן בפ"ק דע"ז [*דף ו] דקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ איסורא דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסורא (*ואי) (ג) [*ואפי' אי] מיירי בנכרי [*דלא שייך לפני עור וגו' תוס'] איכא איסור [דרבנן] דתניא בס"פ [דף יט.] נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלן ויצא אין נזקקין לו משמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע שאסור שנותן להדיא ע"מ להוציא ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי שאפי' מכנים ומוציא כל היום אין איסור כלל כיון שאין החפץ שלו אי נמי אע"ג דעבר זה אלפני עור מאיסור שבת מיהא פטור ומותר : [דף ד ע"א] והא בעינן הנחה על גבי ארבע עיין בסה"ת : [דף ג ע"ב] בעי אביי ידו מהו שתעשה כרמלית פר"י [דפשיטא] דשרי לאדם להכנים ידו [*ריקנית] מרשות היחיד לרשות הרבים או איפכא ולטלטל שם דלא בעי אביי ידו מהו שתעשה כרמלית אא"כ הוציא ידו מליאה אבל ריקנית לא וכן תנן בפרק בתרא דעירובין [*דף לח:] עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ואע"ג דר"מ פליג את"ק מ"מ הלכה כת"ק דקאמר התם מתני לה חנניא בר שלמיא לחייא בר רב מקמי דרב לא יעמוד ברה"י ויטלטל כו' א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ משמע דהלכתא כרבנן ולא אמר הלכתא כר' מאיר בגזרותיו : פר"ח בפ"ק דמכילתין [*דף ד] כרבי דאמר שדי נופו בתר עיקרו ונפקא מינה אי נופו ברה"ר [ועיקרו ברה"י] או איפכא אי נמי כ"מ אי נופו לא הוי ארבע על ארבע ועיקרו הוי ארבע על ארבע : [דף ו ע"א] פתח נעול כלחוץ כל מה שמחוץ לפתח כלחוץ וכגון דאיכא פחות מד' דאי הוי ד' הוי כרה"י דאורייתא דאית ליה שלש מחיצות וכתב ראבי"ה מפסקי רבינו שמואל אסקופות שלנו מה שיש מן הפתח ולפנים כשהוא נעול רשות היחיד גמור דהא צורת הפתח אותו משקוף שבתקרה העליונה מתיר כל מה שלפנים כדאמרינן בסוכה [דף ג.] ובעירובין [דף ג.] שצורת פתח מתיר כל מה שבפנים ומה שיש חוץ לפתח אסור להכנים מעליו לפנים דליכא הפתא לדקדק בקירוי שאין לנו קירוי רחב ארבע והמדקדק שמא יכול לעבור על ד"ת ואף אסור להוציא מעליו לחוץ דשמא התקרה ארבע ואסור מדאורייתא להוציא לחוץ* והלכך אסור [*ס"א מה שיש מן הפתח ולחוץ] (*אפי' מה) [ושמא מה . מ"י] שיש מן הפתח ולחוץ ומה שיש מן הפתח ולפנים בין פתוח בין נעול כלפנים : [דף ז ע"א] אמר רבי יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכה מרה"ר חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין פי' על כן אסור לטלטל בה יותר מד' אמות ומסיק בית סאתים דשרי לטלטל בכולה אסרי רבנן לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו [*מ"ט רה"י [גמורה] היא יתר מבית סאתים דאסור לטלטל בכולו שרי לטלטל מתוכו לים ומים לתוכו מ"ט וכו'] (אבל יותר מבית סאתים שרי לטלטל מתוכה לים) מאי טעמא דלמא אמרי רשות היחיד גמורה היא (ד) ואתי לטלטולי בכולה : [דף יב ע"ב] ר' יהודה אומר המקום ירחם עליך (*בתוך) [*ועל] חולי אעמו ישראל תימה דאמרינן פרק קמא דר"ה כמאן מצלינן האידנא **תנא** אקצירי ואמריעי [*ואמרינן] כרבי יוסי דאמר אדם נידון בכל יום משמע ולא כר' יהודה דפליג עליה ותירץ רבינו תם (*דלעולם) [*דלכ"ע . מ"י] מתפללים על ב החולים שיתרפאו כי זה לא נגזר בר"ה מתי יתרפאו וראיה מחזקיה שהתפלל בחליו וכן ברכת רפאנו בכל יום אבל כמאן מצלינן האידנא על הבריאים שלא יחלו כר' יוסי (ה) וקצירי היינו חולים וחלשין ומריע היינו רבנן וראיה קצת דאמרינן בר"פ הנודר מן המבושל [*דף מט] אסור [בטרית] שהחולים טובלים בו פתן מאן חולים אמר רבא רבנן רבא לטעמיה דאמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ואמריעי קצירי ב ממש מריעי היינו רבנן ואליבא דר' יוסי אמרי' יקום פורקן בכל שבת : [*קאי אדברי ר"ת וע"ש] גאבל סעודה קטנה מותרת א] אע"ג דלא קי"ל כר' יהושע בן לוי דאמר

בפ' תפלת השחר [ברכות כח:] כיון שהגיע שעת מנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל (ו) ומיהו יכול להיות [דסמוך] למנחה קטנה (ז) אסור להתחיל [*ומפסיקין] אפי' סעודה קטנה* [ואם התחיל מפסיק] מדלא אוקי שום אמורא מתני' בסעודה קטנה ומנחה קטנה ב] ולא כריב"ל כך פסק בספר התרומה (ח) ורבינו שמואל בן ר"ב פסק כיון דפסקינן הלכתא דלא כריב"ל איכא לאוקמי מתני' סמוך למנחה קטנה ובסעודה גדולה ורב אחא (*דחיק) [*דדחיק] כלישנא בתרא אפי' בסעודה קטנה ואליבא דריב"ל (*דייקי) [*דחיק] הכי ואנן לא קי"ל כוותיה [*עכ"ל אושטרייך . מ"י] (ט) ומעתה לדברי האלפס היאך אכלינן בשבת סעודה שלישית מן המנחה גדולה ולמעלה וצ"ע : [כל עיר שגגותיה גבוהין] (י) ושמעתי ממורי אבי הר"ב שקבל מרבותיו משום רבינו תם ושבורני שהוא כתוב בספר הישר דדוקא בימיהם שהיה עיקר תשמישן על הגג שהיו שוכבין שם וזהו גנאי לעשות תשמיש למעלה מבית הכנסת והיינו טעמא דקשקושי ואיברורי דלא משתמשי לית לן בה [*וה"ה בגגין שלנו] א"כ משם יש ללמוד [בגגין] (*שלנו וכ"ש) [*דכ"ש] שעל בית הכנסת אסור לשכוב שכיבה של קבע והתשמיש של גנאי הוא : [יפה תענית לחלום ואפי' בשבת] (יא) והר"ם פי' דאין לו להתענות אלא חלום שראה בו ג"פ (יב) ושוב ראיתי בפ"ב דסוכה [דף כו:] ס"ל כר' יהושע וכן פסק ראבי"ה (יג) וראבי"ה כתב משם רבינו קלונימוס וכתב ר"ת דאין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאין בפתרון חלומות : [דף יב] (יד) אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו ונראה לאסור מכאן להבחין בין בגדו לבגדי חבירו : **תנב** תוספות וה"ה (טו) בבשר וגבינה כיון דתניא דאפילו להעלות הבשר עם הגבינה על שלחן [אסור] כ"ש דאסור לאוכלו וקצרו של דבר כשאין מכירין זה את זה אפי' בלא שינוי מותר וכשמכירין אפי' ע"י שינוי אסורים על שלחן אחד וכל היכא שאין מורגלים זה עם זה קרי אין מכירין זה את זה על כן כשר הדבר כל היכא דמכירין זה את זה שיאכל האחד במפה לבדה בחיקו או על שלחן אחר ואע"ג דאמר הכא הכי השתא התם גבי אכסנאי שמכירין זה את זה דעות איכא שינוי ליכא והוה משמע דאפילו היכא דמכירין זה את זה מותרין ע"י שינוי וה"ה גבי נדה ובעלה ההיא דיחויא בעלמא כלומר מהכא לא תפשוט לאסור נדה ובעלה ע"י שינוי דאיכא למידחי אבל לפי המסקנא דפשטינן דאפילו בדעות ושינוי אסרינן איכא למימר ה"נ באכילה ע"י שינוי קלרתי ראבי"ה סימן (*ע"ב) [*קע"ב] עיין פרק כל הבשר (טז) וחכמי נרבונא אוסרין לנדה לאכול בשלחן של בעלה ודרשינן אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך והכי איתא בשאלתות דרב אחאי אשה נדה אסורה למיכל על פתורא דגברא כדתנן לא יאכל הזב עם הזבה : [דף יח ע"א] ג אבל (יז) לב"ה לית להו שביתת כלים ושרו וכן פסק ר"ת כרב יוסף דאוקי ברייתא דאין נותנין חטין לתוך הריחים משום שביתת כלים וב"ש היא ואנן קיימא לן כב"ה ואם כן מותר לתת חטים לתוך הריחים מע"ש וטוחנן בשבת ואע"ג דמידי דפרהסיא הוא שהרי משמעת קול אפי' הכי שרי ומכאן הביא ראיה רבינו תם להתיר קיבולת שהנכרי מקבל לבנות ביתו של ישראל ועוד הביא ראיה מפ"ק דע"ז ומר"פ מי שהפך וע"ש ור"י אמר דאין ראיה מהתם (*דרחים) [*ומרחיים נמי אין ראיה] דהתם המלאכה נעשית מאיליה ובסוף פרק כל הכלים אפרש ג] : [דף יט ע"א] ת"ר לא ד ישכיר אדם כליו לנכרי מע"ש ובד' ובה' *מותר ואיסור לא הוי משום שביתת כלים דהא אינו אסור לב"ה כדפרישית לעיל אלא משום דקרוב לשבת כל כך נראה כשוכרו לשבת עצמו [דף יח] ואפילו לב"ש דאמרי בתלמודא שמועיל הפקר בשביתת כלים זהו דוקא שאי אפשר בלא הם כגון נר הדולק בשבת וקדירה על גבי כירה אבל לא בשאר כלים ק"ו ה (*לבהמה) [*בבהמה] שלא יועיל ד] כן כתב בספר המצות בשם רבינו שמשון משאנץ ומיהו אם אמר בהמתי קנויה לך מותרת אבל שאלה בחנם מותרת בכלים אפילו מע"ש כמו שמוכיח לקמן בשמעתין וברוקח פסק ו דכלי מעשה אפי' השאילו באמצע השבוע צריך ליקחנו בע"ש : (יח) על המדורה שהשפחות עושות בבית אדוניהם בשבת לא התירו חכמים בשבת אלא כשהוצאת האש ברובו מע"ש ולענין מכבה שייך לומר נכרי אדעתא דנפשיה עביד אבל להבעיר

[*פי' ואם שהתחיל מפסיק מדלא מוקי מתני' דקתני אין מתחילין לאכול סמוך למנחה ואם התחילו אין מפסיקין בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה משמע דסמוך למנחה קטנה נמי מפסיקין והא דלא קי"ל כר' יהושע היינו בטעימה לבד ועיין בר"ן ושם מבואר באר היטב] :

[*אין לפרש משום שביתת כלים וכב"ש דא"כ אפי' בד' וה' נמי אלא כב"ה היא דלית להו שביתת כלים או בחלוק וטלית שאין שייך בו שביתת כלים ואסור לפי שנראה כו'. תוס'] :

הגהות מהר"י והרד"ש א] פי' במנחה גדולה אבל לא מנחה קטנה והא קאמר אע"ג דלא קי"ל וכו' : ב] עי' בהר"ן מבואר היטב : ג] וראיה מדתנן : ד] ומה שנהגו להשכיר סוסיהם ומפקירין אין נראה היתר כמ"ש ועוד שדבר מפורסם :

הגהות ממ"א תו"כ : ב כ"ב קצירי : ג קאי אפנים של הספר : ד ובסעודה קטנה ותלמודא דחיק בלישנא קמא במנחה גדולה : ה צ"ל דתשמיש : ו דס"ל נ"ל : ז הם דברי פנים : ח כ"ב או :

שלטי הגבורים

א הלכתא אדם המוציא ידו מלאה פירות ולא הניחה לארץ יחזיר ידו כמו שהיא מלאה לאותו מקום שהוציאה משם אבל לא יחזיר ידו ויניחה ברה"י אחר שבצד אותו שעומד בו וה"ה אם הוא ברה"ר והכנים ידו בפנים מלאה פירות יחזירנה לרה"ר וא"צ להמתין עד שתחשך . כך פסק הר"ר יוסף משם רבינו שמואל ז"ל :
ב מה ששאלת אם מותר לכרוך צצות בשבת למי שלקה באצבעו נ"ל דשרי דלא אסרו אלא גמי משום דמשי וכי פריך לאשמעינן צצות אע"ג דאיכא למימר דאיצטריך גמי משום דמשי אבל לא במדינה מ"מ הו"ל לאשמעינן צצות שהוא חדוש גדול במקדש דלא בגמי ומשני אגב אורחיה קמ"ל דגמי משי אכתי מאי משני לישמעינן צצות והוה קמ"ל אגב אורחיה דצצות משי וזהו הכל לומר דפשוט היה להם דצצות משי יותר מגמי ובירושלמי אמרי' בפ' כל כתבי גבי דרבי שלקה באצבעו ונתן עליו ספוג יבש וכרך עליו גמי וקאמר ילמדנו רבינו דספוג לא משי ולכאורה ה"ה צצות אלא גמי דוקא שיש בה כח בשער . ושלום שמשון בן רבי אברהם זלה"ה : **ג** ור"ת פסק כרבה דאוקי ברייתא דאין נותנין חטים כו' אפי' כב"ה ומשום שמשמעת הקול וא"כ אסור לתת חטים בתוך הרחים מע"ש וטוחנין אותם בשבת אבל שביתת כלים אין אסור לב"ה ואפי' עביד בכלי מעשה וא"כ מותר להשאיל בחנם בלא שכירות קרדומו או מחבתו לנכרי מע"ש אע"פ שעושה בו הנכרי מלאכה בשבת וגם עביד בכלי מעשה ובלבד שיצא הנכרי מפתח של ישראל מבעוד יום אבל להשכיר לו את הכלי אסור מע"ש מפני שנראה כשכר שבת אפי' שוכרים [לשבוע] או לחדש אבל ברביעי או בחמישי שרי לשכור לנכרי לשבוע שלם דהוי הבלעה אבל ליום אסור אפי' ברביעי כמו שוכר לשמור את הפרה אדומה ולשמור את הזרעים לעומר דשכיר יום אסור דנראה כשכר שבת ושכיר חדש ושבוע שרי לקמן פ' השואל אבל בשבת עצמה אסור אפי' להשאיל את הכלי אבל בהמתו אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי אפי' ברביעי אם סבור שיעשה בה מלאכה בשבת משום דשביתת בהמה בהדיא כתיבה שנאמר למען ינוח שורך וגו' ואיתא דת"ר לא ישכיר אדם כליו לנכרי מע"ש וברביעי ובחמישי מותר ואיסור לא הוי משום כו' . סתמא דתלמודא מוכח דב"ה אית להו שביתת כלים במקום דכלי גופיה עביד מעשה הלכך כלי דלא עביד מעשה כגון קופות תיבות טבלאות קדרות וכיוצא בהן לית בהו שביתת כלים אבל כגון מחרישה ומגודה דקא עביד מעשה וכל כלים של נגר מוזהר על שביתתן עכ"ל הר"ר יוסף ששמע מפי רבינו שמואל רבו : **ד** והלכתא כל כלים אסור להשאיל ולהשכיר לנכרי ובחמישי מותר ואפי' נשארו ביד הנכרי לית לן בה וכיון דאית בהו שביתת כלים אסור להשאיל לנכרי אפי' ברביעי כדי שישארו בידו בשבת וצריך שיקחם מן הנכרי קודם השבת והא דאמרי' דב"ה מתירין להשאיל כלים ע"ש כגון מקטורין ושאר מלבושים וכגון כרים וכסתות דלא עביד בהו איסור מלאכה אב"ן : **ה** שאלה ישראל ונכרי שהיו שותפים בסחורה ואינם דרים בעיר אחת ושולחים זה לזה סחורתם להקל מעליהם וקנו בשתוף בהמות ועושה הנכרי בהם מלאכה בשבת אם התנו ביניהם מעיקרא יועיל בבהמה כמו שיועיל בקרקע כעובדא דהשוא מוריקא או לא : תשובה מסתברא דכל שהתנו מעיקרא בשעת קניית הבהמות שכל ימי השבת יהיו לנכרי מותר דאף בהמות של שותפים יש לו קול כדאמרי' בבהמות ארנונא . ועוד שהרי רואים שהנכרי משתמש בה בחול ובשבת ולפיכך מותר ובלבד שהתנו מעיקרא שיטול הנכרי לעצמו שכר שבת ואם יטול ישראל לעצמו יום אחד מימי החול לא יבאו א"כ לחשבון כדאיתא התם . אדר"ת : **ו** והא דאסרי' לקמן בברייתא שאלה דקאמר לא ישאילנו כו' לאו משום מלאכה קא אסר לה לשאלה אלא משום הוצאה היא והרב רבי פורת פי' דה"ה לשאלה : הגה"ה לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ותנן נמי לא יצא חייט במחטו סמוך לחשכה וגרסי' בירושלמי ממה דתנינן מנחה בלפני הספר ותני לה ר' חייא חשכה הדא אמרה אפי' חשכה דתנינן בחייט היא מנחה שמעינן מירושלמי דשרי

בגדי ישע

פ"א (א) או הנחה גרידתא. עיין בר"ן דף צ"ז כי קצת חושבים העקירות לחוד וקצת ההנחות לחוד ועז"א שהן עקירות לדעה א' ולאידך דעה ההנחה וזה הפי' נראה עיקר כמו שהעלה הר"ן : (ב) משום דההוצאה היא כו' או איפכא . מה שלא היינו לומדים העומד מבפנים מהעומד מבחוץ או איפכא י"ל דאי הוי קתני העומד בפנים דחייב הייתי אומר שמא עיקרה דמלאכה היא העקירה ודבר זה ידוע שעיקר החיוב הוא כשמוציא מרשות זה לרשות אחר והנה העשיר עושה העקירה שהיא עיקר המלאכה ברשות אחר לכן חייב אבל העני שעושה העקירה אצלו ולא ברשות אחר א"כ הייתי אומר מאחר שהעקירה הוא עיקר הוצאה והוא עושה אותה אצלו ולא ברשות אחר הו"א דפטור לכן הוצרך למתני חיוב דעני ואי הוי תני דעני ה"א שמא עיקרה דהוצאה היא ההנחה א"כ הייתי אומר דוקא העני חייב משום דעושה ההנחה שהיא עיקר היציאה מחוץ לרשותו אבל העשיר שעושה ההנחה אצלו הו"א דפטור לכך הוצרך למתני תרוייהו ודו"ק : (ג) ואפי' מיירי בנכרי . ר"ל דלא שייך בו לפני עור והא דקתני העני חייב סימנא בעלמא הוא אם היה ישראל היה חייב מ"מ איכא איסורא כן הוא באשר"י מפסקי ר"ש : אסקופא כו' . עיין בטור ובב"י ס"ס שמ"ה שהאריך בזה אפי' מה שיש מן הפתח ולחוץ וכ"ש מה שהוא לצד פנים אף שהפתח פתוח ועי' בפירש"י והרז"ה : (ד) ואתו לטלטולי בכולה . והוא מלשון הש"ס דפ' הדר דף ס"ז וז"ל הטור ס"ס שמ"ה ומותר להתיר להוציא ממנה לכרמלית שהוא דבר דלא שכיח ממה שיגרמו לטלטל בכולו שהוא מידי רשכיח כו' הני תרתי כחדא יותר מבית סאתים ומתוכו לכרמלית לא שכיח : (ה) וקצירי היינו חולים כו' . נראה דק"ל השתא הכפל של קצירי ומריעי דבשלמא מתחלה היינו נוכל לומר דקצירי פירושו אותם שהם חולים ואמריעי פי' מתפללים על הבריאים שלא יבא עליהם רעה שיחלו אבל השתא דמוכח מדקאמר כמאן כר' יוסי דקצירי פירושו על הבריאים שלא יחלו א"כ קשה מאי הוא פירושו של אמריעי לכך אמר דאמריעי פי' רבנן ר"ל שלא יהיו תשושי כח מחמת עסקם בתורה עיין ברש"י בפ' הנודר מן המבושל : (ו) מיהו יכול להיות דלאחר מנחה קטנה . ר"ל שהגיע זמן של מנחה קטנה אז כשהגיע זמן של מנחה קטנה אסור לו אח"כ לטעום כלום כמו שאמר ריב"ל והא דלא קי"ל כוותיה היינו במה שס"ל דאסור לטעום אפי' פירות בזה לא קי"ל כוותיה כ"כ התוס' והרא"ש וע"ש :

(ז) אסור להתחיל אפי' סעודה קטנה . ר"ל אפי' אם התחיל צריך להפסיק וכ"כ התוס' והרא"ש והרא"ש דכן ס"ל לריב"ל דאסור לטעום ואפי' אם התחיל פוסק וכן הוא בהדיא בהגהות מיימוני פ"ו מהל' תפלה בשם ס' התרומה ע"ש : (ח) ורבינו שמואל בן ר"ב פסק כו' . ר"ל כיון דאי לאו מדריב"ל הוי מוקמינן מתני' בסמוך למ"ק כמ"ש המקשה אלא סמוך למנחה קטנה נימא תהוי תיובתא כו' הלכך אנן דלא קי"ל כריב"ל כלל מוקמינא המתני' כפשוטה סמוך למנחה קטנה דאין מתחילין אפי' סעודת קטנה דהיינו סתם סעודות שהם קטנות ואם התחילו אין מפסיקין הא במנחה גדולה אפי' סעודה גדולה שרי ומ"ש ובסעודה גדולה אלמטה קאי וה"ק דמתני' מיירי בכל סעודות סמוך למנחה קטנה ובסעודה גדולה ורב אחא דדייק בלישנא בתרא אפי' בסעודה קטנה ר"ל התירוץ שמתרץ הש"ס בלישנא קמא שמיירי בסעודה גדולה ותירוץ של רב אחא דמתרץ אפי' בסעודה קטנה הכל הולך אליבא דריב"ל ואנן לא קי"ל כוותיה וכן כתב בעל המאור דף ק' ע"א וז"ל כיון דלכולהו טעמא מפרשינן לה למתני' בש"ס לאוקמוה לדריב"ל נינהו ולא קי"ל כוותיה הלכך לא חיישינן למאי דאמרי' עלה הכא בש"ס לאוקמוהו טעמא דריב"ל ומתני' כפשוטה שמעינן לה דסמוך למנחה גדולה אידי ואידי שרי דהא איכא שהות טובא וסמוך למנחה קטנה לא יתחיל לא בסעודה גדולה ולא בסעודה קטנה אע"פ שמותר לו לטעום משהו לכתחלה אבל לסעודה לא יכנס ואם התחילו אין מפסיקין דלא קי"ל כריב"ל עכ"ל:(ט)ומעתה לדברי האלפס.ר"ל שס"ל כרב אחא בר יעקב דאפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור קשה היאך כו' וא"ת מה מקשה והלא אכלינן סעודה שלישית אחר תפלת מנחה וצ"ל דס"ל לבעל הגה"ה זו דאסור לאכול לאחר מנחה רק קודם מנחה . ועיין לקמן במרדכי דף רס"ג ע"ב : (י) ושמעתי ממורי אבא. שייך לפנים סי' רכ"ח:(יא) והר"ם פי' כו'.פנים סי' רכ"ט:(יב) ושוב ראיתי כו'. פנים סי' ר"ל:(יג) וראבי"ה כתב כו'.פנים סי' רל"א:(יד) אפי' להבחין בין בגדי כו'.שייך לפנים סי' רל"ד דאמר בש"ס על מתני' דאין קורין לאור הנר דאפי' להבחין בין בגדו לבגדי אשתו אסור.וכתבו התוס' דה"ה בין בגדו לבגדי חבירו אסור:(טו)בבשר וגבינה כו'.שייך לפנים סי' רל"ח על הא דקאמר דהא מייתי עלה הש"ס מלתא רשב"ג ב' אכסנאים אוכלין על שלחן א' זה בשר וזה גבינה כו': (טז) וחכמי נרבונא כו' . שייך לסי' הנזכר:(יז)לב"ה כו'.שייך לפנים לסי' רמ"ג:ת"ר לא ישכור אדם כליו כו'.שייך לפנים לסי' הנ':(יח)על המדורות כו'

מעלי ישראל צריך ליטול רשות מבעל העלים ואם רואה ישראל ושתק אדעתיה [*דישראל] קא עביד כיון שהעלים של ישראל כמו האומנים שעושין מלאכה בבית ישראל שאסור אפילו בקיבולת ואין לחלק בין בחנם בין בשכר ואפילו בבית הנכרי [אסור בחנם] מדגרסינן בירושל' פ"ק דשבת [הל' ט] נתן כלי לכובס נכרי ובא ומצאו עובד בה (*בשכר) [בשבת] אסור אמר ר' יוחנן לימא ליה דלא יעבוד [א"ר יהודה הדא אמרת בטובת הנאה] אבל בשכר בעבידתיה עסיק פי' לא יוכל למחות אלמא בחנם צריך [למחות] אפי' אם הנכרי עושה עבודתו מה לי שאר מלאכתו מה לי מבער עלים וכל הני דכל כתבי דאמר בשביל נכרי מותר היינו שהנכרי עושה מלאכה בשלו אבל בשל ישראל אפילו בבית נכרי אסור וכ"ש בבית ישראל הכל בשבילו ואפילו משכיר מרחץ לנכרי אמרינן בפ"ק דע"ז [דף כ.] לא ישכיר אדם מרחץ לנכרי בשבת שנקרא על שמו ונכרי יעשה בה מלאכה בשבתות וימים טובים ואע"פ שעושה לצורך עצמו ומעלים שלו ואין לך נקראת על שמו יותר מביתו של ישראל שדר בו ועוד משמע בירושלמי (יט) שאין מטריחין לנכרי לומר לא (*מביתי) [*מביתך] ועשה צרכיך מכלל דנכרי העושה מלאכה בביתו של ישראל חייב לגרשו מביתו ויש (*לומר) [*ללמוד] שהשפחות אין רשאות לעשות מלאכות בבית ישראל עד כאן לשון רבינו שמחה זצ"ל: וזו תשובת רבינו *יוסף טוב ז"ל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורת נכרי הנעשה בשביל ישראל כי ראיתי אבא מורי ורבינו משולם ז"ל שהיו פרושים שהיו מתחממין וכן גדולי עולם וטעמא כ"ל כדאמרינן בעלמא [פסחים דף סט.] הכל חולים אצל המילה (דחולה שאין בו סכנה אומרים לנכרי ועושה) וכן הכל חולים אצל קור ואם אין ממש חולים מצטערין הן לכל הפחות ואמרינן גונח יונק חלב בשבת ואע"ג דמפרק כלאחר יד הוא [במקום צערא דחולה שאין בו סכנה] לא גזרו ביה רבנן ופסקינן התם הכי הלכתא ולית הלכתא כאבא שאול דאמר בפרק חרש [יבמות דף קיד.] דאסור דגזרו רבנן ואבא שאול נמי לא אסר במקום שיש צער אלא שבות דאית ביה מעשה אבל שבות דלית ביה מעשה לא גזרו כדאמרי' גבי ההוא יוקא ולולי יתמהו עלי הייתי מתיר אפילו האמירה בפירוש וכל שכן אם הנכרי בעצמו עושה בשביל הישראל שישראל מתחממים כנגדו ואין להחמיר במקום צער שהרי גבי מיכחל עינא בשבת מנכרי אע"פ שישראל עוצם עיניו ופותח אמרינן מסייע אין בו ממש ושרי כ"ש הכא דלא נגע ולא עביד אפי' עקימת פה (כ) דהא אפילו מעשה שרי בכבוי גחלת של מתכת בשביל צער כהן גדול ד"אם היה חולה או זקן או אסטנים מטילין עששיות של ברזל בתוכו [יומא דף לד:] והכל איסטניסין אצל הקור ומותר להתחמם ויהיה חלקי מהמתחממים ולא מהפורשים והמתחממים יתענגו על רוב שלום: [דף יז ע"ב] אונין של פשתן ריב"א רצה לפרש פשתן שהעלה מן המשרה ונתנו באור ליבשו ויש בו איסור בישול דכל דבר המתייבש בתחלה נתרכך מחמת הלחלוחית שבו ומתקשה כדאמר פ' כלל גדול (לקמן דף עד.) האי דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל אבל בבמה מדליקין אמרינן האונין של פשתן משיתלבנו משמע [משום] ליבון: (כא) ואם תימצי לומר שיש לחלק בין הכך שאין הישראל קובע מלאכתו לנכרי לעשותה דוקא בשבת ובין נדון זה שקובע לו המכס ביום השבת מ"מ נראה להביא ראיה להיתרא מדתנן פ' בתרא [דף קנג.] מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי דמשום פסידא שרי ליה רבנן דאי לא שרי ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר ה"נ ל"ש כ"ש להציל מידם דאי לא שרית ליה יפסיד כל (חובו) [כחו] בדימוי כל דהוא עכ"ל: [שם] (כב) אין מוכרין לנכרי כו' ומכאן אסר רבינו שמשון בן ר"ב ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות לו בשבת אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר שבת כדאשכחן גבי חמץ ישראל ונכרי באין בספינה עי' פרק כל בעה: (כג) מצאתי שמור"ם ז"ל אמר רק כשיש במקום אחד נר [*כשר] בשבת בבית יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף ור"ש מקולי אומר דדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור[ה] [*אותו] הנר: [דף יט ע"א] (כד) אין מפליגין כו' פרשב"ס דהא ברייתא לב"ש אבל לב"ה דשרו עם השמש מותר ואפילו ליכנס בספינה בשבת דבמה דנכנס בספינה לא עביד איסורא וכי הדר אזלה חוץ לתחום ממילא אזלה ולא מידי עביד אמנם כי נכנס בספינה מבעוד יום מותר להלך כל הספינה אע"פ שהלכה חוץ לתחום אבל נכנס בספינה בשבת אסור להלך בספינה כי אם ארבע אמות משהלכה חוץ לתחום כיון דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום ואין נראה לר"י דלא מסתבר לומר דפליגי רבי ורשב"ג אליבא דב"ש כי אם אליבא דב"ה ואפי' הכי אסרינן פחות מג' ימים משום דהתמירו בספינה שהישראל עושה בגופו איסור שהולך חוץ לתחום ועוד נראה דאסור ליכנס [בספינה] בשבת אפילו ללכת כל שהוא כדאמרינן פרק תולין [*דף קלט] גבי צורבא מרבנן דהייס במברא ואזיל לאידך גיסא וגטיר פירי וקאמר דווקא לצורבא מרבנן דרך הערמה שרי הא בהדיוט אסור וטעמא דנראה כשט דאסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין או גזירה פן יהיגנה הוא בעצמו ויוליכנה ארבע אמות דרך הים שהוא כרמלית ואמנם בכל ענין שיבא בספינה בין בשבת ובין בע"ש מותר ללכת בכל הספינה דאמר פרק מי שהוציאוהו [עירובין דף מב.] הלכה כרבן גמליאל בדיר וסהר וספינה דמהלך את כולה אע"ג דנתנוהו נכרי שם ולא שבת באויר מחיצות מבעוד יום וכן פר"ח ועוד התיר רשב"ס

אפילו בקרון ליכנס לו בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום ור"י אסר הואיל ובהמה מושכת בקרון אסור להשתמש בבעלי חיים ותנן [ביצה דף לו:] אין רוכבין ע"ג הבהמה בשבת שמא יחתוך זמורה וה"ה על הקרון דהיינו לדדין ואמר בפרק מי שהחשיך (לקמן דף קנד:) הלכתא לדדין אסורין ואף רשב"ס חזר בו ואסר בקרון משום טעם אחר שמא יפגעו בו ליסטים או שמא ישכח וירד מן הקרון ואין לו אלא ארבע אמות תנג (כה) ויש בני אדם שמתקנין סעודה של שבת בספינה בע"ש ומדליקין שם שתי נרות לקנות שם שביתה ויולאין ולנין בעיר ולמחר נכנסין בספינה לפי שאומרים שקנו בה שביתה ואין נראה *למור"ס ז"ל דכיון דאין הספינה זזה משם עד השבת (כו) כדי להלך את כולה נמי לא מהני ואין שייך בה קניית שביתה כיון שנוטלת משם: (כז) אבל לדבר מצוה כו' הוא תוך העמוד [*כאן שייך ורבינו יואל הלוי וכו']: [דף יח ע"ב] [א] ולא בא ר"ע (כח) [אלא] תנד לפרש דברי ב"ה וטעמא שהרואה סבור שהישראל צוה לנכרי להוליכו חוץ לבית ברה"ר שהרי בשבת עצמה מוליאה מרשות שיש ולא ידע שהנכרי נשאו לצורך עצמו אבל בע"ש מותר להשאיל בחנם מה שאין כן בערב שבת בשכירות דאסור כדתניא לא ישכיר אדם כליו מערב שבת. א] וצ"ע לדב"ה אם בעי קבלה בכלים לכובס ועור לעבדן אבל בתוס' מצאתי דכלי לכובס ונתינת עור לעבדן מסתמא היינו קבלה שאינו עושה בחנם אבל לתקן מלאכות ישראל בבית הישראל לא מהני קבלה וכן מלאכה שהישראל נהנה ממלאכת איסור לא מהני קבלה כגון נכרי שהדליק את הנר או עשה האם אפילו קצץ אסור אם עשה בשביל ישראל ולא דמי לשילוח איגרות דאין גוף ישראל נהנה מגוף ההולאה וההולכה אבל מותר לישראל להניח עבדו ושפחתו הנכרים לעשות מלאכת עצמן בביתו ולא קא עבר משום למען ינוח כי אם בעבד כנעני שישנו במצות כדאמר פרק ד' מחוסרי כפרה [כריתות דף ט.] עבד ואמה עושין מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול דברי ר' שמעון ופסק הלכתא כוותיה (כט) וכל מה שאסרנו מכירה ונתינה עד כדי שילא מפתח ביתו לב"ה מיהו (ה"מ) (ל) 'כשלא ייחד לו מקום אבל ייחד לו מקום [*שרי] ואפילו בייחד [*לחוד] קרוב הדבר להתיר כדתנן [לעיל דף ג.] פשט העני ידו לפנים ונטל מתוך ידו של בעה"ב ואוקימנא דפטור ומותר לבעה"ב ויש להחמיר שלא להרגיל הנכרי בכך ראבי"ה ולאבא מורי ה"ר מרדכי נראה דהמדקדק לשון הספר בפ"ק דפסחים ימלא (לא) דאפילו שכירות לא קניא אלא גבי חמץ מגזירת הכתוב: ב] *ורבינו יואל הלוי וראבי"ה (לב) החזיקו דבריו מר"פ ואלו מגלחין *ולבוש כ"ע לא פליגי דשלא ברשות הוא למזונות לכולי עלמא מותר כי פליגי להרוחה מר מדמי ליה לשוט ומר מדמי ליה למזונות

[*כ"ל דקאי על מ"ש לעיל ר"ת איזהו קרוי רשות. מ"ק י"ד פלוגתא שם בין חכמים לר' יהודה אם מגלחין במ"ה הבא ממדינת הים דחכמים אומרים מגלחים ור' יהודה אמר אין מגלחין וקאמר שם לשוט כ"ע ל"פ ד"ה אסור למזונות ד"ה שרי לא נחלקו אלא להרוית כו':]

ותנא דמתני' דסתם מדמי ליה למזונות: וכתב ראבי"ה יש מרבותינו שאמר דוקא בים אין מפליגין לדבר הרשות משום שינוי וסת שאין נפשם חוזרת עליהם תוך שלשה ימים עד שירגילו בכך [*ואין להם עונג שבת] אבל שאר נהרות בריאים ועונג להם ויש מפרשים דברייתא דאין מפליגין איירי דוקא במהלכת למטה מי' אבל למעלה מי' לא גזרו וכן פסק ר"ת אבל ר"י פי' דאפילו למעלה מי' א אסור ליכנס בספינה בשבת *בלאו טעמא דאיסור תחומין כדאמר פרק תולין [דף קלט:] וכדפרישית לעיל גזירה שמא יעשה חבית של שייטין: (לג) כתב ראבי"ה מה שנהגו להטמין קדירה בגחלים בע"ש (לד) כב"ה נהגו ח'דתנן (לה) אין צולין בשר בצל ובילה אלא בכדי שיצולו מבעוד יום ט'וב"ה מתירין עם השמש ומוקי לה רב אשי בבשרא אגומרי ומשום שמא יחתה ליכא דכיון דעביד מחילות אבנים סביב הגחלים וגם קיטמן בתנור מלמעלה היכרא ולא יחתה ועוד [שהרי] מוכחת לצורך למחר ואמר נמי השתא דאמרי גזירה שמא יחתה האי קדרה חייתא שרי משום דמסח דעתיה והכא נמי לא יחתה דרוב תבשילין שלנו מצטמק ורע להם ואמרי' דמצטמק ורע להם לא יחתה ובפרק כירה משמע בהדיא דהיכי דטריק פי התנור בטיט שרי (לו) ומטעם זה התירו כל הגאונים להטמין 'קדרה ע"ג גחלים כמב"ד ומיהו זהו דרך ישר וטוב להעמידו כו' תוך העמוד [ג]:

פרק במה מדליקין

[דף כא ע"ב] תנה [*מצותה] משתשקע ב החמה פי' מסוף שקיעת החמה דהיינו לצאת הכוכבים דהרגא בטיהרא לא מהני וכן דאמרינן [תענית דף יב.] כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית היינו לצאת הכוכבים ומתחלת שקיעתה עד לצאת הכוכבים הוי מהלך (*ארבע) [*ה'] מילין דאמרינן בזבחים [דף נו.] (א) דם נפסל בשקיעת החמה היינו מתחלת השקיעה לכל הפחות מדרבנן כדפרי' מתוס' ה"ר חזקיה: [דף כג ע"א] תנו הוי משתפינא ג בפריטי כתב ראבי"ה דהוא הדין לכל נר מצוה נר שבת נר יום טוב: [דף כא ע"ב] אי נמי לשיעורא לתת בה שמן שתדליק בשיעור זה ומצאתי פירוש אחר לשיעורא שאם היתה דולקת כשיעור הזה ורוצה לכבותה או להשתמש לאורה שפיר דמי (ג) וק"ל אני מרדכי דהא בפסיקתא רבתי פרשת השמיני ילמדנו רבינו נר חנוכה שהתחיל שמן ביום ראשון של חנוכה מוסיף ומדליק עליו

הגהות מהר"י והרה"ש א] ור"י פי' דבקבלה איירי וה"ה לנותנין מלבושיהן לנכרי למכור וצ"ע לדברי ס"ה אי בעי כו': ב] אין מפליגין כו' פי' ר"ת דלסחורה חשיב דבר מצוה ור"י פלוי כו':

הגהות מס"י א יודן נ"ל: ב נ"ל יודן: ג בביתו ומה נ"ל: ד שאם נ"ל: ה כל נר נ"ל: ו נ"ל דאין: ז היינו: ח דתניא כוון ב"ה מתירין עם השמש והא כנ"ל: ט תיבת וב"ה מתירין עם השמש נמחק י קדירה ע"ג גחלים ומיהו כנ"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ת"ר בש"א לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע לביתו ובה"א כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שילא מפתח ביתו כו': [ב] הקדרה על גבי הצוכה שקורין טריפוס של ברזל שיהא למעלה מן הגחלים או על גבי אבנים כדתנן משהין על גבי כירים ולא בתוך הכירה ואין משהין אלא מאכל שהוא כמב"ד או מבושל לגמרי אבל תי לגמרי לא דהא מבשל בשבת הוי והא דאמר גבי שכח קדרה ובשלה דאסור בתייא קמיירי: ושאלת

שלטי הגבורים

דקרי למנחה חשכה וכיון דהכי הוא קרינן שמע בזמן מנחה דהא חשכה קרויה וגם רבי קרי למנחה חשכה לפנת פענת: א וא"כ אף מע"ש אסור ליכנס בספינה אם סבור ללכת בתוכה בשבת כן צריך ליכנס ג' ימים קודם לשבת או עד שיוכל לעבור קודם לשבת כדתניא אין מפליגין ולא התירו חכמים על רבים שהולכ[ים] בארץ האי שקורין אנגלי"א שלפעמים עוברים אותה ביום אחד. הגה"ה: ב י"מ דשיעור משקיעת החמה עד שתכלה רגל מן השוק היא חצי שעה או יותר מעט וא"כ שיעור השמן בכל לילה הוא שמינית בילה ל[פי] השיעור מבסמ"ק שהיו משימים לכל נר חצי לוג והוא ג' בילים דמערב עד בקר י"ב שעות נמצא לד' שעות בילה אחת הוי לחצי שעה שמינית בילה. הרה"ת: ג נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו כו' פי' שהאויבים באו לאבד הכל נשים וטף וי"מ שע"י אשה בא להם הנס ע"י יהודית כמו שמפורש כו' והיתה בת יוחנן כה[ן] והיתה יפה תואר מאד ואמרה לאלפורנס שתשכב עמו והאכילתו תבשיל של גבינה כדי שיצמא וישתה לרוב וישתכר מן היין ויישן וירדם וכן היה ותחכה ראשו והביאתו לירושלים וכראות שרי הצבא כי מת גבורם וינוסו. ע"כ נהגו לעשות תבשיל של גבינה בחנוכה וכו': נהגו להתחיל ולברך בליל ראשון בנר הפתח בשמאל המדליק ובליל שניה סמוך לו כדי שיתחיל מן הנר השני של צד ימין וידליק לפניו ולא לאחריו וכן בכל הנרות יברך על ה[נר] החדש. אבל אם יניחם בימין המדליק יברך על הנרות הראשונות כי לעולם יש לברך לפניו ולא לאחריו והמנהג ברוב להתחיל בצד הפתח. הרה"ת: ומוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות וכתב רבי[נו] אפר ז"ל הטעם כדי להכיר שאסור להשתמש לאורה ועוד שמא יכבה הנר האחרת שמשתמשים לאורה וע"כ יכשלו להשתמש לאורה ולפי זה המנהג שמענו שיש נשים שאין עושים מלאכה בכל ח' ימים של חנוכה והבע[יר] הרתיקוה חכמינו ז"ל שהיא מביאה לידי שעמום ע"כ טוב לבטל מהם מנהגם דיש נשים רבות בטלות יום ראשון ושמיני ודי להם בזה כדין תורה בפסח וסוכות: והר"ר משה כתב בחנוכה ובאסרו חג אפי' אחר יו"ט מו[תר] בעשייר

בגדי ישע

כו'. שייך לפנים סי' ר"נ: (יט) שאין מטריחין וכו'. פי' דאסור לגרום טרחא לנכרי דהיינו שאסור לומר לו צא ועשה מלאכתך רק יאמר לו סתם צא מביתי ולא יאמר לו עשה מלאכתך וע"ז קאמר ש"מ דאם היה עושה מלאכה בביתו שיאמר לו צא ויגרשו מביתו. ס"א צא מביתך ועשה כו' וכן הוא לשון הגהות מיימוני שקאי אנכרי שאין מוציאין אותו מביתו לעשות צרכיו וקאי אמעשה דשמואל נתאכסן בבית נכרי כו' אבל בטור סי' רע"ג ובסמ"ג ד"כ ע"ב משמע דאישראל קאי וע"ש בב"י ובביאורי סמ"ג: (כ) דהא אפי' מעשה שרי וכו'. וקשה דמאי ראית הוא זה דש"ה דאפי' אם יעשה ישראל בעצמו אינו אלא איסור דרבנן כדאיתא בפ' כירה דף מ"ב ע"ב וי"ל דה"ק מאחר דשרי התם באיסור דרבנן אפי' נעשה בשביל צער ממילא ה"ה כשהנכרי עושה אין הישראל עובר אלא באיסורא דרבנן לכך מותר בשביל צער: (כא) ואם ת"ל שיש לחלק כו'. פנים סי' רמ"ז ושייך תיכף אחר סי' רמ"ו: (כב) אין מוכרין כו'. פנים סי' רמ"ם: (כג) מצאתי שמוהר"ם ז"ל אמר כו'. הג"ה זו שייך לפ' במה מדליקין סי' רס"ג: (כד) אין מפליגין כו'. פנים סי' רנ"ז: (כה) ויש בני אדם שמתקנים סעודה כו'. הוא דעת ר"ן סוף דף ק"ד: (כו) כדי להלוך את כולה נמי לא מהניא. כגון שהיא עומדת קרוב לסוף התחום מביתו וק"ל: (כז) אבל לדבר מצוה כו'. היא תוך העמוד מבפנים סי' רנ"ח: (כח) אלא לפרש כו'. עיין בפנים סי' ר"נ: (כט) וכל מה שאסרנו כו'. עי' בפנים סי' רנ"ג: (ל) ה"ג ברוב ספרים וב"ה היינו כשלא ייחד לו מקום אבל בייחד לו מקום שרי ואפי' בייחד לחוד קרוב הדבר כו'. וה"פ דבייחד לנכרי מקום היאך שהמשכון מונח שרי ואפי' בייחד לחוד ר"ל שלא ייחד לו מקום רק ייחד לו המשכון לבד אפ"ה קרוב הדבר להתיר כדתנן כו' הבעה"ב פטור אע"פ שנוטל הנכרי החפץ מידו ובודאי לא ייחד לו ידו אלא ש"מ דבייחד לו החפץ שהחפץ הוא ברשות הנכרי הוא מותר כמ"ש לעיל: (לא) דאפי' שכירות. ר"ל ק"ו דלא קני בייחד: (לב) החזיקו דבריו כו'. שייך לפנים סי' רנ"ח על מה שכתב ר"ת דסחורה חשוב דבר מצוה וע[ל] קאמר שר"י וראבי"ה החזיקו דבריו והביאו ראיה מר"פ ואלו מגלחין דקאמר התם לשוט כ"ע ל"פ כו' וע[יין] לקמן באלפס דף שפ"ז ע"ב עיין בב"י ס"ס רמ"ח שהוכיח שכמה רבוותא דלא ס"ל כר"ת: (לג) כתב ראב[י"ה] כו'. שייך לפנים סי' רפ"א והג"ה זו הביאה ריש דברי ראב"ן שקיצר הספר לעיל ולא הביאו רק ס[וף] דבריו שהם דרך ישר וטוב כו': (לד) כב"ה נהגו דתנן כו'. המשך הדברים כך הם דבכל מאי דה[וי] שצריך להיות מבע"י ב"ה מתירין עם השמש רק משנה זו דאין צולין בשר כו' דהוא סתם משנ[ה] דמשמע דאתיא נמי כב"ה זה מוקי רב אשי דמיירי בבשרא אגומרי ואסור משום שמא יחתה אבל [כאן] משום שהמלאכה נעשית בשבת ממילא היאך דאין שייך הגזירה של שמא יחתה שרי ודו"ק: (לה) הנה' ביאור הדברים דתנן כו'. ר"ל דקשה הרי ב"ה מתירין עם השמש וצריך לתרץ כדמוקי לה רב אשי כ[ו'] ומשום היתוי אסור אבל הכא משום שמא יחתה ליכא דכיון כו' וע"ש דף י"ח ע"ב אע"ג דלא מכח ה[אי] קושיא מוקי לה הכי אלא מכח דלא תקשי ממתני' אדידיה דהתיר שם דגדיא ולא שריק כו' מ"מ [...] לאו דסמך רב אשי אב"ה דמתירין עם השמש לא הוי מתיר שם כיון דמתני' סתמא אין צולין כ[ו'] קתני אלא מכח האי קושיא דלא תקשי ב"ה אמתני' צ"ל ע"כ דמתני' מיירי בבשרא אגומרי ומש"ה מת[יר] רב אשי וק"ל כן נראה ולא כב"י שכתב בסי' רנ"ד אדברי הטור הללו שאינם נכונים ולפי מה שכתב[נו] נכונים וברורים המה: (לו) ומטעם זה. ר"ל כשהוא שריק התירו כמאכל בן דרוסאי ואף אם א[ין] הגחלים קטומים ודו"ק: הדרן עלך יציאות השבת

פרק ב (א) דם נפסל וכו'. והיינו מתחלת השקיעה שאמר שנפסל משום לינה וקשה למה יה[א] נפסל והלא אינו לילה עדיין ותירץ דהיינו מדרבנן: (ג) וק"ל אני מרדכי. בפנים סי' רס"ו דאמר

ביום שני ביום שני מוסיף עליו ביום שלישי וכן בכל הימים הותיר ביום השמיני עושה לו מדורה בפני עלמו ושורפו לפי שמאחר שהוקלה למלותו אסור להשתמש בו לכך ישרפם במקומו דלכילוי עבידי מה שאין כן בעלי סוכה ונוייה דלאחר שמנת ימים מותרין דלאו לכילוי עבידי ומותר שמן שבער שבת לד"ה מותר לאחר השבת דכל הדלקת שבת להנאת עלמה לשלום בית: [דף כד ע"א] אלא שני וחמישי של תעניות ערבית ושחרית ומנחה כו' ערבית דקאמר היינו לפני תעניתו [*שהיו רגילין לומר עננו בליל כניסתו] אבל ערבית שלאחר תעניתו לא יתפלל עננו וכן איתא בתשובות הגאונים אמנם פי' הגאונים אין אנו רגילים לומר עננו לא ערבית ולא שחרית אלא מנחה שמא יאחזנו בולמוס ונמלא שקרן בתפלתו כל זה פירש"י אע"פ שבלאו הכי קבל עליו מאתמול בתפלה כדאמר [*אלהי נלור] מכל מקום גנאי הוא יותר אם אומר תפלה ארוכה כמו עננו ואחר כך יאכל אמנם שליח לבור נהג שאומר בלחש תענית שחרית משום דלא אפשר שלא יתענה אחד מן הלבור ואין אומר בלחש ולא בערבית שלפניו כמו היחידים שאין אומרין אותו והקשה ר"ת למה חשו הגאונים דחשו שמא ימלא שקרן בתפלה היאך אדם לוה תעניתו ופורע (ג) הלא ימלא שקרן בתפלתו ועוד לעיל [דף יא.] גבי רבה בר בר חנה לוזיף מר וליפרע לימא להו כבר התפללתי תפלת תענית וראבי"ה כתב דמטעם זה דלא נסירא ליה פרש"י דגמלא בירושלמי ובברייתא דיש לומר תפלת תענית (ד) בליל שבת ויומו דהיינו ג' פעמים: [שם] ואם לא אמר אין מחזירין אותו ומיהו פסק בה"ג שיש לאומרו באלהי נלור אם שכח לאומרו בשומע תפלה: [שם] והא דאמר רב גידל אמר רב לית הלכתא כוותיה מהא דר' יהושע בן לוי וכן פסק ר"ח והאלפס וכן דעת רש"י אבל ר"י פסק כרב גידל ופי' דאפילו ר' יהושע מודה דאין לריך להזכיר של שבת כיון דנביא בר"ח ליכא וכן פסק בספר התרומה וכן אנו נוהגין עכשיו [א] אדאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת כו' אבל גבי יום הכפורים שחל להיות בשבת לריך להזכיר של שבת בנעילה משום שהוא יום שנתחייב בד' תפלות דבברכה רביעית שהיא קדושת היום מזכיר של שבת ערבית שחרית ומנחה ה"ה מזכיר בנעילה קדושת היום אבל בהפטרה מתן יד לפושעים דלאחר תפלה אינו מזכיר וכן נמי בחנוכה במוספין מדכירין ליה כי היכי דמדכירין לשחרית וערבית ומנחה אבל בשבת ליכא עבודה כלל לפיכך המזכיר [של שבת ביעלה ויבא] טועה אור זרוע (ס) והגאונים פסקו בין יחיד בין לבור לריכין לומר ויכלו וברכת מגן אבות ואם שמע מגן אבות מפי החזן ילא ידי חובתו אפילו לא התפלל ערבית רוקח בסימן נ': (ו) ר' שמואל בר"ב פי' הא דנהגינן לומר עד מגן דוד והו לא משום דסמכינן אהא דאמר בתענית פ"ג מנחה דאיתא כל יומא ויומא אתי לאחלופי במנחה דעלמא גזרו בהו רבנן והכי נמי נהגו לומר עד מגן דוד משום מנחת תענית דכולי שתא ועוד לא דמי לרב אחדבוי דהתם ההפטרה דלבור [לכבוד] קדושת היום היא באה אבל ההפטרה דיום כפור אינה אלא ככל התעניות דעלמא וכמו (*שסאר) [*בשאר] תעניות אין מזכירין מעין המאורע בתפלה [*ה"ג: יום הוא שנתחייב בד' תפלות] לפיכך מזכיר (ז) ונראה נמי דאם לא הזכיר של חנוכה במוספין ושל שבת בתפלת נעילה מחזירין אותו דהא יום הוא שנתחייב בד' תפלות והוא הדין נמי בראש חודש שחל להיות בשבת אם לא הזכיר של ראש חדש בברכת המזון מחזירין אותו יום הוא שנתחייב באכילה אע"ג דאמר פרק שלשה שאכלו [ברכות דף מט.] דבחול בר"ח אין מחזירין משום דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל אבל בשבת מחזירין אותו ור"א* היה אומר דאין מחזירין אותו כדאמר הכא דאלמלא שבת אין נביא בר"ח ולהכי אין מזכירין דר"ח ה"נ אי לאו שבת אין אכילה היום והכי דטעון הזכרה מיהו אין מחזירין ובפ' שלשה שאכלו כתבתי משם רא"ש דמחזירין: [דף לד ע"ב] ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה וכו' פירש רא"ש בש"י משתשקע החמה דרבי יהודה ור' נחמיה (ח) משמתחלת לשקוע משטוה מעט ומכירין העולם שרולה ליכנס בעובי הרקיע דהיינו מעט קודם שקיעת החמה ולשון משתשקע משמע שקדמה אותה הקדמה נקראת בין השמשות ושיעורה לרבה תלתא רבעי מיל ולרב יוסף תרי תילתי מיל והוא קודם שקיעת החמה (ט) אבל שקיעת החמה מהלך ה' מילין קודם לאת הכוכבים והוא לילה גמור מדאורייתא (ראיה מפרק מי שהיה טמא) שלשה רבעי מילין הן ט"ו מאות אמה רוקח (י) וראיה מפרק מי שהיה טמא [פסחים דף לג:] אמר רבה בר בר חנה כמה מהלך אדם בינוני ליום עשרה פרסאות מעלות השחר ועד הנץ החמה *ארבע מילין משקיעת החמה ועד לאת הככבים ה' מילין פי' משקיעת החמה שמתחלת לשקוע שנכנסת בעובי הרקיע וכשהחמה נכנסת מלמטה שמתחלת לעלות הכוכבים נכנסין [ב]למעלה ומתחילין לירד נמרה חמה עלייתה שעברה עביו של רקיע גמרו ככבים ירידתן שעברו עביו של רקיע ונראה כולן ובאותה עליית החמה וירידת הכוכבים מהלך ה' מילין ואותן ה' מילין הוי לילה גמורה (יא) מדאורייתא שהרי דם זבחים נפסלת בשקיעת חמה הכי איתא פרק איזהו מקומן [זבחים דף נו.] ולפי זה לריך למהר מאד כניסת שבת אבל מה שפר"ת דשקיעת חמה [א] קודמת למשתשקע [ג] ופי' בין השמשות הוא קודם הראות הכוכבים החולה לרבה כדאית ליה ולרב יוסף כדאית ליה [*א"ל כל כך] לא נראה לרא"ש דלשון משתשקע החמה משמע הקדמה כדאמרינן בהשוכר את הפועלים [פ"ח] או הכי [ג]משיפסיקו עד שיפסיקו מיבעי ליה. עי' בהל' תפילין: [דף לה ע"ב] כוכב אחד יום פירש רא"ש אם תראה כוכב אחד עדיין לא התחילו הכוכבים ליכנס בעובי הרקיע לרדת ואל תחוש ואל תדאג (*בכוכבים) [*בכוכב א'] שתראה כי גם פעמים רבות [בחלי יום] כוכב אחד נראה אם תראה שנים בין השמשות יש לך לחוש שנכנס שיעור חמשה מילין שכבר התחילו הכוכבים ליכנס בעובי הרקיע מבפנים ולרדת שלשה לילה אם תראה שלשה ודאי התחילו הכוכבים כולם ליכנס ולרדת ולמשול בלילה. [שם] במתא חזו תרנגולים לפי' רא"ש [ניחא] דזמן התרנגולין מבעוד יום אבל לר"ת דפי' תלתא רבעי מילין קודם שיראו הכוכבים אז הופלג זמן שמשא ארישא דדיקלא וסימן התרנגולין מזה [ג]: [*תענית כ"ח והרי"ף הביאו כאן] תנא [בהלכ] יחיד לא יתחיל פי' ר"ת יחיד לא יתחיל בברכה ואם טעה והתחיל בברכה גומר [ואע"ג] דבדיעבד משמע כיון דנהוג נהוג שכן אנו לריכין לפרש לדברי שאר רבותינו שמפרשים יחיד לא יתחיל לקרות והנה נהגו אפילו יחיד לקרות לכתחלה הלכך בברכה נמי לא שנא (יב) וכן פסק ראבי"ה ביחיד כו': [דף כה ע"ב] סדין בלילית ב"ש פוטרין פר"ת פוטרים אוסרים משום כלאים אם הטיל בו לילית שאינו מינו ומשמע במנחות דהלכה כב"ש ור"י פי' סדין ב"ש פוטרין לגמרי אפי' ממינו ומש"ה נקט פוטרין גזירה במינו אטו שלא במינו ושאינו מינו גזרינן שמא יקרע או משום כסות לילה ובהלכות לילית אפרש בע"ה:

[*כירה] פרק שלישי

כירה שהסיקוה וכו': [דף לו ע"ב] א נותנין עליה תבשיל נראה דמתניתין לא מיירי (א) בתבשיל חי דלא בשיל לגמרי דהא אמרינן בפ"ק האי קידרא חייתא שפיר דמי אלא מיירי בתבשיל כמאכל בן דרוסאי [ד]מדקאמר בגמ' [האי] לא יתן לא יחזיר אם לא גרף ולא קטם אבל משהה כחנניה דאמר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו בו וגם לא מיירי דוקא בתבשיל שבישל כמאכל בן דרוסאי אלא מיירי אפילו בתבשיל שבישל כל לרכו מדפריך תלמודא [דף לז.] מדר' מאיר [אדרבי מאיר] דאמר משהין חמין ולא תבשיל ובברייתא קאמר רבי מאיר חמין שהוחמו כל לרכן ותבשיל שבישל [כל לרכו] בין בשוגג בין במזיד יאכל ומשני הא לכתחלה הא בדיעבד ולא משני (*הא) ר' מאיר דאסר [*מיירי] בתבשיל שלא בישל כל לרכו אלא ודאי כל תבשיל הנזכר סתם בכ"מ מיירי בכל ענין בין בשיל [*כל לרכו] בין לא בשיל אלא כמאכל בן דרוסאי סה"ת [ותוס']. אבל בשמעתין משמע כדברי האלפס דס"ל דמתני' לא מיירי בבשיל כל לרכו וכן פי' ה"ר יוסף ברבי משה דמתניתין מיירי דלא בישל [אלא] כמאכל בן דרוסאי: לא יתן עד שיגרוף משמע אפילו מע"ש מדלא קאמר אלא אם כן גרוף אבל עד שיגרוף משמע בשעה שיכול לגרוף *והא דאמר רב ששת אמר ר' יוחנן דמתניתין להחזיר תנן [שם ע"ב] לית הלכתא אבל רש"י ור"ת פסקו הלכתא כוותיה דמתניתין להחזיר תנן אבל להשהות משהין כחנניה ואם תאמר הואיל ומתני' להחזיר תנן ואפילו מערב שבת אסור להחזיר כדפרישית לעיל איזהו שיעור שיהא אסור להחזיר ויש לומר אילו היתה הקדירה לוננת ולא היתה יכולה להתחמם מבעוד יום אסור להחזיר על הכירה או על הפטפוט עד שיגרוף הגחלים או עד שיתן אפר על גבי הגחלים כתב רבינו אבי"ה משם רבינו שמואל דהלכתא כחנניה (ב) ואין חילוק בין השהה להטמנה וחנניה לא בא למעט אלא בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי אבל חי כ"ש דשרי כדאמרינן בפרק קמא האי קידרא חייתא כו' ואם ירלה מקום במכילתין [דאסור] ההוא דלא כחנניה: [ה]אבל דבר שהוא מלטמק ויפה לו כו' אבל ר"ח ורבינו אבי"ה פסקו מלטמק ויפה לו שרי וכן סה"ת: מכלל דעל גבי קרקע אף על פי שדעתו כו' והתוס' וס"ת פסקו דאפילו הניח על גבי הקרקע מותר להחזיר: [דף לח ע"א] ואי שכח ושהה ע"ג כירה כו' אסור שמא יערים אבל מבשל בשבת בשוגג שרי דליכא לאיערומי והיכא דבשיל כל לרכו אע"ג דאסור להטמין ברמץ המוסיף הבל מ"מ אם שכח שוגג והטמין בדבר המוסיף הבל שרי לאכול או מלא גחלים לוחשות ובוערות סביב הקדירה ותחתיה מותר בדיעבד לאכול והא דאמר רב חסדא [דף לט.] ממעשה שעשו אנשי טבריא (ג) סמוך לקדירה (*אסיר) [*שאסור] להטמין בדבר המוסיף הבל והתם אסרו לשתות מים שהוחמו בשבת התם כל עיקר היתה בדבר המוסיף הבל בחמי טבריא אבל מלא בשוגג גחלים מועטים או תחתיה ועיקר הטמנה היתה בדשן או בכר וכסת או דבר אחר של היתר התם מותר לאכול התבשיל אי נמי התם במזיד. ובחופה רגילין ליתן היורה מלאה תבשיל על הפטפוט מע"ש ולכסותה בגשרים ויש אש תחתיה ולהשהות שם עד למחר ביום השבת [ו]אם היורה מתקררת [ג] ועבדים נכרים מחממין אש תחתיה ואם רלויה שיאכל בלא חימום כמאכל בן דרוסאי אין קפידא במה שחיממוה נכרי בשבת ומותר וכן מנהג בחופות: (ד) רבינו משולם לא היה מברך על הדלקה

הגהות מהר"י והרה"ש א] דנזכר שם בפ' איזהו מקומן : ב] דנזכר הכא : ג] ועיין לקמן סי' ק"א שכתב שירא' לקנן לנכרי ע"ש באו בדנפשיה קטרת :

הגהות ממ"י א כהא : ב מלמעלה כצ"ל : ג מפיפקסו כצ"ל וכן לקמן : ד ומדקאמר כצ"ל : ה נ"ב לשון רי"ף : ו נ"ל ואם :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ושאלת אם חל ר"ח בשבת מהו להזכיר של שבת ביעלה ויבא מי הוי כיום שנתחייב בד' תפלות להזכיר בכל מקום שיזכיר ר"ח או לא נ"ל שאין מזכירין שהרי אם אין ר"ח אין הזכרת שבת בברכה בעבודה והרי הוא כמזכיר בנביא בשבת שחל בו ר"ח דאמר רב גידל כו': [ב] ולפי' הרא"ש אע"פ דלאת הככבים דידיה נראה לנו יום גדול מיהו גזירת הכתוב להקראת לילה כדכתיב בעזרא ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד לאת הכוכבים:

שלטי הגבורים

נעשית מלאכה. ארה"ח: חוץ מפך אחד שהיה מונח כו' י"א שהיה מונח בתוך שידה קבועה בכותל שלא היו יכולים האויבים להסיטה והיה פתחה סגור וחתום בחותמו של כה"ג ובסגירת הפתח בחותם הכירו שלא נגעו בפך וי"א שזה היה קודם שגזרו עליהם ולא היה בו שמן להדליק רק לילה א' ונעשה הנס אליהם והדליקו ממנה ח' ימים עד שהובא השמן ממקום שהיו כותשים שם הזיתים שהיה רחוק דרך ד' ימים נמלא בין ההליכה וההבאה ח' ימים ומפני זה הסכימו כל החכמים שבאותו דור לעשותם בכל שנה ימי שמחה והלל כו' וא"ת והלא הנס לא היה אלא ז' ימים בלבד נוכל להרץ כיון שלא היה השמן כלה ביום ראשון אותו היום היה בו נס שביום ראשון היה לו לכלות ולא כלה ואית דאמרי לפי שאז חנכו הבית מעבודה שבטלו אנטיוכוס והרב בעל העתים כתב ט"ה למה ח' ימים לפי שבטלו מהם מלות מילה שהיא לח' לפיכך קבעו ח' ימים ועוד כתב למה אין עושין ט' ימים מספק כמו בחג הסוכות והטעם לפי שחנוכה מדבריהם לא החמירו כ"כ. ארח"ה: בעל הנסים יש קכ"ד תיבות כמנין יוחנן וי"א קכ"ה כמנין כהנים עם תחימה כשם שעשית להם נס כו' וכן יש קכ"ד תיבות מתפלה למשה עד ויהי נועם שאמר משה על מלאכת המשכן כשרלה להקימו בכסליו אמר לו הקב"ה שמחה אחרת של כהנים תהיה בכסליו ולא גרסי' בו חשמונאי ובניו כי יוחנן הוא חשמונאי כמו שאומר בספר יוסיפון וי"א הרשעה בתיר"ק והביאוס לזה מה שמלאו בזכריה זאת הרשעה היוצאת פי' בעלת הרשע וכן מלכות אנטיוכוס בעלת הרשע כי מלת רשעה שם דבר כמו כי בערה כאש רשעה אבל יותר נכון לקרות הרשעה בחט"ף דרך הפסוק ביחזקאל מדרכו הרשעה והיא שם התואר. וי"א לשכחם מתורתך ולהעבירם מחקי רלונך ואין אותם הממי"ן כדקדוק והקריאה הנכונה לשכחם תורתך ולהעבירם חקי רלונך. ארה"ח: ורבים שואלים מה נשתנה שאומרים זדים ביד עוסקי תורתך ולא אמר דבר והפכו כמו שאומר בכל האחרים ומתרלים דרך הפסוק לקח זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי: כתב הרב בעל העתים ז"ל שאין נכון לומר כשם שעשית כו' לפי שאמרו ז"ל לא ישאל אדם לרכיו כו' אמנם כך הוא הנוסחא ברוב התפלות הישנות וכן בנוסח הרמב"ם ז"ל וכן כתוב במס' סופרים וכ"כ הר"ר אשר הלכך דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד. עכ"ל ארה"ח: נחשת נוטריקון נר חנוכה שמש תדליק. ברוב הספרים חנוכה אל בפ' מקץ וסימנך מקץ שנתים נוטריקון שמאל נר תדליק ימין מזוזה. סימן כל הנרות עם השמשים מ"ד וסימנך נחמד למראה פי' נר חנוכה מ"ד וי"א וגל"ה על ראשה בגימטריא מ"ד. ואני יו"ט הכותב קבלתי סימן אחר בפ' ויהי מקץ וטבוח טבח והכ"ן הא' מטבח והתיבה מן והכ"ן הם אותיות חנוכה וסמך לסעודות שעושים בחנוכה ואותיות וטבוח טבח בגימטריא מ"ד כמו הנרות: א שאלה בתבשיל שהגיע למב"ד מהו ליתנו לכתחלה משתשכה בתנור. תשובה בין על ידו בין ע"י נכרים אסור אע"פ שהתנור גרוף וקטום ולא התירו אלא במשהה לבד וכדברי קלת מגדולי ישראל והרמב"ם ז"ל מכללם אפי' בשהוי בתנור אפי' גרוף וקטום אסור ואפי' נתבשל כל לרכו מלטמק ויפה לו והתבשילין שאדם נותן בתנור מע"ש לאכלם בשבת מלטמק ויפה לו הוא ולהלטמק נותנין אותו בתנור וא"כ ליתנו בתוך התנור לכתחלה לעולם אסור לד"ה:

בגדי ישע

(ג) הלא ימצא. ר"ל כי בזמן רז"ל היו מתפללין עננו בערבית שלפני התענית: (ד) בליל שבת ויומו. ר"ל כמו שאנו אומרים מעניינו של שבת בג' תפלות כן אומרים מעניינו של תענית בג' תפלות וכ"כ לקמן הרי"ף והר"ן דף רס"ח ע"א דלכן הביאו זה הירושלמי: (ה) והגאונים פסקו. שייך לסי' רפ"ד על מה שכתב ורבנן הוא דתקון כו': (ו) ור"ש בן ר"ב כו'. שייך לסי' רס"ד על פסק דרבינו יואל הלוי כו': (ז) ונראה נמי וכו'. תימה לי דהא אמרי' בש"ס ימים שאין בהן (עצמן) קרבן מוסף אם לא הזכיר אינו חוזר אפי' בשחרית א"כ למה יחזיר אם לא הזכיר במוסף דבשלמא אם היה חוזר בשאר תפלות אז היינו אומרים דגם במוסף יחזור מאחר שהוא יום שנתחייב כו' אע"פ שאין המוסף בשבילו אבל עתה דאינו חוזר בשאר תפלות א"כ למה יחזור במוסף וי"ל דביום חנוכה שיש בו קרבן מוסף כגון שבת או ר"ח של חנוכה אותו היום דינו כמו ימים שיש בהן קרבן מוסף מאחר שיום הוא שנתחייב כו' וחוזר בכל התפלות אם לא הזכיר מעין המאורע של חנוכה עוד נ"ל לומר יכולין להחזיר אותו ואינו נחשב לתפלת שוא כמ"ש התוס' ס"פ תפלת השחר והאשר"י והסמ"ג שר"י ראה ר"ת שהיה חוזר אף בדבר שאמרו חכמים אין מחזירין ואפשר דטעמו הוא דפי' מ"ש אין מחזירין שר"ל אין מחויב לחזור אבל אם ירצה לחזור הרשות בידו וע"ל בדף נ"א ע"ב כן בנידון זה בעל הנסים במוסף של שבת מאחר שהוא יום שנתחייב בד' תפלות הרי הוא כעל נסים של שחרית שאם רוצה להחזיר הרשות בידו עוד נ"ל לומר דאזיל אליביה דנפשיה ראבי"ה שכתב לעיל דף ק ע"א ריש ע"א דאם לא הזכיר של חנוכה בבהמ"ז שהוא חוזר אע"ג דהזכרתו רשות מ"מ כיון דנהג שויה עליה חובה והוזר א"כ מכ"ש בתפלה מאחר דשויה עליה חובה דחוזר וקאמר הכא דה"ה במוסף של הנוכה מאחר שהוא יום שנתחייב בד' תפלות והא דכתב אח"כ ור"א אומר אין מחזירין א"ל דהג"ה זו וראבי"ה שוים בזה דבשחרית חוזר רק פליגי במוסף אם יהיה דינו כשחרית או לא ולראבי"ה לא מסתברא ליה לומר כאן יום הוא שנתחייב כו' מאחר דגם בשחרית מדיני דש"ס אינו חוזר ודו"ק: (ח) משמתחלת כו'. ר"ל קודם שנכנסת לעובי הרקיע: (ט) אבל שקיעת החמה. דהיינו מזמן שנכנסה לעובי הרקיע עד שעבר עביו הוא ה' מילין: (י) וראיה מפ' מי שהיה כו'. בעל הגה"ה זו מסמן דברי רוקח שאמר וראיה מפ' מי שהיה טמא ומפרש דבריו דאמר רבה כו': (יא) מדאורייתא. הג"ה זו פליגי אהג"ה דר"פ: (יב) וכן פסק ראבי"ה דיחיד כו'. בפנים סי' רפ"ו:

הדרן עלך במה מדליקין

פרק ג (א) בתבשיל חי כו'. וא"ת למה אמר דמתני' לא מיירי בתבשיל חי מדאמר פ"ק דשרי אדרבה לימא מש"ה מיירי מתני' בחייתא דהא מתני' נמי מתיר אפי' בשיל כמב"ד כדמפרש ואזיל וי"ל דלכך אמר דמתני' לא מיירי בחייתא דאילו מיירי בחייתא הוי משמע הא בשיל כמב"ד אסור וזה אינו כדמפרש ואזיל לכן ודאי איירי מתני' בבשיל כמב"ד דשרי וכ"ש קדרה חייתא כדאמר ג"כ בסמוך ומיהו קשה לפ"ז מה מקשה מהא דאמרי' בפ"ק האי קדרה כו' הא לא קשה מידי לכך נראה לומר הא דקאמר בפ"ק דקדרה חייתא ש"ד מיירי אפי' באינה גרופה וקטומה דשייך חיתוי בגחלים מ"מ לא חיישי' להכי כיון דבודאי צורך מחר הוא כדאמר בש"ס דף י"ח בפ"ק ומתני' דהכא אינה מתרת אלא בגרופה וקטומה למ"ד מתני' להחזיר תנן דלא שייך היתוי כדפירש"י הכא במתני' ולכן דייק הכא שפיר ודו"ק: (ב) ואין חילוק כו'. פי' בין השהה לצורך הלילה או הטמינה לצורך מחר דשרי או ר"ל הו"א בהטמנה דמגלת דעתיה שמקפיד אחימום לאסור טפי לצורך הלילה: (ג) סמוך לקדרה כו'. ל' סמך וראיה: (ד) לא היה מברך.

נר בשבת משום דאמרינן פרק התכלת [מנחות דף מב:] כל מצוה שאין עשייתה גמר מצותה אין מברכין עליה ונר בשבת אין עשייתה גמר מצותה אלא בשעת אכילה כדאמרינן בערבי פסחים [דף קח.] ור"י אומר שיש לברך כדאמרינן לעיל דהדלקת נר בשבת חובה ולא קשיא מפרק התכלת דנר הדלקתה היא גמר מצותה שרואה בה לשמש בה בבית ולישא הכלים על השולחן: שאל הר"י א] לראב"ן הא דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר ע"ש עם חשיכה הדליקו את הנר תימה הלא מוסיפין מחול על הקדש ותירץ דההוא עם חשיכה היינו סמוך לשקיעת החמה ומשקיעת החמה עד צאת הכוכבים היא שעה ואותה מוסיפין דתנו רבנן [לעיל לד:] בין השמשות ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה עד צאת הכוכבים וספק חשיכה ספק אינו (ה) *חשיכה דמתני' [*פי' דקתני דאין מדליקין] היינו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה ועם חשיכה דקתני שמדליקין בו את הנר היינו עם שקיעת החמה [*פי' סמוך לשקיעת החמה] כדאמר רבא לשמעיה אי איכא שימשא בריש דיקלא אדליק לשרגא: *הלכתא (ו) כר' יהודה דאמר המבשל כו' ומיהו ר"ת פסק כר"מ דמבשל בשוגג שרי דסתם מתני' [*לשון רי"ף ופלוגתא דר' יהודה ור"י הסנדלר בפ' מרובה דע"א ובתוס' פ"א דף ל"ד ובחולין פ"א דף ט"ו ופ' הניזקין דף נג]: כוותיה במסכת תרומות ובפ"ק דחולין [*דף טו] [רב] כי הוה מורי לתלמידיו מורי להו כר' מאיר: לשון מור"ם ז"ל בהלכות הטמנה קדרה חייתא אי [נמי] בשיל כמאכל בן דרוסאי דהיינו שליש מותר להשהות ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה אאפילו לא בשיל כמאכל בן דרוסאי אי שדיא ביה גרמא חייא שפיר דמי וטעמא הוי כיון דחי הוא לא יועיל שום חיתוי לאוכלו הלילה ולצורך מחר לא בעי חיתוי כי יתבשל בטוב בלא חיתוי אמנם ג] לכך ליסנא בשכ' (*בתוספתא) [*בתוספות] בריש פרק כירה אסור להשהות על גבי כירה והא דשרינן הכא היינו בתנור ולקמן בהלכות השהייה כתבתי. בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי אסור להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ואם השהה לא שנא שוגג ולא שנא מזיד לא יאכל כדאיתא בפרק כירה [*דף לח] שכח קדירה על גבי כירה מבעוד יום ובישלה בשבת מהו ומפרש דאפילו לחנניה מיבעי ליה וכגון דקודם חשיכה לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי ופשט רב נחמן לאיסורא בין בשוגג בין במזיד והלכתא כוותיה: פר"ת דהלכתא כאיכא דאמרי [*פ"ק דף יח] וכרב אסי בין ברתא בין גדיא בין לא שריק שפיר דמי ובגלי כמו כן כמ"ש בה"ג וכגון שלת התנור (ז) מוגף סוף דבר בין חי בין בשיל בין לא בשיל מותר דכיון שהוא בתנור אצל הגחלים ולא בעי חיתוי ולהכי לא חיישינן דילמא מחתי ולא חיישינן נמי דילמא [ישכח ויחתה] כיון דפי התנור מוגף ולא דמי להיכא דמונח בקדירה דחיישינן באונין של פשתן דילמא מחתי אי לאו משום דקשא להו [זיקא] ולא מגלי להו וכן בקדירה דבשיל ולא בשיל דאסרי' לעיל (*דהא) [*דהתם] כיון (*דקדרה) [*דהקדרה] מפסקת בין הגחלים (*ומה) [*למה] שבתוכו בעי חיתוי ולהכי חיים מתניתין ואפילו בתנור מוגף [א] [אבל בגלי שאין דבר מפסיק בין הגחלים לא חיישינן והא דאין] נותנין פת בתנור אפילו מוגף אלא כדי שיקרמו פניה ובתנור מוגף איירי דאי מגולה א"כ מאי פריך גבי פסח טעמא דבני חבורה זריזין כו' לימא דתנור גבי פסח מיירי במגולה אלא ש"מ דסתם תנור מיירי במוגף וטעמא הוי משום דפת בעי חיתוי טפי מבשר אי נמי הה"ל כבשרא דגדיא דלא מנתח דלא קשי ליה זיקא כולי האי וחיישינן דילמא פתח התנור לחתויי וצריך עיון אם הטלאים שלנו אפילו כשלוין אותם שלימות אי מיקרי מינתח כיון דלא הוי דומיא דפסח ראשו על כרעיו ונראה לומר דשלנו לא מיקרי מנתח כיון דחלל הגוף שלם ולא שליט ביה זיקא כולי האי בפנים מחמת שהצלעות סביב מגינות עליו: הילך הלכות השהייה ממהר"ם (ח) פסק ר"ת ורש"י כל שהוא כמאכל בן דרוסאי דמותר לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ואפי' מצטמק ויפה לו כרב ששת אמר ר' יוחנן בר"פ כירה אע"ג דפליגי עליה שאר אמוראי הלכתא כוותיה דרב ששת באיסורי כמו שפסקו הגאונים ועוד דרבא דהוא בתרא סבירא ליה כוותיה ואמרינן תרוייהו תניינהו ורבינא ורב עוקבא ממישן ורב נחמן בר יצחק דהוא מארי דעובדא שרו: [שם] (ט) שכח קדרה על גבי כירה שלא בישלה כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום ובישלה בשבת מסיק רב נחמן ברבי יצחק דאסור אע"ג דשכח הוא עוד פר"י דשכח קדרה בשבת ובישלה מיירי אפילו בקדרה חייתא ומסיק דאסור ואע"ג דלעיל בפ"ק [דף יח:] אמר האי קדרה חייתא שרי לאנוחי בתנור ע"ש עם חשיכה ה"מ בתנור דהתם ודאי ליכא למיחש שמא יחתה דלצורך הלילה לא מהני חיתוי ולצורך מחר לא בעי חיתוי כי נתבשל בטוב בלא חיתוי כיון דהתנור מוגף ולא שליט ביה אוירא אבל גבי כירה דשליט ביה [אוירא] אסור דילמא יחתה לצורך מחר וצ"ל הא דאסרינן בשכח קדרה ובישלה בשבת ה"מ לדידיה אבל לאחריני שרי אפילו בו ביום דמן הדין היה לנו להתיר בשכח אפילו לדידיה כמו המבשל בשבת בשוגג דקיימא לן כר' מאיר כדאמרינן [חולין דף טו.] כי אורי רב לתלמידיו אורי להו כרבי מאיר והא דאסרינן בשכח משום גזירה כדאמרינן משרבו עושי מזיד ואמרי שכוחין אנחנו חזרו וקנסו אף על השוכח וכיון דאסרינן ליה לדידיה אף על גב דשרי לאחרינא הו ליכא למיחש דילמא יניחו במזיד ויאמרו שכוחים אנו דאין אדם חוטא ולא לו: [שם] עבר ושהה מאי רבו [*בו] פתרונים ר"י פי' אחד בשוגג ואחד במזיד (י) (ואני פי' פירוש אחר) [*ועוד פי' פירוש אחר] דמיבעיא ליה לר' יהודה עבר ושהה חמין שלא הוחמו כל צרכן במזיד כשאין גרופה וקטומה מאי מי אמרינן הא דשרינן לעיל חמין שהוחמו כל צרכן כשאין גרופה דוקא קאמר הוחמו כל צרכן או דילמא אפילו לא הוחמו כל צרכן והא דנקט הוחמו כל צרכן משום ר"מ כלומר בחמין שהוחמו כל צרכן מודינא לך או אדרבה בהא שריא טפי ממך אלא שלא תם להאריך אבל בתבשיל פליגנא עלך דמחמיר [אני] טפי ממך א"כ איכא למימר דנקט הוחמו כל צרכן משום דבעי למימר אבל תבשיל שנתבשל כל צרכו א"כ י"ל הא דנקט הוחמו משום דיוקא דאפילו הוחמו כל צרכן דיעבד אין לכתחלה לא כדאמר רב יהודה בברייתא דעל גגבי שאינה גרופה וקטומה אין משהין לכתחלה ולא כלום:

[דף לט ע"א] גזירה שמא יזיז עפר ממקומו ובתלמוד מסיק דבעפר תיחוח אין לגזור משום שמא יזיז עפר והקשה ר"י בעפר תיחוח נמי ליתסר לפי שמטלטל העפר י"ל דאפילו טלטול מן הצד ליכא שאינו מטלטלו אלא טוען הביצה עליו ונכנסת וא"ת מ"ש מגיזי צמר [דף מט.] דאינו יכול להחזיר הקדרה בתוכו היכא דנתקלקלה הגומא וי"ל התם כשהוא משים הקדרה על הגיזה כל שעה היא נכנסת תחת הקדרה אם לא ילדד הקדרה לדוחפו אילך ואילך הלכך טלטול גמור הוא אבל הכא א"ל לצדד הביצה אלא להדיא טוענה על העפר ומעצמו מתפזר העפר אילך ואילך: [דף מב ע"א] אבל באמבטי חמין לתוך צונן אין [צונן] לתוך חמין לא כתב ראבי"ה דוקא בעודו מונח במקומו ע"ג האש אבל אם סלקן מן האש אפי' צונן לתוך חמין שרי וקרוב [*בעיני] הדבר שלא חילק התלמוד לגבי מיחם אלא כשנותן מים לתוכו מיד עם סילוקו מן האש אבל אם הניחו לעמוד כדי להפיג את רתיחתו הוה ליה ככלי שני וכל כלי שני הפשרה מיקרי והלשון מוכיח דקתני האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין: [שם] מכבין גחלת של מתכת כו' עיין בפ"ק דבילה: [שם] מערה אדם קיתון וכו' ובין צונן לתוך חמין כתב ראבי"ה ופסק ר"ת ושאר הגאונים דכי שרינן מערה הני מילי בכוס דכלי שני אינו מבשל והפשרן לא זהו בישולן אבל לא בכלי ראשון וכן אם שאב בספל מתוך אמבטי אסור לערות צונן לתוך חמין דדמי להטמנה ותו דבמקום שראוי לבשל הפשרו זהו בישולו וכל כלי שני אפילו יד סולדת בו (*לא אמרינן הפשרו זהו בישולו) [*שרי ולא גזרינן] דלא אתי למיטעי שבישול כזה אינו אלא דמדרבנן (יא) וכן פסק בספר הרוקח (יב) והתוס' פירשו מדי חין אותו בחמין היינו בכלי שני דאילו כלי ראשון מבשל אפילו ע"י עירוי לקמן לפר"ת ואפילו בכלי שני דוקא מדיחין אבל לא שורין ואע"ג (*דהתם איכא) [*דתנן לקמן אבל נותנין לתוך הקערה או לתוך התמחוי והתם איכא] שרייה יש לומר דתבלין לא הוי אלא למתק הקדרה ולא דמי כל כך למבשל והיכא דבא בחמין בכלי ראשון איכא לספוקי אי שורין אותו בחמין היינו בכלי שני או אפילו בכלי ראשון: [שם] ראו שאין הדבר עומד התירו להן חמי טבריא וכתב ראבי"ה מיהו טוב להמנע שהרי לא התירו אלא מפני שראו שאין הדבר עומד: [שם] לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן פי' בספר התרומה מדקתני כדי שתפיג צינתן ולא קתני כדי שיפשרו משמע כנגד המדורה או בכלי ראשון אסור להפשיר אלא אם כן מרחוק שאינו יכול לבא לידי בישול דהיינו יד סולדת אבל כדי שתפיג צינתן מותר אפילו בקרוב למדורה כיון שאין דעתו לשהות שם הכלי כי אם זמן מועט להעביר הצינה: [שם] ה(ובלבד שלא ישתטף בצונן) *ש"מ הפשירן לא זהו בישולן כן גירסת האלפסי ור"ת וה"פ מדשרי בכלי שני ש"מ הפשירן לא זהו בישולן אבל רש"י גרס דהפשירו זהו בישולו פירש מדאסר בכלי ראשון להפשיר: [דף מא] אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשיר והא דמסקינן פרק במה טומנין דמותר להטמין את הצונן בשבת התם הכי פי' מותר להטמין את הצונן בימות החמה כדי שלא יחמו ולא גזרי' משום הטמנה: [דף מב] ובכרמלית אפילו טובא *וכן הלכתא וכתב ראבי"ה ושמעינן מינה דה"ה כל מידי דיש לחוש (*להזזה) [*להזיקה] וכ"ש אם לצורך מקומו שמותר לטלטל אפילו למאן דאית ליה מוקצה: [*קאי על הא דלעיל עבר ושהה כו']. ג] עוד פירש פירוש אחר דמבעיא ליה לר"מ בתבשיל שלא נתבשל אלא כמאכל בן דרוסאי ע"ג כירה גרופה וקטומה דשמעינן לר"מ דאסר לעיל לכתחלה מיבעי ליה הכא היכא דשהה במזיד דיעבד מאי ואין להאריך כאן בפי' הסוגיא שאחר כן היכי פשט בתר הכי אמנם לפי דרכנו למדנו מכאן כיון דלא איפשטא ליה דכל היכי דעבר אדרבנן בין בהשהה בין בחזרה בין בהטמנה דאסור לאוכלו אי לאו דאיתמר בהדיא דשרי כגון ר"מ דשרי בחמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה ולר' יהודה בחמין דתני בהדיא דשרו דיעבד אבל כל היכא דלא איתמר בהדיא לא איסור ולא היתר נראה דאסור אפילו דיעבד ולא מיבעיא במזיד אלא אפילו בשוגג ד] לפירוש ר"י דמפרש עבר ושהה בשוגג וזה הפי' עשה עיקר והשהה מיקרי שמניח את הקדרה כל כך מבעוד יום שאפילו אם היתה צוננת היתה יכולה להרתיח קודם בין השמשות אבל חזרה היינו שמניח את הקדרה ע"ג כירה סמוך לחשיכה שלא היה סיפק ביום כדי להרתיח אם היתה צוננת וזה ודאי אסור להניח או להחזיר ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה כל כך בסמוך לחשיכה שלא היה יכול להרתיח ביום או קודם ברכו שהוא זמן קבלת שבת אבל ע"ג גרוף וקטום מותר אע"פ שהכירה היא חמה מותר להניח שם לכתחלה סמוך לחשיכה והיכא דהיתה כבר על הכירה והסירה משם ותפס הקדירה בידו שלא הניחה על גבי קרקע שרי להחזירה אפלו בשבת כבית הלל דשרו להחזיר אפילו בשבת מיהו היא גופא צ"ע אם מותר להניח הקדרה לכתחלה ע"ג גרופה וקטומה סמוך לחשיכה דדילמא לא שרינן אפילו מבעוד יום אלא להחזיר אבל להניח לכתחלה לא ולשון חזרה משמע הכי שכבר היתה שם ורוצה להחזירה ועוד מבעוד יום דומיא דשבת ובשבת אסור להניחה ע"ג מיחם לכתחלה אלא להחזיר לאותו מיחם עצמו שהוסרה משם תדע דאפילו פינה ממיחם למיחם מיבעיא לן ומסיק בתיקו ואסור ואע"ג דגבי הטמנה דחמירא מינה אמרינן לקמן ס"פ במה טומנין [דף נא.] דפינה (יג) ממיחם למיחם מותר שאני התם דטעמא דהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל הוא משום שמא ירתיח הלכך כי עירה ממיחם למיחם מוכח שאינו חפץ להרתיח וליכא למיחש דהשתא אוקורי מיקר ליה ארתוחי מרתח ליה אבל הכא לענין [*השהה] כשנותנין לכירה שהסיקוה בגפת ובעצים והיא חמה ביותר בשעה שהוא משים עליה לא שייך למימר הכי הלכך איכא למיסר אפילו בכה"ג כדפרישית ולסמוך לכתחלה אלא האם תבשיל שכבר נתבשל אפי' סמוך לחשיכה שאילו היה צונן אין שהות להרתיחו עד שתחשכה שרי דאיבעי להו מהו שיסמוך ורבו בו פתרונים והמחמיר שבכולן דלרבנן דחנניה קא מיבעיא ליה ומיבעיא בין לשהות בין ליתן לכתחלה ואין להאריך כאן ובלקוטי מפורש וקא פשיט כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אא"כ גרופה וקטומה אלמא דשרי ליה לסמוך אפילו כשאינה גרופה לרבנן ומדרבנן דאסרו לשהות עליה שרו לסמוך כ"ש לחנניה דמיקל לשהות עליה ואסר ליתן או להחזיר עליה

הגהות מהר"י והרה"ש א] הר"ר אפרים : ב] ס"א לאד כו' בתוס' כו' : ג] זה שייך לעיל קודם גזירה שמא יזיז עפר כו' : ד] זה הפי' ליתא קמן במרדכי :

הגהות ממ"י א נ"ל ואפי' : ב נ"ל לאד ליטנא שכתבו בתוס' : ג כירה : ד קאי לעיל אפנים שפירש מדיחו בכלי ראשון : ה תא"מ :

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] אבל בגלי שאין דבר מפסיק בין הגחלים לא חיישי' כדפי' ודוקא דמינתא דקשי ליה זיקא קצת אבל שלם דומיא דפסח אסור ולא התירו אלא כפסח לצלותו בתנור עם חשיכה משום דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי אבל אם נצלה כבר כמב"ד אז מותר להשהותו אצל הגחלים בין בתנור מוגף בין כפתוח בין מבחוץ אצל הכירה : בשרא אגומרי פי' בתנור מגולה שאין פיו מוגף או אצל כירה סמוך לגחלים : בשר חי בין בשיל ולא בשיל כמב"ד אסור אע"ג דשרינן לעיל קידרא חייתא הני מילי כשמונח בקדרה כיון שהקדרה מפסקת בין מה שבתוכה לגחלים לא יועיל חיתוי שיכול לאוכלו הלילה ולצורך מחר נמי לא בעי חיתוי ולהכי מותר להשהותה אבל בשר חי שאצל הגחלים ומועיל לו חיתוי כל דהוא אפי' לצורך הלילה ולהכי חיישינן דלמא מחתי ואע"ג דפי' ר"י כשהוא מונח בתנור שרי דכשהוא מונח אצל הגחלים לא בעי חיתוי אפי' כשהוא חי התם היינו טעמא משום דכיון דפי התנור מוגף נפיש הבליה ואדרבה אי פתח ליה כדי לחתות קשי ליה זיקא אבל הכא שמונח בגלוי בעי חתוי וכי מחתי ליה מהני ליה אפי' לאוכלו הלילה ואע"פ שבתרנו בשר בגלי

בגדי ישע

פנים סי' רצ"ד : (ה) חשיכה דמתני'. ר"ל דקתני אין מדליקין היינו עם שקיעת החמה. פי' סמוך לשקיעת החמה : (ו) כר' יהודה. לשון רי"ף ופלוגתא דר"מ ור"י הסנדלר בפ' מרובה דף ע"א ובתוס' פ"ג דף ל"ד ובחולין פ"ק דף ט"ו ובפ' הניזקין דף נ"ג להך לישנא שכתבו בתוס' פ' כירה דף ל"ח ע"א בר"ה שכח קדרה כו' פר"ת דהלכתא כא"ד כו' עיין בש"ס דף י"ח ע"ב ולעיל סי' רנ"א : (ז) מוגף. ר"ל סגורה : (ח) פסק ר"ת ורש"י כ"ש כמב"ד כו'. ואפי' מצטמק ויפה לו ובטוא"ח סי' רנ"ג משמע דפליג וס"ל דרש"י ס"ל דכשאינו נתבשל כ"צ מותר דוקא במצטמק ורע לו אבל במצטמק ויפה לו אסור : (ט) שכח קדרה. גם זה הוא מלשון מוהר"ם שפי' האיבעיא כן וכן מוקי לה התוס' בפי' קמא ע"ש ועוד מוקי לה א"נ בקדרה חייתא כו' וכמ"ש כאן עוד פר"י כו':(י) ואני פי' פירוש אחר כו'.ונ"ל לומר דהפשט פושט כך דאמר ר"ח כשהלך ר"י לציפורי כו' והנה ר"ח בא להשמיענו במעשה זה פסק הלכה ממילא מוכרחין אנו לומר דאותן חמין לא הוחמו כל צרכן דאם הוחמו כ"צ מה חידוש אתי לאשמעי' פשיטא דשרי דבזה ליכא מאן דפליג במצטמק ורע לו דמותר אלא ודאי לא היו הוחמו כ"צ ואז בא לאשמועינן חידוש דמותר דהא ר"מ אוסר התם כדאיתא שם ואמר מאי לאו לאותו שבת ר"ל התיר להם לאותו שבת בדיעבד וא"כ מאי חידוש אתי לאשמועינן אלא ודאי לא הוחמו כ"צ היה ואפ"ה שרי ש"מ דסבר ר' יהודה הכי ומשיב לא לשבת הבאה ר"ל חמין שלא הוחמו כל צרכן לכולי עלמא אסור ואלו החמין הוחמו כל צרכן היו ואין להקשות מאי חידוש אתי לאשמועינן כי זה אתי לאשמועינן דמצטמק ורע לו שרי אף לכתחלה לעשות דברי ר"ח כך הם דחמין שהוחמו כל צרכן התיר ר"י לכתחלה לשבת הבאה ותבשיל המצטמק אסור לכתחלה כל זה חידוש הוא דהא ר"מ ור"י תרווייהו סברי באינה גרופה לכתחלה אסור אפי' במצטמק ורע לו ודו"ק : (יא) וכן פסק בספר הרוקח. ע"ש סי' ס"ו ומשם תראה דהא דכתב הספר וכ"פ הרוקח דר"ל דמותר לשפוך צונן לתוך חמין כב"ה ולאפוקי מדרב נחמן שפסק כר"ש בן מנסיא דאוסר והוא קאי ארישא אדברי ב"ה ע"ש באשר"י : (יב) והתוס' פירשו כו'. קאי אפנים סי' ש"ב שכתב בשם ר"א ממיץ שפי' מדיחין אותו בחמין כו' קאי הכל אכלי ראשון אבל קשה הא תוס' לא כתבו זה אלא לפי' ר"ת אבל רא"ם ס"ל כפי' רשב"ם ולדידיה מוקי לה שפיר אכלי ראשון וכמ"ש התוס' שם. לכך צ"ל שהספר מביא למה שכתבו התוס' לפי' ר"ת כאן לומר מה שכתבתי אבל בכלי שני שרי זהו לא כמ"ש התוס' לפר"ת דלדידיה מפורש מדיחין אותו בחמין כב"ש ואפ"ה אסור לשרות כב"ש וה"ה נמי אסור לעיל ליתן צונן בתוך חמין כר"ש בן מנסיא ודו"ק. (יג) ממיחם למיחם מותר. והא דקאי לעיל בתיקו גבי מיחם שפינהו זה מקשה בתוס' דף ל"ח:

יעס

דמותר לסמוך לה סמוך לחשיכה ואע"ג דאיכא למידחי שאני התם דמפסקא דופן כירה אבל לסמוך אצל הגחלים אסור אין לדחות כן דלא גרע מבישרא אגומרי דשרי בפ"ק כי נצלה מבעוד יום כמב"ד אע"ג דליכא מידי דמפסיק וכן קדירה חייתא ובשיל כמב"ד שרינן התם לאנוחי בתנור אצל הגחלים ע"ש עם חשיכה והיכא דהשתא ע"ג כירות שלנו לצורך מחר ואינה גרופה וקטומה [שזה] מותר שאין זו הטמנה כמו שאפרש לקמן בהלכות הטמנה והמשכים בבקר ורואה שהקדירה תבשילו ויירא שמא יקדיח יותר אומר אני שיכול להסיר ולהניח קדרה ריקנית ע"פ הכירה והוה ליה כירה כגרופה וקטומה שהרי הקדירה סותמת את הכירה ואז ישים את הקדרה שהחמים בה ע"ג קדירה ריקנית אבל יזהר שלא ישים קדרה חדשה עליה דנמצא מלבנה כדמשמע פרק המביא כדי יין [ביצה דף לג.] בקדירה חדשה ומשום ליבון רעפים נגעו בה אלא קדרה ישנה ישים ע"פ הכירה ויזהר שלא יניח קדרתו על גב הקרקע אלא יניחנה בידו עד שישים הקדרה האחרת ע"פ הכירה דאי הוה מנח אארעא לא הוה מצי תו לאהדורי כדפרישית והא דמיבעיא ליה פינה ממיחם למיחם מהו ומסיק בתיקו ה"מ שסילק הקדרה ממיחם זה והוליכה והניחה במקום אחר על מיחם אחר ומיבעיא ליה אי אמרינן דהוי כהניחה ע"ג קרקע או לא אבל הכא כיון דחד דוכתא דמפיק לה מכירה זו ומחזירה לאותה כירה עצמה מותר. ולתת קדרה בתוך התנור סמוך לחשיכה או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת שלנו אסור אפילו גרוף וקטום ואפילו בישל כל צרכו מדתניא תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בתוכו ולא על גביו ואתבשיל ואחמין דרישא קאי דמיירי בין תבשיל שבישל כל צרכו בין חמין שהוחמו כל צרכן בין כמב"ד כמו שהוכיח ר"י ולסמוך נמי אצל דופן התנור גרוף וקטום מסקינן בגמרא כאביי דאסור וכ"ש דאסור לתת תבשיל ע"ג תנור שלנו בסמוך לחשיכה או סמוך לברכו כיון דאפילו אצל הדופן מן הצד אסור ואע"ג דקמפסיק דופן התנור ולא נפיש הבליה דדופן כל כך כמו מלמעלה על גביו כנגד החום דסליק הבלו מלעיל טפי מיהו אם אין היד סולדת בו שאינו חם כל כך נראה דמותר להספיר במקום שאין היד סולדת בו ולהסיס פשטידא ע"ג התנור וכל דבר מותר כיון שאין היד סולדת שם ומבעוד יום שאילו היתה קדרתו צוננת כל כך שהיתה יכולה להרתיח שם קודם ברכו מותר להניח ע"ג התנור ולסמוך אצלו אע"פ שהיד סולדת ואפילו אין גרוף א] וקטום ואפילו בתוכו מותר כדאמרינן בפ"ק [דף יח:] האי קדרה חייתא אי בשיל כמב"ד דהיינו שליש בישולו שרי לאנוחי בתנור ע"ש עם חשיכה וכשאין גרוף וקטום נמי איירי מדקאמר כיון דלא חזיא ליה לא אתי לחתויי ואפילו אם מוגף התנור וסתמו דהשתא נפיש הבלא טובא שרי דלא דמי להטמנה בדבר המוסיף הבל דהני מילי כגון טומן בגפת ובמלח וכיוצא בהן דבר המטלטל שמדביק אצל דופני התנור ועוד שלעולם מוסיפין הבל והולכים אבל בתנור סתום סמוך לגחלים ובלבד שאין נוגעת בגחלים שרי דלאו הטמנה היא כדפרישית (יד) ועם חשיכה דקאמר היינו שיש שיעור להרתיח ואין שיעור לגמור בישולו עכ"ל מור"ם ז"ל:

(*הקשה רשב"ם ז"ל כו') [א] *וכ"ל ב] מדנקט גבי מת בכל דוכתא ככר או תינוק הכא [*דף מג:] ובפ' במה מדליקין [דף ל:] ש"מ דכלי לא דלגבי כלי מיהא קי"ל כר' יצחק [דף מג.] דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. (טו) *ופליג בספר [*עיין לעיל מה שאמר מותר להזיז המת ע"י ככר ועל זה קאי ופליג כו']: החכמה בסימן שנ"א וכתב דאין ראיה מפרק המצניע דהתם אגב טלטול הככר מטלטל המת אבל הכא שהככר מונח על המת ומזיז אברי המת בלא טלטול ככר אז ודאי אסור ומיהו כשאינו מזיז אברי המת בלא טלטול ככר אז ודאי שרי עיין בסוף מכילתין ובתוספות [מרובה] ופרקין כי אמריק טלטול מן הצד שמיה כו' וכן חלק רא"ה אבל [ר"י] חולק דבמקום שאינו צריך לאותו דבר שהוא מטלטל מן הצד וכל עיקר הניעור אינו אלא לצורך החפץ שהמוקצה עליו בההוא טלטול קי"ל לא שמיה טלטול כרבי אלעזר בן תדאי *דהכי אמרינן פרק נוטל [*דף קמב:] מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ודוקא בשכח אבל במקום שהוא מטלטל מן הצד בשביל מוקצה דומיא דמת דהכא בהא אמרינן שמיה טלטול ואסור: [כופין את הסל לפני האפרוחין כו' בצורך למקומו ומשמע דאפרוחין מוקצין הן] [*קאי על סימן שט"ז בפנים] והר"ם פי' דוקא בנולדו בו ביום דאם לא כן הא חזו לשתק בהם את התינוק ולכך אסר בפרק כירה [*דף מה:] לטלטל קינה של תרנגולין דאית ביה אפרוח [מת] (*מלד) דלא חזו מידי [אבל] אי חזו לשתק בהן את התינוק א"כ אי היה חי מותר לטלטל ע"י דיחוי והברחה מיהו לפי מה שפי' דאי חזי לשתוקי את התינוק קשיא א"כ אבן טוב תהא מותר לטלטל מהאי טעמא ע"כ נראה דאסור לטלטל אפרוח חי דבעלי חיים מוקצין הן כגרוגרות וצימוקין ואין להקל דתנן בפרק מפנין [דף קכח:] תרנגולת שברחה (*ותינוק) דוחין אותה (טז) וקא דייק בגמרא דוחין אין מדדין לא דתרנגולת לא חזיא [לתינוק] ואם תאמר למאי דפרי' האי דכופין בנולד בו ביום אמאי מוקי הא דקינה של תרנגולין באפרוח מת לוקמי בחי ויש לומר דניחא ליה לאוקומי במת אפי' לא נולד בו ביום בפרק מי שהחשיך [דף קנו:] משמע דבעלי חיים דינם כאלו: [דף מד] והוא שלא היה עליו כל בין השמשות פירש ר"י דמיירי במניח וכגון שהיה תפוס מעות בשוגג ונזכר בשבת והניחן שם מדעת אי נמי שהניחן שם נכרי לדעתו דאי בשכחה אפילו היו עליו כל בין השמשות שרי כדאמרי' פרק נוטל [*דף קמב:] האבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר [וכו']: [דף מז] ואע"ג דאיכא עליה שברי עלים הא ליכא קיטמא לא מטלטלין לשברי עלים אגב מנא ודכוותה אמרי' [*דף קמא:] נוטל אדם כלכלה ואבן בתוכה משום דאיכא פרי בכלכלה: הקשה רשב"ם היכי שרי להחזיר הקדירה ע"ג כירה בשבת והא אמרינן במסכת ביצה פרק המביא [*דף לג.] קדרה וחביתא מלמטה למעלה אסור משום אוהל ואור"י דכי אסרו חכמים אהל עראי ה"מ כשעושה הדפנות תחלה ואח"כ הכיסוי אבל הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאליהן לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה מיהו הא דאמרינן בהמוצא תפילין [*דף קב.] גבי דכרי דרב הונא כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר מוסיף עליו אהל עראי הוא משמע דבלא שיור אסור אע"ג דדופניו עשויות כבר אומר ר"י התם משום דדמי אהל טפי אסור אפילו בלא עשיית דפנות אבל קדרה לא דמי אהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות: [שם] ולא יתן לתוכו מים [*מע"ש] מפני שהוא מכבה הקשה ר"י מ"ש משורין דיו [*פ"ק דף יז.] ופורסין מצודות ואונין של פשתן דב"ה מתירין ע"ש עם השמש אע"פ שהמלאכה נעשית בשבת ותי' דהכא גזרו ע"ש אטו שבת ואם יעשה בשבת לפעמים יהא כבוי בידים כגון שהתחיל ליתן מים קודם [נפילת הניצוצות] וקודם גמר נתינה יפלו (*והרי הוא מקדים מים כנגדו) ומכבה בידים [*או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות. גל"ה עי' *ספ"ב דביצה: ומוקמי ליה אפי' כו' תוך העמוד [*בסי' שי"ז] ועי' בתוס']: ותימה מ"ש דאסרינן קרובי כיבוי אפי' מע"ש ובפרק כל כתבי [*דף קכ.] אמר רב יהודה טלית שאחז בו האור נותן עליהם מים מצד אחר (*ותירץ הר"ר ישראל בה"ר אורי שרגא) [*וי"ל] דהתם טעמא כיון שכבר הודלק הטלית אי לא שרית ליה ע"י שינוי אתי לכבויי וכ"ל לומר דלפי מה שפירש [ר"י] הטעם לעיל דלפעמים יהיה כבוי בידים אם היה עושה בשבת שמא עם נתינת המים יפלו בה ניצוצות אל תוכה לא קשה מידי מרב יהודה:

פרק במה טומנין

אומר ר' יחיאל מותר להסיס תפוחים אצל האש סמוך לחשיכה אע"פ שלא יוכלו לצלות מבעוד יום דנאכלים טפי כמו שהן חיין מתבשיל שנתבשל [כמאכל בן דרוסאי] דשרי ואע"ג דאמרינן בפ"ק אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום אע"פ שפעמים אוכלין בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול חי כמו תפוחים ורוצים להפיג חריפותן ולמתקן בבישולן לשון התוס' וראוי ליזהר שלא יאמר לנכרי לסלקן דשבות [דלית] ביה מעשה הוא אבל אין לאסור התבשיל בסילוק הנכרי (*מבעיר) [*דמבעיר] דאפילו בישראל הויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ואין כאן אלא איסורא דרבנן אליבא דר"ש וכ"ש אם ידוע באמת שאין שם גחלים לוחשות בשעת הסילוק ואפילו לישראל מותר לסלקם רק שיהא לו מקום לתפוס הקדרה והקדרה לא נעשית בסיס לדבר האסור [אלא] בשלא היה בדעתו ליטלם ושוב נמלך לנוטלם: **תנן** [דף מח] מתירין בית הצואר כו' ריב"א פי' בית הצואר שאם נתקשר בשעת כביסתן מתירין אבל אם היה תפור פי בית הצואר או כמו שמדבקים הרצענים זוג של מנעל אסור לנתקן זה מזה שלא מצינו חילוק בין תפירה של קיימא לתפירה שאינה של קיימא ורפיא בידי עכ"ל ורבינו יואל מתיר אפילו בתפירה הואיל ולאו להתקיים עביד וכן אמרינן לקמן בפרק כלל גדול [דף עג:] וכן כתב ראבי"ה משום רשב"ם ומפרש זה חיבור הפותח כו' עיין תוך העמוד: [שם] הא בחדתי הא בעתיקי פסק רשב"ט דרצועות מקטורן שנשמטו או בדבר כיוצא בו מותר להחזירן בשבת וכ"פ ג] הגאונים דל"ם מאהדורי אודרי בעתיקי כיון שהיה כבר שם ובלבד שיהא שם באותו ענין שלא נצטרך לחוש שמא יתקע כגון שהנקב גדול שיכול להחזיר בלא טורח: [שם] זה אינו חיבור פרש"י מגופת חבית והקשה ר"ב ממגלגלא משמע אם היה חיבור היה אסור וקשה דהא אמרינן לקמן פרק (הבונה) [כל הכלים דף קכב:] אין בנין בכלים וה"ה אין סתירה בכלים ופי' [*רא"ס] (דאס) זה חיבור פי' מגופת הבית הואיל ונגמרה מלאכתו ואפי' אם יתיז ראשה אין בנין בכלים ואין חייב משום מכה בפטיש כי כבר נגמרה מלאכתו ופותח אינו חיבור שעדיין לא נגמרה מלאכתו שצריך

הגהות מהר"י והרה"ש א] ולפי פשוטו זה ואפי' לפי האיבעיא קשה מאי מקשה וצ"ע בעמוד שלפני זה: ב] קאי על מה שהתיר לפשוט אבריו של מת ע"י ככר או תינוק: ג] התוס' דל"ש:

הגהות ממ"י א קאי אלעיל אפנים שכתב דככר לאו דוקא אלא ה"ה כלי:

חדושי אנשי שם

בגלי בתנור מוגף בין חי בין בשיל ולא בשיל כמב"ד אין נותנין פת בתנור כו': מהר"ם [א] מ"ש ממיחם ע"ג מיחם דשרינן בסוף פירקין בשביל שיהיו משומרים התם אוקומי קמוקים וכבר היה חם אבל הכא שהוא צונן ומוליד שמפסיר אסור ואע"ג דשרינן לעיל להפסיר ה"מ שלא ע"י הטמנה אבל הכא שהוא מוטמן וכחיתוי כל דהוא סגי ליה איכא למיחש שמא מחתי ליה כדי לפשרן תוס'. אבל לפמ"ש לעיל משם סה"ת דבכ"ר אסור להפסיר לא ק"מ:

כך נמצא בספר ישן

תשובה ששאל רבינו משולם מר"ת ז"ל שלום טוב לרב טוב מרבנא טב הוא רבינו יעקב בר מאיר הנני לעיניך משולם באתי להזכיר דלעיין מר באותה ברייתא השנויה בת"כ ואותו תשברו יכול ישברנו ודיו כי בכל הספרים שבצרפת בטעות ותשלח לנו כמו שכתובה בספרך ואם צריכה פי' שלח לנו פירושך ודומה בעיני שפירושך כמו שכתבתי בכתבי שלוה אליך במימרא דסוטה ותן דעתך ליישב ולא לסתור אם ייטב בעיניך מיתני' בסוטה פ' כשם נם בת"כ נשנית בו ביום דרש ר"ע וכלי חרש אשר יפול מהם וגו' כלי חרס יוכיח פי' כלי חרס שנטמא וניקב בכדי טהרתו במוציא משקה יוכיח שמותר בחולין ובמעשר שהנקיבה והשבירה מועלת כטבילה ופוסל בתרומה עד הערב שמש לפי ששתי מדות בנשברין אם נשברו לגמרי פירורים דקים שאין ראויים לשום כלי בעולם חשובים כעפרא בעלמא ואין צריכין הערב שמש אבל אם ראויים הם לכלי אחר כגון בגד שנקרע רובו ושייר בו כדי מעפורת או כלי חרס שניקב כמוציא משקה שטהור מלטמא גסטרא ממה שהיה הואיל וכלי הוא לענין אחר כדאמר חמש מדות בכלי חרס אע"פ כשנקב טהור למפרע ממ"כ צריך הערב שמש לתרומה וסייעתו הדין ברייתא דת"כ ואותו תשברו יכול ישברנו ודיו ת"ל וכל כלי חרס פי' נאמר בפסוק שלמעלה הערב שמש וסמיך ליה וכל כלי חרש וי"ו מוסיף על ענין ראשון לימד על הנשבר שטעון הערב שמש והרי הוא אומר בזב וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר יכול ישברנו ודיו ת"ל וכלי חרש ולמעלה כתיב הערב שמש והוא שנשבר כענין שפירשתי ומותבינן אשמעתין מהא דאמרי' בשבת בחזרת כלי מתכות לטומאה ישנה רבא אמר גזרה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה אלמא בנשברו טהרו מיד בלא הערב שמש ויש לתרץ התם כשנשברה וחזר וריתכן ודאי טהרו מיד מאחר שעשאן כלים חדשים פנים חדשות באו לכאן כדאמר סנדל שנפסקה אחת מאזניו ומתרסיותיו ותקנה טמאה נפסקה שניה ותקנה טהורה פנים חדשות באו לכאן ה"נ הוי ככלי שנוצר עתה מחדש ולא היה עוד בעולם אבל אם הנשבר בעין וחזר וריתכן הרי הן עדיין בתורת ברייתו שצריך הערב שמש. ואם לחשך אדם לומר מהא דאמרי' במס' חולין בטלית שהתחיל לקורעה כיון שנקרע רובה טהורה אר"נ ל"ש אלא בטלית טבולת יום אלמא לטבילה לא בעינן הערב שמש תריץ התם דאטלית דאטבלה לא היה בה אלא טומאת טבול יום וכשקרעה בטלה מתורת טבול יום וטהרה לגמרי כי כן כל קריעה ושבירה כן הוא דינה כשהוא טמא לגמרי ושברו השבירה מוציאו מתורת כ"ר ונטהר מטומאתו אבל צריך הערב שמש כדפרישית וכשהכלי טבול יום ושברו טהור מטומאת טבול יום ואל יקשה בעיני אדם לומר הואיל שנשבר למה לא טהר לגמרי שהרי שנינו בזבחים בפ' דם חטאת כלי חרס שבישל בו חטאת ויצא חוץ לקלעים ונטמא נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש אלמא לאחר שבירתו מותר להכניסו וכן בגד שיצא לחוץ ונטמא קורעו ומכניסו ומכבסו במקום קדוש תריץ כל ההכנסות לאחר הערב שמש. ואל תתמה שהרי לענין דם חטאת עדיין כלי הוא אע"פ שניקב ונטהר כדפרכינן התם והא לאו כלי הוא ומתרץ כגון שנקבה בשורש קטן אלמא אע"ג שיצא מתורת טומאתו בנקיבה עדיין כלי הוא ומש"ה בעינן ליה הערב שמש מאחר שעדיין תורת כלי עליו השיב הגאון ר"ת ז"ל וז"ל מי לא ייראך ולא פנים ישאך הרב העומד במילואך אנהגך אביאך להודיעך ולהראך פן יודע כהוסך פלאך כי עמדת אחר סוף הוראה לחדש דבר מעתה לעשות מדות בכלים הנשברים כשבר נבל יוצרים טהור מכלום הגם הגם טהור מטומאה אחת עשה מהם כלים טהור מן הנותרות והאייתך הסורי מהספר שהגהת ה"ג ודיו ת"ל וכל כלי חרס ועוד ה"ג אחר ודיו ת"ל וכל כלי חרס ופירושך כשבושך ואם תשלח קלף אשיב תשובות אלף ואל תקפיד על דברי כי גם לרבותי אמרתי פה אל פה כי יש מהם הספרים מגיהים ואתה הריעות מהם כי הם כותבים ה"ג בהגהותיהן ולכן ניכר מעבדיהן ואתה לא כן אך אתה סותם הגהותיך וסומכים עליך ועוד הם מגיהים תיבה אחת או שתים ואתה עשרים ושתים ודע כי אהבתך בתוך מעי וכפי כן לבי אך לדברי תורה אין ענה ואין תבונה רק להעמיד על האמת ולזרוק מרה במגיהי הספרים ואשר אמרת לכתוב לך ברייתא ופירושה כי היא משובשת בכל ספריכם אמנם ישרה היא ולא חסרה ובספרינו כמו בספריכם וכן היליע בפ' שמנה שרצים כתיב ואותו תשברו יכול ישברנו ודאי והרי בזב הוא אומר וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר יכול ישברנו ודאי ת"ל ואותו תשברו אותו אתה שובר ואי אתה שובר כלי חרס של זב ק"ו ומה אם כנוגע בזב החמור אין טעון שבירה הנוגע בשרץ הקל אינו דין שלא יטען שבירה וא"כ למה נאמר ואותו תשברו מלמד שאין לו טהרה אלא שבירתו. ד"א אותו תשברו אותו אתה שובר לטהרתו כו' פי' יכול ישברנו ודאי כלומר שהוא מצוה לשוברו ולא ישהנו בטומאתו אם ירצה כדין כלי חרס של חטאת שמצוה לשוברו שלא יבא לידי נותר כדכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר והרי בזב כו' כלומר אם באת ללמוד כן א"כ שבירה דכתיב גבי זב נמי ר"ל כמו כן ישברנו ודאי פי' ודאי מצוה תמש ת"ל ואותו תשברו כו' כלומר מדלא כתיב תשבורון לשון רבים משמע דבא למעט חרסו של זב שאינו מצוה אמור מעתה כיון שמעטנו של זב ממצוה ק"ו שתשברו של שרץ אין מצוה דוקא א"כ מה ת"ל תשברו לטהרו ע"י שבירה ואותו תשברו דריש כלומר תשברו אשמעינן שאם ירצה לטהרו ישברנו ויטהר אך אין מצוה לשוברו ואם ירצה ישהנו שלם בטומאתו וכן דרך ברוב מקומות בת"כ שע"י מיעוט חוזר ודורש ק"ו ומוקי קרא במילי אוחרי ופשוטה היא: ואם הובאת בתלמוד היה התלמוד מקשה והימא ומשני כי גם אני יודע להקשות והימא ולשנויי ולא ולמד מברייתא שבנדה תנור וכירים יותץ יכול יתנם ודאי ת"ל וטמאים יהיו לכם מקיימם אתם בטומאתם ובלא שום ראיה תמיהני איך לא יראת להגיה ועוד כי פירושה בכתבך מות וקל ובבקשה ממך שמור ושמעת מלהגיה ואורך יגיה ולמזורך יעלה גיה ואתה שלום וביתך שלום ויש ספרים שכותבים ודי במקום ודאי ויש תשובות לברייתא ואין לחוש [דמייתי] קרא לאפוקי מקרא ויש פירושים דהוו האידנא כי דינא בשילהי פ"ק דחולין ודיש מותרות וא"ו אינו ברוב מקומות כהנהו פירכי דטבילה בת יומא וגדר מי חטאת וטלית שהתחיל לקורעה ומעיל שנטמא הקשה לך ושנית שנויי דליתנהו ולאחר מעשה אמרת ואין שומעין לך ושלום שלום לך יעקב ב"ר מאיר זלה"ה:

בגדי ישע

(יד) ועם חשיכה דקאמר כו'. ר"ל מ"ש האי קדרה חייתא כו' שרי לאנוחי מע"ש עם חשכה: (טו) ופליג ר"כ בספר החכמה כו'. שייך לסי' שי"ב ור"ל דפליג על ראבי"ה דפסק לעיל אין חוששין שמא יתקשו אבריו כו': (טז) וקדייק בגמ' דוחין אין כו'. וא"ת הכי פירושו דבשלמא לפי המסקנא דכל בעלי חיים מוקצה לא מוקי התם בחי משום דאפשר לטלטל ע"י דיחוי והברחה אבל לפי מאי דס"ד דהאי דכופין איירי דוקא דנולד בו ביום אבל שאר חי שרי ולכן לא מוקי לה בחי רק בתרנגולת מתה א"כ אמאי לא מוקי לה בו ביום ומשני כו' וא"ת הא אפי' לפי המסקנא קשה לוקי בו ביום דלא שייך דיחוי והברחה וכ"ת שייך שפיר א"כ ג"כ לפי הס"ד לא קשה מידי די"ל דלפ"ז לא מתוקמא בחי דאיכא הברחה ודיחוי מיהו י"ל לפי הס"ד לא שייך לתרץ הכי דאל"כ למה מחלק בין בו ביום לאין בו ביום הא אפי' בו ביום יהא מותר דראוי לטלטל ע"י הברחה ודיחוי אלא ל"ס ליה הכי ודו"ק:

הדרן עלך כירה

שאל

לפתוח בית הצואר ובשפותח הוא גומר מלאכתו וחייב משום מכה בפטיש [*קאי על מעשה כימי ראב"ה שהביאו חמת מתוך לתחום בספינה בשבת כו' שכתב המרדכי בפנים בפ' כירה סי' שי"ג] (א) ושאל ר"ב תגא אחרי דשבות דלית ביה מעשה קל מה ראו לאסור לומר לנכרי כבה [*אפי'] במקום פסידא וכמה איסורין [*דרבנן] אפילו דאית בהו מעשה התירו במקום פסידא כדאמרינן בכתובות בפ' אע"פ [דף ס.] גינור שעלו בו קשקשים ממעכן כו' עד במקום פסידא לא גזרו ביה רבנן ועוד אמרינן בפסחים [דף טו.] א"ר יהושע אף יטמאנה ביד ומוקי לה משום דאיכא הפסד חולין ואמרינן נמי במי שהחשיך [דף קנג:] עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מוליכו פחות פחות מד' אמות משום פסידא התירו ועוד תנן מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי אע"פ שאפילו בחול אסור לומר לנכרי עשה מלאכה בשבת התירו במקום פסידא ולמה לא התירו לומר כבה ועוד תניא בבכורות [דף לג.] ופסחים פ"ק [דף יא.] בכור שאחזו דם חכמים אומרים יקיז ובלבד שלא יעשה בו מום ומסקינן דאי לא שרית ליה כו' י"ל דכל זה אינו דומה לאומר כבה דכולהו שרינן במקום פסידא היינו טעמא דאי לא שרית ליה איסור זוטא יבא לעשות איסור רבה גינור אי לא שרית לתקן כלאחר יד יבא לתקן שלא כלאחר יד ולענין תרומה אי לא שרית לטמאה כיון שעומדת ליטמא יבא לזה שיאכל (*זה) [*זר] חולין המעורבין בתרומה ולענין פחות מד' ולתת כיסו לנכרי כולהו דאי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אבל לענין כבוי הסברא הפוכה ואדרבה יש לנו לומר אי שרית ליה אתי לכבויי הוא בעצמו שהאדם דרכה להבהיל לכל בעלי הממון כשהוא מתקרב כדאמרינן בכל כתבי [דף קיז:] מכדי בהיתרא קמציל ניצל טפי ומסקינן אי שרית ליה אתי לכבויי. (ג) ואם ישאל השואל למה התיר רב נחמן [דף לד:] שכבא בדיוקרא להוציאו לכרמלית בישראל שבות דאית ביה מעשה טוב היה להתיר על ידי נכרי שבות דלית ביה מעשה י"ל כבודו היה בהוצאת ישראל ולא נכרי אי נמי לא היו נכרים [מצוים] ביניהם וכן משמע בפסחים פרק אלו דברים [דף סו:] שכח ולא הביא [סכין] מהו כו' ולמה לא הביאו ע"י נכרי אלא שמע מינה כדפרישית. [*וכן] משמע בפרק חרש [יבמות דף קיד.] גבי הנך מפתחות דבי מדרשא דאירכסו כו' עד לידבר טליא וטליתא התם ולמה לא התיר על ידי נכרי עיין בתוס' ס"פ מרובה תנט ועוד יש להתיר אמירה לנכרי [א] במקום מצוה שהדבר ידוע [כשם] שאסור לומר לנכרי עשה מלאכה זו בשבת [כך אסור לומר בחול עשה מלאכה זו בשבת] שהרי דוקא למי שהחשיך התירו לתת כיסו לנכרי וטעמא כדמפרש בגמרא דאי לא שרית ליה ואעפ"כ מותר לומר לנכרי בחול השא כתבי בשבת בקלן כדתניא פרק קמא [דף יט.] אין משלחין אגרות ביד נכרי ע"ש אלא אם כן קלן דמים וגם משם למדנו דב"ה דשרי לתת עורות לעבדן בע"ש מיירי בקלן דמאי שנא מאגרות וטעמא דבקלן מותר משום דהאי נכרי אדעתא דנפשיה קעביד ואינו כשלוחו של ישראל ואחרי שאיסור אמירה מותר בקלן בדבר מצוה מותר לקלן בשבת דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר חפציך אסורין חפצי שמים מותרין יקלוץ דמים ואין כאן איסור אמירה לנכרי. והא דתניא פרק שואל [לקמן דף קמח:] ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פי' אחרי דאפשר בלא סכום מקח כמה דאפשר לשנויי משנינן (ג) ונראה שר' יוסי לא בא לחלוק אך להוסיף ולפרש ואם א"א בלא קלילה נראה שזה מותר דחפצי שמים הם ועוד נראה לומר שאיסור אמירה לנכרי אינו אלא בדבר שישראל נהגה שאומר לנכרי עשה מלאכתי כגה לצרכי הדלק לצרכי אבל מותר לומר לנכרי עשה מלאכתך כדאמרינן פרק השוכר את הפועלים [ב"מ דף צ.] מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה פי' שנהגה בחסימתה א] שאפי' אינו שלו מ"מ הרי מרבה לו בעל הבית בשכר במה שהיא נחסמת אבל חסום פרתך ודוש בה לא קמיבעיא ליה ועוד תנן [לעיל דף יט.] ב"ש אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב וב"ה מתירין ומסיק בגמ' כדי שילא מפתח ביתו [*הרי שמותר לומר לנכרי תשא חפציך בשבת. והא דמצריכינן כדי שילא מפתח ביתו לאו כו'. מ"י] לאו משום אמירה אך מאחר שמידו יצא נראה הדבר מכוער כדתניא נותנין מזונות [א]לנכרי בחצר נטלן ויצא אין נזקקין לו דוקא בפני הנכרי אבל ביד הנכרי אסור מאחר שמיד ישראל יצא ויש לשאול דבפרק השוכר את הפועלים מסקינן דאפי' בשאר איסורין איכא איסור אמירה לנכרי ובפרק גיד הנשה [חולין דף צג:] תנן שולח אדם ירך לנכרי וגיד הנשה בתוכו אלמא מותר לומר לנכרי אכול גיד הנשה ומעשים בכל יום שאנו מאכילין עבדינו ושפחותינו ניקור בשר נבלות וטרפות וי"ל באכילת הנכרי שהדבר מוכיח ונראה שהנכרי להנאת עצמו מתכוין חשבינן לו כאומר לנכרי עשה מלאכתך: [*קאי על מה שקאמר בפנים בסי' של"ב והר"ר אליעזר מביה"ס וכו'] וה"ר שמואל הביא ראיה לדברי ה"ר אליעזר מהכא אין מרסקין את השלג מדמחייבי אריסוק השלג משום מוליד ש"מ דמעיקרא לאו דין מים על השלג דהא ר"א מתיר בחלות דבש שריסקן מהאי טעמא הואיל ומעיקרא אוכלא ומורי ה"ר מרדכי תמה מאד על דברי רבותי שהרי רש"י הביא זו המשנה בספ"ק דסוכה וכן לשון המשנה אלו מעלין ולא פוסלין השלג והגליד והכפור וטיט הגדוק ומעלין היינו משלימין אשלומי אין בפני עצמן לא וה"ק התם טיט הגדוק מצטרף למ' סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה:

פרק במה (*בהמה) [*אשה]

שלשה דברים (א) נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים פריב"א תם דלא משום דליתנהו שוע טווי ונוז דהא תנא הלבדים אסורין מפני שהן שועין אלא משום דדבר קשה הוא ולא גזרו ביה רבנן כלאים כדאמר פ"ק דיום טוב [*דף טו.] נמטא גמדא דנרש שריא אע"ג דפאר לבדין אסורין האי שריא לפי שהוא קשה וה"נ ביומא פרק בא לו [*דף סט.] רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולהכי שרי להציען תחתיו כי הא דאמר רב הונא האי נמטא גמדא דנרש שריא והקשה* ר"ת מפ"ק דערכין [*דף ג:] הכי כהנים הואיל ואשתרי כלאים גבייהו וקשה הלא אפילו בישראל שרי כיון שקשין הן ונראה לר"ת דבדבר שהוא שוע טווי ונוז דאסור מדאורייתא אין חילוק בין רך לקשה (*לענין העלאה) דבכל ענין אסור מדאורייתא ובכלאים דרבנן כגון לבדין שאינן טווין אלא שוע בלבד יש חילוק בין רך לקשה דבקשין לא גזרו רבנן אפילו בלבישה כיון דלית ביה איסור כלאים כי אם מדרבנן ובגדי כהונה דשרי להציען תחת ראשיהן דהוי מדאורייתא כדתניא לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציען תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן וכיון דקשים הם שרו רבנן [*פי' אפי' מדרבנן הוא שרי] [*פי' אפי' בדבר הרך ועיין כל זה בתוספות דף נג ושם מבואר]: דבקשים לא גזרו גזרות כלל *ויש דברים שלא גזרו בהן ג] שמא תיכרך לו נימא כדאמרינן בגד שאבד בו כלאים (ג) לא יעשנו מרדעת *ותנן נמי בהדיא בגד שיש בו כלאים עושין אותו מרדעת לחמור ותכריכין למת וכן כרים וכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם וכן מילי אחריני חשיב במסכת כלאים שמותר אלא התירו להציע תחתיו כגון מרדעת [*לא יעשנו מרדעת לחמור גזירה שמא יתפרנו על בגדו ודוקא נאבד לו בו כלאים אבל בגד שהוא ידוע שהיא של כלאים דליכא למיחש להכי נמי תנן בגד שיש בו כלאים עושין אותו מרדעת לחמור ותכריכין למת כו' עד משום דהלעה ליתא אלא מדרבנן ובהנהו לא שכיח בהו כריכה. ר"ן]: להליען וטעמן משום דלא שייך בהו כריכה עיין פרק קמא דבילה תוספתא:

(*פרק במה אשה)

(ג) ג] ובירושלמי אמר ר"ג תסא ירד ומטייל בחצר במפתח של זהב וגערו בו משום תכשיט אלמא תכשיט מדרבנן אסור לאיש וקאמר לשמעינן [מן הדא] תכשיט אסור ד] לאיש מיהו לקמן מוכיח דלדידן דלית לן רשות הרבים גמור שרי לאיש ולאשה כל מידי דמקרי תכשיט ולא משוי ואשה שהיתה נדה ורגילה לתת לאחוריה בגד וקושרת לפניה ברצועות או בחוטי משיחה כדי שיפול דם נדות עליה ולא יטנפו בגדיה אסור דמשוי הוא והא דתקן עזרא דאשה חוגרת בסינר אותו סינר דרך מלבוש היה כמו מכנסים בלא שולים אבל אותו שאין בגד רק לאחוריה אינו מלבוש ומשוי הוא ואסור. סה"ת [דף סד] ואם נפל לא תחזיר פירש ה"ר פורת משום כתישת סממנין ואין נראה לר"י דבהמולא תפילין [*דף קב:] תנן ומחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה ומפרשי' טעמא דחיישינן שמא ימרח אלמא דוקא גבי רטיה דשייך מירוח אסור להחזיר אבל היכא דלא שייך ביה מירוח שרי להחזיר ולא גזרינן משום כתישת סממנים אלא לכתחלה והכא היינו טעמא דאסור להחזיר משום דכשמחזרת לתוך פיה בידים בשבת נראה כמתכוונת להוציאה ולא משום ריח רע תוספות: על דבר המפתח ומה שהבאת מגנור שקבעו ולבסוף חקקו להיתר מה ענין זה לכאן דהכא בשעה שעשה המפתח אכתי שם תלוש עליו ומה ענין שבת למקוה ואין להתיר אלא בראיה ברורה ועוד אילו היה *מותר כי האי גוונא לא נריכין קדמוניו למלוא היתר דעל ידי מפתח של כסף או של זהב ועל ידי שלשלת של כסף ושל זהב או על ידי לשון של כסף ושל זהב כעין בתי נפש לתחוב במפתחי חלוקה דהוה ליה דרך תכשיט ואי כי האי גוונא שרי כל אדם יעשה בברזל בעלמא אלא ודאי נראה דאסור כדפרישית: *והלכה כרב דסתם לן תנא כוותיה דלא הזכיר במתני' היתר בחצר כי אם בכבול ופאה נכרית ועוד דבריית' דמייתינן בתלמוד כוותיה השירים והנזמין הרי הן ככלים הניטלין בחצר (*ומוכח) [*דמוכח] דאסור להתקשט אפי' בחצר וכן פסק רבינו יואל הלוי כרב: וכתב [ראבי"ה] (*דאפי' ה"ג [*דגרסינן] בירושלמי אפילו רבי ענני ברבי ששון בחצר לא קאמר אלא בדבר שאם יצא בו אינו חייב חטאת אבל בדבר שחייב חטאת אפילו בחצר אסור ורבינו חננאל פסק כרב אמנם רבינו תם פוסק כר' ענני. תוך העמוד*: [דף סד] ואספלנית שפירשה מן האגד ובפרק בתרא דעירובין מפרש דאם פירשה על גבי קרקע אסור והא י] דתניא כהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי במקדש אבל לא במדינה משום דגמי מסי כן מפורש בירושלמי אבל בגד מותר לכרוך לשמור המכה ואם להוציא דם כאן וכאן אסור וכן משפט (*הכויות) [*הכאות] [או] אם חתך באצבעו בשבת ראב"ה: [שם] תהא בנדתה עד שתבא במים בעל ה"ג פירש דנפקא טבילה לנדה מן התורה בקל וחומר ממגעה ור"ת רגיל לומר מדדרשינן בע"ז מים שהנדה טובלת בהן ותמיה ר"י מאי דוחקייהו דהכא נפקא מן הדוה בנדתה: [שם] ובכל דבר שתתן לתוך [*פיה] (ד) וצ"ע אם צריך ליתנו מע"ש: [דף סה] מקוה ביומי ניסן עי' בהלכות נדה עיין מה שפירש הר"ש: [שם] מפלי ביומי תשרי פרש"י משום חלילה שלא יהא טיט תחת רגליהן וכן משמע בפ"ב דנדה אשה לא תטבול בנמל אבל ר"ת מפרש ומפלי ביומי תשרי משום ביעתותא *פן יראוה האנשים העומדים על שפת הנהר וממהרת לטבול והיה עושה להם מפלים למחילה להפסיק ביניהם ובין העם וכך דעת האלפס בפ"ב דשבועות [*הקיטע יוצא בקב שלו] הקשה ר"י לפ"ה אמאי [*והא דנקיט ביומי תשרי לאשמעינן שלא היו טובלין בנהרות ביומי ניסן משום שרבו הנוטפין על הזוחלין כ"א במקוה שבבתים ושם לא היו צריכין מפלים כי שם לא יראוה האנשים אך ביומי תשרי שהיו רגאין לטבול בנהרות דאז לא רבו הנוטפין על הזוחלין היו צריכין מפלים שלא יראוה האנשים המצויים שם. וק"ל]: אוסר ר"י *הקב לצאת והלא מנעל הוא וגם ליכא למיגזר דילמא (*עייל) [*אנפיל] ואתי לאתויי דהא אינו יכול ללכת בלא הוא וגם [*מה] שפ"ה סמוכות הייט של עור שעושה לשוקיו כשנקטעו שתי רגליו תימה איך הוא נשען בה והולך על הארץ וי"ל טולה שמעתין כו' תוך העמוד [*בסי' שנט]:

פרק כלל גדול

[דף עד] (בורר [*זה שייך לקמן קודם ד"ה ובסוף פ"ב דיו"ט כו'] ומניח לאחר פי' ראב"ן לברור ולהניח כמלא פיו ולהכניסן בפיו א"נ לברור כדי סעודתו להתחיל ולגמור אחר ברירתו אבל לאכול אחר שעה נעשה כבורר לאוצר) תנן הזורע והזומר והנוטע ברים מ"ק [דף ב:] משקה מים לזרעים משום מאי מתרינן ביה ומסיק אביי משום חורש ומשום זורע וכתב בס"י הלכך צריך אדם ליזהר במקום שעשבים נזרעים צריכין למים כגון בימות הקיץ שלא ישליך שם מים בשבת *לא ירחוץ ידיו ורגליו עליהן ולא ישתין עליהם ואע"פ שאינו מתכוין לגדלם פסיק רישיה ולא ימות הוא ובס"ה התיר להשתין עליהם ולשפוך יין שאינו

הגהות מהר"י והרה"ש א] הדיסה: ב] אפי' רכיס: ג] וקשה דבירושלמי: ד] עיין סוף המסכתא: ה] וכא דתנא:

הגהות ממ"י א לפני עכו"ס כנ"ל: ב תו"כ: ג נ"ל כקב: ד נ"ל ולא:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] לעיל קאי שהתיר אמירה לנכרי במקום פסידא וכתב שכן התירו גם ע"י קלילה ומדהתירו ע"י קלילה ה"ה במקום מצוה:

ופסק

בגדי ישע

פרק ד (א) ושאל ר"ב כו'. שבות דאית ביה מעשה נקרא כשהישראל עושה בעצמו דבר שהוא משום שבות ושבות דלית ביה מעשה נקרא כשהישראל אומר לנכרי לעשות שום מלאכה: (ב) ואם ישאל השואל כו'. ר"ל בלא זאת ל"ק למה לא התיר ע"י נכרי די"ל דמש"ה מותר אף ע"י ישראל משום דאי לא שרית ליה אתי לעשות הוא בעצמו אבל עתה דכתב דבכיבוי לא אמרי' הכי והמעשה היה משום דליקה כמ"ש לעיל בפנים סי' שי"ג א"כ קשה למה התירו ע"י ישראל: (ג) ונראה שר"י לא בא לחלק כו'. ר"ל מ"ש התם ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח הוא פי' את"ק דאמר דאם אפשר בלא הזכרת סכום מקח לא יזכיר אבל אם לא אפשר בלא קציצה בלא הזכרת סכום מקח יזכיר מאחר דחפצי שמים הם:

הדרן עלך במה טומנין

פרק ו (א) נאמרו באיסטמא. לעיל סי' שמ"ה ועיין בתוס' דף נ"ז ע"ב: (ב) לא יעשנו מרדעת כו'. פי' משום דחיישינן שמא יתפרנו בבגדו כיון דאינו יודע היכא כלאים אתי לזלזולי ביה אבל ודאי כלאים מותר דלא אתי לתפור בבגדו כ"כ הר"ן דף קס"ד ע"ב ולקמן ספ"ק דביצה וממילא שמעינן דאין בו כלאים לעשות ממנו מרדעת וכשהוא רוכב עליו היינו הצעה: (ג) וקשה דבירושלמי אמר ר"ג כו'. שייך לפנים סי' שמ"ט אר"ת דחילופיהן אבל באיש לא גזרינן כו' ועי' בר"ן ר"פ במה אשה דף קכ"ג ע"ב: (ד) וצ"ע כו'. יש מקשין אהא דקאמר וצ"ע אם צריך ליתן מערב הא ע"כ מיירי שיתנו מע"ש דהא קתני בהדיא ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת וי"ל דיש לפרש ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת לשם זה שתצא לרה"ר אבל ליתנו לפיה בשבת שלא ע"מ לצאת בו מותר וכה"ג מצינו כיצד מברכין החושש בגרונו לא יערענו בתחלה בשבת דפירש"י לכתחלה לא יתן השמן בפיו לשם ערעור כ"א יתנו לשם בליעה ואם בא לשהותו ישהנו ומצאתי בסמ"ג שכתב וז"ל ואדם שיש לו הפה מותר לתת פלפל בפיו ולצאת לרה"ר אבל אינו צריך ליתנו מע"ש כמו גרגר מלח פי' דמשמע ובלבד שלא יתן לכתחלה הוי משום שנראה כשנותן בשבת בפיו שרוצה להוליכו למקום אחר דרך רה"ר ומערים להוציאו בענין זה כמ"ש הסמ"ג וא"כ איכא למימר דגבי פלפל ליכא למיחש להכי שהרי נותנו בפיו משום ריח הפה והריח מוכיח עליו שלא להערים נתנו לשם אבל גרגר מלח שנותן שם משום חולי השינים כדאיתא בש"ס ליכא הוכחה ועל כן אסור וכן כל כיוצא בזה וא"כ דעת המרדכי כדעת הסמ"ג והאי בלבד דמתני' לא קאי אלא אגרגר ולא אפלפל: הדרן עלך במה אשה

כל

מלמיח אלא מייבש וכן יזהר אדם שלא ישליך זרעים בשבת במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח: ירושלמי ההוא דשטח למוקים קלטה חייב משום מעמר (א) כל שהוא נוגע באוכל חייב משום מעמר אין עמור כו': [*כאן שייך ד"ה בורר וכו'] ובסוף פ"ב די"ט (ב) התיר ראבי"ה לתלוש נוצה במקום שחיטה קודם שחיטה ביו"ט: ירושלמי עוף שאין לו גיזה תלישתה הוא גיזתה וחייב: [שם] אמר ר' [*יוחנן] והוא שקשרו אחר התפירות [*פי' קשר אחד] ודקדק רא"מ מדמחייבינן ליה משום תופר ולא משום קושר למדנו שקשר אחד אינו קשר אבל במקום שרגילין לעשות [*קשר] אחד שמתקיים בקשר אחד כגון שקושר (*החבל) [*חבל] אחד בראשו ואינו קושר (*בראשיו) [*ב' ראשין] זה על זה נראה לרא"ם דהוי קשר של קיימא [*זה שייך על מה שאסור למתוח חוט התפירה] (ג) *אבל רא"ה כתב דדוקא גבי תפירה שעיקר תיקונו להתפר בלי פירוד ועתה כשנפרד ומהדקו ומכוין למתוח החוט א[*להתקיים בו ה"ל כתופר מעיקרא וחייב לכן מותר למתוח החוט] בזרועותיהן ובלידיהן [*שקורין פריזן בל"א] ואפי' קושרין אותו אינו קשר של קיימא וכן למקטורין ולקמן [*בפ' ואלו קשרים] אפרש בע"ה:

(*פרק המוציא)

ומביצה (א) קלופה שאלת אמאי לא חיישינן לרוח רעה כדאיתא פרק כל היד [נדה דף יג:] יפה כתבתם דדילמא לא שכיח ביניהו אי נמי כתבי הקדש שעליהן מלילין ושלום העני מאיר: [*פ' המוליא] [דף עו] כדי שימזוג ויעמוד על רביעית ב ויפתה דכוס של ברכה בעי מזיגה במים וקשה מפרק שלשה שאכלו [ברכות נא.] דקאמר ד' דברים נאמרו בכוס חי מלא והתם פי': [*פ' המצניע] [דף צד] והוא שפירשו כלפי מעלה [פרש"י אותן שפירשו כלפי ראש האצבע וכו'] ור"ת פי' איפכא שכלפי ראש האצבע קורא למטה לפי כשאינו מגביה ידו אלא פושט זרועו מידו כלפי קרקע עומד ראש האצבע למטה ומה שכלפי היד קורא למעלה (ב) ופסק ה"ר יוסף דמספק כו': [דף צה] התולש מעלין נקוב חייב (ג) פרש"י כי פוטרין עלין שאינו נקוב בשל עץ אבל בשל חרס שאינו נקוב כנקוב דמי ור"ת פי' (ד) דשל חרס ג מהני ביה נקיבה [ושל עץ לא מהני ביה נקיבה] וראיה מגיטין פ"ב [דף כא:] כתבו על החרס של עלין נקוב:

פרק הזורק

הזורק ד (*ט') [דף ק] מוליא זיז כל שהוא וממלא בתלמוד מפרש טעמא משום דקסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור: [שם] עושה מקום ארבע וממלא קסבר כרמלית משפת מיא משחינן *והלכתא כוותיה וכן פסק רא"ס בס"י וקשה דתנן פרק כילד משתתפין [*דף פז:] גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין הימנה אלא אם כן עשו לה מחילה גבוהה עשרה טפחים (א) וי"ל ההוא בגזוזטרא הסמוכה [לרה"י] הקבוע בארץ והתוס' תי' דהתם הואיל וקבוע (ב) חיישינן שמא יעלה שרטון: עושה מקום ארבע פרש"י שעושה מחילה קטנה ול"כ דכיון דכרמלית משפת הנהר משחינן מחילות י' [בעינן] כדאשכחן גבי גזוזטרא פרק כילד משתתפין [*דף פו.] אלא מאי ה מחילות י' (ג) ורוחב ארבע בין המחילות דאין מחילה לא פחות מרוחב ארבע תוס' ורשב"ס פסק דהלכתא כמ"ד מוליא זיז כל שהוא וטעמא דמארעא משחינן וכן פסק ראבי"ה: *ואין [*שייך לעיל פרק הזורק ותשובת מהר"ס על דבר בית הכסא]: להתיר ע"י עוקה פי' שיעשו גומא (*על) [*נגד] פי הנקב עמוק י' ורחבה ארבע דהשתא נופלים שופכים מרה"י לרה"י ואפילו נתמלאת העוקה מע"ס אמרינן פרק כילד משתתפין אחד לי עוקה ואחד לי גזוזטרא וכו' עד שופכים מים לתוכה בשבת דה"מ מים דלא מבטלי מחילתא (ד) והיימי מיא אבל מי רגלים וטואה מבטלים מחילות דלא עדיפי מפירות דאמרינן בהזורק בור ברה"ר עמוק י' ורוחב ד' וזרק לתוכו חייב מלאה פירות פטור מ"ט מיא לא מבטלי מחילה [פירי מבטלי מחילה] ועל מה שכתבתי שהטואה נופלת על ו שיני הכותלים או על דף אחד העשוי מתחתיו ושוב מתגלגל ונופל למטה שהוא מותר משום כחו בכרמלית אין להקשות מהא דאמר פרק כילד משתתפין וגבי גזוזטרא שהיא למעלה מן המים דשריק ע"י מחילות תלויות למלאות ואמרינן עלה בגמרא לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור אלמא אע"ג דאיכא מחילה תלויה המתרת כנגדה למלאות לשפוך אסור כיון- דלבסוף נפיק לאבראי חוץ למחילה יש לומר דהלכתא כאיכא דאמרי דאפילו לשפוך שרי דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן פסק ר"י (ה) ולפי' רבינו תם נמי שרי דאף על גב דאסר בגזוזטרא משום דסמוכה לבתים דשכיח בה רשות הרבים מ"מ הכא שרי אפילו לליסנא קמא דאסרי לשפוך דהתם הוא דמתכוין שילא לחוץ כדי שלא יתגלגלו המים שכנגד פי הגזוזטרא שהוא חפץ למלאות מהן ולשתותם וכל שכן לאיכא דאמרי דשרי לשפוך אף על גב דכי שדי נפקי לבראי וניחא ליה דליפקו כל שכן היכא דלא חיים אי עיילי לאלתר לתחת רק שיעשה צרכיו ועוד נראה לי דאפילו אם היתה [*הטואה] נופלת מלמעלה למטה להדיא דשרי היכא דלא אפשר בענין אחר כגון שנשברה הדף בשבת שתיקנו נגד פי הנקב שהטואה נופלת עליו משום דגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה בלאו דלא תסור ה"נ שרינן מרה"י (*לרה"ר) [*לכרמלית]* וכן פרשב"ס בפרק [*כ"ל היינו דוקא במקום שאינו אלא איסור מדרבנן] ז לולב הגזול גבי אבנים מקורזלות מותר להכניס בבית הכסא בשבת ופרשב"ס מדקאמר מותר להכניס אלמא מחוץ למחילה לתוך המחילה קאמר דהיינו מן הבקעה שהוא בכרמלית לתוך המחילה שהוא רה"י ודלא כפירש"י שפי' שם בתוך ד' אמות [בשדה] ואינו מוקף מחילות דליכא אלא איסור טלטול אבנים ומשום כבוד הבריות לא גזרינן והלשון אינו משמע כן כדפרי' מיהו למה היה לו להתיר דבר זה לכתחלה כיון דאיכא [*ס"א דאפשר] בתקנה כל דהוא בדף אחד כדפרישנא לעיל אבל היכא דנשבר בשבת מותר כדפרישית וכן יש בפרק חולין [דף קמא.] האי מאן דסחי מיא ליגגוב נפשיה ברישא והאריך עד דמסיק תלמודא ומשני בכרמלית לא גזרו רבנן ועוד מצאתי תשובת ר"י שהוצרך לעשות קנה (ו) פחות מג' בגובה י' ושמא לא הוצרך אלא לכתחלה (ז) ודבר פשוט הוא דקנה קנה פחות מג' '[די] הוא אלא ברוב מקומות לא היו נותנין רשות ליהודי לעשות [*זה] בתוך (*חפירה) [*החפירה] אז יכול לעשות בדף כדפרישית לעיל ושלום מאיר ברבי ברוך ז"ל:

פרק הבונה

[דף קב] (א) **עייל** שופתא בקופינא דמרא רב אמר חייב משום בונה פר"ח קי"ל יש בנין בכלים כרב ובירושלמי גרס (*בשם) [*התם. מ"י] ר' ירמיה [*בשם רב. מ"י] (ב) המרכיב מטה של גילא חייב משום בונה וקי"ל הלכתא כוותיה דרב וכן בסוף כירה [לעיל דף מז:] גבי מטה גללניתא בנין מן הכל הוא משמע דיש בו משום בנין וקשה דהא רב גופיה סבר פרק במה מדליקין [לעיל דף כט.] אין סתירה בכלים דקאמר מסיקין בכלים ואין לך סתירה גדולה מזו וה"ה דאין בנין בכלים ופי' רא"ס רב אמר משום בונה פירוש מרא זו מחוסרת [בנין] בחסרון שופתא הלכך אין בו משום מכה בפטיש שאינו נקרא מכה בפטיש אלא בדבר שאינו מחוסר [בנין] שהכאת הפטיש הוא לאחר גמר בנין ולא אמר רב משום בונה (*כלומר) [*לומר שהוא] חייב משום (*מכה בפטיש) [*בונה] דהא אין בנין [*בכלים] אלא להסירו מטעם מכה בפטיש שלעולם בחסרות בנין לא תהא מלאכת מכה בפטיש [א] ובתוספות תירץ דהא דאמר אין בנין בכלים היינו לענין חזרת דלת בכלי כדלקמן פרק כל הכלים אבל לענין דבר הנתקע בחוזק שייך בהו בנין וכן פסק בספר המצות וראיה מפ' כל הכלים [דף קכב:] דלת של שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין שמא יתקע ובסוף כירה פסקינן הלכה כרשב"ג דאמר אם היה רפוי מותר: עיין פרק בכל מערבין בתוספות:

פרק שמונה שרצים

[דף קח] **מימלח** לא מלחנא טבולי מטבלנא והא דאמר רבא בס"פ כלל גדול אין עיבוד באוכלין ה"מ שאין חייב עליו אבל איסור דרבנן הוי:

פרק ואלו קשרים

***הרי** מצינו איסור סחיטה במים הבלועים בבגד וכן פרק החבית [לקמן קמז.] [*נל"ה דזה קאי על הא דאמר דף קיג זימנין דמתווסן מאני במיא ואתי לידי סחיטה וכן מצאתי במ"י]:

הרוחץ במי מערה ה מסתפג בי' אלונטיות ולא יביאם בידו משום סחיטה וכן פרק השואל [דף קמח:] ופרק המביא כדי יין [ביצה דף ל.] דילמא מיתווסי במים ואתי לידי סחיטה והא דאמרי' פ"ב דביצה [דף יח:] נדה מערמת וטובלת בבגדיה וכן פרק בתרא דיומא [דף עו.] ההולך להקביל פני רבו עובר עד טיבורו במים מצוה שאני להכי לא גזרינן שמא יסחוט ואם תאמר אמאי לא אסרינן לגבי רבו משום שרייתו זהו כבוסו והוא איסור דאורייתא יש לומר דלא שייך למיגזר שרייתו זהו כבוסו אלא היכא דאיכא טינוף על הבגד ומעבירו בכך כדאמר פרק נוטל [דף קמב:] היתה עליו לשלשת מקנח בסמרטוט היתה של עור נותן עליה מים עד שתכלה כך פירש רבינו תם בספר הישר אבל רא"ס פי' בספר יראים הא דתנן פרק נוטל לשלשת אורחא דמילתא קתני שבמקום לשלשת נוהגין מים ובלא לשלשת נמי אסור מדלא תנא להיתרא אלא של עור וראיה מזבחים פרק דם חטאת [דף לד.] זורק סודר למים חייב וההיא דנדה מערמת וטובלת וההולך להקביל פני רבו מפרש בבגדי עור *מסיק בזבחים אפילו בעור שכשוך אין כיסכוס לא: [*הוצרך הספר לומר ומסיק כו' משום דקשה לפי' רא"ס שפי' דההיא דנדה מיירי בבגדי עור א"כ לא שייך כיבוס ולמה קאמר נדה מערמת וטובלת או ההולך לקבל רבו שהיא מצוה הא אפילו בלא מצוה נמי שרי ולכך מסיק בעור שכשוך אין כיסכוס לא ולכך שרי דוקא במקום מצוה ולא גזרינן שכשוך אטו כיסכוס]:

פרק כל כתבי

***שלשה** [*כדף קיז כל זה] מחיצות בלא לחי (*ותו) [*זהו] מבוי מפולש ובתלמוד [דף קיז.] מפרש דתרווייהו סברי להו כרבי אליעזר דאמר תיקון מבוי צריך ב' לחיים ואינו מפולש קרי אותו שיש לו לחי אחד והמפולש זהו שאין לו לחי כלל ולא ניחא ליה לפרש דסבירא ליה כרבנן דאמר תיקון מבוי בלחי אחד והכי הלכתא משום דאם יש בו לחי כתיקונו ואם כן אוכלים ומשקין נמי ליצלינהו ביה כדפריך תלמודא (א) ולא רצה לומר אינו מפולש היינו שאינו מעורב דמשמע שחסר בגוף המבוי וזהו לחי (*אחד) [*אחר] שחסר בו דהכי משמע אינו מפולש גם אינו מתוקן ספר התרומה: *ולית הלכתא כבן בתירא (*תימה)

הגהות ממ"י א הוי תפירה גמורה אבל בזרועותיהן וכו' שרי: ב נ"ל משמע: ג תיבת מהני ביה נמחק ונ"ל בעי: ד ספינה כו' כצ"ל ג"מ: ה כ"ב עושה מקום ד': ו נ"ב מלא מים: ז נ"ל לידי: ח נ"ל מחיצה. ט ונסתפג וכו' לא יביאם כצ"ל:

חדושי אנשי שם

מהר"ם [א] ופסק רא"ס דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואם אבד מפתח של תיבה ישבר לכתחלה כו' והתוס' ובספר אגודה כתב על פסק רא"ס ולא נהגו כן וכן כתב בסמ"ג שר"י חולק על רא"ס וכן כתב וראיה מדתניא פ' כל הכלים דלת שידה תיבה ומגדל נוטלין ומפרש רבא משום דקסבר אין בנין האשר"י פרק כיצד מברכין:

בגדי ישע

פרק ז (א) כל שהוא נוגע באוכל. פי' כל דבר שנוגע באוכל כלומר שהוא אוכל לאפוקי דבר שאינו אוכל: (ב) התיר ראבי"ה כו'. שייך לפנים סי' שס"ז: (ג) אבל רא"ה כתב. שייך לפנים סי' שס"ח:

הדרן עלך כלל גדול

פרק ח (א) ומביצה קלופה כו'. שייך לפנים סוף סי' שס"ט ושמעתי שדרך הוא לכתוב איזהו תיבות על ביצה קלופה וטוב הוא לזכרון כשאוכלין אותו ושייך הוא קצת לתשובה דעונה שתרוייהו אוכלין אותו עם כתב שעל גביהן: (ב) ופסק הרר"י כו'. ר"ל מספק יש לאסור בכל ענין כמ"ש המרדכי לעיל ריש סי' שע"ג: (ג) פירש"י כו'. עיין בגיטין דף ז' ע"ב ברש"י ובתוס': (ד) דשל חרס מהני וכו'. לאפוקי של עץ אע"ג דאינה נקובה כנקובה דמי משום דמלחלח יותר מן החרס:

הדרן עלך המוציא יין

פרק יא (א) וי"ל ההוא בגזוזטרא כו'. הקבוע בארץ ר"ל שקרקע שאצל הים היא רה"ר ולכך חמיר טפי: (ב) חיישינן כו'. ר"ל אע"פ שהמים עמוקים אפ"ה גזרינן דאיכא למיחש שמא יעלה הים שרטון ר"ל שמשפתו יפול לתוכו חול ואבנים עד שלא יהא עמוק י' ואז אפי' אי משפת ארעא משחינן הוא בא מכרמלית כי אין המים עמוקים י' מה שאין לגזור כן בספינה שלעולם אין מהלכת בפחות מי' אבל התם שנשאר קבוע הים שאין שום ספינה הולכת עליו שאין מיירי שם מספינה לכן גזרינן שמא יעלה הים שרטון ולא יהא עמוק י' ויהיה כרמלית אף משפת ארעא והר"ן כתב דשאני התם בגזוזטרא שהוא בנין קבוע ויכול אדם לתקן בה כרצונו משא"כ בספינה מאחר שאין יכול לתקן בו כמו בגזוזטרא הקילו בו ע"כ והייתי רוצה לפרש דגם מ"ש כאן הואיל וקבוע בו הוא תירוצו של הר"ן ואמר דהתם חיישינן כו' ומפרחינן ליה לעשות מחיצה גבוהה י' הואיל שהוא בנין קבוע אבל אינו כן בתוס' אלא הוא שם בהדיא כמו שכתבתי דבספינה לא שייכא כלל הך גזרה והנהו תירוצים אזלו אליבא דמ"ד משפת ארעא משחינן ומשפת מיא הוא כרמלית לכן צ"ל מחיצה י' כמ"ש בעל הג"ה אח"כ בסמוך פירש"י שעושה מחיצה קטנה ברש"י שלפנינו אינו כן אלא אדרבה נראה שהוא מפרש כפי' התוס' ובפירש"י שהיה לפני תוס' היה כתוב עושה מחיצות קטנות וס"ל לתוס' דרש"י מפרש כן משום דמקום ד' ר"ל המחיצות אינן צריכין להיות י' כ"א ד' טפחים ולכך כתבו הם דלעולם צריכין להיות י' ומקום ד' אינו קאי אמחיצות כמו שסובר רש"י אלא קאי אחלל המחיצות שיהא ד' א"כ ברש"י שלפנינו שכתוב בו מקום ד' חלל ד' מוקף מחיצות הוי ממש כפי' התוס': (ג) ורוחב ד' בין המחיצות. ר"ל שמה שאמר עושה מקום ד' קאי ארוחב והמחיצות צריכין להיות גבוהין י' ע"ש בתוס' דף ק' ע"ב בר"ה עושה מקום ד': (ד) ותיימי מיא. פי' נבלעים: (ה) ולפר"ת כו'. התוס' הקשו פ' הזורק דף ק' ע"ב על הא דאמר כחו בכרמלית לא גזרו מהא דאמר בכיצד משתתפין לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור משום שהמים נדחו מכחו חוץ לד' אמות ואם הלכה כלישנא בתרא דשרי אפי' לשפוך אין מקום לקושיא זו אבל מ"מ תירצו בתוס' וז"ל וי"ל דגזוזטרא פעמים שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת וגזרו כחו דכרמלית משום כחו ברה"ר אבל בספינות דהוי לעולם כחו בכרמלית לא גזרו עכ"ל ולכן קאמר המרדכי ולפר"ת נמי כלומר שהוא לא תירץ הקושיא במה שהלכה כא"ד אלא תרצה משום דסמוכה לרה"ר וא"כ לפ"ז בבה"כ שג"כ סמוך לרה"ר נמי יש לאסור אפ"ה יש להתיר דהתם דאסור היינו משום דמתכוין שיצא לחוץ כו' ה"נ שרי מרה"י לרה"ר היינו דוקא מקום שאינו אלא איסור דרבנן דצואה לאו דרך הוצאה היא כ"כ מהר"ם איסרל"ש ז"ל ומ"כ ע"ז וקשה על דבריו שהרי כתב הר"ן סוף דף קל"ו ע"ב וז"ל איכא למידק לדידן דקי"ל כר"ש דמלאכה שאצ"ל דפטור עלה אף המוציא מת לרה"ר וקאמר דליתא לקושיא זו שלא התירו מפני כבוד הבריות אלא בדבר שעיקרו מד"ס כגון כרמלית אבל לרה"ר לא כו' וסוף דבריו דכל היכא דאיכא גררא דאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן אבל אני מצאתי בספר אחד שמוגה במקום לרה"ר לכרמלית וכן נכון: (ו) בפחות מג' בגובה י'. ר"ל הוצרך לעשות מפי הנקב ולמטה מחיצה גבוהה י' ואף שהמחיצה אינה שלימה אלא יש אויר בין כל קנה לשל מטה הימנה פחות מג': (ז) ודבר פשוט הוא דקנה קנה פחות מג' מחיצה הוא. דמאחר שבין כל קנה פחות מג' כלבוד הוא וכאילו היתה מחיצה שלימה לכך א"צ לעשות דף אחד שהוא שלם וגבוה י' אלא ברוב המקומות לא היו נותנים הנכרים רשות ליהודים לעשות בה"כ בתוך החפירה ר"ל אותה החפירה שמדבר ממנה מהר"ם היינו בחפירה שהוא סביב לעיר גלויה לכל כעין בקעה כמ"ש בפ' הזורק דחפירה מקפת את העיר ולכך לא היו הנכרים נותנים רשות ולא היו הישראלים רשאין לעשות כן בקנה קנה בפחות מג' אלא כך היו יכולין לעשות בדף א' שלם שזה לא היו הנכרים מוחים כי אז לא נראית הצואה שהיא נופלת בצד הפנימי של דף ומבחוץ אין נראה כלל לכך אמר מהר"ם שיעשו דף אחד שלם אבל לענין הדין דבר פשוט הוא דקנה קנה פחות מג' מחיצה מעלייתא היא:

הדרן עלך הזורק

פרק יב (א) עייל שופתא כו'. עיין לעיל סי' שע"ט: (ב) המרכיב מטה של גילא. ר"ל המחבר מטה גללניתא שרגילים לפורקו:

הדרן עלך הבונה

פרק טז (א) ולא ר"ל אינו מפולש היינו שאינו מעורב. כלומר לעולם תוקמא כרבנן דר"א ודקשיא לן כל אוכלין ומשקין נמי ליציל היינו משום שאינו מעורב להכי אוכלין ומשקין אסור וקאמר דו"א דלישנא דאינו מפולש משמע שאינו מפולש בלי שום תיקון אבל גם אינו מתוקן בכל תיקונו והיינו שיש

[*תמה] אבא מרי הר"ר מרדכי ז"ל על פסק האלפס (ג) דהא קיימא לן כרבנן דאמרי תיקון מבוי בלחי אחד וא"כ אפילו אוכלין ומשקין נמי נציל: מצילין מזון א שלש סעודות כו' אומר ר"ת מה שלא התירו אלא רק כלים הצריכין לו ודוקא שלש סעודות זהו דוקא כשהדליקה באותו בית דמתוך שהוא בהול אי שרית ליה טפי אתי לכבויי אבל כשהדליקה בבית אחר מותר להציל כל מה שיחפוץ לחצר חבירו מעורבת. [דף קיז] מצילין מזון שלש סעודות ומפרש רבא טעמא מתוך שאדם בהול דילמא *אתי לכבויי ופריך אביי והתניא נשברה לו חבית בראש גגו הקשה ה"ר פורת אמאי לא פריך ממתני' [*דף קמג:] חבית שנשברה מצילין ממנה וכו' ותירץ דאיכא לאוקומי כגון שהחבית בכרמלית [*פי' ותייפינן שמא יעביר כלי ד' אמות בכרמלית תוס'] אבל בהך ברייתא קתני בהדיא בראש גגו ור"י תירץ דהתם מיירי כשנספך היין לארץ דחיישינן שמא יספג. ואמר ר' שמואל בשם רבינו תם דדוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרף דאינו בהול כל כך להביא כלים דרך רה"ר כמו נשברה: כמה דאפשר לשנויי משנינן כתב רא"ס כל מצה שלנו הנקרא פל"ה בלע"ז מותר לטלטלו לצורך להוציא בו את הפת שקרמו פניו מע"ש קודם שקדש היום והגיע למאכל בן דרוסאי שאין זו מרדה שבימיהם וא"ת כיון דצריך לאכול בשבת ויו"ט פת א"כ קשיא דאמרינן בע"פ [דף קכ.] מה לילה הראשון חובה (ג) מכאן ואילך רשות (ד) י"ל דיכול לאכול סופגנים ואיסקריטין וכן נמי קשה הא דאמר בפרק ב' דסוכה [דף כז.] דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות ולילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות יש נומר דיכול לאכול פחות מכביצה חוץ לסוכה (ה) אבל רא"ס פי' בספר יראים שתי סעודות פירוש שתי שביעות [*ואותן ב' שביעות] יחלק לשלש סעודות וה"ר ישראל כתב בתוספותיו דהמפסיקין על שולחנם ומברכין ברכת המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו משלש סעודות: [*קאי על מה שכתב בפנים בסי' ת' גר שעל הטבלא וכו' עד המסתפק ממנו חייב משום מכבה ועל זה קאי ולפי מה כו'. כ"ה במ"י] (*לפי) [*ולפי] מה שפי' בערוך גבי מסוכריא דנזייתא ולקמן אפרש בפרק תולין בע"ה דלא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה אלא היכא דמתסני מיניה ניחא דהכא הנספך אזיל לאיבוד ומיהו בירושלמי פרק כירה גרס תנינא נר שהוא תמא מונח על גבי הטבלא [א][מסלק הטבלא] והנר נופל אמר ר' יוחנן קרוב זה לבא לידי חיוב חטאת (ו) לפניו משום מבעיר לאחריו משום מכבה (ז) שמואל בר אבא אמר קמי רבי יוסי בכבה ולא גרים [אי כבתה] כבתה אמר ליה תנוח רוחך: [דף קכב] בד"א כשאין מכירו פי' ריב"א אפי' בפניו דאי שלא בפניו פשיטא כיון דאין מכירו ואינו בפניו אז לא עשה כלל בשבילו כתב רא"ס אפילו אם אינו מכירו ואמר הנכרי בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה או מתקן הנכרי אם לישראל והלך הנכרי אסור ליהנות ממנו בשבת אלו נאמר וירא מאליך ואין מערימין בכך: [דף קכא] נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה אבל קטן כו' אוקימנא הכא ואף ביבמות בפרק חרש [דף קיד.] בקטן העושה לדעת אביו אבל נכרי לעולם אדעתא דנפשיה עביד וכתב רא"ס תשב עבד נכרי או שפחה המושכרים לשנה או פחות נמי אדעתא דנפשייהו עבידי בשביל ריוח שלהן ואין עליו למחות דדמי קצת לשילוח איגרות דאמרינן בפ"ק [דף יט.] דאם קצן לו דמים מותר וכן עושין על ידם לחולה שאין בו סכנה כמו בשאר נכרים ונכרי שעושה לו מדורה לעצמו בבית ישראל אין צריך למחות בידו דאמרינן פרק ב' דכריתות [דף ט.] ר"ש אומר אחד גר תושב ואחד עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן כישראל בחול ופסיק הלכתא כרבי שמעון ושלום העני מאיר: [שם] (ה) כאותן של בית אביך פי' דניטלין בשתי ידים דלקמן בפרק כל הכלים [*דף קכב:] אפילו אביי דמחמיר טפי שרי בכלים הניטלים [*בב' ידים והיינו דקבעי מיניה קרונות אע"פ שמלאכתן לאיסור אי ניטלין] באדם אחד או בשני בני אדם דפשט לו בשני ידים להתיר [ואכתי] מיבעיא ליה בב' בני אדם וכן בפרק כירה לא אסר אלא של חוליות וכן פר"ת וריב"א [מתוספת הרב] רבינו ישראל (ט) אבל רא"ס כ' משם פר"ח דבב' ידים לא איפשיטא*: [*כאן שייך אבל אם בשביל ישראל כו' הנכתב לקמן]:

פרק כל הכלים

[דף קכה] *פקק [*כאן שייך ד"ה זיירי דעצר וכו' עד מי איכא מאן דשרי שנכתב לקמן] החלון רבי אליעזר כו' פירש"י דהאי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל והביא ראיה מפרק כל גגות [*דף צג] אמר שמואל נגידו לי גלימא אהדריכהו רב לאפיה וכו' עד ולשמואל למ"ל [ב]הא אמרינן זה מטלטל עד עיקר מחילה משמע דאי הוה סבר כרב דאסור לטלטל בחצר בלא מחילה לא הוה קשה ליה למ"ל דעבד הכי ואמאי אדרבה כ"ש דקשה טפי היכי עביד מחילות בשבת אלא ש"מ דמן הצד אין בו איסור עשיית מחילות ורב דקפיד דאהדריכהו לאפיה לאו משום עשיית מחילה אלא שהיה מקפיד שהיו מטלטלין [גלימא ד' אמות] בחצר דלית ליה שבת הואיל והותרה הותרה ולא נהירא לר"ת מדנקט במתני' פקק החלון ולא נקיט ארובה משמע דמן הצד איירי דבגג קרוי ארובה כדתנן [ביצה דף לה:] משילין פירות דרך ארובה ועוד דסוף פרק מי שהוציאוהו מוכח דאיירי מן הצד דמייתי לה על עשיית דופן ע"כ נראה לרבינו תם דעשיית אהל עראי שייך נמי מן הצד (א) כל היכא דהמחילה מהניא להתיר דומיא דדופן שלישית דסוכה אבל מחילה הנעשית [ג]כי ההיא דפרק כל גגות או דומיא דדופן רביעית של סוכה מותר לעשות כיון דבלאו איהי מתריא ורב שהקפיד בפרק כל גגות איכא למימר דאעשיית מחילה נמי הקפיד כיון דהמחילה נעשית להתיר ומאן דשרי תוספת אהל אפי' באהל של מעלה נמי שרי כדמוכח בפרק בתרא דעירובין [*דף קב] גבי הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא וכו' ובפרק הישן [סוכה דף כז:] גבי עובדא דרבי אלעזר ששבת בסוכתו של רבי יוחנן בר' אלעאי בקיסרי וכו': זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח כתב רא"ס ואם לגדדין עושהו לצניעות מותר לעשותו לכתחלה כדאיתא פרק כל גגות אמר שמואל נגידו לי גלימא וכן בפרק מי שהוציאוהו הא בדופן שלישית הא בדופן רביעית: (*לא נקט ארובה משמע דמן הצד איירי דבגג קרוי ארובה כדתנן משילין פירות דרך ארובה ועוד דבפרק מי שהוציאוהו כו' כל הכלים כו'): [דף קכג] זיירי דעצר כמו קרשים שכובשין בהן את הבגדים כדתנן מכבש של בעלי בתים (*זירי) [*מזורא] דחביט ביה (*כלים) [*כלי] עץ שהכובס מכה בו את הבגדים על האבן בעת שמלבנו שיכי יתדות תרגום סיכי והם מוכנים לנער בהן משי וכיוצא בו כך פירש בערוך ואלו מקפיד עליהן שלא יפגמו ושלא יקרעו הבגדים והמשי ומסיח דעתו מלטלטלן ונעשים מוקצין: [שם] מחט של יד ליטול בה את הקוץ והיינו לצורך גופה וה"ה לצורך מקומה דשרי כדין דבר שמלאכתו לאיסור והא דנקט ליטול בה את הקוץ משום חדוש דאע"ג דחביל ומוליא דם שרי כדאיתא פרק הנחנקים [סנהדרין דף פד:] משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה כר"ש ואע"ג דאיכא איסורא דרבנן בעלמא הכא שרי משום צערא כמו מפיס מורסא דפטור ומותר כדאיתא שילהי האורג [דף קז.] מיהו אסור לצאת ברה"ר כשסוגר בה מפתחי חלוקו דאינו תכשיט ולא האשה בצעיפה אבל במחט שאינה נקובה שיש לה ראש מצד אחד כעין אשפינגל"א בלע"ז (ב) היא נקראת תכשיט האי מחט מחט שלימה וה"ה בגולמי דהתניא מחט בין נקובה בין אינה נקובה מותר לטלטלה ומוקי לה בתלמודא בגולמי דמימלך ומשוי ליה מנא אבל ניטל חידודה או עוקצה הרי היא אסורה א] דהתם זורקה בין גרוטאות: [ד]והכי אמרינן פרק תולין [דף קמ:] גורפין מלפני (*וכו') [*הפטם] ואמרינן בגמרא ואבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי (*וכו' וכן) [דף קכו] [ה][*כל כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה וכו' אר"י והוא שיש תורת כלי עליהם] פרש"י שהכיסוי ראוי לתשמיש לעצמו אבל מה שהוא ראוי לכסות לא מיחשיב ליה להיותו מטלטל אם אין לו תורת כלי לדבר אחר והקשה ר"י והלא שברי כלים דלא הויא אלא חספא בעלמא אמר [לעיל] דמטלטל הואיל וחזי לכסויי ביה מנא ופר"ח דתורת כלי דבעי היינו תורת כלי לכיסוי וא"צ שיהא ראוי לתשמיש אחר ומיהו בעי תורת כלי שישפהו ותקנו לכיסוי אבל אם מלאו כך בין העלים (ג) כיון* שלא עשה בו מעשה [*והשתא דשברי כלים כיון שהיה כבר כלי א"צ לעשות בו מעשה]: לצורך הכיסוי אין תורת כלי עליו ואסור לטלטלו: (ד) *(ופסק ר"י) *אבל אם בשביל ישראל עשה צריך להמתין בכדי שיעשו דתנן במסכת מכשירין מרחץ המרחצת בשבת אם רוב העיר ישראל [ו]כשירין בכדי שיעשו וכדאמרינן בפ' אין צדין [ביצה דף כד:] נכרי שהביא דורון לישראל אם ישנו במינו במחובר אסור לערב בכדי שיעשו וכן בפ"ק גבי עססיות ותורמסין ולא יחם נחתום חבית של מים ואם עשה אסור בכדי שיעשו אע"ג דליכא רק איסור דרבנן שמא יחמה ואע"פ שיש לדחות ולומר (ה) דשייך התם איסור דאורייתא מ"מ כיון שאין ראיה להתיר צריך [להזהיר ולהחמיר] ור"ת התיר קיבולת [*שהנכרי מקבל עליו לבנות ביתו של ישראל ובונה אף בשבת דנכרי קבלנותיה קעביד כדאמר הכא גבי שדה ועוד הביא וכו'. מ"י] לבנות בית והביא ראיה מפ"ק [דף יז:] דשרו ב"ה לתת עורות לעבדן וכלים לכובס עם השמש ואפילו מידי דפרהסיא שרו כגון לתת חטים לתוך הריחים מע"ש וטוחנת כל השבת ה"ה קיבולת והא דאמר (*כו') [*פרק מי שהפך מקבלי קיבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר מפרש לה ר"ת באבל] ור"י אומר דמההיא דעורות לעבדן וכלים לכובס אין ראיה דמידי דתלוש הוא ומחטין לתוך הרחים אין ראיה דהתם המלאכה נעשית מאליה ודוקא גבי שדה מותר משום דרגילות לקבלו באריסות אבל בית רגילות להשכיר שכיר יום ולא יאמרו הרואים קבלנותיה קא עביד ואפי' לתקן אבני גזית ולפסלן ולתקן הקורות והנסרין רחוק מן החומה שאינו נראה בשביל אותה חומה בהא מסופק ר"י הואיל ולצורך מחובר הוא (ו) ורבינו משה בר' מיימון אסר בפ"ו דשבת והא דאמר שדהו לנכרי שרי היינו דוקא להשכיר לשליש ולרביע דהיינו אריסות אבל קבלנות כגון אתן לך מעות כך וכך ותחרוש לי שדה שלי או תקצור בכך וכך אסור אם עושה נכרי בשבת: ואם בא לחשבון אסור פי' אם לא התנו מתחלה ולקח לנכרי דמי שבת מעצמו בלא צווי ישראל [ז]ואמר ליה כמה שבתות נטלת אטול גם אני כנגדן ימי החול אסור משום דהנכרי הוא כשכיר שבת ושלוחו של ישראל הוא וה"ה בתנור ובמרחץ כמו בשדה ובכרם ולא כדברי המתירין בתנור ומרחץ משום דאין משתכר בחלקו של ישראל באותו טורח שטורח נכרי בשבת כמו בחרישה ובזריעה והא ליתא דהא תניא בתוספתא דמסכת דמאי פרק המקבל שדה ישראל ונכרי שלקחו מרחץ בשותפות לא יאמר לנכרי טול חלקך בשבת ואני בחול ומרחץ כתנור דמי: [*ע"כ שייך בפ' כל כתבי וכאן מתחיל פ' מפנין] *ירושלמי רבי זעירי שאל רבי יאסיה כמה שיעור הקופות אמר ליה נלמוד סתום מן המפורש דתניא תמן בשלש קופות של שלש סאין תורמין את הלשכה [*קאי על מה שמדדין את התינוק בשבת] אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת ומיהו מותרין ליטא אותו (*לחצר) [*בחצר] כדתנן נוטל אדם את בנו כו':

*כ"ז שייך לסוף פ' כל כתבי

הגהות מהר"י והרה"ש א] בטילה דאדם זוקפה וכו':

הגהות ממ"י א נ"ל מנער : ב נ"ב דעבד הכי : ג נ"ב לצניעות : ד קאי אפנים לעיל סי' תקע"א קודם בפרש"י וריב"א : ה והתנן כו' ואר"י כו' ופרש"י כצ"ל ג"מ : ו נ"ב וכו' : ז נ"ל ממתין : ח נ"ל ואם :

שלטי הגבורים

א סעודה שלישית של שבת אם יש בה קידוש על הכוס ואם לאו. תשובה אינה טעונה כוס דאפשר שיכול להשלימה במיני תרגימא ופוק חזי מאי עמא דבר ואין א' מקדש בה על הכוס ומ"מ מה שאמרתי שאפשר להשלימה במיני תרגימא בלא פת יש לדקדק בה ואין כאן מקומו. אדר"ת: סעודה שלישית ס"ה כתב וכן כתב הר"ם דצריך לחם ולפי דכריסם שבת רצה והחליצנו בברכת ג' צריך לחזור אבל ר"ת אומר דיוצא במיני תרגימא ולפי דבריו א"צ לחזור וטוב שיתפלל יחיד מנחה קודם שיאכל סעודה ג' ואפי' דאסר ר"ת לאכול ולשתות מנחה למעריב היינו כשמתפלל מנחה בצבור וכן מהר"ם היה נוהג להתפלל מנחה כיחיד קודם סעודה ג' וכשהלך לבהכ"נ היה מראה עצמו לצבור שהיה עונה באבות ובהודאה עמהם. פסקי מהר"ם: חייב אדם לבצוע על ב' ככרות בשבת במנחה ואין רגילות לבצוע על ב' ככרות והטעם לפי שמן שני עומרים שהיה להם בע"ש עשו ד' ככרות לב' ימים ב' ליום הרי א' ליום ו' וא' לליל שבת וא' לשבת שחרית הרי לא נשאר לשבת במנחה אלא ככר א' ועוד כי אותה סעודה יוצא אפי' במיני תרגימא ושמעתי שאדם גדול בצע במנחה על ב' ככרות ומקדש קידושא רבה כמו בשחרית. עכ"ל תוס' מצאתי: שאלו מקמי רב נטרונאי גאון אם ביו"ט צריכין לבצוע על ב' ככרות אם לא והשיב ודאי צריך לבצוע ביו"ט כמו בשבת דמה טעם נתחייבו בשבת לבצוע על ב' ככרות אין זה אלא משום המן שלא ירד בשבת הוזכרו ישראל ללקוט לחם משנה וא"ר אבא חייב אדם לבצוע על ב' ככרות בשבת וביו"ט נמי כיון שלא ירד מן ביו"ט חייבים אנו לבצוע על ב' ככרות ומנין שלא ירד מן ביו"ט שכן שנו חכמים ששת ימים תלקטוהו וגו' ר' יהושע אומר למדנו שאין יורד בשבת ביו"ט מנין ת"ל שבת לא יהיה בו ביוה"כ מנין ת"ל לא יהיה בו: הלכתא בשבת אסור ליקח אווזים ותרנגולים וחיות שיש לו לאדם בתוך ביתו כגון צביים שמגדלן בביתו אבל בהמות מותר כגון פרות ורחלים ושאר בהמות ותנול מסתברא שלא ליקח בשבת והכי תניא בתוספתא הצד אווזין ותרנגולים ויוני הרדסיאות פטור מכלל דאסור לכתחלה. אב"ן: שאלה מי שאין לו פת בשבת מהו לומר לנכרי להביא לכבוד שבת. תשובה נ"ל דאסור לכ"ע אפי' לר"ת ז"ל שהתיר מים שהובאו מרה"ר לרה"י משום דלא אהני לן שום דבר שהרי יכול לילך שם לשתות ולא אסרו אלא מה שלא אפשר לנו אלא ע"י מלאכת הנכרי כהדלקת הנר וכמעשה דשמואל מ"מ יש כאן שני איסורין הא' קניית הלחם שאע"פ שהביאה ע"י נכרי הא איכא משום שבות ואפי' אמר לו כן קודם שבת יש בו משום שבות כדאמר בפ' השוכר בשמעתא מהו לומר לנכרי תטום פרתי ודוש בה ועוד שבות אחר דהיינו שיאמר לנכרי שיביא לו ואפי' יביא לו בשבת אסור כטלטול אבנים והנר שאסור באמירה לנכרי וכל שכן בזה שאפשר שירכם בשבילו. אדר"ת:

מכאן

בגדי ישע

שיש לו לחי א' וחסר לחי א' לאפוקי לרבנן לא היה חסר כלום כיון דאית ליה לחי א' ולא הו"ל למיקרי מבוי שאינו מפולש רק מבוי שהוא בהכשרו: (ב) דהא קי"ל כרבנן דאמרי תיקון מבוי בלחי א'. ואם איתא דהלכתא כרבנן דבן בתירא א"כ הו"ל לחי א' ונציל ביה אפי' אוכלין ומשקין אלא ודאי הלכתא כבן בתירא דמציל ספר למבוי מפולש דהיינו שאין לו לחי כלל דאז שפיר אין מצילין אוכלין ומשקין כיון דאין לו לחי כלל ומהכא משמע דשפיר גרסי' לעיל בפנים דף ע"ה מסקינן דמצילין כתבי קודש מפני הדליקה אפי' למבוי המפולש: (ג) מכאן ואילך רשות. שא"צ לאכול בסוכה וא"כ ע"כ אינו אוכל דבר שמברך עליו והיאך אמרת בפנים דבשבת ויו"ט דלא סגי דלא אכיל דבר שמברך עליו והכא ליכא לשנויי שאוכל אסקריטין וסופגנין שהרי הם אין צריכין סוכה ומשני די"ל דיכול לאכול פחות מכביצה חוץ לסוכה נלע"ד דהכי פירושו ובזה יאכל כמה פעמים ביום עד שישבע ויהיה חייב לברך בהמ"ז אבל מ"מ מהסוכה פטור כיון שאוכל אכילת עראי (מדבן שלא הגיע זמנו לעשות) מצאתי: (ד) י"ל יאכל סופגנין ואיסקריטין. ר"ל דוגמת מצה עשירה שהוא דבר שחייב לברך עליו המוציא ובהמ"ז ואינה נקראת מצה כדינה לצאת בה לילה ראשונה שהוא חייב לאכול מצה: (ה) אבל רא"ם פי' כו'. שייך ג"כ לסי' שצ"ז אמ"ש ויש מביאין ראיה מפ"ק דפסחים כו': (ו) לפניו משום מבעיר. ר"ל אם מטה השמן לפניו אז יהיה מבעיר ואם יטה השמן לאחוריו אז מחייב משום מכבה: (ז) שמואל בר אבא אמר קמי דר' יוסי בכבה. פי' דוקא כשכבה אז מנער את הטבלא אבל כשדולק אסור: (ח) באותן של בית אביך. עיין בש"ס סוף דף קכ"א ורי"ש קכ"ב א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא כו' א"ל באותן של בית אביך ופי' הספר דר"ל באותן של בית אביך שהיו ניטלין בב' ידים דהא אפי' אביי דמחמיר טפי לקמן פ' כל הכלים דף קכ"ב ע"ב אפ"ה מתיר התם בב' ידים והיינו דבעי את"כ בקרונות בניטלין בידו אחת או בב' בני אדם ר"ל לאחר שפשט ליה בסמוכות דמותר לטלטלן אפי' בניטלין בב' ידים מיבעיא ליה אם מותר לטלטל אפי' אם אינן ניטלין אלא בב' בני אדם והא דבעי מקרונות ולא בעי כן בפמוטות הכל א' הוא: (ט) אבל רא"ם כתב כו'. ס"ל כרש"י שפירש באותן של בית אביך ר"ל דניטלין בידו אחת וקרונות ופמוטות אין דינם שוה אלא קרונות קילי טפי מפמוטות לכן בעי בקרונות בניטלין באדם א' כו' אך הלשון שאמר לא אפשיטא קצת מגומגם דלפירש"י שפירש דמ"ש באותן של בית אביך ר"ל שהיו ניטלין ביד אחת א"כ ממילא נפשט דבניטלין בב' ידים אסור לטלטלן ואפשר לומר דה"ק לא איפשטא לדידן דאין אנו יודעין אם פי' באותן של בית אביך שהיו ניטלין ביד אחת או בב' ידים: הדרן עלך כל כתבי

פרק יז (א) כיון דמחיצה נעשה להתיר. ר"ל לפי סברתו שסובר דאסור לטלטל עד עיקר המחיצה: (ב) היא נקראת תכשיט. ומותר לצאת בה כשהיא בצעיפה או במפתחי חלוקה דבודאי בזה ליכא למיחש דלמא שלפא ומחויא דא"כ תגלה בשרה או יפול צעיפה כמ"ש לעיל סי' שנ"א: (ג) כיון שלא עשה וכו'. וההיא דשברי כלים כיון שהיה כבר כלי א"צ לעשות מעשה: (ד) ופסק ר"י כו'. ר"ל שפסק כר' יותנן כמ"ש בפנים סי' תי"ז: (ה) דשייך התם איסור דאורייתא. ר"ל אם היה מחתה מ"מ צריך ליזהר ולהחמיר וכו' כמו שהוא בפנים סי' ת"ם שצריך ליזהר ולהחמיר אפי' בבא מחוץ לתחום לאסור בכדי שיעשו אע"פ שלא יכול להיות שם שיבא הישראל לידי איסור דאורייתא: (ו) ורמב"ם אוסר. פי' אפי'

בר

(*פרק שבעה עשר)

תסג (א) **על** היולדת בשבת אסר אסר ה"ר ברוך לשחוט לה תרנגולת בשבת כי טוב להאכילה נבילה שהיא איסור לאו מלחלל שבת ונראה דאין מדקדקין כדאמרינן פרק בתרא דיומא [דף פד:] דאין עושין דברים הללו ע"י נכרי (ב) אלא בגדולי ישראל ואמר נמי בהדיא "הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין ואמרינן בירושלמי הנשאל מגונה והשואל שופך דמים והא דמנחות [דף סד.] [דמחלק] בין "שני תאנים בין שני עוקלים מיירי בחולה שאין זמנו בהול אבל כאן זמנו בהול ביום ראשון דלידה ועוד נראה לומר דאפילו ביום שני או ביום שלישי דלידה מותר לשחוט אם יש לה צורך קודם שיאכילוה נבילה שמא תמנע (ג) ויש מפרשים דתקלה דאכילת איסור מגונה כדאמרינן [חולין דף ז.] לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה עליהם א] ומביא תקלה אפילו באיסור סקילה כדר' ישמעאל קרא והטה [שבת יב:]:ב[*בן ח' כנון] (ד) כלה אלמנה ששמשה ועיברה בשבוע הראשונה והלך לו החתן למדינת הים וילדה לח' וכן אשה שלא שמשה לזמן מרובה ושימשה ועיברה מיד והלך לו בעלה בדרך רחוק ושוב לא שמשה וילדה לח' והכי נמי משכחת בבתולה שנשאת כו':

*וכאביי עבדינן ולא מחללין שבת כו' וכן פי' רבינו חננאל אבל ג] רא"ס פסק דספק נפשות להקל [דף קכט] בין שאמרה צריכה בין שאמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת וה"ג בפרש"י וכן פי' ר"ת (ה) ובאלפס וברוב ספרים וכן פירש "הלכה למעשה (ו) בפ' בתרא דיומא: חולה אומר צריך ורופא אומר **תסד** אינו צריך"י בר שלמה היה מפרש כל האי צריך דשמעתא שנראה לו שימות אם לא יאכילוהו דסבור להסתכן בכך (ז) וגם יש ספרים שכתבו אמילתא דר' ינאי חולה אומר צריך כו' עד פשיטא ספק נפשות הוא מהו דתימא איבעותי מיבעית סבר אי לא אכיל מיית קא משמע לן וכל הני דמייתי בגמרא הם היו בקיאים ברפואות וידעו שהיה סכנה בדבר כגון הדלקת נר ושבירת דלת לתינוק ונראה דאין אנו בקיאין בענין האכילה כמו החולה ואם אמר החולה לא אסתכן בכך למות. אם לא אוכל אסור להאכילו ודכוותה לענין חילול שבת תדע מדאמרינן [ע"ז דף כח:] גבי עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת ומפרש משום דשורייני דעינא בלבא תליין אבל משום איבוד העין לא ור"ת נחלק עליו והורה הלכה למעשה להיתר וזה לשונו וכי חולים נביאים הם או בקיאים הם אך כיון שיודע החולה או החיה שהוא שבת או יום כפורים ואומר צריך ואינו יכול לסבול מחמת החולי מאכילין אותו ואפילו סבורים החולים שאינן מסוכנין (ח) שהיכן מלינו סכנה לנשיכת כלב שוטה למות או כההיא דרב אשי ומר זוטרא [*בפ' אע"פ דף סה.] ואע"פ שרוב חולים לחיים הקילו בפיקוח מספק וכן בנטירוף דעת (ט) וליסנא דמיית אל ישעך שכן לשון התלמוד דא"כ דדייקת ליסנא מאי ספק נפשות אלא האי מיית שמתירא לחלות ולהתקלקל ודבר פשוט הוא שאם שואל לאכול או לשתות שמותר להאכילו ולהשקותו כי חסרון האוכל מכאיב הלב ומתוך כך הוא מתעלף ופעמים אינו מתרפא ואפילו דאבון אחד מאיבריו אני קורא בו סכנה ומחללין עליו את השבת כדאמר גבי מכה של חלל אע"פ שרובן אינם מתים בכך וכן עוברות המריחות אנו רואין שאינן מתות והתירו להאכילן אלא כל חסרון הגוף וחסרון אבר ועובר סכנה הוא לה ולמד מחיה ועוברה ומקיז דם וגלטנן שהתירו לעשות מדורה להם אפילו בימות החמה אע"פ שאינו סבור למות בכך ואם שמואל רופא היה ג"כ חכמים ידעו ברפואות קלת ואמרו לב יודע מרת נפשו (י) ואם מיתה דוקא כל אדם בקיאים בכך וחזור בך מלהפוכי מימרא אלא אפילו עומד ונוח שלא ימות כיון שאנו אומדים אותו [*שאינו יכול לסבול] מותר וגפלא בעיני רבי אבי"ה שפסק אפילו בדאבון אבר אחד שיש להטיב עליו מעין שמרדה ובתלמוד מפרש: [*פרק תולין] [דף קלט] (יא) כגון שאין בו קיסמים דקים והטעם משום דיכולין לשתותן כן מקודם ומשום שחיטה ליכא למיגזר אע"פ שהן מים שהרי משמרת עשויה לכך ולא קפיד בליבונה כדאמר גבי פרוונקא בפרק במה טומנין [לעיל דף מח.] ומכאן הורה ר"י [*וכו']:

פרק (*שמונה עשר ותשעה עשר) [*חבית]

[דף קמח] **ורבי** יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות כו' פר"ח כו' (א) באלפס מה שדקדק ר"ח מדלא מפליג ר' יוחנן משמע דמיירי אפי' לתוך הקדרה אין זה דקדוק דהא רב ושמואל נמי אסרי סתמא בשלקות ומימיכן ואע"ג דשרו לשחוט (*להביא) [*להדיא] אשכול ענבים לתוך הקדירה ומה שדחה דברי המעמידים דברי רב ושמואל ביו"ט אור"ת שהדין עמו אבל דברי רב חסדא [*מיירי] [ביו"ט] כדפירש לעיל: [דף קמו] שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות בבילה פרק המביא [*דף לג:] מוקי לה במוסתקי ופרש"י דהיינו חבית שבורה שמדבקים שבריה [בשרף] של עץ שעושין ממנו זפת משום הכי דוקא שרי "מחמת גריעותה דלא חיים ולא חיישינן שמא יתכוין לעשות כלי וכן כולה שמעתא דהכא במוסתקי וכן משמע בפ' בכל מערבין [עירובין דף לד:] נתן את הערוב במגדל [ונעל] בפניו ואבד המפתח ומשמע דאסור לשבר המגדל כדי ליקח את הערוב *תוס' אמנם בגמרא ירושלמי פרק בכל מערבין מלאתי הדא דאיתמר במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית לאכול ממנו גרוגרות (*מפרקי' דר') [*הר"ר] אליעזר [*מפרים. מ"י]: [*פ' תולין] [דף קמא] (ב) דילמא אתי לאשויי גומות אע"ג דרבא ס"ל ספ"ב דבילה [*דף כג.] בדבר שאין מתכוין כר' שמעון גזר הכא כשהוא עסוק לקנח רגליו ישכח שהוא שבת ויתכוין לאשויי גומות וכן יש לפרש בסוף עירובין [*דף קד] גבי נשים דמשחקות באגוזים אסור [*פרק ז] *המעמר ההוא [*קאי על מה שכתב בפנים פרק תולין בסי' תלג חרדל כו' עד אמנם בירושלמי דפרק כלל גדול בגמרא המעמר כו']:

דשחיק תומא (ג) כד מיפרך בריסא חייב משום דש (ד) כד מפרך בקולפות חייב משום בורר כד שחיק במדוכה חייב משום טוחן כד יהיב משקה חייב משום [*לש] (*אבל משום שנמר) [*פ' תולין ובפנים] [*גמר] מלאכתו חייב משום מכה בפטיש (ה) והשתא אי שומים וחרדל שוין (*דלא כהני) [*צריך לומר דפליגי] ולייסבו אור"י [*כו'] [דמיירי בגמ' דידן כשנתן מים מבעו"י] והשתא הוי כמו מורסן דפרק מי שהחשיך [לקמן דף קנה:] שצריך ליתן מבעוד יום ועתה מנהג שאוכלין שמני שקורין אשקלונים בלע"ז ושומין וקולפין אותן בשבת ואוכלן במלח ומותר וכן מנהג והא דקאמר בירושלמי "כדמפרק ברישיה חייב משום דש היינו כי רוצה לכותשן לעשות בהן "איסור אבל כי רוצה לאכול אחר כך שרי לקולפן ואוכלו מיד: [ע"ב] נוטל. (*התינוק בים) [*בתינוק שיש] לו געגועים על אביו וא"ת אמאי לא ישליך האבן מיד התינוק וי"ל דא"כ יבכה התינוק ואם תאמר אפילו אין לו געגועין יתבטל האבן אגב התינוק כמו שהאבן בטל אגב כלכלה מלאה פירות יש לומר דאינה צורך כל כך טלטול התינוק פר"י וא"ת אפילו [אין] הכלכלה מלאה פירות תיבטל האבן אגבה [אע"פ שיכול לנערם שאינם נפסדים] כי היכי דבטלה פרק ב' דבילה [דף כא:] שיורי הכוס אגב הכלי אי לאו דאיסורי הנאה ניכהו ויש לומר דהאי שיורי דגריעי יותר מדאי וכן פר"י כאן ולעיל ס"פ כירה: [דף קמב] היתה עליו לשלשת מקנח בסמרטוט פירש ריב"א דוקא לכלוך דצואה אבל אם מי רגלים על הבגדים מותר לתת שם מים כדי לבטלן כדי שיהא מותר להתפלל בהן כדאמרינן פרק שני דבילה [דף יח.] נדה מערמת וטובלת בבגדיה פירוש הואיל ואינה מתכוונת לכיבוס אלא לטהרה והיא דנדה בין בשבת בין ביו"ט: [שם] מעות שעל גבי הכר וכו' ואמרינן בגמ' אם צריך למקומן מטלטלן ועודן עליו (ו) ועל כן מסלק את הטבלא ומנערה דאי מנערה [כך] תתלכלך המקום שיושבין שם ואע"ג דאמרינן לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס (ז) הכא אע"פ שמתכוין להניחם ה"ל כשוכח כיון שהיה דעתו לסלקם מידי דהוה אטמן וכסה בדבר שאינו ניטל בשבת כדכתיבנא בפרק במה טומנין: חבית [דף קמג] ובלבד שלא יספוג אפילו יש לו עור בית אחיזה דליכא חשש סחיטה כדמפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול תוס': מלקט על יד על יד ואוכל [נראה דלא] גרסינן ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הכלי ולא לתוך הקופה משמע הכך דוקא אסירי משום שלא יעשה כדרך שעושה בחול (משום שטיי דחול) תוס'. ונראה לי דללקט לתוך כלכלה מותר כדמשמע פרק נוטל מישדינהו לפיריה וכו': אמר רב יוסף הלכה כנחום איש גליא ואי קשיא הא דגרם פרק חרש [יבמות דף קיד.] נוהגים היינו וכו' [*פי'] באלפס [אבל] ר"ת פי' דהא דחרש משמע [*הלשון] בבריאים קאמר ובמקום לער של למה לא גזרו רבנן ביו"ט אבל בשבת אסור אבל נוגח אף בשבת מותר: [דף קמא] אמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא [אפומא דשישא] דילמא אתי לידי סחיטה פירוש מוך או מטלית סתימת פך שמן או של יין או [סתימת] נקב חבית וכן נמי לעיל פרק מפנין [*דף קכח] גבי מילדין את האשה אם צריכה לשמן "והא עביד סחיטה ומשני אין סחיטה בשיער משמע אבל אם השמן היה בבגד שייך ביה סחיטה וקשיא דתנא בסוף פירקין [דף קלט:] ומסננין את היין בסודרין ויש לומר דהכא גבי אודרא דשישא וגבי שמן בשערה משום שסוחטו בידים ואסור משום דישה שלשמן ולייו הוא צריך וגם אינו הולך לאיבוד ונופל לתוך החבית או הפך ואפילו אינו מתכוין להוציא הבלוע בסתימה מכל מקום כפסיק רישיה הוא דבהידוקו בתוך פי הפך יוצא המשקה ונופל לתוכו והוי דישה כמו סחיטת זיתים וענבים אבל משום איסור ליבון לא הוי דסוחט יין ושמן אינו מתלבן דאכתי צריך לנקותו במים משום חזותא וריחא ולהכי אתי שפיר דמסננין את היין בסודר ולא גזרינן דילמא סחיט דמשום ליבון רגילות הוא לסחוט את הבגד הבלוע בו מים אבל משום צורך היין שבתוכה אין ריוח גדול בזה ואין רגילות לסוחטו בכך ובערוך פסק דאפילו פסיק רישיה מותר אם אינו נהנה בדבר ומתוך כך מתיר בערוך למסוך בשבת יין מן החבית בברזא הכרוכה במוכין של פשתן כיון שהברזא מן הצד והנה היין נופל לארץ ואינו נהנה ומביא ראיה מפ' הבונה [לעיל דף קג.] גבי התולש עולשין לא צריכא [בארעא] דלאו דיליה ואינו אסור והא דאמרינן פ"ק דכתובות [דף ו.] ופ' ח' שרצים [קיא.] האי מסוכריא דנזייתא אסור להדוקא ביומא טבא איירי כגון שהמסוכריא למעלה במקום מגופת החבית והויכמו אודרא דשישא ור"ת פי' דהמסוכריא והסתימה הוי מן הצד וכגון שים כלי תחתיה לקבל היין הנופל ואז אינו הולך לאיבוד ואסור כמו אודרא דשישא ור"י אוסר בכל ענין אפילו נופל לאיבוד דנהי דאיסורא דאורייתא ליכא מ"מ איסור דרבנן איכא דתנן פרק נוטל [דף קמג.] ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו פי' משום שמקנח היין והשמן הבלוע בקערה ובבגד הרי אע"פ שאינו נהנה במה שבלוע בספוג ונסחט ממנו אפ"ה אסור אם אין לו בית אחיזה:[דף קנא] ג] ושמואל אמר חיישינןשמא חוץ [לחומה לנו] (*לפר"ם) [*פירש"י] לקולא יש לנו לומר שבא ממקום קרוב ומותר כמו [*כמס' חגיגה טו.] חיישינן שמא באמבטי עיברה ושריא לכה"ג ורוב ספרים כתוב מתני' דייק כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב מתני' דייק כוותיה דשמואל חפרו ליה חפירה יקבר בה ישראל אע"ג דספיקא הוא אם בשביל ישראל חפר ותנן במס' מכשירין כרב מרחץ המרחצת בשבת אם רוב נכרים מותר מחלה על מחלה בכדי שיעשו (ח) (*ולא) [*ול"ה] יש בספרים הגן טותיה דשמואל מרחץ המרחצת וכו' ר' יהודה אומר אם יש רשות מותר פי' אים חשוב שיש לומר בשבילו נתחמם אלמא ספיקא שרי כשמואל ורבנן דאסרי בכדי שיעשו לא תקשי לשמואל דסברי בודאי לשם נכרי ולשם ישראל נתחמם בשביל שניהם ולכך אסור דהיאך יהא ספק אם בשביל ישראל

הגהות מהר"י והרה"ש א] ס"א על ידיהם : ב] לאבי"ה : ג] זה הדבור שייך למטה בסוף הפרק :

הגהות ממ"י א כ"ב והזרין : ב נ"ל ג' : ג נ"ב שייך פרק ר"א דמילה : ד נ"ב ר"י : ה דמחמת גריעותה לא חיים עליה ולא כו' כנ"ל : ו נ"ל כדמפריך : ז נ"ב עיסה : ח נ"ב פריך :

בגדי ישע

מה שהתיר ר"י דהיינו קיבולת דבשח ולא שרי אלא אריסות דשדה ולענ"ד נראה שר"ל שר"י אוסר אפי' לסתת אבנים שהם לצורך מחובר וכ"פ בשמו בטור בסי' רמ"ד ע"ש בב"י ומ"ש שם ע"כ מצאתי: (א) על היולדת כו'. בש"ס דף קכ"ח ע"ב ומחללין עליה השבת: (ב) אלא בגדולי ישראל. פי' ב"י בסי' שכ"ז דר"ל גדולים היפך קטנים וישראל לאפוקי נכרים ע"ש: (ג) וי"מ דתקלה כו'. לשון תוס' פ"ק דשבת דף י"ב ר' נתן אומר קרא והטה הכא ובמכות גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ובהאשה רבה גבי הא שנקרע ס"ת בחמתן לא פריך ומה בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כו' אר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגנאי הוא לצדיקים ביותר כו': (ד) כלה אלמנה כו'. שייך לפנים סי' ת"כ: (ה) ובאלפסי. ולאפוקי מגי' האשר"י והר"ן שגורסין בין שאמרה צריכה אני בין שלא אמרה צריכה אני מחללין דמשמע הא אמרה בפירוש דאונה צריכה אין מחללין ותימה הלא הרא"ש והר"ן לא כתבו בו שום נוסחא בין שלא אמרה צריכה כו' אלא לפי מאי דמתני אביי לחומרא וכן ע"כ צ"א לגרוס ג"כ כדברי הרי"ף דאל"כ לא יהא חילוק בין לישנא דאביי ללישנא דמר זוטרא דז"ל הרי"ף אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה איני צריכה אין מחללין לא אמרה איני צריכה מחללין עליה מר זוטרא מתני הכי ורב אשי מתני אר"י א"ש חיה כל זמן שהקבר פתוח בין שאמרה צריכה אני ובין שאמרה איני צריכה מחללין עליה נסתם קבר אמרה צריכה אני מחללין עליה אמרה איני צריכה אין מחללין עליה ומסיק דהלכתא כמר זוטרא לקולא והשתא לפי גירסא זו הא אין חילוק בין לישנא דאביי ללישנא דמר זוטרא דכ"ז שהקבר פתוח שניהם שוין דאפי' אמרה א"צ מחללין ובזמן שנסתם הקבר אמרה א"צ אין מחללין ובסתם מחללין דדוחק לומר דדייק מאביי מדנקט אמרה צריכה אני מחללין דמשמע הא סתמא אין מחללין אדרבה מסוף דבריו יש לדקדק איפכא אמרה א"צ אין מחללין הא סתמא מחללין דלעולם דיוקא דסיפא עיקר ובפרט מנא להגמ' דפליגי לישני הדדי עד שאמר אביי מתני לחומרא מר זוטרא לקולא אלא ע"כ צ"ל שגי' הר"ן והרא"ש היא אמתית וכן צ"א לגרוס בהרי"ף וכן מצאתי מוגה בספר של מהר"י בצלאל ז"ל והא דכתב במרדכי הגי' בין שאמרה איני צריכה זהו כלישנא דמר זוטרא דמתני לקולא וכן היא נמי גי' הרא"ש והר"ן ולא בא אלא לאפוקי מגי' ספרים קדמונים שהיה הגי' בענין אחר ודו"ק ותדע שהמרדכי שכתב גירסא זו לא קאי אלישנא דמר זוטרא שהרי הלכה כמותו ולמה לו למהדר ולפרש גירסא לפי לישנא דאביי דלא קי"ל כוותיה ועוד שמסיק וכ"כ ר"י להלכה למעשה הלא לא קי"ל כוותיה זרו"ק מצאתי: (ו) ובפ' בתרא דיומא. א"ר ינאי כו' דף פ"ג וע"ש באותו פרק באלפסי ובאשר"י כי יש נוסחאות המתחלפות כמו שכתב הספר אח"כ: (ז) וגם יש ספרים שכתבו כו'. עד סבר אי לא אכל מיית ר"ל א"כ ש"מ דצריך שיהא נראה לו שימות: (ח) נ"ל דה"ג שהיכן מצינו סכנה לנשיכת כלב כו'. ר"ל אין לך אדם שיאמר שיש סכנת מיתה בנשיכת כלב שוטה או במתאוה ואפ"ה אמרי' ביומא דף פ"ד בכלב שוטה דנכית ליה מיית וכן במתאוה אמר בפ' אף על פי דף ס"א שיש בו סכנה אע"פ שנראה בעיני בני אדם שאין בזה סכנה ה"ה בכל מילי נמי אף כשהחולה אומר שאינו מסוכן למות אפשר שהוא מסוכן ואינו מבין: (ט) ולישנא דמיית. ר"ל שאמר שם סבר אי לא אכיל מיית אין לדייק מזה דצריך להיות דוקא מסוכן במיתה דע"כ לא דק בלישנא ולאו דוקא דאלת"ה אלא ר"ל שבודאי ימות א"כ למה אמר שם דהוא ספק נפשות והלא הוא ודאי סכנת נפשות אלא ע"כ לאו דוקא הוא: (י) ואם מיתה דוקא א"כ כל בני אדם בקיאים. ר"ל א"כ למה אמר הלב יודע והלא כשהוא מסוכן כ"כ א"כ כל ב"א רואין הסכנה: (יא) כגון שאין בה קסמים דקים. שייך לפנים סי' תכ"ז אמ"ש זעירא נותן אדם מים צלולין כו': (א) באלפס. ר"ל באלפס הביא לפיר"ח כו' ע"ש: (ב) דלמא אתי לאשוויי גומות. בש"ס פרק תולין דף קמ"א: (ג) כד מפריך ברישא. פי' שמפריש השומים בידו ומתחלקין לכמה ראשים קטנים ולשון מפריך כמו דהבא פריכא דאיזהו נשך כן פי' מ' אייזק שטיין בביאוריו על הסמ"ג: (ד) כד מבחר בקליפות. כן הוא בסמ"ג ר"ל לאחר שהפריך אותו לקליפות קטנות בוחר השום מהקליפות ולכך חייב משום בורר: (ה) והשתא אי שומים וחרדל שוים דלא כהני. עיין בש"ס דף ק"מ ע"א דהרבה אמוראי פליגי בדין זה וע"ז אמר דאם שומים וחרדל דין א' להם אז לא יהיה הירושלמי כאחד מהאמוראים דאם אין שום וחרדל שוים בדינים אז היינו אומרים דודאי הירושלמי פליג אמר זוטרא דס"ל אף בשום מותר וס"ל כשאר אמוראי דלא מיירי משום אלא מחרדל אבל כששום וחרדל דינם שוה אז בע"כ פליג על כולם ולייסב אר"י כו' ר"ל ליישב דלא פליג הירושלמי אש"ס דידן אר"י כו' כמ"ש בפנים סי' תל"ג ואר"י דש"ס דידן כו' ודו"ק: (ו) ועל כן מסלק את הטבלא ומנערה. קאי אמאי דאמרי' ס"פ נוטל נוטל את הטבלא כולה ומנערה וע"ז אמר וע"כ כו': (ז) הכא אע"פ שמתכוין להניחם. בשעה שאוכל מניח בכוונה על השלחן העצמות והקליפין: (ח) ולא יש בספרים. ר"ת ול"א יש בספרים

ישמואל

לחודייהו אם בשביל נכרי לחודייהו הלא לא חיממוהו בשביל איש אחד ולשון אחרון נראה לי עיקר כל זה פרש"י וכן נראה ועל לשון ראשון קשה היכי דייקי כשמואל הא דחי ליה התם בקבר שהוא *בסימטא ברה"ר שאין דרך לקבור שם ישראל א"כ אינו ספק וכיון שלשון אחרון עיקר א"כ הלכה כשמואל דאמר [ספק] מוכן מותר למוצאי שבת מיד דמייתי תלמודא סיעתא לשמואל מתניתין דמרחץ כך פסק בספר התרומה אבל לפי' דפירש האלפס יש לאסור : [דף קמו] אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין כו' : האלפס פסק הכא הלכתא כרב ור"ת פסק דלא כרב דסתמא עובא פליגא הכא ופרק השוחט [חולין דף מ.] אין שוחטין לגומא אבל עושה חריץ כו' ובשוק לא יעשה שלא יחקה את המינין וכן בפ"ק דמ"ק דתנן ועושה ארון עם המת בחצר פי' בצנעה : בפרק שואל [*דף קמט] כו' בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה משום משקל משום מנין פר"ח משקל שאומר לחבירו מנה גדולה [א]שלקחתיה תן לי כמותה והוא שוקלה בידו (ט) ויכול להיות [דמיירי] בטבח אומן דמסקינן פ' א"נ [דף כח.] אפילו לשקול ביד וגם יש לפרש דבני חבורה דקפדי אסור לשקול כמו טבח אומן (י) וגם [אסור] לומר לו מלא לי כלי זה אפילו לא יזכיר לו שם מדה וכן אגוזים כיון דקפדי אהדדי אסור בכל ענין וגם מנין פר"ח אם היו אגוזים ושקדים או קשואים ודגים ואומר האחד לקחתי שנים ואומר לו [ב]חבירו המתן לי עד שאשקול במנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקשואים ואמנה הבילים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם אני כנגדן כמשקלם כמדתם כמנינם משמע שרוצה לומר אע"פ [ג]שמותר להחנוני לומר תן לי שני אגוזים [ד]לפי שאין משמע שיהא שום קפידא במנין אלא שהודיעו שכך הוא צריך אבל כשרוצה לקחת שנים ואומר חבירו אטול גם אני שנים אסור ונראה משא ומתן כעין עובדין דחול ואפילו אם הוא מותר בענין זה יהא אסור אם אומר המתן עד שאמנה האגוזים ואטול חלקך ואטול גם אני במנינם זה יהא נראה יותר דומה איסור ועובדין דחול :

פרק (*אחד ועשרים) [*ששה עשר]

[דף קטז] **מצילין** א תיק הספר עם הספר מפרש ר"ת דהתם מיירי כשהדליקה באותו בית מתוך שאדם בהול אי שרית ליה אתי לכבויי אבל אם הדליקה בבית אחר יכול להציל לחצר המעורבת והוא הדין מעותיו יכול להציל ובמקום פסידא לא יניח בשביל המוקצה כמו בהחשיך לו דמוליכו פחות פחות מארבע אמות ואפילו כי יהיה איסור מפני הדליקה להציל מעותיו בלא דבר קדוש עמהם בתיק משום דילמא אתי לכבויי אבל מפני מוצלים ופחד שוללים מותר (א) דליכא למיחש כל כך לאיסורא דאורייתא והא דאמרי' שילהי טטל [קמב.] שכח ארנקי בסרטיא (*או בחצר) מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו ורב אשי אמר לא אמרו ככר או תנוק אלא למת בלבד משמע דככר או תינוק נמי אסור שאני התם דפושע טפי משהחשיך לו בדרך ועוד דיכול ליشב שם בעירו ולשומרו או ליתן שומר נכרי שם אבל בפחד פסידא מותר לטלטלו ולהצניע במקום המשתמר עד כאן לשון א] ר"ת בסוף פ"ק דשבת ור"ס כתב [ה]תוך העמוד ואני מצאתי דהרוכב על הסוס והחשיך לו בדרך מוטב לו לרכוב ולבא דאז אינו עובר אלא משום שבות אם הוא בתוך התחום כדאמרי' בפ' המצניע [דף לג.] ובפ"ק דע"ז [דף יד:] בן בתירא מתיר בסוס מפני שעושין בו מלאכה שאין חייב עליה חטאת ואי משום האוכף שעל הסוס ומשוי הוא הואיל ופטור הוא על רכיבתו דחי נושא את עצמו לא עבר משום אוכף כדתנן בפרק המצניע את החי במטה פטור שהמטה טפילה לו הלכך ישב וירכוב אבל אם ירד יעבור על שביתת בהמתו שנושא האוכף וכמו כן מחמר אחריה ולאבא מורי ה"ר מרדכי ז"ל נראה דלא ירכוב ויזרוק האוכף דמשום הפסד מועט דאוכף לא נתיר לו לעבור על גזירת חכמים דאין רוכבין ע"ג בהמה (ב) ונראה הדבר כמו כן אם רואים מושלים באים ליקח [ו]ואע"ג דככרות נמי לא יציל יותר ממזון ג' סעודות היינו לחצר מעורבת אבל לביתו ולצירו שלא הוצרכו תיקון כל מה שירצה יציל ועוד מפרש ר"ת [ז](*שבות ע"י) [*ישראל] (ג) מותר לומר לנכרי בשבת לחלוב וראיה מפ' מי שהחשיך [קנד:] גבי בהמה של ר"ג שהיתה טעונה ולא פירקה עד מוצאי שבת ומתה ולא רצה להניח תחתיה כרים וכסתות משום דאסור לבטל כלי מהיכנו וקסבר צער בעלי חיים דרבנן משמע בהדיא דאי קסבר צער בעלי חיים דאורייתא מותר ואע"ג דשבות דאית ביה מעשה [ח]כ"ש דאמירה לנכרי שבות דלית ביה מעשה משום צער בעלי חיים דאורייתא וחלב מצער את הבהמה כדאמרינן אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה ועוד מדאמר בפרק ערבי פסחים (ד) יותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק וק"ל מתשובת הגאונים ושאלתם מהו לחלוב הבהמות בשבת ומסיק דאסור משום דהחולב בשבת חייב משום מפרק אבל משום סכנת הבהמה מותר לומר לנכרי לחלוב ויטול החלב לעצמך ומותר לו בכך ע"כ לשון מור"ם ז"ל : ומצאתי בפ"ק דע"ז על מתני' ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה ופריך בירושלמי בהמה דקה נמי עושין בה מלאכה שחייבין עליה בשבת גוזז וחולב ותירץ מאחר שהבהמה בעצמה אינה עושה מלאכה מה שהנכרי עושה בה מלאכה לא מיתסר מה שאין כן בבהמה גסה דעבדה גופה איסורא (ה) ול"ע אמאי אסרינן גבי בכור תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב אם לא מטעם עבודה כדמשמע בר"פ ראשית הגז (ו) ומכל מקום צריך לקנות החלב מן הנכרי דאז בדידיה טרח דאל"כ הרי הוא מלאכת ישראל ואסור : הגה"ה הסתא נהוג עלמא דתפלת ערבית חובה אלפסי : [דף יא] בתים גבוהים מבית הכנסת סופה ליחרב כתב בסמ"ג דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות : [שם] ובו ביום אפילו בשבת כתב רבינו קלונימוס דבזמן הזה אין מתענין תענית חלום בשבת לפי שאין אנו בקיאין בפתרון חלומות כמו הראשונים ואסור הוא : פנים אשה נדה ורגילה וכו' : הגה"ה נשאלתי אם מותר לנשים לשאת מכסה על ראשה בימות הגשמים לבית הכנסת שלא ירדו גשמים על צעיפיהם ונראה לי דאסור דאלולי טינוף הוי [ב] : [דף יב] אבל הוא מסדר כו' : הגה"ה ובלילי שבת מותר לקרות במה מדליקין לאור הנר כיון שמזכירין איסור שבת מס' מ"ק ונראה לי ראיה מדקאמרינן בפסחים [דף יח.] הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל ליה : (ז) עס"פ מפילין במסכת ביצה ושם התיר

בעל הספר לדפוק על הדלתות בשבת שחרית ועיין [*באלפס] וז"ל מסתברא לן דהלכתא כרבא דאין אסור אלא בקול של שיר בלבד דהא רב אחא ב"י פריך אליביה ואמימר נמי שרא למימלי בגילגלא דמחוזא וחזינא למקלת רבוותא דס"ל כעולא וסמכי אגמרא דבני מערבא כדאיתא התם אמר ר' אליעזר כל המשמיע קול בשבת אסור . (ח) ר' אלעזר איעכב בסידרא סליק לביתא אשכח דמכין דמוך על גבי ארעא בגין דלא מקשי בשבתא . ואמרי' ר' ירמיה שרא למיקש על גבי תרעא בשבת אמר ליה אביי מאן שרא לך . ואנן לא ס"ל הכא אלא כגמרא דידן דבתרא הוא ואינון אמוראי דגמ' דילן הוו בקיאין בגמרא דבני מערבא טפי מינן ואי לאו דקים להו דהאי מימרא דבני מערבא לאו סמכא היא לא שרי ליה אינהו עכ"ל ס"פ המוצא תפילין עד כאן לשון הגאון : והאריך מאד על מעשה דעולא איקלע לבי רב מנשה אתא חד גברא טרף אדשא אמר מאן האי דמחלל שבתא א"ל רבא לא אסרו אלא בקול של שיר : [דף יח] ואותביה וכו' גיגית נר וקדירה מאי איכא למימר אפקורי מפקר להו אע"ג דאמרינן בנדרים [דף מה.] דהפקר בפני שלשה הכא סתמא מפקר להו ואין לסמוך ע"ז להשכיר סוס לנכרי ולהפקירו דהכא שאני שאי אפשר בע"א ועוד שאין הדבר מפורסם עכ"ל תוס' פ"ק דשבת : וגי' כתב וז"ל ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועיכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני שלשה דסתמא לא מפקר לה עכ"ל : להניח נכרי לרכוב על הסוס בשבת לא ידעתי איסור דבשום מקום לא מצינו שגזרו על שבות דרבנן ורכיבת סוס דרבנן היא כדמשמע הכי שהחי נושא עצמו עד כאן לשון שאגן פ"ק דע"ז על הלכה כבן בתירא : ת"ר רטיה שפירשה מעל גבי מכה בשבת מחזירין אותה בשבת ר' יהודה אומר אם הותלקה למעלה דוחקה למטה למטה דוחקה למעלה ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח וחייב חטאת אמר רב חסדא מחלוקת שפירש ע"ג כלי אבל על גבי קרקע דברי הכל אסור להחזירה וקי"ל כת"ק ואע"ג דרב יהודה פסק כרבי יהודה הא רב אשי שהוא בתראה עבד עובדא כת"ק עכ"ל רי"ף פרק המוצא תפילין : כתב רי"ף בסוף פרק המוצא תפילין וז"ל תנן בסוף מדות לשכת הגולה שם היה בור לגולה והגלגל נתון עליו ומשם ממלאין מים לכל העזרה : ישראל ששכר נכרי לבנות בית בקבלנות אסור לבנותו בשבת ולא דמי לעורות לעבדן וכלים לכובס נכרי דמותר שהם תלוש אבל בית שהוא מחובר אסור כ"פ בירושלמי פ"ק כרשב"א דאסר מחובר וכדמוכח בתוספתא דע"ז ולתקן האבנים והקורות והנסרים דזו היא תלוש מותר לנכרי לתקן רחוק ממקום בנין הבית שלא יהא נראה כבנין ישראל ושמא גם זה אסור כיון שצורך מחובר הוא ובמחובר (*בהם) [*בזה] פליגי ופסיק כרשב"א ולעשות הבנין שמא אף רבנן מודו דאסור דכלים לכובס דשרו היינו ברשות נכרי דוקא עד כאן לשון ס"ה וע"ש פרק כל כתבי ופ"ק דע"ז בזה ספר ובתוס' שאגן : פנים [דף יט] נותנין מזונות וכו' : הגה"ה כתב א"ז כשי"ד חל בשבת י"מ שאסור ליתן לנכרי מותר חמץ הואיל וידוע שיוליכם לחוץ וי"מ דלהשים לפניו והוא יקח מותר ונראה דלדידן דלית לן רה"ר דאורייתא מותר ליתן להם אפילו ביד ואפילו ידוע שיוליך חוץ וכבר היה מעשה ברגנשפור"ק ששלח עירון שחלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו ע"פ רבני העיר ותוס' כתבו דאסור לתת ליד הנכרי דה"ל עקירה וכן לתת לו משכונות אם לא יטלנו דרך מלבוש ועוד כתבו דמותר לומר לנכרי תביא נר הדלוק דלא הוי אלא טלטול דאפילו לישראל אין אסור אלא משום דהוי בסים לדבר האסור ולקרות כתבים המובאים בשבת (*י"א) [*שאסורים] מדאמרינן פרק שואל [קמח:] מונה אדם פרפראותיו מפיו אבל לא ע"י הכתב וכן אין קורין בשטרי הדיוטות ונראה דעיון שתם דרך העברה מותר [ג] ואין אסור אלא היכא דאיכא למיגזר למקח וממכר כדאמרינן פ"ב דביצה גבי אין מקדישין ואין מעריכין : [דף כ] כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בשולי נכרים פסק ר"י מפריש דה"ה אם נתבשל ביד נכרי כמב"ד דלא מהני חיתוי תוס' וה"ר יקר חולק ואומר גמרו או תחלתו ביד ישראל שרי [ד] [ט]ועוד פרק אין מעמידין : [דף כא] צריך נר אחר להשתמש לאורה מכאן נהגו לעשות השמש ארוך : פרק מי שהוליאוהו עיין התשובה מהו ללכת בקרון בשבת ושם הארכתי בגי' : פנים אין משלחין אגרות כו' : הגה"ה כתב אבי העזרי שמותר לקבל כתבים לישראל ששולחו לו בשבת ובסוף פ"ק דביצה הארכתי בדבר וע"ש : ת"ר מקבלין קיבולת במועד לעשותם אחר המועד ובמועד אסור כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין אומר לנכרי ועושה עכ"ל רי"ף *במסכת מ"ק פרק מי שהפך : פעם אחת יום מעונן היה בע"ש והתפללו מנחה והדליקו נרות ולא הספיקו להתפלל עד שנשבה הרוח וכיבו הנרות וזרחה השמש והורו חכמים של הדור שאותם שהדליקו קיבלו שבת ואסורין במלאכה אבל שאר אנשי הבית מותרין וש"מ דהדלקת נרות הוי קבלת שבת וש"מ דקבלת שבת [בטעות] לא הוי קבלה כאביי דשרי לכברויי שלי והיכא שרוב הקהל קיבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים בעל כרחם אחריהן ואסורין במלאכה וכן כתב ר"י בר מרדכי שאם הצבור אמרו ברכו אין היחיד רשאי לעשות מלאכה אע"פ שאין רוצה לקבל שבת וראיה שנתנו שיעור לחזן שמוליך סופר לביתו (ט) משמע דלאח"כ אסור לכ"ע ומיהו יש לדחוק ודוק פ"ב : [דף כב] [ה] ומזוזה בימין פי' רבינו יקיר דוקא בזמן שיש שם מזוזה אבל אין שם מזוזה צריך לעשותה בימין : כתב בא"ז מותר לשהות קדירה ע"ג גחלים כמו שאנו עושים בע"ש עד שאין מבהכ"נ ומותר לומר לנכרי להסירה מע"ג גחלים שהרי אין מנענעו ולא מטלטלו ואפילו טלטול מן הצד לא הוי ואפשר שאפילו לישראל עצמו מותר להסירה הואיל ואין מנענע הגחלים ואין מתכוין עליהם וכ"ש שיכול לומר לנכרי מע"ש שיסירנה בשבת ומותר להטמין תפוחים ואגסים ובלים כדי שיהיו חמין למחר אך לצורך הלילה אסור שמא יחתה בגחלים למהר בישולם עוד כתב פת שנאפה בשבת או ביו"ט מותר אע"פ שנאפה בעצים של איסור מוקצה דאין שייך שבח עצים בפת אלא בעצים של איסורי הנאה כההיא דפרק כל שעה פת שנאפה בעצי ערלה : פנים אע"ג [י]שנדחו דברי רבא [ו] : הגה"ה ודברי רבא ומה שנדחו הם בשלהי הכונס וע"ש בקצר : פנים הני נשי דלא עבדי עבידתא [ז] בר"ח מנהגא ירושלמי משם ר"ת : הדלקת נר בשבת חובה פי' שצריך לאכול במקום נר וי"מ שאין לברך על הנר בליל שבת משום שאם דלוקה מבעו"י לא היה צריך לכבותה ולהדליקה שנית וליתא דהא כשוי הדם אם כסהו הרוח אין צריך

הגהות מהר"י והרה"ש א] ספר התרומה : ב] משוי : ג] מכאן יש קצת ללמוד היתר לשמש שמזמינים לסעודה מתוך הכתב ובזולת זה אין שום צד להתיר : ד] ועיין : ה] קאי אמזוזה בימין ונר חנוכה משמאל : ו] שצריכה להניחה למטה מעשרה : ז] בזמן הדלקת נר חנוכה :

הגהות ממ"י א נ"ל שלקחתה : ב נ"ב גם אני אקח שני או אומר בשעה שנוטל : ג לומר להחנוני תן כנ"ל : ד נ"ב זהו : ה נ"ב וכו' : ו נ"ב וכו' : ז נ"ב וכו' : ח הוא כ"ש אמירה כנ"ל : ט נ"ל ועי' : י נ"ל שנדחית ראייתו של :

שלטי הגבורים

א מכאן נראה שיכול אדם להשים מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפילין בתוך ארנקי של מעות מע"ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפילין למקום הראוי להציל תפילין אפי' לחצר שאינה מעורבת ולא שגי לתת טבעת בתוך ארנקי להציל המעות המוקצין אפי' לחצר המעורבת דשמא הטבעת בטילה אגב המעות שהרי המעות שוין יותר :

בגדי ישע

כשמואל דאמר ספק מוכן דכמו שהכא אמרי' לקולא כן הדין בספק מוכן : (ט) ויכול להיות בטבח אומן. שאסור לשקול מאחר שבקי בזה אבל אדם אחר מותר שאין משקלו משקל וגם יש לפרש דאף אדם אחר אסור כמו האומן : (י) וגם לומר לו מלא לי כלי זה. ר"ל כלי שהוא בלי מדה לא יאמר לו אפילו בסתם מלא לי כלי זה :

(א) דליכא למיחש כ"כ לאיסורא דאורייתא. ר"ל כמו בדליקה שיש לגזור אי שרית ליה אתי לכבויי : (ב) דע שהגה"ה המתחלת ואע"ג דככרות כו' שאין זה הג"ה אלא היה חסר בגוף הספר בסי' תמ"ז במ"ש לחצר שאינה מעורבת שייך זה ואע"ג דככרות נמי לא יציל כו' עד כל מה שרוצה יציל והסופרים טעו שראו זה שהיה כתוב בצד הספר וסברו שהוא הג"ה בפני עצמו וסדרו ההגהות בפני עצמו ולא שתו אל לבם כי זה אינו הג"ה אלא היה חסר מגוף הספר וכן טעו במ"ש ג"כ מעבר לדף ונראין הדברים כמו כן כו' תגר הבאים ליקח כו' שזה ג"כ הוא מגוף שחסר בו ג"כ בסי' תמ"ז בין מ"ש הכי מוכח שמעתיה לתיבת ליקח כו' והמשכיל יבין : (ג) מותר לומר לנכרי. שייך לפנים סי' תמ"ח : (ד) יותר משהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק וקל להבין וקאי אלמעלה ואח"כ מתחיל מלתא באנפי נפשאי בתשובת הגאונים וששאלת כו' ר"ל אותה שאלה היא מתשובת הגאונים. כן מצאתי בתשובת מהר"ם : (ה) וצ"ע כו'. ר"ל שע"כ התם אסרינן לחלוב הבכור משום עבודה וצ"ע למה יהא נקרא עבודה והלא אמרי' הכא דאין זה נקרא עבודה : (ו) ומכל מקום צריך לקנות. ר"ל כשאומר בשבת לנכרי חלוב הבהמה וטול החלב לעצמך אסור לישראל ליהנות ממנה אם לא כשיקנה אותה מהנכרי : (ז) עס"פ משילין כו'. שייך לסי' רמ"ג על מ"ש אפי' בב"ה ומשום השמעת קול : (ח) ר' אלעזר איעכב בסידרא. ר"ל משך ועיכב גירסיה בשמעתתיה בע"ש ובא לביתיה ומצא שם שהיו ישנים ולא רצה להקיש על הפתח וישן על הקרקע והרי"ף הביא כל זה סוף מס' עירובין : (ט) ה"ג משמע דלאחר אסור. ופירש לאדם שלא קיבל עליו השבת ומשמע כו' דקאמר היינו משום דאמרי' בשבת דף ל"ה ע"ב א"ר יוסי ב"ח שמעתי שאם בא להדליק אחר ו' תקיעות שמדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו אמרו לו א"כ נתת דבריך לשיעורין פירוש דפעמים שיהיה ביתו קרוב ופעמים רחוק אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת במקום שתוקע שם ששם מניח שופרו ודייק דאם איתא דיחיד שלא קיבל עליו השבת אינו נגרר אחר רבים שקבלו עליהם השבת מה דייק ר' יוסי ב"ח דמותר להדליק אחר ו' תקיעות דלמא לעולם מיד שתוקע הששה תקיעות הוי קבלת שבת לכל העולם מסתמא אע"פ שלא קבלו בפירוש והלכך אסור אחר ו' תקיעות והא דקשרי לחזן להוליך שופרו לביתו היינו משום דלדידיה לא הוי

לכסותו ואפ"ה חייב לכסות [*ולברך] כשהוא מגולה וכן נולד כשהוא מהול אינא מ"ד א"צ להטיף ממנו דם ברית וחייב לברך ועוד אומר ר"ת דצריך לכבותה ולהדליק כדאמר לעיל ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עכ"ל תוס': [דף כד] פנים ימים כו' עד מכאן פסק בסמ"ג דאם שכח כו': הגה"ה מיהא שמעינן דמי שטעה ולא אמר עננו בתפלת תענית אין מחזירין אותו ושמעינן נמי מינה דמי שטעה ולא הזכיר על הניסים בתפלה בחנוכה ופורים אין מחזירין אותו שאין מחזירין אלא ביום שיש בהם קרבן מוסף אבל אין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה תעניות ומעמדות אין מחזירין אותו ותניא נמי בתוספתא בהדיא כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע ואם לא אמר אין מחזירין אותו וכל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו עכ"ל רי"ף: פנים [א]שמעתי א] דמדלגין אמר ש"מ כו': הגה"ה אמר רבי יוחנן משם ר' שמעון בן יהוצדק י"ח יום בשנה יחיד גומר בהם הלל ואלו הם ח' ימי החג ושמונת ימי חנוכה ויו"ט ראשון של פסח ויו"ט ראשון של עצרת ובגולה כ"א יום ט' ימי החג וח' ימי חנוכה ושני ימים טובים של פסח ושני י"ט של עצרת אבל הלל דר"ח לאו דאורייתא אלא מנהג דרבנן הוא ומש"ה לא גמרינן בהו הילכא אלא דלגינן דלוגי דאמרינן רב איקלע לבבל שמעינהו דקרו הלל בר"ח סבר לאפסוקי כיון דחזא דדלגי דלוגי ואזלי אמר ש"מ מנהג אבותיהם בידיהם תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך כדבעי יחיד למיקרי הלילא בר"ח קרי בלא ברכה ומדלג דלוגי עכ"ל רי"ף: [דף לד] וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא נוך זה בית פירוש עירובי הבית עם החצר ולא תחטא זה מעשר דכתיב ולא תשא עליו חטא שלום זה הדלקת הנר (ט) ואין מדליקין[ב] הנרות פי' אפילו ע"י נכרי אע"פ דלא הוי אלא שבות והשתא הוי דומיא [ב] דאיבך וניחא נמי דהשתא א"צ לומר דהוי זו ואין צ"ל זו כדפרישית גי' פ"ג: עפ"ב דברכות ושם כתבתי אם קידוש היום דאורייתא הוא או לא: המבשל בשבת ע"פ מרובה בקצר רי"ף כתב וז"ל הלכה כר' יהודה והמבשל בשבת בשוגג יאכל בין לו בין לאחרים במ"ש במזיד יאכל למ"ש לאחרים ולא לו עולמית עכ"ל עיין בתוס' פ"ק דחולין ושם פירשו דשוגג דרבי יהודה כמזיד דר"מ [ושוגג] דרבי יוחנן כמזיד דר' יהודה ע"ש ודוק. מקשה העולם למה אנו מתירין לשחוט או לבשל לחולה בשבת שהוא איסור סקילה מוטב שנאכיל לו נבילה שהיא בלאו וביו"ט נמי הו"ל לאסור דאיכא עשה ולא תעשה וה"ל להאכילו נבלה ולא לשחוט ביו"ט ואני הדיוט הכותב שמעתי משום דבנבלה עבר על כל זית שאוכל וליתא דמ"מ נאמר לנכרי וינחור עוף למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה ומצאתי שמהר"ם תירץ וז"ל י"ל יו"ט לגבי אוכל נפש כחול בוייה רבנן וכן שבת לענין פקוח נפש ולכן אין אנו מאכילים אותו נבלה שהמאכל עצמו איסור והריא רביעא עלייהו (י) כתב רבינו אבי העזרי תמ"ז אם היה חולה וצריך לחמם יין ימלא ישראל ויחם הנכרי ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת: שהדחתו זו שיא גמר מלאכתו מכאן אומר הר"ם דבר שהוא קשה ואין יכולין לאכלו כ"א ע"י שרייה אסור לשרותו דזו היא גמר מלאכתו ועיין בפנים: מה שנהגו לרחוץ לוארי התרנגולת *לאחר שימלגו אותה בכלי שני שאינו לא מבשל ולא בולע נראה ג] דאע"ג שאין מבשל מבליע הדם בבשר דלא גרע מכלי חרס דאמרינן בירושלמי מהו ליתן תבלין כו' תלמוד לומר אשר תבושל בו מכל מקום ודחי [ג]מדין כלי חרס בולע אלמא משמע דאפי' יהא כלי שאין מבשל בלע ויש מפרשים משום שמא יחמם המים שנדחו בהם על האש למלוג תרנגולת (*אחת) [*אחרת] או לרחוץ קערות ויאסר הכל מפני דם הצואר שלא נרחץ: פנים האילפס והקדירה כו': הגה"ה עיין שילהי ע"ז באלפס שם תמצא דין עירוי ככלי ראשון או כשני או שמא לא זה ולא זה ודין מליגת התרנגולת בחמין כל הצורך וע"ש. גרסינן פרק דם חטאת במסכת זבחים [דף לה:] עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו יסבר אלמא כבישול חשיב ליה ועוד מביא ר"ת דעירוי ככלי ראשון מהא דאמר שילהי ע"ז נעוה הרתחו ואי אפשר בכלי ראשון אלא לערות על הגת וכן יש ראיה ר' יוסי אומר הרוצה לטהרן מיד מגעילן ברותחין או חולטן במי זיתים והחלטה היינו עירוי כדמפרש בפסחים מוגלשין מים ד] ע"ג קמח מיהו אין ראיה משם לשאר דברים דביין נסך מקילינן טפי מבשאר איסורין דחולטו במי זיתים משמע אפילו צונן כמו חלטי ליה בחלא דכבד וכן עירוי דשלשה ימים מעת לעת וניגוב והנחה מגת לגת דכל אלו הענינים לא מהני בשאר איסורים וטעמא משום דביין נסך אין איסור רותח כלל אלא שהחמירו להרתיחו ואף רבינו תם התיר לשפוך רותחין לתוך חבית שהיה בו יין נסך להפך מצד זה לצד זה אע"ג דעל ידי שיתהפך עירוי מכלי ראשון ליכא ומ"מ עירוי ככלי ראשון ומה שיסד הפייט באדיר דר מתוחים הכנת קערות (*ומיליהם) [*ומילוהם] בכלי שני שמושיהם (*כששופכים איסור בהן) [*כששופכין מסיר בהין] כך שופכין רותחין עליהם אומר רבינו תם דליתא דכל הכלים שבעולם מהניא שפיכת רותחין עד כאן לשון תוספת שאנך פרק דם חטאת והאריך מאד ועיין ריש פרק השוכר במס' ע"ז ותמצא מחלוקת של ר"י ור"ת בדין עירוי אי ככלי ראשון או לא: פנים מניח עליו [ה] כו' עד אגב כסותו: הגה"ה וראיה מפרק שני דביצה [דף כא:] מטלטל [ד]הוא אגב כסא: קערה חולבת בת יומה שנסתמס בה בשר ביומה על ידי עירוי י"מ שצריך קבודה י] למקפה כדין בשר וחלב ואומר הרב משאנץ דהבל הוא דאין עירוי [אלא] ככלי שני כדפירש [רשב"א ור"י] ואפי' לפירוש ר"ת דעירוי ככלי ראשון מכל מקום (יא) אדמיקר ליה בלע דתתאה גבר ואין אוסר אלא כדי קליפה ופשיטא שיש במקפה ס' מכדי קליפה אמגס קשיא לן אמאי אסור למלוג תרנגולת בכלי ראשון אחרי שרחצו הצואר במים לוגנין נהי שמבשל הדם שבתוכה מה בכך הרי הוא דם האברים שלא פירש וגם כבר אמרינן בהקומץ רבה (יב) דחליט ליה ברותחין [שלא] לצאת הדם שבתוכו ואפילו פירש אמרינן התם דם שבשלו אין עובר עליו (יג) ומותר לכל הפחות בעוף ואם כן כי נמלגה בכלי ראשון נמי אמאי אסור התרנגולת וצריך עיון: מי יימר דמזדקיק ליה מכאן היה ר' יוחנן מוכיח דאין אדם יכול להפר אחר קיום של בעל דאם לא כן מאי קאמר מי מזדקיק ליה הלא היא תלך לפני שלשה הדיוטות כדאמרינן בסמוך ור"י השיב דיכול להפר מדאמר פ' המדיר [סח:] בישראל אדם אחד יקיים שנים יוליא ובכהנת שלשה יקיים ולמאי יקיים כולי האי אלא לאו משום דשמא ימלא פתח לנדרה ויפר אלמא דמפירים לאחר קיומו של בעל ועוד דאמרינן ריש המדיר [ע"א] אבל היכא דנדרה לא איתי [ה]איסור סקילה ליה ופי' רש"י ז"ל היא לא תבקש עוד פתח לנדרה אלמא דיכולה להפר וכן אמרינן בנדרים פרק נערה [סט.] יש שאלה בהקם ופי' רא"ש אם יש שאלה אחר שקיים לה בעלה וכן נמצא בירושלמי כפי' רא"ש: סליק פרק ג

פנים והורה ז] דעלתה לו טבילה: הגה"ה וגם רבינו שמחה התיר בתחלה ח] ולבסוף חזר בו ואמר כי [אי] אפשר שכל השלג העולה למ' סאה יגע בבשרה ועוד דאמרינן אין מטבילין בכיפין וגם ליטול ידים בכלי מלא שלג המחזיק רביעית כך הדין: סליק פרק ד וה

פנים גם מסקינן עד אבל רומה כו': הגה"ה אמר רב יהודה אמר רב עכו"ם שצרו על עיירות ישראל אין יוצאים עליהם בכלי זיין ואין מחללין עליהם השבת במה דברים אמורים כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם השבת ובעיר שסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי קש ותבן מחללין ע"כ לשון רי"ף פרק מי שהוליאוהו: רב אמר אין עבוד באוכלין יש מפרשים מכאן שאותם טרט"א מתפוחים שמותר להחליקם ואין בהם משום מוחק שאין עיבוד באוכלים מיהו אין ראיה דהא דאין עיבוד באוכלין היינו מדאורייתא אבל מדרבנן יש עיבוד מדאמרינן לקמן פ' שמנה שרלים אין עושין. הילמי ופרק קמא דביצה [ו]קאמר דאין נותנין עור לפני הדורסן [*כו'] ואסרוה אפילו ביו"ט ומכל מקום גבי טרט"א של תפוחים יש להתיר לפי שנאכל [*בלא חליקה] כמו שהוא והמחמיר תבא עליו ברכה: אמר רבא [ז]כעין שקושר ביתדות אוהלים (*אלא) [*א"ל] האי קושר ע"מ להתיר הוא מכאן נראה דאין נקרא קשר של קיימא [בשעתיד להתירה] שהרי היו חונים במדבר שנה או שנתים אף כי יש לדחות דשאני התם דכתיב בהו על פי ה' יסעו ולא היו יודעים אם יפרקוהו היום או למחר ולהכי לא מקרי קשר של קיימא ט] אבן כאשר [ח]פירשו נראה למבין. הר"א מלונדרוס. תשובה שהכתוב שייכא בפרק כל כתבי בעמוד [*שאלה ראובן] היה לו חופה על גגו בשבת ומע"ש פירש לו וילון למסך ביום השבת לקחו בעל הספינה [לספינתו] הלך ראובן עם נכרי אחר אל הגמל וצוה להשכיר וילון אחר לעשות אהל כבתחלה מפני החמה שכרו הנכרי והביאו דרך רשות הרבים רחב שש עשרה אמה ופירשו ותקעו במסמרים כמשפט הראשון ורצו להתיר מפני האורחים תשובה לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו להשכיר לו פועלים ופריך פשיטא דהא שלוחו של אדם כמותו אמר רב פפא חבירו נכרי ואשמועינן שאע"פ שאין עבדו ממש אפ"ה אסור מתקיף לה רב אשי והא אמירה לנכרי שבות פ"ה וכבר שנים תנא (*פרק) [*בפרק] כל כתבי דתנן נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה (*ומשום חומרא יתירא לי) [*ומשנה יתירה למה לי. מ"י] והשתא הואיל ומדמה שבות דאמירה לנכרי לשכור פועלים לשבות דאמירה לכבות שהוא איסור דאורייתא אלמא דבין בזה ובין בזה אמירה לנכרי שבות מדלא משני התם איסור דאורייתא הכא איסור דרבנן אלא אמר רב אשי לעולם חבירו ישראל וקמ"ל דלשכור פועלים הוא דאסור אבל אומר לו הנראה כו' (יד) והוא הדין דאסור לומר לחבירו נכרי הבא הפך בשבת דהא אפילו להחשיך על התחום תנן אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים או להביא לו פירות אלמא כי הדדי ניהו וכי תימא התם מיירי בפירות מחוברים כמו שפירש הרמב"ם בזמנים בפרק כ"ד (*אלא) [*י"ל] הוא הדין [*עניינין] תלושים דרך רשות הרבים דהא הכי מוכח הסוגיא גבי הסיא דאין מחשיכין בשלמא לשכור פועלים בשבת לא מלי אגיר פירוש הואיל ובשבת לא מלו אגיר אסור להחשיך עליו דהא בהא תליא כדאמרינן לקמן כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו אלא להביא פירות מאי טעמא לא (טו) נימא אם יש מחילות שמביא ומשני בפירות מחוברין שאפילו ע"י מחילות אין יכול להביאם בעצמו ולכך אסור וא"כ הוא הדין תלושין בלא מחילות אסור להביא דרך רשות הרבים ואם כן אסור להחשיך או לומר לנכרי ואפילו בהנהו דשרי להחשיך עליו כגון מת או כלה להביא תכשיט או ארון ותכריכין ולומר לו אם לא מלאת במקום פלוני לך במקום פלוני אם לא מלאת במנה הבא במאתים אפילו התם אמר ר' יוסי בר' יהודה ובלבד שלא יזכור לו סכום מקח כלומר שלא יאמר הישראל לנכרי בין השמשות תביא אותן ותן שכר וכ"כ המיימוני פ' כ"ד וכל שכן שאסור מבעו"י ללכת אל הנכרי בשבת לומר לו לך והשכר לי וילון בז' גדולים ויביאם הנכרי דרך רה"ר רחב י"ו אמה כשיעור עגלות של דגלי מדבר כדאיתא פרק הזורק וכ"פ רש"י ז"ל פ"ק סרטיא מסילה שהולכים עליה מעיר לעיר פלטיא רחבה של עיר שמתקבלים שם לסחורה ומבואות של עיר רחבות י"ו אמה כן וכ"פ המיימוני פרק י"ד וז"ל ובלבד שיהא רוחב הדרך י"ו אמה וכן במסכת פיאה פ"ב ואילו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית דרך הרבים ודרך היחיד [*כו'] וכן מפורש פרק המוכר פירות מי שהיה דרך הרבים עובר דרך שדהו ונטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו דרך היחיד ארבע אמות דרך הרבים שש עשרה אמה הרי ברור שאסור לומר לנכרי סמוך לחשיכה לך והבא בחול כ"ש שאסור לומר לו להשכיר פועלים או חפץ ביום שבת עצמו וכ"ש להזכיר סכום מקח ואפילו לומר לנכרי להביא דרך כרמלית אסור וראיה מפרק הדר [דף סז:] מינוקא דאשתפוך חמימי דמסיק וטרי עד ולימא לנכרי וניתיה מגו ביתיה פירוש דרך גגות חלרות וקרפיפות אמר י] בעאי לאותבן למר ולא שבקן דבדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן בתר הכי אמר ליה מאי בעי לאותובי אמר ליה הזאה שבות ואמירה לנכרי שבות מה הזאה אין דוחה כדאיתא שילהי פרק האשה שהיא בבית בעלה [פסחים דף לב.] אמר רבא ערל איזמל והזאה העמידו דבריהם במקום כרת אף אמירה לנכרי אין דוחה שבת א"ל ולא שני לך בין שבות דאית ביה מעשה כו' פי' רי"ף כגון הכא דלא א"ל זיל אחים אלא טילטול בעלמא דרך גח"ק שלא עירבו אבל הזאה היא שבות דאית ביה מעשה תקוני גברא כדאמרינן [ט]אין מטבילין את הכלי ואע"ג דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן התם משום דנראה כמיקר (טז) וקשיא לן אדפריך ליה מהזאה ליפרוך ליה מאיזמל דהוי נמי טילטול והעמידו דבריהם דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו דרך גח"ק וי"ל דאי הוה פריך מאיזמל הוי מלי לשנויי מאן חכמים ר"מ דאמר פרק כל גגות רשות לעצמן וחלרות רשות

הגהות מהר"י והרה"ש א] קאי אהלל: ב] דאין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים: ג] דיפה הם עושין: ד] רותחין: ה] קאי על מת: ו] להמאכל: ז] קאי אטבילת שלג: ח] עי' בי"ד סי' רי"א סעיף א' בהגה' מהרמא"י: ט] אלא ע"מ לקיים לעולם: י] אביי:

הגהות ממ"י א שמעינהו כצ"ל: ב נ"ב את: ג צ"ל תמן: ד צ"ל להו: ה צ"ל ושתיק לה אמרה שני ני: ו צ"ל אמתני': ז שכן קושרים וכו' א"ל אביי כצ"ל: ח צ"ל פירשתי: ט נ"ב גבי:

בגדי ישע

הוי הו' תקיעות קבלת שבת שהרי ע"כ יצטרך להוליכו אחר הו' תקיעות משא"כ לכ"ע דאפשר להו להדליק ולעשות כל צרכן קודם התקיעות והלכך לגבייהו הוי קבלת שבת אלא ודאי הכי דייק ר' יוסי דאם איתא דלגבי כ"ע הוי התקיעות קבלת שבת נהי דלגבי החזן לא הוי קבלת שבת מ"מ ע"כ נגרר אחר רבים והיה נ"כ אסור אלא ודאי לא הוי קבלת שבת אפי' לכ"ע שנתנו חכמים שיעור לכ"ע כדי שיוליך החזן שופרו לביתו ובהאי סברא דהיחיד נגרר אחר הרבים ליכא מאן דפליג עליה דר' יוסי דע"כ ל"פ עליה אלא בהולכת השופר דאמרו לו דאסור להוליך השופר אבל בסברא זו ל"פ כן פי' מוהר"ם איסרלז ז"ל מצאתי ועיין מ"ש לעיל בפנים: (ט) ואין מדליקין הנרות. משנה הוא בש"ס דף ל"ד וכתב רש"י והר"ן דספיקא דאורייתא הוא וזו ואין צ"ל זו קתני ע"ש וע"ז אמר דגם הדלקת נרות הוא שבות כו' וק"ל: (י) כתב ראבי"ה אם היה חולה כו'. צריך לומר דראבי"ה פליג אלמעלה וס"ל דאסור לשחוט לחולה בשבת אלא נותנים לו נבלה וכ"כ הרא"ש בפ' יוה"כ בשם הראב"ד ע"ש ואפשר לומר דלא פליג אלא ס"ל דמעם שאין ליתן לו נבלה הוא משום דשמא החולה יראה שהוא דבר איסור ויהיה קץ בעיניו ויפרוש ממנו כמ"ש הרא"ש שם וזה המעם לא שייך בנסך כי אין יכול להתבונן ביין אם הוא נתנסך או לא דשמא לא היתה כוונת הנכרי להתנסך כשנגעו: (יא) אדמיקר ליה בלע. ר"ל כיון שאינו בולע אלא מכח דמקודם דמקרר תתתון לעליון בלע אינו אוסר אלא כדי קליפה: (יב) דחלים ליה. ר"ל שם דף כ"א משמע דמותר ליה לחלום שלא יצא הדם מדאמר דם שבישל כו': (יג) ומותר לכל הפחות בעוף. לאפוקי נבי בהמה פלוגתא במנחות דף כ"א אם הדג מותר כשהוא מבושל וגבי עוף הכל מודים:

(יד) וה"ה דאסור לומר לחבירו נכרי כו'. לפום רהיטא נ"ל דמעיקרא הוכיח דשבות שאומר לנכרי לשכור פועלים חמור כשבות האומר לנכרי לכבות הדליקה וכמו שאסור התם לומר לנכרי כן בשכירות פועלים אסור לומר לנכרי שישכור אותם ונשמע דבנידון דידן אסור אפי' לא הביאו הנכרי הוילון דרך רה"ר ועתה רוצה להוכיח דמכח הליכת רשות לחוד נ"כ היה אסור ודו"ק: ובס"א מצאתי כתוב בלשון הזה וה"ה דאסור לומר לחבירו כו' דאע"ג שהבאת דרך רה"ר הוא ג"כ איסור דאורייתא ס"ד זה הבאה אינה חשובה מלאכה כ"כ והלכך שרי לומר לנכרי להביאו לכן הוצרך לדייק דל"ש ואסור: (טו) ה"ג נימא אם יש מחיצות מביא. לפיכך כיון שאפי' מביא א"כ מותר לומר וכיון שמותר לומר מותר להחשיך ומדפריך שיהא מותר משום מיגו דאילו היו מחיצות אלמא ס"ל דהיכא דליכא מיגו לא שרי להחשיך או לומר לנכרי להביא דאע"ג דההבאה לא חשיבא מלאכה כ"כ והלכך בפירות תלושין להביאם דרך רה"ר ג"כ ליכא מיגו דס"ל לבעל תשובה זו דלא אמרי' האי מיגו אלא באיסור דרבנן כגון פירות תלושין להביאן דרך כרמלית דהא שרי מטעם האי מיגו כדקאמר המקשה אבל פירות תלושין להביאם דרך רה"ר דאיכא איסור דאורייתא לא שרינן מטעם האי מיגו והלכך אסור ואין להקשות אמאי לא משני הש"ס דמיירי להביאן דרך רה"ר דאז ליכא מיגו ואסור ואמאי הוצרך לאוקמי בפירות מחוברין די"ל דמשמע ליה לש"ס דמיירי אף דרך כרמלית: (טז) וקשיא לן כו'. בקושיא זו רוצה להוכיח דדוקא דרך גגות וחצירות וקרפיפות שרי אבל דרך כרמלית אסור דאי הוי שרי אפי' דרך כרמלית א"כ לא היתה מתורצת קושיא זו לפרוך מאיזמל דהא השתא ליכא לשנויי דלמא כר"מ אתי דאסור דרך גח"ק דמ"מ

לעלמן [*וקרפיפות רשות לעלמן] ואנן כר"ש סבירא לן דאית לו רשות אחד הן דכוותיה פסקינן פ' כל גגות ומקשה ליה (מגואה) [*מהזאה] דהכי הלכתא ור"א דפליג גמריה איעקר ליה פ' אלו דברים [דף פט.] ואתא ר' עקיבא לאדכורי גמריה ואמר ליה אל תכפירני בשעת הדין כך מקובלני ממך הזאה שבות וכו' ואם תאמר כיון דהלכה כר"ש שמעון אמאי קאמר דלימרו לנכרי לייתי אינהו גופייהו דרך גה"ק ויש לומר אה"נ אבל המים שבתו בבית והא דאמר ר' שמעון רשות אחת הן היינו לכלים ששבתו בתוכם והכא החמין שבתו בבית וכן משמע הלשון דקאמר לייתו מגו ביתאי ואם תאמר ולר' מאיר אמאי העמידו דבריהם במקום כרת באיזמל משום דגגות וחצרות שני רשויות הן לר' שמעון נמי יעמיד דבריהם להביא חמין ע"י נכרי דבית וחצר ב' רשויות הן ויש לומר לר' שמעון ליכא אלא חדא איסורא דהיינו להוציא מן הבית ששבת בו לחצר אבל מחצר לגג ולקרפף שרי אבל לר' מאיר איכא תרי איסורי מבית לחצר ומחצר לגג או לקרפף ומש"ה לא התירו לא ע"י ישראל ולא ע"י נכרי. (יז) והעמידו דבריהם ובטלו [*מצות] מילה עד למחר ואף אם טרחו צרכי סעודה ויפיגו טעמן ובעבור הכנסת אורחים אין להתיר דהכי אמר פרק האיש מקדש [קדושין דף נה.] בההיא בהמה שנמצא בין מגדל עדר וירושלים וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכן פרק התכלת [מנחות דף מח.] גבי כבשי עצרת וכן מפנין ד' או ה' קופות [מכילתין דף קכו.] מפני הכנסת אורחים ותו לא שרו רבנן למיטרח דתנן אבל לא האוצר משום מוקצה או משום אשויי גומות תו אמרי' במסכת יו"ט [דף כה:] דורון הבא בשביל ישראל זה ואין במינו במחובר מותר לישראל אחר אבל לו אסור גזירה שמא יאמר לו לך והבא ואע"ג שההבאה היא אסורה לו מדרבנן דקי"ל תחומין דרבנן דאי דאורייתא אמאי *שרו לישראל אחר הא כל דבר שאסור מן התורה ועשאו הנכרי או הביאו אסור לכל הרי שייך לומר איסור שבות אפילו על איסור דרבנן (*ורלינו) [*וזכינו . מ"י] לפרש טוכת [רמב"ם] פ"ו דבר שאין מלאכה ואין אסור לעשותו אלא משום שבות מותר לומר לנכרי לעשותו והוא שיהיה צורך או מפני מצוה או מפני חולה כיוצא בו אומר ישראל לנכרי לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא שופר או לולב או סכין למילה או מביא מחצר לחצר שאין בו עירוב חמין לרחוץ התינוק או מצטער וכל כיוצא בזה ע"י מעט חולי אין מונעין ממנו חמין בשבת כל חולה שאין בו סכנה עושין כל צרכיו ע"י נכרי וכן יולדת היינו צורך גדול ומצטער כגון שהקיז דם וכיוצא בו כדאיתא פרק מפנין עוד אמר המיימוני אפי' פסק וקצץ עם הנכרי והמלאכה גלויה ומפורסמת אסור מפני שיש שאין יודעין ויאמרו שכרו לעשות מלאכה בשבת ואם הנכרי בא בבית היהודי ופירש על השולחן אהל ה"ז אהל [עראי] והכל מודים שלכתחלה אין עושין אהל עראי בשבת (יח) ואם תקע בחזקה ה"ז אהל קבוע כדאיתא שילהי כירה דומיא דמטה גללניתא ואם תקע חייב חטאת וכן כסא גליין פ' תולין המשמרת ואם תקע יתידות או ספודין לחבר האהל אמרינן פרק הבונה [דף קג.] הקודח כל שהוא חייב לרב משום בונה [לשמואל משום מכה בפטיש דקאמר] הב"ע דבזעיה ברמזא דפרזלא ושבקיה בגויה והיינו גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש ואם קשר בו בפנים ה"ז קשר של קיימא ואפילו עשה האהל מעצמו שלא צוהו אדם אסור לכל המסובין ליהנות ממנו כדאיתא שילהי פרק כל כתבי [דף קכב.] נר הדלוק במסיבה אם רוב נכרים מותר מחצה על מחצה אסור וראיה משמואל דאהדריה לאפיה ועוד אמר פרק תולין [דף קלט.] שלחו בני בשכר ללוי כילה מהו עד דאזל שליחא נח נפשיה דלוי אמר שמואל לרב מנשיא אי חכימת שדר להו שלא להו חזרנו על כל צידי כילה ולא מצאנו להתיר א] ושלח להו כדרמי בר יחזקאל דאמר כרך עליה חוט או משיחה בערב שבת מותר לנטותה לכתחלה ב] לפי שאינם בני תורה וה' חפץ למען צדקו וגו' פר"ת ז"ל מיהא שמעינן שאפילו דברים המותרים כגון אלו והדומים להם המסורים לעמי הארץ אין אדם רשאי להורות להם להיתר כי אם לאיסור והכי אמר פרק נגמר הדין [סנהדרין דף מו.] א"ר אב"י שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על הסוס בימי יונים והביאוהו וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ומעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה והביאוהו לב"ד [והלקוהו] לא מפני שראוי לכך כו' (יט) ואין לעושה הדבר שנראה לו צד היתר להחזיק את דבריו ואף אם ידוע אל המבינים כי בטוב עשה וראיה מפרק מקום שנהגו [פסחים דף נג.] מעשה ביהודה והלל בניו של ר"ג שרחצו ביחד בכבול ולעזה עליהן כל המדינה ואמרו מימינו לא ראינו כך נשמט הלל ויצא לבית החיצון ולא רצה לומר מותרין אתם ויוצא בקורקדוסים אבל לא בלידון וכו' יושבין על ספסלי נכרים בשבת אבל לא בעכו ומעשה ברשב"ג כו' ספסלי נכרים דמחזי כמקח וממכר רחיצת אחין משום הרהור קורקדיסין משום דילמא מתלפי ואתי לאתויי ד"א ברה"ר. ואגב דבר נימא ביה מילתא מכאן ראיה דלא בעינן ס' רבוא דהא לידון לא היו ס' רבוא בוקעין בה כדמוכח בגמרא דלא הוו שכיחי רבנן גבייהו וליכא למימר דגזרי אטו ס' רבוא דהא רבא שרא זילחא במחוזא [מכילתין דף לה.] ולא גזר ומה שפ"ה בפ"ק דעירובין גבי ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר ופי' משום דירושלים הוו רחובות שלה ט"ז ומפולשות משער לשער וס' ריבוא בוקעין בו כבר הקשה רבינו תם עליו א"כ [*ליבעי] כהנים לוים וישראלים [נמי ליבעי] ותירץ דעיקר הדבר תלוי בי"ו אמה ופרק קמא דמפרש איזו היא רשות הרבים לא הזכיר רק י"ו אמה ופילוש ואין לדחות הראיה שהבאנו מהמוכר פירות ולחלק בין דרך הרבים ובין רה"ר דאמר פרק המקבל [ב"מ דף קז:] רב נתן בר אושעיא (*קנה) [*קן] שיתסרי אמתא פנה י"ו אמה (*האילנות) [*מאילנות] שעל שפת הנהר כדי למשוך הספינות בחבלים אתו עליה בני מרגושא דפטוה הוא סבר מידי דהוה אבני רה"ר פי' רש"י ז"ל שיתסר אמתא כרוחב רה"ר דתנן בב"ב [דף צט:] דרך רה"ר ט"ז אמה עכ"ל א"כ משמע שדעתו כי דרך הרבים ורה"ר הכל א' והכל תלוי בט"ז ופילוש ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס' רבוא לרבותא דירושלים פי' כן דאפ"ה דיש להם ס' רבוא ודומה לדגלי מדבר מנמ אפ"ה מותרת בנעילת דלתות. אלעזר:

סליק פרק י ופרק יא

פנים דילמא אתא לאשויי גומות: הגה"ה ער"פ בכל מערבין ושם האריך בענין סתירת כלים או חבל לחתוך: *אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי וכו' תני ר' יהודה בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבת רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור ביצה שרי עד כאן לשון האלפס: סליק פרק יג

פנים ועוד הביא ר"ת ראיה (*דאין) לאסור פת כו': הגה"ה ובסמ"ק כתב וז"ל מיהו שמעתי דלצורך חופה או ברית מילה התירוהו ונראה דה"ה (כ) לצורך ברכת המוציא ואף אם נטחן בשבת עצמו ואע"ג דבכה"ג חשיב טחינה טולד מ"מ ר' יחיאל לא היה מודה עכ"ל ובסמ"ג כתב וז"ל ר"ת אסר לר"י ברבי מרדכי לחם שנאפה בשבת לאוכלו בו ביום:

סליק פרק טז

והא לך ר' אליעזר דמילה כשאין האב תפה בעיר רגילין ב"ד להעמיד שלשה והגדול שבהם מברך להכניסו וטעמא דהוי כשליח ב"ד ומילה שלא בזמנה כגון שנולד בין השמשות ויוצא דופן ואנדרוגינוס ומי שיש לו ב' ערלות ונולד כשהוא מהול שאנו מסופקים אם צריך להטיף ממנו דם ברית כל אלו אין דוחין לא א שבת ולא יו"ט עכ"ל סמ"ק וסמ"ג כתב וז"ל הנולד ע"ש בין השמשות אין דוחה שבת דספק יום או לילה ונימול בע' שהוא אחד בשבת כדגרסינן פרק יוצא דופן עכ"ל וקטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא וכן אם הוא אדום או ירוק עד שיהא כשאר תינוקות ובפ"ב דמסכת ע"ז [דף כז.] קאמר רבי יוחנן דהאשה כשרה למול והלכה כר' יוחנן לגבי רב סמ"ג ובאלפס כתב דוקא היכא דליכא איש דידע למימהליה עכ"ל עוד גרסינן בע"ז פ"ב [שם] ושוין בנכרי שמל פסולה ומיהו אם הנכרי מל כבר א"צ לחזור ולימול ולחתוך מעט כ"א להטיף ממנו דם ברית עכ"ל סמ"ג ובסמ"ק כתב דאשה אינה מלה והיכא **תשט** שראו ג' כוכבים בינונים יש לסמוך עליהם שהוא לילה ואפילו יהיה למחר שבת וכל מילה שאינה דוחה שבת אינה דוחה יו"ט ראשון וביו"ט של ב ר"ה אינו דוחה לא ראשון ולא ב' סמ"ג. הלכה כר"א ב"ע שאומר מרחיצין הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת בין בחמים שהוחמו בשבת ובין בחמים שהוחמו מע"ש בין הרחצת המילה בין הרחצת כל הגוף מפני שסכנה הוא לו וכ"ש ביום א' בין לפני המילה בין לאחר המילה אלפסי וסמ"ג וסמ"ק כתב וז"ל ומכשירי מילה אין דוחין שבת לא באיסור ד"ת ולא באיסור ד"ס ואם אין לו דבר המרפא המילה כגון שאבדו אין מלין אותו עכ"ל. נראה דסמ"ג פליג עלה שכתב וז"ל כתב בה"ג היכא דהייתי איזמל מע"ש ואבד שרי למימר לנכרי לאתויי אחריני או לתקוני מההוא ינוקא דאשתפוך חמימי אמגס לא יתקננו ולא יביאה דרך רה"ר שלא התירו לומר אלא בדבר שאפילו לישראל אין בו איסור דאורייתא כ"פ ר"ת ואומר ר"י דוקא משום מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו לומר לנכרי בדבר שאין בו איסור אלא משום שבות אבל משום מצוה אחרת כגון להביא [שופר] דרך מבוי או כרמלית אסור לומר לנכרי עכ"ל ונ"ל דרי"ף תפס לו חילוק אחר דהיכא דיש מעשה בשבות כגון שהיה אומר לנכרי להחם לו חמין שיש מעשה בגוף הדבר אסור לומר לנכרי אבל לאתויי מגו ביתיה דאינו אלא טלטול בעלמא האי שבות שרי לומר לנכרי ודקדק מדמשני בגמרא ולא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה והאריך וע"ש באלפסי ס"פ מילה: **תע** אם נולד בע"ש אחר תפלת ערבית ועדיין הוא יום שלא נראו הכוכבים מלין אותו בע"ש ואין מחללין עליה השבת אע"פ שעשאוהו לילה בתפלתו ואם נולד בד' בין השמשות ור"ה אל יום ה' ויום ו' נימול ליום א' שהוא ספק י"ב שלו ותאומים שנולדו עיין פ' כיסוי הדם ותמצא שא"צ כי אם ברכה א' ואפילו יש ב' מוהלין הראשון יברך על המילה והשני אשר קדש: מילה ביו"כ מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ולאחר המילה אומרים אשרי ואם הוא במקום שצריך לצאת מבית הכנסת אין מלין עד אחר חזרת ס"ת וחוזרין ואומרים קדיש מהר"ם **תעא** ונהגו להסיר ערלה מנפלים ואסור לעשות כן ביו"ט שני אע"ג דלגבי מת כחול שויוה רבנן [ביצה דף ו.] התם מת בר קיימא ומה שנהגו להסיר אין חובה אלא מפני המדרש דאמרי' מעביר הקב"ה הערלה מקטנים שמתו בלא ברית ונותנה על פושעי ישראל: מקשה למה אין מברכין שהחיינו על המילה וי"ל דאיכא צערא לינוקא וקשה דאמרי' [ברכות דף נט:] מת אביו ויורשו מברך שהחיינו הלכך לא שייך [*תירוץ זה] (צערא) אלא גבי שהשמחה במעונו (אבל ברכת שהחיינו לא תלוי בצער) ותירץ דכל היכא דאיכא שותפות לא מברכין שהחיינו ובולד ג' שותפים ועי"ל כיון דלא יצא עדיין מתורת נפל עד ל' הכל מצאתי עיין פרק החולץ ותמצא עוד מצרכי מילה ובפרק הדר בעירובין: מהר"ם אומר **תעב** מי שנדר לחבירו להיות בעל בריתו או למול בנו צריך לקיים לו ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ הואיל ומנהג בני אדם שנודרים ביניהם זה לזה ומקיימין גם כאן צריך לקיים וראיה מדאמרינן בב"מ [דף עד.] האי סיטומתא קניא פי' רושם חביות כו' עד **תעג** ובאתרא דקנו ממש קני הסיטומתא בשביל שכך נהגו ה"נ כך נהגו וצריך לעיין ומיהו ר' יחיאל היה אומר דאם הוא מתנה בעודה מעוברת אין כלום דהוי דבר שלא בא לעולם דלא דמיא לסיטומתא דהתם בא לעולם ומועיל בה קנין הילכך מועיל המנהג להחשיבו כקנין גמור אבל דבר שלא יועיל קנין כמו בדבר שלא בא לעולם לא מצינו שיועיל בו המנהג להחשיבו כקנין גמור עכ"ל התשב"ץ:

סליק פרק יז

פנים שלחו בני בשכר כו': הגה"ה ומעשה והתיר רבינו אליעזר להביא מת בשבת מן הנהר עד הבית בשביל כבוד המת ע"י נכרי וראיה מדאמרי' פ' המצניע [ד' צד:] ההוא שיכבא דהוה בדרוקרת והתירו אפילו ע"י ישראל להביא דרך כרמלית וחמיר כרמלית על ידי ישראל עצמו מרשות הרבים על ידי נכרי (כא) ועוד מביא ראיה מפרק הדר [דף סז:] מההוא ינוקא דאישתפוך חמימי והאריך מאד ורבינו אבי העזרי השיבו דלא התירו ההוא שיכבא דדרוקרת כי אם משום דליקה והאריך ולבסוף כתב מיהו לפירוש רש"י גבי עיר של רבים ונעשה של יחיד בעירובין דפירש דעיירות שלנו אינן רשות הרבים כי אם כרמלית לפי שמוקפות חומה ואין שעריה מכוונים ואין בהם ששים רבוא יפה דנת להתיר

הגהות מהר"י והרה"ש א] ופריך: ב] ומבני:

הגהות ממ"י א נ"ב כאן נ"ל פי"ד: ב נ"ב פרק:

שלטי הגבורים

א מסקינן דקטן הנימול בשבת שאם לא הביא כל צרכיו מע"ש שיכולים להביא ע"י שינוי מבית שאינה מעורבת כלאחר יד כדתנן במתני' ומביאין אפי' מחצר כו' ולאחר שנימול נותנין על המילה כל דברים שצריכים לרפואה שהוכן מאתמול: ב ואמר אבא מרי ר"י בר קלונימוס בשם רבינו יהודה חסיד בשם אביו רבינו שמואל שאומר בשם אביו רבינו קלונימוס הזקן שאירע במגנצא ברית מילה בר"ה ושאלו לקדושים אשר בארץ רבינו גרשון מ"ה ור"ש ב"ר יצחק ורבינו יהודה הכהן בעל ספר הדינים ורבינו יהודה הגדול ראש לנהרגים ושאר בני הקדושים והורו למול את הנער אחר קה"ת וההפטרה קודם שיתקעו כדי שיהא ברית מילה תכופה לתקיעת שופר כדי שיזכור לנו הקב"ה ברית אברהם ועקידת יצחק והביאו סמך לדבריהם ממטבע שטבעו חכמים בתפלת היום וקיים לנו את הברית ואת החסד ואת השבועה וכו' ותראה לנו עקידת יצחק וכו' דהיינו ברית בתחלה ואח"כ עקידה דהיינו תקיעת שופר שנשחט תמורו איל ועוד דחתימת הברכה ועקידת יצחק לזרעו של יעקב היום תזכור בא"י זוכר הברית וסמיך ליה אתה נגלית דהיינו שופרות וחותמים שומע קול תרועה כו' והרבה מבני הישיבה הקדושה היה קשה בעיניהם לעכב תקיעת השופר בשביל המילה ורצו לדחות עד גמר כל התפלה והשיב רבינו גרשון ואם אין מילה אין תקיעת שופר בעולם שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וגו' ועוד דמצות מילה קודמת למצות שופר ואני הקטן מצאתי סמך לדברי בתשובת הגאונים. רבינו אליעזר בן ר' יהודה ורבינו קלונימוס איש רומי בן רבינו שבתי בבואו לגרמייזא אחר פטירת רבינו יעקב ז"ל שאלו ממנו דבר זה והוציא חותם עדות קדש והראה שכתבו שכבר נשאלה שאלה זו ברומי וכתוב בו מר' שלמה היצחקי בן מרנא ורבנא רב נתן גאון שחבר ספר הערוך ומן מר דניאל אחיו ומן מר אברהם אחיו והשיבו שכבר נשאלה שאלה זו בבהמ"ד של אברהם מר יחיאל גאון והשיב בשם ר' יעקב גאון ריש מתיבתא דמתא דרומי דמנהג כשר הוא להיות המילה סניף לקה"ת ולתקיעת שופר ועוד דמצוה מן המובחר להיות מקדימין בהשכמה משום דזריזין מקדימין למצות ואין נכון לאחרה עד אחר גמר כל התפלה דרוב פעמים גומרים בסוף ה' שעות והמאחר מצות מילה כ"כ דומה דמצות מילה בזויה עליו לכך נכון להקדים להיות תכופה לתקיעת שופר ובין קריאת התורה. ע"כ מצאתי:

בגדי ישע

מ"ש דשרי הכא דרך כרמלית אלא לא שרי הכי אלא דרך גה"ק וכר"ש אבל דרך כרמלית לא שרי ומיהו ק"ל דלמא לעולם מותר לומר לנכרי להביא דרך כרמלית והא דדייק דאסור היינו היכא דשבת בבית דאסור משום דהוי ב' איסורים כדמסיק בסמוך דמה"ט לר"מ אסור אבל היכא שלא שבת בבית לעולם אימא לך דדרך כרמלית מותר לומר לנכרי ושמא בעל התשובה לא אסר ג"כ אלא כדרך זה ששבת בבית ומביאו דרך כרמלית דאסור מצאתי: (יז) והעמידו דבריהם ובטלו מילה עד למחר ואף אם טרחו כו'. כל הפלפול שפלפל על שיטת הדר היה בשביל שרצה להוכיח דאין מתירין אפי' בשביל טירחא ה"ה כאן במעשה הזה שאין מתירין אפי' שהיו בשביל אורחים כנ"ל לפום רהיטא ודו"ק: (יח) ואם תקע בחוזקה. כמו המעשה הזה שכתב לעיל שתקעה הנכרי במסמרים כמשפט הראשון: (יט) ואין לעושה דבר כו'. ר"ל מי שעושה דבר שהוא מותר מצד הדין אלא שאין ראוי להקל לעמי הארץ והנה כשעושה הדבר וראו עמי הארץ שעשה אסור להחזיק שהוא מותר אע"פ שילעיגו עליו וק"ל: (כ) לצורך ברכת המוציא. ר"ל שאין לו פת שלם: (כא) ועוד מביא ראיה מפ' הדר מההוא ינוקא כו'. ס"ל לר"א כה"ג שהביאו הספר בעמוד שלפני זה שפירש דאמירה לנכרי נקרא שבות דלית ביה מעשה אף באיסור דאורייתא כשהוא במקום מצוה

(ג) *וכלל זה אומר ראבי"ה **תעד** אמירה לנכרי שבות ה"מ באיסור דאורייתא ואפילו במקום מצוה אסור אבל באיסור דרבנן שרי אמירה לנכרי ודוקא לדבר מצוה ובדאורייתא נמי לא אסירא אלא בדבר שא"א למצוא תקנה ע"י ישראל לעשותו כגון להחם חמין ולתלוש מן המחובר אבל אם אפשר לעשותו כגון *ברה"ר דיכול להביא ע"י מחיצת בני אדם שרי אמירה לנכרי והיכא דאיכא למימר דילמא אתי לאחלופי ברה"ר אסור אמירה לנכרי אפי' באיסור דרבנן ואפילו לדבר מצוה כדאמרינן (ג) גבי ינוקא דאישתפוך חמימי : סליק פרק יט

[*דקדקת מהם דמשמע אבל אי לא הוי דין כרמלית לרה"ר שלנו אז לא התיר יפה והקשית על זה ממה שכתב אח"כ דאף ברה"ר הואיל ויכול להביאו ע"י מחיצות בני אדם שרי אמירה לנכרי כו' וא"כ אף אם היה רה"ר גמור שרי מה"ט דאין לומר דטלטול מת לא מיקרי מצוה דא"כ אפי' בכרמלית נמי אסור כמ"ש ראבי"ה דאף בדרבנן לא שרי רק דוקא לדבר מצוה זהו חורף שאלתך ויפה הקשית בזו. אבל ע"פ האמת נראה דלא קשה כלל כי לדעתי המרדכי קיצר דברי תשובת ראבי"ה וראבי"ה האריך בתשובתו וכתב הרבה טעמים בדרך משא ומתן לדון כדברי רבינו יואל ולכן בתחלה מצא לו סיוע מדברי רש"י גבי עיר של רבים כו' ואח"כ העמיק בפלפולו לומר דאף אם היה רה"ר יש לצדד להיתר מטעם שכתב לבסוף רק שבתחלה לא הוצרך לירד לחילוק הזה וכן דרך המשיבים לבאר כל חילוקי הדין הנופלים בענין תשובה זהו נ"ל ע"פ האמת אך כאשר ידעתי כי תירוץ זה לא יכנוס לאזני מעלתו כי אני בזה כמרתיק עדיו לכך אומר שאף בדברי המרדכי לא קשה מידי חדא דגבי מת א"א לעשות ע"י ישראל אפי' ע"י מחיצות של בני אדם דהרי המת מוקצה מצד עצמו והסור לטלטל כ"א ע"י ככר ותינוק מי יאמר לך דס"ל לראבי"ה דשרי ברה"ר ע"י ככר ותינוק דלמא ס"ל כר"א שכתב הטור א"ח סי' שי"א בשמו דאסור וכ"כ הר"ן פ' המצניע ואף אם נאמר דשרי ע"י ככר ותינוק מ"מ אפשר דזהו לא מקרי אפשר לעשותו ע"י ישראל מאחר שצריך תיקון אחר מלבד מחיצות בני אדם וא"כ עיקר הקושיא ליתא. ותו דאף אם נאמר דאפשר לעשותו ע"י ישראל מ"מ לא קשיא מידי דבלאו קושייתך קשה מאי קאמר ראבי"ה בדבריו והיכא דאיכא למימר דאתי לאחלופי ברה"ר אסור אמירה לנכרי אפי' באיסור דרבנן כו' הרי אמר תחלה דאף ברה"ר עצמו שרי מאחר דיכול להביאו ע"י מחיצה של ב"א כו'. ודע כי זו הקושיא הקשה הרב הגדול המחבר ספר ב"י בא"ח סי' ש"ז והניח הדבר בצ"ע. ונ"ל דה"פ והיכא דאיכא למימר דאתי לאחלופי ברה"ר כו' ר"ל דאתי למיחלף שאר איסורים באיסור רה"ר. דהיינו דאיכא התם רואים הרבה ואיכא הוצאה מלתא ואתי למימר דכמו דשרי אמירה ברה"ר ה"ה דשרי בשאר איסור ואתי להתיר אמירה גם בשאר איסורים הכל אסור כמו שמסיק בדבריו כן נ"ל פי' דברי ראבי"ה וכן קבעתי בחידושי א"ח שלי הנקראים דרכי משה הידועים למעלתך ומעתה גם שאלתך מיושבת דבמעשה דרבינו יואל היה לן למיחש משום דאתי לאחלופי ולכך לא הוי שרי כלל אי הוה רה"ר ולכך הוצרך לטעמא דהוי כרמלית דאז ליכא למיחש לאחלופי דודאי הכל יודעין דכרמלית דרבנן] :

[*ודבריו אלו סותרין לדבריו הראשונים דכתב אמירה לנכרי ברה"ר מותר מאחר דאפשר ע"י ישראל וכן הקשה ב"י והניח הדבר בצ"ע ויש ליישב דברי ראבי"ה דה"ק דבמקום דאיכא למיחש משום הרואים דמתירים אמירה לשבות ברה"ר ואתי להתיר ג"כ שאר אמירות לנכרי אסור בכה"ג אפי' אמירה מדרבנן אפי' במקום מצוה דחיישינן דלמא אתי לאחלופי בשאר אמירות. כ"כ למורי מה"ר משה איסרל"ש ש"ן] :

תנן רבנן [א]נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך כלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. אלפסי : היוצא בטלית מקופלת חייב חטאת אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך אדעתא לכנופי אסור כל להתנאות שרי. מאלפסי : סליק פרק כא

גרסינן פ"ק דב"מ [דף ט.] אלא מעתה הגביה ארנקי בשבת כו' שם כתבתי בקוצר אם מותר להגביהו בשבת משל הפקר ע"ש : מתניתין [א]מי שהחשיך מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין המאור ומודדין המטלית ואת המקוה ומיבעיא לן הא דמפירין נדרים בשבת לצורך השבת דוקא או לא כו' עד גרסינן בסוף נערה [נדרים דף עז.] סבר רב יוסף למימר דנשאלין נדרים בשבת ביחיד מומחה אבל לא בג' משום דמיחזי כדינא אמר ליה אביי כיון דס"ל אפילו מעומד אפילו בקרובין אפילו בלילה לא מיחזי כדינא אמר רבא [ב]הלכך נשאלים לנדרים יחידי ועומד ובלילה ובקרובים ואפילו אפשר להם מבעוד יום ומודדין המטלית והמקוה. עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בב"ח דיתיב (*באגונא) [*באוגנא] דמיא וקמשח ליה אמר ליה אימור דאמור רבנן מדידה דמצוה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא עכ"ל רי"ף שילהי מי שהחשיך : לצוות לנכרי לחלוב עיין שילהי אלו מציאות בשמעתא דפריקה וטעינה בקצר :

הגהות ממ"י א נ"ב פי' כ"ב : ב נ"ל הלכתא וכו' ומעומד וכו' ובקרובים ובשבת :

סליקו ההגהות ממסכת שבת

בגדי ישע

מצוה : (ג) וכלל זה אומר ראבי"ה. ס"ל לראבי"ה כהרי"ף שפירש בההוא מעשה של ינוקא ס"פ ר"א דמילה דאין מותר שבות במקום מצוה אלא באיסור דרבנן אך בזה מוסיף ראבי"ה אהרי"ף שסובר דבמקום שיש למצוא תקנה ע"י ישראל מותר ודייק ליה כן מדקאמר בההוא מעשה דהא מר לא אמר ליה זיל אחים שהוא איסור דאורייתא למה לא מחלק בדידיה וכך הל"ל דהא מר לא א"ל זיל אייתי דרך רשות הרבים אלא א"ל זיל אייתי דרך חצר אלא ש"מ דאמירה לנכרי ברה"ר מותר ואינו אסור לומר לו אלא כגון להחם חמין כמ"ש שם דהא מר כו'. מצאתי תשובה א' וז"ל דקדקת משום דמשמע כו' [ומסיים הלשון ככל הכתוב לעיל בהגה"ה בפנים עד דכרמלית דרבנן] : כדאמר גבי ינוקא כו'. דשם מוכח דבקצת יש להקל ובקצת יש להחמיר מצאתי : (ג) גבי ינוקא. ר"ל כמו שר"ל שם אביי דיהא אסור אמירה לנכרי אף בטלטול בעלמא אף שהיה לדבר מצוה ונשאר גם זה הדין גם לפי האמת במקום דאיכא למיחש דלמא אתי לאחלופי : בס"א מ"כ כדאמרי' גבי ינוקא דאישתפוך חמימי ועיין בתשובת הר"א מלונדריש בדף קפ"ב ע"ב שהביא ודקדק הר"מ הנ"ל דהחמין ששבתו בתוך הבית שאסור להוציאן אפי' לחצר והתיר ר"ב לומר לנכרי להביאן מתוך הבית דוקא דרך נח"ק אבל לא דרך כרמלית וכ"ש דרך רה"ר וראבי"ה ס"ל ג"כ כוותיה אבל לא מטעמיה דר"א מלונדריש אסר משום דהוי תרי איסורי כדלעיל אבל ראבי"ה אסר להוציאו דרך כרמלית גזירה שמא יוציא מתוך הבית ששבת שם דרך רה"ר דאז ל"ל דשרי משום דאפשר לישראל להביאן ע"י מחיצת בני אדם שהרי אין מחיצת בני אדם מועלת לטלטל מבית חבירו לביתו בלי עירוב כדאיתא בב"י משום ספר התרומה בא"ח סי' שס"ב וזהו מה שנקט ראבי"ה בסמוך והיכא דא"ל דאתי לאחלופי ברה"ר ר"ל בענין זה להוציאו מבית ששבת דרך כרמלית דדוקא דרך גנות שרי כנ"ל אבל מהר"ם איסרלן פי' כו' :

סליק להו בגדי ישע על המרדכי ממסכת שבת

לוח הדינים אשר נמצאו במרדכי ממסכת שבת

(צו) [כתב] ראבי"ה מצוה לרחוץ ע"ש פניו ידיו ורגליו בחמין ותפיפת הראש נמי מצוה בע"ש :
(צז) העולם נהגו להדליק בגמר גפן וקנבוס וסומכין על דברי ר"ת שפי' דלא מקרי יוצא מן העץ :
(צח) ר"י חולק ופסק דמירוק שמשפשפה באור דרך שעברה כ"ע מודו דצריך לעשותו אבל בהוב גמור להדליק ולכבות א"צ לעשותו בע"ש :
(צט) פסק ר' יואל ה"ה לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא דעניית ברכו כתקיעת שופר כו' :
(ק) אין טומנים בדבר המוסיף הבל כו' :
(קא) בן הנולד סמוך לחשיכה והיה נראה יום אך היו נראים ברקיע כוכבים קטנים מאד :
(קב) במתא חזו לתרנגולים כשהולכים לישב :
(קג) בה"ג משמע דבהדלקת הנר הויא קבלת שבת :
(קד) [כתב] מהר"ם בחורים שהולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו :
(קה) מותר להדליק בחדר בע"ש בקיץ ואוכל בחצר ויהיה לו אורה מן היום :
(קו) רבינו משולם לא היה מברך על הדלקת הנר ור"י אומר שיש לברך :
(קז) כל דבר שיש לו תורת כלי לא בטיל משום כובדו :
(קח) מי ששהה להתפלל מנחה שהוא וכבר ענה ברכו עם הקהל ועשהו קודם לא יעשנו לחול להתפלל תפלה של חול אלא מתפלל תפלת ערבית שתים של שבת :
(קט) הדלקת הנר הרי היא קבלת שבת :
(קי) קבלת שבת בטעות לא הויא קבלה ומותרין במלאכה :
(קיא) היכא שרוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט על כרחם נמשכים אחריהם ואסורים במלאכה :
(קיב) אם הקהל אמרו בע"ש ברכו אין היחיד שלא היה בבהכ"נ יכול לעשות מלאכה אע"פ שאין רוצה לקבל עדיין שבת :

כירה פרק שלישי

(קיג) [כתב] א"ז מותר להשהות הקדרה ע"ג גחלים ממש עד שבאים מבהכ"נ ונראה שמותר לומר לנכרי להסיר אותה מעל הגחלים וגם הישראל עצמו אפשר שמותר להסירה :
(קיד) ה"ה שמותר להטמין תפוחים ואגסים חיים כי הם ראוים לאכילה יותר משנתבשל כמב"ד וה"ס לביצים חיים ומיהו כדי שיהיו חמין למחר אבל לצורך הלילה נראה דאסור :
(קטו) סמ"ג פסק כר' מאיר דאמר המבשל בשבת בשוגג דשרי :
(קטז) כל דבר שנתבשל כל צרכו מותר להחזירו לכלי ראשון להתחמם או ליתנו אצל האש :
(קיז) בחמין אסור בצונן מותר ושרו בצונן להשתטף אבל רחיצה לא שרי אפי' בצונן ואפי' בקרקע :
(קיח) יין ומים מותר לפשרן בכלי שני אבל לא בכלי ראשון ולא כנגד המדורה מקום שיוכל להתפשר:
(קיט) [כתב] ראבי"ה דאין לתת פירות תוך הקאכלי"ש בבית החורף כדי שיאפו אבל מבעוד יום מותר לתת שם :
(קכ) מי שרחץ ידיו במים לא יעמוד נגד המדורה לשום ידיו שיש לחוש שיפשירו מים על ידיו :
(קכא) עירוי ככלי ראשון :
(קכב) במליגת תרנגולין אם עירה עליהם מכלי ראשון א"צ לקלוף אלא העור ולא יותר ופעמים דאפי' קליפה אינו צריך אם ראש התרנגולת למעלה דאז הנוצה שוכבת ומגנת מרותחין :
(קכג) [כתב] ראבי"ה כלי שני נמי דאינו מבשל בולע ומפליט הוי :
(קכד) מלח הרי הוא כתבלין מ"מ המחמיר תע"ב שלא ליתן אפי' בכלי שני שהיד סולדת בו :
(קכה) צריכא מלחא בישולא כבשרא דתורא דלא בשל בכלי ראשון אלא ע"י רתיחות :
(קכו) אסור לבטל כלי מהיכנו :
(קכז) כל מחיצה שאינה לצניעות בעלמא אסור לעשותה בשבת :
(קכח) גם מותר בשבת לעשות מחיצה להגן מפני החמה או מפני סכנה שלא תפול על האדם ועל האוכלים :
(קכט) אסור לעשות מחיצה בשביל המת אבל בשביל החי מותר :
(קל) מה שצריך ככר או תינוק היינו דוקא למת ערום אבל למת בכסותו מטלטלין אותו אגב כסותו :
(קלא) [כתב] ראבי"ה אם חוששין שמא יתקשה ואז לא יוכל לפושטו ויהיה בזיון למת מניח עליו ככר או תינוק ודוחק על הככר עד שיפשטו אבריו :
(קלב) מת הוצא מחוץ לתחום והיה מוטל בבזיון וצוה ה"ר אליעזר להביאו ע"י נכרים בבית קרוביו :
(קלג) חולה דתקיף ליה עלמא ואומר שישלחו אחר קרוביו שרי אבל מת אין שולחים אחר קרוביו בשבת :
(קלד) צרורות ומעות שאין עליהם תורת כלים ולא תורת אוכלים אפי' לצורך גופו או מקומו לא :
(קלה) בעלי חיים מוקצין הן כגרוגרת וצמוקין :
(קלו) אם אינו נוהן לדעת כבוי כגון אלו צלוחיות שקורין למפ"א שנותנים בהן מים להגביה השמן או שלא ישבר הכלי מותר :
(קלז) בעת הקיץ בעת שהזבובים מצויין אסור לסגור תיבתו בשבת אם לא יניח ריוח גדול שיוכלו לצאת :
(קלח) היכא מרבוותא דאמרו חכם יכול להפר אחר קיומו של בעל :

במה טומנין פרק רביעי

(קלט) יש לתמוה היאך נהגו להטמין על קרקע תמנה שקורין אדשטרא הלא מוסיף הבל אולי י"ל שלא גזרו אלא על דבר שיכולין לטלטל דומיא דרמץ אבל דבר שהוא חם מחמת דבר אחר לא גזרו :
(קמ) [כתב] סמ"ג אסור להניח גחלים בוערות תחת הקדרה אע"פ שאין סביב הדפנות ואם מצא למחר תחת הקדרה בשוגג לא נאסר התבשיל בשביל זה :

(קמא) מותר לסתור סתימת פי התנור שסתמו מע"ש :
(קמב) [כתב] ראבי"ה היכא דאיכא גחלים לוחשות סביב הקדרה אין לישראל ליטול ולסלק הקדרה:
(קמג) ליגע במוקצה ולהסירו לא :
(קמד) דוקא בחריות של דקל פליגי דמזיין כשיושב עליהם אבל אבנים שרי דאין מזיין :
(קמה) מותר לרחוץ ידיו במורסן או בעפר כירה בשבת מגובלין מע"ש או יקחם בידו יבשים וישפוך על ידו :
(קמו) פי' ר"י דצריך להזהיר נשים כשיוצאות בצעיפיהם שלא יצאו במתש שניטל חוטה ועוקצה אמנם אם ניטל מע"ש לכך מהני ייחוד :
(קמז) בני אדם שיש להם רבוי שער על ידיהם ובושים להראות בין אנשים מותר להסירם דאין לך צער גדול מזה :
(קמח) אסור לתוך כלי כסף במלח בשבת לפי שהמלח נמחה בחוזקה אבל בחול שהוא דק דק מותר ובנתר נמי מותר בכלי עץ וכסף אע"פ שגירר הכסף דבר שלא מתכוין הוא :
(קמט) בקושי יש להתיר לאכול בשבת במקום עשבים או ליטול ידיו או לשתות :
(קנ) להשתין על העשבים מותר :
(קנא) יין שרי לשפוך על העשבים :
(קנב) אסור לרחוץ ידיו משלג בשבת ולא ממים שקרשו ושקורין גלצא :
(קנג) אסור להשים פשטידא בחורף כנגד האור אלא רחוק כדי שלא יהא היד סולדת :
(קנד) אם הצניע תתיכות ברד שקורין גלצא בעומק קרקע כדרך שעושין באשכנז ובימות הקיץ נותנין לתוך הכוס לצננו מותר :
(קנה) [כתב] ראבי"ה מותר לשבר הברד כדי ליקח המים המונחים תחתיו :
(קנו) מותר לטבול בשלג וכן הדין בנט"י :

במה בהמה פרק חמישי

(קנז) דין במה בהמה יוצאה :
(קנח) אסור לצאת הסוס באוכף שעליו לרה"ר :
(קנט) אסור להסיר האוכף מעל הסוס והמרדעת מעל החמור אפי' בחצרו אבל מותר ליתנה בחצירו לכתחלה מפני הצנה :
(קס) סוס אסור להעמידו במים כדי להצטנן :
(קסא) אין בהמה יוצאה בזוג שבצוארה :
(קסב) אסור להוליך ב' בהמות ביחד אבל אינם קשורים יחד שרי לאחוז אפסריהם יחד :
(קסג) אם החבלים א' צמר וא' פשתים אסור לכורכן סביב ידו דנהנה מכלאים ואם הבהמות מב' מינים אסור משום כלאי בהמה :
(קסד) סכין לאדם בשמן אבל חלב ושומן אסור לסוך בשבת :
(קסה) בחול מותר לסוך חטטין שבגופו ושבידו אפי' בחלב :
(קסו) בהמה שאחזה דם אם ספק שאם לא יקיזו לה דם תמות מותר לומר לנכרי להקיזה :
(קסז) אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך עם כולם :
(קסח) רבי אפרים אסר ליהודי הרוכב לצוד ליד להוליך הכלב בידו ור' יואל חולק עליו :
(קסט) פירש"י כריכה וקשירה היינו שתי תכיפות ור"א ממיץ פי' דקשר דאורייתא אינו אלא שני קשרים זה על גב זה :

במה אשה פרק ששי

(קע) אם החוטין והרצועות בתוך השערות קלועות מותר לצאת כהן בשבת אבל כרוכות סביב ראשה לא :
(קעא) אומר ר"י דלא גזרו אלא בדברים דקים אבל דברים דעיקר מלבוש ליכא למיגזר :
(קעב) דיני כלאים :
(קעג) עיר של זהב הוא תשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה :
(קעד) עיר זהב לא אסרו אלא בנשים כלות אבל לא בשאר נשים ומלבד שבת שרי ואם הוא תחת הצעיף מותר וכן עטרות התגים :
(קעה) [כתב] ר"י כשתגור אחד על חלוק ואחד על הקוטא מותר :
(קעו) מותר לצאת בשבת בקמיע תלוי בצוארו בשביל חולי או בשביל שלא יחלה אע"פ שאין בו סכנה ודוקא אם אדם הנותנו מומחה :
(קעז) ירושלמי . נאמן אדם לומר קמיע זה רפאתי בו ג' בני אדם או ג' פעמים :
(קעח) טבעת שיש עליה חותם מותר לאיש לצאת בו לכתחלה :
(קעט) אסור לקבוע ברזל ושאר מיני מתכות בראש חגורתו לנוי כדרך שעושים לחגורות וכשיקבעו יתוק בו צורת מפתח ולהוציכו בשבת ולפתוח בו ולנעול בו :
(קפ) נוסקא אסור דאינו עשוי אלא להראות עושר ואין שם תכשיט עליו :
(קפא) ואם היא תקועה בשלשלת זהב או של כסף ומכנסת ראשה בתוך השלשלת יכול להיות שהיא מותר כיון שהשלשלת לבדה היא מותר :
(קפב) לא תצא אשה לא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין בצעיף הם תכשיט המוקף מאוזן לאוזן עד הלחיים :
(קפג) לא תצא אשה במחט שאינה נקובה שקורין אספינגלא וסוגרת בה מפתח החלוק סביב צוארה או בצעיף :
(קפד) נזמי האוזן פירש"י דשרי משום דמהדקי :
(קפה) לא יצא האיש בשריון בקסדא במגפים :
(קפו) לא יצא במנעל אחד בזמן שאין ברגלו מכה :
(קפז) מותר לאשה לקשור רצועות סביב שתי שוקים שן יפלו למטה אע"פ שאינם קשורות בהם :
(קפח) ואותם נחבשין תפושין שיש להם כבלי ברזל ברגלים ר"י מתיר להם לצאת לרה"ר :
(קפט) במנעל שלנו מותר לצאת במוך שבתוכו או בתבן דלא מצי נפיל ואפילו בשבת יכול ליתנו לכתחלה :
(קצ) לדידן רה"ר שלנו כרמלית הוא ושרי כמו חצר:
(קצא) [כתב] ר"ת אין לנו לאסור לנשים טבעותיהם שלא ישמעו לנו והנח להם לישראל מוטב כו' :
(קצב) איש או אשה שריאה רע מותר לצאת לרה"ר בפלפל ארוך וכן כובלת וצלוחית של פלייטון :

(קצג) אשה פורפת על האבן בשבת ועל האגוז מותר לכתחלה אבל על המטבע אסור לפרוף :
(קצד) מותר בשבת ללבוש שני סרבלים מפני הצינה :
(קצה) נהרא מכיפיה מיברך ומתוך כך מותרים לטבול בכל הנהרות כל השנה כולה :
(קצו) אפי' נולד מן הנדה בלא שום טבילה אין הולד ממזר :
(קצז) זקנים שהולכים במקלות מחמת נענוע אסור לצאת בשבת :
(קצח) כל דבר שיש בו רפואה פי' לחשים מומחים ולחשים הנקובים בתלמוד מותר ושאר לחשים שאינם ידועים מומחים יש בו משו' דרכי האמורי:

כלל גדול פרק שביעי

(קצט) יזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבלם יחד :
(ר) יזהר אדם משני מיני פירות שנתערבו וכ"ש פסולת שנתערב עם אוכל שלא יברור אלא דרך אכילתו יקחם ויאכלם :
(רא) אותם טרטר"ש של תפוחים מותר להתליקם ואין בהם משום ממחק והמחמיר תע"ב :
(רב) ג' מיני ברירות הן ביד לאלתר מותר לכתחלה בקנון לאלתר פטור אבל אסור בנפה חייב חטאת אבל לבו ביום אפי' ביד חייב חטאת :
(רג) כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו נקראת מלאכת מחתך :
(רד) מותר לפרר לחם אחר שנטחן ככר :
(רה) תולש שאר דברים כגון גיזה מכבש ושיער מן הסוס שדרכו בגיזה לא עבר משום גוזז :
(רו) אסור לתלוש נוצת עוף במקום שחיטה ביו"ט דתולש חייב משום גוזז :
(רז) בני אדם הרגילים לתפור בתי זרועותיהם בחוט או במשיחה וכשפושט עצמו מתיר אותה ומרחיבה וכשלובש אותם מהדק התפירה סביב זה אסור בשבת :
(רח) עוגות שכותבים עליהם אותיות ותיבות תינוקות אוכלים אותם ביו"ט :

המוציא יין פרק שמיני

(רט) [כתב] אבי"ה הוצאה פחות מכשיעור נמי אסור:
(רי) לא תקל אשה מדדיה ותחלוב לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק בנה וכן אשה שמקשה החלב בשדים אסור להקל לה ביד ובקרקע מותר לחלוב :
(ריא) קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שער :

המצניע פרק עשירי

(ריב) אותן שפירשו כלפי ראש האצבע קרוי למעלה שפירשו כלפי יד קורא למטה ור"ת פי' איפכא ומספק יש לאסור בכל ענין :

הזורק פרק אחד עשר

(ריג) ואם הספינות אינם קשורות אע"פ שמוקפות מחיצה אין מטלטלין מזו לזו :
(ריד) אבן שוקת שקורין ורשטיי"ן והשופכין מקלחין לרה"ר אם אינו קמור פי' מכוסה ד' אמות ברה"ר מותר :
(רטו) דין בית הכסא העומד בקיר חומת העיר והצואה נופלת לתוך החפירה :
(רטז) דין בית הכסא שעל המים :

הבונה פרק שנים עשר

(ריז) דלמא אתי לאשוויי גומות פי' במתכוין :
(ריח) אם אבד מפתח של תיבה ישבור אותה לכתחלה דאין בנין וסתירה בכלים :

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר

(ריט) מותר לעשות מי מלח מועטין כרבנן לערב מים ומלח ולשפוך על נתחי הטוף צלויין :
(רכ) מותר אדם לתת אפר מקלה על מכתו אבל בשבת אסור אם אין בו פקוח נפש :
(רכא) אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש דוקא סכנת נפשות של מיתה ולא של צער בעלמא :
(רכב) מותר לשתות מי רגלים משום רפואה ואפי' אין בו סכנה :
(רכג) אין לועסין מסטיכי בשבת משום רפואה ומשום ריח הפה מותר :
(רכד) מותר לאכול שרשים מתוקים ולגמוע ביצה חיה בשבת כדי לנעים הקול :
(רכה) אדם שחש בראשו או בעיניו מותר ללחוש לו :
(רכו) נראה דמותר לעשות רפואה בשבת על ידי מדידה :

ואלו קשרים פרק חמשה עשר

(רכז) אסור לקשור ב' ראשי האבנט ברצועות בתוך המכנסים בשבת כ"א בעניבה וטוב לעשות בראש האבנט כגון שעושים לחגורות כגון בוקלא של ברזל או של נחשת :
(רכח) נשמטו רצועות מנעל וסנדל נוטל ומחזיר ובלבד שלא יקשור וה"ה לרצועה של טלית :
(רכט) [כתב] ראבי"ה טליתות שא"צ בתליפה בו ביום אחרי נאתו מבהכ"נ אסור לקפלן אבל שלא כסדר קפולו נראה דמותר אפי' בב' בני אדם :
(רל) אסור לנשים לקפול צעיפותיהן בשבת :
(רלא) אסור לאדם ליכנס במים בשבת אם בגדיו נוגעים במים פניסחטם ומשום דבר מצוה מותר:
(רלב) מנהג טוב כשאדם רוחץ ידיו בשבת שיזרוק מידיו המים לנפר בכת קודם קינוח במפה ובלבד שלא יסחוט הבגד :
(רלג) מותר לקשור חגורו לטבעת הדלי כדי לשלשלו בבור ולמלאותו מים ויתירנו לאזור בו מתניו :
(רלד) אם נפסק החבל באמצע אסור לקשור שני הראשים יחד אלא עונבן :
(רלה) חבל שתלוי בראש פרה או בצוארה או סוס מותר לקשור ראש הא' באבוס או איפכא אבל להביא חבל לקשור שני ראשים אחד בראש הבהמה ואחד לאבוס אסור :

כל כתבי פרק ששה עשר

(רלו) עכשיו נהגו ברוב הארצות לכבות דליקה בשבת ואומרים שחוששים שבעבור הדליקה ישרפו בה תינוקות שלא יוכלו לברוח ויש סכנת נפשות מחשש אימת מלכות :
(רלז) מציל לחצר שלו שאינה צריכה עירוב כל חפציו הן מזונות הן בגדים כל מה שיש לו :
(רלח) נראה שיכול להשים מזוזה או שאר כתבי הקדש או תפלין בתוך ארנקי של מעות בע"ש ובשבת אם יש דליקה יציל המעות אגב התפלין ולא סגי לתת טבעת בארנקי להציל המעות :
(רלט) הנך דרי בתראה מצילין להו בפני הדליקה הן תפלות הן תלמוד הן כל כתבי הקדש :
(רמ) שאר ספרים אפי' כתובים שלא כמשפטן כגון שלא בדיו מצילין מפני אזכרות ושמות שבהן :
(רמא) אף סעודה שלישית חייב לעשות על פת :
(רמב) [כתב] ר"ת נשים חייבות בג' סעודות דאף הם היו באותו הנס וחייבות לבצוע על ב' ככרות :
(רמג) מהר"ם היה רגיל לעשות סעודה שלישית בב' לחמים :
(רמד) מכילתא . בסעודה ג' צריך להיות לכל הפחות ככר א' שלם :
(רמה) המפסיק על שלחנו ומברך בהמ"ז בין ב' תבשילין טעות הוא בידם ואינו יוצא ידי ג' סעודות ראבי"ה כותב דיכול לסמוך על השורטבל"א דאיכא היכרא :
(רמו) מה שנהגו בכל ימי השבוע לשכום בבקר ולהתפלל ובשבת ישנים מפני שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבקר בבקר ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר בבקר :
(רמז) גרף כבוי מותר :
(רמח) ר' יואל פי' דאפי' ביו"ט לא שרינן גרף כבוי אלא במקום היזק :
(רמט) נר שעל הטבלא מנער הטבלא כו' פר"י דצריך לפרש כגון שאין שמן בנר :
(רנ) רבינו מאיר התיר ליגע במעמד שלפני ארון הקדש והנרות דולקות עליו ובלבד שלא יהא מנענעו :
(רנא) מותר לסגור החלון בשבת שלא יכבה הנר מפני הרוח :
(רנב) אין למחות בנכרי שבא לכבות נר או מדורה :
(רנג) ושאר כל המזיקין כלומר שאין בהם סכנה אם היו רצים אחריו מותר להרגן ופר"ת דה"ה פרעוש:
(רנד) רב יהודה גאון כתב חזיא לרבנן קשיאי דאימנעו מלצוד פרעוש אפי' מעל בשרם :
(רנה) נכרי שבישל בשר לעצמו או דגים או ביצים או אפה לחם לעצמו יש מתיר לישראל לאכול ממנו ויש אוסר :
(רנו) מלאכה דאפשר לישראל גופיה לעשות אפי' עשאו הנכרי באיסור לצורך ישראל מותר :
(רנז) מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת אע"פ שהן מחוברים :
(רנח) כ"ש אם ליקט נכרי עשבים בשבת ומאכיל לבהמת ישראל א"צ לומר אל תאכיל ובלבד שלא יערים לעשות בשביל ישראל ואומר לעשות לעצמו :
(רנט) יחיד המתפלל ע"ש צ"ל ויכולו בתפלתו תוך אתה קדשת :
(רס) מה שאומרים ויכולו אחר התפלה בבה"כ גזירה משום יו"ט שחל להיות בשבת שאומרים אתה בחרתנו בתפלה ולא"א ויכולו :
(רסא) ש"ץ שאומר אח"כ מגן אבות בדברו ברכה אחת מעין שבע הוא כדי שימתינו זה לזה לצאת מבהכ"נ מפני הסכנה :
(רסב) יסדר אדם שולחנו למוצאי שבת ללוות את המלך ואע"פ שאינו צריך אלא לכזית וגם שיהיה שולחנו מתוקן כל היום כולו :
(רסג) פורסין אנו מפה קודם קדוש לכסות את הלחם ואת המזון ולאחר קדוש מסירין מפה העליונה ואתא סעודתא ביקרא דשבתא :
(רסד) כל מלאכות שעשה הנכרי לעצמו כמו אפה וליקט פירות כו' אין צריך להמתין בכדי שיעשו :
(רסה) סמ"ג מלאכה הנעשית בשביל נכרי וישראל אסור למוצאי שבת בכדי שיעשו :
(רסו) כשהמרחץ ברשות אחר בפני עצמו ומכירין בו שמושכר הוא לו אין לחוש :

כל הכלים פרק שבעה עשר

(רסז) כל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל נמי שרי או מחמת שלא יגנב ואם מלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו מותר שלא יגנב אסור :
(רסח) הלכה כר' שמעון בכל דיני מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור בר מנר וכו' :
(רסט) אסור לכבד הבית בין בשבת בין ביו"ט אבל לשפוך מים על הארץ להרבין העפר שרי :
(רע) מן הצד לא שייך איסור אהל :
(רעא) הרוצה להשתמש באבן או בבקעת בשבת לסגור בהם הדלת או להכות בהם האגוז צריך שיעשה שום מעשה של תקון מבעו"י ואם לאו אסור :

מפנין פרק שמונה עשר

(רעב) רופא אחד אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא חולה אומר צריך ורופא אומר אין צריך שומעין לחולה רופא א' אומר אין צריך וב' אומרים צריך אין דברים של אחד במקום שנים וכן מג' ד' וה' הלך אחר רוב הדעות והיכא שהדעות שוות מאכילין :
(רעג) בן ע' מתככים בן י"א משלימין מדברי סופרים :

רבי אליעזר דמילה פרק י"ט

(רעד) עושין כל צרכי מילה בשבת :
(רעה) לאחר שנמול חולה הוא ומחללים עליו את השבת אפילו במלאכה שאפשר לעשותה מע"ש :
(רעו) בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בכל השבת עד שיכלו לו חדשיו אבל האם שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה מן החלב שבדדיה שמביאה לידי חולי כבד :
(רעז) מדת חסידות שאחר הברכה יגלה ערות הקטן ואם לבו נוקפו והגול מוטב שיגלה מיד ויברך :

לוח הדינים שנמצאו במרדכי ממסכת שבת

(רעח) נהגו העם שמברך אבי הבן אחר המילה וכל זמן שטרוד המוהל בפריעה שגם זה בכלל עובר לעשייתן :
(רעט) שהחייה לא שייך אלא בדבר שמחה :
(רפ) ול"נ דלא מברך שהחיינו אלא דקעביד מצוה המוטלת עליו ולכך המל את בנו מברך שהחיינו:
(רפא) ר"ת היה עומד בשעת קה"ת ובשעה שמלין את התינוק שנאמר ויעמוד כל העם בברית :
(רפב) האלפסי פסק דקטן הנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית וגר שנתגייר כשהוא מהול א"צ להטיף ממנו דם ברית ובה"ג פירש לספק :

תולין פרק עשרים

(רפג) מסננים יין לתוך הסודר בכלים ובלבד שלא יעשה גומא לקבל היין ויין עכור אסור שנראה כבורר ובין הגתות שכולן עכורין מותר :
(רפד) מותר להניח כובע של בגד בראשו בשבת ברה"ר היכא שיש רצועה או משיחה שקושרין תחת צוארו :
(רפה) דין מת שמת ביו"ט :
(רפו) משקה של שקדים כתושין מותר לסנן דרך סודר בשבת :
(רפז) לא ליהדיק איניש אודרא בפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה :
(רפח) אסור לגרוף האבוס אפי' הוא של אבן או עץ ולגרוף השלחן או תיבה מן הצרורות מותר :
(רפט) אסור ליקח תבן ומספוא מלפני בהמה זו וליתן לפני בהמה אחרת שאינה מינה חוץ מלפני חמור ליתן לפני השור :
(רצ) הקש שעל גבי המטה לא ינענעו בידו אלא בגופו ואם היה ראוי למאכל בהמה או היה עליו כר או סדין או כסת מע"ש מותר לנענעו בשבת אע"פ שאינו ראוי למאכל בהמה:
(רצא) טיט שעל גבי המנעל לא יקנחנו בכותל של אבנים אלא בקורה :
(רצב) לא יצא קטן במנעל גדול :
(רצג) לא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ נסתה מערב שבת :
(רצד) שומטין המנעל מן האימום :
(רצה) ע"י שינוי מותר אפי' במדוך של אבן :
(רצו) חרדל שלשו מע"ש כו' נותן לתוכו דבש ובלבד שלא יטרוף כו' :
(רצז) אסור לנגב הבגדים שפרוין במים סמוך לאש משום מלבן :

נוטל פרק אחד ועשרים

(רצח) מטלטלין עצמות מעל השולחן אם ראוין לכלב או לבהמה אחרת :
(רצט) מעות שעל הכלי ינער הכלי והן נופלות ודוקא שלא הניח שם מע"ש כדי לישאר שם כל השבת :
(ש) אסור לטלטל התינוק אם אבן בידו או דינר :
(שא) פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן :

חבית פרק שנים ועשרים

(שב) מיתלא עיזא לתוך קדרה דאית בה בישולא ביו"ט אי נמי לתוך הקערה דאית ביה פירורים [שפיר דמי] :
(שג) פותחת של עץ או של מתכת אסור לשבר ולהפקיע:
(שד) דף שמשימין לפני התנור ושורקין אותו בטיט בע"ש במקום שאין נכרי אף היהודי יכול להסירו בשבת מן התנור :
(שה) חבית שמטיף מציל בחד כלי הרבה ואם מציל בכלים הרבה מציל ג' סעודות ותו לא :
(שו) אסור לשטוח בגדים בשבת ליבש אפי' בחדרו שלא כנגד העם :
(שז) קנה חלול מותר לקבוע בחבית ונותנין ברזא בתוך הנקב חלול למשוך היין אפי' לא היה שם הקנה מעולם ולא נסהו :
(שח) אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף יוסיף ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה :
(שט) המנער טליתו מן הטל שעליו חייב אבל מן העפר שרי :
(שי) כל דבר השרוי במים אסור לטלטלו גזירה שמא יסחוט :
(שיא) מותר לצאת בטלית קטן בשבת רק שיהא מתוקן בציציותיו כדינו :
(שיב) מותר ללבוש טליתו בלא ציצית ולצאת ברה"ר :
(שיג) אם נפסקו רצועות סרבלו שמכסים ראשו [מותר ללכת בשבת] :
(שיד) המנער טליתו מן העפר. אבן לא קפדי' לנוכשו עם העפר או עם הטל ושרי :

שואל פרק שלשה ועשרים

(שטו) מי שנשבע שלא לשחוק בשום שחוק אסור להטיל גורלות ולא לאחר בשבילו :
(שטז) אם שכח ולא אמר בתפלה אתה חוננתנו אע"פ שאין מחזירין אסור לעשות מלאכה במוצ"ש ולא ידליק עד שיבדיל על הכוס או יאמר ברוך א"י המבדיל בין קדש לחול :

מי שהחשיך פרק כד

(שיז) דין מי שהחשיך בדרך :
(שיח) מותר לומר לנכרי לחלוב בשבת :
(שיט) לא יטייל אדם בתוך שדהו לדעת מה היא צריכה לא יטייל אדם בשבת למצוא סוס או ספינה או קרון לצאת בהם :

לוח הדינים שנמצאו בהגהות מרדכי ממסכת שבת

פרק ראשון

(א) יציאות השבת שתים שהן ארבע פירוש שנים חיובין לאותן העומדים בפנים :
(ב) ומה שהולך למנות חייבי דשבת לעומד בפנים ולעומד בחוץ משום דהוצאה היא מלאכה גרועה לטלטל מרה"י לרה"ר או איפכא :
(ג) נותנין מזונות לנכרי בחצר נטלן ויצא אין זוקקין לו משמע דוקא כשהנכרי בחצר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע שאסור שנותן להדיא ע"מ להוציא :
(ד) [פסק] ראבי"ה אסקופות שלנו מה שיש מן הפתח ולפנים כשהוא נעול רה"י גמור ומה שיש חוץ לפתח אסור להכניס מעליו לפנים :
(ה) קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הזורק לתוכה מרה"ר כו' :
(ו) רבי יהודה אומר מצלין האידנא אקירי ואמרי' המקום ירחם עליך בתוך חולי עמו ישראל:
(ז) [כתב] ר"ת לעולם מתפללין על החולים שיתרפאו כי זה לא נגזר בר"ה מתי יתרפאו וראיה מחזקיה שהתפלל בחליו וכן ברכת רפאנו בכל יום אבל כמאן מצלינן האידנא על הבריאים שלא יחלו :
(ח) אכל סעודה קטנה מותרת :
(ט) מעתה לדברי האלפס היאך אכילנא בשבת סעודה שלישית מן המנחה גדולה ולמעלה :
(י) דוקא בימיהם שהיה עיקר תשמישן על הגג שהיו שוכבין שם וזהו גגאי לעשות תשמיש למעלה מבהכ"נ והיינו טעמא דקשקושי אבריוני דלא משתמשו לית לן בה :
(יא) א"כ מכאן יש ללמוד בשלנו דכ"ש שעל בהכ"נ אסור לישכב שהיא של קבע ותשמיש של גגאי :
(יב) הר"ש פי' דאין לו להתענות אלא חלום שראה בו ג' פעמים :
(יג) ראבי"ה ור"ת [פסקו] דאין להתענות בזמן הזה תענית חלום בשבת משום דאין אנו בקיאין בפתרון חלומות :
(יד) אפי' להבחין בין בגדו לבגדי אשתו. ונראה לאסור מכאן להבחין בין בגדו לבגד חבירו :
(טו) קערו של דבר כשאין מכירין זה את זה אפילו בלא שינוי מותר וכשמכירין אפי' ע"י שינוי אסורין על שלחן אחד :
(טז) וכל היכא שאין מורגלים זה עם זה קרוי אין מכירין זה את זה. ע"כ כשר הדבר כל היכא דמכירין זה את זה שיאכל הא' במפה לבד בחיקו או על שלחן אחר :
(יז) חכמי נרבונא אוסרין לנדה לאכול בשלחן של בעלה והכי איתא בשאלתות :
(יח) פסק ר"ת כר' יוסף דאוקי ברייתא דאין נותנים חטים לתוך הריחיים משום שביתת כלים וב"ש היא (ואח"כ) [וא"כ] מותר לתת חטין לתוך הריחיים מע"ש וטוחנין בשבת ואע"ג דמידי דפרהסיא הוא שהרי משמעת קול א"ה שרי :
(יט) ומכאן הביא ר"ת ראיה להתיר קבולת שהנכרי מקבל לבנות ביתו של ישראל ור"י אמר דאין ראיה :
(כ) ת"ר לא ימכור אדם כליו לנכרי מע"ש ובד' ובה' מותר ואיסור לא הוי משום שביתת כלים :
(כא) ומיהו אם אמר בהמתי קנויה לך מותרת אבל שאלה בחנם מותרת בכלים אפי' מע"ש :
(כב) רוקח פסק דכלי מעשה אפי' השאילו לאמצע השבוע צריך ליקחנו בע"ש :
(כג) על המדורות שהשפחות עושות בבית אדוניהם בשבת כו' :
(כד) הני דכל כתבי דאמר בשביל נכרי מותר היינו שהנכרי עושה בשלו אבל בשל ישראל אפי' בבית נכרי אסור וכ"ש בבית ישראל הכל בשבילו :
(כה) מכלל דנכרי העושה מלאכה בביתו של ישראל חייב לגרשו מביתו ויש ללמוד שהשפחות אינן רשאות לעשות מלאכה בבית ישראל עכ"ל רבינו שמחה ז"ל :
(כו) תשובת ר' ישראל מנעורי הייתי משתומם על האוסרים להתחמם כנגד מדורת הנכרי הנעשה בשביל ישראל כי ראיתי אבא מרי ורבינו משולם שהיו פרושים והיו מתחממים :
(כז) אונין של פשתן. ריב"א רצה לפרש פשתן שהעלו מן המשרה כו' :
(כח) משום פסידא שרו ליה רבנן :
(כט) וכ"ש להציל מידם דאי שריא להו יפסיד כל הונו בדימוי כל דהו :
(ל) אסר רשב"ג ליתן לנכרי מעות מע"ש לקנות לו בשבת אבל יכול לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר שבת :
(לא) מור"ם ז"ל אמר רק כשיש במקום אחד נר בשבת בבית יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף:
(לב) ר"ם מקוצי אומר דדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור הנר :
(לג) אין מפליגין כו' רשב"ם כו' מתיר כי נכנס בספינה מבעו"י שם באורך :
(לד) עוד התיר רשב"ם אפי' בקרון ליכנס לו בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום ור"י אוסר ואף רשב"ם חזר בו מטעם אחר :
(לה) ויש בני אדם שמתקנים סעודה של שבת בספינה בע"ש ומדליקין שם שתי נרות לקנות שביתה ויוצאין ולנין בעיר ולמחר נכנסין בספינה ואינו נראה למורי :
(לו) וכן בכל מלאכה שהישראל נהנה במלאכת איסור לא מהני קיצה :
(לז) אבל מותר לישראל להניח עבדו ושפחתו הנכרים לעשות מלאכת עצמן בביתו ולא קעבר משום למען ינוח כי אם בעבד כנעני :
(לח) [כתב] ראבי"ה לשוט כ"ע לא פליגי דשלא ברשות הוא למזונות לכ"ע מותר כי פליגי לרוחא מר מדמי ליה לשוט ומר מדמי ליה למזונות :
(לט) [כ'] ראבי"ה יש מרבותינו שאמרו דוקא בים אין מפליגין לדבר הרשות אבל שאר נכרות מותרים :
(מ) [כתב] ראבי"ה מה שנהגו להטמין קדירה בגחלים בע"ש כב"ה נהגו :

פרק שני

(מא) [סוף] שקיעת החמה היינו צאת הכוכבים וכן גבי תענית ומתחלת שקיעתה עד צאת הכוכבים מהלך ד' מילין :
(מב) הוי משתתפי בפריטי. ראבי"ה. וה"ה לכל נר מצוה נר שבת נר יו"ט :
(מג) אי נמי לשיעורא לתת בהן שמן שתדליק כשיעור זה. פי' אחר לשיעורא שאם היתה דולקת כשיעור הזה ורוצה לכבותה או להשתמש לאורה שפיר דמי והקשה המרדכי על פי' זה :
(מד) אבל ערבית שלאחר תעניתו [לא יתפלל] עננו :
(מה) אמנם פירשו הגאונים אין אנו רגילין לומר עננו לא ערבית ולא שחרית פן יאחזנו בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו :
(מו) אמנם הש"ל מנהג שיאמר בתפלת תענית שחרית משום דלא אפשר שלא יתענה א' מן הצבור :
(מז) אבל אינו אומר בלחש ולא בערבית שלפניו כמו היחידים שאינן אומרים אותו :
(מח) הקשה ר"י לפי' הגאונים דחשו לשמא ימצא שקרן בתפלה היאך אדם לוה תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו :
(מט) ואם לא אמר אין מחזירין אותו מיהו פסק בה"ג שיש לאומרו באלהי נצור אם שכחו בשומע תפלה :
(נ) אין צריך להזכיר של ר"ח בנעילה כיון דנעילה בר"ח ליכא וכן אנו נוהגין עכשיו :
(נא) אבל לגבי יוה"כ שחל להיות בשבת צריך להזכיר של שבת בנעילה משום שהוא יום שנתחייב בד' תפלות אבל בחתם נותן יד לפושעים דלאחר תפלה אינו מזכיר :
(נב) וכן נמי בחנוכה במוספין מדכרינן ליה כי היכי דמדכרי דשחרית ערבית ומנחה בהודאה :
(נג) הגאונים פסקו בין יחיד בין צבור צריכין לומר ויכולו וברכת מגן אבות :
(נד) ואם שמע מגן אבות מפי החזן יצא ידי חובתו אפי' לא התפלל ערבית :
(נה) רשב"ב פי' הא דנהגינן לומר עד מגן דוד ותו לא משום מנחה תענית דכולי שתא :
(נו) הפטרה דיוה"כ אינה אלא ככל תענית דעלמא וכמו שאר תענית אין מזכירין מעין המאורע ה"נ :
(נז) נראה נמי דאם לא הזכיר של חנוכה במוספין ובשל שבת בתפלת נעילה מחזירין אותו :
(נח) ה"ה נמי בר"ה שחל להיות בשבת אם לא הזכיר של ר"ח בבהמ"ז מחזירין אותו :
(נט) איזהו בין השמשות משתשקע החמה כו' :
(ס) שקיעת החמה מהלך ה' מילין קודם לצ"כ :
(סא) כוכב אחד יום פי' רא"ם :
(סב) במתא חזו תרנגולין לפי' רא"ם נראה דזמן התרנגולים מבעו"י :
(סג) סדין בציצית ב"ש פוטרין פר"ת פוטרין אוסרים משום כלאים אם הטיל בו ציצית שאינו מינו :

פרק שלישי

(סד) כל תבשיל הנזכר סתם בכל מקום אמרו בכל ענין בין בישל בין לא בישל אלא כמב"ד :
(סה) שלא יתן עד שיגרוף כו' :
(סו) ראבי"ה כתב דהלכתא כחנניה ואין חילוק בין השהה להטמנה :
(סז) והיכא דבשיל כל צורכו אע"ג דאסור להטמין ברמץ המוסיף הבל מ"מ אם שכח שוגג וטמן במוסיף הבל שרי לאכלו או אם מצא גחלים לוחשות ובוערות סביב הקדרה ותחתיה מותר בדיעבד :
(סח) ובחופה רגילין ליתן היורה מלאה והתבשיל על ספספוע מע"ש ויש אש תחתיה ולהשהות שם עד למחר ביום השבת. אם היורה מתקררת ועבדים נכרים מחממין אם תחתיה אם ראויה לאכול בלא חימום כב"ד אין קפידה במה שמחממוה נכרים בשבת :
(סט) ר' משולם לא היה מברך על הדלקת נר בשבת ור"י אומר יש לברך :
(ע) שאל הר"י לראב"ן הא דתנן ג' דברים צריך אדם לומר ע"ש עם חשיכה הדליקו את הנר תימה הלא מוסיפים מחול על הקודש ותירץ דהסיא עם חשיכה סמוך לשקיעת החמה :
(עא) ר"ת פסק כר"מ דמבשל בשוגג שרי :
(עב) נ"ע אם הטלאים שלנו אפי' כשצולין אותם שלמים אי מקרי מנתח כיון דלא הוי דומיא דפסח ראשו על כרעיו :
(עג) הלכות השהיה פסק רש"י ור"ת כל שהוא כמאכל בן דרוסאי :
(עד) בתנור ליכא למיחש שמא יחתה דלצורך הלילה לא מהני חיתוי ולצורך מחר לא בעי חיתוי אבל גבי כירה דשליט ביה [אויר] אסור דלמא יחתה לצורך מחר :
(עה) נ"ל הא דאסרינן בשבת קדירה ובשלה בשבת ה"מ לדידיה, אבל לאחריני שרי אפי' בו ביום :
(עו) תלמוד מסיק דבעפר תיחוח אין לגזירה משום שמא יזיז עפר והקשה ר"י [וכו'] :
(עז) אבל באמבטי ותמין לתוך צונן כו' כתב ראבי"ה דוקא בעודו מונח במקומו על גבי האש אבל אם סלקן מן האש אפי' צונן לתוך חמין שרי :
(עח) כל כלי שני הפשר מקרי :
(עט) כתב ראבי"ה דכי שריא מערה ס"מ בכוס דכלי שני אינו מבשל והפשרן לא זהו בישולן אבל לא בכ"ר וכן אם שאב בספל מתוך אמבטי אסור לערות צונן לתוך חמין (דראוי) [דדמי] להטמנה:
(פ) ראו שאין הדבר עומד התירו-כתב ראבי"ה מיהו טוב להמנע שהרי לא התירו אלא מפני שראו שאין הדבר עומד :
(פא) פי' בפי' התרומה מדקתני כדי שתפיג צינתן ולא קתני כדי שיפשרו משמע כנגד המדורה או בכלי ראשון אסור להפשיר אא"כ מרחוק שאינו יכול לבא לידי בישול דהיינו יד סולדת אבל כדי שתפיג צינתן מותר אפי' בקרוב למדורה :
(פב) לפי דרכנו למדנו מכאן כיון דלא איפשטא ליה דכל היכא דעבר אדרבנן בין בהשהה בין בחזרה בין בהטמנה דאסור לאוכלו אי לא דאיתמר בהדיא דשרי :
(פג) הפרש מאי מקרי השהה ומאי מקרי מניח :
(פד) והיכא שהיתה כבר על הכירה והסירה משם ותפש הקדרה בידו שלא הניחה על גבי קרקע שרי להחזירה אפי' בשבת כב"ה אבל להניח לכתחלה לא :
(פה) מהו שיסמוך רבו בו הפירושים :
(פו) והמשכים בבוקר ורואה שהקדירה תבשילו ויירא שמא יקדיח יותר אומר אני שיכול להסיר ולהניח קדירה ריקנית על פי הכירה אבל יזהר שלא ישים קדירה חדשה :
(פז) ולתת קדרה בתוך התנור סמוך לחשיכה או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת שלנו אסור אפי' גרוף וקטום ואפי' בישל כל צרכו :
(פח) ולהשים פשטידא על גבי התנור וכל דבר מותר כיון שאין היד סולדת שם ומבעו"י שאילו היתה קדרתו צוננת כ"כ שהיתה יכולה להרתיח שם קודם ברכו מותר להניח ע"ג התנור ולסמוך אצלו אע"פ שהיד סולדת ואפי' אין גרוף וקטום ואפי' בתוכו מותר :
(פט) קי"ל כר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל :
(צ) והוא שלא היה עליו כל בין השמשות פר"י דמיירי במניח :

פרק רביעי

(צא) אמר רב יהודה טלית שאחז בו את האור נותן עליה מים מצד אחר :
(צב) אומר רבינו יחיאל מותר להשים תפוחים אצל האש סמוך לחשכה אע"פ שלא יוכל לצלות מבעו"י:
(צג) וראוי ליזהר שלא יאמר לנכרי לסלקן דשבות דאית ביה מעשה הוא אבל אין לאסור התבשיל בסילוק הנכרי ומבעיר :
(צד) וכ"ש אם ידוע בחמת שאין שם גחלים לוחשות בשעת הסילוק ואפי' לישראל מותר לסלקם רק שיהא לו מקום לתפוס הקדרה ובקדרה לא נעשית בסיס לדבר האסור :
(צה) מתירין בית הצואר פירושו :
(צו) פסק רשב"ט דרצועות מקטורן שנשמטו או בדבר ביוצא בו מותר להחזירם בשבת :
(צז) שאל ר"ב אחרי דשבות דלית ביה מעשה קל מה ראו לאסור לומר לנכרי כבה במקום פסידא ושם באורך :
(צח) ואם ישאל שואל למה התיר רב נחמן שכבא דביוקרא להוציאו לכרמלית כו' :
(צט) מעיקרא לאו דין מים על השלג :
(ק) טיט הנדוק מצטרף למאה סאה והטובל בו לא עלתה לו טבילה :

פרק חמישי

(קא) משמע בפרק הרא גבי הנך מפתחות דבי מדרשא דאירכסי כו' :
(קב) עוד יש להתיר אמירה לנכרי במקום מצוה :
(קג) מותר לומר לנכרי בחול תשא כתבי בשבת בקנין:
(קד) טעמא דבקנין מותר דאז נכרי אדעתא דנפשיה קעביד ואינו כשלוחו של ישראל :
(קה) ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח פי' אחרי דאפשר בלא סכום מקח כמה דאפשר מבנינן :
(קו) עוד נראה שאיסור אמירה לנכרי אינו אלא בדבר שישראל נהנה שאומר לנכרי עשה מלאכתי בזה לצרכי אבל מותר לומר לנכרי עשה מלאכתך:
(קז) עוד תנן ב"ש אומרים אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו כו' ומסיק בגמ' כדי שיצא מפתח ביתו לאו משום אמירה אך מאחר שמידו יצא נראה הדבר מכוער :
(קח) מעשים בכל יום שאנו מאכילין עבדינו ושפחותינו נקור בשר נבלות וטרפות :
(קט) שלשה דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים כו' :
(קי) ונראה לר"ת דבדבר שהוא שוע טווי ונוז דאסור מדאורייתא אין חילוק בין רך לקשה לענין העלאה :

פרק ששי

(קיא) לקמן מוכיח דלדידן דלית לן רה"ר גמור שרי לאיש ולאשה כל מידי דמקרי תכשיט ולא משוי:
(קיב) ואשה שהיא נדה ורגילה לתת לאחוריה בגד וקושרת לפניה ברצועות או בחוטי משיחה כדי שיפול דם נדות עליה ולא ישנאו בגדיה אסור דמשוי הוא :
(קיג) [כתב] ס' התרומה כפל לא תחזיר פי' ה"ר פורת משום כתישת סממנים ואין נראה לר"י :
(קיד) על דבר המפתח שם באורך :
(קטו) ואספלנית שפירשה מן האגד מפרש דאם פירשה על גבי קרקע [אסור] :
(קטז) אבל בגד מותר לכרוך לשמור המכה :
(קיז) אם להוציא דם כאן וכאן אסור וכן משפשף הכאות אי אחך באצבעו בשבת :
(קיח) בורר ומניח לאלתר פי' ראב"ן :
(קיט) שהא בנדתה עד שתבא במים. מאין נפקא טבילה לנדה מן התורה :
(קכ) ובכל דבר שתתן לתוך. ול"ע אם צריך ליתנו מערב :
(קכא) מפני ביומי תשרי פרש"י ופר"ת :
(קכב) צריך אדם ליזהר במקום שעשבים וזרעים צריכין למים כגון בימות הקיץ שלא ישליך שם מים בשבת ולא ירחוץ ידיו ורגליו עליהן ולא ישתין עליהן ואע"פ שאין מתכוין לגדלם :
(קכג) ס"ה התיר להשתין עליהם ולשפוך יין שאינו מצמיח אלא מייבש :
(קכד) וכן יזהר אדם שלא ישליך זרעים בשבת במקום ירידת גשמים שסופן להצמיח :
(קכה) התיר ראבי"ה לתלות נוצה במקום שתיטה קודם שתיטה [ביו"ט] :

פרק שמיני

(קכו) והוא שפירשו כלפי מעלה ור"ת פי' איפכא : פוסה

פרק עשירי

(קכז) עושה מקום ארבע וממלא :
(קכח) ואין להתיר ע"י עוקה :
(קכט) ועל מה שכתבתי שהצואה נופלת על הכותל שני או על דף אחר העשוי מתחתיו ושוב מתגלגל ונופל למטה שהוא מותר משום כתו בכרמלית כו' כאורך :

פרק אחד עשר

(קל) פר"ת קי"ל יש בנין בכלים :
(קלא) תוס' תיר' הא דאמר אין בנין בכלים היינו לענין חזרת דלת בכלי אבל לענין דבר הנתקע בחוזק שייך בהו בנין :
(קלב) הא דאמר אין עיבוד באוכלין ה"מ שאין חייב עליו אבל איסור דרבנן הוי :

פרק שלשה עשר

(קלג) הרי מצינו איסור סחיטה במים הבלועים בבגד:
(קלד) לא שייך למיגזר סרייתו זהו כיבוסו אלא היכא דאיכא טינוף על הבגד ומעבירו בכך :
(קלה) הויא דנדה מערמת וטובלת וההולך להקביל פני רבו מפרש בבגדי עור ומסיק בזבחים אפי' בעור שכשוך אין כסכוס לא :

פרק ארבעה עשר

(קלו) שלש מחיצות בלא לחי :
(קלז) מה שלא התירו אלא רק כלי הצריכין (לאו) [לו] [ו]דוקא ג' סעודות זהו דוקא כשהדליקה באותו בית אבל כשהדליקה אינה באותו בית מותר להציל כל מה שיחפוץ :
(קלח) בשם ר"ת דוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולצרוף דאינו בהול כ"כ להביא כלים דרך רה"ר כמו נשברה :
(קלט) כתב רא"ש דפל"ה בלע"ז מותר לטלטלו לצורך להוציא את הפת שקרמו פניו מע"ש קודם שקדש היום והגיע למאכל ב"ד שאין זה מרדה שבימיהם :
(קמ) יכול לאכול פחות מכביצה חוץ לסוכה :
(קמא) תוס' המפסיקים על שלחנם ומברכין ברכת המזון בין שני תבשילין טעות הוא בידם ולא יצאו מג' סעודות :
(קמב) נר שהוא מונח על גבי הטבלא והנר נופל כו' :
(קמג) רא"ש כתב אפי' אם אינו מכירו ואומר הנכרי בפירוש שלצורך ישראל הוא עשה או מתקן הנכרי אש לישראל והולך הנכרי אסור ליהנות ממנו :
(קמד) כתב רא"ש עבד נכרי או שפחה המושכרים לשנה או פחות נמי אדעתא דנפשייהו עבידי בשביל ריוח שלהן ואין עליו למחות :
(קמה) והנכרי שעושה מדורה לעצמו בבית ישראל אין צריך למחות בידם :
(קמו) אחד גר תושב ואחד עבד ואמה התשובין עושין מלאכה לעצמן כישראל בחול ·

פרק חמשה עשר

(קמז) פירש רש"י דהאי חלון למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל ושם באורך :
(קמח) כתב רא"ש ואם לגדרין עושהו לצניעות מותר לעשות לכתחלה :
(קמט) פירש זיירי דעצר וזירי דחביט ביה כלים :
(קנ) ואילו מקפיד עליהם שלא יפגמו ושלא יקרעו הבגדים והמשי ומסיח דעתו מטלטלן ונעשית מוקצה :
(קנא) מתט של יד ליטול בה את הקוץ :
(קנב) מיהו אסור לצאת ברה"ר בשסוגר בה מפתחי חלוקו דאינה תכשיט אלא האשה בנעיפה אבל מחט שאינה נקובה שיש לו ראש מצד אחד נקראת תכשיט :
(קנג) אבל נטל תדודה או עוקצה הרי היא אסורה :
(קנד) פרש"י שהכיסוי ראוי לתשמיש לעצמו אבל מה שהוא ראוי לכסות לא מיחשב ליה להיות מטלטל אם אין לו תורת כלי לדבר אחר :
(קנה) ופר"ת דתורת כלי דבעו היינו תורת כלי לכיסוי וא"צ שיהא ראוי לתשמיש אחר ומיהו בעי תורת כלי שיפהו ותקנו לכיסוי אבל אם מצאו כך בין העצים כיון שלא עשו בו מעשה לצורך הכיסוי אין תורת כלי עליו ואסור לטלטלו:
(קנו) ופסק ר"י אבל אם בשביל ישראל עשה צריך להמתין בכדי שיעשו :
(קנז) ר"ת התיר קבולת לבנות בית :
(קנח) ור"י חולק ודוקא גבי שדות מותר :
(קנט) פירוש ואם בא לתשכון אסור :

פרק שבעה עשר

(קס) על היולדת בשבת אשר אסר ה"ר ברוך לשחוט לה בשבת כי טוב לה אכילת נבלה שהוא איסור לאו מלחלל שבת ונראה דאין מדקדקין :
(קסא) אבל רא"ש פסק דספק נפשות להקל בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת :
(קסב) ריב"ש היה מפרש כל האי צריך דשמעתא שנראה לו שימות אם לא יאכילוהו דסבור להסתכן בכך :
(קסג) וכל הני דמייתי בגמ' הם היו בקיאין ברפואות וידעו שהיה סכנה בדבר ונראה דאין אנו בקיאין וענין האכילה כמו החולה ואם אמר החולה לא אסתכן בכך למות אם לא אוכל אסור להאכילו ודכוותה לענין חילול שבת :
(קסד) ור"ת חולק וז"ל וכי חולין נביאים הם בקיאים הם אך כיון שיודע החולה או המי' שהוא שבת או יוה"כ ואומר צריך ואינו יכול לסבול מחמת החולי מאכילין אותו :
(קסה) ודבר פשוט הוא שאם שואל לאכול או לשתות שמותר להאכילו להשקותו כי הסרון האוכל מכאיב הלב ומתוך כך הוא מתעלף ופעמים אינו מתרפא :
(קסו) ואפי' דאכון א' מאבריו אני קורא בו סכנה ומחללין עליו את השבת :

פרק שמונה עשר ותשעה עשר

(קסז) שובר אדם את החבית כו' פרש"י דהיינו חבית שבורה שמדבקים שברים של עץ שעושין ממנו זפת :
(קסח) משמע דאסור לשבר המגדל כדי ליקח את העירוב תוס'. אמנם ירושלמי הדא דאיתמר במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית ליטול ממנו כגרוגרת :
(קסט) רבא גזר כשהוא עסוק לקנח רגלו ישכח שהוא שבת ויתכוין לאשווי גומות :
(קע) ההוא דשחיק תומא כד מיפרך בריפא חייב משום דכד מיבחר בקליפו' חייב משום בורר כו':
(קעא) ועתה מנהג שאוכלין שמני שקורין אשקלוני"ש בלע"ז ושומין וקולפין אותו בשבת ואוכלו במלח ומותר :
(קעב) היתה עליו לשלשת כו' פי' ריב"א דוקא לכלוך דצואה אבל אם מי רגלים על הבגדים מותר לתת שם מים כדי לבטלן כדי שיהא מותר להתפלל כהן :
(קעג) מעות שעל גב הכר כו' :
(קעד) מלקט על יד על יד ואוכל :
(קעה) במקום נער של צמח לא גזרו רבנן ביו"ט אבל בשבת אסור אבל גונה אף בשבת מותר :
(קעו) אמר רבא לא ליהדיק איניש אודרא כו' פי' מוך או מטלית סתימת פך שמן או של יין :
(קעז) בערוך פסק דאפי' פסיק רישיה מותר אם אינו נהנה בדבר :
(קעח) אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין כו' :
(קעט) בני חבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה משום משקל משום מנין פר"ת :

פרק אחד ועשרים

(קפ) פי' ר"ת דהתם מיירי כשהדליקה באותו בית אבל אם הדליקה בבית אחר יכול להציל לחצר המעורבת :
(קפא) והוא הדין מעותיו יכול להציל אותם מפני פסידא לא יניח בשביל המוקצה :
(קפב) אבל מפני פחד מושלים ופחד שוללין מותר :
(קפג) מצאתי דהרוכב על הסוס והחשיך לו בדרך מושב (לא) [לו] לרכוב ולבא דאז אינו עובר אלא משום שבות אם הוא בתוך התחום אבל אם יעבור על שביתת בהמתו שנושא האוכף ומאמר (אחרים) [אחרים] (מורי) [למורי] ה"ר מרדכי נראה דלא ירכוב ויזרוק האוכף :
(קפד) מפרש ר"ת שבות ע"י ישראל לנכרים מותר לומר לנכרי לחלוב בשבת :
(קפה) ובכל מקום אין מוכרים להם בהמה גסה ואע"ג דבדקה נמי עושין מלאכה שחייבין עליה בשבת גוזז ותולש מ"מ הבהמה עצמה אינה עושה מלאכה מה שאין כן בגסה :
(קפו) השתא נהוג עלמא דתפלת ערבית מנהג חובה :
(קפז) [גגין גבוהין] מבהכ"נ סופה ליחרב . סמ"ג דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות :
(קפח) כתב רבינו קלונימוס דבזמן הזה אין מתענין תענית חלום בשבת לפי שאין אנו בקיאין בפתרון חלומות כמו הראשונים ואסור הוא :
(קפט) כשאלתי אם מותר לנשים לשאת מכסה על ראשם בימות הגשמים לבהכ"נ שלא ירדו גשמים על צעיפיהם וכ"ל דאסור דאצולי טינוף הוא :
(קצ) ובלילי שבת מותר לקרות במה מדליקין לאור הנר כיון שמזכירין איסור שבת :
(קצא) התיר בעל הספר לדפוק על הדלתות בשבת שחרית :
(קצב) ואם ישראל השכיר או השאיל בהמה לנכרי ועכבה אצלו בשבת צריך להפקירה בפני שלשה :
(קצג) להניח נכרי לרכוב על סוס בשבת לא ידעתי איסור :
(קצד) רטיה שפירשה מע"ג מכה בשבת מסירין אותה בשבת כו' :
(קצה) [כתב] א"ז כשי"ד חל בשבת י"מ שאסור ליתן לנכרי מותר החמץ ולדידן שרי :
(קצו) וכבר היה מעשה ברגנשפור"ק ששלח פרון שחלה אחר מאכל יהודי ושלחו לו ע"פ רבני העיר ותוס' כתבו דאסור לתת ליד הנכרי :
(קצז) וכן לתת לו משכונות אם לא יטלנו דרך מלבוש:
(קצח) עוד כתב מותר לומר לנכרי תביא נר הדלוק :
(קצט) ולקרות כתבים המובאים בשבת יש אוסרים ודרך העברה שהם בלא עיון מותר :
(ר) כל שהוא כמאכל ב"ד אין בו משום בישולי נכרים פסק ר"י דה"ה אם נתבשל ביד נכרי כמאכל ב"ד דלא מהני תקוי :
(רא) נהגו לעשות השמש ארוך :
(רב) [כתב] אבי"ה מותר לקבל כתבים לישראל ששולחו לו בשבת :
(רג) ת"ר מקבלין קבולת במועד לעשותם אחר המועד ובמועד אסור :
(רד) כלל של דבר כל שהוא עושה[אומר] לנכרי ועושה וכל שאין עושה אין אומר לנכרי ועושה רי"ף :
(רה) ש"מ דהדלקת נרות הוי [קבלת]שבת וש"מ דקבלת שבת בגופו לא הוי קבלה :
(רו) והיכא שרוב הקהל קבל עליהם שבת המעוט נמשכים אחריהם בעל כרחם ואסור במלאכה :
(רז) [כתב] ריב"ם אם הצבור אמרו ברכו אין היחיד רשאי לעשות מלאכה אע"פ שאינו רוצה לקבל שבת:
(רח) [כתב] א"ז מותר לשפות קדרה על גבי גחלים כמו שאנו עושין בע"ש עד שאין מבהכ"נ :
(רט) ומותר לומר לנכרי להסיר מע"ג גחלים ואפשר שאפי' לישראל עצמו מותר להסירם הואיל ואין מנענע הגחלים ואין מתכוין עליה :
(רי) וכ"ש שיכול לומר לנכרי מע"ש שיסירנה בשבת:
(ריא) ומותר להטמין תפוחים ואגסים וביצים כדי שיהיו חמין למחרת אך לצורך הלילה אסור שמא יחתה :
(ריב) עוד כתב פת שנאפה בשבת או ביו"ט מותר אע"פ שנאפה בעצים של איסור מוקצה :
(ריג) אין שייך שבח עצים בפת אלא בעצים של איסורי הנאה :
(ריד) הכי נשי דלא עבדי עבידתא מנהגא. ירושלמי משם ר"ת :
(רטו) הדלקת נר בשבת חובה פירוש שצריך לאכול במקום נר :
(רטז) וי"מ אין לברך על הנר בליל שבת וליתא. ואומר ר"ת דצריך לכבותה ולהדליקה :
(ריז) שמעינן מי שטעה שלא אמר עננו בתפלת תענית אין מחזירין אותו וכן על הנסים בתפלה בחנוכה ופורים :
(ריח) מחזירין ביום שיש בהם קרבן מוסף אבל אין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה תעניות ומעמדות אין מחזירין אותו :
(ריט) י"ח יום בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ובגולה כ"א יום ואלו הן :
(רכ) הלל דר"ח לאו דאורייתא אלא מנהג הוא דרבנן ומש"ה דלגינן דלוגי :
(רכא) תנא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר הלכך כדבעי יחיד למקרי הלל בר"ח קרי בלא ברכה ומדלג דלוגי ר"י :
(רכב) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא נוך זה בית פי' ערובי הבית עם החצר :
(רכג) ולא תחטא זה מעשר דכתיב ולא תשא עליו חטא:
(רכד) שלום זה הדלקת הנר :
(רכה) מקשין העולם למה אנו מתירין לשחוט או לבשל בשבת לחולה שהוא איסור סקילה מוטב שנאכיל לו נבלה שהיא בלאו וביו"ט נמי ה"ל לאסור דאיכא עשה ולא תעשה. מהר"ם תירץ י"ל יו"ט לגבי אוכל נפש כחול שוייה רבנן וכן שבת לענין פקוח נפש :
(רכו) [כתב] ראבי"ה אם היה חולה צריך לחמם יין ימלא ישראל וייחם הנכרי ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת :
(רכז) [כתב] הר"ם דבר שהוא קשה ואין יכולין לאוכלו כ"א ע"י שרייה אסור לשרותו דזה הוא גמר מלאכתו :
(רכח) מה שנהגו לרחוץ צוארי התרנגולת לאחר שמלגוה בכלי שני שאינו מבשל ולא בולע כו' ·
(רכט) מביא ר"ת דעירוי ככלי ראשון :
(רל) רבי יוחנן מוכיח דאין אדם יכול להפר אחר קיום של בעל ור"י השיב דיכול להפר :

פרק עשירי ואחד עשר

(רלא) נכרים שצרו על עיירות ישראל אין יוצאין עליהן בכלי זין כו' עד ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי קש ותבן מחללין . רי"ף :
(רלב) י"מ שאותם פטי מתפותים שמותר להחליקם והמחמיר תע"ב :
(רלג) היה לו תופה על גגו בשבת ומע"ש פירש לו וילון למסך ביום השבת לקחו בעל לספינתו והלך ראובן עם נכרי אחד אל הנמל וצוה להשכיר וילון אחר לעשות אהל כבתחלה מפני החמה שכרו הנכרים והביאו דרך רה"ר רחב ע"ז אמה ופירשו ותקעו במסמרים כו' ושם באורך :
(רלד) הרטיא מסילה שהולכין עליה מעיר לעיר :
(רלה) פלטיא רחובה של עיר מתקבלים שם לסחורה :
(רלו) הרי ברור שאסור לומר לנכרי סמוך לחשיכה לך והבא בחול כ"ש שאסור לומר להשכיר פועלים או חסן ביום שבת עצמו וכ"ש להזכיר סכום מקח :
(רלז) ואפי' לומר לנכרי לשבית דרך כרמלית אסור שם באורך :
(רלח) דבר שאין מלאכה ואין אסור לעשותו אלא משום שבות מותר לומר לנכרי לעשותו והוא שיהיה צורך או מפני מצוה או מפני חולה :
(רלט) מיי' אפי' פסק וקצץ עם הנכרי והמלאכה גלויה ומפורסמת אסור מפני שאין יודעים ויאמר שכרו לעשות מלאכה בשבת :
(רמ) ואם הנכרי בא בבית היהודי ופירש על השלחן אהל הרי זה אהל והכל מודים שלכתחלה אין עושין אהל עראי בשבת ואם תקע בחזקה הרי זה אהל קבוע :
(רמא) פר"ת שמעינן דברים המותרים שאסורים לעמי הארץ אין אדם רשאי להורות להם היתרא :
(רמב) ואין לעושה דבר שנראה לו צד היתר להחזיק את דברו ואף אם ידוע אל המבינים כי בטוב עשה :
(רמג) ראיה מכאן דלא בעינן ס' רבוא דהא נידון לא היה ס' רבוא בוקעין בה כו' :
(רמד) כתב סמ"ק שמעתי דלצורך חופה או ברית מילה התירוהו ונהאה דה"ה לצורך ברכת המוציא אף אם נטחן בשבת עצמו ור"ת אסר לחם שנאפה בשבת לאוכלו בו ביום :

פרק שבעה עשר

(רמה) כשאין אהב בעיר רגילין ב"ד להעמיד שלשה וגדול שבהם מברך להכניסו :
(רמו) ומילה שלא בזמנה כגון נולד בין השמשות יוצא דופן ואנדרוגינוס ומי שיש לו ב' ערלות ונולד כשהוא מהול שאנו מסופקים אם צריך להטיף ממנו דם ברית כל אלו אין דוחין לא שבת ולא יו"ט :
(רמז) וקטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא וכן אם הוא אדום או ירוק :
(רמח) אשה כשרה למול ואלפסי כתב דוקא היכא דליכא איש דידע למימהליה וסמ"ק חולק :
(רמט) ושוין בנכרי שמילה פסולה :
(רנ) ומיהו אם הנכרי מל כבר א"צ לחזור ולמול ולהתוך מעט כ"א להטיף ממנו דם ברית . סמ"ג :
(רנא) והיכא שראו ג' כוכבי'ביטנים יש לסמוך עליהם שהוא לילה אפי' יהיה למחר שבת :
(רנב) וכן מילה שאינה דוחה שבת אינה דוחה יו"ט ראשון וב' י"ט של ר"ה אין דוחה לא ראשון ולא שני :
(רנג) הלכה כר"א בן עזריה שאמר מרחיצין הקטן ביום הג' שחל להיות בשבת בין לפני המילה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת כו'. אלפסי וסמ"ג וסמ"ק כתבו ומכשירי מילה אין דוחין השבת לא באיסור דברי תורה ולא באיסור דברי סופרים ואם אין לו דבר המרפא המילה כגון שנאבדו אין מלין אותו :
(רנד) אם נולד בע"ש אחר תפלת ערבית ועדיין הוא יום שלא נראו הכוכבים מלין אותו בע"ש ואין מחללין עליה את השבת ואע"פ שעשאוהו לילה בתפלתו :
(רנה) ואם נולד בד' בין השמשות ור"ה חל יום ה' ויום ו' נימול ליום א' שהוא ספק י"ב שלו :
(רנו) ותאומים שנולדו א"צ כי אם ברכה אחת ואפי' יש לו ב' מוהלין הראשון יברך על המילה והשני אשר קדש :
(רנז) מילה ביוה"כ מלין בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה כשמזכירין נשמות ואח"כ יאמר אשרי :
(רנח) ואם הוא במקום שצריך לצאת מבהכ"נ אין מלין עד אחר חזרת ספר תורה :
(רנט) ונהגו להשיר הערלה מנפלים ואסור לעשות כן ביו"ט שני ואין חובה אלא מפני המדרש :
(רס) טעם למה אין מברכין שהחיינו על המילה :
(רסא) מי שנדר לחבירו להיות בעל בריתו או למול בנו צריך לקיים לו :
(רסב) מעשה והתיר רבינו אליעזר להביא מת בשבת מן הנהר עד הבית בשביל כבוד המת על ידי נכרים :
(רסג) [כתב] ראבי"ה כלל זה אומר אמירה לנכרי שבות ה"מ באיסור דאורייתא ואפי' במקום מצוה אסור אבל באיסור דרבנן שרי אמירה לנכרי ודוקא בדבר מצוה ובדאורייתא נמי לא אסור אלא בדבר שאי אפשר למצוה תקנה על ידי ישראל לעשותו והיכא דאיכא למימר דלמא אתי לאחלופי ברה"ר אסור אמירה לנכרי אפי' באיסור דרבנן ואפי' לדבר מצוה :
(רסד) ת"ר נתפזרו לו פירות בחצירו מלקט על יד ואוכל אבל לא לתוך כלי שלא יעשה כדרך חול:
(רסה) אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך אדעתא לכנופי אסור אבל לאתנאות שרי . רי"ף :
(רסו) מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהם לצורך השבת :

סליק בע"ה לוח הדינים שנמצאו בהגהות מרדכי ממסכת שבת

פרק א

דף ז ע"א ר"ן ד"ה גרסינן · דכיון שהוא שכרו לימים . כ"ב ומדברי הרמב"ם בהלכות שבת במי ששכר את הנכרי לכתוב ספר לא משמע הכי (מחנה אפרים)· (א"ה כוונתו לפ"ו הלכה י"ב שם אבל לפע"ד אין ענין לזה דשם שכרו בכללות על כל השנה ויכול להשלים במלאכה אחרת משא"כ בזה ועי' ב"י סימן רמז ובש"ע סי' רמ"ד סעיף ה' וסי' רמ"ז ס"ו) :

פרק ב

דף טו ע"א רי"ף שש תקיעות תוקעין בערב שבת . כ"ב עי' מ"ש הד"ת כאן בגליון ועי' מ"א סימן רנ"א ס"ק א ג ולפע"ד שהתקיעה זו היתה לאסור מדינא דכאן אין בו רק משום שא"ר סימן ברכה ועי' ב"י סי' תקפ"ה ובט"ז וביו"ד סימן רע"ד ודו"ק :

פרק ג

דף כא ע"א ר"ן ד"ה והא . ופרקינן כר"ש וכו' · כ"ב הר"ן קיצר בלשון הרמב"ם אבל הרשב"א בחידושיו דף מ"ה הביא דהרמב"ן מפרש דבסוף מסיק בירושלמי כר"ש ע"ש באורך ובזה סרה השגת הש"ק בירושלמי סוף כירה על הר"ן ע"ש ודו"ק : שם ד"ה ומהא . ואפי' עניים אין מטלטלין . כ"ב מהא לא שמעינן אלא דהוה מוקצה לעשירים אבל דהוה מוקצה אף לעניים לא . ול"נ דכל היכא דמותר לעניים לטלטלו שרי לעשירים ג"כ והיא דמקשה מבגדי עניים היינו לומר דכל דבר שאינו חשוב אצל עשיר לא מהני מה שהוא חשוב אצל עני ואם כן היכי בטל המחתה אגב קרטין כיון שאין הקרטין חשוב וכו' (מח"א) ולפע"ד נראה דראייתו מדהתיר לר' רומנוס דלא היה עשיר ועי' בש"ע סי' ש"ח סעיף נ"ב ובט"ז ס"ק כ"ה וז"פ :

שם ע"ב שה"ג אות א' ד"ה הר"ן . ובתוס' פ' מפנין וכו' . כ"ב לק"מ דתרומה עומדת ליתנה לכהן דהא לא חזי ליה משא"כ הכא דאינו עומד להנתן לאחרים וכה"ג חילק הר"ן סוף פ' נוטל (מח"א) · (א"ה בר"ן שם לא מצאנו כעין זה · אמנם ברשב"א בחידושיו דף קכ"ז ע"ב כתב כעין חילוקו ועי' במ"א סי' ש"ח ס"ק ע"ש) : שם ר"ן ד"ה נצוצות · לפי שאין המים מכבין · כ"ב דברים אלו צ"ע דבפ' כ"כ אמרו גרם כיבוי מי אסור כלומר וכשיגיע למים הוא כבה (מח"א)·(א"ה כדברי הר"ן כתבו התוס' דף מ"ז ובתוס' ישנים שם ד"ה מפני וכוונתם דאף דודאי גורס שיתכבה האש לכשיגיע שם וכדקרי לה בכ"כ דף ק"כ גרם כיבוי מ"מ גבי ניצוצות גרע דטפי מגורם הוה כמ"ש הר"ן . עי' בש"ע סי' רס"ה ובסי' של"ד ובט"ז שם ס"ק י"ז ועי' במהרש"א שם) :

פרק ד

דף כב ע"א ד"ה ומקשו · אפ"ה רשאי למסור נפשו . כ"ב עי' בש"ע י"ד סי' קנ"ז סעיף א' בהגה"ה שלא נזכר חילוק זה ועי' בחיבורנו סי' ק"ד ס"ק א' :

פרק ו

דף כו ע"א ד"ה מודים · שאם קשר שתי נימין · כ"ב עי' בחידושי הרשב"א כאן ובש"ק פ"ו הלכה א' :

דף כח ע"א שה"ג אות ג' ד"ה הקשו . ואם המפתחות של כסף . כ"ב עי' בר"ן ריש פירקין ובירושלמי בענין זה יש שני פירושים מוחלפים זה מזה והטור הביא שניהם וצ"ע (מח"א) · (א"ה עי' בפרישה שם) :

שם ע"ב ד"ה ואיכא · אלא משמע דסברא דתלמודא וכו' · כ"ב בפירוש כתב ר"ת דהאי וחילופיהן אחיוב חטאת ולא לענין פטור אבל אסור · (מחנה אפרים) · (א"ה עי' ברא"ש סי' י' שכתוב בהדיא כדבריו): ד"ה לפירש · והר"ן מסכים לפירוש מיימוני. כ"ב עי' בבאר שבע דף ל"ג ע"ב בסופו מה שהביא בשם ש"ב הרב מוהר"י פדוואה ז"ל בן מהר"ס פדוואה ז"ל שהשיג עליו:

דף כט ע"א שה"ג ד"ה יראה . סמך לנשים היוצאות וכו' . כ"ב עי' ב"ש שם מ"ש בזה לדחות דבריו ועי' במ"א סי' ע"ה ס"ק ה' ובחיבורנו שם :

דף ל ע"א שה"ג אות א' ד"ה רוב · ועוד היאך יהיב סמ"ג וכו' · כ"ב כוונת הסמ"ג הוא לתת טעם למה אינו ראוי לטלטול כיון דהוקצה לכך מידי דהוה אאבן דאם הוקצה לכך ראוי לטלטול ולזה כתב משום דנראה כמערים כדי להוציאו ולא לצורך מלבוש ולאו בר טלטול הוא ובעי' דש"ס הוא אי מצי להערים משום דאגוז בר טלטול הוא ואף הוקצה לכך א"נ ומש"ה לא מצי למיפשט ממשבע דהתם לאו בר טלטול הוא כלל ורש"י וסמ"ג שוין בטעמם ודו"ק (תורף דברי מח"א)·(א"ה עי' במרדכי כאן סי' שנ"ו ובבגדי ישע להשל"ה שהקשה מדעתיה דנפשיה קושיית הס"ג וכתב ליישב בע"א) :

פרק ט

דף לד ע"ב נבעל המאור ד"ה מתני' · שלא יבא למשוך העפר : כ"ב עי' בש"ג שהקשה עליו מפ"ב דכלאים ויש ליישב ודו"ק :

פרק יד

דף לט ע"ב ר"ן ד"ה ומהא כו' כי שרית אפילו שבות וכו' · כ"ב ודוקא שהוא שבות כדרכו אבל ע"י שינוי קיל טפי ע"י ישראל משבות כדרכו ע"י נכרי כמ"ש הר"ן ד' קס"ג ומדברי הר"ן שם נראה דכל שא"א ע"י ישראל מותר ולפ"ז קשה האי דפי' יו"ט דהתם נמי א"א בלא"ה (מח"א) . (א"ה כוונתו לדברי הר"ן פ' חבית גבי לגור שעלו בו קשקשים וע"פ הגהת מהר"ס שם דקיל טפי ועי' מ"א סי' ש"ז ס"ק ז' וסי' של"ד ס"ק למ"ד) :

דף ם ע"א ר"ן ד"ה מכה · אבל מיחושין אין נקראין מכה · כ"ב כ"כ הה"מ פ"ב משבת הלכה ה' משמו · ובחיבורנו נר מערבי על הירושלמי הראנו מקורו בירושלמי שם הלכה ג' הוא פתר לה ובלבד דבר של סכנה ועי' בק"ה שם :

פרק טז

דף מג ע"ב רי"ף · מצילין מיוה"כ לשבת וכו' . כ"ב עי' רמב"ם ז"ל פכ"ג משבת הלכה כ"ה ובהה"מ שם שבזה"ז א"א להיות יוה"כ בע"ש וביום א' ולפי"ז קשה על הרי"ף שהביאו ועי' בכנה"ג סי' של"ד בהגהות הטור ובמ"א שם ס"ק ו' וכבר קדמנו הכנה"ג ועי' בש"ק הלכה ג' :

דף מד ע"ב שה"ג ד"ה איכא · שהרי גבי מאכילין . כ"ב עי' מ"ש הה"מ ז"ל בפירוש דברים אלו (מח"א).(א"ה עי' במרדכי רמ"ז של"ד ובבגדי ישע ומ"ש שם) :

דף מה ע"א ד"ה ומה . ומסופקני בכל מלאכת שבת וכו' · כ"ב לא ידעתי במה נסתפק דהא נר שאחורי הדלת הוה גורם ואינו מתכוין דאי במתכוין היכי סבר לומר דאתי כר"ש הא ר"ש לא אמר אלא בשאינו מתכוין ואפ"ה אסרה מטעם פסיק רישא וגבי דליקה התירו והכי משני בגמרא ועי' סביבות פ' ד"מ (כש"ג)[בש"ס] (מח"א): (א"ה באמת לא ראינו לא'מן האחרוני' שהביא דינזה רק בכנה"ג שם הביא ספיקו וצ"ע):

פרק כב

דף סב ע"א שה"ג ד"ה רבינו · והשתא קושיא גדולה אני רואה . כ"ב עי' באר שבע דף ל"ד ע"ב ודף ל"ה שכתב ליישב ועי' בכנה"ג סי' ש"א בהגהות הטור ובמ"א שם ס"ק נ"ו ובהגהותינו על הש"ס בשבת כאן :

פרק כג

דף סד ע"ב ר"ן ד"ה ומדאמרינן . דכיון דלחברו מותר · כ"ב האי טעמא לא סגי אלא שיאמר לו לעשות לו בחול אבל לא בשבת כמ"ש הר"ן בסמוך והא דמותר לומר לחבירו שמור לי פירות היינו טעמא משום דכיון דלחבירו מותר כמ"ש הרשב"א ז"ל (מח"א). (א"ה גם כאן לחבירו מותר כיון דלחבירו כבר עבר שבת ואינו דומה לנכרי שכתב הר"ן בסמוך משום דשם שבת הוא וכל דבר שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה כמ"ש הרשב"א ועי' באו"ח סי' רס"ג סעיף י"ז ובאחרונים) :

פרק כד

דף סו ע"א ד"ה אבל · ותשובה זו איני מכיר · כ"ב לא ידעתי מה שייך הכא טלטול ד"א הא בחצר מעורבת מיירי (מח"א) . (א"ה ואנחנו לא נדע אם יוליאנה מביתו לרה"ר ליכא טלטול ד"א ועי' סי' של"ד ס"ב וסעיף י"א וצ"ע) : שם ד"ה איכא דאמרי · ספינן ליה בידים · כ"ב אין מכאן ראיה דהכא אי לא שרית ליה אתי למיעבד איסורא דאורייתא (מח"א).(א"ה הא אם אין שם א' מאלו אז מגלין לו להוליכו פחות פחות מד"א כמ"ש הב"י סי' רס"ו וא"כ ליכא כי אם איסור דרבנן . ואף דהר"ן כתב דאי לא שרית ליה אתי למיעבד איסורא דאורייתא היינו דלא חיישינן דלמא אתי למיסרך כיון דבגוף דבר זה אפשר לבא לידי איסור דאורייתא כדאמרי' בש"ס שם אבל אם נימא דאיכא איסור למיספי ליה בידים אז בודאי לא היינו מתירין לו משום זה כיון דאפשר באיסור דרבנן וכמ"ש) : שם בא"ד. כי הכי דלא ליתי למיסרך · כ"ב אף בדבר דלא שכיח כגון דליקה חיישינן דלמא אתי למיסרך וזה היפך ממ"ש הר"ן פ' תולין בשם התוס' (מח"א) . (א"ה כוונתו לדברי הר"ן גבי מילה ביוה"כ ועי' בתוס' דף קל"ט ע"א ד"ה וליתן ובטור או"ח סי' תקנ"ט) :

הגהות מעשה אלפס על המרדכי

פרק א במרדכי רמז ר"ל · ד"ה וכתב ראבי' כו' כ"ב עי' בגליון מ"ש הש"י בזה וכ"כ בבגדי ישע להשל"ה ז"ל ודברי גדולת מרדכי לחוקים ועי' בב"ח סי' רמ"ב באו"ח מ"ש בזה לפרש דברי המרדכי בדרך אחר: שם במרדכי רמז תל"ז. ד"ה וכן אם שתתה מקנקן כו' כ"ב עי' בגליון הג"מ מ"ש בזה ודבריו דחוקים ומ"ש הש"י דהיינו שהחזיר לכוס הראשון (ומה שנרשם לפנינו דבר זה בשם הג"מ ט"ס הוא להמעיין בג"מ עצמו) וכ"כ בבגדי ישע ודבריהם נכונים שכן מבואר בהגהת מיימוני פי"א מאיסורי ביאה וברוקח וכן הבין הב"י והרמ"א בסי' קנ"ה סעיף ד' בשם המרדכי: רמז רמ"ז. ד"ה מדתניא פ' שהשיך · כ"ב עי' ב"י סי' רמד ובשו"ת מוהר"א ששון סי' קנ"ו ובמשנה למלך פ"ו משבת הלכה ט' שהאריכו בביאור דברי המרדכי האלה :

פרק ב ברמז רס"ו . ד"ה וקשיא לי אני מרדכי · כ"ב עי' בב"י באו"ח סי' תרע"ז שהקשה על הטור כקושית המרדכי' ותירץ מדעתיה דנפשיה כתרוצו של המהר"ם במרדכי כאן ובשם מוהרי"א תירץ תירוץ אחר ורמז להמרדכי כאן ולא הזכיר קושייתו ותירוצו וצע"ג ועי' בהגה"מ פ"ב רמז תנ"ו שהקשה ג"כ המרדכי קושיא זו ולא תרצה ועי' בב"ח : רמז רע"ט · ד"ה אבל לא בשבת ויו"ט וכו' · כ"ב דחייב לאכול פת עכ"פ והיינו סופגנין ואסקריטין כמ"ש בהגהות מרדכי פ' כ"כ ועי' בבגדי ישע לשל"ה ועי' במרדכי בביצה פ"ב רמז תע"ר ובב"י סי' קפ"ח ובמ"א סי' קס"ח ס"ק ט"ז ובמרדכי פ' כ"כ רמז של"ז : שוית עליו כתובה · כ"ב עי' שו"ת אא"ז הרש"ל סי' מ"ח ובבגדי ישע ועי' בט"ז סי' תרנ"ג ס"ק ב' ומ"א סי' תרנ"ה ס"ק א' : רמז ר"ל · ד"ה והביא ראיה מן התוספתא וכו' · כ"ב עי' בט"ז סי' ת"ר ס"ק ב' בשו"ת מ"ש בזה ובמ"א סי' רס"א ס"ק י"א ובשו"ת אא"ז הח"ל ז"ל סי' י"א : שה"ג ד"ה בדליקה . ויש ספק מסכנת נפשות . כ"ב עי' בשו"ע או"ח סי' של"ד סעיף כ"ו בהג"ה ובכנה"ג בהגהות ב"י שם :

פרק טז במרדכי רמז של"ד · ד"ה ומסקינן דמצילין כתבי הקודש · כ"ב עי' בגדי ישע שתמה בזה דמ"ש מאוכלין ומשקין דאין מצילין אלא לחצר המעורבת ועמ"ש בזה וכבר קדמו הש"ג פ' כ"כ שם ועי' בהגהות ג"מ מ"ש בשם זקננו הגאון מוהר"ר ליווא מפראג ז"ל : רמז של"ז · ד"ה דחייב עליו בהמ"ז . כ"ב אף דבלא"ה כתיב לחם כתב אא"ז הרמ"א ז"ל בתשובה סי' ל"ח דאין ראיה מזה דכל הסעודה נקרא על שם לחם ולכך הביא ראיה מדמברכין בהמ"ז וזה דוקא בפת גמור ועי' בבגדי ישע מ"ש עוד בזה : רמז של"ח . ד"ה ולשון זה משמע איחור · כ"ב אף דהאי קרא בקרבן מוסף כתיב מ"מ כיון דכתיב על עולת התמיד ונסכו ולא כתיב מלבד משמע דקאי על וביום דכתיב קודם וביום משמע איחור א"כ גם התמיד הוא מאוחר כ"כ הרדב"ז בתשובה ח"ב סי' תרי"ד ועי' בבגדי ישע מ"ש בזה ובמ"א סי' רפ"א ס"ק ב' :

פרק טז במרדכי רמז ת"ך · ד"ה הרי הוא כאבן וכו' . כ"ב עי' בבגדי ישע מה שהאריך בזה וכבר קדמו בשס"ג פר"א דמילה שם ע"ש :

פרק ב בהגהת מרדכי שם · ד"ה דאם לא הזכיר של חנוכה במוספין· כ"ב היינו לשטת ראב"י שהביא לעיל דמחזירין בחנוכה דשויה עליה חובה אבל לדידן בלא"ה אין מחזירין בשל חנוכה כן פירש בבגדי ישע בסוף דבריו והוא העיקר וכבר קדמו הב"י סי' תרפ"ב ועי' בט"ז שם ס"ק ד' מ"ש בזה וכן פירש בבגדי ישע לחד פירושא :

פרק ג בהגהות אחרונות שם · ד"ה ומותר לכל הפחות בעוף . כ"ב לאפוקי גבי בהמה פלוגתא במנחות דף כ"א אי דם שבשלו מותר וגבי עוף הכל מודים (בגדי ישע)· (א"ה נ"ע דהרי בש"ס כריתות דף כ"ב מוקי להא דלב קורעו ואם לא קרעו אינו עובר עליו בלב עוף דאין בדמו כזית ורש"י בחולין דף ק"ט ע"א פירש דמיירי לאחר בישולו ומשום דדם שבשלו עובר ולכך בעי שאין בו כזית הרי דלמאן דס"ל דעובר בדם שבשלו אף בעוף עובר וע"ש בתוס' ד"ה הלב ועי' בחולין דף קי"א ע"א בתוס' ד"ה דם) :

פרק טז שם · ד"ה לא מצינו שיועיל בו המנהג . כ"ב עי' בש"ע יו"ד סי' רס"ד ס"א בהג"ה ועי' בתוס' בב"מ דף ס"ו ד"ה מגיומי משמע כדעה הראשונה שבמרדכי כאן וצ"ע :

פרק יז ומיהו לפירש"י וכו' · כ"ב ואף דהתיר אח"כ אף ברה"ר הואיל ויכול להביאו ע"י מחילות ב"א שאני מת דמוקצה ואסור לטלטל אם לא ע"י ככר או תינוק כמבואר סי' שי"א כ"כ בשו"ת אא"ז הרמ"א סי' ל"ח והאריך עוד בזה ע"ש וכ"כ בבגדי ישע בשם מ"כ : סליק

חדושים והגהות

מהרב הגאון כו' מהור"ר יהודה בכרך זצ"ל

דף ח ע"ב ברי"ף אתמר נמי אמר רב כהנא כו' ובר"ג ד"ה גפת עי' גירסת רש"י והרי"ף והרא"ש שהמה מחולפים ולפי' גי' רש"י תמוה אתמר נמי דלא הוי ראיה רק למחלה והנראה דרש"י לא גרס לתיבת איתמר נמי רק ר"כ אמר עי' ברש"י להדיא שכתב ולאיפלוגי אתי והנה בהא דתני ר' יוסף ארבע מדורות במתני' כו' בכולל ששה מדורות והנה הטוש"ע השמיטו רבב וגביגס לגירסתי' או קירה לגירסת הרי"ף ועי' בקצה"ע שהעיר בזה והנראה דהנה ברא"ש הגירסא כך תני ר' יוסף ד' מדורות כו' של זפת גפרית רבב גבבא במערבא אף של קש וגבבא וצריך להבין מה חדשו בגבבא אחר מפני כן הגי' מוהרי"ב גביגה במקום גבבאי והגר"א ז"ל הגי' כדאיתא ברי"ף והנלע"ד שהטור למד הספי' לפי גי' אביו הרא"ש במערבא תניא של קש ושל גבבא ולאיפלוגי אתי על סוף ד' מדורות שחשב בסוף רבב וגבבא ע"ז אמרו במערבא שאינו כן אלא צריך להיות קש וגבבא . וא"כ הסדר הוא זפת גפרית קש וגבבא ופסק הטור כבני מערבא ומלת אף או שלא היה בגירסתו או להורות נתן דלא תימא רק אלו ג' דברים לכן קאמר אף. אולם בקיצור פסקי הרא"ש [שחבר הטור] העתיק כל הששה אמנם ס' הטור חבר באחרונה ודע כי ברמב"ם נחסר קש ולא הזכיר בזה וצ"ל שלא היה בגירסתו קש וכ"מ ברי"ף שכתב אף גבבא וקש ובכ"מ מוזכר קש קודם לגבבא יכול להיות שלא היה גם בחלפסי והכך רואה אשר בכאן גי' חלוקות בלא"ה והנה ברא"ש איתא גפת במקום זפת רק שהגר"א מווילנא זצ"ל [אשר ת"י הגמ' שלו] יש מחק על גפת וכוונתו שצריך להיות זפת וכן הבין הטור עי' ברמב"ם ובטור אולם בר"ג פי' על גפת פסולת של זיתים והלא דבר הוא שגם לפני הר"ן סי' כתוב ברי"ף גפת כמו לפני הרא"ש והכן :

דף יז ע"א בר"ן ד"ה גרסינן בפרק מרובה ושם אלא מטין אתמר עכ"ל כ"ב עי' בביאורי הגר"א באו"ח סי' ש"ית ס"ק א' :

דף כב ע"א בר"ן ד"ה שלחין של בע"ה כו' משמע נמי לכך פסקא. כ"ב והיינו כפי' התוספות בשם ר"ת אבל הרי"ף מפרש כפירש"י : שם ד"ה אמר רבה כו' אי אפשר שהמוכין הם מוקצים. כ"ב ושיטת התוס' שם להיפוך וכדברי הר"ן כ"כ הרא"ש :

גליון מהרש"א

מאת הרב הגאון מהור"ר שלמה איגר זצ"ל על הרי"ף ממסכת שבת

פ"א דף א ר"נ ד"ה ומקשו. ואין יסייענו בידים. ולסייע לנכרי בדבר האסור לו עי' מג"א סי' שמ"ז ס"ק ד': **שם** ד"ה גופו נח. אבל כשגופו וידו. ע"כ א"ל למה שפירש"י במתני' או שנטל מתוכו והוציא דהניחו בעני ברה"ר כמבואר ברמב"ם ועי' בפי' במתני': **ע"ב** ר"ן ד"ה תניא. אפי' הוציאו במזיד כדי שלא יפלו. וא"ל גם אם יפול מידו כיון דאין רצונו להפיל ליכא סקילה. דהא גם בפת אם לא ירדה מחמת איסור רדייה לא נתחייב כמ"ש בתוס':

דף ב ע"א ר"ן ד"ה ת"ר המוציא. בירושלמי מקשה לה הכי ומשני דמשכחת לה בקופץ. וגמ' דידן לא תשיב לה פירכא דד' אמות ברה"ר הלכתא גמירי לה. תוס': **שם** בא"ד וליתא דר"י פי' הוא דמפרשי' ליה. בח"כ תירץ דהביאו הרי"ף כי היכי דלא תטעה לומר דבזורק פליגי וטעמא דבן עזאי משום קלוטה כמי שהונחה דמי ובמהלך כ"ע מודו דכעומד דמי: **ע"ב** ר"ן בד"ה כי הא. בכרמלית מצא מין את מינו. וכ"פ הרמ"א ס"ס שמ"ה: **שם** ד"ה והקשה. עברה היא בין תקק ומתילה. לפי זה אף אם אין המחיצות גבוהות י' עם הקירוי. כיון דעם התקק בצירוף יש י' הוי רה"י אבל באחרי משמע דדוקא בגבוה י' עם הקירוי עי' מ"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג:

דף ג ע"א ר"ן ד"ה כפאה. לא מקריין מהילות אלא. עי' בהר"ן לקמן ד"ה אחרים. וסיים כך פירש"י ז"ל:

דף ד ע"א ר"ן ד"ה הלכך. בתר דמטא זמן חיובא מפסיק וקורא בלא ברכה כמ"ש לקמן: **שם** ר"ן ד"ה שמא ישבר. ויהא צריך לחזור אחר זוג אחר. ואפשר אם יש לו ב' או ג' זוגים שרי מג"א סי' רל"ב סק"ג. עי' גיטין כ"ח ריש ע"ב מדמי שבירת כלי למיתה. ועי' יומא דף י"ג ריש ע"א למיתה דחדא חיישינן למיתה דתרתי לא חיישינן: **שם** ד"ה וסעודה. סעודת כל אדם. ואפי' סעודת שבת מג"א שם סוף ס"ק ט"ז: **שם** ד"ה למאן. דמצוה מיהא איכא. עי' ר"ן ברכות ריש פ' תפלת השחר ד"ה טעה: **ע"ב** ר"ן ד"ה קשקשי ואברורי. ומגדלים שעושים לחוזק או לנוי. ש"ע א"ח סי' ק"נ ס"ב: **שם** סד"ה לוזיף. דלוה אדם תעניתו ופורע. עי' בהר"ן תענית פ"א ד"ה לוה אדם תעניתו ובהר"ן לקמן כדף י"א ע"א ד"ה ערבית:

דף ה ע"א רי"ף מתני' לא יצא כו' שמא ישכח שהוא שבת. אבל א"ל שישכח התפן דהא אז ליכא איסור דאורייתא דמלאכת מחשבת בעי. תוס'. והאידנא דליכא רה"ר מותר סמוך לחשיכה מ"א סי' רנ"ב ס"ק כ"ג: **שם** ר"ן ד"ה מתני'. להביא שמן אל הפתילה שידלוק. ובנר של שעוה דלא שייך הטייה נהגו להקל. רש"ל. אף דיש לחוש שמא ימחוט או יתתוך ראש הפתילה. כיון דזהו אינו איסור דאורייתא. והרא"ש מיקל גם בנר של חלב דמאים. עי' מ"א סי' רע"ר סק"ג. ועי' לקמן דף ח' ע"ב בהר"ן ד"ה תנא ובט"ז רע"ח א': **שם** ר"ן ד"ה ת"ר אין. שלא ימלול דס"ל כר' אלעזר. והרא"ש כתב דסברי כרבנן. אלא דסוברים דוקא בלוקה מעל בשרו מותר להרוג אבל במפלה כליו כיון דשכיחי פרעושים גזרינן כנה אטו פרעוש וכן פסקינן בש"ע סי' שט"ז סעיף ט' דבכליו מולל וזורק ולא הורג: **ע"ב** ר"ן ד"ה תניא. אומר שבת היא מלזעוק ובאבל אומר שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבוא ע"ז ומ"א סי' רפ"ז: **שם** ד"ה ואמר כו' יזכרנו הבירו. ודוקא בספר אחד אבל בשני ספרים אף בענין אחד לא ומש"ה א"א פיוטים בליל יו"ט שחל בשבת סי' ער"ה בהגה"ה. עי' בגליון הר"ן ביצה פ"ה על מתני' כל שחייבין סימן תתקכ"ה: **שם** ברי"ף אמר רבה ואדם חשוב. דע"כ לא השוו מדותיהן אלא במין אחד. לקמן בהר"ן פ' השואל סי' תקס"א ד"ה תניא: **שם** ר"ן ד"ה איבעיא כו' דכל זמן. נ"ע קצת דא"כ גם לענין מטה א' נימא הכי: **שם** ד"ה וכתב כו' על פתורא. ובאחרי כ' דוקא שולחנות שלהם שהיו קטנים:

דף ו ע"א ר"ן ד"ה גמ'. הנחלים בכלים אלא. ואף דנעשה מלאכה בכלים המתגמרים שרי דב"ש לא אסר אלא שלא יעשה הכלי מלאכה אבל לא אסר שיקבל הכלי מלאכה כמ"ש הר"ן לקמן בדף הסמוך ע"א ד"ה ב"ש:

דף ז ע"א ברי"ף אא"כ קצץ לו דמים. וכן אם התנה שיתן לו שכר אעפ"י שלא פירש כמה יתן מקרי קצץ. וכן אם עושה לו בחנם יש מתירים וכמ"ש כשהנכרי מתחיל עם הישראל שרצונו להוליך לו חנם דהא ודאי אדעתיה דנפשיה עביד מחמת דעביד ליה כיה נספא והוי כמו קצץ ולא אתי לאפוקי אלא כששולחו בסתם ודעתו ליתן לו שכר דלא סמכה דעתיה בישראל קא טרח וכ"ז מבואר בסי' רמ"ז ולמסרו לנכרי בשבת אם קצץ עי' מג"א סי' ש"ז סק"ו: **שם** אין משלחין כלל. אע"ג דשאר מלאכות שרי כל שאפשר לעשותן קודם שבת אף אם עושה אח"כ בשבת הכא שאני כיון שניכר כתב יד הישראל לכל ולפ"ז אם הוא בכתב נכרי שרי מג"א סי' רמ"ז סק"ב: **שם** בר"נ ד"ה גרסינן כו

מיתחזי כשכר שבת. אף דישראל שרי אפי' בע"ש בהבלעה ועי' בהרא"ש: **ע"ב** ועוד לדבר מצוה. אף דמ"מ מהאי דאין צריך מוכח דקודם ג' ימים שרי אף היכא דאתי לידי חילול שבת נ"ל דהרי"ף סובר דגם בהא דאין צריך ליכא חילול שבת ודאי ולפ"ז אפשר דגם הר"ז שהביא הר"ן והתיר קודם ג' אף דיכא לידי חילול היינו רק בספק חילול דגם בספינה גם אם הספינין ישראלים אינו מהנמנע שינוחו בשבת בגמל אבל במקום שיהיה ודאי חילול שבת אסור. בן לב ספר ב' סי' כ"ג:

דף ח ע"א ברי"ף במתני' משלשלין. עי' בהר"ן לעיל דף ו' ע"ב ד"ה והשתא ובד"ה גמלא: **שם** בר"ן במתני' בגבולין כו' שתאחוז האור ברובו. ואם לא אחז ברובו מבעוד יום אף שבשבת אחז ברובו אסור ליהנות ממנו סי' רנ"ה: **ע"ב** ד"ה גמ' אבל אגדן צריכין. וי"א בהיפוך טו"ע סי' רנ"ה:

פ"ב שם ר"ן סה"ד תנא כו' ורב אלפסי ז"ל. באחרי' מפרש דברי הרי"ף בהלכות כסברת רש"י:

דף ט ע"א ד"ה אבל כו' להרבות אורה. וזהו נמי שבורך דבר שמדליקין עג"ד שאין מדליקין שאסר לעיל אלא דבכוונה תליא מלתא כיון דלא כוון שידליק רק שיקפה ליכא למגזר משום בעינייהו ובשו"ע סי' רס"ד ס"ב אם נתכוין להעבות כדי להוסיף אורה אסור ואם נתכוין להקפות כדי שתהיה עומדת מותר והן דברי הרא"ש אבל בדברי הר"ן שפי' להעבות להרבות אורה צריך לחלק כמ"ש דהטעם כיון דאין הכוונה שגם פתילה הפסולה תתן אורה אלא שבסברה תוסיף את מש"ה שרי: **שם** בר"ן ד"ה הלכות כו' כלומר מצות נ"ח. משמע דנר אחר של מצוה כגון של שבת אסור להדליק דלא כמ"ש בש"ע סי' תרע"ד דנר בהכ"נ ושבת חנוכה כולן של מצוה ומדליקין זה מזה:

דף י ע"א בר"ן ד"ה אמר ר"ח כו' ומברכין עליו. מכאן הוכית רשב"א כרמב"ם דעל שאר איסורים אין מברכין בהמ"ז דלא כראב"ד מובא בב"י א"ח סי' קצ"ו: **שם** בד"ה ומכאן: ונוטל ואינו מברך ועי' יו"ד סי' כ"ח ס"ג ובב"י שם: **שם** ד"ה אמר ר"ה כו' אלא משום חבדא. עי' בס' כו"פ סי' י"ג ס"ק ד': **שם** ד"ה ומדאמרינן כו' יש תוספת לשבת. לקמן בדף ט"ו ע"א ד"ה אמר פ' בשם הרמב"ן שיעור התוספת: **שם** חדושי אנשי שם (א') לא מפסיד עיין. ועי' בגליון הר"ן שם:

דף יא ע"א ברי"ף ואם לא אמר מחזירין אותו. ואם מספק אם אמר או לא מחזירין אותו ואם קודם שהגיע אל הברכה היה זכור שהיה ר"ח ומסופק אח"כ אם היה זכור בשעת הברכה ג"כ אזי אמרי' חזקה שהיה זכור ואין מחזירין אותו ע"ז סי' תכ"ב סק"א: **שם** חדושי אנשי שם (א) מה בהמ"ז שייך כאן. דבריו תמוהים דהא כבר פי' הר"ן כאן דבהמ"ז שייך כאן בליל כניסתו דאוכל ושותה ומזכיר בתפלה ולא בברכת המזון: **ע"ב** בר"נ ד"ה ובשאר כו' ימים שאין ביחיד. בהרי"ף ברכות וע"ש ברבינו יונה:

דף יב ע"א בר"נ במתני' אלא מיני זרעים הם. ופשתן נמי מין זרעים הוא אלא דאצריך למתני פשתן משום דאקרי עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ וכן איכא מ"ד עץ שאכל אדם הראשון פשתן היה הרא"ש ריש פ' זה:

דף יד ע"ב ר"נ ד"ה אמר רבה מפני כו' יהא מותר לפיכך. ואינו דומה למאי דבחמה מותר ובתולדות חמה אסור כיון דבזה שייך גזירה ובזה ל"ש: **שם** ר"נ סה"ד אמר רבה מפני כו' דרמן דבר המוסיף הוא. עי' בהר"ן לקמן במתני' ריש פ' כירה: **שם** ד"ה ת"ר כו' לחומרא בשני ימים. אבל לקולא ל"א מקנתו יום ומקנתו לילה ואם הניח עירוב בין השמשות ונאכל בין השמשות לא תלינן להקל הרא"ש ס"ס כ"ב:

דף טו ע"א ר"נ ד"ה ת"ר כו' והדלקת הנר ברביעית. עי' לעיל ד' י' ע"א ד"ה ומדאמרינן:

שם ע"ב ר"נ ד"ה כירה כו' אינה מוספת הבל. עי' בהר"ן לקמן סי' של"ג ד"ה ואנו עכשיו דס' רש"י דגחלים קטומות עוממות והולכות ופוחתות הבל כל שעתא:

דף יז ע"א ר"נ ד"ה גרסינן כו'. כתבתיה במס' חולין סוף פרק א': **שם** ר"נ סה"ד הילכך כו' שמא ירבה בשבילו. ק"ק מאי כש"כ דלמא הרבוי בישול קל בעיניו מבישול עצמו ויבא לעשות כן לכתחילה:

דף יט ע"ב רי"ף. סבר לה כר"י. עי' בהר"ן לקמן פ' המצניע ד"ה ולענין פלוגתא דר"י ור"ש קיי"ל כר"ש כו':

דף כ ע"ב רי"ף אי דאיכא ככר. עי' בהר"ן לקמן בפ' המצניע. ובסוף פ' נוטל שהוא פ' כ"א:

דף כא ע"א רי"ף חד אמר בכל השבת. עי' לקמן בהר"ן פ' מי שהחשיך סי' תקע"ט: **שם** שהדליקו בו באותה שבת. דדחאו בידים וכן היכא דעברי על השבת אבל היכא דליכא אחת מאלו כיון דנסתלק האיסור נסתלק המוקצה. ר"ן לקמן פ' תבית בשם הרמב"ן ד"ה ואחרים תולקין:

דף כא ע"ב רי"ף וקא קא מבטל. עי' בהר"ן לקמן פ' מי שהחשיך ד"ה דאי בעי שמיט: **שם** ר"נ ד"ה ואיכא מ"ד כו' שמא דאין בנין. עי' לקמן בהר"ן ריש פ' הבונה בד"ה ומקשו הכא:

פ"ד דף כב ע"ב ר"נ מתני' הם תמעישין לקדרה. עי' לקמן פ' כל הכלים דף מ"ח ע"ב מתני' שאנו שבקירויה:

פ"ו דף כו ע"א ר"נ סה"ד וכתבו כו' מותרים לאים. עי' בהר"ן לקמן עלה ק"ח סוף ע"ב: **שם** סה"ד ועל כו' בגמרא כה"ד. לקמן בהר"ן סי' שע"א ד"ה ואיכא: **שם** ד"ה אבל כו' ועוד שחכמים סתם. ועי' בתוס' ס"ד ע"ב ד"ה רבי ענגי טעם אחר להתיר: **ע"ב** ר"נ ד"ה ת"ר כו' הא נמטא גמדא. עי' בהר"ן סוף שמונה שרצים ד"ה ואין אלו ראיות: **שם** ד"ה מיהו כו' קשין הם ומהאי טעמא. ועי' בהר"ן ביצה סי' תתס"א בשם הרז"ה:

דף כז ע"ב רי"ף וכר' יוחנן דאמר. דאמר הב לי מסנאי יהב ליה דימין א"ל עבית שמאל [כאלו יש בו] מכה בסוגיין דף ס"א ע"א:

דף כח ע"ב ר"נ ד"ה ואיכא ולא כדברי ר"ת ז"ל. בהר"ן ריש פירקין ד"ה וכתבו בתוס':

דף כט ע"ב ר"נ ד"ה ודאמרינן כו' מפני טיט. בהר"ן הל' נדה ד"ה גרסי' (בדף רנ"ב ע"ב) הסיג על זה דהא אין טובלין ע"ג כלים המקבלים טומאה ולהראב"ד אף דיעבד לא עלתה טבילה ומהלאות מקבלים טומאה כדאי' סוכה דף יט:

פ"ז דף לא ע"ב ר"נ ד"ה הכונה כו' ושתי אותיות. וי"ל עפמ"ש הרא"ש בפירקין ס"ע דמדינא היה ראוי לחייב מוחק אות א' כי כן היה במקדש כשנמצא טעות על קרש א' אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה: **שם** ר"נ ד"ה והמוציא הוטעה בכלל המוציא. וכ"ה ברמב"ם פי"ב ה"ת ז"ל וכן למדו שהמעביר ד"א הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב מיהו בפי"ג הי"ח גבי מושיט כ' סתם חייב ומ"ש פי"ב המושיט תולדות המוציא שם מיירי במוציא מרה"ר לרה"י דרך הושטה:

דף לב ע"א רי"ף אוכל מתוך פסולת. עי' לקמן בהר"ן פ' תבית ד"ה ואחרים חולקים: **שם** ר"נ סה"ד אמר ר"פ כו' שאין טחינה אחר טחינה. כ' בהגהת מל"מ פ"ח מהל' מו"מ סוף ה"ג דבטוחן דק דק כ"ע מודו דאסור ויישב בזה"ק הת"ל דגם במשהה תמך בשבת יהיה ניתק לעשה כיון דקיי"ל מפררו וזורק לרוח:

פ"ח דף לג ע"א ר"נ מתני' דמצניע עצמו בעי שיעורא. דלא כתנא דריש פ' המצניע לקמן:

פ"ט דף לד ע"ב רי"ף חמשה. זרע קשואים. אפילו לא סוגיא אלא חמשה גרגרים חייב. זרע קשואים כו' דברי כ"ע הן רמב"ם בפירוש משניות:

פ"י ר"נ מתני' בכל שהוא דהא אחשביה. דלא כר"ש לעי' ר"פ המוציא יין דגם המצניע בעי שיעורא זוטא:

דף לה ע"ב ר"נ ד"ה ומדאמרינן ברת כו' אין בכן אלא איסור בולאה. ובמס' מנחות ריש פ' ר' ישמעאל מוטב שירבה במלאכה אחת בהרקדה כו': **שם** ר"נ ד"ה ולענין כו' קיי"ל כר"ש דאמר. עיין לקמן בהר"ן סי' תקע"ט:

דף לו ע"א בא"ד דסבירא לן כר"ש אף של עץ מותר. עי' לקמן עלה כ' ע"א ד"ה ונמצא פסקן של דברים: **שם** ר"נ גמרא ולחומרא עבדינן עכ"ל. יראה דר"ל דכ"מ בין השמשות דאם משום שבות מותר ועכ"פ אם היה דחק או מצוה עי' שם סי' רסח וסי' שמ"ב ובב"י:

פ"ב דף לז ע"ב ר"נ סה"ד גרסינן בגמרא. כמידי דבעינן כתיבה. נ"ע לכאורה דנכי דמר"ש אין הכרח כיון דהוי כותב כל שתי אותיות מ"מ מרבה מוכח שפיר דא"א דהס"ת לא מתכשר בהכי במה שאלים להספר ואולי אף דפסול לקרות בו מ"מ כבר אינו עובר משום משהה ספר שאינו מוגה וזה אפשר הביא לרש"י לפרש שהתיקון משום אל תשכן באהליך עולה. וע' ע"ז יו"ד סי' רפ"א סוף סק"א:

פי"ד דף לח ע"ב ר"נ גמרא והכורגו חייב לדברי הכל. עי' בהר"ן לעיל ד' ס' ע"א ד"ה אמר ר"ה:

דף לט ע"ב ר"נ ד"ה ומיהא כו' גמורה שיותר הוא תמור. עי' לקמן סי' תקמ"ד סוף ד"ה ובמקום פסידא: **שם** בא"ד אפילו שבות של דבריהם. עי' לעיל עלה י"ב ע"א בהרי"ף ואם חולה שאין בו סכנה כו':

דף מ ע"ב ר"נ ד"ה תניא כו' ומדאמרינן בפ' המוציא. וכן בבכורות ל"ג ע"ב במתני' בכור שאחזו דם רש"א יקיז אע"פ שעושה בו מום ובדף ל"ד ע"א שם דטעמי' משום דבר שאינו מתכוין וקק"ל לתוס' מאי מקשה שם שמ"ד שמואל הלכה כר"ש דהאי מתני' דהא פסק שמואל כר"ש בגרירה הא י"ל דהאמעי' גם בשאר אסורים דלא תחלק בין שבת לשאר אסורים ועוד מזה הוכחה דאין סברא לחלק כלל: **בא"ד** גבי מנין לבכור שאחזו. ובפ"ג דבכורות ד' כ"ד בבכור דעושה מקום לקופיץ או דלמא תולש הייני גוזז וס"ע דשרי משום דהוי דבא"מ: **שם** ד"ה אלא ודאי כו' ופרכי' והא מכבה. נ"ע טובא דמוכית מהמקשן והלא למסקנא דמוקי שם כר"ש מוכח להיפוך ויותר תימה על הרא"ש שכ' כאן כדברי הר"ן ובפרק הבונה הוכיח בעצמו מכאן כסעורך ומצאתי שעמד ע"ז בס' צאן קדשים במנחות:

פט"ו דף מב ע"ב ר"נ ד"ה ודבר דבר כו' רועהו פרנסתו. לפ"ז דהוא י"ל בקשה היה ראוי לומר רעהו ועי' ב"י וד"מ סי' קפ"ת אות י':

פט"ז דף מג ע"ב ר"נ מתני' אי לאו משום גזירה. עי' בהר"ן לקמן פ' מי שהחשיך ד"ה אלא כך אני אומר: **שם** ד"ה ת"ר שבת. עי' מ"ש הר"ן ריש מסכתין בבעי' דהדביק פת בתנור:

פי"ז דף מח ע"א ר"נ ד"ה ואיכא כו' דשלא לצורך כלל. עי' לקמן בסמוך ע"ב ד"ה חרס קטנה כו' השתא נמי חזו לדידי: **ע"ב** ר"נ סד"ה חרס כו' ואע"ג דלא שכיח. עי' לקמן בסמוך סוף ד"ה מגופת הבית כו' דחזי לקנותי בי' טינא: **שם** ר"נ מתני' דשויא בסים לדבר. עי' לעיל פ' במה טומנין ריש עלה כ"ב בהר"ן:

פי"ח דף נב ע"א ר"נ ד"ה מתני' אינה ראוי לבהמה. ע' רש"י בגמרא דבחול חזי לבהמה כדאמרינן פסחים ל"ב שאם רצה הכהן מרילה לפני כלבו וכ"כ בפסחים פ' אלו עוברין ד' מ"ו סוף ע"א במתני'. ובחדושי רשב"א כאן תמה על הראיה הנ"ל מפסחים ל"ב דשם מיירי בתרומת חמץ לא בתרומה טמאה ועי' תוס' שבת כ"ה א' ד"ה כך אתה מצוה וי"ל כיון דמה דאקרי קודש או דדמי לקודש גורם הדין שתשרף ס' רש"י מה לי אם אינו נאכל מחמת טומאה או מחמת חמץ ועי' ברטנורה פ' במה מדליקין משנה א' עי' פרש"י משום דלא אתי לידי תקלה ומה שכתבו תוס' שם מדתנן סוף תמורה כל הנשרפין לא יקברו הא כתב רש"י שם הטעם דלמא אתי איניש ואשכח להו ואתי לידי תקלה ואם כן במכשרו ואינו קוברו שרי ועי' פסחים כ"ד א' רש"י ד"ה פסולו:

דף נא ע"ב ר"נ ד"ה אבל אם כו' שהוא קטן כ"כ. ע' תוס' שבת נ"ד א' ד"ה אבל ותוס' ריש פ' ר"א דמילה ובת"ר שם:

דף נג ע"א ר"נ ד"ה והיכא כו' ואין דוחין את המילה. עי' בירושלמי הביאו הב"י בטור א"ח ריש סי' תרע"ו:

דף נד ע"א ד"ה ולענין כו' אבל הר"י כתב. במס' ברכות לעיל דף י"ד ע"ב ד"ה והיכי: **בא"ד** שם בס"ד. בדף י' ע"א ד"ה ומכאן:

פ"ב דף נז ע"א ר"נ ד"ה גרסינן בגמרא כו' ועוד אמירה לנכרי. גם באיסור דרבנן דשבות דשבות נמי אסור כמ"ש לעיל סוף פ' מילה: **בא"ד** ונקטינן לה לחומרא. והאי"ל דהרמב"ם ס"ל כיון דאמירה לנכרי דרבנן הוי ליה ס' דרבנן ולקולא דהא בהאוכל גופא אי שרי למימר לנכרי חסום פרה ודם בה פסק פי"ג ה"ג משכירות דאסור וראיתי שוב בכ"מ בפ"א מכלאים ה"ג דרלה לתרץ כן ודתי ואתי מרחוק ועי' מל"מ בהל' שכירות פי"ג שם בשם הר"י קורקס כ' בכ"מ ליישב דהרמב"ם קאי אהדה נכרי דקדם ליה ואף דאסור לישראל לחסום ולחרוש בשדה נכרי מ"מ אמירה לנכרי בשדה נכרי י"ל לא גזרו עכ"ד וי"ל דס"ל כמ"ש התוס' פ' השוכר את הפועלים שם ד' צ' ע"א ד"ה חסום דכמו דמותר לומר לנכרי אכול נבילה כך מותר לומר בשל לצורכך בשבת ועל קוש' הר"ן דאפי' מקיים אסור כ' הכ"מ די"ל דבחו"ל שרי לקיים ע' פר"ת יו"ד כלאי ספק ספיקא אות ה': **שם** ר"נ ד"ה מת כו' שמפני כך הוזקקו. עי' בזה בהר"ן פ"ק דביצה ד' קל"ג א' אמר רבה: **שם** ד"ה ודאמרינן כו' דוחה יו"ט ועוד. ע' תוס' שבת כד כ' ד"ה לפי ובפסחים ד' ס' ע"ב תוס' ד"ה לא אמרינן מתוך:

פכ"ב דף ס ע"ב ר"נ ד"ה ואחרים כו' בורר אוכל מתוך. לעיל עלה לא ע"ב בהר"ן דכשהאוכל מרובה אסור:

דף סא ע"א ר"נ סה"ד ובמקום כו' ותמיר טפי משבות. ע' בהר"ן לעיל עלה ל"ט ע"ב ד"ה ומהא שמעי':

פכ"ד דף סו ר"נ סה"ד מניחו כו' דעביד הכי אות היכרא. כעין זה בהר"ן נדרים ד' מב סוף ע"ב ד"ה ר"ש בן אליקים: סליק

חדושים והגהות על הרי"ף ממסכת שבת

מאת הרב הגאון החסיד כו' מרנא יעקב צבי יאליש זצ"ל בעהמ"ס מלא הרועים וכו'

דף א ר"נ ד"ה ומקשו הכא כו'. ואם נסלן ויצא לו אין נזקקין לו כו' כצ"ל: **שם** ד"ה ומקשו הכא למה כו' שאין מדליקין את הנרות וטומנין את החמין בדבר שאינו מוסיף הבל והדר תנא כו' כצ"ל:

דף ג ע"א ברי"ף ואין ממנה למעלה מעשרה כלום כו'. נ"ב משמע דמפרש כפירש"י ולא כפי' תוס' וקשה דלעיל פי' כפי' התוס' וצ"ל דס"ל דאף בלבוד מצרפין ענבי השוליים ודלא כתוס': **שם** ר"נ ד"ה אמר אביי כו' התם היינו טעמא משום דגידוד ה' ומחיצה ה' כו'. נ"ב זהו לפי' התוס' בגידוד ה' ולעיל ד"ב ב' ד"ה והקשה ריב"א כו' פירש"י לענין גידוד ה' עיי"ש:

דף ה ע"א ר"נ ד"ה אמר רב הונא הלכה כו' עד אלא דמר גזר מלילה אטו הריגה ומר לא גזר כו'. נ"ב ולא ניחא ליה לפרש כפירש"י דמ"ס הריגת כינה שבות עיי"ש דשבות לא מצינו לשום מ"ד דלב"ש אסור מה"ת כיון דלא ילפי מאילים מאדמים ולב"ה אפילו מדרבנן מותר ורש"י ס"ל דאפשר דב"ש רק מטעם שבות אסרו ור"א ס"ל בהורגו גמל: **ע"ב** ר"נ ד"ה אבעיא להו כו' עסה"ד דומיא דאשת רעהו. נ"ב וצ"ע דודאי אשת רעהו אף שבא עליה כמה פעמים באיסור אעפ"כ אסור אח"כ לייחד עמה ואף שאמרו רז"ל ה"ד ב"ת באותו מקום היינו אי איתרמי ליה באקראי ובאונס שנתייחד עמה וכבש יצרו אבל לכתחילה ודאי אסור לייחד ואפשר דכוונתו במ"ש דומיא דאשת רעהו דקאי על יצרו תוקפו דומיא דאשת רעהו דיצרו תוקפו אף שבעל ודוחק:

דף ו ע"א ר"נ ד"ה ומכאן תשובה על מה שפירש"י עסה"ד. נ"ב עי' בר"ן בביצה שם שמיישב פירש"י: **ע"ב** ר"נ ד"ה נמצא לפי דעת זה כו' עד דבמידי דלא קשי לה זיקא כלל כו'. נ"ב וקשה בי מקשה לרב אשי מאין צולין בשר לישני דהתם מיירי במידי דלא קשה לי' זיקא כלל. וי"ל דסתמא תנן בשר ומשמע אפילו בדקשה לי' זיקא אך קשה דלפ"ז לפרוך נ"כ ארב ירמיה מדיפתי דמודה בנדיא והא מתני' סתמא תנן ומשמע אפילו דנדיא:

דף ז ע"א ר"נ ד"ה אלא כדי שיגיע כו' עסה"ד לב"ש אסור אפי' בכדי שיגיע לביתו משום כו' כצ"ל:

דף ח ע"ב ר"נ ד"ה כל אלו שאמרו כו' עד אלא אותן שראויין להדליקן. נ"ב ואגוז ראוי להדליק בפ"ע כ"כ הרשב"א בחדושים שם וע"כ צ"ל דאל"כ מה מקשה מאגוז דשרי רשב"ג ודו"ק אך עדיין קשה מאי מקשה מבלאי מכנסי כהנים שהיה בהן צמר הא צמר מבויץ כויץ ואין ראוי לידלק בפ"ע אך לפמ"ש התוס' שם דפשתן לא היה אלא רביעית ולא הוה ככרך דבר שמדליקין ע"ג דבר שאין מדליקין א"ש ודו"ק:

דף ט ע"א ר"נ ד"ה אמר רב ברונא כו' דבמתני' אסרו חלב מבושל כו'. נ"ב עי' בש"ג ועי' בא"ר סימן רס"ד ס"ק י"ד וקשה לי דלהר"ן מאי פריך חכמים היינו ת"ק די"ל דת"ק דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע אף מהותך ואסור אפילו ע"י תערובת דומיא דאינך וא"ל דזהו באמת מה דמשני הש"ס דז"א דא"כ היכי קאמר ולא מסיימי הא מסויים דת"ק אוסר ויש לומר דחלב מהותך לא נכלל בחלב סתם דחלב מהותך מיקרי חלב סתמא לא איקרי משא"כ מבושל:

דף י ע"א ר"נ ד"ה ומכאן למדו קצת כו' עסה"ד וודאי דדבריהם ולא ספיקם. נ"ב משא"כ בספק נטל לולב שאינו תקנה רק ס' המאורע אך קשה דנולד מהול דמי לדמאי דרבנן תיקן להטיף דם ברית והו"ל ודאי דדבריהם: **שם** בסוף ד"ה ומדאמרינן כו' אלא למלאכות של חול פי' הילכך ס"ל דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה. נ"ב ואע"ג דהיתה מדלקת קודם ביה"ש ל"ח תוספת דמה שעושה בשביל ס' אסור תורה ל"ה תוספת דמדינא ספק תורה מה"ת לחומרא וכמ"ש הוא עצמו במס' יו"ט ר"פ המביא עיי"ש:

דף יא ע"א ר"נ ד"ה ערבית וכו' ואומר מעין המאורע כו' עד אעפ"י שאוכל כל הלילה מתפלל תפלת כו' כצ"ל: **שם ע"ב** ר"נ ד"ה ובשאר יומי כו' פוסק כלומר כק"ש. נ"ב ר"ל דבק"ש יחשוב

חשוב מפני הכבוד אפילו באמצע הפרק אבל לשאול אסור בק"ש באמצע הפרק כ"א מפני היראה וצ"ע מ"ש אח"כ ולא פסק לי' לשאול בשלומו כו' דל"ח מפני הכבוד דאפי' מפני הכבוד אסור לשאול באמצע ועי' בתר"י לעיל דף י' שכ' ג"כ דימים שאין היחיד גומר דינו כדין ק"ש וי"ל דרבינא לא פסק לי' אפי' בין פרק לפרק לכך קאמר דלא חשיב לי' ולא חשוב מפני הכבוד :

דף יג ע"ב ר"נ ד"ה עוות הדין שמעוותים אותו מדינו . נ"ב מזידים :

דף יד ע"א ברי"ף על ז' גופי עבירות כו' ועל שבועת שוא . נ"ב צ"ע למה קורהו שוא דבגיחזי שבועת שקר הוא : **ע"ב** ד"ה אמר רבא כו' עסה"ד שמא תרתיח ויצטרך לגלותה כו' . נ"ב עי' בה"ה שלא פי' דברי הראב"ד כן וכן הרשב"א פי' דברי הראב"ד כה"ה ולא כר"ן :

דף טז ע"ב ר"נ ד"ה ותו איכא ראיה כו' עד הו"ל כדברים המותרים כו' . נ"ב עי' פסחים דנ"א דייקי בכותאי דוקא :

דף יז ע"א ר"נ ד"ה הלכך כו' דבישול דבר חמור הוא . נ"ב ולפי זה בשוכח קדירה ע"ג כירה דדבר קל הוא לאינשי כדאיתא בש"ס משרבו משהין במזיד ואמרו דהכא אתי לאיערומי א"כ ראוי לאסור בכדי שיעשו ועי' בסי' רנ"ב בהגה"ה : **ע"ב** ד"ה לא שנו אלא כו' עסה"ד החמירו ז"ל בדברים הללו . נ"ב לענין איסור לכתחילה אבל דיעבד לענין עבר משהה כ' הרי"ף לעיל הא מילתא אבעי' לן ולקולא עבדינן דספיקא דרבנן הוא : **שם** ד"ה ומיהו בירושלמי משמע כו' עד בלבד שנעשית בשבת שרי . נ"ב ולפ"ז קשה מה דאמר שם ואף ר' אושעי' סבר מחזירין אפילו בשבת דמנ"ל דהך עובדא דר"א הי' הסילוק מע"ש והחזרה לבד בשבת דנהי מלשון הירושלמי משמע כן אמנם מלשון ש"ס דידן והיינו מעלין לו קומקום של חמין ומזגנו הכוס והחזרנוהו למקומו משמע דשניהן בזמן א' היו וי"ל דממה דאמר דהיינו מעלין לו מדיוטא התחתונה משמע דלא מכירה סלקוהו רק שעמד כן בדיוטא מבעו"י ואח"כ החזרנוהו למקומו דוקא לכירה ע"כ הזכיר תחלה דיוטא ואח"כ חזרה למקומו ודו"ק וע"כ פתח בהעלאה וסיים בחזרה דקשה דהו"ל לסיים ג"כ בהורדה או לפתוח בסילוק ודו"ק : **שם** ד"ה ונמצאו כללי השמועה כו' עסה"ד ומהני ליה גרופה וקטומה . נ"ב עי' בב"י סי' רנ"ג מה שתמה על הטור בזה ונראה שלא היה גורס כן בר"ן ועי' בב"ח וט"ז שם שישבו דברי הטור בזה :

דף יח ע"א ר"נ ד"ה ומדאמר רבה גזירה כו' של חמי טבריא מע"ש . נ"ב לא הבנתי דבריו דהא דאסור להטמין בחמי טבריא מע"ש מבואר בש"ס הכין ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל מבעוד יום ונ"ל להגיה בדבריו כך ומדאמר רבה שמא יטמין שמעי' דאסור להטמין בחול ובאבק דרכים מבעו"י כמו דאסור להטמין קיתון של צונן בחמי טבריא כו' ועד"ז כתב הרא"ש בשמעתין : **שם** ד"ה גרסינן בגמ' כו' אבל בתוס' אמרו דבר המעורב לא שייכא הטמנה . נ"ב ונ"ל ראיה משבת דמ"א ב' המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין שיחמו אבל נותן מים מרובין להפשירן אלמא דמשום הטמנה לא אסרינן לה ויש לעיין ממ"ש לקמן ד"ס ע"ב טול בכלי שני ותן והא הוה הטמנה וגם ממ"ש נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים לקמן דמ"ב : **שם** במאור הקטן ד"ה מעשה שעשו אנשי טבריא עסה"ד ולאחר גזירה הוה מעשה . נ"ב ר"ל לאחר גזירה דרחיצה וקודם גזירה דזיעה דכמה גזירות הוו ועבפ"י בברכות שם : **ע"ב** ר"נ ד"ה מרחץ שפקקו כו' . ואגב אורחיה קמ"ל דהיכא שלא פקקו נקביו אע"פ כו' . נ"ב נ"ל דוקא בכה"ג דקיל לאנשים איסור זה לכך אסרינן בכדי שיעשו שלא יבואו לעשות כן פעם אחר אבל בהוסק בשבת א"צ בכדי שיעשו כמ"ש בדף הקודם לענין מבשל בשבת עיי"ש וה"ה בכה"ג בנתן עצים מבערב והם מתבערים כל השבת כמ"ש בסמוך בכה"ג ג"כ אסור בכדי שיעשו אך לשון הר"ן אע"פ שמאליו הוחם צריך להמתין בכדי שיעשו משמע דכ"ש דאם הוחם בידים דצריך בכדי שיעשו וז"א דבכה"ג לא בעינן בכדי שיעשו וצ"ל דהר"ן כ' בסמוך על הך דהתחילו הכלים להחם בשבת לאו דוקא בשבת דלא נחשדו ישראל על השבתות אלא שהיו נותנין עצים מבערב כו' עיי"ש וז"ש כאן אע"פ שמאליו הוחם לא מבעי' אם הוחם בשבת ע"ד שכ' בסמוך שנתן עצים מבערב דצריך בכדי שיעשו דנ"ז קיל לאינשי כמש"ל אלא אפילו לא עביד מעשה כלל רק שהוחם מאליו לגמרי צריך בכדי שיעשו והא דלא כ' דהיכא דנתן עצים והסיק בשבת דא"צ בכדי שיעשו י"ל משום דמילתא דלא שכיחא הוא שלא נחשדו ישראל על השבתות לכך לא כתבו:

דף י"ט ע"ב ר"נ ד"ה ומהא שמעינן כו' עסה"ד משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן . נ"ב וי"ל בפשיטות דהך הלכך קאי אמה דאמר ואי כר"ש אפילו של עץ כיון דהוא דרבנן אף שאין היזקו מצוי אית לן למישרי כמש"ל וע"ז קאמר הלכך קוץ אף דאין היזקו מצוי דהא חזו ליה מ"מ מותר לטלטלו פחות מד"א כיון דאמרינן דאיסור דרבנן שרינן אף שאין היזקו מצוי : **שם** ר"נ ד"ה ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן כו' בכדי קליפה ותאסר אלא ה"פ כו' נ"ב ואפשר לומר חמין לתוך צונן מותר דראשון ראשון בטל וזה כוונתו דיתתאה גבר שכל טפה וטפה שנופל עליו מן הצונן העליון ראשון ראשון בטל:

דף כ"א ע"א ר"נ ד"ה והא דמסקינן כו' דוקא בשלא התנה עליו אבל התנה עליו שיטלטלנו לאחר שכבה שרי כו' . נ"ב ויש להקשות דהאיך קאמר רב מניחין נר ע"ג דקל בשבת שא"י ליטלו מהא והיאך סתים לה להיתרא דהו"ל לחלק אם התנה אסור להניחו ע"ג דקל וי"ל דהכא ודאי לא התנה שיטלטלנו אחר הכיבוי דמידע ידע שלא יוכל לעלות ע"ג האילן ולמה יתנה בכדי וא"ל שבשעת תנאי לא היה דעתו להניחו ואח"כ הניחו דזהו מילתא דלא שכיחא אך ק' מלקמן רב מלכיא איקלע לבי ר' שמלאי ואיקפד ר' שמלאי על שטלטל שרגא ולמה הקפיד אולי התנה וי"ל דווקא הבעה"ב שמדליק נר שלו מועיל תנאי שלו אבל תנאי של האורח אינו מועיל כיון דבעה"ב לא התנה הקצהו לכל אדם . והנה איתא שם עוד ר' אבהו כי איקלע לאתרי' דריב"ל טלטל שרגא לאתריה דר"י לא טלטל ומסיק דכריב"ל ס"ל דשרי ופירש"י דא"א לומר דס"ל דאסור דא"כ לא הוה מטלטל ליה משום כבודו דריב"ל ולמיעבד איסורא ולפמ"ש קשה דהו"ל להתנות ולטלטל משום כבודו דריב"ל וא"כ יש לומר דלעולם ס"ל דאסור ומה שטלטל אצל ריב"ל היינו משום כבודו דריב"ל התנה וטלטל ולפמ"ש דבאורח לא מהני תנאי א"ש וכן יש להוכיח ממ"ש לקמן ע"ב ומהא שמעינן דמוקצה לעשירים כו' שכבר הוקצה מדעתו של בעה"ב העשיר כו': **שם ע"ב** ר"נ ד"ה ואיכא מ"ד דכיון כו' עסה"ד וחייב משום מכה בפטיש . נ"ב נראה דס"ל מכה בפטיש אינו חייב בכל דבר שהוא גמר מלאכה כמ"ש רש"י בשמעתין רק ס"ל מכה בפטיש כפשוטו ולכך דוקא כשתוקע במסמרים ויתידות ומכה בפטיש חייב אבל היכא דמיהדק בלא מסמרים לא מיחייב משום מכה בפטיש ודלא כרש"י וקשה לדידיה רב ושמואל דאמרו מחזיר מטה של טרסיים חייב חטאת משמע דאפי' לא תקע ביתידות דאל"כ הו"ל לפרושי דדרך אמורא לפרש בפרט שאין דרך לתקוע ביתידות קנה מנורה וא"כ רב ושמואל דאמרו כמאן וי"ל דאינהו ס"ל דהך ברייתא דהמחזיר קנה מנורה בשבת דמיירי אפי' בלא תקע דאין דרך כלל לתקוע קנה מנורה במסמרים ולפ"ז צ"ל דהך ברייתא ס"ל יש בנין בכלים ורב ושמואל ס"ל ג"כ יש בנין בכלים : ד"ה ולפיכך השמים כו' עד וכ"ת א"כ ר' יוחנן ור"ל דס"ל דבשל חוליות כו' . נ"ב עי' תוס' ביצה ד"ט ב' ד"ה מוחלפת דלרש"י דר' יוחנן קאמר מוחלפת ההוא דתריסין ס"ל לב"ה יש בנין בכלים ובזה מיושב קושייתם שם וגם קוש' הר"ן כאן דר' יוחנן לשיטתיה עיי"ש ודו"ק :

דף כ"ב ע"א ר"נ ד"ה ומקשו הכא האי עובדא כו' עד דקי"ל מותר להטמין את הצונן . נ"ב החמין . ואפשר דגרים שפיר צונן ומפרש להטמין צונן כדי שתפוג צינתן כמ"ש הר"ן לקמן כ"ד א' וכ"ה א' : בא"ד המיחם ניכר בכיסוי . נ"ב בכוזא :

דף כ"ג ע"ב ר"נ ד"ה ואין מרסקין כו' עד אבל מרסק הוא לתוך הקערה ומשמע . נ"ב חוזר למ"ש אין מרסקין :

דף כ"ז ע"ב ר"נ ד"ה והיינו דתנן כו' כל דבר שנאותים בו בחול משלחין אותו כו' כצ"ל : **שם** ד"ה אמר ר"פ כו' עד זה מומחה לכל אדם שיש לו אותו חולי . נ"ב משמע דוקא אותו קמיעא אבל לכתוב קמיעא אחרת כזו אף אם יכתבנו אותו מומחה שכתב זו אינו מועיל וכ"כ בחידושי שכך נראה דעת התוס' אבל כבוי הרביתי לתמוה ע"ז בחידושי עיי"ש אך ממ"ש הר"ן בסמוך נעשו ג' קמיעות מומחין מיד כל אדם וכן מ"ש עוד קמיעא לא איתמחי מיד רופא אחר משמע דבאתמחי קמיעא אזי אפי' אם כתב רופא אחר קמיעא כזו איתמחי וכ"כ בחידושי שאין הדעת סובלת לפרש מיד רופא אחר על קמיעא הישנה רק שקיבלן מיד רופא אחר : **שם** במאור הקטן ד"ה כתב הרי"ף כו' עד כי ההוא דתניא כל שריפא ושינה ושילש ואוקימנא לאמחויי קמיעא לפי שיותר חמור גברא מקמיעא כו' כצ"ל : **שם** בא"ד מוליה דההוא גברא הוא דמקבל כתבא כו' כצ"ל :

דף כ"ט ע"א ר"נ ד"ה אמר רב כל שאסרו כו' עד תיפוק ליה שהן ראוין להכניסן בבית . נ"ב צ"ע דהא השתא ס"ד דמיירי בחצר המעורבת דאי בחצר שאינה מעורבת אסור להכניסן לבית וא"כ למה הוצרך דראוי להכניסן לבית הא בחצר ג"כ ראוי לנושאן דרך תכשיט : **שם** ד"ה למטה מן השבכה כגון אצטבא כו' . נ"ב איצטמא לגי' הרי"ף ולגי' הש"ס איסטמא : **ע"ב** ר"נ ד"ה ודאמרינן עבוד להו כו' וביומי ניסן דרווח עלמא הי' מתחילות לטבול בנהרות והי' כו' . נ"ב ועביד להו מקוואות ביומי ניסן משום חששא שמא ירבו הנוטפים על הזוחלין ואח"כ כשהתחילו לחסור היו מתחילין לטבול בנהרות ועביד להו מפצי ומ"ש ביומי תשרי לאו דוקא רק יומי ניסן קרי ימים אשר המים גברו מאד על הנהרות ויומי תשרי מעת שמתחילין לחסור כנ"ל לפרש דבריו : **שם** ד"ה והוי יודע כו' עד שוה למקוה לטהר באשבורן כו' . נ"ב ר"ל ולא בזוחלין הואיל ורבו עליה שאובים : ד"ה ופליגא דידיה אדידיה עסה"ד המים המכזבין פסולין . נ"ב תימה דהתם דוקא לענין מים חיים מהני דפסולים למי פרה דלאו מים חיים נינהו הואיל וכן פי' שם הרא"ש והרמב"ם והברטנורא תדע דתני לה במס' פרה ולא במס' מקואות : בא"ד אבל מכזבין מחמת טענה כמו בפולמוסיות . נ"ב חיילות של גייסות ששותין ומקלקלין בהן וכן בשני בצורת שנים של עצירות גשמים : **שם** ד"ה ולענין פסק כו' כדאמרינן התם בבכורות הנודר כו' . דאפילו עינותא דמדליין כו' נ"ב עיינותא דמדליין ר"ל מעיינות שיורדין מהרים גבוהים ומשני בגמרא הנך נמי סולמי דפרת נינהו :

דף ל ע"א ר"נ ד"ה מיהו איכא מ"ד כו' עד ומדקתני שוה למקוה לטהר באשבורן אלמא דינו כמקוה שאינו מטהר כו' כצ"ל :

דף לב ע"א ר"נ ד"ה ונמצא פסקן וכו' אבל בתוס' תירצו דכשהאוכל מרובה כו' . נ"ב בתוס' כתבו להיפך דכשהאוכל מרובה בורר פסולת וכשהפסולת מרובה אזי בורר אוכל וכן מסתבר המועט בורר מן המרובה למעט בטירחתו :

דף לג ע"ב ר"ן ד"ה הילכך כיון דאסיקנא עסה"ד היינו צד הדבק לבשר . נ"ב ר"ל שקולף צד הדבק לבשר וכותב עליה ואפשר לומר דפני העור ר"ל צד השער ומ"ש בקולף ר"ל שמגרר או קולף פני העור צד השער ואינו כותב עליה רק על צד הסמוך לבשר דאיקרי קלף כותב : **שם** ד"ה ולענין ס"ת כו' הרי יכול לגרדן ולהעמידן על גלדן כו' . נ"ב אינו מובן דבריו רק עיקר הקו' דבגמ' קאמר שם ס"ת בגויל ו"ס בקלף א"י ומאי קושיא דילמא לא היתה של גויל אלא של קלף אלא ע"כ דמצוה מן המובחר בגויל :

דף לה ע"ב ר"ן ד"ה ודאמרינן כו' כגון כרמלית אבל ברה"ר כו' . נ"ב עמ"ש בספרי מ"ה אות כ"ד :

דף מ ע"א ברי"ף ואפשר דפקיד אביתיה . נ"ב הך אפשר דפקיד אביתיה בגמ' בפ"ק דע"ז לא קאי על נימא של מים דמשמע שאינו יכול לחיות וז"א דבולע נימא של מים יכול לחיות הרבה אפי' בלא רפואה כמ"ש התוס' שם רק מאן דבלע זיבורא והוא צירעא קאמר שם דמחי' לא חיי מידו לישקייה רביעתא דחלא שמגיז אפשר דפקיד אביתיה :

דף מא ע"ב ברי"ף הא דאיכא שדאכי . נ"ב פי' עלין ארוכין כדלעיל דף כ"ה ב' שאני התם דאיכא שדאכי ויש גורסין שברא ופי' שהעשב ארוך ומשירן : **שם** והשתא דקי"ל כר' שמעון כולהו שריאן כצ"ל :

דף מב ע"א ברי"ף ובגילדאי נמי לא אמרן כו' . נ"ב בברכות דף מ"ג ב' ובפנתא לא אמרן אלא בביתו אבל באורחא ל"ל בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים ל"ל בה :

דף מה ע"ב ר"ן ד"ה אבל קטן שבא לכבות כו' ותיקשי לר' יוחנן . נ"ב לר' פדת : **בשה"ג** סי' א' וכן נראה מדברי המיימוני פי"ט מהל' שבת. נ"ב מ"ש בפי"ט לא נמצא שם דבר רק בפי"ב כ' דבי"ד מצווין להפרישו ודוקא בקטן העושה לדעת אביו כדאוקמינן בש"ס דילן והנה לפי פשוטו קטן העושה לדעת אביו הוה כאילו אביו אומר לו לעשות ובכה"ג אפילו באיסור דרבנן אסור כמ"ש הר"מ בפי"ז מהמ"א רק דהמחבר אזיל לשיטתיה דס"ל דעושה לדעת אביו לא הוה כמאכילו בידים דק דבאיסור דרבנן שרי אף לדעת אביו כמ"ש בסמוך ליישב בזה דברי הר"מ בפכ"ד מהל' שבת שתמה עליו הה"מ ופטור עיין בסמוך ודו"ק : **בא"ד** וכגון שצריך לפחמין . נ"ב לעוותי כבוי לעשות פחמין :

דף מו ע"ב ר"ן ד"ה עשת כבש כו' דבכה"ג ליכא משום מוקצה . נ"ב אבל כשהיו מחוברין אתמול הוא נולד א"נ מדלא קצצן אתמול אקצינהו כמו בנכרי שהביא פירות ויש במינו במחובר כמ"ש רש"י בביצה פ' אין צדין :

דף נה ע"ב ר"נ ד"ה המל את הגרים כו' עד כמו שתקנו במילה של ישראל המל אומר כו' . נ"ב ועי' ברא"ש שכ' דבאמת אף לפי גירסא זו מברך ב' ברכות :

דף נז ע"א ר"ן ד"ה וכתבו בתוס' וכו' עד דהא בכשותא בכרמא נמי חששו . נ"ב והריטב"א בחידושיו לעירובין שם תי' דשאני הכא דהוא דבר הרשות אבל לדבר מצוה שרינן :

דף נח ע"א ר"נ ד"ה וגרסינן בגמ' עסה"ד אלא מקשו קשו פשטי אהדדי . נ"ב ר"ל דאין לו סייעא אלא אפי' מקשו קשו ר"ל קשה על ר"ת שהתיר מר"ה האוסר ואת אמרת תפשוט והיאך תפשוט דהא ר"ה אוסר ור"ח מתיר ומקשו קשי הנך תרי פשטי דר"ה ור"ח אהדדי :

דף נט ע"ב ר"נ ד"ה נעשה בסים לדבר האסור כו' דהריות של דקל עבידי לישיבה ומהניא בהו ישיבה מבע"י אבל כו' כצ"ל : **שם** ד"ה עור בית אחיזה כו' עסה"ד מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו כו' כצ"ל ותיבת טבלא נמחק :

דף סה ע"א ר"נ ד"ה ומצינו למדין כו' עד ואין לוקטין אותו מבערב. נ"ב ר"ל ערב שלפניו דהיינו עיו"ט :

דף סו ע"א ר"נ ד"ה איכא דאמרי לחרש יהיב כו' ומסתברא דכי יהיב ליה לקטן ה"מ דיהיב כו' . נ"ב משמע דלחרש א"צ לזה משמע דחרש מאכילין ליה בידים ועי' בה"ז פ"כ מה"ש דין ז' שכ' בשם הרמב"ן והרשב"א שכשנותנו לא' מאלו משמע דקאי אשלשתן דלשלשתן אסור להאכיל בידים ובמ"ה הארכתי בזה ועי' בחידושי הרשב"א כאן שכ' להדיא דלחש"ו צריך ליתנו כשהוא מהלך ועיי"ש דבסוף דבריו לענין איסור לא תאכילום תפס קטן לבד :

הגהות על המרדכי

סי' רכב מקום שאין כו' עד דפתח נעול כלחוץ שהרי כו' . נ"ב עי' תוס' שבת ס' א' ד"ה ואע"ג : **סי'** רל"ח אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו כו' ואיש שאין יודע לקרות או אשה כו' . נ"ב עי' ב"י סי' ער"ה דבאחר שא"י לקרות אם אומר לו תן דעתך שלא אטה מותר ובאשה י"א דאימת בעלה עליה ולא מהני שמירתה : **סי'** ר"מ בהגה"ה גיגית נר כו' הכא סתמא מפקר להו . נ"ב ר"ל מסתמא מפקיר להו באמת כדי להפקיעו מאיסור וכמ"ש הר"ן כאן עיי"ש וכן יש לפרש כוונת התוספות בשמעתין אך ממ"ש בסמוך בהשאיל בהמה לנכרי ועכבה בשבת דמסתמא לא מפקיד לה צ"ל דלא ס"ל כפי' הר"ן רק מסתמא היינו משום דהוא מידי דלא חשוב מסתמא מפקיר ליה משא"כ בבהמה דחשוב : סליק

פעולת שכיר

הגהות מהרב המאוה"ג המפורסם בתורתו וחכמתו , מוהר"ר ישכר בער זלה"ה גאון עדתו. זקן ההוראה פה ק"ק ווילנא.

דף א ע"ב ר"נ ד"ה ומקשו הכא דבעינן כו' . נ"ב עי' תוס' דף ז' ע"א ד"ה וטעי' וקושית המקשים ע"כ לשיטת רבינו ז"ל :

דף ב ע"ב ר"נ ד"ה והקשה ריב"א כו' או מרוחקות ממנו . נ"ב עמ"א סי' שמ"ה ס"ק י"ג ובא"ר שם ס"ק כ"ב ובר"ן ריש סוכה ובא"ר כאן ול"נ מלשון הר"ן וכיון שחקק זה מחיצות עשרה מקיפות אותו מבחוץ כו' שדעתו כדעת הרא"ש דבגווני דאיירינן הכא שהמחיצות גבוהות עשרה עם הקירוי הם המתירים הטלטול ואפי' רחוקים ג' מהחקק אלא שהר"ן אשמועינן גווני אחריתי דקא מהכי אע"ג דהך מחיצה עשרה היא בין חקק ומחיצה מצטרפי אהדדי והך גווני מיירי באמת שסמוכי' תוך ג' ואביי לא איירי בהכי דאדעיל מיניה קאי בקירויו משלימו לעשרה אלא שהדין אמת מהא דקיי"ל גדוד המשה כו' דלא כר"ת שלפירוש ר"ת שבתוס' ד' ח' ד"ה כתבה כ' התוס' שעשה מחיצה ה' על תל גבוה ה' וכ"כ הר"ן בסמוך גבי כוורת דגבוה י' בהדי שולים הוא משום דגידוד כו' וכ"ש החקק עם המחיצה דהוא ממש בור וחולייתו דלפי' ר"ת מודה וכמ"ש התוס' שם ומש"ה כתב הר"נ והיינו נמי דא"ר יוחנן כו' דהוי ממש הך דינא דצירוף החקק עם המחיצה ומה שהוצרך להא דלא קי"ל כר"ת אינו אלא לענין שעובי הקירוי מצטרף לעשרה וכגוונא קמא :

דף ד ע"א ברי"ף . ולא לדין כו' דילמא חזי טעמא וסתר דינא כצ"ל :

דף ה ע"ב ר"נ ד"ה וכתב בספר בעלי הנפש כו' והתם ודאי על שלחן אחד כו' . נ"ב ר"ל דאפי' נימא דהא דלא יאכל זב פרוש כו' היינו מקערה אחת אינו אלא מטעם שאינו מרגילו אצלו אלא ע"י אכילתו עמו בקערה א' אבל לבתר דהורגל עמו דתיישינן שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו ודאי אפילו להעלות הדברים טמאים בשולחן אחד אסור דהוי ממש כמו בשר עם הגבינה דאסור אפי' בהעלאה וה"ה הא דלא יאכל הזב עם הזבה דמורגלין מכבר דאפילו בשולחן אחד אסור שלא יבא לדבר עברה כיון שאמרו בברייתא כיוצא בו דהשם הרגל מצוי ע"י אכילתן כאחד כמו אכילת דברים טמאים שוים ממש גם באכילתן כאחד בשולחן אחד :

דף ו ע"א ר"נ ד"ה ומכאן . וליתא דסוגיין מוכחא כו' . נ"ב ער"ן דבילה שם שקיים דברי הרי"ף ז"ל שפי' כפירש"י ז"ל : **ע"ב** ד"ה נמצא . והכי מוכח סוגיין בגמ' כו' . נ"ב עתוס' ד"ה התם בבצרה כו' . ובמהרש"א ותי' הרשב"א מ"ש בזה : **שם** ד"ה ב"ש . ולא טוענין עמו על החמור ואין מגביהין כו' מבעו"י והך פלוגתא כנ"ל :

דף ז ע"א ריי"ף ת"ר לא ישכיר כו'. נ"ב בגמ' ליתא תי' עם חשיכה ·

דף ח ע"ב רי"ף של זפת ושל גפרית . נ"ב גירסת הר"ן גפת וכ"ה ברא"ש :

דף י ע"א רי"ף מ"ט הכא נמי . נ"ב עב"ח והאחרונים סי' תרע"ה מ"ש בזה: **שם** ר"נ ד"ה נר שיש לו כו' ומדליקין בחצר מבחוץ . נ"ב לפי מאי דפירש לעיל כפירש"י ז"ל דמניח על פתח הבית הפתוח לחצר נראה דגם כאן כוונתו כן דמדליק תוך החצר מבחוץ לפתח הבית ומה שהקשה התוס' דף כ"א ע"ב ד"ה מזוזה כו' דס"ל לזה מימין ולזה משמאל א"כ הכי הוא ומיירי דלזה שמימין אין לו מזוזה בפתחו דמניח נ"ח כמ"ש הר"ן לעיל וכי לא משכחינן גווני טובא לבית דפטור ממזוזה וחייב בנ"ח דחובת גברא הוא : **שם** ר"נ ד"ה אמר רבא כו' והיכי דאינן קידוש היום דאורייתא משום נר ביתו . נ"ב אע"פ שהסכמת הפוסקים שעל היין אינו אלא מד"ס ומדאורייתא בזכירה לחוד שגי מ"מ כיון שעיקר הזכירה מד"ת אף מצות היין דפתיך בי' מדרבנן לחוד חמיר משארי מצות שעיקרן אינן אלא מד"ס וכעין שכ' הר"ן לקמן בפ' כירה גבי הצלת המת דאי לא שרית ליה טלטול דרבנן אתי לידי כיבוי דאורייתא שר"ל עיקר כיבוי דאורייתא דחמיר מטלטול מת שעיקרו אינו אלא מד"ס וה"ה הכא גבי מצוה ומשני דכיון דכריפתא מתקיים דאורייתא ודרבנן דבי' ויין אינו אלא למצוה מן המובחר מש"ה נר ביתו וחנוכה שהן מצות גמורות דרבנן דחו למצות יין שאינו אלא למצוה מן המובחר :

דף יא ע"א ר"נ ד"ה ערבית . אע"פ שאוכל כל הלילה למחר מתפלל כו' . נ"ב ער"ן דתענית על מימרא זו ורא"ש שם סי' ט' : **שם ע"ב** ר"נ ד"ה ובשאר . בין פרק לפרק פוסק . נ"ב ר"ל דלשאול מפני הכבוד בין הפרקים פוסק ובאמצע אינו פוסק אלא מפני היראה ובימים שהיחיד גומר אינו פוסק באמצע כלל אפי' מפני היראה וכדעת תר"י ע"ש ודלא כרא"ש :

דף יג ע"א ר"נ ד"ה הריני . היא אבדה חלתו של עולם כנ"ל : **ע"ב** ר"נ ד"ה ואלו הן פרקליטין העושה למטה רצוי בב"ד של מעלה כנ"ל : **שם** ד"ה והפקדתי . אמעט את שעריכם. נ"ב לשון רש"י את מה שעליכם : **שם ע"ב** רי"ף שנאמר ולא תקיא הארץ אתכם . נ"ב עיין הגירסא בגמרא :

דף טו ע"א רי"ף והדר תני הכסיף התחתון ולא השום העליון בין השמשות כנ"ל והשאר נמחק : **שם** בר"נ ד"ה כדי לבטל עיר ממלאכה והנויות ממקח וממכר כנ"ל : **ע"ב** בר"נ ד"ה עד שינגרוף. ואתי לאהויי בכירה ולאתויי.נ"ב ובתי' הרשב"א ז"ל מסיים א"כ אתי לאשהויי או לגדורי : **שם** ד"ה ב"ש . כל כך אסור ולא נראה לי כן . נ"ב ר"ל אפי' בענין דליכא למיחש לשמא יחתה כגון מצטמק ורע לו דמשום

סורס

תורה אסור בכל ענין כמו בשבת עצמו : שם ד"ה וסקי. גבי ברי' דרב הונא. נ"ל דברי דרב הונא :
דף יז ע"ב ר"נ סד"ה ונמצאו. ומהניא ליה גריפה וקטימה. כ"כ אף שהטור סי' רנ"ג כתב כן מ"מ ע"ש בב"י ד"ה ומ"ש כופה כו' שלא נראה כן מדברי הר"ן אלא דלא בעי גריפה וקטימה. וע"ש באחרונים :
דף יט ע"א ר"נ סד"ה ת"ר מביא אדם. וכ"ה אם הכלי רחב כו' שלא יגע בו כנ"ל :
דף כ ע"א ר"נ ד"ה ודאמרינן. ובהוא אומר הכין. נ"ל וכה הוא אומר : שם בא"ד מהו לערות ע"י הקילות כ"ל : שם בא"ד עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר בו יבשל כנ"ל :
דף כא ע"א ר"נ ד"ה ומהא שמעינן. משמע טעמא בגמרא. כ"ב דף מ"ו ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה מי יימר כו' ואע"ג דפירוש כו' ולסברת הר"ן ניחא וע"ש תי' הרשב"א ז"ל ומ"ש בא"ת ט"ז ומ"א סוף סימן ש"ח :
דף כב ע"ב רי"ף איבעיא להו לאין מתמת עצמן וכו' וכסות לאה כו'. כ"ב היינו לתנא דר' אושעיא שבגמרא ועתוס' ד"ה אבל לא כו' וב"י סימן רכ"ז : שם ר"ן ד"ה גרסינן בגמ'. ורבא אמר שלא ישן בהן. כ"ב ופירש"י שמא יפית בהם או יראה קרי ולא נהירא דב"ק אינו אסור בהם כנ"ל. ד"ת: שם ר"נ ד"ה ומדאמר רבא. אסור ליישן אפי' שינת ערא'. כ"ב ובפ' הישן לא משמע הכי מדאמרינן התם הני תדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותני אידך לא שינת קבע ולא שינת עראי. כנ"ל ד"ת :
דף כג ע"ב ד"ה ונוטלין. מקצתה מגולה. כ"ב נ"ל מקצת עליון כו' כיון שמקצת עליון :
דף כה ע"א ר"נ ד"ה אילימא כלאים כו' שביבות ידיו כמגא קשור כנ"ל : ע"ב ר"ן ד"ה וכתבו בתוספות. אסורין אף לאיש כדברי רש"י ז"ל ושלא כדברי ר"ת ז"ל כנ"ל :
דף כו ע"א ר"נ ד"ה חוגרת. וכ"ש לענין טבילה. נ"ל וכיון שכן : שם בסד"ה תניא. דדוקא בתכשיטין הוא שגזרו באגר כנ"ל :
דף כז ע"א רי"ף פירוש רוקא מטלית כגון שאותן חתיכות כנ"ל : שם אמר רב יהודה אמר רב קמרא שרי כנ"ל ותיבת שבת מוקף : ע"ב ר"ן ד"ה נקטינן הלכך כל שאינו כזה אין זה כנ"ל :
דף כח ע"א ר"ן ד"ה אחד קמיע. ודעיקרין של שרשי סמנין כנ"ל :
דף כט ע"א ר"ן ד"ה פאה נכרית. וגוברתה על שערה כנ"ל : שם ד"ה שן תותבת. הוה ליה למתני ובשן תותבת כדקתני כנ"ל: שם ע"ב ר"נ ד"ה ולענין. שמימיו פרין ורבין. כ"ב דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה שמו שמימיו פרין ורבין. כ"ה בחדושי הר"ן נדרים ד' מ' ע"ב. מיהו בגי' דילן ליתא לדברי חכמים : שם ד"ה אבל. והנא דבי שמואל מותר שמואל כו' כנ"ל :
דף ל ע"א ר"נ ד"ה אבל. נ"ל דאדרבה עליו ורכתיבו כנ"ל :
דף לב ע"א ר"נ ד"ה ונמצא. אבל בתוספות פירשו. כ"ב עתוס' דמכילתין וביצה די"ב ע"ב ד"ה הבורר שכתבו להיפך :
דף לג ע"א ר"נ ד"ה קשר מוכסין. כ"ב עי' לשון רש"י ובפירוש רע"ב הוא בענין אחר ולשון ר"ן מורכב משני הפירושים וצריך תיקון : ע"ב ר"נ ד"ה ואוקימנא. ולא מחוור. כ"ב ובפ' הקומץ דף ל"ב ע"א איתא להדיא הא דקתני הל"מ מזוזה על דוכסוסטוס דהוא למצוה וכסוגיא דהתם קי"ל ול"ע :
דף לד ע"ב רי"ף. אמר ליה ר"ז לר"א כו' עד וילך ד' אמות. כ"ז מוקף וג"כ ליתא בנוסח הגמ' ועי' הגירסא בר"א"ש :
דף לה ע"ב ר"ן ד"ה ולענין. ואתיא כולהו כר' שמעון. כ"ב ולפ"ז מה שהביא הרי"ף הא דלקמן המוטל לפרכיו וכו' ומאי דאר"א עלה אבל בכלי ד"ה חייב ולפ"ד התוס' ד' נ"ב ע"ב ד"ה אבל כו' אינו אלא לר"י דמשאצ"ל חייב עליו וכן הא דנילין דבכלי חייב כנ"ל שדעת הרי"ף כדעת הריב"ש שהביא המ"א סי' ש"ג ס"ק כ"ב דבגוזז לכ"ע חייב אף שא"צ לגופה :
דף לו ע"א ר"נ ד"ה מתלוקת. טפי עדיף דאיסורא. כ"ב עב"י וב"ח ריש סי' ש"מ: ע"ב סד"ה והלכתא. משום דמיתלף אטו כתו ברכה"ר כנ"ל. שם בד"ה אמיד. כדברי ר"ת ז"ל שפי' דהא כו' כ"ב עמ"א סי' שס"ב ס"ק ד' :
דף לז ע"ב ר"נ סד"ה כתב אות אחת. לסימן שהוא אות אחת. כ"ב להבין כה תיבה שלימה כנ"ל :
דף לח ע"ב ר"נ ד"ה אמר שמואל כו' פטור אבל אסור. כ"ב לגבר מהכי תלת דפטור ומותר מפורש כנ"ל : שם ד"ה ועל עקרב. והכי תלתא אמרינן. כ"ב תרתי נ"ל כ"ל :
דף לט ע"א רי"ף יד לפה תקצץ יד לאוזן תקצץ יד לחסודה תקצץ כנ"ל :
דף מ ע"א רי"ף. אדהכי והכי נגמע תלא ואפסר דפקיד אביתיה. כ"ב עי' הגירסא בגמרא : ע"ב ר"נ ד"ה מתני' אין אוכלין כו'. אברתא בר הנג והוא כנ"ל : שם ד"ה אלא. לדברי ר"נ בעל הערוך כו' ולא ניחא ליה לא מודה ר"ש כנ"ל:

דף מא ע"א ר"נ ד"ה ואין אלו. ומשום האי טעמא נמי אמרינן. כ"ב הוא לדעת רש"י ז"ל שהביא הר"נ בפ"ק דביצה דאפי' כלאים דאורייתא בקשין כגון נמטא דנרש אפי' בהעלאה שרי אבל לעיל פ' במה אשה גבי איצטמא הסכים לדעת החולקים דקשין לא שרי' אלא בהצעה או בכלאים דרבנן : שם ד"ה וכתבו. אבל דלייס שלנו שאינם קבועים בכור אפילו אבל דעלמא שרי כנ"ל :
דף מב ע"א רי"ף אבל בגלדאי כו' ובגלדאי נמי לא אמרן. כ"ב עי' לא"מ פ"ה מהלכות דעות הלכה ט': ע"ב ר"נ ד"ה אמר רב הונא. אבל לדלג. כ"ב אף נ"ל כ"ה לשון רש"י ועי' ביאורי הגאון זצ"ל סי' ש"א ס"ק ז' :
דף מג ע"ב ר"נ ד"ה גרסינן. ואין כאן כבוד שבת תא"מ :
דף מד ע"ב ר"נ ד"ה ואם היו. הכל לבעל הבית. כ"ב ר"ל משום דתלרו של אדם קונה לו אבל כשמצילין קנו בהגבהה : שם בסה"ד ומפני כבוד שבת התירו בלבד. נ"ל כבוד שבת בלבד התירו:
דף מה ע"ב רי"ף. ושל בני אדם. כ"ב עב"י וב"ח סי' ש"ח מ"ש לגירסת הרי"ף ז"ל:
דף מו ע"א ר"נ ד"ה ומיהו. ועוד דישראל מנכרי לא גזור. כ"ב גמיר נ"ל כ"ל: שם ע"ב ר"נ ד"ה ולענין. קעביד כ"ש בקבלנות. כ"ב עי' תוס' דע"ז דף כ"א ד"ה ארישא שכ' ק"ו מארישות שדה לקבולת בנין ביתו שאין בו שבת לישראל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו ובקבולת מלאכת שדהו נ"ע במאי לא מיתסר ישראל טפי מארישות :
דף מט ע"א ר"נ ד"ה וכתב. והא דמייתי הדא. נ"ל הכא : שם בא"ד בין מלמטה תא"מ : ע"ב ר"נ ד"ה בזמן. בכל אחד ואחד. כ"ב נראה דלא דוקא נקט שיש בכל אחד ואחד טפח דה"ה דביש באחד לחוד טפח סגי וכפירש"י בעירובין דף ק"ב הלשון שרוחב של העגול טפח אלא דנקט הר"ן הכי לאפוקי דאם אין בין כל העגולות אלא טפח כצירוף דלא מהני כיון שיש בין זה לזה שלשה :
דף נא ע"א אם הכניסן למאכל בהמה. כ"ב גירסת הגמרא ורא"ש הכניסן לעצים אין כו' למאכל בהמה כו' וקולט כו' ועי' תד"ה הכניסן כו' :
דף נג ע"א רי"ף תניא אר"נ פ"א הלכתי לכרכי הים וכו' (והצלתי בו ולא ראיתי בו דם ברית) תא"מ : שם במשנה. ספק ואנדרוגינוס אין כנ"ל ותיבת בן שבעה ספק בן שמונה מוקפות: שם בר"נ ד"ה וכתב. במקום כרת ואפ"ה כו'. כ"ב ואפילו לדעת הרשב"א ז"ל שהביא הר"ן לעיל בפרק כל כתבי גבי קטן שבא לכבות דלדידן דקיי"ל קטן אוכל נבלות שהוא מדאורייתא אין ב"ד מצווין עליו להפרישו באסורין דרבנן ספינן להו בידים הייט דוקא לצרכו ואפשר שרתילה לצורך מילה לא מקרי לצרכו כ"א לצרכנו דמצות מילתו עלי' דידן רמיא ומש"ה קשי' ליה לר"ן ז"ל: שם בר"ן ד"ה ואינו כן. דקר נעוץ מבעוד יום. כ"ב וע"ש בביצה דלב"ה לכתחילה לא ישחוט אא"כ היה לו עפר מוכן מבעוי"ו ולב"ש דקר נעוץ ואם שחט אפי' לב"ה סגי בדקר נעוץ וכוונת ראית הרשב"א ראויה ועי' בתי' הרשב"א ז"ל :
דף נד ע"א ר"נ ד"ה ואיפסקא. אבל רבינו תם ז"ל. כ"ב בתי' הרשב"א ועוי"ד סי' רס"ח כ"כ בשם ר"ת ז"ל :
דף נה ע"ב רי"ף. ומאן דמשל גר וכו' למול את הגרים וכו' תא"מ. וכ"ב לפי מ"ש הר"ן שלדעת הרי"ף ז"ל אינו מברך אלא א' אינו מלשון הרי"ף והוא לשון ה"ג ז"ל לפי גירסתו שמברך שתים :
דף נו ע"א רי"ף דהא מר לא א"ל. כ"ב ע"כ לשון בה"ג : שם בר"ן ד"ה ונמלא. שהשוה אותן הרמב"ם ז"ל כנ"ל : ע"ב ר"נ ד"ה שמא. אבל היכא דלא נשמט. כ"ב בפירש"י שבש"ס הוגה אבל ת"ק היכא כו' ועי' מ"ש לרש"ל גי' אחרת שהיה לפני רש"י ז"ל :
דף נח ע"א רי"ף. אתמר חרדל שלשו כו' אמר רב ממחו בכלי ואין ממחו ביד ושמואל אמר ממחו ביד ואין ממחו בכלי כנ"ל. וכ"ב כאשר הוגה כ"ה הגירסא בגמרא ורא"ש ומוכח בש"ס שכן הוא עיקר הגירסא :
דף נט ע"ב ר"נ ד"ה מעבירין. כדמפרש טעמא שהן מאכל כנ"ל ותיבת בגמ' מוקף : שם סד"ה גמ' אפי' ר"ש מודה. כ"ב עב"י וד"מ וב"ח סי' ש"ח וביאורי הגאון ז"ל שם ס"ק ע"ו : שם ד"ה פרסייתא. כדרבא דאמר לעיל. כ"ב ד' קמ"ב ע"ב ע"ש :
דף ס ע"א רי"ף אמר רב פפא אמר רב יהודה. נ"ל אמר רבי אמר רב יהודה וכו' :
דף סא ע"א ר"נ ד"ה ובמקום פסידא. ומוקמינן לה כר"ש. כ"ב עי' תוס' שם ד"ה ש"מ קטן כו' ובמרדכי פ"ב דביצה סי' תרס"ג :
דף סג ע"א ר"נ ד"ה תניא. ובשמן נ"ל ובשמש :
דף סד ע"ב ר"נ ד"ה פיסקא כלל אמר. הקשה ותירצו. כ"ב עי' לשון רש"י ריש דף קנ"א ד"ה לעולם אסיפה כו' ומשם יתמלא החסרון בלשון הר"ן :
במרדכי סי' רע"ט פי' כלא אכילה דתענוג דהיינו פת הדא דתימא.
כ"ב עט"ז א"ח סי' תרנ"ג ס"ק ב' :

חדושים על הרי"ף ממסכת שבת מהגאון המפורסם כו' מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראדי.

דף נז ע"א בר"ן ד"ה מת בי"ט ראשון כו' היינו לומר שמפני כך הוזקקו לשאול. ועיין בפ"ק דביצה שכתב דמאן דאמר מילתיה דר"י מספקא ליה אי דוקא איתמר אי לא. אבל אה"נ דר"י בלאו הכי שרי. ומ"ש בסוף הדבור אבל עכשיו שאין תופרין אותן אלא לצורך שעה וכו' בביצה כתב עוד דכיון דבמקומות הללו ישראל מועטים דרים בשכונה וכו' :

גליון אלפס הגהות וחדושים מאת הג"מ שניאור זלמן בר אברהם שליט"א אבד"ק גאלדינגען.

דף ט ע"א ר"נ ד"ה אי כמי לשיעורא. דומיא דעצי סוכה ונויי' שמותרין לאחר החג. כ"ב בסוכה ט. וביצה ל: משמע כן בסוגיא בגמ'. ומבואר במגילה כו: ת"ר תשמישי מצוה נזרקין כו' ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב כו' : ע"ב ברי"ף א"ר כהנא כו' משמיה דרב נתמן. כ"ב בגמרא משמיה דרבי תנחום :
דף טו ע"א ר"נ סד"ה אמר רבה בר בר חנה בירושלמי דברכות. כ"ב ובירושלמי שלנו שם הגי' אמר ר"י בר בון ובלבד דיתחמון תלתא כוכבין בר מן הדא כוכבתא ע"ש פירושו בפני משה :
דף יז ע"א ר"נ ד"ה גרסינן בשחיטת חולין. בפרק כלל גדול. כ"ב שם איתא לענין עור והמעבדו אבל בשר מבואר בדף עה: אין עיבוד באוכלין. וכ"ל שנ"ל כפי' שמונה שרצים דף קח: אין מולחין לגון פירוש מדרבנן אסור ועי' דף עה: תוס' ד"ה אין עיבוד :
דף כב ע"ב ר"נ סד"ה ומקשו הכא. ואמרו בב"ר. כ"ב אינו בב"ר והוא במדרש שוחר טוב והוא בילקוט זכריה י"ג על פסוק מה המכות האלה בשינוי לשון ממ"ש הר"ן כאן ע"ש :
דף לא ע"ב ר"נ ד"ה מתני' אבות מלאכות. בתי נירין וכו' וכולהו איכך מפרש שיעורייהו. כ"ב וכ"ב רש"י אך שיעור גוזז לא נמצא כלל בפ' האורג רק בפ"ט דשבת בתוספתא :
דף לה ע"א רי"ף ס"פ קמיה דרבא. כ"ב בגמרא איתא דר' יוחנן :
דף מ ע"א רי"ף ואי תייבינן לספקא כו' ותי בהם. כ"ב זהו לשון האלפסי וכה"ג כתבו התוס' ביומא דף פה. ד"ה ולפקח הגל כו' דמה"ט אין הולכין בפ"ג אחר הרוב :
דף מג ע"ב ר"נ ד"ה אמר רבא. שרו כו' וכן נהגו בכל ערבי שבתות. כ"ב וכן מפורש בירושלמי דלא כמ"ש בסי' שנ"ד סעיף ב' בהג"ה לבלוע עליו בשחרית. וז"ל הירושל' עירובין פ' הדר הס"ו ר' יוסי בר' בון מברך עליו בלילי שובתא. ע"כ לפלא גדול שהגר"א ז"ל בסי' שנ"ד לא הביא את הירושל' הנ"ל ולא דברי הר"ן אלו:
דף מה ע"ב רי"ף אוקימנא בנואה של תרנגולין. כ"ב ע"ש בגמ' שלנו גי' אחרת דנואת קטן מוכן הוא משום דראוי לכלבים ובחידושי רשב"א כ' שהיה להרי"ף גירסא אחרת ועי' באורי הגר"א סי' ש"ח ס"ק פ"ק שמגיה ברי"ף כמו שמצא הב"ח באלפסים אבל נואה של ב"ה ושל תרנגולין באותו חצר מותר וקאי תי' באותו חצר רק אתרנגולים אבל של ב"ה אפי' בחצר אחרת מותר מפני שמוכן לכלבים כמו בגמ' שלנו [עי' בהגהות הב"ח לאלפס כאן]:

השמטות מהגהות גליון האלפס מהנ"ל מרי"ף ברכות

דף ה ע"ב ברבינו יונה ד"ה והא דרב המנונא כו' ונצטרך לומר לפי דבריו שאינם אלא שתי ברכות עכ"ל. ולפי זה כתב הרא"ש כאן והתוס' בכתובות דף ח. בד"ה שהכל דגרסי' הלכך נימרינהו לתרווייהו דלכולהו לא שייך על פחות משלשה. ונע"ג לכאורה דהא בסוכה דף ב: קאמר כלהו כרבה לא אמרי אר"ז ורבא לחוד. ובסוטה כה. גבי אין מקנין לארוסה כו' קאמר וכולהו מ"ט לא אמרי מהא דר' חנינא וליכא רק שנים ר"פ ורבא : אך ע"ז י"ל דהכא"ג ממש איכא ביבמות דף כז. מאי אחד חולץ לכולן אמצעית ופריך והא כולן קאמר ומשני כיון דרובן גביה [פירש"י שהחולץ לשלישית חלץ לב'] קרי ליה כולן. ע"כ. אלמא דכיון שיש ג' ביחד קרי לשנים מהן כולן כיון שהם רובם. משא"כ בברכת התורה דליכא רק ב' לר"ת לא שייך לשון כולהו אבל קשה מאד דהא התוס' בעצמם כ' בכתובות דף מה: בד"ה תיובתא כו' דלאו דוקא דכולהו כו' וכעין זה מצינו בים נוחלין דף קכט: דקאמר תיובתא דכולהו אע"ג דלא הוה אלא תיובתא דחד עכ"ל. והכא כתבו התוס' דאפי' על שנים נ"ל לכולהו. וגם באמת קשה מאד לכאורה איך שייך כולהו אחדא. ונלע"ד ברור שיש חילוק בין שני ענינים לשני אנשים האומרים דבר הלכה. מפני שכל תנא או אמורא האומר דבר הלכה או טעמא אינו בודד בדבר זה כי הוא ובית דינו רבותיו וחביריו ותלמידיו ג"כ סברי כוותיה. לכן שייך לומר תיובתא דכולהו גם על יחיד. פי' עליו ועל כל העומדים בשיטתיה. משא"כ ברכות שהם ענינים בודדים לא שייך לומר נימרינהו לכולהו על פחות מג' והשתא לק"מ גם מסוכה וסוטה הנ"ל וא"צ לתירוצי הנ"ל מיבמות. וראיה ברורה לזה מרש"י דבכורות דשנינו שם בסוף דף כו: ובכולן יש להן טובת הנאה לבעלים. ולמסקנא שם ליכא אלא תרתי וכ' רש"י על זה בדף כז. בד"ה ותיתהל כו' והאי דנקט ובכולן ה"ק ובכולן התרומות והמעשרות עכ"ל. פי' משום דהרבה תרומות ומעשרות יש בעולם. באופן שכת' לעיל נחלק. ודו"ק כי בזה ניחא בהרבה מקומות אין מספר. אבן ראיתי דהאי כללא דהתוס' לאו כ"ע סברי הכי ורבים חולקים ע"ז. כי הנ"י בפ' המפקיד (סי' שמ"ב ברי"ף) כ' אמתני' דהמפקיד מעות אצל חברו צררן כו' או שמסרן לבנו ובתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי. וז"ל לפי פשט הלשון משמע כפירש"י שנעל בפניהם אקטנים קאי אבל אינו מחוור בעיני המפרשים ז"ל מדאמרי' בגמ' בשלמא כולהו כו' דהא ליכא אלא חדא אלא ע"כ תרתי מילי נינהו וה"ק כו' עכ"ל הנ"י. אלמא דס"ל להנ"י בשם המפרשים דשייך ל' וכולהו גם אשני ענינים. וכן משמע מהרי"ף ורבינו חננאל שהביאו התוס' בסוף ב"ב דגרסי' התם הנך כולהו בעי קנין ופי' ר"ח בין בחנוק ובין בלא חנוק בין בשטר ובין בע"פ. ורש"י כתב דלא גרסי' ליה וכ"כ התוס' [וע"כ נ"ל דה"ט משום דבלא חנוק הייט ערב אחר מתן מעות כבר פירש וגם בעל פה ג"כ כבר פי' ולא נשאר רק חנוק ובשטר. והתוס' ס"ל דעל שני ענינים לא שייך וכולהו]. וא"כ הר"ח והרי"ף דגרסי והנך כולהו בעי קנין ש"מ דס"ל דגם על ב' ענינים שייך ג"כ וכולהו. וכיון דהר"ח והרי"ף והנ"י והמפרשים כולהו ס"ל כן. על כן לא הזכיר הרבינו יונה כאן דלר"ת גרסי' נימרינהו לתרווייהו משום דגם לר"ת שייך שפיר למיגרס נימרינהו לכולהו. וכל זה ברור בעזהי"ת :
דף ט ע"ב ברי"ף סוף ד"ה גמרא מ"ט כו' מדאמרי' בבכורות דף מט: גבי פדיון כל ששהה ל' יום באדם כו' עכ"ל. לשון זה כל ששהה ל' יום כו' אינו שם בבכורות רק בשבת קלה: וכ"מ. גם מ"ש הרי"ף ואיבעי לן יום ל' כלפני ל' כו' אינו שם. רק הוא פלוגתא דרבנן ור"ע דרבנן סברי כלפני ל'. ור"ע מספקא ליה וע"ז אמר התם ולענין אבל אינו כן. עי"ש :
דף יד ע"ב ברי"ף ד"ה ולא כו' דגבי סוכה דשינה עצמה אסורה אמרו דגזרי' עראי אטו קבע אבל גבי תפילין דאפי' שינת קבע עצמה אינה אסורה אלא משום גזירה כו' עכ"ל. ככר הקשה הגאון בעל הגהות הרש"ש ז"ל והפ"מ במשב"ז סי' מ"ד. שדברי הרי"ף אלו סותרים גמרא מפורשת בסוכה דף כו. דמייתי הרי"ף בעצמו כאן. דלדבריו מאי מקשה אביי לרב אשי שם מתפילין אסוכה הא ספיר יש לחלק בפשיטות כמ"ש הרי"ף הכא. ותמאי איכפלו כל הני אמוראי לתרץ באופן אחר : ונלע"ד לתרץ דהנה באמת תירוץ הרי"ף ז"ל פשוט דגבי סוכה לא הוה אלא חדא גזירה לכך גזרינן עראי אטו קבע משא"כ גבי תפילין דהוה גזירה לגזירה ולא גזרינן ולא קשיא כלל קושית אביי. וע"כ נ"ל דאביי דמקשה אינה אלא לשיטתיה דס"ל בשבת דף יא: דגזרי' גזירה לגזירה וכן כולהו אמוראי דמתרצי ג"כ רק אליביה הוא דמתרצי ולא ס"ל להרי"ף כהתוס' שם ד"ה אמר דדוקא גבי הוצאה גזר אביי גזלג"ז ולא בשארי דוכתי. וס"ל דבכל מקום גזר אביי גזלג"ז והא דפריך בביצה ג. היא גופה גזירה כו' רק לרב יוסף ולר' יצחק פריך אביי הכי דסבירא להו בהדיא דלא גזרינן גזירה לגזירה. ר' יצחק בסוכה דף ו: ורב יוסף בחולין דף קד. אבל איהו גופיה ס"ל דבכל מקום גזרי' גזלג"ז. אך נ"ע הא דביבמות דף פה: ס"ל לאביי דלא גזרינן גזל"ג. ע"כ נראה לתרץ ברווחא. דהא כל הני אמוראי בסוכה שקלו וטרו רק אליבא דרב אשי [הקדמון] דאמר התם גזרה שמא ירדם. ורב אשי ס"ל דגזרי' גזרה לגזרה. דקא מתרץ בחולין דף קד. מתני' דכל הבשר כולה ר"ע היא מהן מד"ת ומהן מדברי סופרים וס"ל דבשר עוף בחלב דרבנן ואפ"ה גזרינן העלאה אטו אכילה ש"מ דגזרינן גזלג"ז כדדייק רב יוסף התם. אבל לדידן דקי"ל כרבא דלא גזרי' גזרה לגזרה ליכא קושיא כלל מהא דתפילין אסוכה וא"צ לתירוצם של כל הנהו אמוראי משום דספיר יש לחלק בפשיטות כמו שתירץ הרי"ף ז"ל: שם ד"ה הכין כו' ומאי דמבעיא לן בסוכה מא ע"ב כו'. בגמ' דידן איכא אבעי' כלל רק ה"ב התם א"ל מר בר אמי לרב אשי אבא נלויי קמגלי ביה :
דף טו ע"ב בד"ה רב אדא כו' כל האומר ד"ת במבואות המטונפות עליו הכתוב אומר כי דבר ה' בזה עכ"ל. שם בסנהדרין דף נט: דריש הרבה דרשות מפסוק זה אבל דרשה זו איננה שם :
דף כ ברי"ף סד"ה בכל פרשות כו' ולא לעם אחר. ע"ש ביומא נג: דליתא שם ולא לעם אחר וגם ברמב"ם איננו :
דף כז ע"א ברי"ף שנקראים בלשון המשנה אטרי. נ"ל בלשון הירושלמי כי כן הוא בירושלמי פ"א דחלה ריש הלכה ד' ועיין פירושו בערוך ערך אטרין :
דף ל ע"א במסכת נדרים משמע דיום הקזה כו' עכ"ל הרר"י. בר"י לא גרס כאן בגמ' ובשטה שיוצא מבית המרחץ כמ"ש הרא"ש כאן שהוא הוספת מגי' כי במסכת נדרים משמע דיום הקזה ויום שנכנס למרחץ היו קובעים סעודה על היין. וכתב המעיו"ע ע"ז שלא מצא בש"ס יום שנכנס למרחץ ע"ש. אמנם מצינו כן בירושלמי דפירקין הלכה ה' כהדין דשתי חמר בתר בילני ופי' הפ"מ ובעל ס' חרדים. אחר יציאה מבית המרחץ דבילני היינו מרחץ :
דף לב ע"א בר"י ד"ה ונראה למורי הרב כ"י דברכת מעין ג' אינה אלא מדרבנן עכ"ל. נ"ע דלעיל בריש הפרק דף כה. בד"ה נמצא כתב הרר"י בעצמו וז"ל ושבעת המינים צריכים ברכה לאחריהם מן התורה עכ"ל. וכ"ל לתרץ שהרר"י ס"ל דעיקר חיוב ברכה לאחריה הוא מן התורה משום דקרא דואכלת ושבעת וברכת גם אכל ז' מינים דכתיבי קודם בקרא קאי. ומ"ש כאן שאינה אלא מדרבנן היינו נוסח הברכה שצריך לכלול בה מעין ג'. זה אינה אלא מדרבנן דמדאורייתא בזן לחודא סגי. וכה"ג כתב הב"י בסי' קנ"א בשם הרמב"ם לענין דאין מנין לברכות שאחר המזון מה"ת רק רבנן תקנו ג' ברכות ע"ש : שם ד"ה ולא פליגי כו' וכשמביאין פירות חו"ל לא"י עכ"ל. נ"ל כשמביאין פירות לחוץ לארץ מא"י. וכן העתיקו הב"י והב"ח והפרישה בטו"ח סי' ר"ח ע"ש :
דף לו ע"א ברי"ף וכל החותם מנחיל אגלות כו' ה"ז בור. בגמ' איתא ה"ז מגונה : ע"ב בר"י ד"ה ברכת המזון כו' והלא אין לו להתענות בר"ח עכ"ל. נ"ל תענית דף י. וט"ס הוא מה שנדפס שם בלדו על כדי שלא יתענה בר"ח. סוכה דף כז. :
דף לז ע"א בר"י ור"ת ורי"ף פירשו דפ"ק ג' שיעבו עכ"ל בגמרא שננו דף נ. מבואר הפירושים של ר"ת ורי"ף בפנים בגמרא : ע"ב ד"ה ע"כ נראה כו' מדאמרי' בירושלמי' גבי בן סורר כו' עכ"ל. כן הוא גם בבבלי סנהדרין דף ע. אמר רבינא יין חי מזוג ולא מזוג :
דף לט ע"ב ברי"ף גרסי' בפ' אין עומדין רב ושמואל דאמרי תרווייהו כל המברך ברכה שא"צ עכ"ל. שם דף לג. איתא ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו כו' :
דף מא ע"ב ברי"ף אמר רבא הלי אריתא דדלאי. בגמ' איתא אמר רב פפא האי אריתא : שם ברי"ף ד"ה אבל שהנה ט' לשונות ג"פ עכ"ל. בגמ' שלנו אינו רק ששה לשונות :
בסוף ברכות ברי"ף א"ר חייא בר אשי אמר רב היוצא מביהכ"נ עכ"ל. בגמרא שלנו הגירסא אמר ר' לוי בר חייא היוצא מבהכ"נ כו' זוכה ומקבל פני שכינה : סליק

ההגהות לא נדפסו על סדר הראוי לפי ערך כבוד המחברים רק לפי מקרי הדפוס.

תוספתא

שבת פרק ראשון

א ארבע (א) רשויות לשבת רשות היחיד רשות הרבים (ב) איזהו רשות היחיד חריץ שעמוק עשרה ורוחב ארבעה וכן גדר שגבוה עשרה ורוחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא (ג) ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה אין מוציאין מרה"י זו לרה"ר זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל אחד המוציא ואחד המכניס ואחד המושיט ואחד הזורק חייב : ב (ב) אבל הים והבקעה (ג) [והכרמלית] והאסטוונית והאסקופה אינן לא (ד) [רה"י ולא רה"ר] אין נושאין ונותנין (ה) [לתוכן] ואם נשא ונתן (ו) פטור אין מוציאין לא מתוכן לרה"ר ולא מרה"ר לתוכן ואין מכניסין מתוכן לרה"י (ז) [ומרשות] היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור חצר של רבים ומבואות שאין מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורין : ג אדם עומד על האסקופה (ח) [נותן לבעל הבית ובעל הבית נותן לו (ג) נותן לעני והעני נותן לו נוטל מבעה"ב ונותן לעני ונוטל מן העני ונתן לבעה"ב] שלשתן פטורים אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות כל זמן שפתחה פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ היתה גבוה י' טפחים ורחבה ארבעה הרי זה רשות (ט) [לעצמן]: ד (ד) כשם שמפסיקין לקרית שמע (*ד) כך מפסיקין (י) [לקריאת מגילה] לקריאת הלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולכל מצות האמורות בתורה : ה (ה) לא יצא החייט במחטו (יא) [ע"ש סמוך לחשיכה] שמא ישכח ויצא ולא נגר בקיסם (יב) [שבצוארו] ולא צבע בדוגמא [שבאזנו] ולא שולחני בדינר שבאזנו ולא סורק במשיחה (יג) [שבצוארו אם] יצאו כולן פטורין דברי ר"מ ור"י אומר דרך אומנותו (יד) חייב ושאר כל אדם פטורין (ו) הסוחר (א) לא יצא בכסות המקופלת ומונחת על כתיפו ואם יצא ה"ז חייב לא יצא אדם במעות הצרורין לו בסדינו לרה"ר ואם יצא הרי זה חייב : ו (ו) יוצאין בתפילין עם חשיכה וקורין בכתבי הקודש עם חשיכה (ז) אבל (ח) אין קורין בלילי שבת לאור הנר (טו) [אפי'] גבוה ממנו ואפילו בבית אחר ואפילו עשרה בתים (טז) [זה לפנים מזה] אבל מתחבל לתוך [ג] הקערה ואינו חושש רשב"ג אומר (ט) תינוקות (ג) מתקנין פרשיותיהן בלילי שבת לאור הנר (י) א"ר ישמעאל פעם אחת (יז) [קראתי] לאור הנר ובקשתי להטותו אמרתי כמה גדולים דברי חכמים שאומרין אין קורין בלילי שבת לאור הנר ר' נתן אומר הטהו ודאי וכתב על פנקסו ישמעאל בן אלישע הטה את הנר בשבת לכשיבנה בהמ"ק יביא חטאת (יח) : ז אר"ש בן אלעזר (כ) בא וראה עד היכן פרצה טהרה ג) (ל) שלא (יט) [גזרו] הראשונים לומר לא יאכל טהור עם הנדה שהראשונים לא היו אוכלין עם הנדות אלא אמרו (מ) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה (כ) [שבית] שמאי אומרים לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ וב"ה מתירין : ח (נ) אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיהו בן (כא) [גרון] כשעלו לבקרו נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ושמונה עשר דבר גזרו בו ביום (ס) והיה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל (ע) רא"א בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה (כב) [שכל זמן שהמדה מלאה אדם נותן לתוכה לסוף מוציאה מה שבתוכה] בו ביום אמרו (פ) כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע ונמנו ורבו ב"ש על ב"ה (צ) בו ביום אמרו השוכח כלים תחת הצינור בע"ש עם חשיכה ונמנו ורבו ב"ש על ב"ה : ט (ק) אמרו ב"ש לב"ה אי אתם מודים שאין צולין בשר (כג) וביצה בע"ש עם חשיכה אלא כדי שיצולו (כד) אף דיו סמנין וכרשינין וכיוצא בהן אמרו להם ב"ה אי אתם מודים שטוענים קורות בית הבד ותולין עיגולי הגת ע"ש עם חשיכה אף דיו סמנין וכרשינין וכיוצא בהן אלו עמדו בתשובתן ואלו עמדו בתשובתן (ר) אלא שב"ש אומרים (שמות כ) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שתהא כל מלאכתך גמורה מע"ש ובה"א (שם כג) ששת ימים תעשה (מלאכה) [עושה] אתה (כה) כל ששה: י (ש) בש"א אין מוכרים לנכרי ולא טוענים עמו ולא מגביהים עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב וב"ה מתירין איזהו מקום קרוב עד שיגיע לבית הסמוך לחומה ר"ע אומר כדי שיצא מן הפתח וקדש עליו היום אמר [ר"א ברבי] צדוק (ת) של בית ר"ג היו מוליכין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת וצבועים בע"ש לפי דרכנו למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים : יא (א) פותקין מים לגינה בע"ש עם חשיכה והיא

הגהות הגר"א (א) וכרמלית ומקום פטור : (ב) גדולה : (ג) וכרמלית : (ד) כרה"י ולא כרה"ר : (ה ו) בתוכם : (ז) ולא מרה"י : (ח) נוטל מבעה"ב ונותן לו מעני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעל הבית אם נטל ונתן : (ט) לעצמה : (י) לקרות המגילה : (יא) התחובה לו בבגדו : (יב) שלו ולא הצבע בדוגמא שלו : (יג) שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ואם : (יד) בכך : (טו) ואפי' : (טז) צ מבפנים מזו : (יז) קריתי : (יח) שמינה : (יט) אמרו : (כ) כיוצא בו ב"ש : (כא) גריון : (כב) משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מליאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר"י למה"ד לעריבה מלאה דבש נותן לתוכה רמונים ואגוזים והיא מקיאה : (כג) בצל : (כד) מבעו"י : (כה) עושה :

אור הגנוז

פרק א [א] הסוחר הכסות : [ב] כוס :

נוסחאות כ"י

א) לא בלילי שבת : אין קורין לאור הנר אפי' הוא בבית אחר : ב) ורב : ג) בישראל :

חסדי דוד

פרק א ארבע רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור איזהו כו' אדם עומד וכו' והעני נותן לו ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעה"ב ואם נטל ונתן שלשתן פטורין כצ"ל וכ"ה בגמ' רפ"ק דף ו' וה"נ במאי דתני אבל הים והבקעה כו' ל"ג התם אסקופה כלל אלא ה"ג הים והבקעה והאסטוונית והכרמלית ויש למוחקו כאן דמוכרח הוא דל"ג ליה אע"ג דבקושטא משכחת לה אסקופה שהיא כרמלית כדאיתא התם בגמ' דף ט' וכדפירש"י ז"ל שאינה גבוהה עשרה אבל רחבה ד' מ"מ אם איתא דגרסינן לה הכא כי פריך בה"ס האי אסקופה מאי אילימא וכו' טפי הו"ל למרמי רישא אסיפא רישא קתני באסקופה אין מוציאין כו' ואין מכניסין וכו' וסיפא קתני נותן לב"ה וכו' נותן לעני וכו' אלא וודאי דל"ג לה . והנה במניינא דקתני ד' רשויות בא לשלול ארבע ולא שלש ארבע ולא חמש דלכאורה הוה ס"ד שאינה אלא ג' שהרי באמת מן התורה הכי הוו דהיינו או רה"י גמורה או רה"ר גמורה או מקום שאינו לא רה"י ולא רה"ר קמ"ל ארבע דהשות תליתאה איקוהו רבנן לתרתי כרמלית ומקום פטור ועי' להה"מ ז"ל בריש הל' עירובין ותו קמ"ל ארבע ולא חמש לאפוקי שלא נוסיף ג"כ חצר שאינה מעורבת וכן קרפף יותר מב' סאתים שלא הוקף לדירה קמ"ל דהנהו רה"י גמורה נינהו אלא דלענין שאין מטלטלין בהן אלא בד' אמות עשאום ככרמלית והרי כבר תנא רה"י וכרמלית וכמ"ש התוס' ז"ל שם בד"ה ארבע וכו' ועי' בגמ' למה מסיים זו היא רה"י גמורה וכן בשוגג חייב חטאת כו' ומ"ש אבל הים והבקעה בא לפרש מה הוא כרמלית דגזרו רבנן ובסיפא מפרש מקום פטור והיינו אסקופה שאינה רחבה ד"ט ועומדת בין רה"י ובין רה"ר : בש"א אין מוכרין לנכרי כו' ובה"א איזהו מקום קרוב וכו' כצ"ל דלפי גי' הספר מוכח דאב"ש קאי ואתא לפרושי איזהו מקום קרוב שאמרו ב"ש . וזה לא יתכן כלל דבגמ' דף י"ח מוכח להדיא דלב"ש לא סגי בכדי

מצפה שמואל

(א) שבת ו. וירושלמי פ"א הל"ח : (ב) שם ושם : (ג) שם ושם וירושלמי פי"א הל"ב ועירובין פ"א סה"א ופ"ב סה"א ופ"ז הל"ב ופ"י הל"ג והל"ד : (ד) עי' מח. וירושלמי פ"א הל"ב ובברכות פ"ב ומגילה ד. (*ד) עי' מ"א או"ח סימן תרל"ב ס"ק ז שהביא מזה דמגילה דמי לק"ש של תורה : (ה) יא. וירושלמי הל"ג ופ"ו הל"ג ועי' ירושלמי פ"י הל"א : (ו) קמז. : (ז) י"ב : (ח) י"ב : וירושלמי פ"א הל"ג : (ט) עי' יא. וירושלמי שם : (י) יב : וירושלמי שם : (כ) יג וירושלמי שם : (ל) עי' בחידושי הרשב"א דף יג הביא התוס' כנו"י : (מ) ירושלמי שם הל"ד : (נ) שם : ושם הל"ד ועי' תוס' יז: ד"ה הניחא : (ס) יז . ועי' תוס' יד : ד"ה ואלו : (ע) קנג : וירושלמי שם : (פ) יז: וירושלמי שם : (צ) טז: ושם : (ק) ירושלמי שם הל"ה ועי' פסחים פ"ט הל"ח וירושלמי מ"ש פ"ג ה : (ר) שם ועפי"א הל"א וגיטין פ"א הל"ג ופ"ב דשבת הל"א : (ש) עי' ירושלמי שם וירושלמי הל"ח : (ת) יט. וירושלמי פ"א הל"ט : (א) יט. וירושלמי פ"א הל"ה :

מנחת בכורים

פרק א א ד' רשויות לשבת . הכי גרסינן רשות היחיד ורשות הרבים כרמלית ומקום פטור וכן הגיה הגר"א וכל הני תלוקין זה מזה בדיניהן באיסור טלטול מזה לזה להכניס ולהוציא : זו היא רה"י . לאפוקי ממה דאמר ר"י בפ"ב דעירובין דמי שיש לו שני בתים בשני צידי רשות הרבים עושה לחי מכאן ולחי מכאן דקא סבר שתי מחיצות מדאורייתא הוה רשות היחיד וקאמר כאן דזו היא רה"י אבל הך דר"י אינה רשות היחיד . גמורה בא להורות דהא דפליגי רבנן אר"י ואמרי דאין מערבין רה"ר בכך לאו למימרא דאם זרק מרה"ר לתוכו חייב דלא אסרו רק באיסור טלטול בתוכו קמ"ל גמורה זו היא רה"י שנגמרו מחיצות שלה דיש לו ד' מחיצות אבל הך דרבנן דלא נגמרו מחיצות שלה אינן בגדר רה"י ואף לזרוק ס"ל דפטור : סרטיא . מסילה שהולכין בה מעיר לעיר : פלטיא . היא רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה : ומבואות . של עיר הרחבין ט"ז אמה המפולשין לפלטיא : זו היא רשות הרבים . לאפוקי ממה דאמר ר"י גבי פסי בירא[ו]ת דהתירו לעולי רגלים לעשות ד' פסין על ד' קרנותיה אמה לכאן ואמה לכאן לכל צד והחלל לר"מ יו"ד אמות ולר"י י"ג אמות ושליש ואמר ר' אם היה דרך הרבים מפסיק בין הפסי בירא[ו]ת יסלקנה לצדדין דאתו רבים ומבטלי למחיצתא וע"ז קאמרי רבנן זו היא רה"ר אבל הך דר"י אינו רה"ר והא דקתני גמורה אע"פ דגבי פסי בירא[ו]ת אינו רה"ר כלל ומותר אפילו לטלטל איידי דתנא רישא גמורה תנא סיפא גמורה : ענוש כרת . בלא התראה : ונסקל . בהתראה : אחד המוציא . מרה"י לרה"ר והמכניס מרה"ר לרה"י והמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דכן הוה עבודת הלוים שהיו מושיטין קרשים מעגלה זו לזו ולא היו זורקין שלא יתקלקלו : הזורק . ד' אמות ברה"ר חייב : ב והבקעה . שמוקף מחיצות אלא שהוא יותר מבית סאתים כחצר המשכן שהיינו מאה על חמשים אסור לטלטל בתוכו מדרבנן : והכרמלית . כולהו נמי שם כרמלית נינהו אלא בא לאתויי קרן זוית הסמוכה לרה"ר דלא עיילי בה אלא ע"י הדחק ולא ניחא תשמישיה לא הוה אלא כרמלית וכרמלית הוא לשון כרמל רך ומלא לא לח ולא יבש : והאסטוונית . אצטבאות של בני החנויות : והאסקופה . גבוה פחות מיו"ד ורחב ד' דכל שרחב ד' עד יו"ד הוה כרמלית מכאן ואילך הוה רה"י והגר"א לא גרס כלל אסקופה : לתוכן . לטלטל בתוכן ד' אמות גזרו רבנן אטו רה"ר וכן להכניס ולהוציא מרה"ר לתוכה או מרה"י לתוכה : פטור . מחטאת בשוגג וסקילה במזיד : של רבים . שהרבה בתים פתוחין לתוכו ולפי שרשות החצר שייך לשניהם גזרו רבנן דלא לטלטלו בלא עירוב שגובין פת מכולן ומניחין בא' מן הבתים דאז היה כאילו כולן ברשות אותו בית : ומבואות . שחצירות של רבים פתוחין לתוכו וזהו שתופי מבואות שרבים יש להם חלק במבוי ורשות החצר מיוחדת לכל א' וגזרו רבנן שיערבו בעירוב להיות רשותן א' וזהו לא הוה מד' רשויות דבין ערבו ובין לא ערבו רה"י גמורה היא והזורק לתוכה חייב : ג על האסקופה . מפרש מקום פטור מה הוא והיסקופה הוא לפני הבית ואינו רחב ד' דמקום פטור הוא : לעני . עני נקרא העומד בחוץ : נותן לו . אפילו לכתחלה : נוטל מבעה"ב . אם נוטל מבעה"ב ונותן לעני שלשתן פטורין אבל אסורין לכתחלה שמא יוציא מרה"י לרה"ר לכן אסור להחליף ולפי הגהת הגר"א עפ"י הגמרא אתיא כמו שפרשתי בלשון הנו"י : כלפנים . מוקמינן לה בגמרא באיסקופת מבוי שניתרת בקורה טפח ורוחב הפתח הוא ד' טפחים או יותר וקרויו הוא לגבי פנים אם הדלת נעול אין הקורה מתיר האסקופה דלא אמרינן גוד אחית המחילה מן הקורה למטה דכיון דאין בחללו ד' לא אמרינן גוד אחית והוה האסקופה כלחוץ אין הפתח נעול בטל לגבי הבית והוה כלפנים אבל באסקופת בית כיון דמסתמא הקרוי ד' אף שנעול תורה החיצון יורד וסותם והוה כלפנים ואיכא דמוקי לה באיסקופת בית וקירוה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה ואין בין זו לזו ג' אם נעול הולך הקורות ולא הוה תו קורה ד' אבל אם הוא פתוח אמרינן לבוד וה"ל כאילו יש קורה ד' ואמרי' יורד וסותם וה"ל אסקופה רה"י : גבוה יו"ד ורחב ד'. גרסינן : רשות לעצמו . ואסור לטלטל אפילו לרה"י דכיון שגבוה יו"ד חלק רשות לעצמו גזירה משום תל ברה"ר ואין הלכה כן : ד כשם שמפסיקין . מדברי תורה לקריאת שמע כמבואר בדף ט' במשנה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה כן מפסיקין לכל הני המבואר כאן : ה שמא ישכח . איסור שבת ויוציא לרה"ר בשבת וזה מבואר בפ"ק משנה ג' והוסיף כאן ולא הנגר בקיסם שבצוארו שיוצא בקיסם להודיע שהוא בעל אומנות הנגרות ולנוסחת הגר"א קמ"ל דאף דתחובה לו בבגדו ולא בידו מ"מ לא יצא בו עם חשיכה : דוגמא . מעט צמר צבוע אדום וצמר צבוע שחור ומראה לב"א לומר כזה תרצו או כזה תרצו ובגמ' איתא בצבע בדוגמא שבאזנו : סורק . בגדים : משיחה . הוא קושר הקוצים וגם את הבגד הוסר ומתכר בו ב' ראשין במותחו על יתידות לתוכטו במקלות לזקוף שערו : שבצוארו . בגמרא איתא שבאזנו וכן הגיה הגר"א : כולן פטורין . אף בשבת דאין דרך הוצאה בכך : דרך אומנותו . שהוא רגיל לפעמים לצאת כן בחול חייב : המקופלת . שאינו מונח לארכו של אדם אלא מקופלת על כתיפו וכיון דאינו דרך מלבוש ה"ל מוציא לרה"ר וחייב בשבת : חייב . אף שצרור בסדינו מ"מ כיון דאינו מלבוש חייב : ו עם חשיכה . ערב שבת ולא חיישינן שמא ישכח ויצא דתפילין חייב למשמש בהן כל שעה קל וחומר מציץ שנאמר בו והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה אינו דין שלא יסיח דעתו ממנו וכיון דאסור לאסוחי דעתיה לא חיישינן שמא יצא בשבת דמדכר דכיר לה : בכתבי הקודש . דהוה אמינא דגזרו שלא יקרא ע"ש עם חשיכה פן יקרא בשבת לאור הנר ויטה קמ"ל דל"ג : אפי' גבוה ממנו . דליכא חשש הטיה לא פלוג בתקנתא : לתוך הקערה . מה שבתוך הקערה ואוכל דבכה"ג לא רגיל לאטויי לפי שהוא לשעה א"נ לפי שיש בו חשש סכנה אולי יש במאכל דבר המסוכן ע' מ"א סי' רס"ה מ"ש בזה ס"ק י': תינוקות . דאימת רבן עליהן ולא אתו לאטויי: קראתי לאור הנר . שהיה סומך על עצמו שלא יטה : הטהו ודאי . בא לידי חיוב חטאת ואף דאדם חשוב מותר לפי שאין דרכו להטות בחול ר"י עשה עצמו על ד"ת כהדיוט : חטאת . בגמרא איתא חטאת שמינה וכן הגיה הגר"א : ז עד היכן פרצה . במשנה מבואר לא יאכל הזב עם הזבה שמא יבא לידי עבירה ודקדק רשב"א למה לא אמר הטהור עם הנדה אלא שהיה הטהרה חזקה בישראל וממילא לא היה אוכל הטהור עם הנדה שהיה רגיל בטהרה : פרצה . גברה כמו ופרצת ימה וקדמה (בראשית כ"ח): הכי גרסינן בית שמאי אומרים . וכן הוא בירושל' וכן הגיה הגר"א : עם זב עם הארץ . שמא ירגילנו אצלו בימי טהרתו ויאכילנו דברים טמאים : ח אלו מן ההלכות . הך דאין קורין לאור הנר ומרדע ונגור דלקמן דנמנו ורבו ב"ש על ב"ה וגזרו עליהן ומנין הי"ח דבר מבואר בגמרא (הביאום הרע"ב בפי' המשנה באריכות) : קשה לישראל . לפי שבעטו בהלל שהיה נשיא וענוותן : את העגל . שבעטו במשה שהיה עניו ואמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו אי נמי לפי שנהרגו הרבה תלמידים כמבואר בירושלמי . אי נמי לפי שנעשה התורה כשתי תורות והרבה מחלוקת היה : גדשו סאה . שמדדוה במדה גדושה וסייגים גדולים תקנו לתורה דלא ליתי לעבור על ד"ת : מחקו סאה . לפי שהרבו לעשות סייגים וגדרים וא"י לעמוד עליהן ומתוך כך עוברין על ד"ת ונמצא המדה מחוקה וטוב היה לעמוד במדתה ולא להוסיף עליה שמתוך שמוסיף עוד נשפך מה שבתוכו וכן בסאה מלאה שמן אם מוסיף עוד מים נשפך מן השמן שבתוכו ונגרע ממה שהיה בתחילה וכנוסחת הגר"א כ"ה בגמ' דף קנ"ג : בעובי המרדע . הוא מלמד הבקר ואין בו טפח אבל יש בהקיפו טפח ומה"ת אינו מביא טומאה אם מאהיל של המת ועל הכלים אא"כ יש בו טפח וגזרו בהקיפו טפח אטו חללו טפח ומי"ת דבר הוא : ורבו . בדבר הזה לגזור : השוכח כלים תחת הצינור . צינור שקבעו ולבסוף חקקו דבטל מתורת כלי והמים המהלכין ממנו למקוה אין תורת שאיבה עליהן אבל נפסלין מחמת הכלים שתחת הצינור שהמים מהלך מתוכן למקוה ובמניח בכוונה תורת שאובין עליהן לכ"ע אבל הניח בשעת קישור עבים ונתפזרו ושכח הכלים שמונחים עד שנתקשרו עוד בעבים ונטפו מים בהכלים בזה רבו ב"ש על ב"ה ואמרו דתורת מניח עליהן כיון דמתחלה הניח בשעת קשור עבים אבל הניחן בשעת פזור ושכחן ואח"כ הלכו המים לתוכן לכ"ע בטל ליה תורת שאיבה : בערב שבת עם חשיכה . לא גרסינן גבי צינור : ט אמרו ב"ש לב"ה . במשנה מבואר מחלוקת ב"ש וב"ה דב"ש ס"ל אין שורין דיו וסמנים ע"ש אלא כדי שישורו מבעוד יום וב"ה מתירין ומבואר כאן דב"ש שאלו לב"ה מאי שנא בשר וביצה דאין צולין אלא כדי שיצולו מבעוד יום וב"ה לא השיבום ע"ז : שטוענים . בזיתים ועיגולי הגת בענבים שמניחין הקורה ע"ש עם חשיכה והיין והשמן יוצא כל השבת ומותר להניח הקורה והעיגול (הך של יין קרוי עיגול לפי שעשויין כעיגול) ולא גזרינן בהא ולא השיבו ב"ש תשובה לדבריהם ובגמרא אשכחן תשובה דלב"ה נא קשה מבשר וביצה דשם הגזירה שמא יחתה בגחלים והוה מבשל משא"כ בדיו וסמנים וכרשינים ואף בנמר ליורה המבואר במשנה דמותר לב"ה ולא חיישינן שמא יגים בה וחייב משום מבשל או שמא יחתה בגחלים למיירי ביורה עקורה מן האש וטוחה בטיט וכן בפשתן לתוך התנור דמבואר לב"ה דמותר ליתן בע"ש עם חשיכה היינו טעמא משום דקשי ליה זיקא לא מגלי לה אבל בשר וביצה גזרינן שמא יחתה בגחלים וכן מבואר תשובת ב"ה לב"ש מקורת בית הבד ועיגולי הגת דשם ה"ע דכיון דאין מניחין הקורה עד שטוחנים הזיתים בריחיים ובענבים דורכין אותו ברגל ואי שהיט ליה בשבת לא מתייב ליה דלא הוה תולדה דדש שהרי כבר נעקר לגמרי לכן גם בע"ש לא גזרו רבנן משא"כ דיו וסמנים וכרשינים עמדו לא השיבו תשובה אלא שב"ש סמכו על המקרא : גמורה . שתגמר ביום הששי אף מלאה דמתעביד ממילא אסור ודרש כל לשון כלה שתהא כלה ביום הששי : ששת ימים . בפרשת משפטים נאמר ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות ודרש מלשון וביום השביעי שהמלאכה עשויה אף ביום השביעי וכל מידי דמתעביד ממילא שרי וגרסינן כאן תעשה מעשיך : עושה אדם כל ששה . אף מלאכה שנגמרה ביום הז' : י ולא טוענים עמו . משוי על חמורו ע"ש עם חשיכה : למקום קרוב . מפרש לקמן והטעם הוא דנראה כמסייע להוליכו בשבת והכי מבואר במשנה ומפרש כאן מה הוא מקום קרוב : ה"ג בגמרא איזה מקום קרוב עד שמגיע לביתו וב"ה אומרים עד שיגיע לביתו דלב"ש אסור עד שיגיע לביתו מבעו"י אע"ג דבדידיה טרח מ"מ מיהלף בשלוחו וב"ה דמתירין היינו עד שיגיע לבית הקרוב לחומה של עיר אחרת שהנכרי דר שם ויגיע חפצו ור"ע בא לפרש דלב"ה מותר כדי שיצא מפתח ביתו ואף שלא יגיע לבית הסמוך לחומה כיון שיצא מביתו מותר דלא גזרינן כלל : של בית ר"ג . קאי על מה דמבואר במשנה דפליגי ב"ש וב"ה דלב"ש אין נותנים כלים לכובס נכרי עד שיעשה מבעוד יום והרשב"ג דכלי לבן אסור ג' ימים דכב"ש ס"ל כיון שעושה בכיבוסן ולכן אם נותן אחר ג' ימים וכובסן בשבת אסור והתמירו ע"ע אבל צבועין בע"ש מותר דמכבסין מהר ויכול לכבס מבעו"י : שהלבנים קשים . ונפקא מינה לשכר כובס : יא פותקין . פותחין ועושין נגר קטן מן בפת המעין לגינה : גפרית . תחת כלי כסף שמלבינין נכס

(כו) שותת והולכת [בשבת] נותנין קילור לעין ואיספלנית ע"ג המכה בע"ש עם חשיכה והן מתרפאין והולכין (כז) [בשבת] נותנין גפרית תחת הכלים בע"ש (א) והן מתגפרין והולכין (כח) [בשבת נותנין] מוגמר על גבי גחלים בערב שבת עם השיכה (כט) [ואין נותנין חטים לרחיים של מים אלא כדי שיטחנו] :

פרק ב א (א) מדליקין (*א) בפתילה מהורכת (א) [ולא בסמרטוטין ואף על פי שמהורכין] (ב) כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה מפני מה אמרו אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב (ג) לפי שאין שורפין (ב) לא [תרומות] ולא קדשים ולא חמץ ביום טוב : ב כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת (ד) מותר לעשותן מדורה בין ע"ג הארץ ובין על גבי (ג) [מנורה בין להתחמם כנגדן בין להשתמש לאורה לא אסרו] אלא לעשותן פתילה לנר בלבד : ג (ה) רשב"א אומר אין מדליקין בצרי ר' ישמעאל אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו ר' ישמעאל [בר"י] בן ברוקה אומר אין מדליקין אלא ביוצא מן הפרי ר"ט אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד (ו) עמד ר' יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים מה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות מה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא זה ולא זה אין לך אלא מה שאמרו (ד) [מדליקין בשמן פקועות (ז) ובנפט ר"ש שזורי אומר מדליקין בשמן דגים ובעטרן] סומכוס אומר כל היוצא מן הבשר אין מדליקין בו חוץ משמן דגים ר"ש בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מן הפשתן : ד (ח) כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו רשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז ומדליקין בה : ה (ט) א"ר יהודה כשהיינו שרויין בעליית בית נתזה בלוד היינו נוקבין שפופרת של ביצה וממלאין אותה שמן ונותנין אותה על הנר בע"ש עם חשיכה שיהא שוהה ודולק בלילי שבת (ה) [היו שם זקנים ולא אמר אחד מהן] דבר (י) אם חברה בסיד ובגפסים בע"ש מותר : ו (כ) נותנין טיט וחרסית תחת הנר בע"ש עם חשיכה כדי שיהא שוהה ודולק בלילי שבת (*כ) נותנין (ו) גרגר של מלח (ז) וגרים של פול על פי הנר בע"ש עם חשיכה כדי (ח) [שיהא שוהה ודולק בלילי שבת] (ל) [א] מעלין בדיופי ומטיפין מן האדק לחולה בשבת : ז (מ) החותה בגחלים חייב חטאת ר"ש בן אלעזר אומר משם ר"א ב"ר (ג) יצחק חייב שתי חטאות מפני שמכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות החותה גחלים להתחמם כנגדן (ט) פטור : ח (נ) כלים שנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותן בין השמשות ר"ש שזורי אומר אף בחול אין מטבילין אותן בין השמשות מפני שצריכין הערב שמש (י) [וכלים] שנטמאו בולד הטומאה מטבילין אותן בין השמשות [כלל אר"ש בן אלעזר דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת אין עושין אותו בין השמשות ודבר שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת עושין אותו בין השמשות] : ט ר' נתן אומר (ס) אף מפני נדרים נשים מתות בשעת לידתן ר' יוסי אומר (ע) שלשה הן דבקי מיתה מסורין לנשים רשב"ג אומר (פ) הלכות הקדש (יא) [והטאות ומעשר] הן גופי תורה ומסורין [להם] לע"ה (ב) [שלשתן להעשות] (צ) מדליקין את הנר מערבין וטומנין את החמין :

פרק ג א (א) כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה עד שתהא גרופה וקטומה (ב) גחלים שעממו או (א) [שהדליק] עליהן נעורת של פשתן (ב) הרי הן כקטומות (ג) שתי (ג) כיריים המתאימים אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה (ד) [ואינה קטומה מקיימין] על גבי גרופה וקטומה ואין (ה) [מקיימין] ע"ג שאינה גרופה וקטומה ומה הן (ו) [מקיימין] עליה ב"ש אומרים אין (ז) מקיימין עליה כלום וב"ה אומרים חמין אבל לא תבשיל עקר את המיחם הכל מודים שלא יחזיר דברי ר"מ רי"א בש"א חמין אבל לא תבשיל וב"ה אומרים חמין ותבשיל עקר בש"א לא יחזיר ובה"א יחזיר : ב (ד) השוכח (ח) [תבשיל] ע"ג כירה וקדש עליו היום בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בד"א בתבשיל שלא בשל כל צרכו וחמין שלא הוחמו כל צרכן אבל תבשיל שבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן הרי אלו מותרין [א] מפני שרע להן (ט) ר"י אומר חמין שהוחמו כל צרכן הרי אלו מותרין מפני שרע להן אבל תבשיל שבשל כל צרכו (ה) כל המצטמק ויפה לו כגון כרוב ופול ובשר טרוף אסור וכל המצטמק ורע לו מותר : ג (ו) המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשוגג יאכל (י) [במוצאי] שבת במזיד לא יאכל ר' יוחנן הסנדלר אומר בשוגג יאכל (יא) [במוצאי] שבת לאחרים ולא לו במזיד לא יאכל (ג) לא (יב) [לו ולא לאחרים (ז) כלל אמר] ר' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה (יג) דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאו בשבת בין בשוגג בין

הגהות הגר"א (כו) שותת והולכת כל השבת כולה : (כז) כל השבת כולה : (כח) כל השבת כולה ומניחין : (כט) והן מתגמרין והולכין כל השבת כולה אבל אין נותנים חיטים לתוך רחיים של מים אלא בכדי שיטחנו מבע"י : (א) ובסמרטוטין מהורכין : (ב) תרומה : (ג) כירה בין להשתמש לאורה בין להתחמם כנגדה ולא אסרו : (ד) חכמים ומדליקין בשמן דגים ובעטרן ר"ש שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט : (ה) והיו שם ר"ט וזקנים ולא אמרו לנו : (ו) בול : (ז) וכן : (ח) שתאיר ותדליק : (ט) והובערו מאליהן : (י) כלים : (יא) תרומות ומעשרותיהן : (א) שנתן : (ב) דקה : (ג) כירות המתאימות : (ד) וקטומה משהין : (ה ו ז) משהין : (ח) קדירה : (ט) דר"ם : (י) למוצאי : (יא) למוצאי : (יב) הוא ולא אחרים : (יג) אומר :

נוסחאות כ"י

א) עם חשיכה : ב) צדוק : ג) עולמית :

אור הגנוז

פרק ב [א] מדליקין בדיופי : [ב] היו : **פרק ג** [א] מפני שרע להן לא גרם בכ"י :

חסדי דוד

שיגיע לבית הסמוך לחומה אלא בכדי שיגיע לביתו ממש וב"ה הוא דקאמרי דסגי בכדי שיגיע לבית הסמוך לחומת העיר שהכהרי דר בה שהרי יכול להגיעו שם ור"ע פליג על ת"ק אליבא דב"ה וסבר דב"ה מקילי טפי וסגי שילא מפתח ביתו של ישראל המוכר קודם השבת :

פרק ב מדליקין בפתילה מהורכת. הא מילתא דפשיטא דאל"כ במה נדליק אלא לדיוקי' נקטיה הא בפתילה שאינה מהורכת אין מדליקין והיינו דמסיים ולא בסמרטוטין אפילו מהורכין. ועי' בגמ' דף כ"ט אפלוגתא דר"ע ור"א : **כל** אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביו"ט כו'. ואע"ג דבשמנים שאין מדליקין נמנה גם עטרן דאין מדליקין מפני שריחו רע והיה לנו לאסור מטעם זה גם ביו"ט מ"מ ביו"ט אם ירצה כי קשה עליו ריחו הרע יוכל להסירו ולהדליק במקומו נר אחר אבל זה קשה הלא בגרי אמרו בגמ' דף כ"ו דאין מדליקין מפני שהוא עף ונדבק בכותלי הבית ומתוך שאדם בהול על ממונו יבוא לכבות וגם דמתוך שריחו נודף גזירה שמא יסתפק ממנו וחייב משום מכבה והנך תרי טעמי שייך לאסור גם ביו"ט. ושמא אה"נ דאסור להדליק בצרי גם ביו"ט והתוס' הכא לא קאי רק על אותן השנויים במשנה : **החותה** בגחלים כו' רשב"א משום ר"א בר צדוק וכו' כצ"ל ועיין בכריתות ס"פ ספק אכל :

פרק ג השוכח תבשיל ע"ג כירה כו' הרי אלו מותרים דברי ר"מ רי"א וכו' כצ"ל ול"ג במלתיה דר"מ מפני שרע להן דהא ברע להן אפילו ר"י שרי וא"כ לא פליגי וכ"ה בש"ס דף ל"ח. והכא בכירה שאינה גרופה דאמרינן לעיל לר"מ דלא שרי לכתחלה להשהות ע"ג אפילו חמין שהוחמו כל צרכן לכ"ע אהא קתני הכא ר"מ דמ"מ אם שכח ושהה בשוגג אפילו תבשיל שלא בישל כל צרכו וכ"ש חמין שלא הוחמו כל צרכן שרי כל זה לר"מ אבל לר"י דשרי לעיל בגרופה אפילו לכתחלה חמין ותבשיל לב"ה אפילו לא נתבשל כ"צ דהא סתמא קתני ובשאינה גרופה משמע דאיהו נמי מודה דאסור לכתחלה אפילו חמין שהוחמו כ"צ קאמר הכא מ"מ בדיעבד אפילו

מצפה שמואל (א) כט: ועי' תוס' שם ד"ה ולא : (*א) עי' ב"י ס"ס רס"ד בשם בה"ג נראה דגרס כגי' הגר"א וע"ש בשו"ע : (ב) כד. : (ג) כז: ועי' ירושלמי פ"ב הל"א : (ד) כח. : (ה ו) כו. : (ז) עי' ירושלמי פ"ב סוף הל"א : (ח) כח. : (ט) כט: : (י) עי' ירושלמי פ"ב הל"ד : (כ) כז : (*כ) עי' מיי' פ"ה מהלכות שבת ושו"ע סימן רס"ד סעיף ג : (ל) עירובין קד. וירושלמי שם פ"י הל"ג ועי' רש"י שבת פ: ד"ה אנדיפי : (מ) כריתות כ: וירושלמי פ"ב הל"ב : (נ) ביצה יט. וירושלמי פ"ב הל"ז וביצה פ"ב הל"ב ועי' ירושלמי תרומות פ"ב כג. : (ס) לב. ועי' ירושלמי פ"ב הל"ו : (ע) לב. : (פ) שם וירושלמי שם הל"ז : (צ) עי' סנהדרין ס"ח. וירושלמי פ"ב הל"ז : (א) לו: : (ב) עי' ירושלמי פ"ג הל"א : (ג) לז. ירושלמי פ"ג הל"א : (ד) לח. וירושלמי תרומות פ"ב כב : (ה) עי' לז: ועי' ירושלמי פ"ג הל"א וירושלמי שם. (ו) (לח. ב"ק ע"א: חולין טו. גיטין נג: ביצה יז ע"ב תרומות פ"ב כתובות לד:) ועי' ירושלמי פ"ג הל"א ועירובין פ"ד הל"א : (ז) ירושלמי שם ותרומות פ"ב :

מנחת בכורים

בהם פארים ואורות בחרט ומעשן בגפרית והן משחירות ונכרות : מוגמר. לבונה ומיני בשמים נותנים על האש וקולטין הבגדים את הריח ובאלו הדברים אף ב"ש מודה דשרי : שיטחנו. מע"ש ומוקמינן בגמרא דטעמא דב"ש במשנה הוא משום שביתת כלים דכתיב ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים ומוגמר וגפרית דשרי דוקא דמנחי אארעא ולכן בחטין אסרו ב"ש אבל אנן לא קי"ל איסור שביתת כלים ואפילו חטין מותר. ואיכא דמוקי אף למאן דלית ליה שביתת כלים מ"מ אסור משום השמעת קול הריחיים שיאמרו ריחיים של פלוני טוחן בשבת:

פרק ב א מדליקין. הנר של שבת : מהורכת. שהבהבוה ע"ג האש כדי שתהא נוח לדלוק : ואף על פי שמהורכין. שאינם נוחין לדלוק ואתי לתקוני בשבת ולגירסת הגר"א מדליקין בסמרטוטין מהורכין : כל אלו שאמרו. פסולי שמנים ופסולי פתילות דאין מדליקין בשבת משום שאינו נמשך השמן אחר הפתילה וגזרינן שמא יטה : ביום טוב. ליכא חשש הטיה דמותרת בו : שמן שריפה. שמן של תרומה שנטמאה העומד לשריפה אין מדליקין ביום טוב וזהו עיקר טעמא דמתניתין דלא מדליקין בשמן שריפה דביו"ט שחל בע"ש מיירינן א"כ כי מדליק בשמן שריפה מבעיר קדשים ביו"ט : לא תרומה ולא קדשים. דכתיב בנותר והנותר ממנו עד בוקר והך עד בוקר מיותר כיון דכתיב מקודם לא תותירו ממנו עד בוקר אלא ר"ל בוקר שני והיינו מחרת יו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ותרומה אף דמותר להנות בשעת שריפה ואיכא אוכל נפש בשריפתו מ"מ גזרינן אטו קדשים : ולא חמץ. ביו"ט של פסח כיון דלא חזי למידי ס"ל הבערה שלא לצורך אוכל נפש ולא הותרה גם ביום טוב : **ב** מדורה. היסק גדול שאחד מבעיר חבירו : לנר. מקום שנותנין בו הפתילה שימשך מן השמן ונקרא בלע"ז קרוזיל : **ג** בצרי. שרף הבא מן עצי הקטף מפני שריחו נודף וחיישינן שמא יסתפק מן השמן שבנר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה ועוד דעף ונדבק בכותלי הבית ואתי לחלל שבת : היוצא מן העץ. שרף הבא ממנו ולא מן הפרי : מן הפרי. לאפוקי שמן דגים ועטרן וצרי : ולא זה. אלא נפט כן הוא בגמרא והוא מין שמן שריחו רע : אין לך. לאסור : מה שאמרו. פסולי שמנים המבואר במשנה זפת וחלב שאינם נמשכין אחר הפתילה : ר"ג בגמרא ומדליקין בשמן דגים ובעטרן ר"ש שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט. וריב"נ קמ"ל דאף דשמן דגים הוא כעין חלב ועטרן הוא פסולת הזפת ובזפת עצמו אין מדליקין בהם מדליקין ור"ש בא לומר דוקא בהנך דקא חשיב ולא זולת ודלא כריב"נ וריב"נ מודה בהנך דמדליקין בהם והגר"א הגיה בזה בענין אחר : מן הבשר. כגון חלב : משמן דגים. הבא מעינו של דג כמבואר ב"ב (ע"ג ב') נגדו מעינא דדג תלת מאה גרבי משחא ופליג על ת"ק בחלב מהותך שנתן לתוכו שמן כל שהוא דלחד מינייהו מדליקין ולחד מהני תנאי אין מדליקין ואינו מבורר מי הסובר מדליקין ומי הסובר אין מדליקין וטעמא דמ"ד מדליקין דלפי דחלב מהותך מן הדין היה מותר רק דגזרי' אטו שאינו מהותך ובהערובות שמן כ"ש לא גזרו : **ד** כרך דבר. להוסיף אורה ע"ג דבר שאין מדליקין בו : אין מדליקין. גזירה אטו בעינייהו של הדבר שאין מדליקין והני מילי להעבות הפתילה להוסיף אורה אבל להקפות שיהיה לף הפתילה למעלה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא וכו' וכוונתן היה להקפות ומותר והדא מילתא היא ובחסורי מחסרא מתנינן לה (דף כ"ח) : **ה** אר"י. מביא ראיה לדבריו דמותר ליקוב שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה ע"פ הנר שתהא השמן מטפטף לתוך הנר ולא גזרינן שמא יסתפק מן השמן שבביצה וכיון דאקלייה לנר הוה ליה מכבה : שיהא שוהה. מחמת הטפת השמן שבביצה : בגמרא גרסינן א"ל משם ראיה שאני בית נתזה דזריזין ולא אתי לאסתפוקי אבל בעלמא גזרינן שמא יסתפק : אם חברה. בע"ש : מותר. אף לרבנן דפליגי אר"י משום דהכא גוונא שמחובר לנר לא אתי לאסתפוקי מן השמן שבביצה ומה דמבואר במשנה אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר כעין יוצר קאמר שחברה שפיר : **ו** טיט וחרסית. שמצנן את השמן ואינו דולק מהר : גרגיר של מלח. שמושך את השמן אליו וכן גרים של פול ומאיר ודולק ובגמ' איתא בול של מלח מלא אגרוף ומצלל את השמן וכהגהת הגר"א : מעלין בדיופי. מעלין יין מחבית לחבית ע"י שני קנים התתוכין באלכסון ומניח ראשי המשופעים זה כנגד זה ונותן א' מן הקנים בחבית ומוצץ בפיו בראש קנה א' מעט מן היין אליו ומסתלק משם והיין יוצא כולו מאליו : דיופי. שתי פיות : מן האדק. כלי הוא ופיו צר ושל מתכת הוא ומנוקב בתחתיתו נקבים דקים וממלא מים וסותם את פיו העליון וכל זמן שהוא סתום אין המים יוצאים ממנו וכשהוא נוטל הפסק העליון מטפטפין המים מתחתיו וכשהוא נותן כלי מתכת תחתיה משמיעין קול ועושין כן לחולה כי היכי שייש ן החולה וכשמע מזה קלא דזמזומי ודוקא לחולה אבל לבריא לא דכעין שיר הוא : **ז** החותה גחלים. שגוזר גחלים אל כלי : שמכבה את העליונות. שמתהפכות ממעלה למטה ונכבים ממשוי העליונות והתחתונות שהיו למטה נבערות שמונחות עתה למעלה ומיירי בנפח שצריך לפחמים ולכבוי קא מכוין ולא להבערה דת"ק ס"ל מקלקל בהבערה פטור ולכן אינו חייב אלא מחמת הכבוי ור"ש ס"ל מקלקל בהבערה חייב וחייב גם משום מבעיר ואיכא דמוקים לה פלוגתייהו באלו הלא הבערו שיצאה מכלל לא תעשה כל מלאכה דלת"ק ללאו יצאתה וליכא כרת וחטאת ולר"ש להלק לחייב על כל אחת ואחת אם עשה הרבה מלאכות בבת אחת אבל חייב כרת וסקילה בהבערה לכן חייב שתים ואיכא דמוקים לה שנתכוין מתחלה להבעיר ואח"כ לכבות ולבסוף נעשה בתחיה אחת לת"ק ליכא לחיובי שתים שמא כבה תחילה ולמפטריה בלא כלום הי אפשר דנהי דאקדומי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר וחייב מיהת חדא ור"ש משום ר"א לא חייב לאקדומי ואחורי ואיכא דמוקים לה כגון שנתכוין לכבות והובערו מאליהן דס"ל דבר שאינו מתכוין על הבערה ת"ק סובר כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ור"ש משום ר"א ס"ל כר"י דדבר שאין מתכוין חייב : להתחמם. יודע היה שיובערו וקי"ל מתכוין אל הבערה אלא דהוה מלאכה שא"צ לגופה דאין כוונתו רק להתחמם : פטור. כר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה נמי פטור : **ח** כלים שנטמאו. הא דמבואר במשנה אין מטבילין את הכלים ע"ש בה"ש קאי בולד הטומאה דלא בעי הערב שמש וחזי לאשתמושי בשבת ולצורך שבת הוא לכן מותר בה"ש אבל באב הטומאה דבעי הערב שמש א"כ כי מטביל לצורך חול הוא מטביל ואסור : אף בחול. איכא חשש שמא יאמרו לאשתמושי בה ביום טובל הכלי ומחזין בו שלא יטביל בה"ש ומיירי נמי שאוכל על פתות מכעדשה מן השרץ אי מטמא אי לא ת"ק סבר מדהא גמר הערב שמש נמי גמר ור"ש סבר אולי הערב שמש לא גמיר ואתי להשתמש בערב בלא הערב שמש : מטבילין אותן. דאין צריך הערב שמש כמבואר במס' פרה (פי"ג מ"ה) כל הטעון ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכולן וולד הטומאה סייא דאיטמי בטומאה דרבנן : כלל ארשב"א. במה שמותר לעשות בה"ש ולדידיה גם טבילת כלים מותר בין השמשות ודלא כת"ק (ועי' רש"י ביצה י"ע א' ד"ה מידע ידע ועיין במהרש"א שם) : שאין חייבין. כגון איסור דרבנן : עושין אותו. אם יש קצת מצוה או צורך בדבר וכרבי דכל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בה"ש : **ט** אף מפני נדרים. זולת חלה ונדה והדלקת הנר המבואר במשנה דנשים מתות בשעת לידתן על שלש עבירות הללו שנאמר אם אין לך לשלם (בנדר) למה יקח משכבך מתחתיך ומשכבך זו אשה ובשעת הסכנה השטן מקטרג : דבקי מיתה. שמדבקין ומקרבין מיתתן והיינו שמתות ילדות : מסורין לנשים. שהיא עקרת הבית ומפרשת חלה ומדלקת הנר וכן נדה מסורה לנשים דוספרה לה לעצמה : הקדש ותטאת ומעשרות. בבבלי הגירסא הקדש תרומות ומעשרות ובירושלמי הגירסא הקדש חטאת והכשרות ומבואר בירושלמי הקדש דאם אמר הפרשתי לתוכה רביעית יין נאמן בפ"ג דחגיגה נאמנים ע"ה על טהרת יין ושמן לקודש אם אמרו טהורין הן והימנוהו רבנן שלא יהא כל או"א בונה במה ושורף פרה לעצמו אבל על תרומה אינו נאמן אלא בשעת הגתות והבדים עברו הגתות והבדים אינו נאמן ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קודש נאמן : חטאת. היא טהרת פרה אדומה דתנן בפ"ב דאהלות הכל נאמנים על החטאת שלא יהא כל אחד בונה במה לעצמו א"נ מפני מעלות וחומרות שבה הכל נזהרין בה וכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת הכל נאמנים על שמירתה : והכשרות. דתנינן במכשירין פ"ו על כולן נאמן ע"ה לומר שלא הוכשרו דאף דאינו נאמן על השמירה מ"מ נאמן שלא הוכשרו לקבל טומאה שלא בא לתוך המים וכתיב כי יותן מים על זרע שיוכשר במים לקבל טומאה ואי גרסינן כגירסת הבבלי הקדש תרומות ומעשרות הקדש היינו שחל על פי כל אדם והיינו צריכין לחוש במטלטלין שלו שמא הוקדשו ע"י וסזר בהן וכן בתרומות ומעשרות נאמן מן התורה אף שתקנו דמאי מכל מקום התורה האמינתו. ונוסחת הגר"א הוא כגירסת הבבלי : מדליקין את הנר. סדר המלאכות בערב שבת קא חשיב שמתחלה מדליקין לפי שהוא איסור סקילה ואח"כ מערבין ע"ח דמותר אף בה"ש וטומנין את החמין לשמור חומן בדבר שאינו מוסיף הבל א"נ קמ"ל דאף אחר הדלקת הנר מותר כל אלו כמבואר במשנה בספ"ב דעושין בה"ש והיינו אף אחר הדלקת הנר :

פרק ג א כירה. עשויה כעין קדירה ונותנים קדירה לתוכה : סומכין לה. קדירה אע"פ שאינה גרופה מהגחלים שבתוכה : נעורת של פשתן. וכיסה הגחלים : מתאימים. מחוברות יחד אבל קיר של חרס מפסיק ביניהם : גרופה וקטומה. דלא חיישינן משום דסליק לה הבלא מאידך : חמין. אחר שגרפה דלא צריכי לבשולי דליכא למיחש שמא יחתה בגחלים : את המיחם. של מים חמים : שלא יחזיר. בשבת על הכירה : דברי ר' מאיר. מפרש פלוגתייהו בהכי חמין אבל לא תבשיל דאתי לחתויי וב"ה לא גזרו בזה ומיירי בשהייה : לא יחזיר. אפילו חמין : יחזיר. אפילו תבשיל : **ב** בשוגג. כי האי דשוכח : במזיד : שהניח ולא שכח לא יאכל : שרע להן. שהייה על גבי כירה ולא אתי לחתוי א"כ לא אתעביד מחשבתו ולא אהני מעשיו : כל המצטמק. וכן כל המצטמק : טרוף. מהותך ומרוסק לחתיכות קטנות שכל זמן שמצטמק הוא יפה לו : אסור. אם השהה במזיד ומיירי בשאינה גרופה וקטומה דאילו בגרופה וקטומה ס"ל לר"י לעיל לב"ה דמותר אפילו לכתחלה ור"מ דאמר לעיל חמין אבל לא תבשיל היינו לכתחילה אסור אף בגרופה וקטומה ובדיעבד מותר תבשיל שהוחם כל צרכו אפילו שאינה גרופה כל זה קודם גזירה אבל משרבו משהין במזיד גזרו אף בשוכח : **ג** במזיד לא יאכל. לא הוא ולא אחרים ואיידי דתנא רישא בדידיה לרבותא דמותר בשוגג אף בו ביום תנא סיפא בדידיה ודוקא בו ביום אבל למ"ש מותר : בשוגג יאכל במוצ"ש. ושוהה בכדי שיעשה דלא ליתהני מעבירה ממלאכת שבת ואסורה בשבת בין לו בין לאחרים דאין חילוק כלל : לא יאכל עולמית. גרסי' בגמ' הוא בעצמו דקנסוהו במזיד אבל לא קנסו שוגג אטו מזיד כלל דאי קנסו א"כ בשוגג נמי לא יאכל עולמית : יאכל. לאחרים אבל לא בשבת דלא ליתהני ממלאכת שבת אבל למ"ש מותרין בשוגג ולא קנסו לאחריני דלא עבדי איסורא ולדידיה קנסו שוגג אטו מזיד : במזיד לא יאכל. כלל דמלאכת שבת אסור ולאו משום קנסא דא"כ לאחריני הוה שרי כמו שוגג וכללא דמלתא מזיד דר"מ שוגג דר"י מזיד דר"י שוגג דר"י הסנדלר ויליף לה מדכתיב ושמרתם את השבת כי קדש היא מה קדש אסור אף מעשה שבת אסורין יכול אפילו בשוגג ת"ל

במזיד אסור לו ולאחרים ודבר שאין חייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ועשאה בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו במזיד לא לו ולא לאחרים: ד (ח) השוחט בשבת בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל פירות שלקטן (יד) בשבת בשוגג (טו) [יאכלו] למוצאי שבת במזיד לא (טז) [יאכלו]: ה (ט) התורם והמעשר בשבת (י) בין בשוגג בין במזיד מעשרותיו מעשר המטביל כלים בשבת בין בשוגג בין במזיד עלו (יז) ידי טבילה: ו (כ) הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני מה אמרו הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ובשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור (יח) [מפני] שמונין לשביעית ואין מונין לשבתות ד"א נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות ר' יהודה אומר חלוף הדברים בשבת בין בשוגג בין במזיד (יט) יעקור בשביעית בשוגג יקיים במזיד (כ) [יעקור] (ל) רבן שמעון בן גמליאל אומר (כא) מגלגלין ביצים ע"ג (כב) (*ל) [סיד] רותח (כג) [ואין] מגלגלין ביצים על גבי עפר רותח:

פרק ד א (א) לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמוסין ותתן לתוך התנור בע"ש עם חשיכה אם נתנה למוצאי שבת אסורין (א) [עד כדי] שיעשו לא ימלא נחתום חבית מים ויתן לתוך התנור בע"ש עם חשיכה ואם נתן למוצאי שבת אסורין עד כדי שיוחמו: ב (ב) מרחץ שסתמו (ב) [נקבין שלו] מע"ש למוצאי שבת רוחץ בו מיד סתמו (ג) [נקבין שלו] מערב יו"ט נכנס ביו"ט ומזיע ויוצא (ה) ומשתטף בצונן א"ר יהודה מעשה במרחץ של בני ברק שסתמו נקבין שלו מעיו"ט והיה ר"ע ור"א בן עזריה נכנסין ומזיעין בתוכו ויוצאין (ד) [ורוחצין] בצונן (ג) אלא שהיו חמין שלו מחופין בנסרים (ה) משרבו עוברי עבירה חזרו לאסור האמבטאות שבכרכים מטיילין בהן בשבת: ג (ד) אין משתטפין לא בחמין ולא בצונן דברי ר"מ ור"ש מתיר ורבי יהודה אומר בצונן אבל לא בחמין א"ר יהודה מעשה (ו) [בביתוס] בן זונין שהיו ממלאין לו כלי של צונן מערב שבת ונותנין עליו בשבת כדי שייקר: ד (ה) ממלא אדם חבית של מים ונותנה כנגד המדורה לא (ז) שיחמו אלא שתפיג צינתן (ח) ממלא אדם צלוחית שמן ונותנה כנגד המדורה לא [שתחם] אלא כדי שתפיג צינתו רשב"ג אומר האשה מדיחה ידה בשמן ומחממתה כנגד הנר וסכה את בנה סך אדם את עצמו שמן ומתחמם כנגד המדורה ואינו חושש סכין כל מיני סיכות (ט) [אבל (ו) אין (א) מושחין את המעיין (ז) ואין חונקין בשבת]: ה (ח) מיחם אדם אלונתית ונותן על (י) [מעיו ולא] יתן עדשה מלאה חמין על מעיו (יא) (ט) ממלא אדם כוס של יין ונותנו על פי מיחם לא שיחם אלא כדי שתפיג צינתו (י) ממלא כוס מים ונותן לתוך הספל בין להחם לו את הצונן בין לצנן לו את החמין (כ) המערה ממיחם למיחם מאלפס לאלפס ומקדרה לקדרה מותר ב) לשני ואסור ליתן לראשון: ו (ל) חבית של טבל שנשברה מביא כלי ונותן תחתיה (יב) [נתמלא] אסור לטלטלו (מ) עביט של ענבים ומעטן של זיתים שמשכו אין מסתפקין מהן ביו"ט ואצ"ל בשבת: ז (נ) חבית שנשברה בראש הגג מביא כלי ומניח תחתיה ולא יהא מביא כלי אחד וקולט כלי (יג) [אחד ומסלק] אם יש שם אורחים מביא כלי אחד וקולט כלי (יד) [אחר ומסלק]: (ס) נותן אדם כלי תחת הדלף בשבת (ע) נתמלא שופך ושונה ואינו חושש: ח (פ) גרף של רעי ושל מימי רגלים נוטלו ושופכו ונותן לתוכו מים ומחזירו למקומו: ט (טו) [מטלטלין] (צ) נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו (ק) אבל כוס וקערה ועששית שכבו לא יזיזם ממקומן ר"א בר"ש אומר מסתפקין מנר (טז) [הכבה] ומנר המנטף (יז) [נר] שעל גבי טבלא (ר) מטה את הטבלא והנר נופל ומחזיר את הטבלא למקומה: י (ש) אין מטלטלין את המנורה בשבת ר"א ב"ר שמעון מתיר (ת) אין מגרדין לא מנעלים ג) ישנים ולא סנדלין ישנים אבל (יח) [סכין ומקנחין] אותן (א) אין סכין לא מנעלים חדשים ולא סנדלין חדשים ולא יסוך את רגלו והוא בתוך המנעל ולא יסוך את רגלו והוא בתוך הסנדל אבל סך הוא את רגלו (יט) [ונותנה למנעל סך את רגלו ונותנה לסנדל] סך אדם (כ) עצמו שמן ומתעגל על גבי (כא) [טבלא] חדשה ואינו חושש (כב): יא סכין (ב) ומדיחין ומפרכסין באדם אבל לא בבהמה זה חומר בבהמה שאין באדם מפספסין את (כג) [הכיפין] ובלבד (ג) שלא יתלוש [גיזי] צמר שבהפתק אין מטלטלין אותן אם התקינן בעל הבית להיות משתמש בהן מטלטלין אותן: יב אין טומנין את החמין בתחלה בשבת (ד) אבל מוסיפין עליהן כלים רבי שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדין ונותן את הגלופקרין נוטל את הגלופקרין (כד) [ונותן] את הסדין וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו להטמין אלא מיחם שהחמו בו מערב שבת אבל מפנה הוא לתוך מיחם אחד או לתוך קיתון אחר ומטמין: יג (ה) הטמין וכסה בדבר הניטל בשבת או שהטמין בדבר שאין ניטל בשבת וכסה בדבר הניטל בשבת ה"ז נוטל ומחזיר הטמין וכסה בדבר שאין ניטל בשבת או שהטמין בדבר הניטל בשבת וכסה בדבר שאין ניטל בשבת אם מגולה מקצתו נוטל ואם לאו אינו נוטל ר' יהודה אומר (ו) נעורת של פשתן דקה הרי הן כזבל: יד (*ו) (ז) טומנין מיחם

הגהות הגר"א (יד) עו"ג: (טו טז) יאכל אלא בכדי שיעשו: (יז) לו: (יח) לפי: (יט) יעקר: (כ) יעקר: (כא) אין: (כב) בסיד: (כג) אבל: (א) בכדי: (ב) נקביו: (ג) נקביו: (ד) ומשתטפין: (ה) כשבא הדבר לפני חכמים אמר: אע"פ שאין החמין שלו מחופין בנסרין: (ו) בביתוס: (ז) בשביל: (ח) ר"י אומר: (ט) וסכין וממשמשין את המעיים ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שעושה בחול וחונקין בשבת: (י) המעיין בשבת ובלבד שלא: (יא) ודבר זה אסור אף בחול מפני הסכנה: (יב) נתמלאה: (יג יד) אחר ומצרף: (טו) מטלטלין: (טז) שכבה: (יז) ואפילו בשעה שהנר דולק הנר: (יח) מקנחין: (יט) ונותן לתוך המנעל סך הוא את רגלו ונותן לתוך הסנדל: (כ) את: (כא) קטבלא: (כב) לא יתננה ע"ג טבלא של שיש ומתעגל עליה רשב"ג אומר אין לובשין מנעלים וסנדלים חדשים אא"כ לבשן והלך בהן מבעו"י: (כג) הזקן: (כד) ופורש:

אור הגנוז

פרק ד [א] משטשין:

נוסחאות כ"י

א) ורוחץ: ב) ליתן: ג) חדשים ולא מנעלים:

חסדי דוד

במזיד שרי חמין שהוחמו כ"ל דוקא אבל בתבשיל חילק בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו אבל בחמין שלא הוחמו כ"ל וכ"ש בתבשיל שלא נתבשל כ"ל לא התיר כלל אפילו דיעבד: רבן שמעון בן גמליאל אומר מגלגלין ביצים ע"ג גג רותח ואין מגלגלין ביצים ע"ג סיד רותח כו' כצ"ל וכ"ה בגמ' דף ט"ו וע"ש:

פרק ד מרחץ שסתמו נקבין שלו כו'. בגמ' דף מ' ומתניתא איירי לאחר גזירה ראשונה שגזרו על הרחיצה בחמין אפי' נתחממו בחול מפני עוברי עבירה שהיו מחמין בשבת ואומרים מע"ש הוחמו ואפילו ביו"ט גזרו דהא גם ביו"ט אסור להחם מים לרחוץ כל גופו דע"כ לא שרו ב"ה ביו"ט אלא פניו ידיו ורגליו אבל כל גופו לא משום שאינו שוה לכל נפש ועי' בדף כ"א והלכך קתני הכא שאם סתמו נקביו באופן שאינו מתחמם בשבת אלא שומר חומו רוחץ למו"ש מיד וא"צ להמתין בכדי שיעשו וכ"ש במוצאי יו"ט ומאי דקתני ביו"ט למחר נכנס ומזיע ה"ה אפילו בשבת: סכין כל מיני סיכות כו'. נראה דקמ"ל אפילו סך לרפואה הואיל וכן דרכן לסוך אפילו שלא חולי הלכך שרי ואפשר דאתא לאתויי אפי' בשמן וורד ודלא כת"ק דמתני' בפי"ד וסיפא דתוספתא קרוב לומר דגרסינן אין מושכין את המעיים: מיחם אדם אלונתית כו'. בגמ' דף מ' הגירסא קומקומוס של מים אמנס בערוך מייתי מב"ר דגרסינן עדשה ופי' כמוסף שם שהוא שם כלי שצורתו כעדשה ע"ש: גרף של רעי כו'. הכי איתא בסוגיא דפי' מטילין משמיה דשמואל והרי"ף ז"ל גרס בתר הכי תניא נמי הכי והיינו מתניתא דהכא ע"ש גירסתו: אין מטלטלין את המנורה כו'. י"ל פלוגתא דהני תנאי בתרי אנפי חדא דהכ"ע במנורה של חוליות ופליגי אי חיישינן שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי או דפליגי במנורה גדולה הניטלת בב' ידים ועעמא דת"ק לפי שאדם קובע לה מקום ולאו לטלטולי עבידא ורא"ש לא חשיב קביעות. והרמב"ם בפכ"ו דין י"א פסק כתרוייהו לחומרא והיינו כרבנן דהכא: אין טומנין את החמין כו' רשב"ג א' כו'. בגמ' דף כ"א הגירסא אם בא להוסיף מוסיף כיצד הוא עושה רשב"ג א' כו' אך התוס' כתבו שם נראה לר"י דל"ג כיצד הוא עושה דרשב"ג פליג את"ק ע"ש: הטמין וכיסה כו'. נראה דהא נמי רשב"ג קאמר לה וע"ש בפירש"י ובתוס' שם: טומנין מיחם וכו'. בגמ' שם הגירסא אבל לא קדירה ע"ג מיחם ומיחם על גבי קדירה וע"ש

מצפה שמואל (ח) (חולין טו.): (ט) עי' תרומות פ"ג מ"ג וביצה יז: וירושלמי שם פ"ב כג.: (י) שם ושם: (כ) (גיטין נג:) ותרומות פ"ב מ"ג וירושלמי תרומות פ"ב וכאן פ"ג הל"א: (ל) (לט.) ירושלמי פ"ג הל"ג: (*ל) בדפוס של ולפי הנראה היה כתוב שם גגו ומט"ס נעשה גבו): (א) יה: וירושלמי פ"ג הל"א ותרומות פ"ב מ"ג כג: (ב) מ. ועי' ירושלמי ביצה פ"ב הל"ה וכאן פ"ג הל"ג: (ג) עי' תוס' שם ד"ה אלא: (ד) לט: (ה) מ: וירושלמי פ"ג הל"ד: (ו) פי' קיח.: (ז) (קמז:): (ח) (מ:) וירושלמי פ"ט סוף הל"ג וריב"ל מתיר שם ועי' ירושלמי פי"ט הל"ג: (ט) (מב:) וירושלמי פי"ט הכ"ג: (י) בגמרא אסיק מערה איתמר ועי' ירושלמי פ"ג הל"ד: (כ) עי' מב: (ל) (שם) וירושלמי ביצה פ"ה הל"א: (מ) ירושלמי שם ועי' קמג.: ויט: וירושלמי פ"א הל"ט: (נ) (קיד:) ועי' דף קכ.: (ס) עי' ביצה לה: וכאן מג. וירושלמי ביצה פ"ה הל"א: (ע) (שם לו:): (פ) שם: (צ) (מד. חולין יד:) ופ"ג הל"ו: (ק) שם. ופ"ג הל"ז ועי' ביצה פ"ה הל"א: (ר) (קכ:) ירושלמי פ"ג הל"ז: (ש) מו. וירושלמי שם · (ת) קמח: וירושלמי פ"ו הל"ב וירושלמי סנהדרין פ"י סוף הל"א: (א) שם ושם: (ב) (נג:): (ג) (נ.): (ד) (נה.): (ה) שם: (ו) מט.: (*ו) עי' מיי' פ"ד הל"ו ובמ"מ שם שהביא תוספתא זו ועי' סימן רנז סעיף ז ובביאורי הגר"א שם: (ז) נה: ועי' רמ"י שם בד"ה קדרה:

מנחת בכורים

פי"ל מחלליה מות יומת במזיד אמרתי לך מי שהוא במיתה ולא בשוגג: בין בשוגג. אסור דס"ל מעשה שבת אסור אפי' בשוגג: שאין חייבין. איסור דרבנן: ד יאכל למ"ש. בכדי שיעשו בין הוא בין אחרים: לא יאכל. הוא עצמו עולמית דקנסוהו במזיד ור"י היא כמו במבשל: בשוגג יאכלו. כמו במבשל ושוחט לר"י ולגירסת הגר"א דגרס שלקטן נכרי בשוגג יאכל מיד דלא לקטן לצורך ישראל במזיד היינו דלוה ללקטן ולקטן לצורך ישראל בעינן בכדי שיעשו וכדמסיים אחר כך בהגהתו: ה מעשרותיו מעשר. אף שעשה איסורא דאין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת משום שבות מ"מ אהני מעשיו וכן בטבילת כלים דלא הוה אלא שבות ומיירי דלית לי' כלי אחרינא או פירי אחריני דאם לא כן במזיד אינו מתוקן: ו שמונין לשביעית. שני ערלה ורבעי ויהיה ניכר הדבר שנטע בשביעית אבל לשבת אין מונים וכי תימא כיון דקי"ל ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה ושוב אינו מונה אלא ב' שנים א"כ ניכר הדבר אם נטע בשבת לחשבון הל' יום דלפעמים אם נטע בשבת מחמת זה כלו הל' יום קודם ר"ה ואי לא לא עלתה לו שנה ע"ז אמר ד"א: ולא נחשדו על השבתות. לכן בשבת בשוגג יקיים אבל לא בשביעית דקיל לגבי אינשי: בין בשוגג יעקור. ולא דמי לבישול דממתין בכדי שיעשה ולא מתהני ממלאכת שבת אבל נטיעה נהנה ממלאכת שבת שגדל כל שעה: בשביעית. דקיל ליה לאינשי איסור שבת מאיסור שביעית לכן בשביעית לא קנסו בשוגג: ע"ג סיד רותח. בגג של סיד רותח דהולדות חמה הוא ומותר להחם בשבת בתולדות חמה ואין בו משום מבשל כלל דאין בישול אלא באש: עפר רותח. אף דתולדות חמה הוא אסור מפני שמזיז עפר ממקומו אי נמי שמא יטמין ברמץ בגחלי אש אבל ע"ג סיד דאין בו עפר ליכא לא משום חשש הטמנה ולא משום שמזיז ולגירסת הגר"א מיירי בסיד גמור דהוה תולדות האור דאין מגלגלין דהוה בישול אבל בעפר מותר ומיירי דמגלגל ע"ג דליכא הטמנה אבל כשמטמין אסור כמבואר בגמרא:

פרק ד א עססיות ותורמסין. מיני קטניות וצריכין בישול: עם חשיכה. שמא יחתה בגחלים למהר בישולן: שיעשו. שיכולין לעשות גם במ"ש כדי שלא יהנה ממלאכת שבת: שיוחמו. שיכולין להחם במ"ש: ב נקבין שלו. אותן נקבין שהמרחץ מתחמם ע"י שהאור ניסקת מתחתיו: רוחץ בו מיד. משום שלא הוחם בשבת כיון שנסתם הנקבים ובשבת אסור לרחוץ. דגזרו על הרחיצה כדלקמן: ומזיע. עומד או יושב עד שמתחמם וזיעה יוצאה ממנו דעדיין לא גזרו על הזיעה וה"ה בשבת מותר אלא קמ"ל דהא דגזרו היינו אף ביו"ט (תוס' ד"ה למ"ש דף מ'): בצונן. אבל בחמין לא אף שהוחמו מערב יו"ט כמבואר לקמן דפליגי תנאי בזה: בצונן. דר"י גופיה סבר לקמן דבחמין אסור אף אם הוחמו מעי"ט: מחופין. שלא יאמרו בחמין רחצו ובגמרא גרסינן כשבא הדבר לפני חכמים וכו' וכן הגהת הגר"א. עוברי עבירה. שרוחצין בחמין שהוחמו בע"ש ובעיו"ט ואמרו מזיעין אנחנו: חזרו לאסור. אף הזיעה: של כרכין דרחבין: מטייל בהם. שלא בכוונה להזיע: ואינו חושש. משום זיעה אבל דכפרים דזוטרין אסור: ג אין משתטפין. כל גופו בשבת וביו"ט: בין בחמין. שהוחמו ע"ש ועיו"ט: ור"ש מתיר. אף בחמין שהוחמו מע"ש: א"ר יהודה. לראיה דצונן מותר: ד לא שיחמו. כדי שתהא יד סולדת בו: כ"ג בגמרא ר"י אומר ממלא אשה וכו' וכמו שהגיה הגר"א: לא שתחם. דיש בישול בשמן כשיד סולדת בו: שתפג צינתו. דהפשרו לא זהו בישולו: ומחממת. את היד ולדידיה הפשר בכלי ג"כ אסור דהפשרו זהו בישולו וגרע ממים ולת"ק פליגי בה אמוראי איכא מ"ד דלת"ק דאוסר במים להחם מתיר בשמן אף להחם דאין בישול בשמן וג' מחלוקות בדבר ואיכא מ"ד דלת"ק שמן אף להפשיר אסור ואפילו כלאחר יד ולרשב"ג כלאחר יד מותר: ואינו חושש. משום בישול: את המעיין. אם חושש במעיו לא יסוך בשמן אם אין דרכו לסוך בשמן או שמן מעורב בחומץ דנראה כרפואה אבל בשמן לבד במקום שדרכו לסוך בהן שלא לרפואה מותר ולגירסת הגר"א סכין וממשמשין והייט ע"י שינוי שסך וממשמש ביחד ולא ממשמש בכח: ואין חונקין. מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו תולין אותו בראשו שיהא צוארו נפשט ודומה לחניקה ואסור לעשות כן בשבת ובגמ' (דף ס"ז ב') מבואר דמותר וע"כ הגירסא כאן חונקין בשבת וכהגהת הגר"א: ה אלונתית. בגד שמסתפגין בו: על מעיו. מעיס להחם בני מעיו לרפואה: עדשה. עריבה ע"ג מעיו שמא ישפך ונמצא רוחץ בשבת אי נמי ע"ג אלונתית פן יבוא לידי סחיטה: לתוך הספל. הוא כלי שני מן האש לא אמבטי רחבה דבאמבטי אסור ליתן צונן לתוך חמין שמתחממין אבל בספל והוא כלי שני קטן מותר: להחם. שנותן צונן בחמין: את החמין. שנותן חמין בצונן: מותר לשני. לתת בו תבלין דכלי שני אינו מבשל: לראשון. דמבשל: ו של טבל. האסור בטלטול לפי שאינו ראוי לאכול ולא להפריש ממנו בשבת: ונותן תחתיה. ואף דאסור לבטל כלי מהיכנו בטבל כיון דאם תקנו מתוקן לא הוה ביטול כלי מהיכנו: עביט של ענבים. שמתחמת דוחקן יוצא יין מהם וכן במעטן של זיתים: שמשכו. שנמשך יין מאליו: ביו"ט. משום מסקין שזבו דהוה מוקצה ונולד: ואצ"ל בשבת. דאוכל נפש אסור: ז וקולט. מן האויר: כלי אחר ומצרף. גרסינן בגמרא וכן בהגהת הגר"א ומצרף סמוך לגג ולפי שאינו יכול לשאוב מן הגג שהוא חלק נותנין כלי תחתיה ומה שזב מן הגג נופל לכלי וגזרו בזה דאיידי דבהול אתי לאתויי הכלי ד' אמות ברה"ר לכן לא התירו לצרף ולקלוט: אם יש שם. קודם שנשברה: ומצרף. גרסינן משום כבוד אורחים שיהיה במה לכבדם מותר להציל: הדלף. כראוי למידי דלא הוה מוקצה דאל"כ הרי מבטל כלי מהיכנו: שופך. לחוץ: ושונה. להעמיד תחת הדלף שיזוב עוד לתוכו: ואינו חושש. לעשות כן כל היום אם צריך לכך: ח גרף של רעי. משום דמאוס מותר להוציאו: מים. דאל"כ אסור להחזיר הכלי שהרי לא חזי למידי לכן ממלא מים: ט נר חדש. שלא נשתמש בו נר מעולם דחזי לאשתמושי מידי אחרינא: ולא ישן. דס"ל מוקצה מחמת מיאוס: באותו שבת. דס"ל מוקצה מחמת איסור ול"ל מוקצה מחמת מיאוס: הדולק בשבת. לית ליה מוקצה כלל רק בנר הדולק גזר שמא אתא לכבויי: ועששית. לאנטערנע בל"א: לא יזיזם. אף לר"ש דהני כלים גדולים הם ואין דעתו שיכבו מהר ואקצי דעתיה מיניה והא דמתיר היינו בכלים קטנים דלא אקצי מדעתיה: שכבה. דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה: המנטף. מן הנר אף בשעה שהנר דולק ופליג אאבוה דלר"ש בשעה שדולק אסור אף בטלטול ולדידיה מותר אף להסתפק דלא אקצי מדעתיה כלל ולא גזר שמא יכבה: מטה את הטבלא. בשכח עליה הנר קודם בה"ש אבל מדעת אסור דה"ל הטבלא בסיס לדבר האסור ונעשה הטבלא כמו הנר: י את המנורה. דאיש בה חידקי היינו שחקוק בחקיקות ונראית כשל חוליות אין מטלטלין אף קטנה דאין דרך לעשותה חוליות מ"מ גזירה אטו של חוליות ושמא תתפרק ויעשה אותה בשבת וחייב משום בנין: מתיר. בקטנה בחדקי שאינה של חוליות דלא גזרינן: אין מגרדין. שגורר בסכין הטיט שעל המנעלים שמא יקלוף העור: חדשים. שמעבדן ומהני בה סיכה: והוא. הרגל בתוך המנעל דמעבד להעור בשעת הסיכה ומהנה להעור: על גבי קטבליא. גרסינן והוא עור שלוק וכגלגולו מעבדו מ"מ שרי כיון שאינו ניכר כ"כ שהרי כבר סך ומיירי שאין בשמן הכישוף שיעור כדי לעבדו דאל"כ אסור: יא סכין. למכה בשמן לבד: ומפרכסין. גלדי מכה אף משום תענוג שנתרפא המכה: לבהמה. בנתרפא המכה משום תענוג אבל בתחילת המכה מותר אף בבהמה: מפספסין. מנפצין: את הכיפין. כיפי צמר ואין בו משום מוקצה: שבהפתק. מערכת גדולה שמעריכין לסחורה: אם התקינן. שייחד אותן לתשמיש אבל בהטמין בהם לחוד לא מהני אבל באיגוס של אוצר בהטמנה לחוד הוה כיחדו ומותר לטלטל: יב בתחילה. דגזרו הטמנה בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ ויחתה בגחלים: כלים. כדמפרש רשב"ג וכן הוא בגמרא כיצד הוא עושה רשב"ג אומר וכו' ואף להחליף שרי: הגלופקרין. בגד חם שלא יצנן בימות הקור: ונותן את הסדין. שלא יקדיח תבשילו מחמת חום: וכן. כמו ועוד קולא אחריתא אמר בהטמנה: ומטמין. דעיקר גזירה דהטמנה משום שמא ירתיח והשתא אקורי קא מיקר לה שהרי מפנה ממיחם למיחם ארתותי מרתח: יג הרי זה נוטל ומחזיר. דהואיל וכסה בדבר הניטל וגלה הכיסוי ונוטל הקדירה מתחת הדבר שאינו ניטל: או שהטמין. לא זו אף זו שכסה בדבר שאין ניטל: ניטל. שמגלגלו והכסוי נופל מאליו וה"ל ככסה בדבר הניטל דנוטל הקדירה מדבר שאינו ניטל: אינו נוטל. אף דאמרן ע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת ואם היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה והכא נמי כיון דטמן בדבר הניטל יפנה סביבותיה ויטה על צדה והכיסוי נופל שם איירי בשכח אבל הכא שלא הניח וה"ל בסיס לדבר האסור ולכן אסור להטות אם לא במקצת מגולה דמגלדו ולא הוה טלטול כלל: הרי הן כזבל. וה"ל מוסיף הבל ואסור להטמין אף מבעו"י ופליג על ת"ק במשנה פ"ד דס"ל דטומנין והוא אוסר בדקה דהוה כזבל וכאן טעמא אתא לאשמועינן א"נ קמ"ל פירושא דמשנה דתנא ר"י אוסר בדקה ומתיר בגסה סתם ולא פירש אי קאי רק אנעורת או אנסורת תרשי דתנא במשנה ומפרש כאן דקאי אנעורת וכן משמע בגמרא: יד מיחם. של יתושת

מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה ומיחם על גבי קדרה וקדרה על גבי מיחם וטח פיהם בבצק לא שיוחמו אלא כדי שיהו שמורין: טו (ח) וכשם שאין טומנין החמין בתחלה בשבת כך אין טומנין [לא את השלג ולא] את הצונן אין מרסקין את השלג שיזובו מימיו (*ח) אבל מרסק הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש:

פרק ה א רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו (א) הסוס והפרד (א) [והדלובקוס] והגמל נמשכין באפסר (ב) רחלות יוצאות כבונות למילת שחוזות (ב) [שיעלה עליהן זכר] כבולות שלא (ג) [יעלה עליהן זכר]: ב (ג) לא יצא חמור (ד) באוכף שלו (ה) [אע"פ] שקשור בו [א] ר"ג אומר יוצא חמור באוכף שלו בזמן שקשור בו לחממו ובלבד שלא יקשור בה את (ו) (*ג) [המוסרה] ויפסיל את הרצועה תחת זנבו: ג (ד) לא יצא גמל במטוטלת (ז) [התלויה בחטרתו שלא יכנס בה] הרוח אבל יוצא הוא (ח) [הקשורה [ב] בחטרתו שתכנס] בו הרוח (ה) עקוד שלא יכוף (א) ידו א' ורגלו א' ויקשור [רגלו אחת רגול] שלא יכוף (ו) שתי ידיו זו לזו (ט) שתי רגליו זו לזו ויקשרנו (י): ד הסוס (ז) יוצא בשיר וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר ומזין עליהן וטובלין במקומן (ח) ובלבד (ג) שיהו מהולחלים (ט) ומכנים אפילו י' חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך ע"ג ידו (י) ולא ישלשל חבלים מידו יותר מטפח: ה (כ) לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו לא תצא פרה בחוסם (יא) [שלה] ולא סייחין בקרסטלין (יב) [שלהם] ולא עזים בכיסין (יג) [של דדיהן] לא תצא בהמה בסנדל [ג] ולא בקמיע אע"פ שמומחה זה חומר בבהמה (ל) שאין באדם אבל יוצאה היא באגד שע"ג מכה (מ) ובקשישין שע"ג שבר ובשליא המדולדלת (נ) ופוקקין לה זוג ומטיילת בו בחצר: ו (ס) לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ וחכ"א לא תצא ואם יצאת פטורה ר"א אומר (ע) יוצאה אשה בעיר של זהב בטוטפת (יד) [ובסרביטין] בזמן שהן תפורין: ז לא תצא אשה באסטמא ואם יצאת הרי זה (ג) חייבת (פ) שלשה דברים נאמרו באסטמא אין בה משום כלאים ואין מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה בשבת (ד) ר' שמעון בן אלעזר אומר אף אין בה משום עטרות לכלה (צ) כלל אמר רשב"א כל [ד] נוי שלמטה משערה יוצאין (טו) [בו] למעלה משערה אין יוצאין (טז) [בו]: ח (ק) לא ינעול אדם סנדל (יז) [מסומר] ויטייל בתוך הבית אפילו ממטה למטה אבל נוטלו ומכסה בו את הכלים ר"א בר"ש אוסר נשרו רוב מסמרותיו ונשתיירו בו ד' וחמש (יח) ר' אומר (ר) עד שבע (יט) [או שהפהו בעור מלמעלה או שעשה לו מסמרין הרבה מלמטה או שעשה לו טס או יתד כדי שיהלך עליו] ולא תהא הארץ אוכלתו מותר: ט (ש) איזה קמיע מומחה כל שרפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עקרין יוצאין בו ואצ"ל שנכפה אלא אפי' שלא יכפה ואין צריך לומר דבר שיש בו סכנה אלא אפי' דבר שאין בו סכנה (כ) [וקושרו] ומתירו בשבת ובלבד שלא יתננו לתוך השיר או לתוך הטבעת ויצא בו מפני מראית העין (*ש) קמיע שאין מומחה אע"פ שאין יוצאין בו בשבת מטלטלין אותו בשבת: י (ת) לא תצא אשה (*ת) במפתח שבאצבעה לרשות הרבים ואם יצתה הרי זו חייבת חטאת ר"א פוטר בכובלת (כא) [והכמים פוטרין בצלוחית] של פלייטין (א) בזמן [ה] שיש בה בוסם הא אם אין בה בוסם הרי זו חייבת כללו של דבר כל שהוא משום תכשיט לא תצא ואם יצתה הרי זו פטורה כל שאינו משום תכשיט לא תצא ואם יצאת הרי היא חייבת (ב) אבל יוצאת היא בסבכה (כב) [מוזהבת] ובטסין (כג) [ובצפויין] ובחליות שלה במנעלים ובקורדוקיסין המוזהבין (ג) יוצאה באבן תקומה (כד) ואם נפלה תחזיר פורפת לכתחלה בדבר הניטל בשבת:

פרק ו א יוצא אדם בקיסם (*א) שבשיניו (א) [ושבסנדלו] לרשות הרבים אם (א) נפל לא יחזיר ואצ"ל שלא (ב) [יתן] בתחלה בשבת ר' אליעזר אומר קב של (ב) קיטע אם יש בו בית קבול [כתיתין] יוצאין בו (ג) ואם לאו אין יוצאין בו (ה) הגדמין טמאין ואין יוצאין (ד) [בהן]: ב (ג) יוצאין בפיקרין ובציפה (ו) אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה לא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהן ואם (ד) יצאו בהן מע"ש אע"פ שלא צבען בשמן ולא כרכן במשיחה [יוצאין בהן]: ג (ה) יוצאין (*ה) במוך ובספוג שע"ג מכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה יוצאין בקליפת השום ובקליפת הבצל שע"ג מכה (ה) [אם] נפל לא יחזיר ואצ"ל שלא (ו) [יתן בתחילה] בשבת יוצאין באגד שעל גבי מכה וקושרו ומתירו בשבת ואספלנית שפרשה מן האגד מחזירה יוצאין באספלנית ובמלוגמה וברטיה שע"ג המכה (ז) [ואספלנית] לא יחזיר ואצ"ל שלא יתן בתחלה בשבת (ח) [נוטלה] ומכסה בה הכלים לא יתקננה משבת למוצאי שבת שאין מתקינין מקדש לחול ר' יהודה אומר (ו) אם החליקה מלמטה מחליקה

הגהות הגר"א (א) והחמור: (ב) שיעלו עליהן הזכרים: (ג) יעלו עליהן הזכרים: (ד) החמור: (ה) ואע"פ: (ו) המסריכין: (ז) התלוי בו בזנבו שיכנס בו: (ח) במטוטלת הקשורה לו בזנבו ובחטטרתו שלא תכנס: (ט) או: (י) רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור: (יא) שבפיה: (יב) שבפיהם: (יג) שבדדיהן: (יד) בסנבוטין: (טו) בה: (טז) בה: (יז) המסומר: (יח) מותר: (יט) חפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה מותר עשאו כמין כלבוס או כמין טס או כמין יתד או שחפוה כולו מסמורין כדי שיהלך עליהן: (כ) קושרו: (כא) ובצלוחית: (כב) המוזהבת: (כג) ובצפורין: (כד) בשבת משום ר"ש אמרו אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שלא תפיל ולא שנתעברה אלא שלא תתעבר ותפיל: (א) ושבסנדלו: (ב) ליתן: (ג) בשבת: (ד) בו: (ה) ואם: (ו) ליתן לכתחלה: (ז) ואם נפלה: (ח) נוטל:

נוסחאות כ"י

א) שתי ידיו זו לזו רגול שלא יכוף ידו אחת ורגלו אחת ויקשרנו: ב) שלא יהו: ג) פטורה: ד) רבי אלעזר: ה) הנקטמין: ו) צמר:

אור הגנוז

פרק ה [א] רבן שמעון בן גמליאל: [ב] בזנבו: [ג] המסומר: [ד] חפוי: [ה] הגירסא בכ"י הוא בזמן שאין בה בושם הא יש בה בושם ה"ז חייבת:

חסדי דוד

ברש"י דהכרית מתוספת' דהכא דכלהו שרי וכ"כ הרמב"ם בספ"ד וע"ש עוד פי' כל התוספתא זו:

פרק ה רחלות יוצאות כבונות כו'. לפרושי מתני' אתא דקתני סתם שחוזות וכבולות וכבונות ולא קפיד נמי לפרושי לבובין דקתני גבי זכרים משמע דפירושא דייקא כשולא דקאמר בש"ס עור שקושרין כנגד לבם מפני הזאבים וכיון שהלכה ברורה לא תם לפרושי דאילו לאידך ליפני דרב הונא ודרנב"י הו"ל לפרושי: מכנים אפי' עשרה חבלים וכו' כנ"ל ומלתא באפי נפשה היא וקאי אמתניתין דקמסיים בה ובלבד שלא יכרוך דהיינו מובן כלל ובגמ' שם דף נ"ד מעיקרא פירשו לענין כלאים ובתר הכי מייתי לדשמואל דקאמר ובלבד שכשכורך החבלים בידו לא יצא ראש החבל מידו טפח והוסיפו עוד שם ממתניתא שגם החבל דביני ביני שבין ידו לבהמה לא תהא משולשל למטה אלא למעלה מטפח מן הקרקע ע"ש ותנא תוספתא נראה דכייל לתרוייהו בחדא דיתר מטפח דמסיים אכולה מלתא קאי: לא יצא הסוס בזנב שועל כו'. נ"ל דזמנין דמהני אבל אינו דבר ברור הלכך משום דרכי האמורי ליכא אבל לצאת בשבת הו"ל כקמיע שאינו מומחה: לא תצא אשה באסטמא וכו'. כ"ה בגמ' דכ"ז אבל הא דמחייבת חטאת ליתא התם ולפירש"י שם במלת אסטמא באמת קשה למה תחייב חטאת הלא מלבושא היא ולצניעות עבידא. ואם אסורה לצאת בה משום גזירה דילמא שלפא הואיל ואין מתגלה שערה עיי"ז אבל חיובא ליכא ולפירוש הערוך דמייתי שם התוס' יש ליישב דנראה דאין זה לא תכשיט ולא מלבוש ובסיפא נ"ל כלל ארשב"א וכו' שלמטה מן השבכה יוצאין בו למעלה מן השבכה אין יוצאין בו וכ"ה בגמ' וטעמא דכיון שהוא למטה אי שלפא מגלייא שערה הלכך לא חיישי: יוצאה באבן תקומה וכו'. בדף ס"ו פירש"י שהאשה נושאתו עליה כדי שלא תפיל עוברה ובשלטי הגבורים פמ"ט כתב שהיא אבן שצבעה ירוק ונקרא איטיטי ובתוך מעי האבן הזאת יש אבן אחרת שהיא מורגשת בנקישה ע"ש אבל מה דמסיים הכא ואם נפלה תחזיר לא נזכר בגמ':

פרק ו יוצא אדם בקיסם כו'. לא הובא בגמ' הטעם למאי הוי והרמב"ם שהעתיקה בפי"ט דין י"ג כצורתה לא כתב ג"כ בזה ואפשר שהקיסם הוא של איזה סגוליי לכאב השיניים. ומ"ש שבסנדל אולי כשהסנדל רחב קנא תוחבים קיסם מן הצד להדקו ברגל: יוצאין בפיקרין כו'. בפרק במה טומנין דף נ' פליגי רש"י ותוס' בפי' לדעת רש"י הוא צמר שנותנין ע"ג מכה ואי"ש למה בעינן צביעה בשמן דלרפואה הוא ולדעת ר"ת הוא כיפה שיש בה שער ונותנה ע"ג הקרחה. ולפי"ז נ"ל הא דבעינן צביעה בשמן משום דדרכם היה לסוך גם שער ראשם בשמן:

מצפה שמואל

(ח) שם וירושלמי ספ"ד וגרסינן נמי לא אבל רש"י ל"ג וע"ש ריש פ"ד: (*ח) עי' מ"מ פ' כ"א מהלכות שבת הלי"ב ובשו"ע סימן שכ סעיף ט: (א) נא: וירושלמי פ"ה הל"א: (ב) (נב:) ועי' נד. וירושלמי שם הל"ב: (ג) (שם). וירושלמי פ"ה הל"ד: (*ג) בדפ"ס נשתבש תיבה זו שכתב שם המסרו והכוונה מסריכין כמו בנוסחת הגר"א: (ד) (נד.) ירושלמי שם הל"ג: (ה) (שם): (ו) עי' ירושלמי פ"ה הל"ג: (ז) נא: (ח) נב: (ט) נד.: (י) שם וירושלמי פ"ה הל"ג: (כ) נג.: (ל) עי' ירושלמי פ"ה הל"ד: (נ) (נג. סד:): (ס) (נט:) ועי' ירושלמי פ"ו הל"ב: (מ) עי' ירושלמי פ"ו הל"ב: (ע) ירושל' פ"ו הל"א: (פ) (נז): וירושלמי פ"ו הל"א: (צ) שם וירושלמי פ"ו הל"א: (ק) ס: וירושלמי פ"ו הל"ב: (ר) (ובגמרא הגי' ה' ו'): (ש) (סא:) ועי' ירושלמי פ"ו הל"ב כל הסוגיא: (*ש) עי' מיי' פכ"ו הלי"ד ובמ"מ שם ובשו"ע סימן שח סעיף לג ובסימן שא סעיף כו דעת היש מי שאומר ועי' בת"ב: (ת) סב: ועי' ירושלמי פ"ו סוף הל"א בא"ס: (*ת) עי' שו"ע סימן שא סעיף יא ובהגהה שם: (א) שם: (ב) (נז:): (ג) (סו:): (*א) עי' מיי' פ"ט מהלכות שבת הלי"ג ובכ"מ שם: (א) עי' ירושלמי פ"ד הל"ה ובק"ע שם: (ב) עי' סו.: (ג) ג.: (ד) שם: (ה) (הובא ברי"ף פ"ו ועי' בירושלמי פ"ו הל"ה ובפ"ז ה"ה): (*ה) עי' מיי' שם ובמ"מ שם כל התוספתא: (ו) (עירובין קב:) וירושלמי שם פ"י הל"א:

מנחת בכורים

נחושת: קדירה. של חרס: על גבי קדירה. אף שהכלו מרובה משל מיחם ואית דגרסי אין נותנין מיחם על גבי קדירה ולא קדירה ע"ג מיחם מפני שמוסיפין חמימות זה לזה: בבצק. שנעשה מערב שבת: שיוחמו. צונן שבאחד מהם שנותן להחמים: שמורין. החמימות שלהן שלא יצונן ויעמוד בחמימותו: טו את הצונן. שלא יחמו דגזרינן אטו חמין שלא יצונן דאסור וכן גזרו כאן ובגמרא גרסינן רבי התיר להטמין את הצונן: שיזוב מימיו. דה"ל מוליד מים ודמי למלאכה שבורא המים מהשלג: מרסק. בגמרא גרסינן נותן לתוך הכוס שמנית השלג או הברד בתוך יין לצנן ואף שמרוסק ממילא אינו חושש בזה:

פרק ה א רבי ישמעאל. אדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת כדכתיב למען ינוח שורך וחמורך ואמרו חז"ל דאסור לבהמה לצאת לרה"ר במידי דלא מנטרא ביה כגון נאקה באפסר אבל מידי דמנטרא ביה לא הוי משוי וקאמר כאן דד' בהמות הללו מינטרא באפסר ויוצאין בהן: והדלובקס. מין חמור הבא מלודי ובגמרא גרסינן החמור ולא גרסינן הדלובקס: למילת. שקושרין בגד סביבו כשהוא נולד שלא יטנף הצמר וע"ש שמתברין אותו בקרסים קרי ליה כבונות כמו תנתן כבנתי לבתי (גיטין דף ט"ו): למילת. לעשות מהן כלי מילת: שחוזות. מבואר במשנה שאוחזין האליה שלהן למעלה שקושרין אותו למעלה וליסנא דגלוי הוא כדכתיב (משלי ז') והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לב ושית זונה נוטריקון דשחוזות: כבולות. מבואר במשנה שמכבשין אליה שלהן למטה וכבול הוא ליסנא דלא עבדין פירי: ב אע"פ שקשור בו. מערב שבת דנהי דחמור יוצא במרדעת כמבואר במשנה היינו משום דמהני ביה לחמם אבל אוכף לא דמשוי הוא: לחממו. דאיהו נמי מהני לחממו: את המסרכה. גרסינן שקושרין תחת הרחם כדי שאם עולה בהר לא תפול המשוי שעליה למטה: לתחת זנבו. שאם יורד לבקעה לא תזוז המשוי על הרחם והכי אסור משום דנראה כעושה כן לשם משוי: ג במטוטלת. מרדעת והוא מכסה ככיפה שמכסה עיני האשה (ירושלמי הל' ג'): בחטרתו. גב היוצא על הגמל שקורין האר"ב: הכי גרסינן לפי לשון התוספתא התלוי בחטרתו שיכנס בה הרוח אבל יוצא הוא בקשורה בחטרתו שלא יכנס בה הרוח והכי פירושו שמכסין את הגמל דהוא בעל חטוטרת ודוחפין זא"ז ומקלקל העור שעליה לכן קושרין אותו שלא תכנס הרוח וירפא מהר ולפעמים להיפך ובגמרא הגירסא לא יצא הגמל במטוטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטוטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו והיא היא דכשקושרין בזנבו כונס הרוח לתוכו ותלויה היא אבל כשקושרין בזנבו ובחוטרתו אינו נכנס הרוח לתוכו: עקוד. מבואר במשנה דלא יצא הגמל לא עקוד ולא רגול ומפרש כאן דעקוד שלא יכוף לאחוריו ידו א' ורגלו א' ויקשור או ב' רגלים ביחד וכנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא: ד בשיר. אנעדה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסין בו החבל ומושכין הבהמה. בעלי השיר. כגון כלבים של ציידים וחיות קטנות שנותנים שיר לצוארם לנוי: יוצאין. אף בכרוכין סביב צוארן לנוי ולא למשיכה מ"מ מותר: ומזין עליהן. אם נטמאו הטבעות בטמא מת מזין הזאת שלישי ושביעי כשהן במקומן: וטובלין. מטומאתן שנטמאו דמקבלין טומאה כיון דאדם מושך בהן את הבהמה הוה כתשמישי אדם דמקבלין טומאה: מהולחלים. חלילין רחבים שיש חלל בדביקתן שנתן טבעת בתוך טבעת כמו שהוא רחב: לתוך ידו. ואין בו משום כלאים אם הם מב' מינים: שלא יכרוך. ויקשור דאסור בכלאים: יותר מטפח. דדמי כשהוא נושא משוי ולא קא מתחזיא מאפסר הגמלים: ה בזנב שועל. שתולין בין עיניו שלא ישלוט בו עין: בזהורית. לנוי בעלמא: בחוסם. שחוסמין את פיה שלא תרעה בשדות אחרים: בקרסטולין. הוא טרסקל של מאכל שתולין בפיה ולרה"ר אסור אבל בחצר שרי ומיירי בקטנים שצוארן קצר וארכובותיהם גבוהים דאיכא צער לכן מותר לתלות בחצר אבל בגדולים דליכא אלא משום תענוג אף בחצר אסור: שבדדיהן. לקבל חלב הנוטף א"נ שהיו דדיהן גסים ונסרטין ע"ג קרקע לכן עושין להם כיס: בסנדל. של מתכת שעושין לה על רגליה שלא יזוקו בקרקע: אע"פ שמומחה. שנתמחה הקמיע וגם הגברא לאדם לא אתמחי לבהמה דלאדם אית ליה מזלא ומרפא ליה אבל בהמה לית לה מזלא: זה חומר. בסנדל חמור בהמה מאדם דאדם יוצא בסנדל ולא בהמה אבל בקמיע שוין הן שברי מומחה לבהמה נמי יוצאין בה וכל הני דתני אין יוצאין הוא משום דלאו שמירת גופה הוא אלא משוי וסנדל משום דלמא משתליף ואתי לאתויי: אגד. דליכא למיחש דלמא נפל ואתי לאתויי: שבר. עצם שנשבר עושין בה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותן וכם מעמידים העצם שלא יטה אנה ואנה עד שהעצם מתחבר: המדולדלת. שיצתה מקצתה: ופוקקין. במוכין או בנמר שלא ישמיע קול דאל"כ אסור לטייל אף בחצר: ו בעיר של זהב. תכשיט שירושלים מצויירת עליו והוא של זהב: חייבת חטאת. דמשוי הוא: פטורה. דתכשיט הוא רק דגזרינן דלמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר: יוצאה. לכתחלה דמאן דרכה למיפק אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא: בטוטפת. המקיף מאוזן לאוזן: סרביטין. המגיעין עד לחייה: שהן תפורין. בשבכה דלא חיישינן דמשלפא שלא תגלה שערה ולכן יוצאין בהן (כ"ז): ז באסטמא. היא מצנפת קטנה שקושרין השערות שיוצאין מקשוריה והוא מין לבד ואינו שוע טווי ואינה יוצאה לרה"ר: משום כלאים. דשוע טווי בעינן: ואינה מטמאה בנגעים. דגבי נגעים כתיב נמי בגד וילפינן מכלאים שוע טווי: בשבת. לרה"ר דלאו תכשיט הוא אלא משוי: עטרה לכלות. דגזרו עליהן שלא תלא כהן מחורבן ואילך משום צער (סוטה דף מט): כלל ארשב"א. בגמרא מבואר דפליג על כבול דהוא כיפה על ראשה תחת השבכה לת"ק יוצאין לחצר אבל לא לרה"ר ורשב"א ס"ל אף לרה"ר דכל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו וה"ג בגמרא יוצאין בכבול ובאסטמא לחצר רשב"א אומר אף בכבול לרה"ר כלל ארשב"א כל שהוא למטה מן השבכה וכו' וכל שהוא למעלה מן השבכה וכו': ח מסומר. סנדל של עץ אשר תוקעו במסמרים לחבר עור העליון והתחתון ופעם אחת היתה גזירה על ישראל ונחבאו כולן במערה ואמרו שלא יצא שום אדם פן יכירוהו אויבים ונהפך סנדלו של אחד מהם לפי שיכולין לנעלו כמו שירצו וניכר מי הוא לאחור ומי הוא לפנים והנכנס בסנדל הפוך נראה כאילו הוא יוצא וסבורין היו שמא יצא אחד מהם והרגו זא"ז בסנדליהן במסמרות שלהן שהן חזקים ונוחים להרוג בהן ולפי שהמעשה אירע בשבת לפיכך גזרו שלא יצא בסנדל המסומר בשבת וגזרו אף שלא לנעלו בתוך הבית אף ממטה למטה: נשרו רוב. אע"ג דאשתייר טובא וכגון שנעקרו ורישומן ניכר שאינו כברייתו. אי נמי אם נגממו לגמרי אז לא מהני רוב ובעינן שלא ישתייר אלא ד' וה' ולרבי שבע ויש מפרשים איפכא דבנגממו לגמרי ברובא מהני ובנעקרו בעינן שלא ישתייר אלא ד' וה' ולרבי שבע: טס. רחב או יתד חד מותר דמעין המאורע גזרו ולא באופן אחר: מלמעלה. בגמרא גרסינן שחיפהו בעור מלמטה והיתידות מלמעלה: ה"ג או שעשה לו מסמרות הרבה וכו' וכן הוא בגמרא: ט קמיע. אינו אלא לשון קשר דעיקרי סמנים נמי קמיע קרי להו: כל שריפא. ואז אתמחי קמיע זו לכל אדם ולא אתמחי גברא לרפאות בקמיע זו לכל אדם אא"כ ריפא ג' בני אדם בג' קמיעים דאז אתמחי גברא זה ולא אתמחי קמיע: שנכפה. לא תימא דאינו יוצא אא"כ בא עליו החולי כבר פ"א: קושרו ומתירו. ולא חיישינן דמתחזיא שקושרו שלא לצורך רפואה ומתכוין להוציא תוס' ר"פ במה אשה: שלא יכפה. שלא ממשפחת נכפין ודואג שלא יכפה והוא חולי הנופלין ר"ל: שאין בו סכנה. דאם מלבוש עליו כיון דצריך לה מחמת חולי: שיר. אנעדה: מראית עין. שלא יאמרו תכשיט הוא לו ולא מחמת חולי כלל: י חייבת חטאת. דמשוי וחסר כאן בחסורי מחסרא וה"ק וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון וכובלת הוא קשר של בשמים שאשה שריחה רע קושרת אותו כדי שריח הבשמים יעביר את ריחה ולר"מ משוי הוא: ה"ג ור"א פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון ולא גרסינן ותכ"א ואי גרסינן ה"ג ותייבת חטאת דברי ר"מ ותכ"א אם יצתה פטורה ור"א אומר יוצאה לכתחלה דחכמים סברי תכשיט הוא ולרבנן אינה חייבת חטאת: חייבת. על הקשר: לא תצא. דלמא שלפא ומחויא אבל אינה חייבת חטאת דמדרבנן הוא: בסבכה. צעיף של ראשה דלא מחוויא: בטסין. כל אלו דקחשיב הוא מיני מלבושין ולא גזרינן דלמא שלפא ומחויא: קורדוקיסין. הוא מין מלבוש של רגל רחב ולא גזרינן דלמא נפל ואתי לאתויי (פסחים כ"ח): באבן תקומה. הוא אבן שהולכת אשה מעוברת שלא תפיל: פורפת. שמתעטפת בטלית ומנד א' יוצאה רצועה וקושרת אבן או מטבע בצד הב' הרצועה שעליה ואם הוא דבר שאינו ניטל בשבת אינו מותר אא"כ קשרה עליו מבעו"י והכוונה לכך מפרש כאן דאם הוא דבר הניטל בשבת פורפת לכתחלה אף בשבת (ועי' ברש"י ד"ה הבנות):

פרק ו א שבסנדלו. לתקון הסנדל ואין בזה משום איסור הוצאה: בשבת. דאיכא איסור הוצאה כיון דלא הוכן מע"ש: כתיתין. דבר רך שנותן שוקיו לתוך הקב התקוק וראוי להלוך בו הוה כרגלו אבל אין שם בית קבול כתיתין אינו ראוי להילוך ואין יוצאין בו והגר"א לא גרס כתיתין דלענין טומאה הוא דאתמר במשנה אבל לענין שבת בבית קבול להניח שוקו סגי: הגדמין. כמין יד שעושין הגדמין כמו קב שעושה הקיטע לרגלו והגר"א גרס בהדיא כן קב הגדמין: ב בפיקרין. פשתן סרוק שנותנים על המכה: כיפה. צמר מנופץ ור"ת מפרש כיפה שעל ראש הקרח עם שערות דנראין כשערות ראשו: בשמן. דלמכה קבעי להו ולא לרפואה אלא שלא יסרטו בגדיו את המכה: לא צבען בשמן. ולא כרכן ג"כ לאו מלבוש ניהו אלא משוי בעלמא: ג עליהן. על הספוג והמוך דחשיבא דמשוי הוא ולא בטלי למכה: שלא יתן בתחלה בשבת. דאיכא איסור הוצאה: באגד. סמרטוטין ע"ג הרטיה של המכה דכיון דלא חשיב בטלי לגבי הרטיה ויוצאין בהם בשבת: וקושרו ומתירו. דאינו קשר של קיימא: ואספלנית. מטלית של בגד שמושחין אותו במשיחה: מן האגד. ולא נפלה לארץ מחזירה למכה כמו שהיתה מונחת: לא יחזיר. אם נפלה על הארץ לא יחזיר למכה שמא ימרח: נוטלה. דמותר בטלטול

מחליקה מלמעלה ואם החליקה מלמטה מחליקה מלמטה מגלה מקצת אספלנית מכאן ומקנח את המכה וחוזר ומגלה מקצת אספלנית מכאן ומקנח את המכה (ו) לא (ט) [יקנח] האספלנית מפני שבא לידי מירוח והממרח בשבת חייב חטאת: ד (ז) לא יצא (י) [אדם] בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו וזה וזה (א) [אינן] מקבלין טומאה לא יצא [אדם] בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו זה וזה (ב) אין מקבלין טומאה: לא תצא בהמה בזוג שבצוארה (יא) [אבל יוצאה היא] בזוג שבכסותה (יב) [זה וזה מקבלין טומאה זה חומר בבהמה שאין באדם לא תצא בהמה] בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה זה וזה אין מקבלין טומאה: ה (ח) מטלטלין עצי בשמים (יג) [להניף ולהריח בהם לחולה מוללו ומריח בו לא יקטמנו להריח בו ואם קטמו פטור] ולא יקטמנו לחצות בו שיניו (יד) ולא לפתוח [בו] את הדלת [מפני שהוא מתקן כלי] ואם קטמו חייב חטאת: ו (טו) [הרטנין] יוצאין בסודרין שלהן ולא (טז) [הרטנין] בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר"א (ג) שיצא בסודר שלו (יז) [לרשות] הרבים אלא שהיתה נימא כרוכה לו על אצבעו אמרו חכמים לא היה צריך: ז (ד) הרועין יוצאין בשקין שלהן ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה א"ר יהודה מעשה בר' טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא בו מפני הגשמים (ה) יוצאין (יח) [בסגור] בירעה ובחמילה (יט) [בסקרוטיא] ובקטבוליא מפני הגשמים אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחלצת מפני הגשמים:

פרק ז א (א) אלו דברים מדרכי האמורי (ב) המספר קומי (כ) והעושה בלורית (א) [והמגביה] והמגררת בנה (ג) [בין] המתים והקושר (ג) [מטולטלת על יריכו וחוט אדום על אצבעו והמונה ומשליך צרורות לים או לנהר הרי זה מדרכי האמורי המספק והמטפח (ב) והמרקד לשלהבת ה"ז מדרכי האמורי: ב (ג) נפלה (ד) [פת ממנו] אמר החזירו לי שלא תאבד ברכתי הניחו נר על הארץ (ה) שיצטערו המתים [אל תניחו נר על הארץ שלא יצטערו המתים] נפלו ממנו ניצוצות ואמר אורחין לנו היום ה"ז מדרכי האמורי היה מתחיל במלאכה ואמר יבוא פלוני שידיו קלות ויתחיל בה יבוא זה שרגליו קלות ויעבור לפנינו הרי זה מדרכי האמורי האומר [בחבית או בעיסה] יבוא פלוני שידיו מבורכות ויתחיל (ו) [בה] הרי זה מדרכי האמורי: ג הפוקק את החלון בסירה והקושר ברזל בכרעי המטה של חיה והעורך לפניה שולחן הרי זה מדרכי האמורי אבל פוקקין את החלון (ז) [בגלופרין] או בעמיר ונותנין לפניה ספל של מים וקושרין לה תרנגולת שתהא לה (ה) לצוות (ח) [ולא] מדרכי האמורי האומר (ו) ג) שחטו תרנגול זה שקרא (ט) [בערב] שחטו תרנגולת זו (י) [שהיא קורא] כזכר האכילוה כרבלתא שהיא קורא כזכר ה"ז מדרכי האמורי (יא) [קרא עורב ואמר לו צרח קרא עורב ואמר לו חזור לאחוריך] הרי זה מדרכי האמורי: ד האומר אכול תמרה (יב) חזרת זו שתהא זוכרני בה (יג) [אל תאכילוני פני ברקי'] (ז) תישן] בארונו של מת (יד) [שתראוני] בלילה אל (טו) [תישן] בארונו של מת שלא תראני בלילה הפך חלוקך שתהא חולם חלומות טובות אל תהפוך את חלוקך כדי שלא תהא חולם חלומות שב על (טז) [המכביד] שתהא חולם חלומות (יז) אל תשב על (יח) [המכביד] שלא תהא חולם חלומות ה"ז מדרכי האמורי: ה (ח) האומר אל תשב על המחרישה שלא תכבד עלינו מלאכה [אל תשב על המחרישה שלא תשבר] הרי זה מדרכי האמורי ואם בשביל שלא תשבר [ודאי] הרי זה מותר האומר אל תפשל (יט) [ידך לאחוריך] שלא נאסר עלינו מלאכה ה"ז מדרכי האמורי: ו (כ) [התוסם אור] בכותל ואומר חדא ה"ז מדרכי האמורי אם מפני ניצוצות [הרי זה] מותר השופך מים לרשות הרבים ואמר חדא ה"ז מדרכי האמורי (ט) אם מפני עוברין ושבין ה"ז מותר (כא) הזורק ברזל לבין הקברות ואמר חדא [ה"ז מדרכי האמורי אם מפני הרשין ה"ז מותר]: ז הנותן מקל של אוד וברזל תחת ראשו ה"ז מדרכי האמורי אם בשביל לשמרה [הרי זה] מותר המצוחת לתנור שלא (כב) [תנפל] הפת (י) ה"ז מדרכי האמורי (כ) אבל (כג) [נותנת] קסמין של תות וזכוכית בקדרה בשביל שתבשל מהרה אבל אסרו חכמים בזכוכית מפני סכנת נפשות: ח (ל) המשתקת לעדשים (כד) ו) [והמצוננת לאורז] והמטפחת לנר (כה) ה"ז מדרכי האמורי נפל נחש ע"ג מטה ואמר עני הוא וסופו להעשיר עוברה היא יולדת זכר בתולה היא נישאת לאדם גדול הרי זה מדרכי האמורי: ט (מ) המושבת אפרוחין ואמרה איני מושבתן אלא בתולה איני מושבתן אלא ערומה איני מושבתן אלא בשמאל (נ) איני מושבתן אלא בי תרי והמקדש בתרי והמשלה בתרי והאומר הוסיפו על השולחן ה"ז מדרכי האמורי (כו) [הנותנת ביצים ועשבים בכותל (ס) ומחה בפניהם ומונה (כז) [שבעה] ואחד ה"ז מדרכי האמורי: י הכוברת אפרוחים בכברה (כז) [והנותנת ברזל] בין האפרוחים הרי זה מדרכי האמורי (ע) אם מפני הרעמים (כח) [ואם] מפני הברק הרי זה מותר:

פרק ח א (א) האומר (א) [יממיא ומציא] ה"ז מדרכי האמורי ר' יהודה אומר (ב) אומרין ימיא ומציא ה"ז מדרכי האמורי האומר דגן [קרקן] ה"ז מדרכי האמורי ר' יהודה אומר (ג) [דגון על שם דגון] עבודת כוכבים שנא' (שופטים טז) לדגון אלהיהם: [א] האומר דני דני ה"ז מדרכי האמורי ר' יהודה אומר (ד) [על שם דן] עבודת כוכבים שנאמר (עמוס ח) חי אלהיך דן וחי אלהיך באר שבע: השואל במקלו ואומר אם אלך ואם לא אלך הרי זה מדרכי האמורי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר

הגהות הגר"א (ט) יקנח: (י) עבד: (יא) ולא: (יב) ולא: (יג) להריח בהן ולהניף בהן לחולה ומוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו: (יד) ואם קטמו פטור: (טו) ההרטנים: (טז) ההרטנים: (יז) ברשות: (יח) בסגום: (יט) באסקרוטין: (א) והמגביה: (ב) לבין: (ג) מטוטלת: (ד) פתו מפיו: (ה) כדי: (ו) בעיסה או בחביות: (ז) בגלופקרין: (ח) ואינן: (ט) ערבית: (י) שקרא: (יא) האומר לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנביך לטובה: (יב) זו: (יג) אל תאכילני לפני רבים: (יד) שתראוהו: (טו) תחשיך: (טז) המכבר: (יז) טובות: (יח) המכבר: (יט) ידיך לאחוריך: (כ) החותה אוד: (כא) הזורק ברזל בין הקברות ואמר חדא ה"ז מדרכי האמורי אם מפני עוברים ושבים מותר: (כב) תיפול: (כג) נותנים: (כד) והמצוחת לאורז והמצוותת לגריסין: (כה) הקובעת: (כו) שבעים: (כז) ונותנת ברזל: (כח) או: (א) האומר גד גדי וסינוק לא אשכי ובשכי: (ב) אין גד אלא לשון ע"ג שנאמר העורכים לגד שולחן האומר דגון דגון: (ג) אין דגון אלא: (ד) אין דן אלא:

אור הגנוז

פרק ו [א] מקבלין טומאה: **פרק ח** [א] ולשמחה:

נוסחאות כ"י

א) מקבלין: ב) בן הורקנוס: ג) סקלו תרנגולת: ד) נשיק: ה) תישק: ו) והמציצת לאזן והממפת לנר: ז) וקדרון:

חסדי דוד

יוצאין כאגד כו' יוצאין באספלנית וכו' שע"ג המכה ואם נפל לא יחזיר כו' ר"י"א אם החליקה מלמטה דוחקה למעלה אם החליקה מלמעלה דוחקה למטה וכו' כצ"ל ועיין בגמ' עירובין דף ק"ב ובדברי הרי"ף פ"ו:

פרק ז אלו דברים וכו' המספר קומי וכו'. מדברי רש"י ז"ל בהלכי סוטה משמע כי מספר קומי הוא דמגית בלורית מאחריו וא"כ שניהם ענין אחד הוא ומתוס' זו מוכח כי הם תרי מילי נינהו וכ"כ הרמב"ם רפ"א מהל' ע"א: **נפלה** פת ממנו כו' שיצטערו המתים. כלומר שידעו בצערנו והו"ל דורש אל המתים: **היה** מתחיל וכו' יבא פלוני שידיו קלות וכו'. דוקא אם אמר בלשון זה דנראה דאינו אומר אלא לניחוש ואז אסור לאפוקי אם אומר יבא פלוני שידיו קלות ויעשה בשבילי המלאכה כדי שתעשה במהרה א"כ פלוני שרגליו קלות ילך בשליחותי במהרה וכיוצא בזה בלי ספק דמותר הוא: **הפוקק** את החלון בסירה כו'. קאי על היולדות כדמסיים ולפי שיהי' לה לשמירה מן המזיקין והכשופים עושים דברים הללו שפוקקין החלון בסירה כלומר בקוצים לומר קוצים בעיניהם של המזיקים שלא יוכלו ליכנס וכן עריכת השלחן הוא שהיו עושין כן בליל המילה למזל התינוק לנחש שיולד במז"ט ושלא יחסר לחמו והספל של מים שהזכיר אולי הוא ע"ד סגולה שההבטה התמידית בספל של מים מונע לה רבוי הדמים שלא יפתח המקור יותר מדאי וקשה לה וכמדומה לי שכן ראיתי כתוב בשם חכמי הטבע וזכר לדבר בגיטין דף ס"ט לדמא דאתי מנחירא ליחזי את המים וכו' וקשירת התרנגולת הוא משום שמירה דג' צריכין שמירה וחיה היא אחת מהם וכדי שלא תאמר שעה אחת בלי צוותא ובחרו לנקבה בתרנגולת: **האומר** שחטו תרנגול זה כו'. עי' בגמ' ספ"ו ויש שם שנויים בנוסחא. והנה איסור זה נמצא ברמב"ם בפ"א מהל' ע"ז ובאמת בצוואת ר"י חסיד איתא תרנגולת שקראה כמו תרנגול יש לשוחטה מיד וכן כל דבר שנוי יסירנו מן הבית ועי' במהרי"ל סי' קי"א שכתב בשם גדול לתרץ דבריו שלא יסתור דברי הגמ' ואין דבריו נראים כלל אבל באמת טעמו הוא כי יש להסיר כל דבר מבית שיוכל לבוא מכשול מזה פן יתעו ב"ב בזה: **האומר** אכול תמרה חזרת כו'. נראה דתמרה הוא מלשון תמרות של תאנה וכו' דבמשנה פ"ד דמעשרות ופירושו כמו גרגרים שבתוך הלין של חזרת. ואולי לקח זה לניחוש משום דחזרת נקראת חסא כשם שאתה לוקח מידי פנימית החסא כך תהיה אהבתי בקרב לבך. ואל תאכילני ברקית נראה שהוא מלשון ברקאי כלומר אין רצוני שתהיה מאכילני מאלך מיד בפני השחר שאינו סימן טוב כאילו אני מגפה לשולחנך: **התוסם** אור בכותל ואומר חדא כו'. נראה דפי' חדא כהסיא דנעשה בשרו חדודין חדודין וה"פ שנתזין לו ניצוצות של אור בכותל ולוקח לו זה לניחוש ולדבר רע והוא כאילו מפיק פולסא דנורא באפי' ומתמת זה אומר חדא כלומר שנעשה בשרו חדודין חדודין מרוב הצער ה"ז מד"ה אבל אם ירא מפני הניצוצות שמא תפול דליקה בכותל מותר ולא גזרינן וכן השופך מים לרה"ר ומתפחד מזה פן הסית בזה עליו שד ונעשה בשרו חדודין ה"ז מד"ה וכן מי שזרק ברזל בלא כוונה בין הקברות ואמר חדא כי ירא פן יכעסו עליו המתים אסור מפני דרכי האמורי: **המצוחת** לתנור שלא תנפל הפת כו'. מכאן ואילך נקטינהו בלשון נקבה לפי שהן מלאכות שרגילות הנשים לעשותן והיה להן לניחוש: **נפל** נחש ע"ג המטה כו'. בפ' הרואה אמרינן הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו ע"ש ברש"י וזה בחלום דוקא שהוא א' מס' בנבואה אמנם לקחת ניחוש מזה בהקיץ שאם נפל על מטת עני שהוא יתעשר ואיך שתלד זכר או שתנשא לגדול הדור אסור: **והאומר** הוסיפו על השלחן. אולי שזה שמוסיף להביא פת שלימה אחר האכילה שיש בו משום העורכים לגד שלחן. ומ"ש שבעים ואחד אפשר משום דעד שבעים יפול הגרעון והפחת כמו פרי החג שהיו פוחתין והולכין אבל כשעבר א' נקיט לי' לניחוש דשוב לא יפחתו:

פרק ח האומר יממיא ומציא כו'. בגמ' איתא אשכי ובושכי ופירש"י ז"ל יום ולילה ונראה דכוונת האומרים כן הוא לומר שהיום הוא הראשון והלילה הולך אחריו וזה מדרכי האמורי כי בישראל היום הולך אחר הלילה והאומר להיפך הוא מחלל קדושת ליל השבת: **האומר** דגן קרקון וכו'. נראה דקרקון הוא מלשון קרן אורה ומנחש בזה כי דגנו יהיה ברור ובהיר ור"י אוסר משום ע"ז: **השואל** במקלו כו'. אין זה ענין למה דאמרו

מצפה שמואל

(ז) ירושלמי שם: (ח) (נח.) וירושלמי פ"ו הל"ט וע"ש הל"א: (ט) (ביצה לג:): (י) (קמז.): ועי' תשובת רשב"א סימן תמג ומהרי"ק שרש פ"ה וע"ש דף סז וירושלמי ספ"ו: (ב) עי' ב"ק פג. (ג) עי' בס' מגדול עוז להגאון ר' יעקב עמדין בס' בית מדות דקפ"ו בענין זה: (ד) עי' סנהד' סה: (ה) (ילקוט פ' אחרי (ז) עי' בספר מ"ע להגאון רי"ע דף קפו בחלק בית מדות שם הגירסא לדבוק בארונו וכו' אל תדבק: (ח) שם הגירסא רי"ע הגירסא כדי שתהא שופעת: (כ) סז: (ל) שם: (מ) עי' ילקוט פ' אחרי: (נ) עי' בסידור הכ"ל כדי שלא יהא מפני הברק ה"ז מדרכי: (קמז.): (כ) (סב.): (ל) (נדרים נה:): (*ל) עי' מג"א שם הלי"ז טוש"ע סימן שא סעיף כא: (א) ילקוט פרשת אחרי עי' ב"ק פג. וסוטה מט וירושלמי פ"ו הל"א ובמסכת ע"ג פ"ג הל"ב: (*ב) עי' ב"י יו"ד סימן קעח מ"ש מתוספתא זו (ילקוט פ' אחרי הגי' שהתחילה לנאת): (ו) רש"י והרמב"ם פירשו כעורב ול"נ כעורב אחר יותר מאחר חבירו ועי' (סז:): שם הגירסא אל תשבית המחרישה (פירוש שפוסק מלחרוש): (ט) (פירוש שלא יעברו האנשים לפני פתחו): (י) ע"ש להגאון רי"ע שלא יהא מוזרבי: (ס) (סז:): (ע) עי' להגאון רי"ע הגירסא הנותנת ברזל בין האפרוחים שלא ימותו מפני הרעמים או מדרכי: (א ב) שם וירושלמי ספ"ו:

מנחת בכורים

בשלטול: לא יתקננה. אף בתיקון שאין בו איסור מלאכה לצורך מ"ש: מחליקה מלמעלה. למטה שיכוסה למטה אבל פירשה לגמרי לא אף אם לא נפלה על הארץ: לא יקנח האספלנית גרסינן וכן בהגהות הגר"א: ד אדם. עבד של אים והגר"א הגיה כן בהדיא דדילמא מפסקי ואתי לאתויי: בזוג שבכסותו. ולא גזרינן דלמא מיפסק: זה וזה מקבלין טומאה. גרסינן שתכשיט הוא ותכשיט דאדם מקבל טומאה: בחותם. שעשה הרב לעבד לסימן שהוא עבד ובשל מתכת דקפיד עליו רבו דמיישינן דילמא מיפסקא ואתי לאתויי שיקפיד עליו רבו: ולא בכסותו. אף דאריג דליכא משום חששא דמפסקא מ"מ לא פלוג דלא דמי לזוג דישנו בכל בגד ולא אטרחוהו למפסקא אבל חותם שאינו בכל בגד לא פלוג רבנן ואמרו אף באריג חיישינן דדילמא מפסקא (תוס' ד"ה הב"ע) אבל של טיט דלא קפיד עליו רבו מותר אף בגוארו דאם יופסק לא יטלנו בידו שלא קפיד עליו רבו: אין מקבלין טומאה. דאף דבשל מתכת איירינן מ"מ לאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט וכלי תשמיש נמי לא הוה. אבל בזוג תכשיט הוא אע"ג דלית העינבל בתוכו ואינו משמיע קול: ה"ג ולא בזוג שבכסותה. וכסותה היינו מעילין שעשוי לסוסים שלא יטנפו: זה וזה אין מקבלין טומאה. גרסינן דכיון דלבהמה עבידא אינו מקבל טומאה כשהן בלא ענבל דאינו משמיע קול אבל כשהן בענבל אמרינן בגמרא דאף בבהמה טמאין משום השמעת קול דהוה כלי מתכות וטמאין אף תשמיש בהמה: זה חומר. שאינה יוצאה בזוג שבכסותה ג"כ משא"כ באדם: ה להניף. לצל על החולה להקר מחמימות שבו: לא יקטמנו. הכי ס"ל לר"א דכיון דאם קטמו לכלי חייב חטאת בקוטם להריח גזרו רבנן אבל רבנן ס"ל דבקיטם לתאות בו שיניו הוא שבות דלא הוה תיקון כלי אלא בדרך התיכה ולהריח מותר לכתחלה בין בקשים בין ברכים והכי מוקמינן בגמרא בביצה (דף ל"ג ב') כר"א ולא כרבנן ולגירסת הגר"א אתיא כרבנן: ו הרטנין. על שם מקום ובערוך פי' הרגים: שלהן. שמונח על כתפיהם ואף דלעיל בפ"ה הלכה ה' מבואר דאם יצא חייב חטאת היינו בטלית שאינו דרך מלבוש אבל סודר שהוא דרך מלבוש מותר: על אצבעו. שלא ישמט כולו מעל הכתף (קמ"ז א') ומייתי לה הכא איידי דתנא לקמן הרועין ודברו חכמים בהווה: ז בשתי ידיו. שאינו דרך מלבוש וכיסה בו דשרי כיון שמכסה מהגשמים הוה כמלבוש: בסגור. בגמרא גרסינן בסגום (נדרים נ"ה) כנוסחת הגר"א וכולן מין מלבושין יש מהן של עור ויש מהן של בגד וסגום עבה יותר מן שק: בסקורטיא. מלבוש של עור: ובקטובליא. עור שלוק: מפני הגשמים. דדרך לצאת בהן מפני הגשמים וה"ה בלא גשמים מותר כיון דמלבוש הוא: לא בתיבה. דאינו דרך מלבוש:

פרק ז א אלו דברים. לפי דמבואר במשנה בסוף פ' במה אשה יוצאין בשן של שועל וכו' וחכ"א אף בחול אסור משום דרכי האמורי קתני כאן כל מה שאסור משום דרכי האמורי: קומי. לפני המלך מאוזן לאוזן: בלורית. שמניח מגלח שער ראשו באמצע ומשייר ונעשה בלורית והנכרים עושין כן לחוקה: והמגבה לגרגרן. שמגביה לגרונו ומהלך בקומה זקופה כדרך האמורים: מטוטלת. כמבואר לעיל דהיינו מרדעת וכגון כר קטן וכשאדם עושה כן הוא מן דרכי האמורי: לשלהבת. שעושין דברים אלו למהר ביטול אי נמי לאיזה סימן אחר שהיה להם בזה: ג בסירה. בקוץ שתוחב קוץ בחלק הפתוח לסתום ודרך האמורי לעשות כן לאיזה דבר להצלחה של חיה. של יולדת: לפני השולחן. לפני החיה והוא למאכל רוחין ושדין שלא יפגעו בה: ספל של מים. מותר ליתן לפני היולדת שתרחוץ מיד כשתקום משום רוח רעה כמבואר ביומא בפ' בתרא ולא תגע בידים טמאות לפה ולעין דמזקי לה ואין בו משום דרכי האמורי: לה. ליולדת: לצוות. בצוותא יחד ומחמת קריאת תרנגולת לא תפחד בשינה אז מותר: ולא מדרכי האמורי. שאין כוונתו משום דרכי האמורי רק שיהיו בצוותא א': שקרא בערב. איחר יותר מאחר תרנגולין א"נ שקרא כעורב: כרבלתא. מן התרנגול מאכילין לתרנגולת ושוב לא תקרא: צרח. כשהוא קורא אומר לו כן מפני שהוא מבשר לו בשורות ולוחש לו לחש זה ובגמרא גרסינן נמי ולעורבתא (נקבה) שריקי: חזור לאחורך. כלומר שיחזור לו זנבו והוא לסימן טוב לו וכן הגיה הגר"א בהדיא: ד שתהא זוכרני בה. שיעשה לו איזה טובה ובילקוט הגירסא אכול המרת החזרת שתהא מבריא בה (ופי' הזית רענן שאומר לחבירו שיאכל המר של החזרת כדי שיבריא גם הוא) אל תאכלנה מפני ברקית ופי' שלא יאכל המר מהחזרת מפני ברקית והוא חולי סמיות עינים (עי' נוסחות אחרות הנמצאות בילקוט) ולהגר"א דלא גרס לה אתיא כפשוטו: ה שלא תשבר. ובאמת אינו נשבר בישיבה רק לסימן אומר כן: שלא תשבר ודאי. דאם חושש באמת שישבר מותר לומר כן: שלא תאסור. שיהיו ידינו אסורות מלעשות מלאכה שלא נוכל לעשות מלאכה ונהיה כמו אסורים: ו התוסם. אולי החותה גרסינן שחותה מקל באור: בכותל חדא. לחש הוא שלא ישרוף הכותל אסור: מפני ניצוצות. שמועיל בודאי אין בו משום דרכי האמורי: עוברין ושבין שלא יוזק להם ומועיל בודאי מותר ללחוש דכל דבר שמועיל לרפואה אין בו משום דרכי האמורי: מפני חרשין. מכשפין שלא יזיקוהו בכשפיו וזה מועיל בודאי מותר: ז של אוד. שנשרף באש: לשמרה. שחביבין בעיניו ורוצה לשמרם מותר להניח תחת ראשו: המצוותת. שמצוותת בקול לאותן העומדין שם ומהני שלא תפול הפת הנדבק בתנור: ושופעת לאחוריה. שלא ישפך מן הקדירה לחוץ כדרך הקדירה שממלא הרתיחה ונשפך לצדי הקדירה: בשביל שתבשל. דה"ל כחומץ חזק וממהר לבשל: מפני סכנת נפשות. שלא יבלע מן הזכוכית בעת האכילה: ח המשתקת. המשתקת כל העומדים ומהני לבישול עדשים: והמצוותת לאורז. גרסינן ובגמרא גרסינן נמי המצוותת לגריסין: והמטפחת לנר. בגמרא המקדרת לכותח: עני הוא. אם נפל למטה של עני אומר כן וכן למטה של עוברה אומר יולדת זכר ולמטה של בתולה אומר שתנשא לאדם גדול: ט איני מושבתן. האפרוחים: אלא בבתולה. שבתולה מושבת התרנגולת על הביצים שילאו אפרוחים והוא למזל טוב: בשמאל. ביד שמאל והוא להצלחה יותר: המקדש והמשלח בתרי. כענין שמשחקין בתם ותסר ועושה לסימן אם יפול תרי היא למזל ואם לאו אינו למזל וכן המקדש בעת הקידושין לאשה עושה כן או בעת הגירושין או שילוח אחר והוא כדרך קוסם קסמים המבואר בסמ"ג: ביצים. קליפי ביצים קובעתן בכותל בפני האפרוחים שלא ימותו: ועשבים. ובגמרא המגיס בפני האפרוחים: ומונה שבעים ואחד. גרסינן בגמרא שמונה למזל שיגדלו האפרוחים: י בכברה. לסימן שיגדלו וכן בברזא: ברק. שלא יזיקוס ומועיל בודאי כי כן הטבע שהברזל מושך אליו הרעם: מותר. ואין בו משום דרכי האמורי:

פרק ח א כנוסחת הגר"א גד גדי. השמזל מזל ועיף אל תהי: יממיא ומציא. מיני לחשים נינהו אי נמי על שם יום ולילה ולגירסת הגר"א אישכו ובישכו וכן בגמרא והיינו יום ולילה: אומרין. דמועיל בודאי: דגן. על שם דגון ויש בזה משום איסור עבודת כוכבים: דני. ועובר על לאו דלא ישמע על פיך ושם אלהים אחרים

שנאמר (הושע ד) עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו: ב (ג) האומר מרפא הרי זה מדרכי האמורי ר' אלעזר ברבי צדוק אומר (ס) [אין אומרים מרפא מפני ביטול תורה של בית ר"ג] לא היו אומרים מרפא (ו) [מפני דרכי האמורי]: ג האומר יתיר ונותר הרי זה מדרכי האמורי ר' יהודה אומר לא יהא לו בביתו יתיר ונותר (ו) האומר אשתה ואותיר ה"ז מדרכי האמורי שתו והותירו לא מדרכי האמורי (ז) [שתו והותירו חמרא לחייכון] לא מדרכי האמורי (ה) מעשה בר' עקיבא שעשה משתה לבנו על כל חבית וחבית שפתח (ח) [אומר חמרא לחיי רבננא ולחיי תלמידיהון]: ד האומר (ו) לאו לאו (ט) [ה"ז] מדרכי האמורי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (י) שנאמר (איוב כא) [ויאמרו לאל סור ממנו וגו'] הקושר חוט [ע"ג] אדום ר"ג אומר אינו מדרכי האמורי ור"א בר צדוק אומר הרי זה מדרכי האמורי (יא) [ב] אל תעבור [ג] שלא תפסוק אהבתנו הרי זה מדרכי האמורי ואם מפני (יב) [כבוד] ה"ז מותר: ה איזהו מנחש (ז) האומר נפלה מקלי מידי נפלה פתי מפי קרא לי איש פלוני מאחרי קרא לי עורב נבח בי כלב עבר (יג) נחש מימיני ושועל משמאלי ופסק צבי את הדרך לפני אל תתחיל בי שהרי שחרית הוא ור"ח הוא ומוצאי שבת הוא: ו (ח) איזהו מעונן רבי ישמעאל אומר זה המעביר על העין (יד) ר"ע אומר אלו (טו) [נותני עתים] כגון אלו (טז) [שאומרים] (ט) היום יפה לצאת היום יפה ליקח היום חמה נחפית למחר גשמים יורדין [כדון] אלו שהן אומרין למודי ערבית שביעית (יז) [להיות יפות ועקודות קטנות] להיות רעות [וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים]: ז (י) סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותו באבנים ואין חוששין [לא] משום שביעית ולא משום דרכי האמורי: ח (כ) ממשיכין יין ושמן בצנורות לפני חתנים (יח) [ולפני כלות] ולא מדרכי האמורי (ל) מעשה ביהודה והילל בניו של ר"ג שנכנסו לכבול והמשיכו אנשי העיר לפניהם בצנורות יין ושמן: ט (מ) שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי שנאמר (ירמיה לד) בשלום תמות ובמשרפות וגו' כשם ששורפין על המלכים כך שורפין על הנשיאים אבל לא על הדיוטות ומה הן שורפין עליו מטתו וכלי תשמישו מעשה שמת ר"ג הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר יותר משבעים מנה: י (נ) עוקרין על המלכים ולא (יט) [משום דרכי] האמורי (ס) כל עקור שיש בו טריפה אסור באכילה ומותר בהנאה שאין בו טריפה מותר באכילה ואצ"ל בהנאה איזהו עקור שיש בו טריפה מן הארכובה ולמעלה שאין בו טרפה מן הארכובה ולמטה (כ) [מבעיתין לעוות] ולפוקה ולא מדרכי האמורי (ע) עמד עצם בגרונו נותן על (כא) [ראשו] מאותו המין (כב):

יא אלו (פ) דברים המותרין היה מתחיל במלאכה נותן שבח והודאה לפני המקום בחבית (כג) [או בעיסה מתפלל הוא] שתכנס בהן ברכה ואל תכנס בהן מארה (צ) מעבירין (כד) על גבי (כה) [מעיין] בשבת רשב"ג אומר בדבר הנוטל בשבת לוחשין על (כו) [העין ועל הנחש ועל העקרב] ואין לוחשין בדבר שדים ר' יוסי אומר אף בחול אין לוחשין בדבר שדים וכן היה ר' יוסי אומר אין לך בכל הכרכים רעים (כז) [מסורמיין] שכל זמן שאדם רע קוראין אותו (כח) [סורמי] (ק) אין לך בכל הנכרים קשה יותר מאמוריים שכל (כט) [האדם] קשה קוראין אותו אמורי: יב ר' נהוראי אומר אין לך אדם בכל הכרכים מתון (ל) [יותר מסדומיים] וכן מצינו שחזר לוט על כל המקומות ולא מצא מתונה כסדום שנא' (בראשית יג) אברם ישב בארץ [כנען] וגו' (לא) [ר"ש בן גמליאל] אומר אין לך בכל עממין מתון יותר מאמוריים (ר) וכן מצינו שהאמינו במקום (לב) [דגלו] לאפריקי ונתן להם המקום ארץ שיפה כארצם והיתה א"י (לג) [נקרית] על שמן:

פרק ט א (א) (*א) הגוזז מן הבהמה מן החיה ומן (א) [העופות] (ב) אפילו מן השלח (*ב) מלא הסיט כפול הרי זה חייב [יש (ג) חולקים בחזיר בין חטרתו לשאר גופו]: ב (ד) המיסך (ב) [שלשה] חוטין בתחלה ה"ז חייב (ה) ר' יהודה אומר אף (ג) [השרביט] והמדקדק ע"ג אריג כל שהוא ה"ז חייב הצד חלזון (ו) והפוצעו (ד) [הרי זה חייב שתי חטאות]: ג כל אבות מלאכות שבתורה (ז) עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת (ח) כל המקלקלין פטורין חוץ מן החובל ומבעיר בשבת: ד (ט) גר שנתגייר (ה) [בין העו"ג ועשה מלאכה בשבת ר"ע מחייב] ומונבז פוטר והדין נותן שיהא פטור הואיל ושוגג חייב חטאת ומזיד חייב כרת מה מזיד אינו חייב עד שיבא לכלל ידיעה אף שוגג (ו) [לא יהא] חייב עד שיבא לכלל ידיעה אמר לו ר"ע מוסיף אני על דבריך מה מזיד אינו חייב עד שיבא לכלל ידיעה בשעת מעשה אף שוגג לא יהא חייב עד שיבא לכלל ידיעה בשעת מעשה א"ל כ"ש שהוספתה (ז) אם בא לכלל ידיעה בשעת מעשה אף הוא אינו שוגג אלא מזיד: ה (י) השוכח את התורה ועבר עבירות הרבה (ח) [חייב על כל אחת ואחת כיצד] היה יודע שיש חלב ואמר אין זה חלב שחייבין עליו היה יודע שיש דם ואמר אין זה דם שחייבין עליו חייב על כל אחת ואחת ר"ש בן אלעזר אומר (כ) כל שהוא כיוצא בו [ה] כשר להצניעו והוכשר (ט) [לו] להצניעו והצניעו ובא אחר והוציאו (י) הרי זה חייב (יא) [ואי אפשר לו להצניעו יכול להוציאו אפשר לו להצניעו ומצניעו] ובא אחר והוציאו הרי זה חייב: ו (ל) המוציא מורסן לאכילה כגרוגרת לבהמה

הגהות הגר"א

(ס) של בית ר"ג לא היו אומרים מרפא: (ו) בבהמ"ד מפני ביטול תורה: (ז) וחיי לפום רבנן: (ח) אמר חמרא וחיי לפום רבנן ולפום: (ט) אינו: (י) שנאמר לא אוסיף ולא אקלל: (יא) האומר: (יב) הכבוד: (יג) בו: (יד) מיני זכור וחכ"א זה האוחז את העינים: (טו) המחשבים עתים לשעות: (טז) שהן אומרים: (יז) חטים יפות ועקורי קטניות: (יח) וכלות: (יט) מדרכי: (כ) מבעיתין לעוזית: (כא) קדקדו: (כב) ואומר חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד לאירדה לימא הכי ננעלתה מחם ננעלתה בתרים שייא שייא: (כג) ובעיסה מתפלל לפני המקום: (כד) כלי: (כה) עין: (כו) הנחשים ועל העקרבים: (כז) יוהר מסדומים: (כח) סרומי: (כט) זמן שהאדם קשה: (ל) יותר מסדום: (לא) ר"ג: (לב) ודלגו: (לג) נקראת: (א) העוף: (ב) שתי: (ג) השובט: (ד) אינו חייב אלא אחת ר"י אומר חייב שתים שהיה ר"י אומר פציעה בכלל דישה א"ל אין פציעה בכלל דישה: (ה) וגר שנתגייר בין הנכרים ותינוק שנשבה לבין נכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא אחת וחייב על הדם א' ועל החלב א' ועל העבודת כוכבים א': (ו) אינו: (ז) א"ל: (ח) אינו אלא אחת וחייב על החלב א' ועל הדם א': (ט) כיוצא בו: (י) בשבת: (יא) חטאת וכל שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו והצניעו:

אור הגנוז

[ב] האומר: [ג] ביטתינו: פרק ט [א] ואי אפשר לו להצניעו יכול להוציאו ואפשר לו להצניעו ומצניעו ובא אחר והוציאו הרי זה חייב. אופן זה לבד נמצא בכ"י:

חסדי דוד

בסנהדרין פ' ד' מיתות מנחש זה האומר מקלי נפל מידי כי לקמן בפירקין הלכה ה' תנינן לה בהדיא אבל פירושו כמ"ש הרמב"ם בפי"א דין ז' יש מי שנושא מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר הוא שהגביא. אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו ע"כ ומהכא נפ"ל להרמב"ם ז"ל: האומר לאו לאו כו'. אפשר דזה דרך ניחוש בגאוה וגודל לבב שלעולם כשמבקשים ממנו לעשות איזה דבר אפי' שבדעתו לעשות כן הוא משיב לאו לאו להראות שאינו מוכרח לשמוע לשום אדם א"נ כשמספרים בני אדם איזה דבר לעולם הוא סותר דבריהם ולא יודה על האמת וכל זה מדרכי האמורי: הקושר חוט ע"ג אדום כו'. אולי זהו מה שראיתי כשאירע לאדם מין חולי כמו ניפוח אדום שקורין ראזע נותנין עליו כמין קשר לנחש ויש עושין קשר ממש בחוט: איזהו מעונן כו' ר"י"א כו' לדבריו מעונן הוא מלשון עין ולר"ע הוא מלשון עונה: מבעיתין לעטת ולפוקה כו'. זה הוא מיני חולאים אשר רפואתם היא להבעית את החולה פתע פתאום. וקמ"ל דהרי אם מכוין לרפואה וליכא משום ד"א: מעבירין על גבי מעיין בשבת כו'. עי' בפרק חלק דף ק"א וכן יש לגרוס כאן:

פרק ט הגוזז מן הבהמה וכו'. אפי' מן השלח פי' מן העור אחר השחיטה כשפשט את העור וגוזז את הצמר וסד"א שאין דרך גזיזה בכך קמ"ל דחייב: המיסך ג' חוטין בתחלה ואחד על המסכת חייב ר"י"א אף השובט והמדקדק וכו' כצ"ל. וז"ש במשנה רפי"ג באורג ג' חוטין בתחלה ואחד על האריג. קתני הכא דס"ה על המסכת: השוכח את התורה כו'. פי' לא ששכח התורה שבכתב אלא ששכח מפרטי דינים שבתורה שבע"פ והדר מפרש כיצד יודע הוא שיש איסור חלב בתורה אבל סבור בדעתו שאין איסור אלא החלב שעל הקרב וכרי יש עוד ב' מיני חלבים דהיינו חלב שעל הכליות וחלב שעל הכסלים ומתחלה ידע שכולם אסורים אלא שאח"כ שכח וקסבר שאין שם אלא חד שעל הקרב ואכל חלב הכליות וחלב הכסלים שסובר דהם מותרים. וכן בדם מתחלה ידע שיש ג' מיני דמים שחייבין עליהם כרת והם דם הנפש היוצא בשעת שחיטה ודם הכנוס בתוך הלב וכן דם הקזה ושכח אח"ז בין מדם הלב ובין מדם הקזה ואכל: המוציא מורסן לאכילה כו'. במשנה ספ"ז איתא תון מקליפיהן וכו' וסובן ומורסנן וע"כ דמשנה מיירי בשאר כל אדם דלא אחשבי לאכילה והתוס' מיירי באדם דמחשב עליה

מצפה שמואל

(ג) (ברכות נג.) ועי' ירושלמי ברכות פ"ו כא.: (ד) (סז:): (ה) שם וירושלמי ספ"ו דברכות: (ו) עי' ירושלמי ספ"ו כנו"י: (ז) (סנהדרין סה:): (ח) שם: (ט) (גי' הערוך מתר): (י) ירושלמי שביעית פ"ד ומ"ש פ"ד: (כ) (ברכות נ:): (ל) עי' פסחים נא.: (מ) ע"ג יא. וירושלמי סנהדרין ספ"ב: (נ) (שם): (ס) (שם): (ע) סו.: (פ) ב"מ מב. ועי' חידושי הרשב"א ספ"ו: (צ) סנהדרין קא. וירושלמי פי"ד הלי"ג: (ק) עי' ילקוט פרשת לך רמז ע': (ר) ירושלמי שביעית פ"ו יו"ד.: (א) עי' בכורות כ"ה וירושלמי פ"ז הל"ב: (*א) מיי' פ"ט הל"ז ועי' בטוש"ע או"ח סימן תלא בב"י ובהג"ה סע"ב ובמ"א ס"ק יד ועי' מל"מ פ"א מהלכות מעילה הלי"א: (ב) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב כט: (*ב) מיי' פ"ט הל"ז: (ג) עי' ל: וירושלמי פ"ח הל"ב: (ד) קה: (ה) (עה:) וירושלמי פי"ב הל"א וספי"ב: (ו) (עה.) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב דף ל: ועי' תוס' ד"ה הכד: (ז) (עג.) כריתות ב' ועי' ירושלמי פ"ו סה"ב ועי' ירושלמי שקלים פ"ה הל"א: (ח) קו. וירושלמי פ"ב הל"ה: (ט) סח: וירושלמי פ"ו הל"א: (י) עי' רפ"ז וירושלמי שם: (כ) (עי' ע נא זבחים מז) וירושלמי פ"י הל"א: (ל) עו:

מנחת בכורים

אחרים לא הזכירו: דוני דני. התחזקו תבואתי: ה"ג אין דן אלא לשון עבודת כוכבים. עובר משום הזכרת שם עבודת כוכבים: ב מרפא. למי שמתעטש אומרין לו מרפא כלומר לרפואה: מפני ביטול תורה להפסיק באמצע הלמוד אבל אין בו משום דרכי האמורי וכגירסת הגר"א כן הוא בגמרא: ג יתיר ונותר. על כל דבר אומר יתיר הוא נותר הוא והוא למזל שיהיה יתר בתוך ביתו: לא יהא בביתו. עונש הוא שלא יהא בביתו יתיר ונותר: אשתה ואותיר. והוא שיתברך יינו: שתו והותירו. שמברך אותם שישבעו במקצת: חמרא לחייכון. או שאמר לחייכון כמו שנוהגין עתה לאומרו: ד לאו לאו. אף בלא שאלה והפלגה אומר לאו לאו כלומר לא אעשה הדבר ששואל ממנו וכופל ב' פעמים הוא מדרכי האמורי: סור ממנו. הרי לאו אחד ודעת דרכיו לא חפצנו הרי לאו הב' וכן הוא בירושלמי: חוט ע"ג אדום. דבר אדום: מפני כבוד. שדרך כבוד אומר לו כן שאינו רוצה שיעבור מפניו: ה מנחש. מבואר בתורה לא תנחשו ולא תעוננו. ומפרש כיצד מנחש ואיידי דמיירי בדרכי האמורי מייתי לה הכא: נפלה מקלי מידי. ודואג לגרם שלא יבא עליו באותו היום: ופסק צבי את הדרך. שהיה עובר ממזרח למערב והצבי הלך מדרום לצפון ועושה זה לסימן איזה דבר: אל תתחיל בי. לגבות ממני הובי שהרי שחרית הוא ובסנהדרין שחרית הוא ול"ג שהרי ומילתא אחריתי הוא שמתחילה מיירי בגבאי המס הבא לגבות ממנו תחילה ואמר אל תתחיל בי בדבר הפסד אף שאינו שחרית ושחרית הוא בחוב דעלמא מיירי (רש"י שם): ו המעביר על העין. שכבת זרע מז' בריות ומגתם בכן: עתים. ומעונן לשון עונה שמחשבין העונה איזה יפה ואיזה רעה: חמה נחפית. מכוסה ולסימן שגשמין יורדין: כדון. כגון או כמו ובנוסחת הגר"א ליתא: למודי. שרגיל ולמוד להיות החטים בע"ש יפות: עקורי קטניות מהיות רעות. גרסינן שאומר לסימן מי שעוקר קטניות ואינו קוצרן יפות ואינם מתליעות שלא ירקבו: אלו. מעונן הם אוחזי עינים שסוגרין עיני בני אדם ומראין להם כאלו עושין להם דבר פלא ואינם עושין כלום: ז סוקרין את האילן. שמשיר פירותיו מרוב שמנו סוקרין בסקרא כדי דלחזוהו אינשי וליבעי רחמי עליה: באבנים. כי היכא דליכחש חיליה: לא משום שביעית. אם שביעית היא אין חוששין כאילו מעבד עבודת האילן: ח ולא מדרכי האמורי. אין בזה משום דרכי האמורי: ט בשלום תמות ובמשרפות המלכים. אלמא שורפין על המלכים שלא יתשמש אחר בכליו והוא מדרך כבוד: ר"ג הזקן. שהיה נשיא: משבעים מנה. ולא חיישינן לפסידא דדרך כבוד מותר והיו שוין כלי תשמישו ע' מנה אבל כלים אחרים לא שרפינן: י עוקרין. פרסות הבהמות שנשתמש בתייו והוא הסוס שרכב עליו או עגלה המושכת בקרון שהיו מלומדות בכך: ומותר בהנאה. ולא נאסר מפני כבוד המלך: באכילה. ולא נאסר אף אכילה מפני כבוד המלך (ע"ג י"א): מבעיתין. מין נתוש הוא: על ראשו. בגמרא איתא על קדקדו ולחשין עליו דמהני ואין בו משום דרכי האמורי: יא המותרין. ואין בו משום דרכי האמורי: בחבית או בעיסה. מתפלל שתגלה אבל אינו תולה הדבר שיתחיל מי שידיו מבורכות: ע"ג מעין. לרפואה בירושלמי גרסינן ע"ג עין והוא עין שמרדה נותנים כלי מתכות לקרר או נמי כעין שעושין לאדם שחש בעיניו מקיפין עינו בטבעת (ירושל' פ"ו הל' ג'): על העין. אם נתקלקל: על הנחש. אם נשכו: בדבר שדים. בשבת דהיתה בטילה הוא: וכן. כמו עוד: סדומי גרסינן. וכן הוא בילקוט פרשת לך: יב מתון. נאה כמו ארץ מתונתא של טיט: ישב בארץ כנען. וסיפא דקרא ולוט ישב בערי הככר ויאהל עד סדום מכל ערי הככר בחר לסדום (ילקוט): מתון. אולי גרסינן מאמין: יותר מאמוריים. נראה דגרסינן גרגשי וכן הוא בירושלמי פרק ו' דשביעית שלא יהושע קודם שנכנס לארץ מי שרוצה להפנות יפנה וגרגשי פינה לגלות ונאמר בסנהדרין שאמר עד באי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם זה אפריקי אלא שבסוף המאמר דנקרא על שמו לא מצינו וכס' תוספות בכורים הגיה כנעני וכן הוא בילקוט רמז רכ"ב וא"י נקרא על שמו:

פרק ט א הגוזז. הוא מן אבות מלאכות דאסור בשבת דכל מלאכת שבת ממשכן גמרינן דסמיך מלאכת המשכן לאזהרת שבת דכל מלאכה לא תעשו מה שהוצרך להעשות במשכן נאסר בשבת וחשבינן גוזז מן האבות מלאכות ומבאר כאן דגוזז מכל מין חייב: מן השלח. מן העור (דעור נקרא שלח דשלח לשון משכא הוא) והעור נמשך מעל הבשר (וכמו אבא שלחה הוה) (דף ג'): הסיט. הוא רוחב בין אצבע לאמה בכל מה שיכולין להרחיקו: כפול. הוא שיעור רוחב שבין אגודל לאצבע שרחב יותר ובשיעור הזה חייב חטאת: יש חולקים. מחלקים: בין הטוטרתו. בגבו חייב דאי דהשער קשה אבל בגופו אינו חייב אלא בשתים והגר"א לא גרס זה: ב שמיסך. שמיסך חוט השתי: בתחלה. בשעת עשיה ולא מוסיף על העשוי מכבר: השרביט. מיישר השתי בכרכר של עץ שראשו חד: והמדקדק. כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו לישבו שלא יהא ממותח יותר מדאי שכמתיחה מעכבהו מהתחבר יחד עם האריג: כל שהוא. לא בעי שיעורא דה"ל גמר מלאכה (ירושלמי פי"ב הי"א בסופו): והפוצעו. להוציא דמו לצבוע בו תכלת: שתי חטאות. משום צידה ומשום דש דפציעה הוה תולדה דדש שמפרק דבר מגידולו אבל רבנן פליגי וס"ל דאינו חייב אלא אחת דליכא משום דישה דאין דישה אלא בגידולי קרקע והא דאינו חייב משום נטילת נשמה היינו משום דמתעסק הוא אצל נטילת נשמה דלאו דהוא פסיק רישיה ולא ימות שהרי ע"כ יוטל הנשמה מ"מ לא ניחא ליה שהרי ניחא דחי דליגלול לצבעיה יותר דדם חתי הוא עדיף מן הדם המת: ג כולן. כל הל"ט: על כל אחד ואחד. חייב חטאת לר"נ נפקא ליה מדכתיב לא תבערו ובכלל לא תעשה כל מלאכה היה ולמה יצתה לחלק לחייב על כל אחד ואחד ור"י ס"ל דהבערה ללאו יצתה ולחלק נפקא לן מדכתיב ועשה האחת מהנה אחת שהיא הנה שעשאן בהעלם אחד וחייב הנה הרבה חטאות והיינו כשעשה בזדון שבת ושגג מלאכות דהוא שוגג מיוחד על כל מלאכה ושמואל נפקא ליה חילוק מלאכות מדכתיב מחלליה מות יומת ואם אינו ענין למיתה תנהו ענין לקרבן וכתבה מיתות הרבה על חילול אחד והיינו הרבה קרבנות: כל המקלקלין. במלאכת שבת: חוץ מהובל ומבעיר. מדאיצטריך למישרי מילה בשבת שמע מינה דמקלקל בחבורה חייב וגם מדאסר רחמנא הבערת בת כהן שמע מינה דהבערה בעלמא חייב והכי ס"ל לר"ש אבל ר"י פליג וס"ל דכל המקלקלין פטורין כמבואר במשנה ס"פ האורג וכר"י היא והא דאיצטריך למשרי מילה משום דתיקון הוא דמ"ל לתקן כלי מה לי לתקן מילה והבערת ב"כ דאסר רחמנא היינו משום בישול דמ"ל בישול סממנים מ"ל בישול פתילה: ד בין העו"ג. ולא היתה לו ידיעה מתחילה שצריך לשמור שבת שנתגייר בפני שלשה ולא הודיעוהו מצות שבת (רשב"א): בשבת בשוגג ואח"כ נודע: לכלל ידיעה. קודם המעשה שהוא עבירה ואח"כ נשכח ממנו דכתיב בתורה תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה מקיש שוגג למזיד מה מזיד עד שיהיה לו ידיעה אף שוגג עד שיהיה לו ידיעה: בשעת מעשה. בשעה שהוא עושה והא ודאי ליתא דמזיד הוא א"כ ע"כ לענין ידיעה א"א להקיש והיקשא דתורה אחת איצטריך לן למילתא אחריתי דתורה אחת יהיה לכם וכתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה כל התורה לע"ג מה ע"ג דבר שזדונו כרת שגגתו חטאת אף כל שזדונו כרת או שגגתו חטאת אבל לענין ידיעה לא מקשינן: מכ"ש שהוספתה. ובאמת כן הוא דידיעה בשעת מעשה נמי חייב קרבן וכגון ששגג בקרבן שלא ידע שחייב להביא קרבן בשוגג ואז הוה שוגג אף ששגג בלאו וכרת: אם בא. ר"ע קאמר ליה למונבז (וכן הגיה הגר"א א"ל) אין זה שוגג דשגגה בקרבן לאו כלום היא עד שישגג בלאו שבה ואיכא מ"ד מזיד בלאו ושגגה בכרת נמי הוה שוגג (ס"ח ב' וס"ט ע"א): ה חייב על כל או"א. על כל עבירה שאכל בהעלם אחד על דם בפ"ע ועל חלב בפ"ע שהרי עבירות מחולקות נינהו שנעלם ממנו עיקר תורה והוה כל אחד כשגגה בפ"ע ולגי' הגר"א אינו חייב כלומר שאינו חייב על כל עבירה בפ"ע אלא חטאת אחת אף שעשה הרבה פעמים וכדמסיים וכו': כיצד. השתא מפרש כיצד מחייבין על כל דם בפ"ע ועל כל חלב בפ"ע אם חלקן בתמחוין דמחלקין ומפרש כגון שיודע שיש חלב אבל אינו יודע שזה חלב דלא נעלם ממנו עיקר תורה ולא חייב על דם בעצמו על כל דם ודם אם חלקן בתמחוין אבל בשכח עיקר תורה אף שחלקן בתמחוין פטור ואינו חייב אלא על כל עבירה בפ"ע: כשר להצניעו. שראוי הדבר הזה לאדם: והצניעו. באמת: ה"ז חייב. אף דליכא שיעורא דליחייב מחמת הוצאה נתחייב האחר במחשבה של זה דמיירי שהוציא בסתמא ואמרינן דע"ד הראשון הוציא וה"ל שיעור הוצאה כיון דאחשביה האחר ופליג על הא דמבואר במשנה ס"פ כלל גדול דלא חייב אלא המצניעו ולא האחר: ואי אפשר לו להצניעו. אם הדבר אינו כשר להצניע כגון דם נדה או עני אשירה דלא חזי למידי אף שהצניעו אינו חשוב: יכול להוציאו. ל"ד לכתחלה אלא פטור קאמר דאם הוציאו פטור: הכי גרסינן אפשר לו להצניעו והצניעו ובא אחר והוציאו ה"ז פטור. וה"ל סיפא הפוכה דרישא ולפי הגירסא ההכא ה"ל רישא ממש וכפל לשון הוא ולנוסחת הגר"א כאן אתית כפשוטו דאם לא הצניע בעינן שיעורא דהיינו כשר להצניע ואם הצניעו חייב האחר בהצנעתו אף דליכא שיעורא: ו לאכילה. לעצמו: כגרוגרות. כל שעורי שבת בגרוגרת

לבהמה כמלא פי הגדי (יג) [ולצבוע] (פ) כדי לצבוע בו בגד קטן (צ) לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו (יג) [כגרוגרות] משימתיקו (יד) [כמלא פי הגדי] אבל (ס) הלוף והחרדל והתורמוסין ושאר כל הנכבשין בין משימתיקו ובין עד שלא ימתיקו כגרוגרות (ע) שמן כדי סיכת אבר קטן ר"ש בן אלעזר אומר קטן בן יומו (טו) הוצין (פ) כדי לעשות אוזן לכפיפה מצרית סיב אחרים אומרים כדי ליתן ע"פ משפך (טז) לסנן בו את היין (יז) : ז (צ) המוציא יין [כדי גמיעה ר' יהודה אומר] (ק) כדי מזיגת הכוס (יח) (ר) יבש כזית דברי ר' נתן חלב א) כדי גמיעה (ש) ג) ר"א אומר אם של בהמה כדי גמיעה אם של אשה כדי ליתן (יט) [ע"פ קלור] (ת) מים כדי גמיעה ב) ר' יהודה אומר כדי לשוף בהן את הקלור (א) דם ושאר כל המשקין ברביעית רשב"ג אומר דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין לברקית ר"ש ד) ב"א אומר [משם ר"מ] דם כדי לכחול עין אחת שכך כוחלין (כ) [ב] [להרוד] : ח (ב) המוציא קשר (כא) [המוכסין] עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור ר' יהודה אומר אף משהראהו למוכס חייב מפני שמשמרו [להראותו לבעל המוכס] : ט (ג) המוציא (כב) [שטר פרוע] ויש בו במקום הלובן כדי לכתוב שתי אותיות (כג) [ובכולו] כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטין ה"ז חייב (כד) ר' יהודה אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא [ה"ז] חייב מפני שמשמרו (כה) [להראותו לבעלי חובים] שטרי מקח וממכר שטרי דיתקאות (כו) [אפותקאות] ומתנות כל שהן ה"ז חייב : י (ד) [קלף] דוכסוסטוס (כז) כדי לכתוב עליו את המזוזה (כח) יריעה [כדי לכתוב עליו פרשה] קטנה איזו היא (כט) [פרשה קטנה זו שמע] שיער (ה) לגבל בו את הטיט טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב פיחמין כדי לעשות מהן צינורא קטנה ר' יהודה אומר כדי ליתן על פי (ל) מולידה קטנה : יא (ו) המוציא (לא) [כליו] מקופלין ומונחין (ז) על כתיפו וסנדליו וטבעותיו בקומצו ה"ז חייב [ואילו] היה מלובש בהן פטור המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו ה"ז פטור (לב) [שאילו] הוציאן כמות שהן חייב (ח) חול עפר ואפר שיעורן כזבל רבי ישמעאל (לג) [ב"ר] יוחנן בן ברוקא אומר (*ח) עפר כדי לכסות בו דם צפור קטנה איזו היא [דם] צפור קטנה זה דרור (ט) חול הגס כדי ליתן על [מלא] פי (לד) [הכף סיד] א"ר נראין דברי ר"ע בחול (לה) [דק] ודברי חכמים בחול (לו) [גס] סיד כדי לסוד (לז) קטנה שבבנות ר' יהודה אומר כדי לעשות כלכל רבי נחמיה אומר כדי לעשות אנדפי (י) א"ר נראין דברי ר' יהודה בזמן שהוא (לח) [כביצה] ודברי רבי נחמיה בזמן שהוא (לט) [חביט] : יב (כ) קנה כדי לעשות קולמוס מגיע לקשרי אצבעותיו (מ) [בולמס] לעשות [הימנו] [ג] צלוחית קטנה של פלייטין (ל) זכוכית אחרים אומרים כדי לפצוע (מא) שתי נימין (מב) [ד] [כאחד] צרור ואבן ר"א בן יעקב אומר (מ) משקל עשרה דנרים [רבי אלעזר אומר כדי לעשותו מסיפס] : יג מנין למאדים בשבת שהוא חייב שנאמר (שמות כה) (מג) אלים מאדמים איזו היא חבורה כל (נ) שיצא ממנה דם נצרר הדם אע"פ שאין יכול לצאת ה"ז חייב : יד מנין לדם (ס) שהוא משקה שנאמר (במדבר כג) ודם חללים ישתה מניין ליין שהוא משקה שנאמר (דברים לב) ודם ענב תשתה חמר מנין לדבש שהוא משקה שנאמר (שם) ויניקהו דבש מסלע וגו' מנין לשמן שהוא משקה שנאמר (ישעיה כה) משתה שמנים משתה שמרים מנין לחלב שהוא משקה שנאמר (שופטים ד) ותפתח את נאד החלב ותשקהו מנין לטל שהוא משקה שנאמר (שם ו) וימץ טל מן הגזה וגו' מנין לדם נדה שהוא משקה שנא' (ויקרא יב) ממקור דמיה ואומר (זכריה יג) ביום ההוא יהיה מקור נפתח [לבית דוד] וגו' מנין לדמעת העין שהוא משקה שנאמר (תהלים פ) ותשקמו בדמעות שליש מנין למי האף שהוא משקה שנאמר (ירמיה ט) ועפעפינו יזלו מים : טו (ע) מנין לזרוע שהוא יד שנאמר (שופטים טו) ותהיינה העבותים אשר על זרועותיו כפשתים וימסו אסוריו מעל ידיו : (פ) מנין למי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו דבילה קעילית שנאמר (ש"א ל) ויתנו לו פלח דבלה וגו' : טז (מד) (צ) המוציא שני (מה) [נצרים] כאחד הרי זה חייב (ק) תורי דקל ה) א' זמורה [אחת] לנטיעה שתים (ר) לבהמה כמלא פי הגדי לעצים כשיעור העצים (ש) חבילי אזוב (*ש) הסיאה והקורנית שהכניסן לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי הגדי לעצים כשיעור העצים להזאה כשיעור הזאה (ת) גרעינין לנטיעה שתים לבהמה כמלא פי חזיר כמה מלא פי חזיר אחת (מו) אחרים אומרים [לחשבון] חמש : (א) המוציא מאבני בית מנוגע מעציו ומעפרו כל שהוא ה"ז חייב (מז) [כחל] רשב"א אומר (ב) אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לתכשיט כדי לכחול שתי עינים : יז (ג) המוציא [מין] בהמה [מין] חיה (מח) [מין עופות] בין חיים ובין מתים ה"ז חייב ר' נתן אומר מתים חייב חיים פטור :

פרק י

א (א) המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה ה"ז חייב מפני (א) [שמתקינן לכשפים] המוציא שני (ב) [זפין מן (*א)הקש] שבחזיר ה"ז חייב ר"ש ב"א אומר אפילו אחד (ב) יש חולקין הטרתו לשאר גופו : ב המוציא מצמר גפן ומצמר כלך מצמר גמלים ומצמר ארנבים ומצמר חיה שבים (ג) ושאר כל הנטוין כולם (ג) [מלא] הסיט כפול ה"ז חייב (ד) הבגד השק והעור כשיעור (ד) [לטמאן] כך שיעור להוציאן : ג המוציא בין כלים גדולים (ה) [ובין] כלים קטנים הרי זה חייב (ה) המוציא גחלת כל שהוא [ה"ז] חייב שלהבת כל שהיא ה"ז (ו) [חייב] (ו) ברזל רשב"א אומר כדי לעשות ממנו דרבן נחושת כדי לעשות ממנו צינורא קטנה נעורת של פשתן כדי לעשות ממנה פתילה קטנה לנר משיחה ר' נתן אומר כדי לקשור בה בין כתיפיו (ז) מוכין כדי ליתן בתוך כדור קטנה כמה כדור קטנה כאגוז (ח) ארגמן כדי לטול ממנו דוגמא לאירא (ז) [סטים] וקוץ ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה: ד (ט) המתכוין להוציא בפונדתו ופיה למעלה והוציא בפונדתו ופיה למטה בתוך פונדתו והוציא בין פונדתו לחלוקו [ובשפת חלוקו פטור] המתכוין להוציא בפונדתו ופיה למטה ר' יהודה מחייב (ח) אמר ר' יהודה אני (ט) [אומר] דבר אחד

הגהות הגר"א (יב) לצבע : (יג) כמלא פי הגדי : (יד) כגרוגרת : (טו) ר"נ אומר כדי לסוך אבר קטן : (טז) קטן : (יז) רבב כדי לתת תחת אספגין קטנה וכמה שיעורה כסלע [ע"כ בגמרא] מוכין כדי לעשות כדייר קטנה וכמה שיעורה כאגוז : (יח) יפה : (יט) במשיפה של קילור קילור כדי לשוף במים : (כ) ליארוד : (כא) מוכסין : (כב) נייר מחוק : (כג) או בכולו : (כד) ואם לאו פטור : (כה) להראות לבעל חובו : (כו) ואפותיקאות : (כז) וקלף : (כח) גויל כדי לעשות יריעה : (כט) יריעה קטנה שמסוף הספר : (ל) מוליאר : (לא) כלום : (לב) ואלו : (לג) בנו של ר' : (לד) כלי של סיידין : (לה) הדק : (לו) הגס : (לז) אצבע : (לח) חבים : (לט) כביצת הסיד : (מ) חוליות : (מא) בו : (מב) כאחת : (מג) עורות : (מד) המוציא ב' נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לנשבים נקשה של חזיר א' : (מה) נצרים : (מו) אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לחשבון שתים : (מז) כחול : (מח) ועוף : (א) שמצניעין לנשבים : (ב) נימין מן הקשה : (ג) כמלא : (ד) לטומאתו : (ה) בין : (ו) פטור : (ז) [עי' פ"מ] שם הגירסא ארגמן כל שהוא המוציא סממנים שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא אסטים : (ח) וחכמים פוטרין : (ט) אמרתי :

אור הגנוז

[ב] לחוורוד : [ג] צינורה קטנה : [ד] כאחד לא גרסי' בכ"י :

נוסחאות כ"י

א) של אשה : ב) ר' יהודה : ג) ר' אלעזר : ד) בן גמליאל : ה) שנים זמורה לנטיעה אחת לבהמה וכו' :

חסדי דוד

בהדיא לאכילה דמחשבתו מבוארת לי' אוכלא : המוציא יין כו' . במתני' תנן כדי מזיגת הכוס קמ"ל הכא דאיכא מאן דפליג ומתני' ר' יהודה היא : שטרי מקח וממכר כו' . נראה דאיצטריך לאשמעינן דאפילו אין בהם במקום הלובן כדי לכתוב ב' אותיות ולא בכולו כדי לצור ע"פ צלוחיתו אפ"ה חייב כיון דצריך להצניעו לראיה מפני העוררין אשר יהיו אח"ז : בולמום לעשות הימנו צלוחית קטנה כו' . אין לזה הבנה ונראה שיש כאן ט"ס וכצ"ל בלסם לעשות הימנו צלוחית קטנה של פלייטון . והערוך מביא בשם ב"ר מעט צרי בלסם ע"ש והנה במתני' דפ"ו דחכמים פוטרין בצלוחית של פלייטון ופירש"י בלסמא משחא דפרסמא ונודע דצרי היינו אפרסמון ונראה שהיה ידוע ביניהם כמות צלוחית הקטוף של פלייטון שהיו רגילים ליתא עליהם והיינו דקתני שהמוציא מהבלסם שיעור שרגילין להניח בצלוחית חייב: מנין לדם שהוא משקה כו'. נראה דהנך מילי נישנו כאן איידי דתנן בפ' אר"ע אידך מילי מנין מכין דכלהו תנינהו אגב דבעי למתני מנין שמרחיצין את המילה וכו' ואגבייהו תנא תוספתא נקט להנך וכלהו בהדא מתתא שאינם אלא אסמכתא : המוציא מאבני בית מנוגע מעציו ומעפרו כל שהוא. כך הגא נראה דר"א חסמא הוא דתנן בפי"ד דנגעים אבניו ועציו ועפרו מטמאין בכזית ר"א חסמא אומר במה שהן דמדמה לאברים של מת כדפי' הר"ב שם וסבר כר"י דחייב במלאכה שא"צ לגופה דמש"ה נמי תנן במכילתין פ"י דהמוציא כזית מן המת או מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב כדפירש"י דהוציא ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה וא"כ מה"ט מחייב הכא בכ"ש לפום שיטתיה :

פרק י המוציא מצמר גפן כו'. אע"ג דאית בהו מינין דבעי שיעורא טפי מאידך שאין כל הנטוין יכולין לעשות כ"כ דק מ"מ רבנן לא פלוג ומילתא פסיקתא קאמרי ועי' ברמב"ם בפרק י"ח : ברזל רשב"א

מצפה שמואל (מ) ס"ס. ופט. : (נ) עי' שביעית פ"ז ופ"ג דעוקצין : (ס) קכו. וקכת. תוס' ד"ה רשב"ג וירושלמי פי"ח הל"א : (ע) עז: וירושלמי פ"ח הל"א : (פ) (עח:) וירושלמי פ"ח הל"ב : (צ) עי' ירושלמי פ"ח הל"א ופסחים פ"י הל"א ושקלים פ"ג הל"ב בע"א קנת : (ק) עו: וירושלמי שם הל"א : (ר) (עז.) ועי' רש"י רפ"ח ועי' ירושלמי פסחים פ"י הל"א ושקלים שם ירושלמי שם : (ש) (שם:) וירושלמי שם : (ת) ירושלמי שם ופסחים פ"י הל"א ושם : (א) ירושלמי שם (עח.) : (ב) עח: וירושלמי שם הל"ב : (ג) שם ושם וכנו"י : (ד) עט: וירושלמי שם הל"ג : (ה) פ: וע"ש ברש"י ותוס' כגירסא דהכא : (ו) (קמב.) : (ז) עי' ירושלמי פ"י הל"ג: (ח) ירושלמי פ"ח הל"ד : (*ח) עי' מיי' פי"ח הלי"א מתוספתא זו : (ט) (פ:) : (י) (שם) ועי' ירושלמי פ"ח הל"ד כנוסחא דהכא : (כ) (שם) וירושלמי פ"ח הל"ה בשם רבי יוחנן : (ל) (פא.) ועי' ירושלמי פי"ז הל"ה (פירש שער כדי לזרוק בבהמה) : (מ) (שם) ועי' ירושלמי פ"ז הל"ב וברפי"ד : (נ) ירושלמי פ"ח הל"ו : (ס) עי' נדה לה: : (ע) עי' תוס' מנחות לז ד"ה קיבורת : (פ) יומא פג : ועי' ירושלמי פ"ח הל"ה שם : (צ) ל: ירושלמי פ"ח הל"ב . (ק) (ל:) : (ר) ירושלמי פ"ח : (ש) ירושלמי שם : (*ש) עי' מיי' פי"ח שם הל"ז : (ת) ל: ירושלמי שם : (א) ל. : (ב) פ. : (ג) לד. ועי' ירושלמי פסחים פ"ד הל"ז וע"ג פ"א הל"ו : (א) ירושלמי פ"ח הל"ב : (*א) נשתבש זה בד"ס שכתב שם הקש והוא הקשה כמו בנוסחת הגר"א : (ב) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב כט. ובק"ע ע"ש ועי' ירושלמי פ"ט הל"ה : (ג) עט. ועי' שפ"ז : (ד) (ביצה לג.) וירושלמי שם פ"ב הל"ה : (ה) ל. : (ו) עח : (ז) (ל.) : (ח) (עט.) ופט. : (ט) (לב:) :

מנחת בכורים

כגרוגרת משערינן : לצבוע . אם כוונתו לצבוע בגד קטן בשבכה מקום קליעת שער ומותנים שם בגד מעט : שלא ימתיקו . דראוי לאכילה : משימתיקו . דמאכל בהמה והגר"א גרס בהיפך ועיקר : כגרוגרות . דראוי לאכילת אדם ע"י הכבישה : אבר קטן . כן מבואר במשנה ומפרש רשב"א דהיינו של קטן בן יומו והוא מפרקי אצבע קטנה של קטן בן יומו לאומרא : אוזן . לאחוז את הכפיפה העשוי מצורי דקל ומיירי ברכין אבל בקשה שיעורו כדי לעשות גדיל סביב הבולים של הקופה (ירושל' פ"ח הל"ב) : סיב . הגדל סביב הדקל שעור הוצאתו הוא : ע"פ משפך . שמוציא היין ומעכב הפסולת : ז גמיעה . פחות מכדי לוגמיו וכ"ש מרביעית והגר"א לא גרס זה דליכא למ"ד הכי : כדי מזיגת הכוס . והיינו רובע רביעית יין שאם ימזגנו יעמוד על רביעית כי דרך המזיגה ג' חלקים מים ואחד יין : יבש . יין שנקרש שעורו בכזית : קילור . סממנים העשוין לרפואה שדרכן לשוף בחלב אשה : לברקית . בולטת בעין ומשימין לה בדמא דתרנגולא ברא : לחרוד . טיפות לבנות הנולדות בעין ומשימין לה בדמא דעטלף ובגמ' הגירסא ליארוד וכן הגיה הגר"א : ח קשר מוכסין . שהראש נותן לו נייר קטן לסימן אל העומד על הנהר להעבירו על הגשר : משהראהו למוכס . העומד על הגשר שוב אין צריך לו ופטור על הוצאתו : לבעל המוכס של מעבר אחר להראות נאמן ואינו מברית עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו (ע"ח ב' וכאוקימתא דר"ה שם) : ט ובכולו . או בכולו והגר"א הגיה בהדיא או : פלייטין . מין בשמים שלא יצא הריח : לבעלי חובים אחרים לבראות שהוא איש בטוח : שטרי מקח וממכר . דעומדין לראיה לעולם : דייתקאות . מתנת שכיב מרע : ואפותיקאות . אפותיקי שמעבד לו שדה וצריך לראיה לעולם : מתנות בריא . שכל אלו עומדין לראיה חייב בכל שהוא : י קלף . כמה שיעור הוצאה : דוכסוסטוס . העור נחלק לשנים ומקום הבשר קרי דוכסוסטוס וכשר למזוזה : יריעה . הוא החלק העליון לצד השער (וע"ש הגר"א) : זו שמע . עד סוף הפרשה : פי כור . שהמפוח שנופחין האש נכנס בו : צינורה קטנה . והוא כלי קטן שיכולין להעשות על ידי פחמין מועטין: מולידה . שם כלי : יא מקופלין . שלא כדרך לבישה : בקומצו . ולא לבש בהן : ואלו . כמו ואם : מלובש מהן . בטבעת פטור דדרך מלבוש לא הוי הוצאה ומיירי בטבעת שיש עליו חותם דבאיש פטור בדרך מלבוש דתכשיט הוא לו : בידיו . העליון מלובש בהן : פטור . דבטילי לגבי אדם העליון ועל האדם פטור דחי נושא א"ע : כמו שהן. ביד העליון : חייב . התחתון מחמת הכלים ולא בטלי לגבי העליון : חול . סדק דראוי כמו זבל : כזבל . והוא כדי לזבל קלח של כרוב לר"ע וכרישא לרבנן במשנה פ"ח : סיד . של סיידין : דברי ר"ע . כדי לזבל קלח של כרוב : בחול גס . שהוא כמלא כף סיד אי נמי כדי לזבל כרשא קטנה . אצבע קטנה לבנות המגיעות לפרקן שהביאו שתי שערות וקודם שהגיעו לכלל שנים דגנאי להן טופלות אותן בסיד : כלכל . להשכיב השער שבצדעין : אנדפי . להאדים המצח שלא במקום שער : ה"ג דברי ר"נ בזמן שהוא עשוי כבילה ודברי ר"י בזמן שהוא כחבוט. וכבילה היינו במעט מים ונגבל ועשויה בילים בילים מסניא למצח להאדים : כחבוט . שהרבה מים מעורב בסיד עשוי לסוד כלכול : יב מגיע . משעת אחיזת הקנה לכתוב עולה ארכו עד הקשר ומספקא לן בגמרא אי עד קשר העליון שעד אמצע היד או קשר התחתון של אמצע אצבע : בולמוס . חוליות גרסינן בנוסחת הגר"א : זכוכית . שיעור הוצאתו : כדי לפצוע . לחתוך שניהם ובמשנה מבואר כדי לגרור ראש הכרכר והוא עץ האורגין וראשו חד ואידי ואידי חד שעורא הוא : ה"ג צרור או אבן . משקל י' דינרים דבמשנה מבואר שיעור לר"א כדי שיזרוק בבהמה וירגיש ומפרש דהוא משקל י' דינרים ובגמרא גרסינן עשרה זוז והיא של מדינה ולא של צורי דסלע של צורי הוא ד' דינרים וסלע מדינה הוא שמינית שבסלע צורי : מסיפס . שיעור הצרור או האבן שיהיה ראוי למסיפס הוא מחילה קטנה המבדיל בין חצר לחצר : יג למאדים . שחובל בעור עד שהדם נצרר ונעשה אדום : מאדמים . שנעשו אדומים ע"י חבלה והיה מלאכה זו במשכן וחייב בשבת : חבורה . מאבות מלאכות דמני החובל : שאין יכול לצאת . ובאותן שיש להן עור דהו"ל חבורה שאינה חוזרת וחייב עליה בשבת : יד לדם שהוא משקה . להכשיר זרעים שמקבלים טומאה אחרי כן : ישתה . נאמר שתיה בדם אלמא משקה : חמר . יין : דבש מסלע . ולשון יניקה נאמר אלמא משקה הוא : מן הגיזה . מלא הספל מים אלמא דקרי ליה מים : מקור נפתח . ובנהר יוצא מירושלים נאמר סיפא דקרא לחטאת ולנדה והוא משקה לענין טומאה שמטמא בתורת משקה ברביעית ולא תורת אוכל : שהוא משקה . ביוצא מן הזב שמטמא כמעיינותיו : ועפעפינו . לשון אף : טו מנין לזרוע שהוא יד . לענין הנחת תפילין שהוא בזרוע דאיקרי יד : בולמוס . חולי שניטל מאור עיניו : דבילה קעילית . קעילית שם מקום וע"ש שמתוק מאיר את העינים : פלח דבילה . נאמר בשמואל (א' ל') וימצאו איש מצרי בשדה וגו' ויאכל וישקוהו מים ויתנו לו פלח דבילה וגו' וישב רוחו אליו כי לא אכל לחם ולא שתה מים שלשה ימים וגו' והך פלח דבילה מועיל לאחר אכילה דקודם אכילה מגרר גריר כמבואר ביומא (פ"ג ב') : טז ה"ג המוציא כלי נצרים חייב וכן הוא בירושלמי כלי נצרים כלי העשויה מצורי דקל : תורי דקל . ונכרא בר קורא יש למטה ממנו כמו גידים הראוין לתפור ותופרין בהן וראויה לתפור פי דלעת יבשה קטנה שנותנין בה יין והרמב"ם גורס חורי דקל . והן קליפי תריות : ה"ג זמורות לנטיעה שתים . וכן הוא בירושלמי ויש חילוק בכוונתו למה הוציא : ולבהמה . לאכילה : לעצים . להסקה : כשיעור העצים . כדי לבשל בהן בילה קלה : להזאה . למי חטאת כשיעור הזאה שני גבעולין : ה"ג אם להיסק כדי לבשל בילה קלה וכו' כנוסחת הגר"א וה"פ לבשל בילה קלה היינו כגרוגרות מבילת תרנגולת שהיא קלה לבשל מכל בילים : לחשבון . לסימן המנין שנותנים לכל דינר פשוט וכמו כן מניחים זה לסימן : לחשבון חמש . דעד ד' כללות הטיב איכפי ולא מינכסי אבל חמשה מינכסי ונותן סימן לכולהו : כ"ש חייב . דצריך להן לשורפן וקאי על המשנה ס"פ ר"ע : יז חיים פטור . דס"ל חי נושא את עצמו :

פרק י א לכשפים . לנשבים גרסינן לצוד עופות : זיפים . שערות של חזיר : הטרתו . גבו חייב דשערות אלו ראוין אבל לא משאר גופו : ב כל הנטוין . שראויין לטוות מהן בגדים : הסיט . רחב בין אצבע לאמה : כפול . בין גודל לאצבע : לטמאן . מדרס הזב הבגד ג' על ג' והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' דבזה חשיבותן : ג כלים גדולים . שגורר ע"ג קרקע : שלהבת . שדבקו בדבר דלית ביה שיעורא כגון בקיסמא דאין בו כדי לבשל בילה קלה דחייב על השלהבת אבל אם זרק השלהבת בפ"ע פטור דלאו ממשא אית ביה (ביצה ל"ט) ונגירסת הגר"א מיירי בלא קיסם : דרבן . למחרישה : צינורא . שראוי למחוט את הפתילה ולקנח הנר וכב"ש סגי כמבואר במשנה ס"פ ר"ע בכל מיני מתכות : בתוך . בגמרא הגירסא כדי לעשות בו כדור קטנה וכמה כאגוז : לאירא . מעט שסותם פי הקנה לאחר שהניח בתוכו פקעיות הערב ונשאר מלא חוט וזורקו לקנה והפקעיות מתגלגל לתוכו ולצאת אינו יכול שנסתם הנקב וכזה שיעור הוצאה לארגמן שהוא צבע לצבוע אותן מעט אירא ודוגמא למראה כזה תירצו או כזה : סטים . שהוא סממנים לצרות לעשות מהן צבע ואין אדם טורח פחות מכדי בגד קטן (דף ע"ט) : ד בפונדתו . אזור חלול : ופיה למטה . אין דרך הוצאה בכך דנוח ליפול מזה : ובשפת : שפה התחתונה ובזה כ"ע מודו דפטור דנתכוון לשמירה מעולה ולא עלתה בידו אלא שמירה

אחד והן אומרים דבר א' אני אומר להם (י) אי אתם מודים במתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו שהוא פטור ואם נתכוין והוציא לאחריו שהוא חייב והם אמרו לי אי אתה מודה במוציא (י) [באחר ידו ואחר רגלו] בפיו ובמרפקו שהוא פטור שלא הוציא כדרך המוציאים אני לא מצאתי תשובה לדבריהם והם לא מצאו תשובה לדברי : ה (כ) שנים אוחזין במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאוהו לרשות הרבים [שניהם פטורין] בעגול של דבלה והוציאו לרשות הרבים בקורה והוציאוהו לרה"ר שניהם פטורים (ל) ר' יהודה אומר אם אין אחד יכול להוציאה והוציאוהו שנים חייבין ר"ש אומר אע"פ שאין אחד יכול להוציאה והוציאוהו שנים פטורין שאין שנים חייבין על (יא) [מלאכה] אחת : ו שנים שעשה אחד מהם מלאכה ואין ידוע איזה הוא יביאו שניהם חטאת בשותפות ויתנו עליה ותאכל דברי ר"ש ור' יוסי פוטר מודה ר' יוסי (מ) שזה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי ומודה ר' יוסי בשנים שהיה אחד מהם מחוסר כפרה ואין ידוע איזה (יב) [הוא] שיביאו חטאת בשותפות ויתנו עליה ותאכל : ז (נ) הוציא כחצי גרוגרת וחזר והוציא כחצי גרוגרת בהעלם אחד חייב בשני העלמות פטור (יג) נאכל (ס) הראשון עד שלא הוציא השני בין בהעלם אחד (יד) [ובין] בשני העלמות פטור (ע) הוציא כחצי גרוגרת ונתנו (טו) [בתוך ד' אמות] וחזר והוציא כחצי גרוגרת (טז) [ונתנו] בתוך ארבע אמות (יז) [אחרות] אם (פ) העבירן דרך (יח) [עליו] חייב ואם לאו פטור : ח (צ) הנוטל מלא הזוג משערו [ה"ז] חייב (יט) ר' אליעזר אומר אפי' (כ) [אחד (ק) הבורר] שחורות מבין לבנות ולבנות מבין שחורות חייב (כא) : ט ר"ש בן אליעזר אומר (ר) צפורן שפרשה רובה וציצין שפרשו רובן (כב) [ונטלן בשבת פטור נטלן] בכלי [ה"ז] חייב (כג) : י (ש) החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת (כד) (ת) והמרבץ [והמרחיץ והסך] והרודה חלות דבש (כה) בשבת חייב חטאת (כו) [וביו"ט] לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים בין בשבת בין ביו"ט אינו [חייב] אלא משום שבות ר' שמעון בן אלעזר אומר (כז) [משום ר' אליעזר (א) הכוחלת והגודלת] (ב) והפוקסת לעצמה פטורה לאחרות חייבת וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' אליעזר (כח) [לא תקנח אשה פניה בבגד שיש בו סרק] : יא התולש בין בימינו ובין בשמאלו ה"ז חייב (כט) [באחת] ידו ברגלו (*ב) בפיו ובמרפקו או שהיה (ג) מהלך על גבי הארץ ונתזו צרורות מתחת רגליו ונפל ע"ג עשבים ותלש פטור מהלך אדם ע"ג עשבים וע"ג צרורות בשבת ואינו חושש : יב התולש עולשין (ד) לאכול כגרוגרת לבהמה כמלא פי (ל) [הגדי] לתקן הארץ כל שהן (ה) אם נתכוין בבולן חייב שתים (ו) אם היה מתעסק ותלש פטור (ז) המזרד זרדין לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי הגדי לתקן (לא) [אילן] כל שהן אם מתכונין בבולן חייב שתים אם היה מתעסק וזירד פטור : יג (ח) החופר החורש והחורץ מלאכה אחת הן (ט) הדש (לב) [והכותש והנופט] מלאכה אחת (לג) (י) התולש והקוצר והבוצר והמוסק והגודר (לד) [והעודר] מלאכה אחת המכבש והסוחט מלאכה אחת ר' ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה אומר (לה) (*י) [צבעים קבעו] (כ) סחיטה מלאכה בפני עצמה הבורר (לו) [והטוחן והמרקד] והלש והאופה (ל) לאכילה (לז) [בכגרוגרת] לבהמה כמלא פי (לח) [הגדי] לצבוע כדי לצבוע בו (לט) קטן ושאר כל הדברים כשיעור לטומאתן כך שיעור להוציאן (מ) התולש כנף מן העוף (מ) [הקוטמו] והמורטו חייב שלש חטאות : יד (נ) אין יונקין מבהמה טהורה ביו"ט [ואצ"ל בשבת אבא שאול אומר יונקין היינו מבהמה טהורה ביו"ט] (*נ) לא (ס) תקל אשה מדדיה ותחליב לתוך הכוס או לתוך הקערה ותניק את בנה (ע) אין יונקין לא מן הנכרית ולא מבהמה טמאה ואם היה דבר של סכנה מותר (פ) שאין כל דבר עומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים :

פרק יא

א (א) הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע (א) [בתוך ד' אמות פטור חוץ לד' אמות חייב]: ב שתי סרטאות זו על גבי זו (ב) [זרק] מן העליונה לתחתונה חוץ לארבע אמות חייב (ג) [לתוך] ד' אמות פטור (ב) זרק מן (ד) [האסרטא] לדיר ולסהר (ה) [למוקצה] ולחצר אפילו [הן] בבקעה ה"ז חייב (ג) הזורק מן החנות דרך סטיו לפלטיא (ו) [פטור] מן החנות לסטיו ומסטיו לפלטיא (ז) [חייב] : ג שתי בקעות זו על גבי זו זרק מן התחתונה לעליונה ומן העליונה לתחתונה [בתוך ארבע אמות] פטור (ח) [חוץ לד' אמות חייב (ד) אסתרטא] ע"ג בקעה וזרק מן (ט) [האסתרטא] לבקעה פטור ר"ש אומר (ה) אם יש במקום (*ה) שזרק עומק עשרה טפחים (י) [ה"ז] חייב: ד [מבוי (ו) ששוה (*ו) לרשות היחיד ועשויה מדרון לרשות הרבים (ז) אם יש גבוה י' טפחים בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה] רה"ר (ח) השופע לרשות היחיד הרי הוא כרשות היחיד שוה (יא) [לרשות הרבים (ט) ועשוי מדרון לרשות היחיד] אם יש גובה עשרה טפחים (י) בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה רה"י (יב) [ששופע לרה"ר הרי הוא כרשות הרבים שוה לכאן ולכאן [וגבוה מן האמצע] אם יש (כ) גובה י' טפחים בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה [רשות היחיד השופע לרה"י הרי הוא כרשות היחיד לרשות הרבים הרי הוא כרשות הרבים]: ה תל ברשות הרבים ר' חנניא ב"ג אומר (ל) אם יש גבוה י' טפחים בתוך ד"א (יג) [ונטל הימנו ונתן על גביו] וחייב פחות מכן בתוך ד' אמות פטור חוץ לד"א חייב

הגהות הגר"א (י) לאחר ידו ברגלו : (יא) המלאכה : (יב) מהן : (יג) רבי מאיר אומר בהעלם אחד ברשות אחד חייב בהעלם א' בשתי רשויות או בשתי העלמות ברשות אחד פטור : (יד) בין : (טו) ברה"ר : (טז) אם הניחה : (יז) לראשונה ר"י אומר : (יח) עליה : (יט) וכמה מלא הזוג שתים : (כ) אחת ומודים חכמים לר"א בבורר : (כא) ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש וגו' : (כב) ביד מותר : (כג) חטאת : (כד) המכבד : (כה) שגג : (כו) הזיד ביו"ט : (כז) הגודלת והכוחלת : (כח) לא תעביר סרק על פניה מפני שצובעות : (כט) לאחר : (ל) גדי אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה : (לא) האילן : (לב) והמנפט והמנפץ : (לג) הן : (לד) והאורה : (לה) הצבעים שבירושלים אין עושין : (לו) הטוחן הזורה : (לז) כגרוגרת : (לח) גדי : (לט) בגד : (מ) והקוטמו : (א) בד"א חייב פחות מד"א פטור : (ב) וזרק : (ג) בתוך : (ד) רה"ר : (ס) ולמוקצה : (ו) חייב : (ז) פטור : (ח) איסטריטיא : (ט) האיסטריטיא : (י) ורוחב [ד] : (יא) ברשות הרבים יעשה מדרון לרה"ר : (יב) השופע : (יג) והנוטל הימנו והנותן ע"ג :

חסדי דוד

אומר כדי לעשות ממנו דרבן . בפר"ע איתא מיני מתכות כ"ש ואמרינן שם דף נ' למאי חזי תניא רשב"א כו' וא"ש גם הך תוספתא דקאי על כל שהוא המוזכר לעיל וה"ק גם ברזל הוא בכ"ש כי ראוי לעשות ממנו דרבן: שנים שעשה אחד מהם מלאכה כו' . אזדא לטעמייהו דבכריתות פ' דם שחיטה תנן חתיכה של חולין וחתיכה של חלב אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה רש"א שניהם מביאים חטאת אחת ר"י"א אין שניהם מביאין חטאת אחת דס"ל לר"י דלא מהני תנאה בקרבנות שבאין על חטא ושם בגמרא נתבאר דלר"י מייתי כל חד מתרוייהו אשם תלוי ע"ש . והא דקתני כאן ר"י פוטר והא ר"י מחייב יותר דשניהם מחוייבים להביא אשם תלוי ולר"ש דמחייב סגי להו בחטאת בת דנקא ולר"י כל חד מתרוייהו מביא אשם תלוי דהוא בכסף שקלים וכדאיתא בכריתות ולא עוד אלא שאם נודע אח"כ מי שחטא צריך להביא גם חטאת ולא נפטר בזה במה שהביא אשם תלוי וא"כ מאי פוטר דקתני . וי"ל כיון דאשם תלוי אין מביאין רק באיקבע איסורא (או בחתיכה אחת מב' חתיכות) כדאיתא התם הלכך שפיר קתני ר"י פוטר אי לא נקבע איסורו דאז פטורים הם לגמרי : הנוטל מלא הזוג משערו כו' . עי' בפרק המצניע דף צ"ד ומשם נראה דמשערו לאו דוקא דה"ה משל חבירו . ואע"ג דאיתא התם אר"א מחלוקת לעצמו אבל לאחרים ד"ה פטור זהו דוקא ביד אבל בכלי חייב גם לאחרים וע"ש בפירש"י ז"ל : התולש בין בימינו כו' . בלאחר ידו ברגלו כו' וקמ"ל דגם בשמאלו חייב ולא מקרי שנוי רק בפיו ובמרפקו : אין יונקין מבהמה טהורה כו' . קמ"ל דלא מיבעי לחלוב ביד שהיא מלאכה גמורה והיא תולדה דדש וכדלעיל אלא אפי' לינק בפיו דהוי דישה כלאחר יד מ"מ גזרו בה רבנן דהוי ליה למיעבד מאתמול וסברת אבא שאול מייתי לה הגמ' ביבמות דקי"ד ומפרש שם ע"ש :

פרק יא שתי סרטאות זו על גבי זו כו' . סרטאות וסרטיא היינו מסילה שהולכין בה מעיר לעיר והיא רה"ר גמורה כדאיתא ברפ"ק ופי' זו ע"ג זו שמסילה אחת גבוהה ומסילה אחרת כנגדה בעמק ובין מסילה למסילה יש רה"י כגון דיר או סהר . ובא בזה לפרש הבבא שלפני זה דקתני הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י

מצפה שמואל

(י) עי' ירושלמי פ"א הל"א ב. ובירושלמי פ"י הל"ד : (כ) ספרא פרשת ויקרא (נב:) וירושלמי פ"י הל"ה ופי"א הל"ב ופי"ב הל"ו וחגיגה פ"ב הל"א . (ל) עי' נג. וירושלמי שם ושם : (מ) עי' ירושלמי יבמות פ"ד הל"ב : (נ) (פ"י וירושלמי פ"א) הל"א וברכות פ"א : (ס) (שם ושם) : (ע) שם ירושלמי פ"א : (פ) ירושלמי שם : (צ) (נד:) : (ק ר) (שם) : (ש) (נה.) ועי' ירושלמי פ"ו הל"ב ל. : (ת) עי' ירושלמי פ"ז הל"ב כד. : (א) (נה.) ועי' ירושלמי פ"י הל"ו : (ב) פי' מו"ק ט: ד"ה פוקסת : (*ב) עי' מ"ש התבואות שור בסוף ומ"ש עליו בספר עיקרי דינים הא"ח סימן יד אות פ"ו מתוס' זו : (ג) עירובין ק: : (ד) קג. : (ה) עי' ירושלמי ביצה פ"א הל"ג : (ו) קג. : (ז) עי' ירושלמי ספי"א ועי' ירושלמי פ"ז הל"ג כז : (ח) (עג:) וירושלמי פ"ז הל"ב וע"ש דתני בשם ר' חייא וסנהדרין פ"ז סוף הל"ה וכלאים פ"ז הל"א : (ט י) שם : (*י) עי' מיי' פ"ט הל"א ופכ"ב הלט"ו ובפ"ח הל"ז ובמ"מ פ"ט הל"א ועי' בר"ן ספי"ד מדין אב מלאכה דסוחט אי אית ביה משום מפרק ועי' סימן ש"כ ובביאורי הגר"א שם ס"ק ל"ז : (כ) ירושלמי פ"ז הל"ב וכנו"י :(ל) שם כט. : (מ) (עד:) ירושלמי שם : (נ) יבמות קיד ועי' בכ"י שם : (*נ) עי' טו"ע סימן שכ"ח סעיף ד : (ס) עי' תוס' קלה ד"ה מפני : (ע) ירושלמי ע"ג פ"ב הל"א ועי' בר"ן רפ"ב שם וב"ק פ"ד הל"ג : (פ) עי' פסחים כה. ועי' ירושלמי יומא פ"ה הל"ה ירושלמי סנהדרין הל"ה ומס' ע"ג פ"ב הל"ב ושביעית רפ"ד : (א) (נד:) ולא. : (ב) ירושלמי פ"א הל"א (וע"ש) : (ג) ו. וע"ש ועי' ירושלמי שם כל הסוגיא ועי' ירושלמי ב"ק פ"ג הל"ד : (ד) (ק.) : (ה) עי' ק. ועי' חידושי הרשב"א : (*ה) עי' מיי' פי"ד הל"ו ובהשגות הראב"ד שם ומ"מ והלכה כר"ש דלא פליג על ת"ק ועי' בטו"ע סימן שמה סעיף יח בהגה"ה : (ו) שם ועי' שבת ח: ועירובין לד : (*ו) עי' מיי' פי"ז הל"ד ובהשגות שם ובמ"מ ובחידושי הרשב"א : (ז) עי' ירושלמי עירובין פ"א הל"א : (ח) (ק.) : (ט) שם ושם : (י) עי' ירושלמי פ"ק דעירובין הל"א ובפ"ה הל"א . (כ) עי' ירושלמי : (ל) (שם) :

מנחת בכורים

שמירה פתוחה : ופיה למטה . שנתכוין מתחלה לכך : וחכמים פוטרים גרסינן · שהוא חייב . הכא נמי כיון שהוציא בפיה למטה ה"ל כנתכוין להוציא לאחריו : ובמרפקו . בין אילי ידיו דרבנן מדמי ליה כלאחר ידו ורגלו ר"י מדמה לה לאחריו : ועמדו בתשובתן . שאינו נוטה לכאן ולכאן : ה במלגז . בת ג' שיניים ומהפכין בה תבואה בגורן ומעמרין השבלים דהוא אב מלאכה : ולוגזין . מאספין השבלים : ושובטין . דשוא מיסך כדאמר בפרק כלל גדול (ע"ה) שובט הרי הוא בכלל מיסך : והוציאוהו . וכל הני זה יכול לעשות לבדו וזה לבדו: פטורין. זה יכול וזה יכול דכתיב בעשותה יחיד שעשאה חייב ולא שנים שעשאוה : ס"ג לרה"ר ר"י אומר ולא גרסינן שניהם פטורין וכן הגיה הגר"א : חייבין . דלית ליה מיעוטא בזה אינו יכול וזה אינו יכול דכתיב בקרא נפש אחת תחטא בשגגה בעשותה וה"ל ג' מעוטין נפש אחת בעשותה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד דפטור וחד לזה יכול וזה יכול: שאין שנים חייבין. כללא הוא אף בזה א"י וזה א"י דס"ל יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ואייתר ליה מעוטא לזה א"י וזה א"י : ו ויתנו עליה . אם לזה או לזה : ותאכל . לכהנים : פוטר . דבעינן ידיעה ודאית בתר חטאת דכתיב או הודע אליו חטאתו אשר חטא : שזה מביא . שכל אחד בספק הוא וידיעת ספק מביאה לאשם תלוי : מחוסר כפרה . לקדשים כגון מצורע או יולדת דלאו לכפרה באה אלא למשרי בקדשים בזה מביאין ומתנה דלזה לא בעינן ידיעה כלל (כריתות ז' ב') : ז בשתי העלמות . שהיה לו ידיעה בנתים : פטור . דהעלמות מחלקות אף בשיעור אחד : פטור . לא אהני מעשיו לשיעור שלם : דרך עליו . על גבי האי גרוגרות הראשון אע"פ שנתרחק מהאי גרוגרות הראשון מ"מ חייב וכגון שהעביר פחות מג' סמוך להאי גרוגרת הראשון דהנחה הויא דכל פחות מג' כארעא תשיבי במעבר שהרי ידו פחות מג' והרי מנחא בידו ולנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא גרסינן ברישא ר"י אומר וכו' דס"ל אם הוציא חצי גרוגרת לרשות הרבים זה וחצי לרה"ר האחר כיון דרשויות חלוקות הן מחלקין לחטאות ואיכא מ"ד לר"י דבעינן שיפסיק בין ב' רה"ר רה"י מקום שיש בו חיוב חטאת אם הוציא מרה"ר לתוכו ואיכא מ"ד אפילו כרמלית : ח מלא הזוג . שתי שערות : חייב . משום גוזז : אחת . ולא בעינן מלא פי הזוג : לבנות . מתוך שחורות שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה כזקן וכן להיפך חייב : ט ציצין . רצועות מן בשר דקות שנפרש מן האצבע סביב לציפורן ומצערות אותו ביד מותר לכתחלה ובכלי פטור אבל אסור ובלא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור ובכלי חייב ובזה מיירי שיפא והכי מוקמינן בגמרא וכנוסחת הגר"א : י והמחבץ . המעמיד החלב בקיבה אי נמי שעושין כמין כלי גמי ונותן הקפוי לתוכו ומי החלב שהן נסיובי נוטפין : המכבד . גרסי' את הבית : והמרבץ . במים את העפר שלא יעלה : חייב חטאת . מכבד ומרבץ ומגבן חייב משום בונה חולב משום מפרק דתולדה דדש מחבץ משום בורר שהפסולת יוצא מן האוכל והרודה חלת דבש משום תולש דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש מקיש דבש ליער מה יער הוה במחובר אף דבש במחובר והתולש ממנו חייב : כוחלת . משום צובע : גודלת . שערה : פוקסת . מתקנת שערה במסרק או ביד ויש מפרשים טחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מאדים הבשר וחייב בזה משום בונה : לעצמה . שאינה יכולה לעשות יפה ואין דרך בנין אלא אשה לחברתה שרואה ועושה : סרק . צבע אדום הוא הבא בקנים שצובעת את הפנים והוה תולדות צובע : יא באחר ידו . גרסינן והגר"א הגיה לאחר ידו והיא היא : ותלש . דהוה שלא כדרך תלישה : ואינו חושש . שמא יתלש ברגלו דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר : יב לאכול . בעודן רכין : לבהמה . כתקנו מעט : לתקן הארץ . ליפות הקרקע אם נתיפה בכך וברישא מיירי באגם אי נמי בארעא דחבריה דלא ניחא ליה ביפויה : שתים או לאכול בעצמו וליפות ברכין או לבהמה וליפות בקשין ובגמרא גרסינן נמי להיפך כדי לבשל ביצה קלה והיינו כגרוגרת מביצה קלה : מתעסק . שכוון להגביה את התלוש ונחתך זה לאביי ולרבא אף כוון לחתוך את התלוש ונחתך זה דאיכוין לחתיכה מ"מ פטור דכתיב אשר חטא בה פרט למתעסק בד"ה ושוגג הייני שכוון למלאכה זו אבל לא ידע שהיום שבת או שסבור שמלאכה זו מותרת אבל כאן לא כוון כלל למלאכה זו : זרדין . מין קנים : שתים . כדלעיל : יג מלאכה אחת . ואם עשאן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ואילו בחלוק אבות מלאכות חייב שתים : התולש . קטניות : הקוצר . תבואה : הבוצר . בענבים : המוסק . זתים : הגודר . תמרים : והאורה . והוא בתאנים : מלאכה אחת . קוצר : והכותש . שעורין שהקליפה נושרת מהן ובגמרא גרסינן והמנפץ וכן הגיה הגר"א והוא פשתן מן הגבעולין : והנופט . נמר גפן בקשת כדרך האומנים וגדולי קרקע נינהו לכן הוה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ויש גורסין והנופס והוא המנפץ אוכל מעפרירותו : המכבש . כבשים ומוציא המים שבהם : קבעו . סחיטה ואב מלאכה בפ"ע היא ובמשנה לא חשיב לה לאב מלאכה בפ"ע רק תולדה דמלבן הוא : והמרקד . בנפה : לצבוע . אם צריך לצביעה : בגד קטן גרסינן : ושאר כל הדברים . נתבאר לעיל הלכה ב' גבי שיעורא דהוצאה : התולש . נוצה מן כנף העוף : הקוטמו . לאחר שתלשו חותך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכרים . והמורטו . לגד גבו מורט מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונוטל השיער ומניחו בכר וכסת : תולש . משום גוזז : קוטם . משום מחתך דקפיד לחתוך עד מקום הראוי וגם מן הקנה אורג כובעים : מורטו . חייב משום מלאכת עור דהוה ממחקו שעשהו חלק : יד ביו"ט . אף דאוכל נפש מותר מ"מ גזרו שלא לינק דהוה כמו תולדה דמפרק רק כלאחר יד הוא ומ"מ אסור מדרבנן : נוהגין היינו מיירי במקום צער דשבת דאיסור סקילה גזרו רבנן ביו"ט דאיסור לאו לא גזרו אבל שלא במקום צערא אף ביו"ט אסור (יבמות קי"ד) : לא תקל . אם נתרבה חלבה הרי מוצאת בידה לתוך הכלי דהוה מפרק דבר מגידולו ותולדה דדש הוא : טמאה . דחלב בהמה טמאה אסור מה"ת כדמרבינן בבכורות פ"ק :

פרק יא א הזורק . כללא דיליה מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך חייב אף בפחות מד' אמות ברה"ר עצמו בעינן ד' אמות : בתוך ד"א . אם הזריקה לא היתה ד' אמות ממקום עקירה למקום הנחה : פטור . ולא אמרינן כמו שהונחה ברה"י דמיא כיון דעברה דרך עליה דלחייב אף בפחות מד' אמות: חוץ. אם בצירוף רשות הרבים הוה ד"א חייב וקמ"ל דרשויות מצטרפות · ב סרטאות . הוא סרטיא דהוה רה"ר : זו ע"ג זו . שהיה רה"ר אחד גבוה ואחד נמוך : הן בבקעה . שעומדות בכרמלית ודרך מקום כרמלית זרק מ"מ חייב דהא לא נח בכרמלית: סטיו . הוא איצטבאות שלפני החנויות דה"ל כרמלית : לפלטיא . רחבה דהוה רה"ר : חייב גרסינן : מן החנות לסטיו . שנח בסטיו ואחר כך הוציא מן הסטיו לפלטיא : פטור גרסינן דמכרמלית קא מוציא : ג שתי בקעות . בבקעות רה"ר עסקינן ולגירסת הגר"א אתיא כפשוטו ומבקעה לבקעה כרמלית : פטור . אם הוא בתוך ד' אמות . ולגירסת הגר"א דבקעה כרמלית אפילו חוץ לד' אמות פטור : עומק י' טפחים . והוה רה"י וחייב אף בפחות מד' אמות דהבקעה הוה רה"י מגד המחיצה המוקף לה גבוה י' טפחים דהוה כמחיצה: ד מבוי . הוא מוקף ג' מחיצות ופתוח מצד הרביעית ומה"ת שרי לטלטל בתוכו ורק מדרבנן הצריכו תיקון ברוח רביעית : שוה לרשות היחיד . שקרקעיתו גבוה כקרקע רה"י : מדרון . משופע לרה"ר שרה"ר נמוך ממנו : בתוך ד"א . שפוע היה גבוה י' טפחים אם מעמידין קו בשוה : אין צריך לחי וקורה . דה"ל כמחיצה דגוד אסיק מחיצתא אבל אינו מתלקט י' מתוך ד' אמות הוה כשוה וצריך תיקון : השופע . שמכל צד הוא משופע לרה"י כרה"י ממ"נ אם יש י' טפחים משך ד' הוה רה"י בפ"ע ואם לאו הוה רה"י מצד מחיצות רה"י : שוה לרה"ר . למעלה הוא רה"ר שוה במשך אמה או קצת יותר לרה"ר אלא שהמחיצות שופעות לתוכו שהמבוי הוא עמוק מכל צד אם יש י' טפחים במשך ד' אמות מכל צד הוה רה"י ולגי' הגר"א ועשה מדרון לרה"ר כלומר שלמעלה שוה קצת לרה"ר אבל למטה הוא מקום מדרון הוה רה"י : רה"י . כגון תל ברה"ר אם השפוע הוא לרה"ר ואין בגבהו י' טפחים במשך ד' הוה כרה"ר ומיירי שלמעלה יש י' טפחים במשך ד' אם למטה ליכא כן מקום השפוע הוה רה"ר : שוה לכאן ולכאן . מקום הממוצע בין רה"י ורה"ר אם יש גבוה באמצע כגון תל מתלקט י' מתוך ד' הוה רה"י וא"צ לחי וקורה דמכל צד ה"ל מחיצה בגוד אסיק . ולגירסת הגר"א אתיא כפשוטו דלמעלה הוא שוה לרשות היחיד אלא שקרקעיתו גבוה מרשות הרבים ונעשה מדרון בצד פתחו לרשות הרבים : השופע לרה"י . מקום השופע הוה רה"י אף שאין בגבהו י' טפחים במשך ד' במקום הזה נתינן זה לרה"י תחתון : לרה"ר . אם התל עומד ברה"ר ולמטה אין בגבהו י' במשך ד' דיינינן כרה"ר והגר"א לא גרס זה ומ"ש יותר כי אתיא בלי דוחק : ה על גביו . מרה"ר : פחות מכן . שאינו

חייב גג ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ונטל הימנו ונתן ע"ג חייב פחות מכן [בתוך ד"א] פטור [חוץ לד"א חייב] עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה ונטל הימנו ונתן ע"ג חייב פחות מכן [בתוך ד' אמות] פטור [חוץ לארבע אמות חייב]: ו מנורה (ב) ברשות הרבים גבוהה עשרה ופרח שבראשה (יד) [רוחב] ד' ונטל הימנה ונתן על גבה חייב היה פחות מכן בתוך ד"א פטור חוץ לד"א חייב עגלה (ג) ברשות הרבים גבוהה י' טפחים (טו) אחד הפורק ואחד הטוען הרי זה חייב: ז הזורק בכותל (ד) למעלה מעשרה טפחים והלכה וישבה (טז) [לה בבור] שהוא ד' על ד' [טפחים] ה"ז חייב שאין מטלטלין מרשות לרשות כגון אלו שמשחקין בכדור ברה"ר ויצאה (יז) [כדור] מתחת ידו של א' מהן (יח) חוץ לד"א חייב (ה) קופה ברה"ר גבוהה י' טפחים (יט) וכן גומא אין מטלטלין מתוכן לרה"ר ולא מרה"ר לתוכן אבל יורד לתוכן ואוכל פחות מכן תוך ד"א פטור חוץ לד"א חייב (ו) לשון ים (כ) [שנכנס] לחצר אין ממלאין ממנו בשבת אלא א"כ עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בד"א בזמן שנכנס בפרצה שהיא יתירה על י' אמות אבל הנכנס בפתח א"צ כלום (כא) סלע (כב) [שבים] גבוה י' טפחים אין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מים לתוכו פחות מכן ה"ז מותר ובלבד שיהא (כג) [כבית] סאתים: ח (ז) הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים (כג) [ומן הים לספינה ומספינה לים ומספינה] לחברתה פטור זרק מן (כד) [האסתרטא] לים פטור רש"א (*ז) אם יש במקום שזרק (כה) [עומק] י' טפחים ה"ז חייב ובבור אפילו (כו) [עומק] מאה אמה ה"ז חייב ספינה שבים גבוהה י' טפחים אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מים לתוכה ר' יהודה אומר עמוקה עשרה ואינה גבוהה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מים לתוכה: ט (*ח) ספינות קשורות זו בזו (ח) מערבין ומטלטלין מזו לזו הותרו (כז) [חזרו לאיסורן] חזרו וקשרום בין שוגגין בין אנוסין בין מזידין בין מוטעין חזרו להתירן מחצלות פרוסות ברה"ר מערבין ומטלטלין מזו לזו (כח) [הוקפלו חזרו לאיסורם] חזרו ופרסום בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין חזרו להתירן (כט) שכל מחיצה שנעשה בשבת בין שוגגין בין אנוסין בין מזידין בין מוטעין הרי זו מחיצה: י (*ט) בתים שבספינה מערבין בערוב (ל) [ושאר ספינות] שאין להם בתים הרי הן כשרון בחצר לווחין שבספינה (*י) אין מטלטלין אותם אם היו מכסין בהן פירות או (לא) כלים הרי הן ככסוי כלים ומטלטלין אותן: יא לא יתלה אדם בשרשי אילן למעלה (לב) [מג'] טפחים ויורד וטובל אע"פ שאין רגליו נוגעות בארץ אבל נתלה בחבל הקשור בסלע או בספינה (לג) [ויורד] וטובל: יב הזורק מרשות היחיד לרה"ר (י) ונזכר לאחר שיצתה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה רבי מחייב וחכמים פוטרין מודה רבי לחכמים שאם זרק מרה"ר לרשות היחיד שהוא פטור עד שעה שתנוח: יג זה הכלל כל חייבי חטאות (כ) אין חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה [תחלתן זדון וסופן שגגה] תחלתן שגגה וסופן זדון פטורים עד שתהא תחלתן וסופן שגגה (ל) אם יש בשגגה של אחד מהם כדי לעשות מלאכה (לג) [חייב כיצד] היה יודע שהוא שבת והזיד במלאכה זה הוא מזיד האמור בתורה (מ) אם היה מתעסק פטור שגג בשבת (נ) והזיד במלאכה או שהיה יודע שהוא שבת ונתכוין לעשות בה מלאכה אבל לא היה (*ס) יודע (ס) שעל אותה מלאכה חייב חטאת זה הוא שוגג האמור בתורה:

פרק יב א (א) הבונה כל שהוא ה"ז חייב ר' יוסי אומר אחד (א) [נותן] את האבן ואחד (ב) [נותן] את הטיט הנותן את חטיט ה"ז חייב (ג) [הנוטל] את האבן (ב) ונתנה ע"ג (ד) [דמות] והתקינה לבנין אע"פ שלא נתן עליה את הטיט ה"ז חייב והרי היא כקרקע לכל דבר: ב (ג) המכה בפטיש אחד טפיחה גדולה ואחד טפיחה קטנה ה"ז חייב רשב"ג אומר (ד) אף המכה בקורנס על הסדן בשעת (ב) מלאכה חייב שכן מרדדין טסין (ה) לעבודת המשכן: ג (ה) הקודח (ו) [והגורד] והקוצץ כל (ז) שהוא ה"ז חייב ר"ש אומר עד שיקדיח את כולו עד (ח) [שיגדור את כולה] עד שיקוץ את כולו [הצר צורה] עד שיצור את (ט) [כולה הצובע את העור] עד שיצבע את כולה [המעבד את העור] עד שיעבד את כולו המכבה (י) [ומבעיר] ה"ז חייב הנותן שמן בנר אע"פ שיש בו שמן ה"ז חייב טלטלו ממקום למקום פטור הטהו על צדו ה"ז חייב (ו) היו לפניו שני נרות דולקין נתכוין לכבות את (יא) [זה] וכבה את (יב) [זה ה"ז חייב] שני נרות (יג) [כבין] נתכוין להבעיר את (יד) [זה] והבעיר את (טו) [זה ה"ז חייב א' כבה וא' דולק נתכוין לכבות את הדולק והבעיר את הכבה להבעיר את הכבה וכבה את הדולק ה"ז [א] פטור נתכוין וכבה את הדולק והבעיר את הכבה (ז) בנשימה אחת חייב ב' חטאות]: ד (ח) א' נתן את האור וא' נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה וא' נתן את המים וא' נתן את הבשר וא' נתן את התבלין ובא (טז) [אחר] והגיס כולן חייבין א' (יז) [נתן] את הקדרה וא' נתן את המים וא' נתן את הבשר וא' נתן את התבלין וא' (יח) [מביא] את האור [וא' נתן את העצים] ובא (יט) [אחר] והגיס שנים האחרונים חייבין: ה (ט) הסורט (כ) סריטה אחת ע"ג שני נסרים [כאחת] ה"ז חייב א"ר (ג) יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע (כא) [איזהו בן] זוגו כתב אות אחת בראש (כב) [יריעה מכן] ואות אחת בראש (כג) [יריעה מכן] (*י) אם כשמדביקן זו לזו והן נראין אחת] חייב ואם לאו פטור כתב אות אחת [ובא אחר וכתב אות אחת] ובא אחר וכתב אות אחת אפי' כל השם כולו אפי' כל (כד) [הספר] כולו פטור (כ) [כתב אות אחת והשלים את השם] אות אחת והשלים את הספר חייב: ו (ל) (*ל) המקרע על העור כתבנית כתב פטור (כה) [רשם] על העור כתבנית כתב חייב כתב בקליפי אגוזין בקליפי רמונים (כו) בדם (כז) [הקרוש] בחלב (כח) [הקרוש] על עלה זית ועל עלה חרוב ועל עלה דלעת ועל כל דבר שהוא של קיימא חייב על עלה חזרין ועל עלה כרשין ועל עלה בצלים ועל עלה ירקות ועל כל (מ) דבר שאינו של קיימא פטור זה הכלל (*מ) כתב דבר שהוא של קיימא על דבר שאינו של קיימא או דבר שאינו של קיימא על דבר שהוא של קיימא פטור אינו חייב עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא על דבר שהוא של קיימא: ז (נ) הכותב אות אחת גדולה אף על פי שיש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות פטור המוחק אות אחת גדולה אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב (ס) אמר רבי מנחם בר' יוסי זה חומר במוחק (כט) [שאין בכותב ובכותב שאין במוחק חומר בכותב מבמוחק] הכותב (*ס) לקלקל חייב והמוחק לקלקל פטור (ע) (*ע) נפלה דיו ע"ג ספר ומחקה שעוה ע"ג

הגהות הגר"א (יד) רחב : (טו) ורחב ד' : (טז) בחור : (יז) הכדור : (יח) לכותל וחזרה לאחוריה : (יט) ורחב ד' : (כ) הנכנס : (כא) שהוא : (כב) בית : (כג) מן הספינה לים מן הים לספינה ומן הספינה :
(כד) ומן האסטרטיא : (כה) עומק : (כו) עמוק : (כז) נאסרו : (כח) נקפלו נאסרו : (כט) הראשון : (ל) והשאר שבספינה : (לא) מג' : (לב) יורד : (לג) חייבין : (א ב) נתן : (ג) ר"י אומר שניהם
חייבים נשל : (ד) דימוס : (ה) לעבודה עושין כן : (ו) והגורר : (ז) והצר צורה והצובע את העור והמעבד את העור : (ח) עד שיגרור את כולו : (ט) כולו : (י) והמבעיר : (יא) זו : (יב) זו ה"ז פטור : (יג) כבוין :
(יד) זו : (טו) ה"ז פטור אחד כבוי ואחד דלוק נתכוין לכבות את הדלוק ולהבעיר את הכבוי והבעיר את הכבוי וכיבה את הדלוק בנשימה אחת חייב בב' נשימות פטור : (טז) אחד : (יז) נתן את העצים וא' נתן :
(יח) הביא : (יט) אחד : (כ) שתי שריטות ע"ג נסר א' או : (כא) את בת : (כב) היריעה מכאן : (כג) מכאן אם מדביקין זו לזו והן נראות כאחד : (כד) הפסיק : (כה) הרושם : (כו) חייב : (כז כח) קרוש : (כט) מבכותב

אור הגנוז

[א] חייב : [ב] ר' עקיבא :

נוסחאות כ"י

א) אוכלים : ב) גמר :

חסדי דוד

באמצע כו' ומפרש כיצד שתי סרטאות זו ע"ג זו וזרק מן המסילה העליונה לתחתונה ועבר דרך רה"י שבאמצע אם הלך האפן שבין ב' המסלות ד' אמות כגון ב' אמות בזו וב' בזו מצטרפין וחייב ואם לאו פטור: **הזורק** בכותל וכו' וישבה לה בחור שהוא כו' הרי זה חייב שהן מטלטלין מרשות לרשות וכן אלו שמשחקין וכו' כצ"ל : **לא** יתלה אדם בשרשי אילן למעלה מג' טפחים כו' כצ"ל . וה"פ אדם שרוצה לטבול מטומאתו בנהר ומתיירא שלא ישטפוהו חוזק המים ולכך תולה גופו בחבל הקשור באיזה דבר ביבשה ומשליך עצמו בנהר וטובל קתני הכא שלא יכול לקשור החבל בשרשי האילן אם הם גבוהים למעלה מג' טפחים כי אין משתמשין באילן ותנן נמי בפ"י דעירובין שרשיו גבוהים מן הארץ ג' טפחים לא ישב עליהן ורק אם רגליו נוגעות בארץ מותר דהשתא אין זה נתלה באילן ומה דהאילן יועילנו כי לא ישטפוהו המים הא לאו מידי הוא ואסיים אבל נתלה בחבל הקשור בסלע או בספינה ויורד וטובל אע"פ שאין רגליו נוגעות בארץ ואין בזה איסור משום ששט ע"פ המים. כי בכה"ג לא שייכא הגזירה שמא יעשה חבית של שייטין ומכאן נראה דמותר לטבול בנהר דלא כמג"א בסימן שכ"ו :

פרק יב הנותן שמן בנר אע"פ שיש בו שמן כו'. במסכת יו"ט דף כ"ב מביא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה והך תנא קמ"ל חדושא טפי דאפי' יש שמן בנר מ"מ המוסיף חייב אע"ג דבלא זה היה דולק מ"מ ע"י שמוסיף דולק יפה ולא הוה עיקר טעמא שיאחר דלוק שיעור טפי דלגבי הך אינו אלא גרם בעלמא: **המקרע** על העור כתבנית כתב חייב הרושם וכו' כתבנית כתב פטור כצ"ל.וכ"ה בירושלמי וכ"כ הרמב"ם בפי"א ע"ש בהה"מ והטעם ברור דהמקרע הוא דבר המתקיים והרושם הוא דבר שאינו מתקיים: **כתב** בקליפי אגוזים בקליפי רימונים חייב. פי' שבישל או שרה קליפי אגוזים ורמונים שהן צובעין וכדתנן

מצפה שמואל (מ) ירושלמי פ"א הל"א : (נ) עי' לח. ולט. וירושלמי שם ועי' ירושלמי פ"י הל"ט : (ס) ז: ועי' דף לט: ובתוס' שם ד"ה או ועי' רשב"א שם וירושלמי פ"א הל"ג ו פ"א הל"א ב: (ע) (ח.) וירושלמי פ"א הל"א ופ"ז הל"ב ע"ש : (פ) עירובין יב. : (צ) שם סז: ירושלמי פ"א הל"ה : (ק) ק: (ר) ק. : (ש) (ק:) קא. ועי' ירושלמי פי"א הל"ה : (*ש) עי' מג"א סימן שנה ס"ק ט וסימן שסב ס"ק ד : (ת) (קא:) ועי' ירושלמי שם : (*ת) עי' סימן שסו סעיף ב בהגה וסוף סימן שפב: (א) ירושלמי פי"ז הל"א : (ב) קב. וירושלמי פ"א הל"א ב : (ג) שם ועי' ירושלמי פסחים פ"ז הל"ה : (ד) עי' ירושלמי ספי"א : (ה) עב : (ו) (קב.) ועי' ירושלמי ספי"א : (ז) סט. ירושלמי פי"א הל"ו : (א) ירושלמי (פי"ב) הל"א ועי' (פ"ז) הל"ב ובבלי (קכג) ובתוס' ד"ה ולטעמיך ובחידושי הרשב"א שם: (ב) ירושלי' שם : (ג) קב: (ד) (קב.) : (ה) (קב:) ירושלי' פי"ב הל"א ופסחים פ"ו הל"א : (ו) כריתות כ. : (ז) עי' ירושלמי (פ"ב) הלכה ה : (ח) ביצה לב. : (ט) (קב:) : (י) עי' ירושלמי פרק י"ב הלכה ד : (כ) קד. וירושלמי פי"ג הל"א ועי' ירושלמי פי"א הל"ג ופי"ב הל"ד : (ל) ירושלמי פ"ז הל"ב וגיטין פ"ב ועי' בבלי גיטין י"ט: ודף ט: ותוס' שם : (*ל) מיי' פי"א הלט"ז וע"ש במ"מ חלופי גרסאות וטוש"ע א"ע סימן קכה סעיף ה גבי גט ועי' ש"ך חו"מ סימן מה ס"ק ו : (מ) עי' קטו: וברשב"א שם ועי' ירושלמי פי"ב הל"ד : (*מ) עי' מיי' פי"א הלכה ט ובמ"מ שם : (נ) עה: וירושלמי (פ"ז) סוף הל"ב: (ס) שם (ע"ש): (*ס) עי' מיי' פי"א הל"ט ועי' בספר מרכבת המשנה : (ע) עי' רא"ש פ"ז סי' ט : (*ע) עי' מיי' שם ובשו"ע סימן שמ סעיף ג :

מנחת בכורים

י' במשך ד' דינו כרה"ר וצריך ד' אמות לחיובי : גג . אף שתחתיה רה"י דמקורה מ"מ אם אין המחיצות עשרה לא הוה רה"י : פחות מכן . כגון גבוה ט' דרבים מכתפין עליה הוה רשות הרבים אבל פחות מט' לא ניחא תשמישתיה והוה כרמלית וכן בעמוד : ו ופרח . הוא הרחב שהנר מונח עליו : חייב . אף שלמטה אינו רחב ד' וכר"י בר"י אתיא דס"ל הכי בפ"ק דמכילתין: פחות מכן . גבוה ט' ורחב ד' אבל אינו רחב ד' הוה מקום פטור ולגי' הגר"א דלעיל לא גרס החילוק שבין ד' או פחות וכאן מחלק היינו משום דלעיל מיירי בכרמלית וכאן דבכלי הוא אין כרמלית בכלים והוה רה"ר ולא מקום פטור: ז בחורי . גרסינן דהוה רה"י אף למעלה מיו"ד ואם אינה ד' על ד' פליגי ר"מ ורבנן דר"מ ס"ל חוקקין להשלים ורבנן פטרי : כגון אלו . ענין בפני עצמו אותן חייבין בד"א : קופה. גבוה י' ורחב ד' וכן גומא : עשו לו מחיצה . למעלה מן הים מקום שנכנס לחצר דאל"כ ה"ל כנפרץ למקום האסור ואסור בטלטול : בפתח . שאינו רחב י' אמות הוה כסתום ומותר ליטול מן המים שבים שבתוך החצר : סלע . הוה רה"י אם גבוה יו"ד ורחב ד' : מותר . דמכרמלית לכרמלית קא מטלטל : כבית סאתים . דכל שלא הוקף לדירה ביתר מבית סאתים כגון מאה אמה על חמשים אסור לטלטל בתוכו ומה"ת רה"י הוא ולכן אם הוא יותר מטלטלין לתוך הים אף בגבוה יו"ד ורחב ד' דמקרפף לכרמלית שרו רבנן לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה כדי דלא לימרו רה"י גמורה הוא ומותר גם לטלטל בתוכו והכי מסקינן בגמ' עירובין (ס"ז ב') : ח מן הים . ים הוה כרמלית : לספינה . דהוה רה"י דגבוהות המחיצות י' : ומספינה לספינה . מרה"י לרה"י דרך כרמלית : מן האסתרטא . הוא סרטיא דהוה רה"ר : פטור . דהוה ים כרמלית : עשרה טפחים . בפ"ע אף שהמים מכסים אותו הוה רה"י וחייב דמים לא מבטלי מחיצתא : ובבור . אם זרק מרה"ר לתוכו : מאה אמה . דלא ניחא תשמישיה : חייב . דזורק מרה"ר לרה"י : ואין גבוה עשרה . שהמחיצות בתוך הספינה י' אבל מהלכת בתוך המים שקוע ואין גבוה המחיצות עשרה מן המים : לים . שופכין מים על דופני הספינה והולכת למים דכהו בכרמלית לא גזרו : לתוכה . דליכא תשמיש אלא להדיא ולא בכחו וקא מטלטל מכרמלית לרה"י ודוקא אין גבוה י' דאי גבוה י' מן המים מותר לטלטל מן הים לתוכה דדרך מקום פטור מטלטל שהרי מגביה למעלה מיו"ד ומותר להחליף כה"ג ברשויות דרבנן מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ואי אינה עמוקה יו"ד ואם כן כרמלית היא כמו הים ומטלטלין מזה לזה אף בלא כחו : ט מערבין . ערובי חצירות אם הם של שני בני אדם דאסרי רשותן זע"ז ואם ערבו מותרין דכל רשותן נעשה אחד על ידי עירוב שמונח במקום אחד והוה כאילו דרו כלם במקום הפת : הותרו . מקישורן ונפסקו זה מזה בטל עירובן : שוגגין . שגגת שבת או מלאכה : מוטעין . שנתעסק בדבר אחר ונעשה הקשירה ממילא : חזרו להיתרן . אף לטלטל מזו לזו אף במזיד כיון דבלא"ה הוה רה"י מהני הקשירה אף במזיד אף לטלטל : מחצלות פרוסות ברה"ר . ועשו הרבה חדרים ושבתו בתוכן זה בזו וזה בזו : בין מזידין . הוה מחיצה לחייב הזורק לתוכו כדין זורק מרה"ר לרה"י אבל לטלטל בתוכו קנסוהו במזיד (ק"א ב' תוס' שם ד"ה כי אתמר) : י בתים . שני בתים בספינה אחת של שני בני א"א : בחצר . ואין אוסרים זע"ז אא"כ דרים בבתים דמנא דחצר שרי לטלטלו מחצר לחצר אף בלא ערבו : אין מטלטלין . דמלאכתן לדבר האסור מלאכת הספינה : יא למעלה מג' טפחים . גרסינן דקא משתמש באילן והוה שבות : נוגעות . דאז לא נקרא שמוש : יב הזורק . בשוגג : מידו . כשבא לרשות האחר קודם שנח : קלטה . או קלטה דלא הוה הנחה : מחייב . דקלוטה כמו שהונחה דמיא וחייב מיד כשבא לרשות האחר ואיפכא גרסינן הזורק מרה"ר לרה"י דבהא ס"ל לרבי קלוטה כמו שהונחה דמי דאויר רה"י עד לרקיע : זרק מרה"י לרה"ר שהוא פטור . גרסינן דברה"ר בעינן הנחה וכיון שנזכר קודם הנחתו לא הוה תחילתן וסופן שגגה וכן בקלטה לא הוה הנחה : יג של אחד מהן . בקלטה אחר דפטור דה"ל שנים שעשאוה ופטורין מפרש כאן דאם היה באחד מהן מלאכה כגון שלא נעקר האחר ממקומו וקבל אלא עמד במקומו ונח על גבו דהמלאכה נעשית מראשון חייב הראשון : כיצד . חיובי שוגג דכשבת : מתעסק . שידע שהוא שבת והמלאכה אסורה רק שנתכוין לחתוך התלוש וחתך המחובר לרבנא ולאביי שלא איכוין לחתיכה : זהו . גם זה הוא שוגג ומונבז היא דס"ל דשוגג בקרבן הוה שוגג אבל רבנן ס"ל דלא הוה שוגג וכדפרישנא (בפ"ט ה"א) :

פרק יב א האבן . באמצע הבנין דאין מתקיים בלא טיט לכן הנותן הטיט העיקר : בגירסת הגר"א ר"י אומר שניהם חייבין קסבר אבן בלא טיט הוה בנין אף באמצע השורה : דימוס . שורה העליונה : חייב . דשם מתקיים בלא טיט לכ"ע חייב : לכל דבר . לקנין . אף שלא נתן טיט : ב המכה בפטיש . לאחר שחלק האבן מן ההר קצת הוא מכה בפטיש על האבן ונופלת לחתיכות והוא גמר מלאכת חוצבי האבן ולכן כל גמר מלאכת בשבת הוה תולדות מכה בפטיש : טפיחה . מכה גדולה : על הסדן . מרדדי טסין מכין ג' על הטס ואחד על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע הטס : המשכן . ומלאכת שבת תליא במשכן: ג הקודח. נוקב עץ או אבן ואפילו אינו נוקב אלא קצת שאינו עובר לעבר השני שבכותל: הגורר . גרסינן לאחר שנגמר הכלי צריך לגררו וזהו גמרו וי"א הגורר בלונסאות או קלפים והוה תולדה דממחק : והקוצץ . עצים : כולו . כפי הצריך לו שכוון מתחלה לכך : כולו . כל הצורה או חייב משום מכה בפטיש : ר"ש קתני לה ולנוסחת הגר"א מכוון יותר : שיש בו שמן . מ"מ מבעיר הוא : למקום . אף שממילא מטה שמן מן הפתילה מ"מ פטור דה"ל דבר שאין מתכוין : על צדו . אי קרב השמן להפתילה הוה מבעיר ואי ריחק הוה מכבה : ה"ז חייב . דלא הוה מתעסק כיון שנתכוין לאסורה למלאכה זו : להבעיר את הכבה . או להבעיר : פטור . דכוון למלאכה אחת ועשה את זו וזה מתעסק גמור הוא : נתכוין לכבות . גרסינן רק שכוון להדליק והדר לכבות את זו : חייב . דנסי דאקדומי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר : חייב שתים . ה"ג בב' נשימות פטור . שכיבה והדר דלק דלא אתעביד מחשבתו : ד את האור . בתחלה כל מה שנעשה אחר כך מלאכת מבעיר ובשול הוא : את האור . בסוף כל מה שנעשה מקודם לא מהני למלאכת בשול ורק האחרון חייב וה"ג בנוסחת הגר"א ואחד מביא את האור ובא וכו' : האחרונים . המביא את האור והמגים : ה הסורט . במשנה ג' פרק הבונה מחייב כתב ב' אותיות ור"י אמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם ומפרש כאן הכ"מ דחייב בסריטה ג"כ על ב' נסרים אף שלא כתב ב' אותיות כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא: בן זוגו . לפי שמפרקין אותו עשו סימן על הקרשים לידע סדר הקמתן כמשפט הראשון : אחת . כתיבם אחת : פטור . דה"ל מ"ש דכל א' לא כתב רק אות א' : והשלים את השם . לא גרסינן בגמרא ובירושלמי גרסינן נה : את הספר . כגון ספר תורה או שאר ספרים כיון דמהניא להשלים עביד טובא וחייב באות אחת : ו המקרע. משבר לעבר : הרושם . מלמעלה: חזרין . חזרת : ז פטור . שהרי בקרשי המשכן שתים היו כותבין : חייב . שהרי עיקר מחיקה ע"מ לכתוב הוא והרי מהני לשתי אותיות : זה . האמור למעלה : ובכותב . יש חומר שאין במוחק : לקלקל . העור מ"מ חייב שהרי חייב על הכתיבה : לקלקל . שלא על מנת לכתוב רק לקלקל העור פטור :

נתן

ע"נ פנקס ומחקו אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב והמוחק לקלקל פטור אין לך שחייב אלא המוחק על מנת לכתוב והמוחק (ל) [ע"מ] לתקן כל שהוא ה"ז חייב: ח הכותב אות אחת (לא) [ועשאן שתי אותיות] ב' אותיות ועשאן אות אחת הרי זה חייב (פ) נתכוין לכתוב אות א' ונעשה בידו שתי אותיות ב' אותיות (לב) [ונעשה בידו] אות אחת ה"ז [ג]פטור (לג) [כתב] שני נקודין ובא אחר וגמרן ועשאן שתי אותיות האחרון חייב כתב על הזוית (צ) מבפנים (לד) חייב מבחוץ פטור המצייר בקליפי פולין (לה) [ובקליפי] תורמסין פטור: ט (ק) המסרט על בשרו ר"א מחייב וחכמים פוטרין אמר להם ר"א והלא בן (לו) [סיטרא] לא למד אלא בכך אמרו לו (לז) [ומפני] שוטה אחד נחייב את כל הפקחין: י אחד אוחז בקולמוס ואחד אוחז בידו וכותב האוחז בקולמוס (לח) [חייב האוחז בידו וכותב פטור] נתכוין לסייעו האוחז בקולמוס (לט) [פטור] והאוחז בידו וכותב (מ) [חייב] שוגג אוחז בקולמוס ומזיד אוחז בידו וכותב (מא) [חייב] מזיד אוחז בקולמוס ושוגג אוחז בידו וכותב (מב) [פטור] (*ק) קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז בידו וכותב חייב גדול אוחז בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב פטור: יא מודה (א) ר"א לחכמים (ר) שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת אות אחת בשבת ואות אחת ביו"ט אות אחת בשבת ואות אחת ביום הכפורים שהוא פטור שאין ב' ימים מצטרפין למלאכה אחת: יב אחד נתן את הדיו ואחד נתן את המים וא' נתן את הקנקנתום שנים האחרונים חייבין אחד נתן את הדיו וא' נתן את הקנקנתום ואחד נתן את המים [וא' נתן את הדיו שנים האחרונים חייבין א' נתן את הדיו וא' נתן את הקנקנתום ואחד נתן את המים] האחרון חייב א' נתן את הקנקנתום ואחד נתן את הדיו ואחד נתן (מג) המים האחרון חייב א' נתן את הדיו וא' נתן את המים [א' נתן את המים] ואחד נתן (מד) [את הדיו א' נתן את המים וא' נתן את הקמח א' נתן את הקמח] ואחד נתן את המים (ש) אחד נתן את המים ואחד נתן את (מה) [העפר] א' נתן את (מו) [העפר] וא' נתן את המים האחרון חייב דברי [ד] ר' (מז) יוסי [ר'] יהודה אומר אינו חייב אלא עד שיגבל:

פרק יג (א) האורג שני חוטין (א) [ע"ג הנס] וע"ג האימרא ה"ז חייב ר' (ב) אלעזר אומר אפי' אחד האורג שני חוטין ע"ג שפה על (ב) [רחב] שלשה בתים ה"ז חייב [האורג שלשה חוטין בתחלה ה"ז חייב] (ג) למה זה דומה לצלצל קטן שארג בו שני חוטין על רוחב שלשה בתים והאורג שלשה [א] [בתים] מתחלה ה"ז חייב: ב שנים שצדו את הצבי שניהן פטורין (ב) שאין שנים חייבין על מלאכה אחת צדו הראשון והניחו (ד) [ב] שניהם חייבין צדו הראשון ונתנו לשני הראשון חייב והשני פטור: ג (ג) הצד צבי בחצר שיש לה שני פתחים פטור נעל הראשון את הפתח (ה) [בא שני] ונעל [את] הפתח השני (ו) חייב והראשון פטור חזר הראשון ופתח ונעל הראשון חייב על צידה (ז) [שניה]: ד (ד) הצד צבי חיגר חולה (ח) (*ד) [קטן] פטור הצד [את] הישן (ט) חייב (ה) הצד יוני שובך יוני עלייה וצפרין שקננו בטפיחין ובבירה, וכל דבר שמחוסר צידה חייב (ו) אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור (ז) הצד זבובין ויתושין חייב ור' יהודה פוטר (ח) הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אף בשעת השרב אם היו מקלחין (י) פטור: ה הצד בהמה חיה ועוף מאפר [ג] [שברשות אדם] אם היו מחוסרין צידה חייב לאפר [שברשות אדם (יא) אע"פ שמחוסרין] צידה פטור (ט) (*ט) הפורס מצודה ע"ג בהמה חיה ועוף [אע"פ שנכנסין לתוכה פטור לבהמה חיה ועוף] אם היו נכנסין לתוכה חייב (ט*) המפרק בהמה (יב) ועוף מן המצודה פטור: ו שנים שישבו על הפתח שניהם פטורין שאין ידוע איזה מהן קודם ישבו זה ראשון וזה שני הראשון חייב והשני פטור ישב אחד על הפתח ובא אחר ג) וצדו מבפנים היושב על הפתח חייב (י) והצדו מבפנים פטור ישב אחד על הפתח ובא אחר וישב (יג) מבפנים ובא אחר וישב לו מבחוץ היושב על הפתח חייב ושנים האחרונים פטורין (כ) ישב אחד על הפתח ונמצא צבי בתוכו אע"פ שמתכוין לישב (יד) עד שתחשך פטור מפני שקדמה צידה למחשבה [אין לך שיהא חייב אלא המתכוין לצוד (*כ) אבל קדמה צידה למחשבה פטור] למה זה דומה (ל) לנועל את (טו) [המגדל] ונמצא צבי בתוכו ולמתכסה בטלית ונמצא צפורית בתוכה אע"פ שמתכוין לישב עד שתחשך פטור (מ) מפני שקדמה צידה למחשבה אין לך שחייב אלא המתכוין לצוד אם קדמה צידה למחשבה פטור: ז (נ) (*נ) אין לועסין (טז) [מוסתכין] בשבת אימתי בזמן שמתכוין לרפואה אם מפני ריח הפה ה"ז מותר: (ס) לא (יז) [ד] [יטוף] אדם (*ס) סם יבש בשניו אימתי בזמן שמתכוין לרפואה אם מפני ריח הפה הרי זה מותר: ח (ע) החושש בשניו לא יגמע בהן יין וחומץ ופולט אבל מגמע ובולע (פ) ומטביל כדרכו ואינו חושש החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון (צ) ובולע (יח) החושש בראשו וכן מי שעלו בו חטטים (ק) סך הוא את השמן ואינו סך יין וחומץ שהשמן דרכו לסיכה יין וחומץ אין דרכן (יט) [לסיכה] (ר) סך אדם שמן ע"ג מכתו ובלבד שלא יטול במוך ובמטלית ויתן ע"ג מכתו: ט (ש) עושין אלונתית לחולה בשבת אימתי בזמן שטרפה מע"ש לא טרפה מע"ש אסורה שאין טורפין (כ) [בתחלה] בשבת אין טורפין (ת) יין ושמן לחולה בשבת [ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"מ טורפין יין ושמן לחולה בשבת] ארשב"א פעם אחת חלה ר' (כא) [מאיר] ובקשנו לעשות לו ולא הניחנו אמרנו לו תבטל דבריך בחייך אמר לנו אע"פ שאני אומר כן (כב) לא מלאני לבי [מימי] לעבור על דברי חבירי: י (כג) [שותין] מי זבלין מי דקלין (א) וכוס עקרין (ב) ומדיח בהן פניו ידיו ורגליו (ג) לא ידיח בהן את הסנדל ר' יוחנן הסנדלר מתיר רבי שמעון בן גמליאל אומר (ד) האשה רוחצת בנה ביין אע"פ שמתכוונת לרפואה: יא (ה) רוחץ אדם במי טבריא ד) (כד) אבל לא במי (כה) [הגדר] ולא במי המשרה ולא (כו) במי של סדום אימתי בזמן שמתכוין

הגהות הגר"א חומר בכותב משא"כ במוחק : (ל) כדי : (לא) ועשה שנים : (לב) עשאן : (לג) עשה : (לד) ה"ז : (לה) בקליפי : (לו) סיטרא : (לז) מפני : (לח) פטור והאוחז בידו וכותב חייב : (לט) חייב : (מ מא) פטור : (מב) חייב : (מג) את : (מד) הקומם : (מה מו) האפר : (מז) דברי רבי ור' יוסי בר"י אומר : (א) על הנס : (ב) הרחב : (ג) הא : (ד) וצדו השני : (ה) ובא השני : (ו ז) השני : (ח) זקן : (ט) ואת הסומא : (י) ובאין : (יא) אם מחוסר : (יב) וחיה : (יג) לו מבפנים פטור ישב אחד על הפתח ובא אחר וישב לו מבפנים : (יד) על הפתח : (טו) ביתו לשמרו : (טז) מפתיכין : (יז) ישחוק : (יח) ומטביל כדרכו ואינו חושש : (יט) לסוך : (כ) מתחילה : (כא) ר"א [צ"ע דבגמ' איתא ר"מ כנר"י] : (כב) וחבירו אומר כן : (כג) ושותין : (כד) ומי ים הגדול : (כה) הגרר : (כו) ימה :

נוסחאות כ"י

א) מודה רבי לחכמים : ב) ר' אליעזר : ג) וישב לו מבפנים : ד) ובים הגדול :

אור הגנוז

[ג]חייב:[ד] דברי רבי ר' יוסי בר"י: פי"ג [א] חוטין:[ב] צדו השני והניחו:[ג]שאין ברשות אדם:[ד] ישוף:

חסדי דוד

קליפי אגוזים וכו'. כדי לגבוע. כהן בגד וכו' וקמ"ל דהיינו דבר של קיימא ובדם ובחלב סקרום דקתני היינו שכותב עליהן וקמ"ל דהיינו על דבר של קיימא אע"ג דעבידי דנימוחים ע"י האור: הכותב אות אחת ועשאן שתי אותיות כו'. אין פירושו דנטל לגגו של חי"ת ועשאה ב' זייני"ן וכדברי ר"ת בדף ק"ד דהלשון לא מתפרש כלל בזה. אבל פירושו לפי מ"ש התוס' שם בד"ה נתכוין לכתוב חי"ת כו' דאם היה צריך לב' אותיות ואירע בשעת כתיבה שהלכה ידו וכתב שתים דחייב ע"ש וזהו גם כוונת התוספתא כאן:

פרק יג שנים שצדו כו'. קמ"ל דאע"ג דזה יכול וזה יכול פטורין משום שנים שעשאוהו והך תנא ר"י הוא דס"ל הכי בפ' המצניע דף צ"ב ודקתני צדו הראשון והניחו היינו במקום שמחוסר צידה כגון בביבר גדול ובא השני וצדו משם לכך שניהם חייבים אבל אם הניחו בביבר קטן הוה כאילו נתנו בידו של שני ולכן השני פטור: שנים שישבו על הפתח כו'. נלע"ד דה"פ שנים שישבו על הפתח כאחד אע"ג דהכא ליכא למפטרינהו מטעם שנים שעשאוה כמו גבי ככר שהוציאוהו שנים וכיוצא בזה דהכא ע"כ קדים חד מנייהו שורתא לישב על הפתח דהא א"א לצמצם וא"כ ההוא דקדים הוא דעביד צידה וליחייב ואידך פטור ומותר מ"מ פטרינן לתרוייהו משום שאין ידוע איזה מהן הקודם ובהכי פטורים דוקא ולא מותרין אבל ישבו זה ראשון וזה שני להדיא או ודאי הא' חייב והב' פטור ומותר ובזה אין אנו צריכין לדברי התוי"ט: אין לועסין מסטכי בשבת כו'. והוא שרף שעושין ממנו זפת וקמ"ל דאע"ג דממילא מסו עכ"ז כל דלא מכוין לרפואה אלא לריח הפה ואורחייהו דאינשי נמי דעבדי הכי לריח הפה הלכך שרי וכ"פ הרמב"ם בפכ"א הכ"א ועי' בטור בסימן שכ"ח שהעתיק התוס' בנוסחא אחרת ולא שפין בו השנים וזה תמוה כי גם הרא"ש אביו העתיק ולא שפין בו שם: שותין מי זבלים. אפשר דצ"ל מי גלפין וכדאי' בגמ'

מצפה שמואל (פ) עי' קד: ובתוס' שם ד"ה כתבלין וברשב"א שם : (צ) קד: וירושלמי פי"ב הל"ד : (ק) (קד:) יבמות פ"ט וסנהדרין פ"ז הל"ב : (*ק) עי' מיי' פי"א הלי"ד ונוסחת הגר"א : (ר) כריתות יז. ועי' ירושלמי פ"ג ובפ"ז הל"א : (ש) (יח.) קנה. : (א) (קה.) ירושלמי פי"ג הל"א ועי' ירושלמי פי"ב הל"ג וכלאים ספ"ט : (ב) נב: וירושלמי פ"ט הל"ה ופי"א הל"ב ופי"ג הל"ו : (ג) עי' קו: : (ד) קו: ירושלמי פ"ד הל"א : (*ד) עי' מיי' פ"י הלכ"ד : (ה) (ביצה כד.) : (ו) ע. (ושם) : (ז) קו: ירושלמי שם ועי' קז. ברש"י ד"ה שלא ובתוס' שם ד"ה שלא ועי' מב. ודוק : (ח) קו: ירושלמי שם : (ט) ירושלמי פ"א הל"ז ועי' תוס' יז: ד"ה אין פורסין : (*ט) עי' מג"א סוף סימן שטז ס"ק ט : (ט*) עי' מיי' פ"י הלכ"ד ועי' מ"א שם ס"ק יא ועי' במרכבת המשנה : (י) עי' רשב"א בחידושיו שם : (כ) קו: : (*כ) עי' מ"מ שם הלכ"ג : (ל) שם וקז. ועי' ירושלמי פי"ג הל"ו : (מ) עי' קה. ועי' רשב"א שם : (נ) עי' רי"ף ספי"ד : (*נ) עי' מיי' פכ"א הלכ"ד טוש"ע סימן שכח סעיף לו ועי' בסימן רטז סעיף ג : (ס) עי' רי"ף שם : (*ס) מיי' שם ושם : (ע) קיא. וירושלמי פי"ד הל"ד ומס' ע"ג פ"ב הל"ב : (פ) קיא. : (צ) ברכות לו. : (ק) עי' ירושלמי ספ"ט הל"ד : (ר) קלד ע"ש היטב ועי' ירושלמי פ"ו הל"ה : (ש) קלד: ועי' ירושלמי פ"ג הל"ג ופי"ד הל"ג ובברכות פ"א ד: ומ"ש פ"ב : (ת) קלד. ירושלמי שם פי"ד הל"ג ובבלי סנהדרין סה: ועי' ירושלמי ברכות פ"א : (א) ק: : (ב) ירושלמי פי"ד הל"ג : (ג) עי' קח: וירושלמי שם : (ד) עי' קמא. וזבחים לד. : (ה) קט. וירושלמי פי"ד הל"ג :

מנחת בכורים

לתקן כ"ש חייב. דכיון דמוחק ב' אותיות אף שאינו כותב עליו ב' אותיות מ"מ חייב כיון דאינו מקלקל וי"מ כגון שנטל לגגו של חי"ת ועשאו ב' זייני"ן דהרי כותב ב' אותיות או מחק לגגו דד' ונעשה ר' ותיקן הספר: ח אות אחת. שכתב מתחלה אות אחת ואח"כ עשה מזה ב' אותיות כגון שנטל לגגו של חי"ת ונעשה ב' זייני"ן: שתי אותיות ועשאן אות אחת. שמתחלה כתב שני זייני"ן ואחר כך עשה מזה אות אחת: חייב. אף בסיפא כיון שעל כל פנים כתב שתי אותיות אף שאחר כך נעשה אות אחת וכוון לעשותן אחת מ"מ חייב שהרי מתחלה כוון לעשות ב' אותיות: ונעשו בידו. בלא כוונה כיון שלא כוון רק לאות אחת: פטור. אף ברישא כיון דלא נתכוין רק לא': שני נקודין. שאין חייב בהם הראשון אף לר"י בעינן דוקא רושם: חייב. שהרי הוא העושה אף שבלא הראשון לא מקריא אות מ"מ הוא גמר אות והוה כהשלימה לספר ובאות אחת סגי ה"ה בגמר אות בב' אותיות: מבפנים. שכתב על שני זויות סמוכים זה לזה כגון בכותל דרומית ובכותל מזרחית שסמוכים זה לזה: מבחוץ. שאינם נקרים זה עם זה: בקליפי תורמסין פטור. דלא הוה דבר של קיימא: ט לא למד. כשפים במצרים שלא הניחו לשום אדם לכתוב מעשה הכשפים על ספר שלא ילמדו אחרים והוא סרט בכתיבה על בשרו אלמא דכתב הוא: י בידו. של האוחז בקולמוס: חייב. שהוא העושה הכתב ולא האוחז בידו: לסייעו. שהאוחז ביד מוליך היד של האוחז בקולמוס א"כ האוחז בקולמוס מעשה קוף בעלמא עביד ופטור האוחז בקולמוס וחייב האוחז ביד: חייב. השוגג האוחז בקולמוס בלא סייעו האוחז ביד דעיקר הכותב הוא האוחז בקולמוס: מזיד. אוחז בקולמוס שהאוחז בקולמוס מזיד היה פטור מקרבן דאין קרבן במזיד והאוחז ביד פטור דלא קעביד מידי: חייב. פטור גרסינן דהרי מיירינן בלא סייעו א"כ העושה הוא הקטן ובסיפא חייב הגדול האוחז בקולמוס והגר"א הגיה ברישא דהעיקר הוא האוחז בידו ולא האוחז בקולמוס ונתכוין לסייעו היינו האוחז בקולמוס שכוון גם הוא לכתיבה שהעביר ידו וכתב א"כ הוא הכותב והאוחז ביד הוה מסייע שאין בו ממש: יא ה"ג מודה ר"ג לחכמים. דס"ל לר"ג במשנה (סוף פ' י"ב) דכתב אות אחת שחרית ואות אחת ערבית דחייב דאין ידיעה לחצי שיעור ואף שנודע בנתיים חייב הכא מודה דפטור בכה"ג וילפינן לה מדכתיב כל העושה בו מלאכה יומת בו ולא בו ובחבירו וה"ה שבת ויוה"כ: יב את הדיו. מלאכת הדיו הוא בג' דברים דיו היינו דיותא וקנקנתום ומים ואם עשאן דיו ומים או קנקנתום ומים נמי הוה שריה וחייב בשבת ומה שנעשה קודם ביאת המים לאו כלום הוא וזה הוא כללא דהנך דינא: חייבין. הנותן מים על הדיו והנותן קנקנתום על המים: אחד נותן את הדיו לא גרסינן בגונא שניה וה"ג בבבא שניה אחד נתן את הדיו ואחד נתן את הקנקנתום ואחד נתן את המים וכנוסחת הגר"א: האחרון חייב. דקודם המים לאו כלום הוא ואינו חייב אלא מי שנתן המים: את המים. כאן מיירי דנעשה בלא קנקנתום: את הקמח. לצורך לישה: העפר. לצורך טיט: חייב. אף בלא גיבול דנתינת מים לתוכו הוה לישתו וחייב משום לש: דברי רבי. גרסינן: ור' יוסי גרסי' כאשר הגיה הגר"א: עד שיגבל. שיערב ופליג על קמח ועפר דבר גיבול הוא אבל בדיו כיון דאינו בר גיבול מודה דחייב מיד דשרייתו זהו גיבולו (שבת יח וקנ"ה):

פרק יג א הנס גרסינן. אריג הרבה: האימרא. תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין א' לאימרא: אפי' אחד. דס"ל דא' על האריג חייב: שפה. לאורך השתי כולו עושין אותו ברוחב ג' בתי נירין חייב: ג' חוטין בתחלה. כר"א ס"ל דג' חוטין בתחלה ולא על האריג חייב אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דב' חוטין בין בתחלה בין בסוף: למה זה דומה. הא דמחייב בשפה ברוחב ג' בתי נירין הוא דמחייבין דאריג קצר כי האי לא מעטרינן במלא רוחב הסיט כסול כמו דמבואר באורג באמצע הבגד: לצלצל. חגורה קטנה שאינה רחבה יותר מג' בתי נירין: והאורג ג' בתים לי"ג לה והכי מוכח בגמרא ואי גרסינן ה"ג והאורג ג' חוטין בתחלה חייב ולא גרסינן לה לעיל קודם למה זה דומה וכן הגיה הגר"א: ב מלאכה אחת. דכתיב בעשותה יחיד שעשאה ולא שנים שעשאוה: והניחו. מן הצידה ואחר כך צדו השני וכהגהת הגר"א אם כן כל אחד עשה מלאכה בפ"ע וחייב כל א': והשני פטור. שהרי הב' לא עשה כלום ובכי נמוד לקח ולא צדו כלל: ג שני פתחים. ולא נעל אחד אלא א"כ אינו משתמר ואינו חייב אלא בנגד למקום המשתמר: השני חייב. ולא הראשון דבנעילת הראשון עדיין לא היה משתמר רק בנעילת השני והוא גמר הצידה: ופתח. א"כ לא היה משתמר בתוכו: ונעל. ושוב בנעילתו הוה כניצוד לכן חייב על צידה השניה: ד חולה. מחמת עיפות שאין יכול להשמט הוה כניצוד: פטור. דכל אלו נצודין ועומדין הם: הישן. דעביד להשמט וכן בחולה מחמת חום דעביד להשמט חייב והכי מבורר בגמרא: יוני שובך. שאינם מזין בבית ושטין ואוכלין בחוץ: בטפיחין בבירות. גרסינן כמין שכין נותנין בחומות הבירות והמגדלים לקנן שם עופות הבר: הרדסיאות. ע"ש מקומן וי"א ע"ש הורדוס המלך ומגויין בבתים: פוטר. שאין במינו ניצוד וכל שאין במינו ניצוד פטור: הטל. עיניהם מתעוורות ונוח ליצוד: השרב. חום: מקלחין ובאין. כנוסחת הגר"א וכן הוא בגמרא. הרבה ביחד שמזומנים ונוחים ליקח: ה מאפר. מקום מרעה מחוץ לעיר: שברשות אדם. אף אם הוא ברשות אדם שמשגיח עליהן מ"מ לא הוה כניצודין אם מחוסרין צידה והגר"א לא גרס לה וא"ש יותר: לאפר. אם נדן ממקום אחר והכניסן לאפר: אע"פ שהיו מחוסרין צידה. עד עתה מ"מ פטור דעתה ג"כ לאו במקום צידה נינהו ולגירסת הגר"א אתיא כפשוטו אם מחוסרין עתה צידה לא הוה כניצוד ופטור: ה"ג ע"ג בהמה חיה ועוף אם נכנסין לתוכה חייב לבהמה חיה ועוף אע"פ שנכנסין לתוכה פטור. וה"פ אם כשפרס המצודה הוה ע"ג בהמה ועוף שבשעת הצידה ברור שיצודו חייב דה"ל צידה אבל לבהמה חיה ועוף שאינו ידוע לו אם יצוד פטור אף שאח"כ נכנס החיה או העוף לתוכו מ"מ בשעת פריסה לא צדה ומה שנעשה אח"כ ממילא קא אתי ופטור אבל אסור ולפי הגירסא דהכא נמי צריכין לפרש ע"ג בהמה שאינו ידוע לו אם יכנס לבהמה שבשעת פריסה נכנס לתוכו והגר"א לא גרס כלל גוונא דלבהמה ופירושו כמ"ש לעיל שידע שיצודו ולכן חייב (עי' תוס' שבת דף י"ג ב' ד"ה אין פורסין ובירושלמי שם): המפרק. שסותר המצודה כדי שתצא הבהמה: פטור. אבל אסור מחמת טלטול המצודה ואם פותח הדלת שבבית שהצבי בתוכו מותר לכתחלה: ו איזה מהן קודם. שישב אצל הפתח ובו נעשה הצידה והשני לא עביד מידי לכן שניהם פטורים מחטאת: וצדו מבפנים. פטור. ומותר דניצוד ועומד הוא בבית ולנוסחת הגר"א מבואר נמי דינו דאם האחר ישב על הפתח מבפנים פטור אף שמלא את פתחו: על הפתח. הראשון דניצוד מחמתו: שמתכוין. אחר כך לישב לשמרו עד שתחשך: ז מוסתכין. והגר"א גרס מסתיכין וכן הוא בערוך והוא מין שרף הנוטף ממין עץ ויש לו תועלת לרפואה ומחמת ריח השרף זה יסור ריחו ולא ישמע: יטוף. ישוף. ולגירסת הגר"א ישחק שישחק בשיניו: ח ופולט. דנראה כרפואה וכל רפואה אסורה בשבת גזירה משום שחיקת סממנים: ומטביל. מאכל בחומץ: ואינו חושש. משום רפואה: יערענו בשמן. להשהותו בגרונו דנראה כרפואה ובגמרא הגירסא כתחלה בשבת דמתחלה לא יתננו לשם ערער רק לשתיה ואם בא להשהות אח"כ שרי: אניגרון. מים שלקו בהן תרדין דנראה כמאכל: ובולע. או בולע בלא אניגרון ולא משהה בגרונו ואיכא דמפרשי דלא יערענו אף שתיה דאין דרכו לשתותו ולכן קרי לה ערער ואם בולע על ידי אניגרון שרי (ברכות דף לו שיטת רש"י ותוס'): דרכו לסיכה. ואינו נראה כרפואה: במוך ובמטלית. משום דחיישינן לסחיטה (דף קל"ד ב') ונראה דגרסינן כאן חמין ושמן דבשמן לחוד ליכא סחיטה ואי גרסינן שמן לחוד ע"כ עיקר טעמא הוא משום דנראה כרפואה ואף דבשמן לחוד מותר כשנותן על מוך מחזי כרפואה: ט אלונתית. יין ישן ומים צלולין ואפרסמון: טרפה. עירב: אין טורפין. היינו הך דלעיל ונלאה להודיע פלוגתת ר"מ בזה דמתיר דשבות מותר לחולה שאין בו סכנה (המ"מ בפ"ב הל"י ד"ה מתזירין): שותין. בריאים לשלשול: מי דקלים. היוצא מבין שני דקלים: עקרין. שמורין בהן עיקרי ירקות ובשמים: בנה. קטן. כיון דדרך לעשות כן לא מתחזיא כרפואה: יא ה"ג במי טבריא ובמי הגרר אבל לא במי המשרה. או בימה של סדום. דמי טבריא לפעמים רוחץ בחול וכן במי גרר אף שמלוחין קצת מ"מ רוחץ בהן בחול ואינו ניכר שהיא לרפואה בנוסחת הגר"א במי ים הגדול מותר אפילו משהה שם ביפין שבו

אבל

שמתכוין לרפואה אבל אם (כז) [לעלות] מטומאה לטהרה ה"ז מותר (י) לא יתן אדם מים ע"ג ספוג (א) ויתן ע"ג מכתו אבל נותן הוא ע"ג רגליו והן יורדין לספוג (י) נותן אדם מוך יבש וספוג יבש ע"ג מכתו אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין ע"ג מכתו : יב (ח) נותנין מים לתוך קמח (כח) [קלי] ובלבד שלא יגבל (כט) (*ח) נותנין שומשמין ואגוזין לתוך הדבש ובלבד שלא [י] (ל) [יגבל (*ח) מפרפרין] גלוסקין לחולה בשבת ובלבד שלא ב) יגבל אבל מחבץ הוא מעשה קדרה ואוכל : יג מודים חכמים לר"א (ט) שאין עושין אהלים בתחלה ביו"ט ואצ"ל בשבת על מה נחלקו על המוסיפין שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט ואצ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואצ"ל ביו"ט : יד (לא) (י) ר"א [בר"ש] אומר [המרכיב] קנה [של] מנורה חייב [לשלם] ושל (לב) סיידין פטור [ר' סימאי אומר (כ) קרן עגולה חייב ופשוטה פטור] (ל) (*ל) נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל ה"ז יחזיר ובלבד שלא יקשור : טו סנדל (לג) [שנפסקה] א' מאזניו (מ) או אחד מתרסיותיו יוצאין בו שתים אסור מפני משוי שבת נפסק (לד) [עקיבו] או שניטל חוטמו או שנחלק לשנים אסור מפני משוי שבת (נ) נשמט חוטמו הרי זה יחזיר ובלבד שלא יקשור : טז (לה) [הדגין] והגבינין והמסודרין ע"ג קנים וע"ג עלין מפרק ואוכל ובלבד שלא יחזיר (ס) חותל של (לו) [תמרה] ופטליא של גרוגרות מקרע ואוכל ובלבד שלא יקשור זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו [בא' מידיו] או שאינו של קיימא ואין יכול להתירו בא' מידיו אין חייבין עליו עד שיהא קשר של קיימא ואין יכול להתירו בא' מידיו : יז (ע) חבל הקשור בפרה קושרו באבוס והקשור באבוס קושרו בפרה (לז) חבל שבתוך הבית מטלטלין אותו (לח) [שבהפתק] אין מטלטלין (לט) [אותו] : (פ) אם התקינו בעה"ב להיות משתמש (מ) [בו] מטלטלין (מא) [אותו] : יח (צ) חבל דלי שנפסק אין קושרין אותו אלא עונבים אותו [מפצעין (*צ) באגוזים (ק) ומפרדין ברמונים ומחתכין *בנבלה משבת לאותה שבת אבל לא משבת למוצאי שבת מפני שהוא כמתקן מקודש לחול ר' יוסי אומר] מפצעין באגוזים ומפרדין ברמונים (ר) ומדיחין (*ר) בכבושין ביוה"כ עם חשיכה ואינו חושש שהוא כמתקן מקודש לחול : יט (ש) מדיחין כלים משבת לאותה שבת אבל לא משבת זו לשבת אחרת כיצד אכל בהן בלילי שבת מדיחן שיאכל בהן לשחרית (מב) [לשחרית] מדיחן שיאכל בהן (מג) [לסעודה לסעודה] מדיחן שיאכל בהן למנחה (מד) [למנחה לא ידיחם] מעתה הכוסות מדיחן כל היום כולו (ת) מפני (*ת) שאין קבע לשתיה מדיחין עשרה כוסות שאם ירצה ישתה באחד מהן [מציעין עשר מטות שאם ירצה מסב באחת מהן] (א) של בית ר"ג לא היו מקפלין כלי לבן שלהן מפני שהן מחליפין :

פרק יד א (א) אע"פ שאמרו אין קורין בכתבי הקדש אבל שונין [בהן] ודורשין בהן ואם צריך לו דבר לבדוק (א) [אבל נוטל ובודק] ר' נחמיה אומר (ב) מפני מה אמרו אין קורין בכתבי הקודש מפני שטרי הדיוטות שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין ק"ו בשטרי הדיוטות : ב (ג) היו כתובין תרגום בכל לשון מצילין אותן וגונזין אותן (ב) א"ר יוסי מעשה (ג) [שהלך ר' חלפתא אצל רבן גמליאל לטבריא ומצאו שהיה יושב על שולחנו של ר' יוחנן (ד) [בן נוזף] ובידו ספר איוב תרגום והיה קורא בו אמר לו רבי חלפתא זכור הייתי ברבן גמליאל הזקן אבי אביך שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי תגנזו תחת הנדבך באותה שעה שלח רבן גמליאל וגנזו ר' יוסי בר יהודה אומר ערבה של טיט כפה עליו (ה) [ר' אומר] שתי תשובות בדבר דטיט לא היה בהר הבית (ו) [דבר אחר] וכי מאבדין (ז) [אותן] ביד אלא מניחין [אותה] במקום התורפה והן ג) מתאבדין מאליהן : ג היו כתובין בסם בסיקרא בקומוס בקנקנתום מצילין אותן וגונזין אותן (ד) הברכות (ח) אע"פ שיש בהן מאותיות השם ומעניינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן אלא נשרפין במקומן מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה (ה) ומעשה באחד (ט) שהיה כותב ברכות ואמרו עליו לפני ר' ישמעאל והלך ר' ישמעאל לבודקו כשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ונתנו לתוך ספל של מים (י) [כלשון] הזה א"ל ר' ישמעאל עונש האחרון קשה מן הראשון : ד (ו) הגליונים וספרי מינים אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן ר' יוסי הגלילי אומר בחול קודר את אזכרותיהן וגונזן ושורף את השאר אמר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי (יא) [שאשרפם ואת האזכרות שבהן] שאפי' הרודף רודף (יב) [אחרי נכנסתי לבית ע"ז ולא נכנסתי לבתיהן שעובדי ע"ז] אין מכירין [אותו] וכופרין [בו] והללו מכירין וכופרין בו ועליהן אמר הכתוב (ישעי' נז) ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך [וגו'] אמר ר' ישמעאל מה אם להטיל שלום בין איש לאשתו (יג) [אמר המקום ספר שנכתב בקדושה ימחה על המים (יד) [ספרי מינים] שמטילין איבה בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה שימחו הן ואזכרותיהן ועליהן אמר הכתוב (תהלים קלט) הלא משנאיך ה' אשנא וגו' כשם שאין מצילין אותן מפני הדליקה כך אין מצילין אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מכל דבר המאבד אותן : ה (טו) [טלית שאחז] (ז) האור (*ז) בראשו (טז) [א'] נוטלה (א) ומתכסה בה אם כבתה כבתה כלי שאחז האור בראש אחד (יז) (ב) [נוטלו] ומשתמש בו אם (יח) [כבה כבה] ספר שנפל לתנור מטמא את התרומה (ח) (*ח) מכבין להציל (יט) [כתבי קודש אבל לא לתרומה] יפה כח הקדש מכח התרומה (ט) שהקדש מציל (כ) כולה תרומה אין (כא) [מצלת] אלא כדרך שמציל (כב) [מחולין] : ו מצילין מיום טוב לשבת (י) אבל לא [משבת זו לשבת אחרת ולא] משבת ליום טוב ולא משבת ליום הכפורים (כ) ולא (*כ) מיום הכפורים לשבת (כג) ואצ"ל מיום טוב לחול (כד) [ולא יציל] ואח"כ יזמין (ל) אלא (כה) [יזמין ואח"כ יציל] (מ) הציל פת נקיה אין רשאי להציל פת הדראה פת הדראה רשאי להציל נקייה ואין מערימין בכך רבי יוסי בר יהודה אומר מערימין בכך : ז (נ) אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר ד) ר' יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין

הגהות הגר"א (כז) להעלות : (כח) וקלי : (כט) בהן : (ל) יערב מפרפר : (לא) ר"א אומר קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור : (לב) ציידין : (לג) שנפסק : (לד) עקבתו : (לה) הדגים : (לו) תמרים : (לז) אבל לא יקשור באבוס ובפרה : (לח) ושבהפתק : (לט) אותן : (מ) בהן : (מא) אותן : (מב) בשחרית : (מג) בסעודת צהרים : (מד) במנחה לא ידיח : (א) בודק : (ב) ר"י אומר אין מצילין אותן : (ג) והלך אבא : (ד) הנזוף : (ה) א"ר מאיר : (ו) ועוד : (ז) אותה : (ח) והקמיעות : (ט) בצידן : (י) בלשון : (יא) שאשרוף הם ואזכרותיהן : (יב) אחריו להורגו ונחש רץ אחריו להכישו נכנס לבית ע"ז ואינו נכנס לבתיהן של אלו שהללו : (יג) אמרה תורה שמי : (יד) ספרים הללו : (טו) ספר שאחז : (טז) האחד : (יז) כופלו : (יח) כבתה כבתה : (יט) את הדליקה ואין מכבין להציל את התרומה : (כ) את : (כא) מציל : (כב) בחולין : (כג) ולא משבת זו לשבת אחרת : (כד) חבית שנשברה בראש הגג מביא כלי אחר ומניח תחתיה ולא יהא מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצטרף ולא יקלוט (מ"ב קיז) : (כה) מזמין ואח"כ יקלוט :

אור הגנוז

[ו] יחבץ : פרק יד [א] וקורא בו אם כבה כבה. טלית שאחז האור בראשו אחד : [ב] נוטלו :

נוסחאות כ"י

א) יבש : ב) יחבץ : ג) מרקיבין : ד) ר' שמעון בן אלעזר :

חסדי דוד

אמתני' דכל המשקין שותה לאתויי מאי לאתויי מי גלפין כתומן אבל מדשנויה הוא בתוס' פ"ב דמו"ק ע"כ י"ל זבלים ממש א"נ אפשר דלמי דקלים קרי לי' מי זבלים ותנא והדר מפרש וקרי לי' הכי : הדגין והגבינין כו'. סיפא דהך תוספתא איתא בירושלמי בפ' אלו קשרים וה"נ בפרק כלל גדול וריש' לא מוכח בשום מקום ולפי הענין נראה דה"פ מתרוזות של דגים קטנים יבשים שמסודרים ע"ג קנים או ע"ג עלין כגון גמי דאורחא דמלחא שעושין בהן נקב ומתרזין אותן בקנה ותולין לייבש יכול לפרק בשבת שדרך לאוכלן היין וכ"נ דדרכם היה לייבש גבינות כי סדרו ותרזו לפ"ז ואולי צ"ל הגובאי תחת הגבינין שיבשו אותן כמו דגים והוא מין טהור :

פרק יד אע"פ שאמרו כו'. קאי אמתני' דר"פ כל כתבי דקתני ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בהמ"ד וע"ש ברש"י וקתני הכא דר' נחמיה פליג וסובר הטעם משום ק"ו אסור לקרות שלא יקראו בשטרי הדיוטות והיכא ביניהו דלרבנן דמתני' לא אסרו אלא בזמן בהמ"ק ולר"י אסור בכל מקום ובכל זמן : הגליונים וספרי מינים כו'. בגמ' דף קי"ו איבעי להו הגליונין של ס"ת מהו אי מצילין אותן מפני הדליקה או לא. ולא פשיט ליה מהכא דדילמא ה"ק ספרי מינים הרי הן כגליונין כלומר הקלף חלק שלא נכתב בו כלל ומ"מ הרמב"ם פסק כפשטא דמתניתא דאין מצילין : ספר שנפל לתנור כו'. נראה דה"פ דקאי על מה דקתני לעיל דספרי צדוקין אין מצילין וממילא דאין פוסלין את התרומה וכדתנן נמי במסכת ידים דאין מטמאין את הידים וטעמא דגזירת ספר שגזרו לפסול את התרומה הוא משום פסידא דספר כדאיתא לעיל בפ"ק אבל הכי אדרבה לאיבוד אזלי והלכך ודאי דאין פוסלין ועדיפא מינה איתא בירושלמי סוטה פ"ב דמגילת סוטה אינה מטמאה משום דלמחיקה אזלי וכ"פ הרמב"ם והשתא סד"א דהה"נ אם נפל ספר של כתבי הקדש לתוך התנור והיו שם אוכלין של

מצפה שמואל (ו) עי' קמג. : (ז) קלד: ועי' ירושלמי פט"ז הל"א ופ"ו הל"ד: (ח) קנה: : (*ח) עי' מ"א סימן שיט ס"ק יג וצ"ע : (ח*) עי' מיי' פכ"א הלי"ז וכמ"מ שם ובשו"ע סימן שיט סעיף יז וכמ"א שם וכתב טעמא משום בורר : (ט) קכה: ירושלמי פי"ב הל"א : (י) מז. ירושלמי פי"ב הל"א : (כ) ירושלמי שם : (ל) עי' מח. ועי' ירושלמי פט"ו הל"ב : (*ל) עי' מיי' פ"י הל"ד ושו"ע סימן שיז סעיף ב ע"ש מ"א ס"ק ט : (מ) קיב. וירושלמי פ"ט הל"ב ועי' קמא וירושלמי פ"ו הל"ב ועי' קיב וירושלמי יבמות פי"ב הל"ב : (נ) ירושלמי פט"ו הל"ב : (ס) ירושלמי פ"ו הל"א ופ"ז הל"ב ופט"ו הל"א קמו : (ע) קיג. וירושלמי פ"ה הל"ב ועי' עירובין פ"ג הל"ג : (פ) עי' כ. : (צ) קיג. : (*צ) עי' ביאורי הגר"א סימן תרלא סעיף ג: (ק) ירושלמי פט"ו הל"ג ובבלי קטו. : (ר) ירושלמי שם ועי' ירושלמי פסחים פ"ד הל"ד : (*ר) עי' בהה"מ פ"ג מהלכות שביתת עשור הל"ג ובשו"ע סימן תרית סעיף ב : (ש) ירושלמי שם ובבלי קית. : (ת) עי' ירושלמי שם ובשירי קרבן : (*ת) עי' מ"א סי' שמג ס"ק ט: (א) קיג. : (א) קטו. וירושל' פט"ז הל"א וסוף פט"ז וירושלמי מגילה פ"ג הל"ד : (ב) שם ושם : (ג) מ"ס פ"ב הלט"ו שם קטו: ירושלמי שם : (ד ה) קטו: וירושלמי שם : (ו) קטז. וירושלמי שם : (ז) ירושלמי פי"א : (*ז) עי' ב"י סימן שלד ובשו"ע שם סעיף כג ומ"א שם : (ח) קכ: ירושלמי פט"ז הל"ו וע"ש סוף פ"ג : (*ח) עי' סימן שלד סעיף יב דמצילין דמשמע אבל לא מכבין וע"ש בביאורי הגר"א ס"ק י דלא קי"ל כתוספתא זו : (ט) ירושלמי פט"ז הל"ב כר"ש דאין שבות עומד בפני כתבי הקודש : (י) ע' קיז : (כ) שם גרסינן מצילין מיו"כ לשבת וכאן ט"ס : (*כ) מיי' פכ"ב הלכ"ה דמצילין וכסתמא דש"ס ולא כתוס' זו ואולי ט"ס יש כאן : (ל) ירושלמי פט"ז הל"ג : (מ) שם ושם : (נ) מג: יומא פ: :

מנחת בכורים

אבל במים הרעים שבו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה הוא והכי מוקמינן לה (בדף ק"ט ב') : בשל סדום. דמלית טובא ואין דרך לרחוץ בהן אלא לרפואה : מטומאה. לטבול והיינו שאינו משתהא שם מותר : ע"ג ספוג. שהספוג בולע מים וליתן לבדיא לתוך הספוג אסור משום סחיטה : ע"ג רגליו. והספוג מונח תחתיו וממילא יורדין לספוג מותר : מוך יבש וספוג יבש. לשמור שלא ישרטו בגדיו את המכה : גמי יבש. דמרפא : כתיתין יבישין. הייט מוך יבש וריסא בישנים ומותר דאינו מרפא וכאן מיירי בהדשים דלא היה על גבי מכה מעולם מרפא (קל"ד): יב קמח קלי. קמח מקבלים שנתיבשו בתנור ומתוק הוא וזהו נקרא קמחא דאבישונא (פסחים ל"ט ב') ועושין ממנו שתיה שמן ומים ומלח מעורבין בו : שלא יגבל. האי תנא סבר דנתינת מים לאו זהו גבולו ולכן מותר ליתן מים אבל לגבל ממש אסור [שבת דף קנ"ה ב' קנ"ה בע"א] : מפרפרין. מרסקין לחתיכות דקות לתוך הרוטב כדי שיאכל ואין בזה משום טוחן וגם משום שריה ליכא שלא גיבול : אבל מחבץ. אף דגיבול אסור ברוצה לאכול מיד מ"מ במחבץ דעיקר היובא משום בורר הוא שהקום נברר מהחלב ברוצה לאכול מיד אין נראה כבורר ולכן מותר לחבץ ולאכול : יג מודים חכמים. דס"ל בפקק החלון במשנה פי"ז דאף דאינו קשור ותלוי פוקקין בו : לר"א. דס"ל אין פוקקין אא"כ קשור ותלוי : אוהלים. לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות לאהל לחמה : המוסיפין. שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פשטה ולכן פליגי בפקק דמוסיף בעלמא הוא לר"א אין פוקקין בו אא"כ תלוי מן הארץ בהחבל שקשור בו דאז לאו בונה הוא (קכ"ה ב' מימרא דר"י) : יד מרכיב. שמחזיר אל המנורה : קנה של מנורה. שיוצאין ממנה הרבה קנים לנרות ונוטלין הימנה ובעת הצורך מחזירין אותו : חייב. הטעם משום בונה לשלם לא גרסינן : ציידין. שטוחין את הבתים בסיד וכשהקנה קצר והבית גבוה מוסיפין קנה על קנה ותוחבין קנה בקנה ונותנים המעלית בקנה השניה ושורין אותו בסיד וממחין את הבית : פטור. על הוספת הקנה שאין זה גמרו שהרי צריך לפרקו תמיד : קרן עגולה. וקרן פשוטה שניהם מיני זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניס בהן חלילין מוציאין קולות הרבה קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך לתקוע בנקבים בחוזק והוא מלאכה קרן פשוטה מכניסו בריוח ודרכו לפרקו תמיד לכן פטור: יחזיר. ולא גזרינן שמא יקשור ושהנקב מתוקן להכנסת הרצועה דאל"כ ה"ל מתקן מנא : טו מתרסיותיו. מקום קביעת הרצועות : משוי שבת. דלאו מנא היא : עקיבו. שרגלו דורס עליו ובגמרא קרינן לה כפו : חוטמו. רוב רגלו היוצא לחוץ : שנחלק. מלמעלה שהרצועות מחברות מלמעלה להיות אחד להאחז על הרגל ושנפסק אינו ראוי לילך : נשמט. שנוטל הרצועה ממנו : יחזיר. ברפין שהנקבין רחבים ואינו תוקע בחוזק ולא גזרינן שמא יקשור אבל בדתוקין אסור (ירושל' פ' ט"ו ה"ב) : טז הדגין והגבינין. שדרך דגים וגבינות להניח הרבה ביחד על גבי קנים או על גבי עלין : מפרק. ולא הוה כסותר בנין דלאכילה קבעי לה : שלא יחזיר. לאוצר : חותל. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנים בתוכה תמרים רעים להתבשל : פטליא. קופה של קיימא שנעשה לזמן ארוך : באחד מידיו. דלא הדקיה והוא כר"מ כרפט"ו : יז קושרו בפרה. ולא חיישינן שמא יבטל להיות לעולם : קשור באבוס. שהיה מוכן : בפרה. אבל לקשור בפרה ובאבוס אסור דגזרינן שמא יבטל חד קשר כנוסחת הגר"א וכ"ה בגמרא : הבית. דעשוי לתשמיש הבית. לדבר המותר בשבת : הפתק. אוצר : התקינו. בעל הבית לתשמיש המותר : יח עונבים אותו. שנקרא שלייף ולא גזרינן אטו קשירה דעניבה בקשירה לא מיחלף: בנבילה. להאכילה לבהמות ולכלבים וס"ל דנבילה מוכן הוא א"כ בנתנבלה מע"ש דלד"ה מוכן הוא : למוצאי שבת. שאין צריך לאכילה אלא למ"ש דאסור להכין משבת לחול כדכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו חול מכין לשבת ואין שבת מכין לחול (ביצה דף ב) : עם חשיכה. מן המנחה ולמעלה דהתירו בשבות זו כדי שיהיה מוכן מיד לערב א"נ דה"ל כעין פת בסלו ויקל עליו התענית : ואינו חושש. לעשות כזה מחמת שהוא כמתקן דבזה התירו : יט לסעודה. הוא זמן תאות ודרכן היה לאכול שחרית וצהרים ומנחה בשבת. א"נ כרבי חידקא דד' סעודות חייב לאכול בשבת : מעתה. שאין צורך להם עוד אלא לחול ואין מתקנים לחול : שאין קבע. אין זמן קבוע וצריך להם כל שעה : בא' מהן. איזה שירצה לכן מותר להדיח כולן : מקפלין. אם צריך ללבישה באותו יום דמבואר במשנה דמותר לקפל הבגדים וקאמר כאן דבית ר"ג לא היו מקפלין מפני שהן מחליפין כלומר שהיה להם בגדים הרבה ומחליפין בכל פעם ואין צריך לקפל :

פרק יד א אין קורין. משום הדיוטות דנמשכין בתרייהו ונמנעים מלשמוע הדרשה שהיה בהלכות או"ה הצריך להן לכן תקנו דלא ליקרי בכתובים בשבת : שונין בהן. מדרש כתובים כגון שיר השירים וקהלת דעל המדרש לא תקנו : ודורשין בהן. בעת הדרשה דורש גם בפסוקי כתובים ולקרות לחוד הוא דגזרו : ה"ג ואם צריך לו דבר לבדוק נוטל ובודק. אם צריך לעיין פסוק בכתובים מעיין (פט"ו ה"א ירושלמי) : מפני שטרי הדיוטות. שלא לקרות בהן ואסור משום ממצוא חפצך ודבר דבר ואפי' מן המנחה מקודם : ב כתובין. כ"ד ספרי הקדש : תרגום. שאינם ניתנים לכתוב אלא אשורית : מצילין אותן. מפני הדליקה בשבת : וגונזין. אם בלו : בנוסחת הגר"א ריי"א וכן הוא בגמ' : ע"ג מעלה. שבהר הבית היה מעלות הולך וגבוה כדתנן במס' מדות (פ"ב מ"ג) : נדבך. שורות אבני הבנין : ר"ג. אבי אביו של רבי בן בנו של ר"ג הזקן : של טיט. מים ועפר : לא היה. שהיו בונים בחול וסיד מעורבים ולא בטיט : ד"א. ועוד. וכאשר הגיה הגר"א : התורפה. גלוי והפקר : ג וגונזין. אף דבעינן שיכתבו בדיו כדכתיב ואני כותב על הספר בדיו וכן כל הספרים ומ"מ מצילין משום אזכרות שיש בו ולא ד"ה דאיכא דסבר דכל היכא דאין קורין אין מצילין : הברכות. כגון סדר תפלת י"ח ושארי ברכות : הברכות והקמיעין. גרסינן וכן הגיה הגר"א : שבתורה. כגון קרא דכל המחלה וגו' לא תירא מפחד לילה שכותבין ללחש : כשורפי תורה. שהרי אין מצילין אותן בשבת מפני הדליקה ונשרפין הן ואזכרותיהן : טומוס. קבוצת קונטרסים היו תורה נביאים וכתובים כתובים בהן : האחרון. שמאבדו בידים : ד הגליונים. של ספרים שלמעלה ולמטה אין בהם קדושה : ה טלית. והגר"א גרס ספר ובגמרא איתא תרי גווני ספר או טלית : כבתה. דה"ל דבר הגורם לכבוי ושרי : לתנור. של תרומה ונגע בתרומה : מטמא. דגזרו על הספר שמטמא תרומה מפני שהיו מניחין תרומה אצל ספרים ואמרו זה קודש וזה קודש ועכברים מצויין אצל הספרים מחמת התרומה לכן גזרו וקמ"ל כאן דכתבי קודש אף שמטמא לתרומה לא תימא דקילא מתרומה אלא קדושתן חמירא מתרומה ומצילין אותן מפני הדליקה אבל תרומה כחולין : מכבין להציל. וס"ל להאי תנא דכבוי איננו אלא מדרבנן וס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ובכתבי הקודש לא גזרו כר"ש דס"ל דאין לך שבות שעומד בפני כתבי הקודש (ירושלמי פט"ז ה"ג) : לא לתרומה. שדינה כחולין : כולה. כל המונח בבית העומד לשריפה משום דקדושתן חמורה ואסור להניחן להשרף משא"כ בתרומה דינה כחולין א"נ דבקדש דלאו ממונו הוא ואינו בהול לא חיישינן דילמא אתי לכבויי לכן מציל כולו אבל בחולין חיישינן כמבואר בש"ס קי"ז ב' : מחולין. ג' סעודות לכל אדם ואם מזמין אורחים יציל כפי האורחים שיש לו: ו ליוה"כ. למוצאי יוה"כ שיהיה לו מה לאכול דלאורתא ליטרח וליפי : ואחר כך יזמין. אורחים שיהיה ג' סעודות לכל אחד דזה הוא הערמה אלא מזמין מקודם : בנוסחת הגר"א ויקלוט. מן האויר : ויצרף. סמוך לגג שיזוב היין לגג דגזרינן אי שרית ליה כולי האי שמא בהול ואייתי כלי מרה"ר : הדראה. שאינו נקי דכיון דהציל פת נקי הדראה למה לו : נקיה. דלזה צריך : ואין מערימין. להציל פת קיבר תחלה כדי להציל פת נקי אחר כך אי נמי להזמין אורחים שא"צ לאכול ויותירו וכן משמע בגמרא דקאי אאורחים : שמצילין

ברית מפני שהיא ערלה כבושה על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית (*ב) ובה"א א"צ: ט (ג) אר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר אמר לו ר"א אי אתה מודה במי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב שהחליף [את] זמנו אף מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת יהא חייב שכן החליף את זמנו אמר לו ר' יהושע לא אם אמרת במי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב שאינו בקום מול תאמר במי שהיה לו למול ע"ש (ט) [ומלו] בשבת יהא חייב שכן בקום מול אמר לו ר"א נותר יוכיח שמאמש בקום אכול ואם אכלו למחר ה"ז חייב אמר לו ר' יהושע לא אם אמרתי בנותר (י) [שאינו] בקום אכול בו ביום תאמר במילה שכל (יא) [היום] בקום מול: י (ד) מפקחין על ספק נפשות בשבת והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד [כיצד] נפל לים ואין יכול לעלות טבעה ספינתו בים ואינה יכולה לעלות יורדין ומעלין אותו משם וא"צ ליטול רשות מב"ד נפל לבור ואין יכול לעלות עוקרין לו חוליא ויורדין ומעלין אותו משם וא"צ ליטול רשות מב"ד תינוק שנכנס לבית ואין יכול לצאת שוברין דלתות הבית ואפילו היו של אבן ומוציאין אותו משם וא"צ ליטול רשות מב"ד (ה) מכבין ומפסיקין לדליקה בשבת והזריז ה"ז משובח וא"צ ליטול רשות מב"ד: יא (ו) מי שנשכו נחש קורין לו רופא ממקום למקום ושוחטין לו תרנגולת וגוזזין לו כרשינין אוכל וא"צ לעשר ד"ר א) רשב"ג אומר צריך לעשר: יב מחמין (ז) חמין לחולה בשבת בין להשקותו ובין לרפאותו ואין אומרין (ח) המתינו לו שמא יחיה אלא ספיקו דוחה שבת ולא ספק שבת זו אלא ספק שבת אחרת ואין אומרים (יב) [יעשו] דברים בנכרים ובקטנים אלא בגדולים שבישראל אין אומרים יעשו דברים הללו ע"פ נשים ע"פ נכרים אלא מצטרפין דעת ישראל עמהן: יג א"ר יוסי מנין לפקוח נפש (ט) שדוחה (יג) [את השבת] שנא' (שמות לא) את שבתותי תשמרו יכול ב) במילה ועבודה ופיקוח נפש ת"ל אך חלק פעמים שאתה שובת פעמים שאי אתה שובת ר"א אומר (י) מילה דוחין עליה (יד) השבת מפני מה מפני שחייבין עליה כרת לאחר זמן והרי דברים (כ) ק"ו ומה אם על אבר אחד ממנו דוחה את השבת דין הוא שידחה השבת על כולו אמרו לו ממקום שבאת מה להלן ודאי ולא ספק אף כאן ודאי ולא ספק א"ר עקיבא וכי במה החמירה תורה בעבודה או בשבת החמירה בעבודה יתר משבת (ל) שהעבודה דוחה את השבת ואין שבת דוחה אותה והרי דברים ק"ו ומה עבודה שדוחה את השבת ספק נפשות דוחה אותה שבת שעבודה דוחה אותה אינו דין (מ) שספק נפשות דוחה אותה הא למדת שספק נפשות דוחה את השבת: יד ר' אחא אמר משום ר"ע הרי הוא אומר (שמות כב) אם במחתרת ימצא הגנב וגו' בעל הבית מהו ודאי או ספק הוי אומר ספק אם הורגין נפש להחיות נפש בספק דין הוא שידחו את השבת להחיות נפש בספק הא לא נתנו מצות לישראל אלא לחיות בהן שנאמר (ויקרא יח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהן וחי בהן ולא שימות בהן (נ) אין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים בד"א שלא בשעת הגזירה אבל בשעת הגזירה אפילו [מצוה] קלה שבקלות אדם נותן נפשו עליה שנא' (ויקרא כב) ולא תחללו את שם קדשי (טו) [וגו'] ואומר (משלי טז) כל פעל ה' למענהו:

פרק יז א אמר ר' יהודה (א) אימתי אמרו נותנין לתלויה ביו"ט בזמן שנתן לתוכה מעיו"ט לא נתן לתוכה מעיו"ט לא יתן לתוכה ביו"ט רבן שמעון בן גמליאל אומר טורף אדם חבית יינה בשמריה ונותן לתלויה ביו"ט (ב) מסננין את *הביצה בסודרין ובכפיפה מצרית ג) [א] (ג) נוטל בכברה ונותן לתוך האבום ר"א בן יעקב אומר (ד) [ב] מערין לכברה בשבת: ב (ד) אין שורין את החלתית ד) בשבת ר' יוסי אומר בצונן מותר בחמין אסור (ו) אין מזלחין את הבית בכל מיני זלחין (ז) אבל ממלא חבית מים ושופך ושונה ואינו חושש (ח) גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי ר' דוסא וחכ"א כאן וכאן [ג] מסלקין לצדדין: ג (ט) הקש שישן עליו מע"ש מנענעו בשבת לא ישן עליו מע"ש לא ינענעו בידו בשבת: (י) מכבש (א) בעלי בתים שהתירו להיות נוטל הימנו את הכלים נוטל את המקל ואת הלווחים ומחזירן [לשידה] מפני שהן כלים (כ) כל שיש בו דברים הניטלין ודברים שאין ניטלין נוטלו (ב) [ונוטלן] הימנו ומחזירו למקומו: ד (ל) ב"ה אומרים מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין ב"ש אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה זכריה בן אבקילום (מ) לא היה נוהג לא כדברי ב"ש ולא כדברי ב"ה אלא נוטל ומשליך לאחר המטה אמר רבי יוסי (נ) ענוותנותו של ר' זכריה בן אבקילום שרפה את ההיכל: ה (ס) (ג) (*ס) [מקנחין] בזנב הסוס ובזנב הפרה ובזנב שועל ובמפה של קוצין ובשיער של שועל ובלבד שלא יקנח בידו ובמפה כדרך שעושה בחול: ו (*ס) פירות שנתפזרו מלקט אחד אחד ואוכל נתערבו לו פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן בורר ומשליך לפני בהמתו בדק אלו בפ"ע ואלו בפני עצמן או שליקט מתוכן עפר וצרורות ה"ז חייב: ז (ע) פגה שטמנה בתבן וכן חררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה נוטל וא"ל אינו נוטל (ד) אלעזר בן תדאי אומר תוחבן בשפוד או בסכין ונוטלן בשבת: ח (ס) (פ) אין מטבילין את ה) המים ביו"ט ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת דברי ר' וחכ"א מטבילין את ו) המים ביו"ט (ואין) ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן אבל לא להטבילן (צ) כלים שנטמאו באב הטומאה אין מטבילין אותן ביו"ט ואצ"ל בשבת אבל ממלא הוא כוס [או] דלי או קיתון לשתות ומחשב עליהן ומטבילן טובל כדרכו מטומאה חמורה ואצ"ל מטומאה

הגהות הגר"א (ט) ומל: (י) שכן אינו: (יא) יום: (יב) שיעשו: (יג) שבת: (יד) את: (טו) ונקדשתי בתוך בני ישראל כי אני ה' מקדשכם: (א) של: (ב) ונוט. (ג) מקנחין (ד) [א"ה כאן מבואר בנוסחת הגר"א כל המבואר בפרק טו מהל"ד בן ז' וכו' עד ארשב"א בהל"ח ובאיזה שנוים נזכרים שמה בנוסחת הגר"א]: (ס) חביות:

נוסחאות כ"י

א) רשב"א: ב) אפילו: ג) ובכל דבר המטלטל: ד) בפושרין: ס) ו) הכלים:

אור הגנ"ז

פרק יז [א] ובכל דבר המטלטל [ב] אין מערין: [ג] אין מסלקין:

חסדי דוד

יו"ט: **אמר** ר' יוסי מנין למילה שהיא במקום פרי כו'. הנה ברישא משמע דיליף מגז"ש ערלתו ולבסוף מייתי לה ונסיב מקרא גופיה דזכר ובפ' שמונה שרצים דף ק"ח מייתי לה בפלוגתא דתנאי ע"ש: **מחמין** חמין וכו'. בין להשקותו בין להברותו ואין אומרין המתינו לו שמא יבריא וכו' כצ"ל וכן אי' ביומא ד' פ"ג ומ"ש ומצרפין פי' אם שנים אומרים צריך ושלשה אומרים א"צ ויש אשה או נכרי האומרים צריך מצרפים דעתם והוי"ל פלגא ופלגא וספק נפשות להקל ועי' ברמב"ם פ"ב דין ב' שיש לו פי' אחר במצרפין ע"ש בכסה"מ:

פרק יז אמר ר' יהודה אימתי אמרו כו' הנה ר"י מחמיר יותר וסובר דאפילו תלויה לא מהני אא"כ כבר התחיל ליתן מערב יום טוב ואע"ג דבעלמא מיקל ר"י במלאכת יו"ט וסובר דאפי' מכשירי אוכל נפש שרו ביו"ט נ"ל דמאי דמחמיר הכא כי לא נתן מעיו"ט היינו משום דהוה מצי למיעבד מאתמול ולא שרי מכשירין רק בדא"א לעשותן מעיו"ט וכדאיתא בגמ': **הקש** שישן עליו מע"ש כו'. משום דקתני מתני' הקש שע"ג המטה לא ינענענו וכו' ואם היה עליו כר וכו' קתני הכא דאפילו אין עליו כר כלל אם כבר ישן עליו מבעו"י אפילו בלא גלוי דעת דיתדו לכך שרי: **מקנחין** בזנב הסוס ובזנב הפרה כו' ובמפה של קוצין ושיער של שועים. ונראה דשיער של שועים פירושו כלי מתוקן משיער העשוי לסוד ולהטיח בו את הבית דתרגום אחרי הטוח בתר דאתשע ועי'

מצפה שמואל (*ב) עי' יו"ד סימן רסג סעיף ד וסימן רסה סעיף ג ובביאורי הגר"א שם: (ג) קלז וירושלמי פי"ט הל"ד ופסחים פ"ו הל"ה: (ד) יומא פ"ד: ועי' ירושלמי פ"ג הל"ו ועי' מנחות סד: (ה) עי' תוס' שם ד"ה מכבין: (ו) שם פ"ג: וירושלמי שם פ"ח הל"ה: (ז) שם פ"ד: (ח) ירושלמי פט"ז הל"ז ונדרים פ"ד הל"ט ויומא פ"ח הל"ה וברש"י שם: (ט) יומא פ"ה: (י) עי' ירושלמי נדרים פ"ג הל"ט: (כ) קלב: (ל) יבמות ז. וירושלמי סנהדרין פ"ד הל"ו: (מ) עי' ירושלמי יומא פ"ח הל"ד וסנהדרין פ"ח הל"ח: (נ) פסחים כה. וירושלמי סוף פי"ד ומס' ע"ז פ"ב הל"ב וסנהדרין פ"ג הל"ג ושביעית פ"ד: (א ב) קלט: ועי' ירושלמי פ"א דביצה הל"י וכאן פ"ז הל"ב: (ג ד) קמ.: (ה) קמ. ועי' ירושלמי פ"ב הל"ג: (ו) לס. ועי' ירושלמי פ"ג הל"ג: (ז) קמ: ועי' ירושלמי פ"ב הל"ד: (ח) עי' פט"ו הל"ג ושם: (ט) קמח. וירושלמי פ"כ הל"ה: (י כ) עי' קמב. ושם: (ל) קמג.: (מ) קמב: (נ) גיטין נו. מד"ר פ"ד דאיכה וגרסינן לפ"ז בש"ס שם ר' יוסי ולא ר' יוחנן: (ס) קמג:: (*ס) מיי' פכ"ב הלכ"ט טוש"ע סימן שכ סעיף יא: (ס*) עי' מ"מ פכ"א הלי"א מ"ש בזה בשם הרשב"א והרמב"ן ועיקר האיסור בזה או מחמת דנתפזרו א' הנה ואחת הנה או מיירי דנתערב בעפר וצרורות ועי' ס"ס שלה סעיף ה: (ע) קכג. וירושלמי ספ"ב ה"ג ופסחים פ"ב הל"ד וכלאים פ"א ה: (פ) ביצה יח: וירושלמי שם פ"ב הל"ג: (צ) שם וירושלמי שם פ"ב הל"ב וכאן פ"ב הל"ב ותרומות פ"ב מ"ג.:

מנחת בכורים

צריך להטיף: ערלה. הייינו שמא ערלה כבושה היא: על גר. דליכא לספוקי בערלה כגון שמל כשהוא עכו"ם ולא נולד כך: **ט** לא נחלקו במלו תינוק בשבת שלא היה זמנו בו ביום כמבואר במשנה ס"פ ר"א: שהוא חייב שהרי אין זמנו עדיין ולא עשה מצוה כלל: בקום מול. עליו לא חלה המצוה שימולו כיון דעדיין הוא קודם זמנו משא"כ במלו אחר זמנו שחלה עליו המצוה מאתמול: נותר. לאחר זמן אכילתו: שמאמש. בעת שהיה זמן אכילתו היה עליו מצוה מ"מ חייב על אכילתו עתה וה"נ בשבת נהי דאתמול היה זמן מילתו מ"מ עתה אינו זמנו ואינו טרוד במצוה: בו ביום. מבו ביום פסקה המצוה אבל מילה כל היום כשר למילה כלומר כל הימים ולמחר נ"כ יהיה זמנו וגם עתה עליו מצות מילה אלא דשבת גרמה א"נ ה"פ דנותר עתה באכילתו ליכא שום מצוה משא"כ במילה בדיעבד הרי קיים המצוה והיינו שכל היום כשר למילה וכנוסחת הגר"א שכל יום מתוקן יותר: **י** וא"צ ליטול רשות. אף שעושה נ"כ צרכיו בעת הפקוח וכדמפרש: ליטול רשות. שיורד לנצל אע"ג דפורש מצודה וצייד כוורי בעת הפקוח: חוליא. משפת הבור ועושה נמוך שפת הבור כדי שיוכל לרדת שם להצילו: ליטול רשות. אע"ג דמתקן דרגא לבור וצריך לזה למלאכתו ונהנה מזה מ"מ שרי וזה לא ידעינן מרישא דפורש מצודה דשם אדאזל לבי"ד אזיל האי גברא אבל בבור לא מפסיד מידי וס"ד דליזל לב"ד: ליטול רשות. אף דמהני לזה השבירה שצריך לנסרים א"נ לקסמין דקין ואף זה לא ידעינן מרישא דחוליא דשם מיבעית אדאזל לבי"ד לשאול ואיכא סכנת נפשות אבל הכא דיכול לקשקש ליה מחוץ ולא ליבעית אימא דצריך לשאול קמ"ל דאין צריך לשאול מב"ד: ומפסיקין. בכלי מים שיכבו הדליקה. אף דקא מטלטל נ"כ דרך רה"ר שהדליקה בחצר א' ובחצר אחרת חולים וקטנים שא"י לזוז מ"מ מכבין משום ספק סכנת נפשות: מב"ד. אף שמשפיל הגחלים ומהניא ליה לצלות עליהם לערב: **יא** ושוחטין. בגמרא גרסינן וקורעין לו תרנגולת. זו היא רפואתו: וגוזזין. קוצצין מן המחובר להאכילו: כרשינין. כרפי והוא ירק: וא"צ לעשר. דמוטב להאכילו טבל מדרבנן דמעשר ירק מדרבנן מלהפרים בשבת: רשב"ג. בגמרא הגי' ר"א בר שמעון: צריך לעשר אף בירק דרבנן אבל היכא דהוה מה"ת. ודאי דמוטב לעשר דאינו אלא משום שבות מלהאכילו טבל ואף בעניין שאינו נקוב כיון דעיקר המין חייב מה"ת מעשרינן ולא דמי לירק דעיקר חיובו אינו אלא מדבריהם (יומא פ"ג ב'): **יב** לרפאותו. אף שאפשר שיתרפא בלא זה: לשבת. שיש ספק שמא ימות בשבת זו: לשבת אחרת. דפשיטא לן דבשבת זו לא ימות אלא שמא אם לא יעשו לו היום שמא ימות בשבת וכגון דאמדוהו לעשות לו הרפואה שמונה ימים והאידנא שבת מהו דתימא נמתין עד לאורתא ולא נחלל תרי שבתא מ"מ משום ספיקא דשבת אחרת עושין לו הרפואה מיד: בנכרים. אפילו אפשר לעשותן ע"י דידהו מ"מ חשש שמא יתעצל ואיכא סכנה מצוה שתתחיל בגדולי ישראל. הללו. לא ע"פ נשים גרסי' כגון אם אשה או נכרי אומרים צריך לחלל עליו שבת לומר דאין סומכין עליהם אלא סומכין עליהם בזה: דעת ישראל. כגון אם שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אין צריך מצרפין דעת האשה או הנכרי לומר דצריך למהוי פלגא ופלגא וספק נפשות להקל ומצרפין דעת ישראל לאלו למהוי פלגא וה"ה בכלהו נשים נמי הוה פלגא ופלגא וישראל לאו דוקא: **יג** במילה. שכל אלו אינו דוחה שבת: אך את שבתותי תשמרו. מיעוט דפעמים מחללין: שאי אתה שובת. ולמילה ועבודה מרבינן לה בהדיא מקראי במועדו אפילו בשבת וכן במילה מרבינן מוביום אפי' בשבת וכי אצטריך הכתוב לחלק לענין פקוח נפש אצטריך וס"מ דדוחה שבת: אבר א' ממנו. לתקנו דוחין שבת ולא ספק. כגון אנדרוגינוס דספק זכר ספק נקבה וכן נולד בין השמשות דדרשינן ימול בשר ערלתו ודאי דוחה ולא ערלתו ספק (קלד וקל"ה): כאן. פקוח נפש מספק לא נחלל שבת דדיו לבא מן הדין להיות כנדון: דוחה את השבת. דכתיב בקרבן תמיד במועדו אפילו בשבת וכן קרבן פסח דוחה שבת: דוחה אותה. דכתיב מעם מזבחי תקחנו למות בכהן שהרג את הנפש ודרשינן מעם מזבחי ולא מעל מזבחי דבשעת עבודה ממש לא מורידין אותו מעל גבי המזבח להמיתו ודרשינן למות מיעוטא הוא למות הוא דאין מורידין מעל מזבחי אבל להחיותו כגון באומר שיש לו זכות מורידין אותו מעל המזבח אף דספק הוא דלמא אין ממש בדבריו דחינן עבודה כ"ש דספק נפשות דוחה שבת דקילא שבת מעבודה דנדחה שבת מפני עבודה: **יד** ימצא הגנב אין לו דמים אם הרגו בעל הבית וניתן להצילו בנפשו לפי שאמדוהו דעתו דאילו היה בעה"ב עומד כנגדו היה הורגו והוה רודף: ספק. שמא יהרג ע"י הגנב אבל לא ודאי: הורגין נפש הגנב: להחיות נפש. בעה"ב: בספק. שמא אם לא יהרג הגנב יהרג בעה"ב והרי דוחין נפש מפני פקוח נפש ושפיכות דמים מטמאה את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר בפ' רוצחין (במדבר לה) ולא תטמא את הארץ ונאמר עוד גבי רוצח אשר אני שוכן בתוכה הא אם תטמאו אין אני שוכן בתוכה ומ"מ הורגין כ"ש דדוחה שבת מפני ספק פקוח נפש: הא לא ניתנו. מייתי עוד ראיה דפקוח נפש דוחה שבת: מע"ז. יהרג ואל יעבור לעבוד לע"ז דכתיב ואהבת את ה' וגו' בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך: גילוי עריות. מדכתיב גבי נערה המאורסה כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה מקיש נערה המאורסה לרוצח וברוצח יהרג ואל יעבור מסברא דמאי חזית דדמא דידך חזי טפי דלמא דמא דהאיך חזי טפי ואין דוחין נפש מפני נפש (פסחים כ"ד): הגזירה. דאיכא חלול השם: למענהו. לכבודי בראתיו א"כ בעינן שלא יחלל שמי:

פרק יז א אמרו. במשנה דנותנים למשמרת הפרוסה בעיגול על חלל הכלי מכל צד ומסננים בו את השמרים ביו"ט דמתקלקל אם יסנן מעיו"ט: לתוכה. לתוך המשמרת שהכונה לכך לסנן אבל אין ליתן לכתחלה ביו"ט: טורף. מערב ומוקי לה בגמרא בין הגתות שהיין עכור אז מותר לערב: ונותן. לכתחלה ביו"ט אף שלא נתן לתוכה מאתמול: הביצה. לתבשיל שהחלמון שהוא זך יורד והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה א"נ לתוך החרדל שהחלמון יורד למטה למראה והחלבון ישאר למעלה: מצרית. של מצורי דקל: נוטל. בכברה את התבן אף שהמוץ נופל מנקבי הכברה אינו חשש משום מרקד דס"ל דבר שאינו מתכוין וכר"ש דשרי: לתוך האבוס. מבהמה: מערין. להריקו מיד לתוך האבוס מכלי אל כלי משר שלא יפול המוץ ובגמ' גרסינן ראב"י אומר אין מגביהין בכברה כל עיקר: **ב** אין שורין. דהוה עובדא דחול: חלתית. מין עשב ושורין במים ושותין לרפואה ואסור בין בצונן בין בחמין: בצונן מותר. וסתמא דמתני' דמבואר אין שורין בפושרין משמע הא בצונן מותר ר"י הוא ולא קי"ל הכי: מזלחין. להשכיב העפר שלא יעלה אבק ממנו: חבית מים. וממילא נשפך על הארץ ונרבץ העפר: ושופך. את המים לתוך והא"כ תוזר וממלא ונשפך מעט על הארץ ואנן קי"ל כר"ש דשרי (נד.): פטם. שור שמפטמין אותו גורפין מה שנשאר ממאכלו בתוך האבוס ונותנים לתוכו תבן שלא יתערב בו עפרורית ויקוץ במאכלו: ומסלקין. תבן שלפניו: לצדדין. כשהוא רב שלא ידרסנו ברגלי: כאן. וכאן אין מסלקין לצדדין. גרסינן ברישא דגריפה ובסיפא דתבן דלפניו ס"ל לחכמים דאין מסלקין משום דלא חזי שנמאס: **ג** הקש. סתמן להסקה ואסור לטלטל אא"כ שכב עליו דגלי דעתיה דלשכיבה הוא ואז הותר טלטול: בידו. אבל בגופו שרי כמבואר במשנה: מכבש. שכובשין שם בגדים להשוותן: נוטל את הכלים. שבתוך המכבש והוא המקל ולווחים נסרים שבתוכו דראוין לתשמיש מה: נוטל את המקל. אף שהמכבש מלאכתו לאיסור מ"מ אחר שהתירו הכלים בפ"ע מלאכתם להיתר עומד ונוטל מע"ג דבר שאינו ניטל: לשידה. מקום המשתמר שם ולגי' הגר"א מחזיר לאותו מקום עצמו: כל כלי שיש בו. שמחובר יחד דברים הניטלין בשבת ואינן ניטלין בשבת והוא כלי מחבורים יחד: נוטלו. לכל הכלי: ונוטלן. לדברים הניטלים ממנו בפ"ע א"נ שמונח דבר שאינו ניטל על דבר הניטל וא"א להטותו על צדו שיפול נוטל למקום אחר ומטהו והדבר שאינו ניטל נופל ומחזיר דבר הניטל למקומו למקום המשתמר: **ד** מגביהין. נוטלין מעל השולחן: עצמות. הכשר: וקליפין. אגוזים וקמ"ל כאן דב"ה לקולא וב"ש לחומרא דס"ל לב"ה כר"ש דלית ליה מוקצה וב"ש כר"י: המטה. שיושב עליה ואוכל ולא נצטרך לשום טלטול: שרפה את ההיכל. כמבואר בגיטין (נ"ה) בעובדא דקמצא ובר קמצא: **ה** מקנחין. גרסינן את הידים אם נתלכלכו בטיט או בצואה מקנחין בכל אלו דמשנה מעובדא דחול וליכא חשש סחיטה: **ו** אחד אחד. ולא הרבה ביחד דהוה בורר אוכל מתוך הפסולת מן הארץ: ואוכל. דלאכילה מיד לא שייך ברירה: פירות בפירות. ב' מינים: על השולחן. לאכול דלא מחזי כבורר כיון דאוכל מיד: בפ"ע. להניחן לאח"ז: חייב. חטאת דבורר הוה אב מלאכה: **ז** אינו נוטל. דאסור לטלטל התבן: בשפוד. דטלטול כלאחר יד שרינן: **ח** את המים. ה"נ אין מטבילין את הכלי ע"ג מים ביו"ט וכו' וה"פ דכלי שנטמא ממלאין במים מן המקוה ועושה הערמה שיוטבל בתוכו אסור ביו"ט אבל השקה מים שנטמאו דמחבר לה למי המקוה וטהרו מתורת זריעה כמבואר בפסחים בפרק כל שעה (ל"ד) זה מותר ביום טוב: בשבת. אסור השקה ג"כ: ה"ג וחכמים אומרים מטבילין כלי ע"ג מימיו לטהרו ביו"ט ומשיקין מים בכלי אבן לטהרן בשבת וה"פ דרבנן מתירין טבילה לכלי ע"ג מים ביו"ט אבל לא בשבת אבל השקת מים בכלי אבן שאינם מקבלין טומאה בעודן בו מותר להשיק אף בשבת: לא להטבילן. את הכלים דטבילת כלים ע"י הערמה אסור בשבת: באב הטומאה. דצריך הערב שמש ולא חזי ליו"ט לכן אין מטבילין ביו"ט דלמאי מטביל להן דאילו לחולין ולמעשר אין צריך טבילה: ומחשב עליהן. בהערמה אגב שואב בהם מים מטביל הכוס ומיירי ביו"ט לרבנן ודוקא באב הטומאה

מטומאה קלה: ט (ק) קורע (*ק) אדם את העור שעל פי (ו)[החבית] של יין ושל מוריים ובלבד שלא יתכוין לעשות (א) זינוק (ר) אין פותחין לפסין סתומות רבן שמעון בן גמליאל מתיר: י (ש) אין סכין את הכלים בשביל ליפותן אם לנאותן [ד] להשתמש בהן מותר (ת) לא יתן אדם שמן ע"ג טבלא של שייש להתעגל עליה (א) (*א) לפי שאין סכין (ב) ואין נופחין ואין מדיחין את הקרקע ביו"ט ואצ"ל בשבת: יא (ג)הרוחץ במערה ובמי טבריא ונסתפג אפי' בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו וכן י' בני אדם (ז)[כמדה] הזאת ואם צריך להם ממתין להם עד שיגגב [ונוטלן] ובא לו (ד) לא יתן אדם שמן על גבי ראשו וילך למרחץ אבל סך כל גופו ומקנח כל גופו אבר אבר מוליך אדם שמן הרבה באלונטיות הרבה למרחץ וסך כל גופו אבר אבר ומקנח כל גופו אבר אבר ואינו חושש רשב"ג אומר טרקלין שהסיק מערב שבת מטייל ביום שבת לא הסיקו מע"ש (ה)[אין מטיילין בו ביום שבת]: יב (ו) אין מגרדין במגרדת ביו"ט ואצ"ל בשבת רבן שמעון בן גמליאל מתיר וכן היה רשב"ג אומר שאם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובצואה מגרדן כדי שלא יטנפו [את] כליו: יג (ז) הרוחץ בחמי טבריא לא יזלפו עליו אחרים אבל מזלף הוא ע"י עצמו [ס] רשב"א אומר אף לא יזלף הוא ע"י עצמו מפני שמרבה הבל ומכבה את הקרקע (ז) אבל רוחץ כדרכו ועולה: יד רשב"א אומר (ח) ב"ש אומרים אין הורגין את המאכולת בשבת וב"ה מתירין וכן היה [ו]רשב"א אומר ב"ש אומרים אין פוסקין צדקה לעניים בשבת בבית הכנסת אפילו להשיא יתום ויתומה ואין משדכין בין איש לאשתו (ט) ואין מתפללין על החולה בשבת וב"ה (*ט) מתירין: טו (י) המפלה את כליו ה"ז מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול לא יפלה אדם את כליו ברשות הרבים מפני הכבוד (כ)ר' יהודה אומר אף בחול אין עושין אפקטוזין ברה"ר מפני הכבוד: טז לא ישטיח (ל)אדם (ט) כליו ברשות הרבים לנגבן אפילו מן הזיעה (*ל) אין רצים בשבת כדי להתעמל אבל מטייל כדרכו אפילו כל היום [כולו] ואינו חושש: (מ) בהמה שאכלה פירות הרבה מטיילין אותה בחצר בשביל שלא תמות: יז (נ) אין מבקרין את המומין ביו"ט ואצ"ל בשבת אם לבו ביום מבקרין את המומין בשבת ואצ"ל ביו"ט:

פרק יח

א (א) כתב (*א) המהלך תחת הצורות ותחת הדיוקנאות אין מסתכלין בו ולא עוד אלא אף בחול אין מסתכלין בדיוקנאות משום שנאמר (ויקרא יט) אל תפנו אל האלילים וגו' ב) ר' יוסי הגלילי אומר אם ראית צדיק שיצא לדרך (ב)ואתה מבקש לצאת לאותה הדרך הקדים על (א)[ידיו] שלשה ימים או אחר ל (ג)[ידיו] שלשה ימים כדי שתצא עמו בדרך מפני שמלאכי שלום מלוין אותו שנא' (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך וגו' ואם ראית רשע שיצא לדרך ואתה מבקש לצאת לאותה הדרך הקדים עליו שלשה ימים או אחר עליו שלשה ימים כדי שלא תצא עמו לדרך מפני שמלאכי שטן מלוין אותו שנא' (שם קט) הפקד עליו רשע וגו': ב רשב"א אומר (ג) השושבינין וכל בני חופה מפיסין על מנותיהן שאם הותירו מחזירין לשידה מפיס אדם את אורחיו ואורחיו מפיסין זה עם זה כדי שיטול חלקו תחלה (ד)לא שיטול שלו ושל חבירו (ה)מונה אדם את אורחיו כמה בפנים כמה בחוץ וכמה מנות צריך שיתקן להם מן הכתב שעל גבי הכותל. אבל לא מן הטבלא ולא מן הפנקס כדרך שהוא עושה בחול: ג (ו) מחשב אדם (ג)[יציאתו] כמה הוציא בתוך ביתו וכמה הוציא לפועלין וכמה הוציא (ד)[לאחוריו] מן הכותל שהוא לשעבר אבל לא מן הכותל שהוא לעתיד לבא *מוציא אדם ממה שיש לו בתוך ביתו ונותן לפני האורחין (ז) כגון אגוזים תמרים וקליות ר' אלעזר אומר או חסר או יתר: ד (ח) ג)המכתבין שבכרכים אין קורין בהן אם היה דבר שהוא צורך מדינה מותר (ט) כל חשבונות שהוא צריך להן בין שעברו ובין לעתיד לבא אין מחשבין (ה)[אותן] בשבת החשבונות שאין אלא מה בכך מחשבין [אותן] בשבת: ה (י) לא יטייל אדם על שפת של (ו)[המדינה] כדי שתחשך ויכנס וירחוץ ולא על התחום כדי (ז)[שיתחשך] ויביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו ואינו חושש: ו (כ) לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ר' יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב (ל) אין(*ל) מחשיכין על התחום להביא את הבהמה אם היתה חוץ לתחום קורא לה והיא באה: ז (מ)מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה (ח) זה הכלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכים ואומר לו אם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני אם לא מצאת במנה הבא במאתים רבי יוסי בר' יהודה אומר ובלבד שלא (ט)[יאמר] לו סכום (י)[ממכר]: ח (נ) (*נ) נכרי שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר עשו לו ארון וחפרו לו קבר לא יקבר (יא)[בהן] אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר: ט (ס) פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו ר' נחמיה אומר חזרו למקומן יאכלו למקום אחר לא יאכלו החזירן הש"ו בין למקומן בין למקום אחר הרי אלו יאכלו: י (ע) כלים ששבתו בעיר וכן כלים של אחרים ששבתו בתוך העיר הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח מה שהביא נכרי מחוץ לתחום לא יזיזם ממקומן: יא (פ) נותנין כלי מיקר וכלי מתכות ע"ג (יב)[כריסיו] של מת ופוקקין לו את נקביו ועליו אמר שלמה (קהלת יב) עד אשר לא ירתק וגו' רשב"א אומר הרוצה לאמץ את עיני המת בשבת נופח יין (יג)[בחוטמין] ונותן שמן בשני ריסי עיניו והן

הגהות הגר"א (ו ז) במדה: (ו) לא יטייל בה ביום השבת: (ט) את: (א ב) ידו: (ג) יציאותיו: (ד) לאורחין: (ה) אותו: (ו) מדינה: (ז) שתחשך: (ח) ועל עסקי מת: (ט) יזכיר: (י) מקח: (יא) בו: (יב) כריסו: (יג) בחוטמו:

אור הגנוז

[ד] לתעשר: [ס] רשב"ג: [ו] רשב"ג:

נוסחאות כ"י

א) ניצוק: ב) ר"א בנו של ר"י הגלילי: ג) המכתמים:

חסדי דוד

נרמב"ם בפכ"ב דין י"ט: אין סכין את הכלים וכו' לא יתן אדם וכו'. נראה דאתא לאשמעינן החילוק שבין כלים לקרקע דבכלי ליכא איסור לסוך אותן ואע"כ היתה כוונתו דוקא ליפותן לא אי עביד לצורך גופו שצריך להשתמש בו אע"ג דממילא מתקן כלי שרי משום דבכלים לא שייך תיקון כ"כ ומה"ט אין בנין בכלים אבל בקרקע אין סכין כלל אפילו כוונתו לצורך גופו דדילמא אתי לאשווי גומות והוי בנין ממש ואפי' בשיש דקרקע בקרקע מיחלף: לא יתן אדם שמן על גבי ראשו כו'. נראה וה"פ דהך מתניתא מיתני לפני הגזירה שגזרו אפילו על הזיעה כדאיתא בפרק כירה והך תנא סובר דשמן יש בו משום בישול ולכן אסור לתת שמן הרבה על ראשו וילך למרחץ בשמן שבשערו כדי שיתחמם השמן מחום המרחץ וירד אח"ז על כל גופו ונמצא סך כל גופו אבל יכול להכניס מעט שמן וסך אבר אבר ומקנחו מיד בכדי שלא יפסר מחום המרחץ דהפסרו זהו בשולו ויעשה עד"ז אבר אבר עד שיסוך כל גופו. וכן מוליך אדם סדינין הרבה השרויין בשמן כיון דנבלע השמן באלונטית לא שייך בו משום בישול ויסוך את"ז אבר אבר ומקנח עד שיסוך כל גופו. ומלתא דרשב"ג נראה דקאי לאחר גזירה שגזרו על הזיעה ומילתא באפי נפשה היא וזה הוא אמבטיאות של כרכים דנשנה שם בפרק כירה דמטייל בהם ואינו חושש וע"ש בפירש"י ז"ל וז"ש רשב"ג טרקלין פי' אמבטיאות גדולות מותר לטייל בהן בשבת ואינו חושש משום גזירת זיעה אבל רק אם הוסק מע"ש מותר לטייל בהן ביום השבת ולא אם הוסק בשבת: אין רצין בשבת כדי להתעמל. הנה אוסר רק משום רפואה ואע"ג דאסור בלא"ז לרוץ בשבת משום שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול. וי"ל דמיירי דרך לדבר מצוה וזה מותר בשבת כדאיתא בפרק אלו קשרים דף קי"ג אבל משום רפואה אסור: אין מבקרין את המומין ביו"ט ואצ"ל בשבת כו'. ע"כ לא מיירי מבכור בזה"ז דא"כ מה אמר בסיפא ואם לבו ביום מותר הלא שבת הוא אבל מיירי במומי הקרבנות ואם צריך למוסף של יום או בע"פ שחל בשבת מותר ואע"ג דאין שבות במקדש מ"מ לא כל השבותין התירו שם ועי' בתוס' יו"ט פרק בתרא דעירובין:

פרק יח רבי יוסי הגלילי אומר אם ראית צדיק כו' ואם ראית רשע וכו'. איידי דדרש לעיל קרא דאל תפנו מייתי לה הכא הך דרשא דריה"ג ודריש רישא דקרא את שבתותי תשמורו על הצדיקים וכדאיתא גם בזוהר דתכרייא קרו ליה לרשב"י שבת מה שבת קדש לה' אוף רשב"י ותשמרו ללכת עמהם ולסיפך על הרשעים דריש אל תפנו אל האלילים אלו הרשעים שלא יתלווה עמהן: מחשב אדם יציאותיו כו' מן הכותל שהוא לשעבר כו'. הנה לקמן איתא כל חשבונות שהוא צריך להם בין שעברו בין לעתיד לבוא אין מחשבין אותם בשבת וע"כ יתפרש כאן לשעבר כלומר עבר שכבר נשלם דהיינו שכבר פרע הכל והוי כמו חשבונות של מה בכך דאין צורך בהם עוד דמותר בשבת: המכתבים שבדרכים כו'. נראה דהיינו כגון מה שנוהגים בקצת המדינות שכשגוזרת הממשלה גזירה כותבין אותה על הכתלים שבשווקים וזמנין נשאר שם גם אחר שעברה הגזירה וזה אין לקרות בשבת מטעמא דשמא יקרא בשטרי הדיוטות אבל אם לא עברה הגזירה ויש למדינה צורך בהם מותר: כלים ששבתו בעיר כו'. פי' כלים שיש בעיר שמיוחדים לצרכי רבים הרי הם כלם שותפין בהם וה"ה כאנשי העיר ואם לא עירב שום אחד מהם יש להם אלפים אמה לכל רוח אבל אם עירבו כל אחד אוסר על חבירו ואין מותרים אלא במקום שכולם יכולים להלוך:

מצפה שמואל (ק) קטו. וירושלמי פ"ז הל"ב ל. ועירובין פ"ג הל"ג וברכות פ"ב ה: וביצה פ"ה הל"ב: (*ק) עי' שו"ע סימן שיד במ"א ס"ק יד: (ר) ביצה לב. ירושלמי פ"ד הל"ד ועי' ירושלמי פי"ח הל"ב: (ש) קמה.: (ת) קמח: ירושלמי פ"ו הל"ב: (א) מ:: (*א) מיי' פכ"א הל"ג ובמ"מ שם: (ב) ע' ק: וירושלמי פ"ג הל"ג: (ג) קמז. (פכ"ב מה) ועי' ירושלמי פי"ג הל"ג [כאן מתחיל בנוסחת הגר"א פי"ז]: (ד) עי' ירושלמי פי"ב הל"ג ופ"י הל"ה ועי' פי"ד הל"ג: (ה) קמז:: (ו) ירושלמי פ"ג הל"ו ועפי"ב הל"ג: (ז) קמ.: (ח) יב.: (ט) עי' תענית יב ודף יט ועי' ירושלמי פ"ג דתענית הל"א וכאן ספט"ו: (*ט) עי' או"ח ס"ס רפ"ח סעיף י בהגה"ה וזה מתוס' דהכא והלכה כבית הלל ועי' ב"י שם וס"ס תקעו וצ"ע כי לא זכרו תוס' זו דמבואר דב"ה מתירין ועי"ש בפרש"י והרמב"ם: (י כ) שם ועי' ירושלמי פ"א הל"ב: (ל) קמז:: (*ל) שו"ע סימן שא סעיף ג: (מ) נג:: (נ) עי' ביצה כב וירושלמי שם: (א) קמו. ועי' ברא"ש כאן וירושלמי מס' ע"ג פ"ג הל"א: (*א) או"ח סימן שיז סעיף יג וסעיף יד: (ב) ילקוט תהלים רמז תתמג: (ג) קמח. ועי' ב"מ ע"ה.: (ד) קמט: (ה) קמח:: (ו) קנ:: (ז) עי' ביצה כט:: (ח) קנ:: (ט) שם.: (י) עירובין לט.: (כ) קנ.: (ל) קנא.: (*ל) עי' מיי' פכ"ד הל"ב ובמ"מ שם והגי' מחשיכין: (מ) קנא.: (נ) קנא. וירושלמי ברכות רפ"ג: (*נ) מיי' פ"ו מהלכות שבת הל"ו או"ח סימן שכה סעיף יד טו: (ס) שם: (ע) עירובין מה: ועי' רש"י שם ועי' ירושלמי שם ספ"ד הל"א: (פ) עי' ביצה לט ועירובין מה:

מנחת בכורים

מטומאה אבל כלים שנטמאו בולד הטומאה מטביל להדיא בתוך המים כיון דאין צריך הערב שמש (עיין מ"ש לעיל פ"ב): טובל כדרכו. אדם עצמו אם נטמא: ואצ"ל מטומאה קלה. דלא הוה מתקן כ"כ דאדם נראה כמקר אבל לא בכלים: ט קורע אדם. אם צריך לשתיה והעור מכסה מותר לקרוע את העור וכדאמרינן שובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות: זינוק. כעין פה והיינו תיקון כלי וזינוק לשון מזנק מן הבשן לשון שפיכה: לפסין. הוא קערות של בני עיירות שאין מקפידין לפותחן כמין קערה שלנו אלא אוכלין עליה בלא פתיחה והוה כלי בלא"ה אין פותחין דה"ל תיקון כלי אף שאוכלין עליה גלא זה: מתיר. ביו"ט לפתוח כיון דאוכלין בלא"ה לא הוה תיקון כלל בפתיחה ובגמרא הגירסא אין עושין אלפסין תרניות ביו"ט ורשב"ג מתיר והיינו הך תרניות עירניות של בני העיר דאוכלין בלא פתיחה (ביצה דף ל"ב): י ליפותן. דהוה תיקון כלי: לנאותן. שתהא ראוי להשתמש בהן והוה כדין הדחת כלים דמותר: של שייש. מין אבן שאין השמן נבלע בשיים וכשמתעגל על זה נכנס כל השמן על גופו: נופחין. במפוח להשכיב העפר: את הקרקע. דלמא אתי לאשווי גומות: יא ונסתפג. לכתחלה מסתפג אפילו בעשר אלונטיאות שאין המים מרובים בכל אלונטית ואפי' לא יביאם בידו שמא יסחוט: עשרה בני אדם. כל א' באלונטית מיוחדת: כמדה הזאת. לאסור ואינו מותר אלא עשרה ב"א באלונטית א' דמדכרי אהדדי ולא יסחוט: צריך להם. בביתו ממתין עד שינגבו המים ואז מותר להביא לביתו: ע"ג ראשו. דנראה שעושה משום רפואה: הכי גרסינן מערב שבת אינו מטייל בו בשבת לא הסיקם בערב שבת מטייל בשבת. וקאי במטייל להזיע דאם לא הוסק בערב שבת אין כאן זיעה ומותר לטייל בו: יב מגררת. גרסינן לגרר גופו ומנקה האבק מעל גופו: מתיר. ביש בו לכלוך גופו או ידיו וכדמפרש כדי שלא יטנפו את כליו ובגדיו: יג ע"י עצמו. דזהו משתטף ומותר להשתטף כמבואר לעיל: ומכבה את הקרקע. גרסי' מתוך שמים הרבה נשפך על הקרקע העפר נשכב בשוה וקא משוי גומות (ירושלמי פ"ב ס"ו): יד מתירין. דילפינן מאלים מאדמים דמשכן דפרה ורבה חייב משום נטילת נשמה ילא כינה דאינה פרה ורבה: אין פוסקין. משום ממצוא חפצך ודבר דבר: על החולה. משום צער: מתירין. לפסוק צדקה ואיכך משום חפצך ולא חפצי שמים דשרי ולהתפלל על החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא: טו מולל. בידו לפתיש כח הכינה שלא יחזיר אליו: שלא יהרוג. דהריגת כינה ס"ל דהוה שבות: שלא ימלול. ס"ל דהריגת כינה חייב חטאת וגזרינן מלילה שמא יהרוג: ה"ג ברשות הרבים אף בחול מפני הכבוד שנמאס בעיני בני אדם: אין עושין אפיקטוזין. להקיא מה שאכל וטוטריקון הוא אפיק טפי זן שמוציא המזון שאכל: טז ברשות הרבים. מקום רואין שלא יאמרו רחץ בשבת אבל בצנעה בחצר מותר ואיכא תנאי דפליגי בהך מילתא דאפילו בחצר אסור (ביצה דף ט'): להתעמל. להוציא זיעה ורפואה הוא אבל לתענוג שרי: מטיילין אותה. כדי שתתרפה בני מעיה: יז המומין. בבכור לראות אם מותר לשחוט על ידו במדינה דהא אין כשתט אלא במקדש: ביו"ט. כמום שנולד מאתמול ג"כ אין רואין דה"ל כדן את הדין: לבו ביום. שצריך לבו ביום לשחיטה ביו"ט או בשבת לחולה שיש בו סכנה: מבקרין. ומותר בשבת אפילו לבריא וקמ"ל דלא הוה מוקצה וא"כ אסור לבריא אלא לאו מוקצה הוא:

פרק יח א הדיוקנאות. תמונות בני אדם שמציירין בכותל צורות חיות משונות או צורות בני אדם כגון מעשה דגלית הפלשתי עם דוד ותחתיהן כתוב זה צורה פלונית אסור לקרות בשבת שמא יקרא בשטרי הדיוטות: בדיוקנאות. בצורות עצמן: אל האלילים. ודרשינן אל תפנו אל מדעתכם אל אשר אתם עושין מדעת לבבכם ואלילים לשון חללים צורת בני אדם: על ידו. מתמתו או אצלו כדי להלוך עמו: עליו. קודם שיצא: ב מפיסין. מטילין גורלות דבשאר בני אדם אסור להטיל גורלות ועוברין משום מדה ומשקל ביו"ט אבל בני חופה שאין מקפידין אינם עוברין ע"ז: מחזירין. את המותר מחלקים לשידה מקום שנותנין שם מיני אוכלים וכלים וכיון שאין הדבר קנוי להם ואינם מקפידין בזה מותר: את אורחיו. עם אורחין שלו: חלקו תחלה. דבזה אין הקפד: ושל חבירו. דכיון דנוטל חלק חבירו גורל ממש הוא ואיכא הקפד ואסור: בפנים. מי ומי אושיב בפנים שהמה חשובים: בחוץ. ואת מי אושיב בחוץ: שע"ג הכותל. דגודא בשטרא לא מיחלף ולא חיישינן שמא יקרא בשטרי הדיוטות ופנקס וטבלא מיחלף בשטרא: ג לפועלין. שכבר עשו לו וליכא עתה פועלין דאגירי גביה דהחשבון שלא לצורך הוא: לאחוריו. שכבר נעשה וגי' לאורחין יותר נכון: לעתיד לבא. ממה שעתיד לבנות דממצוא חפצך כתיב ואסור בשבת דחפצך הוא: ונותן. במדה לפני האורחים ואין בזה משום איסור מדידה דאינו למכירה רק מודד מה שהוא צריך: או חסר. מעט מן המדה: או יותר. מעט על המדה אבל מכוון אסור: ד המכתבין. מין מכתבים של רבים אם אין לרבים צורך בהן אסור: צורך מדינה. של עיר דהוה קצת מצוה ואפצי שמים הוא מותר: שעברו. ועדיין איכא גביה פועלין דאגירי ליה ונמצא החשבון של עבר לצורך הוא: מה בכך. שעברו כבר וליכא שכר פועלים גביה דאינם לצורך כלל: ה המדינה. העיר: ויכנס וירחץ. מיד לכשתחשך דהליכה צורך חול הוא לדבר שאין לעשותו בשבת בשום צד היתר: פירות. מן המחובר דא"א לתלוש בשבת אבל תלושים מותר דאילו היו מתיבות היה מביא בשבת ואיכא צד היתר אם כן עשיה זו לאו חפצך הוא: לשמור. אף פירות המחוברים: ומביא. בידו מן המחובר לערב אף דאהכי ליה הליכת שבת כיון דלא כוון מתחילה ליכא אסורא: ו שתעמוד עמי. ובניהם יודעין דלשכירות פועלים קא מכוין ותפצך הוא לכן אסור: אומר. דכתיב ודבר דבר דבור אסור הרהור מותר וכאן אינו אלא הרהור דבאמירתו ליכא דברים אשר מורים לחפצו דוקא: אין מחשיכין. יש גורסין מחשיכין דיש צד היתר להביא הבהמה בשבת אם היו בורגנים סמוכים זה לזה בתוך שבעים אמה ושירים דכל העיר כד' אמות ואיכא דגרסי אין מחשיכין ומיירי בטלה קטן שאין יכול לילך ברגליו דהוה מוקצה וא"כ ליכא צד היתר להביאו אף על ידי מחיצות לכן אסור להחשיך: והיא באה. אפילו עומדת חוץ לתחום שלא דאין אדם מוזהר על תחום בהמתו אבל להביאה בידו אסור: ז כלה. להביא צרכיה: באמירתו. גומר לחבירו שיעשה למחר דבר זה להחשיך עליו. לקרב אל הדבר אם הוא חוץ לתחום: ח חלילין. בפרהסיה: אותו ישראל אף לאחר שהמתין בכדי שיביאו במ"ש משום קנסא כיון דהוה פרהסיא: מותר. בכדי שיעשו: אותו ישראל. עולמית דהוה ג"כ דבר של פרהסיא: מותר. בכדי שיעשו במ"ש ואם הביא חלילין בצנעה מותר גם לאותו ישראל בכדי שיעשו: ט וחזרו. לא גרסינן: יאכלו. אותן שהם סמוכים לפירות בתוך התחום: למקומן. בשוגג: למקום אחר. דינו כלא חזרו כלל ואסור אפי' בשוגג לאותן שהם סמוכים להפירות דכיון דאין להם אלא ד"א גזרינן שמא יוציאם חוץ לד' אמות: בין למקומן. נראה דגרסינן למקומן יאכלו למקום אחר לא יאכלו. כדין שוגג: י ששבתו בעיר. בה"ש של שבת: לכל רוח. מן העיר: ממקומן. חוץ לד' אמות דמקום הוא ד' אמות כדילפינן בעירובין מדכתיב אל יצא איש ממקומו ואורך האדם ג' אמות וכשפושט זרועותיו יוצא אמה למעלה מראשו הרי ד': יא מיקר. כלי זכוכית המביאין קרירות: כריסו. שלא תכנס הרוח: נקביו. שלא יתפח: עד אשר לא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה (שהוא כמין חבל ולבן ככסף): ותרוץ גולת הזהב. זה אמה (שהוא מעיין הגוף ונקראת גולה כמו גולת מים יהושע ט"ו). ותשבר כד על המבוע זה הכרס. ונרוץ הגלגל אל הבור. זה הפרש (וגלגל לשון גלל). אל הבור. לתוך פיו וכן הוא אומר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם (מלאכי ב') דלאחר ג' ימים כריסו נבקעת ונקפל על פניו

והן (יד) [מתאמצות] מאליהן וכן היה רשב"א אומר אפי' קטן בן יומו חי מחללין עליו את השבת ואפילו דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת שכ"ז שאדם חי עוסק במצות לפיכך מחללין עליו את השבת מת בטל מן המצות לפיכך אין מחללין עליו את השבת וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר אפילו קטן בן יומו חי אין משמרין אותו [לא מן החולדה ולא מן העכברים שהכלב רואה אותו ובורח] ואפילו עוג מלך הבשן מת משמרים אותו מן החולדה ומן עכברים שכל זמן שאדם חי מוראו מוטל על הבריות שנאמר (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה וגו' מת בטל מוראו מן הבריות: יב (צ) מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלים בשבת ושאינם ניטלין מתיר את החבלים והשקים נופלים ר"ש אומר אם היה עליו שליף מלא (ק)נכנס תחתיו ומפרקו בד"א [א] בנכרי המכירו אבל בנכרי שאין מכירו מהלך אחריו עד שמגיע לביתו: יג (ר) איזו המראה כל שמרביצו (טו) [ופוקס] את צוארו ונותן מים וכרשינין כאחד איזהו [הוא] הלעטה כל (טז) [שמאכילו] מעומד ונותן מים בפ"ע וכרשינין בפ"ע מהלקטין אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות נותנין לפניהן מים ואצ"ל (יז) [שמלקיטין] אין מהלקיטין ליוני שובך וליוני עליה ולצפורין שקננו (יח)[בטפיחין] ובבימה ואין נותנין לפניהן מים ואצ"ל שאין מהלקטין: יד (ש) נדרי שבת מפירין אותן בשבת מפני מה אמרו נדרי שבת מפירין אותן בשבת שאם חשיכה ולא הפר אינו יכול להפר: טו(*ש)המשמר זרעים מפני עופות ומקשאות מפני(יט)[חיה] משמר כדרכו בשבת ובלבד שלא(ת) (*ת) יספק ולא ירקד ולא יטפיח כדרך שעושה בחול: טז(א)השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה ולשמור לו את התינוק לא יתן לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריותו עליו בשבת אם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכרו של שבת לפיכך אחריותו עליו בשבת לא (א*) יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של עשרה ימים: יז (ב) לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים ולא מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ברשות היחיד ואצ"ל ברשות הרבים:

סליק מסכת שבת

הגהות הגר"א

(יד) מתאמצין : (טו) ועוקם : (טז) שמאכילה : (יז) שמהלקטין : (יח) בטפיח : (יט) חיות :

אור הגנוז

פרק יח [א] בד"א בנכרי שאין מכירו אבל בנכרי המכירו מהלך אחריו וכו' :

חסדי דוד

איזו המראה וכו'. שם בגמרא דקנ"ה תניא כוותיה דר"י איזו המראה וכו' ומיהו התם גרסי' פוקא את פיה ופירש"י דע"י שמרביצה וכו' יכול לתחוב הרבה לפניה מבית הבליעה שאינה יכולה להחזיר וקמ"ל דדוקא למקום דיכולה להחזיר דהיינו הלעטה הוא דשרי וכר"י דהתם ופוקס פי' נותן חכה לתוך פיה שלא תוכל לסוגרה וכשנותן עם המים כאחד המים מבליעים הכרשינין בבית בליעתה על כרחה וע"ש : מהלקטין אווזים וכו' ואצ"ל שמלקטין אין מהלקטין ליוני שובך וכו' שקננו בטפיחין בבורות וכו' כצ"ל. וגם זה שם בגמרא ומפרשינן דהילקוט בעוף הוי כמו הלעטה בבהמה וא"כ אליבא דר"י ה"פ מהלקטין דהיינו דספי ליה בידיה ומיהו דוקא במקום שיכולה להחזיר ואצ"ל שמלקיטין דהיינו דשדי ליה קמיה אבל ליוני שובך וכו' הואיל ואין מזונותיהן עליך אפי' למשדי קמייהו לא והיינו אין מלקיטין ואצ"ל שאין מהלקטין דהיינו למיספי ליה ביד ויש שם אוקימתא אחרת אליביה דר"ת. ומיהו אנן קיימא לן כר"י הואיל ותניא כוותיה כמו שכתבו בש"ס וכן פסק הרמב"ם בספכ"א : נדרי שבת מפירין וכו'. במתניתין תנן מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ובגמרא דף קנ"ז איבעיא להו הפרה בין לצורך בין שלא לצורך ומשו"ה פלגינהו מהדדי או דילמא הפרה נמי לצורך אין שלא לצורך לא והא דפלגינהו משום דהפרה א"צ ב"ד ושאלה צריכה ב"ד והוה בעי למפשט מדתני זוטי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת ומסיק רב אשי דתנאי היא דתניא הפרת נדרים כל היום ריב"י ורא"ב"ש אומרים מעת לעת הלכך לת"ק שרי אפי' שלא לצורך לפי שאם לא יפר היום משחשיכה שוב אינו יכול להפר והא דתני זוטי כריב"י ורא"ב"ש הלכך שלא לצורך לא הואיל ואפשר להפר משתחשך וממילא דהך תוס' סבר כמ"ד כל היום בלבד מש"ה קתני נדרי שבת כלומר שנדרו בשבת ושמע הבעל מיפר לה מיד אפי' שלא לצורך וכדמסיים טעמא ומ"מ לא ידענא אמאי לא מייתי ש"ס התם להך מתניתא וי"ל דעדיפא ליה לאתויי ממתניתין דסתם מתניתין היא בפ' נערה המאורסה הפרת נדרים כל היום וכו' שאם חשכה ולא היפר שוב אינו יכול להפר. וכולה הך סוגיא איתא נמי התם בנדרים דע"ז וכתב שם הר"ן ז"ל הלכך לענין הלכה לדידן דקיימא לן דהפרת נדרים כל היום ותו לא מפירין נדרים אפי' שלא לצורך השבת : המשמר זרעים וכו'. בשלהי ערובין דק"ד מייתי לה תלמודא לאותובי מינה דלמ"ד דלא אסרו אלא קול של שיר והא הכא דלאו לקול שיר מיכוין ואפ"ה תנא שלא יספק וכו' ומשני דלאו ה"ט אלא גזרה שמא יטול צרור ע"כ. ולפ"ז מתניתא נמי דיקא דהיינו דמסיים כדרך שעושה בחול כלומר דאי שרית ליה לספק כעובדין דחול אתי נמי ליטול צרור כמעשהו בחול אבל בשבת מתוך שלא התירו לו אלא על ידי שינוי שלא יטפח וכו' זכור הוא ובפי' הגזירה פירש"י ז"ל שמא יטול צרור ויזרוק לרה"ר להפריחם וכ"כ הרמב"ם בפכ"ד ומדבריו ז"ל שם למדנו עוד מאי דקמ"ל תנא בריתא משמר כדרכו דלא תקשי פשיטא מאי קא עבד דסד"א שיהא משום ממצוא חפצך קמ"ל שכ"כ רבינו שם והלא דבר זה מחפציו הוא ולמה מותר מפני שלא נאסר אלא לקנות וכו' או להשתכר ולהרויח וכו' אבל לשמור ממונו שכבר בא לידו וכו' מותר. הא למה זה דומה לנועל ביתו מפני הגנבים ע"כ. ומרן ז"ל בסי' של"ח הזכיר גם הוא בגזירת הצרור לי' רה"ר כנזכר וכתב שם המג"א ואפשר דבזה"ז דליכא רה"ר שרי לטפח דאל"כ הו"ל גזירה לגזירה ע"ש. ונראה שכתבו הרב דכך אפשר משום דאע"ג דרש"י פי' כן שמא יזרוק לרה"ר מ"מ לא ביארו כן בגמרא להדיא ודילמא לאו הכי כדפירש"י אלא הכי פירושא שמא יטול צרור ומוקצה היא א"כ שמא יפרך הצרור על ידי זריקתו ונמצא דהנך חששות שייכי אפי' בזה"ז : השוכר את הפועל וכו'. בפ' הזהב דנ"ח וצ"ע התם לשמור לו אלא לשמור והכי מוכח ממאי דמפרש לה התם בגזבר של הקדש השוכר את הפועל לשמור הפרה אדומה שלא תפסל ואת התינוק שמגדלין לפרה שלא יטמא ע"ש. ונראה דלרבותא נקט הכי דאע"ג דלצורך הקדש הוא אסור כ"ש בעלמא. ואפשר לי לומר דנקטה הכא איידי דתנא לעיל המשמר וכו' משמע כדרכו דקמ"ל דמותר לשמור בשבת וכתיבנא לעיל בשם הרמב"ם אשמועינן סיפא דדוקא נכסיו הוא דמותר לשמור א"כ אפי' נכסי חבירו והוא שיעשה בחנם אבל בשכר אסור שזהו בכלל ממצוא חפצך. ומ"ש לפי' אין אחריותו עליו פירש"י אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם ע"כ. ולכאורה הו"ל לפרש דהיינו דוקא כשלא אירע הקלקול בפשיעה דאי בפשיעה אפי' ש"ח חייב. אמנם נראה דס"ל לרש"י ז"ל דלא נחית מעיקרא לשמור אלא בחול שנוטל עליה שכר אבל בשבת אפי' דין ש"ח לית ליה והלכך אפי' מפשיעה פטור וצ"ע לדינא. ופי' שכיר שבת שבוע ושבוע פי' שמיטה. ומאי דתני סיפא לא יאמר לו וכו' נראה דה"פ אפי' שכרו לכמה ימים דאמרי' דבהכי מותר לו ליטול שכר שבת מ"מ לא יאמר לו תן לי ג"כ שכר של שבת בפי' אלא יאמר סתם תן לי שכר י' ימים ולא אע"ג דבכללם הוא השבת שרי שאינו אלא בהבלעה ופסקה הרמב"ם בספ"ו ובש"ע סי' ש"ו : לא עולין באילן וכו'. כולהו תנינן להו במתני' דפ' משילין ומסיים בה כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת והכא לא אתא אלא לפרושי דכל אלו שאסרו אפי' ברה"י וכ"ש ברה"ר. וטעמא דכולהו מפרש התם בגמרא דף ל"ו לא עולין באילן גזירה שמא יתלוש פירות ולא רוכבין וכו' שמא יחתוך זמורה להכותה ולא שטין שמא יעשה חבית של שייטין ולא מספקין וכו' שמא יתקן כלי שיר ע"ש. וצ"ל לפרש דנקטינהו שפיר בדרך לא זה"ז ל"מ עליה באילן שהגזירה קרובה להכשל שנפשו של אדם מתאוה לאותו פרי ואדנגע בה בעודה בכפו יבלענה אלא אפי' שרכיבה שאין כ"כ חשש דשמא שבהמה תלך מעצמה יפה וא"כ לא תלך אפשר להכותה ברגל וכיוצא מבלי חתיכת זמורה. ותו דלא בכל מקום שרוכב שכיחי אילנות. ולא סוף דבר אלו דאיכא למיחש דמדי עלותו לאילן או רכיבתו יעשה המלאכה ובודאי חייבינן אלא אפי' שיטה על פני המים דבודאי כל זמן שהוא שט על פני המים אין לחוש שיעשה החבית קמ"ל דאפ"ה חיישינן שמא כשירצה שאינו יכול לשוט יפה יעלה מהמים ויעשה החבית של שייטין אע"ג דחששה רחוקה היא ול"מ בהא שהרי אם אינו יודע לשוט מוכרח הוא לבקש לו החבית דלא סגי ליה בלאו הכי ואי לא אשכח אתי למעבד אלא אפי' טפוח וכו' שאינו הכרח שיתקן כלי שיר דכמה זימני דמטפחין ומרקדין בלא כלי שיר קמ"ל כיון דזימנין נמי עבדי ג"כ בכלי שיר גזרי' שמא יתקן. ואפשר דסיפוק שכיח טפי שעושין בכלי שיר ואיכא למיחש טפי מטיפוח וטיפוח טפי מריקוד. ועיי"ל דנקט טיפוח וכו' באחרונה לרבותא דאע"ג דאין הכל בקיאין לעשות ולתקן כלי שיר וסד"א דליכא למיגזר קמ"ל ותדע דמש"ה כתבו האחרונים ז"ל שיש להקל באלו בזה"ז לפי שאין אנו בקיאין לתקן כלי שיר וכמ"ש מור"ם בסי' של"ט והוא מדברי התוס' דפ"ד דביצה. ועוד כתבו להקל באלו מפני כבוד התורה כגון בשמחת תורה · יהי רצון שנזכה ונחיה לעולם שכולו שבת נגילה ונשמחה בו בב"א :

סליק מסכת שבת בסייעתא דשמיא

מצפה שמואל (צ) קנה: : (ק) עי' קנד ירושלמי פ"א הל"ד : (ר) שם : (ש) קנז. : (*ש) עי' מיי' פכ"ד הל"ה : (ת) קנז. ועי' ירושלמי נדרים פ"י הל"ח : (*ת) עי' שו"ע סימן של"ח סעיף ד ובביאורי הגר"א סק"ד וספיקר סיפוק מתמתו טיפוח מרגונו : (ת*) עי' שו"ע סימן ש"ו סעיף ד' : (א) כ"מ נס. : (ב) ביצה לו: :

מנחת בכורים

פניו וכאילו אומרת לפה טול מה שנתת בי : עיניו. ואוחז בשני גודלי רגליו גרסינן בגמרא : וכן. ועוד : במצות. וקטן עתיד לקיים : שהכלב. כלומר אף כלב ירא ממנו ובגמרא ל"ג לה ואולי גרסינן כאן שהכל רואין אותו וקאי על החיות : יב לנכרי. אף משתחשך : החיצונה. של עיר למקום המשתמר ראשון : החבלים. שהאוכף קשור בהן וכל זה מבואר במשנה : שליף מלא. טבל שאינו ניטל בשבת : ומפרקו. לצד א' ונופל מאליו : בד"א. דנותן לנכרי ודינו דאינו מהלך אחריו אלא נוטל ממנו במוצאי שבת : המכירו. שהוא נאמן : אחריו. אחר הנכרי אף שאוושא מילתא שרי : יג המראה. דאסור בשבת : ופוקס. פותח את פיו : ונותן. חכה לתוך פיו. שלא תוכל לסגור : מים וכרשינין. כדי שירד לתוך הגוף למקום שאינה יכולה להחזיר : מעומד. ואינו יורד לגוף הרבה ויכולה להחזיר המאכל : מהלקטין. מאכילין אותו בהלעטה למקום שיכולה להחזיר : שמלקיטין. דשדינן קמייהו מזונות דמזויין בבית ומזונתן עליו : בטפיחין. בבורות ואינם מזויין בבית ואין מזונתן עליו אסור בשבת אף למשדא קמייהו : יד אינו יכול להפר. דכתיב ביום שמעו והוה לצורך : טו יספק. כף אל כף : יטפיח. כף על ירך דכל אלו גזרו משום תיקון כלי שיר : טז הפרה. הפרה אדומה שהיו משמרין אותה בכל מיני שמירות שלא תפסל בעליית עול או במום : התינוק. לעשות מעשה פרה למלאות מים לקידוש והיו מגדלין אותן בחצירות הבנויות בסלע ותחתיהן חלל דלא יהא טומאה בוקעת ועולה ומעלות היו עושין בפרה לפי שהיו מטמאין הכהן השורף את הפרה להורות דטבול יום כשר בפרה להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית לפיכך עשו בה כל השמירות הללו : ה"ג לשמור את הזרעים. שדה המשכרת וזרוע לעומר ע' יום קודם פסח (מנחות פה) א"נ בשביעית ספיחים לעומר ולשתי הלחם : אחריותו. אם אירע קלקול בשבת : גובה שכרו. דשכרו אינו משום שבת : שבת. שבוע : שבוע. שמיטה : נותן. מחשב שכר שבת בהבלעה עם שאר הימים ואינו מנכה שבתות שבתוכן : אחריותו עליו. אם נתקלקל בשבת אינו נוטל שכרו דשכרו גם לשבת היה אבל אין חייב לשלם דאין שמירה בהקדש : של שבת. לחוד : עשרה ימים. בהבלעה עם שאר הימים : יז באילן. גזירה שמא יתלוש : על גבי בהמה. שמא יחתוך זמורה להכות הבהמה בשבת : ולא שטין. שמא יעשה חבית של שייטין : מספקין. גזירה משום תיקון כלי שיר : ברה"ר. דאיכא גזירה נמי משום איסור הוצאה גבי רכיבת בהמה א"נ דאיכא קצת איסור משום שביתת בהמתו כמבואר בירושלמי (ביצה פ"ד הל' ב') :

סליק מסכת שבת